
37
43 F
16

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS,

AUCTORE

CAROLO DUFRESNE, DOMINO DU CANGE;
Regi à Consiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæstore.

EDITIO NOVA LOCUPLETIOR ET AUCTIOR,

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS S. BENEDICTI, e Congregatione Sancti Mauri.

TOMUS SEXTUS.

VENETIIS,

APUD SEBASTIANUM COLETI.

MDCCXL.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

S

S Littera oumeralis quæ 7. denotat. Unde versus:

S. vero septenos numeratos significabit.

Seu ut habet Ugutio:

Ebdomada specie Sanct. suscipit ordine septem.

At io Notis oumerorum antiquis dicitur littera S. conficere septuaginta. Eidem si recta linea superaddatur, 70. millia significat.

S. in superscriptione cantilenæ, susum vel sursum scandere, sibilat. Ita Notkerus Balbulus in Opuscul. *Quid singula litteræ significeat in superscriptione cantilenæ.* Vide *A.*

¶ S. pro C. sæpius in MSS. Codicibus præmittitur vocalibus e, i, y; vicissim C. pro S. ante easdem vocales non raro occurrit.

¶ S. pro H. scriptum aliquando monet Eccardus, in Notis ad Pactum Leg. Sal. p. 15. Hinc Germani *Sutse* vel *Sude* dicunt à Saxon. *Hudde.*

¶ S. in R. mutatum legitur in *was* pro *war*, io *virlos* pro *virlor*. Vide eumdem Eccard. ibid. p. 47. 48. & Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ S. notis arithmeticis postpositum, semissem denotat.

¶ S. vocibus etiam à consona incipientibus ex crassiores pronunciatione præfixum, ut pluribus ostendit Claubergius in tractatu de sibilo veterum Germanorum. Exempla præterea proferunt laudati Eccardus p. 35 75. & Schilterus.

SA, Persica lingua *Rex*; quo nomioe donantur plerique è Sultanis. Vide Will. Tyrium libr. 3. capit. 1. Reyneccium in Stemmate Persicorum Sultan. in Appendice ad Aitonum, Scaligerum lib. 3. Canonum Isagogic. pag. 315. ult. edit. Seldeoum de Tit. honorariis 1. part. capit. 6. § 5. 6. 7. & Henricum Valesium ad Ammian. lib. 19.

¶ SA, interjectio est apud Schilterum io Glossario Teutonico.

SAAL. Andreas Suenonis l. 5. Legum Scaniæ c. 2. *Satis liquet omnibus divisionem in tres partes æquales, videlicet in tres tertias faciendam, quarum qualibet ob frequentem usum, speciali nomine, in vulgari nostro Saal.* Vide *Gorsum.*

SABAJA, Cerevisiæ, vel potus species apud Illyricos. Ammianus lib 26. *Cujus è muris probra in eum jaciebantur, & injuriose compellebatur, ut sabajarius. Est autem Sabaja ex ordeo vel frumento in liquorem conversus paupertinus in Illyrico potus.* Vide ibi Henric. Valesium S. Hieronymus in Isaiæ c. 16. de Zytho: *Genus potionis ex frugibus à quoque confectum, & vulgo in Dalmatia Pannoniæque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur Sabajum.*

¶ SABAJARIUS. Vide in *Sabaja.*

¶ SABANA. Vide mox in *Sabanum.*

Tom. VI.

SABANUM, Mappa, vel *facitergium*, Ugutioni & Joanni de Janua. Glossarium Græc. Latin. Σάβανον, *Sabanum, linteum.* Glossæ MSS. *Sabanum, linteum villosum.* Lexicon Græc. MSS. Reg. cod 930. Περίψημα, τὸ σάβανον τὸ ἱδρῶτας τοῦ καμόντος ἀποψῶχον. Glossæ antiquæ MSS. *Manntergium, ad tergendas manus vocatum, Sabanum autem Græcum est.* Glossæ ad libr. 1. Alexandri Iatrosophistæ de Passionibus: *Sabanum, pannus subtilis.* Alibi: *Sabanum, pannus factus de cotone.* Matth. Silvaticus: *Sabanon, Gr. Sabanum, indumentum est, pannus asper abstersorius, scilicet quo homines utuntur in balneis, vel etiam quodlibet linteum ad hoc deputatum.* Denique Papias: *Sabanum, lavamentum.* In MS. *laumentum*: sed legendum *linteamentum.* Vegetius lib. 3. Artis veterinariæ: *Sabanis validioribus abstergatur.* Gregorius M. lib. 3. Dial. cap. 17. *Vestimentis indutum, & constrictum Sabano, superveniente vespere, sepelire nequiverunt.* Ita enim legendum pro *Sabbato* convincit Græcus Paraphrastes, καὶ τῷ σαβάνῳ περιδήσαντες. Occurrit passim hæc vox apud Scriptores, eumdem Gregorium libr. 4. Dial. cap. 55. Theodorum Priscianum lib 2. cap. 9. Victorem lib. 3. de Persecut. Vandal. veterem Interpretem Juveoal. Sat. 14. v. 22. Octavium Horatianum de Rebus medic. pag. 40. 41. 44. 90. Marcellum Empiric. cap. 8. 15. 20. 26. Interpretem Histor. Apollonii Tyrii pag. 9. Aldhelmum de Laude Virgin. Fortunatum in Vita Sanct. Radegundis cap. 9. 17. Baudouiniam io Vita ejusdem Radegundis cap. 11. Rudesindum Episc. Dumiensem in Charta æræ 1016 apud *Yepez* & tom. 5. p. 435. 444. Hermam lib. 3. Pastor. cap. 8. Bonifacium Moguntin. Epist. 10. Guibertum Novig. lib. de Laudibus S. Mariæ cap. 10. & lib. 3. de Vita sua cap. 10. in Notis Tyronis, in Codice Carolino Epist. 27. in Vita S. Paterni Senonensis Mon. cap. 15. Gariopont. l. 3. c. 26. 71. Gloss. Lindenbrogii in *Lino inciso*, & Cujacium l. 9. Observ. c. 9. &c.

SABANA, in Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis ann. 781. apud Sandovallium, quomodo Hispani *sabanas* etiamnum hac notione usurpant. Vide Sebast. de Cobarruvias in Thesauro linguæ Castell. [Exposit. ant. Liturg. Gall. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 98. *Membra parvoli Sabana, id est candido ac vilosi* (villoso) *linteo exterguntur, ne corium ei lædatur.*

¶ SABANEA, Eadem notione. Vide *Galnabis.*

SAVANUM non semel dixit, Græca scilicet enuntiatione, Apitius libr. 5. capit. 1. 5. 6. libr. 7. capit. 6. Argumentum Epistolæ Sanct. Basilii ad Simpliciam apud Lambecium libr. 3. de Bibl. Cæsarea pagin. 132. Ἡ αὐτὴ Σιμπλικία ὡρμᾶτο τοῦ συνέχειν καὶ κρατεῖν ἐλευθέρους καὶ σάβανα αὐτοῖς ἔχειν. Vide Nicolaum Myrepsum sect. 1. cap. 190.

A 3 Va-

Varii usus fuit *Sabanum*, ut ex allatis colligitur: quod ut apertius rursum pateat, potiores annotabimus. Ac primo quidem eo utebantur ad suscipiendum infantem de fonte baptismi. Paulus I. PP. in Epist. ad Pippinum: *Attulit Sabanum in qua nostra dulcissima atque amantissima spiritualis filia, sacratissimo lavacro abluta, suscepta est*. In balneis ad abstergendum corpus. Paschas. Radbert. de Corp. & Sang. Dom. apud Marten. to. 9. Ampliss. Collect. col. 418. *Thermas cum die quadam ex more fuisset ingressus, invenit quemdam incognitum virum ad suum obsequium præparatum ... ut exeunti à calaribus Sabanum præberet*. Eo involvebantur corpora defunctorum: unde Siculi, *b* in *u* mutato, *Insavonare*, pro sepelire dicunt, ut observant Macti in Hierolex. Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud eumd. Marten. to. 6. ejusd. Collect. col 768. *Communem viam omni carni sub funereo exitu quidam necessitas accidit sequi... Componitur itaque juxta morem Sabano atque sudarii aperimenta, levatur feretro*, &c.

¶ SABARIUM, *Atrium templi*. Gloss. Isidori. Vide *Pastophorium*, & infra *Safarium*.

SABATATI, INSABATATI, Hæretici Valdensium asseclæ & sectarii, dicti, *non quod in Sabbato judaizarent*, ut volunt quidam, aut quod nullum Sabbatum observarent, sed solum diem Dominicum, ut Vignerius an. 1159. & Perrinus: verum ut Prateolus, *quod qui inter eos perfectiores erant, signum quoddam in superiore parte sui sotularis, quod Sabbatem appellebant, deferre solerent*. Huic consentit Ebrardus Bethuniensis contra Valdens. c. 25. *Quidam autem, qui Vallenses se appellant, eo quod in Valle lacrimarum maneant: .... & etiam Xabatenses, à Xabata potius, quam Christiani à Christo, se volunt appellari. Sotulares cruciant, cum membra potius debeant cruciare, calceamenta coronant, caput autem non coronant*. [Constit. Petri I. Reg. Aragon. ann. 1197. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1384. *Valdenses, qui vulgariter dicuntur Sabatati: qui & alio nomine se vocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos ... ab omni regno & potestativo nostro ... exire ac fugere districte & irremeabiliter præcipimus*.] Petrus IV. Reg. Arag. in Chron. lib. 3. c. 16. *Ecalces del dit drap sens Sabates*. Sacramentum Vicariorum, in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Promitto insuper sub religione ejusdem Sacramenti, quod Valdenses sive Sabatatos, & alios hæreticos omnes persequar*, &c. In Concilio Tarraconensi an. 1242. *Inzabbatati* perpetuo dicuntur, adeo ut hanc Valdensium sectam in Hispania præsertim viguisse par sit credere, quorum hæresis propria fuisse ibi annotatur, quod dicerent *in aliquo casu non esse jurandum, & potestatibus Ecclesiasticis vel secularibus non esse obediendum, & pœnam corporalem non esse infligendam in aliquo; & similia*. Exstat apud Marianam in Præfat. ad Chronic. Lucæ Tudensis Diploma Aldefonsi Regis Aragonum contra *Valdenses* & *Insabbatatos*. [De iisdem præterea pluribus agitur in Doctrina de modo procedendi contra hæreticos, apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1797.] *Insabbatati* dicuntur Groppero lib. de Euchat. art. 4. c. 36. quam appellationem sortiti videntur ab ea calceorum specie, quos nostri *Sabots* vocant, id est, calceis ligneis, quibus, potissimum utebantur. De vocis *Sabot* etymo, vide conjecturas Oct. Ferrarii in *Ciabatta*.

¶ SABATERIUS, SABBATERIUS, *Sabbatorum* seu calceorum sutor, vel sartor, Gall. *Cordonnier*, *Savetier*. Vide *Sabbatum* 1. *Sabatee*, in Foris Navarræ tit. 28. art. 33. Enumerat. Jur. Comit. Biterr. an. 1252. *Leuda cordonariorum, Sabateriorum & merceriorum*, &c. *Ita videlicet quod fabri, Sabaterii, textores*, &c. Charta ann. 1288. ex Tabular. Episcop. Auxit. [illegible] ...actio inter Abbat. & Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53. *Tenetur babara Sabaterium pro omnibus illis qui recipiunt ab eo vestiarium, qui Sabaterius facit ad minus quilibet ipsorum tria paria sotularum*. Tabul. Commun. Massil. *Oblata supplicatione ex parte Sabateriorum contra blanquerios & couresutores*, &c. Conc. Bitur. an. 1280. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 191. *Item sutores sotularium, sive Sabaterii*. Vide *Curatertus*.

¶ SABATHERIUS, Eadem notione, in vet. Catalogo MS. Confrater. B. M. Deauratæ Tolos.

¶ SABATIUS, pro *Sabaterius*, in Statuto Johannis XXII. PP. apud Fanton. Hist Avenion. to. 1. p. 175.

¶ SABBAS, ut *Sabbatum* 1. Vide *Sabatati*.

¶ SABBATARIUS Luxua, apud Sidon. l. 1. Epist. 2. id est major & uberior, qualis festis diebus solet esse Vide ibi Sirmondum p. 9. infra *Sabbatum* 2.

¶ SABBATIANI, Hæretici, quorum auctor fuit Sabbatius quidam è Judæo Christianus factus ann. circ. 399. Pascha cum Judæis celebrabant. De his mentio est in Cod. Theod. tit. de Hæret. leg. 59. & 65. Vide Niceph. Histor. Eccl. lib. 12. cap. 31. & Stockman. Lex Hæres.

¶ SABBATINÆ, Consessus judicum in Parlamento Tolosano die Sabbati pomeridianis horis, ubi sportulæ accipiebantur. Vide Bertrandum de Vit. Jurisperit. cap. 5. num. 6.

¶ SABBATINUS, Sabbaticus, festivus, quo ab opere vacatur, ad Sabbatum pertinens. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1351. tom. 2. Ordinat. pag. 409. *Item, ordinaverunt ... quod nullus operetur de ditlumisterio ... in diebus Sabbatinis cum lamme*. Occurrit præterea non semel apud Radulfum Tungrens. proposit. 20. Vide in *Sabbatum* 2.

¶ SABBATIVUS, Eadem notione, in vet. Catalogo Confratern. B. M. Deauratæ Tolos.

¶ SABBATISMUS, SABBATIZARE. Vide infra *Sabbatum* 2.

¶ 1. SABBATUM, Calceus, *Soulier*, Provincialibus *Sabbate*, Vasconibus *Sabaton*. Statuta Arelat. MSS. art. 167. *Sabbaterii accipiant pro solandis Sabbatis grossis nunciorum ... Arelatis 3. den. tantum*. Vide *Sabatati*.

2. SABBATUM. apud Hebræos pro tota Hebdomada, & pro septimo Hebdomadis die sumitur. Euseb. Pamphili in illud: Ὀψὲ σαββάτων. Ἐνθένδε γὰρ τὴν ὅλην ἑβδομάδα σαββάτων καλεῖ, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας σαββατοποιεῖ. Cum Hebdomadam significat, in dies dividitur, quorum primus, *Prima Sabbati*; secundus, *secunda Sabbati*, & sic deinceps; septimus denique, *Sabbatum*, ut observatum à S. Hieronymo in Epistola ad Hedibiam, quæst. 4. & Sanct. Augustino in Psalm. 80. Eodem Eusebio in Resurrect. Dom. pag. 477. edit. Combefisii, & Hesychio Presb. Hierosolymit. Homil. in Dominicam resurrect. p. 748. edit. ejusdem Combefisii. Sic Cassianus l. 3. de Cœnob. Institut. c. 9. *Sextam Sabbati*, l. 4. c. 19. *secundam Sabbati*, l. 4. c. 19. *secundam Sabbati*, pro sexta & secunda feria dixit. Quam loquendi formulam usurpavit etiam auctor Vitæ S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. c. 31.

UNA SABBATI, Dies Dominicus. Glossæ Gr. MSS. in Cod. Regio 2062. Μία σαββάτων, τὴν κυριακὴν καλεῖ ὁ Ἀπόστολος. S. August. Epist. 86. *Una Sabbati tunc appellabatur dies, qui nunc Dominicus appellatur, quod in Evangeliis apertius invenitur: nam dies Resurrectionis Domini prima Sabbati à Matthæo, à cæteris autem Una Sabbati dicitur, quem constat eum esse, qui Dominicus postea appellatus est*. Adde Concilium Cabilonense an. 650. c. 18. Rabanum lib. de Computo c. 26. & Durandum l. 7. Ration. c. 1. n. 7. &c.

SABBATUM SANCTUM, dicitur illud, quod Pascha

ſcha præcedit, *tum propter alia plura, tum maxime propter hoc, quod ad ſuſcipiendam tantam luminis claritatem nova Eccleſia ſacro baptiſmi fonte ſacratur. Hac enim die ſolennes eſt juxta veram & angelicam Patrum traditionem fontes benedici, &c.* Rupertus lib. de Divin. Offic. cap. 35. [Geſta S. Conwoionis ſæc. 4 Bened. p. 2. pag. 215. *Receptuſque eſt in monaſterio in ſancto Sabbato, id eſt in Ramis-palmarum.* Vita S. Roberti ſæc. 6. Bened. part. 2. p. 211. *Ad Sabbatum quod Sanctum dicitur vigiliæ Paſchalis feſtivitatis pervenit.*]

SABBATUM, *æquites Dominici corporis* appellatur, etiam in veteri Miſſali Gallicano p. 464. & in Miſſali Gothico p. 324.

SABBATUM IN ALBIS, Quod præcedit Dominicam primam poſt Paſcha, quia hac die Baptizati in *Sabbato ſancto*, deponebant in *Sabbato in albis* albas ſtolas, ſeu veſtes, quas in baptiſmo ſuſceperant. Beletus c. 121. & ex eo Durandus l. 6. Rat. c. 81. num 16. & capit. 95. Sanct. Athanaſius Orat. in Sanct. Paſcha p. 545. edit. Combefiſii: Σήμερον ἀποδύονται τὴν φορουμένην ἐσθῆτα, ἀλλὰ μὴ ἀποδύσωσι τὴν ἀκρυμμένην σφραγῖδα, &c. Vide *Alba* 4.

SABBATUM MAGNUM, Quod Dominicam Paſchæ præcedit. Extat Amphilochii Epiſcopi Iconienſis ſermo, dictus, τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Idem dicitur

SABBATUM LUMINUM, in Chronico Orientali pa. 125. quod in eo baptiſmi fierent, quos φωτισμοὺς vocant Græci.

SABBATUM 12. LECTIONUM. Ita appellatum Sabbatum Quatuor Temporum auctor eſt Amalarius l. 2. cap. 1.

¶ SABBATUM *in Traditione Symboli*, Quod Dominicam Palmarum præcedit, in Ritu Ambroſiano: cum Mediolani ea die Catechumenis ſymbolum addiſcendum traderetur, quod alibi in die palmarum dabatur. Vide *Symbolum*.

SABBATUM VACAT, ita dictum Sabbatum ante Palmas, ſeu diem Dominicum, qui Paſcha præcedit, in Sacramentario Gregoriano, quia proprio officio careret; [propterea quod Papa ipſo die occuparetur eleemoſyna eroganda.] Vide Alcuinum lib. de Divin. Offic. Amalarium l. 1. de Eccleſ. Offic. c. 9. Hugonem à S. Victore l. 3. Obſervat. Eccl. c. 16. [Mabill. Commentar. in Ordin. Roman. p. 64. &c.]

SABBATUM, Quodvis feſtum; unde *luxum Sabbatarium* dixit Sidonius l. 1. Epiſtol. 2. qui diebus feſtis potiſſimum obtinebat. Deus apud Iſaiam: *Sabbata veſtra odivit anima mea.* Quæ quidem ea ſunt, quæ Judæi *conſumebant in luxuriis, & ebrietate, & comeſatione*, ut ait Auctor libri Anticimenon, Bertharius ſcilicet Abbas Caſinenſis, qui vixit ſub Ludovico Pio, ut eſt apud Leonem Oſtienſem l. 1. c. 32. & Petrum Diacon. de Viris illuſtr. Caſin. c. 12. Iſidorus Peluſiotes l. 3. Σάββατον τοῦ παντὸς ἑορτὴν καλεῖ.

¶ SABBATUM, Solſtitium dicitur, quia tunc temporis ſol immobilis videtur. Chron. Joh. Whethamſtedii pag. 405. *Dum tranſiſſet Sabbatum ſive ſolſtitium anni iſtius, deſcendiſſetque ſol yemius & ymus, &c.*

SABBATUM, pro Pace. Domeſday, tit. *Sudſex*. Terra Willelmi Epiſcopi de Tetfort. *Biſedes* Hundred. n. 18. *Poſtquam Willelmus Rex advenit, & ſedebat in Sabbato, & Willelmus Malet fecit ſuum Caſtellum de Eja, &c.* ex Spelmanno.

SABBATISMUS, Sabbati celebratio apud Judæos. Agobardus de Inſolentia Judæor. *Cum ... ne Sabbatiſmus eorum impediretur, mercata, quæ in Sabbatis ſolebant fieri, tranſmutari præceperint.* [Adde S. Auguſt. l. 22. de Civ. Dei cap. 30. & Joh. Abrinc. de Offic. divin p. 43. 44]

SABBATIZARE, Papiæ, *Sabbatum colere*, ab opere vacare, otiari, feriari: idem enim valet vox *Sabbatum*, quod *Requies*. Joan. de Garlandia in Æquivocis:

Sabbata dicuntur requies, & vita perennis.

Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930. Σάβαθ, ἤγουν ἀνάπαυσις, ἐξ οὗ τὸ Σάββατον. Aliud Lexicon Græc. MS. Cod. 2062. Δευτερόπρωτον Σάββατον, ὅταν διπλῆ ἡ ἀργία, καὶ τοῦ Σαββάτου καὶ τοῦ κυρίου, καὶ τῆς ἑορτῆς ἐπιτυχοῦσης, Σάββατον γὰρ πᾶσαν ἀργίαν καλοῦσι. Hayto Baſileenſis Epiſcop. c. 8. de Dominico: *Sabbatum vero operandum à mane uſque in veſperum, ne in Judaiſmo capiantur.* Capitula S. Bonifacii Archiep. Moguntini c. 36. *Annuntient Presbyteri diebus dominicis per annum Sabbatizandum.* Ex lib. 6. Capitul. cap. 189. *Has quidem feſtivitates annuntient Presbyteri, ut diebus dominicis Sabbatizare, &c.* [Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. edit. Hearnii cap. 93. pagin. 271. *Nec ab infeſtatione cuſtodum continua ullo dierum per obſidionis tempora Sabbatizat.*] Adde Petrum Bleſenſem Epiſt. 14. & alios.

¶ SABBATISARE, dicitur de corporibus quæ in ſepulcro quieſcunt, in Exordio Monaſt. Sanct. Medardi Tornac. inter Inſtr. tom. 3. novæ Gall. Chriſt. col. 66. *Cujus* (Monini) *anima in requie ſit, cujus oſſa in medio eccleſiæ B. Medardi Sabbatiſant.*

SABEA, Lorica. Vide *Zaba*.

¶ SABELINUS. Vide in *Sabelum*.

¶ SABELLIANI, Hæretici poſt tertium ſæculum medium orti, quorum præcipuus error fuit ut unam tantum in SS. Trinitate perſonam eſſe dicerent. Vide S. Auguſt. Hær. 41. Epiph. hær. 62. Philaſtrium c. 54. & infra *Unionitæ*.

¶ SABELLUM, ὑποπόδιον, in Gloſſ. Latin. Gr. Leg. *Scabellum*. Eadem notione qua *Sabelum*, vide in *Scubula*.

SABELUM, Martes, Gallis *Marte*, muſtelæ ſpecies, nobili pelle inſignis: Anglis, & noſtris olim, *Sable*, tametſi martes à ſabelo diſtinguant ferme Scriptores omnes. Alanus Inſulanus in Planctu naturæ: *Illic martes & Sabelo ſemiplenam palliorum pulchritudinem, eorum poſtulantem ſubſidia, ſuarum nobilitate pellium, ad plenum deducebant.* Gervaſius Dorobernenſis: *Statutum eſt, quod nullus ... utatur vario vel griſio, vel Sabelo, vel ſcarlato, &c.* Le Roman *de la priſe de Hieruſalem* MS.

Propres & ciglatons del regne d'Aumarie,
Vaiet, & gris, & ermines, & Sables de Roſie.

Philippus *Mouskes* in Hiſt. Franc. MS.

Sables, ermins, & vair & gris.

De vocis etymo, vide Diſſertat. 1. ad Joinvillam pag. 137. & Henſchenium ad Vitam S. Guthlaci c. 17.

SABELINÆ PELLES: *Sabelines*, in nova Conſuet. Normanniæ art. 603. *Sebelines*, in veteri c. 17. Rogerus Hovedenus pag. 758. *Petiit ab Epiſcopo Lincolnienſi ſingulis annis unum mantellum furratum de Sabelinis.* Idem, & Bromptonus ann. 1188. *Statutum fuit in Anglorum gente, ne quis eſcarleto, Sabelino, vario, vel griſeo ... uteretur.* Occurrit in Concilio Londinenſi ann. 1138. cap. 15. in Hiſtor. Ricardi Haguſtaldenſis pagin. 328. apud Willel. Neubrigenſem libr. 3. capit. 22. &c.

¶ SEBELINUM INDUMENTUM, in Statutis antiquis apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1189. *Sancimus ne clerici vel laici, viri & mulieres infra quinquennium aliquo indumento Sebelino utantur.* *Pelles Sebelinæ*, in Leg. Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 187.

GEBELLINICA PELLIS, apud Petrum Damian. libr. 2. Epiſtol. 1. *Non ergo conſtat Epiſcopatus in turritis Gebellinorum, tranſmarinarumve ferarum pileis, non in flammantibus mortuorum ſubmurinalibus roſis, &c.*

Lib.2.Epist 2. *Et cum domestici murices nostris aspectibus sordeant, transmarinorum pelles, qui magno pretio coemuntur, oblectant. Ovium itaque simul & agnorum despiciuntur exuviæ, Ermelini, Gebelini, Martores exquiruntur & vulpes.* Idem lib 5.Epist.16.*Hic itaque nitidulus, & semper ornatus .. incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi Gibellinica pellis obtegeret.* Almuciam intelligit, nam de Clerico loquitur.

ZEBELLINA PELLIS. Paulus Venetus lib.3.c.47. *Inter parva vere animalia est quædam species apud illos* (Tartaros,) *quæ delicatissimas suppeditat pelles, quas vulgo Zebellinas vocant.*

ZOBELLINA PELLICULA, apud Arnoldum Lubec.lib. 2.cap.5.

SOBOLUS. Michalo Lithuanus de Moribus Moscovit. Fragm.2. *Etsi Mosci soli Sobolis aliarumque ferarum genere abundent, tamen vulgo Sobolas pretiosos non ferunt: sed missos in Lituaniam, molles mollibus, aurum pro eis auferunt, &c.* Legendum forte *Sobelis*. Le Romān *de Garin* MS.

> *Vestent bliaus, & pelıçons hermins,*
> *Et afublerent les mantiax Sebelins.*

Octavianus *de saint Gelais*, in Viridario honoris:

> *Vestus d'habits moult somptuosement,*
> *Tres bien fourrez de martres Subelines.*

SABER, *Sabrum, Asperum, nodosum.* Papias, & ex eo Joan.de Janua. Forte pro *Scaber*. Catholicon parvum: *Saber, aspre, fubloneux.*

¶ SABES, SEBBA, λίπος. Gloss. Lat. Gr. Legendum suspicantur viri docti, *Sebum*, στέαρ. Eædem Gloss. *Sebrum*, λίπος.

¶ SABIONUM, ab Ital. *Sabione*, ut infra *Sablos*. Vide in hac voce.

¶ SABLÆ, f. Fabæ nigræ, ut videtur Bollandistis. Acta S. Francisci de Paula tom.1. April p.137. *Quod esset dies jejunii, & mare fluctibus agitaretur, & propterea appositæ essent Sablæ, quia pisces deerant.*

¶ SABLERIA, à Gall. *Sabliere*, Tignum, tabulati trabs. Charta an.1417.ex Tabul. Sangerman. *Ad faciendum fieri cathenas & corbeyos de lapidibus talliatis & Sablerias ligneas subtus eorum solivas.*

SABLO, Arena, Sabulum. Gallis *Sablon*. [Memoriale Potest. Regiens. ad an.1218. apud Murator. tom. 8. col. 1087. *Tanquam angeli per Sablonem catervatim contra inimicos pergere videbantur.*] Fortunatus lib. 9. Poem. 15

> *Quidquid saxa, Sablo, calces, argilla tuentur.*

S. Aldhelmus de Laude Virg.

> *Squalidus ut Sablo spreti sub cespite ruris*
> *Bractea flaventis depromit fila metalli.*

Idem c.25.

> *Et simul in crypta pausant Sablone sepulti.*

Ubi male *inscripta*. Et infra c.28.

> *Sic fuit, ut verax fatur sermone Sacerdos,*
> *Funere transacto tectum Sablone cadaver.*

Sablonum Glarea, in Epistola 44. S. Bonifacii Archiep. Moguntini Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Nec non frustra talenti fœnora subterraneis clanculantur obstructa Sablonibus, &c.* Vita S. Guthlaci cap. 30. *Binas flasculas celia impletas ... sub quodam palustri Sablone absconderunt.* Epitaphium Hariolfi Abbatis Elwacensis:

> *Idibus Augusti resolutus, famata plasti*
> *Commendans urano, sarcea ficque Sablo.*

¶ SABLONATUS, Arenolus, *sabulo* abundans. Charta an.1207. apud Stephanot.tom.1. Antiqu.Bened. Occitan.MSS.p.406. *Tamen si in tempore solutionis in condamina quam habeo ... fuerit factum garratum Sapsanatum, vel bladum seminatum, &c.* Ubi leg. existimo *Sablonatum*.

SABULO. Gloss. Lat. MS. *Sabulum, arenam, glaream, vel sabulanem.* Gilda Sapiens de Excidio Britanniæ: *Mittuntur, querulis scissis, ut dicitur, vestibus, opertisque Sabulone capitibus, impetrantes à Romanis auxilia, &c.* Charta Ricardi II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglic. p.632. *Et sic per Sabulones versus orientem, &c.* [Charta ann. 1284. in Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p.1444. *Supra unam peciam terræ in Sabulonibus.*] Occurrit non semel apud Palladium seu Anonymum de re Architectonica c.3.26. ubi in MSS. legitur *sablo*.

¶ SABLUM, pro Sabulum, ἄμμος, in Gl. Lat Gr.

¶ SABIONUM, SABLONUM, ut *Sabla*. Statuta Mont. Regal. fol.205. *Et quod aliqua persona non debeat tenere pannos, selam, Sabionum, lapides, ligna ... super pontes.* Ibidem fol.126. legitur *Sablonum*. Statuta Astens. c.61. fol. 32. *Quilibet de glarea bnsburis, & tanagri garavellam & Sabionum possit ducere & duci facere ad suam voluntatem.* Supra habent *Sabionum*. Tabul. Caleose an.1206. *de Sabiena de Chievrerue.*

¶ SABULARIA, SABULONARIA, Arenariæ, Gall. *Sablonniere* Charta Mariæ de Acigniaco an.1255. ex Tabul. Bellilarici: *Dedit fratribus Bellilarici usagium in Sabularia sua de Bruas, quæ Sabularia sita est, &c.* Charta Balduini Comit. Ghisn. an.1200. ex Tabul. S. Bertini: *Eadem via satis recta divisione per Septentrionalem partem Sabulonariæ, quæ est in nemore, dirigitur.*

SABULONOSUS. *Terra sabulonosa*, in Fleta lib.2. cap. 76. § 3.

¶ SABRIERIUM, Condimentum acuti saporis, ni fallor, Gallis *Saupiquet*. Constitut. pro Abbatia S. Pauli Narbon. ann.1127. inter Instrum. tom 6. Gall. Christian. novæ edit. col.33. *In omnibus secundis feriis deat illis ova quatuor unicuique clerico pinguia cum bono Sabrierio.*

¶ SABRINUS, contracte, ni fallor, pro *Saburrinus*, Sabulosus, saburralis. Vita MS. S. Vinwaloei: *Cui soli fœcunditas suberat, & Sabrina actamenta fluvii per plana diffusi.* Ubi *actamenta* idem sonat quod Latinis *Acta* & Græcis ἀκτή.

¶ SABUCUS, ἀκτή, εἶδος βοτάνης ἀκτή, τὸ φυτόν. Gl. Lat. Gr.

¶ SABULARIA, SABULONOSUS. Vide *Sablo*.

¶ SABULUM. γῆ μαλθή, ἀμμώδης, in Gloss. Latino-Græc. Ejusmodi videtur Sabulum, quod aqua delibutum vini colorem referre potarant, de quo in Vita B. Alcuini sæc.4. Benedict. part.1. pag.157. *Mandavit ... provisoribus monasterii, ut tenerent interim duclares vini, quousque coram eis de vasculis, in quibus ipsum vinum adduxerant, in alia mutaretur: quia aliqui ex eis inde furtive sumentes, in vascula, quatenus plena essent cum ad monasterium pervenirent, Sabulum aqua miscuerant.*

SABURRARE. Fortunatus in Epist. ad Martinum Episc. Galliciæ lib.5 poem. *Paradisiaci horti odoramenta Saburrant, &c.* ubi Gloss. MS. i. *spirans, odorans.*

SABUTA, SAMBUTA, SAMBUCA, Currus, quo nobiles feminæ vehebantur, species: [item Currus vel equi ornatus.] Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium p. 824. *Essedum genus vehiculi Gallicani, i. Sambuch, quasi assedum, ab assidendo dictum.* Diarium Thesauri Reg. ann. 1299. *Pro Sabutis, loreins, palefredis, & aliis necessariis ad equitandum.* Aliud ann.1300. M Febr. *Pro curribus, chariotis, & Sambutis, &c.*

SAMBUCA. Ordericus Vitalis lib. 8.p.694. *Mannos & mulas cum Sambucis muliebribus prospexit.* [Formulæ Andegav. apud Mabillon. tom.4. Analect. pag.236. *Cedo tibi caballum cum Sambuca & omnia stratura sua, &c.* Constitut. Friderici Regis Siciliæ cap.92. *Item quod nulla domina sive mulier cujuscumque conditionis exsistat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, Sambucam,*

cam, in qua sit aurum, vel argentum sive perlæ ... Quod falda Sambucæ ipsius non sint de famite, vel de pannis auri ... Quod aliquis aurifex, sive sutor, sive alius Sambuceant, vel frenum facere, vel vendere non præsumat, &c.]

Sambua. Rotolus pro expensis coronamenti Reginæ apud Senonas an. 1234. *Die Dom. ante Ascens. pro Sambucis Reginæ redimendis*, 22. *s.* 8 *d.* Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1352. *Parties de la litiere & des Sambues pour madite Dame.* Sic vero clauditur hoc caput: *Pour 2. pieces de velluau vermeil des fors 2. pieces de cendal vert des larges, pour quart & demy de drap d'or, & demie aune de camocas d'outremer, pour les Sambues de madite Dame.* Aliud Computum ejusdem Stephani ann. 1350. *Pour 3. Sembues d'une escarlate azuree armoiée de Navarre & d'Evreux, l'autre à l'arçon azurées semez de perles, &c.* Speculum Historiale Ms. Joan. Abbatis Laudun. scriptum ann. 1488. lib. 10. *Une autre journée avint que les meschines de la Roine avoient fait une buee, & avoient mises les napes de l'Hostel du Roy & de la Roine, & draps, linges, Sambues, cueurrechefs: & fut la buie estendue où rues de la Magdeleine pour sescher, &c.* Le Roman *de la Rose* Ms.

Comme royne fust vestue,
Et chevauchast à grand Sambue.]

¶ Saubua. Comput. ann. 1237. ex Bibl. reg. *Pro 6. Saubuis per Johannem Gondreium*, 8. *l.* 10. *s.* *Pro capellis de pavonis & ourillieris ad sedendum super Saubuas*, 11. *l.* 13 *s.* Le Roman *de Garin*:

Li palefrois sor coi la dame sist,
Estoit plus blanc que nule flor de lis,
Li lorains vaut mil sols Parisis,
Et la Sambue nul plus riche ne vist.

Camauca vel Cambuca. Vincentius Bellovac. l. 30. c. 85. ubi describit ornatum mulierum Tartariæ: *Palafridos equitant magnos & pingues: habentque Cambucas de corio diversis coloribus depicto, cum auro multo inserto, ex utroque equi latere dependentes.*

¶ SABUUM, Sabuletum, arenariæ, Gallis *Sablonniere.* Tabul. Veteris villæ: *Ego Guillelmus Guidonis filius, dedi monachis Veteris-villæ medietatem Sabui mei, quod est juxta Charnel super mare.* Vide *Sablo.*

SAC, Saca, Sacha, Mulcta judiciaria, vox deducta à Saxonico sace, causa, lis, Germanis *Sach*, unde *Sacha* cum aspiratione in Legibus Edwardi Confess. c. 21. [Vocabular. Anglic. annorum circ. 400. in Tabul. Beccensi: *Saca, estre quitte de merlee mue par autre.*] Will. Thornac. in Chronic. pag. 2030. *Sake, hoc est placitum & emenda de transgressione hominum in Curia domini: quia* Sak *Anglice,* Encheyson *Gallice & Sak dicitur pro forfait.* Eadem pene habet Rastallus. Est autem *Encheison*, idem quod *occasio*, præstatio, tributum. Vide in hac voce Leges Edwardi Conf. ss. c. 22. *Saca est, quod si quilibet nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit, forisfactura probationis vel negationis, si evenerit, sua erit.*

Saca, generaliter dicitur cognitio, quam dominus habet in Curia sua de causis & litibus, quæ inter vassallos emergunt, quæ eorum ratione, amerciamenta seu mulctas & emendas iis imponenda & ab iis levandi & colligendi jus habet. Cowello lib. 1. Instit. tit. 2. §. 7. est regale privilegium, quo qui gaudet, pœnam actoris calumnioso, si crimen alteri objectum non probaverit, aut reo, si vere eum accusari constet, impositam sibi vindicat. Hinc passim *sacam, & socam, thol, theam, & infangthefe*, habere dicuntur domini feudales quibus eæ jurisdictiones competunt, in Legibus Edwardi Confess. cap. 21. 28. Willelmi Nothi vernacul. c. 3. & Henrici I. cap. 20. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 4. §. 2. in Quoniam attachiamenta c. 100. in Monastico Anglican. tom. 1. p. 29. & Chartis Anglicis passim: apud Bractonum lib. 3. tract. 2. c. 33. §. 1. [Hickes. in Thes. ling. Septentr. tom. 1. p. 159.] &c.

SACA. Charta Mathildi Comitissæ an. 1096. in Bullario Casinensi tom. 2. p. 127. *Ab aquilone contra currente aqua eundo usque ad illam viam, qua antiquitus per Sacam ibat Gubernulum: per quæ loca signa arborum & lapidum posita sunt, supradicta via per Sacam à solis occasu extenditur usque ad jam dictam rovernam, &c.* Vide *Sac.*

SACABUTA, Armorum species, quam sic describit Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali Ms. l. 10 (ejus Historia desinit in an. 1380.) in Philippo IV. *Li Roux de Fouquemont scout cette affaire par un espie que il avoit, adonc fit sa gent armer, & il aussi s'arma, & fit faire delez le fer de sa lance un graouet de fer pour les garçons sachier jus de leurs chevaux: & cele lance fut appellée Sacheboute, dont depuis Flamens firent faire plusieurs d'iceux bastons.* Guillelmus *Guiart* in Philippo Augusto:

A crochez & à Saquebontes,
Les trebuchent entre leurs routes.

Et anno 1301.

Par portes & parois routes
Fichent lancins & Saquebontes,
Desquels les destriers ocient.

¶ SACARIUM. Vide *Sacerium.*

¶ SACBORGH. Vide *Saccabor.*

SACCA. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 4. Observantiar. Regni Aragon tit de Consortibus §. 9. *De venditionibus factis per Curiam, non habet locum Sacca de consuetudine regni.*

SACCABOR, Sachiber, Stanfordin lib. 1. de Placit. Coronæ c. 21. *Sacaburth* aliis. *Sakeber*, & *Sakebere*, Brittoni in Legib. Angl. p. 12. v. 72. v. Bracton. l. 3. tract. 2. cap. 32. num. 2. *Furtum vero manifestum est, ubi latro deprehensus est saisitus de aliquo latrocinio, scilicet Hondhabende, & Backberende, & insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, quæ dicitur Sakaburth, & si sine secta cognoverit, se inde esse latronem coram Vicecomite vel Coronatore Regis, cum testimonio bonorum & proborum hominum, ex tunc furtum dedicere non possit, quia tales in hoc habent recordum.* Et cap. 35. *Sunt enim quidam Barones alii, qui libertatem habent, scilicet* Sok, Sak, *Thol & Theam: isti possunt judicare in Curia sua, si quis inventus fuerit intra libertatem suam saisitus de aliquo latrocinio manifesto, & insecutus fuerit per Saccabor, quia nisi fuerit in saisina, licet aliquis sequatur versus eum, sicut versus latronem, non pertinebit ad Curiam; Hundreda, vel Wapentakia cognoscere de hujusmodi furtis, &c.* Eadem habet Fleta lib. 1. cap. 38. §. 1. cap. 47. § 2. ubi *Sacborgh* scribitur, de qua voce ita Spelmannus: *Sacaburth* idem significare opinor, quod apud Scotos *Sacreborg* & *Sikerborgh*: hoc est certum vel securum plegium vel pignus. *Siker* enim *securus*; *borgh*, *plegius*, vel *pignus*, ac si qui cum re ipsa furtiva fugiens apprehensus sit, suum per hanc reatum tanquam per certissimum pignus prodidisse videatur: vel *Sacaburth* dicitur à sac, sive saca, i. lis, causa, prosecutio, burgh, pignus, propterea, quod res furtiva sit quasi causæ pignus, hoc est furti symbolum: vel denique saccabor dicitur quasi causam ferens, vel prosequens vel litis prosequendæ plegius. Vide *Sikerborgh.*

☞ Huc etiam spectat vox *Sacrabarum* apud eumdem Spelmannum, ubi *implicitari per Sacrabarum* significare videtur teneri ad dandum pignus vel plegium de stando juri: *Concedo etiam quod nec Prior nec tenentes sui per aliquam actionem, querelam vel Sacrabarum in curia de Thornton in valle de Pickeringh, nec alibi*

alibi ubicunque in com. Ebor. implacitentur, nec aliqua occasione, exactione, vel demanda, per me, vel heredes distringentur.

¶ SACCAGERE, à Gall. *Saccager*, Depopulari, vastare, diripere. Consilium Massil. an. 1376. ex Tabular. ejusd. urbis: *Iniquarum societatum in hanc provinciam discurrensium & rapacibus eorum manibus Saccagentium manuiter vi armorum, &c.* Vide infra *Sacomannre*.

¶ SACCAGIUM. Vide infra *Saccare*.

¶ SACCAGO. Inventar. ann. 1342. in Tabular. S. Victoris Massil. *Apud focariam duo incipienda, unam Saccaginem, &c.* Sed legendum *Sartaginem*.

¶ SACCAMANNUM. Vide *Saccomannum*.

¶ SACCAMENUM, Sordidum quoddam amiculum, Gall. *Sac*. Chronic. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 394. *Non cognoverat enim præfatum dominum eo quod vestitus erat de uno Saccameno nigro.* Vid. *Saccus* 3.

SACCARE, In saccum mittere, & per saccum colare & exprimere: *Insaccare*, in saccum mittere, vel consummare: *Desaccare*, extra saccum ponere. Joan. de Janua: Gloss. Arabico-Lat. *Sacco, exprimo.* [Gloss. Lat. Græc. *Sacco*, σακῶ, σακκίζω, id est, defeco, percolo. Vide *Saccatum*.] Hispani *Sacar* dicunt, quomodo Picardi nostri *Saquer une epée*, pro ensem de vagina extrahere. [*Sacher son èpée*, apud Bellmaner.] Chronicon Flandriæ cap. 1. *Le vaillant Comte Sacqua son epée, &c.* Adde c. 8 [Le Roman *de Rou* MS.

Saillir hors & nefs deschargier,
Ancres jetter, cordes Sachier.

Le Roman *de Garin le Loherans* MS.

Et dit un Rois por Deu mercy vos pri
Sachiez moi fors c'est quarrians qui m'occi.
Il li Sacherent, & li cors s'estandis,
L'armes s'en part que lons sejor ni fis.]

SACCAGIUM, *droit de Sacquage*, in Consuetudine Tervannensi art. 7. quod pro iis speciebus, quæ in saccum mittuntur, pensitatur.

☞ In Glossario Juris Gallici definitur Jus quod ex quolibet frumenti sacco competit domino pro mensuratione frumentaria. Vide in *Saccus* 1.

¶ SACCARIA, Quantum homo ferre potest in sacco. Conventiones civit. Saonę ann. 1526. *Item pro salmata collo, seu mina frumentorum.... & aliarum victualium similium, quæ vulgariter appellantur Saccariæ, denarios sex.* Vide *Saccarii* & *Saccus* 2.

SACCARII, σακκοφόροι, in Gloss. Græc. Lat. [*Portatores Saccorum*, in Vita Eugenii IV. PP. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 507]

SACCARII *portus Romæ*, de quibus est titulus in Codice Theodosiano 22. l. 14. qui species aliunde advectas comportant, & saccis gestandis operam suam mercede locant. Ita *Saccarios* habet Ulpianus Lege 4. § 3. D. de contrahenda emptione; & *saccariam facere* dixit Apuleius lib. 1. Metamorphos.

☞ *Sacards* Divionensibus dicuntur, qui pestis tempore cadaveribus sepeliendis incumbunt, quique hac occasione domos dilapidant: unde ad quosvis nebulones mansit nomenclatura. Vide Glossarium ad Cantica natalitia Burgundica.

SACCATELLUS, sacculus, in Statut. Venet l. 5. c. 7.

SACCATI. Vide *Sacci*.

SACCATUM. Isidorus l. 20. c. 23. *Saccatum, liquor est aquæ faci vini admixtus, sacco expressus.* [*Saccatum vinum, per saccum expressum*, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501.] Catholicon parvum: *Saccatum, buvet, c'est beuvraige de lie de vin & d'eau coulée parmy un sac.* Scribon. Largus c. 122. *Postea vini Falerni non Saccati cyathus adjicitur.* Agobardus Lugdun. de Privil. & jure Sacerdotii c. 11. de Sacerdotibus domesticis: *Ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut Saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus fœminæ sedant.*

¶ SACCATUS. Vide infra *Scatatus*.

¶ SACCEBORO. Vide *Sagibarones*.

SACCELLARE, Saccos medicinales affectæ parti apponere. Vox medicorum. Garinpontus l. 1. c. 16. *Quod si surditas fuerit sine dolore, maxime Saccellentur* (aures.) Ibid. *Quibus cura adhibeatur; ex furfure in vino callido cocto Saccellamus, &c.* Cap. 17. *Si dolor dentium fuerit sine ulla commotione vel putredine, ex Saccello salis tosti regionem doloris extra vaporamus.* Adde cap. 23. lib. 2. c. 1. 13. 20. 30. 62. lib. 3. c. 1. 25. 61. &c. Hinc

¶ SACCELLATIO, Saccellorum impositio, apud Veget l. 2. c. 11. *Saccellionibus caput vaporare.*

¶ SACCELLARIUS. Vide in *Saccus* 4.

¶ SACCELLUM. Vide in *Saccus* 4. & *Sacellum*.

¶ SACCELLUS, Sacculus, Gall. *Sachet*. Fragm. ex libris Herberti inter opera S. Bernardi tom. 2. col. 1225. *Possidebat nihilominus & Saccellum parvissimum collo vel renibus appensum quo supradictas alimonias inferebat.*

¶ SCACCHI, pro *Scachi*, in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 6. v. Vide *Scaci*.

SACCI, SACCINI, SACCITÆ, SACCATI, ita appellati Monachi quidam, quod *Saccis* pro veste uterentur, qui *de Pœnitentia Jesu Christi, vel de Saccis*, dicuntur in Bulla Joannis an. 1319. apud Cognatum lib. 4. Hist. Tornac. cap. 22. [*Freres aus sacs*, in Chronic. Franciæ vernaculo Ms. ad ann. 1273. Provincialibus, *Fraires Ensaques.*] *Fratrum Saccorum Parisiensium* mentio est in Testamentis S. Ludovici Regis Fr. an. 1269. & Philippi Regis ann. 1284. & in Charta ejusdem Philippi apud Doubletum in Hist. Sandionysiana lib. 3 c. 18. *Senonensium*, in Charta an. 1266. in Regesto 50. Tabularii Regii ch. 367. *Virdunensium*, in Bulla Bonifacii VIII. PP. ann. 1301. apud Waddingum: *Andegavensium*, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 3. [apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 250. ubi leg. *Saccini*:] *Massiliensium*, apud Guesnaium in Annalibus Massil. pag. 195. 390 [& Ruffium Hist. Massil. 2. edit. tom. 2. p. 108 & 373. *Aquensium*, apud Pitton. Annal. Eccl. Aquensi. p. 163.] *Rotomagensium*, in Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1309. quo eorum Monasterium Eremitis Augustinianis concessit, in 2. Regesto ejusdem Reg. ch. 38. ex Tabulario regio: *Tornacensium*, apud Cognatum loco laudato. [*Bruxellensium*, in Bulla Pii II. PP. an. 1458. apud Miræum tom. 1. p. 231.] In Angliam hunc *Saccorum* Ordinem transiisse sub ann. 1257. scribit Matthæus Paris; *Eodem tempore novus ordo apparuit Londini: de quibus fratribus ignotis & non prævisis, qui quia saccis incedebant induti, Fratres Saccati vocabantur.* Horum tandem Ordo in Concilio Lugdunensi ann. 1275. proscriptus. Tho. Walsinghamus. *Aliquos status de Ordinibus mendicantium approbavit, ... aliquos reprobavit, ut Saccinos, qui intitulantur de Pœnitentia, sive de Valle viridi.* *Saccitas* hoc loco vocat Chronicon sancti Martialis ann. 1274. ut & Chronicon Colmariense 1. part. an. 1279. *Saccatos* idem Chronicon Colmarien. ann. 1274. *Sororum* denique *de Sacco* meminit Raymundus de Capua in Vita S. Agnetis de Montepolitiano num. 7. aitque, ita appellatas *propter Scapulare, quod ex humilitate de sacbino panno ferebant*, seu *saccina*, id est, ex quo sacci confici solent. *Sacs*, & *Sachez*, nostris dictos ejusmodi Monachos docet Guillelmus de Villanova:

Du pain aux Sacs, pain aus Barrez,
Aus pauvres prisons enferrez,
A cels du Val des Escoliers,
Les Filles Dieu sevent bien dire,
Du pain por Dieu notre Sire.

Guill. *Guiart* in S. Ludovico:

Es

Et mit les Sachez en leur ordre,
Dont puis perdirent les dessaisines,
Aveugles, Filles Dieu, Beguines.

¶ SACCIA, σακκία, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SACCIBUCCIS, Bucculentus. Arnobius l. 3. p. 108. *Buccarum cumulatione Saccibucces.*

¶ SACCINEUS, saccos spectans. Vide *Saccus* 3.

¶ SACCINUS. Vide infra *Soccinus*.

SACCIPERIUM, Pera Pastoralis: Pera in modum sacci, vel saccus in modum peræ. Acta S. Marcelli PP. libr. 1. num. 13. *Ubi pugnaturus, non Sacciperium cum David defert; sed patientia obarmatus, &c.* Nonio Marcello, & Plauto in Rudente, *Sacciperium est major crumena, & minoris marsupii receptaculum*. Vide S. Fulgentium Homil. 73.

SACCITÆ. Vide *Sacci*.

¶ 1. SACCO, Saccus, crumena. Cencii Ordo Roman. c. 43. *Pro implendo domini Papæ Saccone debet habere 18. Provet.* Occurrit rursum c. 47. V. in *Saccus* 4.

2. SACCO, [ut infra *Saccus*, culcitra straminea, vulgo, *Paillasse*.] Vide *Fisco*, & *Laneat*.

¶ SACCOMA DOTIS, JC. dicitur donatio quæ uxori à marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ, à voce *Sacoma*, Græc. σήκωμα, quæ æquipondium notat.

¶ SACCOMANARE, SACCOMANNARE, Italis est Depopulari, vastare, diripere, Gall. *Saccager*. Vide *Saccagere*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 481. *Volebant & jam inceperant Saccomanare civitatem.* Occurrit rursum ibid. col. 445. Chron. Petri Azarii ad an. 1351. apud eumd. Murator. to. 16. col. 328. *Una nocte pernoctaverunt, multas pulchras domos & palatia cum ædificiis Saccomanando & comburendo.* Adde col. 353. Hinc

¶ SACCOMANNUM, SACCOMANUM, Depopulatio, expilatio, Gall. *Saccagement*. Chron. ejusd. Azarii col. 348. *Nec de Saccomanno, tamquam nobilissimus stirpe, curabat.* Chronic. Astense apud eumd. Murator. to. 11. col. 279. *Et ipsam (Placentiam)... ut acceperunt (Mediolanenses) post obsidionem 32. dierum & ut asseritur ipsam ad Saccomanum posuerunt.* Chron. Foroliv. apud eumdem to. 19. col. 894. *Deinde iverunt versus Pisaurum, & quatuor castra posuerunt ad deprædationem seu ad Saccomanum.* Vide *Saccum*.

¶ SACCAMANNUM, Eadem notione, nisi etiam legendum est *Saccomannum*, in Appellatione Cardinalium an. 1408. apud Marten. to. 2. Anecdot. col. 1396. *Item, quia domum præfati dom. Cardinalis postea pergentes, sanctitatis vestræ ultra omnem modestiam, posita fuit ad Saccamannum in Luca.*

SACCONALIA. Charta Conradi Imper. an. 1027. apud Ughellum in Episcopis Fesulanis: *Cum omnibus suis pertinentibus, curtis videlicet, titulis, castellis, villis, servis cultis & incultis, Sacconalibus, aquis, aquarumque decursibus, &c.* Forte *ac canalibus*. [Vide *Sacchoria*.]

SACCOPHORI, Hæretici, Manichæorum assectæ, de quibus in Cod. Th. l. 7. 9. 11. de Hæreticis, sic dicti forte, quod *saccis* pro veste uterentur. Horum meminit S. Basilius in Epist. ad Amphiloch. cap. 47. & Balsamon ad eamdem Epist. cap. 72. [Eo nomine potissimum designati *Messaliani* qui singularem sanctitatem affectantes saccis induebantur. Vide Stockmanni Lex. Hæres.]

¶ SACCOPHORI, Iidem qui supra *Saccarii portus Romæ*. Vide *Saccarii*.

¶ SACCULARII, Ulpiano l. 9. de Offic. Proconsl. dicuntur *qui vetitas in sacculo artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt.* Gloss. Latino-Gr. *Saccularii*, ῥαδιουργοί: ῥαδιουργοί legit Martinius ex Gloss. Gr. Lat. ῥαδιουργός, falsarius. Vide Cujac. l. 10. Observat. c. 27. & Struvium Exercit. 48. c. 80. *Saccularius* interdum nuncupatus *Sacculi* seu fisci custos, idem proinde qui *Sacellarius* infra in *Saccus* 4.

¶ SACCULUM, SACCULUS. V. *Saccus* 1. 2. & 4.

¶ SACCUM, Italis *Sacco*, Gall. *Sac*, eadem notione qua *Saccomannum*. Acta S. Venantii to. 7. Maii pag. 805. *Post desolatam urbem Camerinum per Manfredum Siciliæ Regem... gentilis primas Varanius, Sacco sibi donato ab Alexandro IV. Pontifice, urbem Camerinum instaurat an. 1260.*

1. SACCUS. *Sacci*, *Sacculi*, in ministeriis Ecclesiasticis recensentur. Ordo Romanus de Pontifice ex Secretario ad altare procedente: *Acolyti autem, qui inde faciunt, observant, ut portent chrisma ante Pontificem, Evangelia, sindones, & Sacculos, & aquamanus post eum.* Infra: *Post explotum, Agnus Dei: & accedentes Subdiaconi sequentes cum Acolytis, qui Sacculos portant à dextris & à sinistris altaris, extendentibus Acolytis brachia cum Sacculis, Subdiaconi sequentes stant à fronte, ut parent sinus Sacculorum Archidiacono, ad ponendas oblationes, prius à dextris, deinde à sinistris.* Mox enarrat ut eæ oblationes ab Acolytis confringantur, & ex iis populus communicet. [Vide Mabill. Commentar. in Ordinem Roman. p. 54. 55. & 105.]

SACCULUS *ad reponenda corporalia*, in Charta ann. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1275.

SACCORUM CONSUETUDO, seu Præstatio saccorum ad frumentum dominorum adducendum. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ann. 1206. ch. 91. *Excepta una mina avenæ, pro submonitione Saccorum facienda.* Charta Hugonis Decani Altissiodorensis ann. 1280. Tabular. Eccl. Altis. fol. 249. *Consuetudinem de saccis tradendis ad dictum bladum adducendum... remittimus.* Nescio, an aliud fuerit *saccagium*, seu *le droit de saccage*, quod ad Episcopum Morinensem pertinere dicitur in Consuetudine Tarvanensi art. 7. [Aliam notionem profert supra in *Saccare*.]

¶ SACCUS CUM BROCCIA, Servitii species debiti à tenentibus domino, cum in exercitum proficiscitur. Vide *Brochia*, & infra in *Sagma*.

2. SACCUS, Ponderis lanarii species. Constat autem 28. petris, *petra* vero 12. libris & dimidia, in Fleta l. 2. c. 12. §. 1. c. 79. §. 10. At Spelmannus ait, *saccum lanæ* apud Anglos continere 26. petras: petram libras 14. ex 1. Statuto Edw. III. c. 21. Aliter denique Regestum Peagiorum Parisiens. *Le Sac de laine d'Angleterre doit peser 39. pierres, & s'il pesoit moins, le vendeur deveroit restorer à l'acheteur le moins.* Ita in Anglia diversimode acceptum hoc pondus. Skenæus ad Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 39. ait, apud Scotos *Saccum lanæ* 24. petras, *petram* vero 16. pondo Turonensia continere. Vide Guill. Prynneum in Libertatibus Eccl. Angl. to. 3. p. 185.

¶ SACHUS, Eadem notione, in Epist. Simonis Buchanigræ Ducis Januens. an. 1358. ex Tabular. Massil. *Quidam super una bancha derrobavit de Sachis sex lanæ, &c.*

¶ SACCUS SALIS. *Le sel se met aucunes fois en sacz, & contienent chascun sac, les aucuns un quintal de grenier, les autres trois quartes*, in Charta an. 1445. to. 2. Hist. Dalph. p. 90. col. 2.

¶ SACCULUM VINI, Vas vinarium, seu potius mensuræ vinariæ species. Charta an. 1266. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1411. *Vendidimus... viris religiosis dom. abbati & conventui S. Vandregisilli quoddam Sacculum vini, seu totum vinum quod percipiebamus... in clauso sive in pressorio dictorum religiosorum ratione servicii nostri feodati, & omne illud quod poteramus petere seu exigere ab ipsis ratione dicti Sacculi, sive ra-*

vatione dicti vini in tempore vindemiarum, pro decem lib. Paris. In Glossis Lat. Græc. *Saccus vinarius*, ὑλιστήρ, est colum seu saccus per quem vinum expurgatur. Vide *Saccare*.

3. SACCUS, inter vestes regias recensetur in Ordine ad consecrandum Regem Fr. *Item caligis sericis & jacinthinis intextis per totum liliis aureis & tunica ejusdem coloris & operis, in modum tunicalis, quo induuntur Subdiaconi ad Missam, nec non & Sacco prorsus ejusdem coloris & operis, qui est factus in modum cappæ sericæ absque caperone.* Ubi Renatus Benedictus vertit, *un sac, ou manteau, &c.*

☞ *Saccus* eo loci idem quod nostris olim *Sercot*, ut perspicuum fit ex vernacula Ordinat. eadem de re Cod. Ms. Sangerman. fol 15. *Item les chauces de soie de couleur de violete brondées ou tissues de flour de Lys d'or, & la cote de celle couleur & de cel euvre meismes faite en maniere de tunique dont les soudiacres sont vestus à la Messe, & ovecques ce le Sercot qui doit estre du tout en tout de celle meismes couleur & de celle meismes euvre, & si est fait à bien près en manere d'une chappe de soie sans chaperon.*

Σάκκον etiam seu *Saccum* induebant Imperatores Constantinopolitani, ut est apud Codinum de Offic. c. 6. n. 35. Ὅτι γε ὁ βασιλεὺς τὸ σάκκον φορεῖ, ... ἀντὶ μὲν τὸν σάκκον καὶ τὸ δ... Ubi Goarus: *Talaris tunica ex villoso serico totum corpus obtegens, nullisque sinuum nodis circa illud ludens, aut mota, verum nonnihil angusta, liberos, ut videtur, incessus non permittens, ac denique Sacci figuram referens, Saccus est.* Quibus verbis innuit, eas vestes, quibus Theodorus Lascaris, Michael Palæologus, aliique Imperatores vulgo effinguntur in edit. Nicephori Gregoræ Wolphiana, Willharduini edit. Lugdun. Ramnusii Hist. CP. & alibi passim. [Vide Gloss. med. Græcit. in σάκκος.]

Fuit etiam *Saccus* apud Græcos vestis Patriarcharum, vel Episcoporum de qua Phranzes lib. 3. c. 23. Hist. Polit. pag. 20. & alii à Meursio laudati Scriptores. [Hæc vestis tanti apud Græcos æstimatur, ut singulis annis ter tantum à majoribus Episcopis deferri licitum sit, & ideo purpureum esse non possit. Vide Glossar. mediæ Græcit. in σάκκος, & Marcam de Concor. sac. & imp. p. 808.]

Saccus, vulgo inter Monachicas vestes recensetur, diciturque fuisse sordidum quoddam amiculum, quod cæteris vestimentis superaddebatur: in quo à cilicio differebat, seu tunica è pilis caprinis texta, quæ carni nudæ adhærebat. *Saccinea tunica*, apud S. Hieronymum in Vita S. Hilarionis c. 38. Alibi *Saccum* vocat S. Augustin. in Psalm. 29. enarrat. 2. *Saccus de capris conficitur & hædis.* Basilius M. Ep. 120. apud Hoeschelium ad Vitam S. Antonii: Σάκκος δὲ τραχὺς τὸ σῶμα ... Gregorius Decapolita de Miracul. S. Gregor. n. 47. de Saraceno, qui Monachum induerat: Καὶ ... σάκκον τρίχινον, &c. Et n. 49. Ἐνδεδυμένος ... τρίχινα, &c. Vide Socratem lib. 7. cap. 22. *Cingulum saccinum*, apud S. Hieronym. Epist. 22. cap. 12. ex eodem panno, quo sacci fiebant. [Vide Gloss. med. Græcit. in σάκκος.]

Saccus, pro eo lecti instrumento, quod *Paillasse* vocamus. Regula Ordinis Canonicorum S. Marci de Mantua in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. Epist. 24 ex Bibl. Regia: *Sufficiat autem cuilibet unus Saccus & unum capitale de plumis, quod duorum pedum longitudinem non excedat.* [Charta an. 1267. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Debet unum sextarium avenæ, ... & culcitram & Saccum & duas corvatas in anno.*] Vide *Fisco*.

4. SACCUS, Fiscus, thesaurus. Augustinus in Psalm. 146. & ex eo Isidor. lib. 20. c. 9. *Fiscus, Saccus est publicus.* Charta Rogerii Regis Siciliæ apud Constant. lib. 4. Histor. Siculæ p. 187. *Sed si ex commissis per eo aliquid regio competat Sacco, &c.*

Sacculus, Eadem notione. Arnobius in Psalm. 118. *Nummus non est in Sacculo, vestimentum in conditis non est, &c.* Μὴ ἀπορεῖν σακκίου, apud Scylitzen p. 545. Gregorius M. lib. 1. Epist. 42. *Quia nos Sacculum Ecclesiæ ex lucris turpibus, nolumus inquinari.* [Huc etiam spectant quæ de Johanne Gorziensi leguntur apud Mabill. tom. 3. Annal. p. 418. *Illud semper cavit, ne Sacculus monasterii qualibet unquam doli vel miserorum fraude vel calamitate contaminaretur.*] Charta Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. p. 12. *Quia suscepi in præsentia testium ego Rotharii Abbas a vobis Anselperga Abbatissa ex Sacculo ipsius Monasterii per Misso vestro in auro solidos novos pratestatos ac coloratos numero 44. finitum pretium, &c.*

Saccallum & Sacellum, Eodem etiam significatu. Corippus lib. 4.

Gratior Augusti servans pia gaza Sacelli.

Gregorius M. lib 12. Epist. 27. *Et quia easdem Chartas emere paratus est, & dixi, non valde necesse est, ut ex me aliquid serenissimis Principibus dicatur; sed magis ex se agat Dilectio tua, quatenus oblatis in Sacella consuetudinibus honores mereatur accipere.* Anastasius Bibl. in Vita S. Joannis Eleemosyn. num. 18. *Quæ deferuntur tibi pecuniæ, da eas Imperio, da eas in publicum Sacellum.* Charta Childeberti Reg. pro Monasterio S. Sergii Andegav. *Nisi quod inferendam ipsam idem Abbas ... annis singulis in Sacellum publicum reddere deberet.* Charta Theodorici Regis Franc. in Actis Episcoporum Cenoman. p. 186. *Et illos alios 200. auro pagens ... vel qui ipsam Ecclesiam sperare videntur, reddebatur, & in Sacello publico suis consuetudo reddendi, &c.* Adde pag. 217. *Sacellum Regis*, pro *fiscus*, in Concilio Metensi an. 753. c. 3. 4. & in Capitul. Caroli M lib. 5. c. 11. 13. Charta ejusdem Caroli M. apud Sammarthanos in Episcopis Cabillonensibus: *Si quis autem ... violare præsumpserit, solidorum sexcentorum munere se cognoscat culpabilem, ita ut duas partes in archivum ipsius Monasterii reddat, & tertia parte ad fiscum nostro Sacello multam componat.* Rogerus Hovedenus pag. 704. *Thesaurum quoque Regis exinaniverat prorsus, ut in omnibus Scriniis vel sacellis nihil præter claves, de toto isto biennio posset inveniri.* Alias

Sacellum, est Crumena. Gloss. Græc. Lat. Βαλαντίδιον, *Sacellum*. Glossæ S. Benedicti cap. de vestimentis: *Sacellum*, μαρσύπιον. Paulus lib. 2. Sentent. *Si Sacellum vel argentum deposuero, & is, penes quem depositum fuit me invito contrectavit, &c.* Acta purgationis Cæciliani: *Confitere, quod folles dedit Victor, ut Presbyter fieret. Castus dixit: Obtulit, domine, Sacellum, & quid habuerit, nescio.*

Sacellarius, Sacelli, seu fisci custos. Gloss. Gr. Lat. Βαλαντιοφύλαξ, *Sacellarius*. Scoliastes Gregorii Nazianz. Orat. 1. in Julian. Σακελλάριον Ῥωμαῖοι λέγουσι τὸν φύλακα τῶν χρημάτων Ῥωμαϊκῶς, ὅθεν καὶ Σακελλάριον καλοῦσι τὸν ταμίαν καὶ φύλακα τῶν χρημάτων.

¶ Saccellarius Pauperum, Qui *Sacellum* seu marsupium defert, unde pauperibus eleemosynam erogat. Vita S. Romualdi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 13. *Ipse vero marsupium secum portans, unde propriis manibus nummos & obulos egenis & peregrinis tempore opportuno erogaret, Sacellarius eorum appellari & esse non erubuit.*

Habuisse Imperatores Constantinopolitanos *Sacellarios suos*, docet Theophanes anno 25. Heraclii, & in Justiniano, cui Σακελλάριοι dicuntur. Gregorius

rius Magnus lib. 4. Epist. 34. ad Constantinam Augustam: *Sed brevi ei judicia, quia sicut in Ravennæ partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ Sacellarium habet, qui causis supervenientibus quotidianas expensas facit; ita & in hac urbe in causis talibus eorum Sacellarius ego sum.* Vide Anastasium Bibliothec. in Theodoro PP.

Habuerunt etiam Imperatores Occidentis. Gerard. Episcopus Cameracensis in Epistola ad Henricum III. Imper. *Sicut Liberalitas vestra Sacellarium habet, quo causis supervenientibus cotidianas expensas faciat, etc, &c.*

Habuerunt pariter Reges nostri *Sacellarios* suos, quos Hincmarus in opusculo de Ordine Palatii à minoribus Officialibus accenset. *Tancolfi Sacellarii* sub Ludovico Pio mentio est in Annalibus Eginbardi.

Suos etiam *Sacellarios* habuisse Anglo-Saxones testatur Adam Bremensis c. 215.

Ecclesiæ Romanæ Sacellariorum, quibus perinde Sacelli seu fisci Ecclesiastici cura incubuit, mentio est in Concilio Romano sub Zacharia Papa an. 745. in Annalibus Francorum ann. 801. apud Joannem Diaconum in Vita S. Gregorii Magni lib. 2. cap. 23. Anastasium in Constantino PP pag. 65. in Gregorio II. pag 66. [Mich. Cerularium Patr. CP. in Edicto de projecto pittatio pag. 166. apud Allatium de Libr. Eccles. Gr.] & Auctorem Ordinis Romani, qui ait, *Sacellarium unum fuisse ex quatuor, qui equitantem Pontificem comitantur, & supplicantium preces una cum Nomenclatore discussisse.*

Denique *Sacellarii* dignitas magna fuit in Ecclesia Constantinopolitana. Guillelmus Bibliothecarius in Hadriano II. pag 228. *Ibi à Paulo librorum custode, Joseph, vasorum custode, simulque Basilio Sacellario, Ecclesiasticis vestibus indutis salutari, &c.* Μετὰ Σακελλάριος, apud Gregorium in Vita S. Basilii Junioris num. 26. Τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Σακελλάριος, apud Nicetam in Isaacio lib. 2. num. 4. Σακελλάριος τοῦ Πατριάρχου, in Chronico Alexandrino pag. 871. Vide præterea quæ de hacce dignitate adnotamus in Constantinopoli nostra Christiana, ubi de Secretis Ecclesiasticis agimus.

¶ 5. SACCUS, Instrumentum piscandi, retis genus. Literæ Philippi Aug. Reg. Fr. ex Tabul. S. Quintini de insula p. 79. *Ad verrulia rotunda & ad Saccum piscari poterunt.* Vide *Sacb*.

¶ SACEBARO, SACEBORO. Vide *Sagibarones*.

¶ SACELLA SACRA, Monialium clausura. *Iste* (magnus Sacellarius) *administrat & curat sacras Sacellas, nempe Monasteria monialium*, apud Macros in Hierolex. ex quodam Ms. Augustano *Turco-græcia* nuncupato p. 203. Ineptum esse glossema nemo non videt: ibi enim *Sacella* idem omnino est quod *Sacellum*, fiscus regius seu publicus.

¶ SACELLANUS, Capellanus, sacello præfectus, in Charta Henrici VIII. Reg. Angl. ann. 1531. apud Rymer. tom. 14. p. 419. *Dilecti nobis Joannis Olyver legum doctoris Sacellani nostri, &c.* Infra p. 421. pro *Sacellani* legitur *Capellani*, ut & pag 781. Ceremoniale Benedictino-Rom. edit. 1621. part. 2. pag. 80. *Fuit quidam Papa, qui dum in extremum venisset, interrogabat Sacellanum suum, virum idoneum & devotum, quem plurimum diligebat, quibus suffragiis post mortem eum vellet apud Deum juvare.* Adde Monum. sacr. Antiquit. tom. 2. p. 227.

¶ SACELLARIUS, Fisci custos. Vide *Sacens 4.*

¶ SACELLUM, Cistula Reliquiis recondendis aptata. Histor. Translat. Sanctor. Sebastiani & Gregorii sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 405. *Rodoinus concitatos illorum contra se amicos videns, . . . linteum diligentius replicans cistula recolligit . . . At Rodoinus suorum precibus flexus, non totum ut prius, sed partem sacerdotum manibus sectam largiri jussit. Quam illi multa gratiosis quam ante devotis fidei mysteriis excipientes, & honorifice præparato Sacello reponentes, &c.* Leg. forte *Saccello*. Alia notione, vide in *Saccus 4.*

1. SACER, Species Falconis, quibusdam *Britannicus*, aliis *aerius*: *Hierax*, Thuano de Re accipitraria, vulgo *Sacre*. [Anglis *Saker*.] Describitur à Friderico II. Imp. l. 2. de Arte ven. c. 25. Alberto M. l. 23 de Animalib. c. 5. & ab eodem Thuano p. 22.

¶ 2. SACER, pro Sacerdos, Episcopus. Ermoldi Nigelli carmen Elegiacum pro Ludovico Imper. apud Murator. tom 2. part. 2. col. 30.

Hoc Sacer aspiciens, sella se sustulit ardens
Compellare sacrum cum pietate virum.

Pluries ibidem occurrit, ut monet Cl. Editor. *Sacré*, eadem notione usurpat *le Roman de Rou* Ms. ubi de Odone Episcopo Bajocensi:

Ode li bon coronez,
Qui de Baen estoit Sacrez.

¶ SACERBORO. Vide *Sagibarones*.

SACERDOS, ut ait Honorius Augustod. l. 1. c. 182. & ex eo Rhabanus lib. 1. de Instit. Cleric. c. 5. *vocari potest, sive Episcopus sit, sive Presbyter.* [Cujus vocis etymon sic profert Atto apud Acher. tom. 8 Spicil. pag. 126. *Sacerdos, quasi sacrum dans Dei ministeria administrando.*]

Olim vero & in primitiva Ecclesia id nominis pro Episcopo usurpatum testantur passim Cyprianus, Augustinus, &c. S. Ambrosius lib. 5. Epist. 30. *Sanctus Damasus Romanæ Ecclesiæ Sacerdos.* Innocentius I. Epist. 2. c. 3. *Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* Gregorius Turon. lib. de Gloria Confess. cap. 107. *Decedente Sacerdote apud Nolanam urbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Ecclesiæ Catholicæ Sacerdotes*, in l. 45. Cod. Th. de Hæreticis. Gesta de nomine Acacii: *Apud Alexandriam Proterius Catholicus fit Sacerdos.* Ita Fortunatus lib. 1. de Vita S. Martini, ubi de S. Hilario Episc. Pictav.

Rite Sacerdotis penetralia jure gubernans.

[Hinc promiscue *Episcopum* vel *Sacerdotem Eccl. Cenoman.* seipsum inscribit Hamelinus in Chartis ex Tabular. Major. Monast. ut & Reginaldus Episcopus Carnot. Exstat in ejusdem Monast. Archivis sigillum Quiriaci Episc. Nannet. cum hac Epigraphe: *Petri & Pauli Sacerdotis Nannensis Quiriaci*] Vide l. 3. & 4. Cod. Th. de Fide Cathol. l. 31. 35. 43. de Episcop. eodem Cod. [& ibi Pithœum ad l. 7.] Gregorium Turon. in Vitis Patrum c. 17. lib. 17. lib 2. Hist. c. 23. & alios passim.

SACERDOTIUM, pro Episcopatu usurpat Lex 35. 44. Cod. Th. de Episcopis, l. 3. de Fide Cathol. l. 1. Ne sanctum Baptisma, Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 6. Sidonius lib. 4 Epist. 25. &c.

SACERDOTIUM, Titulus honorarius Episcoporum, apud S. Augustinum Epist. 143.

¶ SACERDOTES CANTARIALES, Cantores. Testam. Rotherami Eborac. Episc. an. 1498. in Lib. nig. Scaccarii p 670. *Et quod vidi Sacerdotes Cantariales ibidem singuli in singulis locis laicarum commensare, ad eorum scandalum, & aliorum.* Iidem qui

¶ SACERDOTALES CHORALES dicuntur ibid. p. 671. *Sacerdotales Chorales non obligo ad aliquod spirituale.*

SACERDOTES CONVENTUALES, &

SACERDOTES OBEDIENTIÆ, in Ordine S. Joannis Hierosol. de quibus in Statutis ejusd. Ord. tit. 2. §. 2.

SACERDOTES DECUMANI Vetus Charta apud Puricellum in Vita S. Simpliciani Archiep. Mediol. *Tunc omnia sicut supradicta sunt, in potestate decumanorum*

Sacerdotum transeunt, *&c.* [Vide *Decumani* .]

¶ Sacerdotes Magni, apud Mabillon. tom. 2. Annal. p. 566. dici videntur Episcopi.

Sacerdos Missalis, in Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Prynneum in Libertat. Eccl. Angl. tom. 3. p. 668. Vide *Missa Presbyter* col. 826.

Sacerdos Parochianus, Parochus, apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III part. 31. c. 6.

☞ Interdum *Sacerdos* nude appellatur, ut in Charta de Juribus Canonicorum Eccles. Ambian. in villa *de Camans*, ex Tabul. ejusdem Eccles. *In ecclesia de Camans habent decanus & canonici in tribus solemnitatibus, Nativitatis, Purificationis & Paschæ duas partes & Sacerdos tertiam ... Similiter in omnibus decimis minutis per annum, inter decanum & canonicos & Sacerdotem eadem debet esse partitio. Sacerdos autem debet canonicis pro synodo 4. den.* Pluries ibi.

Sacerdos Primus, Primas. Pelagius II. PP. in Epist. ad Sapaudum Arelat. Episc. cui suas vices delegat: *Hinc est, quod & nos Fraternitati tuæ hujusmodi curas injungimus, ut Sedis nostræ Vicarius institutus ad instar nostrum in Galliarum partibus Primi Sacerdotis locum obtineas.*

☞ Eodem nomine designatus Romanus Pontifex, in Missali Gothico apud Natalem S. Sixti PP. apud Mabillon. Liturg. Gall. p. 276. *En quibus* (testibus) *est sanctus ac venerabilis Sixtus martyr, ... qui dum apostolicæ sedis excepisset insignia, & se Primum esse conspiceret Sacerdotum, &c.*

¶ Sacerdos Summus, Eadem notione: ut ab ea vero appellatione abstineant primæ sedis Episcopi, præcipitur in Conc. Carthagin. III. cap 26. Interdum tamen Episcopi nude *Summi Sacerdotes* nuncupati, ut in Charta ex Tabulario S. Albini Andegavens. *De qua rapina vel violentia clamorem fecit Abbas Otrinus sancti Albini apud Brunonem Summum Andegavensis Ecclesiæ Sacerdotem.*

Sacerdos Proprius dicitur Episcopus, vel Parochus, qui in diœcesi aut Parochia sua ex officii ratione munus suum exsequitur. Gelasius PP. ad Sabinum Episcop. apud Holsteinium in Collectione Romana: *Hunc ergo ... Diaconis provectione decorabis: ut noverit tua Dilectio hoc se delegantibus nobis exequi Visitatoris officio, non potestate proprii Sacerdotis.* Idem in Epist. ad Celestinum Episc. *Scimus, eum Visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse Pontificis.* Ubi *Cardinalis Pontifex*, idem est, qui *proprius Sacerdos*. Adde Concilium Toletan. II c. 2. & Romanum sub Innocentio II. c. 10.

Sacerdos Secundi Ordinis, Presbyter non Episcopus. Leo IX. PP. Epist. 4. *Sacerdotum ordo bipartitus est, non amplius quam duos ordines, id est, Episcopor. & Presbyteror. nobis collatos sunt, nec Apostoli docuerunt.* Sidonius lib. 4. Epist. 25. *Attamen hunc jam secundi ordinis Sacerdotem, dissonas inter partium voces, &c.* Et in Carm. *Antistes fuit ordine in secundo.* Optatus lib. 4. *Quid* (commemorem) *Diacones in tertio, quid Presbyteros in secundo Sacerdotio constitutos.* Facundus Hermianensis lib. 12. c. 3. *Sciens igitur ille modestissimus Princeps, Oziæ Regi non impune cessisse, quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis Sacerdoti: multo magis impune sibi cedere non posse cognovit, vel quæ jam de fide Christiana rite fuerant constituta discutere, quod nulli omnino licet, vel novos constituere Canones, quod non nisi multis & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet.* Rhabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 6. *Secundi vero ordinis viri, Presbyteri sunt, quorum typum præferebant 70. viri in veteri Testamento, &c.* Æneas Parisiensis adversus Græcos quæst. 4. *Nam Presbyteri, licet sint secundi Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* Constitutio Riculfi Episcopi Suessionensis ann. 889. c. 1. *Attendite ergo, quia nobiscum sollicitudinem gregis dominici percepistis, & in sacerdotali ministerio, secundi ordinis & dignitatis locum possidetis, &c.* Lupus Servatus in Vita S. Wicberti cap. 5. *Neque multo post* (Bonifacius) *ad amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci divina gratia provectus, Wicbertum Sacerdotem secundi ordinis cœnobio .... Magistrum præfecit.* Fridegodus in S. Wilfrido c. 8.

Tandem colla jugo subdens delecta petito,
Ordinis aptatur cœlebs in honore secundi.

Id est, fit Presbyter. Adde Synodum Romanam IV. sub Symmacho c. 6. & Hincmarum Remensem Epist. 7. cap. 20. Præterea Gloss. med. Græcit. in Πρεσβύτερος. Iidem dicuntur.

Sacerdotes Secundi, in Appendice ad Codicem Theodos. Constit. 20. *Audemus quidem sermonem facere solito plus timore capti, de sanctis ac venerabilibus Sacerdotibus, & secundis Sacerdotibus, vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat.*

Sacerdotes Minores, apud Æneam Parisiensem lib. advers. Græcos quæst. 7. *In sublimitate majoris Pontificis consistit etiam honor minoris Sacerdotis.* Ita *majores ordinis Sacerdotes* Episcopos vocat. Agobardus lib. de Sacerdotio c. 11.

Sacerdotes, seu *Presbyteri villani*, Qui rurales Ecclesias regunt, in Edicto Pistensi c. 30.

Sacerdos, pro magno ac divino, non semel in Querolo p. 34. 54. 1. edit. Vide *Presbyter*.

¶ 1. SACERDOTALES, Vestes omnes quibus Sacerdos in divinis utitur. Bulla Alexand. III. PP. in Chartular. Gemetic. tom. 1 fol. 116. *Vestris in hac parte supplicationibus inclinati, ut tu filii abbas & successores tui abbates ... calices, corporalia, pallas, altaria vestra, Sacerdotales monasterii, prioratuum eidem monasterio subjectorum, ac parochialium & aliarum ecclesiarum ad vos communiter vel divisim pertinentium, ... ac etiam aquam, cineres & sal in monasterio prioratibus ... consecrare seu benedicere possitis ... indulgemus:*

¶ SACERDOTALES Litteræ, Papiæ, ἱερατικαί, id est Epistolæ Canonicæ, formatæ, de quibus suo loco.

¶ SACERDOTALIA Beneficia, Obventiones quæ sacerdoti seu parocho competunt. Charta Johannis Episc. Maclov. in Tabul. Major. Monast. *Concessi ecclesiam B. Mariæ de Lebone ... eo tenore ut tam ablutiones, altaria, quam Sacerdotalia beneficia, quam etiam partem decimarum tertiam, prædicti monasterii sacerdotibus harum ecclesiarum ... æqualiter inter se dividant.* Vide *Sacerdotium*, & in *Feudum*, col. 450.

¶ 1 SACERDOTALIS, Liber in quo ritus ad sacerdotem pertinentes continentur, recentiori rituali copiosior. Eodem præterea vocabulo denotant Præmonstratenses versiculum quod initio Laudum recitant. Ita Macri Hierolex.

2. SACERDOTALIS, Qui Sacerdotio in Provincia functus est, ita interpretantur Viri docti apud Ammianum lib. 28. Gruterum 20. 3. 325. 12. & in Cod. Theodos. non semel. Vide Gloss. nomicum Jacobi Gothofredi, & notas Lindenbrogii & Henrici ad eumdem Ammianum.

¶ SACERDOTALITER, More Sacerdotis, ut sacerdotem decet. Vita S. Leobini Episc. Carnoten. sæc. 1. Benedict. pag. 113. *Deinde Gavalensem expetens urbem, cum beatissimo Hilario ejusdem urbis antistite Sacerdotaliter fuisset susceptus, &c.*

¶ SACERDOTARE, ad Sacerdotium promoveri. Chron. Corn. *Zantfliet* ad an. 1364. apud Marten. tom. 4 Ampl.

Ampl.Collect.col.284. *Qui*(Engelbertus)*cum infra tempus præscriptum nollet Sacerdotare, sed aspiraret ad Comitatum Clevensem, ... renantiavit electioni de se factæ Coloniæ.*

¶ SACERDOTATUS, Sacerdotium. Vita S.Charitaci Episc.tom.3.Maii p.279. *Quodam autem die postquam Sacerdotatum S.Mochada accepit.*

¶ SACERDOTISSA. Chronic. Rotomag.ad ann. 1251.apud Labbeum tom.2.Bibl.pag.377. *Die Pascha in fere quasi in media nocte cœpit ignis in vico Sacerdotissarum, qui totum combussit.* Hujusce nominis vicum quondam Rotomagi extitisse, qui hodie vicus veteramentariorum dicitur, etiam aliunde constat. Obsoletæ nomenclaturæ originem probabiliter omnino repetendam existimo à S.Romani Canonicis mulieribus quæ ibi vitam communem tunc agentes habitabant. Vide *Presbytera.*

¶ SACERDOTIUM, Beneficium ecclesiasticum, *prabenda* sacerdotis. Vita S.Guillelmi Archiepisc.apud Surium: *Imo votis omnibus non sine miraculo in id consentientibus, ut jus conferendi Sacerdotia, quæ vulgo Præbendas vocant, in Guillelmum, & ejus gratia in successores illius transferrent.* Vide *Sacerdos.*

¶ SACERDOTIUM, Obventiones Sacerdotis parochialis. Tabul. Vindocin. Ch.484. *Dedi ecclesiam Tbiacilíaci cum toto Sacerdotio & toto burgio & toto cimiterio.* Vide *Sacerdotalia Beneficia.*

¶ SACERIUM, f. idem quod infra *Sach.* Vide in *Viste* 2.

SACERNUS, *Sacer, a, um, & dicitur hic Sacernus, ni, i. sacer animus, vel excellentior pars animæ. Et videtur compon. ex sacer, & animus.* Jo.de Janua.

SACH. Charta Wincmari Castellani Gandensis apud Duchesn in Hist.Guinensi p.66. *Unum mansum terræ inter Broclant & Gestlant, præter jus ad dicum, nec non & unum Sach ad turnos* (forte *sturnos*) *& ad silvam, unum stele in Valbam ad pisces, &c.* [Charta Godefridi Barbati Ducis Lothar ac Brabant. an.1125. apud Miræum tom.2.p.817. *Rustici & coloni Ecclesiæ, sive pauperes essent, sive divites, jus illud quod Sach appellatur in sylva de Buckenholt concessit, verbtinam autem de porcis hominum suorum Ecclesia habebit*] apud Kilianum, Sackajet, est genus retia, quo ficedulæ, & id genus aliæ aves capiuntur. [Vide *Saccus* 5.]

¶ SACHA, ut supra *Sac.* Vide in hac voce.

SACHARIA. Consuetudines Aquarum mortuarum: *Quilibet habitator loci illius, possit bladum, quod habebit de terris suis & Sachariis, per aquam & terram portare, quocumque voluerit omni tempore, &c.* [Eædem Consuetudines editæ tom.4.Ordinat.p.52. habent, *Facheriis*: quæ lectio legitima est. Vide *Facheria.*]

¶ SACHEIRATA, Mensuræ agrariæ species. Enumeratio bonorum Vicariæ Brignol.an.1245 *Item unum pratum ibidem contiguum circa duas Sacheiratas.* Idem f. quod *Falcata*, quantum unus sector per diem *falcare* seu secare potest. Vide infra in *Secare.*

¶ SACHELLUS, SACHETTUS. Sacculus; Italice *Sacchetto*, nostris *Sachet.* Statuta Vercell.l.7.fol.205. *Nomina scripta in singulis cedulis ponantur in uno Sacchetto.* Ibidem fol. 212. v. *Quæ Latiae sint scripta in ipsis cedulis, & involuta sive posita in uno Sachello.* Inventar.an.1419. in Tabular. Eccles. Noviomens. *Item unus Sachettus de tela in quo repositæ sunt plures peciæ crystalli.*

¶ SACHIBARO. Vide *Sagibarones.*

¶ SACHIBER. Vide *Saccaber.*

¶ SACHINUS PANNUS, Rudis, saccis conficiendis aptus. Vide in *Sacci.*

¶ SACHONUS. Statuta Cadubrii c.12. *de Sachonis & aliis mercimoniis conducendis per rodullam, Obtentum & affirmatum fuit, quod totum vinum de Bossano & vinum navigatum & Sachoni, & alia mercimonia, &c.*

¶ SACHS, Gladius longus, ex Gloss. Vulcanii, apud Schilterum in Gloss. Teuton.

¶ SACHUS, pro *Saccus.* Statuta Vercell.lib.3.fol.72. *Item quod nullus asinarius seu molendinarius sedeat seu ascendat Sachum vel Sachos farinæ vel grani sed vadat pedester.* Vide *Saccus* 2.

SACIANI, Qui & *Anthropomorphitæ*, Hæretici, de quibus Facundus Hermianensis lib.8.cap.7.ubi consulendus Sirmondus.

¶ SACIBARO. Vide *Sagibarones.*

¶ SACIMA, pro *Sagma.* Vide in hac voce.

SACIRE. Formula solennis precariæ 29. *Et ipsam rem dum advivo pro vestro beneficio tenere, & usufructuare faciam, in ea ratione, ut alicubi ipsas res nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias casas Dei delegare, nec in naufragium ponere, nec ad proprium Sacire, nec heredibus meis in alode derelinquere, pontificium habeam ad faciendum.* Eadem verba habentur form. 30. *Alterius rem ad proprietatem Sacire*, form.150. quod Lex Bajwar. dixit, *sibi in patrimonium sociare.* Ubi formulæ Parensales Bignonii c.20.21. habent *ad proprium ponere.* *Sacire*, inquit Salmasius ad Historiam Augustam dicebant veteres τὸ σακκίζειν, nos *Saisir*, & infima latinitas *saisire.* Videant igitur eruditi, an *Sacire*, positum fuerit pro sociare; an vero à *saccire*, deducatur: denique an inde vox *saisire* ortum ducat.

SACIS, *Clyster*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ SACLA, Servitii genus, quo tenentes terras dominorum *sarclare* seu sarrire debent, Gallis *Sarcler.* Vide *Sarculare.* Charta Reneri dom.de Haconvilla an.1261. in Hist.Mediani Monast. p.327. *Homines de dicta villa ... furcam & falcem & Saclam & carrachas & vecturas annonæ & feni & omnes alias consuetudines quas mihi debebant... persolvent Ecclesiæ memoratæ.*

SACMA. Charta plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano apud Brisson.lib.6.formul. *Uno albiolo ligneo, valente nummos aureos 42. Sacma valente asprone aureo uno, &c.* Forte pro *Sagma.* Vide in hac voce.

¶ SACMINA, Θαλλὸς, στεφάνιον ἀρχῶν, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Sagmina* ex Festo. Vide ibi Scaliger.

SACORIUM. Vetus Charta plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano apud Brisson lib.6.form.p.647. *Una catena ferrea desuper foco pensante libras duas semis, Sacorio valente siliqua una asprionis, cute olearia valente siliquas duas asprionis, &c.* [*Saccorio*, non elatius, edidit Mabillon in Supplem.Diplom.p.91.]

1. SACRA, Epistola diploma Principis. *Sacra Epistola*, apud Vegetium lib.2.cap.7. *Tribunus major per Epistolam Sacram Imperatoris judicio destinatur.* S.Nilus in Epistol. ad Philippum Scholiasticum: Ἐκ ... χάρτης κατασκευασθεὶς, χάρτης ... Ἐὰν δὲ ὑπογραφὴν δέξηται βασιλέως, δῆλον ὅτι Σάκρα ὀνομάζεται. Gloss. Basil. Σάκρα, οἱ λεγόμενα ..., καὶ ... γραφαὶ, καὶ ... ἱερά. Liberatus Diaconus c. 4. *Et scripsit quidem ad eam Sacram Imperator, arguens eum, &c.* Cap.5. *Post hæc scripsit aliam Sacram ad Episcopos.* *Sacra Imperialis*, apud Petrum Diacon. lib. 4. Chronic.Casinen.cap.109. 119. Anastasium in Hadriano Papa pag.119. *Sacra jussio Imperialis*, in Epistola Gregorii IV. Papæ ad Episcopos Regni Francor. Θεῖον γράμμα, in Concilio Ephesino part. 1. & Calchedon. part.1. Θεῖαι σάκραι, in Chron. Alexandr.pag.772. Vide idem Chron.pag.704. *Sacra littera*, apud eumdem Liberatum cap. 14. Ita usurpant passim Concilia, eorumque Acta, [Codex Theodos. leg. 7. tit. 4. lib.8.] Vigilius Tapsensis lib. 2. contra Arium cap 3. S. Augustinus lib. ad Donatist. post Collat. cap. 31. Anastasius in Vitis Patr. pag. 64. 68. 255. & alibi, Auctor

Historiæ Miscellæ p. 432. 470. 652. edit. Canisii, Odo de Diogilo l. 1. & 2. de Ludovici VII. Regis profect. in Orientem p. 13. 19 & alii, quos laudant Meursius in Gloss. & Fabrotus ad Cedren. [Vide Notit. imperii Rom. Jaretum ad l. 7 Symmach. Epist. 59. & 94. & Gloss. med. Græcit. in *σάκρα*.]

Sacras Regum nostrorum aliorumque Principum Epistolas vocant etiam interdum Scriptores alii, ut Lupus Ferrariensis Ep. 18. 78. Fulbertus Carnotensis Epist. 13. 85. 95. &c.

☞ Sed & Romanorum Pontificum Epistolæ eodem nomine donantur, apud Anastasium in Epitome Chron. Casin. to. 2. Murator. p. 355. col. 2. *Supradicti igitur Missi Sedis apostolicæ ad Regem Dagobertum venientes honorifice suscepti sunt, contradentes ei Sacram Pontificis.*

Sacra, plur. neutr. generis. Passio S. Felicis Episcopi Tabyzacensis: *Tunc cognitor jussit, ut Sacra Imperatorum recitarentur.* *Sacra Generalia*, in Indiculo post Epistolam 4. Hormisdæ PP. & in Suggest. Dioscori post Epistolam 40. *Sacra regalia*, in Concil. Barcinon. an. 599. c. 3. Gesta sub nomine Acacii: *Contra Joan. jam Episcop. Sacra Principis deferentem.* Gregor. M. l. 1. Ep. 47. *Dum & antea ad Eudoxium gloriosum Magistrum militum Sacra imperialia cucurrerunt.* Ita usurpat Anastasius Biblioth. in Hormisda PP. p. 34.

¶ Sacra, unde vocantur vasa quæ ministeriis ecclesiasticis inserviunt, in Charta an. 933. inter Instrum. to. 6 Gall. Christ. novæ edit. col. 127. *Tradimus ... S. Petrum à Pullorum suo termino, ... & quantum ibidem ad pertinendum, id est in Ecclesia S. Petri in Sacris, secretariis, &c.*

Sacræ, absolutæ interdum dicuntur, Thesauri seu *largitiones Principis privatæ*, quibus qui præerat, *Comes Sacrarum largitionum* dicebatur, interdum *Comes Sacrorum*, unde, ut in leg. 120. Cod. Th. de Decurion. Ita *Palatini Sacrarum*, in l. 13. de Indulg. debitor. *Sacrarum privatarum vel largitionum Palatino officia*, l. 17. de Exaction. eodem Cod. Vide *Comes Sacrorum*.

¶ 2. SACRA, Missa. Guidonis Discipl. Farf. lib. 1. c. 1. *Ad finem Sacra tonate dicat Diaconus.* Benedicamus Domino. Ibid. c. 6. *Ad explanationem Sacra omnia signa pulsentur.* Rursum c. 23. *Infra ipsam hebdomadam dicant Dominicalem Sacram.*

¶ 3. SACRA, Consecratio pontificia, vulgo *Sacre*, Bernard. Guido in Vita S. Cælestini V. PP. apud Murator. tom. 3. p. 635.

Cumque dies Sacra celebris venisset in orbem,
Vestibus ornati byssis auroque decoris
Insistunt operi proceres, præsulque novellus
Velletrensis Hugo liquidum fundebat olivum,

Vide *Sacrum* 3.

¶ 4. SACRA, num. plur. Auctoritas, potestas patris in filium. Charta ann. 1257. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 186. *Idem Arnaudus non coactus, non circumventus, non dolo inductus, sed spontanea voluntate dictum Guillelm. filium suum præsentem, volentem & consentientem emancipat, & per emancipationem solemnem liberat à Sacris paternis & sua propria potestate per hæc verba: Nos Arnaudus dom. de Rossilione Guillelm. filium nostrum ..., emancipamus, & per emancipationem liberamus à nostra potestate, &c.* Vide Gothofredum ad leg. 1. tit. 18. lib. 8. Cod. Theod.

¶ SACRABARUM Vide *Sacraber*.

SACRALE Opus. Eugippius in Vita S. Severini c. 14. de muliere resuscitata ab eodem sancto: *Mulier vero sanitate percepta, opus Sacrale die tertio juxta morem provinciæ propriis cœpit manibus exercere.* Ubi Velserus: *Agnosce*, inquit, *vulgare sermonem, ad verbum, opus Sacrale, ein werk, &c.* Apud Bollandum habetur *agrale* qui tamen *Sacrale* MSS. codices aliquot præferre agnoscit.

SACRAMENTAGIUM, [Præstatio, quæ ab eo fit qui Sacramento alicujus servitio sese addicit: neque enim viri feudales modo, sed & servi domino fidelitatem jurabant, ut videre est in voce *Hominium* col. 1570. & apud *de Lauriere* in Gloss. Jur. Gall. v. *Serment*.] Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 73. *Ita ut si homines B. Eparchii venerant ad me, vel ad successores meos propter turrem, & propter militiam, ad judicium vel justitiam, nullam omnino Sacramentage, neque destrictum, neque exactionem, neque aliud quodlibet emolumentum nobis exhibeant.*

¶ Sacramentagium, Pœna pecuniaria, qua damnatur qui Sacramento, quod *calumniator*, impositum crimen à se amoliri vult. Charta an. circ. 1080. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Si autem venerit ac se per Sacramentum de objecto forisfacto purgare voluerit, vicarius si per testo Sacramentum illum calumpniari poterit; sed quamdiu villanus se purgare voluerit, nunquam ab eo vicarius Sacramentagium habebit, & si in vicarii confisa, rectitudinis sue lex remanserit, nec tunc omnino Sacramentagium habebit: Si vero villanus, aut aliquis amicus ejus, vel monachus pro concordia pro lego vicario aliquid dederit, tunc Sacramentagium dabit.*

1. SACRAMENTALE, ipsum Sacramentum, jusjurandum. Capitulare 2. an. 802. sub finem: *Sacramentale promissionis factæ Imperatori. Sacramentale qualiter promitto ego, quod ab ista die inantea fidelis sum Domino Karolo, &c.* [Charta an. 1136. inter Probat. tom. 2. nova Hist. Occitan. col. 432. *Regnante Ludovico Rege fuit factum Sacramentale hoc cum quo juraverunt Castelloni Carcassonæ Bernardo Atoni Vicecomiti, &c.* Adde col. 498. 514. & 515.] Prima Curia generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Aragon. an. 1291. MS. *Item quod omne Sacramentale sit absolutum, nisi esset factum cum voluntate dominorum ipsorum hominum, & cum auctoritate ecclesiarum antecessorum.* [Statuta Massil. lib. 1. c. 1. §. 13. *Item, quod dictus Vicarius omnia & singula in Sacramentali suo contenta bona fide, & sine dolo, & malo ingenio remota attendet, & complebit, & observabit.* Occurrit rursum c. 2. & 7. ejusd. lib. in Statut. Montispess. an. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. & in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 13.]

¶ 2. SACRAMENTALE, Tractatus de Sacramentis. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludew. tom. 6. Reliq. MSS. p. 178. *Et Guilhelmus de Monte Lendano in suo Sacramentali, &c.*

SACRAMENTALIS. *Sacramentalia pietatis opera, ut pedum lotio & peregrinatio*, apud Lucam Tudensem lib. 2. contra Valdenses c. 2.

¶ Sacramentalis, Ad *Sacramentum* seu juramentum pertinens. Occurrit passim. Vide *Leu Sacramentalis* col. 162.

Sacramentales Litteræ, Quæ sacramentum seu juramentum continent. *Charta jurata*, in Foris Bencharnensibus tit. 1. art. 25. Baudonivia in Vita S. Radegundis c. 6. *Quo cognito B. Radegundis Sacramentales fecit litteras sub contestatione divina ... Domino Germano Parisius civitatis Episcopo, &c.* *Sacramentale scriptum*, in Usaticis Barcinonensibus MSS. cap. 422. Vide in *Charta*.

Sacramentales seu *Compurgatores*, Vide *Juramentum*, col. 1599.

¶ SACRAMENTALITER, vox Theologorum, Sacramentali more. Alberti M. Tract. de Sacram. Altar. in Bibl. Heilsbr. p. 68. *Et utrumque Sacramentaliter celebrandum esse præcepit.* Occurrit ibid. ex Gersone pag. 118. & lib. 4. Imit. Christi c. 10. n. 4.

¶ SACRAMENTARE, Sacramentari, Sacramen-

mento fidem, pactum astruere confirmare. Charta an. 1192. apud Stephanot. tom. 8 Fragm. Hist. p. 16. *Item comes priorque sancti Laurentii castrum sibi ad invicem Sacramentant.* Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821. *Sacramentati simul fuerunt de se manutenendo.* Ibidem col. 822. *Et cum dictus dominus Bardelonus Sacramentatus fuit cum Venetianis, Paduanis & Bononiensibus, & fecit pacem cum hominis de la Scala. Serementer,* eadem notione, adhibet le Roman de Vacce MS.

Out mit cil conseil greanté,
Et sont entr'ex Serementé,
Que tuit ensemble se tendront,
Et ensemble se deffendront.

Soirement, pro *Serment,* Sacramentum, in Charta an. 1290. tom. 2 Hist. Dalph. p. 68.

¶ SACRAMENTARIUM. Vide in *Sacramentum.*

¶ SACRAMENTARII dicuntur hæretici omnes, qui errant circa sacramenta à Christo instituta, eaque mutilant, vel verba institutionis aliter, quam par est, explicant, vel alio quocumque modo, minus orthodoxæ administrant. Hæc Stockmannus in Lex. Hæres. quem consule. *Sacramentarii,* alia notione, vide in *Juramentum,* col. 1599.

¶ SACRAMENTORIUM. Vide in *Sacramentum.*

SACRAMENTUM *dupliciter dicitur,* inquit Hugo à S. Victore l. 2. Speculi Eccl cap. 22. *Aliquando enim Sacramentum dicitur sacræ rei signum, velut in Baptismo exterior ablutio, quæ interiorem significat emundationem. Aliquando dicitur Sacramentum, quasi sacrum secretum, velut Sacramentum Incarnationis & hujusmodi.*] Glossæ Casinens. Monast. *Sacramenta sunt Baptismus & Chrisma, Corpus & sanguis, quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorumdem sacramentorum operatur.*] De priori significatione, ut cæteros omittam, qui de Sacramentis commentarios ediderunt, lubet hic exscribere, quę adnotavit olim charissimus frater Michael *du Fresne* Societatis Jesu Presbyter & Theol. Professor, in *Dissertationibus sacris, ac Historicis de Antiquis Sacramentorum ritibus, rebusque in eorum usu & administratione controversis,* necdum editis, Dissert. 2. part. 1. c. 1. *De Sacramenti mysteriique nominibus.*

De Sacramentis, deque Baptismo primum dicere aggrediens, qui fidei Sacramentum est, & Christianæ gentis proprium signaculum, quo videlicet non consignamur modo, sed etiam sacramur, (id quod Synagogæ circumcisio præstabat,) quodque Eugenius IV. in Concil. Florent. spiritualem vocat januam, per quam introducti Ecclesiæ adjungimur, cæterorum effecti consortes Sacramentorum: ante omnia id faciam, quod in principio fieri, cum in omnibus Dissertationibus, tum in hac magis oportere censeo; ut quid illud sit, de quo disputatio sit, explanetur; ne vagari ac errare cogatur oratio, si ii, qui inter se dissenserint, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent. Adde quod plerumque istud, vel experientia usque ipso verissimum videri solet, quod scite omnino sapienterque in Cratylo pronunciavit Plato, qui ipsarum rerum nomina penitius pervideret; eumdem & res itidem ipsas funditus exploratas compertasque habiturum.

Inprimis igitur, de ipso Sacramenti nomine dicam universe, ex occasione baptismi, qui reliquis velut aditus præ t, ac vestibulum pietatis, ut eum nuncupat Gregorius Nazianzenus, de varia ipsiusmet postmodum acturus nuncupatione. Principio enim de ipso Sacramenti nomine litem Catholicis intendunt nonnulli Novatores, post Lutherum, Calvinumque, qui lib. Instit. 4. cap 14. *Abunde liquet,* ait, *veteres, qui Sacramentorum nomen signis indiderunt, minime respexisse quis fuisset verbi hujus usus Latinis Scriptoribus; sed novam hanc significationem pro suo commodo affinxisse, qua simpliciter signa designarent.* Unde ipse significationem aliam è jure repetit, quam ut in nostra Sacramenta accommodet; qua Sacramentum pro jurejurando accipitur, quod olim ducibus præstabant legiones: quod Imperii Romani grave mysterium lib. 8. Herodianus, τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς [illegible] μυστήριον, *arcanum dominationis,* Tacitus appellat: ita ut tamen in Calvini sententia Sacramentum, non tam sit juramentum, quo se homo obstringit Deo, quam quo se Deus obligat homini. Verum ut ita sit, hanc minime reperiri subjectam in Scriptura huicce verbo notionem. eo, quo ab Ecclesia sensu accipitur, pro rei sacræ signo; quid inde conficient sectarii, num expungendam penitus è Catholicorum scriptis vocem hanc, ut in locis communibus, cum aliis: stulte Melanchthon censuit; qui caput, in quo de Sacramentis disserit, de Signis inscribit? *Nam quæ alii,* inquit, *Sacramenta, nos Signa appellamus.* Qui autem id affirmare audeant, qui Trinitatis nomina, ὁμοούσιον, cum Nicænis Patribus, sive consubstantialis, ὑποστάσεις, sive personæ, cæteraque id genus amplectuntur, quæ tamen sacris in Litteris non exstant: quique, ni prorsus imperiti sunt, non nesciunt à sanctis Patribus id nominis usurpari, ubi de Baptismo, Eucharistia, aliisque Sacramentis sermonem instituunt. Tritum istud Tertulliani lib. de Præscriptionibus cap. 16. *Ipsa quoque res,* inquit de cacodæmone, *Sacramentorum divinorum in idolorum mysteriis æmulatur; tingit & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos, &c.* Tum postea: *Signat in frontibus milites suos, &c.* Huic adde Cyprianum. qui lib. 2. Epist 1. de Baptismo, ut Tertullianus de Confirmatione, sic aperte loquitur: *Si Sacramento utroque nascantur.* Mitto cæteros: isti enim antiquissimi omnium sufficiunt, ut intelligant adversarii nos minime sectari prophanas vocum novitates, quas prorsus cavendas in fidei negotio, post Apost. 1. ad Timoth 6. animadvertit Augustinus lib. 10. de Civit. Dei c. 23. *Nam liberis,* inquit, *vocibus loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est; ne verborum licentia, etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem.*

Cæterum neque caremus Scripturæ locis, quæ recepiæ tot ab hinc sæculis vocis istius significationi suffragentur. Tametsi vero sacris in Paginis vocem hanc, *Sacramentum,* de nostris speciatim usurpari Sacramentis, probare sectariis non possumus ex illo Apostoli ad Ephesios loco cap. 5. *Sacramentum,* (sive ut Græce legitur, mysterium) *hoc magnum est:* ut qui matrimonium è numero Sacramentorum ejiciunt: nihilominus operosum non est è Scripturis eruere nomen istud, Sacramenti, ut genus est, & communione quadam complectitur nostra sacramenta, & alias res quasdam, nimirum ut signum rei sacræ vel arcanæ significat. Quid enim aliud indicat vox ista loco mox laudato ad Ephesios 5. qui sic habet: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Quasi dicat: mysterium hoc, sive Sacramentum, ego ipsum sic explico, aioque; eam viri feminęque conjunctionem, rei sacræ signum esse & arcanæ, Christi videlicet cum Ecclesiæ arctissimæ communionis. Absurde vero cum Erasmo Calvinus, ne matrimonium, ex hoc testimonio, Sacramentis Ecclesiæ cogatur annumerare, Sacramentum, sive mysterium, à Paulo dici contendit, non viri & feminæ; sed Christi & Ecclesiæ, vel Adami Evæ-

que conjunctionem: cum insulsam hanc interpretationem, vel duæ voculæ satis evertant, pronomen relativum, *hoc*, tum verbum substantivum *est*, *Sacramentum hoc magnum est*, ait Apostolus, *hoc*: dixit, ut indicaret id vocabulum ad id referendum, quod ante dictum fuerat, de utriusque conjugis copulatione: *Erunt duo in carne una*. Dum autem in præsenti subjicit: *Sacramentum hoc magnum est*, neque dicit, *fuit*, satis innuit, de Adami & Evæ conjugio nequaquam esse sermonem; sed de quolibet connubio, rite inito, quod Sacramentum certe magnum est, ex quo certam conferendæ gratiæ promissionem ei Christus annexuit. Huc etiam accedit, quod nisi subjecta sit huicce vocabulo ea sententia, quam Hieronymus, Chrysostomus, Oecumenius, aliique Patres in hunc locum afferunt, tota vis argumenti infringitur, que persuadere nititur Apostolus, ut suas mariti uxores colant atque diligant, nempe quia istud: *Erunt duo in carne una*; *magnum est Sacramentum in Christo & in Ecclesia*: hoc est ejusmodi, quod cælaste Christi cum Ecclesia connubium adumbret: proindeque efficare debeat, ut uxorem conjux quasi suam carnem, imo quasi seipsum impensius amet ac colat, sicut Redemptor Ecclesiam enixe diligit. Huic Apostoli testimonio subjungere possem Danielia locum cap. 2. ubi Nabuchodonosoris statua sæpius appellatur mysterium sive Sacramentum; *razi*, Hebraice, Chaldaice, *raza*, quod Thargum deducit à vocabulo, *raz*, quod *secretum* & *mysterium* sonat. Nempe quod signum existeret rei latentis & obscuræ; regnorum utique quatuor, quæ ex Alexandri Magni cineribus enata sunt; Ægyptiaci, Syriaci, Macedonici, & Asiatici; tum etiam regni Servatoris, quod post illa demum exortum est: quæ omnia ab Daniele obscuris significationibus, quasi totidem Sacramentis, adumbrata sunt.

Eadem porro *Mysterii* ratio est, è qua voce Sacramenti nomen vulgatę editionis antiquus interpres expressit. Quamquam non una eademque est etymologia, sive notatio nominis; cum *mysteria* primum appellent Græci, quæ vocat *initia* Tullius lib. 2. de Legibus, hoc est, ritus quosdam, quibus homines sacris initiantur, à verbo μυέω hoc est, initior; cui significationi vox Hebræa respondet, *millum*, ab radice, *male implevit*; quod, ut scribit R. Salomon, hi ritus compleant perficiantque homines sacros. Sunt autem à Græcis, ejusmodi initia, appellata mysteria; quod occultissimis mysteriis, noctu plerumque, peragerentur, quæ *sacra opertanea* Photius, *Operta* Flaccus nuncupat. Quippe enim vox eadem arcanum sonat: unde Tullius 3. de Orat. *Hoc tacitum tanquam mysterium teneas*; & Paulus ad Ephesios 1. è Græco textu: *Patefacto nobis mysterio, seu arcano voluntatis suæ*. Tum 1. ad Corinth 2. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio*, hoc est, arcano, ut interpretatur Chrysostomus Homil. 7. in eam Epist. quoniam, ut ait, suum illud consilium Deus de redemptione hominum clam habuit, ac ne Angelis quidem aperuit, priusquam hominibus ipsis panderet. Qua in significatione, mysterii etymologia petitur ἀπὸ τοῦ μύειν, claudendo; non autem è vocabulo Hebræo *mistar*, quod *secretum* sonat; ab radica *sathar*, quod est occulere, ut non nemo somniavit.

Verum ad rem nostram magis accommodata ejusdam vocabuli notio est, cujus usum jam inde à principio sibi, ut & Sacramenti, quemadmodum ostendimus, vindicavit Ecclesia; cum non solum in commune omnia Religionis arcana nominavit Mysteria, & Sacramenta; sed peculiari quadam significatione doctrinæ illi, quam de signis nonnulli, Συμβολικὴν Θεολογίαν, Symbolicam Theologiam appellant Græci, eas dictiones accommodavit. Qua notione mysterium, dicitur signum omne concretum, & corporeum, quod sub sensum cadit, latentium rerum, minimeque aspectabilium. Ita ut, quemadmodum homo animo constat & corpore; ita quoque mysterium è rebus, quæ partim usurpentur sensibus, partim oculos aliosve sensus fugiant, coalescat. Quo sensu de antiqua Lege Gregorius Nazian. Oratione de Baptismo preclare dixit, adumbrare verum, & magni luminis, legis utique novæ, mysterium seu Sacramentum esse. Sed significantius de Sacramentis Gratiæ loco jam prolato Chrysostomus homil. scilicet 7. in priorem ad Corinth. ad hæc Pauli verba: *Loquimur Dei sapientiam in mysterio*: *mysterium*, ait, *appellatur, cum alia inspicimus, alia credimus*, quod in Eucharistia, Baptismoque demonstrat. Quæ postrema mysterii acceptio apud Auctores prophanos minime reperitur, quibus mysteria vel fuere tantum ceremoniæ, quibus Deorum Religioni homines consecrarentur, vel res abditæ & à sensibus ac cogitatione remotæ. Quæ duæ etiam significationes in nostra vel mysteria, vel Sacramenta mirifice quadrant, quippe & homines mysteriis initiantur, & consecrantur Deo, cælesti gratia perfusi: *Inde Sacramenta manarunt*, inquit Augustinus l. 15. de Civit. Dei cap. 26. *quibus credentes initiantur*. Deinde vero ea profanis prodere nefas est, nec temere apud indignos evulganda; sed, ut pretiosæ margaritæ, à contemptu sunt vindicanda. At longe aptius in eadem convenit, quam ad ultimum subjeci, significatio. Nam ut recte Chrysostomus, loco mox allato, inquit, rem sacram occultamque continent; cælestem nempe gratiam; ac nonnulla etiam characterem. Quam ob causam à Dionysio Eccl. Hierarch. cap. 1. & 2. symbola, seu signa divina sacraque nuncupantur; nec qualiacumque, sed quæ cum occulto divinæ gratiæ fructu, effectuque similitudinem quandam habeant atque convenientiam: ut lotio externa baptismatis, sicut explicat Chrysost. cum interna animi lotione, quam repræsentat, & efficit. Quæ genuina est germanaque Sacramentorum nostrorum descriptio, ut sint *signa res sacræ*; ex Augustino, *invisibilis gratiæ formæ visibiles*; ex Catechismo Tridentino, *res subjectæ sensibus, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & justitiæ tam significandæ tum etiam efficiendæ vim habeant*. Neque vero absque gravi causa, concreta ejusmodi signa, & tractabilia constituit Deus, puta lotionem & aquam in baptismo, quibus cælestem occultamque gratiam, cum oculis sensibusque repræsentaret, tum etiam in animis vi quadam abdita divinaque gigneret. Nam si incorporei essemus, Chrysost. ait Homil. 61. in Matthæum, nuda & incorporea nobis hæc ipsa daret: nunc quia corporibus insertas habemus animas, sub iis, quæ percipiuntur sensibus, tradit spiritualia: Ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητὰ παρεδίδου; cui assentitur August. in Joan. Homil. 86. *Sacramenta*, inquit, *exercitia sunt, quæ certiorem verbi Dei fidem nobis faciunt: & quia carnales sumus, sub rebus carnalibus exhibentur ut ita pro tarditatis nostrę captu nos erudiant, & perinde ac pueros pedagogi manu ducant*.

Sacramentum Catechumenorum, apud S. Augustinum lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap 26 ubi de Cathecumenis: *Et quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen & sanctius, quam cibi, quibus alimur*. Quod Cellotius & alii de Eulogiis interpretantur, eum de sale dictum contendat supra laudatus frater, quod unum & perpetuum erat Catechumenorum Sacramentum, & ad Eulogias iis nisi post baptismum aspirare non licuerit. Idem porro Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 21. *An Catechumeni Sacramentum baptismi Sacramento præferendum putamus?* Ubi quidam intelligi volunt ritus & ceramonias, quæ Catechumenis ante baptismum adhibentur, quas idem Augustinus tract. 4.

in

in Joannem *Sacramenti* nomine donat. Sed cæteris ante baptismum adhiberi solitis ritibus hunc, quo sal peculiari benedictione consecratus dabatur Catechumenis, per antonomasiam *Sacramentum* appellarunt, *Catechumenorum*, Sacramenti voce latius accepta, quod eis esset Eucharistiæ loco, cum fideles communicarent, præsertim ad festos Paschatis dies, atque adeo Catechumenis etiam *Eulogiæ* seu panes benedicti interdicerentur. Nam eo plerique referunt Concilium Carthaginense III. can. 5. *Item placuit ut etiam per solemnissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non detur, nisi solitum salis: quia si fideles per illos dies Sacramenta non mutant, neque Catechumenos oportet mutare.* [Ea certe notione accipitur in l. 7. Capitul. c. 563. ubi & nominis Sacramenti ratio exponitur: *Ut per solemnissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non detur, nec eis qui à liminibus Ecclesiæ sunt exclusi, neque eis, ante canonicam reconciliationem, qui publicam gerunt pœnitentiam, sed tantum benedictum Sal à sacerdotibus pro communione tribuatur.* Adde Addit. 4. c. 63. & 76.] Salis autem Catechumenorum, cujus consecrandi modum refert Ordo Romanus, meminerunt non semel Patres, inprimisque Origenes Homilie 6. super Ezechielem, Liber I. Sacramentorum Eccl. Roman. c. 31. Isidorus lib. de Divin. Offic c. an. &c.

Sacramentum Symboli. S. Augustinus lib. de Catech. rudib. capit. 13. *Accepit Symboli remedium contra antiqui serpentis venenum, ut si quando voluerit adversarius diabolus denuo insidiari, noverit redemptus cum Symboli Sacramento, & Crucis vexillo ei debere occurrere.* In Ordine Romano sic animantur Catechumeni ante traditionem Symboli: *Accedite suscipientes Evangelici Symboli Sacramentum à Domino inspiratum, ab Apostolis institutum.* Vide infra Symbolum.

Sacramentum Propriæ Manus, Subscriptio. Anonymus de Berengarii damnatione: *Nos ipsi interfuimus & vidimus, quando Berengarius in media Synodo constitit, & hæresim de corpore Domini coram omnibus propriæ manus Sacramento abdicavit.*

Sacramentum, quomodo altera notione intelligi dixit Hugo à S. Victore, *quasi scilicet sacrum secretum, velut Sacramentum Incarnationis, & hujusmodi.* Collatio 1. Carthagin. c. 5. *Et quod veri invenerit fides, per admirabile mysterium Trinitatis, per Incarnationis Dominicæ Sacramentum, & per salutem supramemoratorum Principum judicaturum me esse promitto.* Concilium Carthaginense an. 525 *Intimamus Resurrectionis dominicæ Sacramentum 7. Iduum Aprilium adfuturum fore.* Paulinus Natali 9.

Quod Paschale Epulum? nam certe jugiter omni
Pascha die cunctis Ecclesia prædicat horis,
Contestans Domini mortem Cruce, de Cruce vitam
Cunctorum: tamen hoc magnæ pietatis in omnes
Grande Sacramentum præscripto mense quotannis
Totus ubique pari famulatu mundus adorat,
Æternumque celebrans rediviva corpore Regem.

Gelasius I. PP. Epist. 9. ait, non baptizandum *præter Paschale festum, & Pentecostes venerabile Sacramentum.* Sic *Crucis, Resurrectionis & Ascensionis Sacramenta* dixit S. Hieronymus Epistol. 48. ad Sabinianum Diaconum. *Sacramentum Symboli, Sacramentum Resurrectionis ex mortuis,* Rufinus l. 1. in eumdem Hieronymum & in Præfat. ad Origenem περὶ ἀρχῶν, *Sacramentum Natalis Domini,* S. Gregorius in Sacrament. p. 6 & Tremundus Claraevallensis Epist. 7. Vide S. Augustinum Epistol. 118. ad Januarium. *Sacramentorum scientiam,* dixit S. Fulgentius Epist. 4.

Sacramentum, Sacra Missarum Liturgia, apud Optatum l. 1. & 6. contra Parmenianum, S. Ambrosium l. 3. de Virginitate, S. August. Epist. 59. ad Paulinum, & lib. de Dono perseverantiæ c. 13.

¶ Sacramentum, Hostia sacra. Ordo officii Gotthici inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 266. *Tunc Sacramentum præ manibus habens supra calicem Sacerdos ... recitat symbolum Apostolorum.* Chron. Salzburg. apud R. Duellium to. 2. Miscell. pag. 130. *Anno Domini 1404. Judæi Saltzburgenses & in Salina omnes capti sunt propter Sacramentum furto interceptum ab ecclesia B. Virginis in Mullan, quod ipsi emerunt & martyrisaverunt.*

¶ Sacramentum Missæ, Pars Missæ, in qua Corpus & Sanguis Christi fidelibus à Sacerdote ostenditur, Galli vocamus *l'Elévation*. Statutum Capituli Autiss. an. 1373. *Fuit tractatum de pulsatione Primæ & Nonæ, quæ unus succincte pulsantur, quoniam Prima debet pulsari usque ad Sacramentum ultimæ Missæ B. Mariæ in civitate, &c.*

Sacramentum, Episcopatus, dignitas Ecclesiastica. Ammianus lib 15. de exauctoratione S. Athanasii: *Cœtus in unum quæsitus ejusdem loci multorum (Synodus, ut appellant) removit à Sacramento, quod obtinebat.*

Sacramentarium, *Liber Sacramentorum*, promiscue dicuntur liber Ecclesiasticus, in quo sacræ Liturgiæ ad Sacramentum conficiendum continentur, cujus primum Auctorem fuisse Gelasium PP. scribit Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii M. à quo emendatum, recensitum, & breviatum ait, quod & præfert titulus Codicis Rivipullensis apud Stephanum Baluzium in Notis ad Agobardum. *Librum* vero *Sacramentorum* appellasse Gregorium M. tradit idem Diaconus, qua nomenclatura donatur ab eodem Agobardo lib. de Imaginibus c. 30. Walafrido Strabo lib. de Reb. Eccl c. 22. Bernone lib. de Missa c. 1. Micrologo cap. 6. Flodoardo l. 3. Hist. Rem. cap. 9. in Concilio Remensi capit. 5. apud Burchardum & Reginonem, &c. *Liber Sacramentarius,* appellatur à Fulberto Carnotensi Epist. 79.

Sacramentarium eumdem librum vocant alii, maxime Ordo Romanus non semel, Capitula Caroli M. l. 7. c. 143. 405. Aytho Basileensis Episcop. in Capitul. c. 6. Alcuinus de Divin. Offic. Amalarius, Leo Ostiensis l. 3. c. 19. 42 73. & ult.

Fatendum tamen, Gelasium non primum fuisse Sacramentarii auctorem, sed forte emendatorem: siquidem antea Salvianum, Musæum Massiliensem Presbyterum, & Voconium Castellanensem Episcopum, *Sacramentorum volumina* conscripsisse auctor est Gennadius: quæ quidem voce *Missas* indicari satis prodit in Musæo. Et quod *Sacramentum* ille vocat, Julianus Episcopus Toletanus *Missas* appellat, in Ildephonsi Episcopi Toletani elogio, quem ait *Missas* scripsisse, ut Julianum ipsum *librum Missarum de toto circulo anni in quatuor partes divisum* Felix Toletanus perinde Episcopus: Salvum denique Abbatem Arnoldensem & Petrum Ilerdensem, Anonymus iisdem Scriptoribus subditus. Sed & Auctor Catalogi Abbatum Floriac. lib. 1. Miscellan. Baluzii ait, Theodulfum Aurelianensem *Sacramentum Missæ, seu earum, quæ in ea geruntur, digessisse* & in Statutis Synodalibus Joannis Episcopi Leodiensis ita etiam Missa appellatur. [Adde Guidonem in Discipl. Farf. l. 1. cap 17. *Sicque Missam celebrent sicut in Sacramentario continetur.*]

Librum porro Sacramentorum, qui Gregorii nomen præfert, & quem eruditissimis observationibus illustravit Hugo Menardus Benedictinus sitne genuinus sancti Pontificis fœtus, jure in dubium vocant viri docti, adeo ut, si ejus sit, multis in locis interpolatum, vel certe auctum liceat conjicere, cum in eo

mentio

mentio fiat *Sacramentarii* alterius, & post Caroli M. ætatem scriptum advecterit supra laudatus Baluzius. Sacramentarium vero Gregorii, si non fallor, genuinum possidet Bibliotheca illustrissimi Archiepiscopi Remensis Caroli Mauritii *le Tellier*, venerandæ omnino antiquitatis, & ante Carolum M. scriptum, cum hocce titulo: *In nomine Domini incipit Sacramentarium de circulo anni expositum à sancto Gregorio Papa Romano, editum ex authentico libro Bibliotheca cubiculi, scriptum qualiter Missa Romana celebratur*. Eadem verba præfert codex Menardi, nisi quod pro *Sacramentorium*, habet *Liber Sacramentorum*. Edidit Romæ anno 1680. Josephus Maria Thomasius libros tres Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ, Gregoriano Sacramentario antiquiores. Vide eumdem Menardum & Baluzium ad Capit. Regum p. 1206.

¶ SACRAMENTORIUM, Eadem notione, in Gestis Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluzium to. 3. Miscell. p. 49.

SACRAMENTUM, Reliquiæ. Ita *Sacramentum S. Gregorii Papæ*, inter sacras reliquias recensetur in Bulla Adriani PP. ann. 1013. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 196. quod in Monasterio Andezzensi in Bavaria asservatur. [Chartul. B. M. Magdalenæ Castridun. fol. 59. *Adduellum autem vidit Sacramenta Sanct. Leobini portari à presbytero Sanct. Leobini in domo Comitis*.] Joan. *de la Gogue* in Histor. MS. Principum *de Deols* in Biturigibus: *Et à la parfin, quant il vit, que il fu temps, il demanda le Sacrement de Monseigneur saint Jacques, & appella Madame Antheine sa femme, &c.*

¶ SACRAMENTA CONSECRATIONUM, Chrisma, Oleum sanctum, &c. quæ & *Consecrationis instrumenta* dicuntur, in Bulla Lucii PP. III. ann. circiter 1188. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 90. *Porro subjectarum cellarum fratres à sua diœceseos episcopo, si gratiam & communionem apostolicæ sedis habuerit, omnia consecrationis instrumenta percipiant, si tamen gratis & sine pravitate illis voluerit exhibere: alioquin liceat eis quemcumque maluerint adire antistitem & ab eo consecrationum Sacramenta accipere*.

SACRAMENTARIUM. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. ubi de Ministeriis sacris: *Pyxis ad oblatas, tres phiolæ, Sacramentarium lapideum & immobile, thuribulum, vas ad incensum, &c.* Id est, lapis, in quo sacrosanctum Sacrificium peragitur.

☞ Quod vero ad Sacramentorum seu juramentorum species vel ritus spectat, legesis in voce *juramentum*; ubi fusius hæc pertractantur.

¶ SACRAMENTA SOLVERE, Aliquem à jurata sibi fidelitate absolvere. Charta ann. 1143. in Probat. novæ Histor. Occit. to. 2. col. 499. *Inprimis ipse comes debet reddere Narbonam Dominæ Hermengardi, & debet solvere ipsa Sacramenta quæ homines Narbonæ & Narbonensis ei fecerunt de Narbona & de ipsis honoribus qui ad Narbonam pertineat vel pertinere debent; & debet reddere ipsa Sacramentalia quæ de eis habet*. Ubi *Sacramentalia* nuncupantur Instrumenta præstiti sacramenti.

SACRAMENTUM ARMATUM, quo quis militiæ sese addixit, in l. 54. Cod. de Decurion.

¶ SACRAMENTUM OBSCARIONUM. Vide *Obscariones*.

¶ SACRANEA *Dea Caveris*, pro Sacrata. Vide *Consacrare*.

SACRARATI, *Pondus unius aurei cum dimidio*. Saladinus de Ponderibus.

¶ SACRARE, dicitur de libro in quo de rebus sacris agitur. Albericus de Rosate Bergomas JC. qui an. circ. 1370. vivebat in Poem. ad lector. Codic. edit. Lugdun. an. 1545. p. 13. ubi de iis quæ novem libris Codicis tractantur.

Prima Sacrat, secunda parat, & tertia censet,
Proxima contrahere, nubere quinta docet,
Testatur sexta, libertos septima gignit,
Pars octava vetat crimina, nona luit.

SACRARIUM, Ἱερατεῖον, ἄδυτα, ἀγιάσματα, Pars ædis sacræ, *ubi sunt Sancta Sanctorum*, in Gloss. Lat. MS. Reg. *in quo sacra reponuntur, ab inferendis & deportandis sacris dictum*. Synodus Nicæna Arabica edit. Alph. Pisani c. 16. *Sacrarium* interpretatur, *ubi est altare*, quod Codex Gr. vocabat Θυσιαστήριον. Concilium Valense c. 3. de Presbytero: *Cujus officii est Sacrarium disponere, & Sacramenta suscipere*. Epistola Lupi Tricassini & Euphronii Augustod. Episcoporum: *Subdiaconos autem ad pacem inter se in Sacrario oportet accedere*. Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 13. *Si vasa attenta & clara, si Sacrarium mundum, si lucerna accensa, &c. Sacrarium B. Petri Apostoli*, apud Anastasium in Sergio PP. pag. 61. Vide Gregorium Turon. l. 4. Hist. c. 31. [& in Vitis Patrum c. 8. n. 4.

¶ SACRARIUM, Pars altaris, ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia asservatur, nostris vulgo *Tabernacle*. Conc. Hispal. an. 1511. inter Conc. Hispan. tom. 4. pag. 20. *Ordinamus ut in omnibus ecclesiis ... adsit Sacrarium ac loca bene constructa & ornata cum bonis seris & clavibus, in quibus reponantur SS. Sacramentum, oleum ac chrisma ... Jubemusque pariter ut diu noctuque ardeat lampas coram dicto loco & Sacrario*. Missale Franc. apud Mabill. de Liturg. Gall. pag. 305. *De ipsis oblationibus tantum debet in altario poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in Sacrario maneat*.

SACRARIUM, generaliter pro templo sumi, maxime apud gentiles, observatum ab aliis. Sed & ita usurparunt Scriptores Christiani. Ammianus lib. 26. *Confugit ad ritus Christiani Sacrarium*. *Sacraria Dei* dixit Salvianus lib. 3. Vita Sanct. Joannis Eleemosynarii, interprete Anastasio Bibl. num. 80. *Loqui autem in Sacrario omnino non permittebat; sed in conspectu omnium foras mittebat eum, dicens, si quidem ut orares venisti huc, &c.* [Miracul. Sanct. Walpurgiæ sæc. 3. Bened. part. 2. p. 300. *Puella à nativitate cæca .... cœpit .... totis anhelare præcordiis, ut ad Sacrarium venire mereretur beatissimæ virginis .... Ubi vero ventum est ad diu optatum basilicæ aditum, &c.*] Adde Sidonium l. 8. Epistol. 4. Sic etiam usurpare videtur Tabularium Bellilocense in Lemovicibus Ch. 85. *Post nostrum discessum in dominio Sanct. Petri remaneat, & Sanct. Primi ad Sacrarium, sic ut nullus homo de communia Sanct. Petri alienari voluerit, &c.* Ch. 130. *Omnia superius nominata Deo & S. Petro offerimus ad sacrificium sacrandum, & ad luminaria concinnanda ante altare S. Petri, & omni tempore ad Sacrarium supradicta ees permaneant*. Ch. 145. *Post mortem meam similiter ad Sacrarium remanere voluit*.

SACRARIUM, quod alias *Secretarium*, *Diaconicum*, *Sacristia*. Gloss. Lat. Gr. *Sacrarium*, ἱερατεῖον. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 6. *Sacrarium dicitur, quia ibi sacra reponuntur & servantur*. Gregorius M. in Sacrament. p. 69. *Et expectans Pontificem, vel qui vicem illius tenuerit: qui dum veniens de Sacrario processerit ante altare ad orandum, &c.* Ordo Romanus: *Processionem coram Episcopo acturi, à Custode Ecclesiæ in Sacrario ornamenta præbenda sunt*. Occurrit ibi hac notione non semel, ut in l. 4. Sacrament. Eccl. Rom. c. 41. Flodoardus lib. 2. c. 2. *Quando Siggo quidam Sigeberti Regis Referendarius, virtute B. Martini, cujus idem Gregorius tunc secum habebat pignera, in Sacrario domus Ecclesiæ Remensis auditum surdæ*

rece-

recepit uuris. *Custos Sacrarii*, qui aliis *Sacrista*, in Regula S. Isidori c. 19. Vide Anastasium Bibl. in Gregorio M. p. 44. [Gregor. Turon. l. 8. Hist. c. 7. l. 3. Mirac. S. Martini c. 17. Gesta Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 126.] & Ughellum tom. 7. p. 274.

¶ Sacrarium, Cœmeterium. Conventus Episcop. apud Gissonam an. 1099. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 310. *Decreverunt autem Episcopi sub anathemate ut inter spatium cœmiterii nullus audeat inquietare, vel Sacraria (id est cœmeterium) infringere, vel aliquam violentiam facere*. Vide *Sacratum*.

¶ Sacrarium, Scrinium, tabularium, archivum, nostris *Chartrier*. Statuta Ardacensia apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 109. *Item secundo statuimus, quod sigillum nostri capituli in Sacrario debeat esse repositum, & tribus clavibus diligenter reclusum,... privilegia quoque ipsius Ecclesiæ in scrinio, in quo sigillum est repositum, debent supradictis clavibus observari* (l. obserari.) Vide *Sacristia*.

Sacrarium, Sacrum ærarium, fiscus Principis, in l. 49 Cod. Th. de Hæret. [Vide post *Sacrum* 2.]

Sacrarium Palatinum, & Consistorium Principis, in l. 11. de Pœnis, & l. 8. 16. de Legat. l. 16. de Hæret in Cod. Theod.

¶ SACRATA Deo, Sanctimonialis. Chron. S. Petri Vivi apud Acher. to. 2. Spicil. p. 719. *Quod* (caput B. Agnetis) *dum poneret super altare, cunctæ Deo Sacratæ in terram ruerunt velut in extasi positæ*.

¶ SACRATIO. Vide *Sacrum* 1.

SACRATORIUM, Idem quod *Sacrarium*. Glossarium Cambronense: *Absida dicitur exedra, id est, Sacratorium*.

¶ SACRATUM, ut *Sacrarium*, *sacristia*. Statuta Mutin. rubr. 362. fol 71. *Cum propter aquorum abundantiam quæ exeunt de canali qui vadit ... super Sacratum ecclesiæ S. Pauli, omnia monumenta, quæ sunt in Sacrato ecclesiæ prædictæ S. Pauli, & etiam domus heremitarum ibi existentium impleantur aqua prædicta, &c.*

¶ SACRESTANA. Sacrarii custos apud Sanctimoniales, Gallice *Sacristaine* vel *Sacristine*. Necrolog. Abbat. S. Petri de Casis. 23. Junii, *obitus domnæ Ysabellis de Lungiaco Sacrestanæ de Casis, &c.* Vide *Sacrifica*, & *Sacristana* in *Sacrista*.

¶ SACRETARIA, ut *Sacrestana*. Primordia Calmosiac. Monast. l. 2. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1187. *Pro tribus quarteriis terræ... quæ ad Sacretariam Romaricensis ecclesiæ pertinebant, quam nos propriæ custodem ecclesiæ vocamus, &c.*

¶ SACRICOLUS, adject. Sanctus, quod *sacricolam* deceat. Vita S. Arnulfi Episc. Metens. sæc. 2. Benedict. p. 151. *Incipit ... vox consona populi ut sibi A. nullus pontifex detur instare: quia & Principi acceptissimus haberetur, & Sacricolis actibus pollere nosceretur*.

¶ SACRICUSTOS, ut infra *Sacrista*. *Bernardus Johannis Sacricustos & clericus* subscribit Chartam Guillelmi Cerritani Comit. ann. 1091. apud Marten. to. 1. Ampl. Coll. col. 538.

SACRIFEX, Sacrificus, Sacerdos. Passim apud Hildebertum in carmine de Officio Missæ.

SACRIFICA, Officium Monasticum in Monasteriis sanctimonialium. Petrus Abælardus p 154. *Sacrifica, quæ & Thesauraria, toti oratorio providebit, &c.* Sed ibi legendum indubie *Sacrista*, ut p. 143. [Vide *Sacrestana*.]

SACRIFICATI, dicti olim Christiani, qui suppliciorum, vitæ vel etiam & bonorum amissionis metu idolis sacrificabant, licet revera Christianam ex animo fidem profiterentur. Hos pluribus exagitat S. Cyprianus Epist. 52 & lib. de Lapsis, & à cæterorum communione non modo arcendos contendit, sed & in graviori longe versari culpa, quam *Libellaticos*, de quibus suo loco. Hos etiam *Thurificatos* vocat eadem Epist. 52. Concilium Arelatense II. sub Siricio PP. c. 11. *Si qui vero dolore victi & pondere persecutionis negare & Sacrificare compulsi sunt, &c.* Libellus precum Marcellini & Faustini p. 31. *Sed paululum territus cautus Episcoporum numerus catervatim dederunt manus impietati, & ad majorem jam vesaniam inclinavit impietas tum facili strage multitudinis. Nam hoc minus sacrilegium est, non hoc minor impietas, quam si sub persecutore gentili idolo Sacrificatum esset; quoniam & hæresi perversitum subscribere, dæmonis sacrificare est.*

SACRIFICIUM, Hostia consecrata, divina Eucharistia. [*Sacrificata hostia*, Anonymo de Reb. Altahens. Monast. ex Schedis Mabill. Regest. 1. *Qui* (Leonardus) *ob furtum hostiarum in sacristia, non tamen Sacrificatarum, &c.*] Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum c. 14. *Mulieres possunt sub nigro velamine accipere Sacrificium*. Pœnitentialis S. Columbani: *Quicumque Sacrificium perdiderit, & nescit ubi sit, uno pœniteat. Qui negligentiam fecerit erga Sacrificium, ita ut ad nihilum devenerit, dimidio anno pœniteat*. Occurrit ibi pluries. Capitula Theodori Archiep. Cantuar. c. 5. *Sacrificium non esse accipiendum de manu Sacerdotis, qui orationem vel lectiones secundum ritum implere non potest*. Adde c. 50. 59. Canones S. Patricii c. 13. Capitulare Aytonis Episcopi c. 74. Capitul. Caroli M. l. 1 c. 71. Ordericum Vitalem lib. 6. p. 616. [Pirminii Libellum apud Mabill. to. 4. Analect. p. 598. &c. Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 45. *Quendam alodum meum Deo & S. Cyrico ad emendum illius loci Sacrificium, qui est in pago, &c.*

¶ Sacrificium, Missæ offertorium, in Missali Mozarabico apud Mabill. Liturg. Gall. p. 11.

¶ Sacrificium Psallendi, Officium divinum, Capitul. l. 7. c. 228. *Sancitum est ut si quis presbyter vel diaconus aut quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo ecclesia est, & ad quotidianum psallendi Sacrificium matutinis vel vespertinis horis ad ecclesiam non convenerit, deponatur à clero.*

Sacrificium Siccum, *mixtum*. Missa vetus ex Codice Ratoldi Abbatis Corbeiensis: *Episcopus communicet Presbyteros & Diaconos cum osculo pacis, sicco tamen Sacrificio, & Subdiaconi mixto Sacrificio: & Diaconi & Presbyteri summatim gustent cum calice, tenente Subdiacono, de ipso sanguine*. Ubi *communicato sicco Sacrificio*, est corpore Christi separatim à sanguine porrecto: *mixto* vero *sacrificio* corpore Christi sanguini ejus intincto. Vide *Missa sicca*.

¶ Sacrificium Vespertinum, Missa, quæ in Quadragesimæ feriis ad vesperam differebatur. Vide Mabill. Liturg. Gall. p. 54. & 126.

¶ Sacrificii Opus, Missa. Vide post *Opus* 6.

Sacrificium, Quævis oblatio fidelium. Charta Edmundi Regis Angl. pro Monasterio Glastoniensi to. 1. Monastici Angl. p. 838. *Quinque mansas Athelwodo Ministro meo in æternam hæreditatem concedo, ea tamen ratione, ut omni anno in solemnitate S. Martini ad Ecclesiam Beatæ Dei Genitricis ... 5. congios celiæ, & 1. ydromeli, & 30. panes cum pertinentibus pulmentariis, & 5. congios frumenti: reddat insuper omne Sacrificium, quod nos dicimus Minus Ecclesiasticum, & opus Ecclesiasticum & Minus regificum ab omni familia illius terræ reddatur*. Ubi legendum utrobique *munus*, docet Chronicon Montis Sereni an. 1214. *Quo rumore* (miraculi) *diffamato, provinciarum omnium circumjacentium populis ad civitatem confluentibus, tanta fuit of-*

feren-

ferentium multitudo, ut infra paucos menses quibus illa duravit insonia, præter oblationes ceræ, super 150. marcas sit Sacrificium computatum. An. 1219. Marcam etiam unam, quam ex veteri consuetudine Camerario in dedicatione Ecclesiæ de Sacrificio ipsius diei Tidoricus dare tenebatur, usque ad tempus quo ipse à parochia recessit: quod fuit circa festum Michaelis, non dedit, ad cujus redditionem à Præposito arctabatur. Denique an. 1223. Tantus illuc fidelium concursus factus est, ut 800. marcæ de Sacrificio primi anni computarentur. Infra: Et in concurrentium quidem numerositate consilii sui effectu fraudatus non est: utrum autem ei offerentium, ipse viderit. Constat enim 240. talenta ceræ hoc anno de consueto Sacrificii pondere defuisse.

¶ SACRIFUS. Vide infra Sacrivus.

¶ SACRILEGARE, Sacrilegium admittere, ex Gloss. Cyrilli apud Vossium de Vitiis serm. l. 4. cap. 23. ἱεροσυλέω, Sacrilegus. ἱεροσυλῶ, Sacrilego.

¶ SACRILEGIUM, Mulcta quæ à sacrilegis Episcopo exsolvebatur. Charta ann. 1062. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 257. Concedimus etiam Sacrilegium quod ad nos pertinet quarumdam ecclesiarum, videlicet ecclesiæ S. Salvatoris de Moia .. tali modo ut quod sui inter se homines perpetraverint sit abbati & ecclesiæ suæ; quod vero iidem homines cum aliis fecerint, medietas hujus Sacrilegii eidem erit abbati, cætera sint in dominio nostro. Charta ann. 1073. ibid. p. 258. Excepta parte & Sacrilegiis presbyterorum. Charta ann. 1108. ibid. p. 267. Et sic sit ecclesia illa soluta & quieta ab omnibus reliquis consuetudinibus, & etiam à Sacrilegio, salvo jure canonico. Rursum in alia ibid. p. 347. In emendationibus illis quæ ex adulteriis & Sacrilegiis atque hujusmodi Episcopo proveniunt, monachi medietatem habebunt. Hanc vero mulctam, quæ à Justiniano in quinque libras auri optimi constituta fuerat, reductam à Carolo pio Principe in triginta libras examinati argenti, id est sexcentorum solidorum argenti purissimi, discimus ex Confirmat. ejusd. legis in Concil. Tricassino an. 878. to. 2. Capitul. col. 277. & 278.

¶ SACRILEGII NUPTIARUM nuncupantur adulteri, in lege 5. Cod. Theod. l. 11. tit. 36.

¶ SACRIM, ακρχὸ γλεύκος, in Gloss. Lat. Gr. Ex Festo Sacrima emendat Vulcanius: ita appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis & ipso vino conservandis. Eædem Glossæ: Sacrimum, τὸ θυιτό.

SACRIMENSIS, ἱερομηνία, in Gloss. Gr. Lat. [Omnis dies in mense sacer, Martinin, quam consula.]

SACRIMOMIUM, ἱερωσύνη, in vett. Gloss.

SACRISCRINIARIUS, SACRISCRINIUS, Sacrista. Gloss. Ælfrici: Sacriscriniarius, circ peard, id est, Custos Ecclesiæ. Charta 145. in Appendice ad Capitular. Regum Franc. Per Senofredum Presbyterum Sacriscriniarium suæ Ecclesiæ prædictæ.

SACRISCRINIUS. Gesta Synodi Aurelianensis ann. 1017. Tunc causa sui itineris ... Ebrardo nomine Carnotensis Ecclesiæ Sacriscrinio. Synodus Helanensis ann. 1027. Una cum ... Ellemaro Sacriscrinio & chorauło.

SACRISTA, Dignitas Ecclesiastica. Ugutio: Sacrista, sacrorum custos. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Sacrista, sacristarius, Secretain. Idem qui Thesaurarius, Durando l. 2. Ration. c. 1. n. 14. & Joanni de Deo in Pœnitentiario l. 5. c. 12. Apocrisiarius, [vel Apocrisarius, ut in edit.] apud Bernardum Mon. in Constit. Cluniac. c. 51. & 52. ubi officium ejus describitur, ut & apud Udalricum l. 3. & [& S. Willelm. l. 2. Constitut. Hirsaug. c. 34.] Concilium Toletan. in l. 1. Decret. tit. 26. c. 1. Ut sciat se Sacrista subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiæ, nec non quæ ad luminaria pertinent, sive in cera, sive in oleo. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 20. Ad officium Sacristæ pertinent omnia quæ in thesauro sunt custodire; reliquias & omnia ornamenta altaris, & sanctuarii, ac totius Ecclesiæ, sive in auro, sive in argento, sive in ostro, & palliis, & tapetibus, & cortinis: sacras quoque vestes, & pallas, & manutergia, calices, & textus, & cruces & thuribula & candelabra, & cætera vasa quæ vel ad ministerium, vel ad ornamentum altaris & sanctuarii totiusque Ecclesiæ pertinent. Libros quoque missales, Epistolares & Evangelia. Willalmus Brito l. 12. Philipp.

Deinde Sacrista loci capsam stans ante beati
Præsulis, &c.

Vetus Epitaphium Lugduni:

Istius Ecclesiæ Cantor simul atque Sacrista.

Speculum Saxonicum l. 2. art. 71. § 3. Exceptis Clericis mulieribus, Sacristis, id est Ecclesiarum custodibus & pastoribus. Utuntur Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Monastico Anglicano to. 3. p. 242. & Ecclesiæ Londinensis ibid. p. 337. Cæsarius l. 1. Miraculor. c. 35. l. 4. c. 13. Saxo Grammaticus l. 11. &c. [Vide Ordinat. Canonic. Regular. ad calcem Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 288. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. pag. 337. & alios.]

Sacrista præcipua post Abbatem dignitas in Capitulo de Romanis, ut docet Charta ann. 1274. tom. 1. Histor. Dalphin. pagin. 127. col. 1. In casu illo correctio pertinens ad Abbatem, cum Sacrista vel Claverio. Statutum Humberti Dalphin. ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc tom. 3 pagin. 272. Fuit nobis per præfatos canonicos nominibus suis & capituli prædicti ac Sacristæ dictæ Ecclesiæ cum reverentia demonstratum, quod ... ipsi Sacrista, canonici, sacerdotes, curati, capellani & clerici ac totum collegium Ecclesiæ memoratæ, habent .. jura, jurisdictiones, &c. Quod & in aliis quibusdam Ecclesiis obtinet.

SACRISTA APOSTOLICI PALATII, Officium perpetuum, inquit Auctor libri Ceremoniarum Capellæ Pontificiæ, qui semper consuevit esse Prælatus. De hac dignitate multa commentatur Waddingus in Annalibus Minorum an. 1303. n. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

¶ SACRISTA HEBDOMADARIUS, Qui per hebdomadam majoris Sacristæ adjutor constituitur, apud laudatum Bernardum Mon. c. 52.

¶ SACRISTANUS, ut Sacrista. Chronic. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 551. Johannes (filius Benedicti Comitis) quodam anno in vigilia S. Mariæ voti causa, per suum Missum mandans, 12. solidos fecit ponere super altare ipsius, quod Sacristanus assumsit & intra alia vota reposuit. Occurrit præterea in Charta ann. 1146. in Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 516.

¶ SACRISTES, Eadem notione, in Chartular. S. Martini Pontisar. Odo Sacristes S. Martini.

¶ SACRISTIANUS, Eodem intellectu. Litteræ ann. 1410. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pagina 66. Nos fratres Wenceslaus de Zbiron prior, dictus Machko, Stephanus subprior & ibidem Sacristianus, &c.

¶ SECRESTANUS, SEGRESTARIUS, Eodem significatu. Tabular. Sanct. Petri de Cella Froini in Comit. Engolism. Audientibus & videntibus G. capellano & Ar. Segrestano, &c. Usus Culturæ Cenoman. Segrestarius debet providere ut cum luce fiant omnia ... Segrestarius præparet in virga ante altare 13. cereos. Nostris Segretain. Inventar. ann. 1510. in Chartul. Sanct. Vandreg. Inventaire fait par moy Damp Tho. Papeleray Segretain des Reliques du tresor de l'abbaye S. Vandrile. Vetus Poeta MS. ex Biblioth. Coislin. nunc Sangerm.

Damo bieu, dist li Segrestaine,
Ge ne demaut ne plus ne maine.

Et infra:

Ge fui de caiens Tresorier,
Si vos dourai moult bon loier.

Vide *Secretarius* 1.

¶ SACRISTANA, SACRISTANIA, Quæ *sacristiæ* præest apud Sanctimoniales. Tabul. S. Andegav. *Concordia inter R. abbatem S. Albini & Mariam abbatissam S. Sulpitii. Teste Aumete Sacristana S. Mariæ Andegavis.* Charta an. 1403. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Item dominæ Sacristanæ unum justial vini, dum fit communicatio.* Vita B. Colettæ to. 1. Mart. p. 574. *Nam Sacristaria conventus quæ pulsare pro matutino debebat, &c.* Vide *Sacrestana*.

¶ SEGRESTA, Eadem notione, in Charta Gislæ Abbatissæ Romarici-montis laudata à Mabill. tom. 3. Annal. pag. 604.

SACRISTARIA, Sacristæ munus Monachicum, cum reditu ac prædiis annexis. Gervasius Dorobernensis an. 1187. *Archiepiscopus autem ... arrepto capitis sui pileo præfatum Robertum sacristam senem, & natura simplicem, quasi de novo sacristam constituit, omnibus eidem pertinentiis Sacristariæ specialiter assignatis.* [Charta an. 1240. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Recognovit se vendidisse & omnino reliquisse sacristæ B. M. de prato juxta Rothomagum ad opus Sacristariæ pro 20. sol. Turon.... quoddam tenementum quod dicebat se habere in eadem parochia.*]

¶ SACRISTANIA, Eodem significatu. Chartar. Auxit. Eccl. Ch. 109. *Ne forte sub obtentu hujus occasionis aliquam ad jus Sacristaniæ pertinere contendat.* Capitula gener. S. Victoris Massil. MSS. *Quod nos non videmus qui tenent Sacristanias, seu cellas, seu prioratus quod melius possint legi quam per abbatem ad census reddendos.* Occurrit præterea in Charta an. 1217. inter Instr. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 238. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 63. Menester. Hist. Lugdun. pag. 105. &c.

¶ SACRISTERIA, ut *Sacristaria*. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 84. *Vendidi Gilleberto Anglico ... ministerium meum de Sacristeria integre cum omnibus ejusdem ministerii pertinentiis.*

¶ SACRISTERIATUS, Eodem intellectu. Charta Sacristæ Montisbertodi in Dombis ann. 1466. *Sacrista Montisbertodi & in dicto Sacristeriatu successores ejus debent, &c.*

SACRISTIA, Eadem notione, apud Will. Thorn. an. 1128. *Unde & molendinum de Abbatis mello quod ipsemet proprio labore adquisivit, ad Sacristiam deputavit.*] Litteræ Lucii III. PP. an. 1181. inter Instrument. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 46. *Ipse vero cum consilio prædictorum episcoporum tres archidiaconatus vacantes & Sacristiam in ipsa ecclesia de personis idoneis ordinavit.* In Cathedralibus Ecclesiis itaque ut in Monasteriis dignitas fuit.]

SACRITARIA DOMUS, apud laudatum Bernardum cap. 51.

¶ SACRISTARIÆ OBEDIENTIA, ut *Sacristaria*. Charta ano. 1138. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 391. *Decrevimus quatenus universa quæ Sacristariæ vestra obedientia, tam in thesauro, quam in ornamentis seu aliis redhibitionibus, vel possessionibus, in præsentiarum possidet, aut in futurum poterit adipisci, eidem obedientiæ perpetuo jure inviolabiliter conserventur. Interdicentes omnimodis ac prohibentes, ne quilibet prioram vel sacristarum de prælibatis Sacristariæ rebus quippiam absque capituli nostri & nostra permissione detrahere præsumat.*

¶ SACRISTURA, Eadem notione, in Charta ann. 1225. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 782. *Concessi Deo & Ecclesiæ S. Vandregesili ... totum tractum meum cum appendiciis, quem ego & antecessores mei in Sacristura S. Vandregesili habuimus .... Pro hac autem donatione .. mihi de caritate ecclesiæ octo libras Turon. dederunt, per manus Alexis tunc sacristæ jam nominatæ Ecclesiæ pacatas.*

¶ SEGRESTIA, in Charta ex Tabulario Nobiliac. apud Stephanot. to. 3 Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 331. *Ad illorum Segrestiani seu ad suas ecclesias restaurandas per hanc cessionis epistolam ad habendum delegavimus.*

¶ SEGRESTANIA. Charta Grimoardi Episc. Engolism. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 445. *Dono atque dimitto altare Equalisimorum matris ecclesiæ ..... cum Segrestania, hoc est mansus de Tornaco.*

¶ SACRISTERRIA, Sacrarium, *Sacristie*. Historia Translat. S. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1866. *Nocte vero sequenti sublatum est* (corpus) *de altari, & conclusum in loco abdito, qui Sacristeria superior nominatur.*

¶ SACRISTIA, Eadem notione, passim occurrit.

¶ SAGRESTIA, Eodem significatu, vox Italica, in Chronico Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1095. *Qui presbyter quasi alliteratus per stuporem tantæ visionis, sine mora in Sagrestia intravit.* Ibidem col. 1093. *Tunc presbyter de Sagrestia cum devota facie exivit, &c.* Act. SS. tom. 4. Jun. pag. 765. *Ille malignus causa aperto ostio dictæ Sagrestiæ, clausuras capsæ ignominiose aperuit.*

¶ SACRISTIA, Scrinium, Tabularium publicum, Gall. *Greffe*. Statuta Astens. c. 58. fol. 32. *Teneatur Potestas sive judex maleficiorum ... facere scribi & poni omnia nomina bannitorum de maleficiis & maleficiis pro quo banniti & condemnati erunt in duobus libris, quorum unus deponatur ad domum Fratrum Minorum & alius remaneat ad Sacristiam Communis.* Ibid. fol. 67. *Ordinatum est quod factuiste volumine statutorum, vetus volumen, sive vetus liber statutorum ponatur & consignetur in Sacristia Communis Astæ & ibi custodiatur.* Vide in *Sacrarium*, & in *Sacrista*.

SACRITECTA. Vide *Sacratectum*.

SACRIVUS, SACRIFUS, Sacer. Lex Salica tit. 2. §. 14. *Si quis maialem Sacrivum, qui dicitur Votivus, furaverit & hoc cum testibus ille qui eum perdidit poterit approbare quod Sacrivus fuisset, 700. sol. culp. jud.* Et §. seq. *Si quis maialem non Sacrivum furaverit, &c.* In edit. Haroldi, *Sacrifus*. *Votiva pecora*, dicuntur Greg. Turon. l. 2. de Mirac. c. 3. quæ ad Monasteria aut Ecclesias pertinent, Plauto in Menæchm. Varroni, & Festo *Porci sacres*, appellantur, qui sunt ad sacrificium idonei. In Gloss. apud Pithœum, *sacrivus* exponitur, *qui est defensor aliorum porcorum*: forte quia porcus sacer & votivus aliis non sacris nec votivis tutelam præstat, propter Ecclesiarum reverentiam.

FONS SACRIVUS, ARBOR SACRIVA, Sacer, sacra. S. Audoenus l. 2. Vitæ S. Eligii c. 15. *Nulli creaturæ præter Deo & sanctis ejus venerationem exhibeatis: fontes vel arbores, quos Sacrivos vocant, succidite.* Concil. Autisiodorense c. 3. *Non licet inter sentes aut arbores Sacrivas vel ad fontes vota exsolvere.* Adde Concilium Arelatense II. Vide *Arbor* 1.

SACROBARRA. Liber MS. de Officio coronatoris laudatus à Spelmanno: *Inquirendum est per 12. juratos pro Rege super sacramentum suum, quod fideliter præsentabunt sine ullo concelamento omnes fortunas, abjurationes, appella, murdra, Sacrobarra, felonias factas, per quos & quot, &c.* Ubi Spelmannus pro *sacrilegio* poni hanc vocem putat.

SA-

SACROCOLA, Qui sacra colit, Sacerdos, clericus. Odo Cluniacensis: *Quod si de labiis tam ingens periculum Sacrocolis imminet, quanto magis de renibus?*

¶ SACROSANCTA, Sancta Evangelia, sacræ Reliquiæ, Crux, & alia, super quæ sacramenta in Ecclesiis peragebantur. Consuet. Furnenses MSS. ex Tabul. Audomar. *Et si venerit, & legitimum impedimentum ostenderit petendo Sacrosancta & divisorem juramenti, &c.* Charta ann. 1233. ex Tabular. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Dictam elemosinam & donationem præfatis monachis contra omnes tactis Sacrosanctis tenemur garandizare.* Vide in *Juramentum*.

¶ SACROSANCTI, Eadem notione, in Charta an. 1248. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 252. *Et insuper ego dictus Petrus & Byatissa uxor mea supra Sacrosanctos juravimus, quod &c.*

1. SACRUM DEI, Donatio facta Ecclesiæ. Tabular. Brivatense Ch. 171. *Si quis vero vel ego emutata voluntate mea, sive qualibet ulla immensa persona, quæ contra hoc Sacrum Dei ire aut agere, aut ullam calumniam inquietare voluerit, &c.* Ch. 247. *Legum sanxit auctoritas, ut inter reliquas scripturas so a tantum cessio, seu Sacratio, sine gestarum obligatione plenissimam in perpetuum obtineat firmitatem, &c.*

2. SACRUM, Consecratio Episcopi, γιωτινία, quomodo vulgo *sacre* dicimus. Utitur Steph. Torn. Epist. 274. 275. 2. edit. [Vide *Sacra* 3.]

¶ SACRUM PALATIUM, Curtis Regia, vel potius Sacrum ærarium, fiscus Principis. Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 53. *Componat in Sacro Palatio solidos 300. & mundium ejus amittat.* Vide *Saerarium*.

¶ SACTIO, pro *Sasso*, ni fallor. Vide in hac voce. Charta Yvonis & Lotharii Reg. Ital. an. 938. apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. pag. 155. *Terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, salictis, Sactionibus, aquis, aquarumque decursibus, &c.*

SACUDIRE, Excutere, Gall. *Secouer*, Hispan. *Sacudir*. Fori Alcaconenses æræ 1267. *Et qui non fuerit ad final de judice, & pignos Sacudires, ad fayon pectet.* Rursum: *Qui in villa tor pendença pindeat cum fayone, & Sacudiderit ei pignos, outorgues el fayon, &c.*

¶ SACUS, pro Saccus, in Litteris Philippi Fulcri Reg. Franc. an. 1291. to 4. Ordinat. p. 19. Informat. pro Passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. *Item bis costum pro duobus personis unum Sacum appellatum de moison.*

¶ SAD, Fovea, fossa, veteribus Frisiis, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Franc. Jun. in Willeram. pag. 215.

¶ SAD-HANNESO, *Ita dumtaxat, vel sine dubio*, in Gloss. ad calcem Collect. Canon. Apost. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Sigillorum Regiorum Custodis.

¶ SADO, Mensura agri. Vide *Sazo*.

¶ SÆCULARIS, SÆCULARITAS, &c. Vide in *Sæculum*.

SÆCULUM, SECULUM, Monachis præsertim dictum, quidquid extra claustrum: quia qui vitam monasticam amplectuntur, mori sæculo dicuntur. S. Cyprianus Epist. 7. *Seculo renuntiaveramus, cum baptizati sumus: sed nunc vere renuntiaveramus Sæculo, quando tentati & probati à Deo, nostra omnia relinquentes, &c.* Vide eumdem Epist. 2. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 83. *Contemptu rerum sæcularium, & humanæ gloriæ, ad quam plerique affectant, etiam qui se Sæculo & concupiscentiæ carnis abrenuntiasse gloriantur.* S. Augustinus Serm 49. de Diversis: *Quærebam, unde instituerem Monasterium*: Faustus Rhegiensis ad Monach. *Non grande gaudium est, si aliquis ad Sæculi fluctus revertens, nomen atque habitum professionis suæ custodire videatur, anima vero ejus negligentiis tabescat ac desinat.* Concilium Eliberit. cap. 80. *Probibendum est, ut liberti, quorum patroni in Sæculo fuerint, ad clerum non promoveantur.* Cap. 85. apud Burchard. & Ivon. *Si mulier maritum suum interfecerit... Sæculum relinquat, & in Monasterio pœniteat.* Petrus Damianus l. 1. Epist. 19. *Hoc flagellum, si quando egrederetur ad Sæculum, portabat in sinu, ut ubicumque eum jacere contingeret, à verberibus non vacaret.* Vetus Epitaphium Mediolani: *Hic requiescit B. M. Maufrito, vixit in hoc Sæculo ann. p. m. LII. depositus est V. D. Prid. Id. Jun. 11.* Aliud ibidem: *Hic requiescit in pace Odelbertus, qui vixit in Sæculo annos p. m. LXII. depositus est sub D. XVIII. M.* Aliud: *Hic requiescit in pace S. M. Adeodatus Presb. qui vixit in Sæculo ann. plus minus* LXXXV. *depos. sub D. VIII. Cal. Julii.* Probo Jun. C. *Consule per Indictione* III. Adde Proparasceven Brouveri ad Annales Trevirenses num. 38. [*Siecle*, eadem notione usurparunt nostrates. Le Roman *de Giron le Courtois*: *Si vous dy vrayement que je refusasse voulentiers la jouste de vous pour le grant bien que l'en dit par tout le Siecle.*] *Sæculum relinquere, dimittere, Sæculum sectari*, in Capitul. 1. ann. 805. cap. 8. in Capitul. 2. ann. 811. cap. 5. 6. 7. 8. in Concilio Moguntiac. capit. 16. 17. *Ad Sæculum reverti*, apud Sanct. Hieron. in Epistol. ad Rusticum, Gregorium Turon. de Vitis Patrum capit. 9. *Seculum relinquere*, cap. 12. Occurrit passim.

¶ SÆCULA, pro Anni, usurpat Jonas Episc. Aurelian. in Translat. Sanct. Huberti sæc. 4. Benedict. part. 1. pagin. 296. *Quod quoniam sub ipsius* (Carolomanni) *Principis tempore erga præfati viri sancti corpus per tot elapsa Sæcula incorrupte servatum virtus divina claruerit, &c.* Nondum enim, ut ibi observat Mabillonius, duo sæcula ab Huberti morte tum effluxerant.

SÆCULARIS, Mundanus. Gloss. Gr. Lat. κοσμικὸς, *Sæcularis*. [ἀρχὴ κοσμικὴ, apud Gregor. Nazianz. de Vita sua, ubi de Cæsario fratre.] Salvianus lib. 4. de Gubern. Dei: *Quis est, oro, hominum Sæcularium præter paucos, qui non ad hoc semper nomen Christi in ore habeat ut pejeret?* Idem lib 5. de Religiosis: *Non Sæculares tantum, sed plusquam Sæculares esse volunt, ut non sufficeret eis quod ante fuerant, nisi plus essent quam fuissent.* Novatus Catholicus in Homil. ad fratres: *Sæcularibus aliter in Ecclesia loquimur, aliter loqui vobis debemus.* Cæsarius Arelat. serm. 14. *Oblivisci loci illius, in quo dulcis immutationis habitus te nomine Sæcularis exuens, &c.* *Sæculares cognitiones*, apud Irenæum l. 4. c. 70. [*Secularia habitacula* monasteriis opponuntur in Capit. Aquisgran. §. 30.] *Scriptores rerum sæcularium*, apud Sulpitium Severum l. 2. Hist. Leo Ost. l. 3. c. 3. *Habitu tantummodo Secularis.* Cæsarius Heisterbach. l. 7. c. 8. *Canonicus quidam, vita satis Sæcularis.* Cap. 56. de Canonico: *Satis tamen extitit Sæcularis & delicatus, atque in vestimentis curiosus.* Lib. 12. c. 40. *Eratque homo valde Sæcularis, magis se conformans Militi, quam Monacho.* Adde Joan. Sarisberiensem l. 7. Policr. c. 23. [Vincent. Lirin. l. 1. Commonit. c. 20. &c. *Sæcularissimus*, apud S. Bernardum in Epist. 276.]

SÆCULARITAS. Ordericus Vitalis l. 4. p. 518 *Parum à Sæcularitate conversatio Monachorum differebat.* [Adde S. Bernardum l. 3. de Considerat. &c.]

¶ SECULARITER, *Sæculorum* seu mundanorum more. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 547. *Erat enim tunc iste locus in omni religione pene destitutus, ita ut plures monachi seculariter & cum maxima lascivia forent, carnem in refectorio manducantes.* *Secularissime*, in Vita S. Aderaldi Canonici Trecens. scripta

scripta 11. sæculo: *In hoc tempore prædecessores nostri vivebant Secularissime.*

¶ SÆCULARIS, Qui alicui regulæ eddictus non est. *Abbas Secularis & absque monachi habitu*, apud Mabill.to.4.Annal.p 370. Vide in *Abbas. Secularis persona*, Gall. *Prestre seculier*, in Charta ann.1318.to.2.Hist. Eccl. Meld.p.213. *Vic tenebitur persona Secularis sufficiens, quæ velit regere dictam curam.*

¶ SÆCULARITAS, Secularium conditio monachali opposita. Charta an. 1093. apud Lobinell. to. 2. Hist. Briten.p.314. *Et jam pene ad Secularitatem redacti, unusquisque de proprio suo, prout poterat, magna necessitate & ordinis transgressione sibi procurabat.* Charta ann.1112.inter Probat.to 2. novæ Histor. Occitan. col. 386. *Sed postea Lezatense monasterium pervenit in magna Secularitate, quousque domnus Durandus Cluniacensis monachus, abbas Moysiacensis & Tolosanus Episcopus veneris, qui ut vidit Secularitatem monasterii, misit abbatem religiosum, &c.* Vox frequens in Bullis Summorum Pontificum quibus regularia beneficia ad sæcularium conditionem adducuntur.

SECULATUS. Anonymus de Revelatione reliquiarum S. Genovefæ num 6. *Revelata est .... mense Januario 10 mensis in octavis ejusdem suavissimæ virginis, & à fratribus est dulciter Deo Seculata.* Id est forte *in seculum*, seu è sepulchro in apertum elata: [modo sana sit lectio.]

¶ SÆPIA, pro Sepia, piscis genus. Charta Goffredi Comit. Vindocin.inter Probat.to.4.Annal.Bened. pag.733.col.1. *Medietatem quoque* (delegamus) *nostræ partis de censibus Sæpiarum per universum pagum Santonicum.*

¶ SÆPISSIMUS, Frequentissimus. Mirac.B Heldradi to.2.Mart.p.337. *Grates non mediocres Deo & gloriosissimo ejus confessori Heldrado pro suis Sæpissimis beneficiis reddiderunt.*

¶ SAETTIA, SAETYA. Vide Sagitta 1.

¶ SÆUPWURPE. Vide infra Swerp.

SAFARIUM, *Atrium templi*, in Glossis Isid. *Suforium*, apud Joan. de Janua. Papias Sapharium legit. Vide Jacob. Gotofredum ad l. ult de Operibus public. [& supra *Pastophorium* & *Sabarium*.]

¶ SAFFIUM, Ornamentum casulæ; idem quod *Aurifrigium*, *Orfroy*, in crucis modum aptari solitum. Inventar.an.1377.ex Tabul.S. Victoris Massil. *Item unam casulam de purpura ... cum Saffio de auro ante & retro multum nobile. Safre* dicitur in altero Inventar.ex eodem Tabul. *Item casulam, dalmaticam & floquetum de diaspro rubeo in casula cum Safre sive aurifres ante & retro deauratum.* Vide *Aurifrigia*.

¶ SAFIRUS, Lapis pretiosus, vulgo *Saphor*. Charta Ademari Comit. regnante Rodulpho Reg. Indict. 12. ex Tabul. Silvaniac. *Donate Arabimbaudo filio meo ... sponsum meam minorem, & sigillum de Safiro, ubi Irmiagordis sculpta est.*

SAFON, apud Ælfricum in Gl. Anglo Saxon. sceth, i. ripa.

¶ SAFORIUM. Vide *Safurium*.

¶ SAFRANUM, Crocus, Gall. *Safran*. Curia gener. Catalaniæ sub Jacobo I. Rege Aragon. ann. 1291. *Judæus non possit mutuare, nec audeat facere aliquem contractum vel baratam de blado, vel oleo, vel Safrano, &c.* Vide *Sofferana* & *Zaffranea*.

¶ SAFURIUM, ut supra *Safarium*. Vide *Pastophorium* & *Pastorium*.

¶ 1. SAGA, *Nomen gummæ*. Gloss. Isid. leg. *Sagda* ex Plinio lib.37.Hist.c.67. monet Grævius.

¶ 2. SAGA, Narratio, relatio, quodvis dictum, Anglo-Sax. est depositio testium; subinde fabulam significavit. Vide Schilteri Glo sar. Teuton. in hac voce.

¶ 3. SAGA, pro Panni specie & lecti stragulo. Vide in *Sagum* 2.

¶ 4. SAGA, SAINA. Alia, nec mihi satis nota, significatione, nisi sit pro Examen, disceptatio. Vide *Sagemanus*. Statuta Ardacensia apud R. Duellium tom. 1. Miscell.p.121. *Tunc idem sic officialis ex iis* (canonicis) *in curiis Sagæ ipsius capituli ordinari poterit, prout occurrerit ordinandum, nullusque canonicorum tempore Sagæ in ipsius curiis ipsum curiam visitare, vel accedere debet, vel audeat, vel ipsius decani licentia super hoc prius non habita vel requisita; si autem prius ipsum decanum forte in loco adesse non contingeret, tunc ipsum capitulum de consilio cellerarii ipsius capituli, de ipsa Saiga bladi se intromittere debent, ordinationem debitam secundum ipsorum consciencias de eadem faciendo.*

SAGANA. Joan de Janua: *Saga & Sagana, ingeniosa, incantatrix.* Ebrardus Bethuniensis: *Sagana gummi, Sagana vestis, Sagana vates.* Catholicon parvum: *Sagana, idem est quod vates, & dicitur de sagio, gis: inde sagax: vel dicitur esse gummi, scilicet sanguinatum, quod multum sagaciter operatur. Vel potest esse quoddam genus vestis, quæ antiquitus sagaces induebantur.*

¶ SAGARIA, χλαμυδουργική, in Gloss. Lat. Græc Ars conficiendi saga: qui vero ea vendit, *Sagarius*. χλαμυδοπώλης dicitur in iisdem Gloss. Vide *Sagum* 1.

¶ SAGARIUS CANIS. Vide Meursium in Σαγάριος.

¶ SAGATA, f. pro *Segata* vel *Secota*, Servitii species, quo vasalli *blada* domini sui *secare* tenentur. Statute castri de Seguno an.1291.ex Tabul. Archiep. Ausc. *Item homines de Seguno tenentur & debent facere Sagatam domino Comiti Armaniacensi per unam diem semel in anno ad expensas proprias ipsius Comitis in terris & bladis propriis & laborantiis ipsius domini Comitis.* Vide *Secare*.

¶ SAGATIO Vide in *Sagus* 1.

¶ SAGBARONES. Vide *Sagibarones*.

¶ SAGED ut *Saied*. Vide in hac voce.

SAGELLUM. Vide *Sagum* 2.

SAGEMANNUS Accusator, delator, ex Saxon. sageman. Gloss. Saxonicum exaratum sub Edw. III. *Sagemannus, ille per quem scitur.* Leges Henrici I. cap.63. *Sine accusatore, sive Sagemanno.*

1. SAGENA, Rete, vox Latinis nota. Papias: *Sagena, retia, verum dum Græce, vulgo tractum dicitur.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sagena, Retz. Inde Sagenarius, rearium.* Nostris *Seine*, vel *Senne*. Testam. Eddonis Argent. Episc. regnante Pippino apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 144. *Piscationes agere cum nostris piscatoribus, capturam etiam piscium cum Sagena, in omnibus medietatem.*] Charta Matthæi Comitis Bononiensis an.1173. in Tabular. S. Judoci: *Ita quod nullus præter eos vel eorum successores in costa maris ab Altein usque ad Canciam Sagenam possit deducere, &c. Tractus Sagenæ.* Charta Gaufredi Comitis Andegavorum apud Sammarthanos in Abbatibus SS. Sergii & Bacchi: *Confero in perpetuum Monasterio ... tractum Sagenæ in flumine Meduana juxta ipsum Monasterium, qui tractus Tertii nomen habet.* Vide Chartam aliam Philippi Regis Franc. an.1183. apud eosdem in Archiepisc. Rotomag. ubi *tractus sagenæ* est facultas piscandi, & rete in piscariam jaciendi & immittendi. Metropolis Salisburgensis tom.2.p.533. *Item tres Sagenas, unum in Scebach, alteram in Matsee, tertium Pat. quæ protenditur à pede montis, in quo sita est civitas Walkerslegen.* Charta Henrici Imper. ann. 1155. ibidem p.549. *Dedit & 3. Sagenas, unam Sebach, &c.* Ubi sagena nude videtur sumi pro *Piscaria*. [Adde Acta Sanctor. tom. 3. Iunii p.759.]

2. SAGENA, Navigii species. Diploma Chilperici Regis Franc. pro Ecclesia Tornac. apud Miræum

io Cod.doost.piar.p.16. *Teloneum de navibus super fluvio Scalt....vel quolibet commercio seu & de cariagio, vel de Sagenis, nec non & de ponte super fluvio Scalt, &c.* [Idem Diploma rursum editum apud eumd.to.2 p 1310. ubi legitur, *& de carrigio vel de Saginis.*] Epistola Ludovici II. Imp.ad Basilium Imp. *Et quia nonnulli Saracenorum Panormi latrunculi cum Sagenis... per Tyrrhenum mare debacchantur, &c.* Charta Caroli C.an.859. in Tabul.Abb. Belliloci in Lemovicibus o. 4. *Ut nullus exactor vel judex publicus nec de navibus, nec de Sagenatibus, vel carris, seu quibuslibet exactionibus undecumque fiscus aliquid exire potest, quicquam ab eis accipiat.* Charta Nicolai II. PP. in Chronico Reichersperg. an.1059. *Quos adversa pertulerit... adeo ut columna Dei viventis jam jam pene videretur nutare, & Sagena summi piscatoris procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi.* Ita Sagena piscatoris, apud Hugon. Flaviniac. p 192. quæ *Sagena B. Petri*, Petro Damiano apud Baronium ann. 1062. n. 57. Laurentius Veron. l. 1. de Bello Balearico:

Barcæ, currabii, lintres, grandesque Saginæ.

Nisi quis *Sagittæ* legat. Occurrit præterea [in Vita S. Athanasii Neapolit. Episc. apud Murator. tom. 2. part. 2. col 1062.] in Vita S. Romuli Episc. Januensis in libro Miraculor. S. Fidis cap. 13. & alibi, ut σαγήνη crebro etiam eadem notione apud Græcos Scriptores medii ævi. Constant. de Adm. Imper. cap. 51. pag. 99. libro 2. de Themat. capit. 1.6. paginа 79. 80. 94. 119. apud Mauricium lib. 1. Strategic. cap. 21. Gregoram pag. 72. &c.

SAGENULA, Eadem notione. Papias: *Sagenula, pro navi ponitur.* [Vita S. Aldhelmi to. 6. Maii p. 88. *Tunc Dei famulus... Sagenulam ascendit & eos continuo non dedignatus adivit. Statim autem ut Sanctus ille naviculam suo corpore ponderavit, &c.*]

¶ SAGENTIA, SAGETIA. Vide *Sagitta* 1.

¶ SAGGOLUM, diminut. à *Sagum*, Panni species. Gloria posthuma S. Mariæ Magdal tom. 6. Maii pag. 322. *Absterso cum lixivio quodam panniculo ad usum mensalium, vulgo Saggolo dicto, odorem primarium servavit.*

SAGIA. Joan. de Janua: *Sagum, quoddam genus panni, vel vestis tonsa & abrasa, ... unde quosdam pannos asperos Sagias dicimus.* Janua hæc hausit ex Petro Comestore in Histor. Eccles. cap. 54. Exodi. Bulla Nicolai III. PP. apud Bzovium an. 1280. num. 5. *Super pellicios lineas deferant, capas nigras de Sagia simplices, vel si voluerint foderatas à cingulo.* Vide *Sagum* 2. & *Saiga*.

SAGIBARONES, SACHBARONES, Causarum judices, qui in mallis publicis jus dicebant. [Varie hæc vox effertur apud Eccardum in Pacto Leg. Sal. dicuntur *Saccebarones, Saccebarones, Saccrbarones, Sachibarones, Sacsbarones, Sagbarones.*] Vetus Gloss. *Sagibarones dicuntur quasi Senatores.* Lex Salica tit. 56. §. 2. *Si quis Sagibaronem, qui puer Regis fuerat, occiderit.* §. 9. *Si quis Sagibaronem qui ingenuus est, & se Sagibaronem posuit, occiderit, &c.* §. 4. *Sagibarones in singulis mallobergiis, id est plebs, qua ad unum mallum convenire solet, plusquam tres esse non debent: & si causa aliqua ante illos secundum legem fuerit definita, ante Grafionem removere eam non licet.* Ubi *Sagibarones pueri Regis* dicuntur, quomodo *pueri aulici qui judicia exequuntur*, in Lege Burgund. tit. 56. §. 1. 4. Ex Lege vero Salica colligitur *Sagibarones*, in judiciis plusquam tres esse non debere; de quibus intelligendum cap. 46. §. 1. *Grafiones* vero cum septem judicasse, ex capit. 52. §. 2. *Sagibaronum* mentio est præterea in Legibus Inæ Regis cap. 6. apud Spelmannum: *Si quis in Ecclesia pugnat 120. sol. emendet. Si in domo Aldermanni vel alterius Sagibaronis pugnet 60. solidos emendet, & alios 60. pro wita.* Ubi editio Saxonica, gedingenes pean habet, quod Lambardus *sapientis honorati* vertit. Idem Spelmannus, Wendelinus, & alii vocem deducunt à *Sacch*, sive *Sack*, causa de qua litigatur, & *Baro*, homo: ita ut Sachibarones, Jurisperiti fuerint, sive *legis Doctores*, uti nuncupantur: *hommes de loy*, [qui *Sagehommes* dicuntur apud *des Fontaines* in Cons. cap. 21. A *Saga*, narratio, relatio, quod causas judiciales referrent, accersit Schilter. in Gloss. Teuton.] Alii à *Saio*, de qua suo loco.

SAGIMEN, Adeps, sagina, arvina. Joan de Garlandia in Synonymis:

Sumen, & arvina, Sagimen, pinguedo, sagina.

Ubi interpres: *Sagimen est pinguedo quæ expellitur ex carne in frixorio per ignem.* Catholicon parvum, *Sagimen, sain.* [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam; *Le cent de Sayn doit IIII. den. le cent de porc doit IIII. den*] Præsertim pinguedo, qua uti Monachis interdum concessum, ut observat Haeftenus lib. 10. Disq. Monastic tract. 6. disqu. 4. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac Mss. c. 48. *Soli conversi sunt in coquina, Cantores autem in Ecclesia, qui lardum prius aliquantulum cum oleribus coctum, & Sagimen faciunt.* Idem cap. 76. §. 57. *Omni die vescuntur fratres Sagimine, præter Septuagesimam, & Adventum, & Vigilias Sanctorum, & 4. Tempora, & Rogationes.* Ordericus Vitalis l. 8. p. 712. *In Italia & Palæstina & aliis regionibus quibusdam satis abundant olivæ, cujus fructu ditati, ad diversos usus condiendos non indigeant Sagimine.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 8. Kal. Febr. *De quo fiet flatto panis, & vinum pauperibus dabitur cum Sagina.* 10 Kal. Jan. *Dedit nobis 6. arpentos vineæ apud Juri ad stationem 4. ferculorum, de qua Hospitale haberet Sagimen cum visceribus.* [Charta Henrici III. Imper. ann 1051. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 426. *Sed fratres inde consolati Sagimen habeant.* Statuta Gerardi Abbat. S. Theoderici anno 1233. apud eumdem tom. 1. Anecd. col. 974. *Duo pulmentaria cocta habeat, quarta Saginiinis, prout consuetum est, confecta. In Quadragesima vero & Adventu, & aliis diebus quibus Sagimine non utitur, oleo vel caseis competenter conficiantur.*] Pœnitentiale Ms. Thuanum: *A carne, Sagimine, & a caseo, & ab omni pingui pisce abstinere debes.* Occurrit ibi pluries, apud Cæsarium l. 6. Miracul. c. 4. in lib. Usuum Ordinis Cisterc. cap. 121. in Institut. Gener. Capituli ejusd. Ord. dist. 13. c. 2. in libro de Exordio ejusdem Ordinis cap. 15. &c. [Iisdem Cisterciensibus prohibetur *Sagimen* in Statutis an. 1180. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1252. *Qui in domibus alterius ordinis comedunt, si credunt in pulmentariis esse Sagimen, ab eis prorsus abstineant.*] Utebantur etiam sagimine ad ungendos calceos. Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ord. cap. 28. §. 1. *Tria paria caligarum, paria pedulium quatuor, pelles, capam, sotulares nocturnos & diurnos, Sagimen quoque ad ungendum, lumbaria duo, &c.* Statuta antiqua ejusdem Ord. 3. part. cap. 13. de sutore: *Cum ei injungitur, erunt coria & Sagimen.* Charta ann. 1301. pro Episcopo Ambianensi: *Communitas bouchorium Ambian. debent ministrare Sagimen optimum ad præparandos dictos bouchellos.* Ubi Gallica habent, *dois trover l'ointure a conreer les bouchiaus.* Vide *Unctum*.

¶ SAGIMENTARIUM, Lucerna quæ *Sagimine* alitur. Hist. Vicon. Monast. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 305. *Completo vero sermone, communem ecclesiæ modum non servans, ad excommunicandum tales, (usurarios) qui fit cum candela, ob detestationem fumoris, sed mandato crucibulo sive Sagimentario, cernentibus cunctis, anathematizavit.*

¶ SA-

¶ SAGIMINATUS, In *Sagiminae* decoctus Cæsarius lib. 6. Miracul. cap. 4. *Non mirum, si* (artocreæ) *valde erant bene, quia valde erant bene Sagiminata*, Vide *Sagimen*.

1. SAGINA, pro *Saisina*. *Ponere in Saginam* aliquem, in vet. Charta apud Ughellum to. 7. Ital. Sacr. p. 571. nisi mendum sit. [Vide in *Saisire*.]

¶ 2. SAGINA, *Sunt herba quadam quas legati populi Romani portabant interlocutores pacis, quia ut non illas herbas portantes laderat, sicut delegati Græcorum, qui solebant ea qua vocatur celicia ferre*. Vocabul. utriusque Juris. Hæc unde desumta sint nescio: norunt omnes verbena coronatos feciales fuisse, ramumque olivæ manu gestasse; sed *Saginam* ignorant. Vide alia notione in *Sagena* 2. & *Sagimen*.

¶ SAGINACIA SILVA, Glandium saginandis porcis ferax. Codex Censualis Folquini ex Tabulario S. Bertini. *De silva Saginacia faginina bunnaria* xx.

SAGINALE, Italis est Calamus milii, in Vita B. Andreæ de Caterannis num. 16. ubi forte legendum *Sagittale*. Vide *Sagitta* 6.

SAGINARII. Vide in *Sagma*.

¶ SAGINAS. Vide *Sagena* 2.

¶ SAGINATIO, Jus saginandi porcos in silva. Charta Ottonis II. Imp. ann. 990. apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 3. col. 57. *Pascuis, silvis, Saginationibus, venationibus, piscationibus, portibus, aquis*, &c. Charta anni 1073. apud Meichelbekum Hist. Frising. to. 1. pag. 265. *Silvis, venationibus, ... Saginatione*, &c.

SAGINUM, Adeps suillus, Gall. *Sain*. Tabularium S. Remigii Remensis: *Census de Marsua ... In Augusto* 11. *libr. & 8 solidi de Sagino*. Infra: *In Pascha* 12. *solidi & dimid. de Sagino* Alibi: *Habet ibi molinum, solvit de annona mod.* 30. *Sagin. porc.* 2. Occurrit ibi pluries. Vide *Sagimen*, [& *Sainum*.]

SAGIONES, SAGIONIA. Vide *Saiones*.

¶ SAGIOTA, Ornamenti genus. Johan. Demussis Chron. Placent. ad an. 1388. apud Murator. to. 16. col. 580. *Aliqua portant Sagiotas de perlis valoris florenorum* L. *usque in* C. Vide *Sagitta* 4.

¶ SAGIS, σαγὶς, τοῦνα τῶν ναρῶν. Gloss. Lat. Græc. Emendant viri docti, *Strages*.

¶ SAGITIA. Vide mox in *Sagitta* 1.

1. SAGITTA, SAGITTEA, Navigii species: *Barca sottile*, Italis; *Saettia*, Jo. Villaneo lib. 7. c. 29. *Saetya*, in legibus Alfonsinis part. 2. tit. 25 lege 7. sic dicta, quod velox fit, inquit Acarisius. [Ea notione, interprete Eccardo, occurrit in Pacto Leg. Salicæ tit. 14. num 3. ubi de raptu mulierum: *Qui cum Sagittis fuerint, unusquisque illorum* CXX. *den. qui faciunt sol.* III *culpabilis judicetur*.] Otto Frising. lib. 1. de Gestis Frid. cap. 33. *Aptatis triremibus & biremibus, quas modo Galeas seu Sagittas vulgo dicere solent, aliisque navibus bellicis onerariis*, &c. Charta Guillelmi II. Regis Siciliæ in Bullario Casinensi to. 2. p. 191. *Concedimus etiam prænotato Monasterio liberam potestatem semper habendi quinque Sagittas in portu Panormi & mari eidem civitati adjacenti*, &c. [*Sagitteas* infra ex eadem Charta.] Hugo Falcandus pag. 675. *Itaque Sagitteam quanta potest celeritate facias præparari, nautis, armis, cæterisque rebus necessariis eam præmunitis*.

¶ SAETTIA, Italis, eadem notione. Breviar. Hist. Pisanæ ad an. 1163. apud Murator. to. 6. col. 174. *Ex quo Pisani irati* x. *galeas &* xi. *Saettas velociter ordinaverunt*. *Saitie*, in Continuat. Histor. Belli sacri Willelmi Tyr. apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 731. *Et un et* 15. *galies & autres vessiaus menus, Saities & gameles bien* 50. *& alerent à veles & a avirons tant qu'il viadrent à Escalonae*.

SAGETIA, apud Gaufredum Malaterram lib. 4. cap. 2. *Philippum Georgii patritii cum velocissima Sagetia versus Syracusam omnem rem exploratum mandant*. Vetus Charta apud Joann. Lucium libro 3. de Regno Dalmat. cap. 10. *Piratæ qui erant in Sagetia Comitis de Sevenico*. [Mirac. Mss. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Venientes per mare super quamdam Sagetiam Pisanorum*. *Sagentia*, ibidem: *Trahentes Sagentiam cum uno bono sageaio perduxerunt eam in terram*. Adde Acta SS. to. 3. Junii pag. 465.] *Sagettie*, apud Raimundum Montanerium in Chron. Regum Aragon. cap. 272. 284.

SAGITIA, SAGITTIA, in Chron. Pisan. ann. 1163. [Charta ann. 1357. ex Tabular. Massil. *Patronus cujusdam Sagitia armata*, &c.] Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1176. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Montis regal. *Concedimus etiam prænotato Monasterio liberam potestatem semper habendi quinque Sagittias in portu Panormi, & mari eidem civitati adjacenti ... quæ ad opus ejusdem Monasterii officium piscationis exerceant*. [Breviar. Histor. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 180. *Paratis cum* L. *galeis &* XXXV. *Sagitiis atque aliis multis lignis*, &c. Vox nota etiam Poetis Provincialibus:

Sieu val mais granz naus e mar,
Qe bus, ni Sagitia,
E val mai leon, que seaglar.]

SAGITTARIA. Radulphus de Diceto ann. 1176. *Etia pro varietate locorum vario desudans navigio, modo Sagittario, modo lintre, nec tamen utens remo quem velo, Ducatum Apuliæ pertransiit*. Sed legendum *Sagittaria*. Idem an. 1184. *Cum classe non modica, navibus tafiaitis, quæ vulgariter vel galeæ, vel Sagittariæ, vel onerariæ cum certis nominibus distinguantur*. Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Italic. rubr. 2. *Cum barchis tectis, aliisque quas Sagittarias ipsi* (Veneti) *appellant*. Speculum Historiale Ms. Joannis Abb. Laudun. lib. 1 c. 63. *Car en cele ville avoit riviere portant navires, & i avoit galées & une Sagitaire*, &c. Chronicon Flandriæ cap. 82. *En la cité avoit une riviere portant navires & y avoit trois galies, & une Sagitaire*.

¶ SAGITTEA, in Caffari Annal. Genuens. l. 1. apud Murator. to. 6. col. 249. *Ecce Rex Balduinus cum duabus Sagitteis, & cum turbis & vexillis multis longe a civitate per milliare Januensibus obviam venit*.

SAGITTINA. Anonymus de Gest. Friderici II. Imper. *Eadem durante procella Carolus ascendens quamdam Sagittinam, non sine personæ discrimine terram petit*. [*Sagittiam* edidit Murator. tom. 8. col. 597. Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 317. *Non remansit in terra vir, ... exceptis quibusdam, quos una Sagittina* XXIV. *remorum ereptos ab hostium gladiis vivos excepit*.]

2. SAGITTA BARBATA, Ugutio: *Catapulta, navis est, ut dicunt, vel potius sagitta est cum ferro, bipenni, quam Sagittam barbatam vocant*.

☞ In clientelæ professionem dominis sæpius exhibitam à vassallis *Sagittam barbatam* discimus ex pluribus Chartis. Charta Hugonis de Logiis apud *Blount* in Nomolex. Angl. *Reddendo inde annuatim pro omni servitio seu Sagittas barbatas ad festum* S. *Michaelis*, &c. Hist. Harcur to. 3. pag. 339. *Per homagium ac redditum apud castrum Falesiis, Sagittam barbatam ad festum Assumptionis B. Mariæ*, &c. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 140. *Reddendo inde annuatim præfato abbati & successoribus suis unam Sagittam latam & competentem in festo S. Eadburgæ virginis*. *Sagite enbarbelée*, in Poemate *de la guerre de Troyes* Ms.

Qar fariae que l'en tamise
Ne obiet pas si menuement ...
Com font Sagites enbarbellées,

Dort & engignes enpendes.

¶ 3. SAGITTA, Fulmen, Gall. *Carreau de la foudre.* Chron. Parmense ad an. 1293. apud Murator. to. 9. col. 825. *Tonitrua maxima fuerunt cum pluvia magna in civitate Parmæ, & in Quatuor locis Sagitta de cælo percussit.* Ibid. ad ann. 1299 c. 840. *In vigilia B. Johannis Baptistæ in hora vesperarum, tonitruum & Sagitta de cælo percussit in turre communis Parmæ.* Acta S. Francisc. Rom. to. 2. Martii p. 103* *Tres de cælo ceciderunt Sagittæ, prima super campanile S. Pauli, secunda super campanile S. Petri, & tertia super capella Domini.*

4. SAGITTA, in vestibus dicitur pars ea quæ contrahitur in sinus, quod sagittæ speciem effingant. *Rugosi sinus*, in leg. 12. Cod. Theod. de Scænicis. Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 11. *Sedens ad lectionem... anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim iaceant in terra.* [Guidonis Discipl. Farf. lib. 2. cap. 4. *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata, Sagittas vero vel gerones tantum habeat, ut iter gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.* Vide supra *Sagiota*.]

5. SAGITTA, Flebotomus, quo venæ equorum percutiuntur, passim apud Veget. de Arte veter.

6. SAGITTA, *rusticis*, inquit Jo. de Janua, *novissima pars surculi in sarmento, vel quod longius à matre, ex qua prosilit, recessit: vel quod acuminis tenuitate à se speciem præferat.* [Ugutio præfert *Saguta*.]

SAGITTAMEN, Sagittarum materia vel multitudo. Knyghton. ann. 1389. *Et ei etiam pro Sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, 30. millia scutorum auri exsolveret.*

¶ SAGITTAMEN, Sagitta. Brevian. Hist. Pisanæ ad ann. 1264. apud Murator. to. 6. col. 195. *Quadrellos, Sagittamina, & virgas Sardorum in civitatem Lucanam projici fecimus.*

¶ SAGITTAMENTUM, Eadem notione. Charta vetus Hist. Bonon. apud Carolum de Aquino in Lex. milit. *Precamur quatenus dictum castrum muniatis victualibus, balistis, Sagittamentis, pavensibus, lumeriis & pannellis.* Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 448. *Tamen nocte, invitis hostibus, imo per medium illorum, auxilio optimorum virorum, & Sagittamentis copiose recepto, &c.* Annal. Estens. apud eumd. tom. 18. col. 1017 *Eo tempore impetraverat Capitaneus Rodigii, quod de Venetiis sibi mitterentur munitiones farinæ ac bombardarum & Sagittamentorum, & nonnullorum aliarum rerum, quas noverat necessarias in Rodigio.*

SAGITTARE. Otto Morena pag. 58. *Ipse Imperator optime sciens Sagittare, multos de Cremonensibus interfecit.* Rogerus Hovedenus an. 1192. *Et cepit... unum ronceiz, qui quondam Christianus fuerat, ... & Rex posuit eum ad Sagittandum, & Sagittatus est.* [Adde Chron. Domin. de Gravina, apud Murator. to. 12. col. 577. Utuntur prætere Plautus in Trinum. Act. 2. sc. 1. Justinus lib. 41. & Curtius lib. 7.]

SAGITTARIA, Navis. Vide *Sagitta* 1.

¶ SAGITTARII LIBERI, nostris *Francs-archers*, in Chron. Beccensi an. 1467. De iis consulendi Monstreletus 3. vol. pag. 13. & Berrius in Carolo VII. pag. 161.

¶ SAGITTEA, SEGITTIA, SAGITTINA, Navis species. Vide *Sagitta* 1.

1. SAGIUM, [Pondus. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 1114. *Insuper quod anno singulo, dum vita fuerit eidem, à Republica Peyræ suscipiat eum pecuniæ numerum, quem ipsi fluentes loco, perperas centum ad Peyræ Sagium nominant.*] Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Ita quod per totum annum completum summatim sunt libræ 39. & sex unciæ, cum Sagiis, cuilibet prædictorum.*

2. SAGIUM, Linteum subtile in quo farina excernitur. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 11. *Panis vero communis & quotidianus esse poterit secundum diversarum Ecclesiarum facultates cum Sagio, vel cum cribro.* Vide *Sagum* 2.

SAGMA, SALMA, SAUMA, SAGMARIUS, SALMARIUS, SOMMARIUS, SUMMARIUS, &c. Voces unius ejusdemque originis.

SAGMA, Onus, sarcina, in Glossis MSS. Glossæ Gr. Lat. Σάγμα, *Sagma*. Gloss. Lat. Græc. *Sagma*, παρακλίρομα. Perperam utrobique editum *Salma*. Eginhardus in Vita Caroli M. *Facto supellectili, ut sunt cortinæ, stragula, tapetia, fulcra, coria, Sagmata.* Vita Ludovici Pii anno 807. *Erant enim sine Sagmatibus.* Theodulfus Aurelian. lib. 3. Carm. 12.

Sagmatibus tandem his quæ postulat usus onustis,
Nos hinc digressos cepit Petricordia tellus.

Aribo Episcopus Frisingensis in Vita S. Corbiniani n. 11. *Mitte super eum* (equum) *sellam sagmarium, & sterne illum, & Sagma super illum impone.* Σάγματα καβάλλου, in Vitis S. Eliæ junioris p. 165. Vide præterea Annales Franc. Bertinian. an. 876.

SAGMA; femin. gen. Papias, ex Isidoro libro 20. capit. 16. *Sagma, quæ corrupte Salma dicitur, à stratu Sagorum nuncupatur, unde & equus sagmarius dicitur.* Mamotrectus 15. Levit. *Hoc sagma, tis, est stratura asini: hæc Sagma, quæ corrupte dicitur salma, est sella vel pondus & sarcina quæ ponitur super sellam.* [Gloss. vetus apud Carolum de Aquino in Lexic. milit. *Sagma, æ, & Sagma, atis, sella, quam vulgus bastum vocat, super quo componuntur sarcinæ: clitellas alii vocant.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sagma, æ, Somme, charge de sommier, ou selle, bat.*] Glossar. Lat. Gal. *Sagma, æ, charge, ou selle.* Vegetius lib. 2. de Arte veterin. cap. 59. *Reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut Sagmis solo tergo præstat officium.* Vageno Pataviensis & Chronicon Reicherspergens. ann. 1190. *Relictis bigis & quadrigis, iter cum Sagmis aggressi sumus.* Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 605. *Ut ad fomitem ignis duas Sagmas asini quotidie acciperent.* Adde chartam Caroli C. in Append. ad Capitul. num. 67.

¶ SAGIMA, Eadem notione, in Ordine Rom. Cencii cap. 43. *Notandum vero quod dominus Papa debet habere... duas Sacimas mortulæ.* Ubi leg. *Sagmas*, ut ex cap. 47. facile conjicitur: *Debet habere Papa sex fasceos mortulæ.*

SAGMA, Theca scuti. Lactantius ad 9. Thebaid. Statii: *Coryton, theca arcus solius dicitur, sicut pharetra sagittarum, & Sagma scuti.* Suidas: Σάγμα, ἐνδυτὰ τὰ ὅπλα. Notum vero ὅπλα sæpe sumi pro scuto.

SAGMARIUM, Idem quod *Sagma*, Στρωματόδεσμον, Ulpiano ad Demosthenem. Glossæ Basilic. [illegible] Ita Gloss. Mss. Regiæ: [illegible] Eadem pene Suidas & Glossæ Basilic. Nicetas Barbarogræcus in Manuele l. 6. cap. 30. [illegible] Adde Leonis Tactica cap. 4. n. 36. c. 5. n. 7. c. 9. n. 36. 58. cap. 10. n. 12. Rigaltii, Meursii [& med. Græcit.] Glossaria. Odo Cluniac. lib. 1 de Vita S. Geraldi cap. 33. *Omne stipendium quod in Sagmariis Geraldi delatum fuerat, paulatim defecit.* Nolim tamen Præstare hoc loco equos Sagmarios non intelligi.

SAGMARIUS, Equus clitellarius *Sarcinarium jumentum*,

sum, Cæsari l.1. *Sarcinale jumentum*, Ammiano l.15. *Sarcinulator equus*, Willelmo Britoni lib. 12. Philipp. p. 241. *Sagmarius mulus*, *Sagmaria mula*, apud Servium ad 1. Æneid. λεπτοσαγματάριος, Leoni in Tactic. c.6. nu. 29. Gloss. Ælfrici: *Sagma*, seam-sadol. *Sagmarius equus*, saam hors. Ubi perperam editum *sugma* & *sugmarius*. Lampridius in Heliogabalo: *Quo pilento, quo equo Sagmario, quo asino veheretur*. S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Episc. Arelat. *Pedibus iter aggrediens, Romam sine equo, sine Sagmario vel sago festinus intravit*. Petrus Damian. in Vita S. Odilonis Cluniac. c. 23. *Repente Sagmarius multis oneratus sarcinis per montis devexa collabitur*. [Idem in Vita S. Dominici Loricati c. 3. *Non prædia, vel aliquam substantiam, præter unum Sagmarium, possidebant. Cumque scilicet asello vel equo unus erat minister, &c.*] Raimundus de Agiles p. 171. *Est alia (via) per montana Libani, tuta satis & copiosa, sed gravis multum Sagmariis & camelis*. Utuntur Scriptores alii passim, Vegetius l.2. c.10. l. 3. cap. 6. Capitul. an.821. c.2. Petrus Damian in Vita S. Romualdi n. 23. l.1. Epist.9. p.30. Epist.19. p.91. l.2. Epist.18. pag. 270. Passio S. Vitalis num. 7. S. Bernardus l. 3. de Consider. c.3. Tudebodus lib. 2. p.785. Petrus Blesensis Epist. 25. Guigo in Statut. Ord. Cartus. c. 19. §. 2. Odo Cluniac. l.2. de Vita Sanct. Geraldi cap.18.21. Leo Ostiens lib.2. Chron. Casin. c.19. Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac. c.4. Rigordus ann. 1194. Chartæ aliquot in Bibliotheca Cluniac. p.513. 1442. in Hist. Vergiacensi p.120. apud Doubletum p.778. &c.

¶ Saginarius, Eadem notione qua *Sagmarius*, uti & scribendum volunt viri docti; an recte, haud satis scio, cum apud non paucos Scriptores occurrat hæc vox: unde *Saginarius* à Sagis portandis dici potuit equus Sarcinarius. Bernardus Monach. in Ord. Cluniac. part.1. cap.2. Si *perrexeris* (prior) *ad obedientias quæ sunt prope in circuitu, ducit secum duos fratres; si longius ut v.g. in Provinciam duos Saginarios & tres fratres, ex quibus unus est super ejus famulos, & super sarcinulas ejus*. Translat. Sanct. Rigmeri sæc. 6. Bened. part.1. pag. 134. *Saginarios demum, itemque sufficientem apparatum, prout longioris viæ necessitas postulasset parari.... imperat*. Occurrit prætarea in Statutis antiquis Ordin. Carthus. part. 2. cap.8. §. 7. & alibi.

Sagmarius, Sagmatum confactor, Σαγματόποιος, in Gloss. Lat. Gr. Est etiam

Sagmarius, Qui *sagmarium* equum vel jumentum agit. Destructorium vitiorum cap.96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum ut seminaret: sed boves, ut solebant, non arabant, imo pro posse recalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boves autem vociferati sunt contra eum dicentes, Maledicte, qua de causa percutis nos, quia semper servivimus tibi? Quibus Sagmarius, Cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat*.

Sagmare, Sagmarios onerare. Gloss. Lat. Græc. *Sagmat asinum*, σάττει ὄνον. *Sternit equum*, ἐπισάττει τὸν ἵππον. *Sagmatus*, σεσαγμένος; perperam, *saginat*, & *saginatus* editum.

Sagmegium, Idem quod *Summagium*, de qua voce, mox. Concilium Bituricense ann. 1031. c.15. *Ut in die Dominica vectigalia non fiant, quod carregium vel Sagmegium dicitur, &c.* Ubi vectigalia sunt vecturæ.

Salma. Ugutio, ex Isidoro lib.20. cap.16. *Sagma, quæ corrupte vulgo dicitur Salma, scilicet sella, vel pondus & sarcina quæ super sellam ponitur etc, & dicitur sic à stratu sagorum, i. sellarum, vel quia sella sago solent sterni*. Charta an. 1179. apud Ughellum to. 7. p.706. *Concedimus ut prædicta Ecclesia unoquoque die semper capiat duas Salmas lignorum de foresta nostra* .. Alia apud eumd. p.1321. *Debet esse Salmas vini, &c.* *Salma Salis*, apud eumd. tom. 9. pag. 467. *Salma frumenti*, in Charta Frider. II. Imper. apud Rocchum Pirrum to.1. p.144. to.2. p.285. [*Generalis & major Salma*, in Constitut. Jacobi Reg. Sicil. c. 62. ubi certum pondus significatur. Processus ann. 1243. in Append. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 404. *Duas Salmas musti mundi in vindemiis, &c.*] Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ann. 1285. apud Odoricum Raynaldum n. 39. *Dummodo emptitiorum de loco de portu licito ad similem portum, & cum barcis parvis centum solummodo Salmarum vel infra capacium tantum fiat*, Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Tria sextaria de Venetiis sunt una Salma de Apulia, tam de leguminæ, quam etiam de frumento*. Adde c. 13. extrem. [Computus ab an. 1334. ad an 1336. to.2. Hist. Dalph. pag. 283. *Item, Disderio Fabri pro 8. Salmis vini veteris ad rationem de sexdecim solidis per Salmam, 6. lib. 8. sol. Vien.* Est autem *Salma vini* apud Delphinates, uti observat eruditus ejusd. Histor. Scriptor, ponderis circit. 240. lib. ad pondus in eodem tractu usitatum. Occurrit prætarea in Charta Ordonii II. Regis inter Concil. Hisp to. 3. p. 171. Sed ibi *Salinas* legendum videtur. Vide infra *Sauma vini*.] Itali *Salma* etiam dicunt.

¶ Salmaria, Sarcina, Gall. *Bagage*. Breviar. Histor. Pisanæ ad ann. 1171. apud Murator. tom. 6. col. 184. *Papiliones quidem & tentoria, arma, equos, Salmariam & omnia Lucensium spolia victoriosi Pisani ceperunt*.

¶ Salmarius, Jumentum sarcinale, equus clitellarius. Ricobaldus Ferrar. in Histor. Imper. apud Murator. to.9. col.137. *Auxilio Senonensibus erant... exules Florentini in exercitu Florentinorum fuisse tunc dicuntur ad 62. jumentorum, quæ appellant Salmerios*. Chron. Franc. Pipini l. 3. ibid. col. 704. *In exercitu Florentinorum fuisse dicuntur jumentorum quæ appellantur Salmarii, mille & sexaginta*. Vide mox *Salmata*.

Salmarius, ut *Sagmarius*, qui *Salmarium* equum seu jumentum agit, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num. 14.

Salmerius, Eadem notione. Itinerarium Gregorii XI. PP. *Secusse Salmerio Antistitis Carpentoracensis gladio crudeli manu interiit*. [Charta ann. 1491. ex Tabul. Archiep. Ausc. *Item quicumque Salmerium vel Salmerios teneat & lucrum suum faciunt, &c.*]

¶ Sama, ut *Salma*. Chartul. Kemperleg. *Samam vini, & 12. formellas, vel unum lardi bradonem, pro eo det Monachis*.

¶ Samarius, ut *Salmarius*, jumentum sarcinale, in Charta Ebehardi Salisburg. Archiep. ann. 1160. apud Hansiz. tom. 2. Germ. sacræ pag. 258. *Per quem* (Præpositum) *misimus duos Samarios oneratos piscibus & caseis*.

Samerius, Eadem notione, apud Willel. de *Baldenzeel* in Hodœporico Terræ sanctæ: *Species namque Indicæ ... à majori Armenia in camelis & aliis Sameriis adducuntur*.

¶ Salmata, Onus *Salmarii*, Gallis *Saumée*; Provincialibus aliisque quibus *Saume* asinum sonat, idem non raro significat quod *Asinata* seu onus asini. Charta an. 1164. to.1. Hist. Dalphin. p. 16. col. 2. *Si Dominus vinum suum vendere voluerit, cum bona vindemia fuerint; septem Salmatæ erunt de vino puro & octava erit de decocto*. Pancharta S. Stephani de Vallibus apud Xantones, Ch. 1. *Non teneantur scindere illa die ex debito nisi quilibet duas Salmatas*. Charta ann. 1364. in Camera Computor. Aquensi: *Item in festo natalis Domini novem Salmatas lignorum quolibet anno*.

Ch. an. 1413 ex Tabul. Archiep. Auscieosis: *Salmata vini*. Rursum: *Salmata merlucii*. Alia ano. 1401. ex eodem Tabul. *Pro qualibet Saresmata cujuslibet Salmerii, &c.* Statuta Aveoinn. MSS. rubr. 13. art. 2. *Salmatam vero* (iotelligimus) *qua continet decem heminas mensura Avenionensis*. Hioc emendanda videtur Ch. Edwardi I. Regis Angl. ann. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 262. *Debit venditor extraneus.... de Salmaca bladi 1. den.... de Salmaca coriorum grossorum 2. den.... de Salmaca de onere hominis de prædictis rebus & similibus 1. d.* Ubi leg. *Salmata*. Vide mox *Saumata*.

Sauma, Idem quod *Sagma*: nostris *Saume*. Papias: *Ephippia, equorum freni, Sauma, vel pectoralia* Joannes de Janua: *Sagma, corrupte vulgo dicitur Sauma, vel salma; i. sella, vel pondus, vel sarcina quæ super sellam ponitur, &c.* Alibi: *Sauma, onus* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sauma, Somme, charge.*] Rhenaous l. 2. Rer. German. p. 95. *Saumatum nomine clitellaria jumenta intelliguntur*. Cap. 3. an 813. c. 10. *Et Marscalci Regis adducant eis petras in Saumas viginti, &c.* Ch. Caroli M. post Aimoinum Brolii, & apud W. Hedam in Rixfrido Episc. Trajectensi: *Teloneus exigatur, nec de navale, nec de carralo, neque de Saumis, neque, &c.* Chartæ Alemannicæ Goldasti c. 58. *Accepimus ab hac Ecclesia & Abbate.. solidos 70. & cavallos 3. cum Saumas, & rufias, & filtros, cum stradura ad nostrum iter ad Romam ambulandum.* Ch. Ludovici Pii io Tabulario Monasterii Fossatensis fol. 8. *Missos suos in aliquam partem Imperii nostri negotiandi gratia dirigere cum carris videlicet & Saumis, sea navigio, &c.* Acta Innocentii III. PP. p. 11. *Fecit illuc intromitti aliquas Saumas farinæ.* [*Saumo olei*, to. 5. SS. Junii p. 526.] Vide to. 2. Historiæ Francor. p. 665. Legem Longob. l. 1. tit. 14. § 7. Synodum Metensem an. 753 c. 4. Synodum Veroenlem ano. 755. cap. 26. Sugerium l. de Admin. sua c. 7 Chron. Trudonense l. 9. pag. 458. (ubi leg *Saumas* pro *feminas*,) Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 23, 24. lib. 5. Ep 91. Hieron. Rubeum in Hist. Ravennat. pag. 362. &c.

¶ Sauma, Jumentorum ipsum sarcinale, Provincialibus maxime asinus. Inventur an. 1294. ex Tabulario S. Victoris Massil. *Quedam Sauma vendita cum basto sua & ornamentis*. Statut. Forojul ann. 1235. *Statuimus quod si aliquis miles, vel eius filius, vel nepos, opera rustica fecerit arando, fodiendo, ligna adducendo cum Sauma, vel sine, ... non habeat militis libertatem*.

Sauma Vini, inquit Brolius, ea est quam nppensis ad latera vasis, vulgo *Barres* nuncupatis, equus ferre solet. Et apud Cenomaoos dicitur esse unius & yn. pintarum cum semisextariolo: quatuorque summas prægrande vas vinarium, ab eis *Pipe* appellatum, ac tot pintas quot sunt in anno dies continens. Ita ille ex Tabulario S. Patri de cultura Dei. Falco Beneventanus anno 1124. *Tanta fuit fertilitas vini, quod... centum Sauma pro 30. denariis vendebantur.* [Ch. an. 1201. inter Instrum. to. 2. novæ Gall Christ. col. 323. *Et unam Soumam vini ad Missas cantandas... precipio reddendam.* Processus ano. 1243. io App. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini p. 406. *Item petens compellatis dictum episcopum ad restitutionem viginti Saumarum de musto*. Vide supra *Salma*.]

Saumarii, Equi *sagmarii*, Gall. *Sommiers*. Fortunatus io Vita S. Germani Episc. Paris. cap. 3. *Duorum Saumariorum cum pane dirigit onera*. [Ch. an. 1135. apud Calmet inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 304. *Tunc ipse advocatus duos Saumarios stipendiis oneratos, & duos equos cum duobus hominibus eos deducentibus accepit.*] Chronicon Reichersperg. ann. 1190. *Milites inermes casterumque vulgus cum Saumariis & sarcinis procedere instituit* Leo Ost. l. 2. c. 84. *Vidit repente multos nigros homines velut Æthiopes longo ordine incedere, onustosque sene Saumarios minare*. Utuntur præterea Stephanus Torn. Ep. 230. Anonymus in Vita S. Alberti Abbat. Cambr. n. 6. Odo de Diogilo de Lodovici VII. Reg. Franc. profectione in Orientem lib. 2. p. 19. Chronicon Senoniense c. 7. Vincentius Belvac. l. 31. cap. 150. Godefridus Monach. S. Pantaleon. an. 1190. 1195. Stephanus Carontensis Comes in Epistola to. 4. Spicilegii Acheriani p. 258. [Adde Vitam S. Odilonis lib. 2. cap. 16. Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 30. &c.]

Saumerii, io Concilio Biterreosi ann. 1351. sub finem. [Capitula general. Mss. S. Victoria Massil. *Et omne arnesium, Saumeris & jocalia universa, &c.*]

¶ Saumalerius, Qui *Saumarium* agit & curam illius habet Testam. Bertrandi de Turre an. 1285. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvero p. 531. *Legavit... cuilibet garcifero & Saumalerio... decem libras Tur. semel solvendas*.

¶ Saumaterius, Eadem notione. Saisimentum Comitatus Tolos. ann. 1251 apud *Lafaille* inter Probat. to. 1. Annal. Tolos. p. 16 *Et de bestiis carregii duo jornalia de quolibet foco ea habente, salvo prandio Saumaterii*. Charta an. 1334. *Præsentibus fr. Bernardo de Lemovicis, Poncio Nogneris Saumaterio domini, Prioris*. Vide mox *Somarii*.

¶ Summatarius, in Computis Episc. Aniciensis ex Tabul. ejusd Eccl.

¶ Saumarium, Onus, Sarcina. Chron. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 50 *Adhibitis etiam aliis satellitibus, in forma mercatorum arma sua in Saumariis suis occultaverunt, &c.*

Saumata, Onus equi sagmarii, *la chargè d'un cheval*. *Saumata salis*, io Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ aon. 1141. apud Catellum in Hist. Tolos. p. 192. 194. & in Hist. Occit. p. 323. Consuetudines Ecclesiæ de Regula io Aquit. apud Labeum to. 2. Bibl. *Si vinum emerint, & postea vendiderint, obolum domino de unaquaque Saumata dabunt*. Ibidem: *De unaquaque Saumata lignorum dabitur, &c.* Charta ann. 1243. 150. *Saumatas de calce, quas habuerunt homines de Villanova*. Tabularium Ecclesiæ Grattanopolitanæ sub Hugone Episcopo ann. 1197. *Morardus... dedit illum quartonem Humberto & sorori suæ, id est, unam Saumatam, & vendidit illum quartonem sive Saumatam mihi Guigoni*. [Ch. aon. 1103. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 726. *Et in unoquoque manso amasoto de terra, unam Saumatam de lignis in nativitate Domini*. Ch. an. 1251. io Histor. MS. Montis major. *Pro quibus decimis solvat Guillelmus Abbati in perpetuum L. Saumatas bladi, quarum qualibet sit IV. sextariorum*. Ch. ann. 1522. *Vintenum seu vigintí Saumatarum racemorum unam Saumatam dictis dominis dare teneantur*. Adde Hist. Dalphin. to. 2. p. 230. 231. Statuta Massil. lib. 3. c. 15. &c.]

¶ Saumada, Eadem notione, vulgo *Saumado*, pluries occurrit in Charta ao. 1197. ex Tabul. Monast. Villæmagnæ. Charta ann. 1229. in parvo Chartular. S. Victoris Massil. f. 125. *Petebat R. Archiepiscopus Aquensis quartam partem totius decimæ Ecclesiæ S. Antonini & unam Saumadam optimi vini censualem.*

¶ Saumarmata, Eodem significatu. Tabul. Eccl. Auxit. *Ex uno quoque casali debet fieri una Saumarmata vini sanctæ Mariæ Auscitanæ & Capitulo annuatim, &c.*

¶ Saumandium, Eodem intellectu. Vita S. Thomæ Aquin. tom 1. Martii pag. 685. *Saumarius qui portabat Saumandium Fratris de Arlotis Romani, rupem altissimam cecidit*.

Saumaticum, vel Saumatique, ut infra *Saumagium*. Ch Dagoberti Reg. apud Doublet. p. 636. *Laudaticos, Saumaticos, salutaticos, &c.*

¶ Soma, Eadem notione, in Chartul. S. Vincentii Cenom. fol. 29. *De Augoto IX. Somas, de Hugone Bacbeto VI. Somas, &c.*

¶ Soma, ut *Sauma*, onus, sarcina. Ch. Archambaldi

baldi Borbonii pro hominibus Villæ-francæ: *De unoquaque Soma ferri* 1. *den.* &c. Chron. Jac. Malvecci apud Murator. tom. 14. col. 1003. *Somas viginti farinæ frumenti, Somas centum spelta,* &c. Chronicon Bergom. apud eumdem tom. 16. col. 866. *Et in monasterio reperti fuerunt Somæ plusquam* CV. *frumenti & alterius bladæ,* &c. Adde Statuta Vercell. fol. 57. &c. In utraque Sicilia, teste Macro in Hierol. *Soma* aridorum mensuram denotat, quæ modio correspondet.

¶ Somma Vini. Chronic. Estense apud Murator. tom. 15. col. 468. *Largitus est Sommam unam vini in duabus lagenis.* Vide supra *Saumа vini.*

Somarius, [Jumentum sarcinale. Charta Theobaldi Comit. Blesens. ann. 1215. in Tabul. Calensi: *Et in eadem foresta chaufagium suum ad unum Somarium*, Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 216. *Tunc a'iba comes sua relinquens filio cum multa divitiarum copia,* XV. *scilicet onustis thesauro Somariis,* &c. Rursum ibidem col. 1017. & 1036.] Arnoldus Lubec. l. 7. cap. 17. *Habebat sane Rex Otto munera multa Regio Angliæ avunculi sui Ricardo & 15. millia marcharum, quæ in Somariis ferebant 50. dextrarii.* Ditmarus lib 3. pag. 33. *Cum Somariis plurimis quasi pecunia forcinatis.* Willel. ab Oldenborg in Itinerario Terræ sanctæ: *Tantam emittit piscium multitudinem, ut ab omnibus ex omni provincia illuc confluentibus carrucis & Somariis deducantur.*

¶ Sommarius, Eadem notione. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. CLXVI. *Johannes Degue, pro Sommario,* LX. *s.* Ep. B. Reginæ Legionis an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 818. *Sola jacula & sagittas* XX. *millia Sommariorum ferre vix possent.* Tabul. S. Gildasii de nemoribus: *Nullam consuetudinem ... retineo ... nisi unum Sommarium in hostem, quando in longinquo multum fuerit, ea tamen ratione, ut si ipse Sommarius redditus non fuerit,* &c. Processus de S. Thoma Aquin. to. 1. Mart. p. 696. *Vidit ipsum Nicolaum elevantem pondera & onerantem Sommarios.*

¶ Somerius, Sommarius, Eodem significatu. Charta an. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 65. col. 1. *Ducebat secum unum equum bayum clarum, unum roncinum & unum Sommerium.* Ordinat. Domus Dalphin. ann. 1340. ibid. to. 2. p. 393. col. 1. *Item, unum sufficientem scutiferum qui sit magister panatariæ ordinamus, habentem unum equum pro se & unum Somerium, qui una cum Somerio botelleriæ portent necessaria ipsorum.* Occurrit præterea ibid. p. 394. & in Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 619.

Somarii, Qui cellarii vinarii curam habent, quos nostri *Sommeliers* vocant. Theodorus Campedonensis in Vita S. Magni cap 3. *Cum jam hora refectionis appropinquaret, & minister refectoris Somarius cervisam administrare conaretur,* &c. Infra: *Quid est, Somario, quod habet in manu tua?* In Testamento Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1316. fit mentio *des Sommeliers, barilliers, portebouts, aideurs, & autres appartenans à l'Eschançonnerie.* Porro *Sommeliers* ejusmodi ministros vinarios vocant, quod horum potissimum curæ incumberent *equi sagmarii*, quibus vinum deferebatur, tametsi eadem appellatio cæteris inferioribus ministris tribueretur qui clitellaria jumenta agebant. Will. *Guiart* an. 1302.

Et espies nues oscuire,
Sur garçons & sur Sommeliers...
Et mettre à la mort charetiers.

Præterea hac nomenclatura donantur in aula Regum nostrorum quotquot supellectilis Regiæ curam habent. In Ordinatione Hospitii Regis S. Ludovici an. 1261. à nobis edita in Notis ad Joinvill. occurrunt varii *Summularii*, nempe *Summularii mapparum, fructariæ, cameræ denariorum, fructuariorum, Capellæ* &c. Eadem habentur in Ordin. Philippi IV. ann. 1285. [In Ordinat. Hospitii Johannæ Reginæ ann. 1316. memorantur *les valez de chambre qui merront les* 11. *Sommiers de chambre.*] In Testamento Philippi Magni Regis Franc. an. 1321. fit mentio *des Sommeliers du cors, des armeures, & de la chambre.* [Adde Statutum Johannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. p. 33. & ibid. Notas Cl. Editoris.]

☞ Ejusdem nomenclaturæ & muneris extiterunt ministri in aulis Regum Anglorum, Ducum Britanniæ & Dalphinalium. Liber niger Scaccarii edit. Hearn. p. 347. *Sumelarius coquinæ ejusdem similiter.* Catalogus familiæ Ducis Britan. an. 1404. apud Lobinell. tom. 2. p. 815. *Raoul Baron Sommelier de chandelerie.* Alter anno 1498. familiæ Annæ Regis ibid. p. 1589. *Maistre pierre Signac* CCCC. *liv. Sommeliers Guillaume Brard, pour le Sommer du garde-manger de la cuisine.* Ordinat. Domus Dalph. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 393. col. 1. *Item, ordinamus pro camera nostra tres magistros Somerios & honorabiles sicut decet, quorum unus arma nostra deferat, & reliqui duo raubas & alia arnesia necessaria nobis, ... & pro gagiis ipsorum trium Somesiorum ad rationem de uno grosso pro quolibet eorum per diem deputamus.*

¶ Somelerius, Somellerius, Qui *Somarium* seu jumentum sarcinale agit. Ordinat. Hospitii Dalphin. an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 308. c. 1. *Cancellarius noster, cum uno socio, uno scutifero, uno clerico, Somelerio,* &c. Alia an. 1340. p. 497. col. 1. *Tribus florenis pro salario unius Somellerii, duobus florenis pro duobus valletis peditibus per annum.* Pluries occurrit ibi.

¶ Sommelarius, Eodem intellectu, in Testam. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 269. *Item lego Sommelario meo* L. *solidos.*

¶ Somata, Onus Somarii. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. pag. 98. col. 2. *Item qualibet Somata salis de Valentia, debet per aquam quatuor denarios.* Alia anno 1445. ibid. p. 90. col. 1. *Exigere volunt de* L. *Somatis salis unum sextarium.* Ibid. col. 2. *Chascun muy contient dix Sommées de sel, & chascune Sommée contient six sestiers de sel de Valence, qui valent quatre bestes chargies... A la mesure de Vienne, la Sommée vaut dix sestiers & demy, & chascune beste porte deux sestiers, deux quarters & demy à ladite mesure.* Fori Bigorrenses art. 33. *Pagesius autem qui in consuetudine non habet Somatas deferre, si inventus fuerit à Milite, vel à militis aut Comitis serviente, qui invenerit, vinum & subsellias accipiat, asinum vero Comiti mittat.*

Somatum. Tabul. Eleemosinæ S. Pauli Viennens. *Sub censu unius Somati devino.* Occurrit ibi pluries.

Sometum. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 120. *Barberius de domo sua 16.* (denarios) & 1. *Sometum.* Ita ibi pluries: sed alibi *saumerium* scribitur.

☞ Ubi *Sometum*, quod *Somey* in aliis Instrumentis ejusdem Provinciæ dicitur, est servitium quo vasalli tenentur præstare *Somarios* ad exportandas res dominorum. Inquisitio de Moras ann. 1262. ex Regest. *Probus* f. 42. *Int. si debent domino operam, manoperam, corvatam & Somey. Resp. quod non, nisi Somey, videlicet illi de burgo & de castro, qui habent bestias portantes debent mutuare & ipsas ante nativitatem Domini annuatim semel per unam diem.* Charta ann. 1309. to. 1. Hist. Dalph. pag. 86. col. 2. *Item habet dominus in dicto mandamento quinque Somey & dimidium, & duas partes unius Somey; & isti Somey percipiuntur in hunc modum: Quicumque debet dictum Somey, debet charreagiare in vindemiis ubicumque dominus vult, vinum suum reponere in dicto mandamento, cum asino suo, basta & barralions &*

corda

coeda ipsius per unam diem. Vide mox *Summagium*.

¶ Sommatica, Eadem, ut videtur, notione, seu eadem præstatio in summam pecuniariam commutata. Charta Widonis Abbat. S. Nicasii Rem. an. 1158. ex Tabul. ejusd. Monast. *Pro prefato altari vel Ecclesia à predictis canonicis omnibus annis Sommatica est solvenda.* Vide mox *Summata*.

Soumarii, pro *Somarii*, in Charta Caroli III. Imper. an. 990. pro expeditione Romana §. 5. 7. apud Goldastum.

¶ Suma, ut *Sauma*, in Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 67. *Non mittant alios homines, nisi tantummodo, qui unum caballum habeant, hoc est homines quinque, & tollant ad Sumas suas ipsos caballos sex.*

¶ Sumerius, Jumentum sarcinale. Testam. Bartholomæi de Legu apud *Madox* Formul. Anglic. p. 423. *Uxori suæ palefridum ferrantum qui est apud S. Yvonem, & Sumerium baium.* Testament. Willelmi de Paveli ibid. p. 424. *In primo legavit ... Sumerium suum cum toto apparatu simul cum armis.*

¶ Summerius, Eadem notione, in Polyptycho Fiscamn. an. 1235. *Ipse debet invenire unum Summerium ad eundum in exercitu.*

Summa, Idem quod *Sagma*. Will. Brito l. 9. Philipp. pag. 208.

Ducere quadrigas quibus est Summasque necesse
Expedit, &c.

Rodericus Toletanus l. 8. c. 4. *Addidit etiam gratiam gratiæ, & cibariorum vehicula cum cæteris necessariis sexaginta millia Summas & ultra, cum summariis erogavit.* [Privileg. Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. *Summa annonæ, 1. ob. Summa piscium, 1. ob. Summa fenctuum, 1. ob.* Charta an. 1170. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 59. *Concedimus S. Mariæ de Fontibus in perpetuum unam Summam de vino quam apud Meldis de vinagio habemus in vineis suis. Summa olei*, in Charta ann. 1202. apud Marteo. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1040. *Summa salis*, in Tabul. Beccensi.] Alanus in Parabolis:

De minimis granis fit grandis Summa caballi.

Summagium, Præstatio *summariorum* ad exportandas res dominorum, vel *teloneum de fareinis*, uti appellatur in Charta Caroli M. apud W. Hedam p. 27. 1. edit. Consuetudines Solemniaci in Arverois MSS. *Item pro Summagio tenetur quilibet dare in dicta villa prout dare in eadem villa alias legitime consuevit.* Charta an. 1294. *Tres solidos Summagii super feodum Baudei.* [*Drois de Sommage*, in Consuet. Lothar tit. 8. art. 5. Chartul. Gemmet. to. 1. p. 35. *Item, nous tenons au bailliage de Gisors Vicomté d'Andely le fief noble & seigneurie de Guisemiers ... en icelui avant... drois de Sommages, quy est porter deux sepiers de grains jusques au batteau à Andely.*] Occurrit hac notione vox *Summagium*, in Monastico Anglic. to. 1. p. 118. 417. 419. 669 to. 2. pag. 24. 71. 184 812. 827. to. 3. p 18 in Chronico Petri IV. Reg Aragon. l. 3. c. 22. &c. Ubi fere semper cum *cariagio* jungitur, id est obligatione dandi *carra* ad vehendas & exportandas res dominorum, appellaturque *Summaige*, & interdum etiam sumitur pro castrorum impedimentis. Ejusmodi vero *sagmarios* debebant *Communitates* civitatum, Monasteria, & Ecclesiæ, in occasionibus bellicis. Charta Ludovici VIII. Regis ann. 1223. pro Abbatia Humolariensi apud Hemereum: *Quitamus etiam dictis Abbati & Conventui ... Summarium unum, quem nobis debebant, quando in exercitum ibamus.* Alia Caroli V. Regis an. 1412. apud eumdem: *Nous ayons mandé & fait faire commandement par nos Gens Officiers à plusieurs Prelats, Abbez, Chapitres, & autres Eglises de nostre Royaume, qui sont de toute ancienneté tenus nous faire finance de chariots, de charettes garnies de chevaux, de Sommiers, de harnois, & autres choses à ce necessaires, toutes & quantesfois que nous nous disposons d'aller en aucune expedition & fait de guerre, &c.*

¶ Sumagium, Eadem notione, in Charta Ricardi I. Reg. Angl. in Monast. Anglic. to. 2. p. 264. Vide *Hanig*.

Summagium, in Juribus & Consuet. Normanniæ c. 34. ubi Gallica editio: *Les fiefs de par dessous sont, qui descendent des fiefs chevels, & sont soubmis à eux: si comme les vavassouries qui sont tenues par Sommage, & par service de cheval.* Ubi vetus interpres: *Et par ce mot, & par service de cheval, sont entendus villains services qui se font à sac & à somme, lesquels on appelle communement Sommages.* Cap 53. *Nul qui tient son fief par villain service, ne doit avoir la Cour de ses tenans de ce mesme fief: si comme sont les bordiers, & ceux qui servent a sac & à somme & les autres qui doivent les villains services.* Ubi editio Latina, *servientes ad saccum & sommam:* [*Sommez* dicuntur in Consuetud. Benearn. art. 4. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Paulus de Valle tenet unam vavassoriam & facit duo Summagia ad Natale & Pascha, & liberum carcum & corveias aratri si habet.*] Atque inde *summa* nostris sumitur pro certa ac rata granariæ mensura, scilicet equi sagmarii onere. Charta Anglica apud Prynneum in libertatib. Angl. to. 2. p. 255. *Mandatum est ... quod permittant ... vendere blada sua per Summas usque ad festum S. Katharinæ.*

¶ Summagium, Sarcina, onus *Summarii*. Charta an. 1413. apud Rymer. to. 9. p. 30. *Pro quolibet Aumagio panni vel alterius rei mercaturiæ, quinque arditz Guiaygaes.* Ubi leg. *Saumagio* ex consimili loco in voce *Ardicus* relato facile colligitur.

¶ Summarium, Eadem notione, in Teloneo S. Bertini ex Tabular. Audomar. *De Summario piscium, 1. ob.* Ibid. *De Summario lanæ, 1. ob.*

Summare, Sagmare, *summarios* onerare, *Charger les sommiers*, in Fleta l. 2. c. 85. §. 1. [Chartul. SS. Trinitat. Cadom. fol. 46. *Reginaldus ... equum suum accommodavit ad carbones ducendos & ad alias voluntates eorum agendas, ... & tantum Summavit quod numerum nescit.* Ubi *Summare* est *Summario* vehere.]

Summata, [ut supra *Sommatica*.] Apud Hemereum in Augusta Virom. an. 1116. Simon Noviomensis Episcop. donat Altare de *Montbrehin*, hac conditione, *ut singulis annis 2. solid. pro Summata, & 6. denarios pro obsonio Decano Episcopi persolveret.*

Summarius, Equus *sagmarius*. [Charta Theobaldi Comit. Blesens. ann. 1186. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 627. *Concessi in perpetuum monachis ejusdem Ecclesiæ* (Sanct. Launomari) *calfagium suum ad novem Summarios.* Comput. an. 1202 apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 147. *De uno Summario empto 12. lib.*] Matth Paris an. 1245. *Equis clitellariis, quos Summarios vocamus.* Utuntur Will. Tyrius l. 21. c. 23. Petrus Blesensis Epist 94. Gesta Ludovici VII. Reg. Fr. c. 6. 11. Vita S. Humberti Maricolensis n. 5. Gesta Innocentii III. PP. p. 133. Guntherus in Hist CP. c. 23. &c.

Summaticum, [ut supra *Summagium*, quod pro vectois summariorum exsolvitur.] Charta Friderici II. Imp. an. 1214 pro Ecclesia Viennensi apud Sammarthanos: *Nec silvaticum, non Summaticum, non pulveraticum exigere audeat.*

¶ SAGMEGIUM. Vide in *Sagma*.

¶ 1. SAGMEN, ut *Sagimen*, adeps, sagina: si tamen sincera lectio est. Charta Geraldi Abbat. Angeriac. an. 1385. ex Tabul. ejusd. Monast. *Subcellerarius debet dare unum boissellum fabarum & Sagminem pro condimento.*

¶ 2. SAG-

¶ 2. SAGMEN, ut *Sagma*, onus. Acta SS. to. 7. Maii p. 59. ubi de SS. Voco & Felice Eremit. *Quæ antiquorum tum fama, tum scriptura nostris impulsit auribus (intuensis historiarum Sagminibus cedentes, hujus eti ubique tertatum memineritium) brévi prologuio in mentem quotannis revocare tenemur.*

¶ 1. SAGNA, ut *Saca*, in Charta Henrici Reg. Angl. to. 4. Hist. Harcur. p. 1409. *Sciatis quod ego concedo S. Petro Jumeticensi baronageiam & omnia quæ ad illum pertinet cum Sagna & soqua & tolla & team, &c.* V. *Sac.*

¶ 2. SAGNA, Herbæ, seu junci palustris genus, Typha palustris major, Gallis *Masse*, Garidello Histor. plantar. Aquens. pag. 476. Provincialibus *Sagno*, vel *Saigno*. Char Hugonis *des Baux* ann. 1210. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Ut in eadem palude, cum voluerint, possiat piscare, Saguam, pabel colligere, &c.* Inquesta ann. 1268. ex Schedis ejusd Pr. *de Mazaugues*: *Et vidit colligi Sagnam per dictum stagnum usque ad dictam Ecclesiam, &c.*

¶ SANIA, Eadem notione. Sententia arbitralis inter Archiep. Arelat. ejusque Capitulum & Monaster. S. Cesarii an. 1281. ex iisdem Schedis: *Decimas Saniarum, pobeli, venationum, pascuorum, piscationum, & salinarum.* Infra: *Quæcumque in dominicata sua tenet colendo suis sumptibus, sive sint novalia, sive non, sive sine aqua, piscationes, venationes, Sania, pobelli, &c.* Ubi leg. videtur *Saina*. Vide in hac voce & *Saiguia*.

¶ SAGNERIUS, Qui *Sagna* inter operandum utitur. Inquesta an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Vidit ibi Sagnerios colligentes sagnam.*

¶ SAGNARE. Vide infra *Saigaare*.

¶ SAGNERIUS. Vide in *Sagna* 2.

¶ SAGNIO, apud Rather. Veron. Episc. lib. 1. Præloq. to. 9 Ampl. Collect. Marten col. 807. *Quis illius militis pater, ariolator an pictor, aliptes an auceps, cetarius an figulus, sartor an fartor, mulio an Saguio fuerit, &c.* Ubi *Sagmio*, qui *Sagmarium* equum agit, leg. recte suspicatur idem Martenius.

¶ SAGO, ut *Saio*. Vide *Saiones*.

SAGOCHLAMYS, Indumentum militare quod partim sagi Romani vel Gallici, & chlamydis Græcanicæ formam referebat. Epistola Valeriani apud Pollionem in Claudio: *Tunicas russas militares annuas, Sagoclamydes annuas, &c.* [Vide Carolum de Aquino in Lex. milit.]

¶ SAGOMA, Vasis genus, in Inventar. ann. 1294. ex Tabul. S. Victoris Massil. Aliud ann 1336. ex eod. Tabul. *Item unum truel & unam Sagonam descargodoiram.*

¶ SAGONA, Araris, *la Saone*, in Charta Caroli C. an 875. inter Instr. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 235. Charta Durandi Episc. Cabil. an. 1251 apud Cusset. Hist. Cabil. p. 2 *Claustrum durat usque ad furnum au Cot & dimidium vicum Judæorum & dimidiam Sagonam.*

SAGRABA. Vetus Agrimensor p. 310. *Termini autem montes aec uno modo, nec uno tenore sunt constituti in trifinium aut quadrifinium, & Sagrabam, quam appellant Alluvionem,*

¶ SAGRARIÆ, Decimæ, primitiæ, oblationes eo nomine intelligi videntur in Charta ann. 1116. Append. Marcæ Hispan. col. 1244. *In quo die consecrationis dedit jamdictus præsul præfatæ ecclesiæ decimas, primitias & oblationes fidelium tam vivorum quam etiam defunctorum, & insuper ex omni parte cimiterium habens triginta legitimos passus. Et confirmavit illud donum quod quondam Bernardus Comes Bisuldunensis fecit ipsi ecclesiæ .... cum ipsas Sagrarias, & cum ipso cimiterio, &c* Ab Hispan. *Sagrado*, quod Deo sacrum sonat. Ejusdem originis

¶ SAGRARIUS, Locus sacer, in Charta ann. 983. inter Probat. to. 2. novæ Hist Occitan. col. 137. *Sic dono ipsa terra ad ipso Sagrario, & est ipsa terra in territorio Narbonense.*

¶ SAGRESTIA, Sacrarium. Vide *Sacrista*.

SAGULA, SAGULARE. Historia Obsidionis Jadreosis l. 1. cap. 38. *Tandem hic carabus ad quintam alem urbis partem se traxit, juxta, imo præteriens Sagulas.* Et mox: *Sed Sagulare, in quo erat, *congredas, & confixus recedere non sinebat.*

SAGULUM. Guillelmus Bibliothec. in Stephano VI. pag. 236. *Obtulit in ea crucem auream super altare cum gemmis & smalta, & Sagulum ad pendendum in regno, & cerostata vestita de argento patria duo.*

1. SAGUM, vel SAGUS, Militare indumentum quod armis superinduebatur, Gallis proprium, ut testantur Varro, Diodorus Siculus, & alii. Ejus forma quadrata erat seu quadrilatera: unde *quadrati sagi* dicuntur Afranio. Isidorus l. 19. Orig cap 24. *Sagum, Gallicum nomen est: dictum autem Sagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum, vel quadruplex erat.* Nectebatur illud fibula circa humerum Varro apud Nonium: *Cum neque aptam mollis humeris fibulam Sagus ferret.* Plutarchus: Αὐτὸς σάγον ἐπιπορπησάμενος ... Diodorus Siculus: Ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτούς, ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ψιλούς. Erant igitur hyberna saga, ut Auctor est Diodorus, densiora, ex lana scilicet crassa & villosa, uti describuntur à Strabone lib. 3. & 4. Sagum vero æstivum fuit levius, cujusmodi describitur à Statio lib 7. Thebaid.

Et rubet imbellis Tyrio sub tegmine thorax.

Ubi Lactantius: *Tyrio sub tegmine, id est, sub veste purpurea videbatur splendor loricæ.* In Concilio Liptinensi & Capitulari 1. Carlomanni cap. 7. *Presbyteri & Diaconi Sagis Laicorum more uti vetantur*, ut & in Epist. 105. Bonifacii Archiepisc. Moguntini: *Interdiximus servis Dei, ne pompato habitu, vel Sagis, vel armis utantur.* Chronicon Fontanellense c. 10. *Erat autem de secularibus Clericis, gladioque quem Semispathium vocant, semper accinctus, Sagaque pro cappa utebatur, &c.* Sed legendum *sago*. Ejusmodi saga militaria intellexit Alcuinus lib. de Offic. Divin. *Sicut solent habere milites tunicas lineas sic aptas membris, ut expediti fiat dirigendo jaculo, tenendo clypeum, librando gladium.* Et Adalberto Laudunens Episcopus in Carm. ad Robertum Reg. Franc.

Et vestis crurum tenus est, curtata talaris,
Finditur anterius, nec parcit posteriori,
Ilia baldringo cingit strictissima picto.

Vide Dissertat. 1. ad Joinvillam, [Martinium, Pitiscum in Lexicis, & Henr. Dodwell. de Parma equestri edit. Oxon. an. 1713.]

SAGA FRESONICA, Quæ brevissima fuisse innuit Monachus Sangall. lib. 1. cap. 36. lib 2 c. 41. *Pallia Fresonica*, eodem lib. c 14. Bonifacius Moguntinus Archiep. Epist 42 *Quare non transmisisti vestimenta, quæ debuisti mittere de Fresarum provincia?* Le Roman *d'Auberti* MS.

Mantel ot cher que teissirent Frison.

¶ SAGUM SCUTULATUM. Vide *Scutulata* & Martinii Lexicon in hac voce.

¶ SAGUM, Vestis seu penula viatoria, quæ pro itineris necessitate maxime muniebantur Hippocomi seu ii qui equorum cursus publici curam gerebant. Vide Cod Theod tit. 5. de Cursu publico leg. 37. 48. 50. & ibi Gothofredum.

SAGRARIUS, *Negotiator*, Sagorum venditor veteri interpreti Juvenalis Sat. 6. v. 589.

SAGUM. Annales Francorum Fuldenses ao. 888. *Ob id ergo & a Rege est clementer susceptus, nihilque ei antequæsti regni adstrahitur. Excipiuntur curtes, navium & Sagum.*

2. SA-

2. SAGUM, SAGA, SAGIA, SAIA, SAIUM, Panni species, Gall. *Saie*, unde Picardis nostris *Saietenr*, Saiarum confector. Academici Cruscani: *Saia, spetie di panne lano, il piu sottile, e Saia drappata dicono à una sorta di panno lano fino, chiamato da i forastieri Peluzzo di Siena.*

SAGUM. Adalardus in Statutis Corbeiensib l.1. cap. 3. *Cappam vero de Sago, & pellicium* Infra: *Cæterum capella, broccus, sive cuculla de Sago unde broccus fieri possit, ad arbitrium Prioris erit* Hariolfus l.3. cap. 3. *Fanones ad offerendum auro parati 14. ex brandeo 3. ex pallio 15. Saga ad patenas ferendas 4. pallia 78. &c.*

SAGA. Vetus Rotulus ann. 1267. Pro 2. *coopertoriis & 8. ulnis & dimid. de Saga pro caligis*, 94. *l.* Will. Thorn. an. 1254. *Quod pro liberatione 20. tunicarum, quæ ante illud tempus erant de Saga, fieret liberatio in festivitate S. Augustini 20. tunicarum de bono bruneta, &c.*

SAIA. Hugo de S. Victore lib. 2. de Claustro animæ: *In illos etiam qui tunicis induuntur, voluptas pedem posuit, non quod camisiis induantur, sed quodam delicato panno, qui vulgo Saia vocatur.* Charta Octaviani Card. pro Senensibus Canonicis apud Ughellum to. 3. p. 634 *Cappam apertum de Saia fessices, & cottam vel camisiam superoneom, &c.* [Teloneum S. Bertini Ms. *Cartoia Saie, 11. den.*] Adde Rainardum Abbatem Cisterciensem in Institut, cap. 83.

¶ SAYA, in Epitome Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. to 4. p. 175. *Muzas panni nigri ex Saya nigra lividi seu viridis coloris fodratas.*

¶ SAYO, Vestis ex ejusmodi panno, in Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4 pag. 615. Locus est in *Seotorus.*

SAGIA. Chronicon Fontanellense c. 15. *Pallia diversa 12. Sagiam unum, fanones duos, &c.* Veteres Schedæ apud Mabillonium: *Hoc est casula fuseana tencleua 1. Sagia fusca 1. caligas albas 4. Sagia de basra 1. &c.*

SAXUM. Statuta Ordinis S. Gilberti *de Sempringham* p. 771. *Sorores laicæ tunicas subtiles de Suza Inde pro infirmitate sui corporis habentes.* Forte leg. *Sayo.*

¶ SAY, in Computo ann. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 574. *In bolt rubei Say ... propter anabatam faciendam iv. sol. viii. den.*

¶ SAGUNTIA, Navigii genus, idem quod *Sagitta* 1. nisi etiam ita legendum sit Sallas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell pagina 308. *Armat aliam Saguntiam, & Corredinum multipliciter fatigatum multoque metu confectum insequitur & invadit, capit; & reduxit ad terram.*

¶ 1. SAGUS, adject. Magicus. Poema de Nomine Jesu in Append. Operum S. Paulini pag. 25.

Redeuntque sursum ab inferis
Cantata diro carmine, & bustis sono
Devota Sago corpora
Vim colligantis perfidam exeuntium luit.

Pro *præsagus*, occurrit apud Statium Achill. 1. 58 & Prudentium Apoth. v. 298.

2. SAGUS, SAGUM, Stragulum lecti. Papias: *Sagum, stragulum, coopertorium.* Gloss Gr. MS. Reg. cod. 1673. Σάγιν, περιβόλαιον, σάγματα. Aliud cod. 930 Σάγη, περιβόλαιον, σάγμα. Gloss Græc. Lat. Σάγη, *Sagus*, Σάγην, *Lodex*, *Gaunacum*. Varroni, dicitur fuisse *majus Sagum & amphimallon.* Exod. cap. 26. *Facias & Saga cilicina undecim ad operiendum tectum tabernaculi.* Ubi Græcus interpres δέῤῥεις τριχίνας habet. Marcellus Empiric. c. 22. *Aliquandiu jaceas, & cooperias te Sagis.* Adde c. 26. Cassianus lib. 5. de Cœnob. Iostit. cap. 31. *Cujus infirmitatis obtentu Sagum habere coactus sum.* S. Hieronymus Epist 22. cap. 15. de Cœnobitis: *Non licet dicere cuiquam, Tunicam & Sagum, textuque juncis stratu non habeo* Acta S. Thyrsi Mart. c. 5. *In Sagis grossis & rusticanis involvuntur corpora eorum.* Vita S. Benedicti Anian. Abb. c. 3. *Sagum, in quo jacuerat, perferens.* Chron. Fontanellense: *Ad Sagos 15. in lecta mittendum lib. 2. & semis.* Adalardus in Statutis Corbeiensib. lib. 1. c. 3. *Cottum, aut lectarium, sive Sagum in tertio anno accipiant.* Regula Magistri cap. 81. *In lectis habeant in hyeme singulas mattas, & Sagos tomentatios singulos, & lanas.* Warnerius MS. in Caprum Scottum Poetam & Monachum:

Sit Sagus lecta, capiti capitale jacenda,
Matta sit, & lana, non requies nimia.

Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 13. *Cum vero infirmus morti proximus propinquaverit, ad terram super Sagum ponat.* Tabul. Monasterii S. Andreæ Viconensis: *Similiter quicunque de dormitorio aut lenam, aut Sagum, aut capitale, aut quamlibet supellectilem sine licentia regulari subripuerit, in omni loca careat consortia fratrum, sicut fur, &c.* Occurrit in Regula Solitariorum cap. 50. in lib. Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 88. 94. in Vita S Opportunæ c. 4. apud Sur. 22 April. in libro Epistolar. S. Bonifacii Mogunt Epist. 92. apud Altfridum in Vita S. Ludgeri Episc. Mimigard. n. 11. Gregorium Turon. lib 9. cap. 35. &c.

¶ SAGA, Eadem notione, in Mirac. S. Cuthberti sæc. 4. Bened. part. 2. p. 276 *Hic cum quadam die lenas sive Sagas, quibus in hospitali utebatur in mari lavasset, &c.* Ubi *Saga* legendum monet Mabillonius, quæ à *lenis* distinguuntur in Regula S. Benedict. cap. 55.

SAGELLUM, Eadem notione. Capitulare triplex Caroli M. an. 808. c. 5. *Ubi nullus præsumat aliter vendere & emere Sagellum meliorem duplum, 20 solidis, & simplum cum 10. solidis.* Vita S. Eugendi Abb. c 2. *Paleis vero lectuli inventilatis multo tempore, vilique Sagello constrictis, pellicioque superposito conquievit.* Utitur etiam Auctor Vitæ S. Lupicini Abbat Jurensis num. 5. 6. Adde Smaragdum in cap. 55 Regulæ S. Benedicti.

SAGO JACTARI, Ludus veterum, [quo scilicet distento sago impositus aliquis in sublime jactatur,] apud Suetonium & Martialem, & in Collatione Legis Mosaicæ tit. 1. qui *Sagatio*, παλμός, dicitur in Gloss. Lat. Græc. uti observatum à Petro Pithœo. [Nostri *Berner* eadem notione usurpant, à veteri voce Gall. *Berne*, ut vult Cujacius; quæ *Sagum* sonat. Vide supra *Bernescrist.*]

SAGUTA, rusticis dicitur novissima pars surculi in sarmento, vel quia longius à matre, ex qua profluit, processit, vel quia à culminis tenuitate cœli [teli] speciem præferat. Summitates vitium & fruticum etiam *flagella* dicuntur, quia flatu agitentur. Hæc Ugutio. [Vide *Sagitta* 6.]

¶ SAHINUS, vox Arabica, quę falconum speciem designat. Liber cui titulus, *Conference des Fauconniers: Les Sahins sont des faucons de haute maille, qui ont la teste plate au dessus, & le pennage borde de blanc, & encores egale de roux .... Ce sont les faucons qu' anciennement on nommoit pelerins ou faucons Tartares, bien que ce fut improprement.* Vide Hofmannum & Menagium.

¶ SAHS, *Culter*, in Gloss. Teuton. Schilteri.

SAIA, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAJA, Glaos, vox Langobardica. Leges Rotharis apud Murator. to. 1. part. 2. p. 40. col. 2. *Si quis roborem, aut cerrum, seu quercum, quod est modula, iscol, aut glandem, quod est Saja inter agrum alienum, aut inter culturam, vel clausuram, in cujus vicino inciderit, componat pro arbore tremisses duos.*

¶ SAJALIS, ut *Sagum* 2. ni fallor, Hispan. *Sayal.* Charta Ferdinandi Gonzales Principis Castellæ inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 177. *Maja Oppia cum suis villis ad suas alfozes pertinentibus, Sajales per omnes domos singulos cubitus.*

1. SAI-

1. SAICA, Monetæ Germanicæ species. [Charta an. 825 apud Meichelbec to. 2. Hist. Frising. pag. 255. *Una frisxinga valente Saicas duas*.] Leges Portoriæ Ludovici IV. Imp. anno 904. apud Aventinum lib. 4. Annal Bojorum, & Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 210. *Venedi qui de Rugis Boemis mercandi gratia veniunt, de clitella unum scutatum tribuunt: de mancipio, caballis venditis, Saicam unam*. Eadem forte quæ *Saiga*, de qua mox.

¶ 2. SAICA, Navigii Turcici genus, vulgo *Saique*, apud Leunclav. in Onomast. Turc.

SAIED, [ut infra *Sangues*, merum imperium, major justitia, seu justitia sanguinis.] Charta Austindi Archiep. Burdegal. apud Marcam in Hist. Benabarn. l. 4. c. 7. *Ne unquam clam, nec Saied, nec justitiam, nec consuetudinem aliquam in omni Nugarolensi villa facere præsumant*. [*Saged* editum ex Eadem Charta inter Instrum. to. 1. novæ Gall. Christ. pag. 161. col. 1.]

SAIGA, in Lege Aleman. tit. 6. §. 3. definitur *quarta pars tremissis, hoc est denarius unus. Duæ autem Saigæ duo denarii dicuntur*. Occurrit præterea in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 3. §. 1. tit. 4. §. 2. tit. 8. c. 2. §. 3. 4. tit. 11. c. 6. tit. 13. c. 9. 10. tit. 16. &c. Charta Alamannica Goldasti 60. *Frisceingu Saiga valente*. Charta alia apud eumdem Goldastum to. 3. Alamannicorum p. 58. *censumque inde solvam annis singulis unam Saigam, in quocumque pretio potuerim*. *Saigata*, in Charta 67. apud eumdem.

SAGIA, pro *Saiga*, in Capitul. ad Legem Alaman. cap. 33. Vide *Saica* 1.

SEIGA, Eadem notione, in Charta donationis sub Carolo Pipini filio: *Quidquid in villa nuncupata ... visus sum possidere, ... ad jam dictum Monasterium trado perpetualiter possidendum: in eam videlicet rationem, ut hoc ipsum ad me recipiam sub usufructuario tempore vitæ meæ perfruendi, censumque inde solvam singulis annis unam Saigam in quocumque pretio potuerim*.

SEIGIT. Charta 60. inter Alamannicas Goldasti: *Hoc est de annona spelda modios* 12. *& de accina* 20. *& frisginga Seigit valenti*. Quod vero Vadianus de vocibus istis commentatur p. 60. lib. de Monasteriis Germaniæ, nihili est.

☞ *Saiga* vel *Sagia* Teutonibus serra dicitur, quam Germani hodie *Säge* vocant: unde Schilterus in Glossario *Saigam* interpretatur denarium serratum olim Germanis maxime in usu, cujus Tacitus de Mor. Germ. c. 5. meminit: *Proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos bigatosque*. *Saiga*, alia notione, vide in *Saga* 4.

¶ SAIGNARE, SAGNARE, dicitur de animalibus quæ à laniis jugulantur, *Saigner* eadem notione usurpamus. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 88. *Osbernus solebat Saignare boves abbatiæ prædictæ, & ea die qua Saignabat boves, habebat liberationem suam de abbatia scilicet panem & cervisiam*. Charta Communiæ Balnenl. an. 1300. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Quisque macellarius teneatur Sagnare sua animalia in die mercati sub costello ... Si Sagnare voluerint in macello teneantur recipere sanguinem in aliquo vasculo, ut macellum mundum teneatur*.

¶ SAIGNETUM. Vide mox in *Saignia*.

¶ SAIGNIA, Idem quod infra *Saina*. *Saigne* Bellijocenses vocant Viam imbribus excavatam, nostris *Ravine*: Lemovicibus est Fundus pinguis & humidus, planities; unde Abbatiæ Bonæ-Sagniæ, vulgo *Bonne-Saigne*, nomen, quod in paludosa planitie exstructa sit. Burgundiones vero *Saigne* dicunt humores seu succum sambuceum. Charta dom. Luyriaci in Foresio an. 1417. *Item quemdam alium campum, sive terram, & Seigniam, &c.* Charta Bellijocensis an. 1452. *Juxta terram & Saignam Bartholomei Perroud*. Terrag. Bellijoc. *Super quodam verneto ... sito ... juxta Saigniam Boatis Crozier & Anthonis Trompier ex Borea*. Paulo supra: *Sito in dicta parochia de Montsolz loco dicto en la Saigne*.

¶ SAIGNETUM, diminut. à *Saignia*, Eadem notione, in eod. Terragio: *Super quodam Saigneto nuncupato des Fontanelles, juxta Saignetum dictorum confitentium, ... & Saignetum Boatis Crozier*. *Saignet*, ibidem occurrit. Vide *Sagna* 2.

¶ SAILLIA, à Gall. *Saillie*, Prominentia, projectura. Charta ann. 1388 ex Tabul. Sangerman. *Quod absque dictorum religiosorum licentia nullis super dictam viariam auventum erigere & Sailliam construere licebat*. Vide *Salia* 1.

¶ SAINA, Locus juncis palustribus abundans, Arvernis vulgo *Saigne*. Tabular. Camalar. *Donavit unum campum a l'Estrada, & alterum ad aul inerium, & juxta istos duos dedit duas Sainas, & donavit duas issartarias de bosco del Bruz & Sainam de juxta*. Vide *Sagna* 2. & *Saigata*.

¶ SAINUM, Adeps suillus, Gall. *Sain* Charta an. 1197 inter Instrum to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga Sainorum dabit iii. den.* Vide *Sagimen*.

SAIONES, vel SAGIONES, apud Gothos & Wisigothos, dicti apparitores, regii videlicet ac Magistratus ministri, qui ad eorum jussa exequenda semper præsto erant: quod præ cæteris docet Senator lib. 12. Epist. 3. Isidorus lib. 10. Orig. *Saio, ab exigendo dictus*. Glossæ vett. *Saio, exactor, tortor*, [ut apud hodiernos Hispanos.]

☞ Inepte prorsus ad exigendo vocem hanc accersit Isidorus; nec felicior Hickesii conjectura Dissert. p. 153. cui *Saio* dictus videtur quasi *Sakio*, à Scano-Gothico *Sakan*, quod in forensi sensu accusare, persequi sonat. Longe probabilius *Saiones* vel *Sagiones* à Saio vel Sago, ipsorum veste propria, nuncupati videntur; quomodo apud nos *Hoquetons* appellati ii, qui veste ejusdem nominis utuntur. Id præterea innuit Senator lib. 4. Epist. 47. ubi *Saiones* & *Veredarios* promiscue appellat Hippocomos, quos à Sago nominatos *Saiones* vix dubium est. Vide in *Sagum* 1.

SAIONES, [in Judicio an. 783. in Append. ad Capitul. Ch. to. 6. col. 1396. *Ordinavimus Miloae Comite, ut de ipsas villas .... Daniele Archiepiscopo per suum Sajonem revestire fecisset*.] Occurrit etiam apud Senatorem lib. 1. Epist. 24. lib. 2. Epist. 4. 13. 20. lib. 3. Epist. 20 lib 3. Epist. 48 lib. 4. Epist. 27. 28. 32. 34. 47. lib 7. Epist. 42. lib. 8. Epist 27. lib. 9. Epist. 18. in Legibus Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 17. 25. tit. 2. §. 4. 10. lib 5. tit. 3. §. 2. lib. 6. tit. 1. §. 6. lib. 10. tit. 2. §. 5. in Præcepto Caroli M. pro Hispanis Edit. Baluz. apud S. Fructuosum in Regula cap. 10 18. 21. in Concilio Emerit. cap. 8. Coyacensi ann. 1050. cap. 8. 13 &c.

¶ SAYN, ut *Saio*, in Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan tom. 3. pag. 193. *In tempore vindemiæ deat Sayoni singulos utres bonos*.

¶ SAION, Eodem significatu. Ch. an. 1036. inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 164. *Tempore ... Ermengaudi præfecti & Bellucionis Saioni*. Donatio Aldefonsi Reg. Castellæ an. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 474. *Nihil de ipsa fossadera Rex, vel merinus, vel Saion, vel aliquis homo, requirat*. *Sagion*, in Charta Ferrandi itidem Reg. Castellæ an. 1217 ibid. col. 521.

SAGIONES, ut *Saiones*. Vitalis Episcopus Oscensis de Alamino Saracenorum judice: *Et exercet in Curia Zavalachea apparitoris officium, vel Sagionis*. Libertates Regni Majoricar. Mss. *Curia, Bajulus, Sagio, vel eorum locumtenens non intrabunt domos vestras pro*

aliquo

aliquo crimine vel causa suspicionis per se solos. Infra: *Non dabitis Bajulo vel Sagionibus aliquid pro vestra justitia facienda, vel exequenda: sed si Sagio ierit extra civitatem, det ei conquirens 6. den. pro leuga*. Curia General. Catalaniæ celebrata in villa Montissoni anno 1289. sub Alphonso Rege Arag. MS. *Statuimus quod Sagiones ponantur in Curtis boni & idonei, & quod fiat panei, ita tamen quod sufficiant ad ipsum officium*. [*Sagiones vel nuncii curiæ*, in Litteris Jacobi Reg. Aragon. an. 1253. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1051. Vita S. Johannis Gorz. sæc. 5. Bened. p. 408. *Ad ecclesiam proximam ... permittebantur accedere: custodibus bine inde duodecim, quos Sagiones vocant; se deducentibus*.] *Sagionum* crebra etiam occurrit mentio in Constitutionibus Barcinonensibus vernaculis MSS. ubi dicuntur *Saigs*.

¶ Sago, Eadem notione, in Conc. Coyacensi an. 1040. inter Hispan. to. 3. p. 211. *Qui igitur hanc constitutionem nostram fregerit Rex, comes, vicecomes, majorinus, Sago, &c.*

Saionitium, Saonititium, Seonitium, *Saionum* exactiones, vel jurisdictio. Charta Beremundi II. Regis æræ 1028. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. *Insuper Saonititium abstrahimus ab eo, & omni merito prohibemus ne introt in eum, aut in causam ejus, vel in aliquam villam, absque permissu Abbatis, sive aliorum patrum*. Alia æræ 1176. ibid. *Seonitium* habet. Charta Alfonsi VI. Imp. Hispan. an. 1096. apud eumdem *de Yepez* to. 6. *Qui pro Saione ipsa directam non dederit, det quinque*.

¶ Saionis Ingressus, Eodem significatu, apud Jos. Moret. Antiq. Navarræ p. 537. ex Tabular. Millan. fol. 205. *Donamus ad basilicam S. Æmiliani ... ecclesiam S. Mariæ de Dera cum terris, hortis, ... cum omni pertinentia liberam & ingenuam absque ullo imperio regali & Saionis ingressu*.

¶ Saionia. Officium *Saionis*. Charta an. 1210. in Append. Marcæ Hispan. col. 1397. *Nullus præterea ... nec vicariam, nec Saloniam tenere in civitate vel extra in aliqua parte regni nostri, &c.*

Sagionia, Eadem notione. Curia Generalis Catalaniæ celebrata in villa Montisalbi ab Alphonso Rege Aragon. ann. 1333. *Quod Sagioniæ non vendantur de cætero, nec vendi possint per bajulum nostrum generalem, &c.* [Conc. Tarracon. an 1591. inter Hispan. to. 4. p. 527. *Cedit quidem in magnum ecclesiæ detrimentum quod scribania, vicaria, bajulia, Sagionia, &c.*]

¶ SAISIA, Invasio. Vide in *Saisire*.

SAISIMENTUM, Præstationis species, [vel potius Facultas & jus res alicujus *saisiendi* seu ad manum suam ponendi, vel res obsignatas custodiendi.] Tabul. Majoris-Monasterii Ch. 174. *Hilgodus cogn. Cuntarius, acceptis 15. solidis, dimisit quamdam consuetudinem, id est, Saisimentum, quod ipse injuste immiserat in terra D. Fulberti Monachi, &c.* [Vide in *Saisire*.]

¶ Sasimentum, Eadem notione, in Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1115. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 633. *Non ire in nostram caballationem, neque in hostem, non herbergamentum, non Sasimentum, immo nihil ex toto quod ad nostram pertinet vicariam sive justitiam*. Statuta Vercell. l. 2. fol. 37. v. *Et prædicta locum habeant & debeant observari tam contra debitores quam etiam contra alios quoscumque quibus daretur bannum occasione rei pesise apud ipsos auctoritate judicis conducende vel livrande alicui persone sive in deposito sive Sasimento*.

¶ SAISINA, Obsignatio, vel possessio. Vide *Saisire*.

¶ SAISIO, à Gall. *Saison*, Tempestas, apud Stephanot. Antiquit. Bened. Aurelian. MSS. pag. 549. ex Charta an. 1169. Vide *Saisona* & *Satio*.

SAISIRE, vox mera puta Gallica, *Saisir*, Mittere aliquem in possessionem, investire, cujus etymon à *Sacire*, de qua voce supra, quidam deducunt. Will. Malmesbur. l. 1. de Gest. Pontific. *Rex ergo Archiepiscopum Saisivit*. [Ch. Savigniac. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 318. *Anno Dom. 1229. 3. Kal. Iunii Saisivit Radulphum Filgeriarum dominum & heredem de terra sua Petrus Comes Britanniæ*. Tabul. Pontis Otranni: *Saisivitque illa* (eleemosyna) *domnum abbatem Oliverium apud portam monasterii cum breviario portatii*.] Occurrit passim.

Saisire, Occupare, possidere, [obsignare, ad manum Regis ponere, *Saisir*.] Ivo Carnot. Epist. 101. *Cujus reculas Saisivit*. Idem Epist 121. *In vico Coriariorum Saisierunt* [Charta Philippi Pulcri an. 1302. apud Menester. Hist Lugdun. p. 82. *Et si contingeret quod nos mandaremus bona aliquarum ecclesiarum seu personarum ecclesiasticarum aliquibus causis vel rationibus Saisiri, seu confiscari, &c.* Litteræ Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 204. *Quod dictus dominus noster suique successores vel baillivus non capiant aliquem habitantiam dictæ villæ, vel vim inferant, vel Saisiant bona sua*. Chartul. S. Vedasti Atrebat. V. p. 265. *Si custos rebellis est cellerario, famuli auctuat Saisient, & vivent supra usque dum satisfaciat*. V. *Desaisire*.]

Satsiare, Eadem notione, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 26, 29. 43. apud Ordericum Vitalem l. 9. pag. 721. &c.

Saisinare. Synodus Salmuriensis an. 1294. cap. 5. *Plerique nobiles ... decimas ... jure hæreditario possidendas ad manus suas Saisinant, &c.* Utitur etiam Concilium Marciacense an. 1326. c. 55.

Saisiscere, & Disaisiscere, in Concilio Illeboneosi c. 47.

¶ Saisizare, Obsignare. Statuta Eccl. Meldens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 907. *Quod bona ipsorum mobilia & sua beneficia per loci ordinarium Saisizentur*.

¶ Saizire. Charta an. 1233. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Verum ligna ipsa .. nondum ab incisore vel exportatore alienata possit abbas ... auctoritate sua Saizire*.

¶ Sascire, in Literis Gastonis Vicecomit. Bern. *Promisit quod faciet suum posse ... quod judicium datum contra ipsum de Sasciendis villis, castris, & terris suis ratione plurium defectum, habeat executionem plenariam*.

¶ Sasire, Investire. Primordia Calmosiac. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1166. *Dux Theodoricus adveniens, præfatum alodium ecclesiæ nostræ Sasivit*. Vide infra *Sasio*.

¶ Sasire Se, Occupare, *Se saisir*, in Testam. Bertrandi de Turre an. 1328. apud Baluz. to. 2. Histor. Arvern. p. 709. *Quod habeat & leves, percipiat, occupet & apprehendat & se Sasiat per se vel per alium eadem Margarita ... omnia bona mea*.

¶ Sasire, Obsignare, manum in aliquam rem apponere, *Saisir*. Concil Trevir. ann. 1152. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 73. *Dux terram eorum Sasibit, eisque probibebit, ne in eis aliquid accipiant, donec Ecclesiæ satisfecerint*.

¶ Sesire, Eodem intellectu, in Mandato Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. to. 1. Ordinat. pag. 334. *Ad Sesiendum totam temporalitatem, &c.*

¶ Seysire, Pari significatione, apud Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. ad an. 1293. p. 41.

¶ Saysire, Simili sensu. Charta ann. 1294. to. 1. Hist. Dalph. p. 124 col. 1. *Procuret quod revocentur ea quæ suat Saysita per ipsum vel officiales suos in continenti, & ea quæ sunt Saysita per amicos, & validiores, & feudales suos infra octo dies*. Occurrit præterea in Statutis MSS. Eccl. Auxit. & alibi non semel.

¶ Sazinare, Apprehendere; *Saisir quelqu'un* eadem

dem notione dicimus. Inquests ann. 1268. ex Tabular. Eccl. Massil. *Cursorem curiæ, præpositura & operæ Ecclesiæ Massiliensis captum incarceraverunt, & Sazinaverunt quemdam Aimum de jurisdictione prædictæ præpositura.*

SAZIRE, in Concilio Copriniscensi c. 28.

¶ SEISIARE, ut mox *Seisinare*, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pagin. 183. Vide infra *Seisiacio*.

SEISINARE, *Saisinam* dare. Asserus de Rebus Gestis Ælfredi: *Et ego in nomine Dei sacri in mandatis committo, quod ipsis nemo contradicat, neque cum armis, potestate, nec virtute, neque alio resistendi modo, quod illi non poterunt Seisinare, vel introducere quemcunque illis placuerit in eorum terras, possessiones, & dominia.*

¶ SEISIRE, Possidere, occupare. Charta an. 1493. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 71. *De quibus gleba, terris, & tenementis, prædicti Prior & Conventus modo Seisiti existunt.*

¶ SESIRE, Investire, mittere in *sesinam*, seu possessionem. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 91. *Dictos monachos de prædicta eleemosyna Sesivimus & investivimus.* Charta an. 1254. ex Tabul. Pontisar. *Guillelmum Donnet burgensem Pontisarensem de iisdem (solidis) duxerunt Sesiendum.*

¶ SEISIRE, Sub custodis manum ponere, tradere. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 133. *Ex parte domini Senescali Andegavensis vobis mando quatinus ...natie apud Dangolium Seisire domum & terram dom. Roberti de Dangolio, & in eadem domo bonos custodes ponatis.*

¶ SAISIA, Invasio, Gall. *Saisie*. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 345. *Ad præceptum abbatis vel cellerarii invasionem, vulgari vocabulo Saisiam dictam, propria manu facere: deinde villico Comitis indilate tradendam.*

SAISINA, Missio in possessionem, passim.

¶ SAISINA, Possessio, jus ad rem. Philippi Aug. Epist. ann. 1207. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 804. *Examinabunt seorsum unum post alium, & in quem major pars convenerit, ille habebit jus patronatus. Et si illi octo non possent scire ad quem debeat spectare donatio ecclesiæ de jure patronatus, ipsi dicerent quis ultimam fecerit præsentationem ecclesiæ, & inde ille habebit Saisinam.* Conc. Pisan. Sess. 9. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 315. *Quodque de hoc nullus de cætero contra alium possit se juvare in aliquo, tam in proprietate quam Saisina seu possessione.* Chron. Trivetti apud eumdem to. 8. p. 658. *Petivit castra & terram totam sibi tradi, ut per Saisinam pacificam jus superioris domini... claresceret universis.* Adde novam Gall. Christ. to. 4. inter Instr. col. 243. & Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 163.

¶ SAYSYNA, Eodem significatu. Gualterus Hemingfordi de Gestis Edwardi I. Reg. Angl. p. 34. *Petiit Rex custodiam castrorum & terræ totius illius; ut jus suum per Saynam pacificam probaretur.*

¶ SAZINA, Pari intellectu, in Charta Johannis Comit. Forensis an. 1310. ex Cod. Colbert. 2591.

¶ SAISINA, Res ipsa *saisita*, seu obsignata. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Monachi habebunt omnes Saisinas & catalla quæ cum latrone poterunt reperiri.* Vide *Desaisina*.

SAISINA VIVA. Concilium Bituricense ann. 1336. cap. 12. *Ponitur temporalitas Ecclesiæ ad manum secularem, & sic posita detinetur cum Saisina viva, quousque dicta cessatio sit amota.*

SASIO, *nis*, [Obsignatio, Gall. *Saisie*.] Sugerius Abb. S. Dionysii Epist. 160. *Quando literæ vestræ venerunt ad me de annona & rebus Clericorum Compen-*

diensium ponendis in Sasione, Canonici maximam partem earum asportari fecerunt, quod vero residuum est, totum sasiri faciam.

¶ SAISITIA, Possessio, Gall. *Saisine*. Charta Mathildis Comit. Nivern. an. 1243. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 104. *Hæredes & successores nostros specialiter obligamus... ut ex quo Saisitiam Comitatus Nivernensis adepti fuerint, &c.*

¶ SAISITIO, Eadem notione. Tabul. S. Florentii ann. 1136. *Hujus quoque donationis Saisitio facta est & tradita abbati memorato per cultellum ejusdem.*

¶ SAISIVA, f. pro *Saisina*, in Charta ann. 1273. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 149. *Ex parte dom. Regis tenutam & Saisivam totius justitiæ meri & mixti imperii... restituerunt.* Charta ann. 1391. apud Menestr. Hist. Lugdun. pag. 122. *Et de hoc opere procurator noster ... sit & fuerit in bona possessione & Saisiva per tantum & tale tempus quod de contrario hominum memoria non existit.* Vide ibib. p. 12.

¶ SASINA, SAZINA, Possessio, seu bona quæ legitima *saisina* possidentur. Charta an. 1216. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 857. *Habeant terras suas & sasinas sicut habuerant in principio guerræ.* Codicillus Henrici Comit. Ruthen ann. 1222. apud eumd. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1171. *Et lego hominibus de Monteamato Sazinam quam eis feceram, sicut tenuerant in vita patris mei.* Charta an. 936. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 74. *Accipiant in Sasino S. Salvator per singulos annos solidos tres.*

¶ SAYSINA, Missio in possessionem. *Data prius Saysina rerum & possessionum*, in Actis SS. to. 7. Maii pag. 128.

¶ SAYSIMENTUM, SAISIMENTUM, Obsignatio, manucaptio, *Saisie*. Charta an. 1274. to. 1. Hist. Dalphin. p. 124. col. 1. *Item... ordinavit, quod dictus dom. Episcopus omnia Saysimenta & singula facta de debitis canonicorum, clericorum, & civium Diensium, & bonorum eorumdem, sive sint facta per ipsum, sive per ejus officiales... revocare faciat.* Charta ann. 1233. ex Schedis Pr. de Mazaugues: *Super Saisimento rerum prædictarum.* Vide *Saximentum*.

¶ SAYSIO, Eadem notione, in Charta ann. 1282. Hist. Dalph. 2. edit. pag. 39. *Cum discordia verteretur inter D. Guillelmum Episc. Gratianop. ex una parte, & D. Jacobum de Boczosello... super corobatis... investituris & devestituris, Saysionibus & desaysionibus, &c.*

¶ SEISIACIO, Charta qua rei alicui possessio traditur alicui: *Seisina*, ipsa traditio. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 183. *Eosdem monachos de prædicta virgata terræ cum carta mea plenarie in omnibus Seisiavi. Hanc autem Seisiacionem, quia in propria persona eisdem monachis coram vobis facere non potui, Simonem de Solers ... cum præsenti scripto sigillo meo confirmato ad vos misi, qui coram vobis vices meas obtinentes, eisdem monachis plenariam Seisinam de prædicta virgata terræ faciant.*

¶ SEISINA, Missio in possessionem. Charta ann. 1271. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pagin. 275. *Noverit universitas vestra me constituisse Sampsonem de Adingrave attornatum meum ad ponendum Johannem ..... nomine meo in Seisina de omnibus terris & tenementis quæ habui in villa de Adingrave.* Pro ipsa possessione occurrit ibidem pagin. 313. in Charta ann. 1288.

¶ SESINA, Possessio. Charta ann. 1231. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 1636. *Ad deffendendum omnes possessiones suas & sesinas, & eos dimittunt omnes possessiones suas & Sesinas pacifice in perpetuum detinere.* Histor. MS. Monast. Beccensis pag. 574. *Hi*

omnes testes fuerunt quando Abbas Brcei remansit in Sesina.

¶ Seiaitio, Manucaptio, obsignatio. Charta ann. 1280. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Nec debeant pro transgressione fidei eorum prædicta ipsi uec eorum heredes, neque successores duplici pœna puniri, scilicet canonica per ecclesiasticam censuram & civili per Seisitionem & retentionem.*

¶ Seaina, Eadem notione. Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an 1299. to. 1. Ordinat. p. 332. *Ab his & similibus processibus & gravaminibus abstineri, in Sesinis temporalitatis aliarum personarum ecclesiasticarum, &c.*

Dissaisire, Diasaisire, Possessione exuere, deturbare non impetrata à judice venia: ut contra, *saisire* est in possessionem mittere. Statutum S. Ludovici ann. 1255. c. 20. *Balivis nostris & officialibus inhibemus ne Dissaisiant aliquem sine causa cognitione, vel nostro speciali mandato.* Regiam Majestat. lib. 2. c. 36. §. 2. *Cum quis... alium injuste & sine judicio Dissaisiverit de libero tenemento suo, Dissaisito hujus constitutionis beneficio subvenitur...* nempe *recognitione de nova Dissaisina.* Ordericus Vitalis l. 8. *Pro terra matris suæ....., qua Rex eum Dissaisiverat.* Adde libr. 13. pag. 900.

¶ Dessesiare, Eadem notione. Charta an. 1367. ex Chartul. Sanct Aviti Aurelian. *Possessionem dictorum reddituum... in dictos Decanum & Capitulum.... totaliter transferendo, seque de eis Dessesiando & devestiando & dictos emptores Sesiando & investiando.* *Desesiare*, in Charta ann. 1254. ex Tabular. Pontis. *De quibus 30. solidis se Desesiavit in manibus Drogonis abbatis.*

Disseisiare, apud Bromptonum, *Injuste Disseisiatus*, in Legibus Henrici I. c. 53.

Disaaisina. Fleta lib. 2. cap. 81. §. 3. *Nec sustineat quod aliquis alicui officio deputatus de nocte vel die, ferias, mercatos, Dissaisinas, vigilias, luctas adeat, vel tabernas.* Adde Regiam Majest. lib 2. c. 40. §. 3. & Littletonem sect. 233. 279. *Duplex est*, ut ait Skeneus, *aut enim fit in rebus immobilibus, & vulgo vocatur Ejectio, ut in terris & tenementis: aut fit in rebus mobilibus, ut in catallis, veluti ovibus, bobus, pecunia, & Spolium, sive Spoliatio vocatur.* Radulfus de Hengham in Parva c. 7. *Quibus modis fit Disseisina: Sciendum quod cum quis tenens realiter ejicitur de tenemento. Item absens cum ingredi voluerit, ejicitur & repellitur. Idem cum manu opus alicujus impeditur per superfluam, & hoc in tenemento diu ante appruato, &c.* Vide Bractonum l. 4. tract. 1. c. 3. Fletam lib. 4. c. 1. §. 8. & Rastallum verbo *Disseisin.*

Disaaisitor, Qui à possessione quempiam dejicit: in primia Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 13. §. 1. 2. & in Fleta l. 1. c. 14. §. 4.

Redisseisina, dicitur, cum aliquis de tenemento suo disseisitus, per curiæ judicium seisinam suam recuperavit rursumque ab ea ejicitur. Vide Fletam l. 1. c. 20. §. 107. l. 4. c. 29.

Redisseisitor, in Fleta libr. 2. cap. 1. §. 16. c. 65. §. 7.

Resaisire, iterum *saisire*, apud S. Anselmum libr. 3. Epistolis 109. 110. ubi perperam editum *resarcire*.

¶ SAISONIA, à Gall. *Saison*, Tempestas. Charta 11. sæculi in Tabular. Sanct. Victoris Massil. *Guigo de Duplo castello posuit in pignore Palliolo unum pratum ad pentillarium pro 12. solidis ad tres Saisonias.* Polyptych. Fiscamn. ann. 1235. *Et debent afferre biada apud Hudebouville ad duas Saisonias.* Vide *Saisio*, *Saizo*, & *Satio*.

¶ SAISSAGNESIA Carreria, Strata ad urbem S. Aniani in Occitania, Gall. *S. Chinian* Statuta villæ Montis-Olivi ann. 1231. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 967. *Termini autem sunt tales: videlicet.... usque ad maselayriam, & usque ad carreriam Saissagnesiam, &c.*

¶ SAITUM, Pelvis, ut videtur, Gall. *Bassin*, apud Marten. de Antiq. Eccl. Rit. to. 2 p. 630. *Incipit ordo ad sponsam benedicendam. Cum venerint ante valvas ecclesiæ sponsus & sponsa, veniens sacerdos alba & stola & manipulo ornatus, annulum argenteum super Saitum positum benedicat, &c.*

¶ SAITUS, perperam pro *Saisitus*, in Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 318. Vide *Saisire*.

¶ SAIZO, ut supra *Saisonia*. Charta an. 1469. ex Schedis D. *le Fournier*: *Ad tempus & tempore trium annorum, trium gausitarum, & trium Saizonum; ita quod debeat & promisit dictus Flotte dictam vineam putare... per tempus & Saizonem debitam.*

SAKABURTH, Sakeber. Vide *Saccabor*.

SAKE, inquit Fleta lib. 1. cap. 47. §. 7. significat *acquietantiam de secta ad Comitatum & hundredrum.* Rastallo, est placitum de emenda & transgressione hominum in curia alicujus, quia, inquit, Sake Anglice, est *Acheson* Gallice, & dicitur *pur sicke sacke*, idem quod *pur quel acheson*, & *sake* dicitur *par for fait*. [Regest. Priorat. Cokesford. apud Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Saka, hoc est, quod prior habet emendas & amerciamenta de transgressionibus hominum suorum in curia sua litigantium, tam liberorum, quam villanorum.*] Vide Sac.

SAKONES. Nichalo Lituanus de Moribus Tartaror. frag. 7. *Non injuria igitur progenitores S. Majestatis V. libertatem licentiamque hanc hæreditatum* (tenendi & tuendi arces) *non permittebant mulieribus, sed eas nuptui tradebant, suo, non illarum arbitrio, non opibus nec genere, sed virtute nobilioribus viris, qui se nobilitabant prosuadendo in bello & suo & hostium sanguine. Itaque agasonibus etiam, qui se bene in re bellica gesserunt, dabantur hic heroidæ uxores: vocati quidam Sakones & Sungalones.*

SAL. Constantinus African. lib. de Gradib. sub fin. *Sal quatuor modis est: est enim sal quod fit in salinis, id est commune: est & Indicum, cujus color pertinet nigredini, lucidum tamen & durum est: est & aliud quod Nauticum, id est, aqua coagulata de puteolis.* Capitul. Caroli M. l. 4. cap. 8. *De terra in littore maris, ubi Salem faciunt, &c.* [Charta Arnulfi Comit. ann. 1145. to. 2. Monument. Sacræ Antiq. p. 25. *Concedimus Ecclesiæ de Grrinis & conversis dominabus, perpetuo possidendum Salem quem debet nobis ex proprio redditu una navis de Warco.*]

¶ Sal Amplum, Crassum, in Charta Rudolphi Archiducis Austr. an. 1359. in Chron. Mellic. pag 238. *Quod ipsis & ipsorum nomine, anno quolibet una tantum vice, duæ libræ Salis ampli, & libra octo minuti parvi Salis sine muta nostra in Linza exactione qualibet, per Danubii alveum debeant & valeant transvehi & traduci.* Idem quod

¶ Sal Grossum, in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 627. *Facta compositione cum Willelmo le Merle duos bossellos grossi Salis, vel tres minas Salis percipiunt Beccenses annuatim apud Cartnanfleu.*

Sal Terræ, apud Adamnanum libr. 2. de Locis SS. cap. 18.

¶ Sal, Catechumenorum Sacramentum non semel à veteribus nuncupatum, quod eis esset Eucharistiæ loco, cum fideles communicarent, præsertim in festis Paschalibus. Vide supra in *Sacramentum*.

Sal juxta *projectos*, seu *expositos*, apponi præcipitur in signum baptismi non suscepti, in Concilio Nemociensi an. 1298. c. 2.

☞ *Salem* in fidelitatis signum edebant olim qui fidem Regibus jurabant, ut ex aliorum opinione refert Leidradus Episc. Lugdun. lib. de Sacram. bapt. tom. 3. Analect. Mabill. p. 5. *Æstimant quidam, quod etiam apud quosdam gentilium antiqua erat consuetudo, ut qui fidelitatem Regibus promittebant, salem adjuratum vel consecratum in præsentia eorumdem Regum, quibus fidem promittebant, comederent. Unde in libro Esdræ scriptum est, quod Principes Samaritanorum Regi Persarum, cum de accusatione Judæorum scriberent, dixerint:* Memores sumus salis, quem in palatio comedimus.

☞ *Salis* conspersione ad ignominiæ notam olim vitiabantur perduellium agri & civitates, cum antiquitus muris dirutis aratrum circumduceretur, ut loca illa tanquam fulgurita vitanda significarent. Vide Lib. Judic. c. 9. S. Hieronym. in Matth. c. 5. & Glossar. milit. Caroli de Aquino.

1. SALA, Domus, ædes quævis, (ampla tamen & instructa, palatium, castrum, curtis præcipua.) Glossarium Theotiscum Lipsii, *Salethu*, *Tabernacula*. Lex Alaman. tit. 81. *Domum ejus incendat, seu Salam*. Lex Longob. l. 1. tit. 11. §. 7. *De Sala propria exiee*. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 48. *Si quis bovolcum de Sala occiderit, componat sol.* 20. [Charta an. 783. apud Marten. to. 1. Amplissl. Collect. col. 16. *Quod mihi ex paterno jure legitime provenit, hoc est casatas* 11. *cum Sala & curtile meo*. Occurrit ibid. col. 22. in Charta ann. 721. & col. 159. in alia ann. 902.] Synodus Ravennensis an. 877. c. 17. *Cortes, massas, & salas*, *&c.* Charta ann. 861. apud Baluzium in Appendice ad Capitul. n. 89. *Ipsas salas, seu ejus palatiolum, quod vocatur Merlae*, *&c.* Charta Ottonis Imper. apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 1294. *Hæc supradicta petia de terra cum casa, quod est sala*, *&c.* Alia an. 908. in Hist. Pergamensi: *Concessio eis præfatum claustrum, cum Sala, & aliis ædificiis inibi constructis, cum curte & horto &c.* Charta an. 955. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Nec non & alio castro meo cum casa solariata, cum Sala, & caminata, atque labia*, *&c.* Alia apud Puccinellum in Vita S. Simpliciani: *Una cum castro, & turre, & solariis, & salis, & cassinas, cum areis earum seu curte*, *&c.* Charta ann. 1246. apud Columbum l. 3. de Episc. Sistaricensib. num. 20. *Totum viridarium sive hortum sanctæ Sistaricensis Ecclesiæ, quod est situm inter Salam claustri, & muros civitatis.* [Enumeratio jurium Comit. Biterr. in civit. Albiensi an. 1252. *Item habuit & tenuit pacifice in eadem civitate quamdam Salam, quam modo tenent Arnaldus Gursie*, *&c.*] Richardus de Sanct. Germano in Chron. an. 1214. de Saphadino: *Primo die recipit ipsos in prima Sala de Cuyro, ubi semper est status ejus.* Leo Ost. l. 2. c. 81. *Curtem in Sala ad ipsi Poroari.* Ermenricus in Vita S. Soli c. 4. *Quod licet exiguum ac vile visui habeatur.* (loci situs) *proprie tamen stratis palatiis hoc delectabiliter potius est. In pago namque, Suala, vel domo ipse locus situs est.* Ubi forte pro *suala* legendum *sala*, ut idem fuerit cum *domo*, tametsi hæc minus cohæreant. Ericus Upsaliensis l. 5. Hist. Suecicæ: *Sequenti ætate fecerunt Duces Ludosiæ Salam pulcherrimam, & magnitudinis admirandæ, cum cellariis & cæteris principalibus habitaculis pro gloriosa curia tenenda.* Adde Ughellum to. 4. in Appendice p. 7. Scribit Freherus in Notis ad Petrum de Andlo, lib. 1. c. 12. Palatium Ingelnheimense, etiamnum ab incolis *Saalam* appellari: sed & hodie in inferiore Navarra, seu Vasconia, *Salas* vocant, nobilium domos. De vocis etymo vide Goropium Bekan. lib. 2. Francicor. p. 46. 47. Ita etiam nostri *Sale*, pro domo vel palatio usurparunt. Le Roman d'*Auberi* MS.

A Arras vont tout le chemin plenier,
En la grant Sale font ulc herbergier.

Alibi:

Qui en la Sale Baudouin la garnie
Avoit de Frise envoiè une espie.

Idem:

La dedens est sa Sale & son donjon.

Joan. de Condato MS.

En mesons, en Sales, & en cours
Des grans Seigneurs vers cui je voie.

¶ Sala Propria, Domus vel familia, in Leg. Rotharis Reg. apud Murator to. 1. p. 2. pag. 24. *De illis vero pastoribus dominicis, qui ad liberos homines servierunt & de Sala propria exeunt*, *&c.*

¶ Sala, Curia, senatus, quomodo Galli dicimus *la Cour de Parlement*: unde *Sala Curingiana* sæpius nuncupatur nobilium curia quæ Curingiæ sedebat. Vide Statuta Losteosia part. 3. Histor. ejusdem Comitat. pag. 118. & seqq.

Sala Publica, Domus judiciis expediendis destinata. Charta Longobardica ex Tabulario Lucensis Ecclesiæ, apud Ughellum to. 7. p. 1295. *Dum in Dei nomine intus casa, quæ est Sala de palatio de civitate Lucense, in judicio resedisset D. Gotsfredus Dux ad causas audiendas ac deliberandas*, *&c.* Alia Notitia judicati in Tabulario Casauriensi t. part. *Dum residissemus nos Odelericus Missus Berengarii & Ildeberti Comitum in placito, in Marsu, Sala publica Domini Regis, pro singulorum causis audiendis vel deliberandis.* [Charta ann. 1163. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 595. *Istud sacramentum fuit factum in majore Sala palatii Carcassonæ.* Statuta criminal. Saonæ fol. 124. *Sedentes pro tribunali in & super una cathedra in camera posita in capite Salæ superioris palatii causarum Communis Saonæ.*] Testatur Florentius Hereus libr. 1. de Castellanis Insulensibus pagin. 66. ita appellari ædificium, quod in burgo ejusdem urbis veteri etiamnum visitur, ubi judicia sua exercebat Vicecomes, aut ejus Baillivus.

☞ Hinc *Sala* pro Judicium in aula seu curia, apud Schilterum in Glossar. Teuton. ex Traditionibus Fuldensibus.

Sunt præterea qui putant ab ejusmodi *Sala*, seu aula Regia, *Salicæ terræ*, aut *Legis*, appellationem manasse, ita ut *terra Salica* illa sit, quæ judiciis & legibus in Sala publica redditis & observatis obnoxia sit, quam sententiam pluribus discussimus in Dissert. 17. ad Joinvillam. [V. *Lex* col. 156.]

Nunc vero à prisca & generali significatione deflexit vox, & pro parte tantum domus, puta quam cœnaculum vocamus, usurpatur. Glossar. Græc. Latin. MS. Reg. τρικλινος, *Sala*, *triclinium*, *cœnaculum*. [Bullar. Casin. tom. 2. pagin. 54. *Actum . . . in castro Ganzega, in caminata majore Sala Adelberti Comitis.* Appendix ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 455. *Actum fuit hoc Orti in Sala Episcopatus dictæ civitatis sub anno Dom.* 1391. *Sala lapidea*, in Charta an. 1163. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occit. col. 597. & alibi.]

¶ Sala, pro Capella, usurpari, videtur in Chron. Casaur. apud Acher. to. 5. Spicil. p. 365. *Accepit ab eo ad proprium jus Augusti in ipsa Romana urbe solarium habitationis suæ, cum area & curte, Sala seu capella S. Blasii*, *&c.*

¶ Sala, f. contracte scriptum pro *Salicia*; certe ea notione accipienda videtur in Charta Guillelmi & Fulconis Vicecomit. Massil. an. circ. 1000. apud Marten.

to.1. Amp. Collect. col. 356. *Et ipso alodis habet terminos in flavio quem dicant Weleaa, & pergit per ipsum ramesalem, qui est altra ipsam Salam, & perveant ad ipsum iliam, &c.*

¶ SALLA, ut *Sala*, in Statutis Cadubrii l. 1. c. 42.

¶ 2. SALA, Temo, Gall. *Fleche*, ut videtur. Statuta Mutin. rubr. 217. fol. 40. *Ordinamus, quod aula arbor, quæ sit magnitudinis majoris, quam possit esse Sala currus, non possit esse vel stare juxta ripam dicti fluminis Situla... Quod omnes homines, arbores... magnitudinis majoris, quam possit esse Sala currus..., incidere debeant... Qualibet persona habens terras & possessiones, arbores aliquas majoris magnitudinis, quam possit esse Sala currus, ... condemnetur pro qualibet arbore & qualibet vice in 26. solidos Mutinæ.*

¶ SALABARRA. Vide infra in *Sarabella*.

¶ SALABRÆ, [illegible], in Gloss. Lat. Gr. Papias: *Salabra, via inæqualis, lapidosa, loca lutosa*. Melius utrobique legeretu *Salebræ*. Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALACATTABIA, Condimenti species, apud Apitium libr. 4. cap. 1. ubi Humelbergius *Salacaccabia* restituit, id est [illegible], seu *salsisia ollaria*, & salsa cacabularia, hoc est quæ in cacabis vocatis ollis coquuntur.

¶ SALACIA. Vide *Salatia*.

SALACIANUM. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 8. Kl. Febr. *Insuper præfata Haildis S. Mariæ dedit tapetum Salacianum, & duo mantilia cum bordis*. [Fort se, cærulei coloris.]

¶ SALACIUM, Adeps, Gallis *Graisse*, ut videtur. Statuta Montis Regal. ubi de *intratis* portarum, fol. 308. *Item pro quolibet rubo olei, sevi candellarum sevi & Salacii aungiæ, sol. den. octo.*

¶ SALADINÆ DECIMÆ. Vide in *Decima*.

1. SALAGIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendebant, præstabatur. *Consuetudo Salis*, in Charta Ademari Vicecomit. Lemovic. an. 1184. in Tabular. Dalonensi fol. 11. Charta Hugonis Comitis Campaniæ an. 1104. *Præterea concedo redditus venditionis salis, id est, Salagium, de Barro super Albam & justitiam ejusdem Salagii, si quis inde forisfecerit.* Alia Petri Episc. Autissiodor. ann. 1304. in Tabulario Eccl. Autissiod. fol. 250. *Salvo nobis & successoribus nostris Salagio consueto ab aliis quibuscumque personis sal vendentibus & mensurantibus.* Charta Petri Marchionis Namurc. & Comit. Autiss. ex eod. Tabular. [nunc edita apud Marten. to. 1 Anecd. col. 842.] *Notum facimus ... nos dedisse ... Capitulo Autissiodor. 60. solidos redditaum in Salagio de Malliaco annis singulis in festo S. Remigii percipiendos.* [Codex MS. redditaum Episc. Autiss. an. circit. 1290. *Episcopus Autis. habet medietatem in Salagio, ... de quolibet modio salis vendito, & eunte extra, Episcopus habet unum den. ... & de quolibet modio vendito Autiss. Episcopus habet semiquartæron salis.* Vide *Salarium* 2. 2.]

¶ SALLACIUM, Eadem notione. Tabul. S. Jacuti: *Postea attestatum est quod prior præfatæ eleemosynæ faam tatiam tenebat ... in omnibus quæ pertineat ad dominium in borellagio, in Sallagio, in minagio, &c.*

Interdum etiam *droit de Salage* dicitur, præstatio quæ fit ab iis qui navigio *sal* devehunt vendendum. Regestum Ludovici Regis Siciliæ Ducis Andegav. f. 55. *Le Salage dudit lieu (de Cherbourg & de Torreuil) entre la saint Martin d'hiver, & la saint Mor, depuis le chesne de la Bauçonniers jusques en amont, afferme communs ans 20. livres.* Istius vectigalis mentio est in Aresto 29. Maii ann. 1543. pro Abbate Burgimedii Blesensi.

¶ 2. SALAGIUM, Quantum salis in usu quotidiano expenditur. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 91. col. 1. *Hospitium domini Alamandi de Aurris accepit & accipere consuevit supra dictum heminal Salagium suæ coquinæ morando apud Cognetum seu apud Balmam.* *Sufficientia salis* dicitur in Charta apud Lobinellum to. 2. Histor. Britanniæ col. 102. *Habet etiam in porta dominus Episcopus Salagium & Sufficientiam salis de thelonariis.*

¶ SALAMANDRA, cujus mentio fit in Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta, quædam tribuuntur quæ in vulgari salamandra non agnoscunt Historiæ naturalis Scriptores: *In alia quadam* (provincia) *juxta toridam zonam sunt vermes, qui lingua nostra Salamandræ dicuntur. Isti vermes non possunt vivere nisi in igne & faciunt pelliculam quamdam circa se sicut alii vermes qui faciunt sericum. Hæc pellicula à dominabus palatii nostri studiose operatur. Et inde habemus vestes & pannos ad omnem usum excellentiæ nostræ. Isti panni non nisi igne accenso fortiter lavantur.* Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALAMANNUS, Delegator. Charta Conradi Episcopi Pataviensis ann. 1159. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 11. *Hæc itaque per manus Salamanni sui Goteboldi de Ostechoen nobis præsentibus super confessionem prædictorum confessorum ipsa die Dedicationis prædicti altaris delegavit; &c.* Alia ann. 1274. tom. 2. pag. 340. *Notum facimus quod fidelis noster ... per juramentum suum coram nobis secundum dictatam sententiam, quod villæ suæ in Darchaim auctorem delegatorem, quod vulgo dicitur Salman, non habeat, in hoc jus delegatoris salis allodii, seu proprietatis prædictæ, sine contradictione omnium transfudit voluntarie, libere, & quiete, &c.*

☞ A voce *Sa a*, Curia, aula, palatium, auditorium, & *Man*, homo, *Salamanni* dicti testes, scabini, assessores, advocati, procuratores, curiales, testamentorum executores. Documenta Frisingens. apud Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Sala*: *Chunrad de Wazerburch fuit executor, quod vulgariter Salman dicitur.* Pag. 19. *Dedernnt prædictas possessiones cum manibus Salomannorum Welchuni de Ridiag, qui fuit Salman memoratæ Albaidis & Dietricus de Wizhoim, qui fuit Salamannus Uronis.* Ibid. to. 1. p. 13. *Per manum legatoris, qui vulgo dicitur Salman, Hermannum de Pfetten.* Testam. Ludolfi Canonici Hildesheim. apud Schannat. Vindem. Litter. p. 189. *Ecclesia S. Petri habeat libros meos, ... de reliqua suppellectili mea ordinabunt Salamanni, sicut fidei eorum commisi.* Hinc

¶ FIDES SALAMANNICA, vel *Salemannica*, dicitur ea quam præstant *Salamanni*, hoc est, Curiales seu vassalli ministeriales juris curialis, in Jure feudali Saxon. c. 22. §. a. & Aleman. c. 113. Eodem nomine nuncupatur fides quam pro feudo advocatiæ Monasterii Lucellensis præstitit an. 1326. Albertus Dux Austriæ, apud Schilter. loco supra laudato. *Nos frater Haymo Abbas & Conventus Monasterii Lucellensis... notum esse cupimus, quod illustri Principi nostro domino Alberto Duci Austriæ, &c. quæ sui prædecessores Landgravii Alsatiæ à Monasterio nostro hucusque tenuerunt, unanimi consensu innovavimus & denuo concessimus; ea interveniente conditione, quatenus nos & monasterium nostrum in nostris juribus & libertatibus, ... nomine Advocati, ubique & quoties opus erit, fideliter defendat, & præterea nihil aliud à nobis exigat... Quod ego Albertus Dux Austriæ me fideliter præstiturum Fide Salemannica promitto, &c.*

SALAMBO, *Genus monstri*. Papias.

¶ SALAMBONA, Hispanis Venerem sonat, ut auctores sunt Macri in Hierolex. ex Sanct. Isidoro in Vita SS. Justæ & Rufinæ: *Pro forum more suo circulato-*

rio idolum Salambone Deæ circumferrent, &c. Nota etiam Venus apud Babylonios sub eadem appellatione.

¶ SALAMEN, ταριχευμα, in Gloss. Lat. Græc. Legendum *Salsamen* putat Martinius, & maceratum interpretatur.

¶ SALAMENTUM, Idem esse videtur quod *Salsamentum*, in Capitul. gener. MSS. S. Victoris Massil. *Dispensator Monasterii debeat providere conventui de duobus pulmentis & de piscibus & alia pitantia competenti & sufficienti & de Salamentis & condimentis condescendentibus.* *Salame* Italis, eadem notione.

¶ SALLAMENTUM, Eodem significatu. Conc. Paris. an. 1212. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 100. *Quia multa scandala & enormia contingunt ex crapula quorumdam monachorum, ante carnisprivium per tres septimanas vel per mensem delicatis carnibus & exquisitis Sallamentis sese ingurgitantium, &c.*

SALANDRA, SALANDRIA, Navigii species. Vide *Chelandium*.

¶ SALANGRA, Arbusculæ species. Vita S. Wulbodonis to. 2. April. p. 863. *Mansionarius suprascriptus arbusculam quandam quam vulgo Salangram vocant, dixerat infra longitudinem ecclesiæ includendam.*

¶ SALAPITTA, ῥάπισμα, in Gloss. Lat. Gr. Glossæ Græc. Latin. ῥάπισμα, *Salapitta, alapa.* Arnobius lib. 7. adv. Gentes: *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, Salapittarum sonitu, atque plausu.* Ita legendum, non vero *Salapictarum*, probant viri docti ex Tertulliano lib. de Spectac. cap. 23. ubi ad hunc histrionum morem os præbendi ad *Salapittam* seu alapam accipiendam, ut risum moverent, haud dubie respexit: *Faciem suam... insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat. Docet scilicet & Diabolus verberandam maxillam patienter offerre.* Magistro suo concinit S. Cyprianus. Vide Martinium in hac voce.

¶ 1. SALARE, Salinum, Gall. *Saliere*. Charta Ferdinandi I. Reg. æræ 1111. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ordin. S. Bened. to. 6. *Servitium de mensa, id est, Salare, infertoria, scances, trulione cum cocleariibus 20. &c.* Vide *Salaria*.

¶ 2. SALARE, Sale condire, *Saler*. Statuta Arelat. MSS. art. 102. *Ne quis piscator vel revenditor audeat Salare pisces.* Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1098. *Illa die fecit Saldanus capita Sanctorum excoriare & Salare, & misit eas (ea) per provincias Babyloniæ.* *Salatæ Sardinæ*, in Charta an. 1429. ex Tabul. Piscator. Massil.

¶ SALLARE, Eadem notione, in Statutis Placent. lib. 6. fol. 72. *Quæ faceret canevam de caseo & carnibus porcorum Sallatis.* *Sallati pisces*, in Litteris an. 1357. to. 3. Ordinat. Reg. Fr. p. 208.

SALARIA, Salinum, Gallice *Saliere*: *Vas salarium*, Joanni Sarisberiensi Ep. 75. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensi MS. cap. 17. *Bacinos & Salarias, & candelabra & mensualia, & manutergia... habere debet.* [Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. p. 1. c. 27. *Cum aqua benedicta fit, unus eorum* (puerorum) *de sale servit, & quod restat, portat ad processionem usque ante ostium refectorii; unus vero Magistrorum ibidem illud accipiens de manu ejus, .. ponit inde in omnibus Salariis refectorii, parum in unaquaque.* Vide *Saleria*.]

SALARIOLA, diminut. à *salaria*. Historia Episcoporum Autissiodorensium cap. 20. *Dedit item Salariolas quatuor anaptas, quæ pensant libr. quatuor.* Infra: *Item Salariolam anaptam pens. lib. 1. habet in medio hominem cum cane.* [Vide *Salarium* 1.]

¶ SALARIARE, vox Italica, *Salarium* dare, nostris olim *Salarier*. Vita B. Jacobi de Oldo to. 2. April. pag. 609. *Ad rationem solidorum triginta duorum Imperialium... causa Salariandi capellanum unum seu presbyterum unum, qui omni die celebrare debeat Missam.* Longinus in Vita S. Stanislai tom. 2. Maii p. 269. *Cœpit... unumquemque servientium pro servitiis juxta exigentiam meritorum Salariare.* Alias *Salariari*. Vide *Salariatus*.

¶ SALARIZARE, Eadem notione, in Charta Francisci I. Reg. Franc. an. 1520. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 147. *Poterit Thesaurarius instituere tres apparitores, de proventibus dictæ sacræ Capellæ Salarizandos.*

¶ SALARIARIUS, Gothofredo idem qui Fideicommissarius, legatarius, aliis melius, ut videtur, cui salarium solvitur, pretio conductus, quod ipsa verba indicant. Ulpian. Dig. lib. 17. tit. 1. leg. 10. §. 9. *Sed &, si ad vecturas suas, dum excurrit in prædia, sumptum fecit, puto, hos quoque sumptus reputare eum oportere, nisi si Salariarius fuit, & hoc convenit, ut sumptus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de Salario.* Vide ibi Martinium.

¶ SALARIATUS, Cui constitutum est *Salarium*, stipendium. Charta Bonifacii IX. PP. ann. 1396. apud Illustr. Fontan. in Antiq. Hortæ p. 445. *Volumus insuper & huic vicariatui adjicimus, quod singulis sex mensibus deinceps, ... quoscumque officiales, stipendiarios, provisionatos, Salariatos, ... quos vos ... ad regimen, gubernationem seu custodiam civitatis, comitatus ... tenere contigerit, &c.* *Medicus Salariatus à Communi*, in Statutis Cadubrii c. 44. *Sallariatus*, in eorumd. Correct. c. 87.

SALARICIA TERRA, Ex qua sal eruitur. Vetus Notitia apud Willelmum Hedam in Histor. Trajectensi pag. 146. 1. edit. *Mansum dominicatum cum terra Salaricia sancti Martini, cum servis in eadem villa manentibus, &c.* Vide *Salinaris terra*, in *Salinaria*.

¶ SALARIOLA. Vide in *Salaria*.

¶ 1. SALARIUM, Salinum, Gall. *Saliere*, Ital. *Salera*. Charta ann. 1416. apud Rymer. tom. 9. p. 356. *Tria Salaria argenti deaurati ... 7. lib. & 7. uncias ponderantia, libra ad 60. sol. uncia ad 5. sol.* Vide *Salerium*.

SALARIUM, inter Ministeria sacra. Inventarium Ecclesiæ Eboracensis to. 3 Monastici Anglic. pag. 171. *Unum Salarium argenteum intus deauratum, pro sale in dominicis diebus benedicendo, ponderis 3. unciarum & dimidii.* [Flodoardus Histor. Rem. l. 2. cap. 5. *Ibique* (Ecclesiæ S. Remigii) *misterium argenteum deauratum deputavit* (Sonnatius;) *cochlearia quoque duodecim, & Salarium argenteum.*] Vide *Salaria*.

¶ 2. SALARIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendunt penditur. Charta ann. 1112. inter Probat. to. 2. novæ Histor. Occitan. col. 384. *Salarium autem, ubi sal venditur, habeant in communi Aymericus & Archiepiscopus; & habeat bajulus Archiepiscopi potestatem in eo, sicut bajulus Vicecomitis.* Vide supra *Salagium* 1.

¶ 3. SALARIUM, Stipendium militiæ, vel servitii, Gallice *Salaire, gages*, passim occurrit apud Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis: pro Dono, Gall. *Present*, in Litteris Philippi VI. Reg. Fr. ann. 1340. to. 3. Ordinat. p. 172. *Absque aliquarum levatione sportularum seu Salariorum.* Acta S. Wernheri tom. 2. April. pag. 700. *Ipsi tamen muneribus & Salario valde multo liquefecerunt judicem.*

1. SALARIUS, Mensura salaria. Charta Joannis Comitis Burgundiæ & Cabilonis an. 1249. in Biblioth. Sebusiana centur. 2. c. 65. *Laudavit ... Conventui ejusdem domus 24. Salarios muriæ in Puteo Ledonensi, quod Pontius Maugiterre dedit in eleemosynam fratribus dictæ domus.* Vide *Salez*.]

Dars & engignes enpenèes.

¶ 3. SAGITTA, Fulmen, Gall. *Carreau de la foudre.* Chron. Parmense ad an. 1292. apud Murator. to. 9. col. 825. *Tonitrua maxima fuerunt cum pluvia magna in civitate Parmæ, & in Quatuor locis Sagitta de cœlo percussit.* Ibid. ad ann. 1299 c. 840. *In vigilia B. Johannis Baptistæ in hora vesperarum, tonitruum & Sagitta de cœlo percussit in turre communis Parmæ.* Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 103* *Tres de cœlo ceciderant Sagittæ, prima super campanile S. Pauli, secunda super campanile S. Petri, & tertia super capella Domini.*

4. SAGITTA, in vestibus dicitur pars ea quæ contrahitur in sinus, quod sagittæ speciem effingant. *Rugosi sinus*, in leg. 12. Cod. Theod. de Scanicis. Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 11. *Sedens ad lectionem... anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim jaceant in terra.* [Guidonis Discipl. Farf. lib. 2. cap. 4. *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata, Sagittas vero vel girones tantum habeat, ut non gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.* Vide supra *Sagitta*.]

5. SAGITTA, Flebotomus, quo venæ equorum percutiuntur, passim apud Veget. de Arte veter.

6. SAGITTA, *rusticis*, inquit Jo. de Janua, *novissima pars surculi in sarmento, vel quod longius à matre, ex qua prosilit, recessit: vel quod acuminis tenuitate a. si speciem præferat.* [Ugutio præfert *Saguta*.]

SAGITTAMEN, Sagittarum materia vel multitudo. Knyghton. ann. 1389. *Et ei etiam pro Sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, 29. millia scutorum auri exsolveret.*

¶ SAGITTAMEN, Sagitta. Breviar. Hist. Pisanæ ad ann. 1264. apud Murator. to. 6. col. 195. *Quadrellos, Sagittamina, & virgas Sardorum in civitatem Lucanam projici fecimus.*

¶ SAGITTAMENTUM, Eadem notione. Charta vetus Hist. Bonon. apud Carolum de Aquino in Lex. milit. *Precamur quatenus dictum castrum muniatis victualibus, balistis, Sagittamentis, pavensibus, lumeriis & pannellis.* Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 448. *Tamen nocte, invitis hostibus, imo per medium illorum, auxilio optimorum virorum, & Sagittamentis copiose recepto, &c.* Annal. Estens. apud eumd. tom. 18. col. 1017 *Eo tempore impetraverat Capitaneus Rodigii, quod de Venetiis sibi mitterentur munitiones farinæ ac bombardarum & Sagittamentorum, & nonnullarum aliarum rerum, quas noverat necessarias in Rodigio.*

SAGITTARE. Otto Morena pag. 58. *Ipse Imperator optime sciens Sagittare, multos de Cremonensibus interfecit.* Rogerus Hovedenus an. 1192. *Et cepit... unum roncez, qui quondam Christianus fuerat,... & Rex posuit eum ad Sagittandum, & Sagittatus est.* [Adde Chron. Domin. de Gravina, apud Murator. to. 12. col. 577. Utuntur præterea Plautus in Trinum. Act. 2. sc. 1, Justinus lib. 41. & Curtius lib. 7.]

SAGITTARIA, Navis. Vide *Sagitta* 1.

¶ SAGITTARII LIBERI, nostris *Francs-archees*, in Chron. Beccensi an. 1467. De iis consulendi Monstrelletus 3. vol. pag. 13. & Berrius in Carolo VII. pag. 161.

¶ SAGITTEA, SEGITTIA, SAGITTINA, Navis species. Vide *Sagitta* 1.

1. SAGIUM, [Pondus. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 1114. *Insuper quod anno singulo, dum vita fuerit eidem, à Republica Peyræ suscipiat eum pecuniæ numerum, quem ipse stantes loco, perperos centum ad Peyræ Sagium nominant.*] Sanutus lib. 2. part. 4 cap. 10. *Ita quod per totum annum completum summatim sunt libræ 39. & sex unciæ, cum Sagiis, cuilibet prædictorum.*

2. SAGIUM, Linteum subtile in quo farina excernitur. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 11. *Panis vero communis & quotidianus esse poterit secundum diversarum Ecclesiarum facultates cum Sagio, vel cum cribro.* Vide *Sagum* 2.

SAGMA, SALMA, SAUMA, SAGMARIUS, SALMARIUS, SOMMARIUS, SUMMARIUS, &c. Voces unius ejusdemque originis.

SAGMA, Onus, sarcina, in Glossis MSS. Glossæ Gr. Lat. Σάγμα, *Sagma*. Gloss. Lat. Græc. *Sagma*, παρανάγμα. Perperam utrobique editum *Saliaa*. Eginhardus in Vita Caroli M. *Facto supellectili, ut sunt cortinæ, stragula, tapetia, fulcra, coria, Sagmata.* Vita Ludovici Pii anno 807. *Erant enim sine Sagmatibus.* Theodulfus Aurelian. lib. 3. Carm. 12.

Sagmatibus tandem his quæ postulat usus onustis,
Nos hinc digressos cepit Petricordia tellus.

Aribo Episcopus Frisingensis in Vita S. Corbiniani c. 11. *Mitte super eum (equum) sellam sagmariam, & sterne illum, & Sagma super illum impone.* Σάγματα καυκίων, in Vitis S. Eliæ junioris p. 165. Vide præterea Annales Franc. Bertinian. an. 876.

SAGMA; femin. gen. Papias, ex Isidoro libro 20. capit. 16. *Sagma, quæ corrupte Salma dicitur, à stratu Sagorum nuncupatur, unde & equus sagmarius dicitur.* Mamotrectus 15. Levit. *Hoc sagma, tis, est stratura asini: hæc Sagma, quæ corrupte dicitur salma, est sella vel pondus & sarcina quæ ponitur super sellam.* [Gloss. vetus apud Carolum de Aquino in Lexic. milit. *Sagma, æ, & Sagma, atis, sella, quam vulgus bastum vocat, super quo componuntur sarcinæ: clitellas alii vocant.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sagma, æ, Somme, charge de sommier, ou selle, bas.*] Glossar. Lat. Gal. *Sagma, æ, charge, ou selle.* Vegetius lib. 2. de Arte veterin. cap. 59. *Reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut Sagmis solo tergo præstat officium.* Vogeno Pataviensis & Chronicon Reichersperg. ann. 1190. *Relictis bigis & quadrigis, iter cum Sagmis aggressi sumus.* Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 605. *Ut ad fomitem ignis duas Sagmas asini quotidie acciperent.* Adde chartam Caroli C. in Append. ad Capitul. num. 67.

¶ SAGIMA, Eadem notione, in Ordine Rom. Cencii cap. 43. *Notandum vero quod dominus Papa debet habere... duas Sacimas mortulæ.* Ubi leg. *Sagmas*, ut ex cap. 47. facile conjicitur: *Debet habere Papa sex fascios mortulæ.*

SAGMA, Theca scuti. Lactantius ad 9. Thebaid. Statii: *Caryton, theca arcus solius dicitur, sicut pharetra sagittarum, & Sagma scuti.* Suidas: Σάγμα, [illegible]. Notum vero [illegible] sæpe sumi pro scuto.

SAGMARIUM, Idem quod *Sagma*, [illegible], Ulpiano ad Demosthenem. Glossæ Basilic. [illegible] Ita Gloss. Mss. Regiæ: [illegible]. Eadem pene Suidas & Glossæ Basilic. Nicetas Barbarogræcus in Manuele l. 6. cap. 20. [illegible]. Adde Leonis Tactica cap. 4. n. 36, c. 5. n. 7. c. 9. n. 36. 58. cap. 10. n. 12. Rigaltii, Meursii [& med. Græcit.] Glossaria. Odo Cluniac. lib. 1 de Vita S. Geraldi cap. 33. *Omne stipendium quod in Sagmario Geraldi delatum fuerat, paulatim defecit.* Nolim tamen Præstare hoc loco equos Sagmarios non intelligi.

SAGMARIUS, Equus clitellarius *Sarcinarium jumentum*,

tum, Caseri l. c. *Sarcinale jumentum*, Ammiano l. 25. *Sarcinulator equus*, Willelmo Britoni lib. 12. Philipp. p. 241. *Sagmarius mulus*, *Sagmaria mula*, apud Servium ad 1. Æneid. Ισωστογμάτιος, Leoni in Tactic. c. 6. nu. 29. Gloss. Ælfrici: *Sagma*, seam-sadol. *Sagmarius equus*, seam hors. Ubi perperam editum *sugma* & *sugmarius*. Lampridius in Heliogabalo: *Qua pilento, qua equo Sagmario, qua asino veheretur*. S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Episc. Arelat. *Pedibus iter aggrediens, Romam sine equo, sine Sagmario vel sago festinans intravit*. Petrus Damian. in Vita S. Odilonis Cluniac. c. 23. *Repente Sagmarius multis oneratus sarcinis per montis devexa collabitur*. [Idem in Vita S. Dominici Loricati c. 3. *Non prædia, vel aliquam substantiam, præter unum Sagmarium, possidebant. Cum quo scilicet asello vel equo unus erat minister, &c.*] Raimundus de Agiles p. 171. *Est alia (via) per montana Libani, tuta satis & copiosa, sed gravis multum Sagmariis & camelis*. Utuntur Scriptores alii passim, Vegetius l. 2. c. 10. l. 3. cap. 6. Capitul. an. 821. c. 2. Petrus Damian in Vita S. Romualdi c. 23. l. 1. Epist. 9. p. 30. Epist. 19. p. 91. l. 2. Epist. 18. pag. 270. Passio S. Vitalis num. 7. S. Bernardus l. 3. de Consider. c. 3. Tudebodus lib. 2. p. 785. Petrus Blesensis Epist. 25. Guigo in Statut. Ord. Cartus. c. 19. §. 1. Odo Cluniac. l. 2. de Vita Sanct. Geraldi cap. 18. 21. Leo Ostiensis lib. 2. Chron. Casin. c. 19. Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac. c. 4. Rigordus ann. 1194. Chartæ aliquot in Bibliotheca Cluniac. p. 513. 1442. in Hist. Vergiacensi p. 160. apud Doubletum p. 778. &c.

¶ SAGINARIUS, Eadem notione qua *Sagmarius*, uti & scribendum volunt viri docti; an recte, haud satis scio, cum apud non paucos Scriptores occurrat hæc vox: unde *Saginarius* à Sagis portandis dici potuit equus Sarcinarius. Bernardus Monach. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 2. *Si perrexerit* (prior) *ad obedientias quæ sunt prope in circuitu, ducit secum duos fratres; si longius ut v. g. in Provinciam duos Saginarios & tres fratres, ex quibus unus est super ejus famulas, & super sarcinulas ejus*. Translat. Sanct. Rigomeri sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 134. *Saginarios demum, itemque sufficientem apparatum, prout longioris viæ necessitas postulasset parari.... imperat*. Occurrit præterea in Statutis antiquis Ordin. Carthus. part. 2. cap. 8. §. 7. & alibi.

SAGMARIUS, Sagmatum confector, Σαγματοποιὸς, in Gloss. Lat. Gr. Est etiam

SAGMARIUS, Qui *sagmarium* equum vel jumentum agit. Destructorium vitiorum cap. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum ut seminaret: sed boves, ut solebant, non arabant, imo pro posse recalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boves autem vociferati sunt contra eum dicentes, Maledicte, qua de causa percutis nos, quia semper servivimus tibi? Quibus Sagmarius, Cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat.*

SAGMARE, Sagmarios onerare. Gloss. Lat. Græc. *Sagmat asinum*, σάττει ὄνον. *Sternit equum*, ἐπισάττει τὸν ἵππον. *Sagmatus*, σεσαγμένος; perperam, *saginat*, & *saginatus* editum.

SAGMEGIUM, Idem quod *Summagium*, de qua voce, mox. Concilium Bituricense ann. 1031. c. 15. *Ut in die Dominica vectigalia non fiant, quod carregium vel Sagmegium dicitur, &c.* Ubi *vectigalia* sunt *vecturæ*.

SALMA. Ugutio, ex Isidoro lib. 20. cap. 16. *Sagma, qua corrupte vulgo dicitur Salma, scilicet sella, vel pondus & sarcina quæ super sellam ponitur, & dicitur sic à stratu sagorum, i. sellarum, vel quia sella sago solent sterni*. Charta an. 1179. apud Ughellum to. 7. p. 706. *Concedimus ut prædicta Ecclesia unoquoque die semper capiat duas Salmas lignorum de foresta nostra*. Alia apud eumd. p. 1321. *Debet octo Salmas vini, &c.* *Salma Salis*, apud eumd. tom. 9. pag. 467. *Salma frumenti*, in Charta Frider. II. Imper. apud Roccbum Pirrum to. 1. p. 144. to. 2. p. 285. [*Generalis & major Salma*, in Constitut. Jacobi Reg. Sicil. c. 61. ubi certum pondus significatur. Processus ann. 1243. in Append. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontenini pag. 404. *Duas Salmas musti mundi in vindemiis, &c.*] Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ann. 1285. apud Odoricum Raynaldum n. 39. *Dummodo emptitiorum delatio de portu licito ad similem portum, & cum barcis parvis centum solummodo Salmarum vel infra capacium tantum fiat*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Tria sestaria de Venetiis sunt una Salma de Apulia, tam de legumine, quam etiam de frumento*. Adde c. 13. extrem. [Computus ab an. 1334. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. pag. 283. *Item, Desiderio Fabri pro 8. Salmis vini veteris ad rationem de sexdecim solidis per Salmam, 6. lib. 8. sol. Vienn.* Est autem *Salma vini* apud Delphinates, ut observat eruditus ejusd. Histor. Scriptor, ponderis circit. 240. lib. ad pondus in eodem tractu usitatum. Occurrit præterea in Charta Ordonii II. Regis inter Concil. Hisp. to. 3. p. 171. Sed ibi *Salinas* legendum videtur. Vide infra *Sauma vini*.] Itali *Salma* etiam dicunt.

¶ SALMARIA, Sarcina, Gall. *Bagage*. Brevier. Histor. Pisanæ ad ann. 1171. apud Murator. tom. 6. col. 184. *Papiliones quidem & tentoria, arma, equos, Salmariam & omnia Lucensium spolia victoriosi Pisani ceperunt*.

¶ SALMARIUS, Jumentum sarcinale, equus clitellarius. Ricobaldus Ferrar. in Histor. Imper. apud Murator. to. 9. col. 135. *Auxilio Senonensibus erant ... exules Florentini in exercitu Florentinorum fuisse tunc dicuntur ad 60. jumentorum, quæ appellant Salmarios*. Chron. Franc. Pipini l. 3. ibid. col. 704. *In exercitu Florentinorum fuisse dicuntur jumentorum quæ appellantur Salmarii, mille & sexaginta*. Vide mox *Salmata*.

SALMARIUS, ut *Sagmarius*, qui *Salmarium* equum seu jumentum agit, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num. 14.

SALMERIUS, Eadem notione. Itinerarium Gregorii XI. PP. *Percusso Salmerio Antistitis Carpentoratensis gladio crudeli manu interiit*. [Charta ann. 1291. ex Tabul. Archiep. Ausc. *Item quicumque Salmerium vel Salmerios tenent & lucrum suum faciunt, &c.*]

¶ SAMA, ut *Salma*. Chartul. Kemperleg. *Samam vini, & 12. farmellas, vel unum lardi bradonem, pro ea det Monachis*.

¶ SAMARIUS, ut *Salmerius*, jumentum sarcinale, in Charta Ebehardi Salisburg. Archiep. ann. 1160. apud Hansiz. tom. 2. Germ. sacræ pag. 258. *Per quem* (Præpositum) *misimus duos Samarios oneratos piscibus & caseis*.

SAMERIUS, Eadem notione, apud Willel. *de Baldenzel* in Hodœporico Terræ sanctæ: *Species namque Indicæ ... à majori Armenia in camelis & aliis Sameriis adducuntur*.

¶ SALMATA, Onus *Salmarii*, Gallis *Saumée*; Provincialibus aliisque quibus *Saume* asinum sonat, idem non raro significat quod *Asinata* seu onus asini. Charta an. 1164. to. 1. Hist. Dalphin. p. 16. col. 2. *Si Dominus vinum suum vendere voluerit, cum bonæ vindemiæ fuerint; septem Salmatæ erunt de vino puro & octava erit de decocto*. Poncharta S. Stephani de Vallibus apud Xantones, Ch. 1. *Non teneantur scindere illa die ex debito nisi quilibet duas Salmatas*. Charta ann. 1364. in Camera Computor. Aquensi: *Item in festo natalis Domini novem Salmatas lignorum quolibet anno*.

Ch an 1413 ex Tabul. Archiep. Auscienfis: *Salmata vini*. Rursum: *Salmata merluci*. Alia ann. 1401. ex eodem Tabul. *Pro qualibet Saramata cujuslibet Salmerii*, &c. Statuta Avenion. MSS. rubr. 13. art. 2. *Salmatam vero* (intelligimus) *quæ contiaet decem hemenas mensura Avenionensis*. Hinc emendanda videtur Ch. Edwardi I. Regis Angl. ann. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 262. *Dabit venditor extraneus.... de Salmaca bladi* 1. *den*.... *de Salmaca coriorum grossorum* 2. *den*.... *de Salmaca de onere hominis de prædictis rebus & similibus* 1. *d*. Ubi leg. *Salmata*. Vide mox *Saumata*.

SAUMA, Idem quod *Sagma*: nostris *Saume*. Papias: *Ephippia, equorum freni, Saume, vel pectoralia*. Joannes de Janua: *Sagma, corrupte vulgo dicitur Sauma, vel salma; i. sella, vel pondus, vel sarcina quæ super sellam ponitur*, &c. Alibi: *Sauma*, onus [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sauma, Somme, charge*.] Rhenanus l. 2. Rer. German. p. 95. *Saumarum nomine clitellaria jumenta intelliguntur*. Cap. 3. an 813. c. 10. *Et Marscalci Regis adducant eis petras in Saumas viginti*, &c. Ch. Caroli M. post Aimoinum Brolii, & apud W. Hedam in Rixfrido Episc. Trajectensi: *Teloneus exigatur, nec de navale, nec de carale, neque de Saumis, neque*, &c. Chartæ Alemannicæ Goldasti c. 58. *Accepimus ab hac Ecclesia & Abbate. solidos 70. & cavallos 5. cum Saumas, & rufias, & filtros, cum stradura ad nostrum iter ad Romam ambulandum*. Ch. Ludovici Pii in Tabulario Monasterii Fossatensis fol. 8. *Missos suos in aliquam partem Imperii nostri negotiandi gratia dirigere cum carris videlicet & Saumis, seu navigio*, &c. Acta Innocentii III. PP. p. 11. *Fecit illuc intromitti aliquas Saumas farinæ*. [*Sauma* olei, to. 5. SS. Junii p. 526.] Vide to. 2. Historiæ Francor. p. 665. Legem Longob. l. 1. tit. 14. §. 7. Synodum Motensem an. 753 c. 4. Synodum Vernanlem ann 755. cap. 26. Sugerium l. de Admin. sua c. 7. Chron. Trudonense l. 9. pag. 458. (ubi leg *Saumas* pro *famnas*,) Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 23, 24. lib. 5. Ep 91. Hieron. Rubeum in Hist. Ravennat. pag. 362. &c.

¶ SAUMA, Jumentum ipsum farcinale, Provincialibus maxime asinus. Inventar an. 1294. ex Tabulario S. Victoris Massil. *Quedam Sauma vendita cum basto suo & ornamentis*. Statut. Forojul ann. 1235. *Statuimus quod si aliquis miles, vel eius filius, vel nepos, opera rustica fecerit arando, fodiendo, ligna adducendo cum Sauma, vel sine,... non habeat militis libertatem*.

SAUMA VINI, inquit Brolius, ea est quam appensa ad latera vasis, vulgo *Barres* nuncupatis, equus ferre solet. Et apud Cenomanos dicitur esse unius & 90. pintarum cum semisextariolo: quatuorque summas prægrande vas vinarium, ab eis *Pipe* appellatum, ac ent pintas quot sunt in anno dies continens. Ita ille ex Tabulario S. Petri de cultura Dei. Falco Beneventanus anno 1184. *Tanta fuit fertilitas vini, quod... centum Saume pro 30. denariis vendebantur*. [Ch. an. 1201. inter Instrum. to. 2. novæ Gall Christ. col. 323. *Et unam Saumam vini ad Missas cantandas... præcipio reddendam*. Processus ann. 1343. in App. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini p. 406. *Item petit ac compellatis dictum episcopum ad restitutionem viginti Saumarum de musto*. Vide supra *Salma*.]

SAUMARII, Equi *sagmarii*, Gall. *Somiers*. Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. cap. 3. *Duorum Saumariorum cum pane dirigit onera*. [Ch. an. 1135. apud Calmet inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 304. *Tunc ipse advocatus duos Saumarios stipendiis oneratos, & duos equos cum duobus hominibus eos deducentibus accipiet*.] Chronicon Reichersperg. ann. 1190. *Milites interimi cætera que vulgus cum Saumariis & sarcinis procedere instituit* Leo Ost. l. 2. c. 84. *Vidit repente multos nigros homines velut Æthiopes longo ordine incedere, omnesque fœno Saumarios minare*. Utuntur præterea Stephanus Torn. Ep. 230. Anonymus in Vita S. Alberti Abbat. Cambr. n. 6. Odo de Diogilo de Ludovici VII. Reg. Franc. profectione in Orientem lib. 2 p. 19. Chronicon Senoniense c. 7. Vincentius Belvac. l. 31. cap. 150. Godefridus Monach. S. Pantaleon. an. 1190. 1195. Stephanus Carnotensis Comes in Epistola to. 4. Spicilegii Acheriani p. 258. [Adde Vitam S. Odilonis lib. 1. cap. 16. Marten. to. 1. Ampl Collect. col. 30. &c]

SAUMERII, in Concilio Biterrensi ann. 1351. sub finem. [Capitula general. Mss. S. Victoris Massil. *Et omne arnesium, Saumeria & jocalia universa*, &c.]

¶ SAUMALERIUS, Qui *Saumarium* agit & curam illius habet Testam. Bertrandi de Turre an. 1285. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern p. 531. *Legavit... cuilibet garcifero & Saumalerio... decem libras Tur. semel solvendas*.

¶ SAUMATERIUS, Eadem notione. Saisimentum Comitatus Tolos. ann. 1251 apud *Lafaille* inter Probat. to. 1. Annal Tolos p. 16 *Et de bestiis carregis duo jornalia de quolibet foco ea habente, salvo prandio Saumaterii*. Charta an. 1334. *Præsentibus fr. Bernardo de Lemovicis, Poncio Noguerii Saumaterio domini Prioris*. Vide mox *Somarii*.

¶ SUMMATARIUS, in Computis Episc. Aniciensis ex Tabul. ejusd Eccl.

¶ SAUMARIUM, Onus, Sarcina. Chron. apud Calmet. inter Probat to. 2. Hist Lothar. col. 30 *Adhibitis etiam aliis satellitibus, in forma mercatorum arma sua in Saumariis suis occultaverunt*, &c.

SAUMATA, Onus equi sagmarii, *la charge d'un cheval. Saumata salis*, in Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum in Hist. Tolos. p 192. 194. & in Hist. Occit. p. 323. Consuetudines Ecclesiæ de Regula in Aquit. apud Labeum to. 2. Bibl. *Si vinum emerint; & postea vendiderint, obolum domino de unaquaque Saumata dabunt*. Ibidem: *De unaquaque Saumata leguminum dabitur*, &c. Charta ann. 1243. 150. *Saumatas de calce, quas habuerunt homines de Villanova*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo ann. 1197. *Morardus... dedit illum quartonem Humberto & fratri suo, id est, unam Saumatam, & vendidit illum quartonem sive Saumatam mihi Guigoni*. [Ch. ann. 1103. apud D. *Brussel* to 2. de Usu feud. p. 726. *Et in unoquoque manso amasato de terra, unam Saumatam de lignis in nativitate Domini*. Ch. an. 1251. in Histor. MS. Montis major. *Pro quibus decimis solvat Guillelmus Abbas in perpetuum L. Saumatas bladi, quarum qualibet sit IV. sextariorum*. Ch. ann. 1522. *Vintenum seu viginti Saumatarum racemorum unam Saumatam dicti domini dare tenentur*. Adde Hist. Dalphin. to. 2. p. 230. 236. Statuta Massil. lib. 3. c. 15. &c.]

¶ SAUMADA, Eadem notione, vulgo *Saumade*, pluries occurrit in Charta an. 1197. ex Tabul. Monast. Villæmagnæ. Charta ann. 1219. in parvo Chartular. S. Victoris Massil. f. 125. *Petebat R. Archiepiscopus Aquensis quartam partem totius decimæ Ecclesiæ S. Antonini & unam Saumadam optimi vini censualem*.

¶ SAUMARIATA, Eodem significatu. Tabul. Eccl. Auxit. *Ex uno quoque casali debet fieri una Saumariata vini sanctæ Mariæ Auscitanæ & Capitulo annuatim*, &c.

¶ SAUMANDIUM, Eodem intellectu. Vita S. Thomæ Aquin. tom 1. Martii pag. 685. *Saumarius qui portabat Saumandium Fratris de Arlotis Romani, super altissimam cecidit*.

SAUMATICUM, vel SAUMATICUS, ut infra *Summagium*. Ch Dagoberti Reg. apud Doublet. p. 656. *Laudaticos, Saumaticos, salutaticos*, &c.

¶ SOMA, Eadem notione, in Chartul. S. Vincentii Genom. fol. 29. *De Augoso IX. Somas, de Hugone Buchario VI. Somas*, &c.

¶ SOMA, ut *Sauma*, onus, farcina. Ch. Archambaldi

baldi Borbonii pro hominibus Villæ-francæ: *De unaquaque Soma ferri* I. *den.* &c. Chron. Jac. Malvecci apud Murator. tom. 14. col. 1003. *Somas viginti farinæ frumenti, Somas centum spelte,* &c. Chronicon Bergom. apud eumdem tom. 16. col. 866. *Et in monasterio reperti fuerunt Soma plusquam* CV. *frumenti & alterius blada,* &c. Adde Statuta Vercell. fol. 57. &c. In utraque Sicilia, teste Macro in Hierol. *Soma* aridorum mensuram denotat, quæ modio correspondet.

¶ SOMMA VINI. Chronic. Estense apud Murator. tom. 15. col. 468. *Largitus est Sommam unam vini in duobus lagenis.* Vide supra *Sauma vini.*

SOMARIUS, [Jumentum sarcinale. Charta Theobaldi Comit. Blesens. ann. 1015. in Tabul. Calensi: *Et in eadem foresta chaufagium suum ad unum Somarium*, Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 216. *Tunc Otho comes sua relinquens filio cum multa divitiarum copia,* XV. *scilicet onustis thesauro Somariis,* &c. Rursum ibidem col. 1017. & 1036.] Arnoldus Lubec. l. 7. cap. 17. *Habebat sane Rex Otto munera multa Regis Angliæ avunculi sui Ricardi & 15. millia marcharum, quæ in Somariis ferebant 30. dextrarii.* Ditmarus lib. 3. pag. 33. *Cum Somariis plurimis quasi pecunia sarcinatis.* Willal. ab Oldenborg in Itinerario Terræ Sanctæ: *Tantam emittit piscium multitudinem, ut ab omnibus ex omni provincia illuc confluentibus carrucis & Somariis deducantur.*

¶ SOMMARIUS, Eadem notione. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. CLXVI. *Johannes Degne, pro Sommario,* LX. *s.* Ep. B. Reginæ Legionis an. 1212. apud Marian. to. 1. Anecd. col. 818. *Sola jacula & sagittas* XX. *millia Sommariorum ferre vix possent.* Tabul. S. Gildasii de nemoribus: *Nullam consuetudinem ... vicineo ... nisi unum Sommarium in baston, quando in longinquo multum fuerit, ea tamen ratione, ut si ipse Sommarius redditus non fuerit,* &c. Processus de S. Thoma Aquin. to. 1. Mart. p. 696. *Vidit ipsum Nicolaum elevantem pondera & onerantem Sommarios.*

¶ SOMERIUS, SOMMARIUS, Eodem significatu. Charta an. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 65. col. 1. *Ducebat secum unum equum bayum clarum, unum roncinum & unum Sommerium.* Ordinat. Domus Dalphin. ann. 1340. ibid. to. 2. p. 393. col. 1. *Item, unum sufficientem scutifferum qui sit magister panaterius ordinamus, habentem unum equum pro se & unum Somerium, qui una cum Somerio botellieriæ portent necessaria ipsorum.* Occurrit præterea ibid. p. 394. & in Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 619.

SOMARII, Qui cellarii vinarii curam habent, quos nostri *Sommeliers* vocant. Theodorus Campedonensis in Vita S. Magni cap. 3. *Cum jam hora refectionis appropinquaret, & minister refectorii Somarius cervisam administrare conaretur,* &c. Infra: *Quid est, Somarie, quod habes in manu tua?* In Testamento Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1316. fit mentio *des Sommeliers, bouteillers, portebouts, aideurs, & autres appartenans à l'Eschançonnerie.* Porro *Someliers* ejusmodi ministros vinarios vocant, quod horum potissimum curæ incumberent *equi sagmarii*, quibus vinum deferebatur, tametsi eadem appellatio cæteris inferioribus ministris tribueretur qui clitellaria jumenta agebant. Will. Guiart an. 1302.

Et espiez unes escourre,
Sus garçons & sus Sommetiers :
Et mettre à la mort charetiers.

Præterea hac nomenclatura donantur in aula Regum nostrorum quotquot supellectilis Regiæ curam habent. In Ordinatione Hospitii Regis S. Ludovici an. 1261. à nobis edita in Notis ad Joinvill. occurrunt varii *Summularii*, nempe *Summularis mapparum, fructenariæ, cameræ denariorum, fructuariorum, Capellæ,* &c. Eadem habentur in Ordin. Philippi IV. ann. 1285. [In Ordinat. Hospitii Johannæ Reginæ ann. 1316. memorantur *les valez de chambre qui metront les* II. *Sommiers de chambre.*] In Testamento Philippi Magni Regis Franc. an. 1321. fit mentio *des Sommeliers du cors, des armeures, & de la chambre.* [Adde Statutum Johannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. p. 33. & ibid. Notas Cl. Editoris.]

☞ Ejusdem nomenclaturæ & muneris exstiterunt ministri in aulis Regum Anglorum, Ducum Britanniæ & Dalphinalium. Liber niger Scaccarii edit. Hearn. p. 347. *Sumelarius coquinæ ejusdem similiter.* Catalogus familiæ Ducis Britan. an. 1404. apud Lobinell. tom. 2. p. 815. *Raoul Baron Sommelier de chandelerie.* Alter anno 1498. familiæ Annæ Regis ibid. p. 1589. *Maistre pierre Signac* CCCC. *lxv. Sommeliers Guillaume Berard, pour le Sommer du garde-manger de la cuisine.* Ordinat. Domus Dalph. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 393. col. 1. *Item, ordinamus pro camera nostra tres magistros Somerios & honorabiles sicut decet, quorum unus arma nostra deferat, & reliqui duo raubas & alia arnesia necessaria nobis, ... & pro gagiis ipsorum trium Someriorum ad rationem de uno grosso pro quolibet eorum per diem deputamus.*

¶ SOMELERIUS, SOMELLERIUS, Qui *Somarium* seu jumentum sarcinale agit. Ordinat. Hospitii Dalphin. an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 308. c. 1. *Cancellarius noster, cum uno socio, uno scutifero, uno clerico, Somelerio,* &c. Alia an. 1340. p. 497. col. 1. *Tribus florenis pro salario unius Sommellerii, duobus florenis pro duobus valletis peditibus per annum.* Pluries occurrit ibi.

¶ SOMMELARIUS, Eodem intellectu, in Testam. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 269. *Item lego Sommelario meo* L. *solidos.*

¶ SOMATA, Onus *Somarii*. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. pag. 98. col. 2. *Item qualibet Somata salis de Valentia, debet per aquam quatuor denarios.* Alia anno 1445. ibid. p. 90. col. 1. *Exigere volunt de* L. *Somatis salis unum sextarium.* Ibid. col. 2. *Chascune muy contient dix Sommées de sel, & chascune Sommée contient six sestiers de sel de Valence, qui valent quatre bestes chargées... A la mesure de Vienne, la Sommée vaut dix sestiers & demy, & chascune beste porte deux sestiers, deux quarters & demy à ladite mesure.* Fori Bigorrenses art. 33. *Pagensis autem qui ex consuetudine non habet Somatas deferre, si inventus fuerit à Milite, vel à militis aut Comitis serviente, qui invenerit, vinum & subsellias accipiat, asinum vero Comitis mittat.*

SOMATUM. Tabul. Eleemosinæ S. Pauli Viennens. *Sub censu unius Somati devino.* Occurrit ibi pluries.

SOMETUM. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 120. *Barberius de domo sua 16.* (denarios) & 1. *Sometum.* Ita ibi pluries: sed alibi *saumerium* scribitur.

☞ Ubi *Sometum*, quod *Somey* in aliis Instrumentis ejusdem Provinciæ dicitur, est servitium quo vasalli tenentur præstare *Somarios* ad exportandas res dominorum. Inquisitio de Moras ann. 1262. ex Regest. *Probus* f. 42. *Int. si debent domino operam, manoperam, corvatum & Somey. Resp. quod non, nisi Somey, videlicet illi de burgo & de castro, qui habent bestias portantes debeat mutuare & ipsas ante nativitatem Domini annuatim semel per unam diem.* Charta ann. 1309. to. 1. Hist. Dalph. pag. 86. col. 2. *Item habet dominus in dicto mandamento quinque Somey & dimidium, & duas partes unius Somey; & isti Somey percipiuntur in hunc modum: Quicumque debet dictum Somey, debet charreagiare in vindemiis ubicumque dominus vult, vinum suum reponere in dicto mandamento, cum asino suo, basto & barralione &* corda

corda ipsius per unam diem. Vide mox *Summagium.*

¶ SOMMATICA, Eadem, ut videtur, notione, seu eadem præstatio in summam pecuniariam commutata. Charta Widonis Abbat. S. Nicasii Rem. an.1158. ex Tabul. ejusd. Monast. *Pro prefato altari vel Ecclesia à predictis canonicis omnibus annis Sommatica est solvenda.* Vide mox *Summata.*

SOUMARII, pro *Somarii*, in Charta Caroli III. Imper. an.990. pro expeditione Romana §.5.7. apud Goldastum.

¶ SUMA, ut *Sauma*, in Leg. Liutprandi apud Murator. to.1. part.2. pag. 67. *Non mittant alios homines, nisi tantummodo, qui unum caballum habeant, hoc est homines quinque, & tollant ad Sumas suas ipsos caballos sex.*

¶ SUMERIUS, Jumentum sarcinale. Testam. Bartholomæi de Lega apud *Madox* Formul. Anglic. p.423. *Uxori suæ palefridum ferrantum qui est apud S. Yvonem, & Sumerium baium.* Testament. Willelmi de Paveli ibid. p.424. *In primo legavit ... Sumerium suum cum toto apparatu simul cum armis.*

¶ SUMMERIUS, Eadem notione, in Polyptycho Fiscamn. an.1235. *Ipse debet invenire unum Summerium ad eundum in exercitu.*

SUMMA, Idem quod *Sagma*. Will. Brito l.9. Philipp. pag. 208.

Ducere quadrigas quibus est Summasque necesse
Expedit, &c.

Rodericus Toletanus l. 8. c. 4. *Addidit etiam gratiam gratiæ, & cibariorum vehicula cum cæteris necessariis sexaginta millia Summas & ultra, cum summariis erogavit.* [Privileg. Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. an.1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. *Summa annonæ, 1. ob. Summa piscium, 1. ob. Summa fructuum, 1. ob.* Charta an.1170. to.2. Hist. Eccl. Meld. p. 59. *Concedimus S. Mariæ de Fontibus in perpetuum unam Summam de vino quam apud Meldis de vinagio habemus in vineis suis. Summa olei*, in Charta ann. 1202. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col.1040. *Summa salis*, in Tabul. Beccensi.] Alanus in Parabolis:

De minimis granis fit grandis Summa caballi.

SUMMAGIUM, Præstatio *summariorum* ad exportandas res dominorum, vel *teloneum de sarcinis*, ut appellatur in Charta Caroli M. apud W. Hedam p.227. 1. edit. Consuetudines Solemniaci in Arvernis MSS. *Item pro Summagio tenetur quilibet dare in dicta villa prout dare in eadem villa alias legitime consuevit.* Charta an.1294. *Tres solidos Summagii supra feodum Baudri.* [*Droit de Sommage*, in Consuet. Lothar. tit.8. art. 5. Chartul. Gemmet. to.1. p.35. *Item, nous tenons au bailliage de Gisors Vicomté d'Andely le fief noble & seigneurie de Guisseniers ,.. en icelui avons... droit de Sommages, quy est porter deux septiers de grains jusques au batteau à Andely.*] Occurrit hac notione vox *Summagium*, in Monastico Anglic. to.1. p.118. 417. 419. 669 to.2. pag. 14. 71. 184 812. 827. to. 3. p 18 in Chronico Petri IV. Reg Aragon. l. 3. c. 22. &c. Ubi fere semper cum *cariagio* jungitur, id est obligatione dandi *carra* ad vehendas & exportandas res dominorum, appellaturque *Summaige*, & interdum etiam sumitur pro castrorum impedimentis. Ejusmodi vero *sagmarios* debebant *Communitates* civitatum, Monasteria, & Ecclesiæ, in occasionibus bellicis. Charta Ludovici VIII. Regis ann. 1223. pro Abbatia Humolariensi apud Hemereum: *Quittamus etiam dictis Abbati & Conventui ... Summarium unum, quem nobis debebant, quando in exercitum ibamus.* Alia Caroli V. Regis an.1411. apud eumdem: *Nous ayons mandé & fait faire commandement par nos Gens Officiers à plusieurs Prelats, Abbez, Chapitres, & autres Eglises de nostre Royaume, qui sont de toute ancienneté tenus nous faire finance de chariots, de charettes garnies de chevaux, de Sommiers, de harnois, & autres choses à ce necessaires, toutes & quantesfois que nous nous disposons d'aller en aucune expedition & fait de guerre, &c.*

¶ SUMACIUM, Eadem notione, in Charta Ricardi I. Reg. Angl. in Monast. Anglic. to. 2. p. 864. Vide *Hauig.*

SUMMAGIUM, in Juribus & Consuet. Normanniæ c 34. ubi Gallica editio: *Les fiefs de par dessous sont, qui descendent des fiefs chevels, & sont soubmis à eux: si comme les vavassouries qui sont tenues par Sommage, & par service de cheval.* Ubi vetus interpres: *Et par comot, & par service de cheval, sont entendus villains services qui se font à sac & à somme, lesquels on appelle communement Sommages.* Cap 53. *Nul qui tient son fief par villain service, ne doit avoir la Cour de ses tenans de ce mesme fief: si comme sont les bordiers, & ceux qui servent a sac & à somme & les autres qui doivent les villains services.* Ubi editio Latina, *servientes ad saccum & sommam*: [*Sommez* dicuntur in Consuetud. Benehaen. art.4. Polyptych. Fiscamn. an.1235. *Paulus de Valle tenet unam vavassoriam & facit duo Summagia ad Natale & Pascha, & liberum caseum & corveias aratri si habet.*] Atque inde *summa* nostris sumitur pro certa ac rata granaria mensura, scilicet equi sagmarii onere. Charta Anglica apud Prynneum in libertatib. Angl. to.2. p. 255. *Mandatum est ... quod permittant ... vendere blada sua per Summas usque ad festum S. Katharinæ.*

¶ SUMMAGIUM, Sarcina, onus *Summarii*. Charta an.1413. apud Rymer.to.9. p.30. *Pro qualibet Aumagio panni vel alterius rei mercatoriæ, quinque arditz Guiaygnes.* Ubi leg. *Saumagio* ex consimili loco in voce *Ardicus* relato facile colligitur.

¶ SUMMARIUM, Eadem notione, in Teloneo S. Bertini ex Tabular. Audomar. *De Summario piscium, 1. ob.* Ibid. *De Summario lanæ, 1. ob.*

SUMMARE, *Sagmare*, *summarios* onerare, *Charger les sommiers*, in Fleta l. 2. c. 85. §. 1. [Chartul. SS. Trinitat. Cadom. fol.46. *Reginaldus ... equum suum accommodavit ad carbones ducendos & ad alias voluntates eorum agendas, ... & tantum Summavit quod numerum nescit.* Ubi *Summare* est *Summario* vehere.]

SUMMATA, [ut supra *Sommatica*.] Apud Hemereum in Augusta Virom. an.1116. Simon Noviomensis Episcop. donat Altare de *Membrebiis*, hac conditione, *ut singulis annis 2. solid. pro Summata, & 6. denarios pro obsonio Decano Episcopi persolveret.*

SUMMARIUS, Equus *sagmarius*. [Charta Theobaldi Comit. Blesens. ann. 1186. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 627. *Concessi in perpetuum monachis ejusdem Ecclesiæ* (Sanct. Launomari) *calfagium suum ad novem Summarios.* Comput. an.1202 apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 147. *De uno Summario empto 52. lib.*] Matth Paris an.1245. *Equis clitellariis, quos Summarios vocamus.* Utuntur Will. Tyrius l.21. c. 23. Petrus Blesensis Epist 94. Gesta Ludovici VII. Reg. Fr. c. 6. 11. Vita S. Humberti Maricolensis n.5. Gesta Innocentii III. PP. p.133. Guntherus in Hist CP. c. 23. &c.

SUMMATICUM, [ut supra *Summagium*, quod pro sarcinis Summariorum exsolvitur.] Charta Friderici II. Imp.an.1214 pro Ecclesia Viennensi apud Sammarthanos: *Non silvaticum, non Summaticum, non pulveraticum exigere audeat.*

¶ SAGMEGIUM. Vide in *Sagma.*

¶ 1. SAGMEN, ut *Sagimen*, adeps, sagina: si tamen asserta lectio est. Charta Geraldi Abbat. Angeriac. an. 1385. ex Tabul. ejusd. Monast. *Subcellerarius debet dare unum boissellum fabarum & Sagmmen pro condimento.*

¶ 2. SAG-

¶ 2. SAGMEN, ut *Sagma*, Onus. Acta SS. to.5. Maii p.59. ubi de SS. Voto & Felice Eremit. *Quæ antiquorum tum fama, tum scriptura nostris impulsit auribus (immensis historiarum Sagminibus cedentes, hujus rei ubique terrarum monimentum) brevi proloquio in mentem quotannis revocare tenemur.*

¶ 1. SAGNA, ut *Saca*, in Charta Henrici Reg. Angl.to.4. Hist.Harcur.p.1409. *Sciatis quod ego concedo S. Petro Jumeticensi bareugeiam & omnia quæ ad illam pertinet cum Sagaa & foqua & tolla & team,&c.* V. *Sac.*

¶ 2. SAGNA, Herbæ, seu junci palustris genus, Typha palustris major, Gallis *Masse*, Garidello Histor. plantar. Aquens. pag. 476. Provincialibus *Sagno*, vel *Saigno*. Char Hugonis *des Baux* ano.1200.ex Schedis Præs. *de Mazauguet: Ut in eadem palude, cum voluerint, possint piscare, Sagnam, pabel colligere, &c.* Inquesta ann.1268.ex Schedis ejusd Pr. *de Mazauguet: Et vidit colligi Sagnam per dictum stagnum usque ad dictam Ecclesiam, &c.*

¶ Sania, Eadem notione. Sententia arbitralis inter Archiep. Arelat. ejusque Capitulum & Monaster. S. Cesarii an.1221. ex iisdem Schedis: *Decimas Saniarum, pobeli, venationum, pascuorum, piscationum, & salinarum.* Infra: *Quæcumque in duminicata sua tenet colendo suis sumptibus, sive sint novalia, sive non, sive sint aqua, piscationes, venationes, Saaia, pabelli, &c.* Ubi leg. videtur *Saina*. Vide in hac voce & *Saigaia*.

¶ Sagnerius, Qui *Sagna* inter operandum utitur. Inquesta an.1268.ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Vidit ibi Sagnerios colligentes sagnam.*

¶ SAGNARE. Vide infra *Saignare*.

¶ SAGNERIUS. Vide in *Sagna* 2.

¶ SAGNIO, apud Rather. Veron. Episc. lib. 1. Præloq. to.9 Ampl. Collect. Marten col.807. *Quis illius militis pater, ariolator an pictor, alipses an auceps, cetarius an figulus, fartor an sartor, mulio an Sagnio fuerit, &c.* Ubi *Sagmio*, qui *Sagmarium* equum agit, leg. recte suspicatur idem Martenius.

¶ SAGO, ut *Saio*. Vide *Saionet*.

SAGOCHLAMYS, Indumentum militare quod partim sagi Romani vel Gallici, & chlamydis Græcanicæ formam referebat. Epistola Valeriani apud Pollionem in Claudio: *Tunicas russas militares annuas, Sagoclamydes annuas, &c.* [Vide Catolum de Aquino in Lex. milit.]

¶ SAGOMA, Vasis genus, in Inventar. ann. 1294. ex Tabul. S. Victoris Massil. Aliud ann 1336. ex eod. Tabul. *Item unam truel & unam Sagomam doscargadoiram.*

¶ SAGONA, Araris, *la Saone*, in Charta Caroli C. an 875. inter Instr. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 225. Charta Durandi Episc. Cabil. an. 1223. apud Cusset. Hist. Cabil p. 2 *Claustrum durat usque ad furnum au Cot & dimidium vicum Judæorum & dimidiam Sagonam.*

SAGRABA. Vetus Agrimensor p.310. *Terminos autem montes nec uno modo, nec uno tenore suas constitui in trifinium aut quadrifinium, & Sagrabam, quam appellant Alluvionem.*

¶ SAGRARIÆ, Decimæ, primitiæ, oblationes eo nomine intelligi videntur in Charta ann. 1116. Append. Marcæ Hispan. col. 1244 *In quo die consecrationis ordis jamdictus præsul præfatæ ecclesiæ decimas, primitias & oblationes fidelium tam vivorum quam etiam defunctorum, & insuper ex omni parte cimiterium habeat triginta legitimos passus. Et confirmavit illud donum quod quondam Bernardus Comes Bisuldunensis fecit ipsi ecclesiæ .... suas ipsas Sagrarias, & cum ipso cimiterio, &c* Ab Hispan. *Sagrado*, quod Deo sacrum sonat. Ejusdem originis

¶ Sagrarius, Locus sacer, in Charta ann. 983. inter Probat. to. 2. novæ Hist Occitan. col. 137. *Sic dono ipsa terra ad ipso Sagrario, & est ipsa terra in territorio Narbonense.*

¶ SAGRESTIA, Sacrarium. Vide *Sacrista*.

SAGULA, SAGULARE. Historia Obsidionis Jadrensis l.1. cap. 38. *Tandem hic carabus ad quirinalem urbis partem se traxit, juxta, imo præteriens Sagulas.* Et mox: *Sed Sagulare, in quo erat, *congredas, & confixus recedere non sinebat.*

SAGULUM. Guillelmus Bibliothec. in Stephano VI. pag. 236. *Obtulit in ea crucem auream super altare cum gemmis & smaltu, & Sagulum ad pendendum in regno, & cerostata vestita de argento patria duo.*

1. SAGUM, vel Sagus, Militare indumentum quod armis superinduebatur, Gallis proprium, ut testantur Varro, Diodorus Siculus, & alii. Ejus forma quadrata erat seu quadrilatera: unde *quadrati sagi* dicuntur Afranio. Isidorus l.19. Orig cap 24. *Sagum, Gallicum nomen est: dictum autem Sagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum, vel quadruplex erat.* Nectebatur illud fibula circa humerum. Varro apud Nonium: *Cum neque aptam melius humeris fibulam Sagus ferret.* Plutarchus: Αὐτὸς σάγον ἐπιπορπησάμενος [illegible]. Diodorus Siculus: Ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτούς, ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ψιλούς. Erant igitur hyberna saga, ut Auctor est Diodorus, densiora, ex lana scilicet crassa & villosa, uti describuntur à Strabone lib. 3. & 4. Sagum vero æstivum fuit levius, cujusmodi describitur à Statio lib. 7. Thebaid.

Et rubet imbellis Tyrio sub tegmine thorax.

Ubi Lactantius: *Tyrio sub tegmine, id est, sub veste purpurea videbatur splendor loricæ.* In Concilio Liptinensi & Capitulari 1. Carlomanni cap. 7. *Presbyteri & Diaconi Sagis Laicorum more* uti vetantur, ut & in Epist. 105. Bonifacii Archiepisc. Moguntini: *Interdiximus servis Dei, ne pompatu habitu, vel Sagis, vel armis utantur.* Chronicon Fontanellense c. 10. *Erat autem de secularibus Clericis, gladioque quem Semispathium vocant, semper accinctus, Sagaque pro cappa utebatur, &c.* Sed legendum *sago*. Ejusmodi saga militaria intellexit Alcuinus lib. de Offic. Divin. *Sicut solent habere milites tunicas lineas sic aptas membris, ut expediti sint dirigendo jaculo, tenendo clypeum, librando gladium.* Et Adalberto Laudunens Episcopus in Carm. ad Robertum Reg. Franc.

Et vestis crurum tenuis est, curtata talaris,
Finditur anterius, nec parcit posteriori,
Ilia baldringo cingit strictissima picto.

Vide Dissertat. 1. ad Joinvillam, [Martinium, Pitiscum in Lexicis, & Henr. Dodwell. de Parma equestri edit. Oxon. an. 1713.]

Saga Fresonica, Quæ brevissima fuisse innuit Monachus Sangall. lib. 1. cap. 36. lib 3 c. 41. *Pallia Fresonica*, eodem lib. c 14. Bonifacius Moguntinus Archiep. Epist 42 *Quare non transmisisti vestimenta, quæ debuisti mittere de Fresarum provincia?* Le Roman d'Aubrri MS.

Mantel ot cher que teissireat Frison.

¶ Sagum Scutulatum. Vide *Scutulata* & Martinii Lexicon in hac voce.

¶ Sagum, Vestis seu penula viatoria, quæ pro itineris necessitate maxime muniebantur Hippocomi seu ii qui equorum cursus publici curam gerebant. Vide Cod. Theod tit. 5. de Cursu publico leg. 37. 48. 50. & ibi Gothofredum.

Sagrarius, *Negotiator*, Sagorum venditor veteri interpreti Juvenalis Sat. 6. v. 589.

Sagum. Annales Francorum Fuldenses an. 888. *Ob id ergo & a Rege est clementer susceptus, nihilque ei antequasti regni adstrahitur. Excipiuntur turres, navium & Sagum.*

2. SA-

1. SAICA, Monetæ Germanicæ species. [Charta an. 825 apud Meichelbec to. 2. Hist. Frising. pag. 255. *Una frisinga valente Saicas duas.*] Leges Portoriæ Ludovici IV. Imp. anno 904. apud Aventinum lib. 4. Annal Bojorum, & Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 210. *Veuedi qui de Rugiis Boiemis mercandi gratia veniuut, de clitella unum sentatum tribuunt: de mancipio, caballis venditis, Saicam unam.* Eadem forte quæ *Saiga*, de qua mox.

¶ 2. SAICA, Navigii Turcici genus, vulgo *Saique*, apud Leunclav. in Onomast. Turc.

SAIED, [ut infra *Sanguis*, merum imperium, major justitia, seu justitia sanguinis.] Charta Austindi Archiep. Burdegal. apud Marcam in Hist. Benebarn. l. 4. c. 7. *Ne unquam clam, nec Saied, nec justitiam, nec consuetudinem aliquam in omni Nugarolensi villa facere præsumant.* [*Saged* editum ex Eadem Charta inter Instrum. to. 1. novæ Gall. Christ. pag. 161. col. 1.]

SAIGA, in Lege Aleman. tit. 6. §. 3. definitur *quarta pars tremissis, hoc est denarius unus. Duæ autem Saigæ duo denarii dicuntur.* Occurrit præterea in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 3. §. 1. tit. 4. §. 2. tit. 8. c. 2. §. 3. 4. tit. 11. c. 6. tit. 13. c. 9. 20. tit. 16. &c. Charta Alamannica Goldasti 60. *Frisciuga Saiga valente.* Charta alia apud eumdem Goldastum to. 2. Alamannicorum p. 58. *censumque inde solvam annis singulis unam Saigam, in quocumque pretio potuerim. Saigata*, in Charta 67. apud eumdem.

SAGIA, pro *Saiga*, in Capitul. ad Legem Alaman. cap. 33. Vide *Saica* 1.

SEIGA, Eadem notione, in Charta donationis sub Carolo Pipini filio: *Quidquid in villa nuncupata ... visus sum possidere, ... ad jam dictum Monasterium trado perpetualiter possidendum: in eam videlicet rationem, ut hoc ipsum ad me recipiam sub usufructuario tempore vitæ meæ perfruendi, censumque inde solvam singulis annis unam Saigam in quocumque pretio potuerim.*

SEIGIT. Charta 60. inter Alamannicas Goldasti: *Hoc est de annona spelda modios 10. & di accina 20. & frisginga Seigit valenti.* Quod vero Vadianus de vocibus istis commentatur p. 60. lib. de Monasteriis Germaniæ, nihili est.

☞ *Saiga* vel *Sagia* Teutonibus serra dicitur, quam Germani hodie *Sæge* vocant: unde Schilterus in Glossario *Saigam* interpretatur denarium serratum olim Germanis maxime in usu, cujus Tacitus de Mor. Germ. c. 5. meminit: *Proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos bigatosque. Saiga*, alia notione, vide in *Saga* 4.

¶ SAIGNARE, SAGNARE, dicitur de animalibus quæ à laniis jugulantur, *Saigner* eadem notione usurpamus. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 88. *Osbernus solebat Saignare boves abbatiæ prædictæ, & ea die qua Saignabat boves, habebat liberationem suam de abbatia scilicet panem & cervisiam* Charta Communiæ Balneol. an. 1300. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Quisque macellarius teneatur Sagnare sua animalia in die mercati sub castello ... Si Sagnare voluerint in macello teneantur recipere sanguinem in aliquo vasculo, ut macellum mundum teneatur.*

¶ SAIGNETUM. Vide mox in *Saignia*.

¶ SAIGNIA, Idem quod infra *Saina*. *Saigne* Bellijocenses vocant Viam imbribus excavatam, nostris *Ravine*: Lemovicibus est Fundus pinguis & humidus, planities; unde Abbatiæ Bonæ-Sagniæ, vulgo *Bonne-Saigne*, nomen, quod in paludosa planitie exstructa sit. Burgundiones vero *Saigne* dicunt humores seu succum sambuceum Charta dom. Luyriaci in Foresio an. 1417. *Item quemdam alium campum, sive terram, & Seigniam, &c.* Charta Bellijocensis an. 1452. *Juxta terram & Saignam Bartholomei Perroud.* Terrag. Bellijoc. *Super quodam verneto ... sito ... juxta Saigniam Beniti Crozier & Anthonii Trompier ex Borea.* Paulo supra: *Sito in dicta parochia de Moatsolz loco dicto en la Saigne.*

¶ SAIGNETUM, diminut. à *Saignia*, Eadem notione, in eod. Terragio: *Super quodam Saigneto nuncupato des Fontanelles, juxta Saignetum dictorum confiteutium, ... & Saignetum Beniti Crozier. Saignet*, ibidem occurrit. Vide *Sagna* 2.

¶ SAILLIA, à Gall. *Saillie*, Prominentia, projectura. Charta ann. 1388 ex Tabul. Sangerman. *Quod absque dictorum religiosorum licentia nulli super dictam viariam auventum erigere & Sailliam construere liceat.* Vide *Salia* 1.

¶ SAINA, Locus juncis palustribus abundans, Arvernis vulgo *Saigne*. Tabular. Camalar. *Donavit unum campum a l'Estrada, & alterum ad aul sncrium, & juxta istos duos dedit duas Sainas, & donavit duas issartarias de bosco del Bruz & Sainam de juxta.* Vide *Sagna* 2. & *Saignia*.

¶ SAINUM, Adeps suillus, Gall. *Sain* Charta an. 1197 inter Instrum to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga Sainorum dabit III. den.* Vide *Saginum*.

SAIONES, vel SAGIONES, apud Gothos & Wisigothos, dicti apparitores, regii videlicet ac Magistratus ministri, qui ad eorum jussa exequenda semper præsto erant: quod præ cæteris docet Senator lib. 12. Epist. 3. Isidorus lib. 10. Orig. *Saio, ab exigendo dictus.* Glossæ vett. *Saio, prætor, tortor*, [ut apud hodiernos Hispanos.]

☞ Inepte prorsus ad exigendo vocem hanc accersit Isidorus; nec felicior Hickesii conjectura Di Sert. p. 153. cui *Saio* dictus videtur quasi *Sakio*, à Scano-Gothico *Sakau*, quod in forensi sensu accusare, persequi sonat. Longe probabilius *Saiones* vel *Sagiones* à Saio vel Sago, ipsorum veste propria, nuncupati videntur; quomodo apud nos *Hoquetons* appellati ii, qui veste ejusdem nominis utuntur. Id præterea innuit Senator lib. 4. Epist. 47. ubi *Saiones* & *Veredarios* promiscue appellat Hippocomos, quos à Sago nominatos *Saiones* vix dubium est. Vide in *Sagum* 1.

SAIONES, [in Judicio an. 783. in Append. ad Capitul. Ch. 16. col. 1396. *Ordinavimus Milone Comite, ut de ipsus villas .... Daniele Archiepiscopo per suum Sajonem revestire fecisset.*] Occurrit etiam apud Senatorem lib. 1. Epist. 24. lib. 2 Epist. 4. 13. 20. lib. 3. Epist. 20 lib 3. Epist. 48 lib. 4. Epist. 27. 28. 32. 34. 47. lib 7. Epist. 42. lib. 8. Epist 27. lib. 9. Epist. 18. in Legibus Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 17. 25. tit. 2. §. 4. 10. lib 5. tit. 3. §. 2. lib. 6. tit. 1. §. 6. lib. 10. tit. 2. §. 5. in Præcepto Caroli M. pro Hispanis Edit. Baluz. apud S. Fructuosum in Regula cap. 10. 18. 21. in Concilio Emerit. cap. 8. Coyacensi ann. 1050. cap. 8. 13 &c.

¶ SAYO, ut *Saio*, in Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan tom. 3. pag. 193. *In tempore vindemiæ dent Sayoni singulos utres bonos.*

¶ SAION, Eodem significatu. Ch. an. 1036. inter Probat. novæ. Hist. Occitan. to. 2. col. 164 *Tempore ... Ermengaudi præfecti & Bellucionis Saioni.* Donatio Aldefonsi Reg. Castellæ an. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 474. *Nihil de ipsa fossadera Rex, vel merinus, vel Saion, vel aliquis homo, requirat. Sagion*, in Charta Ferrandi itidem Reg. Castellæ an. 1217 ibid. col. 531.

SAGIONES, ut *Saiones*. Vitalis Episcopus Oscensis de Alamino Saracenorum judice: *Et exercet in Curia Zavalachen apparitoris officium, vel Sagionis.* Libertates Regni Majoricar. Mss. *Curia, Bajulus, Sagio, vel eorum locumtenentes non intrabunt domos vestras pro*

aliquo

aliqua crimine vel causa suspicionis per se soles. Infra: *Non debitis Bajulo vel Sagionibus aliquid pro vestra justitia facienda, vel exequenda: sed si Sagio ieris extra civitatem, des ei conquirens 6. den. pro longa*. Curia Generel. Catalaniæ celebrata in villa Montissoni anno 1289. sub Alphonso Rege Arag. MS. *Statuimus quod Sagiones ponantur in Curiis boni & idonei, & quod sint pauci, ita tamen quod sufficiant ad ipsum officium*. [*Sagiones vel nuncii curiæ*, in Litteris Jacobi Reg. Aragno. an. 1253. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1051. Vita S. Johannis Gorz. sæc. 5. Bened. p. 408. *Ad ecclesiam proximam ... permittebantur accedere: custodibus hinc inde duodecim, quos Sagiones vocant; se deducentibus*.] *Sagionum* erebra etiam occurrit mentio in Constitutionibus Barcinonensibus vernacula MSS. ubi dicuntur *Saigs*,

¶ SAGO, Eadem notione, in Conc. Coyacensi an. 1050. inter Hispan. to. 3. p. 211. *Qui igitur hanc constitutionem nostram fregerit Rex, comes, vicecomes, majorinus, Sago, &c.*

SAIONITIUM, SAONITITIUM, SEONITIUM, *Saionum* exactiones, vel jurisdictio. Charta Beramundi II. Regis æræ 1028. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. *Insuper Saonititium abstrahimus ab eo, & omni merito prohibemus ne intret in eum, aut in cautum ejus, vel in aliquam villam, absque permissu Abbatis, sive aliorum patrum*. Alia æræ 1176. ibid. *Seonitium* habes. Charta Alfonsi VI. Imp. Hispan. an. 1096. apud eumdem *de Yepez* to. 6. *Qui pro Saione ipsa die directum non dederit, det quinque*.

¶ SAIONIA INGRESSUS, Eodem significatu, apud Jos. Moret. Antiq. Navarræ p. 537. ex Tabular. Millan. fol. 205. *Donamus ad basilicam S. Æmiliani ... ecclesiam S. Mariæ de Dera cum terris, hortis, ... cum omni pertinentia liberam & ingenuam absque ullo imperio regali & Saionis ingressu*.

¶ SAIONIA. Officium *Saionis*. Charta an. 1310. in Append. Marcæ Hispan. col. 1397. *Nullus præterea ... nec vicariam, nec Saioniam tenere in civitate vel extra in aliqua parte regni nostri, &c.*

SAGIONIA, Eadem notione. Curia Generalis Catalaniæ celebrata in villa Montisalbi ab Alphonso Rege Aragon. ann. 1333. *Quod Sagioniæ non vendantur de cætero, nec vendi possint per bajulum nostrum generalem, &c.* [Conc. Tarracon. an 1591. inter Hispan. to. 4. p. 527. *Cedit quidem in magnum ecclesiæ detrimentum quod scribania, vicaria, bajulia, Sagionia, &c.*]

¶ SAISIA, Invasio. Vide in *Saisire*.

SAISIMENTUM, Præstationis species, [vel potius Facultas & jus res alicujus *saisiendi* seu ad manum suam ponendi, vel res obsignatas custodiendi.] Tabul. Majoris-Monasterii Ch. 174. *Hilgodus cogn. Cunrarius, acceptis 15. solidis, dimisit quamdam consuetudinem, id est, Saisimentum, quod ipse injuste immiserat in terra D. Fulberti Monachi, &c* [Vide in *Saisire*.]

¶ SASIMENTUM, Eadem notione, in Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1115. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 633. *Non ire in nostram caballationem, neque in hostem, non herbergamentum, non Sasimentum, immo nihil ex toto quod ad nostram pertinet vicariam sive justitiam*. Statuta Vercell. l. 2. fol. 37. v. *Et prædicta locum habeant & debeant observari tam contra debitores quam etiam contra alios quoscumque quibus daretur bannum occasione rei posite apud ipsos auctoritate judicis conducendo vel livrando alioni persone sive in deposito sive Sasimenta*.

¶ SAISINA, Obsignatio, vel possessio. Vide *Saisire*.

¶ SAISIO, à Gall. *Saison*, Tempestas, apud Stephanot. Antiquit. Bened. Aurelian. MSS. pag. 549. ex Charta an. 1169. Vide *Saisona* & *Satio*.

SAISIRE, vox mera pura Gallica, *Saisir*, Mittere aliquem in possessionem, investire, cujus etymon à *Sacire*, de qua voce supra, quidam deducunt. Will. Malmesbur. l. 1. de Gest. Pontific. *Rex ergo Archiepiscopum Saisivit*. [Ch. Savigniac. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 318. *Anno Dom. 1229. 3. Kal. Junii Saisivit Radulphum Filgeriarum dominum & heredem de terra sua Patrus Comes Britanniæ*. Tabul. Pontis Otranci: *Saisivitque illa* (eleemosyna) *domnum abbatem Oliverium apud portam monasterii cum breviario portarii*.] Occurrit passim.

SAISIRE, Occupare, possidere, [obsignare, ad manum Regis ponere, *Saisir*.] Ivo Carnot. Epist. 101. *Cujus reculas Saisivit*. Idem Epist 121. *In vico Coriariorum Saisierunt* [Charta Philippi Pulcri an. 1302. apud Menestr. Hist. Lugdun. p. 82. *Et si contingeret quod nos mandaremus bona aliquarum ecclesiarum seu personarum ecclesiasticarum aliquibus causis vel rationibus Saisiri, seu confiscari, &c.* Literæ Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 204. *Quod dictus dominus noster suique successores vel baillivus non capiant aliquem habitantium dictæ villæ, vel vim inferant, vel Saisiant bona sua*. Chartul. S. Vedasti Atrebat. V. p. 165. *Si custos rebellis est cellerario, famuli ancinas Saisiant, & vivent supra usque dum satisfaciat*. V. *Desaisire*.]

SAISIARE, Eadem notione, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 26, 29. 43. apud Ordericum Vitalem l. 9. pag. 721. &c.

SAISINARE. Synodus Salmuriensis an. 1294. cap. 5. *Plerique nobiles ... decimas ... jure hereditario possidendas ad manus suas Saisinant, &c.* Utitur etiam Concilium Marciacense an. 1326. c. 55.

SAISISCERE, & DISSAISISCERE, in Concilio Illebonensi c. 47.

¶ SAISIZARE, Obsignare. Statuta Eccl. Meldens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 907. *Quod bona ipsarum mobilia & sua beneficia per loci ordinarium Saisizentur*.

¶ SAIZIRE. Charta an. 1233. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Verum ligna ipsa .. nondum ab incisore vel exportatore alienata possit abbas ... auctoritate sua Saizire*.

¶ SASCIRE, in Literis Gastonis Vicecomit. Bero. *Promisit quod faciet suum posse ... quod judicium datum contra ipsum de Sasciendis villis, castris, & terris suis ratione plurium defectum, habeat executionem plenariam*.

¶ SASIRE, Investire. Primordia Calmosiae. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1166. *Dux Thedoricus adveniens, præfatum alodium ecclesia nostra Sasivit*. Vide infra *Sasio*.

¶ SASIRE SE, Occupare, *Se saisir*, in Testam. Bertrandi de Turra an. 1328. apud Baluz. to. 2. Histor. Arvern. p. 709. *Quod habeat & levet, percipiat, occupet & apprehendat & se Sasiat per se vel per aliam eadem Margarita ... omnia bona mea*.

¶ SASIRE, Obsignare, manum in aliquam rem apponere, *Saisir*. Concil Trevir. ann. 1152. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 73. *Dux teneam eorum Sasibit, eisque prohibebit, ne in eis aliquid accipiant, donec Ecclesiæ satisfecerint*.

¶ SESIRE, Eodem intellectu, in Mandato Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. to. 1. Ordinat. pag. 332. *Ad Sesiendum totam temporalitatem, &c.*

¶ SEYSIRE, Pari significatione, apud Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. ad an. 1293. p. 41.

¶ SAYSIRE, Simili sensu. Charta ano. 1294. to. 1. Hist. Dalph. p. 124 col. 2. *Procuret quod revocentur ea quæ sunt Saysita per ipsum vel officiales suos in continenti, & ea quæ sunt Saysita per amicos, & validiores, & feudales suos infra octo dies*. Occurrit præterea in Statutis MSS. Eccl. Auxit. & alibi non semel.

¶ SAZINARE, Apprehendere; *Saisir quelqu'un* cadem

dem notione dicimus. Inquesta ann.1368. ex Tabular. Eccl. Massil. *Cursorem curia, prapositura & opera Ecclesia Massiliensis captum incarceraverunt, & Sazinaverunt quemdam Aimum de juridictione pradicta prapositura.*

SAZIRE, in Concilio Copriniacensi c.28.

¶ SEISIARE, ut mox *Seisinare*, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pagin. 183. Vide infra *Seisiacio*.

SEISINARE, *Saisinam* dare. Asserus de Rebus Gestis Ælfredi: *Et ego in nomine Dei sacri in mandatis committo, quod ipsis nemo contradicat, neque cum armis, potestate, nec virtute, neque alio resistendi modo, quod illi non poterunt Seisinare, vel introducere quemcunque illis placuerit in eorum terras, possessiones, & dominia.*

¶ SEISIRE, Possidere, occupare. Charta an.1493. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 71. *De quibus gleba, terris, & tenementis, pradicti Prior & Conventus modo Seisiti existunt.*

¶ SESIRE, Investire, mittere in *sesinam*, seu possessionem. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol.91. *Dictos monachos de pradicta eleemosyna Sesivimus & investivimus.* Charta an.1254. ex Tabul. Pontisar. *Guillelmum Donnet burgensem Pontisarensem de iisdem* (solidis) *duxerunt Sesiendum.*

¶ SEISIRE, Sub custodis manum ponere, tradere. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 133. *Ex parte domini Senescali Andegavensis vobis mando quatinus ...catis apud Dangolium Seisire domum & terram dom. Roberti de Dangolio, & in eadem domo bonos custodes ponatis.*

¶ SAISIA, Invasio, Gall. *Saisie*. Charta apud Lobinell. to.2. Hist. Britan. col.345. *Ad praeceptum abbatis vel cellerarii invasionem, vulgari vocabulo Saisiam dictam, propria manu facere: deinde villico Comitis indilate tradendam.*

SAISINA, Missio in possessionem, passim.

¶ SAISINA, Possessio, jus ad rem. Philippi Aug. Epist. ann.1207. apud Marten. tom. 1. Anecd. col.804. *Examinabunt seorsum unam post aliam, & in quem major pars convenerit, ille habebit jus patronatus. Et si illi octo non possent scire ad quem debeat spectare donatio ecclesia de jure patronatus, ipsi dicerent quis ultimam fecerit prasentationem ecclesia, & inde ille habebit Saisinam.* Conc. Pisan. Sess.9. apud Acher. tom.6. Spicil. p.315. *Quodque de hoc nullus de catero contra alium posset se juvare in aliquo, tam in proprietate quam Saisina seu possessione.* Chron. Trivetti apud eumdem to.8. p.658. *Petivit castra & terram totam sibi tradi, ut per Saisinam pacificam jus superioris domini... clarescerat universis.* Adde novam Gall. Christ. to.4. inter Instr. col.243. & Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 163.

¶ SAYSYNA, Eodem significatu. Gualterus Hemingfordi de Gestis Edwardi I. Reg. Angl. p.34. *Petiit Rex custodiam castrorum & terra totius illius; ut jus suum per Saynam pacificam probaretur.*

¶ SAZINA, Pari intellectu, in Charta Johannis Comit. Forensis an.1310. ex Cod. Colbert. 2591.

¶ SAISINA, Res ipsa *saisita*, seu obsignata. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol.51. *Monachi habebunt omnes Saisinas & catalla qua cum latrone poterunt reperiri.* Vide *Desaisina*.

SAISINA VIVA. Concilium Bituricense ann. 1336. cap.12. *Ponitur temporalitas Ecclesia ad manum secularem, & sic posita detinetur cum Saisina viva, quousque dicta cessatio sit amota.*

SASIO, *nis*, [Obsignatio, Gall. *Saisie*.] Sugerius Abb. S. Dionysii Epist. 160. *Quando littera vestra venerunt ad me de annona & rebus Clericorum Compendiensium ponendis in Sasione, Canonici maximam partem earum asportari fecerant, quod vero residuum est, totam sasiri faciam.*

¶ SAISITIA, Possessio, Gall. *Saisine*. Charta Mathildis Comit. Nivern. an.1245. inter Instrum. tom.4. novæ Gall. Christ. col.104. *Haredes & successores nostros specialiter obligamus... ut ea quo Saisitiam Comitatus Nivernensis adepti fuerint, &c.*

¶ SAISITIO, Eadem notione. Tabul. S. Florentii ann 1136. *Hujus quoque donationis Saisitio facta est & tradita abbati memorato per cultellum ejusdem.*

¶ SAISIVA, f. pro *Saisina*, in Charta ann. 1273. to 4. novæ Gall. Christ. col. 149. *Ex parte dom. Regis tenutam & Saisivam totius justitia meri & mixti imperii... restituerunt.* Charta ann. 1391. apud Menestr. Hist. Lugdun. pag. 122. *Et de hoc opere procurator noster ... fit & fuerit in bona possessione & Saisiva per tantum & tale tempus quod de contrario hominum memoria non existit.* Vide ibib. p 12.

¶ SASINA, SAZINA, Possessio, seu bona quæ legitima *saisina* possidentur. Charta an.1216 apud Marten. to. 1. Anecd. col. 857. *Habeant terras suas & Sasinas sicut habuerunt in principio guerra.* Codicillus Henrici Comit. Ruthen ann. 1222. apud eumd. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1171. *Et lego hominibus de Monteamato Sazinam quam eis feceram, sicut tenuerant in vita patris mei.* Charta an.936. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col.74. *Accipiant in Sanino S. Salvator per singulos annos solidos tres.*

¶ SAYSINA, Missio in possessionem. *Data prius Saysina rerum & possessionum*, in Actis SS. to. 7. Maii pag. 128.

¶ SAYSIMENTUM, SAISIMENTUM, Obsignatio, manucaptio, *Saisie*. Charta an.1294. to. 1. Hist. Dalphin. p.124. col.1. *Item ... ordinavit, quod dictus dom. Episcopus omnia Saysimenta & singula facta de debitis canonicorum, clericorum, & civium Diensium, & bonorum eorumdem, sive fiat facta per ipsum, sive per ejus officiales ... revocare faciat.* Charta ann. 1233. ex Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Super Saisimento rerum predictarum.* Vide *Saximentum*.

¶ SAYSIO, Eadem notione, in Charta ann. 1282. Hist. Dalph. 1. edit. pag. 39. *Cum discordia verteretur inter D. Guillelmum Episc. Gratianop. ex una parte, & D. Jacobum de Beczosello ... super corobatis ... investituris & devestituris, Saysionibus & desaysionibus, &c.*

¶ SEISIACIO, Charta qua rei alicui possessio traditur alicui: *Seisina*, ipsa traditio. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 183. *Eosdem monachos de pradicta virgata terra cum carta mea plenarie in omnibus Seisiavi. Hanc autem Seisiacionem, quia in propria persona eisdem monachis coram vobis facere non potui, Simonem de Solers ... cum prasenti scripto sigillo meo confirmato ad vos misi, qui coram vobis vices meas obtinentes, eisdem monachis plenariam Seisinam de pradicta virgata terra faciant.*

¶ SEISINA, Missio in possessionem. Charta ann. 1271. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pagin. 275. *Noverit universitas vestra me constituisse Sampsonem de Adingrave attornatum meum ad ponendum Johannem ..... nomine meo in Seisina de omnibus terris & tenementis qua habui in villa de Adingrave.* Pro ipsa possessione occurrit ibidem pagin. 313. in Charta ann. 1288.

¶ SESINA, Possessio. Charta ann. 1231. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 1636. *Ad deffendendum omnes possessiones suas & sesinas, & eos dimittam omnes possessiones suas & Sesinas pacifice in perpetuum detinere.* Histor. MS. Monast. Beccensis pag. 574. *Hi omnes*

omnes testes fuerunt quando Abbas Becci remonsit in Sesina.

¶ SEISITIO, Manucaptio, obsignatio. Charta ann. 1280. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Nec debeant pro transgressione fidei eorum prædictæ ipsi nec eorum heredes, neque successores duplici pœna puniri, scilicet canonica per ecclesiasticam censuram & civili per Sesitionem & retentionem.*

¶ SESINA, Eadem notione. Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an 1299. to. 1. Ordinat. p. 332. *Ab his & similibus processibus & gravaminibus abstinere, in Sesinis temporalitatis aliarum personarum ecclesiasticarum, &c.*

DISSAISIRE, DISSAISIARE, Possessione exuere, deturbare non impetrata à judice venia: ut contra, *saisire* est in possessionem mittere. Statutum S. Ludovici ann. 1255. c. 20. *Balivis nostris & officialibus inhibemus ne Dissaisiant aliquem sine causæ cognitione, vel nostro speciali mandato.* Regiam Majestat. lib. 3. c. 36. §. 2. *Cum quis ... alium injuste & sine judicio Dissaisiverit de libero tenemento suo, Dissaisito hujus constitutionis beneficio subvenitur* ... nempe *recognitione de nova Dissaisina.* Ordericus Vitalis l. 8. *Pro terra matris suæ ..... qua Rex eum Dissaisiverat.* Adde libr. 13. pag. 900.

¶ DESSESIARE, Eadem notione. Charta an. 1367. ex Chartul. Sanct. Aviti Aurelian. *Possessionem dictorum redditum ... in dictos Decanum & Capitulum .... totaliter transferendo, seque de eis Dessesiando & devestiando & dictos emptores Sesiando & investiando. Desesiare,* in Charta ann. 1254. ex Tabular. Pontisar. *De quibus 30. solidis se Desesiavit in manibus Drogonis abbatis.*

DISSEISIARE, apud Bromptonum, *Injuste Disseisiatus,* in Legibus Henrici I. c. 53.

DISSAISINA. Fleta lib. 2. cap. 82. §. 3. *Nec sustineat quod aliquis alicui officio deputatus de nocte vel de die, ferias, mercatos, Dissaisinas, vigiliar, lucrat adeat, vel tabernas,* Adde Regiam Majest. lib 2. c. 40. §. 3. & Littletonem sect. 233. 279. *Duplex est,* ut ait Skeneus, *aut enim fit in rebus immobilibus, & vulgo vocatur Ejectio, ut in terris & tenementis: aut fit in rebus mobilibus, ut in catallis, veluti ovibus, bobus, pecunia, & Spolium, sive Spoliatio vocatur.* Radulfus de Hengham in Parva c. 7. *Quibus modis fit Disseisina: Sciendum quod cum quis tenens realiter ejicitur de tenemento. Item absens cum ingredi voluerit, ejicitur & repellitur. Item cum manu opus alicujus impeditur per superfluosam, & hoc in tenemento diu ante appruato, &c.* Vide Bractonum l. 4. tract. 1. c. 3. Fletam lib. 4. c. 1. §. 8. & Rastallum verbo *Disseisia.*

DISSAISITOR, Qui à possessione quempiam dejicit: in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 13. §. 1. 2. & in Fleta l. 1. c. 14. §. 4.

REDISSEISINA, dicitur, cum aliquis de tenemento suo disseisitus, per curiæ judicium seisinam suam recuperavit rursumque ab ea ejicitur. Vide Fletam l. 1. c. 20. §. 107. l. 4. c. 29.

REDISSEISITOR, in Fleta libr. 2. cap. 1. §. 16. c. 65. §. 7.

RESAISIRE, iterum *saisire*, apud S. Anselmum libr. 3. Epistolis 109. 110. ubi perperam editum *resarcire*.

¶ SAISONIA, à Gall. *Saison*, Tempestas. Charta 11. sæculi in Tabular. Sanct. Victoris Massil. *Guszo de Duple castello posuit in pignore Palliolo unum pratum ad pontellarium pro 12. solidis ad tres Saisonias.* Polyptych. Fiscamn. ann. 1235. *Et debent afferre biada apud Hudebouvillo ad duas Saisonias.* Vide *Saisie, Sarzo,* & *Satio.*

¶ SAISSAGNESIA CARRERIA, Strata ad urbem S. Aniani in Occitania, Gall. *S. Chinian* Statuta villæ Montis-Olivi ann. 1231. apud Marteo. to. 1. Anecd. col. 967. *Termini autem sunt tales: videlicet .... usque ad maselayriam, & usque ad carreriam Saissagnesiam, &c.*

¶ SAITUM, Pelvis, ut videtur, Gall. *Bassin*, apud Marteo. de Antiq. Eccl. Rit. to. 2 p. 630. *incipit ordo ad sponsam benedicendam. Cum venerint ante valvas ecclesiæ sponsus & sponsa, veniens sacerdos alba & stola & manipulo ornatus, anulum argenteum super Saitum positum benedicat, &c.*

¶ SAITUS, perperam pro *Saisitus*, in Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 318. Vide *Saisire*.

¶ SAIZO, ut supra *Saisonia*. Charta an. 1469. ex Schedis D. *le Fouraier*: *Ad tempus & tempore trium annorum, trium gausitarum, & trium Saizonum; ita quod debeat & promisit dictus Floite dictam vineam putare ... per tempus & Saizonem debitam.*

SAKABURTH, SAKEBER. Vide *Saccabor*.

SAKE, inquit Fleta lib. 1. cap. 47. §. 7. significat *acquietantiam de secta ad Comitatum & hundredrum*. Rastallo, est placitum de emenda & transgressione hominum in curia alicujus, quia, inquit, *Sake* Anglice, est *Achefon* Gallice, & dicitur *pur ficke facke*, idem quod *pur quel achefon*, & *sake* dicitur *par forfait*. [Regest. Priorat. Cokesford. apud Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Saka, hoc est, quod prior habet emendas & amerciamenta de transgressionibus hominum suorum in curia sua litigantium, tam liberorum, quam villanorum.*] Vide *Sac*.

SAKONES. Nichalo Lituanus de Moribus Tartaror. frag. 7. *Non injuria igitur progenitores S. Majestatis V. libertatem licentiamque hanc hæreditatum* (tenendi & tuendi arces) *non permittebant mulieribus, sed eas nuptui tradebant, suo, non illarum arbitrio, non opibus nec genere, sed virtute nobilioribus viris, qui se nobilitabant profundendo in bello & suo & hostium sanguine. Itaque agasonibus etiam, qui se bene in re bellica gesserunt, dabantur hic heroidæ uxores: vocati quidam Sakones & Suagælones.*

SAL. Constantinus African. lib. de Gradib. sub fin. *Sal quatuor modis est: est enim sal quod fit in salinis, id est commune: est & Indicum, cujus color pertinet nigredini, lucidum tamen & durum est: est & aliud quod Nauticum, id est, aqua coagulata de puteolo.* Capitul. Caroli M. l. 4. cap. 8. *De terra in littore maris, ubi Salem faciunt, &c.* [Charta Arnulfi Comit. ann. 1145. to 2. Monument. Sacræ Antiq. p. 25. *Concedimus Ecclesiæ de Gerinus & conversis dominabus, perpetuo possidendum Salem quem debet nobis ex proprio reddito una navis de Warco.*]

¶ SAL AMPLUM, Crassum, in Charta Rudolphi Archiducis Austr. an. 1359. in Chron. Mellic. pag 238. *Quod ipsis & ipsorum nomine, anno quolibet una tantum vice, duæ libræ Salis ampli, & libræ octo minuti parvi Salis sine mutæ nostræ in Linza exactione qualibet, per Danubii alveum debeant & valeant transvehi & traduci.* Idem quod

¶ SAL GROSSUM, in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 627. *Facta compositione cum Willelmo le Merle duos bossellos grossi Salis, vel tres minaris Salis percipiunt Beccenses annuatim apud Carmansleu.*

SAL TERRÆ, apud Adamnanum libr. 2. de Locis SS. cap. 18.

¶ SAL, Catechumenorum Sacramentum non semel à veteribus nuncupatum, quod eis esset Eucharistiæ loco, cum fideles communicarent, præsertim in festis Paschalibus. Vide supra in *Sacramentum*.

Sal juxta *projectos*, seu *expositos*, apponi præcipitur in signum baptismi non suscepti, in Concilio Nemociensi an. 1598. c. 2.

☞ *Salem* in fidelitatis signum edebant olim qui fidem Regibus jurabant, ut ex aliorum opinione refert Leidradus Episc. Lugdun. lib. de Sacram. bapt. tom. 3. Analect. Mabill. p. 5. *Æstimant quidam, quod etiam apud quosdam gentilium antiqua erat consuetudo, ut qui fidelitatem Regibus promittebant, salem adjuratum vel consecratum in præsentia eorumdem Regum, quibus fidem promittebant, comederent. Unde in libro Esdræ scriptum est, quod Principes Samaritanorum Regi Persarum, cum de accusatione Judæorum scriberent, dixerint:* Memores sumus salis, quem in palatio comedimus.

☞ *Salis* conspersione ad ignominiæ notam olim vitiabantur perduellium agri & civitates, cum antiquitus muris dirutis aratrum circumduceretur, ut loca illa tanquam fulgurita vitanda significarent. Vide Lib. Judic. c. 9. S. Hieronym. in Matth. c. 5. & Glossar. milit. Caroli de Aquino.

1. SALA, Domus, ædes quævis, [ampla tamen & instructa, palatium, castrum, curtis præcipua.] Glossarium Theotiscum Lipsii, *Salathu, Tabernacula*. Lex Alaman. tit. 81. *Domum ejus incendat, seu Salam*. Lex Longob. l. 1. tit. 11. §. 7. *De Sala propria exeat*. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 48. *Si quis bovolcum de Sala occiderit, componat sol.* 20. [Charta an. 783. apud Marten. to. 1. Amplissi. Collect. col. 16. *Quod mihi ex paterno jure legitime provenit, hoc est casatas 11. cum Sala & curtile meo*. Occurrit ibid. col. 22. in Charta ann. 721. & col. 259. in alia ann. 905.] Synodus Ravennensis an. 877. c. 17. *Cortes, massas, & salas, &c.* Charta ann. 861. apud Baluzium in Appendice ad Capitul. n. 89. *Ipsas salas, seu ejus palatiolum, quod vocatur Meriac, &c.* Charta Ottonis Imper. apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 1294. *Hæc supradicta petia de terra cum casa, quod est sala, &c.* Alia an. 908. in Hist. Pergamensi: *Concessit eis præfatam claustram, cum Sala, & aliis ædificiis inibi constitutis, cum corte & horto, &c.* Charta an. 955. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Nec non & alio castro meo cum casa solariata, cum Sala, & caminata, atque lobia, &c.* Alia apud Puccinellum in Vita S. Simpliciani: *Una cum castro, & turre, & solariis, & salis, & cassinis, cum arcis earum seu corte, &c.* Charta ann. 1246. apud Columbum l. 3. de Episc. Sistaricensib. num. 20. *Totum viridarium sive hortum sanctæ Sistaricensis Ecclesiæ, quod est situm inter salam claustri, & muros civitatis.* [Enumeratio jurium Comit. Biterr. in civit. Albiensi an. 1252. *Item habuit & tenuit pacifice in eadem civitate quamdam Salam, quam modo tenet Arnaldus Garsie, &c.*] Richardus de Sanct. Germano in Chron. an. 1224. de Saphadino: *Primo die recipit ipsos in prima Sala de Cayro, ubi semper est status ejus.* Leo Ost. l. 2. c. 81. *Curtem in Sala ad ipsi Porcari.* Ermenricus in Vita S. Soli c. 4. *Quod licet exiguum ac vile visui haberetur.* (loci situs) *proprio tamen stratis palatiis hoc delectabiliter potius est. In page namque, Saala, vel domo ipso locus situs est.* Ubi forte pro *suala* legendum *sala*, ut idem fuerit cum *domo*, tametsi hæc minus cohærent. Ericus Upsaliensis l. 5. Hist. Sueciæ: *Sequenti ætate fecerunt Duces Ludosiæ Salam pulcherrimam, & magnitudinis admirandæ, cum cellariis & cæteris principalibus habitaculis pro gloriosa curia tenenda.* Adde Ughellum to. 4. in Appendice p. 7. Scribit Freherus in Notis ad Petrum de Andlo, lib. 1. c. 12. Palatium Ingelabeimense, etiamnum ab incolis *Saalam* appellari: sed & hodie in inferiore Navarre, seu Vasconia, *Salas* vocant, nobilium domos. De vocis etymo vide Goropium Bekan. lib. 2. Francicor. p. 46. 47. Ita etiam nostri *Sale*, pro domo vel palatio, usurparunt. Le Roman d'*Aubert* MS.

A Arras vont tout le chemin plonier,
En la grant Sale sont al: herbergier.

Alibi:

Qui en la Sale Baudouin la garnie
Avoit de Frise envoié aue espie.

Idem:

La dedens est sa Sale & son donjon.

Joan. de Condato MS.

En mesons, en Sales, & en court
Des grans Seigneurs vers cui je voie.

¶ Sala Propria, Domus vel familia, in Leg. Rotharis Reg. apud Murator to. 1. p. 2. pag. 24. *De illis vero pastoribus dominicis, qui ad liberos homines servierint & de Sala propria exeunt, &c.*

¶ Sala, Curia, senatus, quomodo Galli dicimus *la Cour de Parlement*: unde *Sala Curingiana* sæpius nuncupatur nobilium curia quæ Curingiæ sedebat. Vide Statuta Lossensia part. 3. Histor. ejusdem Comitat. pag. 118. & seqq.

Sala Publica, Domus judiciis expediendis destinata. Charta Longobardica ex Tabulario Lucensis Ecclesiæ, apud Ughellum to. 7. p. 1295. *Dum in Dei nomine intus casa, quæ est Sala de palatio de civitate Lucense, in judicio resedisset D. Gotifredus Dux ad causas audiendas ac deliberandas, &c.* Alia Notitia judicati in Tabulario Casauriensi 1. part. *Dum resedissemus nos Odelericus Missus Berengarii & Ildeberti Comitum in placito, in Marsa, Sala publica Domini Regis, pro singulorum causis audiendis vel deliberandis.* [Charta ann. 1163. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 595. *Istud sacramentum fuit factum in majore Sala palatii Carcassonensis.* Statuta criminal. Sannæ fol. 184. *Sedentes pro tribunali in & super una cathedra in camera posita in capite Salæ superioris palatii causarum Communis Sannæ.*] Testatur Florentius Hareus libr. 1. de Castellanis Insulensibus pagin. 66. ita appellari ædificium, quod in burgo ejusdem urbis veteri etiamnum visitur, ubi judicia sua exercebat Vicecomes, aut ejus Baillivus.

☞ Hinc *Sala* pro Judicium in aula seu curia, apud Schilterum in Glossar. Teuton. ex Traditionibus Fuldensibus.

Sunt præterea qui putant ab ejusmodi *Sala*, seu aula Regia, *Salicæ terræ*, aut *Legis*, appellationem manasse, ita ut *terra Salica* illa sit, quæ judiciis & legibus in sala publica redditis & observatis obnoxia sit, quam sententiam pluribus discussimus in Dissert. 17. ad Joinvillam. [V. *Lex* col. 156.]

Nunc vero à prisca & generali significatione deflexit vox, & pro parte tantum domus, puta quam cœnaculum vocamus, usurpatur. Glossar. Græc. Latin. MS. Reg. [illegible], *Sala, triclinium, cœnaculum*. [Bullar. Casin. tom. 2. pagin. 54. *Actum ... in castro Gonzaga, in caminata majore Sala Adelberti Comitis*. Appendix ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 455. *Actum fuit hoc Ortæ in Sala Episcopatus dictæ civitatis sub anno Dom. 1391. Sala lapidea*, in Charta an. 1163. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occit. col. 597. & alibi.]

¶ Sala, pro Capella, usurpari, videtur in Chron. Casaur. apud Acher. to. 5. Spicil. p. 365. *Accepit ab eo ad proprium jus Augusti in ipsa Romana urbe solarium habitationis suæ, cum area & curte, Sala seu capella S. Blasii, &c.*

¶ Sala, f. contracte scriptum pro *Salicia*; certe ea notione accipienda videtur in Charta Guillelmi & Fulconis Vicecomit. Massil. an. circ 1000. apud Marten.

to.1. Amp. Collect. col. 356. *Et ipse alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, & pergit per ipsam ramenalem, qui est ultra ipsam Salam, & pervenit ad ipsum iliam, &c.*

¶ SALLA, ut *Sala*, in Statutis Cadubrii l. 1. c. 42.

¶ 2. SALA, Temo, Gall. *Flecbe*, ut videtur. Statuta Mutin. rubr. 217. fol. 40. *Ordinamus, quod nulla arbor, quæ sit magnitudinis majoris, quam possit esse Sala currus, non possit esse vel stare juxta ripam dicti fluminis Situlæ... Quod omnes homines, arbores... magnitudinis majoris, quam possit esse Sala currus... incidere debeant... Qualibet persona habens terras & possessiones, arbores aliquas majoris magnitudinis, quam possit esse Sala currus,... condemnetur pro qualibet arbore & qualibet vice in 20. solidos Mutinæ.*

¶ SALABARRA. Vide infra in *Sarabella*.

¶ SALABRÆ, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀνωμαλίαι, καὶ βόθυνοι, in Gloss. Lat. Gr. Papias. *Salabra, via inæqualis, lapidosa, loca lutosa.* Melius utrobique legeretur *Salebræ*. Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALACATTABIA, Condimenti species, apud Apicium libr. 4. cap. 1, ubi Humelbergius *Salacaccabia* restituit, id est ἁλακακκαβία, seu *falsitia ollaria*, & salsa caccabularia, hoc est quæ in cacabis vocatis ollis coquuntur.

¶ SALACIA. Vide *Salatia*.

SALACIANUM. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 8. Kl. Febr. *Insuper præfata Haildis S. Mariæ dedit tapetum Salacianum, & duo mantilia cum bordis*. [Forte, cærulei coloris.]

¶ SALACIUM, Adeps, Gallis *Graisse*, ut videtur, Statuta Montis Regal. ubi de intratis portarum, fol. 308. *Item pro quolibet rubo olei, sevi candellarum sevi & Salacii auagia, sol. den. octo.*

¶ SALADINÆ DECIMÆ. Vide in *Decimæ*.

1. SALAGIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendebant, præstabatur. *Consuetudo Salis*, in Charta Ademari Vicecomit. Lemovic. an. 1184. in Tabular. Dalonensi fol. 11. Charta Hugonis Comitis Campaniæ an. 1104. *Præterea concedo redditus venditionis salis, id est, Salagium, de Barra super Albam & justitiam ejusdem Salagii, si quis inde forisfecerit.* Alia Petri Episc. Autissiodor. ann. 1304. in Tabulario Eccl. Autissiod. fol. 250. *Salvo nobis & successoribus nostris Salagio consueto ab aliis quibuscumque personis sal vendentibus & mensurantibus.* Charta Petri Marchionis Namurc. & Comit. Autiss. ex eod. Tabular. [nunc edita apud Marten. to. 1. Anecd. col. 842.] *Notum facimus... nos dedisse... Capitulo Autissiodor 60. solidos redditus in Salagio de Malliaco annis singulis in festo S. Remigii percipiendos.* [Codex MS. redditu um Episc. Autiss. an. circit. 1290. *Episcopus Autiss. habet medietatem in Salagio,... de quolibet modio salis vendito, & sunte extra, Episcopus habet unum den.... & de quolibet modio vendito Autiss. Episcopus habet semiquarteron salis.* Vide *Salarium* n. 2.]

¶ SALLAGIUM, Eadem notione. Tabul. S. Jacobi: *Postea attestatum est quod prior præfatæ elemosynæ suam curiam tenebat... in omnibus quæ pertinent ad dominium in hmellagio, in Sallagio, in minagio, &c.*

Interdum etiam *droit de Salage* dicitur, præstatio quæ fit ab iis qui navigio *sal* devehunt vendendum. Regestum Ludovici Regis Siciliæ Ducis Andegav. f. 55. *Le Salage du dit lieu (de Cherbourg & de Torroeil) entre la saint Martin d'hiver, & la saint Mor, depuis la chesne de la Baugonatere jusques en amont, affermé communs ans 20. livres.* Istius vectigalis mentio est in Aresto 29. Maii ann. 1543. pro Abbate Burgimedii Blelensi.

¶ 2. SALAGIUM, Quantum salis in usu quotidiano expenditur. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 91. col. 1. *Hospitium domini Alamandi de Auriis accipit & accipere consuevit supra dictum hominem Salagium suæ coquinæ morando apud Cagneum seu apud Balmam.* Sufficientia salis dicitur in Charta apud Lobinellum to. 2. Histor. Britanniæ col. 102. *Habet etiam in porta domitans Episcopus Salagium & Sufficientiam salis de theloneariis.*

¶ SALAMANDRA, cujus mentio fit in Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta, quædam tribuuntur quæ in vulgari salamandra non agnoscunt Historiæ naturalis Scriptores: *In alia quadam* (provincia) *juxta torridam zonam sunt vermes, qui lingua nostra Salamandræ dicuntur. Isti vermes non possunt vivere nisi in igne & faciunt pelliciam quamdam circa se sicut alii vermes qui faciunt sericum. Hæc pellicula à dominabus palatii nostri studiose operatur. Et inde habemus vestes & pannos ad omnem usum excellentiæ nostræ. Isti panni non nisi igne accenso fortiter lavantur.* Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALAMANNUS, Delegator. Charta Conradi Episcopi Pataviensis ann. 1159. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 11. *Hæc itaque per manus Salamanni sui Goteboldi de Ostechoca nobis præsentibus super confessionem prædictorum confessorum ipsa die Dedicationis prædicti altaris delegavit; &c.* Alia ann. 1274. tom. 2. pag. 340. *Notum facimus quod fidelis noster... per juramentum suum coram nobis secundum dictatam sententiam, quod villa sua in Darchaim auctore delegatorem, quod vulgo dicitur Salman, non habeat, in nos jus delegatoris talis allodii, seu proprietatis prædictæ, sine contradictione omnium transfudit voluntarie, libere, & quiete, &c.*

☞ A voce *Sala*, Curia, aula, palatium, auditorium, & *Man*, homo, *Salamanni* dicti testes, scabini, assessores, advocati, procuratores, curiales, testamentorum executores. Documenta Frisingens. apud Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Sala*: *Chunrad de Wazerburch fuit executor, quod vulgariter Salman dicitur.* Pag. 19. *Dederunt prædictas possessiones cum manibus Salamannorum Welebuini de Ridiag, qui fuit Salman memoratæ Albaidis & Dietricas de Wighaim, qui fuit Salamannus Uronis.* Ibid. to. 1. p. 13. *Per manum legatoris, qui vulgo dicitur Salman, Hermannum de Pfetten.* Testam. Ludolfi Canonici Hildesheim. apud Schannat. Vindem. Litter. p. 189. *Ecclesia S. Petri habeat libros meos,... de reliqua suppellectili mea ordinabunt Salamanni, sicut fidei eorum commisi.* Hinc

¶ FIDES SALAMANNICA, vel *Salemannica*, dicitur ea quam præstant *Salamanni*, hoc est, Curiales seu vassalli ministeriales juris curialis, in Jure feudali Saxon. c. 52. §. 2. & Aleman. c. 113. Eodem nomine nuncupatur fides quam pro feudo advocatiæ Monasterii Lucellensis præstitit an. 1326. Albertus Dux Austriæ, apud Schilter. loco supra laudato. *Nos frater Haymo Abbas & Conventus Monasterii Lucellensis... notum esse cupimus, quod illustri Principi nostro domino Alberto Duci Austriæ, &c. quæ sui prædecessores Landgravii Alsatiæ à Monasterio nostro hucusque tenuerunt, unanimi consensu renovavimus & denuo concessimus; ea interveniente conditione, quatenus nos & monasterium nostrum in nostris juribus & libertatibus,... nomine Advocati, ubique & quoties opus erit, fideliter defendat, & præterea nihil aliud à nobis exigat... Quod ego Albertus Dux Austriæ me fideliter præstiturum Salemannica promitto, &c.*

SALAMBO, *Genus monstri*. Papias.

¶ SALAMBONA, Hispanis Venerem sonat, ut auctores sunt Macri in Hierolex. ex Sanct. Isidoro in Vita SS. Justæ & Rufinæ: *Per forum more suo circulatorio*

rio idolum Salambonæ Deæ circumferrent, &c. Nota etiam Venus apud Babylonios sub eadem appellatione.

¶ SALAMEN, ταριχάρυχον, in Gloss. Lat. Græc. Legendum *Salsamen* putat Martinius, & maceratum interpretatur.

¶ SALAMENTUM, Idem esse videtur quod *Salsamentum*, in Capitul. gener. MSS. S. Victoris Massil. *Dispensator Monasterii debeat providere conventui de duobus pulmentis & de piscibus & alia pitantia competenti & sufficienti & de Salamentis & condimentis condescendentibus.* *Salame* Italis, eadem notione.

¶ SALLAMENTUM, Eodem significatu. Conc. Paris. an. 1212. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 100. *Quia multa scandala & enormia contingunt ex crapula quorumdam monachorum, ante carniprivium per tres septimanas vel per mensem delicatis carnibus & exquisitis Sallamentis sese ingurgitantium, &c.*

SALANDRA, SALANDRIA, Navigii species. Vide *Chelandium*.

¶ SALANGRA, Arbusculæ species. Vita S. Wolbodonis to. 2. April. p. 863. *Mansionarius suprascriptus arbusculam quandam quam vulgo Salangram vocant, dixerat infra longitudinem ecclesiæ includendam.*

¶ SALAPITTA, ῥάπισμα, in Gloss. Lat. Gr. Glossæ Græc. Latin. ῥάπισμα, *Salapitta, alapa*. Arnobius lib. 7. adv. Gentes: *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, Salapittarum sonitu, atque plausu.* Ita legendum, non vero *Salapictarum*, probant viri docti ex Tertulliano lib. de Spectac. cap. 23. ubi ad hunc histrionum morem os præbendi ad *Salapittam* seu alapam accipiendam, ut risum moverent, haud dubie respexit: *Faciem suam .. insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat. Docet scilicet & Diabolus verberandam maxillam patienter offerre.* Magistro suo concinit S. Cyprianus. Vide Martinium in hac voce.

¶ 1. SALARE, Salinum, Gall. *Saliere*. Charta Ferdinandi I. Reg. æra 1101. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ordin. S. Bened. to. 6. *Servitium de mensa, id est, Salare, infertoria, tenaces, trullone cum cochlearibus 10. &c.* Vide *Salaria*.

¶ 2. SALARE, Sale condire, *Saler*. Statuta Arelat. MSS. art. 102. *Ne quis piscator vel revenditor audeat Salare pisces.* Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1098. *Illa die fecit Soldanus capita Sanctorum excoriare & Salare, & misit eas (ea) per provincias Babyloniæ. Salatæ Sardinæ*, in Charta an. 1429. ex Tabul. Piscator. Massil.

¶ SALLARE, Eadem notione, in Statutis Placent. lib. 6. fol. 72. *Qui faceret canevam de caseo & carnibus porchorum Sallatis. Sallati pisces*, in Litteris an. 1357. to. 3. Ordinat. Reg. Fr. p. 208.

SALARIA, Salinum, Gallice *Saliere*: *Vas salarium*, Joanni Sarisberiensi Ep. 75. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensi MS. cap. 17. *Bacinos & Salarias, & candelabra & mensualia, & manutergia ... habere debet.* [Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. p. 1. c. 27. *Cum aqua benedicta fit, unus eorum* (puerorum) *de sale servit, & quod restat, portat ad processionem usque ante ostium refectorii; unus vero Magistrorum ibidem illud accipiens de manu ejus, .. ponit inde in omnibus Salariis refectorii, parum in unaquaque.* Vide *Saleria*.]

SALARIOLA, diminut. à *salaria*. Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 20. *Dedit item Salariolas quatuor anacleas, quæ pensant libr. quatuor.* Infra: *Item Salariolam anacleam pens. lib. 1. habet in medio hominem cum cane.* [Vide *Salarium* 1.]

¶ SALARIARE, vox Italica, *Salarium* dare, nostris olim *Salarier*. Vita B. Jacobi de Oldo to. 2. April. pag. 609. *Ad rationem solidorum triginta duorum Imperialium ... causa Salariandi capellanum unum seu presbyterum unum, qui omni die celebrare debeat Missam.* Longinus in Vita S. Stanislai tom. 2. Maii p. 269. *Cœpit ... unumquemque servientium pro servitiis juxta exigentiam meritorum Salariare.* Alias *Solariare*. Vide *Salariatus*.

¶ SALARIZARE, Eadem notione, in Charta Francisci I. Reg. Franc. an. 1520. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 147. *Poterit Thesaurarius instituere tres apparitores, de proventibus dictæ sacræ Capellæ Salarizandos.*

¶ SALARIARIUS, Gothofredo idem qui Fideicommissarius, legatarius, aliis melius, ut videtur, cui salarium solvitur, pretio conductus, quod ipsa verba indicant. Ulpian. Dig. lib. 17. tit. 1. leg. 10. §. 9. *Sed &, si ad vecturas suas, dum excurrit in prædia, sumptum fecit, puto, hos quoque sumptus reputare eum oportere, nisi si Salariarius fecit, & hoc convenit, ut sumptus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de Salario.* Vide ibi Martinium.

¶ SALARIATUS, Cui constitutum est *Salarium*, stipendium. Charta Bonifacii IX. PP. ann. 1396. apud Illustr. Fontan. in Antiq. Horte p. 445. *Volumus insuper & huic vicariatui adjicimus, quod singulis sex mensibus deinceps, ... quoscunque officiales, stipendiarios, provisionatos, Salariatos, ... quos vos ... ad regimen, gubernationem seu custodiam civitatis, comitatus ... tenere contigerit, &c. Medicus Salariatus à Communi*, in Statutis Cadubrii c. 44. *Sallariatus*, in eorumd. Correct. c. 87.

SALARICIA TERRA, Ex qua sal eruitur. Vetus Notitia apud Willelmum Hedam in Histor. Trajectensi pag. 246. 1. edit. *Mansum dominicatum cum terra Salaricia sancti Martini, cum servis in eadem villa manentibus, &c.* Vide *Salinarie terra*, in *Salinaria*.

¶ SALARIOLA. Vide in *Salaria*.

¶ 1. SALARIUM, Salinum, Gall. *Saliere*, Ital. *Saliera*. Charta ann. 1416. apud Rymer. tom. 9. p. 356. *Tria Salaria argenti deaurati ... 7. lib. & 7. uncias ponderantia, libra ad 60. sol. uncia ad 5. sol.* Vide *Salerium*.

SALARIUM, inter Ministeria sacra. Inventarium Ecclesiæ Eboracensis to. 3 Monastici Anglic. pag. 171. *Unum Salarium argenteum intus deauratum, pro sale in dominicis diebus benedicendo, ponderis 3. unciarum & dimidii.* [Flodoardus Histor. Rem. l. 2. cap. 5. *Ibique* (Ecclesiæ S. Remigii) *missorium argenteum deauratum deputavit* (Sonnatius;) *cochlearia quoque duodecim, & Salarium argenteum.*] Vide *Salaria*.

¶ 2. SALARIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendunt penditur. Charta ann. 1112. inter Probat. to. 2. novæ Histor. Occitan. col. 384. *Salarium autem, ubi sal venditur, habeant in communi Aymericus & Archiepiscopus; & habeat bajulus Archiepiscopi potestatem in eo, sicut bajulus Vicecomitis.* Vide supra *Salagium* 1.

¶ 3. SALARIUM, Stipendium militiæ, vel servitii, Gallice *Salaire*, *gages*, passim occurrit apud Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis: pro Dono, Gall. *Present*, in Litteris Philippi VI. Reg. Fr. ann. 1340. to. 3. Ordinat. p. 172. *Absque aliquarum levatione sportularum seu Salariorum.* Acta S. Wernheri tom. 2. April. pag. 700. *Ipsi tamen muneribus & Salario valde multo liquefecerunt judicem.*

1. SALARIUS, Mensura salaria. Charta Joannis Comitis Burgundiæ & Cabilonis an. 1249. in Biblioth. Sebusiana centur. 2. c. 65. *Laudavit ... Conventui ejusdem domus 24. Salarios muriæ in Puteo Ledonensi, quod Pontius Mangetorte dedit in eleemosynam fratribus dictæ domus.* Vide *Salez*.]

¶ Salarius, ταριχοπώλης, in Gloss. Lat. Gr. Qui sal vel Salsamenta vendit. Utitur Mart. libr. 1. Epigramm. 41.

¶ Salarius, Ad salem pertinens. Gloss. Lat. Gr. *Salarius*, ἁλῶδης. *Navis Salaria*, sale onerata, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribæ apud Muraror. tom. 8. col. 497. *Navem unam Albinganensium & bucios duos Salarios & alia ligna onerata sale .... inde extraxerunt*. Vox nota Varroni, Suetonio aliisque.

¶ 2. SALARIUS, pro *Salariarius*, ni fallor, eadem certe notione. Statuta Vercell. l. 1. fol. 25. *Eo salvo quod prædicta locum non habeant in ambasiatoribus, nunciis, & Spiis & Salarus ordinatis per commune Vercellarum*.

¶ SALARIZARE. Vide in *Salariare*.

SALATARIUS, *Portator armorum*, in Glossis Isidori: quam vocem ad *saloduros* Cæsaris referre videtur Wendelinus in Natali solo Legum Salicarum p. 88. sed legendum *Solidarius*. [Vide *Solidata*.]

SALATIA, pro *Salacia*, voce nota Varroni & Festo, pro aquæ Dea, ipsa aqua, vel mari, Glossar. Lat. Gr. *Salmocidus*, ἁλμυρίς. *Salmaticum*, ἁλμυρ'r. Supra: *Solacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηΐς, Ἀμφιτρίτη. *Salmoosa aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ubi in omnibus, *m*, literam expungendam puto, ut voces hæ effictæ fuerint à *Salacia*. Scio Salmasium, *m*, in *n* coulicere, ut sit *Salinacidus Salinacia*, &c. sed videat lector, utra arrideat conjectura. Adamnanus l. 2. de Vita S. Columbæ c. 25. *Lugaidus mane postera die ad retrahendum de mari navem pergit, quem tamen Salatia noctu subtraxit unda*, ubi f. *Salacia*. Mox: *Utor quem Salatia sustulit, ad suum locum post tuum egressum reportabis venolia*.

¶ SALATICUS, Idem quod *Salagium* 1. Præstatio quæ fit ab iis qui navigio sal devehunt vendendum. Charta Caroli Calvi an. 16. regni ejusdem, apud Mabill to. 3. Annal. p. 671. col. 1. *Nolumus ut ab istis vel ab eorum hominibus aliquid telonei, id est ponta, pontaticus, pascuaticus, Salaticus, aut aliquid redibicionis exigatur*. Eadem habentur in Charta Caroli Simplicis pro Monasterio Urbinnensi ann. 7. regni ejusdem: *Nolumus prætorea ut ab istis vel ab eorum hominibus aliquid telonei, id est, pontaticus aut rotaticus, cespitaticus, pulveraticus, pascuaticus, aut Salaticus, aut aliquid redhibitionis exigatur*. Sed haud scio an utrobique melius legeretur *Salutaticus*. Vide in hac voce.

¶ SALBANUM, ut supra *Sabanum*, apud Guibertum l. 3. de Vita sua c. 10. *Et quia nudus .... jacuerat, jubetur tandem à magistro levari & Salbano superjecto ad S. Vincentium deportari*. Forte ex *Sabbano* in Cod. MS. male exscriptum fuit *Salbanum*.

¶ SALBMUNDIA. Vide *Selpmundio*.

¶ SALCEDA, Salictum, Gall. *Saussaie*, locus salicibus consitus. Charta Ugonis Sacerdotis apud Baluz. Hist. Arvern. to. 2. p. 41. *Et illum aice quem conquistavi de Vidiano & Davit cum campis & Salcedis & pratis*. Vide *Salcida*.

¶ SALCEIA, Salceya, Saliceia, ut *Salceda*. Tabul. Fossatense: *Apud Fossatum ... Salceias, tasulas, gurgites .... habes*. Charta ann. 1280. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Quitamus Johanni rectori . quamdam Salceiam ... cum omni jure, possessione, & proprietate quod & quas habebamus in dictis Salceia & oseraria*. Charta Caroli Regentis ann. 1360 ex Regest. 91. Chartophylacii regii nu. 499. *Cum dilectus noster Joannes Chaumet rector seu curatus ecclesiæ parrochialis de Soysiaco ... dimidium arpentum vel circa Salceye ... donaverit, &c.*

¶ SALCENOMANIA, Cenomania, vulgo *le Maine*. Charta an. 1492. apud Rymer. to. 12. p. 487. *Usurpatam per illum* (Regem Franc.) *Franciæ coronam, Normanniæ, Aquitanniæ, Turonis ducatus, ac Salcenomaniæ comitatum ad nos de jure hereditario attinentes, &c.* Perperam pag. seq. *Salcenomiania*.

SALCES, *Salcitiæ*, Isitia, *Saucisses*. Chronicon Windesheimense l. 2. cap. 6. *Salcibus recentibus, aut in cavilla fumatis satis bono ad comedendum dedit*. [Vide *Salsutia*.]

¶ SALCIA, Gall. *Sausse*. Vide *Salsa*.

SALCIDA, Salicetum. Tabular. Celsinianense: *Hæ sunt autem res, quas cedo, 1. Salcidam in Meneto, & pratum, qui est deintus Salcida*. [Vide *Salceda*.]

SALCITIÆ, Lucanicæ, Gall. *Saucisses*, Italis *Salcizza*. Papias: *Tusceta, esca regia, Salcitiæ vulgo*. Joan de Janua: *Lucanica, genus cibi, ut dicunt, Salcitia*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Salsicia*, *Saucisse*.] Vox vero haud multum abludit ab alia Latinis nota, *insitia*, sive *isitia*, de quibus copiose egit Apicius l. 2. qui ea duplici modo fieri scribit; ex variis nempe carnibus tritis & pipere commixtis, ut Athenæus quoque scribit: vel ex piscibus diversis, sicut Alexander Trallianus docet; de Isiciis agit etiam Macrobius l. 7. Saturn. c. 8. Vide Oct. Ferrarium in *Salcizza*.

¶ SALDEBA, ut *Sala* 1. Vide in hac voce. Pactus Leg. Salicæ edit. Eccardi tit. 19. §. 7.

¶ SALDIVUS. Vide mox in *Saldum*.

¶ SALDUM, Palus. Gall. *Marais*. Statuta Mutin. rubr. 80. fol. 15. v. *Statutum est ... quod una via fieri debeat .... & incipiat à via de Bisognis deveniendo ad viam clausurarum de Negatis, à latere sero pradis vel Saldi de Grasonis, &c.* Hinc

¶ Saldus, adject. Palustris, paludosus, *Marecageux*, ibid. rubr. 55. fol. 11. v. *Statutum est quod licitum sit hominibus dominis molendini, qui molendinum habent in dicto canali, mutare fundum dicti canalis per dicta loca, faciendo illud per terrenum Saldum, dummodo faciant illud suis expensis*. Rursum in Addit. fol. 5. v. *Item alia petia terræ prativæ & Saldæ, quæ dicitur la Chiouso. Item alia petia terræ prativæ & Saldæ quæ dicitur la Braida*.

¶ Saldivus, Eadem notione, in Statutis castri Redaldi l. 3. fol. 49. *Item statuerunt & ordinaverunt quod aliquis terrigena, vel forensis castri Redaldi non audeat, vel præsumat de cætero per se vel alios occupare vel usurpare aliquas terras buschivas. Saldivas, prativas, neque laborativas, &c.*

¶ SALEBRATUS, Salebrosus, locus asperitate impeditus. Sidonius lib. 2. Epist. 2. edit. Colvii: *Fluvius Salebratis saxorum obicibus aaseactus, spumoso canescit impulsu*. Ubi *Salebratim* adverb. legit Sirmondus.

¶ SALEBURGIO. Vide *Saliburgio*.

¶ SALECARE. Vide infra *Salegare* 1.

SALECTUM, pro Salictum, salicetum, Locus consitus salicibus, *Saussaie*. [Charta an. 951. in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murat tom. 2. part. 2. col. 953. *Cum casis, terris, casalibus, colonitiis, aldiaricus, Salectis, pratis, &c.* Occurrit præterea in Bullar. Casin. to. 2. Constit. 46. 75. 143.] & in aliquot Chartis Italicis apud Ughellum in Episcopis Veronensibus.

¶ SALEFACIENTIES. Smaragdus in Præfat. ad Vitam S. Bened. Anian. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 193. *Nos rusticitatis vitium redolentes peritorum aggravent aures, sed urbanitatis Salefacientiæ condita proferant verba*; hoc est, urbanitatis sale, facetiis & lepore condita; ubi etiam forte legendum *sale & facetiis*.

SALEFICUS, Mare. Monachus Florentinus de Expugnat. Acconensi:

Dic mihi quid profuit, quod mare vitavit,
Ab aquis Saleficis dum non sibi cavit,

Dictus

Dictus est Saleficus, quia factus sale,
Dicatur maleficus, quia fidus male,
Salum mare tremuit, quia fit mortale.
In solo Salefici solum dicit vale.

¶ 1. SALEGARE, vox Italica, Plateas, vias pavimentis munire, Gall. *Paver.* Annal. vets Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 66. *De anno 1262. evacuata fuit civitas Mutinæ de omni letamine, & contratæ fuerunt englarate, & multi portici Salegati.*

¶ SALEÇARE, Eadem notione, in Chron. Veron ad an. 1242. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 632. *Et eo anno factum fuit forum seu mercatum Veronæ, & de quadrellis Saleeurum, & de lapidibus domini Gullielmi de Zerlis.*

¶ 2. SALEGARE, Auxilium, juvamen præstare, Gall. *Secourir.* Charta Casimiri Regis Polon. ann. 1355. apud Ludewig. t. 5. Reliq. Mss. p. 588. *Verum quod si forte præfatum castrum, non obstantibus hujusmodi, quemcumque reædificare aut reparare contingat, quod tunc nos cum domino Rege Bohemiæ ad sui destructionem sive acquisitionem decedere & Salegare efficaciter tenebimur & debemus.*

¶ SALEMANNICA FIDES. Vide *Salamannus.*

¶ SALEMO, pro Salmo, Gall. *Saumon*, in Consuet. Audomar. Mss. *De c. Salemonibus salsis 4. den. de Salemone non salso 2. den.*

¶ SALERA. Epist. Panormit. ad Martinum IV. PP. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom 3. Anecd. col. 35. *Secundus autem* (Pharao) *ad impossibilia obligabat populum Siculorum, ... quoniam de Salera tritici & hordei data per regios maxarias violenter agricolis certam expetebat in areis supradictarum victualium quantitatem.* Ubi legendum esse *Salma* innuit locus eadem de re in *Salma* 1. relatus. Vide *Sagma*, & *Salmata*.

SALERGIA. Chron. Monasterii Bonævallis Carnotensis n. 6. *Item ipse dedit .. ad Cloisellos 4. arpennos vineæ instructæ, & in alio loco unam Salergiam, ubi navis quædam recipiabat, in alodium perpetualiter habendum.* [Vadum, an tugurium? inquit Mabillonius in Onomastic. vocum barbar. sæc. 4. Benedict. part. 2. ad hunc locum ibidem pag. 506. *Salorgia* ex Cod. Ms. infra ediderat Cangius noster, cui jam exciderat *Salergiam* hic exscripsisse: unde locum expunximus; sine causa enim iteraretur.]

¶ SALERIA, Salinum, Gallice *Saliere*. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. num. 2. Hist. Dalphin. p. 276. *Item, pro redimenda una Saleria de argento ab usurario quæ impignorata fuerat de mandato dominæ Comitissæ, unc. 8. taren. 24.* Inventar. an. 1347 ibidem p. 555. col. 2. *Item, unam Saleriam parvam duplicatam argenteam, & esmaltatam, cum tribus pedibus in qualibet tam inferiori, quam superiori. Item, unam aliam Saleriam clausam argenteam, factam ad modum pixidis.* Occurrit præterea in Transactione inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. Vide *Salaria*.

¶ 1. SALERIUM, ut *Saleria*. Testam. Beatricis de Alboreya Vicecom. Narbon. an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1524. *Item, plus legibat eidem conventui fratrum Minoretarum de Asilbano unum aliam Salerium ornamentatum cum brancha de corallio & linguis serpentinis.*

¶ 2. SALERIUM, Herbæ sale, aceto & oleo conditæ, Gall. *Salade*. Legem Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta Sanctor. tom 3. Jun. p. 30. *Saleria, fructus & omnia ad officium apothecarii & fructerii vel aliquorum de reposito pertinentia, ad mensam nostram deferent.* Vide *Salgema*.

¶ SALERIUS, Exactor tributi ex sale, vel etiam cujusvis vectigalis. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 50. *Et fiat ipsum scriptum præsente gabellario seu Salerio, & aliter non valeat.*

¶ SALES. Charta Alaman. Goldasti n. 77. *Quidquid in pago ..., habuimus, id est, campis, silvis, curtis, curtilibus, casis, Salibus, pratis, pascuis, &c.* Ubi Goldastus notat *Salibus* scriptum esse pro *Salicis*; quidni pro *Salicibus* vel *Salictis*; nisi etiam idem sit quod *Sala* 1.

1. SALETRUM, pro *Sale nitro*, apud Thwroczium in Chron. Hungar.

¶ 2. SALETRUM, pro *Salectum*, Salictum: Gall. *Saussaie*, eadem saltem notione, in Actis consecrat. Eccles. Urgell. an. 819. Append. ad Marcam Hispan. col. 765. *Cum omnibus eorum ædificiis, seu & villis, ... pratis, pascuis, silvis, Saletris, arboribus pomiferis, &c.* Eadem rursum habentur in Charta an. 951. ibidem col. 866.

¶ SALEXETUM, Salictum, Ital. *Saleeto*. Statuta Vercell. l. 5. fol. 121. *In riveria autem, novelleto, Salexeto & bosco brusato, &c.* Rursum fol. 125. v. *Item quod nemini licitum sit pascare in nemore, altineto, insula, Salexeto, novelleta, &c.* Vide *Salcedo*.

¶ SALEZ, Situlæ species definitæ capacitatis, qua muria seu aqua salsa ex puteo hauritur. Charta Stephani Burgundiæ Comit. an. 1173. ex Tabular. Accinct. fol. 57. *Joannes Ledonis ... dedit in elemosinam domus Acey vineam de parrigno* (l. parragine) *& 15. Salez muriæ.* Vide *Salarius* 1.

¶ SALFELDENSIS MONETA, vulgo *Salfeld*, quæ est urbs Misniæ in superiori Saxonia, duos pisces præfert cum stellis in quatuor angulis, urbis scilicet insignia, ob piscium abundantiam in fluvio Sala, unde nomen urbi inditum est. Hujus monetæ mentio fit in Charta an. 1350. *Concessis ... pro 23. ac dimidiata marca annuæ pensitationis, ac in pecunia Salfeldiæ usitata; tres scilicet libras nummulorum, ac quatuor solidorum pro una marca reputando.* Alia ann. 1360. *Marca annua Salfeldensis monetæ.* Utraque Charta occurrit apud Scaligerum qui de iis nummis ex professo egit in Differt. edita Dresdæ an. 1697.

SALGAMA, Columellæ lib. 10 in Carminibus & lib. 12. cap. 4. & Ausonio, dicuntur herbæ & fructus conditi, vel herbæ sale & aceto conditæ, quas vulgo *Salades* dicimus. Quod nomen traductum postea à militibus ad rerum ad victum necessariarum præbitiones quas ab hospitibus suis exigebant. Lex 3. Cod. Theodos. de Salgamo hospitibus non præbendo: *Nemo militans à suo hospite Salgami aliquid postulet, id est, ut lignum aut oleum, culcitæve poscantur.* [Vide Martinii Lex.]

SALGAMARII, Qui *salgama* condiebant & vendebant, apud eumdem Columellam lib. 1. cap. 44. 54. Gloss. Gr. Lat. *ταρτοπώλης, Seplasiarius, Salgamarius.* Salvianus lib. 4. ad Eccl. Cathol. *Si mutuum à te, quippiam propola aut Salgamentarius postularet, redditurum eum non diffideret quæ dedisses.* Concilium Calchedonens. act. 11. Τοῖ' ϑεῶ ὅτι ἔχει, εἰ ἐγένετο ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ... ἐν τῷ ἔχει ταῦτα γίνεσθαι. Ἐπεὶ ... χειροτονεῖ, ἢ διὰ τὸ τῆ ἐσχάτῃ γίνεται. [Ubi Episcopos notos loco infimo indicare videtur.]

¶ SALGAMUM, Cellarium, locus ubi *Salgama* asservantur, apud Gregor. M. lib. 5. Epist. 44. *Salgamum positum ante domum suprascripti monasterii.* *Paracellarium* dicitur alibi. Vide in hac voce.

¶ SALGAMENTARIUS. Vide in *Salgama*.

1. SALIA, Projectio ædificii, ex Gallico *Saillie*. Charta Philippi Regis Franc. an. 1272. pro Monasterio S. Germani de Pratis: *Salvo usufructu quem ipsi dicunt se habere ... in dictis viaria & justitia viariæ, & in Saliis domorum quæ fient in vicis sitis infra metas superius nominatas.*

2. SALIA, Vestis muliebris species, in Statut. Mediolan. 2. part. c. 292.

☞ Nisi tamen panni species sit subfusci coloris; qua notio-

notione occurrit in Litteris an. 1483. ex Bullar. Carmelit. p. 387. col. 2. *Postea quamdam suæ Sanctitatis* (Sixti IV. PP.) *vestem panni coloris aliquantulum fusci, Salia nuncupati, quæ etiam aliquantulum de grisro colore participare videbatur, partibus prædictis ostendendam … mandavit*. Eadem notione occurrit in Statutis datiariis Riperiæ cap. 12. fol. 3. v. *Item pro qualibet petia Saliæ Divlanda, pro introitu vel exitu, soldi duo*. A Gall. *Sale*, sordidus, *Salia* non absurde deduci posse videtur: quomodo Galli colorem cinereum, *Gris sale* nuncupamus, quod panni hujusce coloris non ita facile sordescunt.

¶ SALIALIUM, σφαιρωτικὸν, οἰκέσθριον, in Gloss. Lat. Græc. Ubi leg. *Salarium*. Vide Cujac. lib. 11. Observat. c. 18.

¶ SALIARES, Saltatores, Gall. *Sauteurs*. Joh. Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 8. *Hinc mimi, salii, vel Saliares, balatrones, &c.* A saliendo sic dicti, ut *Salii*, Martis sacerdotes.

¶ SALIARIS, ἁλμαῖος, in Gl. Lat. Fr Salsus marinus.

¶ SALIBA, Leoni Imper. cap. 7. idem est ac *Martiobarbulus*: *Ad conjicienda, inquit, eminus jacula & martiobarbulum, quod nunc dicitur Saliba, &c.* Histor. Belli Sacri apud Mabill. Musei Ital. tom 1. p. 140. *Arma vero illorum ex omnibus generibus erant, scilicet lanceis, ensibus, loricis, clypeis, galeis, arcubus, gisarmis, Salibis etiam & accettis*. Vide *Martiobarbuli*, & Gloss. med. Græcit. in Σαλίβα.

SALIBUM, pro *Saliva*, in Lege Alaman. tit. 63. §. 2. edit. Heroldi. [Gall. *Salive*.]

SALIBURGIO, SALEBURGIO, Fidejussor. Vox conflata ex Theutonico *burghen*, quod idem sonat, & *sala*, id est, prætorium judiciarium, ita ut *Saleburgiones* fuerint fidejussores dati coram judicibus. Ita auguratur Wendelinus. [Charta Theodonis an. 962. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 316. *Acta autem hæc traditio … per fidejussores, quos vulgariter Saleburgiones vocamus*.] Charta Sigifridi Comitis Lutzeburgensis an. 993. apud Miræum in Diplom. Belg. p. 53. in Notit. Eccles. Belgii cap. 74. *Sub fidejussoribus, quos vulgo Salisburgiones vocamus*. Eadem Charta apud Duchesnium in Histor. Luxenburgensis habet *Salsburgiones*: aliæ ex Tabulario S. Maximini Trevirensis apud eumdem pag. 9. *Saleburgiones*.

¶ SALICATA, Salictum, *Saussaie*. Charta conventionis inter Jacobum Arag. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Et exinde prout descendit sive discurrit alveus Merdantionis usque ad Salicatas, &c.* Vide *Salicia*.

¶ SALICATUS, Saburratus, Gall. *Lesté*, ab Ital. *Salicato*, silex, Gall. *Caillou*. Ordo ad benedicendum oleum infirmorum, &c. ex MSS. Pontificalibus 600. vel 500. apud Marten. de Antiq. Eccl. Discipl. p. 244. *In secundo* (ordine) *duo subsequentes* (f. subsequuntur) *ceroferarii, qui velut cælestem proferentes splendorem sanctam demonstrant Ecclesiam supra firmam petram stabilitam, sicut arcbam Noe in diluvio Salicatam, &c.*

¶ SALICHUS, ut *Salicus*, in Chron. Farfensi apud Murator. tom 2. part. 2. col. 403. *Insuper & proprietates quas Salichi, vel cujuscumque gentis homines, &c.*

SALICIA, Salicetum, *Saussaie*. Tabularium Brivatense ch. 242. *Campos, prata, Salicias, &c.* [Vide *Salicata*.]

¶ SALICUS, occurrit inter epitheta quæ Christo tribuuntur in Orat. cujusdam librarii ad calcem libri Theogeri Episc. Metens. de Musica apud Pezium in Præfat. tom. 1. Anecd. p. 15.

¶ SALICÆ DECIMATIONES, Eædem quæ *Dominicæ*, seu quæ domini vel Regis sunt. Charta Othonis Imper. ann 956. apud Calmet inter Probat. tom 1. Hist. Lothar. col. 362. *Ecclesias omnes Abbatiæ illius in beneficiis omnibus ad usus prædictorum cœnobitarum reddidimus dominicales, quas vulgo Salicas vocant decimationes, quoniam essent nostræ regales … Cunctas Abbatiæ S. Maximini dominicales, quas vulgo Salicas decimationes vocant*. Vide in *Decima*.

¶ SALICI HOMINES, *Salica lex*, *Salica persona*, *Salica terra*. Vide in voce *Lex*.

¶ SALIDARE, Solidare, claudere, ab Ital. *Saldare*, Gall. *Fermer, guerir une plaie*. Mirac. B. Simonis Eremit. tom. 2. April. p. 831. *Nervi se retraxerunt, ita quod quando incisiones Salidatæ fuerunt, gamba & nervi remanserunt retracti*.

¶ 1. SALIGO, ut *Salicus*, qui Salica Lege vivit. Charta Casaur. apud Mabill. Diplom. p 87. *Ideirco ego Transorico Saligo … secundum meam Salicam legem … per hanc chartulam vendidi, &c.*

¶ 2. SALIGO, pro Silign, in Testamento Armandi *d'Alegre* an 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1118. *Relinquo ad anniversarium meum in die obitus mei faciendum, 20. solidos Podienses, & unum Sextarium Siliginis perpetuo censualia*.

1. SALINA. Statutum Ricardi I. Regis Angl. pro Crucesignatis: *Si autem aliquis bladum emerit, & de eo panem fecerit, tenetur lucrari in Salinam unum teruncium & branaum*. Ubi legendum videtur *salma*, [ut & apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 347. *Secunda vero anno & deinceps quolibet 30. Salinas frumenti & totidem ordei magistro massario curiæ representet*.] Vide in *Sagma*, & *Salinata*.

¶ 2. SALINA, Salinum, Gall. *Saliere*. *Dedit nobis 60. scutellas & 9. Salineas argenteas*, in Necrol. Corbeiensi. Vide *Saleria*.

¶ 3. SALINA, *Gabella*, Tributum ex sale. Charta Caroli Simplicis Reg. Franc. an. 898 in Append Marcæ Hispan. col. 830. *Addimus etiam medietatem telonei & rafica & ex mercato similiter atque pascuarii, & medietatem Salinarum concedimus*. Occurrit rursum in Charta ann. 900 ibidem col. 833 & in alia an. 981. col. 927. Chron. Cornelii Zantfliet ad an. 1451. apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 477. *Affirmant nonnulli causam vel originem factionis fuisse Salinam vel tributum salis, quod Dux Burgundiæ à Gandensibus exigebat*. Legitur præterea in Chron. Parmensi ad an. 1292. apud Murator. tom. 9. col. 823. & 839. ubi *Salinarum domus*, dicitur locus ubi sal conficitur, vel ubi exigitur salis tributum. Vide *Salinaria*.

¶ 4. SALINA, diminut. esse videtur à *Sala*, Domus, ædes quævis. Charta Rostagni Archiep. Aquens. an. 1075. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 64. col. 2. *Donamus … unusquisque nostrum unas Salinas, illas scilicet quas incolit homo Pontius; & prædictus Amelius illas quas tenet homo Andreas*.

¶ SALINAGIUM, SALINARE. Vide in *Salinaria*.

SALINARIA, *Gabella*, Tributum ex sale, in Testamento Guillelmi D. Montispessullani ann. 1212. *Remitto etiam in perpetuum, & solvo Salinaticum, & omnia spectantia ad Salinariam, ita quod unusquisque habitantium in villa Montispessulani, & in castro de Latis, & ibi venientium, possit saltem emere & vendere sine omni contrarietate*. Concilium Avenion. an. 1209 c. 5. *Pedagiis, guidagiis, Salinariis, & aliis indebitis exactionibus*. Concil. Arelatense an. 1234. c. 22. *Item statuimus ne aliqua pedagia vel Salinaria per Arelatensem provinciam accipiantur, nisi quæ apparent Imperatorum, Regum vel Principum, vel Lateranensis Concilii largitione concessa, &c.* Adde Concilium Insulanum ejusdem anni c. 10. [Vide *Salina* 3. & *Salinaticum*.]

¶ SALINAGIUM, Eodem significatu. Charta ann. 1300. tom 1. Hist. Dalphin. p. 54. *Quod dictus Consolatus & jus civacei, bladorum, leguminum & aliorum, prout &*

de

de quibus foliti sunt præstari libragium herbæ, ac Salinagium, &c.

SAUNARIA. Eadem notione. Charta an. 1202. apud Chiffletium in Trenorchio pag. 455. *In primis enim nobis acquisierunt usagios villa Trenorchiensis, videlicet Saunariam, furnos, brebonagium, ventariam, molendina, &c.*

☞ Ubi tamen nescio an *Saunaria* significet Laniarium, Gall. *Tuerie* quæ Provincialibus, quibus *Saunar* est mactare, *la Saunarie* dicitur: aa certe notione occurrit in Transact. ann. 1292. inter Regem Carolum II. Comit. Provinc. & Capitulum S. Salvatoris, ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Item domus Sancta quæ sita est in Saunaria.* Pro tributo ex sale probabilius usurpari videtur in Charta ejusdem Caroli ann. 1298. apud Pittonam Hist. Aquens. p. 170. *Volumus in posterum homines... esse immunes insebis, lædis, cossis, pedagiis, boagiis, Saunariis & personalibus cavalcatibus. Droit de Sealenage*, in Aresto Parlamenti Redon. an 1573.

SALINAATUM, *seu gabella salis*, in Concilio Avenionensi an. 1209. cap. 6. in Charta Sancii Regis Majoric. ann 1311. & apud Gregorium de Verborum signific. cap. 26. lib. 4.

SALINARIUM. Gloss. Sax. Ælfrici: *Salinarium*: sealdhus, i. salis domus, seu potius puteus salinarius, unde sal hauritur, quomodo *Salinarium Heduorum* dixit Joban. Sarisberiensis Epist. 196.

SALINARIUS, Salis venditor. Fori Bigorrenses art. 29. *Piscatores alunde pisces deferentes, & Salinarii sint in pace, nisi quodlibet maleficium fecerint, unde oporteat eos respondere.* Charta Ildefonsi Comitis Tolos. an. 1141. apud Catellum in Hist. Comit. Tolos. pag. 192. *Salinarii istius villæ, qui attulerint salem, descaegnent ad salinum, & statim pageatue, &c.* [Enumeratio jurium Comit. Biterr. in civit. Albiensi an. 1252. *A singulis Salinariis unam cupam salis, &c.*]

☞ Hinc *Salinarius* dictus est Philippus VI. Rex Fr. quod aliquot salinaria horrea intra regni fines an. 1331. instituerit, unde sal emeretur statutumque vectigal solveretur, quo facilius bellorum impensis subveniret. Vide *Gabella salis* in *Gablum*. Chartul. V. S. Vedasti Atrebat. p. 68. *Dominus Rex Philippus vendidit salem, hoc est notorium: unde in vulgo fuit proverbium, quia Rex erat Salinarius* Eadem de causa *Salinator* cognominatus M. Livius, teste Livio lib. 29. c. 37.

¶ SAUNARIUS, ut *Salinarius*, Gall. *Saunier*. Codex reddituum Episc. Autiss. an. circ. 1290. *De vinagio & pissonagio Saunariorum. Omnes Saunarii qui vendunt sal in archis & in grenariis, debent 12. den. &c.* Regestum censuum Carnoti: *Les Sauniers qui vendent au marche du sal, &c.*

SALINARIS TERRA. Bovo Abbas Sithiensis de Inventione S. Bertini cap. 11. *Quandam Salinarem terram... donatione tradidit legaliter facta.* Vide *Salaricia terra*.

SALINARE, Salem conficere, [Gall. *Saunere*.] Vetus Charta apud Ughellum tom. 4. in Appendice p. 7. *Et in Salce majore puteo uno, ubi Bruno dicitur Salinare.*

¶ SALINATA, pro *Salmata*, onus *sagmaris*, ut videtur. Vide *Sagma*. Sallas Malaspinæ Rer. Sicul. lib. 6. apud Baluz. tom 6. Miscell. pag. 348: *Pro stercoribus vero bidentium de terris impinguatis ab eis, in quibus die stabulantur & nocte, duas Salinatas pinguis novalis procuret haberi; ex quibus duabus Salinatis duodecim salmas victualium de suo, si novalis casu pereat, fisco componat.* Vide *Salera* & *Salina* 1.

¶ SALINATICUS, Tributum ex sale. Charta Caroli Calvi ann. 848. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan col. 95. *In ipso comitatu pulveraticum, pascuaticum, piscaticum tam maris quam aquæ currentis, vol-tiaticum, Salinaticum, telonei mercatum, &c.* Vide *Salinaria*.

SALINATIO, Eruptio, ex Gallico *Saillie*. Epistola Comitis S. Pauli de prima CP expugnat. *Nonnulla vice in nos fecerunt Salinationes.* [Ubi leg. *Salsationes*. Vide *Salsatio* & *Adsalire*.]

¶ SALINATOR, *Qui salem facit aut vendit*. Papias. *Salinator*, ἁλυκτός, in Gloss. Lat. Gr. Locus est in *Bolonæ*. *Salinatores civitatis Menapiorum* memorat vetus Inscript. apud Elmenhorst. in Observat. ad Arnobium. Vide Cuperi Monumenta antiqua p. 230. & supra *Salinarius* in *Salinaria*.

¶ SALINITRARIUS, Officium in aula Reg. Franc. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 149. *Honorabilis vir Thomas Jacob Thesaurarius Salnitrarius dom. nostri Regis Francorum.* Vide *Salsarius*.

1. SALINUM, Locus ubi sal venum exponitur. [Statutum Johannis Reg. Franc. an. 1363. tom. 3. Ordinat. p. 623. *Item. Quod quicumque & omnes districtus atque alia gabellæ Salinorum & salinarum præfatis Senescalliæ, &c.* Ubi *Salina* locus esse videtur ubi sal conficitur.] Occurrit pluries in Charta Ildefonsi Comit. Tolotani. an. 1141 apud Catellum in Hist. Comit. Tolos. p. 192.

¶ 2. SALINUM, Vectigal ex sale, seu jus de eo tributum exigendi. Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1193. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 500. *Magistro Bertrando dono 260. solidos Melgorienses quos habet de me Bonetus Judæus, & donum illud quod ei feci in Salino & in omni terra mea de una bestia.* Vide *Salmum*.

¶ 3 SALINUM, Salis benedictio. Consuetud. Canonic. Regul. apud Marten. tom. 1. Collect. novæ vett. Script. part. 1. p. 318. *Rese... locum similiter nullus ingrediatur,... excepto infirmario,... & ceteris omnibus cum bibere indigentibus & servitores* (l. servitore) *ecclesiæ pro Salino.* Eadem habentur in Consuet. Cisterc. c. 72. unde quid sit *Salinum* interpretari licet ex paulo ante præmissis: *Nullus ingrediatur coquinam... sacrista excepto, vel quolibet alio pro eo, prunis in thuribulo vel patella imponendis, vel Sale benedicendo.* Pro vase in quo benedicendum sal ponitur, vide in *Sparsorium*.

¶ SALISATIO, Palpitatio. Gl. Lat. Gr. *Salissatio*, παλμός. Marcellus Empiric. c. 21. *Cordis pulsus, sive Salisatio.* Hinc

¶ SALISATORES, apud Isidor. lib. 8. Orig. c. 9. vocati qui *dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare prædicunt.* Horum meminit S. August. lib 2. de Doctr. Christ. & Joban. Sarisber. lib. 2. Policrat. cap. 12. Vide Martinii Lexic.

¶ SALISBURGIO. Vide *Saliburgio*.

¶ SALISPARSIO SALISPERSIO, f. Aquæ benedictæ aspersio Concil. Compostell. ano 1031. inter Hispan. to. 3. p. 199. *Omnibus diebus Dominicis Salispersionem faciant.* Aliud ibidem celebratum an. 1056. p. 219. *Totum psalterium, cantica & hymnos, & Salispersionem... cantare ... perfecte sciant.*

¶ SALISSUS. pro Salsus, apud Stephanot. Antiq. Vasconiæ MSS part. 1. p. 207.

SALISUCHEN, in Decreto Tassilonis tit. 1. §. 15. *Qui resisterit domum suam, quod Salisuchen dicunt, qualem rem quærenti resistebat, talem componat in publico 40. sol.* A *sala*, cœnaculo aut conclavi, & *suchen*, quærere, deducit Loccenius lib. 3. Antiq. Suecic. c. 10.

SALITIA. Papias: *Salinum, vas aptum salibus, id est Salitia, quasi salica.*

¶ SALITO FACERE, Idem quod *Guerpire*, possessionem rei alicujus dimittere, quasi ex ea salire. Charta Adeleydæ Imperat. in Bullar. Casin. tom 2. pag. 45. col. 2. *Legitimam facio traditam vestituram per cultellum,*

fistu-

fiflucum aedatum ,... & me raindc fosis eapulis , wurpiw,Salito feci .

¶ SALITOR,Ταριχευτής,in Gloff.Lat. Gr.

SALITUDO,Lepos in diceodó,gratia fermooia, Sales.Glaber Rodulphus in Vita S.Guillelmi Abbatis Divion.c.14. *Ipfius enim fermonis Salitudo æqualiter conflis,prout videbatur in gratia erat condita* .[Rectius *babitudo* editum apud Mabill fæc 6.Bened.part.1.pag.311. V.*Salfitudo* .]

¶ SALITURA,ἅλμη,in Gloff.Lat.Græc.

¶ SALIVARIS,Pars freni,quæ filva equi humectatur,uode vocis etymoo. Acta Sanctor.tom. 1. Maii pag. 447. *Accipe bos clavos & fac eos Salivares ia freno equi.* Glnff.Græc.Lat Σαλιβάριον,*Lupa*. Vide Glnff.med Græcit.in Σαλιβάριν.

¶ SALIVE. Vide infra *Selave* .

¶ SALIUNCA,ἀγριόφυλλον, λιυνάρδος, in Gloff.Lat. Græc.Ibidem *Saliuncula*,ἄσαρον. Vide *Calcacrepa* , & Martinii Lexic.in his vocibus.

¶ SALLA,ut *Sala* . Vide ibi.

¶ SALLADA,Herbæ fale, oleo & aceto conditæ , Gall.*Saladr* . Menoti Sermones fol.64.v *Joaaaes Baptista ante Christi adventum fuit in defecto ad comedeadum Salladam,fed non fuit oleam* .

¶ SALLAGIUM. Vide *Salagium* 1.

¶ SALLAMENTUM. Vide *Salamentum* .

¶ SALLARE,ut *Salare* 2. Vide ibi.

¶ SALLARIATUS. Vide *Salariatus* .

SALLARINUM. Charta Libertatum oppidi Dimootis io Biturigibus an. 1190. apud Thomafferium p. 433 *Et aliquis de Dimonte fi duxerit Sallarinum fuam Aurelianis , pro quadriga unum denarium debit taatum* , Carnes falitas, forte.

☞ Mendum eft Typographi apud Thomafferium, qui,ut ipfe monat loco laudato , baoc Chartam ex Gallaodo de Franco Alodio p.377.edit.1637.exfcripferat , ubi legitur: *Et aliquis de Dimonte fi duxerit Sal vel vinum fuum Aurelianis,&c*.Ita etiam habent Chartæ aliæ omnes quæ ad eamdem rem fpectant apud eumdem Thomafferi.ibid p 416.417 410. & io Libertat.Bolcum. ioter Ordinat.Reg.Franc.tom.4.p.76.

¶ SALLEPETIR,Salnitrum , Angl.*Salspeter*, noftris *Salpetre*.Litteræ an.1412.apud Rymer. tom 8 pag. 754. *Mandamus vobis quod .. 40 libras de Saliepetir , centum libras de fulphure, .. traducere permittatis* .

¶ SALLERE,pro Pfallere, quod infra *Salmus* , pro Pfalmus.Petri Diaconi Difcipl.Cafin *Nullus Sallat, nisi jussus* .

¶ SALLIA Charta ao 1522 *Se & omnia bona fubmiferunt viribus , coercitionibus,tancribus,cenfuris,rigoribus & Sallius curiarum regiarum , &c.* Haud fcio an a vulgari Gallico *Donner la Sale*, quod de publica caftigatione intelligi folet, deduceoda fit hæc vox; ufitata enim hæc formula in prohibitiooibus juridicis , *A peine de punition exemplaire & corporelle* : ao meodum fit pro *Stylis* ?

SALLIRE,pro *Salire*,Gallis *Saillir* . Lex Bajwar.tit. 23.§.2 *Si autem alteru perfona ipfum animal per vim Sallire compulerit, &c.*

¶ SALLITA,Salix,Gall.*Saule* . Charta an 1378. io Tabul.S Mariaoi Autiff. *Promiferunt .. quod in filectibus & falicetis , Sallitis vel falicibus de cetero nihil fcindeat , nec aliquo nequam tempore animalia fua pafturabunt* .

¶ SALLIUM,Decus,dignitas,ut ex oppofito opprobrium judicare licet, vocis tamen origine incumperta . Sallas Malafpinę Rer.Sicul lib.2 apud Baluz tom 6.Mifcell.p.257 *Verfi funt inquam fubito dies folemnitatis ejus in luctum,Sallia in opprobrium,honores in nihilum* .

¶ SALLOSUS,Profundus,fordidus Elmham.in Vita Henrici V.Reg.Angl.edit.Hearnii c.68.p.196. *Tandem murum ratonumque carnes exoticas , magno comparatas precio , rapida ventris voracitas in fuam Sullofam abyffum devorat & receptat* .

SALMA,ut *Sagma*. Vide in hac voce .

¶ SALMACIDUS, SALMACIUS , &c. Vide fupra *Salatia* .

¶ SALMAN. Vide *Salamannus* .

¶ SALMARIA, SALMARIUS, SALMATA. Vide *Sagma* .

¶ SALMATICUS,pro *Salinaticus*,vel *Salmacius* . Beka in Willebrardo : *Continuo Salmatica terra dulcis aqua copiam affluenter eduxit* . Et in Baldevioo I. *Modicam aquam, & eandem Salmaticam, ad potandum inveniant* .

SALMEDINA,Prætor urbis. Vide *Zavalmedina* .

SALMENTUM,in Gloff Ifidori, *Salfamentum* . In Gloffis aotiquis Mff. *Pifcis confectio* .

¶ SALMERIUS,Equus farcinarius. Vide *Sagma* .

¶ SALMITRIUM,Salnitrum,Gall.*Salpetre*,Græcis recentioribus Σαλνίτριον.Chron.Tarvif apud Murator. tom 19 col.754. *Eft enim bombarda inftrumentum ferreum fortiffimum .. habeat canaenem ... ia quo imponitur pulvis niger artificiatus cum Salmitrio & fulphure, &c.*

¶ SALMUM. Teftamentum Rogerii Vicecom Biterr.an 1150.apud Marten tom.1. Anecd. col 411. *Salmum vero,& totos ufaticos noviter miffos,videlicet illos , quos ego five domnus Bernardus Atonis pater meus , male impofuimus,pro remiffione peccatorum meorum dimitto & abfolvo*.Ubi legendum videtur *Salinam* , vectigal ex fale. Vide *Salinum* 2. & *Salinaria* .

SALMUS,SALTERIUM,pro *Pfalmus*,& *Pfalterium* , in Charta an.1258. apud Petrom Mariam Campum io Hift.Eccl.Placentina tom.2.[Inventa . ao.1360. *Unus calix argenteus . 2.baceta argentea . item 1.Salterium* . Sic quidam Galli *Sautier* dicuot,pro *Pfeautier* .]

¶ SALNARIA,Salictum,Gall.*Sauffaie*,Normanois vulgo *Saulaaie*,vel *Saulaie*.Gefta Cenoman.Epifc.apud Mabillon.tom 3.Analect.p.54. *Dedit quoque jam dictus Defenfor ... filvam quæ eft ia aquilonali parte civitatis fuper fluvium Sarta cum ædificiis fuis,cum Salnariis,& cum omnibus ad fe pertinentibus* Vide *Salicata* .

SALNERITIA , [Tempus quo falices fecantur , ni fallor. Vide *Salnaria* .] Tabular. S.Remigii Remenfis : *Donat annis fingulis .. in hoftelitia den 10 in Salneritia 3.ligas car. 2.* Alibi : *Donat annis fingulis fpelta mod.12. in Salneritia den.3.ia præteritia den.2.&c.*

SALOMON,Vafis fpecies , operis pretiofioris, forte cujufmodi fuere vafa Salomonis in Templo ab eo ædificato,quæque io urbem Carcaffonenfem io Galliis, Roma capta,tranftulerat Alaricus Wifigothorum Rex, uti refert Procopius lib.1.de Bello Gothico c 12.uode forte manavit ut pretiofa vafa Salomoniaca appellarent noftris.Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI.p.237. *Contulit ibidem cantharum exauratum unum,Salomonem unum,regnum aureum unum cum gemmis pretiofiffimis, & veftem unam cum auro & gemmis albis , atque fermonum libram unum , geftarum librum unum , Evangeliorum unum cum Epiftolis* . Ubi tamen nefcio ao hoc loco *Salomon* intelligatur liber Salomonis,ut *Regnum* , liber Regoorum, feu Regnum io veteri Teftamcoto appellatur. Monafticum Anglicaoum tom.1. p.210. *Duas patenas argenteas , cum duobus urceolis pretiofiffimis ex operibus Salomonis, & crafto aureo , columnis de liciis oblongis fedecim, &c.* Charta Aldegaftri , filii Sylonis Regis Oveteofis ann.781. apud Sandovallium: *Quatuor tapetis,& tres vafos Salomonicgos, & 12. curiales argenteos &c.* Alia Stephaniæ Reginæ uxoris Garfiæ Regis Navarræ æra 1060.apud eumdem in Epifco Pampiloncofibus : *Et vendant illos vafos vel forterus Salmoaticas in du-*

dupinm pro plata, *&c.* Apud Nicetam in Alexin lib. 3. n.6. Τραπέζα Σινεσιώτων occurrit. Vide *Forero*.

¶ SALOR, Color inter viridem & cæruleum, qualis est aquarum maritimarum. Mart. Capella lib. 1. *Perlucentis vitri Salor*.

¶ SALORGIA. Vide supra *Salorgia*.

¶ SALPA, χρυσοπλόφθη, in Gloss. Lat. Gr Piscis genus, Gallis *Merluche*. Vide Plinium lib. 9. c. 18. & Martinii Lexic.

¶ SALPETA, Salnitrum, Gall. *Salpetre*. Adrianus de Veteribusco Rer. Leod. apud Marten tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1274. *Sic allegantiæ fuerunt factæ, & (ut) Rex deberet mittere stipendia pro 300. lanceis, & Leodienses pecunias pro Salpeta & sulphure & similibus*. Leg. forte *Salpetra*.

SALPICTA, SALPISTA, Tubicen, ex Græc. σαλπιγκτής. Gloss. Lat. Græc *Tubicines*, σαλπιγκταί. Lexicon Regium Ms. cod. 1062. Βυκάνη, ἡ σάλπιγξ. Βυκανίζω, σαλπίζω. Βυκανισταί, σαλπιγκταί. Glos. Ælfrici: *Salpista*, aule bymere. Papias: *Salpizo, Græce, tubicino. Salpista, Græce, cantor, tubicinator*. [Julius Firmicus lib. 8. *Salpictas reddet, sed quique bello confossi moriuntur*.] Fulcherius Carnot. lib. 2. Histo. Hierosol. cap. 12. *Præceptum movente Salpista Joppem regredi*. Adde Vopiscum in Carino.

SALPINX, SALPIX, Tuba, ex Græc. σάλπιγξ. Althelmus de Octo principalibus vitiis:

Dum vexilla ferunt, & clangit classica Salpix.

Idem de Virginitate:

Cornua rauca sonant, & Salpix classica clangit.

Idem de Virgin. lib 3. c. 5. *Horrendus Salpicum clangor increpuisset*. Alcuinus Poem. 8.

Præmia sumpturus cum clanget classica Salpix.

Et Poem. 189.

Doctor in orbe pius, Christi clarissima Salpix.

Fulcherius Carnot. lib. 3. Hist. Hierosol. c. 50. *Salpicus & cornua vehementer concrepabant*. [Incerti Poetæ versus apud Mabillon. tom. 4. Analect. p. 529.

Ut cum vivificet Salpinx hanc ultima carne,
Integrum faciat gaudia bina frui.

¶ SALPIZARE, Tubicinare. Vide *Salpicta*.

1. SALSA, SALCIA, Condimentum, Gallis *Sauce*. Auctor Breviloqui: *Salcia, dicitur à falsus, quod Salsa*. Poema Ms. infimi ævi:

Salvia, serpillum, piper, allia, sal, petrosillum,
His bene fit Salsa, vel sit sententia falsa.

Joan. Hocsemius in Adolpho à Marka Episc. Leodiensi c. 4. *Satis risum fuit de cognominibus, quæ carnes bovinas cum propria sua Salsa notabant*. Loquitur de duobus Scabinis Francofurtensibus, quorum alter *Caro bovina*, alter *Allium* appellabatur. [Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Quotiescumque fit aliqua Salsa ad opus dicti Monasterii, in qua sit panis necessarius, &c.* Menoti Serm. fol. 153. v. *Facietes Salsas si friandes, qu'on y mangeroit une vieille savate*.] In Statutis MSS. *Speciariorum* Parisiensium recensentur hæ salciæ, *Saulce cameline, saulce vert, saulce cappée, saulce chaude, saulce à composte, saulce moustarde, &c.*

¶ SALSA CAMELINA, Ordinat. super ordine mensar. Dalphin. tom. 2. Hist. Dalph. p 312 *Item, volumus quod fiat unum intromeyssum ... de linguis, ... & dictæ linguæ sint paratæ in rosto cum Salsa camelina*.

¶ SALSA CROCEA, VIRIDIS, in Statutis Monast. S. Claudii ann. 1448. p. 82. *Idem pictantiarius ministrare debet ... carboneas & pecias lardi ministrari solitas, cum Salsis croceis & viridis ad prædictas carnes congruentibus*. Medic. Salernit. edit. 1622. p. 150. *Et foliis ejus* (oxalidis) *contusis cumque omphacio vel vino albo commistis fit Salsa viridis*.

¶ 2. SALSA, Quæ *Salsis* seu condimentis inserviunt, videlicet piper, sinapi, &c. Gall *Assaisonnement*. Computus an. 1324. tom. 1. Hist. Dalph. p. 132. col. a. *Item à tempore compoti nuper elapsi misit dom. Maria de Saletes in diversis quantitatibus de especiis & de Salsa & de aliis sibi necessariis, &c.* Vide *Salsamentum*.

¶ 3. SALSA, Salsamentum, carnes salsæ, Gallice *Saline*. Litteræ Henrici VIII. Regis Angliæ ann. 1530. apud Rymer. tom. 14. p. 369. *Boum, ovium, vitulorum, Salsarum, piscium, seu aliorum victualium, &c.* Ubi forte omissa est vox *carnium*.

¶ SALSACIO, ταρίχευσις, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SALSAMEN, ταρίχιον, in iisdem Gloss. *Salsamentarius*, ταριχοπώλης, ibidem.

¶ SALSAMENTUM, Condimentum, Gall. *Sauce*; Item quæ iis condiendis inserviunt. Ordinat. super ordine mensar. Dalph. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 311. *De rotulo de carnibus porcinis recentioribus in rosto cum Salsamento debito*. Infra: *Uno rotulo de munitionis in aqua cum Salsamento calido de pipere aut aliis facto*. Ibidem p. 312. col. a. *Dentur vobis quatuor & viginti ova frixa cum bono Salsamento*. Pluries ibi. Charta Odonis Abbat. S. Dionysii ann. 1231. ex Cod. Ms. B. M. de Argentolio: *Quærat prior condimenta necessaria & Salsamenta, scilicet piper, allea & sinapim*. Vide *Salsa* 2.

¶ SALSARE, Sale condire, Gall. *Saler*. Litteræ an. 1490. apud Rymer. tom. 12. p. 382. *Balenas & alios pisces cujuscumque generis recentes emere, seu alias juste perquirere & Salsare, &c.* *Salso*, ταριχεύω, in Gloss. Lat. Gr. Vide *Salare* 2.

SALSARIA, Locus ubi sal conficitur. Charta Philippi Regis Franc. ano. 1317. apud Argentræum lib. 5 Hist. Britan. c 34. *Idem dedit & assignavit ... villam & castellanias de Poatrieu & Rupeduriuni, ac Salsariam de sancto Gildu, cum omnibus feodis, &c.* [Computus an. 1244. ex Bibl. regia: *Pro reparatione boular. Salsario 6. s. Pro mortario & pistillo in Salsaria 6. s.*]

1. SALSARIUM, Salinum, *sale-cellar*, & *Salt-feller*, Anglis; nostris, *Saliere*: nisi sit quod *Sauciere* dicimus, disculus in quo *salcia* reponuntur. Matth. Paris an. 1181. *Cyphi argentei 9. tria Salsaria argentea, tres cuppæ murrinæ, &c.* Will. Thorn. ann. 1231. *Item 24. disci argentei, cum totidem Salsariis*.] Pro disculo *salciarum* occurrit in Testam. Johan *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item (lego) Radulpho filio meo & hæredi 6. duodenas discorum, 4. duodenas Salsariorum*. Vide *Salssayronus*.]

2. SALSARIUM, Mensura aridorum. *Unum Salsarium fabarum seu farinæ plenum*, in Monastico Anglic. tom. 3. p. 89. [Vide *Salura*.]

SALSARIUS, Cui *salsariæ* cura commissa est in coquina Regia, in Fleta lib. 2. c. 14. §. 3. Ordinat. Hospitii S Ludovici Regis Franc. an. 1261. *Salsarii 2. in propria coquina Regis pro quærendis necessariis ad salsam Regis*. [Alia Philippi Pulcri ann. 1285. ex Cod. Ms. Sangerm. *Le Saussiers devers le Roy mangera à court & prendra le pain du sel là au il a accoustumé à prandre & 2. s. 6. den. par jour pour Sausses & 30. s. pour sa robe par an.*] Statutum Hospitii Philippi Magni an. 1317. *Thomassin qui sera Saulcier aura 4. den. par jour de gaing, & mettra le sommier de la saulcerie, & gardera les espices, & les livrera par pois, & fera au mortier tant qu'elles seront braiées, &c. Clerc saucier. Varlet en la saulcerie, &c.* [Supra *Espicier* dicitur.] Occurrit in veteri Inscriptione quidam *P. Clodius Athenio negotians Salsarius*. [Ubi idem sonat quod *Salinarius*, salis venditor. Vide *Salinaria*.]

¶ SALSERATUS, Ferus, ut interpretantur Bollandistæ. Acta S. Afræ tom. 5. Maii p. 275. *Tunc jussit introduci in amphitheatrum quinquaginta tauros Salseratos*, quo-

quorum magnitudo & furor magnus erat, dantes mugitum ingenti voce. Legendum forte *exasperatos*: solebant quippe bestias in damnatos stimulis irritare.

¶ SALSERIUS, ut *Salsarium* 1. Continuator Chronic. Johan. Iperii apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 616. ubi de Henrico *de Condeseure*: *Conventum suum, quem fuit in initio multum exiguum atque egentem invenit ante suum exitum toto pureque in argento in refectorio servire fecit, ubi scutellas octuaginta, Salserios triginta quatuor, scyphos triginta ad hoc ordinavit.*

¶ SALSILAGO, Salina, locus ubi sal conficitur Monast. Anglic. tom. 1. pag. 27. col. 2. *Hujus vero terræ possessionem in prædicto Episcopo largitus sum cum omnibus ad eam pertinentibus, id est, campis, silvis, pratis, piscariis, Salsilagine, atque omnibus utensilibus ejus, &c. Salsilago*, ἅλμη, in Gloss. Lat. Græc. humor salsus, Gall. *Saumure*.

¶ SALSITUDO, Lepor, jucunditas sermonis, urbanitas sale, facetiis & lepore condita, ex Vita S. Guillelmi Abbatis, apud Maerns fratres in Hierolexico: quam lectionem mendosam esse perspicies ex iis quæ observavimus supra in v. *Salsitudo*.

¶ SALSSAYRONUS, Disculus *falciis* reponendis aptus. Charta an. 1337. ex Tabul. Episc. Massil. *Procuratores Massiliensis Ecclesiæ recognoverunt se habuisse & recepisse à dom. Archiep. Arelatensis 100. marchas argenti ad pondus Avinionense in 8. platellis ... 22. scutellis, 12. Salssayronis, &c.* Vide *Salserius*.

¶ SALSUGINATUS, Marino sale imbutus, nostris *Mariné*. Charta Eberhardi Comit. pro Monast. S. Petri de Silvanigra apud Schannat. Vindem. Litter. p. 164. *Unusquisque fratrum accipiat panem pulchrum & candidum, duasque positiones piscium, unam Salsuginatam alteram piperatam.*

¶ SALSUTIA, ut *Salcitia*, Lucanicæ, Gall. *Sauciffes*. Consuetud. MSS. Eccl. Colon. *De quolibet apro Salsutia & frustum apri, &c. Magister coquinæ dat quotidie 3. Salsutia.* Recensentur præterea inter debitos census Advocato Fuldensis Monasterii: *In Paschate Salsutia v.*

SALTANS, SALTARIUM, Retis vel decipulę venatoriæ species. Charta Edw. III. Regis Angliæ pro Ecclesia Coventrensi in Monast. Angl. to. 3. p. 236. *Ita quod Episcopus, & successores sui Episcopi loci prædicti boscos illos includere, & parcos inde pro voluntate sua facere, & eos sic factos & inclusos tenere possint sibi & successoribus suis Episcopis ejusdem loci in perpetuum, dum tamen Saltantia non faciant in eisdem.* Infra: *Dum tamen Saltaria non faciant in eisdem.* Ibidem: *Ita quod ... liberam chaceam habeant, sicut & in boscis illis, extra parcos, quos ibidem fieri contigerit, Retia non tendant, seu tendi faciant ad aliquas feras capiendas.* Vide mox *Saltatorium*.

SALTARIUS, SALTUARIUS, Villicus, custos prædii, qui *fructuum servandorum gratia* prædio præest, in l. 12. D. de Instructo vel instrumento legato, à *saltus*, ὑγγνωσ, in vett. Glossis. *Procurator saltuum*, in Notitia imperii Orient. c. 87. Gloss. S. Bened. cap. de Agricultura: *Saltuarius*, ἀγρυφύλαξ. Gloss. Græc. Lat. χωροφύλαξ, *Saltuarius*. Alibi, κτηματοφύλαξ. Regula Magistri cap. 11. *Sicut Dominus ordinat Majores familiæ, quos Vicedomini minores timeant, id est, Vicedominum, Villicum, Saltuarium, & Majorem domus, &c.* Vide Legem Longob. lib. 2. tit. 38. §. 2. & Leges Luitprandi Regis tit. 29. paragr. 1.

SALTARIUS, in Lege Longob. lib. 1. tit. 14. §. 7. tit. 25. §. 50. 73. lib. 2. tit. 38. §. 2. Glos. Lat. Græc. *Saltarius*, ὁρισφύλαξ. Ubi leg. ὁροφύλαξ monet Casaubonus ad Theophrasti characteres p. 228. nam & saltuariorum erat fines custodire, & invigilare ne à vicinis agris occuparentur: τὰς ὅρους ἐπισκοπεῖν, ut habet idem Theophrastus. [Vide in *Saltgravius*.]

¶ SALTARIUS, SALTUARIUS, Messium, vitium, totiusque territorii custos, nostris *Messier*. Statuta Mutin. rubr. 370. fol. 74. v. *Saltarii teneantur custodire & salvare clausuras, terras, hortos, vites, prata, segetes, & arbores hominum civitatis Mutinæ, & denuntiare domino judici, coram quo debuerit fieri denuntiatio ejus, quem damnum dantem invenerit, & habere debeat pro suo salario medietatem omnium bannorum, &c.* Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 18. pag. 52. *De Saltuariis sive custodibus territorii civitatis.* Adde Statuta Cadubrii lib. 1. c. 19.

¶ SALTATIO, Invasio, irruptio, assultus, Gall. *Saillie, sortie*. Epist. Anonymi de capta urbe CP. ann. 1204. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 786. *Dum autem hæc proponerentur, serjanti præfatæ turris nostris crebro sagittando importunos faciebant insultus. Verum nulla vice in nos facere Saltationes, quin forent acriter retromissi.* Vide *Salinatio*, & *Saltus* 2.

SALTATORIUM. Fleta lib. 2. cap. 41. §. 14. *Inquiratur qui post placita prædicta fecerint motas forestæ, vel prope forestam, ad nocumentum forestæ, parcum, vel boscum suum, vel warennam, vel Saltatorium, vel aliquem boscum afforestavit sine waranto Regis.* [Placit. apud Cestriam ann. 31. Edwardi III. *Clamat habere liberum parcum suum apud Halton cum duobus Saltatoriis in eodem.* Vide *Saltaas*.]

SALTATORIA, seu *Sauteirs* nostri vocabant *stapedes*, seu *stapbas*, quibus equus inscenditur, ut in Dissert. 1. extrema ad Joinvillam docuimus. *Satoir*, apud Hemricurtium de Bellis Leodiensibus c. 41. Σατορία, Græcis recentioribus voce à Gallis hausta. Suidas: Σέλλαι, σατόρια, σατορίαι, ἕδρα. Constantin. Porph. in Tact. Σκαμνίσματα καὶ κοιλίαι αὐτῶν, ἤτοι μακρᾶς ἀπὸ ῥιμασμάτων ἀπὸ τῶν ἀφελτρῶν τῆς σατορίας. Mox, rursum: κρεμάσθωσαν καὶ τὰ τζαγγία μετὰ δακτυλίων ῥαμμάτων εἰς τὴν σατορίαν. Ubi sane hæc vox non tam stapedes quam ipsam sellam, quam eques insilit, videtur significare. Hinc figura hocce nomine donata in armorum insignibus, tametsi Spelmanno aliter videatur, qui *Saltatorium* esse ait, *machinam qua in saltibus prædabantur feræ, unde*, inquit, *& nomen*. Sed peritiores hac de re statuant. [Vide infra *Samna*.]

¶ SALTATRICES NOCTURNÆ. Vita S. Johannis Valent. Episc. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1071. *Si de surdis, de cæcis, de sciaticis, ... sterilibus quoque & impotentibus, arrepticiis, & nocturnis Saltatricibus, ceterisque hujusmodi incommoditatibus enumerare præsumpsero, in quibus vir Dei Johannes ope pari subveait.* Sortilegii species esse videtur non multum absimile ab eo de quo in voce *Diana*. Vide *Saltus* 5.

¶ SALTERELLUS, à Gall. *Sauterelle*, Locusta. Petrus de Mura in Computo Eccles. ubi de plagis Ægyptiorum: *Octava plaga fuit multitudo locustarum, quæ devoravit herbarum & lignorum virentia, quæ residua fuerunt grandini. Hos appellat vulgus Salterellos, eo quod saltent in pratis.*

¶ SALTERIUM, pro Psalterium. Vide *Salmus*.

¶ SALTGRAVIUS. Idem qui *Saltarius*, finium custos. Charta Wichmanni Archiep. Magdeburg. an. 1178. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 8. *Hujus rei testes sunt Herderricus Hallensis præpositus, Rodulfus ejusdem Ecclesiæ canonicus, Olricus notarius, Olricus dux, Henderricus camerarius, & Norbertus Saltgravius.*

¶ SALTICUS, Saltator Gall. *Danseur*. Tertull. in Scorp. c. 8. *Ipse (S. Johannes) clausula legis & prophetarum; nec non propheres, sed angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ Salticæ lucar.* Minus recte *Psaltriæ* edidit Rigaltius. Vide *Saltria*.

¶ SALTIM, Nunc, modo. Camillus Peregrinus in Hist.

Hist.Longobard.apud Murator.tom.2. p 296. *Est etiam Saltim adverbium præsentis temporis sicut nunc, modo*. Vita S.Vincentii Madelgarii to.3. Julii p. 668. *Nunc erga constituendis tam præclara materiei verborum ornatibus, qui Saltim peritorum sufficit, conatus. Saltim*, pro saltem, non semel occurrit in Cod.Theod.& alibi.

¶ SALTORA, Saltus, enunciatione Longobardica, apud Meichelbeck.Hist.Frising.tom.2.p.33. *Donavi ... casas, cortes, mancipia, rures, Saltoras, silvas, &c. Saltura* ibidem p.45 *Saltores*, apud eumdem tom 1.p 69.ex Charta an.770.

¶ SALTRIA, Saltatio, ars saltandi. Papia.Ms.Bitur. *Quam solæ feminæ colebant quæ Saltriam exercebant*.

¶ SALTRIA, Saltatrix, Gall. *Danseuse*. Poeta Ms.infimi ævi post Summam Willel.Brittonis ex Biblioth.Collegii Navarræi:

Pseudo pugil, nebulo, meretrix, fur, Saltria, leno.

Vide *Salticus*,

¶ SALTSELLER, vox Anglica, Salinum, Gallice *Saliere*. Testam.Johannæ Benstede ann.1445. apud *Medox* Formul.Angl.p.434. *Item do & lego Philippo Thornbury Militi & Margaretæ uxori ejus duas Saltsellers argenteos, & meam meliorem togam penulatam*. Vide *Salsarium* 1.

¶ SALT-SYLVER, ab Anglicis *Salt*, sal, & *Silver* argentum: Præstatio pecuniaria à vassallis domino exsolvenda, ut se ab illis salis vectura redimerent. [Charta ann.1363. apud Kennet.Antiquit.Ambrosd. pag 496 *Et quilibet virgatarius dabit domino unum denarium pro Salt-sylver per annum ad dictum festum S.Martini, vel cariabunt salem domini de foro ubi emptus fuerit ad lardarium domini*.

¶ SALTUARIUS. Vide *Saltarius*.

SALTUATICUM. Vide *Saltaticum*.

SALTUENSES FUNDI, in Novella 2. Theodosii & Valentiniani, ubi mentio fit fundorum, qui *limitrophi*, *patrimoniales*, & *Saltuenses* vocantur, & ad jus privatum transferri vetantur.

¶ SALTURA. Vide supra *Saltora*.

1. SALTUS, Silva, vox Latinis nota. Charta Gaufridi Comitis Mauritaniæ in Bibliotheca Cluniac. p.543. *Do etiam & concedo omnes Saltus meos consuetudinarios usibus Ecclesiæ .. omnibusque hominibus illorum, ita ut homo S Dionysii intra saltus habitet.* Mox fit mentio *Saltus Pertici*: ita scilicet appellatur ager & Comitatus Perticensis, (*le Perche*) quod silvosus sit.

¶ 2. SALTUS, 2.ª declinat. in Præcepto Caroli M. apud Marten tom.1. Amplis. Collect.col.37.

SALTUA DEBITUM, Pastionaticum. Tabular.Dervensis Monasterii: *Et si incolæ loci illius porcos suos cum porcis indominicalibus miserint, ministeriales Monachorum omnem decimationem absque ulla meorum molestia accipiant. Quod si aliud venerint, & forensium villarum nostra depasci pascua voluerint, secundum morem regionis consuetam Saltus debitum persolvant*.

¶ SALTUS, Latifundium 800.jugerum, apud Pancirolum lib. 1. Thesauri var. Lect. cap. 77. ex Varrone lib. 1. de Re rust. cap. 10. l. creditor. ff de act. emp.&c.

SALTUS LUNÆ, Computistis, ἐνσωματισμὸς, vel ἐκλείψις. Auctor Queroli: *Mercurius huic iratus, Sol rotundus, Luna in Saltu est*. Cummianus Hibernus de controversia Paschali: *Aliam in Epacta, aliam in augmento lunari, quod vos Saltum dicitis, &c.* [*Et hoc vocatur Saltus lunæ, eo quod semel in 19. annis accendit præter communem omnium aliarum lunationum... & præter naturalem primationem, quod luna ibi dicatur prima, ubi dici deberet trigesima. Et sic debet luna transire, non secundum veritatem cursus in cælo, sed secundum significationem primationis in libro ... Et sic metaphora est Saltus lunæ*. Ita Petrus de Mura in Comput.Eccles.] Vide [Bedam tom.1.p.108.] Alcuinum Ep. 3. 9. Honorium Augustodun.lib.2. de Imagine mundi cap.85. Rabanum de computo c.56 Petavium in auctario lib 8.c.14.& Scaligerum de Emend temp.l.7 p.750.&c.

☞ Contigit autem hic Saltus lunæ 31 Julii anni cujuslibet decimi noni cycli lunaris, ut ex hoc versiculo à Durando relato docemur:

Luna facit Saltum Quintilis luce suprema.

SALTUS DE ECCLESIA *ad Ecclesiam*, cum Episcopus relicta Ecclesia ad aliam promovetur, in Concil. Tricassino ann 878.act 2.

¶ ORDINARI PER SALTUM dicitur qui ordinem superiorem, inferiore prætermisso, suscipit: quod prohibuit Alexander II. PP. Epist. 31. Statuta Mss. Augerii Episc. Conseran. an. 1280. ubi de casibus Episcopo reservatis: 18. *per Saltum aliquo ordine prætermisso, vel qui furtive & contra prohibitionem promotus, &c.* Concil. Hispal. inter Hispan. tom.4. pag. 13. *Excepto tamen illo qui fuerit ordinatus per Saltum, &c.* Occurrit passim.

2. SALTUS, pro ASSULTUS. Fori Morlanenses cap. 28. *Quicumque domui vicini Saltum dederit, vel violenter domum intraverit, quot erunt in Saltu illo, tot 18. sol. donabunt domino de aut.* [Vide *Saltatio*.]

¶ 3. SALTUS, Gall. *Saut*, vox quidem Latinis nota, non vero *Saltum facere*, pro Prosilire, *Sauter*. Gerardus in Vita S.Stephani Grandimont.apud Marten.to.6. Ampl.Collect. col.1077. *Considerans autem vallis profunditatem super quam eminebat domus illa ædificata, timuit penitus prosilire; sed postmodum confortatus divino Spiritu, ... Saltum illum fecit, & per Dei misericordiam illæsus evasit*.

¶ 4. SALTUS, Alia notione. Albert. Mussatus de Gestis Henrici VII.apud Murator.tom.9 col 472. *Interea Florentini, ut gentibus Cæsaris pervagantibus prædandique Saltus auferrent, atque frumentatandi de Aretii finibus præcluderent, Fesulanam artem ... manutere præsidio*. Phrasis Pataviis usitata, uti monet Cl.Editor, *Togliere li Salti*, quod Itali *levare li passi* dicunt, pro impedire, auferre potestatem.

¶ 5. SALTUS S.VITI, Morbi genus. Miracul.S. Benonis tom.3.Julii pag 223. *Totum annum horrenda morbo, quem Saltum S.Viti dicunt, conflictatus est: quod malum illum sæpe decies una die corripuit*. An idem qui morbus comitialis, nostris aliquando *Danse de S.Jean*? Vide *Saltatrices*.

1. SALVA, SALVARE, voces Fori Hispanici: *Salva*, idem quod Anglis *Jurata*, Inquisitio, vel potius probatio per testes de re aliqua, qua quis *Salvam* sibi esse conatur: *Salvantes* vero sunt testes ipsi qui pro reo deponunt. Fori Oscæ 1247. tit.de Proditionibus: *Hæ sunt tres proditiones sciti, de quibus per pacem non potest aliquis se Salvare, sed per consimilem: scilicet qui occiderit dominum suum, &c.* Alibi: *Mulier habeat maritum, si quis accusaverit eam, tenetur se Salvare vire sua, & non toti consilio, si eam accusaverit. Et si forte non fuerit parata, ut se Salvet de dicto crimine contra eum*. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. in Observant. lib. 1. p.22. v. *Unus solus Miles non potest Salvare per infanzonem, sed duo Milites*. Passim alibi. Eximius Salanova Justitia Aragonum in Narratione rerum à Jacobo II.Rege Aragonum gestarum: *Non tenentur Milites, aut eorum filii aut nepotes facere Salvam. Item nullus potest Salvare pro infanzione, nisi duo Milites*. Alibi ubi de privilegiis infanzionum: *Item pro carta Salvæ communis non solvatur Curiæ Regis nisi 30.solidi juxta Forum. Quam Salvam debent hodie facere secundum Forum novum editum in Cæsar-Augusta*. Michael del Molino in Repertorio in v. *Infanzio*: *Magna est differentia*

inter Salvam infancionia, & probationem infancionia, tam in modo agendi, quam in modo pronuntiandi, ... quando aliquis est in possessione infancionia, & fatigatur in eadem, & vult se Salvare, tunc supplicat Do. Regi, quod cum ipse velit Salvam sue infancionie facere, quod committat dictam causam alicui, coram quo possit suam Salvam facere; & tunc D. Rex committit dictam causam Justitie Aragonum, & recipit dictam Salvam juxta Forum. Quæ quidem littera præsentatur per Salvantem personaliter dicto Justitia Aragonum, &c.

¶ *Salvationes* non multum absimili notione Practicis nostris usitata, cum scilicet refutatorum testium fides iterum asseritur & defenditur. Eo significatu occurrit in Consuetud. municipalibus Hannon. cap. 67. Montensi cap. 15. 16. Burbon. art. 40. 46. Arvern. cap. 8. art. 3. Pictav. art. 391. Bituric. tit. 20. art. 7. &c. Vide *Salvationes*.

¶ 2. SALVA, ut infra *Salvamentum*, Prædium quod *Salvatur*, protegitur: interdum villa, pagus. Charta ann. 1153. ex Bullar. Fontanell. fol. 36. *In Casnecio totum feodum Restoldi ... tam in terris quam in Salva cum hospitibus.* Charta Thoffiae. an. 1404. *Debet 2. pro adaquagio Salve sue site versus Champenel.*

SALVAGARDIA, SALVAGUARDIA, Protectio, tutela, *salvus conductus*, Principis privilegium, quo ne alicui vis inferatur, cavetur. [Carta Caroli Regentis ann. 1358. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 318. *Sub protectione & speciali Salvaguardia regia & nostra, ... suscipimus per præsentes, &c.* Charta ann. 1376. ex Tabul. Massil. *Reliquiaria sacri monasterii S. Victoris cum debita reverentia (reverentia) valeant custodire sub Salvagardia civitatis predicta Massilie.* Vinc. Cigalrius de Bello Ital. *Infringens Salvamgardiam Regis acriter puniendus.* Chron. Johan. Iperii apud Marten tom. 3. Anecd. col. 615. *Ipse Calixtus huic Ecclesie (S. Bertini) dedit privilegia duo, primum quod nos in Sedis Apostolica tutela, id est, Salvagardia recepit.*] Regestum Brevium original. Angl. p. 26. *Nos volentes dictos ... ab oppressionibus indebitis præservare, suscepimus ipsos, ... res, & justas possessiones, & bona sua quacumque in protectionem & Salvamgardiam nostram specialem, &c.* [Vide *Salvus conductus*.]

¶ SALVIGARDIA, Eadem notione. Diploma Ruperti Senioris Comit. Palat. pro Universit. Heidelberg. ann. 1386. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. p. 124. *Patefacimus per præsentes, quod nos & singulos magistros & scholares, præsentes & futuros, ... in nostra & successorum nostrorum custodia speciali, salvoconductu & Salvigardia recepimus.* *Lettres de Salvage* dicuntur Litteræ quibus Rex, vel quivis alius in suam *Salvamgardiam* seu tutelam aliquem accipit. Vide Consuetud. Melodun. art. 3. Senonensem art. 13. 173. & seqq. Pontiv. art. 163. &c.

¶ SALVAGIUM, Præmium quod iis debetur, quorum opera merces ex naufragio salvæ sunt. Tabul. Gemmet. *Et avons droit de prendre tout varech qui est trouvé en ladite riviere de Seine ou sur la terre certaine entre les limites dessusdits, & sont ceux qui le trouvent subjets le porter à notre Prevost dudit lieu de Quillebouf dedans vingt quatre heures après icelui trouvé, sur peine de forfaiture de leur Salvaige, &c.* Alibi *Salvage*, vel *Sauvelage* dicitur.

SALVAGIUS, SALVAGNIA. Vide *Sylvaticus*.

¶ SALVAGO, Gall. *Sauvagine*, Ferina caro, feræ silvestres, ut infra *Salvasina*. Charta an. 1442. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Quod possint libere & impune & absque banno venari seu venari facere per territorium ipsius castri cuniculos, perdices, lepores, & alios Salvagines, exceptis in clapis alienis.* Vide infra *Sylvaticus*.

1. SALVAMENTUM, Tutela, immunitas, protectio. Capitula Caroli C. tit. 26. part. 2. c. 5. *Et volumus ut vos & cæteri homines fideles nostri talem legem & rectitudinem, & tale Salvamentum in regnis nostris habeatis, sicut antecessores vestri tempore antecessorum nostrorum habuerunt.* Tit. 27. post c. 8. *Quod ad Dei voluntatem & sanctæ ejus Ecclesiæ ... illis commisi Salvamentum & parcum, &c.* Adde part. 2. c. 4. Tit. 28. *Quia necesse fuit in istis temporibus conjectum de illis accipere, ... pro regni, sicut res conjacet, Salvamento.* Tit. 30. cap. 2. *In nostro & populi Salvamento.* Adde Edictum Pistense cap. 8. [Charta tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 279. *Videbantur esse in Salvamento suo.* Infra: *Retinuit hoc* (l. hæc) *causa Salvamento.* *Sauvement*, in Charta ann. 1302. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 44. *Comme Jean Airode requerist que au jugement fet contre lui ... par la vertu de deux deffautes, de l'une desquelles deffautes il portoit lettres du Roy nostre Seigneur de son Sauvement, fust mis au neant.* *Salvance*, eadem notione, usurpat le Roman de la Rose MS.

Fau Semblant se plus est trouvés
Ovec tiex traitres prouvés,
Ja ne fait en ma Salvance.]

SALVAMENTUM, Præstatio a tenentibus facta dominis, pro tutela ac protectione personarum ac rerum suarum, quæ etiam *Commendatio* dicitur: quo spectant ista Salviani lib. 5. de Gubern. Dei: *Tradunt se ad tuendum protegendumque majoribus, & dedititios se divitum faciunt, & quasi in jus eorum ditionemque transcendunt. Nec tamen grave hoc esse aut indignum arbitrarer, imo potius gratularer hanc potentum magnitudinem, quibus se pauperes dedunt, si patrocinia ista non venderent; si quod se dicunt humiles defensare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud grave ac peracerbum est, quod hac lege tueri pauperes videntur ut spolient: hac lege defendunt miseros, ut miseriores faciant defendendo. Omnes enim hi qui defendendi videntur, defensoribus suis omnem fere substantiam prius quam defendantur addicunt, &c.* Tabul. Dervense: *Ne aliquis iniquorum pervasione sua hoc sibi quasi pro Salvamento usurpare voluerit, &c.* Chron. Besuense p. 602. *Salvamentum sive commendationem quam in Nerontis villa accipiebant, &c.* Charta Roberti Regis Franc. apud Doubletum p. 826. *Namque jam dicti exactores pessimi, dico autem Venatores atque Falconarii, capiendi specie Salvamenti, pene vernaculos B. Dionysii devastantur, populabantur, &c.* Infra: *Salvamenta, inquam, sic inonice dicta, &c.* Alia an. 1067. apud Hemereum in Augusta Viromand. *Pro Salvamento nisi de habitatis domibus accipies.* Hugo Flaviniac. in Chron. p. 236. *Bovous præditto de Bar, cum apud Flaviniacum requireret à mo fædum suum, quia haberet filiam Folenini, de sorore Abbatis Odonis, qui idem fecerat casamentum, id est, Salvamentum hominum S. Petri qui sunt in castro illo, vel in villis in circuitu castri, noluit ei ad plenum reddere, &c. Tamen cum multi testes accessissent, quod Folcuinus idem Salvamentum habuisset, ita concessi, ut si ego per nostros, misso nuncio, & eo explorato, aut ipsi homines per seipsos probare potuissent, quod nunquam fuissent in Salvamento, nihil ei dabant, quia magis Ecclesiam quam eum diligerent.* Charta Philippi Aug. an. 1180. in Tabulario Cluniacensi Bibliothecæ Thuanæ: *De hominibus villæ dantibus 4. solid. sive 5. habebit Præpositus noster pro Salvamento 12. denar. &c.* Et infra: *Cæterum definitum fuit, & à nobis concessum, quod homines ad damnum aliquod Ecclesiæ non suscipiemus manutenere, sed ratione Salvamenti quod habemus Monachi omnia sua in nostra potestate salva facere curabimus, & hoc Salvamentum tali lege suscepimus, quod extra manum nostram nequaquam mittere poterimus, &c.* Charta de Chableiis in Tabulario Campan. Thuano fol. 189. *Cenes habet census suos apud Chableie, in*

quibus habent vendas & homines suos, & motum, & plurens circa motum, & domos in castro & in burgo. Item habet avenam & vinum pro Salvamento, & denarios. Occurrit præterea apud Hugonem Fleviniacensem in Chronico pag.242. 245. in Gestis Abbatum S.Germani Autissiod. cap.13. & passim in veteribus Tabulis, quæ habentur in Chronico S.Benigni pag.432.459.460. in Chronico Besuensi pag.562. 577.595. in Histor. Vergiacensi pag.44.59.145. Ducum Burgundiæ pag.4. 20. 21. apud Chiffletium in Beatrice Cabilonensi pag.42. Roverium in Reomao pag. 223. Perardum in Burgundicis pag. 88. 188. tom. 4. Spicilegii Acheriani pag. 242. tom. 8. pag. 157. &c. Vide *Commendatus*, *Commendatio* 2. *Salvatucia* & *Tensamentum* in *Tensare*.

¶ SALVAMENTUM, SAUVAMENTUM, *Droit de Sauvement*; in Aresto Consilii Regii ann. 1582. Idem quod *Vintenum*, quo jure dominus feudi percipit vicesimam fructuum in terris vassallorum, eoque tenetur muros castrorum reficere suis sumtibus ad subditos suos ab hostium incursibus *salvandos*. Charta Guillelmi Comit. Nivernens. ann. 1165. ex Tabular. S. Germani Autiss. *Salvamentum habet dominus Bucardus in ochiis illis in quibus focus est: quæ si hospite & foco vacuatæ fuerint, medietatem Salvamenti in eo anno tantummodo habebit quo seminibus jactis culta fuerint. Omnes ochias hospite & foco vacuas carrucæ S. Germani libere excolit & tunc de illis Salvamentum non habebit. Si iterum hospes ibi missus fuerit, Salvamentum similiter habebit. Salvamentum est mina avenæ in ochia, & duo denarii, & unus panis ivernagii. Si panis non erit, nummus pro pane dabitur.* Martyrol. Eccles. Autiss. apud Marten. tom.6. Ampliss. Collect. col.691. *Eodem die* (pridie Idus Febr.) *obiit Robertus hujus Ecclesiæ Episcopus, qui ... molendinum subtus murum ab Atone acquisitum, fratribus hujus Ecclesiæ concessit & Sauvamentum duplex à Palvereno ... removit.* Obituarium ejusdem Eccles. Ms. 13. sæc. *Obitus Roberti Episcopi ... debet Capitulum .. pro duplici Salvamento quod dedit apud Palverenum.* Rursum ad diem 6. Febr. *Obitus Agnetis Comitissæ, quæ ordinatione testamenti sui super Comitem Petrum maritum suum reliquit: qui considerans devotionem & reverentiam quam decanus & canonici circa sepulturam ejus exhibuerant, Salvamentum quod in potestatibus de Perreno & Chichiriaco habebat, tam in avena quam trussis, panibus & denariis Autissiodorensi Ecclesiæ quitavit.* Quæ quidem præstatio cum 10 avenis exsolvebantur, *Salvamentum avenarum*, nuncupabatur, quod alibi dicitur *Avenagium*, vel *Costuma avenæ*: cum in vico, *Salvamentum de vino* vocabatur, ut in Enumeratione bonorum ejusdem Capituli Autiss. 13. sæc. legitur: *Salvamentum de vino apud Mareiacum.* Vide Salvaingum de Usu feud. p. 222. 231. & Choppin. lib. 2. tit. 4. p. 95.

SALVAMENTUM, Prædium ipsum, quod *salvatur*, vel protegitur, pagus, villa. Tabularium Prioratus de Paredo fol.95. *Simili modo fecit & de aliis hominibus vicinis supradictis manentibus juxta Salvamentum, quod dicitur Grausmont.* Idem Tabularium fol. 120. *Dedit quoque* (Hugo Comes Cabilonensis) *Salvamentum quod in ipso monte est in circuitu ejusdem Ecclesiæ, & concessit usque constitutis liberum eum & salvum esse perpetualiter.* [Charta ann. 980. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col.137. *Adhuc autem donat prædictus Comes* (Milo) *illi Ecclesiæ* (S. Michaelis Tornodor.) *mansos duos vestitos cum appenditiis suis in villa quæ dicitur Soissiacus cum ejus Salvamento*; nisi sit præstatio, de qua paulo ante, vel ipsius loci districtus seu ambitus infra quem privilegia & immunitates continentur: qua notione accipiendum videtur.]

¶ SAUVAMENTUM, in Codice Censuali Episc. Autiss. ann. circ. 1290. *Et si fuerit de suo orto, & ortum sit de Sauvamento, nihil debet.* Rursum: *Bos, vacca, aut alia bestia, si fuerit de Sauvamento Comitis, nihil debet.*

SALVATIO, Eadem notione. Hist. Abbat. Condomensis p.463. *Duo fratres Garsius Dux, & Guillelmus Dux, cum Ecclesiasticis suis, qui secundum Ecclesiæ jure hæreditario possidebant, omnes in unum coadunati dederunt ... tali namque conditione, ut si ibi fieret Salvatio, omnes supradicti qui inibi ad manendum venirent, cæterique qui se sub ditione ipsius Salvationis ponerent, quisque pro domo sua sive collario censum sancto Petro tres aut duos denarios singulis annis redderent.* Vide *Mensura*.

¶ 2. SALVAMENTUM, Conditio, exceptio, Gallis *Reserve*. Charta Ansbaldi Abb. Prum. an. 867. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 185. *Ut res memoratas & mancipia cum tali tenore & Salvamento, usufructuario teneas & excolas, ut nullum detrimentum aut calumnias domus Dei ubi conlatæ sunt sustineant.* Vide *Salvare* 6.

¶ 3. SALVAMENTUM, vox nautica, *Sauvement*, Locus in quo naves a ventis *salventur*. Miracula MS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Venit ad bonum portum & Salvamentum.*

¶ 3. SALVAMENTUM. *Ponere debitum in Salvamento curiæ*, id est, pecuniam debitam deponere apud curiam, Gall. *Mettre en depot, Consigner*. Statuta Cadubrii lib. 2. cap.55. *Quod si aliquis debitor præsentaverit suum debitum creditori, .. & creditor noluerit accipere .. tunc dictus debitor dictum debitum ponat in Salvamento curiæ, &c.*

¶ SALVANS, Testis apud Hispanos. Vide *Salva* 1.

1. SALVARE, pro *Servare*, vel *reservare*. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis ann. 915. *Scrinios* (legendum *Scrinios*, vel *Scrinia*) *paria* 2. *ad vestimenta sacra Salvandum.* [Statuta Mutin. rubr. 370. f. 74. v. *Sulturii teneantur custodire & Salvare clausuras, terras, &c.* Itali *Salvare*, eadem notione, usurpant.]

2. SALVARE, Salvum & incolumem præstare. Capitula Caroli Calvi tit. 42. part. 2. c. 2. *Ut omnes nostri fideles veraciter sint de nobis securi, quia quantum potuerimus, unumquemque secundum sui ordinis dignitatem & personam honorare & Salvare, ac salvatum conservare volumus* [Pluries occurrit.]

¶ 3. SALVARE DEBITA, Solvere, nomina sua expedire, Gall. *Acquitter ses dettes*. Statuta Vercell. lib. 1. f. 13. *Item teneatur potestas mobilia quæ invenerit penes clavarios & alios officiales Communis esse, in debitis Communis ponere & debita Communis Salvare & expendere in negociis & utilitatibus Communis.*

¶ 4. SALVARE, De salute falso securum reddere, Gall. *Flatter du salut*. S. Bonaventura lib. 2. Compend. Theol. verit. c. 52. *Cavenda conscientia nimis larga & nimis stricta: nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem; prima sæpe Salvat damnandum, secunda è contra damnat salvandum.*

5. SALVARE, pro *Salutare*, Salutem impertiri, Gallis, *Saluer*. Vita S. Cutberti Episc. lib. 2. n. 3. *Frater autem sic veniens & perficiens, benedictus & Salvatus ab eo abiit.* [Vide *Salvatio* 4.]

¶ 6. SALVARE, Excipere, secernere, Gall. *Excepter, reserver*. Consuet. Bregeriac. art. 22. *Item, exstitit potestatum & protestantur, & Salvatum & Salvant, tam per dictum dominum quam per dictos Syndicos nominibus quibus supra & eorum quemlibet, quod propter hujusmodi consulatum & universitatem, quem & quam sic de novo sunt dicti habitatores habituri, dicti dominus & Syndici non intendunt renunciare nec renunciant, imo in quantum possunt sibi Salvant, &c.* Sauver, eadem notione, in Assisiis Hierosolym. c. 205. *Mais si celui*

celui qui fait hommage si comme est dessus dit, en chief Seignor a fait avant hommage en ligesse à homme ou à femme, qui ne soit homme dou chief Seignor, il le doit Sauver, à l'hommage faire, pource que nul qui est homme d'autroy ne peut apres faire hommage à autre, se il ne Sauve son premier Seignor. Vide *Salvamentum* 2.

¶ 7. SALVARE, Vox fori Hispanici. Vide *Salva* 1.

¶ SALVARIA, Refugium, Gallis *Refuge*. Dicitur de eo quod occulte recipitur ut *salvetur*. Statut. Caroli Comit. Provinc. ann. 1278. ex Cod. Mss. D. *Brunet* fol. 68. v. *Nullus civis Accelatis à festo S. Michaelis ultra audeat accipere bestiam extraneam in Salvaria, seu in feandem in baylia sua.*

¶ SALVATARIA, Quod ob ejusmodi refugium præstitum exsolvitur. Charta ann. 1178. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 196. *Retineo tamen mihi feudales correatas, & medietatem pretii Salvataria bestiarum extranearum, quæ ibi advenerint.*

¶ SALVARIUM, Locus ubi pisces *salvantur* seu servantur, nostris *Sauvoir*. Charta Matthæi Abb. Fusniac. an. 1125. ex Tabular. S. Medardi Suession. *Possidebit istud Salvarium libere tali conditione, quod ipse* (Thomas de Couciaco) *sine assensu Ecclesiæ nostræ, nec Ecclesia nostra sine assensu ipsius aliquod stagnū sive Salvatorium* (sic) *seu novum molendinum in territorio de Laudusies de cetero facere poterimus.* Hujus Chartæ titulus est, *Ce est li Chartre d'ou Sauvoir de Laudousies.* Alia ibidem ann. 1237. *Recognovimus etiam quod nos non possumus nec debemus piscari in vivariis vel Salvaria de Landusia.* Aliud esse *Salvarium* à vivario probat ejusdem Abbatis Charta an. 1239. ex eodem Tabular. *Licebit fatere repiscari pisces Salvariorum, si forte Salvaria loco vivariorum ibidem fieri contigerit.* *Poisson mis en Serve*, in Consuet. Nivern. tit. 26. art. 5. Vide *Salvatorium*.

¶ SALVASINA, Ferina caro seu ferarum silvestrium. Gall. *Sauvagine*, Ital. *Salvaggina*. Statuta Massil. lib 1. cap. 49 §. 3. *Item, statuimus quod aliquis extraneus vel civis non possit vendere ... carnes recentes nisi in macello Communis, vel macello tholonei, exceptis Salvasinis, & exceptis carnibus prohibitis quas licet vendere in boccaria.* Statuta Astens. c. 99. fol. 35. *Ordinatum est quod aliqua persona non audeat emere extra civitatem Asten. prope civitatem per tria miliaria infrascripta victualia, scilicet aliquam Salvasinam, pullos, caseum, &c.* Statuta Mont... egal. fol. 280. *Item statutum est quod pisces recentes & aliæ Salvasinæ teneantur ad vendendum, ut infra... Omnes piscatores & venatores teneantur apportare omnes pisces & Salvasinas, &c. Salvasina cassa*, in vet. Inquesta apud Columbum in Episc. Vasion. lib. 2. num. 26. 29. *Chasse sauvagine.* Vide *Salvago*. *Salvaticine* & *Sylvaticus*.

¶ SALVATARIA, Præstatio à tenentibus facta dominis, pro tutela ac protectione personarum ac rerum suarum. Charta ann. 1262. ex Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Item actum est quod si dominus Comes vel aliquis ejus nomine aliquod homagium, vel fidelitatem, vel Salvatariam receperit ab hominibus Hospitalis prædictorum locorum, ... illud homagium, vel illam fidelitatem seu Salvatariam desamparant libere ac remittunt.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Excepto uno modio hordei annuali quod habitatores dictæ villæ de Muro-veteri ... solvere tenentur ac teneantur in Montepessulana, pro Salvataria eidem domino Regi domino Montispessulani.* Vide *Salvamentum* 1. Alia notione occurrit in *Salvaria*.

¶ SALVATERRA dicta Massiliæ campana, cujus sono monebantur incolæ ut intra ædes suas, nocte adveniente, sese reciperent, sicque a furtis nocturnis *salvarentur*: unde vocis etymon. Statuta Massil. lib. 5. cap. 4. *Statuimus . . . quod nullus de cætero vadat per civitatem Massiliæ, vel suburbia civitatis contigua de nocte, ex quo campana quæ dicitur Salvaterra sonata fuerit, sine lumine.*

¶ SALVÆTERRÆ, Gall. *Sauveterres*, appellata quædam castella munita quod incolas salvos ab hostium incursionibus præstarent. Vide Valesium Notit. Gall. pag. 499. & infra *Salvitas*.

SALVATGE, Salvamentum, salvus conductus, protectio, tuitio. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Catalaniæ Mss. *Item statuimus quod nos nec aliquis alius homo demus aliquid alicui joculatori, vel joculatorie, sive Soldatariæ, sive Militi, Salvatge, sed nos vel alius nobilis possit eligere, & habere ac ducere secum unum joculatorem, & dare sibi quod voluerit.*

¶ SALVATICINA, Italis etiam *Salvaticcina*, ut supra *Salvasina*. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 75. v. *Item quod becharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas Salvaticinas in civitate nec districtu civitatis Vercellarum.*

¶ SALVATIZINA, Eadem notione, in Chron. Placent. Johann. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 981. *In cunis dant in hyeme zelatinam Salvatiginarum, & caponum, & gallinarum, & vitelli, vel zelatinam piscium.*

SALVATICUS. Vide *Sylvaticus*.

¶ 1. SALVATIO, Salus, vita æterna; *Salut*, eadem notione usurpamus. Concil. Ovetense inter Hispan. to. 3. pag. 159. *Et ante sæcula ad fidelium Salvationem præservit.* Synodus Constant. an. 1416. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. Mss. pag. 71. *Et ideo quantum nobis ex alto permittitur eos ad salutem atque Salvationem perducere viis & modis congruentibus jam diu laboravimus.* Occurrit passim apud Asceticos Scriptores, *Sauvement*, eodem significatu, in Charta ann. 1433 apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britann. col. 1027. *Desirante pourvoir à nostre ame de salut convenable & ordener des choses de quoy nous devons & suymes tenuz ordenner pour nostre Sauvement, &c.*

¶ SALVATIO, Salus, incolumitas. Charta Ludovici Pii ann. 814. inter Probat. tom. 1. novæ Histor. Occitan. col. 41. *Et ubicumque advenerint, per vos Salvationem & defensionem habeant.* Capitula Caroli Calvi tit. 19. §. 1. *Quod vobis consilium donaveritis ad nostri senioris fidelitatem & vestram Salvationem, voluntarie feceritis.* Rursum occurrit tit. 26. tit. 35. §. 8. &c.

¶ 2. SALVATIO, Immunitas data loco, vel Ecclesiæ, aut Monasterio. Charta an. 1045. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 105. *Sunt autem termini ejusdem, quos omnium decrevimus esse Salvationem, ex una parte, &c.* Charta Gotafredi Magalon. Episc. an. 1098. apud Staphanot. Antiquit. Benedict. Claromont. Mss. pag. 363. *Gotafredus Magalonensis Episcopus & Berengarius Agatensis Episcopus ... constituerunt & laudaverunt, & dederunt ad Ecclesiam S. Vincentii sexaginta passus pedum versus omnes partes, & fecerunt Salvationem, & posuerunt terminos, &c.* Charta an. 1146. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 515. *Hoc autem facio ob causam Salvationis monasterii prænominati S. Johannis, & omnium eorum quæ ad ipsius possessionem pertinent.* Vide *Salvitas*.

¶ 3. SALVATIO, Prædium ipsum quod *salvatur* vel protegitur. Vide in *Salvamentum* 1.

¶ 4. SALVATIO, pro Salutatio, eadem certe notione, in Consuet. antiquit. Canon. Regul. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1219. *Quod si forte aliquis jussu Abbatis Salvationem Episcopi vel Abbatis capitulo præsentaverit, humilient se, pro Episcopo quidem ponendo manus usque ad terram; sed ad Salvationem Abbatis inclinent ad se tantum.* Quo spectat S. Wilhelm. in Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 56. *Quasdam vero legationes minores*

nores quidem non stando, sed quando sibi visum fuerit, sedendo dicit... Episcopis, & Abbatibus, .. ut Ducibus hæc exhibenda est reverentia, ut tantum Salutationes eorum à stantibus, cætera autem à sedentibus dicantur. Vide *Salvare* 5. *Salutem mandare* post *Salus* 4.

¶ SALVATIONIS BREVE, Litteræ quæ navigantibus concedebantur. Vide *Brevetus* col. 1303.

¶ SALVATIONES, Gall. *Salvations*, vox forensis, Adversæ infirmationis refutatio. Arestum Parlamenti ann. 1484. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 136. *Titulis & munimentis partium prædictarum contradictionibus litterarum & Salvationibus eorumdem.* Aliud ann. 1531. inter Privil. Ordin. S. Johan. Hierosol. p. 252. *Hinc inde contradictis etiam & Salvationibus respectiones traditis & productis, ac tandem in jure impunitatis.* Vox etiam in reddendis rationibus usurpata, qua significantur scripta ad tuendas debiti & expensi rationes prolata. Vide Consuet. Hannon. cap. 64. 68. & supra *Salva* 1.

¶ SALVATIZINA. Vide *Salvaticina*.

1. SALVATOR, in Gloss. Lat. Græc. Σωτήρ. Ita Jesum Christum passim vocant SS. Patres, etsi vocem parum Latinam censeant nonnulli. Sed eos à calumnia liberat Paulus Manutius in hæc verba Ciceronis in Verrem orat. 2. *Eum non solum Patronum istius insulæ, sed etiam Soterem inscriptum vidi Syracusis. Hoc quantum est? Ita magnum, ut Latino verbo exprimi non possit: is enim Soter, qui salutem dedit.* Ubi Manutius: *Soter Græcum nomen esse, & eum significare, qui salutem dedit, ipso constat interprete Cicerone: quo patet communis error eorum, qui Jesum Christum, cujus immortalia merita nulla satis uno verbo exprimi Latine queunt, Servatorem appellant; aliud enim est servare, aliud salutem dare: servat is, qui ne salus amittatur, aliqua ratione præstat: salutem dat, qui amissam restituit.* Sane habetur vetus Inscriptio, in qua Jupiter *Salvator* dicitur: *Jovi custodi Quirino Salvatori pro salute Cæsaris Nervæ Trajani Aug. Col. Sarmiz.* Marius Mercator lib. Subnotat. c. 8. *Ut vero & proprie Christus sit ei etiam Jesus, quod in Latinum eloquium Salvator exprimitur.* Sedulius lib. 1. de Christo, ut cæteros prætercam:

Sic delicta fugans Salvator noster gerendo
Tersit, & à sacris procul evanescere jussit.

Vide Julium Nigronium in Regulas Societatis Jesu, ubi dissertationem hac de re instituit, ut & Olaum Borrichium lib. de Lexicis Latinis, & lib. de Variis linguæ Latinæ ætatibus.

2. SALVATOR, Dominus, qui *salvamentum* (de quo supra) percipit. Chronicon Besuense pag 595. *Hugo qui pro salvamento Crilliacensis villæ, Salvator dicebatur.* Charta Aganonis Episcopi Augustod. in Tabular. ejusdem Eccles. *Deinde quidquid illis injuste à præfato Salvatore cognovimus fuisse superpositum... irritum fecimus.* Charta Alani Episcopi Altisiodor ann. 1166. in Tabular. S. Hilarii Magni Pictavens. *In terris & nemoribus S. Hilarii, de quibus idem Gibaudus suo tempore Salvator erat.* Et infra: *Si forte sui homines aliquam feram ceperit in terra S. Hilarii, medietatem debet habere Abbas, & aliam Salvator. Homines S. Laurentii pro nulla re messem Salvatori, nec suis servientibus, nec aliquid pro pastu dant, neque dare debent.* Alia Ricardi de Dampetra an. 1247. in Tabulario Feodorum Eccles. Lingonen. *Ita quod dictus W. Salvator, & dominus Pontio de Domno Martino erunt inter homines Episcopi.* Tabular. S. Germani Pratensis: *In festo S. Bartholomæi persolvunt homines de Tirodo Salvamentum suum hoc modo: ipso die debet venire ministerialis Salvatoris cum rectumine ejusdem villæ, & recipere consuetudinem domini sui.* Tabularium Archiepiscopatus Arelatensis, circa annum 1115. *Reddiderunt & dimiserunt eis Salvatores qui fuerunt de genere Sacerdotali, & omnes fivales, (feudales) sed in Salvatoribus retinuerunt 18. denarios per censum.* Ubi nescio an hoc loco *salvatores* non sint ipsi qui *salvamentum* reddebant, tenentes.

¶ SALVATORIA, Tutela, protectio. Charta Guillelmi *de Baux* Principis Arausi. an. 1202. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Insuper recipimus in nostra Salvatoria, & securitate, protectione, & appartenentiis dictum domum S. Trinitatis Massiliæ.* Vide supra *Salvamentum* 1.

1. SALVATORIUM, Vivarium piscium. Charta Henrici Archiepisc. Senonensis an. 1257. apud Sammarthanos: *Tempore etiam regalium utatur Rex & successores piscibus fossatorum & Salvatoriorum ad dictum manerium spectantium, eo modo quo piscibus aquarum ad dicta Regalia spectantium tempore Regalium uti debent.* Alia an. 1280. ex Tabulario Fossatensi fol. 139. *Cum jardino, fossa, seu Salvatorio piscium.* *Poisson en Sauvoir est meuble portable*, in Arresto an. 1279. in Regesto Parlamenti B fol. 51. [Vide Consuet. Paris. ann 91. *Salvorium* & *Servatorium*.]

¶ 2. SALVATORIUM dicitur de Monasterio ubi quis à mundi periculis tutus *salvatur* seu servatur. Vita S. Bernardi inter ejusdem Opera tom. 2. col. 1202. *Quos ille protinus de mundi periculo, tamquam de marinis fluctibus extractos, & vehiculis conductis impositos in Salvatorium Claræ-vallis inferre non distulit.*

¶ SALUCIUS, Nummus aureus Francicus, vulgo *Salut*. Vide in *Moneta regis*. Processus de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii p. 622. *Sexcentos Salucios auri acceperat.* Vide *Salus* 3. & *Salusia*.

¶ SALUTADOR, vox Hispanica, Præstigiator, incantator. Conc. Mexic. an. 1585. inter Hispan. tom. 4. pag. 373. *Nemo itidem in posterum eorum officium exerceant, qui per verba aut per benedictionem mederi morbis dicuntur, Hispanice Salutadores, Ensalmadores o Santiguadores nuncupati.*

SALVE REGINA, Sequentia, quam composuit Petrus Episcopus Compostellanus, ut auctor est Durandus lib. 4. Ration. c. 22. Quando is vixerit, non comperi: sed istius sequentiæ, ut & alterius *Alma Redemptoris*, &c. meminisse videtur Abbo lib. 1. de Bellis Parisiacis p. 507. edit. Duchesnii.

☞ Ordini Prædicatorum acceptum refert tota fere Ecclesia usum cantandi *Salve Regina* post Completorium: quod Parisiis in domo S. Jacobi ortum habuisse circa an. 1220. docet Brevis Hist. Conventus Paris. Fratrum Prædicat. apud Marten tom. 6. Ampliss. Collect. col. 551. *Ideo ordinatum est in quodam capitulo generali, ut pro conservatione & prosperitate ordinis, ita laudabilis processio a conventu incæpta per totum ordinem fieret, ad quam fratres omnes cum devotione insimul convenerent; & in hoc postea multi imitati sunt fratres, Salve Regina eorum modo cantantes.* Huic instituto originem præbuere horrendæ diaboli visiones variæque afflictiones quibus fratres vexabat; quas statim fieri desiisse, atque institutum pluribus, & quidem manifestis signis, approb. se sacram Virginem, testis est laudatæ Hist. Auctor, quam consulere licet, cui hæc placent. Vide *de Moleon* in Itin. Liturg. p. 194.

¶ SALVETAS. Vide *Salvitas*.

¶ SALVEZIA, Commodum, tuitio, custodia, Gall. *Conservation, garde*. Charta ann. 1321. tom. 2. Hist. Dalph. p. 192. col. 1. *Quia etiam prædictus D. Hugo facit & constituit virum nobilem D. Humbertum de Choulay militem castellanum suum castrorum Bellifortis, Flumeti ... tenendorum per dictum D. Humbertum ad salvum & Salveziam dicti dom. Fucigniaci.* Ibidem infra: *Ad salvum & commodum ipsius dom. Fucigniaci.*

¶ SALVIA, Mensura vinaria; nisi mendum sit pro

Salma, in Charta an. 1220. apud Stephanot. tom. 1. Fragment. Hist. MSS. *Ebolus Vicecomes de Ventadorio assignavit de forestæ 10. modios siliginis, 12. Salvias vini, & 5. solidos annuatim recipiendos.*

¶ SALVIARIA, perperam pro *Saliaaria*, in Vocabul. utriusque Jur. *Salviaria dicuntur ea quæ dantur pro salv. Etiam dicuntur postoria.*

¶ SALVIATUM, Leguminis species Ceremoniale MS. Eccl. Vivar. an. 1362. *Die vero Veneris cicera rubea, & die Sabbati Salviatum comedebant.*

¶ SALVICINA PRATA, Salinaria, ni fallor, Gall. *Marais Salans*: unde *Salaricia* legendum puto. Vide *Salaricia terra*. Diploma Willelmi Ducis Aquit. an. 1026. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 268. *Concedo ... alteram* (villam) *quæ vocatur Solaco ... cum marisco & cum montaneis, cum pinna, cum piscatione, cum cuncta prata Salvicina capiente.*

¶ SALVIETA, Mantile, Gallice *Serviette*. Statuta Card. Trivultii pro Monast. S. Victoris Massil. an. 1351. *Elemosinarius teneatur providere de mappis, Salvietis, & vasibus seu bacinis ad lavandum pedes pauperum.*

¶ SALVIFICARE, Salvum facere, apud Vulg. Interp. Johan. 12. 27. & in Translat. S. Jacobi tom. 3. Concil. Hispan. p. 123. Godefridi Viterb. Pantheon apud Murator tom. 7. col 442.

Nam puero pueri pietate volunt misereri,
Judicio cæli Salvificandus erit.

¶ SALVIFICATIO, σωτηρία, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SALVIFICATOR, Salvator, apud Tertull. de Pudicit c. 2. *Salvificator* (Deus) *omnium hominum, & maxime fidelium.* Vide *Salvator* 1.

¶ SALVIGARDIA. Vide *Salvagardia*.

¶ SALVINCA, ut *Saliunca*, quomodo etiam forte legendum est. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot col. 162.

In spem vivendi currunt ad opes, moriendi
Lethiferos gustus, ut fuat Salvinca, cicuta,
Elleborum, lapan, lolium, zizania mandant.

SALVIOR, Comparat. ex *Salvus*. Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 285. *Sed magis ois, si Dominus posse dederit, augere desideramus, ut & ipsi, & vos, & nos Salvatores simus, & Deo potius, ipso adminiculante, placere mereamur.*

¶ SALVISTRUM, mendose pro *Salpistrum*, vel quid simile, Salnitrum, *Salpetre*. Litteræ Richardi II. Reg. Angl. ann. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Unam pipam pulveris Salvistri, &c.* Vide *Sallepetir*.

SALVITAS, Immunitas data loco vel Ecclesiæ aut Monasterio à Principibus. Tabularium Monasterii de Regula fol. 39. *Sint igitur isti Monachi in subjectione Regis, ad locum Salvum faciendum, non etiam ad aliquod persolvendum.* Quæ quidem *salvitas* suis limitibus constabat, ut multis docuit Marca lib. 5. Histor. Beneharn. cap. 13. n. 3. ut & Catellus in Hist. Tolosana p. 194. ἡ τῶν ἐποικοσκιτεία, in Nov. 17. Justiniani c. 7. Vide *Dextri*. Charta an. 1132. apud eumdem Catellum lib. 5. Rerum Occitanarum p. 786. *Qui præsentes erant Episcopi locum ad eamdem Salvitatem circumeundo designaverunt, & ejus continentiam crucibus infixis terminaverunt. Quæcunque igitur persona quicquid infra easdem cruces continetur, invaserit, prædatus fuerit, aut vexationibus fatigaverit, vel ad hoc consilium seu auxilium subministraverit, ita ut vel incolam vel peregrinum, sive omnino aliquem in præfata Salvitate læserit, aut quicquam abstraxerit, ex autoritate P. C. T. SS. anathematizaverunt, &c.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ an. 1027. *Concedo ad Basilicam S. Crucis Burdegalæ Salvitatem illius loci, & alladium liberum, & villam S. Macarii, ubi ipse B. Macarius ... requiescit.* Tabularium S. Petri Generensis: *Gasto Vicecomes Benebarnensis juravit Salvitatem in Castella cum omnibus suis Vicecomitatus optimatibus.* Idem Vicecomes in Tabulario Palensi: *Juravit libertatem & Salvitatem ipsius Ecclesiæ, & securitatem omnium hominum, & rerum cunctarum, quæ ad Monachos pretinent.* Charta an. 1150. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 218. *Qui scienter occidit hominem injuria, non defendat eum Ecclesia, neque claustrum, neque Salvitas.* [Charta Alexandri III. PP. an. 1167. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1347. *Insuper etiam omnes Salvitates quæ à multis retro temporibus in villa quæ conjuncta est monasterio vestro & in terminis ejus rationabiliter constituta sunt, præcipimus perpetuo inviolabiliter observari ... prohibentes ne quis Salvitates & securitates ipsas, quæ pro communi utilitate monasterii & hominum constitutæ sunt, ausu temeritatis infringat.*] Edictum Nunonis Sancii D. Rossilionis de Treuga tenenda ann 1217. *Item immunitates & Salvitates Templi & Hospitalis Hierosal. sub eadem pace constituimus. Statuimus tamen quod de cætero domus Templi & Hospitalis vel alius venerabilis locus religiosus non recipiat novas Salvitates sine consilio D. Episcopi & Vicarii nostri.* Concilium Rossiacense ann 1258. c. 2. *Infringunt Ecclesias, & violant Salvitates, &c.* Charta Hugonis Bruni, Comitis Marchiæ pro libertatibus Bellaci, in Regesto Inculismensi Cameræ Comput. Paris. p. 46. *Cum concordassent inter se, & etiam juramento firmassent consuetudines, & Securitates castri & villæ de Belac se fideliter observaturos, & metas etiam & terminos posuissent, infra quos omnes homines, Milites, clientes, burgenses rustici securitatem haberent, ... eodem modo consuetudines & Securitates & metas & terminos eosdem, infra quos nullus, qui jus facere velit & possit, capiatur. Metæ videlicet & termini sunt isti.* Vide *Bannus sacer* col. 977. & *Salvatio* 2.

¶ SALVETAS, Eadem notione. Charta an. 1015. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 169. *Et facio hoc propter amorem Dei, & S. Petri, & S. Mariæ & S. Geronti, & propter emendationem de Salvitate quam infregi, quando Bernardum apprehendi.*

¶ SALVITAS, Castrum, cujus monumentis ab externa vi defendi & *salvari* possunt incolæ. Charta an. 1228. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 288. *Datum apud Salvitatem Lauremansis, &c.* Vide *Salvaterra*.

¶ SALUM, *Mare*, ἅλς, in Gloss. Lat. Græc. Charta Pipini II. ann. 761. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 275. *Hunc Beatus Petrus ex hujus mundi Salo, hamo fidei ad tranquillum sanctæ Ecclesiæ transtulit portum.* Latinis notior vox pro ora maris, tametsi pro mari usurpat Virgilius.

¶ SALUMEN, Ital. *Salume*, Salsamentum, Gall. *Saline*. Conventiones civitatis Saonæ ann. 1526. *Item pro piscibus salsis, sive Saluminibus, ac etiam recentibus, coctis, &c.*

1. SALVO, Præter, quomodo nostri *Sauf* dicunt. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 1. Observantiar. Regni Aragon. *Habeatis cavallerias, ubique tenentur servire Domino Regi, Salvo in mari, &c.* [*Saus* & *sauve* olim nostris. Charta an. 1260. apud Lobinell. tom. 2. Hist Britan. col. 402. *Sauve nostre foi vers nostre seignor le Roy de France, des fiez & des terres que nos tenons & tendrons de lui, & Saus ses services deuz, &c.*]

¶ 2. SALVO, Diligenter, tute, Gall. *Seurement*, vel *Seurete*. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1219. apud Rymer. tom. 1. pag. 228. *Teneantur in prisona nostra, & Salvo custodiantur.* Alia ejusdem Reg. an. 1255. ibidem p. 562. *Noveritis nos dedisse ... nostrum Salvum & securum conductum veniendi ad nos ... Salvo morandi & Salvo redeundi ad partes quo voluerint.* Rursum alia ann. 1260. ibidem pag. 713. *In veniendo ad nos, in regnum nostrum ubicumque, & ibidem moram Salvo & securo*

con-

contrahendo, ac libere, Salvo & secure in regnum suum revertendi, &c.

¶ SALURA, Mensura aridorum, in Informat. pro passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. *Item portabit* (navis de tribus copertis) MMM. *Saluras bladi & plus.* Haud invitus *Salmas* restituendum putarem, ni *Salsarium* eadem occurreret notione. Vide *Salsarium* 2.

1. SALUS, Græcis σαλός, Stultos. Hinc sancti quidam διὰ τὸν Χριστὸν σαλοὶ appellati, quod μωρίαν simulando, pietatem insignem hoc stultitiæ velo pro Christo occultaverint. In iis Græci memoriam colunt in Menæis S. Symeonis 21. Julii, & S. Theodori 25. Februar. Adde Evagrium l. 4. c. 33. 34. &c. Palladius in Hist. Lausiaca c. 42. Τμεῖς ἐστε σαλοί, ubi vetus Interpres: *Vos estis fatuæ.*

2. SALUS, ita Baptismi Sacramentum appellant Christiani. Lexicon Græc. MS. Reg. cod. 2062. Βάπτισμα, ἄφεσις ἁμαρτιῶν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος. S. Athanasius Orat. in S. Pascha edit. Combefisii p. 537. Εὐχὴν σωτηρίας ... baptisma vocant. S. Augustinus contra Pelagian. l. 2. c. 24. *Optime Punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud quam Salutem, & Sacramentum corporis Christi nihil aliud quam Vitam vocant.* Idem de Urbis excidio c. 6. *Baptismum extorquebat quisque à quo poterat. Non solum in Ecclesia, sed etiam per domos, per vicos ac plateas Salus Sacramenti exigebatur.* Salvianus l. 6. de Gubernat. Dei. *Tenemus symbolum, & evertimus, confitemur munus Salutis pariter & negamus. Ac per hoc ubi est Christianitas nostra, qui ad hoc tantummodo Sacramentum Salutis accipimus, ut majore postea prævaricationis scelere peccemus? Salutarem baptismum consequi,* apud Luciferum Calar. lib. 1. pro S. Athanasio. Rupertus Abbas in Vita S. Heriberti Archiep. Coloniensis n. 23. de baptizato: *Tradidit Sacramentum Salutis, non personæ intendens, sed creaturæ formatæ ad imaginem Dei.*

3. SALUS, & SALUT, Nummus aureus in Francia ab Henrico V. Rege Angliæ cusus, sic dictus quod in ea efficta esset Annunciationis Deiparæ seu salutationis Angelicę figura. Occurrit in Chronico sub an. 1420. [Vetus Instr. inter Acta SS. to. 1. Maii p. 64. *Et promittuatur pro pretio viginti tria scuta in Saluts, tastarts & besoods solvenda.* Testam. Philippi Boni an. 1441. apud Miræum to. 2. p. 1260. *Possint quotiescumque velint id omne à dicto nostro Cancellario ejusque heredibus summa decem millium aureorum, Salus dictorum ... redimere.* Ibid. pag. 1261. *Legamus ... gemmam valoris 100. aureorum, quos Salus vocant, in memoriam nostri.*] Vide *Moneta*, *Salucius* & *Salutia*.

¶ 4. SALUS, Preces vespertinæ, vulgo *Salut*, apud Robert. *Goulet* in Compend. Jur. Universit. Paris. Statuta Collegii de Monte-acuto ann. 1501. apud Lobinell. to. 5. Hist. Parif. *p. 734. Similiter, si Saluti serotinæ deesset, nocturnis matutinis, vel horæ tertiæ, ..., mulctaretur pœna.*

¶ SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM, Formula in Epistolis Summorum Pontificum à Gregorio VII primum inducta, non à Clero ut falso olim credebatur; ac demum ab exeunte sæculo 11. in brevibus epistolis, seu rescriptis tantum usurpata. Vide Johan. Garnerium ad Diurnum Rom. Mabill. lib. 2. Diplom c. 2. n. 20. & alios.

SALUTEM MANDARE, Salutare. [Capitul. Caroli Calvi tit. 20. §. 1. *Mandat vobis senior noster Salutes.* Rursum tit. 21. §. 1.] Bernardus Monachus in Consuet. Cluniacensib. MSS. c. 1. de Abbate: *Cum alicubi longius à Monasterio moram faciens, mandat Conventui Salutes seu orationes, qui in Capitulo fuerint, petunt veniam super genua in scabellis pedum suorum.* [Vide *Salvatio* 4.]

SALUTES, Eulogiæ, xenia, exenia, seu prestationes, quæ fiebant ultra debitum censum, aut debitam pensitationem, statutis temporibus, sic dictæ, quod qui eas deferebant dominis, *salutem* iis cum ejusmodi xeniis impertirentur. Chartæ Parensales for 24. *Nos & nostri servientes vestri, in Domino vobis dirigimus Salutes.* Chronic. Casauriense l. 4. *Illi autem quos in turre posuerat ... prætereuntes deprædabantur, missas rapiebant Salutes.* Tabular. ejusdem Monasterii ann. 1140. *Promisit in uno quoque anno duas maximas Salutes de piscibus facere.* [Charta an. circ. 1139. in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1008. *Salutes in festis, sicut alia persona servilis, persolvit & portae.*] Petrus Diac. Casin. l. 4. c. 35. *Ut haberet inde omnem reditum ... consuetas Salutes.* Bulla Honorii III. PP. *Universi habitatores castri prædicti teneantur præstare annuatim infirmariæ Casinensi Salutes infrascriptas, videlicet gallinam, & 1. panes, & unum pastillum, vel loco pastilli, unam gallinam, & 12. ova in Nativitate Domini.* Falco Beneventanus p. 123. *Terraticum, olivas, vinum, Salutes, nec ullam dationem de vineis, terris, &c.* Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1137. apud eumdem p. 315. *Redditus, Salutes, angarias, terraticum, &c.* Inscriptio sepulchri S. Benedicti Episcopi Albingann. edita an. 1409. apud Ughellum:

... Et egenis quascunque Salutes
Concedebat enim mutuus amore superno.

Sueno in Hist. Danica c. 5. *Missi sunt itaque legati qui ... regiam convenirent, pariterque Salutes perferrent Imperatoris, & simul ejus donaria regiaque munera offerrent.* Ex his colligi posse videtur, quid sit *salus*, in Canonibus Hibern. l. 33. c. 5. cujus lemma his verbis concipitur: *De modo quo reddet debitor Salutem ratæ.* Id est, quo modo debitor debiti præstationem faciet. Vide infra *Salutatio* 3 & *Visitatio*.

SALUTABILITER. Gloss. Græc. Lat. Σωτηρίως, *Salubriter, Salutabiliter.*

¶ SALUTARE, Salvator. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 28. *Universis sanctæ matris Ecclesiæ filiis ... W. Abbas de Stauleia, ... salutem in vero Salutari.* Charta MS. Wolfgeri Patav. Episcop ann. 1204. *Omnibus Christi fidelibus perpetuam in vero Salutari salutem.* Vide *Salvator* 1.

SALUTATICUM, Idem quod *Salus*, vel jus exigendi ejusmodi *salutes*, sive xenia: perperam enim Goldastus *vectigal pro sale* interpretatur. Hugo Flaviniacensis ann. 755. *Ut nullis hominum Flaviniacensis Ecclesia in omni regno suo teloneum daret, nec de rotatico, bargaatico, pulveratico, mutatico, Salutatico, laudatico, &c.* Charta Dagoberti Regis apud Doubletum p. 656. *Laudaticos, saumaticos, Salutaticos, &c.* Alia Pipini Regis apud Chiffletium in Tornutio p. 193. *Aut portaticum, aut Salutaticum, aut cespitaticum, &c.* Occurrit crebro in Chartis Caroli M. aliorum apud Hedam p. 218. 1. edit. post Aimoinum Brolii p. 264. 265. apud Sanjulianum in Tornutio p. 510. Beslium in Episcopis Pictavensibus p. 28. Duchesnium in Hist Vergiacensi pag. 9. Hubertum in Hist. S. Aniani p. 76. &c. Huc videtur spectare Formula Manumissionis servi apud Rollandinum in Notaria c. 7. rubr. 1. *Et ab omni conditione, gravamine operis, & operarum impositione, tam obsequialium, quæ consistunt in faciendo, ut in assurgendo, Salutando, & similium: quam eorum quæ consistunt in non faciendo, utputa de non vocando in jus manumissorem venia non petita, &c.* Perperam vero *Salutaticum* legit Lindenbrogius in formula solemni 12. & apud Aimoinum l. 5. c. 1. Marculfus l. 2. form. 44. *Quomodo Episcopus in Nativitate Domini ad Regem, Reginam, vel ad Episcopum visitationis*

diri-

dirigit scriptum. Dum generaliter Dominica Nativitatis exultamus adventum, censum debitæ subjectionis desolvere perurgemus: atque ideo Salutationum munia cum Eulogiis peculiaris patroni vestri sancti illius...Clementiæ vestræ direximus, &c. Adde form 45. 46.

1. SALUTATIO. Capitulare Attonis Episc. Basil. ca. 3. *Ut ad Salutationes sacerdotales congrua responsiones discantur, ubi non solum Clerici & Deodicatæ Sacerdoti responsionem offerant, sed omnis plebs devota consona voce respondere debet.* Concilium Wormatiense an. 868. c. 69. *Lectores populum non Salutent.* In Synodo Ticinensi ann. 850. c. 12. vetantur *Pœnitentes publice vacare Salutationibus.*

☞ Dubium nemini est hac voce significari verba, *Dominus vobiscum*, quibus Sacerdos in sacris Liturgiis populum salutat. Idem apertius docet Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. ubi de Missa Sabbati Quatuor temporum, cujus prima oratio absque *Dominus vobiscum* dici solet: *Primo dicitur officium* (i. e. Introitus) *ut moris est, & Kyrie eleison, deinde dicitur oratio sine Salutatione; & post dicitur lectio primo per puerum.* Ibidem ubi de die Parasceves: *Post tractum dicitur oratio, scilicet* Deus à quo & Judas, *quæ absolute dicitur & sine Salutatione & cum* Flectamus. Consule Rerum Liturgic. Scriptores.

¶ 2. SALUTATIO. *Salutationem* vocabant Litteras, quibus Episcopo præsentabatur qui in aliquod beneficium electus fuerat ab iis qui jure patronatus gaudebant. Eodem nomine nuncupabantur Litteræ, quibus quis alterius procurator constituebatur. Harum Litterarum formulæ exstant in Chartulario Meldensi sub hoc titulo: *De Salutatione Abbatissæ Faremonsterii.*

¶ 3. SALUTATIO, Munus, donum. Ambros. Autpertus lib. de Cupiditate, apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 226. *Solent quoque hi muneris ipsius nomen immutare, & dicunt se non munus accepisse, sed Salutationem, quos utique nescio utrum magis stultos, an versutos appellem.* Vide Solutes post Solus 4. & Salutaticum.

¶ 4. SALUTATIO, ADORATIO, Duplex salutandi ratio Albigensibus usitata, apud quos *Salutatio*, Credentium, ut aiebant, erat; *Adoratio*, nondum Credentium. Hæc pluribus variisque in locis describit Limborchius in Histor. Inquisit. Tolos. ac præsertim p. 54. *Item quando heretici de novo veniebant, vel quando recedebant ab eo, Salutabat eos modo heretticali abstracto capucio, scilicet amplexando & tenendo manus super brachia heretici, vertendo & inclinando caput ter, nunc ad dextram, nunc ad sinistram heretici, & dicendo ter Benedicite.* Et p. 61. *Adoravit eum flexis genibus junctis manibus inclinando se ter super unam bancham coram eo & dicendo*, &c. Respondebat hæreticus, *Benedicat vos Christus & nos*; quibus subjungebant discipuli, *Bone Christiane rogate quod perducat nos ad bonum finem.*

SALUTATORIÆ EPISTOLÆ, Quibus quis alicui salutem imperiit. Gesta Felicis Episcopi Apiungitani: *Inde cathedram tulimus & Epistolas Salutatorias, & ostia omnia combusta sunt*, &c. Infra: *Quum Galatius unus ex lege vestra publico Epistolas Salutatorias de Basilica protulerit.* Ubi videtur intelligi Epistolæ, quas sibi invicem scribebant Christiani, quas cum eorum libris igni tradebant Gentiles. Utitur etiam Fortunatus l. 5. Poem 18. cui & *salutatorium* dicitur lib. 8. Poem. 16. 17. 18. ut & Stephano Tornacensi Epist. 230. 2. edit. Adde Andream Mon. l. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bambergensis capite 43.

SALUTATORIUM, *Locus, in quo ad salutandum advenientes excipiebantur.* Papiæ: gret10gh-hus, i. domus salutationis, Ælfrico. [*Salutatorium cubile*, Plinio l. 15. c. 11. nostris *Sale d'entrée*. Gloss. Lat. Græc. MSS. *Salutatorium*, ἀσπαστήριον.] Ordericus Vitalis l. 2. p. 412. *Ecce januas hic disponam, & ad ostium solis ingressum; primo Proaulum, secundo Salutatorium, in tertio Consistorium, in quarto Tricorium, in quinto zetas hyemales*, &c. [Chartar. Farfense ubi fit descriptio palatii Spoletani: *In primo proaulium, id est locus ante aulam. In secundo Salutatorium, id est locus salutandi officio deputatus, juxta majorem domum constitutus.*] Ita *Salutatorium* in Monasteriis virginum appellatur in Regulis S. Cæsarii, S. Aureliani, & S. Donati, & in Concilio Matiscon. I. c. 2. Præsertim vero ita appellata exedra Ecclesiæ adjuncta, ubi Episcopi priusquam sacra peragerent, fidelium salutationes excipiebant, uti colligitur ex Gregorio M. l. 4. Epistol. 53. & 98. & aliis quos laudavimus in Descript. ædis Sophianæ num. 88. [Agnellus in lib Pontif. apud Murator. to. 2. p. 164. *Fecit hic beatissimus Felix Salutatorium unde procedunt usque hodie pontifices ad introitum Missarum, palam populis videntibus.* Vita S. Cæsarii Arelat. sæc 1. Bened. p 672. *Cumque expleto lucernario benedictionem populo dedisset, egredientibus illic mulier quædam in Salutatorio occurrit*, &c.] Adde Vitam S. Ephræmi apud Bollandum n. 3. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. sub fin. *Mulieres tamen intra domum Ecclesiæ non ad Salutandum, non qualibet causa, nec religiosæ, nec propinqua ancilla nulla omnino feminarum introeundi habuit licentiam.*

☞ In *Salutatorio*, ut observat Mabillonius, non modo vestes sacras induebant, sed & causas audiebant, Synodos celebrabant, ibidemque aliquando manebant: quod de Namatio Arvernorum Antistite tradit Gregorius in Hist. l. 2. c. 21. & de Eberulfo in l. 7. c. 22. Vide *Secretarium* 3. Aliud tamen *Salutatorium* abs *domo Ecclesiæ*, cujus meminit variis in locis idem Gregorius, haud dubie Episcopalis ædes ecclesiæ adhærens. Consule, si places, Card. Bona Rer. Liturg. l. 1. c. 24. n. 2. & Menardum in Concord. Regul. cap. 5. §. 25. *Salutatorium*, alia notione, occurrit apud Fortunatum. Vide *Salutatoriæ Epistolæ.*

SALUTATORIUS DIGITUS, *vel index, quod eo fere salutamus aliquid, vel aliquid monstramus.* Ugutio.

¶ SALUTIA, Nummus aureus Francicus, vulgo *Salut.* Mirac. S. Servatii Episc. to. 3. Maii pag. 228. *Et duas Salutias obtulerunt B. Servatio.* Charta an. 1430. apud Rymer. to. 10. p 454. *Pro summa quinquaginta millium Salutiarum auri, ... de quibus quidem quinquaginta milibus Salutiarum auri ... de prædictis quinque milibus nobilium, ad valorem earumdem quinquaginta milium Salutiarum*, &c. Vide *Salucius* & *Salus* 3.

¶ SALUTIUM, Eadem notione, apud Stephanot. in Antiquit. MSS. Aurelian. p. 540. *Dedit nobis duo Salutia auri redditus.*

¶ SALUTIFICATOR, Salvator, apud Tertull. de Carne Christi cap. 14. de Resurr. Carnis cap. 47. adv. Marc. lib. 5. cap. 15. & de Pudicit. cap. 2. Vide *Salvificator.*

¶ SALUTIGERULUS, ἱεροκήρυξ, in Gloss. Lat. Græc. Vox à Plauto usurpata Aulul. act. 3. sc. 5. pro eo qui alterius nomine salutem fert. *Salutigerus*, eadem notione, apud Apuleium de Deo Socratis.

¶ SALVUM, ut supra *Salvamentum*, Præstatio pro tutela & protectione. Testam. Jacobi Aragon. Regis an. 1272. apud Marten. tom. 1. Anecd col. 1142. *Ad solutionem vero debitorum nostrorum & legatorum infrascriptorum, & restitutionem injuriarum, assignamus omnes redditus nostros villæ Valentiæ cum Salvo & albesura ejusdem*, &c.

¶ SAL-

¶ Salvum, Tuitio, custodia, Gall. *Conservation, garde*, in Charta aon. 1321. to. 2. Hist. Dalphin. p. 192. col. 1. Charta an. 1401. ex Tabular. Taurin. *Commissarios deputavimus ad Salvum & ad opus jus habentium in castris de Bersiaco, &c.* Vide *Salvesia*.

¶ Ad Salvum Suum Jurare, id est, Super salutem suam, Gallice *Sur son Salut*. Charta an. 1258. to. 2. Hist. Dalphin. p. 21. col. 1. *Promisit & juravit supra sancta Dei Evangelia, ... & ad Salvum ipsius, se contra prædicta ullo tempore non venturum*. Vide in *Juramentum* col. 1626.

¶ SALVUS-CONDUCTUS, à Gall. *Sauf-conduit*, Principis privilegium, quod ne alicui vis inferatur, cavetur, Ital. *Salvo condotto*. Annal. Estens. Jacobi Delayto ad an. 1404. apud Murator. tom. 18. col. 997. *Citadellam dedidit* (Ugolotus) *cum pactione salutis personarum & rerum, suique Salviconductus libere abeundi cum rebus*. Chron. Andr. Danduli ad ann. 1405. apud eumd. tom. 12. col. 505. *Dominus Paduæ videns omnia consilia in irritum cedere, coactus est facere aliquam transactionem & pactum cum Venetis, quare exivit ex urbe cum Salvoconductu, &c.* Adde Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 331. *Securus ducatus*, dicitur in Tabul. S. Albini Andegav. *Cui* (Galterio) *dum Albericus Securum eundi & redeundi Ducatum promisisset, dixit se iterum. Securus conductus*, in Epistola Gregorii X. an. 1272. inter Probat. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 70. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Seur conduit li ot baillé,
Ensi l'ait tot droit envoié
A Alcton au Roi vaillant.

Idem aliis verbis exprimitur in Chronic S. Medardi Suession. ad an. 1225. apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 793. *Ad ultimum vero colloquium habuit* (Bertrannus de Raiz qui se Comitem Flandriæ Balduinum simulabat) *cum Rege Francorum Ludovico apud Castrum Peronne, Salvo ire, & Salvo venire, Salvo venire, & Salvo redire*. In Consuet. Hannon. c. 9. *Sauf-conduits* dicuntur induciæ, quas Baillivus homicidæ concedit facta inquisitione & pace cum ejus auctore. Vide *Salvagardia*.

Salvus Locus, Liber, immunis ab omni præstatione. Charta donationis Bernardi Comitis Petragoric. & uxoris Garsindæ pro Monasterio Sarlatensi: *Sunt & ipsi Monachi in subjectione Regis ad locum Salvum faciendum, & non ad aliud persolvendum, nisi solas orationes*. Vide *Salvamentum* 1. & *Salvitas*.

¶ Salvus Lotus, Verba irrisoria Gentilium in Martyres Christi sanguine suo conspersos, quibus familiare erat martyrium, secundum baptisma vocare. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis c. 21. apud Ruinart. p. 95. *Et statim in fine spectaculi, leopardo objectus de uno morsu ejus tanto perfusus est sanguine, ut populus revertenti illi secundi baptismatis testimonium reclamaverit: Salvum lotum, Salvum lotum. Plane utique salvus erat, qui hoc spectaculo claruerat.*

¶ Salvus Respectus, Gall. *Sauf-respit*, Prorogatio, quam dominus vassallo concedit ad præstandum hominium. Vide *Respectus*.

¶ SALZERIA, Vasculum *salsis* seu condimentis reponendis aptum, Gall. *Sauciere*. Comput. ab ann. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 273. *Angelo de Apporere per manus Guillelmi de Bles magistri coquinæ domini pro incisoriis, parasidibus, Salzeriis, astis, &c.* Vide *Salsaria* 2.

¶ SAMA, ut *Sagma*. Vide in hac voce.

¶ SAMADINUS, f. Holosericus. Nicolaus Lankmannus in Histor. desponsationis Frederici III. Imper. cum Leonora Portugalliæ Infantissa: *Et ad hospitia est deputata ad civitatem in equis regalibus & ornamentis Samodinis magnifice conducere mandavit*. Vide *Examitum*.

1. SAMARDACUS, Afris, Impostor, morio, πλάνος. S. Augustinus l. 3. contra Academic. c. 15. *Ille autem casu planus erat, de iis quos Samardacos jam vulgus vocat*. Edit. præfert, *Sarmadacos*, ita ut vocem confectam ex *Sarmatis* & *Dacis* liceret augurari, quasi *Sarmatodaci* dicti fuerint, qui hac ætate ex hisce profecti provinciis erronum instar ubique discurrerent ac vagarentur: sed *Samardacos* exerte præferunt Acta S. Quirini Mart. n. 5. *Video enim te sicut rusticanum, quasi à Samardaco inductum, qui & te & se decepit*; ut & Chrysostomus Homil. 18. ad Ephesios: Οὐχ' ὁρᾷς τοὺς μιμουμένους γελωτοποιοὺς, σαμαρδάκας, ... ubi pro marionibus vox hæc usurpatur.

2. SAMARDACUS, Terminus bifurcus, apud Latinam de terminis: *Terminus si bifurcus fuerit, Samardacus dicitur*.

Samartia etiam ibidem dicitur.

¶ SAMARIUS, Jumentum sarcinale. V. *Sagma*.

¶ SAMARRA, Vestitus damnati à tribunali Inquisitionis, aliis *Samarretta*, vel *Sambenito*. Hunc sic describit Hofmannus in Lexico ex Hist. Inquisit. Goanæ c. 26. Eadem est forma, qua saccus benedictus, sed notis diversis, colore atro, flammis appictis, interdum etiam in medio flammarum hæretico condemnato ad vivum depicto; nonnunquam dæmones appinguntur, hæreticum ad inferos detrudentes, ut & alia quædam, quo magis homines horrendo hoc spectaculo ab hæresi deterreantur.

¶ SAMARTIA. Vide *Samardacus* 2.

¶ SAMBUA, Sambuca. Vide *Sabuta*.

1. SAMBUCA, Sambucistria. Papias: *Sambuca, genus cytharæ rusticæ. Sambuciarius, ipse qui dicit. Sambucistria, quæ in cythara rustica canit*. Isidorus l. 2. Orig. c. 20. *Sambuca in Musicis, species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde & tibiæ componuntur*. Glossæ ejusdem: *Sambuciarius, ipse qui dicit*. [Ubi leg. ex Grævio: *Sambucinarius, ipse qui canit*.] *Sambucistria, quæ cithara rustica* (sic leg.) *canit. Sambucistrio, saltator. Sambucus, saltator*. Vide Festum, Marcianum Capellam l. 9. &c.

Sambucus, *Saltator*, in Glossis antiquis MS. [Quod falsum omnino videtur Grævio, qui ex *Sambucista*, sambuca cantans simul & saltans, male exscriptum opinatur.]

2. SAMBUCA, Machina bellica, πολιορκητικὴ μηχανή, in Gloss. Gr. Lat. [Vide Martinii Lexic.]

3. SAMBUCA, Baculus Pastoralis. [Passio S. Guigneri to. 3. Mart. p. 458. *Ubi cum solo baculum, quem manu gestabat, fixisset, mox ut ad se Sambucam retraxit, fons e terra fæcundus erupit.*] Vide *Cambuta*.

¶ SAMBUCCA, Navigii species. Balth. Spingeri Iter Indicum apud Marten. Itiner. p. 373. *Vicesima octava die navigantes relinquimus à latere emporium destructum Calecot, à quo sequenti die sequebantur nos multæ Sambuccæ, sic enim vocant in Calecot suas naves.*

¶ SAMBUCIARIUS, Sambucinarius, Sambustria, Sambucistrio. Vide *Sambuca* 1.

SAMBUTA. Vide *Sabuta*.

SAMERIUS. Vide *Sagma*.

¶ SAMETUM, Pannus holosericus. Vide *Examitum*.

¶ 1. SAMIA, Placentæ genus. Tertull. l. 3. adv. Marc. c. 5. *Et terram audimus lacte & melle manantem; non tamen ut de glebis credas te unquam placentas & Samias coacturum*. A Samo, ut observat Junius sic dictæ placentæ, quod ibi Junoni solemnes essent.

2. SAMIA, æ, *Derisio, quæ facit vultum rugosum*,

sum, Papiæ Mſ. & edit. F. *Sauna*. [Vide in hac voce.]

¶ SAMIARE, Acuere, Nonio c.4. nu. 434. unde *ferramenta ſamiata*, Vopiſco in Aureliano cap.7. Vide Voſſium de Vitiis Serm. l. 4. c. 23.

¶ SAMICA, *Pulvis*. Gloſſ. Iſid. Emendant viri docti *Pelvis* ex Papia: *Samia, vaſa à Samo, vilia vaſa bibendi*. Idem: *Samia terea, à Samo dicta, glutinoſa & candida, medicamentis & vaſculis neceſſaria*. Quæ hodie, ut monet Grævius, terra ſigillata dicitur.

SAMINATOR. Adalardus l.1. Statutor. Corbeienſ. c. 1. *Sutores duo, ſcutaris duo, pergaminarius unus, Samminator unus, ſuſaris tres*. Ubi videtur legendum *Samiator*, ἀκονητής, ut eſt in Gloſſ. Lat. Græc. Aliæ Gloſſæ, ἀκονητής, *Samiarius, cottarius, acutiator*. Vide Scriverium ad Vegetium, lib.2. c.14. [& Turnebi Adverſ. l.18. c.17.]

¶ SAMIRUS. Epiſt. Henrici Imp. Conſtantinopol. an.1205 apud Miræum to.1. p.405. col.2. *Præterea mitto vobis per eundem Danielem ſupradictum tres Samiros & duos annulos, unum ſmaragdum, & alium rubinum*. Forte pro Saphirus.

¶ SAMIS. Pactus Leg. Salicæ c. 55. ex Cod. MS. Guelferbyt. apud Eccardum p.133. *Si quis graſionem occiderit (malb. leodo Samitem) ſunt dinar.* 24. &c. Ubi ex Latino Comitem corruptum eſſe conjicit Cl. Editor, & *leodo Samitem*, componat comitem, interpretatur; an recte haud ſatis ſcio. Hæc quippe ſpectare videntur ad hæc verba form.40. Marculfi l. 2. *De leodo & ſamio*, quæ minime diſtinguenda docet Cangius in voce *Leudeſamium*. Vide ibi. *Samis*, alia notione, occurrit in v. *Exametum*.

¶ SAMITIUM, Pannus holoſericus, ut ſupra *Exametum*. Comput. ann. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro uno Samitio poſito in coffris*, 18. *lib*.

¶ SAMITTUM, SAMITUM, Eadem notione. Vide in *Exametum*.

¶ SAMNA, Stapes, ni fallor, quo quis in equum tollitur, Gallice *Eſtrier*. Chron. Trudon. apud Acherium to.7. Spicil. p.458. *Debet & alia minuta ſervitia ad utenſilia cameræ Abbatis, ſcilicet quidquid de ferro ad ſellam equitariam ejus & de calcaria & ad Samnas componitur*. Leg. forte *Scalas*. Vide *Saltatorium* & *Scala*.

¶ SAMNATICUM, pro *Saumaticum*, vel *Sanmarium*, Onus, ſarcina jumenti ſarcinalis. Vide in *Sagma*. Charta Ludovici Pii ann. 816. pro Eccleſia S. Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col.65. *In quo* (Præcepto) *continebatur quod ... idem genitor noſter ob amorem Dei & venerationem S. Martini, carra & Samnaticum hominibus his prælatis, quæ propter utilitatem & neceſſitatem memorati monaſterii per diverſos regni ſui mercatus mittebantur, ab omni telonio immunia & ſecura eſſe ſanxiſſet*.

¶ SAMNIA, pro *Sannia*. Vide *Sannis*.

¶ SAMPSIA. Herbæ genus. Vide *Briſia*.

¶ SAMPULLA. Charta Creſmiri Regis Dalmat. apud Macros in Hierolex. *Excepto quod gratia caritatis in ſolemnitate ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo loci ipſius agnus unus, Sampulla vini largiens tribuatur*. Mendum eſſe nemo non videt ortum ex litera ſ. vocis præcedentis; itaque legendum eſt *ampulla*.

¶ SAMWISTE, Anglo-Saxon. Matrimonium, ex *Sam*, vel *Samen*, ſimul, & *wiſt*, cibus, epulæ. unde hac voce convictus proprie, vel quævis commoratio & cohabitatio ſignificatur. Vide Schilteri Gloſſ. Teuton.

¶ SANANTER, Integre, ſanitate plane recuperata. Mirac. S. Wernheri to.2. April. p.741. *Iam recenter interceſſione S. Wernheri Sananter liberata*.

¶ 1. SANARE, Curare aliquem ut ſanetur, S. Hieronymus in c.17. Jerem. *Multi medici in Evangelio hæmorrhouſam Sanaverant, quæ omnem ſubſtantiam perdiderat in eis: & tamen à nullo curari potuit, niſi ab eo qui verus eſt medicus*.

2. SANARE, Solvere: *Sanatio*, Solutio. Veteres Chartæ Italicæ apud Ughellum to.7. pag. 262. 397. 414. *Unde & in præſenti accipimus à vobis plenariam noſtram Sanationem, id eſt auri ſolidos 310. &c.* Hinc

¶ SANARE CAUTIONEM, Eam perſolvere, liberare: *Purger* eadem notione paſſim uſurpant Conſuet. municipales. Leges Luitprandi apud Murator. to.1 part.2. p.64. *Si quis cautionem fecerit & non ei obligaverit nominative de rebus ſuis, niſi dixerit in ipſa obligatione, in quibuſcumque locis de rebus ſuis potuerit invenire, & poſtea vendiderit ad alium hominem, habeat ipſe qui eas emit. Nam ſi obligatæ fuerint nominative, non eas poſſit vendere, dum uſque ipſam cautionem Sanaverit*.

¶ SANATIVUS, Qui ſanat. Epiſt. Gaufridi Abb. apud Marten. tom.1. Anecd. col 502. *Quibuſdam autem verba juſtorum pungitiva tantum ſunt, non Sanativa: aliis vero pungitiva ſunt ſimul & Sanativa*.

¶ SANATIVUS, Ex morbo convaleſcens, qui infirma valetudine eſt. Joh. Sariſber. l.7. Policrat. c. 10. *Conducere ſanis & Sanativis*.

¶ SANATURA, Cura, Gallica *Pancement*. Charta an.1326. to.1. Hiſt. Dalph. p.210. *Dimiſit apud Laniacum in pignore & pro pignore quemdam equum, pro novem & triginta libris, octo ſolidis & ſex denariis, hominibus de Lagniu infraſcriptis, &c. quod nos tam pro dicto debito quam expenſis dicti equi & famuli qui eum cuſtodivit, uſque ad præſentem diem, computatis quatuor ſolidis pro qualibet die, & pro Sanatura dicti equi & aliis eidem equo & famulo neceſſariis confitemur & in veritate recognoſcimus nos debere hominibus ſupradictis ſeptuaginta ſex libras & decem & ſeptem ſolidos bonorum Viennenſium*.

¶ SANAVIVARIA, Una è duabus majoribus portis Amphitheatri, per quam victores ſani ac vivi exibant. Paſſio SS. Perpetuæ & Felicitat. capit. 10. apud Ruinart. p.91. *Et capi ire cum gloria ad portam Sanavivariam*. Adde ibid. c.20.

¶ SANCA, *Fitug*, *Fatua*, in Gloſſ. Mſſ. 13. ſæc. Monaſt. S. Andreæ Avenion.

SANCENISSAT, *Lætatur, triumphat*. Ita Gloſſ. Lat. Mſ. Cod.1013 & Gloſſæ Iſidor. an *Saracenissat*? Id videntur indicare Gloſſæ Pithœanæ, in quibus hæc vox additur, *erreniſſat*, pro *ſaraceniſſat*.

☞ Tametſi non diſplicet Cangii conjectura, addam nihilominus quæ ex aliis ad hunc locum obſervavit Grævius. Excerpta habent: *Sancrviſſat, lætatur, triumphat, erreniſſat*. La Cerda legit: *Encaniſſat*, quod dies encæniorum feſti & cum lætitia omnique adeo lubentia publice agerentur. At Reineſius mavult, *Sicinniſſat*, à σικιννίζειν, quod eſt cantabundum ſaltare. Hinc *Sicinniſtæ* & *Sicinnium genus ſaltationis veteris fuit*, ut ait Gellius Noct. Att. 19. 3. Saltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Σίκιννις eſt Satyrica ſaltatio apud Athenæum.

SANCHATUS, Membris attractus, in Miraculis B. Simonis Tudertini nu. 3. Galli dicerent *Deshanchè*; [Ital. *Sciancato*, eadem notione.]

SANCHETI, Moneta Navarræ Regni, à Sancio, ſeu *Sanchez* Rege dicta. [Charta ann. 1239. ex Chart. Eccl. Auxit. *Recognoſcens ſe recepiſſe* 20. *ſol. Sanchetorum à ſupradicta Agnes*.] Charta Phil. Reg. Franc. an. 1303. in Regeſto ejuſdem Regis an.1301. ex Tabul. Regio nu. 34. *Mandamus vobis ... quatenus centum libras Sanchetorum pro dictis centum libris Pruvinenſibus ſuper noſtro Pampilonenſi pedagio tradatis, aſſignetis, &c.*

SAN-

SANCIRE, Sanctificare. Tertullianus lib. de Resurrect. *Anima non lavatione, sed responsione Sancitur.* Et lib. de Jejunio: *Joel exclamavit, Sancite jejunium.* Gregorius M. in lib. Sacrament. *Deus qui legalium differentias hostiarum unius sacrificii perfectione Sanxisti, &c.* Lex 2. Cod. Th. de Feriis: *Kalendarum Januariarum consuetos dies otio Sancimus.* Ubi Tribonianus restituit, *mancipamur.*

¶ SANCIVISSAT. Vide *Sanccnissat.*

1. SANCTA, indeclinabile, τὰ ἅγια Græcis, Hostia sancta, sacra, quæ in Missa offertur. Ordo Romanus: *Et tunc duo Acolyti tenentes capsas cum Sancta apertas, & subdiaconus sequens cum ipsis tenens manum suam in ore capsa, ostendit Sancta Pontifici, vel Diacono qui processerit. Tunc inclinato capite Pontifex, vel Diaconus salutat Sancta, & contemplatur, ut si fuerit superabundans, præcipiat ut ponatur in conditorio.* Alibi: *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in calicem de Sancta.* Infra: *Qui dum communicaverit de ipsa Sancta, quam momorderat, ponit inter manus Archidiaconi in calicem, &c.* Alio loco: *Tunc Pontifex rumpit oblatam ex latere dextro, & de ipsa Sancta quam ruperat, particulam super altare derelinquit.* [Ordo Romanus I. apud Mabillon. p. 63. *Pontifex ante altare dicit,* Oremus, Præceptis salutaribus moniti. Pater noster, *sequitur,* Libera nos quæsumus Domine. *Cum dixerint* Amen, *sumit de Sancta, & ponit in calicem, nihil dicens: & communicant omnes cum silentio, & expleta sunt universa.* Vide Commentar. Mabillon. in Ord. Rom. p. 36. &c.] Concilium Laodicenum c. 14. Περὶ τὸ μὴ τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν εἰς ἑτέρας παροικίας διαπέμπεσθαι.

☞ Hinc formula *Sancta Sanctis*, quam olim ante communionem inclamabat Diaconus; quamque hodie apud Græc. usurpat Sacerdos. Consule Rer. Liturg. Scriptores.

2. SANCTA, Sanctorum reliquiæ. Leges Kanuti Regis c. 57. *Si quis falsum juramentum super Sancta jurabit, & convictus inde fuerit, &c.* Ægidius Aureævallis Monach. in Addit. ad Herigerum Abb. Lobiensem in S. Servatio Episcopo Leod. c. 27. *Interdum dum adhuc ira vindicta Dei differtur, curemus ne Sancta nostra simul nobis eripiantur cum urbis excidio.* Mox: *Sanctorum reliquias tolli imperat. &c.* [Charta Theobaldi Comit. ex Tabular. S. Magdal. Castridun. *Ne alicui liceret exhibere Sancta ad sacramenta juranda.*] Hinc *Jurare super Sancta*, id est super Sanctorum reliquias. Le Roman de *Garin* MS.

Il font les Seins ou la place aporter,
Tost premerains a juré Yford, &c.

Alibi:

Agenolloux s'est devant les Seins mis.

Vide *Juramentum.*

¶ 3. SANCTA, Chorus, pars Ecclesiæ in qua Clerus consistit ac concinit. Iperius in Chron. S. Bertini c. 48 apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 560. *Hæc domina* (Mathildis) *in suo primo ingressu hujus Ecclesiæ cortinam dedit miræ magnitudinis operisque præcipui, quæ adhuc hodie durat, & est illa qua utimur in Quadragesima, Sancta distinguentes à Sanctis sanctorum.*

SANCTA SANCTORUM, *Locus Templi secretorum, ad quem nulli erat accessus, nisi tantum summo Sacerdoti*, Ugutio. [Sanctuarium, locus majoris altaris. Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 149. *Cum innumera multitudinis tripudio in Sancta Sanctorum cum reliquiis inducitur magnificandum.*] Concilium Turonense II. c. 4. & Capit. Caroli M. l. 7. cn. 203. *Ad orandum vero & communicandum, Laicis & feminis, sicut mos est, pateant Sancta Sanctorum.*

¶ SANCTA SANCTORUM nuncupata Basilica Lateranensis à Johanne Diacono lib. de Eccles. Lateran. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 560. *Johannes qualiscumque diaconus basilicæ Salvatoris patriarchii Lateranensis canonicus, librum de Sanctis Sanctorum ex archivo renovatum.* Gajetanus in Ordin. Rom. ibid. pag. 461. *Et intrat* (Papa) *dictam basilicam S. Laurentii, quæ vulgariter dicitur Sancta Sanctorum; & ante altare suam orationem facit, cantantibus priore & canonicis Basilicæ ipsius Sancta Sanctorum,* Te Deum laudamus.

¶ SANCTUS SANCTORUM, Sanctissimum Veronicæ sudarium, ex Macris in Hierolex. Vetus Inscriptio apud Torrigium de Crypt. Vatic. edit. 2. p. 81. & 83. *Temporibus domini Hadriani I. hic recondita sunt reliquia Sancti Sanctorum in mense Novembris die 22. Indict. 7. bina clausura in integro Septimano.*

¶ SANCTIFICARE, Signo Crucis benedicere. Missale Mozarabum apud Mabill. Liturg. Gall. p. 443. *Dimittendo patenam super corporales. Deinde accipiat calicem Sanctificando sic: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, amen.* Hinc

¶ SANCTIFICATIO, Benedictio per signum Crucis, ibid. *Ponat calicem super aram, & accipiat filiolam sine Sanctificatione, & ponat super calicem dicendo sic, &c.* Sebastian. Perusinus in Vita S. Columbæ to. 5. Maii p. 349. *Post Sanctificationem vero Secretarius gubernatoris supradictus venit ad cathedram, &c.* Ubi Bollandistæ thurificationem primam ad introitum Missæ, vel extremam super populum benedictionem intelligunt. Malim de ipsa consecratione interpretari, qua notione occurrit in Collat. S. Maximi edit. Sirmondi p. 123 *Neque post Sanctificationem panis exaltat eum dicens, Sancta Sanctis.*

¶ SANCTIFICARE SYNODUS, Cogere, congregare. Gesta Abbat. Lobiens. apud Achor. to. 6. Spicil. p. 600. *Statim Synodo Sanctificata, altaria nostra invadit.* Ita Joel c. 2. 19. *Congregate populum, Sanctificate Ecclesiam.*

¶ SANCTIFICIUM, Templum, ædes Sanctorum. Vita Gregorii VII. PP. to. 6. Maii p. 114. *Sicut enim primi Gregorii tempore B. Andreas Apostolus ultor extitisse legitur sui sanctuarii; ita & in diebus Hildebrandi ejusdemque Gregorii VII. B. Paulus Apostolus vindex extitit sui Sanctificii.* Eadem notione occurrit in Psalm. 77. v. 69. *Et ædificavit sicut unicornium Sanctificium suum in terra.* Ubi S. Hieronymus: *Ædificavit in similitudine monocerotis Sanctuarium suum.* Vide *Sanctuarium* 1.

¶ SANCTIFICIUM, Sanctitas, sanctificatio, apud Tertull. de Resurr. Carnis c. 47. & alibi.

¶ SANCTIFICUS, Sanctificans. Paulinus Petrocor. l. 5. de Vita S. Martini:

Quo tam Sanctifici conservant munera tactus.

¶ SANCTILOQUUS, Sancte loquens. S. Paulinus in Poemat. de S. Felice:

.... & Sanctiloquo sublimis in ore Prophetæ
Terrarum mansisse famem.

Arator in Act. Apost. c. 19.

Quod si Sanctiloquos volvamus ab ordine libros.

¶ SANCTIMONIA, Res sancta, theca Reliquiarum. Libellus de Sanguine Christi Augiæ asservato to. 3. Annal. Mabill. p. 700. *Quatenus talem Sanctimoniam* (cruciculam scilicet) *in aliqua sinat basilica nostra illa collocari.* Vide alia notione in *Sanctimoniales, Sanctimonium* 3 *Sanctuarium* 5.

SANCTIMONIALES, dictæ olim feminæ aut virgines, quæ *sanctimoniæ* & vitæ integritati potissimum dabant operam; interdum certis, sæpe nullis illigatæ monasticis votis. Ugutio: *Sanctimonialis, femina sanctitati dedita.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sancti-*

monia-

monialis, Nonnain, sacrée.] Epistola Zachariæ PP. ad Bonifacium Mogunt. *Cum Sanctimonialibus feminis, id est Monachis.* Lex Bajwar tit.1. cap.12. *Si quis Sanctimonialem, hoc est, Deo dicatam de Monasterio traxerit.* Concilium Carthag IV. c.11. *Sanctimonialis virgo, quum ad consecrationem suo Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, quibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.* S. Augustinus de Verb. Dom. serm.22. c.1. *Non mihi videtur ista parabola, vel similitudo ad eas solas pertinere, quæ propria & excellentiori sanctitate Virgines in Ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo Sanctimoniales appellare consuevimus.* Idem lib. de sancta Virginitate cap. 55. *De sanctitate, qua Sanctimoniales proprie dicuntur.* Vita S. Genovefæ c. 1. *In sanctimonio consecrata.* Cap. 5. *Interrogatur à Genovefa, utrum Sanctimonialis, an vidua esset. At illa respondit se in sanctimonio consecratam, intacto corpore Christo dignum prabere famulatum.* De harum institutis agunt idem Augustinus de Morib. Ecclesiæ c. 31. S. Hieronymus Epist. 22. 48. & S. Basilius de Virginitate. Sanctimonialium meminerunt præterea Gregorius M. l. 1. Dialog. c. 4 l. 2. c. 19. 23. 32. l. 3. c. 14. 21. 26. 33. Lex Burg. tit. 14. § 5. 6. Lex Bajwar. tit. 1. c. 14. Decret. Tassilonis § 4. Capitula Caroli M. & Lex Longob. non uno loco, &c. Vide Bollandum ad Vitam Sanct. Scholasticæ 10. Februar. §. 3. num. 18.

¶ Sanctimonialium Habitus, Professio monastica. Charta Rodulfi Comit. Turen. ann. 824. apud Baluz. Hist. Tutel. col 308. *Cedimus etiam ipsi filiæ nostræ & filiæ nostræ Emennanæ, quam Deo ad Sanctimonialium habitum pro timore & amore Dei, &c.*

Sanctimonia, Ipsa Sanctimonialium regula, vel officium. Charta fundationis Monast. Assendiensis in Westphalia apud Hermannum Stangefolium l. 2. p. 151. qua res Monasterii distrahere vetatur Abbatissa. *Ne penuria rei familiaris urgente, ruptis Sanctimoniæ habenis, liberius huc atque illuc absque Dei timore vagentur.*

1. SANCTIMONIUM, [Sanctimonia, Sanctitas, Virginitatis professio.] Gloss. Gr. Lat. ἁγιασμός, *Sanctimonium*, ἁγιότης, *Sanctimonium*. S. Augustinus in Psal. 99. *Nunquid ideo Sanctimonium reprehendendum est?* [Idem in Serm. 188. novæ edit. *Bona est enim fœcunditas in conjugio, sed melior est integritas in Sanctimonio.* Vita S. Angilberti sæc. 4. Benedict. p. 1. pag. 124. *Sic donnus Angilbertus à Sacerdotii Sanctimonio descrescens; Regis gener effectus est.*] Helmodus lib. 1. c. 81. *Locus ille fuit Sanctimonium universæ terræ, cui flamen, & feriationes, & sacrificiorum varii ritus deputati fuerant.* [Vide in Sanctimoniales.]

¶ 2. SANCTIMONIUM, Festivitas in honorem Sanctimonialis instituta. Missa de Sanct. Radegunde apud Mabill. tom. 1. Annal. p. 697. col. 2. *Suscipe sancte Pater oblationem, quam tibi per manus nostras sancta offerre disponit congregatio in S. Radegundis virginis Sanctimonio.*

3. SANCTIMONIUM, & Sanctimonia, Titulus honorarius Summorum Pontificum, Episcoporum, & Presbyterorum. Pastor Presbyter in Epistol. ad Timotheum: *Jubeat Sanctimonium vestrum eamus ad eum.* Ejusdem Timothei Epistol. ad Pastorem: *Oramus Sanctimonium vestrum, &c.* Acta S. Susannæ: *Oro Sanctimonium vestrum, ut salvetis animam meam.* Adde Vitam S. Angilberti Abb. nu 4. 49. Nicolaum I. PP. Epist. 49. 54. Joannem VIII. PP. Epistol. 253. 292. &c. [Vide Sanctitas]

SANCTIRE, *Affirmare*, in vett. Glossis.

¶ SANCTISONUS, *Hymnus ter Sanctisonus*, In quo ter *Sanctus* resonat, Græcis τρισάγιος. Gocelinus mon. in Mirac. S. August. Cantuar. tom 6. Maii p. 404. *Jam hymnus laudationis dominicæ ter Sanctisonus a patrefamilias intonatur.* Vide *Hymnus*.

SANCTITAS, Titulus honorarius Episcoporum, [in Epist. Liberii ad Eusebium apud Constant. p. 422.] apud S. Augustinum p. 78. 88. Fortunatum l. 3. Poem. p. 70. Nicolaum I. PP. Epist. 28. 29. 34. 54. Hadrianum II. PP. Epist. 9. & alios passim. Vide Bivarium in Notis ad Pseudochronicon Maximi p. 73. & supra *Sanctimoniam* 3. *Sanctos* autem etiamnum superstites compellatos Episcopos docemur ex Avito Viennensi Epist. 28. 66. Sidonio, & aliis. Theophilus Patr. Alexandrinus in Commonitorio: *Ecclesia pacem habente, decet præsentibus sanctis ordinationes fieri in Ecclesia.* Alvarus in Vita S. Eulogii Presb. & Mart. n. 12. *Omnes namque sancti Episcopi, non tamen omnes Episcopi sancti.* [Charta inter Instr. to. 6. novæ Gall. Christ. col. 13 *Anno Dominicæ Incarn. 906. sub Ind. 9. conventus factus est Sanctorum Episcoporum apud Barchinonem civitatem, &c.*] Messianus in Vita S. Cæsarii Arelat. *Sanctus Lucius Presbyter, & Didymus Diaconus, qui eo tempore cum ipso per parochias ambulabant, &c.* Sed & Abbates ipsos *Sanctos* non semel compellat Cæsarius Arelatensis serm. 7. 9. Quin & quibusvis Catholicis S. Hieronym. l. 3. in Ruffin. c. 7. *Navim in Romano portu securus ascendi, maxima Sanctorum frequentia me prosequente.* Nisi hoc loco Monachos intelligat. Certe non uno loco alibi quosvis Catholicæ religionis *Sanctos* indigitat.

☞ Et id quidem moris, ab ipsis Ecclesiæ incunabulis repetere licet, ut quivis fideles Sancti compellarentur. Eo nomine passim in Epistolis suis utuntur Apostoli, virique Apostolici; quibus referendis ultro supersedemus: res enim est notissima. At rarius usurpata vox *Sanctitas*, nisi Episcopos alloquendo; quod & Abbatibus subinde concessum est, ut ex Valafrido Strabo de Visione Wetini Monachi Augiens. sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 272. & ex Epist. Haimonis Archidiac. Catal ad S. Bernardum inter Opera ejusdem to. 1. col. 382. colligitur.

☞ Penes summum Pontificem mansit tandem hæc appellatio, quam ipsis præter cæteros tributam fuisse in primordio docemur ex pluribus epistolis quæ supersunt ad ipsos directis. Epist. Synodi Arelat. ann. 314. apud Constant. pag. 341. *Domino Sanctissimo fratri Sylvestro Marinus, vel Cœtus Episcoporum qui adunati fuerunt in oppido Arelatensi.* Epist. Valentis & Ursacii an 349. ibid. pag. 403. *Domino Beatissimo Papæ Julio, &c.* Ubi *Sanctitas tua* non semel occurrit. Adde S. Hieronymum Epist. ad Damasum ibid. p. 580. S. Chrysostomum Epist. ad Innoc. p. 771. Episcopos Africanos Epist. ad eumd. p. 867. Maximus Imp. Epist. ad Siricium an. 385. ibid. p. 640. *Domino vere Sancto apostolico viro Siricio Episcopo salutem.* Eum vero alloquendo utitur formula, *Sanctitas tua.*

Sanctitatis titulum Imperatoribus Constantinopolitanis adscribi solitum, pluribus docemus in Dissert. de Byzantinis nummis: quem etiam Anglorum Regi attribuit Joannes Sarisberiensis Epist. 61. *Vestram vero Sanctitatem, sicut accepimus & dolemus, iniqui circumvenire conati sunt, &c.*

☞ Eodem elogio donatum legimus Ludovicum Pium ab Attota presbytero in epistola quæ est 1. post Frotharianas, & Belam Hungariæ Regem à Stephano Tornac. Epist. 34. Quin etiam *Sanctissimi* dicti sunt ab Episcopis catholicis Principes tum profani, tum hæretici, ut observat Mabillonius l. 2. Diplom. c. 6. nu. 7. ex Alemanni notis in Procop. p. 73. & 113.

☞ Sed & *Sanctitatis* titulo Senatum prosecutus est Constantinus M. in leg. 4. l. 15. Cod. Theod. tit. 14. *Placuit vestræ Sanctitati judicium examenque mandare.*

SAN-

SANCTITUDO, Titulus honorarius Episcoporum, apud Julianum Toletan. in Epistola præfixa libris Prognostic. & in Epistolis Idalii Episcopi Barcinonensis, & Suitfreni Episcopi Narbonens. eisdem subjectis. [V. *Sanctimonium* 3. & *Sanctitas*.]

¶ SANCTIVAGIUM. Gesta Abbat. Mediani Monast. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1100. *Denique Sanctivagium jam tunc erat spirituali monachorum exercitio institutum*. *Stivagium* ediderunt Bollandistæ to. 3. Julii pag. 232. Quæ sit genuina lectio haud facile est divinare: utrique enim voci affingi potest non absurda notio; ita ut *Stivagium* sit pro *Æstivagium*, locus umbrosus: porro in silvis maxime habitabant Monachi: *Sanctivagium* vero transmigrationem ex loco in locum, vel peregrinationem sonet; atqui ibi mentio fit cujusdam Deodati, qui Nivernensi episcopatu abdicato in saltu Vosagi secesserat: si peregrinationem malis intelligere; erat certe hujus temporis religio, ut errando facilius se pietatem consecuturos existimarent.

¶ SANCTIVUS. Vide *Sanguinus*.

SANCTORALIA, Libri continentes Vitas Sanctorum. Ita quidam indigitantur qui in Bibliothecis latent.

SANCTUALE. Vide *Sanctuarium*.

1. SANCTUARIUM, Templum, ædes Sanctorum. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sanctuarium, sanctuoire, chose sainte, ou lieu ou elle est mise, ou persée*. S. Eulogius libr. 2. Memorial. capit. 9. *Qui tunc in supradicto Sanctuario* (Basilica Sanctorum trium) *adhuc juvenis cum Paulo Presbytero reclusus manebat*. Acta Episcoporum Cenoman. in Gervasio c. 31. *Vel si aliquid Sanctuario datum fuerit ornamentum Ecclesiarum, quas canonico victui ... possidetis, alteri distribuimus*. Vide Chartam Philippi I. Reg. Francor. an. 1066. apud Marlotum in Chronico S. Nicasii Remensis ca. 2. [Vide *Sanctificium*.]

SANCTUARIUM ALTARIS, in Concilio Bracarensi I. c. 13. & apud Martinum Bracar. c. 55. quod Græcis ἱερατεῖον, βῆμα, Latinis *Presbyterium*. Adam Bremensis c. 85. *Sepultus est in medio chori, ante gradus Sanctuarii*. Chron. Montis-Sereni an. 1174. *Destructo veteri Sanctuario, quod pro sui brevitate Congregationi erat inconveniens, &c.*

2. SANCTUARIUM, Cœmeterium. Synodus Cicestrensis an. 1292. c. 1. *Ecclesiarum Sanctuaria, quæ populariter Cœmeteria nominantur*.

3. SANCTUARIUM, Jus asyli, quo gaudebant Ecclesiæ Anglicanæ, priusquam illud abrogasset Henricus VIII. Statuto ann. 32. c. 12. Willelmus Stanfordius lib. 2. de Placitis coronæ cap. 38. *Sanctuarie est un lieu privilegè par le Prince, ou souverain Gouverneur pour le sauvegarde du vie d'home, qui est offendour*. Infra: *Sanctuarie n'est fors que come un liberte ou franchise graunti par le Roy à l'Abbè, ou spiritual gouvernour*. Charta Renulphi Reg. Merciorum pro Monasterio Abendonensi; *Et quod virtute literarum prædictarum ... eadem villa de Culman sint Sanctuarium & locus privilegiatus, &c. Et quod tunc Abbas & omnes prædecessores sui ... habuerunt ibidem tale Sanctuarium*. Monasticum Anglic. to. 1. pa. 172. *Qui pacem Sanctuarii inter Ecclesiam Ripensem violaverit, reus sit honorum omnium & vitæ*.

4. SANCTUARIUM, Bona ad Ecclesiam pertinentia. Charta Henrici III. Regis Angliæ: *Dedimus & concessimus ... Ecclesiam de Lecchelade, cum toto Sanctuario ad Ecclesiam illam pertinente*.

5. SANCTUARIUM, Sanctorum reliquiæ, seu potius Theca reliquiarum. Hormisdas PP. to. 1. Epist. Roman. Pontif. *Sanctuaria beatorum Apostolorum Petri & Pauli secundum morem ei largiri præcipite*. *Jurare super Sanctuarium*, in Legibus Ethelredi c. 4. Lambertus Ardensis p. 164. *Attulit etiam sacri insigne trophæi de terra Hierosolymorum super aurum & lapidem pretiosissimum, Sanctuarium scilicet de barba Domini, de ligno Domini, &c.* Theodoricus in S. Elizabethæ Reg. Ungar. Vita l. 8. cap. 5. *Alii pannorum particulas præcidebant, & pro Sanctuario reservabant*. Willebrandus ab Oldenborg in Itinerario Terræ Sanctæ pag. 138. *Deinde Græci, & eorum Patriarcha Pedites cum multis Sanctuariis subsequebantur*. [Chartul. S. Vedasti V. fol. 295. *Domino Abbati illuc occurrenti suum Sanctuarium reconsignarunt*. Ibidem: *Reverendum caput* (S. Jacobi) *Atiam deportavit ... Ab illo ergo die Sanctuarium Atia in templo S. Petri servabatur*. Charta ann. 1253. ex Tabul. Eccl. Maclov. *Canonicis jurare paratis, & Sanctuario super quod jurare debebant coram ipsis posito, juramentum remisi*.] Occurrit crebro apud Scriptores, Gregorium M. l. 1. Epist. 52. l. 2. Ind. 10. Epist. 9. lib. 5. Epist. 22. 45. l. 7. Ind. 2. Epist. 11. 12. 73. 86. in Concilio Meldensi an. 843. c. 39. [in Diurno Rom. c. 5. tit. 4. 5. 6. in Ord. Rom. Benedicti to. 2. Musei Ital. Mabill. p. 152.] apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. p. 2. pag. 623. [Marten. to. 1. Anecd. col. 846. & to. 4. col. 258. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 262. & to. 3. Hist. Paris. p. 127. Murator. to. 6. col. 429. Bolland. tom. 1. Mart. p. 286.] & alios laudatos in Glossar. ad Willharduinum, cui *Sanctuaires*, ejusmodi sanctuaria dicuntur n. 100.

Le Roman *de Garin*:

Les filatires, les Saintuares chers.

Guill. *Guiart* in Ludovico VIII.

Calices, fiertes, filatieres,
Chapes de cuer, viez Sanctuaires.

[Le Roman *de Rou* MS.

Reliques & cors sainz fist mouls tost avant traire,
Filatieres & testes & autres Saintuaires,
Ni lessa croix, ne chasse, ne galice ou aumaire.

Le Roman *de la Rose* MS.

Dedens avoit un Sanctuaire
Couvert d'un precieus suaire.]

Joan. Villaneus libr. 6. capit. 85. *La quale recata à Lucca si monstrava in San Frieno, come una Santuaria*. Testamentum Joannæ Drocensis Comitissæ Ruciani ann. 1324. *Je laisse mon Saintuaire de Sanct. Jean ainsi envaissellè comme il est à Jean mon fil, &c.* [Vide *Sanctimonia*.]

SANCTUALE, Idem quod *Sanctuarium*, Sanctorum reliquiæ. Othlonus in Vita S. Bonifacii Archiep. Moguntini c. 5. *Et quia se Apostolum cœpit nominare, & capillos & ungulas suas populis pro Sanctuali tribuebat, seducens populum diversis erroribus*. [Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS.

Por recevoir les fiancailles,
Ont fet portier les Santuailles.]

¶ 6. SANCTUARIUM, Sanctius & secretius Regis Consilium. Chron. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. p. 463. *Jurante Rege beatum martyrem Thomam nec de mandato, nec de voluntate sua occisum. ... cognoverunt Legati ... innocentiam viri, atque sub umbra illius à quibusdam attentatum id fuisse, totamque hanc iniquitatem à Sanctuario processisse, & ideo ... in quosdam magnates, quorum malitiam in hac parte manifeste convicerant, notam infamiæ retorserunt*.

¶ 7. SANCTUARIUM, Tabularium, apud Agrimensores, ex Spelmanno.

SANCTUARIUS, ad Sanctos, seu ad Ecclesiam pertinens. *Sanctuaria terra*, quæ ad Sanctos, seu ad Ecclesiam pertinet. Tabular. S. Victoris Massil. *Rogamus ut pergas illuc, & mittas terminos inter oppida*

& castra & teeram Sanctuariam: nam tua potestatis est aam terminare, & unicuique distribuere, quantum tibi placitum fuerit. [Chartul. Aptense fol. 139. *Veado vobis petiam de vinea quæ est intee consortes, ex uno latero terra S. Mariæ, ... in alio terras Sanctuarias, &c.*] *Terra Sanctorum*, apud Ordericum Vital. lib. 9. pagio. 721.

¶ Sanctuaria Causa, Jus *Sanctuarii* seu Ecclesiæ ad aliquid. Placitum an. 968. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 323. *Honoratus Episcopus interpellavit de ipsis vineis & de ipsis campis jam superius scriptis, melius debent nostras esse ex progenie parentum nostrorum quam Episcopi, propter nullam causam Sanctuariam succedere.*

Sanctuaria Familia, in Diplomate Henrici IV. Imp. quod exstat in Actis Murensis Monast. p. 22. *Ministri & familia Sanctuarii*, in Charta Henrici Imper. ann. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium.

Sanctuarii, Ecclesiarum Tenentes. Concilium Burdegalense an 1255. c. 18. *Item inhibemus Laicis decimariis universis, ne de Sanctuariis Ecclesiarum decimas exigant, vel recipiant ullo modo, &c. Hommes Sanctuarii*, in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 82. *Odo de Ponciaco dixit quod Comes Campaniæ potest sequi homines Sanctuarios usque ad Beurowe*, &c. Fol. 106. *Maria de Ori fecit homagium ligium: feodum est apud Ori in Castellaria Sparnaci, & apud Jaccinz de hominibus Sanctuariis in Castellaria Sezanna.* Charta Capituli Trecensis an. 1224. in Tabulario Campan. Bibliothecæ Reg. fol 431. *Si homo Sanctuarius contraxerit cum femina nostra, & duxerit eam in terram domina Comitissa.* *Sainteurs*, in Consuetud. Hannoniensi c. 83. art. 2. 4. 6. vocantur: in Regesto Gallico Homagiorum præstitorum Theobaldo Regi Navarræ Comiti Campaniæ an. 1256. fol. 244. *Hommes saintiers*. F. 232. *Hommes saints*. *Homines Sanctorum*, in eodem Regesto Feodor. Campan. fol. 6. *Demians de Arzilleriis tenet de Rosnaco medietatem S. Stephani, & justitiam, & Brandouiller, & Juilly, & Albanos, & homines Sanctorum.* Charta an. 1165. *Vel hominibus potestatis ipsius cœnobii, vel advenis, quos Abbanos vocant, vel servis tam Sanctorum, quam hominum infra procinctum commanentibus.* Usatici Barcinonenses MSS. c. 102. *Hoc quod juris est Sanctorum, vel Potestatum, vel Castrorum, nemo potest eis impedire, nec pro suo jure defendere nec detinere, etiam longinqua 100. annorum possessione.*

Sancti, Iidem qui *Sanctuarii*: Libertates Regni Majoricæ ann. 1248. apud Joan. Dametum in Histor. Regni Balear. l. 2. pag. 269. *Promittimus etiam vobis, quod non dabimus, nec excambiabimus vos alicui personæ, Militibus, neque Sanctis, in toto vel in parte. &c.* Eadem loquendi formula usus etiam Fortunatus lib. 3. Poem. 10.

Turris ab adverso qua constitit obvia clivo,
Sanctorum locus est arma tenenda viris.

¶ SANCTULUS, Patrinus, ab Ital. *Santolo*, eadem notione, apud Thomasium in Respons. pagina 311.

¶ SANCTUS, ut *Sanctuarius*. Vide in hac voce.

¶ Sanctus Omerus, à Gall. *Saint Omer*, pro Sanctus Audomarus, in Charta Edwardi III. Regis Angl. an. 1333. apud Rymer. to. 4. p. 557.

¶ Sancti. Expositio brevis antiquit. Liturg. Gall. apud Marten. tom. 5. Anecdot. col. 100. *Et pro hac causa in Quadragesima pro humiliatione non utetur* (stola Diaconus) *sicut nec Alleluia in nostra Ecclesia, Sanctus vel prophetia, hymnum trium puerorum, vel canticum maris rubri illis diebus decantantur ... Alleluia vel Sancti tacentur ergo in pænitentia.* Ubi breves orationes illas intelligit Martenius quæ à verbo *Sanctus* incipiebant, quales cantabantur ante Prophetiam, ante & post Evangelium.

¶ SANDALE, Tela subserica, vel Pannus sericeus, nostris *Cendal*. Vide *Cendalum*. Instrum. ann. 1461. inter Acta SS. tom. 2. Jun. pag. 64. *Quod quidem corpus dictæ S. Syriæ virginis, cum capite & aliis ossibus & reliquiis sacris, prout reperta in eadem capsa fuerant, per nos vicarios prædictos, in quodam sacco lini desuper suto, cooperto quodam Sandali rubro serico honesto, &c.* Testam. Johannis de Turre an. 1365. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 716. *Volo & ordino quod in die sepulturæ meæ supra corpus meum ponantur duo panni aurei, quorum unus sit bornatus* (l. bordatus) *de Sandali nigro cum scutis sive scutellis armorum meorum.* Inventar. Eccles. Aniciens. ann. 1444. *Item duos lavadors sive sudaria telle pro mortuis, & unum Sandale nigrum pro sepulturis.* Vide in *Sandalicus* & *Sandalum*.

¶ Sandale, Linteolum sericum, quo sacerdos post communionem calicem extergit. Statuta Eccl. Andegav. ann. 1507. pag. 196. *Diligenter studeant Ecclesiastici habere ornamenta & vasa altaris, & singulariter corporalia honestissima quibus superponitur sacrosancta hostia & Sandale similiter, quo mundatur calix post sumptionem sanguinis.*

1. SANDALIA. Ugutio, & ex eo Joan. de Janua, & Auctor Breviloqui: *Sandalium, quidam pannus quo equi nobilium solent operiri, ut Papæ & Cardinalium. Sandalia etiam dicuntur subtalares, quibus Papa & Episcopi solent Missas celebrare, quales beatus Bartholomæus deferebat.* [Ex his Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sandalium, sandales, c'est solers d'Evesque quant il celebre, une maniere de couverture de chevaux de nobles, ou de quoy l'en cœuvre les plaies ou les corps des mors, ou soler à cordelier.*] Papias: *Sandalia, Græce alii subtulares, caligæ, calciamenta, quæ non habent desuper corium.* Durandus libr. 3. Ration. c. 8. n. 5. *Sandalia quæ pedibus imponuntur, sic vocantur ab herba, vel Sandalico colore, quo depinguntur. Habent autem desubtus integram soleam, desuper vero corium fenestratum.* Alcuinus lib. 1. de Divin. offic. *Sandalia dicuntur soleæ, est autem genus calceamenti quo induuntur ministri Ecclesiæ, subterius quidem solea muniens pedes à terra, superius vero nil operimenti habens, patet: quo jussi sunt Apostoli à Domino indui.* Idem scriptor eod. lib. *Episcopi & Sacerdotis pene unum officium est: at quia nomine & honore discernuntur, etiam & varietate Sandaliorum, ut visibus nostris error auferatur, Episcopus habet ligaturam in suis Sandaliis, quam non habet Presbyter. Episcopi est huc illuc discurrere per parochiam: ne forte cadant Sandalia de pedibus, ligata sunt. Presbyter, qui domi immolat, sublimius intendit. Diaconus quia dissimilis est Episcopo in suo officio, non est necesse ut habeat dissimilia Sandalia, & ipse ligaturam habet, quia suum est ire ad comitatum, &c.* Hildebertus Turonensis Archiep. *Consuetudinis est & rationis pertusa desuper esse Sandalia, ut totus appareat pes, nec totus sit coopertus: prædicator enim nec abscondere omnibus, nec omnibus Evangelica debet aperire Sacramenta.* Adde Petr. Comestor. in Histor. Scholast. Exodi cap. 63. Amalarium lib. 2. de Eccl. offic. cap. 25. Rabanum l. 1. de Instit. Cler. cap. 22. Rupertum lib. 1. de Divin Offic. cap. 24. Honorium Aug. lib. 1. cap. 210. Ivonem Carnot. serm. 3 de Rebus Ecclesiast. Hugon à S. Victore in Speculo Eccl. c. 6. Capitula Herardi Archiep. Turon. cap 105. Philippum Eystetensem in Vita S. Willibaldi c. 22. Innocent. III. lib. 1. Myst. Missæ cap. 10. 48. Durandum l. 3. Ration. capit. 8. num. 5. &c. Chartam ann. 1274. apud Petrum Ma-

Mariam Campum in Regesto part. 2. Hist. Eccl. Placentinæ num. 171.

SANDALIORUM, ut & chirothecarum in præcipuis festivitatibus usum Abbatibus interdum concessum habent non semel Scriptores, atque in eis Leo Ostiensis l. 2. Chr. Casin. c. 82. 97.

☞ Omnibus Ecclesiæ ministris olim communis fuit sandaliorum usus, ut ex supra allatis discimus. De presbyteris Missam celebrantibus idem docet liber 5. Capitul. cap. 371. *Unusquisque presbyter Missam ordine Romano cum Sandaliis celebret*. Sed diversa erant sandalia pro diversis ordinibus.

☞ Utebantur etiam sandaliis Sanctimoniales, ex Vita S. Rictrudis sæc. 3. Bened. p. 948. *Dum capere cum ceteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum Sandaliis, &c.*

SANDALIA itinerantium fuisse scribit Isaias Abbas Instit. ad Fratres orat. 3. *In itinere tantum, non autem in cella Sandalia ferat*. De forma sandaliorum ac usu apud veteres, ut & apud Christianos, vide Benedictum Balduinum in Calceo antiquo c. 12. Salmasium ad Tertullianum de Pallio, Angelum Roccam ad Imagines S. Gregorii M. &c.

SANDALIA EXCUTERE. Lambertus Schafnaburg. an. 1053. de Legato Apostolico: *Egressus urbem* (CP.) *Sandalia sua more Apostolorum publice super eos excussit*. Vide Notata ad Cinnamum p. 481.

SANDALIS, pro *Sandalium*. In Capitulis Adalhardi Abbat. cap. 38. *de Sandalibus* inscribitur. Charta Stephani I. Regis Hungariæ ann. 1001. *Moreque Episcopi in Sandalibus Missam celebret*. [Vita S. Landeberti Episc. Traject. sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 71. *Porrectaque mane, arreptisque Sandalibus, &c.*] Occurrit alibi non semel.

¶ 2. SANDALIA, Navis subsidiariæ species, vulgo *Sandalo*, Italis *Sandolo*. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 207. *Paratur ergo navigium, habens remiges paratos dona biremes, quibus trina simplicis remigii sociantur, quas vulgo Sandalias vocant*. Vide in *Sandolis*, & *Sandones*.

SANDALICUS, pro *Cendalicus*. Necrologium S. Victoris Paris. 12. Kal. Decembr. *Anniverf. D. Joannis Regis Fr. ... qui duos pannos Sandalicos aureos pro tunc nobis donavit, &c.* Vide *Cendalum*, & *Sandale*.

¶ SANDALIGERULA, Cujus officium circa *Sandalia* versabatur, inter ancillas familiæ Urbanæ recensetur, apud Laurent. Pignor. Comment. de Servis. Utitur Plautus.

SANDALIS, Sandalum, Plinio lib. 18. cap. 7. Genus farris, quod Galli *Brance*, vocabant. Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1137. apud Ughellum tom. 7. p. 564. *Ut deinceps nec Salernitani nec eorum homines pro mediatico aliquid persolvant, sed semper ab hac conditione liberi & absoluti permaneant, plateaticum etiam, Sandalium, & lenticum, quæ veniunt de Calabria, Sicilia, & Lucania, similiter eis condonamus*. [Vide alia notione in *Sandalia* 1.]

Σανδάλι, ut etiam hoc obiter moneam, quod Meursium vox hæc fugerit, navigii speciem fuisse dicitur in Chronico Alexandrino pagin. 908. quod σανδάλιον appellatur in Nicetæ Codice Barbaro-Græco pag. 142. & 411. edit. 1593. [Vide in *Sandalia* 2.]

¶ SANDALUM, ut supra *Sandale*, Pannus sericus. Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419. *Item quædam infula cum stola & manipulo de Sandalo rubeo & asurato*. Vide *Papo* & *Sandalicus*.

¶ SANDAPELO, νεκροθάπτης, in Gloss. Lat. Gr. Qui mortuorum cadavera *Sandapila* portat & humo mandat.

¶ SANDAPILARIUS, Eadem notione. Sidonius lib. 2. Epist. 8. *Hanc tamen, si quis haud incassum honor cadaveribus impenditur, non vespillonum, Sandapilariorumque ministeriis eminosa tumulavere*.

¶ SANDAPILA, νεκροφόρειον, in Gloss. Lat. Græc. *Sandapila, Feretrum vel loculum, in quo defuncti portantur*. Gloss. MSS. Sangerm. n. 501. *andapila, biere, Sergueuls*, in Gloss. Lat. Gall. ejusd. Monast. Vide Kirchman. de Funer. Roman. l. 2. p. 148.

¶ SANDARAX, Matth. Silvatico, *est herba de qua tingitur blavus color*. Vide *Sandaraca* in Lexico Martinii.

¶ SANDEL, Lignum Indicum infectoribus in usu, vulgo *Sandal*. Iter Indic. Balth. Spingeri apud Marten. Itiner. Litter. pag. 365. *Hic* (in insula Thanagora sive Naguaria) *crescit lignum.... rubrum quod Sandel nominamus*.

¶ SANDIALARIUS. Excerpta ex lib. Petri Mallii ad Alexandrum III. PP. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pagin. 162. *In resarciendo tecta & mutandis trabibus dantur duo denarii Papienses unicuique magistrorum & manualium in unoquoque die, donec opus compleatur. Quando Sandialarii capiant trabes, duos solidos denariorum Papiensium, & quatuor libras ceræ*. An pro *Sandapilaris*, vel *Sandalaris*, qui à Sandaliis ministri erant?

SANDONES, [Italis *Sandoni*, Navigia oneraria, & maxime ea quæ pontis vicem præbent & in quibus molendina exstruuntur.] Charta Aystulfi Reg. Longobard. apud Ughellum in Mutinensib. Episcopis, tom. 2. pagin. 105. *Et ne alius.... molendina vel portum cum Sandonibus: aut naves in ipso fluvio vel in lavatrinam ædificare audeat, &c.* [Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1223. apud Murator. tom. 8. col. 1104. *In Kalendis Madii Mantuani ceperunt Cremonenses Cum Sandonibus fere centum; & devastaverunt eos, ita quod in fundo Bondeni demersi sunt* Chronic. Estense ad ann. 1309. apud eumd. tom. 15. col. 366. *Præparatis navibus Sandonibus de molendino fecit fieri pontem bonum & firmum juxta ripam Padi*. Vide *Sandalia* 2.]

¶ SANDONI, Eadem notione, in Chron. Tarvis. ad an. 1379. apud eumd. Murator. to. 19. col. 770. *Veneti portum solicitantes, duas bastiones de lignamine ... construere fecerunt, cum una catena ... facta grossissimis Sandonis de lignamine grosso massicio in ordine ad param stantibus, ... atque cum tribus grossissimis catenis de ferro contextis per intra dictos Sandones, &c.*

¶ SANDRIUM, vel SUNDRIUM, ambigue enim scriptum monent Bollandistæ in Charta Ottonis I. Imper. an. 964. inter Acta SS. tom. 5. Maii pag. 68. ubi tamen *Sandrium* præferunt & Arenarias intepretantur, à Longobard. *Sand*, arena: *In Saltula manentes quinque, & unam petiam de vinea, & unum Sandrium dominicatum ... concedimus*. Paulo supra *Sundrium* ediderunt.

¶ SANGALLA, Telæ genus, ab Ital. *Sangello*, nostris *Bougran*. Acta S. Juvenalis to. 1. Maii p. 401. *Hæc tamen* (capsula) *posita fuit immediate in aliam capsam magnam & crassam ligneam, intus tela, ut dicitur Sangalla, rubea indutam & extrinsecus munitam laminis ferreis*.

¶ SANGUIFLUUS, Sanguineus. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p. 338. *Ob zelum animarum sæpe Sanguifluos imbres ab oculis fundens, &c.*

SANGUIMINUERE, *Sanguinem minuere, vel sanguine minuere*, Ugutioni. Catholicon parvum: *Sanguiminuere, sainguer, amendrir le sang*. Vide supra *Minuere*.

¶ SANGUINABILIS, Sanguinarius, sanguinis sitiens. Locus est in *Supercapitare*.

SANGUINARE, Sanguinem emittere, Gall. *Saigner*, Lex Saxon. c. 1. §. 3. *De ictu nobilis, ... livor & tumor si Sanguinat*, &c. Vita S. Ermenoldi Abbat. l. 1. c. 3. *Ratboldus nomine puer ... tantum de auribus, singulis noctibus Sanguinavit, ut mane pulvinar ipsius alicujus animalis perfusum sanguine videretur*. [Usus Fontanell. MSS. *Novitius de regularibus non debet exire, ... nisi Sanguinet ejus nasus*.]

¶ SANGUINARE, Cruentare, sanguine inquinare. Roland. Patav. Chr. l. 7. c. 5. apud Murat. to. 8. col. 274. *Habuerunt tamen medici usque ad plures dies quid facerent circa faciem Ecelini signatam dentibus & Sanguinatam unguibus viri commendabilis & audacis*. Poetis nostratibus *Essaignè*, pro *Ensanglantè*, cruentatus. Le Roman d'*Athis* MS.

Tale le trouve & Essaigné
De cops d'espée & mesbaigné.

SANGUINARE, Venam percutere. Gloss. Gr. Lat. φλεβοτομῶ, *Sanguino*. φλεβοτομοῦμαι, *Sanguinor*. Ugutio: *Sanguinare, i. sanguinem minuere*. Locum vide in *Dies Ægyptiaci* col. 1481. Nos *Saigner* dicimus. Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 149. *Serviens vero qui fratres Sanguinaverit, panem & justam recipiet de cellario*.

¶ SANGUINATOR. Chartæ 27. ex Chart. Dunensi subscribunt *Gausbertus coquus, Durandus mariscalcus, Heldemarus Sanguinator*. Forte qui venam percutit, vel lanius, Gall. *Boucher*. Vide *Saignare*.

¶ SANGUINETUM. Vide *Sanguinus*.

¶ SANGUINIA, Justitia sanguinis, idem quod *Sanguis* 2. Vide in hac voce. Charta ann. 1147. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 518. *Concedimus ... omnes usaticos, & talleas, & toltas, & questas, & albergas, & firmantias, & Sanguinias, & justitias*, &c.

SANGUINITÆ, Consanguinei, agnati, cognati, sanguine conjuncti. Cæsarius Heisterbach. lib. 6. c. 5. *Noverat enim paucos esse Clericos, qui Canonice intrassent, ita ut non essent Sanguinitæ, id est, à cognatis introducti; vel Choritæ, id est, per potentiam magnorum intrusi: sive Simoniaci, pecunia scilicet vel obsequiis intromissi*. Ubi pro *Choritæ*, legendum puto *curitæ*, à curia, vel *Chortitæ*, à corti, seu aula, vel palatio.

¶ SANGUINITAS, Consanguinitas, cognatio, Gall. *Parenté*. Vita S. Hugonis to. 2. April. pag. 765. *Habebat enim eadem regina religiosos ac sanctissimos præsules Sanguinitate sibi proximos*. Vide infra *Sanguis* 3.

SANGUINOLENTUS, Infans expositus, [recens natus, qui cum ad Ecclesiam expositus fuisset, in matriculariorum potestatem ita redigebatur, ut eum venumdare ipsis liceret. De *Sanguinolentis* exstat tit. 8. lib. 5. Cod. Theod.] In formulis 48. ex Andegavensibus titulus ita concipitur: *Incipit Charta de Sanguinolente, quem de Matricola suscepi*. In contextu: *Invenimus ibidem* (in matricula Sancti illius) *Infantolo Sanguinolente, cui adhuc vocabulum non habetur*, &c. [Adde Pancirolum l. 1. Thes. var. Lect. cap. 77.] Vide *Collectias*.

¶ SANGUINOSUS, Qui sanguine abundat, nostris *Sanguin*. Cœl. Aurel. Acut. l. 3. c. 4. *Sanguinosi phlebotomandi*.

SANGUINUS. Joan. de Janua: *Sanguinus, quædam parva arbor, quod cortex & fructus ejus sit sanguinei coloris: unde hoc sanguinetum, locus ubi abundant sanguini*. Lex Longobar. l. 2. tit. 38. §. 1. *Qui ad arborem, quam rustici Sanguinum vocant, atque ad fontanas adoraverit*, &c. Ita meliores codd. at editio Heroldi habet *Sanctivum*. Vide *Sacrivus*.

1. SANGUIS, Vita. Ebrardus in Græcismo c. 29.

Sit tibi peccatum sanguis, Sanguis quoque vita.

Gesta Purgationis Felicis Episcopi Aptungitani: *Cæcilianus respondit, Constat, Domine, non mentior in Sanguine meo*. Galli dicerent, *sous peine de ma vie*. Gesta in causa Silvani: *Si mentior, peream*. Anonymus de Gestis Constantini M. *accepta fide securum se esse de Sanguine*. Supra: *Dato sacramento securum esse de Sanguine*. Id est, de pœna sanguinis, ut est in l. 2. de Sepulcr. violat. leg. 51. de Hæret. Cod. Th. & apud Senatorem l. 9. Epist. 18.

2. SANGUIS, Merum imperium, seu major justitia, vel justitia sanguinis, quæ à domino feudi exercetur in casibus, in quibus sanguis defluit. Stephanus Torn. Ep. 132. *Jurisdictionem crudelem usque ad rigorem, quam Imperium mixtum quidam appellant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit, ubi ex officio qualitercumque suscepto tenebatur & innocentes absolvere, & noxios condemnare, neminem tamen, ut ipse confitetur, ad effusionem Sanguinis ore proprio condemnavit, sed confessos aut convictos de crimine, Communiæ Ambianensi, ad quam judicium Sanguinis spectat, secundum quod meruisset reus, judicandos exposuit & plectendos*. [Charta Willelmi Comit. Forcalquerii ann. 1212. ex Tabul. Montis-majoris: *Constituit ... usumfructum ... in rebus quas exprimit, scilicet ... in justitiis Sanguinis, quando scilicet quis pro sua culpa debet amittere vitam vel membrum*.] Hugo Flaviniac. p. 132. *Justitiam latronum qui in bannum inciderunt, & Sanguinis qui effusus fuerit*. Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium p. 308. *Bannum vero eodem loco tali statuimus conditione, ut si quis super eandem terram fur vel Sanguinis effusor deprehensus fuerit, per officiales loci discutiatur*. Tabularium S. Eparchii Inculism. fol. 25. v. *Et Sanguinem nominatim, id est justitiam Sanguinis, quam requirebant, relinquo, quocumque modo vulneratio vel effusio sanguinis facta fuerit in tota terra illa*, &c. *Nam sanguis qui tantummodo in morte hominis effunditur, meus erit ad justificandum*. Id est homicidium, quod erat ex 4. justitiis, [ut & in Litteris Odonis dom. Montis-acuti an. 1224. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. p. 376. *Pro ictu, septem solidos: pro Sanguine, sexaginta quinque solidos*, &c.] Vetus Charta apud Jo. Columbum l. 3. de Episcopis Sistaricens. n. 9. *Justitiam Sanguinis in criminibus quæ morte aut membrorum detruncatione puniuntur*. Alia ibidem n. 10. *Retento nobis ... majori dominio seu mero imperio, & generaliter super omnibus criminibus, quæ mortem vel exilium, vel membri abscissionem, vel ademptionem omnium bonorum infligunt*. Exstat in Tabular. Andegavensi Charta Gaufredi Ducis Normanniæ & Comitis Andegav. qua donat prædia aliquot Ecclesiæ S. Laudi, *cum Sanguine & latrone, cum incendio & raptu & murtro*. Alia ann. 1242. *Justitia Sanguinis & adulterii*. Infra: *Ne aliquis ausus esset querimoniam facere curiæ D. Archiepiscopi occasione Sanguinis, & adulterii*. Alia an. 1250. *Eamdem jurisdictionem exerceat libere in Sanguine & adulterio in sua jurisdictione commissis, seu etiam committendis, & aliis tam civilibus, quam criminalibus quæstionibus*; &c. Alia Will. Comitis Pontivi ann. 1149. pro Monaster. Pers. *Concedo etiam ipsis Monachis duellum suum, & Sanguinem suum, & latronem suum, & catalla latronis, si fugerit vel deprehensus fuerit*. *Forisfactum Sanguinis*, in Charta ann. 1227. *Judicium criminale vel Sanguinis*, in Metropoli Salisburgensi to. 1. pagin. 389. 390. Tabularium Ecclesiæ Uzetiensis ann. 1232. *Donavit Episcopus B. Andusiæ .... ad feudum pœnam inferendi Sanguinis hominibus Sanct. Ambrosii jure criminali per suum & eorum bajulum*. Consuetudo Municipalis Sanct. Audomari art. 7. *Par ladite Coustu-*

ment

me ont le Saug & le larron: est à sçavoir counoissance de mellée de debat fait à sang courant, & du larron prins en icelle Seigneurie, posé qu'il deive estre pendu & estrangl:. Consuetudo Vinemacensis art. 5. *La counoissance du Saug & du larron appartient au Seigneur Visconter*. Adde Magnum Pastorale Eccles. Paris. I. a. c. 97. Ruffium in Comitibus Provinciæ p.110.10.9. Spicil. Acher. p. 133. Hemereum in Regesto August. Virom. p.43. Ughell. to. 1. p. 1. pag 398. [Baluz. to. 7. Miscell. p.240. Marten. to.1. Anecd. col. 90. 95.] &c. Vide *Latro*, & *Sanguinis*.

SANGUINEUM CRIMEN, Quod sanguine & morte rei luitur. [*Crimina quæ sanguinis pœnam ingerunt*, in l. 18. C. de Transact.] Pœnitentialia Gregorii II. PP. cap. 20. *Si quis Clericus aut Laicus in demoliendis sepulcbris deprebensus fuerit, quia facinus boc sacrilegio legibus publicis Sanguineum dicitur*, &c.

¶ SANGUINEM FACERE, Vulnerare, Gall. *Blesser*. Charta Caroli VIII. Reg. Franc. an. 1494. ex Chartul. Belliloc. *De Durxano qui occidit Rogerium & Berenco qui occidit Petrum de Belmolevreo qui fecit Sanguinem fratri suo Gauffrido*.

3. SANGUIS, Cognatio. *Sanguinis jura*, in lege 58. Cod. Th. de Hæret. *Nexus sanguinis*, in leg. 122. de Decurion. eod. Cod. & alibi non semel. *Sanguinis propinquitas*, in Legibus Wisigoth. l. 7. tit. 2. §. 19. [& in l. 6. Capitul. c. 130.] *Sanguine proximus*, apud Liberatum Diaconum c. 16. *Sanguine mixti*, qui vel quæ matrimonia cum agnatis & cognatis intra prohibitos gradus contraxerunt. Concilium Coyacense ann. 1050. can. 4. *Statuimus ut omnes Archidiaconi & Presbyteri, sicut Canones præcipiunt, vocent ad pœnitentiam adulteros, incestuosos, Sanguine mixtos, fures, homicidas, maleficos*, &c. Vide Cujacium ad leg. 4. Cod. de Bonis vacantibus l. 10. & in Observat. l. 11. c. 26. [Vide *Sanguinitas*.

4. SANGUIS, Origo, genus, stirps. Ebrardus in Græcismo c. 9.

Sanguis, progenies: sanguis quoque dicitur humor.

Gesta Purgationis Cæciliani: *Origo nostra de Sanguine Mauro descendit. Equi Hispanici sanguinis* in lege 1. Codicis Theodosiani de Equis curulibus, & apud Vegetium l. 4. de Arte veter. c. 6. quos Hispanos vocat Ammianus l. 20. Leges Edwardi Reg. *Ceperant uxores suas de Sanguine & genere Anglorum*. Edictum Rotharis Regis Longobar. tit. 69. § 4. *Componat eam mortuam tanquam si virum de simili Sanguine, id est, si fratrem ejus occidisset*, &c. [Laudes Papiæ apud Muratorium to 11. col. 27. *Sunt etiam quædam progenies in civitate, quæ dicuntur de Sanguine militari, quædam vero de Sanguine populari. Licet spuriæ & dimidiatique Sanguinis fuerit*, &c. in Chron. Joh. Whethamstedii pa. 371. Utitur non semel Saxo Grammaticus, ubi consulendus Stephanius p. 155.

SANGUINES, non agnoscit prisca Latinitas, ut est apud Priscianum. Occurrit tamen non semel in sacris Literis: *Qui non ex Sanguinibus*, &c. *Viri Sanguinum*, &c. [Consultat. Zachæi l. 2. c. 18. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 94. *Cur Patriarcha David gemiaat Sanguinibus expiandus, innovari in se prioris gratiæ spiritum petit*, &c.]

SANGUINIS CHRISTI PRETIUM. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ c. 11. *Sanguis cujuslibet hominum pretium est 24. denariorum, Sanguis Christi pretium est 30. denariorum. Scilicet indignum videtur, & Dei Sanguis, hominis minoris pretii est*. Ubi Presbyteri, ni fallor, intelliguntur, quorum pretium majori pretio æstimatum fuit.

¶ SANGUIS DRACONIS, vulgo *Saug de Dragon*, Cinnabaris, vel resinæ species. Statuta Astens. ubi de *intratis* portarum: *Sanguis Draconis solvat pro qualibet libra ponderis lib. 1. sol. 10*. Vide Lexic. Martinii v. *Cinnabaris*.

¶ SANGUIS. Transactio inter Abbat. & Monachos Crassensea an. 1351. *Item debet dare dictus dom. Abbas ... duodecim libras de Sanguine*. Mendum haud dubia pro *Sagimine*.

¶ SANGUISUGA, *Vermis est aquatilis, ceno alitur*. Gloss. MS. Sangerm. n. 501. Gall. *Sangsue*, Latinis Hirudo. *Sanguisuga*, Βδελλαναιματα. Βδελλατὰρατος, in Gloss. Lat. Gr. Utitur Plinius aliique non purioris latinitatis. Vide Isidor. l. 12. origin. c. 5.

¶ SANGUITTA. Inscriptio ann. 1257. Romæ in Ecclesia SS. Lucæ & Martinæ refert Alexandrum IV. illam Ecclesiam consecrasse, ibique inter alias Reliquias de *Sanguitta* Sanct. Macarii reposuisse. Id de habitu interpretatur Torrigius de Crypt. Vatican. pag. 358. 2. edit. quod Fr. Macro non placat, vocemque corruptam esse ex *Samitus* suspicatur, nisi *Seguitta* reponendum quis censeat, sitque diminut. vocis *Segaum*, quod genus est vestis. Quid si simplicius legas, *de Sanguine*?

¶ SANGULARIUS, Aper, à Gall. *Sanglier*, nisi *Singularius* legendum sit, in Gloss. Gasp. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MS. p. 171. Vide *Singularis*.

SANGULENTUS, pro *Sanguinolentus*, in Capitul. ad Legem Alamannor. c. 26. edit. Balutianæ. Ita Galli *sanglent* dicunt.

¶ SANHA, f. Scandala, Gall. *Bardeau*; vel stipula, *Chaume*. Statuta Arelat. art. 59. *Nullus habeat furnum, neque furni domos cohopertas de Sanha*.

¶ SANIA. Vide *Sagna* 2.

¶ SANINUS, pro *Samitus*, ni fallor, in Meisterlini Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MS. p. 28. *Imperatrix vero ... etiam adornata pallio maderino, quod purpura Sanina coopertum erat, ... in chorum procedit*.

¶ SANNA, μῶκος, in Gloss. Lat. Irrisio, maxime quæ narium, oris & vultus distorsione fit: hinc in Gloss. MS. *Sanna, sertieaarium*. Dudo de Morib. Norman. apud Duchesnium Histor. Norman. p. 57.

Ridiculum verter nobis fat surgere Sannam;
Si impatiens refutes clavem nunc obice dempto.

Vide Lexic. Martinii in hac voce.

¶ SANNADERIUS, f. Qui juncos palustres, quos *Saines* vel *Sagnas* vocant, colligit, iisque utitur inter operandum; ut supra *Sagnerius* in *Sagna* 2. Vide in hac voce. Charta Guillelmi Comit. Forcalqueris ann. 1212. in Hist. MS. Montis-Major. *Testes probaverunt monasterium babuisse pacifice ab omnibus ibi piscantibus singulis septimanis levatam piscium, ... singulos obolos pro singulis naucis, aut tres denarios pro una septimana, & à Sannaderiis singulos colligentibus singulis pabulum cum bispio aut olamiae singulis annis tres denarios, & de ovibus crencis trezeaum pro pulmento, & de venatione capita aprorum & quarterios aliorum ferarum*.

¶ SANNAGINA, perperam pro *Sauvagina*, in Charta tom. 4. Histor. Harcur. p. 1410. Vide *Salvaginæ* & *Sylvaticus*.

SANNARE, pro *Subsannare*, in vet. Lexico. [*Sanno*, μυκτηρίζω,] in Gloss. Lat. Gr. *Sannator*, μυκτηριστής, ibid.

¶ SANNUM, Jus cognoscendi de *Sannis*, mulctamque pro iis imponendi & percipiendi. Chartular. Prioratus S. Florentini ex Tabul. S. Germani Autiss. *Qui (Waldricus) convictus omnium judicio deraliquis in eorum præsentia omnes torturas & consuetudines quas per suam vim immiserat superius memoratæ potestati, ac*

tenere injuste judicatus est juste, hoc est, Sannum, placitum, justitiam ... & quidquid culparum dici aut æstimari potest. Nisi leg. sic *Bannum*.

SANSOCHA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 1021. *De murdra, & de rapina, & de rap, & de igne, & de sanguine, & de Sansoche, & de omni purprestura*. [Vide *Soca* 2.]

¶ SANTENSIS, Ecclesiæ ædilis, seu bonorum ejusdem administrator. Acta S. Joli tom. 2. Junii p. 252. *Commissarius & architector, defensor, consiliarii & massarii seu Santenses dictæ ecclesiæ... judicaverunt dictam ecclesiam fore & esse fabricandam, mutandam & instruendam.* Vide *Massarius*.

¶ SANTIGUADOR, vox Hispanica, Qui in præstigiis signo Crucis utitur. Locus est in *Saludador*.

¶ SANTONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

SANUTUM, perperam pro *Samitum*, in Litteris Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1338. apud Rymer. to. 5. p. 48. Vide *Exametam*.

¶ SANZACBEGUS, vox Turcica, Provinciæ Præses, à *Sanzac*, vexillum, & *Beg*, dominus; quia cum vexillo institui solet ejusque dignitatis est insigne. Hinc

¶ SANZACHI dicuntur Præfecti Turcici militares, apud Jovium Hist. l. 14. *Bellerbecho parent Sanzachi, Latine alarum signiferi*.

¶ SAO, Araria, Gall. *la Saone*. Notitia ex Chartul. S. Johannis Angeriac. pa. 424. *In Burgundia ultra Saonem perpetuo collocentur*. *Saona*, apud Murator. to. 3. p. 666.

SAONITITIUM. Vide *Saiones*.

SAONNARE, SAONNIUM. Vide *Sonare* 3.

¶ SAORRA, SAORRIS, vox maritima, Saburra, glarea, vulgo *Saorre*, aliis *Lest*, Ital. *Saorna*. Statuta Massil. l. 4. c. 6. *Gardiani earumdem navium jurent ad sancta Dei Evangelia, & teneantur jurare ne lapides, vel Saorram, vel alia aliqua rumenta projiciant, vel projici faciant, vel permittant projici, vel cadere in portu Massiliæ... Si vero in bucca portus Massiliæ... aliquid ejiceretur de Saorra, vel rumentis seu lapidibus, &c.* Statuta Arelat. MSS. art. 185. *De Saorrinibus. Quicunque Saorrim projecerit in gradibus ... in 10. lib. puniatur*.

1. SAPA, SAPPA, Instrumentum rusticum. Mamotrectus ad capit. 2. Michææ: *Ligo, i. Sappa*. [Papias: *Marra, Sappæ, instrumenta rusticorum*. Idem quod nostri *Houe* vocant.] Charta ann. 1183. apud Ughellum tom. 4. p. 862. *De unoquoque pari boum, & de illis qui habent unam bovem, & eorum qui laborant cum Sapa, 12. denarii per singulum annum*. [Statuta Montis Regal. fol. 269. *Item statutum est quod ferrarii teneantur & debeant recoazare Sapam pro solidis novem*. Occurrit præterea in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 101 v.]

¶ 2. SAPA, Mustum coctum, à Sapore sic dici videtur, nostris *Raisiné*. Gloss. Lat. Gr. *Sapa*, ἕψημα, σιραῖον ... Papias MS. *Tertia parte musti amissa, quod remanet carenum est; cui contraria est Sapa quæ fervendo ad tertiam partem descendit*. Vide Plinium l. 14. c. 9. Columellam l. 12 c. 20. & supra *Carenum*.

¶ SAPARARE, Separare, dividere, *Separer*. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 357. *Societas ista cœpit aciem primam domini Mediolani disgregare & sacuntos Saparare*.

¶ SAPATOR, *Saparum* artifex, ut videtur. Statuta Vercell. lib. 7. fol. 212. *Promittat de non exercendo magisterium per seipsum manualiter officia ... sautorum, laterrerum, Sapatorum, bubulcorum, &c.* V. *Sapa* 1.

¶ SAPELLUM, SAPELLUS, Apertio, canalis incilis, ut videtur. Statuta Vercell. l. 3. fol. 92. *Item quod omnes Sapelli curiæ Vercellarum prohibentes sive impedientes quod rugia parva quæ fluit ad civitatem Vercellarum ... non recte fluat, debeant incontinenti reaptari per loca & personas circumstantes & circumstantia ipsis Sapellis*. Statuta Placentiæ lib. 1. fol. 7. *Singulis duobus mensibus teneatur Potestas videre seu videri facere omnia fossata magna vel parva communis Placentiæ, & Sapellos existentes in civitate Placentiæ, vel circa ipsam civitatem, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 223. *Et quod aliquis non dimittat aliquod Sapellum apertum per suum sedimen; ... si aliqua bestia intraret per Sapellam alicujus, ille qui deberet claudere, solvat bannum & emendam*. Hinc

¶ SAPALLARE, Aperire, incidere, in Statutis Vercell. lib. 5. fol. 121. *Item quod quicumque intraverit hortum, vineam, ... & clausuram ipsius aperuerit vel Sapellaverit, solvat pro banno qualibet vice solidos decem Pap.* Statuta Montis Regal. fol. 223. *Et si quis Sapellaret, seu Sapellam fecerit, disclaudendo alienam clausuram, solvat bannum solidos decem*.

1. SAPERE, Scire, unde nostris *Savoir*. Capitul. Caroli M. an. 769. c. 15. *Sacerdotes qui rite non Sapiant adimplere ministerium suum, &c.* Adde Capitul. lib. 7. cap. 137. Capitula Caroli C. tit. 10. *Volumus ut vos Sapiatis, quid noster adventus hic fuerit*. Tit. 14. *Ego ill. adsalituram, illud malum quod Scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec ut alius faciat consentiam: & si Sapuero quis hoc faciat, non celabo*. Adde titul. 16. § 3. tit. 53. § 3. Hincmarus de Visione Bernoldi Presbyteri: *Et uni homini meo commendavi aurum & argentum meum, quod nemo alius Sapuit nisi ego & ille*. Adde eumdem Opusc. 34. initio. Panegyricus Berengarii Imper.

... prohibere minas Widonis iniquas
Sitne pium, Sapitis, dudum qui fuaera campo
Experti, &c.

Adalbero Laudunensis in Carmine ad Robertum Regem:

Alphabetum Sapiat digito tantum numerare.

Charta Alphonsi I. Regis Aragonum apud Blancam p. 765. *Scripsit tibi ista mea carta de Logroneo; & Sapias quod vidi rancurantem de illa Episcopo de Zaragoza, &c.* [Charta an. 1412. apud Lobill. to. 2. Hist. Britan. col. 990. *Sapin totz qui las presentes lettres verran & audiran que, &c.* Vulgo, *Sachent tous, &c.* *Sepaes*, pro *Sachiez*, in alia an 1476. ibid. col. 1357.]

2. SAPERE, Posse. Desiderius Episcopus Cadurcensis in Epist. ad Modoaldum, *Si gratiarum jura beneficiis vestris recompensare voluero, non Sapiam*. Phrasis Gallica, *je ne saurois*.

¶ SAPETUM, Locus abietibus consitus, sapinetum, Gall. *Sapiniere*. Charta S. Hugonis Episc. Gratianopol. ex Tabul. ejusdem Eccles. fol. 18. *De termino qui vocatur Brocb usque ad terminum magne vallis & planities & villas & costas & Sapetam super Brocb, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 43. *Item statutum est quod dom. Vicarius infra mensem postquam juraverit officium, teneatur ponere ad consilium capitula de bosco nigro & aliis Sapetis, si placet consilio aliquid providere super custodia ipsorum*. Vide infra *Sappus* 2.

¶ SAPHARIUM. Vide *Safaram*.

SAPHIRINUS, Cæruleus, coloris Saphiri, qui *cæruleus cum purpura* esse dicitur Isidoro l. 16. c. 9. Monachus Sangall. l. 1. c. 36. *Pallium canum, vel Saphirinum quadrangulum*. Lib. 2. c. 14. *Palliaque Fresonica alba, cana, vermiculata, Saphirina, quæ in illis partibus rara & multum cara comperit*: ex pellibus forte, quas *Saphirinas* vocat Jornandes de Rebus Getic. c. 3. de Scanzia Insula: *Hi quoque sunt, qui in usu*

Ro-

Romanorum Saphirinas pelles, commeatu interveniente per alias innumeras gentes transmittunt, famosa pellium decora nigredine. A Jornande hausit quæ habet in eamdem sententiam Rodericus Toletanus lib.1.c.8. Ubi nescio an hoc loco *Saphirinas* pelles intelligere liceat, quas *Grisias*. vel *Varias* alii vocant, quod ad cæruleum colorem accederent, unde etiamnum in armorum insignibus eo colore depingi solet, uti observatum in Dissert.1. ad Joinvillam p. 135. Sed videtur obstare, quod *decoram nigredinem* saphirinis pellibus videatur adscribere, adeo ut potius *Martrina* intelligi debeant: nisi hac appellatione decora ista nigredo subfuscum in *Grisiis*, seu *Variis* colorem spectet.

¶ SAPHON, *Funis in prora positus*, Isidoro lib. 19. Originum c.4.

¶ SAPIENS, Tutor, qui res pupilli curat, Gallice *Tuteur*. Charta ann.1202. apud Murator. delle Antic. Estensi p.179. *Debeant et inde facere fieri cartam in laude sui Sapientis, &c.*

SAPIENTES, in Italia appellabant civitatum cives primarios, quorum consilio publicæ res gerebantur: [nunc *Conservatores* dicuntur.] Hieronymus Rubeus l. 6. Histor. Ravennat. ann.1297. *Hoc etiam tempore Poleatani, quomquam vires quotidie majores Ravenna accipientes, primi ex sententia Rempublicam administrare: ab Senatu tamen Ravennati Magistratus accipere, quibus Consules & Rectores civitatis vocabantur. Verum Lambertus ac Ostasius fratres ea mutantes vocabula, quæ in vetustis eorum temporum codicibus nos legimus, pro Rectoribus & Antianis, Consulibusque novem scilicet, & quandoque sex hominibus, qui Magistratum civitatis obirent, ipsi Sapientes appellarunt, quod nomen adhuc superest.* Sed longe ante illud obtinuit in aliis Lombardiæ civitatibus, ut colligere licet ex Otrone & Acerbo Morena in Histor. Rerum Laudensium pag. 4. 5. 93. 104. 223. Adde Albertinum Mussatum lib. 4. de Gestis Italicorum post Henric. VII. rubr. 1. Rollandinum lib. 3. cap. 8. [Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 837. Chronic. Parmense apud eumdem tom. 9. col. 809. & 822.] Histor. Bellunensium pag. 108. verso, Cherubinum Ghirardaccum lib. 8. Histor. Bonon. lib. 7. cap. 3. pag. 220. & alibi non semel. Statuta Mediolanensia cap. 57 &c. Notum, porro ex Gellio lib 4. cap. 2. juris magistros *sapientes* appellatos. [Eodem significatu *Sage-homme* usurparunt nostri. Petrus de Fontanis in Consil. cap. 21. num. 64. *Celsus qui fut Sage-hom de loix.*]

SAPIENTIA, Christus. Rupertus lib 10. de Divin. Offic. cap. 15. *Filium Dei dicimus veram & incommutabilem Sapientiam, per quam universam condidit creaturam.* Virgilius Tapsensis lib. 2. contra Palladium c. 6. ubi de Christo: *Sapientia appellatur, quia de corde Patris adveniens, arcana cœlestia credentibus reseravit.* Sed hæc nota.

SAPIENTIA, interdum dicitur Spiritus sanctus. Rufinus Palæstinæ provinciæ Presbyter in Libello Fidei c.1. *Quod unus est Deus, habens verbum substantivum æquale per omnia sibi, similiter & Sapientiam substantivam æqualem sibi per omnia, &c.* Et c.12. *Quod autem in Sapientia & cum Sapientia, hoc est, cum Spiritu sancto, Deus omnia facit, &c.* Ita Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum, Irenæus lib. 4. cap. 17. & 37. & aliquot alii.

SAPINA, Linter abiegnus, vulgo *Sapiniere*, qua in Ligeri præcipue utuntur. Computus an.1324. tom 1. Histor. Dalphin. p.132. col.1. *Item pro dictis duodecim quercubus adducendis in quadam Sapina, à portu Quiriaci usque ad portum S. Saturnini, 16. sol. 6. den.*

¶ SAPINUS, πίτυς, in Gloss. Lat. Græc. Vide Lexic. Martinii in hac voce.

¶ SAPIRE. Charta an. 1103. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 361. *Vicarius, nec illi qui placitabunt placita pro vicario, non prendent ullum averum de homine, neque de fœmina Montispessuli propter placita, postquam Sapient illa placita, præter justitiam domini, &c.* Vide mox *Sapitor*, & infra *Sarire*.

¶ SAPITOR, Sapiens, peritus æstimator; *Sapiteur* etiamnum usurpatur ea notione in foro Aquensi. Charta an. 1471. ex Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Injunxit modernis æstimatoribus .... quatenus ... vocatis prius partibus quæ tanguntur, Sapitoribus, fusginatoribus, valladeriis, magistris expertis, & aliis necessario evocandis, &c.*

SAPLUTUS. Fragmenta Petronii pag. 13. *Ipse nescit quid habeat, adeo Saplutus est.* [A Græco ζάπλουτος, valde dives. Vide Scheffer. in Not. p. 73.]

SAPO, vox Gallica vetus, unde Theutones *Seepe*, nostri *Savon*. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Sapo Gallicus, i. albus.* Aretæus lib. ult. de Cura passi 13. *Nitrosos illos factitios globos, quibus velaminum sordes expurgantur, Saponem Galli vocant.* Horatianus lib. 1. Rerum Medicar. c. 3. *Gallico Sapone caput lavabis.* Plinius l. 28. c. 12. ait *Gallos* sapone capillos rutilasse, ut & Martialis lib. 14. Epigr. 26.

Caustica Theutonicos accendit spuma capillos.

[Vide Capitulare de Villis c. 43. & 44.]

¶ SAPONUS, Eadem notione, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526.

SAPO CONSTANTINIANEUS, de quo Ptolom. Silvius in Laterculo: *Constantius senior, ... diadema capiti suo propter refluentes de fronte proprie capillos (pro quare Saponis ejusdem cognominis odorata confectio est) quo constringeretur, invenit.* [Vide Myrepsum sect. 42. cap. 11.]

Saponem & uncturam Monachis dari ad ungendos calceos docent Additio 1. Ludovici Pii, & Vinea Benedictina. Hinc non semel Monachis ipsis in reditum assignatum habent veteres Chartæ. Charta Ludovici Pii, apud Doubletum p. 740. *Item Saponem de ipsis villis persolvi, ut habetur consuetum.* *Viginti modia Saponis*, in Charta Caroli Calvi pro Monasterio Sangermanensi apud Mabillonium tom. 4. SS. Ord. S. Benedicti p. 129. Alias vide apud eumdem Doubletum p. 742. 793. Adde etiam Fortunatum in Vita S. Radegundis.

SAPONARII, Saponis confectores, apud Plinium Medic. lib. 1. c. 21. & Gregorium M. lib. 8. Epist. 27 Capitulare de Villis c. 45. *Aucellatores, Saponarios, siceratores, id est, qui cervisiam conficiunt, &c.*

SAVO. Glossæ MSS. *Nitrum, à Nitria insula, salis species. Quidam dicunt esse Savonem, qui mundat hominem.*

SAPONARIA. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passionum: *Gutta prima Saponaria trita & supposita satis bene operatur & curat.* Ubi Glossæ MSS. *Saponaria est lixivia, de qua fit sapo. Fit autem hoc modo: pone in vase de virgis facto, vitis cineris 2. partes, tertiam de calce viva, & aquam desuper. Quæ prima manat, est prima Saponaria, & de hac dicitur. Ad saponem vero faciendum, sepum arietinum in qua illa ponet, & diu agitabis.*

SAPOR, [Condimentum, ut videtur, Gall. *Sauce.*] Veteres Consuetudines Floriacenses: *Ipso die ab Armario reficimus, unam tamen generale piscium, & Saporem cum copia boni vini.* Alibi: *Quotiens habemus ova elixa, toties debemus habere Saporem, excepto ad cœnam.* Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 1. *Cum salsamentis, Sapore, caseo, herbis crudis, &c.*

¶ SAPORARE, Gustare, sapere, Gallice *Savourer*. Epist. Cyricii Episc. ad Ildephonsum inter Concil. Hispan. tom. 2. p. 533. *Memoratus sum vestri muneris, quod cum ardua intentione percurrerem, ac mente acie defixa univer-*

universis quæ in morem pigmentorum redolentia consudant, Saporare conarer.

¶ SAPORARE, Sapore imbuere. S. Petrus Chrysolog: Serm. 157. *Per epiphaniam Christus in nuptiis aquas Saporavit in vinum.* Concil. Toletan. XI. inter Hispan. to. 2. pag. 661. *Sed sensibus sanæ intelligentiæ reperiantur instructi, ut in differendo præcipue hujus sanctæ Trinitatis arcano plus evidentia quam eloquentia eos efficiat Saporatos.*

ADSAPORARE, Saporem infundere, [vel gustare, delibare; Italis *Assaporare*, eadem notione.] Regula Magistri c. 23. *Et ventigiata à calice potione petita benedictione Adsaporet qui misenit.* Infra: *Et item secundum suum numerum unicuique mensæ, signato item ab Abbate vase, & cum benedictione Adsaporato, mixtum ei ministrent, & ipsi in ultimo bibant.*

¶ SAPOROSUS, Sapidus, cui inest sapor. Constant. Afric. de Febr. c. 4. *Sanguis temperatior est omnibus elementis & Saporosior.*

¶ SAPPA, Polemicis Scriptoribus dicitur Muri fundamentorum effossio, subversio, Gall. *Sappe*. Vide Lexic. milit. Caroli de Aquino. Alia notione occurrit in *Supa* 1.

¶ SAPPAPPA, *quasi Sarculo*. Gloss. Isid. Emendat. Grævius, *Sappa, quasi Sarculus*. Vide *Sapa* 1.

¶ SAPPINUS, [illegible], in Gloss. Lat. Græc.

1. SAPPUS, Uligo, ex Anglico *Sap*, quæ vox etiam succum & alburnum sonat. Fleta l. 2 c. 73. §. 18. *Sciendum quod duæ sunt terræ, quæ mature debent seminari, ad semen præcipue Quadragesimale, terra videlicet marlosa & lapidea, ne forte per fervidum Martium damnum contingat, & ideo tempestive debent hujusmodi terræ seminari, ut per Sappum & virtutem hiemis naturale recipiant nutrimentum.*

2. SAPPUS, Abies, vulgo *Sapin*. Ordericus Vitalis lib. 13. p. 906. *Pro qua* (abiete) *vulgaris locutio villam Sappum nuncupare solebat.*

¶ SAPUS Eadem notione, in Statutis Montis Regal. fol. 23a. *Item statutum est, quod aliqua persona ... non debeat incidere aliquod lignum viride in aliqua parte de rovere, Sapo, castanea, &c.* Nostri *Sap*, pro *Sapin*, dixerunt. Comput. an. 1444. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 2110. *A Jehan Durant pour 131. l. de bray pour la chasse de Sap, &c.* Le Roman *de Vacce* Ms.

Mout i veissiez coups & de fer & d'achier,
Maint hanste de Sap & de fresche bruisier.

Vide *Sapinetum*.

SAPPUTURA, Modus vineæ. Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinaroleosem an. 1146. *Item pronunciaverunt quod Comes possit emere ad opus Castri Podii Oddonis 4. Sapputuras vinearum factarum ab eorum possessoribus sine tortio & affaytamento & ficto proinde Monasterio dando, &c.*

¶ SAPSONATUS, pro *Sablonatus*. Vide *Sablo*.

¶ SAPUS, Abies. Vide *Sappus* 2.

¶ SAQUA, ut *Saca*. Vide in *Sac*. Chartul. Gemmet. tom. 3. p. 24. *Et omnia quæ ad illum pertinent cum Saqua & soca, & tolla & team.*

¶ SAQUETUS, Sacculus, Gall. *Sachet*. Statutum an. 1455. ex Tabul. Massil. *In tribus parvis Saquetis telæ.* Mirac. Mss. Urbani V. PP. *Et furtive extraxit Saquetum in quo erant 180. franci.*

¶ SAQUUS, Saccus in Instrum an. 1404. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dicta SS. corpora & reliquiæ in Saquis reposita, &c.*

SARA, Præstationis species apud Normannos nostros. Charta Henrici Abbatis Fiscanensis in Tabulario Fiscan. fol. 34. *Jurabunt quod Saras & omnes alias rectitudines suas pro posse suo cum justitia sua Abbatem habere facient, nec patientur aliquem in villa manentem piscari, nisi Saras dederit in hac forma. De omni piscatione quamcumque exercuerint, hæc seu reddendarum Sararum erit. De omnibus navibus 26. remorum 2. Saras, de omnibus vero 18. seu 16 remorum Saram & dimidium, &c.*

SARABAITÆ, Monachi, qui nulla Regula approbati, adhuc operibus servantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: qui incertum bini aut terni passim per urbes aut castella proprio arbitratu vivunt, ut post in Regula S. Benedicti cap. 1. & in Regula Magistri c. 1. Isidorus l. 2. de Offic. Eccl. c. 15. & ex eo Papias, ex Cassiano Collat 18. c. 7. *Sextum genus Monachorum, quod per Ananiam & Saphiram pullulavit, i. Sarabaitæ, quique ab eo quod à cœnobiali disciplina semetipsos sequestrant, suasque liberi appetunt voluptates, abusive dicti sunt lingua Ægyptiaca.* Glossæ Mss. *Sarabaitæ, renuentes aliorum disciplinam.* Hi ab Hieronymo ad Eustochium de Custodia Virginit. appellantur *Remoboth*, à quo describuntur. Ejusmodi *Sarabaitas* exagitant passim Scriptores, idem Hieronymus in Epist. Petrus Damiani lib 5. Epist. 9. Odo Cluniacensis lib. 3 Collat. cap. 23. Ivo Carnot Epist. 192. Joan. Sarisberiensis lib. 7. Policrat. cap. 23. &c. Præterea Warnerius Ms. in Caprum Scottum Poetam:

Plus bis quæris jam Sarabaita vocaris,
Conductor cupidus mangoque non Monachus.

Vide Capitulare 1. Caroli Mag. an. 802. c 22. Perperam *Sarabossæ*, pro *Sarabaitæ*, editum in Apologia Henrici IV. Imp. quod non advertere Freherus & Spelmannus. De vocis etymo variæ sunt sententiæ, quas vide apud Gazæum ad Cassianum, Haeftenum lib. 3. Disqu. Mon. tract. 2. disq. 2. Altaserram, & alios. De iis etiam S. Nilus in querela περὶ τῶν [illegible] χρήματος: Ὁ [illegible] μεταζέντας βίον, οὐδὲ [illegible] γέγονεν, καθ' [illegible] Σαραβαΐται [illegible], &c. Adde Consult. Zachæi l. 3. c. 3. [& Menardum in Notis ad Concord. regul. pag. 104.]

SARABALLA, SARABARA. Ugutio: *Saraballum, lingua Chaldæorum vocantur crura & tibiæ. Unde brachiales quibus hæc teguntur, dicuntur Saraballa, quasi crurales & tibiales. Unde in Daniele c. 3. Saraballa eorum non sunt immutata: Saraballa enim dixerunt Aquila & Theodotion non corrupte ut legitur apud quosdam in Sarabara. Et sunt Sarabara fluxa & sinuosa vestimenta, vel capitum tegmina, qualia videmus in capite Magorum picta, & sunt propria puerorum.* Catholicon parvum: *Saraballum, Braie.* Ita utramque vocem pro capitum & crurum tegumentis promiscue usurpant: sed præsertim pro capitis tegumento, quomodo apud S. Augustinum lib. de Magistro c. 10. & S. Hieronymum Epist. 49. *Circa quorum Saraballa, sanctamque cæsariem innoxium lusit incendium.* Vide eumdem in Daniel. cap. 3. Commodianus Instr. 9. *Mercurius vester fiat cum Saraballo depictus.* Adde Rodulfum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 50. Metellum in Quirinalibus p 63. &c.

SARABELLA, pro braccis usurpat Chronicon Novaliciense l. 6. *Dum exueretur vestibus Sarabella ejus stercoribus labefacta reperta sunt.* [*Sarabella* editum ex cod. Chron. apud Murator. tom. 1. part 2. col. 761.]

¶ SARABOLA, Eadem notione, in Statutis Astens. Collat. 7. c. 5. fol. 23. v. *Et faciant jurare omnes sartores de Ast. & de burgis quod quotiescumque aliquis duxerit ad eos pannum fustaneum vel sellam, ut incidat ei aliqua vestimenta tunicam, vel camisiam, vel Sarabolas, clamidem vel capam, &c.*

¶ SARABULA, Eodem sensu. Acta S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 431. *De suis quibus induebatur vestimen-*

tu

tis quadam pauperibus largiens, nudus & sine Serabulis remansit.

SARABARA, Eodem significatu. Glossæ antiquæ MSS. *Sarabara, crura, tibiæ, sive braccæ quibus crura teguntur & tibiæ.* Glossæ MSS. *Sarabara vocantur tibiæ vel crura. Bracbis, operimentum ipsarum tibiarum.* Gloss. Lat. MS. Reg. *Sarabara, flaxa ac sinuosa vestimenta, sive capitum tegmina, ut Magi babuerunt.* Glos. MS. Σαράβαρα, ἐσθὴς περσικὴ ἥτινι καὶ τὸ βραχιόνιον λέγεται. Palladius in Vita S. Jo. Chrysostomi p. 106. Σαράβαρα, χαλκοτύμπανα. Thiofridus Abbas Epternacensis in Vita S. Willibrordi: *Jussus est ad lavatorium divertere, & Sarabara sua diligenter inspicere.* *Sarabara* legit etiam Tertullianus de Pallio, & ad Martyres. Occurrit pariter in Notis Tyronis pag. 159. Catholicon Armoricum: *Ballin, Gall. Barbecane, Sarabara secundum usum præsentem, licet aliud significat Sarabara.* Quippe *Barbacanas*, hodie *Braier* dicimus.

SARAVARA, Nescio qua notione, [f. quodvis indumenti genus] Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Superata tandem lues immunda, auxilia quærunt, Rex jussit Saravaræ duci equis non exiguis littera, petunt proprias sedes.*

SALABARRA, *est vestis grossa, Esclavine Gallice, de pilis barri facta, ad modum satis aspera.* Ita Glossa MS. ad disticha Mag. Cornuti.

SERABARA. Math Westmonasteriensis an. 1295. *Tali ergo judicio condemnatur. Primo pelle bovis stratus, ascensis sex lictoribus equos, caudis ipsorum distractus, per civitatem Londinensem, vallatur quatuor tortoribus larvatis & effigiatis in Serabaris & pelliciis sacerdotalis, improperantibus ei convivia exprobantur, &c.* Ita utraque editio, pro *Sarabellis*.

¶ SARABOTTÆ, pro *Sarabaitæ*. Vide ibi.

SARACA, Genus pallii, aut veli, [vel etiam tunicæ, idem quod infra *Sarica*. Vide in hac voce.] Anastasius in Benedicto III. PP. pag. 206. *Gabathas Saxiscas de argento exaurato quatuor, Saraca de olovero cum chrysoclavo 2. camisias albas, &c.* Vide *Sarantasmum* & *Sarca*.

¶ SARACENALLUS, SARACENATUS. Vide infra *Saraceni*.

SARACENESCA, Cratis ferrea ad portas urbium. Italis *Saracenesca, quel tavolate ebenelle fortezze si tien legate con catene sopra le porti per calarle, e chiudere le a i bisogni.* Historia Cortusiorum lib. 4 c. 5. *Dum vero porta ab intrinsecis clauderetur, miles unus Theutonicus se opposuit, qui calata porta levatoria, seu Saracenesca, inter utramque partem vivus remansit inclusus.* Vide Portenarium lib. 2. *delle Felicità di Padova* c. 9.

¶ SARACINESCA, SARACINESCHA, Eadem notione. Chron. Estense ad an. 1371. apud Murator. tom. 15. col. 495. *Custos turris cognoscens illam gentem inimicam esse, ne amplius aliquis tam facile posset ingredi, nec ipsi egredi, quia claudendi fores spatium non habebat artificiosa repagula, quæ Saracinesca apud Italos nominatur, infra repente misit.* Annales Mediol. ad an. 1324. apud eumdem tom. 16. col. 701. *Pontes levatores cum portis Saracineschis jussit fabricari.* Vide *Saracina*. Hinc

¶ SARASINESCA, pro quovis repagulo, in Statutis Mutin. c. 41. fol. 54. *Habeat (canalecta) suam Saracinescam de bono ligno bene obturante caput canalectæ, & singulis Sabbatis post vesperas Saracinescha levari possit à suis clavigis, ut aqua possit intrare per dictas canalectas, & abluere immunditias dictarum canalectarum. Quæ Saracinescha diebus Dominicis sequentibus post vesperas debeant abbassari & reponi ad loca solita pro obturatione prædicta.*

SARACENI, Populi novissimi, qui à *Sara* Abrahami uxore legitima id nominis sibi assumpserunt. Hieronymus in Ezech. lib. 8. c. 25. *Agareni, qui nunc Saraceni appellantur, falso sibi assumpsere nomen Saræ, ut de ingenua & domina videantur generati.* Adde lib. 5. in Isai c. 21. & Agobardum de Insolentia Judæorum c. 21. Nicolaus de Lira in Isaiæ c. 20. *Arabes sunt Saraceni ab Ismaele & Cedar filio ejus, qui melius à matre sua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni, quasi Saræ liberæ non Agar ancillæ sint filii.* Vide Arnobium in Psalm. 119. A Saraca regione Saracenos dictus vult Stephanus. Alii à Σαρακ Arabico, quod est λῃστής, unde Σαρακηνοί, quasi λῃστρικοί. Alii à voce Hebraica *Sarak*, quæ *vacuum* & *inane* sonat, ita ut Saraceni dicti sunt quasi viri inanes, minimeque frugi homines, aut vitam pauperem, duram & incultam agentes, qualis eorum plerumque est qui rapto vivere solent, locaque deserta & horrida incolunt. Vide Innocentium Cironum in lib. 5. Decretal. tit. 6. & Nicol. Fullerum lib. 2. Miscell. sacr. cap. 12. *Saracenorum* vocabulo Ungaros etiam, atque adeo gentes paganas promiscue donant interdum Scriptores, ut Hepidannus, Eckehardus junior de Casibus S. Galli cap. 55. &c.

SARACENI, in Hispania, Regis olim vel Dominorum erant, ut *Judæi*, apud nostros, proinde etiam in commercio. Michael *del Molino* in Repertorio p. 303. c. 1. *Saracenorum corpora sunt Dom. Regis. Etiamsi Saracenus de loco Do. Regis transeat ad locum infanzonis: nisi infanzio duxisset eum de partibus alienis, &c.* Infra: *Saraceni habitantes in villa alicujus Baronis, vel infanzionis, si decedunt sine filiis, potest Dominus loci occupare omnia bona sua.* Rursum: *Saraceni habitantes in locis Dom. Regis, non possunt dicti Saraceni se ponere in commendam alicujus nobilis aut alterius, &c.* [Testam. Arnaldi Narbon. Archiep. an. 1149. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. col. 39. *Laxo episcopo Biterrensi omnes Sarracenos meos.* Charta alterius Arnaldi itidem Archiep. Narbon. an. 1225. ibidem col. 58. *Donamus ... monasterio fontis-frigidi ... duas cortotas nostras & equos earum, ut & Sarracenorum carretarium nostrum.*]

SARACENUS, Moneta Saracenorum. Jacobus de Vitriaco l. 3. p. 1125. *Cui unusquisque fratrum singulis annis pro certo redditu dignitatis suæ transmittit mille Saracenos & duos dextrarios bene præparatos.* Infra: *Et quilibet omni anno pro certo tributo solvit ei 20. mille Saracenos in fisco patris, & pater dat omni anno unicuiq; filiorum tantum auri, unde possit fieri unus annulus, in quo sculpitur imago ipsius.* [Censius in Ord. Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital p. 200. *Hoc est presbyterium quod datur officialibus cameræ camerarii ... Sartori cameræ duo Saraceni, &c.*] Adde Matth. Paris. an. 1193. pag. 122. 123.

SARACENATUS, SARRACENATUS, Simili notione, eidem Jacobo de Vitriaco p. 1126. *Et valet illud frequenter 20. mille Saracenos.* Mox: *Et plus valent isti redditus quam 40. mille Saracenati.* [Chron. Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 987. *Quolibet anno pro certo tributo mittit in fisco patris 20. millia Saracenatos.* Charta ann. 1243. ex Tabul. Commun. Massil. *Dimidius Saracenati Acconis computatus pro libra.*] Vide *Byzantii saraceneti*.

¶ SARACENALLUS, Eodem significatu. Charta an. 1263. ex Tabular. Massil. *Recepimus de mutuo communi Massiliæ 121. bizantios Saracenallos.*

SARACENIA, *Multitudo & societas Saracenorum, vel ritus eorum, vel regio eorum.* Ugutio.

¶ SARACENISMUS, Terra, Gens Sarracenorum. Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1270. apud Murator. tom 8. col. 1131. *Et sperarent, quod non solum Terram sanctam, sed etiam totum Saracenismum subjugare debuissent.*

SARACENICUM, Pannus Saracenici operis, *Sarcenet*, in Inventario Eccles. Eboracensis an. 1530. in Monasti-

nastico Anglic tom 3.pag.177.*Item una capa del Sarcenet, operata cum imaginibus, &c.* Saracenicum apus, ibidem non semel pag.321. 326. &c. [Vide *Sarantasmum*.]

¶ SARACENUM, Velameo Sanctimonialium. Comput.an.1239. ex Bibliot.Reg. *Abbatissa S.Antonii pro 6.supertunicalibus emptis apud Pontisarum, pro Saracenis, camisiis, braccis, sotularibus & caligis, &c. Saracenum* dici videtur quod Saracenis mulieribus maxime solitum erat caput velamento operire, ut testatur le Roman *de la Rose* Ms.

Mes ne queuvre pas le visage,
Qu'il ne veus pars stair l'usage,
Des Sarrasins qui d'estamines,
Quevrent le vis as Sarrasines
Quant il trespassent par la voie
Que nous trespassans ne les voie,
Tant sont plains de jalouse rage.

Nisi malis vocis originem deducere à *Saracenicum*, quid ex panno Sarscenici operis erant ejusmodi velamina. Vide Gloss. med.Græcit. v. σαραχηνόν.

¶ SARACINA, Cataracta, Gall. *Sarrasine*, vel *Herse. Saracina portæ mercati*, in Charta an.1365. ex Tabul. S.Victoris Massil. Vide *Saracenesca*.

¶ SARACINESCA, ut *Saracenasca*. Vide ibi.

¶ SARAIUM, Palatium quodvis, sed præcipue Turcorum Sultani, Gall. *Serrail*, Ital. *Serraglia*. Vide Gloss. mediæ Græcit. v. Σαράγιον.

¶ SARALHERIUS, Serarius, Gallice *Serrurier*, in Catalogo Ms.ann.1328. Confraternit. Nativ. B. Mariæ Deauratæ Tolos.

¶ SARANTASMUM, corrupte fortassis pro *Saracenismum*, vel *Saracenicum*; certe videtur esse Panni genus Saracenici operis, seu aulæum Sarscenicum, *Sarrasinois* nostris quibus magno habetur in pretio. Johannes Diac. de Eccles. Lateran. apud Mabill. tom.2 Musei Ital. p.568. *Inde non post multum Sarantasmum optimum ad altaris ornamentum* (obtulit Lucius II.PP.) Infra: *Tarantasmum ad cooperimentum altaris.* Ubi leg. *Sarantasmum*. Ibidem pag.570. *Post aliquantum temporis intervallum obtulit* (Anastasius IV. PP.) . . . *Sarantasmum unum preclarum & optimum.* Vide *Saraca* & *Searamanga*.

SARAPIA, *Rapina*. Gloss. Isidori.

¶ SARAPULUS, Serum lactis, ni fallor: unde legendum suspicor *Saraculum*, vel *Seraculum*. Vide *Seracium*. Chron. Esteose apud Murator. tom.11. col.188. *Vidi in quadam vigilia nativitatis Domini, quod dictus Gulielmus miserat dicto Guidoni 20. paria bonum cum carnis anevasis odorifero vino, farina tritici, mezenit salatis, & habuit Sarapulos & coagulos.*

¶ SARACINESCA, Repagulum. Vide *Saracenesca*.

¶ SARAVARA. Vide *Saraballa*.

SARAVISA. Histor. Episcopor. & Comit. Engolismensium c.27. *Inter cetera donaria obtulit ... candelabra argentea Saravisa fabrefacta pensantia libras 15.* Locus, ni fallor, corruptus. [Legendum forte *Salaria*, quæ inter ministeria sacra interdum recensentur. Vide *Salarium* 1.]

SARBOA, [ut mox *Sarbuissinum*.] Vincentius Belvacensis l.31.c.143. *Denique in anno quo contritus fuit Soldanus à Tartaris, ante pugnam dedit 16.millia paria vestimentorum de samitho, & de thabis, Sarbois exceptis.*

¶ SARBUISSINUM, Vestis genus, braccæ, idem quod *Saraballa*. Radulphus Caggeshale in Chron. T. S. apud Marten. tom.5. Ampl. Collect. col. 563. *Qui vero Filium Dei & crucem victoriæ ejus, diabolo instigante, proh dolor! polluta ora negare (vellet,) cibannum saracenum & Sarbuissinum auro ornatum, equum & arma, amputato pelliculo membri verendi, ab ipso Soldano acciperet.* Vide *Sarbea*.

SARCA. S. Audoenus lib 1. Vitæ S.Eligii c.12. *Habebat quoque zonas ex auro & gemmis compias, necnon & bursas eleganter gemmatas, lineas vero metallo rutilas, orasque Sarcarum auro opertas, &c.* Idem videtur quod *Saraca*, de qua voce supra. [Vide infra *Sarica*.]

SARCALOGUS, Christus, Verbo quod caro factum est, vox composita ex σαρξ, caro, & λόγος, verbum. Dudo lib.3. de Actis Norman. in Præfat.

. . . . omnipotens Deus,
Sacra Virgine matris editus & fatus.
Vero nostra fides Sarcalogon quem ait.

¶ SARCELLUS, Circulus, Gall. *Cerceau*. Charta S. Ludovici Reg. Franc. an.1269. ex Regest. 91. Chartophyl. regii Ch. 448. *De merreno capienda in dicta foresta ... pro tonellis & Sarcellis faciendis ad vinum earum reponendum.*

¶ SARCENARIUS, pro *Salcenarius*, ni fallor, qui *Salsas*, Gall. *Sauces*, parat. Charta Adami Abbat. S.Faronis Meld. an 1313. ex Tabular. ejusdem Monast. *Item conventus solvet vinum consuetum dari coquo conventus & Saracenario, necnon & mandare quod fit pauperibus elemosinaria, &c.*

¶ SARCHA, Arca sepulcralis, à vet. Gall. *Sarqueil*, nunc *Cercueil*. Processus de SS. Virg. Eisehellens. tom.3. Jun. p.218. *Et in eodem sepulcra in media posuerunt unam Sarcham lapideam, cum ferris à duobus lateribus bene clausam & munitam, quam Sarcham ex sepulchro hujusmodi levarunt ... unam spatulam S. Christianæ virginis ex hujusmodi lapidea capsa sive Sarcha recepit.* Vide *Sarcophagus*.

SARCIA. Glossæ Græco-Barbaræ: ἀκρίσταλα, τὰ ἄρμενα τῆς ναῦς, τὰ ξάρτια. Conventiones inter Michaelem Imper. & Genuenses an.1261. editæ post Villharduinum: *Et Commune Janua teneatur debito dictis galeis apparare bene & integre de totis Sarciis earum & apparatu.* Ubi versio Gallica vetus habet, *de tantes Sarchies*. [Informat. pro passagio transmarino ex Cod. Ms Sangerman. *Et castabit quodlibet uysserium munitum omnibus Sarciis & apparatu, seu corredis, 1200. lib.*] Nautæ nostri *agreils*, & *farcies*, armaments, quæ navis causa parantur, vocant, Itali *Sarte*, Hispani *Xarcia*, vel *jarcia*, *armas y apare jos*; ἐξάρτυσις Græci recentiores: de qua voce nos in Constantinopoli Christiana.

☞ Eodem nomine significatur funalis navium apparatus, nostris *Cordages*. Ogerius Panis in Annal. Genuens. ad an.1216. apud Murator. tom.6. col.410. *Et alias veteres galeas reparare fecerunt de lignamine & Sartia & ceteris omnibus necessariis.* Statuta Massil. lib.3. c. 16. cujus titulus sic concipitur: *De Sarcia non facienda nisi de canabe femello.* Vide *Exarcia* & *Sarco*.

☞ Sed & ipsum rudens seu funis nauticus, quo naves religantur, vulgo *Cable*, *amarre*, *Sarcia* interdum nuncupatur Ogerius Panis supra laudatus col.415. *Visa galeas Vintimilienses, abscissa Sarcia, dimiserunt, &c.* Bartholomæus Scriba in Annal. Genuens. ad an.1242. apud eumdem Murator. ibid. col.500. *Nocte illa steterunt ad anchoras; & quam anchora vel Sartia eas* (galeas) *tenere non possent, iverunt ad littus Arenzani.* Vide *Sarcus*.

SARCIATUS. Speculum Saxonicum lib.1. art 24 §.4. *Pannum autem non Sarciatum, ad mulierem vestimenta competens, & aurum per aurificem non operatum, ad ipsas mulieres non pertinebit.* Ubi ad marg. *Al. pannum autem Sarciatum seu incisum.* [Vide mox *Sarcilis*.]

SARCILIS, Vestis, vel potius panni species. Chrodegangus Episcop. in Regula Canonicor. Metensium c.29. *Et illi seniores illas cappas quas reddere debent non commutent. Sarciles accipiant ibi Presbyteri, qui ibidem in domo assidue deserviunt, & illis Diaconi septem, qui in*

eorum

eorum gradu consistunt, aut lanam unde ipsos Sarciles binos in anno habeant: & ille alius Clerus unusquisque singulos. Camisiles autem accipiant illi Presbyteri, &c. Infra: Ipsa autem vestimenta, illas cappas & Sarciles ad transitum S. Martini accipiant: illos camisiles, viginti dies post Pascha accipiant: illa calceamenta, Kal. Septembris habeant. [Codex censualis Irminonis Abb. S. Germ. Paris. f. 115 v. Ista est ancilla ... & debet facere de dominica lana Sarcilem 1. & pascere pastas.] Charta an. 1312. in Macariis Mon. Insulæ Barbaræ Lugdun. p. 203. Una estamina, & una rasa Sarcilis. Unde conficitur Sarciles fuisse laneos, aliudque vestis genus à Camisili, de quo supra egimus. [Vide Sarcitus Pannus.]

¶ SARCILE, Eodem significatu, in Vita S. Bardonis Archiep. Mogunt. sæc. 6. Bened. part. 2. p. 21. Cumque venisset abbat ad caminatam, summa terula, & ferro mire calato, in quo Missales oblatæ coquebantur, & quodam Sarcile ex lana Græco facto opere per manus Robingi. Acta S. Udalrici tom. 2. Jul. p. 120. Nisi pauca camisalia, & septem vel octo mensalia, & duo Sarcilia & decem solidi argenti.

SARZII, Eadem notione, in Charta Arnaudi Archiep. Lugdunens. an. 1212. apud Joan. Mariam de la Mure in Hist. Eccl. Lugdun. p. 321. Pro ipso beneficio vult quod Petrus Franco det duobus pauperibus tunicas singulis annis ad Natale Domini, & utraque tunica sit de duobus alnis de Sarzil, quæ currunt in foro Montisbrusonis.

¶ SARCILIUS, Eodem intellectu. Inquisitio pro juribus Comitum in civitate Viennæ tom. 1. Hist. Dalphin. p. 138. col. 1. Debent dare eidem mistrali ... 1. libr. piperis, & tres ulnas de Sarcilio.

SARCILLUS. Capitulare 2. an. 813. c. 19. Et ut feminæ nostræ quæ ad opus nostrum sunt servientes, habeant ex partibus lanam & linum, & faciant Sarcillos & camisilos, &c. [Statuta Perus. fol. 62. Si quis fecerit ad vendendum in Perusia, vel valle, aut territorio Sarcillum, vel alium pannum vitiosum, ponendo ibi pillam, vel pilum capræ, yrci, vel asini, bovis aut borram paratoris, vel his similia, solvat pro banno sol. 20.]

¶ SARCILUS, ut Sarcilis, in laudato supra Irmin. Codice fol. 83. v. Et illa ancilla facit de lana dominica Sarcilum 1. pastas quantum ei jubetur. Rursum fol. 84. Et illa ancilla & ejus mater faciunt Sarcile & pastas quantas ei jubetur.

¶ SARCINA, Onus quodvis. Italis Sarcina, eadem notione: unde pro rei alicujus copia interdum usurpatur Annal. Estens. Jac. de Layto apud Murator. tom. 18. col. 1042. Fuit fama esse in navibus illis nongentas petias panni Mediolanensis & circa 1600. panceerias, merzariæque maximam Sarcinam & rerum aliarum. Charta an. 1403. ex Schedis Pr. de Mazaugnes: Item & octo Sarcinas lignorum. Occurrit passim. Vide Sagma.

¶ SARCINATA, Eadem notione. Litteræ Officialis Vabrensis an. 1342. Exceptis duntaxat duabus Sarcinatis azini, una caulium, & una rasparum. Duæ Sarcinatæ lignorum, in Transactione inter Abbat. & Mon. Crassenses an. 1351. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Schedis Cl. V. Lancelot: Pro una Sarcinata fustis vocate polpre ab ipso empta pretio 19. sol. 6. den. Occurrit ibi non semel.

¶ SARCINARE, Sarcinis onerare: item opprimere ceu sarcina. Vita S. Girardi tom. 3. April. p. 212. Senectutis gravedine Sarcinatus. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii p. 349. Gravi morbo finetima vita Sarcinatus est. Vide Ludewig tom. 3. Reliq. MSS. p. 534.

¶ SARCINULARE, Sarcinulis onerare. Sarcinulati equi, apud Britonem Philip. 12. 15.

¶ SARCINALIS, Ad sarcinas pertinens. Sarcinale jumentum, Equus clitellarius, Ammiano lib. 15.

¶ SARCINATOR. Gloss. Lat. Græc. ῥαπτοποιὸς θηλάπαις. Ubi Martinius legendum censet ἀναῤῥάπτης; ipsum consule.

¶ SARCINATRIX, ἠπήτρια, ἀκέστρια, ἡ καλλωπίστρια, in iisdem Glossis. Sartrix legit Vulcanius. Vide Martin. Lexic.

¶ SARCITATOR. Vide mox Sarcitector.

SARCITECTOR, vel SARTITECTOR, dictus, inquit Papias ex Isidoro lib. 19. c. 19. quia multis hinc inde tabulis conjunctis tecti farciat corpus. Idem & tignarius. Glossæ Isidori: Sarcitator, qui tecta resarcit. Leg. Sartitector. Ugutio & Joan. de Janua: Sarcitector, qui tecta facit. Idem & tignarius, qui tectoria lignis induerit. Gloss. Ælfrici: Sarcitector, vel Tignarius, Hrofpyrhta. i. tignarius, carpentarius. Catholicon parvum: Sartatector, vel Sartitector, vel sarcitectus, Couvreur de maisons. Vide Sartatectum.

¶ SARCITOR, Idem qui Sarcitector, vel Sarcinator, vel Sartor, in Inscript. apud Fabrettum pag. 753. M. PUPIUS. M. L. URBANUS. SARCITOR. SIBI. ET. CLARÆ. CONLIBER. ET LAVRENTINÆ. F.

¶ SARCITURA, De danno refuto & resarcito dicitur, in Statutis Massil. lib. 2 cap. 40. §. 2. Et si folverint (draperii) aliquam Sarcituram, vel malefacturam in aliquo panno, quod ea non vendant, nisi eam dicerent & emptori manifestarent.

¶ SARCITUS PANNUS, Idem qui Sarcilis. Vide in hac voce. Statuta Montis Regal. fol. 277. Item statutum est quod aliqua persona undecunque sit, non audeat vendere, vel emere in platea à decem cannis supra, vel apportare seu apportari facere aliquem pannum Sarcitum in rota canonatum, &c. Ibidem fol. 314. Et qualibet persona qua duxerit vel portaverit, seu duci fecerit pannum Sarcitum de extra posse Montis Regalis, in Monte Regali vel posse, solvere teneatur pro intrata pro qualibet pecia de toisis viginti quinque & solidos duos, &c.

¶ SARCIUNCULA, Sarcinula. Charta an. 1484. apud Rymer. tom. 12. pag. 235. Cum bogeis, manticis, fardelis, Sarciunculis, litteris, &c. Occurrit rursum pag. 251.

¶ SARCLARE, SARCLEARE. Vide Sarcolare.

SARCO, Idem videtur quod Exarcia, & Sarcia. Funalis apparatus navium. Vide in his vocibus. Willelmus Thorn. Hastingus debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum Sarcone qui dicitur, ad quem pertinent tamquam membra ejus Vicus in Seford, &c. Occurrit ibi pluries. Infra: Summa navium 57. hominum in eisdem 1188. summa Sarconum in eisdem 57. [Vide Sarcus.]

¶ SARCOFAGARE, SARCOFAGUS. Vide infra Sarcophagus.

¶ SARCOGRAPHIA, à Gr. σαρκογραφία, Descriptio per membra carnalia. Johan. Sarisberiensis l. 7. Policrat. c. 24. Figura, quæ Sarcographia dicitur, vis in eo consistit, quod rebus incorporalibus corporis lineamenta licenter adtribuit.

SARCOLARE, SARCLARE, pro Sarculare, Sarrire, nostris Sarcler. Adalardus lib. 2. Statutorum Corbeiensium c. 1. Necnon & Sarcolare herbolas in æstate cum necesse fuerit. [Vide Sarculare.]

SARCLARE. Vetus Charta apud Sommerum in Tractatu de Gavelkind p. 89. Item pro opere Sarclandi 18. denarii. Item pro opere tassandi in autumno 13. den. &c.

¶ SARCLEARE, Eodem significatu. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 48. v. De operariis Lewinus pro una virgata debet ... in æstate 3. dies ad Sarcleandum cum uno homine.

¶ SARCOMA est superfluum carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur, Isidoro lib. 4. cap. 7. Gloss. Græc. Lat. σάρκωμα, pulpamentum. Johannes Mon. Bertin. in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 35. Morbum il-

lum

lum Græce nomine Sarcema, id est vitiosam carnis superabundantiam vocant.

SARCOPHAGUS, Sepulcrum: interdum & capsa major Sanctorum reliquias continens: nostris *Sarcueil*, [melius *Cercueil*.] *Sarcu*, in Histor. Merlini Ms. Roberti Bourroni. Isidorus lib 8. Orig. c. 1. *Arca in qua mortuus ponitur, Sarcophagum vocant.* Lex Salica tit. 17. §. 3. *Si quis mortuum hominem aut in naffo, aut in petra, quæ vasa ex usu Sarcophagi dicuntur, super alium miserit, &c.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Et mausoleum, ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta, in Sarcophago porphiretico, &c.* [Charta an. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 897. *Tumulaveruntque corpus ejus . . in Sarcophago ex lapillo procavaco* (l. procavato) *juxta ædem atrii jam suprataxati.*] Ditmarus lib. 6. p. 78. *Sarcophagum ingentem ad includendas Sanctorum reliquias de argento fecit.* Sigebertus Gemblacensis in Histor. Translationis S. Sigeberti n. 3. *Mox ut Sarcophagum sacri corporis membra gestantem ex priori loco auferentes levaverunt, &c.*] Inventio corporum S. Maximini & aliorum sæc. 6. Benedict. part. 1. p. 253. *Placuit enim, ut retro altare in capsa monasterii novi jam consummat, constructum, in suis Sarcophagis ponerentur* (reliquiæ) *donec tota perficeretur ecclesia.*] Rodulphus Presbyter in Vita Rabani Mauri n. 28. de Reliquiis Sanctorum:

Hos quoque susceptos Hrabanus forte locavit,
Sarcophago hoc digne, cdidis & titulum.

Vide Nonium, & Salmasium ad Solinum: præterea leg. 6. Cod. Th. de Sepulcr. violat. & Legem Wisigoth. lib. 11. tit. 2. §. 2. Le Roman *de Garin* Ms.

Un biau Sarquen de marbre bien poli
Me fetes fere, &c.

¶ SARCOFAGUS, Eadem notione. Chron. ad ann. 1115. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 37. *In quibus Sarcofagis ego propria manu sculpsi imagines, & flores, & versus, sicut hactenus apparet.* *Serqueu*, in Chron. ann. 1463. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 367. Vide *Sarcha*.

¶ SARCOFAGUS ARCUS dicitur in Laudibus Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 13.

Hoc in Sarcofago jacet ecce Boetius arco,
Magnus & omnimodo magnificandus homo.

SARCOPHAGARE, Sarcophago includere, sepelire. Fortunatus in Epist. ad Siagrium Augustod. lib. 5. *Intra me quadammodo meipsum silentio Sarcophagante sepeliens.* Philippus Eystetensis Episcopus in Præfat. ad Vitam S. Villibaldi: *Præsertim cum gleba sanctissimi sui corporis pretiosa nobis commanens in Ecclesiæ gremio supradictæ, quæ sibi inchoative & consummative appropriatur, reverenter Sarcophagata conservatur.* Utitur & c. 38. ut & veteres Schedæ apud Gretzerum in Episcopis Eystetensibus c. 12. 33.

¶ SARCOFAGARE, Eodem intellectu, in Actis S. Willibaldi tom. 2. Julii pag. 497. *S. Willibaldus cum temporibus multis & annis in crypta esset honorifice Sarcofagatus, &c.*

¶ SARCOTIUM, Vestis Ecclesiasticæ species, tunica linea, vulgo *Rochet*; sic dicta quod aliis vestibus superinduceretur. Synodus a Gotefrido Episc. Patav. celebrata ann. 1284. apud Hansiz. tom 1. Germ. sacræ p. 427. *Sacerdotes portantes sacramenta, hostiam, chrisma, & oleum infirmorum superpellicio, &* (f. vel) *Sarcotio sint induti.* Statuta Synod. Eccl. Camerac apud Marten. tom 7. Ampl. Collect. col. 1298. *Presbyteri sub alba sint induti superpellicio vel tunica linea, quæ Gallice dicitur Sarces.* Vide *Sarrotus*.

¶ SARCOTUM, ut infra *Sarcotium*. Locus est in *Garnachia*.

¶ SARCULARE, *Sarrire*, Gallice *Sarcler*. Charta apud Kennet. in Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Per duos dies in Quadragesima similiter arabunt & herciabunt, & uno die postea Sarculabunt blada domini.* Compot. an. 1425. ibidem p. 476. *Et in solutis diversis hominibus & fœminis primo die mensis Julii conductis ad Sarculandum diversa blada.* Vide *Sarcolare*. Hinc

¶ SARCULATURA, Servitium, quo tenentes debent agros domini *Sarculare*. Redditus & servitia custumariorum apud eumdem Kenett. p. 401. *Robertus... tenet unum messuagium, ... & debet unam araturam in yeme & unam Sarculaturam.* Rursum p. 402. *Alicia ... faciet unam Sarculaturam.* Vide *Sacla*. Plinio lib. 18. c. 21. *Sarculatio*, Columellæ lib. 11. cap. 2. *Sarritura*, dicitur ipsa *Sarritio*.

SARCULUM. Anonymus in Vita S. Liudgeri Episcopi Mimigard. n. 6. *Erat ibi Sarculum quoddam opacitate & silvarum densitate undique conclusum.* Ubi viri docti *Sartuium*, quasi diminutivum à *Sartum*, seu *Sart*, quæ vox Germanis silvam denotat.

¶ SARCUS, Rudens, Gall. *Cable*. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1111. *Nocte proxima fuit captus quidam Januensis traditor, qui debebat incidere catenas & Sarcos & alia ingenia, quibus postea peractis debebant recipere à Soldano 6. mille Bisantos.* Vide *Sarcia* & *Sarco*.

¶ SARDA, Piscis genus, nostris *Sardine*. Gloss. Lat. Gr. *Sarda*, σαπέρδης. Processus de S. Thoma Aquinat. to. 1. Martii p. 702. *Interrogavit ipsum piscarolum quos pisces haberet: & ille dixit Sardas.*

¶ SARDELLA, Eadem notione, in Chron. Richardi de S. Germano apud Murator. tom 7. col. 1030. *De tunninis & Sardellis servabatur forma, de jure liui idem, de jure cannarum idem.*

SARDANIUM, in Gloss. Ælfrici, Butere, i. Butyrum.

¶ SARDESCHUS, Sardonius, ab Italico *Sardesco*. Statuta Astens. collat. 11. c. 92. fol. 34. v. *Gladii vetiti sunt isti, spatæ, pennati, ... dardi, virgæ Sardeschæ, & maciæ de ferro, &c.* Quod à Sardinia earum virgarum usus effluxerat, *Sardeschæ* nuncupantur.

SARDIATA. Vetus Agrimensor: *Præterea vicum saprinum & clinvatium, & in terra voratos, & Sardiatas testimoniis dividi, ripis, rivis, arboribus, &c.*

¶ SARDINA, Locus, ni fallor, ubi sal conficitur. Charta Raimundi Comit. S. Ægidii ann. 1164. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 300. *In octo sextariis de sale, quæ in Sardinis accipere solent, &c.* Vide *Sartago*.

¶ SARDOCOPARE, SARDACOPATOR. Vide mox in *Sardocopus*.

SARDOCOPUS, SARDOSALICUM. Glossa Ms. ad disticha Magistri Cornuti: *Dicitur Sardocopus, mercator corii, quasi intendens coriis, & potest dici à copos, quod est incisio, & tunc Sardocopus idem quod sutor, inde Sardocope, as formare sotulares: Sardocopator, qui vendit corium per frusta decisum: & inde Sardosalica, asser super quem coria scinduntur, & dicitur à Sardo, quod est corium, & salix, cis, &c. & hic Sardocopus: cultellus, Gallice Trencheors: unde versus:*

Dic corium Sardon, & ab illo Sardocopus fit,
Sardocopus, Sardosalicum, Sardocopumque.

¶ SARDUS. Chartar. Eccles. Auxit. cap. 83. *Dedit duodecim denarios ad 4. Sardos fid. Auezani q. Sancio filio ejus.*

¶ SARECA. Vide infra *Sarica*.

SAREZA, pro *Sarissa*, lanceæ specie veteribus nota, in Notis Tyronis p. 126 *Sarezonum*, eadem, ut videtur, significatione p. 199.

SARGA, Papiæ & Isidoro in Gloss. *Non idoneus cujuslibet artis professor.* Glossæ antiquæ Mss. *Sarga, non idoneus cuilibet arti: non idoneus artis suæ professor.*

Hinc-

Hincmarus Laudun.Episc.tom.a.p.336. *Nec recognosco me alicui parentum meorum, velut Sarga, dedisse beneficium, ex quo & reipublicæ probitas & Ecclesia, cui licet indigaus præsideo, utilitas non respondeat.* Vide *Arga* 1.

SARGANTUS. Vide in *Serviens*.

¶ SARGEA, SARGIA, &c. Vide *Sargineum*.

SARGINEUM, SARGIUM, ex Gallico *Sarge*, vel *Serge*, Pannus *Sericolaneus*, unde nomen. Polyptychus S.Remigii Remensis: *Calix stagneus cum patena, corporale 1. planeta de Sargineo rubea 1. alba 1. nastola 2. stola 2 fanon.a. &c.*

¶ SARGIA, Eodem significatu. Limborch. Histor. Inquisit.p.160. *Unum par caligarum de Sargia, quam fecerant in domo sua.* Inventar.ao.1419.ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item una alia infula nigra de Sargia, foderata de tela viridi.* Statuta Astens.ubi de *Intratis* portarum: *Sargie de raytis solvant pro qualibet petia ad æstimationem officialium.*

¶ SARGEA, SARGIA, Storea, teges, quia ex panno ejusdem nominis aliquando erant. Charta ann.1432. apud Rymer.to 10.p.516 *Sargeas, lectos, apparaturas, cameraria, robas ... & alia domus utensilia, &c.* Constitut. MSf. Cluniac.an.1301. ex Tabular. B.Mariæ Deaurat e Tolos. *Item quod nullus de ordine cujuscumque status fuerit, tapetum ante lectum suum habeat coloratum, nec in lecto suo Sargiam radiatam, aut aliam coloratam.* Inquisitio de Vita D.Caroli apud Lobinell.tom.1. Histor. Britan.col.546. *D. Carolus jacuit super straminibus, superpositis quadam Sargia seu matta & linteamine, absque culcitra plumea, &c.* Adde Probat.Hist.S.Germ.Paris.pag.174. & Inventar. an.1379.ex Schedis Cl.V. *Lancelot.*

¶ SARGIUM, ut *Sargineum*, in Ordinat. an.1348. tom.2.Histor. Dalphin. pag.578. col.a. *Dentur circa festum omnium Sanctorum de Sargio, tunica, & scapulare nova.*

SARGIUM, Eadem notione. Monasticum Anglican. tom.1.p.419. *Accipiunt etiam singuli eorum omni anno decem virgas lineæ telæ, & unam virgam de Sargio ad caligas.* A carisio, *Sargia*, est *cortina da letto*: sed ex locis Boccarii quos laudat, idem est quod nostris *Sarge* seu pannus ita dictus. Vide Leonem Carmelitam de Veste Religiosa p.105 & Oct. Ferrarium in *Saia*.

SARHAED, vox Wallica: Boxhornio, *Sarhaad*, Contumelia, offensa, opprobrium, ignominia. Occurrit in Legibus Hoeli Boni Principis Walliæ cap. a. 19.20.32.

¶ SARIANDUS, SARJANTES. Vide in *Serviens*.

SARICA, SARECA, [Tunicæ species: unde hodieque *Sariga* Romæ dicitur vilis semitunica linea ac rudis, quam aliis vestibus, ut iis in opere parcant, superinduunt operarii, ut notant Macri in Hierolex.] Vetus Chartula plenariæ securitatis scripta sub Justiniano, apud Brisson.l.6.formul. *Camisia tramosirica in cocco & prasino valente solides tres semis, Sarica prasina ornata valente solido uno & semisse uno, una arca clave clausa valente siliquas duas, Sareca mysticu cum manicas curtas valente siliquas aureas duas, bracas breves, &c.* Infra: *Sareca una vetere tinctcia valente siliquas aureas tres, camisia ornata, valente, &c.* Leo Ostiensis lib.1.c.28. *Abstulit de S.Benedicto Saricam sericam de Silfori cum auro & gemmis.* Ubi ignotus Casinensis c.10. *Sericamque sericam de silfari, &c.* [Vide Salmas.ad Spartian. in Caracalla c.9. & supra *Saraca*.]

¶ SARICILIS, pro *Sarcilis*. Vide in hac voce. Charta an.855.in Append. Marcæ Hispan.col.788. *Capas 5. & Sarcilos 16. & leutios 9. & bracas talgatas 33. &c.*

¶ SARIRE, Terram incultam succisis dumetis excolere, Gall. *Essarter*. Charta Wolbodonis Episc Leodic. apud Acher.tom.6.Spicil.p.524.& Mabill.sæc.6. Bened. part.1.p.602. *Dedit & decimas quorumquam, quæ quidem in silva Sombressia dicta ejusdem Gemblacensis Ecclesiæ Sariebant, quæque nulli antecessorum alicui parochiæ assignaverunt.* Perperam editum *Sepiebant* ex eadem Charta tom.3.novæ Gall.Christ.inter Instrum.col.150. Tabul.Aquicinct.fol.47. *Remigius dedit nobis terram dimidii mansi, ad cujus unam partem Sariendam dedimus 20.sol. Ad Sariendam autem terram in alodio nostro 40.sol.* Vide *Exartus* & *Sartus*.

¶ SARISSA, Hasta oblonga, Gall. *Pique*. Glos. Lat. Gr. *Sarissa*, ἄξωνον δόρυ. Christoph. Marcelli Oratio ad Leon.X.PP.apud Marten.tom.2.Anecdot.col.1806. *Elvetiorum fortissima, stipatissimeque phalanges nostri erunt exercitus mœnia, & longis illis, quarum Turcæ nullam habent experientiam, interfectis* (leg. interfectis) *Sarissis, &c.* Ord. in Carm. de Varia fortuna Ernesti Ducis Bavariæ apud eumdem Marten. tom. 3. col.365.

Et dacae simile instructi fabricare Sarissas
Conveniunt.

Notum est Macedonum propriam fuisse Sarissam: unde Glos. Lat. Gr. *Sarissa*, ἀκόντιον Μακεδονικόν.

¶ SARISSATUS, Hastatus miles, Gall. *Piquier*, apud Lobinell.tom 2.Hist Britan. col.1604. *Et omnes hastati & Sarissati & cardinales eum* (Ducem Britanniæ) *concomitabantur.*

SARITIUM, pro Asarotum. Vetus Epitaphium Mediolani, apud Puccinellum:

Saritiie adest intra pretiosa refulget.

Statuta Mediolanensia part.2.c.247. *Pontes ... fiant de Sariaco, vel de lapidibus coctis & fortibus, & camento.*

¶ SARIUM, vel SARIUS, an idem quod Sarius, piscis genus, an Machina bellica, vulgo *Sarre*? Comput.an. 1202.apud D.*Brussel* tom.2.de Usu feud. p.172. *Pro Sario ducendo Parisius 26.sol.*

SARKAS, Judex olim sic dictus in Semogh, apud Hungaros. Vide Decreta S.Ladislai Reg. Hungar. lib. 3.cap.2.

¶ SARLETUM, pro *Scarletum*, pannus coccineus, nostris *Escarlate*. Vide *Scarlatum*. Ep.Cancellarii Reg. Armeniæ ad Reg.Cypri in Chron. Corn. *Zantfliet*, apud Marten.tom.5.Amplis.Collect col.87. *Significantibus itaque nuntiis Tartarorum, quod Rex eorum valde gratum & carum haberet centerium vel capellum de Sarleto, fecit eam Rex Ludovicus præparari spetiosam valde.*

SARMADACUS. Vide *Samardacus*.

¶ SARMATICUS PANNUS raræ & tenuis erat texturæ, ut ex Gregor.Turon.in Vitis Patrum cap 20. colligitur: *Dedit que coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegeretur. Coopertorium vero, quia rarum est non penatur super munera altaris, quia non exinde plene tegitur mysterium corporis sanguinisque Dominici.*

SARMENTITII. Vide *Semiaxiarii*.

SARNA, *Impetigo*. Papias. Vide forma 16 & infra *Sarrenna*.

¶ SAROHT. Vide infra *Sarrotus*.

¶ SAROTUM, Gremium ventrale, Gall. *Tablier*. Chron. *Zantfliet* apud Marteo.tom.5.Amplisa.Collect. col.347. *Receptusque est idem Miles ad ministerium mangonum seu caraificum; & ad captandum gratiam vulgi, stabat in foro præcinctus Saroto, tenens secarim & carnes incidens ac dividens.*

SARPA, *Sarculum, quod & sirpa invenitur, à sarrire dicitur*, Ugutio & Jo.de Janua. [*Sarpa, Serps*, in Gloss. Lat.Gall.Sangerm. Chartul.S.Vandreg.tom.2.p.1397. *& etiam quasdam corbeeas & unam Sarpam, quas mihi persolvere consueverunt.* Litteræ Caroli Joannis

Reg. primogeniti ann. 1357. tom. 3. Ordinat. p. 208. *De fotularibus, dacalderiis, anderiis, ... falsibus, Sarpis, ... duos denarios.*] Festo, *Sarpa*, est *vinea putata*, vel potius *Sarpta*, uti etiam legendum est in Gloss. Lat. Gr. pro *Sarpo*, ἀμπελῶ. Vide Martinii Lexic. in hac voce.]

¶ SARPEILLERIA. Vide *Sarpilleria*.

¶ SARPERE, *Sarpa* purgare. Festus: *Sarpere antiqui pro purgare dicebant.* Gloss. Lat. Græc. *Sarpo*, κλαδεύω ἀμπέλους. Vide Martinii Lexic.

SARPILLERIA. Catholicon parvum: *Sagum, Serpilliere, ou rabe, quielle sarge.* Dona & Hernelia an. 1233. *Pro Serpilleriis ad pannos involvendos, 24 sol.* [Vide *Serpelleria*.]

¶ SERPEILLERIA, Eadem notione. Statuta Massil. lib. 3. p. 313. *Statuimus insuper quod nullus qui dictos canabacios emet, vel emerit de dictis canabaceis crudis teneatur, vel compelli possit accipere pro Sarpeilleria ultra unam cordam.* Hinc

¶ SARPLARE, SARPLARIUS, Ponderis lanarii species sacco major, dicitur, quod lanis involvendis *sarpilleriis* statutæ mensuræ utuntur præcipue apud Anglos. Vide Skinneri Etymol. ad vocem *Serpler*. Litteræ Edwardi III. Regis Angliæ ann. 1335. apud Rymer. tom. 4. p. 652. *Quam pluribus marinariis navis illius nequiter interfectis, octo Sarplarios lanæ, tres Sarplarios pellium lanutarum ... ceperunt.* Charta ejusd. Reg. an. 1341. apud eumdem tom. 5. p. 249. *De triginta quatuor Sarplaribus, tribus saccis & viginti duobus petris, &c.* Occurrit rursum ibidem p. 774. Vide *Saccus* 2.

¶ SARPLERIUM, Eadem notione, in Charta ann. 1478. apud eumdem Rymer. tom. 12. p. 81. *Signando vel signari faciendo quodcumque Sarplerium, saccum, poke & poket de lanis dictis Eude Welles, in fine Sarplerii, facci, poke vel poket, talibus forma & modo, quod signum vel signa sic apposita nequeant tolli sine ruptura Sarplerii, sacci poke vel poket.*

SARPUS. Vetus Charta in Vita S. Domitiani fundatoris Monasterii S. Ragnaberti: *Et habet in longitudine cum colle & silva supra viam, secundum virilem manum perticas agripedales centum duodecim in latitudine, parte meridiana cum Sarpo perticas agripedales 72.*] Supra in *Pertica* 1. monuit doctissimus Caogius pro *Sarpo* legendum esse *carpo*, id est, palmo.]

¶ 1. SARRA. pro Serra, Gall. *Scie*. Vita Brachii apud Murator. tom. 19. col. 461. *Hostes ubi ingruentem conspexere prædam, greges, atque armenta abduci, agrestes vinctis trahi manibus, tabulas, ligones, Sartas asportari, &c.*

¶ 2. SARRA, pluries, Eadem notione qua *Serra* 2. nisi etiam ita legendum sit, in Charta Lotharii Imper. an. 1137. ex Bullar. Casin. pag. 154. col. 1. *A secunda parte est finis per Sarram de monte Casino, & sic pergit per Sarram de monte Aquilone, &c.*

¶ SARRACENATUS, SARRACENUS. Vide *Saraceni*.

¶ SARRACHORIDES, Servi militares apud Turcar. Laonic. Chalcocon. de Reb. Turc. lib. 7. *Quarto autem die Sarrachorides, qui inter cæteros inutiles sunt turba, machinas ad murum traxerunt.*

SARRACIUM. Vide *Superpellicium*.

¶ SARRACUS. Mirac. S. Philippi Archiep. Bitur. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1987. *Stephanus autem pater Isabellis breviter scribitur dixisse idem quod dicta Osanna, exerpto de manibus Sarracis & sabulo plaais.* Ubi legendum arbitror *Serratis*, à Gall. *Serrer*, occludere. Vide *Serare*.

¶ SARRALIA. Papias: *Lactuca ... quæ Sarralia dicitur, quia deorsum ejus in modum Serra est.* *Sartalia* habet Ms. Eccl. Bitur.

¶ SARRARE, pro *Sartare*. Vide in *Exartus*.

SARRATA, in Charta ann. 1141. apud Guichenonum in Hist. Bressensi p. 222. pro *Sarrata*. Vide *Serra* 2.

¶ SARRATURA, Sera. Gall. *Serrure*. Bulla Benedicti XII. ann. 1337. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nec non janua ac armarium, fenestra, Sarratura ac claves minantur ruinam* Paulo post rursum occurrit. Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 7. *Sic & esse debeat una archa, quæ habeat duas bonas Sarraturas de quibus dom. Vicarius habeat unam clavem unius Sarratura, & massarius Communis habeat clavem alterius Sarraturæ.* Vide *Serra* 1. & *Serratura*.

¶ SARREA, Sepimentum ex Virgultis. Vide *Serra* 2. Charta Iterii dom. de Tociaco ann. 1147. ex Tabular. Abb. de Rupibus: *Concedo ..., & hoc quod possident apud Sucium sicut septum est de Serreis & palitio.*

¶ SARREUNA. Papias Ms. Bituric. *Impetigo sicca scabies, promiuens cum asperitate & rotunditate formæ hæc vulgo Sarreuna dicitur, & membrorum decorem fœdat.* Unde suspicari licet *Sarna*, ut habetur in edito, perperam ex *Sarceuna* contracte scripto factum fuisse. Vide supra.

¶ SARRI, Arabes, ex Gloss. Mons. p. 417. quod Schilter. in Gloss. Teuton. Vide *Saraceni*.

¶ SARRIA, f. ut *Sera* 1. Vasculi species. Epist. Bajuli Reg. Majoric. ad Massilienses an. 1327. *Tertia mensis præteriti fecit carricari ... 72. gratias alquitrani & tria pondera de mostayla & duas Sarrias de orticha, &c.*

¶ SARRITORIUM, Terra, ut videtur, in culturam redacta, vel locus sepimento conclusus. Terrag. Bellijoc. *Juxta plateam Sarritorii du Moulin ex Occidente. Item pro & super sexta parte indivisim cum consortibus du Moulin molendini, Sarritorii, platearum exitus, &c. Item pro & super universis & singulis domibus, stabulis, grangiis, molendino, Sarritorio, curte, curtili, &c.* Vide *Sartum*.

¶ SARROCIUM. Vide *Superpellicium*.

¶ SARROTUS, Vestis Ecclesiasticæ species, tunica linea cujus manicæ strictæ sunt, Gall. *Rochet*, vulgo olim *Sarrot*: varias pro variis temporibus *Sarroti* formas, videsis in Notis Cl. *de Vert* ad c. 2. Exposit. Ceremon. Eccles. tom. 2. p. 263. & seqq. Statutum Ms. Stephani de Firomonte Abb. S. Eligii ann. 1276. *Concessum ab omnibus quod omnes in stallis superioribus sedentes possint habere si velint, & vestire Sarrotos simplices & sine aliqua curiositate.* Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item quinque Sarroti modici coloris.* Statuta Eccl. Leod. ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 838. *Presbyteri sub albis induti sint superpelliciis vel tunica linea, quæ vulgariter Sarots vel Rochet appellatur.* Vide *Sarcotium* & *Superpellicium*.

SARSOR, Sarsoriorum artifex. Acta Cirtensia Numatii Felicis: *Et dum ventum fuisset ad domum Felicis Sarsoris, protulit codices quinque.* Est autem

SARSORIUM, Opus ex variis quodammodo maceriis contextum & confectum, cujusmodi sunt ut plurimum *Sartorum* opera. A *farcio* enim dicitur *Sarsum* & *farsum*, ubi observat Turnebus lib. 24. Adversar. c. 22. unde *Sarsura*, apud Varronem. Aliter tamen Caper de verbis dubiis: *Sartum, non sarsum.* S. Cæsarius Arelat. in Regula ad Virgin. c. 24. *Nihil aliud in ipsis* (Monasteriis) *nisi cruces aut nigra, aut lactina tantum opere Sarsorio de pannis, aut linteis apponantur.* Gregorius Turon. l. 2 Histor. cap. 16. *Parietes ad altarium opere Sarsorio ex multo marmorum genere exornatos habet.* Epigramma 91. Ennodii inscribitur *de marmoribus opere Sarsorio*, ex quo etiam colligitur ita appellari varias discolorum marmorum crustas invicem commissas, ut unum corpus & unam quasi picturam efficiant, uti describitur à Senatore lib. 1. Epist. 6. [Idem proinde quod *Musivum opus* alibi dicitur. Vide in hac voce.]

¶ SAR-

¶ SARTAGIA, Præstatio quæ ob jus terram *Sartandi*, seu in culturam redigendi domino penditur. Vide infra *Sartare*. Charta ann. 1163. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col 362. *Excepto si rustici qui infra bannum Maginiensem eas* (terras) *requirere, & consueto more deservire voluerint, debitam inde Sartagiam & præragiam Radulpho persolvent*. Vide *Exartus*, & *Sartum*.

SARTAGO, [Locus in quo sal conficitur, salina,] idem quod *Patella*, in re salinaria, de qua voce supra egimus. Wiguleius Hondius in Episcopis Frisingensibus ex vetere Charta: *Insuper tradidit ei omne jus quod habuit in loco Hall dicto cum Sartaginibus*. [Charta Arnulfi Imper. an. 898. ibidem p. 128. *Hoc est sal, quod ab hac die deinceps, vel à Sartaginibus, aut locis Sartaginibus, vel de areis ejusdem jam dictæ Ecclesiæ redimatur, &c.* Alia Chunradi Imper. ann. 1029. p. 143 *Cum salinis ... & Sartaginibus, & locis sartaginum, &c.* Adde p. 141. 147. 251. tom. 2. pag. 533. 549. 557. [Charta ann. 1145. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MS. pag. 105. *Ottaker Marchio una cum filio suo Luipoldo Sartaginem salis quam hereditario jure possidebat ad parochum Halle dedit*. *Reditus salis ad tertiam dimidiam Sartaginem*, in Hist. Noviomtens. Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1135.

¶ SARTALIA. Vide *Sarralia*.

SARTANEA. Thwroczius in Carolo Rege Hungariæ c. 99. *Et tandem antedicti dextrarii solemnes cum armis & operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis, seu attinentiis, cum Sartanea, curru, seu mobili, aut ostilario, regaali signo regio desuper forma avis struthionis deaurato, & gemmis adornato, &c.* Puto legendum Sambuca. Vide *Sabuta*.

SARTARE, Terram incultam excolere, Gall. *Essarter, defricher*, [in Charta an. 1202. apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. p. 183. Charta Ludovici VIII. Reg. Franc. an. 1218. ex Bibl. reg. *Ita tamen quod nemus illud neque Sartare neque bavare poterunt*.] Charta ann 1220. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini diœcesis Cameracens. *Terræ quæ tempore statuto Sartata vel exculta non fuerunt*. Occurrit ibi pluries. Liber Priorat. Dunstap. cap. 23. *Area illa ubi Watlinge & Ikelinge* (viæ) *conveniunt, per Henricum Regem Angliæ senem, primitus Sartabatur ad famosissimi latronis Dun nomine & sociorum suorum reformationem*. Vide in *Exartus*, & *Sartum*.

¶ SARTATECTOR. Vide *Sarcitector*.

SARTATECTUM, unica voce, interdum *Sarta tecta*, disjunctis vocabulis, [Operum publicorum tuitio vel refectio.] Gloss. Lat. Græc. *Sartatecta*: ὑπέρῳα, leg. ὑπέρεια, [vel ὑπερῷα, ut vult Vulcanius.] Glossæ Græc. Lat. ὑπερείδω, ἐπισκευάζω, *substruo, resarcio*. ὑπέρεισις, *plicatura, resarcinatio*. Gloss. MS. Reg. & Papias: *Sartatectum, restauratio templi, reparatio fabricæ*. *Sartum enim, consutum dicitur*. Gloss. MS. *Sartatecta, restauratio ædificii, vel interruptiones domus*. Catholicon parvum: *Sartatectum, vel sartitectum, Reparation de toit ou de temple*, [*ou taille pour ce levée*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Testamentum S. Remigii Remensis Episcopi: *Ita confirmo, ut Crusciniacus futuri Episcopi successoris mei obsequiis & Sartatectis principalis Ecclesiæ deputetur*. Lex 3. Cod. Th. de Calcis coctorib. *Vehationis medietatem, quam Sartis tectis jussimus deputari separatim conveniet adscribi*. Capitularia Caroli Calvi tit. 6. cap. 63. *Qui ex rebus Ecclesiasticis ... Sartatecta Ecclesiæ secundum antiquam auctoritatem & consuetudinem restaurare debent*. Charta ann. 862. apud Doubletum pag. 793. *Et pro Sartatectis domorum atque operimentis, &c.* Capitula Walterii Aurelianensis Episcopi cap. 5. *Ut nullus sacrum vas, aut aliquid Deo sacratum loco pignoris dare præsumat: nisi causa redimendorum captivorum, aut in restauratione Sartatectorum Ecclesiæ*. Ita usurpant Gregorius Magnus lib. 3. Epist. 19. lib. 4. Ep. 42. lib. 8. Epist. 1. lib. 12. Epist. 10. Anastasius in Vitis PP. pag. 117. 119. 121. 122. 127. 128. 131. 141. 142. 161. 206. Hugo Flaviniac. pag 164. Additio 4. Ludovici c. 84. &c.

SACRITECTA, pro *Sartitecta*, in Capitul. 6. ann. 819. cap 4.

¶ SARTATORIUS. *Lancea Sartatoria*, Mensuræ agri species. Vide supra in *Lancea*.

¶ SARTIA, SARTIUM. Vide *Sarcia*.

¶ SARTICORÆ, *Harstium faunum*, in Miscell. Theodiscis apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 408.

¶ SARTIRE, pro Sarcire, ut videtur, in Statutis Saonæ c. 3. fol. 2. *Qui statuant de quantitate, & amplius Sartiant impensas parti ac damna*.

¶ SARTOR, vel SARTORIUS, *Sartre, cousturier*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom 2. Script. Brunsvic. p. 939. *Dederunt mihi ... cappam magnam & latam à Sartore nostro factam*. Monet autem Nonius c. 1. *Sartores* dici non solum à farciendo, verum etiam à sarriendo, unde Plautus in Captivis *Sartor scelerum*.

¶ 1. SARTORIUM, *Sartrerie, locus Sarciendi*, in iisdem Gloss. Lat. Gall. Vide *Sartrinum*.

¶ 2. SARTORIUM, Sarculus, instrumentum quo in terris *sartandis* utuntur, Gall. *Sarcloir*. Mirac. S. Zitæ tom. 3. April. p. 523. *Et ipsa Maia recalcitret milium, & cum ipsa Missaia surgeret recta cum Sartorio in manu, &c.*

SARTRINUM, Officina sartoris. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18 *Vestiarius Sartrinum habere debet extra officinas claustri interiores, id est, in tali loco, ubi seculares servientes, si opus fuerit, possint admitti*. Sartores *Sartres* vocant Occitani. [Vide in *Sartorium* 1.]

¶ SARTULA, in Epist. adv. Sigismundum Imp. inter Epist. Johan. de Monsterolio apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1445. *Quamquam denariis plurimis sub extorsionibus iniquissimis salvorum conductuum hujusmodi Sartulas emissent*. Vide *Satalia*.

¶ SARTUM, vel SARTUS, Terra dumetis purgata, & in culturam redacta. Charta Lisiardi Episc. Suession. ann. 1121. ex Chartul. Nantol f. 21. *Data & concessa altera dimidietate, & etiam quarta parte in magna decima de Choi, tam in terris cultis, quam in novis & veteribus Sartis*. Hist. MS. Beccensis Mon. ex Tabul. ejusdem pag. 457. *Centum acrarum terræ ... in Sarto foresta de Lislebono*. Vide *Exartus* & *Sartare*.

¶ SARTURA, Refectio, reparatio. *Si per Sarturas succurrendum sit alicui monumento*, in Cod. Th. leg. 2. de Sepulcr. violat. Utuntur præterea Seneca de Vit. Beat. c. 25. Columella lib. 4. c. 26. & alii.

¶ SARTURATOR, ut *Sartor*, Gall. *Tailleur*. Consuet. Lemovic. art. 42. in Custumar gen. Franciæ tom. 4. part. 2. p. 1153. *Item consuetudo est quia fullones seu Sarturatores pannorum, &c.* Quæ Gallice ibidem sic redduntur: *C'est la Coutume que foulons, Tailleurs & tondeurs de draps, &c.*

¶ SARTUS. Vide *Exartus* & *Sartum*.

¶ SARZANA, Navigii genus, ut videtur. Chron. Parmense ad an. 1276. apud Murator. tom. 9. col. 792. *Commune Parmæ misit Sarzanam ad deducendum frumentum emtum per commune in Apulia*.

¶ SARZIL, ut *Sarcilis* Vide in hac voce.

¶ SASIMENTUM, SASIO, SASIRE. Vide *Saisimentum* & *Saisire*.

¶ SASONARE, vox Italica, Condire, apparare, Gall. *Assaisonner, accommoder*. Statuta Placent. lib.

6.fol.82.v. *Et prædicti quadrelli, cuppi & tavellæ tam de civitate quam de episcopatu sint & esse debeant bene cocti & bene Sasonati* Vide Saxonare.

SASSINAMENTUM, Idem quod invasio, usurpatio, *Sasimentum*. Charta Philippi Ducis Tusciæ an.1195. in Bullario Casinensi tom.2. p.226 *Præterea invasiones terrarum omnium, & intermissiones & Sassinamenta tempore patris & fratris nostri ... facta, &c.*

SASSO Charta an.1211. apud Ughellum tom.1. part. 2. p.985. *Piscariam & piscatores Fundani Episcopatus, & pisces piscariæ, & partem de Sassone non capiemus, nec capi facimus.* [*Sasso* Italis est Petra, rupes, qua notione accipienda videtur vox sequens.]

¶ SASSUM, in Notitia ann.1144. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Massan. *In quo (vallone) via regalis descendit ad fontem de Molsru & recipit fretam Sassi, &c.*

¶ SATALIA. Epistol. Philippi VI. Franc. Regis ad Edvardum Reg. Angl. apud Marten. tom. 1 novæ veter. Script. Collect. part. 2. p.130. *Quæ jam multis in locis fœneratis operibus... expleverant: saisinas nostras in multis locis vituperabiliter infringendo,... Satalias viriliter perpetrando, &c.* Vide Sarsina.

¶ SATALLIN, Pannus sericus rasus, ut videtur, vulgo *Satin*. Testam. Guidonis dom. de Turre an.1375. apud Baluz. Histor. Arvern. tom.2. p 616. *Lego conventui fratrum Minorum Claromontensium omnes raupas corporis mei quæ sunt de quibuscunque pannis sericeis, . . . & de Satallin una cum suis foraturis.* Vide Satinus & Zatony.

¶ SATARTIA, ut infra *Sitarchia* Vide ibi.

SATELLES, in Glossis Gr. Lat. Βασιλικὸ σώματο- φύλαξ. Alibi: δορυφόρος, *Satelles*. Annalea Francorum Fuldenses an.880. *Normanni superiores existentes, duos Episcopos ... & duodecim Comites his nominibus appellatos.. occiderunt. Præterea 18. Satellites Regios cum suis hominibus prostraverint, quorum ista sunt nomina, &c.* Ubi *Satellites* videntur fuisse Palatini proceres, dignitate tamen Comitibus inferiores, sed quibus alii suberant, adeo ut Regii corporis custodiæ præfectos fuisse liceat conjicere, eosque quos hodie *Capitaines des Gardes* dicimus. Vide Gaufredum Vosiensem in Chron. 1. part. cap. 73.

SATELLES, Vassallus minoris dignitatis. Charta Gaufredi Comitis Andegav. an.1062. ex Tabular. S. Florentii veteris: *Remissa sunt omnia bidanna, omne genus bannitiantis, nisi cum omnes rustici Satellitum meorum causa belli contra inimicos ierint, &c.* Fulbertus Carnot. Epist, 84. *Si ergo de justitia, de pace, de statu regni, de honore Ecclesiæ vultis agere, ecce habetis me parvum Satellitem pro viribus opitulari paratum.* Epist 123. *Est etiam Comiti nostro G. Satelles fidelissimus & familiarissimus.* [Charta an 1103. apud Acher. tom.8. Spicil. p.363. *Accipiant manus eorum quisque administrationem sui officii, scilicet vicarii, Satellites, & rustici.*] Vide Guibertum Epist. 11.

SATELLEA, qui feudum *Serjanteriæ*, ut ajunt, possidet, quod *Satellitio*, dicitur, in Charta Roberti Comit. Mellenti in Tabular. Leprosariæ Pontis Audomari: *Petrus filius Thomæ Satellitis . . . hujus autem conventionis me plegium constituit erga prænominatos fratres P. & Satellitionem suam erga me inde in plegio posuit.* Vide in Serviens.

SATELLITES dicuntur Communiarum homines seu etiam vassalli quos in prælium sub vexillis suis conducebant eorum domini, quorum custodiæ potissimum adstricti erant, unde *Satellites* sunt nuncupati. Rigordus ubi de prælio Bovinensi tom.5. Duchesn. p.60. *Præmisit idem Electus* (Belvacensis) *de consilio Comitis S. Pauli 150. Satellites in equis ad incboandum bellum, ea intentione, ut prædicti milites egregii invenerint hostes aliquantulum motos & turbatos. Indignati sunt Flandrenses ... quod non à Militibus, sed à Satellibus primo invadebantur, nec se moverent de loco quo stabant, sed eos ibidem expellentes acriter receperunt ... Erant Satellites illi probissimi de valle Suessionensi, nec minus pugnabant sine equis, quam in equis.* Rigordo prorsus consentit Will. Brito Philipp. lib.11.

Cumque morarentur, nec dignarentur aperto
Cedere se campo, seseque excedere Flandri,
Impatiens Suessona phalanx suadente Garino,
Cornipedes quanto poterant currere cursu,
Invadunt illos; nec miles it obvius illis
Flandricus, aut motus aliquod dat corpore signum,
Indignans nimium quod non à Milite primus,
Ut decuit, fieret belli concursus in illos,
Neve verecundentur ab his defendere, si se
Prorsus abhorrescant, cum sit pudor ultimus alto
Sanguine productum superari à plebis alumno,
Immoti statione sua non segniter illos
Excipiunt, sternuntque ab equis, pluresq; nec illis
Parcendum ducunt famulis, sed turpiter illos
Jam perturbatos stationem solvere cogunt,
Seque velint nolint defendere. Sicque superbos
Nobilitate viros, & majestate verendos,
Non puduit demum pugnare minoribus ipsis.

Vide Milit. Francic. P. Danielis lib.3. c.8. Hinc

¶ SATELLITIUM dicitur ejusmodi *Satellitum* caterva, apud eumdem Will. Briton. lib.6.

. . . quingenti & mille Quirites,
Cumque Satellitiis peditum ter millia dena.

Militiam nude interdum notat, ut monet Carolus de Aquino ex Guillel. Pictav. lib.1. c.12. *In Danfronti oppugnatione quasi desertores furtivo more discessitis, nequaquam petita missione Satellitii debitum jam omne detrectans.* Utitur eadem notione Procopii Latinus Interpres Hist. Vandal. lib.2. *Aigar in Satellitio Belisarii pugnare solitus.* Satellitium, δορυφόρημα, in Gloss. Lat Græc.

¶ SATERRICUS, pro Satyricus, in Epist. Abbonis Floriac ad Miciacenses laudata apud Mabill. tom. 4. Annal. p.111.

¶ SATHANIANI, vel SATINIANI dicti interdum Messaliani hæretici, quod Satanam mundi gubernatorem & præfectum esse somniabant. Vide S. Epiph. hær. 80. & Stockmanni Lexic. Hæres. Dubium tamen est an non sic nuncupati fuerint quod Seth Christum fuisse mentiebantur, adeo ut iidem sint qui *Sethiani* vel *Sesbaniani*. Vide in hac voce.

¶ SATIARE, Explere, & per metaphoram Probare ex abundantia. S. Cyprianus Epist.76. p.154. edit. Baluz. *Satiat adhuc in Evangelio suo Dominus & majorem intelligentiæ lucem manifestat quod, &c.* Idem de Oper. & Elemos. p. 238. *Ostendis... deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorum & operum accessione Satientur.*

¶ SATICUM. Charta Everacli Episc. Leod. ann. 961. apud Marten. to. 2. Ampl Coll. col.47. *Abba Wesenfridus ceterique fratres Stabulensis Ecclesiæ nostram adeuntes mansuetudinem, omnimodis expetierunt quatenus ... aliquod civitatis nostræ Saticum, in quo è diversis partibus venientes, confugium facerent ... Contulimus eis quoddam Saticum in confinibus scilicet Adelberonis & Bozonis atque Adelardi situm, cum omnibus casticiis superpositis ad partem ipsorum Ecclesiæ tenendum. Ea videlicet ratione, ut ab hoc die & deinceps ipsum prædictum atque integrum Saticum in usus ipsorum sine censu aliquo teneant* Spatium amplum, aream ad ædificandum interpretatur Martenius: malim ego domum seu mansum, ubi quis *stat* & manet, intelligere, unde *Staticum* scribendum esse suspicor. Vide Stare 2.

¶ SA-

¶ SATIETAS UNIUS DIEI, Quantum cibi per unum diem sufficit. Addit. 3. ad Capitul. c. 88. *Multi sunt qui perjurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei Satietate aut qualibet parvo pretio ad juramentum conduci possint*,

¶ SATIGER, *Jocularius, cilicio vestitus*. Papias. Sed leg. *Setiger*, ut monuit Cangius in v. *Joccularis*.

SATIL, Pondus duorum sextariorum, apud Saladinum de Ponderib.

¶ SATIMANA, pro Septimana, hebdomada. Statuta Cluniac. MS. an. 1301. ex Tabul. B. M. Deauratæ Tolos. *Statuimus ut... non sacerdotes semel communicent qualibet Satimana & in quinque festis predictis*.

¶ SATINUS, Pannus sericus rasus, vulgo *Satin*. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis: 10. *Augusti... Casula de Satino Persico, quæ constitit 18. florins*.

¶ SATTINUS, Eadem notione, in Actis S. Francisci de Paula tom. 1. April. pag. 161. *Ipsa eamdem genam quodam panno Sattini nigri cooperiebat*. Vide *Setinus*.

SATIO, Tempus sationis, unde Gallis, *Saison*, pro quavis anni tempestate Virgilius;

Vere fabis Satio.

Charta Roberti Regis Fr. ann. 1028. ex Tabulario Abbatiæ Colombensis: *Et super castrum terræ arabilis, quantum possunt tria boum culturare omni Sationi*, &c. apud Duchesnium in Probat. Hist. Brecensis p. 5. *Satio hibernatica & æstivatica*, sæpe in Tabul. S. Remigii Remensis: *Arat ad hibernaticam Sat. map. 1 continentem in longitudine perticas 40. in lat. perticas 4. ad æstivaticam similiter*. Rursum: *Possunt ibi seminari inter ambas Sationes de anno modii centum*. [Charta Benedicti Episc. Naonet. an. circiter 1105. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 316. *Dedi etiam in usus canonicorum... tantum terræ, quantum poterit quatuor boves arare per duas Sationes, cum mansione necessaria agricolæ operanti terram illam*. Tabular. S. Sergii Andegav. *Portionem cujusdam terræ, ... quantum scilicet quatuor boves arare possunt duabus Sationibus... concesserunt*,] *Dessaisonner les boisons les estangs*, in Consuetud. Bituric. tit. 5. art. 46. extra tempus consuetum aut silvam cæduam cædere, aut stagna expiscari. [Vide *Saisio*, & *Sazo* 2.]

SATIONALIS TERRA, Stationi idonea, cui opponitur *vineis consita*, in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis anno 1186. ch. 99. [Vide *Sationalia*.]

SEISONA, ex Gallico *Saison*. Ingulfus p. 852. *Cum communa pastura pro omni genere animalium omnibus Seisonis*. [Charta Edwardi III. Regis Angliæ ann. 1340. apud Rymer. tom. 5. p. 183. *Eidem Comitissæ unam robam pro statu sui competentem, pro ista Seisona æstivali, liberet*. Vide *Saisona*.]

¶ SESONA, Eadem notione, in Charta ejusdem Reg. ann. 1341. apud eumdem Rymer. tom. 5. col. 231. *Volentes igitur malis & periculis contra instantem Sesonam æstivalem pro honore nostro ac communi utilitate præcavere*, &c.

SEZO. Extenta manerii de *Garringes*: *Debet operare in qualibet septimana à festo S. Michaelis usque ad gulam Augusti, quolibet die operabili unum opus, pretium operis ob. quadr. & à festo S. Petri ad vincula usque ad festum S. Michaelis unum opus in qualibet die operabili, 1. den. ob. excepta Sesone hiemale*. Infra: *ad Sesonem Quadragesimæ*. [Charta an. 1403. ex Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Et gaudsitas pertinentes ad dictum monasterium ... cum ... arrendamentis ... in quinque annis in quibus intelligantur quinque Sesones*. Charta an. 1428. ex iisdem Schedis: *Pro tempore quinque Sesonum, sive perceptionum fructuum*. Vide in *Sazo*.]

SATIONALIA, Agri sationi idonei: *Sementivi*. Jo. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. cap. 4. *Illis, ut pascua augeantur, prædia subtrahuntur, agricolis Sationalia*. [Charta an. 898. inter Bullar. Casin. tom. 2. p. 38. *Cum terris, silvis, salectis, Sationalibus, campis, paludibus, locis, & ædificiis à nobis constructis*.]

SATIRUS. Charta Pontii Comitis Tolosani ann. 936. apud Catallum p. 89. *Et tallias, & omnes actus, & seguis, & justitias, & omnes Satiros, & leudas, & persultra, & venationes*, &c. [*Satyros* aditum inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 76.

¶ SATIS, Valde, omnino. Missale Gothic. apud Mabill. Liturg. Gall. p. 166. *Vere dignum & justum est, Satisque est dignum*, &c. S. Audoënus in Vita S. Eligii. *Ob hoc itaque eum* (Eligium) *vel maxime in his locis dederunt pastorem, quod incolæ ejusdem regionis magna adhuc ex parte Gentilitatis errore detinebantur, & vanis superstitionibus Satis deditì erant*. Passim occurrit in Bibliis sacris.

SATISAGERE, Satagere. Lucifer Calaritanus ad Constantium lib. 2. *Conspicis, quia si te hæretico Satisagente damnarem innocentem, tecum essem futurus in gehennam*. Chron. Reichersperg. an. 317. *Præterea Satisagebat, ut omnes qui ante se fuerant, tyrannos crudelitate superaret*.

¶ SATISDATIO, Jus quod ex *Satisdationis* domino competebat. Charta Ademari de Muro-veteri an. 1191. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 205. *Trado tibi Guillelmo ... castrum de Omelacio cum omni dominio ejus & dominatione & districtione & hominiis & Satisdationibus & firmantiis, ... & cum omnibus aliis quæcumque ad dictum castrum de Omelacio pertinent*.

¶ SATISDATIONIS RELIGIO, in Charta an. 1165. ex Tabular. Massiliensi: *Facta ab utraque parte Satisdationis religione*.

SATISFACERE, Excusare: *Satisfactio*, Excusatio. Gloss. Gr. Lat. ἀπολογία, *Excusatio, purgatio, satisfactio*. S. Ambrosius serm. 46. *Ergo Petrus prorumpit ad lacrymas, nihil voce precatus. Invenio quod fleverit, non invenio quod dixerit. Lacrymas ejus lego, Satisfactionem non lego. Recte sane Petrus flevit & tacuit, quia quod defleri solet, non solet excusari, & quod defendi non potest, ablui potest*. Histor. Miscella in Mauricio an. 14. *Itaque Romani hoc audito ad tyrannidem vertebantur. Prætor vero timens Satisfaciebat militibus, hoc verum non esse*, &c. [Ubi Theophanes habet ἀπελογεῖτο.

¶ SATISFACERE AD EVANGELIA, Tactis, vel coram Evangeliis jurare. Leg. Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 60. *Et si de colludio pulsatus fuerit, Satisfaciat ad Evangelia, quod nullum colludium cum alio homine de ea re factum habeat*.

SATISFACTIO, Compensatio. Concil. Wormatiense c. 60. *Si servus absente vel nesciente domino suo, Episcopo autem sciente quod servus sit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus, ipse in Clericatus officio permaneat: Episcopus tamen cum Domino duplici Satisfactione persolvat*. Infra: *Simili compensatione teneantur obnoxii*.

SATISFACERE, Satisdare. Hincmarus Remensis apud Flodoard. l. 3. c. 26. *Illi Ecclesiam dabo, & tunc illum ordinabo, Si mihi talis Clericus Satisfactionem fecerit, quod nullum pretium inde donaverit*.

¶ SATISFACTIONE DESERVIRE, Cum plausu rem gerere. Charta Alani Ducis Britan. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 79. *Tradidit de sua propria hæreditate S. Guengualoeo ejusque abbati Johanni, quia vocavit illum infra mare atque sanitavit, ... & iste Johannes Satisfactione deservivit inter barbaros plurimaque inter genera Saxonum atque Normannorum, & necessariam multis vicibus assiduis pacem trans mare atque infra mare ad gaudium nostram nunciavit*.

¶ SATISFACTORIA, Satisfactio, excusatio, purgatio. Chron. Episc. Claromont. ad ann. 1405. apud

Stephanot.tom.4.Fragm.Hist.MSS.p.399. *Joannes Dux Burgundiæ, Antonius de Burgundia Dux de Lemburgo... dederunt Satisfactorias & responsivas super arrestatione & detentione domini Ducis Aquitaniæ, &c.*

¶ SATIUS, Satur, Italis *Sazio*. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii p. 194. * *Unde unum ex illis stillicidiis ad ipsam venis, ex qua ita Satia & consolata remansit, ut difficile esset ad credendum.*

SATNICUS. Vide infra *Setnicus*.

SATRAPA. Chartam Æthelredi Regis Angl. post Duces subscribunt aliquot viri nobiles, cum hoc titulo, *Satrapa Regis*. Quæ appellatio eadem est forte quæ *Ministri*. Vide in hac voce. [S. Bernardus de Considerat. l. 4. *Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit Satrapis, plus majestati quam veritati faventibus.* Hinc]

¶ SATRAPA, pro quovis Ministro seu Satellite. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS p. 420. *Factum est autem ut liber quidam veteranus sive vavassorius nomine Willelmus de Bochordis vavassorissam quandam de Fielnis similiter liberam nomine Havidem duceret uxorem. Quæ maritalis lecti sponda apud Bochordas vix attigit, cum venientes Hamensium Satrapæ ab ea colvekerliam exegerunt. Illa vero pro timore & pudore aliquantisper colore mutato facta rubicunda, quid sit colvekerlia penitus ignorare, se autem omnino liberam & a liberis se protestatur ortam natalibus; inducias autem suæ liberationis per quindecim dies vix à Satellitibus impetrans, demum ad diem sibi præfixam cum cognatis & amicis suis apud Hammas Hamensibus dominus se præsentavit.*

¶ SATRAPIA, Præfectura. Charta ann. 1405. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 1089. *Assignavimus Satrapiam atque arcem Bornensem, ut iis earumque redditibus ad vitam utatur.*

¶ SATRAPIZARE, Divinare, augurari. Vita S. Bedæ tom. 1. April. p. 868. *Quod quotiescumque Rex contra inimicos Christiani nominis ad bella procedere disponebat, quem exitum esset habiturus in fide certissima Satrapizarent & per astrorum scientiam nunciarent.*

¶ SATRINUM, Pistrinum, Gall. *Boulangerie*, interprete D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. p. 564. ex Charta Alberti Abbat. Latiniac. ann. 1223. in Chartul. Campaniæ in Biblioth. reg. fol. 280.

¶ SATTA, Ponderis vel mensuræ species. Statuta Cadobrii lib. 1. n. 16. *Quod quilibet homo & persona, qui vendunt aliquas ad res pondus vel ad mensuram debeant infra tertiam diem à die proclamationis portare sive portari facere ad domos ipsorum juratorum calvens, concios, libras, medias, quartarolos, Sattas, mezetinos à sale, & alias mensuras quas exercent, & ipsas mensuras adjustare ad mensuram ipsius jurati.* Vide *Satum* & *Scatto*.

¶ SATTALLES, pro *Satelles*, in Litteris Henrici VI. Reg. Angl. an. 1446. apud Rymer. tom. 11. p. 128.

¶ SATTINUS. Vide supra *Sattans*.

¶ SATTORNARE, pro *Attornare*, Procuratorem constituere. Vide *Attornatus*. Charta ann. 1098. apud Menag. in Hist. Sabol. p. 359. *Ita quod ego, & heredes mei ... prædictos homines tenemur compellere ad molendinum in dictis molendinis, & prædictum bannium & corveiam Sattornare eisdem fratribus servientem quicumque fuerit sibi ex parte mea, vel heredum meorum, ad citandum vel compellandum prædictos homines, &c.* Hæc subobscura sunt.

¶ SATULARES, pro *Sotulares*, Calcei, in Charta an. 855. Append. Marcæ Hispan. col. 788. *Satulares paria 15.* Occurrit præterea in Statutis Eccles. Aquensis an. 1259. Vide *Subtulares*.

SATUM, *Genus mensuræ juxta morem provinciæ Palæstinæ, unum dimidium modium capiens: cujus nomen ex Hebræo sermone tractum est. Satum vero apud eos nominatur sumptio vel elevatio: eo quod qui metitur eandem mensuram, sumat, vel levet. Et est aliud Satum mensura sextariorum 22. capax quasi modius. In 17. Gen. dicitur, Accelera, tria sata farinæ similæ commisce, & fac subcinericios panes.* Johan. de Janua; [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Satum, une maniere de mesure, muy & demi secundum Palestinos, ou de 22. setsiers.*] Vide Numer. 5. 15. 1. Reg. 25. 18. 2. Paralip. 2. 10. Matth. 13. 33. Luc. 13. 21. Gl. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Σάτα, νόμισμα, τιμή, ἢ... Aliud cod. 2062. Σάτον, μόδιος, ἢ μέτρον.

¶ SATURA, Νόμος, πολλὰ περιέχων, τίτλος, in Gloss. Lat. Gr. Festus: *Satura, & cibi genus ex variis rebus conditum est, & lex multis aliis legibus conferta.*

SATURATIM, *Adsatim*, κατακόρως, in Gl. Gr. Lat.

¶ SATURANTER, Eadem notione. *Saturantius* dixit Fulgent. lib. 3. Mytholog. *Hæc Saturantius Apuleius enarravit.*

¶ SATURITAS, DOMINICA, de Communione Corporis & Sanguinis Domini dicitur, in Epist. Synodica Eccles. Africanæ ad Cornelium PP. *Quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ Saturitatis armemus.*

¶ SATURNIANI, SATURNILIANI, & SATURNIANI, Gnosticorum sectarii, qui à Saturnio, vel Saturnilo & Saturnino sic appellati sunt. Multa cum Simone Mago & Menandro communia habere dogmata, de quibus videsis S. August. de Hæres. cap. 3. Philast. Hæres. 31. S. Epiphan. Hæres. 23. Stockmanni Lexic. Hæres. &c.

¶ SATURNUM. Comput. an. 1336. tom. 2. Histor. Dalph. p. 325. col. 2. *In dicto ædificio sunt ædificata unum palatium bene coopertum & muratum, in quo sunt unum stabulum & unum Saturnum.* Ubi Cl. Editor legendum censet *Suturnum*, & hypogeum, Gall. *Souterrain* interpretatur.

SATYRICI. Eckeardus Jun. de Casib. S. Galli c. 1. *Saltant Satyrici, psallunt symphoniaci.* Unde *Satyrici* dicuntur Ludiones, histriones, & sunt mimi. *Sunt enim Satyri leves, indiscentes, derisores, saltores*, Balbo in Catholico. Gloss. Gr. Lat. Σατυρικός, ὁ παικτικός, *Ludio*. Gloss. Gr. MS. Reg. Cod. 1673. Σάτυρος, χορευτής. Papias: *Setiger, jocularius*. Adhibitos Satyros in Latinis fabulis testatur his versus apud Marium Victorinum:

Agite, fugite, quatite Satyri.

Præterea in pompa triumphi Satyros, seu Σατυρικὰ jocularia dicta effudisse auctor est Dion. Halicarn. lib. 7. Hinc διασατυρίζειν, pro παίζειν, apud Lacones ut est apud Hesychium.

¶ SATYRUS. Vide *Satirus*.

SAVANA, SAVANUM, Idem quod *Sabanum*, apud Apicium l. 5. c. 1. 5. 6. 7. c. 6. [Testame. Guislæ Comit. Ceritan. an. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1020. *Illis relinquo ... meas ambas Savanas quas habeo meliores.*]

SAVARDA, [Terræ incultæ, ni fallor, vulgo *Savarts*. *Heritage en Savars, friche ou ruine*, in Consuetud. Remens. art. 264. *En friez & Savart*, in Claromon. art. 120.] Charta Nevelonis Episc. Suessionensis an. 1180. *Compositum est in hunc modum; quod præfatus Albericus universa Savarda, &c. ... prata & brochas, quæ sunt apud Chacrisiam, libera & quieta, & absque ulla contradictione à prædicta Ecclesia debere perpetuo possideri recognovit, laudavit, & concessit: hoc tamen retento, quod non nisi ad proprios usus Ecclesiæ præfatæ sive hominum apud Chacrisiam manentium excolenda dabuntur.* Ex adversariis Andr. Duchesnii.

¶ SAVATERIUS, à Gall. *Savetier*, veterum calceorum Sutor, in Charta ann. 1353. ex Regest. 82.

Char-

Chartophylacii reg. num. 688. Vide *Savetarius*.

¶ SAUBUA, ut *Sabuta*. Vide in hac voce.

¶ SAUCER, SAUCERIA, Vasculum, disculus in quo *salsia* seu condimenta mensæ apponuntur, Gall. *Sauciere*. Testam. Joh. *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item* (lego) *Thomæ filio meo* 24. *discos argenteos*, 12. *Sauters*, 3. *bacynos*, *&c.* Litteræ Richardi II. Reg. Angl. an. 1382. apud Rymer. to. 7. p. 357. *Viginti & quatuor parapsides*, *viginti & quatuor discos*, *viginti & quatuor Saucerias de magna forma*, *&c Saucier*, in Invent. an. 1306. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 453. 6. *grans escuelles*; 12. *Sauciers*, *&c.* Vide Salsaria 2, & *Sausa*.

¶ SAUCIA, Salicetum, Gall. *Saussaie*. Charta Lotharii & Ludovici Reg. an. circ. 980. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 40. *Clausus etiam vineæ juxta Saucias sitas*, *quem dedit bonæ memoriæ Hugo filius Roberti Regis*. Nomen loci prope Parisios, à salicibus sic appellatum.

SAUCIOLUS, [*Atrium Saucialum*, forum judiciale, in quo rei capite damnantur.] Vide *Atrium* 1.

¶ SAUCIONARE, Servare, custodire, ut videtur, Chron. Estense ad an. 1351. apud Murator. to. 15. col. 465. *Postquam præfati domini relegati erant*, *quod ipsi*, *& quilibet eorum tamquam fratres*, *& intimi amici in prælibatam Cassam deberent Saucionari*, *tandem Veneti tamquam viriles domini cum domino Cane Grande concordiam tractaverant*, *& in terris suis Saucionari cœperunt*.

SAUCUNCULUS, Fragmentum Petronii pag. 55. *Habuimus tamen in primo porcum*, *pocula coronatum*, *& circa*, *Saucunculum*, *& gizeria optime farta*, *&c.*

¶ SAUDADERI, Milites, qui stipendio merent, *Soldats*. Charta an. 1442. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Eo casu quo Saudaderi seu armigeri ponantur in monasterio*, *&c.*

¶ SAVELLARIUS, f. pro *Sacellarius*, Fisci custos. Vide *Saccus* 4. Anonymus de Mirabilibus Romæ in Diario Ital. D. *de Montfaucon* pag. 290. *Savellarius debet habere curam monasteriorum & ancillarum Dei*, *& in festivitatibus debet introducere honores ad Imperatorem*.

¶ SAVENA, ut *Savana*, Vide *Sabanum*. Tabular. S. Victoris Massil. *Septem Savenas altaris*, *& tres tonalos de seda*, *&c.*

¶ SAVETARIUS, à Gall. *Savetier*, in Cod. censuali Episc. Autissiod. an. circ. 1290. Vide supra *Savaterius*.

¶ SAUGINARIUS, pro *Saugmarius*, Vide *Sagma*. Charta Caroli C. an. 911. apud Doublet, pag. 778. *Nec non de omnibus carris*, *vel Sauginariis*, *qui pro eorum utilitate ad Massiliam* ... *advenissent*.

SAVILUBRIS. Glossæ Pithœanæ; *Savilabris*, *artibus*. *Salvilubre*, *artificio*. [*Samelubre*, *artificio*, in Gloss. Isid. Utrobique nihil sani.]

SAVINA. Charta Ricardi Regis Angl. apud Sammarth. in Archiep. Turonens. *Et foagium de Maumine & unam Savinam mellis*, *cum vasis qua dicuntur Costarez*. F. *Saumam*. Vide in *Sagma*.

☞ Occurrit rursum apud Cencium in Cæremoniali Ms. unde colligitur genus esse mensuræ simul & ponderis, proinde nihil esse mutandum: *Senatores quando comedunt*, *debent habere Savinæ mediam vini*, *& mediam claretti*. Idem ubi de censibus: *Ecclesia S. Basilii duas Savinas piscium*.

¶ SAVINERIUS. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1225. apud Murat. to. 6. col. 439. *Ex decreto consilii milites 300 optime armatos quemlibet cum Savinerio & duobus scutiferis*, *item balistarios 20. equitantes*, *& alios 100. pedites cum balistis tamen de coram*, *in servitium Astensium & inimicorum offensionem transmisit*.

SAVIRUM, Scientia, Gallis *Savoir*, ex *sapere*. [*Scavance*, in Consociat. Nobilium ann. 1379. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 596. *Et ne pourront nuls des Compagnons de cette alliance* ... *quel qui soit*, *entrer en la dite ville de Rennes à leur Scavance & connoissance*, *qu'il ne face le serment de vouloir le bien & bonaeur de la dite ville*. Adde Chartam an. 1448. ibid. col. 1098.] Sacramentum fidelitatis in Capitul. Caroli C. tit. 15. *Ego ill. Karolo Hludowici & Iudithæ filio ab ista die inante fidelis ero secundum meum Savirum*, *sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi*. Sacramentum lingua Romana Ludovici II. apud Nithardum l. 3. ann. 842. *In quant Deus Savir & podir me donat*, id est, *quantum mihi Deus scire & posse donaverit*. ut est in Annalib. Francor. Fuldensib. an. 860. seu in Pacto Caroli & Henrici Regum an. 921. *Secundum meum scire ac posse*. Vide *Sapere*.

¶ SAVIUM, *Osculum uxoriosum*. Gloss. Isid. Occurrit non semel apud Apuleium, ut & diminut. *Saviolum*. Gloss. Lat. Gr. *Savium*, φίλημα ἐρωτικόν.

SAULSCOT, Saxonice saulsceat, i. animæ symbolum, & ita dicebatur, quoniam sepultura pendebatur. Pecunia sepulcralia, nummus scilicet, esso. in tumulo, in subsidium animæ Sacerdoti pendendus, al. *Soulscot*. Vide Leges Canuti part. 1. c. 13. & Concilium Ænamense.

SAUMA, SAUMARIATA, SAUMARIUS, &c. Vide *Sagma*.

SAUMATINUS. Vide *Submanicatus*.

¶ SAUMERIUS. Vide in *Sagma*.

SAUNARIA, SAUNARIUM, &c. V. *Salinaria*.

¶ SAVO, f. Linteum quo lecti sterni solent, Hispanis vulgo *Savana*. Vide *Sabanum*. Acta S. Petri Confess. to. 4. Julii p. 667. *Illo autem parvo tempore quo quiescebat non super pannos laneos aut lineos*, *sive super calcitras aut Savones*, *sed super durissimos lapides in campanili majoris ecclesiæ*. Alia notione vide in *Sapo*.

¶ SAVONUM, Sapo, Gall. *Savon*. Statuta Astens. ubi de *intratis* portarum: *Savonum durum & mollum ponatur & solvat pro quolibet rubo lib.* 11.

¶ SAVORNARI. *Loquitur de carico quod ponitur in fundo navis*. Ita Gloss. Fr. Barber. ad *Docum. d'Amore* edit. Ubaldini p. 260.

Falla ben Savornare
E la sentina lassare.

Italis *Savorna* & *Saorna* est Saburra, glarea, vulgo *Saorra*, vel *lest*. Vide *Saorra*.

¶ SAVOTIENSIS, pro Sabaudiensis, Sabaudus. Vita Margaritæ Burgundæ apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1203. *Porro non post multorum annorum curriculum*, *dum inter ipsum & Savotiensem Comitem guerra exerceretur asperrima*, *&c.*

¶ SAVOYA, Sabaudia, Gall. *Savoie*. Charta Frederici Imper. an 1157. inter Instr. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 17. *Concedimus quoque & casamenta tam Comitis Savoyæ*, *quam alia omnia de antiquo & novo jure ad Ecclesiam Lugdunensem pertinentia*.

SAURA. Chronicon Fontanellense p. 246. *Ad infirmorum curam mansionilem*, *qui dicitur Bothmeregus & quantumcumque decet Sauram*, *id est*, *de porcis*, *manones*, *berbices*, *pullos*, *ova* ... *concessimus*. Legendum videtur *staurum*. Vide in hac voce.

☞ Haud scio an emendatione locus indigeat, cum hæc vox rursum occurrat in Annalibus Genuens. Ogerii Panis apud Murator. tom. 6. col. 400. *Marsilienses*, *audito eo*, *navem unam magnam quam præparaverant cum duabus galeis in cursum mittere*, *& quæ jam erat ad Pamagum ad Marsiliam*, *extra buccam timore nostratum*

strenum navium duxerunt, & ibi cum tota Saura & vianda inter portum Arebenium & Turretam naufragium passa fuit. Ubi eadem notione qua *Staurum* intelligi debere nemo non videt.

SAURARIUM. Charta an.1282. in Tabul. S. Dionysii: *De aliis autem ingeniis ad piscandum, scilicet de Saurario ad crocbam, de Saurario cum * de rssibus ad ablotas, de nucenis, & escrenellis contra juramentum eorum dicere non audemus.*

SAURATUS. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 77. de Nuceria Italiæ oppido; *Unde locum ipsum, cum in diœcesi Salernitana tunc extitit, quidam subsannative Miseriam Saurata, quod lingua vulgari stultæ; vel tædiosæ sonat, diœcesis appellabant.*

SAURES, *Saurices*, Gloss. Isid. [Papias: *Saurex antiquitus, nunc sorex.* Gloss. Lat. Græc. *Surix*, μῦς: ubi leg. *Saurix*.] Lexicon Gr. MS. cod.2062. Ἀκκαβᾶ, τὸ ζοῖμαι ἐκ τῆς σαύρας, ἤγουν τοῖχου..., ἢ καὶ ὁ Ποντικός, καὶ ὁ Νυκοῖτζα.

¶ SAURILUBRO, *Artificio*, in Gloss. Pithœanis. Vide *Saurilubris*.

SAURINUM. Epistola Gogonis 16. inter Epistolas Francicas Freheri & Duchesnii: *Ergo dum scientiam nostram falsis laudibus adornatis, & paternali affectu ostenditis, & magistra institutione inscium castigatis; quatenus illum possitis ad verum provocare præconium, qui vestris cupit indiciis parere per meritum. Et quamlibet circa Saurina nemorum succisa purgetis, nostra quoque pectora sermone dialectico aperuistis.* Ita præferre Codd. MSS. monent editores. Vide *Saura*.

SAURUS, SORUS, Gall. *Sor*. Vox in Falconaria venatione notissima, in qua *falco saurus* dicitur aniculus, & primarum pennarum; quæ coloris sunt, quem *Sor* nostri dicebant. Le Roman *de Vacce* MS.

Chevaus ont gaiangaiés blans, baucens, & Sors,

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Les chevaus brochent bruns & baucens, & Sor.

Infra:

Es Langalie fist fort un cheval Sor.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Et tans destrier bai & Sor & bausant.

Fridericus II. Imp. l. 1. de Arte venandi c.54. *Eadem avis dum habet plumas & pennas Sauras, seu primas, &c.* Cap. ult. *Plumagium autem Saurum, seu non mutatum, differt à mutato, in eo quod generaliter pluma & pennæ post mutam sint meliores & alterius coloris, &c.* Lib.2. c.8. *Quas pennas primo anno suæ nativitatis, in qua dicuntur Sauræ, semel mutant, &c.* Deinque ca. 23. *Sauri, dum dicuntur Sauri, hoc est, antequam sint mutati, &c.* [Charta an 1273. ex Tabul. S. Tiberii: *Et quod pro censu seu servitio & pro recognitione dicti feudi prædictum monasterium* (S. Tiberii) *& abbas memoratus ... solvere teneantur dicto dom. Regi ... unum Saurum formatum & acceptabilem, vel quinquaginta solidos Turonenses.*] Petrus de Crescentiis l.10. de Agricult. c. 3. de accipitr. *Secundi meritis est is, qui postquam de nido volavit, captus fuit, raro consuevit antequam pennas in feritate mutaret, qui vocatur Sorus.* Verba quæ mendo non carent, sic reddidit vetus ejus Gallicus interpres: *Et celui qui a volé, & (esté) pris depuis, avant qu'il ait mué ses pennes en cruauté, n'est pas si bon, & est appellé* Sor. Guill. *Tardif* Lector Caroli VIII. Regis Franc. in *Falconaria*, c.15. *Sor est appellé à sa couleur forette, celui qui a volé & prins devant qu'il ait mué.*

¶ SORIUS, Eadem notione, in Computo an.1237. ex Bibl. reg. *Pro uno also Sorio 18. lib.* Comput. alter an. 1244. ibid. *De quodam equo Sorio baio, 40 lib. 12. sol. Pro quodam palefrido Sorio, 13. lib. 4. sol.*

SORUS. Bracton. l.5. tract.1. c. 2. §. 1. *Per servitium unius asturcii Sori, vel unius esparverii Sori.* Gaufridus in exerptis de Vita S. Bernardi ca.1. *Tecelinus quidam cognomento Sorus, quo nomine vulgari lingua subrufos & pene flavos appellare solemus.*

¶ SAUSA, Condimentum, Gallice *Sauce*. Statuta Astens. Collat.11. c.96. fol.35. *Ordinatum est quod aliqua persona non utatur, ayrazio pro Sausa facienda, vel aliqua alia re, nisi hoc fecerit de suis uvis.* Vide *Salsa* 1. Hinc

¶ SAUSARIA, Disculus in quo *Sausa* reponuntur, Gall. *Sauciere*. Charta an. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag.384. *Quinque duodenas discorum, tres duodenas & octo Sausarias de peutre.* Vide *Saucer*.

SAUVAGINA. Vide in *Sylvaticus*.

¶ SAUVAMENTUM. Vide *Salvamentum* 1.

¶ SAUVINIACENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ SAVUS. Vita Mathildis apud Leibnit. tom. 1. Script Brunsvic. p. 693. *Savos etiam honoravit pontifices, clerumque valde dilexit, & præcipue monachos.* Ubi *Savos* sapientes interpretatur Editor; nisi tamen legendum sit *Sanctos*.

¶ SAUZETUM, Salicetum, Gall. *Saussaie*. Charta an.1362. apud Baluz. to.2. Hist. Arvern. p.436. *Pratis, pascuis, nemoribus, Sauzetis, viveriis, &c.*

SAXA, Cultellus, [Gladiolus.] Gotefridus Viterbiensis p.15. pag. 363.

Ipse brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Unde sibi Saxo nomen peperisse notatur.

Eadem fere Engelhusius:

Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Unde sibi nomen Saxo traxisse putatur.

Saxones longis cultellis pugnasse auctor est etiam Continuator Florentii Wigorniensis an.1138. indeque genti datum nomen: *Mutato denique nomine, quæ ad id tempus Turingia, ex longis cultellis, sed victoriosi, postmodum vocata est non Saxonica, sed Anglico elemento Sexeaia.* Neque aliter Lambertus Schafnaburgensis ann. 1075. *Reliquam partem gladiis, qua bellandi arte plurimum excellit Saxonia, peragunt.* Et Fridericus II. Imp. in Epistola ad Saladinum, apud Rogerum Hovedenum p.650. *In gladio ludens Saxonia.* A voce igitur *Saxa*, & *Sahs* appellata Saxonia: ita enim Saxonibus dictus cultellus, gladius, de qua voce consulendus in primis Mericus Casaubonus in Tractatu de Lingua Saxonica p.395. ubi Saxones inde dictos etiam contendit. Glossarium Lat. Theotiscum: *Semispathium, Sahs.* Witikindus l. 1. de Gest. Saxon. *Fuerunt autem & qui hoc facinore nomen illis* (Saxonibus) *inditum tradant: cultelli enim nostra lingua Sahs dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, quia cultellis tantam multitudinem fudissent.* Eadem habet Albertus Stadensis ann. 917. Istius etiam vocis notionem attigit Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 5. c. 11. *Apud nos senioribus novacula, qua pili raduntur, dicitur Sass; & habemus inde vulgare verbum Sassen, id est, novacula cæsariem radere.* Præterea Gaufridus Monemuthensis l.3.c. 3. *Commilitonibus suis præcepit, ut unusquisque longum cultrum intra caligas absconderet, & cum colloquium securius tractarent Britones, ipse eis hoc signum daret,* Nimet oure Saxas, (i capite vestros cultros,) *unde quisque paratus adstantem Britonem audacter occuparet.*

Aliunde tamen, licet minus vere, Saxoniæ vocis etymon arcessunt alii, à *saxo* videlicet, seu *lapide*. Tidericus Langenius in Saxonia:

Restat laudanda Saxonia magnificanda,
A saxo dicta, gens Saxonia benedicta,
Est fortis, dura, gens bellica, vix ruitura.

Ita Roswitha de Gestis Odon c.1.

Ad

Ad claram gentem Saxonum nomen habentem
A Saxe, per duritiem mentis bene firmam.

Papias ex Isidoro l. 9. c. 2. *Saxones dicti, quod sit dura & validissima gens.* Vide *Scramasaxus*, & Lexicon Runicum Olai Wormii in v. *Sax*.

☞ Reineccius de Orig. Saxon. à *Sach* ob administrationem justitiæ, appellatos Saxones existimat. Vide Schilteri Gloss. Teuton.

SAXAGONUS, pro *Sexagonus*, seu Sexangulus: vox hibrida. Bromptonus: *Ibi quoque gignitur lapis Saxagonus, &c.*

SAXAROLI, Columbarum species, de qua Petrus de Crescentiis l. 9. de Agricult. c. 88. ubi vetari Gallico Interpreti *Cendrins*, seu Cinericii coloris dicuntur Italis *Sassaiuoli*.

SAXELLUS, Pennæ species. Vide *Vani*.

¶ SAXESCERE, Lapidescere. Scriban. de Pass. Chron. cap. 9. *Saxescunt corda humana & sunt duriora chalybe.*

¶ SAXIMENTUM, Obsignatio, manucaptio, sequestratio, Gall. *Saisie*, *dèpot*. Statuta Montis Regal. fol. 112. *Et si contrafecerit in rumpendo vel restituendo dictum Saximentum penes eum factum, solvat bannum pro qualibet vice solidos sexaginta, & restituat damnum illi qui fecisset fieri dictum Saximentum.* Statuta Castri Redaldi l. 1. fol. 12. v. *Statutum & ordinatum est, quod non possit fieri de bonis alicujus districtualis castri Redaldi ullum Saximentum ex parte alicujus officialis, nisi primo liquidatum fuerit debitum, vel alio modo, vel nisi prius juraverit, qui petierit fieri Saximentum illum verum esse debitorem suum, contra quem petit Saximentum fieri, & aliter Saximenta facta non valeant.* Hinc

¶ SAXIRE & SAXIRI, Obsignare, Sequestrare. Statuta Vercell. l. 2. f. 32. *Item si quis ere tenus pro facto suo Saxiverit aliquid quod invenerit penes aliquem ex parte Potestatis seu Rectoris, vel ex parte sua, vel judicum consulum justitie Vercellarum, is apud quem id Saximentum fuerit, tenere debent illud salvum usque ad quartum diem.* Statuta Astens. Collat. 16. c. 9. fol. 47. *Sequestrari vel Saxiri non faciam civi Astensi aliquam rem, nisi illa res perdita vel furtivata fuerit.... Si tamen aliquis venerit coram me & requisierit ut faciam sequestrari, vel Saxiri ac detineri res alicujus sui debitoris, vel fidejussoris qui non sit civis Astensis.... & si exinde non sit instrumentum nec res obligata ipse qui Saximentum fieri postularet, faciam illas res & bona sequestrari & Saxiri ac detineri.* Vide Saisire.

¶ DISAXIRE, Obsignationem solvere, bona obsignata liberare, Gall. *Lever une Saisie*. Statuta Vercell. lib. 2. fol. 32. *Item quod nullus judex consul justitie possit Disaxire rem saxitam per socium, si fuerit socius in eruitate.*

SAXISCUS, Anastasius Bibl. in Gregorio III. PP. *Id est gabathas aureas duas, alias Saxiscas numero quinque.* In Gregorio IV. *Obtulit 3. gabathas Saxiscas.* In Leone III. *Turibulum aureum exauratum unum, dextram Saxiscam unam, coronas aureas 12. &c.* In Nicolao I. *Gabatham Saxiscam de argento purissimo, &c.* Ubi Bulengerus: *Cur voces Saxiscas, ignoro, nisi forte quia imitantur conchulas albas & patinas; quæ in rupibus & antris reperiuntur.* Sed potior est conjectura, ita dictas ejusmodi gabatas, quod opere *Saxonico* elaboratæ essent: nam *Saxiscas* dicitur pro *Saxonicas*. Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1023. in Bullario Casinensi to. 2. p. 7. *Nec non & calicem Saxonicum majorem, cum patena sua, quem Theodericus Saxonum Rex B. Petro olim transtulerat.*

¶ SAXIVOMUM, Machina bellica saxis emittendis apta, Græcis λιθοβόλος, Gallis *Perriere*. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 4. edit. Hearnii pag. 9. *Plurima machina bellica, mirandis terrificisque Saxivomis, & aliis quibuscumque opem tanto negotio præstantibus, præfato castro obsidionem applicuit... insulta frequenti virorum, horrendis Saxivomorum ictibus, ... infinitos terrores incuciens.* Ibid. cap. 14. pag. 28. *El Rex interim .... guerrarum habilimenta diligenter ordinet, Saxivoma fabricat, lapides ab eisdem evomendos præparat, &c.* Adde cap. 82. pag. 234. Vide *Petraria* 3.

¶ SAXONARE, ut supra *Sasonare*, in Statutis Vercell. l. 3. fol. 72. *Amietant panem ipsa jure, si fuerit minus pensa & si fuerit male coctus & male Saxonatus.* Galli dicerent *mal façonnè*.

¶ SAXONIA TRANSMARINA, dicitur Anglia, quod à Saxonibus occupata fuerit. Epist. Bonifacii Episcop. ad Zachariam PP. *Quia synodus & ecclesia in qua natus & nutritus fui, id est in Transmarina Saxonia, &c.*

SAXORUM VENERATIO, Paganis consueta, interdicta in Concilio Agathensi c. 5. & l. 7. Capitul. Caroli M. c. 236. Vide *Petra*.

¶ SAXUM, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAXUS, Salsus, nisi etiam ita legendum sit.. Charta Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. an 36. ex Chartul. V. ejusdem Monast. fol. 243. *Quinque solidatæ Saxæ carnis, 2. den.*

¶ 1. SAYA, f. *Laya*, seu silva, in Actis S. Petri Cælestini PP. to. 4. Maii pa. 427. *Hic Regi Carolo nimium devotus in quadam Saya suum habuit habitaculum.*

¶ 2. SAYA, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAYO. Vide *Sagum* 2. & *Saienes*.

¶ SAYRIE. Catholicon parvum: *Geneceiam posest dici Sayrie, ubi manent mulieres de fero nado.* Ubi indicari videntur feminei conventus in quibus rusticæ puellæ lanificio una vacant, quos Picardi etiamnum *Series* appellant.

¶ SAYSIMENTUM, SAYSIO, SAYSYNA, SAXINA, SAZIRE, &c. Vide *Saisire*.

¶ SAZIUM, Manucaptio, Gall. *Saisie*. Statuta Vercell. l. 7. fol. 182. *Sazium panis frumenti & siliginis factum per Bartholomeum Vuctum & fratrem Hypolitum de Benaronce ad hoc specialiter constitutos tempore potestarie predicti dom. Roglerii Georgii, &c.* Vide in *Saisire*.

1. SAZO, & SADO, Mensura agri apud Aquitanos. Charta an. 1273. in Regesto Homagiorum Aquitaniæ p. 9. *Tenet ab ipso 7. Sazones terræ & vineæ.*

SADO appellatur in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 218. *Dedit sibi in dotem 7. Sadones terræ en una parte, & 9. regm terræ prope estatgium suum in franco allodio.* Occurrit ibi pluries.

¶ 2. SAZO, Satio, annus: proprie anni tempestas, Gall. *Saison*, qua seritur. Charta an. 1296. qua incolæ de Rellaneta concedunt Raymundo dicti loci domino *vintenam hinc usque ad quindecim annos seu ad quindecim Sazones continue revolutas.* Galli dicerent *pendant 15. recoltes*. Vide *Satio*.

¶ SAZUS, Eadem notione, pro quavis anni tempestate. Chartar. Eccl. Auxit. cap. 83. *Dedit 2. solidos ad quatuor Sazos Eid-Sanz-Garsia-Baro.*

¶ SBA, contracte scriptum pro Substantia, in Charta an. 1336. *Dabit unum exemplum eodem tenore, facti tamen Sba non mutata.*

SBADAGIUM. Vita S. Francæ Abbatissæ nu. 42. *Cumque in as illius de aqua S. Francæ fuisset injecta, non retinuit eam, sed enormiter projecit, quousque cum uno Sbadagio compulsum fuit os ejus apertum stare.* Tanquam scilicet linscitaret: est enim *Sbadaglio* Italis Oscitatio.

¶ SBANDARE, Navem harpagone retinere, ut

vide-

videtur. Chron. Tarvis. apud Murator. to. 19. col. 861. *Quæ insuper ganzara altis cum suis battaleis discurrens alteram galeam Venetarum ab una parte Sbandavit, nec se retinere valens, &c.*

¶ SBANDITUS, Proscriptus, eatorria, ab Italico *Sbandire*, Gall. *Bannie*. Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1286. apud Murator. tom. 8. col. 1168. *Bonifacius Bojardus cum quibusdam de illis de Bismantua & aliis Sbanditis de civitate & cum aliis multis de civitate Mutina intravit monasterium S. Prosperi, &c.*

SBARALIUM, Repagulum, seu munimentum ad urbium & castrorum introitus ex palis, & *barris*, quas Itali *Sbarras* vocant: unde *Sbaraglio*, de qua voce Academici Cruscani. Sanutus l. 3. part. 12. cap. 21. *Fecit quoque plures mines, seu cuniculos respondentes ad terram novam, factam nuper ante turrem Maledictam, & ad Sbaralium, sive barbecanum Regis Hugonis, ... & postea fecit approximare orificio fossarum boachiers multos ... usque ad Sbaralium domini Odoardi.* Infra: *Et 8. die ejusdem mensis destruxerunt Sbaralium Regis Hugonis.* [Vide *Sbarra*.]

¶ SBARARE URBEM, Omnes ejus aditus præcludere, eam obsidere, Gall. *Bloquer*, *investir*. Vita Eugenii IV. PP. apud Balua. to. 7. Miscell. pag. 507. *Ipsi vero non moverunt se, & statim Roma Sbarata fuit.* Haud dubie ab Italico

¶ SBARRA, Repagulum, Gallice *Barriere*. Item, Crates seu sapimentum ex ferreis repagulis intertextis. Chron. Estense ad ann. 1305. apud Murator. to. 15. col. 353. *Invenit stipendiarios suos clausos Sbarris circa totam plateam.* Chron. Tarvis. apud eumd. to. 19. col. 790. *Super ponte S. Martini lapidea se plaustris & Sbarris taliter clauserat, quod illac nullus potuerat pertransire.* Vita Ven. Catharinæ de Palentia to. 1. April. p. 653. *Quod* (corpus) *erat in quodam sepulcro in dicta ecclesia subtus terram, tamen aperto cum Sbarris altis per brachium unum cum dimidio & plus super terram, &c.* Vide *Sbaralium*.

¶ SBARRATA, Italis, Obex, Gallice *Barricade*. Chron. Domin. de Gravina apud Murat. to. 12. col 589. *Tunc videns Regina, quod nullatenus posset castrum convincere, sed passim succumbebat, & gentem in insultibus amittebat, mandavit in loco, quo tempore Regis Roberti Sbarrata erat prope castrum præfatum, fabricari murum fortissimum.*

¶ SBERNIA, Vestis species, eadem quæ *Bernia* Hispanis: hanc sic definit Covarruvias in Thes. linguæ Castellanæ: *Es una capa larga à modo de manto, grossera come manta fraçada.* Matthæus de Afflictis decis. 315. *Maritus mittit uxori suæ, quando est in domo patris, vel fratris, gonellas de serico, Sberniam de serico, &c.* Vide *Bernia* script.

¶ SBINDALA, ab Ital. *Binda*, Gall. *Bende*, Limbus, fascia. Statuta Astens. Collat. 4. cap. 5. fol. 17. *Teneatur Potestas ... dare ... cuilibet nuntiorum .. insulam unam panni rubei sive vermilii cum Sbindolis ejusdem panni, & quilibet ipsorum nuatiorum juramento teneatur in die dum in civitate Astensi & posse fuerit eundo & redeundo insulam illam rubeam cum Sbindalis portare & habere in capite, vel si propter calorem non posset insulam illam portare ad collum, tunc eam pendentem super humeros cum Sbindalis semper habere & portare teneatur.* Vide *Binda*.

¶ SBRONDATUS, Foliis nudatus, ab Ital. *Sfrondare*, Gall. *Effeuiller*. Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod camparii tercerii vici teneantur emendare omnes arbores incisas, vel scbalvatas, scoarsatas & Sbrondatas, causa allevandi in finibus & posse civitatis Montis Regalis.*

¶ SBURLARE, Irridendo aliquem leviter percutere, ab Ital. *Burlare*, Gall. *Se moquer, se jouer*. *Sburlatio* ipsa levis percussio. Statuta Castri Redaldi lib. 2. fol. 37. *Si qua persona injuriose Sburlaverit, vel spinxeris, vel in terram projecerit aliquem, & sanguis exiverit ex tali Sburlatione, vel spinctura, condemnetur in libris tribus moneta currentis pro quolibet & qualibet vice.* Occurrit etiam in Statutis Ripariæ c. 86. fol. 16. v. Vide *Burlare*.

SCABA, SCAVA, Fossa. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis Ch. 59. *Et dono similiter ut in Dordonia inter me & Monachos sanctæ Fidis faciamus Scabam; & si ego non dedero medietatem operis Scava sanctæ Fidis Monachis, si eam sine me fecerint, sit Monachis in dominio.* [Charta ann. circ. 490. apud Balua. Hist. Tutel. col. 329. *Et in ipsa vicaria villam nostram Floriaco, ... excepto cologas cum locu, cum tracte ad Scavas, cum bosco, &c.*]

¶ SCABARE, pro *Cavare*, Fodere, non semel in Vita S. Eligii. Vide *Cabare*.

SCABEA, pro *Scabies*. Paulus Warnefridus lib. 4. c. 47. *Post hæc fuit clades Scabearum, ita ut nullus potuisset mortuum suum agnoscere propter nimium inflationis tumorem.* [Vide *Scabredo*.]

SCABELLARE, *Decidere*. Ita Papias edit. at Ms. habet *deridere*, quomodo forte *se gaber* dicimus. Sed potior editi lectio: idem enim quod *Capellare*. Vide in *Capulare*.

¶ SCABELLIZARE, Sustinere instar scabelli. Galfridus in Vita S. Godrici to. 5. Maii p. 77. *Et mirabiliter pedes meos ita Scabellizat, quod illis terram tangere, etiam si velim, non liceat.* Vide *Scamellum*.

¶ 1. SCABELLUM, Modus agri, quantum uno die excoli potest. Charta an. 1147. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 330. *Dedit præterea idem Haimo pro anima fratris sui Rodulfi, Scabellum vineæ apud Domnam-basulam, & Cono tria Scabella & tria capitella.* Vide Histor. Tullensem R. P. *Benoist* p. 199. & infra *Scamellus*.

2. SCABELLUM, Alia notione. V. *Scamellum*.

¶ SCABIDUS, Qui scabie laborat. Charta Emehardi Episc. Herbipol. an. 1097. apud Scanoat. Vindem. Liter. pa. 178. *Agiliter exeat, pauperes quosque & debiles, Scabidos & famidos, turgidos & ibabidos quærat & colligat.* *Scabida palpebra*, apud Marcell. Empir. cap. 8. Utitur præterea Tertull. lib. de Anima c. 38. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scabidus*, *Roingneux*, *teigneux*, *racheux*.

SCABIEDO, pro Scabies, apud Folcardum in Vita S. Joannis Episcopi Eboracensis n. 2. [Leg. f. *Scabredo*. Vide in hac voce.]

¶ SCABILLUM, vel SCABILLUS. Vide *Scamellum*.

SCABINI, SCABINII, SCABINEI, &c. Sic olim dicti judicum Assessores, atque adeo Comitum, qui vices judicum obibant. Capitulare 2. ann. 805. c. 6. *De clamatoribus vel causidicis qui nec judicium Scabiniorum acquiescere nec blasphemare volunt, &c.* Capitulare 2. an. 813 c. 13. *Postquam Scabini eum* (latronem) *dijudicaverint, non est licentia Comitis vel Vicarii ei vitam concedere.* Leg. Longob. l. 2. tit. 52. §. 7. *Exceptis illis Scabinis qui cum judicibus residere debent.* Capitula Caroli M. l. 4. c. 5. *Comes ... ibi secum suos Scabineos habeant.* Charta Ludovici Pii in Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 787. *Quæ in præsentia Sapponi Comitis, ac Benedicti, Hilpiani & Ansfredi Castaldorum caeterorumque Scabinorum ... acta fuerant.* Vetus Notitia in Chronico Besuensi p. 504. *Ante illustrem virum Hildegardum Comitem, seu judices, quos Scabinios vocant, & quamplures personas qui cum eo aderant in Montiniaco villa, in mallo publico, ad multorum causas audiendas, &c.* Speculum Saxonicum lib. 1. art. 62. §. 10.

§.10. *In omnibus locis est judicium, in quibus judex sententialiter, hoc est, per sententias Scabinorum judicabit.* Adde l.2. art.12. §.2. l.3. art.26. §.2. art. 29. §. 1. 2. & Wichbild. Magdeburg. art.33.

☞ Inter *Scabinos* cooptari nusquam poterant qui semel ad mortem fuerant judicati, ut legitur in libr.6. Capitul. c.295. *In testimonium vero non suscipiatur (qui judicatus fuerit ad mortem) nec inter Scabinos legem judicandi locum teneat.*

Scabinos judiciis interfuisse, litesque dijudicasse, passim alibi legimus, in Lege Longobard. lib.1. tit.35. §.1. 2. l.2. tit.40. §.1. 3. 5. tit. 42. tit. 52. §. 7. in Capitular. Caroli M. l.2. c.28. l.3. c.31. 40. 48. l.6. cap. 207. in Edicto Pistensi Caroli C. c.6. in Chron. S. Vincentii de Vulturno p.691. in Chron. Besuensi p. 505. S. Benigni p.414. in Tradit. Fuldensib. c.98. apud Perardum in Burgundicis pag.36. Meibomium in Notis ad Witikindum p.63. Goldastum in Chartis Alaman. c. 99. Hemereum in Augusta Viromand. pag. 121. &c. [Unde *Judices vel Scabini* non semel vocantur ab Hariulfo in Miracul. S. Richarii sæc. 5. Bened. p. 568. & 569. *Scabini seu Judicatores*, in Charta Guidonis Comit. Flandr. an.1270.]

Hos porro in mallis publicis septem fere semper fuisse judicum Assessores docent Capitularia Caroli M l.3. c.40. *Ut nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit, aut si alter ei quærere debet; exceptis Scabineis septem, qui ad omnia placita præesse debent.* Adde Legem Longob. l.2. tit.42. §.2. Capitul. 1. ad Legem Salic. §.7. & Hincmarum Opusc. 15. §.14. Interdum ad duodenarium numerum, si tanti essent, esse jubebantur: sin autem, de melioribus hominibus Comitatus supplebatur numerus duodenarius, ut est in Capitulari 2. Ludovici Pii an.819. c.2. Atque hi eligebantur [& ab officio removebantur] à Missis dominicis, populi interveniente consensu, ut est apud eumd. Hincmarum, in Capitul. Caroli M. l. 3. cap. 33. in Addit. 4. Lud. Pii c.73. 75. & in Capitul. Caroli C. tit.39. cap. 9. 10. Unde patet Scabinos ex ipsis civitatibus ac Provinciis, in quas mittebantur Comites ac Missi, delectos: ideoque judices proprios appellari, quod cives & incolæ eos sibi in judices eligerent. In Charta Balduini Comitis Flandriæ an.1119. in Tabular. S. Bertini: *Insuper etiam pro quiete & pace Ecclesiæ judices proprios, quos vulgo Scabinos vocant Abbas habebit.*

Scabinos etiamnum, judices urbanos, seu ædilitios, appellamus, Gallice *Eschevins*. Tomas Walsingbamus an 1296. *Majores Flandriæ, qui Scabini dicuntur in villis.* Cujus quidem vocis etymon à Theutonico arcessunt viri docti, ex Glossario Theotisco Lipsii: *Scepeno, judex.* Hodie, inquit idem Lipsius: *Scepenen*, Scabini dicuntur. Kilianus: *Schepen, Juden, Senator, Decurio, Juratus, vulgo Scabinus.* Amerbachius à *Schaffer, Scaffen*, vel *Scaper*, Germanico deducit. Ii in plerisque civitatibus inquilini ac cives esse jubentur, & ex utroque parente civibus editi, quod Chenotius observavit in Antiquitat. Bituricensib. pag. 128.129. Ita tradit Ælianus l. 6. Var. c. 10. Periclem legem tulisse, ut nemo ad Reipublicæ administrationem accederet, nisi qui utroque parente ἀστῶν natus esset. [Vide Brummeri Dissertationem de Scabinis.]

☞ *Scabini* interdum cum *Juratis* confunduntur, interdum ab iis distinguntur: cum *Juratis* promiscue accipiuntur in Litteris Alaidis Comit. Burgundiæ ann. 1227. inter Ordinat. Reg. Franc. to.4. p. 386. ubi iidem *Scabini, Jurati* & *Electi* nuncupantur. *Scabinos* à *Juratis* secernit Philippus Augustus in Charta Communiæ Peron. an.1209. *In communia Peronensi singulis annis in nativitate S. Joannis Bapt. instituuntur novi Major, Jurati & Scabini hoc modo: Duodecim majoriæ ministrorum de propriis minstris super sacramentum suum eligent 24. homines de probioribus & magis legitimis, scilicet de singulis majoriis duos; illi autem 24. similiter super sacramentum suum eligent 10. Juratos de probioribus & magis legitimis hominibus villæ. neque aliquis illorum 24. in illo anno poterit esse Major vel Juratus, nec electores Juratorum in anno proximo sequenti esse poterunt, prædicti vero decem Jurati electi super sacramentum suum eligent alios decem de probioribus & magis legitimis hominibus villæ; illi vero 20. eodem modo eligent alios decem; de illis autem 30. Juratis electis ipsi, super sacramentum suum eligent unum in Majorem & septem in Scabinos ... Veteres autem Major & Jurati & Scabini illius qui de novo sibi substituentur reddent rationem & computum de talliis villæ & negotiis illius anni.* Eadem habentur in Charta Caroli V. Reg. Franc. ann.1368. qua prædictam Philippi Aug. Chartam confirmat. Vide in *Juratus*.

¶ SCABINALIS, Ad Scabinos spectans. *Litteræ Scabinales*, quæ a Scabinis seu judicibus conceduntur. Charta an.1376. apud Knippenberg. Hist. Eccles. Geldr. p.104. *Acta fuerunt hæc ... præsentibus discretis viris Joanne de Wessem judice, Geraldo Beke & Gerardo de Tegelen Scabinis in Ruremunda testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis, qui super prædictis litteras suas concesserunt Scabinales. Maison Scabinale*, in Stylo Leod. c.1. art.7.

SCAVINI, in veteri Judicato an.840. apud Sammarth. in Massiliensib. Episcopis. [Chronic. Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2 col. 721. *Cum quibus etiam interfuerunt multi judices & Scavini cum Sculdaxibus.* Adde Chartam ann.844. & aliam ann.1030. ex Tabular. S. Victoris Massil.]

SCABIONES. [Constitut. Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. ann. circ. 1020 apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 381. *In hoc itaque generali placito præsidente abbate seu præposito, circumsedentibus etiam Scabionibus, &c.* Occurrit præterea in Charta Udonis Episc. Tullens. inter Probat. Histor. ejusd. Eccl. p.79.] & in Charta Adalberonis III. Episcop. Metensis anno 1056. apud Meurissium p. 363. forte pro

SCABINIONES, ut præfert [Charta ann. 966. apud Calmet. inter Probat. to.1. Hist. Lothar. col. 379.] Ita etiam Charta Stephani Episcopi ejusdem Ecclesiæ ann. 1126. pag. 403. & alia Haimonis Episcopi Virdun. ann. 1023. in Tabulario S. Vitoni. Charta Henrici Episcopi Tullensis an. 1163. apud Baluz. in Append. ad Capitul. Reg. Franc. n.158. *Præter ministeriales, scilicet Villicum, Decanum, Scabinionem, & famulos Ecclesiæ feodatos, &c.* Hanc denique cum aliis subscribit *Richardus Scabinio*, qui ut videtur, hanc dignitatem ex feudo obtinebat.

SCAVIONES. Charta Henrici Imper. ann. 1056. pro Monasterio S. Maximini Trevir. *Servitia quæ in quibusdam Curtibus Advocatis tribuuntur cum Villicis & Scavionibus accipere & non admittere debent vel vendere, quia ad hoc eis donantur, ut quidquid Abbati vel familiæ adversitatis contigerit, quantocius studeant corrigere.* Eadem habet Charta alia Henrici V. Imp. an 1112. pro eodem Monasterio, apud Nicolaum Zyllesium.

SCAPIONES, in Charta Henrici Imp. ann. 1005. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 22. *Ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Schuldasio, Scapio, seu aliqua magna vel parva persona, &c.*

ESCHIVINI, in Charta Communiæ Rotomagi & Falesiæ post Ordericum Vitalem p. 1066.

SCABINI PALATII, qui judiciis Comitis Palatii intererant, & cum eo judicabant. Chronicon S. Vincentii de Vulturno l.2. *Ille vero* (Hludovicus Pius Imper.) *misericordia motus, Adraldo Vicecomiti Palatii jussit*, *ut re-*

ut resideret in judicio cum Agelmundo & Petro Scabinis Palatii, & ipsius Abbatis postulationem adimplerent. Charta Caroli Simplicis apud Miræum in Notitia Eccles. Belgii p. 87. & in Donationib. Belgicis lib. 2. c. 18. *Judicio Scabinorum Palatii nostri, &c.*

SCABINAGIUM, Collegium Scabinorum: [item eorumdem officium & dignitas:] *Escbevinage*, in Consuet. Remensi art. 178. 373 Bononiensi art. 99. Insulensi, Peronensi, & aliis. Charta Ferrandi & Joannæ Comitum Flandriæ, apud Buzelinum lib. 3. c. 16. *Nos dilectis & burgensibus nostris de Ducato concessimus Scabinagium de anno in annum perpetuo habendum, &c.* [Consuetud. Furnenses MSS. ex Tabular. Audomar. *Ordinatum est in primis quod qui scabini erunt, erunt & coronatores, & illos jam instituit Comes & usque ad voluntatem suam fecit eos jurare Scabinagium & coram.* Adde Chartam Margaretæ Flandr. Comit. an. 1272. apud Miræum to. 2. p. 1240.]

¶ SCABINATUS, Eodem significatu. Charta Balduini Comit. Flandr. ann. 1200. apud Miræum tom. 1. pag. 292. col. 2. *Et notandum quod hereditas in eleemosynam data post annum transactum, debet ad Scabinatum reverti.* Bulla Innocentii IV. PP. an. 1145. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1287. *Consulis etiam præfato monasterio Scabinatum in terra ipsius monasterii in præfatæ civitatis suburbiis.* Adde eumd. Marten to. 1. Anecd. col. 1592 Calmet to. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 380. Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 148. &c.

SCABINIUM, Eadem notione. Ægidius de Roya ann. 1450. *Mandavit quod non renovaretur Scabinium Scabinorum nisi de mandato speciali ejus.*

¶ SCABOLARIUS. Charta concordiæ inter Abbatem & Sacristam Crassenses an. 1381. ex Tabul. ejusd. Monaster. *Dictus sacrista debet & consuevit recipere ab eodem dom. Abbate qualibet die in refectorio panem & vinum pro uno Scabolario.* Sic vocant Crassenses, ut nobis renuntiatum est, eum qui æri campano argute pulsando præest, Gall. *Carilloneur*: vocis origine ducta à *Scaba*, fossa, quod *Scabolarii* etiam sit fossorem agere, ubi aliquis è vivis excessit.

¶ SCABRA, Lancea, seu potius lanceæ cuspis. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 174. *Habebat autem ipse clam apud se cuspidis Arabicæ ferrum, de cujus inventione fortuita materiam fallendi sibi assumserat: Scabram quippe intuitus exesam, annosam, usui nostro forma & quantitate dissimilem, auspicatus est illico hinc fidem novis figmentis adhæsuram.*

¶ SCABREDO, Idem quod aliis *Scabritia*, *scabrities*, Asperitas sordida. Vita S. Aldhelmi tom. 7. Maii p. 79. *Quidquid litterariæ artis elaborabat, quod non adeo exile erat, Aldhelmi committebat arbitrio, ut perfecti ingenii lima raderetur Scabredo Scotica.* Gloss. Lat. Græc. *Scabredo*, τραχύτης. Vide in *Scabiedo*.

¶ SCABRIDUS, Scaber, in Miracul. S. Desiderii Episc. Cadurc. c. 12. *Faciem Scabridam ... ostendit.* Fortunat. l. 2. Poem 107.

Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba.

¶ SCABRO, Scarabæus, ut videtur. Acta S. Leonis IX. PP. to. 2. April. p. 669. *Ubi jacens immundos spiritus ita reddidit, videlicet prius murem tria capita habentem, secundo ranunculum, tertio lacertam, quarto ranam, quinto Scabronem.*

¶ SCABULARE, pro *Scapulare*. Vita S. Castoris Episc. Apt. *Quidam autem ex fratribus, ut vel sic cessaret, scopam, qua clibani pavimentum tergebatur, abscondit, ipse vero veritus ne panis, qui tunc ad coquendum paratus fuerat, si moram aptandi clibanum faceret, minus perfecte coqueretur, arreptum Scabulare in summitate brevis particellæ ligavit & ... clibanum perfecte detersit.*

¶ SCACACUS, pro *Scacatus*. Vide ibi.

¶ SCACARIUM, SCACCARIUM. V. *in Scacci* 1.

¶ SCACATUS, Quadris diversi coloris distinctus, ut *Scacarium*. Vide mox in *Scacci* 1. Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 240. *Presbyteri canonici & clerici rigatas & Scacatas vestes gestantes, &c.* Statuta Eccl. Leod. an. 1369. tom. 2. sacr. Antiq. p 451. *Item prohibemus ne aliquis de dicto clero vestes aut togas partitas* (partitas) *seu intercissas, seu Scacacas ... deferat.* Ubi leg. *Scacatas*. Statuta Eccles. Tutel. ibid. col. 794. *Hoc idem de clericis præsertim beneficiatis, caligis Scacatis rubeis, ac viridibus publice utentibus dicimus esse censendum.* Occurrit rursum in Conc Paris. an. 1423. apud eumd. to. 7. Ampl. Collect. col. 1289. Quo spectat vox *Eschequé* in veteri Chron. Flond. pag 79. *Eschequé d'argent & de gueules.* Vide *Scaatus*.

1. SCACCI, SCACI, & SCACHI, seu *Scaccorum* ludus, *le jeu des Echecs*, sic appellatus à voce Arabica vel Persica *Scach*, quæ Regem sonat, quod præcipua Scaccorum, uti vocant, persona, Rex sit, quod à nobis observatum in Notis ad Joinvillam pag. 59. & ad Alexiadem p. 383. 384. quamquam non desunt, qui à Germanico *Scach*, i. latro, de quo mox, dictum putant, ut sit *latrunculorum* ludus, quem eumdem esse cum ludo scachorum viri docti existimant, ex Ovid. *Sive latrocinii sub imagine calculus ibit.* Salmasius vero ad Hist. Aug. pa. 459. ait, *Scachos* Italos & Gallos hodie vocare ludum latrunculorum, voce à *calculis* detorta. Hunc expende si lubet. [Consule etiam Menag in Etymol. Gall. v. *Echecs* & præsertim Carolum de Aquino in Lex. milit. v. *Latrunculi.*] Robertus Monachus l. 5. Hist. Hierosol. p. 51. *Aleæ, Scaci, veloces cursus equorum flexis in frenum gyris non defuerunt.* Petrus Damian. l. 1. Ep. 10. *Venatus, aucupium, alearum insuper furiæ, vel Scachorum, quæ nimirum de toto quidem sacerdote exhibent mimum.* Et mox: *Ille autem ex diversitate nominum, defensionis sibi faciens scutum, ait. Aliud Scachum esse, aliud aleam. Aleas ergo auctoritas illa prohibuit, Scachos vero tacendo concessit, &c.* Historia Transl. S. Stremonii in Actis SS. Benedictinorum sæculo 3. *Ubi pro reverentia B. Martyris plurima reliquit insignia, scilicet Scachos crystallinos, & lapides pretiosos, & auri plurimum.* Edit. *cacbos*, ubi *caucos* emendat vir doctissimus; sed vox *scachos*, magis arridet. S. Bernardus in Exhort. ad Milites Templi c. 4. *Scacos & aleas detestantur.* Matth. Westmonaster. ann. 1106. *Liceret etiam ei ad Scaccos & aleas ludere.* Odo Episcopus Parisiensis in Præceptis Synodal. §. 29. *Ne* (Clerici) *in suis domibus habeant Scaccos, aleas, vel decios, omnino prohibetur.* [Hist. Cortusior. l. 1. apud Murator. to. 12. col. 73. *Vir nobilis dominus Rizardus de Camino, ... dum more Nobilium Scachis luderet pro solatio, &c.* Chron. Tarvis. apud eumd. to. 19. col. 801. *Tambrelanus suo in papilione tunc forte concludebat ad Scacchos, &c.*] Vide Acta S. Quirini Mart. l. 1. num. 5. Pseudo-Ovidius l. 1. de Vetula:

Est alius ludus Scacorum, ludus Ulyssis,
Ludus Trojana quem fecit in obsidione,
Ne vel tæderet proceres in tempore trengæ,
Vel belli, si qui pro vulneribus remanerent
In castris: ludus qui castris assimilatur,
Inventor cujus jure laudandus in illa est,
Sed caussam laudis non advertunt nisi pauci.

Infra, de scacorum personis:

Sex species saltus exercent, sex quoque Scaci,
Miles, & Alphinus, Roccus, Rex, Virgo, Pedesque,
In Campum primum de sex istis saliunt tres,
Rex, Pedes, Virgo: Pedes in rectum salit, atque
Virgo per obliquum, Rex saltu gaudet utroque,

Ante

Ante retroque tamen tam Rex quam Virgo moventur
Ante Pedes saltum; capiens obliquus in ante;
Cum tamen ad metam stadii percurrerit, extunc
Sicut Virgo salit, in campum vero secundum
Tres alii saliunt, in rectum Roccus, eique
Soli concessum est ultra citraque,
Oblique salit Alphinus, sed Miles utroque
Saltum componit.

[Le Roman *de la Rose* MS.

Puisque des Eschès me souvient
Se tu rien en sçes: il convient
Que cil soit rays que l'en fet bave,
Quant tuit si homme sont esclave,
Si qu'il se voit seus en la place
Ne ni voit chose qu'il i place
Ains s'enfuit por ses ennemis
Qui l'ont en tel povreté mis:
L'en ne peut autre homme haver,
Ce sevent tuit large & aver.
Car ainssint le dit Astalas
Qui des Eschès controuva l'us
Quand il traitoit d'arimetique.]

Sed & observa personas scacarii *familiam* vocari in Aresto Paris. 9. Maii ann. 1320. *Item unum Scacarium de jaspide & calsidonia cum familia, videlicet una parte de jaspide, & alia parte de cristallo.* Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Puis aprist il as tables & à Eschas jouer.

Infra:

Et si vos mostreras des Eschex & des dez.

Jacobus Hemricurtius in Speculo Hasbanico pag. 6. *Joweir aux Erkas & ez Tables, &c.*

Scacarium, vel Scaccarium, Tabula in qua *scacis* luditur, alternis quadris albi ac nigri coloris distincta, vel ludus ipse scacorum, nostris *Eschiquier*. Nicolaus Trivettus in Chronico ann. 1273. *Ludo Scacarii intentus.* Liber de Miraculis S. Fidis c. 19. *Tabulam Scacorum ibi pendentem, &c.* Thwroczius in Carolo Rege Hungar. c. 97. *Et una tabula pro Scacis mirabili.* [Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 151. *Eodem anno Johannes Presbyter de Rubroch cum talis ludens ad aleas nescio seu ad Scacos, ... alapam magnam in maxilla recipiens super Scacarium vel aleorum tabulam recidit, &c.*] Hinc eadem nomenclatura donatæ tabulæ, similibus tesserulis aut quadris diversi coloris variegatæ. Matthæus Paris & Bromptonus de Coronatione Ricardi I. Regis Angliæ: *Et post illos veniebant sex Comites portantes unum Scacarium, supra quod posita erant insignia regalia & vestes.* Idem Bromptonus p. 1245. *Pelves, utres, & Scacaria, ollas argenteas, & candelabra, &c.* [*Schachier* scacarium vocat le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

A un Schachier d'or & d'argent
Jue o suen chevallier.

Vide *Scacatus.*]

Scacarium etiam appellatum olim in Normanniæ Ducatu, suprema Curia, in qua appellationes ab inferioribus judicibus supremo jure dijudicabantur. [Litteræ Ludovici X. Regis Franc. an. 1314. to. 1. Ordinat. pag. 552. *Item. Causæ diffinitæ in Scacario Rothomag. ad nostrum Parlamentum Parisius nullatenus deferantur.*] Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 5. distinct. cap. 7. *L'en apele Eschequier assemblée de hauts justices ausquien il appartient à corrigier & à amender ou à fere amender tout çou que les Baillis & les autres meneurs justiciers ont malement jugiè, & doivent rendre à chascun son droit sans delai, & tient à bien pai aussi grande fermeté comme de la bouche du Prince, &c. Nous apelon solempnel jugement çou qui est jugiè par acort en plein Eschequier, &c.* Matth. Paris an. 1131. *Proposuit etiam quod Episcopi quidam ejus suffraganei, neglecta pastorali cura, sedebant ad Scacarium, laicas causas exercentes, & judicia sanguinis exercentes.*

☞ Hinc Justitiarii superiores dicuntur *Scacarii Magistri*, in Leg. Normann. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MS. pagin. 154. *Notandum siquidem est, quod justitiariorum quidam sint superiores, quidam inferiores. Superiores sunt qui ab ipso Duce sunt constituti ad gerendum curam terræ immediate sub ipso Principe sic commissæ curam & custodiam gerentes, ut Magistri Scacarii & Baillivi.*

Bina autem singulis annis tenebantur *Scacaria*, primum ad Pascha, alterum in festo Sanct. Michaelis. [Charta Sanct. Ludovici Reg. Franc. ann. 1259. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1348. *Alias autem 40. libras annui redditus nobis reddent in duobus Scacariis, videlicet in Scacario Paschæ 20. libras, & in Scacario Sanct. Michaelis 20. libras.*] Statutum Philippi Pulchri pro reformatione Regni ann. 1302. artic. 51. *Præterea propter commodum subditorum nostrorum, & expeditionem causarum, proponimus ordinare, quod duo Parlamenta Parisius, & duo Scacaria Rotomagi, Diesque Trecenses, bis teneantur in anno.* Utriusque Scacarii passim mentio fit in veteribus Chartis. Vide Monasticum Anglican. tom. 2. pagin. 90. 450. &c. Aresto ann. 1279. *Pronunciatum fuit quod Episcopi Normanniæ non teneantur venire ad Scacaria, nisi sponte venire voluerint, vel fuerint ex parte Regis mandati,* in Regesto Parlamenti B. fol. 52. Erectum porro fuit postmodum *Scacarium* Normanniæ in Parlamentum Rotomagi. Vide tom. 2. Monastici Angl. pag. 995. [& *Parlamentum.*]

Scacarium, apud Anglos varie sumitur: interdum enim, & proprie dicitur Curia in qua res fisci pertractantur, ut auctor est Cowellus: in aula scilicet Westmonasteriensi, ubi de rebus & reditibus fiscalibus Barones quatuor definiunt, *The Eschecquier*, vel *Ther cheker*. Fleta l. 2. capit. 25. *Habet etiam Rex Curiam suam & justitiarios suos in Scacario apud Westmonasterium residentes, cujus loci Capitalis est Thesaurarius, ... ipse namque principaliter oneratur de omnibus locis Scacariorum tangentibus, & præcipue de exitibus, receptis, & compotis omnium ibidem computantium.* Matth. Westmonast. ann. 1209. *Amotum est Scacarium à Westmonasterio usque Northampton per Regem, in odium Londoniensium, usque ad Natalem.* Thomas Walsinghamus ann. 1305. *Cumque venisset Eboracum, jussit residenem justitiarios, qui dicuntur de Banco, & Scacarium, quæ jam septennio manserat Eboraci, Londonias ad antiquum locum transferri.* Neque tantum de rebus fiscalibus cognoscunt Scacarii Anglici judices, quos *Barones Scacarii* vocant, sed etiam de feodis, juribus, & libertatibus regni: præterea de *querelis conquerentium de Vicecomitibus, Escaetoribus, Ballivis, & aliis ministris Regis præsentibus existentibus, de personalibus injuriis civilibus, præterquam de falsis judiciis*, ut est in Fleta libr. 2. capit. 27. §. 4. ubi varii *officiarii Scacarii* recensentur, de quorum officiis ac muniis agit, nempe, *Thesaurarius, Cancellarius, Barones Scacarii, Clericus Regis, duo Camerarii, Constabularii, & Marescalli, Clerici scriptores rotulorum, Miles argentarius; &c.* Sed & idem auctor Fletæ docet *Scacarium* istud Anglicum bis in anno teneri, in Paschate, & festo Sanct. Michaelis, quo tempore Vicecomites computa sua reddere tenentur: de quibus Glanvilla libr. 7. capit. 10. & Statuta Roberti III. Regis Scotiæ capit. 26. Vide *Barones Scacarii*, & quæ observat Watsius ad pagin. 278. Matthæi Paris.

SCACARIUM, Iiſdem Anglis pro ipſo fiſco ſeu ærario regio interdum ſumitur, quod ærarium Regis Angliæ in eadem æde, ubi judices ſcacarii conſident, aſſervetur, ut docet Fleta l. 2. c. 27. Bromptonus an. 1175. *Et ibi ipſi Reges reddidit mille marcarum argenti ad Scacarium Angliæ recipiendum, quem prædicti Comites dederant, cartis fuit inde ſibi confectis, plenarie confirmarunt.* [Forma pacis inter Reges Fr. & Angl. ann. 1216. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 858. *Item, dominus Lodovicus reddat domino Regi rotulos de Scacario, cartas Judæorum, ... & omnia alia ſcripta de Scacario quod habet, bona fide.*] Matth Paris an. 1242. *Et dedit illis quolibet anno de Scacario ſuo percipiendos, uni 500. alii 600. marcas.* Monaſticum Angl. to. 2. p. 558. *Similiter ſi aliquis hominum ſuorum ſit amerciatus erga nos, vel ballivos noſtros, pro quacunque cauſa vel delicto, vel ſatisfacto mercie, & merciamenta pecuniæ ſint collecta, & in una burſa ad Scacarium noſtrum portata, &c.* Adde p. 812. Fletam l. 2. c. 24. §. 2. Littletonem ſect. 153. &c.

☞ Ærarium Regium dictum quoque eſt apud Normannos *Scacarium*, ut diſcimus ex veteri Chartul. Normanniæ fol. 190. *Iſti autem* (juratores) *colligent focagium de hominibus Templariorum & Hoſpitalium, & ſimiliter afferent ad Baillivias Regis; & per manus Baillivorum reddetur ad Scacarium Templariis & Hoſpitalibus.*

SCACARIUM JUDÆORUM. Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Spelman. *Rex de communi conſilio attornavit Ric. de Oili Mag. Alexandrum de Dorſet, & Eliam de Cuminges ad Scacarium Judæorum cuſtodiendum, & omnia negotia quæ ad illud pertinent tractanda per Angliam, ſicut fieri ſolebat tempore de Wareana, Thomæ de Newill, & Galfr. de Norwico.*

Jam vero unde *Scacarii* nomenclatura Normannicæ juridicæ, & Anglicæ rationum ſeu fiſcali Curiæ indita ſit, variæ ſunt ſcriptorum ſententiæ, quarum pleræque vix arrident. Quis enim cum Terrieno ad Conſuetud. Normannicam l. 15. c. 1. Normannicam Curiam dictam velit, quod in judiciis actor reum, vel è contra reus actorem *matet*, ut fit in ſcaccorum ludo? Aut cum Nicodio, quod Curia juridica variis conſtet perſonis ſeu judicibus, ut ſcaccorum ludus? Neque alii à Germanicis vocibus etymon probabiliori conjectura arceſſunt: Pithœus & Chopinus l. 2. de Doman. tit. 15. n. 2. à *Schicken*, mittere, quod Scacarii judices à Principe mitterentur *ad juſtitias faciendas*, ut Miſſi Dominici: Spelmannus, Watſius & Somnerus à *Schatz*, Theſaurus, ex quo *Scattarium* ſcribendum cenſuit Polydorus Virgilius: alii à *Schaeken*, quod eſt rapere, inquit Somnerus, quia fiſci eſt rapere; denique ab Anglo-Saxonico ſcara ſymbolum, impoſitio, taxatio. Sed hæ, inquam, etymologiæ nimis à vero abſunt.

Longe ſane probabilior videtur ſententia, *Scacarium*, Normannicum præſertim, nomen accepiſſe à loco ſeu ædificio publico, in quo judicia ſuprema exercebantur, ita nuncupato, quod ejuſdem pavimentum teſſerulis quadratis diverſicoloribus inſtratum eſſet, tabellæ inſtar, in qua ſcacorum ludo luditur, quod *Scacarium* perinde appellamus, uti ſupra docuimus, quomodo vocem hanc uſurpari obſervare eſt in Necrologio Eccleſiæ Carnotenſis 8. Id. Jan. *Scacarium de antiquo & marmore in pavimento chori de proprio fecit.* Vel certe à menſa cui adſidebant judices, à qua *Scacarium* Anglicanum denominatum teſtatur Gervaſius Tilleberienſis: *Scacarium*, inquit, *tabula eſt quadrangula, quæ longitudine quaſi decem pedum, & quinque latitudine ad modum menſæ circumſedentibus appoſita, undique habet limbum latitudinis quaſi 4. digitorum. Supponitur* (ſ. ſuperponitur) *Scacario pannus in termino Paſchæ emptus, non quilibet, ſed niger, virgis diſtinctus, diſtantibus à ſe virgis, vel pedis, vel palmæ ſpatio.* Halce tabulas reſpexit vetus Poeta Mſ. in Poemate cui titulus, Le Roman *de la Violette*:

Car par mon chieſ miaux ne requier,
Qui mil maris ſur un Eſchaquier
Ne metroit, ne prendroit mie
Par ſi que fauſiſt l'eſcremie.

Scacarium vero virgulis diſtinctum exhibet Tilleberienſis, quomodo olim etiam erant, ut & hodie alvei luſorii, duodecim ſcilicet virgulis ex utraque parte ſibi invicem oppoſitis ac reſpondentibus. Ejuſmodi alveum veterum deſcribit Gruterus 1049. 1. quem multis docteque ſuo more explicat Salmaſius ad Hiſtor. Aug pag. 467. licet inſcriptionem haud omnino perceperit, uti in Diſſertatione de Imperatorum Conſtantinopolitanorum numiſmatibus docemus. Scribit in Aſpilogia Spelmannus, hujuſmodi tabulas memoriæ ſubminiſtrandæ gratia Trapezitas ſeu Menſarios olim habuiſſe. Sed an *Scacarium* Rotomagenſe ſeu Normannicum de rebus fiſcalibus cognoverit, addubitari poteſt: tametſi ſequiori ſaltem ætate id videatur innuere Guillelmus Nangius in Chronico an. 1292. ſcribens apud Rotomagum propter exactiones, quas *Malam toltam* vocant, *contra Magiſtros Scacarii Regis Franciæ miniſtros minorem populum inſurrexiſſe, & domum collectoris pecuniæ infregiſſe, ac denarios collectos per plateas diſpergentes, in ibi caſtello Magiſtros Scacarii obſediſſe.*

2. SCACCI, Grallæ, furculæ, Gall. *Eſchaces*, Italis *Zanche*, *Trampoli*. Miracula B. Gregorii X. PP. apud Petrum Mariam Campum in Hiſt. Eccl. Placent. *Propter infirmitatem, quam habuit, non potuit ire, nec redire ſine baculo, ſive Scaccis.* [Vide infra *Scacia*.]

SCACH, SCACHUS, Latrocinium, vox Germanica. Lex Longob. l. 2. tit. 55. §. 37. *De furto aut Schaco, ſi ultra 6. ſolid fuerit, ſimiliter ut per pugnam veritas inveniatur præcipimus.* Decretum Ottonis II. Imp apud Goldaſtum to. 3. Conſtitut. Imperial. p. 310. *De furto, vel Schaco, ſi ultra 6. ſolidos fuerit, ſimiliter ut per pugnam veritas inveniatur præcipimus.* Leg. *Scaco*: nam *Schalc*, in Gloſſario Theotiſco Lipſii ſervum ſonat. Charta Mſ. Ludovici Imp. ann. 1329. pro Monetariis Papienſib. *Excepto homicidio, raptu virginum, robaria ſeu Scacho, quibus caſibus tenentur ſubire ſuorum judicum examen & judicium.*

SCACHCATOR, Latro. Capitula Caroli C. tit. 12. §. 13. *Ego ill. ad ſalitunam, illud malum quod Scach vocant, vel teſceiam non faciam, nec ut alius faciat conſentiam: & ſi ſcivero qui hoc faciat non celabo; & quem ſcio qui nunc latro aut Scachcator eſt, vobis Miſſis Dominicis non celabo, ut non manifeſtem.*

¶ SCACIA, ut ſupra *Scacci* 2. Acta S. Veroli to. 3. Jun. p. 387. *Erat autem unus pedum per genu junctura recurvus, ita ut juxta notem ſuſpenſum nullo modo extendere prævaleret. Verum ligneo pedi quem vulgo Scaciam vocant, vice naturalis pedis utebatur.*

¶ SCACIARIUS, Venator, ut videtur, Italis *Scacciatore*, quibus *Scacciare* venari ſonat. *Manſum Geraldi Scaciarii*, in Charta ann. 1019. ex Chartul. Aptenſi fol. 41. Vide *Scacbia*.

¶ SCACIUS. Statuta Montis Regalis fol. 31 a. *Item pro quolibet centenario gerbarum Scaciorum, ſolid. duos den. &c.*

¶ SCADAFALE, ut infra *Scafaldus*. Charta an. 1125. inter Probat. to. 2. novæ Hiſt. Occitan. col. 437. *De ædificio vallis unde Comes conqueritur judicatum eſt, ut dentelli deſtruantur & ipſum Scadafale, & ædificium ipſum de cætero altius non fiat.*

¶ SCA-

¶ SCADAFALTUM, ut Scadafale. Judicatum ann. 1279. apud la Faille inter Probat. Annal. Tolos. p.101. Noverint universi, quod existens apud Montempessulanum serenissimus Princeps dom. Ludovicus, ... videlicet extra portam Sanaorie supra quoddam Scadefaltum, &c.

SCADENTIA, Scaditio. Vide Excadentia.

¶ SCADUS, Mensura & pars vinearum, apud Schilterum in Gloss. Teut. v. Schaz, ex Regesto redituum Argent. sæcul. 14. Item in banno R. sitt sunt 250. Schadi vinearum, qui vulgariter dicuntur Schetze, locati diversis colonis pro media parte vini, quod excrescit in eis. Vide Scala 8. Scamellus & Skazs.

¶ SCÆNOFACTORES, vox ibrida, à Græc. σκηνή, Tabernaculum, tentorium, & Lat. Facere: haud satis tamen ad rem, cum ibi, non de tentoriorum fabricatoribus, sed de domorum structoribus sermo fit. Vita Sanct. Johannis Valent. Episc. Episc. apud Marten. to.3. Anecd. col.1694. Scænofactores & latomos ad opus disposuit, brevique tempore ecclesiam cum officinis convenientibus ibi construxit; quam Viennensis pontifex cum magna populorum frequentia celeberrime consecravit.

¶ SCAETA, Bona quæ domino feudi ex delicto vel ex defectu hæredis obveniunt. Vide Escaeta. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 62. Dicunt juratores quod Scaeta est Abbatissæ ex parte Aeleam mortui sine herede. Escainte dicitur in Charta ann. 1408. ex Cod. Colbert. 2591. Item les recreantises, reliefs, tierziesmes; forfaitures, bastardises, Escaiates de lignes & autres avantures dudit fiof.

¶ SCÆTTA, Monetæ genus. Vide Sceatta.

¶ SCÆVA, ἀριστερὰ χείρ, λαιά, in Gloss. Lat. Gr. id est, Manus sinistra. Vide Festum.

SCÆVITAS, Iniquitas. Glossæ Isid. [Pro Fortunæ malignitas, infelicitas, apud Apuleium l. 3. Metamorph. Sed mihi cum fide memora, oro, quod tuum factum Scævitas consecuta in novum convertit exitium. Idem libr. 4. Sed agilis atque præclarus ille conatus fortunæ meæ Scævitatem anteire non potuit. Occurrit rursum lib 7. & 9. Artium scævitas, id est, earum abusus ad vitia & pravos mores, apud Ammianum l.30. c.12. Arnobius lib. 2. adv. Gentes: Scævitas innumerabilis vitiorum.]

¶ SCÆVUM, Crimen, noxa. Miracul. S. Walarici to.1. April. p.28.

Hinc animas servat Scævis, hinc corpora curat.

¶ SCÆVUS, pro Scemus, vel Semus, Mutilatus. Vide Secnus.

SCAFA, Vas culinarium, [Gallice Cuillier à pot.] Fortunatus l.6 Poem. 10. de Coco:

Qui sua sordentem pinxerunt arma colorem,
Frixura, cucuma, Scafa, patella, tripes.

SCAFALDUS, Tabulatum altius eductum, theatrum, Gallis Eschafaud. Historia Translationis S. Bertiliæ Virg. nu. 19. Erectus fuit quidam Scafaldus in Curia B. Amandi, apud Marcolum, cortinis, tapetis ... ornatus, quem Pontifex venerandus ascendit, eleganti sermone ad populum facto, &c. Le Roman de Garin:

Fremont trouverent devant l'huis del moustier;
Ou il fesoit les Eschaufaus drecier,
Par les grans portes quasser & trebuchier.

De vocis etymo vide conjecturam nostram in Notis ad Joinvillam p. 70.

¶ Scalfaudus, Eadem notione. Acta Conc. Pisani an. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1105. Missa finita, venit Papa una cum Cardinalibus & prælatis multis ante ecclesiam in alto Scalfaudo, ubi coronatus fuit per decanum diaconorum, scilicet dom. Cardinalem de Saluciis. Vide Scadafale.

¶ ¶ Scafardus, Eodem intellectu, in Chron. Corn. Zantfliet ubi de eadem coronatione scribit, apud eumdem Marten. ibid. to. 5. col. 396. Sed legendum est Scafaldus

1. SCAFFA, Scaffia, Mensura. Vide Scapha.

¶ 2. SCAFFA, Italis, Siliqua, Gall. Cosse. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murat. to.17. col.1039. Cum pluribus Scaffis adustis in nna magna bestium navi ignem imponunt, & totam cremarunt. Vide Pistatus.

SCAFONES. Innocentius III. PP. l.1. Epist. p 29. edit. Colon. de Canonicis Regularibus: Cortibaldum insuper, subaros quoque in hyeme, sotulares habeant in æstate, caligas tam lineas quam laneas, & Scafones similiter habeant duplicates, capas nigras singuli de mantellario, &c. Regula Ordinis Canonicorum Sanct. Marci de Mantua, in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. ex Bibl. Regia: Item duo femoralia, duo caligæ laneæ, & quatuor lineæ sine pedulibus, quatuor Scuffones, (sic) & duo subtellares, & duo botta filtrata, &c. Italis Scuffione, est major Cuffia: sed hinc Scaffones, vel Scuffones, pedes spectare videntur.

¶ SCAFWARDUS, Oeconomus, procurator, cellerarius, ab Aleman. Schaffs, armarium, & warden, vel warten, custodire. Charta Burchardi Abb. S. Emmerammi apud Bern. Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col.77. Hoc autem vinum sive illud hic prædicti servi emunt, sive ad Pauzona emptum pergant, tale debet esse ut ad libitum Scafwardi sub juramento constricti tesum probetur & sic in cellario colligetur.

¶ SCAGLIONUS, Scala, gradus, ab Ital. Scaglione. Statuta Mont. Regal. fol. 198. Et quæcunque persona, ... quæ vel murum seu stellonatam dictæ civitatis, cum Scalis, seu Scaglione vel alio modo transiret, &c. Vide Scaliones.

¶ SCAHENTIA, Jus Scaetam, seu Escaetam percipiendi, Gall. Droit d'Eschoite. Vide Scaeta. Charta Folqueti de la Forsa & Aymerici Bermundi an.1417. ex Museo Dom. de Flamarens: Nihilque juris, directi, actionis, rationis, portionis, partis, possessionis, usus, usatgii, Scahentiæ, nulliis dominii vel directi explecti, servitii in prædictis bonis ... retinedit.

¶ SCAILGE, Lapides sectiles, quos Ardoises dicimus. Vide infra Scalia. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. to.4. Ampl. Collect. col. 1151. Item fecit reparari altam aulam juxta coquinam, & totam domum novis cooperire Scailgie anno 1475.

¶ SCAKANA, Securis militaris. Hist. pacificationis inter Rudolphum II. Imper. & Turcarum Imper. apud Ludewig. to.6. Reliq. MS. p.326. Quamvis etiam frameis seu securibus militaribus, vulgo Scakanis, pulsarentur, qui nobiscum ingrediuntur, &c.

1. SCALA, vox variæ notionis apud Scriptores mediæ ætatis. Est enim

Scala, apud nostros, una ex altioris, uti vocant, justitiæ, seu supremi dominii, notis. Scala quippe pro criminum quorumdam aut malefactorum punitione erigitur intra dominorum, qui jus gladii habent, jurisdictionem aut districtum, quam ascendere coguntur rei, qui ejusmodi pœna (quæ Scalatio infra dicitur,) mulctantur, ut universæ plebi expositi, infamiæ notam subire cogantur. Concilium Turonense an. 1236. c. 8. de his qui binas nuptias contrahunt: Firmiter injungentes, quod si qui reperiantur talia perpetrasse, nominatim denuntientur infames, & in Scala ponantur, postea publice fustigentur. Idipsum statuitur de sortilegis c. seq. Aresta an. 1259. ex 1. Regesto Parlam. fol. 13. Monachi posuerunt quamdam Scalam pro juratoribus. Consuetudines Nicolienses cap. 20. Faciemus capi, verberari, & poni in Scala, demum in carcerem detrudi, &c.

&c. Perjurum stridare in Scala, in libro Promissionis maleficii c.26. inter Statuta Veneta, id est proclamare publice perjurum. [Charta Philippi VI. Reg. Franc. an.1331. ex Tabular. Monast. Bonæ Vallis: *Licet essent & fuissent per tempus sufficiens in possessione & saisina .. tenendi & habendi ibidem in turri sua gueitam & in villa Scalam pro malefactoribus puniendis*. Statuta Eccles. Trecens. an.1427. *Si quis vero Deum negaverit vel despitaverit, pro prima vice duos dies; pro secunda quatuor in pane & aqua jejunare compelletur; pro tertia autem in Scala, ut moris est, reponetur.*] Prostat etiamnum in urbe Parisiensi Scala ejusmodi, quam *Scalam Templi* appellant, quod fuerit Templariorum olim, nunc vero Hospitalariorum Parisiensium supremæ justitiæ nota. De hujusmodi Scalis aiunt non semel Consuetudines Franciæ municipales, Altisiodor. art. 1. Senonensis art. 1. & 2. Burbonensis art. 1. 2. Trecensis art. 126. Nivern. cap.1. art. 15. Silvanect. art.106. Lotharing. tit.6. art.2. & Edictum S. Ludovici, ut videtur, contra blasphematores, in quo de pœna & mulctatis indicta hæc habentur: *Et se il estoit si pauvre que il ne peut payer la peine dessusdite, ne eust autre pour lui qui la vousist payer, il sera mis en l'Eschiele l'erreure d'une lieue, en leu de nostre Justice, où les gens ont accoustumé à assembler plus communement, & puis sera mis en prison por six jours, ou par huit au pain & à l'eau.* Addo veterem loquelam ex Tabulario Monasterii S. Maglorii Parisiens. *Ledit Abé fist lever une Eschiele en la ville de Mourcent en signe de haut Justice, &c.* Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. l.11. c.79. *Et la fut baillié à l'Evesque de Laon, & par jugement fut mis en l'Eschiele & monstre à tous le peuple par trois fois.* Vide Galliodum de Vexillis Francicis p.27. & Notas nostras ad Joinvillam p. 106.

2. SCALA, pro Urbis regione, apud Monspelienses. Conventio inter Episcopum Magalonensem & Consules Montipessulanos an.1210.6. Id. Febr. *Et tunc 22. existentes Consules coadunatis sibi in electione facienda 7. aliis viris, uno videlicet de unaquaque Scala, eligent 12. viros de Montepessulano laude & honestate præclaras.* Occurrit in Charta alia ann. 1267. Id. Febr. in 30. Regesto Tabularii Regii ch. 143. ubi agitur de electione Consulum Monspeliensium. Vide Privilegia Ecclesiæ Hammaburgiensis p.190. & Jacobum de Vitriaco in Hist. Orientali p 1126.

3. SCALA, Patera, Longobardis, ut scribunt Paulus Warnefridus de Gestis Langob. l.1. cap. 27. Isidorus l.20 c.5. Papias in verbo *Vasa*. Etiamnum hodie *Scalen* Saxonibus, ut auctor est Gryphiander de Weichbildis Saxonicis c.49. Vincentius Belvac. l. 31. c. 150. *Habebat autem Soldanus 40. bigas oneratas loricis, exceptis Scalis argenteis & vasis ad bibendum mira magnitudinis.* Etiamnum Theutones *Schaele* pateram, seu scyphum vocant, ut auctor est Kilianus. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentii Apotheosin: *Cymbia, poculorum genera, nays, Schalen*, Vide Rhenanum l.1. Rer. German. p.73. & l.2. p. 113. Neque forte aliter vox hæc sumitur in Charta Sisnandi Episcopi Iriensis æra 952. apud Anton. *de Yepez*, in Chron. S. Benedicti tom. 4. p.438. *Concedimus vel offerimus Ecclesiæ vestræ, atque sacro-sancto Altario, id est, ministeria Ecclesiæ, calicem argenteum cum sua paropside ... Scala argentea de sex solidos, &c.* Infra: *Id est, psalterium, orationum, passionum, commicum & manualium, Scala argentea una, venapes 4. plumatios 5. &c.* Ibidem: *Scalam argenteam cum nostro nomine, &c.* Alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. to. 5. p. 424. *Litones 2, Scalas exauratas 6. litones 7 moyoles exauratos 3. calices ex auro & gemmato 1. &c.*

4. SCALA, Trutina, seu trutinæ lanx, in *scala*, seu pateræ formam confecta, Anglis vox nota. Liber Scacarii, cujus auctor esse creditur Gervasius Tilleberiensis, enarrans ut Henricus I. Rex Angliæ esculentos suos reditus in pecuniarios transtulerit: *Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus operam daret; contigit ut fieret sibi summa necessaria ad hæc exempla numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel, quod gravius sibi videbatur, prætereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturæ. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quæ per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex, definito magnorum Concilio, destinavit per regnum quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes, & oculata fide fundos singulos perlustrantes, habita æstimatione victualium quæ de aliis solvebantur, redegerunt in summam denariorum: de summa vero summarum, quæ ex omnibus fundis surgebat, in uno Comitatu constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad scacarium teneri, addentes ut ad Scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere ut firma maneriorum non solum ad Scalam, sed ad pensum solveretur, quod perfici non poterat, nisi longe pluribus appositis. Servabatur per plures annos ad Scaccarium lex hujus solutionis: unde frequenter in veteribus annalibus Rotulis Regis illius invenies scriptum, In Thesaurario 100. lib. ad Scalam; vel, In Thesaurario 100. lib. ad pensum.*

5. SCALA, Lecticæ species in scalæ speciem confecta. Vita S. Filiberti l.2. c.2. *Fit populi concursus non modicus, gaudent omnes vel Scalam qua vehebatur*, (corpus S. Filiberti) *seu etiam linteum quo tegebatur, se posse contingere.* Cap.27. *Videres ... aliquos carrucis, corbeculis, sellis gestatoriis, atque Scalis advehi.* Denique c.28. *Interim venerandum sepulchrum cum sacratissimo pignore de Scala deponitur, & in dextro cornu Ecclesiæ ... collocatur, atque in sinistro latere Ecclesiæ Scala ipsa appenditur.*

¶ 6. SCALA, Ordo cujusque, Gall. *Rang*. Jacobus Cardin. de Coronat. Bonifacii VIII. PP. ubi de processione, apud Muratorium to.3. p.651.

.... & legem statuunt, ne forte vagentur
Immemores, redeuntque sua consistere Scala.

Hinc

SEDERE AD SCALAM dicitur Monachus, qui cum aliis in refectorio [suo ordine] sedet, in veteri Scheda MS. Corbeiensi de Mensa Abbatis: *Habet Eleemosynarius in quolibet anniversario Abbatum 2. panes, 2. mensuras vini, ac de omnibus missis duplicem missum, tamquam si esset vivus; & sedens ad Scalam, sive ad mensam.* Occurrit ibi pluries. [Neque alia ratione.]

7. SCALA, Manipulus militaris, [seu quævis militum turma sive equitum, sive peditum dicitur.] Gall. *Escadron*, [vel potius *Corps de troupes*, nostris olim *Eschielle*. Charta ann. 1393. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col.861. *Summque exercitum in duas Scalas seu partes divisit, aliam vero Scalam in qua erant Britones Galicanni, &c.*] Will. Brito libr.3. Philippid.

...... Ut subsit quaque Tribuno
Scala suo,

Infra:

Disposuitque acies per Scalas, perque cohortes
Ordine compositas recto.

Lib. 10.

Effi-

Efficiunt animis Scalam concorditer unam.

Lib. 11.

Quos inter Regemque viri virtute corusci
Astant continua serie, Scalasque suorum
Quisque magistrorum densant, dum buccina sævum
Obstrepat, ut celeri levitate ferantur in hostem.

Gregorius Decanus Bajocassensis in Vita Urbani IV. PP. apud Massonum p. 225. *In aciebus Scalaribus ordinatis, se ad invicem hostiliter sunt aggressi.* Vide to. 7. Spicilegii Acheriani p. 225. [Ita intelligendus videtur Caffarus in Annal. Genuens. ad an. 1157. apud Murat. to. 6. col. 269. *Amicum de Mirta Constantinopoli legatum miserunt pro exigendis Scalis & embolo promissis.*] *Li Lusidaires*, vetus Poema MS.

Joab s'est par matin levés
Mult fu richement armés,
Et Dus ses compagnons assembla,
Et ses Eschelles ordena.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez*:

De la ville issent larons & paiens,
A vint Eschielles mult bien appareilliés.

Le Roman *de Rencevaux* MS.

Les dis Eschielles en fait tot quoi tenir.

Vacces au Roman *de Rou* MS.

Sa bataille ordena, ses Eschielles parti.

Will. *Guiart* MS. an. 1214.

Puis retournent eus deus ferant
Par les rens jusqu'à lour Eschiele,
Sans perdre qui vaille une viele.

Idem:

D'entre eux ont deus Eschieles faites,
Cele où sont les plus honorables;
Conduit Gauchier li Connestables.

Le Roman *de Garin* MS.

Bien chevauche li gentis & burné,
A dis Eschielles qu'il a fait deviser.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Son Eschielle conduit par compas bellement,
Vers l'Eschielle Bertrand qui moult ot hardement.

Le Roman *de Turpin* MS. *Charlemagne fit trois Eschelles, la premiere fu de Chevaliers, la 2. de gent de pie, la 3. de Sergent à cheval.* Occurrit non semel apud sequioris ævi Scriptores vernaculos, Henricum *de Gauchy* in Translat. libri de Gubern. Principum l. 3. part. 3. c. 12. Turpinum in Hist. Caroli M. Auctorem Histor. Bucicaldi 1. parte c. 15. Brunetum Latin. in Thesauro Gallico MS. c. 392. in Statutis Militum Ordinis Sancti Spiritus seu nodi, &c. in Histor. MS. Belli sacri, &c. [Vide *Scara* 3.]

8. SCALA, Modus agri, in Charta Longobardica, apud Ughellum to. 7. pag. 1294. *Quod est per mensura ad justa pertica mensuratas Scalas duo, & pedes duo in integrum, &c.* Occurrit etiam tom. 3. pag. 47. *Per mensuram ad justam perticam mensuratam Scalarum centum in integrum cum inferioribus & superioribus.*

9. SCALA, Portus minor; seu proprie *trajectus*, vel *πέραμα*, in majori portu: quomodo variæ exstitere *Scalæ*, in portu Constantinopolitano, quem *Ceratinum* vocabant, de quibus non semel agit vetus ejusdem Urbis descriptio, & nos multa congessimus in Notis ad Alexiadem p. 312. 313. 314. 315. Sed & nostri *Scalas* (*Escales*) etiamnum vocant portus, ad quos applicant naves ex occasione aliqua, cum longius iter arripiunt, sive recipiendarum virium, sive recipiendarum mercium, vel exonerandarum gratia, id que *faire escale* dicunt.

¶ SCALETTA, Eadem notione, diminut. à *Scala*. Johan. Stellæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 17. col. 1300. *Appulit Januam circa horam 20. & propter rapacitatem Borea, ad molem portus nimium constantis, descendit ad Scalettam Darsinæ cum ejus honorabili comitiva.*

10. SCALA, Scandula, Stapha, Stapes, quo scilicet quis in equum tollitur: Σκάλα, Leoni Imper. in Tacticis c. 6. § 10. c. 12. § 53. (ubi recte Phil. Pigafetta *Staffa* vertit,) & Leoni Grammatico in Basilio Macedone pag. 470. [Testam. Beatricis de Alboreya Vicecomit. Narbon. an. 1367. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1527. *Item* (legamus) *unam sellam equitandi deauratam & argentatam, & unam Scalam deauratam.* Ordo processionis in Coronat. Pontif. Rom. apud Murator. to. 3. p. 639. col. 1. *Scala Papæ, panno rubeo cooperta, quam portat equus albus, ductus per unum ex Parafrenariis, purpurea veste indutum: qui postquam Papa ascenderit equum cum ista Scala, vadit in ordine suo, &c.*] Guill. *Guiart* MS. an. 1304.

Dieu con li destrier en sele,
Que li garçon en destre mainent,
Orgueilleusement se demainent,
Et con li esseuel des selles,
Frains, seurorez, & compenelles,
Et Eschelettes, & lorains,
Sur ceus dont je parlu ormains.

Vide Notas ad Cinnamum p. 462.

¶ 11. SCALA. Chron. Triveti ad an. 1293. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 662. *In Anglia reducitur* (classis navium Normannicarum) *feria sexta ante vigiliam Pentecostes submersis aut cæsis hominibus omnibus, qui erant in navibus, solis illis exceptis, qui in Scalis vix salvi fuerant fugiendo.* Ubi legendum omnino videtur Scapha, Gall. *Chaloupe, esquif.*

¶ 12. SCALA, pro *Scilla*, Campanula. Usus Monast. Sangerm. inter Probat. Hist. ejusd. p. 135. col. 2. *Finito potu Prior percutiet Scalam tribus vicibus vel quatuor, &c.* Vide *Skella*.

13. SCALA. Glaber Rodulph. in Vita S. Guillelmi Abbatis Divion. c. 2. *Constituitur enim divini Officii assiduus custos, ac Scalæ capitalis illius loci.* (Lego *Scholæ*.)

SCALAMATUS, Equinus morbus, *qui equi inferiora desiccat, & corpus macerat, & fimum ejus plus quam hominis fœtere facit, &c.* Jordanus Rufus Calaber MS. l. 2. de Medicam. equor. & ex eo Petrus de Crescentiis l. 1. de Agricult. c. 21. Adde c. 31. Italis *Scalmatura*, est macies, &c.

¶ SCALAMENTUM, Scalis admotis in muros irruptio, Gall. *Escalade*. Literæ Henrici VI. Reg. Angl. an. 1448. apud Rymer. tom. 11. p. 207. *Per vim, furtum, inscalationem, sive Scalamentum, de nocte vel die, &c.* Vide *Scalare* 1.

¶ SCALAPIUS. Vide infra *Scapelus*.

¶ 1. SCALARE, Scalis muros ascendere, Gallice *Escalader*. *Scalator*, qui scalas admovet, applicat. Chron. Astense apud Murator. tom. 11. col. 269. *Joannes Turchus de Castello filius bastardus domini Antonii Turchi cum certa comitiva gentium armatorum, equitum & peditum venit de nocte apud civitatem Ast, & voluit Scalare castrum prædictum cittadella, in qua tunc erat prædictus dominus gubernator; & ibi habebat ædificia quam plura apta pro Scalamentis ... & habebat secum unum perfectum Scalatorem nomine Barberius de Septimis.* Chron. Angl. Thom. *Otterbourne* pag. 250. *Item accusavit eum, quod disposuerat intra dies natalitios nocte Scalasse muros manerii de Eltam, in quo Rex erat, & occidisse Regem.* Vide supra *Scalamentum*.

¶ 2. SCALARE, Scalæ, gradus, *Escalier*. Miracula S. Zitæ tom. 3. April. p. 525. *Cum ipsa esset prope Scalare juxta introitum curtis, &c.* Vide *Scalarium*.

SCALARIA. Ugutio & Joan. de Janua: *Scalaria*,

nervis piratica, & *dicitur à scala, quia ibi sunt transtra disposita ad modum scalarum in scala.*

SCALARIUM, Gradus, *Escalier*. Gravamina Ecclesiæ Anglicanæ art. 22. *Cum aliquis ad immunitatem Ecclesiæ fugitivus existat, per Laicos custodes cœmeterium vel Scalarium Ecclesiæ circumdatur & vallatur, quod vix potest fugitivus in alimentis ab Ecclesia sustentari.* [*Actum in camera Scalarii*, in Charta an. 1212. ex Tabular. S. Victoris Massil. Charta ann. 1221. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 890. *Johannes juratus dixit, quod cum à summitate cujusdam Scalarii improvisus caderet*, &c. Adde Cæsarium Heisterbach. l. 8. Mirac. c. 90. Vide *Scalare* 2.]

SCALERIUM, Eadem notione. Charta Guillelmi D. Montispessulani ann. 1188. Octob. *Sicut extenditur in longitudine ab ipso portali S. Guillelmi usque ad Scalerium lapideum muri per quod in murum ipsum novum ascenditur.* [Acta Sanct. Francisci de Paula tom. 1. April. pag. 152. *Et non sinebat gradus sive Scalerium apertum dimitti.*]

SCALATINUM, Tributum pro *Scalis*, seu pediminibus vitium, ex Gallico *Eschalas*, seu *Escaras*. Charta Roberti Regis Siciliæ an. 1327. apud Ughell. in Episcop. Casertanis: *Exigi faciebat annuatim ab ipsis vassallis Ecclesiæ Casertanæ quantitatem pecuniæ pro vindemiatura, quod vulgariter Scalatinum vindemiarum vocatur*, &c.

¶ SCALATIO, Pœna scalæ, de qua supra diximus in *Scala* 1. Statuta Petri Nannet. Episc. ann. 1478. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1015. *Inhibemus etiam omnibus & singulis subditis nostris prædictis, sub infamia Scalationis, & arctissimi carceris pœnis, ne bina sponsalia, vel binas nuptias cum duobus vel duabus superstitibus contrahant.*

¶ SCALATOR. Vide supra *Scalare* 1.

¶ SCALCHUS, SCALCUS, Pincerna, *Echanson*: Item Major domus, architriclinus, *Majordome*. Acta B. Joannis Taussiniani Episc. tom. 5. Julii p. 808. *Pietas Rayneris de Scorfis, nobilis Pisani, pincernæ seu Scalchi*, &c. Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom. 3. Miscell. p. 437. *Et cum Scalcus, id est, architriclinus, scutellariorum ac sacri palatii fructiferorum prospiciens tumiditatem cadaveris, acclamasset Pontificem toxico interemptum*, &c. Vide infra *Scancio*.

SCALCIATUS. Ordericus Vitalis l. 8. p. 682. *Sincipite Scalciati sunt, ut fures, occipite autem prolixas nutriunt comas, ut meretrices.* Ubi *Scalciatus* forte est quasi *excalceatus*, quomodo *calceatum caput* contra dixit Martialis l. 12. Epigr. 45.

Hædina tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemque calvæ,
Festive tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit caput esse calciatum.

[Cangii conjecturam firmat vox sequens.]

¶ SCALCIUS, Discalceatus, Italis *Scalzo*, vel *Scalzo*, Gall. *Dechaussé*. Acta S. Bertrandi to. 1. Junii pag. 800. *Si de dicta infirmitate liberaretur, pedibus Scalciis una cum dicta sua filia visitaret sepulcrum B. Bertrandi.*

¶ SCALCUS, Pincerna. Vide supra *Scalchus*.

SCALDINGI, Dani seu Normanni, sic appellati quod ad Scaldim amnem positis castris diu ibi morati sunt ann. 883. ut est apud Simeonem Dunelmensem. Ita porro appellantur in Historia S. Cuthberti semel ac iterum.

SCALDRI, sic dicti vetustissimi Danorum Poetæ, à sono & murmure quod canendo edebant. Vide Stephanium in Notis ad Saxonem Grammaticum pag. 11. & 130. & Olaum Wormium.

SCALERA. Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi fol. 5. *Et inde sicut Regale chiminum se extendit usque ad Scaleram, quæ est super feodum Britti Palmarii, & à dicta Scalera per quamdam semitam*, &c. Idem videtur quod *Scalliaria*. V. *Scalia*.

¶ SCALERIUM, ut *Scalarium*. Vide ibi.

¶ SCALETTA. Vide *Scala* 9.

SCALFARIUS, Panni species. Statuta Cluniacensia Petri Venerabilis cap. 16. *Statutum est ut nullus fratrum nostrorum pannis qui dicuntur Galambruni vel Isembruni, vestiatur, nec iis qui vocantur Scalfarii, vel Frisii.*

¶ SCALFAUDUS, *Echafaut*. Vide *Scafaldus*.

1. SCALIA, SCALIARE, voces Fori Aragonici. Fori Aragonenses l. 3. ex Foris Oscensibus an. 1247. tit. de Scaliis: *De Scaliis factis in heremo, sive in monte, si quis signaverit locum, & arando prosecutus fuerit, valeat sibi quantum araverit*, &c. Lib. 7. tit. de Expeditione infantionum: *Item in compensatione eorum quæ superius continentur, & debent infantiones Regi facere, conceditur infantionibus facere, quod vulgo dicitur Scaliare, in villis regalibus, civitatibus, sive castris, & in pertinentiis & terminis eorumdem, & emere ab hominibus regalis servitii, sive signi.* Infra: *In illis tamen locis vel villis infantionem tantum posse Scaliare intellige, unde est vicinus; nam ubi vicinus non est, liceat ibi emere sub forma prædicta, Scaliare tamen nullatenus permittitur.* Observantiæ l. 6. de Privileg. Militum § 15. *Possunt & Scaliare in villis regalibus ubi sunt vicini.* Lib. 9. de Salva infantionum § 8. *In terra infantionum, Militum, vel aliorum dominorum, præterquam Regis, pro Scaliis novis, vel novalibus debet infantio pectare, & pro antiquis non.* Vide Foros Aragon. l. 4. fol. 85. v. edit. 1624. [Vide *Scalic*.]

☞ Haud scio an *Scalia*, ibi idem sit quod *Esclische* dicitur in Consuet. Insulensi art. 79. *Fief Esclèché*, & *Esclischement*, in Tornac. tit. de feudis art. 8. quod distractum, divisum sonat: adeo ut *Scalia* pars sit & portio feodi vel cujusvis hæreditatis, quam obtinere Infantionibus certis conditionibus concessum erat.

¶ 2. SCALIA, Squama, Ital. *Scaglia*, Gall. *Ecaille*. Conventiones civitatis Saonæ ann. 1516. *Pro qualibet rubo piscium de Scalia*, &c.

SCALLIÆ, SCALLIÆ, Lapides sectiles, quos *Ardoises* dicimus. Unde *Scalliaria*, Lapidicina, *Escaillière*. Ex Italico *Scaglia*, squam. *Tegularia lapidea*, in Charta Hugonis Episcopi Leod. an. 1202. apud Barthol. Fizan. in Histor. Leod. p. 447. Kilianus: *Schalie, leye, scandula, lamina, lamella, sectilis e saxo lamina, tegula tenuis, vulgo Scalia, ardosia.* Anglis etiam *Scales* est squama. Charta Hugonis *de Montcornet* ann. 1222. in Tabulario Abbatiæ Fusniacensis diœcesis Laudun. *Ego dedi & concessi Fratribus Fusniacensibus lapidicinam, quæ alio nomine dicitur Scalliaria, centum pedes in fronte habentem, si quidem in terra quæ mea esse dinoscitur, propria Scalliaria tantæ latitudinis poterit inveniri.* Et infra: *Fratres Fusniacenses accipere poterunt Scallias in præfata scalliaria.* Alia Charta an. 1260. in eodem Tabulario: *Jou Gerars Chevaliers Sires de Chasteler ... jou ai ottroiet à l'Eglise de Fosny ... cent piez de front de pierre pour faire Escaille.* Alibi, *Escalliers*. Joan. Hocsemius in Joanne Guidone Episcopo Leod. cap. 16. *Hic Episcopus in castro sociis Hoyensi novam aulam magnis sumptibus fabricari, & vastam turrim Basini Scaliis operiens, mansiones infra distinxit.* Bertramus in Vita S. Francæ Abbatissæ num. 47. *Qui cum una Scalia blavarum oculum unum sibi perforasset*, &c. Ubi per *blavarum*, colorem ardesiarum designavit. [Statuta Montia Regal. fol. 311. *Item pro qualibet somata ferri seu Scaliæ, sol. tres den.*] Qui porro scallias istas seu testas sive figulinas, sive *ardesianas*

consi-

conficiebant, ὀστρακώματα dicuntur Theophaal p. 731. est enim ὄστρακον testa quæ ex figulina terra conficitur. Vide *Ardesia*, *Scaliga*, & *Squillarii*.

¶ SCALIGRADIUM, Scalæ gradus. Addit. ad Vitam S. Antonii tom. 2. Maii p. 344. *Casu cecidit in eadem ecclesia ex quodam portatili Scaligradio sexdecim graduum ad minus.*

SCALINGA. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 130. *Et communem pasturam totius moræ, cum liberis hominibus*, & *unam Scalingam thyemalem in competenti loco ultra Hertingburn.* Et pag. 633. *In bosco, in plano, in pratis, in pasturis, & in mussis & Scalingis, &c.* [Vide *Scalia* 2.]

¶ SCALINUS, Palus, pedamen vitium, ut videtur, Gall. *Echalas*. Statuta Riperiæ c. 12. fol. 5. *De qualibet libra æstimationis perticarum pro faciendo Scalinos pro emtu denarii sex.* Vide *Scallatus* 2.

SCALIONES, Gradus, scala, Petro de Crescentiis lib. 5. pag. 209. *Eschelle*, veteri Gallico interpreti cap. 1. extremo. *Scaglioni*, & *Scaloni*, Senensibus. Vide *Scaglionus*.

¶ SCALIS. Testam. Tellonis Episc. Curiensis apud Mabill. tom 2. Annal. Bened. p. 709. col. 1. *Item silvas, Scales fructiferas, quas damus ad ipsum monasterium.* Vide *Scalia* 1.

¶ SCALL, Sonus: hodie *Schall*, apud Schilterum in Gloss. Teuton.

¶ SCALLATICIUS, In modum Scallæ dispositus, virgis quibusdam distinctus. Gesta Gaufredi Cenoman. Episc. apud Mabillon. tom. 3 Analect. p. 377. *Adsunt macerenæ cum reliquis mulieribus, quæ contra mulierum morem accuratis vestibus non parcentes, in pannis variis, in indumentis Sallaticiis viridibus, seu alio colore fulgentibus, extra ecclesiam sabulum portarent.* Vide mox *Scallatus*, & infra *Virgatus*.

¶ 1. SCALLATUS, ut *Scallaticius*. Rotulus Cameræ Comput. Paris. in v. *Coopertorium* laudatus: *Pro Scallatis radiatis & tiretan. persia & viridi pro coopertorio.*

¶ 2. SCALLATUS, ut supra *Scalinus*. Bulla Pauli III. PP. an. 1537. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 117. *Habeantque liberum usum in nemoribus ... tam ad damnificandum in claustro dictæ ecclesiæ, quam ad comburendum ac Scallatos, paxillos seu perticas conficiendum.*

¶ SCALLIA, SCALLIARIA. Vide supra *Scalia*.

¶ SCALNARE, pro *Scalvare*. Vide in hac voce. Charta Italica ann. 1345. *Si aliquis scalvaverit aliquas cavas, vel Scalnaverit, seu spoliaverit, vel gerit salices, &c.*

SCALONES, Dentium equi species, de quibus Petrus Crescentius lib. 9. de Agricolis c. 1. *Escalognes* veteri Interpreti Gallico.

SCALONGIA, *Echalotte*. Vide *Ascalonia*.

¶ SCALOPUS. Vide infra *Scapolus*.

¶ SCALOR, pro Squalor, in Charta Ludov. Reg. Sicil. an. 1359. ex Cod. MS D. *Brunet* fol. 125. *Illius* (carceris) *Scalore non modico temporis spacio macerari, &c.*

¶ SCALPELLUM, Instrumentum quæ diruendis muris utuntur. Charta an. 1479. apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ edit. an. 1717. col. 508. *Fodienda devenerunt ad quoddam murum ex lapide cocta arena & calcina factum ita durum, quod cum Scalpellis frangere oportebat.*

¶ SCALPITARE, *Crebro scalpere*, ex vett. Gloss. apud Vossium lib 4. de Vitiis serm. c. 24.

¶ SCALPO. Anonymi Salernit. Chron. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 207. *Scalponem nempe argenteum cum documentis solidis talis, eisque ipsi Principi detulit.* Ubi legendum esse *Scaptonem* autumat Cl. Editor. Vide *Scapton*.

SCALPUS, apud Ælfricum in Gloss. Anglo-Saxon. sceip, vel sceigl. Ubi Somnerus, forte sceigp, i. Scapha.

SCALTUS, *Impetigo*. Papias MS. & edit.

¶ SCALVAMEN, Ramus, Gall. *Branche*. Statuta Astens. fol. 9. v. *Teneatur nudo sacramento inquirere & capere lignamina virida & sicca vinearum, & omnia Scalvamina & plantas & entos arborum, &c.* Rursum ubi de *inventis* portarum: *Idem de argonis, cannis, broppis, plantis, ac Scalvaminibus ... nihil solvatur.*

¶ SCALVARE, Ramos arboris amputare, arborem decacuminare, Gall. *Ebrancher*, *Etêter*. Statuta Placent. lib. 3. fol. 37. *Nullus emphitheota possit incidere vel Scalvare, vel incidi vel Scalvari facere, vel per ejus negligentiam permittere in terram quam tenet ad fictum aliquam arborem fructiferam, &c.* Stat. Mutin. rub. 167. f. 72. v. *Teneatur dominus arboris incidere vel Scalvare* (arborem) *sursum per quindecim brachia.* Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 22. v. *Et salices bene Scalvare & perticas & lignamina pro vineis & sepibus domini habere* (teneatur.) Statuta Vercell. lib. 5. fol. 122. *Nec appelletur planta aliquis ramus Scalvatus. Qui Scalvaverit ipsas arbores, solvat bannum*, in Statutis Montis Regal. fol. 229.

¶ SCLAVARE, mendose pro *Scalvare*, in Statutis crimin. Saonæ c. 42. fol. 93. *Ne aliqua persona possit auctoritate propria ramum, vel ramos alicujus arboris plantatæ in terra vicini pendentes in ejus solo incidere vel Sclavare, seu incidi, vel Sclavari facere à solo usque ad sumitatem dictæ arboris.*

¶ SCALUS, pro *Stallus*, ni fallor, Sedes uniuscujusque Monachi aut Canonici in choro Ecclesiæ. Usus Monast. Sangerman. inter Probat. Histor. ejusdem p. 135. col. 2. *Tunc prior surget & ibit per medium chori ad orationes suas ante gradum & conventus inclinabit eum, & postea deponent Scalos suos, & sequentur eum unusquisque in ordine suo.*

¶ SCAMA, pro Squama, Gall. *Escaille*. Charta an. circ. 1223 apud Marten. to. 1. Anecd. col. 906. *Hugo presbyter & monachus jurat ut dixit, quod vidit quemdam civem Metensem cæcum venientem, ... ad sepedictum sepulcrum, & vidit Scamas ab oculis ejus visibiliter defluentes.* Gloss. Lat. Gr. *Scama*, λεπίς: ubi Codex Sangerm. habet *Squama*. Aliis notionibus, vide in *Scamma* 1.

SCAMARES, SCAMARATORES, Prædones, qui Menand. de Legat. & Theoph. p. 367. Σκαμάρεις. Eugippius in Vita S. Severini cap. 10. *Ipse quantocius Istri fluenta prætermeans latrones properanter insequitur, quos vulgus Scamares appellabat.* Jornandes de Rebus Getic. c. 58 *Et plerisque ab aratoribus, Scamarisque & latronibus undique collectis, &c.*

SCAMARÆ, apud Papiam MS. & edit. dicuntur *Piones legis*, ubi forte legendum *Spiones Regis*, Gal. *Espions*: nisi Lex intelligatur Longobardorum, ad quam ita Boetius: *Scameram, id est, exploratorem, sive spionem.* Eadem Lex lib. 1. tit. 1. §. 4. *Si quis Scameram intra provinciam celaverit, aut annonam dederit, animæ incurrat periculum.*

SCAMARÆ, aut SCAMBRÆ, Deprædationes. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. *Neque per exercita, aut cursas, neque per Scameras, neque per traditios, qui à partibus vestris nobiscum sunt, &c.* [*Scammeras* edidit Murator. tom. 2. p. 257.] Et art. 1. *Hoc promittimus ut si quis hostis, aut Scamara per nostros fines ad læsionem contra vos venire tentaverint.* Epistola Stephani PP. ad Pipinum Regem apud Baron. an. 755. *Scamaras atque deprædationes, seu devastationes, &c.*

SCAMARATORES, Prædones, in eodem Capitulari Sicardi Principis Benevent. art. 2. *Insuper per Scamaratores seu cursas & publicum exercitum appressionem facere.* [Vide *Scarani*.]

¶ SCAM-

¶ SCAMBIATIO, Scambium, Permutatio, Gall. *Eschange.* Vide *Cambiare.* Charta ann. 1043. apud Marten. tom. 1 Ampl. Collect. col. 407. *Et alios alodes quos adquisivit ipsa Spelunca & Ecclesia Dei sanctique Archangeli Michaelis in cunctis omnino locis sive per comparationem, sive per donationem, sive per Scambiationem.* Charta an. 1320. apud Manester. Histor Lugdun. pag. 106. *Commissariis deputatis auctoritate regia ad complendum, exequendum compositionem, Scambium, permutationem, &c.*

¶ Scambium, Nummularia officina, vel mensa, Gall. *Change.* Charta an 1195. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 198. *Quod nullæ aliæ monetæ sibi currant, nisi Divionis & Linganarum, aut ad Scambium secundum valorem ipsarum.*

¶ SCAMBIATOR, Nummularius. Vide in *Cambiare.*

¶ SCAMBSOR, Eadem notione. Vide in *Stallum.*

SCAMELLUM, Scamella, Scammellum, Scabellum. Gloss. Gr. Lat. MSS. ὑποπόδιον, *Scabellum, subsellium, scamellum.* Cod. adit *Scamillam* habere. Gloss. Keronis: *Subsellis, scamelum.* Gloss. Thaotiscam Lipsii: *Fuot scamel, Scabellam.* Venericus Vercellensis in Apologia Henrici IV. Imp. *Certatum est pugnis atque Scamellis, prabrevis sedes positione, &c.*

Sed propria usurpatur pro iis scabellulis, quibus repente manibus innituntur: Germ. *Schimmel.* Rodulphus Tortarius Monachus Floriac. de Miracul. S. Benedicti n. 17.

At puer assuetis pronus repetenda Scamellis,
Floriacum petiit, sospes & inde redit.

Harigerus Abbas in Vita S. Landoaldi n. 13. *Infirmorum baculi, repentium Scabella.* Adrevaldus de Miraculis S. Benedicti c. 36. *Quædam femina ... ita ut nequaquam pedibus incedere posset, sed per terram reptando, Scameliarum magis juvamine sese protraheret.* Rodulphus Presbyt. in Vita Rabani Abb. Fuld. *Mulier ita curata est, ut sine cujuspiam adjutoria se erigeret, & Scamellis, quibus eatenus innitebatur, summitatem feretri tangeret.* Supra: *Reptans pedibus, & manibus Scammellis innixis.* [Vita S. Pardulfi sæc. 3. Bened. part. 2. p. 576. *Claudus quidam Marcellus nomine, qui ab utero matris suæ calcaneos baronsos renibus, nihil aliud nisi cum Scamellis gradiebatur.*] Occurrit præterea apud eumdam Tortarium in Appendice Patriciacensi n. 1. in Histor. Translat. S. Gorgonii n. 23. in libro 1. Miraculorum S Dionysii cap. 26. lib. 3. cap. 11. Apud Aimoinum lib. 2. de Miracul. S. Benedicti c. 12. lib. 3. c 3. ubi *Scamellos*, masculino genere habet, &c.

¶ Scabellum, Eadem notione. Vita S Walpurgia sæc. 3. Bened. part. 2. p. 294. *Fervidam membrorum compaginem ministrabo, & hujus in recompensatione mercedis, Scabella mihi quibus adhuc curvis artubus uteris, donare debetis.* Infra *Tripodias* vocat, quod ejusmodi fulcrum tripes esset: *Cum ecce Tripodia quibus sua usus est in vita, divinitus è manibus, ac si evulsa ante altare projecta sunt.* Miracul. S. Willebadi ibidem pag. 415. *Paralysi ita contracta exstitit, ut de membris ipsis nihil penitus sentiret, nec quaquam ire nisi cum Scabello sese trahendo posset.*

¶ Scabellulum, diminut. à *Scabellum.* S. Gerardus in Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 359 *Quod si deessent portitores, non bipedem gradientem, sed quadrupedem Scabellulis repentem putares. Scamellulæ,* in Actis Sanctor. tom. 5. Maii p. 236.

¶ SCAMELLUS, Modus agri pro f. *Scamuellus.* Charta an. 1126 apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 280. *Vineam ad Wanem sepem, vineam & duos Scamellos in casta, ... tres Scamellos in alterius vineis, &c.* Vide *Scamnum* 1.

¶ SCAMERA. Vide supra *Scamaras.*

¶ SCAMILLUM. Vide *Scamellum.*

SCAMIUM, Permutatio. Vide *Cambiare.*

1. SCAMMA. Historia MS. excidii Acconis ann. 1291 *Portantes ibidem ... lanceas, falcastra, assides, & larsaos, Scammata & perpuncta, scuta cum clypeis, &c.* [Ubi *Scamata & prapunctas* edididit Martan. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 765.] In Gloss. Græc. Lat. σκάμμα, *fossum,* seu fossa redditur; sed aliud hoc loco sonat, &, ni fallor, loricas ipsas, quarum catenulæ *squamæ* dicuntur Virgilius & aliis; ita ut legendum *sit loricas squamatas.*

¶ Scamma, Græc. σκάμμα, proprie est locus fossis inclusus, à Gr. σκάπτω, fodio: unde arena luctantium, ut & fossa castrensis, Gall. *Trenchée,* Samma dicta est Gloss. Isid. *Scammata, arena, ubi athletæ luctantur.* S. Paulinus in Epist. ad Severum: *Nobis interim dum in Scammate sumus, dum foris pugnæ, intus terrores, alte pro nobis sapere aut loqui.* Adso in Vita S. Bercharii sæc. 2. Bened. p. 835. *Præteritorum immemor certaminum, & quasi qui virtutum in Scammate positus, ad perfectionem pugnæ nihil plene ante peregisset, &c.* Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 135. *Deo autem propitio nulli ex nostris vitam prolixa Scammatis spatio magnopere periclitabantur.* Acta S. Luciani tom. 1. Januar. p. 364 *Ut ... in minoribus antea rebus exercitati, præclari in Scammate compareamus.* Utuntur Tertull. lib. ad Martyr. S. Hieronym. Epist. ad Pammach. &c.

☞ Ita etiam accipiendus, scilicet pro fossa castrensi, locus qui mendis non caret, apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 364 ubi de constructione castri Saphet: *Quot autem & qualia sint ibi ædificia, quæ & quales, quot & quantæ munitiones, .. quæ immensibus terræ profunde in antemuralia & fossata cum cratis quæ durus fossæ coopertæ quæ super Scamas & sub antemuralibus, ubi possunt balistari cum magnis balistis & descendere Scama & alia propinqua & remota, & non ab aliis exterias videri.*

¶ 2. SCAMMA, Scamnum, sedile. Acta S. Godelevæ tom. 2. Julii p. 408. *At Bertulfus ad Scammata in quo sedebat exiliens, equum ascendens ivit Brugas pernoctatum.* Acta S. Juliani Mart. tom 2. Martii p. 422. *Quanto majora illi Scammata proponebat, tanto mirabiliora certamina efficiebat.*

¶ SCAMMELLUM Vide supra *Scamellum.*

¶ SCAMMERA. Vide in *Scamares.*

¶ SCAMNA. Vide in *Scamnum* 1.

SCAMNALE, Stragulum seu instratum scamni. Testamentum S. Desiderii Episcopi Cadurcensis in ejus Vita c. 18. *De præsidio meo, Scamnalia, mensalia, & electualia, aurum & argentum quod ex successione parentum habeo .. tibi relinquo.* Ratherius Veronensis in Qualitatis conjectura: *Vestibus non comitur, calceamentis turpatur, Scamnalia non quæris, mensalibus indiget, lectisterniis mediocribus, cæteraque supellectile delectatur, pretiosa non ambit.* Gregorius Turon. lib. 9 c. 33. *Mandans iterum Actori, ut domo scapis mandata, stragulis Scamna aperiret.* Mox: *Cur non sunt Scamna hæc aperta stragulis?* Hugo de Cleeriis de Majoratu Franciæ: *Scamnum pulcherrimum fulcra pallii aut tapeta coopertum Senescallus præparabit.* Concilium Constantinopolitanum sub Mana act. 5. Εἰσὶν γὰρ ἀναθῆναί τινα σκαμνάλια εἰς λόγον τοῦ σεκρέτου τῆς Ἐκκλησίας. Infra: Τὰ λεγόμενα σκαμνάλια.

Scamnile, Eadem notione. Vetus Chartula plenariæ securitatis sub Justiniano, apud Brissonium lib. 6. formul. pag. 647. *Stragula polimita duo valentes solida uno, tremisse uno, Scamnile ac pecto valente solido uno, &c.* Infra: *Una Scamnila cum agnos valente siliquas aureas duas.*

¶ SCA-

¶ SCAMNATUS. Vide *Scamnum* 1.

¶ SCAMNIUM, Commutatio, Gall. *Echange*. Histor. MS. S. Cypriani Pictav. p. 190. *Placuit nobis, ut faceremus Scamnium de terra nostra*. Vide *Cambiare*.

SCAMNOCANCELLUS. Repertæ nuper, anno scilicet 1670. Smyrnæ veteres aliquot inscriptiones, in quarum una vox hæc reperitur. Exstat illa in ædibus cujusdam Turci: HPHNO.IOIΩC ΠPS KE ΠATHP TOYC TEMATOC YIΩ CEIAKΩ KE AYΓOY ΠPS YΠEP EYXHC EAYTOY KE THC CYMBIOY MOY KE TOY ΓNICIOY MOY TEKNOY EΠOIHCA THN CTO CIN TOY EICO TIXOY CYN TOIC CKAMNOKANKEAAYC KAΛΛIEPΓICACYN.

Quæ facilius certiusque in hac inscriptione mendose descripta restitui possunt, sic emenda: YΠEP EYXHC EAYTOY KAI THC CYMBIOY MOY KAI TOY ΓNHCIOY MOY TEKNOY EΠOIHCA THN CTPΩCIN TOY EICOTIKOY CYN TOIC CKAMNOKAΓKEΛΛOIC KAΛΛIEPΓHCAC. Hæc vero sic interpretor: *Pro voto meo & uxoris meæ & genuini filii mei, feci pavimentum interioris partis cum Scamnocancellis bene operans*. Clathri cum scamnis seu sedilibus significari videntur.

1. SCAMNUM, vox Agrimensorum, Hygenus: *Quod in latitudinem longius fuerit, Scamnum appellatur: quod in longitudinem, Striga*. Frontinus: *Quicquid secundum hanc conditionem in longitudinem est delimitatum, per strigas appellatur: quicquid per altitudinem, per Scamna*. Papias: *Scamnatus ager, qui per Scamna ab Occidente in Orientem crescit*. Editus & MS. habet *scannatus*, & *scannum*, vel *scamnum*. Plinius & Columella lib. 2. c. 4. *Scamna* appellant glebas grandes quæ solent excitari prima ratione.

2. SCAMNUM, Equulei species. *Super Scamnum tensus*. Lex Salica tit. 42. §. 1. *Servus super Scamnum tensus 120. ictus accipiat*. Editio Heroldi, *servus per Scamnum trasus*, habet. §. 8. *Et qui repetit, virgas paratas habere debet, quæ in similitudinem minimi digiti grossitudinem habeant, & Scamnum paratum habere debet, ubi servum ipsum tendere possit*. Editio Heroldi, *extendere*, præfert. Vide Greg. Turon. lib. 7. Hist. cap. 22. Hieronymum Bignonium ad Legem Salicam, [& Eccardum ad eamdem Leg. p. 70.]

3. SCAMUM, Vadum, Gallis *Banc*. Miracula S. Vulfranni Episc. Saxon. num. 8. *Qui cum Sequanæ ostium præponere sabbatrassent, super Scamnum, quod vulgo Sorellum vocatur, velocius remigando navem impegerant, ibique immobiliter persisterunt*. Miraculum de Conceptione S. Mariæ, inter opera S. Anselmi p. 507. *Syrtes, quas accolæ Scamna dicunt*.

4. SCAMNUM, in quo merces suas exponunt mercatores, vel carnes suas carnifices. Charta Arcembaldi Domini Borboniensis pro libertatibus Villæ francha ann. 1217. *Carnifex, qui habet Scamnum 12. denarios* (solvat,) *si non habet Scamnum, 16. den.* [Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 91. col. 1. *Item in duobus Scamnis quæ tenebat Guillelmus Chalamarii & Petrus ejus filius. Item in uno alio quod tenebat Alexia de Mura. Item in aliis duobus Scamnis, . . . quæ Scamna valebant & conducebantur cum dictis quinque solidis in summa 48. sol. 3. den. bonæ monetæ censui*.] Vide *Bancus* col. 969.

¶ SCAMPNUM, Eadem notione, in Charta Hermanni de Reichenbach apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 470. *Item Wilhelmi & Henrici a&o Scampna calciorum in Swydnicz, quorum quodlibet unum fertonem dare tenetur*.

¶ 5. SCAMNUM, Mensa humilis. Gregor. Turon. lib. 4. Hist. c. 19. *Erat ante eos Scamnum pane desuper plenum cum diversis fercalis*. Rursum lib. 7. cap. 22. *Cum (presbyterum) jam crapulatus adspiceret, elisum super Scamnum pugnis ac diversis ictibus verberavit*.

¶ 6. SCAMNUM, Fulcrum quo repentes manibus innituntur. Acta S. Johannis Opilionis tom. 4. Jan. pag. 845. *Remandus nomine cum Scamnis se deduceret, (nam pedibus progredi erat omnino impotens) coram ejus tumba in conspectu populi erectus est*. Vide supra *Scamellum*.

SCAMPATUS. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 2. *Si in prima die quando bestia jam dicta fuit pignorata, ille qui pignoravit eam noluerit ei colligere comestionem, teneat illam in loco Scampato, & solutam, &c.* In loco campestri, vel in campo.

¶ SCAMPNUM. Vide *Scamnum* 4.

SCAMPSARIA. Vide *Cambiare*.

¶ SCAMPSOR, pro *Campsor*, nummularius, in Charta ann. 1316. ex Tabular. Sangerman. Vide *Cambiare*.

SCAMULA, Squamula. Vita B. Angelæ de Fulginio n. 137. *Et quia quidam Scamula illarum plagarum erat interposita in gutture meo, conata sum ad deglutiendam eam, &c.* [Vide *Scama*.]

¶ SCANA. Vide infra *Scava*.

¶ SCANCILE. Vide *Scandile*.

SCANCIO, à Cyathis, A Poculis, Pincerna; à Germanico, *Schenken*, vinum fundere, *Schenker*, pocillator, Gall. *Eschançon*. Papias: *Pinceras, scancio*. Lex Salica tit. 11. *Si quis ... furaverit aut vendiderit ..., vel Molinarium, aut Carpentarium, sive Venatorem, sive Scancionem, &c.* Ita præferre quosdam codices monet Lindenbrogius p. 1325. [*Robertus Scancio serviens domini Regis*, in Charta ann. 1247. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 256.] *Bartholomæus Caprarii civis Lugdunensis Scancio Domini Regis*, in Charta ann. 1320.

¶ SCANCIUS, Eodem intellectu, in Charta ann. 1260. tom. 3. Hist. Harcur. p. 103. *Odo Archiepiscopus Rothomagensis Pratervillanum vicum à Petro de Milleato Francorum Regis Scancio & Ligardi ejus uxore numeratis tribus millibus & ducentis libris Turon. Ecclesiæ suæ comparat*.

SCANCINARIUS, Eadem notione, in Ordinatione Hospitii Regis S. Ludovici an. 1261. à nobis edita in Notis ad Joinvillam p. 109. ubi sub titulo *Scancionaria*, Gall. *Escançonerie*, comprehenduntur *Scancionarii*, *Clerici in Scancionaria*, *Medelinarii*, *Summularii Sancionariæ*, *Barillarii*, *Boutarii*, *Quadrigarii boatorum*, *Potarii*, *&c.* De quibus sigillatim suis locis agimus.

Est etiam *Scançionaria*, Locus ubi potus servatur, vel unde distribuitur. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. 182. *Pro Scantionaria facienda, 15. l.*

SCANGIA, Idem quod *Sancionaria*, cui qui præerat apud Wisigothos, *Comes Scanciarum* dictus. Vide in *Comes*.

SCANÇARIA, in Charta Lusitanica, apud Brandaonem in Monarch. Lusitan. tom. 5. p. 304. *Hæc est recepta de prata, quæ est in Scançaria D. Dionysii*. (Regis Portugalliæ ann. 1316.)

SCANCANUS, vel *Scançarius major*, ejusdem Regis ibidem.

¶ SCANDAGLIUM. Vide *Scandalium* 2.

¶ SCANDAILLARE, Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere, Gallice *Eschantilloner*: ab Ital. *Scandagliare*, ponderare, metiri. Statuta Massil. lib. 1. cap. 56. §. 3. *Curia præest eis stateras, & mensuras eis necessarias pro Scandaillandis, & recognoscendis prædictis ponderibus & mensuris*. Vide supra *Eschantillare* & mox *Scandalium* 1. & 2.

¶ 1. SCAN-

¶ 1. SCANDALIA, *Funes ad trahendum fundum, & altitudinem aquarum agnoscendam*, in Gloss. Franc. Barberini ad *Docum. d'Amore* edit. Ubaldini. Itali *Scandaglio* dicunt, nostri *Sonde*.

¶ 2. SCANDALIA, pro *Sandalia*, in Hist. Transl. S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marteo. tom. 3. Anecdot. col. 1867. & in Bulla Johannis PP. apud Ludew. tom. 6. Reliq. MSS. p. 54.

¶ 1. SCANDALIUM, SCANDALLIUM, Mensura vinaria, vulgo *Scandal*, vel *Escandau*, quæ 15 mensuras continet, quarum singulas duas libras & 12. uncias appendit, proinde quarta pars est *Meillerola*. Vide in hac voce. Charta ann. 1392. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Unam veysellam vinei rubei tenentem novem metretas sive meilleroias, & duo Scandalia.* Statuta Arelat. MSS. art. 74. *Qui vendidit vinum in Arelate teneatur habere medium Scandallium & quartanum Scandallii, quibus teneatur vendere, emere volentibus, vinum suum.* Charta vernacula ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 117. *Item l' Abbadessa de saint Cesari de mustiers dona... un Scandalh de vin.* Ibid. *Item Mossenhor l'arcebevesque dono à las gardias del pont ... un Escandahl de via.* Vide supra *Escandalum*.

¶ 2. SCANDALIUM, SCANDAGLIUM, ab Ital. *Scandaglio*, Ponderis seu trutinæ species, Gallice *Peson, balance*. Statuta Saluciar. Collat. 4. c. 122. *Qui vendiderit ad quartam mancam seu ad sestam, vel stateram sive balanciam, sive ad Sandalium vel aliud pondus injustum, solvat bannum.* Statuta Peruf. fol. 56. *Si quis mensuraverit ad mensuram, vel pondus, Scandalium, stateram, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 183. *Item statutum est quod qualibet personam qua mensuraverit ad falsam seu mancam mensuram, seu Scandalium, libram, &c.* Ibidem fol. 276. *Qui inquisitores non possint nec debeant capere aliquid ab aliqua persona, pro cognoscendis mensuris & Scandaglis, &c.* Rursum fol. 284. *Teneatur cuilibet emere volenti ad Scandaglium, ponderare ad Scandaglium ab una libra supra cujuscumque rei apta ponderari ad ipsum pondus.* Vide Scandaillare.

SCANDALIZARE, *Offendere, lædere, vel per occasionem ruinæ dare*, Ugutioni & Papiæ. Facundus Hermianensis lib. 6 cap. 1. *De qua illum maxime ac principaliter adversarii criminantur, vel Scandalizant, vel si hoc non possunt, exagitant minus instructos.* [Charta Johann. Episc. Paduensis ann. 1271. ex Bibl. reg. *Unde cum hoc peccatum Deum offendat & homines scandalizet, &c.* Occurrit passim in Bibliis sacris & apud Tertull. de Veland. Virg cap 3 advers. Marc. lib. 5. c. 18. & Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scandalizare, Esclandelizer.*]

1. SCANDALUM, Rixa, jurgium, odium. Papias: *Scandalum, offensio, ruina, vel rixa. Scandalum est ruina seu impactio pedum. Scandalum dicitur cum subito inter aliquos scandit, id est, oritur dissensio vel pugna.* Kero in Glossis: *Scandala, Zurvnarida. Scandalorum, Zurvnaridono.* Hinc forte nostrum *Ourvary*, pro tumultu, vel inconditio clamore: [quo nescio an spectet vox χορνοῦβαρ.αουις, apud Anonymum Combefisii in Porphyrog. num. 8. Chron. Farfens. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 640. *Qui* (Gregorius VII. PP.) *contra Henricum III. Romanorum Imperatorem Scandalum nisus est sanctæ Dei Ecclesiæ suscitare.*] Gregorius Turonens. lib. 3. cap. 6. *Orto inter Reges Scandalo, &c.* Lib. 6. cap. 10. *Hi perpetrato scelere, ad Burdegalensem civitatem venientes, Orto Scandalo, unus alterum interemit.* Lib. 2. Mirac. cap. 5. *Cumque delubri illius festa a Gentilibus agerentur, . . . medio à vulgo commoventur pueri in Scandalum, evaginatoque unus gladium alterum appetit, &c.* Gesta Regum Francorum cap. 45. *Donec inter eos odium maximum & Scandalum crevit.* Lex Longobardor. lib. 1. tit. 16. §. 3. *Si mulier libera in Scandalum concurrerit, ubi vir litigant, si plagas aut feritas factas habuerit, &c.* Adde § 4. Ita toto titulo 2. lib. 2. *De Scandalis & compositionibus, ad Regem pertinentibus.* Adde Legem Bajwar. tit. 2. cap. 4. Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 8. Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 89. Regulam S. Benedicti c. 23. Regulam Magistri cap. 83. Nithardum lib. 4. &c.

SCANDALUM MAGNATUM, inquit Cowellus lib. 4. Institut. tit. 4. §. 4. nos ita appellamus contumeliam, aut verba injuriosa, alicui de majori Nobilitate illata, quod cæteris quibuscumque propter personæ læsæ splendorem & dignitatem, graviorem pœnam meretur.

Porro à voce *Scandalum* videtur nata vox Gallica, *Esclande*, in veteribus Consuetudinibus Bituric. apud Thomasserium p. 343. [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scandelum, Esclandre, offense.* Consuet. Andegav. art. 148. *Et pour ce que aucuns qui pour leur malefice ont été bannis par justice du pays n'en tiennent compte, mais y frequentent & habitent comme auparavant, & autres se dissimulent de lieu en lieu par le support & sanstrait de ceux qui les retirent chez eux, Ce qui tourne au grand Esclandre de la justice.* Si que dit est, *& est en tres grant Escande de ladite ville & des habitans d'icelle*, in Litteris ann. 1356. inter Ordinat. Reg. Franc tom. 3. pag 93.] Vide Salmasium ad Histor. Aug p. 199. [& Bellomaner. cap. 12.]

2. SCANDALUM. Lex Burgundion. tit. 73. in Lemmate: *De caballis, quibus ossa aut Scandala ad caudam ligata fuerint.* Sed legendum *Scandalas*, docet omnino Papianus Resp. tit. 29. *Si quis caballo ligando ossum, aut Scandalum, vel pannum rubrum, ita eum turbaverit ut pereat, &c.* [Ita etiam legendum videtur in Statutis Montis Regal. fol. 271. *Ædificia in quibus sunt* (furni) *debeant cooperiri per illos fornarios qui eos tenent de copis, tegulis, vel Scandalis.*] Vide infra Scandula 2.

¶ SCANDEFIERI, pro Candefieri. Agnellus de S. Ursino apud Murator. tom. 2. p. 101. *Nulla ecclesia similis isti, eo quod in nocte ut in die pene Scandefiat.*

SCANDELA Charta Alexandri III. PP. in Tabulario Prioratus S. Nicasii Mellensi fol. 10. *In navibus vinum ferentibus 3. den. in singulis navibus pontem descendentibus à Esuo re 1. den. pro remige in præfectura 10. so. pro eleemosyna; & pro Scandela Comitis 13 sol.* Vide Scandula 1.

¶ SCANDELLA. Vide Scindula, & Scandula 1.

¶ SCANDELLÆ, Crepitaculum è scandulis ligneis confectum, quali utuntur leprosi, ne propius quis ad eos accedat. Ita Bollandistæ in Notis ad Mirac. S. Antonii de Padua tom 2. Jun. p. 773. *Et vade ad illum militem qui miracula mea deridebat, & defer illi Scandellas, quia tua ipsa putrescit.*

¶ SCANDICUS, de Christo dicitur in Orat. cujusdam librarii ad calcem libri Theogeri Episc. Meten. apud Bern. Pezium tom. 1. Anecd. Præfat. p. 15.

SCANDILE, SCANSILE, seu potius *Scansile*, Stapes, quos in equum qui sollitor. Gloss. Ælfrici: *Scancile*, stirap, seu strepa. Alibi: *Scansilia*, staras, vel strarapas. Ugutio: *Scasinle, strepa, ferrum, per quod equum ascendimus. Scansilia, sunt etiam gradus honorati, ubi in sedibus sedent.* Ita pariter Joan. de Janua. Unde emendandæ Glossæ Isid. *Scansuæ, ferrum, per quod equus scanditur.* Glossæ Pithœi habent: *Scansa, per quod equos descendit.*

SCANDILE. Aimoinus lib. 2. de Miraculis S. Benedicti c. 20. *A quibus & sella astendebatur, quæ dilapsa cum equo fuerat, cujus Scandilia quamvis nova, & antelam suis impatiens pedibus ipso disruperat.*

SCANSOR, Strator, Ἀναβάτης, qui dominum in equum tol-

sollis. Gloss. Lat. Græc. *Scansor*, καταιρονῶν. [Gesta Gaufredi Cenoman. Episc. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 382. *Quidam è contra clericus in domo cujusdam Scansoris manens*, &c.] Vide *Strepa*.

Scandile, Scalarum gradus. Cæsarius Heisterb. l. 8. c. 90. *Otto etiam infestus Scandilia, supremum attribuens Christo, reliqua sex ordinibus Sanctorum*.

Scansile. Papias: *Scansilia, Gradus sunt, ubi honoratiores in diebus sedent*. Leg. *in sedilibus*, ut supra, [velut in Gloss. Ms. Sangerm. n. 501. *in ædibus*.]

¶ SCANDOLA, pro *Scandula*, tegulæ ligneæ species, Nostris *Eschandule, bardeau*. Statuta Cadubrii l. 1. cap. 30. *Statuimus quod jurati non possint nec debeant æstimare blada, arma, sapa, Scandolas domorum*, &c. Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 322. *Pons mirabilis ... longus autem per unum milliare, & totus Scandolis ligneis coopertus*, &c. Vide *Scindula*.

1. SCANDULA, *Quoddam genus annonæ, quod & scandella dicitur dimin. & dicitur Scandula, quasi scindula quod scindatur & dividatur*. Jo de Jan. Vide *Scandela*.

2. SCANDULA. Papias: *Scindulæ, quod scindantur, Scandulæ vulgo*. Vide *Scindula*.

¶ SCANDULARIS, Ex *Scandulis* factus. *Tectum Scandulare*, apud Apuleium lib. 3. Metamorph.

¶ SCANDULARIUS, Qui *Scandulis* tecta contegit, leg. ult. D de Jur. Immun.

SCANGIUM, pro *Excambium*, in Domesdei, Gall. *Eschange*. [Vide *Cambiare*.]

¶ SCANNA, Scannatus. Vide *Scamnum* 1.

¶ SCANNELLUM, ut *Scamellum* supra. Miracula S. Antonii de Padua tom 2. Junii p. 718. *Hæc cum die quadam mendicitatis gratia... ad memoriam S. Petri Scannelli vecta pervenisset*, &c.

¶ SCANNIUM, Idem ac *Cambium*, permutatio, *Echange*. Charta ann. circ. 965. ex Chartul. Matiscon. fol. 98. *Terras quasdam per Scannium sibi invicem commutaverunt*. Vide *Cambiare*.

¶ SCANNUM, pro Scamnum, in Chron. Bertin. Johan. Iperii apud Marten. tom. 3 Anecd. col. 608. *Tunc illum Comes cum corda ad collum ejus & ad trabem ligata super Scannum stare compulit, ipseque Comes Scannum cum pede propulit, & sic ille suspensus mansit*.

¶ SCANSA, Scansor, &c. Vide in *Scandile*.

SCANTELLATUS, Truncatus, mutilatus, *Ecorné*. Fori Aragon. lib. 9. p. 177. *Omnes denarii Jaccenses, qui falsi non sint, recipiantur ab omnibus hominibus, ad panem & ad vinum, sive ... sint fracti, sive perforati, vel rubei, vel etiam Scantellati*, &c.

¶ SCANTIA. Anonymus Continuator Laurentii Leod. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 248. *Episcopus igitur his & consimilibus in iram concitatus, videns se nihil posse inferre gravaminis civitati & civibus, omnem Scantiam & totum suburbium superius usq; ad sanctum Amantium... igni fecit concremari*. Locus editior significari videtur, à scandendo *Scantia* dictus.

¶ SCANUS. Charta Aldegastri Principis inter Concil. Hispan. tom. 3. p. 90. *Damus ... quinque feltros & septem lectulos & tres Scanos*.

¶ SCANUSIA, Vestis monastica. Statuta Ordinis Prædicat. an. 1311. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1931. *Item, quod sacerdotes, diaconi & subdiaconi in Missis conventualibus portent Scannsias vel scapularia cum induunt sacras vestes. Hoc idem etiam in Missis privatis faciant omnes alii sacerdotes*. Vide *Capularis* in *Scapulare*.

SCAPELLÆ, Laqueorum species, quibus capiuntur aves, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 26. ubi describitur. Vide *Scarbellus*.

¶ SCAPELLARE, Cædere, incidere, frangere. Excerpta ex Leg. Longob. cap. 8. *Et si dum fustis probatus fuerit, nasus ei Scapelletur*. Vide *Capulare* & *Scapillare*.

¶ SCAPH, Theca, armarium, apud Schilterum in Gloss. Teuton. et Franc. Junio in Willer pag. 220. *Shaffi* hodie.

SCAPHA, & Scaphula, Mensuræ aridorum species: eadem quæ *Scapilus*. *Scapha siliginis, bladi*, in Metropoli Salisburgensi tom 1. p. 206. tom 2. pag. 292. 293. tom. 3. pag. 334. [Charta Friderici Ducis Austriæ an. 1241. apud Hansiz. tom. 1. Germ. sacræ p. 380. *Item decima in Lynz 60. Scaphas*.

Scaphula, Leges Portariæ Ludovici IV. Imper. an. 904. apud Aventinum l. 4. Annalium Bojorum, & Goldastum tom. 1. Constit. Imperial. p. 210. *Navis, quæ ab Occidentali regno venit,... semidrachmam, hoc est, unum scatam pendat: si infra Lintzinm tendit, semimodios tres, hoc est, tres Scaphulas salis solvat*. Infra: *Carri ctitellarii, qui Anassum transeunt, Scaphulam præbent*.

Scaffia. Metropolis Salisburg tom. 3. p. 40. *Ut singulis annis nobis viventibus una dierum, quam ad hoc elegerimus, sex Scaffis Landawensium mensuræ, sive frumenti, sive alterius annonæ ... distribuere pauperibus non omittant*.

Scaffa, *tritici, avenæ*, ibidem pag. 416. Vide in *Scapula*.

¶ SCAPHARIUS, Qui *Scaphis* negotiatur. Inscriptio 1. apud Gruter. p. 258 *Scaphari, qui Juliæ Romulæ negotiantur*; id est Hispali. Adde p. 257. n. 12. & Reines. class 3. n. 26.

¶ SCAPHINUS, ut *Scabinus*, in Placito ann 918. inter Probat. tom. 2. nov. Hist. Occitan. col. 56. *Una cum abbatibus, presbyteris, judices, Scaphinos & regimbarges, tam Gothos quam Romanos*, &c.

¶ SCAPHISMUS, Supplicii genus apud Persas, quo sontes in *Scaphis* cibo & potu, muscis & vermibus ad necem cruciabantur. Vide Drexelium in Prodr. mortis c. 1. §. 24. Gallonium de Martyr. c. 1. p. 21. & Baronium in Notis ad Martyrol. 28. Julii.

¶ SCAPHISTERIUM, Alveolus ligneus, quo mulieres lotos pannos à fonte aut fluvio referunt. Vide *Capisterium* 1. & 3.

¶ SCAPHON, Somnero, *Septum, claustrum, quo ex cratibus facto, pastores nocte includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum in segetes spatientur. Scaphon, ovile*, in Gloss. Lipsii.

¶ SCAPHULA. Vide supra *Scapha*.

¶ SCAPILLARE, Verberare, scaphis seu fustibus cædere. Statuta Cadubrii lib. 3. c. 18. *Si quis Scapellaverit aliquem sine sanguine, condemnetur in quinque lib. p.* &c. In capitis lemmate legitur, *de pœna Scapulantis, vel Scarpazantis sine armis*, &c. Italis *Scappuzzare* est ad aliquid offendere, Gall. *Broncher*.

¶ SCAPILLATUS, Solutus crines, ab Ital. *Scapigliare*, Gallice *Echevelés*. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Maii. p. 161. * *Inveniebant eam projectam in terra Scapillatam, frigidam*, &c.

SCAPILUS, Mensuræ frumentariæ species, eadem forte que *Scapha*. Capitulare Caroli M. an. 797. edit. ab Holstenio, c. 11. *De annona vero bortrinis pro sol. 1. Scapilis 40. donant, & de sigale 20. Septentrionales autem pro solido Scapilos 30. dent, & sigale 15*.

Scopellus, Eadem notione. Charta ann. 1345. *Item quod Potestas teneatur inquirere omnes sextaries tam de vino, quam de grano, minas, medias, & quarteronei, & Scopellos, corbellas molendinorum, & omnes alias mensuras & pensas*. Vide *Sceffilum*.

¶ SCAPINUS, Solea calcei, Gal. *Semelle*. Acta S. Bertrandi to. 1. Jun. p. 801. *Dum in sua statione, ut mos est cerdonia artis, sutularis Scapino infigeret acũ suendi causa*.

SCA-

SCAPIO. Vida *Scabini* & *Stapio*.

SCAPOARDUS, nomen dignitatis, fau officii Palatini in Francia, quod intar minota ministeria raponitur ab Hincmaro de Ord. Polatii c. 17. forte is, cui vaforum austodia credita arat, ax *Scap*, Teutonico, promptuarium, atmarium, vas, theca, κιβωτὸς, Kyliano, & *Ward*, custos: jungitur enim *Ostiarii*, *Saccellariis*, & *Dispensatoribus*.

¶ SCAPOLATUS. Vide *Scapolus*.

¶ SCAPOLUM. Vide infra *Scopelum*.

SCAPOLUS, SCAPOLATUS. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli London. ann. 1295. *Calix argenteus Henrici de Northampton deauratus, cum pede cocleata & Scapolato, & pineato ponderis cum patena 50. sol.* Alibi: *Scandalia de Indico sameto cum caligis breudatis, cum Scapolis & leonibus.* Rursum: *Capa ... de rubeo sameto breudata cum Scapolis.* Alibi: *Frontale de rubeo sendato cum firmaculis & Scalapiis.*

¶ SCAPSORIUM, Sapulcrum, à *Capsa*, ut videtur, sic dictum. M. VERIDIUS M. L. NAZARISCUS SELLULARIUS SCAPSORIUM FECIT SIBI, & Inscript. Gudii 225. 1. Vide indic. p. 44.

SCAPTON, Vas quoddam. Charta Adalberti Regis Anglorum in Monastico Anglic. to 1. p. 24 & in Chronic. Willelmi Thorn. pag 1762. *Missurum etiam argenteum, Scapton aureum: item sellam cum fraeno aureo, ... quod mihi venerum de D. P P. Gregorio directum fuerat.* Ignotus Casinensis in Histor. Longob. a. 15. de Sinoculfo Principe Benavantano: *Abstulit de S. Benedicto ... in Agrifis baciam unam, & Scaptonem unum, Constantinopolitano deaurata fabrefacta vasa opere.* *Scapton* mendosa, pro *Sceptrum*, his locis scriptum putat Somnerus, vix taman est ut assantiar, tametsi nihil aliud succurrit.

SCAPULA. Acta Murensis Monasterii p. 40. *Unusquisque* (rusticus) *dat duas Scapulas plenas de carne, & duos panes, & quartam partem metretæ de cerevisia.* Pag. 61. *Et de manso ipsius tres modii speltæ, & duæ avenæ, & quatuor Scapulæ.* Vide *Scapulas*, *Scapha*.

SCAPULAS DARE, Fugam inira, *Tourner les espaules*. Radulfus de Diceto ann. 1040 *Theobaldiat impetus Andegavorum non ferentes, in fugam versi Scapulas dederunt.*

SCAPULARE, Ugutioni, *vestis, scapulas tantum tegens.* [*Vestis apostolica instar crucis* dicitur in Vita S. Willelmi Ducis sæc. 4. Benad. part. 1. p. 83.] Mamotrectus ad Legendam S. Hilarionis: *Palliolum, id est, Scapularium.* Monachorum vastis propria cum labori & operi insistebant, loco cucullæ, ut quæ brevior esset, & minus ampla, & caput tantum & scapulas tegerat. [Theodemari Epist. ad Carolum M. da Usibus Casinens. *Statuit autem venerabilis Pater, ut Scapulare monachi propter opera habeant, quod ob hoc Scapulare dicitur, quod scapulas præcipue tegat & caput: quod vestimentum penes omnes in hac terra rustici utuntur.* Sigabertus Gamblaa. p. 120. edit. Basil. ann. 1568. *Propter opera tantum constituit S. Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur Scapulare, eo quod hujusmodi vestis apta sit caput tantum & scapulas tegere.* Ubi *Scapulare* nomina cucullæ interdum dasignari advertere est.] Regula S. Benedicti c. 55. *Scapulare propter opera.* Statuta Ordinis de Sempringham pag. 718 *In tempore laboris Scapularia habeant alba, quemadmodum pallium eorum.* Infra: *Monachi habeant ... scapulare ad laborem.* Rursum: *Qui laboraverint, cum Scapulari laborare possunt, &c.* Warnerius Ms in Coprum Scottum ad Monachum Poetam:

Et tibi propter opus humeris Scapulare tegatur.

Bulla Innocentii IV. PP de Institut. Cisterciensium: *Scapularia de levi & religioso panno, vel stamenea, si voluerint, amplitudinis & longitudinis congruentis, sicut uniuscujusque qualitas exigit, vel mensura, quibus induantur, cum laborant, vel tale aliquid agunt, quod pallia gestare non possunt.* Cæsarius lib 8. cap. 96. *Tunicam habens talarem & clausam, Scapulare vero latum, ultra genua longum.* Vita S. Eugandi Abb. c. 2 *Æstivis temporibus caracalla, vel Scapulari cilicino utebatur.* *Scapularia* virorum tantum fuisse, non faminarum, videtur innuere Heloissa Abbatissa Paracleti Epist. 6 *Quid ad fœminas, quod de cucullis femoralibus, & Scapularibus ibi* (in Regula S. Benedicti) *scriptum est?* Vida Problemata ejusdem c. 24. Haaftanum lib. 5. Disquis. Monast. tract. 3. disq. 5. & 6. & Manardum ad Concordiam Ragular. p. 888.

☞ Ut vestibus parcerent dum operi vacabant, Monachis primo concessum est scapulare, quo præterea non utebantur. Idem posterioribus sæculis obtinuisse docat Vita B. Staphani Abbat. Obazin. apud Baluz. tom. 4. Miscell. p. 363. *Vix equa de sederat, cum mox Scapulari indutus cuncta circumquaque monasterii vel grangiæ loca seu domicilia impigre peragrabat ... Ipse etiam sumpto bidente vel quolibet instrumento, si quid tunc agendum esset, vel incipiebat, vel jam captum perficiebat, & ad operandum alios invitabat.*

☞ Eadem da causa, propter laborem scilicet, Canonicis Regularibus Scapulare tribuitur in antiquis Consuetud. aorumdam apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1221. *Sufficiant ergo fratribus ... cappa, femoralia, caligæ, pedules, & propter laborem Scapulare.*

¶ SCAPULARIS, in Vita B. Petri Damiani sæc. 3. Baned. part. 2. p. 252. *Dum hic esset aliquando cum suo profecturus magistro, molliorem Scapularem induere, atque pulcriorem quam affectaret, equum ascendere jussus est.*

¶ CAPULARIS, Eodem significatu, in Capit. ganar. Ms. S. Victoris Massil. an. 1313. *Prohibemus ut infra monasterium ullus præsumat Capularem portare, nisi ipsum albis vel aliis indumentis sacris ad serviendum in divinis officiis indui oporteret. Extra monasterium vero in prioratibus, sive in eorum mansis, .. Capulari prædicto, si manuum operibus occuparentur, utantur.*

☞ Latiori acceptione interdum usurpata est vox *Scapulare*, pro vesta scilicet quæ scapulas præsertim tegeret: unde alii præter Monachos ea usi sunt. Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten tom 3 Anecdot. col. 1794. *Linteamina, coopertorium, vel etiam culcitram non habuit; sed cappa sua vel Scapulari, seu certe pallio se contentus. Unde quidam nobilis cum jam ipse promotus esset in Archiepiscopum, de illo minus discrete protulit tale verbum: Qualem, inquit, habemus Archiepiscopum, qui operimentum suum diebus & noctibus defert secum? Hoc autem dicebat de Scapulari, quo se vir sanctus noctibus operuit, & diebus deferre circa humeros consuevit.* Vide *Scapillare*.

SCAPULARIUM,] ut *Scapulare*. Chron. Farfensa apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 662. *De Scapulariis eorum* (Monachorum) *vestimenta & caligas sibi & suis militibus fecerunt; in capite asini Scapularium miserunt, &, Domnus Abba benedicite dixerunt.*] Lambertus Ardensis pag. 258. *Rustici non bigis maratoriis* [marlatoriis] *& carris firmariis calculos trahentes ad sternendum in viam* [in via in] *mossulis & scapulariis se ipsos ad laborem invicem animabant.* [Ubi pro vaste operaria accipitur.]

¶ CAPULARIUM, ut *Scapularium*, Vastis scapulas tegens. Computus an. 1201. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 183. *Dominus Ludovicus habuit post compotum 1. capam viridem & 1. Capitularium ad S. Andream, quæ costaverunt 6. l. 3. s. minus.*

¶ SCAPEWELD, apud Hovadenum in exordio Legum Willalmi I. & Hentici II. part. post. Sad legendum monet Spelman. *Ceapgeld* vel *Cheapgild*, quod Saxonibus

bus pecudis seu catalli restitutionem sonat, à *Ceap*, merx, mercimonium, pecus, catallum, & gyld & geld, solutio, restitutio.

¶ SCAQUA, Mensuræ species apud Occitanos. Sententia arbitralis ann. 1291. inter Abbat. & Consul. Gimont. *Dixerunt & pronunciaverunt quod perticus cum qua mensurantur arpenta terræ & vineæ & alii honores habeat in perpetuum & habere debeat decem palmos bonos & largos de longo ut hactenus habere consuevit, & arpentum computetur de centum duabus libris & octo Scaquis, & conquada terræ computetur de septuaginta libris & decem Scaquis ad perticam superius memoratam.* Occitani *Escach* vulgo vocant reliquum frumenti quod mensuram excedit, unde *Scaqua* accersenda videtur. Vide in voce *Libra* col. 188.

¶ SCAQUARIUS, ut *Scacarium*. Charta an. 1230. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1245. *Recipiemus annuatim ad Scaquarios suos per manum ballivi sui nobis super hoc jurati medietatem omnium proventuum dictarum terrarum.* Vide in *Scacci* 1.

¶ SCAQUERIUM, Eadem notione. in Statutis MS. Capituli Audomar.

¶ SCAQUETI, ut *Scacci* 1. Statuta Eccl. Helen. inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 592. *Clerici ludentes ad taxillos vel Scaquetos, fiat ipso facto excommunicati.*

¶ SCAR, vel SCARA, Agger ad ripam, Gall. *Quai*. Statuta Massil. lib. 1. c. 51. § 3. *Decernentes similiter quod nullus à modo audeat vel possit discaricare lignamina aliqua pro vendendo in Massilia alicubi infra portum, vel prope illum, aut infra Massiliam, nisi in Scari vel Scaribus communis Massiliæ.* Ibidem lib. 2. c. 33. § 6. *Addentes insuper huic capitulo quod ... nec intestina bestiarum aperiantur, vel laventur in portu Massiliæ, vel circa ripam portus in Scari, vel alibi.*

1. SCARA. Papiæ, *Combustio ignis*. Gloss. MS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Scara, vel escara, i. ustura.* Nos *Escare* dicimus vulneris crustam. *Scara vulnerum*, apud Gariopondum lib. 3. c. 53. [Vide Lexic. Martinii.]

2. SCARA, Virgultorum silva, Henschenio. Charta Germanica ann. 793. apud eumdem in Commentar. ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. § 4. *Id est, bovam illam integram Ashgating bova, cum pascuis & perviis & aquarum decursibus, & Scara in silva, juxta formam bovæ plena.*

☞ Quo jure Henschenius *Scaram* hic virgultorum silvam intelligat non percipio. Agrum pascendis porcis destinatum interpretor, à Germ. *Scharren*, fodere: terram quippe fodiendo pascuntur porci. Charta ann. 855. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 141. *In silva quæ dicitur Puthem Scharas viginti octo, in villa Irminlo, in illa silva Scaras sexaginta.*

¶ SCHARA, Eadem notione, in Charta ann. 838. apud Miræum tom. 1. pag. 499. *Et mansos vestitos sex ad ipsam curtem conspicientes vel pertinentes, cum perviis legitimis, ... mobile vel immobile, & de silva Schara ad porcos, &c.*

3. SCARA, Acies, cuneus, copiæ militares. Hincmarus in Epist. ad Diœcesis Remensis Episcopos c. 3. *Bellatorum acies, quas vulgari sermone Scaras vocamus.* Aimoinus lib. 4. c. 26. *Collegit è Francia bellatoribus Scaram, quam nos Turmam, vel Cuneum appellare possumus.* Occurrit apud eumdem iterum lib. 5. c. 41. Gesta Dagoberti I. Regis Francor. cap. 31. & Fredegar. cap. 74. *Disponensque Rhenum transire, Scaram de electis viris fortibus ex Neustria & Burgundia cum Ducibus & grafionibus secum habens, &c.* Annales Francorum à Lambecio editi an. 803. *Et ipse sine hoste fecit eodem anno, excepto, quod Scaras suas transmisit in circuitu, ubi necesse fuit.* Utuntur passim Scriptores istius ævi, Annales Francorum Tilliani ann. 773. 775. item Annales Loiselliani ann. 766. 773. 776. 778. 785. Vita Caroli Magni an. 778. Chronicon Moissiacense ann. 804. 809. Annales Francorum Bertiniani ann. 766. 774. 776. Capitularia Caroli Magni lib. 3. cap. 68. Capit. Caroli Calvi tit. 53. § 7. Erchempertus in Histor. Longobard c. 35. 72. Capitula Radelchisi Princip. Benev. c. 3. Vita S. Genulfi l. 2. c. 6. Codex Carolin. Ep. 88. Epist. Caroli M. ad Fastradam Reginam, Joan. Abbas in Chron. Vulturn. l. 3. Fulcherius Carnot. l. 1. c. 14. l. 2. c. 10. &c. Alamannis *Schaar* idem sonat. Hinc nostratibus Poetis, *Esquierre*; unde nata vox ævo hæc usurpata eodem sensu, *Escadrea*. Guill. Guiart Aurelian. in Hist. Franc. MS.

Et le Rois ne veut con les sive,
Mes faut seu sen se destrive
Du Chief de l'une des Esquirres.

Auctor Mamotrecti a. Reg. *Acies, est militia ordinata, quæ dicitur Schera.* Johannes Villaneus l. 6. c. 8. *Ma però non lasciarono Fiorentini di fare loro Schiere.* Lib. 7. c. 27. *Si ristrinse è serro à Schierra con sua gente.* Lib. 10. cap. 86. *Usci tota l'hoste di Fiorentini con ordinata Schiera.* Inde eidem Scriptori *Schierare*, aciem ordinatim disponere, l. 7. c. 16. *Fece armare e Schierare sua gente.* [Vide infra *Squadra* 1.]

¶ SCARRA, Eadem notione, in Annal. vett. Franc. ad ann. 806. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 910. *Misit* (Carolus Imper.) *filium suum Carolum Regem super Duringa ad locum qui vocatur Walada, ubique habuit conventum magnum, & inde misit Scarras suas ultra Albiam.* Vide Carolum de Aquino in Lexic. milit. Martinium, & *Scala* 7.

¶ SCHERA, Eodem intellectu. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1101. *Et die tertia Soldanus & Corradinus miserunt sexcentos Saracenos intraturos Damiatam, qui fortiti fecerunt tres Scheras inter se, ita dicendo: Si quis intraverit, remittat nuntium, ut venientes intremus cum illa.*

¶ 4. SCARA, *Angaria in equis vel aliis servitiis*, in Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Hinc Cæsario Heisterb. *Scaram facere, est domino, quando ipse jusserit, servire, & nuncium ejus seu literas ad locum sibi determinatum deferre.* Vide in *Harmiscara*. Fragm. Breviarii rerum fiscalium Caroli M. inter Collect. Etymol. Leibnit. p. 312. *Secat de fæno in prato dominico carr. ad. 1. & introducit. Scaram facit.* Infra: *Operatur in anno hebdomadas 6 Scaram facit ad vinum ducendum.* Pluries ibi. Registr. Prumiense ibid. p. 414. *Guntherus similiter duo servilia* (mansa) *qui etiam similiter servire debuissent sicut superiores, & modo Scaram faciunt.* Præcept. Lothar. Reg. an. 856. apud Marten. to. 1. Ampl. Coll. col. 144. *Nullus judex publicus absque ejus* (Abbatis) *jussione ad causas audiendas, aut freda undique exigenda, vel fidejussores tollendos, nec Scaras, vel mansionaticos ... exactare præsumeret.* Eadem habentur in Præcepto Ludovici Reg. an. 878. ibid. col. 203. & in alios Arnulfi Reg. an. 888. ibidem col. 225. Vide *Scararii*.

¶ 5. SCARA, Familia, genus. Mirac. S. Genulfi sæc. 4. Bened. part. 2 p. 216. *Hic* (Wifredus) *ex illa nobilium Scara Francorum, quam gloriosus Rex domnus Pippinus, in urbe Biturica ad Guaiferii Ducis Aquitaniæ partes expugnandas reliquerat, originem trahens, regali quoque prosapia oriundus erat.* Vide *Squadra* 2.

¶ SCARAFONUS. Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 398. *Sed si tarde & tempestive ficat ipsis Scarafonis etiam officialibus suis præcepit, prædicta cum summo studio exsequuntur.* Vide *Scarani*.

SCARAGUAYTA, German. *Scaer wachte*, ex *Schaere*, agmen, cohors, & *wachte*, excubiæ: quasi excubiæ, cohortium. Gloss. Lat. Gal. *Excubiæ, veillées, gaites, eschaugaites.* Charta Galeacii Com. Virtutum an. 1371. *Dictus Emanuel investitus, possit & valeat in prædicto castro ...*

imponere fodra, & taleas, regias, & caregia, guaytas, Scaraguaytas, exercitus & cavalcatas. Occurrit non semel in Regesto, unde excerpta hæc Charta, ubi interdum *Scheraguayta* scribitur. [Statuta Astens. Collat. 8. c. 7. §. 26. *Ordinatum est quod omnes cives Astenses ... teneantur & debeant ire & stare in exercitibus & cavalcatis cum hominibus dictæ villæ, & facere gaytas & Scaraguaytas, fossata & alias fortalitias dictæ villæ*.]

ESCHARGAITA. Charta G. Comitis Nivernensis & Forensis an. 1228. *Nec in nostrum exercitum, chevalgiam, gaytiam, Eschargaitiam ire teneantur*. Charta Libertatum Oppidi Jassaronis in Bressia ann. 1283. apud Guichenon. *Si illa, cui Eschargaita denuntiata fuerit infra dictos terminos non Eschargaitaverit, duplicem dabit pro ea vice Eschargaitam*. Infra: *Denuntiator Eschargaitæ debet à burgensibus in dicta villa constitui*, &c. Usatici Aquarum Mortuarum an. 1246. *Et sit de eorum officio mandare vel facere mandare gaitas & Eschargatas, & alias custodias*, &c. Vetus Interpres Gall. Will. Tyrii hæc ex lib. 3. c. 12. *Locatis in gyrum excubiis*, vertit, *Ils firent lour ost bien Eschargueter*. Historia Bellorum Ultramarin. Ms. *Et quant çon vint à la nuit, Chrestien se fisent mult bien Escargaitier*. Le Roman d'*Alexandre* Ms.

Quar les Eschargaites les voient,
Qui l'ost Eschargaitier devoient.

Le Roman d'*Aubery* Ms.

Et vos armez tost & isnellement,
Une Eschargaite me faite sagement.

Le Roman *du Renard* Ms.

Sur chascune tour une gaite
Fist mettre pour Eschargaitier.

Le Roman *de Rou* Ms.

Aillors deussan herbergier,
Et faire tous Eschargaitier,

Alibi:

Seriant i mist & Chevaliers,
Et Eschargaites & portiers.

Aliter redditur vox hæc in alio Gloss. Lat. Gall. *Manubia: Eschargaites, espies, ou despouilles, choses de proie, rapine*. Vide *Gayta*, *Watta*, & Thomasserium in Consuetud. Bituric p. 436.

¶ ESCHAUGUETA, in Tabul. Brivat. ann. 1281. fol. 48. v. *Guetas Eschauguetas sive excubias*, &c. Le Roman d'*Athis* Ms.

Commandée fut l'Eschauguette
A ceulx d'Athenes qui la guette,
Trois mil hommes de nuit veillerent
Qui toute l'ost Eschaugaiterent.

¶ EXCHALGAYTA, EYCHALGAYTA. Charta an. 1306. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 126. *Quod ipsi non possint compelli præstare tallias, vel facere gaytas aut Eychalgaytas*, &c. Charta an. 1346 ibid. p. 538. *Præsentes & futuros ex nunc in posterum ab omni tallia, complinta, corvata, gayta, Exchalgayta ..., volumus ... excusandos, Excubiam seu Excalgaytam faciendo*, in Charta an. 1306. in Regest. Johanis Comit. Pictav. in Camera Comput. Paris. f. 8.

SCARAMANGA, SCARAMANCUM, Vestis, quam viri militares gestant supra vestes alias interiores ad arcendas pluvias, nives, gelu, cætera denique aeris incommoda, Leunclavio in Pandecte Turcico num. 17. ex Theodosio Zygomala. Penulam certe vel Pallii genus fuisse, qua totum operiretur corpus, videntur innuere scriptores, cum Græci, tum Latini. Luithprandus lib. 6. c. 5. *Quorum primus vocatus est Rector domus, cui non in manibus; sed in humeris posita fuat numismata, cum Scaramangis quatuor*. Infra: *His itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismata & Scaramanga suscipientes*, &c. Rursum: *Et 12. numismatum libris cum Scaramanga una donatus*. Histor. Miscella lib. 18. p. 557. ex Theophane: *Multas præterea spathas auro circumclusas, & zonas aureas cum gemmis & scutum Razatis totum auro respersum acceperunt, & loricam ipsius auro contextam, & Scaramaggia ejus detulerunt, cum capite ipsius*, &c. Pachymeres l. 12. c. 12. de Berengario Entenza Catalano: Καὶ τὸ ὅρκιον ἐξ ἴσου παρασχὼν κατὰ Ῥωμαίους σκιάζιον, καὶ τὸ σκαραμαγγίον ἐνεδιδύσκετο. Et cap. 15. Ὁ δὲ σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ... ὡς καὶ ... σκαραμαγγίῳ κατὰ θάλασσαν ... χρῆσθαι. Omitto alios Scriptores à Meursio laudatos. Moneo tantum, ut *pallium* recentioribus Latinis pro panno, ex qua pallia conficiebantur, ita & *Scaramangam* videri usurpari pro panni specie, in Chron. Casin. lib. 3. cap. ult. *Fano Imperialis examitus. Scaramange Imperatorum duodecim*. Hinc *Scaramanginus*, pannus scilicet, ex quo confici solebant. *Planeta Scaramangina*, apud Leon. Ost. l. 2. c. 98. Vide Gloss. med. Græcit. v. σκαραμαγγιον.]

SCARAMANNI, vel SCAREMANNI, Servientes, ministri judiei, sic dicti quasi *Schar-man*, id est: homines scaræ. Chartæ Henrici III. an. 1056. & Henrici IV. Imper. ann. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. *Servientes vero, qui Saramanni dicuntur, nulli Advocati pro quibuslibet culpis, aut rebus respondeant*. Infra: *Si villani debitum censum Abbati volunt denegare, primum per alios judices ac ministros, qui Scaramanni dicuntur, ad viam reducantur, si possint*, &c. Occurrunt ii pariter in Charta Conradi Comitis Lutzilemburgensis ann. 1135. & alia Theoderici Abbatis in eodem Tabulario. Vide Zyllesium in S. Maximino pag. 40. 45.] & infra *Scararii*.]

¶ SCARAMPI dicti quidam Usurarii publici sub Johanne Rege Fr. qui Edicto ejusdem Regis an. 1353. tom. 2. Ordin. p. 513. proscripti fuerunt: *Contra quas quidem societates Scaramporum, Angaissulorum ac Falcorum* (vel Falctorum) *& Th. le Bourguignon, ac eorum socios & fautores, adeo in curia Parlamenti extitit processum quod ipsos & eorum fautores suo & fautorum nomine, fore usurarios publicos & usurarum pravitate nocentes, culpabiles & convictos, prædicta curia, per ipsius definitivam sententiam pronunciavit*.

SCARAMUTIA. Levis conflictus, Ital. *Scaramuccia*, nostris *Escarmouche*, quasi *scaramuccia*, militaris cohors occultata: est enim Italis *Muccire*, Occultare, nostris *Musser*. Sunt igitur propriè *Scaramuccia*, conflictus eorum, qui ex insidiis emergunt. Historia Obsid. Jadrensis an. 1345. lib. 1. c. 14. *Nullus fere præteribat dierum, quin inimici mixtim Scaramutias, seu badalatios conficiebant*. Adde c. 28. [Chron. Veron. an. 1337. apud Murator. tom 8. col. 651. *Ivit* (Petrus Rubeus) *in obsidionem castri Meatisfilicis, & ibi pugnando in quadam Scaramucia, per unum peditem de intrinsecis percussus est de quadam lancea*. Occurrit passim apud Scriptores Italos quos publici juris fecit idem Murator.] *Skermuche*, apud Jacob. Hemricurtium de Bellis Leodiensib. c. 5. & alibi.

¶ SCARMUTIA. Eodem significatu Memoriale pro Mag. Alberto apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1671. *Item. De gentibus armorum dispositis in Italia, multis videlicet lanceis, & aliis multis armatis, qui debent venire in occursum domini nostri Regis, postquam intraverit in Italiam ad præparandum passus & faciendum Scarmutias more stipendiariorum Italicorum*.

¶ SCARMUZARI, Velitari, ab Ital. *Scaramuzzare*, Gall. *Escarmoucher*. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1402. apud Murator. to. 16. col. 899. *Interfectus fuit Augustinus filius Merlini de Papis sub Bombonasio, qui iverat ad videndum Scaramuzare cum illis de Palatanica ad Pluditiam*.

¶ SCARANI, Iidem videntur qui *Scamares*, Prædones. Chron. Petri Azarii ad ann. 1363. apud Murator. tom.

tom.16.col.413. *Universa Italia ipsam* (Comitem) *formidavit, & à Scaranis & inermibus peditibus indiscrete ipse Comes astutus exstitit suffocatus.* Hinc firmatur conjectura doctissimi Muratorii tom.6.col 987. ad Ottonis Morenæ Histor. ubi pro *Scaronos* legendum censet *Scaranos*: *Ceperunt Mediolanenses Scaronos* (Codex Olii *Stanos*) *de Papia, qui Serezanam depradaverant, & plerasque casas ipsius loci exarserant, multosque etiam ex ipsis interfecerunt.* Vide *Scarani*.

¶ SCARANTIA, SCARANZIA, vox Ital. Angina, Gall. *Esquinancie*. Mirac. B. Pii V. PP. tom.1. Maii pag. 717. *Gerardinus de Gerardinis, in extremis laborans infirmitate Scarantia, &c.* Vita B. Æmiliæ tom.7. Maii pag. 567. *Sorori nostra Æmiliæ angina morbus, quem Scaranziam vulgo nuncupant, cui inspecta medicus arguit illum fine spe sperandum nisi à morte.* Vide *Scinanticus*.

¶ SCARAPSUS, pro *Scarpsus*. Vide ibi.

SCARARII, iidem forte qui *Scaramanni*, de quibus supra. Charta Ottonis III. Imp. ann. 990. pro Monasterio S. Maximini Trevirensi apud Nicol. Zyllesium: *Advocati quoque constituti in villis eorum, nec non homines illius loci, qui vocantur Scararii, nisi* (in) *præfatæ Abbatis vel ejus Præpositi placitum habere præsumat, bannumque in placitacam Scararii hominibus habita, non Advocatus, sed Abbas accipiat, aliaque familia Abbati subjecta, placitum nullum, nisi Abbatis, vel ab eo constituerum, attendat.*

¶ *Scararii* dicebantur, qui *Scaram*, seu servitia nomina designata, debent. Vide *Scara* 4. Iidem qui *Ministeriales*, quorum varia fuit conditio, ut in hac voce videre est. Registrum Prumiense inter Collect. Etymol. Leibnit. p.420. *Sciendum est quod omnes homines, villas & terminos nostros inhabitantes, tenentur nobis curvadas facere; non solum mansionarii, verum & Scararii, id est, Ministeriales.* Ibidem p.424. *Ille habet mansum unum, qui similiter Scaram facit, sicut cæteri Scararii.* Rursum p.425. *Sunt ibi Scararii duo qui similiter serviunt, nisi quod sualos, nec pullos, nec ova solvunt.* Charta Henrici III. Imp. an. circit. 1004. apud Martan. tom.1. Ampliss. Collect. col.397. *Placitum cum servientibus, id est Scarariis S. Salvatoris, &c.*

SCARBELLUS, Instrumentum ad capiendas *porzenas* in cannosis vallibus, ubi morantur, ex duobus arcubus valde plicatis confectum ab invicem distantibus, inter quos modicum post ponitur fructus herbæ *cocha*, similis per omnia cerasis, quem accipere volunt, & colle stringuntur. Ita Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c.28. Vetus Interpres Gallicus legit *Scarpelins*.

SCARCELLA, Pera coriacea peregrinorum, Italis, *Scarsella*, nostris *Escarcelle*. Juncta Bevagnas in Vita B. Margaretæ de Cortona num.7. *Et visitabis me cum baculo peregrino, Scarcellis pendentibus ab humeris vestris.* [Computus ab an. 1333. ad ann 1336. tom.2. Hist. Dalphin. pag.275. *Pro una Scarcella de seta quando ivit dominus Romam, taren. 5. g. 10.* Ita etiam legendum videtur pro *Scarella* in Computo ann. 1334. T Graisivod. fol.131. *Peroneto deverio pro uno laqueo & alia munitione argentei & sirici facta & posita in quadam Scarella pro dicto quondam Dalphino, 3. solid. obol.*] Vide O.E. Ferrarium in *Scarsella*.

SCARSELLA, Eadem notione. Boncompagnus in Arte Dictaminis MS. lib.2. ex extremo *Jocofum e.1, quod refero, sed absque dubio vobis esset damnosum, quam ille, quem vultis recipere in maritum, hermaphroditus esse ab aliquo perhibetur. Unde si haberetis burdonem, reperietis in eo Scarsellam.* [Occurrit præterea in Chronico Jac. de Varagine. Locus est in *Sclavina*.]

¶ SCARDIUM, Judicium. Vide *Esgardium*.

¶ SCARDOLA, vox Italica, Pisciculi species. Petrus Azarius de Bello Canepic. apud Murator. tom. 16. col.428. *Ubi dicta aqua nequivit desiccari, sed in lacu remansit, faciat Scardolas, lucios & tencas.*

SCAROIS, Avarus, parcus, Gallis *Eschard*, vel *Eschars*, forte à Saxon. sceard, fragmen, quod avari res minimas tantum erogent; [vel ab Armorico *Scars*, parum, & *Scarsa*, parum vel parce dare: nisi legendum malis *Scarsus*, & ab Ital. *Scarso*, parcus, avarus.] Ratherius Veron. Episcop. in Qualit. conjecturarum p. 205. *Cumque illi Episcopus, ut est utique Scardus, remansisset non se illi amplius daturum aliquid, nisi de Archiepiscopatu Mediolanensi, &c.* [Le Roman de *Vace* MS.

Li Roiz Rot volontiers fist,
Toute la terre en gage prist;
Onques vers lui ne fu Escars,
Quer bien fix mil & six chens mars
Et sexante six li livra,
Sor la terre qu' il li lessa.

Vide *Scarzo*.]

¶ SCARE, ut supra *Scar*. Vide ibi.

¶ SCARELLA. Vide *Scarcella*.

¶ SCAREMANNI. Vide *Scaramanni*.

SCARESCELLUS, Rastis ligneus, Gallis, *Herselle*. Charta Communiæ Meldensis an. 1179. concessa ab Henrico Comite Campaniæ, in Tabulario Campaniæ Thuanni f.29. *Usuarium quoque, quod homines de Meldis in foresta de Mant antea habuerant, scilicet nemus mortuum ad comburendum, & Scarescellos ad vineas hominibus Communiæ concedo.* [*Scharescellos* editum apud D. *Brussel* tom.1. de Usu feud. p.186. *Scarestellos*, tom.2. Hist. Eccl. Meld. p.657. Utut est de genuina vocis lectione, ejusdem vim non percepisse videtur doctiss. Cangius: ibi enim vinearum adminiculum, pedamen, Gall. *Eschalas*, significat.]

SCARIA, Pustula, Turpedinis species apud medicos. Glossæ MS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Est tertiam* (turpedinis species) *in qua pustulæ grossæ & nigra plures, ut 4. vel 5. solent in toto corpore apparere, quam vulgus Salerni Scariam vocant. Hæc dicitur pustella, & est periculosior, &c.* Vide *Scara* 1.

¶ SCARIFARE, SCARIFICARE. Vide *Scariffum*.

SCARIFFUM, in Notis Tironis p.150. Instrumentum forte, quo *scarifant* Chirurgi. Hesychius: [Greek illegible]. Gloss. Lat. Græc. *Scarifat*, [Greek illegible]. *Scarifo*, [Greek illegible]. Sic vocem hanc in MS. codd. Plinii legi asserit Salmasius, ubi editi *Scarificare* præferunt. Vide an vox [Greek illegible] apud Constant. Porphyr. de Admin. Imp. in hanc deducatur.

¶ SCARILIONUS, ab Ital. ut videtur. *Scariola*, Incubus, Gall. *Endive*. Statuta Vercell. lib.5. fol.126.v. *Item quod si comparius per se vel per alium furatus fuerit ... rebios, vel Scarilionos, vel vendiderit, &c.* Neque aliud est.

¶ SCARILIS, in iisdem Statutis fol.122. *Pro Scarili & assalo, vel simili planta, solidos quinque.* Vide *Scarliones*.

SCARIMENTUM, Pars, portio. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis, c.4 a. *Et beneficium de fevo Ecclesiastico, hoc mansum unum, & una vinea, & hortum de porta Vicarii, & scarimentum de terra parte sepultura, quod pertinet ad Presbyterum.* Vide *Scarire* 1.

1. SCARIO. Ostiarius. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. a.20. *Tunc dixit nominatus, non revera Episcopus, ad Ostiarium vel Scarionem suum, (cujus dignitatis aut ministerii viri apud antiquos Romanos Æditiorum nomine censebantur,) voca ad me illum pileatum hominem, &c.* Sumitur etiam hæc vox crebrius pro ministris judicum, quos perinde eadem notione

Hui fieri dicimus: vel certe pro minoribus judicibus. Charta Caroli Magni Imper. in Chron. S. Vincentii de Vulturno tom. 3. Hist. Franc. p. 675. *Ut si aliquo tempore orta fuerit contentio inter Abbatem, vel Advocatum suum, seu de servis, vel aliqua causa, inter vicinum suum, seu qualemcumque hominem, liceat eis se defendere per Scariones ejusdem Monasterii, sicut antiquitus consuetudo fuit.* Idem Chronicon lib. 1. pag. 685. *Et aullus audeat Abbates vel Monachos ejusdem cœnobii ad jurandum quærere, quia contra divinam credimus esse legem: Sed per Scariones omnibus temporibus finem faciant, sicut prisca consuetudo fuit.* Erchembertus in Histor. Longobard. cap. 78. *Monachos B. Benedicti pro rebus perditis jurare compulit, quibus cessum fuerat ab omnibus retro Principibus ... sacramentum per se nulli homini dandum, nisi per Scariones.* Charta Gaufredi Comitis Pictavensis an. 1047. apud Sammarthanos in Abbatibus S. Mariæ Santonensis: *Ut plane nulla humana potestas Regis, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Gastaldionum, Scarionum, vel Archiepiscoporum, Episcoporum, &c.*

☞ Ex his omnibus videntur *Scariones* fuisse Ecclesiarum Monasteriorumve servitio addicti: sed alterius conditionis sunt *Scariones* memorati in Charta Gaufredi Comitis, ut & in Charta Mathildis Comit. tom. 2. Bullar. Casin. Constit. 124. *Si quis autem Comes, Vicecomes, Gastaldio, Scario, alterjus insuper conditionis, &c.* Militum enim genus & quidem prænobile, ut observat Carolus de Aquino in Lexic. milit. videtur hoc nomine indicari. Vide Murator. in Notis ad Leg. Aistulphi Reg. tom. 1. part. 2. p. 92. & infra *Scaritus* 1.

SCHERIONES, Iidem qui *Scariones*. Jura Eccles. Bambergensis pro Advocatia, in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 50. *Non habebit Advocatus exactorem, vel nuntios, sed villici & Scheriones Episcopi & fratrum exigent ei jus suum, & judicent placitum.* Infra: *Si fur extraneus in villa capietur, Scherioni Comitis tradetur extra villam, sicut cingulo tenus vestitus est.* Rursum: *Si quis culpabilis fuerit in homicidio, vel furto, vel quacumque re, non debet capi nec ab advocato nec à procuratore: sed Scherio cum collegis suis omnia, quæ habebit, publicabit, donec ille se purgaverit.*

¶ 2. SCARIO, Ordei species, Gall. *Escourgeon*, quo cerevisia conficitur. Charta ann. 1303. ex Tabul. Corbeiensi: *Super receptione & custodia cerbasiarum & Scarionis, custodire competenter, & etiam quamdiu placeret portionariis debet.*

¶ SCARIOTICUM Jus, Quo è numero militum qui expungitur, sive exauctoratur, interprete Acherio. Rutherius Veron. Episc. de Contemptu Canonum part. 1. tom. 2. Spicil. p. 166. *Lege penitus canonica flocci pensa, consuetudines tenent antecessorum suorum, Reges utique aut interficientium, aut excæcantium, Episcopos aut ignominiose vivere compellentium; aut si hoc perpeti ut noster iste quivis illorum patienter nequivit, Scariotico jure ut ab aliis pateretur, quod ipsi intulerant, fraudolentissime faciendum.*

1. SCARIRE, Proprie res in *scaras* seu partes distribuere; *Scaritus*, in *scaram* distributus, selectus, *Scaritonem*, de quo supra, pars, portio.

2. SCARIRE. Capitula Caroli C. tit. 45. c. 4. *Id est, ut fidelitatem nobis promittant, sicut tunc Scaritum, & scriptam Comitibus nostris dedimus.* Quo loco *Scarire*, idem valet quod *definire*, peculiariter statuere. [*Eschavir*, eadem notione, usurpare videtur le Roman de Rou Ms.

Puis à jure & arami,
Si come un bons li Eschari.]

¶ SCARITIO. Vide infra *Scarritio*.

1. SCARITUS, In *Scaras* conscriptus, & distributus, idem qui *Scario*.] Chronicon Fredegarii c. 37. *Unde placitum inter hos duos Reges, ut Francorum judicio finiretur, in Salisso castro instituunt.: Ibique Theudericus cum Scaritis, tantum decem millibus accessit, Theudebertus vero cum magno exercitu Austrasiorum, ubi prælium volens committendum, adgreditur.* Idem in Continuat. an. 768. *Rex Pipinus in quatuor partes Comites suos Scaritos, & leudos suos ad persequendam Waifarium transmisit.* Synodus Ticinensis an. 855. *Cum ad nostrum quilibet nostrorum fidelium properat obsequium, tam eundo quam redeundo gradiatur pacifice, & in generalis utilitas* (deest forte *requirat*) *cum Scaritis veniat.* Capitula Caroli Calvi tit. 43. c. 17. *Adalardus Comes Palatii remaneat cum eo cum sigillo: & si ipse pro aliqua necessitate defuerit, Gerardus, sive Fredricus, vel unus eorum, qui tam ea Scariti sunt, causas teneat.*

2. SCARITUS, Alia, ut videtur, notione, usurpatur in Charta Ms. ann. 1179. exarata Papiæ: *Eo custodire debent unius persons Papie, & terra Papiensis in avere & persons, & non debet ullo re aliquem prædictorum locorum gerutum vel Scaritum.* Alia ann. 1235. *Promiserunt & convenerunt ... de cætero dare Communi Terdonæ Castrum Grondone guarnitum & Scharitum, quandocumque fuerit necesse ipsi Communi pro aliqua guerra.* Vide *Scarritio*.

☞ Idem videtur quod munitus, instructus, ut rursum colligitur ex Charta an. 1203. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 181. *Quod sæpe dicti domini de Vezano, debeant dare præfatis domino Episcopo & Marchionibus vel eorum certis nunciis omnia castra de prædictis possessionibus & podere guarana & Scarata ad faciendam guerram & pacem cui vel quibus voluerint.*

¶ SCARIZARE, Sabre. Gloss. Græc. Lat. Σκαρίζω, *Palpito*. Vetus S. Irenæi interpres lib. 1. c. 22. *Quasi vermiculus Scarizaret.*

¶ SCARLACTEUS, SCARLATEUS. Vide infra *Scarlatum*.

SCARLATUM, SCARLATA, SQUALATA, Coccus, vel Coccinus, vel pannus coccineus: Anglis *Scarlet*, Francis *Escarlate*. Matth. Silvaticus: *Coccus vel Kermes, Arab. Karmas, vel Nerras, Hermen Latine vero grana tinctorum, unde tingitur Scarlatum: unde dicitur de Christo, quod fuit vestitus veste coccinea, i. tincta cocco, scilicet granis de Scarlato, ... est autem bonus coccus Galaticus & Armenus, & secundus Asianus, & tertius Hispanis vero omnium novissimus est.* Quidam ex Arabico *Tequerlat*, quod idem sonat, deductam vocem volunt. Will. Brito lib. 9 Philippid. p. 206.

Et quas huc mittit varias Hungaria pelles,
Granaque vera quibus gaudet Squalata rubere:

Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 4. *Præmiserat autem Dux munera multa & optima juxta morem terræ nostræ, equos pulcherrimos sellatos, & vestitos, loricas, gladios, vestes de Scarlato, & vestes lineas tenuissimas.* Lib. 3. c. 5. *Non solum Scarlatico, vario, griseo, sed etiam purpura & byssoindauntur.* Vincentius Belvac. lib 32. c. 94. *Significantibus autem Tartarorum nuntiis, quod Rex ociam valde carum & gratum haberet de Scarleta tentorium, &c.* Gervasius Tilleberiensis Ms. lib. de Otiis Imper. Decis. 3. cap 57. *Vermiculus hic est, quo tinguntur pretiosissimi Regum panni, sive serici, ut examiti, sive lanei, ut Scarlata.* [Charta Willelmi Comitis Pontivi ex Tabular. Abbatiæ S Mauritii Sabaud. *Concedo ... 13 libras Paris. ... ad emendas 20 ulnas Scarlatæ ..., ad faciendas capas quas prædicti Canonici in signum martyrii BB. MM. Mauritii sociorumq; ejus juxta ordinis & consuetudines in ecclesia gestare rubea denoscuntur.*] Acta Concil. Lugdun. an. 1274. *Quibus* (Tartarorum nunciis) *dominus Papa fecit fieri vestes de Scarlato more Latinorū.* Utuntur Andreas Aulæ Reg. Capellan in Amatoriis, Statuta

Clu-

Cluniacensia Petri Venerabil. cap. 18. Matth. Paris an. 1134. Cæsarius lib. 11. Miracul. c. 18. Gervasius Doroberoensis pag. 1522. Rodericus Toletanus lib. 7 de Reb. Hispan. c. 2. Magnum Chronicon Belgicum p. 217. Thwroczius, & alii. Adde Fridericum Sandum in Consuet. feudal. Gelriæ pag. 199. [Speculatorem in Speculo juris lib. 4. de Libell. concept. & Menag. in Etymolog. Gall. v. *Escarlate*.]

¶ SCARLETUM, Eadem notione. Chron. *Zantfliet* apud Marteo. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 356. *Fa&c.* *est solemnis processio, sequentibus eum (Ducem Lancastriæ) Ducibus & Nobilibus, vestitis colobiis longis de Scarleta foderatis.* Chronic. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 110 *Insuper à dicta porta civitatis ad pontem Reni faciebant equos currere ad pallia & Scarleta.* Adde Chron. Domin. de Gravina apud eumdem tom. 12. col. 708. &c.

¶ SQARLATUM, Eodem intellectu, in Testamento Hugonis Aycelini Cardinalis ann. 1297. *Volumus tamen quod cuilibet fratrum sociorum nostrorum qui nobiscum erunt tempore mortis nostræ, detur una roba de Sqarleto.*

¶ ESCALLATA, Pari significatione. Comput. an. 1339. ex Biblioth. Reg. *Pro duabus capis de Escallata, &c.*

ESCARLETUM. Matth. Paris. an. 1237. *Obtulerunt telas de Escarleta, & vasa pretiosa.* Et ann. 1248. *Dedit enim eis vestes pretiosissimas, quas Robas vulgariter appellamus, de Escarleto prædicto.* Will. Neubrig. lib. 3. c. 23. *Et statutum est, quod... nullus vario, vel grisio, vel sabellinis, vel Escarletis utatur.*

¶ SCARLATUS, adject. Coccineus. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 532. *Sed induti omnes vestibus Scarlatis, datumque eis pariter vexillum.*

¶ SCARLACTEUS, SCARLATEUS, Eodem intellectu. Vita S. Petri Parentii tom. 5. Maii pag. 92. *Nunc colorem Scarlacteam, nunc aureum ore ferens.* Testament. Mariæ Reg. Aragon inter Conc. Hispan. to. 3. p. 488. *Et capam meam guasnaciam, pallium & tunicam & pellicium novum Scarlateum & mantellum.*

¶ SCARLATICUS, SCARLATINUS, Eadem notione. Acta B. Christinæ tom. 4. Jun. p. 438 *Nunc eam vestibus Scarlaticis induernat.* *Colica Scarlatina*, apud Lambertum Ardensem.

¶ SCARLIONUS, ut supra *Scarilionus*. Statuta Mediolanensia part. 2. c. 365. *Si quis abstulerit Scarlionum, sive amanegias sive palos, vel cayrones de aliqua planta vitis.*

SCARMUS, pro *Scalmus*. Gloss. Gr. Lat. Σκαλμὸς, ὁ τοῦ ἁ ... *scalmus, struxus*. Forte *strupus*. Echelverdus lib. 4. c. 3. *Insistunt remis, deponunt Scarmos, unde coacta rutilant arma, &c.*

¶ SCARMUTIA, ut *Scaramutia*. Vide ibi.

¶ SCARONI. Vide supra *Scarani*.

¶ SCARPA, vox Italica, Calcei species, nostris *Escarpia*. Statuta Placent. lib. 6 fol. 82. v. *Item provisum est quod cordoanarii vel callegarii vel aliqui alii facientes vel vendentes Scarpas vel calzarios non possint accipere: videlicet de pari Scarparum ab homine quæ fiat Scarpe subtiles integre vel intagiate ultra 2. sol. & 6. denar.* Jo. Demussis Chron. Placent. *Caligæ portantur solatæ cum Scarpis albis.* Vide *Scarpus*.

¶ SCARPELLINUS, Latomus, seu sculptor, ab Ital. *Scarpellino*, eadem notione. Mirac. B. Gregorii Verucul. tom. 1. Maii p. 538. *Præsentibus ibidem mag. Johanne Andrea Ghirardo de Veruchio, mag. Baptista Mazzacobetto Scarpellino.*

SCARPELLUM, pro Scalpellum. Liber Ordin. S. Victoris Parisiensis Ms. c. 19. de Scriptoribus Monachis: *Sed nec scriptoria, nec arcavos, nec cultellos, nec Scarpellia, nec membranas ... suscipiat.*

¶ SCARPELLUS. Vide *Scarbellus*.

¶ SCARPILLA, Linamentum, Gall. *Charpie*. Mirac. MS. Urbani V. PP. ann. 1372. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Fistula in oculo taliter grossam & inflammatam, in quo supervenerunt vermes, ... quidam extraxit 24. vermes cum molleta, ... ponebat de Scarpilla de panno lineo.*

SCARPINARE, *Fodere, more gallinarum*, in vet. Gloss.

SCARPSINARE. Gandramnus in Epist. ad Ermenricum, præfixa Vitæ S. Soli: *Effigiem ... ut & vera & manifesta Dei opera luculento sermone depingas, & in exordio ... Ruodolfum adesse deposcat, ad ejus personam prologum Scarpsinans.* Id est, ei prologum inscribens.

SCARPSUS, Exceptum. Concilium Turonense II. c. 22. *Placuit etiam de voluminibus librorum pauca perstringere, & Canonibus inserere, ut Scarpsa lectio de aliis in unum recitetur ad populum.* Sic enim præfert Codex Bellovac. ut monet Sirmondus, ubi alii *excepta*. Ita alibi: Collectio Andegavensis: *Scarpsum de Epistola Leonis ad Rusticum.* Atque sic forte legendum in Testamento Heccardi Comitis Augustodunio Tabular. Perfaceosi in Burgund. *Una busta eburnea minore, & librum pastorale uno, Canones, Scarfus quartenio uno, &c.* Ubi *Scarfus* idem valet ac *excerptorum*. Hinc etiam emendandus titulus libelli Abbatis Pirminii: *De singulis libris Canonicis Scarapsus*, leg. *Scarpsus*. Abbreviator libri Macrobii de Differentia & Societ. Græci Latinique sermonis: *Explicuit defloratio de libro Ambrosii Macrobii Theodosii, quam Johannes carpserat ad discendas Græcorum verborum regulas.* Quis quidam Joan. fortaisse fuerit, quem Erigenam, seu Scotum vocant. [V. *Excarpsus*.]

SCARPUS, Ittinerarii calceamenti species, quod vulgo *Escarpias* vocamus, Itali *Scarpa* vel *Scarpetta*. Gaufridus Malaterra lib. 1. cap. 16. *Nullo sciente confargens vili veste, & scarpis, quibus pro calcariis utuntur, ad similitudinem abetantium sese aptant, illis mediis adjungitur.* Le Roman de Garin MS.

Tote dolente hors de la chambre est,
Desafublée, chaucite en Escharpins,
Sur ses espaules li gisoient li crin.

Alibi:

Issent des lis, les Escharpins chaussent.

Vide Octav. Ferrarium in *Scarpa*, [& eamdem voce n supra.]

¶ SCARPUZARE. Vide *Scapillare*.

¶ SCARRA. Vide supra *Scara* 3.

¶ SCARRE, Hearnio, Idem quod partes sive divisiones, Angl. *Shares*. Gualter. Hemingford. in Edwardo I. Reg. Angl. ad an. 1290. p. 20. *Confiscataque fuerunt omnia bona eorum (Judæorum) immobilia, cum Scarris & obligationibus suis: reliqua vero mobilia, cum argento & auro, eos asportare permisit Rex.*

SCARRITIO. Hugo Flaviniacensis in Chronico p. 243 *Hic Flaviniacum veniens, honeste à nobis susceptus est, & in eadem octava Dominica dies, cum ei honeste servisset in Treva Dei, bannos & Scarritiones mercati homines ejus fregerunt & tulerunt, quia erat ante domum Episcopalem & terra ipsa, antequam domus ibi fuisset, ostensa erat hominibus, pro mercato eorum, &c.* Infra: *Videntes homines, quorum terra erat censita, quia ego eis primus, qui defendere debebam, de consuetudine & usu eorum deficiebam, ipsi enim in terra censuali sua Scarritiones firmaverant, & carnes repesuerunt.*

SCARITIO, Eadem, ut videtur, notione. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Donat annis singulis in hostilitia den. 20... Nativitate Domini lig. car. 1. in bannos 1. pro pasto Scarsione 3. ar. circulos perticas 60.* Alibi: *Solvit in censu de sigala modium 1. ordeo mod. 2. de annical. 1. caplim dies 15. lign. carr. 3. de Scarritiones car. 1.* Passim ibi.

SCARSALIS. Charta Ribonis Episcopi Tullensis an. 1079. in Append. ad Capitul. Reg. Fr. n. c. 59. *Cum eo-rum utensilibus omnibus, vel alicui indumentis, salium, missalis, Scarsolis, &c.* [Vide *Scharsyn*.]

¶ SCARSELLA. Vide supra *Scarcella*.

¶ SCARSUS, Imminutus, cui aliquid deficit. Statuta Astens. Collat. 17. c. 61. fol. 61. *Si aliquis inventus fue-rit mercator Astensis vel burgis habere aliquod pon-dus quod sit scarsum unciae 3. solvat pro poena sol. 20. Item pro pondere Scarso denar. 1. solvat pro poena sol. 20. dict.*

¶ AD SCARSUM, Minimum, ut videtur, Gall. *Pour le moins*. Convent. civit. Saonae ann. 1526. *Item pro vasis navigabilibus fabricandis in posse & jurisdictione Saonae ad Scarsum, quaecumque persona armaverit quam mitta-mus, solvat unum pro centenario.*

¶ SCARTABELLUS, Codex chartaceus, Ital. *Scar-tabello*. Acta S. Antonini Archiepisc. tom. 7. Maii p. 682. *Qui fecit cooperire librum serico operimento coloris rubei ... Et signatus est iste Scartabellus, &c.*

¶ SCARTAFACIUM, pro *Chartafacium*, Liber re-rum factarum vel faciendarum. Statuta Genuens. lib. 4. c. 14. *Quilibet praepositus, institor & administrator, cujus-vis societatis, seu negotiationis in quavis mundi parte, teneantur restringere & recuperare omnes libros, Scarta-facia, & alias scripturas spectantes quovis modo dictae societati, sive negotiationi, &c.*

¶ SCARTANEA, Lorum. Thwrocsius in Chron. Ungar. cap. 99. *Tandem antedicti trini denarii solenne cum armis & operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis suis attinentiis, cum Scartanea, curru seu mobili astilario regali.* Vide Lexic. Martinii, & Vossium lib. 2. de Vit. Serm. c. 17.

SCARTIA, Messis, Italic. in Processu de Vita S. Thomae Aquin. n. 64.

SCARTIO, Idem forte quod *Scartitio*, de qua voce supra. Charta Ingelranni D. Cociaci ann. 1235. pro Li-bertatibus villae de Soleis, &c. apud Thomasserium lib. 1. 103. *Et unusquisque dominam illorum unam quadriga-tam vini in tempore musti, & etiam in tempore colendi, ab-sque vuenagio* (leg. vuionagio) *per terram meam si equus lunonorum, & quadriga ... sit, uno quoque anno du-cere poterit, & si Scartionem & emptionem illam de fuerit, ipsi Praeposito nostro Cociaci hoc ostendent, si vendere no-mus & Scartionem ipsam valuerit, &c.* [Malim de locis in culturam redactis vel redigendis intelligere quae notio voci *Scartitio* non convenit. Vide *Scartus*.]

¶ SCARTUENSE Jus. Charta Episc. Brandeburg. pro Monasterio B. M. in Lzacke, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MS. pag. 433. *Attestamur etiam scripta praesenti quod nos ... curiam quandam villae T ... ergo-ve contiguam à domino W. Magdeburgensi Archiepi-scopo Scartuensi Jure comparavimus, cum silvis, aquis, aquarum decursibus, pascuis & omnibus suis attinen-tiis,* Anno jure seu ea conditione, ut locum *essarta-rent*, id est, excolerent. Vide mox *Scartus*.

¶ SCARTUS, Ager in culturam redactus, Gallice *Essart*. Charta Roberti Episc. Ambian. ex Tabular. Cor-beiensi: *Possedit ... usq. ad tempus Wimari filii Iberti qui-dem novalibus & Scartis & novis ... decimam, quae ad honorem Thesaurariae Corbeiensis dicitur pertinere aliquandiu, contra canonicam institutionem, a tempore praefati ... psit.* Vide *Exartus*.

¶ SCARUM. Statuta Massil. lib. 4. c. 7. *Sed & de pe-riculo, vel damno, si quod navis, vel lignum sive* (l. sine) *culpa contigerit, non teneatur, & hoc intelligimus & dicimus de navi, vel ligno ad Scarum conducto vel conducto.* Vide *Scar*.

SCARZO. Charta Henrici Imperat. an. 1031. apud Ughellum tom. 3. Ital. sacr. p. 419. *Hominibus in villis ...*

hominibus dicendum Comitum fodrum non tollimus, nec aliquas consuetudines superimponemus, nisi quantum ... tres ... propter Scarzonem, per villas & va-stella faciunt. Ubi propter, idem valet ac *praeter*: pro-inde *praeter Scarzonem*, commissis, nec admissis garcionibus & hominibus ... ...

¶. *Scarso*, vel *Scarzo*, idem est Italis quod avarus, vilis, abjectus: *Eschas*, eadem notione, usurpare videtur le Roman d'*Athis* MS.

Le Duc dist bien du Roy Billas
Qu'il n'estoit pas Roy des Eschas,
Mais de fine Chevalerie,
Moult est plain de bachelerie.

Vide *Scaraus*.

SCASORES, referuntur inter artifices, quibus im-munitates conceduntur, in l. 2. Cod. Th. de Excusat. artif. *Quadratarii, barbaricarii, Scasores, pictores, sculptores.* Sed qui fuerint, incertum.

¶ SCASSA. Miracula MS. Urbani V. PP. ex Tabul. Victoriae Massil. *Cum nullo modo posset ambulare pedibus suis, posita est in quadam carrabiula sive scassa cum qua se juvaret.* Videtur de lecto versatili, Gall. *Roulette*, in-telligi posse. Vide *Escassa*.

SCASSARNOVA, Unum è 12. auguriis, de quibus in voce *Venta*, quod sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia c. 56. *Scassarnova est augurium, quando vi-des post te hominem vel avem, & antequam perveniat ad te, & tu ad eam, in loco repausat, te vidente: significat bonum signum super negotio.*

SCASSARVETUS, Unum ex iisdem 12. auguriis, quod est, inquit Michael Scottus, *quando vides hominem praeterire, vel avem in loco pausantem, ita quod sit ti-bi in sinistro latere tuo: est tibi malum signum super negotio.*

SCASSUM. Charta Caroli II. Regis Siciliae ann. 1303. apud Ughellum in Episcopis Casertanis: *Et pecu-nia ... forestarum, Scasso de omnibus armentis ju-mentorum, bubalorum, vaccarum, &c.* Occurrit ibi sur-sum: Italis *Scasso*, est ager cultus, laboratus: verum a-liud hic innuitur.

SCASTLEGI, Cessatio ab armis, armorum deposi-tio: vox formata secundum Spelmannum, à Saxonico ... i. certamen, contentio, & legen, i. deponere, ut sit legitima ab exercitu discessio. Isaacus Pontanus in Chorographica Daniae descriptione p. 772. observat ex Tacito, apud Germanos *scutum reliquisse*, praecipuum fuisse *flagitium*: idque obtinuisse apud Francos nostros, apud quos, inquit, Constitutum est de *armorum depositio-ne*, & iis, qui ad militiam declinantes, arma abjiciunt: arma autem quaecumque per *Scutum* vulgo intelligi in legibus Francicis, quae quidem vox est etiam Danis ho-dieque usitata: siquidem positionem quippe *Scotlage* seu *Schotleggan* nuncupare, ex *Schild*, & *Schilt*, scutum, clypeus, & *legen*, vel *leggen*, & neder-leggen, deponere. Ca-pitul. Wormaciense an. 829. c. 13. & Additio IV. Capit. c. 81. al. 124. *Postquam Comes & pagenses de qualibet expe-ditione reversi fuerint, ex eo die super 40. noctes sit bannus ... quod lingua Theodisca Scaftlegi, id est, armorum depositio vocatur.* Eadem habentur in Edicto Pistensi c. 33. [Vide *Herisliz*.]

¶ SCATA. Vide infra *Scatta*.

SCADABRA. Papias: *Scaturbrae, ebullitiones, quae fiunt, cum aqua calida in aliquas venas fluxerit.* Idem: *Scatabra, emanantium aquarum, i. ortus scaturientibus fri-aquis.* Lat. *Scatebra*.

¶ SCATABULATUS, f. Fabulosus. Charta an. 1365. apud Steyerer. in Comment. ad Histor. Alberti II. Ducis Austr. col. 399. *Insuper ... clypeus* ... *ducatus Karinthiae, in cujus una medietate tres leones cernebantur, & alia pars medium clypei* [illegible]

[illegible]

ducatus monstrabat, in tertia diebus Curiculo, qui aquilinam suberulas, ut apparebat, Scatabulabam, quasi ad vendendum ostendum proferebat.

SCATATUS. Concilium Senonense an. 1320. c. 4. *Caligis rubeis, viridibus, Scatatis, virides seu albis non utantur . . . Clerici.* Concilium Parisiense an. 1323. c. 3. *Clericis qui caligas rubeas de Scatatas & alias inhonestas publice deferunt.* Mox eadem habentur quæ in Senonensi. Concilium Londinense an. 1342. c. 2. *Caligis etiam rubeis, etiam Scatatis, (sic) viridibus sotularibus etiam rostratis & incisis multimode, &c.* Ubi legendum censuerim *scaccatis*, i. coccineis, vel certe *scaccatis*, id est in Scaccarii speciem variegatis. [Vide *Scacatus.*]

¶ SCATEI, pro *Sacci*, nisi etiam ita legendum sit, in Consuet. Farnens. MS. *Proeraldi de ludo talorum ab sol. emendabit Comiti: sed item cum tabulis & Scateri ludere,*

SCATICUM. Vide *Scatz.*

SCATIONARIA; Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 6. Observantiar. fori Aragon. tit. Interpretationes, &c. §. 6. de Notariis: *Sed non debeat tenere Scatiponariam; nec publice se ponere ad recipiendam cartas.* Eadem habentur l. 9. tit. de Privilegio generali §. 27. [Vide *Scatz.*]

SCATIVA AQUA; Scaturiens, in Vita S. Posthumii c. 8: *Si Abbas præsens fuerit, reperient aquam scativam, sive germlanatem, præter Abbatis consilium diverterit ad bibendum, &c.*

SCATIUM: Rainardus Abbas Cisterciensis in Institut. Capitul. ejusd. Ord. ann. 1134. c. 24. ubi de pane quotidiano: *Ubi autem frumentum defuerit; eum Scatio liceat fieri.* [Leg. *Sratium.* Vide in hac voce.]

SCATTO; Italis, Scutella, qua arida venditores metiuntur; ut lupinos; & similia. Leo Ost. l. 1. c. 24. *Scutellam argenteam 1: Scattones 3. gavales a.* Et c. 26. *Scattonem unum Constantinopolitanum.* [Vide *Scatula.*]

¶ SCATUITA; Fossa, excavatio, ni fallor, Gall. *Creux, cavité:* Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. tom. 16. col. 939. *Sed non potuerant, pro eo quod Guelphi vallis S. Martini & aliunde fecerant multas Scatuitas & foveas.* Italis *Covola*, eadem notione.

¶ SCATULA, Pyxis, Ital. *Scatola*, Galll. *Boeste*. Vita S. Gualfardi to 3. April. p. 831. *Acceptantibus & reponentibus in quadam Scatula oblonga* (partem ossis eorum.) Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 856. *Et fecit sibi largiri ... Scatulas quatuor confectionum.* Vide *Scatto.*

¶ SCATUM. Vide infra in *Scatz.*

¶ SCATURICARE, SCATURIZARE, Scaturire. Acta S. Roberti to 3. April. p. 663. *Ac in ipsos exemplis futuris Scaturicavit, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scaturizare, Sourdir.*

¶ SCATURIZARE; *Scaturizatus*, Adustus, pustulosus. Litteræ Haquini Norvegiæ Reg. ann. 1316. apud Rymer. to. 3. p. 566. *Projecerunt in facies invitatorum, pro secundo fercalo, aquam bullientem & cineres ignitos. Alii vero nautæ fraudulenter subdrmati cum transferint; cultellis & gladiis in ipsos sic Scaturizatos & stupefactos singulos irruerunt crudeliter occidentes.* Hinc haud scio an emendanda sit hæc vox, tametsi alio sensu accipienda videtur, in Litteris Philippi Aug. Reg. Franc. to. 3. Ordinat. p. 260. *Poterunt illi carnifices habere seruinntera ad ipsas carnes scorticandas, Scaturizandas, &c.* Vide *Scaudi.* & *Scarid.* Pro Scaturire exstat in *Scaturicare.*

SCATURRIO, *Lepra*, in Gloss. Isidori.

1. SCATUS, *Impetigo*, *sicca scabies.* Gloss. Isidor. vox ejusdem originis cujus prior.

2. SCATUS, Charta Willelmi Comitis Ponti vi an. 1203. in Tabular. Abb. S. Judoci: *Et notandum, quod Comes Monstroli & Pontivi extra villam B. Judoci, per totum Comitatum prædictæ Ecclesiæ, debet habere assultum, murdrum, Scatum, & ratum* (raptum) *violentiam scilicet mulieris vi oppressæ; &c.* Videtur usurpari pro furto. Vide *Scach*, & *Scatz.*

☞ A furto distinguitur in Charta ann. 1230. ex Tabul. Corbeiensi: *Excepto multro & latrone, & rato, & Scato, & lege duelli quæ ad Abbatem & Conventum pertinent.* Ubi cum de incendio, quod inter memorata delicta recenseri solet, nihil dicatur, haud scio an ea voce, hujus incerta licet origine, illud significetur. Vide *Scaturizare.*

SCATZ, SCAZ, SCATICUM, Pecunia, pretium, ex Germanico *Schatz*, thesaurus, gaza, Belgis *Schat*: vel ex Saxon. *sceat*, pretium; collatio; nummus; pecunia. Hincmarus Laudunensis Episc. p. 594. *Quidquid de rebus suæ Ecclesiæ fecit & ordinavit, non per Scaz, vel per aliquam propinquitatem aut amicitiam inde fecit; sed sicut melius ille intellexit.* Idem in Responsione ad Hincmarum Archiep. Rem. p. 612. *Cui & respondi, quia non celabam, quod nemo aliquid contra illum facerim, eo quod audieram a quibusdam, illum dixisse, quod Romam ipsum non pro alia re ire rogabam, nisi ut inde Scatz mihi daret, quod ego mirabar, si diceret; cum, quidquid habebat beneficii, gratis ei dedissem, & sine ullo pretio.* Ubi Scatz, & Scaz, pretium sonat. Inde

SCATICUM, pro Tributo. Charta Ludovici Pii Imper. in Chron. Farfensi p. 657. *Sine datico, herbatico, Scatico, vel glandatico.* Alia Caroli II. Regis Siciliæ an. 1303. *De aslegariis eorum, redditibus in pecunia, seu de tavernis, redditibus gallinarum, caponum, & aliorum pullorum, Staticis, porcellis, agnis, &c.* Supra: *De Scaticis, porcellis; &c.* Petrus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Catalaniæ MS. *Scatica nostra; & pedones, atque alia regalia nostra, firmiter observari & custodiri .. jubemus.* MS. est, *guidatica*: quæ quidem *guiatica* dicuntur, in alia Charta ibidem, quæ est Jac. I. Regis: *Sub eadem pace sint guiatica nostra ... & censuaria, & pedonei, & omnia Regalia nostra.*

¶ ESTATICUM, Eodem intellectu, in Charta ann. 1150. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 527. *Hoc autem sponsalitium, ut supra scriptum est, juraverunt super sancta Dei Evangelia quod ita teneatur, & observetur præfatæ Tiburgueta, & si ei in aliquo diminutum seu violatum, vel inde ei ab hæredibus Ademari de Murovileri vel occasione eorum aliquid ablatum fuerit, quod apud Montempessulanum Estaticum ei sine enganno teneant.*

STATICA, Eadem, ut videtur, notione. Charta Hispanica an. 1035. in Addit. ad Capitul. Reg. Franc. nu. 156. *Primum quidem de ipsas dominicaturas, dum ipsa viveret, haberent per medium: Staticam vero castrorum, per singulos annos habeat, seu mensibus.* Infra: *Et quod si Guillelmus Raimundi hoc ei frangere tentaverit, valeant Beatrici, & teneant sean illa donet habeat in vita sua medietatem omnium dominicaturarum & staticam S. Martialis pro melioratione cum laboratione boum &c.* Charta Jacobi Regis Aragonum ann. 1228. apud Joan. Dameturn in Histor. Regni Balearici p. 203. *Nos similiter habeamus partem nostram omnium prædictorum secundum numerum militum & hominum armatorum, qui nobiscum fuerunt, retentis nobis alcubriis & Staticis Regum in civitatibus; altra partem competentem.* Est igitur *Staticum*, tributum, vectigal, cujusmodi fuit *Guidaticum*, de quo supra.

SCATUM, Vox ejusdem originis, in Charta Caroli C. pro novo ponte Parisiensi in parvo Tabul. Eccles. Paris. *Placuit nobis extra prædictam urbem de ærarii nostri*

Scato,

Seato, ... opportunum majorem pontem facere:

1. SCAVA. *Arborum densitas nimia*, in Gloss. Pithœanis. [Barthius *Scena* emendat, non male, ut videre est in hac voce.] Isid. habet *Scana*, atque ita legendum censet Vossius, [cui accedunt Martin. & la Cerda.]

¶ 2. SCAVA, Fossa. Vide *Scaba*.

¶ 3. SCAVA, ζυγὸς, in Gloss. Latin. Gr. *Scamna* emendant viri docti. V. Scaliger. ad Festum in *Examen*.

SCAVAGIUM, Tributum, quod à mercatoribus exigere solent nundinarum domini, ob licentiam proponendi ibidem venditioni mercimonia, à Saxon. sceapian, id est, ostendere, inspicere; Anglis *Scevage* & *Skewage*. Brompton: *Schewing, i. mercimonii positio, sive demonstratio, i. desplience de marchandise*. *Escewinga*, in Charta Henrici II. Regis Angl. pro civibus Cantuar. *Hoc etiam eis concessi, quod omnes cives Cantuarienses sint quieti de Telonio & Lastagio per totam Angliam & per portus maris, & de Escewinga*. *Ostensio* dicitur in Legibus Ethelredi Regis. Vide in hac voce.

¶ SCAVER, ψωρὸς, in Gloss. Lat. Græc. pro Scaber, scabinolus. Vide *Scabidus*.

¶ SCAVERE, *Fricare*; *Scavet*, ψώχει, in iisdem Gloss. Affrictu detergere, in Charta Consulum Tolos. an. 1192. inter Consuetud. ejusdem urbis MSS. ex Bibl. D. *de Crozas*: *Et ipsum pratum & gravaria erant publica causa ingrediendi & exeundi & stacandi naves ... & Scavendi, & lavandi, & candidandi*.

¶ SCAVEZZARE, SCAVIZARE, Italis, Rumpere, frangere, Gall. *Rompre*, *casser*: dicitur etiam de via quæ interscinditur. Castellus in Chron. Bergom. apud Murat. to. 16. col. 945. *In quo aguayta Venturinus filius Deboli de Sedrina Scavezzavit unam tibiam*. Ibidem col. 968. *Et similiter invenerunt uxorem Morani de Vestraria, quam in capite vulneraverunt, & Scavezzaverunt unum brachium*. Statuta Mutin. rubr. 23. fol. 4. *Si qua universitas, vicinantia, aut singularis persona, aut locus religiosus, aut aliqua contracta viam Scavezzaverit, pontem octo brachiorum ibi incontinenti facere teneatur*. Statuta Placent. l. 5. fol. 59. *Omnes qui ducunt, vel ducent aquas per rivos macinatores qui Scavizant vel Scavizabunt stratam romeam, &c.*

¶ SCAVIA, ψώρα, in Gloss. Lat. Gr. Scabies. Vide supra *Scabea*.

SCAVILLUM, *Præda*, Johan. de Janua.

¶ SCAVINI, SCAVIONES. Vide *Scabini*.

¶ SCAVIZARE. Vide *Scavezzare*.

¶ SCAUBUM. Vide infra *Sceurum*.

¶ SCAZ, Pretium. Vide *Scatz*.

¶ SCAZO, Thesaurus, Germania *Schatz*, in Quæst. vett. Jurisperit. ad Leg. Langobard. apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 164. *Si homo invenerit Scazo in terra aliena, medietatem habeat qui invenit, & medietatem cujus terra est*. Vide *Scatz*.

¶ SCAZUDIA, Præstatio annua, *Eschet* dicitur in Barensi tractu. Vetus Charta dominii *de Verecourt*: *Tous les sujets resident à Verecourt doivent au jour de S. Remy de chaque année les Eschets en grain & en argent. Scavoir chaque feu deux penauts bled, autant avoine, & encore un bichet d'avoine des rentes pour l'affouage des grands bois, & les veuves à moitiè, & ceux qui font charrue entiere, & doivent pour teel la quatre penauts. Les demies charrues deux penauts, & les quarts de charrue un penaut, & pour l'Eschet en argent, le menage faisant feu doit cinq blancs, & pour les charrues dix blancs, les demies charrues & quart à l'equipolent*. Statuta Eccl. Glandat. an. 1327. ex Regest. 74. vol. 11. Peirescii: *Dominus Præpositus ... habet jurisdictionem in hominibus brevis Præpositura & ab ipsis servitium recipit & alias Scazudias & alia jura in eis & in eorum bonis quæ tenentur sub ipsa Præpositura*.

SCEATTA, SCÆTTA, Nummi genus apud Anglo-Saxon. sceatte, [à Saxon. sceat, pars, symbolum, nummus, pecunia.] Leges Æthelstani Regis c. 7. *Regis simplum Weregeldum in Merciorum lege, hoc est 30. millia Sceatta, hoc est totaliter 120. libræ: sed pro regni amendatione in cenegildo ipsam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipsius terræ populus*. Apud Lambardum *Scata* legitur: scætta in Legibus Æthelberti. Consule Gloss. Saxonicum Somneri in hac voce.

SCEBRUM. Vide *Secrum*.

¶ SCEDA, pro Scheda, pagina, in antiquo Missali Eccl. S. Saturnini Tolos.

Aurea purpureis pinguntur grammata Scedis.

¶ SCEDINGI, Saxoniæ populi prope Bremam. Chron. Corn. *Zanifliet* ad ann. 1230 *Archiepiscopus Bremensis insolentiam Scedingorum sibi rebellium repressurus, &c.*

¶ SCEDULA, Tabula. Miracula S. Urbani Mart. to. 6. Maii p. 19. *Dum carpentarii conducti materiam de silva collectam ibi caderent, ut circum statuas trabibus & Scedulis clausuram competentem locarent*.

¶ SCEDULUS, pro Sedulus in Agnelli lib. Pontif. apud Murator. to. 1. p. 182.

SCEFFILUM, Mensuræ annonariæ species: Germ. *Scheffel*. Lex Saxonum tit. 18. *Secalis Sceffila 30. ordei 40. aveæ 60.* Vide *Scapha*, *Schapilus*, *Sceppa*.

¶ SCEFUALIS. Charta an. 1231. in Tabul. S. Victoris Massil. *Dono omnes possessiones, ... aut alia servitia pecuniaria, sive sint bladi, vel pecunia, sive sit servitium Scefuale bladi, vel gallinarum*. An *Scazuale*? Vide *Scazudiæ*.

SCEITHMANNUS, vox ex Saxon. sciþman, vel scægþman, vel scæphman, pirata; à scæpha, fur, latro. Pactum Ethelredi Regis Angl. cum Analavo, &c. c. 9. *Si dicatur in compatriota, quod furtum fecerit, vel hominem occiderit, & hoc dicat Sceithmannus, vel unus Landmannus, tunc non sit aliqua negatione dignus*.

SCELERATOR, Sceleratus, in Formula 32. ex Andegavensibus.

¶ SCELERATUS. Vide *Scelerosus*.

SCELERITAS. Gloss. Græco-Lat. Ἀνομία, *Scelus, scelerìtas, iniquitas*. Occurrit in Leg. 3. D. de Bonis cor qui ante sen. mor.

SCELEROSUS, pro Sceleratus: vox Lucilio usurpata apud Nonium. Uguttio: *Sceleratus, in quo fit scelus: scelestus, per quem fit, Scelerosus, qui facit, & est Scelerosus plus quam sceleratus*. Donato, dicitur *auctor sceleris*. Utuntur S. Eulogius l. 1. Memor. Sanct. & l. 3. c. 12. & in Apologet. Baldricus l. 1. Chronic. Camerac. c. 94. Vita S. Aldrici Episcopi Senonensis c. 25. Synodus Lateran. an. 649. Gregorius VII. l. 8. Epist. 13. &c. Occurrit etiam in Cod. Theod. non semel.

☞ Vocis *Sceleratus* notionem quam ex Ugutione exhibet Cangius, egregie illustrat Epitaphium relatum à Velsero in Epist. 82. *Filiis suis infelicissimus, qui ætate sua non suae fruniti, fecit mater Scelerata, &c.* Quam vocem usurpat ob scelus in se perpetratum in morte liberorum.

SCELESTIS, pro Scelestus, apud Steph. Eddium in Vita S. Wilfridi c. 26. *Pretium utique Sceleste, &c.*

¶ SCELETUS, Σκελετὸς, in Gloss. Lat. Gr. Larva nudis ossibus coherens, nostris *Squelete*. Apuleius in Apolog. *Et cum sit Sceletus forma turpe & horribile, &c.* Infra: *Hiccine est Sceletus? haeccine est larva?*

¶ SCELIO, Schefferο, Prædo. Petron. Fragment. Trag. cap. 50. *Annibal homo vafer, & magnus Scelio*. Reinesius legit *Scelero*.

¶ SCELO, *Emissarius*, in Gloss. Mons. Gloss. Leg. Alem.

Alem. c. 69. *Emissarium, i. e. equum, qui præst armentis equorum.* v. in Scela.

1. SCEMA, pro *Schema*, Forma, species, ornatus, vestitus, habitus, quomodo σχῆμα Græci usurpant. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scema, une figure de grammaire, aournement.*] Alexander Iatrosophista l. 3. Passionum de Freneticis: *Neque in lecto Scemata jacendi appetuat.* Dudo de Moribus Normann. p. 60. *Ecclesiarum mirificarum columna fulgens, quas pater olim Scemate pulchro ædificavit.* [Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 171. *Ipsa competenti volo reparetur Scemate, ipsa decenti tractetur honore, &c.*]

¶ SCHEMMA, Ornatus, vestitus. Agnellus lib. Pontif. in Vita S. Johann. apud Murat. to. 2. p. 65. col. 2. *Alia vero die valde diluculo processit Beatissimus quasi ad solempnia Missarum, indutusque Schemmata angelica cum sacerdotibus & clericis, &c.*

SCEMA, vel SCHEMA, propriè usurpatur pro habitu monachico. Hugo Flaviniac. p. 265. *De qua monachicum Scema susceperat.* Ordericus Vital. l. 5. p. 577. *Albereda Scema religionis suscepit.* Infra p. 581. *Monachile Scema suscepit.* Adde p. 460. 591. 711. Vetus Epitaphium:

Post senium fessus, jacens iste funere pressus,
Geldaine pater monachili Schemate frater.

Tabularium Ausciense apud Marcam l. 4. Hist. Beneharn. c. 7. *Liberari laborans, monasticum Scema assumere voluit.* Petrus Diac. de Viris illustrib. Casin. c. 8. *Monasticumque Schema suscipiens, &c.* Ita Ingulfus p. 873. 879. *Monachicum Schema*, pro quo *Stemma* perperam habet p. 867. [Vita S. Joannis Abbat. Pullan. to. 4. Jun. p. 54. *Ut ad opera manuum fratres pro scapulare Schema haberent.*] Usurparunt perinde vocem σχῆμα Græci Scriptores hac notione. Vita S. Euphrosynæ Virg. τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδύσασθαι σχῆμα. Sic τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, in Vita S. Nili junioris p. 5. τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα, p. 8. ἀγγελικὸν σχῆμα, p. 16. [Adde Theosterictum in Vita S. Nicetæ n. 19.] Observat Goarus ad Euchôlog. Græcor. pag. 489. σχῆμα in universum habitum monachicum significare, ut τὸ μικρὸν σχῆμα, τὸ μέγα σχῆμα: præterea apud Græcos Monachos esse quosdam, quos μικροσχήμους, & μεγαλοσχήμους, vocant, de quibus agit hoc loco vir doctissimus, [ut & Vita Lucæ junioris p. 973.]

SCEMARI, Ornatu suo oblectari. Regula Magistri c. 81. *Si quis autem frater in specie sua sibi visus fuerit Scemari, vel suis gravisci, mox à Præpositis suis ei tollatur, &c.* Arnobius in Psalm. 106. *Ergo bona saturavit bonis pœnitentem, non in Scematibus mundi, non in publico gloriantem; sed sedentem in tenebris, &c.*

ASCEMARE. S. Columbanus instr. 1. de Christo: *Quis naturam Ascematus est, qui eam ex nihilo creavit*, i. e. induit, ea se quasi ornavit.

2. SCEMA, Figura rhetorica. Gloss. Ælfrici: *Volubile Scema; Scema locutionis.* Fragmenta Petronii p. 22. *In Curia autem, quomodo singulos vel pilabat, tractabat, nec Scemas loquebatur.*

3. SCEMA. Egbertus Eboracensis Archiep. in Excerpt. c. 138. *Scemata dicuntur ramusculi in genere, cum gradus cognationum partiuntur, & puta ille filius, ille pater, ille avus, ille agnatus, quorum figura in Scematibus appareat.* Hausit ex Isidoro l. 9. Orig. c. 6. apud quem *Stemmata* scribitur, quomodo usurpat Plinius lib. 35. c. 2.

¶ 4. SCEMA, *Inductio, repræsentatio*, in Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MS. p. 35. ex Papiniano Scholiaste ad l. 3. Thebaid. *Dices nunquam tantum Scema infelicitatis accidisse Thebanis.*

¶ 5. SCEMA, Eidem Barthio ibid. p. 22. ex Histor. Palæst. l. 4. c. 18. est Vaticinii genus recentioribus Græcis familiare, quod numeris atque calculis putas fieri: *Novissime vero congregati omnes majores natu qui Constantinopoli erant, timentes ne sua privarentur patria; reperierunt in suis consiliis atque operosis Scematibus quod nostrorum Duces, Comites seu omnes majores, Imperatori sacramentum fideliter facere deberent.*

¶ 6. SCEMA, Arenatum, intrita, signinum, Gall. *Ciment*: unde *Scemata* dicuntur ædificia ex ea constructa. Elmhamus in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii c. 54. p. 135. *Et dum importunis machinis, & fossuris continuis, Scemata firmissima cogerentur cedere, &c.* Rursum c. 95. p. 276. *Alius vero partes horrendæ profunditatis fossatis utrimque muris validissimis, bituminoso Scemate glutinatis, lateratæ, &c.*

SCEMATIO, Membri mutilatio, Itali etiamnum *Scemare* dicunt, pro *Mancare, diminuire, da Semis, Latino, il quale non solamente la metà, ma ancora significa diminuatione*, inquit Acarisius. Vide Ferrarium. Lex Longobard. l. 2. tit. 55. §. 17. *Si vero ipsa mulier in hac illicita causa* (stupro) *consentiens fuerit, habeat potestatem ejus maritus in eam vindictam dare, sive in disciplina, sive in venditione voluerit: vero tamen non occidatur, nec ei Scematio corporis fiat*, Infra: *Et ipse in eum faciat vindictam in disciplina vel venditione; nam non in occisione, aut Scematione corporis.* Ubi *scematio*, pro *sematio* scribitur; vox enim orta à *Semus*, de qua infra.

SCEMATIZARE. Alexand. Iatrosophista l. 2. Passion. *Neque enim fiunt supradicta symptomata, sed secundum directionem ipsam adhuc videtur Conscematizare in masculis flegmon, extrinsecus manifestius subjacet.* Ubi Glossæ MSS. *Conscematizare, i. figuram ostendere: scema enim est figura per directionem.* [V. infra *Schematizare se.*]

¶ SCEMUS, pro *Semus*. Vide *Semus*.

SCENA, *Σκηνή*, Porticus [Papias: *Scena, est camera, quæ obumbrat locum in theatro. Item arborum in se cohærentium quasi concamerata densatio.* Vide Cassiod. l. 4. Var. Epist. ult. [S. Rembertus in Vita S. Anscharii sæc. 4. Bened. p. 2. pag. 91. *Quadam namque vice ipse in quodam se lebus placita, Scena in campo ad colloquium parata, &c.* Infra: *Etiam folia ramorum de umbraculo ibi facto super ipsos decidentia, &c.*] Gerardus Presbyterio Vita S. Udalrici Episc. August. c. 2. *Recessit ab eo & in Scena, quæ ante cubiculum ejus est sita, consedit. &c.* Idem c. 4. *Expleta autem Missa, clerum iterum congregatum in Scena juxta eandem Ecclesiam sitam, solennissimis vestibus indutum accessit, &c.* [V. *Scava.*]

¶ SCENAGA. Vide infra *Sceneca*.

¶ SCENATORIUS inter officiarios Abbatis S. Claudii recensetur in Statutis ejusdem Monasterii pag. 56. *Item, Scenatorio domini Abbatis duo quartalia frumenti.*

¶ SCENDATUM, pro *Sendatum*, in Clement. de statu Monach. c. 1. ubi Glossa: *Scendatum omne sericum comprehendit.* Vide *Cendalum*.

SCENECA, SCENACA. Anastasius in S. Silvestro PP. p. 18. *Omnia Sceneca deserta, vel domos intra urbem Albanensi sanctæ Ecclesiæ donum obtulit Augustus.* Codex Thuanæus habet *Scenaca*, alii *Senica*, sed videtur legendum *Scenica*, ex Græco, ni fallor, σκηνικά, id est, loca lusibus publicis addicta, ut sunt Circi, Theatra, & ejusmodi.

¶ SCENIFACTOR. Vide *Scenofacere*.

¶ SCENIX, pro Chœnix, in Charta ann. 1469. to. 8. Spicil. Acher. p. 339. *Siquidem inter ænigmata Pythagoræ sapienter dicitur, super Scenicem non sedendum.* Notum est hujusce Philosophi dictum, *Chœnici ne insideas.*

¶ SCENKE, Pincerna, hodie *Schenke*. in Fragm. de Bell. Hisp. v. 3181. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide *Scancio*.

¶ SCE-

¶ SCENOBATA, Histrio, à Gr. σκηνοβάτης. Mirac. S. Johannis Goalberti to. 3. Jul. p. 434. *Pluro dixit & egit inepte & insulse, & quod levitatis potissimum est, Scenobatæ officia ridicula ludosque ambitiosos ore, oculis, manibus efficere, &c.*

SCENOFACERE, *facere funes*, ex Gr. σχοῖνος, funis, vox ibrida. *Unde Scenofactor, funium factor, & ars scenofactoria: Unde in Actibus Apostolorum c. 18. v. 3. legitur de Paulo, quod erat scenofactoriæ artis.* Ita Ugutio: at aliter Græca versio habet: ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Ubi Erasmus: *Erat autem ars illorum texere tabernacula.* Ita etiam legit Arator l. a. Hist. Evang.

> ..... *Cujus se Paulus amico*
> *Consulit hospitio, sociam dignatus adire*
> *Artis amore domum, nam Scenifactor uterque*
> *Pollebant operis studiis, & dogmate Legis,*

Et infra:

> *Nec vocat ars Pauli socio celebrata sub ipso*
> *Secreti virtute boni: tentoria quippe*
> *Fortia mobilibus fabricabat in aggere tectis.*

Ita editio Aldina an. 1502. nam aliæ *Scenæfactor* præferunt. [Vide Lexic. Martinii.]

¶ SCENOFACTORIA ARS, Acu scilicet pingendi Agnellus lib. Pontif. apud Murat. to. 2. p. 57. *Istius (Petri) temporibus Galla Placida Augusta multa dona in Ecclesia Ravenna obtulit, & lucernam cum cereis, ... una cum sua effigie Scenofactoriæ artis factam.*

¶ SCENOPEDÆ, Gentis fabulosæ nomen. Odo de Varia fortuna Ernesti apud Martenium to. 3. Anecd. col. 360.

> *Gens fuit adjuncto repsens in littore, bello*
> *Aspera, Scenopedas veteres dixere feniles ...*
> *Octeno pedibus digitos habet, & venientem*
> *Expellens auram, plantis sua membra supernis*
> *Involvit, nulleque pedes vestitur eluta.*

¶ SCEPHONANNES, *Institores*. Glossar. Monf. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCEPHONES, Scabini, ni fallor: *Scepeno* enim judex est, & *Schepen*, vel *Scheffen*, Scabinus, ut in hac voce observavimus. Charta Ludovici III. Landgr. Turing. an. 1174. apud Schannat. Vindem. litter. p. 117. *Cujus rei actio & texatio non solum coram mea ipsius præsentia, mihique astipulanti, non tam liberorum quam ministerialium clarissimorum Baronum, verum etiam inter Scephones promulgata & confirmata est.*

SCEPPA, Mensura salis, [unius scilicet cochlearis.] Monasticum Anglic. tom. 2. p. 824. *Et quinque Sceppas salis per annum de salinis meis de Wstrotun per traditionem meam & hæredum meorum ad Vincula S. Petri in autumno.* Occurrit ibi pluries. [Miracula S. Etheldredæ tom 4. Jun. p. 573. *Duas hidos & dimidiam & novem acras cum Ecclesia una, per annum firmam & septem Sceppas tenebat.*] Vide *Escheppa*, *Scapha*, *Scapilus*, *Sceffilum*.

SCEPTOR, *Notarius*: *unde Sceptarius*, & *Sceptorio*, *Cisterna*, Ugutioni, pro *exceptor*, & *exceptoria*.

SCEPTORIÆ, *Cisternæ*, *receptariæ*, in Glossis Isid. & Pithœi, Λάκκοι, Græcis. [Vide *Exceptoria*.]

SCEPTRATUS, Sceptro donatus. Saxo Grammaticus l. 14. *De Sceptrato cucullatus evasit*. Joan. Altivillensis in Architrenio l. 3. c. 17.

> *Absis ut hæc lateat Sceptratos gloria, &c.*

¶ SCEPTRIFER, Qui Sceptrum seu virgam præfert, apparitor, *bedellus*, nostris *Porteverge*, *bedeau*. Conc. Mexican. an. 1585. inter Hispan. tom 4. pag. 391. *Decanus & capitulum & omnes clerici qui ad hoc congregari potuerint, suis mulis sedentes, præcedente ejusdem capituli Sceptrifera, sceptrumque suum manu gerente ... extra civitatem ad medium leucam, vel eo minus ad præsidentis arbitrium progrediontur.*

¶ SCEPTRIGERARE, Imperare. S. Geraldus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 346. *Inter primos palatii ætate & sapientia cœpit florere, & primus haberi sub ipso* (Carolo) *Sceptrigerante*. Paulo supra eodem sensu *agere in sceptris* dixit.

¶ SCEPTRINUS. Vide mox in *Sceptrum*.

SCEPTRUM, pro *virga*, aut *flagrum*. Althelmus de Laud. Virg. c. 25.

> ....*Sceptrorum flagra beatus*
> *Ictibus argutis martyr non sensit acerba.*

Alibi:

> *Flammeus aspectu, niveæ candore coruscus,*
> *Sceptrinum vimen dextra gestabat in alma.*

Idem de Virgin. *Sceptrina virgæ, quæ prius nodosa duritia rigebant, pluma molliores, & papyro effecta sunt leviores.*

¶ SCEPTRUM, Auctoritas ipsa, cujus sceptrum insigne est. Præceptum Henrici Imper. ann. 1023. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 143. *Nostra imperiali auctoritate omnia concedimus ac roboramus... Insuper etiam speciali Sceptro sancimus, &c.* Occurrit etiam ad significandum Abbatis regimen in Gestis Abbat. Lobiens. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 638. *Qui* (Johannes) *cum Scepta gestasset, &c.* Ubi leg. *Sceptra*.

¶ SCEPTRUM CRUCIFIXI, Baculus, ni fallor, peregrinantium Hierosolymam. Memorabilia Humberti Pilati tom. 2. Histor. Dalph p. 623. col. 2. *Die festo Corporis Christi accepit crucem à dom. Papa & vexillum & arma & Sceptrum Crucifixi & Ecclesiæ, quod una cum suo fecit portare per totam villam ante fr usque ad suam domum.* Vide in *Burdones*.

¶ SCEPTRUM, Baculus Cantoris, in Conc. Hispan. to. 4 p. 135. *Nulli præter rectorem vel vicarium liceat se excusare à cappa & à Sceptro suo ordine tenendo.* Rursum p. 175. *Canonicus cui committitur cappa cum Sceptro in choro teneatur illam recipere & in choro assistere.*

☞ *Sceptrum* à baculo aliud fuisse pluribus probat doctiss. Cangius in voce *Baculus* col. 922. Quonam vero tempore Sceptrum in sigillis regiis inductum fuerit, videsis apud Mabillon. Diplom. l. 2. c. 17. n. 3

¶ SCEPTUM, pro *Sceptrum*. Vide supra.

¶ SCESCLA, *Sextula*, Sexta pars, apud Rabanum lib. de Computo, to. 1. Miscell. Baluz. p. 13.

¶ SCESUS, pro Cæsus. Locus est in *Stoc*.

SCETA. Vita S. Comgalli Abbatis Benchorensi num. 54. *Ductus est ad S. Fiachra, ut baptizaret eum; aperiensque jam S. Fiachra Scetam suam ad ducendum, inde librum baptismi, brachium S. Comgalli in aere sursum avolavit.* Ubi hæc vox pro *armario* videtur usurpari.

¶ SCETRA qoid sit docet Guaguinus in Epist. ad Fr. *Ferrebeus* an. 1468. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1839. *Nam plebes atque humillimus quisque divitis cujusdam familiaritatem plurimum expertus, cui meliori parte ætatis obnoxius tenuis victu atque vestitu contentus inops tandem egensque moritur: quippe cui solum superest Scetra, hoc est, scutum ex corio factum, ensis, pugio, &c.*

SCEUOPHYLAX, Sacrorum Ecclesiæ vasorum custos, σκευοφύλαξ, de qua in Ecclesia Græcanica dignitate, multa Gretserus & Goarus ad Codinum de Officiis, & Meursius in Gloss. Occurrit non semel in Hist. Miscella VII. Synod. act. 4. Θεόδωρος διάκονος καὶ σκευοφύλαξ τῶν ἐκεῖ πατριαρχικῶν. Guillelmus Bibl. in Hadriano II. PP. *Ibi à Paulo librorum custode, Joseph vasorum custode, simulque Basilio Sacellario Ecclesiasticis indutis vestibus salutati.* [Vide Gloss. med. Græcit.]

SCEUOPHYLACIUM, σκευοφυλάκιον, *vasorum custodiarium* vertit Anastasius in Hist. Ecclesiastica pag. 33. Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ n. 89.

SCEURUM, ex Germanico *Schewre*, vel *Scheur*, Horreum, granarium, penaria cella, reconditorium. Ingulfus in Hist. p. 862. *Cæpit largitate domino bonis omnibus abundare, et tam in thesauris ac Sceuris postmodum duplicia reddebantur.* Quædam editiones habent *fcevris*. Anastasius in Sergio PP. p. 61. de Actis Concilii: *Missis in locellum, quod Sceurum chartula vocitatur.* Alii codd. *Hæc itaque missa in locello, quod Scheure carnale vocitatur.* Alii, *Scebro carnali*, pro *Scebro cartali*, i. Cartophilacio. [Vide Gloss. med. Græcit. v. σκεῦρον, & Combefisium ad S. Maximum to. 1. p. 699.]

¶ SCHACHTA, Fovea profundissima, à German. *Schacht*, puteus rei metallicæ, ex Franc. Junio in Willer. p. 218. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 151. *Quas montani Teutonici Bohemorum & præsertim veritatis Christi diligentium crudeles persecutores ac inimici, variis blasphemiis & diversis pœnarum afficiendo generibus, ad foveas profundissimas seu Schachtas, nocturnis præsertim temporibus inhumaniter jactabant.*

¶ SCHACI, de pecunia dici videtur in Testamento Ermengaudi Comit. Urgell. an. 1010. Append. Marcæ Hispan. col. 974. *Et ad sancti Ægidii cœnobio ipsos meo Schacos (dono) ad ipso opere de Ecclesia.* Vide *Scatz*.

SCHACIA, Schaciare, pro *Chacia*, venatio; *Chaciare*, venari, to. 2. Monastici Anglic. p. 102. Vide *Caciare*.

SCHACUS, Latrocinium. Vide *Scach*.

¶ SCÆPERHUND, Canis pastoralis, qui oves custodit, Germ. *Schaferhund*, cujus mentio est in Notis Eccardi ad Leg. Salic. tit. 6. nu. 5. ubi pro *Sive theoprano* legendum putat *Scheoptbuano*.

¶ SCHAFA, Schaffa, pro Scapha, navicula, in Breviario Hist. Pisanæ apud Murat. to. 6. col. 171. & in Itiner. Hierosol. Bernardi de *Breydenbach* p. 234.

¶ SCHALCUS, Latrocinium. Vide *Scach*.

¶ SCHALLA, Scala, in Correct. Statut. Cadubrii c. 43. *In omni regula Cadubrii fiant de bonis communis Cadubrii Schallæ duæ & quatuor ungeri, & in plebe quatuor Schallæ & ungeri quatuor, ut occurrente casu ignis melior possit fieri deffensio.*

¶ SCHALVATUS. *Arbor Schalvata*, unde rami abscissi sunt, Gall. *Ebranché*. Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod camparii tercerii vici teneantur emendare omnes arbores incisas, vel Schalvatas*, &c. Vide *Scalvare*.

¶ SCHAMBIUM, pro *Cambium*, permutatio, in Charta an. 1154. Append. Marcæ Hispan. col. 1316.

¶ SCHANCERIA, Navigii species. Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 22. *Docti sunt etiam valde tam in aqua quam in terra pugnare; facientes, cum necesse fuerit, ... naves acutas cursuque veloces, quas Schancerias vocant ad pugnandum in aqua.*

¶ SCHAPHA, pro Scapha, apud Gualter. Hemingford. in Edwardo III Reg. Angl. p. 320.

¶ SCHAPHEN, Moneta argentea in provinciis Belgii & Leodii, Cataphractus eques, Danis *Skerv*, ex Stephani Nomenclat. Danic. p. 255. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHAPMANSUS, pro *Capmansus*, *Caputmansi*, Domus præcipua, quæ pertinet ad primogenitum. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1165. apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Bened. Lemovic. MSS. p. 721. *Unam bordariam, mansum & Schapmansum de Melet, & vineas*, &c. Vide in Caput 3. col. 292.

¶ SCHARA, ut *Scara* 1. Vide ibi.

¶ SCHARESCELLUS, Scharestellus. Vide *Scarafellus*.

¶ SCHARIGE. Ita vocabant suos sacerdotes Germani, qui pœnas adulteris & aliis facinorosis infligebant. Chron. Jul. capit. 16 fol. 33. Reinesi Vocab. MS. Theot. Hæc Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHARITUS. Vide supra *Scaritus* 2.

¶ SCHARLYATICUS, Coccineus. Joh. Longinus in Vita B. Kinge to 5. Jul. p. 720. *Et in pannorum Scharlyaticum locum, qui apud vos hodie in magna frequentia habentur venales.* Vide *Scarlatum*.

¶ SCHARSYA. Testament. Ludovici Decani S. Petri Moguntin. an. 1306. to. 2. Rer. Moguntin. p. 497. *De utensilibus vero supra positis quædam sunt specialiter excepta. Nam lego meliorem meam Scharsyam ad dorsale S. Crucis in superiori parte Ecclesiæ meæ S. Petri. Item lego meliorem Scharsyam, quam habeo post illam, & duos cussinos de serico, & sex alios cussinos in superficie contextos ... Mechtildi de Confluentia consanguineæ meæ.* Vide *Scarsalis*.

¶ SCHARWERCHE, Opera, *corvata*. Advisamenta in Conc. provinciali Salisburg. porrecta ann. 1456. apud Hansiz. to. 2. Germ. sacræ p. 498. *Item nobiles compellunt ecclesiarum colonos ad labores suos vulgariter Scharwerche, ut in messe, in feno & in fossis.* Germ. *Schar*, aratrum olim, nunc pars est aratri, ferrum scilicet quod illi infixum terram proscindit.

¶ SCHEAWING. Vide supra *Scavagium*.

¶ SCHEDA Testimonialis, Testificatio, testimonium, Gallis *Attestation*. Synodus Limensis ann. 1584. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 180. *Confessarii pœnitentibus dabunt hujusmodi Schedas testimoniales exceptarum confessionum, ut eas ad parochum deferant.*

¶ SCHEDARE, In Schedas referre, exscribere. Narratio contentionis de Cella S. M. in Minione apud Mabill. to. 1. Musei Ital. p. 57. *Quam* (contentionem) *huic operi inseruimus, ex authenticis Schedantes, ob id maxime, ut his auditis deinceps caveatur à rectoribus cœnobii hujus, ne similis proveniat eventus.*

¶ SCHEDIA, à Gr. σχεδία, Festo, *Genus navigii inconditum, id est, trabibus tantum inter se junctis factum*: cui accedit quod Galli *Radeau*, *train* dicimus. Ulpian. leg. 1. §. 6. ff. de exercit. act. *Sive in stagno naviget, sive Schedia sit.* Saxonic. *Scegth*, Danis vet. *Skeid*, est Navis constrata & militaris.

¶ SCHEDIUM, Pars, portio. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbat. & Consules Gimont. *Schedia dictarum terrarum & aliarum bonorum non possint venire in commissum, quousque fuerint perticata.*

¶ SCHEDIUS, Gr. σχέδιος, Extemporalis, subito factus, inelaboratus. Apuleius in Floridis: *Sed ut me omnifariam noveritis: etiam in isto, ut ait Lucilius, Schedio & incondito experimini, an idem sim repentinus, qui præparatus.*

SCHEFFA, Præstationis species apud Germanos: *Jus, quod dicitur die Scheffa*, apud Albertum Argentin. pag. 170.

¶ SCEFFEL, Scaphula, semimodius, ex Goldasto p. 210 apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide in *Scapha* & *Sceffilum*.

¶ SCHEIDINGHE, Divisio, à Teuton. *Sceiden* vel *Scheiden*, secedere. Glossar. Mons. p. 409. *Sceidunga*, *dissidium*. Charta Wylbrandi Archiep. Magdeburg. an. 1236. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 42. *Equidem præfati præpositus & capitulum emerunt in Glouch molendinum cum curie attinente, pomerium etiam adjacens & salictum cum omni utilitate & proventibus ejus, ab ejusdem fundi principio usque deorsum ad locum qui Divisio Lenine, & Scheidinghe vulgariter appellatur.*

¶ SCHELA, ut *Skella*. Vide in hac voce.

¶ SCHELDWITE. Vide *Scyldwita*.

¶ SCHELLHENGST, Equus admissarius, Stadenio,

denio, à *Schelle* seu *Skella*, hoc est tintinnabulo ex collo dependente, ut refert Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Salicæ p. 20.

¶ SCHELM, Kiliano, *Cadaver, animal vivum quidem, sed præ macie cadaverosum, & pestilens lues quadrupedum*. Vocabul. vetus: *Cadaver, Schelm. Schelm, contagium*, apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHELPUS. Decreta Placent. ad calcem Statut. fol. 113. *Qualiaeo ipsa talia bona parofenalia donata seu Schelpa venientibus ab intestato superstitibus usque ad quartum gradum, gradu secundum jura civilia deputata, revertantur*.

¶ SCHEMA, SCHEMMA. Vide in *Scema* 1.

¶ SCHEMATICI, Hæretici, iidem S. Johan. Damasceno lib. de Hær. qui supra *Jacobitæ*. Vide in hac voce & Bohem. Hist. Eccl. p. 872.

¶ SCHEMATIZARE SE, Formam & speciem mutare, *Se transformer*; à *Schema*, forma, species, Græcis σχῆμα. Vide *Scema* 1. Acta SS. Cypriani & Justinæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1633. *Dæmonem fornicationis præcepit Schematizare se in speciem virginis Justinæ, & venito ad me quasi rogans & dicens: non sufferens nimium amorem quem habeo ad te, ecce veni. Sed nihil potuit hic dæmon facere, qui se convertit in speciem ejus*. Vide *Scematizare*.

¶ SCHEMATIZARE, *Figurate, umbratice loqui*, in vet. Glossar. apud Vossium l. 4. de Vit. Serm. c. 24.

¶ SCHENA. Vide infra *Schina*.

¶ SCHEPPELSCHAT, Exactionis genus. Berntenii Chron. Marienrod. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 466. *Item* (coactus est Jodocus abbas dare) *Scheppelschat per multos annos annuatim circa vel ultra ducentos florenos*.

¶ SCHERA. Vide *Scara* 3.

SCHERE. Arnoldus Lubec. l. 2. cap. 4. *Dux & sui prospere navigabant per aliquot dies, & inciderunt periculum, quod vulgariter Schere dicitur, quia ibi scopuli immanissimi ad instar montium prominentes, difficillimum illic transitum fecerunt*. [Vide *Schereia*.]

¶ SCHERFF, Nummulus, decem constituunt cruciatum, i. *Kreuzer*. Ita Schilter. in Gloss. Teuton. ex Matthes. Bergpost. p. 811.

¶ SCHERIA, Portus, seu locus in quo naves tutæ sunt. Lanfranci Pignoli Annal. Genuens. ad ann. 1266. apud Murat. to. 6. col. 540. *Quibus* (navibus) *visis à dicto admirato, se cum suis galeis in Scheria recollegit, & discooperiens inimicos qui manu armata versus ipsum in quantum poterant, veniebant*, &c. Vide *Schere*.

SCHERIO. Vide *Scario* 1.

¶ SCHERN, Frisiis veteribus. Fimus, Anglo-Sax. *Scern*. Hæc Schilter. in Gloss. Teuton. ex Franc. Junio in Willerm. p. 220.

¶ SCHESALIS, pro *Chasalis*, ut videtur, Casa, vel tenementum. Vide *Casale* & *Casamentum* 1. Charta apud Stephanot. to. 2. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. p. 286. *Et dedit quandam Schesalam & in novembord. de Cluson, in unaquaque* 4. d.

¶ SCHETZE. Vide supra *Scadus*.

¶ SCHEURUM, ut *Sceurum*. Vide ibi.

¶ SCHIASIS. Vide *Sciasis* in *Scia*.

¶ SCHIENCHERIA, Armorum species, qua dorsum, Italis *Schiena*, munitur. Statuta Vercell. l. 3. fol. 107. v. *Defensibilia autem* (arma) *intelligantur coracia, panceria, cervelleria, ... Schiencherie & his similia*. Vide *Schina*.

¶ SCHIETAS, vox Italica, simplex, uniusmodi, Gall. *Uni*. Statuta Placent. l. 6. fol. 80. verso: *Item provisum est quod sartores de drapis non possint accipere de taliando & cusendo infrascripta ultra suprascriptas quantitates, videlicet de aliquo gonello drappi integri sive Schiete*, &c.

SCHIFATUS. Vide *Syphati*.

¶ SCHIFFA, Munimenti genus, f. specula, Gall. *Guerite*. Charta an. 1341. to. 2. Hist. Dalph. pag. 429. col. 1. *Item, quod muri, chaffallia, Schiffæ, mutta & alia omnia facta & constructa ad resistendum dicto dom. Dalphino ... tollantur omnino*.

SCHILLA. Vide *Skella*.

¶ SCHILLINGUS, Monetæ species, vulgo *Schelin*, cujus usus præsertim obtinet in Alemannia, Anglia & Hollandia, licet ubique non ejusdem pretii. Charta ann. 1378. apud Schlegel. de Nummis Salfeld. &c. edit. 1697. *Anniversarium pro 48. Schillingis annualorum Provincialium*. Charta ann. 1359. inter Probat. Histor. Alsat. pag. 55. *Item vingt deux Schillings & six pfenings de Strasbourg de rentes des maisons da Werde*. Vide *Skillingus*.

SCHILPOR. Vide *Schitones*.

¶ SCHINA, SCHINALE, Spina dorsi, dorsum, Gall. *Echine*, Ital. *Schiena*. Acta S. Vitaliani Episcopi to. 4. Jul. p. 171. *Item septem vertebræ dorsi tam integra quam fracta. Item tria frusta vertebrarum Schinæ*. Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 382. *Alexander ... guttosus in Schinali & in Schina, non poterat se curvare ante vel retro*. Statuta Saluciar. collat. 5. cap. 146. *Statutum est quod quilibet caligarius ... teneatur & debeat facere seu ponere eisdem subtularibus soleas de Schina corii grossi*.

¶ SCHENA, Eadem notione. Miracula B. Gregorii Verucul. to. 1. Maii p. 539. *Ex quo præ infirmitatis longitudine tantum pellem & ossa retinet, interiora locum ventris non occupant, & ventrem cum Schena annexum habet, ita quod cadaver & mumiam diceres*. Hinc

¶ SCHENA, Onus hominis, quantum dorso ferre potest. Statuta Mont. Regal. fol. 316. *Et ab inde infra pro qualibet Schena sol. den. sex. Item pro somata grossa*, &c.

¶ SCHINATA, Piscis genus, f. Perca, Gallis *Perche*, Italis *Schinale*, quod quibusdam asellum sonat, Gall. *Merlus*. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Pisces salati, videlicet lucii, tencha, Schinatæ solvant pro qualibet rubo lib. 6.*

SCHINDERLING, Viliculæ monetæ species, in jure Hungarico. Sambucus. [Vide *Schillingus*.]

¶ SCHINDULA, pro Scindula, Gallice *Bardeau*. Chron. Mellicense p. 476. col. 2. *Et fuerunt illæ novissimæ Schindulæ quasi 400. iliceæ seu quercinæ de vasis veteribus vinorum, aliis Schindulis deficientibus*.

¶ SCHINUS, Arboris species, vulgo lentiscus, cujus mentio est Daniel. c. 13. 54.

SCHIPPA, Nauta, qui navem, quam Angli *Schip*, vocant, remis impellit: *Shipman*, vulgo iisdem. Ordericus. Vitalis l. 12. p. 868. *Tandem navigandi signum dedit. Porro Schippæ remos haud segniter arripuerunt, & alia læti, quia quod eis ante oculos penderet, nesciebant, armamenta coaptaverunt, navemque cum impetu magno per pontum currere fecerunt*. Le Roman *de Rou* MS.

Nefs & Esquiex appareillee,
Veles estendre, & males drecies.

[*Eschuis*, ibidem:

Pain aportent & char, poisson salé & freis
Par la terre à charai, par la mer o Eschois.]

SCHIPPESHERE. Willel. Thorn. an. 1364. de servitio, quod homines 5. portuum debent ad Norborne: *Et debent pro qualibet Swollinga 24. d. per annum pro Schippeshere, timberlode, & bordlode, vel cariare extra Waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum*. Occurrunt eadem verba paulo infra: ubi Som-

nerus

nerus *Schippesbere*, ovium tonsuram exponit, ex Sax. sceap, Anglis *Sheep*, ovis: & scearan, Anglis *Sheere*, tondere.

SCHIRA. Vide *Schyra*.

¶ SCHIREWYTE, Præstatio quæ quotannis ad *Schiram* exsolvebatur. Vide *Scyra*. Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 573. *Et in solutis pro quadam pensione vocata Schirewyte annuatim 4. sol.*

SCHIRMANNUS, Lambardo, Senator, Saxonic. scirman, ex scire, *Satrapia*, regio, pagus, & man, homo. Leges Inæ Regis West-Saxin. c. 9. *Si quis sibi rectum roget coram aliquo Schirmanno, vel alio judice, & habere non possit, &c.* Vide *Scyra*.

¶ SCIRMAN quid sit docet Testament. Ælfegi apud Hickesium Dissert. p. 59. *Per testimonium Vulsii presbyteri, qui tum vocatus est Scirman, id est Judex Comitatus.* Infra: *Ipsum vero juramentum Archiepiscopi accepit Vulsi Sciremann, id est Judex provinciæ, ad opus Regis.*

SCHISMA, SCHISMATICUS. Gloss. Ms. Regium cod. 1197. *Schisma, scissura animarum. Schismaticus, qui abscissus est à Deo.* Iso Magister in Glossis: *Distat inter Scismaticum & hæreticum. Scisma, i. scissio: inde Scismaticus, qui à corpore Ecclesiæ aliqua novitate, sicut ille,* (Novatus,) *qui dicebat, hominem semel prolapsum criminali peccato nunquam posse resurgere. Hæreticus namque qui sectam suam colit. Hæresis enim secta, videlicet non credens unum Deum esse Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sicut Arius.* S. Hieron in c. 3. Epist. ad Titum: *Schisma ab Ecclesia separat: hæresis vero perversum dogma habet.* S. August. Homil. 2. super Matth. *Schismaticos non fides diversa facit, sed communionis disrupta societas.* Idem de Fide & Symbolo c. 10. *Hæretici, de Deo falsa sentiendo, ipsam fidem violant, Schismatici autem dissensionibus iniquis à fraterna charitate dissiliunt, quamvis ea credant, quæ credimus.* Idem de Baptismo l. 1. c. 11. *An non est in Schismate odium fraternum? Quis hoc dixerit, cum & origo pertinacia schismatis nulla sit alia, nisi odium fraternum.* Cresconius Grammat. apud eumd. August. l. 2. contra Crescon. c. 12. *Hæresis est diversa sequentium secta: Schisma vero eadem sequentium separatio.* Idem August. c. 7. *Dicitur Schisma esse recens congregationis ex aliqua sententiarum diversitate dissensio, (neque enim & Schisma fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciunt,) hæresis autem Schisma inveteratum.* Faustus Manichæus apud eumdem August. l. 20. contra eumdem c. 3. *Schisma est eadem opinantem atque eodem ritu colentem, quo cæteri, solo congregationis delectari dissidio.* Etherius & Beatus adversus Elipandum Toletan. l. 1. *Schisma à scissura animorum vocatum est. Eodem enim cultu, eodem ritu credit, ut cæteri religiosi, sed solo Congregationis delectatur dissidio, ut cum cæteris communi nullo fulcintur consilio, & totum, quod sibi agere videtur, sanctum in suo corde esse putatur.* Pelagius in Epist. ad Viatorem & Pancratium, de schismaticis: *Non eos diversa sentiendi judicium, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam Sedem temere credentes, pessima divisit opinio.* Vide Optatum l. 1.

SCHISMARCHÆ, in Gestis Innocentii III. PP. pag. 142. schismatum, seu motuum auctores.

¶ SCHISMATIARCHA, Schismatis auctor, princeps. S. Bernardus Epist. 126. *Propter hoc reliquit homo suum illum patrem S. Innocentium (sic enim nominabat) & matrem suam S. Ecclesiam catholicam: & adhæret Schismatiarchæ suo, & sunt duo in vanitate una.*

SCHITONOS, Slavis, Armigar seu *Scutarius Regis*, in veteribus Chartis Dalmaticis apud Joann. Lucium in Hist. Dalmat. p. 96. 99. 100. qui in aliis Crescimiri Regis Croatiæ & Dalmat. an. 1067. *Scutobajulus*

dicitur, apud eumdem p. 77. Idem igitur qui Longobardis *Schilpor*, quæ vox Armigerum perinde sonat, ut auctor est Paulus Warnefridus l. 2. de Gestis Longobard. cap. 28. unde constat utramque a jusdem esse originis, nempe Saxonicæ. Nam scild, scutum sonat, scildenave, scuti minister, *Scilpor*, scuti puer: *Por* quippe Longobardis, est *puer*, famulus. Vide Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis c. 67.

¶ SCHIVINARIUS, Scabinus, *Eschevin*. Charta Wifridi Abbat. Centul. an. 1166. ex Tabular. ejusd. Monaster. *Henricus de vico novo, Hariulfus, Willelmus ... omnes tunc Schivinarii.* Vide *Scabini*.

SCHIZA. Lucifer Calaritanus l. 1. pro S. Athanasio p. 35. *Et constipavit Schizas super altare*, i. collegit ligna, quæ secuerat & sciderat super altare: ex σχίζειν, scindere, σχίζα, lignum sectum, & in particulas discissum. Urbem hac appellatione in Bithynia memorat Anna Comnena in Alexiade p. 57. de qua etiam quædam adnotavimus in Notis ad Willharduinum nu. 350. quod in agro à continenti quodammodo divulso constructa esset.

¶ SCHLAVUS. Vide infra *Sclavus*.

¶ SCHNAPHAN, Schiltero in Gloss. Teuton. Latrunculus, cum quo non est justum bellum. Hinc forte

¶ SCHNAPHAN dicta moneta quædam Bononiansis, vulgo *Iuliers*, quorum octo uncialem conficiunt, quod id genus hominum primum hoc monetæ genus à mercatoribus Italis in confinibus Germaniæ raptum in usum introduxerint.

¶ SCHNEBERGENSIS MONETA, vulgo *Schneberg*, oppidum Misniæ. *Grossorum Schnebergensium*, qui & *grossi Principum* dicuntur, mentio est in Charta an. 1471 apud Schlegel. de Nummis Goth. p. 93.

¶ SCHOCK, vox Germanica, Numerus sexagenarius. Chron. Florentii Episc. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 59. *Centum & octoginta pullos & triginta Schock ovorum, & unumquodque Schock habet sexaginta ova.*

SCHOLÆ. generaliter dicebantur ædificia, ubi convenire solent homines plurimi, aut studendi, aut præstolandi, aut conferendi, aut alterius rei gratia, quod probare conatur Henricus Valesius ad l. 14. Ammiani: ita ut à loco deinde eorum, qui in hisce scholis consistebant, catervæ *Scholæ* appellatæ fuerint: verbi gratia *Scholæ Palatinæ*, seu cohortes variæ ad Palatii & Principis custodiam destinatæ, quæ singulæ in suis *Scholis* excubabant, quarum dignitas varia fuit pro modo stipendiorum, quæ merebant, ac gradus, quem eæ obtinebant. Nam, ut ait Vegetius l. 2. c. 21. *quasi in orbem quemdam per diversas cohortes & diversas Scholas milites promovebantur, ita ut ex prima cohorte ad gradum quempiam promotus vadat ad decimam cohortem, & rursus ab ea crescentibus stipendiis cum majore gradu per alias recurrat ad primam.* S. Ambrosius in Epist. 1. ad Corinth. c. 1. initio: *Scholæ enim sunt, quæ positis in se dant dignitatem, ut loci honor hominem faciat gloriosum, non propria laus.* Procopius l. 4. Gothic. c. 27. Ἀρχοντάτῃ καὶ τεσσαράκοντα τῶν ἐπὶ τῇ παλατίῳ φυλακῇ τεταγμένων λόχων, οὕσπερ σχολὰς ὀνομάζουσιν.

Alii *Scholas* dictas putant propter disciplinam, qua eæ regebantur: atque ut Scholæ publicæ, ipsique adeo Scholastici in varias *Scholas*, quas *Classes* vulgo dicimus, pro facultatum, quæ in iis docebantur, varietate distinguebantur, ita Schola Palatina in varias classes distributa erat, suis singulas nominibus appellatas. Quo spectant hæc ex Epist. Episc. Franciæ ad Ludov. II. Reg c. 12. *Et ideo domus Regis Schola dicitur, id est, disciplina: quia non tantum Scholastici, id est, disciplinati & bene correcti sunt, sicut alii; sed potius ipsa Schola, quæ interpretatur disciplina, id est, correctio,*

dicitur; quæ aliis habitu, incessu, verbo & actu, atque totius vanitatis continentiæ corrigit. De Palatina Schola sic Corrippus l. 3. n. 5.

Acciti proceres omnes Scholæque Palatinæ
Jussu suis astare locis, &c.

At contra Alemannus ad Procopii Anecdota, scholas ejusmodi dictas censet, quod, qui in iis militabant, quasi σχολάζοντες, seu à bellico opere vacantes, & veluti feriati milites, ad pompam tantum in Palatiis militarent, uti describuntur ab Agathia l. 5.

Atque hæ Palatinæ Scholæ omnes erant sub dispositione Magistri officiorum. Senator l. 6. form. 6. de Magistro officiorum: *Ad eum nimirum Palatii pertinet disciplina, ipse insolentium Scholarum mores procellosos moderationis suæ terminis prospere differenat*. In Notitia Imperii recensentur Scholæ istæ Palatinæ *sub dispositione viri illustris Magistri officiorum*, scilicet *Schola scutariorum prima, Schola scutariorum secunda, Schola gentilium seniorum, &c.*

¶ SCHOLA DE REGE, Idem quod *Schola Palatina*, Chartam apud Moretum Antiquit. Navarræ p. 333. testes subscribunt *Schola de Rege & de suos germanos testes Sancio Galindonis & Joseph testes, & omnes qui fuerunt in exercitu Regis, testes*.

A Scholis Palatinis; *Scholæ* nomen transiit ad militiam civilem, seu civilium Magistratuum ac dignitatum, quarum major erat numerus: erant enim Scholæ Silentiariorum, Exceptorum, Chartulariorum, Agentium in rebus, & aliæ, de quibus passim in utroque Codice, & in Notitia Imperii. Transiit denique vox eadem ad Ecclesiasticos ordines. Hinc

¶ SCHOLA ADEXTRATORUM. Vide supra in *Adextratores*.

SCHOLA CANTORUM, quæ *Schola* nude in veteribus Consuet. Floriacensis Monast. p. 404. dicitur, pro Cantorum Ecclesiæ ordine, de qua egimus in v. *Cantor, Cantor*. [Ea notione legitur etiam in Ritualis Mf. Eccl. Cathedr. Tolosanæ: *Benedicat Episcopus aquam simpliciter, prout fit in dominicis diebus, quo facto incboat, Scola prosequente, antiphonam, asperges me, &c.*] Hinc, qui præerat, dictus *Magister Scholæ* Cantorum, Præcentor. Monac. Sangall. l. 1. de Carolo M. c. 5. *Fuit autem consuetudo, ut Magister Scholæ designaret pridie singulis quod responsorium cantare deberent in nocte Nativitatis Christi*. Idem porro, qui *Prior Scholæ Cantorum*, in Epist. 43. Pauli PP. ad Pipinum to. 3. Hist. Franc. [& in Ordine Rom. 1. n. 7. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. p. 7. Vide in *Scholares*.]

¶ SCHOLA CRUCIS, Eorum scilicet qui in processionibus Cruces præferunt. Cencius Camerarius in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 182. *Quidquid super Crucem offertur, Scholæ Crucis debet esse*. Vide in *Crux* col. 1189.

SCHOLA DOMINICA, Ordo Ecclesiasticus, Rabanus l. 3. de Instit. Cleric. c. 18. de Grammatica: *Hanc itaque Scholam dominicam legere convenit, quia scientia recte loquendi, & scribendi ratio in ipsa consistit*.

¶ SCHOLA GUIDONUM. Vide *Guido*.

¶ SCHOLA LECTORUM. Vide in *Lector* 4.

¶ SCHOLA MAPPULARIORUM, Eorum nempe qui *mappam* lavaturo porrigunt, Cencius supra laudatus p. 173: *Deinde dominus Papa intrat sacrarium, & exuit planetam: ubi Schola mappulariorum, & cubiculariorum habent aquam calidam paratam ad abluendos pedes dom. Papæ*.

SCHOLA REGIONARIA, Benno Cardinalis in Vita Hildebrandi, seu Greg. VII. PP. *Poppo Prior Scholæ Regionariæ cum omnibus suis Subdiaconis*. V. *Regionarii*.

SCHOLA SACERDOTUM dicta per excellentiam Congregatio Clericorum Ecclesiæ Veronensis. Vide Ughellum tom. 5. Ital. Sacræ pag. 751. 752.

¶ SCHOLA STIMULATI. Cencius pluries laudatus p. 128. *Majorentes vero mantellis sericis & baculis, qui vocantur Schola stimulati, custodientes processionem, ne aliquis se intromittat*. Pag. 140. *De lungariis quoque, id est, præfectis navalibus, & majorentibus, qui dicuntur Schola stimulati, & ceteris laicis principibus*. Rursum p. 198. *De Majorentibus, qui Stimulati dicuntur. Majorentes autem ad curiam accedere non debent pro servitio aliquo faciendo, seu pro alio, nisi in die coronationis dom. Papæ, qui, dum equitat, baculos habentes in manibus viam parant, multitudinem populi removendo: propter quod ipsa die comedere debent cum dom. Papa. Iidem etiam majorentes Stimulati Schola vocantur*.

¶ SCHOLA VIRGARUM, vel *Virgariorum*. Idem Cencius p. 204. *Et quiescit (Papa) lecto ibi à Schola virgarum prædicto modo aptato*.

SCHOLÆ MONASTICÆ passim etiam memorantur, in quibus scilicet, qui ad monachicam vitam instituebantur, quos *Pueros* vulgo vocabant, iique ut plurimum ex iis quos *Oblatos* nuncupabant, in literis humanioribus & Theologicis secundum ætatis cujusque capacitatem informabantur. Conventus Aquisgran. ann. 817. c. 45. *Ut Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui oblati sunt*. Tabul. Monast. S. Andreæ Viennensis: *Si uxor ejus Ufitla supervixerit, eum teneat vita sua: & si filium habuerit, mittatur in Schola Monasteriali; deturque ei portio hereditatis meliorata inter fratres suos, factoque Andrea perveniat*. [Vita S. Meinwerci c. 52. *Juvenes & pueri strenue instituebantur norma regularis, omniumque litterarum doctrina*.] *Scholas Claustrales* vocant Eckehardus junior c. 1. p. 36. & Eckehardus Minimus de Casibus S. Galli c. 7. quibus opponuntur, iisdem *Scholæ Canonicæ*, id est, Canonicorum, seu, ut aliis placet, in quibus pueri seculares extra Claustrum à Monachis literis instituebantur. Cujusmodi fuere Scholæ à Theodoro Studita institutæ, de quibus Scriptor Vitæ Nicolai Studitæ edit. à Combefisio p. 895. De Scholis Monasticis agunt Aimoinus in Vita S. Abbonis Floriac. Abbat. c. 1. Petrus Damian. l. 2. Ep. 18. sub finem. Trithemius in Chron. Hirsaugiensi an. 890. & lib. de Viris illustr. Ord. S. Benedicti c. 6. Browerus l. 1. Antiq. Fuldensium c. 9. 10. 11. [Mireus in Originibus Monast.] Lucas Acherius in Notis ad Vitam B. Lanfranci Archiepisc. Cantuar. p. 55. &c.

SCHOLA MONASTERII, pro ipso Monasterii conventu, in Epistola Johannis XIII. PP. in Bullario Cluniacensi p. 5.

¶ SCHOLA CHRISTI, dicitur Monasterium, in dialogo Eutici & Theophili à Johanne Cordesio cum quibusdam Hincmari Rem. opusculis edito.

SCHOLA, pro Dormitorio Monachorum, in Concilio Turonensi II. c. 14.

Scholas in villis & vicis habere jubentur Presbyteri apud Theodolphum in Capitul. c. 20. & Attonem Episc. in Capitulari c. 61.

Scholas publicas in Episcopiis à Carolo Magno primum institutas, & deinde à successoribus vel ab Archiepiscopis, in quibus literis imbuerentur Clerici, docent Capitula Caroli M. l. 2. c. 5. ejusdem Caroli M. Epist. seu Constitutio, edita à Sirmondo to. 2. Concil. Gall. Charta ejusdem Caroli M. pro fundatione Episcopatus Osnabrugensis apud Miræum in Cod. donat. piar. p. 48. Addit. 2. Ludov. Pii c. 5. Concilium Cabilon. II. c. 3. Parisiense sub Ludovico Pio l. 3. c. 13. Capitulare Aquisgranense an. 789. c. 72. Capitulare Theodulfi c. 19. Conventus Aquisgran. an. 817. c. 45. Helgaudus in Roberto Rege Franciæ initio, Herimannus de Restaurat. Ecclesiæ Tornacensis capit. 1. Hugo Flaviniacensis in Chronico pagin. 160. Adam Bremensis capit. 37. Vita S. Mein-

S. Meinwerci Episcopi Pederbonensis apud Gretzer. ad Philippum Eysteteniem p. 187. Petrus Damian. l. 3. Epist. 8. initio, &c. [Vita S. Steph. Abb. Obazin. apud Baluz. to. 4. Miscell. p. 7 e. *Itaque natus & adultus* (Stephanus) *præceptoribus traditur, ut in Schola Ecclesiæ litteris sacris imbueretur.* Celebris inprimis fuit Schola Turonica, ut ex Formul. antiq. Promot. Episcop. colligitur: *Item: ubi didicisti? item ipse: in Schola Turonica liberalibus disciplinis erudiendus traditus sum.*]

Scholæ vero jus, seu eam tenendi in ejusmodi villis, inter jura dominica recensetur: adeo ut dominos laicos id sibi asseruisse, & Presbyteris ademisse colligatur in Charta Balduini de Raderis, in Monastico Anglic. tom. 2. p. 180. pro Ecclesia Thwinhemensi: *Ut dignitatem suam plenam, & omnes suas liberas consuetudines in omnibus rebus honorifice habeant, sicut antiquitus semper habere solebant, villæ scilicet ipsius Scholam, suam liberam curiam cum soce & sace, tol, & theu, &c.* Aliæ Henrici I. Regis Angliæ pro Prioratu Huntedunensi ibid. p. 26. *Et Capellam Castelli de Huntendon cum pertinentiis suis, & Scholam ejusdem villæ, ita ne nullus aliquam infra Huntedonscira absque illorum licentia teneat.* Vide Epistol. 44. Alexandri III. PP. apud Sirmond.

Schola, Confretria, Sodalitas, societas. Andr. Dandulus in Chr. Ms. ann. 1110. *Dum igitur Venetias applicassent, ... in monasterio S. Georgii corpus* (S. Stephani) *devotissime collocarunt: sub cujus vocabulo innumeri cives Scholam celeberrimam perfecerunt.* Vide eumdem an. 1113. Vetus Charta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Mediolanensis Basilicæ pag. 691. *Si pro sepeliendis corporibus defunctorum Abbas vel Præpositus à defunctorum propinquis, qui ad Scholas suas pertinent, ad sonandum tintinnabulum invitati fuerint, illa pars, ad quam prædicta Schola pertinuerit, pulsandi tintinnabulum liberam potestatem habeat.*

Scholæ, dictæ Judæis eorum Synagogæ, ut habet Rigordus in Philippo Aug. an. 1182. *Nam omnes Synagogæ Judæorum, quæ Scholæ ab ipsis vocantur, ubi Judæi sub nomine fictæ religionis causa orationis quotidie conveniebant, prius mundari jussit.* Matth. Paris ann. 1253. *Et acclamatum est in Schola Judæorum Londinensi, quod Abbas & Conventus memoratus quietus est ab omni hujusmodi debito, &c.* [Charta Benedicti Episc. Massil. ann. 1244. ex Tabul. Episcopat. Massil. *Confirmamus vobis* (Judæis) *Scolam quæ dicitur Scola Minor, & aliam Scholam quæ dicitur Schola Major, quæ Scolæ sunt in villa inferioris Massiliæ, & Scolam quæ est in civitate episcopali Massiliæ.* Charta Ludovici Reg. Siciliæ ann. 1385. *Item confirmant dicti Domina & Rex ac Comites Judæis in dicta urbe Arelatis habitantibus ... domos, carrerias, & Scolam in qua celebrant eorum officia.* *Escole* etiamnum Synagogam vocant Judæi Avenionenses.]

¶ Schola, pro Secta, apud Pancirolum l. 1. Thesauri var. lect. c. 77.

¶ SCHOLANUS qui dictus sit in quibusdam Hispaniæ Ecclesiis discimus ex Synodo Valent. ann. 1566. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 126. *Quia vero intelleximus, in quibusdam nostræ diœcesis ecclesiis ministrum, quem Scholanum vocamus, suum munus ob minorem ætatem exequi non posse; mandamus ut is in posterum habeatur, qui & deferendæ Cruci & aliis faciendis quæ ministerio ecclesiæ sunt necessaria, sufficere possit.* Alia Synodus an. 1594. ibid. p. 71 e. *Templorum ministri quos Scholanos vocamus, non modo sacras vestes ex officio contrectant complicantes & explicantes, Crucem etiam suæ ecclesiæ erectam publice deferentes; sed subinde munere funguntur proximo iis qui sacris ordinibus sunt initiati.* Vide infra in *Scholasticus*.

SCHOLARES, Qui in Scholis Palatinis militabant, & in aula ad Imperatoris custodiam excubabant, οἱ εἰς τὸ φρουρεῖν τῆς βασιλείας ἐν τῇ αὐλῇ ἀγρυπνοῦντες, οἱ δὴ Σχολάριοι ὀνομάζονται, ut loquitur Agathias l. 5. p. 154. 1. edit. Sulpitius Severus l. 1. c. 1. de S. Martino: *Armatam militiam in adolescentia secutus, inter Scholares alas sub Rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit.* Monachus Sangallensis de Carolo M. l. 1. c. 12. *Ipsis quoque manducandi finem facientibus, militares viri, vel Scholares aulæ reficiebantur.* Ardo Monachus in Vita S. Benedicti Anianensis c. 1. *Hic pueriles gerentem annos præfatum filium suum in aula gloriosi Pipini Regis Reginæ tradidit inter Scholares nutriendum.* Septima Synodus act. 1. Εἰσελθόντων τῶν βασιλικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ταγμάτων, σχολαρίων, ἐξκουβιτόρων. [Vita S. Aldegundis sæc. 2. Bened. pag. 807. *Duorum quoque avunculorum ejus Gundelandi & Landrici nomina præfiximus, qui primatum pugnæ istius regionis tenuisse memorantur, quos Græci Scholares, nos quoque Bellatores vocamus.*] Vide leg. 38. Cod. Th. de Decurion. leg. 24. 31. de Erogat. militar. annonæ, eod. Cod. Procopium in Hist. Arcana p. 106. 107. 1. edit. & alios à Meursio & aliis laudatos.

¶ Scholares de Cantu, Qui sunt ex Schola Cantorum. Statuta Eccl. Barchin. ann. 1332. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 612. *Statuimus insuper, quod portio, quæ in festis duplicibus datur & dari consuevit canonicorum familiæ, & Scholaribus de cantu, ac aliis clericis & officialibus assuetis, detur & dari habeat illa die festi... Volumus etiam quod magister Scholarum de cantu non possit ipsam portionem, quæ debetur in dictis festivitatibus Scholaribus suis, aliquatenus retinere.* Hinc qui iis præerat *Caput Scholaris* dicitur in Synodo Helenensi an. 1027. tom. 3. Conc. Hispan. pagin. 198. Vide in *Caput* col. 296. & supra in *Schola*.

Scholares, Scholastici, qui in Scholis docentur, nostris *Escoliers*. Stephanus Tornac. Epist. 61. *Amplector Scholarem, prosequor Archidiaconum, deosculor Abbatem, assurgo Episcopo, revereor Cardinalem.* Ita porro proprie dicti in Monasteriis Novitii Monachi, qui in Scholis Monasticis erudiebantur, in Martyrologio Fuldensi apud Browerum pag. 139. *Acolyti, Scholares & Monachi.* Vita Notheri Leodiensis Episcopi: *Quanta fuerit Notgero in educandis pueris, Scholaribusque disciplinis instruendis sollicitudo, hinc probatur, quod semper, dum in via pergeret, longe seu prope; Scholares adolescentes secum ducebat, qui uni ex Capellanis suis, sub arctissima parerent disciplina: quibus etiam librorum copiam, cum cæteris Scholaribus utensilibus circumferri faciebat.* Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Non habetur pro Scholari Parisius, qui ad minus non vadit bis in hebdomada ad scholas.* [Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 360. *Perlectus est hic liber ... præsente etiam societate laudabili bazalariorum & Scholarium liberalium artium de studio Paduano.* Adde Litteras Caroli Johannis Franc. Reg. primog. an. 1358. to. 3. Ordinat. pag. 237.]

Scholarii, Iidem dicti in Statutis Corbeiensibus Adalardi l. 1. c. 6. *de pulsantis, de Scolariis, de reliquis Clericis, seu Laicis nostris, &c.* Mox, totam ait Monasterii familiam dividi in *Famulos*, vel *Matricularios*, *Fratres*, *Vassallos*, *Hospites*, *Pulsantes* vel *Scholarios*, & in *Provendarios*.

Habebant etiam Presbyteri, seu Curiones, suos *Scholarios*, de quorum muniis agit Caroli M. Capit. admonit. ad Episc. c. 5. *Ut ipsi Presbyteri tales Scholarios habeant, id est, ita nutritos & instructos, ut si forte ei contingat non posse occurrere tempore competenti ad*

Ecclesiam suam, officii causa persolvendi, id est, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, ipsi Scholares & signum in tempore suo pulsent, & officium honeste Deo persolvant. Adde c. 7. Riculfus Suessionensis in Statutis an. 889. cap. 16. *Monemus praeterea, ut Presbyteri ... Scholarios suos modeste distringant, caste nutriant, & sic literis imbuant, ut mala conversatione non destruant: & puellas ad discendum cum Scholariis suis in schola sua nequaquam recipiant.*

¶ SCHOLARES, Tirones, Gall. *Apprentifs*. Statuta Arelat. MSS. art. 29. *Omnes pelliparii totius Arelatis..., & eorum Scholares jurent, quod &c.* Statuta Massil. l. 2. cap. 40. *Constituimus quod omnes draperii & eorum Scholares jurent ... pannos, quando ipsos vendent, extendere supra bancum.*

SCHOLARES, quorum Ordo institutus fuit ab Innocentio III. PP. in Concilio Lateranensi, ut est in Magno Chronico Belgico; *Ibi 4. ordines sunt constituti, scilicet Praedicatorum, Minorum, Trinitatis, & Scholarium.* Martinius Polonus in Honorio III. PP. *Anno quoque ejus tertio ordinem Vallium Scholarium confirmavit, quem Guillelmus quidam Anglicus incaepit, qui Parisiis Scholaris fuerat, & postmodum in Burgundia venerat, & tandem cum Scholaribus suis ad eremum convolavit, & formam vivendi ex diversis religionibus, suis & sibi elegit.* Vide Aubertum Miraeum l. 1. Origin. Monastic. cap. 15. Brolium l. 3. Histor. Parisiensis p. 655. 2. edit. & Caesarem Egassium Bulaeum to. 3. Histor. Universitat. Paris. p. 15.

SCHOLARES VAGI, Sectarii, nescio qui, quorum ordo seu *secta* reprobatur & damnatur in Concilio Herbipolensi an. 1287. c. 34. & in Salisburgensi an. 1274. c. 16. & ann. 1290. c. 3. ubi eorum pravi mores & doctrina recensentur.

SCHOLARES, in Ecclesiis ruralibus, qui vulgo *Clerici*. Vide *Clerici Scholares*.

¶ SCHOLARIS LIBER, Ad usus scholarum. Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. part. 17. *Pro signo Libri Scholaris, quem aliquis paganus composuit, praemisso signo generali libri, adde ut aurem cum digito tangas, sicut canis cum pede pruriens solet; quia non immerito infidelis tali animanti comparatur.* Sanct. Wilhelmus in Constit. Hirsaug. l. 1. c. 21. *Liber saecularis*, eadem notione dicitur.

¶ SCHOLARI, Scholas tenere, docere. Vita Hugonis Abb. Marchianensis apud Martan. tom. 3. Anecd. col. 1713. *Ad sanctum Remigium in eadem urbe se contulit, & ibi Scholam fecit .... Nec destitit doctor praedictus, in hoc non bene seipsum docens, ira iracem addere, persequens & prohibens eum Scholari.* Le Roman d'Athis MS.

Comment est il bien enparlé,
Et qui de lui est Escolé,
On ne peust en lui trouver faille.

¶ SCHOLARITAS, Studium, *Scholarium* jus & privilegium, vulgo *Scholarité*. Litterae Philippi VI. Reg. Fr. in gratiam Universit. Paris. ann. 1340. to. 2. Ordinat. p. 155. *Concedimus ... ne quisquam laicus ... praefatos Magistros & Scholares, ... de quorum Scholaritate constabit, per proprium juramentum, in persona, familia ... inquietent, &c.* Statuta Eccles. Meld. an. 1365 apud Marten. to. 4. Anecd. col. 927. *Cum per sacros canones sine licentia praelati à cura non liceat quemquam recedere, inquirat* (decanus) *de causa non residentiae, ut videat litteras Scholaritatis, aut aliam dispensationem, si quam habeat, & scribat in visitationis rotulo.* Charta fundat. Cappellae Vicenarum ann. 1387. to. 3. Hist. Paris. Lobinelli p. 190. *Nec etiam privilegio in favorem studii & Scholaritatis, aut aliter concesso vel concedendo sub quavis forma verborum utentur.* Consuet. Univers. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 7. *Dispositio fit ... de pergameno, de papiro, libris, scriptoris, religatoribus, illuminatoribus, & ceteris hujusmodi ad Scholaritatem pertinentibus.* Charta an. 1399. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Jehan de Bouquetot estant à cause de son estude & Scholarité .... en la protection & sauvegarde du Roy, &c.* *Escolage* eadem notione, in Statuto Caroli Johan. Reg. Franc. primog. an. 1356. to. 3. Ordinat. p. 135.

¶ SCHOLARIUS, Qui scholis Ecclesiasticis praeest, ut infra *Scholasticus*, in Charta an. 1093. ex Chartul. S. Martini Pontisar. Vide alia notione in *Scholares*.

¶ SCHOLARIZARE, Scholas frequentare, studere. Charta Edwardi I. Reg. Angl. ann. 1305. apud Rymer. to. 2. p. 957. *Dictam Universitatem* (Cantabrigiae) *impugnare & effectum disciplinae Scholarizantium ibidem perturbare machinantes.* *Estre en Escol'age*, eodem significatu, in Consuet. Metensi tit. 1. art. 66. Vide *Scholizare*.

¶ SCHOLASTER, ut mox *Scholasticus*, Dignitas Ecclesiastica, apud *le Brasseur* Histor. Comitat. Ebroic. pag. 60.

SCHOLASTICUS, dictus Latinis Scriptoribus, qui in umbra circa fictas hypotheses se occupat, Declamator, qui circa lites fictas versatur, ut docet Casaubonus ad Suetonium de Grammat. & ad Capitolinum. Sed postmodum appellatus quivis eloquens, disertus, oratoriae facultatis & politioris litteraturae studiis eruditus. Gl. Lat. MS. *Scholasticus, Literatus, Sapiens.* Papias: *Scholasticus, Eruditus, Literatus, Sapiens.* S. August. in Dialectico: *Cum Scholastici solum proprie & primitus dicantur ii, qui adhuc in schola sunt, omnes tamen qui in literis vivunt, nomen hoc usurpant.* [Constit. Caroli M. to. 1. Capit. col. 204. *Optamus enim vos, sicut decet Ecclesiae milites, & interius devotos & exterius doctos castosque bene vivendo, & Scholasticos bene loquendo.*] Salvian. l. 1. de Gubern. Dei: *Ut Scholastici et diserti haberentur.* S. Hieron. in Catalogo Scriptor. Ecclesiast. *Serapion, ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit.* Amalarius Episc. Trevirensis apud Browerum. 8. Annal. Trevir. p. 486. 2. edit. *Quisque futurus sit, sive potens in saeculo, sive pauper, sive Scholasticus, sive idiota.* Anastasius in S. Leone II. PP. *Cuigna quoque Scholasticus, eloquendi majori lectione politus.* Jonas Episcopus in Praefat. ad Vitam S. Huberti: *Palatina Scholasticorum facundia.* *Scholasticus sermo*, apud Paulum Diacon. Emeritensem in S. Masona Episc. Emerit. c. 7. *Scholastica eruditio*, apud Alcuinum in Epist. ad Carolum M. Palladius in Lausiacis c. 26. Οὗτος ὁ Εὐάγριος σχολαστικὸς ... στιχ... Hinc *Scholasticissimus*, in Actis S. Sebastiani c. 21. *Fortunatus* in l. 3. de Mirac. S. Dionisii, dicitur *Latinorum Scholasticissimus*, ut *Sedulius, vir Scholasticissimus*, in Chr. Fontanell. c. 12. [& *Agano vir Scholasticissimus*, in Inscrips. lib. de Mirac. B. Veroli.] Vide Paschasium l. 9. de Vitis Patrum c. 19. n. 3. Vegetium in Praefat. ad l. 3. Artis veterin. S. August. lib. de Catechizandis rudibus c. 9. serm. 78. de Tempore, Gregor. Mag. l. 7. Ind. 2. Epist. 63. Joannem Cluniacens. in Vita S. Odonis Abbat. Cluniac. p. 24. &c.

SCHOLASTICUS, Advocatus, Patronus, qui causas in foro agit; sed proprie peritus, eloquens, disertus patronus. Transiit enim adjectivum in substantivum. Concilium Cartag. can. 96. Τῶ καταστῆναι ἐκδίκους σχολαστικούς. [Cod. Theod. leg. 2. de Concuss. Advocat. *Noc latet Mansuetudinem nostram, saepissime Scholasticos ultra modum, acceptis honorariis, in defensione causarum omnium, &c.*] S. Augustinus in Joannem c. 7. *Qui habent causam, aut volunt supplicare, quaerunt aliquem Scholasticum, à quo sibi preces componantur.*

Libel-

Libellus precum Marcellini & Faustini p. 69. *Idem Damasus accepta auctoritate regali etiam alios Catholicos Presbyteros, nec non & Laicos insecutus, misit in exilium, perorans hoc ipsum in gentiles Scholasticos, faventibus sibi judicibus.* Nicolaus I. PP. Epist 2. *Si fortè aut dives, aut Scholasticus de foro, aut ex Administratore Episcopus fuerit postulatus, &c.* In Actis S. Dorotheæ, qui *Advocatus præsidis*, nu. 12. dicitur, idem *Scholasticus* appellatur nu. 14. Apud Gregorium Mag. l. 4. Epist. 29. inscribitur *Severo Scholastico Exarchi*, in qua ei in judiciis adstitisse, ut & in consiliis, innuit. Vide eumdem l. c. Epist. 42. extrema. Apud Anastasium Bibl. in Constantino PP. p. 66. hæc leguntur: *Post aliquod vero temporis Scholasticus Cubicularius Patricius & Exarchus Italiæ veniens Romam, detulit secum sacram Anastasii Principis, &c.* Apud Marcum Eremitam in Disputat. [illegible], Scholasticus dicitur [illegible].

Scholasticus, Dignitas Ecclesiastica, qua qui donatus est, Ecclesiasticis præest, [Gall. *Ecolatre.*] Baldricus l. 3. Chron. Camerac. c. 61. *Et ut amplius eum in sententia confirmaret, regendas Scholas S. Mariæ ei commisit.* Mox: *Cognita vero Episcopo Scholastici industria, separavit eum à puerorum doctrina, &c.* Charta Guidonis Episcopi Autissiod. ann. 1249. in Tabular. Autissiodorensi: *Statuimus, quod Scholasticus Autissiod. sit Capellanus Episcopi, & teneatur assidere & servire Episcopo, quando celebrabit solemniter in majori Ecclesia, & alibi si præsens sit, &c.* Cum autem Capellanorum munus esset, ut alibi docuimus, amanuensis vices agere, inde forte est quod legimus, Palladium quemdam Herbani Archiepiscopi [illegible], quem Alexandria is adduxerat, disputationem, quam habuit cum Judæo, à Gregentio descriptam, [illegible], verba utriusque notantem excepisse. Extat Disputatio Zachariæ Scholastici, postmodum Mytilenensis Episcopi, ubi Genebrardus *Scholastici* munus Ecclesiasticum esse annotat, idemque esse ac *Protonotarii*. [Addit. 2. ad Capitul. c. 5. *Ut quando ad provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat.* Diploma Henrici IV. Ducis Slesiæ ann. 1288. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MS. p. 432. *Statuentes atque mandantes, ut Scholasticus, per quem idem rector Scholarum eligendus fuerit, de suis proventibus sex marcas annis singulis impartiatur eidem.*] Vide Concilium Paris. VI. an. 829. c. 30. Meldense c. 35. Lateranense sub Alexand. III. c. 18. & Lateranense sub Innoc. III. c. 11. præterea Molanum lib. de Canonicis c. 10.

Magister Scholarum, Eadem dignitas dicta in Ecclesia Cadurcensi, ab Innocentio IV. PP. ann. 1252. instituta, apud Crucem n. 118 *Statuimus, ut de cætero Magister Scholarum dignitas sit in Ecclesia Cadurcensi, qui scholas in Grammatica personæ idoneæ conferat, quæ loco ipsius scholas regat, cui singulis annis pro labore suo ab eodem Magistro Scholarum provideri volumus, prout sibi videbitur expedire.* Adde Spicilegium Acherianum to. 12. p. 165. & Alexandrum III. in Appendice ad Concilium Lateran. III. part. 2. c. 18. Vide *Caput Scholæ*, col. 295.

Scholasteria, Scholastici Ecclesiæ dignitas, apud Cæsarium Heisterb. lib. 4. de Mirac. c. 62. [Charta Ludov. Comit. de Los ann. 1225. Hist. Comit. Lossens. p. 2. pag. 30. *Probaverunt ... quod residentia Scholasteriæ inseparabiliter esset annexa, quam quidem residentiam Scholasticus se observaturum jurabit, cum electus fuerit, priusquam installetur, & priusquam in possessionem præbendæ & Scholasteriæ mittatur.*]

¶ Scholastria, Eadem notione, in Statutis Eccles. Traject. Batav. sacræ p. 136. *Item cum Episcopus præposituram Tielensem, thesaurariam, Scholastriam, ... suæ collationi reservaverit, &c.* Charta an. 1218. ex Tabul. Audomar. *Et debet, ut dicit, statuere, ... decano & capitulo inconsultis, sub præpositum in subpræpositura, magistrum scholarum in Scholastria, &c.* Adde Concil. Hispan. to. 4. p. 385. Miræum tom. 2. p. 1052. & Calmet. to. 3. Hist. Lothar. inter Probat. p. 464.

Scholasticus, qui est ex *Schola Cantorum*, in Ordine Romano non semel. Amalarius de Ordine Antiphon. c. 57. *Tenet enim iste ordo morem nostræ Scholæ, ut primo erudiantur nostri Scholastici per disciplinam, & postea sapientes fiant per sapientiam.* Dudo lib. 1. de Morib. Norman. *Bajulant Scholastici candelabra & cruces majoribus præferentes.*

¶ Scholasticus, Qui scholas frequentat, discipulus, Gall. *Ecolier*. Altfridus in Vita S. Liudgeri sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 31. *Cuidam nostro diacono & monacho, Hildrado nomine, accidit, dum adhuc in eodem monasterio viri Dei Scholasticus esset, &c.* Anonymus in Vita ejusdem Liudgeri ibid. p. 50. *Quidam in nostro monasterio diaconus Hilderadus vocabatur. Hic dum adhuc Scholasticus esset, &c.* Hinc *Scholasticus*, pro disciplinatus, in Epist. Episcop. ad Ludovic. II. Reg. Fr. c. 12. Vide in *Schola*.

¶ SCHOLENTES, Iidem qui *Scholares*, in Diariis MS. Brocardi Cantoris, teste Macro in Hierolexic.

SCOLIZARE, Studere. Vita MS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. l. 1. c. 1. *Semper piis laboris exercitio occupatus, aut se orationibus fatigabat, aut sacris lectionibus Scholizabat.* [Vide *Scholarizare.*]

¶ SCHOLTETUS, ut infra *Scultetus*, Prætor, Præfectus, Baillivus, Judex oppidi. Charta Friderici III. Imper. an. 1573. apud Miræum to. 2. pag. 453. col. 2. *Omnibus itaque & singulis Principibus, ... Vicecomitibus, Scholtetis, Scabinis, Gastaldiis, &c.* Vide *Sculdais* & *Scultetus*.

SCHONESTUM. Guillelmus l. 1. de Rebus Helvetior. c. 9. in explicat. aliquot vocabulorum inferioris ævi: *Schonestum, pulchrum, Germ. Schon.*

¶ SCHOPOZA, ut mox *Schoppa*. Charta Adalberti & Rudolfi Comit. Habsburg. apud Eccardum in Orig. ejusd. familiæ pag. 83. *Notum sit.. quod nos duas Schopozas in Reschenwille emptas ... pro remedio patris nostri Rudolfi Comitis de Habsburg, cum omni jure contulimus ecclesiæ Beronensi.*

¶ Scopossa, Eodem sensu, in Actis Murensis Monaster. apud Eccard. in Origin. Habsburgo-Austr. col. 221. Locus est in *Scopassa*, ut infra male editum est ex iisdem Actis.

¶ Scopoza, Eodem significatu, in Charta Rudolfi Lantgr. Alsatiæ apud *Laguille* inter Probat. Hist. Alsat. p. 32. col. 1. *Sunt autem in universum quatuor jugera vinearum, & Scopoza una in villa Binzwanh, buoba in Sappenheim. Scopoze*, Guillim. Habspurg. l. 6. p. 256. est genus mensuræ tritici, ex Schiltero in Gloss. Teuton. qua notio locis allatis minime convenit.

SCHOPPA, Officina, Anglis *Shop*, Gall. *Eschoppe*. [Item, Tugurium, casa, ædificium rusticum.] In Charta ann. 1287. apud Will. Thorn. in Chronico: *De duabus Schoppis suis juxta domum suam.*

¶ Scopa, ut *Schoppa*. Charta Willelmi Betun. dom. an. 1214. ex Tabul. S. Barthol. Betun. *Dedi ... pro salute animæ 12. lib. monetæ currentis Bethuniæ annuatim accipiendas ad Scopas Bethuniæ, ... sicut eas capere consuevi.*

Scoppa, Eadem notione, in Charta Richardi Regis Angliæ apud Radulfum de Diceto an. 1194. *Quod muri & Scoppæ atrii Ecclesiæ ... reficiantur.* Et in alia Theodorici Comitis Flandriæ in Hist. Guinensi: *Concedente*

itaque Philippo filio meo terram, in qua Ghildalla cum Scoppis, & appenditiis suis tam ligneis quam lapideis apud S. Audemarum in foro sita est.

Shopa, ex Anglico *Shope*. Monasticum Anglicanum to. 1. p. 1013. *Concessionem ... de duabus Shopis cum pertinentiis in nundinis Northampton, &c. ... de quadam Shopa cum pertinentiis in vico Pelliparorum.* Adde p. 528. & to. 3. part. 2. p. 191. & Guill. Pryneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. p. 1101. [Charta an. 1445. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 34. *Tenes unum mesnagium cum Shopis & domibus eidem mesuagio annexis.* Alia an. 1300. ibid. p. 318. *Ad firmam tradidit ... quandam Shopam cum solario inferiori ad eandem Shopam pertinente.* Pluries ibi.]

Schopparius, qui *Schopam* tenet; *Eschoppier*. Vetus Consuetudo municipal. Ambian. *Cascuns ou cascunes Eschopiers ou Eschopieres qui vendent venel, porront avoir en leurs maisons leur pois & leur balances.*

¶ SCHOTO, pro *Schato*, in Pacto Leg. Salicæ tit. 10 §. 6. edit. Eccardi. Vide *Scach*.

SCHOUD-HEET, Vide *Schultetus* & *Sculdais*.

¶ SCHOZEARS, Rotarum genus. Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosd p. 573. *Et in uno pare rotarum vocatarum Schozears emptarum ibidem, ut patet per prædictum papirum, &c.*

¶ SCHRINEUS, ut *Scrinium*, Arca, Gall. *Coffre*, Statuta Placent. l. 6. fol. 74. v. *Et sit etiam in ipsa gabella unus Schrineus, sive capsa, firmus & bene munitus cum tribus bonis clavaturis, ... in quo Schrineo vel capsa sit desuper una fessura (f. fissura) per quam in dicta Schrineo vel capsa possent poni omnes denarii qui percipientur ex dicto sale.*

SCHUBA, Togæ, vel pallii Turcici aut Persici species. Æneas Sylvius in Hist. Bohemica c. 70. *Neque de more suo indutus prodierat, linea tantum indumenta susceperat, & desuper Persicum habitum, quem vocant Schubam.* [Chron. Joan. de Werder Episc. Mersebnrg. an. 1463. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 449. *Bellisarium accersiri fecit, ... quanti Schubam de martyr aut sabello exhiberet, qualiterve, sive per quanta pecunia comparari posset, sciscitabatur, &c.*]

SCHUDEMEN, Nautarum species, Danis, in Charta Waldemari Regis Daniæ an 1326. apud Pontanum l. 7. Rerum Danicar. p. 443.

¶ SCHUDEZOLUM, Scutum, Gall. *Ecusson*, ab Ital. *Scudicciuola*, eadem notione Anonymi Annal. Mediol. apud Murat. to. 16. col. 812. *Candelabra duo argenti pro altari cum Scudezolis pro quolibet ad arma.*

¶ SCHUISARA CHROGINO, in Pacto Leg. Salicæ tit. 28. §. 2 edit. Eccardi, ubi doctiss. Editor audacter legendum monet *uno Scharn trogino*, quod comæ abscissionem fraudulentam interpretatur. Ipsum consule.

SCHULTETUS, Prætor urbanus, judex, apud Theutones, *Schoud-heet*, *Schoud-heyd*, vel *Schuld-heyt*. Charta Willelmi Comitis Hollandiæ ann. 1204. apud Will. Hedam: *Monetarii, thelonearii, Schulteti, villici, &c.* Alia Hugonis Episcopi Leodiensis ann. 1227. apud Chapeavillum: *Schultetis, scabinis, juratis, feudatis, &c.* [Occurrit præterea in Charta Ruperti Comit. Palatini ann. 1386. apud Tolner. inter Probat. Hist. Palat. p. 125.] Vide *Scultetus*.

¶ SCHUMA, Spuma, Ital. *Schiuma*, Gall. *Ecume*. Mirac. B. Simonis Eremit. to. 2. April. p. 820. *Dixit quod erat infirmus mali caduci, & sæpe stabat stupefactus cum Schuma magna ad os.*

¶ SCHUTARIUS, ut *Scutarius*, Scutorum artifex, in Statutis Genuens. l. 4. c. 84 fol. 136. v. *Si autem* [illegible] *esset, utrum Schutarius esset pictor: lanarius* [illegible] *&c.*

[illegible]WAICHEN, Schweigen. Manz. Comment. ad Inst. lib. 2. tit. 3. de Servitut. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Sunt certa prædia, quæ maxime ex parte usum pastionis præbent, &c. apud nos (in Bavaria) die Schwaichen oder Schweigen vocantur.* A Teuton. *Schweig*, grex.

SCHYNTENEUS. S. Columbanus Epist. 5. *Miror, fateor, à te hunc Galliæ errorem, ac si Schyntheneum, jamdiu non fuisset rasum, &c.* Græcam vocem σχοινοτενῶς putat Editor, id est, tamquam si rectum ac legitimum esset.

¶ SCHYRA. Vide infra in *Scyra*.

SCIA, Pars corporis, de qua sic Fridericus II. Imp. L. 1. de Arte venandi c. 33. *Dictum est, quod in loco lumborum sint duo ossa ancharum, longa, concava, inferius lata, habentia circa sui medium quandam concavitatem, quam medici dicunt Sciam, & in illa Scia locatur vertebrum superius coxæ.*

Scia, pro Sciatica, [Coxendicus morbus, vulgo Medicorum *Schiasis*, vel *Sciasis*, perperam pro *ischias*, à Gr. ἰσχίον, coxa.] Hermannus l. 2. de Miracul. S. Mariæ Laudun. c. 18. *Qui jam per biennium morbo insanabili, quem medici Sciam vocant, adeo laboraverat, ut nusquam nisi claudicando & baculo sustentando posset incedere.* Hinc

¶ Sciaticus, Ischiadicus, dolore coxendicis affectus. Acta S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis p. 130. *Cum haberet coxam siccatam, quod dicebant esse Sciaticam.* Ibid. pag. 179. *Qui morbo Sciatico laboraret, cujus causa se ne quidem movere poterat.* Addit ad Vitam S. Antonini tom. 1. Maii pag. 347. *Fr. Bartholomæus ... febricitans valde & Sciaticus, &c.* Occurrit præterea apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1701. Vide *Syatica*.

SCIAMITUM. Vide *Examitum*.

¶ SCIANCATUS, vox Italica, Claudus, Gall. *Boiteux*, *Dèhanché*. Mirac. S. Zitæ tom. 3. April. pagina 511. *Qui steterat 9. annos Sciancatus de pede sinistro.*

¶ SCIATICUS. Vide supra in *Scia*.

¶ SCIBILIS, Notus, cognitus. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 514. *Sed si verum, vel non, hoc non est de certo Scibile apud nos.* Pro eo quod scientia comprehendi potest occurrit apud Tertull. libr. 5. adv. Marc. cap 16. Marc Capellam libr. 4. pag. 111. &c.

SCICLARIUS. Tabularium Fossatense: *Quilibet tenens de dicta terra obitorum debet pro quolibet arpento 3. Sciclarios.* Vide *Sicla*, *Siclus*.

SCIDA, Scheda. S. Aldhelmus Sax. Episcop. de 8. Vitii:

Conjuge crudeli Scidam scribente nefandam.

Et infra:

Qui malunt vatum Scidas lacerare canentum.

Ugutioni: *Scida, id est, fissa, vel scripta.*

¶ SCIDULA, pro Schedula, in Interpr. libror. Abbonis de obsid. Paris. *Scidula singulares cernuus Abbonis dilecto fratri Gozlino.* Infra *pagellam* vocat.

¶ SCIENASSUMERE, pro Scienter assumere, quomodo etiam legendum videtur. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1253. apud Rymar. to. 1. p. 488. *Nec aliquod aliud negotium Scienassumemus, vel attemptabimus.*

¶ SCIENTIA. Charta Henrici Reg. Angl. in. 3. Hist. Harcur. p. 151. *Sciant me reddidisse & præsenti carta confirmasse Balduino filio Gileberti servienti meo totas ogentinas suas & ministeria sua cum liberationibus atque ministris & Scientiis pertinentibus.* Ubi legendum esse suspicor *Sergentiis* vel *Servitiis*.

¶ Scientia, Titulus honorarius, maxime ubi de appellationibus ad Principem sermo est. Cod. Theod. lib. 11.

lib. 11. tit. 29. leg. 2. *Si quis judicum duxerit esse referendam, nihil pronuntiet, sed magis super quod hæsitandum putaverit, nostram consulat Scientiam*. Pluries occurrit eodem titulo.

¶ SCIENTIATUS, Scientia præditus, doctus, peritus Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 320. *Dicebatur astutus & ingeniosus & Scientiatus, morales libros undique acquirebat*.

¶ SCIENTICUS, Eodem sensu, nisi legendum sit ut mox *scientificus*, apud Cigaltium de Bello Ital. *Magister Paulus Beun Scienticus in medicina & multum expertus*.

¶ SCIENTIFICUS, nostris etiam *Scientifique*. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 970. *Helinandus Frigidi montis monachus, vir solers, Scientificus & disertus*. Adde Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 742. & Bullam Innocentii 8. PP. in Continuat. Bullar. Rom. pag. 292.

SCIFATUS. Vide *Scyfati*.

¶ SCILINDRIUM. Consuet. MSS. Eccles. Colon. Bibl. Atrebat. *Magister coquinæ omni die dat cuivis incarcerato 25. Scilindria, & singulis noctibus 1. libram de sepo quæ in carcere ardebit*.

SCILLA. Vide *Skella*.

¶ SCILLÆ, *Saxa latentia in mari*. Gloss. Isid. & Papias. A Scylla haud dubie scopulo notissimo. *Scilla, peril de mer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ SCILLINGUS. Vide *Skillingus*.

¶ SCILLULA. Vide infra *Scutulla*.

¶ SCILPO. Vide supra *Schiltones*.

SCIMASARNOVA, vel *Scismosarnova*, & *Scimosarnova*: (ita enim varie scribitur,) una è 12. auguriorum speciebus, de quibus in verbo *Venta*, quæ sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia c. 56. *Scimasarnova est augurium, quando tu vides hominem vel avem post te, & te consequi, & transire te, & antequam perveniat ad te, vel tu ad eam, alicubi se repauset te videnti in dextro latere tui: & tunc est tibi bonum signum super negotio*.

¶ SCIMBRE, *Protector*. Gloss. Lipsii. Somnerus: *Nonne hinc nostrum skrine, diathyrum scilicet, item umbella? Saxonibus autem hoc sensu Scimbre, scilicet pro protectore*. Hæc Scilterus.

¶ SCIMO, *Splendor*, in iisdem Gloss. ubi Somnerus rursum: *Angli similiter, voce orta à Sax. Sciman, splendere, fulgere*.

¶ SCIMOSARNOVA Vide in *Scimasarnova*.

SCIMPODIUM, Scaligero Epist. 145. non lectus discubitorius, sed ἀνάκλιντρον videtur esse, ex sella & lecto compositum, in quo semisupini, pedibus in suppedaneo quiescentibus cubabant. Vide Mercurialem lib. 3. Artis gymnasticæ c. 12. [Acta S. Triphyllii tom. 2. Jun. p. 681. *Cum necesse haberet in medium adducere dictum illud Salvatoris*, Tolle grabatum tuum & ambula; *mutato nomine pro grabato Scimpodium dixit*. Lectulorum ejusmodi formas exhibet Anton. Bosius in Roma subterranea pag. 83. 91. & 101. Consule Hofmanni Lexic. in hac voce.]

¶ SCINANTICUS MORBUS, Angina, Ital. *Schinantia*, Gall. *Esquinancie*, Acta SS. tom. 6. Maii p. 32. ubi de S. Canione: *Ecce quidam Scinantico præditus morbo, ita ut etiam ad extremum vitæ jam devenirer*. Vide *Scarantia*.

¶ SCINCUS, Animal reptile, crocodilos terrestris, Græc. σκίγκος: quibusdam male *Stincus*. Vide Martinii Lexicon.

1. SCINDA, SCINTA, Ager proscissus. Capitula Lodovici Pii an. 829. cap. 12. apud Baluzium: *De illo, qui agros dominicos, id est, ad fiscum pertinentes, propterea neglexerit excolere, ut nonas exinde non persolvat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accepit*, &c. Quo loco Amerbachius & Heroldus habent *Scindas*, vel *Scintas*, ubi Goldastus terras censuales, à colonis conductas, pro censu annuo quasi *censitas* interpretatur. Sed si vera est lectio videntur *Scindæ* fuisse agri proscissi, seu quod Leges Wisigoth. lib. 10. tit. 1. §. 9. *quod ad culturam scissum est*, vocant. Acta Monasterii Murensis: *In prima scissura & seminatione arant*. Varro lib. 1. de re rust. c. 29. *Terram cum primum arant, proscindere appellant; cum iterum, offringere dicunt*, &c. Virg. 2. Georg.

. . . *Et validis terram proscinde juvencis*.

Proscisso apud Columellam lib. 2. c. 13. 17. lib. 6. c. 2. Salvianus lib. 7. *Non enim nos ad aratra, aut ad ligones vocat, non ad Scindendas terras, neque ad vineas pastinandas*, &c. Sidonius lib. 1. Epist. 6. *Si & campum stivæ vomere proscindas*. Vide ibi Savaronem. Gregorius Turon. lib. 2. de Mirac. c. 32. *Erat enim haud procul a via ager cujusdam devotus campanensis, ad quem Scindendum magna multitudo convenerat*.

¶ 2. SCINDA apud Barbaro-Lat. Geometras teste Goclenio in Lexic. Philos. est *Pars sphæræ quanta duobus semicirculis ipsius maximis super axe seu diametro in angulum coeuntibus intersepitur*.

¶ SCINDALA. Vide infra *Scindula*.

¶ SCINDERATUS, in Legat. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2 p. 22. pro *sideratus*. Vide in hac voce.

¶ SCINDERE, unde pro Sectoris mensarii, Gall. *Ecuyer tranchant*, officio fungi. Charta de Corona. Reg. an. 1377. apud Rymer. tom. 7. pag. 160. *Prædictus Comes Staffordiæ, coram eodem domino Rege (ad mensam sedente) Scindebat ex assignatione & in jure dicti Dapiferi*. *Scissori ad Scindendum*, in Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3 Junii p. 17. Vide *Scissor* & *Sentisferi*.

¶ SCINDICATUS, SCINDICUS Vide *Syndicus*.

¶ SCINDOLA. Vide mox in *Scindula*.

SCINDULA. Isidor. lib. 19 c. 19. *A seret ab asse dicti; quia soli ponuntur atque conjuncti: Scindula, eo quod scindantur & dividantur*. Ugutio: *Scindula, est latus asser, quo domus cooperitur, & scindula est genus quoddam annonæ, quæ & scandella dicitur, & scandula potest dici idem quod Scindula vel quod frangit favum*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scindula, Essaule de quoy l'en cœuvre les tois; Essaau dicimus*.] Lex Longob. lib. 1. tit. 25 § 27. *Si quis de casa erectam lignum quodlibet, aut Scindulas furatus fuerit*, &c. [*Scindulas* editum apud Murator. to. 1. part. 2. p. 40.] Chronicon Fontanellense cap. 16. *Porticum ... de novo fecit & eam cooperiens Scindulas ejus ferreis clavis affixit*. Acta Episcoporum Cenomanensium pag. 314. *Basilicæ ipsius tectum, quo Sancti membra tegebantur, integrum atque incolume permaneret, ne ut minimum quidem ipsius tecti Scindula ruina tam terribilis ictibus læderetur*. In Vita vero Aldrici Episcopi Cenoman. num. 56. perperam edit. *scudulas*, pro *Scindulas*. Adde Albertum Stadensem an. 916. Scindulis contectam fuisse Romam annis 470. auctor est Plinius lib. 16. cap. 10. ex Cornelio Nepote. Harum etiam mentio est apud Vitruvium lib. 10 c. 1. ubi *Scindulos*, pro *Scandulis*, Turnebus lib. 22. Advers. cap. 28. & apud Vegetium lib 2. c. 23. Stewechius ex MSS. Codd. restituunt. Vide Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 170. & Stephanot. ad Saxonem Grammat. p. 110.

SCINDULÆ, in censu passim occurrunt in Polyptycho S. Remigii Remensis: *Donant de argento sol. 19. & den. 2. ... scaritiones car. 16. circulos perticas 125. Scindolas 575. de jenuariis sol. 7. d. 8*. Occurrit alibi non semel. [Codex Censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 3. *Qui (mansi) solvunt ... ad quintum annum Scindulas unusquisque c*. Ibidem fol. 29. *Solvit ... ad tertium annum Scindolas c*. Pluries ibi.] Polyptycus Floriacen-

mensis: *Solvit unusquisque Scintulas* 101. *&c.* Tabularium Ecclesiæ Augustodun. *In ancingia si est, pullos* 3. *ipso termino, Paschæ autem pullum* 1. *cum ovis* 5. *Scindulas* 100. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 41. *Domumque exquisitis naturæ necessariam nimis opportunam fecit quercinis Scindulis coopertam*. Chronicon S. Benigni Divionensis pag. 448. *Debet in censu solidos* 8. *multones* 3. *Scindalas* 100. Porro σχινδύλιον, voce, videtur *Scindulas* intellexisse Hero Ctesibius in Belopoeicis p. 5. καὶ ἐσχισμένοι ἔστωσαν ἐκ τοῦ ἐπικειμένου ἄκρα, ὡς τὸ σχῆμα γενέσθαι, κατάπερ τῶν καλουμένων σχινδυλίων.

SCINIFES, pro *Cinifes*. Gloss. Ælfrici: *Scinifes vel stude, gnæt*. Ubi Somnarus leg. *Cynips*. *Scinifes*, etiam habet Johannes de Janua: [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scinifes, une maniere de mouche, scinterelle*. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii p. 367. *Unus pulex vestem candidat, deturpat, & Scinifex limpidum fontem*. *Sciniphex*, in Epist. 4. Hugonis Metelli to. 1. Monum sacr. Antiq. p. 332.] Papias: *Ciniphes, hirci majores à flumine Africa, ubi plurimi sunt & magni*. Olla patella:

Crabro, Culex, Brucus, Cinifes, Cynomia, Cicoda.

¶ SCINTA. Vide supra *Scinda* 1.

SCINTHIÆ, *Nævus, macula*. Gloss. Isid.

¶ SCINTILLA, Brevis sententia ex aliquo deprompta. Vide *Scintillaris*. Hinc

SCINTILLARE. Laurentius Leodiensis in præfat. ad Hist. Episcoporum Leodiensium: *Laudanda est tamen Berthari pia industria, qui de ipsis cineribus & ruinis intensa nobis & Ecclesiæ, omnia prout potuit, prædecessorum saltem Præsulum vel nuda nomina eruit, vel quædam gestorum nobis Scintillavit*, i. quasi per *scintillam*, seu breviter elucidavit.

¶ SCINTILLARIS, SCINTILLARIUS, Liber continens sententias ex Scriptura sacra & SS. Patrum scriptis excerptas: cujusmodi est Venerabilis Bedæ opusculum, cui titulus, *Scintillæ sive loci communes*. Vide hac de re Vanleium in Antiquit. Literat. Septentr. Pag. 180. ut & Fr. Junium in Præfat. ad Glossar. Gothicum. Librum itidem edidit Defensor Monachus quem inscripsit, *Liber Scintillarum seu sententiarum catholicorum Patrum*, cujus inscriptionis rationem sic expedit in Prologo apud Mabillon. Annal. Benedict. tom. 2. pag. 704. *De Domini & Sanctorum suorum dictis est excerpta Scintilla ... Paginas quasque scrutans, sententiam reperiens fulgentem, sicuti inventam quasi margaritam aut gemmam, statim avidius collegi ... Veluti de igne procedunt scintillæ, ita hunc minutæ sententiæ pluresque libri inveniuntur fulgentes, ad quarum inter hoc Scintillarum volumen, quod qui legere vult, laborem sibi amputat, ne per ceteras paginas iterandum lassescat*. Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col 470. *Super Genesi libros duos, Scintillarem unum super Lucam, super Joannem*. Charta anni circiter 901. apud eumdem tom. 3. p. 86. Præfat. *Passionarium dialogum cum Scintillario, omnaria* 11. *&c.*

SCINTULA. Vide *Scindula*.

SCIOLDRI, dicti olim apud Danos *Bardi, Eubages, & Druydes*. Vide Pontanum in Chirographia Daniæ pag. 779. 780.

¶ SCIOLUM Papias Ms. Bituricens. *Martyria* (l. Marisia) *in mortorio ex pisce fiunt, unde & dicuntur Sciola parva*.

¶ SCIOLUS. Inter varias Notariorum subscribendi Chartis formulas, hæc occurrit in Litteris Henrici I. Franc. Reg. an. 1052. apud Stephanotium Antiquit. Benedict. Claromontens. Mss. pag. 349. *Seguinus Sciolus scripsit ad vicem Balduini regis Cancellarii* 10. *Kal. Octobris*.

¶ SCIPHATUS. Vide supra *Scyfati*.

¶ SCIPIO, *Virga ante triumphantes delata*. *Scipiones, virga Consulum*. Gloss. Isid.

¶ SCIPSA. Messianus in Vita S. Cæsarii p. 255. *Turbata igitur ancilla Dei, quibus forat exire non licebat, libros, & res, cellas, (fallas) & scipsas per cisternas jactabant*. Forte leg. *cupsas*. Vide edit. Mabillonii.

SCIRA, SCIREMOTOS, &c. Vide *Scyra*.

SCIRBUM, Arabibus vocatur ventris pinguedo. Constantinus Africanus lib. 2. Commun. loc. med. c. 35. l. 3. cap. 27.

¶ SCIRE FACIAS, Formula Fori Anglici. Charta Henrici Regis Angl. an. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 427. *Propter quam causam ipse vellet voluntarie, quod le Scire facias, vel aliqua alia accio, esset prosequuta nomine nostro ... Per ipsos* (consiliarios) *cogitatum fit & consideratum, quod dicta Scire facias sive accio erit facta, & nomine nostro prosequuta*. Vide Th. *Blount* in Nomolex. Angl.

¶ SCIR-GEREFA, Pagi vel Comitatus Præpositus, apud Saxones, teste Hickesio Dissert. p. 57. Vide *Scyra* & *Geresa*.

¶ SCIRIDA, Machina bellica. Acta S. Herlembaldi tom. 5. Junii p. 304. *Constituunt ergo petraria, & omnis generis bellicæ machinas, Sciridas quoque ballistas, milleque mortis parant insidias*.

¶ SCIRMAN. Vide *Schirmannus*.

¶ SCIROTEGA, ut Chirotheca. Charta apud Madox Formul. Angl. p. 186. *Reddendo inde annuatim ... unum par Scirotegarum, vel unum denarium ad Pascha, pro omni servitio*.

SCIRPHA, Palea, forte ex Gr. σκίρφος. Leo III. PP. Epist. 3. *Cajetam autem ... dixerunt, quod invenissent homines occisos jacere & granum & Scirpha, quæ ipsi Mauri portare secum non potuerunt*.

¶ SCIRPUM, pro *Scrippum*. Vide ibi.

SCIRPUS. Gregorius Turonens. de Gloria Mart. cap. 32. *Lychnus etenim inibi positus, atque illuminatus, ante locum sepulturæ ipsius, perpetualiter die noctuque divino nutu resplendet, à nullo fomento olei Scirpique accipiens, neque vento extinguitur, neque ardendo minuitur*. Scitum quid sit *Scirpus* apud Latinos; sed quid *juncus* commune habet cum lychno? Forte pro Ellychnio.

☞ Recte quidem, *Scirpus* enim hic papyrum sonat, ut ex Gloss. Lat. Gr. colligitur: *Scirpus*, πάπυρος. Porro papyrum vice ellychnii in lucernis adhibitam supra observatum est in v. *Papyrus*.

SCIRTUM, Armorum species. Capitulare de Villis c. 64. *Et ad unumquodque carrum, Scirtum, & lanceam, cucurum, & arcum habeant*. [*Scutum* edidit Baluzius, quomodo legendum esse omnino videtur.

¶ SCIRUPPUS, Syrupus, Gall. *Sirop*. Vita B. Andreæ de Galeranis tom. 3. Martii p. 53. *Ubi erant ampullæ, quibus vir sanctus Sciruppos diversi generis deferebat infirmis*. Vide *Syrupus*.

¶ SCISA, pro *Assisa*, Impositio, præstatio tributi. Charta an. circ. 1185. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. p. 146. *Haberent tascam, vel Scise, vel aliud servitium*. Charta pacis inter Raimund. Berengar. Provinc. Comit. & Beroardum Arelat. Archiep. an. 1225. ex Tabul. Arelat. lib. nig. fol. 92. *Omnes homines vestri ... sint in perpetuum immunes & liberi eundo & redeundo ab omni pedagio, Scisa, & exactione vel alio onere quocumque nomine censeatur*. Vide *Sisa*.

¶ SCISCI, Abbo de Obsid. Lutet. lib. 1. ubi de turre exscindenda:

Ima dehinc ardent ejus discindere Scisci,
Et immune foramen, hiaas, majus quoque dictu.

SCISELUM, Scalprum, nostris olim *Cisel*, hodie *Ciseau*. Gervasius Dorobernen. de Reparat. Dorobern. Eccles.

eclef.

elef. *Ibi areus & catera omnia, utpote sculpta secure, & seu Scifollo, hic in omnibus fera sculptura ideneu.*

¶ 1. SCISMA, Modus, ratio. Acta passionis J. C. ex Cod. Ms. Bibl. S. Vedasti Atrebat. *Cursor enim vident adoravit illum, & facialem involutorium quem tenebat in manu sua expandit uterumin terram dicens, Domine super hoc ambula... Et fecit cursor eadem Scismate sicut prius, deprecatus... ut super ascendat & ambulet super facialem suum.* Vide Scema 2.

¶ 2. SCISMA, pro *Schisma*, Divisio. Roland. Patav. Chron. Tarvisin. apud Murator. tom. 8. col. 325. *Sperabat forte quod in civitate Scisma vel seditio moveretur.*

¶ SCISMASARNOVA. Vide *Scimasarnova*.

SCISMASAR-VETUS, nomen è 12. auguriis, de quibus in verbo *Venru*, quod sic describitur à Michaele Scoto de Phisionomia c. 56. *Scismasar vetus, est augurium, quando tu vides hominem post se, vel avem pausantem, ita quod sit tibi dextro latere: istud enim tibi malum signum super negotio.*

¶ SCISMATICUS. Vide in *Schisma*.

¶ SCISOR ROBARUM, Vestium sartor, Gallice *Tailleur*. Inquesta pro canonizat. Caroli Blesens. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 561. *Johannes Forestarii Scisor robarum de parochia de Bergeriis Trecensis diocesis dicit, &c.*

¶ SCISPADUM, *Jupatum*. Gloss. Isid. Excerpta: *Lycespadum, lapatum*; ubi Reinesius Var. lib. 21. c. 14. emendat, *lupatum*. Græcis λύκος est lupatum, frænum scilicet, inquit Papias, durius inæqualium & asperrimorum dentium ad domandos equos, à lupinis dentibus dictum. Inde, ut infert Grævius ad Gloss. Isid. λυκόσπαδες equi sunt domandi. Vide Reinesium loco laudato.

1. SCISSOR, *Scindendi obsonii Magister*, Senecæ; nostris *Escuier trenchans*. Petronius, & Fragmentum ejusdem Petronii p. 12. *Processit statim Scissor, & ad symphoniam gesticulatus ita laceravit obsonium, &c.* Le Roman *de Garin* Ms.

Devant le Roi servi l'anfant Gerin,
Hernaut tailla devant l'Empereris.

INCISOR, Eadem notione. Avitus Viennensis Epistola 77. *Ut de primo, quod exposuisti, ferenla colloquamur, ... trepidans accensis faucibus gula aliquantulu temporis mora sub docti Incisoris pependit arbitria.* [Vide *Scindere.*]

2. SCISSOR, Ars mechanica, nescio quæ, in Fleta lib. 2. c. 52. § 35. *De abbutoribus* (forte *albatoribus*) *coreorum, præterquam in civitatibus & burgis, & etiam de iis, qui duobus utuntur officiis, videlicet sutoria & tannoriæ, vel tanneriæ & carnificie, vel officia Scissorie & dub... etiam dub.., præterquam in burgis & locis communibus*, [Idem videtur qui Lanius, Gall. *Boucher*. Vide *Scindere* & *Sectator*.]

SCISSORIUM, Orbiculus mensorius, in quo convivæ dapes sibi appositas vel præsumtas *scindunt*, nostris olim *Trenchoir*. Auctor Translat. S. Isidori Hispal. num. 19. ubi de variis reliquiis, in urbe Legionensi adservatis: *De parte Cœnæ*, (Dominicæ) *Scisserium ipsius Cœnæ, &c.* [Menoti Serm. fol. 97. v. *Agnosco quod non est ratio quod domicellæ habentes caniculas, dent eis comedere super Scisseria sua.* Vide *Cissorium*.]

¶ SCISSUS, Sculptus. Acta Sanctor tom. 3. Jun. pag. 133. in Processu de SS. Virg. Eschell. *Sed viderunt imagines Scissas & super sepulturas earumdem positas.*

¶ SCITAMENTUM, Edulium sciti saporis. *Complura Scitamenta mellita*, apud Apuleium l. 10. Metamorph. *Scitamenta*, ἡδύσματα, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SCITARE, pro *Citare*, in jus vocare. Charta an. 1268. apud Thaumasser. in Bitur. pag. 197. *Concedimus quod si alter, seu aliquis dictorum burgensium fecerit convenire alterum coram nobis, vel mandato nostro, cujuscumque conditionis Scitatus sit, quod actor possit desistere à vexatione Scitati sine emenda nostra, vel præpositorum nostrorum.*

SCIT DEUS, Formula recepta in juramentis. Vetus Interpres Juliani Antecessoris cap. 178. *Sacramentum de calumnia fit ita: In primis quidem actor juret. Hanc litem, quam movi, calumniandi animo non movi; sed existimo me bonam habere causam. Scit Deus.* Ita clauditur sacramentum rei.

SCITHA. Roger. Hovedenus ann. 987. *Hoc anno duæ retro seculis Anglorum genti incognitæ pestes: scilicet febres hominum, & lues animalium, quæ Anglice Scitha nominatur, Latine autem fluxus interaneorum dici potest, totam Angliam plurimum vexaverunt.* Non placent, quæ hic habet Spelmannus.

¶ SCITIA, pro Scotia, quomodo & *Scite*, pro Scoti, in antiquis codicibus occurrere, testis est Spelmannus: unde à Scythis originem habuisse Scotos innuitur.

¶ SCITIVA. Vide infra *Scitiva*.

¶ SCITUATUS, Situs, positus, Gall. *Situé*. Exerpta è Johanne à Bayonn in Histor. Mediani Mon. p. 289. *Castelleti prope abbatiam dictam Lestainche Scituati.* Vide *Situare*.

¶ SCITULLA. Bernardus Monach. in Ord. Cluniac. part. 2. c. 30. *In hujusmodi festis tantum illæ cappæ deaurata, in aliquibus quarum etiam aurea Scitulla dependent, ab Armario & hic qui cum eo intuatur.* Ubi legendum videtur ut in Ms. Sangerman. *Scillula*, diminut. à *Scilla*, campanula. Vide infra *Skella*.

¶ SCITULUS, diminut. à Scitus, peritus, gnarus. Arnobius lib. 3. adv. Gentes: *Ut intervalla & numeros vocum conferant Scitulu ac modulentur sorores. Forma scitula*, id est, elegans, apud Plautum Rud. act. 4. sc. 3. Hinc

¶ SCITULE, Eleganter. *Puella Scitule ministrante*, apud Apuleium lib. 2. Metamorph. & alibi.

¶ 1. SCITUS, Locus aliquis quoquo modo se habet. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 148. *Tradidit & ad firmam dimisit præfato Johanni Scitum manerii sui de Etyngdon in Comitatu Hirtfordiæ, cum omnibus terris, pratis pascuis ... Et omnia, domos, ædificia, & clausuras infra eumdem Scitum existentia ... reparabunt.*

¶ 2. SCITUS, Scientia, cognitio, notitia. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1337. apud Rymer. tom. 4. p. 798. *Nisi vestri, aut vestrorum successorum, aut hæredum ad id Scitus & consensus accesserit pariter & voluntas.* Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1819. *Et ipsum campartum aliquando alicui voluerint locare, absque Scitu & auditu nostrorum nunquam fiet.* Galli dicimus *Au vu & sçu*.

¶ 3. SCITUS, pro Situs, Gall. *Situé*. Charta Ludovici Reg Siciliæ ann. 1359. ex Cod. Ms. D. *Brunet* fol. 108. *Cursorium Avellani Comitis ... Scitum atique in Crano.* Vide *Scituare*.

¶ SCIURA, Horreum, apud Schilter. in Gloss. *Teuton* Vide *Securum*.

¶ SCIVUS, pro Scyphus, in vet. Gloss. Ms. Sangerm. num. 501. *Catini, Scivi & cymbia, poculorum sunt genera.*

¶ SCLANDONICIA TECTORA, Domus, casa, *Scandulis* cooperta. Locus est in *Tectora*. Vide supra *Scindulas*.

¶ SCLAPUS, in Comment. Caroli Carafa Episcopi Aversani de Germ. sacr. restaurata, pro *Scoplus*. Vide in hac voce.

¶ SCLATA, Scindula, Gall. *Bardeau*, Angl. *Shingle*; forte *Scluta* dicitur à Gall. *Eclat*, assula: est enim scindula ligni fragmentum. Charta Henrici V. Reg. Angl. ann. 1413. apud Rymer. tom. 9. pag. 40. *Nullos*

lus burgensis ... *aliquam domum, infra villam prædictam* (Calesii) *nisi cum tegulis vel Sclatis de novo cooperiat.*

¶ SCLATARIA, *Navis piratica*, Papiæ.

¶ SCLAVA, Captiva, serva. Vide *Sclavus*.

¶ SCLAVARE, pro *Scalvare*. Vide ibi.

SCLAVINA, SCLAVINIA, Vestis longior, sagi militaris instar Sclavis, ut videtur, familiaris, unde nomen mansit. Ugutio: *Amphibalus, vestis villosa, sicut est Sclavina*, Joan. de Janua: *Armelausa, Sclavina*. Italis *Schiavina*. Corona pretiosa, [illegible], *stragulum*, [illegible]. Henricus de Knyghton: *Venere videbant virum elegantem cursantem, de una Sclavina alva vestitum.* Quo loco perperam *Sclauma*, legit Somnerus. Hac potissimum utebantur peregrinantes, ut observat Malbrancus l. 10 de Morinia cap. 12. quod firmatur ex Chronico Andrensi: *Pedes incedens in habitu peregrini, qui vulgo dicitur Sclavina*. Herbertus de Miraculis lib. 1. cap. 25. *Vidit ipsum instar alicujus Jerosolymitani, palma, pera & baculo insignitum, atque Sclavina coopertum*. Cæsarius lib. 12. Miracul. cap. 40. *Peregrinus quidam de transmarinis veniens partibus Sclaviniam suam pro vino ... exponens, &c.* Et mox: *Pestem peregrinationis suæ*. Idem cap. 42. *Peregrinus quidam moriens Sclavinam suam Sacerdoti legavit.* [Jac. de Varagine in Chron. Januens. apud Murator. tom 9. col. 45. *Anno Domini 1222. de mense Augusti venit Januam quidam Theotonicus nomine Nicolaus in habitu peregrini, quem sequebatur multitudo magna peregrinorum, tam magnorum quam parvorum, & omnes habebant Sclavinas crucibus insignitas.*] Le Roman d'*Aubery* MS.

Qu'il viegne à moy ausement come espie,
S'ait Esclavine & bordon de Sorie.

Le Roman *du Renard*:

Une Esclavine i vit renard
Que cil avoit delez son chief.

Rabbi Kimchius *Esclavinam*, pro vesta vili usurpavit. Vide Bernardum Justinian. in Vita S. Laurentii Justiniani c. 5. Vitam S. Andreæ Corsini c. 5. &c. Italis *Schiavina*, est teges, *coperta grossa di letta*. [illegible] vero & [illegible], pro jaculo leviori, cujusmodi utebantur Sclavi, ubi Mauritium & Leonem sumi, annotarunt pridem Rigaltius & Meursius.

¶ SCLAVIS, ut *Sclava*, Serva. Charta ann. 1358. ex Tabular. Massil. *Venditio de quadam Sclave nuncupata Bona cotesius 28. ann pretio 60. florenorum auri fini de Florentia.*

¶ SCLAUMA. Vide *Sclavina*.

¶ SCLAVONICUS, Servilis. Vide in *Sclavus*.

¶ SCLAVONIUS. *Anaphi Sclavonii* in pretio fuere ut colligitur ex Testam. Ermengaudi Archiep. Narbon. an. circiter 1005. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 162. *Fredeloni Episcopo anaphum unum Sclavonicum.*

SCLAVUS, Captivus, servus, Italis *Schiavo*, nostris *Esclave*. Matth. Paris ann. 1252. *Cum Christianis Sclavis sic namque vocantur captivi, &c.* Mox: *Cum omnibus Christianis captivis, quos vulgariter Esclavos appellamus, &c.* Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. p. 1129. *Similiter quotquot habere poterit Sclavas, vel servas, cum eis licenter peccat.* Charta Ludovici Regis Germaniæ in Metropoli Salisburg. tom. 2. pag. 15. *Ad homines ipsius Monasterii tam ingenuos, quam servos, Sclavos, & accolas super terram ipsius commanentes, &c.* Guill. de Podio-Laurentii cap. 49. *Easque in Sclavos recepit Rex*. Modus accipiendi fratres Militea Hospitalis Hierosolym. *Nos namque promittimus esse servi Sclavi dominorum infirmorum.* Speculum Saxonicum art. 73. §. 3. *Sclava autem proles sequitur patrem Sclavum.* In Regesto Albo Domus publicæ Tolosanæ f. 130. *Civitas Tolosana fuit, & est sine fine libera; adeo ut servi & ancillæ, Sclavi & Sclava, dominos seu dominas habentes, cum rebus, vel sine rebus, ad Tolosam, vel infra terminos extra villam terminatos, acquirant libertatem & liberi efficiantur.* Ditmarus lib. 3. *Tunc omnia nostram prius Ecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Sclavonicæ ritu familiæ, quæ accusata venundando dispergitur.* Adde Matth. Paris ann. 1097. Vincentium Belvac. lib. 30. cap. 48. [Murator. tom. 7. col. 817. Marten. tom. 2. Anecd col. 1526. to. 5 Ampliss. Collect. col. 75 Statuta Genuens. lib. 1. c. 28 fol. 51. v.] &c. Ita [illegible] usurparunt recentiores Græci, Cantacuzenus lib. 4. cap. 14. pag. 758 Jo Cananus p. 193. & alii apud Meursium. At unde Sclavorum, vel Slavorum nomen effictum sit, pluribus disputat Joannes Lucius lib. 6. de Regno Dalmat. cap. 4. *Esclos* videntur à nostris appellari. Le Roman de *Merlin* MS. *par Robert de Bourron: Il chevaucha & issi fors de la vile, & trouva les Esclos dou Chevalier, qui devant lui s'en aloit.* Alibi: *Et chevauche tant ken la forest se mes & treuve les Esclos, si point tant après le Chevalier.*

SCLAVI SERVIENTES. Vetus Charta apud Ægidium Gelenium in Colonia pag 69 *Sclavi servientes legationem Episcopi faciant: si semel neglexerint, 30. sol. si ter parvipenderint, beneficia sua perdant.* Infra: *Sclavus, si mel in die statuto non solvat, in vinculis servetur, donec solvat.* [Charta Rodolfi Halberstad. Episc. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 359 *Eo tamen tempore quo usum illius decimæ ad Ecclesiam B. Mariæ transtulimus, villa Mese partim cultore vacabat, partim Sclavorum decimam non solventium nomine subigebatur.*]

SCHLAVUS, ut *Sclavus*, Captivus. Bernh. *de Breydenbach*. Iter Hierosol. p. 217. *Venit mercator quidam inquirens ab eo quanti pretii Schlavi illi essent, quos sic circumducebat.*

¶ SCLINGERE, Anserum vox. Vide *Baulare*.

SCLIPESTEN. Teloneum Monaster S. Bertini: *Lapis molaris 2. den. Sclipesten, 2. d. Si autem unus molaris, sive unus Sclipesten, sive in curru, sive in carri portatione, dabit 2. den.* [Infra, ubi vim vocis expliεat Cangius, *Slipesteu* scripsit.]

¶ SCLODIA, [illegible], in Glossis Lat. Græcis. Vide *Ca*[illegible]*cus*.

¶ SCLOPETUM, SCLOPETUS, Tormentum bellicum manuale, Gal. *Escopette*. Chron Estense ad an. 1334. apud Murator. tom. 15. col. 396. *Interim præparari fecit maximam quantitatem balistarum, Sclopeterum, &c.* Histor pacificat. inter Rodulphum II. Imp & Turcar. Imp. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 311. *Janizarii præterea & hoc elogii bellici merentur, sui Sclopeta, bombardas, &c.* Appendix ad Vitam B Lidwinæ tom. 2 April. p. 364. *Equites tantopere in altum Sclopetos exonerabant, ut nemo descendere auderet.* Vide *Scopeta*.

¶ SCLOPUS Eadem notione, in Append. laudata: *Sclopis in ædes jaculantes, multosque vulnerantes.* Mirac. S. Angeli tom. 2. Maii p. 73. *Renovabatur lætitia die 16. per mascaratas, cavalcatas, quintanas, luminaria, explosiones Scloporum.* Addit. ad Chron. Estense ann 1377. apud Murator. tom. 15. col. 545. *Cum Sclopis & stridis in signum maximæ lætitiæ.* A sono quem edit *Sclopus* non dissimilem à strepitu qui fit complosis buccis, quique *Scloppus* dicitur, vocis origo deducenda videtur Carolo de Aquino. Vide Martinii Lexic. in hac voce.

¶ SCLOPETARIUS, Qui *Sclopete* utitur, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 358. *Nec cunctatus Demetrius cum Polonicis aciebus instructus, præmissis Sclopetariis peditibus, obviam processit.* Firmianus Strada: *Tres illuc immittit Sclopetariorum cohortes.*

¶ SCLOSA, ut *Slusa*, in Charta apud Menester. Histor.

stor. Lugdun. p. 6. inter Instr. *Conventientia ... de quadam Sclosa in Afolya quam consentiunt monachi Geraudo ea ratione ut sive ædificet vel non ædificet Sclosam, terra quam dauat pro compensatione Sclosæ, in potestate monachorum sit facere quidquid eis placuerit.*

¶ SCLOT, *Sera*, in Gloss. Lipsii.

¶ SCLUSA, Locus in quo concluduntur aquæ, Gall. *Escluse*. Charta an. 1350. ex Tabular. Burgi-medii: *Comes Theobaldus dedit .. decimam piscatura & Salusa.* Tabular. S. Sergii Andegav. *Deditque decimam piscium de Selusa de Avaziaco.* Vide E*clusa*.

¶ SCOARSARE, Corticem auferre, Gall. *Ecorcer*. Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod campasii teneris visi tenantur amendare omnes arbores incisas, vel scaluatas, Scoarsatas, &c.* Rursum fol. 260. *Qui ... contrafecerit Scoarsando ipsam bealeriam, &c.* Vide *Scorzare*.

SCOBA, pro Scopæ. Catholicon parvum: *Scoba, ba, Balay, ramon, ou arbre.* Gloss. Gr. Lat. Κορηνεῖρον, *Scoba*. Ubi Codex Ms. habet *Scopa*. [Consuet. M. S. B. M. Deauratæ Tolos. *Monachi surgent ad mandatum Prioris, & recipient Scobas sive vimes, & ferient super excommunicatum nudum vel vestitum ad mandatum vel ordinationem Prioris.*] Vindicianus Comes Archiatrorum pro *Scobe* usurpat:

Polline, farre, Scobis, lino, scobe, vellere, cornu.

SCOBILLÆ, Eadem notione, [seu quævis sordes, purgamenta, Gall. *Ordures, balayeures*, Provincialibus *Escoubilles*.] In Statutis Massiliensis urbis Mss. lib. 4. est caput: *De fimo, vel terra, vel Scobilis projiciendis in certis locis extra Massiliam.* [Eadem Statuta edit. lib. 5. c. 40. *Teneatur .. facere scopari & mundificari, ne Scobillæ illæ seu immunditia illa in detrimentum portus Massiliæ intercurrant.* Stat. Arel. Mss. art. 43. *Statuimus quod nec Scobillæ, nec aliqua turpia vel immunda, nec cassferium, nec cineres fabrorum, nec alterius projiciantur in carreria.*]

¶ SCOBARE, *Scobis* purgare, verrere, Gall. *Balayer*, Provincialibus *Escoubar*. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta Sanctor. tom. 3. Junii p. 40. *Ipsi* (excupatores) *tam cameras nostras quam palatia Scobare & mundare teneantur.*

¶ SCOBAS, Sortilegi, seu potius ii delirantes, qui ad nocturnos illos conventus, quos *Sabbats* dicunt, *Scopis* se deferri somniant: unde vocis origo. Vide *Scoba*. Anonymus Carthus. de Relig. origine, apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 57. *Memini me, mater, in adolescentia, antequam hunc ordinem ingrederer, multa de hujusmodi sortilegis, qui vulgo Scobaces dicuntur, audisse. Nam tunc & deinceps plures capti fuerunt in nostra provincia & combusti, qui prius in arcta positi quæstione, horrenda fatebantur.* Vide *Sortiarius*.

¶ SCOBARE. Vide supra in *Scoba*.

1. SCOBERE, Guido II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ordin. cap. 20. §. 1. *Habeat itaque Martha laudabile quidem, sed tamen non sine sollicitudine & perturbatione ministerium: nec sororem sollicite Christi vestigiis inhærentem, & quoniam ipse est Deus vacando videntem spiritum suum Scobentem, suamque orationem in sinum suum convertentem, &c.* Ex Psalm. 77. v. 7. ubi: *Et scopebam spiritum meum.* Sic porro præfert emendatior editio Guigonis an. 509. [Vide Martinii Lexic. v. *Scopo*.]

2. SCOBERE, Tributi species. Charta Altmanni Episcopi Tridentini an. 1126. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 384. *Exceptis stabularibus, curtibus, quarum una Meranbeusteinc, sex vero aliæ singulæ quatuor, quod vulgariter Scobere dicitur, dare debent.* [Vide *Scobrones*.]

SCOBILLÆ. Vide *Scoba*.

¶ SCOBOLERIUS, Scoparius, qui *Scobis* purgat, Gallis *Balayeur*, Provincialibus *Escoublie*. Testament. Guillelm. dom. Montispessul. ann. 1202. ex Schedis Peiresc. apud Præs. de *Mazaugues*: *Et volo quod hæres meus ... teneat alium capellanum in ipsa ecclesia, cui in victu provideat, & quemdam diaconum, & alium subdiaconum, & unum clericum, & unum Scobolerium, qui omnes ... deserviant ecclesiam & serviant.* Hinc emendandus Acherius qui tom. 9. Spicil. ex voce contracte scripta, *Scobolium* edidit, pro *Scobolerium*.

¶ SCOBRONES, Agri tributo *Scobere* dicto obnoxii. Charta Johannis Merseburg. Episc. an. 1166. apud Ludew. tom. 2. Reliq. Mss. pag. 197. *Decimam vero quæ in Karlesdorf & in Dobesgast & in ipsa dominicali Bigaria ubi duodecim Scobrones dantur, in usus fratrum... delegavimus.* Diploma Henrici V. Imper. an. 1192. apud Schlegel. de Nummis Cygneis p. 150. *Restituimus ... ecclesiam ... cum duobus mansis & decimatione teloneos & 40. Scobronum, & 12. curtibus.* Vide *Scobere* 2.

¶ SCOCHON, vox corrupta ab Angl. *Scutcheon*, Scutum gentilitium, Gallice *Ecusson*. Testament. Johan. *de Nevill* an. 1388. apud *Madox* Formul. Angl. p. 429. *Et volo ... quod unus equus sit arraiatus pro guerra cum uno homine armato de armis meis, cooperto de cusseto cum Scochons de armis meis.* Occurrit rursum infra. Vide *Suchon*.

SCODUS, Rasus, *Scalus*, in Glossis M. S.

1. SCOF, SCOFPH, Stabulum sine parietibus. Lex Bajwar. tit. 9. c. 2. §. 2. *Si autem* (scuria) *septa non fuerit, sed talis, quod Bajwarii Scofph dicunt, absque parietibus, &c.* Editio Heroldi habet *Scof*. [Germanis etiamnum *Scopf*, Saxon. *Scop*, tegumentum sonat, qui monet Martin. in Lexico.]

2. SCOF, Manipulus, *Gerba*, Belgis *Schoof*. Teloneum S. Bertini: *Duo Scof ferri, 1. obol. glodi ferri centum, 4. den. ... centum Scof chalybis, 25. den.*

SCOGILUM, GLADIUS SCOGILATUS. Lex Ripuar. tit. 36. §. 11. *Spatham cum Scogilo pro 7. solid. tribuat. Spatham absque cogilo pro tribus solidis tribuat.* Ubi quidam codd. præferunt *scodo, foilo, scogilso*. *Gladius scogilatus*, in Legibus Henrici I. cap. 83. *Si inter aliquos ... dissensio consurgat, et quo aliquis eorum gladium Scogilatum evaginat, non est etiam expectandum, ut percutiat.*

☞ *Scogilum* interpretatur Eccardus spatæ seu gladii vaginam, quod diminutivum esse putat à voce Anglo-Sax. *Scob*, calceus, qui quasi est vagina vel tegumentum pedis, quomodo *Scogilum* gladii.

¶ SCOILUM. Vide *Scogilum*.

SCOLANDA. Vide *Scruelanda*.

¶ SCOLAPIUS, pro Æsculapius, in Passione S. Philippi Episc. apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 140.

¶ SCOLARE, vox Italica, Effluere, Gall. *Ecouler*. Statuta Saluciar. Collat. 8. c. 246. *Statutum est, quod quæcumque possessiones situatæ super finibus Saluciarum, si aquæ pluviæ, & diluvii in eas venientes commode Scolare possunt super iis possessionibus vel super communi; si autem non possint, debeat qualibet possessio Scolare inferius in possessionem magis propinquam, & magis descendentem.* Statuta Mutin. rubr. 190. fol. 35. v. *Ut terræ & possessiones hominum habentium terras in dicta terra possint Scolari.* Ibidem rubr. 225. fol. 42. *Omnes aquæ fontium ... debeant Scolari & derivari in fossatam quod appellatur fossa marza.* Pluries ibi.

¶ SCOLAROLUM, Canalis, per quem effluunt aquæ, ut infra *Scolatura* 2. Statuta Mutin. rubr. 259. fol. 49. v. *Statuimus quod per omnes homines habitantes in villa Rami fieri debeat unum Scolarolum sive drizagnolum per insulam, &c.*

¶ 1. SCOLATORIUM, ut Scolarolum. Statuta Saluciar. Collat. 3. cat. 1: *Statutum est quod quelibet persona de Saluciis cui ordinata fuerit aliqua prasia ad faciendum & manutenendum per quasvis vias & bealerias Saluciarum, sive Scolatoria, teneatur... manutenere ... taliter quod defectu ipsius vel ipsarum aqua non ledat viam, quin per ipsam commode iri possit.* Vide Scursorium.

¶ 2. SCOLATORIUM. Papias Ms. Bituric. *Frus canatorium, aut sureis, Scolatorium.*

1. SCOLATURA. Regula Tertiariorum à S. Francisco edita c. 3. apud Waddingum tom. 1. p. 256. *Chlamydes quoque ac pelles absq; Scolatura scissas vel integras, affibulatas tamen non patulas, ut congruit honestati, clausasque manicas habeant fratres supradicti.* Statuta Mediol. 2. part. c. 464. vetant, ne mulieres *gnippam*, nec *Scolaturam taliter* deferant, *quod videri possint mamilla, nec pectus discoopertum.* Vox Italica *scollatura* incisuram circa collum denotans.

☞ Hinc nostris *Escoler*, pro Scolaturam seu incisuram circa collum facere. Le Roman *de la Rose* Ms.

Escole a biau col & gorge blanche,
Gart que cil qui sa robe tranche,
Si tres bien la li Escolete,
Que la char pere blanche & nete
Demi piè derere & devant.

2. SCOLATURA, Canalis, per quem effluunt aquæ; vox Italica. Charta an. 1180. apud Petr. Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentinæ in Regesto 2. part. Ch. 49. *Item de omnibus Scolaturis & pluvianis, & surtuminibus, qua decurrant, seu decurrere possunt ex rivo Merdario, &c.* Occurrit ibi pluries. Gall. *Esgouter* dicunt. [Statuta Placent. lib. 5. fol. 58. *Statutum est & diutius observatum quod qualibet persona que habet jus ducendi & extrahendi aquas seu rivos de flusibus fortivis & Scolaturis, &c.* Vide Scolarolum.

SCOLAX Papias, ex Isidoro lib. 20. cap. 10. *Scolaces, quod nos Funes vel funalia dicimus, eo quod scelsæ sint, contorti.* Ugutio ex Glossis Isidori: *Scoliaces* (sic) *funes, quos Funalia dicimus, quia sunt torti & excepti.* Vita S. Cypriani: *Cum cereis & Scolacibus.* Petrus Damianus lib. 6. Epist. 17. *Qui Scolacibus utitur, ut stellarum micantium videat claritatem.* Σκώλακες habent Apophtegmata Patrum in Pæmene c. 10. apud virum doctissimum Jo. Bapt. Cotelerium tom. 1. Monumentor. Eccles. Græcæ.

SCOLDASCIO, SCOLDASCHIUS. V. *Sculdais.*

SCOLIUM, Scopulus, Italis *Scoglio*, nostris *Escueil*. Sanutus lib. 2. part. 4. c. 25. *Deinde per syrocum per duo milliaria navigetur, & invenies Scolium, per quod fit portus, in quo fundum trium passuum reperitur, &c.* Infra: *Donec quicunque perveneris ad Scolia, quæ sint super casale Lambertum, &c.* Ex Græco σκόλιον.

¶ SCOLNA. Vide infra *Sculna.*

¶ SCOLTETUS, ut *Scultetus.* Vide ibi.

SCOMBRA, vox fori Hispanici. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fo. 31. *De duobus molendinis, quorum unum super aliud est constructum; si illud, quod est inferius, engorgat illud, quod est superius primo factum, dominus illius, quod superius est, Scombret illam aquam, &c.* Observantiæ Regni Aragon. l. 9. tit. de Officio Suprajunctarii §. 1. *Si Suprajunctarius prosequitur malefactores, & flagrante maleficio intraverint castrum alicujus, & Dominus, vel Alcaydus illius castri noluerit dare Scombram, nec tradere malefactores, &c.* §. 3. *De consuetudine regni Scombra in loco pro re furata vel malefactore potest fieri sapius per Suprajunctarium. &c.* Alibi: *Et ipsi terras tenentes teneantur juvare dictos homines de Fraxeneda in Scombra dicta vasarum.* Michael Molinus in voce *Scombra*: *Scombra rei furata vel malefactoris, non solum potest fieri semel, sed etiam bis: & licet in prima Scombra non fuerit malefactor, vel res furata reperta, tamen potest per officialem iterum fieri Scombra.* Idem in *Talator*: *Talari possunt loca & castra Virorum per Suprajunctarios congregata juncta sua: & hoc propter rebelliam loci vel Alcaidi nolentium dare Scombram Suprajunctarii insequentibus malefactores.* Perquisitio.

¶ SCOMBRARE. Vide supra in *Scombra.*

¶ SCONATIO. Leges Norman. cap. 39. §. 9. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. Mss. p. 352. *Si de jure patronatus alicujus ecclesiæ contencio inter personam laicalem & ecclesiasticum fuerit procreata brevis usfic per quatuor milites & quatuor probiores loco propinquiores & fide dignieres, qui nulla digna Sconatione à jurea debeant amoveri.* Ubi legendum videtur *Saenaatio*, quod idem est ac Reprobatio testis. Vide *Sconium* & *Sonare* 3.

¶ SCONDEGARDA, Statio, Gall. *Corps de garde.* Anonymus in Annal. Genuens. ad an. 1330 apud Murator. tom. 16. col. 705. *Unde in ripa fluminis Ticinelli Scondegardas & belfreda quadraginta erexerunt.*

¶ SCONDIMENTUM, Excusatio, satisfactio, in Consuet. Catalaniæ Mss. Vide in *Excondicere*, col. 124.

¶ SCONDIRE, Denegare, recusare, qua notione *Escondire* usurpamus. Leges Balduini Comit. Flandriæ an. 1200. apud Marten tom. 1. Anecd. col. 766. *Si quis in custodia fructuum terrarum suarum, vel nemorum... panna seu vadia accipere voluerit, & ei pannum, vel vadium denegatum, id est Scenditum fuerit; & inde inter eum & illum qui vadium denegaverit, id est Scondiverit, quem supra suum invenerit, rixa & contrusiones, vel conflictus moveantur, &c.*

¶ SCONFICTA, Pugna, prælium. Annal. vett. Mutinenses apud Murator. tom. 11 col. 92. *Eo anno (1284.) fuit Sconficta de Montali, scilicet inter Rangones & Buschetos, & sequaces eorum ex una, & illos de Faxolo, de Savignano, & Grassones, qui erant extorres Mutinenses, & ibi fuit magna strages ex utraque parte.* Pro Clade, ut infra *Sconfitta*, occurrit in Breviar. Histor. Pisanæ apud eumdem tom. 6. col. 192. *Anno 1229. Pisani apud Vajanam miserunt in Sconfictam Lucanes & Florentinos.*

¶ SCONFIGERE, vox Italica, Hostes fundere, profligare, Gallice *Déconfire.* Chronic. Parmense apud Murator. to. 9. col. 761. *Et eo anno (1189.) Parmenses Sconfixerunt Cremonam Casalunculi, &c.* Joan. Demussis in Chron. Placent. ad an 1373. apud eumdem tom. 16. col. 518. *Videntes quod gentes eorum erant Sconficta, posuerunt se in fugam.*

¶ SCONFLIGERE, SCUNFLIGERE, Eadem notione. Johan. de Bazano in Chron. Mutin. ad ann. 1235. apud eumdem Murator tom. 15. col 560. *Mutinenses & Mediolanenses fuerunt Scunflicti ab Imperatore Frederico.* Ibidem col. 569. *Eodem anno (1307.) populus & exercitus civitatis Mutinæ fuerunt debellati & Sconflicti per Bononienses.*

¶ SCONFITTUS, Profligatus. Regimina Paduæ ad ann. 1315. apud Murator. tom. 8. col. 429. *Et dictus dominus Princeps cum suo exercitu succubuit & fuit Sconfittus.*

SCONFITTA, Clades, vox Italica, Gallis *Desconfiture.* Chronica Pisana an. 1173. *In Sconfittam miserunt Comitem Guidonem & Lucanos.* [Adde Rolandini Patavini Chron. lib. 5. c. 11. apud Murator. tom. 8. col. 241. Vide *Sconficta.*]

¶ SCONFLARE, Inflare, sufflare, Ital. *Gonfiare*, Gall. *Enfler.* Statuta Riperiæ fol. 15. v. *Quod dicti becchari non audeant nec præsumant ore Sconflare, nec Sconflare facere aliquas bestias, nec eas aptare, nec aptari facere de aliis carnibus.*

¶ SCONFLIGERE. Vide *Sconfigere.*

¶ SCO-

¶ SCONIUM, f. pro pro *Saonnium*, vel *Saonnitium*, Reprobacio, recusatio, maxime testium. Leges Norman. cap. 30. §. 1. apud Ludewig tom. 7. Reliq. MSS. p. 324. *Dum tamen milites in visneto valeant reperiri, qui juste Scoruo vel rei ipsius ignorancia ab ipsa jurea non debeant amoveri.*

SCONNA. Vide *Sculna*.

SCONSA, Cæca laterna. Vide *Absconsa*.

¶ SCONTRARE, vox apud Mercatores Italos usitata, cum de pecunia solvenda agitur. Statuta civit. Genuens. lib 4. c. 14. fol. 117. *Si quis mercator efficiatur non solvendo in aliqua mundi parte, sive societas in quavis feria seu termino solutionum, qui jam cepisset solvere, & exigere, seu contrapenere, vel (ut aiunt) Scontrare per dies tres ad minus, vel ubi breviori tempore durent solutiones per totum tempus, eo casu quicquid jam fuisset, aut supra quovis contrapositum seu Scontratum sit firmum & validum. Scontro*, Italis est liber quem mercatores Extractum vocant.

¶ SCOPA, ut *Scoppa*. Vide ibi.

SCOPÆ, seu *Scoparum* vel virgarum disciplina in Monasteriis. Petrus Damianus lib. 1. Epist. 19. *Sæpe pœnitentiam centum suscipiebat annorum, quam scilicet per viginti dies allisione Scoparum, ceterisque pœnitentiæ remediis redimebat.* Idem in Vita S. Romualdi c. 8. *Quia jussus fuerat à Priore quat Scopas acciperet, quas needum acceperat.* Joannes Laudensis in ejusdem Petri Damiani Vita n. 43. *Scoparum quoque disciplinam in Capitulo cuncti susciperent, in pane solum & aqua pariter abstinerent.* Chronicon Montis-Sereni ann 1213. *Nudis pedibus in veste nigra* (Canonicus regularis S. Augustini) *Scopam ferens, cum Priore & quodam alio fratre seniore, pedibus ejus prostratus, &c.* Anno 1219. *Ut præter alias, quas sustinere compulsi sunt pœnas, toto corpore usque ad femoralia nudi, Scopas ferentes diebus dominicis crucem præcedere cogerentur.* Denique p. 191. *Venia impetrata est, cum prius ipse discalceatus, & Scopam ferens, legati se pedibus prostravisset.* Hine

SCOPARI, Scopis cædi. Andreas Vallis umbrosæ Monachus in Vita S. Arialdi: *Adjuro te, ut tuis te vestibus nunc exuas, & hic coram me te Scopari facias. Qui protinus cucurrit, virgas adquisivit, vestibus se exuit, & acriter se ab uno ex suis ibi coram omnibus Scopari fecit.* [Statuta Vercell. lib 5. fol. 126 v. *Et pro furto facto, seu fieri permisso, seu pro prædictis rebus vel aliqua earum venditis ab eo, & pro dono facto ut supra, Scopetur cum aliquibus uvis ad collum per civitatem.*]

¶ SCOPALATIUS, Qui Scopis verrit, mundat, Gal. *Balayeur*. Cencius Camerar. in Ord. Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. pag 200. *Scopalatii in die coronationis domini Papæ debent gradus scholæ & porticum usque ad locum, ubi dominus Papa descendit, mundare. Scopelarius*, ex eodem Cencio in Hierolex. Macrorum. Vide *Scoparius*.

SCOPAR. Lex Bajwar. tit. 9. c. 2. §. 5. *De minore vero* (scutia) *quod Scopar appellant, &c.*

SCOPARE, Scopis verrere, mundare, apud Interpret. Isaiæ c. 14. v. 23. & in Psalm. 76. v. 7. Fortunatus in Vita S. Radegundis lib. 1 *Scopans Monasterii plateas.* [Guido Discipl. Farf c. 19. *Si servitores sunt pueri, ipsi debent lavare coclearia & Scopare.* Statuta Massil. lib. 5. cap. 40. *Teneantur ... transversias universas semel singulis hebdomadis facere Scopari & mundificari.* Vide in *Scopa*.]

¶ SCOPARIORES à vulgo nuncupati Eremitæ Augustiniani dicti de S. Salvatore, quos confirmavit Greg. XII. PP. teste *la Roque* de Orig. nominum p. 144.

¶ SCOPARIUS, ut supra *Scopalatius*. Epitome Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. tom. 4. pag. 186. *Nullus canonicus ... possit, nec valeat infimos officiarios fe-*

dis, videlicet carpentarium, ... Scoparium & alios ejusmodi mutare. Utitur etiam Ulpianus Dig. l. 33. tit. 7. l. 8. *Scoparii*, οἱ σαρωταί, in Gloss. Lat. Græc.

SCOPASSA Acta Murensis Monasterii p. 36. *Rustici autem, qui habent Scopassa, serviunt diem in Ebdomada, & qui dimidiam in secunda, vel censum dant.* [Ubi legendum *Scopossa*. Vide *Scopoza*.]

SCOPATICUM, Tributi species. Charta Willelmi Comitis Pictavensis apud Beslium p. 269. *Cellarium etiam, quod nostris usibus serviebat, sancto Hilario reddimus, ut Canonici ibidem ministerialem constituant, qui neque Scopaticum accipiat, nec injustas mensuras habeat, neque annonas permutare præsumat.*

☞ Ubi *Scopaticum* videtur illud esse quod ex mensuris superefluit, vel ex ventilatione remanet, atque una cum aliis purgamentis à scopario verritur, ipsique ea ratione competit. *Escouvers* dicuntur ejusmodi purgamenta in Charta ann 1408. ex Cod. Colbert. 2591. *Item les Escouvers & pailles des dismes que ont en la dite terre l'Abbé & Convent de saint Ouen de Rouen.* Idem perinde quod alibi *Hauton* vocant. Vide *Hauto*. Neque alia notione accipiendam existimo vocem.

¶ SCOPATURA, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 177. v *Et si Scopaturam vel remansam aliquam habuero, illum salem extraham de ipsa gabella ipsa die vel sequenti.* Vide *Arsura* 1. Pro quibusvis sordibus occurrit ibidem fol. 150. v. *Item statutum est quod si quis homo vel aliquis de familia sua aliquam Scopaturam vel letamen in viis projecit, dabit pro banno pro qualibet vice sol. 5. Pap.*

¶ SCOPATUS, Apertus, f. pro *Scopertus*, ab Ital. *Scoperto*, Gall. *Decouvert*. Gualvan. Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1033. *Mulieres similiter in pejus suas consuetudines immutaverunt, ipsæ namque strangulatis vestibus, Scopato gutture, & collo, redimita fibulis aureis gyrovagantur.*

¶ SCOPELISMUS, à Gr. σκοπελισμός, Lapidum positio. Sic vocatur crimen ejus qui lapides aut alias materias per insidias disponit in loco, in quo prævidet suum inimicum accedentem aliquid submovendo aut tangendo facile obrui posse. Vide Ulpian. l. 9. Dig. de extraord. crimin.

¶ 1. SCOPELLUS, Scalprum, Gall. *Ciseau*. Ital. *Scopello*. Statuta Vercell. lib 3. fol. 77. *Item quod si alicui carcerato dicti Communis vel carceratis fuerit inventa lima, lime vel ferramenta, Scopelli, &c.*

¶ 2. SCOPELLUS, Mensuræ species. Vide *Scapilus*.

SCOPELUM, *Fustis longus*, in Glossis Pithœanis. Glossæ Isid. habent *Scapolum*.

☞ Utrumque emendat Barthius, legendumque censet *Scapulum*, quo docet notari fustem longum, à quo brevior torosiorque fustis dependet, quibus excutiunt frumenta rustici. Firmat Reinesius in Variis loco ex Chron. CP. Φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων σκαπέλιον καὶ πτύον ἐν τῇ χειρί, id est, ferens in humeris Scapulium & vannum in manu: qui est habitus triturantium. Hæc Grævius ad Glossas Isid.

¶ SCOPETA, Tormentum bellicum manuale. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. p. 511. *Si quis* (clericus) ... *ballistam, lanceam, pugionem vel sicam, vel tormentum quodvis manuarium, id est, Scopetum, vel similia portaverit, ... decem ducatorum pœnam ... incurrat.* Vide *Sclopetum*.

SCOPETUM, Locus unde *Scopæ* eruuntur, bosci species. Jo de Janua: *Scopetum, locus ubi abundant scopæ.* Vide Ughellum tom. 3. Ital. Sacr p. 404.

¶ SCOPHA, Pila, Gallice *Bale*. Statuta Collegii Turon. an. 1540. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Paris. p. 419. *Item quia multæ querelæ vicinorum ad aures nostras devenerunt de insolentiis, exclamationibus & ludis palmariis*

dictorum scolarium qui ludunt Scopbis seu palis durissimis; ... ordinamus quod nulli ... de cætero ludant. . nisi pilis seu Scopbis *mollibus*. Vide in *Scoptrum*.

¶ SCOPITARE, Scopis mundare, vertere, Gall. *Balayer*. Statuta Capituli Tull. ann. 1497. MSS. c. 34. *Dortelarius omnibus festis annalibus claustrum Scopitet*, Rursum cap. 35. de Matriculariis: *Tenentur ecclesiam purare, & festis annalibus Scopitare*.

¶ SCOPOLARIUS. Vide *Scopalatius*.

¶ SCOPOSSA, Scopoza. Vide *Schopoza*.

¶ SCOPOTÆ, Qui *Scopam* tenent, ni fallor. Vide *Schoppa*. Acta Murensis Monaster. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriae. col. 234. *Census Gangolfswile de primo prædio* C. *pisces Scopate*. Vide *Scopulicola*.

SCOPPA. Vide *Schoppa*.

SCOPTRUM. Charta Gaufridi Episcopi Aptensis an. 1246. apud Sammarthanos: *Restituendis loricis, balistis, & cyrellis, & Scoptris, & possessionibus, & munimentis aliis, quæ de dicto castro tempore captionis fuerunt abstracta, &c.* Forte *Scopetis*, qua voce *Arcobusas* nostras vulgo donamus.

☞ Ita etiam editum est tom. 1. novæ Gall. Christ. inter Instrum. pag. 80. col. 1. at in Charta MS. quæ est penes Pr. *de Mazaugues* legitur *Scopbis*. Nullibi recte: emendandum est haud dubie *Scrophis*, quo significatur Machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros. Vide *Scropha*.

SCOPULARE, Idem quod *Capellare*, de quo vide Petrum Comestorem in Histor. Scholast. lib. 3. reg. cap. 11. *Latoni in lapicidina lapides grandes & pretiosos, id est, marmoreos Scopulabant & quadrabant, &c.*

¶ SCOPULICOLA, Ancilla villioribus servitiis Addicta. Charta Eberhardi Comit. apud *Laguille* inter Probat. Histor. Alsat. pag. 12. col. 1. *Delegavimus . . . de municipio nostro Scopulicolas, quas in gentio nostro habuimus, plus minus numero* 40. Vide supra *Scopotæ*.

¶ SCOPULUM, pro *Scopulus*, in Vita S. Soli sæc. 3. Bened. part. 2. p. 436. *Nihil aliud quotidianis obtutibus, quam saxeo Scopula & telas adspicere*.

SCOPULUS, Cippus. Willelm. de Podio Laurentii cap. 37. *Cognita factione, Præceptor eos cepit, ponens & Scopulis, & constringens, quia omnia sunt confessi*.

¶ SCOPUS, Mensura vinaria. Consuetud. Sangerman. inter Probat. Histor ejusdem Monast. *Post Missam ducet Camerarius pauperes in illud cimiterium, & faciet eos lavare pedes suos, & dabit cuilibet duo baleca & plenam scutellam faborum, & unum Scopum vini, & unum panem*. Leg. forte, *Scyphum*.

¶ SCORA. Charta Caroli Calvi an. 845. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 132. col. 2. *Dum simulanter atton nepos sacramentum glorioso avo nostro Carolo multiplex dicebat*, (Lupua Dux Vasconiæ) *solitam ejus, majorumque suorum perfidiam expertus est in reditu ejus de Hispania: dum cum Scora latronum comites exercitus sacrilege trucidavit, propter quod postea jam dicto Lupus captus, misere vitam in laqueo finivit*. Leg. *Scara*, ni fallor. Vide *Scara* 3.

¶ SCOACIUM, Cortex, ut videtur, Gall. *Ecorce*. Vide *Scorza*. Correct. Statut. Cadubrii cap. 100. *Jubemus, quod nemo cujuscumque conditionis existat, audeat vel præsumat accipere Scorcia talleatum sine licentia mercatorum, ... sub pœna sol. duorum pro quoque Scorcio, & sub eadem pœna legati ... debeant aptare dicta Scorcia feriatum per vallem & assibus*.

SCORDALIA. Fragmentum Petronii: *Cœperat Ascyltos respondere convitio; sed Trimalcio delectatus colliberti eloquentia: Agite, inquit, Scordalias de medio, suaviter sit potius*. [Ubi fœdam contentionem & rixam, ut Faber in Thesauro, interpretor, tametsi doctiss. Cangio videtur esse] forte pro Ferocia, est enim.

SCORDALUS, *Ferox*, in Glossis Isidori, ubi Pithœanæ habent *Scordatus*. Papias vero *Incordatus*.

☞ Isidoriano censu *Scordalum* usurpat Petronius c. 95. *Eumolpum excludo, redditaque Scordalo vice, sine æmulo scilicet, & cella utor & nocte*. Seneca Epist. 83. *Tullius Cimber & nimius erat in vino & Scordalus*. Nescio an huc spectet le Roman *de la Rose* MS.

Lors fu Venus haut Escouechiée,
Bien sembla estre courouciée.

Et quidem *Escourebiés*, quod idem esse videtur, de mulieribus scorto seu cingulo coriaceo succinctis intelligendus, ni fallor, Vaccius in Poemate MS.

Neis les vieilles i sont corues
O piet, o machez, o muebues,
S'Escorchies & rebrachiès.

SCORDISCALE, σφίγκτηρ, in Gloss. Gr. Lat. Glossæ Lat. Gr. *Scordiscus*, σφίγκτηρ. Glossæ Isid. *Scordiscum, corium crudum. Scordiscum, Scortum*. Id est, pellis, unde vox *Scordiscus* formata. Papias: *Scordiscum, corium pessimum, vel crudum*. Vide Turneb. l. 24. Advers. c. 3.

¶ SCORIARE. Corium, pellem detrahere, Gall. *Escorcher*. Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. tom. 3. Ordinat. p. 261. *Poterunt illi carnifices habere servientes ad ipsas carnes Scoriandas*.

SCORIATA, Scorrea, flagellum ex scorto, seu corio. Papias: *Scutica, scorjata, genus flagelli*. Gall. *Escourgée*, σκυρτίζιν, in Glossis Græco-Barbaris.

¶ SCORIATIO, Excoriatio, Gall. *Excoriation*. Vita B. Joban. Taussiniani tom. 5. Julii pag. 799. *Qui ex alta cuncta prospicis, gravissima ægritudine, doloribus maximis circumvallata torqueri eam permisit, quæ à physicis vesicæ Scoriatio nuncupatur*.

¶ SCORIATOR, Lanius, Gall. *Boucher*. Constitut. Phryg. ad an. 1413. *Seditionem Parisiis lanii, quos ea ætas Scoriatores appellavit, moverunt, &c.* Vide *Scortiare*.

¶ SCORIES. Vide *Scorio*.

SCORIETAS. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1307. de variis controversiis pro dominio urbis Lugdunensis: *Non poterimus intra civitatem & Baroniam Ecclesiæ Lugdunensis in futurum, nos vel successores nostri, domum, fortalitium, vel castrum acquirere, vel construere, construi nostro nomine permittere, quoquomodo & casu feodum, retrofeodum, Scorietatem, vel pariagium, seu alias quascumque res immobiles quovis nomine seu titulo acquirere seu recipere, sine consensu Archiep. &c.* [Ubi legendum *Societatem*.]

SCORIO, *Stultus, fatuus*, in Glossis Isid Addit. Jo. de Jan. *Et derivatur à Scoria*. Eædem Glossæ, & Papias: *Scories, stulti, stolidi, fatui*. Ubi leg. *Scoriones*.

SCORLITIUM. Vide *Superpellicium*.

¶ SCOROFIO. Vide infra *Scorpio* 3.

SCORPIACES. Lucifer Calar. de Non parcendo in Deum delinq. p. 214. *Non, inquam, possumus metuere minas Imperii tui, quia nullæ sunt vires tuæ, Scorpiaces adversum nos, quos Dei virtute regi cernas quorum esse defensorem ac protectorem Deum advertas*. [F. *Scorpiax*, vel *Scorpio, es, &c.*]

1. SCORPIO. Papias: *Scorpiones, genus duplicis flagelli, vel magni fustes*. [Gloss. Lat. Gal. Sangerm. *Scorpio, escorpion ou fouet*.] Magister quidam in Historiis, laudatus à Jo. de Jan. ad illud 3. Reg. c. 12. *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos Scorpionibus: Scorpius est rubeus, aculeatus, vel flagellum virgarum nodosarum, vel scutica, habens in summitate glandes plumbeas, &c.* Ita sane Auctor Mamotrecti. Honorius in

ferm.

ferm. de S. Laurentio: *Victima Christi in catasta extenditur, cum Scorpionibus, id est, flagellis in modum Scorpionum aculeatis, caeditur.* Vide Baronium ad 12. Junii in Martyrol. & Gallonium de Cruciatibus Martyrum pag. 88. edit. Paris.

2. SCORPIO, Telum militare, quod à Cretensibus inventum tradit Plinius lib. 7. c. 56. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scorpio, Saette envenimée.*] Σκορπίδιον, inter machinas bellicas recensetur, ab Anonymo post Theophanem pag 434. πετροβόλα τε καὶ λιθοβόλα, καὶ σκορπίδια. Vide Meursium, [& Glossar. mediæ Græcitatis.]

3. SCORPIO, SCOROFIO, voces Agrimensorum. Siculus Flaccus de condit. agror. *Congeries lapidum pro terminis observant, & Scorpiones appellant.* Idem: *Congeries lapidum acervatim congestæ, quas Scorpiones appellant.* Mago & Vegoia, *Congeries petrarum, quas Scorofiones vocamus.* Ita alibi non semel. [A Græco σκορπίου quo, teste Scaligero, significatur quidquid in metam aut conum fastigiatum est, ad modum caudæ scorpii: unde & tutulus capillorum in pueria sic vocabatur. Vide Aleandr. Explic. Tabular. Heliac. p. 44.]

¶ 1. SCORTA, Militum præsidium, comitatus, Gall *Escorte.* Litteræ Ricardi II. Reg. Angl. an. 1398. apud Rymer. tom. 8. p. 48. *Quin potius si egeant, eis in eorum agendis, ministrare dignemini consilium, auxilium, & favorem ac Scortam, salvumque & securum conductum, per passus, loca, &c.* Charta an. 1440. ex Bibliot. reg. *Sibique de salvis conductibus, guidis, Scortis, & aliis necessariis, si petierit, moderatis sumptibus benevole providere* (velint.) Charta Caroli VII. Reg. Franc. an. 1450. tom. 7. Spicil. Acher *Providentes sibi sumptibus eorum moderatis de salvo conductu, Scorta, hospitiis, victualiis, &c.* Rolandini Patav. Chron. apud Murator. tom. 8. col. 242. *Data est ei Scorta & commeatus, donec ipse cum tota sua gente, cum armis & rebus suis securus exiit qua voluit.* Chron. Petri Azarii apud eumdem tom. 16. col. 393. *Cogitavit dare Scortam cum victualibus.* Adde tom. 19. ejusdem col. 767. Bullar. Carmelit. part. 2. pag. 401. col. 2. Marten tom. 2. Ampl. Collect. col. 1546. &c. Vide *Scortum* 1.

¶ 2. SCORTA, pro Scortum, in Capitul. lib. 6. §. 49. *Ne ingrediatur eam* (Ecclesiam) *manzar, hoc est de Scorta natus.*

¶ 3. SCORTA, Sordes, purgamenta. Statuta Arel. MSS. art. 184. *Scorta lignorum omnium ... projiciatur juxta murum novum burgi.*

SCORTATORIUM, *Lupanar.* Ugutioni.

¶ SCORTEUM. Vide infra *Scortisarius.*

SCORTIA, Vas olearium, eo quod fit ex corio factum, Isidoro lib. 20. Orig. c. 7. & Papiæ.

¶ SCORTIARE, ut mox *Scorticare*, Excoriare, pellem detrahere, Gall. *Ecorcher.* *Scortiator*, Lanius, Gall. *Boucher.* Statuta Astens. cap. 12. *Quod nullus becharius vel Scortiator audeat vel præsumat Scortiare aliquam bestiam bovinam, castratinam, ovinam, &c.* Vide *Scoriator.*

SCORTICARE, Excorticare, vel excoriare, virgis usque ad carnis excoriationem cædere. Concilium Liptinense an 743. c. 6. & Capitula Caroli M. lib. 5. c. 2. lib. 7. c. 316. *Et si ordinatus Presbyter sit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus & Scorticatus videatur, & post Episcopus adaugeat.* [Burchardus in Lege familiæ: *Constituimus ut ei tollantur corium & capilli.* Statuta Riper. c. 4. fol. 12. *Quilibet becharii teneantur & debeant manifestare omnes bestias quas habent antequam fuerint Scorticatæ officiali super hoc deputato*] Vide *Excoriare.*

SCORTICARIA, Retis species, qua capiuntur pisces in mari, juxta planum littus. Describitur à Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 37. Vetus Gallicus Interpres vertit *Escorcherie.*

SCORTICINIUM, πορνεία. Breviarium Capuanum, de S. Vitaliano Episcopo Capuano 16. Jul. *Consilio hoc inito, falsiloqui accusaverunt eum, Scorticinium cum meretricibus commisisse.*

SCORTILATUS, Morbus equinus, *cum junctura juxta pedes læditur ex percussione, quam facit in aliquo loco, vel ex præcipitatione ejus in cursu vel motu, aut quia quandoque pes indirecte premitur versus terram.* Petrus de Crescentiis l. 9. de Agricult c. 41.

SCORTISARIUS, Vestium scortearum confector: S. Hieronymus Epist. 60. cap. 3. *Numquid coriarius aut Scortisarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, & consueret ex eis tunicas pelliceas Adam & Evæ?* Gloss. Lat. Gr. *Scortea*, δερματοχιτών. *Scorteum*, σκύτινον, δερμάτινον. [Festus: *Scorteum, pelliceum in quo sagittæ recondebatur, ab eo quod ex pellibus factum est.*]

¶ 1. SCORTUM, Militum præsidium. Vide *Scorta* 1. Amelgardi Excerpta ex Gestis Ludovici XI. Fran. Reg. apud Marten tom. 4. Ampl. Collect. col. 831. *Erat tunc annona ubique cara, sed ex vectura & Scorto seu conductu, pretium ad tertiam partem vel amplius in civitate excrescebat.*

2. SCORTUM, pro Puero meretricio Utuntur Suetonius in Vitellio c. 3. & Victor de Viris illustr. in Catone, & in Domitiano.

¶ SCORZA, vox Italica, Cortex, Gall. *Ecorce.* Statuta datiaria Riper. cap. 11. fol. 4. v. *De qualitate fora Scorzarum à fabris pro introitu soldi sex.* Vide *Scorcium.* Hinc

SCORZARE, Italica vox, Gallis *Escorcer*, corticem auferre. Charta an. 1345. *Si quis Scorzaverit alienas vites, solvat pro pœna, &c.* [Statuta Montis Reg. fol. 229. *Et illæ arbores sint bannitæ, taliter quod qui inciderit, Scorzaverit, vel scalvaverit ipsas arbores, solvat bannum.* Vide *Scoarsare.*]

SCOT, SCOTTE, SCOTUM, SCOTTUM, Contributio, *conjectus*, [Saxon. Scot, German. *Scoss.*] voces formatæ ex Anglo-Saxonico sceat, pecunia, census, pars, symbolum, quæ varie in libris scriptæ leguntur.

SCOT. [Breviloquus Saxonicus MS. apud Eccardum in Notis ad Leg. Salic. pag. 174. *Exactio dicitur, quando aliquis acceptis à suis subditis minus juste, quod dicitur Teut. Scot.*] Matthæus Westmonasteriensis an. 77. *Ex Pictis & Hibernensibus Scoti originem habuerunt, quasi ex diversis nationibus compacti: Scot etenim illud dicitur, quod ex diversis rebus in unum acervum congregatur.* Charta Guillelmi Comitis Flandriæ pro confirmatione Consuetud. Audomarensis an. 1127. *Nullum Scot, nullam talliam, nullam pecuniæ suæ petitionem ab eis requiro.*

SCOTE. Leges Guillelmi Nothi: *Quod dicunt Anehlot, & an Scote, persolvatur secundum Legem Anglicam.*

ESCHOT, in iisdem Legibus Guillelmi cap. 2. *Et cives non placitabunt extra muros civitatis, & sint quieti de Eschot & de Danegildo.* Brito in Vocabular. *Symbolum sicut dicit Glo. super Proverb. 23. vacantes potibus, & dantes Symbola, consumuntur, est collatio sermonum, ut in Consilio; vel pecuniarum, ut in præsenti loco* (*Proverb.* 23.) *Gallice dicitur Escoth.* Gloss. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Symbolum, Esquot.* Le Roman d'*Aubers* MS.

Baron, dist il, mort sui & confondus,
Quant tant jas de mon lin ja perdu,
Dont ja Escot ne me sera rendu.

In Charta Philippi II. Imper. pro Leodiensibus, edita in Magno Recordo Leodiensi p. 9. dicuntur cives Leodii

esse immune de servitute, taille, & Escot. Escotier, in Legibus maris Oleronensibus art. 41. Payer son Escot.

SCOTTUM, Rastallo, Scot, est quietum esse de quadam consuetudine, sicut de communi tallagio, facto ad opus Vicecomitis vel Ballivorum ejus. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 169. Sint quieti & soluti ab omni Scotto, geldo, auxiliis Vicecomitum, &c. Occurrit alibi.

SCOTTUM. Abbo lib. 2. de Obsidione Lutetiæ:

His panem cupiens quædam componere, jussit
Ut sibi Scotta Dinum deferri: namque Sacerdos
Templa tenens putεum vendebat agris pretio amplo.

Rogerus Hovedenus p. 461. Omne injustum Scottum interdixit. Ordinatio Marisci Rumensis: Fores balliovus ad Scotta pro reparatione & sustentatione wallarum ... assessa levandum. Rursum: Ballivus habeat pro labore suo dupla levanda, quæ tempore suo de Scotis assessis & levatis contingant. Ibidem: Statuerunt, quod quilibet Scotus assessus proclamaretur. Hinc nota vulgaris apud nos formula, Asseoir l'escot.

SCOTUM, dicitur Symbolum ad opus baillivorum Domini Regis, Bromptono p. 957. Charta Guillelmi Nothi pro fundatione Monaster. de Bello: Ita liberam & quietum ... scilicet ab omni geldo, & Scoto, & hidagiis, & Danegeldis, &c. [Charta Willelmi Angl. Reg. apud Thom. Blount in Nomolex. Angl. Terram de Tanerham ... quietam semper & liberam ab omnibus Scotis & geldis ((dedimus.)] Ingulfus p. 875. Et volo, quod dicti monachi sint quieti & soluti ab omni Scoto, geldo, auxiliis Vicecomitum, hildagiis, & a fecta in febiris, &c.

SCOTTARE dicuntur tenentes de prædiis & agris, qui Scoti pensitationi sunt obnoxii. Charta Henrici II. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom 1. p. 666. Et de terra sua extra burgum de Theod-forde, de qua non Scottaverunt tempore Rogeri Bigot, ... vel de aliqua terra, quæ est circa Theodfordam, prohibeo, ne Scottent. Vetus Charta apud Scomnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 185. Super hoc sciendum, quod prædictus J. & heredes sui Curiam nostram de Leysdun sequentur, & in auxiliis dandis & Scottis, sicut alii tenentes nostri, Scottabunt. Vide G. Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 215.

SCOTA. Patriarchium Bituricense cap. 30. ubi de S. Austregisilo ex ejus Vita: Quidam etiam molendinarius ... die dominico, temerario spiritu volens juxta suæ artis industriam emendare molam, accepto ancipiti ferro, quod vulgus Scotam vocat, cœpit eam terere. Ex Lat. forte Cos, cotis. [Scottam editum apud Mabill. sæc. 2. Bened. p. 98. & Bollandistas tom. 5. Maii p. 231. ubi Scottam malleum ferreum ad molarem acuendum recte interpretantur. Vide Scotta.]

SCOTALLUM, SCOTALE, SCOTALLUM. Matth. Paris an. 1213. Denunciatum est præterea Vicecomitibus, Forestariis, aliisque ministris Regis, ... ne à quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam irrogare præsumant, aut Scotalla alicubi in regno faciant, sicut facere consueverunt. Charta Joannis Reg. Angl. de libertatibus Forestæ ann. 1215. Nullus forestarius vel Bedellus faciat de cætero Scotallum, vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos vel porcellos, nec aliquam collectam faciat, &c. Ubi Watsius, Scotallum, tabellam cerevisiariam interpretatur, ex Scot, Symbolum, & ala, cerevisia. Manwodus: Scotall, dicitur, ubi saltuarius, aut qui forestæ minister tabernam tenens cervisiariam, infra metas forestæ, convolare huc ad pecuniæ suæ expensas homines cogit per circuitum, ne incognita sibi forent in offensione. Hanc sententiam improbat Spelmannus, præsertim quod Scotallum cum duplici ll, scribitur, ala, vero cum unico: censetque Scotallum, esse formatum ex scot, & tallia, i. tributum, exactio, mutatio ... sicut Scotallum sit quasi Scottallum, i. pecunia, vel rei alicujus exactio, redditio, contributio. Huic sententiæ concinit Brompton. Scot, i. symbolum, ad opus Ballivorum D. Regis, & inde dicitur Scotale. Scotalis igitur vox est generica, ut garba scotalis 10 Fleta lib. 2. c. 41. §. 25. de quo in Charta forestæ laudata, quæ scilicet pro Scoto exigitur. Fatendum tamen particulatim Scotallum & Scotalium cervisiam significare, quam quidam fructuarii, seu convassalli, communibus expensis comparant, dominum suum, vel ejus vicarium excipere obligati; sive vox formata sit ex scot & ala, sive per se ejusmodi præstationi tributa sit. Quietum esse a Scotallis regalibus, in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 922. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 29. Item, si dominus Archiepiscopus fecerit Scotall. infra boscum, quilibet terram tenens dabit ibi pro se & uxore sua 3½. ob. & vidua vel kotarius 1. ob. Charta alia ibidem: Memorandum, quod prædicti tenentes debent de consuetudine inter eos facere Scotalium de 16. den. & ob. ita quod de singulis 6. den. detur 1. den. ob. ad potandum bedello Domini Archiepiscopi supra dictum feodum.

Utcumque sit de vocis etymo, id constat, in Conciliis Anglican. & Statutis Episcopalibus, Scotallum sumi pro compotationibus. Statuta Concilii Lambethensis an. 1206 cap. 2. Prohibitionem Scotalarum, seu Scotallarum & aliarum potationum ... prosequentes, &c. Communes autem potationes declaramus, quoties virorum multitudo numerum denarium excesserit, &c. ... Communes potationes, quas Scotallas, mutato nomine, Cavitatis, appellant, detestantes, &c. Sarisberiensis Concil. an. 1217. c. 11. Bannum quoque Scotallorum per sacerdotem fieri prohibemus, &c. Denunciationes Scotallorum fieri in Ecclesia per laicos, ibidem vetatur c. 76. Synodus Wigorniensis an. 1240. c. 33. Ne compotationibus, quæ vocantur Scotalles, vel aliis inhonestis præsumant aliquatenus interesse. Constitut. Walteri Episcopi Dunelmensis an. 1255. Insuper & Scotallorum potationes, & ludos in locis sacris quæscumque ... interdicimus. [Concil. ancerti loci apud Marteo. tom 4. Anecdot. col. 158. Prohibemus quoque ne denuntiatio Scotallorum fiat in ecclesiis, vel per sacerdotem extra.] Adde Statuta S. Edmundi Archiepisc. Cantuar. an. 1236 c. 6. Statuta Synodalia Episcopi anonymi an. 1237. cap. de beaconstis, &c.

SCOTALLÆ Concilium Oxoniense sub S. Edmundo Cantuar. Archiepisc. Bannum quoque Scotallarum per Sacerdotem prohibemus; & si Sacerdos vel Clericus hoc fecerit, vel Scotallis interfuit, canonice puniatur.

SCOTARE, & SCOTATIO, quid sit, vel fuerit, apud Danos, docet in primis Andreas Suenonis Archiepisc. Lundensis l. 4. Leg. Scaniæ c. 23. Quid sit Scotatio: In venditione terrarum ad transitionem dominii, est necesse ut interveniat quædam solennitas, in qua terra modicum temporis pallio extento manibus assistentium, qui si factum revocetur in dubium, prohibere possunt testimonium veritati, apponit venditor, qui designatam terram, quam distrahit in emptorem, ac ipsius se transferre dominium profitetur: hæc autem solennitas ex vulgari nostro producto vocabulo comprehendi satis potest Scotatio nominari. Et c. 12. Reperitur & alius casus, in quo sufficit, quantumlibet brevis possessio, ad defensionem hujusmodi obtinendam, quæ manet ut emptor contra propositum venditorem, quibusdam perjure volentibus observare: quod statim admisso pallio post factam Scotationem, non possit venditor convinci duobus legitimis testibus, qui præsentes fuerunt, quod factum fuerat desistere; sed cogatur pactas adimplere. Et paulo supra: Dubitari solet, utrum in tali juramento debeat quoq; Scotatio, quæ ad translationem dominii, præterquam in hæreditaria successione ubiq;

repe-

reperitur comprehendi. Adde lib.2.cap. 3. 7. lib.4. cap.17. Charta Kanuti Regis Danorum ann. 1184. apud Stephanotium in Prolegom. ad Saxonem Grammaticum p. 57. *Mansionem nostram in Vucotorp, & aliam in Syndrup, quam Saxo Griis à patre meo emptam pro anima sua saluti ipsis Fratribus Skottavit, &c.* Charta Christiani Ripensis Episcopi apud Pontanum l.7. Rerum Danicar. p. 383. *Hinc est, quod constare volumus universis, nos omnia & singula mobilia & immobilia inferius annotata .. secundum formam & regulam eis competentem Ripis in perpetuam faciendam, ac de consilio Archidiaconus pro tempore & Capituli ordinandam assistentiam contulisse, Scotasse, & sub reali possessione tradidisse jure perpetuo possidenda.* Idem Pontanus pag 392. recitat literas Erici Danorum Regis an. 1303. quas *Scotationes literas* appellari ait, in qua hæc formula habetur: *Pro memoratis decem millibus marcarum argenti puri assignavimus, Scotavimus, & dedimus in solidum Domino Archiepiscopo & Ecclesiæ supradictæ .... prædictam herred, pro dictis bonis Scotatum, ad nos & jus ad proprietatem nostram liberè redeant ipso facto, &c.* Alia denique Waldemari Regis Daniæ ann.1327. *Ipsi Lundensi Ecclesiæ loco prædicto Rodaeberret, ut prius est expressum, absque omni Scotatione cedas, jure perpetuo possidendam.* Occurrit etiam hæc vox in cap. ex literis 2. Extr. de Consuetud. & apud Antonium Augustinum Antiqu. Collect.3. lib.1. tit.3. c.1. ubi Innocentii III. PP. esse dicitur, & ad Archiepiscopum Lundensem scripta Epistola.

Loccenius lib.2. Antiqu. Suecic. c.16. ait: *Scotationem* esse vocem Sueco-Gothicam, & significare tactum baculi: vel pulveris, aut partis terræ venditæ in sinum excussio aut immissio, quæ erant symbola traditionis. Alguns præterea, & conjecturas alias proferunt de hujus vocis origine ac notione Cujacius lib. 5. Observ. c. 58. Jo. Costa ad 11s. Decretal. de Pact. Franciscus Florens tract. 4. ad tit. 4. de Consuet. l. 1. Decretal. [Altaserra in Decretal. Innoc. lib. 1. tit. 4. cap. 2.] & Innocentius Cironus l. 1. Observ. c. 9 quos consule, si lubet; sed inprimis Stiernhookum lib 2. de jure Sueonum vetusto cap. 5. Vide *Scot*.

¶ SCOTATUS, Incisus, in orbem diminutus, Gall. *Echancré, Ecolleté.* Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. p 615. *Neque clerici ... deferant ... sayones Scotatos ... neque sotulares apertos sive Scotatos, nec cum scissuris, &c.*

¶ SCOTE. Vide supra in *Scot*.

SCOTELLA. Vide *Scutella*.

¶ SCOTERA, Scoterii, *Clerici de Scoteria*, qui fuerint facile colligitur ex Statutis MSS. Capituli Audomar. *Statuimus quod receptor bursæ anniversariorum juxta posse satisfaciet plenarie & sine diminutione canonicis, vicariis, capellanis & clericis de Scoteria ac aliis de obitibus & anniversariis per eosdem lucratis ... Statuimus & ordinamus quod præpositus, decanus, cantor, canonici, capellani, vicarii, clerici domus Scoteriæ & alii habitum ecclesiæ deferentes, &c. Volumus autem quod prædicti capellani percipientes distributiones in choro tam Scoteriæ quam vicarii habeant celebrare Missas suas, &c. Circa clericos autem de Scoteria statuimus ... quod nullus eorum extra domum prædictam pernoctare præsumat, quodque nullus ad eandem post pulsum campanæ dictæ Varde cloque per receptorem domus admittatur ... Item deservient dicti clerici de Scoteria hoc modo videlicet quod à festo sancto Paschæ usque ad festum O.SS. recipiet quilibet eorum 4. marellos pro die interessendo divinis ... à festo O.SS. usque ad festum Paschæ ... 5. marellos ... de quibus 4. marellis pro prandio solvet 2. marellos, & 1. pro cœna receptori domus; alioquin à comestione prandii & cœnæ privabitur. In fine cujuslibet hebdomadæ omnes suos marellos quos habuerint residuos ... receptori domus reddere teneatur; &c.* Vocis originem haud dubie habes in voce *Scot*. Hi enim ad victum quotidianum de acceptis marellis symbolas receptori dare tenebantur. Usum vocis hujus apud Audomarenses probat Charta Guillelmi Comitis Flandriæ supra in *Scot* laudata.

¶ Scoteria dici videntur agri, qui *Scoti* pensitationi obnoxii sunt, vel quorum fructus in æquales portiones dividuntur, nisi sit nomen loci proprium, in Charta Ingelranni Decani Ambian. an. 1178. ex Tabular. Corbeiensi: *Witmarus sub fidei religione promisit quod in duabus partibus totius decimæ de Maiserolles nihil amplius reclamabit, nec in decimis de Scoteriis.*

SCOTI, dicti non modo Scotiæ incolæ, sed & Hiberni. Ità Beda lib. 1. cap. 1. ait Hiberniam *propriè patriam esse Scotorum*. Eadem habet Radulfus de Diceto an. 1186 Brompton. de Hibernia: *Dicta est etiam aliquando Scotia, à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenerunt. Unde in Martyrologio legitur, Tali die apud Scotiam Natalis S. Brigidæ.* Idem Radulfus de Diceto, de Hibernia: *Hæc autem propriè patria Scotorum est.* [Itiner. Dermatii cujusdam apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 342. *Nec miremini quod mihi via ista est; cùm enim essem Hyberniensis sum, esse sum Scoticus, &c.*] Chronicon Magdeburgense MS. ex Biblioth S. Germani Paris. an. 952. *Sinistrorsum habens Hiberniam Scotorum patriam, quæ nunc Irland dicitur.* Papias: *Scotia eadem Hibernia, &c.* [Vita S. Findani tom 1. Rerum Alaman. part. 2. pag. 205. *Vir igitur quidam nomine Findan, genere Scottus, civis provinciæ Laginensis.* Mox: *Prædicti ergo viri* (Findani) *sororem, gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scotiæ insula, quæ & Hibernia dicitur, loca vastantes inter alias feminas adducere captivam.* Vita S. Fridolini ibidem pag 384. *Sanctus Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus, &c.* [Vide præterea eumdem Bedam lib. 2 c. 4. lib. 3. c. 19. Cambdenum in Hibernia, Ullerium in Primord. Eccles. Britann. pag. 579. 587. 593. Richardum Stanihurstum lib. 1. de Rebus Hibern. Patricium Flemingum ad Vitam S. Columbani p. 272. Gratianum Lucium in Cambrensi everso cap. 14. & alios, qui ab eodem Lucio ibidem laudantur. [Le Roman *de Vacce* MS.

Mior vonlsisse estre à Londres les Escos.]

Scoti Peregrini, non modo Scoti genuini; sed & Hiberni. Vita B. Mariani Abbatis Ratisponensis n. 2. de Scotis: *Sed fortuitu aliquis zelo pietatis bono in peregrinos, sive notam inconstantiæ eis infligens, sciscitabitur, unde est, & unde mos iste inolevit, quod de finibus Hiberniæ præ cæteris gentibus limina sanctorum per universum orbem, dicis sæpe frigoribus, ac æstivis solibus peregrinentur. &c.* Scotorum peregrinandi studium sugillat Auctor versuum in fronte libri Biblior. descriptorum apud Baluz. post Capitular. Regum Franc. p. 1572.

Ante Brito stabilis fiet, vel musto muri
Pax bona, quàm nomen desit honosque tuum.

Britonum enim voce Scotos designant: quanquam Britones Anglicos peregrinationibus operam impendisse, & sanctos Apostolos crebrius visitasse constet, quod tum primum cœpisse circ. an. 700. Scribit Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi c. 3. Vide Bollandum in Commentario prævio ad ejusdem S. Vitam nu. 1. 2. 3. 4. &c. Petrum Damian. l. 1. Epist. 8 p. 29. Gretzerum in Observ. ad Philippum Eystetensem c. 16. & quæ observavimus ad Joinvillam p. 33.

Scotorum Hospitalia. Vide *Hospitale*.

¶ SCOTICA, Ligo. Vide *Fossorium*.

¶ SCOTOMA, Gr. σκότωμα, Capitis vel oculorum vertigo, visus obtenebratio & hebetudo. Isid. l. 4. Orig. c. 7.

c.7. Scotoma ab accidente nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis.

¶ Scotomia, Eadem notione. Glossæ ab Alex. Iatrosoph. lib. 2. Passionum: Caros, i. Scotomiam, quia omnia videntur eadem. Arnulfus in Vita B. Romualdi sæc. 6. Bened. part. 1. p. 14. Demum tam gravi sub visu pressura vel Scotomiæ incidit tentationem, quæ ceteris membris officio sua sat vivide gerentibus, oculorum suorum penitus amiserit lumen. Ubi aliena manu in Ms. scriptum Scotomiæ monet Mabill. Scotomiæ minus bene editum apud Bolland. tom. 3. Junii p. 415.

¶ Scotomaticus, Qui vitio Scotomatis laborat. Adhelmus de Virg. cap. 21. Etiam perfectorum palpebræ graviter grossescunt, & qui putabantur pudicitia præditi, dum sæpe humanum fallitur judicium, quasi Scotomaticorum lumina tenebris obturantur. Scotomatica passio, morbus ipse. Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 311. Pene exanimis ante in terram proruit, nequaquam ut passione Scotomatica ictus, sed pro animæ illius (ut postea claruit) salvatione, immo magis nominis Dei laude, ipsiusque dispositione luminum delectabilium visu privatus, ac biennio vel eo amplius in hujus cæcitatis permansit armaricatu.

¶ Scotomare, Circumvertere, vertigines procreare. Theod. Priscian. de Diæta cap. 12. Salsum vinum caput Scotomat.

¶ SCOTOMATUS. Papias Ms. Arreptus interpretatur Scotomatus.

¶ SCOTOMIA, Scotonia. Vide Scotoma.

¶ SCOTOPITÆ. Hæretici. Vide Circellio.

¶ SCOTTA, ut supra Scota. Vide ibi.

SCOTTÆ. Charta Henrici II. Regis Angl. in Monastico Anglicano tom. 2. p. 978. Ex dono Valonis medietatem Scottarum juxta Rotomagum. [Exstat hæc eadem Charta tom. 3. Chartul. Gemmet. p. 31. ubi Scotarum legitur. Haud scio an idem sit quod Scotallum. Vide in hac voce.]

¶ SCOTTARE, Scottum, Scotum. Vide Scot.

¶ SCOTTONA. Convent. civit. Saonæ an. 1526. Pro unaquaque vitella, denarios triginta unum cum dimidio, pro unoquoque bove, & qualibet Scottona, grossos tres, &c.

¶ 1. SCOTUS, Monetæ species. Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1299. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 375. Item ... nostram villam ... singulis annis in festo S. Michaelis archangeli octo maldratas & novem Scotos currentis monetæ solventem censualiter ... damus in perpetuum possidendum. Charta alterius Bolkonis itidem Ducis Silesiæ an. 1397. ibidem p. 421. Quandam suam villam ... singulis annis sex marcas & novem Scotos plane solventem in censu (vendidit.)

¶ 2. SCOTUS, Ludi genus. Adrianus de Veteri-Busco in Rebus Leodiens. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1313. Primi igitur invenerunt aliquos dormientes super scamna, & aliquos ludentes ad Scotum, qui nihil suspicabantur mali.

¶ SCOVARE, pro Scobare, Scobis purgare, verrere, in Statutis Astens. collat. 19. c. 15. Vide Scoba.

¶ SCOZWINS. Vide infra Srozwin.

¶ SCOZZA, Plaguncula, in Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCRAGÆ, Fulcra, Teuton. Schrage. Latinis est capreolus, Gall. Chevron. Acta S. Gudwali tom. 1. Jun. p. 748. Sustentura scamni, quas Scragas dicunt, scamnum sursumque in sursum repellit.

SCRAITE, Despalle, nugaterie. Papias Ms. & edit.

SCRAMA, Spathæ latioris species, qua cæsum vulnus infligebatur, quod Schramme dici annotat Kylianus: unde apud nos, qui hac ratione vulnera infligunt, Esforticis dicuntur. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. Sic quoque unusquisque de his, quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam zavis vel loricis munitam: plerosque vero scutis, spatis, Scramis, lanceis, sagittisque instructos, ... habuerit. Hinc

Scramasaxus, Cultellus vulnificus, Germ. Schramsax. Gloss. Theotiscum Lipsii: Scher-sahs, novacula. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 46. Cum cultris validis, quos vulgus Scramasaxos vocant, infectis veneno ... utraque ei latera feriunt. Ubi Gesta Francor. c. 32. habent Scramasaxos. Eadem Gesta c. 35. Pergentibus reliquis personis ad metato sua, ipsi gladiatores percusserunt Regem in alvum Scramsaxis. Vox confecta ex Scrama, & Saxa, de qua postrema voce supra egimus: quæ spatam cum mucrone & cuspide denotat. Somner. ex Saxon. deducit scersæx, illud vero ex scearan, tondere, & sex, cultrum, novacula.

SCRAPEDUS, Scabiosus. Papias Ms. & edit.

SCREA, Pituita, in Glossis Isid. [Ita etiam Papias, at Constantiensis: Screa, pituita.] Catholicon parvum: Screa, Escume, crachat. [Gocelinus in Transl. S. August. Cantuar. tom. 6. Maii p. 428. Sensi luridam pituitam à corde extrusam, faucibus oberrantem. Hanc erecto corpore uno ictu valide exscreans, super adjacentem viridis herbæ fasciculum ejeci ... Interea equus meus, haud vilis pretii, dum cum apposita herba ipsam injectam Scream avida ventri admisisset, extemplo velut transfixus cuspide exilis, furit, fremit. Vide Crea 1.]

SCREO, Screona, Screuna. Lex Salica tit. 14. §. 1. Si tres homines ingenuam puellam de casa aut de Screona rapuerit, &c. Tit. 29. §. 33. Si quis Screonam, quæ clavem habet, effregerit, & aliquid furaverit, &c. §. 35. Si vero Screonam, quæ sine clave est, effregerit. Ubi monet Bignonius leg. in Cod. Thuano Screuna. Lex Frisionum tit. 22. Qui Screonem effregerit. Ex his emendare licet Capitulare de Villis c. 49. Ut genitia nostra bene sint ordinata, id est, de casis, pislis, & tuguriis, id est, Screones & sepes bona in circuitu habeant, & portas firmas, qualiter opera nostra bene peragere valeant. Legendum enim Screones. Sed quid hæc vox sonet, non constat inter interpretes. Sicama in Lege Frisionum Screonem, scrinium esse censet: quo modo legitur in Lege Burgund. tit. 29. §. 3. edit. Tilianæ & Lindenbrogii: Effractores omnes, qui aut domos aut Scrinia expoliant, jubemus occidi. At Pithœus ad Legem Salicam, hoc loco legit Screunias; aitque Escrenes etiamnum hodie rusticis Campanis dici cameras illas demersas in humum, multo insuper fimo oneratas, in quibus hyeme puellæ simul convenientes pervigilant ad mediam noctem; [eodem nomine vocantur Divionensibus rusticis ejusmodi pervigiliæ, ut ex libro, quem Tabourot inscripsit, Ecraignes Dijonnoise, colligitur.] Quod ex Taciti loco jam olim Germanis in usu fuisse colligit Hieronymus Bignonius. Addit Wendelinus Taxandris Scrane denotare tugurium opere subitario in metam acuminatum condendis frugibus vel fœno. At Screones ex Capitulari de Villis videntur fuisse, idem quod sepes, quibus rusticæ curtes clauduntur, quomodo Scrancke, vallum, septum, conseptum, vocant Teutones, apud Kilianum. Ut se res habeat, ex Salica Lege aliud esse à scrinio, & pro quodam ædificio usurpari satis patet. [Vide Notas Eccardi ad Pactum Leg. Salicæ tit. 14. §. 1.] Neque aliud videtur.

Scrua, in Capitulari de Ministerialibus Palatinis edito à Baluzio c. 2. Ut Ratbertus actor per suum ministerium, id est, domos servorum nostrorum, tam in Aquis, quam in proximis villulis nostris ad Aquis pertinentibus, similem inquisitionem faciat: Petrus vero & Gunzo per Scruas & alias mansiones servorum nostrorum similiter faciant.

¶ SCRETA. Vide supra Screa.

¶ SCREUNA. Vide Screo.

¶ SCRI-

¶ SCRIBA, Gesta Hugonis Episc. Cenoman. apud Mabill. to 3. Analect. p. 352. *In domo Nicolai præpositi fantasia, quod in libris gentilium faunus solet appellari ... sæpe restarum fragmentis, seu quibuslibet Scribis immundis jaculatoribus admirantibus & incredulis illudebat*. Ubi legendum censeo *Scrupis*.

¶ SCRIBÆ, Iidem qui infra *Scribones*; viri certe non vulgaris dignitatis, ut ex Canonibus Hibern. colligitur, apud Marten. tom 4. Anecd col. 6. *Sanguis Episcopi vel excelsi Principis, vel Scribæ, qui ad terram effunditur, &c. Omnis qui ausus fuerit ea quæ sunt Regis, vel Episcopi, aut Scribæ furari, aut rapere, aut aliquid in eos committere, parvipendens despicere, 7. ancillarum pretium reddat, aut 7. annis pœniteat cum Episcopo vel Scriba*.

¶ SCRIBÆ, Notarii publici, tabelliones. Leges Luitprandi apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 68. *De Scribis hoc prospeximus, ut qui chartam scripserit, sive ad Legem Langobardorum, quæ apertissima, & pene omnibus nota est, sive ad Legem Romanorum, non aliter faciant, nisi quomodo in illis Legibus continetur*. Adde Capitul. 1. Caroli M. an. 805. §. 3. &c.

SCRIBANIA, Tabular. forense, Gallis *Greffe*: *Escrivenage*, in Assisis Hierosol. c. 8. ubi de officio Senescalli. Charta ann. 1259. *Vendimus ... totam Scribaniam Vicariæ civitatis Majoricarum, quam incontinenti tibi tradimus cum omnibus libris & scripturis ... & cum sigillo Curiæ Majoricarum*. Charta Petri II. Regis Arag. an. 1283. pro libertatibus Catalaniæ: *Restituimus plene ac libere Notarias, seu Scribanias, locis religiosis, Baronibus, Militibus, &c.* Alia: *Notarii regentes Scribanias*. [*Notairies*, in Statuto Philippi V. an. 1318. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 663. Mandatum Caroli IV. an. 1322. ibid. p. 773. *Cum ... per nos etiam ordinatum fuerit ut scripturæ, sigilla, Scribaniæ, &c.* Ogerii Panis Annal. Genuens. apud Murator. tom 6. col. 407. *Excepta gabella salis, ... introitus Tyri, Scribania Sepæ & Bozeæ, quæ possint vendi in publica callega usque ad annos duos*. Iidem Annal. Nicolai Guercii ibid. col. 541. *In officio vero Scribaniæ pertinentis ad officium palatii, &c.* Adde to. 9. Spicil. Acher. p. 127.]

¶ SCRIVANIA, in Statutis Communit. Genuens. l. 4. c. 64. fol. 116. v. pluries occurrit eadem notione, ab Ital. *Scrivania*.

¶ SCRIBANS, Scriba, Gall. *Greffier*. Regest. 1. feudorum Campaniæ fol. 73. *Fait factum quod non montabit plusquam 20. solidos, eschivabant præpositi & Scribantes, & duo probi homines villæ quos domina Comitissa ad hoc faciendum apponet*.

SCRIBANUS, Scriba navis, Italis *Scrivano*, nostris *Escrivain*; qui in *quaterno*, seu *capitulari*, merces omnes, quibus onerata est navis, *naulum*, *quod Patroni debeat habere à nauligantibus*, victualia & alia ejusmodi describit. Vide Statuta Venetor. l. 6. c. 68. & 75. Sanutum l. 2. part. 4. cap. p. 63. c. 15. 20. &c. Habuerunt etiam veteres *Scribas* suos nauticos, de quibus Festus, Plautus, & Eustathius ad Odiss. 8. Vide Schefferum l. 4. de Militia navali cap. ult. extremo.

☞ Pro *Scriba*, Gall. *Greffier*, occurrit in Annal. Genuens. Caffari apud Murator. to. 6. col. 247. *Consulibus vero, audito consilio consiliatorum, palam eorum consiliatoribus, Guillelmo de Columba publico Scribano præceperunt, ut librum à Caffaro compositum & notatum scriberet, & in communi Chartulario poneret*. Statuta Astens. Collat. 5. c. 3. fol. 20. v. *Jure facere juratos Scribanos Communis ostendere universa scripta quæ habuerint, &c.* Charta ann. 1320. ex Tabular. Massil. *Et præpositus vester unus Scribanus, &c.*

¶ SCRIBARIA, Officium Scribæ, Gall. *Greffe*. Statuta Eccl. Barcin. an. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 622. *Item, statuimus quod nec nos Episcopus, nec capitulum, nec aliquis prælatus vel alia singularis persona dona capitula bajulias, Scribarias seu alia officia, ... possimus de cetero alicui personæ concedere ... ad vitam*. Vide *Scribania*.

¶ SCRIBERE, pro Inscribere, in Cod. Theod. tit. 4. leg. 13. l. 6. & tit. 1. leg. 31. l. 15.

SCRIBONES, apud Theophylactum Simocattam l. 1. c. 4. Suidam, in Glossis Basilicorum, dicuntur τῶν σωματοφυλάκων τῷ Βασιλεῖ ἐγκεχειρισμένοι. Ita etiam fere idem Simocatta l. 7. c. 3. & l. 8. c. 5. *Scribones* vero ad Imperatoribus in provincias mitti solitos ad mandata perferenda vel exequenda, legimus apud Gregorium M. à quo *viri magnifici* indigitantur lib. 8. Epist. 57. 60. 61. l. 12. Epist. 30. Anastasium Biblioth in Vigilio, & in Theodoro PP. in Hist. Miscella l. 16. p. 458. edit. Canisii, apud Theophanem in Mauricio, Eustathium in Vita Eutychii Patr. CP. num. 70. &c. Atque inde forte *Deputati* iidem appellati, ut est apud Leonem in Tacticis c. 4. § 15. Tametsi aliud muneris habuere *Deputati* isti militares, ut qui vulneratos milites curarent, proindeque vice medicorum essent. [Vide *Scribæ*.]

¶ SCRICTOFINNI. Vide *Scrikkofinni*.

¶ SCRIGNOLUS, SCRIGNUS, Arca, arcula, Gall *Coffre*, *Coffret*, Italis *Scrigno*, *Scrignola*. Castellus de Castello in Cron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 893. *Die Lunæ 26. ... commissum fuit furtum in domo ... in qua domo ruperat unam Scrignolum, in qua erat numerus florenorum 86. &c.* Ibidem col. 949. *Invenerunt in ipsa turre ... unam quantitatem frumenti, & certos lectos, & Scrignos, &c.* Vide *Scrinium*.

¶ SCRIKKOFINNI dicti Septentrionales populi, apud Paulum Warnefridum de Gest. Longobard. l. 1. c. 5. à Teuton. *Scrikken*, Salire, ut vult Schilterus, quod saltibus utentes arca quadam ligno incurvo ad arcus similitudinem feras assequuntur. Hinc potior videtur hæc lectio: alii quippe legunt, *Scrictofinni*, *Scrifinni*, vel *Scriphinii*, & *Scritobini*.

¶ SCRIMALIA. Vide *Scrimalia*.

SCRIMATUR, *Rugit*, *aut bucinat*. Papias MS. & edit.

¶ SCRINARIUS, ut *Scriniarius*. Vide *Scrinium*.

SCRINDUS. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis ann. 915. apud Baluzium: *Scrindas paria 1. ad vestimenta sucra salvandum*. Sed legendum *scrinios*, pro *scrinia*.

¶ SCRINEUM, SCRINEUS. Vide *Scrinium*.

SCRINGÆ. Vetus Agrimensor: *Alioqui, qui nesciunt, quid est in lectionibus, arguant esse in finibus constitutos. Is in tempore, quando milites occidebantur in bello publico, alibi, qui maxime non ponebantur, nisi circa fines & in centuriis: & quando milites ponebant, tantos lapides figebant. Ideoque Scringis & allabiasbuc & centuriis signa proponebantur*. Vide conjecturas Rigaltii.

¶ SCRINIARIUM, SCRINIARIUS. V. *Scrinium*.

¶ SCRINIATOR, Qui *Scrinia* seu arcas operatur. Anonymus de Reb. Altahens. Monast. ex Schedis Mabill. Regest. 1. *Quidam Conversus nomine Georgius insignis Scriniator habens multa bona instrumenta pertinentia ad artem suam, &c.* Vide in *Scrinium*, ubi *Scriniator* dicitur scriptor.

SCRINIUM, apud Papiam, *quasi secretarium*, *vel scriptorum publicorum reconditio*. [Gloss. Lat. Gr. *Scrinium*, χαρτοφυλάκιον.] Scholiastes Juliani Antecess. *Quatuor Scrinia sunt, primum quod dicitur Libellorum: secundum Memoriæ: tertium Dispositionum: quartum Epistolarum: unde & quatuor Antigrafes sunt ... nam magistri*. Ubi quidam reponunt, seu *Scriniorum Magistri*. De hisce quatuor scriniis agunt passim Notitia utriusque

quæ Imperii, Cod. Theod. & Justin. & Scriptores alii. [Hinc *Scriniarius ab epistolis*, *Scriniarius à libellis*, in antiquis Inscriptionibus, quas laudat Salmasius ad Lampridii Alexandrum c. 31.

Præter scrinia ista Palatina, quæ *Augusta* vocat Symmachus l. 4. Epist. 53. *Sacra* Sidonius carm. 5. erant *Scrinia Magistratuum*, de quibus in iisdem Codd. tit. de Numerariis: &c ubi multa Cujacius, & Jacobus Gotofredus commentantur.

SCRINIARII, dicti, qui in hisce scriniis operam suam locabant, & *scriptorum* vices agebant. Papias: *Scriniarii, libellarii, cartularii publici*. Gloss. Ms. Reg. cod. 2062. Σκρινιάριος, ὑπογραφεύς. Gloss. aliud, cod. 396. Σκρινιάριος, ὑπογραφεύς, καὶ χαρτουλάριος. [Gl. Lat. Gr. *Scriniarius*, χαρτουλάριος.] *Scriniarius Curæ militaris*, apud Senatorem l. 11. Epistol. 24. *Scriniarius actorum*, eodem lib. Epist. 22. Sed de Scriniariis vide Cujacium, Gothofredum, & alios passim.

☞ Erant præterea Scrinia Ecclesiarum & Monasteriorum, in quibus reponebantur illa Instrumenta, quæ ad Ecclesias seu Monasteria pertinebant, quomodo in regiis seu publicis illa, quæ magis solemnia erant. Inter ecclesiastica scrinia celebre in primis est Romanæ Ecclesiæ archivum, in quo, jussu Siricii, teste Anastasio, asservabantur Constitutiones Pontificum, maxime contra hæreticos. *Chartarium* Romanæ Ecclesiæ vocat Hieron. in l. 2. adv. Rufinum. Scrinii Ravennatis Ecclesiæ meminit idem Anastasius in Nicolao Pontifice: *Cautiones & indiculos, qui soliti sunt ab Archiepiscopis Ravennatibus in Scrinio fieri, more Felicis decessoris sui falsavit*.

¶ SCRINEUM, ut *Scrinium*. Memor. Potestat. Regiens. ad an. 1226. apud Murat. to. 8. col. 1105. *Et etiam in ipso anno voluit comburi domus Communis, & plura Scrinea fuerunt combusta cum scripturis quæ intus erant*.

SCRINIARII, in Ecclesia Romana duodecim erant; qui scrinia publica scripturarum curabant, epistolas à Cancellario & Protoscriniario dictatas scribebant; instrumenta, donationes & reliqua hujusmodi conficiebant; [quorum primus seu qui aliis præerat, *Primiscrinius* dicebatur. Vide in hac voce.] Isidorus l. 20 Orig. c. 9. *Scrinia sunt vasa, in quibus servantur libri vel thesauri, unde apud Romanos illi, qui libros sacros servant, Scriniarii nuncupantur*. *Sergius Scriniarius* Ecclesiæ Romanæ, apud Anastasium in Constantino PP. p. 65. ubi alii codd. habent *Scriniator*. [*Benedictus Scriniarius*, in Charta ann. 729. apud Miræum tom. 1. p. 129. *Petrus Scriniarius*, in Placito an. 999. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 502. *Zacharias Scriniarius*, in Bulla Marini PP. ex Tabular. Solemniac.] Nicolaus I. PP. Epist. 27. *Hanc autem epistolam ideo more solito scribi non fecimus, quia & Legatus vester sustinere non poterat, & ob festa Paschalia Scriniarios nostros, eo quod debitis vacabant occupationibus, habere, ut debuimus, non valuimus*. Vide Joannem Sarisber. Epistol. 112. *Scriniarius Ecclesiæ Ravennatis*, apud Anastasium in Stephano IV. PP. p. 96.

¶ SCRINARIUS, ut *Scriniarius*, in Bulla Urbani II. PP. an. 1097. inter Instrum. to. 6. novæ Gall. Christ. col. 27. *Scriptum per manum Petri Scrinarii sacri palatii*. Occurrit præterea in Ord. Rom. Cencii Camer. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 168. & seqq. *Nicolaus Scrinarius S. Romanæ Ecclesiæ*, in Bulla Steph. PP. an. 896. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 30.

¶ SCRINIUM, SCRINNUM, Ærarium, thesaurus, fiscus Principis. Charta Humberti Episc. Gratianopol. ano. 1034. apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 730. *Mirum in modum deliberavi, & admodum delegi monasteriorum fieri ex sanctæ sedis Scrinio, illudque pulchre confici ex ecclesiasticis rebus*. Ekkehard. Junior de Casib. S. Galli c. 11. *De Scriniis Regum sexagiata argenti librarum rata pondera deferret*. Oberti Stanconi Annal. Genuens. ad annum 1270. apud Murator. to. 6. col. 551. *Porro Rex Carolus naufragio afflictis afflictionem accumulans, extorsit ab omnibus quidquid ex dicto eas fuit naufragio recuperatum, post triduum dicens, quod ex Regis Guilelmi constitutione & longa consuetudine hoc debebat suis Scriniis applicari*.

¶ SCRINIARIUM, Eadem notione, in Menoti Serm. fol. 15. v. *Sic hodie thesaurarii orti à paupere domo, filii parvi mercatoris, statim quod posuerunt pedem in Scriniario & manus in pecunias, faciunt ficus de cera*.

SCRINIUM, Feretrum, in quo reliquiæ sacræ reconduntur, nostris *Escrin*. Honorius Augustod. l. 1. de Missa c. 69. *Arca testamenti à Sacerdotibus portabatur, & Scrinium vel feretrum cum reliquiis à portitoribus portatur*. Capit. 70. *Cum circa Monasterium Scrinium vel feretrum cum cantu & compulsatione ferimus, quasi cum Arca Hierico, cum sono tubarum & clamore populi circuivimus*. Adde c. 73. Gervasius Dorobernensis de Cantuariensi Ecclesia: *Septem quoque Scrinia, auro & argento cooperta, & multorum sanctorum reliquiis referta sustentabat*. Chron. Casin. l. 6. c. 357. *Scrinium argenteum super altare cum nigello librarum 8 Scrinium eburneum magnum, &c.* Charta Joannis Archiep. Capuani an. 1301. *Scrinia duo coloris pro capella*. *Arca vel Scrinium reliquiarum*, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de usu Ecclesiastico. [Libellus de successoribus S. Hidulfi in Hist. Mediani Monast. p. 186. *Quod venerabile S. præsulis Hidulfi corpus usque ad illud tempus ibidem arca lignea servabat, ... decrevit levare tumulo ac apparata locare in Scrinio*. Et p. 187. *Tandem sacras Reliquias nitido involventes pallio, ligneo recondidere Scrinio*.] Occurrit præterea apud Harigerum Abbat. in Hist. Translat. Reliq. S. Landoaldi num. 13. Hugonem Flaviniac. in Chron. p. 82. &c. Willel. Guiart de S. Ludovici cadavere:

> *En un Escrin fors & ferré*
> *Refurent ses os enserré*.

Vide *Screc*.

¶ SCRINIUM, Arca, arcula, Gallice *Coffre*, olim *Escrin*. Litteræ Johannis Franc. Reg. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 479. *Nisi reperta fuerit dicta res in Scrinio vel archa firmitatis, de quibus clavem deferat dominus vel domina domus*. Chron. Senoniense apud Acher. to. 3. Spicil. p. 331. *Detulit enim quicquid Episcopo abstulerat, saumarios, Scrinia in quibus episcopalia, oleum sacrum, chrisma, & sandalia ferebantur*. Le Roman d'Athis Ms.

> *Si ot tous plains de fins besans,*
> *Deux grans Escrins assez pesans*.

Le Roman *de Florance* & *de blanche Flore* Ms.

> *J'ai Escrins à metre joiax,*
> *J'ai boites de cuir à noiax*.

Le Roman *de la guerre de Troyes* Ms.

> *Un Escrin d'or prist Medea,*
> *Voiant Jason le desferma, &c.*

¶ SCRINEUM, SCRINEUS, Eadem notione. Laudes Papiæ apud Murat. to. 11. col. 26. *Et Scrineis & archis tam magna sunt plurima, ut unum nequaquam, aut via possint duo robusti viri portare*. Occurrit etiam in Statutis Vercell. l. 2. fol 27. v. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 278. *Item, cuidam bastasio qui portavit Scrineos de galea usque ad dominum quando erat apud Isclam, gr. 11*. Ibid. p. 279. *Item, pro una barca quæ portavit duos Scrineos domini de portu Olibani usque Neapolim, taren. 1. gran. 10*. Pluries occurrit in Computo ann. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*. Vide *Scriguolus*.

¶ SCRINUM, vel SCRINUS, eodem significatu. Telo-

Teloneum S. Bertini: *Navis cum Scrinis sive feris & sine aliqua supellectili*, 12. *den.*

SCRIPATURA. Michael Scotus de Physionomia c.20. *Animalium quædam habent dentes in ore, ut homo, canis, &c. Quidam Scripaturam, & non dentes, ut anser.* [Vide *Crepatura*.]

¶ SCRIPNEA. Vagina, ut videtur, Gall *Gaine*, quia est gladii *scrinium* seu arca. Statuta Vercell. l.4. fol.86. *Nec teaere* (debeat) *in Scripnea gladium majorem una spanna computato manubrio ad taliandum gruppos.*

¶ SCRIPNUM. Vide mox Scrippum 1.

1. SCRIPPUM, Pera, sacculus, in quo, quæ ad victum necessaria erant, recondebant peregrini, Anglis *Scrip*, quomodo Chaucerus de peregrinorum ad S. Thomam Cantuariensem peris:

In Scrippe he baes both breard and leeks.

Id est, *In pera porros cum pane ferebat.* Capitulare Metense an.757. c.6. *Nec propter Scripta sua ullo peregrino calumniam faciatis.* Synodus sub Pipino Rege c.26. *Et de peregrinis similiter constituimus, ut quando propter Deum ad Romam, vel alicubi vadunt, sic ordinamus ut ipsos per nullam occasionem ad pontes, vel exclusos, aut navigatio detineatis nec propter Scrippa sua, &c.* [Ubi *Scrpa* edidit Baluzius: quomodo etiam legandum suspicatur Sirmondus; *Scrippa* enim forte per metathesim literæ unius scriptum fuit pro *Scirppa*, quæ erant cophini seu corbes ex scirpo factæ, quas gestabant viatores ad sarcinas reponendas.]

¶ 2. SCRIPPUM, Arca, Gall. *Coffre*. Acta SS. to.1. Jun. p.772. ubi de S. Gerardo: *Date mihi vestitum meum pulcrum, quem habetis in Scrippo clausum.* *Scripnum* editum apud Murat. tom. 12. col. 1172. ex Chron. Modoet. Bonincontri. Vide *Scriarum* & *Scripnea*.

¶ SCRIPTALIS, Scriptus, litteris commendatus *Item verbum Dei mentale, vocale, Scriptale, &c.* in Replica dom. Wlrici apud Marten. to.8. Ampl. Collect. col.505.

SCRIPTANES. Charta Ariberti Archiepiscopi Mediolanensis apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p.369. *Ad Notarios solidos 5. ad Presbyteros Decumanorum ordine lib.4. & dimidiam, ad Lectores sol. 5. ad Custodes sol. 4. ad Veglanes denar. 40. ad Scriptanes majores & minores, quod sunt breves 5 solidos 50. ad Magistrum, qui ipsam brevem dotavit, 12. den.* Occurrunt eadem verba infra.

¶ SCRIPTELLUM, diminut. à Scriptum, Scheda, schedula. Arestum Parlamenti Paris. 29. Jun. an. 1332 *Super hoc fiebat duplex Scriptellum ... Quando reperiebat quod ipsi elegerant 4. de illis qui continebantur in suo Scriptello, ipse permittebat dictam electionem ... & remanebant Scabini dicti nominati in dicto Scriptello.*

¶ SCRIPTIO, Archivum, tabularium, locus ubi *scripta* seu Chartæ asservantur, vel polyptychus. Canones Hibern. apud Acher. to.9. Spicil. p.33. ubi cap.7. inscribitur: *De duabus ecclesiis contendentibus agrum unum. Ager inquiratur in Scriptione duarum Ecclesiarum. Si in Scriptione non invenitur, requiratur à senioribus & propinquis, &c.*

¶ SCRIPTIO, Charta contractus, conventionis, &c. Leges Pippini Reg. apud Murat. to 1. part. 2. p.124. *Observamus ut Romani successores juxta illorum legem habeant, similiter & omnes Scriptiones secundum legem suam faciant.* Vide *Scriptura*.

¶ SCRIPTIO, Epistola. Littera missilis Johannis de Arecio apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p.476. *Nuper Celsitudinis vestræ graviter, sicut decuit, Scriptionem suscepimus.*

¶ SCRIPTIO, Æstimatio, modusque præstationis quæ cuique imponebatur. Ita Gothofredus ad leg. 12. Cod. Theod. tit.26. de Proximis, &c. *Nulla extrinsecus conlatione vexentur, nec molem præmissionis, ne Scriptionis injuriam perhorrescant.*

¶ SCRIPTIO, Inscriptio, stigma. Dicitur de notis quæ faciei, manibus, fronti damnatorum inscribebantur; quas penitus sustulit Constantinus M. Vide Gothofredum ad leg. 2. ejusd. Cod. tit.40. de pœnis.

SCRIPTIOMA, Scriptionis character, [stylus, ratio scribendi,] apud Longinum in Actis S. Stanislai Episcopi Cracoviensis n. 65.

¶ SCRIPTIONALE, Theca calamaria, Gall. *Escritoire*. Statutum Capituli generalis Monast. Gellon. an.1150. apud Stephanot. tom.8. Fragm. Hist. MS. p.175. *Debet etiam habere ... ille qui fuerit monachandus pro suis vestibus & arnesio duas cucullas & floccum unum, duo Scriptionalia cum pennis, duas in aicas, &c.* Vide *Scriptorale*.

¶ SCRIPTIONALIS, Ad scriptionem pertinens, *Scriptionalis species*, apud Mart. Capellam l. 5. p.150.

¶ SCRIPTITARE, nude pro Scribere. Charta donationis Abbatiæ S. Egidii ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Girardus monachus rogitatus Scriptitavit.* Utitur Cicero pro sæpius scribere.

¶ SCRIPTOGRETENSI. Charta Guarini Episc. Ebroic. inter Probat. Hist. Ebroic. p.9. *Quia lapsu temporis labitur hominum memoria; Idcirco ad memoriam revocandam, ejusque lapsus reparandos scripti fidelis inniteadum est remedio, ea propter universitati vestræ Scriptogretensi duximus infirmandum nos amore Dei, &c.* Ubi legendum *Scripto gratanti duximus infirmandum.*

¶ SCRIPTORATUS, Officium *Scriptoris*, seu notarii. Epist. Sixti PP. IV. ad Reg. Aragon. an.1475. apud Marten. to.2. Ampl. Collect. col.1478. *Intelleximus serenitatem tuam desiderare ut officium Scriptoratus coram officiali seu Calasambis Tyrasonensis diocesis, quod amovibile est, & ad beneplacitum dicti Episcopi, dilecto filio Bartholomæo Serena concessum fuit, ad vitam concedatur eidem.*

SCRIPTORES PUBLICI, Notarii. Capitula post Concilium Ravennense an.904. c.5. *Ut Scriptoribus publicis nullatenus interdicatur res Arimannorum transcribere, si eis fuerit opportunum.*

¶ SCRIPTORES REGII, Iidem Notarii interdum nuncupati: cujus nomenclaturæ mentio primum nobis occurrit in Charta homagii ad Humberto de Chintriaco præstiti Abbatiæ Trenorchiensi 18. Junii ann. 1401. *Personaliter constitutus nobilis vir Humbertus de Chintriaco coram me Notario publico Regis nostri Scriptore, &c.*

SCRIPTORES præterea dicti in Monasteriis, qui in *Scriptorio*, cella ita nuncupata, de qua mox, librorum scriptioni operam dabant. Monachorum enim alii, cum eorum nemo esset, qui non re aliqua occuparetur, manuum operibus, officinarum monasticarum alii muniis, alii denique librorum scriptioni vacabant, certo numero ad id delecti ab Abbate, tum ut libros Ecclesiasticos, quo eorum esset semper copia, tum alios, qui ad literarum humaniorum & Ecclesiasticarum studia necessarii essent, describerent. Quin etiam ea monachorum occupatio operibus manuum accensebatur. Auctor Vitæ S. Nicolai Studitæ pag.902. ἀλλ᾽ ἐν ταῖς χερσὶ πονῶν, καὶ τὰ ἄρτια σαρμιογράφων, καὶ πάλλων. Ubi Combefisius vocem σαρμιογραφῶν, esse longo literarum ductu, seu litteris uncialibus scribere observat. Quid si σημειογραφῶν legatur, ut sit notis scribere? Ethelwlfus de Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 8.

Comptis qui potuit notis ornare libellos.

Vita S. Babolani n.2. edit. Petri Chiffleti: *Debitæ orationi*

tioni adjungebatur lectio, atque sanctarum Scripturarum meditatio: postremo vero scribendi exercitatio. Sunt nempe adhuc penes nos plura volumina, quæ ipsius manu dicuntur fuisse descripta. Gregor. Turonensis in Vita S. Aridii p. 200. *Nunquam otio indulsit, quo non aut lectionem, aut opus Christi perficeret, aut certe manibus aliquid ageret, aut denique sacros Codices scriberet.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 19. *Quicunque de fratribus intra claustrum Scriptores sunt, quibus officium scribendi ab Abbate injunctum est, omnibus iis Armarius providere debet, quid scribant, & quæ ad scribendum necessaria sunt, præbere, nec quisquam eorum aliud scribere, quam illo præceperit, &c.* Ex quibus verbis satis intelligitur Scriptores non excepisse quæ scribebant ab ore dictantis, quod quidam volunt. Infra; *Loca etiam determinata ad ejusmodi opus seorsum à Conventu, tamen intra claustrum præparanda sunt, ubi sine perturbatione & strepitu Scriptores operi suo quietius intendere possint. Ibi autem sedentes & operantes, silentium diligenter servare debent, nec extra quoquam otiose vagari. Nemo ad eos intrare debet, excepto Abbate, & Priore, & Subpriore, & Armario, &c.* Guigo Prior Cartusiensis de Quadripartito exercitio cellæ cap. 36. ait *scriptionem* peculiare fuisse *Cartusiensium inclusorum* institutum: *Hoc autem esse debet specialiter opus tuum, ... libris scribendis operam diligenter impendas. Hoc siquidem speciale esse debet opus Cartusiensium inclusorum.* Et alio loco: *Porro si ita providerit Prior, unum est, cui in operatione specialiter intendere debes, ut videlicet & scribere discas, si tamen addiscere potes, & si potes, & scis, ut scribas. Hoc quodammodo opus, opus immortale est: opus, si dicere licet, non transiens, sed manens: opus itaque, ut sic dicamus, & non opus: opus denique, quod inter omnia alia opera magis decet viros religiosos litteratos.* Statuta Guigonis II. Prioris Cartusiæ cap. 28. §. 4. *Omnes pene, quos suscipimus, si fieri potest, scribere docemus ... Libros quippe tanquam sempiternum animarum nostrarum cibum cautissime custodiri, & studiose volumus fieri, ut quod ore non possumus, Dei verbum manibus prædicemus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis præcones facere videmur, sperantes à Domino mercedem pro omnibus, qui per eos, vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate profecerint, &c.* Quo spectant ista Hieronymi ad Rusticum Monachum de forma vivendi: *Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur.* Vide Statuta Premonstrat. distinct. 1. c. 8. Ad id officii adhibitos potissimum pueros & novitios Monachos testatur Sulpitius Severus in Vita S. Martini c. 7. *Ars ibi, exceptis Scriptoribus, nulla habebatur,* (in Cœnobio scilicet S. Martini,) *cui tamen operi minor ætas deputabatur.* Capitul. Aquisgranense an. 789 c. 70. & l. 1. Capitul. c. 68. *Et pueros vestros non sinite eos vel legendo vel scribendo corrumpere.* Ordericus Vitalis l. 3. p. 485. *Ipse propriis manibus scriptoria pueris & indoctis fabricabat, operisque modum ... ab eis quotidie exigebat.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 79. *Scriptorum quoque copiam à Domino sibi datam exultabat, ita, ut si claustrum ingrederetur, videret plerumque 12. Monachos juvenes in cathedris sedentes, & super tabulas diligenter & artificiose, & cum silentio scribentes.* Verum in libris Ecclesiasticis describendis adhibendos perfectæ ætatis homines statuit laudatum Capitulare Aquisgranense an. 789. c. 70. Vide Præfationem nostram.

Ejusmodi scriptorum in Monasteriis passim mentio occurrit. Eckeardus junior de Casibus S. Galli cap. 11. *Itur in armarium, sed & in augustum S. Galli Thesaurarium. Præ omnibus autem Scriptorum digiti efficiuntur, &c.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Ibique fecit Abbas ob electis, & procul quæsitis Scriptoribus scribi nobilia volumina Ecclesiæ necessaria ... Postquam autem præfato Militi librarium suum prima parte liberaliter contulerat, continuo in ipsa, quod construxit, Scriptoria, libros prælectos scribi fecit, Lanfranco exemplaria ministrante.* Chron. S. Benigni Divionensis: *Fuit autem Gerbertus ea primus, quos nutrivit Domnus Abbas Willelmus, & ab officio Scriptor est appellatus.* Commendatam autem in primis fuisse Monachis librorum scriptionem pluribus docet Haeftenus l. 9. Disquisit. Monasticar. tract. 2. disq. 4. ex variis auctorum locis, quibus adjungendus alter hic ex Actis Murensis Monasterii p. 32. *Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare, & annotare cum istis, quia vita omnium spiritualium hominum sine libris nihil est.*

¶ SCRIPTORIA. Vide mox in *Scriptorium* 1.

1. SCRIPTORIUM, Cella in Monasteriis scriptioni librorum destinata. Ælfricus, *Scriptorium*, pisle ferhus. Alcuinus, in locum, ubi Scriptores sedent, Poem. 126. & apud Canisium:

> *Hic sedeant sacræ scribentes famina legis,*
> *Nec non sanctorum dicta sacrata Patrum,*
> *Hic interserere caveant sua frivola verbis,*
> *Frivola nec propter erret & ipsa manus.*
> *Correctosque sibi quærant studiose libellos,*
> *Tramite quo recto penna volantis eat.*
> *Est decus egregium sacrorum scribere libros,*
> *Nec mercede sua scriptor & ipse caret.*

Adalhardus in Capitulis c. 50 *De scriptoribus sclatii,* id est, ut interpretor, *Scriptorii.* Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli c. 3. *Erat tribus illis consuetudo, permissu quidem Prioris, in intervallo Laudum nocturna convenire in Scriptorio, collationesque tali horæ aptissimas facere.* Cap. 11. *Veniunt in pyrolo, & inde lavatorium, nec non & proximum pyrali Scriptorium.* Petrus Abælardus in Hist. Calamitatum suarum cap. 7. *Quæ enim convocatio Scholarium ad pedissequas, Scriptoriorum ad cunabula?* Rainardus Abbas Cisterciensis in Constitut. c. ult. *In omnibus Scriptoriis ubicumque ex consuetudine Monachi scribunt silentium teneatur sicut in claustro.* Ægidius Aureæ-Vallis Monachus c. 17. *Alterum ante Crucifixum orantem, tertium de Scriptoria Ecclesiæ* (S. Lamberti Leodiens.) *proxime egredientem in ipso Ecclesiæ ingressu extinxit fulmen.* [Hist. Monast. Villar. c. 8. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1292. *Cum autem desiit* (Arnulphus) *abbatizare, adeptus est Scriptorium quod est in auditorio prioris ... In Scriptorio continue laborabat, aut legendo, aut orando, aut meditando, aut studendo, aut confessiones audiendo.* Unde colligitur *Scriptorium* interdum nuncupari locum remotiorem, non ita scriptioni destinatum, quin in eo aliis rebus vacarent; Statuta Ordin. Cisterc. an 1278. apud eumdem Marten. tom. 4. Anecd. col. 1462. *Monachi quibus ad studendum vel recreandum Scriptoria conceduntur, in ipsis Scriptoriis non maneant illis horis quibus monachi in claustro residere tenentur.*] Descriptum est à viro doctissimo Luca Acherio ad Guibertum benedictio ejusmodi Scriptorium, in hæc verba: *Benedicere digneris, Domine, hoc Scriptorium famulorum tuorum, & omnes habitantes in eo, ut quicquid divinarum Scripturarum ab eis lectum vel scriptum fuerit, sensu capiant, opere perficiant, Per Dominum, &c.*

¶ SCRIPTORIA, femin. gen. Eadem notione. Tangmarus in Vita S. Bernwardi Hildesh. Episc. apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 444. *Scriptoria namque non in monasterio tantum, sed in diversis locis studebat, unde & copiosam bibliothecam tam divinorum, quam philosophicorum codicum comparavit.* Liber de Doctr. novit. Ord. Grandim. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1842. *Nec eisdem introbit coquinam, Scriptoriam, vel alias*

effici-

officinas, sive habitacula, sine licentia abbatis.

2. SCRIPTORIUM, Pars lecti interior, quæ alias plateum, exterior vero sponda dicitur. Papias: *Pluteum, interior pars lecti, Scriptorium.* Jo. de Janua: *Plumacium, servical, vel Scriptorium.* [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Plumatium, chevecial, c'est coissin de plume, ou Escriptoire.*]

3. SCRIPTORIUM, pro Arca aut cista quavis. Statuta Ordin. Premonstratens. dist. 1. c. 9. *Porro in claustro carolæ, vel hujusmodi Scriptoria, aut cistæ cum clavibus in dormitorio, nisi de Abbatis licentia, nullatenus habeantur.*

SCRIPTULUS, & SCRIPTULUM, Scrupulus, minima pars unciæ veteribus dictus, ut auctor est Sosipater. Gloss. Gr. Lat. γραμμα, τέταρτον τῦ χρυσίου, Scrupulum. Occurrit in Querolo, in Confessione S. Patricii Hibern. Apost. n. 22. in Canonibus Hibern. l. 40. c. 4. & in Vita S. Audomari c. 14. apud Mabillonium. V. H. Caprum de Orthograph. [Vide *Scripulum*.]

¶ SCRIPTURA. Ut varia fuit apud antiquos materia, in qua olim excepta est Scriptura, ita & multiplex in usu fuit apud ipsos scribendi ratio. Quod ad Scripturam antiquiorum temporum spectat fuse prosecutus est in Diplomat. Mabillonius quem hic exscribere non est animus. At variarum ab undecimo sæculo scriptionum nomina, quarum & specimina edidit Leonardus *Wirstlin* Monachus S. Udalrici, ex instituto nostro litterarum ordine hic referenda duximus post Bern. Pezium in Præfat. to. 1. Anecd. p. 35. qui ea eruit ex Cod. Udalricano cui titulus: *Proba centum Scripturarum diversarum una manu exaratarum.*

Abscisa.
Abscisa Posterialis.
Alta Posticalis.
Altana.
Altana semis Major.
Altana Minor.
Antiqua Crassana.
Antiqua Curtana brevis.
Antiqua Curvalis.
Antiqua Durana.
Antiqua Formata media.
Antiqua Formosalicana.
Antiqua Major.
Antiqua Polita.
Antiqua Prisca.
Antiqua Realicana.
Antiqua Serrata.
Antiqua Simplisiana.
Bifaricalis.
Bullitalis Minor.
Cardinalicana.
Cespalicana.
Clipalicana Galeata.
Clipalicana Major.
Codicalis Simplex.
Composterialis Major.
Composterialis Minor.
Cursiva Italicana.
Cursiva Litteralis.
Cursiva Rotundalis.
Curtana Flacca.
Curtana Prævissalica.
Curvalica Simplex.
Curvana Inæqualis.
Dilatana Media.
Eversalicana.
Eversalicana Media.
Eversalica Minor.
Extensiva Inæqualis.
Extensiva Inæquata.
Flacana Antiqua.
Fractura Germanica.
Gippalicana.
Globata Rotalis.
Grossana.
Imperatoricalis.
Inæqualicales Variana media.
Inæqualicana.
Italicana Formata.
Italicana Notalis.
Litteralis Cursalica.
Litteralis Italicana.
Litteralis Simplex.
Micrana Alta.
Medio Rotalis.
Mediana Serrata.
Mediana Utralis.
Neutralicalis.
Neutralicana.
Notula Codicalis.
Notula Codicalis Polita.
Notula Curtana.
Notula Formata.
Notula Formata Simplex.
Notula Posticalis Media.
Notula Porticalis Pressa.
Notula Semifracta.
Notula Semi Formata.
Notula Submissa.
Palliata Tensa.
Papalicana.
Pictoricalis Major.
Pictoricalis Minor.
Pillicana.
Posticana Vera.
Posticalis Cursiva.
Porticalis Mediana.
Posticana Serrata.
Polita Media.
Postericalis Serrata.
Prisca Caudalis Lata.
Prisca Pilicalis.
Regia Pollicalis.
Rotalis Cursiva.
Rotalis Globata.
Rotalis Minor.
Rotulana Curvalica.
Rotunda.
Rotundalis Alta Media.
Rotundalis Inæquata.
Saltana Postericalis.
Semifractura.
Spissalica Postericalis.
Tenuissana.
Textus Italicus.
Textus Italicus Altus.
Textus Italicus Bifractus.
Vagalicana Extensiva.

☞ Steganographiæ inferioris ævi rationem qui nosse voluerit, hujus non contemnendum specimen exhibet Martenius to. 1. Anecd. col. 1553. quod consulere cuivis licet.

¶ SCRIPTURA DIVINA dicti Libri SS. Patrum, in Vita Vener. Olberti Abbat. Gemblac. sæc. 6. Bened. p. 1. pag. 605. *Plenariam vetus & novum Testamentum continentem in uno volumine transcripsit historiam; & divinæ quidem Scripturæ plusquam centum congessit volumina, sæcularis vero disciplinæ libros quinquaginta.*

¶ SCRIPTURA LEGALIS. Charta ann. 933. inter Instr. to. 6. novæ Gall. Christ. col. 127. *Certum quidem & manifestum est, quia nobis insinuavit.. Reginardus Episcopus ... ut nos simul in unum supra nominati elemosynarii, ut nos Scripturam Legalem faciamus ad canonicos S. Nazarii, sicuti & facimus, ac legitime manibus tradimus in regno Septimaniæ, in comitatu Biterrensi S. Petrum à Pullo cum suo termino.* Infra *Charta donationis vel traditionis* dicitur.

¶ SCRIPTURA REDITORIA, Charta quæ bona ab alio usurpata ad pristinum & legitimum possessorem rediisse testatur. Concil. Cabilon. an. 915. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 71. *Decreverunt, ut jam dicta villa Sanctiniacus ad antiquitatem suam, hoc est ad matricem ecclesiam S. Clementis reverteretur; ... unde & hanc testimonii Scripturam quam redditoriam vocamus sub hac ratione præfati Præsules præceperunt fieri.*

¶ SCRIPTURA, Charta, instrumentum, scheda. Summaria Privileg. Eccl. Rom. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1233. *Ita una Scriptura habens formam juramenti continent quod dictus Tancredus ... juravit fidelitatem B. Petro ... Item alia Scriptura continet, &c.* Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1226. apud Murat. tom. 8. col. 1105. *Plura scrinea fuerunt combusta cum Scripturis quæ intus erant.* Conc. Tolet. XVII. inter Hispan. to. 2. p. 759. *Presbyter dum diœcesim tenet, de his quæ emerit ab ecclesiæ nomine Scripturam faciat.* *Escripture*, eadem notione, in Statuto Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. p. 21.

¶ SCRIPTURA, pro Chirographo, seu chirographi litteris, in l. unic. Cod. Theod. tit. 27. l. 2. pro signo quo in subscribendo quis utitur, occurrit in Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1173. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 358. *Ut autem omnia supradicta firma vobis prædictis episcopo & canonicis ecclesiæ vestræ semper illibata serventur, Scripturæ nostræ & sigilli regii auctoritate, & robore præcipimus communiri & nominis nostri charactere.*

¶ SCRIPTURA, pro Responsis aruspicum, in l. 1. ejusd. Cod. tit. 10. de Paganis, &c.

¶ SCRIPTURA, Scripta, seu litis instrumenta, nostris enim *Ecritures*. Charta Ludovici X. Reg. Fr. an. 1315. apud *la Faille* Annal. Tolos. to. 1. inter Instr. p. 63. *Cum super eo quod frequenter aliquem capi & incarcerari contingit, causa cognita innocentem seu inculpabilem reperiri, ac nihilominus teneri pro geolagio seu carceragio & Scriptura, ... concessimus quod nullus ... ad solvendum hujusmodi geolagium seu incarceramentum aut Scripturam ob hoc factam aliquatenus teneatur nisi copiam de Scriptura illa petierit sibi dari.*

¶ SCRI-

¶ Scriptura, Tabul. forense, Gall *Greffe*. Statutum Caroli Johannis Franc. Reg. primog. ann. 1357. to. 3. Ordinat. p. 180. *Cum nuper & ultimo quibusdam propulsis motibus, ordinasse dicamur quod officia praepositurarum, Scripturarum, tabellionatus, quae ad firmam tradi consueverunt, &c.* Vide supra *Scribania*.

¶ SCRIPTURABILIS, Ad scribendum aptus. Senator lib. 11. Epist. 38. ubi de chartae compositione: *Junctura sine rimis, continuitas de minutiis, viscera nivea virentium herbarum, Scripturabilis facies, quae nigredinem suscipit ad decorem.*

¶ SCRIPTURALE, Theca calamaria, Gall. *Escritoire*. Regula reform. Monast. Mellic. in Chronic. ejusd. p. 344. *item ipse* (vestiarius) *chartas, Scripturalia, pennas, ferramenta, & caetera hujusmodi habeat.* Vide *Scriptionale*.

SCRIPTURALITER Praedicare, pro *per Scripturas sacras*. Anastasius in Leone III. PP. p. 121. *Infirmorum maximus visitator, praedicans illis Scripturaliter, ut eorum animas in eleemosynis redimeret.*

¶ SCRIPTURARIUS. Nonius: *Scripturarios, quos nunc tabularios dicimus, dici volunt veteres, quod Scripturis & commentariis omnia vel urbium vel provinciarum complecterentur.* Lucilius l. 26. *Publicanorum assuefiam ut Scripturarius.* Adjective etiam usurpatur. Festus: *Scripturarius ager, publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur, certum aes est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore.* Scripturarius, ἐλλιμενιστής, in Gloss. Lat. Graec.

¶ SCRIPTURIRE, Scribere. Gl. Lat. Gr. *Scripturio*, γραφιῶ. Sidonius l. 7. Epist. 18. *Sane ista pauca, quae quidem & levia sunt, celeriter absolvi; quanquam incitatus semel animus necdum Scripturire desineret.*

SCRIPULA, *Epistola*, in Gloss. Isid. [Forte *Scriptula*. Addunt eaedem Glossae: *Scripula*, *sollicitator*: quod ita emendat Graevius: *Scripulatur*, *sollicitatur*, ex Papia: *Scripulor*, *sollicitor*.]

SCRIPULARE. Lambertus Ardensis p. 260. *Apum sive etiam formicarum more in marisco passim currere & terram in terra, & mariscum in marisco cum fossariis in fossatum Scripulare & perfodere, &c.*

☞ Nescio an melius *Scrupulare* legitur ex eodem Lamberto edit. Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 600. *Inventem ad laborandum instigantes praeeuntibus semper operis magistris & geometrice Scrupulantibus operantur.* Ubi *Scrupulare* opus delineare significare videtur.

¶ SCRIPULARI. Vide in *Scripula*.

¶ SCRIPULUM, Scripulus, ut supra *Scriptulus*, Vigesima quarta unciae pars. Gloss. Lat Gr. *Scripulum*, γράμμα, ὀβολός. Arnobius l. 6. p. 207. ubi de spoliato à praedonibus Apolline: *Ex tot auri ponderibus quae infinita congesserant saecula, ne unum quidem habuit Scripulum.* Fannius de Ponder. v. 21.

.... Drachmae Scripulum si adjecero, fiet
Sextula quae fertur: nam sex bis uncia constat,
Sextula quum dupla est, veteres dixere duellam,
Uncia fit drachmis bis quatuor, unde putandum,
Grammata dicta, quod haec viginti & quatuor in se
Uncia habet.

Vide alia notione in *Scrupulus* 3.

¶ SCRIPUS, Papiae, *Difficultas*: unde *Scrupulus*, nisi ita ibi legendum sit.

¶ SCRITOBINI. Vide *Scrikkofinni*.

¶ SCRITUARIUS, ut supra *Scriniarius*, nisi etiam ita legendum sit. Charta an. 1265. to. 1. Corp. Diplom. p. 223. *Ego Leonardus de Piperno, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Scrituarius.* Vide in *Scrinium*.

¶ SCRIVABILIS, Aptus ad scribendum. Charta Richardi II. Reg. Angl. an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Viginti & duas balas paperi Scrivabilis.*

¶ SCRIVANIA. Vide *Scribania*.

¶ SCRIVARIUS, Ital. *Scrivano*, Scriba, notarius. Caffari Annal. Genuens. ad ann. 1159. apud Murator. to. 6. col. 274. *Cardinalibus quoque, & Abbatibus, Prioribus, Judicibus, Advocatis, Scrivariis, Primiceriis & schola cantoribus, ... non longe ab urbe insimul congregatis.*

SCROBA, [Fossa ferraticia, à Lat. Scrobs: unde etiam Matisconensibus *Crob*, & aliis *Croton*, interior carcer, Gall. *Cachot*, *basse fosse*.] Vide *Fossa* 1.

SCROBS, Pulvis, pro *Scobs*. Fragmentum Petronii: *Sustulerunt servi omnes mensas, & alias attulerunt, Scrobemque croco & minio tinctam sparserunt.*

SCROBULLA, Vestis muliebris. B. Odoricus de Foro Jul. in Peregrin. n. 4. *Ista vero mulieres ambulant discalceatae, portantes Scrobullas usque ad terram.*

¶ SCROELLAE, Scruellae, Strumae, scrofulae, Gall. *Ecrouelles*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scrofulla*, *Escroelle, une maladie qui vient au col, c'est le mal le Roy.* Gualbertus in Mirac. S. Rictrudis tom. 3. Maii pag. 133. *Frequentabatur B. Rictrudis populosa accessu miserrima infestatione vermium laborantium, quod genus morbi Scroellae vulgariter nuncupatur; quod genus utique incommodi compaginem membrorum cui adhaeret, fere sicut cancer misere populatur.* Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 15.. *Ipse fuit detentus gravi inflatura, quam in parte inferiori genae suae dextrae circa guttur patiebatur ... Aliqui enim chirurgici morbum esse dicebant scropharum sive Scruellas, alii vero non.*

¶ Scrofolae, ab Ital. *Scrofola*, Eadem notione. Acta S. Franciscae Rom. to. 2. Mart. p. 99.* *Passus fuerat per duos annos infirmitatem in gutture quae à Medicis vocatur Scrofolae.*

¶ Scrophulae, Scruphulae, Eodem significatu. Oratio Legator. Caroli VII. Regis Franc. apud Acher to 9. Spicil. p. 325. *In curatione ulcerum, quae vulgariter Escrouelles, Latine vero Scrophulae nuncupantur.* Append. ad Agnelli Pontif. de S. Barbatiano apud Murator. to. 2. p. 197. *Ejus guttur Scruphulae circumdederant, & maximas cutes habens, minime valebat suam cervicem erigere.*

¶ SCROFA. Vide infra *Scropha*.

SCROFINA, *Quoddam instrumentum carpentarii, quod harendo scrobem facias.* Joan. de Janua. In Catholico parvo: *Scrophina, instrument a charpentier, à graver*, [*rocyune*, in Gloss. Sangerm.]

¶ SCROFOLAE. Vide *Scroellae*.

SCROPHA, Scrofa, Machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros. Willel Tyrius l. 3. c. 5. *Machinas ad suffodiendum murum habiles & necessarias, quas vulgo Scrophas appellant.* Lib. 17. c. 24. *Scrophas quoque ex eadem contexunt materia, quibus impune ad complanandos aggeres accederetur.* Lib 18. cap. 19. *Ut Scrophas materia competenti intexerent, in quibus libere delitescerent, qui ad suffodiendum aggerem introducerentur.* Fulcherius Carnot. l. 1. c. 18. *Machinis autem paratis, arietibus scilicet & Scrofis, ad assiliendum se paraverunt.* Matth. Paris an 1236. *Petraria, balista, Scrofa, catus, &c.* [Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 276. *Item Francisco Pauli de Rossa qui ivit ad recipiendum Scrofas triginta donatas per dum Regem apud Gaudrianum cum uno famulo, pro expensis & salariis ipsorum, taren. 11. gran. 10*] Vide Notas ad Alexiadem p. 391.

Scrofa Ducaria, Ductrix aliarum Scrofarum. Vide *Ducarius*.

¶ SCROPHIO, ut *Scorpio* 3. apud vet. Auctor. rei agrariae p. 147. 213. &c. Vide *Scorpiones*.

¶ SCROPHULAE. Vide *Scroellae*.

SCROTER, Navigii species apud Danos. Saxo Gram-

Grammaticus l. 5. *Rem navigium donat, Scrotor remiges vocitabant.*

¶ SCROVA, pro Scrofa, pluries in Leg. Salica tit. 1. §. 6. 7. 13.

¶ SCROZIA, Fulcrum subaxillare, Ital. *Gruccia*, Gall. *Crosse, bequille*. Vita vener. Catharinæ de Palantia tom. 1. April. p. 653. *Erat mutus & stropiatus uno tibia & ibat cum ferulis seu tamolis, & dimisit ibi tamolas sive Scrozias.*

SCRUA. Vide *Screo*.

¶ SCRUDLAND. Vide *Scrutlanda*.

¶ SCRUELLÆ, ut *Scroella*. Vide ibi.

SCRUFERARII, Papiæ Mſ. *Viles atque contempti.* Perperam in edito, *Scruferatirii*.

SCRUNTISSA. Glossæ Mſſ. ad Boetium de Consolat. ex Bibl. S. Germani Paris. *Rimula, Scruntisso*. [*Scruntussa, fissura, rima*, ex Glossar. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.]

¶ SCRUNTONNES. Tabul. S. Germani Paris. *Qui custodiunt pressorium Regis apud S. Stephanum habent 4. minas avenæ ad parvam mensuram quarum duæ raduntur & duæ cumulantur, 12. quoque denarios & 9. panes quales habent monachi, 9. etiam Scruntonnes candelæ semel in anno.* Certum pondus significari videtur. Vide *Tesa candela*.

¶ SCRUNTUSSA. Vide *Scruntissa*.

¶ SCRUPHULÆ. Vide *Scroellæ*.

¶ SCRUPULARE. Vide *Scripulare*.

¶ SCRUPULOSITAS, Conscientiæ stimulus, sollicitudo, difficultas, dubitatio. Codex Tradit. S. Emmerammi apud Bern. Pezium to. 1. Anecdot. part. 3. col. 107. *Eo scilicet tenoris pacto, ut nullus alique Scrupulositatis nodo detentus inhæreat.* Utitur non semel Tertull. Columella l. 11. cap. 1. Ulpian. Dig. tit. 3. L. 11. &c.

¶ SCRUPULOSUS, Intricatus, difficilis. Ernulfus Roffeus Epist. 2. to. 2. Spicil. Acher. p. 440. *Qui gaudent imperitis Scrupulosarum parare laqueos quæstionum.* Vox Latinis non ignota eodem significatu, *Scrupulosa disputatio*, apud Quintilian. 9. 1.

¶ 1. SCRUPULUS, Negotium, difficultas. Chr. Episc. Metens. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 644. *Scrupulus autem supputationis annorum, partim negligentia scriptorum, partim pressura persecutorum, ut arbitror, in Ecclesia inolevit.*

¶ 2. SCRUPULUS, Suspicio, Gall. *Soupçon*. Atto Episc. Vercell. Ep. 10. apud eumd. Acher. to. 8. Spicil. p. 131. *Negligere enim qui potest deturbare perversos, nihil aliud est quam fovere. Nec caret Scrupulo societatis occultæ, qui manifeste facinori desinit obviare.*

¶ 3. SCRUPULUS, Mensura agraria, quæ ex Columella l. 1. c. 1. centum continet pedes. Charta Lotharii I. Imperat. ann. 840. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 390. *Ex fundo Bassali uncias 9. & Scrupulus 3.*

¶ SCRIPULUS, Eadem notione. Tabular. Landevenec. *Ego Gradlonus Rex tradidi ... terram quæ vocata est Lan-Ratian, id est, duodecim Scripulos terræ.* Ibidem: *Et unum Scripulum terræ in Moelian ... De mea propria hereditate Scripulum terræ viro Dei Sanct. Tinvoud.*

¶ SCRUTAMEN, Inquisitio. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 348. *Alterumque prudentium libros quos ab intimo cordis aspectu Patrum sanctorum assertione solidatos esse persensit, solubili semper Scrutamine indagavit.* Vide *Scrutatio*.

¶ SCRUTARIA, Ars scruta seu veteramenta vendendi. Apuleius lib. 4. Metamorph. *Timidule per balneas & aniles cellulas reptantes, Scrutariam facitis.* *Scrutarium*, γρυτοπωλεῖον, in Gloss. Lat. Græc. Hinc qui artem hanc exercet dicitur.

¶ SCRUTARIUS, γρυτοπώλης, in iisdem Glossis. Gellius l. 3. c. 14. ex Lucilio: *Scruta quidem ut vendat Scrutarius laudat.* Memorantur præterea *Scrutarii*, quorum erat operimenta librorum subministrare, inter artifices monasterii Centulensis apud Mabill. to. 2. Annal. Bened p. 333. ut & monasterii Corbeiensis ibid. pag. 466.

¶ SCRUTATIO, Inquisitio, exploratio. Charta an. 1419. apud Rymer. to. 9. pag. 769. *Absque aliqua contradictione, aut Scrutatione, aliove obstaculo aut impedimento. Odiosa Scrutatio*, apud Gellium lib. 9. c. 10. Utitur etiam Seneca de Vita beata capit 23. Vide *Scrutamen*.

SCRUTATOR, Idem, qui *Circator*, & *summus speculator*, in Monasteriis, *Visitator*. Vide Statuta Ordinis *de Sempringham* c. 5. 7. & capitulo de summis scrutatorib. c. 1. 2. 3. 4.

SCRUTATRICES DE CARETA: in Regula ejusdem Ordinis *de Sempringham* cap. 4. *Scrutatrices Claustri*, cap. 8.

¶ SCRUTATORES, Qui in electionibus, quæ per *scrutinium* fiunt, secreta vota & suffragia singulorum eligentium colligunt, eaque ne fraus obrepat, examinant, vulgo *Scrutateurs*. Ericus Upsalensis l. 6. Hist. Suecicæ p. 195. *Consedentibus igitur cunctis, qui vocem in electione Regis habere putabantur, ... datis Scrutatoribus, duobus scilicet Episcopis, & duobus Militibus, tres electi fuerunt.* Constitut. Ord. Prædicat. part. 1. col. 209. *Scrutatores vocum non sint cæci, neque surdi ... Scrutatores debent primo sua, deinde aliorum vota ad paratam mensam in Capitulo sedentes, in urna recipere, &c.* Vide in *Scrutinium*.

¶ SCRUTILLUS. Vide *Scrutulus*.

SCRUTINARE, pro Scrutari, inquirere, apud Luciferum Calaritanum l. 1. pro S. Athanasio pag. 72. [Occurrit præterea apud Vulg. Interpr. 1. Esdr. c. 16. v. 63. & 65.] Gloss. Gr. Lat. ἐρεύνα, *Scrutinatio, indagatio*. [Vide *Scrutatio* & mox in *Scrutinium*.]

SCRUTINIUM. Gloss. Gr. Lat. ζήτησις, *Scrutinium, quæstio*. [Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Scrutinium, Scrutine, enserchement, inquisicion.* Charta an. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 297. *Idem Prior facto inde per vicinos diligenti Scrutinio, certioratus per eosdem de dicto in hoc ad nocumentum & gravamen seu impedimentum, &c.*] Apuleius l. 9 *Scrutinium* vocat exactam furti perquirendi formam per lanceam & licium. Lex Burgundiæ tit. 16. § 7. de eo, qui in vineam alterius furti causa intrare præsumpserit: *Si ingenuus non visus fuerit, & postea aut per vim, aut per Scrutinium inventum fuerit, jubemus, ut ad redimendum se, &c.* Lex Ripuar. tit. 47. de Vestigio minando: *Quod si (animal) in domo fuerit, & ei Scrutinium, cujus domus est, contradixerit, ut fur habeatur.* Ita *Scrutinium* pro perquisitione rei furto ablatæ usurpat Andreas Suenonis l. 7. Legum Scaniæ c. 2. 3.

¶ SCRUTINIUM, Inquisitio, interrogatio, Gallis *Examen*. Statuta Eccl. Valent. inter Concil. Hispan. to. 3. p. 510. *Mandamus quod quarta feria Quatuor Temporum omnes ordinandi archidiaconibus se repræsentent, ut tam de vita, quam de moribus, quam de scientia possit fieri Scrutinium diligenter.* Hinc

SCRUTINIA *Catechumenorum* dicuntur interrogationes, examinationes & instructiones Catechumenorum. Papias: *Scrutinium, iter Baptismi, à scrutando dictum, utrum firma mente teneant, quæ à Magistris didicerunt.* Hausit ex Amalario Fortunato c. 8. *Examen Catechumenorum* vocat S. August. l. 2. de Symbolo ad Catechum. ubi de exorcismo loquitur. Idem de Fide & operib. c. 61. *Vel non intueamur alios, qui per annos singulos ad lavacrum regenerationis accurrunt, quales*

sunt ipsis diebus, quibus catechizantur, exorcizantur, scrutantur, &c. Rupertus l. 4. de Divin. offic. c. 8. *Scrutinia dicuntur à scrutando, quia perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne quarundam earum studium subesset, velut infuit in Simone Mago, & in haereticis quamplurimis, &c.* Capit. Caroli M. lib. 5. c. 372. *Ut scrutinium more Romano tempore suo ordinate agatur.* Hincmarus Remensis in Capitulis ad Presbyteros Parochiae suae, c. 2. *Ut scrutinium, & omnem ordinem baptizandi nulli penitus liceat ignorare.* Adde Riculfum Suessionensem Episcopum cap. 8. Sed de Scrutinio in Baptismo vide [Tertullianum de Baptismo,] Ordinem Romanum in Ordine vel denuntiatione Scrutinii, Rupertum Tuitiensem l. 4. de Divin. offic. c. 18. 19. 20. Honorium August. l. 3. cap. 53. Hugonem à S. Victore l. 1. de Sacram. c. 17. Joannem Episcop. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 38. Durandum l. 6. Ration. c. 56. [Menardum in Notis ad lib. Sacram. p. 139. Joseph. Vicecomitem l. 3. de antiq. baptismi Rit. c. 24.] &c. Leidradus Archiep. Lugdun. de Sacramento Baptismi c. 1. *Haec tota actio, quae super Catechumenis & Competentibus celebratur, à quibusdam Scrutinium nominatur, non absurde, ut putamus, nisi à scrutando, juxta illud Psalmistae,* scrutans corda & renes Deus, *eo quod ibi scrutarentur corda credentium & dubitantium à Sacerdotibus, ut intelligerent, qui ad baptismum jam rite admitterentur, qui adhuc differretur.* [Anonymus circ. ann. 811. de Ord. baptismi c. 4. *Scrutinium à scrutando dicitur, quia tunc scrutandi sunt catechumeni si rectam jam noviter fidem symboli eis traditam firmiter teneant.*]

SCRUTINII DIES, quarta Feria majoris hebdomadae, sic nuncupata, quia, ut ait Hugo de S. Victore lib. de Sacrament. c. 17. *praedicta quarta feria de fide interrogantur; & instruuntur (Catechumeni,) ideo dies illa Dies Scrutinii, & officium illud Scrutinium appellatur.* In Ordine Romano commonentur Christiani, ut ad diem scrutiniorum frequentes conveniant, hisce verbis: *Scrutinii diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri,* (hoc est, Competentes) *divinitus instruuntur, imminere cognoscite, ideoque sollicita devotione succedente sequenti quarta feria circa horam tertiam convenire dignemini, &c.*

SCRUTINIUM, Electionis forma etiam dicitur, cum videlicet omnibus praesentibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, commode assumuntur de collegio tres fide digni, qui *Scrutatores* appellantur, qui secrete singulorum vota & suffragia diligenter inquirunt, eaque in scripta redigunt. Ab hujusmodi scrutatione & investigatione diligenti *Scrutinii* nomen huic formae eligendi impositum est, quod passim reperitur in Decret. tit. de Elect. [Jac. Gaiatanus in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 247. *Si in electione Romani Pontificis velint Cardinales per viam Scrutinii procedere, statim elige tres scrutatores collegii, & alii tres scrutatores scrutatorum, &c.* Adhibitum quoque est Scrutinium in electionibus Episcoporum. Appendix ad Capit. col. 1371. *Qui (Episcopi) simul convenientes Scrutinium diligenter agant juxta consuetudinem sanctae Romanae Ecclesiae atque institutis Carthaginensis Concilii, &c.*] Formulam electionis factae per scrutinium exhibet Rolandinus in Summa Notariae c. 6. Adde Leges Alfonsinas, seu *Partidas*, p. 1. tit. 5. leg. 19. & Innocentium Cironium in Paratit. pag. 45. [Vide *Scrutatores*.]

¶ SCRUTINARE, *Scrutinium agere.* Jac. Gaietanus in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 247. *Modus autem scrutinandi & deponendi votum in scrutinio in porta talis est.* Leg. in *Sporta*.

¶ SCRUTINIUM, quasi diminut. à *Scrinium*, Arcula. Passio S. Thomae Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1749. *Quicquid in scriniis sive in Scrutiniis aut cistellis Archiepiscopi & suorum potuit inveniri ..., stupendo ausu deripientes, &c.*

SCRUTITUM, *Pellica*, in Gloss. Isid. *Pellicium* in Pithoeanis: [unde emendat Graevius: *Scorteum, pellitium*. Vide *Scortifarius*.]

SCRUTLANDA, [Somnero est Terra cujus proventus vestibus emendis assignati fuerunt à Saxon. Scrud, vestitus, & Land, terra, fundus. Charta Eadsini presbyt. pro Eccl. Cantuar. *Dedit etiam terram illam apud Oepedingtunam in vita sua, pro anima sua, Deo in Ecclesia Christi servientibus in Scrudland.*] Monasticum Anglicanum to. 2. p. 14. *Terram Helgot ejusdem villae & duas Scrutlandas de Nasinges cum ipsa Ecclesia, &c.* Pag. 16. *Et totam eam Ecclesiam, & Scrutlanda, & suis pertinentiis.* Ibidem mox legitur *Scolanda*, quod videtur idem cum *Scrutlandas*: *Duas Scolandas de Walfare cum suis pertinentiis.*

SCRUTULUS, *Ventriculus fartus*: Gloss. Isidor. [Legendum *Scrutillus* ex Festo: *Scrutillus, venter suillus condito farre repletus*: quod ex Plauto eruit. Id jam monuerat Graevius.]

1. SCRUTUM, [ut *Grutum*, nisi ita legendum sit, Flandris *Gruten* & *Gorte*, Hordeum siccatum, ex quo conficitur cerevisia; vel Tributum quod pro cerevisia pensitatur.] Charta Adalberonis III. Episcopi Metensis an. 1059. apud Meurissium pag. 364. & Miraeum in Cod. Donat. p. 181. & in Notitia Eccl. Belg. p. 171. *Donavit eidem Ecclesiae & fratribus inibi Deo servientibus Scrutum ejusdem oppidi, hoc est, potestatem ponere & deponere illum, qui materiam faceret, unde levarentur cerevisiae, & de singulis cerevisiis, quae braxarentur in oppido nostro, sex picarios ad opus fratrum suscipere, quod ad servitium suum & antecessorum suorum pertinebat.* [Vide *Grutum*.]

2. SCRUTUM, in Catholico parvo, *Robe de pecce*. Vox Lat. [Sed in plurali tantum usurpata à Scriptoribus purioris aetatis.]

¶ SCUAGIUM, ut *Scutagium*. Vide in hac voce.

¶ SCUBIAE, pro Excubiae. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Invenit carcerem apertum & transivit per gentes & Scubias & neminem invenit.* Occurrit praeterea in Capitul. Lotharii tit. 3. §. 8. & 11. In singulari numero legitur in Charta ann. 1379. ex Schedis Praes. de Mazaugues: *Dicta curia habet forsalitium magnum, ... in quo quidem est una squilla quae pulsari consuevit propter Scubiam fiendam nocte.* Vide *Excubiae*. Ita

¶ SCUBITOR, pro *Excubitor*. Vide in hac voce. Acta S. Reparatae apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 742. *Decius praeses dixit Scubitoribus suis: Novaculam afferte, & decalvate eam & per publicanos ducite eam.*

¶ SCUCCA, Anglo-Saxon. Daemon; diabolus, Gothis *Skohsl*, daemones: hodie *Scheuchen, Scheuhsel*, terriculamentum. Ita Schilter. in Glossar. Teutonico.

¶ SCUCHEO, SCUCHO, Scutum gentilicium, Angl. *Scutcheon*, Gallice *Ecusson*. Litterae Edwardi III. Reg. Angl. an. 1338. apud Rymer. tom. 5. pag. 60. *Unum calicem auri, cum Scucheonibus ... Unum Scuchonem aureum quadratum ... Unum Scuchonem aureum cum magna saphiro.* Pluries ibi. Litterae apud. Reg. ibid. p. 49. *Unum cyphum argenti ... cum uno Scuchone in fundo de armis Lancastriae.*

¶ SCUCHONNETUS, diminut. à *Scucho*, Scutulum. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Item pannus sericus cum Scuchonnetis ad deferendum Corpus Domini.* Vide *Escuchonetus*.

SCUDATI, Aurei, Moneta Regum Galliae, nostris *Escus d'or*: apud Joan. à Leydis l. 32. Chron. cap. 14.

Deli-

Deliberatio trium Statuum Occit. inter Probat. to. 2. Annal. Tolos. *Solvendo cuilibet de dictis quinque millibus Aquitanis pro mense quindecim Scudatos auri seu valorem*. Charta an. 1398. apud Miræum to. 2. p. 894. *Item aaa anm & perpetuum redditum 45. Scudatorum aureorum veterum moneta Regis Franciæ*.] Vide *Moneta*.

¶ SCUDATA, Eadem notione, apud Buschium de Reform. Monast. to 2. Script. Brunsvic. Leibnit. p. 938. *Præfata autem amita mea Mechtildis Bamgarten procuraverat mihi religionem intranti 50. Scudata in auro, in valore circa 70. florenos Rhenenses*.

¶ SCUDAZOLLUM, diminut. ni fallor ab Ital. *Scudo*, Scutum gentilitium, Gallis *Ecusson*. Funus Johannis *Galeaz* ann. 1402. apud Murat. to. 16. col 1032. *Postea vero sequuti sunt in ordine homines duo mille, ... singuli gradatim deferentes unum cilostrum pro quolibet, & cum Scudazollis Viperæ, ducatus Mediolani, & comitatus Papiæ, sutis super pectore & post in spatulis*. Vide *Scudetum*.

¶ SCUDELARIA, Scutella, Gall. *Ecuelle*. Statuta Placent. l. 6. fol. 83. *Item de Scudelariis rami ultra videlicet pro libra sol. den.*

¶ SCUDELLA, SCUDELLINA, Voces Italicæ ejusdem notionis ac *Scudelaria*. Johannis Demussis Chron. Placent. ad an. 1388. apud Murator to. 16. col. 583. *Utuntur taciis, cugiariis, & forcellis argenis, & utuntur Scudellis & Scudellinis de peroa*. Anonymi Annal. Medinl ad an. 1388. ibid. col. 811. *Scudellæ 25. albæ argenti cum diversis aperugiis. Aliæ Scudellæ albæ argenti 14. Aliæ Scudellæ 56. deauratæ cum diversis aperugiis*.

¶ SCUDERIUS, Armiger, Ital. *Scudiere*, Gallice *Ecuyer*. Funus Johannis *Galeaz* ann. 1402. apud Murator. to. 16. col. 1026. *Et postea ipsi steterunt ibi cum dictis Scuderiis ad recipiendum & offerendum confanones, bannerias, &c.* Vide *Scutarius*.

¶ SCUDETUM, Scutum gentilitium, Ital. *Scudo*, Gall. *Ecusson*. Petrus Amelius in Ord. Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 537. *Secundo dominus Anglicanus cum duobus pannis coopertis, cum tobaleis & armis & Scudetis sanctæ Brigidæ, & trium Cardinalium commissariorum: ... tertio dominus Barensis cum duobus magnis bacilibus de vino & malvatico .. cum armis & Scudetis dominæ & Cardinalium prædictorum*. Vide *Scudazollum*.

☞ Alia notione, ut videtur, forte pro lamina ferrea qua focus munitur, quia scuta gentilitia ut plurimum in iis referuntur, occurrit in Computo an. 1379. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Item unum cremasculum cum quadam alia quantitate ferri. Item unum Scudetum*.

SCUDITIA. Isidorus l. 20. Orig. c. 14. & ex eo Papias: *Fossarium, dictum, quod foveam faciat, ipsa est Scuditia*. Idem Papias: *Scuditia, dicta, quod circa caudicem terram aperiat. Hanc alii Fossarium dicunt, qui fossam faciat*. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Scuditia vel fosserium*, spad.

¶ SCUDULA, pro *Scindula*. Vide in hac voce.

¶ SCUFERUS, Monetæ genus. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 1373. *Conclusum fuit ... quod de quolibet domistadio solveretur unus Scuferus ... Fuit caristia in omnibus partibus. Modius speltæ vendebatur* (Leodii) *32. Scuferis & 28. in Namurco, aliquando 36. & plus*. Synodus Mechlin. an 1574. apud eumd. tom. 4. Anecd. col. 455 *Pro sigillo ac laboribus earum non possunt* (secretarii) *simul accipere ultra decimam partem aurei, & valor aurei frequenter mutetur, atque ea occasione officiati diversimode stipendium scripturæ & laboris exigunt, Concilium decernit & declarat decimam partem aurei non extendendum esse ultra quatuor Scuferos cum dimidio*. Rursum col. 458. *Item, conclaserunt domini, quod ad petitionem partium poterunt permittere redemtionem & acquisitionem parvorum censuum usque ad sex Scuferos seu duodecim grossos certo tempore præfixo*. Vide *Stuferus*.

¶ SCUFFIUM. Vide infra *Scufia*.

SCUFFONES. Vide *Scafones*.

SCUFIA, Tributi species apud Longobardos. Charta Adelchisi Regis Longob. in Bullario Casinensi to. 2. p. 18. *Concedimus per ipsa Monasteria omnes Scufias publicas, & angarias, atque operas, & dationes vel collectas, &c.* [Statuta Vercell. l. 1. fol. 11. v. *Super illis impeni faciat & exigi fodrum & datium & Scufias, non deroganda propterea aliis statutis qui viderentur contraria huic statuto*. Rursum occurrit l. 2. fol. 32. v.]

¶ SCUFFIUM, SCUFIUM, Eadem notione. Statuta Astens. fol. 10. verso: *Quod Potestas non possit compellere infirmos S. Lazari, sive illos de dicta domo vel ecclesia ad præstandum vel dandum aliquam caruftam alicui civi Astensi, vel aliquod aliud Scuffium faciendum pro Communi*. Ibidem fol. 26. *Et si aliquis juraverit citanaticum civitatis ita quod in Ast debeat habitare, compellam eam venire ad habitandum... Et si non venerit in Ast ad habitandum prædicta forma compellam ipsum solvere & ejus avere pedagia & alia Scufia civitatis tanquam extraneum*. Rursum fol. 63. *Item quod nuntii Communis Astensis sint exempti à custodiis & omnibus aliis Scufiis personalibus in civitate Astensi & burgis*. Hinc *Scufii* nomine Servitii etiam genus significari colligitur.

¶ SCUFUM, Eodem intellectu, in Charta Friderici II. Imper an. 1239. inter Privil. Ord. S. Johan. Hierosol. p. 29. *Statuentes, nihilominus ut ... nullus ... personam aliquam religionem Hospitalis prædicti professam, angariare vel plectere, vel ad expeditionem cogere, seu ad opera servilia compellere, vel dationem solvere aut Scufum facere ... præsumat*.

¶ SCUILH, vox corrupta ex Gall. *Ecueil*, Scopulus. Mirac. MS. Urbani V. P. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Posset evadere à fortuna illa maris qui periret in Scuilh qui erat satis prope*. Vide *Scolium*.

¶ SCULCÆ, pro *Exculcæ*, Excubiæ. Vide in *Collesaro*. Pro mulcta pecuniaria ob inobedientiam militarem, in lib. si quis in exercitu deexere italibus, teste Macro in Hierolex. Vide Gloss. med. Græcit. in σκουλκαι. Hinc

¶ SCULCATOR, Excubitor, vel *Sculcator* & *Exculcator*, (ita enim variat lectio) apud Vegetium l. 2. c. 15. & 17. Unde etiam

¶ SCULCATORIUS, Exploratorius. *Sculcatoriæ naves*, apud Senator. l. 2. Epist. 20. Vide Vossium l. 3. de Vitiis serm. c. 47.

¶ SCULDACHIUS, SCULDÆUS. V. *Sculdais*.

SCULDAIS, Papiæ, *Rector, lingua barbara*: alias *Longobardana* Ita scribitur hæc vox in Lege Longob. l. 1. tit. 2. §. 2. tit. 12 §. 2. 7. tit. 17. § 10. tit. 25 §. 50. 73. l. 2. tit. 9. §. 2. tit. 21. § 7. tit. 31. §. 1. tit. 38. §. 2. 3. tit. 41. §. 1. 2. 4. tit. 52. §. 14. l. 3. tit 12. §. 5. in Chron. Casinensi l. 1. c. 6. & in Chron S. Vincentii de Vulturno p 674. Perperam vero *Scaldalis* p. 691. pro *Sculdahis*. Adrianus Junius, & Kilianus: *Schuld heys, i. Schand heet, Prætor noxæ debitive exactor: qui pœnas irrogat & mulctas capescit ab iis, qui deliquerunt*. Nam judicum officio functos ejusmodi rectores ex scriptoribus passim colligitur.

SCOLDASCHIUS, apud Ratherium Veronensem in Qualitat. conject. p. 211.

¶ SCULDACHIO, in Charta Henrici II. Imper. ann. 1055. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 7.

SCULDACHIUS, in Charta Bonifacii Marchionis apud Franciscum Mariam in Mathildi l. 3. p. 120.

¶ Sculdaus, in Leg. Rotharis apud Muratorium to.1. p.2. pag.30.

Sculdahis. Paulus Warnefrid l. 6. de Gest. Longob. cap. 24. *Rector loci illius, quem Sculdahis lingua propria dicunt*. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 20. §.1. *Si quis causam habuerit, & Sculdahis sue causam dixerit*. Ubi indeclinab. Ita in Charta Longobardica apud Ughellum to.8. p. 20.

Sculdalisa, male, opinor, in Synodo Romana an.904. c. 6.

¶ Sculdascius, in Charta Ottonis III. Imper. apud Murator. to.2. part.2 col. 496.

Sculdasiones, in Rescripto Ludovici Imp. F. Lotharii pro Casauriensi Monast. an. 84. in Charta Ludovici apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 216.

Sculdasius in Synodo Ticin. ann. 850. in Charta Caroli Imp. an. 889. pro Monast. S. Christinæ Papiensi, in Lege Longob. l.1. tit.8. §.2. tit.9. §.16. tit.21. §. 7. tit.25. §.50. l.2. tit.41. §.1. l.3. tit.12. §. 5. Vett. Glossæ: *Sculdasius, pedaneus judex*.

¶ Sculdassio, apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. ex Charta Hugonis & Lotharii Reg. Ital. an.943.

¶ Sculdassius, in Diplom. Conradi Imp. ann. 1027. apud Illustr. Fontaninum Append. ad Antiquit. Hortæ p.388.

Sculdaxes, in Chronico Novalicensi c. 18.

¶ Scultasius, ut *Sculdasius*, in Leg. Liutprandi apud Murat. to.1. p.2. pag.67.

Sculdassia, Districtus *Sculdais*, in Charta Berengarii Imp. an.923. apud Georg. Pilonum & Ughellum in Episc. Bellun. Vide *Sculdasius*.

¶ SCULINGUS, f. pro *Scyllingus*, eadem saltem notione. Est autem *Scyllingus* Anglo-Saxon. teste Hickesio, sexagesima pars libræ. Inventar. Eccl. Norvicen. an.1419. *Quidam calix cum patena & coclueri argenteis, ponderis 2. marc. 1. uncia & 15. Sculingorum. Item unus calix ... ponderis 13. onchiarum* (unciarum) *cum tribus Sculingis*. Rursum: *Una pixidis argentea ... ponderis 3. unciarum, & 7. Sculingorum*. Vide *Skillingus*, & *Schillingus*.

SCULNA, Scolna, Συνθετηριλαξ. Ita in Glossis Lat.Gr. & in Gloss. MS. Gr.Lat. ubi edit. habet *Sculva*. Glossæ antiquæ MSS. *Scolna, sponsus*. Glossæ Pithoeanæ: *Sconna, sponsus, vel sculna, sponsor*. Papias MS. *Scoma* (sic) *sponsus, sconna, sponsa*. *Sculna* pro sequestre dixit Varro: sed inter sordida reposuit P. Lavinius apud A. Gellium l.16. c. 7.

SCULPATOR, Γλυπτης, Sculptor, γλύφων, *Sculpo*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SCULPITIA, κορυδαλίς, in Gloss. Lat. Gr. ita & Gr.Lat. quæ addunt *Bardalia, alauda*. Cod. Sanger. *Sulpiria, bardella*, κορυδαλλός: Regius, *Sulphina*, κορυδαλίς.

¶ SCULPITUS, pro Sculptus. Statuta Vercell. l. 4. fol.82. v. *Item quod fornasarius faciat ... cugnolios ... ad mensuram communis Vercellarum secundum quod & sculpiti sunt in lapidibus communis Vercellarum*. In vet. Gloss. apud Vossium de Vitiis Serm. l.4. c.24. *Sculpitare* est *crebro sculpere*.

¶ SCULPRE, Scalprum, Massiliensibus *Scaupre*, in Inventar. an.1294. ex Tabul S. Victoris Massil. Leg. forte *Scalpre*.

¶ SCULPTURATUS. Sculptus. Vita S. Johannis Valentin. Episc. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1698. *Sepelitur ... in claustro miris cælaturis & arte plumaria Sculpturato*.

SCULSCARA; Expeditio militaris. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit 9. §. 2. *Si quis in exercitum aut Sculscaram ambulare contempserit, det Regi suo solidos 20*. Vide *Scara* 3.

SCULTA, Scultator. Vide *Collocare*.

¶ SCULTECIA. Vide in *Scultetus*.

SCULTEDUM, Idem quod *Schuld* Teutonibus, Culpa, peccatum, noxa, reatus. Charta Caroli Comitis Flandriæ an.1125. in Tabul. Monasterii S. Bertini: *Dicente eodem Theinardo, quia de placitis, quæ ad Sculredum pertinent, non deberet placitari ad viscarnam Abbatis, neque per scabinos inde judicari*. Infra: *Utrorumque causas in judicio Baronum meorum posui, qui eidem Theinardo successoribusque ipsius foris judicaverunt, quidquid occasione Sculredum in illo Comitatu usurpare contendebat: hoc etiam judicanter prædicti Barones, ut de hospitibus ac submanentibus, & de ipso Comitatu nullus unquam placitaret, nisi viscarnam Abbatis & per scabinos ejus, & nomine tenus de Sculredum, id est, de furibus, de furtis, & latrociniis, ac prorsus de omni lege & foris factura tam maxima quam infima*. Alia Charta Theodorici Comitis Flandriæ an.1147. ibidem: *Judicio Baronum determinaverat, ut scilicet Sanctas proprios scabinos haberet, per quos de Sculredum, id est, de furibus, de latrociniis, ac prorsus de omni lege & forisfactura tam maxima quam infima placitaret*.

¶ SCULTELLA. Vide infra *Scutella*

SCULTERIA. Charta Caroli IV. Imp ann.1348. apud Miræum in Diplomat. Belgic. l.1. c. 94. *Oppidum Sintzegle pro 15. millibus florenorum, & Sculteriam civitatis Aquensis pro 12. millibus florenorum ... titulo pignoris obligarunt*. Infra: *Ac alia quæcunque beneficia suprascriptis oppidis, castro, Sculteriæ pertinentia*. Sed legendum puto *Scultetia*, ballivia, districtus Sculteti. Vide in hac voce.

¶ SCULTETA, Scultetia. Vide mox *Scultetus*.

SCULTETUS, vox ejusdem origini ac *Sculdais*, Prætor, Præfectus, Ballivus, Judex oppidi. Browerus l.12. Annal. Trevir. p.670. 1. edit. *Scultetus, Prætor, judex, en Theudisco Scholtaiss*. Goldastus: *Scultetus, scultes, quasi Schultheisse, qui Latinis Prætor*. Præfecti nomine non semel donatur in Speculo Saxonico l. 3. art. 52 §. 5. *Judex absque Præfecto, id est, Sculteto legitimum judicium habere non potest, &c.* Art.64. §.12. *Sculteto seu Præfecto, &c.* §. 12. *Sculteta, qui & Præfectus Rusticorum dicitur*. Adde Chron. Senoniense l. 4. cap.9. *Bailevus* nuncupatur apud Ægidium de Roya: *Fernandus dedit Brugensibus privilegium, quod Ballivus vel Scultetus possit esse de non natis in ea villa*. [A *Ballivo* distinguitur in Charta an.1298. apud Miræum to.2. p.876. *Præcipientes universis Baillivis, Scultetis, &c.*] *Villicus* vocatur in Charta an.1307. apud eumdem in Donat. Belgic. cap. 113. *Insuper Villicus noster, qui Scultetus vocatur, habet instituere Scabinos, &c.* Judiciis præsidere solitum docet Speculum Saxonicum lib. 1. art.59. §.6. *Non poterit ullus Comes, qui sub regali banno cognoscit, legitimum habere sine suo Sculteto judicium, cui ante omnia seipsum debet præbere judicandum*. Ita Wichbild Magdeburgense art.11. & Jus Feudale Saxonum c.36. §.2. [Charta an.1212. apud Ludewig. to.5. Reliq. MSS. p. 26. *Dictus Scultetus in præfata villa ter in anno solemniter judicio præsidebit, cui assidebit nuntius ipsius ecclesiæ, qui Burmeister vulgariter nuncupatur*. *Judex qui vulgo Scultetus dicitur*, in Carta Conradi Imp. an.1140. apud Miræum to.1. p.688. Charta Johannis III. Lothar. Ducis an.1333. ibid. pag 218. *Dominus de Diest, vel suus Scultetus ... potest ipsum talem vel tales, delinquentem vel delinquentes corrigere possint, & emendam recipere ab eodem vel ab eisdem, per monitionem factam à domino de Diest vel suo Sculteto*.] Occurrit præterea hæc vox in Charta Caroli M. in Monumentis Paderbornensibus p.325. apud Conradum de Fabaria de Casibus S. Galli c. 17. in Chronico

Epi-

Episcopor. Mindens. p. 747. apud Goldastum to. 1. Constit. Imper. p. 383. &c. Vide Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis c. 64.

¶ SCOLTETUS, ut *Scultetus*, in Charta an. 1248. apud Miræum to. 3. p. 1324. col 2. *Statutam à nobis talliam & non ultra, sine augmento aliquo, non obstante contradictione Scultetorum persolvere teneantur*. Vide *Scholtetus*.

SCULTETIA, Præfectura, dignitas vel officium *Sculteti*. Jus feudale Saxonum cap. 41. *Feudum in villa ad Sculteriam collatum hæredat Scultetus in suum filium, quamvis careat scuto bellico*. Speculum Saxonic. lib. 3. art. 52. §. 3. *Imperator confert... Comitibus præfecturas, id est, Scultetias, quæ ipsi etiam ulterius conferre possunt*. [Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1360. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 403. *Scultetiam seu advocatiam judiciumque supremum & infimum... habemus, &c.*]

¶ SCULTURA, pro Sculptura, in Statutis Cisterc. ann. 1213. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1314. Ita *Scultus*, pro Sculptus, in Charta Rudesindi Episcop. Dumiens. æræ 1016. apud *Yepez* in Chronic. Ord. S. Bened. tom. 5.

SCUMARIUM. Andreas Monach. l. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bamberg. c. 31. *Ita concussa est* (Ecclesia) *ut lapis magnus in frontispicio vel culmine Scumarii subito lapsu proruens totius monasterii ruinam minaretur*. [Modum subesse in hac voce suspicor: ut ut est, Porta, amplior & decumana, nostris *Portail*, intelligenda videtur. Vide *Ciborium*.]

¶ SCUMUM, f. Locus ubi vilia quæque & quisquiliæ asservantur, ab Angl. *Scum*, quod spumam, & metaphorice quævis rejectanea sonat. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Et sunt omnia prænominata in parvo scrinio dicti Scumi*. Neque enim infrequenter in hocce Inventario occurrunt voces Anglicæ.

¶ SCUNA, vox Belgica. Statuta Eccles. Camerac. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1306. *Non divertant* (Clerici) *etiam ad tabernas, nec inter Scurnarias sedeant, nec domunculas frequentent, quæ Scunæ vocantur*. F. pro *Scuba* Vide ibi.

¶ SCUNDAPSUS, vel SCINDAPSUS, Blitra, interprete Martenio, vox nullius significationis. Acta Conc. Romani an. 1078. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 107. *Et si dicas, quod aiunt Scundapsus, nullum subjectum hoc nomine demonstrasti, nulli res existente hoc quod demonstraretur invenisti*.

¶ SCUNFLIGERE. Vide *Sconfigere*.

¶ SCUNO, Contracte, insolenter tamen, scriptum pro *Secundo*, in Charta ann. circ. 1184. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 1491. *Scuno Papa Honorio, regnante Ludovico, &c.*

¶ SCUPEA. Paulus Bernriedensis in Vita Gregorii VII. PP. sæc. 6. Bened. p. 2 pag. 412. *Scupea vere ejus* (serpentis) *non depicta, sed extra corticis* (ovi) *ordinem posita, manu deprehendi & tractari, velut alia materialis res, poterat*. Ubi de figura serpentis in ovo sculpata sermo est: unde *Scupea* idem sonare existimo quod Gallis *Grouppe* dicitur.

SCUPHA. Petrus Blesensis Epist. 74. *Dolent aures, & Scupha humeris apponuntur*. Legendum *Cupha*, id est, *Cucurbita*, [Gall. *Ventouses*.] Petrus Aurelianus Siccensis l. 4. Tardarum passion. c. 7. *Vaporationes cucurbitæ apponendæ leves, quas Græci Cuphas vocant*.

¶ SCUPTURA, pro Sculptura. Vita B. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1797. *Contra faciem habebat eburneam & venustissimam beatæ Virginis imaginem, in circuitu throni sui redemptionis nostræ mysteria Scuptura mirabili continentem. Igitur quod scriptura exhibebat in littera, Scuptura expressius aperitur in figura.*

SCURA, Equile, *Escurie*. [Item, Horreum in quo fruges reconduntur. Vide *Scuria*.] Capitulare de Villis c. 19. *Ad Scuras nostras de villis Capitaneis pullos & aucas habeant non minus centum, ... ad mansionales vero pullos habeant non minus* 50. Ita cap. 58. Charta exarata anno 5. Radulfi Regis Franc. in Tabulario Brivatensi ch. 60. *Casam meam indominicatam cum curtis, ortis, coquinariis, Scura, exita, & regressu, &c.* In Ch. 161. habetur *Scurra*: *Cum curte, & orto, & Scurra, & appendariis, &c.*

SCURA. Gloss. Latino-Theotisc. *Scuria, ubi manipuli vel fœnum reponitur: Scura*.

SCURARII, Quibus *scurarum* cura commissa est. Capitulare de Villis c. 62. *Quid de piscatoribus, de fabris, de Scurariis vel sutoribus, quid de bucicis & confinit, &c.*

¶ SCURARE, Purgare, sordes abluere, Gall. *Curer*, *Ecurer*. Charta an. 1192. inter Consuet. Tolos. MSS. ex Bibl. D. de *Crozat* fol. 29. v. *Ipsum pratum & gravaria ... erant publica ... causa Scurandi & lavandi & candidandi*. Statuta Montis Regal. fol. 108. *Et teneatur quilibet in directo suæ possessionis tenere fossatum Communis Scuratum*. Adde Statuta Astens. collat. 12. c. 78. fol 33. v. Vide *Curare* 3.

¶ SCURARIUS. Vide in *Scura*.

SCURIA, Idem quod *Scura*, Stabulum equorum, unde vocem *Escurie* hausimus. Lex Salica tit. 18. §. 3. *Si quis sudem cum porcis, Scuriam cum animalibus, vel fenile incendit, &c.* Ubi Wendelinus *scuriam* sic hoc loco sumi generatim pro horreo amplo condendis frugum manipulis, intra quod per hiemem grana flagellis excutiuntur, intra quod boum stabula erant, quod etiam in Texandria usurpari passim constat; unde Teutones *Schuere* eadem notione dicunt, ut *Schuer*, & *Schuerenare*, pro area, in qua excutiuntur manipuli: [proprie *Scurea*, ut observat Eccardus in notis ad Pactum Leg. Salicæ p. 44. est locus tectus. *Schur* enim Saxonibus adhuc audit quivis locus, ubi aliquid ab injuria aeris defendi & tegi potest.] Lex Alamannor. *tit.* 81. §. 2. *Si enim domum infra curtem incenderit, aut Scuriam aut graneam, vel cellaria, &c* §. 5. *Scuriam vel graneam servi si incenderit, &c.* Adde tit. 97. §. 4. Lex Bajwar. tit. 2. c. 4. §. 5. *Quando aliqui defendere volunt casas vel Scurias, ubi fœnum vel granum inveniunt*. Adde tit. 9. c. 2. §. 2. Edictum Pistense Caroli Calvi c. 29. *Et de manopera in Scuria battere nolunt*. Hincmarus Remensis in Opusculo 50. Capitulorum c. 1. *Insuper & Scuriam ipsius Presbyteri interclusit, & annonam de terris dominicatis collectam, sine licentia ipsius Presbyteri in ea misit, omnemque potestatem inde Presbytero abstulit*. Tabul. S. Remigii Remensis: *De Scuria facit plenam perticam, & omni tempore ipsam mensuram restaurat. In Adonaio est mansus dominicatus cum ædificiis & torculari, curte, & Scuriis, & horto. Sunt ibi aspicientes inter majores & minores campi 46. continentes map. 110. ubi possunt seminari de frumento modii 34. de sigillo modii 30. &c.* Infra: *In Murinaco habet fossum 1. cum ædificiis, curte & Scuriis. Solent ibi esse boves domini, quia ibi prope sunt terras supra scriptas*. Occurrit ibi aliquoties. [Tabul. S. Bertini: *In Beringahem habet mansum cum Scuria*. Vide *Scura*.]

SCURIOLUS, Sciurus, vulgo *Escurieu*, [vel *Escureuil*.] Concil. Salmuriense ann. 1276. *Ne Monachi aut Canonici regulares de cætero furraturis de griso, aut de vario, aut de Scuriolis, vel cendatis, ... utantur*.

¶ SCUROLIUS, SCUROLLIUS, Eadem notione, Ital. *Scuriato*. Statuta Astens. ubi de *intratis* portarum; *Scuroli crudi non laborati solvant pro miliari, & etiam Scuroli affaitati non positi in labore, &c.* Ibidem: *Penna*

de Scurollis posito in coopertoriis ponantur & solvant pro qualibet pœna coopertorii ad æstimationem officialium. Vide *Squirolus*.

¶ SCURLATA, vel SCURZATA, Navigii genus. Ottoboni Annal. Genuens. ad an. 1191 apud Murator. to. 6. col. 365. *Quum autem appropinquarent monti Cercelli, ecce Margaritus ... cum galeis 72. & duabus sagittis & duabus Scurlatis apparuit, & prædictis 22. galeis dedit insultum*. Ubi alter Codex Mss. habet *Scurzatis*.

¶ SCURNARIA. Vide *Scuna*.

SCUROLA. Vide *Scurola*.

¶ SCUROLIUS, SCUROLLIUS. Vide *Scuriolus*.

¶ SCUROLUM, quid sit docet Jo. Ant. Castellionæus in Antiquit. Mediolan. p. 73. *Succedente ævo fideles suas construxerunt cryptas, easque peculiari nomine Confessiones appellaverunt, quandoque etiam ab obscuritate vocabulo, vulgique sermone corrupto, Scurola, id est obscura loca, tum ad reponenda his in locis sanctorum corpora, tum ad peragendas in iisdem procul à strepitu, & hominum prophano commercio remotas stationes, vigilias*, &c. Ab Italico *Scuro*, obscurus. Vide Diariam Ital. D. *de Montfaucon* p. 27.

SCURPIONES, *ubi duo fines connexi se jungunt*, apud veterem Agrimensorem p. 157. [Vide *Scrophio*.]

¶ SCURPUS, γυργουραγαλια. Gloss. Lat. Gr. editæ: Mss. vero *Scrupus*, uti legendum est.

SCURRA, SCURRO. Liberatus Diac. c. 23. *Rhodo Augustalis ... jussit eum ab Scurrone duci, & foras regiam civitatem occidi*. Acta Mss. Passionis S. Eulaliæ Mart. *Sed ne gloriari putet, educite eam, & Scurronem adducite, & ducatur antequam patiatur decalvetur & defcincta per publicum, & ejus virginitas revelatur*, &c. Acta Passionis S. Marini Mart. Mss. *Et flectens genua spiritum Domino tradidit. Scurro vero astans percussit eum jam mortuum, & amputavit*. Passio S. Victoriani n. 5. *Tunc Maximianus Imperator jussit vocare Scurronem, & jussit eis, ut ducerentur ad fistulam, & ibi decollarentur*. Vetus Martyrolog. de eodem S. Victore: *Amputatum est caput ejus ab Scurrone*. Infra: *Fecit eos incendi ante se ab Scurrone*. Ex quibus patet *Scurronem* appellari, qui in Actis Martyrum vulgo *Speculator* dicitur, voce, quæ stipatorem, apparitorem, satellitem, & carnificem sonat. Unde conjicere licet, eosdem esse Scurrones, quos *Scurras* vocant Lampridius & Spartianus, apud quos pro apparitoribus & satellitibus accipiuntur, tametsi de nomine quicquam certi non occurrat Salmasio. Glossæ Isidori: *Scurra, Parasitus, Buccellarius*: quæ vox postrema satellitem etiam significat, seu *Confectorem*. Glossæ Basilicæ: Ὁ σπουλλιμενος καὶ σκουρτα. Neque videtur *Scurra* his locis alius ab eo, qui δουλος τῆς ταξεως dicitur Athanasio in Epist. ad Solitar. p. 868. *Histriones, sive Scurrones*, in Concilio Cabilon. II. c. 9. Papias: *Scurra, irrisor. Scurronem ergo irrisorem dicimus*. Mss. *Irrisio*, præfert: ita etiam Glossæ antiquæ Mss. [Gloss. Isidori: *Scurra, qui incopriatur*; qui vana scilicet & inepta multa de se jactat ad risum excitandum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scurra, lecheeres*, *Scurra*, *Scurrus*, γελωτοποιος, εὐτραπελος, in Gloss. Lat. Gr.] Idem Papias: *Scurra, à sequendo dictus, qui sectari solet quemdam cibi gratia*. Auctor Mamotrecti: *Scurra, qui aliquem sequitur, qui etiam dicitur assecla, irrisor, vaniloquus, parasitus, sive leccator*. *Scurra, Scurrus*.

Et quidem *Scurræ* primum dicti ex Festo homines tenuioris fortunæ qui divites honoris causa sequebantur. Hinc pro famulo usurpatur in Vita S. Bernardi Pœnit. to. 2. April. p. 680. *Scurra hospitarii nostri quatuor annis uno oculo privatus, sanctæ exuvias super locum incommodi sui poni petiit*, &c. Exinde vero cum dictis ridiculis studerent divitesque more parasitico sectarentur, *Scurræ* nuncupati sunt parasiti. Denique cum non dictis tantum, sed & gestu risum divitibus movere satagerent, *Scurræ* nomen ad mimos transiit.

¶ SCURRULA, diminut. à *Scurra*, apud Arnobium l. 6. p. 206. & Apuleium l. 10. Metamorph.

¶ SCURRILITAS, *Lecherie, vilté*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. ex Johanne de Janua. Auctor Dialog. de Orat. c. 22. *Fœda & insulsa Scurrilitas*. Occurrit in Epist. ad Ephes. c. 5. v. 4. *Scurrilitas*, εὐτραπελία, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SCURSORIUM, Canalis per quem aquæ excurrunt. Statuta Mutinens. rubr. 407. fol. 90. *Item quod sit judex & cognitor super laboreriis aggerum, Scursoriorum, fluviorum*, &c. Litteræ Nicolai Marchionis Estens. ibid. fol. 98. *Cum multi cives vestræ civitatis Mutinæ coram nobis comparuerunt exponentes cum querela quod omnia sduguria, Scursoria & scolatoria deputata & apta ad scolandum terras vestræ civitatis Mutinæ sunt adeo interrata ... quod aqua currere non possunt & suum habere discursum*, &c.

¶ SCURUM, Panni species, ut videtur. Chron. Estense ad an. 1302. apud Murator. to. 15. col. 349. *Dominus Marchio & frater iverunt ad prandium ... induti quadam medietate scarlati & viridis Scuri cum capezulis ad modum Franciæ sicut portabat dominus Karolus*.

¶ SCURZATA. Vide *Scurlata*.

¶ SCUS, indecl. *Rotundum vel rotunditas*. Johannes de Janua.

¶ SCUSELLI, dicti Denarii aurei, in Conventione an. 1339. inter Edward. III. Reg. Angl. & Gastonem de Insula apud Rymer. to. 5. p. 133. *Tria millia denariorum auri, vocatorum Scussellorum*.

¶ SCUSSELLUS, Sarcinator, Gall. *Cousturier*, ab Ital. ut videtur, *Cuscire*, suere, Gall. *Coudre*. Statuta Vercell. l. 7. fol. 212. *Qui (Potestas) etiam promittat de non exercendo unquam per seipsum manualiter officia ..., servitorum, tabernariorum, Scussellorum, ferrariorum*, &c.

SCUSSUS, Excussus, Gallice *Escous*. Charta Alemann. Goldasti lib. 2. *Duas carradas de grano bono non Scusso*, hoc est, adhuc in ipsis spicis existente. [Vide *Scutere*.]

¶ SCUTA, Vestis ecclesiasticæ species. Jac. Gaietanus in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 363. *Si ipse dominus Papa sermocinetur, ipso prædicante, omnes sunt parati, tam cardinales, quam prælati, in albis, singuli in suo habitu, ... Episcopi in pluvialibus, capellani in Scutis & cotta seu superpelliceo*. Haud scio an à forma sic dicta hæc vestis, *Scuta* enim Johanni de Janua est *forma rotunda*.

SCUTAGIUM, Militaris servitii species, quæ communibus personis perinde ac Regi debetur, à *Scuto* dicta. Qui autem huic subditus est, tenetur dominum suum in bellum contra Scotos ad certum numerum dierum propriis impensis sequi: &, qui integrum feudum Militare tenent, hi scutagio 40. dierum obnoxii sunt. Qui autem dimidium feudi Militaris possident, servitio 20. dierum, & sic deinceps. Ita Cowellus l. 2. Instit. tit. 3. c. 5. & Rastallus verbo *Escuage*. Littleton. sect. 95. *Escuage est appel en Latine Scutagium, c'est à sçavoir, Servitium scuti: tiel tenant que tiens sa terre par Escuage, tient per service de Chivaler*, &c. Mox eadem, quæ Cowellus & Rastallus habent, refert, & §§. seqq. Bracton. l. 2. c. 16. §. 7. *Servitium forinsecum, interdum Scutagium, interdum servitium, quod ad Regem pertinet*, appellari ait: dici autem *Scutagium, quod talis præstatio pertineat ad Scutum, quod assumitur ad servitium Militare*. Et Fleta l. 3. c. 14. §. 7. *Sunt etiam quædam servitia forinseca, quæ dici poterunt*

Re-

Regalia, quæ ad scutum præstantur, & inde Scutagium habebant, & ratione scuti pro feodo Militari reputatur. Omnis enim terra ad ejusmodi servitium obligata, feodum dici debet Militare. Matth. Paris an. 1258. *Submonetur igitur generaliter tota Anglia Militia, ut omnes, qui tenentur ad servitia Militaria domino Regi, sint prompti & parati sequi Regem profecturum in Walliam cum equis & armis, … unde murmur & multiplex querimonia in populo resonabat, eo quod Rex tam crebro sitas profectionibus honore suos nobiles depauperat & fatigat, & instante tempore messium toties Scutagium exigens inquietat, &c.*

Scutagium non tamen semper sumitur pro ipsa obligatione eundi in exercitum; sed & interdum, ut plurimum, pro ea præstatione, quæ fit à Militibus ratione feodi Militaris, si ipsimet, vel eorum loco alii in exercitum non pergant, atque adeo ut à servitio immunes sint. Quæ quidem præstatio *Districtum pro Scutagio* dicitur in Monastico Anglicano tom. 2. p. 99. *Scutagium assisum per regnum*, p. 878. Littleton sect. 97. *Et aprés tiel voiage royal en Escoss', il est communement dit que par autorité de Parlament l'Escuage sera assise & mise en certaine somme d'argent, quant chescun, que tient par entier fée de service de Chevaler, qu'il ne fait ni per lui-mesme, ne per un autre pur lui ove le Roy, paiera à son seignior de que il tient la terre par Escuage, &c.* Vide §§ seqq. Atque ita *Scutagium* crebro usurpant Scriptores. [Charta an. 1225. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 200. *Sciatis quod W. Longspe quondam comes Sarum fuit nobiscum in exercitu nostro Muntgamery. Et ideo tibi precipimus quod de Scutagio quod per summonitores scaccarii exigis à filio .. pacem ei habere permittas.*] Joannes Sarisberiensis Ep. 128. *Scutagium remittere non potest, & à quibusdam exactionibus abstinere.* Radulphus Coggeshalensis Mi. ann. 1220. *Exiit Edictum à justitiariis Regis per universam Angliam, ut qualibet carruca arans tres persolveret solidos: quæ admirum gravis exactio valde populum terræ extenuavit, cum antea gravis exactio Scutagii præcessisset: nam ad scutum duæ marcæ persolvebantur, cum nunquam amplius quam 20. solidi ad scutum exigerentur.* Matthæus Westmonaster. an. 1204. *Concessa sunt Regi auxilia Militaria, de quolibet scuto duæ marcæ & dimidia.* Anno 1242. *Ipso quoque tempore exigitur Scutagium.* Anno 1253. *Concessa est Regi decima pars proventuum Ecclesiasticorum per triennium, à Militibus vero Scutagium illo anno, scilicet ad scutum tres marcæ.* Matthæus Paris an. 1201. *Generale proposuit Edictum, ut Comites & Barones, qui Militare servitium ei debebant, parati essent ad Portesmuthe cum equis & armis ad transfretandum cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes jam instante: veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remanserunt, dantes de quolibet scuto duas marcas argenti.* Idem ann. 1211. *Rex cepit à Militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, quolibet scuto duas marcas argenti.* An. 1224. *Magnatibus item concessit Rex Scutagium, videlicet de scuto quolibet duas marcas Sterlingorum, &c.* Anno 1224. *Post reditum suum cepit Scutagium, scilicet de scuto tres marcas.* Anno 1233. *Et à Militibus Scutagium illo anno, scilicet ad scutum tres marcas, &c.* Vide pag. 258. 399. 403. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 179. Prynneum in libert. Angl. tom. 2. p. 475. &c.

☞ Hanc *scutagii* præstationem cum Regi persolverant Barones vel Milites, parem à vassallis suis pecuniæ summam exigebant quo sibi res suæ salvæ forent, ut observat Kennettus in Antiquit. Ambrosd. ex Charta ann. 1169. p. 126. *Quando dominica terra de Cistretoa dat Scutagium, dicta terra dabit quintam partem unius scuti, & si dominica terra quieta fuerit, ipsa quieta erit.* Alia an 1363. ibidem pag. 475. *Robertus Pickerell tenet de octo virgatis terræ, … & tenentur de domino ejusdem per servitium militare, & quum Scutagium currit domino dabit unam marcam.* Gualterius Hemingford in Edwardo I. Reg. Angl. p. 198. *Scutagium etiam exegit eodem anno in Quadragesima & cæteris militibus concessit, ut à suis tenentibus illud facerent.*

¶ Scutagium Regale aliis interdum quam Regi præstitum, ut colligitur ex Charta Prioris B. M. de Bradone apud Madox Formular. Angliæ pag. 12. *Faciendo nobis .. homagium, fidelitatem, Scutagium regale, wardam, &c.*

Scutagium etiam appellatum *auxilium consuetum & rationabile*, quod domini à vassallis suis, Militaria feuda tenentibus, exigebat. Matthæus Paris an. 1242. *Maltoties ad instantiam suam et auxilium dederunt, videlicet carucagium, hidagium, & plura Scutagia, & postea unum magnum Scutagium ad sororem Imperatricem suam maritandam.* Idem ann. 1244. *Contulerunt domino Regi ad maritandam filiam suam de omnibus qui tenerat de domino Rege in capite, de singulis feodis 20. solidos solvendos, &c.* [Charta apud Madox Formul. Anglican. p. 194. *Totum jus & clameum quod habui in feodo totius terræ de Colemere, in homagiis, releviis, wardis, in scutagiis, escheatis, Scutagiis, & omnibus aliis, &c.*]

Scuagium, tom. 2. Monastici Anglic. p. 1072. Registrum feodor. & servitiorum fol. 23. *Et en l'un quel il fait garde, il ne doit point d'Escuage, & doit ost & chevauchées à son cost, &c.* Vide Seldenum de Titulis honorariis 2. part. c. 5 p. 694. 707. 2. edit.

Scutagium ejusmodi, seu servitium Militare, *incertum* & indefinitum vocabant, quod frequenter incertum esset, ad quam pecuniæ quantitatem à Parlamento redigeretur, ut habetur Littleton sect. 98. 97. 154. *Scutagium* vero certum, *socagium* appellabant. Idem sect. 120. Hinc est, ut vocant, *Maxima* apud Anglos; *Scutagium incertum facit servitium Militare: contra, Scutagium certum facit Socagium*, apud Christophorum de S. Germano in Dialogo de fundamentis Legum Angliæ c. 8 p. 28.

Scutanei Termini. Vetus Agrimensor: *Scutanei sunt, hoc est dolatiles, alii qui sunt lapilli sectile ... tiles sive alia factura breviores, hoc est minores & ... positi.*

SCUTARIUM, Scutum minus. Glossæ Græc. Lat. ἀσπιδίσκιον, *parma*, ἀσπίδιον, *clipeolum*. Glossæ MS. Regiæ: [illegible] Alibi: [illegible] Constitutio Caroli Crassi de Expedit. Romana §. 3. *Qui autem per hominium sive liberi, sive famuli dominis suis adhæserint, quot decem mansos in beneficio possideant, tot brunias cum duobus Scutariis singulas marcas accipiant, &c.* Vide *Sortaria*.

SCUTARIUS. Glossæ Gr. Lat. [illegible] (deest [illegible] vel [illegible]) *Stipendiarius, Scutarius.* Ibidem: [illegible], *Scutarium*, leg. *Scutarius*. Glossæ aliæ: *Scutarius*, [illegible]. *Scutariorum*, inter Palatinas Scholas mentio est non semel apud Scriptores, *Scutariorum gentilium, clibanariorum, sagittariorum, &c.* Vide Henricum Valesium ad Ammianum lib. 14 pag. 33.

Scutarius, Armiger, spatharius. Julius Firmicus lib. 3. c. 14. *Faciet Scutarios, vel Imperatorum protectores.* Julianus Toletanus æra 748. de Juliano Comite: *Quem Witiza Rex inter suos Scutarios familiarem habuerat carissimum.* Vide *Armigeri*.

¶ Scutariorum Tribunus, Præfectus, in Chron. Romualdi II. Archiep. Salernit. apud Murator. tom. 7. col. 87. *Sub Juliano Augusto tribunus Scutariorum, jussus ab Imperatore sacrilego aut immolare idolis aut militia excedere.*

Scu-

SCUTARII, Armigeri, *Escuyers*. Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan p.883. *Et armigeri illorum, qui vulga Scutarii appellantur.* Simeon Dunelmen. ao.1067. *Multos è suis Militibus & Scutariis perdiderunt.* Ao 1094. *Ipso die obsessionis 700. Milites Regis Willelmi, cum bis totidem Scutariis & Castellanis omnibus, qui intus erant, .. cepit.* Rogerus Hovedenus p.450. *Multos à suis Militibus & Scutariis perdiderunt.* Pag.464. *Et ipsa die obsidionis 700. Milites cum bis totidem Scutariis ... cepit.* [Charta an. circ. 1080 in Tabular. S.Albini Andegavens. *Si Scutarius aliquid furatus fuerit alicui & ante fidem promissam aut sacramentum juratum rem recognoverit ac reddiderit, furta non amputari precipimus.* Capit. gener. S.Victoris Massil. an.1318 ex Tabular. ejusdem Monaster. *Ad destructionem domorum Priores singuli Scutarios suos habere volunt.* Adde Chartam an.1385. apud Miræum tom. 5. pag.1547. col.5.]

SCUTARIUS, Ἀσπιδοποιός, in Gloss. Gr. Lat. Scutorum artifex. Ita accipitur in Constitut. Sicul. lib.3. tit.36. §.1. [& in vet. Inscript. apud Fleetvood p.396. Utitur etiam Plaut. Epid. act. 1. sc.1.35.]

¶ ESCUTARIUS, Eodem intellectu, in Charta an. 1152. inter Instr. tom.6 Gall. Christ col.138.

SCUTERIUS, Idem, qui *Scutarius* ex Gallico *Escuyer*, Italis *Scudiere*, quam vocem ab *ἐσκουβάρε* perperam deducit Acatsius. Occurrit apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist.37.49. Anonymum in Vita Friderici II. Imper. pag.789. [& in Computo an.1305. apud D. *Brussel* tom. 2. de Ususeudorum pag.174] in aula CP. Σκουτέριος dictus, qui tenebat scutum & labarum Imperatoris, apud Codinum de Offic. a num.42. &c. Anonymus à Gosio editus;

Ὅρα καὶ Σκουτέριος ἐκ τῆς ἀρετῆς
Τῆς βασιλικῆς ἔλαχε ταύτην τὴν τάξιν,

Hac dignitate functus quidam Xyleas legitur apud Acropolytam n.66.70.72.

1. SCUTATORES, Scutorum confectores. Capitulare de Villis c.45. *Fabros, ferrarios, ... sutores, tornatores, carpentarios, Scutatores, &c.* [Tradit. Fuld. apud Johan. Schannat. p.403. *Sclavi 150. singulas libras lini* (debent) *Scutatores scuta 12.*]

¶ 2. SCUTATORES, Scuto armati. Vegetius lib. 2 c.17. *Ferentarii autem, armatura, Scutatores, sagittarii, funditores, hoc est levis armatura adversarios provocabant.*

¶ SCUTATUM, ut infra *Scutum*, Moneta Regum Francorum. Leges portoriæ Ludovici IV. Imp. an.904. apud Goldast. tom. 1. Constitut. Imper. p.210. *Navis, quæ ab Occidentali regna venit... semidrachmam, hoc est unum Scutatum pendat.* Occurrit præterea in Statutis Eccles. S. Dionysii Leod. an 1330. tom. 5. Monum. sacr. Antiqu. p.444.

SCUTATUS, Armiger, scuto instructus. [Gloss. Lat. Gr. *Scutatus*, ἀσπιδιώτης.] Apud Donatum ad 1. Æneid. *Scutati, armati,* sunt. Ammianus lib. 21. *Punito Scutato proditore, qui festinare Principem ad Illyricum barbaris indicarat.* Charta Eberardi Archiep. Trevir. an.1052. apud Brower. lib. 11. Annal. Trevir. pag.655. 1. edit. *Episcopo Trevirica sedis servitium faciat scilicet 40. Scutatos ex ista parte Alpium ... mittat.* [Charta an.1135. apud Calmet. inter Probat. tom.2. Hist. Lothar. col.304. *Præterea si in villam cum sex Scutatis venerit, theloneario ter in anno serviens ei.*] Σκουτάτος, apud Leonem in Tact. cap.14. § 64. Obiter moneo, qui σκουτάτοι dicuntur Constantino in Tacticis, κονταράτοι appellari ab eodem Leone c.12. §.117. & alibi.

¶ SCUTEFER, pro *Scutifer*, in Charta an 1497. apud Rymer tom.12 p.655.

1. SCUTELLA, vox Latinis Scriptoribus nota, Patena in modum cavitatis scuti: unde nomen *Escuelle*. [Probatur etiam Alexandro in Explic. tab. Heliac pag. 18. hæc vocis scuellæ origo, quam & à veteribus Grammaticis tradi docet: *Scudel* eadem notione usurpant Cambro-Britanni, unde *Scutellam* deducere malunt nonnulli.] Gloss. Græc. Lat. *σκουτέλλιον, Scutella*. Gloss. Græc. Lat. Reg. Cod.85. τρυβλίον, *Catinum, Scutella*. Vita S. Villehadi c.8. *Quandam habebat patenam ligneam, quæ vulgo Scutella vocatur.* Hugo Flaviniac pag. 165. *Scutellas abluent, & vasa alia mundant.* Gregorius M. lib. 12. Epist 30. *Scutellam quoque argenteam Monasterio cuidam reliquerit.* Chronicon Casinense lib.3. cap.57. *Scutellam argenteam cum nigello librarum 14. &c.* [Testament. Ermentrudis in Append. ad Liturg. Gall. Mabillon p.463. *Nepti meæ Draravara Scutella argentea cruciolata, &c.*]

SCOTELLA. Vetus Charta plenariæ securitatis apud Brisson. lib.6. form. *Hoc est coclearet numera septem, Scotella una, &c.* [Comput. an.1425. apud Kennett. Antiqu. Ambrosd. p.574 *Et in 2. Scutellis manualibus emptis ibidem 7. den & in 5. Scotellis minoris sortis emptis ibidem pro cæteris officiis 9. den.*

SCULTELLA, Eadem notione, in Litteris Caroli Johannis Reg. Franc. primog. ann.1357. tom 3. Ordinat. pag 208.

¶ SCUTELLUM, apud Eckehardum Jun. de Casibus S. Galli cap. ult.

¶ SCUTELLULA, diminut. à *Scutella*. Guidonis Discipl. Farf. c.18 *Quando poma vel herbæ imponuntur ... deportetur à cellerario cum suo socio inprimis senioribus, & semper in Scutellulis departitur.*

SCUTELLA, inter ministeria sacra reponitur ab Udalrico lib. 1. Consuet. Cluniac. c.15. ubi de Cœna Domini: *Interea vero reconditur dominicum corpus à Sacerdote retro altare: ponitur in patena aurea, & patena inter Scutellas aureas, & adhuc Scutellæ inter tabulas argenteas, quæ factæ sunt ad textum Evangelii.* Adde Bernardum Mon. in iisdem Consuet. Cluniac. MSS. cap.37. Ordericus Vital. lib.6. *Scutellam argenteam Deo super altare obtulit.*

☞ Cuinam usui destinata fuerit *Scutella* in sacris ministeriis docent Excerpta ex Divionensi disciplina: *Si quis autem privatis diebus ... voluerit communicare, ... accedit tam ad pacem, quam ad communionem in suo ordine. Debent autem singulis ita se Scutellæ adjungere, ut si forte inter sumendum aliquando Corpus Domini, vel de ore sumentis, vel de manu porrigentis lapsum fuerit, nisi in Scutellam cadere non possit.* Quod vero *scutellam* hic, infra *patenam* vocat: unde unum idemque fuisse colligitur.

¶ SCUTELLÆ, inter census dominis debitos non semel occurrunt. Charta ann.1167. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col.307. *Insuper dimisit ei scyphos & Scutellas quas ipsi reddebant annuatim de forestagio suo de Tanoati ad curiam suam tenendam.* Adde col.411. Charta Ludovici Junioris Regis Franc an.1173. ex Regest. Chartophylacii Reg. Ch.465. *Scutellam in omnibus appenditiis ipsius castri, & de omni re, quod ad illorum usum pertinet, & in Dei & in nostra manu est.* Charta Theobaldi Campaniæ Comit. ann.1223. in Chartular. Latiniac. *Eligant & habeant ad opus conventus tres servientes in coquinam & quartum qui colligat Scutellas per villam.* Bulla Nicolai IV PP. ann. 3. de Censibus Eccles. Rom. in regno Siciliæ, Campania & maritima: *In episcopatu Verulano episcopus ipse debet 60. brachia panis, & 200. Scutellas, & 20. sol. per annum.* Pluries ibi. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol.24. *Et unaquæque Scutella eorum pro unoquoque defuncto nostro unum denarium reddit.* Honores & onera Abbatiæ S. Claudii inter Statuta ejusdem Monast. pag.56. *Item,*

pro

pro Scutellis anna qualibet debitis per quemdam dictum Patellus 1. quartale frumenti. Vide Escuella.

¶ SCUTELLÆ dictæ Cibi ac potus portiones diurnæ, quæ presbyteris aliisque clericis erogantur ex Ecclesiæ facultatibus; alibi *sportula* vel *præbendæ* nuncupantur. Anastasius in Bonifacio II. *Hic presbyteris, & diaconibus, & subdiaconibus, atque notariis Scutellam de adeptis hereditatibus obtulit, & alimoniis multis in periculo famis clero subvenit.*

¶ SCUTELLA CLOSERIÆ, Præstatio, ut videtur, quæ fit à *Clusas* tenentibus. Vide *Clusa* 2. & *Clusaticum*. Tabul. Capituli Cabilon. p. 169. *Item Vicedominus duas partes Scutellæ closeriæ percipiet: Major vero tertiam partem.* Unde vocem *Scutella*, ut in aliis ejusmodi vocibus sæpe factum est, ad quodvis tributum significandum detortam esse colligitur.

SCUTELARIUS, Officium in coquina regia, cui *Scutellarum* cura incumbit, in Ordinat. Hospitii S. Ludov. Reg. an. 1261. in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 3. [& in lib. nigro Scacarii pag. 349. ubi *Portator Scutellæ* dicitur pag. 346. *Scuelier*, in Catalogo familiæ Ducis Britanniæ an. 1404. apud Lobinell. tom. 2. Histor. col. 814. *Jehan de Treal Scuelier, bouche à Court cc. livres par an; & devera caution de rendre compte & fournir de la vaisselle d'argent & autres choses qui appartient audit office.*].

SCUTELLARIUS, Qui facit vel vendit *scutellas* Jo. de Janua.

SCUTELLARIUM, Locus vel vas ubi reponuntur *scutellæ*, Jo. de Janua: *Escueillier*, in Catholico parvo, [*Esculier*, in Gloss. Sangerm.]

2. SCUTELLA. Uguitio: *Laganum, quoddam genus cibi quod prius in aqua coquitur, postea in oleo frigitur, & sunt lagana de pasta, quasi membranulæ, quam statim in ... eo deo friguntur. Illa vulgo dicuntur Scutella ista lasanea, & dicuntur ita, postea melle condiuntur, &c.*

¶ SCUTELLATA PISCIUM, Certus piscium numerus. Tabul. S. Florentii: *Aymericus Tharcensium proconsul, & postmodum Nannetensis Comes magnifica S. Florentio concessit beneficia, videlicet ecclesiam S. Michaelis quam dicunt in herema. Porro hoc donum in plures annos est extentum. Sed quadam vice Pictavorum Comes illo deveniens, Scutellatam piscium multorum, unde locus affluit, à monacho præposito per nuntium expetivit; qua sibi denegata S. Florentii monachos inde expulit, &c.* Vide *Palmentum*.

¶ SCUTELLIFER, Qui *Scutellas* mensæ apponit, officium in aula Jacobi II. Reg. Majoric. Leges Palat. ejusdem Reg. inter Acta Sanctor. tom. 3. Jun. p. 18. *Statuimus, quod tres vel quatuor domicelli, quorum unus debeat esse nobilis, pro dicta nostra Scutella deferenda sint in nostra curia deputati; qui omnia cibaria, quæ ad scutellam pertinent, nobis portare teneantur, ac etiam alia cibaria quæ ad scutellam non pertineat, licet ea dicti Scutelliferi non portaverint.* Infra: *Prædicti vero Scutelliferi priusquam officium suum exerceant, juramentum & homagium nobis præstent.* Vide in *Scutella*.

¶ SCUTELLONUS, diminut. à *Scutella*. Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item 22. scutelle stagni. Item 17. Scutellons stagni.*

¶ SCUTELLULA. Vide *Scutella* 1.

¶ SCUTELLUM, Scutulum gentilium, Gallice *Escusson*. Testament. Johannis de Turre an. 1365. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 716. *Volo & ordino quod in die sepulturæ meæ supra corpus meum ponantur duo panni aurei, quorum unus sit bornatus* (bordatus) *de sandali nigro cum scutis sive Scutellis armorum meorum.* Vide alia notione in *Scutella* 1.

¶ SCUTERE, pro Excutere. Codex censualis Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 128. v. *Facit caropera & Scutis 12. modios de annona in granica dominica & ducit eam ad monasterium.* Vide *Scussus*.

SCUTERIUS. Vide *Scutarius*.

¶ SCUTETUM, Scutum, Gall. *Escusson*. Inventar. an. 1347. tom. 2. Hist. Dalph. p. 555. *Item, duas scutellas argenteas pro fructibus reponendis, signatas intus, in margine, cum uno Scuteto, & uno leone in eodem sculpto.* Infra: *Cum uno Scuteto parvo continente in se duas claves.* Occurrit ibidem pluries. Vide supra *Scutellum*.

¶ SCUTETUS, in Necrolog. Lauteshamensi, Idem qui supra *Scultetus*. Vide in hac voce.

SCUTIFERI, quos vulgo *Escuyers* dicimus. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scutifer, portant escu, ou escuier.*] Fulcherius Carnot. lib. 2. Hist. Hierosol cap. 5. *Moneate Rege, quicumque potuit de Armigero suo Militem fecit.* Lib. 3. c. 35. *Acceptis armis, ab Armigero in militem provectus est.* Vide eumdem lib. 1. c. 18. lib. 5. c. 19. [Luitprandus l. 5. c. 12. *Solo eo qui portaverat clypeum comitante Veronam peditus pervenit.*]

Scutiferi iidem sunt qui *Armigeri*, atque ejusdem proinde conditionis. *Scutiferi* igitur primum dicti qui scuto instructi pro palatio excubabant: præsertim vero ita fuot appellati qui Principum ensem & scutum deferebant, viri summæ dignitatis. At posterioribus sæculis *Scutiferos* nuncuparunt nobiles inferioris ordinis, qui in bellis Militum seu Equitum arma gererent. Apud Anglos penultima est nobilitatis appellatio, hoc est inter Equitem & Generosum. Vallingham. in Henrico IV. *In hac pugna nullus dominus, nullus miles, aut Scutifer hostibus ictum intulit.* Quod & alibi in usu fuit. Charta an. 1347. tom. 1. Hist. Dalph. p. 69. col. 2. *Invenerunt ibi Albertum Ferley domicellum, qui se dicebat Castellanum pro dom. Evrardo de Leve dom. de Izerone; & interrogatus fuit quam familiam ipse tenebat, dixit quod unum Scutiferum, unum clientem, unam gaytam, & unam bayetam.* Alia ann. 1381. ibidem pag. 217. *Eo primo magnificus & potens vir dom. Anthonius de Turre dom. Vignayci miles bannaretus, pro se, uno bacballario milite & tribus Scutifferis ad rationem præscriptam 35. florenos.* Testament. Guidonis Card. de Bolonia an. 1372. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 182. *Item cuilibet aliorum Scutiferorum, qui sunt de raubis Scutiferorum & mecum resident .. 50 floren.* Chron Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 557. *Per quemdam Scutiferum secrete nuntiatum est dicto Duci, &c.*

Scutiferi denique nuncupati quivis servientes non modo laicorum, sed & ecclesiasticorum & monachorum. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 613 *Nec alios clericos vel Scutiferos & officiales inferiores vel scholares* (induamus) *de panno, cujus commune pretium ultra duodecim libras.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Ordinamus quod monachis dicti monasterii venientibus de extra monasterium & eorum Scutiferi & hospitibus dentur duæ pouberiæ bordei vel avenæ pro quolibet animali:* Capitul. general. MS. S. Victoris Massil. *Statuimus quod Scutifero & garcyfero priorum seu monachorum in pane & vino per cellerarium provideatur, cum veniunt ad capitulum generale.* Statuta Astens. c. 27. fol. 30. *Ordinatum est quod dominus possit impune, moderate percutere & castigare suum Scutiferum & serventem seu pedisequam.* *Scutiferi de Sarilla*, in Constit. Sicul. c. 113. Cætera quæ ad Scutiferos spectant fusius pertractata, vide in *Armigeri*.

¶ SCUTIFERI AD SCINDENDUM, Officium in aula Regis Major. Gall. *Ecuyers trenchans*. Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta Sanctor. tom. 3. Jun. p. 27. *Duximus statuendum quod tres vel quatuor Scutiferi, natalibus seu privilegiis militaribus insigniti, ad scindendum coram nobis & aliis peragendis, quæ pro comestione erunt nobis apposita, assumantur, ... nec ignorent*

eorum

earum solicitudini pertinere, quod cultellos mundos & bene scindentes habeant providere, ne ex inhabilitate scindendi, vel alias aliquod fastidium nobis valeat generari... Statuimus firmiter observandum, quod de omnibus & quibuscumque cibariis quæ nobis apponentur, prædicti nostri Scutiferi non omittant prægustare. Vide Scindere & Sciffor.

Scutigeri, ut *Scutiferi*, apud Fulcherium Carnot. lib 1 c.18.

Scutiferia, Officium in Aula regia, complectens quodcumque pertinet ad *Scutiferos*, eorum famulos, stabula, equos, equorum ferraturas, &c. vulgo *Escurie*, occurrit passim in Ordinationibus Hospitior. Reg.

☞ Obtinuit idem officium in Aula Dalphinali. Ordinat. Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 394. col. 2. *Magistri Scutiferiæ requirit officium, tempore quo nos equitare contingit, nostrum palafredum habere paratum cum ense, stivalibus, calcaribus & capella, nostrumq. deferre mantellum & capellum, nostram sequendo comitivam debeat, si tempus non patitur ut deferamus eadem, que omnia dictus Magister Scutifferiæ nostræ servare debeat & complere.*

¶ Scutiferia, Stabulum equorum, equile, Gall. *Escurie.* Mandamentum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1305. tom. 1. Ordinat. p 434. *Mittentes ... equos & harnesia in Scutiferia nostra sine spe recuperationis eisdem applicanda.*

¶ SCUTATUS, pro *Scutulatus.* Vide *Scutula.*

SCUTOBAJULUS. Vide *Scutones.*

SCUTRA, *Vas æneum, equale in fundo, latum, apertum desuper,* Papiæ. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scutra, une maniere de vaissel, scilicet equalis amplitudinis in ore & in fundo.* [Glossæ S. Benedicti cap. de æneis: Scutra, χυτρίον. Guibertus lib. 1. de Vita sua c. 10. *Nescio quæ argentea, scyphos videlicet, & Scutras pretii plurimi eis misit.* Lib. 3. c. 4. *Magnus ille census monetæ Angliæ, hanaporum, & Scutrarum, qui male coaluerat, brevi dilapidatus est.* Utitur Plautus in Persa. [Vide Lexic. Martinii.]

¶ SCUTTER, vox Belgica, Satelles, Gall. *Archer.* Charta an. 1298. apud Miræum tom. 2. p. 876. col. 1. *Ad jurisdictionem & dominium dictorum Religiosorum de jure pertinet potestas... instituendi & destituendi famulos, qui vulgariter Scutter nuncupantur.*

SCUTULA, *Mensæ ex auro compositum,* Papiæ. 1. Machab. c. 4. v. 57. *Et ornaverunt faciem templi coronis aureis & Scutulis.* Gr. ἀσπιδίσκοις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scutula, fermail, rons.* Cassian. collat. 1. cap. 5. *In parvissimam quadam Scutula, quæ depicta in se continet præmia, jacula vel sagittas intorquere contendunt.*]

Scutulata, eidem Papiæ, *genera vestimentorum, dicta quod orbiculos quosdam habent in similitudinem Scutulorum.* Ezechiel. 27. *Et purpuram, & Scutulata, & byssum, & sericum, &c.*

☞ *Scutellata vestes,* eædem sunt quæ alibi *virgatæ* appellantur, quæ scilicet virgis seu viis transversim decussatimque sunt distinctæ. Ejusmodi vestes mimis permittuntur in Cod. Theod. leg. 11. tit 7. de Scænicis: *Uti sane hisdem* (mimis) *Scutlatis, & variis coloribus sericis,... non vetamus.* Lag. *Scutulatis.* Harum præterea meminit Juvenalis Sat. 2.

Cerulea indutus Scutulata, aut galbana rasa.

Scutulatas Gallos invenisse auctor est Plinius lib. 11. c. 24 *Scutulis dividere instituit Gallia.* Vide Lexic. Pitisci in v. *Vestis* & infra *Virgatus.*

SCUTUM, pro Scutato milite, armigero. Domnizo lib. 2. de Vita Mathild. c. 6.

Exiit ex Lucis cum quingentis fere Scutis.

Scutum & Lancea, Arma præcipua Longobardorum & Francorum, in Lege Longob. lib. 1. tit. 37. §. 2. l. 2. tit 46. §. 2. in Charta Alaman. Goldasti 15 &c. [*Scutum cum lancea*, æstimatur duobus solidis, in Lege Ripuar. tit. 36. §. 11.] Vide Gregorium Turon. lib. 3. Hist. c. 15. & supra in voce *Lancea.*

☞ *Scuta* erant ex ligno, & ex pluribus minutisque tabellis juncta, ut docent Varro de Ling Lat. l. 5. cap. 24. *Scutum minute confectum tabellis.* Et Ammian. lib. 21. c. 2. *Cum apud Parisios adhuc Cæsar Julianus quatiens Scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, quibus orbis erat compaginatus, in vanum excussis ansa remanserat sola.* Hæc corio crudo tegebantur ex eodem Ammiano lib. 24. c. 2. unde *Scuta* sunt appellata, à Græc. σκῦτος, corium, pellis, seu quod ex pellibus primum fierent. Apud Gallos sæpius ex ligno tantum, interdum ex ligno & ferro constabant scuta. Le Roman d'Athis MS.

Des escus percent fust & nis,
Sur les hauberts tourne les fais.

Infra:

Qu'ils trespercierent des escus
Tout entierement for & fust.

Scutum. Leges Frisionum tit. 22. §. 71. *Si de vulnere os exierit tantæ magnitudinis, ut jactum in Scutum trans publicam viam sonitus ejus audiri possit, 4 sol. componat.* Addit. ad easdem Leges tit. 3. § 24. *Si ossa de vulnere exierint, tantæ magnitudinis ut in Scutum jactum, 12. pedum spatio, distante homine possit audiri, &c.* Lex Ripuar. tit. 70. §. 1. & 2. *Et os exinde exierit, quod super viam 12. pedum in Scuto jactum sonoverit, &c.* Leges Rotharis Regis Longobard. tit. 18. §. 8. *Sic ita uno osse talis inveniatur, quod ad pedes 12 super viam sanum in Scuto facere possit.* Jus Frisicum vernaculum ex versione Sicamæ: *Tria ossa in cranio vulnerato exeuntia componi debent. Primi ossis exitus sunt 32. grossi. Secundi exitus 16. grossi. Tertii exitus 8. grossi. Tunc jurabit uno juramento, quod in Scuto tinnire audire potuit, cum genu impositum in Scutum, æreum scilicet, caderet, alioquin componere non tenemur.* ἦχος τοῦ σκουταρίου, apud Leonem in Tacticis c. 7. §. 31. Vide *Esculeum*, & Stephanium ad Saxonis Grammatici Histor. p. 186.

Scutum, Tabellam in formam scuti confecta, orbicularem nempe, quomodo ejusmodi scuta imagines habentia describit Paulus Silentiarius in ἐκφράσει ædis Sophianæ part. 2. v. 298.

. . . . ἐσσὶ γε μιν ὁμοαλίγκια
Ἀσπίδι μυριόεντι, τὰ τε κλονέοντο χεροῖν
Στάχυϊν ἀγγέλλουσα.

Anastasius in Leone III. PP. p. 140 *Hic vero pro amore & cautela orthodoxæ fidei fecit, ubi supra Scuta argentea duo, scripta utraque Symbolo, unum quidem literis Græcis, & alium Latinis, sedentia dextra lævaque super ingressum corporis pensantibus libras 94.* Infra: *Fecit & supra in ingressu corporis Scutum ex auro purissimo, in quo orthodoxæ fidei Symbolum scribi fecit, quod pens. libr. 30.* Scribit Photius, & ex eo alii apud Allatium de consensu utriusque Eccl. lib. 2. c. 6 n. 6. Leonem PP. scuta argentea, in quibus descriptum erat symbolum fidei, ex Gazophylacio sustulisset: Ἀσπίδας δύο ἀργυρᾶς καὶ γράμματα ἐμφαίνειν ἐχούσας τὸν τῆς πίστεως ἔκθεσιν. Vide Salmasium ad Tertullianum de Pallio p. 249. & Nicolaum Alemannum de Lateranensibus parietinis p. 68. & infra in voce *Surtaria.*

Scutum, inter ministaria sacra reponitur ab Adamo Bremensi cap. 161. *Tres calices aureos, in quibus erant libræ auri 10. unum vas chrismale argenteum, Scutum argenteum deauratum, psalterium aureis scriptum literis, &c.*

Scutum, Vas, quod lychnis in Ecclesiis pendentibus substernitur apud Durandum l. 1. Ration. c. 3. n. 30

Scutum, Moneta Regum Francorum ita appellata, quod

quod in ea descripta essent Franciæ insignia in scuto. Knighton an. 1351. *Et fecit redemptionem pro se & suis de 3 mille Scutis auri.* Vide *Moneta*, & *Scutatum*.

¶ SCUTUM CENSUALE, Quod pro annuo censu exsolvitur. Charta an. 1406. in Comitatu Marchiæ: *Ad assensum unius Scuti censualis ad valorem xx. solidorum & seu denariorum.*

SCUTUM BELLICUM, Feudum, dignitas feudalis. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 59. § 1. *Cum electus fuerit Episcopus, Abbas, Abbatissa, qui Scuto fruuntur bellico, tales prime tenentur à Rege feudum recipere & postea ab Ecclesia curam spiritualem.* Art. 65. § 3. *Si quis à sibi ingeratione æqualis infeudatur, non suum originale, aut cruilia jura; sed tantummodo feudi dignitatem, id est Scutum bellicum, minoravit.* Dicuntur autem *uti Scuto bellico*, vel *frui*, qui feudum possident, vel qui *nati sunt ad Scutum feudale, ita quod jus feudi facere valeant*, ut est in Jure feodali Saxon. c. 26. § 1: ut contra mulier, & clericus, qui servitii feudalis incapaces habentur, *Scuto bellico carere*, c. 40. § 6. Adde c. 1. 3. 16. 17. 41. 44. *Feudum scuti cum scuto cessare* dicitur in eodem Jure feudali Saxon. c. 41. § 1. Vide *Scutagium*.

SCUTUM DE CERA PLENUM. Charta an. 1149. apud Sanjulianum in Matiscone pag. 251. *Negabat quoque hominium Episcopi, & ensamentum, pro quibus hominium debebat Episcopo: & plenum Scutum de cera singulis annis in festo S. Vincentii, &c.* Vide supra *Ceragium*.

SCUTA BELLORUM, inter obventiones curionum; ea forte, quæ finito bello à militibus in Ecclesiis appendebantur, vel potius à campionibus, qui duello decertaverant. Charta an. 1078. in Tabul. Vindocinensi fol. 124: *Ego Raynaldus Castri Credonensis dominus, & mecum pariter uxor mea nomine Enogueaa, cognomine Domicella, Scuta bellorum, & denarios, qui mittentur in castello meo à juvenibus ad reliquias Sanctorum cedimus & concessimus S. Trinitati & Vindocinensi Monasterio in manu Oderici Abbatis, ut sub jure & potestate Ecclesiæ Patrocinantis S. Clementis semper maneant, & Monachi Vindocinenses in ipsa Ecclesia Domino Deo servientes ea habeant in omne tempus futurum. Ipsum vero Abbatem rogamus, ut medietatem Scutorum de bellis & denarior. de Sacramentis pro amore nostro concedat Goffrido Capellano nostro, & teneret ab ipso Abbate, & à Monachis suis solum dum ipse viveret.*

CUM SCUTO *& fuste contendere*, Campionum fuit, uti in voce *Campiones* monuimus col. 106.

SCUTUM ANCEPS. Capitula Caroli M. l. 3. c. 89. *Armati veniant, id est, qui potest habere cum lorica & Scuto ancipite, atque fuste.* Ubi *Scutum anceps* trigonum interpretor, uti Gallorum veterum, & Francorum fuit, quemadmodum diximus in Notis ad Alexiadem.

¶ SCUTUM ARMORUM, Gentilitium, Gall. *Escusson*. Charta an. 14. Henrici VI. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angl. *Noverint universi per præsentes me Johannam nuper uxorem Will. Lee de Knightley dominam & rectam hæredem de Knightley dedisse ... Ricardo Peshale ... Scutum armorum meorum habendum & tenendum ac portandum & utendum ubicunque voluerit sibi & hæredibus suis imperpetuum; ita quod nec ego nec aliquis alius nomine meo aliquod jus vel clameum seu calumpniam in prædicto Scuto habere poterimus, sed per præsentes sumus exclusi imperpetuum.*

SCUTUM, pro Duello, seu duelli judicio, maxime Campionum. Lex Longobard. lib. 1. tit. 9. § 23. *Et dum per pugnam ipsam causam, sicut antiqua fuerat consuetudo, quærere disponebant, gravis causa nobis esse comparuit, ut sub uno Scuto, per unam pugnam, omnem suam substantiam homo amittat.* Adde lib. 2. tit. 55. § 1. 2. 3. & Edictum Rotharis tit. 59.

¶ SCUTUM FIDEI, Charta, qua facti alicujus fides asseritur. Vetus Notitia inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. pag. 50. col. 2. *Præfatus Prior dedit illi centum solidos & fidei Scutum; videlicet ut illud fidei Scutum foret hujus largitionis signum. Et ad confirmationem hujus scripturæ & memoriale sempiternum hujus rei testes sunt, &c.*

SCUTA GENIBUS ILLIDERE, vel *hastis ferire*. Ammianus lib. 15. *Militares omnes horrendo fragore Scuta genibus illidentes, quod est prosperitatis indicium plenum: nam contra cum hastis clypei feriuntur, iræ documentum est & doloris.*

SCUTUM LIBERTATIS. Leges Forestarum Canuti Regis c. 15. *Si vero occiderit* (feram regalem) *amittat liber Scutum libertatis; si sit illiberalis, careat libertate; si servus, vita.*

SCUTUM POTESTATIS. Lex Longob. lib. 3. tit. 15. *Omnes Waregangi, qui de exteris finibus .. se sub Scuto nostræ potestatis subjecerint, &c.*

¶ SCUTUM DE QUARTERIIS, vulgo *Escu de quartier*, Figuris distinctum, Gall. *Blasonné*, apud Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 148. *Nec quamquam movent quod ego Hasculfus alterius figuræ sigillum habui antequam pater meus iret in Jerusalem, videlicet cum Scuto de quarteriis.* Chron. Bertrandi du Guesclin:

Là peussiez veoir maint Escu de quartier,
Et mainte lance grosse dont bien font li acier.

SCUTUM IN MALLO HABERE. Lex Salica tit. 46. § 1. *Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipso mallo Scutum habere debent, & tres homines causas tres demandare, &c.* Quod quidam referunt ad eum morem, de quo Otto Frisingensis lib. de Gestis Frider. Imp. c. 12. *Est autem consuetudinis Regnum Francorum, quæ & Theutonum, ut quotiescumque ad sumendum Imperii coronam militem ad transalpinandum coegerint, in prædicto campo mansionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto Scutum suspenditur.* Guntherus in Ligurino:

. . . ligno suspenditur alto
Erecto clypeus, tum præco regius omnes
Convocat, à dominis regalia jura tenentes.

☞ Eadem apertius docet Wendelinus: *Salici nostri proceres*, inquit, *ne tunc quidem cum pro tribunali sedent, seponere Scutum permittuntur*; quod à Tacito etiam observatum fuisse monet: deinde sic prosequitur: *Perdurat hic mos in aula Curingiana hodieque, ut proceres jus dicturi considant armati. Exstatque vetus pictura, jam ante annos 400. delineata, in qua insitus Comes Hannoniæ in aula sua residens, Scuto alte supra solium sedentis depicto, ipse medius conspicitur inter duodecim Pares; quibus singulis ad genua sua item stant Scuta cum insignibus, plane proverbis ac mente hujus legis.*

☞ Iis vero, qui ad mallum judicandi veniebant, arma, scutum scilicet & lanceam portare prohibitum erat. Capitul. Pippini ann. 793. § 9. *Ut nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma, id est Scutum & lanceam portet.* Adde Capitul. lib. 3. cap. 22. Id quippe de iis qui Judices sedebant ex jam observatis intelligi non potest.

SCUTUM PERDERE. Vide *Arma amittere* in *Arma* 3. col. 699.

SCUTUM SUUM PROJICERE. Lex Salica tit. 32. § 6. *Si quis alteri imputaverit, quod Scutum suum projecisset in hoste, vel fugiendo præ timore, &c.* Apud Germanos, *Scutum reliquisse præcipuum flagitium* fuisse, auctor est Tacitus. Nec apud Germanos tantum; sed & apud Romanos, ut habet Plautus in Trinummo, & alii. Ῥίψασπιδας Græci vocant. Ejusmodi scuti positionem *schotlagge*, seu *schiotlegge* appellare Danos observat Pontanus in Daniæ descriptione, voce confecta ex *schiolt*, scutum, clypeum, *schilt*, Teuton. & *legen*, sive *leggen*, depo-

po-

ponere. Vide Cluvarium lib. 1. Germ. Antiquit c. 51 extremo p 327.

SCUTUM PUNICEUM ad malum suspensum, pacis indicium fuit apud Danos. Saxo Grammaticus lib. 3. Hist. Dan. p. 37. *Mali cacumen puniceo Scuto complexus, indicium id pacis erat, saluti dedicione consuluit.*

¶ SCUTUM RUBEUM. Charta ann. 635. tom. 1. Rer. Mogunt. pag. 182. *Ego Bilehilt ... arcam unam ... à Sigeberto Archiepiscopo avunculo meo acquisivi cum cubeis Scutis duodecim, auro paratis, & totidem equis nigris.*

SCUTA & *lanceas pro reconciliatione persolvere.* Lex Familiæ Burchardi Wormaciensis Episcopi, de raptore: *Et quia igitur eam* (filiam) *secundum Canonica præcepta habere nequiverit, amicis illius duodecim Scuta, & totidem lanceas, & unam libram denarior. pro reconciliatione persolvat.*

SCUTUM, Tabulatio, quæ foribus & officiois rerum venalium prætenditur, cum ad excutiendos imbres, tum ad impediendum lumen, Angl. *Apentbouse.* Assisa mensurarum apud Rogerum Hovedenum: *Prohibitum est omnibus mercatoribus per totum regnum Angliæ, ne quis mercator prætendat seldæ suæ rubros pannos vel nigros, vel Scuta, vel aliqua alia, per quæ visus emptorum sæpe decipiantur ad bonum pannum eligendum.* Sed vide an per *scuta* intelligat *signa*; quæ officiois apponuntur, nostris *Enseignes.*

SCUTORUM REDDITUS. Idem forte quod *Scutagium* Charta Henrici II. Regis Angliæ in Regesto Normannico Cameræ Comput. Par. signato P. *Et Marescallus meus, quamdiu moror Rothomagi, habet unaquaque die pro ordinationis meæ Roth. de liberatione 6. panes, & 6. fercula coquinæ, & unum sextarium vini, & habet anno quoque Scutum in reditu scutorum meorum Roth. per manus Thesaurarii mei.* Idest, quantum scutagii quis, Militare feudum tenens, solvit pro uno scuto.

SCUTUM. Bracton. lib. 2. cap. 35. *Tenementorum autem aliud tenetur per servitium Militare, aliud per serjantiam, de quibus homagium faciendum erit domino capitali, propter servitium forinsecum, quod dicitur Regale, & quod pertinet ad Scutum & Militium, ad patriæ defensionem. Est etiam aliud genus tenementi, ejus scilicet quod tenetur in socagio libero. & ubi fit servitium in denariis capitalibus Dominis, & nihil inde omnino datur ad Scutum & servitium Regis.*

¶ SCUTUS, ut *Scutum*, Moneta Regum Francor. Literæ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1359. apud Rymer tom. 6. p. 153. *Reddenda inde nobis per annum mille Scutos aureos, vocatos Joannes.* Vide in *Moneta.*

SCYLDWITA, SCHELDWITE. Leges Henrici I. cap. 38. de Scheldwite: *Si Scyldwite extra burgum & curiam fiat, 30. denar. emendetur Regi & Thaynis.* Forte forisfactura scuti: nam Saxon. scyld est scutum, pita, mulcta. Vel universim mulcta cujusvis delicti: scylde enim est delictum, culpa, peccatum, reatus.

¶ SCYLLINGUS. Vide *Scullingus* & *Skillingus.*

SCYNDICUS, ut *Syndicus.* Vide ibi.

¶ SCYPFILLED. Vide *Navipletio.*

SCYPHATI, Nummi aurei, ita opinor dicti, quod ex specie illorum essent, quos *kaukia* vocat Justinianus, a *cauco*, quæ vox idem sonat quod *scyphus*, quod scilicet cavi essent, & *cauci*, vel *scyphi* formam præferrent. Chronicon Casin. lib. 3. c. 56. (al. 58.) *Donavit et Dun ... gemmas atque margaritas complures pro Scyphatis septingentis.* Occurrit ibi pluries, ubi in editione Angeli a Nuce *Schifatus* perpetuo scribitur. Bulla Anacleti Antipapæ apud Baron. an. 1130. *Tu autem censum & hæredes tui, videlicet 600. Schifatos, quos annis singulis Romanæ Ecclesiæ solvere debes.* Ita in Bulla Innocentii II. apud eumdem an. 1139. *Scifati de Apulia & Calabria*, in Charta Willelmi Regis Siciliæ apud eumdem an. 1156. [Chron. Cavense apud Murator. tom. 7. col. 923. *Anno 1106. Indict. 14. Petrus abbas S. Trinitatis Cavensis omes casalem in Apulia ... mil. &c. Schifat.* Histor. Belli sacri apud Mabill. tom. 1. Musei Ital. pag. 206. *Duci Gottifredo Sciphatorum quadraginta milia largitus est.* Vide *Nummus.*]

SYPHATI, in Charta exarata Constantino & Basilio fratribus imperatoribus, apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ p 1362.

SQUIFATI, apud Baronium tom. 11. alicubi occurrit, & in Bulla Nicolai IV. PP. an 3. de Censibus Ecclesiæ Romanæ in Regno, Campania, & Maritima, ubi promiscue *Scifati* & *Squifati* dicuntur: unde emendanda Charta Innocentii IV. PP. ann. 1245. qua Fridericum III. Imper. excommunicat, apud Matth. Paris: *Possit etiam merito reprehendi, quod mille Squinatorum annuam pensionem, in qua pro eodem regno ipsi Romanæ Ecclesiæ tenetur, per novem annos & amplius prætermisit.* Legendum enim *Squifatos.*

SCYPHI in candelabris *Acetabula* sunt. Exod. cap. 25. v. 31 *Facies candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, calamos, Scyphos, ac sphærulas.* Adde v. 33. 34. cap. 37. v. 17. 19. 20. ubi in Græca editione dicuntur *kratêres.*

SCYPHUS inter vasa sacra vulgo recensetur, in quem vinum, quod ad Missæ sacrificium offerebatur, ex majori calice refundebatur. Ordo Romanus: *Pontifice oblationes populorum suscipiente, Archidiaconus suscipit post eum amulas, & refundit in calicem majorem. quem sequitur cum Scypho super planetam Acolythus, in quem calix impletus refunditur.* Alibi: *Post quem Diaconus sequens amulas suscipit, & in Scyphum manu sua post Archidiaconum refundit.* Rabanus lib 1. de Instit. Cleric. c. 8. de Subdiaconis: *Hi cum ordinantur, non suscipiunt manus impositionem, sicut Sacerdotes & Levitæ; sed patenam tantum & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono Scyphum aquæ cum aquæmanili, & manutergium.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Erat huic ornamentu adjunctus Scyphus coraeus, quo deferebatur vinum ad celebrandum sacrificium.* Baldricus Noviom. lib. 1 Chron. Camerac. cap. 64. *Scyphumque argenteum, quem diebus festis Subdiaconi in manibus ferunt, calices quoque cum aliis ornamentis Ecclesiæ fecit.* Anastasius in S. Silvestro: *Donavit autem Scyphos argenteos 2. qui pensaverunt singuli libras denas.* Infra: *Patenas argenteas 13. pen. auri singulas libras 30 Scyphos aureos 7 qui pens. singuli lib. 10. &c.* Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Sit in aliqua Ecclesia saltem unus calix argenteus vel stanneus prætinfirmis, ut postquam Eucharistiam assumpserint, lotturam digitorum suorum Sacerdos sibi præbeat in eodem.*

☞ *Scyphos* interdum adhibuerunt ad reponendas Sanctorum Reliquias, ut colligitur ex Gestis Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom 3. Analect. pag. 335. *De parva capsula in Scyphum argenteum cupas preciosi martyris Vincentii decenter extraxit, & locavit. Arnandus sane illum cum operculo ad hoc opus Cenomannensi ecclesiæ ... reliquerat.*

Scyphum utraque manu tenendi morem cum bibebatur, qui Monachis proprius fuisse dicitur, observat Liber Faceti:

Si Scyphum capias, utraque manu capiatur,
Et per utrumque latus, non per ripam teneatur.

SCYPHICATIO. Herimannus de Restaur. S. Martini Tornacensis. c. 92. *Feragia vero cambarum, vel quod Scyphicationes apothecarum alii vocant, redditus vasarum vini inter utrasque æquis partibus divisit.*

SCYPHO. Anastasius Biblioth in Leone III. p. 126. *Item calicem majorem fundatum cum Scyphone pens. libr.*

57. Sed legendum videtur *siphone*, id est fistula, qua sanguis dominicus hauriebatur: nisi fuerit major scyphus, in quem vinum ad Missæ sacrificium oblatum ex majori calice refundebatur. Vide *Scyphi*.

SCYRA, SCHIRA, SHIRA, Provincia, Comitatus: à voce Saxon. scyre, partitio, divisio, & scyran, partiri. Alvredus quippe Rex, cum Guthruno Daco fœdere inito, Angliam primus in Satrapias sive Comitatus, Centurias, & Decanias partitus est. Satrapias *Scyras*, Centurias *Hundreda*, & Decanias *Tritnentale* vocavit. Leges Edwardi Confessoris c. 13. *Divisiones Scyrarum Regis proprie cum judicio 4. cheminorum regalium sunt*. Cap. 14. *Quod autem in Trigingε definiri non poterat ferebatur in Scyram*. Robert. de Monte an. 1083. *Justitiarios suos per unamquamque Scyram, id est, in provinciam Angliæ inquirere fecit, &c.* Bromptonus p. 956. *Qua lege olim octo Schira, id est, provinciæ judicabantur*. Idem p. 979. *Justitiarios suos per unam quamque Schiram, id est Comitatum Angliæ mittens, &c.* Thomas Walsinghamus p. 329. *Ut ipsi nullum militum de pago vel Schira permitterent eligi, nisi quem Rex & ejus consilium elegisset*. Adde Radulphum de Diceto an. 1087. Matth. Westmonaster. an. 794 & Fletam lib. 2. c. 61. §. 23. Atqua hanc vocem *Schire*, fere semper addunt Angli ipsorum Comitatuum propriis appellationibus, ut *Glocestreschire*, *Staffordeschire*, *Oxneferdschire*, *Lancastreschire*, *Yorkschire*, quem Eboraci sciriam vocat Dunelmensis an. 1138. & sic de cæteris. Vide Edwardum Cokum ad Littletonem sect. 148.

SCYRA præterea præstationem sonat, seu mulctam, quæ indicebatur iis, qui ad *Scyram*, seu Comitatum vel placitum non veniebant: quo tenentes omnes convenire tenebantur. Monasticum Anglicanum tom. 2. p. 993. *Probibeo ne summoneatis Monachos de sancto Remigio de Remis, ut eant ad hundreda, nec ad Scyras; sed Præpositos suos, vel unum ex hominibus suis mittant*. Charta Willelmi Nothi tom. 1. Monastici Angl. p. 52 *Perpetuam libertatem .. hoc est, ut sit libera & quieta de Schiris & hundredis, & placitis, & querelis, & omnibus geldis, & consuetudinibus*. Ibidem p. 310. *Et sit quieta de omnibus geldis & danegildis, scutagiis, hidagiis, carruagiis, Schirris, exercitibus, &c.* Adde tom. 2. p. 558.

¶ SYRE, Eodem intellectu. Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Syre, etre quite de sente ou Conte*. Charta Henrici II. Reg. Angl. ex eodem Tabul. *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas & quietas de Syre, & hundret, & placitis & querelis*.

SCYREMOTUS, Placitum seu Conventus publicus *Scyræ*, qui alias *Comitatus* dicitur. Leges Kanuti Regis c. 38 *Et habeatur in anno ter burgimotus & Scyremotus, nisi sapius sit necesse*. Cap. 39. *Eat quarta vice ad Conventum totius Comitatus, quod Anglice dicitur Scyremot*. Leges Edwardi Conf. c. 35. *Debet autem Scyremote bis, hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & 7. diebus antea summoneri, &c.* Eadem habent Leges Henrici I. c. 7. nisi quod *Seyresmote* scribitur. *Judicium scira*, in iisdem Legibus Edw. c. 87. *Et si justitia habet eum suspectum, purgabit se judicio hundredi vel Scyra*. Liber Ramesiensis ch. 178. *Will. Rex Angliæ W. de Cabanaiis, Sal. Præcipio tibi, ut facias convenire Scyram de Hamtonia, & judicia ejus cognosce, si terra de Isham reddit firmam Monachis S. Benedicti, &c.* Ch. 182. *Will. Rex Angl. R. patri Ilgeri Sal. Mando tibi & præcipio, quod facias convenire Schiras, & per eas recognosce, si terra de Estion, &c.*

¶ SCYTALOSAGITTIPELLIFER, his vocibus Herculem designat Tertull. de Pallio c. 4. quod clavum, Gr. σκυτάλην, sagittas & pellem gestaret: *Adoratur à vobis, qui erubescendus est, Scytalosagittipellifer, qui tantam epitheti sui fortem cum muliebri cultu compensavit*.

Tom. VI.

Vide ibi, si placet, Rhenanum.

SDAMATON *cominatus*, inquit Papias, *Tumorem mollem carnis inflata sine dolore, sicut frequenter mortuos videmus*. Ita MI. editus habet *Sdamatum*.

¶ SDUGARIUM, Meatus, aquæductus, canalis per quam fluunt aquę, Gall. *Conduit*. Statuta Mutin rubr. 22. fol. 2. v. *Sdugaria districtus Mutinæ & fossata Potestas fodi & deradi facere teneatur*. Ibid. fol. 50. v. *Quod Sdugarium sive appellatur fossa Micholeta*. Rursum fol. 73. *Si Sdugarium vel dacktorium non esset bene cavatum, &c.*

¶ SE, pro *Eum*, vel *eos*: *Sas* pro *ejus*, vel *illorum*: *Saas*, *saa*, *suum*, pro *ejus*, vel *illarum*, passim occurrunt in Chartis, interdum & in Scriptoribus medii ævi; quod monuisse sufficiat.

¶ SE, pro *Si*, in antiquioribus instrumentis; quod ex vitiosa pronuntiatione, vel scriptione ortum existimo.

¶ SEACIUM. Vide infra *Seatium*.

¶ SEAF, Spicarum manipulus, Angl. *Scheaf*, Gall. *Gerbe*. Matthæus Westmonaster. p. 166. *Posito ad capus ejus frumenti manipulo, quem patria lingua Seaf dicimus, Gallice vero garbam*.

SEANT, pro *Sint*, in Capitul. ad Legem Sal. §. 10. 12.

SEAPSCIP, *Navis castitier*, in Pacto Ethelredi Regis cum Analano c. 2.

¶ SEASYRE, ut supra *Saisire*, Gall. *Saisir*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 359. *Ita scilicet, quod bene licebit dicta Priori & successoribus suis, & monachis de Lancastria prædictum tenementum cum pertinentiis, sicut prædictum est, in manus suas Seasyre, & proficuum eorum recipere, &c.*

SEATIUM, Sigala, *Seigle*. [Statuta Astanf. Collat. 7. c. 17 fol. 15. v. *Et illi qui fecerint panem album non possint facere panem de uno Seacio*.] Statuta Ordinis S. Gilberti de Sempringham p. 786 *Ne in Cœnobiis nostris fiat panis candidus, .. ubi frumentum defuerit, cum Seatii liceat fieri*. [Vide *Seatum*.]

¶ SEAUPWERPE, vel SEAWERPE, Jactura maris, à Sax. læ, mare & upperpen, ejicere. Charta Willelmi senioris Abbatiæ Ramesi. apud Spelman. *Concedo ... mundbrich, feardwite, bladwith, ... Seaupwerpe, sake, &c.* Vide *Swerp*.

¶ SEBASMIUS *Sebastus*, *sebastus*, *venerationε dignus*, *augustus*, *dignitatis nomen*. Papias.

SEBASTUS, Dignitas in Aula Constantinopolitana notissima, σεβαστός. Autor expeditionis Asiaticæ Friderici I. Imp. *Et alios quatuor Græcorum principes, ratione dignitatis, Græco vocabulo Sebaston, cum eis denuntiat advenire*. Inde formatæ aliç dignitates, Πρωτοσέβαστος; sed & Πανυπερσέβαστος [illegible], quod monstrum vocis reperire est apud Lambecium lib. 5. de Bibl. Cæsar. p. 133. Vide Gloss. Meursii, & med. Græcit.

¶ Eodem nomine donantur Duces Amalphitani in Chron. Amalphit. ad an. 1096 ubi memoratur *Morinus Peasabustus, Sebastus & Dux Amalphitanus*. Unde contractam forsitan & corruptam vocem *Vasti* qua non semel appellantur iidem Duces observat Brancmannus Dissert. de Republ. Amalph. p. 19. post Capacium Hist. Neapolit. lib. 2. c. 13. Vide *Vasti*.

¶ SEBELINUS. Vide supra *Sabelum*.

¶ SEBENTOC, apud priscos Francos 70. sonat, ex Wendelino. Vide in *Chunna*.

¶ SEBES, SEBRUM. Vide *Sabes*.

SEBRA, *Vetusta*, in Gloss. Isid.

¶ SECA, vox Italica, Serra, Gall *Scie*, Tauton. *Sarga*. Vide in hac voca. Vita S. Petri Parentii tom. 5. Maii p. 96. *Nec possent vicini & parentes ejus à pede altero ferrum eruere, & deliberarent balneam Regis pro Seca mittere, &c.* Hinc

¶ SECCA, Locus seu officina ubi *secca*, id est serra ad desecandum utuntur: unde *Secestar*, *Segatar* &

Segatus, sector, vel ejusmodi officium dominus: Statuta Cadubrii c. 23. fol. 37. *Mercatores de Cadubrio libere ... valeant conducere ... suas talleas ad quem locum Seccarum vellent ... Nullus homo, sive persona, qui vel quae tenent Seccas ad seccandum, non debeat, nec valeat capere ... aliquas talleas, &c.* Correct. eorumdem Statut. cap. 38. *Quod nullus Segatus in Cadubrio capiat talleas ultra ratam. Ne inter Seccatores tallearum discordia oriatur, statuimus quod quicumque Seccator, seu habens & possidens Seccas ... non possit capere talleas, &c.* Cap. 41. *Ita quod mercator intelligere possit numerum tallearum, quae apud Seccam dicti Segati sunt.* Reformat. eorumdem Statut. fol. 51. *Debeat duas partes ad minus ipsarum tayolarum dimittere ad Seccandum in Serris & super postis Seccarum districtus Cadubrii.* Rursum c. 101. *Nullus Segatus audeat ... talleas novas seccare.* V. Segorium, & Seitorium.

SECALE. Vide Sigalum.

¶ SECANA, Recentioribus pro Sequana, *la Seine*. Occurrit in Chron. Trivetti to. 8. Spicil. Acher. p. 470. & alibi.

1. SECARE, Castrare: Gr. τέμνειν. Leges Wisigoth. l. 8. tit. 4. § 4. *Qui ... vel bovem, vel quae non Secantur, castraverit, &c.*

2. SECARE, proprie de messe aut prato dicitur. Eaedem Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 3. § 12. *Qui in pratum eo tempore, quo defenditur, pecora miserit, ut postmodum ad Secandum non possit herba succrescere, &c.* Lex Salica tit. 29. § 20. *Si quis pratum alienum Secaverit, &c.* Vide *Afecare* in *Amadere*. [Hinc nostrum *Soyer*, pro *Scier*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Secare, trancher, soyer.* Vetus Poeta MS. ex Biblioth. Coislin. nunc Sangerm.

Voit là ces champs ou la gent Soient,
Et lors jarbes cueillent & loient.]

¶ SECCARE, Eadem notione. Statuta Mutin. rubr. 80. v. 115 v. *Statutum est quod viae currentes per prata possint & debeant claudi à festo Paschatis Resurrectionis quousque dicta prata Seccata fuerint.*

¶ SEGARE, Eodem intellectu, vox Italica. Castellus in Chronico Bergomensi ad annum 1401. apud Murator. tom. 16. col. 910 *Homines partis Gibellinae ... irruerunt in illos qui Segabant dicta frumenta.* Statuta Mutin. rubr. 236. fol. 44. v. *Ordinamus quod nemo audeat Segare vel segari facere in pratis de curtili, &c.* Occurrit praeterea in Chron. Parm. apud eumdem Murator. tom. 9. col. 849. in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 82. & in Leg. Bajwar. Cod. Reg. tit. 1. c. 14. § 2. tit. 5. c. 2. § 2.

¶ SEGARE, pro Jugulare, gladio collum secare, in laudato Chron. Parm. col. 869. *Dominus Odominus Oddowrandus, qui erat ultra sexaginta annorum, dictae de parte imperii Segaverunt ei gulam.*

SECATORES, Messium sectores, Gall. *Scieurs*. Tabularium Fiscanense f. 60. *Collectores messium nostrarum, qui vulgo Secatores dicuntur.* [Tabul. S. Petri Vosiansis fol. 53. *In istis duobus mansis census 1. modium segl, duos Secatores debent.* Ibidem: *In Majo unum Secatorem.* Nostris olim *Silleur*. Vide in Selio.]

¶ SECATURA, SEGATURA, Ipsa messium sectura, seu Servitium, quo vassalli vel tenentes debent *secare* messes aut prata dominorum suorum. Sententia arbitralis an. 1202. inter Abbatem & Consules Gimont. *Super partimentis bladorum omnium specierum & super batturis & Secaturis eorumdem bladorum.* Ibidem: *Dent agrarium, scilicet novenam partem garbarum deducta undecima parte seu garba pro Segaturis ... Sexta pars detur laboratori sive domino bladorum pro Segaturis & batturis dicti bladi.*

¶ SECCATURA, Res ipsa secta, de messe, aut prato dici potest. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 94. *Nullus qui laborat terram ad affictum ... postquam licentiatus fuerit ... audeat accipere vel exportare Seccaturas, nec letamen, &c.*

SECTURA PRATI, Idem quod *Falcata prati*, de qua voce supra Chronicon Besuense p. 559. *Unum mansum, ad quem appendunt novem jugera de terra aratoria, & unam Secturam prati.* Occurrit ibi praeterea semel ac iterum. [Charta Guillelmi Episc. Cabilon an. 1301. inter Instr. tom. 4. Galliae Christ. novae edit. col. 255. *Et volumus quod in augmentatione praebendarum dicti canonici habeant quatuor Secturas prati, quae partiuntur cum dictis canonicis.* Vide Secheirata.]

¶ SECCA. Vide in Seca.

¶ SECCATURA. Vide in Secatu 2.

¶ SECCHERIA. Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1396. apud Rymer tom. 7. p. 833. *Cum per certum tractatum, factum & concordatum inter nos & Johannem Ducem Britanniae, pro & causa castri de Brest, quod idem Dux nobis dedit & deliberavit una cum brevibus Britanniae, Seccheriis & omnibus aliis dominiis & proficuis ad idem castrum spectantibus, &c.* Ubi leg. omnino videtur *Senheriis* vel *Senheriis*. Vide in hac voce.

¶ SEUHARIÆ, perinde emendanda vox in Charta ejusdem Reg. an. 1382 ibidem p. 360. *Una cum brevibus Britanniae, Seuheriis, & omnibus aliis dominiis & proficuis, &c.*

¶ SECCHIARIA, f. ab Italico *Secchio*. Rejectanea, purgamenta, dumeta. Statuta Ripae c. 154. f. 22. v. *De poena projicientis immunditias in viis. Idem intelligatur de Secchiariis quae non possint evacuari, nec teneri super vias publicas.*

¶ SECCUBA, pro *Succuba*, in Gloss. Isid. *Ancuba, Succuba.* Vide *Ancuba*.

¶ SECESPITA, Culter ad secandas victimas in sacrificiis, cujus formam accurate describit Festus. Passio Alberti pueri tom. 2. April. p. 836. *Demum Salomon & Moses ante alios, Secespitas sub pectus inter costas ex adverso adigunt, & linguae subjectas venas secant.* Secespitae delineationem habes apud Rosin. lib. 3. Antiquit. Vide praeterea Casaubon. in Octavian. Suetonii c. 5. & ad Tiber. c. 25.

SECESSUS, Latrina, *Cesso* Italis: Graec. ἀφεδρών, ἀποπατος, unde ἀφεδρεύειν, ἀποπατεῖν, ἀποσκυβαλίζειν. Papias: *Secessus, latrina, sterquilinium.* Glossae antiquae MSS. *Latrina, secessus publicus.*] Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secessus, lieux secrez.* [Gregorius Turon. lib. 2. Hist. c. 23. *Ingressus autem in Secessum suum, dum ventrem purgare niteretur, spiritum exhalavit.* Infra: *Reperit Dominum super sellulam (sellulam) Secessus defunctum.* Joannes Monachus lib. 1. Vitae S. Odonis Clun. *Assistit nos, & ecce quidam de pueris signo Secessum naturae petiit.* Usus antiqui Cistercienses cap. 69. *Ad Secessum naturae.* [Vide Secretum naturae]

¶ SECHES, Sepiae. Vide Sicca 1.

¶ SECHIL, & SEKIL, Marsupium, pera, apud Schilter. in Glossar. Teuton. ex Glossar. Mons. & Otfr.

¶ SECHORATA, Quantum unus sector per diem secare potest de prato, Provincialibus vulgo *Secheirada*. Regest. *Columbae* Camerae Compot. Aquens. fol. 282. *Pratum duarum Sechoratarum.* Pluries ibi occurrit. Vide *Sectura* in *Secare* 2. & *Secturata*.

¶ SECHURA, Eadem notione. Tabul. S. Victoris Massil. *Dodonus misit pro gadio unam Sechuram prati quae est sub ponte illari de mono.* Sed leg. forte *Secturam*.

¶ SECIA, & SECIUS, Serra, Gall. *Sie*, Ital. *Sega*. Vide in hac voce Statut. Astens. ubi de *intratis* pontacum: *Falces sive seciae solvant pro qualibet balla, & si plus vel minus, solvant pro rata quae sunt Secia 7. fol. 140.* Statuta Montis Regal. fol. 301. *Item pro qualibet Secia vel Secio, asfamata infra, pro intrata sol. den. sex.*

SECMARIUS, pro *Sagmarius*, in Charta Aldrici Episc.

Episc.Cenoman.in illius Vita pag.89. Vide *Sagma*.

SECORDIA, Discordia. Willel.Kecellus de Mirac.S. Joan. Beverlac. n 3. *Secordia libentius quam concordia cupiens exercita cædibus insistere*.

1. SECRETA Oratio, quæ post *Præfationem* in sacra Liturgia secrete & submissa voce à Sacerdote dicitur. [Εὐχὴ προσκομιδῆς, in Liturg.Chrysostomi.] Amalarius l.1.de Eccles.Offic.c.20. *Secreta ideo nominatur, quia secrete dicitur*. Idem in Eclogis de offic.Missæ editis à Baluzio: *Secreta dicitur, eo quod secretam orationem dat Episcopus super oblationem, ut Deus velit respicere super oblationem propositam, & deputare eam futuræ consecrationi*. Hildebertus Cenoman de Mysterio Missæ:

Hic ita præmissis, secreto Presbyter orat,
Secretas memorant, assimilansque preces.

Capitula Caroli M.lib.6.cap. 173. hocce lemmate, *ut Secreta non incipiatur, nisi post hymnum finitum Te igitur, non inchoent Sacerdotes, nisi post Angelicum hymnum finitum*. Vide Concilium Wormac.c.10. Durandum lib.4.Ration.cap.35. Durantum lib.2.de Ritibus Eccl.c. 29.n.4.5.6.&c.

☞ Ex his haud obscurum est *Secretum* dici Canonem, quod eum Sacerdos submissa voce, & quidem solus, recitaret. Idem firmare licet aliis argumentis, in quibus referendis ne longior sim, unum vel alterum seligam Herardus Turon.in Collect.c 16. *Et ut Secreta presbyteri non inchoent antequam Sanctus finiatur, sed cum populo Sanctus cantent*. Laudatus Amalarius in Eclogis: *Ab illo loco ubi Secretam dicit episcopus, usque ad Agnus Dei, totum illud vocat Augustinus orationes*. Vide *Le Brun* Dissert.15.de Reb.Liturg.art.1.

☞ Latiori etiam significatione acceptam interdum fuisse hanc vocem discimus ex Petro Cancellario Carnot.in Manuali M.de Mysteriis Eccl. *Quando Sacerdos incipit Secretum inclinato corpus ante altare dicit, In spiritu humilitatis, &c.* Ubi oblationis tempus indicatur, quo Sacerdos submissiori voce orare incipit.

☞ Hinc Canon *secunda Missa Secreta* nuncupari videtur à Petro Damiano in Vita S.Romualdi num.78. *Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secundæ Missæ Secreta perventum esset, in ecstasim raptus...siluit*.

SECRETELA, Eadem notione, apud Durandum lib.4. Ration.c.27.n.1.c.35.n.5.

¶ SECRETELLA, Oratio quæ etiamnum *Secreta* appellatur quam subsequitur Præfatio Statuta MS. Augerii Episc.Conseran. an.1280. *Deinde respiciens librum, manibus ut prius ante humeros elevatis dicit Secretellas, & in fine ultimæ Secretellæ dicens, Per omnia secula seculorum,... Sursum corda, &c.*

2. SECRETA REGIA, Ærarium. Annales Pisanorum Ughelliani p.861. *Fecit inquiri à Thesaurarii Dnæ papæ in Thesaurario, sive Secreta ipsius Domini, &c.* Constitutio Heliæ Archiepiscopi Nicosiensis an.1251. *Nec annunciat deferre de vario seu forestis duplicibus aliquid de Secreta nostra, vel aliunde, vel excusa aliquam recipere, &c.* Adde Concilium Nicosiense an.1340. cap.6. Ita porro dictum præsertim in Regno Cypri sub Leziniana familia, sacrum Principis ærarium. Exstant in Cartophylacio Regis Christian. Literæ Hugonis Regis Cypri an. 1330. quibus Mariæ Borboniæ nurui suæ, Guidonis filii uxori, in dotalitium assignat 5000. *florins de Florsace de bon or & de bon pois à recevoir de la Secrete Royale chascun an par les payes usées de la Secrete*. Qui vero ærario præerant, *Baillivi Secretæ*, vulgo in Chartis appellantur, qua dignitate functos legimus Jacobum *de Flory* Militem an.1315. Thomam *de Piquigny* an.1330. Philippum *Prevost* anno 1376. & Renerium *de Scolar*, an. 1384. [Vide *Secretum*.]

SECRETA dicebatur præterea, Curia seu consessus judicum de re æraria & fiscali. Assisiæ Hierosolym. MS. 2. part.c.27. *Et des detes qui sont convenues par devant la Segrete, & seron requises, si se conduiront par la garantie de celui qui estoit Bailli de la Secrete, & par les Escrivains, & les escrits de leurs livres*.

SECRETAGIUM, *Secrete*, in Regno Cypri, locus. Sanutus lib.3.part 13.c.11. *Fecit igitur dictus gubernator per insulam bannæ proclamari, & Segretagium invito Rege surripuit*.

1. SECRETALIS, *Secretorum conscius*, apud Andr. Monach.in Vita S.Ottonis Episc.Bamberg.l.1.c.3.6.

¶ 2. SECRETALIS, secretus, absconditus, Gall. *Caché, secret* Maceriæ insulæ Barbaræ tom.1.p.25.ubi de Lupo Archiep.Lugdun. *Plebe itaque, cœtus, clerusque universus... Lupum requirunt ad pastoris officia ordinandum, quem tota virtute renitentem, captum Secretalibusque ereptum sedibus, domus Dei dignum præordinavit dispensatorem*. Vide infra *Secretarium* 2.

SECRETANIA, Secretarium Ecclesiæ, seu quidquid ad illud spectat. Charta Falconis de Saligniaco anno 1036. *Quartam partem Ecclesiæ absque calumnia insuper dedi, & cum Secretania, & omnibus appendiciis*.

SECRETARIA, Secretarium Ecclesiæ, *sacristia*. Statuta Lanfranci pro Ordine S Benedicti: *Qui accipientes à secretario vestimenta extra Secretarium se induunt*. [Bernardus Monachus in Ordin. Cluniac. part.1 cap.3. *Debet etiam in hac Secretaria totam circuire, ne aliquis secretariorum audito signo non tum surrexerit. Similiter in nocturno secundo, circa mediam noctem, circuit altaria & angulos, sed non vadit in Secretariam*. Vide *Secretarius* 3.]

1. SECRETARIUM, *Locus, in quem Senatus collectus est*, ut habet Anastasii Biblioth. Collectanea, locus scilicet, in quo judices consistebant: *Judiciale secretum*. Ammiano lib 15. *secretarium Judicis*, in Actis S.Epulii a Augusti, & in Concilio Milevitano II. c. 16. *Aræ in secretariis & pro tribunali posite*, apud Lactantium de Mortibus persecut. c.15 [Acta S.Theodoriti Mart. apud Mabillon. tom 4. Analect. p.113. *Audiens vero Julianus hunc sacere collectum, volens placere Imperatori, sedens in Secretario, eum sibi jussit exhiberi*. Adde Acta Sanctor. Scillitanorum ibidem p.153. S.Ambros. serm.4. S. Augustin. contra Crescon. lib.3. cap 56. de serm. Dom. in monte cap.21. Symmach. lib. 10.Epist.36. &c.] Vide Notas nostras ad Alexiadem p. 262.269. [Panci rol.lib 1.Thesauri var.lect.c.77.& infra *Secretarium*.]

¶ 2. SECRETARIUM, Penetrale, locus secretus, remotior. Apuleius de Mundo: *Illi etiam ignes, qui terræ Secretariis continentur, &c.* Idem in Floridis: *Avibus hæc secretaria utique magis congruerint merulis, & lusciniis, & oloribus*.

3. SECRETARIUM, Ædicula seu camera vice exedræ templo seu ædi sacræ adjuncta, in qua sacra Ecclesiæ ministeria reconduntur, & in qua etiam Sacerdotes & Clerici, priusquam ad sacra procedant, vestes Ecclesiasticas induunt. Vetus Inscript.in Eccl Viennen. *Ex voto Flavius Lucanius vir Consularis cum suis fecit de proprio basilicam, Secretarium, atque porticum*. [Charta Reginaldi Episc.Biterr.an.933.inter instr.tom.6. Gall.Christ. novæ edit.col 127. *Et quantum ibidem ad pertinendum est, id est in ecclesia S. Petri in sacris Secretariis, cimiteriis, &c.*] Ordo Roman. *Cum vero Ecclesiam introierit Pontifex, non ascendit continuo ad altare; sed prius intrat in Secretarium sustentatus à Diaconibus, &c.* Beda lib.2. Histor.Eccl.c.1. *Sepultus vero est corpore in Ecclesia B. Petri Apostoli ante Secretarium*. Innocentius III PP.l.2. de Myster.c.5. *Cum autem statio talis solemniter celebratur, Romanus Pontifex cum sex præfatis ordinibus processionaliter ad altare progreditur*. Willelmus Malmesburien.

lib. 1. de Gestis Pontificum: *Missa cantata, sicut erat vestibus sacris indutus, Secretarium ingressus est.*

In *Secretariis* porro recondi solita ministeria sacra, seu vasa, vel vestes sacras, testatur Paulinus Epist. 12. ad Severum, *in Secretarium Ecclesiæ*:

Hic locus est, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Leo Ost. lib. 3. Chron. Casin. c. 26. (al. 28.) *Juxta cujus absidam, bicameratam demum ad thesaurum Ecclesiastici ministerii recondendum extruxit: quæ videlicet domus Secretarium appellatur, eique ejusdem nihilominus operis alteram, in qua Ministri altaris præparari debeant, copulavit.* [Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. part. 1. p. 157. *Custos denique sepulcri S. Martini, providebat qui ceram & vestimenta omnia quæ ad ipsam basilicam pertinebant, intrans cum candela accensa Secretarium, quo ista servabantur, &c.*] Vide Descriptionem nostram Ædis Sophianæ, ubi de Scevophylacio.

In Ecclesiarum *Secretariis* interdum considebant Episcopi & Sacerdotes de rebus Ecclesiasticis deliberaturi, & sic Concilia & Synodos agebant. Synodus Charthag. an. 525. *Carthagine in Secretario basilicæ S. Martyris Agilei, cum Bonifacius Episcopus Ecclesiæ Carthaginensis cum Coepiscopis suis diversarum provinciarum Africanarum consedisset, &c.* Synodus Arelatensis: *Cum Arelate in Secretario Ecclesiæ convenissemus, &c.* Concilium Aquisgranense II. factum dicitur *Aquisgrani palatii in Secretario basilicæ sanctæ Genitricis Dei Mariæ, quod dicitur Lateranis, anno Incarnat. D. J. C. 836.* Concilium Arelatense II. c. 15. *In Secretario Diacono inter Presbyteros sedere non liceat.* Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 19. *Recedente vero Rege ad metatum suum, nos collecti in unum sedebamus in Secretario basilicæ B. Petri.* Capitula Caroli Calvi tit. 26. *Hæc sunt nomina Episcoporum, qui anno Incarn. D. 860. Non. Jun. in Secretario basilicæ S. Castoris consideraverunt cum nobilibus Laicis firmitatem, quam gloriosi Reges nostri Hludovicus & Karolus atque Hlotarius inter se fecerunt, &c.* Guillelmus Biblioth. in Adriano II. PP. p. 227. de Legatis Basilii Imp. *Huic sanctissimo Papæ Hadriano cum Episcopis & proceribus in Secretario sanctæ Mariæ Majoris, juxta morem sanctæ Sedis Apostolicæ residenti, se satis humiliter præsentarunt.*

Concilia præterea & Synodos in *Secretariis* ædium sacrarum egisse Pontifices, testantur passim Concilia ipsa & Synodi. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. *Hispalensem Isidorum Metropolitanum Pontificem clarum doctorem Hispania celebrat, qui anno septimo suprafati Principis Sisebuti, contra Acephalorum hæresim magna auctoritate Hispalim in Secretario Sanctæ Hierusalem Concilium agitat, &c.* Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi c. 28. ubi de Concilio Romano: *Wilfridus Deo amabilis Episcopus sanctæ Evoricæ Ecclesiæ præ foribus nostri Secretarii moratur ad nostrum Secretarium juxta suam postulationem cum petitione, quam secum adferre dignatus est, admittatur.* Hinc ipsæ Conciliorum sessiones *Secretaria* fere semper appellantur. Synodus Romana sub Zacharia PP. *Quia hodie jam tardior hora est venturo Secretario pertractandum est.* Infra: *Præterito Secretario, &c.* Liberatus Diaconus c. 13. de Synodo Calchedonensi: *Et ita soluto primo Conventu, secundo Secretario interloquentibus judicibus, &c.* Infra: *Tertio Secretario, &c.* Vide eumdem Descript. ædis Sophianæ num. 85. & veterem Interpretem Concilii VI. Oecumenici act. 4. extr.

Secretaria proinde Ecclesiarum perampla fuisse non modo inde colligitur; sed & quod in ea interdum Sacerdotes diverterent, in iisque mansionem facerent. Sulpitius Severus lib. 3. de Vita S. Martini: *Prætereuntι ergo Martinus in Secretario Ecclesiæ habebat mansionem. Post discessum vero illius, cunctæ in Secretarium illius virgines irruerunt, adlabunt singula loca, ubi sederat vir beatus, aut steterat stramentum etiam, in quo quieverat, partiuntur.* Quod ita reddit Fortunatus l. 3. de Vita ejusdem Martini:

Mansio forte fuit Martino prætereunti
Ecclesiæ Domini qua Secretaria pollent.

Id porro etiam attingimus in eadem Ædis Sophianæ Descriptione n. 86. ut &, unde *Secretarium* dicta fuerit hæc exedra, num. 85. quibus adjungenda sunt, quæ habet Henricus Valesius ad Ammianum p. 87.

Jam vero *Secretaria* vocat loco supra laudato Paulinus binas conchas, quæ majori, in qua altare erat, adjungebantur, in quarum altera vestes & cimelia Ecclesiæ recondebantur; in altera Sacerdotes sacrorum librorum lectioni operam dabant. De utroque Secretario copiose pariter egimus in eadem Descriptione num. 67. 68. ad quas etiam referendus forte locus mox allatus Leonis Ostiensis, & Sulpitii Severi alter lib. 3. de Vita S. Martini, ubi duplex Secretarium statuit. *Secretariorum* Ecclesiæ passim mentio habetur in Concilio Calchedon. act. 1. p. 48. edit. 1618. Arausicano I. can. 27. Arelat. III. in Synodo Confluent. ann. 860 apud Possidium in Vita S. Augustini c. 24. Leonem IV. PP. de Cura pastorali, Anastasium in Sergio PP. pag. 62. Simeonem Dunelmensem l. 1. Histor. Eccl. Dunelm. cap. 5. Ricardum Hagustaldens. de Episcopis Hagustald. lib. 1. c. 15. lib. 2. cap. 4. in Vita Alcuini num. 22. &c. [Vide *Salutatorium*.]

SECRETARIUM EPISCOPII, seu τοῦ ἐπισκοπείου, Domus Episcopi, in Concilio Calchedon. act. 1. pag. 63. edit. 1618.

SECRETARIUM MONASTERII in Fragmento Historiæ Comitum Capuæ apud Camillum Peregrinum in Hist. Longob. l. 1. p. 125.

¶ 4. SECRETARIUM, Theca reliquiarum seu feretrum, in quo reliquiæ sacræ reconduntur. Vide in *Serrium*. Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 370. *Et ne cuiquam eorum dubium existeret S. Adalardum esse relatum; reliquias ejusdem de Secretario, ubi ante repositæ fuerant, præsentari fecerunt. Quas quidem in conspectu populi adstantis extulerunt, ipsasque, ut credi decet, antiquo odore lucidiores, visuque pro sui raritate delectabiles, conspectibus omnium adstantium cernendas præbuerunt. Postquam autem præsentia Sancti remota est ab illis omnis nubes dubitationis, cum honorifice reposuerunt in eodem scrinio, quod paullo ante relatum fuerat cum gaudio.*

1. SECRETARIUS, Qui Ecclesiæ secretum curat, Sacrista. [Guidonis Discipl. Farf. l. 1. c. 18. *Sonet squillam Custos Ecclesiæ. Pueri exeant, lavent manus, atque in ecclesiam pergant. Tum Secretarius denuo pulset signum, quousque veniant facere orationem.* [Lanfrancus in Statutis pro Ordine S. Benedicti c. 6. *Ad Secretarii officium pertinet omnia ornamenta Monasterii & omnia instrumenta & supellectilem, & quæ ad ipsum Monasterium pertinent, custodire, &c.* Occurrit passim apud eumdem Lanfrancum, præterea in Vitis Abbatum S. Albani pag. 36. 42. 65. Gervasium Dorobernensem ann. 1149. in Usibus antiquis Cisterciensibus c. 4. 13. 17. 21. 47. [in Mirac. S. Aigulfi c. 3. S. Bertæ c. 11. in Vita S. Neoti c. 9. &c. Nostris *Secretain*. Testam. Jo. *Lessillé* an. 1381. apud Menag. Hist. Sabol. pag. 390. *Ge doane & laisse au Secretain de ladite eglise de S. Martin de Sablé & ses successeurs à toujours mes cinq sols de rente.* Le Roman *de Vacce* MS.

En l'abeie saint Oien
Out en cel temps un Secrestain
Tenu estoit per leal mengat,

Vide *Sacrista*.]

¶ 2. SE-

¶ 2. SECRETARIUS, Officium & dignitas in Aula Dalphinali, qui est à Secretis, *Secretaire*. Ordinat. Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 399. *Item, quia multa frequenter occurrunt quæ non sunt omnibus revelanda, ad nostra servitia, nostraque secreta scienda & executioni mandanda quatenus de nostro mandato processerint, unum fidelem ac probum & sufficientem virum in nostrum Secretarium volumus deputari.* Charta apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 388. *Cuncta denique agenda sua ad nutum unius Secretarii sui passim committere, &c.*

SECRETARIUS SCACARII, Qui postmodum *Cancellarius*, de qua postrema nomenclatura consulendus auctor Fletæ lib. 2. c. 29. Matth. Paris an. 1274. *Administraverat enim Hugo officium Scacarii, ante laudabiliter secundum, quod appellatur Secretum scacarii, sigillum custodiendo, & diffinitam pecuniam à Vicecomitibus recipiendo*, quæ omnia Cancellario scacarii conveniunt in eodem libro Fletæ c. 27.

¶ SECRETARIUS, Scriba, in laudata Humberti Ordinat. ibid. *Quo Secretarii & Notarii nullum jus seu premium scripturarum recipiant quavis occasione vel causa.*

3. SECRETARIUS, Officiarius in forestis, seu silvis, *Segrayer*, in Statutis Henrici II. an. 1558. & Henrici III. an. 1575. 1578. 1583. pro forestis. [Vetus Recognitio feudalis in Camera Andegav. *Et est choix des dessusdits, qui doivent frire lesdites quintaines ... de prendre une lance de bois, laquelle mon Segrayer de la forest doit essayer & secoure par trois fois.*] Quidam Secretarios ejusmodi, esse partiarios, sive ex parte, silvæ dominos volunt. Tabularium Vindocinense Charta 388. *Goffredus Comes Andegavensis congregavit universos naturales majoresque natu de Vindocino, præcipueque Secretarios & forestarios, præcepitque . . . ut forestam Wastinæ juste & sine aliqua falsitate dividerent, & quod post mortem ejus quæcumque invasione fuisset exemplatum* (essartè) *certa & veridica demonstratione secernerent.*

SEGRETARIUS. Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis c. 29. *Invenientes Stephanum Segrearium dicti Comitis Andegav. qui nobis nuper denuntiaverat, quod si nos in bosco vestro de Bouchoto juxta villam Episcopi veneramur, ibidem venantes caperet.*

SEGGREAGIUM. Aresta Candelosæ ann. 1257. in Regesto Parlamenti p. 90. *Cum ballivus Turonensis peteret ab Abbate & Conventu Belliloci juxta Locheas sibi reddi pro D. Rege Segreagium de bosco de Chevais venditi ab ipsis pretio 200. ll. &c.* Compotus Ballivorum Franciæ an. 1337. *De Seggreagio de nemore de Balav. de Seggreagio magnæ Gastinæ. Seggregia, seu tertia de expletis forestarum.* Ex quibus verbis videtur colligi, Segreagium fuisse *tertiam* partem *expletis*, quæ ad superiorem dominum pertinebat, & vulgo *tiers & dauger* vocitatur. *Segreage, & Segorage*, in Consuetudine insulæ Bavaricæ art. 10. Turonensi

☞ Cangianæ interpretationi haud male convenit Inquesta an. 1461. ex Tabul. Monast. Baugeseii: *Ladite piece de bois, suppose qu'elle soit au dedans de la garenne du Roy à cause de son chastel de Loches, n'est subjette à Segreaige, pesson, herbaige, &c.* Infra: *En icelle bois lesdits religieux ont tout le droit de la pesson, quant elle y avient, saut qu'ils soient subgetz envers le Roy nostredit Sire à Segregaige, pasnaige, &c.* Menaco, qui in Gloss. Jur. Gall. laudatur, *Segreagium*, quod à *Segregando* dictum vult, est jus quod ex ligni venditione domino superiori competit, quintus scilicet denarius. Vide supra *Daugerium. Segraierie* dicitur in vet. Cod. Jur. Vicecom. Bellimontis an. 1286. *De la Seneschaucée de la Flèche & de la Segraierie de la forest de Mellinais.*

Segrealis, Segreagii juri obnoxius. Arestum supra laudatum: *Cum nemus, quod dicitur Boscus Ogerii, non sit Segreale, ... idem boscus de Chevais non sit Segrealis.*

¶ SECRETARIA, Secretarii forestæ officium & reditus. Charta an. 1209. apud Menag. Hist. Sabol. p. 364. *Gaufredus Bourel parochianus de Precigneio, quæ de omnibus istis rebus, & de omnibus aliis nemoribus, tam propriis quam communibus, quam dessaisiis, quam usagiis, secretarius ejus Secretariam suam, & quidquid juris & dominii ibidem habebat, eisdem dedit locis.* Idem quod

SEGRECHERIA, ex Gall. *Segrairie*, in Statutis Henrici II. & Henrici III. Regum Franc. pro forestis. Gesta dominorum Ambiasiensium c. 2. n. 12. *Comes vero jugiferam Campaniæ, & Segrecheriam, quæ ultra Carum fluvium est, ex sua parte Lisoio pro servitio tribuit.*

SECRETELA Vide *Secreta*.

SECRETI DUANÆ, inter ministros & officiales regios recensentur in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 36. 58. *Justitiarii, Secreti, & Officiales alii Aprutii*, in Charta Caroli II. Regis Siciliæ, apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 129.

¶ SECRETIA, Ærarium Principis. Charta ann. 1315. tom. 2. Hist. Dalph. p. 152. col. 2. *Sibi de annuo reditu unciarum auri quadraginta rum ponderis generalis, percipiendo per eum annis singulis quamdiu in servitio nostris erit, super juribus & proventibus Secretariæ nostra Apuleiæ de nostra certa scientia & speciali gratia providemus.* Epist. Panorm. ad Martin. IV. PP. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 36. *Divitibus invitis fatebat dari officia Secretiæ, mediocribus vero bajulationis de sanni.* Vide supra *Secreta* 2.

¶ SECRETIO, Societas, conjunctio, pactio. Monumenta vetera apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 159. *Isingus . . . consuluit Irmifrido Regi quod non cederet Theoderico Regi Francorum, quia regnum de jure cederet sibi ... Quod consilium secutus est Irmifridus, deditque legatis responsum, dicens: pacem non abrenuncio à domino vestro, ac amicitiam & Secretionem, &c.*

SECRETUM, Ugutioni, *Locus, ubi d[illegible]atur, vel forvsatur secreta*: præsertim ita appellatum Secretarium, seu locus, in quo judices jus dicturi, vel alii de rebus seriis deliberaturi, consident. *Judiciale secretum*, apud Ammianum lib. 15. Codex Canonum Eccl. Africanæ c. 97. Εἰς τὰ σεκρέτα τῶν δικαστῶν ἀνιέναι. *Ingredi judicis Secretaria.* Constitutio 2. in Appendice Cod. Theodos. *Sit hujusmodi personis tenere hujus legis indicium in sacra nostra adire Secreta, & impetrare rescripta.* Adde Constitut. 15. Synodus Lateran. sub Martino PP. *Præ foribus astat venerabilis Secreti vestri Stephanus Episcopus Dorensis.* Sexta Synodus acta dicitur ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου, τῷ οὕτω λεγομένῳ Τρούλλῳ. Acta Constantinopoli sub Flaviano Patriarch. act. 1. ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπισκοπείου. [Vide *Secretarium* 1. & Gloss. med. Græcit. in Σέκρετον.]

SECRETA COELESTIA, Ecclesiæ. Constit. 11. in Append. Cod. Theod. *Quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia usibus cœlestium Secretorum dicata, sordidorum munerum fæce vexentur.* Eadem pene verba habent Capitulare 2. Caroli Magni incerti anni c. 4. Additio 3. Capitul. cap. 339. Urbanus I. PP. in Epist. in Decret. 17. qu. 2. & in Concilio Moguntiacensi an. 888. c. 11.

¶ SECRETUM POLI, Eadem notione. Inventio corporis S. Baudelii inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 169. *Episcopus autem pro inventione tanti thesauri balbenus oculis magni vocibus hymnum* Te Deum laudamus *intonantibus, ... pulsatur laudibus poli Secretum, &c.*

SECRETUM MISSÆ, Diptychon, seu tabella continens Canonem Ecclesiæ, in Decretis Concilii Eboracensis an. 1195. c. 2.

¶ SECRETUM NATURÆ, Exoneratio alvi, vel ipsa latrina. Leges Palat. Jacobi II. Reg Majoric. inter Acta Sanctor. tom. 5. Jun. pag. 18. *Prope nos ad pedes lecti nostri jacere ac in Secretis naturæ nobis assistere ac incumbere.* Vide Secessus.

SECRETUM. Vide *Sigillum secreti*.

1. SECTA, Opinio ab aliorum sententia diversa, hæresis [Gloss. Lat. Gr. *Secta*, αἵρεσις. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secta*, *propos*, *secte*] Papias: *Sectas*, *divinas*, *habitus animorum*, *ac instituta circa disciplinam*, *vel propositum*, *longe alia in religionis cultu quam cæteri opinantes*. Faustus Manichæus apud Augustinum lib. 20. contra eumd. c. 3. *Secta est longe alia opinantem quam cæteri*, *alio etiam sibi ac longe dissimili ritu divinitatis instituisse culturam*. Tertullianus de Pallio cap. ult. *divinam Sectam ac disciplinam* dixit. Sed &

SECTA, dicitur prava ipsa opinio chartæ indita. Concil. Toletan. I. *Symphosius Episcopus dixit*,.. *Ego Sectam*, *quæ recitata est*, *damno cum autore*.

2. SECTA, Vitæ institutum, agendi ratio. Glossæ Græc. Lat. τρόπος, *Secta*, *mos*. Unde emondandæ Glossæ Lat. Gr. *Sectum*, τρόπος, ubi leg. *Sectam*. Alibi. *Secta*, οἰκονομία, pariter legendum pro οἰκοδομή. §. ult. Instit. de Legat. *Hujusmodi autem testatorum voluntates valere Secta meorum temporum non patitur.* Ubi Theophilus: ἀλλότριον δὲ τοῦ νῦν βίου [illegible] τῆς βασιλείας. Simili formula utitur Gordianus Imper. in l. 2. c. de Delatoribus: *Quod est Sectæ temporum meorum alienum*. Alexander Imper. in l. 3. C de Delator. *Alienam Sectæ meæ solicitudinem concepisti*, &c. Epistola Ædinii Juliani Præfecti Prætorio ad Jun. Comnianum: IN. PROVINCIA. LUGDUNASS. QUINQUE. FASCALIA ... (leg. GALLIAR.) CUM. AGEREM. PLEROSQ. BONOS. VIROS. PERSPEXI. INTER. QUOS. SOLEMNEM. ISTUM. ORIUNDUM. EX. CIVITATE. VIDUC... SACERDO.. IA... QUEM. PROPTER. SECTAM. GRAVITA.... I.... ET. MORES. HONESTOS AMARE. COEPI. &c. Integrum hocce raramque antiquitatis monumentum dabit propediem vir clarissimus Bajocensis Canonicus in Hist. Bajocensi.

☞ Spem injectam fefellit V. Cl. *Petite* Ecclesiæ Bajocensis Canonicus & Officialis: fato quippe functus est priusquam expectatum opus in publicam lucem emisisset: quod utcumque resarcire licet ex Mercurio Gallicano mensis Aprilis ann. 1733. ubi integram hanc epistolam legere est. Adde menses Aprilem 1732 & Maium 1733. Vide præterea Sponium in Miscell. eorumdem Antiquit. p. 283 Cæterom *Sectam* pro vitæ instituto seu agendi ratione usurpat Valer. Max. lib. 2. c. 7. *Eam Sectam Metellus secutus*. Neque aliter vocem Græcam αἵρεσιν vertit Cicero, ut observat Casaubonus ad Athen. l. 5. c. 4.

3 SECTA, SECTATOR, SEQUELA, voces Fori Anglici.

SECTA CURIÆ, *seu Secta ad curiam*, est servitium, quo feudatarius ad frequentandam curiam domini sui tenetur. Ita Cowellus l. 2. Instituc. tit. 3. §. 29. *Servitium placiti* vocant nostri, ut in v. *Placitum* docuimus, quo scilicet vassallus ad Placita domini sui venire tenetur. Gravamina Episcoporum Angliæ: *Ratione hujusmodi possessionum*, *Rex & alii Magnates nituntur compellere Episcopos*, *Prælatos & Religiosos*, *& Rectores Ecclesiarum facere Sectam ad Curiam laicalem*. *Item ad Sectam & alia onera facienda*, *& ad comparendum in foro vetito*, *compelluntur per captionem animalium suorum*, &c.

☞ Aliud est, videtur a *servitio placiti*, *Secta curiæ*, de qua mentio est in Charta apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Item faciens Sectam curiæ domini de Hedingdon de sex septimanis*, & *si breve domini Regis in dicta curia attachietur*, *tunc sectam illam faciat de tribus septimanis in tres septimanas*, & *ad præfatam curiam singulis annis inter festum S. Michaelis & S. Martini veniens cum toto ac pleno dyteno sicut hactenus facere consueverunt*. Ubi *Secta curiæ* idem esse quod *stagium* existimo.

Ejusmodi sectarum numerus erat fere semper definitus in Chartis infeodationis. Fleta l. 2. c. 71. §. 14. *Item qui prædictorum faciunt Sectas ad Curiam domini*, & *quot Sectas per annum*, &c. Interdum autem unica, interdum binæ, vel ternæ sectæ debebantur: *Si hæreditas aliqua*, *de qua unica Secta tantum debebetur*, *ad plures hæredes participes illius hæreditatis devolveretur*, *ille qui enitia pars est*, *capitalem partem illius hæreditatis habebat*, *unicam Sectam faciebat pro se & participibus suis*, ex primis Statutis Roberti I Regis Scotiæ c. 3. Eadem habet Fleta l. 2. c. 66. §. 5. 6. 7. Unicæ istius sectæ mentio est in Charta Henrici III. Regis Angl. tom 1. Monast. Angl p. 529. *Sciatis nos* ... *perdonasse* ... *Monialibus*, *ibidem Deo servientibus* ... *Sectam*, *quam singulis annis facere consueverunt ad curiam nostri honoris Bononiæ*, *apud S. Martinum magnum London*. *pro dominicis terris suis in manerio*, &c. Adde Statutum Marlebrigd. Henrici III. c. 9. Binarum vero *Sectarum* meminit Willel. Thorn. an 1259. *Tandem idem Simon concessit*,... *quod facerent sectam ad sextagium*, *quando cessum est ad 20. sol. 12. den. & ad plus plus*, *& ad minus minus*, *& facient Sectam ad Curiam Cantuariæ bis per annum*, *scilicet in festo S. Michaelis & in Pascha*. [Idem occurrit in Charta apud Madox Formul. Anglic. p. 12. *Faciendo* ... *duas Sectas per annum*, *scilicet unam curiam nostram proximam post festum S. Michaelis*, *& aliam Sectam ad proximam curiam nostram post Pascha*, *per racionabilem summonicionem in perpetuum*.]

Sed cum tria potissimum *Placita Capitalia* tenerent domini in feudis suis, totidem sectæ fere semper debebantur a vassallis, qui ad ea convenire tenebantur, etiam *sine submonitione*: *alias nullus sectator tenebatur venire ad curiam domini sui*, *sine submonitione legali*, ut est in Quoniam Attachiamanta c. 33 §. 3. 5. 7.

Non omnes tamen vassalli *Sectis Curiæ* erant obnoxii, sed ii tantum, qui per chartas sub hac conditione feoffati erant, ut est in Fleta l. 2. c. 66 §. 1. 2. 3. &c. Tametsi id oneris omnibus æque tenentibus in Anglia inferre tentaverit Willelmus de Eboraco Episcopus Sarisberiensis. Math. Paris an. 1256. *Pro lege consuetudinem pessimam in regno suscitavit*: *ut scilicet pro quantulocunque tenemento faciat tenens ac subjectus suo superiori*, *a quo videlicet tenet*, *in magnum subditorum damnum & detrimentum*, *& superiorum parvum vel nullum emolumentum*, *Sequelam curiæ etiam invitus*: *unde qui nunquam hoc fecerant*, *mirabantur*, *se ad hoc fuisse coactos*. [Quod falso & inepte scriptum fuisse docet Spelmannus.]

☞ Ab hac servitute eximebantur aliquando Ecclesiæ & Monasteria ex speciali privilegio, Charta Richardi Comit. Cornubiæ apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 221. *Ratam habemus donationem quam Wido de Arenes fecit abbati & conventui de Oseneia de terra sua quam habuit in villa de Mixbury*; *quæ terra quandoquidem consuevit facere Sectam ad curiam nostram de North Osenes*, *hanc Sectam* ... *relaxamus in perpetuum*.

Vassallus ad curiam domini submonitus, priusquam ad judicandum, vel ad alia munia juridica peragenda admitteretur, examinabatur a Ballivo; quo facto, amerciari non poterat, si erravisset. Quoniam Attachiam. cap. 36. § 3. & 4. *Quilibet sectator*, *antequam admittatur seu recipiatur per Ballivum*, *potest & debet examinari in stibus curiis*, *si sciat facere recordationes*

curiæ,

curiæ, & dare sufficienter unam wardam, seu judicium curiæ de wardis, & rationibus petitis, in curia, vel non; & tunc cum fuerit per judicem & suos socios approbatus, non potest postea pro sua imperitia amerciari.

Quod si vassallus per se aut per *attornatum* ad curiam domini non venerat, nulla legitima proposita excusatione, seu *Essonio* distringebatur per catalla sua, ut habent Quoniam Attachiam. c. 33. prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c.4. Fleta l.2. c.66. §. 6. 7. 8. 9. 12. &c. Atque ii *Sectas suas à curiis dominorum subtrahere* dicebantur, si *sectas* suas non facerent, vel ad eas faciendas se teneri denegarent, in Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ c.5. & in Fleta l. 2. c. 66. §. 11. Ita porro accipiendæ sunt *Sectæ Comitatus, Hundredorum, Wapentachiorum, &c.* in Monastico Anglic. tom. 1. p.279. 297. 372. 487. 502. to.3. p.14. in Fleta l. 2. c. 66. §.12. 14. &c.

SECTA CONSUETA, cum ex consuetudine, cujus memoria non extat, curiam alterius sectari aliquis tenetur, Anglis JC. *Suit Coustume*. Idem quod

SECTA CUSTUMARIORUM. Vide Fletam l. 2. cap. 71. §.15.

SACTA CONVENTA, seu ex conventione, Anglis JC. *Suit convenant*, cum ex aliqua conventione, cum antecessoribus inita, quis tenetur curiam alterius sequi. Rastallus.

¶ SECTA HUNDREDI, Servitium, seu obligatio qua Hundredis aliquis interesse tenetur. Charta apud Madox Formul. Angl p. 125. *Cum prædicti villani facere debeant & facere consueverunt Sectam ad prædictum Hundredum de tribus septimanis in tres septimanas*. Vide *Hundredus*.

¶ SECTA LAUHUNDREDORUM. Vide *Lawehundredum*.

SECTA MERCATI. Monasticum Angl. to 1. p. 117. *Anno 1220. Rex Henricus filius Johannis Regis concessit Monachis S. Petri Gleucestr. mercatum de Northlech cum Secta, scilicet duo Apostolorum Petri & Pauli, &c.*

SECTA AD MOLENDINUM, Servitium, quo feudatarii grana sua ad domini molendinum ibi molenda perferre ex consuetudine astringuntur. Ita Cowellus l.2. tit.3. §. 20. Monasticum Anglic. tom.1. p.113. *Dedit molendinum cum Secta & molturn totius villæ suæ, &c.* Tom. 2 p. 103. *Et de molendino ... cum Sectis totius parochiæ prædictæ, &c.* Adde p. 101. Tom. 3. p. 59. *Molendinum cum tosto & curtilagio, & cum tota mo tura & Secta*. Ex Gallico *Suite*. [*Molendinum cum Secta debita*, in Charta an. 1323. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 164.]

¶ SECTA MOUTÆ, Eadem notione. Charta an. 1258. ex Chartul. S. Vandreg. to.2. p.1965. *Cum lis & contentio moveretur inter me ... & omnes homines illos de parrochia de Rogierville & de Gaineville, ... à quibus petebam Sectam moutæ, sicut bannarii molendini mei des Buteis. Tandem ... pax & concordia facta fuit inter nos ... in hunc modum, quod ... ipsi tenentur de cætero frequentare dictum molendinum sicut bannarii, ... & persolvere mihi ... de decem & octo boisellis bladi decimum & nonum boisellum bladi rasum & unam cartam furinæ rasæ.*

¶ SEQUELA, Eodem significatu, in Charta Richardi Reg. Angl. an. 1197 apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p.19. *Quieta clamavimus ecclesiæ Rothomagi ... omnia molendina quæ nos habuimus Rothomagi quando hæc permutatio facta fuit, integre cum omni Sequela & moltura sua, sine aliquo retinemento totius quæ ad molendina pertinent vel ad molturam*. Paulo supra: *Tam Milites quam Clerici ... Sequentur tria molendina d'Andeli*.

SECTA REGALIS, qua omnes *turnum* Vicecomitis vel *Letas* bis quotannis adire tenentur, ut non ignorent, quæ ad pacem Reipublicæ hic geruntur. Regalem autem appellatam volunt, quia fit *Ligeantiæ* erga Principem præstandæ causa. Nam illic omnes, qui annum 12. prætervecti sunt, *Ligeantiæ* sacramentum subeunt. Cowellus & Rastallus.

SECTA REGIS Denuntiatio rei, una è duabus viis reum sistendi de aliquo crimine, quarum prima est accusatio, quæ *Appellum* dicitur: altera denuntiatio, quam *Sectam Regis* appellant. Cowellus l. 4. Institut. tit.18. §.34.

SECTA SERVITII, ea dicitur, qua vassallus curiæ, Vicecomitis, vel *Letæ*, vel Domini, ratione tenementi interesse tenetur. Anglis JC. *Suit service*. Idem Rastallus.

¶ SECTA SHIRARUM, seu Provinciarum. Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1156. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 114. *Quieti sint de theolonio, pontagio, ... & Sectis Shirarum & hundredorum*. Placit. apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Per Sectam Shirarum clamat esse quietum de Secta in comitatu Cestriæ & Flint.*

Vide *Seyra*.

¶ SECTA SWANEMOTI. Vide *Swanemotum*.

¶ SECTA UTHESII. Vida *Huesium* col. 1247.

SECTAM PRODUCERE, *hoc est, testimonium legalium hominum* super re, de qua lis est. In Fleta lib. 2. tit.63. §.10. 61. §.2.

SECTATOR, Qui *Sectam* facit, vel qui *sectæ curiæ* obnoxius est ratione tenementi vel feoffamenti: in Quoniam Attachiam. c.13. & 33. in Fleta l.2. c.66. §.22. &c. *Sectatores litium*, litigantes vocat Sidonius lib. 4. Epist.6. *Negotiorum forensium Sectatores*, Isidorus de Summo bono l.3. c. 60.

SECUTIO, Idem quod *Secta*. Vetus Placitum sub Guillelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum p.199. *De istis duabus consuetudinibus, qui culpabiles inventi fuerint atque deventi, dum talia faciunt, sive vadimonium ab eis acceptum fuerit, sive non, tamen in Secutione Ministri Regis, & per vadimonium emendabunt, quæ injuste emendanda sunt.*

SEQUELA, Eadem notione. Matth. Paris: *Ut pro quocumque tenemento faciat tenens suo superiori, à quo tenet ... Sequelam curiæ*. Aresta ann. 1259. in 1. Regesto Parlam. fol.16. *Cum fecissent adjornari Capitulum .... super proprietate Sequelæ manus mortuæ apud Castrum Radulphi, &c.* Willel. Thorn. an. 1198. *Quod Abbas de S. Augustino Cantuar. exigebat ab eis servitia & consuetudines, quæ facere non deberent: & maxime, quod faciebat eos Sequi curiam suam de S. Augustino, & ibi placitare, & recto stare, quod ipsi dicebant, se non debere facere ibi, sed in Thenestre, apud Meastre*. [Monast. Angl. to.2. p.253. *Et quod sint quieti à Sequela curiæ*.]

4. SECTA, Jus persequendi aliquem in judicio de re aliqua, maxime de criminali: *Poursuite en jugement*; ut *sequi*, nostris, *Poursuivre en jugement*. Vox veteris Jurisprudentiæ. Plinius in Panegyr. *Dicitur actori atque procuratori tuo, in jus veni, Sequere ad tribunal*. Bracton. l. 3. tract.2. c.11. §.1. de homicida fugitivo: *Non erit statim vocandus sine Secta alicujus, &c.* §. 82. *Cum autem malefactor fugam ceperit, oportet quod sit, qui Sequatur fugientem, qui loquatur de visu & auditu, &c. ... Ad hujusmodi vero Sectam faciendam non admittitur quilibet de populo, nisi ad ipsum pertinens sequi propter parentelam forsan, &c.* Passim ibi. [Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1407. apud Rymer. tom.8. p. 483. *Ad Sectam aut prosecutionem nostri vel alicujus ligeorum nostrorum*.] Vetus Consuetudo Normanniæ c.70. *De meurtre & d'omicide peut le plus prochain du lignage faire la Suite.*

SEQUELA, Eadem notione. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 14. §. 4. *Statutum est, quod de omnibus illis malefactoribus Rex habebit Sequelam.* [Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7 Reliq. Mss. p. 176. *Sequela autem de multro facienda est in hac forma, &c.* Statuta Vercell. l. 3 fol. 58. *Item quod notarius Communis pro Sequelis loco districtus Vercellarum, &c.*]

SEQUELA, Alia notione. Monasticum Anglic. to. 2. p. 306. *Donationem ... terræ suæ ... cum communi pastura,... averiis cum Sequela unius anni, & 30. ovibus cum Sequela sua unius anni, 12. capris cum Sequela sua unius anni, &c.* [Forte eadem notione qua]

¶ SEQUELA, in Charta ann. 1234. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 216. *Confirmavi ... totam terram quam habui in Wrechwich cum omnibus pertinentiis, cum villanis & eorum Sequelis & catallis.* Charta an. 1277. ibidem pag. 288. *Confirmavi Waltero priori de Bernecestria ... totam terram illam, pratum & villanos cum villanagiis, omnibus catallis & tota Sequela ipsorum.* Alia an. 1288. ibid. p. 310. *Concessimus ... maneria nostra ... una cum villanis, coterellis, eorum catallis, servitiis, sectis, & Sequelis, & omnibus suis, &c.* Charta ex Tabul. Mortuimaris to. 4. Hist. Harcur. p. 1378. *Et unam baiatam terræ, quam Radulphus de la Brene quondam tenuit, & eundem Radulphum cum Sequela sua tenendam & habendam in perpetuum.* Charta apud Madox Formul. Angl. pag 419. *Concessi ... Aguetem filiam Jordani, ... & Symonem Calf filium suum ... cum omnibus catallis eorum & cum tota Sequela eorum, & cum omnibus sectis & eorum exitibus ... ita quod aliquid ... nec in catallis, Sequelis, sectis, & exitibus eorum de cætero vendicare nec exigere poterimus.* Ubi Sequela dicitur, ni fallor, de rebus ad aliquem pertinentibus, ac præsertim de animalibus; quo significatu Suite occurrit in Consuet. Turon. art. 100.

SEQUELA, Jus, quod domino competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt? [quod *Secta fugitivi* alibi dicitur. Vide *Fugaces*.] Practicis nostris *Droit de suite*. Charta Libertatum oppidi S. Karterii in Biturigibus an. 1251 *Si vero aliqui alienigenæ advenerint, mansuri infra metas libertatis prædictæ, dum tamen non sint homines aliquorum Sequelam habentium in villa, ibi dominum facere poterunt, quemcumque voluerint, &c.* Consuetudines MSS. S. Juliani in Lingonibus: *Cil qui demorent en la vile de S. Julien, & qui iqui seront, ne seront estant & qui iqui venront, demorent iqui franchement sans nule servitute, & sans nule taille, & s'en pourrent aller d'iqui, quant il voudront, sans nul reclaim & sans nule Suite.* [Adde Consuet. Arvern. c. 27. art. 2. 9. vet. Bituric. tit. 1. art. 1. Melodun. tit. 1. 11. Marchiæ art. 147. Litt. an. 1368. to 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 155. &c.]

SECUTIO, Eadem notione, in Charta Ludovici Comitis Sacricæsaris an. 1219. *Quod si homo Ecclesiæ S. Satyri ... uxorem duxit feminam Domini de Sancero, cujuscunque legis vel conditionis, ancillam sive liberam, Dominus de Sancero ulterius in ea & in liberos ejus nullam habebit Secutionem.*

5. SECTA. Henricus de Knyghton an. 1346. *Sicque ductus est de stratam cum magno tripudio honoris, postremoque ad turrim procedens, subsequente populo, & quolibet artificio pro se in propria Secta vestitus honorifice adducitur.* An. 1348 *Dominarum cohors affuit ..... in tunicis partitis, scilicet una parte de una Secta, & altera de alia Secta, cum capuciis brevibus, &c.* Idem an. 1357. *Civesque obviarunt ei ultra mille equestres meliori modo, quodlibet artificium simul vestiti in una Secta.* Hinc forte *sectarum* nomine appellatum olim apud Metenses quoddam hominum genus, cujusmodi fuit Lutetiæ Parisiorum *Capetorum* in Collegio Montacutiano, quos *les Sectes* dictos scribit Mauriffius in Episcopis Metensibus p. 399. Fortescutus de Laudibus legum Angliæ c. 50. *Et ultra hos ipsi dant anulos aliis amicis suis, similiter & libratam magnam panni unius Sectæ, quam ipsi tunc distribuunt in magna abundantia, &c.* Id præterea nominis rebus aliis attribuitur quam vestibus. Indentura de vasis argenteis, apud Willelmum Thorn. an. 1321. *Item 2. potella, unum de una Secta. Item unum potellum argenteum de alia & majori Secta cum 1. emall. in summitate ... Salsarium de alia Secta, &c.* Vide Monasticum Angl to. 3. p 170. 171. &c. Addo versus de Velo Chintilanis Regis to. 1. Analector. Mabilloni p. 376.

Aurea concordi, quæ fulgent fila metallo,
Sectarum cumulis consociare volo.

Ubi editio Pithœi in vet. Poem. habet *Setarum*.

☞ Ex quibus omnibus, perspicuum est *Sectam* dici, ubi de vestibus sermo fit, vestimentorum similitudinem, qua societas à societate, classis a classe distinguitur: quod apertius ostenditur in sequentibus. Charta Edw. II. Reg. Angl. an. 1322. apud Rymer. to. 3. p. 945. *Ad ordinandum quod iidem pedites certis armis muniantur, & una Secta vestiantur.* Litteræ Edwardi III. an. 1338 apud eumd. to. 5. p. 7. *Omnes Wallenses prædicti, bene muniti, & arrayati, ac de una Secta vestiti sint.* Charta Richardi II. an. 1382. apud eumd. to. 7. p. 356. *Unum mantellum mixti coloris, foderatum cum bayro, cum supertunica & capucio, foderatis cum tota sua Secta: unum mantellum de blueto, foderatum cum griseo, cum supertunica ejusdem Sectæ, foderata cum tota sua Secta.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii c. 10. p. 20. *Post tanta regalis convivii solemnia, novelli milites, ipsa pallia exuentes, vestes de liberata regia ejusdem Sectæ pretiosas nimium induebant.* At vero ubi aliæ res eodem nomine significantur, ea intellige quæ ejusdem sunt speciei, formæ seu figuræ, Gall. *de meme sorte, de meme façon.*

¶ SECTA VESTIMENTORUM, Idem quod Galli dicimus *Habit, ornemens complet*, cujus scilicet omnes partes ejusdem sunt panni, coloris, formæ Testament. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. in lib. nigr. Scaccarii pag. 674. *Item dedi collegio meo unam Sectam vestimentorum de veste deauratam: pro subdiacono, diacono & presbytero cum uno capa.*

¶ 6. SECTA, Infractio, f. à verbo Secare. *Secta pacis*, cum scilicet pax à Rege indicta violatur. Charta an. 1322. apud Rymer. to. 3. p. 938 *Induxit dominum Regem ad pardonandum Sectam pacis suæ versus ipsum, ... quominus idem Thomas prius juraverit de quibusdam ordinationibus tenendis, ne dominus Rex Sectam pacis suæ remitteret.* Charta Edwardi II. Reg. Angl. an. 1323. ibid. p. 1011. *Pardonavimus omnibus & singulis .. Sectam pacis nostræ.* Charta ejusd. Reg. an. 1325. to 4. p. 144. *Ad pardonandum & remittendum eis, & eorum cuilibet, Sectam pacis nostræ.* Charta Edwardi III. ann. 1333. ibid. p 573. *Pardonavimus eis Sectam pacis nostræ, quæ ad nos pertinet pro feloniis & transgressionibus, unde indicati, rectati seu appellati existunt.* Et infra: *Nec in feriis, mercatis, vel aliis locis publicis vel privatis, armatus incedat ... ad pacem nostram perturbandum.* Charta Henrici VI. Reg. Angl. ann. 1452. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 320. *Et insuper ... relaxavimus eisdem abbati & conventui Sectam pacis nostræ, quæ ad nos versus ipsos pertinet, pro omnimodis proditionibus, &c.* Vide in *Pax*.

¶ 7. SECTA, Inquisitio, rei gestæ acta, Gall. *Information, proces verbal.* Charta an. 1293. apud Rymer. to. 2. p. 613. *Willielmus de Dusglas ... cepit prædictos ballivos, & in castro suo contra voluntatem ... retinuit, & postea permisit transire: & prædicti balli-*

vi in

vi in continenti Sectam fecerunt usque castrum de Lanork de imprisinamento.

¶ 8. SECTA, Vestimenti tractus, syrma, Gallice Queue. Charta Edwardi II. Reg. Angl. ann. 1326. apud eumd. Rymer. to. 4. p. 209. Ipsum (filium nostrum primogenitum) facis (Regina) associari & adhærere dicto inimico nostro & proditori le Mortymer, qui portavit Sectam dicti filii nostri, & in ipsius comitiva, publice, coram tota gente Parisius, in solempnitate coronationis, ad festum Pentecostes.

¶ 9. SECTA, Pars, portio, appenditiæ. Charta an. 1181. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan col. 132. Et totum Carcon quamdiu terra nigra durat, & Secta de Carcou, & prata & pasturæ & junceta quæ sunt à Calenderia usque ad Maupel. Nisi forte jus secandi seu eruendi cespites nigros intelligas.

¶ SECTANTIA, Idem quod Secta 3. Charta an. 1178. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd p. 132. Præcipio quod totam terram illam libere & in pace teneant sicut elemosinam liberam & quietam ab omni Sectantia & exactione.

¶ SECTATIO, Sequela, imitatio. S. Paulinus Epist. 2. ad Severum: Non in vendendis tantum prædiis, & pretiis erogandis: sed in sui Sectatione proposuit.

¶ SECTATOR, f. Lanius, Gallice Boucher. Vide Scissor 2. Charta Justitiarii Angliæ apud Skenæum de Verborum signific. p. 82. Summoneri faciatis ... de quolibet burgo 12. vel 16. burgenses, ad hoc opus magis sufficientes, secundum quantitatem locorum & numerum personarum in eisdem existentium una cum serjando, fabro, molendinario, brasiatore & Sectatore cujusque baroniæ, villæ seu tenendriæ. V. alia notione in Secta 3.

SECTICUS. Vide Seticus.

¶ SECTILE, Gremium, arma, pluteum, in Auctario Gloss. Isidori.

¶ SECTIN, Jus, ut videtur, scindendi ligna in silvis alienis. Charta Henrici Imp. an. 1073. apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. p. 265. Hæc omnia cum omni jure tradidit cum ... silvis, venationibus, Sectione, saginatione, &c.

SECTOR, Interfector. Consultatio Zachæi lib. 1. c. 19. Nec prius ab ira impetu destitit, quam missis per castra Sectoribus, multorum cæde piaretur.

SECTORES, apud Papiam, ex Glossis antiquis MSS. proprie dicuntur, qui bona proscriptorum & secant & dividunt. Idem: Sector, divisor, abscissor, cultor, usurpator.

¶ SECTORATA, Quantum unus sector per diem secare potest de prato. Chartul. Bituric. fol. 161. Et in ipsa villa erdo pratum unum & bobet quinque Sectoratas, Vide Seccoirata & Sextarata.

SECTURA PRATI. Vide Secare 2.

¶ SECTUS, Eunuchus factus. Canones Niceni inter Conc. Hispan. to. 1. p. 131. Ita si qui vel à barbaris vel à dominis suis Secti, & probabilis vitæ sunt, tales suscipit ecclesiastica regula in clerum.

¶ SECULA. Gesta Consulum Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. p. 460. Cum flabris lenibus serenum undique consisteret cœlum, repente superveniens à plaga australi vehementissimus turbo ipsam repellens Seculam, ac replens eam turbido aere, diu multumque concutiens, &c. Hæc ex Glabro l. 2. Hist. c. 4. unde desumta sunt, resarcire licet: Cum flabris lenibus ... ipsam impellens Ecclesiam, &c.

¶ SECULARIS, SECULARITAS. V. in Sæculum.

SECULAT, Temperat. Papias MS. editus habet temperat.

¶ SECULUM, ut Sæculum. Vide ibi.

SECUNDA. Charta Lusitanica apud Brandaonem to. 3. p. 286. Laborator sine equo det de uno quoque bove unum sextarium, medium tritici, & medium Secundæ. An sicalis intelligitur?

¶ SECUNDARE, Iterare. Gocelinus in Translat. S. August. Episcop. Cantuar. to. 6. Maii p. 455. Alta Augustinæ festivitatis Secundatur gloria, cum ab universa choreа iterum candidata & purpurata ... adornato solennissime thalamo collocatur. Gloss. Græc. Lat. Δευτερῶ, Gemino, itero, Secundo.

¶ SECUNDARE, Secundo loco dicere, referre, Sequi. Sugerius de Administr. sua c. 20. Secundare dignum duximus & aliud, sicut promisimus, miraculum. Liber de Dedicat. Eccl. S. Dionysii apud Felibian. inter Probat. Hist. San-Dion. p. 189. Secundatur & aliud nobile factum, relatione conspicuum, auctoritate prædicandum.

SECUNDARIUS, Qui secundum obtinet locum: ut secundum imperii, dixit Lampridius in Diadumeno. Asserus in Vita Ælfredi Regis an. 781. Eodem anno Ælfred supra memoratus, qui usque ad id temporis, viventibus fratribus suis, Secundarius fuerat, totius regni gubernacula, ... fratre defuncto suscepit. Simeon Dunelmensis an. 868. Venerabilis Rex Elfredus Secundarii tamen tunc ordine fretus, uxorem duxit de Mercia, &c. Adde Florentinum Wigorn. an. 871. Alfredus quippe licet puer in Regem unctus à Leone PP. fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc superstitibus imperare noluerat, secundo post fratrem pro tempore regnantem loco consentus. Charta Roberti Comitis & Abbatis S. Martini Turon. apud Sammarthanos, ita clauditur: Ego Archenaldus Levita, Scholæ S. Martini Secundarius, rogatus scripsi. Apud Greg. Dialog. de Vitis SS. l. 1. Δευτεράριος τῆς μονῆς. In Concilio CP. sub Menna Constans Presbyter & Archimandrita Monast. S. Dii ita subscripsit: Προτάξας τὰ ἴδια ... [illegible] ... Ibidem. [illegible] ... Occurrunt hic non semel ejusmodi Abbatum δευτεράριοι. Regula S. Pachomii c. 102. Præpositus autem domus, & qui secundus ab eo est, hoc tantum juris habebunt. Regula S. Orsiesii: Vos, qui Secundi estis singularum domorum, humilitatem sectamini, &c. Qua voce intelliguntur domorum Præpositi, qui Abbati suberant: nam Monasteria à S. Pachomio ædificata in plures classes seu domos distincta erant, domus vero in cellas. Vide Cambdenum in Briton. p. 108. 3. edit.

SECUNDATIO LEGIS, pro Deuteronomium dixit Auctor Vitæ S. Majoli Abbat. Cluniac. n. 21.

¶ SECUNDATUS, Secundus locus. Tertull. de Anima c. 27. Si alteri primatum damus, alteri Secundatum, &c.

SECUNDICERIUS, Qui post primicerium est in Schola qualibet. Secundicerius Notariorum, in leg. 21. Cod. Th. de Petition. Secundicerius Diaconorum, in Ordine Romano. Vide Greg. Mag. l. 6. Epist. 29. Secundicerius Notarius Ecclesiæ, apud eumdem l. 9. Epist. 33. Anastasius in Steph. IV. PP. Christophorus Primicerius, & ejus filius Sergius dudum quidem sacellarius postmodum Secundicerius. Idem in Hadriano pag. 116. Portio vero Gregorii Secundicerii, quam in suprascriptis casalibus suprascripti S. Leucii habere dignoscebatur pro Secundicerii honore, eidem almo Præsuli ab eodem Gregorio concessa est. Adde pag. 66. 99. 100. Secundicerius Sedis Apostolicæ, apud Ughellum to. 1. p. 1101. Synaxaria 7. Octob. [illegible] ... In Concilio Constantinopolitano sub Menna act. 1. Σεκουνδικήριος.

SECUNDINÆ, quæ Secundæ dicuntur Plinio, Colu-

SECUNDINÆ, quæ *Secundæ* dicuntur Plinio, Columellæ, Apuleio, Sexto Platoni, & aliis, Paulo Ægin. l.6.c.75. Membranæ, quæ fœtum sequuntur. Auctor Mamotrecti ad 28. Deuteron. *Secundina est folliculus, quo puer involvitur in utero, & sequitur nascentem.* Editio recentior Bibliorum habet *illuvie secundarum.* Arnoldus Abbas Bonæ-vallis de Operibus sex dierum: *Cum ruptis intrinsecus naturalibus vinculis profluunt Secundinæ, vagiunt fœtu, vere miseriæ tractatur negotium.* Habetur passim apud Medicos. Vide Constantinum Afric. l.6. de Morbor. curat. c.16. 17. l.2. Pantechn. c.15. l.3. c.13.

SECUNDITAS, *Felicitas, vel prosperitas*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. cod.524.

¶ SECUNDOGENITUS, Natu minor, in Charta an.1499. apud *Madox* Formul. Angl. p. 337.

SECUNDUS HÆRES, *Nepos*, in Gloss. antiq. MSS.

¶ SECUNX, *sive Sescuncia, i. uncia & semis*, apud Rabanum lib. de Computo to.1. Miscell. Baluz. p.13.

¶ SECUPLUM, ἡμιόλιον, in Gloss. Lat. Gr. *Sesuplum*, Latinis.

SECURARE, Idem quod *Assecurare*, [pignore vel fidejussione interposita securum facere,] de qua voce supra, in Observantiis Regni Aragon. fol.32.[V. *Securis*]

¶ SECURARE, nude pro Securum reddere. Vita B. Humilianæ to.4. Maii p. 391. *Tanto errore contristor, quod nec in oratione nec extra orationem in ipsa cellula poterat Securari.*

¶ SECURIARE, Eadem notione. Gesta Franc. l.4. c.13. *Faciamus castrum in vertice montis Maregart, ... quod Securiat, ut tuti possimus permanere de Turcorum formidine.*

¶ SECURATIO, Tuitio, cautio. Chron. Johan. Whethamstedii p. 382. *Dignetur eadem vestra celsitudo ... in Securationem, prosperationem & conservationem vestræ personæ propriæ, &c.*

SECURES DANICÆ, quibus Dani utebantur, & quas in humero sinistro deferebant, ut habet Willelm. Malmesburiensis l.2. de Gestis Anglor. cap. 12. & ex eo Rogerus Hovedenus p.439. *Securim Danicam in humero sinistro, hastile ferreum dextra manu gestantes.* Le Roman. *de Garin*:

Et portent glaives, & espies Poitevins,
Hasches Danoises pour lancier & ferir.

Le Roman *de Rou* MS.

De gran basches Danmises i ont mainte colée.

Chron. Flandriæ c.9. *Là faillit le Roy avant, une basche Dancise en son poing, & etia Guyrune au Roy d'Angleterre.*

A Danis ejusmodi secures accepere Angli & Scoti: unde *Anglicas* vocat idem Malmesburiensis l. 3. p. 98. *Secures Scoticæ*, quæ & *Secures bisacutæ* apud Thomam Walsingham p. 105. Quæ quidem secures longioribus manubriis instructæ erant. Guill. *Guiart* an.1304.

De basches tranchans à lons manches,
Forgiées come besagues,
D'espées, de lances, agues.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

D'une basche à deus mains donna telle collée.

Catholicon Armoricum: *Hachedenes, Gall.* Hache Danoise, *Lat. bipennis.* Has auro gemmisque adornatas gestabant, præsertim proceres. Sueno in Legib. Castrensib. c. 2. de Canuto Magno Rege Daniæ: *Proclamari jussit solos illos Regis clementiam capturos, armillaribusque familiaritatis privilegio præ aliis fruituros, qui in Regis honorem catervæque militaris decorem bipennibus, mucronumque capulis deauratis coruscarent. Cedit enim honori Principis, si eum cœtus militaris corona, fulgentibus insignis armis undique secus comitetur.* Dudo lib.1. de Morib. Normannor. p. 65. *Gemmis auroque politas Secures ensesque exponite.* Has vulgo *Hallebardas* vocant, voce à Germanis ducta, quibus *hall*, vel *heall*, est Palatium, aula, & *bard*, bipennis, quasi aulicas lanceas, vel bipennes. Ita Loccenius l. 3. Antiq. Suecic. c. 2. Vide quæ de ejusmodi securibus diximus ad Alexiadem p.257. 258. Sed & secures propria Gallorum fuisse arma, observare est ex Ammiano l.19. p. 140. & Agathia l. 2. p. 36. 1. edit. ut & Francorum, ex Procopio l.2. Goth.

¶ SECURIS TRANSVERSA, in Leg. Bajwar. tit.28.§.8.

SECURIM SAICA *valentem jactare*, in Lege Bajwar. tit. 11. c. 6. §. 2. & tit. 16. c. 1. §. 2. quod faciebat is, qui alium in suo agro ædificare prohibere volebat, *donec contentio legali judicio determinata fuisset: quo situ agrum sibi ipse vindicabat.*

¶ SECURICULARIUS, *Qui secures fert.* Gl. Isid. Excerpta: *qui secures facit*; addi potest & qui vendit.

¶ SECURIARE, ut *Securare.* Vide ibi.

¶ SECURIONUS, Hordei species, Picardis *Scourgeon*, vulgarius *Escourgeon.* Charta an.1244. ex Tabul. Compend. *Recognoverunt se vendidisse ... totum granum & paleam ... & omnia quæ habebant ... in grangia ... retenta sibi, videlicet dicto majori ac heredibus suis aliis vacuis foragiis frumenti, siliginis, aveæ, ordei & Securioni quæ ad dictam grangiam venient.*

¶ SECURIS, Fidejussor. Tabul. Roton. *Jarnwobri pignoravit dimidium Botcunwal ... & allegavit Securis vel dilesfidos ipsius terræ, &c.* Vide *Securare*, & *Securitas* 2.

1. SECURITAS, Idem quod Emunitas, firmitas in veteribus Chartis: Græcis ἔγγραφον ἀσφάλεια, certum atque indubitatæ fidei scriptum: Gall. *Sauvegarde.* Rathbertus de Casibus S. Galli c.5. *Statim vero cupiens omnem spem Securitatis nostris auferre, ... perquisivit, si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ invenire potuisset.* Cap.10. *Hartmoto Monasterium cum omni Securitatis libertate contradidit.* [Charta Balduini Comit. Flandr. an.1116. inter Libert. Mon. Elnon. *Ab omnibus hominibus infra procinctum commorantibus, salva fidelitate Comitis Flandrensis, Abbas, si voluerit, Securitatem habebit.* Adde Statuta Genuens. l.1. c. 9. fol. 12.]

Sed & nomine & ratione Securitatis indoltæ, à Monasteriis pensitabatur Principi quotannis census. Idem Rathbertus c. 8. *Et in eadem carta conscribi jussit regia dona, sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum Monasteriorum Securitate præditorum quotannis ventura, id est, duos caballos, & duo scuta cum lanceis.* Apud Senatorem l.11. Epist.7. *Testimonium solutionis, Securitas dicitur.* Vide Salmasium de Usuris p.131.

¶ 2. SECURITAS, Vadimonium, fidejussio, Gall. olim *Asseurement*, nunc *Sureté, caution.* Charta Edw. II. Reg. Angl. an. 1313 apud Rymer. to.3. p.400. *Vestram amicitiam ... rogamus quatenus ... obsides prædictos jubere velitis ab ostagiamento hujusmodi liberari, dictamque Securitatem relaxari penitus & dissolvi.* Securitatem facere, in Capit. Caroli C. tit. 12. & in Litteris Philip. Aug. an.1207. to.5. Ordin. Reg. Franc. p.159.

¶ SECURITAS, Obses ipse, vel fidejussor. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1263. apud Murator. tom. 6. col. 531. *Et accepit potestas securas Securitates ab omnibus armiragiis, comitis, naulerius & consiliariis.* Chronic. Parmense ad ann. 1286. apud eumd. tom. 9. col. 809. *Securitates custodum carcerum communis, qui erant in banno pro ipsis custodibus, jamdiu erat, ceperunt apud Coviachum principalem suum, pro quo fidejusserunt ... Qui dominus Potestas, habita consilio sapientum, fidejussores extraxit de bannis suis, & dictum principalem in carcerem Camusinæ posuit.* Vide *Securis*.

¶ 3. SECURITAS, Apocha, seu instrumentum

qua

quo creditori debitum securum præstatur, in Cod. Theod. l.11 tit.28. l.2. ibid. tit. s. l. 19 &c. Charta Casimiri Reg. Polon. an.1335 apud Ludewig. to.5. Reliq. MSS. p.594. *Securitatem fecimus sufficientem in sex millibus sexagenis grossorum Pragensium prædictorum*. Charta Henrici V. Regis Angl. an. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 819. *Juramentum, litteras, obligationes, Securitates, & cautiones alias sufficientes, &c.* Vide Pancirol. l. 1. Thesauri c.77.

¶ SECURITAS dicta Epistola quæ homicidæ à parentibus occisi concedebatur, ut securus esset à qualibet inquietatione, in Formul. 18. Marculfi l. 2. Adde ejusd. Marculfi Append. form. 23. 51. Formul. 39. inter Sirmond. Formul. 8. inter Bignon. Formul. 114. inter Lindenbrog & Bignonii notas ad Marculfum.

¶ SECURITAS EVOCATORIÆ, Licentia à Principe concessa alicui ad ejus conspectum veniendi, in Cod. Theod. l.6 tit.23. l.3. Vide ibi Gothofredum.

¶ SECURITAS SEXUS, Ejusdem obtentus. Cod. Theod. lib. 3. tit. de Accusat. *Patroni etiam causarum monendi sunt, ne, respectu compendii, feminas, Securitate forsitan sexus, in actionem inlicitam prorumpentes, temere suscipiant.*

¶ SECURUS, Certus. Cigalsius de Bello Ital. *Ego sum Securus quod Rex Christianissimus pater pauperum & amator populi vocatur*. Phrasis Gallica, *Je suis sur*.

¶ SECURUS, Salvus. Statuta Genuens. lib. 3. c. 11 fol.68. *Et debeat ac possit uxor viro mortuo habere de bonis viri raubam nigram, vel burnetum Securam secundum conditionem vel facultatem mariti cum fodraturis; videlicet epitogium & mantellum.*

¶ SECUS, *Malum*. Gloss. Isid.

SECUSARE. Gl. Lat. MS. in Bibl. Regia cod. 1013. *Abnuit, Secusat, nolit. Abnuere, Secusare, refutare.*

SECUTIO. Vide Secta 4.

¶ SECUTIVA, Comitatus, Gall. *Suite*. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an.1293. ex Camera Chartophylacii Artsebat. *Volentes & concedentes ut idem Comes aut heres suus prædictus ipsum spreverium ... quem prceligere seu choisire maluerit in Secutiva vel comitiva nostra, dum tamen præsens fuit in eadem.*

¶ SECUTOR, Actor. Leges Norman. apud Ludewig. Reliq. MS. to 7. p. 419. *Quod dicta querela per verba Secutoris & responsionem defensoris potest & debet per illum vadiari*. Vide Secta 4. & Sequi.

SECUTORES, Hæredes, posteri. Traditiones Fuldenses lib. 1. tract. 26. *Ea ratione, ut à die præsente vos vel Secutores vestri firmam & incontradictam habeatis potestatem*. Vide trad.61. 70. l 2 trad.19.

SECUUS, Lex Longob. l. 1. tit.6. §.6. *Si vero coxam ruperit supra geniculum, ... si autem subtus geniculum, quod est tibia, componat sol. 6. si autem Secuus, aut claudus fuerit, componat sicut in hoc edicto legitur, id est, quartam partem pretii ipsius*. Editio Boerii habet *Sevus*. Sed legendum videtur *Semus*, ut est in Edicto Rotharis Regis tit. 121. §. 19. Vide in hac voce. [*Secuus* ex iisdem Legibus apud Murator. to. 1. part. 2. p.48. ubi Cl. Editor *Scemus* & *Semus* in Codd. MSS. scriptum esse observat.]

¶ 1. SEDA, vox Hispanica, Seta, Gall. *Soye*. Inventar. Prioratus S. Michaelis de Fallin in Hispan. ann 1297. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Tres tonalos de Seda*. Tabul. Vosiense fol. 7. v. *Deditque ei Rainaldus filius suus per hoc unam cebellam de Seda* Statuta Placent. l. 6. fol. 81. *Item de aliquo mantello drapi... cum suo repsu vel Seda Sartoris, &c. Guarniciones de Seda* in Conc. Limano ann. 1582. inter Hispan. tom 4. pagina 246.

2. SEDA. Charta fundationis Abbatiæ S. Amandi Rotom. *Concedimus eidem Monasterio silvam illam, quæ habetur ... & Sedam cum terra inculta, quæ pertinet ad eam*. Alia pro eodem Monasterio: *Tribuit in Monachorum S. Amandi præsidio omnes possessiones, quas in Lamberti vi la & Seda habuit*. Vide Sedes 4.

¶ SEDALARE, inter ornamenta Ecclesiastica recensetur in Tradit. Fuldensibus l. 1. p.472. *Bettw 3. pulvilli 5. Sedalare 3.*

¶ SEDALIS ECCLESIA. Vide in Sedes 2.

¶ SEDARE, Componere. Vide Sedator.

SEDATIO, SEDATIUM. Canones Hibernienses l. 2. c. 14. *Synodus Hiberniensis decrevit, ut uno quoque mortuo de substantia ejus pars detur Sacerdotibus ... Sedatium commune de substantia omnis mortui dandum*. Et c 45. quod inscribitur *de Sedatione*: *Synodus Kartaginensis ait: Sedatium commune, si modicum fuerit, respui non debet; si magnum, accipiendum usque pretium vaccæ. Hoc Sedatium aufugit Regem & Episcopum, qui Monachus est, & fratres Synodus Hiberniensis in hoc Sedatium ovem, aut pretium ejus statuit dimensione statuis*. Adde l. 19. c. 7. Vide *Pretium sepulchri*.

¶ SEDATOR, Qui rebus componendis est præpositus. Charta an. 1334. to. 2. Hist Dalph. p. 245. *Ecce ordinatum, quod vos ... ad sedandum intraprensas factas & captos hinc inde libere sine meajagliis aliquibus relaxandos & restituendos in locis absexpedierit in illis partibus cum diligentia laboretis ... una cum dicto domino Thoma & aliis pro parte nostra & dicti Comitis Sedatoribus deputatis.*

¶ SEDECENNITAS, Numerus sedecim. S. Cyrillus in Prologo libri Comput. apud Bucher. in Append. ad Doctr. Temp. *Ut sicut illi sex quatuordecennitates, ita & isti per septem Sedecennitates, & quasdam dimensionum pergulas duplicatos, ... inextricabiles currules describere niterentur.*

¶ SEDECUM, ἑξκαίδεκα, in Gloss. Lat. Gr. *Sedecim*, ἑξκαίδεκα, rectius legit. Vulc.

¶ SEDELLA, Discus, ut videtur, Gall. *Plat*, in quo aliquid *sedet*. Anonymi Annal. Mediol. anni 1389. apud Murat. to. 16. col. 812. *Item Sedella una deaurata, super cujus contrafondo sunt arma in uno esmaltolo. Alia Sedella deaurata pro aqua sancta cum foliaminibus & armis in fundo.*

SEDENTARII, *Qui sedes faciunt*. Ugutio. [Gl. Lat. Gr. *Sedentarius*, ἐδραῖος.]

SEDENTIA, Res immobiles. Curia Montissoni per Alfonsum II. Regem Aragon. an. 1389. MS. *Statuimus, quod si aliquis rusticus vel bordarius, vel pauper homo dimiserit mansum suum, vel bordam suam; vel exierit de dominio illius, de quo erit, quod amittat Sedentia, quæ habebit, quæ pertinent ad ipsum mansum, vel bordam, &c.* In alio articulo: *Et omnibus aliis rebus.. quæ sunt immobiles, sive Seens*. Curia Generalis Cataloniæ Ilerdæ celebrata ann. 1301. à Jacobo II. Rege Arag. ex MS. Cod. *Non possit emere nec habere titulo emptionis aliquam rem immobilem, o Seens, vel mobilem*. Vox frequens in Foris Aragon. [*Possessio Sedentis*, id est immobilium, in Consuet. Bencharen. rubr. de Notar. art. 18.] Vide Michaelem del Molino. Et infra in *Stabilia*.

¶ SEDENTULUS, *Jam sine dentibus*. Papias in Amalthea. Leg. *Edentulus*, Gall. *Edenté*.

¶ 1. SEDERE, Aptum esse. Ordo Romanus c. 6. *Primicerius autem & secundicerius componunt vestimenta ejus* (Pontificis) *ut bene Sedeant*. Vide infra Seder.

¶ 2. SEDERE, Commodum vel gratum esse. Litt. Henrici III. Reg. Angl. ann. 1242. apud Rymer. to. 1. p 256. *Si vero ad insulas illas non Sedeat vobis venire (quod erit nobis ingratum) tunc, si placeat, expectate*

stare velitis in partibus sancti Macbuti, donec ad vos venerint predictus dominus Wintenienfis & alii.

¶ 3. SEDERE, Incidere, Gall. *Tomber.* Chartular Abbat. de Precibus c. 18. *Anniversarium Philippi Regis Sedendo 2. Id. Julii. Anniversarium Comitissæ Blesensis Sedendo 4. Id. Julii.*

¶ 4 SEDERE, Pacifice possidere. Bullar. Casin. to. 2. Constit. 22. *Cum omnes fratres concessos valeant testrices monasterii quieta vivere & Sedere.*

¶ 5. SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Vide infra *Sedes* 2.

☞ *Sedere* coram Episcopis prohibitum, nisi ipsis præcipientibus, in Capitul. Ludovici II. tit. 2. c. 5.

¶ SEDERIUS, & SEDESARIUS, Occitanis *Sedassire*, incerniculorum bombycinorum opifex, in vet. Catalogo Mſ. B. M. Deauratæ Tolof.

1. SEDES, Dignitas, quæ vox maxime tribuitur Præfecto Pretorio & Præfecto urbis, quorum *Sedes eminentissimæ, excelsæ, inlustres, magnificæ, magnificentissima, &c.* passim dicuntur in utroque Codice, ubi *sedes vestra, sedes vestra magnifica, inlustris, &c.*

¶ SEDES, Tribunal, forum, *Siège* eadem notione usurpamus. Statutum Caroli V. Reg. Franc. ann. 1368. to. 5. Ordinat. p. 140. *Relatio ad nostras aures deduxit, quod in castellaniis, præposituris & Sedibus, aliisque locis regiis nostræ bailliviæ Viromandensis, &c.*

2. SEDES, Ecclesiæ dictæ majores, seu quod in iis Episcopi *sederent* in thronis, unde & θρονοι dictæ, seu quod essent *Apostolorum vel Martyrum sedes*, id est, memoriæ, ut est in l. 6. Cod. Th. de Sepulchris violat. quomodo etiam Ammianus lib. 22. *Sedem* dixit *extrui* Martyrum reliquiis. Adde l. 8. eodem Cod. de Hæretic.

SEDES dictæ κατ᾽ ἐξοχὴν, quinque Patriarchales Ecclesiæ, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, & Constantinopolitana. Ac Romana quidam, *Prima sedes*, proprie dicta. Gelasius I. PP. in Concilio Romano: *Est ergo prima Petri Apostoli Sedes, ... secunda autem Sedes apud Alexandriam, ... tertia vero Sedes apud Antiochiam, &c.* Qua quidem *primæ sedis* appellatione non semel Romana donatur, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum, & Epist. 13. Hadrianum I. in Canonibus, Nicolaum I. Epist. 6. in Vita S. Sabini Episcopi Canusini c. 2 &c. Concilium Sinuessan. sub Marcellino PP. *Nemo unquam judicavit Pontificem, nec Præsul Sacerdotem suum, quoniam prima Sedes non judicabitur à quoquam.* Concilium Romanum ann. 324 sub finem: *Nemo etiam dijudicet primam Sedem: quoniam omnes Sedes à prima Sede justitiam desiderant temperari. Neque quoque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque a populo judex judicabitur.* [Et quidem Romanus Pontifex etsi munere aliis Episcopis æqualis, iisdem Sedis suæ prærogativa major est, ut legitur in Epist. Conc. Rom. an. 378. n. 10.] *Secundæ Sedis & tertiæ Antistites*, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum. Idem de Alexandrino Patriarcha, Epist. 13. *Joannes secundæ Sedis Antistes. Joannes Antiochenus tertiæ Sedis Episcopus*, in Epist. 8. Nicolai I. PP.

PRIMÆ SEDES, præterea dictæ Primatum sedes, eorum scilicet Episcoporum qui promotionis ætate cæteros suæ diœcesis Episcopos anteibant, eoque nomine *Primates* vocabantur, quod in Africa maxime obtinuit, apud S. Augustinum Epist. 162. 165. in Concilio Carthag. III. c. 2. in Concil. Afric. c. 35. in Toletan. XIII. c. 8. apud Desiderium Cadurcensem Epist. 12. &c. *Prima Cathedra*, in Concilium Carthag III. c. 26 *Ut primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi; sed tantum Primæ sedis Episcopus.* Eadem habent Canones Hadriani I. PP. c. 23. Rodulphus Archiepiscopus Bituricensis in Charta anni 1. Caroli Regis, (841.) apud Justellum in Hist. Turonensi, & Sammarthanos, ubi se *Primæ Sedis Episcopum* inscribit. Vide Sirmondum in Propemptico l. 2. c. 9.

SEDES, Ecclesia Cathedralis. Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Ut pro eo* (Episcopo) *qui decesserit, in Sedibus septenæ Missæ ... Domino persolvantur.* Donationes Ecclesiæ Saltzburgensis: *Commendavit autem hoc pleniter Monasterium in manus Episcopi ad regendum secundum Canones, sicut & cæteras Ecclesias diœcesis suæ, ut ipsum cum Sede semper esset: potestatem vero Episcopo dedit regendi ipsam familiam, Abbatemque ibi ordinare, & Monachos de ipsa Sede ibidem ponere, sive Canonicos.* [Testam. Poncii Raymundi Comit. Tolof. an. 960. apud Mabill. Diplom. l. 6 Charta 140. *Alia medietas remaneat ad illa Sede de Agade.* Charta Aimari Episc. Ebredun. ann. 1213. inter Instr. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 208. *Actum apud Sedem in choro majoris ecclesiæ* scilicet Ebredunensis. *Acta sunt hæc apud Sedem Uticensem an. Incarn. D.* 1239. ibid. to. 6. col. 322.]

¶ SEDALIS ECCLESIA, Eodem intellectu. Charta 1133. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 59. *Ecclesiæ beati Martini de campis ... ecclesiam sancti Dionysii quæ dicitur de carcere ... donavimus ... cum præbenda etiam B. M. majoris & Sedalis Ecclesiæ, & cum universis cæteris appendiciis. Sediales Ecclesiæ* dicuntur in Mirac. B. Zitæ to. 3. April. p. 511. majores Basilicæ prope & extra urbem, interprete Florentino, ubi Episcopi aliquando cum Clero Ecclesiæ Cathedralis per festivitates cujusque illarum reficiebantur & sedes fixas habebant: *Cum iret ad ecclesias civitatis Lucensis Sediales & majores, &c.* Hinc

¶ CIVITAS DE SEDE, dicitur Urbs Episcopalis, in Statutis Mſ. Capit. Glandatensis an. 1327. *Tenet D. Præpositus claves ecclesiæ & campanilis, & debet habere campanarium suis sumptibus. Et quia in civitate de Sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præpositure, &c.*

SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Epitaphium S. Valent. Episcopi Veronensis apud Ughellum: *Vixit annos pl. m. 45. & Sedit Episcopatum an. 7. menses 7. & dies 16 & recessit sub, &c.* [Conventus Episc. ad Barcin. to. 3. Conc. Hispan. p 189. *Tempore quo Frodoinus Sedebat cathedram Barcinonensem.*]

SEDES APOSTOLICÆ, [Ecclesiæ quæ Apostolum conditorem agnoscunt.] S. Augustinus lib. de Doctr. Christ. c. 8. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur, inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere, & epistolas accipere meruerunt.*

¶ SEDES, nude pro Ecclesia seu conventu etiam hæreticorum in leg. 8. Cod. Theod. tit. 5. de Hæret. *Omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi hujus dogmatis* (Eunomianorum & Arrianorum) *vel Sedem receperint, vel ministros.*

¶ SEDES ECCLESIASTICA. Clerus loci alicujus, ut videtur. Lex Bajwar. tit. 10. §. 1. *Si quis presbyterum vel diaconum, quem Episcopus in parrochia ordinavit, vel qualem plebs sibi recepit ad sacerdotem, quem Ecclesiastica Sedes probatum habet, injuriam fecerit, vel plagaverit, tripliciter eum componat.*

¶ SEDES MAJESTATIS. Ita nuncupatur in antiquo Rituali Mſ Eccl. Vivariensis ann. 1360 sedile in quo sacra celebraturus sedet, dum in choro *Kyrie*, *Gloria*, & *Credo* decantantur: unde quoties assurgebat; ipsi capillos pectebat Diaconus *amoto ejus capello seu almucio*, licet id officii jam in secretario, antequam ad al-

ad altare procederet, sollicita ei præstitisset. Vide *Tribanol* 3

Sedea Potentiæ, id ast, Abbatia, io Vita Notkeri Balbuli oum. 19.

3. SEDES, Obsidio, ex Gallico *Siege*. Epistola Stephani Comitia Blesaosia de Obsidiooe Aotiochiæ, tom. 4. Spicilegii Acheriani: *Et jam ibi eum omni electo Dom. Jesu Christi exercitu Sedem eum magna ejus virtute per a 3. continuos septimanos tenueramus*. Dicitor autem exercitus *Sedem* teoere, vel facera, cum io castris sedet. Vegetius lib. 2. c. 5. *Qua omnia in Sedibus, in itineribus, in omni exercitatione castrensi, universi milites & sequi, & intelligere, consuescunt*. Vide observata à Lindeobrogio ad Ammiaoi lib. 14. pag. to. & p. 99. edit. Valesii.

☞ Usurpatur prætarea hæc vox de militibus qui io oppidis stant & stabiles sunt, Gall. *Qui sont en garnison*: quo sensu intelligendus videtur Vegetii locus jam laudatus. Certe idem alibi habet: *Eruditi in Sedibus milites*. Et Ammianus: *Militares numeri destinatos remeant Sedes*. Ubi vox *Sedes* de stativa accipienda est, ut & io Cod. Theod. Leg. 2. da Domest. & Protect. *Quaternus etenim annonas eos quot armis gestandis & praeinctibus bellicis idoneos adbuc non esse constiterit, in Sedibus jubemus adipisci*. Vide *Sedetam*, *Sedita* & *Stabilitas*.

¶ Sedem Tenere, A loco, in quo quis *sedet*, non dimoveri. Charta Caroli Reg. Hungar. ao. 1327. apud Ludewig. to. 5 Reliq. Mss. p. 478. *Contra quos, si prædictus Rex Boemia hostiliter eum exercitu processerit, Sedem tenebimus in quiete, neque ex bac ia parte aliquod ferre volumus subsidium vel juvamen*.

4. SEDES, Locus idoneus ad coostruendum ædificium, vulgo *Masure*. *Sella mansi*, io Edicto Pisteosi c. 30. Charta Locharii Imp. ao. 977. apud Locrium in Chron. Belgico: *Simili modo mansa duo in jam prædicta villa, & Sedes duas in terra arabili, & bonaria* (bonaria) *a 4. ad opus Fratrum ipsius loci*.

Sedile, Sediolum, Eadem ootione. Charta Caroli C. apud Hemereum io Augusta Viromanduorum in Regesto p. 28. *Et in Domitionis monte tria Sedilia, cum vineis ad se pertinentibus: in Vico quoque Sediclum unum ad officium peragendum lavandorum vestimentorum, cum gemino lavendario, qui in eo habitare videtur*. Charta Berengeri Episc. Virduneosis in Tabulario S. Vitoni: & apud Hugonem Flaviniacensem p. 133. *Dedimus praterea... mansi decem cum Sedilibus, ad eadem mansa pertinentibus*. Idem Tabularium S. Vitooi: *Sunt ibi undecim Sedilia, excepto indo minisoto, unum quodque in festivitate S. Martini solvit 4. denar* Occurrit ibi non semel. [Diploma Arnulfi Reg. an. 890. apud Martan. tom. 2. Ampl. Collect. col. 34. *Tradimus... inter Sedilia ac prata terraque arabilis ac silvam bonuaria LX. Item in alio loco Harz vocabulo inter Sedilia campos pratorum bonuaria* CXXX] Charta ann. 1153. io Sanctuario Capuano p. 197. *Fundus & Sedilia pertinens Ecclesia S. Maria majoris*. Adde Caracciolum de Mooum. Eccl. Neap. p. 296. Will. Heda p. 247. 1. adit. *Sedilia autem, qua Holsted dicuntur, Bilasanstica, in quibus supranominati manserant*, &c. Est autem Theutonibus *hof-stad*, & *hofstede*, fuodus, area, solum, locus ab ædificio purus: solum, cui ædes imponuntur, & quod ædibus dirutis manet, vulgo *Demustadium*, q. d. locus domus: *Hof* enim, domus cum solo & horto. Ita Kilianus. Vide *Huba*.

¶ Seasura, Eodem sensu, in Char. Heorici Leod. Episc. ao. 1163. apud Mart. to. 1. Ampliss. Coll. col. 866. *Ecclesia siquidem Falemannia quatuor clericos vel prebendarios babebat, ad quorum spectabat victum vel vestitum tota & integra decima ejusdem villa & atrii,... & quatuor cortilia cum singulis domorum Sessuris*.

Sessus, Eadem pariter ootione. Charta Caroli Cal. in Tabulario Dervensi: *Concedimus etiam eisdem Dei servis Sessum unum indominicatum ad accipiendum salem, cum proprio, ut vulgo dicitur, stallone & furca superposita*, &c. Charta an 1034. in Antiquitat. Vosagensib. l. 5. c. 7. *Ad Fremonvillam 6 mansus cum Ecclesia, apud Vicum abstatum unum cum duobus Sessibus*, &c. Tabularium S. Remigii Remensis: *In Marinisco habet Sessum 1. cum adificiis, curte & scuriis*. Alibi: *Est mansus 1. in Sesso est mappa 1. in olchis mapp. 6. de terra fecastica mapp. 10 funt simul mapp. 28*. Rursum: *Dedit idem homo ad eumdem Ecclesiam Sessum 1. ubi aspiciunt de terra arabili jornales 6. vinculas 3.* &c.

Sessio, Idem quod *Sessus*. Epistola Gaufridi de Meduaoa to 2. Spicilegii Acheriani p. 507. *Decem aratra cum bobus, qua Carucas vocatis, & terram duabus Sessionibus aptam ad laborandum dedi*.

☞ Ex his omnibus haud difficile quia percipere potest vocem *Sedes* & alias, quas hic congessi: Vir acutissimus, non tantum significare locum idoneum ad construendum ædificium sed & designare Modum agri qui colitur, idem proinde esse quod supra *Pesia* & *Platea*. His addara placet Terragium Bellijoc. *Super quodam prato.... continente Sedem octo massotarum seui*. Infra: *Continente plateam duarum massodatarum*.

¶ Sedius, Sedilius, Eodem intellectu. Præcept. Ludovici Imperat. an. 836. apud Marteo. to. 1. Ampliss. Collect. col. 96. *Concessimus ad proprium Hruotberto fideli nostro,.. viniolos & Sedios tres cum tribus hominibus qui eas excolere noscuntur*. Chron. Farf. apud Muratori. to. 2. part. 2. col. 448. *Aimo casam unam; filii Petri Petronsis casale unum; Joannes cum sui Sediam unum; Ursus Gadon Sedium unum*. Pluries ibi. Tabul. Audomar. *Habet ibi Sedilium unum, inde solvit sol. 1.* Ibid. *Habet & ibi Sedilios x. veniunt in censum de argento sol.* VIII. $\frac{1}{2}$ Rursum: *Habet ibi Sedilios* XXXIII. *inde veniunt sol.* V. $\frac{1}{2}$.

Sedes Molendini, seu locus idoneus ad construendum molendinum, vel ubi stat molendinum, io Chron. Aodrani p. 345. 347. *Locus molendini*, p. 353 Adde Marlocum in Metropoli Remensi p. 621. *Area molendinaria*, in Charta Communiæ Compendiensis ao. 1188.

Sedium, Sedilium de Molino, in Charta ao. 1160. apud Ughellum to. 7. p. 575. *Adjectum est Sedilium, ac fovea de moline, quod olim constructum fuerat seris banz civitatem*. Infra: *In medio Sedio vel fovea unum molinum, si voluerit, construere*. Vide eumdem to. 6. p. 300. 846. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 557. *Unum Sedium de molendinis juxta molinum Todici*. Ibidem col. 570. *Quadam portio de Sedio molini*, &c.]

¶ Sedile, vel Sedilium, nude, Pari significatu. Charta Alexandri PP. an. 1257. apud Ughellum edit. 1717. to. 1. Ital. Sacræ col. 280. *Unum molendinum & dimidium, ac duo alia Sedilia pro constituendis duobus aliis molendinis liberaliter concedendo*.

Sessio. Tabularium Prioratus de Paredo: *Idem de situ molendini, medietatem: & vocatur eadem Sessio: Ad pratum Abad*.

¶ Sedes Bladorum, Præstationis species exsolvenda, ut videtur, pro loco ubi recoonduntur *blada*. Charta anno 1253. in Tabul Floriac. *Girardus quittat & concedit quicquid babet... in grangia de Figiaco, ... scilicet piletum, guapaodam, Sedes bladorum*, &c. Neque aliud forte est

¶ Sedes Curiæ, in Charta ao. 1220. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Rambaldus dicebat se debere... babere... Sedem curia post paleam sine scopa*.

Sedes Cambæ, Ubi cerevisia conficitur. Charta

Garini Episcopi Ambianensis ann. 1138. ex Tabulario Abbatiæ S. Fusciani: *Wermondus quoque Vicedominus eidem Ecclesiæ dedit Sedem unius cambæ in orto Erleboldi, &c.*

¶ SEDES INTIMA, Imus carcer, Gallice *Cachot*; Prudentio libro 2. contra Symmachum v. 469. *Antrum carcereum*: Eidem hymn. 2. v. 310. *Atrum limen.* Cod. Theod. leg. 1. tit. de Custod. reor. *Nec vero Sedis intimæ tenebras pati debebit inclusus, sed usurpata luce vegetari.*

SEDES SALINARIÆ, Loci, in quibus sal conficitur, seu in quibus Patellæ & Caldariæ salinariæ consistunt. Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 764. *Salinas, quæ una tantum parte regionis ipsius, quæ Vicus dicitur, habentur construere, ut in loco eodem plures, quas dicunt Patellas, partim ex integro cum ipsis Sedibus emptas, partim, quæ juris Monasterii erant, reparatas, multo usui imposterum profuturas paraverit, &c.* Chronicon Senoniense l. 4. c. 36. *Sedes etiam salinarias, ipsius Prioratus apud Medium vicum in domibus lapideis inclusit.* Char. Henrici III. Imp. & Leonis IX. PP. ann. 1049. apud Chiffletium in Tornutio: *Caldarias quoque ad sal conficiendum cum propriis Sedibus, quæ vulgo Mutbæ vocantur.* Alia Henrici IV. Imp. an. 1053. apud Perardum in Burgundicis: *Corroboramus etiam domum Caldariarum in Salinis vico, cum Sedibus suis, quas tradidit supradictæ Ecclesiæ Comes Otto cognomento Willelmus.*

SESSA, & SESSUS, Eadem notione. Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Patellas ad salo faciendum in vico Bobatia seu Marsallo, una cum Sessis eorum.* Ch. Theodorici Episcopi Metensis ann. 1176. in Antiquitatib. Vosegi 3. parte l. 4. c. 3. *Et insuper tres Sessas, quas apud Vicum prædicta domus possidet, liberas ab omni redditu & exactione, concessimus.* Ch. Chrodegangi Episcopi Metensis an. 763. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 187. *Donamus & ibidem in subteriore Vico atria cum Sesso suo, ubi dominium ipsi fratres possint habere.* Alia Stephani Episcopi Metensis apud eumdem Meurissium p. 405. *Omnes reditus, sive questus, quos habemus apud Marsal de Sessis seu patellis, quæ pertinent ad alodium, quod nuncupatur, &c.* Mox: *Præterea concedimus eis, ut quot Sesses vel Sessiones in prædicto alodio construere valuerint, tot nullo contradicente apud Marsal construant.* Alia anni 1034. in Antiq. Vogesi l. 5. c. 7. *Apud Vicum, aheneum unum cum duobus Sessibus.* Et infra: *Præterea concedimus eis, ut quot Sesses, vel Sessiones in prædicto alodo construere voluerint: tot nullo contradicente apud Marsal construant.* Vide p. 167. 426.

¶ SEDES SIMULACRORUM, Loca in quibus fixa erant paganorum simulacra, Gall *Niches*, in leg. 19. Cod. Theod de Pagan. Interdum eadem voce significantur solia & throni, quibus simulacra circumferebantur in pompa, ut apud Tertullian. lib. de Spect. cap. 7.

SEDES NAVIUM, Reditus de statione navium in portu, quomodo vocatur in Chartis Ottonis Imper. an 981 & Henrici II. an. 1006. apud Chapeavillum to. 1. Hist. Leod. *Aut reditus de statione navium exigere, &c.* *Segiagium*, vel *Groundagium*, Spelmanno. Aresta an. 1257. in 1. Regesto Parlamenti f. 5. *Cum Abbas & Conventus S. Judoci super mare dicerent, se fuisse spoliatos à D. Rege de Sedibus navium inter S. Judocum & medium aqua de Cabauche, de quibus erant in possessione & managio ratione emptionis, factæ ab eis à Wermundo Dom. de S. Judoco, &c.* Vetus Regestum domus publicæ Ambianensis, de tributis, quæ exsolvuntur in portu Oppidi S. Valerici: *Li Abbès de S. Valeri à mort. è tu l'aquit de toutes les choses, qui viennent d'Engletere & de le coste pour tant qu'eles soient là vendues, ou comparées; mais s'eles sont vendues ou comparées à Diepe ou Eu, en Flandres, ou en autre coste, li Abbez n'y a rient. Li Abbès a le Siege des nes d'Engleterre quiconques, mais n'ait esté u baule, & qui ne soit merquée. Li Serjans, l'Abbè & le Prevost le vent merquier, & paye chele nef à chele fois 26. den. dont li Prevos a les 2. sols & li Abbez 2. deniers. Mais li Prevos ne prent puis riens u Siege de cele nef. Se 2. nès sont floté en seant au en venant, ou l'une siet & l'autre vient, & l'une empire l'autre, chascune rent la moitie du damage l'une à l'autre. Se navire siet u baule à sec ou à flote, & au bouse nef ou navel seur lui, se chele, qui siet toute cose est empirie par chele que on on bouse, rend le damage, & se chele, que on bouse est empirie, chele qui siet toute coie ne rent riens.* Computum Domanii Comitatus Bononiensis ann. 1402. *Recepte de Sieges de nefs des pesqueurs venans ou haveue de Boulougne au temps de herenguison depuis de jour S. Miquiel jusques au jour S. Andrieu, lesquels doivent chacune nef au vaisel pesqueur 5. s. 4. den. pour leur Sieges, &c. Ainsi des Sieges de nefs ou hable d'estaples, &c.* Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. *Recepte des Sieges de nefs alans en pescherie de harenos à payer au jour de S. Nicolas d'yver, c'est assavoir que chacune nef portant 4. lez de harene & au dessous, doit pour le Siege 4 sols esterlins, cellae de 4. à 6. lez sept esterlins, &c.* Usatica Mss. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *Quant nef faite en Engleterre vient à Rouen, elle doit estre despousée, & pour le despouser, elle doit au Roy 3. s. & pour le Siege 3. s. Elle ne doit riens pour despouser, mes que l'en puisse monstrer par merel, ou par signe, que elle ait esté despousée autrefois, & nequedent elle doit toujours 3. s. pour son Siege.*

¶ SEDILE, Eodem significatu, in Charta Ludovici Reg an. 874 apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 29. *Sedilia insuper in portu Hotto & Dionanto, unde exeunt solidi* XXXII.

¶ SEDESSERIUS. Vide *Sederius*.

SEDET, Decet, ex Gallico *Sied.* Bernardus Silvester de gubernatione rei familiaris: *Mole Sedet in juvene, vina cognoscere.* Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Melius in mensa regia Sedet aurum, quam in pauperis domo, vel rusticano tugurio, &c.* [Vide *Sedere* 1.]

SEDETUM, Locus, seu sedes castrorum, ubi consistit exercitus, *sedes* nude Ammiano l. 14. Vegetio, & aliis. Lex 18. Cod. de Episcop. aud *Milites, qui præsunt, & in custodia consistunt, in suis, ut vocant, Sedetis, sive stationibus, &c.* ubi Græca habent [illegible], de qua voce Græcobarbara consule Glossar. med. Græcit. [Vide *Sedes* 3. & *Sedita*.]

¶ SEDICEM, pro Sedecim, nisi mendum sit librarii, in Actis Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom 3. Analect. p. 127.

SEDICULUM, Sedes minor. S. Gerardus in Adhalardi Vita c. 9. n. 55. *Locato ante lectum Sediculo, semper assidebat coram eo.*

¶ SEDILE, SEDILIUM, &c. Vide *Sedes* 4.

1. SEDIMEN, *urina, & dicitur à sedeo, eo quod in fundo sedet*, Matth. Silvatico: Latinis, *sedimentum*, Gr. [illegible], vox medicis familiaris.

2. SEDIMEN, Sedimentum, pondus, gravitas, assiduitas, diligentia: sed proprie gravitas in dicendo, eruditio, studium, diligentia, ingenium. Ita non semel usurpat Ordericus Vital. in prologo ad Histor. *Horum* (Scriptorum) *allegationes delectabiliter intueor, ... nostrique temporis sapientes eorum notabile Sedimen sequi cohortor.* Idem l. 2. de Aratore p. 375. *Carmen metrica sonoritate pulchrum edidit, in quo nobile sui Sediminis monimentum posteritati futuræ reliquit.* Lib. 3. p. 461. *In domo Domini nutritus fuerat, diutinoque Sedimine religiosam vitam jugiter ducere didicerat.* Lib. 4. pag. 530. *Artium & joco lectionis Sedimen per Lanfrancum cœpit.*

capit. Lib. 6 initio: *Homini autem ingenuis semper indiget utili Sediminis competenter exerceri*. Adde pag. 547. 597. 903. 628.

3. SEDIMEN, Idem quod *Sedes*, seu locus quivis vacuus, idoneus ad ædificandum vel plantandum, &c. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 511. *Sedimen terræ ad casam faciendam, &c.* Statuta Vercell. l. 6. f. 133 v. *Quod nullus homo eui livratum esset Sedimen vel livraretur possit vendere, donare vel alienare in aliquam personam quæ non sit sub dicta Communi Vercellarum*.] Char. Conradi Imp. an. 1028. apud Augustinum *de la Chiesa* in Hist. Eccl. Pedem. c. 21. *Et offert cum Abellonio viro suo per chartam istam ejus portionem de istis casis, capellis, Sediminibus, &c.* Alia ejusdem Imp. apud eumdem Scriptorem c. 20. *Et de omnibus casis, Sediminibus, cæterisque rebus eidem Ecclesiæ pertinentibus*. Paulo post: *Concedimus in ejusdem locis & territoriis, quæ supra leguntur inter Sedimina castri, arearum, ecclesiarum, seu cætera Sedimina & vineas cum areis suis, &c.* Occurrit rursum p. 240. & in Chartis aliis in Probat. Hist. Sabaudicæ p. 14. 19. apud Ughellum tom. 3. p. 415. tom 4. p. 212. 214 215. tom. 5. p. 650. apud Corium in Hist. Mediolanensi pag. 357. edit. 1646. Franciscum Mariam in Mathilde lib. 3. pag. 157. Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 367. 956. 1014. &c. Adde Statuta Mediolan. 1. parte c. 209. [Statuta Astens. fol. 7. v. &c.]

¶ SEDIMEN, Domus ubi quis *sedet*, habitat. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. p. 771. *Quia Sedimina centum sexaginta familiarum quæ habitabant in dicto burgo, destruxerant*. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 10. *Si quis habuerit domum vel Sedimen in aliquo burgo, &c.* Statuta Astens. c. 78. fol. 33. v. *Teneatur dictum beale servare per muram suæ domus sive Sediminis*.

¶ SEDIMINA, 1. declinat. in Testm. ann. 742. apud Mabillonium to. 2. Annal. Bened. p. 704. Charta anno 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 82. *Hæc autem suprascriptas massaricias cum omnibus earum pertinentiis, cum casis & Sediminis earum, &c.*

¶ SEDUMEN pro *Sedimen*, Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1380 apud Murator. tom. 16. col. 848. *Combureeant certa Sedumina*.

¶ SEDIMONIUM, Idem quod *Sedimen* 3. Ch. an. 1083 apud Ughellum to. 4. p. 1457. *Sedimonium unum cum tinta, cum area quæ ibi extat, & campo insimul tenenti, &c.* Infra: *Idem Sedimonium cum tinta, &c.*

¶ SEDIOLUM, &c. Vide, supra *Sedes* 4.

¶ SEDIPES, Stapes, cui pede innititur eques, ut in equum ascendat. Vita S. Bonæ to. 7. Maii pag. 158. *Jussit ut de equo descenderet, ac sibi transcendenti Sedipedem vitiaret*.

SEDITA, Præsidium militare, *Garnison*. Isidorus Pacensis Episcopus in Chronico æræ 757. *Gentemque Francorum frequentibus bellis stimulat, & Seditas Sarrazenorum in prædictum Narbonensem oppidum ad præsidia tuenda decenter collocat*. Vox propria S. Hieronymus de locis Hebraicis: *Villa, nomine Themna, ... ubi & Romanorum militum præsidium sedet*. [Vide *Sedes* 3. & *Sedetum*.]

SEDITIO, Conspiratio in mortem, aut damnum alicujus, Bractono lib. 3. tract. de Corona cap. 2. ubi Fleta lib. 1. c. 21. § 2. 3. habet *Seductio*. At § 8 habet *Seditio*, ut & Radulphus de Hengham in Magna c. 2. *Constat, quod placita de crimine læsæ majestatis, ut de necé vel Seditione personæ Domini Regis, &c.* Libertates villæ Martelli in Lemovicib. an. 1219. apud Justellum: *De illis vero, qui alteri plagam aut cicatricem fecerent, aut sanguinem extraxerint, aut etiam aliquem ad lites, vel ad Seditiones arma traxerint, &c.* Quo in loco *seditio* idem valet, quod Gallis *Mêlée*.

SEDITIONARI, στασιάζειν, in Gloss. Gr. Lat. *seditionem excitare*.

SEDITIONARIUS, Στασιαστής, in eodem Gloss. qui *seditionem* excitat. [Conc. Toletan. XVII. inter Hispan. tom. 2. p. 760. *Seditionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios vel injuriarum suarum ultores*.] Vide Concilium Carthag. an. 398. can. 67. [& Gregor. Turon. lib. 10. Hist. c. 15.]

¶ SEDITIOSUM, Causa dissentionis, contentionis. Justinianus in 2. Præfat. Digest. *Et omnes ambiguitates decisæ, nullo Seditioso relicto*.

¶ SEDITURUS, pro *Sessurus*, in Vita B. Augustini novelli to. 4. Maii p. 622. *Quem ad locum concurrunt populi Sedituri & se prostraturi*.

SEDIUM, SEDIUS. Vide *Sedes* 4.

SEDNICUS, Centurio, Slavis. Vide Hist. Presbyteri Diocleatis pag. 293. edit. Joan. Lucii, [& infra *Setnicus*.]

¶ SEDOPROFETA, pro Pseudo propheta, in lib. 2. Libri de Offic. c. 17. ex Cod. MS. Corbeiensi laudato à Mabill. Diplom. p. 350.

¶ SEDULA, pro Schedula, in Chartul. Universit. Paris. per Robert. Goulet f. 5. v. *Tenetur... eorum Sedulas ad receptorem eam tax.... dirigendas signo suo signare*.

¶ SEDULARIUM, Sedile. Paulus D. l. 33. tit. 10. leg. 4. *Rheda & Sedularia supellectili adnumerari solent*. Vide Turnebi Advers. lib. 8. c. 9.

¶ SEDUMEN. Vide supra *Sedimen* 3.

SEDUS, *sine dolo, id est, virtus*. Papias.

¶ SEED-COD, vox Anglica qua vas illud significat, in quo agricola semen reponit, à Sax. *sæd*, Anglis *seed*, Semen, & *Codde*, pera, vel id omne quo aliquid continetur. Comput. ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pagina 547. *Et pro uno Seed-cod empto 11. den.*

¶ SEENS, Res immobiles. Vide *Sedentia*.

¶ SEERUS. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLIII. *De Seero de Gant. xl. l.* Nomen loci proprium esse videtur.

SEGA, SEGONA, &c. Obligatio, qua vassallus, vel tenens, dominum in *hostem* seu exercitum sequi tenebatur. [Vide *Hostis* 2.] Charta Guigonis Comitis Forensis an. 1253. pro Libertatibus Villaceuii: *Homines prædictæ libertatis tenentur venire in cavalcatam nostram, ... & sequi mandatum nostrum per totum Comitatum Forensem, &c.* Sega & *sequuta cum armis*, in Charta ann. 1350. apud Justell. in Hist. Turennensi p. 103. Alia an. 1275. in Tabul. S. Flori Arvern. *Ab omni atallia, collecta, leuda, Segoba, manobra & servicio*. Alia: *Excipimus etiam libertatem à Segura, manobra & servicio*. Homagium factum Henrico Comiti Rutenensi à Petro de Panaco Domicello an. 1280. *Præterea ego & successores mei debemus vobis & successoribus pro quolibet prædictorum castrorum facere albergam cum 5. militibus, & Segonam facere cum aliam terram vestram monueritis, ad bazanos vel nostri, &c.*

SEGUIS. Charta Pontii Comitis Tolosani ann. 936. apud Catellum pag. 89. *Quæstas, & albergas, & firmantias, & tallias & omnes actiones, & Segais, & justitias, &c.* Ita legendum pro *Segnis*.

¶ SEGUIUS, Eadem notione. Charta Raymundi Bernardi Vicecom. Biterr. an. 1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1157. *Excepto ipso Seguio qui per prædictos incombres vel donationes advenerit per directum ad ipsos successores de ipsos tenentes jam dictas donationes; sed ita maneat ipsa abbatia, exceptis prædictis incombres & eorum Seguio prescripto*.

SEQUIMENTUM, SEGIMENTUM, SEGUIMENTUM. Charta Friderici II. Imp. an. 1220. apud Ughell. to. 2. pag. 23. *Ut nec per aliquem nostrum missum, aliumve*

Segatar, factor, vel ejusmodi officialis domini sui: Statuta Cadubrii c. 25. fol. 57. *Mercatores de Cadubrio libere ... valeant conducere ... suas talleas ad quem locum Seccaram velleat ... Nullus homo, sive persona, qui vel quo tenent Seccas ad seccandum, non debeat, nec valeat capere ... aliquas talleas, &c.* Correct. eorumdem Statut. cap. 38. *Quod nullus Segatus in Cadubrio capiat talleas ultra ratam. Ne inter Seccatores tallearum discordia oriatur, statuimus quod quicumque Seccator, seu habens & possidens Seccat ... non possit capere talleas, &c.* Cap. 41. *Ita quod mercator intelligere possit numerum tallearum, quæ apud Seccam dicti Segati sunt.* Reformat. eorumdem Statut. fol. 51. *Debeat duas partes ad minus ipsarum taylarum dimittere ad Seccandam in Serris & super positis Seccarum districtus Cadubrii.* Rursum c. 101. *Nullus Segator audeat ... talleas novas seccare.* V. Sgorcium, & Seisorium.

SECALE. Vide *Sigalum*.

¶ SECANA, Recentioribus pro Sequana, *la Seine*. Occurrit in Chron. Trivetti to. 8. Spicil. Acher. p. 470. & alibi.

1. SECARE, Castrare: Gr. τέμνειν. Leges Wisigoth. l. 8. tit. 4. § 4. *Qui ... vel bovem, vel quæ non Secantur, castraverit, &c.*

2. SECARE, proprie de messe aut prato dicitur. Eædem Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 3. § 12. *Qui in pratum eo tempore, quo defenditur, pecora miserit, ut postmodum ad Secandum non possit herba succrescere, &c.* Lex Salica tit. 29. § 20. *Si quis pratum alienum Secaverit, &c.* Vide *Assecare* in *Amadero*. [Hinc nostrum *Soyer*, pro *Scier*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Secare, trancher, soyer*. Vetus Poeta MS. ex Biblioth. Coislin. nunc Sangerm.

Puis là ces chams ou la gent Soient,
Et lors jarbes cuillent & loient.]

¶ SECCARE, Eadem notione. Statuta Mutin. rubr. 80. v. 115 v. *Statutum est quod viæ currentes per prata possint & debeant claudi à festo Paschatis Resurrectionis quousque dicta prata Seccata fuerint.*

¶ SEGARE, Eodem intellectu, vox Italica. Castellus in Chronico Bergomensi ad annum 1402. apud Murator. tom. 16. col. 910 *Homines partis Gibellinæ ... invenerunt rusticos qui Segabant dicta frumenta.* Statuta Mutin. rubr. 236. fol. 44. v. *Ordinamus quod nemo audeat Segare vel segari facere in pratis de carrelis, &c.* Occurrit præterea in Chron. Parm. apud eumdem Murator tom. 9. col. 849. in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 82. & in Leg. Bajwar. Cod. Reg. tit. 1. c. 14. § 2. tit. 5. c. 2. § 2.

¶ SEGARE, pro Jugulare, gladio collum secare, in laudato Chron. Parm. col. 869. *Dominus Odaminus Oddovrandus, qui erat ultra sexaginta annorum, dicti de parte imperii Segaverunt ei gulam.*

SECATORES, Messium sectores, Gall. *Soieurs*. Tabularium Fiscamense f. 60. *Collectores messium nostrarum, qui vulgo Secatores dicuntur.* [Tabul. S. Petri Vosiensis fol. 55. *In istis duobus mansis census 1. modium segl., duos Secatores debent.* Ibidem: *In Majo unum Secatorum.* Nostris olim *Sillens*. Vide in *Selra*.]

¶ SECATURA, SEGATURA, Ipsa messium sectura, seu Servitium, quo vassalli vel tenentes debent *secare* messes aut prata dominorum suorum. Sententia arbitralis an. 1202. inter Abbatem & Consules Gimont. *Super partimentis bladorum omnium specierum & super batturis & Secaturis eorumdem bladorum.* Ibidem: *Dent agrarium, scilicet novenam partem garbarum deducta undecima parte seu garba pro Segaturis ... Sexta pars detur laboratori sive domino bladorum pro Segaturis & batturis dicti blads.*

¶ SECCATURA, Res ipsa secta, de messe, aut prato dici potest. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 94. *Nullus qui laborat terram ad affictum ... postquam licentiatus fuerit ... audeat auferre vel exportare Seccaturas, nec letamen, &c.*

SECTURA PRATI, Idem quod *Falcata prati*, de qua voce supra Chronicon Besuense p. 559. *Unum mansum ad quem appendent novem jugera de terra aratoria, & una Sectura prati.* Occurrit ibi præterea semel ac iterum. [Charta Guillelmi Episc. Cabilon an. 1301. inter Instr. tom. 4. Gallia Christ. novæ edit col. 255. *Et volumus quod in augmentatione prebendarum dicti canonici habeant quatuor Secturas prati, quæ partiuntur cum dictis canonicis.* Vide *Sechoirata*.]

¶ SECCA. Vide in *Seca*.

¶ SECCATURA. Vide in *Secare* 2.

¶ SECCHERIA. Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1396. apud Rymer tom. 7. p. 833. *Cum pro certum tractatum, factum & concordatum inter nos & Johannem Ducem Britanniæ, pro & causa castri de Brest, quod idem Dux nobis dedit & deliberavit una cum brevibus Britanniæ, Seccheriis & omnibus aliis dominiis & proficuis ad idem castrum spectantibus, &c.* Ubi leg. omnino videtur *Seuheriis* vel *Seuberiis*. Vide in hac voce.

¶ SEUHARIÆ, perinde emendanda vox in Charta ejusdem Reg. an. 1382 ibidem p. 360. *Una cum brevibus Britanniæ, Seuheriis, & omnibus aliis dominiis & proficuis, &c.*

¶ SECCHIARIA, f. ab Italico *Secchia*, Rejectanea, purgamenta, dumeta. Statuta Riper. c. 194. f. 22. v. *De pœna projicientis immunditias in viis. Idem intelligatur de Secchiariis quæ non possint evacuari, nec teneri super vias publicas.*

¶ SECCUBA, pro *Succuba*, in Gloss. Isid. *Ancuba, Succuba*, Vide *Ancuba*.

¶ SECESPITA, Culter ad secandas victimas in sacrificiis, cujus formam accurate describit Festus. Passio Alberti pueri tom 2. April. p. 836. *Demum Salomon & Moses ante alios, Secespitas sub pectus inter costas ex adverso adigunt, & linguæ subjectas venas frangunt.* Secespitæ delineationem habes apud Rosin. lib. 5. Antiquit. Vide præterea Casaubon. in Octavian. Suetonii c. 5. & ad Tiber c. 25.

SECESSUS, Latrina, *Cesso* Italis: Græc. ἀφεδρὼν, ἄφοδος, unde [illegible]. Papias: *Secessus, latrina, forculum*. Glossæ antiquæ MS. *Latrina, secessus publicus.*] Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secessus, lieux secrez*. [Gregorius Turon. lib. 2 Hist. c. 23. *Ingressus autem in Secessum suum, dum ventrem purgare niteretur, spiritum exhalavit.* Infra: *Repertus Dominum super sellulam (sellulam) Secessus defunctum.* Joannes Monachus lib. 1. Vitæ S. Odonis Clun. *Assiste mi, & ecce quidam de pueris signo Secessum naturæ petiit.* Usus antiqui Cistercienses cap. 69. *Ad Secessum eo.* [Vide *Secretum naturæ*.]

¶ SECHES, Sepiæ. Vide *Sicca* 1.

¶ SECHIL, & SEKIL, Marsupium, pera apud Schilter. in Glossar. Teuton. ex Glossar. Monf. & Otfr.

¶ SECHOIRATA, Quantum unus sector per diem secare potest de prato, Provincialibus vulgo *Sechoirée*. Regest. *Columba* Camerę Comput. Aquens. fol. 282. *Pratum duarum Sechoiratarum*. Pluries ibi occurrit. Vide *Sectura* in *Secare* 2. & *Sessorata*.

¶ SECHURA, Eadem notione. Tabul. S. Victoris Massil. *Dedimus misit pro gadio unam Sechuram prati quæ est sub poncellari de moto.* Sed leg. forte *Sectura*.

¶ SECIA, & SECTUS, Serra, Gall. *Scie*, Ital. *Sega*. Vide in hac voce. Statut. Astens. ubi de *satratis* portatum: *Falces sive secce solvunt pro qualibet balla, & si plus vel minus, solvant pro rata quæ sunt Secii 7. & lib. 120.* Statuta Montis Regal. fol. 321. *Item pro qualibet Secia vel Secia, à somata infra, pro marata sol. den. sex.*

SECMARIUS, pro *Sagmarius*, in Charta Aldrici Episc.

Episc. Cenoman. in illius Vita pag. 89. Vide *Sagma*.

SECORDIA, Discordia. Willel. Ketellus de Mirac. S. Joan. Beverlac. n. 3. *Secordiæ libentius quam concordiæ cupiens exercita cædibus insistere.*

1. SECRETA Oratio, quæ post *Præfationem* in sacra Liturgia secrete & submissa voce à Sacerdote dicitur. [εὐχὴ προσκομιδῆς, in Liturg. Chrysostomi.] Amalarius l. 3. de Eccles. Offic. c. 20. *Secreta ideo nominatur, quia secrete dicitur.* Idem in Eclogis de offic. Missæ editis à Baluzio: *Secreta dicitur, eo quod secretam orationem dat Episcopus super oblationem, ut Deus velit respicere super oblationem propositam, & deputare eam futuræ consecrationi.* Hildebertus Cenomen. de Mysterio Missæ:

Hic ita præmissis, secreta Presbyter orat,
Secretas memorans, assimilansque preces.

Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 173. hocce lemmate, *ut Secreta non incipiatur, nisi post hymnum finitum. Te igitur, non inchoent Sacerdotes, nisi post Angelicum hymnum finitum.* Vide Concilium Wormac. c. 13. Durandum lib. 4. Ration. cap. 35. Durantum lib. 2. de Ritibus Eccl. c. 29. n. 4. 5. 6. &c.

☞ Ex his haud obscurum est *Secretam* dici Canonem, quod eum Sacerdos submissa voce, & quidem solus, recitaret. Idem firmare licet aliis argumentis, in quibus referendis ne longior sim, unum vel alterum seligam Herardus Turon. in Collect. c. 16. *Et ut Secreta presbyteri non inchoent antequam Sanctus finiatur, sed cum populo Sanctus cantent.* Laudatus Amalarius in Eclogis: *Ab illo loco ubi Secretam dicit episcopus, usque ad Agnus Dei, totum illud vocat Augustinus orationem.* Vide *La Bona* Dissert. 15. de Reb. Liturg. art. 1.

☞ Latiori etiam significatione acceptam interdum fuisse hanc vocem discimus ex Petro Cancellario Carnot. in Manuali MS. de Mysteriis Eccl. *Quando Sacerdos incipit Secretum inclinato capite ante altare dicit, In spiritu humilitatis, &c.* Ubi oblationis tempus indicatur, quo Sacerdos submissiori voce orare incipit.

☞ Hinc Canon *secunda Missæ Secreta* nuncupari videtur à Petro Damiano in Vita S. Romualdi num. 78. *Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secundam Missæ Secretam perventum esset, in ecstasim raptus... fletus.*

SECRETELA, Eadem notione, apud Durandum lib. 4. Ration. c. 27. n. 1. c. 35. n. 5.

¶ SECRETELLA, Oratio quæ etiamnum *Secreta* appellatur quam subsequitur Præfatio. Statuta MS. Augerii Episc. Conseran. an. 1280. *Deinde respiciens librum, manibus ut prius ante humeros elevatis dicit Secretellas, & in fine ultimæ Secretellæ dicens, Per omnia sæcula sæculorum, ... Sursum corda, &c.*

2. SECRETA REGIA, Ærarium. Annales Pisanorum Ughelliani p. 861. *Fecit inquiri à Thesaurariis Domini Papæ in Thesauraria, sive Secreta ipsius Domini, &c.* Constitutio Heliæ Archiepiscopi Nicosiensis an. 1251. *Nec annuatim deferre de vario seu forestis duplicibus aliquid de Secreta nostra, vel aliunde, vel exenia aliqua recipere, &c.* Adde Concilium Nicosiense an. 1340. cap. 6. Ita porro dictum præsertim in Regno Cypri sub Leziniana familia, sacrum Principis ærarium. Exstant in Chartophylacio Regis Christian. Literæ Hugonis Regis Cypri an. 1330. quibus Mariæ Borboniæ nurui suæ, Guidonis filii uxori, in dotalitium assignat 5000 *florins de Florence de bon or & de bon pois à recevoir de la Secrete Royale chascun an par les payes usées de la Secrete.* Qui vero ærario præerant, *Baillivi Secretæ*, vulgo in Chartis appellantur, qua dignitate functos legimus Jacobum *de Flory* Militem an. 1315. Thomam *de Piquigay* an. 1330. Philippum *Prevost* anno 1376. & Renerium *de Scolar*, an. 1384. [Vide *Secretia*.]

SECRETA dicebatur præterea, Curia seu consessus judicum de re æraria & fiscali. Assisiæ Hierosolym. MS. 2. part. c. 27. *Et des detes qui sont convenues par devant la Segrete, & seront requises, si se conduiront par la garantie de celui qui estoit Bailli de la Secrete, & par les Escrivains, & les escrits de leurs livres.*

SECRETAGIUM, Secreta, in Regno Cypri, locus. Sanutus lib. 3. part. 13. c. 11. *Fecit igitur dictus gubernator per insulam banna proclamari, & Segretagium invito Rege surripuit.*

1. SECRETALIS, *Secretorum conscius*, apud Andr. Monach. in Vita S. Ottonis Episc. Bamberg. l. 1. c. 3. 6.

¶ 2. SECRETALIS, Secretus, absconditus, Gall. *Caché, secret.* Maceriæ insulæ Barbaræ tom. 1. p. 25. ubi de Lupo Archiep. Lugdun. *Plebs itaque, cœtus, clerusque universus ... Lupum requirunt ad pastoris officia ordinandum, quem tota virtute renitentem, captum Secretalibusque ereptum sedibus, domus Dei dignum prœordinavit dispensatorem.* Vide infra *Secretarium* 2.

SECRETANIA, Secretarium Ecclesiæ, seu quidquid ad illud spectat. Charta Falconis de Saligniaco anno 1056. *Quartam partem Ecclesiæ absque calumnia insuper dedi, & cum Secretania, & omnibus appenditiis.*

SECRETARIA, Secretarium Ecclesiæ, sacristia. Statuta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti: *Qui accipientes à secretaria vestimenta extra Secretarium se induant.* [Bernardus Monachus in Ordin. Cluniac. part. 1. cap. 3. *Debet etiam in hoc Secretariam totam circuire, ne aliquis secretariorum audito signo non dum surrexerit. Similiter in nocturno secundo, circa ultimum noctis, circuit altaria & angulos, sed non vadit in Secretariam.* Vide *Secretarius* 3.]

1. SECRETARIUM, *Locus, in quem Senatus collectus est*, ut habet Auctor Biblioth. Collectaneæ, locus scilicet, in quo judices considebant: *Judiciale secretum.* Ammiano lib. 15. *Secretarium Felicis*, in Actis S. Epulii ta Augusti, & in Concilio Milevitano II. c. 16. *Aræ in secretariis & pro tribunali positæ*, apud Lactantium de Mortibus persecut. c. 15. [Acta S. Theodoriti Mart. apud Mabillon. tom. 4. Analect. p. 113. *Audiens vero Julianus hanc facere collectam, volens placere Imperatori, sedens in Secretario, eum sibi jussit exhiberi.* Adde Acta Sanctor. Scillitanorum ibidem p. 153. S. Ambros. serm. 4. S. Augustin. contra Crescon. lib. 3. cap. 56. de serm. Dom. in monte cap. 21. Symmach. lib. 10. Epist. 36. &c.] Vide Notas nostras ad Alexiad. in p. 262. 263. [Panzirol. lib. 1. Thesauri var. lect. c. 77. & infra *Secretarium*.]

¶ 2. SECRETARIUM, Penetrale, locus secretus, remotior. Apuleius de Mundo: *Illic etiam ignes, qui terræ Secretariis continentur, &c.* Idem in Floridis: *Avibus hæc Secretaria utique magis congruerint merulis, & lusciniis, & oloribus.*

3. SECRETARIUM, Ædicula seu camera vice exedræ templo seu ædi sacræ adjuncta, in qua sacra Ecclesiæ ministeria reconduntur, & in qua etiam Sacerdotes & Clerici, priusquam ad sacra procedant, vestes Ecclesiasticas induunt. Vetus Inscript. in Eccl. Viennen. *Ex voto Flavius Lucanius vir Consularis cum suis fecit de proprio basilicam, Secretaria, atque porticum.* [Charta Reginaldi Episc. Biterr. an. 933. inter instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 127. *Et quantum ibidem ad pertinendum est, id est in ecclesia S. Petri in sacris Secretariis, cimiteriis, &c.*] Ordo Roman. *Cum vero Ecclesiam intraverit Pontifex, non ascendit continuo ad altare, sed prius intrat in Secretarium sustentatus à Diaconibus, &c.* Beda lib. 2. Histor. Eccl. c. 1. *Sepultus vero est corpore in Ecclesia B. Petri Apostoli ante Secretarium.* Innocentius III PP. l. 2. de Myster. c. 5. *Cum autem statio talis solemnitas celebratur, Romanus Pontifex cum suis præfatis ordinibus processionaliter ad altare progreditur.* Willelmus Malmesburien. lib. 1.

lib. 2. de Gestis Pontificum: *Missa cantata, sicut erat vestibus sacris indutus, Secretarium ingressus est.*

In *Secretariis* porro recondi solita ministeria sacra, seu vasa, vel vestes sacras, testatur Paulinus Epist. 12. ad Severum, *in Secretarium Ecclesiæ:*

Hic locus est, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Leo Ost. lib. 3. Chron. Casin. c. 26. (al. 28.) *Juxta cujus absidam, bicameratam domum ad thesaurum Ecclesiastici ministerii recondendum extruxit: quæ videlicet domus Secretarium appellatur, eique ejusdem nihilominus operis alteram, in qua Ministri altaris præparari debeant, copulavit.* [Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. part. 1. p. 157. *Custos denique sepulcri S. Martini, providebat qui ceram & vestimenta omnia quæ ad ipsam basilicam pertinebant, intrans cum candela accensa Secretarium, quo ista servabantur, &c.*] Vide Descriptionem nostram Ædis Sophianæ, ubi de Sceuophylacio.

In Ecclesiarum *Secretariis* interdum considebant Episcopi & Sacerdotes de rebus Ecclesiasticis deliberaturi, & sic Concilia & Synodos agebant. Synodus Charthag. an. 525. *Carthagine in Secretario basilicæ S. Martyris Agilei, cum Bonifacius Episcopus Ecclesiæ Carthaginensis cum Coepiscopis suis diversarum provinciarum Africanarum consedisset, &c.* Synodus Arelatensis: *Cum Arelate in Secretario Ecclesiæ convenissemus, &c.* Concilium Aquisgranense II. factum dicitur *Aquisgrani palatii in Secretario basilicæ sanctæ Genitricis Dei Mariæ, quod dicitur Lateranis, anno Incarnat. D. J. C. 836.* Concilium Arelatense II. c. 15. *In Secretario Diacono inter Presbyteros sedere non liceat.* Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 19. *Recedente vero Rege ad metatum suum, nos collecti in unum sedebamus in Secretario basilicæ B. Petri.* Capitula Caroli Calvi tit. 26. *Hæc sunt nomina Episcoporum, qui anno Incarn. D. 860. Non. Jun. in Secretario basilicæ S. Castoris consideraverunt cum nobilibus Laicis firmitatem, quam gloriosi Reges nostri Hludovicus & Karolus atque Hlotarius inter se fecerunt, &c.* Guillelmus Biblioth. in Adriano II. PP. p. 227. de Legatis Basilii Imp. *Hunc sanctissimo Papæ Hadriano cum Episcopis & proceribus in Secretario sanctæ Mariæ Majoris, juxta morem sanctæ Sedis Apostolicæ residenti, se satis humiliter præsentarunt.*

Concilia præterea & Synodos in Secretariis ædium sacrarum egisse Pontifices, testantur passim Concilia ipsa & Synodi. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. *Hispalensem Isidorum Metropolitanum Pontificem clarum doctorem Hispaniæ celebrat, qui anno septimo suprafati Principis Sisebuti, contra Acephalorum hæresim magna auctoritate Hispalim in Secretario Sanctæ Hierusalem Concilium agitat, &c.* Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi c. 28. ubi de Concilio Romano: *Wilfridus Deo amabilis Episcopus sanctæ Evoricæ Ecclesiæ præ foribus nostri Secretarii moratus ad nostrum Secretarium juxta suam postulationem cum petitione, quam secum adferre dictus est, ammittatur.* Hinc ipsæ Conciliorum sessiones *Secretaria* fere semper appellantur. Synodus Romana sub Zacharia PP. *Quia hodie jam tardior hora est venturo Secretario pertractandum est.* Infra: *Præterito Secretario, &c.* Liberatus Diaconus c. 13. de Synodo Calchedonensi: *Et ita soluto primo Conventu, secundo Secretario interloquentibus judicibus, &c.* Infra: *Tertio Secretario, &c.* Vide eumdem Descript. ædis Sophianæ num. 85. & veterem Interpretem Concilii VI. Oecumenici act. 4. extr.

Secretaria proinde Ecclesiarum perampla fuisse non modo inde colligitur; sed & quod *in ea interdum* Sacerdotes diverterent, in iisque mansionem facerent. Sulpitius Severus lib. 3. de Vita S. Martini: *Prætereuns ergo Martinus in Secretario Ecclesiæ habuit mansionem.*

Post discessum vero illius, cunctæ in Secretarium illius virgines irruerunt, adlabunt singula loca, ubi sederat vir beatus, aut steterat stramentum etiam, in quo quieverat, partiuntur. Quod ita reddit Fortunatus l. 3. de Vita ejusdem Martini:

Mansio forte fuit Martino prætereunti
Ecclesiæ Domini qua Secretaria polleat.

Id porro etiam attingimus in eadem Ædis Sophianæ Descriptione n. 86. ut &, unde *Secretarium* dicta fuerit hæc exedra, num. 85. quibus adjungenda sunt, quæ habet Henricus Valesius ad Ammianum p. 87.

Jam vero *Secretaria* vocat loco supra laudato Paulinus binas conchas, quæ majori, in qua altare erat, adjungebantur, in quarum altera vestes & eimelia Ecclesiæ recondebantur; in altera Sacerdotes sacrorum librorum lectioni operam dabant. De utroque Secretario copiose pariter egimus in eadem Descriptione num. 67. 68. ad quas etiam referendus forte locus mox allatus Leonis Ostiensis, & Sulpitii Severi alteri lib. 3. de Vita S. Martini, ubi duplex Secretarium statuit. *Secretariorum* Ecclesiæ passim mentio habetur in Concilio Calchedon. act. 1. p. 48. edit. 1618. Arausicano I. can. 27. Arelat. III. in Synodo Confluent. ann. 860. apud Possidium in Vita S. Augustini c. 24. Leonem IV. PP. de Cura pastorali, Anastasium in Sergio PP. pag. 62. Simeonem Dunelmensem l. 1. Histor. Eccl. Dunelm cap. 5. Ricardum Hagustaldens. de Episcopis Hagustald. lib. 1. c. 15. lib. 2. cap. 4. in Vita Alcuini num. 22. &c. [Vide *Salutatorium.*]

SECRETARIUM EPISCOPII, seu τὸ ἐπισκοπεῖον, Domus Episcopi, in Concilio Calchedon. act. 1. pag. 63. edit. 1618.

SECRETARIUM MONASTERII in Fragmento Historiæ Comitum Capuæ apud Camillum Peregrinum in Hist. Longob. l. 1. p. 125.

¶ 4. SECRETARIUM, Theca reliquiarum seu feretrum, in quo reliquiæ sacræ reconduntur. Vide in *Sermonem* Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 370. *Et ne aliquis eorum dubius existeret S. Adalardum esse relatum; reliquias ejusdem de Secretario, ubi ante repositæ fuerant, præsentari fecerunt. Quas quidem in conspectu populi adstantis extulerunt, ipsasque, ut credi decet, antiquo ebore lucidiores, visuque pro sui vetustate delectabiles, conspectibus omnium adstantium cernendas præbuerunt. Postquam autem præsentia Sancti remota est ab illis omnis nubes dubitationis, eum honorifice reposuerunt in eodem scrinio, quod paullo ante relatum fuerat cum gaudio.*

1. SECRETARIUS, Qui Ecclesiæ secretum curat, Sacrista. [Guidonis Discipl. Farf. l. 1. c. 18. *Sonet squillam Custos Ecclesiæ. Pueri exeant, lavent manus, atque in ecclesiam pergant. Tum Secretarius denuo pulset signum, quousque veniant facere orationem.* [Lanfrancus in Statutis pro Ordine S. Benedicti c. 6. *Ad Secretarii officium pertinet omnia ornamenta Monasterii & omnia instrumenta & supellectilem, & quæ ad ipsum Monasterium pertinent, custodire, &c.* Occurrit passim apud eumdem Lanfrancum, præterea in Vitis Abbatum S. Albani pag. 36. 42. 65. Gervasium Dorobernensem ann. 1149. in Usibus antiquis Cisterciensibus c. 4. 13. 17. 21. 47. [in Mirac. S. Aigulfi c. 3. S. Bertæ c. 11. in Vita S. Neoti c. 9. &c. Nostris *Secretain.* Testam. Jo. *Lessdie* an. 1382. apud Meneg. Hist. Sabol. pag. 390. *Ge donne & laisse au Secretain de ladite eglise de S. Martin de Sablé & ses successeurs à toujours mès cinq sols de rente.* Le Roman *de Vace* Ms.

Ea l'abeie saint Oien
Out en cel temps un Secrestain
Tenu eston por leal moingne,

Vide *Sacrista.*]

¶ 2. SE-

¶ 2. SECRETARIUS, Officium & dignitas in Aula Dalphinali, qui est à Secretis, *Secretaire*. Ordinat. Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 399. *Item, quia multa frequenter occurrunt quæ non sunt omnibus revelanda, ad nostra servitia, nostraque secreta facienda & executioni mandanda quatenus de nostro mandato processerint, unum fidelem ac probum & sufficientem virum in nostrum Secretarium volumus deputari.* Charta apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 388. *Cuncta denique agenda sua ad nutum unius Secretarii sui passim committere, &c.*

Secretarius Scacarii, Qui postmodum *Cancellarius*, de qua postrema nomenclatura consulendus auctor Fletæ lib. 2. c. 29. Matth. Paris an. 1274. *Administraverat enim Hugo officium Scacarii, ante laudabiliter secundum, quod appellatur Secretum scacarii, sigillum custodiendo, & diffinitam pecuniam à Vicecomitibus recipiendo*, quæ omnia Cancellario scacarii conveniunt in eodem libro Fletæ c. 27.

¶ Secretarius, Scriba, in laudata Humberti Ordinat. ibid. *Quo Secretarii & Notarii nullum jus seu premium scripturarum recipiant quavis occasione vel causa.*

3. SECRETARIUS, Officium in forestis, seu silvis, *Segrayer*, in Statutis Henrici II. an. 1558. & Henrici III. an. 1575. 1578. 1583. pro forestis. [Vetus Recognitio feudalis in Camera Andegav. *Et est chose des dessusdits, qui doivent ferir lesdites quintaines ... de prendre une lance de bois, laquelle mon Segraier de la forest dois essaier & secoure par trois fois.*] Quidam *Secretarios* ejusmodi, esse partiarios, sive ex parte, silvæ dominos volunt. Tabularium Vindocinense Charta 388. *Gaufredus Comes Andegavensis congregavit universos naturales majoresque natu de Vindocino, præcipueque Secretarios & forestarios, præcepitque . . . ut forestam Wastina juste & sine aliqua falsitate dividerent, & quid post mortem ejus quacumque invasione fuisset exemplatum* (essartè) *certa & veridica demonstratione secernerent.*

Segretarius. Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis c. 29. *Invenientes Stephanum Segretarium dicti Comitis Andegav. qui nobis nuper denuntiaverat, quod si nos in bosco vestro de Bouchet a juxta villam Episcopi venaremur, ibidem venantes caperet.*

Segoneagium. Aresta Candelosæ ann. 1257. in Regesto Parlamenti p. 90. *Cum ballivus Turonensis peteret ab Abbate & Conventu Bellilocii juxta Lochias sibi reddi pro D. Rege Segreagium de bosco de Chevais vendito ab ipsis pretio 200. ll. &c.* Compotus Ballivorum Franciæ an. 1337. *De Seggreagio de nemore de Balau. de Seggreagio magnæ Gastinæ. Seggregia, seu tertia de expletis forestarum.* Ex quibus verbis videtur colligi, *Segreagium* fuisse *tertiam* partem *expletæ*, quæ ad superiorem dominum pertinebat, & vulgo *tiers & danger* vocitatur. *Segreage*, & *Segerage*, in Consuetudine insulæ Savaricæ art. 10. Turonensi.

☞ Cangianæ interpretationi haud male convenit Inquesta an. 1461. ex Tabul. Monast. Baugesii: *Laditte piece de bois, suppose qu'elle soit au dedans de la garenne du Roy à cause de son chastel de Loches, n'est subjette à Segreaige, pesson, herbaige, &c.* Infra: *En icelle bois lesdits religieux ont tout le droit de la pesson, quant elle y avient, sans qu'ils soient subgetz envers le Roy nostredit Sire à Segregaige, pasnaige, &c.* Mornaco, qui in Gloss. Jur. Gall. laudatur, *Segreagium*, quod à *Segregando* dictum vult, est jus quod ex ligni venditione domino superiori competit, quintus scilicet denarius. Vide supra *Dangerium*. *Segraierie* dicitur in vet. Cod. Jur. Vicecom. Bellimontis an. 1286. *De la Seneschaucée de la Flechе & de la Segraierie de la forest de Mellinais.*

Segrealis, *Segreagii* juri obnoxius. Arestum supra laudatum: *Cum nemus, quod dicitur Boscus Ogerii, non sit Segreale, ... idem boscus de Chevais non sit Segrealis.*

¶ Secretaria, Secretarii forestæ officium & reditus. Charta an. 1209. apud Menag. Hist. Sabol. p. 364. *Gaufredus Beurel parochianus de Precigneio, quæ de omnibus istis rebus, & de omnibus aliis nemoribus, tam propriis quam communibus, quam deffaisiis, quam usagiis, secretarius ejus Secretariam suam, & quidquid juris & dominii ibidem habebat, eisdem dedit locis.* Idem quod

Segrecheria, ex Gall. *Segrairie*, in Statutis Henrici II. & Henrici III. Regum Franc. pro forestis. Gesta dominorum Ambiasiensium c. 2. n. 12. *Comes vero jugiseam Campaniæ, & Segrecheriam, quæ ultra Carum fluvium est, ex sua parte Lisoio pro servitio tribuit.*

SECRETELA Vide *Secreta*.

SECRETI DUANÆ, inter ministros & officiales regios recensentur in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 36. 58. *Justitiarii, Secreti, & Officiales alii Aprutii*, in Charta Caroli II. Regis Siciliæ, apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 129.

¶ SECRETIA, Ærarium Principis. Charta ann. 1315. tom. 2. Hist. Dalph. p. 152. col. 2. *Sibi de annuo reditu unciarum auri quadringentarum ponderis generalis, percipienda per eum annis singulis quousque in servitio nostris erit, super juribus & proventibus Secretiæ nostræ Apuliæ de nostra certa scientia & speciali gratia providemus.* Epist. Panorm. ad Martin. IV. PP. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 36. *Divitibus invitis faciebat dari officia Secretiæ, mediocribus vero bajulationis deonans.* Vide supra *Secreta* 2.

¶ SECRETIO, Societas, conjunctio, pactio. Monumenta vetera apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MS. pag. 159. *Iringus . . consuluit Irminfride Regi quod non cederet Theoderico Regi Francorum, quia regnum de jure cederet sibi ... Quod consilium secutus est Irminfridus, deditque legatis responsum, dicens: pacem non abrenuncio à domino vestro, ac amicitiam & Secretionem, &c.*

SECRETUM, Uguttioni, *Locus, ubi dicatur, vel servatur secreta*: præsertim ita appellatum Secretarium, seu locus, in quo judices jus dicturi, vel alii de rebus seriis deliberaturi, considunt. *Judiciale secretum*, apud Ammianum lib. 15. Codex Canonum Eccl. Africanæ c. 97. Εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστῶν εἰσιέναι. *Ingredi judicis Secretaria.* Constitutio 2. in Appendice Cod. Theodos. *Sit hujusmodi personis tenore hujus legis inlicitum sacra nostra adire Secreta, & impetrare rescripta.* Ad 1e Constitut. 15. Synodus Lateran. sub Martino PP. *Præ foribus astat venerabilis Secreti vestri Stephanus Episcopus Dorensis.* Sexta Synodus acta dicitur ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου, τῷ λεγομένῳ Τρούλλῳ. Acta Constantinopoli sub Flaviano Patriarch. act. 1. ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπισκοπείου. [Vide *Secretarium* 1. & Gloss. med. Græcit. in Σέκρετον.]

Secreta Coelestia, Ecclesiæ. Constit. 11. in Append. Cod. Theod. *Quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia usibus cælestium Secretorum dicata, sordidorum munerum fasce vexentur.* Eadem pene verba habent Capitulare 2. Caroli Magni incerti anni c. 4. Addit. in 5. Capitul. cap. 339. Urbanus I. PP. in Epist. in Decret. 17. qu. 2. & in Concilio Moguntiacensi an. 888. c. 11.

¶ Secretum Poli, Eadem notione. Inventio corporis S. Baudelii inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 169. *Episcopus autem pro inventione tanti thesauri hactenus occulti magnis vocibus hymnum Te Deum laudamus intonantibus, ... pulsatur laudibus poli Secretum, &c.*

Secretum Missæ, Diptychon, seu tabella continens Canonem Ecclesiæ, in Decretis Concilii Eboracensis an. 1195. c. 2.

¶ SECRETUM NATURÆ, Exoneratio alvi, vel ipsa latrina. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta Sanctor. tom. 3. Jun. pag. 28. *Prope nos ad pedes lecti nostri jaceat et in Secretis naturæ nobis assistere ac incumbat*. Vide Secessus.

SECRETUM. Vide *Sigillum secreti*.

1. SECTA, Opinio ab aliorum sententia diversa, hæresis [Gloss. Lat. Gr. *Secta*, αἵρεσις. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secta, propos, secte*] Papias: *Sectas, dicimus, habitus animorum, ac instituta circa disciplinam, vel propositum, longe alia in religionis cultu quam cæteri opinantes*. Faustus Manichæus apud Augustinum lib. 20. contra eumd. c. 3. *Secta est longe alia opinantem quam cæteri, alio etiam sibi ac longe dissimili ritu divinitatis instituisse culturam*. Tertullianus de Pallio cap. ult. *divinam Sectam ac disciplinam* dixit. Sed &

SECTA, dicitur prava ipsa opinio chartæ indita. Concil. Toletan. I. *Symphosius Episcopus dixit,... Ego Sectam, quæ recitata est, damno cum autore*.

2. SECTA, Vitæ institutum, agendi ratio. Glossæ Græc. Lat. τρόπος, *Secta, mos*. Unde emendandæ Glossæ Lat. Gr. *Sectum*, τρόπον, ubi leg. *Sectam*. Alibi. *Secta*, αἱρετισμός, pariter legendum pro αἱρετισμόν. §. ult. Instit. de Legat. *Hujusmodi autem testatorum voluntates valere Secta meorum temporum non patitur*. Ubi Theophilus: ἀλλ' ἔστιν τοῦ ἐμοῦ χρόνου τῆς βασιλείας. Simili formula utitur Gordianus Imper. in l. 2. C. de Delatoribus: *Quod est Secta temporum meorum alienum*. Alexander Imper. in l. 2. C. de Delator. *Alienam Secta mea solicitudinem concepisti, &c.* Epistola Ædinii Juliani Præfecti Prætorio ad Jun. Commianum: IN. PROVINCIA. LUGDUNESS. QUINQUE. FASCALIA . . . (leg. GALLIAR.) CUM. AGEREM. PLEROSQ. BONOS. VIROS. PERSPEXI. INTER. QUOS. SOLEMNEM. ISTUM. ORIUNDUM. EX. CIVITATE. VIDUC... SACERDO.. IA... QUEM. PROPTER. SECTAM. GRAVITA. ... 1 .... ET. MORES. HONESTOS AMARE. COEPI &c. Integrum hocce rarumque antiquitatis monumentum dabit propediem vir clarissimus Bajocensis Canonicus in Hist. Bajocensi.

☞ Spem injectam fefellit V. Cl. *Petite* Ecclesiæ Bajocensis Canonicus & Officialis; fato quippe functus est priusquam expectatum opus in publicam lucem emisisset: quod utcumque resarcire licet ex Mercurio Gallicano mensis Aprilis ann. 1733. ubi integram hanc epistolam legere est. Adde menses Aprilem 1732 & Maium 1733. Vide præterea Sponium in Miscell. eruditæ Antiquit. p. 183. Cæterum *Sectam* pro vitæ instituto seu agendi ratione usurpat Valer. Max. lib. 2. c. 7. *Eam Sectam Metellus secutus*. Neque aliter vocem Græcam αἵρεσιν vertit Cicero, ut observat Casaubonus ad Athen. l. 5. c. 4.

3 SECTA, SECTATOR, SEQUELA, voces Fori Anglici.

SECTA CURIÆ, *seu Secta ad curiam*, est servitium, quo feudatarius ad frequentandam curiam domini sui tenetur. Ita Cowellus l. 2. Institut. tit. 3. §. 29. *Servitium placiti* vocant nostri, ut in v. *Placitum* docemus, quo scilicet vassallos ad Placita domini sui venire tenetur. Gravamina Episcoporum Angliæ: *Ratione hujusmodi possessionum, Rex & alii Magnates distringunt compellere Episcopos, Prælatos & Religiosos, & Rectores Ecclesiarum facere Sectam ad Curiam laicalem. Item ad Sectam & alia onera facienda, & ad comparendum in foro vetito, compelluntur per captionem animalium suorum, &c.*

☞ Aliud esse videtur à *servitio placiti*, *Secta curiæ*, de qua mentio est in Charta apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Item faciant Sectam curiæ domini de Hedingdon de sex septimanis, & si breve domini Regis in dicta curia attrahietur, tunc sectam illam facient de tribus septimanis in tres septimanas, & ad præfatam curiam singulis annis inter festum S. Michaelis & S. Martini venient cum tota ac plena dyseno sicut hactenus facere consueverunt*. Ubi *Secta curiæ* idem esse quod *stagium* existimo.

Ejusmodi sectarum numerus erat fere semper definitus in Chartis infeodationis. Fleta l. 2. c. 71. §. 14. *Item qui prædictorum faciunt Sectas ad Curiam domini, & quot Sectas per annum, &c.* Interdum enim unica, interdum binæ, vel ternæ sectæ debebantur: *Si hæreditas aliqua, de qua unica Secta tantum debetetur, ad plures hæredes participes illius hæreditatis devolveretur, illa qui enejunad est, capitalem partem illius hæreditatis habebat, unicam Sectam faciebat pro se & participibus suis*, ex primis Statutis Roberti I Regis Scotiæ c. 5. Eadem habet Fleta l. 2. c. 66. §. 5. 6. 7. Unicæ istius sectæ mentio est in Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 1. Monast. Angl. p. 529. *Sciatis nos ... perdonasse ... Monialibus, ibidem Deo servientibus ... Sectam, quam singulis annis facere consueverunt ad curiam nostri honoris Bononiæ, apud S. Martinum magnum London. pro dominicis terris suis in manerio, &c.* Adde Statutum Marlebrigd. Henrici III. c. 9. Binarum vero *Sectarum* meminit Willel. Thorn. an. 1259. *Tandem idem Simon concessit, ... quod faceret sectam ad fenagium, quando cessum est ad 20. sol. 12. den. & ad plus plus, & ad minus minus, & faciet Sectam ad Curiam Cantuariæ bis per annum, scilicet in festo S. Michaelis & in Pascha*. [Idem occurrit in Charta apud Madox Formul. Anglic. p. 12. *Faciendo .. duas Sectas per annum, scilicet unam curiam nostram proximam post festum S. Michaelis, & aliam Sectam ad proximam curiam nostram post Pascha, per racionabilem summonicionem imperpetuum*.]

Sed cum tria potissimum *Placita Capitalia* tenerent domini in feudis suis, totidem sectæ fera semper debebantur à vassallis, qui ad ea convenire tenebantur, etiam *sine submonitione: alias nullus sectator tenebatur venire ad curiam domini sui, sine submonitione legali*, ut est in Quoniam Attachiamenta c. 33 §. 3. 5. 7.

Non omnes tamen vassalli *Sectis Curiæ* erant obnoxii, sed ii tantum, qui per chartas sub hac conditione feoffati erant, ut est in Fleta l. 2. c. 66 §. 1. 2. 3. &c. Tametsi id oneris omnibus æque tenentibus in Angliæ inferre tentaverit Willelmo de Eboraco Episcopus Sarisberiensis, Matth. Paris an. 1256. *Pro lege consuetudinem pessimam in regno suscitavit: ut scilicet pro quantiscunque tenementis faciat tenens ac subjectus suo superiori, à quo videlicet tenet, in magnum subditorum damnum & detrimentum, & superiorum parvum vel nullum emolumentum, Sequelam curiæ etiam invitus: unde qui nunquam hoc fecerant, mirabantur, se ad hoc fuisse coactos*. [Quod false & inepte scriptum fuisse docet Spelmannus.]

☞ Ab hac servitute eximebantur aliquando Ecclesiæ & Monasteria ex speciali privilegio; Charta Richardi Comit. Cornubiæ apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 212. *Ratam habemus donationem quam Wido de Areines fecit abbati & conventui de Oseneia de terra sua quam habuit in villa de Mixbury; quæ terra quandoquidem consuevit facere Sectam ad curiam nostram de North Oseney, hanc Sectam . . . relaxamus in perpetuum*.

Vassallos ad curiam domini submonitus, priusquam ad judicandum, vel ad alia munia juridica peragenda admitteretur, examinabatur à Ballivo; quo facto, *amerciari* non poterat, si errasset. Quoniam Attachiam. cap. 36. § 3. & 4. *Quilibet sectator, antequam admittatur seu recipiatur per Ballivum, potest & debet examinari in sectatoribus curiæ, si sciat facere recordationem curiæ,*

curiæ, & dare sufficienter unam wardam, seu judicium curiæ de wardis, & rationibus petitis, in curia, vel non; & tunc cum fuerit per judicem & suos socios approbatur, non potest postea pro sua imperitia amerciari.

Quod si vassallus per se aut per *attornatum* ad curiam domini non venerat, nulla legitima proposita excusatione, seu *Essonio* distringebatur per catalla sua, ut habent Quoniam Attachiam. c. 33. prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c.4. Fleta l.2. c.66. §. 6. 7. 8. 9. 12. &c. Atque ii *Sectas suas à curiis dominorum subtrahere* dicebantur, si *sectas* suas non facerent, vel ad eas faciendas se teneri denegarent, in Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ c.5. & in Fleta l. 2. c. 66. §. 15. Ita porro accipiendæ sunt *Sectæ Comitatus*, *Hundredorum*, *Wapentachiorum*, *&c.* in Monastico Anglic. tom. 1. p.279. 297. 372. 487. 502. to.3. p.14. in Fleta l. 2. c. 66. §. 12. 14. &c.

SECTA CONSUETA, cum ex consuetudine, cujus memoria non exstat, curiam alterius sectari aliquis tenetur, Anglis JC. *Suit Coustume*. Idem quod

SECTA CUSTUMARIORUM. Vide Fletam l. 2. cap. 71. §.15.

SECTA CONVENTA, seu ex conventione, Anglis JC. *Suit convenant*, cum ex aliqua conventione, cum antecessoribus inita, quis tenetur curiam alterius sequi. Rastallus.

¶ SECTA HUNDREDI, Servitium, seu obligatio qua Hundredis aliquis interesse tenetur. Charta apud *Madox* Formul. Angl p. 225. *Cum prædicti villani facere debeant & facere consueverunt Sectam ad prædictum Hundredum de tribus septimanis in tres septimanas*. Vide *Hundredus*.

¶ SECTA LAUHUNDREDORUM. Vide *Lawehundredum*.

SECTA MERCATI. Monasticum Angl. to 1. p. 117. *Anno 1220. Rex Henricus filius Johannis Regis concessit Monachis S. Petri Glouecestr. mercatum de Nortbleeb cum Secta, scilicet duo Apostolorum Petri & Pauli, &c.*

SECTA AD MOLENDINUM, Servitium, quo feudatarii grana sua ad domini molendinum ibi molenda perferre ex consuetudine astringuntur. Ita Cowallus l.2. tit.3. §.30. Monasticum Anglic. tom.1. p.113. *Dedit molendinum cum Secta & molitura totius villæ suæ, &c.* Tom. 2 p. 103. *Et de molendino... cum Sectis totius parochiæ prædictæ, &c.* Adde p. 101. Tom. 3. p. 59. *Molendinum cum tofto & curtilagio, & cum tota mo tura & Sута.* Ex Gallico *Suite*. [*Molendinum cum Secta debita*, in Charta an.1323. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 164.]

¶ SECTA MOUTÆ, Eadem notione. Charta an. 1258. ex Chartul. S. Vandreg. to.2. p.1965. *Cum lis & contentio verteretur inter me... & omnes homines illos de parrochia de Rogierville & de Gueneville, ... à quibus petebam Sectam moutæ, sicut bannarii molendini mei des Eorens. Tandem ... pax & concordia facta fuit inter nos ... in hunc modum, quod ... ipsi tenentur de cætero frequentare dictum molendinum sicut bannarii, ... & persolvere mihi ... de decem & octo boisellis bladii decimum & nonum boisellum bladi rasum & unum cartam farinæ rasæ.*

¶ SEQUELA, Eadem significatu, in Charta Richardi Reg. Angl. an.1197. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p.19. *Quieta clamavimus ecclesiæ Rothomagi ... omnia molendina quæ nos habuimus Rothomagi quando hæc permutatio facta fuit, integre cum omni Sequela & multura sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendina pertinent vel ad molturam.* Paulo supra: *Tam Milites quam Clerici ... Sequuntur tria molendina d'Andels.*

SECTA REGALIS, qua omnes rursum Vicecomitis vel *Letas* bis quotannis adire tenentur, ut non ignorent, quæ ad pacem Reipublicæ hic geruntur. Regalem autem appellatam volunt, quia fit *Ligeantiæ* erga Principem præstandæ causa. Nam illic omnes, qui annum 12. prætervecti sunt, *Ligeantiæ* sacramentum subeunt. Cowellus & Rastallus.

SECTA REGIS, Denuntiatio rei, una è duabus viis reum sistendi de aliquo crimine, quarum prima est accusatio, quæ *Appellum* dicitur: altera denuntiatio, quam *Sectam Regis* appellant. Cowellus l. 4. Institut. tit.18. §.34.

SECTA SERVITII, ea dicitur, qua vassallus curiæ Vicecomitis, vel *Letæ*, vel Domini, ratione tenementi interesse tenetur. Anglis JC. *Suit service.* Idem Rastallus.

¶ SECTA SHIRARUM, seu Provinciarum. Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1156. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 114. *Quieti sint de thelonio, pontagio, ... & Sectis Shirarum & hundredarum.* Placit. apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Per Sectam Shirarum clamat esse quietum de Secta in comitatu Cestriæ & Flint.*

Vide *Seyra*.

¶ SECTA SWANEMOTI. Vide *Swanimotum*.

¶ SECTA UTHESII. Vide *Huesium* col. 1247.

SECTAM PRODUCERE, *hoc est, testimonium legalium hominum* super re, de qua lis est. Io Fleta lib. 2. tit.63. §.10. 61. §.2.

SECTATOR, Qui *Sectam* facit, vel qui *sectæ curiæ* obnoxius est ratione tenementi vel feoffamenti: in Quoniam Attachiam. c.13. & 33. in Fleta l.2.c.66. §.22. &c. *Sectatores litium*, litigantes vocat Sidonius lib. 4. Epist.6. *Negotiorum forensium Sectatores*, Isidorus de Summo bono l.3. c. 60.

SECUTIO, Idem quod *Secta*. Vetus Placitum sub Guillelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum p.199. *De istis duabus consuetudinibus, qui culpabiles inventi fuerint atque detenti, dum talia faciunt, sive vadimonium ab eis acceptum fuerit, sive non, tamen in Secutione Ministri Regis, & per vadimonium emendabant, quæ injuste emendanda sunt.*

SEQUELA, Eadem notione. Matth. Paris: *Ut pro quocumque tenemento faciat tenens suo superiori, à quo tenet ... Sequelam curiæ.* Aresta ann. 1259. in 1. Regesto Parlam. fol.16. *Cum fecissent adjornari Capitulum .... super proprietate Sequelæ manus mortuæ apud Castrum Radulphi, &c.* Willel. Thorn. an. 1198. *Quod Abbas de S. Augustino Cantuar. exigebat ab eis servitia & consuetudines, quæ facere non deberent: & maxime, quod faciebat eos Sequi curiam suam de S. Augustino, & ibi placitare, & secto stare, quod ipsi dicebant, se non debere facere ibi, sed in Thenestre, apud Menstre.* [Monast. Angl. to.2. p.253. *Et quod sint queti à Sequela curiæ.*]

4. SECTA, Jus persequendi aliquem in judicio de re aliqua, maxime de criminali: *Poursuite en jugement*; ut *sequi*, nostris, *Poursuivre en jugement*. Vox veteris Jurisprudentiæ. Plinius in Panegyr. *Dicitur actori atque procuratori tuo, in jus veni, Sequere ad tribunal.* Bracton. l. 3. tract.2. c.11. § 1. de homicida fugitivo: *Non erit statim vocandus sine Secta alicujus, &c.* §.82. *Cum autem malefactor fugam ceperit, oportet quod sit, qui Sequatur fugientem, qui loquatur de visu & auditu, &c.... Ad hujusmodi vero Sectam faciendam non admittitur quilibet de populo, nisi ad ipsum pertineat sequi propter parentelam fortem, &c.* Passim ibi. [Charta Henrici IV. Regis Angl. an.1407. apud Rymer. tom.8. p. 483. *Ad Sectam aut prosecutionem nostri vel alicujus ligeorum nostrorum.*] Vetus Consuetudo Normanniæ c.70. *De meurtre & d'omicide peut le plus prochain du lignage suire la Suite.*

SE-

vi in continenti Sectam fecerunt usque castrum de Lanark de imprisonamento.

¶ 8. SECTA, Vestimenti tractus, syrma, Gallice *Queue*. Charta Edwardi II. Reg. Angl. ann. 1326. apud eumd. Rymer. to. 4. p 209 *Ipsum* (filium nostrum primogenitum) *facit* (Regina) *associari & adhærere dicto inimico nostro & proditori le Mortymer, qui portavit Sectam dicti filii nostri, & in ipsius comitiva, publice, coram tota gente Parisius, in solempnitate coronationis, ad festum Pentecostes.*

¶ 9. SECTA, Pars, portio, *appenditia*. Charta an. 1181. apud Lobinell. to. 2. Histor. Brisan col. 132. *Et totum Correu quamdiu terra nigra durat, & Secta de Careou, & prata & pasture & junceta quæ sunt à Calenderia usque ad Maupol.* Nisi forte jus secandi seu eruendi cespites nigros intelligas.

¶ SECTANTIA, Idem quod *Secta* 3. Charta an. 1178. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd p. 135. *Præcipio quod totam terram illam libere & in pace teneant sicut elemosinam liberam & quietam ab omni Sectantia & exactione.*

¶ SECTATIO, Sequela, imitatio. S. Paulinus Epist. 2. ad Severum: *Non in vendendis tantum prædiis, & pretiis erogandis: sed in sui Sectatione proposuit.*

¶ SECTATOR, f. Lanius, Gallica *Boucher*. Vide *Seissor* 2. Charta Justitiarii Angliæ apud Skenæum de Verborum signific. p. 85. *Summoneri faciatis ... de quolibet burgo 12. vel 16. burgenses, ad hoc opus magis sufficientes, secundum quantitatem locorum & numerum personarum in iisdem existentium una cum ferjando, fabro, molendinario, brasiatore & Sectatore cujusque baroniæ, villæ seu tenendriæ.* V. alia notione in *Secta* 3.

SECTICUS. Vide *Seticus*.

¶ SECTILE, *Gremium, arma, pluteum*, in Auctario Gloss. Isidori.

¶ SECTIN, Jus, ut videtur, sciodendi ligna in silvis alienis. Charta Henrici Imp. an. 1073. apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. p. 265. *Hæc omnia cum omni jure tradidit cum .. silvis, venationibus, Sectione, saginatione, &c.*

SECTOR, Interfector. Consultatio Zachæi lib 5. c. 19. *Nec prius ab ira impetu destitit, quam missis per castra Sectoribus, multorum cæde piaretur.*

SECTORES, apud Papiam, ex Glossis antiquis MSS. *proprie dicuntur, qui bona proscriptorum & secant & dividunt.* Idem: *Sector, divisor, abscissor; cultor, usurpator.*

¶ SECTORATA, Quantum unus sector per diem secare potest de prato. Chartul. Bituric. fol. 161. *Et in ipsa villa eode pratum unum & habet quinque Sectoratas*, Vide *Secboiratu* & *Sextaratu*,

SECTURA PRATI. Vide *Secare* 2.

¶ SECTUS, Eunuchus factus. Canones Niceni inter Conc. Hispan. to. 5. p. 131. *Ita si qui vel à barbaris vel à dominis suis Secti, & probabilis vitæ sunt, tales suscipit ecclesiastica regula in clerum.*

¶ SECULA. Gesta Consulum Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. p. 460. *Cum flabris lenibus serenum undique consisteret cælum, repente superveniens à plaga australi vehementissimus turbo ipsam repellens Seculam, ac replens eam turbido aere, diu multumque concutiens, &c.* Hæc ex Glabro l. 2. Hist. c. 4. unde desumta sunt, resarcire licet: *Cum flabris lenibus ... ipsam impellens Ecclesiam, &c.*

¶ SECULARIS, SECULARITAS. V. in *Sæculum*.

SECULAT, *Temperat*. Papias MS. editus habet *temptat*.

¶ SECULUM, ut *Sæculum*. Vide ibi.

SECUNDA. Charta Lusitanica apud Brandaonem to. 3. p. 286. *Laboratur sine equo det de uno quoque bove unum fextarium, medium tritici, & medium Secundæ.* An *sicalis* intelligitur?

¶ SECUNDARE, Iterare. Gocelinus in Translat. S. August. Episcop. Cantuar. to. 6. Maii p. 415. *Alia Augustino festivitatis Secundatur gloria, cum ab universa eborea iterum candidata & purpurata ... adornate solennissime thalamo collocatur.* Gloss. Græc. Lat. Δευτερῶ, *Gemino, itero, Secundo.*

¶ SECUNDARE, Secundo loco dicere, referre, Sequi. Sugerius de Administ. sua c. 20. *Secundare dignum duximus & aliud, sicut promisimus, miraculum.* Liber de Dedicat. Eccl S. Dionysii apud Felibian. inter Probat. Hist. San-Dion. p. 189. *Secundatur & aliud nobile factum, relatione conspicuum, auctoritate prædicandum.*

SECUNDARIUS, Qui secundum obtinet locum: ut *secundum imperii*, dixit Lampridius in Diadumeno. Asserus in Vita Ælfredi Regis an. 781. *Eodem anno Ælfred supra memoratus, qui usque ad id temporis, viventibus fratribus suis, Secundarius fuerat, totius regni gubernacula, ... fratre defuncto suscepit.* Simeon Dunelmensis an. 868. *Venerabilis Rex Elfredus Secundarii tamen tunc ordine fretus, uxorem duxit de Mercia. &c.* Adde Florentinum Wigorn. an. 871. Alfredus quippe licet puer in Regem unctus à Leone PP. fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc superstitibus imperare noluerat, secundo post fratrem pro tempore regnantem loco contentus. Charta Roberti Comitis & Abbatis S. Martini Turon apud Sammarthanos, ita clauditur: *Ego Archenaldus Levita, Scholæ S. Martini Secundarius, rogatus scripsi.* Apud Greg. Dialog. de Vitis SS. l. 1. Δευτεράριος ἐν τῇ μονῇ. In Concilio CP. sub Menna Constans Presbyter & Archimandrita Monast. S. Dii ita subscripsit: Προτάξας τὸ ἴδια με χειρὶ τὸν τίμιον σταυρόν, .. τὸ ὑπαγορεύσας τὴν ὑπογραφὴν, τοῖς ... διὰ χειρὸς Στρατηγίου τοῦ δευτεραρίου μου. Ibidem. Φλάβιος ... πρεσβύτερος καὶ δευτεράριος Μονῆς ... Occurrunt hic non semel ejusmodi Abbatum δευτεράριοι. Regula S. Pachomii c. 102. *Præpositus autem domus, & qui secundus ab eo est, hoc tantum jussi habebunt.* Regula S. Orsiesii: *Vos, qui Secundi estis singularum domorum, humilitatem sectamini, &c.* Qua voce intelliguntur domorum *Præpositi*, qui Abbati suberant: nam Monasteria à S. Pachomio ædificata in plures classes seu domos distincta erant, domus vero in cellas. Vide Cambdenum in Britan. p. 108. 3. edit.

SECUNDATIO LEGIS, pro *Deuteronomium* dixit Auctor Vitæ S. Majoli Abbat. Cluniac. n. 51.

¶ SECUNDATUS, Secundus locus. Tertull. de Anima c. 27. *Si alteri primatum damus, ulteri Secundatum, &c.*

SECUNDICERIUS, Qui post primicerium est in Schola qualibet. *Secundicerius Notariorum*, in leg. 21. Cod. Th. de Petition. *Secundicerius Diaconorum*, in Ordine Romano. Vide Greg. Mag l 6. Epist. 29. *Secundicerius Notarius Ecclesiæ*, apud eumdem l. 9. Epist. 33. Anastasius in Steph. IV. PP. *Christophorus Primicerius, & ejus filius Sergius dudum quidem sacellarius postmodum Secundicerius.* Idem in Hadriano pag. 116. *Portio vero Gregorii Secundicerii, quam in suprascriptis casalibus suprascripti S. Leucii habere dignoscebatur pro Secundicerii honore, eidem almo Præsuli ab eodem Gregorio concessa est.* Adde pag. 66. 99. 100. *Secundicerius Sedis Apostolicæ*, apud Ughellum to. 1. p. 1101. Synaxaria 7. Octob. Ὁ ... Σέργιος ... τοῦ ... καὶ ὁ ... Σεκουνδικήριος τοῦ αὐτοῦ ... In Concilio Constantinopolitano sub Mena act. 1. Σεκουνδικήριος.

SECUNDINÆ, quæ *Secundæ* dicuntur Plinio, Colu-

SECUNDINÆ, quæ *Secundæ* dicuntur Plinio, Columellæ, Apuleio, Sexto Platoni, & aliis, Ἀυτ᾽ρια, Paulo Ægin. l.6.c.75. Membranæ, quæ fœtum sequuntur. Auctor Mamotrecti ad 28. Deuteron. *Secundina est folliculus, quo puer involvitur in utero, & sequitur nascentem.* Editio recentior Bibliorum habet *illuvia secundarum.* Arnoldus Abbas Bonæ-vallis de Operibus sex dierum: *Cum rupit intrinsecus naturalibus vinculis profluunt Secundinæ, vagiente fœtu, vere miseriæ tractatur negotium.* Habetur passim apud Medicos. Vide Constantinum Afric. l.6. de Morbor. curat. c.16.17. l.2. Pantechn. c.15. l.3. c.13.

SECUNDITAS, *Felicitas, vel prosperitas,* in Glossis MSS. S. Germani Paris. cod. 524.

¶ SECUNDOGENITUS, Natu minor, in Charta an. 1499. apud *Madox* Formul. Angl. p. 337.

SECUNDUS HÆRES, *Nepos*, in Gloss. antiq. MSS.

¶ SECUNX, *sive Sescuncia, i. uncia & semis*, apud Rabanum lib de Computo to.1. Miscell. Baluz. p.13.

¶ SECUPLUM, ἑξαπλοῦν, in Gloss. Lat. Gr. *Sexuplum*, Latinio.

SECURARE, Idem quod *Assecurare*, [pignore vel fidejussione interposito securum facere,] de qua voce supra, in Observantiis Regni Aragon. fol.32.[V. *Securis*]

¶ SECURARE, nude pro Securum reddere. Vita B. Humilianæ to.4. Maii p. 391. *Tanto errore concutitur, quod nec in oratione nec extra orationem in ipsa cellula poterat Securari.*

¶ SECURIARE, Eadem notione. Gesta Franc. l.4. c.13. *Faciamus castrum in vertice montis Maregart, ... quod Securiat, ut tuti possimus permanere de Turcorum formidine.*

¶ SECURATIO, Tuitio, cautio. Chron. Johan. Whethamstedii p. 382. *Dignetur eadem vestra celsitudo .. in Securationem, prosperationem & conservacionem vestræ personæ propriæ, &c.*

SECURES DANICÆ, quibus Dani utebantur, & quas in humero sinistro deferebant, ut habet Willelm. Malmesburiensis l.2. de Gestis Anglor. cap. 12. & ex eo Rogerus Hovedenus p.439. *Securim Danicam in humero sinistro, hastile ferreum dextra manu gestantes*. Le Roman *de Garin*:

Et portent glaives, & espies Poitevins,
Hasches Danoises pour lancier & ferir.

Le Roman *de Rou* MS.

De gran baséhes Danoises i ont mainte colée.

Chron. Flandriæ c. 9. *Là faillit le Roy avant, une hasche Danoise en son poing, & cria Guyenne au Roy d'Angleterre.*

A Danis ejusmodi secures accepere Angli & Scoti: unde *Anglicas* vocat idem Malmesburiensis l. 3. p. 98. *Secures Scoticæ*, quæ & *Secures bisacutæ* apud Thomam Walsingham p. 105. Quæ quidem secures longioribus manubriis instructæ erant. Guill *Guiart* an.1304.

De hasches tranchans à lons manches,
Forgiées come besagues,
D'espées, de lances, agues.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

D'une hasche à deus mains donna telle collée.

Catholicon Armoricum: *Hachedenes, Gall.* Hache Danoise, *Lat. bipennis.* Has auro gemmisque adornatas gestabant, præsertim proceres. Sueno in Legib. Castrensib. c. 2. de Canuto Magno Rege Daniæ: *Proclamari jussit solos illos Regis clementiam capturos, arctioribusque familiaritatis privilegio præ aliis fruituros, qui in Regis honorem catervæque militaris decorem bipennibus, mucronumque capulis deauratis coruscarent. Cedit enim honori Principis, si eum cætus militaris corona, fulgentibus insignis armis undique secus comitetur.* Dudo lib.1. de Morib. Normannor. p. 63. *Gemmis*

auroque politas Secures ensesque exponite. Has vulgo *Hallebardas* vocant, voce à Germanis ducto, quibus *hall*, vel *heall*, est Palatium, aula, & *bard*, bipennis, quasi aulicas lanceas, vel bipennes. Ita Loccenius l. 3. Antiq. Suecic. c. 2. Vide quæ de ejusmodi securibus diximus ad Alexiadem p.257. 258. Sed & securea propria Gallorum fuisse arma, observare est ex Ammiano l. 19. p. 140. & Agathia l. 2. p. 36. 1. edit. ut & Francorum, ex Procopio l.2. Goth.

¶ SECURIS TRANSVERSA, in Leg. Bajwar. tit. 28.§.8.

SECURIM SAIGA *valentem jactare*, in Lege Bajwar. tit. 11. c. 6. §. 2. & tit. 16. c. 1. §. 2. quod faciebat is, qui alium in suo agro ædificare prohibere volebat, *donec contentio legali judicio determinata* fuisset: quo ritu *agrum sibi ipse vindicabat.*

¶ SECURICULARIUS, *Qui secures fert.* Gl. Isid. Excerpta: *qui secures facit*; addi potest & qui vendit.

¶ SECURIARE, ut *Securare*. Vide ibi.

¶ SECURIONUS, Hordei species, Picardis *Scourgeon*, vulgatius *Escourgeon*. Charta an.1244. ex Tabul. Compend *Recognoverunt se vendidisse ..totum granum & paleam... & omnia quæ habebant ... in grangia ... retento sibi, videlicet dicto majori ac heredibus suis aliis vacuis foragiis frumenti, siliginis, avenæ, ordei & Securioni quæ ad dictam grangiam venient.*

¶ SECURIS, Fidejussor. Tabul. Roton *Jarnwobri pignoravit dimidium Botcunwal ... & allegavit Secures vel dilesedos ipsius terræ, &c.* Vide *Securare*, & *Securitas* 2.

1. SECURITAS, Idem quod Emunitas, firmitas in veteribus Chartis: Græcis ἐγγραφὴ βεβαίως, certum atque indubitatæ fidei scriptum: Gall. *Sauvegarde*. Rothbertus de Casibus S. Galli c. 5. *Statim vero cupiens omnem spem Securitatis nostris auferre, ... perquisivit, si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ invenire potuisset.* Cap. 10. *Hartmoto Monasterium cum omni Securitatis libertate contradidit.* [Charta Balduini Comit. Flandr. an.1116. inter Libert. Mon. Elnon. *Ab omnibus hominibus infra procinctum commorantibus, salva fidelitate Comitis Flandrensis, Abbas, si voluerit, Securitatem habebit.* Adde Statuta Genuens. l.1. c. 9. fol. 12.]

Sed & nomine & ratione Securitatis indultæ, à Monasteriis pensitabatur Principi quotannis census. Idem Rothbertus c. 8. *Et in eadem carta conscribi jussit regia dona, sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum Monasteriorum Securitate præditorum quotannis ventura, id est, duos caballos, & duo scuta cum lanceis.* Apud Senatorem l.11. Epist.7. *Testimonium solutionis, Securitas dicitur.* Vide Salmasium de Usuris p.131.

¶ 2. SECURITAS, Vadimonium, fidejussio, Gall. olim *Asseurement*, nunc Sureté, *caution.* Charta Edw. II. Reg Angl. an 1313 apud Rymer. to.3. p.400. *Vestram amicitiam ... rogamus quatenus ... obsides prædictos jubere velitis ab ostagiamento hujusmodi liberari, dictamque Securitatem relaxari penitus & dissolvi.* *Securitatem facere*, in Capit. Caroli C tit. 12. & in Litteris Philip. Aug. an. 1207. to. 5. Ordin. Reg. Franc. p.159.

¶ SECURITAS, Obses ipse, vel fidejussor. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1263. apud Murator. tom. 6. col. 531. *Et accepit potestas securæ Securitates ab omnibus armiragiis, comitis, naucleriis & consiliariis.* Chronic. Parmense ad ann. 1286. apud eumd. tom. 9. col. 809. *Securitates custodum carcerum communis, qui erant in banno pro ipsis custodibus, jamdiu erat, ceperunt apud Cavriacum principalem suum, pro quo fidejusserunt ... Qui dominus Potestas, habito consilio sapientum, fidejussores extraxit de bannis suis, & dictum principalem in carcerem Camusinæ posuit.* Vide *Securis.*

¶ 3. SECURITAS, Apocha, seu instrumentum

quo

quo creditori debitum securum præstatur, in Cod. Theod. l. 11 tit. 28. l. 2. ibid. tit. 1. l. 19 &c. Charta Casimiri Reg. Polon. an. 1335 apud Ludewig. to. 5. Reliq. MS. p. 594. *Securitatem fecimus sufficientem in sex millibus sexagenis grossorum Pragensium prædictorum.* Charta Henrici V. Regis Angl. an. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 819. *Juramentum, litteras, obligationes, Securitates, & cautiones alias sufficientes, &c.* Vide Pancirol. l. 1. Thesauri c. 77.

¶ Securitas dicta Epistola quæ homicidæ à parentibus occisi concedebatur, ut securus esset à qualibet inquietatione, in Formul. 18. Marculfi l. 2. Adde ejusd. Marculfi Append. form. 23. 51. Formul. 39. inter Sirmond. Formul. 8. inter Bignon. Formul. 124. inter Lindenbrog. & Bignonii notas ad Marculfum.

¶ Securitas Evocatoriæ, Licentia à Principe concessa alicui ad ejus conspectum veniendi, in Cod. Theod. l. 6 tit. 23. l. 3. Vide ibi Gothofredum.

¶ Securitas Sexus, Ejusdem obtentus. Cod. Theod. lib. 3. tit. de Accusat. *Patroni etiam causarum monendi sunt, ne, respectu compendii, feminas, Securitate forsitan sexus, in actionem in licitam prorumpentes, temere suscipiant.*

¶ SECURUS, Certus. Cigalzius de Bello Ital. *Ego sum Securus quod Rex Christianissimus pater pauperum & amator populi vocatur.* Phrasis Gallica, *Je suis sur.*

¶ Securus, Salvus. Statuta Genuens. lib. 3. c. 1. fol. 68. *Et debeat ac possit uxor viro mortuo habere de bonis viri raubam nigram, vel turnetam Securam secundum conditionem vel facultatem mariti cum sadraturis, videlicet epitegium & mantellum.*

¶ SECUS, *Malum*. Gloss. Isid.

SECUSARE. Gl. Lat. MS. in Bibl. Regia cod. 1013. *Abnuat, Secusat, nolit. Abnuere, Secusare, refusare.*

SECUTIO. Vide Secta 4.

¶ SECUTIVA, Comitatus, Gall. Suite. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1293. ex Camera Chartophylacii Attrebat. *Volentes & concedentes ut idem Comes aut heres suus prædictus ipsum supervivens... quem præeligere seu choisire maluerit in Secutiva vel comitiva nostra, dum tamen præsens fuit in eadem.*

¶ SECUTOR, Actor. Leges Normann. apud Ludewig. Reliq. MS. to. 7. p. 413. *Quod dicta querela per verba Secutoris & responsionem defensoris potest & debet per illum vadiari.* Vide Secta 4. & Sequi.

SECUTORES, Hæredes, posteri. Traditiones Fuldenses lib. 1. tract. 26. *Ea ratione, ut à die præsente vos vel Secutores vestri firmam & incontradictam habeatis potestatem.* Vide trad. 61. 70. 1 2 trad. 19.

SECUUS, Lex Longob. l. 1. tit. 6. §. 6. *Si vero oculum ruperit supra geniculum, ... si autem subtus geniculum, quod est tibia, componat sol. 6. si autem Secuus, aut claudus fuerit, componat sicut in hoc edicto legitur, id est, quartam partem pretii ipsius.* Editio Boerii habet *Sevus*. Sed legendum videtur *Secus*, ut est in Edicto Rotharis Regis tit. 121. §. 19. Vide in hac voce. [*Secuus* ex iisdem Legibus apud Murator. to. 1. part. 2. p. 48. ubi Cl. Editor *Scemus* & *Simus* in Codd. MSS. scriptum esse observat.]

¶ 1. SEDA, vox Hispanica, Seta, Gall. *Saye*. Inventar. Prioratus S. Michaelis de Fallio in Hispan. ann. 1297. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Tres tovalos de Seda.* Tabul. Vosiense fol. 7. v. *Deditque ei Rainaldus filius suus per hoc unam cbellam de Seda.* Statuta Placent. l. 6. fol. 81. *Item de aliqua mantello drapi... cum suo repso vel Seda Sartoris, &c.* Guarniciones de Seda in Conc. Littano ann. 1582. inter Hispan. tom. 4. pagina 246.

2. SEDA. Charta fundationis Abbatiæ S. Amandi Rotom. *Concedimus eidem Monasterio silvam illam, quæ habetur... & Sedam cum terra culta, quæ pertinet ad eam.* Alia pro eodem Monasterio: *Tribuit in Monacharum S. Amandi præsidio omnes possessiones, quas in Lamberti villa & Seda habuit.* Vide Sedes 4.

¶ SEDALARE, inter ornamenta Ecclesiastica recensetur in Tradit. Fuldensibus l. 1. p. 472. *Betten 3. pulvilli 5. Sedalare 3.*

¶ SEDALIS Ecclesia. Vide in Sedes 2.

¶ SEDARE, Componere. Vide *Sedator*.

SEDATIO, Sedatium. Canones Hibernienses l. 2. c. 14. *Synodus Hibernicensis decrevit, ut uno quoque mortuo de substantia ejus pars detur Sacerdotibus... Sedatium commune de substantia omnis mortui dandum.* Et c. 15. quod inscribitur *de Sedatione*: *Synodus Karthaginensis ait: Sedatium commune, si modicum fuerit, respui non debet; si magnum, accipiendum usque pretium vaccæ. Hoc Sedatium aufugit Regem & Episcopum, qui Monachus est, & fratres Synodus Hibernensis in hoc Sedatium ovem, aut pretium ejus statuta dimensione statuit.* Adde l. 19. c. 7. Vide *Pretium sepulchri*.

¶ SEDATOR, Qui rebus componendis est præpositus. Charta an. 1334. to. 2. Hist. Dalph. p. 245. *Ecce sic ordinatum, quod vos... ad sedandum intraprisias factas & captas hinc inde libere sine mensuyllers aliquibus relaxandos & restituendos in locis ubi expediverit in illis partibus cum diligentia laboretis... una cum dicto domino Thoma & aliis pro parte nostra & dicti Comitis Sedatoribus deputatis.*

¶ SEDECENNITAS, Numerus sedecim. S. Cyrillus in Prologo libri Comput. apud Petav. in Append. ad Doctr. Temp. *Ut sicut illi sex quatuordecennitates, ita & isti per septem Sedecennitates, & quasdam dimensionum regulas duplicatos, ... inextricabiles circulos describere nitebantur.*

¶ SEDECUM, ἑκκαίδεκα, in Gloss. Lat. Gr. Sedecim, ἑκκαίδεκα, rectius legit Vulc.

¶ SEDELLA, Discus, ut videtur, Gall. *Plat*, in quo aliquid *sedet*. Anonymi Annal. Mediol. anni 1389. apud Murat. to. 16. col. 812. *Item Sedella una deaurata, super cujus convasfeula sunt arma in uno esmaltila. Alia Sedella deaurata pro aqua sancta cum fulcaminibus & armis in fundo.*

SEDENTARII, *Qui sedes faciunt*. Ugutio. [Gl. Lat. Gr. *Sedentarius*, ἑδραῖος.]

SEDENTIA, Res immobiles. Curia Montisloni per Alfonsum II. Regem Aragon. an. 1389. MS. *Statuimus, quod si aliquis rusticus vel borderius, vel juvenis homo dimiserit mansum suum, vel bordam suam, vel exierit de dominio illius, de quo erit, quod amittat Sedentia, quæ habebit, quæ pertineant ad ipsum mansum, vel bordam, &c.* In alio articulo: *Et omnibus aliis rebus... quæ sunt immobiles, sive Seens.* Curia Generalis Cataloniæ Ilerdæ celebrata anno 1301. à Jacobo II. Rege Arag. ex MS. Cod. *Non possit emere nec habere, titulo emptionis aliquam rem immobilem, o Seent, vel mobilem.* Vox frequens in Foris Aragon. [*Possessione Sedentia*: id est immobilium, in Consuet. Beneharni rubr. de Notar. art. 18.] Vide *Michaelem del Molino*. Et infra in *Stabilia*.

¶ SEDENTULUS, *Jam sine dentibus*. Papias in Amalthea. Leg. *Edentulus*, Gall. *Edenté*.

¶ 1. SEDERE, Aptum esse. Ordo Romanus c. 6. *Primicerius autem & secundicerius component vestimenta ejus (Pontificis) ut bene Sedeant.* Vide infra *Seder*.

¶ 2. SEDERE, Commodum vel gratum esse. Litt. Henrici III. Reg. Angl. ann. 1244. apud Rymer. to. 1. p. 256. *Si vero ad insulas illas non Sedeat vobis venire (quod erit nobis ingratum) tunc, si placeat, expe-*

Ita re velitis in partibus sancti Macbuti, donec ad vos venerint prædictus dominus Wintaniensis & alii.

¶ 3. SEDERE, Incidere, Gall. *Tomber.*] Chartular. Abbat. de Precibus c. 18. *Anniversarium Philippi Regis Sedenda 2. Id. Julii. Anniversarium Comitissæ Blesensis Sedendo 4. Id. Julii.*

¶ 4. SEDERE, Pacifice possidere. Bullar. Casin. to. 2. Constit. 22. *Cum omnes fratres concessos valeant collectos monasterii quiete vivere & Sedere.*

¶ 5. SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Vide infra *Sedes* 2.

☞ *Sedere* coram Episcopis prohibitum, nisi ipsis præcipientibus, in Capitul. Ludovici II. tit. 2. c. 1.

¶ SEDERIUS, & SEDESBERIUS, Occitanis *Sedassaire*, incerniculorum bombycinorum opifex, in vet. Catalogo MS. B. M. Deauratæ Tolos.

1. SEDES, Dignitas, quæ vox maxime tribuitur Præfecto Prætorio & Præfecto urbis, quorum *Sedes eminentissima, excelsæ, inlustres, magnificæ, magnificentissimæ, &c.* passim dicuntur in utroque Codice, ubi *sedes vestra, sedes vestra magnifica, inlustris, &c.*

¶ SEDES, Tribunal, forum, *Siége* eadem notione usurpamus. Statutum Caroli V. Reg. Franc. ann. 1368. to. 5. Ordinar. p. 140. *Relacio ad nostras aures deducta, quod in castellaniis, præposituris & Sedibus, utrisque locis regiis nostre baillivie Viromandensis, &c.*

2. SEDES, Ecclesiæ dictæ majores, seu quod in iis Episcopi *sederent* in thronis, unde & θρόνοι dictæ, seu quod essent *Apostolorum vel Martyrum sedes*, id est, memoriæ, ut est in l. 6. Cod. Th. de Sepulchris violat. quomodo etiam Ammianus lib. 22. *Sedem* dixit *extruxi* Martyrum reliquiis. Adde l. 8. eodem Cod. de Hæretic.

SEDES dictæ κατ' ἐξοχὴν, quinque Patriarchales Ecclesiæ, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, & Constantinopolitana. Ac Romana quidem, *Prima sedes*, proprie dicta. Gelasius I. PP. in Concilio Romano: *Est ergo prima Petri Apostoli Sedes, ... secunda autem Sedes apud Alexandriam, ... tertia vero Sedes apud Antiochiam, &c.* Qua quidem *primæ sedis* appellatione non semel Romana donatur, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum, & Epist. 13. Hadrianum I. in Canonibus, Nicolaum I. Epist. 6. in Vita S. Sabini Episcopi Canusini c. 2 &c. Concilium Sinuessan. sub Marcellino PP. *Nemo unquam judicavit Pontificem, nec Præsul Sacerdotem suum, quoniam prima Sedes non judicabitur à quoquam.* Concilium Romanum ann. 324 sub finem: *Nemo etiam dijudicet primam Sedem: quoniam omnes Sedes à prima Sede justitiam desiderant temperari. Neque quaque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque a populo judex judicabitur.* [Et quidem Romanus Pontifex etsi munere aliis Episcopis æqualis, iisdem Sedis suæ prærogativa major est, ut legitur in Epist. Conc. Rom. an. 378. n. 10.] *Secundæ Sedis & tertiæ Antistites*, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum. Idem de Alexandrino Patriarcha, Epist. 13. *Joannes secundæ Sedis Antistes. Joannes Antiochenus tertiæ Sedis Episcopus*, in Epist. 8. Nicolai I. PP.

PRIMÆ SEDES, præterea dictæ Primatum sedes, eorum scilicet Episcoporum qui promotionis ætate cæteros suæ diœcesis Episcopos anteibant, coque nomine *Primates* vocabantur, quod in Africa maxime obtinuit, apud S. Augustinum Epist. 162. 165. in Concilio Carthag. III. c. 2. in Concil. Afric. c. 35. in Toletan. XIII. c. 8. apud Desiderium Cadurcensem Epist. 12. &c. *Prima Cathedra*, in Concilium Carthag III. c. 26 *Ut primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi;*

sed tantum Primæ sedis Episcopus. Eadem habent Canones Hadriani I. PP. c. 23. Rodulphus Archiepiscopus Bituricensis in Charta anni 1. Caroli Regis, (841.) apud Justellum in Hist. Turonensi, & Sammart. fratres, unde se *Primæ Sedis Episcopum* inscribit. Vide Sirmondum in Propemptico l. 2. c. 9.

SEDES, Ecclesia Cathedralis. Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Ut pro eo (Episcopo) qui decesserit, in Sedibus septena Missæ ... Domino persolvantur.* Donationes Ecclesiæ Saltzburgensis: *Commendavit autem hoc pleniter Monasterium in manus Episcopi ad regendum secundum Canones, sicut & cæteras Ecclesias diœcesis suæ, ut ipsum cum Sede semper esset: potestatem vero Episcopo dedit regendi ipsam familiam, Abbatemque ibi ordinare, & Monachos de ipsa Sede ibidem ponere, sive Canonicos.* [Testam. Poncii Raymundi Comit. Tolos. an. 960. apud Mabill. Diplom. l. 6. Charta 140. *Alia medietas remaneat ad illa Sede de Agade.* Charta Aimari Episc. Ebredun. ann. 1213. inter Instr. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 208. *Actum apud Sedem in choro majoris ecclesiæ* scilicet Ebredunensis. *Acta sunt hæc apud Sedem Uticensem an. Incarn. D.* 1139. ibid. to. 6. col. 322.]

¶ SEDALIS ECCLESIA, Eodem intellectu. Charta 1133. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 59. *Ecclesiæ beati Martini de campis ... ecclesiam sancti Dionysii quæ dicitur de carcere ... donavimus ... cum prebenda etiam B. M. majoris & Sedalis Ecclesiæ, & cum universis cæteris appenditiis. Sediales Ecclesiæ* dicuntur in Mirac. B. Zitæ to. 3. April. p. 511. majores Basilicæ prope & extra urbem, interprete Florentino, ubi Episcopi aliquandocum Clero Ecclesiæ Cathedralis per festivitates cujusque illarum reficiebantur & sedes fixas habebant: *Cum ires ad ecclesias civitatis Lucensis Sediales & majores, &c.* Hinc

¶ CIVITAS DE SEDE, dicitur Urbs Episcopalis, in Statutis MSS. Capit. Glandatensis an. 1327. *Teneat D. Præpositus claves ecclesiæ & campanilis, & debet habere campanarium suis sumptibus. Et quia in civitate de Sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præpositura, &c.*

SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Epitaphium S. Valent. Episcopi Veronensis apud Ughellum: *Vixit annos pl. m. 45. & Sedit Episcopatum an. 7. menses 7. & dies 16 & recessit sub, &c.* [Conventus Episc. ad Barcin. to. 3. Conc. Hispan. p. 189. *Tempore quo Frodoinus Sedebat cathedram Barcinonensem.*]

SEDES APOSTOLICÆ, [Ecclesiæ quæ Apostolum conditorem agnoscunt.] S. Augustinus lib. de Doctr. Christ. c. 8. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur, inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere & epistolas accipere meruerunt.*

¶ SEDES, nude pro Ecclesia seu conventu etiam hæreticorum in leg. 8. Cod. Theod. tit. 5. de Hæret. *Omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi hujus dogmatis* (Eunomianorum & Arrianorum) *vel Sedem receperint, vel ministros.*

¶ SEDES ECCLESIASTICA. Clerus loci alicujus, ut videtur. Lex Bajwar. tit. 10. §. 1. *Si quis presbytero vel diacono, quem Episcopus in parrochia ordinavit, vel qualem plebs sibi recepit ad sacerdotem, quem Ecclesiastica Sedes probatum habet, injuriam fecerit, vel plagaverit, tripliciter eum componat.*

¶ SEDES MAJESTATIS. Ita nuncupatur in antiquo Rituali MS. Eccl. Vivariensis ann. 1360 sedile in quo sacra celebraturus sedet, dum in choro *Kyrie*, *Gloria*, & *Credo* decantantur: unde quoties assurgebat; ipsi capillos pectebat Diaconus *amota ejus capello seu almucio*, licet id officii jam in secretario, antequam ad al-

ad altare procederet, sollicite ei præstitisset. Vide *Tribunal 3*

Sedes Potentiæ, id est, Abbatis, in Vita Notkeri Balbuli num. 19.

3. SEDES, Obsidio, ex Gallico *Siege*. Epistola Stephani Comitis Blesensis de Obsidione Antiochiæ, tom. 4. Spicilegii Acheriani: *Et jam ibi eam omni electo Dom. Jesu Christi exercitu Sedem cum magna ejus virtute per 23. continuas septimanas tenueramus*. Dicitur autem exercitus Sedem tenere, vel facere, cum in castris sedet. Vegetius lib. 2. c. 5. *Quæ omnia in Sedibus, in itineribus, in omni exercitatione castrensi, universi milites, & sequi, & intelligere, consuescant*. Vide observata à Lindenbrogio ad Ammiani lib. 14. pag. 10. & p. 99. edit. Valesii.

☞ Usurpatur præterea hæc vox de militibus qui in oppidis stant & stabiles sunt, Gall. *Qui sont en garnison*: quo sensu intelligendus videtur Vegetii locus jam laudatus. Certe idem alibi habet: *Eruditi in Sedibus milites*. Et Ammianus: *Militares numeri destinatas remearunt Sedes*. Ubi vox *Sedes* de stativa accipienda est, ut & in Cod. Theod. Leg. 2. de Domest. & Protect. *Quæcunque etenim annonas eos quos armis gestandis & procinctibus bellicis idoneos adhuc non esse constiterit, in Sedibus jubemus adipisci*. Vide *Sedetum*, *Sedita* & *Stabilitas*.

¶ Sedem Tenere, A loco, in quo quis *sedet*, non dimoveri. Charta Caroli Reg. Hungar. an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. Mss. p. 478. *Contra quos, si prædictus Rex Boemiæ bellaturus cum exercitu processerit, Sedem tenebimus in quiete, neque eis hac in parte aliquod ferre volumus subsidium vel juvamen*.

4. SEDES, Locus idoneus ad construendum ædificium, vulgo *Masure*. *Sella mansi*, in Edicto Pistensi c. 30. Charta Lotharii Imp. an. 977. apud Locrium in Chron. Belgico: *Simili modo mansa duo in jam prædicta villa, & Sedes duas in terra arabili, & bovaria* (bonaria) *a 4. ad opus Fratrum ipsius loci*.

Sedile, Sediolum, Eadem notione. Charta Caroli C. apud Hemereum in Augusta Viromanduorum in Regesto p. 28. *Et in Domitionis monte tria Sedilia, cum vineis ad se pertinentibus: in Vico quoque Sediolum unum ad officium peragendum lavandorum vestimentorum, cum gemino lavendario, qui in eo habitare videtur*. Charta Berengeri Episc. Virdunensis in Tabulario S. Vitoni: & apud Hugonem Flaviniacensem p. 133. *Dedimus præterea... mansa decem cum Sedilibus, ad eadem mansa pertinentibus*. Idem Tabularium S. Vitoni: *Sunt ibi undecim Sedilia, excepto indo amicato, unum quodque in festivitate S. Martini solvit 4. denar* Occurrit ibi non semel. [Diploma Arnulfi Reg. an. 890. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 34. *Tradimus.... inter Sedilia ac prata terraque arabili ac silvam bonuaria LX. Item in alio loco Harz vocabulo inter Sedilia campos pratorum bonuaria* CXXX] Charta ann. 1153. in Sanctuario Capuano p. 197. *Fundus & Sedilis pertinens Ecclesiæ S. Mariæ majoris*. Adde Caracciolum de Monum. Eccl. Neap. p. 298. Will. Heda p. 247. 1. edit. *Sedilia autem, quæ Holsted dicuntur, Bilusaasticka, in quibus supranominati manserunt, &c.* Est autem Theutonibus *hof-stad*, & *hofstede*, fundus, area, solum, locus ab ædificio purus: solum, cui ædes imponuntur, & quod ædibus dirutis manet, vulgo *Domustadium*, q. d. locus domus: *Hof* enim, domus cum solo & horto. Ita Kilianus. Vide *Huba*.

¶ Sessura, Eodem sensu, in Char. Henrici Leod. Episc. an. 1163. apud Mart. to. 1. Ampliss. Coll. col. 866. *Ecclesia siquidem Falemannæ quatuor clericos vel prebendarios habebat, ad quorum spectabat victum vel vestitum tota & integra decima ejusdem villæ & atrii, ... & quatuor cortilia cum singulis domorum Sessuris*.

Sessus, Eadem pariter notione. Charta Caroli Cal. in Tabulario Dervensi: *Concedimus etiam eisdem Dei servis Sessum unum indominicatum ad accipiendum salem, cum proprio, uti vulgo dicitur, stallone & furca superposita, &c.* Charta an. 1034. in Antiquitat. Vosagensib. l. 5. c. 7. *Ad Fremonvillam 6 mansus cum Ecclesia, apud Vicum abeatam unum cum duobus Sessibus, &c.* Tabularium S. Remigii Remensis: *In Mariniaca habet Sessum 1. cum ædificiis, curte & scuriis*. Alibi: *Est mansus 1. in Sesse est mapp. 1. in olchis mapp. 6. de terra forastica mapp. 20 sunt simul mapp. 28*. Rursum: *Dedit idem homo ad eamdem Ecclesiam Sessum 1. ubi aspiciunt de terra arabili jornales 6. vineolas 3. &c.*

Sessio, Idem quod Sessus. Epistola Gaufridi de Meduana to. 2. Spicilegii Acheriani p. 507. *Decem aratra cum bobus, quæ Carrucas vocatis, & terram duabus Sessionibus aptam ad laborandum dedi*.

☞ Ex his omnibus haud difficile quis percipere potest vocem *Sedes* & alias, quas hic congessi: Vir eruditus, non tantum significare locum idoneum ad construendum ædificium sed & designare Modum agri qui colitur, idem proinde esse quod supra *Pecia* & *Platea*. His addere placet Terragium Bellijoc. *Super quodam prato.... continente Sedem octo massotarum seu*. Infra: *Continente plateam duarum massedatarum*.

¶ Sedium, Sedilius, Eodem intellectu. Præcept. Ludovici Imperat. an. 836 apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 96. *Concessimus ad proprium Henotberto fideli nostro, .. vineolas & Sedios tres cum tribus hominibus qui esse colere noscuntur*. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 448. *Aimon casam unam; filii Petri Petronacii casale unum; Joannes cum sui Sedium unum; Ursus Godon Sedium unum*. Pluries ibi. Tabul. Audomar. *Habet ibi Sedilium unum, inde solvit sol. 1.* Ibid. *Habet & ibi Sedilios* x. *veniunt in censum de argento sol.* VIII. $\frac{1}{2}$ Rursum: *Habet ibi Sedilios* XXXIII. *inde veniunt sol.* V. $\frac{1}{2}$.

Sedes Molendini, seu locus idoneus ad construendum molendinum, vel ubi stat molendinum, in Chron. Andrensi p. 345. 347. *Locus molendini*, p. 353 Adde Marlotum in Metropoli Remensi p. 621. *Area molendinaria*, in Charta Communiæ Compendiensis an. 1188.

Sedium, Sedilium de Molino, in Charta an. 1160. apud Ughellum to. 7. p. 575. *At subjectum est Sedilium, ac fovea de molino, quod olim constructum fuerat foris hanc civitatem*. Infra: *In medio Sedio vel fovea unum molinum, si voluerit, construere*. Vide eumdem to. 6. p. 300. 846. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 557. *Unum Sedium de molendinis juxta molinum Todici*. Ibidem col. 570. *Quadam portio de Sedio molini, &c.*]

¶ Sedile, vel Sedilium, nude, Pari significatu. Charta Alexandri PP. an. 1257. apud Ughellum edit. 1717. to. 1. Ital. Sacræ col. 280. *Unum molendinum & dimidium, ac duo alia Sedilia pro constituendis duobus aliis molendinis liberaliter concedendo*.

Sessio. Tabularium Prioratus de Paredo: *Idem de sita molendini, medietatem: & vocatur eadem Sessis: Ad pratum Abud*.

¶ Sedes Bladorum, Præstationis species exsolvenda, ut videtur, pro loco ubi reconduntur *blada*. Charta anno 1253. in Tabul. Floriac. *Girardus quittat & concedit quicquid habet... in grangia de Figiaco, ... scilicet piletum, guapandum, Sedes bladorum, &c.* Neque aliud forte est

¶ Sedes Curiæ, in Charta an. 1220. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Rambaldus dicebat se debere... habere... Sedem curiæ post paleam sine scopa*.

Sedes Cambæ, Ubi cerevisia conficitur. Charta

Gerini Episcopi Amhianensis ann. 1138. ex Tabulario Abbatiæ S. Fulciani: *Wermondus quoque Vicedominus eidem Ecclesiæ dedit Sedem unius cambæ in orto Erlebeldi, &c.*

¶ SEDES INTIMA, Imus carcer, Gallice *Cachot*; Prudentio libro 2. contra Symmachum v. 469. *Antrum carcereum*: Eidem hymn. 2. v. 310. *Atrum limen.* Cod. Theod. leg. 1. tit. de Custod. reor. *Nec vero Sedis intimæ tenebras pati debebit inclusus, sed usurpata luce vegetari.*

SEDES SALINARIÆ, Loci, in quibus sal conficitur, seu in quibus Patellæ & Caldariæ salinariæ consistunt. Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 764 *Salinas, quæ una tantum parte regionis ipsius, quæ Vicus dicitur, habentur exstruere, ut in loco eodem plures, quas dicunt Patellas, partim ex integro cum ipsis Sedibus emptas, partim, quæ juris Monasterii erant, reparatas, multo usui imposterum profuturas paraverit, &c.* Chronicon Senoniense l. 4. c. 36. *Sedes etiam salinarias, ipsius Prioratus apud Medium vicum in domibus lapideis inclusis.* Char. Henrici III. Imp & Leonis IX. PP. ann. 1049. apud Chiffletium in Tornutio: *Caldarias quoque ad sal conficiendum cum propriis Sedibus, quæ vulgo Mitcha vocantur.* Alia Henrici IV. Imp. an. 1053. apud Perardum in Burgundicis: *Corroboramus etiam donum Caldariarum in Salinis vico, cum Sedibus suis, quas tradidit supradictæ Ecclesiæ Comes Otto cognomento Willelmus.*

SESSA, & SESSUS, Eadem notione. Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Patellas ad salo faciendum in vico Bodatio seu Marsalle, una cum Sessu eorum.* Ch. Theodorici Episcopi Metensis ann. 1176. in Antiquitatib. Vosegi 3. parte l. 4. c. 3. *Et insuper tres Sessas, quas apud Vicum prædicta domus possidet, liberas ab omni reditu & exactione, concessimus.* Ch. Chrodegangi Episcopi Metensis an. 763. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 187. *Donamus & ibidem in subteriore Vico atria cum Sessu suo, ubi dominium ipsi fratres possint habere.* Alia Stephani Episcopi Metensis apud eumdem Meurissium p. 405. *Omnes reditus, sive questus, quos habemus apud Marsal de Sessis seu patellis, quæ pertinent ad alodium, quod nuncupatur, &c* Mox: *Præterea concedimus iis, ut quot Sesses vel Sessiones in prædicto alodio construere valuerint, tot nullo contradicente apud Marsal construant.* Alia anni 1034. in Antiq. Vogesi l. 5. c. 7. *Apud Vicum, aheneum unum cum duobus Sessibus.* Et infra: *Præterea concedimus eis, ut quot Sesses, vel Sessiones in prædicto alodo construere voluerint: tot nullo contradicente apud Marsal construant.* Vide p. 167. 426.

¶ SEDES SIMULACRORUM, Loca in quibus fixa erant paganorum simulacra, Gall *Niches*, in leg. 19. Cod. Theod de Pagan. Interdum eadem voce significantur solia & throni, quibus simulacra circumferebantur in pompa, ut apud Tertullian. lib. de Spect. cap. 7.

SEDES NAVIUM, Reditus de statione navium in portu, quomodo vocatur in Chartis Ottonis Imper. an 981 & Henrici II. an. 1006. apud Chapeavillum to. 1. Hist. Leod. *Aut reditus de statione navium exigere, &c.* *Segiagium*, vel *Groundagium*, Spelmanno. Aresta an. 1257. in 1. Regesto Parlamenti f. 5. *Cum Abbas & Conventus S. Judoci super mare dicerent, se fuisse spoliatos à D. Rege de Sedibus navium inter S. Judocum & medium aquæ de Cabauche, de quibus erant in possessione & mutuagio ratione emptionis, factæ ab eis à Wermundo Dom. de S. Judoco, &c.* Vetus Regestum domus publicæ Ambianensis, de tributis, quæ exsolvuntur in portu Oppidi S. Valerici: *Li Abbès de S. Valeri à moitié su l'aquis de toutes les choses, qui viennent d'Engleterre & de le coste pour tant qu'eles soient là vendues, ou comparées; mais s'eles sont vendues ou comparées à Dieppe ou Eu, ou Flandres, ou en autre coste, li Abbez n'y a riens. Li Abbès a le Siege des nés d'Engleterre quiconques, mais n'ait esté u baule, & qui ne soit merquie. Li Serjant, l'Abbè & le Prevost le vent merquier, & paye chele nef à chele fois 26. den. dont li Prevos a les 2. sols & li Abbez 2. deniers. Mais li Prevos ne prent puis riens u Siege de cele nef. Se 2. nès sont floté en seant ou en venant, ou l'une siet & l'autre vient, & l'une empire l'autre, chascune rent le moitie du damage l'une à l'autre. Se navire siet u baule à sec ou à flote, & en boute nef ou navel sour lui, se chele, qui siet toute coie est empirie par chele que on en boute, rend le damage, & se chele, que on boute est empirie, chele qui siet toute coie ne rent riens.* Computum Domanii Comitatus Bononiensis ann. 1402. *Recepte de Sieges de nefs des pesqueurs venans ou havene de Boulougne au temps de herenguison depuis le jour S. Miquiel jusques au jour S. Andrieu, lesquels doivent chacune nef au vaissel pesqueur 5. s. 4. den. pour leur Sieges, &c. Ainsi des Sieges de nefs en hable d'estaples, &c.* Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. *Recepte des Sieges de nefs alans en pescherie de harancs à payer au jour de S. Nicolas d'yver, c'est assavoir que chacune nef portant 4. lez de harenc & au dessous, doit pour le Siege 4 sols esterlins, celles de 4. à 6. lez sept esterlins, &c.* Usatica Mss. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *Quant nef faite en Engleterre vient à Rouen, elle doit estre despousée, & pour le despouser, elle doit au Roy 3. s. & pour le Siege 3. s. Elle ne doit riens pour despouser, mes que l'en puisse monstrer par merel, ou par signe, que elle ait esté despousée autrefois, & nequedent elle doit toujours 3. s. pour son Siege.*

¶ SEDILE, Eodem significatu, in Charta Ludovici Reg. an. 874 apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 29. *Sedilia insuper in portu Hoio & Dionanto, unde exeunt solidi* XXXII.

¶ SEDESSERIUS. Vide *Sederius*.

SEDET, Decet, ex Gallico *Sied*. Bernardus Silvester de gubernatione rei familiaris: *Male Sedet in juvene, vina cognoscere*. Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Melius in mensa regia Sedet aurum, quam in pauperis domo, vel rusticano tugurio, &c.* [Vide *Sedere* 1.]

SEDETUM, Locus, seu sedes castrorum, ubi consistit exercitus, *sedes* nude Ammiano l. 14. Vegetio, & aliis. Lex 18. Cod. de Episcop. aud. *Milites, qui præsunt, & in custodia consistunt, in suis, ut vocant, Sedetis, sive stationibus, &c.* ubi Græca habent [illegible] αὐτῶν, de qua voce Græcobarbara consule Glossar. med. Græcit. [Vide *Sedes* 3. & *Sedita*.]

¶ SEDICEM, pro Sedecim, nisi mendum sit librarii, in Actis Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom 3. Analect. p. 127.

SEDICULUM, Sedes minor. S. Gerardus in Adhalardi Vita c. 9 n 55. *Locato ante lectum Sediculo, semper assidebat coram eo.*

¶ SEDILE, SEDILIUM, &c. Vide *Sedes* 4.

1. SEDIMEN, *urina, & dicitur à sedeo, eo quod in fundo sedet*, Matth. Silvatico: Latinis, *sedimentum*, Gr. [illegible], vox medicis familiaris.

2. SEDIMEN, Sedimentum, pondus, gravitas, assiduitas, diligentia: sed proprie gravitas in dicendo, eruditio, studium, diligentia, ingenium. Ita non semel usurpat Ordericus Vital. in prologo ad Histor. *Horum* (Scriptorum) *allegationes delectabiliter intueor, .. nostrique temporis sapientes eorum notabile Sedimen sequi cohortor.* Idem l. 2. de Aratore p 375. *Carmen metrica sonoritate pulchrum edidit, in quo nobile sui Sediminis monimentum posteritati futuræ reliquit.* Lib. 3. p. 461. *In domo Domini nutritus fuerat, divinoque Sedimine religiosam vitam jugiter ducere didicerat.* Lib. 4. pag. 530. *Artium & sacræ lectionis Sedimen per Lanfrancum cœpit.*

capit. Lib. 6 initio: *Homini autem ingenii semper indiget utili Sedimine competenter exerceri*. Adde pag. 547. 597. 903. 628.

3. SEDIMEN, Idem quod *Sedes*, seu locus quivis vacuus, idoneus ad ædificandum vel plantandum, &c. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 511. *Sedimen terræ ad casam faciendam*, &c. Statuta Vercell. l. 6. f. 133 v. *Quod nullus homo cui livratum esset Sedimen vel livraretur possit vendere, donare vel alienare in aliquam personam quæ non sit subdita Communi Vercellarum*.] Char. Conradi Imp. an. 1028. apud Augustinum *de la Chiesa* in Hist. Eccl. Pedem. c. 21. *Et offert eum Abellonie uxore sua per obnoxam istam ejus portionem de istis casis, capellis, Sediminibus*, &c. Alia ejusdem Imp. apud eumdem Scriptorem c. 20. *Et de omnibus casis, Sediminibus, cæterisque rebus eidem Ecclesiæ pertinentibus*. Paulo post: *Concedimus in ejusdem locis & territoriis, quæ supra leguntur inter Sedimina castri, arearum, ecclesiarum, seu cætera Sedimina & vineas cum areis suis*, &c. Occurrit rursum p. 240. & in Chartis aliis in Probat. Hist. Sabaudiæ p. 14. 19. apud Ughellum tom. 3. p. 415. tom 4. p. 212. 214. 215. tom. 5. p. 650. apud Corium in Hist. Mediolanensi pag. 357. edit. 1646. Franciscum Mariam in Mathilde lib. 3. pag. 157. Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 367. 956. 1014. &c. Adde Statuta Mediolan. 1. parte c. 209. [Statuta Astens. fol. 7. v. &c.]

¶ SEDIMEN, Domus ubi quis *sedet*, habitat. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. p. 771. *Quia Sedimina centum sexaginta familiarum quæ habitabant in dicto burgo, destruxerant*. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 10. *Si quis habuerit domum vel Sedimen in aliquo burgo*, &c. Statuta Astens. c. 78. fol. 33. v. *Teneatur dictum beale sourare per mirami sua domus sive Sediminis*.

¶ SEDIMINA, 1. declinat. In Testam. ann. 742. apud Mabillonium 2. Annal. Bened. p. 704. Charta anno 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 82. *Has autem suprascriptas massaritias cum omnibus earum pertinentiis, cum casis & Sediminibus eorum*, &c.

¶ SEDUMEN, ut *Sedimen*, Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1380 apud Murator. tom. 16. col. 848. *Combuserunt certa Sedumina*.

¶ SEDIMONIUM, Idem quod *Sedimen* 3. Ch. an. 1083 apud Ughellum to. 4. p. 1457. *Sedimonium unum cum tinta, cum area quæ ibi extat, & campo ipsi tenenti*, &c. Infra: *Idem Sedimonium cum tinta*, &c.

¶ SEDIOLUM, &c. Vide, supra *Sedes* 4.

¶ SEDIPES, Stapes, cui pede innititur eques, ut in equum ascendat. Vita S. Bonæ to. 7. Maii pag. 158. *Jussit ne de equo descenderet, ac sibi transcendenti Sedipedem retineret*.

SEDITA, Præsidium militare, *Garnison*. Isidorus Pacensis Episcopus in Chronico æra 757. *Gentemque Francorum frequentibus belliis stimulat, & Seditas Sarracenorum in prædictum Narbonensem oppidum ad præsidia tuenda decenter collocat*. Vox propria S. Hieronymus de locis Hebraicis: *Villa, nomine Themna, ...ubi & Romanorum militum præsidium sedet*. [Vide *Sedes* 3. & *Seditum*]

SEDITIO, Conspiratio in mortem, aut damnum alicujus, Bractono lib. 3. tract. de Corona cap. 2. ubi Fleta lib. 1. c. 21. § 2. 3. habet *Seductio*. At § 8 habet *Seditio*, ut & Radulphus de Hengham in Magna c. 2. *Constat, quod placita de criminibus læsæ majestatis, ut de nece vel Seditione personæ Domini Regis*, &c. Libertates villæ Martelli in Lemovicib. an. 1219. apud Justellum: *De illis vero, qui alteri plagam aut cicatricem facerent, aut sanguinem excuterent, aut etiam aliquem ad lites, vel ad Seditiones arma traherent*, &c. Quo loco *seditio* idem valet, quod Gallis *Meslée*.

SEDITIONARI, στασιάζειν, in Gloss. Gr. Lat. *seditionem excitare*.

SEDITIONARIUS, Στασιαστής, in eodem Gloss. qui *seditionem* excitat. [Conc. Toletan. XVII. inter Hispan. tom. 2. p. 760. *Seditionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios vel injuriarum fusorum ultores*.] Vide Concilium Carthag. an. 398. can. 67. [& Gregor. Turon. lib. 10. Hist. c. 15.]

¶ SEDITIOSUM, Causa dissensionis, contentionis. Justinianus in 2. Præfat. Digest. *Et omnes ambiguitates decisæ, nullo Seditioso relicto*.

¶ SEDITURUS, pro Sessurus, in Vita B. Augustini novelli to. 4. Maii p. 622. *Quem ad locum concurrunt populi Sessuri & se prostraturi*.

SEDIUM, SEDIUS. Vide *Sedes* 4.

SEDNICUS, Centurio, Slavis. Vide Hist. Presbyteri Diocleatis pag. 292. edit. Joan. Lucii, [& infra *Setnicus*.]

¶ SEDOPROFETA, pro Pseudo propheta, in lib. 2. lib. de Offic. c. 17. ex Cod. MS. Carotiensi laudato à Mabill. Diplom. p. 350.

¶ SEDULA, pro Schedula, in Chartul. Universit. Paris. per Robert. Goulet f. 5. v. *Tenetur.... eorum Sedulas ad receptore a cum sua dirigendas signo suo signare*.

¶ SEDULARIUM, Sedile. Paulus D. l. 33. tit. 10. leg. 4. *Rhedæ & Sedularia supellectili adnumerari solent*. Vide Turnebi Advers. lib. 8. c. 9.

¶ SEDUMEN. Vide supra *Sedimen* 3.

SEDUS, *sine dolo, id est, virtus*. Papias.

¶ SEED-COD, vox Anglica qua vas illud significat, in quo agricola semen reponit, à Sax. *sæd*, Anglis *Seed*, Semen, & *Codde*, pera, vel id omne quo aliquid continetur. Comput. ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pagina 547. *Et pro uno Seed-cod empto* 11. *den*.

¶ SEENS, Res immobiles. Vide *Sedentia*.

¶ SEERUS. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLIII. *De Seero de Gans. xk. l.* Nomen loci proprium esse videtur.

SEGA, SEGOHA, &c. Obligatio, qua vassallus, vel tenens, dominum in *hostem* seu exercitum sequi tenebatur. [Vide *Hostis* 2.] Charta Gaigonis Comitis Forensis an. 1233. pro Libertatibus Villarensii: *Homines prædictæ libertatis tenentur venire in cavalcatam nostram, ... & sequi mandatum nostrum per totum Comitatum Forensem*, &c. *Sega & sequenta cum armis*, in Charta ann. 1350. apud Justell. in Hist. Tarennensi p. 104. Alia an. 1175. in Tabul. S. Flori Arvern. *Ab omni tallia, collecta, leuda, Segoha, manobra & servitio*. Alia: *Recipimus etiam libertatem à Segata, manobra & servitio*. Homagium factum Henrico Comiti Ruthenensi a Petro de Panaco Domicello an. 1280. *Præterea ego & successores mei debemus vobis & successoribus pro qualibet prædictorum castrorum facere albergam cum 5. militibus, & segoam facere cum aliam terram vestram monueritis, ad hoc nos vel nostri*, &c.

SEGUIS. Charta Pontii Comitis Tolosani ann. 936. apud Catellum pag. 89. *Questus, & albergas, & firmantias, & tallias & omnes actiones, & Seguis, & justitias*, &c. Ita legendum pro *Segnis*.

¶ SEGUIUS, Eadem notione. Charta Raymundi Berardi Vicecom. Biterr. an. 1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1157. *Excepto ipso Seguio qui per prædictos incombres vel devotiones advenerit per directum ad ipsos successores de ipsos tenentes jam dictas donationes; sed ita maneant ipsa abbatia, exceptis prædictis incumbres & eorum Seguio præscripto*.

SEQUIMENTUM, SAGIMENTUM, SEGUIMENTUM. Charta Friderici II. Imp. an. 1220. apud Ughell. to. 2. pag. 23. *Ut nec per aliquem nostrum missum, aliamve*

majorem vel minorem talcalem personam, seu per commune Bononie compellantur curare, ad breve communis Bononie vel Sequsidentium potestatis, ait in cavalcatam, vel in exercitum ire, &c. Charta Nunii Sancii Comitis Rossilionis ann. 1233. *Et faciant ostes, & cavalcadas, curies, & placita, & Segimenta cum meo corpore & meis Militibus de Vicecomitatu Ceritanie, &c.* [Charta an. 1134. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1277. *Et faciant sibi hostes & cavalcadas, curtes & plachet, & Seguimentum cum meo corpore & cum meis militibus de Vicecomitatu Ceritanie.*] Charta an. 1240. apud Joannem Lucium in Hist. Dalmatica p. 472. *Inprimis juraverant corporaliter .... fidelitatem, & Seguimentum dicta Potestatis, sicut Spalatenses juraverant, &c.*

SEQUITIO. Libertates villæ Martelli in Lemovicibus ann. 1219. apud Justellum: *Si quis habitator villæ Martelli non sequitur Vicecomitem, quando mandat Sequitiones suas, pro propria guerra, &c.*

¶ SEGALE, SEGALLUM; &c. Vide *Sigalum*.

SEGARDI, Hæretici, de quibus ita M. Chronicon Belgicum an. 1323. *Segardi multi combusti sunt Parisiis propter hæresim pauperum de Lugduno, quia sub specie boni mala suscitare conabantur.* Sed legendum *Begardi*, de quibus supra.

¶ SEGARE, SEGATURA. Vide *Secare* 2.

¶ SEGATOR, SECATUS. Vide *Seca*.

¶ SEGEL, ut *Sigalum*. Vide ibi.

¶ SEGES, Mensura agraria. Charta Werfrithi Episcopi ann. 892. apud Hickes. Grammat. Anglo-Saxon. p. 174. *Et etiam unum pratum ad mensuram fere XII. Segetum vel amplius.*

¶ SEGESTRUM, *Pileum stramineum*, in Amalthi. ex Suppl. Antiquarii: nescio quo vade. In Gloss. Lat. Græc. *Segestrum*, Σίγαςρον, περίδερμον, vetus pellis. Vide Scaliger. ad Festum in *Doris*, & Casaubon. ad Sueton. in Aug. c. 83.

¶ SEGGREAGIUM. Vide in *Secretarius* 3.

¶ SEGHIA, Terra inculta, vepribus & dumetis abundans, ab Ital. *Seccia*, dumetum. Gall. *Broussailles*. Statuta Vercell. l. 5. f. 128. *Item quod qualibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit .... seminare, ad cultum reducere, & sensatas tenere terras & possessiones, quæ appellantur Seghia, zerbia, boscum, &c.*

¶ 1. SEGIA, ut *Seghia*, ni fallor; nisi sit Modus agri, idem proinde quod *Segas*. Vide in hac voce. Charta an. 1285. in Tabul. S. Johan Angeriac. *Et super medietate cujusdem Segiæ prout includitur inter maresium communia & pratum domini de* Gargisibus, *quæ Segia communis est cum Himberto*. Vide *Sedes* 4.

¶ 2. SEGIA, Situla ex ære Cyprio, aquæ hauriendæ idonea, Ital. *Secchia*. Statuta Vercell. l. 7. f. 152. *Item statutum est quod si ignis poneretur in civitate illo nocte ..., incontinenti currant ..., mulieres cum situlis & Segiis portantes aquam & ad ipsum ignem extinguendum intendant sub pena sol. xx. Pap.* Vide infra *Selba*.

¶ 3. SEGIA, Quod Commentariensi pro incarceratione præstatur. Charta Caroli Principis Montis S. Angeli ann. 1284. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 75. v. *Ut sex denarii qui solvuntur in Arelatensium civitate pro Segia a captivis .... sint nobis.*

¶ SEGIAGIUM. Vide *Sedes navium* in *Sedes* 4.

¶ SEGIMENTUM, ut supra *Sego*. Vide ibi.

¶ SEGLA, Mensura liquidorum. Vide *Stola*.

¶ SEGLARIUM, Emissarium aquarium, Gallice *Ewer*, vel quid simile. Statuta Placent. lib. 4. fol. 40. v. *Omnia Seglaria seu foramina vel meatus in quibus mittitur vel mitti potest aqua in aliquam viam publicam civitatis habeant orificia & foramina ex quibus exit aqua juxta terram: ita quod exitus vel reliberatio non lædat transeuntes.* Vide *Scolarolum*.

¶ SEGLE, SEGLA, SEGLUM. Vide *Sigalum*.

SEGMENTATUS, *Segmentis ornatus*. Dicitur de veste *Segmentis* variegata simul & de homine ejusmodi vestimentis induto. *Segmenta* autem intelligo ornamenta dissecta vel etiam diversi coloris seu textus. Hinc *Segmentatus*, idem quod acupictus sonat. Ernaldo in Vita S. Bernardi to. 2. Oper. ejusdem col. 1112. edit. an. 1690. *Segmentata et circumferebantur palatinaria.* Probus *Segmenta* interpretatur fasciolas quæ extremis vestium oris assuuntur, Gall. *Franges*. Eo sensu occurrit in Conc. Mexic. an. 1585. inter Hispan. to. 4. p. 336. *Vestitu fimbriato, clavis sericis, phrygiisve aut Segmentis ornato (Clerici) ne utantur; sed Segmenta tasi sericis aut sericorum, quæ duorum aut trium digitorum latitudinem non excedant, in extremitate pallii seu mantelli gestare poterunt.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Segmentatus, une maniere de vestement, ou pourfieu decoupeure de robe, ou ferm ab peadons du col.*] Vita Ms. S. Amatoris initio: *Parentibus nobilissimis ortus, & in cunis Segmentatis educatus est.* [*Segmentatas cunas* dixit etiam Juvenalis Sat. 6. 89. hoc est inquit Petroseus, tenuissimis ligneis tormentis ac versicolaribus depictis: nisi cunas *Segmentatas* malis *segmento* tectas interpretari.] Gerardus Episcopus Cameracensis in Concilio Atrebatensi an. 1025. to. 13. Spicilegii Acheriani p. 3. *Tertia vero die, qua Dominica habebatur, Segmentatus Episcopus cum suis Archidiaconis paratis, crucibus & textis Evangeliis ... Synodum celebraturus .... progreditur. i. vestibus Pontificiis* [quæ *Segmentata* erant] indutus. Allusit ad illud Juvenalis lib. 1. Sat. 2. de veste Gracchi:

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumsit.

[Adde Arator. in Act. Apostol. 16.] Vide Salmasium ad Vopiscum p. 404. [& Martinii Lexic. v. *Segmen*.]

SEGNIATA. Charta Pacis communiæ oppidi Fare, ab Ingeranno de Conciaco indulta an. 1207. *Captagia hominum nostrorum, & tres placita generalia, & pastum, quem nobis debebant, ..., & stallagia scutulariam, & Segniatam piscatorum, circadam etiam nemorum, & aquæ custodiam: hæc omnia eis quitta clamavimus, &c.* Apud Thomasserium in Consuet. Bituric. parte 3. c. 22. Forte legendum *Segnitiam*, ex Gall. *Soing*. [Vide *Soniare* 1.]

¶ SEGNIORESSA, Domina. Testam. Raymundi Trencavelli anni 1154. inter Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 550. *Mea uxor tantum quantum voluerit stare sine marito cum suis & meis infantibus in omnibus terris meis sit domina & Segnioressa.* Itali *Signoressa* eo sensu non nisi ridendo usurpant. Vide infra *Senior*.

¶ SEIGNORESSA, Eodem intellectu, in Testam. Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Voluit ... quod totum furnum de Luco sibi veniat & de ipso facto sit domina & Seignoressa.* Vide *Signoressa*.

¶ SEGNIORIVUM, ut infra *Segnoria*. Charta an. 1138. inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. c. 486. *Ego Guillermus Poncius, & nos qui sumus et filii Raymundæ Ademari, & Guillermus Ademarus ... vendimus ... tibi R. Trencavello totum quod nos habemus ... in toto castro de Marcelliano ... hoc est homines & feminas cum toto Segnierivo quod ibi habemus.* Vide *Segnorivum*.

¶ SEIGNORIVUM, Eadem notione, in Charta an. 1139. ibid. col. 487. *Donamus itaque vobis castellum de Illa & castellum de Casolas ... cum suis fortezias & munitionibus, & cum ipsis Seignorivis & censibus atque usaticis, & redditibus quæ ibi habemus & habere debemus, & cum toto hoc quod ad ipsa castella & ad dominationem pertinet et pertinere debet.* Vide *Senior*.

¶ SEGNIS, pro *Segnis*. Vide *Sega*.

¶ SEGNITUDO, Segnities, desidia. Conc. Emerit. inter Hispan. to. 2. p. 629. *Sunt aliqui quorum intentio*

non

non pauca est in sancto Dei officio, atque multi quot Segaitudinis fastus minime perducit ad bonum profectum.

¶ SEGNOA, ut supra *Sega*. Vide ibi.

SEGNORIA, Dominatio, dominium; ex Gallico *Seigneurie*. Charta Raymundi Berengarii Marchionis Provinciæ an. 1234. *Scilicet omnem Segnoriam, & dominationem, jurisdictionem, &c.* [Cigalcius de Bello Ital. *Papa longo tempore tenuit Segnorias Regis.* Adde Statuta Massil. lib. 2. c. 3. § 1. &c.] Vide *Senior*.

¶ SEIGNEURIA, in Charta an. 1305. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 21. col. 2. *Concedent .... quod per se, vel familiares suos quoscunque, percipiant & teneant ut garderii & custodes ejusdem dictam domum fortem cum omnibus ejus mandamento, territorio, Seignouria, jurisdictione, &c.* Occurrit ibidem bis *Seigneria*.

¶ SEIGNIORIA. Charta an. 1290. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. p. 61. *Propterea nos idem Comes eidem domino Episcopo juravimus quod de aliis juribus, possessionibus, vel Seigniorla ipsius domini Episcopi nihil occupabimus.. & defendemus contra omnes personas in omnibus juribus, possessionibus & Seigniotia sua in civitate.*

¶ SEIGNOURIA, Ital. *Signoria*. Charta an. 1223. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. *Nos abbas potebamus totum affare, scilicet dominium & jurisdictionem & Seignoriam omnimodam dicti* Roacelini. Charta pariagii inter Regem & Episc. Mimat ann. 1306. ex Tabul. Mimat. *Ad Episcopum & Ecclesiam* Mimatensem *pertinet jus ... cudandi monetam ... & omnia alia & singula explectandi pro majori potestate & Seignoria sua, quæ ad majorem potestatem, regaliam & majus dominium pertinere noscuntur.* Occurrit præterea in Charta an. 1304. tom. 1. Macer Insulæ Barbaræ p. 194. in Statutis Massil. lib. 4. c. 14. & alibi.

¶ SEGNORITUM, ut *Segnoria*. Statuta Astens. c. 52. fol. 11. vo. *Ordinatum est quod si aliquæ terræ & possessiones, & res, seu aliquod castrum, vel villa seu jurisdictio, vel comitatus, vel Segnoritum date, data, seu datum fiat vel fuerint, &c.*

¶ SEGNORIVUM, Dominium, idem quod *Segnoria*. Conc. Turiason. an. 1229. inter Hisp. tom. 3. p. 494. *Universa & singula quæ ... Rex Aragoniæ ... Regina Alienora .... concessisse leguntur in charta de ipsorum conjunctione confecta, cum pleno Segnorivo & integritate omnium jurium.* Vide *Segniorivum*.

¶ SEGNUM, Genus vestis, Macris in Hierolex. Brevis tunica, quæ sub cappa à Regularibus defertur, Italis *Saio*. Vita S. Brigidæ tom. 1. Febr. p. 125. *Alia vero puella dedit Segnum sumtoproso* Legendum forte *Sagum*.

¶ SEGOA, ut *Sega*. Vide in hac voce.

¶ SEGODE, Bonus, Angl. *Good*, eodem sensu. Vita S. Odonis Archiepisc. Cantuar. sæc. 5. Bened. pag. 296. *Cognomine quoque boni in materna lingua illum deinceps vocare solebat, videlicet Odo Segode, quod interpretatur Odo bonus.*

¶ SEGOHA. Vide supra *Sega*.

¶ SEGONNA, Araris, *la Saone*. Translat. S. Gorgonii Mart. sæc. 4. Benedict. part. 1. pagina 594. *Transeuntes igitur Segonnam fluvium, subsecuta est nos quadam anus, &c.*

SEGREARIUS, SEGREAGIUM, SEGREALIS, SEGRUCHERIA. Vide *Secretarius* 3.

SEGREGALLUS, [f. pro *Senescallus*, ut conjicit Acherius tom. 9. Spicil. pagina 183. Ut ut est idem sonat quod *Villicus*, cujus, ut & Senescalli, fuit reditus fisci dominici ejusdemque justitiam administrare.] Charta Ms. Humberti D. Bellijoci ann. 1233. pro libertatibus Bellævillæ: *Si Burgenses commune faciant ad opus villæ suæ, nec Præpositus, aut Villicus debet interesse. Si vero Præpositus vel Segregallus requisiti fuerint à Burgensibus, quod accipiant testimonia ab illis, qui commune noluerunt solvere, facere debent sine contradictione.* [Rursum: *Præpositus, Segregallus .... non potest ferre testimonia contra Burgensem in curia domini accusatum.*]

¶ SEGREGUS, ut infra *Segrex*. Gloss. Isid. *Disgrex, Segregus*. Occurrit etiam apud Ausonium Parental. Carm. 9.

¶ SEGRESTA, SEGRESTANUS, SEGRESTARIUS, SEGRUSTIA, SEGRESTARIA. Vide in *Sacrista*.

¶ SEGREX, Segregatus. Sidonius libro 5. Epist. 12. *Hoc solum tamen libere gemo, quod turbine dissidentium partium Segreges facti, mutuo minime fruimur aspectu. Civitates situ Segreges*, apud eumdem libro 9. Epist. 3. Utuntur præterea Seneca de Benef. libro 4. capit. 18. & Prudentius Hammart. v. 803. Pro Liber, immunis, occurrit in Cod. Theod. leg. 15. tit. 26. de Prox. *Quotiens equorum aliarumque rerum procedit indictio, in sacris Scriniis militantes immunes ac Segreges habeantur.* Vide *Segregus*.

¶ SEGUIMENTUM, SEGUIS, SEGUIUS. Vide supra *Sega*.

SEGULA. Vide *Sigalum*.

¶ SEGUNDUS, pro Secundus, in Charta Principis Aldegastri inter Conc. Hispan. to. 3. p. 90. Nostri etiam à secundum adv. dixerunt *Segon*. Charta an. 1260. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 402. *Segon la tenour de nos lettres. A la Chandelor Seganz empres*, in Charta an. 1261. ibidem col. 405.

SEGUS, Modus agri. Charta Ludovici Pii Imper. apud Mabillonium, ad Vitam s. Benedicti Anianensis pag. 224. *Item in eodem pago illos Segos cum ipsa piscatoria, & plagis maris, & fiscum nostrum adjacentem illis, &c.* [Vide *Segia* 1.]

SEGUSIUS. Vide *Canis segusius*.

SEHOMSOCNE. Fleta lib. 1. c. 34. § 8. *Cadit appellum, si ipsum interfecerit tanquam furem abducturum, vel utlagatum fugientem, vel eum aliter ponere ei non potuit, sine suo periculo, vel cum defendens domum suam invasorem volentem invito ipso domino ingredi, tanquam in Sehomsocne, dum tamen aliter proprium periculum evitare non potuit.*

SEIGA, SEIGIT. Vide *Saiga*.

¶ SEIGNEURIA, SEIGNIORIA. Vide *Segnoria*.

¶ SEIGNORESSA, Domina. Vide *Segnioressa*.

¶ SEIGNORIA, Nostris *Seigneuriage*, Præstatio quæ à monetæ fabricatoribus domino, cujus est moneta, exsolvitur ex monetariæ fusionis & signaturæ proventibus, idem proinde quod *Monetagium*. Vide in hac voce. Extractum Computi ann. 1338. to. 1. Hist. Dalph. p. 95. col. 1. *Pro quibus tribus millionibus sexcentis & quadraginta octo marchis tribus unciis & tertia argenti fini positis in dicta moneta... contingunt dominum nostrum pro Seignoria ad rationem de sex solidis & sex denariis monetæ tunc currentis pro qualibet marcha dicti argenti fini.* Aliud Computum an. 1339. ibid. pag. 96. col. 1. *Siardellus tenetur solvere domino nostro Dalphino pro Seigneuria dictarum monetarum, pro qualibet videlicet marcha argenti fini conversi & positi in dicta moneta alba, 26. solidos Viennenses monetæ currentis.* Pluries ibi. *Seignoria*, pro Dominium. Vide in *Segnoria*.

¶ SIGNORIA, Eadem notione, in Statuto an. 1340. ibid. tom. 2. p. 417. col. 1. *Fuit etiam ordinatum & expresse concessum per dictum dom. Dalphinum, quod ratione Signoriæ dictarum monetarum, ipsi magistri non debeant dare Signoriam de una marcha pro qualibet centum marcharum cudendarum.*

¶ SEIGNORIVIUM. Vide *Segniorivum*.

¶ SEILE, *Resti*. Gloss. Mons. p. 383. apud Schilter in Gloss. Teuton.

¶ SEILLA, perperam pro *Scilla*, in Monum. Sacr. Antiquit. to. 2. p. 433. & 434. Vide in *Skella*.

SEILLETUM, Vas, in quo aqua benedicta defertur, Gallis *Seillet*, voce ex *situla* formata. Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. an. 1343. *Item duos bacignetos argenti cum armis D. Henrici de Rupefort quondam Decani Ecclesiæ Lugdun. item Seilletum argenti ponderantes 42. marcas argenti*. Vide *Codellus*.

¶ SEILLO, SEILLUM, SEILO. Vide *Selio*.

¶ SEINTELUS, corrupte prorsus pro S. Clodoaldus, Gall. *S. Clou*, vicus prope Parisios. Chron. Th. Otterbourne p. 269. *Jacuit non procul Aurelianensis Dux prope villam de Seintelo, in qua constituta fuit magna pars ejus exercitus*. Inf. *Villa de Sentelo*. Propius ad Gallicum accedit Walsinghamus apud quem legitur *Seynclo*.

¶ SEJORNARE, SEJOURNARE, Commorari, manere, diem ducere, Gall. *Sejourner*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud p. CXLVIII. *Pro II. summariis qui Sejornaverunt apud Vernonem, XXII. sol.* Charta ann. 1392. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 859. *Idem Petrus de Craon in Britanniam fugiit & ibidem per aliquos dies Sejournavit*. Charta ann. 1440. ex Bibl. Reg. *Eundo, transeundo, morando, Sejournando, &c.* Vide *Subjurnare*.

SEJORNUM REGIS, ita appellatus locus, ubi erant stabula regia, in quibus equi regii alebantur, & morabantur, donec Rex iis indigeret. Locum autem *Sejorni Regis* fuisse aiunt paulo ultra Palatium, quod *de Beauti* appellabant, ad Matronam fluvium. Huic præerat *Custos Sejorni Regis*, cui suberant *Marescallus*, cujus munus erat, equos ferreis soleis instruere, *Pagii* seu famuli, & alii. Memorialia Cameræ Computor. Parisiens. Regesto 8. *Drouetus Ogeri Valetus Cameræ domini Ducis Aurelianensis, ordinatus & retentus in officio custodis Sejorni Regis loco Hueti de Corbeia exonerati, per litt. 13. Mart. 1413.* Guillelmus *de Boncour premier Escuyer du Corps* an. 1345. idem munus paulo ante obierat, ut docet Diurnale Thesauri. Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis 1. Julii ann. 1352. in iis, *qui ont eu robes en ce terme*, recensentur *les gens du Sejour, dont le premier est Maistre Guillaume le Mareschal garde du Sejour, le Chapellain, qui chante au Sejour, le Clerc, les Valets, & les Pages du Sejour*, qui ibi complures describuntur. Computus Thesauri regii an. 1328. *Stephanus de Compendio Marescallus Sejorni Regis*. Hinc *Sejornare* dicuntur equi, quamdiu in equili morantur: qui inde adducebantur, *Chevaus sejournez*, quasi recentes & non fatigati. Le Roman de *Gaydon* Ms.

Porroist en ost deus mil homes mener,
A cleres armes, & à destriers Sejornez.

Infra:

Ambedui montent ès destriers Sejornez.

Le Roman *de Garin* Ms.

Envoiez li vint destriers Sejornez,
Et vint espées au poins d'or noielez.

Huc spectant, quæ habent Statuta Delphinalia p. 42. *Item voluit, concessit, declaravit & ordinavit dictus dominus Delphinus, quod ipse Delphinus, vel successores sui, deinceps non possint, nec debeant mittere vel ponere pro Sejorno equos roncinos, canes venaticos, venatores, familiares, seu alios gartiones eorum in domo religiosorum, vel aliarum personarum Ecclesiasticarum, &c.* [Computus an. 1239 ex Bibl. Reg. *Pro Sejorno equorum domini Alfonsi Comitis Betoniensis, &c.* Alter anno 1245. *Gaufridus de Meleduno pro Sejorno equi sui & pro quodam equo locato XXII. sol. IIII. den.*]

☞ Hinc nostri *Etre Sejours* dixerunt pro interquiescere, è lassitudine recreari. Vita Johannis IV. apud Lobinell. to 2. Hist. Britan. col. 723.

E. cette ville furent trois jours,
Et furent la très bien Sejours.

Vetus Poeta Ms ex Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Et puis sor un cheval montée,
Cele qui n'a point de Sejor,
S'en vait tost apres son seignor.

¶ SEISIACIO, SEISIARE, SEISINA, SEISINARE, SEISIRE, SEISITIO. Vide *Saisire*.

SEISO, SEISONA. Vide *Satio*.

SEITIVA, pro *Sativa*, quod seritur, granum. Libertates oppidi Jasseronensis in Sabusianis ann. 1283. *Pro qualibet seteriata terræ nostræ arabilis, in territorio de Jasseron existentis, unum quartallum frumenti, ... & 12. den. Viennenses in pratis in dicto territorio existentibus pro qualibet charreta fœni IV. denarios; pro charreta vero Seitivæ, sex denarios nobis .... singulis annis persolvendos.*

☞ Errat Cangius ex corrupta lectione: emendandum quippe est *Seitiva* pro *Seitiva*: qua voce tantum prati significatur quantum homo per unum diem succidere potest. Et quidem eo sensu etiamnum apud Dombenses *une Seitive de pré* usurpatur, à verbo *seiver*, quo rustici ejusdem tractus utuntur pro falcare, *faucher*.

¶ SEITORIUM, vel SAYTORIUM, Locus ubi serra dissecantur arbores, vel Molendinum ad id operis destinatum. Charta Ms. inter Adversaria Dom. *Aubret*: *Juxta Saytorium fratris sui, &c.* Vide *Seca*.

¶ SEITUNGA, *Gladius*. Gloss. Monf. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SEJUGA, ἑξάιππον. Gloss. Lat. Gr. Papias: *Sejuga maxime currus Jovis*.

¶ SEIZENUM, Regio urbis, apud Massilienses, quorum urbs olim in sex partes distributa erat, vulgo *Sezain Seizenum S. Johannis, de Acuis, draparia, S. Jacobi, S. Martini, & Callatæ*, in Regest. Communitat. Massil. an. 1301. Statuta Massil. l. 1. cap. 8. §. 8. *Per civitatem Massiliæ & per Seizena ejusdem civitatis, &c.* Ibidem cap. 56. §. 1. *Eligantur XII. probi viri scilicet duo per Seizenum*. Et §. 2. *Ipsi inquirere teneantur communiter vel quilibet pro suo Seizeno an mensuræ justæ sint*. Vide *Sexterium 2.*

¶ SEXENUM, Eodem significatu, in laudato Regesto Massil. *Eligantur de quolibet burgoto dictæ civitatis duo probi homines & unus notarius & totidem dictæ civitatis Sexeno, qui primum in suis burguis seu Sexenis perquirat & recipiat à volentibus gratis contribuere in opere jam dicto.*

¶ SELANUS inter ministros recensetur in Charta visitat. abbatiæ *de Gar* in Tabul. S. Victoris Massil. *Uno scutifero, tribus garciferis, clavario, coco, cogastrano, portario, ecclesia Selano, fornerio, &c.* Ubi f. legendum est *Selavo*.

SELARIUM, pro *Salarium*, occurrit non semel in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia an. 1364. in Bibl. Regia.

¶ SELAS, vox Græca, Jubar, fulgor. Apuleius de Mundo: *Selas autem Græci vocant incensi aeris lucem*. Occurrit apud Glabrum Rodulphum lib. 5. cap. 1. Vide *Palmetis*.

SELATUS, *Ensis more terrarum fulgidus*. Ita Papias Ms & edit. Forte *Stellatus*, & *Stellarum*.

SELAVE. Pactus Legis Salicæ tit. 58. *Si quis Cheristaduna super hominem mortuum capulaverit, vel mandoado, aut Selave, quod est porticulus, super hominem mortuum dejecerit, &c.* Editio recentior tit. 57. §. 3. *Si quis aristatonem, hoc est, staplum super mortuum missum capulaverit, aut mandualem, quod est structura, sive Selave, qui est ponticulus, sicut mos antiquorum faciendum fuit, &c.* Quidam codd. denique præferunt *Salave*, vel *Sillabe*, [Edit. Eccard. *Selave*:] quarum vocum incertæ sunt origines, ex Lege constet, ita dictum ædificium, quod superponebatur. Wendelinus à *Sala* deduci

fuerit *parva sala*, sive atriolum. Sed vix est, ut assentiar. Vide *Porticulus*.

☞ Probabili omnino conjectura Eccardus in Notis ad hunc locum censet vocem esse compositam ex *Sel*, vel *siel*, anima, & *Lave*, seu *laube*, porticulus: unde facile componitur *Selave*, quo ædicula vel ædificiolum tumulo alicujus superpositum significatur, quasi esset defuncti porticulus seu tegmen animæ.

SELDA, Taberna mercatoria, ex Saxonico selde, sedile, sedicula, scamnum, *stallum*. Vocabularium vetus Anglo-Lat. *Schoppe: Opella, propola, miropolum, Selda.* Assisa Ricardi I. Regis Angliæ de Mensura, apud Matt. Paris p. 134. & Rogerum Hovedenum p. 774. *Prohibitum est, ... ne quis mercator prætendat Seldæ suæ rubros pannos, vel nigros, vel scuta, vel aliqua alia, per quæ visus emptorum sæpe decipiantur ad bonum pannum emendum.* In majoribus Chronicis, ubi locus hic vertitur, Seldæ *Window* exponitur, i. *Fenestra*. Monasticum Anglicanum to. 2. p. 86. *Domum lapideam, ... quæ sita est contra Seldas de Dovegata.* Pag. 230. *Et unam Seldam mercatoriam, & unam bovatam terræ, &c.* Adde to. 3. p. 124. Charta ann. 1182. apud Somnerum: *Herebertus aisfor tenet Seldas in foro pro 12. denariis.* Alia Ottonis Comitis Palatini Rheni ann. 1294. apud Hondium in Metropoli Salisburg. to. 2. p. 358. *Villam dictam Sall, item villam Pamatzaw, item Sutkearied quatuor Seldas, item villam Pfoling pro piscaria & vineto ibidem, &c.* Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1. p. 4. verso.

SELEGERET. Traditiones Fuldenses lib. 3. c. 36. *In urbe ergo fratribus majoris Ecclesiæ in jus caritatis animarum, quod vulgo Selegeret dicitur, duo talenta ordinamus, ... in jus præfatæ caritatis animarum ad anniversarium meum & uxoris meæ annuatim celebrandum determinamus.*

SELENE, Luna, ex Gr. Σελήνη. Joannes Scotus Erigena in Præfat. ad lib. S. Dionysii:

Primo commotas Phœbum sabeunte Selena.

¶ SELENITIS, Eadem notione, apud Agnellum in Vita S. Damiani to. 2. Murator. p. 156. c. 2. *Quantum illis tenebræ offensa fuerunt, tantum Selenitis suos sparsos radios ei beneficium præstitit, & quantum altius in sublimitate se erigebat, tantum clarior terra apparebat.*

¶ SELENTIOSES. Inscriptio sepulcralis Lugduni reperta, in Diar. Trevolt. mensis Sept. anno 1731. *Optato & Paulino Consulibus Kal. Februarii depos. Selentioses.* Videtur esse nomen proprium.

¶ SELESEI. Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 47. *Quo tempore Rex Edelwalh donavit servo domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo Selesei, quod Latine dicitur Insula vituli marini.* Anglis *Seacalf* est Vitulus marinus.

SELGA. Vetus Charta ann. 7. Rodulfi Regis Burgundiæ apud Jo. Mariam *de la Mure* in Hist. Ecclesiastica Lugdunensi pag. 382. *A mane jam dicta villa, quæ Conziacus vocatur, finibus terminatur: a media die finibus terminatur de Versonnaco & Apinnaco: à sero de Amantiniaco, à circio de terra ipsius S. Saviniacensis Martini: & à Selga rivulo volvente.*

SELHA, Situla, aquæ ex puteo hauriendæ idonea. Tabular. Dalonensis Monasterii fol. 66. *Dederunt 4. Selhas fabarum ad mensuram del solier.* [Vide Seillonum, & *Sellus*.]

SELICHUS. Monasticum Anglic. to. 2. p. 1055. *Volo itaque, ut omnes oblationes, quæ ad majus altare ejusdem Ecclesiæ offerentur, sine calumnia liberaliter habeant, & de Selichis, qui ad AldKingorne capientur, postquam decimati fuerint, concedo, ut omnes septimos Selichos habeant; salis quoque & frumenti, qui ad opus meum ad Dumfermlin allata fuerint, omnem decimam concedo.* [Vide *Selares*.]

SELIO, SELLIO, Modus agri, forte ex Gallico *Seillon*, Lira, porca, arula. Edw. Cokus ad Littletonem: *By the grant of a Selion of land*, Selio terræ, *a ridge of land which containeth no certainty, for some be greater and some be lesser, but by the grant de* una porca, *a ridge doth passe. Selio is derived of the French word* Sellon *for a ridge. Selio*, inquit Spelmannus, *agri portio, sulcos aliquot non certos continens: Anglis aliis, a stiche of lande, aliis a selion, aliis a ridge.* Covellus vero ait, alias acram integram, seu jugerum, alias plus minus, dimidiam continere. Tabularium Ecclesiæ Gratianop. sub Hugone Episc. f. 58 *Willelmus & Wallenus habebant unum Sellionem terræ ad Cautissam infra terram Episcopi.* [Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Dedi.... unam acram terræ in campo de Camurth, scilicet illas Seliones & dimidium.*] Monasticum Anglic. to. 1. p. 833. *Ex dono Ogeri .... unam bovatam terræ, & unam acram, & unam Selionem, & unum molendinum cum pertinentiis suis.* Infra. *Et unam acram juxta Tofti, & 20. Seliones ad locum bercariæ faciendæ.* Pag. 111. *Dederunt 6 Selliones terræ retro curiam de Ablode.* Adde pag. 484. 530. to. 2. p. 55. 141. 211. 212. 213. 279. 281. 320 372. to. 3 p. 57.

☞ Non absurda certe est vocis originatio, quæ modo ex Scriptoribus Anglicis proponebatur: at mihi verosimilior videtur quæ à Gallico *Siller*, secare, deducitur: adeo ut *Selio*, modus sit agri, quantum scilicet unus *Sector* per diem *Secare* potest: qua ratione *Sectura prati* usurpari supra observatum est. Certe *Silleur*, pro Messium sector, dixerunt nostri, quod à Secando, non à Gall. *Sillon*, lira, porca, accersendum existimo. Statutum Joannis domini *de Comtrey* ano. 1336 ex Cod. MS. ejusd. loci p. 79 *Item à chascun bled chascun condarit aout dont chascun au mez Silleur & en fenaula au faulcheur.*

SELIUNCA, diminut. à *Selio*. Monasticum Anglic to. 1. p. 773. *Et 3. Seliuncas infra curtem grangiæ.* Occurrit ibi pluries, ut & *Seliancula*.

¶ SEILLO, SEILO. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 255. *Super Wadholm VII. Seillones, super Haydit 1. Seillonem, ad Crucem del Hay 11 Seillones, &c.* Alia ibid. p. 250. *Quatuor Seilones terræ de Forland qui jacent juxta Divisam de Melton; & tres Seilones terræ de dominico meo.*

SEILLUM. Idem Monasticum to. 1. p. 676. *Et 4. acras Hospitali, duas earum ex una parte campi, & duas ex parte alia, & 1. Seillum juxta vivarium, & 4. acras.* Tabular. Absiense fol. 186. *Rupturam 6. Seillum latitudinis ad faciendam viam.*

SELLIVUS. Monasticum Anglic. to. 3. p. 161. *Una vero acra & una roda abuttant ex parte aquilonari super idem cimiterium, ... & post primos quatuor Sellivos, qui sunt juxta viam, perfeci sex acras in Dalacre.*

SELLONUS. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 56. *Tenura Aichardi, quæ est juxta rivum, & unus Sellonus, qui est ultra rivum, quem habet Achinus in feudum de Ademaro.*

SILLONUS, in Tabul. Absiensi fol. 155. *Dederunt ... 20 Sillonos terræ, qui sunt juxta domum de Vauveat.*

¶ SELIPHTARI, Genus Turcici equitatus. Junius Hist. l. 14. *Oglanis pars prope antevitate succedunt Uluphagi, Seliphtari, Caripigi & Mutpharacha, qui dextra lævaque distinctis agminibus equitantis Imperatoris latera præcingunt.*

¶ SELIQUASTRUM, Sellæ genus, Casaubono ad Sueton. Sella muliebris aperta, cujus domi usus fuit. Arnobius lib. 2. adv. Gentes: *Quid arquata si sellula, aeus, strigil, pellabrum, Seliquastrum?* Utitur etiam Hyginus Astron. lib. 2. de Cassiopeia.

¶ SELIQUATICUM. Vide in *Siliqua*.

¶ SE-

¶ SELIUNCA, Seliuncula. Vide in *Selio*.

1. SELLA. *Sella familiaricæ*, pro latrinis & privatis, apud Varron. lib. 1. de Re rust. cap. 14. & Vitruvium lib. 6. cap. 10. ubi *sella* legendum, non *cellæ*, monuit Cujacius lib. 10. Observ. cap. 18. Martialis lib. 12. Epigram. 78.

Sellas ante petit Patroclianas,
Et pedit deciesque, viciesque.

Purgare per vomitum, aut per Sellas, apud Marcellum Empiricum. Hinc

Adsellare, & Assellare, Gallis, *Aller à la selle*, ἀποπατεῖν. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ c. 8. *Lepus singulis annis facit ad Adsellandum singula foramina.* Ubi Græca sic habent: Ὅτι ὁ λαγωὸς κατ' ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τὴν ἀφόδευσιν, ὅσα γὰρ ἔτη ζῇ, τοσαύτας ἔχει τρύπας. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. p. 97. *Si infanti, vel majori ad Assellandum intestinum descenderit, sive sanguine puro, sive cum stercore Assellatus, sublavet se de aqua, &c.* Occurrit apud eumdem semel ac iterum. Alexander Iatrosoph. l. 2. Passion. cap. 79. *Multo igitur manet ventris salutio cum frequenti Assellatione.* Utitur etiam pluries Vegetius de Arte veterin. lib. 1. cap. 50. lib. 3. c. 57. 59. ut & Gariopontus in Passionario lib. 1. c. 12. l. 3. c. 13. 17. 21. &c.

2. SELLA, Ἐφίππιον, Equitum instratum. Vegetius lib. 4. Art. veterin. c. 6. de Equis: *Aphrica Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum Sellæ.* Sidonius lib. 3. Epist. 3. *Alii sanguine ac spumis pinguia frena suscipiunt, alii Sellarum equestrium madefacta sudoribus fulcra resupinant.* Leo Imp. in l. un. Cod. Nulli licere, &c lib. 11. *Nulli prorsus liceat in frenis & equestribus Sellis, vel in baltheis suis margaritas .... inserere.* Guillelmus Bibl. in Hadriano II. PP. *Singulas equos cum Sellis aureis devotione Imperatoria capientes, &c.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Filius ejus Odo hoc annuit, & habuit unam Sellam septem solidis & octo denariis emptam.* Ordinat. Humberti II. an. 1340. ubi de Officio Scutiferiæ to. 2. Hist. Dalph. p. 394. col. 2. *Item, non obmittas equos, corserios, palafredos & roncinos, Sellas, bridas, armaturas nostras, & alia munimenta dicti officii facere custodire diligenter.*] Observatum jampridem à viris eruditis, *sellarum* equestrium haud fieri mentionem apud veteres Scriptores, atque adeo esse nuperum inventum: ita ut earum nulla fere occurrat ante tempora Valentiniani Imperatoris memoria, (l. 47. Cod. Th. de Cursu publ.) ut & *stapparum*, seu *stapedum*. Antea quippe stragulis quadrangulis equorum dorsa insternebantur, cujusmodi in statua Antonini, quæ Romæ in Capitolio exstat, conspiciuntur, quibusque hodie famuli, equos aquatum ducturi, insidere solent. Xenophon lib. περὶ ἱππικῆς, seu de re equestri, monet, ut qui equo, sive nudus ille sit, sive ephippio stratus, insederit, rectus semper stet, non vero sedeat veluti in sella, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ δίφρου. Ex quibus patet, non semper ephippio equites usos, atque ipsum denique ἐφίππιον leve quid fuisse, nec in sellæ nostratis modum compositum. Quod vero Goropius Becanus l. 2. Francicor. p. 48. sellæ equestris inventionem Saliis Francicis adscribit, & ab eorum appellatione *Sellæ* nomen accersit, vix fidem meretur, cum proclivius multo sit, *sellam* dictam credere, quod eques in ea veluti in quavis sella sedeat: unde ad discrimen cæterarum sellarum, *Equestris* Sidonio, *Equitatoria* Jornandi dicitur. Vide Jo. Tzetzem Chil. 9. c. 290.

¶ Inter duas Sellas Corruere, Gallice *Estre entre deux selles le cul à terre*, Proverbii genus: dicitur de eo qui duplici ratione rem aliquam persequitur, quam tamen non obtinet. S. Bernardus Epist. 114. edit. 1690. to. 1. col. 123. *Deum ergo repellens, & à sæculo repulsa, inter duas, ut dicitur, Sellas corrueras.*

Sellam Gestare. Vetus fuit consuetudo, & pro lege apud Francos & Suenos olim inolevit, ut, si quis nobilis, aut ministerialis, vel colonus incendiarius, aut prædo, vel gravioris criminis reus, coram suo judice inventus esset, antequam mortis sententia puniretur confusionis suæ ignominiam, Nobilis canem, Ministerialis sellam, de Comitatu in proximum Comitatum, gestare cogeretur. Verba sunt Ottonis Frising. Episc. lib. 2. de Gestis Frider. c. 28. quæ suo more exscripsit, strictaque oratione sic reddidit Guntherus, Ligurini lib. 5. pag. mihi 112.

Quippe vetus mos est, ubi si quis Rege remoto,
Sanguine vel flamma, vel seditionis apertæ
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante gravem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusta
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre,
Sin aliud, Sellam, &c.

Hujus moris, seu mavis legis, vestigia & exempla haud pauca supersunt apud Scriptores; non tamen in ignobilibus, aut infimæ sortis hominibus; sed in ipsis magnatibus, adeo, ut non tam plebeiorum & vilium capitum, quam ipsorum nobilium pœnam fuisse suspicari liceat. Scriptor vernaculus, qui Ludovico VII. regnante vixit, in poemate, cui titulum fecit: *Le Roman de Garin le Loheran*, seu in Hist. Garini Lotharingi fabulosa, sic nobilem Gallum inducit, Pipinum Regem de Fromondo Comite Burdegalensi alloquentem:

Vos jurera mille fois, je vos volès,
Que la parole ne li vint en pensè,
Par traison li mistrent sus si l'er,
Que de t'amor le vovlent desevrer,
Por seul i tant que il en fu blames,
En portera, se vos le commandes,
Nue sa Sele à Paris la cité,
Trestot nus pies, sans chauce, & sans soler,
La verge el poing; comme home escoupé.

Et infra,

Par seul i tant que l'an sueve li mist,
En portera del borc de saint Denis,
Nue sa Sele deci que à Paris,
Nus piès en langes, come un autre chetis,
La verge el poing, si come d'omo eschis,
Si m'ait, muls bele amende à ci.

Bertrandus Clericus, Poeta ejusd. ævi, in poemate Ms. cui titulus: *Le Roman de Girard de Vienne*:

Sire Girard, co dist li Dux Nayon,
Or en soffrez à faire amendison,
Que vostre Selle, dont bel sont li arçon,
Part sor son chef une lieue à bandon,
Nus piés en langes, ce se semble raison.

Alibi:

Qui devant moi vendra agenoiller,
Nus piez en langes por la merci proier,
La Selle au col que tendra per l'estrier, &c.

Le Roman *de Rou* Ms.

Tant le destraint & assailli,
Que Guillaume vint à merchi,
Nus piez, nue Selle a son col,
Loret se pout tenir pour fol.

Joannes Hocsemius in Hugone Cabilonensi Episcopo Leod. c. 33. de bello inter Dominos *de Awans* & Nobiles *de Wareus* verba faciens sub ann. 1296. pœnam viris ingenuis & nobilibus irrogari solitam pariter innuit: *Sed Episcopus suffragio Leodiensium obvians, hunc compulit ad emendam: Unde cum cæteris suis adjutoribus ab Ecclesia S. Martini usque ad Majorem cum processione precessit Ecclesiam, & ipsorum quilibet nudipes, sola superincinctus tunica, unde superpositam capita*

pita

piti Sellam portare equinam. Jacobus Hemricurtius lib. de iisdem bellis *d'Awans & de Warous*, cap. 8. *Li amis de Saingnor d'Awans, & li Saigner de saint Lambert traitont & fisent une pais alle Evesque dedis auenz, par teile maniere, que ilh & 12. Chevaliers de son lynage venroient à Liege en l'Eglise saint Martin en Mont, & la se devestiroient ilh en purez leurs cottes, se prendroient cascun de az en ladite Eglise une Selle de cheval sur sa teiste nue en sauz chapiron, & les porteroient en Palais à Liege pardevant l'Evesque, li offrirent en genoz par caze d'amende, & ensi fut il fait.*

Viris denique nobilibus ejusmodi sellæ gestationem in pœnam indictam evincere videtur Decretum Ludovici III. Imp. quod exstat in Hist. Langobard. ignoti Casin. edita à Camillo Peregrino p. 101. *Quicumque caballum, bovem, frisoingam, vestes, arma, vel alia mobilia tollere ausus fuerit, triplici lege componat, & liberum armiscara, id est, Sella ad suum dorsum ante nos à suis senioribus dirigatur, & usque ad nostram indulgentiam sustineatur, servi vero flagellentur & tundantur.* Quo loco *liberum armiscara* dicitur pœna, quæ liberis & ingenuis seu nobilibus irrogari solet. Est enim *armiscara* pœna quævis, à judice decreta & imposita. Apud Willelmum Malmesburiensem l. 3. Hist. Angl. pag. 97. Gaufridus Andegavensium Comes à Falcone parente, in quem juveniliter insurrexerat, victus & prostratus, *per aliquot milliaria Sellam dorso evehens prænum se cum sarcina ante pedes patris exposuit.* Apud Willelmum Gemeticensem lib. 5. c. 4. & Thomam Walsinghamum p. 430. Willelmum Belismonsem Comitem rebellem Robertus Normanniæ Dux cum militaribus copiis intra munitionem conclusit, *donec ejus clementiam expeteret, & nudis vestigiis equestrem Sellam ad satisfaciendum humeris ferret.* Apud eumdem Walsinghamum p. 430. Hugo Cabilonensis Comes, à Ricardo Normanniæ Ducis filio intra Cabilonensem urbem obsessus & inclusus, *considerans, se nullatenus posse resistere contra tantum exercitum, ferens equestrem Sellam in humeris, genibus provolutus adolescentis Richardi, prece supplici veniam precatus est commissi.* Totidem habes in Chronico Normanniæ veteri vernacula apud Ægidium Bry in Hist. Comitum Perticensium lib. 2. c. 9. Ex quibus tandem percipimus, cur Willelmus Scotorum Rex in signum subjectionis, quem Henrico II. Anglorum Regi apud Eboracum pollicitus per pactum fuerat, *ibi capellum, lanceam & Sellam suam super altare S. Petri ad perpetuam hujus subjectionis memoriam obtulerit*, ut est apud Joannem Bromptonum sub annum MCLXXVI. [Hujus facti præterea meminit Thomas *Otterbourne* in Chronico Anglicano pag. 69. ubi de compositione inter Henricum II. Reg. Angl. & Willelmum Reg. Scotiæ: *In signum subjectionis, Rex Scotiæ obtulit capellum & Cellam suam* (leg. Sellam) *super altare sancti Petri in Ecclesia Eborum.*]

Sellæ igitur ejusmodi *gestatio* viros potissimum nobiles spectavit, non vero plebeios, & obnoxiæ conditionis homines. Verum cum id ab Ottone Frisingensi exertis verbis asseratur, dicendum forte *ministerialibus* primitus, & ad majorem infamiæ notam viris etiam nobilibus postea pœnam hanc irrogatam. At cur sellæ viris plebeis data fuerit in pœnam ferenda, qui non equis vehi, sed pedes incedere solent; deinde cur velut signum confusionis & ad dedecus sellæ gestationem adinvenerint majores nostri, nemo, quod sciam, hactenus exposuit, nec est promtum moris istius rationem assequi: nisi forte dicamus per sellam dorso & humeris impositam omnimodam rei subjectionem indicare voluisse, qui, tanquam equus aut jumentum factus, jugum subiit, & ad perpetuam servitutis conditionem deductum se ultro confiteretur. Certe ii, quibus hæc pœna imponebatur, dominorum, quos criminibus suis offenderant, non pedibus modo advolvebantur, pronique in terram procidebant, quo calcarentur ab iis, & velut proterercntur; sed &, ut ita loquar, obequitarentur in equi modum, ut Chronicon vernaculum Normanniæ supra laudatum satis ostendit, dum de Hugone Cabilonensi Comite agit, his verbis: *Hue prend une Selle, & la met sur son col, & tout à pied s'en vint à la porte, où les deux enfans du Duc Richard estoient, & se laissa cheoir aux pieds de Richard fils du Duc, afin que Richard le chevauchast, s'il lui plaisoit.* Le Roman de Rou & des Ducs de Normandie MS.

Quant à Richard vint li Quens Hue,
Une Selle à son col pendue,
Sont dos offri à chevauchier,
Ne se pot plus humilier,
C'on estoit coustume à cel iour,
De querre merci à son Seignour.

Ita Folco Andegavensium Comes Gaufridum filium, qui sellam dorso evehens pronum se cum sarcina ante ejus pedes exposuerat, *assurgens, & pede jacentem pulsans: Victus es, tandem victus es, ter quaterque ingeminat.* Vide supra *Harmiscara*.

SELLATORES, Sellarum artifices, *Selliers.* Testamentum Asini editum à Petro Lambecio lib. 2. Comment. de Bibl. Cæsarea c. 8. *Caterum de sutoribus, corium Sellatoribus, ossa lego canibus.* [Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludew. to. 8. Reliq. MSS. p. 115. *Plurimos etiam ex sutoribus, sartoribus, textoribus, aliisque secum contrieruat.*] Vide *Sellarius* 4.

¶ SELLARE, Officina sellarum, seu locus ubi sellæ conficiuntur, vel asservantur. Statuta Equit. Teuton. apud Duellium to. 2. Miscell. p. 56. *Etiam Sellare & parva fabrica sub eo (Marescallo) erunt, ita ut non nisi ius valeat necessaria ministrare dictis fratribus.*

SELLARE, INSELLARE, Sella, seu ephippio equum instruere. Auctor Mamotrecti c. 22. Genes. *Stravit, i. Sellavit.* Cap. 31. *Stramentum, Insellatura equi.* Will. Brito in Vocabul. MS. *Sterno, is*, *dicitur pacificare, prosternere, insellare, obruere.* Alibi: *stramentum dicitur insellatura, i. quo equus sternitur & insellatur.* *Insellatus equus*, in Legibus Kanuti Regis cap. 98. & in Legibus Henrici I. c. 14. Le Roman de *Girard de Vienne* MS.

Sur un mulet qu'il ot fait Enseller,
Monta Girard qui mout fist à loer.

Le Roman de *Philippe de Macedoine* MS.

Quant virent del jor la clarté,
Il font les chevaux Enseller.

Le Roman de Rou MS.

Mouls peussiez veer uns & autres trembler,
Chambellens & Serjens, & Escuiers haster,
Et vallez mettre en Selle, & Chevaliers armer.

☞ Hinc etiam *Desenseller* nostris pro è sella dejicere. Le Roman d'*Athis* MS.

Siraudement le Desenselle,
Le cuer lui part dessoubs l'essella.

¶ SELLARE, Equi sellæ insidere. Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Præterea concedit Comes usque ad voluntatem suam quod quicumque eques incedet & Sellatus gladium deferet.*

INSELLARE, Eadem notione. Baldricus in Gestis Alberonis Archiepiscopi Trevirensis: *Jubensque subito coram Comite insellari, ad Regem properando pervenit, &c.*

INSELLAMENTUM, Instratum sellæ. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 92. *Habuique ego Guigo pro prædicta terra unum equum pro 60. solidis, & unum Insellamentum pro 10. solidis.*

¶ 3. SELLA, SELLULA MANSI, Domus coloni in singulis mansis: Schilterus in Gloss. Teuton. v. *Sedal* minus recte interpretatur Prædium emphyteuticum huberii. *Sella alta*, in Actis B. Lucæ tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 6. Vide in *Mansus* col. 442. & *Sedes* 4.

¶ 4. SELLA VIDUALIS, Præcipuum quod superstiti viro, vel uxori, præ aliis cohæredibus ex mobilibus competit Leg. municipales Mechlin. tit. 16. de hæredibus & jure succedendi, art 14. *Primum superstiti debitur optio eligendæ domus, si qua est, ut eam ad vitam suam possideas, quæ ab obitu ejus ad hæredes, ad quos par est, redibis.* Art. 15. *Præterea habebit ex bonis mobilibus post deductum æs alienum & funebres expensas, vidualem Sellam, ut de ea disponat pro arbitrio. Est autem illud hujusmodi in uxore superstite, ut ex omnibus quæ ad corporis sui cultum spectant, optimam quamque amictus speciem, tum capitis, tum colli, atque adeo totius corporis sibi præcipiat* (præripiat) *quibus festis diebus omnia ad templum procedere soles: his additur optimus liber precatorius, optimum ex linteis torale, optimum ex lana stragulum cum præstantissimo cervicali, Sella quoque optima cum pulvinari pretiosissimo instructa, mensa item optima cum optima mappa, optimoque poculo, hoc est scypho aut patera, si qua est* Art. 16. *In marito autem superstite tale quiddam est Sella vidualis, ut præcipiat* (præripiat) *optimas suas vestes, quibus ille solemne fuit in summis festis uti, optimum equum, armaque suo corpori aptissima, omniaque instrumenta sui opificii.* Art. 17. *Cæterum hoc jus Sella vidualis, sive maritus sit superstes, sive uxor, prorsus locum non habet, ubi cum liberis legitimis defunctis ex priore toro susceptis, familia herciscunda est.*

¶ 5. SELLA, Scamnum, Gall. *Selle. Ad sellam comedere*, Genus pœnitentiæ. Index Ms. benef diœcesis Constant. fol 68. v *Si prior aut aliquis fratrum convictus fuerit quod sex aut amplius de prædictis denariis retinuerit penes se. per tot dies quot denarios, ad Sellam comedere mulctabitur, nisi ab Episcopo de communi fratrum consensu in pristinum statum misericorditer revocetur.*

¶ SELLARE, Diversis notionibus, vide in *Sella* 2. & infra in *Sellaris*.

SELLARIS, Equus sella instratus, *Cheval de Selle. Sellare jumentum*, apud Vegetium lib. 1. de Arte veterin. c. 56. cui opponit *Currule* Ita lib. 4 c. 8 *currulium & sellarium* equorum meminit. Anastasius Bibl. in Constantino PP. p 65. *Pontifex & ejus primores cum Sellaribus imperialibus, sellis, & frenis inauratis, simul & mappulis, ingressi sunt civitatem.* Idem in Stephano III. *Cui & vice Strotoris.. juxta ejus Sellarem properavit.* Ordo Romanus: *Intrat in Secretarium, sustentatus à Diaconibus, qui eum susceperunt de Sellari descendentem.* Alibi: *Non autem procedunt cum eis; sed ipsi tantummodo sequuntur Sellarem Pontificis cum acolyto;* [Quod de sella seu sedile quo Romanus Pontifex deferri solet, intelligunt Macri in Hierolex. unde *Sellarii*, iisdem auctoribus, nuncupantur, qui illum in sella super humeros ferunt.] Fortunatus in Vita S. Germani cap. 22. *Cum equum necessarium ad Sellam beati viri donasset vehiculum, &c.* Et mox: *Unde sequenti die Sellarem de stabulo junctis bobus extinctum eetraxit emptor mortuum vehiculum.* Ubi *equus necessarius ad sellam*, idem sonat ac *aptus ad sellam*: *vehiculum* vero seu *vehiculus*, quid notet hoc loco, vide in hac voce. *Sellare* hac notione, neutro genere usurpatur in libro Miraculorum S. Vulfranni Episcopi num. 32. Ἀλογὸν σελλάριον, apud Nicetam in Col. Barbaro-Græco, ubi editus [illegible] habet.

¶ ANIMAL AD SELLAM, Equus, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 36. *Quia olim aliqui officiales, curiales, potentes & aliæ personæ sub ratione eorumdem, causa equitandi, ipsi vel eorum familiæ, vel deferendi eorum arnesia, animalia nostrorum fidelium, ad Sellam & ad bardam, absque voluntate dominorum, illicite capiebant, &c.*

1. SELLARIUS, Δφρίρης, in Gloss. Græc. Lat. [Qui in sellula operatur, sedentarius.]

2. SELLARIUS, Equus sella instructus, *Sellaris*, ut supra: *Cheval de selle*, qui *Sellifer*, in veteri Epigrammate apud Salmasium:

Cursere Selliferum per juga cogit equum.

[Ordo Rom. III. n. 5. *Qui* (diaconi) *eum* (Papam) *descendentem à Sellario accipiunt obviis* (ut nunc) *manibus.*] Auctor Etymolog. Κέλης δὲ ἰδίως ἵππος ὁ μονοκέλης, καὶ δρομικός, ὁ τοῦ νῦν σελλάριος λεγόμενος. Suidas: Κέλης, ὁ σελλάριος. Lexic. Gr. Ms. Reg. cod. 2062. Κέλης, ὁ μόνος ἵππος, ὁ γυμνός, ὁ καὶ σελλάριος, ὁ μυγναβλος. Ἵπποι δεξιοὶ σελλάριοι, id est, *equi dextrarii sellares*, in Chronico Alexandrino p. 912. Σελλάριον, *equus* sella instructus, apud Achmetem cap. 155. 222.

3. SELLARIUS, Eques. Vita S. Anastasii Persæ Martyris cap. 5 *Sellarius vero, qui erat super carcerem, dum esset Christianus.* In alia versione habetur *Caballarius.*

4. SELLARIUS, Sellarum confector, *Sellier*, in Capitulari de Villise 62. in Constitut. Neapolit. lib. 3. tit. 36. & in Itinere Camerarii Scotici cap. 27. Σελλάριοι, apud Heronem in παριχάς. Vita S. Gualfredi Solitarii num. 1. *In Sellarum exercitio, nam optimus Sellarius erat, parvo tempore moratus est.*

¶ SELLERIUS, Eadem notione. Comput. an. 1328. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item solvit cuidam estoferio qui moratur Gratianopoli ante domum Johannis Sellerii pro estivallis domini* XVIII. *sol.*

¶ SELLATOR, ut *Sellarius*. Vide *Sella* 2.

¶ SELLICUS. Papias: *Insollis, sine ictus Sellici corporis.*

¶ SELLIFER, Equus. Vide *Sellarius* 2.

SELLIO. Ugutio & Joh de Janua: *Sellio, onis, i. caballus, à sella dicitur.* Catholicon parvum: *Sellio, cheval.* Vide alia notione in *Selio*.

¶ SELLISSARE, Jactare, ostentare: quod Suidas sumtum monet à moribus Selli cujuspiam, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat haberi dives. Σιλλίζειν, eadem notione, usurpatum à Græcis. Vide Erasmi Adagia.

SELLISTERNUM, Instratum aut stragulum sellæ. Gloss. Græc. Lat. Mss. Σελλόστρωτος, *Sellisternum, jugum.* Editum *Sellisternium* præfert.

SELLIVUS, SELLONUS. Vide *Selio*.

¶ SELLULA MANSI. Vida *Sella* 3.

¶ SELLULARIUS, Eques. vel sellarum confector, ut *Sellarius* 3. vel 4. Locus est in *Scapsorium*.

SELLUS, Mensura liquidorum: nostri *Seillee* majores cados vocant, quibus aqua ex puteis hauritur. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 210. *Quinque partes de carne, & 5. panes, & 5. Sellos de vino*, Ch. 214. 2. *Cartallum de melle .... 1. Sellum de melle, & 3. denarium, &c.* Adde Charta 217. [Vide *Seilleium & Selha*.]

SELPMUNDIO, in Edicto Rotharis Regis Longob. tit. 83. §. 4. *Nulli mulieri liberæ ... liceat in sui potestatis arbitrium, id est, Selpmundio vivere, &c.* Rectius Lex Longob. lib. 2. tit. 10. *Sine mundio.*

☞ Codices Mss. quos laudat Muratorius to. 2. part. 2. p. 32. habent *Selpmundia*, vel *Salbmundia*: utrumque mendum esse pronuntiare non ausim, etsi, *sine mundio*, rectius apertiorique sensu scriptum videatur: est enim forsassis vox Longobardica qua idem significatur.

¶ SEL-

¶ SELVATICUS, ab Ital. *Selvatico*, Silvestris, Gall. *Sauvage*. Chron. Parmense ad ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821. *Quidam asinus .... transivit per Parmam, qui mittebatur domino Regi Franciæ à domino Rege Tartarorum, & erat Selvaticus*. Vide *Sylvaticus*.

SELURES, Piscis fluviatilis species, cujus mentio est apud Wandelbertum in lib. de Mirac. S. Goaris c. 8. ubi forte *Seloces* legendum est.

¶ SEMAISIA, Mensura vinariæ quæ Lugduni duas mensuras, quas vulgo *pots* dicimus, continet.

¶ SEMALIS, Vasis genus ad usus diversos aptum. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot*: *Ab eodem pro duobus vasibus vocatis Semalz, in quibus portantur aqua & mortorium ab ipso empta pretio pro qualibet 3. sol. 9. den. Turon.* Eodem utuntur in vindemiis deferendis. Transactio inter Abbat. & Mon. Crassenses an. 1351. *Dictus dominus abbas debet habere ibi Semalos, lagenas, embutum, cancillam & acetum, & vas in quo teneatur*. Vide *Semalum*.

¶ SEMALMELO, Farina polenta. Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

SEMALUM, vel SEMALUS, [Idem quod *Semalis*. Vide in hac voce.] Guill. de Podio-Laurentii in Chronico c. 40. *De quo quidem Episcopo ... loqui est gloria, quod se largum in diebus illis Tolosani Concilii exhibuerit, qui vix pauca in æstate ista collegerat, & prælatis non in manutergiis, aut fialis; sed cofinis & Semalis, panis & vini munera cum aliis rebus transmittebat peregrinis*.

¶ SEMANTERIUM, Gr. Σημαντήριον, Signum quo Græci fideles ad Ecclesiam convocant, loco campanarum. Vide Gloss. med. Græcit.

¶ SEMARE. Vide infra in *Semus*.

¶ SEMATIO. Vide *Scematio*.

¶ SEMATUM, ἡμίκενον, ἀναπμένον, in Gloss. Lat. Gr. Semivacuus, semiplenus.

¶ SEMAXII. Vide infra *Semaxiarii*.

SEMBA. Ordericus Vitalis l. 12. pagin. 870. *Et nequam Gisulfus Sembra Regis, aliique plures*. Forte *Scriba*.

¶ SEMBEJANUS, apud Scotos, si fides Borello in Thesauro Antiquit. dicitur, qui primo vel altero anno studiis vacat. Vide *Beanus*.

SEMBELLINUM, pro Sabellina pelle, usurpant Constitutiones Catalaniæ MSS. Locum vide in *Laqueata vestes*.

SEMBULUM. Inquisitio de vita & moribus B. Joannis de Cazenfronte Abbat. an. 1223. *Pannum lini non induebat, nisi Sembulum*.

¶ SEME, ut *Sagma*, Onus, sarcina. Carta an. 3. Henrici V. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Fratres Prædicatores pro 2. sumagiis vocatis Semes de focali percipiendis quotidie de bosco de Heywood pro termino 20. annorum*

¶ SEME, apud Andegavenses & Pictones dicitur officium quod per septem dies continuos pro defunctis celebratur, idem proinde quod *Septenarius*; à *Semaina*, Gall. *Semaine*. Testam. Joh. *Lessilié* dom. *de Juigné* an. 1381. apud Menag. Histor. Sabol. pag. 389. *Ge vuil & ordiene què les jours de mon obit & de mon Seme soient fais & celebrez solempnelment & honorablement de luminaires, & d'autres divins offices ... Que à chacun desdits jours de mon obseque & de mon Seme une charité generale soit faite en la ville de Sablè*. Vide *Septimus*.

¶ SEMEL, Aliquando, Gall. *Une fois, un jour*. Instrum. an. 1300. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1333. *Aves elegerunt in Regem quamdam avem vocatam Duc, ... & accidit Semel quod pica conquesta fuerat de accipitre*, &c.

¶ SEMEL, pro Semper, passim apud Barbaro-Latinos Scriptores, teste Goclenio in Lexic. Philos.

¶ SEMELGARE, Fulgurare, ut videtur, Gallice *Eclairer*. Castellus in Chron. Bergom. ad annum 1394. apud Murator. to. 16. col. 887. *Nota quod die 21. Januarii dicti anni, Indictione 2. hora prima noctis tonavit, Semelgavit, pluit, tempestavit, & maximus ventus regnavit*, &c.

¶ SEMELLA, f. Panum similaceorum, qui *Simenelli* dicebantur, distributio, vel certa quantitas. Consuet. MS. Eccl. Colon. *De panibus craolibus cuilibet canonico & aliis vicariis ... in Januario 14. Semellæ, in Februario 17. Semellæ. Cuilibet magnæ prebendæ annuatim superaccrescunt 8. Semellæ & 4. panes*. Vide *Simenellus*.

¶ SEMELLATOR, Sutor, qui calceos soleis instruit, Gall. *Cordonnier*, à Gall. *semelle*. Charta an. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item statuerunt quod nullus curaterius, sive semellator aut sabaterius sit ausus tenere in mercato villæ Balaeolis banca, nisi*, &c. *Hugo Aymonis* Semellator subscribit Chartæ ann. 1371. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*.

SEMEN, maris dicitur; posteritas vero, mulieris, in Jure Hungarico. Albert. Molnarus.

¶ SEMENATURA, Terra arabilis & seminalis, seu quæ seri potest. Charta æræ 1175. apud Stephanot. to. 8. Fragm. Hist. MS. pag. 49. *Ego Ortigureana facio hanc cartam cum donativo de duas arguatas de vinea & de duos amones Semenatura de terra illa ensa de Arsazena*.

¶ SEMENS, Sationis tempus, Gall. *Semailles*. Tabular. Aquicinanse fol. 45. *Sub annuo censu concessit tres modios frumenti post Sementem, ... & octo galetos pisa ... in festivitate Omnium SS.* Vide infra *Sementerium*.

¶ SEMENSTER, SEMENSTRIA, ἑξαμηνιαῖος, in Gloss. Lat. Gr. Vox ambigua, quæ & Semimensis & spatium sex mensium significatur, Gloss. Isidor. *Luna Semenstris, luna medii mensis*. Vide Lexic. Martinii v. *Semestris*, & infra *Semus*.

¶ SEMENSTRA, *Liber in quo actiones sex mensium continentur*. Papias. Leg. forte *Semestria*.

¶ SEMENTA, Sementes, Gall. *Semailles*. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 189. *Hac processione facta, vale sibi mutuo facientes cum suis presbyteris, non declinantes ad dextram nec sinistram, ne Sementa conculcarent, venirunt unde exiverunt*. Vide *Seminalia*.

¶ SEMENTARE. Gloss. Lat. Gr. *Semento*, σπερματίζω. Vide Lexic. Martinii.

¶ SEMENTARICIUS. *Terra Sementariosa*, Seminalis, quæ seri potest. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 395. *Petium terræ Sementariciæ, ubi dicitur Campus; & unum servum manualem, nomine Marcellinum*. Ibid. col. 427. *Aliud petium ibi vineæ ad Montenacios, & petium unum terræ Sementariciæ sub ipso monte habet per libellum*. V. *Semenatura*.

¶ SEMENTATIO, Sementis, apud Tertull. de Spectac. cap. 8. *Sessios à Sementationibus, Messias à messibus*.

¶ SEMENTERIUM, Sationis tempus, Gall. *Semailles*. Saisimentum Comit. Tolos. an. 1271. tom. 1. Annal. Tolos. inter Instr. p. 22. *Quilibet habens aratrum boum, unum jornale in Sementerio, quando dominus faciebat ibi laborare terras, & cum bestia carregii; quilibet focus habens bestiam carregii, unum jornale in messibus annuatim ad garbas*. Vide *Semeas*, & *Seminatura* 2.

¶ SE-

¶ SEMENTIA, *æ*, Sementis, Gall. *Semaille*. Tabular. S. Bertini Audomar. *Sunt ibi de spelta supea Sementiam bennæ* XVI. Vide *Sementura*.

¶ SEMENTIA, *orum*, Eadem notione, in Capitul. Caroli M. de Villis §. 51. *Provideat unusquisque judex ut Sementia nostra nullatenus pravi homines subtus terram vel alicubi abscondere possint, & propter hoc messis rarior fiat*. Vide *Sementatio*.

¶ SEMENTIATUM. Comput. an. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro Sementiatis rosatis gortofilat. fallis Paris.* XX *lib. Tur.* Leg. forte *Semicinctiis*.

¶ SEMENTINUS, SEMENTIVUS, Seminis patronymicus, à semine originem ducens. Can. Denique dist. 4. *Par autem est ut nos qui his diebus* (Quadragesimæ) *à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque quæ Sementinam habent originem carnis jejunemus, à lacte videlicet, caseo & ovis*. Epist. Rotrodi Archiep. Rotomag. ad Henricum Reg. Angliæ inter Probat. Hist. Harcur. to. 3. p. 141. *De cujus carne & sanguine Sementivæ originis & naturæ beneficio carnem & sanguinem mutuasti*.

¶ SEMENTIUM, Σπέρμα. Gloss. Lat. Gr. in Mss. *Sementivum*.

¶ SEMENTURA, Semen, sementis, Gall. *Semaille*. Charta ann. 1217. ex Tabul. Portus Reg. *Dedit conventui de Portu Regio terram duos recipientem Sementuræ modios, in terra quam tenebat à dom. Guillelmo de Danvilla milite*. Vide *Sementia* & infra *Seminatura* 1.

¶ SEMEOURA, ut *Sementura*. Charta an. 1230. ex eodem Tabul. *Ipse Buchardus nomine suo de dictis terris, ante translationem dominii dictarum terrarum ad culturam, redegit usque ad septem modios & dimidiam Semeouræ*. A Gallico tunc temporis usitato *Semeoure*, vel *Semeure*, pro *Semence*.

¶ SEMEURA, Eadem notione. Chartul. Castridun. fol. 80. *Super quamdam peciam continentem circiter duo sextaria Semeuræ .... & super aliam peciam terræ tria sextaria Semeuræ continentem*.

¶ SEMETRUM, Intervallum, Bollandistis ad Vitam S. Dunstani to. 4. Maii pag. 368. *Porro Regem per diversa locorum Semetra devianten, ultra flumen Tamisium compulere*.

¶ SEMETRUM, Papiæ, *Imperfecta mensura*. Prudent. Psychom. v. 829. *Dissona Semetra*.

¶ SEMEURA. Vide supra *Semeoura*.

¶ SEMIACIA, Semi-tabula, ut videtur, Gall. *Bout de planche*. Acta B. Michelinæ to. 3. Junii p. 931. *Lectus quoque erat plana terra, interdum tabula quadam interposita vel aliquibus Semiaciis, cippo autem ligneo pro cervicale*.

¶ SEMIALTER, Unus & medius. Mirac. B. Simonis de Lipnica to. 4. Julii p. 559. *Magnis febribus per Semialterum annum obvoluta fuit*.

¶ SEMIARMATUS. Vide *Semiermis*.

SEMIAXIARII, appellati Christiani à Gentilibus. Rationem nominis sic prodit Tertullianus Apol. c. 50. *Vicimus cum occidimur, licet nunc Sarmentitios & Semiaxiarios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur*. [Ubi *Semaxios* edidit Rigaltius.]

¶ SEMIBOLUS, Oboli pars media, apud Isidorum lib. 16. Orig. cap. 24. Vide *Cerates*.

¶ SEMIBONUS, Non pessimus Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col 693. *Et multi quidem, qui in Semibonorum virorum manibus inciderant, salvi fiebant à cæde pecunia redimendi*.

SEMICINCTIUM, SEMICINCTIA, *Semicentia*, *Semcincta*, Præcincta ventri castula, quam nos *Tablier* dicimus, quod tabulæ formam referat: Picardi vero etiamnum *Demiceint*. Isidorus lib. 19. Orig. c. 33. & ex eo Papias: *Cinctus*, (al. *Cinctura*) *lata zona*, *minus lata*, *Semicinctium: minima, cingulum*. Idem Papias: *Semicinctium, minus lata zona, dictum, quod dimidium cingat*. Glossæ Mss. *Semicincta, quod medium cingit*. Joannes de Janua: *Semicincium dicitur eo quod dimidium cingat*. *In Glossa autem Actor. 19 dicuntur Semicincia vestes ex uno latere dependentes, vel zonæ, sive vestes nocturnæ, vel genus sudarii, quo Hebræi utuntur, in capite*. Glossæ Lat. Gr. *Semicinctium*, ἡμίζωνον. [Aliæ: *Semicinctum*, ὑπόζωμα. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Semicincium, demie ceinture*.] *Vestis præcinctoria*, S. Augustino. S. Bernardus de Moribus Episcopor. c. 2. *Fratrum lateribus nec Semicinctia miserantes apponitis*. Petrus Damianus lib. 6 Epist. 30. *Tandem per Semicinctias correpti, violenter excludimur*. Petrus Blesensis Epist. 102. *Aut nudus omnino, aut in Semicinctiis tabescens, fame & frigore tremens, &c.* Herbertus lib. 1. de Miracul cap. 6. *Habebat quoque vir ille locupletissimus circumligatam renibus Semicinctiam vilem atque brevissimam, quæ verecundas solummodo corporis partes operire vix poterat*. [Vita B. Hugonis de Lacerta apud Mart. to 6 Ampl. Coll. col. 1145. *Exceptis quibus nescio Semicinctis, unde pudibunda sua protegere posset, quæ ita videbantur consarcita ex aliis, quod &c.*] Exceptio corporis S. Florentini apud Latiniacum Ms. *Pallium modo integrum sibi esse videtur; sed ex quo illud attigeris, in plura Semicintia dividetur*. *Semicincium*, absque, *t*, scripsit etiam Arator lib. 2. Hist. Evangel.

...... Semicincia denique Pauli
Atque oblata palam sudaria fusa per artus
Languorum pressere focos, &c.

SEMICINCTIUM, vestibus Sacerdotalibus vulgo accensetur. Idem porro quod *Orarium*, seu sudarium, quod auro & gemmis distinctum, ad dextrum femur à cingulo dependens conspicitur in tabellis Græcanicis, quas ad nostram Constantinopolim Christianam æri incidi curavimus. Glossæ Mss. *Semicincia sudarium*. Nicephorus Constantinopolitanus ad Leon III. PP. *Misimus fraternæ vestræ Beatudini encolpium aureum, tunicam candidam, & penulam castaneam, inconsutilem stolam, & Semicinctio auro variegata*. Leo Ost. lib. 3. c. 19. (alias 20.) *stolas auro textas cum manipulis & Semicinctiis suis numero 9*. Cap. ult. *Stolæ aliæ 18. Semicintia 6. al. Semicincia*. Hepidannus de Vita S. Wiboradæ c. 29. *Sic & absentis Pauli Semicinctia ægrotantibus superposita sanabat*. Respexit Lucæ Act. 19. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σιμικίνθια. Quæ quidem vocabula non semel jungunt Scriptores alii. Joannes Damascenus l. 3. de Imagin. [illegible] Alios vide apud Meursium. Addo quæ habent Glossæ Mss. Regiæ codd. 930. & 2062. Σιμικίνθιον, [illegible] *Semicinctium* Episcopis proprium fuisse docet Charta Anacleti II PP. in Chronico Beneventano S. Sophiæ p. 689. *Mitram ac chirothecas, tam tibi, dilectissime fili Franco Abbas, quam successoribus tuis, .. in perpetuum habere ac possidere concedimus: dalmaticæ quoque usum ac Semicincti, his diebus tantum, qui inferius prænominantur, tibi tuisque successoribus in perpetuum Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus ac tribuimus, id est Natali Domini, &c.*

¶ SEMICIPIUM, ἡμικεφάλιον, in Gloss. Lat. Gr. Semi-caput, Gall. *Moitié de la teste*.

¶ SEMICOLUMNIUM. Gloss. Isidori: *Cilindrum, Semicolumnium*.

SEMICORS, *Minus habens cor*, in Glossis antiquis

quis Mss [Gloss Lat.Gall.Sangerm.*Semicors, qui a demi arme (ame.*] Occurrit apud Joh. de Janua.]

¶ SEMICUMULATUS, Gall. *Demi-comble.* Litteræ Ludovici VIII. Reg.Franc.ann.1224.tom.1.Ordinat. p. 49. *Vatro de bis mestivis statutum est, ut ad justam mensuram prædictæ civitatis semirasam & Semicumulatam reddatur.* Occurrit alibi.

SEMICUPIUM, Cupa brevior. *Est*, inquit Papias, *vas, in quo potest homo resupinus jacere in modo lintris.*

¶ SEMIDAHI, *Carectum.* Gloss. Monf. apud Schilter. in Gloss Teuton.

¶ SEMIDECIMA, Quæ a decimo ad quintum numerum reducitur. Statuta S.Claudii p.19. *Decimam integram aut Semidecimam fructuum prioratuum ... imponere ... poterunt.* Adde Cod.Theod.leg. 4. de Suariis & quæ ibi observat Gothofredus. Vide *Dimidius*.

¶ SEMIDUPLEX, Dimidius. Charta fundat. Capellæ Vicennarum an. 1387 apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 192. *In festis duplicibus, duplices, & in Semiduplicibus, Semiduplices distributiones percipiant* Canonici. Vox frequentissima ubi de officiis Ecclesiasticis agitur. Vide in *Festum* col.415.

SEMIERMIS, *Semiarmatus, mians armatus*, in Glossis antiquis Mss. (Gloss Isid. *Semiermis, sine armis.* Utitur etiam Livius. Tacito *Semermus* est male armatus.)

¶ SEMIFACIES, Effigies obliqua, Gall. *Visage de profil*, apud Mabill.to.3. Annal p 619. ubi de sigillo cui *sancti Galli Semifacies* impressa erat.

¶ SEMIFORTIS, Male vel parum munitus. Chron. Domin. de Gravina apud Murator.to.12. col. 674. *Castrum vero Blasignani, quod Semiforte tunc erat, verbis blandis proditoriis acceperunt.*

¶ SEMIFRACTURA, Scripturæ species. Vide supra *Scriptura*.

¶ SEMIFRATER, Qui ex altero patre, vel ex altera matre est. Chron. Angl Th. *Otterbourne* pag. 79 *Deinceps Rex Henricus ita ditavit quatuor Semifratres suos, ut ipsi ceteros proceres despectui haberent.* Infra p 84. *Post quem* [HardeKnutum) *regnavit ejus Semifrater S. Edwardus 24. annis.*

¶ SEMIINTEGER, Dimidiatus, mutilus. Epist. 3. S. Paciani ad Symphron inter Conc. Hispan to.2. p. 89. *Quid ais? Evangelistæ duos dimidiatos invicem sensus & Semiintegros retulerunt?*

¶ SEMIJUSTUS, *Dimidium justi*. Gloss. Isid. Sed leg. *Semiustus, dimidium ustus.* Papias: *Semiustus, ex parte combustus.* Varroni, *Semiustulatus*. Hæc post Grævium.

¶ SEMILOTUS, Mensura liquidorum, in quibusdam locis Belgii, *Demi-lot*, quæ Parisiensi *pintæ* respondet. Hist. Monast. Viconiensis apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 302. *Sic statuit adesse prebendam, quod sacerdos Semilotum ad mensuram in prandio obtineat. Nam antea in scyphis magnis vinum fundebatur.* Vide *Lotum*.

¶ SEMIMENSTRUUS. Leg. municipales Mechlin.tit 13.art.8. *Apparitor vero qui renunciationem illam fecerit, id ipsum se ita fecisse apud acta pro religione sui juramenti contestabitur, nomenque ejus cui nuntium detulit exprimet & actis insinuari curabit, ac tum demum liberum erit creditori detentionem illam persequi, quantum attinet ad bona mobilia, à die juridico ad diem juridicum, hoc est per intervalla octiduana: quantum vero spectat ad bona immobilia, per intervalla Semimenstrua, hoc est à decima, quarta nocte ad decimam quartam noctem: opusque erit ut Ammanus trinis vel hebdomadariis vel Semimenstruis vicibus debitorem ejusve heredes caterosque omnes qui aliquid juris in ea bona prætendunt, evocet.*

¶ SEMIMODIATA. Vide in *Semodiata*.

¶ SEMINALATUS, vox corrupta apud Cumeanum de Mensura Pœnitentiarum c. 3. ubi pro *Seminalatis* legendum forte *Amigdalis*. Locus est in *Tenucla*.

SEMINALIA, Sationes, *Semailles.* Statuta Ordinis S.Gilberti *de Sempringham: In cæteris grangiis interim excussione cessante, nisi quantum ad Seminalia pertinet.*

¶ SEMINALIÆ, Eadem notione. Charta an. 1119. *Totam parochiam Angi cum omnibus decimis & omnibus decimis totius villæ tam de animalibus quam de frugibus & omni Seminalia de tota eadem parochia usque ad ædem de Glans.* Vide *Semeata* & *Senaillia*.

¶ SEMINARIUM, Semen, cultura. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imp. apud Murator. to. 8. col. 558. *Quæ etiam terra caules silvestres usui hominum aptos sine Seminario producit.*

¶ 1.SEMINATURA, Sementis, *Semaille.* Charta Laurentii Abbat. Centul. an. 1180. ex Tabular. ejusd. Monast. *Campus unius sextarii, & una soraria quarterium Seminatura continent.* Charta Guillelmi de Monasteriis an. 1206. ex Chartul Meld. *Concessi in perpetuum Ansello Episcopo Meldensi & ejus successoribus Episcopis quindecim modios Seminaturæ omnino quietos & liberos ab omni jure & justitia.* Occurrit rursum ibid. in alia Charta ejusdem anni. Vide *Sementura*.

¶ 2 SEMINATURA, Sationis tempus, seu servitium quod ea anni tempestate domino a vassallis debetur. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic.p.47. *Terras illas teneant & habeant de me in capite in libera & perpetua elemosina, ... cum libertate & quietantia ... de Karreagio, firis & hundredis, & Seminatura & aratura, &c.* Vide *Sementerium*.

¶ SEMINELLUS, ut *Simenellus*. Vide ibi.

SEMINIA, ex Gall. *Semaine*, Hebdomada. Gilbertus Crispinus Abb. Westmon. in Vita S. Helluini Abb Beccensis: *Et mane primus in Curia coram aderat ad mensam Domini, quia inter sodales par Seminiam exercere volebat.* Hoc est: *Il vouloit faire sa Semaine.*

SEMINIVERBIUS, Concionator, σπερμολόγος, *Seminans verba*, Papiæ, Mamotrectus ad Actus Apost. c. 17. *Seminiverbius, i. seminator verborum, quasi sermologius.* Alcuinus Poem. 5. de S. Paulo:

Plurima frugiferis dispergens Semina verbis.

Petrus Blesensis Serm 43. *Erudiat Seminiverbius; definiat, quia Prælatus; intercedat, quia Advocatus; Seminiverbius in Cathedra, Prælatus in Curia, Advocatus in Missa.* [Liber de Castro Ambasiæ apud Acher. to. 10. Spicil. p. 555. *Anno ab Incarnatione Domini 1096. Urbanus Papa Romanus in Gallias venit, Avernis cum multis Galliarum Episcopis & Abbatibus generalem synodum celebravit; & ut erat disertus Seminiverbius, verbum Domini sæpe seminabat.*] Ordericus Vita lib. 8. *Solers itaque Seminiverbius multis profuit, &c.* Utitur præterea lib. 10. p. 774. ut & Baldricus Dolensis de Vita B Roberti de Arbresello semel ac iterum, Acta Apostolorum cap. 16. v. 18. pro σπερμολόγος, de qua voce consulendus Henricus Stephanus lib. de Dialect. Attic p. 214 [Iis adde Tortarium in Mirac. S. Benedicti sæc.4. Bened. part. 2. p 407.)

¶ SEMIPANIS, Panis statuti ponderis dimidia pars. Canones Pœnitenc. apud Martan. tom. 4. Anecd. col. 55. *Alii centum dies cum Semipane mensuræ paxmatium aqua & sale & psalmos L. in unaquaque nocte.* Canones Hibern. ibid. col. 20. *Arreum anni xii. dies & noctes super xii. buccellas mensuræ de tribus panibus.* Consuet. Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 18. *Detur porcionistis jentaculum Semipanis vel parvuli, ut fit, integri.* Vide *Tenucla*.

¶ SEMIPAR, Qui dimidii feudi ratione domino subditus est. Vide in *Par* col. 132.

¶ SEMIPLAGIUM, *Minus rete, vel linea adjuncta retibus. Nam retia plagæ dicuntur.* Papias. Hinc emendandus Isidorus lib. 19. Orig. c. 5. *Minus rete implagium dicitur à plagis.* Ubi Semiplagium legendum, ut & ejusdem Isid. Glossis, pro Simplegium: tametsi occurrit apud Angel Rumplerum in Hist. Formbac. Monast. tom. 1. Anecd. Pezii parc. 3. col. 435. *Extrahuntur autem pisces non solum retibus, sed & vassa: utimur & Simplágio, verum rarius & vix semel in anno.*

¶ SEMIPLANTARIA CHARTA, Ea scilicet qua ager ad *medium plantum* conceditur. Vide in *Complantare* col. 892.

¶ SEMIPLENE PROBARE, Gall. *Prouver à demi.* Statuta Palavic. lib. 2. cap. 5. fol. 8. *Si autem Semiplene probaverit, deferetur sacramentum eidem in supplementum probationis.*

¶ SEMIPLENUS, Simulatus. Willel in Philippo Aug to. 5. Hist. Franc. p. 81. *Rex superinductam abjecit superficie tenus, & uxorem suam recepit in suam gratiam Semipleuam, carnis debitum ei non reddens.*

¶ SEMIPLOTIA, Festo, *Soleæ dimidiatæ, quibus utebantur in venando.* Vide Turn. Advers lib. 19. cap. 29. & supra *Plautus.*

¶ SEMIPOISA, Semilibra. Vide *Poisa.*

SEMIPRÆBENDÆ. Vide *Prabenda.*

¶ SEMIRASUS. *Mensura semirasa,* Gallice *Demirase.* Locus est in *Semicumulatus.*

SEMIRE, pro Serere, seminare, ex Gallico *Semer.* Charta Caroli Regis Burgundiæ filii Lotharii Imp. to. 12 Spicil. Acher. p. 127. *Silva parva, si Semiri possit, ad modios 50.*

¶ SEMISOLIDUS, Dimidius. Vide in hac voce.

SEMISONARII, *Dimidium obsonium sapientes.* Ita Ugutio Ms. forte leg *Semiobsonarii.*

SEMISPATHIUM, Isidoro lib 18. cap. 5. Papiæ & Joan. de Janua: *Gladius est à media longitudine spathæ appellatus.* Gloss. Theotisc. *Samispathium, sahs* Vegetius lib. 2 c 15 *Gladios majores, quos Spathas vocant; & alios minores, quos Semispathas.* Lex Burgund. tit. 37. *Quicunque spatham aut Semispathium eduxerit ad percutiendum alterum, &c.* Chronicon Fontanellense cap. 10. *Erat autem de secularibus Clericis, gladioque, quem Semispathium vocant, semper accinctus, sagoque pro cappa utebatur.* (Male *Semispacium* editum ax eod Chron. apud Acher. to. 10 Spicil) Ex his emendandum Capitulare Pipini Regis Italiæ apud Steph. Baluzium c. 36. *Et caballos, arma, & scutum, & lanceam, spatam & Semspasium habere possunt.* Ubi legendum *Semispathium.*

¶ SEMISSARE, Dimidiare, bipartiri, apud Veget. lib. 1. cap. 28. & 38.

SEMISSARIUS, Dimidius Chronicon Isidori Pacensis Episcopi ann. 731 *Abdaraman vir belliger in æra 769 anno Imperii ejus 12. Semissarie, Acahum 113. &c.*

¶ SEMISSARIUS, Dimidia ex parte hæres. Florent. JC. D. lib. 30. tit. 1. leg. 116. *A coherede vere Semissarius, duobus extraneis concurrentibus, non amplius tertia parte, &c.*

SEMISSECLA, *Dimidium fieli,* in Vita S. Wiboradæ apud Goldastum.

SEMISSIS. Gloss. Lat. Gr. *Semissem,* ἥμισυ, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς οὐγκίας. Ebrardus in Græcismo c. 12.

Semis, dimidius, indeclinabile semper;
Semis, Semissis, dicitur dimidius Poys.

SEMITARIUS, Semita, Hispanis *Sendero,* Gall. *Sentier,* in Charta Hispanica æræ 1016. apud Anton. de Yepez in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. p. 444. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *De aquilone de ipsa Semitario, qui vadit ad ipsos molendinos.* Tabularium S. Andreæ Viennensis: *De duas latus terra de ipsa hæreditate, in uno fronte, Semitario vicinabile, in alio fronte, &c.* Alibi: *In alio fronte Semitario via vicinabile.* [Vide infra *Semitarius.*]

¶ SEMITAS, Imperfectio. Vide *Semus.*

¶ SEMITRIA, Duo & dimidium. Mirac. B. Kinga to. 5. Julii p 753. *Infantem nomine Adalbertum ... Semitrium annorum, &c.* Quæ loquendi ratio apud Septentrionales usitatissima est, teste Sollerio in Notis ad hunc locum. Vide *Dimidius.*

¶ SEMIVECORS, *Minimus à vecorde.* Gloss. Isid. Emendandum ex Papia, *Semivecors, minus habens cor,* ut monet Grævius. Vide *Semicors.*

¶ SEMIVIVUS, Vox contemtus usurpata à Burchardo in inscriptione epistolæ ad Ottonem, apud Mabill. tom. 3. Annal. pag. 619. *Summa post Deum majestatis domino meo, regnum æternum Burchardus abbas Semivivus.*

¶ SEMMINIA, Instrumentum esse videtur in sacrificiis adhibitum, puta culter quo mactabatur porca. Odo in Carm. de varia Eroesti Ducis Bavar. fortuna apud Marten. to 3 Anecd. col. 359.

Rusticus agricola Cereri parat exta vuentis
Semminia porca, fœda bove sacra piatur
Tellus, &c.

SEMNISTES, pro *Symmistes,* ex Gr. συμμύστης, Passio S. Bercharii apud Camusatum pag. 69. de S. Nivardo Archiepisc. Remensi: *Eo gravi sopore deprimitur, ut omni protinus eundi facultate proscriptus, Semnistem suum B. Bercharium inclamaret, &c.*

SEMNIUM, ex Gr. Σεμνεῖον, Monasterium, in quo venerandi degunt Monachi. Glossæ antiquæ Mss. & Gloss. Lat. Ms Reg cod 1013. *Semnium, Monasterium, sive honestorum conventiculum.* Perperam *Semnium,* apud Papiam. Lexicon aliud Gr. Ms. cod. 2062. Σεμνεῖον, Μοναστήριον. Joan Hierosl. de Instit. Monach. c. 36. *Dirnentes eorum Semnium antiquam, ædificaverunt huic primæ virgini Deo dicatæ capellam, &c.* Occurrit præterea in Vita B. Agnetis de Bohemia n. 6 Suidas: Σεμνεῖον, μοναστήριον, ἢ μοναστήριον, ὅπερ οἱ Αττικοὶ ... Nicephorus CP. in Breviar. p 16. 1. edit. ... Phi lo lib ... Nicetas in Isaacio lib. 1. n. 10 ... Vide Constantinum Manassem pag. 167. 180. edit. Meursii. [& Gloss. med. Græc.]

SIMNIO Vita S. Booiti Episcopi Arvern. c. 10. *Quod cum pergeret Selemnatacense tenus pervenisset Simnionem hoc est Monasterium.* (Bollandus legit *Symnionem.*)

SEMO, *nis,* quasi *Semihomo,* Uguitioni Martianus Capella: *Quosque Semideos, quosque Latine Semones dicunt.*

¶ SEMODIALE, SEMODIALIS, Semimodius, *Demi muid;* item Mensura agraria, ager seu terra semimodii sementis capax. Vide in *Modius* col. 863. Charta an. 790. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 714. col 1. *Similiter dedimus nos ... terram modiorum 1x, & Semodiale.* Chron. Farfense apud Murator. to. 2 part. 2. col. 480. *Nona (terra) modiorum 11. & Semodialis; decima modiorum 11. & Semodialis; duodecima & decima tertia Semodialis unius.* Vide *Semodius.*

¶ SEMODIATA, Idem quod *Semodiale,* Ager semimodio constans. Modius vero, ut videre est in hac voce, pro variis regionibus variæ fuit capacitatis. Charta an. 899 inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 41. *In pago Biterrensi in villa Lunatis donacampum unum habentem Semodiatam unam, &c.* Charta an. circ. 1063. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 91. *Donaverunt unam Semodiatam de terra culta, &c.* Chartul. Eccles. Apteosis fol 50. v. *Dene ... Semodiatam unam*

unam de terra, & juxta villam Semodiatam de vinea unam. *Semodiata de vinea*, in Charta an. 1057 inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 173. *Semodiata vineæ*, in Tabul. Gellon. an. 1033. *Semimodiata de terra*, in Tabul. Conchensi in Rutheois Ch. 32. *Semimodiata de vinea*, in Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Modiata* in *Modius* col. 864.

¶ SEMODIUS, Semimodius. Vide *Semodiale*. Charta ann. circ. 1097. ex Chartul. Eccl. Aptensis fol. 34. *Et de præsenti vino quod egredietur de vineis dono Semodium ad opus prædictæ ecclesiæ.* Chartul. Bituric. fol. 160. *Dono etiam decem modios de vino cum tonna, & unum Semodium de frumento.* Adde Chartul. Matiscon. fol. 89. Gloss. Lat. Græc. *Samodium*, ἡμιμόδιον. *Semodius*, ἡμιχοίνικος. MS. Sangerman. *Semimodium*. Vide *Modius* 2.

¶ SEMOLLA, Italis *Semola*, Furfur, vel grani genus. Statuta Astens. ubi de *Introitis* portarum: *Semolla solvet pro qualibet rubel. 1. fol. 10* V *Semusculum*.

¶ SEMONCIA, Invitatio, à Gall. *Semonce*. Statuta Eccl. Autiss. MS. *De invitationibus seu Semonciis in quinque anni festivitatibus. Anno Domini 1456. statutum fuit quod si canonici ... non receperint unum choraria vel plures, si fuerit apte, ad invitationem, non habeant quinque solidos.* Id moris fuit in Ecclesia Autissiodorensi, ut quilibet Canonicus præcipuis anni festivitatibus aliquem è Chorariis ad mensam invitaret: qui usus hodie ad pueros symphoniacos tantum manet: unde canonicus qui ex ordine id præstare debet *Etre en Semonce* etiam nunc dicitur. *Semondeuses*, apud Autissiodorenses nuncupantur mulieres quæ ex officio parentes vel amicos defuncti ad illius funus domesticatim invitant. Vide in *Submonere*.

SEMONITUS. Marculfus lib. 1. form. 35. *Justo, quod propriorem etiam præceptionem nostram erga se perhibentes, Semonitam propriam stabilitatem decrevimus roborare.* [Leg. divisis vocibus *Se munitum*, uti edidit Baluzius.]

¶ SEMONTIO, Monitio, à Gall. *Semonce*. Charta Manassis de Garlanda Episc. Aurel. an. 1164. *Si quis autem filius discordiæ ... contraire voluerit, post tertiam Semontionem ... sententia excommunicationis multetur.* Vide in *Submonere*.

SEMORARI, Seorsim *morari*, Degere. Vita S. Landelini Abb. Crispiniensis c. 7. *Non longe ab eodem loco sedens, sequestrata mansione Semoratur.*

SEMOTARE, Semovere. Vita S. Aicadri Abb. Gemetic. cap. 28. *Quos enim sancta Caritas copulavit in sancto Dei servitio, longus terrarum situs non patiatur Semotari pro ulla exigentia periculi.*

¶ SEMOTIM, Seorsim, separatim. Leges Ludovici Imper. apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 149. *Si quis alienam sponsam rapuerit, ... cum lege sua eam reddat, & quicquid cum ea tulerit, Semotim unumquemque rem secundum legem reddat.* Index vett. Canon. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 9. *Non licere diaconibus Semotim populos colligere.*

¶ SEMOTUS, unde pro Defunctus, mortuus. Appendix ad Chron. Episc. Metens. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 673. *Ipso Semoto* (Jacobo Episcopo) *plaga pestilentiæ non reliquit* (patriam.) Pro Excharelatus occurrit in Cod. Theod. leg. 4. de Legit. heredit.

SEMPECTÆ, in Regula S. Benedicti c. 27. dicuntur *seniores sapientes fratres*: maxime qui quinquaginta annos in ordine exegerant, (quos annum jubileum exegisse vulgo dicimus,) quibus eo nomine major indulgentia tribuebatur, ab omnibus oneribus cætera immunes. Dividebant enim totum conventum in tres gradus, quorum primus erat *juniorum*, qui usque ad annum 24. professionis omnia onera chori, claustri, & refectorii subibant: quippe in Monasteriis, *non ætas quæritur, sed professio*, ut ait in Regula S. Pachomii c. 3. Alter eorum erat, qui 24. annos à sua conversione exegerant; qui per 16. annos sequentes medium gradum tenebant: *Atque hi absoluti erant ab officiis parvis Cantariæ, Epistolæ, Evangelii, & aliis minoribus laboribus.* Hos, ut ætatis perfectæ, & consummati judicii Monachos, potissimum spectabat *magnitudo negotiorum, & providentia consiliorum, ac totius loci sollicitudo.* In tertio gradu erant, qui 40. annum attigerant usque ad quinquagesimum, peculiari nomenclatura *Seniores* appellati. Excusabantur porro ii ab omni officio forinseco, scilicet Provisoris, Procuratoris, Cellarii, Elæmosynarii, Coquinarii, &c. tanquam *milites emeriti, qui portaverant pondus diei & æstus in servitio Dei, & pro statu Monasterii sui carnem & sanguinem suum expenderant.* Hos denique excipiebant *Quinquagenarii*, qui scilicet 50. annos in ordine exegerant, quibus, ut diximus, maximoda immunitas concessa erat, *Sempectæ* nuncupati. Hos Monastici ordinis gradus explicat ac describit Ingulfus p. 886. ubi de *Sempectis* hæc habet: *Quinquagenarius autem in ordine Sempecta vocandus, honestam cameram in infirmitorio de Prioris assignatione accipiat, habeatque Clericum seu garcionem suo servitio specialiter attendentem, qui exhibitionem victualium recipiet de parte Abbatis, modo & mensura, quibus ministratur garcioni unius armigeri in Abbatis aula. Hunc Sempectæ unum fratrem juniorem commensalem, tam pro junioris disciplina, quam pro senioris solatio, Prior quotidie assignabit, &c.* Pag. seq. *Sempectæ autem Monasterii, qui verba vitæ ipsum ad Dei servitium genuerant, semper in summa veneratione habebat, &c.* Mox: *Cum jam primus prædictorum Sempectarum & ætate decrepita, & ordinis conversione diutuma cæteris multo senior, &c.*

Occurrit præterea hæc vox non absque menda, & alia notione, apud Ordericum Vitalem l. 8. p. 624. *Hæc advertentes Cenomanni valde læti sunt, & majorem ei metum* ᵉ *Sempectæ intulerant.* Loquitur de juniore Comite Cenomanensi, qui, despectum se à subditis & eiolum, seiens, fugam meditabatur. Ubi in labia *Sempectæ* legendum, ut omnino intelligantur Comitis συμπαίκται, *Collusores*, sodales, socii, quibuscum familiariter versabatur. Nam Quinquagenarios Monachos *Sympæctas*, appellatos ad modum vero simile est, non quod ipsi *Sympæctæ* essent; sed quod ad ætatis provectioris solatium darentur eis συμπαίκται, seu juniores Monachi, qui eis ministrarant, & cum iis mensæ assiderent, ut certa scribit Ingulfus: quomodo ejusmodi seniorum Monachorum συμπαίκτας habet Palladius in Hist. Lausiaca c. 24. 83. quos *Collusores* vertit vetus Interpres c. 24. unde liquet, ab Ægyptiis & Orientis Monachis id vocabuli acceptum.

☞ Probabilissima tamen si videtur vocis *Sempectæ* interpretatio, quam ad mentem Ingulfi exponit Vir eruditus: mirum nihilominus est *Sempectas* nuncupatos, non juniores qui eo nomine designandi erant, sed seniores quibus ad solatium ii concedebantur. Ut ut est aliud sonat *Sempectæ* in Regula S. Benedicti: ex quippe loci de excommunicatis sermo est, quibus Abbas fratres submittit, qui iis consolationem exhibeant, unde *Sempectas* hic intelligo sodales, socios seu familiares, qui amicum facilius ad meliorem frugem adducere valeant: qui tamen, ut vult S. Benedictus, inter seniores sapientes potissimum eligendi sunt. Vide Menardum in Concordia Regul. & Martenii Commentar. in Regul. S. Bened. p. 378.

¶ SENIPECTA, in Vita S. Jacobi Eremit. sæc. 4. Bened. p. 2. pag. 151. *Senioris consilium cum Senipectis fratribus, &c.* Varie effertur hæc vox in Codd. MS. *Senipetis*,

fanpecila, fimpelle vel *fimpelle:* quod argumento est vocis etymon non percepisse librarios.

¶ SEMPER, Tamen, *Toujours;* eadem notione, Galli dicimus. Charta Henrici IV Reg. Angl. an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 332. *Ita Semper, quod eraus, fagittas... vobis cedaut.*

SEMPER-BARO, [Qui à nullo feudum habet; sed alii ab ipso tenent.] Vide *Baro* col. 1032.

SEMPITERNALITER, in Vita S. Isidori Episc. Hispalensis num. 11.

SEMPITERNITAS. Utitur Claudianus Mamertus lib. 1. de Statu animæ cap. 3. lib. 2. c. 1. [Peregrinus in Speculo Virg. Ms. Carolus C. in Charta confirmat privileg. Corbeiens. apud Acher. to. 4. Spicil. pag. 408. &c.]

¶ SEMUNCLUM, Grani species. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 545. *Et pro falsdis sui concessit in villa S. Viti de casale 5. Dominici ad quartam omnium fragum, excepto panicio & Semunclo, & musti mundi tertiam, & olivarum medietatem,* Vide *Semella.*

¶ SEMUNIA. Vide infra *Sennuvia.*

SEMUS, Imperfectus, non plenarius, non plenus. *Illud enim,* ait Ugutio, *Semum est, quod ultra medietatem, & citra perfectionem est. Unde Semitas, & Semo, as, i. imperfectum facere; aliquantulum diminuere, & evacuare. Quidam.*

Saman, Semi-Deus, flenus, flemus quoque Seme Gloss. Lat. Gr. *Semum*, ... Vetus interpres Juvenalis ad Sat. 6. *Semestris autem Luna dicitur, cum mensis mediam permensa est spatium: aut Xemam* (leg. *Semum*) *dicit, cui, ut plena sit, parum admodum deest.* Formulæ veteres Pithœi Ms. c. 36. *Concessimus tibi olca, in villa nostra illa, quam illa femina quondam tenuit, & dum requisimus, quod absa esset & Sema, concessimus tibi, qui subjungit ab uno fronte, &c.* Joannes Laudensis in Vita S. Petri Damiani Cardin. c. 5. *Dimidio tantum palmo vas Semum inveniebat.* Ita præferunt tres Mss. ut observat Henschenius. (Obituar. Ms. Eccles. Morin. fol. 2. *Item in omnibus obitibus tam bursa obituum, quam fabrica... sive à remanet, sive planis, sive Semis, fabrica percipit in qualibet 12. sol. 6. den.*)

SEMUS, Mutilatus, qui non integro est corpore. Lexic. Gr. Ms. Reg. Cod. 2062. ... Naso mutilatus, simus: ..., pro ..., in Nomocanone, seu Pœnitentiali to. 1. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, cap. 94. Concilium Aurelian. III. c. 6. *Ne aut duarum uxorum vir, aut viduæ maritus, aut pœnitentiam professus, aut Semus corpore, vel qui publice aliquando arreptus est, ad supradictos ordines provehatur.*

SIMARE, pro *Semare*, Mutilare. Capitula ad Legem Alamannor. edit. Baluzianæ: *Et qui auriculam simaverit, solvat sol. 20. si totum excusserit, aut si plagaverit, ut audire non possit, solvat sol. 40.* Vide *Siganus, Simus, Semacio.*

¶ SEN, i. e. Jerusalem. Vide *Bassime.*

¶ SENA. *Lamia vel Sena in Isaia, Genus monstri.* Papias.

¶ SENACULUM, Jurisdictio Curialium, seu locus ubi conveniebant. Leg. Machlin. tit. 1. art. 13. *Opipa à consortibus suis collegii ad multam aliquam aut peregrinationem damnatus, potest de ea reconquerere in Senaculo Consulum & Duodecim-viralium judicum.* Rursum art. 18. *Omnes autem citate sive ad tribunal Prætoris, sive ad Senaculum, sive ad Consules à publico ... obire debet.*

¶ SENACULUM, pro Mulierum senatu seu conventu, apud Lamprid. in Heliogabalo: *Fecit & in colle Quirinali Senaculum, id est, Mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis solemnibus duntaxat diebus.*

¶ SENAILLIA, Sementis, Gall. *Semaille*, rusticis Dombensibus etiam hodie *Senaille*. Charta Ms. ex Advers. D. *Aubret: Terra continens Senailliam decem bichetorum.* Vide *Seminalia.*

¶ SENALE, *Funis cum quo caricatur, servit etiam arbori.* Gloss. Fr. Barberini ad *Docum. d'Amor.* edit. Ubaldini p. 258. Informat. pro Passagio transmar. ex Cod. Ms. Sangerm. *Pro minuendo Senalibus, &c.*

¶ SENAPE, SENAPIUM, Sinapi. Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 84. *De Senape sestarium unum.* Compot. Vienn. an. 1324. *Cellerarius de Cremiaco est (...) receptam consistere in Senapium, cera, gallinis & denariis.*

SENARA. Charta Henrici Comitis Portugalliæ apud Brandaon. to. 3. p. 281. v. *De stabilitate vestra, & fore, atque servitio nunquam faciatis vobis Senaram, & de preda de fossata non detis nobis plus quam quintam partem.* (Vide *Senbaurare.*)

¶ SENASCALLIA, pro *Senescallia*, in Aresto Parlam. ann. 1394. apud Menestr. Hist. Lugdun. p. 73. Vide in *Senescalcus.*

¶ SENATIO, Herbæ genus. Matth. Silvaticus: *Olus aquæ, id est, Senationes, vel crassones.* Vide *Cresso*, & *Senecio* 2.

SENATORES, Nobiles, ex Senatorio & Nobilium ordine. Nam, ut ait Gregor. Nazianzenus orat. 18. in S. Cyprian ... Ex *ordine Senatorio*, in leg. 10. Cod. Th. de Malefic. *Senatoris seminis homo*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 6. Vita S. Nicetii Archiep. Lugdun. *Natus erat ex Senatorio genere.* Eucherius lib. de Contemtu mundi: *Clemens vetusta prosapia Senatorum.* Aigulfus Episcopus Metensis, apud Paulum Diacon. *ex nobili Senatorum familia ortus.* *Gens Senatoria*, apud Gregorium Turon. de Gloria Confess. cap. 65. Idem lib. 2. Hist. c. 2. *Secoli dignitatem nobilitate Senatoria florens.* Lib. 10. c. 31. *Eufronius Presbyter ordinatur Episcopus ex genere illo, quod superius Senatorium nuncupavimus.* Et de Vitis Patrum c. 20. *Genere non quidem Senatorio, ingenuo tamen.* Fortunatus lib. 4. Poem. 17.

Hic puer Arcadius veniens de prole Senatus.

Acta Martyrii S. Vasii Santonensis n. 1. *Vasius, ortus genere Senatorum.* Vita S. Aniani Episcopi Aurelianensis: *Vir nobilissimus ex genere Senatorum Tetradius.* Vita S. Firmini Conf. Episcopi Ambianensis: *Ex genere Senatorio, Faustini à B. Firmino Martyre baptizati filius.* E, vel ex Senatoribus, non semel ortum duxisse dicuntur viri nobiliores apud eumd. Gregorium Turon. lib. de Gloria Confess. c. 42. 106. lib. 1. Hist. c. 39. lib. 2. c. 13. in Vita S. Maurilii c. 12. in Vita S. Præjecti, &c.

Ita Nobiles ipsi *Senatores* passim appellantur apud eumdem Gregorium Turon lib. 1. Hist. c. 29. *Senatores vel reliqui meliores loci*, urbis scilicet Bituricensis. Lib. 2. c. 15. *Multi tunc filii Senatorum in hac obsidione dati sunt.* Et cap. 20. *Eutherius Senator.* Idem lib. de Gloria Conf. cap. 42. *Apud Castrum Divionense quidam ex Senatoribus, &c.* Lib. de Vitis Patrum cap. 4. *Post peractam igitur stragem cladis Arvernæ, unus ex Senatoribus Comitatu urbis illius agens, &c.* Idem de S. Lusore: *In Dolensi autem Biturigi territorii vico Beatus Lusor Leocadii quondam Senatoris filius. S. Hilarius Senator*, in Chron. S. Benigni. Epitaphium Perpetui Episc. Turon.

Clarus avis, atavisque potens fuit, atque Senator.

Vide Braulionem in Vita S. Æmiliani c. 15. 17. 22. Sed & sub secunda Regum stirpe *Senatorum* nomenclatura, Proceres intellecti. Hincmarus de Ordine palatii cap. 34. *Proceres vero prædicti sive in hoc, sive in illo placito, quin & primi Senatores regni, ne quasi sine causa convocati viderentur, &c.*

Jam vero qui fuerint *Senatores* isti, non omnino con-

constans est doctiorum sententia, quanquam probabili admodum videtur Ambrosii Moralis ad Vitam S. Eulogii conjectura, ubi censet ita appellari ab illorum temporum Scriptoribus, qui ex antiqua Romanorum stirpe essent progoati, Senatorum forte Romanorum, qui è Provinciis in Senatum allecti fuerant. Constat enim temporibus Augusti infinitos propemodum ex Provinciis, præsertim Narbonensi, in Curiam allectos: unde natum scomma: *Galli braccas in Curia deposuerunt, latum clavum sumpserunt*. Atque hi quidem tanta apud Principem gratia valuisse dicuntur, ut Galliæ Narbonensi, ob egregiam in Patres reverentiam, datum fuerit, ut Senatoribus ejus Provinciæ, non exquisita Principis sententia, res suas invisere liceret: cum cæteris, Constitutione Augusti, sine commeatu jus abeundi non esset, ut liquet ex Tacito lib. 12. & Dione lib. 52. Claudius Imperator in Oratione super civitate Gallis danda, de Vienna: *Ornatissima ecce colonia valentissimaque Viennensium, quam longo jam tempore Senatores huic Curiæ confert*. Atque inde dictam *Viennam Senatoriam* plerique opinantur. *Senatores* porro ejusmodi è Provinciis delectos, *Peregrinos* vocat Capitolinus in Philosopho, de quibus etiam Plinius lib. 6. Epist. 19. qui, ut est apud eumdem Capitolinum in Pertinace, initio, fere nunquam Romam viderant. Ex quo licet conjicere, quamplurimos in Provinciis populi & Imperii Romani, hac donatos dignitate, a quibus in posteros transmissa postmodum, ita ut *Senatores* universim perinde appellarentur, qui ab iis originem ducerent, qui primitus Senatores dicti fuerant, adjecta interdum Romani Senatus nota, ut ab civitatum aliarum Senatoribus distinguerentur, quorum longe inferior erat nobilitas. Ita Spartianus de Adriano Imperatore, qui natales ab Hispaniensibus arcessebat: *Avus ejus Marcellinus, qui primus in sua familia Senator populi Romani fuit*. Et Trebellius Pollio in Vopisco: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani ad Imperium hortata est*. Sic Aurelius Victor in Pio, & alii: è nostris vero, seu recentioris paulo ævi Scriptoribus, Avitus Viennensis Episcopus Epist. 31. de se: *Quasi Senator ipse Romanus, quasi Christianus Episcopus obsecror*. De quo Ado Viennensis: *Avitus Viennensis Episcopus, & ejus frater Apollinaris, Valentiæ Episcopus*.... *Isicii Senatoris primum viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina, clarissimi filii*. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confess. c. 5. *Audientes autem Senatores urbis* (Arvernæ,) *qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, &c.* Infra: *Quia Senatores Arverni veniunt in occursum tui*. Fortunatus lib. 4. Poem. 10. de Leontio Archiepiscopo Burdegal.

Nobilitas altum ducens ab origine nomen,
Quale genus Romæ forte Senatus habet.

Adde eumdem lib 4. Poem. 5. Vita S. Thuribii Episcopi Cenomanensis n. 2. *Vir venerabilis, & Romana nobilitate insignis*. Auctor Vitæ S. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 16. *Præcipue Bobila Senatrix Romana, A.... quondam relicta, multa rerum suarum Ecclesiæ ejus, nec non Monasterii contulit*. Vita S. Boniti: *Inclita Bonitus progenie Arvernicæ urbis oriundus fuit, cujus pater Theodatus, mater vero Siagria vocitatur, è Senatu Romano duntaxat nobili prosapia*. Vita S. Calminii Ducis Aquitaniæ: *Processit & Romanæ Lux claritatis, & claris parentibus oriundus, & natalium sinceritate resplenduit, ut ex Senatorio ordine trahens nobilitatis originem sanctis moribus sequeretur, & exprimeret in seipso Senatoriam dignitatem*. Eam porro Senatorum Romanorum in toto orbe Romano multitudinem innuit Athalaricus apud Senatorem lib. 3. Epist. 19. Senatum alloquens: *Antiquitas vos fecit nobiles haberi, nos Senatum volumus etiam de numerositate prædicari*.

Ex his proinde colligitur, quos *Senatores* in Provinciis, vel in civitatibus memorant Scriptores, non alios fuisse à Senatoribus ejusmodi Romanis, quos *Peregrinos* appellatos innuimus, non vero ex civitatum ipsarum Senatoribus, seu Curialibus. Gregorius Turon. lib. 3. c. 17. de Francilione Episcopo Turon. *E Senatoribus ordinatur Episcopus, civis Pictavus*. Ita idem Scriptor *Galliæ Senatores* non semel memorat. Lib. 1. c. 29. de Leocadio: *Primus Galliarum Senator*. Lib. 2. c. 21. de Sidonio Appollinari: *Vir secundum seculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum Senatoribus*. Et cap. 22. de eodem Sidonio: *Cum autem esset magnificæ sanctitatis, atque, ut diximus, ex Senatoribus primus*. Idem de Vitis Patrum cap. 6. *Pater ei nomine Georgius, mater vero Leocadia ab stirpe Vectii Epagathi descendens, ... qui ita de primoribus Senatoribus fuerunt, ut in Galliis nihil inveniatur esse generosius atque nobilius*. S. Ildefonsus in Epitaphio Nicolai avi.

Quisquis Romulidum fasces, clarumque Senatum
Concelebrare cupis, quod venereris habet.

Paulus Emeritensis Diac. in Gestis Episcoporum Emeritensium Paulo c. 1. *Tanta namque illis inerat copia rerum, ut nullus Senatorum in Provincia Lusitania illis reperiretur locupletior*. Acta S. Fulgentii Episcopi Ruspensis: *Nobili secundum carnem genere procreatus, parentes habuit ex numero Carthaginiensium Senatorum*. Alvarus in Vita S. Eulogii n. 2. *Nobili stirpe progenitus, Cordubæ civitatis patritia Senatorum traduce natus*. Vita S. Honorati Arelatensis Episcopi: *Senatoria & Consulari familia natus, patria Arelatensis*. Lupus in Vita S. Maximini: *Maximinus urbis Aquitaniæ Pictavorum indigena, clarissimis est ortus parentibus: si quidem antiquam prosapiam, à majoribus Senatorii ordinis deductam, ejus parentes sortiti. Maxentium atque hunc Maximinum procrearunt*. Ex quibus satis superque colligitur, non alios hisce præallatis locis indicari *Senatores*, quam Romanos, qui in Provinciis ad id fastigii ab Imperatoribus evecti fuerant, non vero civitatum Senatores. (Vide Valesium in Notit. Gall. pag. 59.)

Fatendum tamen ita etiam interdum dictos civitatum Senatores. Id quippe privilegii concessum fuit ceteris provinciis, quibus adscriptum erat jus Italicum, ut à propriis Magistratibus regerentur, qui iisdem dignitatibus seu Magistratuum appellationibus gauderent, quibus Romæ cæteri Magistratus. Unde Ausonius Consulem se Burdegalæ jactitat. Refert Strabo Gabalos, Auscios, Convenas, jure Latii donatos, seu, ut ipse alibi explicat, suis legibus & Magistratibus redditos fuisse: cui privilegio hoc amplius adjectum, ut post adeptum inter suos Magistratum, hi municipes inter cives Romanos adscriberentur, quod videtur indicare Strabo lib. 4. ubi de Nemausensibus agit. Unde elicitur, *Senatores* dictos, & qui in Curiam Romanam ex Provincialibus allecti erant, & qui in suis urbibus, quæ jure Latii gaudebant, Senatoriam dignitatem erant adepti. *Viennensis Senatus* meminit Avitus in Homilia de Rogationibus: *Cujus tunc numerosis Illustribus Curia florebat*. Exstat præterea in Spicilegio Acheriano to. 12. Testamentum Ephibii Abbatis an. 3. Childeberti Regis (Christi 697.) confectum, in quo pariter *Senatus & Senatorum urbis Viennensis* mentio fit: *Testamentum sororis nostræ, judicante Senatu in Vienna civitate residente, huic testamento nostro inservimus*. Infra: *Quicunque contra hoc testamentum venerit, ut votum meum disturbetur, ne servis Dei à me data, servitia & necessaria non præstentur, Senatorio judicio ad libras 400. auri in publico reddere compellatur.... Hoc testamentum...ego Ephibius Abbas manu propria roboravi, & Senatoribus universis, ut hoc ipsum roborarent jure petivi & rogavi. Senator Eulogius parens,*

Rufinus senator, *Deuphibus senator*, *Contumacius Senator*, *Volagius Senator*, *Leubianus Senator*, &c. Apud Vopiscum in Floriano habetur *Senatus amplissimus Trevirorum*. Apud Braulionem in Vita S. Æmiliani cap. 26. *Cantabriæ Senatus* mentio fit. [Petrus Mauricius Cluniac. in Epist. adv. Petrobusianos *Senatorum* urbis Tolosæ meminit.] In Vita S. Felicis Archiepiscopi Trevirensis, *Consules*, *Patricii & Senatores Urbis Trevirensis*, pariter occurrunt: ut veteribus Inscriptionibus complures aliæ civitatum, Italiæ præsertim, Senatus, quorum indicem collegit Josephus Scaliger cap. 9. ad Gruterum. [Vide Valesium in Notit. Gall. pag. 605.]

Et hæc quidem antiqua erant privilegia; nam ante Cæsaris in Gallias adventum complures civitates senatoria dignitate gaudebant. *Æduorum Senatum* commemorat Cæsar lib. 1. de Bello Gall. *Senatum Remorum*, *sexcentos Senatores Nerviorum*, lib. 2. *Venetorum*, *Aulercorum*, *Eburovicum & Lexoviorum Senatum*, lib. 3. *Senatum Senonum*, lib. 5. *Senatus Bellovacum* meminit Hirtius lib. 8. Hæc post Valesium in Notit. Gall. p. 59.

Quo vero à Senatoribus istis provincialibus discernerentur Senatores Romani, Scriptores addere solebant, *Populi Romani*, vel *Romani*, vel *Urbis*, ut observatum est a Casaubono ad Spartianum in Hadriano.

SENATORES vero *Nobiles* unice appellatos, ut *Nobilitatem*, pro *Senatu* usurpari apud Victorem Schotj, docuit Salmasius ad Capitolinum.

SENATRIX, Nobilis femina, ex genere Senatorio orta. Vita S. Desiderii Episc. Cadurc. c. 16. *Nobilis Senatrix Romana*. Vita S. Apolinaris Episcopi Valentiæ: *Arcutamia Senatrice propinqua sua invitante*, *Massiliensium nos vota suscipiunt*. [*Maximilla Senatrix*, in Actis S. Mammarii apud Mabill. tom. 4. Analect. pagina 103.] Ita hanc vocem usurpant Auctor Vitæ S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 10. Hariulphus lib. 1. Chronici Centulensis cap. 11. Historia Trevirensis p. 208. Vita S. Innocentii Episcopi Dertonensis n. 9. Vita Ms. S. Tarpetis, & S. Augustinus de Moribus Eccl. Cathol. cap. ult. *Senatores utriusque sexus* dixit.

SENATORES, apud Britannos, seu Anglos, dicti, qui postea *Aldermanni*, voce composita ex alsen, Senior, & man, homo, Magnates, viri præcipui, uti in hac voce docuimus. Leges Edwardi Confess. c. 35. *Olim apud Britones temporibus Romanorum in regno isto Britanniæ vocabantur Senatores, qui postea temporibus Saxonum vocabantur Aldermanni, non propter ætatem, sed propter sapientiam & dignitatem, cum quidem adolescentes essent, juris periti tamen, & super his experti.* Charta Kenulfi Regis Merciorum apud Will. Stanfordium lib. 2. Placitor. Coronæ c. 28. *Consilio & consensu Episcoporum & Senatorum gentis suæ largitus fuit dicto Monasterio*, &c. Vita S. Livini Episcopi cap. 2. *Erat quidem Senator Scotigenus*. Vide Canones Hibernienses lib. 7. cap. 3.

SENATOR, Dignitas suprema Romæ, Magistratus qui toti populo Romano præerat, sequioribus scilicet seculis. Lexicon Gr. Ms. Reg. Cod. 2062. Σινάτωρ, ὁ τῶν Ῥωμαίων ἄρχων. Observat porro Albericus in Chr. Ms. an. 1144. & ex eo M. Chronicon Belgicum p. 159. Senatoriam dignitatem, quæ quodammodo extincta jacuerat à temporibus Constantini M. à Romanis, sub Innocentii II. PP. Pontificatu rursum invectam, bellis inter eumdem Pontificem & ipsos Romanos ferventibus, Senatore creato Jordano, filio Petri Leonis, cui fidelitatem & obsequium in omnibus præstitere. Lucius PP. apud Ottonem Frisingensem lib. 7. cap. 31. Senatoribus prius creatis, *Patricium* adjecisse Romanos scribit, hacque dignitate donatum Jordanum, cui tanquam Principi se subjecere, & omnia Regalia summi Pontificis tam intra quam extra urbem ad jus Patricii reposcisse, *eumque more antiquorum Sacerdotum, de decimis tantum & oblationibus sustentari oportere docentes*. Andr. Dandulus in Chron. Ms. *Contra hunc Romani Jordanum Senatorem & Patricium erigentes, urbe eum disturbant.* Petrus Alberici, an. 5. Pontif. Alexandri III. PP. *Consulem*, *Ducem*, *atque omnium Romanorum Senatorem* sese inscribit, in Regesto Casinensi apud Angelum à Nuce, & apud Ughellum tom. 1. p. 1099. Abrogata mox Patricii dignitate ex pacto cum Eugenio PP. inito, ut est in M. Chronico Belg. pag. 170. perstitit sola Senatoria, summi Pontificis auctoritati obnoxia, usque ad annum 1194. Tum enim, ut scribit Rogerus Hovedenus, *cives Romani elegerunt 56 Senatores, & constituerunt eos supra se. Prius enim* (addit ille) *habebant unum solum Senatorem, qui cognominatus est Benedictus, carus homo, qui regnavit super eos 2. annis: & deinde habuerunt alium Senatorem, qui vocatus est Joannes Capuche, qui similiter regnavit super eos aliis 2. annis: in quorum temporibus melius regebatur Roma, quam nunc temporibus 56. Senatorum.* Ad hunc *Benedictum* referenda videtur inscriptio in basi Pontis Cestii Romæ literis rudibus atque inæqualibus exarata, apud Gruterum 160. 5. *Benedictus almæ urbis summus Senator restauravit hunc pontem fere dirutum.* Sed & hac ipsamet tempestate *Pandulphus de Subura* hanc dignitatem obtinuit, cui suffectus est *Gregorius Petri Leonis Raineri*, cum isti 56 Senatores electi sibi invicem non concordarent: sub quo, Joanne Capotio omnia turbante, Res Romana pessum iens, quod narrant Acta Innoc. III. PP. sub finem.

Exhinc creati subinde *Senatores*, quorum Magistratus biennii erat. Sed anno 1237. procurante Friderico II. Imper. *creatus est alter Senator Romæ*, inquit Matthæus Paris, *ut duorum Senatorum prudentia & fortitudine duplicata, Romanorum insolentia comprimeretur, & consiliis tutius pacificata urbs liberiusque regeretur.* Incertum tamen, an id diu obtinuerit, cum unicos Senatores nominent Scriptores, atque in iis *Joannem de Polo* hoc ipso ann. 1237. *Matthæum Rufum*, ann. 1244. & *Joannem de Cencio*, Matthæi successorem: Vincentius Armannus to. 3. Epistol. & alii, *Raimundum Capizucum*, ann. 1252. cujus moneta aurea haud ita pridem in æs incisa, in cujus antica stat Christus, librum læva tenens, stellulis circumdatus, cum hac Inscript. VOT S. P. Q. R. ROMA CAPUT MUNDI. in postica, S. Petrus vexillum porrigit viro genibus nixo, cum veste Senatoria, & birreto in capite, & hac Inscript. S. PETRUS SENATOR URBIS. In ima scuti parte visuntur insignia familiæ Capizucciæ, cum fascia transversali. Richardus de S. Germano in Chronico 1 *Brancaleonem de Bolonia* an. 1253. Matth. Westmon. hoc anno & 1259. Nangius ann. 1257. & Matth. Paris ann. 1252. *Lucam de Sabello*, patrem Honorii IV. PP. qui obiit dum esset Senator urbis, an. 1266. ut est in ejus Epitaphio apud Waddingum an. 1290. num. 58. Post hæc, eamdem dignitatem obtinuit Manfredus Siciliæ Rex: quo in ordinem acto, Carolus Comes Andegavorum *Senator urbis Romæ* ad Vitam à Romanis lectus est, anno 1263. Theerricus Valliscoloris in Urbano IV. de Carolo Andegavensi:

Ipse mandavit quo ponitur omne Senatus
Jus acceptaret nempe salubre sibi,
Qui sumens ex parte sui promisit ad urbem,
Sensibus electus ac probitate virum.
Quos urbs magnifico Romana recepit honore,
Sub dicti Comitis judice jura tenens.

Anxit tamen Urbanum Pontificem, quod Senatoria dignitas ad Vitam Carolo concessa esset, ut testatur ejus Epistola ad S. Ludovicum Regem Franciæ, Caroli

fratrem,

fratrem, *scripta* anno Pontificatus 3. quæ in Chartophylacio Regio servatur; qua Regem hortatur, ut fratrem ad eam relinquendam compellat, cum id consilii nunquam fuerit, ut ad vitam, sed ad tempus ei concederetur, sin contra ageret, id Ecclesiæ damno, *ad quam urbis dominium, & institutio Senatoris plene pertinebat* prorsus cessurum. Vide Odoricum Rainaldum ann 1264. num. 4. 5.

Carolus Rex Siciliæ factus, eamdem dignitatem Henrico, filio Regis Castiliæ, loco sui regendam commisit an. 1266. uti narrant Nangius, Anonymus to. 5. Hist. Franc. p. 849. & alii. Guillelmus *Guiart*, de Henrico.

Li Rois Challes bel l' apela.
Et por ce que consia le nomme,
Le fist il Senateur de Rome.

Sed hanc dignitatem antea obtinuisse Henricum, scribit Anonymus de Rebus gestis Friderici II. Imp. p. 882. *Quidam Romanus civis, Angelus Capucia nuncupatus, seditionem in Romano populo suscitavit, per quem contra urbis magnates ceperunt populi quibusdam viris de qualibet regione 7. electis secum adjunctis sub pacis specie viribus Magistratus esse erectus. Hinc ex contradicta sibi per dictam populum potestate, qua, quem vellet, posset eligere Senatum, Dominum Henricum .... ad urbis regimen evocavit.* Descripsit Nicolaus Alemannus in Dissertat. de Lateranensibus parietinis c. 11. nummum argenteum Caroli Regis, in quo ille regio habitu sedet, cum hac inscriptione, ROMA. CAPUD. MUNDI. S. P. Q. R. in adversa effictus Leo gradiens, cui superstat Lilium Francicum, cum hisce characteribus, CAROLUS. REX. SENATOR. URBIS.

Tandem Nicolaus PP. anno 1278. *Carolum Regem à Vicaria Tusciæ removens, Constitutiones fecit tam de electionibus Prælatorum, quam de electione Senatoris urbis Romæ: & se Senatorem ad vitam fieri procurans, Senatoriam jussit per suos parentes fere per duos annos regi.* Ita Auctor Descriptionis Victoriæ Caroli Regis, & ea en Nangius. Exstat alia Constitutio ejusdem Nicolai, in cap. *Fundamenta*, tit. de Elect. in Sexto, qua Senatoria dignitas possideri à quoquam vetatur ultra annale spatium, & absque licentia Sedis Apostolicæ. Adde Annales Colmarienses an. 1278. Mortuo Nicolao, *Martinus Papa eligitur in Senatorem ad vitam, qui loco sui eundem Carolum Regem Siciliæ constituens, de domo ejus sive familia assumpsit Milites ad regendum patrimonium S. Petri*, uti narrant idem Nangius, Trivettus, Thomas Walsinghamus, & alii sub an. 1281.

Transiit deinde Senatoris Romani dignitas ad posteros Caroli, atque adeo ad Robertum Regem, qui Guillelmum Eholensem Baronem Vicarium suum cum 300. equitibus ad urbis custodiam constituit: quo Magistratum gerente, cum rerum victualium penuria Romanos attereret, orta seditione, Capitolium ii invasere, atque Guillelmo exacto, *Stephanum Columnensem*, & *Poncellum Ursinum* Senatores crearunt. Rem narrat Joannes Villaneus lib. 10. cap. 181 Scribit Auctor Vitæ Balduini Lutzemb. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 14. Henricum Lutzemburg. Imp. Dom. Ludovicum de Sabaudia *dignitate Senatoria* decorasse Romæ in Capitolio an. 1311. Kalendis porro Septembris Magistratum iniisse Senatores, testatur Johannes Sarisberiensis Epist. 105. ex Cod. Vaticano apud Baronium an. 1168. ex qua etiam docemur fidelitatem Romano Pontifici exhibuisse, ex pacto inito inter Clementem III. PP. & Romanos an. 1188. apud eumdem Baronium.

Hodie *Senatorem* vocant Romani Prætorem urbanum. Is in divo resider Capitolino, & Romanis civibus ordinaria facultate jus dicit. Tres habet vicarios substitutos suos, quorum duos, qui privatis præsunt judiciis, *Collaterales* vocant: hi gradu differunt; unus enim vocatur primus, alter vero secundus, tertius est Latrunculator. Vide Octavianum Vestrium lib. 2. de Judiciis Aulæ Romanæ, & Albertum Argentin. pag. 167.

SENATRIX ROMANORUM, uxor Senatoris, apud Ughellum tom. 1. p. 1087. 1099.

SENATUS, Officium, dignitas Senatoris Romæ. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Senatus, Office, ou lieu, ou assemblée de Senat.*] Codex Vatican. in Lucio II. apud Baron. an. 1144. *Senatores .... Senatum abjurare coegit.* Acta Innocentii III. PP. *Quoniam status Romanæ Ecclesiæ pessimus erat, pro eo, quod à tempore Benedicti carissimi Senatum perdiderat, & idem Benedictus seipsum faciens Senatorem, subtraxerat illi Maritimam, suos justitiarios in illa constituens.* Charta anni 1264. apud Odoricum Rainaldum n. 4. 5. *Præfigatur ei tempus triennii, vel quadriennii, ultra quod nequeat tenere Senatum.* Infra: Promittet Comes (*Andegavensis*), *quod bona fide dabit operam, ut Romanis non juret regere urbem ad vitam; sed quamdiu sibi placuerit tenere Senatum.*

SENATOR IMPERIALIS, Dignitas in aula Constantinopolitana, qua donatus legitur Goffridus Comes Caonarum an. 1105. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 1071. & 1082.

¶ PRIMUS SENATOR, Antiquior inter Senatores Clericos, *Doyen des Conseillers-clercs.* Epitaph inter Notas Gothofredi ad Hist. Caroli VII. p. 889. *Petrus Chevalier Patritius, hic jacet: Primus Senator Parisiensis, &c.*

SENATOR, Decanus Christianitatis. Chronicon Senoniense lib. 3. cap. 3. *Tandem Presbyter factus est, deinde Senator, id est, Decanus Christianitatis Vallis S. Deodati effectus, ditissimus & plenissimus omnium bonorum terrenorum fuit.* [Eadem habentur in Excerptis è Johanne à Bayono de Abbat. Mediani Monast. in Hist. ejusdem loci p. 293.)

¶ SENATORES *Reipublicæ S. Galli* nuncupantur ejusdem Monasterii Monachi principales, quorum collegium *Senatus* dicitur, apud EKKeardum Juniorem c. 1. *Erat Senatus reipublicæ nostræ tunc quidem sanctissimus.* Idem c. 3. *Tales cum essent tres isti* (Notkerus, Tutilo, Ratpertus) *nostræ reipublicæ Senatores, &c.*

¶ 1. SENATORIUM, Locus in ecclesia à parte australi, cancellis infra presbyterium proximior, ubi Senatores & Principes consistebant. Ordo Rom. c. 13. *Pontifex descendit ad Senatorium, ... & suscipit oblationes Principum per ordinem archium.* Ordo Rom. alter c. 12. *Pontifex ... descendit ad Senatorium, quod est locus Principum, ut suscipiat oblationes eorum*, Ibi non magnates duntaxat Eucharistiam accipiebant, sed etiam populus, ut docemur ex 2. Ord. Rom. c. 14. *Mox ut Pontifex ceperit communicare populum in Senatorio, &c.*

¶ 2. SENATORIUM, Libellus de Visitationibus Monasteriorum, quem ita inscripsisse videtur Martinus Abbas Scotorum, quod in eo Senex juvenem alloquitur ipsumque plurima docet. Hunc in Ch. Mellic. transcriptum pag. 430. legeris.

¶ SENATRIX, SENATUS. Vide in *Senatores*.

¶ SENAX, [illegible] Gloss. Lat. Græc. Codex Reg. habet *Senex*; sed leg. *Stenax*. Vide Salmasium ad Plinium pag. 894.

¶ SENCHA, vulgo *Senche*, Piscandi modus: proprie est Circuitus cujusdam retis quo inter piscandum utuntur. Charta Renati Reg. Comit. Provinc. an. 1479. inter Privileg. MSS. Piscator. Massil. *Pro evidenti commodo & utilitate hominum dictæ civitatis Massiliæ & aliorum quorumcumque ad Senchas, de quibus in dicta supplica-*

plsatione mentio habetur, piscationis gratia, &c. Ibidem: *Fecerunt Senebas tunnorum in magna quantitate.* Vide *Corre*.

¶ SENCIA. Vide infra *Sentia*.

¶ SENDA. Vide *Renda* 1.

¶ SENDADUM, Sindon. Vita S. Gerardeschæ to. 7. Maii p. 180. *Et sublevato propter ventum Sendado, quod erat ad pedes iconæ, vidit pedem B. Joannis visibiliter incarnatum.*

¶ SENDAL, Tela subserica. Vide *Cendalum*.

¶ SENDALES, Sandalia, Gall. *Sandales*, vel *Sendalor*. Inventar. an. 1419. ex Tabel. Eccl. Noviom. *Item tres Sendales rubeæ. Item aliæ parvæ Sendales pro episcopo innocentium.* Vide *Sandalia* 1.

¶ SENDAPILLUM, SENDAPILUM, Panni serici species. Testam. Michaelis de Crenecio Episc. Autissiod. an. 1409. ex Regest. Capit. ejusd. Eccl. *Item tunicam & dalmaticam pro Episcopo de serico rubeo plano sive Sendapilo.* Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item duæ cappæ panni serici viridis ... quarum una est duplicata de Sendapillo viridi.* Ibidem: *Quatuor panni croisiati nigri Sendapillo ad ponendum supra corpora defunctorum.* Rursum: *Item unus draco cum cauda Sendapilli rubei ad deferendum in processionibus Rogationum.*

¶ SENDATUM, Pannus sericus, nostris *Cendal*. Ordinat. Humberti II. to. 2. Hist. Dalph. p. 315. col. 2. *Corsetum sit fodratum de Sendato.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Item, de blisando Sendati cum frezio, 11. sol. & vi. den.* Infra: *De clamide hominis cum Sendato & frezio, 11. sol.* Pluries ibi. Vide *Cendalum*.

¶ SENEBIUS, inter utensilia recensetur in Inventar. an. 1348. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item xii. fessea, xii. paraxodia, item xii. Senebios.* Forte legendum *Senchios*, quo scucellam significari posse existimo.

SENECIA, inquit Joh. de Janua, *à Senecio, quod est aliquantulum senex. Dicitur hæc Senecia, æ, quasi pilatura labiorum, vel labium, vel verbum senes: vel illud rubrum, quod est sub aure piscis, per quod discernitur, an sit recens vel non. Alii dicunt, quod Senecia dicuntur salivæ defluentes per genas senis, quas præ senectute retinere non potest, & eas emittit per molares dentes, qui Canini, i. detractores dicuntur, quod contra invidi: de quorum molaribus frequens immunditia detractionis emittitur. Unde Hieron. in Prolog. Ezech. Sed vereor, ne illud eis veniat, quod Græce significantius dicitur, ut vocentur Fagolosdorm, hoc est manducantes Senecias. Secundum vero Papiam Senecia herbæ sunt cito arescentes, quæ per macerias nascuntur.*

☞ Vetus Hieronymi Scholiastes ad locum citatum *Senecias* interpretans addit *hoc est, San*, quod veteribus Gallis fœnum sonabat; unde etiamnum *Senegre*, pro *San-Grec*, fœnum Græcum, in usu est. Neque aliunde accersenda videtur vox Aremorica *Saoail*, quæ locum ubi fœnum asservatur significant: à quo diminutivum *Sanic*, minutum fœnum: ex quibus quasi sponte nascitur *Senecia*. Vide *Fagolidori*.

¶ 1. SENECIO, γηρεντάριον, γηρόντιον. Gloss. Lat. Gr. in Mss. *Senectio*.

¶ 2. SENECIO, Piscis genus. Rumpleri Hist. Monast. Formbac. apud Bern. Pezium to. 1. Anecd. p. 3. col. 433. *Nec deest* (piscis) *quem ab herba, Senecionem appello, rarior tamen invenitur.* Vide *Senatio*.

SENECTITUDO, Senectus, in Epistola Caroli M. ad Fastradam Reginam de victoria Avarica, ut *juventitudo*, pro *juventus*: *Et à vino & carne abstinere ordinaverunt Sacerdotes nostri, qui propter infirmitatem aut Senectitudinem, aut juventitudinem abstinere poterant, ut abstinuissent.*

SENECTUS SERPENTIS, *id est exuviæ*, inquit Marcellus Empir. cap. 9.

SENELLIO. Fleta lib. 2. cap. 12. § 8. *Lunda pellium continet 32. timbria, & Senellio cuniculorum & de grisis continet 40. pelles.*

¶ SENESCALATUS, SENESCALCIA, &c. Vide mox post *Senescalcus*.

SENESCALCUS, SENESCALLUS, Officialis in aulis Regis vel Procerum, atque adeo etiam privatorum, cui domus cura incumbebat: nostris *Seneschal*, Italis *Scalco*. Varie autem hæc vox apud veteres Auctores, & in Tabulis antiquis scribitur. *Senescalcus*, in Placito Chlodovei III. Regis Francor. to. 4. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 617. 619. in Leg. Alamann. tit. 79. § 3. apud Marculfum lib. 1. form. 25. in Charta Pipini Regis Aquitaniæ apud Bessium, Charta Henrici I. Regis an. 1060. apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca pag. 21. *Siniscallus*, in Annalib. Francor. Tilianis an. 787. *Sinescalcus*, in Loisellianis & Bertinianis an. 786. [& in Capitul. de villis cap. 16. *Sinescalcus*, ibid. cap. 47. *Senechalus* in Spicil. Fontanell. Ms. p. 435.] *Senescalcus*, in Vita Caroli M. an. 786. apud Hincmarum de Ord. Palatii c. 16. &c.

Senescallorum, ut dixi, munus primitus fuit circa domus curam, & familiam dominicam. Lex Alamann. tit. 79. § 3. *Si alicujus Seniscalcus, qui servus est, & dominus ejus 12. vassos infra domum habet, occisus fuerit, 40. componat.* Mox agit de *Mariscalco, qui super 12. caballos est.* Atque hi quidem, *Senescalli communes* dicuntur in Fleta lib. 2. c. 72. (ubi eorum munus circa prædia dominica præsertim describitur) ad discrimen Magnorum Senescallorum, qui Principum familiis, mensis, & militiæ præerant. Lindenbrogius, cui Vossius subscribit, vocem *Seniscalchus*, ex *sin*, vel *seneste*, & *scale*, grex, armentum, & *scalchus*, servus, conflatam putat. Ut de postrema voce constat, de priore licet dubitare, cum *Seniscalchi*, non armentis, sed toti domui rusticæ præfuisse legantur. Vide Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 35.

☞ Huic proxima est originatio quam proponit Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Salicæ tit. 2. § 11. à *Son* nempe, quo non tantum grex, armentum significatur, sed congregatio & collectio quævis, & à *Sende*, familia dominica, *Senescalcum* oriri. Addam Hickesii opinionem, ut pote viri hac in re versatissimi; priorem scilicet vocis *Senescalli* partem accersendam esse vel à veteri Septentrionali *Sinn*, quod vicem vel vices sonat, vel à pronomine *Sin*, sui vel suus; adeo ut *Senescalcus*, vel *Senescalcus* idem sit ac minister domini vicarius, vel minister in aliquo munere domini vices gerens.

Erant præterea administratores redituum totius fisci dominici, atque adeo rationibus reddendis obnoxii, cujusmodi Senescalcos seu Dapiferos *Truchsessen* in quibusdam locis Palatinatus vocari auctor est Henricus Meibomius ad Chronicon Markanum n. 30. Idem Chronicon p. 14. *Ipse cum esset Dapifer & potens amicis, & dominus suus in potestate sua commiserat & reliquerat omnia, toto tempore sui officii, cum 25. annis Comitatum gubernaret, nihil tamen præter curiam in Aldrumetler acquirere voluit; sed totum domino suo voluit applicari.* Et an. 1307. *Rutgerus de Altena Dapifer ..... coram Everhardo Comite de 12. annis officii sui computationem fecit, &c.* Idem de Hierosolymitani Regni Senescallo habent Assisiæ Hierosol. Mss. cap. 8. *Les rentes dou Roy, quels quels soient dehors ou dedans, quant il ou celui qui tendra son leu vodra que eles soient apaureies, el les doit comander, & le Seneschal les doit faire creir & multiplier au mieux que il pora, & quant ce viendra au livree, &c.*

Eo etiam nomine *Senescalci* rectores erant dominii totius

totius dominorum suorum. Apud Silvestrum Giraldum in Topogr. Hiberniæ dist. 3. c. 28. *Regnorve Dor & Senescallus*. Le Roman d'*Aubert* Ms.

Li Cuens li donne de sa terre les clez,
Dore∫navant en iert il avoez,
Et Senescbaus de la terre clamez.

☞ Hinc *Senescallus* idem qui œconomus seu rei familiaris administrator. in Tabular. Kemperleg *Cum Dunguallonus Eshoumus, qui vulgo Seneschal appellabatur, calumniam intulisset Benedicto abbati, &c.*

Sub prima Regum stirpe inter regni optimates, qui placitis ac judiciis regiis intererant, accensentur *Senescalci*, à Marculfo lib. 1 for m. 25. ut & in duobus placitis Chlodovei III. apud Mabillonium to. 4. Vitæ SS. Ord. S. Benedicti p. 617. & 619 in quorum altero post Episcopos & Graviones nominantur *Benedictus & Chardoinus Senescalci*: in altero vero *Chugobertus & Landricus*, eadem donati dignitate: (ita etiam *Benedictus & Hermedramnus*, in Charta Childeberti II. an. 637. apud Felib. inter Probat. Hist. Sandionys. p. 17.) unde colligi posse videtur, duos simul in Regum palatiis id muneris obiisse. At in Charta Dagoberti apud Doubletum p. 677. unicus subscribit *Waldebertus Senescallus*.

Sub secunda vero stirpe occurrunt etiam *Senescalci* inter *Ministros*, per quos *Sacrum Palatium disponebatur*, apud Hincmarum de Ordine Palatii cap. 16. ubi post *Comites Palatii* nominantur, & ante Buticularium, *Comitem stabuli, Mansionarium, Venatores, & Falconarios*. Idem Hincmarus cap. 23. Regiæ domus curam, *præter potus vel victus caballorum, ad eundem Senescalcum respexisse* observat. Atque hi *Majores domus* regiæ fuerant, ad quos supremo jure totius aulæ ac palatii spectabat cura: cui quidem dignitati, vetere exstincta appellatione, ea successit, quæ *Magni Franciæ Senescalli* dicta est, cui suberat *Franciæ Senescallus* nude dictus. Quippe Robertus Rex Gaufridum, cognomento Grisagonellam, Comitem Andegavensem ob impensum sibi contra Ottonem Imp. subsidium Franciæ Senescallum dixit, &, ut habent Scriptores, *Majoratum domus Regiæ*, seu *Senescalciam*, ei & successoribus contulit hæreditario jure tenendam. Unde Will. Tyrius lib 2. cap. 5 lib. 15. c. 23. *Megadomestici* dignitatem apud Byzantinos, *Majoris* apud nos *Senescalli* dignitati confert. Recte igitur Robertus de Monte an. 1177. *Senescalliam Franciæ ad feudum Andegavense pertinere* dixit. Ita apud Persas majores aulæ dignitates hæreditarias fuisse observat Procopius lib. 1. de Bello Persico cap. 6. extr.

☞ Hugonis de Clearis auctoritate deceptus Vir eruditissimus Roberto Regi tribuit quod in Lotharium convenire duntaxat potest, ut observat Mabillonius to. 4. Annal. Bened. p. 57. Gaufridus quippe Grisagonella fato functus est an. 986. vel 987. atque adeo à Roberto *Magnus Franciæ Senescallus* creari non potuit. Cæterum summam hanc dignitatem hæreditario jure post prædictum Gaufridum possedisse Comites Andegavenses præter allata probat Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1188. apud Mabill. lib. 6. Diplom. Ch. 188. *Sciatis quod Rex Francorum Aurelianis in communi audientia recognovit quod custodia abbatiæ S. Juliani Turonensis ad me pertinet ex dignitate dapiferatus mei; unde servire debeo Regi Franciæ sicut Comes Andegavensis* [L. Comes Andegavensis.]

Cum vero Comites Andegavenses rarius in Regum nostrorum aula morarentur, habebant Reges iidem Vicarium Comitis, qui Senescalci in ea ageret vices & munus, quique *Franciæ Senescalcus* perinde vocabatur, ita tamen ut Andegavensi Comiti subesset, & ex dignitatis suæ ratione hominium præstaret. Hugo de Clearis de Majoratu & Senescallia Franciæ: *Dominus Rex Ludovicus & Fulco Comes ad locum condictum venerunt cum suis consultoribus, ibique recognita sunt jura Comitis, videlicet Majoratus & Senescalcia Franciæ. Guillelmus de Garlanda, tunc Franciæ Senescalcus, recognovit in illo colloquio hominium se debere Comiti Fulconi de Senescalcia Franciæ, & inde fuit in voluntate Comitis. Post Guillelmum fuit Senescalcus Stephanus de Garlanda, qui fecit hominium Comiti. Post Stephanum Radulphus Peronæ Comes, qui similiter fecit hominium & servitium. Ille enim qui Senescalcus erit Franciæ, Comiti faciet hominium & talia servitia.*

Exhinc *Senescalci* in curiis Regum Francorum primas fere semper tenuerunt, licet Majori Senescalco ratione hominii obnoxii, qui non tam Senescalci quam *Majores domus* vel *Palatii* dicebantur; adeout in Diplomatum regiorum subscriptionibus primum locum tenuisse observare sit, maxime ab Henrici I. temporibus. Horum seriem breviter hic damus ex veteribus tabulis & Scriptoribus.

GUILLELMUS *Senischalcus*, Dom. Fericatis & Gometi, in Charta Henrici I. an. 1059. to Histor. Monmorenc. p. 688. in Probat. p. 21. Vide Martinianam p. 15.

RADULFUS *Dapifer*, subscribit Chartam Philippi Regis an. 1065. in Probat. Hist. Guinensi pag. 21. Vide Hist. Bellovac. Louveti lib. 4 cap. 19. 2. edit ubi multa de hoc Radulfo.

BALDUINUS *Dapifer*, subscribit Chartam Philippi Regis an. 1069. in Probat. Histor. Monmorenc. pag. 24. & apud Loisellum in Bellovaco pag. 28. (*Balduinus Dapifer Regis*, in Charta Goffridi Episc. Paris. anno 1070. inter Probat. Histor. Sangerm pag. 31.)

FREDERICUS *Senescalcus*, subscribit statim post Philippum Regem Chartam Burchardi Comitis Corboliensis an. 1071. & aliam an. 1075. Vide Probat. Hist. Monmor. p. 25. 28. Galland. de Vexillis Franc. p. 15.

ROBERTUS *Dapifer Regis*, subscribit Chartas Philippi I ann. 1078. & 1079. apud Loisellum & Louvetum in Hist. Bellovac.

ADAM *Dapifer*, subscribit Chartam pro Monasterio Cluniacensi an. 1080. in Tabulario ejusdem Monasterii Thuano.

HUGO *Dapifer*, in Chartis ann. 1083. 1085 & 1086. Vide Chopin. l 3. de sacra Polit. p 325. & Probat. Hist. Monmorenc. p. 26.

☞ In laudatæ Histor. Probationibus non *Hugo*, sed *Gervasius Dapifer* allatas Chartas subscribit.

GUIDO *de Monteleherii* Comes de Rupeforti anno 1091. Vide Hist. Castilion. pag. 31. Ægidium Brium in Hist. Perticensi p 101 Monmorenc pag 694. &c.

PAGANUS DE GARLANDA, *Dapifer Regis Francorum*, interfuit Francorum Hierosolymitanæ expeditioni an. 1096. Vide Albertum Aquensi. lib. 2 c. 27. lib. 3. c. 35. & Duchesnium in Hist. Castilionea p. 43.

HUGO DE RUPEFORTI, Comes Creciacensis, *Dapifer*, Hugonis Dapiferi filius anno 1107. apud Miramontium. Vide Hist. Castilion. p. 31. 33. Brolium in Hist. Paris. p. 76. 2. edit. &c.

ANSELMUS DE GARLANDA, *Dapifer*, in Chartis an. 1110. 1116. 1120. Vide Martinianam p. 22 Probat. Hist. Monmor. p. 34. Hist. Castilion. p. 43. Tillium, &c. (Idem qui *Ansellus de Guarlanda* dicitur in Charta Ludovici VI. ann. 1109. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 625. & in alia ejusdem Reg. an. 1111. apud Felib. inter Probat. Hist. Sandion p. 91.)

GUILLELMUS DE GARLANDA, *Dapifer*, Anselmi Dapiferi frater, an. 1118. in Charta Ludovici Regis apud Gallandum de Franco alodio p. 264. [& in Charta an. 1119. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 652.) Vide Hist. Castilion p. 43.

STE-

STEPHANUS DE GARLANDA, Guillelmi frater, Archidiaconus Parisiensis, Decanus Aurelianensis, deinde Belvacensis Episcopus electus, in Tabulis an. 1120. 1122. 1124. 1125. 1126. Vide S. Bernard. Epist. 78. Chronic. Mauriniac. Galland. de Vexill. p. 14. Hist. Castilion. p. 43. &c. In Charta an. 1127. (& 1128. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 371.) exaratum legitur, *Dapifero nullo*.

☞ Haud scio tamen an certo ea voce significetur nullum reipsa tunc temporis exstitisse Dapiferum. Et quidem hac dignitate potitus est Radulfus Comes Viromandensis ab an. 1131. vel circiter usque ad an. 1152. exstant nihilominus Chartæ an. 1137. in Hist. Monmorenc. p. 42. & an. 1138. 1139. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 391 & 392. quæ *Dapifero nullo* præferunt: quo fortassis id unum indicatur eas absente Dapifero scriptas fuisse, ut pote qui eas subscribere solebat.

RADULFUS Comes Viromandensis & Vadensis, *Dapifer*, (ab an. 1131. vel 1132.) usque in annum 1152. quo obiit. Vide Sammarthanos, Histor. Monmorenc p. 104. Bealium p. 584. &c.

THEOBALDUS, Comes Blesensis, *Dapifer Regis*, apud Petrum Cellensem lib. 1. Epist. 5. ab anno 1153. usque in annum 1191. quo in Acconensi obsidione interiit. Exhinc nulli Dapifer occurrunt: imo Chartæ Regiæ omnes præferunt *Dapifero nullo*, usque ad annum 1262. ex quo recte colligunt viri eruditi, dignitatem hanc haud omnino exstinctam, tametsi ad eam nemo postea provectus fuerit, huicque successisse *Magni Magistri Hospitii Regii* dignitatem, penes quam est aulæ & palatii, atque adeo familiæ regiæ cura.

☞ Quæ dignitas tametsi nemini concessa erat, ejus tamen colligebantur emolumenta quæ fisco regio adderentur, ut discimus ex Edicto Philippi Pulcri an. 1309 to. 1. Ordinat. p. 472 quo ea ad paupertatem nobilium puellarum sublevandam distribui statuit: *Attendentes quod in emolumentis, quæ ratione juramentorum, fidelitatum, quæ ab ipsis Episcopis, Abbatibus, Abbatissis, & aliis Prælatis regni nostri consueverunt præstari, certam, videlicet decem librarum summam in qualibet juramento, ratione Dapiferiæ, vel Senescalliæ Franciæ, quam in manu nostra tenemus, percepimus portionem .... omnia & singula emolumenta ... Elemosinario ..., persolvantur fideliter pauperibus puellis nobilibus regni nostri .... eroganda.*

☞ Si quis vero cur hæc dignitas exstincta fuerit inquirat, facile est cum D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 507. haud improbabilem causam assignare, institutos nimirum a Philippo Rege an. 1190. Ballivos in provinciis, quibus in cæteros judices adscripta est jurisdictio; quod ad Senescallos potissimum spectabat, ut infra dicetur. Aliam innuit idem D. *Brussel*. p. 631. Reges scilicet Francorum ægre tulisse senescallos Comiti Andegavensi (qui major senescallus erat) subesse ipsique ratione dignitatis suæ hominium præstare, maxime cum ad Angliæ Reges transiit hæc dignitas una cum Comitatu Andegavensi. Denique odiosa forte esse tunc cœpit summa Senescallorum auctoritas.

Senescalci munus circa dapes & mensam Principis fuisse, arguit ipsum nomen *Dapiferi*, quod ut priori synonymum semper efferunt Scriptores. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 9.

Præsentat Dapifer epulas, Cocus excoquit illas,
Estque Senescallus cujus fit sub Duce jussus.

Hinc *Magistri* & *Præpositi Regiæ mensæ* promiscue appellantur. Quippe *Andulfus*, qui sub Carolo M. Senescalci munus obiisse dicitur in Annalibus Francor. *Regiæ mensæ Præpositus* indigitatur ab Eginharto ann. 786. & a Reginone *Princeps coquorum*. Apud eumdem Eginhartum in Vita Caroli M. occurrit *Egbartus Regiæ mensæ Præpositus*. Non alius fuit a Senescalco *Magister Regiæ mensæ*, apud Monachum Sangall. lib. 2. cap. 9. & ab eo, qui apud Byzantinos, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης dictus est, de quo Codinus, & alii. [Iis etiam accensendus *Guillermus Forcularius*, qui Chartam Henrici I. Reg. Franc. subscribit apud Mabillon. tom. 4. Annal. Bened. pag. 552.] Meminit denique Charta Pipini Regis Aquitaniæ apud Besslium p. 22. Erlaldi Seniscalci Ludovici Pii Imper. Id muneris Senescalcis præterea adscribunt Poetæ nostrates. Le Roman de *Garin* Ms.

Apres mengier sont les napes cuillir,
Cil Seneschal portent par tout le vin
En copes d'or, en hanap mazelin.

Rursum:

Dont veissiez ces Seneschax aler
Parmi la sale les richez mez porter.

Ibidem:

Li Amiraus fu asis au mengier,
Trois Seneschal li servent tot premier,
Li uns portoit plene boz de viz viez,
L'autre un paon rosti & asaitié,
Et li tiers porte douze peins toz entiers.

Alia suggerunt Falcetus & Gallandus ex aliis Poetis, quæ non exscribo. Sed supra allata Senescallos, quos vocant *Communes*, potissimum spectant, quorum munus ejusmodi ordinarium erat. At Majores Senescalci, Principum videlicet, id tantum officii exequebantur in solemnioribus ceremoniis, in Regum nempe coronationibus, aut curiis generalibus, in quibus Princeps cum apparatu ad mensam sedebat. Hugo de Cleeriis de Majoratu & Senescalcia Franciæ, de Comite Andegavensi Franciæ Senescallo: *Cum autem die sua corona ad mensas Rex discubuerit scamnum pulcherrimum fulcro pallii, aut tapeto coopertum Senescallus præparabit, ibique Comes, quousque fercula veniant, sedebit. Cum vero primum venerit ferculum, Comes se desibulans, e scamno surget, & de manu Senescalci ferculum accipiens, ante Regem & Reginam apponet, & Senescalco præcipiet, ut exinde per mensas serviat, & Comes retro sedebit, donec alia veniant fercula, & quemadmodum super primo fecit, de aliis similiter faciet. Finita demum celebratione mensarum, Comes equum ascendet, & ad suum redibit hospitium, Senescalco comitante*. Robertus de Monte ann. 1169. *In Purificatione B. Mariæ fuit Henricus filius Regis Anglorum Parisiis, & servivit Regi Francorum ad mensam, ut Senescallus Franciæ*. Assisiæ Hierosol. Mss. c. 8. *Le jour dou couronement le Seneschau peut & doit ordener le mangier dou jour en la maniere, que meaus li semblera..... Quand le Roi voudra mangier, le Seneschau doit commander au Chamberlain, que il porte l'aigue as mains, & comander at autres par le palais, que il donnent l'aigue, quant le Roy vodra laver .. Le Seneschal doit servir le cors dou Roy le jour dou Couronnement, & drecier devant lui de touz ses mes, & doit comander de lever les tables tant comme il fera tans, &c..... & s'il* [le Roy] *y doit manger as quatre festes annueles de l'an, ou autres grandes solemnitez, ou quant le Roy voudra porter Couronne, le Seneschau est tenu de drecier devant lui au mangier, & d'ordener & faire servir en son hostel, en la maniere comme est dessus devisée*. In his interdum ceremoniis equites ad mensam ministrabant. Charta Alfonsi Imperat. an. 1258. pro Frederico Duce Lotharingiæ apud Hieron. Vignerium in familia Alsatica: *Et de infrascriptis dignitatibus & feudis primum vexillum damus tibi pro Ducatu in feudum: in quo, & per quod, debes esse summus Senescallus in aula nostra citra Rhenum, & debes nobis servire in annalibus festis de primo ferculo eques. Et si contigerit ire ad Parlamen-*

mentum cum armis contra Regem Franciæ, debet facere nobis antecustodiam in eundo, & retrocustodiam in redeundo. Octavianus de S. Gelasio de Expeditione Neapolitana Caroli VIII. Regis Franciæ: *Et souppa en la grant sale dudit Chasteau, ou l'on monte a plusieurs degrez de pierre, & fut servi par le grant Seneschal de Naples tout a cheval, habillé tout de blanc en teste fes mote, & force trompetes & clerons.* Id porro siluit Ammiratus c. de Famil. Neapol. ubi multa habet de Officio Senescalli Neapolitani. Sed & ex Bulla Caroli IV Imper. de Electione Regis Roman. c. 27. docemur, in solemnibus Imperatorum Curiis Electores seculares ad mensam Equites ministrare solitos. Vide Dion. Salvaingum de Usu feud. p. 25.

☞ Idem munus obibant Dalphini ad mensam Imperatorum ex concessione Alphonsi Imperatoris qui Albertum de Turre Senescallum regnorum Viennæ & Arelatæ constituerat Charta an. 1257. to. 1. Hist. Dalph. pag. 121. *Cum ipse vir nobilis Albertus dom. de Turre de regno Arelatensi & Viennensi noster fidelis, nostræ clementiæ humiliter supplicaverit, ut eidem, cum in dictis partibus fuerimus, ut Dapifer qui vulgariter dicitur Senescallus, fercula liceat ponere ante nostram regiam Majestatem, &c.* Exinde vero ut a communibus Senescallis distinguerentur, *Archisenescallos* sese inscripserunt Dalphini, ut patet ex Charta an. 1338. tom. 2. laudatæ Hist. pag. 365 col. 1. *Humbertus Dalphinus Viennensis .... ex largitione imperialis benevolentiæ Archisenescallus perpetuus regnorum Viennæ & Arelatis, ad cujus officium jurium imperialium observatio & Imperii obviare jacturis & periculis noscitur pertinere, &c.*

☞ Id usum erat ex Senescallorum privilegiis, ut res ad victum necessarias pretio regio comparare possent. Statutum Philippi Pulcri an. 1308. to. 1. Ordinat. p. 459. *Commandons quant as vivres, que nous, la Roine notre compaigne, ... le Chamberier ... auront la prise aus vivres & a nostre pris. Item, li Seneschaus & le Chancelier de France.* Vide Pretium Regium.

Senescalli munus, in rebus etiam bellicis, præcipuum fuit. Hugo de Clearriis de Majoratu Franciæ: *Comes (Andegavensis M. Senescallus Franciæ) cum in exercitu Regis fuerit, vel iverit, protutelam faciet, & in reditu retrotelam: & quidquid ei acciderit sive bonum, sive malum, ero domini Regis in honore vituperabitur.* Ubi *protutela* & *retutela* sunt, uti vocamus, *avantgarde* & *arrieregarde*. Chronicon Mauriniacense, de Stephano Garlando Franciæ Cancellario: *Defuncto Willelmo Anselli Dapiferi germano, Stephanus Cancellarius ..... frater amborum Major Regiæ domus effectus est. Hoc retroactis generationibus fuerat inauditum, ut homo, qui Diaconatus fungebatur officio, militiæ simul post Regem duceret principatum.* S. Bernardus Epist. 78. de eodem Stephano: *Ut Clericalis constat non esse dignitatis, Regum stipendiis militare, sic nec regiæ majestatis, rem fortium administrare per Clericos. Denique quisnam Regum suæ unquam militiæ Clericum præfecit imbellem, & non magis quempiam fortissimum ex Militibus?* Ibidem: *Quæ sane non miretur, imo detestetur, unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, & alba stolaque indutum in medio Ecclesiæ pronunciare Evangelium, tuba indicere bellum militibus, & jussa Episcopi populis intimare.* Apud Rigordum an. 1184. *Theobaldus Comes Blesensium Franciæ Senescallus, Princeps militiæ Regiæ.* Surita lib. 1. Indic. Rerum Aragon. an. 1035. *Raimundus Berengarius Barcinonensis Comes & Almodis ejus uxor Senescalciam Catalonia Raimundo Mironi tradunt: quod genus imperii præcipua rerum bellicarum administratione adjuncta, ad stemmate in primis viros & virtute potentiaque præstantes, & Comitum Barcinonensium propinquitate*

conjunctos deferri consuevit, summaque rerum præficiebantur: penes quos opes & arcana regni in Gallia spectabant. Assisæ Hierosolym. c. 8. *Les Chasteaux & les Forteresses du Roy le Seneschal les peut & les doit revisiter, & faire leur avoir, ce que mestier leur est, eschanger & remuer sergens, ... & les devant dits Chasteaux & Chastelains doivent estre obeissans à lui à son commandement, sauf le commandement du Roy, en dreceluy, qui tendra son leue, &c.* Charta Philippi Augusti ex Tabulario S. Martini de Campis, qua Ecclesiam S. Martini Pontis Isaræ ab omni exactione immunem statuit: *Ita tamen, ut quod expeditiones nostras & equitatus nostros in hominibus in prædicta terra morantibus retinemus, qui neque à Præposito, neque ab aliquo ministrorum nostrorum submoneantur, nisi ex præcepto nostro, vel Dapiferi nostri.*

☞ Nihil fere iis argumentis clarius efferri potest, quo evincatur Senescallos exercitus ducatum præter Comites stabuli obtinuisse. Addam insuper, quod ad rem non parum conducit, Baronum Senescallos, qui ad Regiorum instar instituti fuerant, id muneris exercuisse, ut patet ex Charta Communiæ Meld. an. 1179. apud D. Brussel tom. 1. de Usu feud. p. 183. *Statutum præterea, quoniam Communia, ubicunque eis in terra mea per litteras meas mandavero, præcingetur mea venient. Sed postquam ad locum quem eis præfixero pervenerint, non procedent ad negotium meum quodcunque, aut me ipsum præsentem, aut Senescallum, aut Buticularium, aut Constabularium, aut Marescallum meum viderint, qui eos in ipsum negotium perducat.* Hinc est quod Paschasius & Duchesnius non nisi post exstinctam Senescallorum dignitatem Comitibus stabuli copiarum ducatum a Philippo Pulcro concessum fuisse volunt: quod tamen non omnino verum esse ex quibusdam Scriptoribus colligi posse existimat Cl. V. Cangius in voce *Comes* col. 814. Ipsum consule: rem melius definias quam ego.

Senescalli præterea vexillum Principis ac Domini in prælio efferebant. Radulfus de Diceto ann. 978. & Gesta Consulum Andegavensium, de Gaufrido Grisagonella c. 6. *Quod ob insignem summi & singularis meriti a Rege in prælio Signifer, & in coronatione Regum Dapifer tam ipse, quam ejus heredes constituuntur.* Tudebodus lib. 2. Histor. Hierosol. *Episcopus namque Podiensis sanctæ Mariæ in illa summa die præfidit suum Senescalcum, conducentem & regentem suum vexillum.* Eadem habet Robertus Monach. l. 4. p. 47. Le Roman d'Auberi Ms.

> *Seneschaus iert, m'enseigne portera.*

Infra:

> *Pepins li Rois volentiers li otroie*
> *Et l'oriflambe & la Seneschaucie.*

Rursum:

> *C'est Gascelins, qui Bourgoigne a saisie,*
> *Pepins de France la donne & otrie,*
> *Et l'oriflambe & le Seneschaucie.*

In Ordine ad benedicendum Ducem Aquitaniæ: *Quamdiu Missam Dux audit, Senescallus, vel vir aliquis alius, quem voluerit, debet ensem acceptum in manu sursum elevatum tenere.*

☞ *Senescalli* etiam nuncupati urbium provinciarumque Præfecti, qui eas ab hostibus tuebantur & civibus Principis nomine jus dicebant. Translat. S. Medardi to. 2. Jun. p. 103. *Nobili viro domino Carolo de Billay ... magno Senescallo in Picardia provincia, Consiliario regio.* Charta an. 1517. ex Tabul. Brissac. *Generosus vir Petrus d'Aligné miles ejusdem dom. Johannis, dum vivit, frater, suo tempore quasdam reliquias in Ecclesia parochiali dicti loci d'Aligné, tempore quo ipse Petrus fuerat major Senescallus seu verius Gubernator du-*

catus

catus Provincia eidem Ecclesiæ parochiali contulerat, Ottoboni Aonal. Gennens. ad an. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 368 *Tandem reddit se civitas ipsa Marcualdo Senescbalco Imperatoris.* Gualvaneus Flamma ibidem to. 12. col. 1019. *Eodem tempore Senescalcus Roberti Regis Siciliæ super totum Pedemontem, castrum de Breno diœcesis Papiensis communivit. Alelmus Dapifer de Hisdin* subscribit Chartam Balduioi Comit. Flandr. ann. 1112. Charta ao. 1187. ex Tabular. Calensi: *Ego Hugo de Oisiaco Vicecomes Meldensis, Senescalis Cameracensis, &c.*

Senescallorum denique erat jus reddere Principis subditis, eoque nomine cæteris judicibus præerat. Lambertus Ardensis p. 147. *Unde propter eminentem ejus in militia fortitudinem, temperantiam atque sapientiam, eum in loco suo universæ terræ suæ Senescallum & Justitiarium sibi substituit atque Ballivum.* S. Beroardus Epist. 78. de Stephano Dapifero: *Qui Clero militiam, forum anteponit Ecclesiæ, divinis profecto humana, cælestibus praeferre terrena convincitur.* Epistola Joannis II. Archiep. Lugdun. ad Glascuensem Episcopum: *Habebam siquidem Senescallum, cui solicitudinem & curam forensium negotiorum committebam, qui pro negotiorum qualitate, non solum causas pecuniarias pertractabat; sed & criminibus & flagitiis pro consuetudine regionis puniendis praerat, &c.* Infra: *Hujusmodi quidem consolationibus utebar, sciens tamen, quod si qui proventus ex hujusmodi causa accidebant, in expensas meas conferebantur, deducto jure Senescalli mei, cui tertia pars proventuum pro solicitudine sua debebatur.* Pastorale Minus Ecclesiæ Paris. Ch. 159 *Cum factum suum jure defensurus statuta die in aula Dom. Galonis Paris. Episcopi, justitiam tenente Ansello Dapifero Regis, ad duellum contra unum de hominibus nostris advenisset, &c* Liber de Jure & Consuetudinibus Normanniæ, seu vetus Consuetudo Normanniæ Latine reddita c. 10. de Senescallo: *Solebat antiquitus quidam Justitiarius prædictis (justitiariis) superior per Normanniam discurrere, qui Senescallus Principis vocabatur. Iste vero corrigebat, quod aliis inferiores deliquerant: terram Principis custodiebat: leges & jura Normanniæ custodiri faciebat: & eos à servitiis Principis amovebat, si eos videret amovendos.* Vide ibi plura in hanc sententiam. Le Roman de Rou Ms.

A Alain, qui estoit si bom,
Par l'Arcbevesque de Roem,
Livra sa terre en comandise,
Come à Seneschal & Justice.

☞ Idem illustrat Charta Philippi Reg. Franc. an. 1180. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col 944. qua Theobaldus Senescallus controversiam quæ ad Regem relata fuerat, dirimit: *Subjecerat autem utraque pars se nostro arbitrio. Unde Comes Theobaldus nostri auctoritate arbitrii, de querimoniis clericorum, quod prædictum est judicavit.* Sed & inferiores Senescalli eodem jure gaudebant. Charta ann. 1325. ex Tabul S. Florentii: *Et si casus emergat coram Senescallo Prioris pro quo aliquis debeat ad pœnam sanguinis condempnari, Senescallus Prioris supplicabit officiali in definitione causæ quod sibi destinet aliquem probum virum, nec Senescallum vel Subsenescallum, qui ipsum consulat & adjuvet ad justum judicium faciendum. Senescallus autem Prioris requiret destinatum sibi ab officiali quod sibi accommodet patibulum, & per gentes Episcopi adjuvet ipsum ad executionem faciendam. Quod si facere distulerit ultra unum diem, Senescallus Prioris poterit executionem facere ad furcas Prioris.* Quod vero cæteris judicibus præerant, non obscure significant computi ann. 1202. & 1217. ex quibus constat Præpositos certam Senescallis pensionem exsolvisse, ut observat Dom. Brussel tom. 1. de Usu feud. pag. 508.

☞ Eadem jurisdictio, scilicet jus dicendi, Senescallis recens institutis est attributa. Ejusmodi sunt quos in Delphinatu instituit Ludovicus XI. quibus Edicto suo concedit *Jurisdiction haute, moyenne, basse, mere, mixte, impere en tout & par tout, comme ont & ont accoutumè d'avoir les Baillifs en France.*

Apud Anglos, Senescallus tenet locum Capitalis Justitiarii, cujus vices gerit, & proprias causas Regis terminare consuevit, & falsum judicium ad veritatem revocare, & conquerentibus absque Brevi justitiam exhibere, & alia facere quæ habet Fleta lib. 2. §. 2. cujus Jurisdictio *Virgata* Regia dicitur, continetque 12. leucas in circuitu Regis, ubicumque fuerit. Adde cap. 3. §. 4. &c. Hinc in Legibus Henrici I. Regis Angl. *Dapiferum*, Regis aut Baronum judiciis præsidentem legimus, cap. 7. 33. 42.

Cujusmodi vero Senescalli munus fuerit in justitia administranda, docet Statutum Edwardi I. Regis Angliæ, quod descriptum legitur in Regesto Constabulariæ Burdegalensis fol. 78. *Senescallus Vasconiæ, qui pro tempore fuerit, teneat quatuor assisias in quatuor quarteriis anni in Burdegala, ubicumque melius sibi viderit expedire, & alias quatuor in Vasatensi, & alias quatuor in partibus S. Genesii, & quatuor in partibus Aquitaniæ & Bajonæ, si causa exegerit, & omnes istas teneat personaliter, & non per alium, nisi causa majoris negotii terræ, vel ægritudinis, fuerit impeditus. Et in prædictis assisiis agantur causæ tangentes proprietates nostras, & dominium nostrum: ac etiam causæ tangentes proprietates & dominia Baronum & magnatum nostrorum partium illarum: & non illæ causæ seu negotia, quæ per Auditores causarum Burdegalenses, vel per loca sua tenentes in Burdegalensi, Vasatensi, & ultra Landas, aut alibi audiri poterunt & determinari. Et quod idem Senescallus ad minus semel in anno supervideat, & visitet alias Senescalcias dicti nostri Ducatus: & sic in qualibet Senescallia ad minus ad unam assisiam Sen. loci, si commode fieri potest per annum. Et visitet personaliter quolibet anno ad minus semel singulas Ballivias Vasconiæ, & visitando corrigat, corrigendo & habeat continue secum unum virum jurisperitum, qui sciat consuetudines terræ, & ipsi consulere in suis agendis: Et habeat continue unum virum discretum ultra Landas, locum suum tenentem, & percipiat annuatim pro omnibus per manus Constabularii Burdegalensis duo millia librarum Burdegalensium ad quatuor anni terminos: & idem Senescallus non percipiat ab aliquo Bajulo Regis aliquam pecuniam Regis, nisi de voluntate & mandato Constabularii Burdegalensis.* Infra: *Item ordinatum est, quod Senescallus Vasconiæ principalis faciat, ordinet & constituat per totum Ducatum Subsenescallos, judices, defensores, auditores causarum, custodes sigillorum, contractuum, Procuratores & Advocatos in negotiis Regis ubique per sigillum dicti Ducatus, tales pro quibus velit respondere, & cuilibet eorum conferat feoda & vadia in ista ordinatione superius advocata.* Quæ sequuntur in ea ordinatione, Constabularium Burdegalensem spectant. Senescallo Aquitaniæ suberant cæteri *Senescalli* ejusdem provinciæ, Santonensis, Lemovicensis, & Cadurcensis, qui *Subsenescalli*, Majoris Senescalli respectu, semper nuncupantur, in Statuto ejusdem Edwardi de Senescallis Aquitaniæ, in laudato codice fol. 80.

Addendum præterea videtur hoc loco, quod de Senescallorum officio habet vetus Consuetudo Normanniæ 1. sect. 1. part. c. 5. *Icelui Seneschal si corrigeoit, & adrechoit tous les erreurs & tous les maux, que les Sousergens fesoient au commun pueple, & dequoy les Baillis*

lis

lis n'usoient pas droiturierement, & toutes les complaintes, qui à luy venoient, & les querelés benignes. Il oit & les determinoit, & faisoit mener à ycelle fin qui lsar éstoit deue de droit. Et si corrigoit les Sousergens de leur delis & de leurs mesfait, que il fesoient par leur outrage, &c. Les forez & les bois del Prince il regardoit & visitoit de 3. ans en 3. ans, & faisoit renouveller & amander, & de tous les forfets, que l'on y fesoit il en enqueroit, &c. Et si entendoit principalement à garder & fere garder bien & fermement le pes del pais & de la terre: & en ycelle maniere le Seneschal dessusdit aloit par tous les lieux & les contrées de Normandie de 3. ans en 3. ans, & visitoit diligement totoutes les Baillies & les Sergenteries de la terre, &c. Addit deinde ejus munus fuisse, *de s'enquerir des crimes enormes, comme de rapt, d'incendie, & de meurtre, & d'en faire faire la punition per les Baillis: Des tresors trouvez par avanture, & de tous les werecbs, que la mer jette, & autres droits, qui appartiennent au Prince: des eaux & de leurs cours, &c.* Adde Assisias Hierosol. cap. 8. Consuetud. Beneharnensem tit. de Senescallo, Bononiensem art. 9. &c.

Senescalli igitur id muneria obibant, ut Ballivi & *Senescalli* Regii. Verum *Senescalli* potissimum appellantur in iis provinciis, quæ antequam Coronæ Franciæ unirentur, Principibus suis paruerant: cum *Baillivos* habere solius Regis sit. [Id potissimum constat ex Statuto S. Ludovici ann. 1254. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 67. ubi Latinus sermo ad remotiores provincias directus, *Senescallus* habet loco vocis *Baillis*, uti præfert versio Gallica pro partibus propinquioribus.] Idem discimus ex intercessione Officialium Ducatus Bituricensis contra erectionem Baillivatus Duni Regii: *Item & du temps, que ledit Duchié fut depuis baillié à mondit sieur de Berry, qui fut l'an. 1356. & qu'il y eut lors Seneschal de par luy, & non pas Bailly, pour cause qu'il n'estoit pas en Royauté; Ledit Seneschal avoit pareillement son Siege & Auditoire audit lieu de Dun le Roy, comme ès autres lieux dessus dits: mais bien est vray, que lors fut ordonné par le Roy avoir Bailly Royal à S. Pierre le Moustier, pour les pais de Bourbonnis & autres contrées, & exemptions d'iceques, qui paravant soloient ressortir audit Siege de Dun le Roy: Et pour ce qu'il n'y avoit point de Bailly Royal en Berry fors Seneschal, & par ainsi le temps passé que iceluy Duché de Berry a esté en Royauté, & depuis ès mains de mondit Seigneur de Berry, n'a eu audit lieu de Dun le Roy Bailly ne Officier Royal.*

Senescallorum munus posterioribus sæculis fere semper hæreditarium fuit, & certis non modo familiis; sed & prædiis addictum. Quemadmodum enim Reges nostri Comites Andegavenses perpetuos suos Senescallos: ita Principes ac Barones alii suos perinde crearunt Quippe Vicecomites Thuarcenses Comitum Pictaviæ Domini Joinvillæ Comitum Campaniæ, Domini *de Brezé* Ducum Normanniæ, Domini *de la Puisaie* Comitum Perticensium, Domini Spinei Comitum Atrebatensium, Domini *d'Estrée* Comitum Bononiensium, &c. Senescalli exstitere. Scribit Willelmus Brito l. 8. Philipp. Philippum Augustum Domino *des Roches* Comitatum Andegavensem donasse: at hunc ejusdem Comitatus *Senescallum* sese duntaxat inscripsisse, quem titulum ad posteros transmisit:

> *Non tamen usurpat Comitis sibi nomen habendum,*
> *Imo Senescallum quasi se minuendo vocavit.*

☞ Plenius æquo dominum *des Roches* laudare videtur Willelmus Brito. Nihil certe mirum quod Senescallum comitatus Andegavensis duntaxat sese inscribit, atque à Comitis Andegavensis nomine abstinet; utpote qui Senescalliam tantum, hoc est, præfecturam hujus provinciæ, non Comitatum obtinuerit à Philippo Rege; quod manifestum fit ex ejusdem Regia hac de Charta ann. 1202. quam post Menagium Histor. Sabol. pag. 193. hic integram referemus, cum infeodatorum Senescallorum jura fuse exhibeat. *Noverint universi, præsentes pariter & futuri, quod hæc sunt jura quæ Guillelmus de Rupibus Senescalus Andegavensis habet & habebit in Senescallia Andegavensi, Turonensi & Cenomanensi. Ipse nihil accipiet in dominicatis redditibus nostris Andegavensibus, Turonensibus & Cenomanensibus. Scilicet idem Senescalus debet habere de Præpositis & præposituris, de singulis 50. libras. Unam marcam argenti ad pondus Turonense, quam Præpositi persolvent pro præposituris. Si nos vendiderimus nemora nostra, nichil de venditione nemorum habebit. Præterea nullam coustumam habebit in forestis nostris. Et si nos fecerimus demandam vel talliam in Christianis vel Judæis de Senescallia Andeg. Turon. & Cenoman. illa demanda levabitur per manum prædicti Senescali ad opus nostrum, per legitimum compotum & scriptum: sed idem Senescalus nichil habebit de demanda illa vel tallia. De omnibus aliis, tam forefactis & expletis & servitiis, quæ à prædicto Senescalo fient, habebimus duas partes, & Senescalus tertiam partem. Præterea sciendum est quod dictus Senescalus neque per feodum, neque per consuetudinem potest quærere custodiam castellorum vel fortalitiarum nostrarum. Et si nos eidem Senescalo forte aliquod castellum vel fortalitiam ad custodiendum tradiderimus, vel alicui ex parte nostra, idem Senescalus reddet nobis & hæredibus nostris, vel certo nuncio nostro cui credi debeat & qui litteras nostras patentes super hoc afferat, castella & fortalitias integra: quotiescumque ea requisierimus, vel hæredes nostri. Hæc omnia servanda bona fide juravit dictus Senescalus, nobis & hæredibus nostris in perpetuum. Et nos recepimus de omnibus supra dictis, sicut prædictum est, eumdem Senescalum in homagium ligium; ita quod idem Senescalus & hæredes ejus de uxore sua desponsata tenebunt hæc omnia in homagium ligium, sicut prædictum est. Quod ut, &c.* Vide D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. pag. 643.

☞ Senescallis Regiis fere suppares sunt Baronum & Principum Senescalli, quibus perinde hæc dignitas in feudum concessa est. Comitum Campaniæ Senescallus Chartam subscribit ann. 1179. pro Communia Meldensis. Exstant alia ejusdem rei exempla apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. pag. 636. & tom. 1. Histor. Dalph. pag. 121. & seq. Charta ann. 1243. ex Tabular. Castri Brientii: *Nobilis vir Guillelmus de Thoarz concessi nobili viro Gauffrido domino Castri Brientii & ejus hæredibus totam Senescalliam de Candé & de Leon .... & ipsum de eadem Senescallia in hominem recepi, cum sibi & hæredibus ejus ratione hæreditarii pertineret.* Charta ann. 1269. ex Tabular. Dom. de Carcado: *Oliverius Senescallus vicecomitatus de Rohan. Cum in curia nobilis viri Johannis Ducis Britanniæ inter nobilem virum Alanum vicecomitem de Rohan ex una parte & me ex altera contentio verteretur super hoc quod ego dicebam quod non poterat ponere allocatum præter me ad tenendo placita sua in vicecomitatu de Rohan, eo quod suus eram Senescallus feodatus, &c.*

Ita apud Germanos Imperatores, Comes Palatinus perpetuus est Imperatoris Senescallus ac Dapifer. Rudolphus Imper. Senescalliam hæreditariam Regni Burgundiæ Humberto Domino Turris & Cologniaci concessit, literis datis Viennæ 2. Non. Januar. Indict. 6. regni 5. quæ habentur in Regesto Delphinorum Herouvalliano. [Vide supra.]

Seneschalcus: *Domna Judith Imperatricis* dicitur Alsmarus, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. n. 47.

☞ *Senescallus Major Papæ*, apud Gencium in Ord. Rom. c. 34. to. 2. Musei Ital. Mabill. p. 201.

Senescallos etiam suos habuere Ecclesiæ, ut est apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 187. & in Chartæ Guarini Episcopi Ambian. ex Tabulario Abbatiæ Sanct. Fusciani. Epistola Joannis de Vitriaco de Captione Damiatæ: *Salutant vos socii nostri & amici... Joannes de Camaeaco Cantor noster, Henricus Senescallus Ecclesiæ nostræ, &c.* Vide Vill. Thorn. ann. 1197.

☞ Duo distinguendi videntur in Ecclesiis Senescalli: unus secularis qui descriptis supra muniis fungebatur, hoc est, jus Ecclesiæ subditis dicebat ceteris judicibus præfectus, vexillum deferebat in exercitu, Episcopo in solemnioribus cæremoniis ad mensam ministrabat. Ejusmodi fuit Ecclesiæ Diensis Senescallus, ut colligitur ex Charta ann. 1201. tom. 1. Histor. Dalph. pag. 121. col. 1. *Silvio de Crista habet ab antiquo feudum ab Ecclesia B. Mariæ Diensis & Episcopo; ... pro hoc feudo ... cum Episcopus Diensis vel Ecclesia exegerit infra 14. diem, nulla obstante exceptione vel dilatione, debet ipsius Episcopi vexillum deferre, & cum de novo civitatem consecratus intraverit, ad mensam primo ferculum ante ipsum ponere.* Ejusdem dignitatis fuisse videtur *Hugo Dapifer Episcopi Parisiensis*, qui cum Balduino Regis Dapifero subscribit Chartam Goffridi Episcop. Paris. an. 1070. inter Instrum. Histor. Sangerm. pag. 31. Alter Senescallus Clero adscriptus erat: quin etiam aliquando inter dignitates ecclesiarum annumeratus, ut docent Statuta Clementis IV. PP. an. 1267. pro Eccl. Aniciensi, apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 480. *Stephanus Archidiaconus & Dapifer* subscribit Chartam ann. 1151. apud Severt. Histor. Episcop. Matiscon. pag. 139. Hujus nihilominus ecclesiastici Senescalli munus circa dapes & mensam Canonicorum versabatur; unde *dignitas temporea* dicitur ab Hemereo loco citato. Chartul. Eccles. Matiscon. sub Ludovico IV. Reg. Franc. *Ego Teotbaldus Comes & uxor mea Bertadamus Ecclesiæ Matisconensi ... servum Arlemannum & uxorem ejus cum infantibus quinque ad ministerium Seneschalli ibi ad refectorium serviensis.* Atque eam ob causam Senescallus in Ecclesia Sanct. Martini Turonensis aliisque, ut par est credere, necessaria ad lotionem pedum in Cœna Domini præparabat. Rituale Sanct. Martini apud Marten. de Antiq. Eccl. Discipl. pag. 279. *Post Seneschallus in superlicio affert baculum pictum & cymbalum auratum, collerarioque parumper sonante, venit Seneschallus & juvenes cum eo aquam & mappas offerentes ad pedes presbyterorum & clericorum abluendos... Quo facto Seneschallus & juvenes vinum in scyphis afferentes ante decanum & majestatem cantant alta voce* Benedicite... *Et hoc facto, bibunt juvenes & Seneschallus ... De tela grossa emuntur ad pedos tergendos 8. ulnæ, quarum medietas est Seneschalli, & alia medietas & baculus pictus est collerarii.* Hæc Senescallorum in duas classes distributio maxime elucet in Ecclesia Lugdunensi, cujus senescalliam secularem obtinebat ann. 1251. Hugo de Turre ex Charta quæ legitur tom. 1. Histor. Dalph. pag. 191. *Is*, ut habet Epist. Johannis II. Archiep. Lugdun. superius laudata, *non solum causas pecuniarias pertractabat, sed & criminibus & flagitiis pro consuetudine regionis puniendis præerat*: unde, addit idem Pontifex, *tam nos quam antecessores nostri diligenter attendebamus, quod si qui ejusmodi executioni deputatus fuerat, ad sacros Ordines deinceps non promovebatur.* Exstitere tamen hujus Ecclesiæ Senescalli qui Sacerdotii honore illustres fuerunt: inter quos Girinus quidam, cujus anniversarium annotatur 3. Nonas Septembris in Obituario MS. Eccl. Lugdun. *Anniversarium Magistri Girini Sacerdotis*; idem haud dubie qui *Senescalcus* dicitur in Charta an. 1151. to. 1. Macer Insulæ Barbaræ pag. 84. Et Jacobus de Festo, ex eod. Obituar. ad 15. Kal. Novembr. *Magister Jacobus de Festo Sacerdos & dapifer refectorii qui legat ecclesiæ Lugduni 20. lib. Viennenses pro anniversario suo.* Alios senescallos itidem sacerdotes exhibet quorum nomina silebimus. Ut ut est Senescallo assignantur officia quæ in laicum hominem convenire non possunt, in Statutis ejusd. Eccl. Lugdun. MS. ann. 1175. ex Bibl. Sangerman. *Feria 4.* (Quadragesimæ) *quo cantatur officium* Dum sanctificatus fuero, *primam epistolam legat puer qui Missæ deservit, & canonicus cujus est epistola, cantet primum responsorium; tractum* Ad te levavi *debent cantare Dapifer & panetarius.* Passim in Instrumentis ejusdem Ecclesiæ *Dapifer refectorii* inscribitur: unde manifestum fit hujusce Senescalli præcipuum munus fuisse ut refectorium seu mensam canonicorum dapibus necessariis instrueret. Statuta MS. superius laudata, ubi de lotione pedum: *Alia quæ hic non licet exprimere, debent dispenere & ordinare Dapifer & Panetarius refectorii.* Alia Statuta ejusd. Eccl. ann. 1251. tom. 9. Spicil. Acher. p. 73. *Ordo diaconatus levat omnes canonicos supra chorum, & quatuor de præbendariis ecclesiæ, scilicet Dapiferum, Panetarium, Pincernam refectorii, & Magistrum Scholarum.* Vide Menester. in Hist. Lugdun. p. 330. & seqq. Severt. Histor. Episc. Matiscon. p. 125. 138. 139. &c.

☞ Obtinuit etiam hæc dignitas apud Templarios, ut discimus ex Epistola ad Magistrum Militiæ Templi inscripta apud Acher. tom. 2. Spicil. pagin. 511. *De ... Dei gratia pauperis Militiæ templi Magistro, domino & patri suo frater A. ejusdem Militiæ Dapifer dictus, &c.*

Senescalli, nescio an iidem, de quibus supra, apud Ingulfum p. 865. *Duoque milites Senescalli Wibuetus & Leofricus, &c.* Infra: *Ipseque cum suis Senescallis in acie media versabatur.*

☞ Nec magis mihi compertum est qui sint Senescalli quos Notariis adscribunt Litteræ Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1291. tom. 4. Ordinat. pag. 20. *Instrumenta facta à publicis Notariis vel à Senescallis suis creatis vel creandis, illam firmitatem habeant quam habent publica instrumenta*; nisi Grafiarios vel Vicenotarios esse, qui *Prænotarii* nuncupabantur. Vide in hac voce.

¶ Seneschaliatus, ut *Senescallus*, in Obituario MS. Eccl. Morin. fol. 21. *Item locum-tenenti generalis Seneschaliatus, dominis Advocato & Procuratori Regis, Majori dictæ urbis, cuilibet 4. sol.*

Senescalcia, Dignitas *Senescalci*, apud Hugonem de Cleeriis, &c. Chron. Mauriniacense: *Reversus ad semetipsum, Senescalciam, quam jure possidere se dicebat hereditario, dimisit.* Item.

Senescalatus. Knyghton lib. 2. cap. 2. *Rex Henricus dedit Comitatum Leicestriæ cum ... Senescalatu Angliæ Edmundo filio suo.* Perperam *Senescatus* infra.

Senescaria, L. t. c. 5. *Tertius filius vocatus est Gadordus, quem feoffavit in Senescaria Daciæ.*

Senescallia, & Senescalea, apud Willel. Thorn. ann. 1197.

Senescallia, Munus *Senescallorum*, quos *Communes* vocabant. Silvester Giraldus in Itinerario Cambriæ p. 853. *Hic primo claves à Clavigero præripiens se ad Seneschalciam domus regendam impudenter ingessit. Eam tamen tam provide, ut videbantur, tamque prudenter administrabat, ut omnia sub ejus manibus abundare, nullusque defectus in domo fieri posse videretur.*

¶ SE-

¶ SENESCALDUS. Vide ſupra in *Seneſcalcus*.

¶ SENESCANTIA, Convivium, idem quod *Procuratio*. Charta an.1203. to.2. Chartul. S. Vandreg. pag 1271. *Noverint universi... controversiam illam quæ vertebatur inter Reginaldum abbatem ſancti Vandregiſili & Conventum ejuſdem loci ex una parte & dom. Ricardum de Yvetot carreia omnia & Seneſcantiam abbatiæ & omnes liberationes & ferraturas equorum ſuorum & famulorum ſuorum, & etiam omnes alias conſuetudines quas exigebat ſibi & famulis ſuis ab abbate & conventu S. Vandregiſili liberas & quietas ab omni reclamatione condonavit & in manu eorum reſignavit*. Vide *Conredium*.

¶ SENESCARIA, SENESCHALIATUS. Vide in *Seneſcalcus*.

SENESPASIUM. Vide *Semiſpathium*.

¶ SENESPIO, Rubentium puſularum ſpecies, Gall. *Rougeolle*. Mirac. MſT. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Maſſil. *Exiſtens Avenione in oſtalaria de Poſa, infirmabatur de febre & Seneſpione*.

¶ SENETA, Piſcis genus, ut videtur. Statuta Placent. l.6. fol.79 v. *Item ſtugios & Senetas, pro qualibet libra 4. den.* Vide *Senecio* 2.

¶ SENEUCIA, Viduitas, Gall. *Veuvage*. Placitum ann. 17. Edwardi III. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Si vidua dotata poſt mortem viri ſui ſe maritaverit, vel filium vel filiam in Seneucia pepererit, dotem ſuam amittet & forisfiet in quocunque loco Comitatus Kantii*.

SENEVICA. Conſtantinus Afric. lib. 2. Pantech. c.4. *In dorſi ſpondilibus duo tantum ſunt, (oſſa) à quibus alia ſicut ſpina contorta exeunt. Hæc contorta medicis appellantur Senevica*.

SENEX. *Senes*, vel *Senes Epiſcopi*, in Africa dicti Epiſcopi promotionis ætate cæteris antiquiores, qui eo nomine Primates erant: quorum Sedes *Prima* vocabatur. Leo IX. Epiſt.4 *Sed de Africæ Primatibus aliter intelligendum eſt, quia in ſingulis ejus provinciis antiquitus Primates inſtituebantur, non ſecundum potentiam alicujus civitatis; ſed ſecundum tempus ſuæ ordinationis, quibus tamen omnibus præerat unus, ſcilicet Carthaginenſis Archiepiſcopus, qui etiam non incongrue dici poteſt Metropolitanus, propter Carthaginem Metropolim totius Africæ*. Adde Epiſt. 3. In Concilio Carthag. Theodoſio A. & Rumorido Coſſ. celebrato can. 57. *Xantippus* nominatur *Sanctus Senex*: & can.94. *Sanctus Senex Donatianus*, quorum prior Primas fuit & Epiſcopus primæ ſedis Numidiæ, alter Provinciæ Byzacenæ. Ita paſſim hæc vox accipitur apud S. Auguſtinum Epiſtol. 55. 152. 217. 236. & 261. in Epiſtol. Concilii Cirtenſis apud eumd. Auguſt. poſt Brevicul. Collat. apud Facundum Hermianenſ. lib. contra Mocianum p. 576. &c. Quod vero interdum controverſiæ naſcerentur inter Epiſcopos de promotionis tempore, ut apud Auguſtinum Ep. 217. cautum eſt peculiari Canone in Concilio Africano cap. 56. ut qui deinceps ordinarentur in Africa Epiſcopi, literas ab ordinatoribus ſuis acciperent, quæ Conſulem & diem continerent. In Collat. Carthag. I. c. 16. in Epiſt. Synodi Cirtenſis Concilii, & in Epiſt. Concilii Milevitani, *Silvanus Senex Eccleſiæ Summenſis* dicitur, qui c. 57. ejuſdem Collationis, *primæ ſedis provinciæ Numidiæ* Epiſcopi titulo donatur. In Concilio Carthag. Cæſario & Attico Coſſ. fit mentio *Victoris Senis Puppianenſis*. In Concilio Carthag. III *Muſonius* in Epiſt. ad Epiſcopos, *Senex*; in Actis ejuſdem Concilii, *primæ ſedis Epiſcopus Provinciæ Byzacenæ* appellatur. Ita S. Auguſtinus in Collat. tertia c. 7. dicitur ordinatus à Megalio, qui tunc fuerat *Primas in Numidia Eccleſiæ Catholicæ*. Quod ſcribitur etiam à Poſſidio; & c. 13. Secundus Tigiſianus dicitur *habuiſſe tunc (tempore perſecutionis) Primatum Epiſcoporum Numidiæ*. Γέροντες dicebantur Scriptoribus Græcis. Γέρων Ξανθίππος, in Cod. Canon. Eccl. Afric. cap. 90. 100. Γέρων Ιννοκέντιος, cap. 97. Γέρων Δονατιανὸς πρωτεύων, cap. 117. Vide Gregorium M. l. 1. Epiſtol. 72. 75. libr. 2. Indiction. 11. Epiſtol. 47. 48. [& Gloſſar. mediæ Græcitatis in γέρων.]

SENEX, Abbas. Petrus Abælardus Epiſtol. 8. *Qui Sanctorum vitas ſcripſerunt, quos nunc Abbates dicimus, Senes vocabant*. Hinc liber γεροντικὸν dictus.

SENEX, vel *Vetulus de Montanis*, dictus noſtris *Aſſaſinorum* Princeps, *le Vieil de la Montagne* Joinvillæ & aliis, non ob ætatem ingraveſcentem; ſed quod lingua Arabica *Scich*, vel *Scheic* indigitaretur, voce quæ *Seniorem* & Dominum ſignificat, de qua quædam attigimus ad Joinvillam pagin. 70. *De Montanis* vero cognominabatur, quod revera in montibus habitaret, uti apud eumdem Joinvillam docuimus pag. 87. ex Scriptoribus, licet contra cenſeat vir doctus apud clariſſimum Menagium in Originibus Italicis pag. 1089. Arnoldus Lubecenſis lib. 3. cap. 37. *Princeps de Montanis, qui quadam excellentia Principatus dicitur Senex*. Will. Tyrius lib. 20. cap. 31. de Aſſaſinis: *Hi non hæreditaria ſucceſſione, ſed meritorum prærogativa Magiſtrum ſibi ſolent præficere, & eligere Præceptorem, quem ſpretis aliis dignitatum nominibus Senem vocant*. Willel. Neubrigenſis libr. 4. c. 24. *Fertur eſſe in Oriente gens ſub ditione cujuſdam potentis Saraceni, quem Senem nominant, quoddam hominum genus adeo ſeductibile, atque in propriam proclive perniciem, ut ab eodem, quem ſcilicet loco Prophetæ, artificioſiſſimis fallacium pollicitationum præſtigiis ſollicitatum, atque illectum, immortalia ſe poſt mortem commoda percepturos exiſtiment, ſi illi imperanti uſque ad mortem obtemperent*. Adde lib. 5. cap. 16. & alios Scriptores, quos laudamus ad Joinvillam.

VETULUS DE MONTANIS. Vincentius Belvac. l. 31. cap. 93. *Aſſaſini, & eorum præceptor Vetulus de Montanis*. Eadem habet Jacobus de Vitriaco lib. 3. pag. 1142. Rigordus ann. 1190. *Miſit nuntios ad Vetulum Arſacidarum Regem*. Hinc Aſſaſinos. *Veteres Montanos* vulgo appellatos, ſcribit idem Joannes de Vitriaco pag. 1126.

ANTIQUUS DE LA MONTAGNE, vocatur apud Willebrandum ab *Oldenborg* in Itinerario Terræ Sanctæ pag. 129.

☞ Haud ſcio an idem ſit qui *Vetus de Muſſa* dicitur in Litteris Henrici III. Reg. Angl. ann. 1238. apud Rymer. to. 1. p. 381. *Rex Tatb. nuncio Veteris de Muſſa, ſalutem. Significamus vobis quod bene placet nobis, quod ad nos in Angliam veniatis, una cum gente veſtra propria, quam vobiſcum ducetis, ad exponendum nobis nuncium veſtrum, quod vobis injunctum eſt ex parte prædicti Veteris de Muſſa domini veſtri*.

SENGLARIS, SENGLARIUS, SENGLERIUS. Vide infra *Singularis*.

¶ SENHAIRARE. Charta an. 1327. ex Tabular. S. Victoris Maſſil. *Uſum paſcendi, poſtorgandi & Senhairandi & alia faciendi in Arboſiis*. Hiſpanis *Senara*, ſemen ſeu quod ſeri poteſt ſonat, unde *Senhairare* effictum videtur: niſi noctem ſub dio tranſigere ſignificet, quia ibi de animalibus paſcendis ſermo eſt. Vide *Senara*.

SENHERA, Vexillum, Hiſpanis *Senera*. Vide in *Partita* 1.

¶ 1. SENHORIA, ut *Senhera*, in Charta ann. 1293. tom. 2. Hiſt. Dalph. p. 107. col 2. *Tenere poſſint, ſi voluerint, vexillum ſeu Senhoriam per tres dies naturales in ſignum majoris domini*. *Senhan*, in For. Beneharn.

nebarn. Signum, Gall. *Signal*, sonat: unde *Senbera*, pro vexillum. Vide *Senieria*.

¶ 2. SENHORIA, Dominium, dominatio, ex Hispan. *Sennoria*, Gall. *Seigneurie*. Charta an. 1233. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 496. *Omnes terras & Senhorias & elemosinas & omnia jura quæ habebam vel habere debebam ... permutavi et & permutanda ad ipsum transtuli*. Charta ann. 1257. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: *Dous est ... terram habentem Senhoriam & jurisdictionem plenissimam, quæ valeat & valere possit communiter quolibet anno 10000. solidorum Provincialium in redditibus*. Alia ejusdem anni en Tabul. Episc. Massil. *B. Massiliensis Episcopus omnem juridictionem & Senhoriam temporalem villæ superioris Massiliæ permutavit, & ex causa permutationis tradidit illust. dom. Carolo Comiti ... juridictionem temporalem & totam Senhoriam & omnia jura temporalia quæ habebat in dicta civitate*. Charta an. 1288. to. 2. Hist. Dalph. pag. 109. *Vendidit ... majus dominium & Senhoriam majori dominio adhærentem castri & territorii de Avisano*. *Cum omni dominio & Senhoria*, in Charta ann. 1404. en Tabular. S. Victoris Massil. *Senher*, pro Dominus, Seigneur, in veteri Charta apud Gallandum de Franco Alodio p. 168. Vide *Segnoria* & infra *Senior*.

¶ SENHORIA, Reditus, prædiorum seu dominiorum commoda. Charta an. 1245. ex Cod. Ms. D. Brunet fol. 79. *Dictus Barralus ... recipere possit omnes possessiones suas, ... tbascas & Senhorias*.

¶ SENIA, Gravia, sapientia, quæ senem decent. Acta SS. Viti & Modesti to. 2. Junii pag. 1023. *Hic in brevi consummatus infans & vix ablactatus, puer egit Senia*.

¶ SENICA. Vide supra *Seneca*.

¶ SENICES, pro Senes, apud Jos. Moret. Antiq. Navarræ pag. 466. *Ecce nos omnes qui sumus de concilio de Berosa, ... barones & mulieres, Senices & juvenes, &c.*

¶ SENICIS, Academicis Cruscanis *Senici*, malum in partibus glandulosis gulæ, latine angina dicta. Mirac. S. Humilianæ to 4. Maii p. 407. *Quidam homo ... patiebatur quamdam infirmitatem, quæ dicitur Senicis, physice autem Squinantia*.

SENICUS. Monet Bignonius, in Codice Regio Marculfi, formulas, alias complures veteres excipere cum hac epigraphe, *Cartas Senicas*, quarum vocum vim se nescire fatetur vir doctissimus. Monet Stephanus Baluzius in Notis ad easdem formulas, in veteri codice Notarum, quæ Tyroni adscribuntur in Bibliotheca Regia, hæc haberi: *Incipit Prologus de Notis Senicis*. Et Labbeus in Specimine antiquarum lectionum p. 44. in Codice Puteano: *Liber notarum Senici*. Apud Nonium, *Senicus*, idem est, quod *Senex*.

SENIDOCIUM, *Cætus astrificus*. Ita Glossæ antiquæ MSS. Vide *Sinodochium*.

¶ SENIERIA, Venillum, ut supra *Senbera*. Homagium Raymundi de Agouto præstitum Berengario Episcop. Carpent. pro castro de Muris 3. Maii 1312 ex Schedis D. *de Remerville* à S. Quintino: *Recognovit ... quemcumque Episcopum Carpentoratensem in sua creatione episcopali in primo adventu suo ad castrum de Muris habere posse vexillum suum, vel Senieriam in signum sui dominii & ecclesiæ supradictæ, & ponere in turre seu fortalitio dicti castri*. V. *Senhoria* 1.

¶ SENILLO US. Vide infra *Susurrator*.

SENIO, Ludi, seu aleæ species. Joan. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. c. 5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Urio vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, Orbiculi, Taliorchus, Vulpes, quorum artem utilius est dediscere, quam docere*. [Vide Fabri Thesaurum in voce *Sex*.]

SENIOR, Dominus, Gall. *Seigneur*. Salomon Constantiensis in Lexico: *Veteres principes, antiqui principes, senes, Seniores*. [Unde Reges Francorum maxime Carlovingi nonnumquam *Seniores* dicuntur, in Manuali Duodanæ passim.] Gregorius Turon. l. 8. c. 30. *Nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reveretur. Et si forsassis alicui ista displicent, ... statim seditio in populo, statim tumultus oritur, & in tantum unusquisque contra Seniorem sæva intentione grassatur, ut vix se credat evadere, si tandem silere nequiverit*. Lib. 10. c. 2. *Cum Seniori urbis nunciata fuissent, quæ puer horum gesserat, &c.* Conventus apud Marsnam ann. 851. in Annalib. Francor. Bertinian. *Sicut per rectum unusquisque in suo ordine & statu suo Principi & Seniori esse debet*. Annales Francor. Fuldenses ann. 887. *Invitaverunt Arnolfum filium Karlomanni Regis, ipsumque ad Seniorem elegerunt, & sine mora statuerunt ad Regem attolli*. *Dominus & Senior noster Carolus Rex, &c.* in Annuntiatione Herardi Archiep. in Synodo Suessionensi ann. 866. cap. 6. Sueno Aggonis in Histor. Danica p. 11. de Uffone: *Corrogatisque cætu Procerum, totiusque regni Concilio celebrato, Alamannorum Regis ambitionem explicuit, quid in hac optione haud eligenda facturus sit, indagatione cumulata, Senior sciscitatur, &c.* Et p. 13. *Uffo dum orationem complesset, à collateralibus Senior sciscitatur, &c.* Saxo Grammaticus lib. 10. pagin. 195. *Senior Regis adventum opperiens, &c.* [*Naturales Seniores*, id est, legitimi domini, in Charta ann. 1126. ex Tabul. Major. Monast.] Occurrit passim in Capitulis Caroli M. & Caroli C. in Annalib. Francicis, & alibi. Vide Goldastum ad Theodorum Eremitam de Vita Sanct. Magni lib. 2. cap. 4. [& *Bouche* tom. 2. Histor. Provinc. pagin 41. ubi multa cum ex Italia, tum ex Burgundia aliisque regionibus profert exempla.] Sed & *Seniorem* Christum vocat Sanct. Columbanus, quem vulgo alii *Dominum*; quomodo nos etiam dicimus *nostre Seigneur*.

¶ SENNIOR, Eadem notione, ex Hispan. *Señor*. Charta Athonis Garseani pro Monastr. Sanct. Mariæ Maon. inter Concil. Hispan. to. 3. p. 136. *Ego Atho Garseanus, Sennior de Tena & de Jecca, &c.*

¶ SENIORISSA, Domina. Charta ann. 810. to. 1. novæ Histor. Occitan. inter Instr. col. 35. *Nos Tradoinus & Salomon advocati Ausciudanæ abbatissæ, nec non & Seniorissa nostra, sicut nobis præcepit simulque injunxit, ... donamus, donatumque in perpetuum esse volumus ad monasterium Anianum, &c.* Vide infra *Signoressa*.

SENIOR, cum adjectione loci, quomodo dicimus, *Seigneur d'un tel lieu*. Vetus Charta in Chronico Besuensi pag. 575. *Sig. Fulconis Senioris Bellimontis. Sig. Gislberti Senioris Rifeta. Sig. Vallonis Senioris Beriæ, &c.* Pagin. 591. *Odo Montisfalconis Senior, &c.* Adde p. 587. 617 [Charta apud Menag. Hist. Sabol. pag. 135. *A Senioribus loci nostri, id est, à dom. Reginaldo Allobroge & filiis ejus, &c.*]

SENIOR, Abbas, seu Præfectus Monasterii. Cæsarius Arelat. serm. 7. ad Monachos Lerinenses: *Dura tibi videntur præcepta Senioris: quanto tibi duriora erunt consilia deceptoris?* Ita serm. 13. 14. & alibi non semel, & in Formula 32. ex Baluzianis. [Paulus Warnefridus l. 6. c. 39. ubi de Petronacis electione in Abbatem Casinensem: *Eumdem venerabilem virum Petronacem sibi Seniorem statuerant*. Vide *Senex*.]

SENIOR, Maritus, conjux. Passio S. Vitalis Mart. num. 7. *Cum S. Martyris conju. B. Valeria Senioris ejus victoriam, quam inspectante Deo apud Ravennam pro meruit, Mediolani comperisset, &c.* Helgaudus in Roberto Rege pagin. 66. ubi Constantia Regina sic

De-

Dominum suum, id est, conjugem compellat: *Heu Senior bone, quis inimicorum Dei vos aurea vestitu deturpavit honesto?* Infra p 73. de eadem Constantia: *Quod reliquum fuit, in quibus debuit, distribuit .... juxta utile sui Senioris velle.* Chronicon Besuense pag. 587. *Albordis matrona pro remedio animæ quondam Senioris sui nomine Eremberti, ... tradidit, &c.* Charta cujusdam Adalbergæ, Carolo Rege regnante, apud Sammarthanos in Abbat. S. Sergii Andegav. *Alodum juris mei, quem Senior meus Fromundus in dotalitium mihi dimisit, dono, &c.* [Conc. Illiberit. c. 85. *Si mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecerit, aut quacumque arte perire facit, quia dominum & Seniorem suum occidit, sæculum relinquat & in monasterio pœniteat.* Epist. Nicolai I. PP. ad Hermentrudem Franc. Regin. an. 863. apud Miræum tom. 2. p. 133. col. 2. *Apud vestrum Seniorem, ventulem, vobis juvantibus, vigorem obtineat.* Tabul. Burgul. ann. 996. *Pictavorum Comitissa Emma ... humiliter deprecata est quatenus donationem quam olim Senior suus piæ recordationis Odo Comes de curte Burguliensi concesserat, &c.*] Codicillus Joannæ Burgundiæ Reginæ Franciæ mens. Maii 1325. *Volons & ordenons, que se nostre fille Jeanne avoit plusieurs autres enfans masles de nostre chier sius le Duc de Bourgoigne son Seigneur, &c.* Et infra: *Et ainsi mesme ordenons & volons des enfans masles de nos chieres filles Isabel & Marguerite, lesquex il auront des Seigneurs qu'ils ont maintenant, &c.* [Charta ann. 1367. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Establis en droit par devant nous ledit Michel & Jaunete sa femme, ladite femme ou l'auctorité & assentement dudit Michel son Seigneur qui li a donné povair, &c.*] Chronic. Bertrandi du Guesclin:

Li uns su son Seigneur, l'autre oncle l'appella.

Occurrit crebro in Tabular. S. Cyrici Nivern. num. 10. 29. 49. in Stabilimentis Sanct. Ludovici, apud Christinam Pisanam in lib. *du Tresor de la Cité des Dames*, 1. part. cap. 13. 14. 22. &c. Vide *Baro*, col. 1030. & *Dominus* 7.

SENIOR, Primus, præcipuus. Vita Aldrici Episcop. Cenoman. n. 1. *Et suadente, sive exhortante, Episcopo suo Drogone, licet coacte, Senior Cantor ibi sublimatur*, id est, *Præcentor*. Infra: *Eum Seniorem Sacerdotem suumque confessorem præesse constituit.* Et nu. 50. *Drogo Archiepiscopus & Senior Capellanus subscripsit. Mater & Senior civitatis Ecclesia*, in eadem Vita nu. 24. 44. 46. & in Actis Episcop. Cenoman. non semel. *Senius altare*, ibid. n. 46. [*Senior Basilica*, in Vita S. Leutfredi sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 592.] Vide *Ecclesia senior*.

SENIORARE, Dominari, Gall. *Exercer la Seigneurie*. Charta Tabularii S. Sophiæ Benevent. an. 41. Imperii Basilii (Chr. 1013.) *Et sumus residentes in ista civitate Lucerie ad Seniorandum, judicandum, & regendum.* Apud Camillum Peregrin. de Ducatu Benevent. pag. 81.

¶ SENIORATICUS, *Senior*, dominus, vel potius advocatus. Charta conventionis inter Mironem & Petrum Abbat. S. Victoris Massil. an. 1050. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 447. *Hunc locum S. Sebastiani teneant monachi S. Victoris ad servitium Dei, & S. Sebastiani, vel nostrum, secundum regulam S. Benedicti, sive possibilitatem illius loci, excepto quod illud locum S. Sebastiani non liceat eis alium Senioraticum facere, nec proclamare, nisi nos aut filiis nostris, cui nos dimiserimus ipsum locum.*

¶ SENIORATICUM, Jus quod *Seniori* seu domino, ratione *senioratici* seu dominii debetur. Charta ann. 1015. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 169. *Quantum in istas adjacentias concluditur totum & ab integrum dono Deo & S. Petro, ... sine ullo servitio & ullo Senioratico.* Judicium Curiæ Barcinon. ann. 1165. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1340. *Præcipue quia ipse in eis Senioraticum vel adempramentum & mandamentum habet districtum.* Ibid. col. 1341. *Comes respondebat nullum Senioraticum ei in sua familia nec dedisse, nec recognoscere.* Vide in *Sacramentum*.

SENIORATICUM, Dominium, dominatio, Gall. *Seigneurie*. Charta Raimundi Comitis Barcinonensis apud Marcam l. 6. Hist. Benearn. c. 4. *Dono tibi fideli meo Guillelmo Raymundi Dapifero, urbem Tortosam, ut tu teneas ipsam cudam, & habeas Senioraticum de ipsa civitate, &c.* Alia Guillelmi de Montecatano apud eumdem cap. 5. n. 6. *Facio hominium vobis ... de toto illo Senioratico de Biarno, quod ego ibi per me vel filios meos ibi consequi potero.* Alia Ildefonsi Regis Aragon. apud eumdem lib. 9. cap. 9. *Dono quoque vobis illud Senioraticum, quod ego habeo & habere debeo in Borderas.*

SIGNORATICUM, in Charta Henrici Imper. ann. 1081. apud Ughellum to. 3. p. 419. *Segnorage*, in Libertatibus villæ Perusiensis an. 1260. apud Thomasserium pag 98.

SENIORATUS, Eadem notione. Capitula Caroli C. tit. 16. c 13. *Et mandat vobis noster senior, quia, si aliquis de vobis talis est, cui suus Senioratus non placet, & illi simulat, ut ad alium seniorem melius, quam ad illum acaptare possit, veniat ad illum, & ipse tranquillo & pacifico animo donat illi commeatum.* Adde tit. 18. c. 6. Edictum Pistense cap. 31. *Indeque ad terram sua nativitatis, & ad Senioratum suum quisque redeat, &c.* Charta Caroli Calvi pro Barcinonensibus apud Diago lib. 2. cap. 4. *Et si aliquis ex ipsis hominibus, qui ab eorum aliquo adtractatus est in sua portione collocatus, alium, id est, Comitis, aut Vicecomitis, aut Vicarii, aut cujuslibet hominis Senioratum elegerit, liberam habeat licentiam abeundi.* Concilium Trosleianum an. 909. c. 6. *Nequaquam seniorum ab eis tollemus dominium, quasi ipsi nomen Senioratus in rebus sibi à Deo concessis habere non debeant.* Synodus Ravenn. sub Joan. VIII. PP. c. 11. *Illos, qui pro diversis suis excessibus se conveniendos legaliter timent, aliumque Senioratum confugiunt, &c.* Beda in Vita Sanct. Dunstani: *Jussit eum ablata dignitate etiam omni honore privari, & sibi Senioratum, ubi vellet, sine se suisque conquirere.* Charta Ludovici Regis Burgundiæ an. 996. *Quoniam quidem & sagacitas principum nostrorum omnimodis volumus, ut comperiat prælibati Monasterii rectores, videlicet Abbatem Adalricum, ejusdemque Monachos sub nostri regiminis apice atque tuitionis defensione constitutos, & ex hoc deinceps nostro Senioratui, inclyti Archiepiscopi (Viennensis) commissu grata nostra pietate adhibitos, ut cujusquam valetudinis audacia non præsumat illis quicquam inferre mali, &c.* Charta ann. 1107. in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 36. *Et habuit inde Morardus pro prædicta terra & pro dominatione sive Senioratu, quem in manu prædicti Episcopi dimisit, &c.*

SENIORALE. Concilium Meldense ann 845. cap. 7. & Synodus ad Theudonis villam ann. 5. Caroli C. capit. 1. *Vigorem regium ac Seniorale, & super vestros, & super impugnantes potestatem vestram optatis habere &c. Senioralis reverentia*, in Synodo apud Vermeriam cap. 1.

¶ SENIORIA, ut *Senioraticum*. Testam. an. 1156. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 558. *Raimbaldum filium meum in aliis bonis meis hæredem mihi facio, scilicet de castro Omellas cum suis pertinentiis & Senioriis, villis, mansis, &c.* Charta ejusdem anni ibid. col. 560. *Vendimus ..... totam illam Se-*

niorium quam habebamus in castro de Vinea cum omnibus pertinentiis suis. Testam. Bernardi D. de Turreu-pud Baluz. to.2. Hist. Arvern. p.498. *In dicta Senioria & dominio dicti castri & dicta fortaricia ... heredem instituo.* Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an.1507. apud Rymer. to.13. p.161. *Sub obedientia & jurisdictione domini sive Senioriæ Venetiarum, &c.* Vide *Signoria*.

¶ SENNORIA, Eadem notione. Charta ann.1213. ex Tabul. Massil. *Ego Roncelinus dominus & vicecomes Massiliæ vendo rectoribus pro tota communitate Massiliæ octavam partem totius dominii seu Sennoriæ Massiliæ, sive in justitiis, terris, &c.* Charta Michaelis Arelat. Archiep. an.1214. ex Bibl. Reg. *Concedimus in feudum castrum Belliquadri cum tota Senoria sua, &c.* Vide *Senhoria* 2.

¶ SENIORITAS, Eodem significatu. Chartu Rostagni Aquensis Archiep. ann. 1085. inter Instr. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 65. col.1. *Adjunxerunt autem supradictæ donationi Senioritatem piscatoriæ opere factæ, meditationem parationis.* Charta an.1538. apud Rymer. tom.14. p. 596. *Resideat infra hoc regnum nostrum, seu infra aliquo alia dominia nostra, Senioritates aut patrias vel marchias eorumdem.*

SENIORIVUS, Dominium, *Senioraticum*, *Seigneurie*, Chartu Guillelmi D. Montispessulani ann. 1109. *Dedit omnes castros vestros de terris vestris, & omnes forcias, & Seniorivos, & potestativos, quæ modo habetis.* [Chartu an.1139. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col.487. *Ego prædictus Bernardus de Cemange & uxor mea Dias .. donamus tibi Bernardæ filiæ nostræ & viro tuo Rogerio de Biterri jamdictum castrum de Murella & ipsam Seniorivum. Super tasebis & Seniorive*, in Tabul. Prioratus S. Johan. Tolos.] Occurrit prætere in Chartu Mariæ D. Montispessulani ann. 1205. in aliu Jacobi Regis Aragon. an.1313. tom.8. Spicilegii Acheriani, [in alia ann. 1254. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col.66. & alibi.]

¶ SENORIVUS, Eodem intellectu, in Pacto inito ann. 1169. inter Guillemum Montispess. dominum & Bertrandum de Andusia to.8. Spicileg. Acher. pag. 165. *Omnes forcias, & potestativos, quæ modo habetis vel in antea aliquo modo habueritis.* Infra legitur *Senoorivos*.

SENIORES, Primates, quomodo *Seniores* dicuntur in Edicto Marcellini Notarii, qui Synodo Cartagin. præfuit, & in Novella Majoriani de Curialibus quos Augustinus Epist. 44. *Decuriones & primates civitatis* vocat Hist. Miscella *Seniores* appellat, qui Theophani τὰ ἐν τέλει dicuntur. Hieron. Blanca in Comment. Rer. Aragon. pag.718. *Remp.12. delectis viris ex optimatibus committentes, qui ob nimiam ætatem, quod senes essent, Seniores sunt vocati.* Lex Wisigoth. lib.1. tit.1. §.1 *Videntibus cunctis Sacerdotibus, Senioribusque Palatii, atque Gardingis.* Lib.3. tit.1 §.4 *Ut quicunque ex Palatii nostri primatibus, vel Senioribus gentis Gothorum, &c.* [Charta Dagoberti Reg. ann. 640. apud Miræum to.1. p.490 col.1. *Approbantibus palatii mei Principibus & Senioribus Arnulpho & Pipino.* *Caput Senior*, pro Dominus superior, apud Lobinell. tom.2. Histor. Britan. col. 182. Consule Valesium in Notit. Gall. pagin. 484. Vide etiam *Majores*, *Primates*, *Primi*, *Senatores*, *&c.*]

¶ SENIOR: Dignitatis etiam seu officii nomen apud Scotos. Placitum ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. p. 614. *Jacobus Senior Scotiæ & Joannes de Soules venerunt, &c. Invenit plegium de adventu suo ... Jacobum Seniorem Scotiæ.*

SENIOR, Presbyter. Vis Græcæ vocis, πρεσβύτης. S. Cyprianus Epist.75. *Qua ex causa necessaria apud nos fit, ut per singulos annos Seniores & præpositi in unum convenimus ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt.* Prudentius in Pass. S. Hyppolyti:

Offertur Senior nexibus implicitus:

Hippolytum Presbyterum antea vocaverat Paulinus Epistola 4. ad Amandum; *Deservimus altaria Dei, & mensis salutaribus ministramus, jam nomine officioque Seniores, sensu autem adhuc parvuli, & sermone lactentes.* [Oratio ad presbyteros ordinandos in Liturg. Gallic. Mabill. p.307. *Tu nomine super hunc famulum ill. quem Presbyterii honore dedicamus, manum tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum, & censura vivendi probet se esse Seniorem.* Præfat. ad vesperum Natalis Domini ibid. p.337. *Sanctificet Ecclesiam, ædificet Sacerdotes*, (i. Episcopos) *exaltet Seniores, illustret Levitas, &c.*]

¶ SENIORES quoque dicti, ex Hofmanno in Lexico, apud Fratres Bohemos, qui principem sacrorum curam gesserunt.

SENIORES *Monasteriorum* dicti, ut est apud Vigilium Diaconum in Regula Orientali cap. 2. Monachi duo, ætate provectiores, & scientia ac vitæ probitate insignes, quibus *præsente vel absente Abbate omnium fratrum disciplina & omnis cura Monasterii pertinebat, ... ex quibus unus tempore suo præsens in Monasterio semper erat ad præstandum Abbati solatium, vel obsequium advenientibus fratribus, &c. ... Alius cum fratribus erat, tempore suo exiturus cum ipsis ad omnia opera, & omnem necessitatem, providens, ne quid contra disciplinam facerent, &c.* Hi Dorotheo γέροντες non semel dicuntur. Ejusmodi *Seniores* non bini semper; sed interdum terni erant in Monasteriis. Quippe in Synodo Carthaginensi, habita ann. 527. habetur libellus supplex Petri cujusdam Abbatis, subscriptus ab *ipso Petro Abbate, Fortunato Presbytero Monasterii*, & *à Victore, Vincentio, & Gratio Senioribus Monasterii.* Sed & ad duodecim excrevisse interdum pro Monachorum numero legimus. Scribit enim Trithemius in Vita Mauri Archiep. Moguntini c. 5. exstitisse in Fuldensi Monasterio 150. Monachos, *ex quibus*, inquit, *12. ad minus in omni scientia scripturarum doctissimi, dicebantur* Seniores: *quorum consilio Abbas in quotidianis necessitatibus utebatur, ut opus non esset universam fatigare congregationem. Quoties vero ex his 12. quispiam, vel ad aliud Cœnobium missus, vel morte fuisset sublatus, ex doctioribus & sanctioribus mox alius in ejus locum Rectoris & Seniorum electione constituebatur.* Vide *Sempectæ*.

SENIOVORE. Vita S. Præjecti Episcopi ex Cod. Atrebat. *Cumque de tanta veneratione Hector cognovisset, maximeque quia Wlfoardo Seniovore domus fiducia perusus erat, ... uterque fugam ineunt.* Pro *Seniore*, seu *Majore domus*, qua dignitate in Austriu donatus erat Wlfoardus; [uti etiam editum legitur apud Mabill. sæc.2. Bened. pag. 614 *Quia Wlfoaldi Senioris Domus fiducia perusus erat.*

¶ SENIPETÆ Vide supra *Sempectæ*.

¶ SENISCALCUS. Vide in *Senescalcus*.

¶ SENISSIMUS: Valde senex. Vita S. Laodnaldi to.3. Mart. p.37. *Huic repositioni interfuit quidam Frangerius, homo nostra ætate Senissimus. Testes Senissimi*, in vet. Notitia to.2. Capitular. Baluzii col. 823.

SENIUM, à *Senectute* distinguit Joannes de Deo, Doctor Decretorum Bononiensis in Pœnitentiario l.1. c.7. ita ut *Senectus* sit à 60. annis usque ad 80. *Senium* vero, post 80. annos.

¶ SENIURAGIUS, Idem qui *Senior*, Dominus. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pagin. 192. *Quod de omnibus rebus & servitiis quæ contingere possunt versus Seniuragios finabiliter acquietabunt per prædicta servitia .... Et quod si prædictus Ricardus vel heredes*

redes

redes sui, præfatam terram versus Senioragios non acquietaverint, præfatus Thomas & hæredes sui illam acquitent versus Senioragios.

¶ SENIUS ALTARE, Præcipuum. Vide *Senior*.

SENIX, pro *Segnis*, occurrit apud Leonem Ost. lib. 2. c. 20. edit. Angeli à Nuce.

¶ SENNE, vox Gallica, Synodus, unde *Senne* efformatum, vel à Germ. *Son*, quo congregatio vel collectio significatur, ut supra in voce *Senescalcus* monuimus. Statuta Synodalia Amelii Archiepisc. Turon. an. 1396 apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1181. *Comme le Senne soit establi à la correction des crimes & reformation de meurs; nous commandons que les abbez, recteurs & chappelains entre le Senne à la premiere pulsation d'icelui.* Unde liber in quo congeruntur statuta synodalia *Senne* etiam nuncupatur ibidem col. 1184. *Se donnons en commandement à tous abbez, curez, chapelains, aiant cures d'ames, qu'ils aient un livre appelle le Senne, & que chacun d'eux ait & preigne & rapporte la vraye copie de ces presens nos statues & ordonnances.*

¶ SENNENSIS, pro *Senonensis*, ut colligitur ex Nicolai PP. Littera *Egiloni Sennensi Episcopo* inscripta, apud Sirmondum tom. 3. Concil. Galliæ.

¶ SENNIOR. Vide supra in *Senior*.

SENNIS. Fridegodus in s. Wilfrido c. 40.

> . . . *Mox Pastor scripsit eunt*
> *Sedibus abreptis reddi debere beatum*
> *Christi martyrem post tanta pericula Sennem.*

Idest, ni fallor, *sanum*, incolumem, quod sequentia suadent.

¶ SENNORIA, SENNORIVUS. Vide *Senior*.

SENNUMIA, *Tristitia*, in Gloss. Isid. [Excerpta: *Senumia.* Papias & Constantiensis: *Sennunia.* Martinius emendat *Senidm*, Vulcanius *Sentusmia.*] Sed leg. *Sennia*, ex Gr. [illegible].

SENODICUM. Testamentum Fulradi Abbatis s. Dionysii, editum à Mabillonio tom. 4. pag. 341. *Ut in alimonia eorum, & susceptionem hospitum, vel in eleemosyna Senodicorum, pauperum, viduarum, orfanorum, & in lumen Ecclesiarum conferre debeam.* Id est, *Xenodochiorum.* Ita *Senodokium* in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 15 §. 14. *Senodochium*, in Capitulari 6. an 819. c. 5. Vide *Sinodochium*.

SENODOCHIUM. Vide *Sinodochium*.

¶ SENODOXIUS, à Græco Ξενοδόχος, Titulus Magni Hospitaliorum seu Templariorum Magistri. Charta Petri Abonis: *Trado & dono Deo & sancto sepulchro ac ecclesiæ beati Joannis Ospitalis Jherusalem Gerardo Senodoxio ac aliis fratribus Jherusalem ospitalis, &c.* Vide *Sinedochium*.

¶ SENORPAIZ. Vide infra *Senopair*.

¶ SENPECTÆ, pro *Sempectæ*. Vide ibi.

SENSALES, Proxenetæ, *Courtiers*. Synodicon Nicosiense cap. 29. *Similiter à mediatoribus, qui Sensales appellant, ne tractarent aut promoverentur conventiones contractuum prædictorum* (usurariorum.) Legendum forte *Cursales*.

☞ Nihil emendandum existimo: *Censal* quippe proxenetam vocant Provinciales: quod etiam alibi in usus est. Vide *Savary* in Diction. Commercii.

¶ SENSARIUS, Qui ad *censum*, seu sub aliqua præstatione elocat, Gall. *Censier*. Statuta Genuæ lib. 1. cap. 19. fol. 26. v. *Et de prædictis stari debeat fidei Censaris, qui areeam dederit, vel denarium Dei, de quibus stari debeat ipsius Sensaris sacramento, &c.* Vide ita *Census*.

SENSATICUM, pro *Censaticum*, semel ac iterum in Vita Aldrici Episc. Cenomanen. num. 56. [Vide *Sensus* 2.]

¶ 1. SENSATIO, Intellectus, intelligentia, cognitio, Gr. [illegible]. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 13. n. 2. *Hæc autem enthymesis multum temporis faciens in eodem, & velut probata, Sensatio nominatur.* Idem lib. 5. c. 20. nu. 2. *Supra igitur sentiant, quam est mensura Sensationis.* Vide *Sensibilitas* 2 & *Sensus*.

¶ 2. SENSATIO, Forma, apud eumdem Interp. l. 2. c. 14. n. 6. *Et altera quidem substitutionis tota esse; altera autem Sensationis & substantias.* Vide *Sensibilitas* 2.

SENSATULUS, Sensui suo deditus, seu opinioni suæ inhærens, apud Hincmarum Rem. Opusc. 55 Capitulorum adversus Hincmarum Laudun. c. 43. p. 547. Locum dedimus in præfatione.

SENSATUS, Sensu pollens, prudens. Gloss. Græc. Lat. [illegible], *Cordatus, Sensatus, intelligens*. Sic nos dicimus *Sensé.*] Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sensatus, Senez, plain de sens.*] Vir *Sensati animi*, apud Saxonem Grammat. lib 2. Passim in Libris sacris.

¶ SENSIBILIS, Sensus præditus. Vetus Irenæi Interpres l. 2. c. 14. n. 6. *Ex quibus & ea quæ Sensibilia & insensata sunt, subjecerunt.* Vide *Sensatus*.

¶ 1. SENSIBILITAS, Sensus, Gr. [illegible]. Idem Interpres l. 2. c. 8 n. 2 *Christus eorum figuravit, & ad Sensibilitatem adduxit ejus, quod dereliquerat eam, luminis.* Et cap. 15. num. 2. *Ut ad Sensibilitatem hominis descenderet, &c.* Mirac. MS. Urbani V. PP. *Perdiderat visum, auditum, loquelam & omnes Sensibilitates.* Vide *Sensatio* 2.

¶ 2. SENSIBILITAS, ut *Sensatio* 1. apud eumdem lib. 1. c. 30. n. 13 *Sensibilitate eam descendente didicisse* (aiunt) *quod liquidum est.* Et l. 2. c. 6. n. 1. *Magnum mentis intuitionem & Sensibilitatem omnibus præstat.* Vide infra *Sensuabilitas*.

¶ SENSIFICARE, Sensus capacem reddere, sentire facere. Mart. Capella lib. 9. pag. 308. *Rupes Sensificare sonis, &c.*

¶ SENTIFICARE, Eadem notione, apud Claud. Mamert. de statu animæ l. 1. c. 17. *Universum corpus movere atque Sentificare.* Et l. 3. c. 2. *Nec alia pars animæ Sentificat oculum, & alia vivificat digitum.*

¶ SENTIFICUS, apud Macrob. saturn. l. 7. cap. 9. & Mart. Capellam l. 2. p. 43.

¶ SENSIO, *Sententia*. Gloss. Isid.

¶ SENSIRE, pro *Saisire*, Obsignare, ad manum Regis ponere, Gallice *Saisir*. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. tom. 2. Chartul. s. Vandreg. p. 1844. *Item volumus quod si mandaverimus ... bona alicujus prælati, vel alicujus alterius personæ ecclesiasticæ seu clerici. ... capi seu ad manum nostram poni, quod virtute mandati prædicti seu præcepti bona eorum recte mobilia non capiantur, Sensiantur seu ad manum nostram ponantur; ... nec volumus quod in casu isto gentes nostræ de bonis ipsorum capiant, Sensiant, vel arrestant ultra quantitatem emendæ pro qua dicta bona mandabimus capi, Sensiri vel etiam arrestari.*

¶ SENSUABILITAS, ut *Sensatio* 1. Vetus Irenæi Interpres l. 2 c. 13. n. 3. *Totus cum sit sensus, & totus spiritus, & totus Sensuabilitas, &c.* Vide *Sensibilitas* 2. & *Sensualitas* 2.

¶ SENSUABILITER, Ex ratione & sensu, apud eumdem lib. 5. c. 18. n. 3. *Sensuabiliter legem statuens, universa quæque in suo perseverare ordine.*

¶ 1. SENSUALITAS, Sensus, appetitus, facultas sentiendi, Gall. *Sensualité*. Tertull. de anima c. 17. *Plato irrationalem pronunciaus Sensualitatem, &c.* Vita Innocentii III. PP. apud Murator. tom. 3. pag. 551. *Per caput intelligitur mens, ... cujus superior pars est ratio, & inferior Sensualitas.* s. Bernardus de Consider. lib. 5. *Ubi sumus, vallis est lacrymarum; in quo Sensualitas regnet, & consideratio exulat.* Adde Imitat. Christi lib. 1 cap. 1.

¶ 2. SEN-

¶ 2. SENSUALITAS. Elmham.in Vita Henrici V.Reg.Angl.edit.Hearnii c.54.p.535. *QuidamAaglieus, vel virilis animositatis industria, seu temeraria præsumptionis, seu Sensualitate ductus, muri latus attingens, &c.* Id est, suo sensu Vide supra *Sensuabilitas*.

1. SENSUS, Intellectus, vox nostris *Sens, bon sens*. Ita usurpans s. Hieronym.in Indice Hæreseon c.17.28. Rufinus in Exposit.symboli, & Eucherius Homil. 5. de Ascensione & Homil.de Pentecoste.[Capitul.l.1.c.76. *Non finatis nova vel non canonica aliquos ex suo Sensu & non secundum Scripturas sacras fingere & prædicare populo.* Vide supra *Sensuabilitas*.]

¶ In Sensu, Sensibiliter, manifeste. Vetus Irenæi Interpres l 5.c.17. *Propter hoc docebat homines in Sensu per ea signa, quæ faciebat, dare gloriam Deo.*

¶ 2. SENSUS, pro *Census*, Pensitatio ex agris & Prædiis. Charta an.764.apud Marten. tom.1. Ampliss.Coll. col.29. *Ut qualemcumque Sensum visum vobis fuerit illis injungatis, quem vobis per singulos annos solvant.* Statuta MSS.Auscior.an.1301.art.24 *Pro quo honore, fundo vel possessione tenetur domino ad certum Sensum, servitium seu præstationem annuam.* Consuetud.Lemovic art.61. *Et si Sensus valeat plusquam pretium hujusmodi ultimæ assentationis, habetur hujusmodi contractus pro assentamento.* Vide *Sensaticum*.

¶ Sensus Terræ, Illius declaratio seu inquisitio judiciaria. Charta Guidonis Comit.Flandr.ann.1237. ex Tabul.S.Barthol.Betun. *Si vero hospites vel alii judicatores curiæ dictorum præpositi & capituli habeant opus Sensu terræ sive enquesta in eorum judiciis faciendis, dominus Bethuniensis vel ejus ballivus debet eis facere haberi bona fide Sensum terræ sive enquestam per pares castri Bethuniensis quotiescumque ... fuerit requisitus.*

¶ SENTELLA, pro *Scutella*, ut opinor. Vide in hac voce. Charta Roberti Comit. Mellenti ann 1183. tom.4. Hist Harcur.pag.1346. *Concessi præfatis monachis poma colligenda ad perpetuum potum eorum & servientium ipsorum per totam forestam meam, & Sentellam eleemosynæ mensæ meæ ad ipsam pertinentem, quandocumque ego ero apud Wautevillam.*

¶ SENTELUS. Vide *Seiatelus*.

¶ SENTENA, Sentha, Sentona, pro *Sentina*, Fundum navis, in Informat.pro passagio transmarino ex Cod.MS.sangerm.

¶ 1. SENTENTIA, Sapientia, Gr. γνώμη. Vetus Irenæi interpres l.1.c.10.n.3. *Qui vere sunt deserti à divina Sententia magistri.*

¶ 2. SENTENTIA, Compendiaria rei alicujus expositio. Capitul Attonis cap.97. *Commonendi sunt omnes fideles, ut generaliter à minimo usque ad maximum orationem Dominicam & symbolum memoriter teneant & dicendum eis quod in his duabus Sententiis omne fidei Christianæ fundamentum incumbit, & nisi qui has duas Sententias memoriter tenuerit, & ex toto corde crediderit, & in oratione sæpissime frequentaverit, catholicus esse non poterit.* Ælfricus in Præfat.ad Sigericum Archiepisc. apud Wanleium de Antiqua Litterat.Septentr p.153. *Quadraginta Sententias in isto libro exposuimus, credentes hoc sufficere posse per annum fidelibus, si integre eis à ministris Domini recitentur in ecclesia.* De his 40. Sententiis in alia Præfat. his verbis loquitur idem Ælfricus ibidem p. 157. *Igitur in anteriore opere ordinavimus 40. sermones, in isto vero non minor numerus Sententiarum invenitur.*

¶ 3. SENTENTIA. Excerpta ex Terrario s. Petri Piperac apud Acher. tom.2. Spicil.pag.704. *Sententiam agitur ecclesiarum, & donum earum, si ausu temerario quis improbare præsumpserit, à corpore Christi & Ecclesiæ segregatus, &c.* Ubi leg. forte *Sensina*, pro *Saisina*, possessio. Vide *Sensire*.

¶ Sententia Judiciorum, Liber Ecclesiasticus, in quo continentur, quæ ad pœnitentiam imponendam & ad reconciliandum pœnitentem spectant. Vide *Pœnitentiale*.

¶ SENTENTIABILIS, Per *sententiam* redditus. Mirac.s. Walarici tom.1. April.pag. 29. *Ut Sententiabili decreto, quid super hoc deliberandum sit, consequatur.*

SENTENTIALITER, Per *sententiam*, vel judicium, in Diurno Romano pag.38. ubi infra, *synodaliter*, idem sonat. [Sententia Curiæ Reg. Aptensis an. 1314. ex Schedis D. *Kamerville*: *Absolvimus & absolutos Sententialiter pronunciamus.* Vide *Sententionaliter*.]

SENTENTIARE, Sententiam proferre, dare, [lata sententia condemnare, Gall *Sententier*. Statuta Auscior. MSS.art.7. *Bajuli & Consules prædicti capere poterunt criminosos simul & divisim; inquirere autem vel Sententiare non nisi simul.* Charta an 1463. *De omnibus inquisitionibus sive enquestis terminatis & Sententiatis, seu terminandis & Sententiandis, &c.*] Albertus Stadensis an.1179. *Papa in Concilio suo Sententiatus est, &c.* Rigordus ann.1209. *Qui (Papa) audita ejus propositione, & universitatis Scholarum contradictione, Sententiavit contra ipsum.* Vitæ Abbatum s. Albani: *Contra quos judices non audebant Sententiare.* Joan. Gersen. de Imit.Christi l.3.c 1. *Non me sinas secundum auditum aurium hominum imperitorum Sententiare*, id est, *sententias* & opiniones promere, judicare. Utitur etiam Michael Scotus l. 2. Mensæ Philosoph cap. 23. lib. 4. cap 17. [Occurrit præterea in Chronic. Triveti apud Acher. tom 8. Spicil. pag. 463. in statutis Cadubrii lib. 1. cap 5. 19. 60. in Annal. Genuens. Georgii Stellæ apud Murator. tom. 17. col. 1167. in statutis Monaster. s. Claudii, apud Ludewig. tom. 6. Reliq.MSS.p.135. in Mirac. s August. Cantuar. tom. 6. Maii p.402. &c.]

¶ Sententiare, Statuere, judicare, decernere. Acta ad Concil. Basileense apud Marten. tom. 8. Ampliss. Collect col.363. *Item, quæ peccata lex divina Sententiat pœnaliter punienda* Ibidem col.372. *Post hæc doctor adduxit auctoritates plures canonum & doctorum Sententiantium, quod rigor correctionis seu justitiæ deberet temperari propter peccantium multitudinem.*

¶ Sententiare, Consentire. Litteræ Edwardi I. Reg. in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 105. *Volentes & expresse Sententiantes coram nobis, tanquam coram superiori & directo domino, in omnibus ordinandis stare & obtemperare, &c.*

¶ SENTENTIARIUS, Arbiter. Statuta Monast. s. Claudii an.1448. pag 45. *In nos tanquam arbitratores, Sententiarios, definitores, judices, &c.* Vide *Sententiator*.

Sententiarii, Qui libris sententiarum Petri Lombardi student. Vide *Baccalarii* 3.

SENTENTIATOR, ut *Sententiarius*. Charta an. 1298 apud Rymer tom.2.p.819. *Tanquam in arbitrum, arbitralem, laudatorem, diffinitorem, arbitralem Sententiatorem, &c.*

¶ SENTENTIONALITER, ut *Sententialiter*. Diploma Ruperti Reg.Rom an.1401. apud Tolner. Histor. Palat.p.145. *Et extra jus, ut moris est, Sententionaliter constitutos & depositos, ad honores, status, officia, jura pristina in integrum libere constituendi.*

¶ SENTENTIONATUS *ab Ecclesia, divo Thomæ est Ecclesiæ sententia damnatus*. Goclenii Lexic. Philos. Vide *Sententiare*.

SENTENTIOSUS. Gloss.Lat. MS.Reg. Cod. 1013. *Susurrio, Sententiosus, bilinguis, vel alicujus naturæ.*

SENTERIUM, Semita: supra *Semitarium*, ex Gall. *Sentier*: in Charta Philippi Franc. Reg. an. 1184.

in

in Probat. Hist. Monmorenc. p. 48 [& in Charta an. 1496. in Dombensi tractu.]

¶ SENTERIUS, Eadem notione, in statutis Mutin. rubr. 63. fol. 13. *Statuimus* (statuimus) *quod Senterius qui est de subtus dictam viam debeat exemplari & aptari, ita quod homines illinc possint ire & redire cum bobus & plaustris.* Senteret, & ejus dimin. *Senteleite* usurpat la Roman *de la Rose* Ms.

D'un Senteret gardoit l'entrée,
Mes el n'est pas dedens entrée.

Ibidem:

Mes ur lessons ces voies lées ...
Mes les deduians Senteleites
Jolis & renvoisiés tenons.

¶ SENTHA, pro *Sentena* Vide ibi.

SENTIA, Locus sentibus refertus Gloss. Gr. Lat. Ms. ἀκανθῶν τόπος, *Sentia*. Edit. *Hæc sentia*.

¶ SENTIFICARE. Vide supra *Sensificare*.

¶ SENTILIS Informat. de passagio transmarino ex Cod. Ms. Sangerm. *Item tellas ad fornimentum arborum funales & Sentiles 60. tellas.* Telæ species esse videtur.

¶ 1. SENTIMENTUM, Sententia, opinio, Gall. *Sentiment*. Chron. Corn. *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 495. *Verum ne Rex proprio Sentimento videretur inniti, aut injuste illum condemnare judicio, mandavit duodecim pares & primores regni, &c.* Tract. de Expugn. CP. ibidem col. 792. *Hoc ergo fuit Sentimentum Colymanassa quod supra retulimus, quod tantum valuit apud Principem Turcorum, &c.*

¶ 2. SENTIMENTUM, Sensus, animi affectio, qua etiam notione *Sentiment* usurpamus. Gersonius de Consolat. Theol. l. 4. *Plurimos, crede mihi, fefellit nimia Sentimentorum hujusmodi conquisitio seu cupido: hoc in Turelupinis & Begardis, hoc in quibusdam devotis non secundum scientiam expertum est, qui deliramenta cordis sui pro Dei Sentimentis amplexantes turpiter erraverunt.* Vita S. Johan. Bonvisii tom. 5. Maii pag. 107. *Vita nempe istius Christi servi erat quidam continuus respectus in Deum, cum intellectuali Sentimento.* Informat. pro Canonizat. s. Delphinæ & s. Eleazaris an. 1363. apud Columbum de famil. Simia. p. 567. *Cum Sentimento maximo. Et licet indignus sim omnia illa Sentimenta devotionis habere, &c.* de Imit. Christi l. 4. c. 17. n. 2.

¶ SENTINACULUM, Sentinæ receptaculum, vel instrumentum, quo exhauritur sentina. S. Paulinus Epist. 49. n. 3. *Post unum vel alterum brevis Sentinaculi haustum humore destricto, &c.*

SENTINARE, Sentinam aquis exhaurire. S. Augustinus serm. 34. de Divers. cap. 13. *Sententia ista sic est in corde hominis, quomodo cadus. Inde Sentinatur navis in pelago, non potest enim nisi aquam admittere per ruinas compaginis suæ.* Cæsarius Arelatens. serm. 8. ad Monachos: *Nam quomodo navis, posteaquam pelagi fluctus evaserit, si in portu Sentinata, id est, vacuata in portu non fuerit, de minutissimis guttis impletur & mergitur, &c.* Infra: *Quomodo navis Sentinatur à situla, &c.* Utitur & Fortunatus in Vita s. Radegund. cap. 31. Vide Fastum.

¶ SENTINATOR, Qui sentinam exhaurit, apud s. Paulinum loco laudato: *Quid huic, quæso, obfuit sors personæ Sentinatoris & in nautis vilissima?*

SENTINOSUS, *Sentinosum navigium*, dixit s. Ambrosius in Orat. funebri de obitu fratris, pro rimoso, & in quo exhaurienda sæpius sit sentina.

¶ SENTIRE, à Gall. *Sentir*, Olfacere. Vita B. Colettæ tom. 1. Mart. p. 563. *Postea vidi, quod sic erat infectum, quod causabat fastidium omnibus Sentientibus.*

¶ SENTIS, Fibula. Vita S. Brigidæ tom. 1. Febr. pag. 139. *Ac suam Sentem argenteam pretiosamque in depositum sibi commendans.*

SENTITARE. *In animo sensim judicare.* Gloss. Isid.

¶ SENTITUS, Prospectus, visus. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 433. *Dominus Canis cum suo exercitu occulte invasit & assaltavit civitatem Paduæ, ... & intraverunt ulterius plusquam ccc. & per gratiam Dei & precibus Sanctorum sentiti fuerunt & obviati per cives Paduanos, taliter quod violenter cum magno suo damno & vituperio expulsi extra fuerunt.* Sentitus sum, pro Sensit me, in Vita s. Petri Thomasii.

¶ SENTURMIA. Vide *Senaumia*.

SENTUS. Fulbertus Carnot. Epist. 72. de Pœnitente: *Sentus enim & squalidus, pallentique macie deformatus, &c.* Ubi legendum puto *Semus* Vide in hac voce.

☞ *Sentus* vox est purioris Latinitatis quæ squalidum & horridum sonat, qua notione usurpatur a Fulberto. Ea utuntur Terent. in Eunucho act. 2. sc. 2. *Video Sentum, squalidum, ægrum, &c.* & Virgil. Æneid. lib. 6. v. 462. *Loca Senta situ.* Ubi Servius: *Senta, squalida.*

SENU, *Senium*, in Gloss. Lat. Mss. Regiis.

¶ 1. SENUS, pro Senex, in Append. ad Marculfum form. 34.

¶ 2. SENUS, Nervus, corda, qua in scamno torquendus ligatur, Germ. *Sehne*. Gloss. Mss. Florentinæ: *Arcus, corda, Senna.* Pactus Leg. Salicæ c. 39. ex Cod. Guelferbyt. apud Eccardum pag. 129. *Et Senum & scamnum præstet, ubi servum pendere debeat....*

¶ SENYAL. Vide infra *Signale*.

¶ 1. SEO, *Lacus*, ex Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ 2. SEO, pro Seu, sive, in vett. Form. Andegav. & in aliis antiquioribus Instrumentis.

SEONITIUM. Vide *Saiones*.

¶ SEONUM. Vide infra *Sonare* 3.

SEONNUM, Furfur. ex Gallico *Son. Panis de sbola, & de rubeto, & de Seonno, &c.* in Charta ann. 1243. Hist. Monmorenciac. p. 101.

¶ SEORSIVUS, Seorsum positus, separatus. Sententia Sigismundi III. Reg. Polon. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. Mss. p. 288. *Itaque habuisse & habere illustrates suas Seorsivas cancellarias & idcasteria per communes tamen, atque ex utraque residentia adhibitos consiliarios, &c.*

¶ SEOSINABILE TEMPUS, Commodum opportunum apud Spelm. in v. *Carna*.

¶ SEPA, Idem quod infra *Separale*. Charta an. 1108. apud Stephanot. tom. 1. Antiqu. Bened. Vascon. Ms. pag. 692. *Damus etiam ad stipendia ibi Deo servientium monachorum de propriis redditibus salem nostrum, ... & tertiam partem frumenti, & Sepas omnes & solos domorum, hoc est, censum, &c.* Charta ann. 1223. ex Cod. Ms. D. *Brunet* fol. 67. *Ad Sepas Guillermi Bertrandi fit quoddam abeuratorium.* Vide *Separia*.

SEPALIS. Charta Amalfitana apud Ughellum tom. 6. Ital. sacr. p. 393. *Dedit atque tradidit ... de ipsa Sepalem veterem in usu usque iatus mare, &c.* Infra: *Tradidimus atque confirmamus suprascripta plagia taclita de cantu in contum, & unde fuit ipsa Sepalis veteris, &c.* Videtur scribendum *Separalem*, & *Separalis*. Vide in hac voce.

SEPAR, Divisus, separatus. Glossæ antiquæ Mss. *Separia, pro separata, aut discreta.* Glossæ Pith. *Separ, seorsim, à parte.* Glossæ Mss. *Separia, disparia.* Joan. de Janua: *Separ, i. seorsim, à pari, i. dissimilis, unde separitas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Separ, dessemblant.*] Ordericus Vitalis pag. 907. *Optimates autem, qui Separes catus in expeditione legali ductu ductitare debeant, in militia Romanæ rigorem disciplinæ, ni fallor, ignorabant.* Utitur Solinus cap. 13. ut etiam

tiom Prudentius in Apotheosi vers. 311.

¶ SEPARABILITAS, Separatio, divisio. Conc. Toletan. XVI inter Hispan. tom. 2. pag. 738. *Quarum tamen personarum quamvis in hoc quod ad se sunt nulla possit Separabilitas inveniri.*

SEPARALE, Est quod *Separat*, seu dividit tenementum à tenemento, seu rem ab alia re, terminus, limes. Ita usurpat Fleta l. 1 c. 12. §. 21. Interdum.

SEPARALE sumitur pro ipso tenemento, aut re, quæ ab alio separatur, seu suis terminis definitur, ut in eodem libro Fletæ lib 2. c. 49. §. 1. *Quod averia capta fuerunt in suo Separali.* Adde lib. 4. c. 1. §. 21. c. 20 §. 5 c 27. §. 17. *Piscaria Separalis*, apud Ingulfum pag. 852. 874. 881 *Sedes Separalis Abbatiæ* pag. 860. *Several tenancie*, apud Littletonem sect. 89 *Separatæ decimæ*, apud Prynneum in Libertat. Angl. tom. 2. p. 955. Vide Statutum 2. Westmonaster. cap. 27. Charta Eadredi Regis Angliæ tom. 1. Monastici Anglicani p. 168. *Inprimis* (dono) *insulam Croylandiæ pro gleba Ecclesiæ, & pro situ Separali ejusdem Monasterii cum his limitibus distinctam, videlicet, &c.* Charta an. 1206. tom. 1. ejusdem Monast. p. 327. *Fundata fuit Ecclesia in situ seu fundo .. continente 40. acras terræ friscæ, pasturæ, & pratis Separabilibus jacentibus in Burnham, & In separali*, in Fleta lib. 2 c. 54 §. 15. i. disjunctim, divisim: nos dicimus *Separement*.

¶ SEPARALES CHARTÆ, Separatæ, distinctæ, à diversis hominibus scriptæ. Charta apud *Madox* Formul. Anglic pag. 396. *Sciatis nos ... relaxasse .. Johanni ... Legge ... totum jus nostrum ... in omnibus illis mesuagiis, cotagiis, terris, ... quæ & quas nuper habuimus, ... ex ... cartæ confirmatione diversorum hominum, ut per eorum Separales cartas, ... magis plenius & certius apparet.* Alia ibidem p. 415. *Quod quidem manerium ... nuper perquisivi de Johanne Legge generoso & de diversis aliis personis, ut per eorum Separales identuras & cartas ac alia scripta magis plenius & certius apparet.* Charta Henr. Reg. Angl. an. 1457. in Chron. Johan. Whethamstedii p. 425. *Fuerant obligati per eorum Separales obligaciones alicui dictorum, &c.* Leg. *Separales*.

SEPARALITER, Disjunctim, *Separément*, apud Ingulfum p. 871. 881 Vide *Severa*.

¶ SEPARATIO, Prærogativa, privilegium. Statuta criminalia Riperiæ c. 3. fol. 5 v. *Juro ego Potestas, quod pro posse manutenebo, servabo, protegam, ... jurisdictiones, privilegia, exemptiones, Separationes, immunitates, jura, honores, statuta & quæcumque alia in favorem ejusdem communitatis.* Occurrit rursum cap. 4. & 9.

SEPARATUS. Vide *Separale*.

¶ SEPARIA, ut *Separale*. Charta an. 1299. apud Kennet. Antiquit. Ambrosd. p 336. *Possint sibi appropriare & includere pro voluntate sua tres acras prædictæ placeæ ... quæ jacet juxta Separiam prædictorum Prioris & Conventus de Burncester.*

¶ SEPARITAS. Vide supra *Separ*.

¶ SEPE, Sepes, Gall. *Haie*. Acta s. Bertrandi tom. 1. Junii p 796. *Et cum invenisset unum leporem juxta quoddam Sepe, &c.*

SEPEDIUM, *Refugium*. Papias.

¶ SEPELICIO, Jus sepulturæ, seu obventio quæ sacerdoti ob sepulturam contingit. Charta Willelmi Angl. Reg. an. 1083. ex Tabular. Sanctiss. Trinit. Cadom. *Monachis remaneat ecclesia s. Nicholai cum cimiterio suo omnino quieta, ... necnon & Sepeliciones omnium parochianorum sanctimonialium in burgo monachorum manentium.*

SEPELIRI *subtus mortuum*, Pœna olim homicidæ, apud Benebarnenses, qui vivus sub cadavere illius, quem occiderat, sepeliebatur. Fori Morlanenses art. 31. & 32. *Si vero istas leges dare nequiverit* (homicida) *quidquid habet, sit in cursu meo, & Sepeliatur subtus mortuum.* Idem obtinuit apud Bigorritanos ex instituto Brsonis Comitis Bigorr. ut observat Marca l. 9. Histor. Benebarn. c. 11. n. 4. quod & testatur Charta B. *de Majestad* Comitis Bigorrensis ann. 1238. in Regesto censuum Bigorræ Cameræ Comput Paris. fol. 27. *Item statuimus, quod si aliquis in prædicta villa interficiat, aliquem interfector sub mortuo, omni occasione remota, vivus Sepeliatur.*

¶ SEPARALIS. Vide in *Separale*.

SEPHEL. Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 319. *Solvit ... 6. pullos, duos anseres, unum mod. cap. unum Sephel bis, porcum saginatum halbfrisch, vel tu. denar.* [Mensuræ species esse videtur.]

¶ SEPHORA, *Gallina*. Papias.

¶ SEPIA. Cepa, Gall. *Oignon*, vel condimentum ex cepis. Bero Mon. Ordo Cluniac. part 1. cap. 6. *In illis principalibus festis, faba Sepiis commutatur.* Consuet. Solemniac. MS. *In Circumcisione Domini Sepias & rafiolas & justa desmesurale de vino puro.* Ibidem: *Feria secunda Quadragesimæ pitonciam de castaneis vel de Sepiis impiperatis.* Obituar. s. Martialis Lemovic. *Dominus abbas dat de vino obtimo: item flandones cum pigmento & Sepiis.* Vita s. Philippi Archiepisc. Bitur. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1928. *Jejunabat Quadragesimam ante Pascha sine piscibus, nisi alecia & parum Sepiæ.*

¶ SEPIÆ TABULARIÆ, Census ex Sepiis in *Tabulis* recensitus. Pancharta s. Stephani de Vallibus apud Xantones Ch. 69. *Abbati vel ejus mandato solvent quinquaginta Sepias tabularias censuales apud castrum Oleronis.* Ubi *Sepia*, piscis est, Gall. *Seche*, quæ ejusmodi signo apud Monachos designabatur, ex Bernardi Ord. Cluniac. part. 2. c. 17. *Pro signo Sepiarum, divide omnes digitos ab invicem, & ita eos commove, quia & Sepiæ ita esse multiplices videntur.*

SEPIATICUM, Quod scriptori vel Notario pro scriptura datur: *Sepium* enim pro atramento sumi observant Scholiastes Persii, & Isidorus lib. 12. cap. 6. Fulgentius in Mytholog. *Redde, quod Sepiaticum debes.*

SEPIOLA, *parva sepes*. Joh de Janua. [in edit. an. 1506. legitur, *Parva sepes*. Gloss. Lat. Gal. Sangerm. *Sepiola, petite Seiche*.]

SEPLASIARIUS, Qui *Seplasia* vendit, seu pigmenta. Ugutio: *Seplasiarius, negotiator, qui pigmenta vendit.* [Vetus Gloss. MS Sangerman. num 501. *Seplasiarius, negotiator, qui multa vendidat.* Ita etiam Gloss. Lat Gr. *Seplasiarius*, παντοπώλης. In Gloss. Græc. Lat. παντοπώλης, *Seplasiarius, salgamarius*.] Jonas Aurelian. in Præfat. ad lib. 2. de Cultu imag. *Desine itaque Seplasiorum pigmentulis potionari.* Occurrit præterea apud Lampridium. Vide Salmasium de Usuris cap. 19. *Supplasiarius*, perperam scribitur apud Vegetium lib 3. Art. veterin. c. 2.

¶ SEPLASIUM, Παντοπωλεῖον, in Gloss. Lat Gr.

¶ SEPLATIARIUM, μυροπώλιον, ibidem: ubi legit. *Seplasiarium*.

SEPOSITIO, Datio in pignus, in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 12. 13.

¶ SEPTA, Urbis jurisdictio, seu districtus, Gallice *Banlieue*. Vita B Caroli Boni Co. Fl. tom. 1. Mart. p. 198. *Convenerunt in agrum quod suburbio adjacet intra Septas villæ.* Occurrit rursum pag. 102. Ubi fortassis contracto scriptum pro *Septena*. Vide infra.

¶ SEPTARIUM, à Gall. *Septier*, pro *Sextarium*. Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 128. *Honores quos in pace & maxima tranquillitate tenebant, scilicet decimas, .. sex Septaria frumenti singulis annis, &c.*

¶ SEPTATUS, ut Septus. *Culmen septatum*, apud Mart. Capellam l. 2. p. 46

¶ SE-

¶ SEPTELANIUS *Septelanii tapitrs*, in Charta an. 835. Append. Marcæ Hisp. col. 788. A textura sic dici videtur.

¶ SEPTEMIUM, pro Septennium, spatium septem annorum. Charta an. 1424. 28. Martii apud Rymer tom. 10. p. 329. *Concludunt ... inviolabiles tregnas ... duraturas ab ortu solis primi diei mensis Maii proximo futuri, per Septemium ex tunc proxime futurorum, videlicet, usque ad occasum solis dicti primi diei ejusdem mensis Maii anno Domini* 1432.

¶ SEPTEMOLA. Charta Pippini Majoris Palatii apud Felibian. inter Instr. Hist. Sandion. pag. 24. *Eo quod ipsa Ragana vel agentes monasterii sui Septemolas s. Dionysii post se malo ordine retinebat in vico qui dicitur Curbrius*. Ubi leg. divisis vocibus *septem molas*. Vide *Mola* 2.

¶ SEPTEMPLICITER, Septies tanto, Gall. *Sept fois autant*. Epist. Adriani II. PP. apud Marten. Collect. novæ part. 1. p. 51. *Sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum oculis linguaque privatus, gratia Dei operante fuit mirabiliter restauratus quatenus Septempliciter eisdem oculis clarius videret, & eadem lingua verbum Dei eloquentius prædicaret*. Occurrit præterea Isaiæ cap. 30. v. 26.

¶ SEPTEMPRESBYTER, Unus scilicet è septem presbyteris inferioribus seu vicariis in Ecclesia Nivernen. Calendarium Ms 17. sæc. ad 14. Septembris: *Exaltatio S. Crucis duplex, fundatum per magistrum Florentium de la Rosbrise quendam Septempresbyterum*.

¶ SEPTEMZODIUM. Vide *Septizonium*.

1. SEPTENA, Mulctæ Monasticæ species, septem dierum jejunium. Statuta Ord. Hospital. s. Joan. Hierosol. tit. 18. §. 52. *Frater, qui erit positus in Septena, septem diebus continuis jejunabit, ac quarta & 6. feriis ipsorum 7. dierum pane & aqua duntaxat vesci debet, & illis diebus recipiat disciplinam, &c.*

2. SEPTENA, Alia notione. Concilium Lemovicense ann. 1031. sess. 2. *Ubi enim cereus Paschalis consecratur, & baptismus, ibi boarstius Paschalis ordo perficitur, & tres Litaniæ, quæ in Sabbatis Paschæ & Pentecostes nulla ratione prætermitti possunt, ne, quod absit, autoritas Spiritus sancti vilescat, aptius persolvuntur. Post sexenim lectiones, Septena fit in choro a pluribus cantoribus solenniter indutis. Deinde cum terna ipsi Cantores & Sacerdotes, ac cæteri ministri procedunt ad Fontes: facto vero baptismo de tribus tantum infantibus, .. cum terna à Fontibus regrediuntur, qui ad chorum ad chorum, qui ad altare ad altare, cum cereis nondum luminatis, sonantibus interim omnibus signis. Finita enim ipsa terna, &c.*

¶ 3. SEPTENA, Septima pars fructuum ex agris vinaisve domino persolvenda. Charta ann. 1313. *Et pro reductione vinearum de quibus dabant Septenam, quod de cætero non teneantur dare aliud nisi undecimam partem, quæ, ut prædicitur, Casta vocatur*.

¶ SEPTENUS, Eadem notione. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar Magalon. Episc an. 1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudemia, consilia, quarti, quinti, seni, Septeni, octavi, feuda, &c* Vide *Quarto* 6

4. SEPTENA, Appellata peculiari nomenclatura districtus jurisdictionis urbis Bituricensis, & aliquot oppidorum in eodem tractu, vulgo *la septaine*: de cujus vocis origine varii varia tradunt: quidam enim à 7. *pagis* vel *vicis*: alii *à septimo milliario*, alii denique *à septem urbis*, ut Chaumelius in Hist. Bituric. lib. 6. c. 13. & Thomasserius in Consuetud. localibus Bituric. p. 72. *Septenæ Bituricensis* mentio fit [in Litteris Ludovici Junioris ann. 1145. tom. 1. Ordinat. pag. 10.] in Charta Communiæ ejusdem urbis an. 1181. & in Arestis an. 1261. in 2. Regesto Parlam. fol. 37. 114. 125. *Septimaniam* appellari in hymno s. Guillelmi Bituricensis Archiepiscopi observat idem Chaumelius: *Alme martyr Juliane, alme martyr Private, & plangite omnes prorsus Insulæ Occitanis: tu Lugdunæ planctum ad durabile Occidentis, hoc perage civitas Lemovice, similiter Aquiloni: in quo & Bituriae Septimania nunc plange meridies Narbona, &c* Sed videtur hæc vox ad *Septimaniam* Narbonensem, seu Occitaniam provinciam pertinere.

SEPTENARIUS, vel SEPTENARIUM, Officium pro mortuis per septem dies continuos. S. Stephanus in Regula Grandimontensium cap. 5. *Tricenarium, Septenarium, annuale, vel quodlibet pretium pro Missa nominatim vobis oblatum nullatenus accipiatis*. Vetus Charta in Hist. Monaster. a Nicolai Andegav. *Canonici vero pro defunctis Monachis Septenarium faciant Vigiliarum, Missarum & Psalmorum compotationem*. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap 33. *Cum brevis eorum ad nos venerit de defuncto, vel ad illos noster, officium & Missa geratur & postea Septenarium cum officiis & Missis*. Charta Confraternitatum Marcianensium apud Buzelinum. *Sanctimonialibus B. Mariæ Suessionensis . . . debemus Septenarium; hoc est, prima die officium cum Missa in Conventu, & septem aliis similiter, &c.* Salomon Episc. ad Dadonem:

Tunc sanxere diem fieret qua septima fratris
*Omnes perficere cum prece * si agapen.* * Sic
Sic cum veniret quæ len Tricena maneret,
Ritu consimili hanc statuere coli.

Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Ut pro eo, qui decesserit, in sedibus Septena Missa totidemque vigiliæ persolvantur, &c.* Liber Chirograph. Abbat. fol. 64. *Die, quo peractum est Septenarium Siebrandi Chabot.* [Pactum inter Petrum Corbol. Archiepisc. Senon. & Petrum Abbat. Maurigniac. an. 1200. apud *Fleureau* Hist. Bles. part. 3 pag. 521. *Omnes tricenarii, annalia, Septenaria in communem ambobus, Prior scilicet & Sacerdos veniant partitionem*. Ubi emolumenta ex Septenariis intelliguntur.] Rationem, cur per septem dies Missæ pro defunctis agerentur, reddunt Amalarius lib. 3. de Eccles. Offic. cap. 44. Alcuinus lib. de Offic. divin. cap. *de Exequiis mortuorum*, Durandus lib. 7. c. 35. num. 6. & Menardus ad Concordiam Regular. pag. 217. Ut plurimum autem septenarium cum tricenario conjungitur. Vide in *Tricenarium*.

SEPTENNALE, in Concilio Parisiensi an. 1212. c. 11.

¶ SEPTENUS. Vide *Septena* 3.

SEPTETUS, ita appellatus nescio quis Princeps, apud Gregorium II. Epist. ad Leonem Isaurum Imp. præfixa VII. Synodo: *Nuper siquidem ab interiori occidente preces illius, quem Septetum appellant, accepimus, qui vultum expetit nostrum Dei gratia, & ut ad impertiendum ei sanctum baptisma illuc proficiscamur*. Leg. forte *Mepetus*. Vide *Mepe*.

¶ SEPTICENTUM. Judicium an. 983. in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 980. *In quo recepi ego Johannes episcopus per consensum de supradictis sacerdotibus à te Romaldo in commutatione de re proprietatis tua in casale nomine Cazani ad proprietatem supradicti episcopi terram per mensuram modiarum Septicentum in uno se tenentem*. An centum & septem?

SEPTIDOMUS. Octavius Horatian. lib. 4. Rer. Medicar. de partu: *Tempore autem instante concipi atque collocari manifestum est, Septidomum vero septem spatiis contineri, septimo mense dentes nasci, aliquibus nono: septimo anno infanti dentes cadere: bis septenis pubescere, Septidomis agros pericheare*.

¶ SEPTIFLUUS, Epitheton Spiritus sancti, ut poto à quo

à quo septem sapientiæ dona efficiunt. Dudo de Ducibus Normaniæ:

Flaminis septifluo felix libere duci sacro
Provectus jugiter, munitusque auxiliatus.

Vide *Spiritus Septiformis*.

¶ SEPTIMAGIUM, Jus septimi percipiendi in forestis. Tabul. Savignei: *Andreas dominus Vitreii ... dedit abbatia de Savigneio omne jus quod habebat in foresta, videlicet herbagium, pasturam, ... Septimagium, &c.*

SEPTIMALE, Idem quod *Septenarius*, de qua voce supra. Charta Fulconis Comit. Andegavens. pro fundat. Abb. Roncerei an. 1028. apud Sammarthanos: *Beneficia vero, quæ de sepulturis mortuorum evenerint, de animabus, de tricenariis, de Septimalibus, de Missis defunctorum, &c.* Sed leg. videtur, *Septimanalibus*. [Occurrit tamen rursum in Charta apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 348. *Concedit omne jus quod habebat in decimis, sepulturis, ... exceptis confessionibus & baptisterio, trigenariis & Septimalibus*. Unde nihil temere immutandum esse existimo.]

¶ 1. SEPTIMANA, ut *Septena* 4. Jurisdictio & districtus urbis, vulgo *Banlieuë*. Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1186. tom. 4. Ordinat. p. 77. *Nullus etiam de eadem parochia* (Boscom) *de quocumque vendiderit vel emerit super Septimanam, & de quocumque emerit in die Jovis in mercato pro usu suo, nullam consuetudinem dabit.* Eadem habentur in Charta Roberti de Curtiniaco pro villa Cellensi an. 1216. apud Thomasser. Consuetud. Bituric. p. 84. Vide *Septimanalis*.

¶ 2. SEPTIMANA, Hebdomas, Gall. *Semaine*. Roland. Patav. Chron. Tarvis. lib. 5. apud Murator. tom. 8. col. 243. *Duravit hoc colloquium pluribus Septimanis, nec videbatur hac tanta Imperatoris curia certum aliquid stabilire.* Utuntur præterea Auctor libri de Operibus Christi Cardin. Theodos. & Valentin. in Cod. Theodos. leg. 5. de Spectac. Rufinus in tralat. lib. Origin. περὶ ἀρχῶν, & alii.

¶ Septimana Agendæ & *Inceptoris*, in Statutis s. Martini Turon. ex Cod. Ms. Sangerman. n. 1307. *Abbas B. Martini Rex Franciæ est canonicus de consuetudine, ... & debet pro eo fieri Septimana inceptoris & agendæ.* Vide *Agenda*.

¶ Septimana Poenalis, In qua Christi passionis mysteria recoluntur, & quæ idcirco jejuniis & laboribus transigitur. Concil. Pisanum apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 260. *Fuit etiam ordinata sessio ... post festa Septimanæ Pœnalis & Paschæ. Septimana pœnosa*, in Forma interdicti apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 147. Vide *Hebdomada pœnalis*.

¶ Septimana Decima, Decima pars pecuniæ ex vectigalibus quaque *septimana* collectæ à publicanis in Bohemia. Charta Boleslai Ducis Bohemiæ an. 993. apud Ludewig tom. 6. Reliq. Ms. p. 50. *Constituit etiam & ordinavi, ut in omnibus teloniis per Bohemiam constitutis fructus Decimæ Septimanæ cedat ad usum Brenaoviensis Ecclesiæ.* Hinc

Septimanalis Exactio, Pecunia. Charta Henrici Reg. Rom. an. 918. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 170. *Concessimus .. omnem exactionem comitatus ejusdem civitatis, annalis videlicet seu Septimanalis, theloneis, questus, &c.* Diploma Conradi an. 1354. apud eumdem Ludewig. ibidem p. 36. *Quadraginta sexagenas grossorum denariorum Pragensium de Septimanali sua pecunia in montibus Cutnis super festa Pentecostes proxime nunc venturo, tollendas per suas patentes literas deputavit; ego domino meo Regi prædicto universa promitto pro me, heredibus & successoribus meis firmiter & sincere, quod cum easdem 400 sexagenas de prædicta Septimanali pecunia domini Regis plene percepero, &c.*

¶ SEPTIMANALIS. *Mercatum Septimanale*, quod in *Septena*, seu urbis districtu, vel quaque *Septimana*, sive hebdomada habetur. Chartul. s. Sulpitii Bituric. fol. 30. *Concedimus ... ex mercato quoque Septimanale illam redebitionem quæ ad ipsum pertinet locum.* Vide *Septimana* 1. & 2.

¶ Septimanalis dicitur de eo quod per *septimanam* in usu est, quotidianus. Charta an. 1061. apud Mabill. tom. 4. Annal. p. 616. *Pellicias duas, festivam scilicet, cujus cassus esset de squirionibus & manica de grisiis; Septimanalem quoque, cujus cassus esset de cattis, & manica de vulpibus, &c.*

SEPTIMANALITER, Hebdomadatim. Thomas Archid. in Hist. Salonitana c. 24. *Donavit Rex Ecclesiæ S. Domnini sextariolas molendinarum Salonitani fluminis, qui Septimanaliter pertinebant ad Bannum.* [Vide *Septimanatim*.]

¶ SEPTIMANARII, Septimanii, dicti quidam ex opificibus electi singulis *septimanis*, qui rebus non tantum suæ artis, sed & civilibus invigilarent. Statuta Massil. l. 1. c. 1. n. 9. *Item, quod omnia capitula, quæ tamen non erunt ... contra justitiam quæ Septimanarii capitum ministeriorum tradent ex parte consilii capitum ministeriorum, vel consignabunt eidem seu ostendent vel dicent, in scriptis aliqua hora vel die ipsius septimanæ, ipse Rector juxta requisitionem ipsorum Septimaniorum procurabit producere ad effectum, & ipsa adimplere, vel ipsa capitula seu aliqua ex eis in consilium generale deducere, & proponere incontinenti ad requisitionem ipsorum Septimaniorum.* Rursum n. 24. *Item, quod omnes litteras quæ ei* (Rectori) *& consilio generali, & capitibus ministeriorum mittentur, cum primum eas aperiet, vel aperiri faciet, aperiet & legi faciet præsentibus aliquibus vel majore parte ex Septimanariis capitum ministeriorum, & sindicis & clavariis, nec literas aliquas alicui personæ destinabit sine præsentia prædictorum, nec faciet destinari, nisi pro factis propriis Massiliæ, ac in consiliis lectis quæ fieri contingent pro factis vel negotiis communis Massiliæ Septimanarios capitum ministeriorum, vel majorem partem secum habebit eorum.* Ibidem c. 10. n. 3. *Item, quod prædicti Septimanarii eligantur singulis diebus Dominicis, secundum quod Septimanariis utilius visum fuerit.* Unde patet vocis etymon. Non semel in iisdem Statutis *Septimanariorum* occurrit mentio.

SEPTIMANARIUS, Idem qui *Hebdomadarius*, Gallice *Semainier*, [*Semainiee*.] Joannes Eremita in Vita s. Bernardi c. 17. *Facta est conquestio de quodam Monacho, qui scutellas in coquina, secundum Ordinis instituta, cum Septimanarius esset, lavare negligebat.* [Obituar. Eccles. Morin. fol. 42. v. *Presbytero vicario Septimanario 6. denarii.*] Occurrit etiam apud Chrodegangum Metensem in Regula Canonicorum c. 9. & Petrum Abælardum Epist. 6. *Septimanarii coquinæ*. Adde librum Usuum Ordinis Cisterciensis c. 68. 91. & Ughellum tom 5. p. 214. & vide *Hebdomadarius*.

¶ SEPTIMANATIM, Hebdomadatim, unaquaque hebdomada. Charta an. 1374. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. Ms. p. 389. *Veruntamen in Adventu & Quadragesima unum duntaxat grassum decumbentibus ministrabit Septimanatim* (pitanciarius.) Charta an. 1503. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 339. *Et insuper, quod Septimanatim qualibet anno ... unus presbyter canonicus ipsius monasterii per abbatem ... cursorie assignandus, Missam cum speciali collecta ... qualibet die Septimanæ specialiter & devote celebrabit.* Vide *Septimanaliter*.

SEPTIMANIA. Vide *Septena* 4.

¶ SEPTIMANIUS, Hebdomadarius. Vita s. Columbæ Abbatis tom. 2. Junii pag. 215. *Hymnorum liber Septimaniorum S. Columbæ manu descriptus.* Vide *Septimanarii*.

SE-

SEPTIMAS, ut Hebdomas. Vita Ms. S. Leonorii: *Mane autem facto reversi sunt ad suum jugum. Sic assueti quinque Septimatibus, ac diebus tribus diurno labori, excepto die Dominico, &c.*

¶ SEPTIMIANUM, Locum, sive marmoreum conspectum in Vaticana basilica significat, ubi ostendebantur Reliquiæ. Hæc Macri in Hierolexico post Torrigium de Crypt. Vatic. 2. edit. p. 81. & 83. ubi hanc inscriptionem affert: *Temporibus Dom. Hadriani* I. *hic recondita sunt reliquia Sancti Sanctorum in mense Novemb. die* XXII. *Indictione* VII. *bina clausura in integro Septimiane.*

SEPTIMUS, Dies nempe septimus ab obitu, quo sacra, quæ pro mortuis peragi solent, absolvebantur. Andegavenses, & Pictones *Seme* vocant. [Vide in hac voce.] Charta Petri Episcopi Inculism. an. 1160. ex Tabular. S. Eparchii fol. 11. *Baptisteria, Septimos, solus sacerdos habeat. Tricenarios etiam, si alia eleemosyna, quam monacho & Sacerdoti relinquitur, tantumdem valeat, alioquin tam eleemosyna quam tricenarii dividantur.* Testamentum Geraldi Fabri Domicelli D. Mansi Milhagueti, patris Johannis Fabri, celeberrimi Jurisconsulti, in Diœcesi Petricoriensi, an. 1282. *Insuper legamus capellano prædicto* 10. *sol. semel solvendos, & Septimum & trigesimum. Item subcapellano dictæ Ecclesiæ Septimum & trigesimum. Item omnibus monachis in dicta Ecclesia Dei famulantibus duos septimos, & omnibus aliis Presbyteris, qui nostræ interfuerunt sepulturæ, unum Septimum.* Charta an. 1280. *Nec die Septimi, seu Septimorum in commemorationem defunctorum, &c.* [Testam. Petri *Bermon* Prioris Cayaci an. 1300. ex Tabul. D. *de Flamarens*: *Lego cuilibet Ecclesiarum de Cayalo & S. Leonis decem solidos & Septimum & trentanarium.*] Olim apud Paganos in nonam diem justa defunctis & ἐναγίσματα persolvebantur, idque *Novendial* vocabant quo elapso, cœnæ funebres & epulæ fiebant, quæ *Novendiales cœnæ* dicuntur Tacito 6. Annal. idque postmodum ab Ethnicis ad Christianos promanavit, ut Auctor est Augustinus in Quæst. super Genes. Vide Novell. Justiniani 105. c. 5. & ibi Cujacium & Gothofredum.

SEPTINOCTIUM, Spatium 7. noctium, *Sibunnaht*, in Glossis Keronis.

SEPTIZODIUS. Ita Computistæ, ac inprimis Beda lib. de Embolismorum ratione, laterculum literarum dominicalium vocant: *Laterculus hic, qui vocatur Septizodius.* Ubi Scaliger in Canonibus Isagogicis p. 176. & 181. *Septizonius* scribendum contendit. Hunc vide, si lubet.

SEPTIZONIUM, Omnis septenarius ordo, moles aliis superstructæ. Ammianus lib. 15. de Septizonio Severi: *Septizonium operis ambitiosi nymphæum.* Ubi Mss. codices *Septemzodium* præferre monet Henricus Valesius: ut apud Capitolinum in Severo, & Hieronymum in Chronico *Septizodium*, Scaliger & Salmasius. [Docet Pitiscus in Lexico *Septizonium* dici aliquando ædificium pauciorum quam septem ordinum.] Exstat apud Commodianum instructio 7. cum ea inscriptione, *de Septizonio & stellis*, qua indicantur septem planetæ.

¶ SEPTIZONIUS. Vide *Septizodius*.

¶ SEPTOR, Vinitor, vel qui vineam septis munit. Vita Ms. S. Wenwaloei fol. 150. ex Tabul. Landeven. *O felix senex vineæ custos & Septor; uvas tuas cum videris, &c.*

SEPTRIGUS. Charta Edwini Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 150. *Exin aureo tempore finito, nec non & æneo ferrei sequaces modo vi prævalentes, modo mechanica arte cæteros fallentes, & persæpe utroque omnem subigerunt censum reddere vulgus usque ad calcem: ac si fortuna ludente mancipari immobilis, patitur terra subditis habenis in Septrigo voluntatis arbitrio.* Videtur legendum *Sceptrigero*, vel *Sceptrigeri*.

SEPTUAGESIMA, inquit Alcuinus de Divin. Offic. *Computatur secundum titulationem Sacramentarii & Antiphonarii, novem hebdomadibus ante Pascha in septimam Sabbati.* Ordo Romanus: *Septuagesima videtur dici posse propter* 70. *dies, qui sunt ab ipso die ad Sabbatum ante Octavas Paschæ, quo die alba tolluntur vestimenta à nuper baptizatis.* Septuagesimæ institutionem Telesphoro PP. adscribit Liber Pontific. Roman. *Hic constituit, ut septem hebdomadas ante Pascha jejunium celebraretur.* Eadem habet Eusebius in Chronico. Vide Alcuinum Epist. 1. 2. 109. Amalarium lib. 1. de Ecclesiast. offic. c. 1. Rupertum lib. 4. de Divin. offic. c. 1. & 6. Rabanum lib. 2. de Instit. Cleric. c. 34. Honorium August. lib. 3. c. 23. Hugon. a S. Victore lib. 3. Observ. Eccl. c. 10. Beletum c. 78. Durandum lib. 6. c. 23. 89. n. 1. De Septuagesima hæc accipe ex Cod. Ms. S. Victoris Parisiensis:

A festo stellæ numerando perfice lunæ
Quadraginta dies, ibi Septuagesima fiet:
Et si bissextus fuerit, superaddatur unus.

¶ SEPTUAGESIMUS, mendum esse videtur pro *Septenarius*. Vide in hac voce. Statuta Cadubrii c. 6. f. 54. v. *De provisione & salario sacerdotum... Pro sepultura* XX. *sol. pro Septuagesimo sol.* XII. *pro trigesimo* XII. *habere & percipere debeatis.*

SEPTUN-CHUNNA, in Pacto Legis Salicæ tit. 80. Septingenti. Vide *Chunno*.

¶ 1. SEPTUS, pro Septunx, septem unciæ, apud Raban. de Computo.

¶ 2. SEPTUS, μάνδρα, in Gloss. Lat. Græc. Aliæ Gl. Lat. μάνδρα, *Septus, spelunca.*

¶ SEPULCHRARE, Sepelire, Sepulcro condere. Epitaph. Caroli Ducis Burgund. an. 1476. inter Probat. lib. 5. Comment. Philippi *de Comines* pag. 224.

Nunc die Nanceios cernens ex æthere muros;
A clemente ferox hoste Sepulchror ibi.

Ensepulerir apud Poetas nostrates. Le Roman *de Rou* Ms.

En moustier Nostre-Dame, el costè vers midi,
Ont li clerc & li lai le cors Ensepulcri.

¶ SEPULCHRUM SEPTIFORME, dicta Ecclesia super sepulcrum Christi constructa, in Charta Rodulphi Leod. Episc. ann. 1173. apud Miræum to. 2. p. 1179. col. 1. *Tali compacta ordinatione, quod fratres in honore septiformis Sepulchri, septem fratres sui Ordinis vel etiam alterius ibi instituerint, qui Domino ibi assidue deservirent.*

☞ Sepulcris cum Sanctorum, tum aliorum hominum insigniorum appensas olim fuisse columbas aureas & ligneas observat Mabillonius Liturg. Gallic. lib. 1. c. 9. n. 16. Et quidem super tumulos Martyrum appendi solere docet Greg. Turon. lib. 1. de Glor. Mart. c. 72. *Super Sepulcrum sanctum* (S. Dionysii) *calcare non metuens, dum columbam auream lancea quærit allidere, elapsis pedibus ab utraque parte, quia turritus erat tumulus, lancea in latere defixa, exanimis est inventus.* In sepulcris Nobilium eumdem morem apud Langobardos obtinuisse testis est Warnefridus lib. 5. c. 34. *Si quis suorum, aut in bello, aut quomodocumque extinctus fuisset, consanguinei sui intra sepulcra sua perticam figebant, in cujus summitate columbam ex ligno factam ponebant, quæ illuc versa esset, ubi eorum dilectus obisset.*

☞ Qua ratione vero defunctorum corpora in sepulcris poni consueverant apud antiquos, vide in *Bisomum*.

SEPULCHRORUM VIOLATORES. Gloss. Lat.Græc. *Sepulchri violator*, τυμβωρύχος. De iis agunt Lex Wisigoth. lib. 11.tit.2. §.1. edit. Theodorici c.110. Lex Salica tit.17. 57. BajWar. tit. 18. c.1. Alamano.tit. 50. Longob. l. 1. tit. 12. Capit Caroli M.lib. 7. tit.136. &c. Mortuos vero vestibus suis pretiosioribus indutos humo mandatos testatur S. Hieronymus l. 2. Epist. 1. S. Ambrosius lib.de Nabuthe, Lactantius l. 2. de Divin. Instit. c. 4. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c.45. 46. 52. lib.6. c. 46. Gesta Francorum c. 35. Monachus Engolism c. 14. Baldricus lib.1. Chron.Camer c.16. lib. 3. c. 20 Baronius an.821.& 1099. n.3. 5. 15. Surius ad ann. 1544. Filesacus lib. 1. Select.p.177. &c.

SEPULCHRORUM CUSTODES. Vide *Custos*, col. 1282.

SEPULCHRI OFFICIUM Ecclesiasticum, quod ita celebrari solitum in Ecclesia Rotomagensi, post Matutinas, docet Ordinarius Ms ejusdem Ecclesiæ: *Finito tertio Responsorio, Officium Sepulchri ita celebratur. Tres Diaconi Canonici induti dalmaticis & amictis, habentes super capita sua ad similitudinem mulierum, vasculum tenentes in manibus, veniant per medium Chori, & versus sepulchrum properantes, vultibus submissis, dicant pariter hunc versum*: Quis revolvet nobis lapidem? *Hoc finito, quidam puer quasi Angelus indutus albis, & tenens spicam in manu ante sepulchrum dicat*: Quem quæritis in sepulchro? *Mariæ respondeant*: Jesum Nazarenum crucifixum: *Tunc Angelus dicat*: Non est hic, surrexit enim: *Et locum digito ostendens. Hoc facto, Angelus citissime discedat, & duo Presbyteri de majori sede, in tunicis, intus Sepulchrum residentes dicant*: Mulier, quid ploras? *Media trium mulierum respondeat ita*: Mulier, quid ploras? quem quæris? *Medius mulierum dicat*: Domine, si tu sustulisti eum, dicito. *Sacerdos crucem illi ostendens, dicat, dicens*: Quia tulerunt Dominum meum. *Duo residentes dicant*: Quem quæritis, Mulieres? *Mariæ osculentur locum, postea exeant de sepulchro. Interim quidam Sacerdos Canonicus in persona Domini albatus cum stola, tenens crucem, obvians eis in sinistro cornu altaris, dicat*: Maria. *Quod cum audierit, pedibus ejus citissime se offerat, & alta voce dicat*: Cabboin. *Sacerdos innuens dicat*: Noli me tangere. *Hoc finito, Sacerdos in dextro cornu altaris iterum appareat, & illis transeuntibus ante altare, dicat*: Avete, nolite timere. *Hoc finito se abscondat, & Mulieres hoc audito læta inclinent ad altare, conversæ ad chorum, hunc versum cantent*: Alleluja, resurrexit Dominus, Alleluia. *Hoc finito, Archiepiscopus vel Sacerdos ante altare cum thuribulo incipiat alte*: Te Deum laudamus, *& sine neupma finiatur, &c.*

¶ SEPULCRETUM, Sepultura, locus sepulcrorum. Monast. Anglic. to. 1. p. 23. *Ne ... Regumque & Præsulum Continuorum per multa sæcula Sepulcretum oblivione obruatur*. Utitur Catull.carm.60.

¶ SEPULTARE, Sepelire, apud Fortunatum lib. 8. Hymno da Vitæ æternæ gaudia.

¶ SEPULTOR, Qui mortuos sepelit. Statuta Astens. Collat. 9. c. 12. fol. 27. *Item (juro) quod aliquis mortuorum Sepultor non possit esse portator vini.*

SEPULTORIUM, Θαπτήριον, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SEPULTUARIUS, Sepulcralis. Vide *Cimiterium*.

SEPULTURA, Idem quod *Atrium*, & *Cœmeterium*, scilicet obventiones, quæ Sacerdotibus ob sepulturam contingunt. Nam olim *Cadavera defunctorum in basilicis sanctorum sepeliri* vetitum, in Concilio Braccarensi an.563.cap.18. ubi Garsias Loaysa. Vetus Notitia in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol 58. *Cum ergo illi Ecclesiam cum tertia parte decimæ, & Sepulturæ possiderent, &c.* Alia in Tabulario Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Similiter dederunt Sepulturam, quam accipiebant de Ecclesia S. Petri de Aysin*. Alibi: *Donamus Ecclesiam & altare cum decimis, & Sepultura, & offerendis, &c.* Charta Archembaldi Dom. Burbonensis an. 1217. pro libertatibus Villæfranchæ: *Et dederunt eis Ecclesiam & cemeterium, tali pacto, quod non possent cogere burgenses de Sepultura, neque de nuptiis ultra debitas consuetudines.* S. Anselmus lib. 4. Epist 45. *Dicunt se frequenter vidisse in Ecclesiis, ad eorum curam proprie pertinentibus, expulsis presbyteris, laicos altari adstantes, eleemosynam colligentes, Sepulturas, & quædam ad jus Sacerdotum pertinentia audacter usurpantes, &c.* Sed & pro aperienda, ut vulgo dicimus, terra, exactiones factæ, quod etiamnum obtinet apud nos, licet vetitum ab Ecclesia, ac præsertim Bulla Urbani PP.IX. apud Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag 402 403. *Abolendæ consuetudinis nimis abominabilis corruptelæ apud Montempessulanum vitium inolevit, ut videlicet decedentibus non prius permittatur effodi Sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur, &c.* Vide *Cœmeterium*.

☞ Quæ quidem exactiones ne in immensum crescerent, modum adhibuerunt non semel leges cum civiles, tum Ecclesiasticæ. Harum omnium instar sunt Statuta Cadubrii c. 6. fol 54. v. *Decernimus quod vos plebani, archidiaconi, vicarii & aliarum Eccesiarum rectores, pro salutari Pœnitentia quatuor sol. Pap. pro Eucharistia totidem habere & percipere debeatis, pro Oleo sancto sol. xx. pro Sepultura totidem, pro Septuagesimo sol. xii. pro Trigesimo xii. habere & percipere debeatis.* Vide *Judicium defunctorum*, col. 1584.

☞ Notandum videtur Statutum Augerii Episcopi Conseran. an. 1280. quo cuivis presbytero præcipitur ut *initio sui presbyteratus vestes sacerdotales sibi fieri faciat cum quibus obitus sui tempore valeat sepeliri.* Eadem jubent Statuta Arnaldi Episc.Magalon.an. 1339. inter Instr. to.6. Gall.Christ. novæ edit. col.383. *Monet omnes ut infra annum habeant breviarium, superpelliceum, almucium sacerdotalem, vestem propriam qua sepeliantur.*

SEPULTURA CRUCIFIXI, Sepulcri Jesu Christi imago & repræsentatio, quæ fieri solet in ædibus sacris die Parasceves. Vetus Charta in Monumentis Paderbonensibus p. 134. *Hæ autem parochiæ omnia jura parochialia habebunt, nisi quod crucem diebus dominicis, & in solemnitatibus non ferent, ... in Parasceve Sepulturam Crucifixi non facient, &c.*

SEPULTURA ASINI, Extra cœmeterium, Sepultura excommunicatorum. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag 268. *Extra cimiterium, absque officio Christiano debito, suo tamen jussu & petitione, Sepultura asini sepultus.* Vide *Imblocatus*.

¶ SEPULTUROLA, dimin. a Sepultura Testam. Bartichramni Cenoman. Episc. apud Mabill. to. 3. Analect. p.141. *De rebus sanctæ basilicæ disentur, ut melius eis delectet Sepulturolæ meæ impendere honorem, & sanctæ basilicæ deservire.* *Sepulturolum*, in Testam. ann. 690. apud Falibian. inter Probat. Hist. Sandion. pag. 11. *Vel locum Sepulturoli meæ si fuerit an non fuerit, in quo Germani meæ requiescunt.*

SEPUM, ita dicitur vulgo quod olim *Sebum*, i. adeps, pinguedo, axungia Joh. de Janua. [Occurrit passim. *Lapis Sepi*, certum sevi pondus. Vide *Petra*. Charta an. 1309. apud Ludewig. to. 1. Reliq. Ms. p. 261. *Bonæ memoriæ Fryse in extremis religiosis viris fratribus in Doberlug unum lapidem Sepi in remedium animæ suæ singulis annis donavit .... Præterea Henricus .... præfato conventui duos lapides Sepi allegavit.*]

¶ SEQUA. Tabular S. Victoris Massil *Et ulterius*

pro

pro bono civitatis quod in Massilia amodo esset una Sequa moneta, ut erat antiquitus.

SEQUACES, Hæredes, posteri, successores. Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 3. *Post obitum hanc rem vos & Sequaces vestri ulterius habere firmissimam habentes possessionem.* Occurrit ibi crebrius. Vide *Secutores*.

SEQUAX, Sectator. Paulus Diac. l. 1. Hist. Longob. cap. 26.

Nam pinxit apte lineas
Vitæ sacra Sequacibus.

Adde Regulam S. Fructuosi c. 4. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sequax, Enseignable.*]

SEQUAX, Obediens, apud Sidon. l. 7. Epist. 17.

SEQUACITAS, [Obsequium, observantia. Sidon. lib. 4. Epist. 9. *Hinc etiam illi apud nos maxima reverentia fuit, quod non satis ferebat ægre pigram in quibuspiam Sequacitatem.*] Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. *Tanta denique bona in se, largiente divina gratia, habuit, ut de audientium profectibus, & de discipulorum Sequacitate, & de virginum consecratione, ut non uno tantum si merito coronatus.*

¶ SEQUACITAS, Celeritas. Idem Sidon. lib. 9. Epist. 9. *Tribuit & quoddam dictare celeranti scribarum Sequacitas saltuosa compendium, qui comprehendebant signis, quod literis non tenebant.*

¶ SEQUACITER, Ordinatim. Arnobius adv. Gent. lib. 2. p. 49. *Concludere acutissime syllogismos, ordinare Sequaciter inductiones suas, &c.*

¶ SEQUALTALIA, ἡμιολία, in Gloss. Lat. Græc. Ubi leg. ex viris doctis *Sesqualtera*.

1. SEQUELA, *Exemplum*, in Gloss. Isid. [Papias: *Sequela, mos, ritus, exemplum, institutum, consuetudo.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sequela, enseignement, coustume.*]

2. SEQUELA, Obsequium, ministrorum & famulorum cœtus, apud Petrum Blesensem serm. 43. Gloss. Lat. Gr. *Sequela*, ἀκολουθία. Hinc Frontinus lib. 2. c. 4. *Sequelas* vocant servos militares: *Lixas calonesque & omnis generis Sequelas conclamare jussit.*]

¶ 3. SEQUELA, Consecutio, consequentia. Tertull. de Patient. c. 5. *Post mannæ escatilem pluviam; post petræ aquatilem Sequelam, desperant de Domino.* Lactant. de Mort. Persecut. c. 5. *Immortalitas non Sequela naturæ, sed merces præmiumque virtutis est.* Idem de Opific. Dei cap. 4. *Mors Sequela morborum est.*

¶ 4. SEQUELA, Opinio, sententia, suffragium. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1267. *Sed magistri, sedato tumultu, dixerunt, quod nemo recederet, sed in crastino super palatium quilibet diceret Sequelam suam.* Ubi in Diario idem Adrianus habet: *Quilibet diceret intentionem suam.* Ibidem infra: *Clamatum ad peronem quod nemo iret contra Sequelam palatii.* Rursum col. 1274. *Super quibus prepositi fuerunt multi tractatus. Multi nolebant facere prædictas allegantias, & dom. de Bierlo nolebat quod fierent, & dom. Bare & Razo prævaluerunt. Sequelæ non fuerunt portatæ super palatium, sed super consilium, & præceptum sub pœna capitis quod nullus aliquid inde revelaret.*

¶ 5. SEQUELA, pro *Squilla*, Tintinnabulum, campanula, in Inventar. an. 1342. ex Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Skella*.

¶ 6. SEQUELA, Diversis notionibus, vide in *Secta* 3. 4. & in voce *Huesium*.

¶ SEQUENTER, Continenter, Gall. *Tout de suite*. Lex Alaman. tit. 97. §. 5. *Nisi homicida fuus ei in curte aut in casa fugerit, & pro ipso nullus offert justitiam, si Sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.*

¶ SEQUENTER, Exinde, Gall. *Ensuite*. Vita Ms.

S. Wenwaloei fol. 107 v. *Faciamus ergo quod Sequenter propheta acturum se esse promittebat, dicens: Confitebor tibi, Domine, quia terribiliter magnificatus es.*

¶ SEQUENTERIANUS. Vide *Sequentrianus*.

1. SEQUENTIA, Canticum exultationis, quæ & *Prosa* dicitur, sic appellatum, *quia pneuma jubili sequitur*, inquit Durandus lib. 4. c. 21. Ordo Romanus, & Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Sequitur jubilatio, quam Sequentiam vocant.* Observat idem Durandus *Sequentias* a NotKero Abbate S. Galli primum compositas, & Nicolaum PP. ad Missam cantari præcepisse, [quod de Nicolao II. accipiendum opinatur Papebrochius.] Huc spectant, quæ habet EcKehardus de Vita B. NotKeri Episcopi Saltzburg. c. 17. *Sequentias, quas idem pater sanctus fecerat, destinavit per bajulum urbis Romæ Nicolao.* Cap. 18. *Sequentiam dico, quæ est de Spiritu sancto: Sancti Spiritus assit nobis gratia.* Bromptonus de Roberto Rege Franc. *Hic Robertus Rex fecit Sequentiam illam de festo Pentecostes, quæ sic incipit: Sancti Spiritus assit nobis gratia.*

☞ Johannes Adelphus *Sequentias* commentariis suis illustratas edidit Argentinæ an. 1513. Binas composuit Albertus Magnus, unam de Trinitate, alteram de Ascensione. Utraque exstat in Missali Prædicat. Paris. an. 1519. excuso.

SEQUENTIÆ, *quas Metenses vocant*, apud EcKehardum junior. de Casib. S. Galli c. 4.

SEQUENTIARIUS, Liber, seu Codex, in quo continentur *Sequentiæ*. EcKehardus junior de Casibus S. Galli c. 11. *Quidam fratrum Ecclesia egressus Sequentiarium manu ferebat, quem illi assumentes in sequentia diei NotKerum Balbulum laudant.* Acta Murensis Monasterii p. 20. *Antiphonarium, partem de Graduali, Sequentiarios 4.* Alibi: *Tres Antiphonarii, ex quibus unus musice notatus est, & decem Sequentinarii.* Sed legendum *Sequentiarii*, aut *Sequentionarii*, ut habetur p. 33. [*Sequentionarius* rursum occurrit in Catalogo libr. Canoniæ S. Nicolai Patav. apud Bern. Pezium tom. 1. Anecd. in Præfat. pag. LII. *Unus gradualis liber, unus Sequentionarius cum tropis, &c.*]

¶ SEQUENTIALIS, Eadem notione, apud Schannat. in Vindem. Litter. pag. 8. *Missales specialiter cum orationibus sex, & septimus cum gradualibus & Sequentiali ... Sequentiales undecim, capitulares quatuor, &c.*

¶ 2. SEQUENTIA, Comitatus, Gall. *Suite*. Vita B. Mariæ de Malliaco, to. 3. Mart. p. 744. *Affuit quidam juvenis ex regali Sequentia, qui statum ejus aspiciens, &c.* Mirac. S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Jul. p. 679. *Mansitabat etiam inibi aliquandiu cum uxore & natis, illa videlicet suæ paupertatis Sequentia, & quanto diutius, tanto cum majore fiducia.* Ubi *Sequentia*, si ad uxorem referatur, Comitem, sociam sonat.

¶ 3. SEQUENTIA AVENARUM, Præstatio quæ in avenis exsolvitur, in Cod. censuali Episcop. Autissiod. an. circ. 1290. Vide *Avenagium* 1.

¶ SEQUENTIALIS, SEQUENTIARIUS. Vide *Sequentia* 1.

SEQUENTRIANUS, Qui optimum excipit, mediæ conditionis, vel medii pretii. Lex Alamann. tit. 75. *Si quis in vaccaritia legitima, ubi sunt 12. vaccæ vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit, 13. sol. eum solvat, aut qualecumque armentum de ipsa vaccaritia involatus fuerit, secundum qualitatem eum solvat: illam optimam vaccam 4. tremesses appreciare: illam aliam Sequentrianam sol. 1 illa alia minuta animalia secundum arbitrium adpretientur.* Editio Heroldi [quam secutus est Baluzius,] habet *Sequenterianam*.]

¶ SEQUERTA, f. Comitatus, Gall. *Suite*. Statuta

Vercell.lib.3.fol. 87. v. *Quod autem capitulum addatur in scripto Sequerte villarum*. Ibidem lib. 4. fol. 116. v. *Item si quis de civitate vel districtu Vercellarum juraverit maliciose non facere Sequertam Potestati, solvat pro banno libras decem* Pap.

1. SEQUESTER. Testamentum Ælfredi Regis Angl. *Insuper de Æthelfredo Principi militiæ meo unum gladium, & 200. marcas; & meo Sequestri, cum quo jam Pascha imminens pactum firmavi, de 200. libras, ut ipse det & distribuat inter omnes illos, ubi placitum est sibi subire sepulcrum, &c.* Vido in *Equester*.

¶ 2. SEQUESTER, Imitator, discipulus. Johan. BlaKman. de Virtut. Henrici VI. Reg Angl. pag. 303. *Aliasque injurias complurimas, ut verus Christi Sequester, patienter toleravit*. Hinc

¶ SEQUESTER, Pullus, quod matrem sequitur sic dictus. Charta an. 1490. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Nullum animal .... audeat intrare .... excepto animali de basto, quibus facultas depascendi .... cum eorum Sequestre unius anni & non ultra*. Alia an. 1509. ex iisdem Schedis: *Quæcunque animalia aratoria, sive sint bovina, vaccina, cavalina, mulatina, sive asinina, ... & seu vaccas cum suis Sequestris duorum annorum, vel circa*. Vide in *Secta* 4.

¶ 3. SEQUESTER, f. Filius extra domum paternam sepositus & educatus, cujus idcirco ortus dubius est. Compend. benefic. Exposit. fol 46. *Dubitatur vero de excommunicatis, naturalibus, Sequestris, spuriis, legitimatis, collateralibus*; (scilicet qui Ecclesiæ benefecerint, an patroni esse possint) *sed benignum est eos omnes admittere*.

¶ SEQUESTRARE, Separare, seponere, Gallice *Sequestrer, mettre à part*. Capitul. Caroli Mag. de Villis §. 55 *Volumus ut quicquid ad nostrum opus judices dederint, vel servierint, aut Sequestraverint, in uno brevi conscribi faciant*. Chron. Andr. Danduli ad an 1142. apud Murator. tom. 12. col. 504. *Nos prædictus Joannes Polano Castellanus episcopus una cum tota nostra ecclesia Sequestramus, & cum Juda traditore in inferno damnamus*. Utuntur etiam Macrob Satur. lib 7. c. 11. Ammian. lib. 18. c. 1 lib. 20. c 7. Occurrit præterea apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 483. Marten. to. 4. Anecd. col. 197. & alibi passim *Sequestratis muneribus*, id est, exceptis, in Cod. Theod. leg. 4. tit. de Censitor.

¶ SEQUESTRARE, Deponere. Tertull. de Resurr. carnis c. 26. *Corpora medicata mausoleis & monumentis Sequestrantur*. Prudent. Hymno exsequiar. v. 127.

... *Hominis tibi membra Sequestre*.

¶ SEQUESTRATIM, Separatim. Cassiodor. lib. 11. Epist. 1. *Quæratis forsitan Sequestratim principis bona*. Occurrit etiam in Vita S. Eugendi to. 2. Jan. pag. 54.

¶ SEQUESTRATIO, Separatio, in Capitul. lib. 6. cap. 409. & lib. 7 c 141. Adde leg. unic Cod Theod. *De prohibita Sequestratione pecuniæ*, & S Ambros. de Spiritu S. lib. 1. cap. 1.

¶ SEQUESTRATORIUM, Locus, ubi aliquid deponitur. Tertull. de Resurr. carnis cap. 52. *Seminibus Sequestratorium terra est, illic deponendis & inde repetendis*.

¶ SEQUESTRARIUS, Ad *Sequestrum*, seu depositum spectans, apud JC.

¶ SEQUASTRUM, Depositum, vox JC familiaris. Correct. Statut. Cadubrii cap. 98. *Mandamus quod omnes mutarii, hospites & quæcunque aliæ personæ cujuscumque conditionis teneantur & debeant accipere & recipere Sequestra omnia, quæ in manibus eorum præsentata & facta fuerint sine aliquo præmio vel solutione*. Occurrit etiam non semel pro scripto quod de sequestratione conficitur.

¶ SEQUESTRUM, Separatio. Longinus in Vita B. Kingæ 10. 5. Jul. pag. 741 *Hæc dierum processu in quatuor pecies divisa, majorem afflictionem ægra per singulos dies post hujusmodi apostemationis Sequestrum efficiebat*.

SEQUESTRATOR SACRI PALATII. Ottonem Rufum Imper. in colligendo Jure Wichbildico usum esse opera Burchardi a Mangefeld, *Sequestratoris Palatii*, scribit Glossa ad art. 10. & 139. in fine Wichbild. Quod officium pro *Cancellarii* munere accipiunt Crantzius lib. 2. Saxon. cap. 21. Brotuff lib. 1. Chron Merseburg. c. 10. & Coler. in orat. de jure Saxon. Vide Gloss. med. Græcit. in Μεσίτης, & in Μεσάζων.

Certe apud Episcopos Anglicanos qui *Sequestratores* perinde habuerunt, alius fuit *Sequestrator* a Cancellario, ut colligitur ex Charta ann. 1317. apud Madox Formul. Anglic. p. 12. *Data & acta ... in præsentia magistri Roberti de Weston Cancellarii nostri, dompui Ricardi de Dolaby Sequestratoris nostri, &c.* Testam. an. 1322. ibid. p. 432. *Probatum fuit præsens testamentum coram nobis Johanne Langthorn. R. in Christo Patris & domini, D. Henrici Dei gratia wyntoniensis Episcopi commissario & Sequestratore generali, approbatum, insinuatum, legitimeque pronunciatum pro eodem*.

¶ SEQUI, Persequi aliquem in judicio. Leges Normann. apud Lude Wig. to. 7. pag. 292 *Viri autem de maleficiis uxoribus suis illatis Sequi possunt in omnibus casibus supradictis, & eas defendere, si fuerint appellatæ*. Charta ann. 1288. apud Kennett Antiquit. Ambrosd. p. 313. *Et Gilbertus de Thornton qui Sequitur pro Rege dicit, quod, &c* Inquesta ex Tabulario B. Mariæ de Bono nuntio Rotomag. *Dicit quod vidit quemdam hominem .... Sequentem quemdam hominem ... in assisiis dictorum Religiosorum apud Beccum*. Ibidem: *Et parentes mortui secuti sunt dictum clericum coram dicto justiciario*. Vide *Secta* 4. & *Secutor*.

¶ SEQUIENTES, τὰ ἑξῆς, in Gloss. Lat. Gr.

SEQUIMENTUM. Vide supra in *Sega*.

SEQUIPES. Qui alium sequitur, Pedissequus. Anastasius in S. Hadriano pag. 103 *Unde ego Sequipedes vestros dirigere studebo meos missos ad eumdem vestrum Regem, &c.* In S. Zacharia p. 77. *Egressus de Ravennatium urbe, in finibus Longobardorum ingressus, Sequipes factus est suis Missis*. Et p. 86. *Conjungens vero Christianissimus Pipinus Francorum Rex, Sequipes etiam ejus & antefatus beatissimus Papa factus usque ad muros civitatis Papiæ utrique pervenernas*. [Ch. Anonymi Salerint. apud Murator tom 2 part. 2. col. 201. *Conjungens vero Beneventanorum princeps Grimoald, Sequipes etiam ejus antefatus Radelchis, &c.* Guido in Prologo ad Discipl. Farf. *Pater vere, Hugo, Sequipeda ejus effectus in regali cœnobio, &c.*] *Canis sequipeda*, apud Joan. Sarisber. lib. 1 Policrat. c. 13. Vide eumdem lib. 3. cap. 6.

SEQUIPEDES, Sectatores, sequaces, discipuli, &c. Acta Ss. Juliani & Basilissæ in Præfat. *Ut per angustam viam eorumdem Sanctorum valeamus Sequipedes esse*. Habetur rursum ibidem cap. 1. & 7. Diurnus Romanus cap. 2. tit 9 *Ut vere eorum discipulus & Sequipeda*. Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bitur cap. 6. *Addebat etiam Beati Sequipeda, &c.* [Translat. S. Æmiliani inter Conc. Hisp. to. 3. p. 216. *Cujus religionis dum quondam beatissimum Æmilianum Sequipedam verissime reperiret, &c.*] Occurrit præterea hac notione in Concilio Aurelian. V. c. 3. & Turon. II. cap. 22. apud S. Eulogium lib. 1. Memor. Sanctor. lib. 2. cap 1. & 10. in Epistola 73. inter Francicas tom. 1. Histor. Franc apud Rabanum Maurum lib. 1. de Instit. Cleric. c. 3. Carolum M. lib. 2. de Imaginibus c. 27. Joan. Sarisb. lib. 2. Policrat. cap. 18. &c.

¶ SEQUITAS, *ταχύτης, σπουδή, ἰσότης*. Gloss. Lat. Gr. *Æquitas, diligentia*, in Amalth.

¶ SEQUITIO. Vide supra in *Sega*.

¶ SEQUITUS, Via, quam quis sequitur. Hist. Cortusior. lib. 2 apud Murator. to. 12. col. 809. *Ita quod Ugutio ignorabat Sequitum domini Canis, quia dom. Canis descenderat stratam versus Roncbaittum causa videndi dictum passum*.

¶ SEQUUTA, ut *Sega*. Vide in hac voce.

¶ SEQUUTULEIA MULIER, Quæ virum appetit, & sectatur, ex Petr Comm. in Amalth.

SER, Dominus, quæ vox præponitur nominibus appellativis apud Italos: efformata, ut videtur, ex Græco *κύριος*, seu, ut recentiores Græci efferunt, *κῦρις*: unde nostri *Sire*, Itali *Messer*, nostri etiam *Messire*. Vita B. Torelli Papiensis n. 24. *Ipse Notarius, qui vocabatur Ser Aloysius*. Occurrit ibi pluries. (Charta ann. 1373. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 487. *Acta sunt hæc apud villam S. Antonii, Viennensis diœcesis, ... præsentibus discretis viris ... Ser Nicolao, Ser Andrea de Pistoye, & pluribus aliis fide dignis*. Italis vero Ser idem sonat quod nostris *Maitre*, ubi de opificibus sermo est.) Vide *Siriaticus*.

¶ 1. SERA, Vespera, Gall. *Soir*. Gloss. Lat. Græc. *Sera, ἑσπέρα*. Regula S. Benedicti cap 41. *Ad Seram comunt*. Adde Regul. Magistri cap. 25 & 53. Vita S. Heriberti tom. 2 Mart. pag. 474. *Deinde navi invectus Rheno Coloniam transportatur, & in multa Sera perveniens, &c.* Vide *Serale* 2. Hinc

¶ SERRA, Occidens, in Charta ann. 952. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 140. *De tercia parte da medio die teniente in ipso fluvio Padi, da quarta parte da Serra de consortit, seu quod alii sunt affines. V. Sero*.

¶ 2 SERA, Mensa, ut videtur. Chron. Estense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 15. col. 349 *Item (dom. Marchio præsentari fecit) super quasdam Sera cinturas multas argenti, item in manibus domicellorum suorum portari coppas argenti & perlarum*.

¶ SERRA, Remoratrix. Gloss. vett. edit. ubi Sangerm. habent *demoratrix*. Vide *Seritas*.

SERA VIRGINITATIS. Vide *Devirginare*.

¶ SERABAITÆ, Heretici Valdensium sectarii, sic dicti quod ut Sarabaitæ Monachi per urbes & castella vagantes proprio arbitratu vivebant. Vide *Sarabaitæ*. Articuli probat. contra fr. Ubertin. to. 1. Miscell. Baluz. p 295. *Sanctitas etiam vestra in Constitutione quam fecit contra sectam Serabaitarum, quæ incipit* Gloriosum, *errorem Serabaitarum, qui dicebant Ecclesiam Romanam carnalem & meretricem magnam & auctoritate & potestate privatam, damnat, non sicut novam heresim, sed sicut heresim Donatistarum & Manichæorum ac Valdensium, & mandat eos sicut hæreticos capi & puniri*. Ibidem pag 298. *Et Inquisitores hæretica pravitatis contra Serabaytas & Beginos dictos errores tenentes tamquam contra hæreticos processerunt, & eos propter istud extremo judicio tradiderunt curiæ seculari*. Vide *Beghardi* & *Bulgari*.

SERABARA, SERABULA. Vide *Sarabella*.

SERACIUM, Serum lactis. Acta Murensis Monasterii pag. 54. *Quicumque caldarium illis præstiterit, quamdiu ejus caldarium habent, singulis annis dabunt ei Seracium, & esse caseos*. Occurrit etiam alio loco. (Statuta Vercell. lib. 3. fol. 76. *Formagiarii & alii revenditores ... non emant nec emere faciant pro eis ... caseum vel Seracium, capones, &c.* Ibidem lib. 7. fol. 259. *Item statutum est quod de caseo, Seracio, &c.*) Vide *Sester*.

¶ SERACULA, Sera minor. Guidonis Discipl. Farf. c. 48. *In promptuaria tamque habeat locum constitutum ubi panes condunet sub Seracula, in refectorium portandum per se vel submissam personam decretis horis, &c.*

¶ SERAGARENTIUM. Acta S. Philippi Episc. Adrianop. tom. 4. Analect. Mabill. pag. 144. *Tunc Justinus trahi eum vinctum pedibus jussit. Qui acceptis tot silicum offensione vulneribus, & per singula corporis membra laceratus, rursus ad carcerem fratrum manibus reportatur. Sed paullo post admodum Seragarentium contulerunt*. Vocem mendosam esse asterisco significavit Mabillonius: videtur tamen ea designari medicamentum aliquod quo vulneribus Philippi consuluerunt fratres.

¶ SERAGIUM, Claustrum, inclusio. Correct. Statut. Cadubrii c. 127. *Mandamus ac jubemus quod si contigerit aliquem transducere nuptam suam quæ fuerit vidua, non possint nec debeant aliqui facere Seragium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam, sed libere eos dimittant, &c.* Vide mox *Serale* 1.

¶ 1. SERALE, SERRALE, Angustiæ & claustra itineris, vel montium. Chronic. Andr. Danduli ad ann. 1404. apud Murator. tom. 12. col. 519 *Inde Veneti crearunt in eorum Imperatorem Paulum Sabellum, qui ductor in his castris erat, & auctor fuerat præcipuus transeundi Seralia hostilia*. Jacobus Delayto in Annal. Estens. ad ann. 1404. apud eumd. Murator. tom. 18. col. 994. *Dominus Padua hoc præsentiens: cum omni conatu gentis suæ ac subditorum suorum militavit, & se opposuit ad Serralia sua versus fines Vicentiæ, unde erat conceptus Facinus territorium ingredi Paduanum. Ibi multis diebus moliente Facino transire Serralea, &c.* Vide *Serra* 2.

¶ 2. SERALE, ut *Sera* 1. Vespera. Arestum Parlamenti an 1472. ex Tabul. Sangerm. *Idem, de nocte eundo de nocte absque lumine post grossum Serale*. Galli dicimus *Nuit fermée*.

¶ SERALHA, Sera: *Seralherius*, Serarius. Vide infra in *Serralherius*.

¶ SERAMEN, Semen, quidquid seritur. Charta Aliliæ dom. de Tilleyo ann. 1262. ex Tabul. Pontisar. *Pacifice gaudeant monachi S. Martini Pontisarensis tam de Seraminibus & grano, quam de omnibus aliis ferragiis ubicumque voluerint circumferendis*. Neque alia notione accipienda videtur vox *Sermoison* inter munera Abbatiæ S. Claudii ex ejusd. Monast. Statutis pag. 60. *Ad idem officium (sacristæ) pertinere declaravit decimas canaborum, necnon decimas Sermoison, atque certarum terrarum & possessionum, &c.* Nisi sit grani species. Vide *Sermen*.

¶ SERAMPELINÆ VESTES, *sunt vestes inveterata*. Gloss. ad Doctr. Alexandri de Villa-Dei. Vide *Serapellinæ*.

SERANTA, pro *Saranta*, Quadraginta, ex Græco vulgari *σαράντα*, pro *τεσσαράκοντα*, de qua voce Meursius. Abbo lib 1. de bellis Parisiac.

P. Geminum fidei raro quamvis vegetabat,
M jue truces post hæc ebile Seranta obile id e etat.

Ubi ad marginem notam hanc apposuit Abbo ipse: P. *Græcum, si fuerit geminatum*, 200. *significat*. M. *similiter geminatum* 40. *significat*. C *hile, mille, tot enim erant Normanni, id est*, 40. *millia*.

SERAPELLINÆ, *sunt veteres pelles, vel dicuntur pelles parvi valoris*: Catholicon parvum. Vide *Xerapellinæ*, in *Xerampinus* & *Serampelinæ*.

¶ SERAPELLUIES, *id est, Pelles*, in Glossar. Ms. S. Andr. Avenion. Vide *Serapellinæ*.

¶ SERAPIUM, Jusculum medicum. Vide *Syrupus*.

SERARE, SERRARE, Occludere, *Seris* claudere; hinc nostris *Serrer*, pro aliquid sub *sera* recondere, *ἀποκλείειν*. Brito in Vocab. *Vectis à verbo dicitur, i. ferrum, quo in firmatura ostii vehitur huc & illuc, causa Serandi vel reserandi*. Papias: *Serare, claudere, opponere*. Roderi-

dericus Toletan. in Hist. Arabum cap. 45. *Cumque Gezim Hispalim advenisset, civitatis ei januas Seraverunt.* Concilium Avenionense ann. 1279 c. 2. *Domos Ecclesiarum aut Clericorum occasione quacunque Serrare, seu claudere, ferrare, vel placare, &c.* Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 39. *Occupantes campanilia & turres civitatis, & Seratis januis, illum exclusserunt.* Vide *Serra* 1. Hinc

¶ SERRARE, Arctare, constringere, Gallis *Serrer.* Chron. Saxon. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 431. *Fratricidas autem & parricidas, ... sive per manum & ventrem Serratos de regno ejiciant.* Ubi alii Scriptores qui de homicidarum pœna agunt, habent: *Venter atque brachio strictim innectantur ex ipsis ferreis vinculis.* Vide in Peregrinatio 3. & *Pænitentiale ferrum* in Pœnitentes col. 609. Miracula S. Gibriani tom. 7. Maii pag. 646. *Intuita autem vultum ejus sanguine coopertum, oculos reflexos, visum nigrum, dentes Serratos, &c.*

¶ SERRARE, Concludere, in angustum claudere, nostris etiam *Serrer.* Statuta Mutin. rubr. 212. fol. 39. v. *Fossata quæ vadunt & sunt juxta stratam Ganaceti, Serrentur & serrata teneantur, ita quod aqua discurrat in lamam.* De urbe obsessa itidem dicitur in Regimio, Paduæ ad an. 1319. apud Murator. tom 8. col. 431. *Dom. Canis de la Scala ... venit circa civitatem Paduæ cum exercitu magno, & in paucis diebus post Seravit & accepit nobis aquam à ponte Baxanelli versus Paduam, concludendo illam versus Montem silicem.* Vide *Serratus.*

☞ Hinc *Tenir le peuple en Serre* dicuntur in vet. Consuet. Bituric. apud Thomasser. pag. 338. ii qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt emuntque, ut exinde populum ad has angustias adducant eam quo voluerint pretio emendi. Vide *Forestallare.*

¶ SERRARE, pro ferro munire, unde *Ferrare* Legeadum putem. Reparat. factæ in Senescall. Carcass. ann. 1435. ex cod. Ms. V. Cl. *Lancelot*: *Item pro Serrando dictas VIII fuc(e)bat & plures alias pecias fustium, III lib. V. sol.* Rursum: *Item pro quatuor cannis de poppe Serratis, emptis precio XVIII sol.*

¶ SERARE, Gall. *Serrer,* Servare, in Conc. Avenion. an. 1457. apud Marten. to. 4. Anec. col. 383. *Item, quia Judæi carnes Seratas juxta eorum ritum, & per macellarios christianos vendunt; seu vendi faciunt, super hoc autem abusu execrabili providentes, statuimus sub excommunicationis pœna sam contra ipsos macellarios carnes eas Seratas vendentes, quam contra christianos qui eas scienter emunt.* De carnibus quæ supersunt hæc intelligenda esse suadent Statuta Nemaus. Eccl. ibid. col. 1064. ubi inhibetur *sub pœna excommunicationis, ne quis Christianorum carnes refutatas à Judæis in macello Christianorum præsumat vendere.*

INSERATUS, Sub *sera* reclusus. Rodericus Toletanus lib. 5. de Reb. Hispan. cap. 24. de Sancio Rege Navarræ: *Duxit uxorem, nomine Beatriciam, filiam Imperatoris, ex qua genuit duos filios, Sancium, qui successit regno, qui dicebatur agnomine Inseratus, eo quod in castro Tudelæ residens, se ab omnibus, præterquam à paucis domesticis, occultabat.* Vide infra *Serrare* 1.

¶ IN SERA ESSE, pro Sub *sera* recondi, Galli dicimus, *Etre sous la clef.* Commonit. Episc. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 5. *Chrisma semper sit in Sera propter quosdam infideles.*

¶ DESERARE, Aperire, recludere, apud Apul. lib. 1. Metamorph. *At illæ probæ & fideles januæ, quæ sua sponte Deseratæ noctu fuerant, vix tandem & ægerrime tunc clavis suæ crebra immissione patefiunt.*

SERASTYRAX. Codex Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 147. *Grato animo dignemini suscipere costum, cinamomum, & Serastyracem.* Ubi Serarius putat, confictum nomen ex *cera* & *styrax*, quasi ceræ instar styrax fuerit. De styrace agit Plinus l. 12. c. 18. & 26. lib. 24. cap. 6. & 17.

¶ SERATOR, Serarius faber, Gall. *Serrurier*, apud Bollandistas in Onomastico. Haud scio an eadem notione in Chron. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 752. *Terras & vineas dominicales, quam Jocor Serator noster in cessione, & Opilonicus usque nunc in beneficium habuit, &c.* Ubi pro villico, qui rebus *Serandis* seu servandis invigilat, accipi potest.

¶ SERATURA, Sera. Vide *Serratura.*

¶ SERAVADA, *Cremium.* Gloss. Lips. Somnerus: *Huic respondet nostratium Searwud, pro cremio, vel camolo, à Sax. searan, arefacere, & wudu, silva, lignum, vulgo wood.* Hæc Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SERCAFOS, Harpago. Vide *Arrapax.*

SERCENTES, *Sergents*, Italis; *Sercentes sive habitatores domorum, inquilini,* in Statutis Venetor. l. 6. cap. 25. 27. [Infra *Sersentes* ex iisdem Statutis.]

¶ SERCHELLUM, Gall. *Serchel, Serssel & Chersel.* Locus est in *Circulagium.* Ut autem manifestior fiat nativa hujus vocis significatio, quædam subjicimus ex Instrumentis quæ Arestum Parlamenti Paris. ann. 1466. ibi laudatum præcesserunt. Instrum. an. 1451. ex Tabular. Corbeiensi: *Il avoit vendu ou fait vendre... deux pieches de vin au prix de VIII. deniers chacun lot, dont en appartenoit à ceulx demandeurs pour leur dit droit de sanlein & forage de chacune pieche deux septiers qui sont quatre septiers, en chacun desquels septiers y a quatre lots mesure de la dicte ville qui sont XVI. lots qui valoient & valent audit prix de VIII. deniers le lot la somme de X. sols VIII. deniers. Et aussi avoit & a mis ou fait mettre ledit ... au devant & au dehors du lieu & maison là où il a fait vendre lesdits vins foullie & verdure ou Charssel, parquoy estoit deub auxdits demandeurs pour leur dit droit de Chersel deux sols. Ainsi estoient & sont en tout pour les dits droits de sanlieu, forage & Serchel la somme de XII. sols VIII. deniers.* Ex quibus certum est hac voce significari signum aliquod vini venalis, pro quo apponendo certa domino loci præstatio pensitabatur.

¶ SERCINOLA, pro Sarcinula, in Charta ann. 1496. apud Rymer. tom. 12. pag. 579. *Armaturis, munimentis, Sercinulis, bonis & rebus quibuscumque, &c.*

¶ SERCIUM. Leges Normann. apud Ludwig. to. 7. Reliq. Mss. pag. 267. *Quædam enim submonitiones sunt ad reddendos redditus, vel Sercio, sive debita dominorum.* Ubi leg. videtur *Servicia.* Vide infra *Servium.*

¶ SERCLETUS, Piscis minutioris species. Statuta Massil. lib. 6. cap. 17. *Statuimus quod nemini liceat piscem, vel pisces emere in Massilia, vel ejus districtu de nocte, vel de die causa revendendi ... nisi essent ... pisces minuti, scilicet sardinæ, jarreti, Sercleti, bogue, &c.*

¶ SERCULUS, pro Circulus. Vide *Flagium.*

¶ SERDEWYTE, *Prendre amande de la fille de vostre homme, si elle se fait violer, & seit aparceu,* in Gloss. Anglic. ex Tabul. Beccensi.

SER A. Vide *Serica.*

¶ 1. SERENA, Mensura liquidorum. Charta inter Schedas Lobinelli: *Rivar pater ipsius Vercomen dedit duas Serenas de medone, panes XXXIV. & multones tres.* Vide *Seracum.*

¶ 2. SERENA. Charta an. 1494. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Dictosque suos armigeros juxta locum de Palude in Serena cubire fecerunt,* Id est sub dio.

¶ SERENARE, Clarificare, clarum reddere, Gall. *Eclaircir.* Miracul. S. Cassiani apud Illustr. Fontaninum in Antiq. Hortæ pag. 367. *Quo facto Serenati sunt oculi.*

¶ SERENATIO, Pax, tranquillitas. Literæ Edwar-

Wardi I. Reg. Angl. ann. 1284. apud Rymer. tom. 2. pag. 275. *Ad Serenationem conferentia domini Regis sub modo subscripto extitit ordinatum*, &c. Occurrit iterum in Charta an. 1330. apud eumd. tom. 4. pag. 445.

¶ SERENIFICARE, Serenum reddere, serenare. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 587. *Et cessit pluvia cœlo Serenificato*.

SERENITAS, Titulus honorarius Imperatorum & Regum, apud Facundum Hermianensem l. 5. cap. 2. & in veteribus Chartis apud Besliam in Comitib. Pict. p. 2. 1. & in Regibus Aquitan. p. 25. 26. & alios passim. Fortunatus lib. 3. Poem. 2.

Nubila nulla gravant populum sub Rege sereno.

Idem l. 6. Poem. 4. de Chariberto Rege:

Splendor in ore diem detersa fronte serenat,
Sinceros animos nubila nulla premunt.
Blanda serenatum circundant gaudia vultum,
Lætitiam populus Regis ab ore capit.

☞ Eodem titulo donatur dominus castri Camiliaci in Litteris Pontificis Romani ex Tabular. Majoris Monasterii.

☞ Sed & Archiepiscopi Episcopive *Serenitatis* titulum sibi tribuerunt. Charta Sevini Archiep. Senon. an. 980. apud Achar. to. 2. Spicil. p. 732. *Postulo ergo Serenitatem successorum meorum Archiepiscoporum, ut*, &c. Adalardus Episc. Claromont. mentionem facit *Serenitatis* suæ, in Charta ex Chartario Brivatensi, ut & Gauzlenus Tullensis Episc. in Charta ann. 936. ex Archivo S. Apri. Vide Mabill. Dipl. pag. 89.

☞ *Serenissimi Principis* titulo cohonestatur Humbertus Dalphinus in Litteris procuratoriis capituli S. Bernardi de Romanis ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 290. Alios hujusce tituli recentiores usus silebimus, utpote qui ad nostrum institutum non spectant.

¶ SERENIUS. Litteræ Bonifacii VIII. PP. in Chronico Angl. Th. *Otteborne* pag. 93. *Et quod in suis patentibus litteris, inde confectis, hæc plenius & Serenius noscuntur contineri*. Ubi Cl. Editor recte monet leg. esse *Seriosius*. Vide infra *Seriose*.

SEREONES. Vide *Seres*.

¶ SERGANDUS, SERGANTERIA, &c. Vide in *Serviens*.

¶ SERGIA, Olivæ genus, in Amalth. ex Colum.

¶ SERHAILLA. Sera catenaria, Gall. *Cadenas*. Processus aperturæ tumuli Urbani V. PP. ann. 1381. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Vidimus oculariter infra dictum sepulcrum sic apertam quamdam capsam longitudinis seu palmarum vel circa fredatam de veluto rubeo cum duabus Serhaillis de subtus duobus circulis positis*. Vide *Serralherius*.

1. SERIA, SEREA, Vasculi species. Joannes de Janua: *Seria à Syria dicitur, vel olla, quasi Syria, quod ibi primo facta est*, &c. Papias: *Serea sing. vasis genus, urna; inde feriola*. In Agrimensoribus vox *Sereae* occurrit, ubi vasculum effingitur. *Seriolam* inde habet Persius, & ex eo Isidorus lib. 20. c. 6. [Gloss. vet. Sangerm. num. 501. *Seriola, est arcarum directus ordo, vel vas fictile vini apud Siriam primum excogitatum*.] Vide Donatum ad Terent. & JC.

2. SERIA, pro Serica. Gloss. *Seriam*, σηρικὴν. *Seria*, ὀψώνιον, ubi perperam *sterial*. *Serios*, σηρικοὺς. Rhythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Expensis Florentinis
Totius facti Seriam,
Processus, & misterium
Intoxicationis.

Atque inde conjicit Salmasius ad Solin. in Agrimensoribus scribendum *Seria*, ubi *ferra* legitur. Apud Vitalem: *A sextanco si vis sequi limitem, sectam serram sequeris ped. 150.* ubi emendat *Seriam*. Huic emendationi favet vetus Noticia sub Rogerio Rege Siciliæ an. 1144. apud Rocchum Pirrum in Archiepisc. Messan. *Et descendit per pedem montis, ubi sunt multi lapides, exinde Seream foresta, usque ad culturam Ecclesiæ*, &c. Infra: *Et à prædicto vallone recipit Serram magnam usque ad Seriam blagi, in quo via regalis descendit ad fontem de Maleru, & recipit Seriam falsi*, &c. Vide *Serra* 2.

SERJANTES, SERJANTERIA, &c. V. *Serviens*.

¶ SERIARE, Ordinare, disponere, quasi in seria ponere. Statuta Canonic. Regul. art. 51. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 95.

...... *cum socio*, ...
Qua sine, nec comedat, nec quoquam progrediatur,
Nec Seriet, &c.

¶ SERIATIM, Ordinatim, *Ordonnement*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta an. 1014. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 519. *Et nunc nomina abbatum, vel judicum, & comitum, sive nobilium Seriatim pandere studemus*, &c. Charta Henrici III. Reg. Angl. ann. 1257. apud Rymer. to. 1. p. 625. *Quæ viva voce vobis exponere poterit Seriatim*, &c. Vita B. Petri Damiani sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 255. *Sacerdos, quæ militibus illis contigerant, ei Seriatim enarrare curavit*. Occurrit præterea apud Murator. tom. 6. col. 533. in Statutis Narniens. inter Acta SS. to. 1. Maii pag. 396. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1201. &c.

SERICA. Vide *Seria* 2.

SERICALIS PANNUS, nostris *Serge*, aut *Sarge*, Alamannis *Sarewat*. Eckehardus junior de Casib. S. Galli c. 3. *Missus est Moguntiam, atque pro pannis laneis emendis, quos Sericales, aut Tunicas vocant*.

¶ SERICALE, nude, Eadem notione, apud Schannat. Hist. Fuld. pag. 20. *Sericalia XXVI. ex quibus optima duo loci proposito, reliqua fratribus per ordinem distribui voluit* (Richardus abbas.) Vide *Sericatus*.

¶ SERICARIUS, Sericorum textor. Gloss. Lat. Gr. *Sericarius*, σηρικοπράκτης. *Sericarum textor*, apud Jul. Firmic. lib. 8.

¶ SERICATUS, Sericus, Gall. *de Soie*. Leges Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. Mss. p. 188. *Et omnes trossellos integrorum pannorum ligatos & omnes pannos integros Sericatos*, &c. Pro eo qui serico induitur apud Sueton. in Calig. cap. 52. & Sidon. lib. 2. Epist. 13. Gloss. Lat. Gr. *Sericatus*, σηρικοφόρος. Vide *Chlamydatus*.

¶ SERICEUS, Eadem notione, in Regest. 87. Cameræ Comput. Paris. *Cum nos per nostras alias litteras in filis Sericeis & cera viridi sigillatas*, &c.

SERICINUS, Eodem sensu, apud Odonem Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 16. [Translat. S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1867. *Legitur etiam quod fideli suo apostolo Barnabæ vestes Sericinas de collobio... habere concessit*. Vide *Sericalis*.]

¶ SERICIUM, f. Servicium. Libertates Pontis-Ursonis inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 4. p. 641. *Ille qui facit Sericium, venat annonam*. Vide *Serenum*.

SERICOBLATTA, in l. 10. Cod. Justin. de Murilegul. ubi in l. 13. Cod. Theod. tit. *Serica blatta*, sericum blatta, seu purpura infectum. Vide in *Blatta*.

¶ SERICOPULATÆ, *dicuntur vestimenta quæ inferuntur & suuntur serico*. Vocabul. utriusque juris.

SERICUM, Mensuræ liquidorum species. Philippus Eystetensis in Vita S. Walpurg. c. 34. *Sacratissimus liquor, qui infra spatium unius anni nequaquam destillaverat, nec ullo modo sese ostenderat, adeo abundanter erupit, ut ampullam dimidiæ pintæ capacitatis, vel unius Serici adimpleret*. Alter codex Ms. habet *sexti*, ut monet Gretzerus. Vide in *Serea* 1. & *Sexta* 1.

SERI-

SERICUS. Vide *Siricus*.

¶ SERIES. Notitia judicati an. 843. in Append. ad Marcam Hispan. col. 780. *Tunc iterum praecepimus scribere conditiones, ut eo quo ipsi testes testificaverunt, ipsi testes ad Seriem conditionum hoc jurare studerent; sicuti & fecerunt*. Alia an 874. ibid. col. 797. *Qui* (testes) *juraverunt a Serie conditione, sicut ibidem insertum est*. Formula est haud infrequens in ejusmodi Notitiis quam clarius exhibet Notitia ann. 1032. ibid col. 1053. *Testimonium vostrum per Seriem harum conditionum jurejurando confirmavimus, &c.*

¶ SERIES, pro Veritas. Gualter. Hemingford. in Edwardo I. ad an. 1298. pag. 163. *Cognita tamen rei Serie & Regem modicum esse læsum, compatiebantur ei.*

SERIETAS, Seriarum rerum meditatio, (gravitas,) apud Sidonium lib. 1. Epist. 9. lib. 9 Epist. 13. & Joann Sarisb. Epist. 81. in Metalogico lib. 1. c. 6. lib. 3. in Prologo, & in Policratico. [Vide *Seriositas*.]

SERILLA, Navicula vel lintrea, qui rimas stupa suffocatas habent. Spelm.

SERIMALIA, SERIMALIA, Machinæ bellicæ species. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium p. 51. *Laudenses, quos captos habebant, de carcere super Serimalias & machinas ipsius castri deduxerunt*. Pag. 54. *Multosque petrerios ibi composuit, per quos balistariis suis foras trahentibus, fere nullus ex Cremonensibus ibi ad Serimalias, seu machinas ipsius castri appropiare poterat*. Pag. 55. *Super Serimalias & machinas, &c.* Infra: *Qui fere omnes manganos & petrerias, Serimalias, seu machinas, cæteraque defensionis Cremæ instrumenta suo mirabili ingenio composuerat.* (*Serimalia* ex eodem Morena editum a Muratorio to 6. col. 1039. 1043. &c. Mendum esse pro *Serpentina* lubens crediderim, cùm nullibi, quod sciam, præter apud Morenam occurrat hæc vox.]

¶ SERIMEN, *Semen*, in Amalth. ex Salmasio. Vide *Seramen*.

¶ SERINGA, *Virga in arundine*. Glossæ vett. Sangerm. num. 501.

¶ SERIOLA, dimin. a *Seria*. Vide ibi.

¶ SERIOSE, Fuse, minutatim, articulatim, Gall. *En detail*. Litteræ Bonifacii VIII. PP. an. 1295. ex Bibl. Reg *Per alias nostras litteras tibi describimus Seriose*. Charta Edwardi II. Reg. Angl. anno. 1309. apud Rymer. tom. 3 p. 144. *Prout hæc in eisdem litteris Seriosius continentur*. Epist. Martini V. PP. an. 1420. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. Mss. pag. 418 *Quem, ut ipse Seriose nobis exposuit, &c.* Charta ann. 1442. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Prout infra in hoc præsenti publico Instrumento latius & Seriosius continetur*. Occurrit præterea apud Gregor. Mag. lib. 1. Epist. 26. Amalarium in Ord. Rom. c. 70. in Statutis S. Claudii p. 62. in Hist. Eccl. Meld. to. 2. p. 202. & apud Lobinell. to. 3 Hist Paris. pag. 137. Vide *Serenitas*.

¶ SERIOSE, Graviter, lente. Charta fundat. Cantoriæ S. Capellæ an. 1319. apud Lobin. to. 3 Hist. Paris. pag. 132. *Statuentes quod ipse cantor & ipsius in dicta cantoria pro tempore successores, ... debita increpationis officium, psallendique, psalmodiandi & legendi Seriose & distincte in ipsa capella superius & inferius ... ministerium .... studeant exercere*. Occurrit rursum ibid. p. 339. ex Statutis Capituli Hospitalis S. Jacobi.

¶ SERIOSITAS, Gravitas morum. Acta S. Hemmæ tom. 5. Jun. pag. 501 *Tantaque constantiæ ac Seriositatis extitit, ut omnia sibi subditis semel imperata, mox sine omni contradictione adimpleri voluerit*. Vide *Serietas* & mox *Seriosus*.

SERIOSUS, Serius, Gravis, ex Gallico *Serieux*. Vincentius Belvac lib. 3. cap. 33. *Prudens valde, nimis astutus, multumque Seriosus, & gravis in moribus*. (Vide *Seriositas*.)

SERISAPIA. Fragmentum Petronii: *Allata est Serisapia & contumelia aerophragiæ*. (l. aerophagiæ) *saledata sunt, & consue malo, porri, Persica, &c.* Monstra verborum, cujusmodi complura habentur in hoc male compacto centone.

SERITAS. Gloss. Galat. Βραδύτης, *Mora, remora, Seritas, tarditas*. (Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Saritas, tarditez*. Vide *Sera* 2.

¶ SERITUM. Vide supra *Sericum*.

¶ SERITURA, Angustia, arctatio. Charta an. 1351. in Regest. 80. Chartophylacii regii: *Diritatem & Serituram carcerum & questionum perhorrescens, &c.*

¶ SERIUS, *Utilis, necessarius: unde Serie, utiliter, intente, sedulo*. Joh. de Janua. Gloss. Lat Gall. Sangerman. *Serius, necessarie, proffitable*. *Serius*, σπουδαῖος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SERMENS, Sarmentum, Gall. *Sarment*. Vita B. Henrici Baucen tom. 2. Jun. p. 373. *Tres lectos habebat ... unum quidem de Sermentibus vitium, & hoc durum.*

SERMENTATUS, Joratus, sacramento adstrictus: ex Gallico *Sermenté*. Baldricus in Chronico Camerac. lib. 3. cap. 49 *Ipse namque, pariterque Abbas Richardus, ambo videlicet Sermentati, &c.* (Accusatio contra Robertum *le Coq* Episc. Laudun. ex Bibl. Reg. *Item que aussi est-il du grant & secré conseil de Mons. le Duc de Normandie, & est son juré & Sermenté, & à cause de ce il a fait foy & Serment de li bien & loyalment conseillier & de garder ses drois & ses noblesses*. Charta an. 1351. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1142. *Amprès que mondit sieur a relaté avoir vacqué à cette information avec plusieurs Prelats, Barons & autres gens de ses Estats cognoissants en celle matiere, & par luy sur ce Sermentez de dire vray: &c.* Statuta Scabinorum Maceriæ ad Mosam: *La guette jurée & Sermentée dudit Masieres .. aura pour chacune corde (de bois) deux deniers Parisis.*)

¶ SERMENTUM, a Gall. *Serment*, Sacramentum. Charta venditionis vicecom. Rellaniæ an 1410. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Superioritate majoris dominii, cavalcatis, juribus feodalibus, directo dominio, nec non Sermenta ..reservatis*. Quod de sacramento fidelitatis intelligendum est.

1. SERMO, Tuitio, conductus, *Sauvegarde*: συνδοχὴ λόγου apud Justinianum in Edicto 2. λόγῳ ὑποδοχῆς, apud Annam Comnenam pag. 158. 249. 292. Lex Salica tit. 59. *Ubi quis calcaverit solem, & ista omnia compleverit, qui eum admallat, & ille, qui admallatur, ad nullum placitum venire .... voluerit, tunc Rex, ad quem mannitus est, extra Sermonem suum eum esse dijudicet, & ita ille culpabilis, & omnes res fuæ erunt in fisco, aut cui fiscus dare voluerit*. Pactus Legis Salicæ tit. 76. §. 1. *Si ille, qui admallatur, ad nullum placitum venire voluerit, tunc Rex quem mannitum, est eum extra Sermonem suum ponat, & quicunque eum aut paverit, aut hospitium illi dederit, ... culpabilis judicetur.* Gregorius Turon. lib. 9. c. 42. *Ut Monasterium ... sub sua tuitione & Sermone ... jubeant gubernare*. Marculfus lib 1. formul. 24. de Mundeburde Regis & Principis: *Igitur cognoscat Magnitudo seu utilitas vestra, quod vir Apostolicum & venerabilem illum Episcopum aut Abbatem .... sub Sermonem tuitionis nostræ visi fuimus recepisse, &c.* Vide *Verbum*, & quæ notavimus ad Alexiadem pag. 308.

2. SERMO, Homilia, concio ad populum in Ecclesia, nostris *Sermon*. (Gloss Lat. Græc. *Sermo*, ὁμιλία.) S. Augustinus Epist. 77. *De Sermone Presbyterorum, qui te præsente populo infunditur, &c.* Infra: *Ut jubeas singulos, quos volueris, Sermones seorsum conscriptos & emen-*

emondatos mitti nobis. (Statuta ann 1380. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Parif. p. 498. *In foquenti Dominica dicere Matutinas & Missam ad usum prædictum & eum nota, & tali hora qua scholares post Missam ire poterunt ad Sermonem*.) Sermonem facere, in libro Ordinis S. Victoris Parisieosis c. 33 Vide Concil. Valentin. Hisp. c. 1 Observandum porro ex Augustioo lib. de Catechizandis Rudibus c. 13. in Africanis Ecclesiis Antistites stantes stanti plebi verba facere consuevisse, contra quam in Ecclesiis transmarinis, *ubi non solum Antistites sedentes loquebantur ad populum; sed ipsi etiam populo sedilia subjacebant, ne quispiam infirmior stando lassatus à saluberrima intentione averteretur, aut etiam cogeretur abscedere*. Postmodum infirmos, cæterosque, qui stare non poterant, sedere jussit idem Augustinus Homil. 26.

Sermo Vivus. Capitulare 5. Caroli M. incerti anni c. 1. *Admonendi sunt* (Episcopi) *de rectitudine fidei sua, ut eam & ipsi teneant & intelligant, & sibi subjectis populis vivo Sermone annuntieat*. V. *Vivus*.

¶ Sermo Implicitus, *occultus*, γρῖφος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ 3. SERMO, Ratio, Gr. λόγος. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 19 *Aptum ad susceptionem perfecti Sermonis expediri*. Utuntur passim antiqui Patres.

¶ 4. SERMO Publicus, seu *Sermo generalis de fide*, dictus apud Tolosates ultimus & solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afficiendos: quod a sermone de fide inciperet sic nuocupatus; idem quod alibi vocatur *Actio fidei*, Hispanis *Auto de inquisicion*, Lusitanis *Auto da fe*. Limborch. in Hist. Inquisit. p. 13. *Lata fuit hæc sententia ... in præsentia ... cleri & populi in Sermone publico congregati*. Passim ibi occurrit.

SERMOCINALES Disciplinæ, Logicæ. Fridericus II. Imp. in libro Rescriptorum cap. 74. §. 3. *Compilationes variæ ab Aristotele aliisque Philosophis ... editæ in Sermocinalibus & Mathematicis disciplinis, &c.*

¶ SERMOCINANTER. Sidon. lib. 8 Epist. 6. *Cum quo dum tui obtentu aliquid horarum Sermocinanter extrahimus*. Id est coofabulando. *Sermonicantes* ex ead. epist. editum apud Leibnit tom. 1 Script. Brunsvic. pag. 26.

¶ SERMOCINATIO, [illegible]. Gloss. Lat. Gr.

¶ SERMOCINATOR, Orator sacer, concionator, Gallice *Predicateur*. Ceremoniale Ms. B. M. Deauratæ Tolos. *Et nota quod isto die debemus monstrare populo titulum sanctum Domini ob honorem passionis, & sic fuit ordinatum; & Sermocinator debet avisari quod loquatur in sermone populo de prædicto titulo ad finem ut devotio magis augeatur*. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 485. *Prior iste* (Joh. Ludinchusen) *vir fuit multum notabilis, disertus in Sermonibus divinis, bonus Sermocinator*. Sermocinor, ὁμιλῶ, in Gl. Lat. Græc.

¶ SERMOISON. Vide supra *Seramon*.

SERMOLOGUS, Liber Ecclesiasticus, continens Sermones, quos Papæ & alii plures Sancti composuerunt, qui legitur in Ecclesia in Festis Confessorum a Natali usque ad octavas Epiphaniæ, in Purificatione B. Mariæ, & in Festo omnium Sanctorum, & pluribus aliis. Ita Beletus cap. 59. & ex eo Durandus lib. 6. Ration. c. 1. num. 32. Vide *Seminiverbius*.

SERMONARI, Sermonem facere. Gloss. Lat. Ms. regium: *Sermonatur, Sermonatus; Sermonem facit*. [Vide *Sermonizari*.]

¶ SERMONARIUM, ut *Sermologus*, in Conc. Limano ann. 1591. inter Hisp tom 4. pag. 661. *Religiosi qui in doctrinis gerent curam animarum, habebunt penes se concilia provincialia, ... itemque catechismum, & confessionale & Sermonarium*.

¶ SERMONICANTES. Vide *Sermocinanter*.

¶ SERMONIZARI, ut *Sermonari*. Acta S. Joannis Mar. tom. 3. Julii pag. 202. *Joannes Episcopus Pergamensis Ecclesiæ, vir miræ sanctitatis, qui Regem Cunibertum in convivio, dum Sermonizaretur offendit*. Vide *Sermocinanter*.

¶ SERMOTIM, perperam pro Semotim, in Epist. Friderici II. Imper apud Marten. tom. 2 Ampl. Collect. col. 1201.

SERNA. Vide *Serra* 2.

¶ SERNIOSUS, *Sernia*, seu pruriginosa scabie laborans. Priscianus lib. 1. c. 12. *Serniosos quos nos petriginosos dicimus & asperitatis vitio similis lavari voces curare*. Vide Reinef. Var. lect lib. 3. cap. 11 & [illegible].

SERO, Occidens, apud Rollandinum in Summa Notariæ, & Anonymum in Vita S. Domitiani, apud Guichenonum in Hist. Bressensi non semel. Vide *Sane*, & *Sera* 1.

SERON, *Sepulchrum*, *vel Idolum*, Joan. de Jan. forte ex *ἡρῷον*.

¶ SEROTHECA, pro Chirotheca, in Chartul. S. Vandreg to. 1. p. 140.

¶ SEROTINARE, Sero advenire, vel Noctem transigere, ex Epist. Senescalli Provinc. an. 1329. in Tabul S. Victoris Massil.

¶ SERPE, vox Italica, Serpens. Annal Mediolan. Anonymi apud Murator. to. 16. col. 812. *Item bocale unum deauratum ad quadros VIII. cum bocholie ad modum Serpe & aliis operagiis*.

¶ SERPEDO, *Rubor cutis cum membrorum extantia*. Joh. de Janua. Vide *Serpigo*.

¶ SERPELLERIA, a Gall. *Serpilliere*, ut *Sarpelleria*. Vide in hac voce. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. ann. 1506. apud Rymer. tom. 13. pag. 138. *Easdem lanas ... totaliter ex Serpelleriis & saccis extrahere, &c. In saccos sive Serpellerias reponere, recludere, &c.*

¶ Serpleria, Eadem notione, in Litteris ejusd. Reg. ann 1499. apud eumd. Rymer. tom 12. pag. 714. *Nec non idem paccator super omnes & singulas Serplerias prædictas cognomen suum scribet*. Vide in *Sarplare*.

¶ SERPENS, Virga lignea in modum spiræ fabrefacta, unde nomen, qua in benedictione cerei paschalis utuntur. Ceremoniale Ms. B. M. Deauratæ Tolos. *Diachonus qui benedicturus est incensum & cereum paschale indutus bono vestimento parato cum stola & manipulo & cum tunica deaurata, una cum pueris portantibus candelabrum & turribulum & Serpentem & lanternam cum candela accensa portat librum ... Subdiachonus portat Serpentem*.

¶ Serpens, Draconis effigies in vexillis. Vide in *Draco* 1.

¶ 1. SERPENTINA, Lapis pretiosus, Gallis *Serpentine*. Charta Henrici V. Reg. Angl. ann. 1416. apud Rymer tom 9. pag. 356. *Una longa Serpentina, per pondus Troie, duas libras & xi. uncias ponderantia, &c.*

¶ 2. SERPENTINA, Tormentum bellicum majus, nostris *Serpentin* vel *Coulovrine*. Adrianus de Veteri-busco in Reb. Leod. ad ann. 1464. apud Marten. to 4. Ampl. Collect. col. 1277. *Duxit secum currus portantes bombardam & Serpentinam ac tonteria, &c.* Epistol. de Obsidione Rhodiæ ann. 1480. apud Ludewig. tom 5. Reliq. Mss. p. 295. *Colubrinis & Serpentinis nostros deturbant. Bombarda Serpentina*, in Apparatu bellico Caroli VIII. Reg. Franc. in Italiam Itiner. Martenii pag. 380 *Comitabantur exercitum ... bombar-*

bardæ Serpentinæ quingentæ, quæ plerumque tantæ longitudinis sunt ut 24. pedes excedant. Charta ann. 1461. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Brit. col 1263. *Boestes de Serpentine pesans* cxii. *l. de cuivre, une vollée de Serpentine pesant* cxxxiii. *l. de cuivre.*

¶ SERPENTINUM. Vide mox *Serpentum*.

SERPENTUM. Isidorus lib. 19 c. 31. *Monile, ornamentum ex gemmis est, quod solet ex feminarum pendere collo, dictum à munere. Hoc etiam & Serpentum dicitur, quia constat ex amphorolis quibusdam aureis, gemmisque variis in modum facturæ serpentis.* Papias: *Munilia, pectoralia equorum, vel ornamenta in cervice mulierum: hoc Serpentum dicitur.*

Serpentinum, habet Glossar. Saxon. Ælfrici: *Monile, vel Serpentinum:* Myne vel speorbeh. i. Collare.

¶ SERPIGO, ut supra *Serpedo*, in Medic. Salern. edit. 1622. pag. 242. *Ad hæc Serpiginem nonnunquam & impetiginem morphæamque ac lepras progignit.*

SERPLATH, & Serplaith, Sarcina apud Scotos, petras 80. continens. Spelm.

¶ SERPLERIA. Vide supra *Serpelleria*.

SERPODIUM, Ptisana. Jo. Buschius in Chronico lib. 2. *Grossum tantum panem in cibum, & tisinam seu Serpodium in potum ... assumere consueverunt.* Ex Theutonico forte *Scher-pot*, acer potus, quomodo *Scherp-bier* tenuem cerevisiam dicunt.

SERPOL, in veteri Consuetudine Bituricensi edita a Thomasserio c. 144. *Aussi l'en a accoustumé de donner Serpol à l'espouse, & doit l'en mettre le prix dudit Serpol en la convenance, car par la Coustume de ladite ville, le mari ou les siens est tenu apres son decez bailler à ladite espouse joyaux à la valeur dudit Serpol.* Infra: *A femmes veuves, où il n'y a point de Serpel, joyaux se doivent estimer selon le mariage.* In aliquot Consuet. *Chambre estorée*, dicitur.

☞ Itaque hac voce significatur ea supellectilis, quæ in augmentum dotis novæ nuptæ a parentibus datur, nostris vulgo *Trousseau*. Vide in *Augmentum dotis*.

1. SERRA, pro Sera, qua januæ occluduntur. Glossæ Lat. Gr. *Serra*, πρίων καὶ μοχλὸς θύρας. Ita legitur in l. Nam & si ramos, § 1. D. Quod vi aut clam. Charta ann. 1275. apud Sammarthanos in Episcopis Autissiodor. *Amoverat seu amoveri fecerat contra prohibitionem dicti Episcopi, vel ejus mandati, barellum, & Serram cujusdam alterius portæ, quæ vocatur Porta pendens, &c.* Hinc

Serrare, pro μοχλίζειν. Acta S. Erconwaldi Episcopi apud Capgravium, n. 16. *Sed introitus eis non patuit, pistor enim januam Serravit, &c.* [Chronic. Parmense ad an. 1253. apud Murator. to 9. col 777. *Et sæpe vivi abscondebant panem & alia victualia in corporibus mortuorum, ne guardæ eorum sævissimi invenirent illa, quando carcere Serrabant.*] Vide supra *Serare*.

2. SERRA, interdum pro *Clusura* sumitur, in lib. Judith c. 4. ubi Græca ἀπὸ τοῦ πρίονος τοῦ μεγάλου τῆς Ἰουδαίας. Vitalis Agrimensor: *A sextante vero si vis sequi limitem, rectam Serram sequeris ped.* 150. Innocentius de Casis literarum: *Sinistra parte montem super alveum habet tribus alveis descendens de sinistra parte lapides grandes, quæ in alveo ex duas Serras habent cavas de una cava facta paganorum.* Ubi monet Rigaltius in aliquot codd. legi *Serra Paganorum*. *Serras* autem *clusuras* dictas vult Salmasius ad Solinum, non a *sera*, seu ἀπὸ τοῦ πρίονος, sed a *sera*, vel *sera*, id est, μοχλῷ, qua januæ clauduntur, quod ejusmodi angustiæ aditum in loca vicina occluderent; unde *Clausura* & *Clusuræ* dictæ. [Vide *Seria* 2.]

Alii *Serras* Clusuras dictas volunt, quod montes, *serra* quasi dissecti, hasce angustias conficiant. Vetus Agrimensor de limitibus: *Terminus si aliquem scissuram, hoc est taliaturam habuerit, montem scissum, id est, taliatum ostendit.* Alii denique *serras* esse putant *series*, vel *serias*, σειράδας, montium vel vallium, quomodo *serras cavas* dixit Innocentius. Exinde.

Serra, pro Monte, vel colle usurpari cœpit: qua notione Hispani etiamnum *Sierras* dicunt, fortasse, ait idem Salmasius, quod male reddiderint ex Græco ὄρος, quod *montem* significat, & *seram*, seu *serram*. Vita S. Romani Abbatis Jurensis c. 1. *Nam dextra, certe sinistra Serræ ipsius tractum à limite scilicet Rheni sive flatibus Aquilonis usque paginem Mausatis extremum nullus omnino ob longitudinem vel difficultatem inaccessibilis natura poterit penetrare.* Charta Ludovici II. Imp. an. 861. in Tabul. Casauriensi fol. 32. *Id est, per Serram, quæ descendit de monte Mailasca, &c.* Idem Tabularium: *De uno latere in fine ipso monte de furca, & quomodo per ipsam Serram venit in ipso monte de Serasana ad ipsam furcam de Tecbln.* [Notitia an. 832 in Append. ad Marcam Hisp. col 769. *Et vadit per ipsa Serra ad ipsa parata. & vadit per Serra longa.* Præcept. Caroli Simplicis ann. 904 apud Baluz. in Append. ad Capitul. col. 1525. *Et inde vadit ad monte meridiano & usque ad Serram Elceriolas, &c.* Chron. Farf. apud Murator tom 2. part. 2. col 556. *Deinde Serra montis de Meso, &c.* Charta ann. circ. 1000. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 356. *Et vadit per ipsam Serram quæ est supra ipsam Ecclesiam.* Statuta Montis Regalis fol. 231. *Serra de Seramo & omnia castegneta usque ad Serram Anserem, sint bannita capris.*] Vide Samnium Ciarlanti pag. 241. [& infra *Serratium* & *Serrum*.]

Serricella, Collis, minor *serra*. Charta Italica apud Ughellum in Episcopis Anglonensibus n. 1. *Deinde pergitur per serram, & tendit in rectum serra, serra usque ad Serricellam de Burra .... & vadit per serram usque ad pedem Serricellæ.*

Serrata, in Charta an. 1141. apud Guichenonum in Hist. Bressensi p 223. *Quæ etiam terra Gondalmodit .... eosdem terminos territorii attingeret, & ex altera parte usque ad Sarratam de Arandato perveniret.* Sed legendum *Serrata*, montium seu collium series.

Serna, promiscue pro *Serra*, occurrit in Chartis Hispanicis apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordinis S Benedicti, Colmenaresium in Hist. Segoviensi c. 15. §. 12. c. 16. § 1. & alios.

¶ Serra, Septum, Gall. *Enclos*. Statuta Cadubri fol. 51. v. *Quilibet homo forensis cujuscumque conditionis vel status existat, qui habere, vel de cætero emptionis, vel aliquo alio modo, seu jure acquisiverit domos, terras, prata, mansa, Serras vel possessiones aliquas in terra & districtu Cadubrii, teneantur & debeant pro ipsis domibus, terris, pratis, mansis, Serris & possessionibus collectas communis Cadubrii solvere.* Onera Abbatis S. Claudii inter ejusd. Monast. Statuta p. 63. *Item, per Jeannem Pagay super uno Serra cujusdam bapteaterio, & supra declarando, dimidius gressus.* Vide *Serratura* 2.

¶ 3. SERRA, Apotheca reconditoria, Gall. *Serre*, Locus ubi ad victum necessaria reconduntur. Charta an. 984. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 7 *Videmus cellariorum nostrorum ac horreorum deliquia & omnes Serras exhaustas & evacuatas, de quibus per anni circulum statutis horis quotidianis victus nobis dabatur.*

¶ 4. SERRA, Falcula, Gall. *Faucille*. Acta S. Benedictini Avenion. to. 2. April p. 259. *Et tenebat in manu Serram unam, cum qua metebat in festo S. Petri. Evenit quod non valebat emittere Serram de manu nec bladum.* Vide *Serriculum*.

SER-

SERRACULUM. Palæmon in Glossis: *Claustrum, Serraculum ostii.* Alias *Serraculum* Latinis dicitur Contus, quo navis impellitur. [*Serraculum*, κοντὸς, in Gloss. Lat. Græc.] Vide Cujatium lib. 9. Observ. c. 10. & supra, *Serra* 1. & *Serraculum*.

¶ SERRACULUM, Epistomii vertibulum, alias *Duciculus*. Vide in hac voce. Jonas in Vita S. Columbani apud Mabill. sæc. 2. Bened. p. 16. *Vas quod tybrum nuncupant, minister ad cellarium deportat, & ante vas quo servisia condita erat apponit: traditoque Serraculo meatum in tybrum currere sinit... Serraculum quod duciculum vocant, manu deferens.*

SERRAGO, Ramentum, scobs ferraria, pulvis, qui ex re qualibet *serra* divisa dilabitur, Gallis *Sciure*, vel *Serrure*. Cælius Aurelianus lib. 4. Chr. cap. 8. *Cum cervini cornu Serragine aspersa, quam Græci Rhinen vocant.* Ubi viri docti *Rhinema* emendant, ex Gr. ῥίνημα.

¶ SERRALE. Vide supra *Serala* 1.

¶ SERRALHERIUS, Serratius, Gall. *Serrurier*. Reparat. factæ in Senescallia Carcass. an. 1435 ex Cod. Ms V. Cl. *Lancelot*: *Magistro Stephano... Serralherio pro una clave quæ posita fuit in prima porta castri dictæ civitatis, 11. sol. vi. den.* Vide *Serura*.

¶ SERRALHERIUS, Eodem intellectu: *Seralba*, Sera, in Charta ann. 1370. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Magistri Dalmatii Seralberii pro fusta clavesonæ & magisterii unius Seralba in guinchetto portalis Callatæ.* Vide *Serhailla*.

SERRANIA. Michael *del Molino* in Repertorio fororum Aragon. *Sententia dicitur lata ad modum Serraniæ, quando sine expensis partes comparent coram judice, & dicunt, Domine, sententietis nobis istud debitum, &c.*

¶ SERRARE. Vide *Serare*, & *Serra* 1.

¶ SERRARIUM, Collis, monticulus, in pago Fuxensi *Serri*. Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1193. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 500. *Reliquos tria millia* (solidos) *habeant in pignore quod habeo in Serrario Biterris de filiis Guillelmi Arnaudi.* Vide *Serra* 2. & *Serrum*.

SERRARIUS. Gloss. Gr. Lat. Λιθοπρίστης, *Serrarius, lapidarius*. Qui *serra* lapides findit.

¶ SERRATA, Collis. Vide in *Serra* 2.

¶ SERRATA ANTIQUA, Genus scripturæ. Vide supra *Scriptura*.

¶ SERRATORIA, Sera, id quo aliquid occluditur. Inventar. an. 1377 ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item unum missale bonum notatum & sufficiens, completum & bene illuminatum, cum Serratoriis argenti armigeratis lupi & Leonis.* Vide *Serratura*.

¶ SERRATORIUS, Ad serram spectans, ad instar serræ. Ammian. lib. 23. c. 4. *In modum Serratoriæ machinæ connexi.* Vide *Serreus*.

¶ 1. SERRATURA, SERATURA, Sera, ut *Serratoria*. Tabul. Dunense: *Unus unus ex famulis qui vocabatur furrerius vi extorsit marta'lum de Serratura, & aperuit archam.* Statuta Eccl. Nannet. an. 1389. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 981. *Sanctum chrisma, oleum sanctum, ... sub firmis & bonis Serraturis & clavibus reponant.* Charta an. 1398. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Fecit suos servitores... ascendere, & portam seu hostium illius loci Serraturis & vectibus fractis ... aperire.* Statuta Cadubrii c. 32. fol 58. *Approbatum fuit quod ponatur una archa in sacristia Ecclesiæ S. Mariæ de plebe cum duabus Seraturis, ... quarum Seraturarum dum. Vicarius habeat unam clavim & massarius aliam.* Occurrit præterea in Chron. Estensi apud Murator. to. 15. col. 384 in Annal. Mediolan. Anonymi apud eumdem to 16. col. 812. &c. Vide *Sarratura* & *Serra* 1.

¶ IN SERRATURA TENERE, Sub sera claudere. Chron. Petri Azarii ad ann. 1261. apud Murator. tom. 16. col. 370. *Ceteras autem* (terras) *non destructas ... usurpaverunt, mulieres vituperando & ponendo ad redemptionem, homines captos tenendo in Serraturis clavatos.* Vide *Serare*.

¶ 2. SERRATURA, Septum quodvis, *clausura*. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 66. *Teneatur quilibet facere pro dimidia Serraturas seu strupaturas inter sua domos, seu hortos, curias & clausuras vicini, seu consortis sui de ligamine, vel de aliis secundum consuetudinem contractæ.* Vide in *Serra* 2.

SERRATUS, Confertus, Gallis *Serré, pressé*. Vincentius Belvac. lib. 30. cap. 71. *Venatores quidem mirabiles, & ordinati ac Serrati ad venandum pergunt, ita quod animalia venatitia fugando coram se ducunt.*

¶ SERRATUS, Clausus, Gall. *Fermé*. *Plaga clausa fuit & Serrata*, in Mirac. Mss. Urbani V. P. P. ex Tabular. S. Victoris Massil. Vide *Serare* & infra *Serrinus*.

¶ SERRERIA, Mons, collis, idem quod *Serra* 2. Charta an. 1438. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Supra robassurias... sequendo Serreriam, prout aqua labitur.* Vide *Serrarium* & *Serrum*.

¶ SERREUS, Ad instar serræ. Vita B. Columbæ Reat. to. 5. Maii p. 352*. *Quorum interior* (circulus) *... consumptus in limbo veluti Serreos obduxerat dentes.* Vide *Serratorius*.

¶ SERRICELLA, Minor *Serra*. Vide ibi.

SERRICULUM, Falcicula, qua herbæ secantur, in modum serræ dentata. Gloss. Lat. Gr. *Serriculum*, δρέπανον χορτοκοπεῖον, Sic enim legendum, pro *Sesticulum*. [Vide *Serra* 4.]

SERRINUS PULSUS, πριονώδης, alias *Serratus*: ita describitur ab Ægidio Corboliensi lib. de Pulsibus:

Occurrit digito species Serrina priori
Debilis in reliquo fit languida, nulla sequenti.
Hic trahit à serra cognata vocabula pulsus,
Cujus cum primis incisio dentibus acta,
Est gravis, in reliquis gravior, funesta supremis,
Corporis hoc pulsu fatalis serra vigorem
Amputat, & vitam nubes lethalis obumbrat.

¶ SERRO, πριονίζ, in Gloss. Lat. Gr. Codex Regius habet *Scrupulosus*.

¶ SERRUM, Mons, collis, Provincialibus *Serre*. Charta an. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Usque ad quamdam petiam terræ, quæ est in Serro vocato Serre de Patavin.* Charta ann. 1064. inter Collectanea D. *le Fournier*: *Secus ascendit rivus qui appellatur Virongeis in Serrum de Palliarols, &c.* Tabul. Principis *de Robur*: *Item pro nemore ... confrontato cum heremo & bosco heredum Nicolai Guiramandi & cum Serro S. Albani aqua versante.* Occurrit ibi non semel. Vide *Serra* 2. & *Serrarium*.

¶ SERRURA, a Gall. *Serrure*, Sera, qua januæ occluduntur. Reparat. factæ in Senescallia Carcasson. ann. 1435. ex Cod. Ms. V. Cl. *Lancelot*: *Præparando Serruras earumdem januarum & plura alia iis necessaria complendo.* Ibidem: *Eidem* (serario) *pro duabus Serruris .. quæ positæ fuerunt in barreriis portæ de Aude ... Eidem pro præparando Serruram bericonis seu barreriæ portæ vocatæ Aude.* Vide *Serra* 1. *Serratura* & *Serura*.

¶ SERSA, SERSUS, perperam pro *Sessa* & *Sessus*, Locus ubi sal conficitur. Charta Theodorici Episcopi Metensis pro Monast. Alteriac. inter Schedas Mabill. *Insuper tres Sersas, quas apud Vicum prædicta domus possidet, liberas ab omni reditu & exactione concessimus*

simus in perpetuum: Charta Wolfoaldi Comit. pro Monast. S. Michaelis ad Mosam apud eumd. Mabill. to. 2 Annal. Bened. p. 692. col. 2. *Similiter donamus in Vigo-Marsallo Juno ad sal faciendum, cum manso, casa, Serso, cum omne adjecentia ad se pertinente*. Vide in Sedes 4. col. 3: 2.

SERSENTES, Apparitores, in Statut. Venetor. qui alibi *Servientes*. [Vide *Sergentes*.]

¶ SERTA, Corona Ducalis. Franciscus Dux Andriensis in Hist. Translat. S. Richardi Episc. Andr. to. 2. Jun. pag. 248. *Et versus occasum Aufidi fluvii per septem lapides transiens, ducali titulo decorata est (civitas Andria;) in cujus quidem regimine civitatis & Sertam & vicem gero*. Pro Sertum occurrit in Actis SS. Valeriani & Tiburtii tom. 2. April. pag. 207. Vide *Sertum*.

1. SERTARE, Claudere, quasi *sera* occludere. Tabularium Casauriense: *Cum medietate de uno sedio de molino, cum insula, introitu & exitu suo, & cum aqua, levata, & pausata, & cum forma, in fractando, & in Sertando cum omni firmamento, quantum ad ipsum molinum pertinet*. Vide *Sertura*.

2. SERTARE, Sertum imponere, coronare. Gloss. Lat. Græc. *Sertas*, στεφανοῖ. [Mart. Capella lib. 5. *Caput regali majestate Sertatum*. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii p. 233. *Uterque in cælesti gloria sidus irradiant, uterque tribus Sertatus aureolis*.] *Serta suspendere simulacris*, in leg. 12. Cod. Theod. de Paganis.

¶ SERTICULUM. Vide supra *Serriculum*.

¶ SERTIS, Falcicula, Gall. *Serpe*. Inventar. an. 1094. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Unum lingonem, & unam Sertem, &c.* Vide *Serra* 4. & *Serriculum*.

¶ SERTOR, pro Sartor, ut videtur, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 212.

¶ SERTORA. Vide *Sertura*.

¶ SERTUM, Series, brevis narratio. Anastasius in Epitome Chron. Casin. apud Murator. tom. 2 p. 366. col. 1. *Sed libet cursum paulo altius, & præcedentium & subsequentium Archimandritarum seriem, Sertumque texere, simul etiam operi huic breviter annectere*.

¶ SERTUM IMPERII, Corona imperialis, diadema. Anonymus de Laudibus Berengarii Aug. apud eumdem Murator ibid. p. 496. col. 1.

Imperii sumpturus eo pro munere Sertum,
Solus & occiduo Cæsar vocitandus in orbe.

Vide *Serta*.

SERTURA, Clausura. Tabularium Casauriense. *Donavimus medietatem de uno molino in fluvio de Orfente cum leva & pausa sua, cum forma & Sertura, cum introitu & exitu suo, &c.* Alibi pro *Sertura*, est *Clausura*. Ibidem in Charta ann. 1007. *Vendimus tibi & tradimus ... in ipsa insula unam formam cavare, & Sertora facere, & aquam prehendere, &c.* Le Roman de Garin:

Sont-il venu au Chastel de Mouelin,
Font les Sertèes & les portes tenir,
Que nus ne puet ne aler ne venir.

Vide *Serraculum*, & *Sertare* 1.

¶ SERTUS, Situs, positus. Charta Caroli Calvi an. 859. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 30. *Et terminat prædictus alodis de una parte ad molinos Gualampadi, qui sunt Serti in ripa Urbione*. [Sessi.

¶ SERTUS, pro Tolerius. Charta Casimiri Reg. Polon. ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. Mss. pag. 500. *Notum facimus quod dominus Carolus frater noster carissimus nobis litteras dedit infra Serti tenoris in hæc verba*.

¶ 1. SERVA, Ancilla. Epist. Mathildis Reginæ ad S. Anselmum ex Hist. Beccens. Monast. p. 231. *Veni, Domine, veni & visita Servam tuam*. Utitur etiam Ulpian. leg. 1. de servo corrupto. Vide *Serventa* & in *Servus*.

¶ 2. SERVA, Locus ubi colliguntur & asservantur aquæ, ut infra *Servatorium*. Charta Humberti I. an. 1299. pro fundat. Monast. Saletar. tom. 2. Histor. Dalph. p. 91. col. 2. *Item à dicto stagno de Salettis directe usque ad parvam Servam de Salettis, dicta Serva eodem modo interclusa*.

SERVACULUM, pro *Serraculum navis*, in l. 29. D. ad Leg. Aquil.

SERVAGIUM, *Terra servagii*, pro qua servitium domino debetur. Statuta Willelmi Regis Scotiæ c. 9. §. 3. de Molendinis: *Rustici & firmarius debent de terra Servagii decimum tertium vas, & de celdra magis, unam firlotam*. Synodus Bajocensis ann. 1300. c. 47 *Prohibetur districte ne aliqua Ecclesia Servagium domino terræ, vel aliquid conferre præsumat, &c.* Ubi alii Codd. habent *Corvagia*. Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. *Recepte des Servaiges qui se poyent au jour N. D. de Septembre: & est assavoir, que ceux, qui sont serfs quant ils se marient doivent cinq sols par. & à leur trespas 5. sols, & avec ce doivent chascun an un denier, & ceux qui sont defaillans des choses dessusdites, pour chascune fois doivent amende de 60. sol.* [Le Roman de la Rose Ms.

Et s'est en leur Servage mis
Por ce qu'il erent anemis.]

¶ SERVALITER, Serviliter, more servorum. Tabul. S. Clodoaldi ad an. 1301. *Idem Crispinum pro sue voluntatis arbitrio usque ad vi. libras Paris. in quibus dampnificavit eos & ideo præsente procuratore ipsum Servaliter condempnari ad resarciendum damnum prædictum*. Id est, tamquam servus per sui corporis apprehensionem honorumque manucaptionem: quod in hominem liberum non facile cadebat.

¶ SERVANS, ut *Serviens*, Custos. Charta Guillermi de Linieriis ann. 1268. apud Thomasser. in Biturig. p. 196 *Concedimus quod quilibet burgensis sit tanquam Servans dictorum nemorum & aquarum, ita videlicet quod si invenerint eum dictis nemoribus aliquem scindentem & in aquis mortuis piscantem ut et burgensi credatur tanquam suæ rei domino per sacramentum*. Vide *Serviens*.

¶ SERVANTIA, ut *Serjantia*, infra in *Serviens*. Codicillus Bertrandi de Turre, ann. 1281. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 528. *Lego Stephano Briscar ad vitam suam centum solidos annuos & la Servantie castri mei de Rosn*. Vide infra *Serventagium* & *Serventia*.

¶ SERVARE, f. pro *Servire*, Eodem saltem notione, in Charta Henrici Reg. Angl. ann. 1457. ex Chron. Johan. Whetbamstedii pag. 420. *Et quamvis ita sit (quod) nos .... qua Servare poterimus pro bono nostro & regni nostri, procedere libere possemus*. Vide *Servire* 2.

¶ SERVARE SE, Se gerere, Gall. *Se comporter*. Laur. Byzy in Diario belli Hussit. ann. 1421. apud Ludewig. to. 6. Reliq. Mss. p. 184. *Item quod sacerdotes ex parte Servent se secundum ordinem divinum & imitationem propheticam & apostolicam*.

¶ SERVATIO, Exceptio, Gall. *Reserve*. Charta an. circ. 1000. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 356. *Hæc omnia superius dicta cum ipsa Ecclesia sine ulla Servatione vel minoratione tradimus*.

¶ SERVATOR, Locum-tenens, vicarius. Gregor. M. lib. 12. Epist. 3. *In Panormitana autem parte loci Servatorem sui me sufficit elegisse*. Eodem sensu occurrit in leg. si quis furem. de furtis. Vide supra *Salvator* 1.

SER-

SERVATORIUM, Piscina, *Reservoir d'eau*, in Charta Manassis Lingon. Episc. an. 1190 apud Perardum pag. 263. *Poisson mis en service*, id est, in servatorio, in Consuetudine Nivernensi c. 26. art. 5. [Vide *Salvatorium* 1. & *Serva* 2.]

SERVORIUM, Eadem notione, Piscina, in Fleta l. 2. c. 73. §. 20. l. 5. c. 24. § 12

SERVATORIUM, Penus, arca. [Gloss. Lat. Gr. *Servatorium*, ταμιεῖον.] Statuta Ordinis de *Sempringham* pag. 747. *Cistas, vel arcas, vel alia Servatoria liceat habeat ad utensilia sua & recellas suas fideliter servandas*.

¶ SERVELERIA, SERVELLERIA, Cassidis species, quæ superiorem capitis partem operit, Ital. *Cervelliera*, Gall. *Cervellerie*. Extractum computi an. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. p. 326. col. 1. *Item 8. Servelerias pro 6. s. 6. d. gr.* Informat. pro passagio transmarino ex Cod. Ms. Sangerman. *Item omnium viginti Servelleria*. Vide *Cervellerium*.

¶ SERVENTA, Ancilla, famula, Gall. *Servante*. Statuta Astens. cap. 27. fol. 30 *Ordinatum est quod dominus possit impune, moderato percutere & castigare suum scutiferum & Serventam, seu pedissequam, &c.* Vide *Serva* 1.

SERVENTAGIUM, SERVIENTELA, Servitium, [*Servitutis* feudum, beneficium, seu reditus propter ejusdem officium.] Charta Isli Episc. Tolos. apud Sammarthanos: *Insuper supradictus Præpositus dedit eis ex toto suo honore Præpositurale, quam habebat in terminio civitatis Tolosæ de sancto Stephano, totam guardam, & totum Serventage, & pro hoc fevo dederunt, &c.* Charta Bernardi Vicecomitis de Minerba an 1105. tom. 10. Spicil. Acher. p 165. *Cum silvis & forestis, & cum omnibus fevalibus & vicariis, & Serventagiis, &c.* Tabularium Conchensis Abbatiæ Ch. 522. *Hoc est donum, quod fecit ...illum Serventoge de illa decimatione de Clauatag, &c.* Tabularium Nobiliacensis Abbatiæ: *Medietas Servientela decimariæ, &c.* [Charta an. 1258. apud Thomass. in Biturig. p. 157. *Si dicta domina Margarita alienaverit aliqua, ... sive Servientelas dederit, seu vendiderit, &c.* Vide in *Serviens*.]

¶ SERVIENTAGIUM, Eadem notione. Charta an. 942 inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 85 *Hec omnia prædicta ego Atto Vicecomes dono ..., cum omnibus fevalibus vicariisque atque Servientibus, venationibus, &c.*

¶ SIRVENTAGIUM, in Charta Guill. IV. Com. Tolos. an. 1079 Ibidem inter Probat. col. 307. *Laudamus & concedimus ... cum vicariis, cum Sirventagiis, cum venationibus, &c.* Charta an. 1103. ibidem col. 364. *Cum omnibus fevalibus & vicariis utriusque sexus, & Sirventagiis, &c.* Rursum occurrit in Charta an. 1147. ibidem col 518.

¶ SERVENTIA, Eodem intellectu, in Charta inter Probat. Hist. Ms. S. Cypr. Pictav. p. 449 *Vendidi & concessi .. nonam partem me contingentem in Serventia decima de Liners quam ego & pencionarii mei habebamus & tenebamus ab eleemosinario.* Ibidem p. 414. plura habentur de *Serviente* ejusque reditibus. Vide *Serventia*.

¶ SERVIENTARIA, Eodem sensu. Test. Guillermi de Turre ann. 1315 apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 538. *Item lego dicto Chapceyras Servientarius de la Bessa, &c.*

☞ *Serventois* vocant Poetæ nostrates, ut opinor, poemata in quibus *Servientium* seu militum facta & servitia referuntur: unde vocis etymon; neque enim placet Borelli sententia quæ *Serventois* à Gall. *Servel*, cerebrum, deducit, satyricumque esse poema statuit, quod à Picardis acceperunt Poetę Provinciales. Le Roman *de Vacce* Ms.

Mes ore pais je longues penser,
Livres escrire & translater,
Faire Romans & Serventoie, &c.

¶ SERVICIA, pro Cervisia, non semel occurrit in Charta an. 1392 apud Rymer. tom. 1 a. p. 471.

¶ SERVICIABILIS, Qui servit & colit. Epist. Jani Reg. Cypri ad dom. *de Sylly* inter Acta Sanctor. tom. 3. Maii p. 753. *Humillima & obediens Serviciabili Deo, oro dulcem Jesum ut epistola mea te possit reperire salvam & incolumem.* Vide *Servitialis*.

¶ SERVICIUS, pro Servitium, in Placito an 918. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 57.

SERVIDA, Servitium, *Service*. Adalardus in Statutis Corbeiensibus lib. 2. cap. 1. *De cætero unusquisque frater, quidquid de horto suo poterit acquirere supra Servidas, quas fratribus facere debent, pleniter absque ulla deminoratione deferant opportuno tempore Abbati*, i. ultra quod fratrum usibus addictum est: unde legendum putaverim *servisat*.

¶ SERVIENCIA. Vide *Servientia*.

SERVIENS, Minister, famulus. Apud Fortunatum Epist. 3. ad Mumolenum lib. 10. Poem. sic inscribitur: *Dominis illustribus cunctisque magnificis omni desiderio complectendis, Servientibus Dominorum.* [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1200 tom. 1. Ordinat. pag. 24. *De Servientibus laicis scholarium, &c* Addit. ad Translat. S. Filiberti sæc. 4. Bened. part. 1. p. 563. *Servientem suum sic interpellavit: Præpara, inquit, nobis refectionem, ut cum reversi fuerimus, statim comedamus. Et ille ad dominum suum, &c.* Statuta S. Claudii an. 1448. pag. 56. *Item, Servientibus infirmariæ ejusdem monasterii, &c.* *Serjans* nostris eadem notione. *La Bible Guyot* Pruviniensis:

N'y aura nacelle ne Serjant.]

¶ SERVIENS *de Pane & Mensa*, Famulus domesticus, in Chartul. Gemmetic. tom 2. p. 5. *Nec non & Servientibus de pane & mensa Monachorum eam libertatem in passagio, quam tempore patris mei habuerunt, habendam concedo.*

SERVIENS, Armiger, *Escuier*, sic dictus quod *Militi* quodammodo *servitium* exhiberet & obsequium; ejus quippe scutum & arma deferebat, unde *scutifer* dictus. Matth. Paris p. 396. *Armigerorum autem & Servientium centies occurrit.* Radulfus de Diceto an. 1191. *De castrorum excubiis summe sollicitus, Militibus 20. Servientibus 50. &c.* Idem an 1194. *Obsessi sunt intus Milites 4. Servientes 20. &c.* Brompionus: *Ubi de familia Regis 5. Milites & 20. Servientes occisi sunt.* Vide *Escaeta cum herede*, & *Valeti*.

¶ SERJANTUS, Eadem notione. Epist. Henrici Imp. CP. an. 1206. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1074. *Illi vero quibus custodia civitatis deputata fuerat, circiter 40. Milites de nocte cum Serjantis suis recedentes, &c.*

SERVIENTES, Vassalli. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 70. *Et vero Raymundus, & Willelmus frater meus, & ego Unzandus istius honoris Servientes damus, &c.* [Charta Ludovici Comitis Blesens. an. 1197. *Qui vadium clerici vel militis, vel alicujus Servientis mei habebit, non tenebit illud ultra viginti dies, nisi sponte sua, &c.* Charta ann. 1257 ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Obsederunt fortalicium dicti castri in quo erant milites & Servientes dom. Comitis.* *Homines jure Servienti pertinentes*, dicuntur in Privilegio Caroli IV. Imp. an. 1357. inter Instrum. tom. 5. Gall. Christ novæ edit. col. 526.

SERVIENTES, Milites pedites, qui vulgo Scriptoribus nostris *Sergeans*. Gesta Francorum expugn. Hierusal. cap. 46. *Congregati ergo simul 120. millia equitum, & peditum 30. millia præter clientes & Servientes.* [Statuta Synodi Biterrens. ann. 1375.

apud Marten.tom.4.Anecd.col. 664. *Cum .. intellexerimus quod nonnulli sacerdotes , & alii in sacris ordinibus constituti ... cultellos longos desuper publice ad modum Servientium & riboldorum in cleri vituperium deferant , &c.* Passim. *Servientes ad pedem*, pluries in Computo an. 1202. apud D. *Brussel*. tom.2. de Usu feud. p.164 Rotulus Cameræ Comput. an. 1250. *Les communes qui envoyerent Sergeans de pieds, &c.*] Erant etiam

Servientes Equites. Rogerus Hovedenus in Richardo I. *Willelmus cognomento Cocus, serviens Richardi Regis Angliæ, in custodiendo Castellum de Leuns cepit de familia Regis Franciæ 24. Servientes equites, quos Rex Franciæ miserat ad muniendum Castellum de Novomercato.* [Epist. Alphonsi VIII. Reg. Castellæ ad Innoc. III. PP. inter Concil. Hisp. tom.3. pag.473. *Fuerunt qui venerunt . . . . usque ad decem millia Servientium in equis, & usque ad quinquaginta sine equis.* Litteræ Joannis Comit. Armeniac. an. 1356. inter Ordinat. Reg. Fran. tom.3. p.102. *Obtulerunt nobis nomine Regis ... se paratos nos juvare ... de mille Servientibus armatis equitibus, &c. Servientes ad equos*, in laudato Computo an. 1202. ibid. non semel. *Serjans a cheval & a pie*, apud Villharduin. pag.91.]

Sarjantes, Eadem notione. Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1167 *Cum 500. fere Sarjantibus ... ad auxilium Reinoldo venerunt.*

¶ Serjantes, Eodem intellectu. Litteræ an. 1197. apud Marten. tom.1. Anecd. col. 664. *Trecentos Serjantes quos* (Turnacenses) *mittere solebant domino Regi in expeditionibus suis, et mittere non poterunt.* Infra: *Cives etiam nullam debent domino Regi dare pecuniam pro Serjantibus istis.*

Serjanti, in Epistola Henrici Balduini Imper. CP. in Gestis Innoc. III *In munitione ejusdem civitatis, quæ Rossa dicitur, H. de Tenetamunda ... cum multis Militibus & Serjantis reliquimus.* [Epist Anonymi de capta urbe CP. ann. 1204. apud Marten. tom.1. Anecd. col. 786. *In terra siquidem sæpedicta erant Serjanti, Pisani, Genetiani, Daci & alii ad eam conservandam & protegendam constituti, qui exibant turrim, & intrabant sicut volebant ad Sagittandum nostros.*]

Sarganti, in Charta Henrici IV. Imp. apud Goldastum tom.1. Constit. Imper. p.287. *Milites itaque & Sarganti jurabunt obedire illi, quem magistrum ac ducem eis constituemus.* Willebrandus ab Oldenborg. in Itiner. T. S. *Inter quos & ipsum multi Sarganti pedites.* Godefridus Mon. S. Pantaleonis an. 1195. *Milites itaque & Sarganti jurabunt obedire illi, &c.*

¶ Serganti, in Chron. Bonæ Spei pag. 266. *Ipsosque quitamus & liberamus imperpetuum ab omni onere receptionis ... canum, servientum, Sergantorum, &c.*

Servientes, vel *Servientes fratres*, in Ordinibus Militaribus Hospitaliorum, Templariorum, & Teutonicorum Militum, dicti, qui non ex genere militari vel nobili, in eo ordine militabant. Wiliel. Tyrius l. 12. c. 7. de Templariis: *Tam equites, quam eorum fratres, qui dicuntur Servientes.*

¶ Sariandi, Eodem sensu, in Statutis Equit. Teuton. art. 52. apud R. Duellium tom.2. Miscell. p.54. *Duos etiam fratres milites habebit comites, unum fratrem Serjandum, dispensatores duos.*

Servientes, Apparitores Regii: nostris *Sergeans*. Edictum Philippi Regis Franc. an. 1302. c. 28. *Item inhibemus, ne Servientes faciant adjornamenta seu citationes sine præcepto Senescalli, Balivi, aut alterius judicis, &c.* Passim.

☞ Ejusmodi Servientium alii erant *equites*, alii *pedites*. De iis pluribus agit laudatum Philippi Edictum à Cl. V *de Lauriere* editum tom.1 Ordinat. Reg. Franc. p. 357. Exstat ibidem p. 350. ejusdem Regis Statutum quo *Servientes equites* Castelleti ad 80. reducuntur, ut & *Servientes pedites*. Inter Notarios & Advocatos recensentur Servientes in Litteris Caroli Reg. Franc. an. 1325. tom.2. Ordinat. p.3.

Serjandus, ex Gallico *Serjant*, in Statutis secundi Roberti I. Regis Scotiæ c.28.

¶ Serviens, Locum-tenens, in Charta Archembaldi dom. Borbonii an. 1233 inter Instr. tom.2. Gall. Christ. novæ edit. col. 137. *Notum facio ... quod cum ego posuissem in villa Brivatensi quemdam Servientem ex parte domini Regis & nostra, pro dom. Regis & nostris negotiis in prædicta peragendis, ... mihi constitit evidenter ... quod nullus Serviens regius aut bajulus, aut aliquis alius ex parte dom. Regis aut nostra debebat in villa Brivatensi manere.*

¶ Sergeantius, Eodem sensu, in Actis S. Francisci de Paula tom.1 April. pag. 231. *Coletum venisse hospitiumque cum socio accepisse apud D. Julliac Sergeantium regium.* Vide infra *Servientes armorum*.

¶ Serviens dictus Tiro, Gall. *Apprenti*, quod magistro suo *servitia* exhibere teneatur. Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 98. *Testatur quod præfatus Johannes Nynge morabitur cum eodem Johanne Hervy ut ejus Serviens & apprenticius, à festo Paschæ ultimo præterito, usque finem & terminum sex annorum tunc proximo sequentium plenarie completorum. Per quem vero terminum idem Johannes apprenticius magistro suo bene & fideliter deserviet.*

Servientes Armorum, Qui *servientes de armis*, dicuntur Thomæ Walsinghamo p.316. [*Servientes sive clientes cum armis*, Bartholomæo Scribæ in Annal. Genuens. apud Murator. tom 6. col. 524. nostris *Sergeans d'armes*, Guillel. *Guiart* an. 1298. de quodam Amalrico *l'Alemant*:

Cis estoit lors à ma creance,
Serjant d'armes au Roi de France.

☞ *Servientes armorum*, ut iis corporis sui custodiam committeret, instituisse Philippum Augustum docet R. P. *Daniel* tom.1. Milit. Franc. l.9. c.12. quem consule, si placet. Adde Observ. Andr. Duchesnii in Alanum *Chartier* p. 864. & 865.

De eorum officio audiendus inprimis Butilerius in Summa rurali lib.2. *Les Sergens d'armes sont les Maciers, que le Roy a en son office, qui portent maces devant le Roy. Sont appellès Sergens d'armes, pource que ce sont les Sergens pour le corps du Roy: Et doivent & peuvent ades porter leurs armeures jusques à la Chambres des Comptes du Roy, & peuvent faire sergenterie par tout le Royaume, & doivent avoir gages du Roy. Item ils doivent estre quittes de toutes tailles & subsides courans aux pays, ne ne doivent avoir Juge, que le Roy & son connestable, mesme en defendant, &c. Et est leur office de voiager: car supposé que le Roy si allast de vie à trepas, jassoit ce que tous tres Officiers soient demis de leur Office par le mort du Roy, toute fois ne le sont mie Sergens d'armes, mais demeurent tous jours tant qu'ils vivent, se ils ne forfont, &c.* Iis persæpe castrorum custodiæ commendatæ. Gesta S. Ludovici Reg. Francor. *Castellanum Bellicadri Servientem Regis ad arma strenuum, proh dolor! occiderunt.* Statutum Philippi V. datum Pontisaræ 18. Julii an. 1318. *Et quant aucuns des chasteaux, qui sont en frontiere escherront, nous y mettront des Sergens d'armes, qui garderont lesdits chasteaux pour leurs gages de la maçe, & n'est par nostre intention de donner plus nulles gardes de chasteaux, ainçois les garderont les Sergens d'armes pour leurs gages, si comme dessus est dit.* Scheda Regi Gisortium delata ann. 1323. *Item des Sergens d'armes à qui le Roy donne leur gages de maçe de certaine scence à prendre sur les domaines en ses Baillies & Seneschaucées, lesquiex gaiges ils doivent prendre à l'ostel, ou*

si

si comme l'Ordenuance contient, se ils sont establis Chastellains aue gages de leurs maçes ès Baillies ou Senefchauceer, ou lesdits chasteaus sont assis, li Rois veut que ceux qui sont establis Chastellaias au gaiges de la maçe, ou ayent autre office, preignent lesdits gaiges ou ils feront personnel residence, tous les autres prandront leure gaiges en l'ostel le Roy. Eorum postmodum *vadia* assignata fuere super Thesauro regio, Statuta Philippi VI. ao.1341.] tom.2.Ordinat pag.174.in quo hæc leguntur: *Nos Sergeants d'armes qui sont establis à garder nos chasteaux des frontieres, devers les advenues de nostre royaume.* [Statutum aliud pro Hospitio Regis & Reginæ ao.1285.titulo *de Fouriere*: *Item Sergens d'armes, trente, lesquels seront à court sans plus, deux Huissiers d'armes & 8 autres Sergeans avec, & mangeront à court, & porteront toujiours leurs carcois pleins de quarreaus, & ne pourront partir de court sans congiè.* Habentur præterea Statuta alia pro Servientibus armorum complura, Philippi VI.nempe, quo cavetur ne in posterum numerum centenarium excedant: Caroli V.Franciæ Regeotis, 27.Februar.an.1359.quo ad sex reducuntur, cum interdicto ne bina officia teneant: & ejusdem Caroli Regis 10.Decembr.1376.in Regesto Parlamenti *Olim* fol. 78. quo vetantur Servientes armorum, judicum decreta universim *Servientibus* inscripta, executioni mandare, cum aliud sit Servientium armorum munus, nec forum spectet. Exstat denique Arestum Parlamenti 12. Sept. quo rescinduntur Literæ Guesclini Comitis Stabuli, vel ejus Vicarii, quibus jurisdictionem in Servientes armorum ad se pleno jure spectare asserebat. Vide in banc rem veterem Consuetudinem Franciæ lib.4.c.6.p.551. edit.1598.

☞ Ad jurisdictionem vero Comitis Stabuli in *Servientes armorum* quod spectat, hæc babentur in Statutis Johannis Reg.Franc.an.1355.tom.3.Ordinat.pag.30. *Et aussi demourra à nostre Connestable la cognoissance des Sergenz d'armes en deffendant tant seulement, & en actions personelles, esquelles il n'autra garde enfrainte.* Addit Carolus Regis primogenitus in Statuto anni seq. ibidem p.135. *En tant comme resgarde le fait de leurs offices tant seulement.*

Cliens Armorum *Domini nostri Regis*, in Charta an.1401.apud Hemereum in Augusta Viromanduorum p 307. Scribit Nangius in S.Ludovico Ingerannum de Codiaco submonitum fuisse, *non per Pares, nec Milites; sed per Clientes aulicos.* Ubi Chronicon Sandinnysianum *Clientes aulicos* vertit, *des Sergens d'armes.* Interdum enim Servientes armorum ad magnatum submonitiones adhibitos colligere est ex Chron.Flandriæ cap.63.

☞ Suos etiam Servientes armorum habuit Dalphinus Viennensis: quorum munia & privilegia eadem erant atque Servientium armorum Regis Francorum. Litteræ Humberti an.1347.tom.2.Hist.Dalph. pag.566. *Humbertus Dalphinus Vienn. dilecto fideli nostro Henrico Guarini de Turre, salutem, & sinceræ dilectionis augmentum. Quoniam ad tuitionem, deffensionem, & custodiam nostræ personæ continuam, certas personas fideles, & sollicitas maxime, Servientes armorum eligere nos oportet, qui in bellorum actibus sint fortes, & nostræ personæ fidelem custodiam vigilantes studeant exhibere.* Cætera lectori consulenda permittimus, ne simus longiores.

Angli *The Sergeants of armes*, etiamnum vocant, qui robustiores ferunt ex argento baculos, interdum deauratos, corona & insignibus regni in summitatibus deornatos, ut qui non nisi jussu ipsius Regis vel Concilii ejus Curiæ parlamentariæ, & Cancellarii, vel Thesaurarii, atque hoc in rebus gravioribus emittuntur, [*Sergeas à masses d'argent* occurrunt etiam in Consuet. Hannon.c.48.]

Servientes ad Clavam, apud Anglos, qui nostris *Sergeans à masse*, in libro inscripto *Justice of peace* pag. 122.v. & alibi. [*sergent à masse*, in Consuet. municipali ambian.art 23.]

Serviens Curiæ, Is forte no qui prædium possidet servitio viliori obnoxium, cujusmodi est *Sergentaria*. Notitia judiciaria an.1149. sub Rogerio Siciliæ Rege, apud Camillum Peregrinum in Histor. Longobard. *Testificatus est prædictum Landonem & ejus heredes, terram non possedisse illam per 40. annos, & de hac & de aliis terris rerum de servitio unius Servientis Curiæ deservisse.* Ibidem: *Perhibens illam Landoni Girardi avo suo concessisse, qui ab hoc servitio unius Servientis Curiæ deservierat.*

☞ Alii sunt *Servientes curiæ* memorati in Tabular. Elnon. ii quippe intelliguntur feudatarii qui ad frequentandam curiam domini sui tenentur ejusque placitis interesse, uti statuunt Chartæ infeodationis. Vide *Placitum* & *Secta* 3.

¶ Servientes Ecclesiæ. Charta apud Menester. Hist.Lugdun.pag. 12. *Item cum magister operis Ecclesiæ Lugduni sit Serviens Ecclesiæ Lugduni, &c.* Vide infra in *Parva Sergentia*.

Servientes Excubiarum, *Sergens du Guet*, in Statuto Philippi Pulcri Reg.Franc.an.1302. tom.1. Ordinat.p 353.

Servientes Feodati, Certis ac definitis servitiis obnoxii ratione feudorum ac prædiorum, quæ dicuntur *Serjantia* & *Serganteria*. [*Sergent feode* vel *du fief*, in Consuet.Britan.art.21. *Sergens fieffé*, in Consuet.Silvanect.art.87. *Serviens feodaliter*, in Tabul. Pontis Otranni: *Rainaudinus Grasior dedit in elemosinam octo sextariatas terræ ... Fidejussor extant Petrus Vasles feodaliter Serviens terræ illius, Albinus prætor Maumoconii.* Judicatum an.1288.apud D.*Brussel* tom 1. de Usu feudor. p. 172. *De Servientibus feudatis qui petebant ut possent suas Serjanterias ad firmam tradere: concordatum fuit, quod ipsi suas Serjanterias non poterunt affirmare, nec ad tempus tradere, nisi fuerit de mandato dom. Regis, vel Baillivi sui. Servientibus feodatis*, in Charta an.1218. pro Templariis Rupellensibus.] *Feuda servientium*, in Charta an.1230. *Clientela, quæ vulgariter Sergenteria dicuntur*, apud Matthæum Paris ao.1256. [*Sergenteries fieffauu*, in Consuet.Norman c.33. 94 *Sergenterie fieffér*, in Aresto Candelosæ ann.1269. &c.] Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 190. *Toutes manieres de gens peuvent bien fiè de Sergent acheter par l'assise & usage dou Royaume de Jerusalem, mais que ils soient tels, que ils aient vois & respons en court, & que il puisse faire ce que fie doit de homage & de service.* Sergentiarum vero aliæ *Magnæ*, aliæ *Parvæ*.

Magnæ Sergentiæ, inquit Bracton.lib.2.c.16. §. 6.sunt, *qui exercitum Regis aut patriæ tuitionem spectant, & hostium deprehensionem: ut si quis ita feoffatus fuerit per Sergentiam inveniendi Domino Regi unum hominem vel plures, ad eundum cum eo in expeditionem ad exercitum, equites, vel pedites, &c.* [Charta ann. 1266.apud Kennett. Antiquit. Ambrosd.pag 265. *Johannes filius Nigelli tenet de Rege unam hidam terræ arabilis in Borstallo ... per Magnam Serjantiam custodiendi forestam de Beruwode.* Alia an. 1361 ibid. p. 490. *Isabella de Handlo tenuit .... unum messuagium ... à Dom. Rege in capite per Magnam Serjeantiam inveniendi unum hominem & custodiendi forestam de Shotover & Stowode*] Litleton.lib.2 c.9. *Tenure par graund serjeantie est l' ou un home tient ses terres ont tenemens de notre Seigneur le Roy, per tiels services que il doit en son propre person faire al Rey, comme de porter banner nostre Seigneur le Roy, ou sa lance, ou d'amener son hoste ou d'estre son Marchal, ou de porter son espee devant lui à son coronemeu-*

ment'au fon oarner, ou fon buther, ... ou faire autres tiels ser-vices. Mox addit, ideo *Magnam serjantiam* oppellari, quod longe precellat *servitium tenura per scutagium*. Deinde servitium Scutagii non esse ratum ac definitum, ut est servitium *Magna serjantia*. Servitium præterea Scutagii extra regni limites, servitium vero *Magna serjantia* fere semper fieri intra regnum. Sed & *Magnam serjantiam* non nisi à Rege teneri; denique tenentes per *Magnam serjantiam* tenere à Rege per servitium Militis, eoque nomine Regem habere ab iis *wardum*, *maritagium*, & *relevium*, secus vero de Scutagio, nisi à Rege nude pendeat. Similia habet Britton. pag. 162. 164. Meminit Rogerus Hovedenus pag. 779. *Serjanteriarum Regis, quæ non erant de feodis Militum*. [Ejusmodi sunt *Sergentiæ* quarum mentio occurrit apud eumd. Kennett. pag. 292. *Per Serjantiam espicurnantiæ Cancellariæ dom. Regis*. Et pag. 308. *Per Serjantiam scindendi coram dom. Rege die Natalis Domini & habere cultellum dom Regis de quo scindit*. Rursum pag. 569. *Per Serjantiam mutondi unum bostricum dom. Regis, vel illum bostricum portandi ad curiam dom. Regis*.] Porro *Magnæ sergentiæ* dividi non possunt, *ne cogatur Rex hujusmodi servitia sua recipere per porticulas*, inquit auctor Fletæ lib. 5. c. 9. §. 28. Vide lib. 3. c. 14. §. 7. Regiam Majestatem l. 2. c. 71. § 5. & Statuto secundo Roberti I. Regis Scotiæ cap. 7. §. 2.

Parvæ Sergentiæ sunt eæ, quarum servitium ad dimidiam marcam debeat appretiari, vel quæ non respiciunt Regem, nec patriæ defensionem, ut equitare cum domino, vel domino, & portare brevia, pascere leporarios & canes domini, mutare aves, invenire arcus & sagittas vel portare, &c. apud Bracton lib. 2 cap. 16 § 6. cap. 35. §. 6. cap. 37. §. 3. Adde Fletam lib. 1. cap. 10. 11. lib. 3. cap. 14. § 7. Littletonem sect. 159. 160 161. Cowellum lib 2. Institut tit. 3. §. 2. 3. & Rastallum verbo *Gran Serjanty*. Ejusmodi *Parvarum Sergentariarum* Passim mentio occurrit. [Litteræ patentes Henrici II. Reg. Angl. an. 1155. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. 5. *Nos non habebimus custodiam heredis vel terræ alicujus qui tenet de alio per servitium militare, occasione alicujus Parvæ Serjantiæ quæ tenetur de nobis per servitium reddendi cultellos, vel sagittas*, &c] Charta Libertatum Angliæ an. 1215. *Nos non tenebimus custodiam heredis vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium Militare, occasione alicujus Parvæ Serjanteriæ, quam tenet de nobis per servitium reddendi cultellos, vel sagittas, vel hujusmodi*. Charta Philippi Augusti ann. 1221. apud Hemereum: *Item de serjanteriis antiquis, quas Ecclesia S. Quintini habuit temporibus Radulfi & Philippi Comitum Viromandensium, ita statutum est, quod si ille, qui serjanteriam tenuerit, transtulerit se ad religionem, vel ita senex sit vel impotens, quod suum non possit officium exercere, ille qui propinquior erit in genere, succedat, & in ea libertate, in qua ille prius eam tenuerat. Si tamen illam serjanteriam diviserit, poterit etiam illum justitiare, sicut prædecessorem suum, nec illum, qui serjanteriam dimiserit, poterit capitulum garandire vel defendere, nisi eum specialiter, qui de ea tenens fuerit & saisitus. De illis autem communibus servientibus, qui serviunt Canonicis in propriis personis, ... puta de illis, qui serviunt de pane faciendo, de furno calefaciendo, de buticulariis*, &c. Atque ii dicuntur *Franci servientes*, Gallice *Francs Sergeans*, quod ab omni tallia & vili alio onere immunes sint. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1289. apud eumdem Hemeraum: *Concessimus per nostras litteras ipsis Decano & Capitulo, quod, quamdiu ipsi cessarent à passibus suis solitis, haberent omne commodum suorum francorum Servientium, qui eisdem in Capitulo in propriis personis in dictis passibus servire tenebantur, convertendum & ponendum in acquisitionem debitorum ... Et quod præfati Franci servientes dictis passibus cessantibus gaudebant libertatibus quibus gaudebant, quando dictis Decano & Capitulo in dictis passibus serviebant*, &c. Supra in Charta an. 1288. dicuntur *Servientes Ecclesiæ*. Erant autem illi *Buticularius, Panetarius, Scutellarius, Furnarius, Custodes ostii, Deportatores panis, Latores Literarum, Magister coquus, Subcoqus*, ab omni munere immunes. *Li Sergens comuns, francs & quittes de le Commune, des mises & de le charge de le Commune: Sergens en l'Office de Maistre keu, & Soubkeu, d'Huissier, Bouteiller, d'Eschues, de portee lettres*. Ita membranæ veteres, inquit idem Hemereus. Ejusmodi perinde est sergenteria, de qua Codex Croylandensis Monasterii: *Concessimus etiam tunc sergentiam Ecclesiæ nostræ Semanno de Lek, qui veniens coram Conventu in nostro publico Parliamento similiter juramentum præstitit, quod fidus & fidelis nobis existeret, & officium suum diligenter custodiret. Recitavimusque illi officium suum, scilicet quod sit intendens tam in noctibus quam diebus, & ille illuminabit omnia luminaria Ecclesiæ ... pulsabit omnes pulsationes*, &c. Sergenteria de placita spata apud Forstatem S. Matthæi, &c. Regestum Feodorum Comitatus Pictaviensis: *Joannes Vigerii, Clericus homo Do. Comitis Pictav. de bollia sua la Ferroniere S. Maxentii, ad homagium planum, & ad servitium unius tripodis, & unius calderiæ sufficientis ad unum bovem coquendum, quando sibi in domo sua S. Maxentii est accesso*. In Aresto an. 1265. in 1. Regesto Parlam. fol. 38. Alibi fol. 195. *Quidam de Normannia tenens quandam sergenteriam à Rege, videlicet jus piscandi in aqua Regis apud vallem Rodolii, pro qua tenebatur Regi reddere omnes vendesias quas capiebat ibidem*, &c. Ubi *vendesia*, est pisciculus, nostris *Vendoise*. Ejusmodi servientium feodalium vilia alia servisia recenset præterea Tabular. S. Dionysii an. 1284. *Que il pour la raison de ladite Serjanterie d'Anvers estoit tenu à garder les près audits Abbé & Convent, les bois, les garennes, la justice de l'iaue, mettre les bornes, faire les veues, garder les prisons & les prisonniers, faire les semonces, & les adjournemens, gager les hommes de ladite ville, & prendre en tous cas ou il afferra, & faire toute maniere de service, qui appartiennent à servant, soit en gardant ou en justiciant*, &c. Tabular. S. Albini Andegavens. *Precata est ista Adelais Abbatem & Monachos, ut pro amore suo concederent unum bordagium in ipso alodio uni suo servienti, nomine Bernerio, & uni suo heredi post illum in servientagio, ut sicut ille Bernerius servierat exinde sibi, id est, Adelaidi autem: sic postea ipse & unus heres suus serviret Monachis: post illius autem & sui heredis decessum, rediret in dominium Monachorum*. Ubi *serventagium* precariæ & sergenteriæ species est. Regestum feodorum & servitiorum ex Camera Computor. Paris. fol: 6. *Hue Waspal tient sa terre par Sergenterie, & doit garder la porte du chastean de Rouen*. Fol. 76. *Robert du Chastel tient sa terre du Roy par Sergenterie, & doit aler comme Sergent du Roy a prendre les larrons*. Fol. 174. *Jeans de Launes est Sergens du Roy de 20. arpens de terre*, &c. *Le service que tels Sergens doivent au Roy, est de garder les maisons des Chevaliers de la Chastellenie, toutesfois que il forfont contre le Segneur, & aler en chevauchée du Segneur de Champagne*. Andegavensia Homagia præstita Mariæ Reginæ Siciliæ ann. 1287. in Regesto Ludovici Regis Siciliæ & Ducis Andegavensis: *Pelerin de Robeau est obligé à cause du fief de Botart au devoir de garder les larrons qui sont pris en la forest de Monnois. Perrot Rileau de Perçai à cause de son fief est obligé à devoir de garder les prisonniers, & les rendre à Bauge*. Folio 94. *Guillaume Auger doit foy simple à cause de sa*

Sere

Sergenterie fayée en la ville & quinte du Mans à service d'aller en la compagnie du Prevost & des Francs du Mans porter le Crucifix à S. Julien en la Procession & Sermon le jour de Pasques Flories pour tout devoir. Samson Martinian doit foy simple à cause de la Sergenterie fayée de S. Calays à devoir d'estre le jour de Pasques Flories à veoir rompre les lances que les Francs rompent, & estre en la compagnie du Compte ou de celluy qui represente sa personne a convoier la Croix en l'Eglise de S. Julien, &c. Vide Histor. Reomaensem pag. 324. 325.

¶ Servientes Franci, Gallice *Francs Sergeans*. Vide supra in *Parva Sergentia*.

¶ Servientes Generales, Iidem qui Apparitores Regii, quorum jurisdictio nullis limitibus coercetur. Statutum Ludov. Hutini ann. 1315. tom. 1. Ordin. p. 622. *Item. Conqueritur idem Dux* (Britanniæ) *super eo quod quidam Servientes nostri, qui dicunt se esse Servientes Generales in ressorto Britanniæ, sergentant ibidem, &c. Servientis generalis* in villa S. Eugendi mentio est in Statutis S. Claudii an. 1448 p. 56.

Serviens cum Gladio, Idem qui *Serviens armorum*. *Robertus de Noviller armiger, debet servitium 10. dierum, tanquam Serviens cum gladio*, apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. p. 172.

Servientes Hundredi, dicti olim apud Anglos, qui postea *Ballivi*. Spelm. ex Bractono l. 5. tract. 1. c. 4. n. 2. p. 330. & alibi.

Servientes ad Legem, dicti olim in Anglia Doctores, vel juris Antecessores, ut censet Joan. Seldenus in Prolegomenis ad Historicos Anglicos pag. 44. tametsi, inquit, *Judices* nostros *Doctoribus*, & *Servientes* Bacalariis respondere dicat Joannes Rossus Warwicensis. Spelmannus in Causidicorum species tres statuit, inferiorem eorum qui *ad barras* vocantur; secundam *Apprentitiorum*: tertiam *Serjantorum*, vel *Servientium legem*, *qui olim Servientes Narratores* dicebantur, hoc est Advocati. Fortescutus de Legibus Angliæ cap. 8. *Advocati, qui in regno Angliæ Servientes ad legem appellantur*. Atque hi, inquit idem Spelmannus, summum obtinens gradum in Legum Anglicarum professione, sicut in Jure Civili, qui *Doctores* appellantur. Et licet *Serviens* qui hujusmodi opibus nonnunquam magis pollet, quam integrum fere *Doctorum* Collegium, etiam & multa hodie antecedit æstimatione: Doctorum tamen institutio nobilior fuisse videtur, & antiquis honoratior: *Doctoris* etiam appellatio est Magisterii: *Serjantis*, Ministerii. *Doctores* sedentes cathedrati infra curiam & pileati disputant. *Serjanti* stantes promiscui extra repagula curiæ, quæ *barras* nuncupant, absque pilei honore, sed tenui calyptra, quam *Coifam* vocant, induci causas agunt & promovent.

Ad gradum autem hunc sic pervenitur. Cuspidus legum adolescens, primo se sistit in uno Collegiorum Juris, (sunt enim 4. quæ & *Hospitia* vocant) emensisque illuc studiosius annis 7. vel 8. *ad Barram*, ut loquuntur, hoc est, ad agendas causas, evocatur. Denos posthinc annos, vel 12. Lector publicus in aliquot *Hospitiorum* Cancellariæ emittitur, tantumdemque pene postea idem hoc munus in sui ipsius Collegio eo lastu exercetur, ut 2. vel 3. hebdomadarum spatio bis mille pene coronatos Gallicos expendisse unusquispiam dignoscatur. Laute enim epulare solet, convivalque adhibere præcipuos regni magnates. Hactenus Spelmannus, qui hoc versus describit ex *Gowero* in Voce clamantis lib. 6. c. 4.

Et Apprentitias, Sergaudus post & adultus,
Judicis officium fine notabat eum.

Serjancius ad legem, apud Knygbtonum p. 2727 *Serviens D. Regis ad legem*, p. 2694. ubi ejusmodi Servientes ad legem postremi inter *Justitiarios* consident.

Sed de *Servientium ad legem* dignitate & prærogativa audiendus præsertim Joannes Fortescutus de Laudibus legum Angliæ cap. 50. ubi ait, in Anglicis Academiis non vigere *Baccalareatus*, & *Doctoratus* gradus, sed alius non minus celebrem, qui *Gradus Servientis ad legem appellatur*: & sub hac conferri, quæ subsequitur, forma. Capitalis *Justitiarius de communi banco*, de consilio & assensu omnium Justitiariorum, eligere solet quoties sibi videtur opportunum, 7. vel 8 de maturioribus personis, quæ in prædicto generali studio magis in legibus profecerunt, quorum nomina in scriptis Cancellario Angliæ deferenda curat. Is vero per Regis Brevia, cuilibet electorum illorum mandat, ut coram Rege stato die, adsint, ad suscipiendum *statum & gradum Servientis ad legem* quo quidem die electi illi *inter alias solennitates festum celebrant & convivium*, ad instar Coronationis regis, per 7. dies, ita ut singulorum expensæ non minores esse possint quam 160. scutorum: quippe eorum quilibet tenetur dare annulos aureos *ad valentiam in toto 40. librarum ad minus monetæ Anglicanæ*, cuilibet nempe Principi, Duci, & Archiepiscopo, qui hisce solennitatibus intersunt, ut & Cancellario ac Thesaurario Angliæ, annulum valoris 26. sterl. 8. den & cuilibet Comiti & Episcopo consimiliter præsentibus, nec non Custodi sigilli, utrique Capitali Justitiario, & Capitali Baroni de Scaccario Regis, annulum 20. sol. & omni domino Parlamenti, Abbati, notabili Prælato, & magno Militi tunc præsenti; & aliis ejusmodi annulum unius marcæ, & sic de cæteris, adeo ut nullus fere sit Officiarius inferioris gradus, qui pro sua dignitate annulo non donetur. Amicis præterea & domesticis dant annulos, & *libratam magnam pannis unius secta*: adeo ut in nulla orbis totius Academia ad Doctoratus gradum consequendum tam magnifici sumtus fiant, ac dona erogentur: nec mirum, cum in Anglia Servientis ad legem dignitas lucri plurimum afferat, sitque gradus ad amplissimas dignitates consequendas. *Nullus est enim Advocatus in universo mundo, qui ratione officii sui tantum lucratur*, ait ille. Deinde nemo in regni licet legibus scientissimus, *ad officium & dignitatem Justiciarii in Curiis placitorum coram ipso Rege & communis banci, quæ sunt supremæ curiæ ejusdem regni ordinariæ, nisi ipse primitus statu & gradu Servientis ad legem fuerit insignitus*. Nullus autem ad hunc gradum assumitur, nisi in generali legum studio 16. annos ad minus compleverit.

☞ *Servientes Regis ad Legem* in Anglia sex vulgo jam numerantur, duo in Hibernia: *Servientium* vero *Communium ad legem* numerus procedit usque ad viginti in Anglia; at duo tantum sunt in Hibernia, tametsi plures esse possunt. Servientes Regis pro quibusvis privatis hominibus causas agere non prohibentur, præterquam adversus Regem: quod Servientibus Communibus non est interdictum. Qui Regi datur annulus non carius emitur quam 100. lib. cæteri proportione servata. Annuli qui a Servientibus Regis dantur iis inscribuntur verbis, *Deo, Regi & Legi*, Servientium vero Communium his, *Deo & Patriæ*.

Jam vero eorum habitus ejusmodi est: *Quilibet eorum semper utitur, dum in Curia Regis sedet, birreto albo serico*, quod primum & præcipuus est dignitatis symbolum, quoque in eorum creatione decorantur. *Nec birretum illud Justitiarius, sicut nec Serviens ad legem, nunquam deponit, quo caput suum in toto discooperiet, etiam in præsentia Regis, licet cum Celsitudine sua loquatur. Roba* denique *longa ad instar Sacerdotis cum capicio penulato, circa humeros, & desuper collobio, cum duobus labellulis, qualiter uti solent Doctores legum in Universitatibus quibusdam, cum supradescripto birreto*

uiuntur. Poteſt etiam *ſtragulata veſte, aut coloris bipertiti uti*.

☞ Per annum duntaxat à receptione utuntur ſervientes toga illa bipertiti coloris: dehinc in hieme nigri, in æſtate violacei, in feſtis diebus coccinei coloris. Apud Hibernos ſervientes non induuntur tenui calyptra ſeu *coifa*, ſed veſte ſerica, uti patroni noſtri, quæ ex anteriori parte aperta eſt globulisque ordinatim diſpoſitis aſtricta.

SERVIENTES de MANERIO, Villici, quibus manerii cura incumbit. [*Servient qui cuſtodiebat manerium*, in Regeſt. S. Juſti fol 21. v. Capitul. de Villia Caroli Magni cap. 39. *Volumus ut pullas & ova, quæ Servientes vel manſuarii reddunt, &c.* Capitul. lib. 3. §. 191. *Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines ... faciunt ſervire ad ipſas proprietates Servientes noſtros de eorum beneficio, & curtes noſtræ remanent deſertæ*.] Matth. Paris ann. 1352. *Audita igitur de tunſionibus quibus oſtia confringebantur, & de clamoribus effractariorum & tumultu, acceſſit Servient de manerio, ut eorum impetus compeſceret*. [Adde Thomaſſer. in Biturigib. pag. 182. & Kenoett. in Antiquit. Ambroſden. pag. 287.]

¶ SERVIENTES NARRATORES, Advocati iidem qui *Servientes ad legem*, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Prædictus Thomas de Marſchal dicit quod ipſe eſt communis Serviens Narrator coram juſtitiariis, &c.* Vide *Narratores* & *Prælocutor*.

SERVIENTES OFFICII vel STAGII, in Ordine Militari S. Joan. Hieroſol. de quibus Statuta ejuſdem Ordinis tit 2. §. 2.

¶ SERVIENTES PACIS, id eſt, *Banleucæ* ſeu diſtrictus urbis, *Sergents de la paix*, in Conſuetud. Valentin. art. 138. Placitum apud Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et etiam habere ibidem ſeu Servientes qui vocantur* Serjeants of peace, *qui ſerviant curiæ manerii prædicti, & faciant attachiamenta & executiones omnium placitorum & querelarum in dicta curia*. Vide *Pax* col. 303.

¶ SERVIENTES QUERELÆ, *Sergens de la querelle*, in Conſuetud. Normann. art. 63. Beraldo dicitur Apparitor ordinarius loci in quo orta eſt querela ſeu controverſia.

SERVIENTES REGIS. Bractoo. l. 3. tit. 2. c. 32. *Si fuerit ſecta cognoverit ſe inde eſſe latronem, coram Vicecomite, vel Coronatore, vel Serviente Domini Regis cum teſtimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non poſſit, quia tales habent recordum*. Ibidem c. 28. *Virgo rapta ... & ſic debet ire ad Præpoſitum Hundredi, & ad Servientem domini Regis, & ad Coronatores, & ad Vicecomitem, & ad primum Comitatum faciet appellum ſuum*. Ubi hæc Spelmannus ſubdit: videlicet Regem habuiſſe in ſingulis Comitatibus *Servientem ad legem*, in nomine ſuo Coronæ placita proſequentem. Noſtris,

SERVIENTES REGIS, dicuntur Regii Apparitores, qui alias *Servientes armorum* vocantur. Continuator Nangii ann. 1323. *Quemdam Servientem Regis in baculo ſuo ut moris eſt Regis Servientibus, Regis inſignia deferentem, proprio baculo interfecit*. Vide Seldenum ad Eadmerum p. 170. & Knygthonem p. 2677.

SERVIENTES SPATHÆ, vel *ſpadæ*, in Charta Ludovici Hutini an. 1315. pro Normannis. [*Servient ſpatarius*, in Litteris ejuſdem Reg. ann. 1314. tom. 1. Ordinat. pag. 552. *Serjant du plait de l'eſpée*, in Mandato Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1309 ibidem p. 464.] De horum officio, ſic vetus Conſuetudo Normanniæ MS. 1. part. ſect. 1. cap. 11. *Sous les Viſcomtes ſont les Serjans de l'eſpée, leſquiex doivent tenir les veues & doivent faire les ſemonces, & les commandemens des Aſſiſſes, & faire tenir ceu que jugié y eſt: ſi doivent les nans delivrer qui ſont pris à garde ſus ce l'ordre de drois: & ſi doivent avoir de chaſcune vene ſouſtenir 12. den. & autres ſi de chaſcun nau, que il delivrent; & pour ce ſont-il dis Serjans de l'eſpée: quar il doivent juſticier vertueſement à l'eſpée tous le malfateurs, & tous ceux qui ſuient malveſes compaignes, gent diffamez d'aucuns crimes, & gent fuitis & forbannis, & les doivent à le glaive de l'eſpée & avec autres armes ſi vigorouſement juſticier, que la bonne gent qui ſont paiſibles ſeuſſent par les Serjans de l'eſpée gardez paiſiblement, & que les malfeteurs ſoient eſpouuiez & puuit ſelon droit, & à ce furent les Serjan de l'eſpee principalement eſtablis*.

¶ SERGANTERIA, *Servientis* feudum, beneficium, ſeu redditus propter ejuſdem officium. *Sergenterie*, in Conſuet. Norman. c. 26. 28. 33. 34. 53 85. 117. *Sergentiſe*, in Britton art. 674. 677. Chartul. Sanctiſs. Trinit. Cadom. fol. 86. verſo: *Rainaldus de Roqua tenet in vavaſſoria 1. acram... & Gaufridus unum maſnagium in Sergantoria* Occurrit etiam in Cod. cenſuali Epiſc. Autiſſ. ann. circiter 1290. Vide *Serventagium*.

¶ SERGANTIA, Eadem notione, in Lib. nig. Scaccarii p. 183. *Tenet de Rege in capite feodum ſuum per ſervitium 1. militis, & per Sergantiam ſuam*.

¶ SERGENTERIA, Pari ſignificatu. Regeſt. *Olim* ad an 1273. fol. 195. v. *Per arreſtum patet quod in Normannia dom. Rex dabat terras ſuas Sergenterias, exempli gratia, dicitur quod quidam tenent Sergenteriam à Rege, &c.*

¶ SERGENTURA, Eodem intellectu. Regeſt Magn. Dierum Campaniæ fol. 50. *Diſtricte inhibitum omnibus ballivis & præpoſitis terræ Campaniæ Briæque comitatuum, ne de cetero vendant nec vendere permittant aliquibus perſonis Sergenturas ſeu majorias in juriſdictionibus earumdem exiſtentes*.

¶ SERJANTARIA, Eodem ſenſu, in Charta an. 1249. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio in Rotomag. *Totum illud jus quod ratione Serjantariæ meæ de Oumeto à dictis viris religioſis hæreditarie reclamabam*.

¶ SERJANTIA, SERJEANTIA, ut *Serganteria*. Vide ſupra *Magnæ Sergentiæ*.

¶ SERGENTARIA, SERGENTERIA, *Servientis* ſeu apparitoris officium, *Sergentiſe*, apud Butiller. in Summa rurali. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. p. 554. *Quod omnes ſervientes qui ... ultra numerum ... reperientur inſtituti, ... à dictis Sergentariarum officiis penitus amoverentur*. Adde Litteras ejuſdem Reg. an. 1363. ibidem tom. 4. p. 232. Statutum Philippi Pulcri ann. 1302. ibidem tom. 1. p. 366. *Idem de ſcripturis, ſigillis, Sergenteriis, vicariis, aliiſque ſub eis officiis cenſemus eſſe tenendus*. *Sergentiis* ex eodem Statuto editum apud Meneſter. Hiſt. Lugdun p. 86,

¶ SERGENTARIUS, Ad *ſervientem* ſeu apparitorem pertinens. Charta an. 1307. apud Stephanot. to. 2. Fragm. Hiſt. MS. *Item quod ſervientes ... non faciant aliquod officium Sergentarium, nec explectabunt niſi cum litteris judicis inſtituti, in quibus contineatur factum pro quo contingit homines explectabiles citari, vel in terra eccleſiæ explectabilis eat officio Sergentario uti*.

SERGENTARE, Apparitoris officio fungi, Gall. *Sergenter*, Executioni Judicis decretum mandare, in Chron. Flandrenſi. Charta Philippi Regis Franc. an. 1307. pro Lugdunenſib. *Nullas tenebimus baſtonerios, ſervientes, vel officiales quoſque, qui pignorare, ſeu Sergentare valeant quoquo modo, vel aliud officium exercere, niſi in caſu reſſorti noſtri* [Alia ejuſd. Reg an. 1319. ex Tabul Caleoſi p. 333. *Nomine dictorum Majoris & juratorum Sergentabat & virgam deferebat*. Geſta Epiſc. Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil *Nos igitur pari ratione capimus vos, quia ... Sergentatis in terra domini Epiſc. Andegavenſis*.]

¶ SER-

¶ SERVIENTAGIUM. Vide *Serventagium*.

¶ SERVIENTALIS, Ad *Servientes* seu servos spectans. Vide *Libra Servientalis*, col.186.

¶ SERVIENTARIA, SERVIENTELA. Vide *Serventagium*.

SERVIENTIA, Quodvis *servitium*. Tabul. eleemosynariæ Montismorilionis fol. 48 *Et retinuerunt in eodem mansa sibi Servientiam de milio & de panicio, & dimidiam eminam siliginis, &c.* Fol. 52. *Medietatem de terragio, & medietatem Servientiæ*. Fol. 57. *Dedit omnem Servientiam, quam habuit in prædicta terra, &c.* [Litteræ Johannis Reg. Franc. an.1356. to. 4. Ordinat. p. 352. *Totam cognitionem, punitionem, confiscationem emendarum, Servienciarum, & fontatiarum quarumlibet prelatorum compulsionem, &c.* Vide *Serventagium* & *Serventia*.]

¶ SERVIETA, à Gall. *Serviette*, Mantile. Inventar. Ms. Eccl. Aniciensis an.1444. *Item quædam Servieta modici valoris cum barris de persico*. Statuta MSS. Capit. Tullensis ann. 1497. *Diaconus accipiat de manu presbyteri (patenam) ... & cooperiatur Servieta lata & longa de serico*. Ubi indicari videtur fascia illa qua inter sacra utuntur, vulgo *Echarpe*.

¶ SERVIETUM pro Servitium. Charta an. 1231. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Sive fiat usatica, & Servieta, & albergia, aut corvatæ, aut alia servitia pecuniaria, vel non.*

¶ 1. SERVILIS, Officiosus, Gall. *Serviable*. Regula reformat. Monast. Mellic. in Chron. ejusd. p. 354. *Paci & concordiæ dent operam, charitativi & Serviles sint invicem, & in laboribus se mutuo juvantes*.

¶ 2. SERVILIS, Ignobilis, Gall. *Roturier*. Charta apud Marten. to.1. Anecd. col.32. *Mansum unum indominicatum, seu alterum Servile in pago Turonico*. Alia an.1245 apud Lobinell.to.2. Hist. Britan.col 394. *Tam de terris gentilibus, quam Servilibus*. *Servilis & censualis*, id est, servitiis & censibus obnoxius, in Histor. Novient. apud eumd. Marten. tom. 3. Anecd. col.1118. Vide *Servitialis*.

SERVIMEN, pro Servitium. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Monasterium enim in honorem S. Martini consignavit: sed utro ex parte peracto regalis crebrositate Serviminis .... impeditus peragere non potuit*. [Gesta Abbat. Mediani Monast. apud Marten. to.3. Anecd. col. 1124. *Præter præfati impensas Serviminis*. Acta SS. Bened. sæc.4. part.2. pag.261. *Decimas etiam ex proprietate sua ecclesiæ ibidem pro exhibendo sibi Servimine & censu in beneficium præstitit*.] *Ad servimen revocare*, in Vita S. Landrici Episcopi Metensis n.4. Justinus Lippiensis in Lippiflorio p. 153.

Hactenus in vestro vitam Servimine vixi.

¶ 1. SERVIRE, Aliquid nomine *Servitii* ministrare, præstare, exsolvere. Tabul. Principis *de Rohan: Item unum sextarium frumenti, unam cartam ordei, & 2. denar. quos Serviunt dicti heredes. Item unam eyminam frumenti & 5. pictas quas Serviunt Petrus Verderii, &c.* Litteræ Arnaldi Archiep. Ausc. ann. 1365. inter Instr. to.6. Gall. Christ novæ edit. col. 164. *Nihil tamen idem procurator visitationis hujus nomine cameræ præfati dom. Papæ obtulit vel Servivit*. Ranfredus JC. sub Friderico II. in Ord. judiciario tit. de Villanis: *Serviunt in Pascha vel in Natali duas gallinas, vel libram piperis, vel aliquid aliud*. Charta an. 1289. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 116. *Ibidem area quæ Servit decem denarios de quodam prato & nova plantatione octo denarios ... & saltus in Debemstorf cum 12. fasciculis lini per singulos annos Serviendis*.

¶ SERVIRE dicitur Sacerdos qui Ecclesiæ deservit eamque administrat, in Leg. Bajwar. titul. 1. capit. 1. *Et sic tradat ipsam pecuniam coram Sacer-*

dote qui ibidem Servit. Vide in *Servitor*.

¶ SERVIRE *Tantum Quantum*, Formula loquendi nostris olim usitata. Le Roman *de Vacce* MS.

Se li Rois lui aloit de nule riens faisant,
Jamez nel Serviroit ne de tant, ne de quant.

Hoc est, nullomodo.

¶ 2. SERVIRE, pro Servare. Capitul. Francoford. Caroli M. ann.794. §. 52. *De ecclesiis quæ ab ingenuis hominibus construuntur, licet eas tradere, vendere, tantum modo ut ecclesia non destruatur, sed Serviantur cotidie honores*. Ubi *Serventur* edidit Sirmondus: sed *servire* & *servare* promiscue scribi observat Baluz. in Notis ad Capitul. Vide *Servare*.

¶ SERVITÆ, Ordo Religiosorum. Vide *Servi B. Mariæ*, in *Servus*.

SERVITIALIS, Servitio alicui obnoxius, qui servitium debet. Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis: *Cum ingenuitate totius Benaccasis boneis, qui mihi erat Servitialis*. Libertates oppidi Baugiaci in Sebusiis ann. 1250. *Exceptis terris & possessionibus quæ censuales & Servitiales aliis existere dignoscuntur*.

SERVITIALIS. Glossema ad Ennodium l.9. Epist. 9. edit. Basil. *Veranla servitialis, hoc est, serva editus*. *Servigiale*, Italis. [Servus, famulus. Charta ann. 1403. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Item Servitiali quæ tulit vinum ... Servitialibus duabus conveniat*. Statuta Massil. lib.4. c.24. §. 4. *Sane ab hac constitutione excipimus Servitiales cargatorum, de quibus est ordinatum quod 25. peregrinis possit adjici unus Servitialis*, Adde Acta SS. to.7. Maii p.154. & to.3. Junii pag. 456. Provincialibus *Servicion*, qua voce potissimum intelligunt mulierem quæ puerperæ servit. Vide Joan. Villaneum l.8. c.80.

¶ SERVITICUM, ut *Servitium*; quomodo etiam f. legendum est. Charta an.1153. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan.col.543. *Item Ugo Escafredi & frater ejus dicebant duos furnos ejusdem villæ suos esse, & D. Raymundus Trencavelli in eis nihil habere nisi Serviticum eorum.*

SERVITIES, pro *Servitium*. Utitur Otfridus in Epistola Evangeliis Theothiſchis præfixa sub finem.

¶ SERVITIO, Officium. Vita S. Cutberthi to.3. Mart. p.119. *Post vero obitum ejus multis fratribus narrant Servitionem animalium, sicut leones in veteri lege legimus Danieli servire*.

SERVITIUM, Charisio, est *multitudo servorum*: addunt Glossæ Isid. *& ingenuorum obsequium*.

SERVITIUM, Ministerium, officium. Gregorius Turon l. 5. c. 3. *Sigo quoque Referendarius, qui annulum Sigeberti tenuerat, & ab Chilperico Rege ita provocatus fuerat, ut Servitium quod tempore fratris sui habuerat, obtineret, ad Childebertum Regem Sigeberti filium, relicto Chilperico, transivit, resque ejus, quas in Suessionico habuerat, Ansoaldus obtinuit*. [Vide *Serviens* 2.]

SERVITIUM, Minister ipse. Codex Carolinus Epistol.72. ubi de Placito ac judicio quodam Pontificali: *Qui residentes una cum Reverendissimo & Sanctissimo Possessore Archiepiscopo, ... simulque nostris adstantibus Servitiis, Theophylacto Bibliothecario, Stephano Sacellario, Campulo Notario, Theodoro Duce, & ceteris pluribus*. Charta Ludovici Pii apud Petr. Chiffletium, de Concilio Neomagensi: *Sed si necessitas exigit, ut de Servitiis vel nostris vel alienis ad hunc ordinem* (Presbyterii) *aliquis admitti debeat*.

☞ Hinc nostri *Service* opificem vocarunt. Statutum Cameræ Comput. ann. 1366. inter Ordinat. Reg. Franc. to.4. p.720. *Que les tasches necessaires pour faires lesdites reparacions, soient en maconnerie, charpenterie,*

vie, couverture, matieres, Service pour ce faire, &c. Vide in *Servitus* 2.

SERVITIUM, Officium Ecclesiasticum, Sacra Synaxis, vulgo *Service de l'Eglise*. Concil. Narbonense an 1235 c. 29. *Aut Servitio eorumdem* (Valdensium) *ubi Majore ipsorum librum teneate apertum, per ipsum, quasi sub generali confessione remissionem intelligunt fieri peccatorum ... affuerunt.* Vita S. Maldegisili n. 6. *Et cautius attende, quem tibi monstravero locum, in quo tu deinceps dominicum expleas Servitium.* [Elmham in Vita Henrici V. Reg Angliæ edit. Hearnii cap. 32. p. 80. *Et dum naves Anglicæ, divinis tamen Servitiis prius, prout maria sinebant, perfectis, &c.* Translat. S. Medardi to. 2. Junii p. 102. *Ac propterea indicto solenni S. Medardi Servitio, &c.* Officium B. M. inscribitur in Breviario Sarisbur *Servitium B. M. V. Servitus* 1.]

¶ SERVITIUM, Officium ecclesiasticum & annuale pro defuncto, *Service*, eadem notione dicimus. Charta Margaretæ Comit. Flandr. an. 1194. apud Miræum to. 1. p. 556. *Quod centum solidi cedent in usus refectorii, quod in anniversario die depositionis meæ, clericis de choro qui Servitio meo interorunt, singulis annis celebrabitur, &c.* Charta Geraldi Abb. Angeriac. an 1385. ex Tabul. ejusd. Monaster. *Item in die qua debet fieri Servitium domini Thomæ Abbatis 13. panes frumenti.* Instrum. an. 1399. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan col. 869 *Celebratum officium seu Servicium defunctorum: &c* Adde *Madox* in Form. Angl. 260. *Servitium decantare*, in Charta ann. 1366. pro Aquariatu de Talemundo.

¶ SERVITIUM, Redditus, tributum, quævis præstatio, Gall. *Redevance*. Libertates hominum de Prisseyo ann. 1362. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 597. *Cum mensura quam dabimus nostris, mensurabitur in dicta villa & ea utetur in villa in mercato & extra; ita tamen quod ad antiquam mensuram reddentur Servicium.* Ubi leg. *Servitia* monet Cl. Editor. Terrarium Humberti *de Villars* an. 1391. *Confitetur tenere tertiam partem prati sub Servitio anno quolibet 3. solid. 8. den.* Vide *Servire* 1.

SERVITIUM regulariter accipitur pro quolibet obsequio, quod à vasallis & tenentibus debetur ratione feodi vel tenuræ. Ita Consuetudo Andegav. art. 128. 129. Normanniæ c. 26. 28. 53. 93. Britanniæ art. 2:0. &c. De ejusmodi servitio feudali copiose etiam agit Philippus Bellomanerius in Consuet. Bellovacensi Ms. cap. 29 Charta an. 1248. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 1. *Pro prædictis feudis vobis fidelis existam, & fidele Servitium faciam, videlicet, guerram & placitum ad commonitionem vestram, vel cujuscumque certi nuncii vestri.* Occurrit ibi crebrius eadem formula. In Charta Villelmi Regis Siciliæ an. 1177. apud Jo. Bramptonum, *concedere in domanio, & concedere in Servitio* opponuntur. Priori formula intelligitur nude proprietas, posteriori proprietas cum onere servitii. Tabularium S. Vitoni Virdunensis: *De alia terra quæ est in Servitio, &c.* Infra: *De his mansis sunt 7. ad Servitium 5. ass &c.* [Charta ann 1095. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 182. *Hoc concedit absque perditione Servitii sui.* Charta an. 1225. ex Tabular. S. Medardi Suession. *Et nemine Servitii recepit à nobis.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p 157. *Reddendo inde annuatim unam rosam ad festum S. Johannis Bapt. pro omnibus Serviciis & secularibus demandis* Eadem leguntur in Charta an. 1429 ibid. p. 146]

☞ Observandum omnino est voce *Servitium*, ubi nude occurrit in Chartis clientelarum, ut plurimum significari Servitium militare, quo vassallus dominum suum in exercitum pergentem sequi tenebatur. Eo sensu usurpatur in Regesto feodorum Campaniæ fol 71. *Dux Lotharingiæ, fiduciam, justitiam & Servitium* (debet.) Vide in *Hominium* col. 1156.

SERVITIUM, Quodvis munus. Observantiæ Regni Aragon. l. 9. p. 40. v. de Suprajunctariis: *Si receperint Servitia, ut prerogarent pignora quæ facere debebant, &c.* Pag. 41 *Si receperint Servitia faciendo justitiam, &c.*

SERVITIUM ANNUUM, Quod quotannis præstatur domino: *Service annuel*, in Consuetud. Andeg. art. 129. 395. Cenom. art. 141. Pictavensi art. 176. &c. Bracton. l. 5. tract. 1. c. 1. §. 1. *Fit etiam aliquando Servitium annuum, & servitium Militare simul, & pro eadem terra, & tunc in brevi proponendum est Servitium annuum, sic: per liberum Servitium 10. solidorum per annum, & tunc dicatur, & per Servitium unius feodi Militis: quia si hæc determinatio per annum postponeretur huic ultimæ clausulæ, sic videretur referri ad totum præcedens, & ita sequeretur inconveniens, quia Servitium militare non est annuum.*

SERVITIUM ANTIQUI DOMINICI, Est illud quod præstant feudatarii de antiquo Regis dominico tenentes: antiquum enim Regis dominium est omne feudum quod a sancto Edwardo Rege, vel etiam à Guillelmo Conquestore tenebatur, & in libro quem *Domesday* vocant, descriptum habetur. Maneria quippe quæ illic Regi adscribuntur, *antiquum dominicum* Angli appellant, quia nimirum ab antiquo Regis fuerunt. Servitium igitur per quod hi Regis feudatarii tenebant, *Socagium* dicitur. Jo. Cowellus l. 2 Instit. tit. 3. §. 25.

SERVITIUM AQUENSE. Vide *Bos Aquensis*.

¶ SERVITIUM CALCARIUM, Quo quis calcaria domino præstare quotannis tenetur. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 76. *Duo ferlingi terræ & dimidius in Fremintona Hugonis de Seccheville per Servicium quorumdam calcarium deauratorum per annum.* Alia ejusmodi servitia ibidem recensentur quæ pro dominorum libitu à vassallis & tenentibus exigebantur. *Servitium ceræ, cumini, piperis, salmonis, &c.*

SERVITIUM CAMERÆ PAPÆ. Manuale placitatorum in Parlamento an 1376. 14. Augusti: *Les defendeurs recitent les grandes mises, & coustemens, que le feu Evesque (de Lisieux) a faites à commencer son estat à payer le Service de la Chambre du Pape, à faire son entrée à Lisieux, & à maintenir son estat.* Id est, quod ab Episcopo recens electo vel consecrato in *Cameram* seu ærarium Pontificale inferebatur. [*Servitium commune*, hoc est, ex more debitum, dicitur in Libro obligat. Archivi Vaticani laudato à Baluz. in Notis ad Vitas PP. Avenion. col. 1170.] Vide *Auxilium Episcopi*, col. 893.

SERVITIUM CASTELGARDUM. V. *Castelgardum*.

SERVITIUM DE CIBO, Quod quis pro pascendo aliquo vel pro quavis *procuratione* debet. Tabul. Dervense: *Servitia prandiorum vel hospitiorum, quas Receptiones vocant.* Ordinationes factæ in Curia Generali Catalaniæ Montissoni sub Alphonso Rege Aragon. an. 1289. Mss. c. 2. *Statuimus quod aliquis Officialis non audeat recipere Servitium ab aliquo, nisi solum de cibo, & de eo parum: quod si fecerit, amittat incontinenti officium, & quod imputetur sibi sicut furtum.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Feudum quod Petrus de Rives ab ipsis tenebat en plans*, (ad medium plantum) *retinentes quod si aliquando super ipsos venerint, de Cibo suo servire debeant eis, ut consuetudo senatorum requirit.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 28. *Et debent illud pratum secare homines de Fontanis, videlicet 16. debent esse sectores, & pratum debet habere illam magnitudinem, ut per 3. dies jugiter 16. sectores operentur*

sint

fine aliqua lucra, sed Cibum debent habere communiter & potum de domo Comitis, & de domo Episcopi. Hinc

SERVITIUM, Ferculum, *missus*, *Mes*, *service*. Ita porro appellatum postmodum ferculum extraordinarium quod Monachorum mensæ apponebatur in statis festivitatibus. Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli c.4. *Iste villicatus tres in Trosenbach, in Roschach in Horbst Monasterio voluntate & auxilio Abbatum cum requisisset, tria ex inde fratribus instituit Servitia, in Dedicatione scilicet, in festo Thomæ, & in suo Anniversario.* Infra: *Ecclesiam item S. Oswaldi & B. Thomæ meritis constructam dedicari & festive celebrari constituit, duobus exinde Servitiis institutis.* Ephemerides Monasterii S. Galli: *Capellam S. Mariæ, Joannis, Oswaldi, funditus construxit, & præterea 4. Servitia instituit, in anniversario videlicet suo, in dedicatione S. Galli, in festo Oswaldi & Thomæ Martyris.* Burchardus de Casib. S. Galli c.7. *Res Monasterii S. Galli,... in tantum suæ attraxit utilitati, quod infra multos annos neque de vino, neque frumento, neque de aliquibus usuariis fructibus ipsis fratribus nostris ad Servitium, ad pretium unius oboli devenire permisit.* Infra: *Fratres autem rerum harum circumventi penuria, in sui Servitii sumptum multa & innumera Ecclesiæ consumpserunt ornamenta.* Chronicon Montis-Sereni p. 159. *Cum jamdudum fratrum Servitia, quæ sic vocare consuevimus; anniversariis fidelium, & diebus Sanctorum festivioribus deputata subtraxisset, tunc etiam quotidianæ eorum procurationi cœpit detrahere, &c.* Pag. 277 *Fertur etiam quod familiares suos hortatus fuerit, ut Servitia quæ diebus festis, & anniversariis fidelium exhiberi consueverant, quæ ipse tamen ante plures annos eisdem negaverat, exigerent, &c.* [Charta Ottonis Militis an. 1297. apud Ludewig. tom. 1. Reliq MSS. p. 176. *Prædictus conventus diem anniversarium mortis meæ in perpetua benedictione recolere debebit, quo die idem conventus ob piam recordationem animæ meæ Servitium bonum habebit cum vino vel medone aut cerevisia Luckowensi, cum triticeo pane, cum recenti butiro, cum ovis, cum piscibus, &c.* Ubi per *Servitium* non ferculum tantum, sed prandium significatur. *Servitium de ovis*, in Charta an. 1366. pro Aquariatu de Talemondo. Charta Lotharii Episc. Leod. an. 1192. apud Miræum to. 1. pag. 720. col. 2. *Excepto quod duo aut tria piscium Servitia, cuicumque voluerit amicorum suorum domi eius dari præcipiet.*] Historia Episcoporum Virdunensium p. 272. *Hic autem alodium de Wo-Sophia cum omnibus appendiciis suis à quadam vidua nobili,.. acquisivit, & fratribus S. Mariæ, eo tenore tribuit, ut in die Annuntiationis ejusdem Virginis Servitium ex eo haberent, & eam solenniter celebrarent.* Catalogus Episcoporum Frisingensium in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 132. *Nec non in anniversario præfati Episcopi congruum fratribus exhibeat Servitium.* Adde to. 2. p. 534. to. 3. pag. 20. 472.

SERVITIUM MENSÆ, Supellex mensaria, nostris *Service de table*. Charta Christinæ infantissæ, filiæ Bermundi II. Regis, apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. to. 5. *Et de lectuaria lectos paleos duos: vasos de argenteo quatuor, Servitio de messa integrum, ad ministeria Ecclesiæ cruces 2. argenteas, calices duos argenteos, &c.* Alia Ferdinandi I. Regis æræ 1101. apud eumdem to. 6. *Servitium de mesa, id est, salare, inferturia, tenaces, trullone cum cochlearibus 10. ceroferales duos deauratos, aquima deaurata unicorna, omnium hæc vasa deaurata cum prædicta unicorna binas habent ansas.* Adde Testamentum Ranimiri, Regis Aragonum an. 1099. Locum vide in *Acitara*.

¶ SERVITIUM COMMUNE. Vide supra *Servitium Cameræ Papæ*.

SERVITIUM CORPORIS, seu personale, cum vasallus ipsemet & non per vicarium in exercitum domini ire tenetur. Regestum Andegavense ann 1310. *Les Barons sont hommes liges Monseigneur, & li doivent Services de corps, & de chevaux, & d'armes.* Assisæ Hierosolymitanæ MSS. c. 222. de iis qui servitium corporis debent, cum submonentur: *Il doivent servir d'aler a cheval & à armes à sa semonce, en tous les leus du royaume où il les semondra, ou fera semondre, ou tel Service come il doivent, & i demorer y tant come il les semondra jusques a un an, &c.* Cap. 233. *Il est assise & usage que tous chevaliers qui ont passé 60. ans d'aage, ou que ils sont mehaignez de mehain apparent, sont quites dou Service de leur cors, & se il s'en veaut excuser, par ce que ils ont passé aage, le Seignor en aura le cheval & las armes en eschange de leurs corps à son besoing toutes les fois que il l'en vodra semondre.* Vide easdem assisias c. 145. ubi quæstiones aliquot proponuntur de vasallo qui plura feuda possideret ejusmodi personali servitio obnoxia.

¶ SERVITIUM CULTURÆ, Quod debent vassalli in agris domini excolendis. Vita S. Leutfredi sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 590. *Contigit denique aliquando ut ab agricolis die Sabbati secundum consuetudinem legis suæ in cultura terræ debitum Servitium persolveretur.*

¶ SERVITIUM CURIÆ, *Service de Court*, in Consuet. S. Quentini art. 82. idem quod *Servitium placiti*, quo vassalli tenentur ad placita dominorum suorum convenire. Vide *Placitum* col. 519.

¶ SERVITIUM DEI, Vita Monastica, in l. 5. Capitul. §. 255. De his qui ex sæculo ad monasteria converti volunt: *Liberi homines qui ad Servitium Dei se tradere volunt, &c.* Pro Officio ecclesiastico occurrit ibid. l. 6. §. 196. *Aliud non ibi* (in ecclesiis) *agat* (populus) *nisi quod ad Dei Servitium pertinet.*

¶ SERVITIUM *Deportationis Gladii*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 223. *Insula de Mandata fuit comitis Northumbriæ tenenda de Rege Angliæ per servitium deportationis gladii coram Rege in coronatione.*

¶ SERVITIUM DEXTRARIALE, Equi scilicet *dextrarii*, hoc est, majoris & cataphracti. Vide *Dextrariale*.

¶ SERVITIUM DIRECTUM, Quod *directo* domino debetur. Charta an. 1317. to. 2. Hist. Dalphin. p. 166. col. 1. *Concessit... castra, loca & fortalitia... cum suis territoriis, ... utilibus & directis Servitiis, servitutibus realibus & personalibus, &c.*

SERVITIUM DOMINICUM, Quod domino debetur qualecumque sit; quod alias *Regale* dicitur. Capitul. 2. an. 805. c. 8. & l. 5. Capitul. c. 245. *De his qui seculum relinquunt propter Servitium dominicum impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut unum è duobus eligant, ... aut pleniter secundum canonicam, aut secundum regulæ institutionem vivant, aut Servitium dominicum faciant.*

SERVITIUM DUPLICATUM, quale sit, indicat *Vacca* au Roman *de Rou* MS.

Ensemble o vous mer passeront,
Vostre Servise doubleront,
Qui seult mener vint chevaliers
Quarante en merra volentiers,
Et cil qui seult Servir de cent,
Deus cens en merra bonnement.

Infra;

Moult oissiés court estormir,
Noise lever, barons fremir,
Le Service qui est doublé,
Croient que c'est en fieu tourné,
Et en coustume soit tenus,
Et par coustume soit rendus.

¶ SER-

¶ Servitium Echutum, Præstatio ex delicto. Comput. ann. 1342. to. 1. Hist. Dalphin. p. 94. col. 2. *Ex computo Guillelmi de Briordo ... de casibus, Servitiis echutis, adventionibus, expensis, &c.* Nisi forte vocem *echutis*, à *servitiis* dividendam censeas, idemque sit quod *Escaeta*. Vide in hac voce.

Servitium Episcopale. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 51. *In mandamento de Jeyra dedit Arnaldus Episcopus parentibus Dalmatii Boni-filii 3. mansos. Postea prædictos mansos dedit Pontius Clanduus Episcopus Pontio de Domena. Dalmatius habet Servitium Episcopale. Et in parochia de Monte Bimonis dedit Arnaldus Episcopus mansos 3. parentibus Galterii de Domena. Postea prædictos mansos dedit Pontius Clauvus Episcopus Pontio de Domena.* [Vide *Auxilium Episcopi* col. 893.]

¶ Servitium Equi, Quo vassallus equos præstare debet in obsequium domini, quod alibi *Auxilium equi* dicitur. Vide in hac voce col. 895. Chartul. Sanct. Vincentii Cenoman. fol. 74. *Et feodum Pagani ... quod dictus Paganus ad equi Servitium tenebat ab eodem Philippo.* Tabul. Abbatiæ Villæ-novæ: *Exceptis hominagiis quæ retinui in manu mea ad Servitium meum cum equis & arrant faciendum.* Vide infra *Servitium de Roncino*.

Servitium Fallitum, de eo qui deficit in servitio militari quod domino debet. In Foris Aragon. *Propter Servitium fallitum, Rex potest & quilibet nobilis privare aliquem suis cavalleriis, per se datis, etiam propria auctoritate, & sine causæ cognitione.* Ibidem: *Cavallerias nobiles & Milites tenentes, si deficiunt in Servitio per unam diem illius anni in quo servire debent, perdunt totam solidatam illius anni.* Vide Observantias Regni Aragon. l. 7. tit. 1.

Servitium Feodale & *prædiale*, Quod non est personale, sed tantum ratione tenementorum & prædiorum. Ita Bracton. l. 2. c. 16. § 7. [Charta ann. 1315. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 153. *Servitium propterea cartæ nostræ debitum ... præstare ipsi curiæ teneantur, quoties feudale Servitium Baronibus & feudatariis per eamdem curiam generaliter indicetur.*]

¶ Servitium Fiscale, & *Servitium fisci*. Vide in *Fiscus* col. 527.

Servitium Forinsecum, Quod non ad dominum capitalem, sed ad Regem pertinet: ita dictum, *quia fit & capitur foris, sive extra Servitium quod fit domino capitali*: unde vocatur etiam *Servitium Regale*, quia specialiter pertinet ad dominum Regem, & non ad alium. Ejusmodi est quod *Scutagium* vocant. Ea vero servitia persolvuntur ratione tenementorum, & non personarum, quia ex tenementis proveniunt. Monasticum Anglic. to. 1. p. 199. *Terras etiam Militum qui dominicum Abbatis tenent ad defendenda omnia servitagia, & alia omnia Servitia Forinseca, Deo & Ecclesiæ S. Albani concedimus, &c.* Adde to. 3. p. 48. 62. 92. Bractonum l. 2. c. 7. § 3. 4. c. 16. § 7. c. 35. § 1. Fletam l. 3. c. 14. § 7. &c. Seldenus autem in Analectis l. 2. c. 4. servitium istud esse existimat Expeditionem, pontis arcisve constructionem.

☞ Ad Regem pertinet quidem *Servitium forinsecum, nisi tamen*, addit Bracton. c. 16. § 7. *eum dominus capitalis in propria persona profectus fuerit in Servitio, vel nisi eum pro servitio suo satisfecerit domino Regi quocunque modo.* Et certe ad alios præter Regem id genus servitii pertinuisse docet Charta ann. 1244. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 235. *Radulphus de Cestreton miles salutem ... Noverit universitas vestra me ... concessisse ... totum jus & clamium quod habui ... in redditu & servitio unius feodi militaris Canonicis de Burcester, ... salvo mihi & hæredibus meis Forinseco Servitio inde debito & consueto.* Idem probat alia Charta ibid. p. 345. *Ego Johannes Puff ... dedi ... Johanni Abbod ... unam acram terræ arabilis ... tenendam ... de capitalibus dominis feodi ... reddendo inde eisdem unum denarium annuatim in festo S. Michaelis pro omnibus Servitiis Forinsecis & intrinsecis.*

Servitium Foraneum, Eadem notione. Charta Henrici de Clintona in Monastico Anglic. to. 2. pag. 117. *Liberam & quietam ab omni servitio de me & hæredibus meis in perpetuum ab omni exactione, salvo Foraneo Servitio.*

Servitium Forense. Idem Monasticum Angl. to. 2. p. 28. *Cum omnibus libertatibus suis & pertinentiis, salvo Forensi Servitio.*

Servitium Generale, Idem quod *Forinsecum*. Ordericus Vitalis l. 6. p. 605. *Eosque penitus sic absolvit, ut sibi nil ab eis exigat, nisi generale Comitis Normanniæ Servitium.* Quod vero illud fuerit, sic paulo ante declarat pag. 604. *Omnino absolvit ut nullam sibi coactivam exhibeant servitutem, nec eam nisi in generalem principis Normanniæ expeditionem.*

¶ Servitium Humanum, Mundanum. Capitul. l. 7. § 185. *Ut clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio; sed liberi ab omni Humano Servitio, Ecclesiæ deserviant.*

¶ Servitium Jesu Christi, Expeditio Hierosolymitana. Testament. Guigonis Andreæ ann. 1236. to. 1. Hist. Dalph. p. 60. col. 2. *Item legavit triginta millia solidorum Viennensis monetæ ad Servitium Jesu Christi, de quibus quindecim Milites transmittantur Cruce signati in exercitum transmarinum.*

Servitium Intrinsecum, Quod à vasallis solis dominis præstatur, apud Bractonum l. 2. c. 16. § 2. & in Fleta l. 3. c. 14. § 7.

¶ Servitium de Lecto, Quo tenentes lectos dominis subministrare debent. Chartul. Gemmetic. tom. 1. p. 36. *Ou trey a dix huit masures dont les tenant nous dorbvent querir & fournir de lict garny bonnestement, quand nous allons audit manoir.*

Servitium Liberum, Quod homines liberi debent, diversum à *servitio servili*, vel *villano*. Bracton. lib. 5. Tract. 1. c. 2. § 1. *Et notandum est quod in servitio Militari non dicitur per Liberum Servitium, & ideo quia constat quod tale feodum liberum est.* Infra: *Fit etiam aliquando feoffamentum sic, & breve sic. Quod clamat tenere de te per Liberum servitium inveniendi tibi unum servientem equitem ad eundum secum in exercitum in Walliam ad custum suum, vel custum tuum, pro omni servitio. Vel sic: Per Liberum Servitium sequendi curiam tuam, vel portandi brevia tua infra regnum Angliæ, &c.* Similia habet Radulphus de Hengham in Summa magna c. 1. p. 6. 7. Leges Willelmi Nothi c. 55. *Volumus etiam ut omnes liberi homines totius monarchiæ regni nostri prædicti habeant & teneant terras suas ... libere ab omni exactione injusta, & ab omni tallagio: ita quod nihil ab eis exigatur vel capiatur, nisi Servitium suum Liberum, quod de jure nobis facere debent, & facere tenentur, & prout statutum est eis, &c.* Adde c. 58. & Leges Edw. Regis c. 25.

Servitium Liberum Armorum. Vetus Rentale manerii *Southmalling* in agro Sussexienb, apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* p. 56. *Godefridus Wallensis tenet 3. feodos Milit. in tenementis de Malling, & quartam partem unius feodi apud Terring, per liberum Servitium armorum suorum. Willelmus de Braosa tenuit apud Adburton unum feodum Militis per liberum Servitium armorum suorum.*

Servitium Majus et Minus. Charta Bercholdi Episcopi Babenbergensis an. 1259. in Metropoli Salisburg. to. 3. p. 31. *Quia viri venerabiles fratres Monaste-*

nasteris in Osterboven nobiscum & cum nostris fecerunt expensas sumptuosas, nos ad recompensationem ipsis fratribus faciendam, concessimus eis ut duos mansus, de quibus pensionem seu censum annuum nobis solvunt, teneant à festo Nativitatis Domini nunc instanti per 4. annos continuos ab omni censu, pensione, & Servitio majori & minori quietos, à minori vero servitio perpetuo sint quieti. Charta sequens ejusdem Episcopi: *Concedimus ipsis, ut de duobus mansis, quos sub censu annuo & servitiis nobis tenent certis minora Servitia sibi retineant, & ab ipsorum præstatione perpetuo sint immunes, majoribus Servitiis nobis remanentibus in statu debito & consueto*.

Servitium Malum, Quod Corveias vulgo vocant. Tabular. S. Petri Generensis apud Marcam l. 4. Hist. Benehara c. 19 §. 2. *Villam B. Petri... ingenuam ac liberam ab omni Servitio malo, ea scilicet ratione, ut ab illa die amplius à nemine cogerentur habitatores illius facere aliquod opus in Cadelionensi Castro, vel in alio loco, &c.*

¶ Servitium Manuale, Eadem notione. Capitul. l. 5. §. 886. *Visum est nobis... statuere ut quicunque ... cum suis animalibus seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum Servitium et Manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur*.

Servitium Meliorare. Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 47. *Domnus autem Abbas donavit suo homini 10. sol. dimissis illis 30. & palefridum 20. solidorum pro Meliorande scilicet suo Servitio*.

¶ Servitium Immeliorare, Perficere, in Capitul. 2°. an. 813. c. 19. *Ut villicus bonus, sapiens & prudens in opus nostrum eligatur, qui sciat rationem Misso nostro reddere & Servitium perficere ... Detur illis silva ad stirpandum, ut nostrum Servitium immelioretur*.

Servitium Militare, Illud est, quod munus aliquod ad militarem disciplinam pertinens, vel alias honorificum præstat. Ita Bracton. l. 2. c. 35. §. 16. c. 37. §. 5. &c. l. 5. Tract. 1. c. 2. §. 1. *Militare obsequium*, apud Lupum Ferrariensem Epistol. 119. Vetus Consuetudo Normanniæ 1. part. sect. 3. c. 7. *Or est appellè un Service, qui doit estre fet au Prince en armes, selont la coustume & l'establissement des fiemens & des villes, & icest service est accoustume à fere par 40. jours pour le secours & l'aide de la terre de ceux, qui en tiennent les fiement, co nme ce sont fait pour aucune delivrance & pour le profit del comman poeple, &c. Tous fieus de Haubere sont especialement establis pour faire le propre servise de la Duchèe, & ensement de tous les Contèes & les Baronnies doivent accomplir ce servise, & adecertes toutes les villes, qui ont communes. Si devez savoir, que les fieus de Haubere, qui sont ès Contèes & ès Baronnies, qui ne sont pas establies pour la Duquèe de Normandie, ne doivent pas de Service d'ost, fors as Seigneurs asquiex il sont saumis. Excepti nequedeat l'arriereban del Prince, auquel trestous grans & petits pourtant que ils soient convenables por armes porter, sont tenus sans excusation nulle à faire lui aide & prosis à tout leur pooir*. Gaufredus Malaterra l. 2. c. 39. *Robertus Dux Apuliæ Gaufridum de Conversana, nepotem videlicet suum, ... ut de Montepiloso sibi Servitium, sicut & de cateris castris, quæ plurima sub ipso habebat, adorsus est*. Ordericus Vitalis l. 7. p. 658. *Hominium ab eo tali tenore recepi, ut exinde mihi semper fidelis existeret, & Militare Servitium, ubi jussissem, centum Militibus mihi singulis annis exhiberet*. Lib. 8. p. 685. *Dux Gisleberto... Militaria, quoniam valde probus erat, Servitia crebro injunxit*. Adde l. 11. p. 808. Matthæus Westmonast. an. 1253. *Milites omnes per Angliam sibi Servitium Militare debentes fecit summoneri*. Matth. Paris an. 1245. *Rex Angliæ omnibus Comitibus, Baronibus, Militibus, & aliis, qui ei Servitium Militare debebant, ut se convenienter in Walliam profecturum sequerentur, per litteras suas regias strictissime submonitis, &c.* Idem ann. 1246. *Quod Servitium Militare nulli nisi Regi & regni Principibus debetur*. Vide *Militia*.

☞ *Servitio militari* non modo Barones cæterique vassalli seculares, sed & Episcopi atque Abbates ratione possessionum suarum obnoxii passim leguntur. Hujus vero oneris seu obligationis ratio secundum locorum libertates ac immunitates exstitit diversa. Vide in *Hostis* 2. Iis addere placet quæ hac de re habentur in Chartul. AB. S. Germani Pratensis fol. 5 v. *Nos tenemus domino Regi Franciæ quando vadit in exercitum in 150. servientibus cum tribus quadrigis de 4. equis & uno summario de precio 17. lib. Paris. & dimidio libræ. Et si noluerit accipere servientes neque quadrigas, sive summarium, nos debemus eidem reddere pro qualibet serviente 60. sol. Paris. computatis tamen omnibus tam quadrigis quam equis, quam summario. Et si acceperit servientes, quadrigas, equos, summarium, non tenemur prædictas sive prædicta tenere ad sumptus nostros ultra 40. dies, & per 40. dies debemus eos tenere ad sumptus nostros, & hoc idem totaliter debet nobis reddere tota terra nostra*.

☞ Quanti constiterit servitium militare in Delphinatu, habita ratione redituum feodorum, docet Charta ann. 1315. to. 2. Hist. Dalph. p. 153. col. 1. *Sic etiam quod dictus Guido & heredes sui servitium propterea curiæ nostræ debitum ad rationem de unciis quinque & quarta pro singulis viginti unciis Servitii Militaris, præstare ipsi curiæ teneantur*. Alia an. 1332. ibid. pag. 238 col. 2. *Præstabunt nobis ... servitium statutum & debitum ad rationem de singulis viginti unciis valoris prædicti annuis pro quolibet Militari Servitio*.

Servitium Militis, *Service de Chevalerie*, apud Littletonem, sect. 48. 95. 103. &c. *Service de Chevalier*, to. 2. Monast. Anglic. p. 23. Vide *Feudum Militare* col. 446.

Servitium Minuere. Vide *Feudum minuere* col. 455.

¶ Servitium Naturale, Quod jure exigitur. Capitul. pro Monast. S. Crucis Pictav. apud Mabill. to. 1. Analect. p. 300. *Colonus autem vel servus ad Natale Servitium, velit, nolit, redeat*.

Servitium Nummorum, Illud appellatum, quod in pecunia ac nummis pro impensis bellicis, aliisve, domino à vassallis ac tenentibus exsolvebatur. Consuetudines Tolosæ: *Si aliqui tenuerint in feudum ... aliquem honorem, pro quo debeat feudatarius servire domino feudi aliquas oblias nummorum, vel Servitium nummorum, &c.* Joan. Bracton. l. 2. Tract. de acquirendo rerum dominio tit. 35. *Est etiam aliud genus tenementi, ejus scilicet, quod tenetur in socagio libero, & ubi fit Servitium in denariis, capitalibus dominis, & nihil inde omnino datur ad scutum & servitium Regis*. Idem Bracton. l. 5. Tract. 1. cap. 1. § 1. *Per Servitium tot denariorum, quando duæ marcæ vel 2. solidi capiuntur de scuto, &c.* Charta Mauritii D. Credonensis Hugonis filii, in Tabulario Abbatiæ de Rota fol. 197. *Mauricius Credonensium dominus filius Hugonis perrexit in exercitum Regis Angliæ ad Thoare* (an. 1158.) *& quando castrum fuit captum, venit Credoni, & mandavit suos Milites, & fecit eis tallintam pro dispendio*, (depence) *quod fecerunt in exercitu: & Milites quæsierunt à Michaele Abbate tallitatam de terris, quas ipse tenebat in suis feodis, &c. Respondit Abbas, quod Dom. Reginaldus Allobrox, nobilis fundator Ecclesiæ de Rota, dederat ei omnes tallitatas, & omnia Servitia, quæ ad suum servitium pertinebant, tam de* num-

nummis, quam de avena & omnibus aliis servitiis, &c. Ejusmodi vero omnimorum servitium interdum & sæpe nude *Servitium* dicitur. Idem Tabularium fol. 90. *Petrus Bullum motus in via Hierusalem dedit Ecclesiæ S. Mariæ de Rota, & Canonicis absolute in eleemosyna 9 denar. quos habebat de Servitio, in terra, quæ fuerat Bernardi Baxun*. Charta an. 1186. in Tabular. Vindocinensi fol. 277. *Dederunt 5 sol. de Servitio, quos habebant super terra Joan. de Parinio*. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *De ipsa vero terra in verberia dedit domnus R. G. 4. sexterias, ex quibus faciet G. quæ facere voluerit, de quibus debet in Servitium 2. sol. ministro vero nostro 6. den. & nihil amplius Domnus R. accipiat*. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 473. *Donationem scilicet ... totius Ecclesiæ, & terras, quæ ad eam attinent, nec non duo Servitia 4. denariorum, & unam vineam juxta Ecclesiam*. Adde p. 467.

Ita præstatio, quæ ab Ecclesiis Episcopo fit quotannis in quibusdam diœcesibus, *Servitium* appellabatur. Charta Alexandri Archiepisc. Viennensis apud Jacobum Petitum p. 381. *Et sicut consueto more per Viennensem pagum diversæ Ecclesiæ debitum Episcopo exhibent Servitium, conferat & in obsequium Episcopi tempore constituto denarios duodecim*. Alia apud eumdem p. 392. *Et deinceps Rector ipsius Ecclesiæ ... annis singulis in festivitate S. Juliani, quæ evenit 5 Kal. mensis septembris, in censum Canonicis S. Juliani solidos 5. incunctanter solvat*. [Vide *Auxilium Episcopi* col. 893.]

Servitium Placiti. Vide *Placitum*, col. 519.

¶ Servitium Planum, Census seu præstatio ex fundo talliæ & aliis quibuslvis servitiis non obnoxio. Charta an. 1344. *Confitetur prædictas res esse taillabiles ad omnimodam voluntatem dicti domicelli, exceptis 4. denariis qui sunt de Servitio plano*. Alia ann. 1371. *Sub Servitio plano & sine tallia pro ultimo prato confinato 5. sol*. Charta an. 1465. *Humbertus de Saxo absolvit fundos Anthonii Brodier ab omnibus talliis, corvatis, complentis, recognitionibus, & aliis juribus, & eos reducit ad planum Servitium cum laudibus & vendis secundum usus patriæ*.

Servitium Plenum, Convivium plenarium, quod Monachis statis diebus ex fundatione præbetur. Caroli Crassi Imper. Commemoratio apud Augienses: *Cum omni abundantia plenum Servitium pro anima Imperatoris perficeretur*. Occurrit rursum infra. Charta an. 1207. apud Goldastum to. 2. Alamannicor. pag. 190. *Ut ex perceptione redituum ipsius officii 10. solidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in festo Thomæ Pontificis & Martyris, circulariter annorum facta revolutione, pleni Servitii recipiant consolationem*. Alia ibidem p. 195. *Luitoldus Decanus ad remedium animabus Diethelmi Constantiensis Episcopi, & omnium parentum suorum in festo S. Blasii, quandiuque vixerit, plenum Servitium instituit ea conditione, ut ipso mortuo ad anniversarium suum redeat idem Servitium de Vinea in Tufenbach, cujus ipse fundator à primis fuit radicibus*.

Servitium Plenum, quod & *Corredium Regale* dicitur, Procuratio, convivium, quo Rex excipitur. Anonymus Hasenrietanus de Episcopis Eystetensibus de Henrico Imp. *Mandavit huic Episcopo nostro, ... ut plenum sibi in via Ratisponensi daret Servitium, Archiepiscopo cuilibet non nihil formidandum. Cui cum regius Legatus singulatim, quæ danda essent magnifice enumeraret, tandemque ad immensam vini mensuram ventum esset: Pessime, inquit, dominus tuus insanit. Unde deberem sibi tantum Servitium dare, qui ne memetipsum satis queo pascere?* Speculator lib. 4. part. 3. de Feudis: *Vassalli Comitum & Baronum Imperii tenentur dominis suis obedire & servire propter feuda, quæ ab eis recipiunt primo pro exercitu Imperatoris, ... secundo pro Corredo Imperiali, ut videlicet, quando Imperator transierit per illum locum, contribuat in sumptibus ejus, & in his duobus casibus servit vassallus pro curia, in 4. vero sequentibus servit pro utilitate domini sui*, &c.

¶ Servitium Præpositurae, *Service de Prèvosté*, in Consuet. Norman. Vide in *Præpositi* col. 766.

¶ Servitium Publicum, Idem quod *Regale*. Vide infra. Excerpta ex Lege Longobard. c. 20. *Non à Comite vel aliquo ministro illius ad ullam angariam seu Servitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur*. Vide *Angaria* 3.

¶ Servitium Recognoscibile, Quod ad quamlibet domini, vel tenentis mutationem ratione *recognitionis* præstatur. Charta D. Barbarelli an. 1407. *Illud cornerium vineæ ... sub servitio 9. den. ex una parte & unum denarium de cremento, adeo quia ipsum cornerium vineæ erat de manso taillabili dicti domini qui remisit ad Servitium recognoscibile*.

Servitium Regale, Idem quod *Forinsecum*: Servitium militare, quod Regi debetur à subditis & vassallis. *Regale obsequium*, in Capitulari 4. ann. 805. cap. 13. Ita in Capitul. ad Legem Salicam tit. 3. §. 10. & apud Bractonum l. 2. c. 35. §. 1 6. Præceptum Ludovici Pii Imperat. pro Monasterio S. Columbæ Senonensi: *Quasdam villas, quæ priscis temporibus ad usum fratrum ibidem Deo famulantium fuerant destinatæ, segregavit, ut absque Regali aut publico Servitio, vel quolibet Abbatis dono aut exactione usibus eorum perpetuo deservirent*. Judicium datum sub Ludovico Pio Imper. in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. n. 47. *Et propterea inde fuit modo alienatum, quod Franco Episcopus prædictæ Ecclesiæ suo propinquo Adelgiso illud impetraverit, ut pro eo illo Regalia Servitia & itinera faceret, quæ ille pro sua infirmitate & senectute facere non valebat*. Synodus Germiniacensis sub Carolo C. to. 6. Vitar. Ord. S. Benedicti p. 250. *Et à cunctis Regalibus Servitiis & publicis vectigalibus immunem fecerat*. Charta ejusdem Caroli pro Barcinonensibus apud *Diago* l. 2. cap. 4. *Servitia tamen Regalia intra Comitatum, in quo consistunt, faciant*. Fori Aragon. l. 17. p. 129. v. *Si aliquis, sit in possessione infanzonia, & non fecerit Servitutem Regalem in tota vita sua*, &c. Idem in Foris apud Exe m an. 1265. *Sicut de cætero in fanzonia franche & libera ab omni Regali Servitio*. [*Servitium Regis*, in Capitul. Lotharii tit. 3. c. 32. & 33. Charta an. 1073. apud Keonett Antiquit. Ambrosd. p. 60. *Quæ Ecclesia S. Georgii data fuit fratribus Osen. & habet ibidem visum franciplegii & totum Regale Servitium*. Charta apud *Madox* Formul. Angliæ p. 181. *Excepto Regali Servitio, scilicet undecimam partem militis*.]

Servitium de Roncino, dicitur de vassallo, qui equum semel in vita domino debet, [vel etiam quolibet anno.] Charta Philippi Aug. ann. 1221. *Tenebunt Major & hæredes sui à Decano & Capitulo in liberum feodum per Servitium unius roncini ad usus & consuetudines patriæ*. Vetus Inquesta in Regesto ejusdem Regis fol. 164. *Tenet ... duas bovatas terræ apud Ulmetum, unde debet tantum Servitium unius roncini*. [Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 251. *Raoul le Prevost de Darigay salut en N. S. Sachent tous presens & avenir que comme je fusse tenu à hommes Religieux Monseignor l'Abbé & le Convent de S. Vandrille en un Service de Ronchi à faire chacun an pour les fiés & pour les terres que je tieng de eus, ... je me suis obligié à icheus Religieux ... à rendre les chacun an à la feste S. Jean Baptiste 60. sous de Paris pour ledit service, tant comme il leur plaira à prendre lesdits 60. sous, ou à fere ledit Service à Ronchi, se il leur plest mieux*.] Vide Stabilimenta S. Ludov. l. 1. c. 37. 129. (ubi qualis esse debet Ronci-

Roncinus describitur.) Consuet. Turon. Andeg. art. 95. 96. &c. *Cheval de service*, in Consuet. Andeg. art. 132. 133. Cenom. art. 142. 143. Vide *Servitium equi* & *Runcinus*.

Servitium Scuti. Vide *Scutagium*.

Servitium Servile, Cujusmodi est tallia, corvata, &c. cui obnoxia sunt tenementa villanorum. Charta Sigefridi Comitis Luxemburgensis an. 993. *Ita duntaxat, ut idem Nivelongus, vel successores ejus omni anno 5. solidos probæ monetæ persolvant eo eodem manso, ab omni deinceps Servitio libero servili.* *Odiosum* vulgo appellatur, *Service baineux*, quod libertati publicæ contrarium sit, cui opponitur *Servitium nobile*, uti vocatur in Regesto Constabulariæ Burdegal. Barones Andegavenses an. 1310. auxilium præstare pro matrimonio Isabellæ Caroli Comitis Vadensis & Andegavensis renuerunt, quod cum nobiles essent, debebant etiam esse immunes à servitiis odiosis quibus Comes reponebat: *Que ce qui est deu par general coustume ne peut estre appellé Service baineux, car celle ayde & autres, quand les cas aviennent sont deues par general coustume à ses sougiez esdites Contez, &c. Et sont appellez les Aydes, les Loiaux aides d'Anjou & du Maine, non des Services baineux car elles sont deues sur le tresons.* Et infra: *Dient que Service baineux doit estre restraint de droit, & non ne alongié sur ceux, qui fet ne l'ont, &c.*

Servitium Socii, seu *Service de compagnon*, cum vassallus secum in exercitum socium ducere tenetur. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 130. *Se le Seignor semont, ou fet semondre aucun de ses homes, qui li doit Service de compagnons de un, ou de plus, & celle semonce soit à jour mois & aucun de ses compagnons est eloignez, il le doit dire quant l'home le semont, & doit venir devant le Seignor, & dire li, Sire, vous cy me avez fait semondre, &c. & tel de mes compagnons, que je tenois, est por vostre service essoignez, si que il ne peut ores aler, &c. & se il ne vous plaist à soffrir, je en quairrai un autre, & si je le puis trover à retenir, je le reterrai à tel fos come celui, qui est desbaitiés, qui estoit à moi, à fos comunes de cetui Royaume, & le merrai o moi en vostre service, & se je le puis trover, je le vous ferai assavoir. Et se le Seignor ne se veaut soffrir dou service de celui, qui est desbaitiés, celui qui a esté semons, comme est devant dit, doit querre un autre Chevalier, & retenir à ses fos, qui sont usés de donner communément à pais, se le desbaitié n'avoit plus grans fos, &c.* Adde cap. 244. apud Bractonum lib. 5. tract. 2. cap. 1. §. 1.

¶ Servitium Temporale, in Capitul. pro Monaster. S. Crucis Pictav. apud Mabill. tom. 1. Analect. pag. 299. *Ut à nemine temporale Servitium exterius ullo modo quæratur, nisi tantum ab eis quæsivi, postquam eas sub regulari norma vivere constitui.* Infra: *Ut temporale Servitium in opere feminaeo ab eis ad partem dominicam nullatenus quæratur.* Ubi dona & militiam recte intelligit Mabillonius.

Service Trespasse. Vide Stabilimenta S. Ludovici l. 1. c. 99.

Servitium Vicinale, Quod à *vicinis* seu civibus præstari solet. Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. ann. 1283. MSS. *Item concedimus Capitulum, quod quilibet civis Barcinonensis solvat & contribuat partem sibi contingentem in Servitiis vicinalibus, & inde non excusetur ratione alicujus privilegii.* Vide *Vicinus*.

Servitium Villanum. Vide Lambardum in *Paganus*.

Servitium Wardæ & *relevii*, Idem quod *Servitium Militare*: quia, ut ait Littleton. sect. 103. *tenura per Servitium Militis, trahit ad se wardam, maritagium, & relevium, &c.* Vide præterea sect. 48. & Skenæum ad Regiam Majestat. l. 2. c. 21.

SERVITOR, Famulus, Gall. *Serviteur*. [Dicitur non raro de eo qui alicujus Sancti servitio se mancipavit.] Isîo Magister in Glossis: *Cliens, servus vel socius, Servitor, amicus minor.* Inscriptio Romæ in Roma Subterr. lib. 2. cap. 22. *Eustathius humilis peccator Servitor B. Marcellini Martyris.* *Servitor Christi*, in Epistola Gildæ ad Rabanum Monachum inter Hibernicas 21. *Servitor Ecclesiæ*, in Synodo Romana II. sub Silvestro c. 17. *Servitores S. Petri*, in Epistola Nicolai II. PP. ad Rutenensem Comitem apud Hugonem Flaviniac. pag. 193. Addit. 1. Ludov. Pii c. 28. *Ut Servitores non ad unam mensam, sed in propriis locis post refectionem fratrum reficiantur.* Adde Epistolam Episcoporum Galliæ ad Ludovicum Regem c. 9. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 8. *Cralo clam assumpto Waningo fratre & paucis Servitoribus, in Franciam venit.*

¶ Servitores dicuntur apud Monachos Hebdomadarii mensæ ministri. Capitula Monach. Augiens. n. 5. *Senior Decanus pulsat signum tintinnabuli, ut hebdomadarii & ceteri Servitores juxta præceptum regulæ accipiant super constitutam annonam mixtum, ut non sit eis grave jejunium, dum ministrant, sustinere.*

¶ Servitor, Qui ecclesiæ alicui deservit, Gallice *Desservant*. Concil. Senon. ann. 1239. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 138. *Monemus abbates & priores conventuales, quod tot Servitores in abbatiis & prioratibus sibi subditis instituant, si ad hoc sufficiant facultates locorum, quot ibi deservire solent.* Testam. Beraldi dom. de Rupeforti ann. 1383. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pagin. 325. *Lego Servitoribus ecclesiæ de Melhau unum sextarium frumenti ... Volo & ordino quod dicti Servitores ecclesiæ de Melhau teneantur & debeant facere anno quolibet anniversarium meum.* Conc. Hispal. an. 1512. inter Hispan. tom 4. pag. 10. *Jubemus ut nullus parochus nec Servitor beneficii omittat dicere in sua hebdomada vel diebus quibus tenetur celebrare Missam populo de festo, vel feria occurrenti.* Vide in Servire 1.

¶ Servitores, Familiares, honorarii, qui non ex officio alicui, sed ad honores tantum serviunt. Charta ann. 1409. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Jus inquirendi, procedendi ac puniendi officiales & Servitores nostros qui Volentes dicuntur, & sunt ad honores & nostræ Majestati ac curiæ continuo actu non serviunt.* Infra: *Servitores seu familiares.*

¶ Servitores, Devoti, qua notione *Serviteurs* etiam dicimus, in Statutis crimial. Saonæ p. 113.

Servitrix, Famula. [Rolandinus Patav. in Chr. apud Murat. tom. 8. col. 181. *Factum enim est ludicrum quoddam castrum, in quo positæ sunt dominæ cum virginibus sive domicellabus & Servitricibus earumdem, quæ sine alicujus viri auxilio castrum prudentissime defenderunt.* Adde col. 276.] Occurrit in Hist. Cortusiorum l. 6. c. 6. *Dum fugiebat in habitu Servitricis, &c.*

SERVITUDO, *Servitus*, δουλεία, in Gloss. Gr. Lat.

1 SERVITUS, *Servitium*, seu officium Ecclesiasticum. [Charta ann. 1085 apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Lemovic. MS. p 699. *Ergo ecclesiæ Maimacensis absolutionem atque libertatem ad celebrandam illic divinam Servitutem in capitulo fecerant Episcopus Guido & Archidiaconi ejus & totus Clericorum conventus.*] Epitaphium Conradi Ducis Franconiæ, apud Brouverum lib. 9. n. 65.

Hic jacet in tumulo Dux, per quem, Servitus isto
Fit celebris templo, laus, virtus, gloria Christo.

Vide *Servitium*.

¶ 2. SERVITUS, Ministerium, officium. Charta an. 1229. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 10. *Ego Richardus Anglicus famulus dom. Abbatis & Conventus S. Vandregesili vendidi & concessi Rothaisiæ nepoti meæ & Eliæ Anmi sponso suo ... totam integre Servitutem meam quam habebam & tenebam à dom. Abbate & Conventu S. Vandregesili, quam dictam Servitutem pater meus & ego possedimus. Tali vero conditione quod ego dictus Richardus habebo & tenebo dictam Servitutem usque ad obitum meum, reddendo inde annuatim dictæ Rothaisiæ & dicto Eliæ sponso ejus, vel heredibus suis duo quarteria bladi de redditu Augusti mei ... pro saisina venditionis dictæ Servitutis.* Vide in Servitium.

¶ SERVITUS, Minister ipse. Epist. Alexandri III. PP. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 482. *Sub interminatione anathematis districtius inhibeatis, quod bestias tragini præscripti monasterii cum hominibus aut Servitutibus suis nulla ratione invadant, nec aliquam eis injuriam vel molestiam audeant irrogare.* Vide *Servitium*.

SERVITUTES EXACTORIÆ & *coactitiæ*, Præstationes, vel operæ serviles, *Corvées*. Ordericus Vitalis lib. 6. p. 604. *Aliam nempe decimæ medietatem de eo Monachi Columbenses tali tenebant pacto, ut omnes Episcopales consuetudines, & omnes exactorias Servitutes persolverent pro illo.* Infra: *Homines de Parco omnino absolvit, ut nullam sibi coactitiam exhibeant Servitutem, nec eam nisi in generalem Principis Normanniæ expeditionem.*

¶ SERVIUNCULUS, diminut. à Servus, in Monast. Anglic. to. 1. p. 11. *Ego Patricius humilis Serviunculus Dei, &c.*

¶ SERUM, Occidens. Chron. Parmense ad annum 1274. apud Murator. tom. 9. col. 788. *Strata de Petra-Nova ab angulo Petri Montani usque ad angulum de Bergonciis ampliata fuit à latere de Sero dictæ stratæ.* Vide *Sero*.

SERVORIUM. Vide *Servatorium*.

SERURA, Sera, ex Gall. *Serure*. [Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 207. *Pro Seruris de portis Gornaci, &c.*] Synodus Exoniensis ann. 1287. c. 4. *Sit corpus Dominicum repositum in bursa mundissima, & ipsa includatur sub Serura in pyxide munda & honesta, &c.* W. Thorn. ann. 1321. *Hæc omnia cum suis banaperiis, clavibus, & Seruris.* Fleta lib. 1. cap. 20. §. 69. *De his, qui Seruras, fenestras, ostia ... fregerint.* Lib. 2. capit. 72. §. 3. *Facilis ingressus præbet plerumque fragilitati peccandi voluntatem, & salvæ Seruræ famulos reddunt apertos.* Adde Statuta Provincialia S. Edmundi Archiep. Cantuar. ann. 1235. cap. 9. & Provinciale Cantuariense lib. 3. tit. 27. [Vide *Serrura*.]

¶ SERURARIUS, Serarius, serarum fabricator, Gall. *Serrurier*. Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 151. *Maritus suus qui tunc erat & adhuc est Serurarius, onus habebat fabricandi serraturam, videlicet, seras, claves & alia necessaria ad clausuram conventus.* Vide *Serator*.

SERVUS. *Servi*, apud veteres Gallos & Germanos alii fuere à servis Romanis, eorumque conditio longe diversa. Tacitus de Morib. Germanor. *Servis, non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis utuntur, suam quisque sedem, suos penates regit: frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono injungit, & servus hactenus paret.* Quibus quidem verbis satis designantur ejusmodi servi, quos *Adscriptitios glebæ* vocabant, quales ferme fuere apud nostros, qui servorum nomine censebantur, de quibus à nobis utcumque collecta, & prout occurrerunt, hic proponemus.

Servi porro, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 76 *alii natura, alii facti, alii emptione, alii redemptione, alii sua vel alterius datione.* De hisce omnibus fere servorum speciebus egimus variis in locis, ac præsertim in vv. *Capitalis*, *Nativus*, *Originarius*, *Obnoxiatio*, &c. Ad eos vero, qui *redemptione* facti, hic dicuntur, referri debent quæ habent Assisiæ Hierosol. MSS. c. 191. *Il y a une autre assise propre, que quant home est arresté par dette, que il ne puisse payer, & celui, ou ceaus, à qui il doit, & ne peut payer, requierent au Seignor que il lor livre par l'assise celui, qui lour doit la dette, & le Seignor leur doit livrer, & que il le peuvent tenir en fers, ou en prison, s'il ne les paye, toute sa vie, donnant li à manger & à boire suffisamment sa vie sostenir pain & aigue, & robe à vestir si que il ne meure par faute de robe, & se il le font labourer, que son labeur soit conté au feur corable des laborans qui laborent de celui labour, que li fera laborer, & abatre de sa dette, ce que il deservira de son labour.*

Servi, ut olim apud veteres, etiam apud nostros vænum exponebantur: cujusmodi venditionis formulæ exstant apud Marculfum lib. 2. form. 22. & Labbeum tom. 2. Miscellan. pag. 493. Vide Gregor. Turon. lib. 3. Histor. cap. 15.

Servi vero venalitiarii, seu vænum expositi, ramum gestabant in capite. Warnerius MS. in Caprum Scottum Poetam:

Ducitur ad portum gestans in vertice ramum,
Venalem Morinis noceret ut populus.

Apud veteres collo appensum titulum gestabant. Vide A. Gellium l. 4. c. 2. Budæum in Annotat. Prior. & Scaligerum ad l. 4. Propert.

Servorum pretium commune apud Romanos fuit 20. aureor. ex l. 31. D. de Minorib. & l. 1. C. de Com. serv. mancip. Varium ac diversum tamen fuit, secundum servorum dotes. Gregorius Turon. lib. 1. Hist. c. 5. de Servo. *Quo invento, obtulerunt homini munera: sed respuit ea, dicens, Hic de tali generatione decem auri libris redimi debet.* Ibidem, servus alius venditur 10. aureis. Vide eumdem l. 6. c. 36. *Servus aut ancilla valens sol. 15. aut 25.* in Lege Salica tit. 11. §. 5. [Statuta crimin. Saonæ c. 18. fol. 25. *De percussione Sclavorum utriusque sexus. Nulli enim liceat taliter capiendo vel ducendo interficere, vel graviter vulnerare, nisi forsan se solo deffenderent, quo casu occidens vel vulnerans puniri possit, nisi dumtaxat ad restitutionem pretii servi occisi, vel vulnerati, quod pretium taxari per magistratum Saonæ nequeat ultra florenos quinquaginta.*]

Statura in servis observabatur & æstimabatur. Lex Alaman. tit. 8 edit. Tilii & Heroldi: *Si quis servum alienum occiderit, sol. 12. in capitali restituat: aut cum alio servo, qui habet 13. palmas cum pollice replicato, vel 2. digitos in longitudinem, & 3. solidos in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi 15.* Charta Alamannica Goldasti 3. *Det alium mancipium undecim manuum longum.* Vide Cujacium l. 20. Observ. cap. 3. & eumdem Goldastum ad Dositheum p. 28.

☞ *Servi* in pignus dabantur & recipiebantur. Lex Alaman. tit. 86. §. 1. *Si quis pignus tulerit contra legem, aut servum, aut equum, &c.*

☞ *Servum*, cui dominus oculum eruit, vel dentem excussit, liberum dimittendum esse statuit liber 6. Capitul. cap. 14. *Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem vero si excusserit servo vel ancillæ sua similis sententiæ subjacebit.* Si vero occiderit, pœnitentiæ per biennium subjicitur, ex Addit. 4. c. 49. *Si quis servum proprium sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia bienni reatum sanguinis emundabit.*

Servi

Servi matrimonia ita inibant, ut invito, aut inconsulto domino, ancillis; & vicissim ancillæ servis aliorum dominorum copulari non possent, pro qua licentia certam denariorum summam exsolvere tenebantur, ut in voce *Forismaritagium* docuimus.

Liberorum vero hominum matrimonia cum ancillis apud Wisigothos gravi pœna interdicuntur, in Lege Wisig. l. 3. tit. 2. § 2. 3. In Lege Salica tit. 57 § 3. Exstat Charta in Tabul. S. Germani Parisiis Hugonis Abbatis an. 1140. in qua hæc habentur: *Quidam homo Ansellus nomine Major S. Martini Turonensis de Villa, quæ Domna Maria de Montosis nominatur, adiit præsentiam nostram, petens à nobis, quatenus quamdam mulierem, Litbois appellatam, de familia B. Germani procreatam, quam in uxorem ducere volebat, à servili conditione solveremus. Sibi enim eam, nisi liberam, matrimonio jungere non licebat, &c.* Francus, qui alienam ancillam sibi publice junxerat, cum ea in servitio permanebat. Id juris etiam obtinuit olim in Gallia nostra. M. Pastorale Ecclesiæ Paris. ann. 1261. *Petrus* dictus Rex oriundus de Lagiaco, *commorans apud Civilliacum, asseruit & recognovit in jure coram nobis... quod ipse duxit in uxorem Gilam, quondam uxorem defuncti Petri de Origniaco defunctam, feminam de corpore Ecclesiæ Parisiensis. Asseruit etiam & recognovit dictus Petrus in jure coram nobis, quod ipse ob hoc de consuetudine generali ipsius patriæ factus est homo ipsius Ecclesiæ Parisiensis, &c.* Sed & in Flandria. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ nu. 12. *Quicumque secundum jus Comitis ancillam liber in uxorem duxisset, postquam annuatim eam obtinuisset, non erat liber, sed ejusdem conditionis erat effectus, cujus & uxor ejus.* Vide Gualterum Tervan. c. 15. & Labbeum to. 1 Miscellan. p. 581. to. 2. p. 468. Contra, Jure Anglico, thorus mariti liberi facit uxorem nativam liberam in vita viri, finito vero matrimonio uxor ancilla redit in servitutem, ut est apud Bractonum l. 4. tract. 1. c. 21. § 4. & in Fleta l. 5. c. 26. § 25. Quod etiam apud nos obtinet in viris nobilibus, qui uxores non nobiles ducunt quæ maritorum privilegiis gaudent, dum ii superstites sunt. Wichbild Magdeburgense art. 3 *Constitutionibus antiquorum Principum cautum esse legimus, si homo liber servam in matrimonium duxerit, proles ex ea genita patri & non matri æquari debet. Principes autem potentes de consensu communitatis sanxerunt, quod filii jura nanciscebantur patris, & filiæ matris. Recitatur tamen, quod tempore Friderici eo nomine primi Imperatoris statutum fuit, si liber homo servam superduxerat, vel ingenua servum, quod proles illa utriusque sexus matrem sequi deberet, & non patrem. A jactis autem principio hoc fuit jus, quod liber partus nunquam servilem procreavit partum. A temporibus autem Wikmanni Episcopi jure frequentatum est, & per Henricum eo nomine VI. Imperatorem statutum, quod utraque proles, filius & filia nascuntur secundum matrem, & non patrem: hoc est, ventrem ipsum sequatur, &c.*

In Anglia nunquam matris, sed patris conditionem semper sequuntur liberi ex ejusmodi servorum matrimoniis prognati, *quia semper de patre, non à matre generationis ordo texitur*, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. capit. 77. & 78. Quibus consona habent Fortescutus cap. 42. Fleta l. 1. cap. 3. § 2. & Littleton. section. 187. Vide Bractonum libr. 4 tract. 2. capit. 21. 22.

In Comitatu Cornubiæ ea obtinet consuetudo, *quod si liber homo ducat nativam aliquam in uxorem ad liberum tenementum, & liberum thorum, si ex eis duæ procreantur filiæ, una erit libera, & altera villana, quia ibi partiti sunt pueri inter liberum patrem & dominum uxoris villanæ.* Bracton. lib. 4. cap. 13. § 2.

Liberorum ex ejusmodi matrimoniis status diversus fuit, secundum receptas apud gentes diversimode Leges. In Consuetudine Burbonensi art. 199. liberi ex legitimo matrimonio servi vel servæ nati, sive uterque servituti obnoxii sint, sive horum alter, pejorem conditionem sequuntur, hoc est, servi fiunt. Quod videtur obtinuisse apud Francos, ex Marculfo l. 2. form. 29. in Alemannia, & alibi. ex Chartis Alemann. Goldasti 1. 2. ex Constit. Conradi Imper. ann. 1028. & Friderici II. ann. 1220. apud Ughellum in Episcopis Sassenatensibus. Adde Edictum Theoderici Regis § 65. 66. Exstat in Tabulario Sanct. Maglorii Parisiensis Charta, ex qua docemur id juris etiam locum habuisse apud nostros sub tertia Regum stirpe: *In Nomine S. & individuæ Trinitatis Amen. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum volo fieri omnibus tam posteris quam præsentibus quorumdam invida relatione auribus nostræ Sublimitatis intimatum fuisse, quemdam scilicet Henricum cognomento Lotharingum servum nostrum debere esse, & matre quidem illius libera existente ex paterna tantum origine servitutis maculam contraxisse. Sed quia honor Regis judicium diligit, querelam & causam istam in judicium posuimus, & diem inde statuimus. Die igitur statuta, convenientibus in unum in Palatio nostro amicis & fidelibus nostris, prædictum Henricum monuimus, ut tanquam noster servus, & ex nostro servo natus, sicut nobis dictum fuerat, servitutis obsequium nobis impenderet. Henricus vero & se & patrem suum servum nostrum vel fuisse vel esse omnino negavit, & ab omni servitute se & eum defendere paratus fuit. Quoniam autem objectæ servitutis aberat testis, accusator defecerat, communi consilio diffinitum est, ut ipse Henricus suæ libertatis jurator & comprobator existeret, & juramento suo nos super hoc certos & omnino quietos redderet, quod & factum est, &c. Actum Parisius ann. 1112.*

Lege Longobardorum, mulier libera, quæ servo nupserat, non modo statum mariti sequebatur, sed & ad Palatium pertinebat. Præceptum Pandulphi Principis Capuæ apud Camillum Peregrinum in Histor. Longobard. *Concedimus tibi, qui Adelmundo, omnes mulieres liberas fœminas, quæ sibi copulaverunt vel copulaverint tuos servos maritas.* Capitul. Adelchisi Princip. Benev. cap. 1. *Si cujuscumque servus liberam uxorem tollere, qui ad Palatium juxta legem pertinebat, utique pessima exiit consuetudo, ut eas personas, quisquis vellet expeteret. A modo autem & deinceps statuimus, ut tanta perversitas nullum habeat locum, sed ipsa solummodo eos habeat semper, cujus primum ille fuerat servus, etiam illos ad Palatium nunquam repetant.* Habetur istius Consuetudinis Diploma ejusdem Adelchisi in Chronic. Sanct. Sophiæ Benevent. pagin. 645. Id etiam statutum à Frothone Danorum Rege auctor est Saxo Grammaticus libr. 5. *Si libera consensisset in servum, ejus conditionem æquaret libertatisque beneficio spoliata, servilis fortunæ statum indueret.*

In Legibus Scaniæ apud Andream Suenonis l. 6. c. 5. *Matris conditionem sequitur semper partus, ut sit liber partus ex libera ventre procreatus, licet pater servilis conditionis onere premeretur; vel si servus ex ventre servili progenitus, quantumcumque pater inter ingenuos nobilitatis genere præfulserit.* Sed hæc attigisse sufficiat, cum omnia, quæ de servorum matrimoniis habent Concilia, Regum Capitula, Chartæ veteres, & Consuetudines municipales, hic inserere haud facile sit. Consulat igitur, qui plura vult, Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 124. Synodum Vermeriensem ann. 752. c. 6. 7. 8. 13. 19. 20. Capitulare Compendiense ann. 757. c. 6. Capitul. 3. an. 819. c. 3. Observan-

tias Regni Aragon. lib. 6 tit. de Privilegiis dominæ Infansionæ §. 1. M Pastor. Eccles. Parisiens. l. 2. ch. 127. 128. 131. 135. l. 3. ch. 14. l. 5 ch. 9.

Liberorum matrimonia. In Consuetudine Burbonensi art. 208. possunt servi liberos suos in matrimonium collocare, iisque bona sua mobilia ac immobilia tradere, ita ut eorum liberi ac bona priorem semper conditionem sequantur.

De *Servorum nothis liberis*, ita sancit Consuetudo Burbonensis art. 194. Nothi ex ancilla & homine libero conditionem matris sequuntur. Contra nothi ex muliere libera & homine servo, sequuntur conditionem patris, remanentque nude nothi.

Bona servorum. In Consuetudine Burbonensi art. 201. 202. servi prædia sua liberæ conditionis hominibus vendere non possunt; quod si vendiderint, in commissum ad dominum perveniunt. Contra vir liberæ conditionis prædium suum servo vendere potest. Vicissim servi in servos sive per donationem sive per venditionem bona sua transferre, aliosque contractus inire invicem possunt, inconsulto domino, dummodo ejusdem domini sint servi.

Servorum successores. In eadem Consuetudine Burbon. art. 200. liberæ conditionis viri vel feminæ servis nusquam, sed servi agnatis liberæ conditionis succedunt. Art. 207. Servi agnatis ejusdem conditionis succedunt, dummodo communes in bonis sint, unaque cum iis degant. Quod si ab iis divisi sint, eorum hæreditas jure mortuæ talliæ ad dominum pervenit. Eamdem habet Arvernensis c. 27. art. 3. 6. Vide M. Pastorale Ecclesiæ Parisiensis l. 1 ch. 26 & Consuetudinem Tolosæ, rubr. de Homagiis. Exstat in Tabulario S. Dionysii Novigenti Charta Roberti Comitis Belismensis, qua *res servorum suorum omnium morientium, sicut mos sibi deferebat, tam in ædificiis, quam in rebus aliis, S. Dionysio Martyri, sibique servientibus concedit*. [Vide Glossarium Juris Gallici voce *Esebauge*.]

☞ *Servis* lanceæ usus prohibetur, in l. 5. Capitul. c. 247. *Et ut Servi lanceas non portent*.

☞ Varia fuit & diversa pro variis temporibus & locis servos libertate donandi ratio: quas omnes consuetudines attigimus in voce *Manumissio*. Huic vero quæ accepto à servis libertatis pretio fiebat, nonnulla addere placet lectori haud ingrata, ut confidimus. Judicium testam. Bernardi Comitis Bisuld. an. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1030. *Servos vero omnes suos masculos quos in domo sua retinebat mandavit liberos facere propter remedium animæ suæ... Adalbertus de Casas donet quinque uncias de auro ad S. Maria de Cupeta ad crucem faciendam, & faciant illum liberum. Arnultus de Riopullo donet quinque uncias de auro ad S. Petro de Castronovo propter crucem quod ibidem debebat, & faciant illum liberum. Amalvino de Tugurio & Tedmar de Viriols donet unusquisque uncias duas de auro ad S. Maria de Finistras, ... & faciant eos liberos*. Charta manumissionis an. 1217. ex Tabul. Montol. *Nos duo fratres Petrus Vebaldi & Geillelmus Arnaldi per nos ... solvimus, diffinimus & ab omni jugo servitutis liberamus te Raymundam feminam nostram ... & omnes infantes qui de te nascentur, & omnem posteritatem quæ de illis exierit in perpetuum, & damus atque etiam dimittimus Domino Deo & B. M. Virgini & omnibus SS. Dei & marito sive maritis, si forte vos habueris, quidquid in te habebamus vel habere debebamus, ita quidem quod tui infantes qui de te nascentur & omnis posteritas quæ de illis exierit in perpetuum possitis facere omnem vestram voluntatem à vobismet ipsis & ab omnibus rebus vestris præsentibus & futuris sine omni nostro nostrorumque retentu & reblandimento, quia ab omni jugo servitutis, à parte dominii & homagii nostri liberos & absolutos, sicut melius dici vel intelligi potest ad vestram vestrorumque utilitatem vos facimus cum hac præsenti carta vobis in perpetuum valitura, recognoscentes & cognoscentes, quod pro hac absolutione & diffinitione recepimus à rebus amicorum tuorum quatuor solidos Melgorienses, ut hac carta firma & stabilis permaneat*.

☞ Observandum vero libertatis munere donari eum non posse, qui ex parentibus servis natus, per triginta annos ipse in servili conditione perstitit, ex Addit. ad Leg. Longobard. tit. 4. §. 10. *Quod per triginta annos servus liber fieri non possit, si pater illius servus aut mater ejus ancilla fuerit*.

Servi, Clerici fieri vetantur, antequam libertatem à dominis suis consecuti fuerint, Canonibus Apostol. in Nov. 123. §. 17. in Concil. Aurel. III. c. 26. Aurelian. V. c. 6. in Capitul. Caroli M lib. 1. cap. 98. lib. 7. c. 34. in Capitulari 2. ejusdem Imper. incerti anni c. 26. &c. Vide præterea Vitam S. Theophanis Confess. n. 11. Flodoardum lib. 3. Histor. Remens. capit. 27. pag. 553. Consuetudinem Castelleteosem in Biturigib. artic. 7. Vassorium in Annalib. Noviomensib. pagin. 959. 960. Stephan. Baluzium in Append. ad Capitul. num. 105. 161. &c. Si autem inconsulto domino ad Clericatum promoverentur, Clericatus privilegio, domino petente, privabantur. Vide Probationes Histor. S. Aniani p. 106. & Regiam Majest. lib. 2. c. 13. ubi plura *de servis non ordinandis ad sacros ordines*, præterea Sanct. Leonem Epistol. 1. capit. 1. Vitam Ludovic. Pii ann. 817. &c.

☞ Verum *si servus sciente & non contradicente domino in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber & ingenuus fiat*, in Fragm. Capitul. c. 2. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 361.

☞ Idem statuitur in Capitular. Aquisgran. an. 789. capit. 22. pro servis qui vitam monachicam suscipere volebant, ut scilicet præter consensum dominorum non admittantur: quod tamen certis limitibus conclusit Capitulare 1. ann. 805. §. 11. *De propriis servis vel ancillis, ut non supra modum in monasteria sumantur ne deserentur villæ*. Adde l. 1. Capitul. capit. 106.

Servorum testimonia. Servis non credendum, si crimen alicui objecerit, statuit Lex Wisigoth. l. 2. tit. 4. § 4. ut & dominos accusantibus, Edictum Theoderici §. 48. & Capitula Caroli M. lib. 6. c. 144. lib. 7. cap. 148. 342. Ex Consuetudine Burbon. art. 205. servorum perinde ac aliorum liberæ conditionis hominum admittuntur testimonia. Sed & juri stare possunt inconsulto domino, art. 206. *Servorum Regiorum* admittebatur testimonium, ex Lege Wisigoth. lib. 2. titul. 4. §. 4. & ex Lege Burgund. titul. 60. §. 3. Ludovicus VI. Francorum Rex ann. 1108. Ecclesiæ Parisiensi indulsit, *ut illius servi in omnibus causis, placitis ac negotiis adversus omnes homines tam liberos quam servos liberam & perfectam haberent testificandi & bellandi licentiam, ita ut nemo eorum testimonio pro Ecclesiasticæ servitutis occasione calumniam inferat*. Id firmavit postea Paschalis PP. 8. Kl. Febr. ann. 1114. qui hæc subdit, *non esse æquum Ecclesiasticam familiam iisdem conditionibus coerceri, quibus servi secularium hominum coercentur*. Exstant hæc decreta in M. Pastorali ejusd. Ecclesiæ l. 19. ch. 12. 71. & 84. quæ descripta sunt à Ph. Labbeo tom. 2. Miscellan pagin. 597. & seqq. Simile privilegium indulsit idem Ludovicus anno 1110. servis Monasterii S. Martini de Campis, in cujus Historia habetur pagin. 22. ut & servis Monast. S. Mauri in Charta ann. 1118. descripta à Gallando lib. de Franco Alodio pag. 263. [& à D. *De Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 3. qui aliam ejusd. Regis subdit. ibid. p. 5.

p. 5. pro servis Eccl. Carnot. an. 1128.] Adde Jacobum Petitum ad Pœnitentiale Teodori pagin. 309. 352. 454. 578. 584.

☞ Id erat Regiorum & Ecclesiasticorum servorum privilegium ut ipsi in judicio de rebus suis responderent. Lex Ripuar. tit. 58. §. 20. *Servi autem Regii vel Ecclesiarum non per actores, sed ipsi pro semetipsis in judicio respondeant, & sacramenta absque tangano conjurent.* Alii vero per suos dominos respondebant, ex eadem Lege tit. 30. §. 1. *Dominus ejus in judicio pro eo interrogatus respondeat.*

In Consuetudine Burbonensi art. 189. 204. servorum alii sunt, qui ex eo, quod *talliis* servilibus sunt obnoxii, pro servis habentur: alii servi 4. denariorum appellantur, de quibus egimus, ubi de *Capitalibus*, id est, hominibus, qui censum debent de capite, quos etiam *homines de corpore*, vel *de casalogio* nuncupabant. De iis suis locis multa congessimus. Utriusque servorum speciei par ferme fuit conditio; cum & servilibus obsequiis penitus addicti, & dominis suis, ratione originis omnino essent obnoxii. Adscriptitiorum igitur alii erant servi Fiscales, alii Ecclesiastici, alii Beneficiarii, &c. De quibus nomenclaturis sigillatim dicemus.

¶ Servi Aratores, Agrorum cultores, in Cod. Theod. tit. 30. de Pignor. leg. 1. *Non Servos aratores, aut boves aratorios pignoris causa de possessionibus abstrahunt.* Vide *Servi ministeriales.*

Servi Beneficiarii, *Beneficiis* seu prædiis datis ad beneficium, addicti, & qui in iis servi glebæ erant, & cum prædio ad beneficiarium transierant, in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. 1. Lud. Pii an. 819. c. 1. & in Capit. 3. ejusdem anni cap. 7. Agobardus Lugdun. de privilegio & jure Sacerdotii cap. 11. *Habeo unum clericionem, quem mihi nutrivi de Servis meis propriis, aut Beneficialibus, sive pagensibus, &c.* Vetus Notitia ex Tabul. Persiensi ch. 14. *Ibique adveniens Moyses Advocatus Hildebranno Comiti, ... mallavit hominem aliquo, nomine Dodono, quod Servus erat Domno Karlo de suam beneficiam, de villa, qua dicitur Jovo, in pago, qui dicitur Augustidanense, &c.* Infra: *Ad pedes ipsius Moyse jactavit, atque recredidit, quod Servus erat Domno Karlo Rege de jamdicta villa Jovo.* Alia Notitia ibidem ch. 15. *Ibique veniens Fredelus Advocatus Hildebrandi Comitis, mallabat hominem aliquo, nomine Adelardo. Requirebat ei, quod Servus erat Domni Ludovici Imperatoris, de villa Patriciaco, de parte genitoris sui nomine Adalberto, de Beneficio Hildebrando, & ipse servitio malo ordine recontendebat, &c.*

Servi Casati, *Casis* seu prædiis addicti. Charta divisionis Imperii Caroli M. c. 6. *Servi, qui jam Casatis suas, ... mancipia non casata.* Vide Traditiones Fuld. l. 2. trad. 40. 70.

¶ Servi Censuales, Villani, censui obnoxii. Charta an. 963. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lotharing. to. 1. col. 371. *Dedit itaque prætactus Comes ad S. Maximinum de rebus suæ proprietatis legali traditione mansum unum & dimidium, cum Servis censualibus, &c.* Vide in *Census* col. 491.

¶ Servi Civitatis fiscalibus æquiparantur, in l. 4. Cod. Theod. tit. 9. leg. 4. *Mulieres, quæ fiscalibus vel civitatis Servis sociantur, ad hujus sanctionis auctoritatem minime pertinere sancimus.*

¶ Servi Comitum memorantur in Edicto Pistensi c. 15.

Servi Consuetudinarii, *Serfs coustumiers*, in Consuet. Marchensi art. 126. dicuntur, qui domino tres tallias in pecunia, & avenam & gallinam debent, aut præstant, quolibet anno propter prædium servitu-ti obnoxium. Vide *Consuetudinarii* in *Consuetudo* 4. col. 1003.

Servi Dominici, *id est, compulsores exercitus, quando Gothos compellunt in hostem exire, &c.* in Legibus Wisigoth. l. 9. tit. 2. §. 2. *Qui in hostem exire compelluntur*, §. 5.

Servi Ecclesiastici, appellati ii, qui ad Ecclesiam pertinebant, in Decretione Childeberti Regis c. 13. in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. Caroli M. l. 6. c. 335. in Capit. 3. Lud. Pii an. 819. cap 7. &c. *Servi Ecclesiæ*, in Decreto Childeberti §. 8. 13. in Lege Alamann. tit. 8. 21. in Lege Bajwar. tit. 1. c. 14. §. 1. in Decreto Tassilon. de popularib. Legib. §. 12. in Capit. Caroli M. l. 7. c. 212. in Concilio Compendiensi an. 757. c. 4. &c. Paschalis PP. pro Ecclesia Parisiensi in M. Pastorali l. 19. ch. 13. *Pro eo, quod ipsius Ecclesiæ, qui apud vos Servi vulgo improprie nominantur.* Vide *Ecclesiasticus* 4. & *Oblati* 2. col. 1286. ubi alia observamus.

Servi Fiscales, vel *fisci*, dicti ii, qui ad fiscum, Regem vel Dominum spectabant, in l. 3. & 4. Cod. Th. Ad senatuscons. Claud. in Leg. Wisigoth. l. 5. tit. 7. §. 15. 16. l. 9. tit. 2. §. 9. l. 10. tit. 2. §. 4. in Concil. Tolet. III. c. 15. apud Rabanum Maurum lib. 7. contra Judæos cap. 44. *Servi fiscalini*, in Decreto Childeberti §. 13. in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. Caroli M. l. 7. c. 335. *Homines fiscalini Regii*, in Capitulo 2. ad Legem Salicam §. 7. *Servi, qui regalibus servitiis mancipantur*, quorum ea erat prærogativa, ut eorum sacramentis crederetur, & Palatinis officiis honorari possent, in Lege Wisigoth. l. 2. tit. 4. §. 4. Id autem erat Regis privilegium in servos suos, ut nulla præscriptione eos amitteret, sed ei restitui deberent, in cujuscumque terra invenirentur, quod contra obtinebat de cæteris servis, qui septennio in aliorum dominorum terris exacto, nulla facta de iis reclamatione, libertatem consequebantur, ut est in Regiam Majestat. lib. 2. c. 12. §. 14. 15. 16. Vide Rhenanum l. 2. Rer. Germ p. 87.

Servi Fugitivi. Vide *Fugaces.*

¶ Servi Fundorum, Coloni, in Cod. Theod. leg. unica de communi dividundo. Vide in *Servi aratores.*

¶ Servi Gregarii, Lixæ. Gesta Consulum Andegav. c. 15. apud Acher. to. 10. Spicileg. p. 493. *Edicto præcepit ... ne lixa, ac gregarii Servi agmen eorum sequeretur.*

Servi Massarii, Massæ, seu prædio addicti, servi glebæ, in Lege Longob. l. 2. tit. 32. §. 3. *Servus rusticanus, qui sub massario est*, l. 1. tit. 11. §. 5. *Servus de masaro*, vel de *massaritia*, seu *manso*, in Charta Tirpimiri Ducis Croatiæ apud Joannem Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. c. 2.

Servi Ministeriales, Qui domi ministrabant. *Aldius vel servus ministerialis*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 8. §. 1. 2. 3. &c. *Servus ministerialis probatus, & doctus domi*, lib. 1. tit. 11. §. 2. Adde Recapit. Legis Salicæ c. 11. c. 15. & Papianum lib. Resp. tit. 3. ubi *Servus ministerialis* post *servum actorem* ponitur. *Servorum* autem *ministerialium*, vel etiam eorum, quos *Artifices* vocat Paulus l. ult. de oper. servor. is erat status, ut certis ministeriis addicerentur: unde cum venum exponebantur, sciscitabantur emptores, *quid operis scirent*, ut est apud Gregorium Turon. lib. 3. Histor. c. 15. Hinc *Servus arator*, in Lege Burgund. tit. 10. & in l. 1. Cod. Theod. de Pignorib. ubi Anianus *servos cultores* habet. *Servus argentarius*, ibid. tit. 21. §. 2. *Servus aurifex*, ibid. tit. 21. §. 2. *Aurifex electus*, apud Papian. lib. Resp. tit. 3. *Servus berbicarius*, in Lege Alamann. tit. 98. *Vervicarius*, apud Papianum lib. Resp. tit. 3. *Servus bubulcus de sala*, in Lege Longob. l. 1. tit. 11. *Servus caprarius*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 1. §. 7.

Servus carpentarius, in Lege Salica tit. 11. §. 5. & apud Papianum tit. 3. *Servus custos equorum*, apud Gregor. Turon. l. 2. Hist. cap. 15. *Servus faber ærarius*, in Lege Burg. tit. 21. §. 2. *Servus ferrarius*, ibid. & apud Papianum tit. 3. *Servus molinarius*, in Lege Salica tit. 11. §. 5. *Servus porcarius*, in Lege Burgund. tit. 10. Lege Salica tit. 11. §. 5 Alamann tit. 98. § 2. Longob. l. 1. tit 8 §. 29. 30 tit. 11 §. 7. & apud Papianum tit 3. *Servus rusticanus, & qui sub Massario est*, in Lege Longob. l. 1. tit. 6. §. 4. tit. 8. § 17. 24. tit. 11. §. 3. 5. *Servus sartor*, in Lege Burgund. tit. 21. §. 2. *Servus stotarius*, in Lege Alamannor. tit. 98 *Servus sutor*, in Lege Burgund. tit. 21. §. 2. *Servus vaccarius*, in Lege Alamann. tit. 98. *Servus venator*, in Lege Salica tit. 11. §. 5. Harum omnium *operaria servitus* videtur appellari, in l. 6. Cod. Thom. de Annonis civicis.

¶ SERVI PALATII, Qui in palatio ministrabant, Breviar. divisionis thesaur. Caroli Magni: *Quarta* (pars) *similimodo nomine elemosynæ in servorum & ancillarum usibus palatii famulantium sustentatione distributa veniret*.

¶ SERVI POENÆ, Qui ob crimen aliquod fisco adscribuntur, in Codice Theod. tit. Si vagum leg. 2.

¶ SERVI STIPENDIARII, dicti ii apud Schannat. in Tradit. Fuldensib. p. 331. qui pretio seu beneficio conducti servitium præstabant.

SERVI TESTAMENTALES. Leges Athelstani Regis post c. 34. *Et secundum directionem, & per mensuram suam conveniat, ut Servi testamentales operentur super omnem sebyram, cui præest*, (Dominus.) Ubi Somnerus *servum testamentalem* idem valere ac pacto conductum, Anglis, *à convenant servant*.

¶ SERVI TRIBUTARII, apud eumd. Schannat. ibid. pag. 331. qui præter operam manualem, ad certas res sub annui census nomine præstandas tenebantur.

¶ SERVI TRIDUANI, ibidem, qui tres dies sibi & totidem in dominicali serviebant: quomodo *Biduani*, qui duos tantum dies; & qui nullo tempore à servitio immunes sunt, *Quotidiani* dicuntur.

¶ SERVI VICARII, Qui vices domini agunt in villis, ejusque nomine aliis jus dicunt. Acta S. Rodulfi to. 4. Jun. p. 124. *Ut in quibusdam locis sibi subjectis Servi vicarii, id est Judices imponantur*. Vide *Vicarii servi* in *Vicarius* & *Villicus*.

SERVUS APOSTOLORUM, id est, Ecclesiæ Romanæ. Charta Ottonis III Imp. an 1001. apud Ughellum tom. 2. pag. 357. *Otto tertius servus Apostolorum, &c.* Ex quo loco restituendus alter pag. 644. ubi idem Otto perperam inscribitur *Servus populorum*, pro *Apostolorum*.

SERVUS CRUCIS CHRISTI. Ita Robertus sancti Stephani in Celio monte Presbyter Cardinalis Legatus Apostolicæ Sedis sese inscribit in Tabulario Campaniæ an. 1214. in Tabul. Præmonstratensi.

SERVI DEI, Clerici, Monachi, in Concilio Liptinensi c. 2. 7. in Concilio sub Carlomanno an. 742. & alibi passim: qui Dionysio Areopagitæ θεραπευταὶ dicuntur, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας. *Accedere ad servitutem Dei in Monasterio*, in Pœnitentiali Theodori c. 11. Cæsarius Arelat. Homil. 4. ad Monach. *Si quis est, qui sibi de præteritis illæsæ vitæ meritis blanditur, & adhuc se innocentem transisse putet ad domini Servitutem, & ideo se credit securum, &c.* Infra: *Nec hoc nobis sufficere putemus ad plenam salutem, quod inter Servos Dei vel habitatione censemur, vel nomine computamur*. Eccl. 2. *Fili, accedens ad Servitutem Dei, sta in timore, &c.*

SERVUS SERVORUM DEI, Titulus, quem summi Pontifices sibi vulgo asserunt, cujus moris auctorem Gregor. M. fuisse scribit Joann. Diacon. lib. 2. de Vita ejusdem Gregor. c. 1. ut Joannis Patriarchæ CP. qui se *Oecumenicum* jactabat thrasonicam ostentationem & fastum suggillaret. Vide præterea Matthæum Westmonast. an. 605 Serrarium ad Epist. 2. S. Bonifacii Archiep. Moguntini, Gussanvillam ad Epist. 64. Petri Blesensis, Alteserram ad ejusdem Gregorii l. 9. Epist. &c.

Eo etiam usi non semel leguntur Episcopi alii. Extat in hanc sententiam Lupi ad Sidonium Apollinarem Epistola in Spicilegio Acheriano tom. 5. p. 579. ex qua hæc excerpsimus: *Qui olim conabaris natalium decora additis honoribus superare, nec credebas homini sufficere, si cæteris par esset, & pares non transgrederetur, in eum statum devenisti, in quo licet superior, nulli te debes superiorem reputare; minimo subditorum tuorum suppositus, eo plus eris honoratior, quo te humilitas Christi accinget, & eorum plantas osculaberis, supra quorum capita pedes tuos olim collocare dedignabaris. Iste profecto jam tibi labor incumbit, ut sis omnium Servus, qui videbaris omnium dominus; & illis incurveris, qui cæteros conculcabas, &c.* Braulius Cæsaraugustanus Episcopus in Epist. ad Isidor. Hispalensem. *Redde, quod debes; nam Servus es servorum & Christianorum, ut ille sit major nostrorum*. Michael Patriarcha Alexandrinus in Epistola ad Basilium Imper. in Synodo VIII. act. 7. δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Κυρίου, inscribitur: ut Signaltus Patriarcha Aquileiensis in Bullario Casinensi to. 2. p. 16. *Servus servorum Domini*: & Frotherius Episcopus Pictavensis an. 936. *Servorum Dei extimus*. Epitaphium Eriberti Archiepiscopi Mediolanensis apud Puccinellum in Zodiaco Mediolan. p. 2. pag. 217.

Nunc minimus Servus servorum, Christe, tuorum. Denique *Servus servorum Dei* sese pariter inscribunt Adelardus Veronensis Episcop in Synodo Ticinensi ann. 876. Maurus Cesenatensis Episcopus in Epist. ad Martinum I. PP. in Concilio Lateranensi: Joannes Episcopus Ravennensis ann. 898 in Bullario Casinensi to. 2. pag 37. Wibertus ejusdem Ecclesiæ Episcopus an. 1086 apud Hieronymum Rubeum l. 5 Hagano Episc. Bergomensis apud Mabill. & alii complures. Denique in Formulis 17. 18. 19. ex Baluzianis, Episcopus, *Ultimus servorum Dei Servus*, inscribitur.

☞ Iis omnibus, ipsis etiam Romanis Pontificibus, prævarat S. Augustinus in Epist. 130. ad Probam & 217. ad Vitalem Carthaginensem.

Eumdem titulum usurpavere etiam Reges ac Principes. Charta Adelfonsi Regis Hispaniæ ann. 830. apud Sandovallium: *Ego Adefonsus Servus omnium servorum Dei, &c.* Henricus Imp. in Charta an. 1041. apud Celestinum l. 2. Histor. Pergamen. *Servum Servorum Dei*, se inscribit, ut & Sancius Rex Aragonum in Charta an. 1070. & Ordonius Rex in alia ann 923. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 4. & quidam *Berlaius*, in alia anni 1105. in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. p. 40.

In veteri Charta apud Ambrosium Moralem lib. 13. cap. 18. Monachi Servos se *servorum Dei* pariter nuncupant: *Ego Montanus Presbyter, simul & omnes Servi servorum Dei in unum concordantes & consentientes in agone Domini, &c.* Mox, idem *Montanus*, *Abbas* dicitur. [Candidus in Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 239. *Inter quos* (fratres) *sane me ipsum, quamvis indignum & ultimum servorum Dei Servum, tamen pio patris affectu in suam familiaritatem & gaudium introire concessit*.] Sunt autem *Servi Dei*, iidem, qui Monachi.

SERVA CHRISTI. Jo. Mariana lib. 4. de Reb. Hispaniæ capit. 4. *Non ita pridem in Cantabriæ montibus repertus est lapis hac inscriptione*, HIC JACET CORPUS

BILE-

Bilelæ Servæ Jesu Christi. [*Servissima omnium ancillarum vestrarum*, in Formul. 8 novæ Collect. apud Baluz tom. 2. Capitul. col. 562. Vide in *Serva* 1.]

Famulus Christi, Inscriptio in sacello s. Joannis Evangelistæ in Baptisterio Constantiniano: *Liberatori suo beato Joanni Evangelistæ Hilarus, Episcopus Famulus Christi*.

Servi B. Mariæ, Qui alias *Servitæ*: quorum Ordo institutum in diœcesi Massiliensi sub regula s. Augustini à Benedicto Massiliensi ann. 1257. postmodum abrogatus in Synodo Lugdunensi sub Gregorio X. PP. Scribit Chopinus lib. 1. Monastic. tit. 1. num. 6. ædem Servorum B. Mariæ Parisiis à Bonifacio VIII. datam Willelmitis, qui ab albis quibus utebantur palliis, vulgo *Blans manteaux*, nuncupabantur. Vide Miræum in Originib. Ordinum Monastic. lib. 1. cap. 19. & Ughellum tom. 4. Ital. sacr. p. 547.

¶ SESARE, pro Cessare, in Charta Petri de Naralibus an. 1350. *Vi, dolo, & fraude, & quacumque alia machinatione Sesantibus*.

¶ SESCALCUS, Sescallus, pro *Senescalcus* & *Senescallus*. Vide in hac voce. Inquisition. de Jur. Dalphin. in loco Visiliæ tom. 1. Histor Dalphin pag. 122. *In primis habet dictus Senescalcus, &c.* Plures ibi. Charta an. 1312. ex Tabular Eccles. Anic. *Succenteri 40. sol 6. den. Sescolle totidem, &c.* Adde Marten. tom. 1. Anecd. col. 480.

SESCUM, *Dimidium*, in Glossis MSS. ad Canon. Concil.

¶ SESCUPLUS, ut Sescuplex. Abbo de Obsid. Paris. apud Duchesn. Hist. Normano. p. 37.

Lignea Sescupla siquidem super additur arci.

SESIGNARI, *Designari*, in Glossis antiquis MS.

SESILLUS, *Parvus statura, quia non videtur stare, sed sedere*. Joan. de Janua. Sed legendum *Sessilis*. Vide infra.

¶ SESINA, Sesire, non una notione. Vide supra in *Saisire*.

SESMARIUS. Lib 9. Observantiarum regni Arag. tit. de Privilegio generali §. 4. *Rex potest inquirere contra juratos & Sesmarios Turoli, Calatayubi, &c.*

¶ SESO, Sesona. Vide in *Satio*.

¶ SESPERABILIS, Sesperalis, perperam pro *Suspiralis*, à Gall. *Soupirail*, Spiraculum. Charta an 1443. apud Rymer tom. 11 p. 31. *Et caput* (aquæductus) *hujusmodi, cum dictis augeis, Sesperabilibus, fontibus, cisternis, &c.* Infra: *Prædictum caput cum augeis, Sesperalibus, fontibus, &c.* Pag. 32. *Nec non & infra dictam civitatem, quoscumque augeas, Suspirales, &c.*

¶ SESQUIMILLESIMUS, pro Millesimus quingentesimus, in Composit. Cardinal. Turnonii cum Monachis Sangerm. an. 1543.

¶ SESQUIOCTOLIUM, Octolium & dimidium. Vide *Octalinm*. Engelbert. *Magbe* in Chron. Bonæ Spei: *Eodem anno 1257. Major Leustarum & ejus fratres nobis contulerunt in eleemosinam ... seu solidos, tres denarios albos cum Sesquioctolio bladi molituræ super molendinum de Fossart.*

¶ SESQUIVOLUS, Animal quadrupes, in lib. de Mirabil. sacræ Script. apud s. August. in Append. tom. 3. pag. 7.

¶ SESSA, Sessea. Vide *Sedes* 4.

SESSICARE, Siccare, ex Gallico *Sescher*. *Pannos in flumine ablui, & Sessicari in ripis*, in Testamento Guill. D. Montispessul. an. 1146. [Apud Acher tom. 9. Spicil. p. 143. ubi *Lessivari* legendum suspicatur pro *Sessicari*: recte, ni fallor.]

SESSILIS, *Pusillus statura, parvus, modicus*, in Glossis antiquis MSS. Glossarium s. Germani Paris. Longobard. ex Isidoro: *Sessilis dicitur, quod non videtur stare, sed sedere*. Quo spectant ista ex Nasone:

Si brevis es, sedeas, ne stans videare sedere.

Vide *Sesillus*.

¶ SESSINA, Possessio, jus. Item, Præstatio quæ domino pro possessione adepta exsolvitur. Comput. an. 1161. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud pag. 175. *De venda & Sessinis ibidem, 6. lib. 6. sol. 8. denar.* Chartular. s. Vincentii Cenoman. fol. 123. *Quibus auditis judicio mediante decreverunt & judicaverunt quod abbas & conventus possessionem & Sessinam haberent integram de omnibus eleemosinis supradictis*. Vide in *Saisire*.

¶ 1. SESSIO, *Synodi sessio*. Vide in *Actio* 3.

¶ 2. SESSIO, Locus idoneus ad ædificandum & construendum. Vide in *Sedes* 4.

¶ SESSIVA. Epist. Gregorii XI. PP. apud Marten. tom 1 Anecd. col. 948 *Neque simum juramentum præstitit & recepit ab eis, quod servarent Sessivos suos, nec de cetero ecclesiasticorum oppressas tolerabunt: ut sic sub velamento justitiæ quad de bonis ecclesiasticorum habent, inique retinerent, & qui tenentur reddere, non persolvant.* Ubi leg. videtur *Sessina*.

1. SESSORIUM, Sedes. Will. Brito lib. 3. Philipp. de ulmo ad Gisortium:

Quæ gremio viridi vestita gramine fesse
Grata viatori Sessoria præstat, &c.

[Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. tom. 7. col 729. *Ut tantus princeps ... tam vili Sessorio resideret ad terram.* Vita s. Cathar. Senens. tom 3. April. p 932. *Prosternens se apud quoddam Sessorium in extrema ecclesiæ parte positum.*]

¶ 2. SESSORIUM, Præstatio quæ domino exsolvitur pro rebus vænum exponendis; vel Jus pretium iis imponendi. Charta Friderici I. Imper. ann. 1159. apud Tolnerum Histor. Palat. p. 54. inter Probat. *Hæc itaque regalia esse dicuntur: moneta, via publica, aquatilia ... Sessoria vini & frumenti, & eorum quæ venduntur*. Vide in *Stoutia* 3.

¶ SESSORIUM, Orbiculus mensorius, Gall. *Trencheor*, in Inventar. MS. an. 1342 ex Tabul. s. Victor. Massil. pro *Scissorium*. Vide in hac voce.

SESSURA, Sessura. Vide in *Sedes* 4.

¶ SESTACE. Ordo V. Romanus apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. p 64. *Sestace in manu portat, item calciamenta.* Infra: *Tunica alba, orarium, & Sestace in sinistra manu.* Sudarium, quod extremis digitis antiquis sacerdotes ac ministri ferebant, intelligit Mabillonius.

¶ SESTAILARICUM. Vide *Sextarale* in *Sextariaticum*.

¶ SESTAIRADA, ut *Sextarata*. Vide ibi.

¶ SESTAIRALATICUM, Sestairale, &c. Vide *Sextariaticum*.

¶ SESTARADA. Vide in *Sextarata*.

¶ SESTARAGIUM, Sestariale. Vide *Sextariaticum*.

¶ SESTARIUM, Sestarius. Vide *Sextarium*.

¶ SESTEIRALE, Sestellagium. V. *Sextoriaticum*.

SESTELLAGIUM, Sesterlagium. Vide in *Sextariaticum*.

SESTER. Acta Murensis Monasterii p. 53. *Habemus in Tropheusee, quantum ad duo officia pertinet, ... & ad Sagelstat, in unoquaque, quod ad unum Sester pertinet. Si quæris, quod sit Sester, dictum est quasi dicatur constitutio, vel firmiter statutum. Ipsi enim armentarii secundum suam consuetudinem habent nomina inventa, quibus utuntur, utpote tantum lactis, quod feracium potest fieri, vocant Immi, & octo Immi dicunt Sester, idemque Sester nihil est aliud, nisi 8. Seracia, unumquodque autem Seracium sequuntur octo casei.*

¶ SESTERADA, ut *Sextarata*. Vide ibi.

¶ SE-

¶ SESTERAGIUM, *Sesteragium*. Vide *Sextariaticum*.

¶ SESTERIUM. Vide *Sextarium*.

¶ SESTERTIARIUS. Vide *Sextertiarius*.

¶ SESTEYRATA. Vide in *Sextarata*.

¶ SESTOC, Sexaginta. Vide *Chunna*.

¶ SESTRIX. Dudo de Obsid. Paris. apud Duchesn. Hist. Norman. p. 41. col. a.

Expulsis Sestrice sacra vitiis procul atris.

Urbem Parisiorum in qua Germanus Episcopus sedebat significare videtur.

SESUERIUM, in Gestis DD. Ambasiæ c. 5. num. 1. *Sub talamo turris nocte abstrusi, Sesuerio perforato, summo diluculo cabulis impositis ad summa ascenderunt.* Canalia forte, quo egeruntur domus aquæ ac sordes, nostris, *Esvier*. [Nisi legendum existimes *Selerium*; quod satis arridet.]

¶ SET, pro Sed, in Charta an 425. tom. 1. Monast. Anglic. pag. 11. & in Diplom. Ludovici Pii an. 814 inter Probat. tom 1. novæ Histor. Occitan. col. 41. Occurrit passim.

1. SETA. Ugutin, *Sericum, quod vulgo dicitur Seta*. Italis *Seta*, nostris *Soie*. Charta Dalmatica an. 118. apud Joann. Lucium l. 2. de Regno Dalmat. c. 8. *Tributum dare omni anno libras de Seta serica decem, &c.* Alia an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1175. *Unam zonam de Seta rubea, &c. Seta cruda*, apud Richardum de s. Germano ann. 1221. [Chartul. s. Vincentii Cenoman. fol. 151. *Accepit unam libram piperis cum Seta serici rubea.* Comput. ab an. 1333 ad ann. 1336 tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 277. *Pro tribus unciis de Seta torta, ... laren. 3.* Le Roman d'Athis MS.

Les cordes furent vers & jaunes,
Plus en y ot de cinquant aunes,
Toutes de soye d'Ammarie]

Non desunt, qui opinantur vocem hanc Græcam esse: quippe Hesychio & Suidæ, σὴς, σητὸς, est σκώληξ, seu vermis, qui net sericum. Malim a setis porcorum: unde

SETA, pro quovis pilo usurpatur. Edictum Rotharis Regis Longobardor. tit. 105. §. 23. *Si quis caballo alieno caudam capellaverit, id est, Setas traxerit, &c.*

¶ PER CERAM & SETAM *Commendare*, hoc est, Per Chartam cui sigillum cereum appensum est cum filis sericis, in Chartular. Aptensi fol. 119. *Commendavit per suum wadium, & per Ceram & Setam secundum suam legem Salicam.* Vide *Cera* 2.

¶ 2. SETA. Charta an. 1219. Tabul. Episcopat. Massil. *Sicut vadit Seta montis usque ad portale macelli novi, quicquid à Seta superius est, dirigitur via publica usque ad crotam s. Laurentii . . . Sicut vadit Seta montis supra stare hospitalis s. Johannis.* Sed legendum *Sera* vel *Serra*, collis, mons. Vide supra in hac voce.

¶ 3. SETA, pro *Secta*. Vide ibi n. 5. & infra *Setta*.

SETACIARE, *Cribrare*, in Gemma, quod cribra ex setis porcinis vel potius pilis equinis confecta sint. Joh. de Janua: *Setatius instrumentum purgandi farinam. Setaciare, farinam purgare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangermon. *Setaciare, sacier, c'est purger farine. Setatium, vel Setarium, sas, vaissel à purger.*]

SETARCIA. Vide *Sitarcha*.

¶ SETARIUS. *Mercator Setarius, Merchand de saye* in Menoti Serm. fol 120.

¶ SETATIUM, SETATIUS. Vide *Setaciare*.

SETENA. Vide *Hundredus*, col. 1259.

¶ SETERIATA, SETEYRATA. Vide *Sextarata*.

¶ SETHIANI, Hæretici qui Christum fuisse Seth Adami filium delirabant. Vide s. August. de Hær. c. 19. & s. Epiphan. hær. 39. Vide *Sabbatiani*.

SETICUS, Modus agri. Charta Caroli C. pro Ecclesia Centulensi apud Hariulphum l. 3. c. 7. *In pago Belvacense loco, qui dicitur Gellis, Setici sex, & de vinea aripennes 8. & in Rovifcurte Seticis duobus & de vinea aripennes 6. & in Quentuico Seticis duobus, ... in Afco Seticis duobus, in Avisnis mansum unum, &c.* Alia ejusdem Caroli cap. 9. *Roconis mentem cum Seticis & terris.* Alio rursus c. 16. *In villa, quæ dicitur Vallis, Seticum indominicatum habentem quadrellos 130. & de vineis bunnaria 2.* Notitia an. 937. Indict. 11. in Tabulario Eduensis Ecclesiæ: *Invenerunt ... in villa Tilleniace Seticum indominicatum supra fluvium Ararim cum granea, & bosco, & curti.*

SECTICUS. Charta Ludovici Ultramarini Regis Francor. pro Ecclesia Noviomensi apud Vassorium in Annal. Eccl. Noviom. p. 695. *Sunt itaque eadem Abbatiola in suburbio Noviomagensi, quarum una dicitur s. Mauricii, quam fratribus s. Medardi intra mœnia civitatis cum Ecclesiis & omni integritate largitus est, excepta Sectico uno cum camba, quæ sanctimonialibus s. Godebertæ tribuit.*

¶ SETIGER, *Jocularius*. Papias. Vide *Satyrici*.

¶ SETINUM. De Laudibus Berengarii Aug. apud Murator. tom. 2. p 411.

Templa petit ductor, post hæc, ubi fercula dono
Pastoris digesta nitent, Setina propinant, &c.

Ubi annotatur Germanis etiam hodie nuncupari *Setten*, vel *Satten*, ingentia vasa lignea, in quibus lac atque etiam aqua servatur.

¶ SETINUS, ut supra *Satinus*, in Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. pag. 612. *Canonici cathedralium ecclesiarum deferant almucias forratas en Setine carmesino.*

SETNICUS, vel SATNICUS, Dignitas in Regno Croatiæ & Dalmat. cujus non semel mentio in vett. Chartis Regum Dalmatiæ apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. p. 85. & 99. Sic autem dicebatur, qui præerat regioni, quæ centum armatos dare poterat. Huic postea successit illa, quæ *Knesarum*, dicta est: ita Comites vocant.

¶ SETOLA, Fissura cutis. Acta s. Raynerii tom. 3. Jun. p. 461. *Habebat ragadias in volis manuum & inter omnes digitos eorumdem, quæ vulgo Setolæ dicuntur.*

SETRENKEL, Cacabus. Vide *Ketel*.

¶ 1. SETTA, pro *Secta*, Opinio ab aliorum sententia diversa, in Epist. Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. Reg. Franc. ex Bibl. Reg. Vide *Secta* 1.

¶ 2. SETTA. Charta Roberti Comit. Mellenti an. 1183 tom. 4. Hist. Harcur. p. 1346. *Dedi ... quietantiam propriorum pecorum & quietantiam decem vaccarum cum tauro & cum Setta eorum usque ad tertium annum.* Vide in *Secta* 4.

¶ 3. SETTA. Testam. Johan. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Radulfo filio meo lego unam aulam blea cum tarellis cum lecto ejusdem Settæ.* Infra: *Cum tapetibus ejusdem Settæ.* Id est, ejusdem speciei. Vide *Secta* 5.

¶ 4. SETTA, Obturamentum ex pilis factum, ut videtur. Statuta Mutin. c. 41. p. 54. *Nec aliquis præsumat clausam facere vel impedimenta aliqua imponere in dictis canalibus, puta Settas facere vel assides ponere cum palis infixis in canalibus prædictis.* Vide *Seta* 1.

SETTERDAYS SLOPP, apud Scotos piscationis prohibitio à die Sabbati post vesperas, usque ad diem Lunæ post ortum solis, ex Alexandri II. Regis Scotiæ lege c. 16. §. 2. ubi Skenæus.

SETZENA. Charta an. 1210. apud Columbum in Episcopis Vivoriensibus: *Ad hæc prædictus Comes reddidit Episcopo unam Setzenam, quam sibi acquisierat à Stephano de Taurians de feudo de Tourians, retenta sibi quarta parte, &c.* Vide *Sexagena*.

SEU,

SEU, pro *Et*, Conjunctiva. Occurrit passim.

SEUCIS. Vide *Canis Segutius* col. 162.

¶ SEUDATUM, pro *Sendatum*, apud Limborch. Inquisit. Tolos. Hist. p. 318.

¶ SEUDOAPOSTOLI, pro Pseudoapostoli, apud Isidor. de Offic. l. 2. c. 17 ex Cod. Ms. Corbeiensi à Mabill. laudato Diplom. p. 350.

SEUDOTYRUM. Vide *Pseudothyrum*.

¶ SEVERARE, pro Servare, in Capit. Caroli M. de Minister. Palat. c. 3. *Si autem servus fuerit qui hanc nostram jussionem Severare contempserit, &c.*

SEVERIA. Joan. Longinus in S. Stanislao Episcopo Cracoviensi n. 65. *Nec invidorum laudes affectemus, aut ipsorum vituperia pavescamus: sed ipsis in patientia nostra respondeamus, ut suas manducent Severias.* An frænos? quomodo dicimus, *ronger son frein*; [an reveriæ, ineptiæ? ut conjectant Bollandistæ ad hunc locum to. 1. Maii p. 274.]

¶ SEVERIANI, Hæretici, à Severo quodam Marcionis & Tatiani discipulo sic nuncupati. Hic multa magistrorum impiis delirationibus adjecit. Vide S. Aug. hær. 24. S. Epiph. hær. 45. Baron. ad an. 57. n. 132. & alios.

SEVERINUS, *à severitate judiciaria dicitur.* Papias.

SEUGIUS. Vide *Canis Segutius*, col. 162.

¶ SEUHERIA. Vide *Seecheria*.

¶ SEVIDARIUS, Scriba; unde legendum suspicor *Scribanus*. Vide in hac voce. Charta apud *Du Bouchet* inter Probat. Domus Franciæ p. 310. *Data 6. Kal. Aprilis .. anno 8. regnante domno Odone R. Areanaldus levita schola S. Martini Sevidarius.*

¶ SEVILTONUS. Vide in *Susurrator*.

¶ SEVIR, Dignitatis nomen, ut *Duumvir*, *Decemvir*, *&c.* Capitol. in Antonino Phil. c. 6. *Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: & Sevirum turmis equitum Romanorum jam Consulem designatum creavit*, Splendidam fuisse militiæ dignitatem ex his facile colligitur, tametsi videntur singulæ turmæ *Seviros* suos habuisse: legitur enim in veter. Inscriptionibus apud Gruter. *Sevirum primæ*, *Sevirum quintæ turmæ*. Erant præterea alii *Seviri*, ut ex antiquis lapidibus discimus: *Sevir juri dicundo*, *Sevir urbanus*, *Seviri Augustales*. Vide Thesaur. Fabri in hac voce, & infra *Sexviri*.

¶ SEVIRALIS, ut *Sevir*, in vet. Inscript. apud Gruter. p. 1. *P. Numerius Martialis Astigitanus Sevirales.*

¶ SEVIRALIS, Ad *Seviros* spectans. *Sevirales ludi*, Capitol. in Marco cap. 6. quod scilicet *Seviri* edebant.

¶ SEVIRATUS, Dignitas *Svirorum*, in vet. Inscript. apud Gruter. p. 40. *Hic pro Seviratu in Remp. dedit, &c.* Petron. c. 71. *Huic Seviratus absenti decretus est.*

¶ SEVIRE ursi dicuntur. Vide *Baulare*.

¶ SEVISIR. Tabular. Majoris Monaster. *Maina de Polmio & uxor ejus Ælisa ... dederunt totam decimam totius Sevisir de sola Gaula Deo & S. Martino.* An idem quod *Severa*?

¶ SEURPRISIA, Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis imposuerint, ut *Superprisia*. Charta ann. 1244. ex Tabul. Calensi: *Fecerunt Seurprisias in terra nostra quæ est juxta Milliacum, ... quas Seurprisias eumdem Philippum injuste manutenere dicebam, & peterem ut ipse Philippus ab hujus Seurprisiis desisteret ... Tandem compromisimus fide præstita ... ut inquisita super præmissis Seurprisiis bona fide & cum diligentia & veritate, facerent hanc & has super præmissis suam plenariam voluntatem. Et nos promisimus ... quod quidquid super dictis Seurprisiis ordinaverint, nos de cætero firmiter observavimus.* Vide infra *Sorprisia*.

¶ SEURSTA, f. Qui servat, custos: nisi sit pro *Secrista*. Notitia de Raimundo Abbate ex Cod. Ms. S. Martialis Lemovic. n. 58. pag. ult. *Nova recipientes, vetera reddent, excepto primo anno in quo de pelliceis scilicet à Seursta receptis nihil reddent, sed secundum regulam B. Benedicti utantur eis, ut postea ea vestiario restituat.*

¶ SEUSIUS. Vide *Canis Segutius*, col. 162.

¶ SEUTILITAS, pro Subtilitas, ut videtur, in Diplom. Childerici II. Reg. Franc. in Histor. Mediani Monast. pag. 13.

SEWERÆ, Fossæ, inquit Spelmannus, in locis palustribus ad eliciendas aquas: sic, opinor, dictæ, quod limitum loco essent, & *marisces* a se invicem dividerent, à *Sever* voce Gallice, quæ *Separare* sonat; servaturque in pueris, quibus nutricis mamma subdicitur. Charta Ethelredi Regis apud Ingulfum: *Cum aqua vocata Asendik, versus Aquilonem, ubi communis Sewera est inter Spaldelinge, & dictam insulam.* Charta Edw. III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 815. *Ad supervidendum wallias, fossata, gutteras, Seweras, pontes, calceta, & gurgites in partibus de Kestewene, &c.* Vide *Landea*.

SEWERALIS. Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 509. *Et prædictas 40. acras terræ prædictas Sewerales.* Vide *Separale*.

SEWERP, [Jactus marinus, seu quidquid ad littus ejicit maris æstus quod ad dominos feodales pertinebat, idem quod *Lagam* & *Wreckum*. Vide in his vocibus.] Charta Manassis Comitis Gisnensis ann. 1124. in Tabulario S. Bertini: *Communiter autem prædicti homines, si naves inter Peterse & Hildernesse mihi adductæ fuerint, & si fortuna mihi, sive in Sewerp, seu in aliquo fortuito adveniente, servitio eorum in diguera, quæ de illo adventu afferenda sunt, ad Castellum meum ... afferente.* [Vide *Swerp*.]

¶ SEVUM, Gall. *Suif*, Monachis dari ad ungendos calceos docet Constitutio Ansegisi Abbat. Fontanell. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 639. Vide *Sapo*.

1. SEXAGENA. Speculum Saxon. lib. 2. art. 48. § 8. *Ubi decima solvitur in campo, decima Sexagena debitur æque bona, vel decimus manipulus.* § 10. *In multis locis deputata & certa annona in Sexagenis, sub certo numero, nomine decimæ. & agnus de ovilis uniuscuriæ pro decimo datur.* § 10. *Ubi decima solvitur, ut diximus, in Sexagenis, funiculus duarum debet esse ulnarum à pollice incipientium, per quem manipuli ligabuntur.* Alii Codd. habent: *Si solvitur decima, ut dictum est, in capitibus seu Sexagenis, &c.* Chronicon Montis Sereni pag. 172. *Accidit autem die quadam, ut unus fratrum ex junioribus lignum unum ex his, quæ per Sexagenas numerari solent, ut operis quippiam ex eo faceret, pecunias, &c.* Vide *Saizena*.

¶ 2. SEXAGENA, Monetæ species, f. quod pretii 60. solidorum esset. Charta Casimiri Polon. Reg. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 5. Reliqu. Mss. pag. 594. *Recognoscimus ... nos teneri & remanere obligatos .. Regi Boemiæ & suis heredibus de summa & quantitate viginti millium Sexagenarum grossorum denariorum Pragensium, in qua dicto dom. Regi Boemiæ decem millia Sexagenas dictorum denariorum jam solvimus in una parte.* Literæ an. 1402. ibidem p. 75. *Cupimus fore notum ... quod discretus vir Albertus de Boreh presbyter nobis & nostræ Ecclesiæ* (Novioperis) 20. *Sexagenas latorum grossorum, pro comparatione unius Sexagenæ similiter latorum grossorum anni census tradidit.* Chron. Joannis *Boso* Episc. Meserburg. ad an. 1431. apud eumdem tom. 4. pag. 442. *Addendo iis pro munitione fossatis & muri sexcentos florenos & 20. Sexagenas novas.* Ibidem p. 443. *Allodium ante castrum Lanchstedt situatum pro mille & quadringentis Sexagenis antiquis dicto castro adjecit.*

¶ SEXAGENARII qui dicantur pluribus disquirit Jacob Gothofredus ad leg. 1. de Exactionibus in Cod. Theodos. Ipsum consule.

SE-

SEXAGESIMA, inquit Alcuinus lib. de Divin. offic. *initium sumit sequenti dominica post Septuagesimam, & finitur quarta feria Hebdomadæ Paschalis.* Ordo Romanus: *Inde dici potest, quia 60. sunt dies usque ad medium Paschæ, quod est feria quarta Paschalis Hebdomadæ.* Vide Alcuin. in Epist. ad Carolum M. Amalarium lib. 1. de Eccl. offic. c. 1. Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. cap. 34. Rupert. lib. 4. de Divin. offic. c. 7. Honorium August. lib. 3. cap. 39. 48. Hugon. à s. Victore lib. 3. Observ. Eccl. cap. 1. &c.

¶ SEXAGESIMALIS DOMINICA, in Charta an. 1012. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 348. *Christiano populo celebrante Dominicam Sexagesimalem.*

¶ SEXCLIRIUM. Charta an. circiter 1226. ad calcem Annal. Edwardi II. Reg. Angl. p. 266. *Cum tota terra arabili quæ ad prædicta molendina pertinent, cum uno Sexclirio prati ad dicta molendina pertinente.* Locum apertum interpretatur Cl. Editor Hearnius, vocisque etymon ab Anglo-Sax. seax, gladius, sive gladiolus, & Lat. Clarus, accersit. Sed hæc longius petita mihi videntur; malim *Sexclirium prati* scriptum fuisse pro *Sextario prati.* Vide *Sextarata.*

¶ SEXENUM, ut *Sezenum.* Vide ibi.

¶ SEXENUS, Sexta pars fructuum quam dominus ex agris vineisve percipit, Gall. *Sixain.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episc. an. 1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudemia, consilia, quarti, Sexteni, septeni, &c.* Vide *Quarto* 6.

¶ SEYSENUS, Eadem notione. Charta ann. 1317. to. 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1. *Cessit ... castra, loca & fortalitia ... cum suis ... feudis, terragiis, quartonibus, cinquenis, Seysenis, vintenis, &c.*

¶ SEZENUS, Eodem significatu, in Charta ann. 1288. ex Tabul. s. Victoris Massil. *Percipiet pro luminari in duplici festo & octaba festivitatis s. Victoris faciendo annuatim 9. & 10. solidos Parisienses, cum omnibus vennis, Sezenis, utilitatibus, juribus, &c.* Alia an. 1461. ex eodem Tabular. *Habitatores castri de Sesarista requirunt dom. abbatem s. Victoris quatenus dignaretur habere respectum ad dictum locum causante insuportabili onere Sezeni bladorum, vinorum, &c. His igitur considerationibus & motivis dictum Sezenum uvarum sive racemorum ad decimam rectam videlicet ad decimam fauruatam .. reduxit.*

1. SEXTA, Officium Ecclesiasticum, diurnum, quod hora sexta canitur. Gregorius Turon. lib. 10. ubi de Episcopis Turon. n. 5. de Injurioso Episcopo: *Hic instituit Tertiam & Sextam in Ecclesia dici, quod modo in Dei nomine perseverat. Cursus horæ Sextæ*, in Codice Carolino Epist. 72. Vide Durandum l. 6. cap. 7. & supra in voce *Hora canonica.*

¶ 2. SEXTA, Mensura liquidorum. Vide *Sicla* 1.

¶ 3. SEXTA. *Sextarum ludus.* Statuta Pistor. lib. 3. rubr. 71. de pœna ludentis, p. 184. *Si apparuerint aliqua indicia, unum vel plura, quod aliquis lusetint ad aliquem ludum prohibitum, puta Sextarum, tabularum vel taxillorum, &c.*

¶ SEXTAIRADA, ut *Sextarata.* Vide ibi.

¶ SEXTAIRALAICUM, SEXTALAGIUM, SEXTALARICUM, SEXTALARIUM, &c. Vide in *Sextariaticum.*

¶ SEXTALERIUS, Qui *Sextariaticum* colligit: nisi idem sit atque *Sextanalerius*, Qui ejusmodi tributi immunis est in Statutis Avenion. MSS. *Sextalerii teneantur per sacramentum dicere si quem habuerint suspectum quod retineat sextaris . . . quod si aliquis vendiderit bladum & dixerit esse suum, & convictus fuerit alienum, ulterius non habeat libertatem de Sextanalagio, &c. Statuimus quod illi qui habent libertatem di-*

ctam Sextarii, qui vocatur Sextanalerii, &c. Vide *Sextariaticum.*

SEXTANEUS LIMES. Vide Glossar. Rigaltii Agrimensores.

¶ SEXTANUS, pro *Sextarius*, Mensura aridorum & liquidorum. Charta Galterii Archiep. Rotomag. an. 1201. to. 4. Hist. Harcur. p. 1638. *Ad communem omnium notitiam volumus pervenire Draconem de Mellento dedisse ... sex Sextanos mestelli in sua campipartitia ... & tres Sextanos annonæ in molendino suo apud Serincourt ... Dedit præfatæ ecclesiæ sex Sextanos vini in vineis suis apud Vallem.*

¶ SEXTARAGIUM, SEXTARALE, &c. Vide *Sextariaticum.*

SEXTARATA, SEXTARADA, SEXTARIATA, Modus agri, ager certis sementis sextariorum numeri capax, tametsi ad silvestres & pratenses terras vox postmodum translata: *Sesterée de terre*, in Consuetud. Arvern. cap. 31. art. 61. Marchiæ art. 320. 410. Pictavens. art. 190. 289. Dunensi art. 25. *De Troy* in Biturigibus art. 5. apud Thomasserium, &c. Charta an. 879. in Append. ad Marcam Hispan. col. 807. *Inseruit donationem de terra Sextariatas 6. suptus ipsa curte.*] Epistola Gaufridi de Meduana tom. 2. Spicilegii Acheriani p. 507. *Dedi etiam ducentos modios terræ ad opus rusticorum vestrorum, quos Sextariatas dicitis.* Tabularium s. Andreæ Viennensi: *Donat præterea unum curtile juxta eandem Ecclesiam, & quandam partem terræ suæ, quam agricolæ tres Sextariatas dicunt, &c.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 10. *Et in augmento dederunt unam Sextariadam terræ juxta prædictum mansum, &c.* Charta an. 1261. in Probat. Hist. Castenereæ p. 30. *Quicumque Sextariatae terræ tam in bosco, quam in terra, &c.* Charta Alphonsi Comitis Pictav. & Tolosæ an. 1270. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 395. *Sub deverio 2. denariorum Tolosanorum pro qualibet Sextariata terræ, prati, vel vineæ, &c.* Tabularium s. Joannis Angeriacensis an. 1301. fol. 96. *Reddo medium junctum de prato, & 4. Sextariadas terræ arabilis.* Tabularium s. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. c. 37. *Sextaradam terræ super Segreia, pratum, ubi sambucus est, & olcham de Lempaut, & Sextaradam terræ ad quendam rivum, & olcham super quendam rivulum, &c.* Ibidem c. 104. *Cestalata terræ, Eminata terræ, Sestarata terræ.* Vide Jofredum in Niciensibus Episcopis pag. 182. Guichenonum in Probat. Histor. Bressensis pag. 106. Gariellum in Episc. Magalon. p. 133. &c.

☞ Varia est in variis locis *Sextarata*: in tractu Dombarum & Bressiæ significatur hac voce Ager octo *bichetorum* capax, in Biturigibus octo *boissellorum*; diversa perinde est ubi de terra pratensi agitur: in Bugia & Gelia *Sextarata* prati, quam *Seterée*, vel *Setive* vocant, tantum fœni continet, quantum per unum diem sex homines secare possunt; Geneventibus quantum uno die unus homo secat. Vide *Sectorata.*

¶ SESTAIRADA, ut *Sextarata.* Chartul. Aptense fol. 512. v. *Dono atque transfundo de vinea culta & erema Sestairadas duas in Attense, & Sestarata,* Ibidem fol. 117. Tabular. s. Petri de Cella-Frnini in pago Engolism. *Et in alio loco à Biciaco quatuor Sestaciadas de terra,* . Vide *Sexteria.*

¶ SEXTRAINADA, in Chartul. Bituric. fol. 160. *Sextairada*, in Charta apud Stephanot. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. part. 2. p. 365.

¶ SESTARADA. Charta ann. 1118. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 403. *Rogerius de Aura dedit tres Sestaradas de terra & pesiam latam; Guillelmus & Arnoldus de Abatad quatuor Sestaradas de terra.* Chartar. Eccl. Auxit. cap. 83. *In tres Sestaradas dedit 8. sol.*

¶ Se-

¶ Sesterada, in Charta an 947. Append. Marcæ Hispan.col 861. *Castellanus* (dedit) *de vinea Sesteradas 9. in villa Fulgoso.*

¶ Sestryrata *Tres Sesteyratas terræ*, in Terrario Apchonii. Pluries ibi.

¶ Sestairiata. Charta an.1032. ex Tabular. s. Victoris Massil. *De alio vero loco terra quæ vocatur Speculus & cum decem & octo Sestairiatis.*

¶ Sestæriata, in Chartul. s. Vincentii Cenomanensis fol. 82.

¶ Seteyrata. Charta an.1339. ex Tabul. s. Victoris Massiliens. *Item sex Seteyratas terræ seminatas spelta.* Alia an.1404. Ibid. *Recognovit se tenere quartam partem unius Seteyratæ prati.*

¶ Sextarietas. *Ego Bonius dono B. Petro Vosiensi sex Sextariotates de terra*, apud Stephanot. Antiq. Bened. Lemovic. MSS. part. 2. p. 349.

¶ Sextellata. Charta Nicolai Maricolens. Abbat. an. 1184. ex Tabular. s. Quintini in Insula: *Pro una Sextellata terræ ... quinque gallodios frumenti forensis persolverent.*

¶ Sexterata, in Charta fundat. Prioratus Barbezilli inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 270. *In hoc dono sunt sex Sexteratæ terræ, &c.*

¶ Sextrirada, Sextririata. Charta an. circiter 1063 ex majori Chartular. s. Victoris Massil. pag. 91. *Dedit in sponsalitium ecclesiæ S. Stephani 4. Sexteiratas de terra ... ex his Sexteiradas 7. sunt apud podium Brecicais.*

¶ Sextertiata, in Charta Anselmi Episc. Laudun. an. 1223. è Chartul. s. Quintini in Insula: *Recognoverunt se vendidisse ... tres Sextertiatas ad Wiebet sitas. Vide vero circiter quinque Sextertiatas & unum quartarium apud le Wiebet.*

¶ Seyterata, in Charta an. 1339. ex Tabular. s. Victoris Massil. *Item circa octo Seyteratas terræ, &c.*

¶ SEXTARIALE. Vide mox in *Sextariaticum.*

SEXTARIATICUM, Quod pro singulis frumenti aut alterius grani sextariis domino exsolvitur. [Idem est quod latiori significatu *Mensuraticum* dicitur, jus scilicet quod pro mensuris à domino exigitur, ut ex infra allatis colligere est. *Sextariaticum* jus illud vocant ubi *Sextario* metiuntur, *Minagium* ubi *mina*, *Modiaticum* ubi *modio*. Vide in his vocibus. *Mensura sextarii*, in Charta an. 1298. tom. 1. Hist. Dalph. p. 91. col. 2.] Gregorius Magnus l. 1. Epist. 42 *Valde autem iniquum & injustum esse prospeximus, ut à rusticis Ecclesiæ de Sextariaticis aliquid accipiatur, & ad majorem modium dare compellantur, quam in horrea Ecclesiæ infertur. Unde præsenti admonitione præcipimus, ut plus quam decem & octo Sextariorum modii nunquam à rusticis Ecclesiæ de frumento debeant accipi.* Nihil est, quod hic auguratur Ludov. *de la Cerda.* Nescio an huc pertineat vetus inscriptio, quam profert Gruterus 223. 2. adscripta sextario æreo rotundo infra largiori Pag. 6 alto Iva. crasso tertia parte grani: Sexterialis Exacta. T... DD. NN. Arcadii. et Honorii...

Sextarale, Sextariale. Charta Michaelis Archiep. Arelatensis an. 1214. in Regesto Carcassonensi, qua Comiti Montis Fortis concedit Bellumcadrum, & *pedagia sive in aqua, sive in terra, lesdas, quintale, cordam, furnos, Sextariale, jurisdictionem, justitias, firmantias, trezenos, &c.* *Sextarale*, apud Plantavitium in Episcopis Lemovicensibus p. 240. Aliud videtur significare *Sestairale*, in Charta Alamannica Goldasti 33. *Confinat ... de alium in via, & 2. moderios, in ipso loco, in ipso agro, & 1. Sestairale in concale confinat in Leones ex alia parte ipso Magno.* Ubi *Sestairale* idem videtur, quod *Sextarata terræ.* Vide in hac voce.

¶ Sexterale, in Charta an. 1241. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 181. *Super Sexterali, ricordo, ferro, pondere, &c.*

¶ Sestariale. Charta an. 1230. inter Instrum. tom. 6. Galliæ Christ. novæ edit. col 152. *Petebat etiam* (Episc. Biterr.) *tertiam partem Sestarialis bladi, quam dicebat ad se pertinere ratione tertiæ partis, quam habet in leudis mercati.*

¶ Sesteirale. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg & Berengar. Magalon. Episc. ann. 1278. *Cum, ut dicit, pondera & ferrum & Sesteirale sive mensura bladi pertineant ad dictum dom. Regem.*

¶ Sestailaraticum. Charta Willelmi Montispessulani Domini an. 1103. *Sestailaraticum dono vobis de omni blado de omni legumine, & de farina, & de lino 0, & de cannaboso, &c.* Apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 728. Ubi *Sesteralaticum* habet eadem Charta MS. inter Schedas nostras.

¶ Sextarailaicum, in Charta an. 1145 inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 508. *Excepto tamen Sextairalaico quod nobis semper integrum retinemus.*

¶ Sextaralicum, apud Plantavit. in Episc. Lodovensibus p. 106. *Retenta medietate firmantiarum, justitiarum, Sextaralicorum, furnaticorum, &c.* Vide Medalla.

¶ Sextaralagium, in Statutis Avenion MS. *Qui vendiderit bladum vel legumen in civitate Avenion. & ejus tenemento debet dare Sextaralagium, & teneatur mensurare ad mensuram sextarii signo Communis signati.* Infra *Sextanalagium* dicitur.

¶ Sestaralarium. Charta an. 1204. apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Bened. Occitan. MS. p. 407. *Totum videlicet Sestaralarium quod nos habemus & prædecessores nostri habuerant in villa sive in burgo s. Tiberii.* Occurrit ibidem semel & iterum.

Sextryralitium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 90.

Sextalagium Charta Guillelmi Archiep. Remensis an. 1182. *Si quis Sextalagium nostrum asportaverit, vel detinuerit, forsfactum nobis per 60. solidos emendabit.* [Statuta Avenion. MS. *Statuimus quod omnis homo qui bladum vendet in civitate ista det Sextalagium, nisi in hac civitate faciat focum suum.*]

¶ Sextalegium. *Duodecim modios frumenti quos habetis in Sextalegio Remensi*, in Bulla Lucii PP. ex Tabul. s. Nicasii Remensis.

¶ Sextellagium. Charta Henrici Archiep. Rem. an 1175. ex eodem Tabul. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti in Sextellagio Remensi percipiendorum.* Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1186 ibid. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti in Remensi Sextellagio eidem ecclesiæ reddendo instituit.* Adde Bullam Clementis III. PP. anno 1190. in eodem Tabul. *Sextelage*, in Chartul. Prioratus de Doncheriaco.

¶ Sextellarium, in Bulla Lucii III. PP. ex laudato s. Nicasii Tabul. *Bannum, justitiam, Sextellarium ... scripto proprio confirmavit.*

¶ Sestellagium. Charta an. 1280. ex eodem Tabular *Sestellagium & alia quæcumque jura .. Nos de Sestellagio & aliis juribus temporalibus devestivimus.* Charta Curiæ Reg ejusdem anni ibid. *Sabbato post Cineres in quo habebamus Sestellagium & quodam alia jura.* Alia Bartholomæi Abbat. s. Remigii: *Percipiamus Sestellagium omnium bladorum.*

Sesteralagium, in Charta an. 1203. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 240. *Pedaticis, leusdis, furnis, Sesteralagiis, firmanciis, justiciis & redditibus, &c.*

Sesterlagium, in Charta Radulphi Comitis Suession an. 1209. *Item Canonici renuntiaverunt omni juri, quod habebant, vel habere se dicebant, in Sesterlagio centum modiorum bladi, quos monachi vendere libere possunt,* absque

absque omni Sesterlagii solutione. [Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1178. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti quos in Remensi Sesterlagio vobis reddendos instituus.. assignamus reddendos in Sesterlagio Remensi.* Ex Tabul. s. Nicasii Remensis.]

¶ Sexterlagium. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1168 in eodem Tabul. *In burgo s. Nichasii portagium, roagium, modiagium, Sexterlagium.* Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1182. ex Chartul. s. Remigii tom. 2. *Justiciam, Sexterlagium, mercata ... quiete possidenda concedimus* Charta ao. 1336. ex Cod. Colbert. 1591. *C'est assavoir tout ce que on appelloit la justice & Setrellage que soucir à craisse Fourcy le Chaisne.*

Strelagium, apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 132. *Barillagia, Strelagia, mensura, &c.* Charta Joan Comitis Suession. ann. 1260. apud Rainaldum in Hist. Suess. *Franchement sans paier tonlieu, Strelage, ou autre debit, ou autre coustume.*

¶ Sextaragium. Charta Philippi I. Reg. Franc. an. 1079. *Ab omnibus pedagiis dicti loci in terra & in mare & Sextaragia & leudas sit imuniei* (sic) *perpetuo habitatores dicti loci.* Charta an. 1445. tom. 1. Hist. Dalph. p. 90. col. 1. *Item in dicto loco Valentiæ petitur quoddam aliud tributum vocatum Sextaragium, ... pro quo exigunt & exigere volunt de quinquaginta somatis salis unum sextarium salis, & nolunt accipere sal, sed volunt habere duos florenos pro quolibet sextario.* Statuta Avenion. an. 1570. rubr. 13. art. 2. *Pro jure Sextaragii.* Art. 4. *Sextaragium autem intelligimus trigesimam partem precii tritici, vel leguminis quod venditur.*

¶ Sexteragium, in Charta censuali Leduini Abb. s. Vedasti an 1036. ex Chartular. ejusdem Monast. V. p. 243. *Carrethei salis pro thelon. 2. denar. & pro Sexteragio 1. den. Carrus salis pro thelon. 4. den. & pro Sexteragio 2. den.*

Sesteragium. Charta an. 1270. in M. Pastorali Ecclesiæ Parisiens. lib. 23. ch. 37. *Super teloneo & Sesteragio, qua dicebat se habere in terra ipsorum.* Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1278. *Super eo, quod prædictus Vicedominus de grano proventuum & redditusum Ecclesiæ nostræ Ambian. & servitorum quorumlibet, in ea vendita & deliberato emptoribus quibuscunque per ministros nostræ Ecclesiæ in claustro vel extra claustrum Sesteragium exigebat injuste, &c.* Tabularium Corbeiense: *Tous li Sesterage des grains c'on vent, ou acate, ou met en grenier en ladite ville, appartient à lui (à l'Abbé.)* [Charta Joannis Comit. Suession. ao 1239. *Derechief j'ottroy al Ab: & convent de s. Legier de Soissons que quand je venderay mon Sesterage de Soissons, que cil à cui je le venderay face seanté à l'Eglise devant dite de la disme que elle à ble ou de denier & Sesterage.*]

¶ Sesteragum. Charta an. 1217. inter Probat. Histor. Blesen. auctore *Bernier* pag. 4. *Assignavi tres modios bladi in Sesteragio meo Blesensi.* Forte legendum Sesteragio.

¶ Sextariatum, in Charta Philippi Augusti Reg. Franc. an. 1181. pro Communia Noviom. apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 299. *Si frumentum vel annona qualibet ematur, & non mensuretur, Sextariatum inde non dabitur.*

¶ SEXTARIETAS, ut *Sextarata.* Vide ibi.

SEXTARIUM, vel Sextarius, Mensura liquidorum & aridorum. Gregorius Turon. l. 1. Miracul. c. 5. *Ita & in unius horæ spatio plus quam unum Sextarium* (olei) *redderet vasculum, quod quartarium non tenebat.* Adelardus in Statutis Corbeiensibus l. 1. c. 4. *De potu autem quotidie detur modius dimidius, id est, Sextaria 8. &c.* Le Roman de Girard de Vienne MS.

Deu meillor vin li portez un Sester.

Apud Anglos *Sextarius vini continet 4. jalones*, in Fleta lib. 2. cap. 12. §. 11. *Sextarius farinæ*, apud Walafridum Strabum in Vita s. Galli cap. 28 [*Sextarius de oleo, Sextarius de pigmento, Sextarius de vino*, in Charta an. 987. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 271. *Sextarius avenæ*, in Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 136. *Sextarius salis*, ibidem tom. 2. pag. 849. *Sextarius calcis*, in Reparat. factis in Senescallia Carcass. an. 1435.]

☞ Variæ fuit capacitatis sextarius pro variis locis, cum in aridis tum in liquidis, ut de aliis mensuris passim est à nobis observatum. Hinc annotabimus quæ nobis hac in re fortuito occurrerunt, cætera prætermittentes quæ diligentius perscrutari per tempus non licet. Glossæ vett. Cassinenses MSS. *Sextarius olei habet libras 2. Sextarius mellis habet libras 4. Sextarius est duarum librarum, qui bis assumptus nominatur bilibris: quater, fit Græco nomine cœnix: quinquies complicatur, gomorem sive gomor facit: adjice sextum, congium reddit; nam congium 6. metitur Sextarii; unde & Sextarii nomen accepit. Sextarium vini habet duas libras & 8. uncias.* Eldefonsus de Pane Eucharistico inter opera posthuma Mabillon. tom. 1. pag. 197. *Et trecenti tales nummi, antiquom per viginti & quinque solidos efficiunt libram: & duodecim tales libræ, quæ fiunt per tria millia sexcentos nummos, Sextarium tritici efficiunt unum: ex quo septem panes formari possunt, de quibus per totam hebdomadam homo vivere unus potest; aut septem in una die. Enim modius æquus & justus debet esse per decem & septem tales Sextarios æques, qui potest in una, Domino protegente, centum decem & novem homines die pastus conductos sustentare.* Elenchus Eccl. Cellæ Cariloci subditarum apud *Chanteloup* in Histor. MS. Montis-Majoris: *Unum modium annonæ pulchræ & electæ & valet modium sexdecim Sexteria ad mensuram Kelaniæ.* Ibid. *16. emynas seu Sesteria annonæ ad mensuram Aquis.* Rursum: *Unum modium seu 16. Sexteria.* Huntingdon. Histor. l. 6. *Circa hoc tempus* (Edwardi Confessoris) *tanta fames Angliam invasit, quod Sextarius frumenti, qui equo uni solet esse oneri, venundaretur quinque solidis, & etiam plus.* Eucherius Episcop. Lugdun. lib. Instruct. cap. 14. *Metreta una, ut quidam dicunt, habet Sextarios centum.* Tabular. Ambian. *In molendino ejusdem villæ talis boistellus debet esse quod novem Sextarium integrum & non plus faciant.* Charta ano. 1070. apud Miræum tom. 1. pag. 160. *Accipere debent carratam vini decem & octo modiorum tantummodo; nec modius plus contineat, quam viginti Sextarios.* Adamanus de locis SS. lib. 1. cap. 8. *Qui argenteus calix Sextarii Gallici mensuram habens, duasque ansulas in se ex utraque parte altrinsecus continens compositas.* Translat s. Filiberti ann. 836. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 551. *Venumdabatur enim, ut fallor, illis diebus Sextarius vini uno denario.* Apud Bellijocum. Sextarius vini tribus mensuris, vulgo *Chepinet*, æquivalet, alibi duas tantum continet, & alibi unam; Sextarios vero aridorum octo *bichetos* continet alibi duos tantum. Vide *Modius* 2.

Sextarius Vini, Præstationis species apud Ambianos, quæ à rei cujuspiam immobilis, seu prædii, vel domus venditione, domino fiebat. Charta anni 1178. in Tabular. Eccles. Ambian. *Si mortuo marito mulier vidua sibi vel heredibus suis terram relevavit, & postea maritum accepit, maritus ille 6. tantum denarios pro Sextario vini domino dabit, & absque calumnia dominorum terram excolere poterit.* Alia ibidem an. 1206. *Pro venditione etiam tertius decimus nummus debet exsolvi ab illo, qui vendidit; qui autem vivit, sex denarios tenebitur solvere pro Sextario vini.* Vide *Chirotheca, Wantus.*

¶ Sextarii Jus, Idem quod *Sextariaticum*, in Char-

Charta an. 1246. apud Planiavit. in Episc. Lodovens. p. 171. Charta an. 1156. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 198. *Tertiam partem omnium ledaram fori & nundinarum, & tertiam partem Sestarii.*

¶ SEXTARIUM CENSUALE, Quod ex censu debetur. Charta an. 1344. in Tabular. Gellon. *Et ultra hoc* (cesserunt) L. *Sextaria censualia seu usatica mixturæ cum omni jure & dominatione feudali.*

¶ SESTAIRALIS, ut *Sextarium*. Charta Willelmi dom. Montispessul. ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 728. *Si mensurantur cum Sestairale vel eminale.*

¶ SESTARIUS, Eadem notione. Charta an. 1194. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ novæ edit. col. 143. *Si forte aliquis homo vel femina Biterrio vendiderit suum bladum ad suam eminam vel Sestarium, nulla pœna debet eum inde sequi, nisi tantum quod emina vel Sestarius potest ei frangi.* *Sestarius de civada*, in Charta an 964. Append. ad Marcam Hispan. col. 884. Occurrit præterea in Computo an. 1217. apud D. *Brussel*. de Usu feud. to. 2. pag. 1035 Adde Statuta Montis Regal. fol. 283. & Vercel. lib. 3. fol 56. v.

¶ SESTERIUM, in Testam. Roberti I. Comitis Claromont. an. 1262. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 269. *Item lego... conventui Medimontis unum Sestertam frumenti & unum mixturæ annuatim percipienda.*

¶ SEXTERCIUM, ut *Sextarium*. Tabul S. Vincentii Cenoman. *Hubertus clericus dedit monachis unam alcam terræ quæ vocatur olca de viridario, in qua seminari possunt quatuor Sextercia hibernæ annonæ.*

¶ SEXTERIUM, in Charta an. 1171. ex Tabular. S. Petri Antiss. *Concessum quod monachi Regniacenses eria Sexteria annona canonicis S. Petri singulis annis persolvent, videlicet unum Sexterium frumenti, &c.* *Sex Sexteria bladi*, in Charta ann 1351. ex Chartophyl. Reg. Ch. 107.

¶ SEXTUARIUM, in Charta ann. 1450. ex Tabul. Sangerm. *Item voluit & ordinavit habere duas caritates fiendas in dicta Ecclesia, qualibet ex trigiatu Sextuariis bladi.*

¶ SISTERIUM. Elenchus Eccl. Cellæ Cariloci subditarum in Hist. Ms. Montis Majoris: *Et sicut de duobus Sisteriis ad dictam mensuram Relaniæ tantummodo quinque panes.*

¶ SEXTARIUM, Forum, ni fallor, ubi frumentum aliave grana venduntur & *Sextario* metiuntur: Statuta Avenion. an. 1570. lib. 1. rubr. 13. art. 2. *Item quod non liceat magistro Sextarii pro jure sextaragii exigere ab habitatoribus Avenionis, & illius territorii, aliquod Sextaragium, sed tantum pro custodia unum solidum Turon. pro qualibet salmata tritici vel leguminis, si in dicto Sextario vendi contingat.*

¶ SEXTAYRATICUM, ut *Sextariaticum*, vel potius, Quodvis tributum, vectigal. Statuta Astens. Collat. 9. c. 6. fol. 26. v. *Ordinatum est quod Potestas tenetur facere exemplari in communi omnia instrumenta Sextayratici curayrarum & maletoltarum in uno cartulario & illa legi facere in publica concione.*

¶ SEXTAYRATICUM, *Sextarium*, ut videtur, Mensura, in iisdem Statutis Collat. 15. cap. 26. fol. 45. *Statutum est quod aliquis portator non possit stare sub Sextayratico nec tenere mostram alicujus grani.*

¶ SEXTEIRADA, SEXTEIRATA. Vid. *Sextarata*.

¶ SEXTELLAGIUM, SEXTELLARIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ SEXTELLATA, SEXTERATA. Vid *Sexterata*.

¶ SEXTERAGIUM, SEXTERALE. Vide *Sextariaticum*.

¶ SEXTERCIUM, ut *Sextarium*. Vide ibi.

¶ SEXTERIA, Modus agri, idem qui *Sextarata*. *Tabul.* Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *De ipsa vero terra in Vercheria dedit domnus R.G. quatuor Sexterias, in quibus faciat G. quæ facere voluerit.* Tabul. S. Mariæ Andegav. *Ego Bernardus de Machecollo concessi B. Mariæ Andegavis unam Sexteriam terræ in saltibus de Paux.*

¶ SEXTERIUM, Eodem intellectu, apud Guichenon. Hist. Bressiæ inter Instr. pag. 19. ex Charta ann. 1272. *Dom. Poncius de Montevuyn Miles .... recognovit tenere domum suam de Moriguia, & quidquid habet inter aquam de Igna & aquam de Ressusa, exceptis duobus Sexteriis prati & duobus jornalibus terræ quæ de novo acquisivit.*

¶ 1. SEXTERIUM, ut *Sextarium*. Vide ibi.

2. SEXTERIUM, Pars civitatis, quasi sexta pars, ut *quarterium*, quarta. Vox nota Venetiis. Concilium Ravennense an. 1311. c. 30. *Et ut pauperibus verecundis valeat provideri, in qualibet quarterio vel Sexterio cujuslibet civitatis ... qualibet anno eligantur, quatuor vel sex, ... qui quæstam requirant pro eleemosyna hujusmodi pauperibus facienda.* Vide Historiam Bellunensem p. 110. [& supra *Sexzinum*.]

¶ SEXTERLAGIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ SEXTERNUS, Codex sex foliorum. Instrum. an. 1418. apud Rymer. tom 9. pag 610. *Scripsit Regi literam vulgarem in forma sequenti; quæ translata est in Latinam, & reperitur in secundo Sexterno.* Plurias ibi. Vide *Quaternio*.

¶ SEXTERTIARIUS. *Ipse qui erogat.* Gloss. Isid. Pro *Sestertiarius*, qui Sestertia erogat. Vide Martinii Lexicon.

¶ SEXTERTIATA. Vide in *Sextarata*.

¶ SEXTEYRALITIUM. Vide *Sextariaticum*.

SEXTORIUM. Juncta Bevagnas in Vita B. Margaretæ de Cortona cap. 3. *Sæpe in cella nuda remansit, nunc involuta Sextoria, nunc alterius coloris aperta tunicula, vel mantella.* Ubi viri docti legendum putant *sextoria*: ego vero malim *Serrotio*, fuit enim *serzotiam* vestis mulierum.

¶ SEXTUARIUM. Vide in *Sextarium*.

¶ SEXTUS, Vox juris canonici. Ita appellatur Collectio Decretalium facta sub Bonifacio VIII. PP. quasi sit liber sextus alterius collecti Gregorii IX. PP. curis elaboratæ, & in quinque libros distributæ. Hæc nota sunt.

¶ SEXTUSDECIMUS, Panni species, sic dicti quod totidem filis textus esset. Charta ann. 1246. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cellerarius tenetur in festo S. Michaelis singulis annis assignare pro vestiariis albis.... capellaus & corerii de panno S. Pauli vulgariter appellata Sexsodecimi.*

¶ SEXVIRI, Ita appellantur Scabini seu urbis Consiliarii, ubi sex ad id officii aliguntur, Charta Buchardi Episc. Camerac. an. 1120. apud Miræum tom. 2. pag. 815. col. 2. *Si vero aliquis de mensis istis necessarius fuerit officinis Monachorum, illum deliberent Monachi ... consilio & considerationem Sex virorum Valentianarum.* Ibidem p. 816. col. 1. *De illis vero Sexviris Valentianensibus tres eligantur ex parte Monachorum, & tres ex parte Canonicarum, vel hæredum suorum fide & sacramento adstricti, quorum consilio & discreto intuitu fiat emptio mansorum, vel aqua mutatio.* Institutio RR. PP. Fuliensium Burdigal. an. 1589. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. in Vascon. pag. 243. *Cellas & alia ædificia regularia & quidem ampla ædificavere, opem ferentibus senatu ac majoribus & Sexviris civitatis.* Vide supra Sevir.

1. SEXTUS, Genus, species, vel potius diversitas. Constitutio Chlotarii Regis an. 560. cap. 3. *Nec quisquam aliud agere aut judicare, quam ut hæc præ-*

quem in terram projecerit ... Et idem in eo qui decapillaverit seu Sgrafignaverit aliquem.

¶ SGUANZARE, Malas alicui frangere, Italis *Sguanciare*. Statuta Riperiæ c. 81 fol. 16. *Quicunque evulserit oculum vel oculos, vel nasum amputaverit, vel aliquem Squanzaverit.*

¶ SGURARE, vox Italica, Mundare, purgare, Gall. *Ecurer*, *nettoier* Anonymi Chron. Cremon. apud Murator to. 7. col. 635. *Qui portas civitatis muro fieri fecit, & pontes ipsarum portarum & fossata civitatis Sgurari fecit.* Adde Chronic. Berg. apud eumd. to. 15. col. 957.

¶ SHARP. Charta apud Rymer. to. 9. p. 908. *Unum Sharp auri garnisatum de sexagiata & uno grossis balessiis.* Nescio an pro Anglico *Scarf*, balteus, Gall. *Echarpe*.

SHAWALDRES. Henr. de Knygthon ann. 1318. *Cumque in partes Scotiæ venisset, inculcavit eos Dominus Gilbertus de Midelton Miles cum aliis elegantibus Shawaldres, & eos de omnibus bonis suis spoliarunt.* Vox ignota Somnero, qui vocem Gallicam *Chevaliers*, equites, hic effingi subodoratur.

¶ SHELINGA, ut *Swollynga*. Charta an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 190. *Quæ quidem comitatus, dominia, ... fortalitia, maneria, villas, hameletta, Shelingas, terras, tenementa, redditus & servitia, cum pertinentiis, &c.* Vide *Sidelinga*.

¶ SHEPHIRDIS, Ovium custos, Gallice *Berger*, Angl. *Shepherd*. Testam. Johannis de *Nevill* an. 1386. apud *Moden* in Formul. Angl. pag. 428. *Item volo quod cc. marcæ ... distribuantur inter carucarios, plaustrarios, & custodes animalium meorum, videlicet hyne, ushisdes & Shephirdes, per discretionem executorum meorum.*

SHEWRING, Est quietum esse, cum attachiamentum in aliqua curia, & coram quibuscumque in querelis ostensis, & non advocatis Sic Rastallus. *Shewyng*, habetur in Monastico Anglic. to. 1. p. 976.

SHIPWRECH, [Jus quod Principi vel Domino competit in naufragiis.] Vide *Naufragium*.

SHIRA. Vide *Syra*.

¶ SHIREF, Patri, vel Comitatus Præpositus, a Saxon scire, Provincia. Vide *Scyra*. De iis ita Camdenus: *Singulis vero annis, nobilis aliquis ex incolis præficitur, quem Vicecomitem, quasi vicarium Comitis, & nostra lingua Shyref, i. Comitatus Præpositum vocamus: qui etiam Comitatus vel Provinciæ quæstor recte dici potest. Ejus enim est publicas pecunias provinciæ suæ conquirere, mulctas irrogatas vel pignoribus ablatis colligere, & ærario inferre, judicibus præsto adesse & eorum mandata exequi, 12. viros cogere qui in causis de facto cognoscunt & ad judices referunt, &c.*

¶ SHIRIFTOOTH. Placitum apud Cestriam an. 14. Henrici VIII. Reg. in Nomolex. Anglic. Th. *Blount*: *Per Shiriftooth Johannes Stanley Ar. clamat habere de quolibet tenente infra feodum de Aldford unum denarium & quadrantem per annum.*

SHOPA Vide *Schoppa*.

SHREDARE. Putare, resecare. Vox Anglica, *Shred*. Modus tenendi hundredum p. 124. *Dicunt, quod omnes custodes forestæ a tempore, quo non extat memoria, usi fuerunt loppare & Shredare arbores prædictas, & ligna sic loppata & Shredata ad usum suum proprium asportare, &c.*

¶ SI, substantiva pro Conditio, exceptio, usurpatur in Charta Gallica an. 1255. laudata a Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 1. num. 13. *Ge Anserie sires de Monreal, fait savoir à tous ces qui verront ces letres, que je ay rendu Hurgon de Bourgogne mon chastel de Monreal sans nul Si.*

¶ SIACATA, inter ministeria sacra recensetur in Charta Adelgastri Principis pro Monast. S. Mariæ de Obona inter Concil. Hispan. to. 3. p. 90. *Damus ... tres baculelias & duas Siacatas & una cappa serica, & tres calices, &c.* Vide *Sium*.

¶ SIARE, Mingere. Gloss. Lat. Gr. *Siat*, ἐρῷ, ἐπὶ βρίσει. Alibi: *Sissiat*. Vide Martinii Lexicon.

¶ SIATUS, ab Ital. ut videtur, *Sciatto*, Deformis, Gall. *Malfait*. Johan. Demussis Chron. Placent. ad an. 1373. apud Murator tom. 16. col. 518. *Et omnes erant stracchi, & jejuni, & siati, & sibi non habebant quid comederent, &c.*

¶ SIBADA, Hordeum, vel avena, apud Benearnenses. Vide *Civada*.

SIBI, pro *se*, quod habent aliæ loquendi formulæ, ubi de Sacramentis. Lex Frision. tit. 1. § 9. *Sibi duodecimus juret*, ubi tit 14. §. 1. 3. 4. 5. *Sua duodecima manu juret*. Tit. 2. §. 5. *Sibi quarto sacramentum juret*. Lex Ripuar. tit. 33. §. 2. *Sibi septimus in arabo conjuret*. Occurrit eadem formula eod. tit. 58. § 5. tit. 66. & in Lege Longob. lib. 1. tit. 19. §. 2. tit. 23. tit. 25. lib. 2. tit. 21. tit. 28.

¶ SIBI, pro *illi*, in Charta an. 1262. apud Rymer. to. 1. p. 741. *Dominica vero sequenti adivimus dom. Reginam Franciæ apud S. Germanum in Laya, & negotia vestra, prout nobis injunctum fuerit, Sibi exposuimus.* Bulla Johannis XXII. PP an. 1327. apud eumd to. 4. p. 321. *Quæ quidem promissio fuit postea adimpleta, cum Sibi* (Petro) *Christus dixit, Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Ita vicissim *Ei* pro *Sibi*, non semel occurrit. Gregor. Turon. Hist. Franc. col. 564. *Mundericus qui ... regnum Ei deberi dixit.*

SIBIA, *Equorum frena*, in Glossis Mss.

¶ SIBILIA, Hispalis, urbs Hispaniæ, nostris *Seville*, in Litteris Edwardi III. Regis Angl. an. 1348. apud Rymer. to. 5. p. 601.

¶ SIBILINUS, pro *Sebelinus*, Martes, Gall. *Zebelline* Anonymi Annal. Mediol. ad ann. 1358 apud Murator. to. 16. col. 729. *Dom. Girardus donavit plures petias panni auri, & magnam quantitatem Sibilinorum.* Vide *Sabellum*.

¶ SIBLOTUS, Tibia militaris, ni fallor, Gallice *Fifre*. Continuatio Chronici Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 450. *Navigantibus nobis absque strepitu & cum ordine magno, imposito etiam comitis, ut Siblini sive falsceti silerent.* Vide infra *Sifflotus*.

¶ SIBYNA, Telum, venabulum, hasta, Gloss. Gr. Lat. σιβύνη, *venabulum*. Tertull. l. 4. adv. Marc. c. 1 ex Isaia c. 2. v. 4. *Concidunt machæras suas in aratra, & Sibynas quod genus venabulorum est, in falces.* Ubi Vulgata habet, *lanceas*. Vide Gellium l. 10. c. 25.

SICA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 130. *Scilicet de muro antiquo per longum suum* (f. sicam) *& ita per Irthin usque ad locum, ubi Cambec cadit in Irthin, & sursum per Cambec usque ad Sicam, quæ descendit de nigra quercu, ... & ex alia parte nigra quercus usque ad Sicam Palterkeved, quæ cadit in King, &c.*

SICHA. Idem Monasticum Anglic. to. 1. p. 883. *Cum toto dominico in bosco & plano, in pratis & pascuis, in viis & aquis, in Sichis & motis, &c.* Somnerus in Gloss. Saxon rich, sulcum, vel potius sulcum aquarium, lacunam, liram, elicem, &c. interpretatur, indeque vocem.

SICHETUS, ortam censet, quam habet Monasticum Anglic. to. 1 pag. 764. *Et sic à dicta inferiore parte dicti montis directe ex transverso usque ad quemdam Sichetum versus Austrum juxta inferius caput de le Nonepolle, &c.* Infra: *Et sic sequendo quemdam Sichetum, qui currit usque ad bosenum, &c.* Mox: *Et sequendo sic quemdam Sichetum usque ad quandam aquam, quæ vocatur, &c.*

¶ SICHETA, SICHETUM, in Charta an. 1201. apud *Madox* in Formul. Anglic p. 88. *Tres* (selliones) *jacentes inter terram quam dictus Henricus quondam tenuit & Siebetam sive Sicheta*.

SIKETTUS. Idem Monasticum Anglic. to. 2. p. 426. *De tota terra infra has divisas, in territorio de Langliferis, scilicet in longitudine inter duos SicKettos, quorum unus cadit inter Norways & Waysura, & alius cadit inter, &c.* Pag. 454. *Descendendo Seipenleyclogh usq. ad proprium Siketum, qui venit ab occidente, & currit versus Orientem, & descendit in Seipenleyclogh.*

¶ SICACYRALIS, Vasis species, cujus usus in ministeriis sacris. Locus est in *Lito*.

¶ SICALE, SICALUM, Vide in *Sigalum*.

¶ SICAMBRI, Canis species. Vide *Canis Petrunculus*, col. 161.

1. SICARIA. Charta Philippi Regis Fr. an. 1317. apud Argentræum in Hist. Armoric. lib. 5. cap. 34. *Item villam & castelloniam de Pentrieu, ac salsariam de sancto Gilda, cum omnibus feodis & retrofeodis, dominiis, firmis, bladis, molendinis, Sicariis, juribus & aliis emolumentis, &c.* Vide an idem sonet quod *Sica* & *Sichetas*. Vide *Siccaria*.

¶ 2. SICARIA, Alia notione, Societas, congregatio, ut videtur, apud Buschium de Reform Monast. to. 2. Script. Brunsvic. Leibnitii p. 836. *In Magdeburgensi vero Sicaria blaveis utuntur* (Præmonstratenses) *cappis ... Abbas Præmonstratensis superior est omnium monasteriorum sui ordinis; sed Præpositus B. Virginis præfatus cum tota sua Sycaria est exemtus ab ejus obedientia; huic Præposito B. Virginis omnes de Sicaria sua tenentur obedire.*

¶ SICARIATUS, Sicæ seu pugionis confixus, Epist. 25. lib. 6. Henr Corn. Agrippæ: *Quod ab ingenuis animis tam semper alienum fuit, ut multi quam honoris sui vindictam judicum sententia non obtinuerunt, alii vi, alii dolo, alii Sicariatu & veneficiis persequi non dubitarint.*

SICARIE, Proditorie, per *Sicarios*. Laurentius Leodiensis in Hist Episcopor. Virdunensium: *Duce quoque Godefrido Gibboso in Frisia Sicarie mortuo, &c.*

¶ SICATOR Bosci, pro *Secator*, Qui ligna cædit, Gall *Bacheron*, in Charta ann. 1354. ex Chartophyl. Reg. Regest. 82 Ch. 670 Vide *Secare* 2.

1. SICCA, Sepia, piscis, Gallice *Seiche*. Regestum Castri Lidi in Andibus p. 31. *Si mercator in foro vendiderit millenarium suum de harenc, nummatum de harenc reddiderit, & non elegerit. Millenarius Siccarum 4. den. census, ob.* [Charta an. 1202. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 372. *Dedi sallagium meum & redditum Siccarum de Plouec & de Karsty*]

¶ SECHES, in Libertat. Pontis-Ursonis inter Ordinat Reg. Franc. to. 4. p. 641. *Et si ferat Seches, de unoquoque milliario, quatuor denarios, sive ibi vendat, sive transeat.*

2. SICCA, pro *Sica*, Pugio, ensis. Gregorius Turon. lib. 9. cap. 19. *Et statim extinctis luminaribus, caput Sicharii Sicca divisit.* Cap 36. *Sica* scribitur: *Et elevans manum cum Sica, caput hominis libravit.*

¶ SICCAMEN. Charta Caroli Crassi ann. 884. apud Calmet. to. 1. Hist. Lothar. inter Probat col. 318. *Constituimus .. per singulos annos in festivitate S. Apri Episcopo civitatis exhiberi convivium inibi peragendum ad quod detur de rebus fratrum panis modii x. vini modii x ... bacco 1. cum Siccamine, porcelli ii. &c.* An caro sicca, ut fumosa perna? an condimenti species? Vide *Siccum*.

¶ SICCARE, sensu passivo, in Actis SS tom 3. Mart. p. 462. *Et in ipso meatu exitus sui illico lacrymæ siccaverunt.*

SICCARIA, Agri portio, ubi siccantur panni clorti. Arestum Parlam. Paris. 10. Jan. 1380. *Super debato saisinæ quarundam Siccariorum pertinentium ad dictum Militem, &c.*

☞ Malim eo loci *Siccariam* interpretari locum ubi siccantur pisces, vulgo *Secherie*, vel tributum quod ex iis locis percipitur, ut in Charta an. 1317 apud Lobinel. to. 2. Hist. Britan. col. 472. *Item villam & castellanias de Pontrieu & de Rupedertani ... cum omnibus feodis, & retrofeodis, firmis, bladis, molendinis, Siccariis, juribus & aliis emolumentis, &c.* *Siccatura piscium*, dicitur in Charta ann. 1225. inter Schedas ejusd. Lobinell.

SICCATORIA, [Ubi siccanda appendunt.] Guibertus l. 3. de Vita sua c. 11. *Cadaver in camino domus super cineres prono ore composuit, & instrumentum desuper pendens, quod Siccatoria vocant, super eum dejecit, ut putaretur, quia sic eum machinæ casus obtuderit.*

SICCATORIUM, in Glossis Saxon. Ælfrici, cylo, vel ase, i. fornax, vel . . Canones Hibern l. 51. cap. 9. de Ballivis: *Si vero foras exierint ultra Siccatorium, dominus reddet, si aliquid mali fecerint.* [Libellus de successoribus S. Hildulfi c. 16. in Hist. Mediani Monast. p. 215. *Sed omne domus suæ ædificium cum ipso Siccatorio ultricibus traditum flammis invenit.* Locus ubi aliquid Siccatur, hypocaustum, vaporarium.]

¶ SICCATURA. Vide in *Siccaria*.

¶ SICCINA, apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. p. 358. ex Charta Aldenæ cujusdam nobilis feminæ, qua alodem filio suo Amelio tradit, eo pacto ut per unumquemque annum *Siccinas* donare faciat ad domum S. Mariæ Urbionensis. Vide *Siccamen*, & *Siccum*.

SICCISCUS. Chronicon Fontanellense p. 246. *Ad saccos quindecim comparandum griseos Siccisços, unde cappæ fiant, lib. 10.* [Vide *Sextasaccimas*.]

¶ SICCUM. Capitulare de Villis Caroli M. c. 34. *Omnino providendum est cum omni diligentia ut quicquid manibus laboraverint aut fecerint, id est, lardum, Siccum, sulcia, ... cum summo nitore sint facta & parata.* Vide *Siccamen* & *Siccina*.

¶ SICCUS CENSUS. Vide in *Census*, col. 488.

¶ SICULA, diminut a Sica; unde

¶ SICELATUS, Parva sica armatus, apud Capitolin. in Maximo & Balbino. Vide ibi Salmasium.

¶ SICERA, Isidoro lib. 20. Orig. c. 3. *Est omnis potio quæ extra vinum inebriare potest; cujus licet nomen Hebræum sit, tamen Latinum sonat, pro eo quod ex succo frumenti vel pomorum conficiatur, aut palmarum fructus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur: & ipsa potio Sicera nuncupatur.* Constitut. S. Ansegisi sæcul. 4. Bened. part. 1. p. 640. *Sicera, humolone, quantum necessitas exposcit.* Vide *Cavaticarii*.

SICERATORES, *id est, qui cervisiam, vel pomatium, sive piratium, vel aliud quodcumque liquamen ad bibendum aptum fuerit facere sciant*, in Capitulari de Villis cap. 45.

¶ SICERE. Charta Zuenteboldi Reg. an. 896. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 55. *Licentiam eis damus, quod Sicere ejusdem monasterii domini magis ad illorum victum conquirere possint ... de ipsis rebus monasterii faciant.* Sed hæc non videntur sana.

SICEUS. Chronicon Magdeburg. laudatum a Mabillonio, ubi de Hildeberto Archiep. Moguntiacensi: *Duces ac Præfectorum Principes cum manu principum ac militum congregati in Sicco basilicæ magni Karoli cohærenti, &c.* Ubi monet vir doctus alia *Xisto* legi.

¶ SICHA, ut *Sica*. Vide in hac voce.

¶ SICHALIS. Vide infra in *Sigalum*.

¶ SICHEL, Monetæ species. Vide *Siclus*.

¶ SICHELA. Gloss. Ms. Lindenbrog *Falx, falcinula*

nula, *Sichela*. Germanis olim *Sieben*, *ſigen*, ſecare, Gall. *Scier*. Gloſſ. Keronis : *Securi*, *Sibbura*. Vide *Sicilis*.

¶ SICHETA, Sichetus. Vide in *Sica*.

SICHIA, Navis ſpecies. Sanutus l.3.part. 13. cap. 10. *Sequenti vero anno idem Rex cum Hoſpitalariis & Templariis armaverunt ſeptem galeas, & quinque Sichias, &c.* Forte *ſagittas*. Vide *Sagitta*.

¶ SICIA, Cucurbita, ventoſa. Vide *Cufa* 2.

¶ SICILIANI, Siculi, Gallis *Siciliens*. Chron. Parmenſe ad ann. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 802. *Siciliani miſerunt pro dicto Rege Arragonæ, quod veniret ad accipiendum Siciliam*.

¶ SICILICUS, Sicilium, Vide *Siclus*.

SICILIS, ἐρβολον, in Gloſſario Gr. Lat. Ms. editum ἀρβηλον, *Fcilis*, præfert. Eſt autem ἀρβηλον, *Culter ſutorius*, apud Nicandrum. [Vide *Sichela*.]

¶ SICINIUM *dicitur*, *quaſi ſingularis cantilenæ vox, id eſt cum unus canit, quod Græcis μονῳδία dicitur*, in Gloſſ. Arabico-Lat. Vide *Bicinium*, & infra *Sinciunium*.

¶ SICINNISSAT. Vide *Sancenissat*.

SICKERBORG Vide *Wraag*.

1. SICLA, Siclus, Sigla, Menſura liquidorum. Apud Græcos & Latinos *Sicel* eſt quarta pars unciæ, & ſtateris medietas, drachmas appendens duas: apud Hebræos vero eſt unciæ pondus. Vide Cujac. lib. 12. Obſer. c. 40. Lex Alamannor. tit. 22. *Servi Eccleſiæ tributa ſua legitime reddant. 15. Siclas de cervisa, porcum valentem tremiſſe uno, &c.* Capitula Caroli M. an. 797. edita ab Holſtenio cap. 11. *Mel vero pro ſolido bortrinſi Sigle 1. & medio donent: Septemtrionales autem 2. Siclos de melle pro 1. ſolido donent.* Chartæ Alamannicæ Goldaſti *Siclas*, *Siglas*, & *Seglas cervisæ*, promiſcue habent num. 42. 49. 59. 67. & 69.

Σίκλα etiam hac notione occurrit apud Græcos Scriptores. Theodoritus l. 4. Hiſtor. apud Joan. Damaſcenum l. 3. de Imaginib. p. 191. edit. Rom. ubi de quodam Olympio Ariano: Καὶ ὁ στίγος ὁ Ὀλύμπιος, ἀνέρχεται τὸ βαλανεῖον, τρεῖς βέλεσιν πυρφόροις τοῦ σίκλας θερμοῦ ἀνεχώρησεν, καὶ λέγοντα μη, &c. Ex quo emendandi Victor Tunnenſis, & Ado Viennenſis, qui hoc loco habent, *immiſſis tribus igais jaculis*: legendam enim *ſiculis*, vel *ſiclis*, ut habet Iſidorus Hiſpalenſis in aliquot codd. nam alii præferunt etiam *jaculis*. Quippe.

Sicula, Eadem notione occurrit in Capitulari de Villis c. 9. *Volumus, ut unuſquiſque judex in ſuo miniſterio menſuram modiorum, ſextariorum, & Siculas, per ſextaria octo, & corborum eo tenore habeat, ſicut & in palatio habemus.* Acta Murenſis Monaſterii p. 59. *Cum autem venerit tempus vindemiæ... poſt vindemiationem & uvarum calcationem in cellarium noſtrum muſtum importare* (debet,) *ſextam aut Siculam ſibi habere, quæ Sicula ſignata debent eſſe ad conſtitutam menſuram*.

Siclus, Eadem perinde notione. Capitula Caroli M. an. 797. edita ab Holſtenio c. 11. *Duos Siclos de melle pro uno ſolido donent.* Charta Henrici IV. Imp. an. 1114. in iiſdem Actis Murenſis Monaſt. p. 22. *Unum maltrum de frumento, &c.* Vide in *Siclus* 2.

Ciclum, pro *Siclum*. Notitia an. 1113. apud Perardum in Burgund. p. 106. *Eccleſiam & atrium violaverunt, Cicla fciderunt, vina fuderunt, annonas ſparſerunt, &c.*

2. SICLA, Moneta, ſeu Ædes, in qua cuditur: Ital. *Lafeca*, ſic dicta Arelatenſibus a ſiclo vulgari Judæorum ibi habitantium. Conventiones inter Ludovicum II. Regem Siciliæ & Arelatenſes an. 1385. art. 26. *Item quod dictus Rex & Comes teneatur; & ejus ſucceſſores teneantur tenere Siclam, & fabricari facere monetas ſuas aureas & argenteas & alias in dicta urbe Arelatenſi.* [Hiſtor. liberat. Meſſanæ apud Murator. to. 6. col. 622. *In qua etiam* (regia) *totius dominii noſtri pecunia aurea, argentea & ærea cudatur, & officiales Sicla ipſius cognoſcant de qualitate & pondere ipſius monetæ, quæ per omne regni dominium expendetur.*] Vide *Siclus* 1.

SICLADES, Panni ſpecies. Vide *Cyclas*.

SICLÆ, *Aves minores perdicibus, majores vero turdis*. In Gloſſ. Medico Ms. Reg. cod. 1486.

Siclinus Color, Cujuſmodi eſt ſiclarum, avium ita dictarum. Conſtantinus Afric. lib. de Urinis c. 1. *Siclus autem coleram nigram abundare ſignat*.

SICLARII Apuliæ, apud Petrum de Vineis l. 3. Ep. 14. Forte iidem qui Monetarii. Vide *Sicla* 2.

SICLINUS, Vide *Sicla*.

SICLO, Idem quod *Siclus*, ſeu uncia apud Hebræos. At aliud ſonat apud Anaſtaſium in Gregorio IV. pag. 167. *Canthara cum thymiamaterio penſ. lib. tres, Siclonem unum penſ. libras tres.* Vide *Sigla* 2.

¶ SICLUM, pro *Secalum*, ut videtur, Secale. Regeſt. Prumienſe apud Leibnit. to. 1. Etymol. p. 431. *Ducit de Cnebkeme de Sicla modios quinque, ducit etiam de Calburne de annona modios decem.* Vide *Sigalum*.

1. SICLUS, apud Hebræos moneta notiſſima, de cujus pondere & pretio multa commentati ſunt, qui de re nummaria ſcripſere Budæus, Scaliger, Villebroldus Snellius, & alii. Gloſſæ Mss. *Siclus, uncia apud Hebræos; apud Lat. quarta pars unciæ. Secundum alios ſiclus 4. obolos continet, obolus 12. denarios.* [Gl. Lat. Gr. *Sicilium*, ἀγκίνιστρον; in Mss. *Sicilicum*, *ſicilicus*. Apud JC. uſus erat C averſo *ſicilicum* denotare in hunc modum Ɔ, ut diſcimus ex Maciano lib. de Aſſe: *Centeſimam commodi uſurarum nomine ad ſortem applicari, & Sicilico, id eſt, e averſo notari. Sicilicus vi. ſcripuli*, apud Raban. lib. de Computo c. 8.] Ita porro etiam, neſcio quam monetam, appellarunt recentiores, atque inprimis Germani, quibus *Siebel* dicta. Gloſſæ antiquæ Mss *Sicilicus, qui Latina lingua corrupte Siclus dicitur: idem & Sicbel.* Annales Francor. Fuld. an. 850. *Unus modius de frumento Moguntiaci vendebatur 10. Siclis argenti.* Henricus Imp. de Conventione pacis publicæ an. 1051. apud Goldaſtum: *Si quis Siclo uno aut duorum pretii furtum aut prædam fecerit, &c.* Acta Murenſis Monaſterii p. 51. *Perſolvunt cenſum de auro quod appendit Siclum, quo in 5. partes diviſo, nobis dantur tres partes, & participibus noſtris duæ, ſicque aurum noſtrum appendit ſex nummos & dimidium.* Ditmarus lib. 6. pag. 75. *Presbyteris & Diaconis veſtitum ſuimet 8. Siclis, Subdiaconis autem & inferioribus 4 adaugens.* Contra ius Urſperg. in Henrico III. *Cum tanta alimentorum abundantia militiam ſuam Chriſtus deduxit, ut aries uno nummo, boſque Siclo veniiſſet.*

Siclus, etiam apud veteres Anglos monetæ ſpecies fuit. [Siclus apud Anglo-Saxones pretii erat duorum denariorum argenteorum, ex Hickeſii Præfat. ad Grammat. Anglo-Saxon. p. 21.] Albinus, ſeu Alcuinus, in Epiſtola ad Colcum, inter Hibernicas: *Et per ſingulos Anachoritas tres Siclos de puro argento.* Egbertus in Dialogo de Eccleſiaſtica inſtitutione pag. 98. *Quiſquis vero fratrum contra interdicta venerabilium Canonum tarum fugam Clericum vel Monachum ſine literis pacificis ſuſceperit, & cauſatus in hac obſtinatione perduraverit, reddat quod ſtatutum eſt, 30. quidem Siclos 15. vero Epiſcopo loci, 15. Abbati, cujus Monachum ſine venia Prioris ſui ſuſceperat, &c.* Infra, Siclum valuiſſe duobus *argenteis*, ſeu denariis innuit: *Laici vero, qui ſacrilega ſe conjunctione miſcuerint velatis, ... duplicata 30. Siclorum pecunia, hoc eſt 60 argenteos volumus dare Eccleſiæ adulteratæ, &c.* Adde pag. 103.

¶ 2. SICLUS, Siculus ætatis, Ital. *Secchio*. Agnellus

¶ SICHALIS. Johannis Demussis Chron. Placent. ad an. 1185. apud Mutator. tom 16. col. 456. *Startus Sichalis pro denariis x.*

¶ SIGALA. Chronic. Novalic. apud eumd tom. 2. part. 2. col. 735. *Non sunt nobis amplius praeter quinque modia Sigala & trio fextaria tritici.* Adde Lobinell. to. 2. Hist Britan. col 536.

¶ SIGALE. Vita Aldrici Episc. Cenomsn. o. 56. apud Balux. to. 3. Miscell. p. 144. *Debentur inde de pastione inter frumentum & Sigale modii xxaiiii.*

SIGILOM. Tabularium S Remigii Remensis: *Sunt ibi avergarii 3. ubi possunt seminari de Sigilo modii 20. &c.* Letaldus, Monachus lib. Miraeul. S. Maximini Miciscensis Abbat n. 19. *Eos ut stipendiarios Sigilo alebat, caeteris bonis penitus abrasis.*

¶ SIGILA. Charta ann. 1016. ex Tabul. S. Martialis Lemovic. *Reddens censum omni anno vii. fextarios Sigila & xii. denarios.*

¶ SIGILINA. Chartul. Kemperleg. *Sex modia frumenti & Sigilina.*

SIGILLA. Chronicon Malleacense ann. 1188. *Circa 2. solidos fuit fextarium Sigilla, & fextarius frumenti per 3. solidos.*

¶ SIGILLO. Chartul. S. Petri de Domina fol. 121. v. *ex. fextarii frumenti & xx. de hordeo cum Sigilline mixto.*

¶ SIGLA, in eodem Chartul. fol. 106. v. *In Pascha 3 agnum & 11. panes ... & 1. eminam de Sigla* Tabular. Camalar. *Ad Seveiracum est 1. apendaria alodi & debet 1. eminam Sigla & 3. cart. ordi.*

¶ SEGALIS. Capitul. 5. Caroli M. an. 806. c 19. *Modium unum de Segale contra denarios quatuor.* Acta Erchanberti Episc. apud Merchelbec. to. 1 Hist. Frising. pag. 186 *De ordeo modios 12. & de Segale modios 20.* Charta ann. 879. in Append. Marcae Hispan. col. 807. *Et modio uno de Segale pro solidum unum.* Aremoriei *Segal* dicunt.

¶ SEGEL, in Charta an. 1085. apud Baluz Hist. Tutel. p. 427. *Duos fextarios de Segel & duos de civada.*

¶ SEGLE. Dispositio rei familiari Cluniac. facta a Petro Abbate apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 448. *Reddere solitus erat 560. fextarios frumenti & 500 de Segle.* Charta apud Stephanot. to. 2. Antiq. Benedict. Lemovic. Mss. p. 312. *Et omni anno quatuor fextarios frumenti & quatuor Segle.*

¶ SEGLIA. Tabul. Casae Dei: *Unum fextarium Seglia & alium avene.*

¶ SEGLUM Tabul. Vosiense fol. 3 *Debens quatuor summatas de Segle.*

SEGULA, in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. p. 151. [Charta an 1081. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. Mss. pag. 552. *Quatuor fextarios frumenti & quatuor Segule.*]

¶ SIGULA. Tabul. S. Albini Andegav. *Habeat quotidie panem & vinum sicut monachus claustrensis & unoquoque anno unum fextarium de Sigula & alterum de fabis, & unam eminam de milio.* Adde Lobinell to. 2. Hist. Britan. col. 170.

SEGALLOM. Ratherius Veron. in Apologetico pag. 237. *Quisque Presbyterorum annuatim acciperet inter frumentum & Segallum modia decem.* *Panis segalatius*, apud Fortunatum in Vita S Radegundis cap. 15. & 21. Denique.

SACALE, apud S. Hieronymum in Ezech. c. 4. & in Lege Saxon. tit. 18. *Sigale*, Senensibus. Charta Ludovici Pii Imp. apud Doublletum p. 740. *De tritico puro ad eleemosynam & hospitum in refectorio venientium opus modia duo millia centum: ad praebendam famulorum illis servientium de Secale modia duo millia quingenta, &c.*

¶ SIGAUDA, Vestis species. Statuta Eccl. Constant. c. 18. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 806. *Reprehendimus presbyteros, qui per parochias vadunt in supertunicalibus apertis, nimia brevitate notandis, & in Sigaudis, & etiam in habitu tali coram aebis venire non formidantes in quo habitu potius videntur albalestrii, vel pugiles, quam clerici vel presbyteri.* Vide *Paraganda*.

¶ SIGELIS, ut *Sigelum*. Vide ibi.

SIGERONES. Constantinus African l. 5 de Morbor. curat. c. 1 *In hac quinta* (parte) *dicere disposuimus, quos morbos secunda in epate patiatur, & Sigerones & curas secundum antiquorum autoritates.*

¶ SIGILA, ut *Sigalum*. Vide ibi.

SIGILBOTH, Sigillorum custos, Camerarius Principis, vox Alemannica, a *Sigel*, sigillo, & *botsb*, nuntio vel custode. Goldast.

SIGILINA, SIGILLA. Vide *Sigalum*.

¶ SIGILLARE, Diplomate, seu litteris sigillo munitis rem confirmare. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 62. *Petierunt a nobis tam monachi quam dictus Richardus, quod omnes redditus pertinentes ad monachos Sigillaremus.*

¶ SIGILLARIA. Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLARIARIUS. Vide *Sigillarius* 2.

¶ SIGILLARITIUS. Vide in *Sigillus* 2.

1. SIGILLARIUS, Custos sigilli. Petrus Blesensis Epist. 131. *Cum in Sicilia essent Sigillarius & Doctor Regis Guillelmi II. tum pueri.* Apud Radulfum de Diceto an. 1180. *Walterus de Constantiis* dicitur Regis Angliae *Sigillarius*. [Charta ann. 1174. ex Tabul. Audomar. *Quod ad instantiam & sollicitudinem Gerardi de Tvestivis notarii & Sigillarii mei dedi.*]

¶ 2. SIGILLARIUS, Sigillorum seu signorum conflator. Gloss. Lat. Graec. *Sigillarius*, ἀγαλματοποιός. Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLARIARIUS, SIGILLIARIARIUS, Eadem notione, in Inscript. apud Fabrettum p 243. *Apro Sigillariario.* Alia p 177. *Flavio Sigilliariario.*

¶ SIGILLIARIUS, in Inscript. apud Reines. 11. 19. *Flavario Sigilliario.*

SIGILLATICUM. Capitularis Sicardi Principis Benevent. an. 836. caput 27. est *de Sigillatico & de nuptiatico.* Sed cum textus in Ms. desit, quid haec vox sonet, non facile est assequi. [f. Tributum, quod pro sigillo publico domino exsolvebatur.]

¶ SIGILLATIO, Sigilli appositio. Charta Alberti Austriae Ducis an. 1341. apud Ludewig. to. 5. Reliq. Ms. pag. 531. *Tenore praesentium profitemur, quod juxta tractatum & ordinationis seriem, quam cum magnifico principe dom. Joanne Bohemiae Rege... nunc nuper habuimus & prae litterarum Sigillatione per dictum dom. Regem Bohemiae & filios suos ... facienda.*

SIGILLATUM, ex Gallico *le Scelle* Cognitio de *Sigillato*, dicitur de actis quae sigillo publico muniuntur. Vetus Arestum apud Paradinum lib. 2. Hist. Lugdun. cap. 71. de Archiepiscopo Lugduo *Tribunal etiam notabile in dicta domo nostra Rodanae nobis cum Delphinatu Viennensi acquisita construi feceras, in quo de omnibus casibus etiam de Judaeis, & de Sigillato Matisconensi in solidum cognoscere satagebat.* Alias in Glossis Gr. Lat *Sigillatum*, ζῳδιακὸν exponitur, id est sigillis seu signis adornatum.

SIGILLATUS. Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLIFER, Custos sigilli, ut supra *Sigillarius* 1. Chronic. Trivetti ad ann. 1191. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 503. *Quidam qui inerant submersi sunt, inter quos Rogerus Malus-Catulus Regis Sigillifer, cum cujus etiam corpore sigillum postea est inventum.* Vide in *Sigillum*, col. 488.

¶ SIGILLIFERI nuncupati Scribae, Gall. *Greffiers*; quod penes eos esset sigillum jurisdictionis, cujus erant

scri-

ſcribæ. Charta Guillelmi de Burgo Canonici Matiſcon.an.1322.to.1.Macer. Inſulæ Barbaræ pag 201. *In præſentia dom.Humberti de Caſtillione cantoris S.Niceti Lugdunenſis Sigilliferi curiæ noſtræ officialatus.* Confirmatio privileg.Univerſit Parif per Carolum V.Reg. Fr.an. 1366. to. 4. Ordinat p. 711. *Conſervator privilegiorum, Sigillifer curiæ, & quatuor Facultatum principales bedelli, à pedagio & quocumque exactione ſint immunes.* Concil. Nannetiæ celebratum an.1431.can. 32. *Abuſum quorumdam Sigilliferorum noſtræ provinciæ reprobantes, prohibemus ipſis Sigilliferis, ne ſi quis excommunicatus petat abſolutionem & non habeat ut ſolvat emolumentum ſigilli, &c.* Statuta Eccl. Argent. an.1435. apud Marten.to.4.Anecd.col 552. *Nullus autem Sigillifer citationes vel monitiones hujuſmodi in Sabbatho, vel quarum data eſſet in Sabbatho, cum terminus ſit in ſcripto hebdomada, ſigillare præſumat.* Rurſum col. 556. *Sigillifero curiæ noſtræ ut has noſtras conſtitutiones & quoſlibet notabiles proceſſus noſtros in uno libro conſcribi faciat, & in curia noſtra continue conſervari, ut ad illum, cum opus fuerit, habeatur recurſus, diſtricte mandamus.* Occurrit præterea ibid. col.573. & 669. Index Ms. benefic. Eccl. Conſtant. fol. 41. *Jacobo Baſini de Rico tunc Sigillifero Conſtan. fuit collata hujuſmodi portio ad præſentationem dicti de Hamas.* Obituar. Ms. Eccl. Morin. fol. 9. *Menſæ S. Spiritus 7. ſol. pro familia Sigilliferi 5. ſol* Apud Eccleſiaſticos, ut ex allatis colligitur, potiſſimum obtinuit hæc nomenclatura; aliis *Cancellarii* vel *Notarii* dicebantur. Vide in hac ultima voce.

¶ SIGILLIO, Veſtis ex ſimplici panno, ſeu non duplicato, Bollandiſtis interpretibus. Cæſar Baronius in Vita S. Gregorii Nazianz.to. 2. Maii pag. 411. *Dari volo camaſum unum, tunicas duas, pallia tria, Sigillionem.* Vide *Singiliones*.

¶ SIGILLIOLUM, diminut a Sigillum, imaguncula. Arnobius lib.6. pag. 197. *Pro Diis immortalibus, Sigilliolis hominum, & formis ſupplicatis humanis!* Vide *Sigillum* 2.

¶ SIGILLO, ut *Sigalum*. Vide ibi.

1. SIGILLUM, Præceptum, epiſtola, diploma, literæ ipſæ ſigillo munitæ, ut *Bulla*, diploma bulla ſua inſtructum. Gloſſ. Gr. Lat. σφράγισμα, *Sigillum, Evectio*. [Lactantius de Mort.perſecut.n.24. *Dedit illi Sigillum inclinante jam die, præcepitque ut poſtridie mane acceptis mandatis proficiſceretur.* Charta Unfredi Comit. to.5 Annal.Bened. p. 668 *Unde pro ipſius ſacri monaſterii & Abbatum ejus ſecuritate & firmitate hoc Sigillum ſcribere juſſimus per manum Michaelis noſtri notarii.*] Leo Imp. in Regeſto Petri Diaconi Caſin.n. 149. *Sufficiant omnes ſolum monſtrandum & oſtenſum noſtrum fidelem Sigillum factum per menſem Febr.9 Indict.* In eodem Regeſto: *Sigillum factum à Mariano Antypato .. & datum vobis Aligerno venerabili Abbati.* Infra: *Cum plumbea bulla iſtum præſentem ſigillavimus Sigillum noſtrum, & conceſſimus prædicto Abbati.* Habetur in eodem Regeſto non ſemel. Leo Oſtienſis lib.2 c.2 *Prædictus Abbas Sigillum recepit, ut ... ei liceret perquirere omnes hæredes, &c.* Petrus Diacon. Caſin.lib. c. 107. *Horum Imperator precibus inclinatus Sigillum ſuum conceſſit, &c.* Iſidorus Pacenſis æra 766. *Sigillum vel auctoritatem principalem à ſupraſatis partibus miſſam patenter demonſtrat, &c.* Charta Goffridi Comitis Andegav. pro fundatione Eccl. Collegiatæ de Lochis, de Rege Lothario: *Et ut locus ab habitatoribus firmius poſſideatur, ſupradictis viris quampluribusque aliis cernentibus, ſuum mihi Sigillum dedit, quod pro magno ſuſcipiens detuli mecum.* Willel. Brito lib. 2. Philippid.

Hoc mihi donavit genitor tuus, hoc meminiſti
Te mihi regali jam confirmaſſe Sigillo.

Chronicon Alexandrinum p.902. Ἐὰν ἄν δηλεῖ τι λαβεῖν … ἐκ … τὰ πολλὰ … , &c. Occurrit porro *Sigillum* notione iſta paſſim, in Lege Wiſigoth. l. 2.tit.1.§.18 Alaman.tit 23.§ 4.tit.28.§.1.3. In Decret. Taſſilonis §.17. in Lege Longob. lib. 2.tit.55. §. 20 lib. 3.tit.3. in Capitul. 2.an.809.c.14.l.3. Capitul.c.58. in libro Uſuum Ciſtercienſis Ordinis c.102. apud Anaſtaſium in Conſtantino PP. Adamum Bremenſem cap 22. Goffridum Vindocin.lib.4.Epiſt.5.Ughellum to.1.Ital Sacræ pag. 1023.to.7 p. 872.to. 9.pag 258.385.590.673.674. Rocchum Pirrum to.1.Notit. Eccleſiar.Sicil.pag.310. 312. to.2.pag.20. in Epiſtola 97.ex Sugerianis, in Uſaticis Mss. Barcinonenſibus c.58. Bonfilium Conſtantium in Meſſana p. 22. &c.

☞ Hinc formula illa uſitata, *Sigillum ſuper aliquem mittere, projicere*, pro Scripto, vel Charta ſigillo munita, aliquem in jus vocare. Ladiſlaus Ungariæ Rex in lib.2 Stat.c 12 *Si quis Regis Sigillum ſuper aliquem projiceat, & ipſe in curiam venire neglexerit, rationem perdat, &c.* Et lib. 1, c. 15. *Poſſit judex Sigillum ſuum mittere ſuper quoſcunque, exceptis preſbyteris & clericis.* Huc etiam ſpectat Colomanni Reg. decretum: *Si clericus habet cauſam cum laico, per judicis Sigillum laicus cogatur: ſi vero laicus habet cauſam cum clerico, per Sigillum Epiſcopi clericus cogatur.*

☞ Multa de Sigillis, eorum ſcilicet origine, uſu & diverſitate hic attexere poſſemus, & quidem non præter inſtitutum noſtrum, niſi hac de re pluribus jam ſcripſiſſet Mabillonius in Re Diplomat. cap. 14. & ſequentibus. Pauca itaque, ne actum agere videamur, ſeligemus locis quibuſdam illuſtrandis opportuna, alia lectori erudito in locis citatis conſulenda permittentes.

SIGILLUM *in ſubſtantia alicujus imponere*, apud Gregorium M.lib.9.Epiſt. 31. quod Practici noſtri dicunt, *Appoſer le Scellé*. Charta Aldefonſi VI.Regis, æræ 1118. apud Anton. *de Yepez* in Chron Ord. S Bened.to.3 *Ut nullus miniſter .... intra terminos Monaſterii audeat entrare, ... ſeu hæreditatibus quæ juris eorum ſunt per manus ſaionis, Sigillum ponere, ſive pro homicidio, &c.* Alia Ferdinandi Regis Hiſpaniæ æræ 1081. apud eumdem Anton. *de Yepez* to 6. *Et ſi forte iratus cum armis vel ſine armis introierit Palatium Regis, vel in Palatium alicujus hominis, aut in villam, jam ſigillatam, ſeu in aliquem locum in quo Sigillum poſitum fuerit, & nihil inde abſtraxerit, nullam calumniam proinde ſuſtineat.* Infra: *Tam ſervus quam ingenuus, ſeu fiſcalis, non faciat aliquod fiſcale ſervitium Regis, non reddat aliquid pro homicidio quo fecerit, ſive, quod non fecerit, non rauſum quamvis fecerit, non foſſatoria, non Sigillum poſitum in hæreditate Andreæ.*

¶ SIGILLUM RECOGNOSCERE, Formula in Teſtamentis maxime uſurpata, ex lib.2. Marculfi form. 17. *Teſtamentum noſtrum condidimus, ... ut quomodo dies legitimus poſt tranſitum noſtrum advenerit, recognitis Sigillis, inciſo lino, ut Romanæ legis decrevit auctoritas, &c* Adde Form.72 Lindenbrogii & Form. 28. novæ Collect. Paulus Sentent. lib. 4. tit. 6 *Tabulæ teſtamenti aperiuntur hoc modo, ut teſtes vel maxima pars eorum adhibeantur qui ſignaverint teſtamentum, ita ut agnitis ſignis, rupto lino, aperiatur & recitetur.* Vide *Signum* 2.

¶ SIGILLUM, Sigilli emolumentum. Teſtam. Guillelmi dom. Montiſpeſſul.ann.1202. ex Schedis Peireſc. apud Preſ. *de Mazaugues*: *Sacriſta vero habeat quartam Sigilli & bullę, & reſiduę III. partes dentur in ornamentis Eccleſiæ.* Jus & proventum ſigilli dicitur in Ordinat. Humberti II. an.1340. to. Hiſt. Dalph p.397.col. 2.

Si-

Sigillum Pendans, Quod diplomati filo ferico, [illegible], ut loquitur Nicetas Choniates, appendi solebat. Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

Interea proceres scriptis pendente Sigillo
Anglorum lectos omnes vocat.

Sigillum Pensile appellatur in Wichbild Magdeburg. art. 14. Ut *Chartes pendans*, apud Villharduinum n. 14. 98. *Lettres pendans*, [in Ordinat. Caroli filii Johannis Reg an. 1358 to 3. Ordinat. p 226.] & in Consilio Petri de Fontanis c. 4. §. 18. diplomata quibus id appensum erat dicuntur.

☞ Iis vero tantummodo appendebatur diplomatibus, quæ de re majoris momenti erant, ut colligitur ex Ordinat. Humberti II an 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 397. c. 2. *Sigillet* (Cancellarius) *easdem* (litteras) *videlicet illas quæ ad perpetuum super aliquo magno negotio vel cautelanso protenduntur, nostro magno pendenti Sigillo, & alias nostro communi Sigillo decernimus sigillari*.

Pensilium sigillorum non nuperum, sed perantiquum usum fuisse, licet colligere ex iis quæ de *Bullis* observavimus, ubi plumbeas & aureas Bullas primitus filo aut serico tabulis appensas docuimus. Sed quando cerea istiusmodi sigilla perinde literis appendi cœperint, non plane constat. Video enim quosdam, atque in iis magnum Peirescium, existimasse ante Ludovici VI. ævum vix conspici: quod tamen in dubium jure vocari potest, cum tradat Ingulphus p. 901 Guillelmum Nothum horum usum in Angliam invexisse, cum antea solam crucem effingerent Angli: *Chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea usque ad Edwardi Regis tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis, aliisque sacris signaculis firma fuerunt, Normanni condemnantes Chirographa chartas vocabant: & chartarum firmitates cum cerea impressione per uniuscujusque speciale Sigillum, sub instillatione trium aut quatuor testium astantium conficere constituebant.* De cerea enim pensilibus sigillis loqui Ingulphum omnes consentiunt, idque firmat ejusdem Willelmi Nothi sigillum, quod descripsit Seldenus ad Eadmerum p. 166. cujus etiam meminit Heremannus lib. de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 4. qua quidem ætate ejusmodi pensilia sigilla obtinuisse firmari præterea potest, imo antea: nam Edwardi Confessoris diplomatibus appensa testatur auctor Vitarum S. Albani pag 52 Charta Roffredi Archiepiscopi Beneventani an. 1078. apud Ughellum: *Nosmetipsi propria manu subscribendo signo sanctæ Crucis illud corroboravimus, & Sigilli nostri impressione insigniri præcepimus, & demonstravimus, & Sigilli insignia appendi voluimus*. Verum cereumne an plumbeum fuerit, ex his non liquet.

☞ Peirescii sententiam suo approbat calculo Mabillonius Diplom lib. 2. c. 16. n. 12. cum ex plurimis quæ sibi occurrerunt Regum nostrorum sigillis, nullum sa vidisse pensile testatur ante Ludovicum VI. præter diploma Agnetis Francorum Reginæ, cui appensum fortean est sigillum, quod Reginæ est diploma, non Regis. Et quidem alius fuit hac in re Regum, alius Magnatum & Episcoporum usus; hi enim ante Francorum Reges sigilla sua appenderunt, ut docet idem Mabillonius cap. 19. num. 1.

☞ Quem morem sigilli pensilis constat ex allatis Willelmum traduxisse ad Anglos: apud quos cujusvis sigilli usus omnino incognitus erat etiam ineunte sæculo XI. ut discimus ex Annal. Monasterii Burton. to. 1. Histor Angl. p. 246. *Anno ab Incarnatione Domini M. IV. Indict. 11. tempore Ethelredi Regis Angliæ, patris S. Edwardi Regis & Confessoris, quidam nobilis nomine Wlfricus cognomento Spot, construxit abbatiam Burton vocatum, dedisque ei omnem hereditatem paternam appretiatam septingentis libris. Et quia nondum utebantur Sigillis in Anglia, fecit donum suum iis confirmari subscriptionibus, prout in Charta continetur*. At cujus formæ fuerint sigilla apud Anglos, etiam post Willelmi adventum docet Codex Ms. S. Augustini Cantuar. quem exscripsit HicKesius in Præfat. Thesauri Ling. Septentr. p. ix. in hæc verba: *Post adventum vero Normannorum in Angliam, tam Reges, quam alii domini & magnates, laminas cereas membranis apponebant Chartarum, Crucis signum in laminis cereis imprimentes; de capillis capitum vel barbarum in eadem cera aliquam portionem pro signo posteris relinquentes. Ista patent in multis monasteriis... In monasterio de Castelacre quod est ejusdem fundationis in diocesi Norwicensi, Comes Lincolniæ qui pluribus possessionibus eamdem Ecclesiam dotavit, hæc in fine tituli Chartæ suæ. In hujus (inquit) rei evidentiam, Sigillum dentibus meis impressi, teste Muriele uxore mea. Ubi usque in præsens in eadem cera apparent dentium vestigia pro sigillo*.

Hisce porro solis pensilibus sigillis, nullo apposito chirographo, muniebantur diplomata, quæ vim omnem iisdem conferebant; adeo ut necesse esset summa cura typos ipsos sigillarios asservare, ne in aliorum manus inciderent. Unde Bracton. l. 5. tract. 4. c. 15. §. 3. *Dum tamen nihil sit quod imputari possit imperitiæ suæ vel negligentiæ, ut si Sigillum suum Senescallo suo vel uxori traderet, quod cautius custodiri debuit: cum uxor & Sigillu ad pares judicentur*. Scribit Bromptonus Magistrum Rogerum, cognomento *Malum-Catulum*, Richardi I. Regis Angliæ Vicecancellarium, juxta Rhodum insulam orta tempestate in mari periisse, *& circa ejus collum suspensum Regis sigillum postea repertum fuisse*: quod ille scilicet eo studio servabat, ne in alienum jus culpa sua cederet [Vide *Sigillifer*.] Eadem forte ratione Cancellarius Imperatoris, in solemnibus præsertim ceremoniis, *majus sigillum* collo appensum gestat, ut colligere est ex Bulla aurea Caroli IV. Imp. c. 7. 23 § 2. Quod de Chartophylace M. Ecclesiæ Constantinopolit. testatur Balsamon in Meditat. de Patriarch. p 458. in Jure Græcorum, quem ait ad pectus gestasse [illegible] Patriarchæ. Illud præterea hic licet observare, cum Franciæ Cancellarius equitando peregre aliquo pergit, cerarii administrum, quam vulgo *Chaufecire* vocant, *Sigillum Regium*, ad dorsum gestare, ut est in Instrumento hominii præstiti a Philippo Austriæ Archiduce Ludovico XII. Regi Franc. 5. Jul. an. 1499. pro Comitatibus Flandriæ, Atrebat. & Carolensi.

Quod si casu quovis amitteretur sigillum, tum judex adibatur, coram quo qui amiserat, ut deinceps nulla fides diplomatibus adhiberetur quibus apponeretur, protestabatur. Aliquot ejusce moris exempla profert Vill. Dugdalus in Antiquitatib. Warwicensis provinciæ p. 67: quæ hic describemus: ac primum sub Henrico III. *Memorandum quod publice clamatum est in Banco, quod Sigillum Benedicti de Hogham, cum uno capite in medio, sub nomine suo, in quacunque manu fuerit, de cætero nullum robur obtineat*. Sub Edvvar I. *Memorandum quod Henricus de Perpoun die Lunæ in crast. Octob. B. Michaelis, venit in Cancellaria apud Lincolniam, & publice dixit quod Sigillum amisit, & protestabatur quod si aliquod instrumentum cum Sigillo illo post tempus illud inveniretur consignatum, illud nullius esse valoris, vel momenti*. Denique sub Edvv. II. *Joan. E. recognovit in Cancellaria Regis se amisisse Sigillum suum, & petit quod dicto Sigillo deinceps non habeatur fide*. Habentur similes virorum nobilium protestationes de amissis sigillis, quibus ea revocabant, in Regestis Castelleti Parisiensis, Joan. *de Garencieres* Militis 25. Octob. 1404. Adelelmi *de Boarsonville* Militis 17. Novemb 1412. Roberti *de Pontaudemer* Scutiferi 13. Decemb. 1412. & Jacobi *de Betune dit de Loques*, Militis

to.

10. Jan. 1412. (1413.) Vide quæ de Bullis supra annotavimus.

☞ Nec minor adhibebatur cautio cum adulteratum fuerat sigillum. Testis est S. Bernardus Epist. 284. ad Eugenium PP. *Periclitati sumus in falsis fratribus, & multæ litteræ falsatæ sub falsato Sigillo nostro in manus multorum exierunt; & (quod magis vereor) etiam usque ad vos dicitur falsitas pervolasse. Hoc necessitate, abjecto illo, novello quod cernitis de novo utimur, continente & imaginem nostram & nomen. Figuram aliam tamquam ex nostra parte jam non recipiatis.* Adde Epist. 298. Nescio an ad amissum adulteratumve sigillum spectat Charta an 18. Richardi II. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Notum sit omnibus Christianis, quod ego Johannes de Grestey non habui potestatem Sigilli mei per unum annum integrum ultimo præteritum, jam notifico, in bono memoria & sano mente, quod scripta Sigillo meo contradico & denego in omnibus à tempore prædicto usque in diem restaurationis Sigilli prædicti. In cujus rei testimonium Sigillum Dñi ouotus de Repingdoo opposui.* Quod quidem apud Anglos eo diligenti cura observabatur, quod *Tabellionum usus in eo regno non habebatur*, ut scribit Matthæus Paris ad anno 1237.

☞ Qui proprium sigillum non habebant in promtu, alieno utebantur suoque annulo subsignabant. Charta Guillelmi Trecor. Episc. an. 1151. ex Tabul. Majoris Monast. *Præsentes inde litteras fieri & annulo nostro, quia Sigillum nostrum præsens non erat, signari præcepi sigilloque dom. Engebaldi Turon. Archiepiscopi corroborari feci.* Alia ejusdem rei exempla profert Mabill. Diplom l. 2. c. 18. n. 10 unde idem factum fuisse colligitur ab iis qui proprii sigilli usum necdum habebant.

In his porro efformandis sigillis pensilibus, cera adhibita varii coloris. Scribit Tillius soli Regi flavæ usum peculiari prærogativa competere: quod etiam repetitum legitur in articulis Conventus Sangermanensis an. 1583. adeo ut Ludovicus XI. Renatum Andegavensem, Siciliæ Regem, insigni privilegio donasse putaverit, concesso, ut ipsi & filiis ejus recta linea procreatis, intra Francici, atque adeo Siculi Regni fines, cera flava in suis sigillis uti liceret, diplomate 28. Januar. ann. 1468. & mense Maio ann. 1469. in acta Parlamentaria relato. Nam observatum a Bodino in libris de Republica, & Cardino Bretio l. 2 de Suprema Regis auctoritate, erratum hac in re a scriba Tillii, qui ceram albam posuerit pro flava, eum, ut ii asserunt, nullus unquam apud Reges nostros albæ ceræ usus in sigillis fuerit: licet contrarium asserat Miramontius in lib. de Cancellaria Franc. p 32.

☞ Verum hæc recentiorum sunt temporum, inquit Mabillonius l. 2. Diplom. c. 6 n. 14. Nam sæculo XIII. ceræ flavæ usum in regiis sigillis receptum fuisse vix crediderim. Sed & Miramontio astipulatur, ut pote qui varia primæ & secundæ stirpis sigilla albæ ceræ impressa in pluribus autographis viderit.

Ceræ viridis in sigillis regiis usus potissimum est in diplomatibus, quæ vulgo *Chartres, Privileges, & Remissions* dicuntur. Literæ *de Chartres*, eæ dicuntur, quæ ad perpetuam rei memoriam conscribuntur iisque verbis sub initium concipiuntur: *Præsentibus ac futuris*, in quibus confectionis dies non adscribitur, sed tantum mensis & annus, ut innuatur rem ipsam maturo ac diuturno consilio agitatam. Color autem viridis in cera rem in perpetuo vigore permansuram denotat. Cæteræ vero Literæ hacce formula exarari solent, *Omnibus præsentes literas inspecturis*. Sed hodie cera flava in Francicis Cancellariis quævis diplomata sigillantur.

☞ Quod de minori Cancellaria intelligendum est. Nam in majori etiam nunc ceræ viridis usus obtinet in Litteris, quæ vulgo *Lettres de remissions, de nouvelles concessions & d'erections* dicuntur. Et quidem Literæ quas *de justice* vocant, cera flava sigillantur in utraque Cancellaria; aliæ vero, quas nuncupant *de grande ou pleine grace*, cera viridi.

Cera rubea utuntur Universitates ac Communitates.

Cera alba in sigillis usos Comites Pictavenses testatur Bessius p. 538. 543.

Hodie albæ ceræ sigilla spectant sancti Spiritus Militarem Ordinem, ex Statuto Henrici III. Regis illius institutoris.

In sigillis effícti fere semper Equites, quorum erant, si ex Militari essent ordine, tunica loricæ instrata: quod sub Joanne Rege in Anglia tum primum obtinuisse scribit anonymus Historicus ineditus apud Dugdalum in Antiquitat. Warwicens. *Tempore Regis Johannis erant in Sigillis dominorum tunicæ super loricis, non autem ante: erant autem tunicæ longæ ad talos.* Adjuncta deinde armorum insignia. Idem Scriptor: *Circa annum 1218. Domini qui in Sigillis more solito habebant equites armatos cum gladiis, nunc in dorso Sigillorum arma sua posuerunt de novo in scutis.* Et sub an. 1366. *Post captionem Johannis Regis Franciæ, Domini atque generosi, relictis imaginibus Equitum in Sigillis, posuerunt arma sua in parvis scutis.*

☞ Neque Militum id proprium fuit: aliorum enim, etiam Ecclesiasticorum sigilla, eorum, quorum erant, præferebant effigiem & nomen. Charta Cononis Sedis Apostolicæ Legati ann. 1125. ex Tabul. S. Amandi: *Concambium inter ipsum Comitem & Abbatem assensu Capituli factum... auctoritate legationis sedis Apostolicæ qua præsumus, approbamus, & sub nostræ imaginis addimento corroboramus.* S. Bernardus Epist 284. superius laudata: *Sigillo novello... utimur, continente imaginem nostram & nomen.*

Sigillum tum primum sibi adsciscebant viri nobiles cum suæ ætatis essent, hoc est annum ætatis 21. attigerant, atque adeo Militare cingulum consecuti erant, cum hanc adepti ætatem *Milites* fieri solerent, quod præsertim docent Stabilimenta S. Ludovici Regis Franciæ l. 1. c. 70. & 71. Monasticum Anglican. to. 1. p. 810. *Pepigimus etiam eis quod... faciemus eos habere cartam & Sigillum Conani* (Comitis Britanniæ) *ad confirmationem prædictæ eleemosynæ, cum ipse illius ætatis fuerit, quod terram tenere possit. & sigillum haberet.* Charta Catharinæ & Frederici filii Ducum Lotharing. an. 1253. apud Hieron. Viguerium in Hist. Alsatica p. 143. *Je Katerine Duchesse ai mis mon Seel en ces Lettres en tesmoignage de verité: Et je Ferris Dux davant nommez use dou Sel de ma mere devant nommée, & tantost comme je serai fors de monburnie, je suis tenu de mettre mon Seel en ces Lettres.* Hinc in Chartis formulæ sequentes leguntur. In Charta an. 1117. apud Augustinum *du Pas* in Stemmate Sentevriensi p. 7. *Sed quia nondum Comes Gaufridus proprium habebat, Sigillum, hoc nobis in sigillo Comitis Stephani confirmavit.* Alia apud eumdem in stemmate Dolensi: *Et quia adhuc Miles non eram, & proprium Sigillum non habebam, quando hanc concessionem fecimus, auctoritate sigilli domini patris mei cartam istam sigillavimus.* Charta Guidonis Episcopi Amb. an. 1226. *Girardus dominus Vinconii Vicedominus Ambianensis donationem superscriptam factam Capitulo Ambian. recognovit, & promisit, quod quam cito Miles erit, & Sigillum habebit, dictum sigillum apponet dictæ concessioni.* Charta Hugonis IV. Ducis Burgundiæ an. 1228. *Juravi dictis Divionensibus, quod quando ad Militiam promotus fuero, eis præsentes literas innovabo, & eo Sigillo, quo Miles utar, sigillabo, & tradam sigillatas.* Adde Morlerium in Stemmatibus Nobilium Picardiæ p. 143

☞ Eo

☞ Eo sigilli privilegio potiebantur viri nobiles vel cum inter Milites adscripti erant, vel cum uxorem duxerant, ut colligitur ex Litteris Guillelmi Virzionensis, qui eas sigillo avunculi sui Archembaudi Burbonensis primum signavit, *cum nondum Miles nec uxoratus esset*; postea suo proprio, *cum jam uxoratus esset, ac proprium Sigillum haberet*, in Labbei Miscell. p. 655.

Ex præallatis conficit Duchesnius in Hist. Castilionensi. ubi de insignibus ejusdem familiæ agit, & in Hist. Richeliana p. 19. solos Milites jus habuisse sigilli pensilis; quod licet forte verum sit prioribus seculis, de posterioribus addubitari potest, cum & Armigeros diplomatibus sigilla sua interdum apposuisse constet: & in Aresto 16. Aug. an. 1376. apud Tillium c. de Militibus referatur, eum in Burgundia morem obtinuisse, ut Armiger Miles factus sigillum suum mutaret: unde colligitur Armigeros sigilla sua litteris apposuisse; sed ea mutasse, cum Militiam consecuti erant.

☞ Idem usus obtinuit apud Ecclesiasticos: sigillo quippe proprio non utebantur Archiepiscopi, nisi prius pallio donati fuissent, ut supra docuimus in *Pallium* 2. col. 72.

☞ Episcopi interdum proprio sigillo utebantur, aliquando sigillum Capituli sui vel Ecclesiæ adhibebant; quod pluribus docet Mabill. Diplom. l. 2. c. 15. In Monasteriis, teste eodem Mabillonio, sigilla Abbati monachisque, uti etiam Abatisse & conventui primitus communia erant, postea propria fuerunt. Allatis in hanc rem a Mabillonio hæc addere placet. Charta Heliæ Prioris Grandimont. an. 1236. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Ego prædictus Helias præsentes litteras Sigillo nostro de assensu capituli nostri sigillavi, cum nos & totus ordo noster Grandimontensis unico tantum utatur Sigillo*. Ut autem Abbates proprii sigilli privilegio gauderent, intercedere necessum erat Romani Pontificis auctoritatem, ut colligitur ex Litteris Clementis IV. PP. an. 1265. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. an.. *Cum igitur monasterium prælibatum, eo quod nonnisi unicum habebatur Sigillum, quo utebantur abbas & conventus ejusdem, non modicum retroactis temporibus sustinuerit detrimentum, nos hujusmodi defectum congrua restauratione supplere ac ipsius monasterii incommodis volentes obviare, Sigillum ad opus vestrum & successorum vestrorum de opere argenteo fecimus fabricari*.

☞ Sigilla utebantur non modo Nobiles virique dignitate conspicui, sed & homines infimæ conditionis. Exstat in Chartular. S. Vandreges. 838. Charta an. 1277. cujusdam Radulfi porcorum ex officio custodis quæ sic concluditur: *Ego prædictus Radulfus prædictis Religiosis præsentem literam Sigilli mei munimine prebui confirmatam*. At cum ignotum esset eorum sigillum, publicum addebant ut eorum scriptis facilius fides haberetur. Charta an. 1449. apud Kennett. Antiquit. Ambros. pag. 663. *In cujus rei testimonium præsenti scripto sigillum meum apposui, & quia sigillum meum quampluribus est incognitum, ideo Sigillum majoratus villæ Oxon. præsentibus apponi procuravi*. Alia an. 1451. ibid. p. 666. *In cujus rei testimonium Sigillum meum apposui. Et quia Sigillum meum quampluribus est incognitum, ideo Sigillum majoratus villæ de Welingford præsentibus apponi procuravimus, & ego Thomas Abselon major villæ prædictæ ad specialem requisitionem præfati Johannis Sigillum officii mei præsentibus apposui*.

☞ Atque id juris, privatorum acta sigillo muniendi, ad Majores locorum pertinuisse ea tantum occasione videtur, quando nimirum non erat ejus loci dominus, cui ex jure dominii competeret iis Instrumentis sigillum suum apponere: quod effici posse opinor ex Tabul. Capituli Cabilon. p. 269. *De laude autem & commodo dictorum rerum venditarum Vicedominus duas partes habebit, & Major tertiam partem retinebit. Literas autem venditionis & rerum aliarum solus Vicedominus Sigillabit*.

Sigillum Autenticum, Illud ipsum vocabant, quod *pendens* dicitur, quo scilicet *Literæ patentes* muniuntur. Charta Henrici de Vergiaco Senescalli Burgundiæ an. 1246. *Quia aliud sigillum tunc non habebam, contrasigillo meo, quo utebar prosigillo, præsentes literas feci sigillari, promittens per præstitum juramentum, quod quotiescumque Sigillum authenticum habuero, præsentes literas vel similes de ipso faciam sigillari*. Arestum 5. Octob. an. 1394. contra Canonicos Lugdun. *Et ita, quod sub suo sigillo secreto illud conficere potuissent, non tamen sub Sigillo secreto, sed sub authentico, vel publico*. Statutum Ottonis Cardinalis Legati in Anglia anno 1237. apud Matth. Paris & Lindwodum: *Habeat unusquisque* (Archiepiscopus, Episcopus, &c.) *Sigillum, puta nomen dignitatis, officii, seu collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis sicque Sigillum authenticum habeatur*. Vide Butilerium in Summa Rurali l. 1. tit. 106. 107. Chopinum l. 1. in Consuet. Andegav. p. 340. l. 3. de Dom. tit. 21. nu. 6. Roverium in Reomao pag. 634. &c ubi de Nobilium & Communitatum sigillis publicis ac authenticis: de quibus consule præterea Concilium Londiniense anno 1237. apud Matth. Paris p. 307.

Sigillum Secretum, vel *secreti*, Illud appellabant, quod litteris, uti vocant, clausis apponebatur, ad discrimen sigilli majoris, quod *authenticum* & *commune* appellatum diximus, & *Literis patentibus* ac *apertis* appendebant. [Hæc minus accurata videntur. *Commune* sigillum non raro vocabant illud, quo in secretioribus vel minoris momenti negotiis utebantur, atque adeo *authentico* seu pensili oppositum erat. Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 397. col. 2. *Illas* (litteras) *quæ ad perpetuum super aliquo magno negotio vel cautelauso protenduntur, nostro magno pendenti Sigillo, & alias nostro communi Sigillo decernimus sigillari*. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta Ss. to. 3. Junii p. LXVIII. *Quandoque vero cum alio sigillo minori, quod Sigillum commune dicitur*.] Ideo autem id nominis ejusmodi sigillo inditum, quod illius usus esset in secretioribus negotiis, verbi gratia in Epistolis, cum alterius esset in publicis, & quæ omnibus paterent: unde diplomata eo munita, *Literæ patentes* indigitari solent. Neque tantum in privatis negotiis sigilli secreti usus erat; sed & in publicis, cum id a tergo majoris seu authentici sigilli inderetur, quod ideo *Contrasigillum* nuncupatur, quia majori sigillo *contra* opponeretur. [Conventiones inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1386. *Et in alia parte sigilli prædicti erat Sigillum secretum parvum cum armis prædictis dictorum dominorum Reginæ & Regis*.] Interdum etiam ab ipso majori sigillo dependisse observare est [unde *Subsigillum* dicitur in Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. to. 3. p. 191. *Et qui fregerit sigillum Regis, reddat centum solidos; & quantum abstraxerit de Subsigillo solvat in rupinam*.] Sed & publica negotia ad pleniorem fidem, vel majus dilectionis argumentum *Sigillo secreti* sigillata legimus. Exstat enim apud Miræum in Diplom. Belgic. c. 89. Charta Henrici IV. Imp. an. 1056. pro Ecclesia Nivellensi, in qua hæc habentur: *Henricus ... Nivialensis Ecclesia Francorum regno finitima permaximas calamitates sæpe sustinuit: quod pater meus Henricus III. Imp. animo indoluit, adeo ut in consecratione, quam ad adventum suum reservari jusserat, præsentem se exhibens, pignora sacratissimæ Virginis Gertrudis proprii humeris sua lauorie importaret, locumque donis Imperia-

perialibus exoruans, de rebus ejusdem Ecclesiæ præceptum faceret, quodque specialis dilectionis indicium est, non communi illud Sigillo, sed secreto suo signaret. Certe Reges nostros publicas etiam literas *Sigillo secreto* munisse docet Charta Joannis Regis an. 1350. apud Gallandum de Franco alodio p. 30. [Statutum Caroli Regentis an. 1358. tom. 3. Ordinat. Regum. Franc. p. 216. *Nous avons entendu que plusieurs Lettres pendens ont esté ou temps passé scellées de nostre Secret, sens ce que elle aient esté veues ne examinees en la Chancellerie. Nous avons ordené & ordenons que dores-en-avant aucunes Lettres patentes ne soient scellees pour quelcunque cause que ce soit dudit Seel du secret, mais seulement Lettres closes.*] Sed illud maxime factum, cum abesset majus: quod in ipsis literis exprimi solebat, ut apud Tillium, eumdem Gallandum pag. 193. Miramontium de Cancellaria pag. 35. Justellum in Hist. Turenensi pag. 94. & alios.

¶ Sigillum Crossum & *Mediocre*, Idem quod *Authenticum* & *Secretum*, in Tract. pacis inter Comit. Sabaudiæ & Joannem Dalph. an. 1314. to. 2. Hist. Dalphin. p. 156. col. 1. *Nos autem Comes & Dalphinus prædicti confitentes & asserentes dilucide prædicta omnia contenta in Instrumento præsenti processisse, Sigilla nostra grosso & mediocra in juncturis, & grosso in pendente in fine, præsenti publico Instrumento apponi fecimus in testimonium præmissorum.*

Sigilla Secreti longe minoris erant formæ, quam authentica. Iis interdum impressa fuere Militum insignia interdum familiarum, quas affinitate quadam contingebant, aut a quibus originem trahebant: interdum denique figuræ quædam exoticæ pro libitu ipsorum, quorum erant sigilla: quod quidem licet omnibus advertere in sigillis, quæ a Duchesnio & aliis Stemmatographis describuntur. In Regum nostrorum sigillo secreto insignium Scutum unico angelo sustentatur.

Sigillorum Secreti, sed *Contra sigillorum*, variæ leguntur inscriptiones, quas hic describam. *Secretum*, cum adjectione nominis, cujus est sigillum, apud Justellum in Hist. Arvern. p. 55. 57. 170. 172. 188. 189. in Hist. Turen. p. 46. Duchesnium in Probat. Hist. Castilion. p. 35. &c. [Charta an. 1209. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 332. *Thesaurarius ecclesiæ & Sigillum domini & Secreta domini Vitreii conservare tenetur.*] *Secretum mei*, in Probat. Hist. Guinensis p. 480. *Secretum meum*, apud Justell. in Hist. Arvern. pag 173 in Probat. Hist. Guinensis pag. 504. *Secretum meum mihi*, (ex Isaia cap. 24.) in Probat. Hist. Guinensis pag. 478. apud Roverium in Reomao Illustr. pag. 195. *Secretum est*, in Probat. Hist. Castilion. p. 95. *Secretum servo*, in Probat. Hist. Guinensis p. 496. *Secretum Sigilli*, in Probat. Hist. Guinensis p. 522. *Secreti custos*, apud Justellum in Hist. Arvernensi pag 47. *Sigillum secreti N.* in Probat. Hist. Castilionensis pag 198. *Sigillum secreti mei*, in Probat. Histor. Castilion. p. 66. 164 *Testimonium veri*, in Probat. Hist. Guinensis pag. 473. 478. 489. 491. *Sigillum veritatis*, apud Petrum Franciscum Chiffletium in Beatrice p. 47. 109. 158 [*Annulare secretum*, in Charta Ludovici Reg. Siciliæ apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 476. *Claves sigilli, Deum time, Secretum colas, Ave Maria gratia plena*, apud Mabill. Diplom. lib 2. c. 18. num 8.] *Secretum nude*, in Probat. Hist. Guinensis pag 528. Montmorenciac. p. 105. &c. Miracula S. Catharinæ Suecicæ cap. 1. *Actum & datum... nostro sub Secreto præsentibus impendente.* Charta Ducum Sueciæ an. 1304. apud Ericum Upsaliensem lib. 3. Hist. Suecicæ p. 94. *In cujus rei testimonium, robur, & evidentiam, Secreta nostra, quia penes nos alia Sigilla non habemus, præsentibus duximus apponenda.* Dicitur etiam interdum *Contra-*

sigillum N. in Probat. Hist. Guinensis p. 398. 535. Castilionensis p. 35. 95. Monsmorenc. p. 105. Ita porro appellatur, quod sigilli authentici, seu publici, adversæ ac posticæ parti imprimeretur, sic ut authentico opponeretur. Hujus usus erat in minoribus negotiis, ut est in Nomastico Cisterciensi pag. 543.

☞ *Contra sigilli* usum primus induxisse videtur Ludovicus VII. Rex Francorum propter Ducatum Aquitaniæ: quam ob causam equitem catephractum in dorso exhibet cum hac inscriptione, Et Dux Aquitanorum. Hæc post Mabill. lib. 2. Diplom. c. 16. n. 10.

Sigilli secreti Regii cura et custodia apud nos, *Magnum Cambellanum* spectabat: eoque absente, primum Cambellanum, ut observatum a Tillio, quo is literas, quas *de priores, d'estat, de responses & de mandemens a venir*, vocant, sigillabat, ut est in Edicto Philippi Regis an. 1316. scribit Monstreletus 1. vol c. 123 an. 1314. Dominum *de Ligny*, nobilem Hannoniensem, Sigilli secreti Regii Custodem fuisse, *Garde du Seel du Secret du Roy*: & cap 213. Philippum Josquinum Divionensem sigilli secreti Joannis Ducis Burgundiæ, qui quidem an Cambellani munus obierint, mihi haud compertum. Addit idem Tillius, Vicecomitem *d'Aunay* in Pictonibus, tamquam Comitis Pictavorum primum Cambellanum, ejusdem Comitis sigillum secreti servasse. Apud Byzantinos Augustos infimi ævi, dignitas fuit, quam Παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης vocabant, penes quem erat cura sigilli, quo Imperator epistolas, quas ad matrem, filios, Despotas, Patriarcham, & alios scribebat, sigillabat: cum alius esset, qui Παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος dicebatur, cui cubiculi Imperatorii cura incumbebat. Vide Notas ad Villharduinum.

☞ De altero itaque sigillo, quo scilicet Litteræ patentes muniuntur, intelligendum Capitul. Caroli C. an. 877. c. 17. ubi penes Comitem Palatii sigillum fuisse docemur: *Adalardus Comes Palatii remaneat cum eo* (filio nostro) *cum Sigillo*.

Sigilla secreti, ab eorum custodibus in pretioso quodam marsupio asservata docemur ex Computo Stephani *de la Fontaine* Argenterii regii an. 1350. *Pour faire & brouder les bourses aux Seaulx du Secret du Roy de la Royne & de la Duchesse d'Orleans, &c.* Ejusmodi sigilla secreti.

Sigilla Privata dicuntur, quorum scilicet usus esset in privatis negotiis. Fleta lib. 2. c. 13. §. 1. *Est inter cætera quoddam officium, quod dicitur Cancellaria, quod viro provido & discreto... debet committi, simul cum cura majoris sigilli regni: cujus substituti sunt Cancellarii omnes in Anglia, Hibernia, Wallea, & Scotia, omnesque sigillo regia custodientes ubique, præter custodem Sigilli privati, &c.* Apud Monstrelletum, *Molaine* Doctor in Legibus & Decanus Sarisberiensis dicitur *Garde du privé Seel du Roy d'Angleterre*. Guill. Gruellus in Vita Arthuri III. Ducis Britanniæ p. 128. de eodem: *L'an 1444. en esté vint le Comte de Suffolc, & le Perresel d'Angleterre a Tours devers le Roy.*

Sigillum Piscatoris, Sigillum, ut ajunt, *Secreti*, quo Summus Pontifex utitur in Epistolis privatis: in quo scilicet effingitur D. Petrus in navicula, instar piscatoris retia laxantis. Epistola Clementis IV. PP. apud Carbonellum in Chron. Hispan. fol. 68. & Massonum: *Non scribimus tibi, nec familiaribus nostris sub bulla, sed sub piscatoris Sigillo, quo Romani Pontifices in suis secretis utuntur.*

¶ Sigillum Repercussum. Diploma Henrici II. Imper. in Monum. Paderborn. pag. 161. *Et nostro Sigillo repercusso insigniri jussimus.* Quod intelligendum existimat Mabillonius de sigillo plumbeo bis percusso, idest in recta & aversa parte.

¶ Sigillum Rotundum, cujusmodi erant sigil-

la

la affixa: pensilia enim oblonga seu ovalia. Charta Joh. Episc. an. 1410. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 255. *Datum sub nostro Sigillo rotundo, &c.*

¶ Sigillum Breve, Idem quod *Secretum*, apud Mabillon. tom. 2. Annal. Bened. p. 404.

Sigillum Altaris, Durando l. 1. Ration. c. 6. nu. 34. parvus lapis, cum quo sepulcrum, sive foramen, in quo reliquiæ reconduntur, clauditur, seu sigillatur. Alexander III. PP. apud Gregorium l. 3. Decret. tit. 40. c. 1. *Ad hæc si altare motum fuerit, aut lapis ille solummodo suppositus, qui sigillum continet, confractus aut etiam diminutus, debet denuo consecrari.* Statuta provincialia Walteri Episcopi Dunelmensis anno 1255. *Insuper quæ altaria fuerint consecrata; & si consecrata, sint crucis charactere Sigillata.*

Super Sigillum Clamare. Vetus notitia Vasconica apud Marcam l. 5. Hist. Beneharn. c. 17. n. 1. *Ad id invocatum est, ut diceretur eidem Abbati & senioribus s. Vincentii, quod nisi redderet supradictum honorem, non posset Principatum obtinere secure prædictæ regionis, & sevense partibus Raymundi Seguini Gasta Principe super Sigillum & vim clamando, accipere habuerunt centum solidos Pictavensis monetæ, &c.*

Sigillum Raphaelis, Liber magicus sic inscriptus, qui laudatur à Gaumino ad Psellum de Operat. dæmon. ubi observat, *Sigilla* Latinis esse, quæ Græci ... & ... vocant.

¶ 2. SIGILLUM, Jurisdictio, potestas. Tabul. s. Salvatoris *de Leire* apud Jos. Moretum Antiq. Navarræ p. 564. *Concedo tibi villam, quæ vocitant Oserbia, quæ est sub Sigillo de Exauri, cum sua Ecclesia.*

¶ 3. SIGILLUM, *Parvum vexillum, quasi diminut. à Signum*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Histor. Palæst. Raimundi Agilæi, apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MS. pag. 267. Vide *Sigillus* 2.

1. SIGILLUS, Alamannis *Sigel*, Epistomium vasis, vel obturaculum, quod orificio, ut Apuleius loquitur, vel oris summo dolii inseritur, illudque obstruit, sic dictum, quia olim vasa signabantur, ut ex Hieroclis Philosophi facetiis colligitur. Eckeardus Junior de Casibus s. Galli cap. 5. pag. 19. *Erat autem in cellario fratrum communi duo vasa vinaria usque ad Sigillos adhuc plena.* Epistomii vocem usurpat Jonas in s. Columbano lib. 1. cap. 16.

2. SIGILLUS, seu Sigillum, Signum, seu figura vasculis rebusve aliis insculpta, adpicta, aut adtexta, quomodo Latinos vocem *Sigillum* usurpasse docuit olim Lazarus Bayffius lib. de Vasculis p. 106. Glossæ Lat. Gr. *Sigillum*, ..., ..., &c. Glossæ aliæ: ..., *Sigillum*. Julius Africanus lib. 8. Hist. Apost. *Ubicumque per ornatum templi Sigilla erant posita, mutavit.* Anastasius in s. Silvestro PP. *Fecit autem candelabra aurichalca in pedibus 10 numero 4. argento conclusa cum Sigillis argenteis.* Infra: *Ante corpus B. Laurentii martyris clusam passionem ipsius, Sigillis ornatam, cum lucernis byssinis argenteis, &c.* Ibidem: *Fecit ex metallo porphyretico ex sculptis Sigillis pharacantbara 20. ex argento purissimo, &c.*

Sigillus Hist. Episc. Autissiodor. c. 20. *Dedit... Gabatham unam medianam anacleam pensantem lib. 3. & habet in fundo Sigillos 4 & in gyro prunellas, &c.*

Sigillaria, Eadem notione dixit Arnobius: *Quinimmo Deos esse Sigillaria ipsa censetis.* [Utitur etiam Tertull. lib. de Orat. c. 12. *Porro cum perinde faciant Nationes, adoratis Sigillaribus suis residendo, &c.*]

¶ Sigillarius, Ad *Sigilla* spectans. Tertull. adv. Valentin. c. 18. *A qua (Achamoth) occulto, nihil sentiens ejus, & velut Sigillario extrinsecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Idem lib. de Anima cap. 6. *Velut Sigillario motu superficiem intus agitante* (anima.) Id est, occulto motu, qua ratione moventur *sigilla* seu simulacra puerilia à mimis & lusoribus. *Sigillari*, ..., in Gloss. Lat. Græc. Vide Gloss. med. Græcit. in Σιγιλλάριον

¶ Sigillaritius, Eodem intellectu. Spartianus in Adriano cap. 17. *Saturnalia & Sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit & ipse ab his libenter accepit.* Subintell. *munera*. Hinc *Sigillaritius annulus*, pro annulo signatorio, apud Vopiscum in Aureliano cap. extr.

¶ Sigillum, Vasculum, quod vulgo *Pax* dicitur. Vita s. Ansegisi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 633. *Sigilla aurea mirifica cum pretiosis lapidibus numero duo, &c.*

Sigillatus, *Sigillis* seu figuris ornatus, quomodo *vasa sigillata* dixit Cic. orat. in Verrem. *Sigillata serica*, vestes nempe, quas mimæ ferre vetantur in lege 11. Cod. Th. de Scænicis: ... χιτών, apud Hesych. Pollux: ... χιτών ... ζῶα ... χιτών ... καὶ ζωδωτοί. *Pictæ vestes* apud Latinos, quibus intextæ erant figuræ variæ. Auson. in Gratiar. act. pro Consulatu suo. *Palmatam, inquis, tibi misi, in qua Constantius parens noster intextus est: me beatum, cujus insignibus talis cura præstetur. Hæc est picta, ut dicitur, vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis.* Ita porro vocem *Sigillatus* usurpat non semel Anastas. in Leone III. PP. *Et vela holoserica Sigillata, habentia perychlisin, & crucem de blattin, seu fundato num 15. Vela modica Sigillata, quæ pendent in arcubus minoribus, &c.* Idem in Paschale: *In jam dicto altari obtulit vestem albam Sigillatam cum rosulis, habentem in medio crucem de blattin cum psillis.* In Leone IV. *Fecit vestem sericam albam Sigillatam cum gammadiis, &c.* Infra: *Vela alba holoserica Sigillata.*

SIGILUM. Vide *Sigalum*.

SIGINOR, Dominus, Bonfinio ad Leges Hungaricas. Vide *Senior*.

SIGITULA. Glossarium Saxonicum Cottonianum: frecmaze, *Sigitula, sardariolus*. Voces incertæ notionis Somnero.

1. SIGLA, à Saxon. segl Teuton. *Segbel*, & *Seegbel*, Anglis *a Sail*. Leges Ethelredi Regis editæ apud Venetyngum. c. 24. *Ad Bylinggesgate si advenisset una navicula, unus obolus theloneo dabitur: si major, & habet Siglas, 1. den.* Le Roman *de Vacces* MS.

Car li envoie ses homes & à Sigle & à vage.

Ibidem:

Donne trieves trois mois sans perte & sans damage,
N'iras mès pas besoin à Sigle, ne à vage.

[Le Roman *de Blanchandin* MS.

Et cil font les Sigles lever,
Traient cordes, traient bindarz,
Puis se fierent en mer viaz.

Le Roman *d'Athis* MS.

Aux maistres cordes monls se pendent,
Montant leur Single, aval l'estendent.

Infra:

Et les Singles emplit les vens,
Et les bateaulx furent dedens.]

Siglare, Plenis velis navigare, Gall. *Singler*. Nangius in s. Ludovico an. 1269. *Die Mercurii subsequenti... velum fecerunt istæ 4. naves supradictæ, & tota die illa cum die Jovis subsequente cum vento satis prospere Siglaverunt.* [Continuat. Histor. Guillelmi Tyriens. apud Marten. tom. 3. Ampliss. Collect. col 610. *Ils orent bon vens, & ne finerent de Sigler, tans qu'ils vindrent devant Acres.*] Philippus *Mouskes*, in Hist. Francor. MS. in Henrico I.

Bon vent orent, par mer Siglerent.

Alibi:

Li Rois Ricars apriès fui,
Ki le karvane consui.

Des Sarazins qui la Sigloient.

Sic alibi non semel, Le Roman de Vacces:

Puis si vint à ses nez, s'à la mer regardée,
Tant Siglerent d'avoir, que en terre arriverent.

Idem:

Lors son retourna Rou, Siglant en Normandie.

Ibidem:

Qui bien sourent par mer & Sigler & nagier.

2. SIGLA, Monile, ex Saxonico sigle, *Monile, gemma*, bulla, fibula. S. Bonifacius Epist. 100. *De auro vero & argento, quod dedit Ragenthrith filia Æthuolfi ad Ecclesias nostras, duas armillas aureas, & 5. Siglas aureas valentes pretio trecentorum solidorum, & aliorum fidelium virorum ac mulierum pretia Eutad abstulit ab Ecclesiis suprascriptis.* [Adde Bedam lib. 4. cap. 23. Hesychius: σίγλαι, ἐνώτια, *Inaures*.]

3. SIGLA, pro Mensura liquidorum. Vide in *Siclu*.

¶ 4. SIGLA, ut *Sigalum*. Vide in hac voce.

SIGLÆ, Singulariæ litteræ, sic dictæ litteræ, quod *singulæ* verbum componant: verbi gratia S.P.Q.R. *Senatus Populusque Romanus*. S.C. *Senatusconsulto*. Occurrit apud Justinianum in Orat. ad Antecessores. Vide Cujac. lib. 22. Observ. cap. 30 [Fr. Pithœum ad tit 17. Cod Decret. Theodorum Marsilium ad Titum Suetonii cap. 3. Brenemannum lib. 2. Hist. Pandect. c. 3 Sed consulendus in primis Johannes *Nicolai* qui doctissimam lucubrationem de Siglis veterum Lugduni Batav. edidit an. 1703 ubi c. 1. post Gregor. Tolos. l. 16. de Republ. c. 1. §. 6. vocis etymon. à sigillo accersit.]

¶ SIGLARE. Vide supra in *Sigla* 1.

SIGLIX, Idem quod *Sigalum*, *Segle*. Vetus notitia sub Islo Episcopo Tolosano, apud Catellum: *Et in hoc fevo dedit illis totam Siglicem, & totum milium, & balagrum, & decimam sentaratis, &c.*

SIGMA, Mensa in literæ Sigma similitudinem, seu lunulæ: nam Sigma Græcum literam C expressit posterioribus seculis; apud Lampridium in Heliogabalo, Petrum Chrysolog. serm. 29. 83. 93. &c. Ditmarus lib. 4. de Ottone III. Imperat. *Solus ad mensam, quasi semicirculum factum, loco cæteris eminentiori sedebat.* Vide Savaronem ad Sidonium, Salmasium ad Lamprid. &c.

¶ SIGNACEUM, ut mox *Signaculum*, in Præfat. Bern Pezii tom. 1. Anecd. p. 39.

Hic aperit typicosa nove Signacea legis,
Quam statuit sub carne novi præsentia Regis.

SIGNACULUM. Gloss. Græc. Lat. σφραγιστήριον, *Signaculum, Signatorium*. Papias: *Signaculum, quod alicujus rei ad hoc imprimitur, ut lateat, quousque reservatur* [Tertull. lib. de Pallio cap. 4. *Pectus squamarum Signaculis disculptum.*] S. Hieronym. Epist. 16. *Aurum usque ad anuli Signaculum repudians.* Idem Epist 8. *Ut & claudas cubiculum pectoris, & crebro Signaculo crucis munias frontem tuam, &c.* Formulæ veteres Bignonii c. 38. *Suggessit eo quod apud nostrum Signaculum, hominem aliquem nomine illum mannitum habuisses*, id est, cum signaculo, sive sit *sigillum*, quod vult idem Bignonius, sive *monogramma*, ut in Charta Caroli Magni apud Miræum in Diplomat. Belg. lib 1. cap. 8. *Nostræ manus Signaculis eam* (Chartam) *affirmare decrevimus, & annulo nostro firmari jussimus.* Chronicon S. Vincentii de Vulturno l. 2. p. 681 *Propriæ manus & trium filiorum suorum Signaculo illud corroboraas.* Anonymus in Vita S. Theodardi Archiep. Narbon. *Prædecessorum meorum traditiones ... & impressionis eorum Signaculo roboratas.* Infra: *Duo regalia præcepta Caroli Magni videlicet ejusque gloriosissimi filii Ludovici, & certa Signaculorum eorum impressione diligenter notata.* Adde Joan. Sarisberiensem Epist. 158. Utuntur Jurisconsulti aliquot, atque in iis Caius in Instit. pro sigillo, l. 4. Cod. Th. de Administr. & peric. &c.

SIGNACULUM, Signum crucis, *le Seing de la croix*. Statuta Ordin. *de Sempringham*: *Post erectionem autem & Signaculum ... dicat Prior illorum, Deus in adjutorium.* Vita MS. S. Arigii Episcopi Vapincensis ex Cod. Silviniacensi: *Sed Sanctus Dei Signaculum Christi faciens, &c.* Le Roman de Roncevaux MS

Sa main leva, si a fait son Signacle.

SIGNACULUM, Baptismus. [Tertull. de Spect. c. 4. *Ne quis argumentari nos putet, ad principalem auctoritatem convertar ipsius Signaculi nostri. Cum aquam ingressi Christianam fidem in legis suæ verba profitemur.* Infra cap. 24. *Hæc erit pompa diaboli, adversus quam in Signaculo fidei ejeramus.* *Signaculum frontium* vocat lib. 3. advers. Marc. c 22. *Inscripta oleo frontis Signacula*, apud Prudent Psychom. v. 360.] Occurrit præterea apud Ruffinum lib. 1. adversus Hieronymum initio & Anonymum de Hæreticis non rebaptizandis p 131. Capitularia Caroli M. l. 5. c. 95. *Symbolum, quod est Signaculum fidei, & orationem Dominicam discere semper admoneant Sacerdotes populum Christianum.* Admonitio Imperatoris Caroli M. ad Presbyteros, in Capitulari dato apud Saltz. c 3. *Ut* (Sacerdos) *Signaculum & baptisterium memoriter teneat.* Capitula S. Bonifacii Mogunt. c. 16. *Ut unusquisque Episcopus in sua parochia diligenter discutiat suos Presbyteros, & faciat ut illarum Signacula & baptisteria bene faciant, &c.* Concilium Metense an. 888. c. 6. *Nullus alteri suscipiat à fonte infantem, nisi qui apprime Signaculum, id est abrenuntiationem diaboli & professionem Catholicæ fidei tenuerit.*

¶ SIGNACULUM CORPORIS, Circumcisio dicitur, Tertull. Apolog. c. 21.

SIGNACULUM, Nota militiæ, qua quis in militem adscribebatur. Passio S. Maximiliani: *Dion dixit ad officium, Signetur. Cumque resisteret Maximilianus, respondit, Non possum militare. Dion. dixit, milita, ne pereas. Maximilianus respondit, Non milito ... Dion ad Maximilianum dixit: Milita & accipe Signaculum. Respondit, non accipio Signaculum. Dion ad officium dixit: Signetur. Cumque reluctaret, respondit, non accipio Signaculum sæculi, &, si signaveris, rumpo illud, quia nihil valeo. Ego Christianus sum, non licet mihi plumbum collo portare post signum salutare Domini Jesu Christi, quem tu ignoras, &c.* Ex quibus colligi posse videtur, *Signaculum* istud plumbeum aliud fuisse a stigmate, quo notari tirones consuevisse observant, qui de militia Romana scripserunt, atque in primis Stewechius, Salmasius, & alii. Nam ejusmodi Signaculum plumbeum collo aptabatur. Cujusmodi vero illud fuerit, nescio traditum.

1. SIGNALE, Signum, Gall. *Signal*. Fori Oscæ an. 1247 fol. 3. *Dominus villæ licita sive injuria poterit Signale mittere in casas, aut in corpore de illo homine, nisi habuerit casus.* Fol. 14. *Et ista fidantia debet esse habitator & hæres ejusdem loci, ubi manet actor, & debet habere pignora, aut esse de Signale, unde possit distringi.* Fol. 18. *Et si forte eum* (hæreditatem venditam) *reddere non vult emptor, ostendat ei Signal, & præparet ei denarios, quos constituit.* Agitur de retractu. Observantiæ Regni Aragon. l. 3. tit. de Emptione: *Si aliquis emerit aliquid, & aliquid dederit pro Senyal & paga, non potest vendi duplando el Senyal.*

2. SIGNALE. Charta Willelmi Comitis Pontivi an. 1201. in Historia Eccles. Abbavillensi cap. 26. *Census annuales tam in Abbavilla, quam alibi: Signalia in cambiis Abbavillæ, quatuor modios frumenti in festo omnium Sanctor. de molendino, qui dicitur Comitis.*

¶ SIGNANTER, Aperte, distincte. Hieronymus adv. Jovinian. l. 1. c. 7. extr. *Signanter & proprie supra dixerat. Signanter & breviter omnia indicare*, apud Auson. in Gratiarum act. *Signare*, eadem notione, utuntur Gel-

Gellius lib. 2. cap. 6. Ammianus l. 22. cap. 15. & alii.

¶ SIGNANTER, Præcipue, in primis. Byzynius in Diario Belli Hussit. apud Ludewig. Reliq. MSS. pag. 147. *Graves contentiones & guerræ his diebus, inter Reginam & Barones & inter Pragenses, occasione liberandæ religionis Christi & veritatis; & Signanter calicis communionis ... insurrexerant.*

¶ SIGNATE, Eodem significatu, in Charta an. 1227. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 914. *Ego Radulfus de S. Vandregesillo dictus Picerna, qui Signate debebam discos & patellas coquinæ abbatiæ S. Vandregesilli hereditarie reparare, sicut famulus serjantariæ dicti officii, dedi & concessi Deo & abbatiæ S. Vandregesilli ... quidquid mihi pertinebat hereditarie ratione dictæ serjanteriæ & dicti officii in liberatione panis, piscium & omnium ferculorum, &c.*

SIGNANUS, pro *Antesignanus*. Joan. Mon. in Vita S. Odonis Abbatis Cluniac. l. 1. *Factus est ille, qui antea fuerat secutor, postea Signanus.*

SIGNARE, Signum crucis digitis ac manus effingere. [Tertull. l. 2. ad uxorem c. 5. *Cum lectulum, cum corpusculum tuum Signas.*] Gregorius Magnus l. 4. Dialog. c. 38. *Tunc fratres cœperunt ei dicere, ... Signum tibi sanctæ crucis imprime. Respondit ille, dicens, Volo me Signare; sed non possum, quia squamis hujus draconis premor.* Leo IV. PP. de Cura Pastorali: *Calicem & oblatam recta cruce Signate, id est, non in circulo & variatione digitorum, ut plurimi faciunt; sed districtis duobus digitis, & pollice intus recluso,* per quos Trinitas innuitur. Occurrit præterea apud Messianum in Vita S. Cæsarii Arelat. pag. 258. Anganum in Actis S. Theodori Ducis num. 17. Baudoviniam in Vita S. Radegundis, Fortunatum in Vita S. Albini Episc. Andegav. num. 16. Notgerum Episcopum in Vita S. Hadelini num. 15. &c. Le Roman *de Garin* MS.

Suingna son chief, s'a l'imagr' aclinée.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Il a levé sa main, si a Segné son front.

Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS.

Les sons fait aprester, s'es à mult bien Seguez.

SIGNARE, pro Subscribere. Vide infra *Signum*.

SIGNARE, Signum crucis ad peregrinationes vel expeditiones Hierosolymitanas, vestibus assuere, apud Cæsarium l. 1. Mirecul. c. 6.

SIGNARE, Idem quod *Consignare*, Confirmationis Sacramentum conferre, apud Martinum Bracarensem c. 52. in Concilio Hispalensi II. can. 7. &c. *Signare Chrismate*, apud Gregorium Magnum l. 3. Epist. 9. Acta S. Valentini Presbyt. *Tribus autem consummatis diebus, die sancto Dominico baptizavit Asterium cum omni domo sua: & vocavit ad se S. Castillum Episcop. qui veniens Signavit Asterium cum omni domo sua, animas fere promiscui sexus numero 44.* Vide Menardum ad Sacrament. Gregor. p. 108. & seqq.

¶ SIGNARE TERRAS, dicitur cum certis signis significatur non licere in eas animalia pascenda immittere. Provinciales dicunt *Signar lei restouble*, cum acervis terreis indicant agrum non depascendum. Charta ann. circ. 1317. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Nec etiam in terris laboratis tempore quo bladarentur, vel si Signatæ fuerunt pro deffendutis; si vero non bladorentur, vel si Signatæ non fuerunt pro deffendutis, averi hominum & domini dicti castri possint libere pascere. Signer*, pro signo notare, Gall. *Marquer*, in Statuto Johannis Reg. Franc. an. 1355. tom. 3. Ordinat. p. 35. Vide *Wiffa*.

SIGNARE, στιγματίζειν, Reis stigma vel signum imprimere. Consuetudines Valentiæ in Aginnensi pago, descriptæ in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 142. *Qui furatus fuerit rem valentem ultra 5. solid. prima vice Signetur, &c.* [Vide *Signetto*.]

SIGNARIUS, Ζωδιάριος, in Gloss. Gr. Lat. id est signorum seu statuarum artifex, qui *Signifex* dicitur Marciano Capellæ l. 2. Apuleio l. 2. Arnobio l. 6. Sidonio l. 6. Ep. 12. & aliis. [Charta an. 1047. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Hæc autem terra habet consortes ... à meridie terra de Stephano Signario.*]

¶ SIGNARIUS, Signifer, vexillarius. Vegetius l. 2. c. 16. *Omnes autem Signarii vel signiferi quamvis pedites, loricas minores accipiebant.*

¶ SIGNATE. Vide supra in *Signanter*.

SIGNATI. Capitulare 3. an. 803. c. 24. l. 4. Capit. Append. 2. §. 15. *De Signatis, qui mutiendo vadant.* Qua voce videntur intelligi ii, qui Catechumeni per signum crucis, quo in frontibus signabantur, facti, à proposito & Christianæ religionis amplectendæ consilio recedebant, & ad priorem vomitum revertebantur. Catechumenos autem per signum Crucis, quo signabantur in fronte & pectore, ad religionem Christianam admissos, testatur S. Augustinus l. 1. Confess. cap. 11. l. 2. de Symbolo ad Catech. lib. de Catechizandis rudibus cap. 20. 26. & lib. 2. de Peccator. merit. & remiss. c. 26.

SIGNATICUS. Julius Africanus l. 6. Hist. Apostolicæ extremo: *Fuerat que omnia ex quadratis marmoribus Signaticis extructa, & camera ipsa laminis aureis suffixa.* Id est, ni fallor, sculptis.

¶ SIGNATIO, Benedictio quæ fit signo Crucis. Vetus Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et dicta Tercia, ebdomadarius cum uno puero facit circuitum cum aqua benedicta reservata de die precedenti in Signatione fontium; quia iste die* (Paschæ) *ob honorem Signationis fontium diei precedentis, non signatur aqua in choro, prout est consuetum aliis diebus Dominicis.* Nude pro signo crucis, apud Tertull. l. 2. ad Uxor. cap. 9. Vide *Signatus*.

¶ SIGNATIO, Sigilli impressio, in Cod. Theod. leg. 19. de Annona tit. 1. Vide *Signum* 2.

¶ SIGNATIO, Reis stigmatis vel signi impressio. Charta an. 1270. apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Bened. Pictav. MS. p. 888. *Bassa justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem seu fornicationem vel forbaniæ, aut Signationem, seu ad aliam pœnam minorem tantummodo remanente, &c.* Vide *Signare*.

¶ 1. SIGNATOR, Qui mensuras publicas obsignabat, ut legitime ostenderentur. Charta S. Ludovici an. 1229. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1228. *Verum si Signator mensurarum requisitus, vel etiam mandatum ipsius mensuram signare noluerit, major baillivus meus qui apud castrum Radulfi inventus fuerit, super hoc requiretur.*

¶ 2. SIGNATOR. Bulla Urbani II. PP. an. 1088. inter Instr. tom. 6. Galliæ Christ. novæ edit. col. 351. *Datum Romæ 19. Cal. Januarii per manum Johannis diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ P. Signatoris D. Urbani, &c.* Leg. *Præsignatoris*. Vide in hac voce.

¶ 3. SIGNATOR, Testis. Vide infra *Signum* 2.

SIGNATORIUM, Annulus signatorius Gloss. Gr. Lat. σφραγιστήριον, *Signaculum, Signatorium*. Occurrit apud Avitum Episc. Viennensem Epist. 78.

¶ SIGNATURA, Subscriptio. Acta S. Alenæ tom. 3. Junii p. 397. *Datum ... sub contrasigillo nostro ac secretaris consilii Vicariatus nostri Signatura, &c.* Occurrit apud Sueton. Ner. c. 17. pro sigilli impressione.

¶ SIGNATURA, Vox Curiæ Romanæ, Breve apostolicum, quo supplicanti aliquid conceditur sub hac forma ab ipso Pontifice scripta, *Fiat ut petitur*; vel sub hac voce, *Concessum*, ab alio coram Papa supplicationi adscripta. *Simplices Signaturæ, aut sine plumbo diplomata*, in Conventu Episc. Gall. apud Melodunum ann. 1548. tom. 7. Miscell. Baluz. pag. 106. & 115. Charta an. 1487. in Bullar. Carmelit. pag. 394. col. 2. *Cujus* sup-

supplicationis solam Signaturam manu sua propria more solito per Fiat ut petitur *signatam valebat sufficere.* Adde Conc.Hispan.tom.4. p.402. Vide Eapolit Compendiosam benef.fol.55.

¶ SIGNATUS, Signo crucis benedictus, consecratus. *Candela Signata*, in Miracul. MSS.Urbani V.PP. Massiliensibus vulgo aliisque *Candele signado*, quomodo *Pan signat* vocant panem benedictum. Vide *Signarce* & *Signatia*.

¶ 1. SIGNETA ORATIONIS, Globuli sarti precatorii, Gall. *Chapelet*. Sebast.Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom.5. Maii pag.376. *Ex opposita est effigies ipsius dominæ Honestæ, flexis genibus manibusque junctis, orationis Signetis pendentibus, quasi prepararur,*

¶ 2. SIGNETA. Consuetud Universit. Paris. per Robert.*Goulet* fol.15. *Praeterea magna cum pompa fit modus Signetorum in qualibet facultate; quoniam licentiandi eligunt inter se aliqua certa loca, utpote collegia honorabiliora prædictis Signetis celebrandis, & in quolibet quinque, seu aut septem, vel octo prout exigit numerus. idque expensis communibus præparantur loca cum tapetis & vasis aureis & argenteis, optimoque vino & speciebus sumendis per dom. Doctores & alios assistentes, vel ingredientes & per omnes post ipsum actum debito completum, Rectore semper ipsius Universitatis assistente. Signeta autem dicuntur ille actus solemnis qui fit pridie licentiatorum, ubi comparent ille de illa Signeta recte secundum ordinem scola, & ibidem dom Rector... & infiniti alii in scannis ornatis sedentes. Et hora assignata venit paranimphus seu legatus dom. Cancellarii cum ornamento ad hoc deputato ... per quem licentiandi invitantur ... ex parte prædicti Cancellarii ad diem crastinam in ulia dom. Parisiensis Episcopi gradum licentiandum accepturi*, Vide supra in *Paranymphus*.

SIGNETUM, Parvum sigillum, quod *Secreti* vulgo appellant, quo *litera clausa* sigillantur, ex obsoleto Gallico *Signet*. [Charta an.1359. apud Lobinell. tom.2. Hist.Britan col.499. *Donné à Nantes ... soubz nostre Signet de secret*. Alia an.1318 ibidem col.638. *Nous avons faict mettre nostre grand seel à cestes presentes o le Signet secret de noz obevance*. Charta ann.1387. apud Menestier, Hist.Lugdun.p.130. *In quibus* (literis) *affixa sunt Signeta dictorum dominorum*. Charta an.1399. ex Tabular.B. M.de Bono-nuntio Rotomag. *Datum sub sigillo magno curiæ nostræ Rothomagensis una cum Signeto nostro afficialatus*. Charta an.1424. ex Tabul S.Victoris Massil. *Litteras sigillatas cum nostri impressione Signetis*.] Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap.18. *Sub quocunque sigillo, magno, secreto vel parvo, seu Signeto*. Statuta Roberti III. cap.1 §.5. *Statutum est etiam, quod quilibet Baro, vel alius tenens, de Rege habeat sigillum proprium, ad serviendum Regi, ut de jure tenetur, ... & quod sigilla sint, & non Signeta, sicut ante ista tempora fieri consuevit*. Henricus de Knyghton: *Similiter dicebatur, quod quidam Miles Angliæ mittebatur ... Capitaneo Calesiæ cum litteris Signeto Regis signatis, ut redderet ei villam Calesiæ*. Vide *Sigillum secreti*.

¶ SIGNETUS, Eadem notione, Statuta s.Claudii an. 1448.p.49. *Qui sigilla vel Signetos prædictos, aut eorum aliquod vel aliquos penes se habuerint vel servierint per aliquas detinere, &c.*

¶ SIGNETUM, Chirographum, Gall. *Seing*. Charta ann.1454. ex Tabul.Sangerm. *Teste Signeto meo manuali huic præsenti scedulæ apposito*.

¶ SIGNETUM, Alia notione, Ordinat. vetus Ambianense: *Quia firmarius thesaurariæ cum duobus clericis parochialibus hujus ecclesiæ debent cantare quamdie, & ob hoc dictus firmarius debet habere tres denarios supra quodlibet Signetum Purificationis*. V. in *Signum* 2.

¶ 1. SIGNIFER, Zodiacus, apud Rhabanum lib.de Computo cap 38. *Zodiacus vel Signifer est circulus obliquus duodecim signis constans, &c.*

¶ 2. SIGNIFER CURIÆ, Dignitas apud Lusitanos. Charta æræ 1142. Alphonsi Reg. Lusitan. pro Monast. Claravallensi ex ejusdem Tabul. *Facta Charta in ecclesia Sanoccensi 4. Calendas Maii ... Petrus Pelaides curiæ Signifer confirmavit. Fuas Respinius Colimb. Præfectus confirmavit*.

SIGNIFERIA, Dignitas *Signiferi*, Vexillarii. Occurrit in Gestis Consulum Andegavensium c.8.n.25.

¶ SIGNIFICANTIA, Res, negotium, qua notione *Chose* dicimus. Anonymus in Mirac.s.Bertini l 2. c 4. *Conferentesque non sine nutu Dei talem Significantiam fieri, &c.*

SIGNIFICARE. Vide *Signum* 2.

¶ SIGNIPOTENS, Miraculorum patrator, epitheton s.Martini. Gesta Consulum Andegav. c 3. n 10 *O admirabilem per omnia virum* (Martinum) *qui dum adviveret Signipotens appellatus, &c.* Vetus Ceremon.MS. B.M.Deauratæ Tolos. *Ad vesperos super psalmos, antiphona, Martinus Signipotens. Psalmi ferialet*.

¶ SIGNOCRISTUS. Vide in *Signum* 1.

SIGNORATICUM. Vide in *Senior*.

¶ SIGNORESSA, Domina. Testam. Rostagni de Podio alto an.1261. apud Acher.tom.8. Spicil.pag. 145. *Et dimittimus dominam & Signoressam amatum eorum rucarum, quamdiu sine viro esse voluerit*. Vide in *Senior* & *Segnioressa*.

¶ 1. SIGNORIA, Dominium, dominatio, Gallis *Seigneuria*. Charta an. 1239. apud Stephanot.tom. 10. Fragm.MSS.pag.543. *Excommunicamus omnes illos qui scienter jurisdictiones, dominia & Signorias & alia ad nos & Ecclesiam Arelatensem pertinentia ... occupaverunt, occupant, vel occupabunt*. Charta ann.1265. in Corp.Diplom tom.1.p.123 *In possessionibus, juribus & Signoriis eorum, & reducere & conservare .. promiserunt*. Vide *Segnoria*.

¶ 2 SIGNORIA, Gall. *Seigneuriage*. Vide supra in *Seignoria*.

1. SIGNUM, Consignatio, signum crucis. Honorius Augustod.lib.1 c.57. *Per totum Canonem viginti & tria Signa fiunt*. Mox: *Tribus autem digitis Signa facimus, quia Trinitatem exprimimus*. [Canones Hibern.cap.15. *Terminus sancti loci habeat Signa circa se*.] Atque inde

SIGNUM DEI, *Signum Domini*, *Signum Christi*. Ugut. *Signum Dei, signum crucis*, vel *Crux*: quem nescio, an recte argueris Lazarus Baif.lib.de Vasculis p 106. tametsi constet, si Legem *Titiam*, quam laudat, is respexerit, in qua *signum Dei*, pro cujusvis Dei simulacro sumitur, falsum fuisse Lactantius lib de Mortibus Persecutor. n. 44. *Commonitus est in quiete Constantinus, ut cœleste Signum Dei notaret in scutis*. Idem n.10. *Imposuerunt frontibus suis immortale Signum*. Ita l.4. Institut c.27. *Simulacrum Dei*, in eodem lib.de Mortib. Persecut.n.12. Africanus l.7. Hist.Apost. *Signum Dei sui in frontibus nostris digitis suis facientes, &c.* Occurrit præterea in Vita s. Valerici c.21.

SIGNUM DOMINI, Eadem notione, apud Paulinum Epist.12. & eumdem Africanum l. 7. *Et percussiones earum facto Signo Domini procurabat*.

¶ SIGNUM DOMINICUM, Eodem intellectu, in Actis s.Saturnini apud Baluz.to.2. Miscell. p.57. *Cum bellicu tuba caneret, dominica Signa gloriosi martyres erexerunt; ibique celebrantes ea more dominica sacramenta, &c.*

SIGNUM CHRISTI. Julius Africanus lib.6. Histor. *Et cum hoc feceritis, imponemus manus nostras super capita vestra, & Signum Christi faciemus in frontibus vestris, &c.* Vita s.Basilii apud Heriveum Archiepisc. Remensem

fem

sem de pœnitentia cap. 7. *Et omnino apprehendens manum ejus, faciens Christi Signum in ipso, & orans, &c.* Vita Ms. s. Arigii Episc. Vapincensis: *At ubi orationem complesset, signum Christi super plagam faciens, &c. Signaculum Christi*, paulo ante. Vita s. Tillonis Monachi c. 20. *Cum super vulnus plenum vermibus Christi Signum deprimeret, repente mortui sunt vermes.* Formula signandi Cathecumenos in fronte, apud Menardum ad Libr. Sacramentorum Gregorii pag. 131. *Signum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi in fronte tua pono. Signum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi in pectore pono.* [Canones Hibern. cap. 11. *Ubicumque inveneritis Signum crucis Christi ne læseritis.* Willel. Brito lib. 8. Philipp.

Spe ducti venia Christi sua pectora Signo
Consignant.

Hinc *Signa Christi*, & *Signo-Christas Gabathas* vocat Anastasius Bibliothecarius Lychnuchos, in modum crucis confectos, de quibus egimus in Descript. s. Sophiæ n. 48. In Leone III. PP. p. 543. *Gabatas fundatas Signochristas, quæ pendent in quadriporticu.* In Gregorio IV. PP. p. 165. *Signum Christi habet navicellas duas, & murenas tres.* Pag. 189. *Gabathas de argento purissimo numero 6. tres quidem siloparas signo Christi, & duas etiam similitudinem palmarum, & unam interrasilem, quæ est saxisca, pens. simul libr. 4.* Χριστόγραμμα in Menæis, in s. Zacharia sutore 17. Novemb.

SIGNUM FIDEI dicitur Alvaro in Hymno in s. Eulogium:

Tunc Signo fidei pectora servulus
Armat deifico, &c.

2. SIGNUM, Veteres appellabant sigillum, quo *signabantur* testamenta aliave acta: unde *Signatores* Senecæ lib. 2. de Benefic. dicti, qui ad syngraphas firmandas vel ipsa testamenta advocabantur, eaque sigillis suis appositis firmabant. Collatio Carthagin. II. cap. 53. *Custodes edicant, utrum Signa cognoverint? Leo Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit: Agnosco sigillum meum. Marcellinus V. C. Tribunus & Notarius dixit: Quoniam ab utraque parte impressionem Signorum agnitam constat, ea, quæ præcepi, à Notariis relegantur. Petilianus Episcopus dixit: Sic solent testamenta, non gesta reserari.* Ubi *signum* & *sigillum* idem sunt, ut & in Collat. III. c. 220. Proinde *signare testamentum*, apud Justinianum, recte σφραγίζειν vertit Theophilus. Hinc *subscriptionem* semper à *signatione* distinguunt Jurisconsulti; cum aliud sit *subscribere*, aliud *signare*. *Subscribebatur* enim testamentum, deinde clausum lino circumducto *signabatur*. Vide [supra *Sigillum recognoscere*,] & Brisson. de Formul. pag. 572. 655. Sed & testes, qui signabant, iidem & subscribebant testamentum. Unde in lib. 3. Cod. Theod. de Testamentis, *Signatores* & *Subscriptores* promiscue appellantur. Atque ita apud veteres obtinuisse, ait Salmasius lib. de modo Usurar. cap. 1. postmodum vero eum invaluisse morem, ut privati testamenta aliaque acta subscriberent, & affixa imo cera, juxta subscriptionem *Signum* suum imprimerent, quod cum in multis non fieret, sed sola subscriptio apponeretur, ac vice *Signi*, nota aliqua, quam hodie *Parafum* dicimus, manu propria describeretur; *Signum* pro ipsa subscriptione usurpari cœpisse contendit, idque firmat ex Porcelli Corocottæ testamento, in quo testes ita subscribunt: *Lucanicus signavit. Tergillus signavit, &c.* Et ex testamento S. Remigii, quod sic clauditur: *Remigius Episcopus testamentum meum relegi, signavi, subscripsi.* Ubi *signat*, antequam *subscribat*, quod dici non potest de ratione veterum in obligandis testamentis, quæ subscribebantur, antequam obsignarentur: alias esset ὕστερον πρότερον. Itaque existimat, *signare* & *subscribere* idem unumque hoc loco sonare, & utrumque conjungi ἐπεξηγήσεως gratia. Quod sane sequentia videntur firmare, ubi ita testes subscribunt: *V. C. Pappolus interfui & subscripsi. V. C. Rusticolus interfui & signavi. V. C. Eulodius interfui & signavi.* Et sic cæteri, ubi *Pappolus* voce *subscripsi*, alii *signavi* utuntur, adeo ut idem fuerit *subscribere* & *signare*. Ita in altero testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis apud Mabillonium, teste unde se illud *subscripsisse* testatur, non *signasse*. [Idem præterea patet ex Concil. Dertusano an. 1429. inter Hispan. tom. 3. pag. 652. ubi *Signum* pro subscriptione: *Publicum instrumentum per alium fidelem scriptum in hanc publicam formam redactum retinui, Signoque meo solito signavi.*] Sed quod rem extra controversiam ponere videtur, illud est, quod testamento Remigii appositum legitur: *Post conditum testamentum, imo signatum, occurrit sensibus meis, ut basilicæ dominorum Martyrum Timothei & Apollinaris missorium argenteum sex librarum ibi deputem, ut ex eo sedes futura meorum ossium componatur.* Vix enim probabile, hæc adscripta, post clausum, & lino circumducto obsignatum testamentum, quod etiam hac ætate obtinuisse docent primum Widradi testamentum, & Marculfum lib. 2. form. 17. Perpetuus Turonensis Episcopus in testamento suo, à D. Luca Acherio edito, illud sua *manu scriptum & subscriptum*, non etiam signatum scribit, tametsi *claudendum* jubeat, cum *aperiendum* coram Presbyteris & Diaconibus statuat. Signum tamen a subscriptione distinguit Concilium Toletanum X. cap. 4. *Scriptis professionem suam faciat à se, aut Signo, aut subscriptione notatam.* Ubi *Signum* est, quod *parafum* dicimus, *subscriptio* vero nominis descriptio. [Eadem distinctio occurrit in lib. 6. Capitul. num. 416. *Scriptura quæ ... conditoris vel testium fuerint Signis aut subscriptionibus roborata, omni habeantur stabiles firmitate.*] Neque aliud sonat *Signum* in veteri Charta Securitatis plenariæ, exarata sub Justiniano Ravennæ, apud Brissonium lib. 6. Formul. *Et ipse eadem manu propria Signum impresserit, testesque, ut subscriberent, conrogaverit, &c.* Et infra: *Hanc plenariam securitatem... scribendam dictavi, in qua pro ignorantia literarum subter Signum feci, auctoritateque roborata præsentibus testibus atque subscribendam, &c.* Ubi *Signum* nihil aliud est quam *Parafus*, distinguiturque à *subscriptione*, seu nominis proprii descriptione.

Sed missa Salmasii sententia de horum vocabulorum & in infima Latinitate notione, quidam existimant signorum nomenclatura donari cœpisse ejusmodi subscriptiones, quod Christiani ad majoris firmitatis argumentum, nominum suorum subscriptionibus *Crucis Signum* præscriberent, quod unde *Signum* vocabant, ut *signare*, signum crucis effingere. Unde Remigius Episcopus *Signat* primo testamentum, hoc est, *Signum* sanctæ Crucis exarat, deinde *subscribit*. Apud nos vero *Subscriptio* præcedit, *Signum* subsequitur: & in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 5. §. 1. 12. 15. 17. *Signum & subscriptio* semper junguntur, & à se invicem diversa esse innuuntur. Sane Christianos non alio signo subscripsisse, quam Crucis, probant vetustissimæ Tabulæ, uti in V. *Crux* observavimus: quod innuere videtur hæc supra allata formula, *in qua pro ignorantia literarum subter Signum feci*, quæ in alia Charta ex Tabul. Casaur. cujus meminimus in Dissert. 14. ad Joinvill. p. 230. ita concipitur: *Et propter ignorantiam literarum Signum S. Crucis feci.* Quid vero cum *Signo* adscriberetur, docet ead. Charta Ravennens. sub finem: *Signum isti Gratiani V. S. Subdiaconi literas nescientem, & alia manu fit ... scripto.* Et infra, ita Notarius: *Huic plenariæ securitatis, sicut superius legitur, de percepta omnem ter... præsente Signũ fecit, & ei relictum est, Testis subscripsi.* Quę certe verba Cru-

cis signo descripta subdi licet passim observare. [Vide Mabillon. Diplom. p. 170. & 634.]

¶ SIGNUM LEVARE, Sigillum solvere, ut videtur, Gall. *Lever le seellé*. Consuet. Furnenses ex Tabul. s. Audomari: *Sed preterea quilibet plegius fugitivi, qui Signum levaverit, vel levare fecerit, nisi per necessitatem, ... emendabit Comiti 60. lib.* Vide supra Sigillum.

3. SIGNUM, Limes, terminus, finis, *Borne*. Lex Wisigoth. lib. 10 tit. 3. §. 3. *Quæcumque de terminis fuerit orta contentio, Signa, quæ antiquitus constituta sunt, oportet inquiri, id est, aggeres terræ, sive arcas, quas propter fines fundorum apparuerit fuisse constructas: lapides etiam, quos propter indicia terminorum sculptos constiterit esse defixos: si hæc signa defuerint, &c.* Adde §. 2. & Legem Bajwar. tit. 11. cap. 1. 2 3. &c. Vide *Proxenetus* & *Wiffa*.

¶ 4. SIGNUM, Insigne, *Marque d'honneur*, nostris. Concil. Hispal. inter Hispan. tom. 4 p. 12. *Nec (clerici) gestant Signa doctorum, sed birreta.* Chron. Angl. Tho. Otterbourne pag. 226. *Et in fidem datam suis fidelitatis, detraxit de collis quarumdam Signa Regis, scilicet collaria, de cætero Signum tale minime deferendum. Detraxit insuper de brachiis domicellorum Signa crescentium, & abjecit.* Hinc

¶ SIGNUM, pro Gentilitium insigne. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1366. tom. 4. Ordinat. p. 676. *Qui nuntii seu nuntii, poterunt deferre baculos cum Signis regiis & Universitatis prædictæ.*

5. SIGNUM, Milliare, σημεῖον, in Histor. Miscella in Mauricio Imp. an. 5. *At vero duces exercitus obviam venerunt ei cum bandis, duobus Signis.*

6. SIGNUM SERVITIUM. *Vassalli, seu Homines de Signo servitio*, vel *de Signo & servitio*, qui nostris *Consuetudinarii*, seu *Coustumiers*, qui servitium domino debent. Eximius Petri de Salanova Justitia Aragonum: *Si aliqui sunt terrae tenentes in aliquo loco, qui terras tenentes sunt de Signo servitii, dubitatur, in quibus teneantur contribuere cum aliis de Signo servitio illius loci, ubi sunt terras tenentes, &c.* Vitalis Oscensis Episcopus: *Sicut quidam infanciones, sicut quidam homines Signa servitii, &c.* Michael del Molino in v. *Dominus*: *Domini locorum, qui non sunt Ecclesiæ, possunt vassallos suos de Signo servitio bene vel male tractare pro libito voluntatis, & bona eis auferre, etiam fiti necare, remota omni appellatione: & in eis dominus Rex non potest se intromittere.* Mox addit: *Secus est in dominiis locorum, quæ sunt Ecclesiæ, Ordinis, aut Religionis*, quibus id non licet: deinde rationem disparitatis affert, quas vide, si lubet. Idem v. *Vassalli*: *Vassalli quidam sunt simplices, alii de Signo servitio. Vassallus simplex proprie dicitur ille, qui in alterius villa moratur, quicumque sit, sive ab eo stipendium recipiat, sive non: & talis vassallus pro domino potest facere testimonium. Vassallus autem Signi servitii dicitur ille, qui in alterius sedet, & illo exactiones & tributa facit.* Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 12. *Si dominus alicujus villæ habet probare aliquid contra aliquem, non potest, nec debet, in ipsa villa, ubi ipse est dominus, dare suos commensales in testes, nec aliquos de suo Signo, aut honore, &c.* Fol. 25. & 33 *In fantia, si acciderit hominem Signi Regis, &c.* Fol. 26. *Plures sunt Signi Regis, qui habent hæreditates suas & domos in diversis locis, &c.* Fol. 36. *Homines servitii, sive Signi Regis.* Et fol. 7. *Homines de servitio Regis. Hæreditates Signi Regis*, in Observantiis Regni Aragon lib. 6 de Privilegiis Militum §. 4. l. 9. de Salva infantion. §. 6. *Sive illi homines fuerint de Signo Regis, vel alicujus nobilis*, lib. 2. de Foro competenti §. 24. Vide Foros Aragon. fol. 97. 128. 129. 131. 145. 266. &c.

7. SIGNUM, Compendium literæ: cujusmodi fuit ars eorum, qui *notis* scribebant. Gloss. Græc. Lat. Σημειογράφος, *Signum*. Σημειογράφος, *Notarius*. S. Hieronymus de Vitando suspecto contubernio: *Extemporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut Notariorum manus lingua præcurreret, & Signa ad furta verborum volubilitas sermonum obrueret.* Vide Savaronem ad Sidonium l. 9. Epist. 9. quæ non exscribo.

8. SIGNUM, Campana, nola, Italis *Segno*, ut notat Pignoris, σημαντρον, & σημαντήρ, Græcis scriptoribus: vide German. Patr. CP. in Hist. Eccl. initio. Nomocanonem edit. à Jo. Bapt. Cotelerio c. 409. &c. Lex Salica tit. 35. §. 2. *Si quis cervum domesticum Signum habentem, aut occiderit, aut furaverit.* Ubi *Signum* pro *nola* interpretatur Bignonius, [quod Eccardo non arridet: nec injuria; ibi enim sermo est de cervo domestico, cui nota aliqua imprimebatur, ut dignosci posset, cum ad alios cervos alliciendos emittebatur, quos nolæ sonus exterruisset.] S. Eulogius in Apologet. *Basilicarum turres everteret, templorum arces dirueret, & excelsa pinnaculorum prosterneret, quæ Signorum gestamina erant ad Conventum Canonicum quotidie Christicolis innuendum.* Ericus Monachus de Mirac. s. Germani Autissiod. c. 51. *Signa quoque Ecclesiæ interdum nullo sonante pulsantia, &c.* Eckehardus Junior de Casibus s. Galli c. 14. *Signumque sursum pulsantes, fratres advocant.* Cap. 16. *Abbate accito, Signum pulsatur ad Capitulum.* Joannes Monach. l. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. *Pulsantur Signa, parietes Ecclesiarum cortinis & palliis adornantur.* Charta Cindalvinthi Reg. Gothor. in Hispania æræ 684. apud Yepez in Chronico Ord. s. Bened. tom. 2. *Offerimus vasa altaris, ... Signum fusile æneum bonæ modulationis, de multoque auditum.* Utuntur passim scriptores. Gregor. Turon. in Vitis Patrum cap. 8. l. 2. Hist. c. 23. l. 3. c. 15. Fortunatus lib. 2. Poem. 19. Eginhardus de Translat. SS. Marcellini & Petri l. 3. c. 15. Capitul. Caroli Magni l. 6. c. 68. Concil. Foro-Jul. c. 13. Concil. Aquisgran. c. 145. Alcuinus Poem. 130. Rupertus l. 5. de Divin. offic. c. 29. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. c. 5. & de Vita s. Galli c. 26. Honorius Augustod. l. 1. c. 142. Ordericus Vitalis l. 3. p. 487. l. 10. p. 782. l. 12. p. 855. Ethelwfus in Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 20. Vita s. Leufredi c. 19. Helgaudus in Roberto Rege p. 74. S. Anselmus l. 3. Epist. 10. Hugo Flaviniac. p. 112. 158. 167. 265. 268. Petrus Venerab. l. 1. de Miracul. c. 17. Gaufridus Grossus in Vita s. Bernardi Abb. Tironen. W. Thorn. in Chron. ann. 1086. Chron. Fontanell. cap. 9. 16. Chronicon Montis s. Michaelis ann. 1131. Monastico Angl. tom. 1. p. 32. &c. Ita Franci nostri vocem *Seint* usurparunt. Le Roman *de Garin*:

En la Rome mult grans joie li fist,
Le Seint sonnerent tant contreval Paris,
Nez Dex tonant ni peut on oir.

Alibi:

De la cité est issus Anseis.
Sonnent les cloches & Seint parmi la cit,
Procession en fait au fil Garin.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Sonnent li Seint par toute la contrée.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Les Clers & les Provoires à fez trestous mander,
A grand procession sont au devant alé,
Et ont fait les Saint de la vile soner.

Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1350. cap. de Obsequiis Regis: *Pour la peine & salaire de plusieurs valets pour faire sonner les Seins de ladite Eglise.* [Testam. Johannis *Lessile* ann. 1382. apud Menag. Hist. Sabol. p. 390. *Afin que lesdis successeurs & ses successeurs soient tenus a sonner les Saint, quant l'en fera l'anniversaire pour nous en ladite Eglise.* Sins, apud Besluim in Comit. Pictav. p. 63.] Adde Chartam Gallicam in Monast. Angl. tom. 1. p. 349. & aliam in Additamentis ad Matth. Paris p. 170.

¶ Si-

¶ SIGNUS, Eadem notione, in Testam. S. Rudesindi ann. 978. inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 184. Vide *Frontale*.

☞ Cum ecclesia alteri subjiciebatur, campanam aliquando ceu subjectionis argumentum ex minori in majorem ecclesiam inferebant, ut colligitur ex Charta an. 1060. in Tabular. S. Victoris Massil. *Facimus guerpitionem sancto Victori Massiliensi & sancto Genesii in territorio de Dromone, qui est obedientia ejusdem S. Victoris... & propter hoc recepimus unum de majoribus Signis de ipsa obedientia ad honorem de nostra ecclesia*.

9. SIGNUM, apud Monachos, dicebatur forma quædam manu aut digitis res quaslibet, & quæ haberent in mente, vel petere deberent, designandi. Nam cum perpetuum fere silentium observaretur in Monasteriis, & loqui rarissime Monachis liceret in Ecclesia, dormitorio, refectorio, coquina, aliisque claustri officinis; sed & ne vel unam antiphonam aut responsorium, vel aliquid aliud tale absque libro nominare, unde forte σιωπῶντες κύριοι dicuntur Gregorio Nazianzeno orat. 18. qui scilicet, ut infra ait, ἀπὸ τοῦ λόγου longe τὴν σιωπὴν observabant, instruebantur novitii, si quidpiam petere aut dicere necesse haberent, id signis innuere, & *manu loquaci*, ut ait Petronius, seu *linguosis digitis*, ut Senator l. 4. Epist. 51. complicatis nimirum diversimode, aut expansis digitis indicare. Udalricus l. 3. Consuet. c. 3. *Opus quoque habet, ut Signa diligenter addiscat, quibus tacens quodammodo loquatur; quia postquam adunatus fuerit ad conventum, licet ei rarissime loqui, & tales in claustro officinæ sunt, in quibus traditum est à patribus nostris & præfixum, ut perpetuum silentium teneatur, in Ecclesia, dormitorio, & coquina regulari. In his singulis tam in die quam in nocte, si vel unum verbum quoque audiente loquitur, non facile veniam absque judicio meretur*, &c. Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ordin. c. 45. *In qualibet autem constitutis obedientia, cum prælato sibi possunt de necessariis loqui fratres, petita per Signum licentia, habent enim Signa pleraque rusticana, & ab omni facetia vel lascivia aliena, per quæ de his, quæ ad sua pertinent officia rebus vel instrumentis possunt ad invicem commemorari*. Joan. Monachus lib. 1. Vitæ S. Odonis Cluniacensis Abbat. *Est & alius inter eos taciturnitatis modus. In competentibus namque horis nemo intra claustra ejusdem Monasterii audebat loqui, nec se cum alio fratre jungere... Quoties necessitas ad expetendum, vos instabat, toties diversa Signa invicem faciebant, ad perficienda, quæ vellent, quas puto Grammatici digitorum & oculorum notas vocare consueverunt. Adeo nempe inter eos excreverat ordo iste, ut puto, si sine officio linguæ essent, ad omnia necessaria significanda, sufficere possent Signa ipsa*. Infra: *Affuit nox, & ecce quidam de pueris Signo secessum naturæ petiit*. Ratbertus de Casib. S. Galli c. 11. *Cochlearium sibi afferri Signo fecit*. Mox: *Surgere autem Signo jussus, ut mos loci erat*, &c. Cæsarius lib. 1. de Miracul. c. 6. *Die quadam, cum ei unus Monachorum de Confessione Signum faceret*, &c. Concil. apud Castrum Guntheri ann. 1231. c. 24. *Abbates provideant, quod Monachi sibi subditi sui sciant Signa facere*. Hinc Joannes Sarisberiensis in Euthetico ad Policraticon:

Si jubes, ut taceas, statua taciturnior esto,
Nec redimas Signis verba negata tibi.

SIGNARE, *Signum facere*, pro Signis aliquid petere aut innuere, apud Cæsarium Heisterb. l. 2. c. 22. l. 3. c. 14. 24. 51. l. 4. c. 6. l. 8. c. 17. l. 11. c. 36. ut

RESIGNARE, pro *Signis* respondere loquenti per signa, l. 8. c. 96. Ita

SIGNIFICARE, Idem quod *Signare*, usurpant non semel Usus antiqui Ordinis Cisterciensis c. 75. 79. 84. 90. Angelrannus in Mirac. S. Richarii Abbatis Centulensis num. 4.

Sed nondum fuerat, quia tempus & hora loquendi,
Astantes turbæ certatim Significare

Capimus, ascendant, capiant, secumque reducant. Statuta Ord. de Sempringham p. 734. *Minuti caveant, ne mutuo inordinate Significent, vel loquantur*. Occurrit ibi non semel.

Ejusmodi signorum species varias, à Monachis observandas, pluribus tradit idem Udalricus l. 2. c. 4. Sed eum ex potissimum spectent, quæ ad solum victum indicandum pertinent, longeque plures describantur in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. præstat hoc loco caput integrum exhibere, quod est 25.

De his, quæ ad divinum maxime pertinent officium.

Pro signo generali libri, extende manum, & move, sicut folium moveri solet.

Pro signo Missalis, generali signo præmisso, hoc adde, ut facias signum crucis.

Pro signo textus Evangelii, hoc adde, ut in fronte facias signum crucis.

Pro signo textus Epistolarii, hoc adde, ut in pectore facias signum crucis.

Pro signo Lectionis, manui vel pectori digitum impinge, & paululum attractum fac resilire, quasi qui ceram à candela legentis super folium labefactatum labore unguium expungit.

Pro signo Responsorii, articulo indicis pollicem suppone, & ita fac eum resilire.

Pro signo Antiphonæ, vel versus Responsorii, articulo minimi digiti pollicem suppone, & ita fac resilire.

Pro signo Alleluya, leva manum, & summitates digitorum inflexas, quasi ad volandum, move, propter Angelos, quia eorum Cantus dicitur.

Pro signo Sequentiæ, leva manum inclinatam à pectore, eam amovendo inverte, ita ut quæ prius erat sursum, sit deorsum.

Pro signo Tractus, trahe manum per ventrem deorsum, quia longum significat, & contra os applica manum, quia cantum significat.

Pro signo Libri, in quo legitur ad Nocturnos, præmisso generali signo, & libri, & lectionis, adde, ut manum ponas ad maxillam.

Pro signo Antiphonarii, præmisso signo libri, adde, ut pollicem inflectas, propter incurvationes notularum, neumas, quæ ita sunt inflexæ.

Pro signo Regulæ adde ut capillum super aurem pendentem cum duobus digitis apprehendas.

Pro signo Hymnarii, adde, ut pollicem & digitum ei proximum proferas, summitatibus eorum junctis, quia præsens tempus, vel quod primum est significatur.

Pro signo Psalterii, adde ut cavam manum ponas in capite propter similitudinem coronæ, quam Rex portare solet.

Pro iis, quæ ad victum pertinent.

Pro signo panis, fac circulum cum pollice, & his duobus digitis, qui sequuntur.

Pro signo panis, qui aqua coquitur, adde, ut interiora unius manus super exteriora alterius ponas, & ita superiorem manum, quasi ungendo, vel imbuendo, circumferas.

Pro signo panis, qui vulgariter Turta appellatur, adde, ut crucem per medium palmæ facias, quia hic panis sic dividi solet.

Pro signo dimidii panis, unius manus pollicem cum sequenti digito inflecte, quasi dimidium facias circulum.

Pro signo fabarum, primo pollicis articulo sequentis digiti summitatem suppone, & ita fac pollicem eminere.

Pro signo milii, fac gyrum cum digito, quia sic movetur cum cochleari in olla.

Pro

Pro signo pulmenti oleribus confecti, trahe digitum super alterum digitum, quasi qui coquendas incidas herbas.

Pro signo generali piscium, simila cum manu motionem caudæ piscis in aqua. Udalric.

Pro signo sepiarum, divide omnes digitos ad invicem, & ita eos commove, Udalric.

Pro signo anguillæ, conclude utramque manum, quasi qui tenet & premit anguillam labentem. Udalric.

Pro signo lampredæ, simila cum digito in maxilla punctos, quos lampreda super oculos habet.

Pro signo salmonis, adde, ut de pollice & indice circulum faciens oculo dextro circumponas.

Pro signo lucii, adde, ut cum manu superficiem nasi complanes: quia piscis longum rostrum habet.

Pro signo tructæ, hoc adde, ut de supercilio ad supercilium trahas, quia est signum feminæ, quia & tructa feminino genere pronunciatur. Vide Udalric.

Pro signo crispellorum, cum pugno accipe crines, quasi volens eos facere crispos. Udalric.

Pro signo casei, utramque manum conjunge per obliquum, quasi qui caseum premis. Udalric.

Pro signo flatonum, præmisso signo panis & casei, unius manus omnes digitos inflecte, & ita manu cava in superficie alterius manus pone. Udalric.

Pro signo rufellarum, (rufeolarum Udalric.) *præmisso signo panis, simila cum duobus digitis involutiones, quæ in eis factæ sunt.*

Pro signo lactis, minimum digitum labiis impinge, pro eo, quod sugit infans. Udalric.

Pro signo mellis, paulisper linguam fac apparere, & digitos applica, quasi lambere velis. Udalric.

Pro signo vini, digitum inflecte, ita labiis adjunge. Udalric.

Pro signo aquæ. omnes digitos conjunge, & per obliquum move. Udalric.

Pro signo aceti, frica cum digito guttur, quia in gutture sentitur.

Pro signo pomorum, maxime pyri vel mali, pollicem cum aliis digitis conclude.

Pro signo cerasorum, adde, ut digitum subtus oculum ponas. Udalric.

Pro signo porri crudi, pollicem & digitum ei proximum simul conjunctos extende. Udalric.

Pro signo alii, seu rafæ, extende digitum contra buccam paululum apertam, propter odorem, qui sentitur ex illis. Udalric.

Pro signo sinapis, articulo anteriori minimi digiti pollicem suppone. Udalric.

Pro signo ciphi, tres digitos aliquantulum inflecte, & sursum tene.

Pro signo scutellæ, manum latius extende. Udalric.

Pro signo justæ, inclina manum cavam deorsum.

Pro signo phialæ vitreæ, præmisso signo ciphi, adde ut duos digitos circa oculos ponas. Udalric.

Pro signo cappæ, tene oram ejus cum tribus digitis, id est, minimo & duobus sequentibus tene.

Pro signo superpellicii, cum eisdem digitis manicam ejus tene.

Pro signo mantelli seu pellium, oram eorum tene.

Pro signo pellicii, omnes unius manus digitos expande, & ita in pectore positos contrahe, quasi qui lanam constringit.

Pro signo camisiæ, manicam ejus tene.

Pro signo femoralium, adde, ut manum in femore deorsum, quasi qui se femoralibus vestit. Udalric.

Pro signo caligarum, tene, & signum femoralium adde.

Pro signo coopertorii, fac idem signum, quod est pellicii, & adde, ut manum in brachio deorsum trahas, quasi qui se coopertorio tegit.

Pro signo capitalis seu pulvinaris, leva manum, & summitates digitorum inflexas, quasi ad volandum move, postea pone ad maxillam, sicut dormiens solet.

Pro signo corrigiæ, digitum digito circumfer, & de utroque latere confer digitos utriusque manus, quasi qui se corrigia cingis.

Pro signo cinguli femoralium.

Pro signo metalli, cum pugno pugnum percute.

Pro signo cultelli, trahe manum per medium palmæ.

Pro signo vaginæ cultelli, summitatem unius manus in altera manu depone, quasi cultellum mittas in vaginam.

Pro signo acus, signo metalli præmisso, similia quasi in una manu acum teneas, & filum in altera, & mittere velis filum per foramen acus.

Pro signo fili, digitum digito circumfer, & similia quasi mittere velis filum per foramen acus.

Pro signo grafii, præmisso signo metalli, extenso pollice cum indice simila scribentem.

Pro signo tabularum, manus ambas complica, & ita disjunge, quasi aperias tabulas.

Pro signo pectinis, tres digitos per capillos trahe, quasi qui se pectit.

Pro signo Angeli, fac idem signum, quod pro Alleluia.

Pro signo Apostoli, trahe dexteram deorsum de dextro latere in sinistrum, pro pallio, quo Archiepiscopi utuntur.

Idem signum est Episcopi.

Pro signo Martyris, impone dexteram cervici, quasi aliquid incidere velis.

Pro signo Confessoris, si Episcopus est, fac idem signum, quod pro Apostolo: si Abbas est, fac signum regulæ, capillum comprehendendo.

Pro signo sacræ Virginis, fac signum feminæ.

Pro signo festivitatis, fac primo signum lectionis, & profer omnes digitos utriusque manus,

Pro signo Abbatis, capillum super aurem pendentem cum duobus digitis apprehende.

Pro signo Monachi, cum manu capillum tene.

Pro signo Clerici, digitum circumfer auri.

Pro signo Canonicis regularis, cum pollice & indice simila volentem cum lingua camisiæ pectus suum firmare.

Pro signo Laici. mentum tere cum maxilla.

Pro signo Prioris, similia cum pollice & indice scillam pulsare.

Pro signo Majoris, adde, ut manum extendas, quod semper aliquid magnum significat.

Pro signo Minoris, extende minimum digitum, quod semper parvum significat.

Pro signo Custodis Ecclesiæ, cum manu simila campana sonare.

Pro signo Armarii & Præcentoris, interiorem superficiem manus leva, & move, quasi innuens, ut æqualiter cantetur.

Pro signo Magistri Novitiorum, trahe manum obliquam per capillos contra frontem, quod est signum novitii, & digitum pollici proximum pone subtus oculum, quod est signum videndi.

Pro signo Magistri puerorum, admove minimum digitum labiis, & adde signum videndi.

Pro signo Camerarii, simila denarios numerare præmisso signo Canonici.

Pro signo Cellerarii, similia in manu clavem tenere, & quasi seræ infixam evertere.

Pro signo Ostolani, digitum inflecto, sicut qui rastrum dextra [de terra] trahis.

Pro signo Eleemosynarii, trahe manum dextro humero

rota

vem sinistrum latus, sic enim pera solet à pauperibus portari.

Pro signo Infirmarii, pone manum contra pectus, & adde signum videndi.

Pro signo Refectorarii, fac idem signum refectionis.

Pro signo Granarii, simila cum ambabus manibus quasi cuanenis, quasi alicui vasi velis annonam infundere.

Pro signo senis, trahe manum directam per capillos contra aurem.

Pro signo pueri, admove minimum digitum labiis.

Pro signo compatriote, vel consanguinei, tene manum contra faciem, & medium digitum naso impone, propter sanguinem, qui inde fluere solet.

Pro signo loquendi, contra os tene manum, & ita eam move.

Pro signo tacendi, super os clausum digitum pone.

Pro signo audiendi, tene digitum contra aurem.

Pro signo nesciendi, cum digito terge labia.

Pro signo osculandi, indicem labiis appone.

Pro signo vestiendi, cum pollice & digito sequente vestem in pectore apprehendens trahe deorsum.

Pro signo exuendi, trahe sursum.

Pro signo comedendi, cum pollice & indice simila comedentem.

Pro signo bibendi, digitum inflexum labiis admove.

Pro signo annuendi, leva manum moderate, & move, non inversam, sed ut exterior superficies sit sursum.

Pro signo negandi, summitatem medii digiti pollici subpone, & ita fac resilire.

Pro signo minuendi, cum pollice & medio digito percute in brachio, quasi qui minuit.

Pro signo videndi, digitum pollici proximum pone subtus oculum.

Pro signo lavandi pedes, ambarum manuum interiora ad invicem converte, & ita superioris manus summitates paululum move.

Pro signo boni, pone pollicem in maxilla, & alios digitos in alia, & fac eos in mento blande collabi.

Pro signo mali, digitis in facie sparsim positis, simila unguem avis aliquid lacerando attrahentis.

Pro cujusque rei, quæ jam facta sit, tene manum æqualiter contra pectus, & interior pars manus sit sursum versa, & ita eam adhuc plus à pectore sursum move.

Hactenus liber Ordinis S. Victoris Paris. dicto capite, Rursum cap. 22. de iisdem signi: Signa etiam, quibus cum necesse fuerit, in silentio, quod opus est, exprimere, &c. Adde [S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. l. 1. à c. 6. ad tas in vet. Discipl. Monast.] & Julianum Warnerium in Comment. ad Regulam S. Benedicti.

De ejusmodi apud veteres etiam usitatis digitorum signis multa congesserunt Rabanus Maurus de Computo c. 6. Hugo à Porta lib. 1. de Furtivis litterarum notis c. 11. Cælius Rhodiginus l. 23. c. 12. Fredericus Morellus ad Nicolaum Artaboldam: novissime vero & copiose non modo de veterum, sed & de monachorum signis, Haeftenus l. 6. Disq. Monast. tract. 3. disq. 11. Vide præterea Fridericum II. Imp. l. 2. de Venat. c. 41.

Signum in Fronte & in facie furis ponere, stygmatizare, in Lege Longobard. l. 1. tit. 24. §. 34. Charta Henrici Imp. ann. 1023. in Chronico Laurisham. Illi, qui hujus audaciæ & invasionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium; & insuper in utraque maxilla ferro, ad hoc facto etiam candenti, bene caraxetur & comburatur... Illi autem ibi occiduntur, omnes, qui hujus homicidii vel invasionis participes sunt, cute & capillis perditis, superaddita combustione signentur. Vide Caium Instit. lib. 2. tit. 1. Id vetitum Constitutione Constantini M. l. 17. Cod. de Pœnis.

Signum de Corio equi inventi ac mortui conservaru, ut cum venerit certus dominus, habeat quod ei respondeat: in Lege Longob. l. 1. tit. 23. §. 4.

¶ Signum Veri dicitur Purgationis genus per ferrum candens. Vide supra Sfiersien & Ferrum candens, col. 395.

10. SIGNUM, Clamor militaris, inclamari solitus ab eo, qui signum seu vexillum militare in acie præferebat. Interdum nude, ut apud Gilonem Parisiensem l. 4. Viæ Hierosol. interdum cum alicujus alterius vocis adjunctione, ut Signum clamoris, Signum bellicum, Signum exclamationis, Signum castrorum, locis auctorum indicatis in Dissertat. 11. ad Joinvillam. [Tertull. adv. Judæos c. 9. Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans & Signum belli, non tuba, sed crepitacillo daturus.] Chronicon Senoniense l. 3. c. 16. Alemanni vero sua Signa fortiter inclamantes; viriliter, sicut moris est eorum, Francis resistentes, &c. Ordericus Vitalis l. 12. p. 855. Et infestantibus callide mixti Signum triumphantium vociferati sunt. Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ sanctæ: Venimus Naversam, quod est castrum optimum, ... à quo Rex ipse Signum suum Naversa solet proclamare.

Le Roman de Gierard de Vienne MS.

Vienne escrie l'Ansoigne S. Moris.

Alibi:

François escrient Monjoie S. Denis,
Et Viennois l'Anseigne S. Moris.
Et Hernanz crie Biaulande & Ay.
Genevres escrie Olivier li gentis.

Le Roman de Rou MS.

A grant voix crient, Diex aie,
L'Ensegne au Duc de Normendie.

Alibi:

Normant escrient, Diex aie,
L'Enseigne au Duc de Normendie.

Vide Vexillum, & quæ annotamus in Dissert. 12. ad Joinvillam p. 304.

11. SIGNUM. Chronicon Besuense p. 618. Ut donum istud teneretur, uxor Theoderici inde pro Signo habuit unum anulum de auro, & Richardus filius ejus unum cyphum de refectorio. Pag. 621. Et Dom. Odilo Monachus noster, qui nunc regebat obedientiam, dedit ei pro Signo medietatem eminæ frumenti, &c. Pag. 627. Et pro Signo dedit illis duobus fratribus Wido Monachus, qui Pauliciacum tenebat, undecim solidos nummorum. Adde p. 630. ubi signum dicitur, quidquid datur iis, qui venditionem vel donationem ab altero factam approbant, in consensus ab iis præstiti notam. Vetus Charta apud Mabillonium tom. 5. Vitarum SS. Ord. S. Bened. p. 765. Qui videlicet Gausbertus dedit ei duo paria pellium vulpinarum, ut si forte, ut fit, prædictus confirmator paterni beneficii oblivioni tradiderit, hanc concessionem se fecisse, sint pro intersignio pelles illæ.

¶ 12. SIGNUM, Symbolum seu tessera, ut videtur, quæ præbendario datur, ut quod illi competit percipiat. Epitome Constitut. Eccles. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 168. Nemo ex habentibus Signa laudabilis eleemosynæ sedis possit cessionare alteri Signum aliquod, ne lites inde suboriantur, & procuratori solventi Signa perturbationis occasio sint... Non possint dari concedive similes licentiæ ad recuperandum Signa pro absentibus à civitate alibi commorantibus nisi per omnes de capitulo, nemine contradicente. Quoties vacaverit Signum aliquod laudabilis eleemosynæ, illud conferri non possit, nisi elapsis quatuor mensibus a die vacationis computandis. Procuratores eleemosynæ non solvant Signa aliqua, nisi bursario eleemosynæ in pecunia numerata. Vide Merallus.

¶ 13. SIGNUM, Scopus ictibus petendus. Glossar. Gasp.

Gesp. Burihii apud Ludevig, to. 3. Reliq. MSS. p. 8. ex Hist. Palæst. *Alios miserunt ad Signum & sagittabant eos*. S. Lucas in Evang. cap. 2. 34. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in Signum, cui contradicetur*. Græc. Καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. Gloss. Latio. Græc. *Signum*, Σημεῖον, ὁ ἀκοντ...

14. SIGNUM SALOMONIS, Frutex in montibus nascens, Græcis, πολύγονατον, dictus, herbariis, *sigillum Salomonis*. Vide Ruellium l. 3. de Natura stirpium cap. 79.

15. SIGNUM SALOMONIS. Michael Scotus de Physionomia cap. 19. *Nato infante, si visitetur à persona Signum Salomonis habente, ante nonum diem puer moritur penitus in brevi. Si etiam prægnans supertranseat Signum Salomonis, abortitur cito*. Le Roman d'Alixandres MS.

Toute li est bonors & pros,
De sa biauté moy que chaut,
Sa biauté anoi le fan baut,
Si sanra elle mongré mien,
Je ne lou voi reteate rien,
No tenie non voie ce ne fais mon,
S'il avoit le Saat Salomon,
Et sa nasture en lui aust,
Tant mus que nuls que plus ne peust,
De biauté mettre en son cor umain.

SIGOLTARIUM. Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo M. c. 24. *Cum autem ipsa festivitate Paschali.... Alsaciensi illo Sigoltario se indulsissent, & simul cum illo fortiori falerno cujusdam venustissimæ feminæ vultus & meretricios gestus (heu!) nimis enerviter in se pertraxissent, &c.* Quo verbo videtur innui *vinum Alsaticum*, quod *Rhenanum* vulgo appellamus.

¶ SIGONA, Sequana, *la Seine*. Vita S. Richardi Regis Anglo Saxon. tom. 2. Febr. p. 76. *In ripa fluminis quod nuncupatur Sigona, juxta urbem quæ vocatur Rotum*.

¶ SIGULA, ut *Sigalum*. Vide in hac voce.

¶ SIGULUS, pro *Signifer*. Vide *Pastum*, col. 10.

SIGUSIUS. Vide *Canis segusius*, col. 162.

SIHORAARMEN, Sanctus Augustinus Epistol. 178. *Sicut enim Græca lingua, quod est Homusion [ὁμοούσιον] una dicitur vel creditur à fidelibus Trinitatis omnino substantia, sic una rogatur, ut misereatur, à cunctis Latinis & Barbaris unius Dei natura, ut à laudibus Dei unius, nec ipsa lingua Barbara sit ullatenus aliena. Latine enim dicitur, Domine miserere; Græce, Κύριε ἐλέησον. Sola ergo hæc misericordia ab ipso uno Deo Patre, Filio, & Spiritu sancto lingua debet Hebræa vel Græca, aut ipsa ad postremum postulari Latina, non autem & Barbara, Si enim licet dicere non solum Barbaris lingua sua, sed etiam Romanis, Sihoraarmen, quod interpretatur, Domine miserere; cur non liceret in Conciliis Patrum in ipsa terra Græcorum, unde ubique destinata est fides, lingua propria Homusion [ὁμοούσιον] confiteri, quod est Patris, Filii, & Spiritus sancti una substantia?* Ubi pro *Sihoraarmen*, legendum existimat Stephanus Stephanius in Notis ad Saxonem Grammaticum p. 219. *thig for barmen*, uddita voce *berve*, quæ eb imperito Librario omissa fuit: ut sic plane legatur, *Hee thig forbarme*, pro *Herre forbarme thig*. Hæc enim lingua, subdit ille, Gothica est, quam Augustinus Barbaram indigitat, eumque captu Roma didicisse ad oram libri Erasmus ascripsit. At vetus Cod. MS. ut est annotatum manu Rigaltii ad oram Augustini, qui illius fuit, *Fhrota armes* præfert.

☞ Quæ ultima Rigaltii lectio cæteris præferenda videtur viris doctissimis, modo pro *Fhrota* emendes *Throta*, quod antiquissimis Danis, Gothis, Alamannis & Islandiæ incolis etiamnum Deum significet. Legendum itaque est *Throta armes* quod *Domine miserere* sonat; ub *Armon*, misereri, ut ex Evangel. Goth. probat Schilterus, ubi Matth. c. 10. v. 48. legitur, *Armai mik*, pro *Miserere mei*. Hunc consule in Gloss. Teuton. p. 58. Moneodum obiter hanc epistolam Vigilio Tapsensi non ex levi conjectura à nostris Operum S. Augustini Editoribus adscribi.

SIIPARIUM, pro *Typarium*. Vide in hac voce.

SIKERBORGH, apud Scotos dicitur cautio, quam actor coram judice interponit de accusatione sua, vel de lite prosequenda. Quoniam Attachiamenta cap. 1. *Attachiamenta sunt principium & origo placitorum de Wrang & Unlauch, & aliorum, quæ prosecuta sunt per Sikerborgh*. Vide *Saccaboe*.

SIKETTUS. Vide *Sica*.

¶ SILÆ, Galeæ, sic dictæ quod introrsum upertæ & repandæ essent, eb eorum similitudine qui repando sunt naso, id est sursum versus sublato. Festus: *Silus appellatur naso sursum versus repando: unde galeæ quoque à similitudine Silæ dicebantur*.

¶ SILANUM, Cloaca, eluvies. Gloss. Lat. Gr. *Silanum*, ὑδρεῖον. Leges municipales Mechlin. tit. 14. art. 24. *Per communem cloacam sive Silanum nemo ex vicinis, quibus jus in eum competit, aliam aqu im præter cælestem, eamque sine sordibus aut aqua culinaria, aut si quid hujusmodi est, citra vicini consensum deducere potest*.

¶ SILATARIUS, Πλαρις, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Silatarus*. Vide Pontanum in Macrob. lib. 6. cap. 1.

¶ SILATUM *antiqui pro eo quod nunc jentaculum dicimus appellabant, quia jejuni vinum Sili conditum ante meridiem obsorbebant*. Festus. Vide Salmas. ad Solin. p. 1157. & 1158.

¶ SILAVE. Vide supra *Selave*.

SILEKREVER, Exactores, Dania, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum l. 7. Rer. Danicar. p. 443.

¶ SILEMPSIS, e Græco σύλληψις, Rhetoricæ figura Grammaticis note. Epist. Gunzonis ad Augienses an. 960. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 297. *Porro Silempsis per casuum mutationes non solum apud versidicos, verum apud sine metris scribentes frequenter invenitur. Virgilius accusativum pro genitivo aut ablativo mirantes posuit:*

Sed Latagum saxo atque ingenti fragmine montis
Occupat os faciemque adversam.

Pro eo quod est occupat Latagum ore aut Latagi os.

SILENTIARE, Silentio involvere, premere, tacere. Stephanus III. PP. in Epist. de Revelat. S. Dionysii: *Sicut se nemo debet jactare de suis meritis, sic non debent opera Dei, quæ in illo per suos Sanctos fiunt, sine suis meritis Silentiare*. Ab eo hausit Hubertus in Vita Gudilæ Virg. c. 3. *Sicut de suis meritis debet nemo se jactare, sic non debet quisquam ... opera Dei Silentiare*. Utitur & Dudo l. 3. de Act. Norm. initio.

SILENTIARIUM, SILENTIARIUS. Vide in *Silentium*.

SILENTIUM, Conventus privatus, in quo dissertationes de rebus publicis agebantur, unde & σιλέντια dicuntur Zonaræ p. 146. Gallis *Conference*: sed præsertim de rebus Ecclesiast. unde κατηχητήριος λόγος definitur apud Nicetam in Man. l. 7. n. 5. quod Σιλέντιον vocavit Cinnamus p. 316. [Σιλέντιον Anonymus Combefisianus in Alex. n. 1.] Landulphus Sagax l. 16. *Fecit Imperator Silentium, adducens Patriarcham, & jubens eorum cessari confessiones*. Idem de Leone: *Silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit Icones*. Lib. 23. *Facto Imperator Silentio, apud Magnauram, exposuit popu-*

populo, quæ de se fuerant dicta. Lib. 24. *Eirene Imperatrix Silentio in Triclinio Justiniani facto, prohibuit omnem, qui militaret, adhærere Stauratio.* Vide quæ notavimus ad Cinnam. p. 493. ubi observavimus ex Juliano Antecess. *Silentium* & *Conventum* idem sonare: quod firmant præterea Excerpta ex Joanne Lydo lib. περὶ ἀρχῶν πολιτικῶν. [illegible] Σιλέντιον [illegible]. Vide Henricum Valesium ad Eusebium l. 4. de Vita Constantini c. 29. & Gloss. med. Græcit. in Σιλέντιον.

Silentium, Secretarium Ecclesiæ S. Petri, apud Anastasium in Vita Stephani III. PP.

Silentiarius, ἡσυχάστης, in Gl. Lat. Gr. *Qui Palatio vel alibi silentium indicit: & est nomen dignitatis*, inquit Ugutio: qui *admonere silentium jubetur*, ut loquitur Marcianus Capella lib. 7. qui ad cubiculum Principis excubias agit, cavetque, ne quodpiam murmur excitetur: [illegible], Agathiæ: [illegible], Procopio l. 2. de Bello Persico c. 21. Claudianus: *Sacroque adhibere silentia somno.* Horum munus indicat Anselmus Havelbergensis Episc. l. 2. Dialogor. c. 1. ubi de collatione, ab eo habita cum Græcis Constantinopoli: *Convenientibus itaque pluribus sapientibus in vico, qui dicitur Pisanorum, juxta Ecclesiam A. Eirinet, quæ lingua Latina sanctæ Pacis nuncupatur, positisque Silentiariis, sicut ibi mos est, & datis arbitris, & sedentibus Notariis, qui omnia, quæ hinc inde dicerentur, fideliter exciperent, &c.* Silentiarii porro erant plures; sed 30. ordinarii in 3. decurias divisi, quibus singulis præerat unus Decurio. Hinc titulus in Cod. Justin. *de Silentiariis & Decurionibus eorum*, qui in Theodosiano, *de Decurionibus & Silentiariis* inscribitur. Hi *Clarissimi*, l. 5. C. Just. d. tit. *Spectabiles*, l. 30. Cod. de Inoffic. testam. vocantur, [illegible], in Concilio Calchedon. act. 1. p. 60. 89. edit. 1618. *Silentiarius sacri Palatii*, in vet. Inscript. 1053. 10. *Silentiarius Augusti*, in Epistola Damasi PP. ad Acholium; *Imperialis Silentiarius*, apud Anastasium Bibl. in Stephano III. PP. p. 82. 83. *Schola devotissimorum Silentiariorum*, in l. 4. d. tit. Cod. Just. Horum proinde dignitas non omnino contemnenda, licet τῶν χαμαιζήλων fuisse dicat Zonaras, cum & horum opera in legationibus, & ad mandata perferenda uterentur Principes, quod ex laudatis scriptoribus colligitur, præterea ex Ambrosio orat. de Obitu Valentiniani, Philostorgio l. 7. cap. 7. Malcho in Byzantinis, Liberato Diac. c. 11. & aliis. Sed à Dorotheo doctr. 23. Silentiarii inter honoratiores Palatii dignitates reponuntur: & Theophylactus Simocatta l. 8. c. 9. de quodam Theodoro: [illegible]. Anastasius, priusquam Imperatorium culmen fuisset consecutus, Silentiarii munus obierat. Sed & Gubazes, qui sub Justiniano [illegible] militaverat, Rex Lazorum factus, pristinæ dignitatis annorum decem stipendia, quæ sibi deberi aiebat, ex quo venisset in Colchidem, ab eodem Imperatore expetiit, adeo ut tanto fastigio minime indignam non arbitratus fuerit. *Primicerius Silentiariorum* occurrit in Concilio Calched. act. 10. pagin. 301. edit. 1618.

Silentiarii præterea videntur ex loco Joannis Lydi laudato appellati, qui in *silentiis*, seu collationibus, vel etiam consistoriis Principum considebant, ac deliberabant, quomodo apud Hariulfum in Vita S. Angilberti c. 1. usurpatur hæc vox: *Præfatus ergo Rex Carolus in tantam amicitiam eum tenuit, ut quocunque iret vel rediret, Domnum Angilbertum semper secum haberet, ... & hæc tanta dilectio adeo processit, ut eum secretorum conscium & primatem Capellanorum faceret: sibi quoque eundem Silentiarium statueret, ut in quo compererat prudentiæ altitudinem, ejus consilio componeret totius regni utilitatem.* Neque aliter intelligendus, ni fallor, Radulfus de Diceto, & ex eo Matth. Paris ann. 1171. *Instabat tandem feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ Ecclesiæ solet Papa publice vel absolvere, vel excommunicare, quibusdam Domini Papæ Silentiariis ad aures nuntiorum Regis perferentibus, devenit, quod Papa eodem die decreverat, in Regem Angliæ nominatim ... interdicti ferre sententiam.*

¶ Silentiarii dicti etiam interdum orbis Consiliarii. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1158. apud Murator. to. 6. col. 270. *Consules autem, civitatisque Silentiarii experti sæpius obsidentes quibus coercerentur obsessi, soldaderios, balisterios & arcbiferos tot ad civitatem conduxerunt, &c.*

¶ Silentiarii, apud Senecam in Epist. 47. Servi nuncupantur, *qui in familia cæterorum servorum murmur cohibebant.* Horum meminit Salvianus de Gubernat. Dei l. 4. p. 70. *Ad fugam servos non miseria tantum, sed etiam supplicia compellunt. Pavent quippe actores, pavent Silentiarios, pavent procuratores: prope ut inter istos omnes nullorum minus servi sint quam dominorum suorum: ab omnibus cæduntur, ab omnibus conteruntur.*

Silentiarium, Locus, ubi *Silentiarii* stabant, primum & exterius cubiculum, quod Consistorio obversabatur. Landolphus Sagax l. 16 & Anastas. in Histor. Eccl. *Occidunt eos, habentes homines suos sibi cooperantes, Indos absconditos in Silentiario.* Quo loco Theophanes habet εἰς τὸ σιλεντιαρίκιον, p. 201. Σιλεντιαρίκιον eadem notione dixit Cyrillus Scythopolitanus, [illegible], *qui cum ad Silentiarium pervenissent, à Silentiariis ostio præpositis introducti sunt.*

In Silentium Mitti, Pœna Monastica. Regula Monialium B. Mariæ *Sepwell* in Anglia, ann. 1327. *Et par ceo, que nous avons entendus, que une abusion est entre vous, que si une de vous sois mise en Silence pur sa culpe, elle ne deveroit lire, ne chanter, ne verr le Sacrement de la Messe, &c.*

SILERA, quæ & *nullis*, Guttæ, seu fluxionis, species, in Falconibus, apud Albertum M. lib. 23. de Animalib. c. 18.

¶ SILERE, Locum non habere, in Cod. Theod. tit. 1. de Jure fisci leg. 3. *Jam calumniæ privatorum eo falsem arceantur exemplo, quo justas fisci lites Silere præcipimus.*

SILFORI. Varie hæc vox effertur à scriptoribus. Anastasius in Nicolao I. PP. p. 221. *Et in ciborio Constantinianæ basilicæ optimos de Sisori, & de fundata quatuor pannos appendit.* Leo Ostiensis l. 1. c. 26. *Saricam insuper sericam de Silfori, cum auro & gemmis, &c.* Anonymus Casinensis in Hist. Longob. cap. 10. de Siconolfo Princ. Beneventano eamdem rem enarrans: *Abstulit de S. Benedicto ... spara par unum, sericamque sericam de Silfori cum auro & gemmis.* [*Filfori* editum apud Murator. to. 2. p. 266 & *Sylphori*, ibidem p. 366.] A σίλφη voce Græca vox videtur deducta, quæ Græcis *blattam* sonat, ut colligitur ex Glossis Latino-Græcis, & Græco-Latinis, ita ut terminatio Longobardica ei adjuncta sit.

¶ SILICA, ut *Siliqua*. Vide in hac voce.

SILICARIUS, [illegible], in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Lat. Græc. *Silex*; [illegible]. *Silicida* [illegible],

[Sili-

[*Silicarii* inter opifices aquæductuum refert Frontinus de Aquæduct. Romæ l. 2. p. 256.]

¶ SILICERNIUS, SILICERNUS, Senex, ætate gravis. Fridegodus in S. Wilfrido sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 723.

Optabatque gravem Silicernius afforo mortem.

Necrolog. S. Juliani à Mabill. laudatum sæc. 5. Bened. p. 148. *Odo... jam Silicernus, jam longæ ætatis senio fessus, &c.* Adde Vitam ejusdem S. Odonis ibid. p. 156. Translat. S. Theobaldi sæc. 6. part. 2. p. 174. *Die quadam puer, ... cui spiritus infirmitatis ita jugulum contraxerat, & caput depresserat, ut mento pectori penitus inhærente numquam recta cantniisu aliquid contueri nisi suppositum valeret. Hic ætate puer, actu Silicernius, &c.* Quod silicea cernat senex incurvus, *Silicernium* nuncupari volunt Fulgentius de Prisco sermone nu. 8. Alardus Gazæus in Comment. ad Opera Cassiani lib. 4. de Instit. Renunc. c. 2. & alii: sed hanc originationem improbat Nonius c. 1. nu. 235. atque à *Silicernium* quod est convivium funebre accersendam hanc vocem contendit. Consule Scaliger. ad Festum & Kirchmannum de Rom. Funer. l. 4. c. 4. *Silicernium*, pro *Silicernius*, apud Terent. Adelph. Act. 4. sc. 2.

¶ SILICIDA. Vide supra *Silicarius*.

¶ SILICTARII, Milites Turcici, ex quibus postea Janizeri, seu milites Prætoriani creabantur. Laonicus Chalcocond. lib. 9. *Trapezuntios in partes distribuit: partem unam retinuit ipse, ex qua fecit Silictarios & spathoglanos: hos in Januis tenebat, eorumque ministerio utebatur, &c.* Neque alii sunt

¶ SILICTORIDES, de quibus idem Laonic. l. 8. *Ex quibus deinde stipendium accipiunt peregrini & Januæ milites, Caripidæ, Silictorides.*

¶ SILIGE, Secale, Gall. *Segle*. Vide Sigalum. Tabular. Camalariense: *Ad petram S. Johannis est una monzia quæ reddit in Maio sex denarios & unum sextarium de Silige.*

¶ SILIGER, SILIGERIA, ut *Siliga*, ni fallor. Charta an. 1271. to. 2. Chartul. S. Vandreg. p. 901. *Ego Ricardus Lescant ... quitavi & dimisi fine perpetuo sine exigentia aut aliqua reclamancia mei à modo aut heredum meorum Ricardo Baillı & Beatrici Lescat ejus uxori unam minam Siligeris quam ipsi mihi debebant.* Charta an. 1277. ibid. p. 1188. *Et pro hac feodatione prædicti Religiosi & eorum successores tenentur solvere mihi & hæredibus meis qualibet anno unum centum stramınis de Siligeria.*

¶ SILLIGERUM, Eodem intellectu, in Charta an. 1275. to. 1. ejusdem Chartul. pag. 215. *Praeclamiui bladi, videlicet quinque minas ordei & tribus Silligeri annui redditus boni, congrui & legalis.*

¶ SILIGINARIUS, Siliginis venditor, vel distributor, apud Ulpian. leg. 52. § 11. Dig. de Furtis. Sponius Erud. Antiquit. p. 64. ad vet. Inscript. *Colleg. Siliginariorum* eos interpretatur qui panem siligineum conficiunt.

¶ SILIGINEUS, *Panis siligineus*, è secali confectus: Plinio, ex siligine. Vita B. Meinwerci tom. 1. Jun. p. 546. *Quatuor panes, duas triticeas, duas Siligineos, vel avenæ.* Vita S. Rayneri to. 2. April. pag. 61. *Sexta feria & vigiliis atque quatuor temporibus simplici pane Siligineo & aqua contentus.*

SILIGO. Latinis scriptoribus est selecta farinæ medulla, ex siligine frumenti genere, de quo Plinius lib. 18. c. 8. & alii. Isidorus l. 17. c. 2. *Siligo, genus tritici à seligendo dictum.* Adde l. 20. c. 2. At postremi ævi auctoribus usurpatur pro *Secali*, vulgo *Segle*. [Statuta Vercell. l. 4. fol. 72. v. *Teneatur fornarius facere & habere levatum pulchrum & mundum, videlicet ad panem frumenti, levatum puri frumenti, & ad panem Siliginis, puri Siliginis.*] Tidericus Langenius in Saxonia:

Extat & hic triticum, quod non reperitur iniquum,
Crescit non lente bona nec que Siligo repente.

Occurrit non semel. Vide Gorræum in σιλίγνις, & Joann. Bruyerinum Campegium l. 6. de Re cibaria c. 9.

SILINA. Bromptonus an. 1189. *Et quoddam tentorium de serico adeo magnum, quod ducenti milites possent in eo comedere, & 60. millia Silinas de frumento, & totidem de hordeo, &c.* Ubi Rogerus Hovedenus habet *salmas de frumento*; unde proclivis emendatio in *salmas*. Vide in voce *Sagma*.

SILIQUA, Isidoro l. 16. c. 24. *Vigesima quarta pars solidi, ab arboris* (siliquæ, de qua Victor l. 1. de Persecut. Vandal. quam *Cornum* vocant,) *semine vocabulum tenens.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Siliqua, un arbre portant fruit profitable à pourceaux, ou ce fruit, ou un poit, la 24. partie d'un solt.*] Gregorius M. l. 9. Epist. 14. *Præcipimus, ut ad tres Siliquas aureas factis libellis ei vineolam ipsam locare debeas, &c.* Idem Gregorius M. l. 1. Epist. 42. *Sed tua experientia, sive in hoc quod per libram amplius, sive in aliis minutis oneribus, & quod ultra rationis æquitatem à rusticis accipitur, penset, & omnia in summam pensionis redigat, & prout vires rusticorum portant pensionem, integram, & pensantem ad septuaginta bina persolvant, & neque Siliquas extra libras, neque libram majorem exigi debeant; sed per æstimationem suam, prout virtus sufficit, in summam pensionis crescat, & sic turpis exactio nequaquam fiat.* Senator l. 2. Epist. 25. *Superbia deinde conductorum Canonicas solidas non ordine traditos; sed sub iniquo pondere imminentibus fuisse projectos, nec universam Siliquam, quam reddere consueverant, solenniter intulisse.* Adde veterem Chartulam plenariæ securitatis, quam descripsit Brissonius lib. 6. Formul. pag. 647.

¶ SILICA, Eadem notione, apud Marten. de Ant. Eccl. Rit. pag. 180. *Pontifex vero egreditur à fonte, habens compositam sedem in ipsam ecclesiam & deportantur ad eum infantes & dat stolam, casulam & chrismale & decem Silicas & vestiuntur.*

SILIQUATICUM, σιλιγκάτικον, id quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam. Tributum inductum à Valentiniano & Theodosio, augendo ærario, quod fuerat exhaustum: ut nundinis quibusque, decreto provincialium, loco & tempore constitutis, ex qualibet mercium negotiatione fisco in singulos solidos venditor dimidiam siliquam, ac similiter emptor alteram dimidiam siliquam inferret: ut est in eorum Novella 48. & apud Cujacium l. 16. Observ. c. 23. Senator l. 8. Epist. 19. *Siliquatici namque præstationem, quam rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas, &c.* Adde l. 2. Epist. 30. l. 2. Epist. 4. [Bulla Gregorii V. PP. ann. 996. in Hist. Comit. Comacli: *Per totam ... Pentapolim nullum teloneum, atque portaticum, sive Siliquaticum exigatur.*] Bulla Honorii III. PP. ann. 1223. apud Ughellum in Senogalliensibus Episcop. *Et tertiam partem de omnibus, redditu ac datione, districto quoque & placito, & de mercato, nec non de ripa & portu, seu & de aliis supradictæ civitatis vectigalibus, Seliquatico, pedagio, mensuratico, &c.* Adde Bullarium Casinense to. 2. p. 18. [Ita etiam legendum apud Agnellum in Vita S. Reparati to. 2. Murator. pag. 148. ubi habetur *Siliquatio*.]

COMES SILIQUATARIORUM, apud Senatorem l. 2. Epist. 11.

SILIQUARIUS, vel *Siliquatarius*, qui *Siliquaticum* exigit vel colligit, apud eumdem l. 2. Epist. 26.

¶ SILITUS, Tacitus, in Actis S. Anselmi to. 2. April. pag. 923.

SILIVA, Palus. Tabularium Ecclesiæ Viennensis fol. 51.

fol. 51. *In alio latus terea Sanct. Joannis; in una fronte terra Asterio; in alia terra adque Silva, quæ æstivam tempus siccat, habet in longum perticas agripedales 51. &c.*

¶ SILLABE. V de supra *Selave*.

¶ SILLIGERUM, ut *Siliger*. Vide ibi.

¶ SILLOGIZARE. Vide *Syllogizare*.

SILLONUS. Vide in *Selio*.

¶ SILLUS. Anastasius in Vita S. Silvestri apud Murator. to. 3. p. 108. *Olei nardi libras 300. balsami lib. 100. lini facros 100. casei Sillum libras 150.*

¶ SILODUNI, pro *Soldurii*, Milites stipendiarii, apud Athenæum ex Nicolao Damasceno l. 6. c. 13. *Narrat Adiatomum Regem Sotianorum (est autem Galliæ natio) sexcentos habuisse proximos sibi delectos homines, Galli propria lingua Silodunos vocant (ea dictio Græcis devotos significat) qui cum Rege & vitam agnat, & moriantur, id summopere votis optantes; ob quam erga Regem fidem cum eo principatum gerunt, eodem victu & corporis cultu, quoties ejus necessitatis contingit occasio, mortem libenter oppetentes, sive Rex interoat morbo, sive cadat in prælio, sive alia quavis de causa vita excesserit: nec est qui dicere possit ex illis amisso Rege, quempiam mortem expavisse.* V. *Solidare*.

¶ SILVA, SILVAGIUM, &c. Vide *Sylva*.

¶ SILVANUS, ἀρουρῖτις, in Gloss. Lat. Græc. Gloss. Gr. Lat. ἀρουρῖτις, *Fluor, tubus, Silvanus, aquilegium*. Vide Cujac. l. 11. Observ. c. 2.

¶ SILVARIUS. Vide in *Sylva*.

¶ SILVATICUS, SILVAYSINA. V. *Sylvaticus*.

¶ SILVESTRA, Machinæ bellicæ, seu balistæ species. Vide infra *Spingarda*.

SILVIA, Potionis species. Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita n. 31. *Et de vino optimo modias quatuor, & insuper de potione, quæ dicitur Silvia, modium unum.* An *Celia*?

¶ SILVINUS, Silvestris. Elmham. in Vita Henr. V. Reg. Angl. cap. 6. p. 12. *Cursu veloci simul currentes prævenit, in tantum quod frequenter damam velocissimum, in planum ab umbris Silvinis agitatum, ipso .... solum currendi viribus, ... interemit.*

¶ SILVITATICUM. Vide *Sylvaginm* in *Sylva*.

¶ SILVIU, Annonæ species. Præceptum Caroli Simplicis ann. 919. apud Mabill. Diplom. pag. 563. *Et de eodem fisco Compradio totius conlaboratus nostri nonam partem, videlicet in annona feno, segalibus, & de hoc quod rustice dicitur Silviu, necnon etiam de hostilitio nostro.*

¶ SILVOSUS, Silvestris, incultus. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. famil. Habsbur-Austr. col. 203. *Nam & alia loca, quæ intra parochiam continentur, adhuc Silvosa erant.*

¶ SIMA, Concavitas hepatis. Vide *Gedeola*.

SIMACI. Liberatus Diacon. cap. 13. *Per portitores literarum velocissimos pedestres, quos Ægyptii Simacos vocant, omnia molimina Pauli, Elia scribebat.*

SIMARE, Mutilare. Vide *Semus*.

¶ SIMATIDES, *Condiscipulus*, in Gloss. MSS.

¶ SIMBALUM, Campana, qua Monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro, pro *Cymbalum*. Vide in hac voce. Transactio inter Abb. & Mon. Crassenses an. 1351. *Abbas Crassensis suis expensis propriis tenetur facere omnia ædificia in monasterio; videlicet ecclesiam, Simbala, campanas & squillas, quæ sunt ibi necessaria.*

¶ SIMBOLUM, SYMBOLUM, Eadem notione. Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Surgat ad tastandum massam loco Simboli.* Chron. Bern. Yterii apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. MSS. *Symbolum novum & pilarium in medio claustri erigitur.* Σύμβολον, eodem intellectu, dixerunt Græci recentiores. Vide Gloss. med. Græcit.

¶ SIMBOLA. Vide *Symbola*.

¶ SIMBOLUM. Vide *Simbalum* & *Symbolum*.

¶ SIMELLA, ut mox *Simenellus*, Panis ex *simila*. Necrolog. Monast. Mollenbec. inter Vindem. Litter. Fred. Scannati pag. 139. 14. *Kal. Maii, Milo Episcopus Mindensis dedit nobis in cœna Domini duas magnas Simellas.*

SIMENELLUS, Panis similaceus, ex *Simila*, Græcia σεμιδαλίτης, cui secundum inter panes bonitatis locum assignat Galenus lib. 1. de Aliment. Anglis *Simnellbread*. Capitulare de Villis c. 45. *Pistores, qui Similas ad opus nostrum faciunt, &c.* Constantinus Africau. lib. 5. Loc. commun. med. c. 15. *Panis, qui de granorum fit medullis, & Simila vulgo solet vocari, nutribilior est & indigestibilior.* Inde Regiis mensis ministrari olim solitus. Liber de Situ Ecclesiæ Belli in Anglia: *Constituens in primo Monachis ejusdem Ecclesiæ ad cotidianos usus panem regiæ mensæ aptum, qui Simenel vulgo vocatur, habere pendere 60. solidorum, & in quadragesima de quartario majorem, ut eleemosynæ pars sibi cederet.* Rogerus Hovedenus pag. 738. *Cum autem Rex Scotiæ ad Curiam Regis Angliæ moram fecerit, quotidie de liberatione 30. solidos, & 12. wastellos dominicos, & 12. Simenellos dominicos, & 4. sextaria de dominico vino Regis, &c.* Bromptonus ann. 1044. *Eo die præcentor loci recipiat de fisco regio dimidiam marcam, & conventus centum Simenellas, & unum modium vini.* Iter Camerarii Scotici c. 9. §. 5. de Pistoribus: *Non faciunt quodlibet genus panis, ut Lex burgi inquirit, videlicet quachetum, Siminellum, wastellum, panem azymum, purum panem, panem mixtum, &c.* Ubi perperam edit. *symmellum*. Ita male etiam *simerellus*, pro *simenellus*, edit. in Histor. Monmorenc p. 101. Fleta l. 2. c. 9. §. 1. *Panis de Simenel (ponderabit) minus wastello de 2. s. quia bis coctus erit.* Le Roman d'Auberi MS.

Si vos porter Simeniaus buletez.

Vetus Consuetudo municipal. Ambian. MS. *Et ne porra on ces fourniaus quire fors flaons & tartes, & pastès, & Seminiaus.* Charta Philippi Comitis Flandr. pro Ambianensib. *L'Arcediacre d'Amiens à cascun Noel de coustume à Amiens de son droit de cascune cambe à chervoise 1. sestier de chervoise à denier, ou 1. denier, & cascun four ou fournel 2. den. ou denrée de pain, ou de Simeniaus, ou de tel pain, qu'il cuist.* Magnum Tabularium Corbeiense: *Tout li four & li moulin de la dite ville sont sien, (à l'Abbè & ne puet nus faire fourniaus à cuire tartes ou pastès, ou Simeniaus, sans son congiè.*

¶ SIMENELLUS SALUS. Liber niger Scaccarii pagin. 341. *Cancellarius* (habebit) v. *solidos in die, & 1. Simenellum dominicum, & 11. salum.* Ubi Cl. Editor Hearnius *Simenellus salos* intelligit quotidianos, in quibus conficiendis sale utebantur, unde *Simenellos salinos* legendum esse suspicatur. Cum vero nonnumquam in iis simenellis effigiem Salvatoris vel Virginis Mariæ imprimebant; hinc forte nomen sunt sortiti quod Salutationis Angelicæ figuram præ se ferrent, quomodo *Salutes* nuncupabant nummos illos qui eadem forma erant insigniti. *Simenelli sali* longe diversi à *Simenellis dominicis* qui absque fermento erant, constabantque optima farinæ parte. Vide *Michia* in *Mica* 1.

¶ SEMINELLUS, Eadem notione, in Charta ann. 1282. apud Rymer. tom. 2. pagin. 191. *Constabularius Angliæ, si extra domum comederit, percipiet 5. solidos in die, & unum Seminellum dominicum ..... Si vero*

intra domum comederit tres solidos & sex denarios, duos Semenellos, &c.

¶ SIMINELLUS, apud Skenæum de Verborum significat. pag. 151.

¶ SIMERELLUS, pro *Simenellus*. Vide ibi.

¶ SIMPONIACI, *Cantatores musici*. Gloss. Isid. vitiosa scriptura, pro *Symphoniaci*.

SIMIAMA. Charta Hecardi Comitis Augustodunensis apud Perardum in Burgundicis pagin. 26. *Bursa cum brusdano, & Simiama, drapo plumato super lutrino, &c.*

¶ SIMIATICUS, Simulatus, fictus. Johannes Abbas de Profess. Monachorum apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 624. *Frequenter etiam in oratione prolixa puritas cordis ammittitur. Est enim ut frequentius Simiatica; quia ex consuetudine sine cordis attentione labia moventur, cor interim malis cogitationibus repletur & maculatur.*

SIMICHENIUM. Epistola Nicephori Patriarc. CP. apud Baron. an. 811. n. 58. *Tunicam candidam, & penulam castaneam inconsutilem, stolam, & Simichenium auro variata.* Ubi ad marginem observatur Græcum exemplar habuisse ἐγχείριον. Unde confici videtur legendum *semicinctium*, i. sudarium, quod ἐγχείριον vocari à Græcis docuimus in *Manuale*.

¶ SIMICIPIUM, ἡμικεφάλιον, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SIMILA, ut Simenellus, Panis ex *simila*, vel etiam placentulæ species, quæ alibi *foliata* dicitur. Notitia ann. 1101. apud Schannat. in Vindem. Litter. pag. 61. *Quando venero ad Missam S. Maximi 15. Similas cum urna dimidia vini.* Charta ann. 1134. ibidem p. 76. *In ejus anniversario 30. Similas, urnamque vini persolvat, seu 15. Similas singulis nummis comparatas.* Rursum infra & pag. 55. 77. &c. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 6. *Ea autem die copiosam refectionem facit (Cellerarius) fratribus de Similis, piscibus atque pigmento.* Vita B. Meinwerci tom. 1. Junii p. 552. *Regressusque ad prandium, acrepta ambabus manibus Simila apposita.* Vide Simenellus.

¶ SIMILAGO, ut Simila, Panis ex *similagine*. Gloss. Lat. Gr. *Similago, σεμίδαλις*. Vita S. Gerardi Episcopi Tullens. to. 3. April. p. 210. *Tresque Similagines cum totidem ciborum partibus accipit, ac secreto pauperibus per fenestram projicit.*

SIMILARE. Glossæ antiquæ MSS. *Similare, effingere, repræsentare, imitari, exprimere:* Ugutio: *A similis dicitur Simulare, id est, facere similem, vel esse, vel repræsentare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Similare, Sembler.* Luciani Episc. Epist. ad S. Gregor. PP. inter Conc. Hispan. tom. 2. p. 428. *Nolo te Similare indecoro pictori pulchra pingenti, &c.*] Marcellus Empiricus c. 8. p. 69. *Pisciculi, qui equum marinum Similat, fel, &c.* Vetus interpres Epistolæ S. Barnabæ; *Nequando Similemus illis.* Ita sæpe in hac Epistola. Pontius Diaconus in Vita S. Cypriani: *Potuisset fortasse tunc illi Apostolicum illud evenire, ... si cum Apostolo etiam ordinationis honore Similaret.* Vigilius lib. 4. contra Eutychem: *Neque in aliquo nobis poterat Similari, si non id, quod ipsi sumus, in seipso dignaretur accipere.* S. Bernardus Epist. 2. *Mulierculis vel Similare vel placere studemus.* Adalbero Ep. Laud. p. 251.

Fabula non Similat verum, nec dicitur esse.

Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli c. 11. *Monachus hodie S. Gallus habet, quorum similes ipse inter suos nunquam Similabit.* Ita Vita S. Deicoli c. 2. n. 6. Vita S. Benedicti Abb. Aniane c. 4. n. 17. Lucas Abb. Montis S. Cornelii in Cantica Canticorum, &c.

Alia videtur ejusdem vocis notio in Legibus Alvredi Regis West-Saxon. c. 21. apud Bromptonum: *Si quis præstet arma sua ad occidendum aliquem, licet ei, si velit, weram mortui consoltare. Si Simulari nolis, reddas, qui arma præstiterit tertiam partem weræ, &c.* Saxonicum habet geromman, quod *congregare, convenire*, sonat, Gallis *Assembler*. Vide in *Assimulare*.

SIMULARE, Eadem notione. Papias: *Imitari, Simulare, aut sequi.* Gloss. Latin. MS. Regium cod. 1013. *Adumbrat, effingit, Simulat, designat.* Ugutio: *Figmentare, fingere, Simulare.* Willel. *ab Oldenborg* in Itin. Terræ Sanctæ p. 126. *Pavimentum habet subtile, marmoreum Simulans aquam levi vento agitatam.* Herbertus l. 2. de Mirac. c. 21. *Erat autem indutus habitu monachali, propemodum Simulans Monacho.* Cap. 32. *Et viventi magis quam mortuo Simulans.* Udalricus in Cons. Clun. l. 1. c. 31. *Caveat, ne dicat collectam ignotam; sed quæ bene Simulet stilum Gregorianum.* Vide l. 2. c. 2. *Illi Simulat*, in Capit. Caroli Calvi tit. 19. c. 13. *Il lui semble*, illi videtur. Hincmarus Laudun. ad Remensem p. 594. 608. *Ut illa possit sui de sua Ecclesia ordinare, & illi liceat, sicut ei Simulaverit, disponere.* Adde Concilium Calchutense ao. 787. c. 9.

¶ SIMULATIO, Similitudo. Paschasius in Vita Ven. Walæ Abb. Corb. sæc. 4. Benedict. p. 1. pag. 474. *In quibus nulla adulatio fuit, sed hinc inde expressa pietas, nulla ad invicem dissensio: ita ut non invenires ad eorum propositi Simulationem quid adderes.* Nostris olim *Semblant* pro facies, vultus, *Mine*. Le Roman d'Athis MS.

Elle ot cler vis & bel Samblant,
Vaiss yeulx & le resgart riant.

¶ SIMOLATOR, Imitator, æmulator. Spicil. Fontanell. MS. *Ex duobus quippe generibus hominum domus religionis implenda est; ... vel de prudentibus, quos religiosæ & sanctæ simplicitatis consistit esse Simulatores.*

SIMILARIA, Instrumentum medicum, de quo Isidorus l. 4. cap. 11. Laudatur ab eruditissimo viro Petro Lambecio l. 6. de Bibl. Cæsarea pag. 81. ex Constantino Harmenopulo titulus, [illegible]

SIMILARIUS, Pistor *similæ*, in Mirac. S. Udalrici Episcopi Augustan. c. 10.

¶ SIMILATIO, pro Simulatio, in Charta ann. 1511. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 342. *Injunga quatinus exacta diligencia & fidelr, amota Similatione voluntaria semota & necligencia gravi postposita, onus præfatum ... injungaat cum effectu pariter & imponant.*

¶ SIMILIGENUS, Ejusdem generis. Cœlius Aurel. Acut. lib. 2. capit. 19. *Admiscere sibi Similigena.*

¶ SIMILIMEMBRIUS, Uniformis, sibi in omnibus æqualis. Vetus Irenæi Interpres l. 2. c. 13. nu. 3. *Simplex (Deus) & non compositus, & Similimembrius, & totus ipse sibimetipsi similis & æqualis est.*

SIMILITUDINARIE, ad similitudinem, ad instar. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Non Similitudinarie radiorum repræsentans effigiem; sed eorum claritate nativa naturam præveniens, in stellam corpus capitis effigiabat puellæ.*

¶ SIMILITUDINARIUS, Similis, uniformis. Bulla Leonis X. PP. an. 1519. in Hist. S. Benezeti: *Sub uno Similitudinario, non tamen regulari, habitu incedunt.*

¶ SIMILLUS, Similis. Nova Collect. Form. 48. *Sic itaque complacuit atque convenit inter illum Abbatem cum advocato suo seu cœnobii illius, seu inter alios seculares inter illum & illum, ut Simillas firmitates pariique tenore conscriptas eamdus fieri emittere ...*

¶ SIMINELLUS. Vide Semenellus.

¶ SIMISSATOR, [illegible], in Gloss. Lat. Gr. MSS. habent, Simusator. Vide Martinii Lexicon.

¶ SI-

¶ SIMITARIUS, Semita. Tabular. S. Victoris Massil. *In alio loco super flumen uniana molino uno afrontat de altano in Simitario.* Vide *Semitarius*.

SIMMA, *Camera*. *Vita S. Silvestri*: *Tarquinio in Simma prandente, ultio divina manifestata est*. Ubi quidam corrupte legunt *sima*, & *dicitur à sima curvum*. Ita Joan. de Janua: [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simma, camera. Simmista, camerarius.*] Sed *Simma* nihil aliud est quam *sigma*, mensa in sigmatis seu hemicycli speciem confecta, quomodo non semel usurpant Lampridius & alii: ita enim præfert Græca editio Combefisii p. 262. τῷ Ταρκυινίῳ ἐν τῷ λεγομένῳ Σίγματι ἀριστῶντος, &c.

¶ SIMMERA, Inferioribus Rhenanis mensura est quartam modii partem continens, ex Goldasto in Gloss. ad Eckehardum c. 1. p. 181. Hæc Spelm.

¶ SIMNIO, Monasterium. Vide *Semnium*.

SIMONES, Delphines, apud Papiam, à simis naribus & repandis. Vide Barthium l. 24. Adversar. c. 8. & Ferrarium in *Simoni*.

¶ SIMONIA, à Simone Mago dicta Sacrorum venditin, unde etiam *Simoniaci* appellati, qui hac labe infestantur. Vide Canonistas. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simoniacus, Simoniaux*.

¶ SIMPECTÆ. Vide *Sempecta*.

¶ SIMPHONIARIUS, SIMPHONIZARE. Vide *Symphonia*.

¶ SIMPINIUM, *Genus poculi, quod & gabata dicitur*. Papias. Sed leg. *Simpuvium*; ut & apud Arnob. adv. Gentes l. 7.

¶ SIMPLAGIUM. Vide *Semiplagium*.

SIMPLARE, à *Simpla*, vel *simplum*. Sedulius l. 1. Operis Paschalis, de Trinitate:

Semper ut una manens deitatis forma perennis,
Quod simplex triplicet, quodque est triplicabile Simplet.

Vide mox *Simplicare*.

¶ SIMPLARIS, Unicus, singularis. *Simplaris armatura*, Miles qui unicam annonam accipiebat, apud Vet. de Re milit. l. 2. c. 7. Vide *Candidatus* 1.

¶ SIMPLARIUS, Eadem notione. *Simplariæ venditiones*, apud Ulpian. leg. 48. § ult. ff.

¶ SIMPLASIARIUS, pro *Seplasiarius*, in Glossis Isidori: *Pentapola, Simplasiarius*.

¶ SIMPLEX, Purus, sincerus. Vetus Irenæi Interpres l. 3. c. 21. nu. 3. *Servavit nobis* (Deus) *Simplices Scripturas in Ægypto, in qua adolevit & domus Jacob.*

¶ SIMPLEX CHARTA, *Non indentata*, seu decisa in modum dentium. Vide *Indentura*. Charta ann. 22. Edwardi III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Ricardus Mayben de Sutton per Cartam Simplicem huic indenturæ indentatam dedit, &c.*

SIMPLEX POPULUS, Vulgus, nostris *le simple peuple*. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 514. *Inermem ac Simplicem populum tanta famis involvit miseria, ut, &c.* *Minor populus*, in Capit. Lotharii Imper. an. 855. c. 5.

¶ SIMPLICES, nude pro Privati non Nobiles, in Chron. Johan. Whethamstedii p. 332. *Cum notabili testium multitudine, tam forinsecorum quam indigenarum nobilium & Simplicium adtunc assistencium*. Vide *Singulares* 2.

SIMPLICARE. Gloss. Græc. Lat. ἁπλῶ, *Simplico, pando*. [Pallad. 2. tit. 16. *Lapis subter vel testa ponenda est, ut radicem non Simplicet, sed repercussa respergat*. Vide *Simplare*.]

¶ SIMPLICIANA ANTIQUA, Scripturæ genus. Vide in *Scriptura*.

1. SIMPLICITAS, Vox contemtus. Gregorius M. l. 4. Epist. 75. ad Mauricium Imper. conqueritur, se *Simplicem* ab illo appellatum fuisse, tanquam in contemtum, *quia* (ut ait,) *Simplicitatis vocabulo fatuus quis dicitur*. Ita vulgo novos ac rudes *Simples* appellamus, ut etiam Ulpianus Lege 14. §. 4. D. Relig. Vide l. 1. C. de Jur. & facti ignorant. &c.

2. SIMPLICITAS, Alia notione. Lex Longob. l. 1. tit. 9. §. 37. *De homicidio, unde lex pro Simplicitate probationem trium testium quærit, si testes habere non poteris, concedimus, ut cum 12. juratoribus juret, & ab eadem Simplicitate sit absolutus: proprium tamen non amittat*. Eadem habent Capitula Ludov. Pii ann. 826. c. 4. & Conventus Ticinensis ann. 854. c. 4.

☞ Locum obscurum illustrare tentat Muratorius, hunc præ modestia explicare non ausus to. 1. p. 2. pag. 148. *Simplicitas* eo loci, inquit Vir doctissimus, mihi appellata videtur homicidii actio peracta ad defensionem sui, quæ non perverso animo, sed simpliciter fit. Hujusmodi homicida hactenus compositionem facere cogebatur; hac lege mulcta eidem remittitur, modo 12. conjuratores adhibeat, qui jurent illum esse fide dignum.

¶ SIMPLICITER, Omnino, in totum, Gallis *Entierement*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 33. *Ducum ejus* (Northumbriæ) *numerus nobis Simpliciter est incertus*. Rursum p. 59. *Cum quo* (S Edwardo) *progenies Westsaxonum, ... à regni regimine Simpliciter cessavit*. Non semel occurrit.

¶ SIMPLICUS, Simplex. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1402. apud Rymer. to. 8. p. 277. *Duo vestimenta serica Simplica usitata pro uno sacerdote tantum*. Nisi mendum sit pro *Simplicia*.

¶ SIMPLIFICARI, Simplicem fieri, in Imitat. Christi l. 1. c. 9. *Quanto quis magis unitus sibi & interius Simplificatus fuerit, &c.*

¶ SIMPLO, Conviva, apud Fulgent. de prisco serm. n. 49. Vide *Simpulator*.

¶ SIMPLUS, Simplex, Singularis, unicus. Charta an. 1263. ex Tabul. Portusregii: *In quibus Simplam justitiam habebat, & quæ à nobis in feodum immediate tenebat*. Alcuinus de div. Offic. *Christi mors Simpla fuit, quia peccatum, quod est mors animæ, non admisit*. Utitur Plautus Most. Act. 2 sc. 2. v. 73. *Simpli equi*, solitarii, ad eorum discrimen qui junguntur ad currum, in vet. Epigram. de Circo apud Carolum de Aquino in Lexico milit.

Lunæ biga datur semper, solique quadriga;
Castoribus Simpleci rite dicantur equi.

Vide *Singulatar*.

SIMPULATOR, in Glossar. Isidor. *Amicus sponsi; assiduus cum eo in convivio. Simpulator, conviva.* Notum, quid sit *Simpulum* apud Festum & alios. [Vide *Simplo*.]

SIMPULSARE. Vid *Pulsare* 3.

¶ SIMPUVIUM. Vide *Simpinium*.

¶ SIMRILIUS, Æsalon, Gall. *Emerillon*, Accipitris species, minima omnium, sed velocissima. Æsalonem ab accipitre, quem Gallice vocamus *Espervier* non satis distinguebant veteres. Papias MS. Bituric. *Alietus, a Græco alietos, avis qui Simrilius dicitur, vel Sparverius*. Vida in *Sparvarius*, & *Smerilones*.

SIMULA, Panis similaceus, qui & *simenellus*, de qua voce supra. Charta Henrici Episcopi Ratisbonensis ann. 1278. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pagin. 264. *Artocreas & Simulas majores, quemadmodum ipsæ Simulæ in recordatione fratrum hactenus dari consueverunt: & qualibet Simulæ tantum valere debent, quantum valent tres Simulæ quotidianæ.* [Vide *Simila*.]

SIMULACRUM. In Indiculo Superstitionum & Paganiarum in Capitulari Karlomanni ann. 743. paragraphi 26. 27. 28. inscribuntur: *De Simulacro*

era de conspersa farina: *De Simulacris de pannis factis*: & *De Simulacro*, *quod per campos portant*.

☞ Quæ superstitio non longe abludere videtur ab ea quæ etiam nunc viget apud rusticos in Irlandia. Antiquissimo quippe usu apud eos receptum est, ut in præcipuis solemnioribusque festivis diebus panem in formam porci efficiant, quem postea exsiccatum, atque in pulverem redactum, & una cum semine permistum terris mandant verno tempore: famulos denique equosve, qui agrorum culturæ deputantur, eo pane vesci jubent. Ita conjicit Keyslerus in Differtat. de Cultu solis, &c. ad calcem Eliæ Schedii de Diis Germanicis.

¶ SIMULARE, SIMULATIO, SIMULATOR. Vide *Similare*.

¶ SIMULATITIUS, Simulatus, fictus. Vita sancti Guthlaci to. 2. April. p. 43. *Adversus Simulatitias malignorum spirituum fraudes*. Vide *Simultaneus*.

SIMULATIVE, in libro fundationis Monasterii Gozecensis p. 30. *Simulando*.

SIMULATUM. Vide *Wanestodal*.

¶ SIMULTANEUS, Simulatus, fictus, non æquus. Longinus in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. p. 717. *Majorem sibi, quam pro merito, vita religionem & sanctimoniam falsa & Simultanea æstimatione effecturam*. Mulleri Introduct. in Hist. Sand-Hippol. t. apud Duellium to. 1. Miscell. pag. 281. *Simultanea utriusque possessione tribus propemodum seculis retenta fuerunt*. V. *Simulatitius*.

SIMULTARE, Simultatem cum aliquo gerere, vel inter se simultatem exercere. Gemma.

¶ SIMULTAS, Conspiratio, factio. Acta S. Severi Episc. Abrinc. to. 1. Febr. p. 193. *Quorum* (clericorum) *Simultates presbyter astutus prævidens*, &c. Ubi sermo est de Clericis qui S. Severi corpus furari conspiraverant.

¶ SIMULTIM, Simul, eodem tempore. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p. 360. *Cumque Simultim tempore, loco, modo, etiam objectabiliter concurrerent in Spiritu, viderunt Lidwinam*.

SIMULTUM, *Vermis in cornibus arietum, qui facit eos cornupetare*. Joan. de Janua. [Hinc Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simultum, le ver qui est ès cornes du mouton*.]

¶ SIMUS. Vide supra *Secuns*.

¶ SIMUSATOR. Vide *Simissatae*.

SINAIDA, Incisio, facta in arboribus ad limites designandos, à Saxon. snitan, vel snithan, *incidere, secare*. Unde snit, *secta*, snite, *incisio*. Lex Longob. l. 1. tit. 26. §. 5. *Si quis propter intentionem signa nova, hoc est, theclaturam, aut Sinaidam in silva alterius fecerit, & suam non probaverit, componat sol 40*. Et §. 6. *Si servus extra jussionem domini sui theclaturam, aut Sinaidam in silva alterius fecerit; manus ejus incidatur*, &c. Ubi Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 97. habet, SNAIDA, ut SNEIDA, Traditiones Fuldens. lib. 2. c. 8. *Hæc est terminatio Ecclesiæ in Creyafeld, à Muronesbrink sursum versus ad Bertboldes Sneida, inde ad fontem S. Bonifacii*. Infra: *Hæc est terminatio matris Ecclesiæ ... ad fontem S. Bonifacii super Sweberfeld, inde per Berboldes Sneida, usque in Brabdaha*, &c.

¶ SINAL, vox Hispanica. Vide *Crebantare*.

¶ SINAPIZARE, Ex Sinapi componere, apud Veget. l. 2. c. 6.

¶ SINARE, ἐάσαι, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SINASPISMUS, Vox Græcæ originis, usurpata quandoque à Latinis Scriptoribus, qua significatur instructio aciei magis spissa confertaque, in qua milites invicem distant non nisi pedem & semis. Hæc post Carolum de Aquino in Lexico milit.

¶ SINATIO, Concessio, donatio. Chart. S. Vandreg. tom. 1. p. 972. *Ego vero dictus ballivus ... dictam Sinationem nomine ipsius domini Regis ratam habeo*.

¶ SINCERA, perperam pro *Sicera*, in aod. Chartul. tom. 1. p. 844. *Unum galonem potus Sincera vel cervisiæ*.

¶ SINCERATUS, pro Sincerus, in Vitis Patrum Emerit. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 652. *Pietas quippe summi Dei statim Sinceratum pectus emollivit*.

SINCERIS, pro Sincerus. Glossæ veteres cap. de moribus: *Sinceris*, εἰλικρινής. S. Fulgentius Epist. 2. ad Gallam. *Apostolus, sicut ipse testatur, vult, ut simus Sinceres, & sine offensa in diem Christi*, &c. Vulgata edit. habet *Sinceri*. Et in Responsione contra Arianos p. 32. 1. edit. *Vapor est autem virtutis Dei, & manatio quædam claritatis omnipotentis Dei Sinceris*. Utitur semel ac iterum.

SINCERITAS, Titulus Rectorum Provinciæ, in l. 8. Cod. Th. de Jurisd. & l. 33. de Curiis.

¶ SINCERITER, Sincere. Vita Patrum Emerit. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 654. *Et quemadmodum eum percutere volueras, nec gladium educere volueras, Sinceriter enarravit*. Occurrit etiam apud Gellium lib. 13. cap. 15.

SINCINNIUM, *quasi singularis cantilena unius, cum vero multi, abarus*. Papias. [Festo: *Sincinia, cantio solitaria*. Vide *Sicinium*.]

¶ SINCOPATUS. Vide in *Syncopa*.

SINDABULUM, al. *Sindabalum*, *Fundabalum*. Papias. Sed legendum videtur *fundabulum*. Vide in hac voce.

¶ SINDALUM, Tela subserica, vel pannus sericus, ut *Cendalum*. Vide in hac voce. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item duæ cappæ de eodem veluello, & sic broderatæ duplicatæ de Sindalo azureo*.

¶ SINDICAMENTUM, SINDICATIO, SINDICATIO, SINDICATOR. Vide *Syndicare*.

¶ SINDICTUS, SINDICUS. Vide *Syndicus*.

SINDMANNI. Chartæ Ludovici Regis an. 892. & Henrici Imper. ann. 1039. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 130. 147. *Cum curtis & casis, aliisque ædificiis, familiis, & utriusque sexus mancipiis, barschalcis, Sindmannis, bergiswoteris, censibus, capitecensibus, aquis, campis, vineis*, &c. Adde pag. 151. Vox fortè conflata ex German. *Sende*, Synodus, & *man*, homo: ita *Sindmanni* fuerint homines Synodales. Vide Kilianum. [Meichelbecko to. 1. Hist. Frising. p. 150. *Sindmanni* ii sunt qui ad nuncia aut alia perferenda tenebantur.]

SINDONARIUS est Artifex syndonum, ni fallor, apud Recuperum de Misac. S. Ambrosii Senens. n. 57.

SINDONES, ministerio Ecclesiastico accensentur. Sic autem appellabant linteamina, in quibus recipiebant & reponebant panes, qui à fidelibus ad divinum sacrificium offerebantur. Ordo Romanus: *Oblationes autem à Pontifice suscipit Subdiaconus, & ponit in Sindonem, quæ eum sequitur*. Alibi: *Acolyti autem, qui inde fuerint, observant, ut portent Chrisma ante Pontificem, & Evangelia, Sindones, & sacculos*, &c. Rursum: *Oblationes vero Principum Subdiaconus Regionarius à Pontifice suscipit, ac sequenti Diacono porrigit, & ipse in Sindonem, quam tenent duo Acolyti, ponit*. [Hinc oratio, quæ super oblatos panes in Sindone collectos fiebat, dicitur *Oratio super Sindonem*. Vide Acta SS. to. 3. Julii p. 282.]

SINDON, pro Specie panni, [byssus tenuis.] Vetus Charta apud Roccbum Pirrum in Episcopis Agrigentinis: *Unam cappam de diaspero aurifanisto, vel Tartarisco aureo de Sindone foderatam*, &c. [Leg. palatinæ Jac. II. Reg. Major. inter Acta SS. to. 3. Junii p. 56. *Quæ vestes, ut decet, juxta ac pannis variis sint folratæ, exceptis*

capis vestibus Pentecostes quæ de Sindone sint solvendæ.] Monasticum Angliæ to. 3. p. 2. pag. 95. *Capis nigris cum capuciis de Sindone vel taffata utentur.* Parte 1. p. 315. *Capa Roberti Burnel de Syndone Hisp. coloris Indici indentata.* Arestum 9. Maii 1350. *Item unam capellam de Sindone nigro, videlicet casulam, tunicam, &c.*

¶ SYNDON, Eadem notione, in Ordinat. Humberti II. an 1340. to. 2. Hist Dalph. p. 606 col. 2. *Item, pro Syndone pro raubis Pentecostes erit una petia Syndonis necessaria.* Adde Chronicon Estense apud Murat. to. 15. col. 517.

SINE, Extra, præter, quomodo Gallis *Sans* usurpant. Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum c. 1. & 12. *Sine quadragesimis 40. dies pœniteat.* Vide *Anni subditi*, col. 514.

¶ SINECILIONES. Vide *Smerilions*.

¶ SINESCALCUS. Vide *Senescalcus*.

SINGILIONES DALMATENSES, inter vestes recensentur in Epist. Gallieni apud Trebellium Pollionem in 30. Tyrannis: Σιγιλλίωνες, in Testamento S. Gregorii Nazianzeni dici putantur: σχίριν β. παλλια γ. σιγιλλῶνα. Ita quidam codices MSS. præferre, pro σιγίλλιον, uti aliquot editi habent, scribunt Baronius an. 489. n. 31. & Casaubonus ad Pollionem, ubi sententiam suam de ejusmodi singilionibus prodit. Hunc consule, si lubet. Vide *Cingillus*.

☞ Salmasius vero *Singiliones*, vel potius *Sigilliones*, ut scribendum esse censet, interpretatur vestes *Sigillatas*, id est, signis vel figuris ornatas. Vide *Sigillus* 2. Alii vestes esse volunt ex simplici panno, seu non duplicato, ut supra observavimus in *Sigillio*.

SINGLARE. Vide *Singularis*.

¶ SINGLEWOMAN, Anglis, Virgo vel mulier innupta, à *Single*, sola, & *Woman*, mulier. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 392. *Isabella Brikelyt de London Singlewoman salutem in Domino, &c.*

¶ SINGNARE, SINGNUM, pro *Signare* & *Signum*: Charta an. 1421. ex Tabul. D. *de Flamorens*: *Et manu mea propria scripsi & grossavi & Singno meo consueto Singnavi.*

¶ SINGULA, f. pro *Cingula*, vel *Sigla*, Vexilli pars extrema. Gesta Consulum Andegav. c. 6. n. 13. *Interdum* (Gaufridus) *perfidos aggressus est illos* (Danos) *ut vexilli Regis Singulas in ore Danorum volitare faceret, &c.*

¶ SINGULARE, Sequestrare. Acta S. Georgii to. 3. April p. 110. *Virgulis ante positis Singulavit.* Vide *Singulizare*.

¶ SINGULARE, *Seorsum constituere, singillatim memorare*, apud Papiam & in Gemma.

1. SINGULARES & SINGULARII, inter postrema officia Præfectorum prætorio Orientis, & Italiæ & urbis, recensentur in Notitia Imperii, de quorum officio multa habet Pancirolus l. 1. c. 20. p. 14. quæ non exscribo. Vide etiam Cujacium l. 12. Observat. c. 40. [& Brencmannum in Hist. Pandect. l. 2. c. 5.]

¶ 2. SINGULARES, Privati, nostris *Particuliers*. Charta an. 1357. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 447. *Singulares villæ de Revello in judicatura Lauraguesii, &c.* Vide in *Simplex*.

SINGULARIS, dictus *Aper*, Græcis μονιὸς, quod delectetur solitudine, vel quod solus & *Singularis* primis duobus annis vagetur, nostris *Sanglier*. Ita Cujacius ad l. 1. de Feud. & Fullerus lib. 6. Miscellaneorum sacrorum cap. 6. [οἱ μοναδικοὶ τῶν συῶν, apud Nicetam Choniat. in Andronico l. 2. num. 2.] Odilo lib. 2. Vitæ Sanct. Odonis Cluniac. Abbat. lib. 2. *Ecce immanissimus Singularis de sylva egressus, &c.* Vita Sanct. Deicoli Abb. num. 24. *Cum multi optimatum, venatu nobili, Singularem maximum insequerentur.* *Porcus Singularis*. Tabularium Monasterii Sanct. Savini Levitanensis apud Marcam: *Concedimus etiam in ipsa valle, ut si quis Porcum Singularem, sive cervum venando ceperit, quartam sive spadlarem Sanct. Savino persolvat.* *Fera Singularis*. Petrus Chrysologus serm. 127. *Singularis fera, usque dum capiat prædam, fremit ore, dentibus frendit, &c.* Ita *fera Singularis*, apud Hariulfum libr. 3. cap. 21. Willelmum Malmesbur. pag. 3. & in Chronico Fontanell. pag. 187. ubi de morte Karlomanni. *Aper ferus Singularis*, apud Cogitosum in Vita Sanct. Brigidæ Virg. cap. 4. num. 21. & in alia ejusdem Brigidæ Vita cap. 16. num. 22. to. 1. *Singularis ferus*, [in Psalmo 79. 14.] in Vita Sanct. Pachomii cap. 16. apud Petrum Damian. libr. 3. Epist. 10. Willelmum Abbatem Metensem Ep. 1. Joan. Sarisberiensem Ep. 167. S. Bernardum Ep. 240. in Vita S. Rigoberti Archiep. Remens. cap. 2. num. 7. &c. Vide Capitulare de Villis cap. 40.

SINGLARE, Eadem notione. Gaufredus Malaterra lib. 2. c. 40. *Aprum miræ enormitatis, quem Singlare dicunt, movit.*

¶ SENGLARIS PORCUS, Eodem significatu, in Charta an. 1399. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Tibi licentiam damus & concedimus per presentes libertatem venandi & occidendi porcos Senglares, servos* (cervos) *& capreolos, &c.*

SENGLARIUS, ex Gallico *Sanglier*. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 841. *Ut pasturam ad 20. vaccas, ... & ad unum Senglarium, &c.*

¶ SENGLERIUS, in Chron. Salernit. apud Murat. to. 2. part. 2. col. 231. *Sed dum hac illacque, ut mos est, alternatim discurrerent, ingentem Senglerium reperiut.* Le Roman d'*Athis* MS.

Chevrel, ne daim, cerf, ne Sengler,
Ne aultre que l'an puist nommer.

¶ SINGULARITAS, Monachatus, Vita monastica. Litteræ Cleri Ravennatis apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. p. 124. *Nec hoc quidem dicimus, ut in omnibus hujus religionis, cum ad sanctam pervenerint dignitatem, relicto more ecclesiæ vel religionis, in qua provecti sunt, mutandam vestem Singularitatis censeamus, &c.* Adde eumdem Mabill. to. 5. p. 448. & Canon. Propositum 20. qu. 3.

¶ SINGULARIUS, Monachus. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Sed quia dictus lavandarius tenetur lavare bis in qualibet septimana raubam conventus & Singulariorum de eodem ac familiæ eorumdem, &c.* Nisi sit pro Singularis, quod non displicet.

SINGULATOR, Ιππεύς, κέλης, in Gloss. Græc. Lat. ubi Salmasius *Singulatorem* exponit *equitem, qui solo ac singulari equo vehit*, quem μονάτορα vocasse Hesychium putat: Ἱππεὺς ἱππαστὴς ὁ ... καὶ μονάτωρ. Glossæ Isidori: *Aureax, equus solitarius*. Vide eumdem Salmasium ad Vopiscum, & supra *Simplus*. Occurrit præterea vox *monator*, in Gloss. Græc. Lat. ubi exponitur ἐπιμαχητής, sed videtur legendum *monitor*.

SINGULIZARE. Alcuinus in Præfat. ad lib. de 7. Artibus: *Quapropter opere Dei Singulizato, magnifica necessaria definitione conclusa sunt, &c.* [Vide supra *Singulare*.]

¶ SINGULOGISTICUS. *Claustra Singulogistica*, ubi singuli monachi singulatim degunt. Poema 198. inter Alcuini poem.

Quæritur hic verum per Singulogistico sacrum
Claustra modis variis famine pacifico.

¶ SINGULTINUS, Lacrymosus. Vita S. Macarii tom. 1. April. p. 881. *Deo pastori summo commendavit Singultinis orationibus.*

¶ SINGULTIZARE, Singultire, Gall. *Sanglotter*. Vita S Catharinæ Senens. to:3. April. p.903. *Talia verba Singultizans vix protulit*.

¶ SINIMUM, an Cinnamomum, Gall. *Canelle?* Litteræ Ricardi II. Reg Angl. an. 1380 apud Rymer. to.7. col.233 *Quinque balas Sinimi, unam pipam pulveris salvistri, & quinque balas busti*.

¶ SININUS, Cæmentitius, ut videtur. Cronic. Farfense apud Murat. to. 2. part. 2. col. 525. *Et recepit ab eis curtem & domum cum puteo aquæ vivæ, & majori cripta, post eam Sinino opere cooperta, sicut à pariete antiquo circumdata videbatur*.

¶ SINISCALCUS, Siniscalus, apud Marten. to.1. Ampl. Collect. col 67. Murator. to.15. col. 346. & Lobinell. to 2. Hist. Britan. col. 337. pro *Senescalcus*. Vide in hac voce.

¶ SINISTERITAS, Infelicitas, sinistra fortuna, perversitas. Sidonius l.1. Ep.5. *Ilicet, & si secus quapiam, sub ope tamen Dei ordiar à secundis; quibus primordiis majores nostri etiam Sinisteritatum suarum relationes evolvere auspicabantur*. Vita Johan. Clerici p.94. *Hac posteritas quidem nostra videbit, sed & tantum judiciorum Sinisteritatem non pauci jam mirati sunt* Expositio symboli in Liturg. Gall. p. 341. *Ideo ad dexteram Patris Filius dicitur; quia in eo nulla Sinisteritas invenitur. Cum enim in Scripturis sacris semper quod dexterum est, ad meliora; quod sinistrum, ad deteriora pertineat. idcirco in Deo dextera, id est bona sunt: ubi sinistra, id est mala possumus suspicare. Sinisteritas versari*, in leg.2. tit 27. ad Leg. Jul. repet. Cod. Theod.

SINISTERIUS. Gloss. Lat. Gall. *Sinisterius, Senestre, potier*. [Vide *Sinisteritas*.]

¶ SINISTIMUS, Sinister. Vide *Dextimus*.

¶ 1. SINISTRARE, Adversari. Chronic. Richardi de S. Germano apud Murator tom. 7. col. 971. *Eo anno Fridericus Romanorum Imperator cum ingenti Crucesignatorum exercitu Kierosolymam petens, Sinistrante fortuna, in quodam flumine moritur*. Acta S. Constantini Reg. Monachi to. 2. Mart. p. 64. *Sed ecce Sinistrante fortuna moritur Regina*.

2. SINISTRARE, Ad sinistram comitari, ut *dextrare*, ad dextram. Radulfus de Diceto ann. 1191 *Dextravit Archiepiscopum Londoniensis Episcopus, Sinistravit Wintoniensis, & sic in sede sua solenniter collocatus est*.

¶ SINISTUS. Ammianus lib. 28. cap. 5. *Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sinistus: & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut Reges*. Vide *Sinister*.

¶ SINJUGARE, *Conjugare*, *Sinjugia*, *Copula*, in Gemma. Utrumque à Græc. συζυγία, & συζυγεῖν. Gloss. vett. *Sinjugiare, copulare, conjugare, confœderare*.

¶ SINKELLUS, pro *Syncellos*. Vide in hac voce. Vita S. Leucii Episc. to. 1. Januarii p. 673. *Joannis Tranensis, Sipontinæque Garganensis Archiepiscopi, necnon pontificalis & augustalis Sinkelli*.

SINNICHIUM, Umbella acuminata. Relatio de Translatione S. Gregorii Nazianzeni: *Ante Patriarchalem Lateranensem erat Crux Basilicæ Vaticanæ cum Conopæo, quod Sinnichium vocant*. Ubi consulendus Papebrochius.

SINODOCHIUM, Synodochium, in Synodo Ticin. ann. 850. c. 15. 16. in Chron. S. Sophiæ Benev. pag. 628. &c. [Præceptum Caroli M. an. 773. apud Marten. to. 1. Ampl Collect. col. 38. *Insuper adjungimus ad præfatum locum Sinodochium illum inter Padum & Ticinum, quod est in honore S. Mariæ constructum*.] Chronicon Farfense: *Cum Monasteriis, cellulis, Synodochiis, Ecclesiis, &c*. Charta Romualdi Ducis Beneventanorum in Chronico S. Sophiæ Benevent. *Ut neque à Monasterio subtrahatur, neque Synodochio defendatur*. Occurrit præterea in Chartis Ludovici Pii in Vita Aldrici Episcopi Cenom. n. 11. apud Pontium de Larazio de Excidio Salvaniensis monasterii n 4. in Actis Episcopor. Cenoman. p. 111. 127. 147. Atque forte ita legendum in Vita Ms. Magnobodi Episc. Andeg. c. 41. *In quo etiam Synocchia atque brephotofia construxit*. Nisi legatur *ptochia*.

Senodochium, in Capitul. 6 ann 819. cap. 5. Vide Baluzium ad Capit. p. 1080 [Epist Caroli M. ad Pipinum filium apud Murator. to 1. part. 2. pag 112. *Pervenit ad aures clementiæ nostræ, quod aliqui duces, ... & ceteri per singula territoria habitantes ac discurrentes, mansionatica & paravereda accipiant non solum de liberis hominibus, sed etiam de ecclesiis Dei, monasteriorum videlicet virorum & puellarum, & Senodochiorum*. Ex quibus facile colligitur *Synodochia* sæpissime nuncupari *Obedientias* à majori monasterio dependentes.]

¶ SINODOXUS, Pauper, qui in *Synodochio* nutritur. Gloss. ad calcem Collect. Canonum ex Bibl. DD. *Chauvelin* Reg Sigillorum Custodis: *Sinodoxis, pauperibus Ecclesiæ*. Vide *Synodicus*.

¶ SINOPIS, Color viridis, Galli in tesseris armariis vocant *Sinople*. Vita S. Willelmi tom. 6. Maii p. 817. *Qui enim solebat paulo ante in palatiis degere, auro radiantibus ac depictis Sinopide*.

¶ SINORDI, Servientium genus. Charta Annoni Archiep. Colon. ann. 1057. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col 447 *Illud quoque firma ratione constituens, ut liberis vel Sinordis venatoribus, sive cujuscumque generis hominibus ad hanc dominationem pertinentibus, quæ suis temporibus jura sic optimas consuetudines habuisse probare potuerint*.

SINOSITAS. Bromptonus: *Ad Septonam deducitur, quæ temporibus Britonum Paladur vocabatur, & à Cassibeliano Rege ædificata, magnæ Sinositatis erat civitas*. Leg. forte *famositatis*, vel *sinuositatis*.

¶ SINSIPIUM, Sinciput. Vita Ms S. Castoris Aptensis Episc. *Beatus Castor amplum scapulare in summitate brevis perticellæ ligavit, & ultra humanum modum calidis appropinquans clibanum detersit, omnibus qui aderant mirantibus quod nec capillus in Sinsipio, nec pilus adustus videretur in arcto* (l. arido) *panno*.

¶ SINSTER. Petrus Damianus Ep. 9. edit. 1610. pag. 17. *Plerique Pontificatus jura non deserunt, & de Sinsteis sunt*. Forte pro *Sinistris*. Vide *Sinistus*.

¶ SINTATUS, Cinctus, ab Occitanico *Sintat*, vel *Cintat*, Gall *Ceint*. Vetus Ceremoniale Ms. B. M. Deauratæ Tolosan. *Et quilibet istorum* (Monachorum) *debent portare unum amictum Sintatum, & unas mannergias in collo per modum stolo*.

¶ SINTEX, Βατος, in Gloss. Latin. Græc. *Sentis* emendat Cujacius: alii *Sondix*. Vide *Batus* 3.

SINTHICIA, Pactum, conventio. Hesychius: Συνθεσίαι, συνθῆκαι. Συνθεσιάων, ἐντολῶν, συνθετῶν. Gregorius M. l. 1 Epist 30 *Sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum, quorum Sinthiciæ spathæ sunt, & gratia pœna*. Ubi Jamesius monet in Mss. haberi *Synthicia*: ita ut vox à Græcia videatur deducta. [Pachymeres l. 3. c. 10. ὅρκῳ δ' ἐπὶ τούτῳ, καὶ συνθεσίαις, καὶ ἐμπεδοῦνται, &c. Utitur rursus l. 1. c. 22.] συνθηκάριοι, pro eo, qui cum altero pactum init ad alium opprimendum, usurpatum. Acclamationes Populares in Concilio Constantinopolitano sub Mena act 5. Ἔξω βάλε τὸν συνθηκάριον, ἔξω βάλε τὸν λαίδορον. Mox: μετὰ σοῦ εἰσί, καὶ συνθηκάριζει τοὺς πιστούς. [Vide Gloss mediæ Græcit. in συνθηκάριος & συνθήκη.]

¶ SIN-

¶ SINTHOMA, pro *Symptoma*, à Gr. σύμπτωμα; Gall. *Symptome*, vox Medicorum. Statutum Johann. Reg. Franc. an. 1352. tom. 2. Ordinat. p. 509. *Statuimus & ordinamus, quod nullus cujuscumque sexus, vel condicionis existat, ... pilulas laxativas, clisteria qualiacumque, propter timorem mortis, et fluxu vel malis Sinthomatibus prægravitatis, ...consulat ministrareve audeat medicinam.* Vide *Symptoma*.

¶ SINTRALIA. Chartul. Eccl. Auxit. c. 138. *Dederunt tertiam partem decimationis ecclesiæ S. Georgii juxta Bazianum & Sintralia ejusdem pro eâ.* Rursum cap. 143. *Mediam partem ecclesiæ d'Antaiag... huic ecclesiæ B. Petri de Vico de cetero possidendam & Sintralia ejusdem ecclesiæ pro se & suis successoribus manumisit.* Utrobique pro *Cintralia*, vel *Centralia*, ut habetur in eodem Chartul. c. 114. quod supra suo loco videre est: ubi minus recte *Censualia* legendum esse opinati sumus; probabilius hac voce significari videtur certus loci ambitus intra quem constructæ erant memoratæ ecclesiæ.

¶ SINU, *Mortarium*, in Gloss. ad Doctr. Alexandri de Villa Dei.

SINUM, *Vas in quo butyrum conficitur*. Gloss. Isid.

SINUS. Vide in *Limbus* 1.

SION, Oriens, quod mons *Sion* versus Orientem & in Oriente fit. Vetus Agrimensor pag. 275. *Sequeris cursum ejus à Sion; hoc est ab Oriente.* Vide infra in *Sion*.

SIPESSOCNA Leges Henrici I. Regis Angl. c. 6. *Comitatus (in Anglia) in centurias & Sipessocas distinguuntur.* Membranæ veteres de tempore Henrici II. *Sipesocæ* dictum, quod *Hundredus* hodie docent apud Somnerum, qui sichel-socna vel siref-soca, ex Saxonico legendum contendit.

SIPHAC, vox Arabica, Medicis mediæ ætatis familiaris, pro *Peritonio*, seu panniculo tenuissimo, qui statim sub musculis reperitur, cui musculus transversus jungitur. Alias *Membrana*. Constantinus Afric. lib. 5. de Morborum curat. cap. 5. *Unde spatia inter intestina & pelliculam, quæ Syphac dicitur, implentur.* Ita l. 5. c. 8. At *Siphac* scribitur l. 5. c. 13. Utitur etiam Mundinus lib. de Anatomia, ut & Pseudo Ovidius l. 1. de Vetula, ubi de Semiviris:

Sive quibus solitis thalamos violare pudicos
Deprensis in adulterio genitalia membra
Iracunda manus sponsi violenter ademit;
Sive quibus ruptura Siphac ita magnificari
Cœpisset, quod non prohiberet in ostea casum
Intestinorum, &c.

¶ SIPHONES, Sunt propriæ canales, vel fistulæ, quæ concepto spiritu aquam vel alium liquorem emittunt. Memorantur in re bellica inter armamenta nautica militaria. Ignem cum fragore & violentia adversos hostes & eorum navigia evomebant. Leo Imper. in Tacticis: *Multæ molitiones à veteribus repertæ sunt, ut ignis cum tonitru & fumo ignita per Siphones emissus naves incenderet.* Hæc post Carol. de Aquino in Lexico milit.

¶ SIPHORUS, Genus textilis. Anastasius in Nicolao PP. *In ciborio Constantinianæ basilicæ optimos de Siphoris & de fundato pannos appendit.* Quidam *Syrophoris* legunt, byssumque ex Syria interpretantur: nonnulli *Serophoris*; alii denique *Setophoris*.

¶ SIPIA, pro Sepia, piscis species, Gall. *Seche*. Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 409. *In ipsum litus maris ad annualiter reddendum censum in cella nostra de Coperfrio denarios 12 & Siphos 20.* Adde Statuta Massil. l. 6. c. 17.

SIPILLUS, *Novacula*, ξυρόν, in Gloss. Lat. Gr.

¶ 1. SIRA, σαῦρα, τὸ ἐπὶ τοῦ πλοίου. Gloss. Lat. Gr.

¶ 2. SIRA, pro *Scyra*. Vide in hac voce. Charta Henrici Reg. Angl. apud Madox Formul. Anglic. pag. 47. *Cum libertate & quietancia de exercitibus, ... Siris, hundredis, &c.*

SIRASCULA, *Vas aquarium*, in Glossis Isidori. [In Glossar. Sangerman. num. 501. *Sorisculo, vasculum aquæ.*]

SIRIATICUS Turgor. Baldricus Noviomensis in Chron. l. 2. cap. 36. *Siriatico turgore inflatur.* Id est, qui, quod *Dominus* nuncuparetur & compelleretur, inflatur ac turget, à voce Gallica *Sire*, qua donabantur magnates, & generatim, qui militari dignitate gaudebant, cum cæteri proprio nomine indigitarentur; ut fuere *Senisferi*; & qui nondum militarem ordinem consecuti fuerant. Epitaphium Abbatissæ S. Scholasticæ Barensis ann. 1308. apud Antonium Beatillum lib. 3. Histor. Barens.

Filia virgo fuit hæc quondam Sire Joannis,
Deque suis Domini Miles Casdmassimo magnatis.

☞ Episcopos Abbatesque hocce titulo insignitos fuisse docet Charta vernacula an. 1255. in Chartular. Meldensi: *A son tres chier seignour l'Evesque de Miaux, Mahius Sires de Montmiral & Doysi, salut & amor. Sires je vos faz à savoir & vos temoig que, &c.* Et Epist. Aelidis Comitissæ Blesensis ad Stephanum Abbatem Majoris Monaster. ex Tabular. ejusdem: *Sire je vos pri & requier tante comme je puis, &c.* Pluries ibi.

De primæva vocis *Sire* origine variæ sunt scriptorum sententiæ. Quidam enim à Græco κύριος, seu ut Byzantini efferebant, κῦρις & κῦρ, deducunt: quam postremam vocem virorum illustrium nominibus præpositam passim observare est, & a quibusdam inferioris ætatis, idiotismi inscitiis, in nomen *Cyrus*, perperam traductam non semel legimus. Concil. Constantinop. sub Flaviano Patr. act. 7. Εἰ γὰρ ὁ κῦρ Μακρόβιος, καὶ ὁ κῦρις Ἰω..., καὶ ὁ κῦρις Ἰωάννης, εἰ δὲ τις ... Occurrit ibi pluries. Alii, ut Nicolaus Fullerus l. 1. Miscel. sacr. c. 11. & Stephanus Guichartus p. 944. ab Hebræo etymon arcessunt. [Hickesius in Grammat. Theo. p. 98. à Gothico *Sibor*, dominus, deducit. Hunc consule, uti etiam Junium in Gloss. Gothico v. *Arman*, & Schilterum in Gloss. Theuton. p. 58.]

Ex voce *Sire*, formata deinde etiam illa, qua vulgo nos invicem salutamus, *Monsieur*, contracta ex *Monsigneur*, quo titulo vulgo donabantur Militari dignitate insignes, cum cæteri, quantumvis natalibus præclaris editi, non nisi proprio nomine appellarentur, antequam Militarem ordinem essent consecuti. Vox porro *Monsieur*, sat nupera, nec nisi ultimis sæculis usurpata, tametsi in Charta an. 1275. *Sieur*, pro *Dominus*, apud Thomasserium in Consuetud. Biturig. p. 104. ut in Charta Guillelmi Archiepiscopi Dom. Partenaci an. 1292. & aliis in Regesto Castri Lidi in Andibus: *Monsor Robert Cuens de Dreux & de Montfort*, observo: quæ quidem vox occurrit pluries fol. 53. Cur vero vox *Monsieur*, nominibus appellativis filiorum principum postponeretur, videndus Tilliut.

¶ SIRICA, Pannus sericus. Vita B. Augustini novelli tom. 4. Maii pag. 612. *Dixit etiam in sua supradicta ecclesia habere in Sirica pictum dictum Beatum.* Vide *Siricus*.

SIRICELLA, [Vestis sacra, à *Sirico* sic dicta.] Vetus Necrolog. Placentinum in Histor. Eccles. Placentin. to. 2. pag. 138. *7. Kl. Maii 1228. ob. Guido Petri Leonis Præpositus Episc. qui dedit huic Ecclesiæ planetam & Siricellam violatam pluviale rubeum, &c.* Pag. 210. sub an. 1253. *Dedit Sacristiæ unam planetam, & unam dalmaticam, & unam Siricellam violatas, &c.*

SIRICUM, *Rubri coloris pigmentum, ex quo librorum capita scribuntur.* Ita Glossæ Arabico-Lat. [Vide mox *Siricus*.]

SIRICUS, pro *Sericus*, ... S. Valerian. de Bono disciplinæ: *Quamvis autem Sirico pretioso corpus vestias, & niveo vellere membra componas, non sine maculam diem transigis, si camini ardentis ora contigeris.* Corippus l.4.n.4.

Syrica per cunctas pendebant vela columnas.

Anastasius in S. Zacharia PP. p.78. *Pendentia vela inter columnas ex palliis Siricis fecit.* Idem Scriptor in Hadriano p.109. *Vela Syrica numero quinquaginta septem.* Adde p.110.111.&c. [Amelius in Ord. Romano cap.76. *Et super illam* (tobaleam) *ornatam de Sirico, &c.*] Matth. Silvaticus: *Siricum Romanum, id est, Siricum, vel seta Romana.* Ita *Siricus* pro *sericus* perpetuo scribi in veteribus codd. Paulini annotat Juretus ad l.1. de Vita S. Martini. Sed quod interdum *Syricus* pro *Siricus* scribitur, id vitium scripturum est: cum, ut ait Isidorus l.19. cap.17. *aliud sit sericum, aliud Syricum. Nam sericum lana est, quam Seres mittunt: Syricum vero pigmentum, quod Phœnices in Rubri maris littoribus colligunt.* Incertum porro, an de posteriori intelligi debeat Lex Alaman. tit. 59. § 7. *Si autem ex ipsa plaga cervella exierit, sicut solet contingere, ut medicus cum medicamento aut Sirico stupavit, & postea sanavit, &c.* Ibi enim *Siricum* licet interpretari lineum tomentum, quod vulgo *Charpie* dicimus.

Siricus, Delicatus, vel opulentius, *qui vestibus Sericis utitur, seu gravatur,* ut habet vetus Interpres Juvenalis Sat.6. Auctor Hist. Apollonii Tyrii: *O juvenis Sirice! qui amore tuæ carnis ductus cito animam amisisti.* Serici enim usus rarus adeo primitus fuit, ut penes solos ditiores & delicatiores esset: & Galenus l.13. Meth. scribat sua tempestate, sub ditione Romana, in magnis civitatibus penes solas mulieres opulentas inveniri potuisse.

SIRIONES, Vermiculi, qui oriuntur in dentibus, Matthæo Silvatico. [Gallis *Sirons*.]

SIRNUMJUGIUS Charta Pontii Comit Tolosan. 936. apud Catellum: *Cum silvis & forestis, & cum omnibus finalibus & mercatis, & Sirnumjugiis, & cum hominibus & Famulabus inde naturalibus, &c.*

¶ SIROCCUS, Sirochus, ab Italis *Sirocco*, Ventus, qui Latinis Euronotus, nostris *Sudest*, dicitur. Jac. Auriæ Annal. Genuens. l.10. ad ann.1283. apud Murator. to. 6. col 781. *Et quotidie ad Portum Veneris venire de facili poterant, quum quotidie esset ventus ad Levantem vel Sirochum.* Rursum col.584. *Cumque essemus cum dictis nostris galeis prope insulam dictam Catui per milliare circa unum, ventus cœpit esse fortis à Sirocco.* Vide *Syrocus*.

¶ SIROGRILLUS, Cuniculus, Gall. *Lapin*, olim *Conil*. Transact. Florentii *de Castellane* domini de Mafalguis cum hominibus ejusdem loci an. 1438. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Possint impune ... venari Sirogrillos ... cum canibus* Statuta Arelat. MSS. art.53 *Pro pallio & tunica dominæ cum pellibus Sirogrillorum, 3 sol.* Vide *Chirogryllus*.

¶ SIROMASTES, Hesychio, Species jaculi, hasta, lancea, à Græco σειρομάστης. S. Hieron. Epist.53. *Legi enim Siromastem Phinees, austeritatem Heliæ, zelum Simeonis Chananæi, Petri severitatem.* Ubi respicit ad Numer. c. 25. v.7 quo loco 70. habent σειρομάστην, Vulgata vero, *Pugio*. Vide Martinii Lexicon.

¶ SIRPA, ut *Sarpa*. Vide in hac voce.

¶ SIRVENS, Sirventus, ut supra *Serviens*. Vide in hac voce. *Servens ad arma*, in Regesto Probus. Charta an.1139. inter Probat. tom.2. novæ Hist Occitan. col.390 *Et in ipsos mansos habeo alberga & expletta, & quidquid ego facere voluero vel meo Servento prædicto Azemaro, vel suis, & unusquisque de prædictos mansos debeat reddere mihi atque prædicto Servento vel suis per annumquemque annum medium de sigile cumulat ad sextarium vicecomitissæ, de prædicto castro & meo jam dicto Servento, vel suis debent reddere ad prædictos mansos, &c.*

SIRVENTAGIUM Vide *Serventagium*.

¶ SIRVENTALIS. Vide in *Feudum* col.452.

SIRVENTIA, Idem quod *servitium*. Liber Chirographorum Absiæ fol.8. *Dederunt fratribus Absiæ, quicquid habebant in supradictis donis, scilicet Sirventiam suam.* [Idem fol 134. *Rapturam & medietatem terragii, & decimam, & Sirventiam.* Antiquit. Bened. Pictav. MSS. tom.3. p.526. *Dominus Hugo Atrans miles facit homagiū planum de Sirventia decimarum de Columberio.* Occurrit ibidem p.528.659.660.794.796.803. &c.] Tabular. Dalonensis Abbatiæ fol.11. *Et Sirventiam, quam habent de nobis in terra de Vernoil.* Et fol. 50. *Concedimus .... omnem Sirventiam & bailiam de Stephano Pisce & fratribus suis, si acquirere potuerit.* Occurrit ibi non semel. Vide *Serventagium* & *Servientia*.

¶ Sirventaria, Eodem intellectu. Regest. Mandat. fol.77. *Humbertus Raymundi capit ibi tasc hiam, & non debet aliud domini Comiti nisi Servientariam.* Vide in *Servientia*.

¶ SIRUPPUS, Jusculum medicum, Gall. *Syrop*, pro *Syrupus*. Vide in hac voce. Ordinat Humberti II. an. 1340. tom.2. Hist. Dalph. p.405. col.2. *Item, quod res medecinas, Siruppos & alia qualibet ordinanda per dictum physicum fieri debere, faciat* (apothecarius) *ad provisionem & cum notitia & præsentia dicti physici.*

¶ Syruppus, in Statutis Avenion. lib.1. rubr.21. art. 9 pag.83.

¶ SIRURGIA, Sirurgica, pro Chirurgia. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta Sanctor tom. 3. Jun. pag.31. *Quia medicinam duas partes habere incognitum non est, quarum una Physica, alia Sirurgica vocatur, &c. Duo in Sirurgia experti in nostra habeamus curia.* Hinc

¶ Sirurgicus, pro Chirurgus, ibidem p.8. in Instr. an.1371. apud Lobinell tom.2. Histor. Britan. col 567. & alibi.

¶ SIRYCUS, ut *Siricus*. Vide ibi.

SISA, pro *Assisa*, Impositio, præstatio tributi. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ & Arelatenses ann.1251. art.59. *Idem concedit dominus Comes, quod Sisa heminarum pro manutenendo ponte à civibus constituta cesset omnino, &c.* Vide *Assisa*.

¶ Siza, Eadem notione. Statutum Johannis Regis Franc. an.1361. tom 3. Ordinat. p.498. *Impune & libere impositiones suas habeat, barragia, Sizas, ... concessa vel donata, levata & exigere possint.*

SISAGA, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis l.4.c.4.

SISARA, pro *Sicera*. Will. Thorn. *Canapis, olerum, pomorum, Sisara, mercimoniorum.*

SISARRA, ὑποζύγιον ... in Gloss. Lat. Gr. [Vide Martin. Lexic.]

¶ SISCALCUS, in Chron. Estensi apud Murator. to. 15. col.347. pro *Senescalcus*. Vide in hac voce.

SISCIDENSES, Valdensium asseclæ, qui concordabant cum iis fere in omnibus, nisi quod recipiebant Eucharistiæ *Sacramentum*, apud Reinerum contra Valdenses c.6.

SISCIPLATOR, nude in Gloss. Arabico-Lat. pro *Sescuplator*.

¶ SISCONUS, perperam pro *Fisconus*, Culcitra straminea, vulgo *Paillasse* Constit. Caroli II. Regis Siciliæ: *Lectus integer intelligatur materatium, vel Sisconus, vel culcitra, &c.* Vide *Fisco*.

¶ SISENAL, f. Ad *Sisam* seu præstationem pertinens. Charta an.1246. in l.1. Feodorum Burbonensis dominii fol. 96. *Gerardus de Beria duas copas ordei Sisenals,*

ells, & duos denarios, &c. Infra: *B. Raimundi 4. copas Sistenals siliginis, &c.* Occurrit hæc verba pluries.

¶ SISINNUS, pro Cincinnus. Vita s. Amalbergæ to. 3. Jul. p. 100 *Completaque oratione, arrepto ferro Sisinnos capitis sui totondit.*

¶ SISISMA, Asthma. Acta s. Francisci de Paula to. 1. April. p. 179. *Habebat filiam ... Sisisma, id est asthma habentem.*

¶ SISIT, pro *Saisierit*, Apprehenderit in Addit. ad Leg. Alamann. cap. 22. *Si quis alterius ingenuam de crimina seu strea aut herbaria Sisit & eam priserit, &c.* Vide *Saisire.*

¶ SISMA, pro Schisma, in Vita B. Johannis Taussiani Episc. tom. 5. Julii p. 791.

¶ SISMUSILUS. Vide *Cisimus.*

¶ SISPES, *Sospes, sanus.* Gloss. Isidori.

¶ SISPETATICUM, in Præcepto Theoderici Reg. Franc. an. circ. 688. apud Mabill. Diplom. l. 6. Ch. 12. pro *Cespitaticum.* Vide in hac voce.

SISSA, SISSARII. Vide *Assisa*, col. 786.

¶ SISSTARE, pro Sistitare, sedere. Gloss. Lat. Gr. *Sistat*, καθίζει, ἵστησι.

¶ SISTARCHIA, SISTARCIA. Vide *Sitarchia.*

SISTARIUM, pro *Sextarium*, [Brabantis *Sisteren.* Charta an. 1206. apud Miræum tom. 1. p. 294. col. 2. Et *taliquidam facta æstimatione, ut tria Sistaria siliginis pro marca, & quatuor Sistaria hordei similiter pro marca computentur.* Codex censualis Ms. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 72. v. *Isti solvunt de sesto pens. 33. de salone modios 8. & Sisteria 4.*] Charta an. 1218. in Tabular. Affligem. *Duo Sistaria siliginis, &c.*

SISTAROA Avis species apud Fridericum II l. 1. de Arte venandi c. 1.

¶ SISTERE, Consistere, emergere, Gr. συνίστασθαι. Vetus Irenæi Interpres l. 2. c. 5. n. 3. *Et mitto concedens Sistere errorem, & crescere illum, in posterioribus temporibus solvere illum conatur.*

¶ SISTERIUM, ut *Sextarium.* Vide ibi.

¶ SISTERTIUM, perperam pro *Sisterium*, ni fallor. Vide *Sextaraticum.* Charta Rogeri dom. de Roleto an. 1210. ex Tabul. s. Medardi Suessionens. *Prædicta vero ecclesia singulis annis in telonea & Sistertagio nostro Montis Cornuti 28. libras Laudunenses pacifice percipiet.*

SISTORIUM, pro Consistorium. Witikindus lib. 2. Gestor. Saxon. *Congregati in Sistorio basilicæ Magni Caroli.* Editio Rineccii habet *Xysto.*

¶ SISURNA, Vulgaria stragula, vel tunica, ex pellibus. Ammian. l. 16. de Juliano: *Nocte dimidiata semper exurgens, non è plumis vel stragulis sericis ambiguo fulgore nitentibus, sed ex tapete & ex sipa, quam vulgaris simplicitas Sisurnam appellat.* Vide Lindenbrog. & Valesium ad hunc locum. Adde Octavium Ferrarium de Re vestiar. part. 2. lib. 3. c. 9. & Vossium de Vitiis Serm. l. 3. c. 49.

¶ SITA, Terminus, limes, ut videtur. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Aragon. an. 1247. fol. 18. *Et secundum forum non tenetur ibi aliquid probare, aut per bogos sive sitas aliquid demonstrare, quia non sunt talia loca quæ aliter possent dividi.*

¶ SITACIUM, pro *Sitarcium*, ut mox *Sitarchia.* Agnellus in Vita s. Petronacii apud Murator. tom. 2. pag. 185. *Sedere fecit illum super alium jumentum strata via; flascones & Sitacium ad sellam ligatum.*

SITARCHIA, SITARCIA, SISTARCHIA, &c. Sacculus vel Cistella, qua panis cibusve defertur. Apud Apuleium l. 1. *sitarchia* sumitur pro alimento, annona, seu cibo, quo in navibus vice commeatus utebantur nautæ: est enim efficta vox à σῖτος, frumentum, annona, & ἀρκέω, *sufficio*; quasi dicas, quod ad victum sufficit. S. Hieronymus de captivo Monacho: *Ascendit camelis, & nova Sitarchia in annona refocillati.* S. Augustinus de Cantico novo c. 11. *Præparemus Sitarcias, apprehendamus & ascendamus navem fidei simul & crucem, nec desit anchora spei nostræ salutis; &c.* [Vide Gloss. med. Græcit. in Σιτάρκιον.]

Postea pro ipsis, in quibus recondebantur cibaria, aut alimenta, vasis ac sportellis, vox usurpari cœpit apud posteriores Latinos, qui vocabulum ipsum passim deformaverunt. Occurrit enim.

SITARCHIA, in Gloss. Angl. Sax. Ælfrici, mete fætels, id est *pera cibi.*

SITARCIA. Glossæ Biblicæ Mss. *Sitarciis, arcis cibariis.* Gloss. Arabico-Lat. *Sitarchia, saccus vel pera*: perperam editum *Sitarcia.* Vita s. Genulfi l. 2. c. 2. *Levantes ergo sacrum thesaurum in Sitarciis super colla equorum, cœperunt regredi, &c.* Herbertus l. 1. de Miracul. c. 7. *Illa vero quia non fuit in Sitarcia, neque in forulo foris incantata relicta.* Hinc emendandus videtur Fulcherius Carnot. lib. 3. Viæ Hierosol. c. 31. *Quod ipse, qui in Sitarcia sua detulit usque Tyrum ... nobis enarravit.* Legendum enim *Sitarcia.*

¶ SITARCIUM, in Mirac. s. Germani Paris. tom. 6. Maii p. 790. *Qui certus de visione ad jutorio fidelium impositus Sitarcio, comitante sibi puero, equo vehente Parisius pervenit.*

SISTARCHIA, SISTARCIA Papias, (ex Isidoro l. 20. c. 9. qui habet *Sitarcia*) *Sistarchiæ, propriæ sunt nautarum, dictæ quod sint sutæ, substantiæ, vel vascula, in quibus portantur cibi.* Eadem prope Ugutio. Joan. de Janua: *Sistarcia, vas & repositorium, sicut saccus: vel pera, &c.* Catholicon parvum: *Sistarcia, sac, repositoire, bourse.* 2 Regum c. 9. *Panis defecit in Sistarciis nostris.* Arnoldus Lubec. l. 3. cap. 32. *Et defecerat panis in Sistarciis eorum.* Henric. de Knyghton: *Cum panis alimenta in Sistarchiis deficere cœpissent.* Utuntur promiscue vetus interpres Juvenalis sat. 12. v. 51. Wolfardus l. 3. de Mirac. s. Walburg. l. 3. cap. 9. Gordianus Monachus in Vita s. Placidi Martyr cap. 36. Vita s. Goaris cap. 6. Historia Translationis s. Germani Parisiens. Episcopi cap. 7. &c.

¶ SITARTIA, in Vita s. Albini ex Fortunato tom. 1. Martii p. 57. *Sed ne de peregrinis nostræ vobis aliquid Sitartia non negaret.*

CISTARCHA: Will. Brito in Vocab. Ms. *Cistarcha, secundum Alexandrum Nequam, componitur à cista, & archa. Unde fecit tale versus:*

Cistarcis tactis, vel peris, jungere cistam
Si curas archæ, Cistarchis sic dabit ortum.

CISTARTIA. Will. Tyrius l. 22. c. 15. *Trahebat enim secum infinitam multitudinem, quibus & aqua jam defecerat in utribus, & panis in Cistartiis.*

SETARCIA, in Vita s. Lupicini Abbat. Jurensis num. 7. 9.

PSITARCIUM. Guibertus l. 1. Histor. Hierosol. c. 1. *Videres Scotorum apud se ferocium, alias imbellium, cuneos crure intecto, hispida chlamide, ex humero dependente psitarcio, de finibus uliginosis allabi.* Ita σιταρκεῖον neutro genere effert Menologium Basilii Imper. 12. Mart. ἔχων τὸ σιταρκεῖον ...

¶ SITELLA, Situlæ species Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 26. *Hauriunt autem aquam non solum legatis situlis, sed etiam æreis, quæ Sitella dicuntur, quibus quasi omnes abundant, ministrantes aquam capitibus areis.* Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 47. *Una Sitella qua aqua hauriatur.*

SITHCUNDUS, SITHERCUNDUS, SIDERCUNDUS HOMO, SITHCUNDMAN. Leges Inæ Regis Westsaxiæ c. 49. *Burgi fractura debet emendari 120. sol. ... Aldermanni 80. sol. Thayni Regis 60. Sidercundi hominis terram habentis 35. aut per id negare.* Cap. 56 *Si homo Sithercundus*

dus agat cum Rege, vel cum Regis Aldermanno pro familia sua, &c. Cap. 57. *Si homo Sithcundus terrarius expeditionem supersedeat, emendet 120. sol. & perdat terram suam.* Adde c. 60. [*Gesithcundman* dicitur c. 55. 64. & 67.] Leges Athelstani Regis: *Et si Walisens ... Ceorlman promoveatur, ut habeat 5. hidas terræ, & habeat weram Regis, & occidatur, reddantur 2. millia thrimsa: & si assequatur, ut habeat loricam & galeam, & deauratum gladium, si terram non habeat, tamen est Ceorlus. Et si filius ejus, vel filius filii ejus hoc assequatur, ut tantum terræ habeat postea, est qui nascetur ex eis Sithcundæ generationis ad 2. millia thrimsarum, &c.* Ex quibus patet *Sithcundum* dici hominem, qui tantum terræ habeat, ut servitium militare inde exhibere posset, ideoque viris nobilibus accenseretur. Lambardus *Custodem pagaum* vertit, alibi *Armiferum* & *Ducem pagaum*. Sed vide, quæ Somnerus ibi commentatur, & infra in *Sithcundman*.

SITHCUNDMAN, Vox ejusdem notionis & originis. Concilium Bergamstedense an. 697 c. 7. *Si occiderit virum militarem, qui Sithcundman appellatur, finito hoc Concilio ... in adulterio deprehendi, &c.*

SITHIA, Navis species. Sanutus lib. 3. part. 13. cap. 23. *Eodem anno Soldanus Babyloniæ per flumen Tampuis inter galeas & Sithias misit usque ad 20. &c.* Vide *Sagitta*.

¶ SITICINES, Tubicinum genus: de qua nomenclatura Lan. c. 2. *Nos autem in Capitonis Atei conjectaneis invenimus Siticines appellatos, qui apud situs canere soliti essent, hoc est, vita functos & sepultos; eosque habuisse proprium genus tubæ, à cæterorum differens.* Hanc tubam reliquis longiorem latioremque fuisse docet Hieronym. Magius Miscell. l. 1. c. 13.

¶ SITOCOMI, Rei frumentariæ curatores, à Gr. σῖτος, frumentum, & κομεῖν, curare: quorum præfectura *Sitocomia* dicitur, apud Ulpian. Dig. l. 50. tit. 5. leg. 5. Alii erant.

¶ SITONES, Qui scilicet frumento emendo præfecti erant: quorum officium *Sitonia* nuncupabatur, ibidem tit. 5. leg. 2. & tit. 8. leg. 9. § 6.

SITONICUM, Stipendium, annona: quomodo *σιτωνικόν* usurpat. Chronicon Alexandrinum an. 36. Theodosii Jun. [nisi locum significet in quo frumentum publico nomine emtum reconditur: quod innuere videtur] Gregorius M. l. 1. Epist. 2. *De frumentis autem, quæ scribitis, longe aliter vir magnificus Citidanus asserit; quia tantummodo sola transmissa sunt, quæ pro transacta indictionis debito ad replendum Sitonicum sufficerent.*

¶ SITTA, f. Situla, in Inventar. utensil. ex Tabular. Compend. *Duos caminos, & duas Sittas & unum cooperto-rium ferratum, & 12. scutellas plumbeas magnas, &c.*

¶ SITTO, pro Sedere, à Saxon. Sitten, sedere, Germ. *Sitzen*, in Pacto Legis Salicæ edit. Eccardi tit. 26.

¶ SITUARE, Ponere, collocare, constituere, Gall. *Situer, placer, establir, assigner.* Chron. Comodoliac. apud Stephanot. tom. 2. Fragm. Hist. MS. *Cumque ipse Tiernus avem ... ascendisset, ut videret qualiter ipse operarii lapides ... Situabant, &c.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 54. p. 134. *Sedibus aptissimis plurima grandia saxorum ... Situari constituit.* Codex MS. Corbeiensis: *Ac reliquis quorum hic Situata vocabula non sunt.* Charta Gosvini Episc. Tornac. ann. 1209 inter Instrum. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 50. *Sed ne per foraneos qui beneficiorum suorum stipendiis merito sunt privandi, ecclesia etiam omnino eorum servitio defraudetur, pro quolibet foraneo situetur vicarius, &c.* Obituar. MS. s. Geraldi Lemovic. fol. 26. *Quam summam decem & septem solidorum reddualium nobis assignarunt seu Situaverunt levandos & percipiendos in & super quadam domo, &c.* Testam. Johan. de *Talaru* Archiep. Lugdun. an. 1392. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 668. *Quas* (summas) *Situavit super domo quam nunc habitat dominus Stephanus Fabri.*

SITUATUS, pro *Situs*, ex Gallico *Situé*. [Litteræ Caroli primogeniti Johannis Reg. Franc. an. 1358. tom. 3. Ordinat. pag. 296. *Ex eo quod ipsi ad dictum castrum quod est Situatum, ut præfertur in metis imperii, ire & conversari secure non audent.*] Willelm. de *Baldenzeel* in Itiner. Terræ sanctæ: *Propter civitatem, quæ Naulum dicitur, in ripariis januæ Situatam prospere perveni.* Occurrit non semel.

¶ SITUATIO, Situs, Gall. *Situation.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. an. 138 . apud Menester. Hist. Lugdun. p. 120. *Nos attendentes prædictas ac Situationem dictæ villæ existentis in regni confinibus, &c.*

¶ SITUATIO, Constitutio, Gall. *Assignation.* Codicillus Beraudi dom. de Mercorio an. 1320. apud Baluz. tom. 2 Hist. Arverniæ p. 339. *Cum ego in meo testamento prædicto hic annexo Situationem alias factam carissimæ consorti meæ Ysabelli in contractu matrimonii per me celebrati cum ea de mille libris Turon ... situassem & transmutassem totaliter & in solidum in terra mea de Campania.* Charta Andreæ Abbat. Nobiliac. an. 1387. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MS. pag. 1027. *Pro qua Situatione & assignatione idem Symon Taupelli tradidit, Situavit & assignavit nobis ratione dicti prioris & prioratus sui prædictos duos boissellos cum dimidio frumenti.* Vide *Situare*.

¶ SITULA, Mensura liquidorum. Aramodus l. 2. Tradit. s. Emmerammi apud Pezium tom. 1. part. 3. Anecd. col. 273 *Camisam quoque & cottum similiter 1. de vino carradam 1. id est Situlas 30. farinæ modios 10.* Charta s. Annonis Colon. Archiep. an. 1066. apud Miræum to. 2. pag. 1133. col. 2. *In Situla modius tritici ... pulli duo, ova decem, Situla vini, ama cerevisiæ dimidia, &c.* Eadem habentur in Charta Friderici I. Imper. an. 1173. ibidem pag. 1178. col. 1. Form. vett. apud Eccardum ad calcem Leg. Sal. pag. 243. form. 21. *Muldra quatuor de pane, de cervisia carradam unam, 30. Situlas de vino.* Pro certa quantitate aquæ sali conficiendo aptæ occurrit in Tabul. Accincti fol. 59. *Fratres de Aceyo habent de Comite Stephano unam monteyam ... & 5. Situlas, de Huberto Mazaligue 15 Situlas, de Duranno Corde & Pontio filio ejus 26. Situlas.* Vide *Situs*.

¶ SITULLA. Statuta Riperiæ cap. 12. fol. 5. *De qualibet libra æstimationis Situllarum pro introitu denarii quatuor.*

¶ SITULUS, Situla, vas aquæ benedictæ. Inventar. an. 1419. ex Tabular. Eccles. Noviom. *Item unus Situlus cum aspergerio argenteo pro aqua benedicta. Item quidam Situlus parvus mestalli ad faciendum aquam benedictam.*

¶ SITUS, ut *Situla*. Vide in hac voce. Charta Rudulfi Reg. an. 1029 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 147. *Ad præsens quoque quatuor ferreas vel calderias, Situsque earum in salinis.*

¶ SIVADA. SIVATA, Avena: *Sibada*, in Foris Benearn. rubr. 1. art. 20. Charta an. 111 . inter Probat. novæ Histor. Occitan. col. 380. *Tres eminas de Sivada.* Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerman. *Primo levabis necessaria pro 60. diebus pro equis, videlicet quatuor eminas ordei & quatuor eminas Sivate pro quolibet equo.* Vide *Civada*.

¶ SIVE, pro *Et* conjunctiva. Occurrit passim.

¶ SIVI, pro *Sibi*, mutatione haud infrequenti *b* in *v* in Judicio an. 873. inter Probat. tom. 1. novæ Histor. Occit. col. 124.

SIUM, SION, Inter ministeria sacra recensetur in Testamento s. Everardi Cisoniensis: *Duo phylacteria in cruce pendentia, Evangelio de auro paratum, Sive aurea, arreil-*

armillas duas auro paratas, Missule cum auro & argento paratum. Testamentum Rieulfi Episcopi Helenensis: Et alium calicem cotidianum, Sion argenteum optimum unum, incensarios duos, &c. Nos Sion vulgo ramulum dicimus. Martialis Parisiensis in Arestis Amorum, Aresto 2. Et batiu par le carrefours de Cions de vert olivier, &c.

☞ Ejusdem vasculi mentio occurrit in antiquo Rituali Eccl. s. Martini Turon. apud Marten. in Antiq. Eccles. Rit. tom. 1. p. 568. Præpositus qui legit epistolam & portat Syon loco manipuli. Ibidem p. 569. ex eodem Rituali: Vinum per Sion in calicem mittitur. Pro Sion, Cochlear habet Ordinarium Laudunense ibidem pag. 388. Subdiaconus ascendit pulpitum deferens librum & Cochlear argenteam in sinistra. Unde colligitur Sion idem esse quod Cochlear. Vide in hac voce. Sed id aperte docent Gesta Episc. Cenoman. c. 37 apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 354. Necnon larga ejus (Hugonis) gratia aliud dedit vasculum, gemmulis undique septum nitentibus, accorte exprimens similitudinem, si non ab inferiori capite modice saleato unci speciem retineret. Per hoc foratum subtilissime vinum quandoque funditur in calicem, ne pili, sive quæ immunda aer movet agitabilis, valeant admisceri. Syon antiquorum vocavit docta discretio, & à subdiacono festive geritur pro manipulo.

SIXHINDI, Mediæ conditionis homines, apud Anglo-Saxones, quorum scilicet æstimatio erat 60. solidorum ut pluribus diximus in voce Hindeni homines. Iidem, quos Radeknich vocabant, ut censet Seldenus lib. de Titulis honorar. Leges Inæ Regis Westsax. c. 26. Si occidatur, non solvatur parentibus suis, si non intra 12 menses eum redemerint. Wealh si habet 5 hidas, est Sixhinde. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 76 Servi alii casu, alii genitura. Liberi alii Thyyhindi, alii Syxhindi, alii Thyelsindi, &c. Cap. 48. Si desponsata fœmina fornicetur, & Cyrlisca, vel Syxhinda, vel Thwelfhinda sit, & corporalis distractio persistentibus instituta, &c.

¶ SIZA, ut Sisa. Vide in hac voce.

¶ SKANOR, vox Danica. Charta Waldemari Reg. Daniæ an. 1326 apud Pontanum l. 7. Rerum Danicarum: Si ita contigerit, quod absit, quod alecia non capiantur, nec in Skanor salsentur, &c.

¶ SKAZA, ut Scadus. Acta Murensis Monasterii p. 62. Duæ domus & 66. partes in vitibus, quæ ibi vocantur Skaza, &c. Vide Scala 8. & Scamellus.

SKELLA, Tintinnabulum, campanula, Italis Squilla, unde Squillare, resonare. Papias: Tintinnabulum, à sono vocis dictum, Siebilla vulgo dicitur. Ubi puto legendum Sebilla.

SKELLA, Equorum clitellariorum tintinnabulum. Occitani Esquelo, Esqueleto, Esquilon, tintinnabulum, quod mulorum collis appenditur, etiamnum appellant. Lex Salica tit. 29. §. 3. Si quis Skellam de caballis furaverit, &c. Ubi editio Heroldi tintinnum habet. Charta an. 1123. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 670. Skella vero, quæ à Monachis fracta est, ejusdem ponderis & quantitatis in eodem loco infra claustrum Canonicæ restituatur & ponatur.

SKILLA, apud Hariulfum lib. 2. c. 10. Lanfrancus in Decretis pro Ordine s. Benedicti c. 1. sect. 1 Cum appropinquaverit tempus horæ tertiæ, pulsetur à Secretario modicum signum minimum, quam Skillam vocant. Vide eumdem p. 265. 268. 273.

¶ SCHELA, apud Anonymum in Chron. Cremon. apud Muratur. tom. 7. col. 636. Campanam grossam de credentia, & Schelam militum ad equitandum fieri fecerunt.

SCHILLA. Hincmarus Remensis Epist. 7. ex Labbeanis: Et inde pallium unum, & casulam unam, & Schillam unam, & librum unum abstulit. Tabularium s. Remigii Remensis: Turibulum æreum 1. signum ferreum 1. Sebillam de metallo 1. [Charta an. 1049 inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 184. Ferentes secum exinde Sebillam ferream. Adde Statuta Placent. fol. 107. v.] Petrarcha part. 1. cant. 3.

Che'l suon non d'altra Squilla,
Ma di sospir mi fa destar sovente.

Part. 2. cant. 7.

E non sonò poi Squilla,
Ov' io sia in qualche villa,
Che non l'udissi.

Aries squillatus, apud Michaelem del Molino in Repertorio.

ESQUILLA. Missale Mosarabum fol. 173. Puer desceserat Esquillam pulsando. Fori Oscæ ann. 1247. Quicunque furatus fuerit Esquillatum arietem ducentem oves, post probationem legitimam debet ponere manum intus Esquillam arietis supradicti, &c.

SCILLA. Eadmerus l. 1. Vitæ s. Anselmi Cantuar. c. 8. Sumpta in manibus chorda pro excitandis fratribus Scillam pulsantem. Warmannus in Vita s. Pirminii cap. 23. Ibi quoddam pendebat vas fusile, mediocris scilicet ponderis, vulgaris hoc usus Scillam nominat, quod miræ sonoritatis dulcedine audientium sensus afficiebat. Charta Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum: Thuribulum minore, Scilla, candelabra aureo uno, &c. Vitæ Abbatum s. Albani: Tacta nola, cui Muta vel Scilla est nomen. Scillam in refectorio pulsari solitam habemus in Udalrico l. 1. Consuet. Cluniac. c. 12 Pro cymbalo percutitur tabula, & in refectorio pro Scilla. Et lib. 3. c. 21. eam pendere in extremitate refectorii ait. Petrus Venerab. l. 1 de Miraculis c. 13. Quando namque hoc agebatur, fratrum Conventus in refectorio ex consuetudine horæ cœnandi residebat, qua completa a Priore secundum morem, uno ictu Scilla percussa est. Idem in Statutis Cluniac. cap. 25. ait Scillam in sublimi infirmariæ loco positam, qua fratres, in infirmaria dormientes, excitarentur. Adde Durandum lib. 1. Ration. c. 4. n. 11. Sed & aliis in locis & occasionibus usus scillæ obtinuit, ut observare est ex eodem Udalrico l. 1. c. 11. 12. 14. 15. & alibi, & Bernardo in Consuetud. Cluniac. MS. non uno loco.

☞ Prope Abbatis vel Prioris sedem pendebat Scilla: unde ad Scillam sedere dicebatur, qui ad mensam Abbatis vel Prioris sedebat. Litteræ Petri Abbat. Cluniac. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 410. Ipse vero domnus Natalis, ejusque successores in locis nostris capitulum tenebis, in refectorio ad Scillam sedebis, post obitum suum in Cluniaco tricenarium habebis.

SQUILLA. Ardo Mon. in Vita s. Benedicti Anian. cap. 31. Primitus si quidem quam signum horis nocturnis pulsetur, in Fratrum dormitorio Squillam tangere jussit, ut prius Monachorum congregatio orationibus fultæ propria residerent per loca. Breve vasorum Ecclesiasticor. in Tabular. Monasterii s. Theofredi Velavis: In horologio, quo terminantur horæ, duæ partes Squillæ suspensæ. [Transactio inter Abbat. & Monachos Crassenses ann. 1351. Abbas Crassensis suis expensis propriis tenetur facere . . . campanas & Squillas. Vide Insquilla.]

SQUILIA, in Synodo Nemausensi an. 1284. cap. de Eucharistia.

¶ STILA. Consuetud. Monast. Fontanell. MS. Finita Missa de Beatissima, abbas vel prior debet pulsare Stilam quæ vocatur Stila colloquii, & debent convenire in medio capituli, &c. Haud scio an eadem notione accipienda sit hæc vox in Testam. Guillelmi dom. Montispess. an. 1146. apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 141. Ac de meo jure in ejus jus in perpetuum transfero cameram scilicet meam, quæ est prope ipsam ecclesiam, & totum illud quod pertinet ad ipsam cameram, & porticum qui est ante cameram, sicut determinatum est à pilari usque ad parietem Stilæ, &c. Ubi forte Stila est Aquæductus. Vide Stillaria.

¶ STIL-

¶ STILLA, ut *Skella*. Statuta Ord. S. August. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. p. 359. *Non moveant de loco, quousque prælatus incipiat Stillam pulsare*. Leg. videtur *Scilla*.

Atque inde facile quivis advertat *Trunculos*, quibus vulgo ludibus, & quos *Quilles* vocamus, à *Squillis* nomen accepisse, quod earum formam referant, ima parte; qua humo hærent, latiores, superiori minutiores, & in acumen desinentes.

SKERDA, Idem videtur, quod nostris *Escare*, vulneris crusta. Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 24. §. 2. *Et si os frangatur, quod facile perpendi poterit per esnodueam, vel testa capitis frangatur, ita quod extrahantur ossa, vel Skerda magna levetur.* Infra: *Si ossa extrahantur è capite, & Skerda magna levetur, ut prædictum est.*

☞ Hæc post Spelmannum qui vim vocis non intellexit *Skerda* enim in locis allatis ex schidia, assula, seu pars ossis fracti aut contriti minuta, quæ Gallice *Esquille* dicitur. *Skerdo*, vel *Squeedo* vocant Occitani fragmentum minutissimum & acutissimum ligni haud lævigati, quod spinarum instar digitis incautorum sese inserit.

SKILLA Vide *Skella*.

SKILLINGUS, Genus monetæ apud Suecos, de qua vide Joan. Stiernhookum l. 1. de Iure Sueonum vetusto c. 21. p. 132. Anglis *Schelling* pro *Esterlingus*.

¶ SCILLINGUS, Eadem notione, in antiquo Missali MS. apud Hickes. Dissert. Epist. p. 13. *Godwinus Blacanso, conjugem, &c. à servitute 15. Scillingis redemit*. Vide *Schillingus*.

¶ SKIPIAMENTUM, Navis armamentum & instructio, aonona scilicet cibaria, arma, & cætera ad victum & defensionem necessaria, Gall. *Equippage, Equippement*. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1302. apud Rymer. tom. 2. p. 911. *Naves illæ eisdem sunt munitæ personis (ut in nautis & hominibus aliis defensabilibus) . . . idemque etiam continentes Skipiamentum, ut in numero personarum, &c.* Semel & iterum ibidem occurrit, ut & in Charta Edwardi II. an. 1323. apud eumdem tom. 3. p. 1012. à Saxon. *Scip*. Angl. *Ship*, Danis *Skip*, Belgis *Schip*, navis, deducenda vox videtur. Consule Skinneri Etymol linguæ Angl. Vide *Eskipare*.

¶ SKOTTARE. Vide supra *Scotare*.

SKREP, Gladius, Danis. Saxo Grammaticus lib. 4. *Erat autem Regi inusitati acuminis gladius, Skrep dictus, qui quodlibet obstaculi genus uno ferientis ictu medium penetrando diffinderet, &c.* Infra: *Quo audito Wermundus Skrep gladii sonum secundo suis auribus incessisse perbibuit*.

¶ SKUVINAGIUM, Reditus ex officio & dignitate *scabinorum*. Charta an. 1431. apud Rymer. tom. 10. p. 490. *Revenutiones castrorum & dominiorum in marchiis Calesii, cum Skuvinagiis*. Occurrit semel & iterum ibidem. Vide in *Scabini*.

¶ SLADE, Modus agri qui in longum porrigitur, à Saxon. slæd Charta an. 1347. apud Keonett in Antiquit. Ambrosd. p. 465. *Concessimus ... unam acram prati.. extendentem in longitudine a prato dicti prioris & conventus vocato le Slade en porte Orientali usque le Commemede ex parte Occidentali in quodam loco vocato Longeford juxta le Slade in tenura dominæ Comitissæ Lincolnensis*. Occurrit rursum ibidem p. 537. & 570.

¶ SLAVUS, Servus, *serviens*. Charta Ottonis Reg. an. 939. apud Eccardum in Probat. Histor. Marchionum Oriental. col. 137. *Damus ... familias litorum 11. Slavonum 26. Presaliz je familias Slavorum 8* Tradit. Fuld. apud Schannat. p. 403. *Slavi 13. quorum unusquisque unam itoram lini debet ... Slavi 120. singulas libras lini debent.* Vide supra *Sclavus*.

SLIPESTEN, Cos, ex *Slipen* Teutonico, acuere. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Lapis molaris, 2. den. Slipesten 1. den. si autem unus molaris, sive curtis, sive in carro portetur, dabit 2. den. &c.* [Supra *Sclipesten* scripsit Cangius.]

¶ SLOPETUM, apud Schannat in Diœcesi Fuld p. 314. pro *Sclopetum* Vide in hac voce.

¶ SLUSA, Locus, ubi concluduntur aquæ, ut &

¶ SLUSAGIUM, Pensitatio quæ à domino feudi exigendi pro jure habendi *Exclusam*. Vide in hac voce.

¶ SMACARE, SMACCARE, vox Italica, Vulnerare, mutilare, debilitare. Statuta Cadubrii c. 112. *Addatur statuto de Smacantibus membrum ... quod ultra illius pœnam, teneatur delinquens ad solutionem medici*. Statuta Riperiæ cap. 94. fol. 16. v. *Quod quicunque aliquem vulneraverit, vel percusserit, incassaverit, vel Smaccaverit, compellatur per dom. capitaneum, seu judicem maleficiorum ad præstandum vulnerato, percusso, incassato, seu Smaccato omnes expensas quæ talis fecerit.* Hinc

¶ SMACATURA, Vulnus, membri mutilatio, vel debilitatio. Statuta Cadubrii l. 3. c. 24. *Sancimus, quod si quis aliquem percusserit, vel vulneraverit, ita quod membrum aliquod sibi Smacaverit vel debilitaverit, pro tali Smacatura seu membri debilitatione, curiæ in decem libr. Pap. condemnetur*. Statuta Riperiæ cap. 233. fol. 30. *Quicumque insultum, aut percussionem, seu vulnus, incassaturam, vel Smacaturam, vel debilitationem fecerit in personam alicujus officialis, puniatur*. Vide *Mahamium*.

¶ SMALDUS. Vide infra *Smaltum*.

SMALTUM, Encaustum, liquati colorutique metalli pigmentum, Italis *Smalto*, Germanis *Schmalt*, Gallis *Esmail*. Vox forte formata a *malto*, seu *malta*, quæ vox Architectis *solidamentum* sonat. Apud Palladium de Architectura habetur caput *de compositione maltarum & solidamentarum*, deinde: *Compositio maltorum, id est solidamentorum, ad solidandas quælibet res, &c.* Ubi Cod. MS. Pithœanus *maltaeum* præfert. Anastasius in Leone IV. PP. pag. 182. *Fecit denique tabulam de Smalto, &c.* Guillelmus Bibliothec. in Stephano VI. *Cantharam auream 1. cum pretiosis margaritis & gemmis, ac Smalto, &c.* Leo Ost. lib. 1. c. 20. *Super altare autem S. Benedicti argenteum ciborium statuit, illudque auro simul & Smaltis exornans, &c.* Cap. 56. *Crucem etiam pulcherrimam cum gemmis & Smaltis ad procedendum fecit*. Lib. 3. cap. 33. *Auream ibi in altaris facie tabulam cum gemmis ac Smaltis valde speciosis parari mandavit, quibus videlicet Smaltis nonnullas quidem ex Evangelio ... insigniri fecit historias.* Adde l. 2. c. 95. Richardus de S. Germano in Chron ann. 1342. *Icona cum Smaltis, quæ super altare fuerat S. Benedicti.* [Chr. Cavense apud Murator. tom. 7. col. 951. *Item pluvialem cum campanellis, pluvialem cum Smaltis.* Vita S. Cunegundis sæc. 6. Benedict. part. 1. p. 453. *Calicem aureum cum poteno sua gemmis & margaritis ac Smaltis optimis adornatum.* Concil. Tarracon an. 1591. inter Hisp. tom. 4. p. 615. *Ne clerici ... deferant ... botonos en ouro sive en argento vel Smalto*.] Vide *Limogia*.

¶ ESMALCTUM, Eadem notione. Annales Mediolan. Anonymi ad an. 1389. apud Murator. tom. 16. col. 807. *Capelletus, sive ghirlanda una auri & Esmaltato viridi & azurro, cum pluribus perlis, &c.* Vide *Esmoillus*.

SMALDUS. Vetus Scheda in Bibl. Cluniac. p. 565. *Quæque cariora ac sanctiora in thesauris reperit Ecclesiæ secum Constantinopolim detulit: Inter quæ ornamentum quoddam gemmis ac lapidibus, videlicet eis, quos Smaldos vocant, pretiosissimumque, &c.*

¶ SMALTATUS, Italis *Smaltato*, Gall. *Emaillé*. Encausto distinctus. Consuet. Friderici Reg. Siciliæ c. 94. *Item, quod nulla domina, sive mulier audeat portare cappellum imperlatum, sive Smaltatum, &c.* Instrum. an. 1347. to. 2. Hist.

Hist.Dalph.p.568.col.1. *Item, duo candelabra de argento deaurato Smaltata.* Bonincontrus in Chron.Modoet. apud Murator.tom.12 col.1181. *Offerre fecit calicem unum argenteum magnum magni ponderis, mirifice deauratum & Smaltatum.* Adde Chron. Placent. apud eumdem tom.16.col.588.

SMALTITUS, Eadem notione. Anastasius in Benedicto III. PP. *Conclusos etiam auripetias in se habens Smaltitas, &c.* Sugerius lib. de Administ.sua c.32 *Columnam, cui sancta insidet imago, subtilissime opere Smaltitam, &c.* Idem: *Opere Smaltito, & optime deaurato, &c.* De quo consulendus Andreas Agathopæus, seu Felibianus in tract.de Pictura & Architectura c.10.

¶ SMALTUS, Eodem intellectu, in Constit.Frederici Reg.Siciliæ c.92. *Excepto quod ... albæ ipsarum* (sambucarum) *possint cooperiri ære & ferri Smalta.*

¶ SMANIARE, vox Italica, Ira escandescere, fremere, furere, Gall. *Enrager.* Bonincontr in Chron.Modoet. apud Murator.tom.12.col.1095. *Habito cum eis consilio, cum non vellent suum adimplere animum vitandi dicto Regi, in se quasi Smaniavit* (Guido) *eo quod receptionem Regis laudarent.* Ibidem col.1142. *Suprascripto eodem anno* (1424.) *& mense Galeaz una die Smaniavit intra se de labore & damno quod patiebatur, eo quod non valebat habere terram.*

SMANTACOMPAGNUS. Acta Alexandri III. PP. apud Baronium an.1159 de Octaviano Pseudopontifice: *Mulieres quoque blasphemantes, ipsum barricium appellantes, eadem verba repetebant, & alia derisoria verba decantabant, nominantes eum lingua vulgari Smontacompagnum.* i. cui mantum ablatum fuerat, ex Ital. *Smantellare.* Vide *Mantum.*

SMARAGDINA, Locus unde smaragdi eruuntur. Guillelmus *de Baldenzeel* in Hodœporico: *In superioribus Ægypti est una Smaragdina, unde ibidem eruuntur smaragdi meliores, & in meliori forma, quam in aliqua mundi parte habentur.*

SMARAGDINES, pro *Smaragdi*, Joanni de Janua. Occurrit non semel apud Sugerium de Rebus in administr.sua gestis: *Maculis distinctas Smaragdines.* [Vide *Smeraldinus.*]

¶ SMARAGDUS, Liber, cui titulus *Smaragdus.* Testam Everardi Comit. an.837. apud Miræum tom.1. p.21.col.1. *Evangelium eburneum unum, lectionarium similem paratum, missale simile, commentarium simile, antiphonarium simile, Smaragdum simile paratum.*

¶ SMARAUDA, Smaragdus, à Gall. *Emerande.* Gesta Episcop.Cenoman.c.37.apud Mabill. tom 3. Analect.p.354. *Aureum quoque calicem* (dedit Hugo) *fecit ex electro politum monilibus, Smarandis & topaziis, multisque pretiosioris redimitum lapidibus.*

SMEGMA, SMIGMA. Joan.de Jan. *Smigma est quoddam unguentum, vel confectio unguenti, vel saponis, vel aquarum aliarum rerum boni odoris. Invenitur etiam migma, sed aliud significat.* Gloss. Gr.Lat. Σμῆγμα, *Lomentum;* Σμηγματοπώλης, *Lomentarius.* [Gloss. Lat Gall.Sangerman. *Smigma, unoingarment.* Comput an.1425. apud Kennett.in Antiquit. Ambrosden. pag.574. *Et in Smigmate empto quadam vice ad lavandam aulam Prioris 6.den.*] Iter Camerarii Scotici cap.21. §.4. *Vendunt vinum, & ceram, amurcam, & Smegma.* Vide *Migma.*

SMELIDO. Lex Frision.addit.3.de Vulneribus.§.35. *Si brachium aut crus percussum fuerit, & ex ipsa percussione decreverit à sua grossitudine, quam prius habuerit, quod Smelido dicunt, ter 4.solid. componat.* Vox formata ab Anglo-Saxon. smæl, parvus, exiguus, exilis, tenuis, gracilis, minutus, unde smallunge, minutio, diminutio, attenuatio, apud Somnerum. Germani & Belgæ *smal* & *smael*, gracile, etiam vocant. Sicama vero legendum censet, *gesmelet*, extenuatum, contractum, gracilem redditum.

SMELO, Mensura unius spithamæ. Lex Frision. addit.3.de Vulneribus §.56. *Si & superior* (articulus pollicis) *adjiciatur, quod vocant Smelo, hoc est unius spannæ longitudinem habuerit, ter 8 sol. componatur.* Agitur ibi de magnitudine & longitudine vulnerum, secundum quam fiebat compositio.

¶ SMERALDINUS. SMERALDUS, Smaragdus, Gall. *Emeraude.* Jac.de Varagine in Chron.Januensi apud Murator.tom.9.col.32. *Quod autem illud vas sit vere lapis Smeraldinus, testantur omnes gemmarii qui illud viderunt, dicentes se non vidisse tam pretiosum Smeraldinum.* Annal.Mediolan.Anonymi apud eumdem tom 16. col.807. *Capelletus unus sive girlanda una lapidum & perlarum cum saphiris 6. Smeraldis 5 &c.*

SMERE, Adeps: Belgis, *Smeer.* Teloneum s.Bertini: *De pensa adipis, id est Smere, 2 den.*

SMERILIONES. Fridericus l.2.de Arte venandi c.2. *Sunt etiam aliæ aves rapaces parvæ, sicut sunt Smerciliones, nbleti, & hujusmodi: & tam his, quam majoribus prædictis homines non utuntur, nisi ad delectationem tantum, &c.* Ubi legendum puto *smerliones*, pumili, minimi & velocissimi accipitrum. Describuntur ab Augusto Thuano l.1.de Re accipit.p.25.

Forma ad falconem accedit, sed mole pusilla,
Vertice depresso, spatioso pectore, latis
Compactisque humeris, &c.

Mirle dicitur Alberto M.l.23.de Animal. c.14.& Germanis: *Ismerli*, Petro de Crescentiis l.10. c.13. [Vide *Simrilius.*]

¶ SMIGMA, SMIGMATOR. Vide supra *Migma* & *Smegma.*

SMIRALDUS, Smaragdus. Vide *Balascus.*

¶ SMIRIGLIUS. Comment. Caroli Carafæ Episc. Aversani de Germ.sacra restaurata: *Miles casu in bombardam, quam Smirigliam vocant, ignito fomite sui sclopi ignem intulit.*

SMOLTUS. Prima Statuta Roberti I.Regis Scotiæ c.12. *Omnes illi qui habent croias, vel piscarias, seu stagna, aut molendina in aquis, ubi mare ascendit, & se retrahit, ubi salmunculi, seu Smolti, vel fria cujuscumque generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt vel descendunt, &c.* Vide *Fria.*

¶ SMYRNA, à Gr. σμύρνα Myrrha, apud vet.Interpr.Irenæi l.2.c.24.n.3. *Unde & dissonat ad pleroma eorum, Smyrna quidem habens sicles* 500.

SNAIDA, SNEIDA. Vide *Sneida.*

¶ SNEBERGII, dicti apud quosdam nummi censuales, teste Fabricio Orig.Saxon.l.7.p 700.

SNESA. Charta an.1186.in Tabulario s.Bertini: *De interclusionibus meatuum aquarum ejusdem Ecclesiæ, quæ vulgo Warren dicuntur, de quibus 24. Snesas anguillarum annuatim persolvebatur, &c.* Hollandis *Snees*, viccenarium, seu viginti, sonat.

¶ SNOBULI, SNUOBULI, Muræolæ, i.e. funiculi, qui de argenteis plexis filis, ut in thuribulis fieri solet, apud Schilterum in Gloss.Teuton.

¶ SNODARE, Italis, Nodum solvere sonat. Locus est infra in *Strassignare.*

¶ SNODEN, Glomus, Gall. *Piloton*, à Sax. snod, eadem notione. Comput.ano.1425.apud Kennett.Antiqu. Ambrosd p 574 *In 8.Snoden de pakthred emptis ibidem pro quodam reti faciendo pro cuniculis capiendis hoc anno, 6.sol.*

SNYRTIR, Ensis species. Saxo Grammatic. l.2.

Ecce mihi videor cervum penetrasse ferocem,
Theutonico certo, qui Snyrtir dicitur, ense.

Apud Kilianum, *Sniider*, cultrum sonat.

¶ SOAGLUS. *Teisa soaglorum*, Telæ grossiori genus.

nus Statuta Montis Regalis fol.279. *Item statutum est, quod quilibet textor, seu textrix capiat ... de tersa Stagliorum solidos tres.*

¶ SOAGNE, ut mox Soalis, ex interpretatione Eccardi, in Pacto Leg. Sal. tit. 2. §4. *Si quis porcellum de intro porcas, ipso porcario custodiente, furaverit, malb. Soagne ... in 600. denar.* Speciem furti, rei custoditæ, suspicatur Schilter. in Gl. Teuton.

¶ SOALAGIUM, pro Stalagium, Præstatio pro stallis, in Charta Ricardi I. Reg. Angl. inter Ordin. Reg. Fr. tom. 5. p. 317. ut suspicatur Cl. Editor.

SOALIS, pro Sualis, Sus, porcus. Polyptycus S. Remigii Remensis: *In Braito mans. 3. unusquisque facit in anno ... 3 diurnal. & donat pro Soale den. 12. pull. 3. ova 15.* [Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 3. v. *Solvit de unumque mansum bovem unum, ad alium annum Soalem 1.* Ibidem fol. 15. *Solvit ... ad tertium annum Soalem 1. valentem sol. 1.*]

¶ SOATUS, Italis Soatto, Corium loris & corrigiis faciendis aptum. Statuta Astens. de *Intratis* portarum: *Soati albi ponantur & solvant pro qualibet dozena lib. 6.*

¶ SOAXIS. Annal. Mediolan. Anonymi apud Murator. tom. 16. col. 813. *Alia bussula deaurata cum Soaxis ... Salinus unus deauratus cum Soaxe straforato*, An Operculum?

¶ SOBJORNUS, Commoratio, mansio unius diei, Gall. *Séjour*. Extractum compoti ann. 1328. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item eadem die pro expensis equi roncini & garcifferi Humberti Bastardi qui steterunt in Sobjorno in domo Guilelmeti ... 20. lib. 2. sol. 8. den.* Vide Sejornum & Subjurnare.

¶ SOBOLUS, pro Sobole. Charta Ludovici Reg. an. 875. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col. 312. *Pro mercedis nostræ augmento, ac genitoris nostri Soborumque nostrorum, attentius Domini implorent misericordiam.* Vide alia notione in Sobolam.

¶ SOBRA, Mensuræ species videtur. Consuet. Solemniac. *Translatio S. Martialis sepius & ova farsita & Justus dom. Sobre 3. eminas frum. vig. in manso de manso Sobras & eminam frum. Lemov. quam debet Juncbadu.* Sobre pro sopra, crebro occurrit in Terrario Apchonii.

¶ SOBRECOT, Vestis species, ut infra *Surcotium*. Vide in hac voce. Statuta Massil. l. 2. c. 39. *Item, de gardacors, vel de turquesio, vel garnachia, vel Sobrecot forrato cum penna, vel serico, vel aliter sine freszio, 18. den.* Vide *Supertotus*.

¶ SOBREVERSUM, Idem quod *Superversum*, Quod mensuram excedit. Statuta Arelatens. MS. art. 74. *Vinum non vendatur cum pogesuli ad Sobreversum.* Vide Sobra.

¶ SOBRIARE, Vigilare. Gloss. Lat. Gr. & Græc. Lat. *Sobrio*, ...

SOBRIISSA. Fragm. Petronii: *Ultimo etiam periscelides resolvit, & reticulum aureum, quem ex Sobriissa esse dicebat.* Id est *auro obryzo*.

SOBRIUS, Prudens, gravis, ac moderatus, Josephus, seu Hegesippus lib. 1. de excidio Hierosl. de Hircano: *Moderator gentium & pulcbre Sobrius.* Lib. 1. cap. 2. *Itaque ille præstantissimus, qui inter adversa Sobrius colluctator casibus.* Arnobius lib. ult. *Vir eloqui gravi & sobriæ religionis.* S. Ambrosius Epist. 6. *Sobrium in turbis gravitatem, singulare pondus dignitas sibi vendicat Sacerdotales.* Ammianus l. 15. *Verum illa Romanorum virtus & Sobria.*

¶ SOC. Vide *Soca* 4. & *Soccas* 2.

1. SOCA. Charta plenariæ securitatis sub Justiniano scripta, apud Brisson. lib. 6. formul. p. 647. *Armario uno valente siliquas quatuor, Socas tornites duas valentes siliquas aureas sex, sella ferrea, ... &c.* Ital. Soca est funis. Vide Soga.

¶ 2. SOCA, Modus agri, ut infra *Soga*. Vide in hac voce. Chron. Forsense apud Murat. to. 2. part. 2. col. 439. *De uno capite terra Fragnacensis habens Socas per longum 105. & ex transverso 28. loco vero habet pedes 100.* Ibidem col. 440. *Et est mensura ipsius plani per longum habens Socas 55. ex transverso habens Socas 37. omnes insimul tam de monte quam de plano ex omni parte sunt Socæ 290. quæ sunt per mensuram justam simul in unum jages numero mille duæ.*

¶ 3. SOCA, SOCCA, SOQUA, Stipes, truncus, Gall. *Souche*. Statuta Arelat. ex Cod. MS. D. *Bruni* fol. 25. *De Soquis & aliis lignis. Item statuimus, quod nullus qui locet operas suas deferre audeat de nemoribus, vel vineis, vel cepibus Socam vel lignum aliquod ... nullus ... audeat de nemoribus, vel vineis, vel cepibus evellere seu etiam scindere Socam vel radicem.* Statuta Massil. l. 5. c. 17. *Constituimus firmiter observandum quod nullus operarius vinearum, vel ligatrices vitium ... audeant ... apportare seu apportari facere de vineis in quibus operabantur, vel aliis, vel operati fuerint, Socas, vel stipites.* Ex cap. 18. *Constituimus hoc præsenti capitulo ut aliqua persona ... audeat de cætero extirpare, vel resecare, Socas alicujus arboris fructiferæ, vel etiam nemoris, nisi suæ fuerint, ut tantum Soccas de ... & Soccas ...* Charta an. 1439. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Quod si in uno radice sive Socca nascantur, vel nascerentur duo, tres vel plures plantæ pinus, eas possunt libere incidere, majori planta utilitati salva & remanente in dicta Socca.* Provinciales Souquo dicunt.

4. SOCA, SOK, SOKE, inquit Fleta lib. 1. c. 47. §. 6. *significat libertatem curiam tenendi, quam Sokam appellamus.* Leges Edwardi Confess. cap. 29. *Soca est, quod si aliquis quærit aliquod in terra sua, etiam furtum, sua est justitia, si inventum, an non.* Est autem *sok*, idem quod *secta*, quam dominus habet de hominibus suis in Curia. [Anonymus MS. apud Spelmannum: *Soc, est secta de hominibus in curia domini, secundum consuetudinem regni.*] Quod enim Sok apud antiquos dictum est, hodie *Soyt* apud Scotos, quod *Sute* nostra lingua sonat, appellatur. Itaque qui hoc privilegium habet, potestatem tenendi Curias in sua Baronia. [Vocabul. Angliæ ex Tabular. Bocensi: *Soca avoir franche court.*] Atque inde quidam à Saxon. *socan*, *sequi*, vocis originem repetendam putant: alii à *socn*, libertas, franchisia. Vide Ingulfum pag. 875. 881. 910. Bractonum lib. 3. tract. de Corona cap. 35. § 1. & Rastallum verbo Sok.

¶ SOCA, Monerium, dominium, locus privilegio & immunitate Socæ donatus. Regest. S. M. de Pratis Leicestriæ tom. 4. Hist. Harcur. p. 2198. *Et quidquid Osbertus capellanus de ipso tenebat in Soca de Schepished & in Soca de Alfo.* Ibidem pag. 2203. *Et totum molendinum juxta abbatiam cum Soca & prato adjacente ... & ecclesiam de Sopenbena, & omnes ecclesias de eadem Soca, & decimam denariorum de redditibus & decimam de pesonagio in eadem Soca.* Regest. Pr. Lewes. part. 1. apud Spelman. *Hi sunt redditus de Socha de Hecham.* Pag. 16. *Pertinet ad Socham de Hecham, tam in Sernebrunn, & Etune, & Ringstede, quam in ipsa villa de Hecham.* Et pag. 17. *In Soca de Hecham sunt 24. lancettæ.* Vita S. Oswaldi Episc. *De quibus episcopus ipsius ecclesiæ constitutione antiquorum habet omnes redditiones Socharum.*

SOCA MOLENDINI. Monasticum Angl. tom. 2. p. 10. *Cum molendino & Sachamolendini, &c.* Pag. 102. *Sciatis me concessisse ... cum molendino, ac totam Socam molendini, ita vero quod aliud molendinum infra Socam ab aliquo hominum fiat voluntate & consensu Canonicorum non fiat, &c.* Vide Secta molendini, in Secta 3.

SOCA PLACITORUM, Jus tenendi curiam in suo dominio. Leges Henrici I. cap. 9. *Soca vero placitorum, ...*

alia proprie pertinet ad fiscum regium ... alia pertinet Vicecomitibus & ministris Regiis in firma sua, alia pertinet Baronibus Socham & sacam habentibus. Cap. 20. *Omnes herestreta omnino Regis sunt, & omnia Gaalstuna, i. occidendorum loca, totaliter Regis sunt in Soca sua*, id est in Regia jurisdictione. Vide *Secta placitorum* in *Secta* 3. & *Placitum*.

SOCAM *& sacam habere* dicuntur Barones in iisdem Legib. Henr. I. c. 9. 20. 24. *Socnam* c. 24. 25. Est enim.

SOCNA, Idem quod *Soca*, ex Saxon. socn, libertas, privilegium, immunitas, &c. Bromptonus: *Soka, i. secta Curiæ, inde Sokno dicitur quandoque interpellatio majoris audientiæ*. Charta Henrici I. Regis Angliæ pro Londinensibus: *Teneant & habeant bene & in pace Socnas suas cum omnibus consuetudinibus, ita quod hospites, qui in Soccis suis hospitantur, neque dent consuetudines suas, nisi illi, cujus Socca fuerit, &c.* Occurrit passim in iisdem Legibus c. 19. 20. 24. 25. 59. 80. &c. in Monastico Anglicano tom. 1. p. 315. apud Pryoneum in Libert. Angl. tom 1. pag. 1103. ubi editum perperam bis *Socua, &c.*

¶ SOCHA, Eodem intellectu. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 43. *Moniales de Wrecchesbala possideant omnes illas terras, cum Socha & sacha, & tol & them, & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus*. Vide supra.

¶ SOQUA, in Charta Henrici Reg. Angl. tom. 4. Hist. Harcur. p. 1409. *Sciatis quod ego concedo S. Petro Jumeticensi barengetam, & omnia quæ ad illam pertinent cum sogas & Soqua & tolla, &c.*

SOCA. Consuetudines MSS. villæ *de Machau* in Comitatu Regitest. nsi: *Beste de qe on prent Soce, doit ve trecens*.

SOCAGIUM, Idem quod *Servitium soca*, Littlet. sect. 119. Est autem *Soca*, Aratrum, nostri *Soc de charrue*. Olim enim qui *per servitium soca* terras possidebant, dominis in exercenda agricultura inservire, & cum socco & aratro proprio agrum domini arare & colere tenebantur, cujusmodi servitia postea in census pecuniarios, [aliave dona,] ex mutuo vassallorum & dominorum consensu commutata sunt. [Charta ann. 1253 apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 262. *Reddendo inde annuatim mihi & heredibus meis ... unam rosam ad festum S. Johannis Baptistæ pro omnibus servitiis, ... Soccagiis & pro omnibus secularibus exactionibus, &c.*] Opponitur autem *Socagium Militis*, ita ut fundus omnis, qui non possidetur per *Servitium Militis*, per *Servitium socæ* possideatur. Littleton: *Chescun tenure que n'est pas tenure en chivalry, est tenure en Socage*. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 509. *Unam* (bovatam terræ) *videlicet de Socagium, & aliam de Baronia, &c.* *Socagium* autem aliud est *villanum*, aliud *liberum*.

SOCAGIUM LIBERUM, quod *Socage en Franc tenure* Angli vocant, illud est, ut ait Bracton. l. 2. c. 35. § 1. *quod tenetur quidem in Socagio, sed non fit servitium dominis capitalibus, nisi in denariis, & nihil inde omnino datur ad scutum & servitium Regis*. De villano socagio, idem l. 2. c. 8 n 2. *Non mutat statum liberi villanum Socagium non magis quam liberum. Quamvis autem de villano Socagio fiat certum servitium, propter hoc non habebit liberum tenementum, quia hoc facit ratione tenementi, licet non ratione personæ*. Vide eumdem lib. 4. tract. 1. cap. 28. §. 5. Liber sancti Albani apud Spelmannum: *Progenitores Simonis Bokely omnia sua in Honston per liberum Socagium tunc tenebant, & quieti erant de sectis curiarum, consuetudinibus, exactionibus, & demandis*. Vide Regiam Majest. lib. 2. c. 21. cap. 27. § 3. cap. 71. § 3. Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 8. &c.

SOCCAGIUM VILLANUM, de quo idem Bracton sic scribit: *Est aliud genus Sockagii, quod dicitur Sockagium villanum, ubi nullum omnino competit homagium; sed fidelitatis sacramentum, sicut de villano*. Illud *Socage en basse tenure* Angli vocant.

In soccagio, *hæreditas dividitur inter omnes filios, per partes æquales*, ut est in Regiam Majest l. 2. c. 27. apud Glanvillam l. 7. c. 3 & Bractonum l. 2. cap. 35. §. 1. contra quam in feudis Militaribus, in quibus primogenitus succedit in totum. Si tamen unicum fuerit mesuagium, illud integre remanet primogenito, ita quod alii habeant ad valentiam de communi, ut ait Bracton. Idem c. 36. §. 8. scribit de Socagio non competere domino capitali custodiam neque homagium. [Charta Henrici Reg Angl. an. 1155. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 5. *Si aliquis teneat de nobis per feodi firmam, vel Soccagium, vel burgagium, & de aliquo teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam hæredis, nec terræ sua, quæ est de feodo alterius, occasione illius feodi-firmæ vel Soccagii vel burgagii, nisi ipsa feodi-firma debeat servitium militare.*] Ita etiam sentit Christophorus de s. Germano in dialogo de fundamentis Legum Angliæ. c. 7. pag. 25. v. Adde Cowell. lib. 2. Instit. tit. 3. §. 21. 22. & Rastall. voce *Socage*.

SOCHOGIA. Monastic. Anglican. 1. p. 835. *Duas sartas ... cum magna cultura, quæ ibi juxta adjacet, & communem pasturam ad centum oves numero 120. in Sochogia de Maltebi, &c.* Pro *socagio* forte [Malim de territorio quod *soca* de privilegio donatum est intelligere. Vide supra.]

SOCOMANNUS, SOCAMANNUS, SOCMANNUS, SOKEMANNUS, Tenens seu Vassallus, qui domino suo inservit, in exercenda agricultura, seu qui fundum *per socagium* possidet, hoc est per aratrum, *par le soc de la charrue*, seu *par service de charrue*, ut habet Rastallus Est enim soc, *aratrum*, man, *homo*. [Natura Brevium apud Spelmann. *Sokmannus proprie talis est, qui est liber & tenet de Rege, seu de alio domino in antiquo dominico, terras, seu tenementa villenagia; & est privilegiatus ad hunc modum: quod nullus debet eum ejicere de terris nec de tenementis suis, dum poterit servitia facere quæ ad terras & tenementa sua pertinent: Et nemo potest ejus servitia augere, aut eum constringere ad faciendum plura servitia quæ non debet facere: Et propter Sokmanni isti sunt cultores terrarum dominorum suorum in antiquo dominico: & non debent summoneri nec inquietari in jurata vel inquisitionibus, nisi in maneriis ad quæ ipsi sunt appendentes. In placitis vero transgressionis, debiti, & aliis actionibus personalibus, summoniti sunt, ut alii homines. Et de istis tenentibus in villenagio.*] Bracton. l. 2. c. 35. §. 2. *Dici poterit sockagium à socko, & inde tenentes, qui tenent in sockagio Sockemanni dici poterunt, eo quod deputati sunt, ut videtur, tantum ad culturam, & quorum custodia & maritagium ad propinquiores parentes jure sanguinis pertinebit.* Eadem habet Fleta lib. 3. cap. 16. §. 3. Ii tenere dicuntur terras suas in antiquum dominium. *Sokemannus de antiquo dominico*, apud Radulfum de Hengham in Parva cap. 8. Vide Leg. Edwar. Confess. c. 12. Regiam Majestatem lib 2. cap. 27. 41. Bractonum, l. 2. cap. 8. num. 2. cap. 46. 37. lib. 4. tract. 1. cap. 28. §. 5. Flet. l. 1. c. 8. l. 3. c. 12. §. 5 l. 5. c. 9 §. 15. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 288. 625. præterea Rastallum verbo *Sokmans*, ubi de eorum libertatibus & privilegiis.

Ut porro *Socagium* aliud *liberum*, aliud *villanum* erat, ita utriusque tenentes *liberi* & *villani* erant. Liber s. Albani apud Spelm. *Omnes tenentes, liberi scilicet & custumarii, tenementa sua per Sokagium defendebant. Homagium, scutagium, forinsecum non donabant, scilicet sicut Sokemans per omnia tractabantur.*

Idem Spelmannus ex vett. Chartis Anglicis hæc descripsit: *Sokemanni liberi possunt dare & vendere; sed ad voluntatem domini: non possunt alienare terra*

servitia. Autenatus succedit in totum. Non possunt aviunm masculum vendere, neque maritare filiam, nisi dent domino 3. sol. & 4. den. Possunt filium facere Clericum. Sokemanni Cotarii debent talliari ad voluntatem domini, & facere servitia incerta: nihil possunt dare vel vendere, nihil proprium habere, nec acquirere, nisi ad promotionem domini sui.

SOCMANARIA. Britton p.164. *Sokemanrie, sount terres & tenements, qui ne sount mie tenus par fee de Chevalier, ne par graundes serjanties, ne par petites, mès par simples servites, si come terres enfraunches par nous, ou nos predecessours, dans inciennes demeines.*

¶ SOKMANRIA, apud Joh. Skenæum de Verborum significatione p.153. ubi vim vocis sic explicat: *Sokmanria sive socagium, est quoddam genus tenendi terras, scilicet cum quidam libere infeodatur sine ullo servitio, custodia, auxilio, maritagio, & solvit domino debitum quod vocatur Petite serjantie; vel cum tenet suas terras nomine burgagii aut in libera eleemosyna.*

¶ SOKEMARA, ut legendum opinor apud Kennets. Antiquit. Ambrosd. p.418. *Castrum & manerium de Bolyngbroke cum Sokemara & marisco cum pertinentiis, &c.*

SOCAYNALE, [f. Canalis per quem aquæ currunt.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. ann. 1283. MS. *Si aliquis habuerit Socaynale super tenedonem alterius, super quam aqua discurrunt, quod si voluerit elevare Socaynale in altum, non potest Socaynale ibi tornare.*

¶ 1. SOCCA, Vestis muliebris species. Riccobaldus Ferrar. de Rit. antiquit. apud Murator. tom. 9. col. 247. *Virgines in domibus parentum, tunica de pignolato quæ appellatur sotanum, & paludamento lineo quod Socca dicebant, erant contentæ.* Chron. Franc. Pipini ibidem col. 669. *Virgines ante nuptias tunica de pignolato, quæ dicebatur sotanum, & paludamenta lineo, quod Soccam dicebant erant contentæ.* Gualvaneus Flamma apud eumdem tom 12. col. 1033 *Virgines, antequam nuptui traderentur, vestiebantur tunica de pignolato, quæ dicebatur sotanum, & desuper portabant paludamentum, id est Soccam de lino albissimo.* Vide in *Socha*.

¶ 2. SOCCA, Stipes. Vide *Soca* 3.

¶ 3. SOCCA, ut *Soccus* 2. ni fallor, in Charta ann. 855 Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Bulgas duas parilia, & Soccas* 8.

¶ SOCCEDA, SOCCEDARIUS. Vide *Socida*.

SOCCIA, SOCCIARE, Sagina, Saginare, unde Gallis *Soin*, Sagina, quasi *Soing*. Capit. de Villis c. 35. *Volumus ut de verbecibus crassis Soccio fiat, sicut & de porcis: & insuper habeant boves saginatos in una quaque villa non minus quam duos, aut ibidem ad Sociandum, aut ad nos deducendum.*

¶ SOCCIDA, ut *Socida*. Vide ibi.

¶ SOCCITARE, Turdorum clamor. Vide *Baulare*.

¶ SOCCOMANNUS Vide *Soca* 4. & *Soccus* 2.

¶ SOCCULUS. Vide mox *Soccus* 1.

1. SOCCUS. Isidorus l. 19. c. 34. & ex eo Papias: *Talares calcei Socci sunt, qui inde nominati videntur, quod ea figura fiat, ut constringant talum.* Infra: *Socci non ligantur, sed tantum intromittuntur. Cernui Socci sunt sine solo* (Pap. *sola*) *Lingulatos, quos nos soltatos vocamus. Clavati, quasi calviati, eo quod minutis clavis, id est acutis, solea caligæ vinciantur.* Ubi Papias: *Eo quod de minutis clavis sola colligetur.* Adalardus in Statutis Corbeiensibus lib. 1 c. 3. *Femoralia duo, Soccos filtrinos duos, Calcearios 4. cum solis novis, &c.* Additio 1. Ludovici I. & Vinea Benedictioa c. 22. *Calciamenta diurna paria 2. subtalares per noctem in æstate 2. in hieme vero Soccos.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis c. 18. *Calceamenta quoque, id est caligæ, Socci, & subtalares, &c.* Vetus scriptor Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 2. *In Monasterio vero, etiam si prolixius egressus est ad culturam, lignea tantum sola, quæ vulgo Soccos Monasteria vocant Gallicana, continuato positus est usu.* Petrus Damiani lib. 1. Epist. 19. *Quamlibet gravis bruma rigesceret, simplicibus Soccis muniebat pedes, cum tamen frater ejus solis calceis contentus esset.* [Constit. Ansegisi sæc. 4 Benedict. part 1. pag. 639. *Filtra ad Soccos faciendum* 12. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. l. 2. cap. 37. *Socci sunt ibi abluendi, & per gramen claustri ad siccandum ponendi.*] *Soccus S. Mariæ*, apud Hugonem Farsitum de Miracul. S. Mariæ Suessionensis cap. 3. 5. 12. qui aliis *Sotular S. Mariæ*, seu Deiparæ Calceus, qui in hoc Monasterio asservatur. Vide Histor. ejusdem Monasterii à Michaele Germano editam, p. 358. Combefisius ad Theophanem p. 644. *Nostra Prædicatorum instituta d. 1. c. 10. Soccos permittunt: quid tamen Socci illi sint, nos latet modo.* Sed hic constat, *Soccos* intelligi, de quibus supra. Adde Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2 c. 13.

SOCCOS CRISPANTES dixit S. Hieronym. Epist. 7. Et Epist. 23. *Soccus vilior auratorum pretium calceorum egentibus largitur.*

¶ SOCCULUS, diminut. à *Soccus*. Cæremon. MS. Cistere. c 18. apud Macros in Hierolex. *Quam cum fratres audiunt Socculos suos in dormitorio, sacerdos autem, diaconus, & subdiaconus in sacristia relinquentes, &c.*

2. SOCCUS, Vomer ferrum aratri, nostris *Soc de charrue*. Alexander Neckam: *Supponatur dentilo vel dentali, cui Soc, vel vomis infigatur.* Charta Alaman. Goldasti 50. *In ea ratione, ut dum advixero, ipsas res habere debeam: & censui me pro hoc singulis annis, de festivitate S. Galloni in alsa, Soccum unum, aut 4. denarios.* Τζόχα, apud Heronem in παρεκβολαῖς, & apud Joannem Canabum pag. 194 Polyptychus Monast. rii Fossatensis, editus à Steph. Baluzio: *Maneat ibi homines 19. Solvit unusquisque usque ad Monasterium carroperam 1. & Soc & cultrum.*

SOCCUS. Apud Anglos & Scotos, Barones dicuntur *tenere curias suas cum Socco, & sacca, furca, & fossa, &c.* ut est in Regiam Majestatem l. 4. cap. 4 §. 2. Ubi hæc Skenæus: *Qui habet donationem terrarum vulgo in feofamentum sibi à Rege concessum, cum Socco potest habere vassallos, vel colonos, quos cogere potest, ut cum Socco seu vomere, id est aratro agrum suum colant, qui propterea Soccomanni vocantur lib. 2. cap. 27. Alii per soccam intelligunt sectam*, Soyt of court, *ut sit privilegium regale, tenendi curias: in quibus sectatores comparere debent, ut in jure dicendo, & justitia administranda, judici adsint suo consilio.* Vide supra in *Soca* 4.

¶ SOCEDA, ut *Socida*. Vide ibi.

SOCHA, Vestis muliebris species, in Statut. Mediol. 2 part. c 292 [Vide *Socca* 1.]

¶ SOCHEMANNUS, apud Seldenum in Præfat. ad Eadmeri Histor. pag. 15. idem qui *Socomannus* supra in *Soca* 4 Vide *Cotarius* in *Cota* 2.

¶ SOCHIRE. Memorabilia Humberti Pilati ann. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Nota quod die 12. Maii in vigilia Ascensionis in ecclesia fratrum Minorum dum dicebantur Matutinæ pro crastino præsente domino* (Humberto II. Dalphino) *fr. de Revello & pluribus aliis, dom. Guillelmo de Royno, dixit* (idem Humbertus) *quod Rex* (Francorum) *defraudabat Dominum, nec attendebat pacta sibi, & dixit & reiteravit decies & pluries dicendo quod tantum pro eo quantum pro uno stercore, & quod ipse non Sochiret ja, & ponebat eum ad dannum suum, & quod non dimitteret pro ipso nec pro aliqua persona de Delphinatu, quin ipse tractaret alienationem Avisani, & quod non appreciabat eos omnes unam festucam. Item dixit quod ipse habuerat consilium in Avenione, quod pactiones factæ cum Rege non valebant*

festu-

festucam, & quod ipse vellet ponere unum hominem quem sciebat loco Regis, & poneret taleos in ore Regis quod nunquam videretur rosurus. Verba sunt Humberti Dalphini modo in Regem Francorum irati, modo illi devincti, pro innata levitate: unde hæc verba *ipse non Soobivit ja*, idem sonare videntur ac si diceret, quod jam non curaret de Rege Francorum cumque nihili faceret; Gall. *qu'il ne s'en soucioit plus*. *Souche*, pro *Souci*, ni fallor, molestia, sollicitudo, cura, apud Guillelmum *de la Perene* de Bello Ital. an. 1378. part. 2. Collect. novæ Martenii pag. 333.

Il commença celle escarmouche,
Les Alemans orent grant Souche.

¶ SOCHOGIA. Vide supra in *Socagium*.

1. SOCIA, Uxor. Burchardus Episc. Wormaciensis in Lege familiæ: *Si quis ex familia S. Petri ad Sociam suam legitime venerit, quidquid in dotem dederit, &c.* [Eadem notione occurrit apud Statium Achill. 2. 339. ubi Juno *ætheris Socia rectoris* dicitur.]

¶ 2. SOCIA, Grex, examen. Formula 11. exorcism. apud Baluz. tom. 2. Capitul col. 663. *Adjuro te, mater aviorum, .. non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua geatra, vel cum Socia tua.*

¶ SOCIALITER, Communiter, una. Rolandin. Patav. in Chron Tarvis. apud Murator. tom. 8. col. 345. *Caporumque parari pontes, ubi visum est opportunum, ut ipsi exercitus possent Socialiter simul jungi.*

¶ SOCIALITER, Societatis causa, Gall. *par Compagnie*. Statuta MS. Augerii Episc. Conseran. ann. 1280. *Præmissam tamen pœnam extendi nolumus ad ludentes Socialiter & solatii causa.*

1. SOCIARE *sibi in patrimonium rem aliquam*, in Lege Bajwar. tit. 17. c. 2. pro Adjungere, sibi asserere. Ita *fisco sociare* pro *confiscare*, formula vulgatissima, de qua in voce *Fiscus*. Capit. a. an. 813. cap. 6. *Hæreditas eorum ad opus nostram recipiatur, nec Comes, nec Vicarius illud sibi Societ; sed ad opus nostrum revocetur.* Vide *Sacire*.

¶ SOCIARE, Socium sibi adjungere Capitul an. 807. c. 2. *Et ubi inventi fuerunt duo, quorum unus habeat duos mansos, & alter habeat unum mansum, similiter se Sociare faciant, & unus alterum præparet; & qui melius potuerit, & in hostem veniat.*

¶ 2. SOCIARE, Comitari, Gall. *Accompagner*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1244. apud Murator. tom 6. col. 506. *Potestas Januæ qui cum honorabili militum & balistariorum Januensium numero ipsum Sociabat, accepto commeatu rediit Januam cum militibus & societate sua* Ibidem col. 508 *Iverunt ad naves caravanæ Genuæ venientes de ultra mare; & Sociaverunt ipsas usque Bonifacium*. Litteræ ann. 1364. ex Regest. 98. Chartophyl. Reg. n. 3. *Pluribus Sociati*.

SOCIDA, Italis *Soccità*, quasi Societas *accomandita di bestiame, che si dà alla custodia altrui à mezzo pro & danno*, ut est apud Cruscanos. Habetur apud Rollandinum in Summa Notariæ c. 5. formula *instrumenti Socidæ ad salvum capitale*. Statuta Synodalia Alberici Episcopi Placentini an. 1298. apud Petrum Mariam Campum: *Nullus Clericus vel Ecclesiastica persona exerceat usuras, vel natas* (forte *nantas*) *faciat, aut Socidas ad caput salvum*. Vide Statuta Mediolan. 2. part. cap. 483. 484.

¶ SOCCEDA, SOCCIDA, Eodem intellectu. Statuta Cadubrii c. 2. p. 54. *Deliberatum fuit quod nullus homo, vel persona de Cadubrio possit ... tenere ad medietatem, vel Soccedam cum aliquo forense aliquas bestias aut animalia, sub pœna viginti quinque librarum Pap.* Correctiones eorumdem Statut. c. 30. *Statuimus & ordinamus quod quicumque acceperit in Soccidam ab aliquo de Cadubrio pecudes, capras, vaccas, & alia animalia.* Rursum cap. 45. *Sancimus quod nullus ... cum ipsis* (sacerdotibus) *audeat in mercantiis lignaminum, seu Soccedis animalium se implicare*. Vide *Societas* 1. & *Socita* 2.

¶ SOCEDA, Eadem notione. Statuta castri Radaldi l. 1. fol. 17. *Nec etiam si bestiæ ipsæ essent in Socedam vel occasione Soceda vel Societatis illarum bestiarum, seu occasione laborerii terrarum, in quibus casibus prædicta possint impune pignorari.*

¶ SOCIDUM, Ipsa *socidæ* pactio, conventio. Statuta Riperiæ c. 7. f. 9. v. *Item quod de aliquo Socida vero boum, vaccarum, vel aliarum bestiarum non solvatur, nec solvere teneatur aliqua persona aliqua de causa aliquod datium, faciendo dicto emptori, vel ejus officiali veram fidem de dicto Socido sic fiendo, salvo quod si dominus Socidi, qui haberet capitale in dicto Socido, & perveniret ad divisionem ut supra, subinde se concordaret cum dicto sezovolo, dimittendo sibi capitale, & lucrum pro certo pretio, & econtra, quod tunc ipsi ambo teneantur manifestare dictam conventionem, & exinde solvere pro rata pro dicto Socido, ac si tale Socidum venditum vel alienatum esset.* Statuta Pallavic. l. 1. c. 32. fol. 40 *Statutum & ordinatum est quod notarii qui tractabunt & facient instrumenta, accipere possint de quolibet instrumento emptionis, ... dotis, Socidi & similium, &c.*

¶ SOCCEDARIUS, Qui in *soccidam* accipit, Italis *Soccio*. Correctiones Statut. Cadubrii cap. 30. *Et si dolo, fraude, vel mala custodia aliqua dictorum animalium, vel eorum fœtuum perirent, aut devastarentur, vel perderentur, id totum reficiatur domino per Soccedarium, si autem divino judicio, vel casu fortuito perirent, vel devastarentur, id damnum communiter cedat, dummodo per Soccedarium per pellem, vel aliud evidens signum hoc doceatur, aliter dictum animal domino reficere teneatur, vel ejus æstimationem.* Vide *Societarius* in *Societas* 1.

¶ SOCIDAVUS, Eodem sensu Statuta Placent. l. 5. fol. 66. *Ut etiam facilior sit probatio creditorum, quæ quandocumque fiant sine testibus & instrumentis, credatur libro domini cum sacramento usque in modiis quatuor bladi & libris 10. Placent. contra massarios, emphiteotas conductores, Socidavos.*

¶ SOCIETARIUS. Vide mox *Societas* 1.

¶ 1. SOCIETAS, Eadem notione qua Italis *Socida*. Vide in hac voce. Nostris *Societé en commande*, vel *commandise*; in tractu Bressiæ & Bugiæ: *Comande de bestiaux*. Vide *Commenda* 3. *Tenere ad Societatem*, est tenere ad medietatem fructuum. Hinc *Societarius* dicitur ejusmodi societatis particeps. Litteræ Offic. Atrebat. ex Chartul Montis s. Eligii p. 146. *Item confessi sunt dicti venditores se vendidisse abbati & conventui prædictis Societates quas personæ infra scriptæ de ipsis tenebant ... Nec tenebitur ecclesia de Monte S. Eligii aliquid apponere in dictis terris quæ tenentur ad Societatem excolendis & seminandis: immo percipiet tertiam partem fructuum earumdem, hoc salvo quod Societarius debet percipere terragium in eadem tertia parte secundum quantitatem ejusdem.* Vide *Medietarius*, & *Soistura*. Hinc

IN SOCIO DARE, *Donner à moitié*. Edictum Rotharis Regis tit. 95. §. 3. & Lex Longob. l. 2. tit. 32. *Servus massarius licentiam habeat de peculio suo, id est bovem, vaccam, caballum, similiter & de minutis peculiis in Socio dare, & in Socio recipere, &c.*

¶ 2. SOCIETAS, inter Monachos variorum monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius monasterii haberentur. Vide *Fraternitas* 3.

¶ 3. SOCIETAS, Militarium turma. Plures exstitere ejusmodi societates inter quos celebriores sunt *Societas Britonum* in Mirac. MS. Urbani V. PP. *Nobilis Johannes de la Chalma diœcesis Valentinensis ann.* 1374.

cum Societates Britonum cepissent castrum appellatum Sabon super Rodanum, manus eorum evadere volens, &c. *Societas Catalanorum* quæ & *Universitas felicis Francorum exercitus existentis in partibus imperii Romaniæ* inscribitur in Literis an. 1314 tom. 2. Hist. Dalph. pag. 151. col. 2. Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. ibidem pag. 533. col. 1. *Cæterum super hoc quod sententias olim promulgatas adversus illos de magna Societate Catalanorum in ducatu Athenarum existentium*, &c. *Societas Hispanorum*, in Charta an. 1361. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Pro parte regiæ & reginalis curiæ, ac dictæ provinciæ ex una parte, & comitis Trastamaræ ac ejus fratres & certos alios caporales Societatis Hispanorum guerram facientes in dicta provincia, & eam nimis dispendiose tenentes impeditam ex parte alia*. *Magna Societas*, de qua hæc scribit Innocentius VI. PP. ad Johannem Reg. Franc. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 910. *Intellectis ... guerrarum fremitibus per nonnullas gentes nefarias, quæ se Magnam Societatem appellant, in regni tui finibus exortis*, &c. Vide *Compagnia*. Hinc

¶ Societas, *Exercitus*, In Gloss. Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Roberti Mon. apud Ludewig tom. 3. Reliq. Ms. p. 111.

¶ Societas, Cœtus, caterva, Gall. *Bande*. Charta an. circ. 853. apud *Chorier* de statu polit. Dalphin. tom. 1. p. 111. *Venientes itaque religiosissimi & venerabiles patres, illustrissimaque Societas Comitum, solito more, sicut in aliis locis*. Cæremon. Ms. B. M. Deauratæ Tolos. *Et nota quod in istis collationibus non cedent* (sedent) *sicut consueverunt in prandio per Societates camerarum; sed mixtim antiquiores & honorabiliores primi*.

SOCINA. Bulla Honorii III. PP. ann. 3. apud Ughellum in Episc. Interamn. tom. 1. pag. 823. *Item quicumque est, vel erit ferrarius, qui habeat Socinam, dabit unum par de ferris cum clavis Episcopo Interamnæ*. Ita forte dicta officina quævis, quomodo vocem hanc usurpare videtur Vetus Consuetudo Ambianensis localis Ms. *Nus ne puet faire four ne fournel là on quise pain autre que dessus est dit, ne là où il ait Socines, son'est par le congié du Roy & du Vesque, & du Vidame. Mais cil 3. en puent donner congié, & de cuire es forniaus là où on cuit tartes, pastes, flaons, & feminiaus, s'on ne puist donner congié de cuire toute maniere d'autre pain sous avoir Socines, & qui autrement le feroit, on abateroit le fornel*. Vide *Socius*.

SOCINUS. S. Audoenus l. 2. Vitæ s. Eligii c. 15. *Nulla mulier præsumat Socinos ad collum dependere, nec in tela*, (f. tela) *vel in tinctura, sive quolibet opere Minervam, vel infaustas cæteras personas nominare*. Quidam codd. habent hoc loco *succinos*.

1. SOCITA, *Gener, dictus à societate generis*. Papias.

¶ 2. SOCITA, ut supra *Soccida*. Vide in hac voce. Constitut. Fr. Prædic. part. 1. col. 66. *Prohibemus ... ne aliquis frater nostri Ordinis ... artem alchimiæ exercere, aut animalia in Socitam tenere .. præsumat*.

¶ SOCIUS, Dignitatis vel officii nomen in Ecclesia Toletana, nisi idem sit qui alibi *Frater* dicitur, qui nimirum in *fraternitatem* seu participationem orationum aliorumque bonorum spiritualium admissus est: quod in Ecclesiis Cathedralibus, uti in Monasteriis obtinuisse supra observavimus in v. *Frater* col. 689. Inscriptio cujusdam sigilli, apud Præs. *de Mazaugues* hæc præfert: S. Pet. Michael Socii Ecce Tolet.

¶ Socii in re nautica recensentur inter eos qui aliquam in navi habent præeminentiam. Charta an. 1535. apud Rymer. tom. 14. pag. 73. *Capitaneus, magister, submagister, bursarius, Socii & alii præeminentiam in navi haventes*, &c. Alibi pro *Socii*, ubi eadem fit enumeratio, legitur *Marinarii*: unde eosdem esse colligitur qui nostris *Officiers Mariniers* dicuntur, ad quos navis gubernatio ejusque ministerium potissimum spectat.

¶ Socio Fisco, Formula quæ passim in veteribus tabulis occurrit, qua res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur. Vide *Fiscus* & *Sociare* 1.

☞ A voce *Socius*, nostri *Soces* nuncuparunt, qui aliquam inter se habent societatem; hinc *Soces*, qui panem communiter fingunt, vocitantur in Litteris Henr. *de Grandpré* dom. *de Buseney* ann. 1357. inter Ordin. Reg. Franc. tom. 4. p. 371. *Et li fourniers doit avoir de celui qui aura plain le four, un pain: & se Soces cuisent, lidiz fourniers doit avoir deux pains: & se li pains que on li ferait, ne li seoit, il ne pourroit deux pains de Sores les quels que il vouloroit, & les Soces tantmeins les pains que on avoit faiz pour le dit fournier*. Vide *Socina*.

¶ SOCKEMANNUS, Socmanaria, Socna, Socomannus. Vide *Soca* 4. & *Socagium*.

¶ SOCTANUM, ut *Sotanum*. Vide in hac voce.

¶ SOCUS, Stipes, truncus, Gallis *Souche*. Charta Raimundi de Montesquivo ann. 1279. *Sicut fera pendet versus Martinum, & per feram usque ad Socum de Castanbeda*. Vide *Soca* 3. Pro calcei genere occurrit in *Soccus* 1.

SODA, Morbus capitis, Gall. *la Migraine*, ex Gr. ἡμικρανία. Michael Scotus de Phylionomia c. 2. *Contingit dolor capitis, qui dicitur Soda, sive Emigranea*. Albertus Magnus l. 23. de Animal. c. 18. *Prima autem falconum infirmitas est dolor capitis, qui in hominibus Soda vocatur. Hujus signum est quod falco claudit oculos, & movet caput in partes diversas* &c. Vox Arabica, Avicennæ, Albucasi part. 1. Chirurg. c. 2. & aliis Medicis satis familiaris.

¶ SODADERIUS, Miles, qui stipendio meret. Chron. Parmense ad an. 1290. apud Murator. tom. 9. col. 830. *Duo exercitus facti fuerunt super districtum Mediolani super Tisinellum; unus quorum factus erat per dominum marchionem Montisferrati, ... & alius per Mediolanenses cum Sodaderiis suis, & certa quantitate populi*. Vide in *Solidata*.

SODALES. Aponius l. 2. in Cantica Canticor. ubi de Hæresiarchis: *Qui hac de causa Sodales appellantur, quod unusquisque eorum dæmonum vicarius vel collega per superbiam effectus est, & quod omnes hi cibos doctrinæ apud sensum suum, de quo cuncta meditando promunt, deceptis animabus, præparatos, singuli ad unam mensam, legis divinæ testimoniis male interpretatis, deferunt comedendos. Proprie enim pulmentaria ad unam mensam multi propter commune convivium deferentes, ab antiquis Sodales sunt nuncupati, ad quorum comparationem, malorum dogmatum inventores, Sodales Christi Ecclesia appellavit, quia dulcia verba sanctæ Scripturæ venenosis sensibus suis inficientes diverso sapore lethali inter se variante, unius mortis æternæ convivium præparant animarum*.

¶ SODALICIARIUS, Sodalis. Vide *Fidetius*.

¶ SODANNUS, ut *Sultanus*. Vide in hac voce.

¶ SODARIA, Meretrix. Vide in *Sodes*.

SODELLÆ, Scrofarum morbus, *Escrouelles*. Nangius in Vita s. Ludovici p. 369. *In tangendo infirmitates, quæ vulgo Sodellæ vocantur, super quibus curandis Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam singularem*, &c. Videtur legendum *scrofellæ*, vel *Scrofellæ*, nisi vox formata sit à *soda*, de qua supra.

SODES, Sodaria. *Sodes*, Sodalis, amicus socius Glossæ Gr. Lat. φίλτατος, *Amantissimus, Sodes*. Vita s. Wlstani Episc. Wigorn. n. 31. *Desiste, Sodes Aisane*. Versus relati à Mabillonio:

Hæc carus caro dono transmittit amicus,
Suscipe gratanter, cum sint felicia vota.
Hildebrando Sodes, &c.

(Gui-

Guidonis Discipl. Farf. cap. 53.

Infirmos fratres sic debent visere Sodes.]

Anonymus Hasenrietanus in Episc. Eystetensibus : *Ego quidem de vino nihil habeo, nisi unam parvulam carradam, quam dedit mihi Sodes meus Augustensis Episcopus ad sacrificium.* Eckehardus Junior de Casib. S Galli c. 5. *Mi Sodes care.* Cap ult. *Bene, ille ait, mi Sodes, narras.* Vide p.46. & 47. & ibi Goldastum. Ab eodem fonte

SODARIA, Amica, meretrix. Chronic. Senoniense l.3. c. ult. *Quamdam meretricem, quam Sodariam vocant, post Ducem direxit.* Sic enim appellata ut plurimum vilia scorta : cujus appellationis auctores existimantur Athenienses, rei odiosæ speciosum nomen ἑταιρῶν dantes, ut est apud Plutarchum in Solone. Athenæus l.15. c.4. Καλοῦσι δὲ τὰς μισθαρνούσας ἑταίρας. Vide Martialem l. 7. Epigr. 69. Ita, ἑταιρεῖον, lupanar vocabant.

☞ Hæc docte quidem : sed forte legendum *Soldaria*, à *Soldada*, merces, stipendium : unde meretrix *Soldataria* nuncupata, ut videre est infra in hac voce.

CONSODES. Versus MS. de Cobone & Lantfrido, in Bibl. Eccl. Bellovac. *Quodam tempore fuerunt duo viri nobiles, sicut fabulæ testantur, & scurrarum complices, unus Cobbo vocabatur, Lantfridus, & Consodes, &c.*

SODIS. Formul. 57. ex Lindenbrogianis : *Caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulis tantas, ovium capita tanta, Sodis capita tanta, lectarios condignos ac lectos tantos, &c.* Ubi *Sodis* pro *suum* videtur usurpari, vel certe ex *sude*, id est porcorum stabulo. Vide *Sudis*.

¶ SODUS. *Terræ Sodæ*, Incultæ. Ital. *Terreni Sodi*, Gallice *Terres en friches*. Charta ann.1358. inter Probat. Hist. familiæ *de Gondi* to.1. p.156. *Item plures petias terrarum laborativarum, & in parte Sodarum, & partim vineatarum cum quercubus, & olivis, & aliis arboribus .... Item unum petium terræ laborativæ, & partim Sodæ cum arboribus.* Occurrit ibidem non semel.

¶ SOESTES. Descriptio bonorum dom. de Eska ex Tabular. Audomar. *Dividitur namque tota terra de Eska & de suis antedictis ypepis, in Soestis, quæ Flamingæ dicitur meate, en terage, quod Flamingæ dicitur lanscoef.. Illa terra quæ dicitur Soestes ... continet in universo 336. mensuras.* Vide *Soistura*.

¶ SOFFERANA, SOFFRANIA, Crocus, Ital. *Zofferàno*, Gall. *Safran*. Chron. Fossæ-novæ apud Murator. to.7. col.882. *Unus anser, media libra piperis, & cinnamomi, & Sofferanæ.* Ibid. col.887. *In pipere, in cinnamomo, in Soffrania, in cera, &c.* Vide *Zafframen*.

¶ SOFRANUM, Eadem notione, in Statutis datiariis Riperiæ c.12. fol. 5. *De qualibet pense Sofrani, tam terrerii quam foresterii, pro introitu soldi decem.* Vide *Safranum*.

¶ SOFFRATA, SOFRAYTA, Culpa, vel Mulcta in Ecclesia Lugdunensi dicitur, quæ à Canonicis ob culpam aliquam, vel absentiam à choro, cum aliquod officium præstandum erat, exsolvi debebatur, a vet. Gall. *Souffraige*, penuria, vel potius *Saferir*, abstinere; à choro quippe & refectorio abstinebant, etiam mulcta pecuniaria exsoluta, qui in culpa erant. Statuta Eccl. Lugdun. ano. 1175. ex Cod. MS. Coislin. nunc Sangerm. *Canonici qui faciunt Sofrayti* (sic) *de Epistola & Evangelio, vel qualibet alio officio suo debent tres libras ceræ pro Sofraytis, & canonicus vel beneficiatus debet recipere & ponere in necessariis ecclesiæ.* Alibi : *De penis & Sofraytis canonicorum, quando faciunt officia sua.* Rursum : *De pœnis & Soffratis canonicorum ... quod unusquisque canonicorum, tam sacerdotes quam levitæ & subdyaconi solverent pro pœna afficiorum suorum quorumcumque tres solidos fortes, & quod amitterent cibaria refectorii, donec solverent pœnam positam pro defectu.*

¶ SOFISTA. Vide infra *Sophista*.

¶ SOFOSORIUM, pro *Suffossorium*, Ligo. Canones Hibero. c.7. l.38. apud Acher. to.9. Spicil. p. 28. *Aratra trahentes & Sofosaria figentes terra.* Vide *Fossorium*.

¶ SOFRANUM. Vide supra *Sofferana*.

¶ SOFRAYTA, ut *Soffrata*. Vide ibi.

SOGA, Restis. Gloss. *Soga, funis.* Vox Italis & Hispanis etiam in usu. Lex Longobardorum lib. 1. tit.25. §.33. *Si quis Sogas furatus fuerit de bove junctorio, componat sol.6.* Innocentius III. PP. l.13. Epist.61. *Culcitram unam, mantilia 4. Sogam carralem de corio, ferrum caldarium.* [Chron. Parmense ad an.1291. apud Murator. to.9. col.821. *Campana communis, quæ erat adhuc in platea communis super uno ædificio ligneo, dum sonaretur ad Sogam, fracta fuit.*] Dantes in Infern. can. 31.

Cercati al collo, & troverai la Soga.

Vide Oct. Ferrarium in *Soga*.

SOGA. Tabularium sancti Mauricii Agaunensis apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. pag. 4. *De quarta terra S. Mauricii habet Sagas 5. una quæque Soga habet pedes 100.* Ubi *Saga*, est funis, funiculus, agri modus, quomodo Persæ σχοῖνον, mensuram terræ stadiorum 60. vocabant, ut auctor est Herodotus. Hero περὶ ὀνομάτων γεωμετρικῶν sub finem : Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ἐπωνομασμένα περὶ ταῦτα πάντα, ἄκαινα, πλέθρον, ἰούγερον, σπόριον, μίλιον, σχοῖνος, σχοῖνος Περσικὸς καὶ σχοῖνος Ἑλληνικός. Sed & *Soga* vocem videtur hac notione agnovisse idem Hero : Τὸ σχοινίον τὸ γεωμετρικὸν ... [illegible] β.

1. SOGALIS, Census ex qua vis *soga*, seu agri modo, pendi solitus. Capitul. de Villis c.10. *Ut Majores nostri ... & cæteri ministeriales ea faciant, & Sogales donent de mansis eorum : pro manuopera vero eorum ministeria bene provideant.* Et c.62. *Quid de bobus, quos bubulci nostri servant, quid de mansis, qui arari debent, quid de Sogalibus, quid de censis, &c.*

¶ 2. SOGALIS, pro *Soalis*, vel *Sualis*, Sus, porcus. Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 11. v. *Qui solvunt omni anno ad hostem carra 6. ad tertium annum Sogales 108.* Vide *Soalis*.

¶ SOGARE, Secare, à Gall. *Soyer*; nisi legendum sit *Segare*. Vide *Secare* 2. Charta an. 1372. ex Tabul Ausc. *Cum tempore estatis esset in campo, .. Sogando bladum, audivit, &c.*

¶ SOGNEIA, Præstatio, quæ primum fiebat vice procurationis; exinde vero pro quavis pensitatione & servitute est usurpata; eadem notione & origine qua *Sonniata*. Vide *Soniare*. Charta an. 1224. ex Tabular. Corbeiensi : *Cum Abbas & Ecclesia Corbeiensis me Nicholaum Majorem de Popincort, de Bus, de Fescamp & de Marcaisvillari traxissent in causam super venditionibus terrarum in dicta majaria constitutarum, & super Sogneia quæ dicti Abbas & Ecclesia ad se dicebant pertinere; ... confessus sum in præsentia domini mei Hugonis abbatis Corbeiensis coram liberis hominibus ... me in venditionibus terrarum, & Sogneia supradictis contra dictos Abbatem & Ecclesiam detentis ultra modum deliquisse.*

¶ SOIGNIA, Eadem notione. Charta Margaretæ Flandr. Comit. an.1269. apud Miræum tom.2. p.1238. col.1. *Dicta vero Ecclesia S. Salvi singulis annis tenebatur dicto domino Cameracensi Episcopo specialiter pro dicta ecclesia S. Gaugerici in dimidio modio avenæ & tribus*

bus solidis alborum, pro quodam redditu qui vulgo Soiguia nuncupatur, so'venda tempore synodali, & in anno bissextili ipsa Soiguia duplicatur. Charta ann. 1256. ex Tabul S. Medardi Suession. *Donavit & concessit.... in puram & perpetuam elemosinam Priori & conventui dictæ ecclesiæ terciam partem cujusdam redditus qui vocatur Seiguie, quam habebat, ut dicebat, in villa de Donchereyo.* In quo vero posita sit hæc *soiguia*, describitur in clientelari professiooe an. 1320 ex eodem Tabul. *Ledit Prieur* (de Donchery) *& seigneur de Marancourt ont ung droict seigueuriol appelle Songuies qui est tel; c'est assavoir que tous ceux qui sont possessans & detenteurs de certains maisons & heritages scituez & assis audict Donchery, & semblablement tous les habitans & manans des villes de Vriguese, Villette & Dons sont tenus & redevobles dudict droict de Songuies ainsi que en après sera declare; c'est assavoir de labourer, cultiver, & semer bien suffisament chacun an trois pieces de terres arrobles appartenants audict Prieur, ... & sont tenus de cier & faucher les depouilles d'icelles terres chacun an selon les royes & labeurs dont elles sont chargées, taut en bled comme en avoine, & de les mener & attasser à la grange dudict Prieur, & sont tenus de nettoyer ledict bled & avoine des chardons & yeulles qui y sont, &c.*

¶ SOIGNEIA, SOIGNENA, Eodem intellectu, in Charta ann. 1246. ex eodem S. Medardi Tabular. *Tertiam partem Soigueiorum, &c.* Alia ejusdem anni ibid. *Terciam partem Soiguenarum de Donchereyo, &c.*

☞ Ejusdem origiois videtur vox *Soignantage*, qua pro *Concubinage*, Pellicatus, utitur Bellomanerius c.18 p.102. sub finem: *Se un hom à d'une femme un fils en Soignantage & puis un autre de laquelle il a un fils, & après, celle qu'il a épousee muert, & il espouse la premiere de laquelle il eut un fils en Soignautage, & est le fils mis sous le drap avec le pere & avec la mere, pour li faire loyal; & en tel cos ses maiune fieus est aisné quant à l'heritage.* Adde c.57. p.293. Hinc etiam *Femmes ensoiguautes* dictæ videntur concubinæ, in Chron Flandr. c.23. Vide in *Sodes*.

¶ SOGNETUM, in Aresto Parlamenti Tolos. pro Consulibus ville de Miraoda an. 1400 *Et quod dicti Consules eorum consilia absque præsentia officiariorum dicti Comitis* (Astariaci) *facere non deberent, certamque aydam seu concessionem nuncupatam Sognetum in dicta villa existentem, & per quam tredecima pars vini venditi in eadem villa ad detaillum recipiebatur, revocaretur coram certo executore à dictis Consiliariis nostris deputato, petiisset.* Ubi legendum *Soguetum* V. in hac voce.

¶ SOIESTURA. Vide *Soistura*.

¶ SOIGNA, SOIGNIA, SOIGNENA, ut *Sogueia*. Vide ibi.

¶ SOILUM, pro *Seogilum*. Vide ibi.

SOINUS. Vide in *Sunnis*.

¶ SOISTURA, SOIESTURA, ut supra *Societas* 1. Tabular. Montis Sanct. Eligii: *Cum nos nomine ecclesiæ nostræ teneamus ab ecclesia de Monte S. Eligii prælibata ad Soisturam tres meucaldatas & dimidiam terræ sitæ in territorio de Mareolo ad locum qui dicitur Parfundeval, in qua terragium percipiant & habeant una cum quarta parte fructuum & proventuum crescentium in eadem. Quam quidem terram nos arare, co'ero, serere & metere propriis sumptibus tenemur: hoc salvo quod dicti Abbas & Conventus de Monte S. Eligii pro parte sua serenda unum mencaldum bladi ad garkeriam, & unum mencaldum avenæ ad marcium teneutur nobis solummodo ministrare.* Semel & iterum occurrit. Idem Tabul. *De tribus mencaldatis & dimidia terræ quam tenebamus ab eisdem ad Soiesturam, ut est dictum.* Plures ibi. *Soyeste*, eodem intellectu, in Charta ann. 1329. ex Tabul. S. Bertini: *Vendidit ... totam terram integraliter quam dicti conjuges habebant, possidebant, & tenebant Gallice dicendo à Soyestè à religiosis prædictis, cum avantagio Froide-fontaine Gallice nuncupato, in parochia & territorio de Loustinga.* Vide *Medietarius*, & *Soestes*.

¶ SOJURNARE, Morari, diem ducere, Gall. *Séjourner*. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. aon. 1411. apud Rymer. to. 8. col. 667. *Conjunctim & divisim veniendo, ibidem Sojurnando, & exinde versus partes suas proprias, &c.* Vide *Sejornare* & *Subjurnare*.

¶ SOK, SOKA, SOKE. Vide *Soca* 4.

¶ SOKAGIUM, SOKEMANNUS, SOKEMARA. Vide supra in *Socagium*.

SOKEREVA. Fleta l.2. c.55. c. 2. ... *Quamdiu aliquid inveniatur in hujusmodi feodis, per quod distringi possint. Si autem nihil inveniatur, tunc implacitentur ipsi Tenentes de Galencito, per quod breve de consu. ... & servitiis, quod fieri potest per Sokereves eorum in husteuge præsentatos ad custodiam Sokerevæ sua ad redditus suos colligendos, &c.* [Vide *Socagium*.]

SOKET. Matth. Paris ann. 1252. *Cum à Militibus circumstantibus consideraretur, inventum est in mucrone* (lanceæ) *acutissimum instar pugionis, cultellinam habens latitudinem, quod esse debuit, & docuit fuisse hebes,* (ut in torneamentis fieri solitum observavimus ad Joinvillam) *& brevem formam habens vomeris, unde vulgariter Vomerulus vocatur, Gallice Soket.* Nos etiamnum *soc*, vomerem dicimus, unde *soquet*, vomerulus. Vide *Soccus* 2.

¶ SOKMANNUS, SOKMANRIA. V. in *Socagium*.

1. SOL, pro Die, quomodo à Latinis Scriptoribus, Poetis præsertim, usurpari observarunt Servius ad Virgil. & Lutatius ad 3. Thebaid. Vetus Glossar. laudatum à Fabroto exercit. 1. p. 11. *Tres Soles, tres dies.* Jo. de Janua: *Quia Sol est causa diei, ideo ponitur aliquando pro die; sed frequentius in plurali.* Luithprandus l. 3. c. 5. *Paucis interpositis Solibus.* Folcuinus de Miracul. S. Bertini c.13. *Quot numerantur anni Soles?* Fridegodus in Vita S. Wilfridi c.9.

Hac immota manent cunctos oracula Soles.

Eckehardus Junior de Casibus S. Galli c.1. *Sole sequenti, &c.* Hepidamnus l.2. c.4. *Cum apud materteram paucos exegisset Soles.* Cyprianus Archipresbyter Cordubensis in Epitaphio Sampsonis Abbatis:

Discessit longo actus plenusque dierum,
Sextilis namque mensis die vicesima prima,
Sextilis namque mensis primo & vicesimo Sole.
Era DCCCXXVIII.

Vide Vitam S. Adalberti Pragensis n.11. & Dantem in Inf. can.6. Vocem ἥλιο- eadem notione à Græcis usurpatam, alii adnotarunt. Th. Magister: ἥλιο- λέγεται ἡ μία ἡμέρα, ubi Libanium laudat. Adde Eustath. ad Dionys. p 13. edit. Henr. Steph. [*Soleil boutant*, pro *Soleil luisant*, in Statutis Scabinorum Maceriarum ad Mosam MS. *Ung bourgeois dudit Maisieres ... seu puels aller de l'hostel d'ung tavernier sans payer son escot & sans messait, autant qu'il ne passe point 12. den. & que dedans le lendemain Soleil boutant il contente son hoste.*]

¶ SOLEM CULCARE, vel potius *Collocare*, pro Diem constituere. Vide *Collocare*.

2. SOL. Gregorius Turon. l.4. Hist. c.31. *Tres aut quatuor splendores magni circa solem apparuerunt, quos rustici Soles vocabant, dicentes: Ecce tres vel quatuor Soles in cælo.* Rodericus Toletanus in Histor. Arabum c.17. *Omnes Cordubæ habitantes tres Soles lucis mirifice conspexerunt, &c.* Vide Isidorum Pacensem æra 784. Aimoin. de Translat. SS. Georgii & Aurelii n. 16. Matth Paris an. 1236. *Et videbatur juxta solem, quidam Sol nothus collateralis.* Ammianus l.20. *Sol autem geminus ita videri existimatur, si erecta celsius solito nubes*

nubes, æternorumque ignium propinquitate ebllucent, orbis alterius claritudinem tanquam à speculo puriore formaverit. Vide Livium l.17. & Plinium lib. 11. c. 31.

3. SOL, *Stilus ferreus, unde soles excuti ignis silice,* ut est in lib. Miraculor. S. Bertini c. 10: apud Mabillonium to. 3. Act. SS Ord Bened.

1. SOLA. pro Solea calcei, vulgo *Semele.* Charta Ludovici Pii Imp. apud Doubletum: *Ad cordovesos, & in Solas eorum componendas, media uncti ducenti.* Chrodogangus Metensis Episc. in Regula Caoonicor. c. 41. *Calceamenta vero omnis clerus annis singulis, pelles buccinas, & Solas, paris quatuor accipiant.* [Statuta antiquo Monast. Corbeiensiae. 3. *Calcearios quatuor cum Solis novis.* Traosactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. *Quis sabaterius facit... ad minus cuilibet ipsorum tria paria sotularium, & postea tot Solas vel empenhat quot poterunt rumpere.*] Regula Ord. *de Sempringham*, de *Sotularibus* seu calceis: *Quod si forte scissi & vetustate consumpti induruerint; licet sutori Solas novas imponendo renovare.* Vide *Soccus* 1.

¶ Sola, pro ipso Calceo, seu aliqua calceamenti specie, in Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Solarum parilia* 40. Testam. ann. 1518. in Sicil. sacro apud Rocchum Pirrum p. 187. *In quo* (arca) *erant vestis una zindoni ad instar jubbæ, velum unum listiatum & Solæ* (*vulgo calceamentum*) *illius B. Martyris.* Vide *Solarius.*

¶ 2. SOLA, Piscis marini species, solea, Gall. *Sole,* quod *solæ* formam refert sic dicta. Charta ann. 1197. inter Instr. to. 6. Gall Christ. novæ edit. col. 144. *Corgi de Solas* 3. *den.* Charta Communiæ Bolnuoli an. 1208. *Saumata de Solis, unos Solas* (dabit) *si vendita fuerit; sin autem per rationem quod vendetur.*

¶ 3. SOLA, Mensuræ genus videtur. Statuta Montis Regal. fol. 270. *Et etiam teneatur quilibet venditor Solarum, habere Solos ad modamen communis quod est signatum in lapide cisternæ. Et quicumque vendiderit, seu penes se habuerit Solos venales in minori modamo seu modantis communis, signato vel signatis in lapide prædicto, solvat pro pœna & banno solidos quinque.* Ibidem fol. 272. *Si placuerit consilio, videlicet sestarium unum, heminam unam, cazolium unum, pintam unam, rasum unum, & unam connam, libram & mediam libram, & modanum Solarum, & alias mensuras necessarias communi.*

¶ SOLACENTIO. Charta an. 709. apud Colmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 264. *Bene antiquitus divitum principum decreta & legum ita sanxerunt, ut tantummodo loca manus donatoris Solacentio in subscriptione certa monstraretur, nec sine gestorum allegatione, plenissima voluerunt firmitate mancipare.*

¶ SOLACIAMENTUM, Solatium, animi remissio Codex Ms de dictis contra Albigenses ex Bibl. D. de Cbalvet Senescalli Tolos. *Postque cum invitati simul comedissent & bibissent in magno Solaciamento.* Ibidem: *Et rogaverunt eum debilem & cartonarium, quod veniret cum eis ad Solaciamentum ad columbarium magistri R. Calvière.*

¶ SOLACIARI. Vide infra *Solatiari.*

¶ SOLADIRE, pro *Solsatire.* Vide in hac voce.

SOLAGGE, [Idem quod mox *Solagium.*] Vetus Notitia sub Isilo Episcopo Tolosano, apud Catellum in Hist. Occitan. p. 855. *Et in hoc fevo dedit illis totam figlictm, & totum milium, & totum ballagium, & decimum de fexteratis, botrium, & retrodecimum, & retrocole, totoque Solagge, & senescalliam, &c.* Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 123. *Habeat in fevdio suo Præpositalis lescols & lebotes, & les Solages juste & mensurate sine ullo ingenio.* [Vide infra *Solage.*]

¶ SOLAGIUM, Agrarium, præstatio ex agris; à *solum* sic dictum: idem quod alibi *Araticum, Terragium* nuncupatur, ut videre est in his vocibus: nisi tamen Tributum sit quod ex area. Dombensibus *Suel*, pensitabatur. Vide *Solium* 4. Chartul. Matiscon. fol. 220 v. *Bernardus Blancus verpivit dictæ ecclesiæ jus area* (areæ) *quod vulgo Solagium vocant.* Inquisitio an. 1220. to. 1. Hist. Dalph. p. 129. col. 1. *Item dom. Comes habet apud Avalonem in dominico 1. corvatam ad Capellam Albam continentem 18. jornalia terræ, in quibus Mistrales capiunt 4. gerbas, & crientas, & Solagium.* Vide supra *Solagge.*

¶ SOLAIARIUS, an Qui *soleas* vendit seu conficit? Vetus Inscriptio apud Baron. ad 22. Aug. in Martyrol. *Magno & invicto Imp.... Constantino.. corpus coriariorum, magnariorum, Solaiariorum devoti numini majestatique ejus.* Vide *Magnarius* & *Sola* 1.

¶ SOLAMENTUM, ut *Solanum* infra, Solum, fundus. Charta an. 941. apud Murat. delle Antic. Estensi p. 147. *Casas, & fortes, & rebus cum Solamentis suis cultis, ortis, vineis, pratis, &c.* Vide *Solare* 2. & *Soliditas.*

¶ SOLAMEUM, Annonæ genus. Chartar. Eccles. Auxit. c. 88. de Oblationibus ad sacristam pertinentibus: *Decima quoque tam panis, quam annonæ, sive frumenti, & Solamei.*

SOLANUM, Solum, fundus. Charta Sanctii Regis Aragonum æræ 1118. apud Hieron. Blancam p. 626. *Et insuper addo vobis illud Solanum, quod est super monasterium vestrum S. Jacobi, usque ad illo Osqueta, ut vestri populatores faciant ibi suas domos, & egrediantur à claustro Monasterii, ubi nunc habitant.* [Vide *Solamentum.*]

¶ SOLARATUS. Vide infra in *Solarium* 1.

¶ 1. SOLARE, ut *Solarium* 1. Vide in hac voce.

¶ 2. SOLARE, Solum, fundus. Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. tom. 3. p. 191. *Qui habuerit casam in Solare alieno, & non habuerit cavallum vel asinum, det semel in anno domino soli decem panes frumenti.* Antiquit. Navarræ Jos. Moreti p. 534. *Quod Solare circumdatur ab Oriente singulis domibus, &c.* Vide *Solamentum.*

¶ 3 SOLARE, Calceos *solis* seu soleis instruere. Statuta Arelat. Mss. art. 167. *Sabbaterii accipiant pro Solandis sabbatis grossis nunciorum ... Arelatis 3. denar. tantum.* Charta an. 1316. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Item ... convenerunt ... quod omnes Sabbaterii accipiant de Solando uno pari sotularum ... 3. obolos.* Vide *Solerare.*

¶ SOLARI, Consolatione offici, recreari. Tajon. Episc. in Præfat. ad suos quinque libros Sentent. inter Conc. Hispan. to. 2 p. 531. *Quatenus infernorum ignium careant suppliciis, & in mansionibus quamvis exiguis, æternis Solari merear refrigeriis.* Vide *Solatiari.*

¶ SOLARIARI, pro *Solatiare.* V. in hac voce.

¶ SOLARIATUS. Vide in *Solarium* 1.

¶ SOLARIOLUM, dimin. à *Solarium* 1. V. ibi.

¶ 1. SOLARIS Aureus, Nummus aureus, scutum cum sole, *Ecu au Soleil.* Vide in *Moneta.* Regest. Parlamenti an. 1533. apud Baluz tom. 2. Hist. Arvern. p. 693. *Ita tamen ut universa summa pensitetur non aliis nummis quam aureis ejusdem æstimationis, puritatis ac ponderis, quibus ex statuto ares Solares cuduntur in Gallia.* Alia notione, vide in *Solarium* 1.

¶ 3. SOLARIS Iustitia, Quæ solum seu fundum spectat, Gallice *Justice fonciere.* Charta an. 1211. ex Tabul. S. Germani à pratis: *Omnis justitia Solaris remanet Abbatiæ S. Germani in perpetuum in toto territorio suo, sive in parrochia S. Severini, sive extra.*

¶ SOLARITER, Instar solis. Gocelinus in Vita S. Au-

S. August. Cantuar. to. 6. Maii p. 377. *Quam pulchre Roma Ecclesiarum parens tanta pignora edidit... qui distincti per diversas mundi nationes, singuli patroni singulis populis Solariter pralucerent.*

1. SOLARIUM, Domus contignatio, vel cubiculum majus ac superius, [tabulatum,] *Soler*, Germanis. Chronica Australis an. 869. *Ludovicus Imperator de Solario cecidit.* Concilium Meteose ano. 888. cap. 8. *In locis vero non consecratis, id est in Solariis sive in cubiculis, propter infirmos, vel longius iter, à quibusdam Presbyteris sacrificium offerebatur, quod omnimodo interdictum est.* Matth. Paris ann. 1161. *Dormiens in Solario, quod Ecclesia & cæmeterio imminebat, &c.* Idem ann. 1235. *Nobiles matronæ Colonienses in Solariis sedentes, &c.* Cæsarius Heisterb. l. 6. c. 5. *De fenestra Solarii portæ Clericorum respiciens, vidit plures pauperes illum sequentes, &c.* [Charta Gontranni Reg. an. circ. 577. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 222. *Solarium vero cum caminata ... faciant.* Charta ann. 2. Caroli C. ex Chartul. Aptensi fol. 114. *Vendimus vobis in ipsa villa mansionem coopertam cum Solario.* Charta ann. 1053. ex Chartul. Biterr. data dicitur *en Solario episcopali.* Tabul. Virzion. fol. 7. *Habetur ibi casa indominicata, concamera, Solaria duo, &c.* Charta an. 1455. in Tabul. S. Victoriæ Massil. *Unum domum de uno Solario, & medio, & tegulis coopertam*, Chron. Estense apud Murat. to. 15. col. 400. *Intraverunt quamdam navim magnam cum Solario copertam multis pannis laneis, & in dicta navi erat quoddam Solarium cum camino, in quo comedebant Milites; juxta dictum Solarium erat quadam camera ornata multis ornamentis.* Adde S. Bernardum to. 1. edit. ann. 1690. col. 689. Acher. to. 3. Spicil. p. 219. sæc. 3. Bened. p. 2. pag. 130. 514. sæc. 4. p. 1. pag. 634. Baluz. to. 2. Miscell. p. 302. tom. 3. p. 11. 65. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 325. & 448. Statuta Massil. l. 1. c. 6. *Madox* Formul. Angl. p. 89. Murat. to. 2. part. 2. col. 931. to. 6. col. 228. &c.]

☞ A *Solarium*, ni fallor, *Sozain*, vel *Souzein estage* dictum tabulatum superius, in Charta ann. 1306. apud Lobineil. tom. 2. Hist. Britan. col. 453. *Premierement, ou segond Sozainestage de la dite tour en une arche qui estoit jouste l'uys, en 6. grnaz saz, &c.* ibidem: *item furent trovez en la dite tour nouve de Nantes oudit Souzein estage, &c.*

☞ *Solarium* nonnumquam pro *solarium* scriptum occurrit, ut in Constitut. Udalrici Episc. Patav. ann. 1470. apud Hansiz. to. 1. German. sacræ p. 555. *Non sine displicentia percepimus nostros suffraganeos in ordinatione clericorum, ecclesiarum consecratione, & officiales in litteris tradendis ad suffraganeos, cum examinati fuant ac eorum notarios in Solariorum expetitione excedere.* Ita etiam legendum videtur apud Marten. de Ant. Eccl. Discipl. pag. 128. ubi hæc habet ex Ordinar. Ms. Eccl. Silvanect. *Modo fiunt breves lectiones ad Matutinum & per diem unus de clericis vel capellanis ecclesiæ, Solario mediante, legit residuum in choro retro majus altare.*

¶ SOLARIUS, ut *Solarium*. Charta an. 1017. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1003. *Et in valle Biania ipsos Solarios cum ejus ecclesia.* Gesta Aldrici Episcop. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscellan. pag. 7. *Eisque suam domum, in qua manerent, & Solarios, sive cellaria & alia ædificia, quæ ad suum opus habebat tradidit.*

¶ SOLARE, Eadem notione. Charta ann. 1043. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dono cum silvis, garricis, boschis, & cum pratis, & aquis, & cum Solaribus, & superpositis, &c.* Charta an. 1216. ex eodem Tabul. *Si autem domus molendinorum esset unius Solaris, & vellet elevare, &c.* Consuetud. Lemovic. art. 78. *Et si aliquis vult constituere parietem communem cum proximo vicino suo, debet eum monere quin sibi tradat medietatem terræ quam communis paries occupabit inter ipsum & vicinum suum, dum tamen Solare vicini habeat in amplitudine duodecim pedes.*

SOLERIUM, Eodem intellectu. Albertus Aquensis lib. 1. cap. 28. *Hic autem summus Sacerdos civitatis pecuniam inauditam ab eis receptam omnem reposuit, Judæos in spatiosissimo domus suæ Solerio, à specie Comitis Emichonis, & ejus sequacium constituit, ut illic in firmissimo & tutissimo habitaculo salvi & sani remanerent.* Ita etiam habetur in Consuetud. Tolosæ part. 4. tit. de Ædific. [Statuta Montispess. an. 1204. *Acta sunt hæc & publicata in Solerio herbariæ, ubi erat domus duodecim Consulum ipsis præsentibus.* Charta ann. 1382. ex Tabular. Massil. *Pro ..... esbardando Solerium & crotam, &c.* Litteræ Philippi III. Reg. Franc. ann. 1280. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1160. *Concessimus eidem episcopo* (Carcassonæ) *& dictis successoribus episcopis, quod possint facere pilarios lapideos, vel ligneos, conjunctos & contiguos dictis muris, in quibus possent trabes, tigna, Solerium & tectum domuum suarum & ædificiorum firmare, apodiare, &c.*] Le Roman *de Garin* Ms.

Gil borjois montent, ès Soliers remest aus.

Alibi:

Set verra l'en des murs & des Soliars,
Et des grans sales, & des pales pleniers.

Le Roman *d'Aubert* Ms.

As Solers pendent les pailes de quartier.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* Ms.

Des gens emplissent & maisons & Solliers.

Angli *The Solar* appellant viliorem & non elegantiorem domus cameram.

¶ SOLARIOLUM, dim. à *Solarium*. Vita S. Austrulfi Abb. Fontanell. sæc. 3. Bened. p. 2. pag. 134. *Habet quoque* (turricula) *in medio sui Solariolum, in quo codex ille evangelicus cum capsa illa servabatur, cui desuper aptum est laquear.*

SOLARIS, Locus idoneus *solario* ædificando, nostris *Masure*. Charta Sanctii Reg. Aragon. æræ 1090. in Histor. Pinnateosi lib. 3. capit. 9. *Et adhuc unum dedit Solarem, ut ipsi se adopraverint, in quo possint facere bonas casas ad habitandum.* Ubi legendum, *adopraverint*, supra monuimus. Alia Adefonsi Regis Hispaniæ æræ 1163. apud Anton. *de Yepezio* Chron. Ord. S. Benedicti to. 4. p. 458. *Intra terminum vestrum nullus omnino hominum audeat intrare Solares, vel construere domos, absque voluntate Abbatis, &c.* Tabularium Bellilocense in Lemovic. num. 172. *Et domum Geraldi de Boissa, & Solarem Bernardi de Godor.* Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 61. *Medietatis insuper de Solaribus, terris, hortis, vineis, &c.* Tabular. S. Petri Vosiensis fol. 65. v. *Dedit Solarem suum qui est apud ecclesiam de Saudo, in quo Gaufredus Præpositus ædificavit domum.*]

¶ SOLARIUM, Eadem notione. Charta Willelmi dom. Montispessul. ann. 1103. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 727. *Et Solarium Rogerii Nigri, quod est juxta domum Aldra.* Charta apud Stephanot. tom. 2. Antiquit. Bened. Lemovic. Mss. pag. 292. *Dederunt Deo & Sanct. Petro Vosiensi Solarium quod erat juxta ecclesiam S. Victoris, & ortum & omnem terram quæ intus est.*

SOLARIATUS, & SOLERATUS, *Solariis* instructus, ædificatus. Charta Joannis Episcopi Ticinensis ann. 922. apud Ughellum in Episcopis Vercellensib. *Cumque xenodochio meo offero coquinam meam Solariatam, & stabulum meum, nec non & terrulam juxta se positam, &c.* Infra: *Casam vero Solariatam habitationis*

mee

mea cum curticella & coquina simul sibi coharentia, &c. Alia anni 954. apud eumdem tom. 5. pag. 1539. *Oratorium Sancti Pantaleonis super pusterula, cum scola marmorea, duobus cubucellis, uno terrineo, & alio Solariate subtus hunc castellum Ponte, &c.* Alia ann. 1193. tom. 7. pagin. 585. *Tradidit... pro parte fraternitatis ejusdem Salernitana Ecclesia integram terram cum casa fabricata Solerata, & apothecis, &c.* Vide Oct. Ferrarium in *Solaro*.

¶ SOLARATUS, Eodem significatu. Charta Theobaldi an. circ. 901. apud Murator. tom. 3. p. 86. *Dono tibi ... domus duas Solaratas junctas in vicinia tua ecclesia.*

¶ 2. SOLARIUM, Vectigal, quod pro solo penditur, apud Ulpian. ff. ne quis in loco, leg. 1. §. Si quis Vide *Solagium*.

¶ SOLARIUS, Calcei species. Comput. ab anno 1333. ad an. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. p. 284. *Item, pro duobus paribus stivalorum & duodecim paribus Solariorum pro domino, 3 flor.* Vide *Sola* 1.

¶ SOLARUS, Nummus argenteus Mantuanus. Acta B. Aloysii Gonzagæ to. 4. Junii p. 883. *Tunc jussu Ducis unicuique Nobilium quidem, ducato argenteus novus; civium vero, Solarus item novus distributus fuit ad oblationem Beata faciendam.*

¶ SOLATGE, ut supra *Solagge*. Tabular. S. Petri Vosiensis fol. 65. v. *Hoc donum concesserunt Bernardus Amolvinus & Gausfredus frater ejus & dederunt 3. denarios de Selatge.* Vide supra *Solagium* & *Solarium* 2.

SOLATIARI, Consolari. Radulphus de Diceto p. 607. *Sibi namque Galenses Solatiari possunt ad invicem, quod mors unius ex suis multorum in mortibus Marchionum Anglis lugubres, & Normannis exosas excepit exequias.* [Epist. Eugenii III. ad Alphonsum Regem Hispaniarum inter Concilia Hispan. to. 3. p. 358. *Et ipsius (Dei) Solatiante clementia debeas ad resurrectionis gloriam pervenire.* Charta ann. 1352. ex Regest. 81. Chartophyl. Reg. nu. 11. *Qui se Selaciabant & invicem loquebantur.* Vide *Solari*.]

¶ SOLATIARE, Fidejubere, apud Macros in Hierolex. ex leg. 3. de exercitalibus. Vide *Solatium* 4.

SOLATIARE, & SOLATIARI, Auxilium vel *solatium* impertiri, præbere. Lex Longob. l. 1. tit. 14 §. 3. *Si dux exercitalem suum molestaverit injuste, Gastaldius eum Solatiet, &c.* Adde § 5. Codex Carolinus Epist. 6 *Non nos patiaris perire, & ne moreris aut differas nobis Solatiandum.* [Capit. Ludovici II. ann. 850. tit. 1. c. 3. *Audivimus quoque quod quidam domos & possessiones habentes, concilient sibi atque consocient latrones aliunde venientes, eosque occulte foveant & Solatiantur ad tale facinus perpetrandum.*] Vide Gregor. M. l. 1. Epist. 61. l. 2. Ind. 11. Epist. c. 48. l. 3. Epist. 27 & alibi non semel.

SOLATIARI, Animum relaxare, Se divertir. Arnulfus Lexoviensis Episcopus ad Radulfum de Diceto Londoniensem Archidiac. cujus exstat historia: *Dominus quoque Willelmus de Ver ex premissione tenetur ut veniat, vobisque invicem Solatiari poteritis, & nobis sancta solemnitatis gaudia duplicare.* [Comput. ab an. 1333. ad ann. 1336. tom. 2. Histor. Dalphin. pagin. 278. *Pro barcis & piscibus quando dominus ivit Solatiatum per mare, taren. 3.* Charta ann. 1351 ex Regest. 81. Chartophyl. Reg. n 101. *Ludendi & Solaciandi causa.* Alia ann. 1354. ex Regest 82. ejusd. Chartophyl. n. 688 *Causa Solatiandi & spaciandi.* Codex Ms. de Albigens. ex Bibl. D. de Chabot Senescalli Tolos. *Dum simul comedissent ipse & alii prædicti in horto antedicto, & exivissent domum ad Solaciandum in pratis circumjacentibus, & sederent sub quodam arbore, &c.*] Le Roman de Gaydon Ms.

Et ci se font oisier & Solatier.

SOLATIATOR, Auxiliator. Capitula Caroli C. tit. 1. *Restiterunt, fatemur, in nobis, & in viris Ecclesiasticis, nec non & in republica nostra Solatiatoribus, hujusmodi materia & fomites dissensionum, ut manifeste patefecerat, nos divina gratia indigere, &c.*

¶ SOLATIATIM, Solatiandi, seu animum relaxandi causa. Epist. Caroli de Malatestis an. 1410. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1169. *Omnes post prandium Solatiatim accesserunt, & sic per totam illam diem Jejus nihil fieri possibile fuit.*

¶ SOLATIOSE, Eodem significatu. Vita S. Humilitatis tom. 5. Maii pag. 206. *Die quadam sorores, cum esset illiterata, eam vocarunt, & ut legeret secunda mensa, ut mos est monialium, Solatiose, ut æstimo injunxerunt.*

¶ SOLATIOSUS, Delectabilis, jucundus. Epistola Ducis Burgundiæ ann. 1401. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1675. *Nam toties Solatiosis jocundamur cordis affectibus, quotiens exinde perpendimus.* Adde Acta SS. to. 3. Maii p. 488. *Solatiosissimus*, in l. 3. de Imitat. Christi c. 21. o. 3. Vide *Solativus*.

1. SOLATIUM, Salarium, quod [illegible] datur, ut habet Procopius in Anecdotis. Utitur non semel Julianus Antecessor Constit. 115. 123. 124. ut & l. 4. Cod. de Sportul. Capitula Caroli Cal. apud Tusiacum c. 13. *Et si illi duo missatici ad hac non suffecerint, nobis ad tempus hoc mandent, qualiter aut per nos, aut per filium nostrum, aut sicut viderimus, eis necessarium Solatium transmittamus.*

¶ 2. SOLATIUM, Ludus, spectaculum, Gall. *Jeu, divertissement.* Regimina Paduæ apud Murator. to. 8. col. 427. *Hic fecit fieri in Padua maximas choreas & Solatia dominorum & dominarum & magna bastiludia.* Ibidem col. 450. *Hoc anno (1300.) Milites & Nobiles & alii Judices Padua & fratalea Padua fecerunt in bastiludiis, & aliis Solaciis, cum pulchris vestibus.* Charta an. 1355. ex Regest. 82. Chartophyl. Reg n. 256. *Cum Johannes de Bernouville accessisset.... visurus festum seu Selacium, &c.*

3. SOLATIUM, Quodvis auxilium, Βοήθεια, *Ayde*. Jornandes de Rebus Geticis c. 32. *Ita convenit pacisci, ut Placidiam sororem Principis redderet, suaque Solatio Romana Reipublica, ubi usus exigeret, non denegaret.* Adde c. 45. 53. 51. 58. Ita usurpant Gregor. M. l. 1. Epist. 13. lib. 10. Epist. 25. Regula Tarnatensis, Regula S. Benedicti, &c. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 30. lib. 6. c. 12 42. lib. 9. c. 29. 43. lib. 10. cap. 3. 9. Gesta Dagoberti cap 27. Decretum Childeberti cap. 4. Lex Longob. l. 1. tit. 6. §. 1. tit. 9. §. 2 tit. 14. §. 2. Capitula Caroli M. l. 7. c. 165. Capitul an. 807. c. 5. Freculfus to. 2. Hist. l. 4. c. 22. Marculfus, &c.

¶ 4. SOLATIUM, Fidejussio, apud Macros in Hierolex. ex leg. 3. de exercitalibus. Vide in *Solatiare*.

5. SOLATIUM, Alia notione, [nempe pro Refectio.] Testamentum Bertichramni Episcop Cenoman. *Et Abbas loci illius Solatium præbeant, & postea in crastinum Abbas det illis dignissimam refectionem.* Vide *Consolatio* 1.

☞ Haud scio an à *Solatium* hoc significatu deducenda sit origo vocis Gallicæ *Solan*, quæ in Chronico Ms. Fiscamnensi portio monachica designatur: an à verbo *Solere*, quia quotidie solet præberi.

¶ 6 SOLATIUM, Colloquium. Epist. Roberti Prioris Celsiniensis ad Abbat. Cluniac. ann. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1114. *Post autem finitum verum Solatium, dominus Patriarcha intravit sacristiam, ubi eramus saltem quadraginta congregati de Concilio.*

7. SOLATIUM, SOLACIUS, SOLATIA, Gallis *Aide*,

Aide, Qui vel quæ Monachis aut Monialibus officium & munus aliquod peragentibus in adjumentum datur. Chrodogangus Metensi. Episcop. in Regula Canonic. cap 9. *Imbecillibus autem procurentur Solatia, ut non cum tristitia hoc faciant; sed habeant omnes Solatia, secundum modum congregationis, aut positionem loci.* [Instr. an. 1180. apud Lobinell. tom 2. Hist. Britan. col. 339. *Sub testibus his Johanne de S. Servantio, Bernardo Priore S. Salvatoris de Divan, & Jordano Solatio ejus, &c.* Constit. Ordin. Vallis-caulium apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1655. *Qui magister erit de infirmitorio, loqui poterit cum Solatio.*] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 17. *Hospitarius major Solatium habere debet aliquem de conversis fratribus, &c* Occurrit ibi non semel, & in libro Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 47. 90. 94. 115. apud Rainardum Abbat. Cisterc. in Instit. c. 59. 75. in Statut. Ordin. Præmonst dist. 1. c. 10. & alibi passim, in Statutis Ordinis S. Gilberti p. 745. 758. &c. ubi & *Solatus* interdum dicitur.

Solatia, de Moniali, p. 776 *Licet infirmaria monialium Solaciam habere.* Habetur rursum p. 764

¶ 8. SOLATIUM, Ager cultus, f. pro *Solanum*. Chron. Siciliæ ad an. 1326. apud Marten. to. 3 Anecdot. col. 95. *Deinde redieruns usque ad mare Tonnaria Solantis de tenimento Panormi, per ipsam eamdem viam damnificantes vineas & Solatia maritimarum dictorum locorum Siciliæ.*

¶ SOLATIUS. Vide *Solatium* 7.

¶ SOLATIVUS, Qui solatium affert. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 67. p. 193. *Aliosque Solativos congratulandi modos, jocundes applausus, & consolaciones mutuas exercebant.* Vide *Solatiosus* in *Solatium*.

¶ SOLATURA, Pulveres & siliquæ granarii, ab Ital. *Solaro*, granarium. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 93.* *Alio quoque tempore maximæ penuriæ, cum ejus vir vendidisset certam quantitatem frumenti, & in granario nihil remansisset, nisi quadam paucitas quæ dicitur la Solatura, B. Francisca id quod remanserat per cribrum ducens, pauperibus dedit.*

¶ SOLATURUS, pro Solandus. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 356. *Matris vice custodiendam ac pura virginitatis integritate Solaturam susceperat.*

¶ SOLATUS. *Caligæ Solatæ*, f. Apertæ, pro solutæ. Acta ad Concil. Basileense apud Marten. to 8. Ampl. Collect. col. 244. *Nullus portet... corrigias auri vel argenti ornatum habentes, nec caligas Solatas, nec mitras sericeas.* Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 581. *Caligæ portantur Solatæ cum scarpis albis, de subtus dictas caligas Solatas & in æstate & in hyeme, & aliquando portant scarpas & caligas Solatas cum puntis longis onciarum 3.*

¶ SOLDA, Taberna mercatoria, idem quod *Selda*: nisi etiam ita legendum sit, Charta ann. 19. Richardi II. Reg. Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolex. *Remisimus... totum jus nostrum & clamium... in una Solda cum pertinentiis in Leominstr. situata in alto vico inter Soldam quondam Ricardi Spicer & Soldam quæ fuit Philippi Collinge.*

¶ SOLDADA, Soldaderius, Soldaerius. Vide infra in *Solidata*.

¶ SOLDANA, Araris, Gall. *la Saone*. Charta an 1364 ex Regest. 98. Chartophyl. Reg num. 3. *Cum mercator remaneret per patriam Burgundiæ inter Divionem, & Cabilonem super Soldanam iens in suas mercaturas, &c.*

¶ SOLDANARIA, Soldanatus, Soldania, Soldanus. Vide in *Sultanus*.

¶ 1. SOLDARE, pro Solidare, reficere. Anonymus Salern apud Murat. tom 2. part. 2. col. 228. *Sed dum eorum scilicet res deperissent ibidem, nec sumtum haberent, quatenus naves fractas Soldarent, &c.*

¶ 2. SOLDARE, Soldarius, Soldata. Vide infra *Solidata*.

SOLDATARIA, Soldadera, Meretrix: ab Hispanico *Soldata*, merces, stipendium: à merendo enim dictas meretrices observat Nonius, quæ mercede copiam corporis sui faciunt. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Statuimus, quod nos nec aliquis alius homo nec domina demus aliquid alicui joculatori, vel joculatoriæ, sive Soldatariæ, sive militi salvatge, &c.* Et infra: *Statuimus, quod nullus joculator, vel joculatrix, nec Soldataria, præsentes vel futuri, nec illa quæ olim fuit Soldataria, sedeat ad mensam Militis, nec Dominæ alicujus, nec ad gonsape eorumdem, nec comedant, nec jaceant cum aliqua Dominarum in uno loco, vel in una domo, nec osculentur aliquem eorumdem.* Concilium Toletanum ann. 1324 cap. 2. *Cæterum quia in partibus istis morbus detestandæ inhonestatis irrepsit, quod mulieres, quæ Soldaderas vulgariter nuncupantur, intrant publice domos Prælatorum & Magnatum ad comedendum & alia; loquentes prava & inhonesta colloquia, plerumque corrumpentia bonos mores, facientes spectaculum de seipsis, &c.* Adde Chart. Dionysii Regis Portugall. æræ 1347. pro erectione Studii Conimbricensis apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pagin. 322. [Vide *Sodaria* in *Sodes*.]

¶ SOLDATES, Soldatus, Soldeare, Soldearius, Soldenarius, Solderius. Vide in *Solidata*.

SOLDICUS. Vide *Syndicus*.

¶ SOLDINUS, ut *Soldus*, Monetæ species. Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 419. *Item hoc tempore idem dominus Dux monetam mezaninorum de novo fieri jussit, fecitque statuitionem, quod Soldius amplius non fabricaretur.*

¶ SOLDITIARIUS, Soldum. V. in *Solidata*.

SOLDURII, Gallis veteribus dicti devoti homines, & utriusque fortunæ, socii satellites principum. Horum meminere Cæsar lib 3. de Bello Gall. & Athenæus l 16. c. 13 cui σιλόδουροι dicuntur. [*Clientes* ab eodem Cæsare nuncupantur ibid. l. 7. c. 40. Vide Schilter. in Gloss. Teuton. & Carolum de Aquino in Lexico milit.]

¶ SOLDUS, Solidus, ab Ital. *Soldo*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 342. *Sed quia tempus hiemis erat ineptum & carnes & victualia deerant, per loca nobis vicina, ascendit, ut ita dicamus, mina grani pretio Soldorum decem.* Georg. Stella in iisdem Annal. apud eumdem tom. 17. col. 1005. *Anno 1272. fuit Januæ frumenti quantitas modica, cujus mensura, quæ mina dicitur, Soldis 25. in 28. fuit vendita.* Statuta Pallavic l. 1. cap. 31. fol. 38. *Item pro productione testium, autenjus instrumenti publici, vel alterius scripturæ, solvat producens Soldum unum.* Vide in *Solidata*.

¶ SOLECLUM, Umbella portatilis, Gall. *Parasol*, ab Ital. *Solecchio*. Gaietanus in Ordin. Romano c. 46. *Servientes albi erunt parati ad dextrandum equum & ad portandum Soleclum & calcaria, capellum & cappam contra aquam ne pluat, & mitrale.* V. *Solinum* 1.

¶ SOLEDETAS, pro *Soliditas*. Vide ibi.

¶ SOLEDUS, pro *Solidus*, in Testam. Bertichramni Episc Cenoman. & aliis vett. Chartis passim.

1. SOLEMNIA, Solemnes & antiquæ præstationes in l. 1. D. de Munerib. & apud Ammianum l 17. Menæa ad 31. Augusti: Σολέμνιον δίδοσθαι ἔταξεν τὸ τοῦτον λειτουργεῖν χρυσοβούλλῳ λόγῳ τετιμημένον. Vide Glossar. med. Græcit. in Σολέμνια.

¶ 2. SO-

¶ 2. SOLEMNIA, fem. gen. pro Solemne. S. Sturmii Abb. Fuld. Consuet. *Peracta autem Missarum Solemnia, incipientes antiphonam eant in refectorio.* Vide Solemnium.

¶ SOLEMNIS, Illustris, clarus, insignis. Vita Innocentii PP. IV. c. 39 apud Baluz tom 7. Miscell. pag. 399. *Alios quoque plures Solemnes dominos curiæ patres & suæ, Comites videlicet & Barones, ipses citavit summus Pontifex.* Litteræ Universit. Paris. ad Carolum Reg. Franc. ann. 1394 tom. 6 Spicil. Acher. pag. 83. *Jussit paterna vestra benignitas ut vias, modos & formas quibus ad hanc concordiam maturius veniretur per deputatos nostros, Solemnes utique viros & discretos, cum majoribus vestris Consiliariis conveniendo excogitaremus.* Eadem notione *Solennel* usurparunt nostrates. Mandata data Episc. Noviom. aliisque ad Papam deputatis ex Bibl. Reg. *Hugue le Renvoisiè doien de Rouen Solennel maistre en Theologie.* Ibid. *Martin Gasel son fisicien* (du Roy) *Solennel maistre en Medecine.* Litteræ Caroli V. Regis Franc ann. 1364. tom. 4. Ordinat. pag. 473. *Considerans que nostre Hostel de Paris, appellè l'ostel de S. Pol, lequel nous avons achetè & fait edifier de noz propres deniers, en Hostel Solennel & de granz esbatemens, &c.*

¶ SOLEMPNIS, Eodem significatu, apud Ludewig. tom. 1. Reliq. Mss. p. 291. *Ut vere præfata capella Solempnior habeatur, &c.* *Solempnæ marmoreæ*, apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. tom. 1. pag. 160. pro Columnæ marmoreæ, ni fallor.

¶ SOLEMNITAS, Juris formula, præscripta ratio, Gall. *Formalité*. Concil. Trevir. ann 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 242. *Statuimus ut deinceps in nostra civitate, diocesi & provincia Trevirensi, hujusmodi institutiones seu incorporationes ecclesiarum non fiant, ... nisi vocatis & præsentibus omnibus qui fuerint evocandi, Solemnitates adhibeantur, &c.*

¶ SOLEMNITER, Communitus, in Epist. Goffridi Vindocin. apud Mabillon. tom. 5. Annal. Bened. pag 399.

¶ SOLEMNIUM, Solemnitas. Mirac S. Wlfranii tom. 3. Mart. pag 155. *Peracto Solemnio, Rotomagum pergens, de virtute facta utrumque parentem diligenter inquisivi.* Vita S. August. Cantuar. to. 6. Maii pag 394. *O quanto Solemnio adornatus & coronatus tunc omne cælum.* Vide *Solemnia* 2.

SOLEMNIZARE, Publicare, vulgare. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *In præfatæ autem virginis adventu, quasi suas renovando naturas, omnia Solemnizare crederes elementa.* Will. Armoricus in Philippo Aug. an. 1216 de PP. *Et in ipsos sermone Solemnizavit excommunicationes in Ludovicum & in suos.*

Vulgo autem *Solemnizare*, est *solemne festum agere*, quomodo usurpant Petrus Blesensis serm 24. Cæsarius Heisterbach. lib. 9. c. 15. lib. 11. c. 2. & alii. Pseudo Ovidius lib. 1. de Vetula:

E contra durum est Solemnizare quod ille
Conculcat.

¶ SOLENNIZARE, Eadem notione. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 26. pag. 61. *Illæ vero tres leopardi aurei, in agro lascivientes purpureo, apparatum regium non modicum Solennizant.* Ibidem cap. 30. pag. 72. *Gesta ejus* (Henrici) *nova & insolita ponderantes, novis & insolitis gaudiis Solemnizent.* Vita S. Bernardi Menthon. tom. 2. Jun. p. 1078. *Festa sanctæ Trinitatis Solennizato, &c.*

¶ SOLEMPNIZATIO, Festum solemne. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1308. apud Rymer. tom. 3. p. 53. *Ut dictis die & loco, Solempnizationi prædictæ personaliter intersint.*

¶ SOLLEMPNIZATIO MATRIMONII, in Charta ann. 1369. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 350. *Pro-*

mesit dictus dom. Dalphinus se soluturum ... 500. florenos auri & ponderis prædictorum infra unum annum a dicta die Sollempnizationis matrimonii incipiendum & computandum.

SOLERARE, *Pavimentum componere, vel soleas calceamenti resarcire*, in Gloss. Mss. Gloss. Isid. *Solerare, idest solidare, a solus, soleris, idest solidum.* [Vide *Solare* 3.]

¶ SOLERATUS. SOLERIUM. Vide *Solarium* 1.

¶ SOLERTIZATUS, Solers, diligens. Vita Ms. S. Firmini Episc. Ambian. & Conf. *Solertizatus studio verbis blandis nitebatur stimulare.* Vide mox in *Solertus*.

¶ SOLERTUS, ut *Solertizatus*, in Statuto Caroli Johannis Reg. Franc. pri mogen. an. 1358. to. 3. Ordinat. p. 338. *Per Solertam inquestam per deputatos ipsius domini & nostros faciendam, &c.*

¶ SOLETUS, Calceus, Gallis *Soulier*. Statuta Monast de Valle Dei apud Stephanot. to. 4. Fragm. Ms. pag. 460. *Singulis duobus annis* (dat) *botas & Soletos & bis in anno, si fuerit necesse.* *Solers*, in Charta an. 1386. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 673. *Item un Solers de cuir fermans olas de fil. Item Soleres, greves, poulains & cuissels garnies de samzoies de hauborgerie & estoffez souffisament.*

¶ SOLEVARE, Sublevare, Ital. *Sollevare*, Gallice *Soulever*. Sebast. Perus. in Vita B. Columbæ Reat. tom. 5. Maii pag. 381.* *Et quoniam præ lassitudine assurgere de strato laboraret, quidam suaserant suspenso fune Solevari.*

¶ SOLFIZARE, Musicales notas canere, Ital. *Solfàre, Solfeggiare*, Gall. *Solfier*. Georgius Rhau: *Si cantum quempiam volueris Solfizare, consideres oportet in primis ejus tonum.* *Solvisare*, eadem notione, in Gemma. Vida *Solmisatio*.

SOLGUS. Charta Alfonsi I. Regis æræ 1157. pro Cæsaraugustanis, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio pag. 265. col. 3. *Et persolvo vobis totas illas aguas, quod pesquetis, ubi posueritis. Sed totos illos Solgos qui fuerunt ibi presos sedeant meos, & prendatis eos meo Merino per ad me.* [Videtur esse genus piscis.]

SOLIAR, *Δίφραξ*, in Gloss. Græc. Lat. MS. [Codex Reg. *Solium*,] in edito, *Solar*, Sella, currus, lectica.

¶ SOLIARDUS, SOLLIARDUS, Coquinæ minister. Statutum Humberti II. ann 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 394. col. 1. *Item in eadem coquina duos valletos pedites Soliardos in Hospitio comedentes, qui portent insignia seu arma coquinæ, & quilibet eorum habeat tres florenos pro salario suo per annum. Ipsi namque Soliardi in omnibus obediant Magistro coquinæ, nec obmittant lavare scutellas & incisorios & alia vasa coquinæ, illasque recuperare per Hospitium & per cameras ubicunque, ita quod nullo sero recedant, quin omnia bene lavata & polita remaneant pro die presenti.* Aliud ann. 1336 ibid. p. 309. col. 2. *Item, Bocherius & Genovesinus fiat Solliardi coquinæ.* Infra p. 30. col. 1. *Item, unus Solliardus coquinæ pedes, unus valletus panateriæ.* Nostri *Soullart*, eodem significatu, dixerunt. Statuta Monast. Elnon. MS. *Item lesdits Religieux Abbè & Convent auront... un seul queuch ou cuisinier qui ara ung serviteur appellè Soullart a gaiges.* A Gall. *Souillé*, inquinatus, conspurcatus; unde etiam nostrum *Souillon*, culinarius mediastinus.

¶ SOYLLARDUS, Eadem notione, in eodem Statuto an. 1340. ibid. p. 404. col. 2. *Item, sit in exercitio officii dictæ coquinæ unus cocus pro persona dictæ Dalphinæ, & cocus unus alter pro tinello, secumque unus famulus dimidius cocus, & duo valleti Soyllardi debeant deputari.*

¶ SOLIARE. Charta Italica an. 1345. Si aliquis Soliaverit aliquas cavas, vel scolnaverit, seu spoliaverit, caligerit falices, &c. Ubi leg. videtur Sfoliaverit foliis nudaverit.

¶ SOLIATA, pro Foliata edulium in Ordine Cluniac. Beroardi Monachi part. 1. cap. 7. Vide in Foliata 2.

¶ SOLICANUS, Qui solus canit. Mart. Capella lib. 2. p. 33. Musa nunc Solicana, nunc concinentes.

¶ SOLICATIO, Solis fervor. Cælius Aurel. Tard. lib. 4. c. 2. Solicationes, quas Græci ἡλιώσεις vocant, adhibendæ sunt.

¶ SOLICITATOR. Vide in Sollicitare.

¶ SOLICLARI, ἐλλάμπεσθαι, in Gloss. Lat. Gr. Mss. Sangerman.

SOLIDA STATA. Charta Angilranni Episcopi Metensis ann. 770. apud Meurissium pag. 176. 177: Cum integris terminis Solidisque statis eorum ad eas res pertinentibus vel aspicientibus, &c. [Vide infra Solidatum.]

¶ SOLIDAMENTUM, Firmamentum, id quo aliquid solidum fit: vox Architectis nota. Vide Smaltum. Angelomus in Genesim cap. 1. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col 64. Et nisi aqua aliquod Solidamentum haberet, corpora hominum nostra & volucrum non ferret. Wicboldi Quæst. in Octat. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 319. Secunda die disposuit Deus firmamentum, idest Solidamentum sanctarum Scripturarum. Hinc stellarum fixarum orbem veteres firmamentum vel Solidamentum vocabant, quod ex materia solida fingebant esse compositum: unde in Missali Mozarabum apud Marten. de Div. Offic. pag. 177. legitur in Cantic. Benedictus: Benedictus es in Solidamento cæli, ubi dicimus, in firmamento cæli.

¶ SOLIDANTER, Solide. Vita S. Aviti tom. 3. Jun. pag. 357. Quid in caritate radicatum & Solidanter fundatum, docuit eum scire supereminentem scientiam caritatis Christi.

¶ SOLIDANTIA, Idem quod Ligantia, Dominium, seu jus quod dominus habet in vassallum, qui ligio seu solido hominio obnoxius est. Vide in Ligius col. 105. & infra Solidus 1. Hominium Ermengaldo Comiti Urgell. præstitum ab Arnaldo de Castro-bono ann. 1206. apud Marten. tom 1. Ampliss. Collect. col: 1066. Ego Arnaldus de Castrobono per me & per omnes successores meos in perpetuum recognosco vobis domino meo Ermengaudo Dei gratia Urgellensi Comiti omnem fidelitatem & dominium & Solidantiam quam vobis facere debeo, scilicet de castro S. Estamarii, & de omnibus ejus terminis, &c.

¶ SOLIDARE, Confirmare, asserere. Tabul. Sancti Vincentii Cenom. Guido de Chesneio assensu fratrum suorum Gaufredi & Mathei quamdam decimam quam habebat in parochia de Curtis montibus S. Vincentio dedit, & donum super altare cum fratribus suis posuit & Solidavit. Charta an. 1067. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 73. Cumque non posset allodium Genape ecclesiæ Solidare, & ipse disposuisset iter suum Romam accelerare, iterum suum allodium Sprimont 80. marcas accepit, & admonitus de prioris allodio Genape, ne de non Solidata traditione in ecclesiam peccaret; statuit ut allodium Sprimont pro illo in fidei-manus ecclesiæ traderet, si tamen aut ipse aut successor suus Genape ecclesiæ non Solidaret, & mutuata non restitueret.

¶ 2. SOLIDARE, Firmare, munire. Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. tom 8. col 321: Militia & populus Montis-silicis merito collætabitur, ... cum Solidatus sit totus Paduanus districtus.

¶ 3. SOLIDARE, Stipendium præbere; ut &

¶ SOLIDARIUS, Stipendiarius. Vide in Solidata.

SOLIDATA, Valor unius solidi. Charta an. 1069. apud Sammarthanos in Archiep. Aquensib. n. 22. Constitutum est ab utrisque, ut Abbas Rotlannus & Monachi Archiepiscopo Roslagno suis temporibus 240. Solidatas darent, & omni anno persolverent in censum sanctæ Aquensi Ecclesiæ in die Sabbati sancti duas libras legales incensi optimi, &c. Raimundus de Agiles pag. 153. Coria vero boum & equorum, & alia neglecta ex longo tempore illa similiter diu cocta, carissime vendebantur, adeo ut duas Solidatas quilibet comedere posset. Tabularium Lucense, apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. cap. 6. Inde accedit Vicecomes ipse unum mulum de mille solidis, & duos equos de mille Solidatis. Statutum pro Hospitio Philippi M. Regis Franc. an. 1317. Le Canceler s'il est Prelat, ne prandra riens a court; & s'il est simple Clerc, cinq Souldées de pain, trois sestiers de vin, &c.

☞ Solidatam accipi debere pro valore unius solidi suadent cum ipsa vocis origo, tum Chartæ veteres plurimæ, in quibus hæc vox occurrit. Aliæ nihilominus exstant quæ Solidatam a solido distinguunt, & majoris vel minoris esse pretii quam solidus innuere videntur; adeo ut rem lectoris judicio permittendam esse satius existimemus. Unum esse cum solido præter allata a doctiss. Cangio probant Charta an. 1118. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 405 Et propter hoc accepimus a te quingentas Solidatas. Alia an. 1140. ibid. col. 492. Propter hoc mihi firmasti dare quinque millia Solidatas ad primam festivitatem S. Michaelis. Testament. Ermengaudi Episc. Agathensis an. 1149. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 323. Nepoti meo Guillelmo de Sabiras relinquo equum & mulum & ducentos solidos vel Solidatas. Charta ann. 1237. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 19. Dominus Comitatus eisdem centum Solidatas, vel centum solidos dare tunc teneatur in reversu suo citra borniam. Chartul. majus S. Victoris Massil. p. 91. Dedi in pretium centum Solidatas grandes & largas. Charta ann. 1203. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. Concessi in perpetuum hebedilagium priori & conventui B. M. de prato juxta Rothomagum quatuor Solidatas & dimidiam monetæ currentis annui redditus. Tabular. Fiscamn. Concessi ... tres Solidatas redditus pro suo servitio quod mihi quondam fecerunt. Codex Ms. benefic. Eccl. Constant. fol. 46. v. Abbas de S. Salvatore percipit centum Solidatas decimarum leguminum & bladorum. Adde Spicil. Acher. to. 9. p. 144. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 149 &c. At vero a solido scernunt Charta sub Rodulfo Rege ex Chartul. Aptensi fol. 63. Unde & accepimus de te pretium, sicut inter nos & te bone fidei placuit atque convenit, in mercè placabile Solidatas viginti duas hoc est, de illa terra & de illa vinea solidos sex & denarios decem, & post te nihil remansit indebite. Sententia an. circ. 1080. ex Biblioth. Colbert. Debet Imbertus mittere tria millia Solidatas ad pretium vicecomitatis & solidos centum quinquaginta de damno de batalliero, & Bernardus de Aviciano debet emendare Imberto rehezonem ipsius honoris quam fecerat solidos quinquaginta, & debet mittere in batallia Solidatas mille quingentas ad pretium vicecomitatus, & centum quinquaginta solidos de campo de Batalleria. Tabular. Pontisar. Pro vadimonio LX solidorum Monachi Pontisarenses dederunt xxxv. Solidatas, & quando habent xxv. solidos, habebunt vennam. Charta an. 1112. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 382. Ego Bernardus Atonis dono tibi Raimundo Comiti quindecim millia inter solidos & Solidatas Melgorienses. Idem innuitur supra ex Tabul. Lucensi. Solidatas pro 12. solidis computari videtur in Charta ann. 1134. ex Chartul. Savioiac. fol. 137. Diffinitum est ut hominium faceret abbati, & ut ipsa die centum Solidatas ab abbate illi darentur. Pro hac acquisitione

bona

donavimus ei 1200. *sol.* Rem definivisset, si eadem die 1200. solidos persolutos fuisse dixisset.

¶ Solidatus, Eodem significatu. Chartul. sancti Vandreg. to. 1. p. 387. *Concessi... quatuor Solidatus Turon. annui reditus.*

¶ Solidata, Idem quod *Pondus*, libra, ni fallor. Charta censualis Leduini Abbat. S. Vedasti an. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Mon. f. 243. *Quinque Solidata lunæ, 1. den. Quinque Solidata filete, 1. denar. Quinque Solidata saxe curuis, 1. den* Tabular. Gemmet. *Comes Robertus, vel quicumque terram tenebit heres suus ex devotione, recognitione etiam, quod supedictum castellum in terra Gemmeticensis Monasterii est situm, singulis annis in festo Apostolorum Petri & Pauli decem Solidatas ceræ tradet Priori de Beu, unde fiet cereus, quem idem Prior ad Gemmeticense Monasterium deferet, ut accensus in die festo ad memoriam & honorem ibi effulgeat.* Testam. Bernardi de Turre an. 1317. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 570. *Precipio quod legatum eisdem Monialibus factum per bonæ memoriæ patrem meum quondam reddatur eisdem, videlicet decem Solidata panis qualibet die Lunæ in perpetuum cujuslibet septimanæ ante Missam.* Inquisitio Ms. pro canonizat. S. Yvonis: *Cum non esset de pane plusquam septem vel octo Solidatæ, & esset magna caristia panis; fuerunt ibi plusquam 200. pauperes qui de isto pane eleemosinam habuerunt. Souldée de pain*, eadem notione, supra ex Statuto an. 1317.

Solidata Terræ, Modus agri ad valorem annuum unius solidi. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 112. *Anselmus de Gorney dedit... quinque Solidatas terræ in Beverstona, cum advocatione ejusdem villæ, &c.* Tom. 2. pag. 98. *Quadraginta Solidatas in villa de Hibi, &c.* Infra: *Terram de Riseberga, quæ solebat reddere 30. solidos, &c.* Charta Seguini Episcopi Matiscon. ann. 1260. *Cum Guillelmus de Oblato Miles ab Ecclesia Cluniacensi 60. Solidatas terræ teneret in feudum, &c.* Regestum feodorum Campaniæ fol. 69. *Debet facere continuum estagium apud Sanct. Menoldum, & domina Comitissa debet ei assignare centum Solidatas terræ.* Infra: *Amauricus li Rocles ligius de domo patris sui de Copelie, & furno ejusdem villæ, & centum Solidatis terræ, quas domina Comitissa illi debuit assignare, &c.* Fol. 208. *Petrus de Ruella fecit homagium de domo sua de Ruella, & de centum Solidatis terræ in Castellania Meldensi.* Charta Philippæ Dom. de Ramsruco ann. 1227. in Tabulario Campaniæ Thuano: *Assignat terram illam, quam Ecclesia Beat. Margaretæ apud Richebore habebat pro trecentis & viginti tribus libratis terræ, duabus Solidatis minus.* Aliæ Roberti Ducis Burgundiæ ann. 1274. *En tele manere, que de chascune cent Sodées de terre & de rente, que lidiz Guillaumes Chevaliers ha en ladite ville d'Arone & ès appartenances, lidiz Abbez & lidiz Couvenz li doivent douner cent livres.* [Charta an. 1312. tom. 2. Histor. Eccles. Meld. pagin. 198. *Item la moitiè du four de ladite ville de Sanct. Fiacre estimè en la valeur de soixante Saudéer de terre par an.* Charta Rodulphi Ducis Lothar. ann. 1341. in Histor. Mediani Monast. pagin. 351. *Tenetur assignare abbati & conventui... decem Solidatas terræ ad parvos Turonenses solvendos anno quolibet.*] Ad de Will. Thorn. pagin. 1805. 1806. Vide *Libra terræ* & *Denariata*.

Solidata, Stipendium unius solidi, quod datur militi. Eadmerus lib. de Similitudinib. S. Anselmi cap. 39. *Illa vero servientes velut militantes pro Solidatis, &c.* Adde cap. 80. Querimonia Berengarii Vicecomitis Narbonensis adversus Guiffredum Archiep. Narbonensis edversus Guiffredum Archiep. Narbonensem ann. 1056. *Et munera illa suis militibus per Solidatas distribuit.* i. vice solidatarum. Infra: *Et eos, qui illos expe-*

runt, patrocinat, & dat eis Solidatas. Charta Joannis Regis Angl. apud Matth. Paris an. 1213. *Et qui terram non habent, ut arma habere possint, illuc veniant ad capiendas Solidatas nostras.*

Soldata. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 8. *Tunc debet ei dare integrum salarium secundum forum, scilicet quantam Soldatam convenit, pro quanta debebat ei servire.*

Soldada, apud Brandaonem to. 4. Monarch. Lusitan. p. 304. v. Nostri *Sodée*, *Soudès* & *Soldée* dicunt. Catholicon parvum: *Stipendium, Soudee.* Le Roman de Garin Ms.

Qui veut Serdees, ne demorer à mi,
Or & argent aura a son plessir.

Alibi:

Qui en Sodées fut au Roy Ausois.

Assisiæ Hierosolym. Mss. c. 130. *Se Chevalier, ou Sergent d'armes, ou autre, qui ait estè sodoier, se veaut clamer de son Seignor, ou de sa Dame, de ce que l'on li doit de sa deserte de ses Sodées, il se doit clamer au Conestable, &c.* Le Roman d'Aubrei Ms.

Dedens Cortic s'est en Soudées mis.

Infra:

Cil qui vint su les Soudè es querans.

Philippus Mouskes Ms.

Et ses Soudées departoit
As Sergens & as Chevaliers.

[Le Roman de Blanchaudin Ms.

A chascun a donè Soldées,
Ou en deniers, ou en denrèes.]

Chron. Flandriæ c. 107. *Et alerent à lui plusieurs Alemans à Soudées à Tenremonde.* Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris:

En celui temps se leva une noise
Entre Juifs, & nos gens de Souldée,
Tant de la garde Françoise qu' Escoissoise.

Soldée, apud Willhardeinum n. 120. *Soe*, in iisdem Assisis Hierosol. c. 230. *Doit querre un autre Chevalier, & retenir à ses Soe, qui sont usés de doner communement à pays, se le desbaitiè n' avoit plus grant Soe. Mais se il avoit plus grant, & il ne le peut trover à tenir Ses comme de la terre, &c.* Et infra: *Et vèez ensi la monoie des Sos dou Chevalier selon le court des Serdèes comunes de cestui Roiaume.* [*Soue*, in Continuate Hist. Belli sacri Guillel. Tyrii apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 657. *Il saisi toutes ler rentes & lor terres, & les assembla à sa Soue & à son benefice.*]

Solidum, Idem quod *Solidata*. Albertus Aquensis l. 7. c. 58. *Nec longo post hoc intervallo Rex à militibus suis in urbe Japhet pro pecunia angustiatus est, quam illis debebat pro conventione solidorum, &c.* Occurrit rursum eod. cap. Idem l. 10. c. 41. *Alvernæ Galli, qui conventione Solidorum Imperatori militabant, &c.* Lanfrancus Epist. 35. *Qui vero Rodulpho traditori & sociis ejus sine terra pro Solidis servierunt, &c.* Habetur etiam in Epistola Comitis S. Pauli de prima CP. expugnatione.

Soldum. Conradus Ursperg. in Henrico VI. *Imperator vero 100. millia marcarum sibi ab eodem data fecit militibus dari in Soldum.* Idem Urspergensis in Philippo Imper. *Hic cum non haberet pecuniam, quibus salaria sive Solda præberet militibus, primus cœpit distrahere prædia, quæ Pater suus Fridericus Imper. late acquisierat in Alemannia.* Hist. Cortusiorum l. 2. *Stipendiarii omnino cassentur a Soldo Paduæ.* [Charta an. 1327. to. 2. Hist. Dalph. p. 213. col. 2. *Cuilibet eorum* (Armigerum) *pro suo Soldo sive stipendio cujuslibet mensis decem florenos auri dumtaxat assignando.* Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murat. to. 8. col. 308. *Aperte lamentari cœperunt, quod Soldum sive salarium a sua sibi Communi promissum penitus habere non poterant.*]

¶ SOLDUS, Eadem notione. Barthol. Scriba Annal. Genuens. ad an. 1224. apud Murator. tom 6. col. 437. *Et insuper alios milites habuit ad Soldos in partibus ipsis*. Ibid ad an. 1243. col. 503. *Tunc Potestas celebrato consilio de voluntate ipsius consilii processit, ut haberentur ad Soldos Communis Januæ milites, &c.*

¶ SOLIDUS, Eodem intellectu. Epist. Friderici II. Imper. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1200. *Ducentos quinquaginta milites regni nostri, quos anno prædicto de pecunia ecclesiæ quietatos, sequenti anno ad Solidos nostros ibi fecimus detineri*.

SOLIDARE, Stipendium præbere, Gall. *Soudoier*, Italis *Soldare*. Senator lib. 3. Var. 31. *Menstrua eum duximus largitate Solidandum*. Petrus de Vineis lib. 1. Epist. 1. *Per satellites suos de pauperum patrimonio Solidatos*. Adde lib. 2. Epist 49. Thwroczius in Geisa Rege Hungar. c. 54 *Et licet pretiatam dedisset affluenter pro militibus Solidandis, &c.* [Chron. Siciliæ apud Marten to. 3. Anecd. col. 79. *In quo* (castro) *fuerunt viri pedites balistrarii & lancerii* 300. *Panormitanenses, protinus Solidati per universitatem Panormi*. Oberti Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 297. *Ostendit sibi valde adhuc esse necessarias libras* MCC. *pro galeis armandis, ... & Solidatis militibus*.]

¶ SOLDARE, SOLDEARE, Eadem notione. Sallas Malaspinę de Reb. Sicul. lib. 2. cap. 15. tom. 6. Miscel Baluz. p. 245. *Multos de ipsa decima equites cum dicto Karolo venturos in regnum Soldat*. Et cap. 16. pag. 247. *Quos* (milites) *summus Pontifex prædictus in ejusdem Ferrerii subsidium Soldari fecerat*. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. apud Murator to. 6. col. 511. *Dom. Innocentius Papa fecit Soldari in Lugduno milites* MD. *quos in subsidium Parmensium & aliorum Lombardorum destinabat*. Ibid col. 473. *Dictus autem Carbonus dum ... destinatus fuisset in Siciliam, causa accipiendi & Soldeandi milites, & ducendi eos ad obsidionem Septæ, &c.*

SOLIDARII, Milites, qui stipendio merent, qui *Solidatam* accipiunt pro stipendio, *Soudoiers*, Froissarti 1. vol. cap. 147. [Litteræ Joannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 36. *Et pour ce que pour fournir nostre guerre, il nous convient avoir des Soudoiers dehors notre royaume, tant de gens de cheval, comme de piè, &c.*] Leges Henrici I. Reg. Angl cap 8. *Conducticii, vel Solidarii, vel stipendiarii*. Ordericus Vital. lib. 4. *Solidarios milites convocavit, omnesque, regali munificentia pro militari servitute muneratos, domum abire benigniter permisit*. Utuntur Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. num. 81. 121. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 42. Fulcherius Carnotensis lib. 1. c. 42. Florentius Wigoro. ann. 1051. 1085. 1094. Otto Frising. lib. 1. de Gestis Frider. cap. 42. Will. Tyrius lib 22. cap. 23. Simeon Dunelmensis ann. 1085. 1094. Radulfus de Diceto ann. 2051. Sugerius Epist. 153. &c. Assisiæ Hierosol. Mss cap. 131. *Par l'Assise & usage du Royaume de Hierusalem nul ne doit doner congie a son Sodoier, que il ne le paie, out face paier, & le Conestable le peut de ce destraindre. Mais se le Sodoier prent congiè, & le Seigner li done, il n'est pas tenu de paier le, que de tant de tems, come il a servi*. Cap. 132. *Qui donne congiè a son Sodoier dedans le mois 4. jours, il le doit paier de tout le mois, par l'assise & usage dou Roiaume de Hierusalem, & le Sodoier, qui prent congie de son Seigner, & il demeure dou mois a parfaire trois jours, ou plus, il pert sa deserte de celui de mois, ne ne doit estre paiè*.

SOLIDARII REGIÆ *privatæ Masnedæ*, aliquot subscribunt Diplomata Willelmi Regis Siciliæ ann. 1185. apud Roccbum Pirrum in Archiepiscopis Montisregal.

SOLDARIUS, ex Galico obsoleto *Soldar*. Hugo Flaviniacensis de Carolo Martello: *Tanta dedit militibus, quos Soldarios vocari mos obtinuit, qui ex omnibus mundi partibus causa questus ad eum concurrebant, &c.* Gesta Abbatum Lobiensium p. 599 *Excrevit in tantum adversus nos adversitas Soldariorum, ut villas mensæ nostræ congruentes sibi vendicare velint*. Mox: *Factores hujus rei sunt Soldarii Oibaldus, &c. quibus insuper & solidos auxit*. Brompton. ann. 1051. *Rex Edwardus Anglos a gravi tributo solvit, quod eis pater suus propter Danorum Soldarios imposuerat*. Radulfus de Diceto habet hoc loco *Solidarios*. [Chr. Angl. Th. Otterbourne pag. 252. *Supervenientes Soldarii Calisiæ, dissolvi fecerunt obsidionem*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator to. 6. col. 299. *Et insuper omni tempore custodiam castri & merita Soldariorum de propriis præstarent*. Occurrit rursum col. 438. & tom. 3. Hist. Harcur. p. 65.] Will. Brito lib. Philipp. 10 de quadam meretrice bellatrice:

Quæ de generosa nimis Soldaria facta, relicto
Conjuge, castra suo privabat significato.

¶ SOLDADERIUS, Eodem significatu. Caffari Annal. Genuens. ad ann. 1158. apud Murator. to. 6. col 270. *Soldaderios, balistierios & archiferos tot ad civitatem miserunt, &c.* Chron. Parmense ad an. 1296. apud eumdem tom. 9. col. 834. *Item eodem anno in die carnisprivii Soldaderii Communis Parmæ, equitaverunt versus Guardasonum*.

¶ SOLDAERIUS, in Memor. Potestatum Regiens. ad ann. 1284. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 1161. *Miserunt Florentiam & ad alias Thusciæ civitates, ut conducant Soldaerios ad congregendum exercitum*.

¶ SOLDATES, in Chron. Veronensi ibid. col. 649. *Et cum ejus militia cepit eosdem dominos Hectorem de Panico, & prædictos tam cum omnibus equitibus suis, quam Soldatibus dictæ ligæ*.

SOLDATUS, ex Gallico *Soldat*. Thwroczius in Calomano Rege Hungar. cap. 62. *Quæ quidem civitates per Soldatos Parisanorum missos per Cæsarem expulsis Venetis sunt rehabitæ*. In Ludovico Rege cap. 19. *Centum & 20 Soldatos armatos gentis permixtæ, &c* [Tabul. S. Martialis Lemovic. *Non tenetur ad nutriendos Soldatos*. Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 431. *Et tunc cassati fuerunt Soldati domini Oderici*. *Soldatus equester vel pedester*, in Statutis Vercell. lib. 1. fol 13. Adde Ludewig. tom. 4. Reliq. Mss. pagi 442. & Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1513.] Glossæ Basil. σολδάτοι, *spatarii*. Ubi legendum σολδάτοι.

¶ SOLDARIUS, in Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan col. 241. *Fuit cum eis quidam miles Soldearius nomine Tangus filius Briencii*.

SOLDENARIUS, Eadem notione, ex Gallico *Saudenier*, quæ vox occurrit in Chronico Flandr. cap. 85. Gesta Philippi III. Regis Franc. p. 538. *In Romania destinavit D. Joannem de Apia Comitem cum Soldenariis francigenis sese attingentis*.

¶ SOLDERIUS. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 493. *Missi fuerunt milites Solderiis centum, & quamplures pedites per mare, &c.*

¶ SOLDITIARIUS, in Litteris Edwardi II. Regis Angl. ann. 1315. apud Rymer. tom. 3. pag. 543. *Prædictum argentum in usus vestros fuit conversum & quibusdam vestris Solditiariis pro suis stipendiis distributum*.

¶ SOLIDATIO, Decisio, confirmatio. Charta ann. 1377. ex Bibl. Reg. *Quod si posset Rex pacem & Solidationem istius controversiæ per pecuniam habere, de quo non eramus certi, nullam pecuniam plangere deberet*.

SO-

1\. SOLIDATUM, Quidquid in solidum possidetur. Gesta Dagoberti Regis cap. 13. *Reddensque ei Solidatum, quod aspiciebat ad regnum Austrasiorum, hoc totum exinde, quod citra Ligerim, vel Provinciæ partibus situm erat, suæ ditioni retinuit.* Idem cap. 32. *Insuper sacramentis firmaverunt, ut Neptrium & Burgundia Solidato ordine ad regnum Hludovici post Dagoberti Regis discessum aspiceret.* Eadem habet Chronicon Fredegarii cap. 53. 76 Aurelianus Episcopus in Epist. ad Theudebertum Regem: *Prætereo generis tui stemma sydereum: taceo & istud, quod unicus sceptris, multiplex populis, gente varius, dominatione unitus, Solidus regno, diffusus imperio. Ex solido possidere*, opponitur *ex beneficio*, apud Will. Malmesbur. lib. 1. de Gestis Pontificum: *Urbem* (Cantuarium.) *quam Archiepiscopus Lanfrancus habuerat ex beneficio, isti* (Anselmo) *concessit ex Solido*, idest jure proprietatis & allodii possideodam. Hinc

¶ Solida Habere, est jure proprietatis & allodii possidere, in Charta ann. 1116. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Altera pars, scilicet Monachi S. Victoris, habebat aliam medietatem Solide & libere, quia prædictus honor totus est alodium S. Victoris.*

2\. SOLIDATUM. Papias: *Fusum, Solidatum, stratum.*

¶ SOLIDATUS, ut *Solidata*. Vide ibi.

¶ SOLIDITAS, Solum, fundus, ni fallor. Charta Pipini Reg an 763. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 276. *Donamus ad ipsum monasterium* (Prumiense) *villam nostram in pago Effliuse, qui dicitur Sarabodis villa, una cum terminis, vel Soliditate, vel appendiciis suis, &c.* Vide *Solumen*.

¶ Soledatas, Eadem notione, in Charta an. 690. inter Probat. Hist. S. Germ. Paris. p. 5. *Cum omne merito, vel agecienciis & Soledetates suas, sicut a nobis præsente tempore est possessum.*

¶ SOLIDUM. *In solidum*, vulgo *Solidairement*. Charta an. 1353. apud Ludewig. tom 5. Reliq Mss. p. 540. *Promittentes in Solidum bona fide, &c.* Charta an. 1354. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 320. *Constituerunt se & quemlibet eorum in Solidum debitas, &c.* Vide in *Solidata*.

1\. SOLIDUS, Ligius, vassallus in solidum. Charta Oldegarii Episcopi Barcinon. in illius Vita num. 37. *Nulla erit licentia alicui extranea personæ donare, . . . nisi illi, qui ita sit fidelis & Solidus homo Ecclesiæ nostræ, sicut tu.* Ibidem: *Juro ego, . . quod ab hac die & deinceps fidelis homo & Solidus ero tibi & Ecclesiæ suæ.* Usatici Barcinonenses Ms c. 20 *Cum suo seniore, cujus Solidus sit.* Cap. 31. *Qui Solidus est de seniore, optime debet illi servire, vel secundum posse, vel secundum illorum conventionem, & senior debet eum habere contra cunctos, & nullus contra eum. Propterea nullus debet facere solidantiam, nisi ad unum Solidum seniorem, nisi concesserit ei senior, cujus primum Solidus fuerat.* Le Roman *de la Rose*:

Dame voici, il est mes sires,
Je suis son home liges entiers.

Vide *Hominium solidum*, col. 1165. [& *Solidantia*.]

2\. SOLIDUS, pro Aureo ante Constantinum Mag. usurpatus vix legitur, uti observatum a Scaligero lib. de Re nummaria: quo cum imperante vulgo obtinuit, quod etiam attigimus in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum numismatibus, ex Codice Theodosiano. Gregorius M. lib. 1. Dial. cap. 9. *Repente in sinu suo 12. aureos invenit ita fulgentes, tanquam ex igne producti eadem hora fuissent. Qui mox de Ecclesia egressus, eos in sinum furentis Presbyteri projecit, dicens: Ecce habes Solidos, quos quæsisti, &c.* Adde lib. 1. Epist. 23. 54. Gregorius Turonensis lib. 10. cap. 31. num. 16. *Aurum etiam, quod decessor ejus reliquerat, amplius quam 20. millia solidorum pauperibus erogavit.* Vide eumdem lib. 4. de Miraculis S Martini cap. 39. *Solidum* pariter pro *aureo* usurpat Fortunatus in Vita S. Germani Parisiensis cap. 22. *Solidos auro adpretiatus*, in Lege Bajwar. tit. 1. c. 4. §. 1. c. 6. §. 2. c 10. §. 2. tit. 3. c. 14. §. 13. *Solidus aureus integri ponderis*, in Lege Wisigoth. lib. 7. tit. 6. §. 5. *Solidus auri*, in Edicto Theoderici Reg. §. 150 Charta Karlomanni Regis apud Bessium in Regibus Aquitan. pag. 42. *Trecentorum Solidorum auri ad purum excocti se noverit pœna mulctandum.* Odorannus in Chron. ann. 1051. *Miserunt etiam a Parisiis per manum Odoranni Monachi auri Solidos 17. & denarios 8. & gemmas pretiosissimas, &c. Solidi auri optimi*, apud Helgaudum in Roberto Rege pag. 68. Vide Covarruviam de Veterum numismatum collatione cap. 3. [& Haeftenum in cap. 27. Vitæ S. Benedicti.]

Solidi Aurei pretium apud Gallos & Francos diversum fuit, pro temporum ratione. In Lege Salica, passim, *Solidus* constitisse dicitur 40. *denariis*, argenteis. Hincmarus in Vita S. Remigii: *In testamento, a B. Remigio condito, lector attendat, quia Solidorum quantitas numero 40 denariorum computatur, sicut tunc solidi habebantur*, (al. *agebantur*,) *& in Francorum Lege Salica continetur: & generaliter in solutione usque ad tempora Karoli perduravit, velut in ejus capitulis continetur*, (al. *invenitur*.) Ita in Capitulo Ludovici Pii an. 819 de interpretat. Legis Salicæ c. 2. & 4. solidus etiam accipitur. Pretium igitur solidi imminutum, a Pipino Rege scilicet Synodus Remensis cap. 41. *Ut domnus Imperator secundum statutum bonæ memoriæ Pipini misericordiam faciat, ne Solidi, qui in Lege habentur, per 40. denarios discurrant, quoniam propter eos multa perjuria multaque falsa testimonia reperiuntur.* Taxata enim fuit tunc temporis solidi quantitas 12. denariis, idque firmatum a Carolo M. lib. 4. Capit. c. 75. *Ut omnis solutio atque compositio, quæ in Lege Salica continetur, inter Francos per 12. denariorum Solidum componatur: excepto, ubi contentio inter Saxones & Frisiones exorta fuerit. Ibi volumus, ut 40. denariorum quantitatem Solidus habeat; quem vel Saxo, vel Frisio, ad partem Salici Franci cum eo litigantis solvere debet.* Ita fere in Lege Longob. lib. 2. tit. 32. §. 1. 2 & 3. nisi quod pro 40. *den.* 60. præferunt editiones Boerii & Lindebrogii; sed perperam, ut opinor. Capitula ejusdem Caroli ann. 797. edita ab Holstenio §. 1. *In argento 12. denarios Solidum faciant: & in aliis speciebus ad istud pretium omnes æstimationes compositionis sunt.* Id etiam firmatum deinceps a Ludovico Pio cap. 3. tit. 75. Hinc *solidus* 12. *denariorum* fuisse dicitur, in Capitul. 2. Karlomanni cap. 2. in iisdem Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 30. libro 5. cap. 3. in Addit. 1. Ludovic. Pii cap. 57. & in Synodo Liptinensi cap 2. Sed & apud Hungaros, aureus, qui idem cum solido, 40. denariis argenteis valuit sub Bela I. Rege, ut auctor est Thwroczius cap. 45.

☞ Errantem Lindebrogium, cui non pauci accesserunt, minus caute secutus est Vir doctissimus. Existimat ille unum eumdemque esse solidum, qui a 40. denariis, quibus primum constabat, ad 12. denarios a Pipino est adductus: quod falsum omnino est; primus aureus erat, alter argenteus. Et quidem absurda & hactenus inaudita ejusmodi imminutio. Errandi occasionem præbuit laudata Synodus Remensis, cujus mentem minime assecutus est Lindebrogius. Id quippe unum docet mulctas quæ prius 40. denariorum fuerant, a Pipino Rege sagacissimo ad 12. denarios reductas fuisse, ut sibi populos arctius devinciret. In usu publico

erant solidi aurei etiam sub Philippo I. Rege Franc. ut ex Litteris an. 1077. constat: *Cui istem intulerit mille Solidos auri componat.* Iis successere floreni. Vide *le Blanc* Tract. de Monetis pag. 39. & seqq.

Solidi Aurei divisio alia fuit apud Romanos, nempe, in 6000. denarios æreos, quos λεπτὰ Græci vocant, in quot τὸ ἄργυρον, sive solidum dividi scribit Suidas. Senator lib. 1. Epist. 10. *Sex millia denariorum Solidum esse voluerunt.*

Solidi Argentei, in Bulla Benedicti VII. PP. in Bullario Cluniacensi p. 6. Ævo sequiori, solidi ex argento, & quidem subærata cudi cœpere: quibus assignati denarii perinde 12. ac aureo; sed ii ærei minutuli. Atque ita *solidum* usurpatum docet Covarruvias libr. de Collat. veterum numism. c. 3. § 2. n. 7. & seqq. Charta fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia apud Marcam lib. 3. Hist. Benebarn. c. 8. *Dando illis trecentos Solidos duos denarios argenti, quadraginta quinque vaccas cum multis aliis rebus.* Tabularium ejusdem Monasterii apud eumdem Marcam lib. 3. c. 11. *Trecentos Solidos argenti duodenorum denariorum.* Charta Joannis Regis Angliæ tom. 1. Monastici Anglic. p. 352. *Terram de Bradeham, de qua nobis reddi solebant per annum 50. Solidi blanci.*

Solidus, apud Saxones, duplex fuit: unus enim habuit 2. tremisses, alter tres tremisses. Majori solido aliæ compositiones, minori homicidia componebantur. Ita Lex Saxonum tit. 18. [Adde Capitulare Saxonum Caroli M. an. 797. c. 11.

Solidi Anglicani, *Sols Engleis*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 13. ubi 40. denariis constitisse innuitur: *Del Dei apres lo polcier 50. Sols de sols Engleis, ço est quatre deniers.* Quæ quidem verba ultima de 40. denariis capienda existimo, ut *quer*, sit pro *quarante*, ut tunc efferebant. Mentio est præterea solidorum Anglicanorum c. 19. 21. 41. Ut tamen non temere affirmem, facit Cajus de Antiq. Cantabrig. Academiæ pag. 209. *Illud interim scire licet, aliam fuisse rationem solidorum ætate Ælfrici, quam nostra: nam per ea tempora 30. denarii faciebant sex Solidos, nostra vero duos tantum & semissem.*

Solidi Franci, In Formula 82. apud Lindenbrogium. *Francisci seu Franciei*, in Tabulario Casauriensi, in Charta exarata sub Carolo & Pipino Regibus, & Ildebrando Duce Spoletano: *Idcirco constat, me Pessido vendidisse tibi Aderisi Scaldasio cortularios, & vinearios in loco, qui dicitur in Vico, hoc est, pro Solidis 7. Franciscis & bove uno, & grano modiorum 12.* Alibi: *Et pretium recepi a te, valente Solidos 20. Franciscos.* Occurrit ibi pluries. Iidem videntur, qui *solidi Gallicarum* appellantur apud Gregorium M. lib. 5. Epist. 10. quos in Italia *expendi* non potuisse scribit: quia *minore æstimatione taxabatur aurum Gallicum*, ut est in Novella Majoriani, utpote longe Romano deterius: *Nullus Solidum integri ponderis calumniosæ adprobationis obtentu recuset exactor, excepto eo Gallico, cujus aurum minore æstimatione taxatur.*

Solidi Genauenses, *Gothici*, *Ardaricani*. Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Constantinopolitanorum Moneta.

¶ Solidi Inferendales. Vide *Inferenda*.

¶ Solidi Lovanienses. Charta ann. 1253. apud Miræum to. 1. p. 424. col. 2. *Tenemur annuatim solvere in Trajecto duas marcas Colonienses, triginta Solidos Lovanienses pro marca.*

¶ Solidi Obolorum, in Charta Balduini Episc. Noviom. an. 1154. ex Tabul. Corbeiensi: *Quinquaginta Solidos obolorum quos pro terra, pratis & nemore de Albimont .... pro quinquaginta libris obolorum vobis in perpetuum indulsit.* Charta apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. Mss. pag. 129. *Dom. Rodulphus de Tilia Miles habet ad mutationem Abbatum 30. Solidos obolorum veterum pro quibus habuit 25. solidos Marchenses.* Ita etiam leg. videtur in Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 263. *Quicumque voluerit, poterit facere furnum in dicta villa & in barris dictæ villæ .... Dabit, cujus erit, nobis quolibet anno semel 12. Solidos obolorum.*

¶ Solidi Regis, dicitur quædam tributi & vectigalis species, quæ Regi, pro ingruente aliqua necessitate, præstatur: qua notione dicimus *Deniers royaux*. Chartul. AB. Sangerman. fol. 5. v. *Debemus nobis cavere quando assidemus Solidos domini Regis supra terram nostram, quod non cogamus homines de Antboignaico solvere aliquid de prædictis solidis, nisi rata contingens eos excedat summam C. librar. Paris. cum ipsi habeant Kartam a nobis quod illæ C. libræ in quibus nobis tenentur annuatim pro manumissione sua, tenent eisdem locum, & primo debent computari in illis, solidis eo anno quo dom. Rex levat prædictos solidos a nobis.* Charta an. 1249. ex lib. Anniversar. ejusdem Monast. fol. 217. *Erant immunes & liberi a prædictis manumortua, forismaritagio, & tallia annua ad placitum, ... hoc salvo nobis & ecclesia nostra quod eo anno quo dom. Rex a nobis Solidos suos levabit, a dictis hominibus solidos levare poterimus, quos habito respectu ad solidos nobis impositos & terram nostram talliabilem levandos viderimus bona fide.* Huc spectat Charta Philippi Aug. an. 1181. ex Tabul. ejusdem Monast. *Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi .... quia nos dilectum Huganem Abbatem S. Germani de pratis requisivimus ut in negotiorum nostrorum necessitate subveniret nobis de suo largiendo, quod & bono animo fecit: inde est quod volumus & præcipimus ut omnes tam hospites quam homines ejus ecclesiæ ipsi ad summam pecuniæ solvendam, quam nobis promisit, auxilium faciant.*

Solidi Romani, Imperatorum Romanorum. Præfatio ad Legem Burgundionum: *Si quis sane judicum, tam Barbarus quam Romanus .... forsitan non ea, quæ Leges continent, judicaverit, 30. Solidos Romanos se noverit solaturum.*

De Solido, *& denario sponsare*. Lex Salica tit. 4. §. 1. *Qui viduam accipere vult, cum tribus testibus, qui adprobare debeat, tres Solidos æque pensantes & denarium habere debet, & hoc facto, si eis convenit, viduam accipiat:* Formulæ vet. Pithœi c. 55. in Ms. *Placuit atque convenit, ut ego tibi de Solido & denario secundum Legem Salicam sponsare deberem, quod ita ... feci. Ego ille sponsus tuus, dum taliter placuit atque convenit apud parentes nostros, communes ab utrasque partes aptisantes, ut tibi de Solido & denario secundum Legem Salicam sponsare deberem, &c.* Cap. 60. *Eo quod ante hos dies filiolam nomine illa per Solido & denario & enarras habui desponsata.* Infra: *Convenit, ut ipso illo ipso Solido & denario de ipsas arras ante plures bonis hominibus, & pro ipso exenio scilicet tuus. &c.* Vide Form. Lindenbrogii 75. Fredegarius in Epit. c. 18. *Legatos ad Gundebaldum dirigit, petens, ut Chrotechildem neptem suam ei in conjugium sociandam traderet. Quod ille denegare metuens, & sperans amicitiam cum Chlodoveo inire, eam daturum spopondit. Legati offerentes Solidum & denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Chlodovei sponsam, placitum ad præsens petentes, ut ipsam ad conjugium traderet Chlodoveo.* In Lege Saxonum tit. 6. tit. 7. §. 3. *uxorem ducturus parentibus ejus vel tutori 300 solidos dare* jubetur. Emtionem imaginariam in Romanorum nuptiis intervenisse, pueris etiam notum est. Rem præ ceteris perstrinxit Brissonius de Ritu nuptiarum pag. 480.

¶ In Solido & *Libra contribuere*, Gall. *Au sol la livre,*

livre, in Charta an.1405. ex Tabul. S.Victoris Massiliensis.

¶ 3. SOLIDUS, Prudens, sapiens. Chron.Johan. Whetamstedii pag.429. *Gaudent congaudeo... quia... jam meis in temporibus per fratrem Solidum, sobrium & modestum, &c.* Occurrit rursum pag.434.

¶ SOLIFOSSOR, Qui terram fodit. Mantuanus:

Fœnisecæ, Solifossores, nautæ atque bubulci.

¶ SOLIFUGUM ANIMAL, Idem quod Isidoro lib. 12. Orig.c.3. *Solifuga*, Festo *Solipunga*, quod genus est, inquit, *bestiolæ maleficæ, quod acrius concitatiusque fit fervore solis: unde etiam nomen traxit, Solipuga*, Plinio lib.8 c.43. *Solpugo*, apud Lucanum lib.9. v.837. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit.tom 1. Script. Brunsvic. pag.923. *In Sardinia nec lupus nec antiquo nec serpens gignitur. In ea est Solifugum animal, morsu homines periment.*

¶ SOLIGRADUS, Qui solus graditur, apud Notkerum Balbulum lib.de Interpret. Script. cap.4. Locus est in *Latigradus*.

SOLILOQUIUM, *est, cum ad interrogationem ipsi nobis respondemus.* Ita Papias & Gloss. Arabico-Lat. ejusmodi est *Soliloquium* S.Augustini.

1. SOLINUM, Umbraculum, quo *sol* arcetur, nostris *Dais*, [*Parasol.*] Vincentius Belvac.lib 32.c.22. *Et cum equitat, semper portat Solinum vel tentoriolum super caput ejus in hasta, sicque faciunt cuncti majores principes Tartarorum, & etiam uxores eorum.* Cap.35. *Quoddam etiam Solinum, sive tentoriolum, quod super caput Imperatoris portatur, fuit eidem præsentatum, quod totum erat cum gemmis præparatum.* [Vide *Solecium.*]

2. SOLINUM, vel SOLINUS TERRÆ, in Domesday ubi 7. *Solins* vel *solina terræ, sunt 7. carrucatæ:* sic enim legendum puto apud Edw.Cokum ad Littletonem sect.1. pro 17. Somnerus quippe *solinum* cum *swolinga* confundit, idest, *hyda*, seu *carrucata*. Will.Thorn. an.1206. *Fuit enim cum hundredo antiquis temporibus, pertinens ad cameram Monachorum S.Augustini, & defendebat se pro 5. Solinis, & fuit appreciatum ad 19.lib ut patet in Domesday Regis Willelmi.* Vide *Swolinga*.

3. SOLINUM. Charta Tancredi Principis Antiochiæ, apud Ughellum tom.4. p.1166 *Tertiam partem cuncti reditus Solini, qui inde exierit, maris & terra, & rugam Antiochiæ una cum Ecclesia S.Joannis, &c.* Infra: *Et secunda pars portus Laodiceæ, portus & terræ, ut de Solino rugam Antiochiæ cum Ecclesia similiter, &c.* [Vide *Solonum.*]

SOLITANEUS, [Rarus, insuetus, singularis. *Solitanei dolores stomachi*, apud Marcell. Empir. cap. 20.] Octavius Horatianus lib.3. Rerum Medicar. in Præfat. *Et quoniam hæc ratio tota medendi indiget diligentia, Solitaneum libellum confeci de mulierum curis, Solitaneum, inquam, & remotum a publico spectaculo.*

¶ SOLITARITAS, Simplicitas. Otto Frising.in Friderico I. apud Murator. tom. 6. col.644. *Unde necessario ex simplicitatis, singularitatis, Solitaritatis, ut ita dicam, natura, resolutionis necessitudinem excludit.*

1. SOLITUDO, Vastum, terra erema. Charta Caroli Comitis Flandriæ in Chron. Andrensi pag.423. *Pratum 30. dierum, Comitatum Solitudinis de Gisnet, ... terram, quæ juxta Pitbem in Solitudine omnino liberam cum Comitatu.*

¶ 2. SOLITUDO, pro Soliditas. Acta S.Procopii tom. 2. Julii pag.142. *Hic denique firma virtutum fundatus Solitudine.*

¶ SOLITUDINIS MOEROR, Cœlibatus, in Cod. Theod. leg.2. de repudiis tit.16.

¶ SOLIVA, Trabs, Gallice *Solive*. Gesta Tancredi apud Marten. to.3. Anecd. col. 187. *Quæ vulgo Soliva, quasi quia per solum vadat, nuncupatur, trabs fissa latus alterum enervat, quippe lævo parieti pro fundamento subjecta.* Vide *Saliva*.

SOLIVAGI, Cœlibes: opponuntur *Conjugatis*, in veteri Charta apud Ægid. Gelenium in Colonia p. 69. *Sive Solivagi, sive conjugati, in tempore messis debent colligere messes, &c.*

1. SOLIUM, Limen. Arestum an.1299. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol.126. *Idem Episcopus asserebat, se esse in possessione, ... quod nullus castichiare potest, in civitate Ambianensi in terra, nec Solium ponere, nisi a gentibus nostris, & ab ipso Episcopo petita licentia.* Sed hac voce intelligitur maxime *limen Confessionis*, ad quod subsistebant, qui pietatis ergo Sanctorum sepulcra visitabant, quod σόλιον Græcis nuperis, qui a Latino *Solium*, vel ab Italico *Soglia* hauserunt, uti docuimus in Descriptione ædis Sophianæ: nam ipsa sacraria solis Presbyteris patebant. Paulinus Nat 9.

Qui sua fulgentis Solii pro limine Felix.

Et Sidonius lib.4. Epist.18.

Sic & dilecti Solium Felicis honorans.

☞ A Saxonico Sull, quod Angli *Sill*, Galli *Seuil* dicunt, vocis originem accersit Eccardus in Notis ad Pact. Leg. Salicæ pag.104.

Nescio, an idem sonat, vel potius ambonem, & suggestum, in Vita S.Theodardi Archiep. Narbonensis: *Fecit etiam & valde mirificum ex præclarissimo marmore editum, & sublimi fastigio alto porrectum Solium, in quo & hæc scripta sunt:*

Hoc Solium domnus Theodardus marmore fecit
Egregius Præsul, surgunt hinc inde per alte
Ternis politis fotis ex ordine gradus.

Vide *Limen*. Incertum etiam, quid sit.

2. SOLIUM, in Epitaphio Guillelmi de Cottis Abbatis, apud Puccinellum, nisi idem sit, quod *Solarium* 1.

Non uno tantum Solio claustrum decoravit.

Alibi:

Hoc Solium Cottis Gulielmus condidit ortus.

3. SOLIUM, pro *Solario* seu Camera, videtur usurpasse Albertus Aquensis lib.5.c.20. *Duo solummodo ex duodecim se viriliter & multa repugnatione a manibus hostium extorquentes, subito in Solium, quod fenestratum in vallem respiciebat, evaserunt, gladiis eductis, se ab insequentibus hostibus valide adeo defendentes, &c.* Vide *Solarium* 1.

¶ 4. SOLIUM, Area, Gall. *Aire*, Dombensibus rusticis hodie *Suel*. Præceptum Ludovici Pii ann. 815. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col 264. *Cum casa indominicata, curtis, Soliis, pratis, pervus, exitibus, &c* Charta Thossiac. an.1404. *Juxta Solium Anthonii Laborier tenet quasdam domos cum suo Solio seu curtile retro easdem domos.* Vid. supra *Solagium*.

¶ SOLLARIUM, ut *Solarium* 1. in Charta ann. 1335. part.2. Hist.Comit. Lossensium pag.40.

SOLLATA. Usatici Barcinonenses Ms. c 14. *Usatico... tenere in perpetuum mandaverunt, scilicet, ut tenerent curiam & magnam familiam, & fecissent conductum, & darent Sollatas, & facerent emendas, & tenerent justitiam & judicarent per directum, &c.* f. *soldatas*. [Vide *Solidata*.]

¶ SOLLECTIO, Bollandistis quasi *Sublectio*, Syncope, deliquium. Mirac. S.Zitæ tom.3. April.pag. 526. *Multoties habebat tam magnam Sollectionem per multa tempora, quod ipsa quasi moriebatur.*

¶ SOLLEMNIZATIO. Vide in *Solemnizare*.

¶ SOLLIARDUS, ut *Solsardus*. Vide in hac voce.

¶ SOLLICIO, pro Solutio, in Litteris Johannis Reg. Franc. ann.1360. tom.3. Ordinat. pag.449. *Quod in augmentatione hujusmodi monetæ, Sollitiones & expedi-*

peditiones dictis vecturariis facienda, facilius & celerius fierent.

SOLLICITARE, Sollicitator. Petronius Arbiter:

Et qui Sollicitat nuptas ad præmia peccat.

Sollicitatores affectus alieni, apud Senatorem lib. 9. Epist. 18. *Sollicitare nuptias*, in l 1. Cod. Th. de Nuptiis. *Sollicitatores ingenuorum filiorum*, in Lege Wisigoth. lib. 7. tit. 3. §. 3. *Puellarum vel viduarum*, §. 11. *feminarum*, in Capit. Caroli M. lib. 6. c. 99. *Sollicitatores alienorum mancipiorum*, in Edicto Theoderici §. 80. 85. in Lege Salica tit. 41. *Sollicitatores rerum alienarum*, in Lege Burgund. tit. 4. §. 1. &c. Adde leg. 58. Cod. Th. de Cursu publ. Papianum lib Resp. tit. 3. &c.

¶ Sollicitator Curiæ, Qui causas alienas apud Jurisconsultos sollicitat, idest, exponit, promovet, subsequitur. Instrum. ann. 1532. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1602. *Tandem circa tertiam Clerus in copioso numero cum cappis absque dalmaticis se congregaverunt in ecclesia, ... & ante Clerum procedebant omnes de urbe, ... deinde cives Sollicitatores curiæ secularis, lictores regis, &c.* Charta apud *Madox* Formul. Angl pag. 344. *Nicholaus Bacon de Londonia armiger, Solicitator curiæ augmentacionum revencionum coronæ domini Regis, &c.*

¶ Sollicitatus, *Animi anxius*, in Gloss. Gaspar. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Relig. Ms. p. 197.

¶ SOLLITUDO, contracte pro Sollicitudo, in Litteris Caroli Johannis Reg. Franc. primogen. ann. 1358. to 3. Ordinat. p. 320. *Inter cunctas urgentes Sollitudines & curas, &c.*

¶ SOLMATA, pro *Salmata*. Vide in *Sagma*. Charta an. 1341. ex Archivo D. *de Flamarens*: *Duas Solmatas vini renduales debitas, & solvi & reddi confessas.*

¶ SOLMENTARIUS, Idem, ut videtur, atque *Somarius*, qui cellarii vinarii curam habet, nostris *Sommelier*. Vide in *Sagma*. Testam. Bernardi Comit. Armaniaci an. 1302. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1409. *Item, legamus militibus, scutiferis, ... clericis, Salmentariis, ... duo millia libras Turonenses dividendas inter prædictos milites domicellos, clericos, Solmentarios, &c*

¶ SOLMIFACIO, Cantandis per notulas ratio, Italis *Solfeggiamento*. Chronographia bipartita pag 149. *Excogitavit* (Guido Aretinus Mon Benedictinus) *novam rationem cantus, quam Solmifacionem vocant, per sex syllabas seu notulas, digitis levæ manus per integrum diapason distinguendas*. Vide *Solfizare*.

¶ SOLOMONIEGUS Charta Aldegastri, filii Sylonis Reg Overensis an. 781. apud Sandovallium: *Quatuor tapetes, & tres vasos Solomoniegos, & duodecim curiales argenteas.* [Vide *Salomon*.]

¶ SOLORIUM. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1304 inter Instr. to 1. Gall. Christ. novæ ed. p. 33. col. 1. *Item quod si decimam vel aliud onus ad opus nostrum per Romanam Ecclesiam prælatis prædictis, & aliis personis ecclesiasticis, durantibus terminis Solarium decimarum nobis concessarum, vel concedendarum, ab eisdem, ut præmittitur, imponi contingat, &c.* Ubi leg. existimo, *durantibus terminis Solutii decimarum, &c.* Vide *Solatium* 3.

¶ SOLOTENUS, quasi ad terram prostratus. Ep. Halinardi Archiep. Lugdun. ad Canonicos ejusd. Eccl. an. 1051. inter Instrum tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 8. *Quapropter absentialiter præsens Solotenus supplico communiter miserando indulgeatis quidquid negligentiæ in vobis contraxi.*

¶ SOLOX, *ἐρίτης παχύς*, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *ἔριον παχύ*. Vide Scaliger. ad Festum.

¶ SOLSADIRE, Solsadium. Vide in *Solsatire*.

SOLSATIRE Reum dicebatur actor, cum in jus vocatus vadimonium ille deseruerat, nec juri steterat, neque placitum custodiverat: tum enim actor coram judice reum, si is *sunniam*, seu excusationem legitimam non misisset, causa excidisse contendebat. Marculfus lib. 1. form. 37. *A quo placito veniens memoratus ille, ibi in palatio nostro, & per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset, & memoratus ille abjectus sit, vel Solsatisset, ipse nec venisset ad placitum, nec nulla sunnia nuntiasset, adfirmat*. Formula secundum Legem Romanam cap. 33. *Sed memoratus quidem ille per triduum suum custodivit placitum, & jam dictum illum secundum legem adjectivit*, (l. abjectivit) *vel Solsatevit, qui nec essonia nuntiavit, nec suum placitum adimplevit*. Habentur inter formulas Andegavenses, 12. 13. 14. quæ de *solsadio* inscribuntur. In postrema: *Qui illi ad placitum adfuit una cum testis suis pro legibus triduum custodivit & Solsadivit*. Et form. 52. *Sed veniens in eo placito illi de mane usque ad vesperam placitum suum legibus custodivit, & Solsadivit* .. Neque aliud sonant verba *subsadire* & *subsadina*, si recte calscripta sunt, in Charta Chlodovei III. Regis apud Mabillonium: *Sed venientes ad eorum placitum ipsi Agentes, jam dicto Abbati Noviento in ipso Palatio nostro per triduos, pet plures dies, ut lex habuit, placitum .... custodissent, & ipso Ermenoaldo Abbati abjectissent, vel Soladissent* (solsatissent) *ipsi nec venisset ad placitum, nec misso in vica sua derexisset, &c.* Alia ejusdem Regis, ibidem: *Et ipso Amelberto abjectisset, vel Subsadisset*. Supra: *Sed veniens ad eo placito prædictus Chrothcarius Valentianis in ipso Palatio nostro, & dum placitum ipsius in legibus custodibat, vel ipso Amalberchto Subsadibat, sic veniens ex parte filius ipsius Amalberchto, nomine Amalrico, Subsadina sua contradixisset, & dum exinde in nostri, vel suprascriptis viris præsentiam rationis adstabat, interrogatum fuit, &c.* Mox: *Nisi inventum fuit, quod contra rationis ordinem ipsa Subsadina contradixisset, vel in hac causa introisset, sicut fuit judecatum, &c* Ubi *subsadinam* seu *solsatinam contradicere*, est, quod practici nostri dicunt, *demander que le defaut soit rabatu*. Sed unde eæ voces ortæ, non omnino planum est divinare. Bignonius *solsatire* pro *solem calcare* dictum opinatur: ita ut cum actor reum *solsatisse*, ei *solem calcatum*, vel occasum denuntiat: *il lui signifie, ou objecte le defaut*. Wendelinus vero putat, vocem conflatam esse ea *sol*, & *satis*, sic ut actor contendat reum *solis satis* habuisse, seu idoneum ac legibus præscriptum tempus, quo juri stare posset.

☞ *Solsatire* Diem constituere interpretatur Eccardus in notis ad Pact. Leg. Salicæ pag. 75. unde *Solsadium* idem est atque diei constitutio. Vocis etymon accersit a Saxon. setteo, ponere, constituere: & *Sol*, quam vocem pro die usurpatam supra observatum est.

SOLSEQUIUM, Heliotropium, *quia in sole nascente suos flores aperit, & in sero claudit, cum sol occubuerit. Ipsum quidam Latini Intibum silvaticum vocant*. Ugutio, ex Isidoro lib. 17. c 9.

¶ SOLSI, pro Solvi, in vet. Descriptione Casinensis Monasterii laudata a Mabillonio tom 1. Annal. Bened. p. 635. col. 1. Occurrit præterea infra in *Solvere* 1.

SOLSTITIUM, inter superstitiones paganicas recenset S. Audoenus lib. 2. de Vita S. Eligii Noviom. Episcopi cap. 15. *Nullus in festivitate S. Joannis vel quibuslibet Sanctorum solemnitatibus, Solstitia, aut*

aut vallationes, vel saltationes aut caraulas, aut cantica diabolica exerceat.

SOLTA, Solutio, ex Gallico *Soute*. Concilium Avenionense an. 1282. cap. 1. *Intelligentes usurarios etiam eadem sententia fore ligatos, qui pannos, bladum, vinum, oleum, vel alias quascunque mobiles vel se moventes, præsertim ad Soltam sive ad solutionem post tempus aliquod faciendam carius vendunt propter temporis dilationem, &c.* Perperam edit. *sostam* in postrema Conciliorum editione [Haud scio an ita male. Vide *Sosta* suo ordine.]

¶ SOLUBILIS, Solvendus, exhibendus. Tabular. S. Quintini in Insula ann. 1302. *Qualibet somacha valoris unius mencaudi bladi Solubiles ad consuetud. burgens.*

1. SOLVERE, Idem quod *Guerpire*, Possessionem alicujus rei dimittere. Vetus Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 96 *Quicquid in decimis, in prioratu & cœmeterio S. Stephani de Piajano habebant, Solverunt in manu Galteri Episcopi, seu penitus restituerunt, &c.* Vide eumdem pag. 175. Pactum inter Raymundum Guillelmi Episcopum Nemausensem & fratrem ejus Bernardum Guillelmi, & Guillelmum Dom. Montispessulani, M. Jan. ann. 1103. *Et demandabant omnes viduas feminas, quæ stabant in omnibus illis domibus, quas ipsi habebant in Monte pessulano: & Solserunt Guillelmo domino suo omnes homines & feminas stantes in illis domibus.* Infra: *Et Raymundus & Bernardus guirpirunt & Solserunt Guillelmo de Montepessulano illum molinum, & illis terras gurpimus & Solvimus.* Denique: *Facta est autem hæc gurpitio & Solutio feria 7 &c.* [Charta ann. 1172. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col 86. *Item ego Ugo Raymundi Solvo & omnino desamparo querimoniam, quam injuste faciebam in vallo S. Crispini.* Occurrit rursum col. 322. & non semel in Tabul. Dalonensi fol. 29. &c.]

¶ 2. SOLVERE, nude pro Absolvere, liberum declarare. Charta Comitat. Marchiæ ann. 1406. *Prafati conjuges assensatores prænominatum Joannem du Bois assensatorem & suos Solverunt perpetuo penitusque quittaverunt cum pacto de non amplius petendo* Semel & iterum ibid. occurrit.

¶ SOLVIMENTUM, Abdicatio, rei possessæ dimissio, idem quod *Guerpitio Deguerpissement*. Vide in *Guerpire* & supra *Solvere* 1. Placitum ann. 1119. inter Probat. tom 2 novæ Hist Occit. col. 411. *Post cujus* (Bernardi Raymundi) *mortem surrexit filius ejus dicens quod eo infra annos constituto, & in Gallia posito, avunculi ejus coegerunt eum facere Solvimentum honoris, & conquestus est adversus abbatem & monachos.*

¶ SOLVERE. Vide *Solfizare*.

¶ SOLUM, ut supra *Solarium*, Locus idoneus *Solario* ædificando. Testam. Tellonis Episc. Curiensis an. 766 apud Mabill. tom. 2. Annal Bened. pag. 709. col. 1. *Item in Maile, agri, prada, Sola, orti cum pomiferis, &c.* Charta ann. 1043. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Id sunt casas cum Solis & superpositis & cum casaliciбus.* Statuta Montispessul. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. *Quicumque comparat domum vel Solum forte inædificatum in Montepessulano, dat inde pro consilio quintam partem domino, hoc est si venditor habuerit de pretio C. solidos, dat emptor domino viginti quinque solidos.*

SOLUMEN. Glossæ Gr. Lat. Ὅρος, *Terminus, finit effectus solumen.* Forte pro *Solutio*.

¶ SOLURUS, *Genus speciei*, (leg. piscis) Gloss. vetus Sangermanum. 505.

¶ 1. SOLUS DOMORUM, Earumdem census. Charta Lupi Anerii Vicecom an 1108. apud Stephanot. to 1. Antiquit. Vascon. Bened. Mss p. 692. *Damus etiam ad stipendia ibi Deo servientium monachorum... Solos domorum, hoc est censum.* Solus, pro Solum, apud S. Paulinum. Epist. 31. num. 4.

¶ 2. SOLUS, pro *Solutus*, Absolutus, liber. *quietus*, Gall. *Quitte*. Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 48. *Notum sit vobis me concessisse & carta mea confirmasse Deo & Ecclesiæ sanctæ Mariæ Bordesleiæ donationem patris mei de decem acris terræ, ... Solas & quietas in perpetuam elemosinam ab omni sæculari servitio, ... & præter hoc, Robertum Fabrum Solum de me & quietum de heredibus meis, cum omnibus catallis suis*, Vide alia notione in *Solerate*.

¶ SOLUTIO, Abdicatio. Vide in *Solvere* 1.

¶ SOLUTIUM, Solutio, Gall. *Payement* Correct. Statut. Cadubrii cap. 82. *Et omnis talis intromissio, æstimatio, & in Solutium datio de ipsis bladis pro pignore ut supra acceptis, sit nulla & nullius valoris, ac si facta non fuisset.* Infra *Solutium* semel & iterum occurrit. Vide in hac voce.

¶ SOLUTOR, Debitor, ad solvendum obligatus. Codex Theod. tit. 7 de Exact. leg. 3. *Secundi juxta eam* (legem) *transeant Solutores.* Charta an. 1264 ex Tabul. Sangerm. *Coram nobis constituti se fecerunt & constituerunt plegios, redditores, Solutores, & principales debitores.*

¶ SOLUTUM, Solutio, debiti liberatio, Gallice *Payement*. Testam. Jacobi Reg Aragon. ann. 1272. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1141. *Ipsi creditores recipiant illud in Solutum dictorum suorum debitorum.* Charta an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 257. *Promittimus... recipere in Solutum stipendii vel gadgii hospitii nostri, &c.* Utitur Seneca Epist. 8. Ulpian. Dig. l. 2. tit. 2. leg. 3. §. 13. & alii. Vide *Solutium*.

¶ 1. SOLUTUS, Cœlebs, qui uxorem non duxit. Charta ann. 1253. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 309. *Non obstante defectu natalium quem de Soluto genitus & Soluta pateris.* Statuta Eccl. S Stephani Vienn. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. pag. 94. *Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, ... monet omnes laicos tam uxoratos quam Solutos, ut similiter a concubinatu abstineant.*

¶ 2 SOLUTUS, Stipendiarius. Charta an. 1468. apud Lobinell. tom 2. Histor. Britan. col 1299. *Ut eidem Regi placeret dare adjutorium & succursum eidem Ducis Britanniæ de quatuor mille sagitariis Solutis & stipendiatis per eumdem Regem pro sex mensibus.* Vide in *Solidata*.

1. SOMA, ex Græco σῶμα, Corpus. Papias: *Soma, i. corpus.* Gloss. Ælfrici: *Soma*: Lichama, i. corpus. Dudo de Morib. Norm. *Dum vegetavit fomite sacra. Atque salubris Somatis artus.* Harmerus de Miraculis S. Maurilii Episc Andegav. Ms. *Conspicientes pannulosum veterrima, ex quibus beatissima Maurilii obvoluta fuerunt Somata.* Vita Ms. S Magnobodi Episcopi Andeg. cap. 51. *Ubi plurima fidelium Somata digna veneratione habita requiescunt* Gislebertus lib. 1 de Translatione S. Romani Abb. c. 8. *Accedit Episcopus ad locum, quo sanctissimi Somatis thesaurus erat reconditus, &c.* Utitur præterea Ordericus. Vit. lib. 5 p. 550. lib. 8. p. 654. l. 12. pag. 870. l. 13. pag. 901. [Adde Chartam Conradi Imper. an. 1033. apud Miræum tom. 1. pag. 56. col. 1. Mirac. S. Trudonis sæc. 6. Benedict. part. 2 pag. 87. Carmen de Monast. Floriac. 9. vel 10. sæc. ex Cod. Ms. Bibl. Reg. 5304.

Hic Benedictus ovans, hospes, pastor, Monachorum,
Candidus in puleris requiescis Somate gemmus.]

ZOMATA, pro *somata*, in Charta Athelstani Regis Angl. tom. 3. Monast. Anglic. pag. 117.

2. SOMA, Membrana. Gloss. Græc. Lat. Σωμάτιον, *liber, membrana.* Amalarius lib. 1. de Ordine Antipho-

phooarii cap.58. *De respousoriis psalmorum, scripsi in prologo bujus Somatis.* Sexta Synodus act. 11. Τὸ αὐθεντικὸν βιβλίον . . . ἐν σώμασι χρυσογραφεῖ. Vetus interpres, *Liber membranaceus tectus en argento.* Ibidam act. 14. Ἔτι δὲ καὶ ἕτερον χαρτῶον βιβλίον ἐν σώμασιν, ἔχον τὰ ἐνδιάθετα.

¶ 3. SOMA, Somma, Summa, Gallis *Somme d'argent.* Charta ann.1438. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Ratione dictæ Somæ, sive quantitatis, &c.* Obituar. Ms.Ecclas.Morin.fol.35.verso: *Dedit lampadem subtus organis ante fontes in hac Ecclesia Morinense & ut intertenentur ad laudem Dei & honorem sacramentorum Sommam XXIV. librarum monetæ Artbesiæ.* Advisamenta curiæ Eccl. Briocens. *Violantes securitatem, non in minori Somma quam X. librarum, juxta arbitrium executorum in majori Somma, inspectis personarum qualitatibus, imponantur.*

¶ 4. SOMA, Somarius, Somata, Somatum. Vide in *Sagma.*

SOMEGIA, Præstagio, ut videtur ex *summis*; v. gr. bladi, frumenti. Charta Philippi Reg.Franc. ann. 1310. *Idem etiam Savaricus detinet sibi census suos, & venditiones, & quosdam reditus, qui Somegiæ vocantur, & avenam, & captagia hominum & fæminarum suarum, qui reditus cum una Somegiarum in festo B.Remigii persolverentur, deinde secunda Somegia in vicesima die Natalis Domini, & tertia in Octabis Resurrectionis Dominica ei similiter persolventur, caponum etiam suorum in crastino Natalis Domini percipiet solutionem: unaquæque vero Somegiarum quatuor denarios bonæ monetæ valet.* Vide supra Summagium in *Sagma.*

¶ SOMELERIUS, Somersus. Vide in *Sagma.*

¶ SOMERIUS, Tignum, trabs, Gall *Sommier*, Provincialibus *Saumie.* Charta ann.1509. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Valeant scindere & capere trabes, Somerios, &c.* Vide *Sommerium.*

SOMETA, Mensura liquidorum. Charta Thomæ Comitis Mauriennæ ann.1216. in *Sometas vini meri apud aquam bellam de suo clauso.* Vide *Somma* in *Sagma.*

¶ SOMETUM. Vide in *Sagma.*

¶ SOMEZARE, *Somam* deferre, Ital *Someggiare.* Statuta Riperiæ c.6.fol.9.v *Videlicet carezzando, Somezando, equitando, &c* Vide *Summare* in *Sagma.*

¶ SOMMA. Vide in *Sagma & Soma 3.*

¶ SOMMARE, Citare, vocare, Gallice *Sommer.* Charta an.1468. ex Tabul.B.M.de Bono-nuntio in Rotomag. *Reus & ejus firmarius . . . erant recusantes, . . . licet a parte dictorum Religiosorum, Prioris & Conventus Sommati & interpellati.* Vide *Summare.*

¶ SOMMARIUS, Sommatica, Sommelarius. Vide in *Sagma.*

¶ SOMMERIUM, Tignum, Gall *Sommier.* Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot: Pro faciendo unum estaut cum uno boqueto pro pizando seu tenendo Sommerium dicta molendini.* Ibidem: *Pro una pecia fustis de coral pro faciendo unum Sommerium ad sustinendum pontem, ...x. sol.* Vide *Somerius.*

¶ SOMMERIUS. Vide in *Sagma.*

¶ SOMNENSIS, Ad Somnnam pertinens. Charta Hilduini Abbat. S Dionysii an.832. apud Felibian. inter Probat. Hist. ejusd. Monast. p.50. *Et de pago Pontiu censum de plateis & angustiis Somnensibus.*

¶ SOMNESCERE, Dormitare, Gallis *Sommeiller.* Vita B.Luchesii tom.3. April.p 602. *Et hinc inde velut Somnescentem discutere satagens, &c.*

¶ SOMNIALIA, Liber superstitiosus ita inscriptus, in quo somniorum observationes continebantur, sub nomine Danielis Prophetæ falso divulgatus. *Sive qui attendunt Somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata*, in Can.non observetis 36 quæst.7. Hæc post Macros in Hierolexico. Vide *Somniorius.*

¶ SOMNIARI. Gloss. Lat. Græc. *Somnior*, ὀνειρῶ. Ubi emendant viri docti *Sollicitor.* Vide Glossar. mediæ Græcit. & infra *Soniare.*

SOMNIARIUS, ὀνειροκρίτης, ὀνειροπόλος, [ὀνειροπόλος, S.Basilio Epist.170.] *Somniorum Interpres*, Ennio, apud Priscianum: *qui narrandis somniis occultat artem aliquam divinandi*, in lib.6.Cod. Th. de Malefic Glossæ Gr.Lat. ὀνειροκρίτης, *conjector, somni solutor, somniorum interpres.* Capitula Herardi Archiep Turonens.cap.3. *De maleficis, incantatoribus, sortilegis, Somniariis, tempestuariis, &c* Capitulare 1. Caroli M. incerti anni c.40. *Ut nemo sit, qui ariolos sciscitetur, vel Somnia observet, vel ad auguria intendat.* Joan. Sarisber.l.1. Policrat. cap.12. *Conjectores sunt, qui artificio quodam sibi vendicant somniorum interpretationem. Ars somnolenta*, apud eumdem lib.2.c.16 Vide S. Hieronymum in c.23 Hieremiæ.

¶ SOMNIATA, Somniatica. Vide in *Soniare.*

SOMNIATOR, ut *Somniarius.* S.Hieronym. in c. 27 Hierem *Ne audiant Prophetas suos atque divinos, & Somniatores, & augures, & maleficos.* Capitula Caroli M lib 6.c.215. *Magi, arioli, sortilegi, venefici, divini, incantatores, Somniatorum conjectores, &c.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Valæ Abbat. Corbeiensis lib. 2.c.9. *Divini, conjectores, & muti, nec non Somniatores, &c.* Lindenbrogius locum hunc ex Plauto adducit, *aut Somniator est, aut sectos zonarius* At editi libri habent *Dormitator*, in Trinummo. Vide Nonnum in Sylloge Historiar.pag.151.

¶ SOMNIORTATATOR, ὀνειροπόλος, in Gloss Lat. Gr. ubi Sangerm. habent, *Somni potator.*

¶ SOMNIS, pro *Sunnis.* Vide in hac voce.

¶ SOMNIUM. Vide in *Soniare.*

SOMNUS Venereus: ita Medici Latini appellant quem Græci ὀνειρωγμόν, cum scilicet *per somnos inanibus visis affecti ægrotantes, seminis lapsu vexantur.* Ita præter Plinium, a quo *Veneris somnum* appellatur, Cælius Aurelian. lib.5. Chron cap.5. Adde in hanc rem insignem alium locum ejusdem egregii scriptoris ex lib.1.cap.3. pag. 22. *At vero concubitus, sive venus, quem adhibendam probant, ab aliquibus parva Epilepsia nuncupata est; siquidem similem faciat membrorum motum diverso contractu, anhelatione & sudore attestante, & oculorum conversione cum rubore vultus, ac deinde post effectum displicere faciat sibimet corpus cum pallore, & quadam debilitata vel mustitudine, adeo nervos afficere videatur, ut sæpe immiurnte accessione per somnum jactu seminis ægri præpurgentur, quod Græci Onirogonon vocaverunt.*

¶ SOMONIARE, ut *Submonere*, citare. Charta Henrici IV. Reg. Angl, ano 1407. apud Rymer. tom. 8. pag.501. *Et quod nullus eorum Somoniatur in aliqua juramenti inquisitione, nisi coram dictis ministris domini Regis.*

¶ SOMPNEIA, ut *Somniata.* Vide in *Soniare.*

¶ SOMUM, pro Summum, in Antiquit. Navarræ Jos. Moreti p.301. *Quemadmodum dividit illa penna S.Cypriani in suso & vadis ad Some de Eneketo.*

SON, Grex, inquit Wendelinus, a Teutonico *son, sunt, gesun*, grex, ac numerus præfinitus animalium. Lex Anglinrum & Werinorum tit.7.§.2. *Qui scrofas sex cum verre, quod dicunt Son, furatus est, in triplum componat.* Vide *Sonesti.*

1. SONA, Vestis Ecclesiasticæ vel Monachicæ species. Historia Glastonensis Abbatiæ tom.1. Monastici Angl. pag.6. de reliquiis, quæ ibi asservabantur, de S.Thoma Archiep. Cantuar. *De cuculla, flamine, Sona,*

pedu-

pedalibus quibus utebatur boris suæ passionis. Et infra: Decurtilis, carne & sanguine, & Sona Pontificale B. Ulstani Episcopi. Legendum forte stola.

2. SONA, Pax, compositio, pactum, fœdus: vox Danica. Charta Erici Regis Danorum ann. 1317. apud Isaac. Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 419. Nos fratri nostro.... & omnibus Danis, qui .... fuerunt in guerra proxime inter nos & D. Marchionem habita, bonas indulsimus, & propter hoc debent habere plenam Sonam, & ob hoc non debemus habere suspicionem aliquam contra ipsos. Alia ann. 1318. apud eumdem: Concordavit totaliter in hunc modum videlicet, quod super omnibus (querelis) vera & plena concordia atque Sona perpetuis temporibus duratura esse deberent. Charta Wolemari Ducis Jutiæ ibidem: Compositionem plenam & Sonam competentem habuerint. Infra: Diem trengarium aut Sonam non inibimus, &c. Vide Durasuno & Saonbouob.

¶ 3. SONA, Mulcta, quæ ob inflictum vulnus imponebatur, quod ex compositione sæpius persolvebatur, forte sic nuncupata. Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. Pro vulnere penetrativo... in capite, vel in corpore dimidia Sona debetur læso, & de residuo erit in gratia Comitis. Ibidem: Qui oculum vel membrum perdiderit dimidiam Sonam debet habere, & de residuo bonorum suorum erit in gratia Comitis malefactor.

¶ SONALHA, Campanula, tintinnabulum, Gall. Sonnette. Charta an. 1344. ex Schedis Cl. V. Lancelot: Qui habeat vel teneat boves, teneatur portare de nocte pro pari boum, mularum, vel roncinorum unam Sonalham apertam cum metalho.

¶ SONALIUM, Tintinnabulum orbiculare, Italis Sonaglio, Gall. Grelot. Constitut. Frederici Regi Siciliæ cap. 115. Quod si avis amissa, antequam se recipiat in pristinam libertatem, volando per arbores cum getis & Sonaliis, ab aliquo fuerit cum pastu, vel sine pastu vocata, & ad eum venerit, &c. Vita S. Humilitatis tom. 5. Maii pag. 207. Die quadam mustella quædam cum pelliculo ad collum in cellam introivit,.. super fenestram ascendit, dominam suam quasi deridendo inspexit, Sonalium ibi deposuit, & quasi valedicens nunquam comparuit. Ubaldinus in Indice ad Doc. d'Amor: Barberini: Tractat de tribus quæ quasi unum sunt, licet aliquantulum in patria Tusciæ differant in vulgari. Illi enim dicuntur armigeri, qui hastiludunt cum Sonaliis & banderiis, & vadunt ad hoc tantum.

1. SONARE. Lex Longob. lib. 2. tit. 52. §. 2. Si comes in suo ministerio justitiam non fecerit, tunc Missus noster de hac causa Sonare faciat, usque dum justitia ibi fiat. Ubi Glossæ, Sonare, inquirere.

2. SONARE, Dicere, dici. Concilium Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. Quia usuale est apud eos Sonare, Filii matrem sequuntur. [Noticia judicati ann. 843. in Append. Marcæ Hispan. col. 780. Et quando ipse Episcopus Wimar ab hoc seculo migravit, plenam vestituram exinde habebat de omnia quæ superius Sonat.] Charta ann. 1066. in Notis ad Concilia Narbon. Sicut Sonat in præceptis Regum, idest, sicut scriptum est. In Consuetud. Andegav. art. 426. En sonnant en termes generaux, qu'il a possedé a titre. Id est, dicendo in terminis generalibus justo se titulo possedisse. Epistola Honorii Imper. apud Baron. ann. 419. 2. Cum post abscessum venerabilis viri Zozimi, circa meritum Eulalii ordine subrogandi communi judicio convenient, multitudo Sonuisset, &c. Idest, una voce meritum Eulalii commendasset. Lex Vervini ann. 1233. art. 13. Super burgensium aliquem neque ego, neque villicus meus, clamorem facere potero, nisi sub testimonio Scabinorum: ita tamen, quod si clamoris alicujus duo jurati testes Sonuerint, hæreditate excepta, post juratorum testimonium jus cujusque judicio Scabinorum relinquatur. Soner vero in Consuetudine Inculismensi art. 13. & Rupellensi art. 49. idem valet ac æquivalere, equipoller. Item pro loqui S. Columbanus in Regula cœnobiali fratrum, seu Pœnitentiali cap. 4. Qui loquutus fuerit in plausu, idest, altiore sono solito Sonaverit, &c. [Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. pag. 156. Insuper & litteras per Boemiæ regnum materiam præmissam Sonantes, scribebant.]

Resonare, Idem quod Sonare. Versus scripti in fronte Bibliorum Metensis Ecclesiæ:

Et præsens transacta canit, præsentia monstrans,
Singula jura solet, singula sed Resonat.

Charta ann. 804. apud Sandovallium: Inter ipsos terminos, qui in ista scriptura Resonant. Infra: Et per ipsos terminos cum sua rem causa, quod in ista scriptura, Resonat. Charta Rivipulleosis æræ 888. apud Anton. de Yepez tom. 4. Sicut in ipso judicio Resonat, &c. Tabularium Concbensis Abbatiæ in Ruthenis ch. 296. Ita sicut Resonat in testamento, & in præscriptione patris nostri, &c. Adde Appendic. ad Capitul. num. 66. 104.

3. SONARE, in veteri Consuetudine Normanniæ cap. 68 idem valet ac testes improbare, reprocher les tesmoins: Et quant il l'en aura ouy leurs dite, & mis en escript, cil qui est en prison doit estre amené devant eux, & lui doit on demander, s'il en veut aucuns Saonner: & se il dit sur aucuns d'eux suffisant Saon, chose que disent ceux, qui sont ainsi Saonez, ne doit estre en rien contée: mais se le Saon n'est suffisant, ce qu'il dira sera receu avec les autres. Ubi editio Latina habet Saonnare, & Saonium. Occurrit rursum c. 102. 109.

¶ Sonare & Saonium, in edit. Latina apud Ludewig. tom. 7. Reliq. Mss. pag. 181. Et auditis, dictis eorum, & in scriptis redactis, criminosus coram eis debet adduci & ab eo debet quæri, si quem eorum Sonare voluerit, & si sufficiens Saonium super aliquem misserit, dictum ejus pro nullo debet reputari. Statutum Johannis Reg. Franc. an. 1350. to. 2. Ordinat. p. 397. Enquerroient ou feroient enquerre par bons tesmoings & convenables, saus Saon & sans suspeçon. Literæ Caroli V. an. 1366. ibid. to. 4. p. 717. Qui soient passez sanz Saon & sans souspeçon. Vide in Recordum.

4. SONARE Peguniam. Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ c. 27. Et præcipimus, ne quis pecuniam putam & recte appendentem Sonet, monetetur, in quocumque portu, monetetur in regno meo, super overhirnessam meam. Ubi Sonare pecuniam, est respuere, vel certe examinare per illius sonum, an proba sit, quod fieri etiamnum solet. Libertates villæ Perusiensis ann. 1260. apud Thomasserium p. 98. Tot home, qui daot leude, la duet Soner au laider, ous a son comandement, avant que passer la vile, i. quicumque ledam debet, eam debet exsolvere ledario, &c. Ita, Soner, est solvere, qua notione rursum ibi occurrit.

¶ 5. SONARE Signa, campanas pulsare, Gall. Sonner. Charta an. 1122. apud Lobineall. tom. 2. Hist. Britan. col. 343. Qui (Monachi) suscepti de manu nostra cordis, signa illa protinus Sonaverunt, ac per hoc investituram suam cunctis qui aderant innotuerunt. Martyrolog. S. Albini Andegav. De canonicis S. Mauricii Andecavensis cum de præsenti vita decesseriat faciemus hoc. Primitus signa Sonabimus, &c. Adde Chron. Novalic. apud Murator. tom. 2. p. 2. col. 744. Sonare ad martellum, in Regim. Paduæ apud eumdem tom. 8 col. 438.

¶ SONARPAIR. Vide infra Sonepair.

¶ SONDRUM, Solum, fundus, ut videtur Testament. Telloais Episc. Curiensis ann. 766. apud Mabil-

Mabillon.to.2.Annal.Bened.pag.708. col. 1. *Agei, prata, & quidquid ad ipsus colonias pertinet, cum omni Sondro suo ex integro.* Pluries occurrit ibidem. Vide *Solunum*.

¶ SONEGIA, ut *Sonniata*. Vide in *Soniare*.

SONERA, *Cochlea, quam deferunt peregrini a Sancto Jacobo*. Matth Silvaticus.

SONESTI, SONISTA, Idem quod *Son*, de qua voce supra, Grex, numerus præfinitus animalium. Pactus Legis Salicæ tit.41. *Si quis admissarium cum grege, hoc est, cum (7.) aut 12. equabus furaverit, malbergo Huiste Sonista*. Quæ postrema verba desunt in Lege Salica tit.40. §.5. Lex Ripuaria tit 18. qui est *de Sonesti*: *Quod si ingenuus Sonesti, idest, 12. equas cum admissario, aut 6. scrofas cum verre, vel 12. vaccas cum tauro furatus fuerit, &c.* Vide Capitul. 4. an 803. cap.3.

¶ SONGEIA, ut *Sonniata*. Vide in *Soniare*.

SONGIA, Ital. *Songia*, Gall. *Oing*, Adeps, unguen. Joan. Laudensis in Vita S.Petri Damiani num. 4. *Juxta ignem puerilia membra distendit, & undique perungendo corpusculum, non modica summe Songiam profligavit*. [Statuta Astens. de intratis portarum: *Songia & sepum solvat pro qualibet rubo lib.3.*]

SONGINA, SONGNIA, SONIACA, ut *Sonniata*. Vide in *Soniare*.

¶ SONIA, ut *Sunnis*. Vide in hac voce.

SONIARE, Hospitio excipere, *procurare*, *gistum* præbere vel procurationem. Glossæ Mss. ad Legem Longobard. *Soniare, curare*. Recte, quidquid dicant viri docti. Vett. Formulæ Pithœanæ Mss. cap. 108. *In ea ratione, ut vos, vel ipsi Presbyteri, qui ipsa Ecclesia custodire videntur, unnis singulis ad Missa sancti, qua est in mense illo, dilectione nobis & pasto Soniare debeat, una cum tantos homines, uno die & nocte pascere faciat*. Formula 57. ex Andeg. *Hac tamen conditione, ut dum advixero, mihi in omnibus tam de victo, quam & de vestito, Soniare mihi debeas, &c.* Capitulare ann.779. cap.21. *Si Comes in suo ministerio justitias non fecerit, Missos nostros in sua casa Soniare faciat, usque dum justitiæ ibidem factæ fuerint*. Capitulare de Villis cap 27. *Et Comes de suo ministerio, vel homines illi, qui antiquitus consueti fuerunt Missos aut Legationes Soniare, ita & modo inantea & de paravredis, & omnia eis necessario solito more Soniare faciant, qualiter bene & honorifice ad palatium venire vel redire possint*. Ubi *Soniare*, est nostrum *Soigner*, curare, procurare, curam habere. Vox deducta a *soin*, cura: illa vero a *sonnis*, *sunnis*, *sonnis*, excusatio, quod qui *sonnium* seu *exonium* habent, vel circa rerum domesticarum curam occupati sint, vel morbo detenti. [Vide *Sunnis*.] Hic vero *Soniare* dicitur is, qui circa hospitis exceptionem ac procurationem curam adhibet, ac proinde, qui eum excipit vel pascit, quomodo dicimus *Soigner quelqu'un*. Certe non diffitebor, nostrum *Soin*, a voce Latina *Somnium* deduci posse. Lego enim in Gloss. Lat. Græc. *Somnium*, ὄνειρος, ἐνύπνιον in aliis Glossis, *Somnior*, ὀνειρῶ. [Gloss. Græc. Lat. ὄνειρος, ἐνύπνιον, *Somnium, cura*. Ibidem μέριμνα, *curas*.] Hinc *Somnium* peculiari notione pro *cura*, *sollicitudo*, acceptum constat, quod forte qui *somniant*, varias, ut fieri solet, sollicitudines ac anxietates animo pervolvant. Unde *Songer a quelque chose*, etiamnum vulgo dicimus, cum rei alicui incumbimus, vel de ea cogitamus: adeo ut literæ *m*, in *Soniare*, pro diphthongo fiat. Denique si inde etiam *Sunnis* vocem quis ortam contendat, non magnopere repugnem. Ut ut sit, ex *Soniare*, deducta vox alia.

SONNIATA, pro Procuratione, vel gisto, vel potius pro ea præstatione, quæ fiebat vice procurationis, ac deinde pro quavis pensitatione, usurpata in veteribus tabulis. Charta Hugonis Episcopi Suessionensis an. 1096. *Concedimus B.Martini Monasterio in personatum & quiete habenda ulturia, unum sanctæ Gemmæ, sine illo etiam exactione, quæ vulgariter dicitur Sonniata; alterum cum Sonniata in villa, quæ Noa vocatur, salvo Episcopi debito jure, &c.* [Charta Balduini Episc. Noviom. ann. 1102 apud Marten. tom. 1 Ampl.Collect. col.599. *Unoquoque anno in festivitate SS. Apostolorum Simonis & Judæ episcopo seu ejus ministris Sonniatam, XII. scilicet denarios solvat*.] Alia Simonis Episcopi Noviomensis ann.1130 in Tabulario Montis S. Martini diœcesis Cameracens. *Singulis tantum annis duos soldos pro Sonniata, & 6. denar. pro obsonio in festivitate S. Remigii Decano persolvetis*. Anselmus Leodiensis in Gest. Pontif. Leod. cap. 40. *Precepit, ... ut neque ipse, nec ullus aliquis Decanorum, qui post eum venturus esset, Soniatam, Episcopis debitam, ab eodem loco, ubi ipsius Sancti corpus requiescit, accipere præsumeret*. Ubi perperam editum *soniacum*. [Vide supra *Soguria*.]

¶ SONNIATICA, ut *Sonniata*. Charta Samsonis Archiep. Rem.ann.1148.apud Marten.to.1 Ampl Collect.col.805. *Sane ipse presbyter a Sonniaticis seu obsoniis & exactionibus quę plerumque ad episcopi servitium fiunt, ... penitus liber erit*.

¶ SOMNIATICA, Eodem intellectu, in Charta Manassæ Archiep. Rem. ann.1076. apud Marlot. Histor Rem. tom.2. pag.172. *Ut ea (altaria) fratres perpetuo sine personatu teneant, tantum Somniaticas persolvant*.

¶ SOMNIATA, in Charta Lamberti Episcopi Noviom. ann.1122. ex Tabul. S. Quintini in Insula pag. 41. *Somniatas sive obsonia & quasdam exactiones quæ plerumque ad nostrum servitium fiunt, illi penitus relaxamus*.

¶ SOMPNEIA. Charta Radulfi Militis an. 1239. ex Tabul.Corbeiensi: *Super majoria, justitia & Sumpneia de Foukiecourt ... quittaverunt mihi & hæredibus meis in perpetuum Sompneiam quam a me petebant*.

¶ SONEGIA, in Charta Nicolai Episc. Camerac. ann.1137. inter Instr.tom.3.Gall.Christ.novæ edit. col. 39. *Ipsumque ab omni censuali exactione, omnique Sonegiarum & debitorum solutione, ... assensu Archidiaconi nostri ... absolvimus*. Alia ejusdem ann.1153. apud Miræum tom.2.pag.1172.col.1. *Et de Sonegiis, & jure synodali liberum faciens*. Charta an. 1174 apud eumd. Miræum to.1.pag.710. col. 1. *Anniversarium ejusdem Lamberti & patris & matris suæ, sine Sonegiis aliis ab istis quotannis faciant*. Occurrit rursum ibidem p. 715.&716.

¶ SONGEIA. Charta an.1111. ex Tabul. Elnon. *Curtem .. liberam fecerat* (Robertus Comes Flandriæ) *ab exactione illa quam Songeiam vocant. Postea vero cum Songeiam illam exigeret quidam Comitis miles, &c.* Adde Annal Benedict. Mabillon.to 5.p.563.

¶ SONGINA. Statuta Eccl. Suession.an. 1403. apud Marten. tom. 8. Ampl Collect. col. 1536. *Item, præcipimus & monemus, ut omnes abbates, abbatissæ, priores curati nominati, cæteræque personæ ecclesiasticæ nobis ratione curarum seu beneficiorum suorum, aut aliàs qualitercumque Songinas debentes eas, prout tenentur, solvant decanis, ... non solventes autem in his scriptis excommunicamus*.

SONGNIA, Eadem notione, in Charta Alberici Archiep. Remensis ann. 1207. in Tabul. Foisniac. *Recognoverunt se vendidisse duos modios vini, duos galetos avenæ, duos solidos & duos denarios bonæ monetæ, duas Songnias, & duos repastus*.

SUMPNIATA, Eodem significatu. Stephanus Tornac.

nac. Epist. 287. 2. edit. *Sumpniatas etiam nobis solvere tenebitur, sicut aliæ tenentur vicinæ Ecclesiæ.*

Scribit Vassorius in Annalibus Noviomensib. p. 959. dimissam Curionibus diœcesis Noviomensis, sub Vermondo Episcopo, *sonniatæ* præstationem, eamque commutatam in censum 12. denariorum, Capitulo exsolvendum, postridie peractæ. Synodi. Sed quod *Soigniés* Gallice appellari ait, quasi *moissonies*, seu *jus messis*, plane fallitur, cum vox hæc à *sonniare* originem ducat.

De *Sonniatarum* vero præstatione multa habet vetus Consuetudo Remensis, quæ hic exscribere, ad vocis vim plane percipiendam, operæ pretium videtur: *Essoigne est un droit ou devoir seigneurial deu par les heritiers ou successeurs des trespassez au Seigneurs sous la censive desquels ils ont & possedent heritage au jours de leur trespas. Et n'est pas universel, ne uniforme: car il est seulement deu ès terres & seigneuries, esquelles est accoustumè d'ancienneté d'essoigner; & si doit on pour Essongue en aucuns lieux un denier parisis, & en aucuns deux deniers parisis, en aucuns douze deniers, en aucuns autant, ou aucune fois le double, aucune fois la moitié, d'autant que les heritages doivent de cens annuel. En aucuns lieux est deu une seule Essongne pour une succession, posè qu'ils y soient plusieurs chefs de personnes succedans. En autres lieux chascun chef succedant doit une Essongue. En autre lieu aussi faut essongner dedans huit ou neuf jours, ou autre nombre de jours après le decez du trespassè. En aucuns lieux dedans un jour naturel. En aucuns lieux faut essonguer avant que le corps du trespassè soit enterrè, & avec ce en aucuns lieux l'amende de non essongner est de dix sols parisis; & en autre lieu est de vingt-deux sols six deniers parisis, & en autre lieu est de sept sols six deniers parisis. En la citè & ville de Reims ne se font aucunes Essongnes, & n'en a jamais estè usè, ne aussi en plusieurs autres villages, ne villes assises ès environs dudit Reims.*

¶ SONISTA. Vide in *Sonesti*.

¶ SONITIZARE, Campanas argute pulsare. Guidonis Discipl. Farf. l. 1. c. 19. *Ad finem Missæ omnia signa Sonitizent.*

¶ SONNIZARE, Eadem notione, ibidem c. 1. *Exeuntibus omnia signa pulsentur: duo majora tamdiu prolongentur Sonnizando quousque revertatur processio.*

SONITUS, Murmur. Conventus Aquisgranensis an. 817. & Additio 1. Ludovici Pii cap. 41. *Ut qui negligenter Sonitum fecerit, aut aliud quid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat.* Ubi quidam *Sonitum* crepitum ventris interpretantur; sed perperam. Capitula Monachorum ad Augiam directorum c. 7. *Si quis autem de ipsis aliquid ibi deliquerit, vel excesserit, aut Sonitum aliquem fecerit, exceptis his, qui ad mensam sedent, prostrati ibi coram Priore tamdiu jaceant in terra, &c.* Capitula Adalhardi Abbat. c. 27. *De omni strepitu, vel excussione, vel Sonitu.* Vide Nomasticum Cisterciense p. 171. 172. 175. 176. 180. 182. & infra in *Sonus* 2.

¶ SONITUS CAMPANÆ, quo adversus hostes congregantur homines alicujus districtus, inter jura dominorum recensetur in Charta an. 1335. part. 2. Histor. Comit. Lossens. p. 37. *Sed ipsa villa & hominibus ejusdem gaudebunt, cum suis juribus gaudebunt & fruentur libere & absolute, sicut & nos terris nostris & dominiis, comitatibus supradictis, hoc excepto, quod Sonitus campanæ pro patria comitatus Lossensis (sicut moris est) defendenda, nobis & nostris successoribus, ibidem Comitibus de Los, in perpetuum remanebit in villa de Zeulte memorata.*

¶ SONIUM, SONIUS, SONNA. Vide *Sunnis*.

SONNIATA, SONNIATICA. Vide *Sonicre*.

SONNIS. Vide *Sunnis*.

¶ SONNIZARE. Vide *Sonitizare*.

SONOPAIR, Verres, Dux gregis: ex *Son*, grex, &... Lex Longob. l. 1. tit. 25. §. 47. *Si quis verrem alienum furatus fuerit, componat sol. 12. ipsum, qui dicitur Sonopair, qui omnes alios verres in grege battit & vincit, tantum in uno grege, quamvis multitudo porcorum sit, unus computetur Sonopair, &c.* Ubi Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 105. §. 33. *Sonorpaih* præfert. {Alias variantes lectiones exhibet Murat. to. 1. p. 2. pag. 44. ex Codd. MSS. Mutinensis habet, *Sonarpair*: Ambros. *Sonorsair*: Estensis, *Sonorpaiz*. Vide *Son*.

¶ SONORIOR, comparat. vocis Sonorus, apud Johannem Abrinc. de Offic. Ecclesiast. p. 385. *Nos habemus æra Sonoriora & durabiliora, significantia eta prædicatorum. Sonorius cantare*, in Consuetud. Fontanell. MS.

¶ SONORITA, Cantor. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii p. 358. *Audierat insolitas Sonoritarum voces, subtili modulamine in hac eadem basilica concrepantes.*

¶ SONORITAS, Sonor canorus. Capitul. Karlomanni tit. 3. *Preces nostræ à Deo non recipiuntur, ... nullam Sonoritatem virtutum habentes.* Mirac. S. Rictrudis to. 3. Maii p. 125. *Fratres monasterii dulci modulatione atque alta vocum Sonoritate, assuetas miraculis jubilationes certatim resultabant.* Vide Vossium de Vitiis Serm. l. 3. c. 49.

¶ SONOROSUS, ψοφώδης, in Gloss. Lat. Græc. *Sonosus*, in Sangerm. pro Sonorus.

¶ SONORPAIB. Vide *Sonopair*.

¶ SONTICUS, *Verax*. Gloss. Isid. Ita etiam legendum in Gloss. Latin. Græc. ubi habetur: *Sonticus*, ἀληθής. Vide *Causa* 1.

1. SONUS, Rumor, fama, Gallis *Bruit*. Gregorius Tur. lib. 8. Histor. cap. 18. *Sonus enim erat sororem suam ..... Constantinopolim fuisse translatam.* Baudonivia in Vita S. Radegundis cap. 4. *Dum in villa ipsa adhuc esset, fit Sonus quasi eam Rex iterum vellet accipere.* Ita usurpant idem Gregorius Turon. l. 6. c. 47. l. 8. c. 41. 43. Vita S. Treverii Monachi c. 3. Capitula Caroli C. tit. 12. c. 5. Guill. de Podio Laurentii cap. 47. Hugo Flaviniac. p. 164. Petrus de Vineis l. 2. Ep. 54. &c. Vide *Sonare* 2.

SONUM FACERE, in Pœnitentiali S. Columbani c. 14. & in Capitulis Aquisgran. ann. 817. c. 31. est murmurare, aut murmur excitare: *Faire du bruit*.

2. SONUS, Clamor inconditus multitudinis, quo reum alicujus criminis insectatur, ut fuit *Huesium*, apud Anglos, & *Clamor de Haro*, apud Normannos. Prima Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Aragon. ann. 1291. MS. *Quod nec, vel aliquis alius, non procedat contra aliquem richum hominem ... sine citatione emittendo Sonum, nisi essent malefacta, in quibus casibus possit prosequi malefactorem, emittendo Sonum, &c.* Vide *Huesium*.

3. SONUS, Psalmus Davidicus, *Venite exultemus &c.* qui in Matutinis canitur, forte sic dictus, inquit Garsias Loaisa, quia sonora voce decantatur, ut contra *nullo Sono interveniente* orationem dici, ait Amalarius in Eclogis de officio Missæ, quæ voce submissa dicitur. Concilium Emeritense c. 2. *Oportet igitur, ut sicut in aliis Ecclesiis vespertino tempore, post lumen oblatum, prius dicitur Vespertinum, quam Sonus in diebus festis, ita & à nobis custodiatur in Ecclesiis nostris.* Breviarium Mozarabum: *Statim dicitur Sonus, si sic festum; eo quod dies ferialis caret Sono, nisi in tempore Resurrectionis propter solennitatem dicitur. Hac regula. Sonus est: Venite, exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro. Versus: Præoccupemus faciem Dei, in confessione, & in Psalmis jubilemus Deo.*

SOPANUS. Vide *Zupa*,

SOPRARIA, Vasis species. Vide *Liro*,

¶ SOPECHON. Vide *Soupechon*.

¶ SOPHIA, à Græc. σοφία, Sapientia, scientia. Charta Bertrandi Comit. Forcalquer. ann.1044. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 148. v. *Omnipotens factor omnium Deus ineffabilis Sophia sua dispositione condens cuncta*. Vide Itiner. litter. Martenii p.46.

SOPHISMA, æ, Sophia, scientia. Vita S. Fructuosi Episcop. c.7. *Unus Sophismæ intelligentiaque peritiam indeptus*.

SOPHISMATICARE, *Decipere sophismate. Sophisticare, decipere verborum intricatione*. Ugutio, [Vide *Sophisticare*.]

SOPHISTÆ, inquit sanctus Augustinus l.2. Locutionis de Exod. *appellantur Latinarum litterarum eloquentissimi auctores*. Gloss. Lat. MS. Reg *Sofista, Orator, vel sapiens*. Iso Magister: *Sophista, sapiens*. Lex 3. Cod. Th. de Studiis liber. urbis Romæ: *Habeat igitur auditorium specialiter nostrum, in his primum, quos Romana eloquentia doctrina commendat: Oratores quidem tres numero, decem vero Grammaticos: In his etiam, qui facundia Græcitatis pollere noscuntur, quinque numero sint Sophistæ, & Grammatici æque decem*. Id est, Oratores Latini tres, Græci quinque. Neque aliter vocem hanc usurpat Lex un. de Professorib. &c. eod. Cod. Fortunatus l.7. Poem.

Docta recessuris, quid prodest lingua Sophistis?

Theodulfus Aurelian. l. 3. Carm.

Quique Sophista potens est, quique Poeta melodus.

Vita S. Boniti Episcopi Claromont c.1. *Cæteros coætaneos excellens à Sophistis probus atque prælatus est*. Baldricus Burguliensis Abbas:

Egregius doctor, magnusque Sophista Geraldus.

Ita non semel usurpat Ordericus Vitalis pag. 352. 460. 475. 570. Vide Sanct. Basilium Epist. 83. 146. 147. 155. Veteribus vero, qui *Sophistæ* potissimum appellati fuerint, erudita observatione docet præ cæteris Petrus Faber Sanjorianus ad Leg. 1. de Justitia & Jure pagina 715. 716.

¶ SOPHISTA, Concinnator. Mirac. S. Gibriani to.7. Maii p. 613. *Adest devians Sophista, ostensurus incredulis, quanto donativo Christus remuneras qui ejus imitantur vestigia*.

¶ SOPHISTICARE, Adulterare, corrumpere, *Sophistiquer* nostris eadem notione. Statuta Massil. l.5. capit. 21. *Constituimus ut nemo possit vel audeat in Massilia incamarare seu Sophisticare aliquod opere, cujuscunque sit generis & materiei*. Vitæ B. Lidwinæ tom. 2. April. pagin. 355. *Et facto cataplasmate de balsamo, ut differebat, non Sophisticato*. Vide infra *Sophisticatio*.

¶ SOPHISTICARE, Decipere, simulare. Epistol. Conradi II. Reg. Siciliæ in Chron Sicil apud Marten. to. 3. Anecd. col. 21. *Mentitus est regnicolis mortem nostram, & Sophisticans in eo dominum, pseudo-regem se fecit*. Concil. Constant. to.2. col.389. *Quosdam episcopos... secrete per diversas gratias & promissiones Sophisticavit & corrupit*. Vide *Sophismaticare*.

¶ SOPHISTICATIO, Adulteratio. Statuta Massil. l. 5. c. 21. *Qui* (probi homines) *cavere debeant ne possit ibi fieri aliqua incamaratio, vel Sophisticatio*. Adde Statuta Avenion. l. 1. rubr. 21. art. 11. p. 85. Vide *Sophisticare*.

¶ SOPHISTRIA, Gr. σοφιστρία, Magistra, sophistices. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p.266. *Quibus etiam associandus est tertius tractatus, quem edidit* (Johan Wiclefus) *super Sophristria*. Non exstat in Catalogo quem de Scriptis Wiclefi texuit Guillel. *Cave in* Hist. Litter.

SOPHOS, acclamatum in theatris docet non uno loco Martialis; quam vocem haud omnino dispari notione usurpat Sidonius Apollinaris l.1. Epist. 9. l. 8. Ep. 6. l.9. Ep. 13 Carm. 8. & alibi, ut & Fortunatus Pictaviensis l.3. Poem 21. l.6. Poem. 12. l.8. Poem. 23 l.9. Poem, 1. quibus interdum pro elegantia sermonis ac dictionis usurpetur. Adde Architrenium l 1. c. 5.

SOPHYRUS. Vita S. Willibaldi seu Wnebaldi Abbatis Heidenheimensis c.4. *Ille vir Dei sensu Sophyrus, agone argutus*, &c. Hodœporicum ejusdem S. Willibaldi n.3. *Divinæ legis hagiographorum armariola indagando, sive legendo procaci sensu Sophyrus, mente moderatus indagabat*. Et n. 31. *Sed & in multis monachorum mansionibus, quas ipse solers & Sophyrus vasta per rura rimando explorabat*, &c. Ubi Canisius hac voce, σοφὸν, seu sapientem indicari observat.

¶ SOPITALIS, Qui fit inter dormiendum. Vita S. Dunstani tom.4. Maii p.355. *Sed ex beatis supernæ regionis civibus per Sopitalem revelationem capaci diceras intellectu*. Vide *Soporare*.

¶ SOPITIVUS, Soporem seu somnum conciliens, inducens. Petrus Cellensis Epist. a. l 3. *Accedit hinc beatitudini meæ dulce ad invicem commercium litterarum, unde & amaritudinibus meis mitigativum paratur electuarium, & inquietudini Sopitivum medicamentum*. *Sopir* à Lat. Sopire, eadem notione dixerunt nostrates. Charta ann.1450. apud Lobinell. to.2. Hist. Britan. col. 1119. *Pour Sopir & estaindre à nostre pouir toutes questions, debats*, &c. Vide infra *Soporiflus*.

¶ SOPORARE, Dormire. Processus de Vita & Miracul. vener. Mariæ de Malliaco, to.3. Mart. p.749. *Respondit quod in tota nocte non Soporaverat seu dormiverat*. Vita vener. Idæ to.2. April. p.167. *Cum hæc... ad Soporandum in lectulo juxta morem artus suos corporis ratulisset*, &c. Acta S. Bernardi Menthon. to. 2. Jun. p 1075. *Omnibus jam nocte profunda Soporantibus*. Vide *Sopitalis*.

¶ SOPORIFLUS, Soporifer, ut *Sopitivus*. Vita metrice scripta S. Winwaloei ex Cod. MS. Landevenec. fol. 117. verso,

Membra Soporiflua modicum deflexa quieti.

¶ SOPPA, ut supra *Schoppa*, officina. Charta ann.1295. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 425. *Item legat eidem ecclesiæ duas Soppas quas habuit de eadem Ecclesia, quæ sita sunt in villa prædicta versus Occidentem*.

¶ SOPRISA, Injusta captio, exactio. Epistol. Gregorii PP. IX. ann. 1228. apud Marten. tom. 1. Anecd. col.948. *Nequissimum juramentum præstitit & recepit ab eis, quod servabunt festivas suas, nec de cetero ecclesiasticorum Soprisas tolerabunt*. *Sorprendre*, injuste exigere, in Charta ann. 1289. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britann. col.435. Vide *Superprendere* & *Superprisia*.

¶ SOQUA. Vide *Soca* 3. & 4.

SOQUETUM. Charta Raimundi judicis Majoris Senescalliæ Tolosæ an.1448. *Quaddam emolumentum, Soquetum vini vulgariter nuncupatum, quod est diminutio quartæ partis mensuræ vini, quod venditur ad tabernam & in minuto*. [Vide *Sognetum*.]

☞ *Sognetum* est Subsidium seu vectigal, quod ex imminutione mensurarum vini percipitur, ut plurimum in usus cessurum civitatis, cui à Rege vel Domino concessum est: *Souquet*, in Litteris Caroli VII. Reg. Franc. an.1431. ex Regesto 9. Senescalliæ Sommeriarum fol. 21. v. *Soquet*, in Litteris an.1472. Ludovici XI. Reg. ex Regesto Senescalliæ Belloquadræ fol. 236. *Les habitans de Beaucaire, qui par octroy de nous, leur a ête puis aucun temps en ça octroyé qu'ils puissent cueillir & lever une aide appellée le Soquet ou appetissement*.

ment de mesures du vin qui se vend en detail en ladite ville de Beucaire & territoire d'icelle; c'est assavoir cinq picbiers pour chacun barral de vin qui se monte à la septieme partie d'icelui barral, &c. Litteræ an. 1363. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 238. *Ut ipsi habitatores* (Andusiæ) *possint... levare Soquetum vini; videlicet sextam partem vini vendendi in dicta villa ad minutum, prout alias habuerunt*. Litteræ Johannis Archiepisc. Auxitan. an. 1401. *Concedimus quod possint & valeant imponere Soquetam in qualibet mensura, cum quibus mensurabitur & vendetur vinum in minuto ad tabernam in dicta nostra civitate Auxitana, videlicet diminutionem dictarum mensurarum de octava parte*. Ibidem: *Quod Consules possint levare Soquetum sive malamtoltam, videlicet eu decem & septem cartonibus vini, medium cartonum vini, sive ejus pretium*.

¶ SOQUOTUS, Eadem notione, pro *Soquetus*. Litteræ Johannis Fr. Reg. ann. 1361. to. 3 Ordinat. p. 498. *Impune & libere impositiones suas, si quas habent, barragia, sizas, Soquotos vini, farinæ, vel similia, jam eis per nos dudum ... concessa vel donata, levare & exigere possint*. Ubi advertere est *Soquetum* non ex vino duntaxat, sed ex aliis etiam rebus exactum fuisse.

¶ SOQUUS, ut *Soccus* 1. Calceamenti species. Statuta MSS. Raymundi Episc. Massil. an. 1271. ex lib. rubro Capituli ejusdem Eccl. *Statuimus quod nullus intret chorum cum Soquis, nec umquam discalciatus, ita quod nuditas pedum apparere possit*.

¶ SORA, f. pro Hisp. *Serva*, Sorbum, Gallis *Corme*, vel *Sorbe*. Synodus Limensis a n. 1585. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 426. *Post hac nemo vel Hispanus vel Indus ...faciat azua ex Sora cum mistura yuca, quoniam non solum sanitati nociva est, sed... etiam perniciosa; qua nimirum Indis ebrietatem & mortem aliquando afferre solet*.

¶ SORATA, pro *Staurata*, ni fallor. Vide *Storeu*. Statuta Vercell. l. 2. fol. 27 v. *Culcidra una & cussinum unum super quibus dormit, lintteamena duo, coopertorium unum, vel Soratam unam*, &c.

SORATOR, SORATORIUM. Statuta Mediolanensia part. 1. cap. 245. *Ad transversum fluminis tam publici quam privati, vel alicujus regiæ vel Soratoris ... liceat vicino habenti terras ab utraque parte aquam ducere*. Cap 247. *Et manutenere pontes, & Soratoria, & aggeres*, &c. Adde c. 329. Idem quod

¶ SORATORIUM, Receptaculum per quod aqua exundans defluit, Gallis *Dechaege*. Statuta Mutin. rubr. 353. fol. 69. *Statutum est quod unum Sorratorium ita quod cadit aqua canalis fituia fieri debeat ad molendinum de Cantono*. Addit. ad ead. Statuta c. 25. fol. 48. v. *Ordinamus quod quilibet habens molendinum ad macinandum seu fullandum, teneatur habere juxta ipsum molendinum unum Soratorium ante paratersas & moram, & magis bassum ipsa mora, ... per quod possit labi aqua, quando non macinatur, & quando occurrunt inundationes aquarum; ita etiam quod aqua per dictum Soratorium labens, revertatur in ipsum canale*.

SORBELLUM, SORBINUM. Kerhardus in Synonymis: *Jus, jusfelium, Sorbinum, Sorbellum, sorbium, offa, offella*, &c. Berta Sanctimonialis in Vita sanctæ Adelheidis Virg. nu. 14. *Tumidos autem & pene desperatos vita recreavit Sorbellis mixtis aqua, modica etiam farinula & sagina*.

¶ SORBELLUM, Quantum uno haustu quis sorbere potest, Gallice *Gorgée*. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p. 274. *Aliquando valde parum de pane* (utebatur) *cum modico Sorbello sive haustu cervisiæ spumantis*.

¶ SORBILLUM, Eadem notione, in Vita MS. sancti Amatoris Episc. Autissiod. *Propterea si non sumus immeriti, de poculis nostris Sorbillum, & de ferculis nostris sume, licet rusticis, delibamentum*.

¶ SORBICINA. Vide mox *Sorbicium*.

SORBICIUM, Jus, jusculum, quidquid hauriendo sorbetur. Philippus Eystetensis in Vita S. Willibaldi c. 4. *Parentes etiam relatione eorum, qui puerum educabant, intellexerunt, quod puer sicco pane frequenter pasceretur, faba & ipsa, ac aliis leguminibus delectabiliter uteretur, Sorbiciis autem, vel quibuscunque escis sorbilibus, nequaquam fruebatur*. Gloss. Gr. Latin. ῥόφημα, *Sorbitio, sorbicina*. Ubi MS. *sorbitium*.

¶ SORBILLATOR, *Degulator*. Glossar. Isidori f. pro *Deglutiator*.

¶ SORBILLUM, SORBINUM, SORBIUM. Vide supra in *Sorbellum*.

SORCEDILIS. Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 142. *Nullus de cætero possit facere apud alicujus Sorcedilis penes flumen publicum per citaros quatuor*. [Vide an idem sit quod *Sorator*.]

¶ SORCERIA, Sortilegium, *Sorcerie*, in Usaticis MSS. Ambianens. laudatis in voce *Campiones*, col. 113. Leges Norman. apud Ludewig. to. 7. pag. 279. *Deinde jurabunt Sorcerias, & primus defensor, quod nec per se, nec per alium in campo fecit afferre, quæ ei possint vel debeant juvare, vel parti adversæ nocere*. Vide in *Duellum*, col. 1687.

¶ SORCIUM, Feretrum, ut videtur, in quo mortui cadaver deponitur. Notitia ex Chartul. S. Johannis Angeriac. p. 428. *Item quod Sorcia sive arcas parochianorum dictæ villæ qui apud ipsos elegerint sepulturam, quas cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti monasterii reddant*. Nisi fortassis contracte scriptum sit pro *Sorcotia*.

SORCOTIUM, Vestis species, [Italis *Sorcotta*,] Gall. *Sarcot* vel *Surcot*, ita dicta forte, quod *Cotte* superadderetur. Christianus Episcopus Moguntin. in Chronico Moguntino: *Purpuram optimam de almaria tollens, sibi fecit vestes, tunicam, Sorcotium, & mantellum, ut in Imperatoris curia gloriosior appareret*. Knyghton. ann. 1296 *Dederantque signum inter se, ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum Anglicis, ut Scotus diceret Anglice Tabart, alter responderet Surcote*. [Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd col. 249. *Item, præcipimus districte ne abbates vel monachi, abbatissæ vel moniales, sub pœna excommunicationis latæ Sententiæ, mantella seu Sorcocia aperta portent de cætero*.] Vide Notas ad Joinvillam pag. 38. [& infra *Surcotium*.]

¶ SORDA. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Pro reparando omnes Sordas tegulorum à parte ventorum, videlicet quia inter duas Sordas non remansit nisi una canalis tegulorum duntaxat*. Hinc

¶ SORDARE, ibidem: *In recoperiendo, in terrando, in Sordando totum hospitium*. Rursum: *In reparando, in terrando & in Sordando coperturam dicti castri de fustibus, tegulis, morterio*, &c. Denique: *In terrando, in Sordando, & recoperiendo bene & sufficienter de terra, fustibus, serraturis, tegulis & morterio*.

SORDIDARI, Infamari. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 57. *Si cum aliquo inventum sit, unde culpatus sit, ibi necesse est causam tractari, & ibi purgetur, vel ibi Sordidetur*.

SORDITIES, Sordes. Gloss. Gr. Lat. ῥυπαρία, *Sordeditia* (leg. *sorditia* ut in MS.) *pedor, squalor*. Utitur Petrus Cellensis l. 8. Epist. 7. & Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. pro libertatibus oppidi Bastidæ in Petrocoriis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38. *Et quicunque Sordities in carreriis ejecerint, à Bajulo & Consulibus puniantur*.

¶ SORDULENTUS, Sordidus, in Parænesi Paciani ad Pœnit. inter Conc. Hisp tom. 2. p 97. *Ecce aliquem video aliquando frugi, aliquando pannosculum, aliquando vili tunica Sordulentum; nunc bene cultus & locuples & decorus est.* Occurrit præterea apud Tertull. de Pœnit. cap. 11.

SORDUS, Retis venatorii species. Vetus Inquesta pro Episcopo Vasionensi apud Columbum pag. 388. *Capiebat de noctecum luminaribus, & cum filato, quod vocatur Sordus, in monte, in quo modo est castrum Vasionis, perdices.*

¶ SORELLUS, Modulus agri, ut videtur, diminut. à *Sors*, eadem notione. Vide *Sors* 4. Regest. Olim an. 1360. fol. 109. v. *Defuncto Roberto de sancto Claro juniore tenebat de conquestu suo Sorellam cum pertinentiis; quæstione mota inter patrem dicti Roberti & dominam de Bello-saltu ejus sororem ad quam pertinebat dictus Sorellus, quia dicta soror dicebat ad eam pertinere per litteras donationis, per quas dictus Robertus ei dederat, si decederet sine hæredibus, omnia quæ habebat, sive quæ habere poterat.*

¶ SOREVARIUM, f. Heroia, ilium procidentia, Gall. *Rupture*. Mirac. B. Simonis Eremit. August. to. 2. April. p. 828. *Ejus filius occasione unius Sorevarii seu chazetinn crepavit, ... & sic stetit crepatus & devastatus usque ad tempus mortis B. Simonis.*

¶ SORGIE, Actio jaciendi anchoram; *Sorgire*, anchoram jacere, *Jetter l'ancre*: forte à Gall. *Surgir*, navem ad portum appellere. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Erat tanta procella in mari quod numquam fuerit similis, voluerunt projicere, nautæ fecerunt in mari quod Sorgie vulgariter appellatur, & cum esset in quadam navicula sive gondola ipsius barquæ, essent ambo ad Sorgiendum ferrum*, Ibidem: *Erat tanta ira & procella maris per totam noctem laborantes, & cum uno solo ferro quod Sorgiebant, &c.*

¶ SORIAMNAIRE. Bullar. Fontaoell. MS. fol. 39. v. *Concedimus redditus avenarum, garbarum bladi, tortellarum, gallinarum & ovorum quas & quæ ratione misterii Soriamnaire in foresta Brotonne, in parrochiis & in villis de Boruevillo ... habemus.*

¶ SORICINA Cauda, Medicis, Pulsus ratio, Vide in *Cauda* 2.

SORILEGUS, Murilegus. Andreas mon. l. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergens. c. 40. *Non sorex, non Sorilegus admittitur.* Vide *Murilegus*.

¶ SORISCULA. Vide *Sirascula*.

¶ SORIUS, Color equi. Vide *Saurus*.

¶ SOROPHAGUS, *Lapis dictus, eo quod corpora de sanctorum condita in eo infra quadraginta dies adsumantur.* Gloss. Sangerm. n. 601. Ubi leg. *absumantur*. A Græco σορὸς, loculus, sepulcrum, & φαγεῖν, comedere.

¶ SOROR, Ejusdem dignitatis & institutionis, par. Consuet. Universit. Paris. per Robert. *Goules* fol. 3. v. *Hæc autem artium facultas per quatuor nationes distinguitur, quæ sunt Sorores & æquales.* Galli eadem notione *Sœur* usurpant. Vide *Sorores*, & *Sorariare*.

SOROBECLATUM, in Notis Tyronis pag. 159. inter pannorum species.

SORORES, appellatæ Presbyterorum, vel Episcoporum uxores, à quibus ii abstinebant, in Concilio Arvernensi c. 19. & Matisconensi I. c. 11. Turonensi II. c. 12. &c. Quippe, ut est in Pœnitentiali Halitgarii, *si quis Clericus, i. cujus superior gradus est, qui uxorem habet, & post conversionem vel honorem iterum eam cognoverit, sciat se adulterium commisisse.* Fortunatus lib. 1. carm. 15. de Leontio Santonensi Episcopo, & Placidina uxore:

Quæ tibi tunc conjux, est modo chara Soror.

Vita S. Severi Episcopi Ravennatis n. 19. *Uxor quippe in Sororem versa est.* Constantius Presbyter in Vita S. Germani Episcopi Antisiodorensis, de eodem Germano in Episcopum electo: *Suscepit Sacerdotium invitus, coactus, addictus; sed repente mutatur ex omnibus: deseritur mundi militia, cælestis assumitur: seculi pompa calcatur, humilitas conversationis eligitur: uxor in Sororem mutatur ex conjuge, substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.* Hugo Archiepisc. Rotomag. l. 3. de Hæretic. cap. 5. *Et tunc, quas legitimas habetis uxores, thoro separato, manebunt vestræ sub castitatis honore Sorores.* Vide S. Hieronymum Epist. 46. ad Rusticum, l. 1. in Helvid. c. 6. 14. Paulinum Nolanum Episcopum Epist. 26 Sidonium l. 5. Epist. 16. Amphilochium in Vita S. Basilii Cæsar. c. 8. Novellam 2. Isaaci Angeli in l. 2. Juris Græcorum p. 175. & Rosweidum in Onomastico ad Vitas Patrum.

Sorores, Mulieres *extraneæ*, quas συνεισάκτους vocant Græci, quarum consortium vitare jubentur Clerici in Concilio Ancyrano can. 19. Nicæno c. 3 & aliis subsequentibus Conciliis. Lex 19. cep. de Episc. *Eum, qui probabilem seculo disciplinam agit, decolorari consortio Sororiæ appellationis non decet.* Appendix Codicis Theod. Const. 10. *Ne Clerici sacris ministeriis servientes feminis jungantur externis, quas decolorare consortio Sororiæ appellationis excusant.* Palladius in Vita Chrysostomi p. 45. Κατατεί τις λόγον κατὰ τῶν συνεισάκτων ἀδελφῶν κατὰ τῶν ἀρχόντων κατα-ζώντων, &c. Vide, quæ in hanc rem congesserunt Filesaccus l. 1. Selector. c. 10 & Jacobus Gothofredus ad l. 44. Cod. Th. de Episcop.

Sorores, à Monachis appellatæ virgines ac mulieres, quæ pietatis ac devotionis intuitu, eorum disciplinæ ac regulæ sese addicebant, ita ut domicilia seclusa omnino haberent à Monachorum ædibus, ne qua prava oriretur suspicio. Auctor Actorum Murensis Monasterii p. 17. *Eo etiam tempore misit hue suos exteriores fratres cum Sororibus, de qua consuetudine etiam adhuc assunt.* Et p. 38. postquam egit de *fratribus exterioribus*, seu laicis: *De consuetudine autem congregandi feminas, quæ hic jam multis annis viguit, nobis est exemplum vita sanctorum Patrum, quia & ipsi feminas congregaverunt ob amorem Dei, quarum mansio & vita ita debet esse separata a Monachis, ut nulla inter eas possit esse suspicio; sed à sola Abbate & Præpositis, qui eis prælati fuerint, earum vita & religio ordinetur.* Ejusmodi *Sororum*, quæ & *Feminæ conversæ* interdum dicuntur, meminit Chronicon Montis-Sereni an. 1210. 1219. & p. 158. Atque inde petenda *Monasteriorum duplicium*, de quibus supra egimus, origo.

¶ Sorores Griseæ, Nigræ, in Obituario MS. Eccles. Morin. fol. 37. v. *Et conventibus Sororum grisearum Ordinis S. Francisci, ac nigrarum Ordinis S. Dominici, ... cuilibet religioni & loco 4. sol.*

¶ Sorores de Sacco. Vide *Sacci*.

Sorores, quævis Sanctimoniales. Fortunatus lib. 3. Poem. 1.

Et crescente choro per carmina sancta Sororum
Complaceant Domino, te duce mite, suo.

Vide eumdem l. 11. Poem. 1. & alibi.

Sorores appellabant Monachi, mulieres quasvis, quibus orationum beneficia concedebant. Tabul. Absiense fol. 105 *Et pro matre sua, quam fratres Absiæ acceperunt in Sororem.* V. *Consoror*, & *Fraternitas* 5.

Sororum appellatione Regum seu Principum uxores donabantur, cum de iis verba faciebant Principes exteri, aut si ad eas scriberent, quemadmodum earum conjuges *fratres* appellitabant. Vide Epist. 39. inter Francicas to. 4. Hist. Franc. [& *Fraternitas* 7.]

¶ SO-

¶ SORORGIA, Uxoris soror, Gallice *Belle sœur.* Charta an. 1285. ex Tabular. Verzeliac. *De qua treillia & rocha Petrus Badea & Agatha Bardelo Sororgia sua reddebant ... unum sextarium frumenti & unum Cenomanensem.* Ejusdem originis

¶ SORORGIUS, Sororis maritus, Gall. *Beau-frere*, olim *Seroege*, *Serourge*. Vide *Sororinus*. Charta an. 1180. ex Tabul. Majoris Monast. *Dedit* (Guerinus) *jam dictis monachis, intercedente pro eis Gaufredo de Dotia Sieto Sororgio suo, omnem proprietatem eorum tam in terris quam in vineis & pratis.* Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1169. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 239. *Cognoverunt etiam prænominati Hugo & Guido, quod Nicolaus Sororgius suus aliam medietatem trium partium prædictæ decimæ ... invadiaverat, ... assentiente uxore sua Emelina.* Charta ann. 1336 apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 654. *Et apres ce vint en jugement Jehan de Braulieu Ecuyer Sororge dudit vendeur.* Le Roman de *Vacce* MS.

Autressi s'entr'aiment comme Serourge & gendre.

Occurrit præterea in vet. Chron. Flandr. c. 6. & 25. apud Froissart. vol 1. cap. 6. 27. 29. 33. apud Monstrelet. l. 1. c. 47. & alibi.

¶ SORORIA, Soror. Litteræ Edwardi III. Regis Angl. an. 1351. apud Rymer. to. 5. p. 731. *Cum nuper serenissima Margareta Romanorum Imperatrix, Sororia nostra carissima, &c.* Alibi legitur, *Soror*.

¶ SORORIARE, Simul grandescere, assimilari. Gerardus in Vita S. Adalhardi cap. 50. ubi utraque Corbeia: *Erant enim inter se communes, & quia junior sub eodem patre jam Sororiabat, dilectissimæ sorores.* De mammis puellarum, cum primum tumescunt, *Sororiare* dixit Plautus. Vide Festum.

¶ SORORISARE, Eodem intellectu, in Vita S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 378. *Unones tantum Hesperia, Britannia, & Eoa India Sororisant.* Joh. de Janua: *Sororissare*, vel *Sororizare*, *imitari morem sororis*: unde Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sororizare*, *Ensuigre la suer*. Vide Soror.

¶ SORORICIDIUM, ἀδελφοκτονία, in Gl. Lat. Gr.

¶ SORORIGER, Uxoris frater, Gall. *Beau-frere*. Tabul. Aureliense in Lemovic. fol. 5. *Audiente Bernardo Amalvi fratre suo, & Fulcherio clerico Sororigero suo, &c.* Vide *Sororgia*, & *Sororius*.

¶ SORORINA, Uxor fratris. Vita S. Catharinæ Senensis to. 3. April p. 928. *Lysa uxor germani virginis sacræ, & per consequens ejus Sororina vel cognata, &c.* Vide mox *Sororinus*.

SORORINUS, Sororis maritus. Vita Caroli IV. Imp. *Rex vero Franciæ indignatus propter expulsionem sororis suæ & Sororini, &c.* Serourge, nostris. Histor. Franc. MS. ex Bibl. Memmiana fol. 269. *Le Roy d'Alemagne Serurge dudit Jean d'Avesnes, &c.* Jacobus Hemricurtius de Bellis Leodiensib. c. 22. *Messire Botir d'Az, qui estoit Seroge al Saingnor de Hermalle: car ilh & ly Sires de Hermalle avoient les dois serours de Saingnor de Haneffe.* [Vide *Sororgius*.]

¶ SORORINUS, Uxoris frater. Charta ann. 1237. ex Chartul. S. Vandreg to. 1. p. 910. *De quibus prædictus Johannes mihi novem denarios debebat & reddebat singulis annis ad mediam Quadragesimæ & Galterus clericus meus Sororinus alios novem.* V. *Sororiger* & *Sororius*.

¶ SORORISARE, ut *Sororiare*. Vide ibi.

¶ SORORISSA, Monialis. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 335.* *Per falsos religiosos atque garrulas anus, & larvatas Sororissas, &c.* Vide in *Sorores*.

SORORITATIS *beneficium suscipere*, in *Sororum* seu Sanctimonialium album admitti, conscribi. Thomas Walsinghamus p 490. *Ante recessum suum, ingressus Capitulum, suscepit beneficium Sororitatis cum magna devotione.* Vide *Fraternitas* 5.

¶ SORORIUS, Sororis maritus. *Sororius*, *Serourge*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta ann. 1080. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 232. *Ex dono Hamonis fili W. Bevun unam masuram in ponte Geraldi, concedente sorore sua & Sororio suo Johanne de Langan.* Charta ann. 1216. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Ad petitionem matris meæ prædictæ & preces fratrum meorum & Sororis mei prædictorum sigillo meo præsentem cartam consignovi.* Epistol. Philippi III. Reg. Franc. an. 1270. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 567. *Princeps egregius carissimus noster Sororius & amicus Theobaldus Rex Navarræ, &c.* Occurrit præterea in Chron. Triveti apud eumdem to. 8. Spicil. p. 500. in Litteris Bonifacii VIII. PP. in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 92. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 133. Steyerer in Comment. ad Vitam Alberti II. Ducis Austriæ col. 129. Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 204 & to. 5. p. 535. Vide *Sororgius* & *Sororinus*.

¶ SORORIUS, Uxoris frater. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1295. apud Rymer. tom. 2. pag 587. *Rex egregio viro, domino Henrico illustris quondam Regis Castellæ filio, Sororio suo karissimo, &c.* Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæret. Albigens. *Quidam Sororius dicti infirmi, frater videlicet uxoris ejus, &c.* Vide *Sororiger*.

¶ SORPRISIA, ut supra *Seurprisia*. Vide in hac voce. Transactio an. 1255. inter Alanum Vicecom. *de Rohan* & ejus Senescallum in Tabular. Blein. *Item si de Sorprisiis senescalliæ post decessum patris nostri inter nos & dictum Oliverium aliqua contentio de cetero oriatur, &c.* Vide *Superprisia*.

¶ SORRATORIUM. Vide supra *Serator*.

¶ SORRENTIALIS, Carnifex. Romanus Vatic. Basilicæ canonicus in Tract. de ead. Basilica c. 42. apud Macros in Hierolex. *Sorrentialibus præfecti, si suspendunt aliquem, quinque solidi: quando decollant similiter, quando cæcant 12. den. pro unoquoque oculo.*

¶ SORRUS, Fumo exsiccatus, Gall. *Soré*. Charta an. 1214. ex Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 38. *Concessi abbatiæ S. Vincentii... unum milliarium halecis Sorri.*

1. SORS, Sortilegium. *Sortem dare*, in Legibus Adelstani Regis c. 6. pro *immittere* sortilegium in rem quampiam: *Decrevimus de sortilegis & liblacis, & Sortem dantibus, si hominem occiderint, & negare non possint, vita sua culpa judicentur.* In Lege Salica, *superjactare maleficium*.

MALA SORTE PRENDERE, quasi per *sortem*, & maleficium aliquid invadere, Gall. *de mauvaise sorte*, prava aliqua ratione. Pactum Childeberti & Chlotarii §. 6. *Si servus minus tremissio involaverit, & mala Sorte priseris, dominus servi 3. sol. solvat, &c.* §. 8. *Si litus, de qua inculpatur, ad sortem ambulaverit, mala Sorte priseris, medietate sageanti legem componat.* Decretio Chlotarii Regis §. 5 6. 7. *Si quis cum furto capitur, antedictæ subjaceat legi. Si de suspicione inculpatur ad sortem veniat. Si mala Sorte priserit, latro est tamen, &c.* Hinc

¶ SORA, Modus, ratio: unde vox Gallica *Sorte*, eadem notione. Charta Henrici V. Reg Angl. ann. 1418. apud Rymer. tom. 9 p. 542. *Sciatis quod assignavimus vos ad tot cimentarios & laboratores, quot necessaria fuerint pro factura septem millium lapidum, pro gunnis de diversis Sortibus.*

2. SORS, Judicium Dei, purgatio vulgaris. Pactum Childeberti & Chlotarii: *Si servus in furto fuerit inculpatus, requiratur à domino, ut ad 20. noctes ipsum in mallum præsentet, &, si dubietas est, ad Sortem ponatur. Ad sortem ambulare*, §. 8. *Ad sortem venire*,

in Decretione Childeberti Regis §. 6. 8. *Ad ignem seu Sortem se excusare*, in Lege Ripuar. tit. 31. §. 5. *Sortes super altare Dei mittere, &c.* in Lege Frision. titul. 14. §. 1. 2.

Sortes Sanctorum. Sic appellatur Evangelii aut cujuslibet libri sacri inspectio, *ῥαψῳδομαντεία* species: cum scilicet aperto libro quicquid oculis se subjiciebat, pro sorte, id est, oraculi loco, habebatur: [cujusmodi editæ sunt ex Pithœo post Canones veteres edit. Reg.] Quæ quidem divinationis species à Paganis fluxit, ut ex S. Augustino l. 4. Confess. c. 3. colligitur. Ejusmodi sunt *Virgilianæ sortes*, apud Spartianum. Idem Augustinus Epist. 109. ad Januarium c. 20. *Hi vero, qui de paginis Evangelicis Sortes legunt, & si optandum est, ut hoc potius faciant, quam ut dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere.* Concilium Veneticum c. 16. & ex eo Hincmarus de Divortio Lotharii: *Sunt & Sortilegi, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas Sanctorum Sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt.* Similia habent Concil. Agatense can. 42. Aurel. I. c. 30. Autissiod. cap. 4. Comeanus Abbas de mensura pœnitentiarum c. 7. Pœnitentiale Romanum & Gregorii II. PP. n. 26. & Bedæ c. 51. & Alcuinus lib. de Divin. Offic. Capitula Caroli M. de diversis reb. an. 789. c. 4. *De codicibus vel tabulis requirendum, & ut nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus Sortiri præsumat, nec divinationes aliquas observare.* Pœnitentiale Ms. Thuanum: *Requisisti Sortes in codicibus, vel in tabulis, ut plures solent, qui in Psalteriis & in Evangeliis, vel in aliis hujusmodi rebus sortiri præsumunt, &c.* Concilium Ænhamense ann. 1009. c. 3. *Sagas, incantatores, artem sanctorum exercentes, meretrices egregias morte inducentes, &c.* Ubi Codex editus *artem sem* præfert: sed legendum videtur *sortem*, aut *sortes sanctorum*. [Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257. *Nullus etiam super Sortes quas Sanctorum, seu Apostolorum, vel Psalterii vocant, aut cujuscumque scripturæ inspectione divinationis scientiam profiteatur, aut futura promittat, aut qualibet malefica in tabulis, vel codicibus, in astralabo* (l. astrolabio) *requirat.*] *Sortes Apostolorum* vocat Petrus Blesensis libr. de Præstigiis fortunæ, seu Joannes Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 12. vel quod Pauli Apostoli Epistolæ, vel quod Evangelii, ab Apostolis descripti, codices inspicerentur: vel denique quod ab Apostolis *missas sortes* constet. Sanct. Augustinus in Concione 2. Psalmi 30. *Sors enim non aliquid mali est, sed in dubitatione humana divinam indicans voluntatem; nam & Sortes miserunt Apostoli.* Petrus vero Blesensis: *Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis superstitiosa quadam observatione rerum pollicentur eventus. Quod genus Sortes Apostolorum & Prophetarum, & Divinatium continet; inspectio tabellæ, quæ Pythagorica appellatur: observatio quoque cujusque casus, id est, rei, de quo quæritur significatione, sub eo continetur.* Priorem sententiam videtur firmare Gregorius Turon. lib. 4. Histor. c. 16. *Positis Clerici, tribus libris super altarium, id est Prophetiæ, Apostoli, atque Evangeliorum, oraverunt ad Dominum, ut Chramno, quid eveniret, ostenderet; aut si ei felicitas succederet, aut si regnare posset, divina potentia declararet: simulque unam habentes convenientiam, ut unusquisque in libro, quod primum aperiebat, hoc ad Missas etiam legeret. Aperto ergo primum omnium Prophetarum libro, reperiunt, &c.* Alia istius divinationis exempla idem Scriptor suggerit lib. 5. cap. 14. 49. libr. 8. capit. 4. Vita S. Consortiæ Virginis cap. 9. *Si vultis, pergamus ad Ecclesiam, agatur Missa, ponatur Evangelium super altare, & communi oratione præmissa, eodem patefacto, inspiciamus Domini voluntatem ex illo Capitulo, quod primum occurrerit.* Alia istiusmodi exempla divinationis proferunt Jonas in Vita S. Huberti cap. 15. Historia Conversionis S. Eucherii edita à Petro Chiffletio in Paulino illustrato, Theophanes ann. 13. Heraclii, [Vita S. Marthæ matris S. Symeonis jun. Styl. nu. 58. Gregoras lib. 8. cap. 26.] & Cinnamus lib. 5. cap. 7. Ad hanc etiam referendum videtur, quod scribit Severus Sulpitius lib. 1. de Electione S. Martini in Episcopum Turon. *Inter Episcopos tamen qui affuerant, præcipue Defensor quidam nomine, dicitur restitisse: unde animadversum est, graviter illum lectione prophetica tunc notatum. Nam cum fortuitu Lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur, qui non aderat, unus è circumstantibus assumpto psalterio, quem primum versum invenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & defensorem. Qua lecta, clamor populi tollitur, pars adversa confunditur, &c.* Eadem habet Fortunatus l. 1. de Vita S. Martini. Vide Cantipratanum l. 1. c. 9. n. 4.

Atque inde forte fluxit mos ille, qui diu servatus est in Ecclesia, ut dum eligerentur Episcopi, per inspectionem Evangelii, quid de ejus moribus, vel conversatione in administratione, futurum esset, inquireretur. Quod scilicet hac ratione primitus in electionibus Episcoporum Dei judicium exquireretur, & an hos probaret; quod forsasse videtur velle Ruinerus c. 5. de Valdensibus, dum ait, hosce hæreticos: *Lacerare, qui sorte sacerdotes eligunt, in altari deridere.* Nam à Laicis perinde ac Clericis Episcopos electos constat. Morem istum adstruit omnino Vita S. Aniani Episcopi Aurelianensis: *Cumque varia electio populi fieret, illos hos paternos affectu castigans, eisdem dixit: Si vero pastorem vultis, electum à Domino, fratrem & compresbyterum meum Anianum noveritis in meo constitui loco. Atque ut idipsum divinæ electionis claresceret, cum triduanum jejunium more Ecclesiastico indixisset, brevibus & libris super altare positis, needum loquentem parvulum afferri præcepit, ut ipse brevia ab altari sublevaret. Tunc vero Christi operante virtute, cum puer manum injecisset altari, mox ut breve tetigit, non inconsueta novella verba prodidit, testeque populo proclamavit: Anianus, Anianus, Anianus istius civitatis à Deo Pontifex est institutus. Mox ut verba compleverit, ætatis tempora longa recognovit. Sed ut voti omnium fieret satisfactum; aperto psalterio, versum, quem primum invenerunt, legentes, dixerunt: Beatus quem elegisti, &c. Prolato quoque Apostolico codice, in primo reppererunt sermone: Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. Sed & in Evangelii pagina hanc primam repererant sententiam: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. His ergo virtutum insignibus in Cathedra Aurelianensis Ecclesiæ sanctus institutus est Anianus.* Ubi binas observare est divinationes, primam *per brevia*, de qua mox: alteram per inspectionem sacrorum librorum, *Psalterii* scilicet, *Apostoli*, & *Evangelii*, sed postmodum sola Evangelii inspectio obtinuit, non quidem ad explorandum Dei judicium, an quis eligendus esset ad Episcopatum, sed quid de eo futurum esset in Episcopatus administratione, quique ejus mores, quæ conversatio, qualisque illius finis ac mors. Quam quidem divinationem *Prognosticon* fere semper appellant Scriptores, ex quibus ad hunc firmandum morem sequentia excerpsimus. Libellus supplex Capituli Aurel. ad Alexan. PP. III. *Apertæ sunt*

sunt cataractæ cœli, ut credimus, & de cælestibus stillat indignatio; & Apostolica manus fortitudinem induantur, ut denudetur iniquitatis fundamentum usque ad collum, & finem iniquitatis sortiatur, quem die suæ promotionis sermo divinus et prognostica significatione proposuit: aperto enim, sicut moris est, Evangeliorum libro, sermo, qui primus occurrit, sic erat: Adolescens autem rejecta syndone nudus profugit ab eis. Guillelmus Malmesbur. lib. 1. de Pontif. Angl. p. 214. de Lanfranco: *Aiunt ejus prognosticon: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quod illo ab acclamantibus hilari vultu ad Dominum dictum est: Certemus ergo mutua vicissitudine, in dando, ego dispertiendo, &c.* Eadem habent Robertus de Monte an. 1089. & Anonymus in Vita ejusdem Lanfranci c. 15. Idem Malmesburiensis p. 219. & Matth. Paris an. 1093 de Anselmo: *Inter sacrandum pro ritu Ecclesiæ, codex Evangelii ab Episcopis super eum apertus tenebatur. Consecratione autem peracta, cum codex inspiceretur, in paginæ summitate hæc sententia est reperta: Vocavit multos, & misit servum suum, & cœperunt omnes se excusare.* Adde eumdem Malmesburiensem p. 220. Historia Episcoporum Antisiod. c. 54. de Hugone Episcopo: *Cujus quoddam præsagium fuit prognosticum ei divinitus destinatum, quod tale fuit, Ave Maria gratia plena.* Guibertus l. 2. de Vita sua c. 3. de se in Abbatem Novigenti electo: *Cum obviam mihi procedere pararent, textum Evangelii ex industria super altare hac intentione aperuit, ut, quod Capitulum oculis primum occurreret, pro meo auspicio haberet... Mox: aperuit ergo librum, cui juxta morem extrinsecus labra depresseram, &c.* Et l. 3. c. 14. de Electione Episcopi Laudunensis: *Quod consecrationem exhibito cum prognosticum ejus attenderetur, vacuam repererunt paginam.* De alio Episcopo, mox: *Cui tamen in prognostico suo Evangelicum Capitulum dare sonnis.. Tuam scilicet ipsius animam pertransibit gladius.* Ægidius Monac. Aureæ vallis cap. 64. de Alberto Episcopo Leod. *Cum autem à duobus Episcopis ante Evangelium Missæ, sicut sancti Patres sanxerunt, ordinandus in Episcopum Archiepiscopo præsentaretur, Archiepiscopus librum, qui erat ei oblatus, aperiens, in prima parte libri legit: Misit Herodes Rex, & tenuit Joannem, & vinxit eum in carcerem. Et postea sequitur: Et decollavit eum in carcere. Statim Archiepiscopus fremens in semetipso spiritu contrito, quasi lacrymando intuens in eum dixit: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, tu enim Martyr est futurus.* Similia habentur in Vita S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis nu. 9. apud Rupertum Abbatem in ejusdem Heriberti Vita n. 9. in Vita Lietberti Episcopi Cameracensis c. 18. &c.

Id genus Episcopalis prognostici obtinuisse etiam apud Græcos testatur Pachymeres l. 8. c. 15. 52. Οἱ δ' ὁ Καρπάκελος Νικομηδείας τὸ ζυγὸν τοῦ εὐαγγελίου τέθεικε, ... χρησμοδεῖν μᾶλλον, ... Τὸ δ' ἦν, Τῷ βασιλεῖ, ... δοτέ. Paulo supra ... vocat, quod Latini *Prognosticum*. Istius meminit Sguropulus in Histor. Concilii Florent. sect. 12. cap. 4. qui perinde ac Pachymeres nude ζυγὸν vocat.

Neque in Episcoporum electionibus id dumtaxat observatum; sed etiam in Canonicorum installationibus. Exstat quippe forma recipiendi Canonicum in Ecclesia Bononiensi in Morinis, apud Jacob. Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 398. in qua hæc habentur: *Decanus, vel eo absente, Præsidens, promissa legens, indutus stola, aspergit aquam benedictam super Canonicum receptum, & à singulis secundum ordinem admittitur ad pacis osculum: deinde aperto codice Evangelico capite primi folii, quæ scripta reperit, & verba adnotantur ad memoriam suæ receptionis, &c.*

Præallatis addendum videtur Brunonis Signiensis Episcopi lib. de Vestimentis Episcopor. judicium de hisce Sanctorum sortibus, in Cap. *Cur fiant pronostica in consecratione Episcopi: Non ad sortes inquirendas, ut stulti opinantur, Evangeliorum liber ejus, qui consecratur, humeris imponitur; sed ut per hoc intelligat, cui labori & oneri subjiciatur, & pondus Evangelicæ prædicationis cum circumquaque ferre non pigeat.*

Erat & alia istiusmodi divinationis species, quæ fiebat per duas plurasve epistolas, seu schedulas sub altaris palla confuse positas, quarum una negationem, altera affirmationem rei, de qua dubitabatur, contineret: quæque post solemnes preces ac jejunia sodicta capienti occurreret, ea pro judicio divino habebatur. Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 9. *Tunc pro hospitio quiddam brevibus conscriptis posuit super altare, vigilans & orans tribus noctibus, ut quid ei Dominus juberet dignaretur manifestissime declarare. Sed pietatis divinæ inclyta miseratio, quæ eum præsciens eremitam esse decreverat, brevem illum accipere jubet, ut eremum præparet.* Baldricus lib. 1. Chronici Cameracensis cap. 21. ubi de contentione pro corpore S. Leodegarii, quod sibi vindicabant Episcopi Pictavensis, Augustodunensis, & Atrebatensis: *Donec ex sententia cæterorum Pontificum, tribus Epistolis, horum trium nominibus subscriptis, & confuse sub palla altaris objectis, factoque in commune oratione, Pictavensi Episcopo ex indiciis sanctum corpus deberi declaratum est.* Istius ... exempla alia proferunt Theophanes & Cedrenus an. 13. Heraclii, Anonymus in Festum restitut. imagin. pag. 785. & ex eo forte Synaxarium in Dominica ... in Triodio, Sguropulus in Hist. Concilii Florent. sect. 12. c. 3. extr. Anna Comnena l. 10. & 15. p. 273. & 471. Pachymeres l. 7. c. 13. & Vita S. Aniani Episcopi Aurelian. supra laudata: cui similis est ea, de qua agit Lex Frisionum tit. 14. §. 1. præterea Durandus l. 5. Ration. c. 2. n. 5. [Vide Casaubonum ad Spartianum in Hadriano p. 5. 2. edit.]

Exstitit denique alia divinationis per *Psalmos* species, quam *Ensalmo*, seu *Insalmum* vocant Hispani, quæ Sebastianus de Cobarruvias *cierto modo de curar con oraciones, unas vezes solas, otras aplicando juntamente algunos remedios.* Ut *Ensalmadores, los que curan con Ensalmos.* Mox subdit: *Dixeronse Ensalmos, porque de ordinario usan de versos de psalterio, y dellos con las letras iniciativas de letra por verso, o por parte, hazen unas sortijas para diversas enfermedades.*

Sors de Pane. Vide *Cornsned*.

Sors de Ligno. Vide *Tenas*.

3. SORS, Pittacium vel Schedula, in qua, quod quis sortiri debeat, inscribitur. Hinc *inscribi in sortem* prædia dicuntur, quæ sorte dividenda sunt: & *sortes tollere* ii, qui sortiuntur, apud Hygenum de Limitib. Constit. Capitolinus in Albino: *Cum illo Sortem de suo fato tolleret*, i. de suo fato sciscitaretur. Inde postmodum.

4. SORS, pro Modulo agri, apud veterem Agrimensorem p. 337. in l. ult. Cod. Theod. de Locat. fund. jur. emphyt. in l. 15. de Annona & tribut. eodem Cod. Κλῆροι, apud Julianum in Misopog. *Sortes* enim proprie appellabant Romani agros, quos in provinciis à se devictis occuparant, sorte Militibus divisos, ac assignato. Scribit Procopius l. 1. de Bello Vandalico c. 5. Gizericum post captam Romam, in Africa muris urbes exuisse, agris Afros spoliasse, plurimos ac optimos Vandalis dividisse, qui sua ætate *Vandalorum* κλῆροι, seu *sortes* vocabantur. Sed præsertim *sortis* nomenclatura donata agrorum pars apud Gothos & Burgundiones, quæ in debellatis Provinciis cum victoribus, cum antiquis possessoribus sortito evenerat: ii quippe tertia san-

fundorum parte depictis Romanis relicta, residuas sibi usurpavere. *Sorte* autem divisos ejusmodi agros negat Dominicus de Prærogativa alodiorum c 5.§.11.idque e-licit præsertim ex eo, quod portio Romani *Sors* etiam appellatur: quasi vero totum agrum victores cum antiquis possessoribus sortiri & singulorum portiones *sortis* vocabulo donari non potuerunt. Vide *Tertia*. Lex Wisigoth l.8.tit.8 §.5. *Sortem suam claudere*. Lib.10 tit.1.§.7. *Si vineam in aliena terra quis plantaverit, in qua Sortem non habet*. In textu, *in quo* (territorio) *ipse consors non est*. *Terra sortis titulo adquisita*, in Lege Burgund.tit.1.§.1. Eadem Lex tit.84 §1. *Ut nulli vendere terram suam liceat, nisi illi, qui alio loco Sortem aut possessionem habet. In sortem alterius ingredi*, in Lege Ripuar.tit.60 §.5. Senator l 8.Epist.26. *Nam quæ necessitas ad injusta compellat, cum vos & Sortes alant propria, & munera nostra, Domino adjuvante, ditificent*. Gregorius Turon.l.4.Histor c.44. *Nisi me permiseris per tuam Sortem hunc fluvium transire, cum omni exercitu meo super te pergam*. Charta Chrodegangi Episcopi Metensis an 763. apud Meurissium p.167. *Similiter donamus in pago Magnise, in villa Pomaria, Sortes cum vinitore, vel illam vineam quam ipse vinitor facit*. Infra: *Similiter donamus... servos duos cum Sortibus eorum, qui ipsorum vertes custodiant*. Alia Angilranni Episc. Metensis an.770. apud eumdem p.175. *Seu & Sortem illam in ipsa villa, quam Vibo lagus per beneficium sancti Stephani vel nostrum tenere videtur*. Charta Brunonis Abb. Derventis in Tabular. ejusdem Monaster. *Scilicet duo mansa cum terris adjacentibus, quas nos Sortes vocamus*. Charta ann. 1007. apud Ughellum tom.1.p 339. *Imprimis sunt de ipsis casis & Sortis septem, una, quæ modo recta est per Petrus, &c.* Alibi: *Et sunt in locas & fundas quatuor ex ipsis casis & Sortis & rebus illis massaritiis*. Occurrit ibi pluries. Tom 3. p. 65. *Seu casis, curtis, capellis, Sortis, donnicatis, silvis, &c.* Pag.66. *Cum Sortibus & donnicatis ibidem pertinentibus*. Pag.88. *Sortes & donnicata, quæ ego habere & tenere visus sum*. Pag.92. *Prædicta Sortes cum omnibus ædificiis suis super se*. Pag. 300. *In Melso Sortem unam, quam detinet Carbolus*. Adde p.291. & tom. 8.p.36.

¶ SORTES, inter terras incultas recensentur in Statutis Vercell. lib.5.fol.128. *Item quod qualibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit... ad cultum reducere ... possessiones quæ appellantur ... Sortes, molce, vel glaree pertinentes ad ipsum jure dominii directi vel quasi*.

SORTES STARE dicuntur, quæ suis terminis ac limitibus semel finitæ ac circumscriptæ, deinceps ratæ permanent. Lex Longobard lib.2.tit.19.§ 3. *Res ipsas dividant, sic tamen, ut omni tempore Sortes stare debeant, & adæquatio percurrat*. Tit.36.§ 7. *Aliæ vero res, quæ divisa fuerint inter fratres seu nepotes, vel ubi mensura tracta est, Sortes stantes adæquantur*. Vide *Sortissare* in *Sortiri*.

Ab his fundis ducta metaphora ipsa etiam regna, quæ victoribus cesserant, *sortis* nomen adepta sunt, ut *Gothica sors*, apud Sidonium l.7.Ep.6. *Sortes Vandalorum*, apud Victorem Vitensem l.2.& 3.p.19.35. Idem Sidon.l 9.Ep. 5. *Non tamen medii itineris objectis quantum ad solvendum spectat officium, nostra sedulitas impeditur: nisi quod per regna divisi a commercio frequentiori sermonis, diversarum Sortium jure revocamur*.

☞ Ejusdem originis est nomenclatura, qua Clerus *Sors Dei* passim appellatur à Scriptoribus Ecclesiasticis. De laudibus Berengarii Augusti apud Murator. tom. 2.p.399.

Interea Sors lecta Dei circumdata factis,
Vota facit, &c.

INSORTIS, vel INSORTUM, *in sortem* non datus, vel possessus. Charta Ottonis Imperator. an.996. apud Ughellum tom.5. pag. 668. *Quamque in planiciebus, divisis & indivisis, sortis & Insortis, cultis & incultis, &c.*

¶ 5. SORS, Idem videtur quod *Usagium*, Jus utendi foresta. Chartul.2. Andreæ Vienn. *Tribuo Sortem in sylva quæ vocatur Eruxia, ut habitatores Jalzinis & habitatores S.Genesii fruantur silva, seu bestiæ eorum, quemadmodum necesse fuerit*.

SORTELIA, SORTILIA, Annulus, Hispanis, *Sortijuela*. Charta Alfonsi Regis Portugall. æræ 1260. apud Brandaon.l.13. Monarc. Lusitan.c.24. *Et pro multa servitio, quod nobis fecistis in pacto, quod habuimus cum Dom. Stephano Bracarensi Archiepiscopo, & in multis aliis locis, ubi nobis fuit necessarium, & per una Sortelia, quam nobis dedistis pro robora*. Quæ sic vertit ibi Brandaon: *Et per un Anel que no destes pera mayor firmeza*. Testam. Sancii I. Reg. Portugall. apud eumdem tom.4.pag.260. *Et post mortem meam habeat ... meos annulos & Sortelias, exceptis duobus annulis, quos mando dari filio meo*.

SORTIARIÆ, Veneficæ, *Sorcieres*. Capitula Caroli C.tit 39 §.7 *Malefici homines & Sortiariæ*. Hincmarus de Divortio Lotharii: *Alii autem cibo à Sortiariis dementati, &c.* Rigordus an.1194. *Ipse Rex, ut dicitur, maleficiis per Sortiarias impeditus, uxorem tam longo tempore cupitam, exosam habere cœpit*. Concil Valentin ann. 1248. c.11. *De sortilegis & Sortiariis, quocumque nomine censeantur, &c.*

¶ SORTIARIUS, Magus, sortilegus, *Sorcier*. Statuta Eccl. Nannet. apud Marten. tom.4 Anecd.col.941. *Item, singulis diebus Dominicis & festivis Sortiarios & Sortiarias, & ad eos vel eas ob hanc causam concurrentes, ... excommunicatos præcipimus nunciari*. Huc spectat Bulla Bonifacii VIII. PP. ann 1303 apud Rymer.tom.2.p.391. ubi memorantur aniles fabulæ quas de sortilegiis garriunt mulierculæ: *Dudum ad audientiam nostram .. pervenit, quod venerabilis frater noster W. Coventrensis & Lichefeldensis episcopus erat in regno Angliæ & alibi publice diffamatus, quod diabolo homagium fecerat; & eum fuerat osculatus in tergo, eique locutus multotiens*. Vide *Diana* & *Scobaces*.

¶ SORTICULARIUS. Vide in *Sortiri*.

¶ SORTILIA, ut *Sortelia*. Vide in hac voce.

¶ SORTIRE, pro Sortiri. Capit. Synodor. Orient. can.6 inter Conc. Hispan. tom.2 p.357 *Permaneat in loco in quo à Deo est ordinatus* (episcopus) *& in eam quam Sortivit ecclesiam*. Lex Bajwar. tit.8.§.6. *Sortiant de illis cui Deo sortem dederit*.

SORTIRI, Per sortes eventum experiri, inquirere. Capitula Caroli M. de diversis rebus ann.789.c.4. *Nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus Sortiri præsumat*. [Lex Bajwar. tit.16 §.7. *Sortiantur illi testes inter se, & cui sors exierit, juret*.]

SORTISSARE. Leges Luithprandi Regis Longob tit. 48 §.2. *Alias vero res, quæ divisæ fuerunt inter fratres vel nepotes, vel ubi mensura tracta est, Sortissantes adæquentur*.

SORTICULARIUS, Divinator, veneficus, *Sorcier*. Concilium Narbon. an.589.c.14. *Divinatores, quos dicunt esse caragios atque Sorticularios*.

INSORTIARE. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar. de Popularib. Legib. §.5. *De pugna duorum, quod Wehadinc vocatur, ut prius Insortiantur, quam parati sunt, ne forte carminibus vel machinis diabolicis, vel magicis artibus insidiantur*. Ubi *insortiare* non videtur *fascinare*, sortibus diabolicis innectere, Gall. *Ensorceller*: sed adversus *sortes* munire.

INSORTICARE, In *sortem* mittere, *Ensorceller*. Leges Henrici I. Regis Angliæ c.71 *Si autem Insorticatus non fuerit mortuus, &c.*

Sor-

SORTIVIDUS, *Qui videt per fortes*, in Glof. Ifid. [Id eft, Grævio, qui judicat de rebus futuris ex oracolis fententia, qui confulit oraculum.]

¶ SORTITOR, Qui rem aliquam fortitur. Conventus an. 1038. inter Conc. Hifp. tom. 3. p. 203. *Alioquin hujus inftitutionis fervatorem cœleftis patriæ optaverunt fieri Sortitorem; contra quippe rebellem in ignibus perpetuis ftabilem.*

¶ SORTIVIDUS. Vide in *Sortiri*.

¶ SORTIVUS, Fons, fcaturigo, Ital. *Sortiva*, vel *Sorgiva aqua*, Gall *Source*. Statuta Placent l. 5. fol. 58. v *Si quis duxerit aquam ex aliquo flumine publico, feu Sortivibus, vel fcolaturis, & fteterit ipfe & ille à quo caufam habet, vel alter eorum in poffeffione, feu quafi ducendi ipfam aquam per 20. annos continuos, non poffit moleftari ab aliquo.*

¶ SORTUMEN, ut *Sortivis*. Charta Sigifmundi Rom. Reg. 1432. in Bullar. Cafin. tom 2. p 304. col. 1. *Prata, pafcua, aquas, fontes, Sortumina, &c.* Supra *Surtuuma* legitur. Vide in *Surgere*.

¶ SORTULUS, Modulus agri. Vide *Sors* 4.

¶ SORURCULA, diminut a Soror. Guido Aretinus in Form modorum: *Confulto agens modus tertius abjecit Sorurculam LT, ne vicinam amitteret. Sororcula*, apud Plaut. in Fragm. Clitell. v. 25.

SORUS. Vide *Saurus*, & *Alleu*.

¶ SOSARIUM, Lorica. Vita Caroli M. *Infignia victoriæ fua Sofaria, mulos, captivofque Mauros mifit*. Ubi *Sofaaia* legendum videtur, à Gr. σωράκιον, quod eodem fignificatu ufurpant Græci recentiores. Vide Gloff. med. Græcit. in σῶρος, & Voffium lib. 3. de Vitiis fermon. cap. 49.

SOSCALLUS, Canis fpecies. Matthæus Weftmon. an. 940. *Cum in fylva Corniculantium ftrepitus refonabat venatorum, latratufque Sofcallorum*, (ita utraque editio) *multi cervi fugam leviter inierunt*.

¶ SOSCANIA, Genus veftis muliebris. *Souquenille* vero noftris dicitur veftis groffior ex tela vel lana confecta. Teftam. G. Comit. Montisferrandi an. 1199. apud Baluz. tom. 2. Hift. Arvern pag 257. *De his legatis foluta funt ... Johanna de Mollie una culcitra & una Sofcania pro 30. folid. Soufquenie* vocant le Roman *de la Rofe* MS,

Ele fu en une Soufquenie
Qui ne fu mie de bourras,
N'a fi bele jufque Arras ...
Car nule robe n'eft tant bele,
Come Soufquenie à Damoifele,
Fame eft plus cointe & plus mingnote
En Soufquenie qu'en cotte.
La Soufquenie qui fu blanche, &c.

Vide *Succa* & Gloff. med. Græc. in σουκάνια.

¶ SOSDALERIUS. Sententiam arbitralem ann. 1292. inter Abbatem & Confules Gimont. fubfcribunt Monach. *fr. Oliverius facrifta, fr. B. de Monte acuto furnerius, fr. Julianus cellerarius minor, fr Arnaldus de Mota Sofdalerius*. Is forte qui hofpitibus fufcipiendis præerat.

¶ SOSPES, *is*. Candidus in Vita Eiglis Abb. Fuld. fæc 4. Bened. part. 1. p. 245.

Quem Deus omnipotens Sofpem de fede paterna
Conlocat, &c.

Idem p. 246.

Forte virum oftentat, abfque difcrimine Sofpem
Confectum, &c.

¶ SOSPITALE, f. Projectum, Gall. *Saupente*. Statuta Genuenf. l. 4. c 42. f. 106. v. *Prohibeant ipfi poteftates, ne aliqua perfona fibi fubdita vendat alicui foritaneo ... aliquod lignamen, ex quo naves, galea, vel aliud vas navigabile, domus, capfia, Sofpitale, bancbale, vel torcularia conftitui poffit.*

SOSPITARE, Salutare, *fofpitatem*, incolumitatem & fanitatem alicui adprecari. Eulogius Cordubenfis l. 3. Memor. Sanctor. c. 17. *Contribulem fuum gratia Sofpitandi fe fe invifere mentiuntur*. Nam & *Sofpitatem* hac notione ufurpat Salvianus l. 4 de Eccl. Cathol. *Quafi vero ... alios fe cuncti exhibere Chrifto debeant in Sofpitate, alios in morte.* Ildefonfus Toletanus:

Mira canunt puero fæclis volventibus ævi
Eventura, Deus Sofpitet ifta mihi.

Fauftus Regienfis Epift. 8. *Conferuus & præcipue admirator vefter frater meus Presbyter Memorius mecum reverentiffime Sofpitant*. Epift. 9. *Omnem domum veftram feniores cum junioribus paterno Sofpitamus affectu*. Sidon. l. 4. Epift. 3. *Quodque deinceps aullas viantum volas meæ papyrus ornaverit, qua vos cultu fedula Sofpitatis impertiat.* [Vide *Sofpitus*.]

¶ SOSPITATIO, Salutatio. Epift. Ruricii Epifc. ad S. Aprunculum inter Acta Sanctor. tom 3. Maii p. 396. *Unde per hominem filii mei Leontii has ad Apoftolatum veftrum dedi, quibus Sofpitatione prælata, quam ex fententia, Deo favente, valeatis inquiro.*

¶ SOSPITATOR, Qui *Sofpitatem*, falutem dat. Utitur Apuleius. *Sofpitatorem* vocant Chriftum Jefum Lactantius l 4. c. 26. Arnobius adv. Gentiles l. 2. & alii.

¶ SOSPITUS, Incolumis. Mirac S. Urfmari tom. 2. April. pag. 567. *Mira Dei potentia cuncta illa immerforum examina Sofpita obviamere & lata*. Vide fupra *Sofpitare*.

¶ SOSTA. *Facere Softam*, Mutuum dare cum fenore, ab Italico *Softa*. Vide *Solta*. Statuta Maffil. l. 1 c. 12. no. 1. *Et quod de dictis denariis feu folutione eorum nulli perfona faciant Softam five credentiam, nec inde furtum aliquod faciant* (Clavarii.) Eft etiam Italis *Sofla*, Funis nautici fpecies: unde

¶ SOSTARIUS, *Qui attendit ad Softam*, in Notis Fr Barberini ad Docum. d'Amor. edit. Ubaldini p. 257.

¶ SOSTOUM. Reparat factæ in Senefcallia Carcaf. an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V *Lancelot*: *Item pro faciendo Softoum novum unius mole dicti molendini, &c.*

¶ SOSTRALE, Stramentum pecuarium ex fœno & paleis, Fuxenfibus rufticis *Souftre*, vulgo *Litiere*. *Ad Softralia colligenda*, in Charta fundat. Monafter. Fontis-Guillelmi an. 1124. tom. 1. Gall. Chrift. novæ edit. inter Inftr. p. 190. col. 1.

SOSTRI, Servorum fpecies apud Suecos, quorum optima erat conditio, ut quibus peculium & familiam habere conceffum effet, & teftari liceret. Vide Joan. Stiernhookum l. 2. de Jure Sueon. vetufto p. 217.

¶ SOTANUM, SOTTANUM, Togæ feu tunicæ fpecies, vulgo *Soutane*, Ital. *Sottano*. Ricobaldi Ferrar. Hift. Imper. apud Murator. tom. 9. col. 128. *Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur Sotanum, ... erant contentæ*. Ubi in MS. legitur *Soctanum*, apud Stephanot. tom. 7. Fragm. Hift. Chron. Franc. Pippini ibid. col. 669. *Virgines ante nuptias tunica de pignolato, quæ dicebatur Sotanum, erant contentæ*. Eadem occurrunt tom 12 col. 1033 Vide *Soutana* & *Subtaneum*.

SOTHALE. Vide *Filctale*.

¶ SOTILARIA, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SOTTUS, Stolidus, bardus, Gallis *Sot*. Theodulfus Aurelianenfis Epifcopus lib. 3. Carm. 1.

Utque fit hic aliud, nil nifi Scotus erit.
Cui fi litterulam, quæ eft ordine tertia, tollas,
Inque fecunda fub nomine forte fedes.

Infra:

... haud dubium quod fonat, hoc & erit.

Eodem lib. Carm. 3.

Hic Scottus, fottus, cottus trinomen habebit.

Non defunt, qui putant hoc genere cavilli Theodulfum carpfiffe Joannem Scottum, feu Erigenam, qui ut fcribit

bit Simeoo Dunelmensis an. 884. & ex eo Matthæus Aestmon, & Rogerus Hovedenus, cum Caroli C. mensæ assideret, quiddam fecisse, quod Gallicanam comitatem offenderet, urbane increpatum à Carolo bocce seommate: Quid distat inter Sottum & Scotum: cui ille retulit solemne convitium in auctorem, & respondit, Mensa tantum. Quid hoc dicta facetius, inquit Simeon? interrogaverat Rex de morum differentia studio, respondit Joannes de loci distante spatio. Cujacius ad l.3. C. Qui accusare poss. & Heinsius in cap. Marci 2. à Syriaco Sote, i. stultus, deducunt: alii à stultus. Quid si à Græco σωτὴρ? Canonarium Joan. Monachi, ubi de Confessione: ὁ γὰρ ... ἀσέβεια, ... qui numerum peccatorum inquirenti confessario non potest designare, stultus est. Galli dicerent, c'est un sot.

SOTULARES. Vide Subtulares.

¶ SOTULUM, vel Sotulus, Locus inferior, f. diminut. à Sotus. Vide in hac voce. Limborchii Hist. Inquisit. Tolol. p. 57. Ivit cum viro suo ad domum Baraubonæ de S. Sulpicio... quos invenerunt in quodam Sotulo dictæ domus. Ibidem p. 143. Ostendit sibi quemdam hominem qui stabat absconditus in domo sua in quodam Sotulo. Rursum p. 193. Stetit ibi dictus hereticus absconditus & occultus in quodam Sotulo, in qua faciebant stabulum. Deniq; p. 216. Vidit quadam vice in domo viri sui Sotulo dictæ domus duos homines Vide Subtulum.

SOTUS, Silva, parcus, sepes, baia, Hispanis Soto Charta Sancii Regis Navarræ, apud Oyenartum in Notitia Vasconiæ p. 99. Cum pratis, & pascuis, & Sotis, & aquis aquarumq; meatibus, cum eremo & populatu, cum ingressibus & egressibus. Alia Sanctii cognomento Sapientis Regis Navarræ æræ 1219. apud eumdem p. 139. Concedo etiam vobis aquas, & sursum aquarum & moleadina, & silvas & Sotas obtinere pascua vestrarum ovium ac bestiarum libera in regno meo habere, &c. Charta Alionsi I. Regis pro Cæsaraugustanis apud Michaelem del Molino in Repertorio p. 265. Imprimis persolvo vobis todos illos Sotos de novellos in juso usque ad pinam, quod tollietis ibi ligna sicca, & tamaricas, & tota alia ligna extra salices, & extra alias arbores grandes, quæ sunt vetatas. Adde Foros Aragon. l. 3. tit. de Rivis.

¶ SOUBRA, Soutra, Sotra, Voces Arvernicæ. Tabular. Solemniac. Tenementum de Soubra, & tenementum de Soutra. Hoc est superius & inferius. Charta ano. 1215. ex Tabula. Illidri Claromont. Habebamus querimoniam del bos Sotra. Id est, de nemore inferiori.

¶ SOUFFLETUS à Gall. Souffler, Follis. Invantar. an. 1260. Item 1. cremallariam. Item 2. Souffletor.

¶ SOUFRE, Pars molendini, nescio quæ. Reparat. facta in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Cod. Ms. Cl. V. Lancelas: Pro præparando & reficiendo le Soufre & reicum ejusdem molendini, & reparando circulum dicte mole, qui in pluribus frangebatur, &c.

SOVINCTA, in veteri Charta apud Parardum. Locum vide in Aadecinga.

¶ SOULDIARIUS, pro Soldarius, qui stipendio meret. Vide in Solidata Litteræ Edwardi VI. Reg. Angl an. 1548. apud Rymer. tom. 15. p. 177. Nautis, marinariis, militibus, Souldiariis & cæteris quibuscumque ligeis & subditis nostris, &c.

¶ SOUMARIUS. Vide in Sagma.

¶ SOUPECHON, Sopechon, vox Gallica, Suspicio, suspectio, Soupçon. Inquesta ex Tabul. B. M. de Bononuntio Rotom. Quidam clericus residens in prædicta terra captus fuit pro Soupechon ... Deinde præpositus dictorum religiosorum cepit uxorem dicti clerici ... tanquam suspectam ... Capta fuit pro Sopechon in dicta terra & incarcerata, ... & deliberata fuit de dicto crimine, videlicet à murdro. Vide Suspiciosus.

¶ SOURELLUS. Vide mox Sourus.

¶ SOURUS, Dama mas. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1356. apud Rymer. tom. 5. p. 870. In eodem anno pro dedactu suo, de licentia nostra, fugaverit & sexdecim cervos, sex bissas, octo stagges, tres vitulos, & sex capriolos, & in parco ejusdem dominii octo damas, unum Sourum, & unum sourellum ceperit, &c.

¶ Sourellus, diminut. à Sourus, Dama triennia, Angl. Sores. Litteræ ejusdem Reg. ann. 1355. ibidem p. 828. Cum dilectus & fidelis noster magnificus princeps Edwardus de Balliola Rex Scotiæ ... in foresta nostra, ... de licentia nostra, fugaverit, & 19. cervos, 14. bissas, 17. vitulos, 2. damos, 4. Saurellos, 13. damas ... ceperit, &c.

¶ SOUSPRESSURA, Suspressura, Dolus, fallacia, fraus, Gall. Surprise, tromperie. Charta Hugonis Militis de Beeloy ann. 1223. ex Tabul. Corbeiensi: Debeo domino Pinconi stagium, ... quum citatus ero, vel aliquis ex parte mea absque Souspressura. Occurrit rursum infra. Alia ejusdem anni ex eodem Tabul. Quod ego submonitus fuero, vel aliquis ex parte mea, ad domum de Saloiel rationabili submonitione absque Suspressura venire debeo. Sourpresure, ead. notione apud Bellomaner. c. 69. Grant malice est de atasi fere, & si ea ont été mauvais deçu, car tale Sourpresure ne les excusa pas, si il sont au fait faire, & il y mettent consoil.

¶ SOUTA, Soulde, vel Soulte, in Consuetud. municipalibus, Pecunia quæ in permutationibus rei commutatæ additur. Codex censualis Episcopat. Autiss. an. circit. 1290. Et si fiat cambium de equo ad equum & habeant Soutas, quilibet debet octo denarios: & si non habeant Soutas, & nihil debent.

¶ SOUTANA, Togæ seu tunicæ species, ut supra Sotanum. Acta S. Amalbergæ tom. 3. Jul. pag. 67 Utebatur hic sancta Amalberga monali indumento vel Santana coloris nivei, pallio atri, alba super caput velamine usi canonica. Vide Subtaneum.

¶ SOUTRA. Infra. Vide Saubra.

¶ SOUTURA Soliditas, firmitas, ut videtur. Charta an. 1229. ex Tabular. Strumensi. Ego tradidi ecclesiæ Strumensi 26. mensuras Ternsienses jacentes in farsis ad efficiendum in perpetuam Souturam libere & pacifice possidendas.

¶ SOWNE, Vox fisco regio peculiaria, ex Spelmanno, id significans quod colligi, exigi, levari potest.

¶ SOYLLARDUS, ut Soliardus. Vide ibi.

¶ SOZAVOLUS, Qui in Socida seu societate animalia curanda accipit. Statuta datiaria Riperiæ cap. 7. fol. 9. v. Quod si dominus socidi, qui haberet capitale in dicto socido, & perveniret ad divisionem ut supra, fuibide se concordaret cum dicto Sozavolo, dimittendo sibi capitale & lucrum pro certa pretio, &c. Vide Socida & Societas 1.

¶ SOZUS, pro Sorus. Vide Saurus. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. ann. 1413. apud Rymer. tom. 9. p. 17. Reddendo ejusdem domini unum austurcum Sozum pro omni servitio. Infra: Reddendo nobis & heredibus nostris unum austurcum Sozum. Rursum: Reddendo inde unum austurcum Sozum in singulis amotionibus dominorum feodi illius.

¶ SPACAARI, pro Spatiari, ni fallor. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. an. 1258. apud Rymer. tom. 1. p. 665. Et eaudem ad nos venire possitis usque London, nobiscum ibidem Spacaaturi. Hoc est, spatiando animum relaxaturi. Vide Solatiari.

¶ SPACERIUM, Provincialibus Espacié, Spacier. Spatium seu locus per quem aqua deducitur, aquæ ductus, vel id quo aqua continetur. Charta an. 1459. ex Schedis Præs. de Mazaugues: Ivibique construi fecit de novo certa Spaceria. Infra: Dicta Spaceria sive fractiones illati reparare.

¶ SPAS-

¶ Spasserium, Eodem intellectu. Statuta Avanion. rubr. 48. art. 7. *Item, quod si quis aquæductum alterius, seu Spasserium ut vulgus vocat, sine licentia domini aperuit*, *&c.* Charta ann. 1515. ex Schedis Præs. *de Mazaugues* : *Et non habere illam* (aquam) *capere, nisi certis horis & diebus, cum veris & debitis Spasseriis* Infra: *Quod habeat ... in dicto beduli pro dicto prato duo Spasseria construenda, ubi melius & utilius visum fuerit eidem*.

¶ SPACHI, vulgo *Spahi*, Equitatus Turcici robur præcipuum & validissimum. Jovius Hist. l. 14. *Spahi, Oglanis, dignitate cæteros antecellunt, quod ab Imperatore filii appellentur. Nam à pueritia ex delectibus provinciarum adducti in regiam, & postquam à Christiana religione defecerint, per Eunuchos literis & armis liberaliter instituti, cum puberes evadunt, ad summos honores provehuntur.* Vide Comment. bellic. Montecucculi.

¶ SPACIARE, Amplificare, Gall. *Accroitre*. Testament. Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 126. *Licet antea ipse ager parum habebat vineolas, ... nos pro amore sanctæ ecclesiæ vel augmentum ipsius, tam de negotiantibus, quam de reliquis maxime Spaciavimus*.

¶ SPACILIA. Statuta Eccl. Auxit. MSS. *Quæ in volatu & garritu avium, in Spacilibus, vel ossibus animalium, in verbis seu responsis fatidicis quorumdam, qui vulgariter divini & divinæ vocantur, &c.* V. *Venta*.

1. SPADA, Equus castratus, vulgo *Hongre, spadatus*. Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. *Relinquo vero caballos tam Waranionis, quam Spadas seu poledras, &c.* [Vide in *Spadare*.]

2. SPADA, Gladii genus. Vide *Spatha* 1.

SPADARE, Spadonem facere. Lex Salica tit. 40. §. 13. *Si quis admissarium alienum sine consensu domini sui Spadaverit, &c.* Vide *Spassare*.

Spadatus. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Spadatus, vel eunuchizatus*, belisnod. *Caballus spadatus*, in Lege Salica eodem tit. 40. §. 3 & in Capitul. 3. an. 813. c. 24. Cujusmodi sunt ii, quod *Hongres* dicimus, quod ex Pannonia seu Ungaria plurimi in alias Provincias adducantur. Ammianus lib. 17 de Quadis ac Sarmatis: *Equorum plurimi eis usu castrati, ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores*.

Spado, pro Equo *spadato*. Vita Caroli IV. Imper. *Valentemque Spadonem Carolo ante portam civitatis transmisit*. Ubi Freherus equum spadicei coloris perperam interpretatur. Albertinus Mussatus de Gestis Italicor. lib. 11.

Sic canis ut primum campis exire maniplum
Providus aspexit, subito spadone citato
Prosiluit volitans una comitante coborte.

Albertus Argentinensis p. 120. *Cum paucis Spadonibus cursu velocissimo properavit ad Rhenum*. Idem p. 136. *Post quem idem filius Spadonem more garçonis equitabat*. Utitur & p. 143.

☞ Vocem *Spadare* Celticæ, vel Germanicæ originis esse describit Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Sal. pag. 76. ab inusitato scilicet verbo *Spahen*, quod hadere, secare sonat, cujus etiamnum exstant plurima derivata.

SPADARII. Charta Lewelini Norwalliæ Principis an. 1198. tom. 1. Monastici Angl. p. 920. *Concessit etiam eisdem, quod licite possint recipere ad habitum suum, & ad famulatum suum, & servitia, liberos meos Spadarios, & homines de advocatione mea, atque omnes primam tonsuram habentes, cujuscumque conditionis extiterint*. Vide *Spatharius*.

¶ SPADDRAPOR, f. Pannus Phrygius. Mirac. B. Henrici Baucennens. tom. 2. Jun. pag. 376. *Sanguis pretiosissimus & odoriferus de suo corpore revoluto in Spaddrapore & in capsa nova posita, emanavit*.

SPADERNÆ, Instrumenta, quibus capiuntur pisces, ac tincæ potissimum, apud Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. ult. Itali *Spaderno* dicunt.

¶ SPADESCHOOF. Charta ann. 1277 apud Miræum tom. 2. p. 867 col. 1. *Acquisiernat ... annuos redditus duarum gerbarum haveae, Spadeschoof vulgariter nuncupatas, quas habebamus & levabamus in locis qui dicuntur Leiderwych & Cardelpore*.

SPADICARII, Qui *palmatas* vestes texunt, conficiunt: nam *spadix* est palma. Julius Firmicus l. 13. cap. 7. *Facit ... aut Spadicarios, aut textores, vel pigmentorum inventores*. [Nisi intelligas eos qui inficiunt spadiceo colore: *Spadix* quippe genus est coloris. Gellius l. 2. c. 26. *Et rutilus & spadix Chœnicei Synonyma sunt*. Vide Servium ad Virgil. Georg. l. 3. 81.]

¶ SPADLARIS. Vide *Spadula*.

¶ SPADO, Cœlebs. Exposit. compendiosa benef. f. 18. *De quibus Spadonibus seu cœlebibus, &c.* Utitur Tertull. lib. de Monogamia c. 3 Hinc

¶ Spadonatus, Cœlibatus. apud eumd. Tertull. l. 2. de Cultu femin. c. 9 *Non enim & multi ita faciunt, & se Spadonatui obsignant, propter regnum Dei tam fortem & utique permissam voluptatem sponte ponentes?*

SPADONARE, *Castrare*. Gemma.

SPADULA, Humerus, Gallis *Espaule*, in Vita sancti Emeranni apud Canisium tom. 1. Antiq. lect. p. 145. Vide Cironium in Observat. p. 4.

Spadlaris, pro *Spadularis*, Eadem notione. Tabul. s. Savini Levitanensis an. 945. *Concedimus etiam in ipsa villa, ut si quis porcum singularem, sive cervum venando ceperit, quartam sive Spadlarem s. Savino persolvat*. Vide *Spatula*.

¶ SPAGNOLUS, Hispanus, Ital. *Spagnuolo*. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218 apud Murator. tom. 8. col. 1095. *Et de malis Spagnolis & de malis Anglicis fugientes ad exercitum Paganorum, negabant Christum*. Vide *Spanifens*.

¶ SPALA, ut *Spalla*. Vide in hac voce.

¶ SPALAGUS. Aldhelmus e. 11. *Simulque truculenta regulorum & aspidum venena, ad quæ quadrupedis rubetæ, & Spalagi pestifera confectio, humanæ naturæ nocitura habebatur*. Ubi *Spalagum*, talpam, ex Græc. ἀσπάλαξ, viri docti interpretantur. Hesych. ἀσπάλαξ, ζῶον τυφλὸν. Vide Dioscor. l. 15. c. 19.

¶ SPALANCARE, Vallo munire, Ital. *Palancare*, Gall. *Palissader*. Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murator. tom. 9. col. 872. *Jacobus de la Senaza habita licentia à Communi fortificavit Henzolam & ipsum castrum affossadavit, & Spalancavit*. Vide supra *Palancatum*.

¶ SPALANGIA, Araneæ species Bern. *de Breydenbach* in Itiner. Jerosol. p. 31. *Et cum sit insula* (Candia) *à majoribus venenis notabiliter libera, tamen Spalangias, id est quasdam araneas generat venenosas*.

¶ SPALARIUS, In Ecclesia Tullensi dicitur Oeconomus, qui ecclesiæ bona administrat: cujus officium *Spalaria* nuncupatur: Statutum Riquini Episcopi Tull. ann. 1118. in Hist. Tull. p. 138. *Accipiet œconomus sive ecclesiæ nostræ Spalarius unum sextarium avenæ de singulis præbendis canonicorum in Vodio & Viseberio, insuper quatuor vini modia de vineis in Luciaco*. Necrolog. ejusdem Eccles. ibidem p. 133. *Albricus filius comitis Arnulfi & Aremburgis de Rorceio uxor dederunt s. Stephano decem sextaria avenæ, pro anniversario, quæ filius eorum Ulricus Leucorum advocatus singulis annis solvere debet Spalario*. Statuta Capituli Tull. MSS. ann. 1497. *Spalarius olim erat receptor omnium emolumentorum ecclesiæ, sed quia onus illius excedebat vires unius hominis, ... remansit per consuetudinem nomen Spalariæ*.

¶ SPAL-

¶ SPALDATUS. Vide mox in *Spaldum*.

SPALDUM, SPALDUS, Murus exterior, vel prominens, propugnaculi species. ex Italico *Spolde*. Charta an. 1320. *Refectiones Spaldorum, fossatorum, spinatorum, balistrarum, ambaxiatarum, plaustrorum, &c.* Infra: *Item, pro aptandis Spaldis & fortificatione civitatis Astensis*, Rollandinus in Chron. l. 5. c. 18. *Cum tentariis & fossis, & Spaldis taliter circumdederunt locum, quod nemo poterat ingredi.* Adde l. 8. c. 10. & L. 10 c. 1. Hist. Cortusiorum lib. 1. c. 4. 21. 23. & alibi non semel. Acarisius: *Spalato, è una parte de la casa, che dal cassello al tetto pende in fuora*, *detto quod* extra pendeat, & quasi *sporto in fuora*. Mox apud Dantem Infero. can. 9. hanc vocem explicans: *O vere diciemo alti Spaldi, cioè le mura de la terra alte, che sia la parte per lo tutta posta, & veggiamo che le mura de le terre hanno ne la sommita gli Spaldi in fuori, &c.*

☞ Vox etiam nota in re nautica. Barthol. scribæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 499. *Et puppes galeorum volvent de versus exercitum Januæ, proras cujuscumque ipsarum, in quantum potuit trahens ad ripam Savonæ cum Spaldis antenorum & arborum positis in mari, & cum bricolis erectis in muris Savonæ, &c.* Ibidem col. 524. *Verum ipsæ galeæ taliter erant sub turre prædicta ex Spaldis, machinis & omnibus composita, quod cum eis præliari non potuerunt.* Vide Carolum de Aquino in Lexico milit.

¶ SPALTUM, ut *Spaldum*, in Annal. Genuens. Caffari col. 270. *Reliquae vero partes quas muri ambitus non concoexerant, & eas quas muri altitudo non muniebat, altissimie castris quæ fecerant de arboribus navium & frequentibus betrescbis & spatiosis Spaltis & robustissimie ista per totum munierunt, &c.*

¶ SPALDATUS, *Spaldis* munitus. Ant. Godi Chronic. Mutin. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 72. *In burgis vero s. Petri apparent valles veterum fovearum: hæ quoque cinctæ erant, Spaldatæ & munitæ betifredis ac foveis amplissimis undique circumdata.*

¶ SPALERIA, Peripetasma, Gallis *Tapisserie*: eadem voce significantur ligna quibus affiguntur tapetes, ex Bollandistis, ab Italico *Spaliera*, quod quidquid ad murum expanditur, ad *spallas*, id est humeros reclinandum sonat. Acta s. Theophili tom. 3. April. pag. 495. *Et parietes stratorum erant omnes aulicis Spaleriis contectæ.* Acta s. Jacobi Philippi tom. 3. Maii p. 175. *Die 1. Junii dedit mag. Leonarda scaletta pro pictura B. Jacobi Philippi, ea scilicet quæ est supra altare, & pro Spaleria supra asserem, solidos 21.*

¶ SPALION, Genus operimenti machinarii, testa & pluteis non absimile, nostris *Gallerie* ex Carolo de Aquino in Lexic. milit. Agathias l. 3. Hist. Rom. *Romani vero Spaliones paraverant, & magnorum saxorum jaculatria tormenta. Spalion autem est quoddam textum ex viminibus ad formam tecti confectum, & densitate solidum, & utrimque tectum; utrimque latera deorsum sunt ostensa, & repellunt omne telum, quod incidit, ac ferit illam machinam. Pelles autem & coria superne injicientes undique circumtegunt, ut sit firmius munimentum, & excutiat repellatque tela.*

SPALLA, Idem quod *Spadula*, Italis *Spalla*, Gallis *Espaule*. Armus. In plerisque veterum Chartarum sumitur pro armo, aut membro ferarum, vel aprorum, pro jure vel facultate venandi in silvis dominicis. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 64. *Mansus de Malburcb 13. lib. de parco, de ublis 6. denar & 5. Spallas, & 11. den. &c.* *Spalla porcina*, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum tom 1. part. 1. pag. 823. Charta alia ann. 1195. apud eumdem tom 7. p. 1321. *In Nativitate Domini duas Spallas porcorum.* Innocentius III. PP. l. 13 Ep. 65. *Qui venabantur in ipsa* (silva) *reddebant eidem singulis annis Spallam porci.* Item cap. Cum venerabilis de Censibus: *Præfatus Episc. Spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse, quam prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesia præfata remisit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret.* Charta Alexandri III. PP. an. 1174. apud Ughellum tom. 1. part. 1. p. 512. *Quod Giso Primicerius Ecclesiæ vestræ in obitu suo reliquit, videlicet Spallam cum lonza, & sarcinam musti, &c* [*Duas Spallas de porco*, in Charta an. 1064. ex Tabular. s. Victoris Massil. Adde Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 563. Chron. Tarvis. tom. 9. col. 777. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 107. v. Statuta Riperiæ c. 16. fol. 9. v. &c.] *Humerus porci*, in vett. Statutis Canonicorum s. Quintini in Viromanduis. Charta Amalrici Comitis Ebroicensis in Tabulario s. Maglorii Paris. *De cervorum insuper & cervarum omnium venatione, dextros armos.* Horatius sat. 4.

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.

¶ SPALA, Eodem significatu. Mirac. MS. Urbani V. PP. ex Tabul. s. Victoris Massil. *Portans ipsam (entortam) in itinere in humero dextra super Spalam.* Statuta Astens. Collat. 7. c. 1. fol. 23. *Nec aliquam bestiam sub Spala, vel in regnonibus, vel in aliqua parte instabant (becharii.)*

¶ SPATLA, Pars intellectu, si tamen afferta est lectio pluries occurrit in Charta an. 1054. ex eodem Tabular & in alia ejusdem circiter anni ibidem.

SPALLACIÆ, Morbus equorum in tergo, de quo Jordanus Rufus Calaber lib. 2. de Medicaminibus equorum ad Fridericum Imper. & ex eo Petrus de Crescentiis l. 9. c. 29.

¶ SPALLARIUM, SPALLERIUM, Armorum genus, quo *spallæ*, seu humeri teguntur, Gall. *Epaulière*. Statuta Equitum Teuton. art 73. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. p. 59. *Ipse (treperarius) tenetur dare fratribus ad arma deputatis Spallaria, &c.* Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd col. 89. *Forma militaris apparatus est cum Spalleriis de cindata & manta de cindato.* Inventar. ann. 1295 6. *Spallerie ad armandum.* *Espaliere*, in Assisis Hierosolym. cap. 95. *Et doivent avoir lor chauces de fer chaucies, & lor Espaliers vestues.* Vide Spalalario.

¶ SPALLATURA, vox Italica, *Spallæ* seu humeri luxatio. Rolandini Patav. Chronic apud Muratur. tom. 8. col. 271. *Monarius medicus qui Eccelinum condam de gravi Spallaturo sanaverat in exercitu Imperatoris, &c.*

¶ SPALLERE, pro Psallere. Vide *Spalmus*.

¶ SPALLERIUM, ut *Spallarium*. Vide ibi.

¶ SPALMARE, Palmis excutere pulveres à vestibus. Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Major. inter Acta Sanctor. tom. 3. Jun. pag. 36. *Qui etiam ipsum sartorem adjuvet in suendo, si opportunum fuerit, nec non in mundando, vel Spalmando cum opus fuerit, vestes nostras.* Hinc

¶ SPALMATOR, Qui id ex officio præstat, ibidem pag. 29. *At vero in ornatorem, & in sartorem personæ nostræ, Spalmatorem, & apothecarium fructuum... damus eis simplicem potestatem.*

¶ SPALMATA, Actio quia emptor & venditor, data palma, de re aliqua inter se conveniunt. Vide *Palmata* 2. Statuta Cadubrii l. 2. cap. 53. *Datis arris, vel bibito vino de mercato, vel data Spalmata, vel alia facta fide, qua intelligatur perfectam fore venditionem, venditio tunc intelligatur esse perfecta.*

¶ SPALMATOR. Vide *Spalmare*.

¶ SPALMITUS, Audax, superbus, ut videtur. Chr. Petri Azarii ad an. 1362. apud Murator tom 16. col. 382. *Et utinam tempore illius Comitis Landi præfatus dominus Luchinus fuisset in Terdona, quoniam Angli non fuissent ita Spalmiti & temerarii, &c.*

SPALMUS, SPALMODIA, pro *Psalmus* & *Psalmodia*, per-

perpetuo scriptum in Heitonis Episcopi Basileensis visione Vettini, observat Goldastus ad s. Valerianum de Bono disciplinæ. Ita etiam legere est apud Andream Monach. lib. 1. Vitæ s. Ottonis Episcop. Bamberg. cap. 5. ubi *Spalmus, Spallere, Spalterium, Spalmodia*, promiscue scribitur.

¶ SPALTUM, ut *Spaldum*. Vide in hac voce.

SPANA. Vide *Spanna*.

¶ SPANARE, Italis *Spannare* proprie est vestibus spoliare: unde dicitur de urbe fossis denudata, cum scilicet cumulantur. Chron. Parmense ad an. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 865. *Guastalla vero venit ad mandata dicti defensoris, & per eum accepta fuerit, & Spanata de foveis, & disguarnita, & desforzata in totum circumquaque.*

SPANDERE. Expandere, Gall. *Estendre*, vel *Espandre*, [Italis *Spandere* eadem notione.] Chronicon. Casin. l. 2. c. 99. *Obtulit ... thuribula argentea 2... argenteam cum leonibus situlam, pallium magnum ad Spandendum, tapetumque optimum, &c.*

SPANDIDATIO. Constantinus Afric. lib. 6. Pantechn. c. 23. *Oscitatio est fumosis humoribus in lacertis, masticantibus infusis. Spandidatio similiter de fumosis est humoribus in totis corporis membris vel pluribus inclusis. Atque utraque natura monetur expellere.*

¶ SPANENUS, pro *Spavenus*. Vide ibi.

1. SPANGA, Fibula, ex Teutonico *Spanghe*, quod idem sonat. Rodulphus Presb. Vita Hrabani Abbat. *Quædam matrona nobilis ... fibulam suam aeream, quam lingua Francorum Spangam vocant, in ipso transitu perdidit.* Joan. Buschius in Chron. l. 1. cap. 28. *Undecimus fuit frater Egbertus ... metallorum in Spangis pro libris fusor bonus.* Id est, fibularum ærearum, quibus libris constringuntur.

2. SPANGA, Trabs exterior, qui muros invicem continet, ex eadem voce Teut. *Spangh*, fibula quod ædificium connectat. Lex Bajwar. tit. 9 c. 7. & 8. *Trabes vero singulæ cum 3. sol. componantur. Exteriores vero, quas Spangas vocamus, eo quod ordinem contineat parietum, cum 3. sol. componat.*

¶ 3. SPANGA, ut infra *Spanna*. Chron. *Zantfliet* ad an. 1456. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 492. *Reliquerunt autem illic Tares undecim fundas grossas seu bombardas, quarum sex continebant in longitudine 33. Spangas manuales, & septem in latitudine.*

¶ SPANI, SPANIA, pro Hispani, Hispania, passim apud Scriptores medii ævi, Anglis Spain. Vide in *Spaniscus*.

SPANISCUS, Pannus Hispanicus. Nam *Spaniam*, pro Hispania usurparunt Scriptores ævii medii. Gloss. Lat. Gr. Σπανία, *Hispania, Spania*, in Epist. Clericor. Italiæ an. 552. apud Sirmondum tom. 1. Concil. Gall. in Vita s. Fructuosi Episc. Bracar. c. 1. in Capit. Caroli M. l. 7. c. 103. & alibi passim: ut *Speria*, pro *Hesperia*, apud Isidorum Pacensem æra 753. Anastasius in Leone IV. PP. *Vela 7. duo quidem de fundato, & alia duo de stauraci, & tria de Spanisco.* Alibi: *Fecit & in Ecclesia S. Mariæ ... vestem de Spanisco unam ornatam in circuitu de fundato.* Adde p. 193. 196. 197. Chron. Fontanell. c. 16. *Stauracia duo, stragulum Hispanicum unum.*

¶ SPANISCUS FERRUS. Trutina, ex ferro Hispanico. Vide supra *Ferrum* 2.

SPANNA, SPANNUS, SPANA, Spithama, Italis *Spanna*: Spatium inter pollicem & minimum digitum extensos, unde nomen: *Spannen* enim Teutonibus est extendere: ut spannan, Anglo-Saxonibus, *Spithama* metiri. Sed & nostri *Pan* [vel *Empan*] ab eodem fonte videntur hausisse, quibus idem sonat. Lex Frisionum tit. 22. § 65. *Vulnus, quod longitudinem habeant quantum inter pollicem & complicati indicis articulum Spannum non impleat, 3. solid. componatur, quod integra Spannæ longitudinem habuerit, hoc est index & pollex extendi possunt, 6. solid. componat.* § 66. *Quod inter pollicem & medii digiti spatium longum fuerit, 13. solid. componatur.* Rursum *Spanna* in Addit. ad eamdem Legem tit. 3. § 56. [Statuta Vercellen. lib. 4. fol. 86 *Item quod aliquis teftor non debeat .... tenere in scriptura gladium majorem una Spanna computato manubrio ad taliandum gruppes.*

SPANA, in Vita B. Torelli Puppiensis num. 21. *Corpus longum pedibus quinque, pedis longitudinis unius Spana hominis.* [Radulphus de Gestis Friderici I. apud Murator. tom. 16. col. 1190. *Ultimo autem die mensis Febr. iterum cecidit nix, cum duodecies cecidisset, cujus altitudo fuit unius Spanæ.* Adde Chron. Placent. apud eumd. tom. 16. col. 580. Statuta Mutin. rubr. 90. fol. 16. v. *Pontesellus ... habeat boccam per quam aqua discurrere debeat, amplam per unam Spanam, altam per medium brachium & amplius.* Vide *Spanga* 3.] Christina Pisana ex *Tresor de la Cité des Dames* 3. part. c. 3. *Et estoient ouvrez les grands draps de parament, qui passoient plus d'un espan par soubs la couverture, &c.* Vide Octav. Ferrar. in *Spanna*.

¶ SPANNALE, Clavus, quo immisso clauduntur pedicæ & arctissime adstringuntur. Acta s. Raynerii tom. 3. Jun. pag. 448. *Huic dominus suus miserat catenam ferream in utroque crure, & affixerat ipsam catenam cum Spannalibus acutis in ligno, ut nullatenus se inde movere posset.*

¶ SPANOCLYSTUS, Corona desuper clausa, ex Græco σπανόκλυστος. Anastasius in Leone III. PP. p. 133. *Fecit autem ibi super crucem majorem ex auro fulvo nimis Panoclystum, ornatum gemmis pretiosis pens. lib. 42.* Infra p. 134. *Regnum Spanoclystum ex auro purissimo cum cruce in medio pendente super ipsum altare.* Rursum p. 146. *Fecit in basilica B. Dei Genitricis ad præsepe regnum ex auro purissimo Spanoclystum diversis in circuitu de chrysoclavo pretiosis ornatum lapidibus pens. lib. 3* Idem in Paschali p. 150. *Super ejusdem venerabilis altare fecit regnum Spanoclystum ex auro fulvo, &c.*

SPANSIGIL. Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Persiacensi in Burgundia apud Perardum pag 26. *Theoderico aut Richardo filio meo donate spada, Spansigil, & fieufios 2. &c.* Ubi recte Eccardus in Notis ad Leg. Ripuar. tit. 36 §. 11. legendum monet *Spada cum scogilo* Vide supra *Scogilum*.]

SPANTORIACOS Cummianus Hibernus de Controversia Paschali: *Luna 14. primi mensis, qui est apud Hebræos Nisan, apud Macedones Spantoriacos, apud Ægyptios Parmothi, qui apud Latinos interdum Martii, interdum Aprilis obtinet partem.* Quid hac voce denotetur, non omnino percipio: quippe Syromacedonibus mensis Martius est Δύστρος, Aprilis vero Ξανθικός.

1. SPARA. Hist. Longob. Ignoti Casinensis c. 10 de Siconolfo Principe Beneventano: *Abstulit à S. Benedicto ... baziam argenteam unam, vaucas par unum ... Sparæ par unum.* Vide *Sparro*.

2. SPARA, Repagulum, *barra*, Italis *Sparanga*: hinc *Sparapetto*, repagulum, quod pectus protegit, nostris *Parapet*. Vita s. Joannis Episcopi Traguriensis edita Romæ à Jo. Lucio: *Cum civitas nec murorum esset septa circuitu, nec munitione vallata turrium, nec bellicis armis fulta; sed solis Sparis & quibusdam maceriis circumsepta fragilibus, &c.* Forte à *separare*, vel *sbarra*. [Vide Caroli de Aquino Lexic. milit. in voce *Sparæ*.]

SPARACLUM. Testam. Andreæ Episc. Dertonensis, scriptum Ugone & Lothario regnantibus, apud Ughell. in Append. tom. 4. *Id sunt Bibliotheca integram unam, super Mattheum librum unum, Sparaclum unum lectionarii tres.* Legendum puto, *super Marcum unum*.

¶ SPARA-FOSSA, Fossa prior, Gallis *Avant-fossé*. Statuta Palavic. l. 2. cap. 70. fol. 129. *Statutum & ordinatum est, quod nulla persona terrigura, vel forensis audeat neque præsumat de die vel de nocte piscari, vel piscari facere in fossis, redefossis, vel Sparafossis Rochæ Castri, &c.*

¶ SPARAGA, SPARANGA, Ital. *Sparango* & *Spranga* est Repagulum, obex, tignum, lignum transversum. Chron. Andr. Danduli ad an. 1405. apud Murator. tom. 12. col. 520. *Itaque detentus jussu Imperatoris Galeatii missus fuit Venetias, & paulo post suspensus fuit inter geminas columnas rubeas palatii cum Sparaga in ore ... Et eadem die suspensi fuere inter duas columnas unus ejus frater & duo sacerdotes cum Sparanga in ore.* Vide *Spara* 2. & *Sprangha*.

SPARAGUS, pro Asparagus, Summitas plantæ dum est in teneritate sua: juxta Galenum. Matth. Silvatic. Hesychius: Ἀσπάραγος, τὸ ἐκ τῶν ἀκανθῶν ἀνθοῦντος τρεχύ. Vide Gorræum in Definit Medic. & Ruellum lib. 1. cap. 20.

¶ SPARANA. Vide supra *Parana*.

¶ SPARANGA, ut *Sparaga*. Vide ibi.

¶ SPARAVERSUS, SPARAVETOR. Vide infra *Sparvarius*.

SPARCIA. Vegetius l. 2. Artis Veterin. c. 45. *Mittatur in piscinam, ... ut natet, cum Sparcia & pannis vincto pede.* Cap. 57. *Sparciam veterem contundes.*

¶ SPARDA, pro *Spatha*, in Charta an. 1511. *Guillelmus petit unum goyardum & unam Spardam.*

SPARGA, *Pannus*, in Glossis MSS.

¶ SPARGANA, Semina, à verbo spargere. Fridegodus in Vita s. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 195.

Talia labentis patiatur Spargana vitæ
Æmula, nec tardas spicis agitare malignis.

Vide *Spargena*.

SPARGENA. *Infantia, & dicitur à spargo, is.* Ita Jo. de Janua: perperam, quippe à σπάργανα, fasciæ, quibus infantes involvuntur. Ita de *Sparga* dicendum. [Gloss. Isidori: *Spargana, initiarum infantia.* Emendat Martinius ex Papia, *Spargena, infantiæ initia.*]

¶ SPARGERE, pro Spargi, Gall. *Se repandre*. Memoriale Potestatum Regiens. apud Murator. tom. 8. col. 1138. *Inundationes aquarum magnæ fuerunt, & flumina Sparserunt & exiverunt de locis suis & Sparserunt per episcopatum Reginorum.*

SPARGICIA. Chartha Odonis D. Burgund. ann. 1206. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 229. *Spargicia Castellionis communis est duobus dominis, similiter & pastura, &c.* In alia Hugonis Ducis an. 1182. p. 301. *In eadem villa* (Castellion.) *Dux neque Pargyas* (sic habetur) *neque jus hospitalitatis debet; sed illud juris Pargyæ, quod in terra Francorum habuerat, cum Hierosolymam peteret, prædictæ Ecclesiæ in perpetuum usquitavit.* Libertates Oppidi Calvimontis in Barrensi pago an. 1190. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 429. *Pargia pratorum durabit, ex quo custodes constituti fuerint, donec prata incipientur falcari. Pro Pargia segetum edictum ponitur, ex quo custodes earumdem constituti fuerint, donec messores incipient metere segetes.* Legi in Adversariis MSS. Augusti Gallandi, *Pargie* appellari in Diplomatibus Ducatus Barrensis, jus quoddam, quod domino competit ratione emendarum, quæ pro damno animalium in agris & pascuis irrogari solent, absque tamen præjudicio æstimationis damni, ei casol vendæ, cui illud factum est.

☞ Eo sensu occurrit vox *Pargie* in Statuto Johannis Domini Commerciaci an. 1362. *Item nous establissons que les amendes que on appelle les Pargiez soient en el estat & de blès & des prez, comme elles estoient avant que ces lettres fussent faites.*

¶ SPARGILLUM, Aspergillum quo aqua benedicta spargitur, Gallis *Aspersoir, goupillon*. Rituale Cisterc. *Urceum cum aqua benedicta cum Spargillo.* Vide *Sparsorium*.

¶ SPARGITARE, *Frequenter spargere, aspergitare*, in vet. Gloss. Vide *Spargo*.

¶ SPARGIUM. Statuta Capit. Tullensis an. 1497. *Transeundo ante Domum Dei & portam plateæ procedendo per pontem cordigerorum & supra Spargium recta via ad ecclesiam nostram.*

SPARGO. Vita s. Guthlaci c. 19. *Sulphureos glaciali grandine mistos vertices, globis sparginibus sydera pene tangentes.* Ubi forte leg. *spargilibus*. Sed & *spargines*, vox Latina est. Glossæ Gr. Lat. περιρραίνω, *conspurgo*: περιρραντήριον, *spargine*.

☞ Bollandistæ ediderunt *globosis Sparginibus*, & *Spargines* recte aspersiones interpretantur. Occurrit præterea apud Fortunatum l. 3. Epist. ad Felic. Episc. *Elisa fulis Spargine.* Et in Actis s. Reginswindæ tom. 4. Jul. pag. 93. *Neque veteris fermenti aliquo Spargine novam consperstonem aruginascere.* Vide in *Spargitare*.

¶ SPARIVERIUS, ut *Sparvarius*. Vide ibi.

SPARODORSUM. Scribit Valarius Andreas in Bibliotheca Belgica, ex Fulcuino, Ratherium, Veronensem Episcopum librum scripsisse de *arte Grammatica*, quem *Sparodorsum* inscripsit, vulgari, inquit, loquendi more, quod puerorum dorsum à flagris servet. Galli dicerent, *qui pare le dos*, unde forte legendum *Paredorsum* vel *Paradorsum*.

SPARRO, onis, pro *Spara*, aut *Sparus*: Telum rusticum, in modum pedis recurvum, Germanis *Spar*, vel *Sparren*, Anglis *Spear*, hasta ex Saxon. spera. Uguitio: *Sparus, telum rusticanum, missile, quod spargatur, i. mittatur*. Gl. Gr. Lat. ἀκόντιον σιδηροῦν, *Gesa, spiculum, sparus*. Glossæ Isonis: *Tigillis, sparen.* Festus: *Spara, minimi generis sunt jacula, à spargendo dicta, quod passim pugnando jacerentur. Sparus.* Virgilio dicitur lib. 5. Althelmus de 8. Vitiis:

Sæva profanorum contundunt tela Sparorum.

Le Roman *d'Alixandres* MS.

Un Esparre longe & pesant,
A trovèe lès lui en present,
S'au vait, si ferut un gloton,
Que ne li valu un boton.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Son Espraver a levé contrement,
Girars en fiert parmi le gros del front.

Sic porro scriptum in MS. pro *Esparrer*.

SPARRONES. Eckehardus de Casibus s. Galli c. 5. *Fabricantur spicula, filtris loricæ fiant, & vannis scuta simulantur, Sparrones, & fustes acutæ focis praduranttur.* Vide Cluverium in Germania antiq. p. 302.

¶ SPARSIO, κρουνὸς ὁ ῥαινόμενος ἐν θεάτροις, Spatium, Ἀφορκαία. Ita legit Salmasius ad Hist. Aug. p. 51. Vide Marsil. ad 1. Martial. Epigr.

¶ SPARSO, ut mox *Sparsorium*. Vetus Ceremon. B. M. Deaurat. Tolos. *Unus juvenis accipit cereum Paschale ab altare, & alter juvenis accepit incensum una cum Sparsone & aqua benedicta.* Vide in *Spargillum*.

SPARSORIUM, SPERSORIUM, Joan. de Janua, *Id, cum quo aliquid spargitur.* [Gloss. Latino-Gall. Sangerm. *Sparsorium, Espargoirr.* Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part 1. c. 45. *Postquam sacerdos primo Sparsorium inde abstruxit, &c.*] Liber Ordinis s. Victoris Parisiensis c. 43. *Misso autem sale in aqua à Sacerdote, deponat Minister salinum, & paret Sparsorium.* Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Porrigat Prior Episc. Sparsorium, osculans ei manum.* Sparsorium etiam hac notione usurpant Usus antiqui Ord. Cisterc. c. 54. 55. 86. 87. Ordinar. Præmonstrat. c. 13. &c. [Vide *Spargillum* & *Sparso*.]

SPAR-

SPARSUM, Stupa. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. *Mala Cidonia assa involuta in Sparso, & comesa* Ubi Glossæ MSS. *in Sparso, i. in stupa: Cottana enim involvuntur stupa madefacta, & ponuntur sub cinere calido & coquuntur.* Eædem lib. 2. *Sparsum, pastam* interpretatur.

¶ SPARSURA, Herbarum florumque stratura, quæ in quibusdam ecclesiis fieri solet, Gallice *Jonchée*. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 32. *Die 2. mensis Julii ... festum duplex almæ Dei Genitricis Mariæ ... distribuuntur .... fabricæ ecclesiæ 10. sol. Item pro Sparsura 12. sol.*

¶ SPARTARIUS, Qui ex Sparto restes texit, vel qui spartum vendit. Gloss. Lat. Græc. *Spartarius*, σχοινοπλόκος: apud Martin. σπαρτοπλόκος. Vita apocrypha S. Pachomii Jun. tom. 3. Maii p. 359. *Erat enim Pachomius natione Memphitus, genere gentilium natus, sed ab infantia innocens, ignarus litterarum, ab omni peritia alienus: fuerat enim arte Spartarius.* Vide Spatarius 1.

SPARTEA, Calceus ex sparto confectus, de quo Plinius l. 9. c. 2. Χειρῖσιν σπαρτάλαις, apud Socratem lib. 7. cap. 36. S. Isidorus in Regula cap. 17. de excommunicatis: *Calceamentum vero Spartea, aut quodlibet genus soleatum, &c.*

SPARTEOLI. Vetus interpres Juvenalis Sat. 14. v. 303.

Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, &c.

Per translationem disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam urbis cum armis & cum aqua vigilias curare consueverunt vicinis. Ubi P. Pithœus pro *vicinis* legendum putat *causa ignis*, observatque apud hunc duntaxat Scriptorem *Sparteolorum* fieri mentionem, quos σιφωνάρχας seu *viocuros* esse existimat. At vox ipsa satis indicat à *vasis sparteis*, pice illitis, quibus aqua deferebatur, appellatos, quorum etiamnum usus in restinguendis incendiis perdurat.

SPARTH, Securis Bromptonus, ubi de Hibernis: *Qui* (Norwegi) *tandem numero succrescentes contra indigenas frequenter rebellarunt, & usum securium, quæ Anglice Sparth dicitur, ad terram Hiberniæ comportarunt.* Infra: *Securim, i. Sparthe, in manu quasi pro baculo bajulant, qua sibi confidentes præoccupant.* [Chron. Angl. Th. Otterbourne p. 16. *Usum securium, qui Anglice Sparth dicitur, ad terram Hiberniæ comportaverunt.*] Vide Securis Danica, & Sparro.

SPARVARIUS, Species Accipitris, quibusdam *Fringillarius* dictus, nostris *Esprevier*. Lex Salica tit. 5. § 4. *Si quis Sparvarium furaverit, &c.* Adde Legem Bajwar. tit. 20. § 4. Capitulare de Villis c. 36. *Accipitres & Sparvarios ad nostrum profectum provideant.* Capitulare 1. Caroli Magni an. 802. c. 19. & Capitulare Attonis Basil. Episc. cap. 11. *Nec canes ad venandum, aut acceptores, falcones, seu Sparvarios habere præsumant.* Charta Caroli III. Imp. in Hist. Pergamensi tom. 3. p. 399. *Nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occasiones, vel cogiaticum, seu Sparvarios, vel operas, sicut circa lacum Comacinum à servis ipsius Ecclesiæ exigebatur, sive angarias, superimponere audeat, vel inferre præsumat.* Hujus porro spervariorum annuæ præstationis mentio est præterea in Monast. Angl. tom. 1. p. 649. & supra in v. *Accipiter*. Charta Heccardi Comit. August. apud Perardum in Burgundicis. *Et figulos 2. & Sparvario uno, &c.* Fridericum Imp. de Arte venandi l. 2. cap. 29. *Sparvarii sunt minores aliis avibus de rapina, quibus frequentius utuntur homines, & quia secundum formam membrorum & maneriem plumagii similes sunt austuribus, licet sint alterius speciei, &c.*

SPARAVERIUS, SPARAVIERUS, SPARIVERIUS, Ital. *Sparvière*. Rolandini Patav. Chron. l. 6. c. 4. apud Murator. tom. 8. col. 255. *Et fuit illic Sparaverius quidam in pertica in sala, quem videns aliquis literatus, memor fuit versuum quorumdam jacentium in libro qui appellatur Ysopus, &c. Spariverius*, apud eumdem lib. 10. c. 4. ibid. col. 314. Statuta Cadubrii l. 3. c. 83. *Si quis furatus fuerit aliquam prædictarum avium aliquo modo, vel ingenio, ... pro Sparaverio, vel alia ave sic furata, c. in centum solid. Pap. condemnetur. Sparaverius*, in iisdem Statutis l. 3. cap. 82.

ESPERVARIUS, in Charta Joannis Reg. Angl. de Libertate forestarum. [Comput. an. 35. Henrici VI. Reg. Angl. *Dicunt quod Ricardus de Herthull die quo obiit tenuit manerium de Poley in comitatu War. in dominico suo ut de feodo per fidelitatem & servitium unius Espervarii.*]

¶ SPAVERIUS, contracte, ut videtur, pro *Sparaverius*, apud Papiam MS. Vide *Smerilus*.

¶ SPREVARIUS, ut *Sparvarius*. Codex Censualis Irminonis Abb. Sangerman. fol. 72. v. *Solvit ... Sprevarios 3. & quando ipsos habere non potest, s. 3.*

¶ SPREVERIUS, in Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1293. ex Camera Chartophyl. Atrebat. *Roberto Comiti Attrebatensi & ejus heredi Comiti Attrebatensi donavimus Spreverium feodalem, de quo homagium ligium nobis fecit.* Infra rursum occurrit.

SPERVERIUS, in Monastico Anglicano tom. 2. p. 188. *Esparvarius sorus*, tom. 3. pag. 87. De vocis etymo vide Vossium, & Orig. Ital. Menagii & Ferrarii.

☞ Aliud etymon proponit Eccardus in Notis ad Pact. Leg. Sal. tit. 7. § 4. Sparvarium nempe sic dictum à *Spare*, vel *Sparwa*, passer; & *Ar*, accipiter, adeo ut Sparvarius idem sit atque accipiter passeritius, utpote qui avium rapacium minimus, passeres præcipue & aves minores insectatur.

¶ SPARAVETOR, Qui *sparaverios* nutrit, curat. Statuta Vercell. l. 5 fol. 127. v. *Et non intelligatur de falconeriis, Sparavetoribus, vel astoreriis, dummodo non intrent aliqua plantata, nec terras seminatas de blava grossa vel minuta, in quas si intraverint, subjaceant penis prædictis, & ultra, damnum passo restituant.*

¶ SPARZATA, Septum clatratum. Acta SS. Maii tom. 5. p. 189. *Item in dicta ecclesia est Sparzata de ferro, ubi jacet corpus S. Bobonis.*

¶ SPASMA, Ital. *Spasmo*, Deliquium, Gall. *Pamoison*. *Festum B. Mariæ de Spasma*, apud S. Antonin. ubi de Festis tom. 3. *Nostre Dame du Pame*, alicubi dicitur.

¶ SPASMARE, Contrahere, ex Gr. σπασμὸς, contractio, M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio p. 142.

Smarcescunt nervi, Spasmantur crura deorsum.

SPASMEA. Severus Sulpitius Epist. ad Claudiam sororem de Virginitate: *Grande & immortale, pene ultra naturam corpoream superare luxuriam, & concupiscentiam Spasmeam adolescentiæ facibus accensam animi virtute restinguere, &c.* Ex σπάσμα, τος, convulsio, contorsio, distentio.

¶ SPASMOSUS. Vita S. Johannis Valent. Episc. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1698. *Qui autem erigit elisos, & consolidat contritiones eorum Dominus Jesus Spasmosam sic in eo laxavit habitudinem, ut collum menti & humeri contiguitatem sejungeret.*

SPASSARE, Male accipere, castigare. Concilium Triburiense ann. 821. *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit, & Spassaverit, septem quadragesimas sine subditis annis pœniteat.* Alibi: *Si Presbyter male tractatus fuerit, & Spassaverit, secundum ejus Episcopi sententiam pœniteat, in cujus territorii potestate esse dignoscitur.* Adde Decret. Imperator. apud Burchardum l. 6. c. 6. & Ivonem part. 10 cap. 135. Annales Francor. Bertiniani ann. 865. *Demum Vetumvillam veniens, Episcopos ac ceteros Aquitaniæ primores ibidem obvios suscepit. Ad quorum multam petitionem filium suum Carolum, nec dum bene*

Spaffatum, in Aquitaniam cum Regionamine ac potestate vedire permittis. Videtur nostrum *Espousseter*, pro *Castigare*. Vide *Pulsare*. Perperam enim Bignonius ad Legem Salicam, *spedaverit* emendat in bratoms apud Theodonis villam, ut *spathaverit* Antonius Augustinus. Italis *Spazzare*, est vertere, purgare: *Spazzo, pavimentum*, & *spatium*. Ita terga pueri verrenda dicimus, quod scopis, quibus verritur pavimentum, nates vapulent. Vide Oct. Ferrarium & Menagium in Orig. Ital.

¶ SPASSERIUM, ut *Spacerium*. Vide ibi.

SPASSUM, *Adeps, pingue*, στέαρ, in Gloss. Gr. Lat. [f. pro *Spissum*, ut conjectat Vulcanius.]

¶ SPATA, ut *Spatha* 1. Vide in hac voce.

¶ SPATANGIUM, Echini genus maximum, Hesychio, in Codic. Theod. tit. 20. leg. unic. de pretio piscis. Vide *Spatarius* 2.

1. SPATARIUS. Vita B. Posthumii, in Vitis Patrum c. 1. *Fuerat restium Spatarius, &c.* Mox c. 2. *Plectam de spata plectebat*. Ubi Rosweidus conjicit legendum *Spartarius*, qui è sparto restem plectat, aut distrahit, qui σχοινοπλόκος dicitur in Gloss. Gr. Lat. Eustathius: Πλαγματίου ποιᾶ σχοίνιον, ἢ σπάρτον, ἢ καλάθιον. [Vide *Spartarius*.]

¶ 2. SPATARIUS, Piscis genus, idem forte quod *Spatangium*. Rumplerus in Hist. Monaster. Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 433. *Spatarii non frequentes sunt* (in Mittich.) Vide alia notione in *Spatharius*.

1. SPATHA, Major gladius, ensis, Italis *Spada*, Hispanis *Espada*, Gallis *Espee*. Gloss. Græco-Lat. σπάθα, τὸ ξίφος. Ugutio ex Isidoro l. 18. c. 6 *Spata, Gladius, quod sit spatiosa, ampla & lata*. Joannes de Janua ex eodem Isidoro: *Spata, gladius est longus, ex utraque parte acutus, vel ipsa est romphæa*. Alibi: *Spatha, est gladius spatiosus & latus*. Ita Vegetio *Spatha* longior gladius dicitur l. 2. c. 15. lib. 3. cap. 14. Epistola Clericorum Italiæ directa Legatis Gallorum an. 552. *Spathas nudatas, & arcus tensos portantes*. Victor Vitensis de Persecut. Vandalica: *Irruerunt evaginatis Spatis, arma corripiunt, &c.* *Spata India cum theca argento parata*, in præcepto Caroli Magni apud Stephanum Baluzium, Hincmarus Remensis in Concilio Dusiacensi I. part. 5. *Tunc ipse presbyter irruens super filium Livulfi, qui Spatam ad collum portabat, extraxit eamdem Spatam, & volens percutere eum per medium caput, ut illum occideret, levavit idem Rivulfus manum contra Spatam, & suscepit Spatæ ictum*. Vide Gregorium Mag. l. 5. Ep. 24. Paulum Warnefrid. l. 2. de Gestis Longobard. c. 28. &c.

Spatham Gallorum veterum propriam fuisse scribit Diodorus l. 5. Ἀντὶ δὲ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς καὶ σιδηρᾶς. Livius etiam l. 22. Gallis *prælongos gladios sine mucronibus* adscribit: iisque proinde cæsim, non punctim ferisse, διὰ τὸ μηδαμῶς τούτους τὸ ξίφος ἔχειν, ut auctor est Polybius lib. 2. Vide Cluverium in Germania antiqua p. 293. & 348. Longioribus tamen ejusmodi gladiis mucronem tribuit Turpinus cap. 22. *O Spata felicissima acutissimarum ac ultissima*: & Willelmus Apuliensis lib. 2. de Gestis Norman. Alamannicis longioribus gladiis, de quibus quædam attigimus in Notis ad Joinvillam p. 73.

Sunt etenim longi specialiter & peracuti
Illorum gladii.

Francorum nostrorum veterum *Spathæ* ita describuntur a Monacho Sangallensi l. 1. cap. 36. *Post hæc balteus Spathæ colligatus, quæ Spata primum vagina, (al. gleziaa) secundo corio qualicumque, tertio linteamine candidissimo cera lucidissima corroborato ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem gentilium, duraretur*. Quem locum alter legit Pontanus lib. 9. Origin. Francicar. p. 547. Cæsim vero spatha ferisse idem innuit Scriptor l. 2. c. 11. *Unus eorum extracta Spata, cervicem ejus abscindere conabatur*. Et c. 23 *Et extracta Spata cervicem leonis, cervicem tauri divisit ab Armis*. Adde c. 19. 21. 28. [Histor. Glabri Rodulph. apud Duchesn tom 4. p. 38. *Thebaldus quoque illum* (Guillelmum) *appropinquans, quasi aliquid locuturus, ilico exerta, quam ad hoc tulerat sub pallio, Spatha, uno ictu caput à corpore decussit*.] Petrus Tudebodus l. 3. p. 789. de Godefrido Bullionensi: *Tunc Dux Godefridus Christi miles potentissimus irruens in eos evaginato ense, percussit quendam gentilem ferocissimum tam viriliter, ut in duas partes ipsum divideret, à vertice videlicet usque in sella equi, ... post hunc aggressus alium ex obliquo, secuit eum per medium*. Eadem narrat Albertus Aquensis l. 4. c. 65. qui addit *lorica indutum divisisse in duas partes*. Adde Ordericum Vitalem p. 735. Similia ex veteri traditione refert Guillelmus Guiartus in Hist. Francorum Ms. de Carolo Magno:

Il iert plain de si très grant force,
Se l'ystoire de lui ne ment,
Que de s'espée proprement,
Dont li ponz & l'enheudure,
Ierent d'or fin à coleur pure,
Et qui nommée estoit Joieuse,
Et gent courtoise & outrageuse,
Quant par ire la descendoit
Un Chevalier armé fendoit
A un seul cop tout contreval,
Et trenchoit parmi le cheval,
Cele espée aige toute nue
El tresor de S. Denis tenue.

Hinc Guillelmo Aquitaniæ Duci, postmodum Gellonensi Monacho, *versatis ensis gladium* attribuit ejusdem Vitæ auctor numero 20. editionis Mabillonii. Ejusmodi spatharum Francicarum longitudinem ac latitudinem inspicere licet in veteribus picturis, ac maxime in Comitibus Hollandiæ Philippi Gallæi. Sed & Ogerii Dani, qui sub Carolo Magno vixit, spatham cum ferro etiam capulo, absque mucrone, ex Monasterio s. Faronis Meldensis, ubi asservatur, ipsimet contrectavimus, qua visa, & expenso illius immenso pondere, haud incredibile omnino videri, quod de Godefrido referunt Scriptores, facile persuaderi passus sum. Hanc cum ejusdem Herois monumento descripsit Joan. Mabillonius tom. 5. Vitar. Sanctor. Ord. s. Benedicti. Tota autem est illa dentata, qualis fuit Aviti, *sub assiduis dentatus cædibus ensis*, ut est apud Sidon. in illius Panegyrico. Quomodo vero regia spatha deferretur à Regis armigero, licet inspicere in iis tabellis Lotharii & Caroli C. quas delineari curavit Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum Franciæ.

¶ SPATAM super altare ponere irreligiosum putabant, ut colligitur ex Aimoino in Mirac. s. Benedicti l. 1. c. 6. *Cryptas ipsius ecclesiæ ingressa est* (Gerberga Regina) *in quibus pretiosi Patris Benedicti ossa tumulata habentur: ubi dum ad orandum regii stipatores sua flecterent cervices, unus eorum protervæ temeritatis ausu Spatam quam manu gerebat, altario superposuit. Exsecrati factum socii, gladio inde ablata, adversus tantæ auctoritatis vanitatis, increpatoria intexere verba, quibus ille superbe respondit: Quænam, inquiens, in nos nova istha incessit religio, ut aggestum calcis ac sabuli cum lapidum mole, meo judicetis ense fore sanctius? & simul cum verbo, receptam macharam dominicæ non dubitavit reimponere mensæ*.

¶ SPATA ET CONUCULA ex Lege Ripuar. tit. 58. c. 18. offerabantur servæ, quæ servum secuta fuerat, ut si conuculam eligat in servitio perseveret: si spatam servum interficiat.

AD SPATHAS METIRI. Gesta Regum Francor. c. 41. & Gesta Dagoberti Regis c. 15. *Rex vere totam terram Saxonum devastans, & omnem populum interficiens, non ibidem majorem hominem reliquit, quam longitudo gladii sui, quem Spatam vocant, habere videtur.* Monachus Sangallensis l. 2. de Carolo M. c. 17. *Per seipsam ita omnes humiliavit, ut etiam pueros & infantes ad Spatas metiri praeciperet, & quicumque eandem mensuram excederet, capite plecteretur.* Quippe qui spathę longitudinem attigerant, militiæ idonei censebantur. Unde apud Bohemos, qui gladii longitudinem attigerant militare cogebantur, ut scribit Æneas Silvius in Hist. Bohem. c. 10.

SPATHIS APPREHENSIS *rem firmare*. Charta Alamannica Goldasti 85. *Et his ita patratis, cum adhuc quidam de illis, qui se in illa Ecclesia haeredes ac dispositores haberi voluerant, alii garriendo, alii mussitando contradicerent, optimates ejusdem Concilii apprehensis spatis suis devotaverunt se hæc ita affirmaturos esse coram Regibus & cunctis principibus usque ad sanguinis effusionem.* Viderat hanc Chartam Vadianus de Monaster German. *Alamanni, utpote bellicosi, gladii, quem Spatam vocabant, prehenso capulo testificabantur, parati manu etiam tueri se veritatem, quam semel affirmassent.* [Vide *Jaramentum*, col. 1616.]

¶ SPATIS TANGERE terram de qua contentio est, priusquam in duello dirimatur, in usu fuisse discimus ex Lege Alamann. tit. 84. *Postquam girata fuerit* (terra) *veniant in medium, & præsente Comite tollant de ipsa terra ... Quando parati sunt ad pugnam, tunc ponant ipsam terram in medio, & tangant ipsam cum Spatis suis, cum quibus pugnare debeant.*

CUM TRACTA SPATHA *se idoneare contra alium, se defendere*, in Lege Alamann. tit. 44. §. 1. tit. 56. §. 1. tit. 84. 89. *Ad januam cum Spatha tracta accedere*, in Lege Ripuar. tit. 32. §. 4. Adde Capitula ad Legem Alaman. c. 22. Formula nostris familiaris, *tirer l'espée*. Glossæ Gr. Lat. σπαθίζω, ξιφῶ, *Evaginare*.

¶ DE PLANIS SPATIS FERIRE, Gall. *Donner des coups de plat d'épée*, in Chron. s. Petri Vivi apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 757. *Abbas autem & Monachi ejus foris remanserunt, quos verbis plurimum minati sunt, per capitia cucullarum turpiter apprehenderunt, de planis Spatis ferierunt, sed non læserunt.*

SPATHA IN FUSTE, id est, Cui fustis pro vagina est, cujusmodi utuntur etiam quidam in Gallia. Ita inscribitur Epigramma Ennodii 131.

Utrumne incluso per fraudes ense bacillo,
Mors ligni tunicis quam bene tecta lates?
Subsidium portas, quod cunctis terror haberis,
Pacificum est nobis, quod necat obsequium.

Ferrum cavatis baculis condendum, dixit Saxo Grammaticus l. 6. Histor. Danicæ.

SPATHA S. PETRI. Annales Bertiniani ann. 877. & Continuator Aimoini cap. 36. *Richildis Compendium ad Ludovicum veniens ... attulit ei præceptum, per quod pater suus illi regnum ante mortem suam tradiderat, & Spatam, quæ vocatur S. Petri, per quam eum de regno revestiret.*

Σπαθομαχαίριον, in Lexico Græc. Ms. Reg. cod. 930. Ἀκινάκης, μικρὸν ξίφος ἤγουν, κοντάριον, ἢ σπαθομαχαίριον Περσικόν.

SPATHA, Idem qui *Spatharius*, Dignitas Spatharii, de qua mox. Vetus Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. p. 977. *Sephandus Imperialis Spatha & judex, &c.* Sic *Protospatha*, pro *Protospatharius*. Vide in hac voce.

SPADA, ex Italico *Spada*. Atto Vercellensis lib. de Pressuris Ecclesiast. *Tenso collo eductam contra se Spadam intuens, &c.* [Adde Testam. Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 973.] Vide *Spadare*.]

SPATHIUM, ex Gr. σπαθίον. S. Augustinus in Psal. 149. *Framea, quam vulgo Spathium vocant.*

SPATHA, Spathula, Gladiolus, quo martyrum carnea dissecabantur & incidebantur. Acta s. Priscæ Mart. n. 11. *Jussit Præfectus extendi eam, & cum Spathis incidi membra ejus.* Acta s. Martinæ Virg. & Mart. nu. 36. *Injustam Martinam pœnis affligendam, Spathis incidendam, & ungulis attrectandam, &c.* Hinc σπαθίζειν apud Metaphrastem in Actis s. Agathæ Virg. Ἐκέλευσεν αὐτὴν κρεμασθῆναι καὶ σπαθισθῆναι.

2. SPATHA, seu SPATA, Pistillus, rudis, vel instrumentum coquinarium, quo cibi, in ollis ad ignem ferventes, despumantur apud Apicium l. 4. c. 3. Anonymus de Re Architectonica cap. 30. *Tertio olei adjicies sextarium, ex ratione Spatha commovebis.* Utitur non semel.

SPATHARIUS, Qui spathas conficit, in Lege Aleman. tit. 79. §. 7.

SPATHARIUS, Imperatorii corporis custos, Σωματοφύλαξ, Cedreno: dignitas in Imperio Constantinopolitano sat illustris. *Gloriosi Spatharii*, dicuntur Alcuino. Vita s. Theophanis Confess. n. 10. Τιμηθεὶς μὲν ἐπὶ βαθμὸν, ἤτοι τῶν Σπαθαρίων τῶν κατονομαζομένων τε βασιλικῶν τιμηθεὶς, ὅμως τὴν λαμπρὰν χρεῖον. Vide Chronicon Alexandrinum pag. 692. Vitam s. Lucæ junioris n. 64. & quæ observavimus ad Alexiadem p. 259.

SPADARII, pro *Spatharii*, in Epist. 3. Leonis III. PP. *Misit Imperator Patricium & Spadarios cum stolo.*

SPATHARIUS, Armiger, qui ensem domini defert. Papias: *Armiger vulgo Spatarius.* Gloss. Ælfrici: *Spatarius*, swurd-bora. Id est, Ensifer. Apud Anastasium in s. Martino PP. *Spatharius Olympii Exarchi*, mox *Armiger* nuncupatur. Lex Burgundion. tit. 52. *Fredegesilam Spathariam nostram, &c.* Apud Gregorium Magn. l. 2. Dial. c. 14. *Riggo Spatharius Totilæ Regis* Gothorum dicitur. Apud Lucam Tudensem lib. 4. Chron. initio, Pelagius filius Ducis Fafilæ, *Spatarius Regis Roderici* nuncupatur. [Apud Fredegarium, *Cariatto Spatarius Guntramni* vocitatur.] Neque alii sunt *Spatharii*, qui subscribunt in Conciliis Toletanis, cum *Comitivo* dignitate: sic quippe in Concilio 13. *Gulilengus Spatharius, & Comes, Altericus Spatharius & Comes, & Sesemirus, Spatharius & Dux*, subscribunt. Monachus Pegaviensis pag. 6. *Quem* (leonem) *ex improviso in se irruentem videns, gladium à Spatario suo confestim accipere nitebatur: sed ille, ubi eum manu corripuit, pro inermi domino leoni se constanter objecit, &c.* Apud Thwroczium in Sigismundo Rege Hungar. c. 7. Vide *Armiger*.

SPATHARII, dicti *Milites* Ordinis Militaris S. *Jacobi de la Spatha*, instituti in Hispania, circa annum 1158. Radulfus de Diceto an. 1184. *Ordo Militum in Hispania, consistentium in proposito pro viribus suis Saracenos atterere, quem signum ensis rubei distinguit à cæteris Militibus, confirmatur à Domino Papa.* Gaufredus Vosiensis part. 1. c. 65. *Horum secta nuper exorta, ob indicium bellicosæ probitatis spatham ex pallio rubeo in habitu candido præfert.* Exstat Epistola Innocentii III. PP. inscripta *Magistris & fratribus Spatariis & Religiosis per Hispaniam constitutis*, lib. 2. pag. 473. edit. Venetæ. Horum Militum habitus sic describitur in Manuali placitorum in Parlamento 22. April. an. 1371. *L'Habit du dit Chevalier* (de S. Jaques) *est un long mantel à oiseaux de pers double camelin, & un chaperon double tout d'un camelin noiaux sous la gorge, & en son mantel à une espée de drap rouge, pour enseigne de la religion, & dessus avoir une courte houppelande, d'une serge ou cotte pers, & une cote de camelin blanc, unes chausses d'autanne, & solers à la poulaine.* Istius Ordinis regulam Hispanice edidit cum Glossis Magister Yssa ejusdem Ordinis, typis Plantinianis ann. 1598.

De hoc ordine vide, quæ collegerunt, qui de Ordinibus Militaribus scripsere, Franciscus Menenius p. 94. Andreas Favinus p. 1168. & Beloyus c. 17.

SPATHAROCANDIDATUS, Spatharii simul & Candidati munere fungens, Gregorius II. PP. Epist. ad Leonem Isaurum, præfixa septimæ Synodo: *Litteras vestræ Majestatis, per Augustalem Spatharocandidatum missas, accepimus.* Luithprandus l. 3. c. 7. *Cubicularios, Protospatarios, Spatharocandidatus ... facis.* Σπαθαροκανδίδατος Græcis Scriptoribus, Vide Constantinum de Administ. Imp. c. 42. 50. 51. 52.

SPATHAROCUBICULARIUS, Σπαθαροκουβικουλάριος, in VIII. Synodo act. 4. *Spatharii cubicularius*, Anastasio in versione. Ubi forte leg. *Spatharocubicularius*.

SPATHATUS, *Spatam habens, vel spata armatus*, Ugutinni, Σπαθάτος, Africano in Tacticis: *Spatha cinctus*, Ennodio Epigr. 132.

¶ SPATHIUM, Ensis. Vide in *Spatha* 1.

¶ SPATHOGLANI, Milites Turcici. Vide supra *Solictaris*.

¶ SPATHULA, σπάθη, τὸ ξίφος. Gloss. Lat. Græc. in Cod. Sangerman. *Spatha*. Vide in hac voce, & infra *Spatula* 1.

¶ SPATHUS, in Lege Salica edit. Eccardi tit. 41. §. 2. pro *Spadatus*. Vide *Spadare*.

¶ 1. SPATIAMENTUM, Deambulatio, animi relaxatio, Chartusiensibus *Spaciment*. Statuta Capit. Antiss. MSS. an. 1336. *Nulli duo canonici Ecclesiæ Autissiodorensis in una domo simul morentur, nisi per sex menses tantum, & semel, scilicet in anno in quo intendit facere stagium suum primum, vel nisi veniat ad præbendam & negotia sua, vel causa solatii & Spatiamenti*. Acta s. Bosseliæ tom. 2. Jun. p. 494. *Pro quo Spatiamento, ut vocabant, nunc illis conceditur commune aliquod post refectionem colloquium*. Vide infra *Spatium*.

¶ 2. SPATIAMENTUM, pro Spatium, Gall. *Eloignement, distance*. Utitur Claudius Taurin. Episc. in Epist. nuncupatoria Commentarii sui in Matthæum.

SPATIARE, Diducere, complanare, dilatare, *spatium dare*. Leo Ost. l. 3. c. 28. *Needum in cor ejus ascenderat, eamdem viam complanare ac Spatiare*. Infra: *Spatianda Ecclesiæ gratia, partem non modicam cameræ suæ subduxerat*. Petrus Diac. Casin. l. 4. c. 11. *Præmisit 3000. homines cum securibus & aliis ferramentis, qui eamdem viam viriliter inciderent & Spatiarent*.

¶ SPATIARORIUS, Amplus, Gall. *Spatieux*. Joh. de Munsterol. in descript. Monast. Caroli-loci apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1388. *In cujus quidem ecclesiæ introitu ampla, Spatiatoria platea præposita, porticus est trium destrariarum seu deambulatoriorum*.

¶ SPATIATUS, Liber, expeditus. Chron. Siciliæ apud eumdem Marten. tom. 3. Anecdot. col. 37. *Misit inde* (Petrus) *suum nuncium prædictum dom. Petrum de Queralco militem suum ad prædictum Regem Carolum existentem in obsidione dictæ civitatis Messanæ, faciens dici ... quod ipse Rex Carolus statim cum toto suo exercitu, & omni sua gente exiret de dicta insula Sicilia, dimitteret ipsi Regi Petro dictam insulam liberam & Spatiatam de omni scrupula dominii ipsius Regis Caroli*.

¶ SPATIO, Vagatio, si tamen sana est lectio, apud Rhegin. l. 11. Chron. *Venatu, ac Spatione, victum quotidianum quæritant*.

¶ SPATIUM, Deambulatio, animi relaxatio. Translat. s. Thomæ Aquinat. tom. 1. Mart. p. 726. *Dictus Comes ivit una dierum ad Spatium cum quodam fratre*. Hist. Vicon. Monast. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 298. *Nam cum causa Spatii eis aderat, non in joculatorum aut histrionum strepitu congaudebant, sed mandata Prioris, de ejusdem verbis dulcedinis delectati hilares se reddebant*. Vide supra *Spatiamentum* 1.

¶ SPATLA. Vide in *Spalla*

¶ SPATOMELE, SPATOMELLE, Instrumentum chirurgicum. Vide *Guvia* & *Raspatorium*.

1. SPATULA, in Gloss. Græc. Lat. Σπάθη, τὸ ξίφος. [Charta Philippi Aug. ann. 1194. pro Atrebat. *Quicumque cultellum cum cuspide, vel curtam Spatulam, vel misericordiam, vel hujusmodi arma multritoria portaverit, 60. libras perdet*.] Eædem Glossæ: σπάθη, ὁ τοῦ ἀνθρώπου, *Custo. humerus: armus, proprie in pecoribus, quod lata sit*, inquit Joannes de Janua: nostris *Espaule*. [Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabular. s. Victoris Massil. *Ponens manum suam super Spatulam dextram, &c.* Concil. Tarraconense an. 1591. inter Hisp. tom 4. p. 611. *Canonici & presbyteri de capitulo ecclesiarum Cathedralium ... in choro ad horas divinas almucias extensas super Spatulas ... portare omnimode teneantur*.] Vide Constantinum Africanum l 2. Pantechn. c. 6. ubi *spatularum* ossa describuntur. De *vena spatulosa*, quæ & *cephalica*, agit idem cap. 12.

SPATULOSUS *Magnas & diffusas habens spatulas, vel delitiosus, sive delicatus*. Joan. de Janua.

SPATULARI, *Delitiari, vel in spatula divinare*. Idem.

☞ Hinc, nisi me fallo, *Spatulati pœnitentes*, apud Reinerium in Catalogo hæretic. pro Delicati, seu delicias sectantes: *In secunda secta sunt qui se fingunt peregrinos S. Jacobi, plumbati* (l. palmati) *ut ultramarinos & Spatulatos pœnitentes*.

SPATULÆ, vox Agrimensorum, metæ, termini in acumen surrecti, apud Frontinum.

¶ SPATULA, Latus, *Epaule*, eadem notione dicimus, in Bressia apud Guichenon. *Quia non tantum in Spatulis, quantum in profundo & matrice talium calceatorum*.

SPATULÆ, Armi porcorum, *Pernæ*. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 26. *Medietatem de vestitionibus, & medietatem de Spatulis, & agnis, &c.* Crebro in eo Tabulario. *Spatula porcina*, apud Apicium l. 4. c. 3. & Turpinum in Carolo Magno c. 20 *Armos feræ*, in Lege Longobard l. 1. tit. 22. § 4. Charta an 1214. in Tabul. Eccl. Carnotensis n. 179. *Habet etiam de quolibet hospite unum panem ad Natale Domini, & unum Armum de quolibet homine, qui ad proprium usum facit baconem*. [Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1014. in Append. ad Histor. Comitat. Comacli pag. 6. *Ita sane ut singulis quibusque Indictionibus, pensionis nomine, detis S R. Ecclesiæ ... in Nativitate Domini Spatulas de porcis numero sexaginta*.]

¶ 2. SPATULA, f. Tugurium, agreste habitaculum; nisi idem sit quod infra *Spatulum*. Libellus de remediis peccat. apud Marten. tom. 4 Anecdot. col. 22. *Pœnitentia manducandi vel dormiendi* (l. manducantis vel dormientis) *in una domo vel Spatula cum laico laicave, 40. dies in pane & aqua pœniteat*.

¶ SPATULARI. Vide in *Spatula* 1.

SPATULARIA, inter vestes sacras recensetur in Monastico Anglic. tom. 3. p. 331. *Cum alba, amicta, stola, fanone, Spatulariis, & manicularis, apparatis quodam panno rubeo diasperato de Lares, cum radiis auratis, &c.* Ibidem part 2. p. 85. *Duæ paruræ; una stola, una fanona poudrata cum auro & perlis ... cum Spaulis duabus, & maniculis de eadem secta*, Gallis *Espauliere*. [Vide *Spallarium*.]

¶ SPATULOSUS. Vide in *Spatula* 1.

SPATULUM. Felix Gyrwensis in Vita s. Guthlaci n. 11. *Tunc induxes avis agrafti de Spatula surgens aeraxit, &c.* Legendum forte *spartula*: ex *sparto*, junco. [Ut ut est lectus significatur. Vide *Spatula* 2.

¶ SPATUM pro *Spartum*. Vide *Spatarius*.

¶ SPAVA. Vide infra *Spaviæ*.

¶ SPAVANDUS, Expavefactus, exterritus: Italis *Spaventare*, Exterrere, Gall. *Epouvanter*. Memoriale

risle Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1098. *Sed quidam Spavandi de omnibus generibus ceperunt fugere. Saraceni fortius ceperunt praeliare, quia videbant posse superari.*

SPAVENUS, Morbus equinus vulgaris, quem vulgo *Esparvin* dicimus, *cum circa garettum intrinsecus eu latere garetti paulo inferius inflationem adducens*, &c. Ita Petrus de Crescentiis l. 9. de Agricult. c. 36. *De morbo spaveni*, ubi legendum *spaveni*. Vetus interpres Gallicus, qui vixit Carolo V. regnante, *Espavin* vertit. [Italis *Spavano*.]

¶ SPAVERIUS. Vide in *Sparvarius*.

SPAVIÆ, Animalia vagantia & errantia, quæ *expavefacta*, & metu, seu *pavore*, (unde vocis etymon) è dominorum suorum domibus erumpunt, & in aliena dominia transeunt, in incerto, cujus juris sint, & quæ eo nomine domino, in cujus prædio reperiuntur, addicuntur, nostris *Espaves, bestes esgarées, qui ne sont advouées d'aucun Seigneur*, ut est in Consuetudine Laudunensi art. 3. & Remensi art. 343. in aliis passim *Espaves*. Regestum 1. Parlam. fol. 22. sub ann. 1260. *Justitia latronis, campi, duelli, Spaviæ, quod Gallice dicitur Estrahere, sanguinis, de molleia*, &c. Charta Radulphi Comitis Suession. an. 1233. pro Communia Nantoliensi: *Si Espava inveniatur apud Nantolium, reddetur mihi vel servienti meo ab inventore*, &c.

☞ Eodem nomine intelliguntur errantes bestiæ, quæ intra alicujus dominium reperiuntur à venatoribus fugientes, si persequentes venatores non adsunt. Charta Philippi I. Reg. Franc. ann. 1092. ex Chartul. Audomar. *Et si bestia aliqua fugiens absque venatoribus ibi devenerit, ad mensam fratrum deferatur, sicut prædictus pius Rex Karolus eis concessit*. Ubi è regione hujus loci in margine recentiori, sed antiqua, manu scriptum legitur, *Espave*. Sed & quævis bona mobilia quorum dominus non apparet ea voce significantur. Vide *Espava*. Enumeratio bonorum Abbatiæ *de Baigne*: *Tous Espauvyers sont à la dame Abbesse, & doivent estre revelez à ladite Abbesse en toute la terre dans 24. heures, & tous bourabons & eyssans dans huit jours*. Vide in *Wayf*.

¶ SPAVA, in Litteris an. 1236. ex Tabul. S. Quintini in Insula: *In eorum districtu villæ prædictæ nullam justitiam altam seu Spavam habebamus*.

SPAULA. Vide *Spatularia*.

¶ SPAZARE, Italis *Spazzare*, Verrere, Gall. *Balayer*. Statuta Astens. Collat. 19. c. 15. fol. 66. *Quod duo homines per portam eligi debeant in consilio ad breviæ qui jurant facere Spazari & servari zauceas*. Statuta Placent. l. 4. fol. 39. v. *Item statutum est quod omnes stratæ civitatis Spazentur & mundentur singulis tribus mensibus, si opus fuerit, scilicet per quamlibet ante domum suam*. Vide *Spassare*.

¶ SPAZERIUS, Qui spathas conficit, in vet. Catalogo Confratriæ Nativitatis B. M. institutæ in ecclesia B. M. Deauratæ Tolos. Vide *Spatharius*.

¶ SPEAULTA, Hordei species, vulgo *Epeautre*, Charta ann. 1304. ex Tabul. S. Andreæ Avenion. *Decimæ omnium frumentorum, siliginum, leguminum, ordeorum, Speaultarum*, &c. Vide *Spelta* & *Speuta*.

¶ SPEBUS, pro Speciebus, Gall. *Forme, image*. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 724.

Muscipulos nostis quos objicit æmulus hostis,
Illecibus quærens animos vitiare figuris,
Ingerit incestos lascivis Spebus amores.

¶ SPECCIBILIS. Vide *Spectabilis*.

¶ SPECERIA, Res quævis aromaticæ, aromatum mercatura, Gall. *Espicerie*. Consuetud. Lemovic. art. 70. *Libra est & esse debet 24. unciarum & dimidia, salva libra de Speceria quæ debet esse & est 12. subtilium unciarum*. Ubi versio Gallica: *Sauf & reservé de l'Espicerie qui doit etre de 12. onces subtilec*. Vide *Speciaria* in *Species* 6.

¶ SPECIA, ut *Speceria*. Statuta Montis Regalis fol. 288. *Specia, merceria, drogariæ, nec aliqua alia res comprehensa sub genere merceriarum, vel speciarum*, &c. Vide *Species*.

¶ SPECIALIS. *Espicier*. Vide in *Species* 6.

1. SPECIALITAS, Vox Fori Anglici, de qua Cowellus. [Ea voce, ut plurimum, Chirographi cautio, scripti obligatio, vel quid simile instrumentum significatur.]

¶ 2. SPECIALITAS, Oppositum universitati. Tertull. adv. Marc. l. 5. c. 8. *In distributione facienda & in Specialitate interpretanda*, Conc. Toletan. 15. inter Hispan. to. 2. p. 665. *Ceterum Specialitatis ordinem persequentes*, &c. Charta ann. 1482. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Tenore præsentium facit ... suos veros, certos, legitimos & indubitatos procuratores, & negotiorum suorum infrascriptorum gestores, ita tamen quod generalitas Specialitati non deroget, nec è contra*. Charta Maximiliani Rom. Reg. ann. 1507. apud Rymer. to. 13. p. 182. *Ita tamen quod Specialitas generalitati non deroget*. Formula usitata. *sans que le particulier deroge au general*. *In specialitate*, speciatim, in Chr. Bonincontri apud Murat. to. 21. col. 2147. Hinc

¶ SPECIALITAS, pro Persona, in Vita S. Adalberti to. 5. Jun. p. 98. *Debitæ articulum ejus Specialitati, prout Dominus concesserit, accommodemus*.

¶ 3. SPECIALITAS, Familiaritas, necessitudo conjunctissima, Gall. *Amitié particuliere*. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1316. apud Rymer. to. 3. p. 574. *Ob divulgatæ de vobis probitatis præconium, Specialitatem vobiscum mutuam contrahere cupientes, vos in his quæ cordi nostro adjacent negotiis experiri consuimus, quatinus, vice versa, vestram amicitiam deinceps, appetimus fiducialiter nos facturum*. Gualterius Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. p. 113. *Omni rancore deposito (Rex) ipsum (Archiep. Cantuar.) cum suis in Specialitatem recepit pristinam & majorem adauxit*. Placitum an. 1. Edwardi III apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Præsentatum fuit per juratores, ... quod quidam Johannes de Pratis habuit quandam uxorem amicabilem de cujus Specialitate, Willelmus, filius Henrici molendinarii, & similiter quidam alii malefactores fuerunt; ita quod prædicti malefactores fuerunt; venerunt ad lectum ipsius Johannis, ubi jacebat, & ipsum traxerunt ab eadem, & ipsum abinde duxerunt & tenuerunt, dum prædictus Willelmus concubuit cum ea*. Vide *Plumale*.

¶ SPECIALITER, Speciatim, expresse, Gall. *Specialement*, in Cod. Theod. leg. 176. de Decurion. tit. 1. Gloss. Lat. Gr. *Specialiter*, ἰδικῶς. Charta ann. 1340. ex Archivo D. *de Flamarens*: *In præsentia mei notarii & testium subscriptorum ad hoc Specialiter vocatorum*. Occurrit passim. Vide *Speciative*.

¶ SPECIARIA, SPECIARIUS. Vide *Species* 6.

¶ SPECIATIVE, ut *Specialiter*. Regest. Philippi Pulcri 13. ex Chartophyl. Reg. *Nam cognitionem omnium earum quacumque occasione ad dictum monasterium spectantium... nobis ac successoribus nostris Regibus Francorum Speciative retinemus*.

¶ SPECIATOR, ut *Speciarius*. Vide *Species* 6.

¶ SPECIATUS, Specie, forma decorus. Tertull. adv. Hermog. c. 40. *Quid hodie informe in mundo, quid retro Speciatum in materia, ut speculum sit mundus materiæ?* Ita,

¶ INSPECIATUS, Qui sine specie est, Irenæo ἀνείδεον, apud eumd. adv. Valentin c. 10. *Sed informem & Inspeciatam*, &c.

1. SPE-

1. SPECIES, Vox JC. notissima: quibus idem sonat, quod veteribus fruges, ut sunt vinum, oleum, frumentum, legumina. unde *Species annonariæ*, apud Vegetium l.3. c.3. & in Codice non semel. Senator. l.12. Epist.22. *Et ideo memorata* Species (vini, olei,) *in tot solidos data pro tributaria functione ... reputentur*. Gregorius Turon. l.5. c.5. *O si te habuisset Massilia Sacerdotem, nunquam naves oleum, aut reliquas Species detulissent, &c.*

2. SPECIES, Res, vel quævis supellex pretiosior. Lex Wisigoth. l.5. tit.5 §.3. *Si alieni aurum, argentum aut ornamenta, vel Species fuerint commendata, sive custodiendæ traditæ, &c.* Idem Greg Turon. lib 6. c.5. *Judæus quidam ... qui ei ad Species coemendas familiaris erat, advenit*. Lib.6. c.38. *Magni ibidem thesauri ex auro argentoque, & multarum Specierum reperti sunt*. Lib.7. c.25. *Equos quoque ejus, aurum argentumque, sive Species, quas meliores habebat, pueri auferentes, &c.* Lib.10. c 2. *Direptam Speciem de manu cujusdam mercatoris ad metatum detulit*. Marculfus lib. 1. form 31. *Præcipientes, ut quicquid ex successione parentum, ... vel per qualibet instrumenta Chartarum ad eundem juste pervenit, tam in villabus, mancipiis, ædificiis, accolabus, auro, argento, speciebus, ornamentis, mobili aut immobili, &c.* Walafr. Strabus de Miraculis S. Galli l. 2. c. 1. *Eum ad subterraneum duxit armarium: quod cum idem Vicarius aperiri fecisset, Species, quas inibi reperit, his, qui secum erant facta divisione distribuit*. Vox Ammiano, Capitolino, & aliis usurpata, & in veteri Chartula plenariæ securitatis descripta à Brissonio l.6. Formul. p.647.

¶ 3. SPECIES, Facies. Canon. Hibern. apud Marten to.4. Anecd. col.6. *Sanguis episcopi vel excelsi principis, vel scribæ, qui ad terram effunditur, &c. Si in Specie, tertiam partem de argento, & comparem verticis de auro, &c.*

¶ 4. SPECIES, f. pro Vices. Formula 36. inter Andegav. *In utilitate domnorum partibus Britanici seu Wasconici hostiliter ordine ad Specie meu fuisti, &c.*

¶ 5. SPECIES, Materia sacrificii Corporis & Sanguinis Christi, nostris *Especes*. Missale Gothicum apud Mabill. Liturg. Gallic. p. 283. col. 1. *Oremus, fratres dilectissimi ut Dominus ac Deus noster Speciem istam suo ministerio consecrandam, cœlestis gratiæ inspiratione sanctificet*.

6. SPECIES, Aromata, vel res quævis aromaticæ, Gallis *Espices*. Marcianus JC l.16. § 7. D. de Publ. & Vectig. *Species pertinentes ad vectigal, cinnamomum, piper longum, piper album*. Marcellinus Empiricus, seu Vindicianus Archiater:

Adde & aromaticas Species, quas mittit Eous.

Senator l.12. Epist.18. *Species præterea, quæ mensis regiis apparantur, exacta tota sedulitate perquirite*. Ildefonsus Toletan. in Chron. in Heraclio: *Cum hac illacque cum diversis Speciebus aromatum & divitiarum causa lucri pergeret, &c* Joan. Sarisberiensis l.8. Policrat. cap.6. *Conficiuntur salsamenta garo: nihil vilius est nisi complurium polliceatur effectus, & judicia Specierum*. Adde l.8. c.11. Will. Tyrius l.12. c.23. *Erant autem naves eadem orientalibus onerata mercibus, Speciebus videlicet, & pannis sericis*. Chron. Reichersperg. *Mille & 50. dextrarios Turcos, & Species infinitas, & quas noverat pretiosiores misit*. Et infra: *30. quintarios de pipere, & alias Species sine numero*. Eckehardus de Casibus S. Galli c. 13. *Speciebus quoque & antidotis, & prognosticis Hippocratis singulariter erat instructus*. Proverbium medicorum vulgare apud Joannem Sarisber. l.5. Policrat. c.10.

Pro solis verbis montanis utimur herbis,
Pro caris rebus, pigmentis & Speciebus.

Le Reclus *de Moliens* Mf.

Qui mist en reube odour ambrine
Ni autre Espece Alexandrine.

Statuta Cluniacensia Petri Venerab. c. 9. *Statutum est, ut ab omni mellis ac Specierum cum vino confectione, quod vulgari nomine Pigmentum vocatur, ... fratres abstineant*. Architbrenius l.2. c.6.

Itur ad Eoas Species, messemque perusti
Axis odoriferam, ventris divellere toto
Nititur orbe dapes, & condimenta libido.

Continuator Nangii an.1359. *Et tunc ad invicem in signum pacis vinum & Species cum gaudio receperunt*. [Ordo Romanus 13. c.14. *Quo finito, redeant ad aulam Papæ, ubi parata sunt vina multa & diversa, & claratum & Species*. Chron.Corn. *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col 357. *Levatis mensis lotisque manibus & Speciebus datis, abiit Rex in thalamum suum*. Adde Ordin. Cluniac. part 1. c. 8. Statuta Monast. S. Claudii p.81. 83. &c.] Formula nostris familiaris: *Donner vin & Espices*. Froissartes 2. vol. c.81. *Et les recueillit moult honorablement les uns après les autres, & les envoya en son chastel, & fit apporter le vin & les Espices*. Idem 3. vol. c.84. *Boire & prendre Espices*. Histor. Caroli VII. Reg. Franc. *Servir vin & Espices*. Vetus Poeta in Poem Mf. *du Dit du Chevalier*:

Après lavet isuellement,
La Dame fit donner le vin,
Et les Espices en la fin.

Chronicon Bertrandi Guesclini.

Le vin a fait mander, & Espices grament.

Christina Pisana in lib. *du Tresor de la Cité des Dames*, 1. part. c.12. *Après les Espices prises, & qu'il sera temps de se retraire, la Dame s'en ira à sa chambre; &c.*

Porro hæc *Specierum*, seu *Espices*, appellatio sumitur apud nos hodie pro Salariis Judicum, quibus cum iis nulla ex legibus præberentur à litigantibus, quorum lites dijudicabant, aut inspiciebant, licitum tamen erat, levioris momenti & pretii donativa recipere, cujusmodi sunt *condimenta, esculenta, aut poculenta, quorum valor in una hebdomada 10. solid. Paris. non excederet*, ut est in Edicto S. Ludovici ann. 1254. apud Nangium in ejus Vita: seu ut habet aliud Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformatione Regni, in stylo Curiæ Paris. part.3. tit. 6. §. 36. *excepto esculento & poculento, & aliis ad comedendum & bibendum ordinatis, & de talibus cum moderamine, secundum conditionem cujuslibet, & cum tali quantitate ea recipiant, quod infra unam diem possint absque illicita devastatione consumi*. Exstat etiam apud Pithœum in Consuetud. Trecens. p.479. 480. [Conventin Caroli Comit. Andegave & Provinc. cum Arelatens. an.1251. *Et ab omni munere manus suas excutere, exceptis esculentis & poculentis à jure concessis*. Statuta Arelatens. MS art.175. *Neque consules, neque judices... accipiant aliqua munera vel exenia (exenia) ab aliquo cive vel extraneo, præter esculentum & poculentum*.] Ita pariter in Fleta l.1. c.17. §. 18. judices vetantur, *aliquod donum recipere per se vel per alium, ... exceptis esculentis & poculentis pro uno die, & non ultra*. Adde Constitut. Siculas l.1. tit. 51. & tit.70. §.1. Joan. Sarisber. l.5. Polic. c. 15. l. 8. cap.17. Matth. Paris an.1236. p.294. Odoricum de Portu Naonis in Peregrinat. n.11. Vitam S. Julianæ Virg. num.15. &c. Vide Rainardi Abbatis Cisterciensis Constitutiones cap. 61.

¶ SPECIES, Quidquid diebus jejuniorum vespere apponitur, ut bellaria, fructus, cichoreum aceto & oleo conditum, &c. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an.1351. *Consuetum est quod in vigilia natalis Domini, post Vesperas, dominus Abbas, si fit in monasterio & faciat officium festivitatis, dat &*

dare

dare consuevit Species sufficientes & bonus conventui in refectorio.

¶ Species, Res ad medicinam spectantes. Mirac. S. Berthæ sæc Bened. 3. part. 1. p. 460. *Si nosti aliquod hujus meæ infirmitatis medicamentum, sive in oleribus, sive in Specierum generibus, edicito.* Comput. an. 1244. ex Bibl. Reg. *Apotecarius pro Speciebus captis per Johannem Vicecomitem, 10. lib. 11. fol. 9. den.* Vide infra.

Hodie *Speciem* strictius sumimus de acribus tantum & morsicantibus, ut sunt piper, canella & similia. Macrobius lib. ult. Saturn *Species, & aceto, & calidæ super faciem eum apponuntur, exulcerant.* [Statuta Card. Trivultii ann. 1531. pro Monast. S. Victoris Massil. *Item in vigiliis festivitatum providere tenetur* (Pitansarius) *de potagio, vulgariter dicto pureya & salsa cum Speciebus pro piscibus condeenati.*]

Speciaria, Res aromataria, aromatum mercatura, Gall. *Espicerie.* Sanutus: *Inhibeatur sub eadem censura, ne quisquam de partibus Africæ, aut etiam Hispaniæ, ubi habitant Saraceni, Speciariam accipiat, vel mercimonia quæcumque à partibus Indiæ portata, &c.* Idem l. 1. part. 1. *Magna pars honoris, reditus, proventus & exaltationis Soldani, & gentium illi subjectarum, est propter Speciariam, & multa alia mercimonia.* Adde part. 5. c. 3. Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. c. 159. [Acta SS. to. 1. Julii pag. 604. & Statuta Vercell. l. 3 fol. 101. v.]

Speciarius, Qui omne genus specierum vendit, Latinis *Seplasiarius*, παντοπώλης, nostris *Epicier*. [Statuta Astens. c. 25. f. 75. *Item quod nullus Speciarius sive apothecarius civis seu habitator Ast. audeat vel præsumat recettas aliquas facere seu dare aliquibus civibus de territorio Astensi.* Adde Statuta Saluciar. c. 125 Collat. 5. Genuæ l. 4. c. 84. fol. 136. v. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1568. & Murat. to. 11. col. 42.]

¶ Speciator, Eadem notione. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episcop. an. 1272. *Juxta marginem seu ripam cujusdam condaminæ Petri de Montiliis Speciatoris.* Statuto Arelat. MS. art. 130. *Speciatores operent secundum quod eis præcepit antidotarius, vel secundum quod visum fuerit medico expedire.* Mirac MS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Matthæus Passero de Venetiis Speciator.* Statuta Eccl. Avenion. ann 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 565. *Ab eodem quoque nullus hipotecarius seu Speciator receptas ordinatas per talem Judæum medicum audeat ... conficere.* *Specier*, in Statuto Caroli primogen Johannis Reg. Franc. an. 1357. to. 3. Ordin. p. 196. *Ny billonneurs aucuns, neque Speciere, drapiers, merciers, ne autres quelqu'ils soient, s'entremettent de fait de change.*

¶ Specialis, Eodem significatu, Italis *Speziale*. Statuta Pistoriens. l. 5. rubr. 65. *De pœna Spetiariorum committentium fraudem in arte sua. Quoniam necessarium est quod medicinalia à Spetialibus & aromatariis administrentur, &c.* Vita B. Andreæ de Piscaria to. 4. Maii p. 628. *Nam dum cum quodam Speciali, &c.* Vide *Retagliator*.

Species. Recapitulatio Legis Salicæ: *Sciendum est, quod in quibusdam Libellis Salicis ... continentur Capitula in quibusdam codicibus 99. in quibusdam vero plus minus 95. habent etiam Species, in quibusdam libellis 20. & 7. in quibusdam vero minus, vel paulo plus.* Ubi *Speciei* voce innuuntur *varietates*, uti mox vocantur, *compositionum*, seu mulctarum, quæ in ea recapitulatione ad 31. excurrunt.

¶ SPECIETAS. Fronto vetus Grammaticus: *Species divisio est generis, Specietas qualitatis.*

¶ SPECIFICARE, Speciatim notare, exprimere, Gall. *Specifier* Jo. de Janua: *Specificare, segregare, dividere, separare, designare, vel speciem facere.* Consuet. Auscior. MS. ann. 1301. art. 81. *Quicumque vult emere tales* (carnes) *vadat ad talem locum Specificando mortem qua illa bestia mortua sit.* Litteræ Caroli V. Regis Fr. an 1370. to. 5. Ordinat. p 296. *Concedimus per præsentes, quod ipsa privilegia ipsi Episcopo vel successoribus suis, exprimere & Specificare tenebimur, &c.* Testam. Joannis Comit. Armeniaci an. 1381. apud Marten to. 1. Ampl. Collect. col. 1513. *Executores autem hujus nostri ultimi testamenti & ultimæ voluntatis maxime quoad præsens nominamus, declaramus nec non Specificamus.* Epist. Sigismundi Rom. Reg. ann. 1432. ibid. to 8. col. 184. *Prout de hoc per ipsum Cardinalem & nostros proprios ambassiatores plene Specificati fumus.* Adde Acta SS. to. 1. Maii p. 767. Murat. tom. 6. col. 943. to. 8 col. 150. Statuta Cadubrii c. 9. Saonæ c. 42. fol. 94. & *Madox* in Formul. Angl. p. 215. Hinc

¶ 1. SPECIFICATIO, Enumeratio, expressa declaratio, *Specification.* Charta Guidonis *de Mazeroles* ann. 1277. apud Stephan. to. 3. Antiquit. Bened Pictav. MS. p. 929 *Sine alia probatione, Specificatione, declaratione, commonitione, & judicis taxatione, & sine oppositione & exceptione aliqua in contrarium opponenda.* Occurrit præterea apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 327 & in Statutis Saonæ fol. 113.

2. SPECIFICATIO, dicitur, *cum quis de aliena materia speciem aliquam sibi fecerit*, qui modus est acquirendi, *factor enim dominus erit speciei.* Fleta lib. 3. c 2. § 14. Bracton. l. 2. c. 3. § 1.

¶ SPECIFICE, Speciatim. Charta ann. 1329. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MS. p. 633. *Illud insuper Specifice duximus exprimendum, quod &c.* Vide supra *Specialitas* 2.

¶ SPECILITAS. Chronic. Modoet Bonincontri apud Murator. to. 12. col. 1155. *Et in Specilitate diligunt nobilitatem sanguinis DD. Imperatoris.* Hoc est, præ cæteris, speciatim. Leg. forte *Specialitas*. Vide in hac voce.

¶ SPECILLUM, Μήλη, in Gloss. Lat. Græc. Hinc emendandæ Glossæ Gr. Lat. ubi *Sperilium* legitur.

¶ SPECIOSITAS, Species, forma. Agnellus in Vita S. Damiani apud Murat. to. 2. p. 155. *Viduæ induta sunt veste lugubri, Speciositas virginum immutata est.* Acta S. Henrici Imp. to. 3. Jul. p. 745. *Vir dum juxta corporis Speciositate floridus, morum probitate modestus, &c.* Utitur Tertull. l. 2. de Cultu fem. c. 2.

¶ SPECIUS, f. pro *Pecius*, Modus agri, *Piece de terre.* Vide *Pecia*. Testam. Telloois Curiensis Episcopi an. 766 apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 709. col. 1. *In primis Lidorius tenet Specium, quem colit Vidales: ipse revertatur post obitum nostrum ad ipsum monasterium cum omni adpertinentia sua: similiter & terra quam ipse Lidorius possidet.*

SPECLA. Charta an. 1181. apud Ughellum tom. 9. p. 98. *Inde revertitur usque ad occidentem per viam tenementi de Surbo, & vadit per Speclam & per ripam ferra de Runiaco, &c.* Infra: *Et vadit usque ad paludicellam, & venit juxta Speclam usque ad viam Turcaruli.*

SPECTABILIS, Titulus dignitatis, quo ornantur varii Magistratus in utroque Codice, inter *Illustres* & *Clarissimi* titulos medius. Gloss. Gr. Lat. περίβλεπτος, *Speccibilis*, (leg. *Spectabilis*,) *Instrabilis.* *Damascius vir Spectabilis Tribunus & Notarius*, apud Liberatum Diacon c. 10. Victor Vitensis l. 3. de Persecut. Vandal. *Ut illustres singillatim auri pondo quinquagena darent, Spectabiles auri pondo quadragena, Senatores auri pondo tricena, &c.*

Spectabilitas, περιβλεπτότης, in Gloss. Gr. Lat. *Spectabilitatis honor*, apud Senatorem lib. 2. Epist. 28. l. 7. Epist. 4. 37. Vide Collat 1. Carthag c. 16. Appendic. Cod.

Cod. Theod. Constit. 8. Pancirolum ad Notit. Imperii Orient. cap. 2. & Jacobum Gothofredum ad Cod. Theodos.

SPECTARE, pro *Expectare*. Utitur Thwroczius. [Occurrit præterea in Cod. censuali Ms. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 99. *Ad tertium annum (solvit) vervicem 1. & si Spectaverit usque ad mense Madium, solvit vervicem cum agno.*]

¶ SPECTIARIUS, pro *Speciarius*, ut videtur. Vide in *Species* 6. Mirac. B. Henrici Bauceneos. tom. 2. Jun. p. 387. *Maria qu. Michaelis Spectiaris de S. Zunnane de Malo-passe, à cunabulis cecidit de alto.*

¶ SPECTRUM, Aspectus, in Medicina Salernit. edit. 1622. p. 19. *Oculis enim jucundissimum Spectrum viriditas est.*

¶ 1. SPECULA, Ambo, pulpitum, tribunal Ecclesiæ, Gall. *Tribune, jubè*. Charta an. 1340. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 390. col. 2. *Hugo Gratianopolitanus successor S. Hugonis & dom. Odalricus Dyensis venerabilis Episcopus, de Specula, ubi adstamus constituti, &c.*

¶ 2. SPECULA, metaphorice pro Providentia, Gall. *Prévoiance*. Mandatum Philippi Pulcri Reg Franc. ann. 1304. tom 1. Ordinat. pag. 422. *Ut per subtilem, & Deo placentem Speculam, ac meditationem sedulam nostri regnicolæ temporalibus non destituantur auxiliis, &c.*

SPECULAR, & SPECULARE, Gypsea, vel vitrea fenestra. [Gloss. Mss. 13. sæculi ex Tabul S. Andreæ Avenion. *Specular, fenestra*.] Gloss. Græc. Lat. *Διαφανῆ, Specularia*. Rursum: *Διαφανὴς, Limpidus, lucidus, specularis*. Papias: *Specularis, fenestra, foramen per vitrum translucens*. Glossæ Mss. ad Alexandrum Iatrosoph. *Specular, i. gipsus*. Gloss. Ælfrici: *Specularis*, thurhsyne-scan Cælius Aurelianus Siccensis l. 2. Acutor. c. 37. *Si non fuerit naturaliter frigidus locus, hoc affectabimus, Specularia detrahentes, nisi sol obstiterit, aut aeris inæqualitas adjungitur.* S. Hieron. in c. 41. Ezech *Fenestræ quoque erant factæ in medum retis, instar cancellorum; ut non Speculari lapide, nec vitro; sed lignis interrasilibus & vermiculatis clauderentur.* S. August. *Solis radius penetrat Specular, nec, cum ingreditur, violat, nec, cum egreditur, dissipat, &c.* Idem de Verbis Domini serm. 5. c. 11. *Nonne si Specularia in ventre haberemus, de omnibus nobis pretiosis erubesceremus, quibus saturatus es.* Fortunatus l. 4. de Vita S. Martini:

An Speculare dedit, que sanctus lumine transit.

Leo Ost. l. 2. c. 51. *Ecclesiam picturis ac Specularibus decoravit.* De Specularibus, & eorum materia, copiose egit Salmasius ad Solinum p. 259. & 1095. Adde Cujacium l. 13. Observ. c. 13.

SPECULAR, dictus etiam, Ugutioni, *locus apertus vel altus, unde quis potest speculari: unde & fenestra & vehicula, de quibus speculamur, specularia dicuntur.* Papias: *Specularia, grava vehiculorum, de quibus speculantur.* [Gloss Lat. Gall. Sangerm. *Specular, speculare, lieu pour gaitier.*] Will. Tyrius lib. 17. c. 3. *Erant nihilominus & secus muros (Damasci) interius latentes viri cum lanceis, qui per Specularia modica, in muris studiosius ad hoc ordinata, unde videre transeuntes poterant, minime vero ipsi videri, prætereuntes confodiebant ex latere.*

SPECULIA, apud Ælfricum in Gloss. Saxon. dici videntur Cassidum fenestellæ: scea; ere.

SPECULARII, Magi, qui rerum quæsitarum figuras in speculis politis exhibent. Κατοπτρομάντεις. Petrus Blesensis lib. de Præstigii. fortunæ, seu potius Joan. Sarisberiensis l. 1 de Policrat. c. 12. *Specularios vocant, qui in corporibus lævigatis & tersis, ut sunt lucidi enses, pelves, cyathi, speculorumque diversa genera divinantes, curiosis consultationibus satisfaciunt: quin & Joseph exercuisse, vel potius simulasse describitur, (Gen. 4.) cum fratres argueret subripuisse scyphum, in quo consueverat augurari.* Synodus S. Patricii & Auxentii c. 16. *Christianus, qui crediderit esse lamiam in Speculo, quæ interpretatur striga, &c.* Spartianus in Juliano: *Quasdam non convenientes Romanis sacris bestias immolaverunt, & carmina prophana incantaverunt, & ea, quæ ad Speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantanda vertice respicere dicuntur, Julianus fecit. Tuneque puer vidisse dicitur & adventum Severi, & Juliani decessionem.* Vide Joannem Sarisber. l. 2. Policrat. c. 28. & Casaubon. ad Spartianum.

¶ SPECULARIS, Contemplativus. Acta S. Hugonis to. 2. Aprilis pag. 766 *Contigit ut unus fratrum haberet usus post expletionem matutinalis finaucis, in oratorio Specularis gratia orationis remaneret.* Vide infra *Speculativus*.

SPECULARIUS, Speculorum confector, σπεκλαριος, in Gloss. Gr. Lat. Ejusmodi speculariorum meminit Paternus JC. in l. ult. de Jure immunit. & Lex 2. Cod. Th. de Excusat. artif.

¶ SPECULATIO, ita nuncupatur Opus Guillelmi Duranti quod *Speculum juris* an. 1271. inscripsit, unde *Pater Praxis & Speculator* dictus est. Instrum. ann. 1433. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 225. *Promisit dominus Abbas dirigere corpus juris pro domo, ... item Speculationem; item summam Ostiensis.* Vide R. P. *Echard* in Scriptoribus Ordin. Prædicat. to. 1. p 480.

¶ SPECULATIVUS, ut *Specularis*. Epitaph. Reinoldi, apud Marten. Itin. Litter. p. 46.

Hi duo diversas tenuerunt ordine vitas,

Vir Speculativam, femina pragmaticam.

¶ 1. SPECULATOR, Episcopus. Candidus in Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 237. *Gaudebat quidem Speculator, quod Christum suscipere meruisset in hospite: Pater vere lætabatur, quod in ministro Christi vera Christi susceptio claruisset. Postquam vero se diversis utilitatibus mutuo roborassent, petita licentia pater Eigil à Pontifice benedictus, profectus est Fuldam.*

¶ 2. SPECULATOR, Ecclesiasticorum bonorum administrator, Advocatus. Capitulare 3. Caroli Magni incerti anni cap. 1. *Et postquam ipsa precaria finita fuerint, faciant potestative Speculatores Ecclesiæ utrum elegerint, ut aut ipsas res recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant.*

¶ 3. SPECULATOR, Testis oculatus, in Charta an. 1054. laudata à Mabillonio tom. 4. Annal. Bened. p. 548. Vide *Videntes*.

4. SPECULATOR, Carnifex, tortor. Glossæ Antiquæ Mss. *Speculator, carnifex*. Glossæ Lat. Gr. *Speculator, ἐρευνητὴς, κατάσκοπος, δήμιος*. Mox: *Speculatur, κατασκοπεύει, καὶ κατασκοπεύεται*. Ubi forte etiam legendum *Speculator*. Lexicon Gr. Ms. Reg. Cod. 2062. *Σπεκουλάτωρ, ὁ δήμιος*. Firmicus l. 8. c. 26. *Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputant cervices*. Vita Bacchi junioris Martyris, edita à Combefisio p. 114. *Αὐτῷ προσέταξε τὸν σπεκουλάτορα ὑποδεξάμενον, ἵνα, Τὴν κεφαλὴν τῷ κατάρατε*, &c. Cur autem ita *Speculatores* dicti sunt carnifices, multis disquirit Salmasius ad Spartianum. Adde præterea Cujacium l. 6. Observat. c. 33. Meursium in *σπεκουλάτωρ*, & Jacobum Gothofredum ad legem 16. Codicis Theodosiani de Cohortalibus. [Vide *Speculatio*.]

¶ SPECULATORIA, Caliga militaris, sic dicta quod eorum, qui inter Speculatores militabant, esset propria. Tertull. de Corona c. 1: *Speculatoriam morosissimam de pedibus absolvit, terræ sanctæ insistere incipiens.* Vide Sueton. in Caligula c. 52.

¶ SPE-

¶ SPECULATURA. Papias: *Inspectura, visusus, Speculatura.*

¶ SPECULATUS *In speculatu*, id est, in conspectu, coram oculis. Vetus Irenæi Interpres l. 2. c. 31. n. 3. *Quando igitur apud eos quidem error, & seductio, & magica phantasia in Speculatu hominum impie fiat &c.* Vide *Speculator* 4.

¶ SPECULIUM. Vide in *Specular*.

1. SPECULUM. Anastasius in Sergio PP. pag. 62. *Similiter & Specula ejusdem Ecclesiæ*, (S. Petri) *quæ super sedem sunt, vel regios arcus majores sunt, renovavit.* Ubi legendum videtur *Specularia*, id est, vitreas vel gipseas fenestras. Vide in hac voce.

¶ 2. SPECULUM, Gr. ἔσοπτρον, in re typographica, idem quod *Registrum*, vel *Regestum* vocabant, quo scilicet bibliopegis series chartarum indicabatur. Vide Mich. *Maittaire* Annal. Typogr p. 265.

¶ 3. SPECULUM PUERORUM, Liber quidam cujus auctor est Isembardus Floriacensis Monachus. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiep l. 1. *Cæterum Isembardus vir summæ sanctitatis & innocentiæ, qui quadrivio dogmatis præstantioris lumine hujus ter beati* (Gauzlini) *splenduere sub tempore: in libro quem puerorum Speculum præfixit notamine succincta enucleat sermocinatione.*

¶ SPEL, Saxonibus, Historia, narratio: unde Anspel, conjectura. Hæc Spelmannus. Vide Gloss. Teuton. Schilteri, ubi *Spellen* est Syllabas connectere; unde Gallicum *Epeller*.

SPELÆUM, Antrum, ex Gr. σπήλαιον. Leo Ost. l. 1. c. 1. de S. Benedicto: *Ubi in Speleo quodam ... incognitus mansit.* [Walafridus Strabus in Carmine de Grimaldo Magistro:

Novi namque Sicana tibi Spelea placere,
Solus ubi mensis Musarum & amore fruaris.]

¶ SPELEA, Eodem significatu. Charta ann. 998. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 353. *Donamus tibi Speloam nostram cum venerandis titulis quæ infra sunt.*

SPELEUM, pro *Crypta* Ecclesiæ. Candidus Monachus Fuldensis:

Nec minus hoc Speleum capitis in vertice gestat
Altare, &c.

Mox *antrum* vocat:

In parte occidua constructum cernitur Antrum,
Multum dives ope internus, spoliisque piorum,
Ternis prospicicas fixis post terga fenestris.

SPELÆUM, pro Cellula Monachica, quomodo σπήλαιον usurpat Nilus Narrat. 5. p. 70. Ita Petrus Cluniac. l. 1. Epist. 20. *Clausus teneberis Speleo tuo, & in codicibus tuis terras ac maria peragrabis.* Will. Malmesburiensis l. 3. p. 110. *Combusta illic Ecclesia B. Mariæ, reclusa una ustulata, quæ Spelæum suum nec in tali necessitate deserendum putavit.* Vide Tractatum nostrum de Capite S. Joan. Bapt. c. 3. n. 8.

Σπήλαιον, pro Sepulcro, dixit Joannes c. 11. ubi de Lazari sepulcro: χθόνιον σπέος dicitur Nonno, i. subterraneum specus.

¶ SPELDA, ut *Spelta*. Vide ibi.

¶ SPELDOLUM, Uncus, per quem catena feræ immittitur. Acta S. Raynerii to. 3. Jun. p. 448. *Vidensque eam positam in gravissima catena, causa itineris illius audita, cœpit & primus Raynerius tuppam catenæ manu tangere, coram monachis dicens: Videamus si velit Deus eam solvere ab his vinculis .... mox Speldolum processit de tuppa, & traxit mulier catenas.*

¶ SPELEA, SPELEUM. Vide *Spelæum*.

SPELTA, Latinis Far, Græcis ζεά, Germanis *Spelz*, Italis & Hispanis *Spelta*; *Espeautre*, in Statutis Leodiens. art. 1. 7. 17. Gloss. S. Bened cap. de Agricult. *Spelta*, ὄλυρα. Glossæ Medicæ MSS. *Alica, granum, quod dicitur Spelta.* S. Hieron. in 4. cap. Ezechielis: ζέαν, sive ζειάν, *nos vel far, vel gentili Italia Pannoniaque sermone Spicam Speltamque dicimus.* Adalardus in Statutis Corb. c. 6. *Volumus, ut annis singulis veniant de Spelta bene ventilata atque mundata Corbi 750.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Campi 2. recipientes semine Speltæ modios 130.* Cæsarius lib. 9. c. 65. *Requisitus Papa Honorius III. per litteras cujusdam Abbatis nostri (an hostiæ ex Spelta confici possent) respondit, Speltam magis pertinere ad hordeum, quam ad triticum. Annona spelda*, in Charta Alamannica Goldasti 60. Ita *Spelda* rursum ch. 62. [*Spelta disparata*, in Capit. 5. Caroli M. ann. 806 c. 19. Occurrit etiam apud Eckehardum Jun. de Casibus S. Galli c. 16. Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. to. 1 col. 420. to. 2. col. 400. Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 445. & tom. 8. col. 1490. Miræum tom. 2. p. 1011. col. 2.] Utuntur præterea Acta Murensia p. 56 Constantinus Afric. de Ratione vict. p. 278. Petrus Crescentius l. 3. de Agricult. p. 133. Ægidius Aureæ-vallis Monach. c. 95. Joan. Hocsemius in Adolfo a Marka c. 18. Chartæ vett. apud Doubletum p. 740 793. &c. [Vide *Speaulta*.]

¶ SPELTINUS PANIS, Ex *spelta* confectus. Charta an. 1034. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 523. *Semper in anniversario prædicti Gotifridi die 30. panes Speltinos, & 30. sigalinos ... offerat.*

¶ SPELUM, an idem quod *Spelæum*? Charta vetus apud Mabillon. Diplomat. p. 460. *Qui spatius agri ... maximus est finibus terminis, Spelis, salicibus, perfenis, &c.*

¶ SPENACIUS, Qui vendit paniculos plumarias, Gall. *Panache*, Ital. *Spennàcchio*, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 210.

¶ SPENDA. Christoph. Mulleri Introduct. in Histor. Sand-Hippolit. apud Duellium tom. 1. Miscell. p. 374. *Deducitur hic cur duplex quotannis in regulari nostra collegiata celebretur agape, quam protrito vocabulo minus Latino Spendam vocat recentior ætas, quasi dispensationem diceres.* Vide infra *Spenta* 1. & *Spinda*.

SPENDERE, Librare, ex Græc. σπένδειν. Joannes Scotus Erigena ad Carolum Calvum in Præfat. ad Areopagitica:

Hanc libam sacram Græcorum nectare fartam
Advena Joannes Spendo meo Carolo.

☞ *Espenoir*, pro Pœnas pendere, ni fallor, usurpat *le Roman de Rou* MS.

Qui fera felonie, se on le peut tenir,
Ja n'iert si gentilhomme qu'il ne face honnir,
Ou en feu, ou en forche le mal Espenoir.

SPENDIBILIS MONETA, Usualis, quæ cursum habet, quæ in communi usu expenditur. *Denarii boni argentei Spendibiles*, non semel in Charta anni 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus. [*Pro pretio 56. librarum, & 13. solidorum bonorum denariorum Spendibilium*, in Charta ann. 1176. apud Corbinell. Hist. famil. *de Gondi* to. 1. p. 54.]

SPENSA, Pensria. Vide *Dispensa* 2.

¶ SPENSATOR, in palatiis Regum aut Principum Oeconomus, Major-domus, idem qui *Dispensator*. Vide in hac voce. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 110. *Anno 14. sui regni Rex Edwardus II contra commune votum Magnatum, duos foverat Spensatores, Hugonem scilicet patrem & Hugonem filium.*

1. SPENTA, Eleemosyna, forte quasi *Expensa*, Erogatio. Henricus Rebdorffensis an. 1356. *Et in solemni eleemosyna, dicta Spenta, fuerunt distributæ 20. libræ Hallenses, & 5. modii siliginis.* [*Spenta*, agapas, in Gloss Mons. p. 374. expensas, p. 413. à *Spenton*, erogare, distribuere, expendere. Vide Gloss. Teuton.

ton. Schilteri in v. *Spentari* & supra *Spenda*.]

2 SPENTA etiam pro Tributo & pensitatione sumitur. Vetus Notitia in Metropoli Salisburg. tom. 3. p.468. *Scire rogamus omnes fideles populos pactionem nostram, quam fecimus cum provisoribus sylvæ Frisingensis Ecclesiæ. Illi namque singulis annis justitiam suam, id est, Spentum, importune à nobis exigebant, nec tamen nobis nostram Spentam ullatenus reddere volebant. Tandem ... constitutio inter nos & illos hujusmodi facta est, ut nos illis annuatim dimidium talentum pro Spenta in Nativitate Domini daremus, & unusquisque nobis similiter sex arbores de majoribus persolverent.*

1. SPERA, vox Italica, pro *Sphæra*, seu globo. Gloss. Ælfrici: *Emisperia*, healf-tsyndel. Ubi frustra viri docti *Hemisphærium* reponunt, *Hemisperium* enim habet etiam Ugutio. Joan. de Garlandia in Synonymis:

Effigiem pomi retinet sibi Spera, vel ovi,
Sperica de Spera credas sic esse vocata.

Idem Ugutio: *Spera, circuli circumductio, id est, rotunditas, & dicitur Spera, quasi spatium rotundum, & rotunditas mundi dicitur Spera mundi.* Matth. Sylvaticus: *Sphæra*, Græce *Spera*. Gloss. Lat. Gall. *Spera, Espere, rotunditez. Spericus, en rond. Sperula, petite espere.* Auctor Mamotrecti in Isaiam c. 29. *Speram, formam rotundam.* Idem in Exod. c.25. *Sperula, parva rotunditas volubilis, sicut solet fieri in cathedris & archis.* Palladii de Architectura caput inscribitur in Cod. Ms. Pithœano, *de Spera, vel hemisperio*, ubi edit. *de sphera cœlestis circuli.* Eckehardus junior de Casib. S. Galli c.3. *Cambecam suam & magistri ejus multarum virtutum operatricem, cum Spera illa S. Crucis notissima rapuit*, i. globo, cui crux infixa erat. Imaginationes Gervasii Dorobernensis: *Infaustus enim fructus nunc ad formam pueri contrahebatur in Speram, nunc autem ultra humanam effigiem distendebatur.* Passim apud Papiam pro *sphæra* lit. S. [Le Roman *de la Rose* Ms. ubi de stellis:

Parmi l'air obscurci raiant,
Qui tornoient en leur Esperes,
Si con l'establi Dieu li Peres.]

Aliud significat in Charta, quæ refertur in Chronico Besuensi p.679. *Porro media pars baptisterii, mediaque pars Sperarum eidem Presbytero concessa est, quatinus monacho fidelis existeret.* Quæ fortuito & casu parochiis obveniunt, *le Casuel*, hic intelligi censet editor: sed legendum *perarum*, nempe peregrinorum, qui reversi à peregrinatione Hierosolymitana, *peras* suas & *bordones* Ecclesiæ Parochiaoæ conferebant. Vide *Pera*. Nostri etiam *Spere* dicebant. Joannes Molinetus Valentianensis, qui vixit ann.1477. in Templo Martis:

Guerre s'envolle en l'air comme une aronde,
Le Spere ronde environne grand erre.

Utitur etiam alibi.

¶ SPERICUS, pro Sphæricus. Bern. *de Breydenbach* Iter Jerosol. p. 238. *Mittebant bombardarum saxa Sperica contra montana, &c.*

SPERIUM, Idem quod *Spera*. S. Audoenus in Vita S. Leodegarii l. 1. *Ambitur autem* (Cœnobium) *in Sperio muro non quidem lapideo, sed fossato sepe munito.* Id est, in *sphæræ* modum.

SPERULA, pro *Sphærula*, apud Honor. Augustod. l. 1. cap. 219. & 220. & Joannem Sarisber. l. 8. Policrat. c. 12. Ita enim præfert prima editio an. 1513. non *Sphærula*, ut posterior. [Hist. Pontificum Rom. apud Stephan. to. 7. Fragment. Hist. Mss. *Anicetus constituit ut clerici coronas portent in modum Sperulæ.*]

¶ SPERULATUS, f. Sphærulatus, quod sphæris seu globis instar rotularum promoveatur. Acta sancti Udalrici tom. 2. Julii p.105. *Exceptis mancis atque debilibus, qui in grabatulis & in lectulis & in scamellis ambulantes & in Sperulatis lectulis.*

2. SPERA, [f. Exspectatio,] in Foris Oscensibus Jacobi I. Regis Aragon. an 1247. fol 11. *Sed dicat: Ecce fidantiam de torna, & justitia accipiat ipsum, & qui negat similiter, det fidantiam de Spera, & justitia accipiat ipsam, &c.* Observantiæ Regni Aragon. l. 8. tit. 1. §.4. *Et debet dare fidantiam de la Spera, & petere per reptatorem dari fidantiam de la torna, &c.* [Vide *Sperare* 3.]

¶ 3. SPERA, vox Italica. Franc. Barberinus in Documenti d'amore edit. Ubaldini, p 273.

In luogo di timoni
Fa Spere, e in aqua poni.

Ubi Glossæ: *Ligantur plures fasces, projiciuntur in aques retro naves, ut non sic naves currant fractis themonibus: & dicuntur Spere, quasi res quæ faciunt tardare progressum.* Vide *Spira* 2.

¶ SPERADORSUM, perperam pro *Sparadorsum*, in Annal. Bened. to. 3. p.412. Vide *Sparadorsum*.

1. SPERARE, Credere. Concilium Compendiense ann. 757. c. 5. *Si Francus homo accepit mulierem, & Sperat, quod ingenua sit, &c.* Hincmarus Remensis in Epist. de Synodo apud Tusiacum: *Qui ostendit mihi librum, quem, ut Spero, Canones appellant.* Reclamatio Hincmari Laudun. *Aditum tamen ad Sedem Apostolicam minime Sperantes mihi posse denegari.* Vita Ms. Magnobodi Episc. Andegav. c. 11. *Valentem puerum invenerunt, quem defunctum Sperabant.* Fulcherius Carnotensis l. 1. Hist. Hierosolymitanæ c. 4. *Ibi insuper, ut Spero, viginti millia spadones assidua habitatione conversantur:* Ordericus Vitalis l. 13. *A Roberto .. captus est, cum quo firmam pacem habere Speraret.* Historia Inventionis S. Mastidiæ: *Inter quos commigrantes quidam Trecassinorum puellas duas, ut Spero, quinquennes adducunt secum.* Supra: *Juvenis, ut puto, 15. annorum.* Passio S. Berchariі p. 75. *Sperans aptum se Monasterium ædificandi locum reperisse.* Vide Ammianum l.20. p.174 Columbanum in Pœnitentiali c. 2. Legem Bajwar. tit. 16. c. 1. § 2. librum Miraculor. S. Richarii c. 16. apud Mabillonium, Matthæum Westmon. an. 1303. Appendicem ad Capitular. nu. 88. Hist. Condomensem p.437.

2. SPERARE, Timere, metuere. Moschopulus in Lexico Philostrati: [illegible] Carisius: *Sperare, timere est.* Auctor Breviloqui: *Acbyrogia, est dictio improprie posita; ut timeo requiem, Spero laborem.* Virgil. l.4. Æneid.

.... Si tantum potui Sperare dolorem.

[Cod. Theodos. leg. 25. tit. 10 de Petitionibus. *Cum per Illyrici partes Barbaricus Speraretur incursus, &c.* Charta an. 1383. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 240. *Aliquæ altercationes inter dictos exponentes moveri Sperentur, &c.*] Vita S. Goaris c.7. *Speraverunt se sub tanta morte interire.* Aribertus in Epistol. ad Samerium Episcop. Bracarensem in Hist. Episc. Portuensium in Lusitania: *Ego quotidie Spero super me similem plagam, &c.* Statutum Philippi Reg. Franc. an. 1311. *Cum multa damna inde pervenerint, & in periculum Reipublicæ Sperentur majora.* Charta Goslini Episcopi Carnotensis ex Tabulario ejusdem Ecclesiæ n. 45. *Quod nobilis mulier Vicedomina Carnoti ægrotans, cum exitum hujus vitæ se in proximo habituram Speraret, &c.* Observantiæ Regni Aragon. l 2. tit. de Citatione §. 10. *Verum, si periculum esset in mora, quia partes Sperantur venire ad arma, &c.* Utuntur præterea Ammianus l. 14. 16. 30. Firmicus l.8 c.17. Sidonius l.6. Epist.6 l.8. Ep.7. &c. Ita Græci ἐλπίζειν, nostri *Esperer* interdum, [ut in Charta an.1362.

an.1362. in laudata Meld.Hist.p.235. *Item fue le discord Esperè à mouvoie entre nous, &c.*] Vide Notas ad Cinnamum p. 434. & ad Joinvillam p.81. præterea Lindenbrogium ad Ammianum l.14. p.19. 1. edit.

3. SPERARE, Exspectare. Domnizo l. 2. de Vita Mathildis c.15.

Mortem non Sperans, demum tamen ipsa catena
Mortis eum striaxit, rapuit de corpore tristi.

Usatici Barcinonenses MSS.c.74. *Stabilivarunt etiam,... quod adversarius quilibet suum adversarium in placito Speraret usque ad horam diei tertiam.* Infra: *Satis enim videtur esse congruum Sperare homines, seniores suos usque ad nonam.* Juvenalis Sat. 4.

... Jam quartanam Sperantibus ægris.

i. exspectantibus.

☞ Huc spectat formula usurpata in Charta à Mabill. to. 3. Annal. Bened. p.43. ad an. 987. laudata, quæ acta dicitur *die Dominico post Ascensionem Domini* 11. *Kal. Junii, Luna* 11. *Deo regnante & Rege Sperante.* Id est, sperato, ut monet idem Mabillonius: nondum quippe agnitus erat Rex Hugo ab Aquitanis & finitimis populis.

4. SPERARE, Petere. Regula Pauli & Stephani c.4. *Nulli liceat absque Prioris permissa de opere Dei discedere; sed quem causa manifesta compulerit, oratione à Priore Sperata & concessa obtineat.* Cap 5. *Nec bini, nec terni; sed singillatim exeuntes orationem Sperent.* Leo Episcopus Senonensis Epist. ad Childebertum Regem: *Litteras Celsitudinis vestræ honore, quo dignum est, me indico suscepisse: ubi Sperare dignamini, ut ad ordinandum Meledonensem Episcopum aut præsentia nostra adesse debeat, aut consentat.*

5. SPERARE, pro Spectare. Charta Dagoberti Regis Fr. in Actis Episcop. Cenom. pag 186. *Aut quæ per ipsam Ecclesiam Sperare videntur.* Charta Caroli C. Regis Franc. an.10. in Tabul. Flaviniacensi: *in qua erat insertum, qualiter idem piissimus Augustus concessisset eidem Monasterio omne teloneum de negotiatoribus eorum, vel de hominibus eorum, qui per ipsam causam Dei Sperare videntur, vel de hoc, quod homines ad eorum dorsa deferunt.* Occurrunt eadem verba infra, & in alia Charta, quæ descripta legitur in eodem Tabulario.

6. SPERARE. Alypius Antioch. seu Auctor Descript. Orbis cap 14 *Horum autem prope Saracenorum gens vivit, rapina Sperantium suam vitam transigere.*

¶ SPERICUS, SPERICUS. Vide *Spera* 1.

¶ SPERILLUM. pro *Specillum.* Vide ibi.

¶ SPERMA, à Græc. σπέρμα, Semen Engelbertus de Longævitate ante diluvium c. 3. apud Pezium to. 1. Anecd. part.1.col.445. *Philosophus vult ... quod Sperma est principium generationis superfluum nutrimenti, licet sit potentia totum corpus* Ordericus Vitalis l. 8.

Filius Uasreni Dacorum Spermate nati.

¶ SPERMOLOGIUS, SPERMOLOGUS, Qui serit verba, sermocinator, prædicator verbi. Glaber Rodulphus lib. 3 Histor.cap.5. *Hic tamen pater, scilicet Wilermus ... præscripta institutionis laboriosior ac Spermologius fructificatior est repertus.* Translat. S. Sebastiani, &c. sæc.4. Bened. part. 1. pag. 399. *Longum valde ac cuiquam Spermologo difficillimum est virtutem ac personaliter ea prosequi.* Notkeri Balbuli lib. Sequentiarum apud Pezium tom. 1. Anecdot. part.1. col. 29. *Spermologon philosophos te, Paule, Christus dat vincere sua voce.*

SPERNATUS, pro Spretus. Gloss. Lat. Gr. *Spernatus*, ὑπεροφθείς, &c.

¶ SPERNAX, Spretor, contemtor. Sidonius l.4. Epist.9. *Erga familiam suam nec in proferendo alloquio minax, nec in admittendo consilio Spernax, &c.* Utitur Silius Ital. l.8. 463. Vide *Spernuus*.

¶ SPERNULIS, καταφρονητής, in Gloss. Lat. Gr. in Gr. Lat. *Contemptor, Spernulis, contumax, detrectator.* Vide *Spernax*.

¶ SPERNUUS, ut *Spernax*, si tamen sana est lectio, in Cod. Theod. leg 8. tit. 4. de Cohortalibus: *Partes pro virili capiti Spernui laborum procurent.* Ubi non displiceret *strenui*.

¶ SPEROIDES. Liutprandi Histor. Longobard. apud Murator. to.2. p 454. *Hoc denique tam turpe facinus, atque inauditum, quum, avertentibus oculis proborum, nemo conspiceret, servorum quidam directo obtutu, purpuream secus natium Speroidem, id est curvaturam, vidit dependere corrigiam, quam impudenter arripiens, fœditerque trahens è secretiori parte corporis eam secutus holteur est egressus.* Pro *Sphæroides*, Gr. σφαιροειδής, globosus, in modum sphæræ.

¶ SPERONALIA, Morbus in calcaneo, ab Italico *Sperone*, calcar. Acta S. Franciscæ Romanæ to. 2. Mart. p.101. *° Cum quidam nomine Julianus pateretur in calcaneo quamdam infirmitatem, quæ Speronalia dicitur, & à medicis curari non potest, &c.*

¶ SPERONISTÆ, Hæretici. Vide *Paronistæ*.

¶ SPERSORIUM, ut *Sparsorium*. Vide ibi.

¶ SPERVERUS. Vide *Sparvarius*.

¶ SPERULA, SPERULATUS. Vide *Spera* 1.

SPERUM, *Genus vasorum rotundum, à spera dictum.* Ugutio. Vide *Spera* 1.

¶ SPETIALIS, SPETIARIUS. Vide *Species* 6.

¶ SPETLECA, pro *Spelta*, ut videtur. Charta Gerardi Morin. Episc. an.1084. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 344. *Præfatus etiam Comes* (Balduinus) *ibidem attribuit terram de Hsatengehem cum hospitibus liberam, & duas partes decimæ de Spetleca.* Vide mox *Speuta*.

SPEUDUS. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum p. 26 *Ademaco fratre suo, Speudo uno, & cano, & fugios duos, sparvurio uno, &c.* [Canis species. Vide *Canis Segusius*, col.162.]

¶ SPEUTA, Hordei species, idem quod *Spelta*. Charta ann. 1339. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item sex sesteyratas terræ seminatas Speuta.* Tabular. Sangerm. ann.1527. *Percipit ... omnes decimas quorumcumque fructuum, .. sicut frumenti, silliginis, ordei grossi, bladi, avenæ, Speutæ, fabarum, &c.* Vide *Speaulta* & *Spetleca*.

¶ SPEZABANDUM. Statuta Riperiæ c. 97 fol. 11. v. *Statutum est quod banniti vel condemnati de Spezabando seu occasione victualium, vel de enado de nocte, vel de ludo biscbattæ, vel causa inobedientiæ, &c.* Italis *Spesa* idem quod Sumtus, expensa.

¶ SPEZZARE, ab Ital. *Spessare*, ut videtur, Spissare, Gall. *Epaissir*. Chron. Parmense ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 773. *molendina de brachiis & equis, propter defectum aquarum & canalium facta fuerunt per civitatem, & pali Spezzati & striati per omnes vicinias, contestas & palancata.*

SPHÆRA ITALICA. Cælius Aurelian. l. 3. Chronion. c. 6 *Raptorio machinamento gestetur, ac deinde recussabili fera utatur, quam Italicam vocant.* Lib. 5. c. ult. *Atque longo vel raptorio machinamento, quod Macron sparton vocaverunt, item Italica Sphæra, & lectatione celeri, &c.* Mercurialis l. 3. Artis Gymnast. c.13. fatetur se ignorare quid his locis sit *raptorium machinamentum* & *Sphæra Italica recussabilis*.

¶ SPHÆRISTA. Qui *sphæra* sed pila ludit. Sidonius lib. 2. Epist. 9. *Et ecce huc Sphæristarum contrastantium paria inter rotatiles catastropharum gyros dupli-*

plicabantur. Occurrit rursum lib. 5. Epist. 17. & apud Gregor. Turon. in Præfat. de Glor. Confess.

¶ SPHÆRISTERIUM, Locus ubi *sphæra* ludus exercetur, apud eumd. Sidonium l. 2. Epist. 2. Utuntur præterea Sueton. in Vespas. c. 20. Lamprid. in Alexandro c. 30. & alii.

¶ SPHINX, Fibula. Vide *Spinulus*.

¶ SPHONGATUM, Placentæ species. Miracula S. Georgii Mart. to. 3. April. p. 142. *Transfiere mercatores, qui viso Sphongato gratissimum odorem spirante; comedamus, inquiunt, hanc tortam*.

¶ SPHRAGITIS, vox Græca, Signum, signaculum. Prudent. Peristephan. hymn. 14 v. 1075. *Quid cum sacrandus accipit Sphragitidas?* Ubi Vict. Giselinus stigmata & punctiones acuum interpretatur. Vide Lips. 1. de Milit. Rom. dial. 9. & Stewech. ad Veget. l. 2. c. 5. Id etiam in usu apud Carpocratianos ut stigmatibus discipulos suos insignirent, ut testatur S. Irenæus l. 1. c. 24. Celsus l. 6. *Pastillus ad glutinandum vulnus Sphragis nuncupatur*.

SPIA, Explorator, delator; interdum generaliter quivis nuntius; ex Italico *Spia*, unde Gallis *Espion*, & *Espie*. Epistola Senensium ann. 1313. apud Corium in Historia Mediolanensi... *Intimamus, quod Dominus Henricus per varias Spias & nuntios & literas amicorum, quod Romanorum Rex... in burgio de Bonconvento decessit, &c.* Juramentum Potestatum civitatum Italiæ apud Hieronymum *dalla Corte* l. 4. Hist. Veronensis: *Nec Spia aut guida ero ad damna Veronæ, & bona fide sine fraude & dolo polliceor regere & gubernare civitatem & populum Veronensem, &c.* [Comput. an. 1333. *Pro diversis consultationibus, Spiis, & escoutis, & aliis imminentibus 7. lib. 10. sol.* Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1283. apud Murator. to. 6. col. 581. *Et moram facientes apud portum Pisanum, expectabant quid nostra galea faceret, de quibus omni die per suas Spias nova habebant*. Occurrit præterea apud eumd. Murator. to. 8 col 430. in Statutis Vercell. l. 25. & Riperiæ c. 178 fol. 25] Vide Menagium & Oct. Ferrarium in Origin. Ital. in *Spia*, [supra *Espia* & infra *Spio*.]

¶ SPIACHIA, an Specula, vel lecti species? Vita S. Paterni Episc. Venet. ex Breviario Corisopit. to. 2. April. p 380. *Vigilat, meditatur, dormit in Spiachia, genuflectit altissimo domino, &c.* Vide infra *Spinga*.

1. SPICA, ut *Spelta*. Vide in hac voce.

¶ 2. SPICA, Spiculum. Mirac. S. Ambrosii Senens. tom. 3 Mart. p. 232. *Cum sodalibus luderet, fuit percussus à quodam in oculo cum quadam Spica tam valide, &c.* Vide *Spiculare* & *Spicum*.

SPICARIUM, Flandris *Spicker*, nobis *Grange*: Locus, recondendis segetibus, à *spicis* dictus; [item, quævis cella penaria, armamentarium.] Lex Salica tit. 18. §. 2. *Si quis Spicarium aut machalum cum annona incenderit, &c.* Quo loco Pithœus, *Spicarium*, horreum cum tecto, *machalum* vero horreum sine tecto interpretatur. Lex Alamann. tit 81. §. 6. *Si Spicarium servi incenderit, &c.* Formulæ vett. Bignonii cap. 26. *Contigit, quod cellario vel Spicario vestro infregi, & exinde annona & alia raupa in solid. tant. exinde furavi*. Ita Ms. Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli cap. 16. *Spicarium illo novum... condi fecit, quod & ipsum fieri fecit magnificum*. [Bulla Johannis VIII. PP. *Constitisse dinoscitur... Bergiso marisciacos duos, atque Spicarium*.] Charta Godefridi Comitis Lovaniæ an. 1174. apud Miræum l. 1. Diplom. Belg. c. 65. *In segete vestra, sive in Spicario, sive in granario condatur, nihil Advocatum juris habere confiteor*. Occurrit præterea in Chron. Trudonensi l. 5. & 7. p. 394. 429. in Vita S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 3. apud Buzelinum l. 2. Gallo-Fl. cap. 30. &c.

¶ SPICATUS NARDUS. Vide *Pisticas*.

SPICELIA, Specillum, instrumentum parvum ac teres, quo medici utuntur ad vulnerum aut fistularum viam vel profunditatem perquirendam. Sextus Platonic. l. s. de Medicina animalium c 9 nu. 23. *Et si dexter oculus glaucomate laborat, in dexteriorem partem Spicella demittitur, &c.*

¶ SPICEPLATE, Vas, ut videtur, in quo aromaticæ species reponuntur. Charta an. 1402 apud Rymer. to. 8. p. 277. *Unam pelvim argenti, unum Spiceplate, unum turribulum argenti pro altare*.

¶ SPICULA, pro Spiculum. Gl. Lat. Gr. Reg. *Spicula, spatus*, ἀκοντίσματιον. Ubi Sangerman. habent *Spiculum*.

¶ SPICULARE, *Spicula, seu minutiores hastas emittere*, in Gloss. Gasp. Barthii, apud Ludewig. to. 3. Reliq. Mss. p. 13 ex Histor. Palæst. l. 4. c. 18. *Omnes itaque illos & nos separavit nox, eosque divisit utrosque in prœliando, jaculando, Spiculando, sagittando*. Cap. 33. *Saraceni igitur tam robuste invaserunt eos per murum & per terram, sagittando & Spiculando cominus cum suis lanceis, &c.* Vide Spica 2.

SPICULUS. Fornix acuminatus, ab acumine spicæ dictus, vel quod *spicum*, quidquid in acumen desineret, veteres dicerent. Chronicon Casin. l. 3 c. 26. (al. 28.) *Ante ingressum vero Basilicæ, & ante introitum atrii, quinque desuper fornices, quos Spiculos dicimus, fecit*.

SPICUM, Veru. Herbertus l. 1. de Mirac. cap. 5. *Is vero, qui præcedebat, gallinam assatam in Spico portabat. Porro in ipso veru ingens coluber per caput & caudam infixus erat, qui gallinam eandem hinc inde cingebat*. Legendum forte *spitum*. Vide in hoc verbo. De voce vero *spicum*, vel *spicus*, apud Latinos Scriptores, consule Stephanum Stephanium in Notis ad Saxonem Grammaticum p 60. [Vide supra Spica 2.]

¶ SPICUS, Nardus, seu herba odorifera, humilis & albos flosculos proferens, ex Bollandistis. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii p. 381. *Ideo similiter primitiem rosarum involutam Spico et fenos præsentaveras*. Ibid. p. 388. *Imposuit quo capiti sertum rubentium rosarum, fulcitum floribus Spici*. Vide supra *Pisticus*.

SPIDO. Lex Frision. addit. 3. §. 34. *Si quis alium vulneraverit, & ipsum vulnus sanatum, cicatricem depressam, & non reliquæ carni æquam duxerit, quod Spido dicunt, 4. sol. componat*.

SPIDROMUM, *Locus post dromum secretus, locus ad requisita naturæ, idem dicitur ypodromus*. Ita Joan. de Janua. Aliter Gloss. Saxon. Ælfrici: *Ypodromum*: gold hord hus. *vel spondoromum*, digle gang ern. i. ad verbum, occultus latrinæ locus. Non proclive est divinare, unde voces hæ ortæ; tametsi à Græco δρόμος. Putabam legendum ἱπποδρόμος, & apud Joan. de Janua, *locus post domum secretus*. Aliud tamen sonat vox ὑποδρόμος apud Hesychium.

¶ SPIGNA, f. Acumen, Gall. *Pointe*. Anonymus in Annal. Mediol. apud Murator. to. 16. col. 809. *Cotardita una drappi viridis lanæ, tota laborata ad Spinas perlarum cum diamantis*.

¶ SPIGOLA, vox Italica, Lupus marinus, apud Paulum Jovium de Romanis piscibus c. 9.

¶ SPIGORNELLUS. Vide in *Spigurnellus*.

¶ SPIGULATURA. Statuta Vercell. l. 3. fol. 104. v. *Teneatur Potestas super blava & aliis rebus intermictis ducendis ad mercata constituta in districtu Vercellarum & etiam reducendis, & super araturis & Spigulaturis consilio credentiæ tempore congruo providere*. Quibus verbis significari videtur tempus quo agri occantur: tametsi vox *Spiculatura* propius accedit ad Ita-

ad Italicum *Spigolare*, quod spicas legere, Gall. *Glaner*, fona.

¶ SPIGULUS, f. Talus. Mirac. B. Henrici Baucenens. tom. 2. Jun. p. 380. *Natalia ... habebat à quatuor annis circiter cicatricem in tibia & Spigulo dextro, ita quod quando ambulabat, sentiebat magnam puncturam pedis.* Vide *Spinella*.

SPIGURNELLUS Liber Joannis de Westerham, Prioris Ecclesiæ Roffensis, qui postmodum Episcopus Roffensis fuit, editus an 1314. *Primo die adventus D. Regis ad Roff. debent Spigurnelli habere 4. panes de pane Armigerorum, & 4 panes de pane garcionum. Item debent habere 4. galones cervisiæ Conventuales, & 4. galones cervisiæ communis, &c. ...[Pro ista autem provisione & concessione, debet Prior & Conventus Roff. ubicumque dominus Rex fuerit, quieti esse pro cera ad Sigillum.] Item si dominus Rex fecerit moram in Roff. per 2. dies amplius, non habebunt Spigurnelli de prædictis: sed si exierit & redierit, habebunt, sicut in primo adventu, ut prædictum est, ... & inventum est, quod dicti Spigurnelli habere debent in singulis Monasteriis de Westmonasterio, & Roff. ubi nullam pecuniam habere debent, nec caseum, &c.* [Ubi *Spigurnellus* est obsignator Regiorum edictorum: f. à Saxon. sparran, obsignare, sigillare: hujus officium *Espicurnantia* dicitur. Vide in hac voce.]

¶ SPIGORNELLUS, Eadem notione, in Charta an. 1275. apud Rymer. tom. 2. p. 49. *Noverit universitas vestra nos unanimi assensu ...concessisse, remisisse ... Regi Angliæ serjantiam capellæ suæ & officium Spigornellorum ejusdem domini Regis.*

¶ SPIK, Germanis Spek lardum significat. Charta an. 1405. apud Rymer. tom. 8. p. 404. *Fretati cum diversis mercandisis, videlicet cera, idromello, anguillis, Spik porcorum, braseo, & farina, &c.*

¶ SPILA, pro *Pila*, Pyramis. Tabul. S. Martialis Lemov. *Willelmus la Concha fecit Spilam super fenestram S. Martialis.*

¶ SPILABRA, Βατινιτ, ῥαμνος, in Gloss. Lat. Gr. Sed leg. *Spinalba*. Vide Salmasium ad Plinium p. 524.

¶ SPILIA, ut *Spia*, Explorator. Chron Parmense ad an. 1308. apud Murator. to. 9. col. 869. *Sed audito per Spilias sive eorum exploratores, quod, &c.* Vide *Spie*.

¶ SPILLORIUM, Columbar, numella versatilis, Gall. *Pilori*. Consuet. Brageriac. art. 91 *Et primo fursu curiat villam, & ultra hoc juxta furti qualitatem, aut ponetur in Spillario, & signabitur, &c.* Occurrit rursum art. 92. Vide *Pilorium*.

¶ SPILO, Purgamentum frumenti, seu spicæ remanentes post ventilationem. Charta Philippi Regis ann. 1221. ex Tabul. Floriac. *Anselmus de Botterviller quittat abbati Floriacensi redecimam, Spilones, gaspiliones, serratas, &c.* Vide *Piletrum*, *Pilo* & *Gaspalrum*.

SPILORIUM, ut *Pilorium*. Vide ibi.

1. SPINA, Dolii epistomium, quod spinæ majoris speciem referat: vox Italica, de qua Oct. Ferrarius. Aribo Episc. Frisingensis in Vita S. Corbiniani n. 2. *Contigit, ...ut musto vehementer intumescente, magni ferveris vim vas sufferre nequiret, Spinamque tam fortiter rejiceret, ut ejus sonitus in cellula ad aures viri Dei perveniret.* Mox: *Arrepta clave festine cellarium intravit, & in introitu Spinam pede invenit.* Anonymus de Desolatione Monasterii Morimundensis in agro Mediolanensi: *Quidam ex prædonibus domum, in qua vinum servatur, intrantes, extraxerunt Spinas, sicque indicibili nequitia, vinum, quia portare non poterant, effunderunt.* Mox: *Et apprehendens unam de Spinis, quæ jacebat in terra, voluit meatum vini obtundere, &c.* [Statuta Riperiæ capit. 4. fol. 9. v, *Omnes vendentes vinum ad minutum non audeant, nec præsumant tenere aliquam Spinam seu canellam, vel brocalium, &c.* Pluries ibi. Adde Statuta Astens. Vide *Spineta*.]

¶ 2. SPINA, Dorsum: de equis dicitur apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 23. pagin. 51. *Ostra equorum Spinis, curribus derelictis, propter faciliorem itineris expeditionem, portanda decrevit.* Vide *Spinale*.

¶ 3. SPINA VENTOSA, Morbi genus. Miracula S. M. Magdalenæ de Pazzis to. 6. Maii pag. 313. *Puer trimulus pati cœperat Spinas ventosas quæ brachium pedemque sic excederant, ut latus quinque vel sex plagis in directum apertis hiaret, atque assulæ ab ipso esse decederent.*

¶ SPINIS CIRCUMDARE Cruces & imagines, signum excommunicationis & interdicti. Roger. Hovedenus in Richardo I. ann. 1197. p 775. *Johannes Cumin Dublinensis Archiepiscopus, malens exulare, quam enormitates illas sibi & ecclesiæ factas diutius sustinere impunitas, excommunicavit prædictos præsumptores & interdicti sententiam dedit in Archiepiscopatum suum, & abiit, præcepitque cruces & imagines cathedralis Ecclesiæ in terram deponi & Spinis circundari; ut sic malefactores illi terrerentur, & à voluntate sæviendi in bona Ecclesiæ revocarentur.* Hæc pluribus prosequuntur in voce *Reliquia*.

¶ SPINACA ALBA. Statuta Avenion. an. 1570. edit an. 1612. rubr. 21. art. 23 *Item quod in cereis, sive rotundis, sive quadratis, pro una ceræ libra ponatur tantum sive fila bombacis & sive filamenta fili, quod vocant Spinacam albam.*

SPINACHIUM, Navigii species, Gall. *Pinasse*, Anglis *Pinnace*. Henr. de Knyghton ann. 1338. *Redierunt Normanni cum 12. galeis, & 8. Spinachiis cum manu bene armata, &c.*

SPINALE, Pars dorsi, ubi *spina* procurrit. Michael Scotus de Physionomia c. 84. *Dorsum sive Spinale pilosum & macrum ab æqualitate partium, significat hominem inverecundum, malitiosum, bestialem, &c.* [Vide *Spina* 2.]

¶ SPINARGIUM, Spinachium, leguminis species, Gallice *Epinard*, Ital. *Spinaccio*. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53. *Debet dare dictus hortolanus quotidie conventui ... de herbis domesticis horti, aliquando de bonis, aliquando de aliis, sicut sunt caules, Spinargia, porri, &c.* Statuta MS. Cardin. Trivoltii pro Monast. S. Victoris Massil. an. 1531. *Debet pitanciarius dare Spinargia pro gaudio dictorum Religiosorum diebus Dominicis Adventus & Quadragesimæ.*

¶ SPINATA, vox Italica, Clausura ex spinis. Statuta Astens. Collat. 9. c. 13. fol 27 *Jure compellere omnes homines stantes & habitantes in loco novo quasti facere guaytam, scaragu sytam, Spinatas & fossata ipsius castri.*

¶ SPINETA, Eadem notione, in Statutis Vercell. l. 5. fol 125. verso: *Item quod nemini licitum sit pascere in nemore, alneto, ...Spinetis vel cesiis bruxatis, &c.*

¶ SPINATUM, Eodem significatu. Charta an. 1320. *Refectiones spalderum, fossatorum, Spinatorum, balestrarum, &c.*

SPINATICUS, Pisciculi species, is forte, qui Picardis nostris *Espinocle* dicitur. Joan. Sarisber. lib 8. Policrat. cap 7. *Quis Cæsare Augusto frugalior, qui in summo fastigii culmine secundario pane, & pisciculis, quos vulgo Spinaticos vel Ripiliones vocant, contentus erat.* Quæ de pisciculorum specie Suetonio in Aug. c. 76. subdidit. *Ripiliones* vero, seu *Ripillons*, reliquias piscium vulgo vocant iidem nostri.

¶ SPINATUM, ut *Spinata*. Vide ibi.

¶ SPINCTURA, SPINCTUS. Vide *Spingere*.

¶ SPINDA, Eleemosyna, erogatio, idem quod *Spenta* 1. Acta S. Adelheidis to.1. Fabr. p.713. *In primario etiam festo eu virginis fundatione distribuebatur Spinda, ut loquuntur, duodecim maldrariorum tritici & duo vasa balecum*. Vide *Spenda*.

SPINDULA, SPINDULATUS. Vide *Spinula*.

SPINELLA, Morbus equinus, *qui fit subtus garellum in junctura ossis ejusdem garelli in utroque latere, &c*. Petrus de Crescentiis l.9. de Agricult. c. 38.

¶ SPINETA, Idem, ut videtur, quod *Spina* 1. vel etiam ejusd. vocis diminut. Statuta Astens. *Quod nullus tabernarius, vel hospes, vel alius vendens vinum ad minutum debeat tenere in suis tabernis vel hospitiis brochetas vel Spinetas in carrariis aliquibus ex quibus possit extrahere vinum, nisi solummodo in illis quæ bullatæ erunt causa vendendi*. Statuta Placent. l.6. fol.67. *Teneantur omnes portatores & measuratores vini habere urnos bullatos balla communis, in quibus sit signum mensuræ unius stari & duorum stariorum cum Spinetis fitis in ipsis signis, &c*. Vide alia notione in *Spinata*.

¶ SPINETICUM, Ludi genus apud Insulenses celeberrimum, de quo consulendus Buzelinus in Gallo-Flandria l.3. c. 23.

SPINETRUM. Inventarium ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis an.1530. in Monastico Anglic. to. 3. p.170. *Unum Chrismatorium argenti ornatum & deauratum. Item 8. Spinetra de auro, tria de auro, tria eorum cum lapidibus pretiosis. Item duo Spinetra argentea, & duo monilia argentea, &c*. [Idem videtur quod *Spinula*. Vide in hac voce.]

SPINGA, pro Sphinx. Isidorus l.20 c.11. de Lecticis & sellis: *Spingæ sunt, in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos Grifos dicimus*. [Glossar. Ms. Sangerm. num. 501. *Spinge, sunt lectice in quibus sunt spingate effigies, quos nos Grifes dicimus*. Papias Ms. Bituricens. *Lecti vel sellæ species: lectica, stratus, ... pulvinar, Spinge, puniceus, sponda, &c*.] Ejusmodi Sphingas in sellis conspicere est in Achate sanctæ Capellæ Parisiensis, qui habetur apud Santamantium, qui Isidori locum non viderat.

SPINGARDA, SPINGARDUS, Machinæ bellicæ, seu balistæ species. Sanutus l. 2. part. 4. c. 8. *Indiget dictum navigium tam ædificiis balistrarum, silvestrarum vel Spingardarum, quam etiam machinarum, & potissime ex eis, quæ, ut longius projiciant, facta sunt penitus fortiora, id est, reforzata, &c*. [Chronicon Estense apud Murator. tom.15. col.396. *Interim præparari fecit maximam quantitatem balistarum, sclopetorum, Spingardarum, &c*.] Historia Obsidionis Jadrensis l.1. c.38. *Confeceruntque plus quam 15. trabuchos in vallatione civitatis, architectant multos Spingardos in gyro civitatis, ubi flebilioris apparebat virtutis*. Et lib. 2. cap. 12. *Aliquos trabuchos mirabiliter exerceat, ... & quamplures balistarum & Singardorum properant opponere*. *Espringale*. Scriptoribus nostratibus. Gloss. Lat. Gall. *Balista: Bricole, ou Espringale*. Guillelmus Guiart an.1304.

En l'estage ot une Espringalle,
Là où la bretechoest bucie.

Infra:

Sur le pont & en la breteche
Quarriaus traient au cliqueter,
Et font l'Espringale geter,
Li garros, qui lors de là ist,
Les plus vigueureus esbaist.

Eodem anno:

En chascune nef bonne & male
Ba-il au moins une Espringale.

Chronicon Flandr. c.110. *Et avoient avec eux plusieurs charios, qui menoient trebus & Espringales*. Guillelmus de Guiarvilla Monachus Carilocensis:

Ne nuls tels dars ne puet messaire,
Combien que on y sache traire.
Malevoisine ses sajetes,
Ne Espringale ses mouschetes.

Froissartus 1. vol. c.144. *Et fit le chastel asseoir droit sur la ville, du costé de la mer, & le fit bien pourvoir de Pringalles, de bombardes, d'arcs & d'autres instrumens*. Ubi legendum *Espringalles*, ut cap. seq. & 191.

¶ SPRINGALDUS, Eadem notione. Charta Edwardi II. Reg. Angl. an.1325 apud Rymer. to.4. p.140. *Victualium, ingeniorum, Springaldorum, & aliarum rerum nostrarum, &c*. Et p.141. *Springaldos, balistas, arcus, sagittas, ingenia, & alias hujusmodi armaturas pro munitione castrorum & villarum*.

¶ SPRINGALIS, Eodem significatu. Genealogia Comit. Flandr. apud Marten. to.3. Anecd. col.410. *Rex autem (Philippus Pulcher) ex adverso tres acies statuerat, & ita prope Flandrenses venerat, quod sagittis & telis, machinis, minutos lapides projicientibus, & Springalibus eos mirabiliter infestabat, ... Et omnes machinas & Springales confregerunt*.

☞ *Spingarda* Veterum profecto fuit balistæ genus, ut observat Carolus de Aquino in Lexico milit. at recentis militiæ tormentum est pulverarium, non ita ponderosum, ut majoribus bombardis æquari possit, nec ea levitate, ut gestari manibus valeat. Vocis etymon à Germ. *Sprintz*, quod muscetam, genus accipitrum, significat, deducit Ferrarius: mavit idem Carolus à verbo Etruscorum veterum *Spingare*, quod est crebro pulsu repulsuque obniti, accersere: quæ non male conveniunt instrumento muris vel navibus diffringendis idoneo. Nihil definio.

¶ SPINGATUS. Vide in *Spinga*.

¶ SPINGERE, vox Italica, Pellere, trudere, Gall. *Pousser* Histor. Cortusior. l.11. apud Murator. to. 12. col.949. *In uno ictu navicalam Spingendo, &c*. Statuta Cadubrii l 9. c.18. *Si vero Spinxerit aliquem, condemnetur curiæ in 40. sol. p. Et si Spinctus ex tali Spinctura ceciderit, condemnetur in dupplum dictæ pœnæ*. Statuta Riperiæ c.85. fol.16.v. *Si quis aliquem in terram projecerit, seu Spinxerit, & eum cadere fecerit in terram, & si sanguis exiverit, condemnetur in libris sex parvorum*. Statuta Palavic. lib 2. c.18. fol. 88. *Qui aliquem in terram projecerit seu Spinxerit, & cadere fecerit, &c*. Adde Statuta castri Redaldi l. 2. fol. 37. Vide *Sburlare*.

¶ SPINGUM, Nardus vulgaris, ut videtur, ab Ital. *Spigo*. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Spingum solvat pro qualibet libra pond 1.1. fol.10.*

¶ SPINLA, Idem videtur quod *Spinula*, acicula: nisi sit Carbunculi species, Hispanis *Espinela*. Testam. Guislæ Comit. Ceritan. ann. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col.1020. *Relinquo ... ad sanctum Petrum de Bisuldunno ambas meas Spinlas valentes unciam unam*. Occurrit rursum col. 1021.

¶ SPINNELBAUM, Arboris genus. Wolferus in Vita S. Godehardi sæc.6. Bened. p 1. pag. 415. *Quosdam flores rubicundos de arbore, quæ lingua Theutonica Spinnelbaum dicitur, ei forte in ipso momento à paupere quodam illatos, signo crucis munivit, &c*. Ubi Codex Bodec. *de arbore quæ fusarius lingua Belgica dicitur*. Et quidem, ut monet Mabillonius, hanc arborem fusis fabricandis aptam esse aiunt.

SPINORA. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Silva minuta map. 11. pastura cum Spinosis map.30*. [An Spineta, dumeta?]

¶ SPINOSULUS, diminut. a Spinosus, difficilis. S. Hie-

S. Hieronym Epist. 83. ad Ocaanum: *Primum Spinosulus noster obmutuit, deinde Pisoniano vitio, cum loqui non posset, tacere non potuit.* Laufraneus Epist. 58. ad Hugonem: *Non probo quod Papam Gregorium vituperas, quod Legatos ejus Spinosulos nominas.*

¶ SPINSTER, vox Anglica, Titulus apud Anglos omnium puellarum quæ non sunt dignitatis vicecomitalis. Spelm. in Aspilogia: *Antiquis temporibus ipsæ Reginæ fusis usæ sunt, unde hodie omnes feminæ Spinsters dictæ sunt.*

¶ SPINTARIA, Acicularum artificium, Gall. *Epinglerie.* Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1353. to. 3. Ordinat. p. 115. *Cum recordationis inclitæ genitor noster carissimus dudum certa magistris & universitati Spintarie artificis Parisiensis, &c.* V. infra *Spinula.*

¶ SPINTER, Sinus, ruga, ut videtur; tametsi Festo est armilla muliebris. Statuta Ordinis Cisterc. an. 1481 apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1637. *Ut ipsæ moniales caput velatum peplis seu capitegiis non pretiosis, ... & desuper, quæ professæ fuerint, velum nigrum de lino vel canabo, & non in serico, absque superfluis Spinteribus, habeant & ferant.*

¶ SPINTRIA, Monstrosi concubitus excitator, apud Suetonium in Tiberio c. 43. in Caligula c. 16. & Vitellio c. 3. Vide Turnebi Advers. l. 5. c. 1.

SPINULA, Acicula, unde Gallis *Espingle*, à spinis scilicet, quæ priscis & rudibus illis seculis, nondum reperto aciculæ fibulæve conficiendæ artificio, utriusque vicem suppleverunt. Tacitus de Morib. Germ. *Tegmen omnibus sagum, fibula, aut, si desit, spina consertum.*

Maxime vero hæc vox usurpatur pro iis aciculis, quibus Pallium Archiepiscopale constringitur. Honorius Augustod. l. 1. c. 221. *Spinulæ, quibus Pallium affigitur.* Cencius Cardinal. in Descript. coronationis Cælestini I. PP. *Aptat Pallium super Pontificem intromissis Spinulis aureis tribus ante & retro, ... in capite, quarum sunt inniti tres hyacinthini lapides. Infigere Spinulas*, in Ceremon. Rom. l. 1. sect. 11. Adde Hugonem à S. Victore l. 1. Specul. Eccles. c. 5 1. Librum Miraculorum S. Vulfranni Episc. n. 14. Ceremoniale Episcoporum l. 1. c. 12. &c.

SPINDULA, Eadem notione. Gervasius Dorobern. in Pontificibus Cantuar. *Præterea mitras, & chirothecas sine auro candelabra, & ampullas, & acerram de argento, ... pannos 2. de serico auro paratos, Spindulas 3. de auro, mappulam de serico, &c.* tres scilicet spinulæ, quæ adhiberi solent ad *pallium* constringendum.

SPINDULATUS, id est, Pallio Archiepiscopali ornatus. Idem Gervasius de Reparatione Eccl. Cantuar. *Lanfrancus autem Archiepiscopus in tabula plumbea ponderosa valde inventus est, in qua à die primæ sepulturæ suæ intactis membris, mitratus, Spindulatus, usque in hunc diem jacuerat.*

¶ SPINULUS, Idem quod *Spinula*. Bernardus Scholast. Andegav. in Mirac. S. Fidis ann. circ. 1005. inter Probat. to. 6. novæ Hist. Occit. col. 6. *Fibulam auream artificiose compositam, quæ ut Latine Sphinx, vel rustice Spinulus dicitur, quæritare eadem Sancta* (Fidis) *per quietem videbatur.*

¶ SPIO, Explorator, ut supra *Spia*, Gall. *Espion.* Rolandini Patav. Chr. l. 8. c. 6. apud Murat. tom. 8. col. 288. *Nam habebat Spiones cotidie de guarnimento legati.* Idem l. 10. cap. 16. ibid. col. 324. *Ductus à duobus factis monoculis secum eadem hora, qui tunc pro Spionibus missi erant, hac de causa solummodo ut scirent quid fierent de Gerardo.* Le Roman de Rou MS.

Entretant envoya Rou espier Baeu,
De Paris y avoit plus de cinquante lieu,
Espier fist Evvreves, espier fist Lissieux ...

Ceu distrent les Espies qui revindrent arriere,
Quee li pais est beaux, la contrée planiere ..
Encontre lors vins dire au conseil un Espie
Quer bien la poeut prendre, que toute est dégarnie.

Le Roman d'*Athis* MS.

En c'est le forent del pein fomme
Par un Espie, ung mauvait homme.

¶ SPIOCARIUS, Pannorum pexor, Bollandistis. Acta S. Michelinæ tom. 3. Jun. p. 936. *Sexto tabernarii, Spiocarii & triccoli accedere debeant.*

SPIPHIO. Octavianus Horatianus l. 4. Rerum medicar. p. 101. *Ozimum, Luna prima tritum, & missum in ollam novam, florebit, permanent usque ad plenilunium. Quod si duplato tempore supradicto condantur in nigra terra, generat Spiphiones.*

1. SPIRA. Eucherius Lugdun. de variis vocabulis sacræ Scripturæ: *Spiras, capitella columnarum, vel, sicut puto, facturam earum.*

¶ 2. SPIRA. Glossar MS. Sangerm. num. 501. *Spiræ, funes quibus in tempestatibus utuntur, quos nautici suo more curcubas vocant.* Bern. de *Breydenbach* Iter Jarosol. pag. 242. *Ad recessum se parabant: levando anchoras, sursum trahendo barcas & scaphas, erigendo vela, solvendo & complicando Spiras, quæ omnia fiunt cum violentia, festinantia & continuis ac altis clamoribus.* Vide *Spera* 3.

¶ 3. SPIRA, intortitium: id est, hastile ductili ac longo cereo circumvolutum, ut plurimum in spiram, unde vocis etymon, efformatum. Acta sancti Petri Cælestini to. 4. Maii p. 436. *Digneris ostendere nobis signum, ut scilicet una istarum Spirarum, quæ coram sancto corpore sunt accensæ, continuo extinguatur.*

¶ SPIRACULUM, *Flatus vel spiritus*, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501. Occurrit Genesi c. 2. v. 7. c. 7. v. 22. Proverb. c. 20. v. 27. & alibi.

¶ SPIRATUS, Sine spiritu, qui expiravit, Ital. *Spirare*, spiritum exhalare, Gall. *Expirer.* Miracul. SS. Paulini & Severi to. 3. Jul. p. 272. *Cum ego fui in curia B. Alexandri, ego vidi eum finitum, Spiratum & mortuum.*

SPIRAUCA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis c. 70.

¶ SPIRINGA, Retis genus, ut videtur, ad capiendos *Spiringos*; unde sic dictus. Charta Winemari Gandensis Castellani in Probat. Hist. Guinensis p. 66. *Unum stelam Valbam ad pisces, in Spiringa eandem piscandi potestatem quam illius loci dominus habet.*

SPIRINGUS, Pisciculus, Teut. *Spiringen*. Chronicon Montis S. Agnetis ann. 1450. *Piscatores nostri ceperunt in magna copia multos Spiringos.* Vide Kilianum in *Spierinck*.

SPIRIOLUS. Galbertus in Vita S. Caroli Comitis Fland. n. 107. *Aviculas capere, Spiriolos & vulpes sagittare, & hujusmodi puerilia recreando satagere*, [Forte *Sciuriolus*, sciurus, Gall. *Ecureuil*.]

¶ SPIRITALIS, Vox frequens apud scriptores Ecclesiasticos, Ad mentem spectans. Utuntur Tertull. Apl. cap 22. Prudent. in Romano v. 14. Sidonius lib. 7. Ep. 9. & alii passim. Charta S. Rudesindi inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 181. *Antiphonarios duos, orationum, comicum, manual precum, alios Spiritales, bibliotheca moralium.*

¶ SPIRITATUS, Dæmone correptus, energumenus, ab Ital. *Spiritàto*, Gall. *Possédé.* Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 168. *Quædam neptis sua ultra tres annos fanatica seu Spiritata fuerat.*

¶ SPIRITUALES, Ecclesiastici dicuntur ad distinctionem Laicorum, qui vocantur *Temporales.* Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 465. *Misit personas Spirituales Mediolanum*

pro Potestate electo ducendo Januam. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 9. p. 18. *Præfatus princeps, concomitante honorabilium personarum, tam Spiritualium quam Temporalium, nobili & præstanti comitiva, &c.* Charta an. 1404. apud Rymer. to. 8. p. 378. *Super litteris tam regalibus, quam aliorum dominorum Spiritualium & Temporalium regni nostri Angliæ, &c.*

¶ SPIRITUALIA Episcopi, Spelmanno sunt quæ functioni ejus Episcopali debentur, non temporalium jurium, vel dignitatum possessioni: hoc est quæ jure percipit divino seu ecclesiastico, non judicio fori temporalis. Vide Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ SPIRITUALITAS, Jurisdictio Episcopalis seu Ecclesiastica. Charta fundat. Monaster. S. Mariæ Alaon. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 131. *Sisebotus Orgellitanus Episcopus, de cujus Spiritualitate locus est, .. .ecclesiam prædicti Monasterii benedixit*. Bulla Sixti IV. PP. ann. 1472. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1331. *Itaque interdictum ipsum currere volumus, nisi Episcopus ipse ad Spiritualitatem suam restitueretur, &c.* Charta Henrici IV. Regis Angl an. 1405. apud Rymer. tom. 8. p. 401. *Cum dilectus nobis in Christo, custos Spiritualitatis Archiepiscopatus Eborum, sede vacante, electionem nuper factam, &c.* Eadem habentur in Charta an. 1573. apud eumd. to. 15. p. 739.

¶ Spiritualitas, Spiritualis status. Charta Adami Episc. Meld. ann. 1297. ex Tabul. ejusd. Eccles. *Ut eidem* (Episcopo) *responderent de statu dictæ domus, ... & præcipue de Spiritualitate ejusdem loci ... Prius juramenta ab eisdem præstito, eidem de statu dictæ domus tam de Spiritualibus, quam de temporalitate ... responderunt*.

¶ Spiritualitas, Virtus, ni fallor, apud Guibertum in Vita sua c. 16. *Cum tamen otii impatiens essem, quasi de necessitate rejectis imaginationibus, Spiritualitate recepta, ad exercitia commodiora perveni*.

¶ SPIRITUALITER. *Catechumeni ... symbolum, quod est* Credo in Deum Patrem, *Spiritualiter docentur*, in Can. ante viginti de consecrat. dist. 4. Ubi Glossa, id est, quod non de verbo ad verbum memoriter retineri debet, sed tantum sufficit apprehendere sensum.

¶ SPIRITUALIUS, Consultius, prudentius, maturius. Charta Joannis Reg. Franc. ann. 1350. in Memor. Cameræ Comput fol. 91. v. *Volentes ... super præmissis uti consiliis & Spiritualius deliberare cum ipsis in his quæ ordinanda, statuenda, reformanda & aliter pro felice regni regimine videbantur agenda*.

¶ SPIRITUS, Eo nomine quidquid ad cultum divinum pertinet significatur, in Constitut. pro Abbatia S. Pauli Narbon. an. 1127. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 33. *Et faciant omne servitium ipsius* (Ecclesiæ) *canonice in Spiritibus & in ceteris secundum consuetudinem antecessorum suorum, &c.*

¶ Spiritus Sanctus, Nobilissimus Ordo Equestris institutus ann. 1578. ab Henrico III. Rege Franc. cujus insigne columba est, symbolum, *Duce & Auspice*. Summum Ordinis Magisterium obtinet Rex ipse. Vide Scriptores Rer. Franc. Exstitit alter S. Spiritus Ordo, cujus auctor fuit Ludovicus Tarentinus Jerosol. & Siciliæ Rex, Provinciæ Comes an. 1353. Consule *Bouche* Hist. Provinc. l. 9. c. 3 §. 7. & l. 10. c. 8. §. 1. Vide *Fratres de Spiritu sancto*.

Spiritus Septiformis. Liber I. Sacramentor. Ecclesiæ Rom. cap. 44. ubi de Ritibus baptismi: *Postea cum ascenderit à fonte infans, signatur à Presbytero de chrismate, ... deinde ab Episcopo datur eis Spiritus septiformis, ad consignandum imponit eis manum in his verbis: .....Tu, Domine, immitte in eos Spiritum S. tuum, & da eis Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum consilii & fortitudinis, Spiritum scientiæ & pietatis, &c.*

¶ SPIRULA, Farciminis seu botuli species. Locus est in *Castellamentum*.

¶ SPISSALICA Postericalis, Scripturæ species. Vide supra in *Scriptura*.

¶ SPISSAMENTUM, Frequentia, multitudo. Ernaldus in Vita S. Bernardi l. 2. *Præcedentes itaque & subsequentes lætabundis acclamationibus applaudebant abbati, & diu intra agminum Spissamenta detentum, tandem solemni reddidere* (l. rediere) *hospitio*. Vide infra *Spissus*.

¶ SPISSEA. Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 484. *Item concessit in Novubiano vocabulo Ficlini terras modiorum 230. cum Spisseis & vineis*. Hac voce significari videtur quicquid cum spica nascitur.

¶ SPISSITUDO, Compressio, Gall. *Serrement*. Johan. *de Trokelowe* in Annal. Edwardi II. Regis Angl. p. 25. *Conserta ante scutorum Spissitudine cuneum impenetrabilem statuerunt*.

¶ SPISSUM, Spissitudo, Gall. *Epaisseur*. Charta Petri *de Roteyt* Vicarii Tolos. an. 1272. inter Consuet. ejusd. urbis MSS. *Et quod* (faciatis fieri) *trabes peales & palmites de oor & abiete, ... & quod habeant unum bonum palmum de Spisso*.

¶ SPISSUS, Frequens. Vita S. Adalberti tom. 3. April. p. 188. *Parvulus ... febricitans, mortem vicinam parentibus minatur, ... pater fecit Spissum gressum ad puerum*. Vide *Spissamentum*.

¶ SPITALERIUS, pro Hospitalerius, in Testam. an. 1342. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Legat Ricareio filio suo Spitalerio fratri S. Johannis Jerusalem ... libras regales ananatim tanto tempore quanto permanebit scutifer, & postea factus miles 200 lib.*

SPITUM, Veru. Glossarium Cambronense: *Assitum, veru, id est, Spitum*. Charta Italica an. 1287. in Miraculis S. Ambr. Senens. *Percussit eum suum dextrum in quoddam Spitum de ferro, ex qua percussione fuit dictum crus perforatum, &c.* Gloss. Theotiscum Lipsii: *Spietis, hastæ*. Nos, inquit idem Lipsius, *Spiesse*, nomen primigenium à mucrone, *Spiess*. [Somnerus addit: Hoc Belgicum *Spet*, *Spiet*, unde forte nostrum *Spit*, veru. Hasta autem Sax. *Spere*, quod nobis mansit.] Vide *Spicum*.

¶ SPLAGIA, ab Ital. *Spiaggia*, Ora, æstuarium. Vide *Plagia*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 393. *Tunc galea Cingiensis rumpitur, & aliæ v. in Splagiis Senogalliæ impulsæ confractæ sunt*.

SPLANARE, pro Planum reddere, vox Italica. [Regimina Paduæ ad ann. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 433. *Tunc prædicti Potestas cum aliis nominatis Splanare incœperunt, & disfecerunt dictum motam cum tajatis & fossis magna*. Chron. Parmense ad annum 1290 tom. 9. col. 820. *Item eo tempore Bononienses ceperunt Imolam, & eam circumquaque Splanaverunt*. Adde Chron. Modoet. apud eumd. to. 12. col. 1188. & Chron. Tarvis. to. 19. col. 863] *Slanare foveam*, in Hist. Cortusior. lib 2. c. 16.

Splanata, pro eo, quod Galli dicimus *Esplanade*, Locus planus, apertus, l 6. c. 8. ejusdem Histor. Cortusior. [Chron. Veronense ad an. 1329. apud Murator. to. 8. col. 646. *Fecit fieri Splanatam circumquaque pontibus junctis super Sile & canali de Mestre*.]

¶ SPLANEIRA Terra, Planities, planus ager. Charta ann. circ. 1039. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Willelmus dono ortum meum dominicum, & damus talem largitatem de Splaneira terra ta quantum potuerint rumpere ipsi aratores*.

¶ SPLECA. Chronic. Domin. de Gravina apud Murator tom. 12. col. 689. *Ubi per horam permansas*

maurus dormiendo evigilans se sentiens, & depositis lorica & aliis armis suis ibidem sub Spleta, ensem tantum habens in manibus abiit, &c.

¶ SPLECHA, Jus pastus, venationis, piscationis, lignationis, & aliarum usualium commoditatum, quas aisiamentis vocant, in foresta vel dominio alterius. Sententia arbitralis inter Dominum & homines Calliani ann. 1497. Item cum dicti homines habeant usum depascendi cum quibuscumque averibus tam grossis quam minutis, & porcinis, & omnes alias Splechas faciendi, &c. Vide Explets, & infra Spleta.

¶ SPLENCHARE, Splechas percipere, seu jure Splecharum uti, in Charta ann. 1206. Locus est in Esplencha. Vide in hac voce.

¶ SPLENDICARE, Splendere, coruscare, nitere. Apuleius l. 5. Metamorph. Vidisti, soror, ... quæ prænitent vestes, quæ Splendicant gemmæ. Idem l. 7. Cum mihi etiam tunc depiles genæ levi pueritia Splendicarent.

SPLENDICITAS. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: Hæc vestium ornamenta quamvis plenis suæ Splendicitatis flammarent ardoribus, eorumdem tamen splendor sub puellaris splendoris sidere patiebatur eclipsim.

¶ SPLENDIDARE, Splendidum reddere. Apuleius in Apol. Dentes Splendidas: ignosce munditiis. Vide Splendificare.

¶ SPLENDIDISSIMUS, Titulus Ordinis Senatorii, in Cod. Theod. l. 4. de Pistor. hinc Splendidissima Curia nuncupatur Senatus ibidem l. 12. de Agentibus Eodem nomine donatur Papinianus in Præf. Digest. Splendidissima Urbs dicitur Constantinopolis, in eodem Cod. leg. 51. de Oper. publ.

¶ SPLENDIFICARE, ut Splendidare. Matth. Capella l. 9. Lumina ambrosium Splendificent diem.

¶ SPLENDIFICUS, Splendidus. Epist. Quirici Episc. inter Concil. Hispan. tom. 2. pag. 532. O lucerna super candelabrum posita Ecclesiæ, quæ lumine veritatis irradians, à caligine nubilis erroris Splendifico sermone enubilas!

SPLENDOCLASTUS. Rainerus de Inventione Reliquiarum SS. Eutychetis & Acutii: Crucem Domini ex auro purissimo fecit admirabilis artificio compactam, quod Splendoclastum & Antipenton vocabatur. De antipento diximus suo loco: Splendoclastum vero aurum videtur esse, quod in tenuissima folia dilatatur, ita ut vox ibrida fuerit, ex splendor, & Gr. κλάσθη, fractus. Obrizom autem splendor auri appellatur in Glossis Isidori, in Abrigeum, quod idem valet ac obryzum. Joan de Janua: Obryzum aurum dictum sic, quod obradiet splendore. Constantinus Manasses ἐκ λίθων ... χρυσῷ.

SPLENDONA, Ugutioni, Gladius, sic dictus, quod splendeat. Unde Josephus in 10. ait, undique jaculatores, arcus & loricæ, arcu & Splendones. Glossæ Isidori: Sica, cluniculus, machæra, Splendona. [Deceptum Isidorum, aut librarii alicujus inscitia scriptum fuisse Splendona, pro Sphendona, auctor est Carolus de Aquino in Lexic. milit. Est autem Sphendona apud Græcos, addit ille, funda, non gladius.]

¶ SPLETA, ut Splecha. Charta ann. 1141. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 172. col. 1. Tribuo quoque insuper fratribus & habitatoribus dictæ abbatiæ & dictæ grangiæ de Mercadel, & fratribus inde servientibus Deo Spletam per universam terram meam, terras, aquas, ligna, & glandes, liberum introitum & exitum, & omnia ad usus & cunctis rerum animalibus necessaria.

¶ SPLETUM, Reditus, proventus terræ, prædii, præbendæ, &c. Consuetud. Eccles. Barcinon. Clericus hujus majoris Ecclesiæ decedens, quocumque tempore decedat, habeat Spletu ipsius anni integraliter à die martis usque ad finem anni, & possit inde facere testamentum. Vide Expletum 2.

¶ SPOLA, Fusus, cui subtegmen circumvolvitur. Teuton. Spoule. Acta B. Bertrandi tom. 1. Jun. p. 790. Simplices corde puroque fide telam talem texebat constante licio, inexercitatu navicula, aridis Spolis & rudis frta.

SPOLIARIA, Exteriores balneorum cellulæ, in quibus spolia reponuntur Papias. Ἀποδυτήρια, Græcis: & ... Nicetæ in Man. lib. 4. num. 7. Gloss. Lat. MS. Reg. Spoliarium, ubi spolia ponuntur. Britannicus ad Juvenal. Sat. 1. Juxta balnea locus erat, qui Apodyterium, latine vero Spoliarium vocabatur. Ubi, qui balnea ingressuri erant, vestes deponebant apud Capsarium, qui ut scribit Ulpian. mercede servanda in balneis vestimenta suscipiebat. [Vide Cujac. l. 5. Observat. c. 8.]

Erat præterea Spoliarium locus, ubi conficiebantur, quos arena semivivos dimiserat, ut docet Seneca Epist. 94. Lampridius, mortuo Commodo, acclamatum scribit: Hostis patriæ, parricida, gladiator, in Spoliario lanietur. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis c. 21. Exinde jam exanimis (Saturus) prosternitur cum cæteris ad jugulationem solito loco. Vide Petrum Fabrum l. 2. Semestr. cap. 11. p. 152.]

SPOLIATORIUM, Locus, ubi se denudant religiosi ad disciplinam recipiendam. Ita Glossa MS. ad disticha Mag. Cornuti. Ugutionis Spoliatorium, est locus, ubi spolia ponuntur, i. exterior balnearum vel balneorum cellula. [Gloss. Lat. Gr. Spoliatorium, ἀποδυτήριον. Lat. Gall. Spoliatorium, Lieu à despoillier.] Vide Spoliaria.

1. SPOLIUM, Rerum ablatio, in Speculo Saxon. l. 3. art. 32. §. 2. Furtum aut Spolium. Ibidem l. 1. art. 39. l. 2. art. 60. 64. 72. l. 3. art. 5. &c. [Spoglio Italis, eadem notione, in Ital. Sacra tom. 8. in Episc. Beneventi.] Præceptio Guntramni Regis post Concilium Matiscon. II. Aut iniquis quibuscumque Spolia inferre præsumant, Ita in Concilio Toletano XII. c. 10. Tolet. XIII. c. 2. Gregorius Turon. l. 9. c. 30. Neque ullum novam ordinationem se inflicturum super eos, quod pertineret ad Spolium, spopondit. Prædo seu spolium, in Concilio Coloniensi an. 1266. c. 4. Vide Skenæum ad Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ, cap. 8.

¶ 2. SPOLIUM, Quidquid ex agris colligitur, messis, tempus quo agri eorum fructibus spoliantur, Despouillé eadem notione dicimus. Charta Curiæ Suession. an. 1277. Confessus est se retinere ... quoddam pratum seu Spolium cujusdam prati siti in prataria quæ est inter villas. Charta an. 1481. ex Tabular. B. Mariæ de Bono Nuntio Rotomag. Inter cetera petendo restitutionem certarum decimarum feni per dictum Des Comptes captarum percepturum in Augusto & Spolio novissimis. Alia an. 1492. ex eodem Tabular. Ipse curatus in Augusto & Spolio ultimo licet festes præmissa, ... nominant in Augusto & Spolio ultimo plures garbas dictæ decimæ ... cepit, &c.

3. SPOLIUM, Supellex quævis. Leges Grimoaldi Reg. Longob. tit. 2. §. 3. Et si Spolia hominis sepulti foris de sepulchro tulerit, &c. i. vestimenta. [Lex Alaman. tit. 87. Si quis res suas apud alium hominem invenerit, quidquid sit, aut mancipia, aut pecus, aut aurum, aut argentum, aut alia Spolia, &c. Adde Leg. Sal. tit. 37. §. 6. & 7.] Vetus Notitia Viennens. an. 863. Dicens, quod ipse Sigebertus cum aliis conductis hominibus liberis & servis emunitatem sancti Mauricii vel sancti Ferreoli, in loco qui dicitur Ripuria per vim infregisset, ibique incendium fecisset, & omnia Spolia domus violenter asportaret, caballos scilicet, arma, vestimenta, & cætera consistentia, &c. Charta Begonis Episc. Cadurcensis apud Cruceum num. 199. Exposuerunt etiam sæpe accidisse, quod dum contingit aliquem de prædictis viris Ecclesiasticis infirmari, illi, qui ad eorum Ecclesias, vel alibi, ubi sunt eorum bona, mittuntur pro juris nostri conservatione, dicto-

rum-

rumque bonorum, quæ vulgariter nuncupantur, receptione, &c. Adde o.301.302.

Spolia Colli, quasi vestis & supellex colli. Lex Anglior. & Werinor. tit 6 §.6. *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam dimittat: filiæ vero Spolia colli, id est, murenas, nuscas, monilia, inaures, vestes, armillas, vel quicquid ornamenti proprii videbatur habuisse.*

Expolia, in Concilio Bracarensi ao. 572. cap.7. pro *Spolia*.

¶ 4. SPOLIUM, Jus quod ex bonis mobilibus defunctorum Prælatorum Cameræ Apostolicæ, vel Curatorum decedentium Archidiaconis obvenit Practicis nostratibus *Depouillé*. Charta ao.1409. ex Tabular. s. Victoris Massil. *Ludovicus II. Rex Jerusalem & Siciliæ, & Comes Provinciæ jubet Prælatos solvere Cameræ Apostolicæ omnia arreragia, debita etiam Spolia defunctorum Prælatorum secundum decreta Alexander PP.III. in Concilio Pisis habito.* Concil. Tarracon. ao.1591. inter Hispan. tom.4. pag.535 *Nullus rector aut vicarius ... audeat sub nomine Spolii ... sibi vindicare unam ex vestibus, jocalibus vel aliis bonis ... illorum quos mori contigerit infra limites suæ parochiæ, qui sit ab ipsa parochia alienigena aut peregrinus.* Ubi de jure quod parochi in bona decedentium parochialium sibi vindicabant. Ad jus vero Archidiaconorum præsertim Parisiensium quod spectat, consule Tractatum hac de re editum ao.1683. & Fra-Paolo de Benef. circa finem. Parisiensium jus assertum fuit Aresto Parlamenti ann.17 .o.1. Sept.

1. SPONDA. Regestum censuum Bigorræ ex Cameræ Comput. Paris. fol.27. & Tabularium Palense, apud Marcam lib.4. Hist. Benebarn. cap.15. *Quod bellum* (duellum) *fiet, non in Ripa Soulensi, sed in Sponda Navarrensi.* Ubi Marca, *la rive de Navarrenx*, vertit. [Eadem notione occurrit in Charta an.879. in Append. ad Marcam Hisp. col.810. *Terra in eleemosyna qui infrontat in Sponda & in limite & in prato, & in fines de villare Carcuga plus minus modiatos seu ab integre.* Vide *Sponna*.]

¶ 2. SPONDA, Loculus mortui, Gall. *Biere*. Translat. Ss. Arsacii & Quirini sæc. 3. Bened. part.1, pag.669.

Erectus in Sponda tamen ponitur exanimis.

Orciniana Sponda, apud Mart. l.10. Epigr.5.

¶ 3. SPONDA, Italis, Agger, crepido lapidea repagulum, Gallice *Digue, Quai, Garde-fou.* Item, Trabeculæ seu partes exteriores, quibus res aliqua, puta navis, pons, munitur in lateribus. Vide *Spondalia*. Guido de Vigevano de Modo acquirendi & expugnandi T. S. cap. 5. ex Cod. Colbert. 5080. *Accipiatur una assis subtilis & levis longa brachiis 2 & ampla brachio 1. & aliquid plus quæ ponatur pro fundo, & accipiantur assides quatuor pro Spondis ipsius fundi, quæ conjungantur cum ipso fundo & axis taliter conjunctis, quod una Sponda cadat supra aliam.* Ibidem cap. 8. *Et post hæc fiant Spondæ navis latæ ab utraque parte brachio uno & medium .... Et conjungantur Spondæ cum fundo de intus cum axis taliter firmatis, quod Spondæ volvantur & cadant supra fundum.* Statuta Mutin. rubr.90. fol 16. v. *Pontesellus lapideus qui ibi destructus est refici debeat ... de lapidibus & calce, longus per decem brachia, qui habeat Sponda ab utroque capite, & ab utraque parte longas per quatuor brachia, & altas prout erit strata refecta.* Chronicon Parmense ad ao. 1287. apud Murator. tom.9. col. 812. *Palatium novum Communis versus S. Georgium, scilicet Sponda quæ diruerat, refecta fuit & completa.* Hinc Sponda, ἐνολατα, in Gloss. Lat. Græc. dicuntur ligna recta in quæ defiguntur & adjunguntur gradus scalæ; vel Paxilli seu clavi qui axi infinguntur ad retinendam rotam, ne exeat. Neque aliam ob causam.

¶ Sponda, Fœdus ad mutuam defensionem initum nuncupatur, ibidem col.860. *Quidam vero de Guidonis & quidam de Boschettis & de Rangonibus cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ, seu Ecclesiæ, sive Aygonorum antiquitus dictæ, & vocatæ, Spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisulfis, seu Imperii sive Ghibellinis.*

¶ SPONDALARIUS, ut *Spondarius*. Vide ibi.

SPONDALIA. Raimundus de Agiles in Hist. Hierosol. p.147. *Audivi ego a multis, qui ibi fuerunt, quod 30. Turcos & amplius de ponte sumptis Spondalibus in flumine obmisissent.* Ut Isidoro l.20.c.11. *Sponda* dicitur exterior pars lecti, ita *spondalia*, trabeculas, seu partes exteriores pontis, quibus munitur in lateribus, licet interpretari: [eadem proinde notione qua *Sponda* 3. & *Spondilia* 2.]

SPONDALIS, Spondæ lecti instratum. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum in Burgundicis p.26. *Et quicquid de gemmis habemus, & gangana sirica, cum Spondale, & tapete uno, &c.* Aliud est *Espondenale*, infra: *Canones scarsus quaternio uno, Gerberto, & Epondenale, libello de arte militari, & pallio Gunbaldo, &c.* Forte pro *Expositionale*.

☞ Doctissimi viri conjecturam apprime confirmat le Roman *de la Rose* Mf. ubi occurrunt voces *Espont*, pro *Espositio*, & *Espondee*, pro *Exponere*:

Ele savoit les songes Espondre ...
Et quant par vostre fol respons
M'avez ainssint mon songe Espons ...
Ains mès si noble vision
N'ot si laide Exposition.

Ovide Mf.

Or vos veil Espondre briefment
De ces fables l'entendement.

¶ SPONDARE, *Spondis* seu aggeribus munire. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad an.1215. apud Murator. tom.6 col.408. *Ascendere fecit homines de Cazana in podium quod vocatur Rotundum prope Celaseum, & incepit ipsum incastellare & Spondare* Vide *Sponda* 3.

SPONDARIUS, Sponderius, Tutor, qui pro pupillo *spondet*. Consuetudines Tulosæ parte 1. *Tutor testamentarius, qui vulgariter appellatur Spondarius.* Occurrit ibi non semel. Stabilimentum Tolosanorum Consulum an.1207. apud Catellum: *Videlicet, quod aliquis Sponderius hominis vel feminæ habitantis in hac villa Tolosæ, urbe, vel suburbio, non possit aliquid emere de illis rebus mobilibus vel immobilibus, quæ fuerint illius, ex quo ille erat Sponderius, si ille, qui ipsum statuerat Sponderium, non ordinaverat.*

Spondarii ad Pias Causas, Executores testamentorum. Testamentum Raimundi Comitis Tolosæ an. 1249. apud eumdem Catellum: *Residuum vero de decem millibus marchis supradictis, quod restat distribuendum volumus arbitrio Commissariorum nostrorum infra scriptorum, qui Gadiatores seu Spondarii vulgariter appellantur, ad pias causas, sicut saluti animæ nostræ magis expedire videbunt.* Infra: *Commissarii autem, gadiatores, seu Spondarii nostri, sicut isti, &c.* Charta an.1243. in Regesto Tolosano fol.88. *Qui fuerunt Sponderii & de testamentarii de computo & testamento Bernardi W. de Brugariis.* Occurrit eadem notione in Charta Alfonsi Comitis Pictaviæ & Tolosæ an.1263. [Testam Audæ de Lassarano dominæ de Bouluco an. 1351. *Item dicta domina testatrix ut suum supradictum testamentum executari valde possit, ordinavit Spondarios seu executores illius, videlicet Remundum Aymericum de Montesquivo consobrinum suum, &c.*]

Spondalarius, in Fori Oscæ an.1247. fol.13. *Spondalarii, cabeçalarii, aut testes, &c.* Vide in *Cabeçalarii*. Observantiæ Regni Aragon. l.5. tit. de Tutoribus §. 8.

De

De Regni consuetudine, tutor, curator, & Spondalarius possunt constituere procuratorem, etiam ante litem contestatam Michael *del Molino* in Repertor. Foror. Aragon. *Testes septem annorum possunt esse Spondalarii in omni testamento nuncupativo, quod testator decedit in heremo.* Vide Foros Aragon. edit. 1614. fol. 97. 124. 126.

SPONDERAGIUM. Tutela testamentaria, seu ipsa tutelæ administratio. Consuet. Tolosæ part. 1. tit. de *Jurejur. Spondarius credimus cum proprio juramento de administratione Sponderagii.*

¶ SPONDEDISSET, pro Spopondisset, in Charta Chlodovæi III. Franc. Reg. an. 692. apud Felibian. inter Probat. Hist. S. Dionysii p. 12. *Quod ipse veddio de mano memorato Chainone abbati aunquam adchramisset, ut hoc ei dare & adimplere Spondedisset.*

¶ SPONDERAGIUM, SPONDERIUS. Vide supra *Spondarius*.

1. SPONDILIA, Colli vertebræ, in Miracul. S. Godehardi Episcopi pag. 19. [Gall. *Spondile*. Vide *Cruppones*.]

¶ 2. SPONDILIA, Anterides, erismata, Gall. *Arcboutans*. Gualvaneus Flamma apud Murator. tom. 11. col. 1015. *Et quia Spondilia istius turris & ecclesiæ majoris erant taberniis conjuncta, fecit omnia dirui.* Vide Sponda 3. & Spondalia.

¶ SPONDIUS, Spondens, ut videtur Formulæ vett. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 546. *Vel quod mororare minime possimus judicibus brevis a strat Spondiis incolcationibus vel alias stromentas, &c.* In iisdem Form. p. 551. *Spondo*, pro Spondeo, usurpari videtur: *Unde me Sponde vel subter firmavit ut contra præsente cartola patrocinale neque ego neque de herebus meis ne quislibet ulla opposita persona pro ac die ambulare non debeamus.*

SPONDOROMUM. Vide *Spidromum*.

¶ SPONEA OCCASIO, *σπονδ'*, in Gloss. Lat. Gr. & Gr. Lat. ubi Sangerm. habent, *Occasio Spontea*.

SPONGIARE, SPONGIZARE, Spongia detergere, emondare, apud Apicium l. 1. c. 16. l. 7. c. 16.

¶ SPONNA, ut *Sponda* 1. Charta an. 890 in Append. ad Marcam Hisp. col. 825. *Sicuti ascendit per ipsum puteum de Bedert usque ad ipsam Sponnam de super ervo & usque in viam de Boxaza.*

¶ SPONSA CHRISTI, Sanctimonialis, in Lege Bajwar. tit. 1. c. 11. Capitul. l. 6. cap. 414. Canon. Isaaci Episc. Lingon. tit. 7. c. 8. & alibi.

SPONSA SOLIS. Glossæ MSS. ad Alexandr. Iatrosoph. *Intiba, i. cicorea, Sponsam solis intellige.*

SPONSALIA, Donatio facta sponsæ, donatio propter nuptias: *ἕδνα*, in Gloss. Lat. Gr. *Sponsales tabulæ*, apud Hieronym. Epist. 10. vel *arra* à sponso sponsæ datæ, quomodo *sponsalia* usurpantur in tit. Cod. Just. *Si rectus provinciæ, vel ad eum pertinentes Sponsalia dederint*: quæ *pignora* dicuntur in leg. 6. Cod. Th. de Sponsalibus. *Arræ sponsaliorum*, apud Papian. in lib. Respons. tit. 18. [*Sponsalicia largitas*, in leg. 4. Cod. de sec. nupt. & in Dotalitio ob matrimonium inter Guillelmum Montispessulani & Tiburgam filiam Raimundi Atonis an. 1191. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 208.] Græcis *μνῆστρα*. Acta Episcoporum Cenomanensium p. 316. *Ubi dogmatizabat novum dogma, quod feminæ, quæ minus caste vixerant, coram omnibus vestes suas cum crinibus nudæ comburerent: nec quilibet amplius aurum, argentum, possessiones, Sponsalia cum uxore sumeret, nec ille dotem conferret.* Tabularium Brivatense ch. 124. *Similiter de ipsa hæreditate illa Sponsalia, quæ dedi uxori meæ, dimitto S. Juliano, &c.* Occurrit præterea in Charta 155. *Sponsalitas*, in ch. 413. *Qui hanc hæreditatem mihi tribuit in die Sponsalitatis meæ.* [Ubi *Sponsalitas*, non de munere nuptiarum, sed de die quo Sponsalia habita sunt, accipi debere existimo.] Vita SS. Bovæ & Dodæ num. 11. *Quidquid chartis ante assignatum contulerat Sponsalibus sui patrimonii, &c.* Charta an. 1306. apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 2. cap. 34. *Ego Ranimirus gratia Dei prolis Sanctioni Regis accepi uxorem nomine Geeberga, filiam Comitis Bernardi Rodegerii, (Bigorrensis) ... & dedit ei Sponsalia pro dote, & barram propter honorem & amorem, pulchritudinem que suam, aliquid de hæreditate mea, quam dedit mihi pater meus in territorio Aragonensi, &c.* Thidericus Langenius in Saxonia, de Ernesto Duce Brunswicensi:

Hic scrutabatur terras, populos speculatur,
Ad terras versas properans venit, inde reversus
Invenit nuptam tunc sponso sic sociatam,
Qui mox subrisit, & ei Sponsalia misit.
Hoc sic invento Dux agitus estque momenta,
Brunswic ferocem portavit & ipse leonem.

Incertum tamen, quid hoc loco vox *sponsalia* proprie sonet, nisi intelligatur *Annulus pronubus*.

☞ Ut varia fuit pro variis locis isthæc donatio, ita diversis nominibus in diversis regionibus est appellata: quæ voces cum suo ordine hoc in Glossario occurrunt expositæ, eas iterum hic attexere superfluum existimamus. Itaque monuisse sufficiat hæc verba *Sponsalia*, *Arra sponsalitia*, *Sponsalitia*, & *Munera sponsalitia*, quæ ut plurimum promiscue habentur, interdum distinguenda esse, ut docet Cujacius in tit. 2. lib. 5. Cod. quem consule.

☞ Sponsaliorum per verba de futuro contractorum meminit Charta Amedei Lugdun. Archiep. ann. 1438. ex Bibl. Reg. *Sponsalia inter se per verba de futuro contraxerunt, cara ili copula subsecuta & prole procreata; cum lapsis aliquibus annis ... ad solempnizationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedere velleat, &c.*

¶ SPONSALICIA CHARTA, Qua sponsalia contrahantur, & quæ inter pura Episcopi directealis recensetur, in Charta Aldefonsi Comitis Tolos. an. 1131.

¶ SPONSALITAS. Vide in *Sponsalia*.

SPONSALITIUM, Idem quod *Sponsalia*, Donatio propter nuptias. Charta Caroli C. apud Joan. a Bosco in Vienna: *Donativum Sponsalitii nostræ Reginæ Hermentrudis eidem Sanctæ condonamus, illa donante & consentiente.* Tabularium Conchense in Ruthenis ch. 59. *Uxor mea, ... quamvis suum esset Sponsalitium, me, ut darem impulit, &c.* Tabular. Celsiniacense: *Et dimitto vineas duas, quas dedi uxori meæ in Sponsalitio & dotalitio.* Alibi: *Duas appendarias, quæ fuerunt Sponsalitium matris meæ.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 99. *Et si eisdem mulieribus placuerit, separent se à maritis, ita tamen, quod non amittant dotem suam, nec Sponsalitium.* Pactum nuptiale Guillelmi D. Montispessulani an. 1109. *Et dabimus filiæ tuæ in donationem propter nuptias, sive in Sponsalitio suo, macellud, quod habemus ... in terminio de Valle Eraaga, &c.* [Charta an. 1105. inter Probat. to. 2. Histor. Occitan. col. 368. *Ego Alfarius & uxor mea Engelrada donamus tibi Arnaldo filio nostro & uxori tuæ Metillinæ filiæ Bernardi Atonis Vicecomitis & Caciliæ in Sponsalitium & donationem castellum de S. Nazario.* Contractus matrimonii an. 1150. ibidem col. 519. *Ego Ademarus de Muro-veteri in Dei nomine ducens te Tiburguetam in uxorem, dono tibi in donationem propter nuptias & in Sponsalitium mitto medietatem omnium honorum meorum, &c.*] Occurrit præterea in Pacto nuptiali Guillelmi D. Montispessulani cum Mathilde filia Duc. Burgund. an. 1156. Charta Simonis Comitis Leicestriæ & Montisfortis an. 1211. in 30. Regesto Archivii Regii ch. 44. *Pro Sponsalitio tuo, seu donatione propter nuptias, &c.* Jacobus I. Reg. Aragon. in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Non obstante quod bona prædicta sufficiant plenarie ad dotem & Sponsalitium uxorum suarum.* *Sponsalitia donatio & largitio.* Aniano ad l. 3. & 8. Cod. Theod. de

Spon-

Sponsal. & in alio Pacto nuptiali an.1191. Adde Gariellum in Episcopis Magalonensibus p. 91 Formulæ ejusmodi donationem exstant in Spicilegio Acheriano tom. 8.p.194.216.217. Vide ibidem p.166.207.225 Huc etiam pertinet Charta Hugonis Episcopi Nivernensis ex Tabulario Ecclesiæ s.Cyrici ch. 75. *Notum sit ... quod ego Hugo sola Dei gratuita bonitate, non mei recompensatione meritis S.Nivernensis Ecclesiæ Episc. licet indignus, testamentum de bonis , quæ mihi de Episcopatu proventura sunt, ad laudem Dei & honorem instituo præcipio; & quemadmodum qualibet persona laicalis uxorem sibi legitime junctam juxta mundanæ legis traditionem dotat de bonis suis terrenis & honorat, ita & ego sponsam mihi spiritualiter junctam, bona videlicet Ecclesiam, de bonis meis supradictis bona voluntate & bono corde doto secundum traditionem Canonum & honoro: tali videlicet modo, ut quandocumque mihi & Dei voluntate de hac vita caduca migrare contigerit, medietas bonorum meorum de Episcopatu, tam in pane, quam in vino, auro & argento, & bestiis, omni supellectili, tamen persoluto prius si quod fuerit tunc temporis meo debitu, Canonici, Deo sanctoque Cyrico die noctuque servientibus ex meo jussu & dono tribuatur: altera vero bonorum medietas rursus per medium dividatur, quarum unam partem peregrinis & viduis in domo Dei infirmantibus, partem vero alteram monachis Monasterii S.Mariæ, sanctique Proto-Martyris Stephani in suburbio nostræ civitatis servientibus erogari præcipio. ... Recitatum est hoc testamentum in civitate Nivernis in Ecclesia s.Cyrici anno Dominicæ Incarnationis 1074.Ind. 12.3.Kal.Nov.fer.7. Quando idem Episc. Hugo in Sede Pontificali intronizatus est , astantibus & audientibus Goffrido Autissiodorensi Episc. Willelmo Comite, aliisque primatibus militibus una cum clero & populo civitatis. Recitatum est autem secundo in sequenti septimana in plena synodo.* Adde ch. 77.

¶ Sponsalitium Delibrum, Deliberatum, statutum, in Testam. Raymundi Trencavelli an. 1154 inter Probat. tom 2. novæ Hist. Occitan. col. 550. *Mea uxor tantum quantum voluerit stare sine marito cum suis & meis infantibus in omnibus terris meis sit domina & segnoressa, & si volebat discedere ullo modo habeat suum Sponsalitium delibrum solummodo & totam raubam & expletam de meis cameris .*

Sponsalitium, pro Dote Ecclesiæ, in Charta an. 1030. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensibus , & apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus l. 2.n.11.ubi sic clauditur: *Factum Sponsalitium istud anno, &c.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol 93. *Dedit Gunterius & filii sui ... quandam peciam vineæ Ecclesiæ S. Andreæ pro Sponsalitio, &c.* Tabularium Monasterii s Andreæ Viennensis: *Similiter concedimus Sponsalitium ipsius Ecclesiæ duas diuturnas telluris: similiter pascua bestiis monachorum, &c.* Alibi: *Concedimus coronas dominicas nostras & in Sponsalitio consecrationis Ecclesiæ unum curtillum, &c.* Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 52. *Fecit donum & relictionem nobis monachis de Dominamne, quidquid tenebat à nobis in Ecclesia & in parochia S Laurentii, & in capella de Castello, scilicet Sponsalicii, primitiarum, oblationum, & decimarum.* Fol. 87. *Breve de censu de* Ferrariis, *de Sponsalitiis Ecclesiæ , Walterius debet 12. denar. &c.* Fol. 108. *Andreas Terraci debet 12. denar. in Nativitate S. Mariæ propter Sponsalitium Ecclesiæ , vel 4. cascos ad Cluniacum.* [Charta an. circiter 1063. ex majore Chartulario S. Victoria Massil. fol. 91. *Dedit in Sponsalitium Ecclesiæ S.Stephani 4. sextariatas de terra .* Vide in *Sponsare* .]

¶ SPONSALITIUS, Ad *Sponsalitium* pertinens . Charta an. 1402. apud Rymer. tom. 8. pag. 266. *Necnon de arris & Sponsalitiis largitatibus , &c.* Vide *Sponsalia* .

¶ SPONSAMENTUM, Sponsalia , nuptiæ, Gall. *Espousailles.* Chron. Modoet. apud Murator tom. 12. col. 1166. *Franchinus acceperat uxorem filiam Berardini de Longarolo... & magnum invitum amicorum suorum fecit ... Erat autem ibi gentes diversarum partium Lombardiæ , quæ venerat pro Sponsamento fiendo .*

SPONSARE, Sponsalia contrahere , in leg. 38 D. de Ritu nuptiarum. [Leg. Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2 p. 53. *Si quis puellam ante annos 12. Sponsaverit, &c.* Sponsare *de solido & denario*, supra in *Solidus* 2.]

¶ Sponsare, In matrimonium collocare, in iisdem Leg. ibid. p. 74. *Si quis filiam suam aut sororem alii Sponsare voluerit, habeat potestatem cui voluerit , libero tamen homini, sicut anteriori Edicto continetur. Nam postquam eam Sponsaverit non habeat potestatem alteri homini eam ad maritum dandi ante biennii tempus .*

¶ Sponsare Ecclesiam , Eam dotare, annuos reditus illi attribuere, Gall. *Doter, fonder une Eglise.* Charta an. 1096. inter Instrum. tom 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 183. *Mihi Raimundo Comiti Tolosensi placuit, ut in manu dom. Urbani PP. & in præsentia archiepiscoporum & episcoporum , qui cum eo aderant , ecclesiam Nemausensem sicut fidelis Dei filius Sponsarem . Placuit vero , & placet, & ideo eam fideliter Sponso, nam omne quod villa Fontis cooperta mihi debet , & quidquid habeo ibi in servitiis , in usibus , in hospitiis , totum B Mariæ Nemausensis ecclesiæ, ... in Sponsalitio dono .* Vide in *Sponsalitium* .

¶ Sponsare Ecclesiam , Eam sibi in sepulturam eligere. Litteræ Folcaldi apud Stephanot. tom. 7. Fragm. Hist. MS. *Do vero ex parte matris meæ Girbergiæ , quæ pro amore D.N.J.C. & S. M. semper Virginis & S.Petri Apostoli & S. Abundi Mart. & O. SS. Sponsavit prædictum locum de sepultura corporis sui, pro redemtione animæ suæ & sui senioris Azonis, quantum ipsa dedit in villa quæ vocatur Juor .*

¶ SPONTALIS, Spontaneus, ultroneus. Gloss. Lat. Gr. *Spontalis* , ἀυθαίρετος. Utitur Apuleius l. 4 Metamorph. & l. 11. circa finem .

¶ SPONTALITER, Sponte, apud Sidonium lib. 9. Epist. 9. *Id non modo non coactus , verum etiam Spontaliter facio .*

SPONTONES, Pugiones , apud auctorem Mamotr. ad 2. Paralip. c. 22. Vox Italica, de qua Ferrarius.

¶ 1. SPONTONUS, Fustis ferro munitus, Ital. *Spontone*, Gall. *Baton ferré.* Statuta castri Redaldi lib. 2. fol. 39. v. *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet, lancea, spota, cultellus , sive daga , & cultellessia, stocbus, Spontonus, massa, &c.*

¶ 2. SPONTONUS, Scalprum signatorium, Ital. *Pontone*, Gall. *Poinçon*, quo in signandis monetis utuntur. Statuta Genuens. lib. 2. cap. 31. de Monetis fol. 61. *Typos vero ad imprimendum, quos hodie forma vocant , vel quos ad eos formandos vulgariter Spontones dicunt , sive in dominio Genuensi , sive extra facientibus bona publicentur, & summo supplicio adficiantur , vel ad id usque plectantur arbitratu Magistratus .* Eadem totidem verbis habentur in Statutis Saonæ cap. 50. fol. 104.

¶ SPONTUALITAS , Arestum Parlamenti ann. 1531. inter Privilegia Ord. s. Johannis Jerosol p. 253. *Dicti vero intimati originale computorum de Spontualitate memorati Episcopatus Laudunensis , per eos productorum ... penes dictam Curiam nostram ... ponerent .* Legend. videtur *Spiritualitas* . Vide ibi.

SPORA. Vide *Sporones* .

¶ SPORCITIÆ, pro *Spurcitiæ*, Immunditiæ, Gall.

Ordu-

Ordures, in Bolla Eugenii IV.PP. an. 1437. ex Bullar. Carmelit. p. 194. col. 1.

¶ SPORLA, Sporta, Gall. *Corbeille*. Statuta Montis Reg. fol. 312. *Item pro media dozena de Sporlis sol. den. sex.* Vide *Sporta* 2.

¶ SPORONES, ut *Spourones*. Vide ibi.

1. SPORTA. Inter alia veterum monachorum opificia, seu manualia opera, frequens est mentio *Sportarum*, quas vimine, aut junco, sparto, aut alia quavis materia texebant, quæ earum pretio victum & alia necessaria sibi compararent, quod testatur Regula s. Pachomii c. 74. S. Hieron. Epist. 4. Cassian. l. 4. de Instit. Cœnob. c. 29. & alibi. Sozom. l. 6. c. 29. &c.

Sporta Peregrinationis, Quæ alias *Pera*. Papias: *Pera, sportella, sacculus pastoralis, mantica*. Tabularium s. Victoris Massiliensis apud Guesnaium ann. 855. num. 3. *Illucescente vero mane ipsius Dominicæ Resurrectionis, post acceptam Sportam suæ peregrinationis, ob religionem piæ devotionis, venit in medium congregationis, &c.* [Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1171. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 91. *Sportam meam suscipiens de manu Guichardi Lugdunensis Archiepisc. .. donavi & concessi ad luminare ipsius altaris S. Nazarii 20. solidos singulis annis.*] Vide *Pera* 1.

¶ Sportarum Benedictio, inter obventiones presbyterorum recensetur, in Chartul. Bituric. fol. 22. quod scilicet pro benedictione Sportæ seu peræ peregrinantium presbyteris fiebant oblationes. Vide in *Pera* 1.

¶ Sportella, diminut. à *Sporta*, Pera minor. Charta Sancii Reg. apud Moret. Antiq. Navarræ p. 616. *Ut omnes undique partibus venirent causa orandi cum Sportella vel ferrone.*

2. SPORTA, Sporla, Id, quod propter investituram, aut ratione *relevii* conceditur à vassallo domino capitali. In Regesto Constabulariæ Burdegalensi: *Isti sunt, qui debent Sportam in diœcesi Burdegalensi. Dominus Bertrandus de Novelliano Miles debet pro Castro de Novelliano unam lanceam de Sporta; & pro his, quæ habet in parochia de Salas unum austorium,* (autour) *vel 60 sol. de Sporta*. Ita de cæteris feudatis, quorum alii lanceam, alii calcaria aurata, aut chirothecas, vel certam nummorum summam debent pro *sporta*. Fol. 165. ejusdem Regesti est Charta Heliæ de Canpanna Militis an. 1285. in qua sic loquitur: *Dabimus præfato domino meo Edwardo, hæredibus & successoribus suis, unum austurium sor de Sporta, in qualibet mutatione domini, quotiens mutationem istam ex alterutra parte fieri contigerit*. In Regesto homagiorum nobilium Aquitaniæ fol. 18 ubi agitur de Burgi (urbis ita dictæ) incolis: *Cum secundum nostram consuetudinem non sit feodum, nisi sit ibi Sporle, sive investitura*. *Esporle*, etiam interdum Gallice effertur ibidem fol. 58. *Thoobaud Seigneur de Budos bailla pour Esporle & devoir deux lausses. Mons. Geraud de la Motabailla pour Esporle 20. sols de la monnoie, &c.* Occurrit vox *Esporle* hac notione in Consuetudine Burdegal. art. 82. 83. 85. 88. 93. 94. Charta Edwardi Regis Angliæ in 84. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ex Tabulario Regio num 43. *Reddendo inde nobis & hæredibus nostris unam lanceam ad Sporlam in mutatione domini, uti Sporlæ de Vasata fiunt.*

¶ Sportula, Eadem notione, in Charta an. 1317. tom 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1.

¶ Sporlanum, Eodem significatu. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. tom. 2. p 425. *Reddendo inde ... unam lanceam cum ferro deauratam pro Sporla in mutatione domini cujus libet hinc & inde ... Ita quod quilibet prædictorum . . . ad solvendum pro rata Sporlani in mutatione dominii teneatur.*

☞ Eodem nomine aliquando significatum quodvis servitium à tenentibus domino debitum, ut colligitur ex Codice censuali Irminonis Abb. Sangerm fol. 64. v. *Hic mos est de hobus apud Modiacum & villanorum, quod vulgo dicitur Sporles, quod vinum colligent ministeriales s. Germani tempore vindemiarum, & deliberabunt exceptoribus & conductoribus ejusdem Widonis in eadem villa, & ipsi exceptores conducent vinum ad conductum suum quo dominus eorum voluerit.*

Hanc porro vocem à *sportula* Latinorum manasse nemo inficias ierit, quibus maxime paulo inferioris ævi Scriptoribus, ita munuscula, dona, salaria, & honoraria, nuncupantur, quod docuere pridem Juretus ad Symmachum lib. 9. Epist. 124. Sirmondus ad Sidonium lib. 8. Epist. 5. & Alexander Wiltemius ad Dypthychon Leodiense, ubi observant *sportulas*, à *sportis* seu canistellis, uti vocantur à Symmacho lib. 2. Epist. 81. appellari, quod in *Sportulis* honoraria vel munera offerrentur, quod præterea ex Corippo colligunt. [Vide Notas Gothofredi ad leg. 1. tit. 9. de Expensis ludor. Cod. Theodos.] Atque hac notione posterioribus etiam sæculis *Sportulas* appellari constat. Concilium Vernense an. 755. c. 27. *Ut nec Episcopus, nec Abbas, nec ullus Laicus, pro justitia facienda Sportulas contradictas accipiat*. Id est, *vetitas*. Usatici Regni Majoric. MS. *Judices ordinarii seu curiæ ordinariæ civitatis nullas expensas, seu Sportulas, nec aliquid pro primis sententiis exigant, habeant, seu requirant*. Fori Aragon. l. 7. de firmis juris: *Non teneantur solvere salarium, expensas, vel Sportulas aliquas Inquisitori, Notario, nec alicui alteri*. Chartul. Auxit. Eccles. cap. 102. *Guirpivit ecclesiæ illi 20. sol. quos nomine Sportulæ de jure petere videbatur in honore illo de Bardala ... Et malitiam suam super hujus Sportulæ exactionem manifeste confessus est*. Diploma Henrici Imp. an. 1193. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. nov. edit pag. 79. col. 1 *Imperiali edicto sancimus, ut nulli dominorum in Aptensi civitate constitutorum, de libra accipiant, nisi 12. denarios nomine Sportularum, & pro justitia*. Charta an. 1293 tom. 1. Histor. Dalph. p. 37. col. 1. *Item quod dictus Raymundus & successores sui expensas & Sportulas latas, nec aliquid aliud pro causis suis solvere minime teneantur*. Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1340 tom. 3. Ordinat. p. 172. *Absque aliquarum levatione Sportularum seu salariorum*. Constitut. Ludovici Reg. Siciliæ an. 1352 ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 100. *Nullus commissarius ... possit Sportulas seu salarium aliquod recipere à nostra camera fisci*.] *Sportules*, in Statutis Leodiensibus art. 70. 71. 90. Hinc *Sportulantes fratres*, apud Cyprianum, Epist. 28. 34. 66. dicuntur Clerici, quibus *Sportulæ* pro stipendiis præbebantur, quæ postmodum *Præbendæ* dictæ Gregor. M. l. 1. Epist 64.

¶ SPORTALIA, [illegible], in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Græco-Lat. [illegible], *Divisio, distributio, sportulia, Sportalia.*

¶ SPORTELLARIUS, [illegible], in iisd. Glossis.

¶ SPORTULA. Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULARE, Sportulam accipere, apud s. Cyprianum Epist. 66. *In honore Sportulantium fratrum*. Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULIA. Vide *Sportalia*.

SPOURONES, Calcaria, Saxon. spoura, Germanis *Sporen*, Anglis à *Spurle*, [Italis *Sperone*,] Gallis *Esperons*. Testamentum Everardi Ducis Forojuliensis: *Balsheum unum de auro & gemmis, Spourones duo de auro & gemmis, vestitum unum de auro paratum, &c.* Sermo Synodalis an. 1009. *Nullus cum calcariis, quos Sporones rustici vocant, & cultellis extrinsecus dependentibus Missam cantet*. Philippus *Mouskes* in Historia Francorum MS. in Henrico I.

Si l'à jus à ses piès gietèe,
Et as Espourons deboutèe,
Et de puins & de piès batue,
Si que pei faut il ne le tue.

Infra:

Maugrè ses gardes chevaucha,
Des Esperons ceval brocha.

Idem in Philippo Aug.

Uns Esperons os en ses piès.

Littleton.sect.159. *Tenure par petite serjanty est lou home tient sa terre de notre Seigneur le Roy de render al Roi annuelement un arke, ou une espie, ou un dag ger, ou un cutel, ou une paire de gants de ferre, ou un paire de Spoares dore, &c.*

Spora, in Testamento Ranimiri Regis Aragonum æræ 1099. Locum vide in *Testinia*. [Testamentum Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan col. 974. *Et ipsas meas Sporas meliores ad Vivus sacerdotem. Et alias meas Sporas qui sunt de argento, sicut & alias retro scriptas, remaneant ad Bonifilio & ad Bonucio, & ad Mater Sacerdotes de Barchinona.*]

¶ Esperonnus, à Gall. *Esperon*, in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg *Pro Esperonnis 42. sol. Pro calciamento Regis 11 s. sol.*

¶ SPRANGA, Subscudis genus ex ligno vel ferro, repagulum, vox Italica. Guido de Vigevano de Modo acquirendi & expugnandi T.S. cap. 6. ex Cod. Colbert. 5080. *Et super istis corogiuclles ponantur duæ Spranga de ligno ante & retro, in quibus fiant duo feramma tam lata, ut pertica possint intrare.* Ibidem c. 8. *Inter illas duas assides subtiles ponantur plures Sprange subtiles pro firmitudine fundi.*

¶ Sprangha, Eadem notione. Translatio s. Leonis I. PP. tom. 2. April. p. 21. *Tabula marmorea quæ tumbam claudebat, imposita erat quatuor ferreis bastis sive Spranghis per transversum positis* Vide in *Sparaga*.

¶ SPRANGATUS, Vox Italica. Anonymi Annal. Mediol. apud Murator. tom. 16. col 812. *Botacii duo argenti deaurati cum Esmaillis duobus in bottis, & cum litteris Græcis & corrigiis Sprangatis.* Id est, laminis argenteis munitis & ornatis.

SPRENO. Gloss. Græc. Lat. Ἐξετινῶ, *Aduicbilo, Spreno, sperno, respuo.* Ἐξυθενῶ, *Sperno, respuo, adnichilo, Spreno, adsperno.*

¶ SPREVARIUS, Spreverius Vide *Sparvarius*.

¶ SPREZIA, f. pro *Spezia*, Nummus. Castellus in Chron. Bergom. ad an 1406. apud Murator. tom. 16. col. 968. *Similiter invenerunt uxorem Moroni de Ventraria, quam in capite vulneraverant & scavezzaverunt unum bracchium, & acceperunt unam Spreziam auri, & dimiserunt ire.*

¶ SPRINGALDUS, Springalia. Vide *Spingarda*.

¶ SPRIU, *Peripsema*, in Gloss. Mons. ex Schiltero in Gloss. Teuton.

¶ SPRIUZA, *Fulcro*, in iisdem Gloss apud eumdem Germ. *Spriessen*.

¶ SPUDÆUM, Academia, à Gr. σπουδάζω, studeo. Vita s. Stephani Sabait. tom. 3. Jul. p. 549. *Huic amicus quidam cognomento erat Basilius; proximam namque ei in Spudæo sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis cellam obtinebat.* Hinc

¶ SPUDIUS, Studiosus, industrius, à Gr. σπουδαῖος. Ratherii Episc. Veron. Præloq. l. 5 apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 933. *Ipse se custodire valet paulo erectum, qui voluit erigere penitus dejectum; ... ipse perpetim efficere Spudium, qui contra naturam extraque omnem spem colligere voluit etiam infatuatum.*

SPULUM. Isidorus Pacensis æra 788. *Tunc capita damnatorum ad Abdellam dirigentes, suo Spulo re fuerunt bellatores, atque cunctos pristinos digne pacificantes.* An *Spolio*?

☞ Hæc male sana sic emendari posse videntur: *Tunc capita damnatorum ad Abdellam dirigentes, suo supplicio reduxerunt bellatores, &c.* Sed hæc divinando.

SPUMATICUM. Gloss. Saxon Ælfrici: *Spumaticum*: mete of melpe, of ban gesoden. Somnero mete est cibus, esca: melpe: forte, inquit, similago: gesoden, elixus.

SPUNLIA. Ordonius Monachus lib. de Miracul. s. Rudesindi Episc. Dumiensis c. 24. *Cum quædam in ejus naribus infirmitas, quæ vulgo Spaulia dicitur, nasceretur.*

¶ SPURARIUM, Calcar, Gall. *Eperon*. Charta an. 1292. apud Kennett. Antiqu. Ambrosd. p. 321. *Et pro hac recognitione, warantia, acquietantia, fine & concordia idem Johannes dedit prædicto Hugoni unum Spurarium aureum.* Vide *Spaurones*.

SPURCALIA IN FEBRUARIO, Superstitionis species & paganiæ interdicta in Capitul. Carlomanni an. 744. c. 3. [Aldelmus de Virgin. c. 12. *Cui paganorum decepta gentilitas, ad sedandam furoris vesaniam, fanaticæ lustrationis Spurcalia thurificabat.*]

Spurcitiæ Gentilitatis, & *Gentilium*, Paganicæ superstitiones, in Capitulari 1. ann. 769. c 6. 7. lib. 7. Capit. c. 128. 129. in Epist. Bonifacii Moguntini ad Guthbertum Archiepisc. Cancii, & in Concil Cloveshoviens. ann. 747. in Præfat. Hinc percipere licet, quid velit Capitulare 5. an. 819. c. 10. & l. 4. Capit 53. *De locis jamdudum sacris, & nunc Spurcitia fœdatis, ut juxta possibilitatem in antiquum statum reformentur.* Ubi loca sacra *Spurcitia* fœdata intelliguntur, quæ in Gentilium fana conversa fuerant.

¶ SPURCAMEN, Paganica superstitio. Dudo l. 1. Hist. Norman. *Contrita est namque gens ultore Anfligno Francigena quæ Spurcamiaum erat sorde nimium plena.* Pro Spurcities utitur Prudent. Cathemer. 9. 59. *Gregis suilli sordida Spurcamina.*

¶ SPURCIDUS, Spurcus. Vita s. Gerardeschæ tom. 7. Maii p. 175. *Et cum ei Spurcida verba diceret, &c.*

SPURHUNT. Vide *Canis*, col. 162.

¶ SPURIUS, Incerto patre natus, vox JC. nota. Occurrit præterea apud Apuleium l. 6. Metamorph. in Histor. Cortusior. lib 8. & alibi. Sed & adjective sumitur, ut apud Auson. Epist. 2. *Spurii versus*, id est, incerti auctoris.

¶ SPURTIS, f. pro *Curtis*. Charta Edwardi III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. p. 832. *Usque ad stagnum molendini ipsius Willelmi cum buttorio* (battorio) *& a gardino suo ubique usque ad divisas inter Beresod & Wasperton, cum Spurte, &c.*

SPUTACULUM, Sputum. Evagrius in Vita s. Antonii: *At ego Sputaculum maximum in ejus ingeminans: &c.* In Græco est: Ἐγὼ δὲ τότε μᾶλλον ἐπτύσασα κατ' αὐτοῦ.

¶ SPUTAMENTUM, ut *Sputaculum*. Conc. Tolet. XVI. inter Hispan tom. 2. p. 739. *In carne sua* (Christus) *flagra pro nobis, colaphos, Sputamenta coronamque spineam sustulit.*

SPUTARIUM, *Sputum*. Gloss. Isid.

¶ 1. SQUADRA, Acies, cuneus, copiæ militares, vox Italica, Gallis *Escadron*. Chron Tarvisinum apud Murator. tom. 19. col. 862. *Tunc prope Cremonam incipit pugna, & Squadra una adversus alteram bello congreditur, ita ut modo una pars alteri cederet* Vide *Scara* 3.

¶ 2. SQUADRA, Caterva, turba, cohors, Gallis *Bande*, item, Plaga, regio, qua etiam notione, in re nautica præsertim, *Bande* usurpamus. Statuta criminalia Riperiæ cap. 16. fol. 7. *Eligatur unus syndicus in consilio communitatis Riperiæ per Squadras; hoc modo vide-*

videlicet: qualibet Squadra eligat suum: & si Squadra eligere debens, in eligendo fuerit discors, fiat per consiliarios dictæ Squadræ balotatio ad bussolas, & balotas, & habens majorem partem seu numerum balotarum, sit electus pro dicta Squadra; & sic electi per omnes Squadras, scribantur bulletinis æqualis formæ, & postea ponantur omnes in uno sacculo, & misceantur, & quassentur, & subinde sorte unus extrahatur, qui syndicus esse debeat. Statuta ejusd. datiaria c.5. fol.12. *Quælibet persona quæ vendet carnes ad minutum in communitate prædicta, vel ejus districtu, seu in aliquibus Squadris communitatis prædictæ, non possit, nec debeat vendere de ipsis carnibus, nisi in infrascriptis terris.* Chron. Petri Azarii apud Murat. to.16. col.370. *Et fuit Olegium in Squadra Ticini: Burgomoynerium in Squadra Aconiæ Calpignanum in Squadra Sitislis, &c.* V. *Scara* 5.

¶ 3. SQUADRA, Norma, gnomon, Gall. *Equerre*. Guido de Vigevano da Modo expugnandi T. S. c. 12. ex Cod. Colbert. 5080. *In isto ferro de subtus fusellis ponantur quotuor anuli per Squadras, ut cota jacens possit teneri recta.* Vide *Squaratus*.

SQUALATA. Vide *Scarlatum*.

¶ SQUALLA. Constitut. Lateran. apud Mabill. to 2. Musei Ital p. 580. *Beneficiati vero & capellani, qui servire tenentur in choro, indutas deferant cappas nigras cum supe pelliceo seu cotta & almucias de Squallis nigris.* Id est, ut videtur, de pellibus nigris.

¶ SQUAQUARIUM, pro *Scacarium*. Vide in *Scacci* 1. Inquisitio an. 1247. ex Tabul. Gemmet. *Præceptum fuit hoc in Squaquario apud Rothomagum quod, &c.* Vide *Scaquarius*.

¶ SQUARATUS, Quadratus, in quadrum efformatus, Gallis *Equarri*. Statuta Cadubrii fol. 51. v. *Item quod nullus homo & persona de Terra Cadubrii possit aut debeat recipere lignamen Squaratum, &c.* Eorumd. Statut. reformat. fol. 51. v. *Item statuimus, quod nullus forensis audeat vel præsumat incidere aut incidi facere, laborare vel laborari facere lignamen Squaratum aut rotundum, &c.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUARLATUM, ut *Scarlatum*. Vide ibi.

SQUAROSUS, *Asper, vel inæqualis*. Jo. de Janua. Leg. *Scarosus* à *scaro* pisce asperrimi.

☞ Alii nihil immutandum censent. Et quidem præterquam quod *Squarrosa rostra* dixit Lucilius, facile *Squarosus* deducitur à *Squatus*, piscis asperrimi genus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Squarus, un poisson qui a la pel aspre de quoy l'en polit le boys.* Vide *Squatus*.

¶ SQUARTARE, vox Italica, Quadratim dissecare, dividere in quadrantes, Gall. *Ecarteler*, supplicii genus. Jac. De Layto Annal. Estens. ad an. 1396. apud Murat. tom 18. col. 935. *Fuit enim per civitatem Ferrariæ super curru tenajatus, postmodum reportatus ad plateam, & alligatus cum funibus ad quatuor equos, ut Squartaretur, per horam magnam ventilatus & excussus est; sed cum per equos ro modo nequiret esse conscissus, solutus ab illo martyrio, fuit per lictorem communis ibidem, videlicet in platea decapitatus atque Squartatus, & quarteria cum capite & intestinis in catasto uno positis delata fuerunt ad locum homicidii perpetrati.* Occursit rursum col. 990.

¶ SQUARZARE, ab Italico *Squarciare*, Lacerare, discerpere, frangere, rumpere, Gall. *Déchirer*, *Briser*. Statuta Cadubrii l. 3. cap. 56. *Ordinamus quod si quis aliquam honeste viventem osculatus fuerit, vel in terram projecerit causa & animo eam cognoscendi, vel pannos Squarzaverit, vel ellevaverit, vel similem injuriam intulerit, in 15. libris Pap. condemnetur.* Ibidem c.67. *Et si ramum alicujus arboris fructiferæ inciderit, vel Squarzaverit, pro quolibet ramo inciso vel Squarzato curia in 20. solid. Pap. condemnetur.*

¶ SQUASSUS, Succussio, Italis *Squasso*, Gallis *Secousse*. Mirac. B. Simonis Erem. Erem. Aug. to. 2. April. p. 830. *Ex quodam Squasso crepavit.* Haud scio an eadem notione in Decretis Placent. ad calcem Statut. fol. 108. *Quas pœnas si non solverint infra 10. dies, dent ei v. Squassus sive botte curli vel turture.* Videtur esse supplicii genus.

¶ SQUATIT, *Ebullit*, in Gloss. Sangerm. n. 501. Sed leg. *Scatet*.

¶ SQUATUS, Piscis genus, Plinio *Squatina*, Italis *Squato*, Gall. *Raye*. Gloss. Lat. Gr. *Squatus*, ῥινόθις ἰχθύς. Ubi *Squarus* emendat Cujacius. Ita etiam fortassis legendum est pro *Squatus*, in Actis SS. Ananiæ & Petri to. 3. Febr. p. 493. *Præses vero jussit sale asperrimo cum Squato dorsum ejus fricari.* V. *Squarosus*.

¶ SQUAYLINUS. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 84. *Item quod aliquis cujuscumque conditionis existat, non audeat vel præsumat ludere . . . ad ludum carini sive Squaylini cum taxillis subtus vel alta re.*

¶ SQUELLA, Corbis, ut videtur. Eadem Statuta l. 3. fol. 102. *Eo salvo quod vanni, corbelle, fistule, caberi, conche, Squelle, inciforia ... duci possint non obstante hoc statuto.*

¶ SQUERA, an Radius, vel Funiculus ad metiendum, Gall. *Equerre?* Ita Bollandistæ ad Acta sancti Eitonis to. 3. Julii p. 49. *Designatus est autem eis in interiori cancello prioris ecclesiæ lapis unus, qui Squera circumducta, ita loco, cui inferendus quærebatur, inventus est congruus, ac si peritissimi cæsoris studio ad id operis esset excisus.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUIERIUS, Armiger, Eques, Gallice *Ecuyer*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 79. *Et pro hac datione & traditione, dicti Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Fulconi in vita sua ... per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squierii.*

SQUIFATUS, SQUINATUS. Vide *Scyphati*.

¶ SQUILATUS, SQUILIA. Vide *Skella*.

¶ SQUILLA, Anguilla, aliis Lucius. Translat. s. Geoulfi sæc. 4. Bened p. 2. pag. 232. *Piscis non parvæ quantitatis, quem Squillam dicimus, à profundo gurgitis emersus, &c.* Vide alia notione in *Skella*.

SQUILLARII, seu *Latomi*, in Monastico Anglic. to. 3. p. 2. pag. 8. Forte pro *Scalarii*, seu *Ardesiarum*, sectores, paratores. Vide *Scalia*.

¶ SQUINANTIA, Angina, Ital. *Squinanzia*, Gall. *Esquinancie*. Acta s. Benevenuti to. 5. Jun. p. 328. *Liberavit ... à Squinantia unum, &c.* Acta s. Etheldredæ to. 4. Jun. p 579. *Contigit vicarium adversa valetudine detineri & morbo, qui Squinancia dicitur, in collo, gutture & maxillis capit vehementer intumescere.*

¶ SQUINANCIALIS PASSIO, Eadem notione, apud Longinum in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. p. 734. *Nam passiones Squinantiales graves & insolitas in gutture . . . sentire cœpit.*

¶ SQUINANTIUM, pro *Squinanthum*, Juncus odoratus. Gloss. MS. ad Alex. Iatrosophist. l 1. Passion. *Migma, est Squinantum, palea camelorum.*

¶ SQUIRELUS, SQUIROLUS, Sciurus, Gallice *Ecureuil*. Vide *Scuriolus*. Charta ann. 1410. apud Rymer. to. 8. p. 634. *De qualibet centena pellium agnorum, capriolum, Squirelorum venalium, unum denarium.* Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. pag. 663. *Neque folleratus deferat (Clericus) pellium de martbis, de fagues, de vebras, de ludries, de Squirole aut vulpium.*

¶ SQUIRIO, Eadem notione, in Charta an. 1061. ex Tabul. s. Apri Tullensis apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 616.

¶ SQUIRS, Veteribus idem quod Regula, ut colligitur ex Charta ann. 977. apud Labbeum tom. 2.

Bibl. pag. 543. *Idcirco cum antiquitus idem locus dictus fuerit Squiro, modernis temporibus dicitur Regula.* Hodie vulgo *la Reole*. A voce *Squiro* nostrum fortasse *Equerre*, norma, gnomon.

¶ SQUYBOLA, *Duriora excrementa, quæ medici vocant σκύβαλα.* Joachim. Camerac. in Lexico Phil. Goclenii.

SRADUS. Glossar. Ælfrici: *Sradus, vel surdaster*, deaf Sed lag. Surdus.

¶ SROZWIN, Vini genus. Charta Henrici III. Imp. an. 1051. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 428. *Ausfrido clerico suo XIII. mansos cum mancipiis suis ad Lutzenrode, & vinum quod dicitur Srozwin, in Clottene Ernestoni fratri suo duos mansos cum mancipiis.* *Srozwin* legitur in Charta Richisæ Reginæ an. 1050. ibid. col. 424. Quæ sit potior lectio definire non facile est.

¶ STA, pro Ista, in Pactu Leg. Salic. edit. Eccardi c. 42 p. 130. ut *Ste*, pro iste, sæpe occurrit apud Scriptores ævi medii, unde *fore* primum, exinde Gallicum *Cet* afformatum observat Cl. Editor.

STABELLUM, Lanionis pluteus, mensa, nostris *Establier*, pro *Tablier*: Tabularium. Iter Camerarii Scotici cap. 8. de Carnificibus: *Vendunt carnes in cooperturа, seu in secreto, clausa fenestra, & non aperte in fenestra & in Stabello.*

1. STABILIA, Bona immobilia, Italis *Stabili*, quibus opponuntur mobilia. [Bulla Bonifacii VIII. PP. an. 1295. ex Bibl. Regia: *Restitui faciat dicto Regi Majoricarum præfatum regnum Majoricarum & insulas cum ceteris immobilibus sive Stabilibus occupatis per præfatum Jacobum. Cum .... bonis omnibus mobilibus & Stabilibus*, in Tabular. S. Victoriæ Massil.] Charta Petri Episcopi Carcassonensis ann. 1297. *Dedit ... liberam potestatem restituendi vobis castra & fortalitia, & Stabilia omnia, quæ idem D. Rex tenet occasione motæ terræ.* Occurrit ibi non semel, apud Petr. Diaconum lib. 4. Chronic. Casin. cap. 20 Ughellum tom 7. pag. 566. 707. 864. Petr. de Vineis lib 5. Epist. 32. lib. 6. Epist. 1. 9. &c.

2. STABILIA, seu BREVE DE STABILIA, Gall. *Bref d'establie*, quod dari solet ei, cui vir aliquis potens feudum vel tenementum, quod legitime possidere se asserit, *calumniat* seu repetit: cum enim it *recognoscendum, quis majus jus habet, stabilium Ducis Normanniæ petit*, hoc est, ut ponatur in manu Regis, donec controversia judicio decisa fuerit. Vide jus Normannicum cap. 115. [*Heritage qui est demandé par Establie*, in Consuetud. Norman. cap. 66. 91.] Huc forte pertinet Charta Henrici Reg. Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatibus Angl. tom. 1. pag. 1204. *Et omnes decimas de omni venatione prædictarum forestarum, excepta decima illius venationis, quæ capta fuerit cum Stabilia in foresta de Wiadesbora.* (Vide *Stabilimentum* 5. & *Establia*.)

¶ STABILIATUM, Status, conditio, stabilimen. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1309. ex Regesto ejusd. in Chartophyl. Reg. *Et quæ divini nominis laudem & gloriam ejusque cultus augmentum respiciant ac temporale Stabiliatum, &c.*

¶ STABILIDÆ. Vide *Stabilitates* in *Stabilitas*.

¶ 1. STABILIMENTUM, Edictum, statutum, constitutio, Gallice *Ordonnance*, nostris olim *Establissement*, ut ex Joinvillo p. 122. aliisque passim colligitur. Præceptum S. Ludovici an. 1228. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1222. *Statuimus quod Stabilimentum factum de Judæis a claræ memoriæ genitore nostro anno primo regni sui super debitis contractis ante illud Stabilimentum firmiter observetur.* Adde Ordinat. Reg. Franc. tom. 1. pag. 39. Acher. tom. 6. Spicil. pag. 473 Ebrardus contra Valdenses cap. 20. *A Domino etiam tot jejuniorum Stabilimenta non haberet.* Unde pro Charta occurrit in Confirm. fundat. Monast. S. M. Alaon. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 135. [*Nostram maledictionem cum ira Dei relinquimus, si in toto vel in aliquo hoc Stabilimentum frangere tentaverint.* Vide *Stacamentum*.

¶ 2. STABILIMENTUM, Suasio, jussio, Gallice *Commandement*. Charta an. 1150. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 535. *Juro .... quod non prendam te, neque occidam, neque hoc fieri faciam, nec homo, nec femina, meo Stabilimento, vel meo consilio, sive ingenio.* Contractus matrimonii inter Raimundum Comit. Palliar. & Valentiam inter Baluzii notas ad Capitul. col. 1204. *Nisi ... ipsa consensu ... non sit facta per meum assensum, nec per meum Stabilimentum*,

¶ 3. STABILIMENTUM, Institutio, Gallis *Etablissement*. Statuta Eccl. Barcinon. ann. 1341. cap. 6. apud Marten. tom. 4. Anecd. col 623. *Quod de cetero de contractu Stabilimenti fiant duo instrumenta per alphabetum divisa. Statuimus insuper & perpetuo ordinamus quod de omnibus Stabilimentis rerum ecclesiasticarum infra nostram diœcesim deinceps fiendis, duo fiant necessario publica instrumenta per alphabetum divisa: quarum unum penes se habeat dominus ecclesiasticus, & alterum episcopus.*

¶ 4. STABILIMENTUM, Præsidium militare. Vide infra in *Stabilitas*. De Castro Saphet apud Baluz. tom. 6 Miscell. pag. 365. *In Stabilimento cotidiano dicti castri sunt necessarii 50. milites & 30. servientes fratres cum equis & armis, &c.*

¶ 5. STABILIMENTUM, ut *Stabilia* 2. Leg. Normann. apud Ludewig to. 7. Reliq. Mss. p 372. *Unde petit Stabilimentum ... Regis, qui majus jus habeat, ipse teneat, qui disforciat, vel e ergens, ratione feodi prenotati.*

¶ STABILIRE, Votum *Stabilitatis* in Monasterio emittere. Vide *Stabilitas*. Regula reform. Monast. Mellic in Chron. ejusd. p 350. *Si monachus sive peregrinus sive alius de licentia sui prælati supervenerit petens suscipi ad monasterium sub forma hospitis, fiat secundum cap 61. Regulæ. Si autem intendat Stabilire, tunc diligentius conversatio ejus observetur.*

1. STABILITA, æ, in Statutis Delphinalibus p. 38 videtur idem jus quod *Refeandisia*; [quo scilicet dominus feudalis vassallum suum tenentem cogere potest, ut intra feudi sui terminos habitet aut mansionem habeat; quod interdum pecunia redimebatur. Comput. Castellan. Viennens. ann. 1312. *Die 27. Aug. computavit Albertus de villa de Stabilita quam tenuit apud Vrzeron.* Charta ann 1341. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 435. col. 1. *Ipsos suos quoscumque subditos .... a prædictis omnibus & singulis Stabilitis, foragiis, donis, ... liberavit, &c.* Alia ann. 1349. ibid. pag. 588. col. 1. *Item quod nec ipsi homines, nec alii quicumque homines, seu subditi Dalphinatus, aut aliarum terrarum dom. Dalphini teneantur ad aliquas Stabilitas.* Comput. Castell. Graisivod. ann. 1348. *Item solvit & deliberavit pro novem clientibus transeuntibus ultra numerum suæ Stabilitæ 18. sol.* Vide *Refeantisia* in *Resi-dentes*.]

¶ 2. STABILITA, Præsidium militare, Gall. *Garnison*. Statutum Philippi Pulcri Reg. Fr. ann 1314. tom. 1. Ordinat. p. 539. *Vina, blada & alia victualia quæcumque, quæ per commissos vobis districtus, ad Stabilitas nostras Flandriæ, sive ad nostrum Flandriæ exercitum ... portari ... faciatis.* Ubi in Gallico sic legitur: *Et laissez porter & mener blede, vins & toute autre maniere de vivres, pour ladite guerre, par vos lieus, par vos destroits & par vos passages, a nos Establies & a nos bostes de Flandres.* Litteræ Caroli Regentis ann. 1359. ex Char-

Chartophyl. Reg. Regest. 90. Ch. 444. *Contra inimicos dicti regni pro posse servierunt & maxime in Stabilita & capitanaria dicti loci & in loco de Creciaco in Bria.* Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1348. apud Rymer. to. 5. p. 605. *Item, dictus Comes, durante termino antedicto, non receptabit seu recipiet, vel intrare quovis ingenio permittet in villis, castris, & fortalitiis suis, aliquam munitionem seu Stabilitam gentium ad arma, sive peditum, de parte inimicorum nostrorum. Stetit in Stabilita pro D Barralo in comba de Bergebal per 2. menses*, in Charta an. 1268. Vide in *Stabilitas*. Hinc

¶ 1. STABILITARE, Præsidia militaria collocare, Gall. *Mettre des Garnisons.* Charta an. 1342. tom. 2. Hist. Dalph. p. 443. col. 1. *Oportuit nos terram nostram Stabilitare & gentibus munire,... ob offensiones vestras & injurias nobis & nostris illatas*, &c.

¶ 2. STABILITARE, Pro certo habere, tenere, *Tabler*, eodem significatu, usurpant Galli Vita S. Guthlaci to. 2 April. p. 39. *Clamabat: Stabilitate, quia futura gloria huic mundo natus est homo.*

STABILITAS, Votum, quod inter cætera emittit Monachus in Capitulo, sese in Congregatione, ut loquitur Petrus Damianus, & in ipso Monasterio, in quo professionem emittit, permansurum, sive in vita cœnobitica, quæ statum eremiticum excludit, qui licet Monasticus sit, non est tamen Cœnobialis, inquit Hugo Menardus. Quippe, ut ait Adam, Abbas Perseniæ, Epist. 1. ex Baluzianis: *Per locum promissæ Stabilitatis tanquam pia juramenta ad cœleste præsepium religantur.* Sed & id exerte statuitur in Concil. Calchedon. can. 3. *Stabilitatem firmare* dicitur Novitius in Regula Magistri c. 88. *Stabilitatem suam in Monasterio firmare, vel professionem*, in Capitulari 1. Caroli M. an. 802. c. 18. Cæsarius Arelat. serm. 4. ad Monachos Lerinenses: *Unde etiam, si diu bene viximus, cursum nostrum in Stabilitate & perseverantia commendare debemus.* S. Anselm. lib. 3. Epist. 130. *Est enim contra professionem tuam, quod promisisti Stabilitatem coram Deo in Monasterio, in quo habitum Monachi accepisti.* Eadmerus lib. de ejusdem S. Anselmi Similitud. cap. 81. *Professionem etenim faciens, ibi Stabilitatem, morumque suorum conversionem promittit.* Charta Ludovici Pii Imp. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 49. *Perventum est ad nos, quia monachi ex monasterio S. Carilephi egressi sunt de proprio monasterio, aliena loca quærentes, immemores propriæ promissionis coram, in quo promiserunt obedientiam, & Stabilitatem propriæ promissionis loci*, &c. Historia Ms. Rothonensis Monasterii lib. 2. cap. 6. *Jam devoverat Stabilitatem suam & conversionem morum suorum in eodem Monasterio; sed antiquus hostis, qui semper insidiatur humano generi, immisit ei tales cogitationes, ut locum sanctum desereret, & promissiones suas irritaret*, &c. Vita Guillelmi tertii Abbatis Beccensis: *Quidam Monachus venit ad Abbatem Willelmum, petens, ut in Monasterium susciperetur, valeat firmare Stabilitatem suam in loco eodem*, &c. S. Bernardus Epist 7. *Duo præcipua nobis in Monasteriis conversantibus observanda traduntur, subjectio Abbati, & Stabilitas in loco.* Ibidem: *Quid ergo tu de Stabilitate tua facis, quam apud Cisterium firmasti, & nunc alibi habitas?* Cæsarius lib. 1. cap. 5. *In facie Capituli Stabilitatem suam promiserunt.* Lib 4. cap. 51. *Novitius quidam, cum in Hemmenrode satis tranquille annum peregisset probationis, & voluntate Stabilitatis expressa in Capitulo radendus esset in Monachum*, &c. Adde eumdem S. Anselmum lib. 1. Epist. 6. lib. 2. Epist. 23. Stephanum Tornacensem Epist. 1. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 23. Formulam 31. ex Baluzianis, & Haeftenum l. 4. Disquisit. Monastic. tract. 6. disq 3.

Stabilitatem etiam in locis, ad quos ordinabantur, promittebant Presbyteri. Liber Epistolarum S Bonifacii Archiepisc Mogunt. Epist. 107. *Traxerunt me ad altare S. Remedi, & fecerunt me jurare Stabilitatem ad illam Ecclesiam.* Vide Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 25. & Capitulare Aquisgran. an. 789. c. 23. 24 Capitul. 1. an. 802. cap. 18. Excerpta Egberti Archiep. Eboracensis c. 13. &c.

¶ STABILITAS, Confirmatio, Sententia qua quis in re possessa *stabilitur.* Judicatum ann 1208. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 1018. *Castellanus de Gallon petebat pro domino Rege auxilium exercitus a domino Ricardo de Harecort pro quinque feodis militum Ricardus dicit, quod non debebat dare auxilium, nec facere servitium in exercitu; sed apud Bellum-montem debebat servitium quinque militum per xl. dies ad custodiam castri, ad custum domini de Bello-monte; & super hoc, petiit Stabilitatem: judicatum fuit, quod eam haberet.* Haud multum absimili notione occurrit in Cod. Theod. l. 13. tit. 1. leg. 20. & tit. 10 leg. 7.

STABILITATES, STABILIDÆ, Præsidia militaria in castris & oppidis, in quibus *stant* & *stabiles* sunt milites: *Stativa*, Ammiano, Lampridio, Hegesippo & aliis: *Sedes*, in l. 2 Cod. Th. de Domest. & Protect. Gallis, *Garnisons.* Concilium Tolosanum ann. 1229. cap. 29. *Circa locum etiam, in quo se receperint* (hæretici,) *fiant Stabilitates militum & peditum.* [Idem videtur esse Concilium quod Acherius tom. 2 Spicil. refert ad ann 1228. ubi pag. 627. ex cap. 8. hæc leguntur: *Circa locum etiam in quo se receptaverit* (qui pacem fregerit) *fiant Stabilitates militum & peditum, ut nec nocere possit aliis, nec alii sibi prodesse. Stabilitiones* habet Stephanot. tom. 10. Fragm. Hist. Mss. pag. 53. ex Cod. Carcasson.] Prima Curia Generalis Catalaniæ Jacobi Regis Aragon. ann. 1291. Ms. *Nec etiam possimus ipsos mittere in fronteriis, vel Stabilidis in vite.* [Libertat. villæ de Viridi-folio ann. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pag. 278. *Stabilitas gentium armorum in dicto loco non ponatur; nisi quatenus de dictorum consulum & habitatorum ejusdem villæ, processerit voluntate.*] *Establies* olim nostris. Computum Bartholomæi *du Drach*, Thesaurarii guerrarum Regis ann. 1338. *Establies pour la guerre de Gascogne, premierement celle de pardeça la riviere de Garonne*, &c. Chron. Flandriæ cap. 42. *Si ordenna avec les Barons de faire Establies sur les frontieres de Flandres.* (Vide *Stabilita* 2.)

AD STABILITATEM VENIRE. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 17. *de placitis forestarum. Placitum quoque forestarum multiplici satis est incommoditate vallatum de essartis, de casione, de combustione, de venatione,.... si quis ad Stabilitatem non venit. Si quis pecuram suam reclusam dimiserit de ædificiis in foresta*, &c. i. e. ubi stare debet.

STABILITAS DOMUS. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 467. *Quæ vinea & terra simul sunt in uno clauso, & Stabilitatem domus, quæ est in eodem loco, ... dederunt.* Occurrit ibidem semel.

☞ Ubi, nisi me fallo, significantur domus rusticæ appenditiæ, puta curtes, horti, &c. quæ nomine *Estraige*, vel *Estaige*, aut *Estage* designantur in Consuet. Perticensi art. 158. *La principale maison manable, avec l'issue d'icelle maison, pour y aller par l'Estaige a pied, a cheval, & par charroy, & un arpent de terre découverte a son choix auprès de ladite maison hors l'Estraige.* In antiquiori Consuet. legitur *Estaige* & *Estage*. Vide *Stabuletum*.

¶ STABILITIONES, ut *Stabilitates*. V. *Stabilitas*.

STABILO. Pseudo-Ovidius lib. de Vetula:

Nunc volucrum turmis mihi mors erat insidiari;

Ventilabro modo passim Stabilone ligato
Fila supertracturus eis, si forsitan illic
Oblectarentur.

Sed legendum videtur *fabalone*.

¶ STABIWURTZ, Abrotonum, Gallice *Auronne*. S. Wilhel. Constit. Hirsaug lib. 1. cap. 12. *Pro signo abrotani, quod alio nomine Stabiwurtz appellatur, præmisso generali, ligni signum adde.*

¶ STABLIDUM, & STABLIDUS, Domus, habitatio. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 71. *Volumus quod si aliquo habitante in domo, vel Stablido aliena domo vel ad affictum ipsa domus, vel Stablidum culpa, vel ex negligentia comburratur, quod habitans in dicta domo vel Stablido curia in decem libris P. condemnetur.* Ibidem lib. 2. c. 94. *Et quod nullus qui laborat terram ad affictum, vel ad partem, postquam licentiatus fuerit per dominum, ... audeat accipere vel exportare seccaturas, nec letamea, nec domos, Stablidus, vel paleam, vel aliud stramen sine licentia domini mansi vel terræ.* Vide *Stabuletum*.

¶ 1. STABULA, pro Stabulum. Tabul. Calense an. 1273. *Recognovit se dedisse .... quamdam Stabulam cum domo eidem Stabulæ contiguam sitam apud Kalam.* Reparat. factæ in Senescalia Carcass. an 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *In aptando & reparando bugetum Stabularum dicti castri, &c.*

¶ 2. STABULA, f. Navis onus, Gall. *Cargaison, facture des marchandises chargées*. Statuta Massil. l. 4. cap. 26. § 7. *Qui scriptor juret, & teneatur sacramento fideliter scribere in suo cartulario omnia avera quæ in dicta nave mittentur, vel onerabuntur, & nomina & cognomina illorum, quorum erunt dicta avera, ... & denuntiare scriptori Stabulę dictę navis ipsa die qua dicta avera fuerint onerata, quæ dies in qua onerabuntur dicta avera scribatur ab ipsis scriptoribus in cartulariis suis.*

STABULANUS, *Stabularius*, in Glossis Lat. Mss.

¶ STABULARE, Stabulum, in Leg. Bajwar. tit. 1. cap. 14. § 6. Locus est in *Granea*.

¶ STABULARIS CURIA, Chors, Gallice *Basse-cour*, ubi Stabula exstructa. Charta ann. 1073. apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 565. *In Wibetal Stabularem curiam, &c.* Vide *Curtes stabulariæ* in *Cortis*, col. 1105.

STABULARIUS, qui *Stabulorum*, vel equorum & jumentorum curam habet, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit 4. § 4. Carolus M. lib. 1. de Imagin. c. 25. *Apostolus denique Paulus, Evangelicus ille Stabularius, ... cui Redemptor duplicis scientiæ, sive duorum testamentorum pecuniam concedit, &c.* Ubi *pecunia*, idem valet quod *pecus*. [Res haud omnino certa: ibi enim respicere videtur ad *Stabularium* Evangelicum, cui duos denarios protulit Samaritanus ut hominem a latronibus vulneratum curaret: unde *Stabularius* ibi idem qui caupo, Gall. *Hostellier*, ut & apud Apuleium lib. 1. Metamorph.] Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 23. *Est frater, cui commissa est obedientia, ut de solis curam habeat caballis & mulis, quem & Stabularium appellant.*

STABULATIO, Præstationis species. Charta an. 1012. pro fundatione Abbatiæ S. Ambrosii Bituricensis apud Sammarthanos: *Reliquas quoque omnes consuetudines, videlicet villicationem, Stabulationem, & ita liberum eddo eundem burgum, ... ut nullus deinceps ausus sit accipere pretium unius gallinæ, nec pretium unius ovi.*

STABULATOR, Stabuli Magister, Comes. Guntherr. lib. 7. Ligurini:

Si contingat equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum norit, non detondebit, ut illum
Ignotum faciat, nec clausum fraude tenebit,
Sed Stabulatori nostro denuntiat, ac si
Invento, ut proprio, nullo prohibente, fruatur.

Infra:

.... At si quis vim fecerit improbus illi,
Id nostræ digna Stabulator corrigat ira.

In quibus locis Radevicus *Marscalcum* habet.

STABULATUM. Will. Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 13. de Edw. Confess. *Dum quadam vice venatum isset, & agrestis quidam Stabulata illa, quibus in casses cervi urgentur, confudisset: Per Deum, inquit, & Matrem ejus, tantundem tibi nocebo, si potuero.* Forte *Tabulata*. (Angli *Buck-stal* vocant Retis majoris genus.)

¶ STABULETUM, Domus rustica, ejus appenditiæ. Charta an. 1066. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 465. *Confirmamus tibi quicquid nunc jure possessionis habere videtur, seu deinceps habitura est, videlicet Erisiam cum ecclesia & suis appenditiis, ... Stabuletum cum molendino, &c.* Vide in *Stabilitas* & *Stablidum*.

STACA. Leges Athelstani, ubi de Ordalio & judicio ferri ardentis: *Ne aliquis intret Ecclesiam postquam ignis infertur, unde judicium calefacere debet, præter Presbyterum, & eum, qui ad judicium iturus est: Et sint measurati 9. pedes a Staca usque ad marcam, ad mensuram pedum ejus, qui ad judicium ire debet.* Infra: *Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos; in primo signo juxta Stacam teneat pedem suum dextrum: in secundum sinistrum pedem, in tertium signum quando ferrum projiciet, & sanctum altare festinet, insigilletur manus ejus, &c.* Ubi *Staca* est palus, vel fustis terræ infixus, quomodo olim *Estaches* nostri vocabant, cum de Duellis agunt, a quo novem pedes, quos, qui judicium ferri initurus erat, emetiri debebat. *Marca* autem est locus, ubi 9. pedes finiebant. Vide *Ferrum candens*, & infra in *Stallum*. Hinc

¶ STACHA, Palus, postis, paxillus, nostris *Estache*, Ital. *Stacca*. Statuta Pallavic. lib. 1. c. 77. fol. 136. *Statutum & ordinatum est, quod nullus camparius nemorum præfati domini audeat, nec præsumat incidere, neque incidi facere aliqua bordonalia, Stachas, neque dovas in buschis ipsius domini nostri.* Vide *Delicia* & *Estecha*.

STACAMENTUM, [Vadium, seu vadimonium, pignus quod judex vel dominus a litigaturis, vel duello decertaturis recipiebat. Charta Petri Regis Arag. ann. 1215. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 178. *Alia autem omnia prædicta cum feudis & feudalibus, ... cum stabilimentis & justitiis omnibus, cum Stacamentis, placitis & firmamentis omnium causarum civilium & criminalium &c.*) Usatici Barcinonenses Mss. c. 109. *In Bajulia vel guarda, unde quis habuerit hominaticum, vel censum, si hoc secundum bene posse suum custodierit & deffenderit, habere debet ibi Stacamentum, & moderatum adempramentum, scilicet de herbis, & de paleis, & de ortis, de fructibus arborum, & nullo ingenio debet ei inde malum exire.* Constitutiones Catalaniæ inter Dominos & Vassallos Mss. *Si certæ sunt conventiones inter Dominum & Castlanum, & Dominus sibi retinuerit in instrumento conventionali aliquos dominicaturas, placita, Stacamenta, firmamenta, vel aliqua alia, & tempore procedente Castlanus aliqua de his occupaverit, &c.*

¶ ESTACAMENTUM, ESTACAMENTUS, Eodem intellectu. Litteræ Bernardi Archiepisc. Tarracon. ann. 1151. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1313. *Bajulus vero vester, seu vicarius, vel successorum vestrorum accipiat omnes Estacamentus ipsius civitatis & totius territorii, & judicet placita præsente Archiepiscopo vel bajulo ejus.* Judicium ann. 1165. ibid. col. 1341. *Præterea conquestus est prædictus Guillelmus Raimundi quia dominus Comes Estacamentum ei de militibus seu peditibus quos in Dertosa tenebat non concedebat, & sic senioraticum quod ei donaverat auferebat ... Judicavit ergo prædicta curia quod si familia Comitis*

mitis inter se litem aut aliquam contentionem habet, Estacamentum de hoc Guillelmum Raimundi, vel ejus vicarium non habere, sed eum tantum qui vicem Comitis inter eos tenet. Hinc

¶ Estacare Placitum, Illud, *vadiis* receptis, firmare, ligare, ut alii loquuntur. Vide in *Duellum*, col. 1678. Idem judicium an. 1165. ibidem: *Diffinivit curia Comitem de hoc placito ei partem suam integram dare debere, pro eo quia Guillelmus Raymundi illud placitum Estacaverat, placitaverat, judicaverat.* Vide *Estachada Batalia*.

¶ STACARE, Palis seu paxillis munire. Vide *Stata*. Charta Berardi & Raimundi Consulum Tolosan an. 1192 ex Cod. Consuetud. ejusd. urbis fol. 29. v. *Prohibebat ipsis & aliis qui habebant molendinos in caput de Bazaegle ne Stacarent molendinos in rippis nec ibi mitterent plancas.... causa ingrediendi & Stacandi naves & molendinos.* Vide *Estachamentum*.

¶ STACATUS. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetens. an 781. apud Sandovallium: *Ad ornamentis ecclesiæ damus octo vestimentis...., & seu sabanas, duas listsatas, & quatuor sine serico, & tres acelexas, & duas Stacatas, &c.* Ubi fortean legendum est *Seacatas*. Vide supra *Stacatus*.

¶ STACHA, Acicula, Italis *Stacca*, id quo vestia constringitur, Provincialibus aliisque *Estaque*. Annal Mediol. apud Muratorium to. 16. col. 808. *Item Stacha una auri pro attachando mantellum, habens balassos xi. sapphiros xi. & perlas xcii.* Statuta Massil. lib 5. c. 12. *Præsenti statuto ordinamus, ut nulla meretrix publica audeat vel possit portare ...mantellum aliquem nisi de panno virgato sine Stachis, &c.* Hinc

¶ Stacha, pro Capistrum, Gall. *Licou*, in Mirac. Mss. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Inveniens equos cum gladio scidit Stacham de collo*. Alia notione, vide in *Staca*.

¶ STACHARE, Constringere, alligare, Gallis *Attacher*. Eadem Miracula: *Erat armatus de jupone, de tunica ferrea, & jaque de veluto, & cum bacineto ligato & Stachato, ut moris est.* Vide *Estachare*.

¶ STACIA, Vectigalis species. Bulla Clementis VII. PP an. 1524. inter Instr. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 538. *De introducendo & vendendo in dicto oppido Weissemburgo & extra illud vina, grana & omnia alia necessaria preposito, decano, capitulo, canonicis, vicariis & personis ecclesiæ erectæ hujusmodi in toto vel in parte ad minutum absq; dacii, staciæ, gabellæ seu tributi, quæ prius abbas & conventus monasterii...habuerunt.* Vid. *Statia* 3.

¶ STACIUM, Statio navium in portu, ut videtur. Charta Lotharii Imper ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nec non teloneum de navibus ad Stacia venientibus, quæ ad eamdem ecclesiam arripere videntur.* Vide *Sedes navium* in *Sedes* 4.

. STACUMA. Charta vetus: *Concedo ... & Stacumam, quantum in feodo meo pertinet.*

¶ STADAL, Stadallus, Candela major. Mirac Urbani V. PP ex Tabular. S. Victoris Massil. *Offeram tumulo Sancti memorati Stadal de candelis de longitudine mei.* Infra: *Sepulcrum dom. Urbani P. P. V. visitaret offerens ibidem candelas suæ longitudinis pro Stadal.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. LIX. *Verum quando nocturno tempore dormiemus in camera in qua jacebimus, Stadallus factus, candelæ similitudine observata, & unus cereus mediæ libræ, continue accensi teneantur.* Ubi *Stadallus* a stando dici videtur viris doctissimis, qui præterea monent in Italia lampadarum frequentem usum esse, quarum scapus superne oleo farctus, & formam & vicem candelæ præbet candelabro impositæ.

STADARIUS. Charta Arichis Principis Longobard. apud Ughellum in Archiep. Beneventanis: *Nec non & in Hiarino casas de caballariis, cum caballis & Stadariis, hæ sunt, casa, quæ regitur per Ursum cum uxore & filiis suis, &c* Videtur legendum *Statariis*, i. equis admissariis. Vide in hac voce.

¶ STADERIA, Statera, verticulum, Gall. *Peson*, Italis *Stadera* & *Stadiera*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 68. v. *Nullus molinarius teneat vel habeat in molendinis, vel domibus, vel habitationibus Staderias, pondera, starium, minam, vel quartarium in pœna xx. sol. Plac.* Vide *Stadirola*.

STADINGI, Stedingi, Populi in confinio Frisiæ & Saxoniæ siti, paludibus inviis & fluminibus circumcincti, qui pro suis excessibus & subtractionibus decimarum multis annis excommunicati, contemtores clavium Ecclesiæ fuere inventi. Qui cum essent viri strenui, vicinos populos, imo & Comites & Episcopos pluries sunt aggressi, sæpe victores, raro victi. Ob quam causam auctoritate populi verbum Crucis contra eos fuit per multas diœceses prædicatum. Hæc Godefridus Monachus S. Pantaleonis ad. 1234. cui interdum *Stagingi* dicuntur, *Stedingi*, in Hist. Archiepiscoporum Bremensium an. 1204. 1211. 1230. 1233. 1234. & in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburgensis p. 196. 197. Vide præterea Joannem de Beka p. 63. Will. Hedam. pag. 339. 1. edit. & Albertum Stadensem an 1234.

STADIODROMOTUS, pro σταδιοδρόμος, Qui in stadiis decurrit, apud Julium Firmicum lib. 8. cap. 8. *Hunc locum si Mars respexerit, Stadiodromotos facit: si vero luna cum Marte, Pidomachorios.*

STADIROLA, Bilanx, Italis *Stadera*. *Conductor dacii Stadirolæ*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ann. 1364. ex Biblioth. Regia. [Vide *Staderia*.]

¶ STADITIUS, a vulgari *Estadit*, non recens. Statuta Avenion. Mss. *Ne aliquis misceat pisces vel fructus recentes cum piscibus vel fructibus non recentibus & Staditiis.*

1. STADIUM, pro *Stagium*, Certum & definitum tempus pro residentia Canonicorum, in Statutis Ecclesiæ Leichefeldensis in Monast. Anglic. tom. 3. semel ac iterum. Vide *Aventura* 2.

¶ 2. STADIUM, Pomarium. Tertull. de Corona c. 4. ubi de Susanna: *Ceterum in Stadio mariti, non patem velatam deambulasse, quæ placuit.* Vulgata Daniel. cap. 13. habet, *Pomarium*.

¶ 3. STADIUM, Mensuræ species: sed ignota prorsus. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1291 tom. 4. Ordinat. p. 21. *Præterea in domo qualibet seu ayrali dictæ villæ, longa de 15. Stadiis & ampla de quinque, debet habere dominus Rex & Abbas prædictus, annuatim in festo O. SS. quinque denarios Tholosanos censuales.*

4. STADIUM, Sedile in choro, vulgo *Forme*, *Stalle*. Locus est in *Decanatus*.

¶ Stadius, Eadem notione. Vita ven. Catharinæ de Palantia, tom. 1. April. p. 653. *Omnes laborantes ad ecclesiam S. Mariæ de monte ad faciendum Stadios chori dictæ ecclesiæ.*

STADIVUM, Idem quod *Sedes salinaria*, de qua supra. Charta Caroli Regis Franc apud Doubletum p. 779. *Et Adalungicella cum patella una & Stadivo uno in vico Bodesio, &c.* Occurrunt eadem verba in alia Caroli Simplicis ann. 12. redintegr. 6. in Tabul. S. Dionysii. Vide in *Sedes* 4.

STADUM. Formulæ veteres Pithœi c. 77. *Propterea cautionem de Stado meo tibi omitto.* i. de juri stando.

¶ STAFA, ut *Staffa* 2. Vide in hac voce.

¶ 1. STAFFA, Baculus, scipio, German & Danis *Staf*. Processus de B. Petro Luxemb. tom. 1. Julii p. 574. *Staffis non poterat ambulare.*

2. STAFFA, STAPHA, Scapes, quo quis in equum tollitur, Italis *Staffa*, unde *stafiere*, qui ad *staffam* stat. *Stafier*, apud Jo. Molinetum in Itinere Neapolitano, ex Germanico & Danico *staf*, baculus, cui quis innititur, quod stapedes, quibus equites suffulciuntur, baculi iis vicem præstent. Ita quidam censent. De vocis etymo, vide præterea Gorop. BeKan. lib. 2. Gallicor. pag. 49. Epistola Alexandri PP. apud Radulfum de Diceto an. 1177. *Et cum ascenderemus palefridum nostrum, Staffam tenuit.* Idem an. 1170. *Cum autem Rex & Archiepiscopus secessissent in partem, bisque descendissent, bis Stapham Rex tenuit Archiepiscopo.* Vide ibid. p. 717. Anonymus Salernitanus parte 4. *Sellam, super quam equitabat, Staffamque solitam ponebat.* Fridericus II. Imperator lib. 1. de Venat. c. 71. *Deinde ponat pedem suum in Staffa sellæ.* [Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821. *Dominus Gerardus de Parma Cardinalis .... Parmam venit, & valde honorifice receptus fuit.... Majores Milites civitatis Parmæ pedestres adextrabant eum per frænum & super Staffas honorifice.* Occurrit apud eumd. tom. 18. col. 938. tom. 19. col. 816.] In Institutionibus Capit. Gener. Cisterciensis dist. 13. c. 11. vetantur Monachi uti *sellis equorum curiosis, aut frænis ornatis laminis, aut lunulis stanneatis, neque Staphis ferreis.* Staphas, novitium inventum esse, vel certe veteribus incognitum, jam olim pluribus observarunt viri docti, atque in iis Joannes Tortellius Aretinus, Brodæus lib. 4. Miscellan. c. 26. Goropius BeKanus lib. 2. Francicor. p. 48. 49. Vossius lib. 1 de Vitiis Sermon. p. 32. 33. Santamantius tom. 3. Comment. Hist. & alii. Auctor est Richardus Stanihurstius lib. 1. de Regus Hibernicis, Hibernos *ferreis scalis, quæ a nonnullis stapedes dicuntur, in equos minime ascendere; sed jubarum setas, quæ frontibus imminent, aut equorum auriculas sinistra apprehendere, atque dum equi obstipis capitibus quieto inclinant, (nam ad talem facilitatem, ut est eorum docilitas, a domitoribus finguntur) equites, etiam sagis, aut loricis amictos, mira corporis agilitate se efferre, divaricatisque cruribus, ephippia clitellis non dissimilia subito occupare.*

Nostri porro staphas *Santoirs* appellarunt, ut a nobis observatum in Dissert. 1. ad Joinvillam, quod ex iis equi insiliantur. *Salitionem equorum, insilire & desilire,* dixit Vegetius lib. 1. c. 18. Consule etiam Notas ad Cinnamum p. 470. ubi pluribus auctorum locis adductis docuimus, jam olim in more fuisse Imperatoribus, Regibus, atque adeo principibus viris, ut equitantibus summis Pontificibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & staphas, & fræna tenerent: cui quidem observationi, ut nihil, aut parum, ad eam firmandam desit, alios aliquot, qui postea occurrerunt, hic proferre placuit. Ad paginam igitur 473. lin. 30. post *transiret*, velim addas: Prædictis addo, quæ habet Vita Gregorii X. PP. de eodem in summum Pontificem electo, & ex Terra sancta Brundusium appulso: *Ubi Carolus Rex Siciliæ, ut ipsum prosequeretur honorificentia Regia, sibi festinus occurrit, ei per loca insignia regni sui, per quæ ipsum contingebat transire, addextratoris officium exhibuit.* Infra, ubi de coronatione ejusdem PP. *Ubi, prout moris est, fuit solenne celebratum convivium, in quo idem Rex, sicut ipsum Pontificem addextrarat per urbem, & more prudentis dapiferi, dedit in mensa primum ferculum apponendum.* Jacobus Stephanescus Cardinal. lib. 2. de Coronat. Bonifacii VIII. cap. 9. quod inscribitur: *Qualiter coronatus incedebat, & de Regibus Siciliæ & Ungariæ eum addextrantibus;*

.... tunc lora tenebant
Illustres Gallique Duces, Carolusque secundus
Rex Siculus, Carolusque puer prolesque juventa
Floridus, Ungariæ materno a stipite nomen
Regis habens; dextram pater accipit, atque sinistram
Filius, ardentes habitus quos unca tinxit
Grana rubens, &c.

Continuator Chronici Willelmi Nangii sub ann. 1305. de Philippo Pulcro Rege Franciæ: *Papa Clemens Dominica post festum sancti Martini hiemalis apud Lugdunum in Ecclesia Regalis oppidi, quod dicitur sancti Justi, præsentibus Cardinalibus & Prælatis, multisque Principibus consecratus, dum suam ad domum rediens, gestans, ut moris est, suæ coronationis insignia, per frænum equi, cui insidebat, a Rege Franciæ, qui ob hoc præ humilitate seipsum pedestrem posuerat, seu constituerat, per curiam duntaxat oppidi memorati, deductus maximo cum honore fuisset, ille à fratribus Carolo & Ludovico, nec non Duce Britanniæ Joanne suscipitur adhuc usque ad domum, modo consimili.* Sed & idem audiendus Scriptor ad an. 1316. *Joannes XXII. Papa, vocatus ibidem ante Nativitatem B. Mariæ Virginis sua suscepit insignia Carolo Comite Marchiæ, fratre Philippi Regentis regna Franciæ & Navarræ, eorumque avunculo Ludovico Ebroicensi Comite, frænumque equi, cui insidebat, regentibus, ejusque festum decorantibus.* Huic adjungendus Gobelin. Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 77. ad ann. 1383. de Carolo Hungariæ Rege: *Unde Papa* (Urbano VI. *civitati Aversanæ appropinquante, Karolus egressus obviam ei, osculis inde latitiam simulans, ipsum cum reverentia dolo plena suscepit. Itaque Karolus equi Papæ manu propria apprehensis habenis, Papam ad ipsius civitatis castrum ducere satagebat, &c.* Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiæ MS lib. 15. c. 66. ad an. 1342. de Clemente VI. PP. *Si advint, que quant le Pape nouvellement crée alloit a son Couronnement, les deux Ducs, (de Normandie & de Bourgogne,) l'un d'une part, & l'autre d'autre part, tout a piet tenoient le frain, & gouvernoient le cheval du Pape.* Ad pag. vero 474. lin. 10. post καθίσῃ, adde: At Michaelis posteri non jam ipsi stratoris vicem erga Patriarcham præstitere; sed id muneris per Comitem peragi curabant. Simeon Thessalonicensis de hæresib. ubi de inauguratione Patriar. Constantinopolit. Καὶ ἵππῳ παρασταμένῳ τιμίως, κἀπ' αὐτῷ ὁ ὑποψήφιος κάθηται, καὶ ὑποστρέφει τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου κατέχοντος ἀντὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ὡς ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κωνσταντῖνος τῷ ἱερῷ ... Σιλβέστρῳ, ... διά τε τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ τοῦ ... ἄχρι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Εἰ δὲ ... καὶ τῷ βασιλεῖ ... ὁ συγκλητικὸς πᾶσα. Denique ad eamdem pag. 474. lin. 2. post ult. adde: Neque porro hoc dumtaxat vassallorum munus fuit; sed & quorumvis, atque adeo sortis infimæ servorum: quod indicat præsertim Recaradi Gotthorum Regis sententia, in quemdam reum Vacrisam, qui ad Ecclesiam confugerat, lata, hisce verbis apud Paulum Emeritensem in S. Masona cap. 15. *Sed quia multæ miserationis novimus esse Deum, & nullum despicere, quamvis delinquentem, ad se convertentem ambigimus, ob hoc ita decernimus, ut ipse Vacrisa cum uxore & filiis, & omni patrimonio suo perpetim sanctissimæ Virginis Eulaliæ servus deserviat. Nam & hoc præsenti decreto sancimus, ut sicut ultimi pueri ante equum dominorum suorum absque aliquo vehiculi juvamine ambulare soliti sunt, ita ante caballum domini, qui præest cellæ S. Eulaliæ, ambulare debeat; & omne servitium, quod infimum consuevit peragere mancipium, coram eo, deposito coturno & sa,la, cum omni humilitate exhibeat. Accepta igitur Masona auctoritate, eum illico basilica egredi, & ad suum conspectum venire præcepit: & ut semper pietatis visceribus affluebat, eum blande, ne aliquid deinceps formidaret, admonuit; sed ut jussioni Principis obtemperans, causa obedientiæ, de Ecclesia S. Eulaliæ usque ad atrium, quod est fundatum juxta muros civitatis, ante caballum Redempti Diaconi, manibus*

nibus frænum gestans pervenissos, statim eum Vir sanctus cum nuore & filiis, & omnibus prædiis absolutis, liberum abire permisit. Adde Bohuslaum Baldoinum in Hist Bohemic.pag.303.

¶ STAFA, Eodem intellectu, io Chron. Siciliæ apud Marten. tom 3. Anecd.col.23. *Nostram omnino volumus potentiam caperere machinalibus Stafis secum pro justitia nostra ludere, & de nostris cum eo viribus in gladiis disputare*.

STAPHIUM, Eadem notione, in Gestis Consulum Aodegav. c.3.n.5.

STAPHA. Leges Adelstani Regis, obi de examioe per ferrum candens: *Sed jaceat ferrum super carbones, postea mittatur super Staphas, & non sit illic alia locutio, &c.* Ubi Saxon. babet scapelum, quod est fulcrum mensarium ex stipiribus. Atque fortean etiam binc stapedes *Staphas* appellarunt, quod pedibus equitantium fulcri speciem præbuerint. Sed videtur leg. *stacos*. Vide *Staca*.

STAFILE, STAPHILE, Italis *Staffile*, *striscia di cuoio, od' altro alla quale sta appiccata la Staffa*, Academicis Cruscaois. [Ordo Rom. 13. apud Mabill.to 2. Musei Italici p.112. *Habere debet caligas de rubeo panno sine pedulibus & cum Stafilibus, &c.* Acta S.Margaritæ Scotiæ Reginæ to. 2 Joo. p. 336. *Cum aliquando paratus ire venetum, pede in Stafili posito equum vellet ascendere, &c.*] Ceremoniale Romao. apud Raynald. an.1572. ex Ms. Vaticaoo, de Elect. PP. *Et babere debet caligas de panno rubro, sine pedalibus, & cum Staphilibus*. Bulla Benedicti PP. an.1033. pro Episcopis Silvæ candidæ, apud Ugbellum tom.1. p.124. *In secunda feria Pascbæ, quoniam secundum antiquum morem ad Staffilem, ubi de equo descendimus, nos nostrosque successores recipitis, &c* Vide *Staphilum*.

¶ STAFFETA, vox Italica, Tabellarius, vulgo *Estafète*. Vita B.Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 370. * *Directa illuc nuncio velociori, quem Staffetam nominant, &c.*

¶ STAFFILARIS. Vide in *Staphilum*.

¶ STAFFILE, ut *Staffa*, Stapes. Vide in hac voce.

¶ STAPHILUM, ut *Staphilum*. Vide ibi.

STAFOLIUM. Vide *Staplus* & *Constapbolarii*.

STAFSAKEN, vel STAPFSAKEN. Decretum Tassilonis Ducis Bajw. §.7. *De eo, quod Bajoarii Staffsaken) dicunt, in verbis, quibus ex vetusta consuetudine Paganorum idololatriam reperimus*, (coostitoimus) *ut deincept non aliter, nisi sic dicat, qui quærit debitum: Hac mibi injuste abstulisti; Reus vero contradicat: Non boc abstuli, non compenere debeo. Iterata voce, requisito debito dicat: Extendamus dexteras nostras ad justum Judicium Dei: & tunc manus dexteras uterque ad cælum extendat*.

☞ Pagaoicæ superstitionis reliqoias bic agoosc ere facile est: atque adeo non male Spelmaonus a Saxoo. scæf vel sæf, status; & saca, causa, vocis originem deducere videtur. Et quidem ibi agitur, oi fallor, de sacramento coram idolo præstito.

STAGATUS. Aooales Franc. Loiselliani an.802. *Lucerna quoque frequenti obsidione Stagata, & ipsa in deditionem venit*. Annales alii habeot *fatigata*.

¶ STAGERIA, Quicquid ob *Stagium* a Canonicis peractum distribuitur. Statuta Mss. Capituli Audomar. ex Tabul. ejusd. Eccl. *Item & consuetudinem secundum quam super fructibus & emolumentis dictæ bursæ communet Canonici residentes, qui suas residentias debitas fecerunt in ecclesia prædicta, Stagerias magnam & parvam ab antiquo percipere consueverunt .... Statuimus & ordinamus quod Canonici qui post primam residentiam peractam ab uno festo B.Joannis Bapt usque ad aliud residentiam de catere facient per 24. ebdomadas continue vel interpolate ac in Matutinis, Missa vel Vesperis in quatuor ex solemnitatibus sequentibus ... interfuerint, in qualibet earum quatuor, quartam partem magnæ Stageriæ Augusti .. .. percipiant, parvam autem Stageriam lucrentur modo prædicto qui in eadem ecclesia divinis interfuerint in die Cinerum & Dominica Lætare in dictis diebus medietatem distribuendam. Et idem quod dictum est de magna Stageria volumus in Stageria ceræ & piperis qui per patronatus S.Audomari solvi consueverunt, observari*. Vide io *Stagium*.

¶ STAGERIUS. Vide in *Stagium*.

STAGGON, Cervus, Anglis *Stagge*. Leges Kanuti Regis Aogl. de Forestis cap.24. *Si regalem feram, quam Angli Staggon appellant, alteruter coegerit anhelare, &c.* (Litteræ Edwardi III. Reg Angl. ano. 1356. apud Rymer. tom. 5. pag. 870. *In eodem dominio, pro deductu sua de licentia nostra, fugaverit, & 16 cervos, 6. bissas, 8. Stagges, 3. vitulos .... ceperit, &c.*)

¶ Stagi. Vide infra io *Stagium*.

1. STAGIA, (Domus, babitatio.) Charta Occitanica ano. 1198. in Regesto Pbilippi Pulcri Regis Franc. ann.1299. oum.13. ex Tabulario Regio: *Item tres Stagiae feudales in Parochia S.Cosmæ prope Vassatum, de quibus pro una Petrus de Fonte debet 6. librae &c. Unum molendinum in aqua del Bever pro 16. libris rendualibus: 16. solid. ublarum de Stagia quondam Meinaldi Vaquerii, &c.* Infra: *Item Stagiam dictæ domui contignam, &c.* Vide *Stagium*.

¶ 2. STAGIA, commoratio assidoa, domicilium, Gallice *Residence, domicile*. Statuta Massil. lib.1.c.8. *Qui omnes* (consiliarii) *sint .... cives civitatis vicecomitalis Massiliæ, & ibidem Stagiam facientes*. Ibid. §. 9. *Nullus eligatur vel creetur pro consiliario, ... nisi Stagiam fecerit in Massilia tanquam civis stando, & cobabitando ibi per quinque annos ad minus*. Cap 21. §.2. *Illi vero qui domicilium suum, vel Stagiam suam babebunt vel facient in prædicta civitate, &c.* Occurrit rursum lib. 2. cap.1. §.21. & c 29. §.3. Capitul. gener. S.Victoris Massil. an.1348. ex Tabul.ejusd. Monast. *Si vero monachus per obedientiam ab abbate babuerit Stagiam in Sardinia, Pisis, &c.* Charta ao. 1400. *Promisit de cetero morari & moram, Stagiam & habitationem continuam facere in dicto castro cum uxore & aliis gentibus suis*. Vide infra in *Stagium*.

3. STAGIA, Palus, seu tigillum, quo retia ad capiendas aves sustentatur, Italis *Staggio*. Vide Petrum de Crescentiis lib.10. de Agric.cap.19. & infra in *Stanga*.

¶ STAGIARIUS, STAGIATOR. Vide in *Stagium*.

STAGILE, Idem forte quod *Stagia* 3. [nisi malis intelligere domum vel præstationem ex *Stallis*.] Charta Raymundi Comitis Tolosæ ano. 1149. apud Galland. dum de Franco alodio pag 197. *Et de omnibus rendis, & de omnibus, quæ pertineat ad dominum Montis-Albani, nunc & in perpetuum, foris meum Stagile, quod ibi retinui, & adbuc retineo, &c.* Vide *Stare*.

¶ STAGINGI, ut *Stadiagi*. Vide ibi.

STAGIUM, Cœnaculum, nostris vulgo *Estage*. *Stagium* vero quasi στέγος dictum quidam autumaot: unde δίστεγον, binis coostans cœnaculis, vel tabulatis. Athaoasius in Libello ad Leooem PP. io Coocilio Calcedooensi act. 3 ait, ἐν τετάρτῳ στέγει mansionem suam fuisse: nos diceremus: *Au quatrième estage*. [Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. col. 434. *Tertio Nonas Octobris ann. Dom. 1327. obiit bonæ memoriæ dom. Joannes de S.Valeriano quondam decanus Eduensis, qui construxit & ædificavit de suis propriis tria Stagia* contr-

consigua granario, *&c.* Le Roman d'*Athis* Ms.

A geant plenti y ot fenestres,
Haultains Estages & beaulx estres.]

STAGIUM, præsertim usurpatur pro ea obligatione, qua vassallus tenetur *stare* in castro domini sui, sive pro eo tuendo contra hostes, sive ex alio debito. Feoda Campaniæ pag. 72. *Hæc dedit domina Comitissa pro continuo Stagio faciendo apud sanctam Menoldim, per totum annum Dudoni de Buxiaco, 7. libratas terræ cum carruata terræ, quam dominus Comes ei dederat.* Tabularium S. Genovefæ Paris. ann. 1211. *Quod Domini Castri & Milites feodati, qui tenebantur ratione feudorum suorum facere Stagium pro custodia castri, &c.*

ESTAGIUM, Eadem notione. Vetus Inquesta in Probat. Hist. Guinensis pag. 350. *Et dixit, quod feodum de Firmitate, & feodum Hugonis Malivicini, quod Dominus de Firmitate tenet, est par & dimidium Ribemontis, & debet Estagium per annum, &c.* Feoda Campaniæ fol. 35. *Theobaudus de Cresperi debet Estagium in castello domini de Boilleuci, &c.* Charta Petri Episcopi Cabilonens. apud Sammarthanos: *Quia petendebat Milites suos in Castro Ussello in Estagio existere.* (Charta an. 1244. ex Tabul. Corbeiensi: *Ego Ingerannus de Argonia dictus Pilars & uxor mea debeo Estagium Vicedomino Pinconii apud Alliacum quolibet anno per unum mensem sumptibus meis propriis persolvendum.*) De *Stagiis*, vel *Estagiis*, & qua ex causa tenerentur, & quem in finem ad ea peragenda adstringerentur vassalli in castris dominorum, pluribus docuimus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici: quibus addenda videtur, prolixior licet, Charta insignis, quæ horum usum omnino nobis aperit. *Noverint universi pariter præsentes & futuri, quod cum nobilis vir Hugo Comes S. Pauli requireret a Paribus Castelli S. Pauli, quale Estagium vel residentiam facere debebant in eodem castello: ipsi habito inter se super hoc diligenti consilio & tractatu, concorditer responderunt in hunc modum. Videlicet quod si prædictus Comes & uxor ejus Estagium sive residentiam faciebant in castello memorato, ipsi & uxores ibidem secum residentiam facerent per dies quadraginta. Et si uxor ipsius Comitis ibidem præsens non erat, neque eorum uxores præsentes esse tenerentur. Die vero prima adventus ipsorum, cum ipsi veniunt pro suo Estagio faciendo in castello supradicto, ipsi & eorum uxores cum familia universa, quam secum adducunt ad Estagium faciendum, debent comedere primum prandium ad Curiam Comitis supradicti. Diebus vero sequentibus usque ad supradictos 40 dies, si ibidem tantum moram fecerint, tenetur unusquisque sibi & familiæ suæ necessaria providere. Die vero ultimo 40. dierum, sicut & in primo, tenetur eis in uno prandio providere dictus Comes, & postea ipsos licentiare sine causa, nec a die illa in unum annum tenerentur Estagium facere in prædicto Castello dicti Pares. Si vero tantum Estagium non facerent, sed solummodo per tres dies vel quatuor vel amplius, sive minus, sic opus esset, & tamen cum licentia Comitis recederent, nihilominus remanerent quieti & liberi de Estagio ibidem faciendo usque ad unum annum. Sciendum est etiam, quod si uxor dicti Comitis tempore 40. dierum in castello jamdicto præsens erat, & pro viduitate sua, vel pro casu aliqua a prædicto Estagio recederet, & uxores Parium similiter possunt recedere cum causa. Similiter & si dictus Comes recederet sine causa, & possent recedere dicti Pares. Si vero dictus Comes alicui Parium injuriam faceret, manente Estagio, & conquereretur de ipso, per judicium Parium in continenti teneretur emendare ipsi Pari. Notandum etiam, quod omnes Pares communiter per totum annum, quo ibidem præsentes erunt pro prædicto Estagio faciendo, possunt & debent in foresta sua venari, & in garennis suis similiter, tam ad bestias, quam ad volucres, in prædicta foresta possunt mittere summarium suum pro lignis percipiendis ad ardendum per totum annum memoratum. Etiam, quia prædictus Comes a prædictis Paribus requisivit, quale servitium ei deberent pro Comitatu defendendo, ipsi concorditer responderunt, quod si viderint, quod Comitatus defensione indigeret, quilibet eorum debet defendere ad expensas proprias per 40. dies, nec a fine 40. dierum in unum annum servitium hujusmodi posset requirere dictus Comes. Et si unius spatium temporis sufficiebat ad defensionem dicti Comitatus, nihilominus quieti & liberi remanerent ab hujusmodi servitio usque ad unum annum. Ad hoc dicendum fuerunt & concordaverunt Dom. Joannes de Baliolo, Dom. Rogerus de Dors, Dom. Balduinus de Dunjon, Domina Nedidis Buticularia, Dom Hugo Ploubes, & Dom. de Pas, Dom. Joannes Boulons, Balduinus Dom. de Senefaint Legee, Balduinus de Acia, Balduinus de Hesceke, Rogerus de Hesceke, Joannes de Mirebeau. Et ut hoc ratum & stabile perseveret, prædicti Pares præsens scriptum sigilli sui munimine confirmarunt, protestantes, & dicentes, quod si possent inquirere a probis viris & antiquis, quid plus servitii facere deberent Comiti memorato, plus eidem facerent diligenter.*

☞ Varie pro variis infeodationum Chartis exhibitum est a vassallis *Stagii* servitium, ut efficitur cum ex iis quæ collegit Vir doctissimus in Notis ad cap. 53. Stabilim. S. Ludovici, tum ex iis quæ hic subjicit. Nonnulla iterum addenda duximus, ex quibus observata a Cangio non modo illustrantur, sed & quædam hactenus prætermissa aut neglecta docebimur. Instrumenta ipsa nude exhibemus ex Tabular. Corbeiensi: otiose enim annotaremus quæ cuilibet legenti obvia erunt. Charta an. 1214. *Ego Eustachius de la Leustilie notum facio quod ego & heres meus ligantiam & Stagium unius anni annuatim Vicedomino & heredi suo cum uxoribus nostris apud Pinconium ut par integer ad custus nostros debemus.* Alia an. 1223. *Ego Hugo Miles de Beeloy tam presentibus quam futuris notum facio quod ego homo ligius sum dom. Pinconii communitatis & dom. de Sessolia de hoc quod apud Tempus & apud Pinconium cum pertinentiis* (habeo) *& debeo dom. Pinconii Stagium unum annum apud Pinconium cum uxore mea & ad custum meum hereditarie annuatim ego & heres meus sibi & heredi suo quum citatus ero vel aliquis ex parte mea absque sousprestura. Item alia vice ego sum homo ligius communitatis dom. Pinconii & dom de Sessolio de hoc quod apud Fordinoy habeo cum pertinentiis, & debeo dom. Pinconii Stagium tres menses apud Pinconium cum uxore mea & ad custum meum imperpetuum annuatim ego & heres meus sibi & heredi suo, quum ego vel aliquis ex parte mea citatus fuero absque sousprestura. Et si contigerit quod quidam ex eis me citaverit de servitio suo, alter vero de servitio quod ei debeo, quamdiu ero in alio servitio me debet deportare, salvo hoc quod Stagium est dom. Pinconii.* Charta an. 1223. *Ego Radulphus de Baugbainevile Miles... debeo continuam residenciam per unum annum integrum viro nobili dom. de Pinconio in castro suo Pinconii cum uxore mea, quum placebit ei, & in expensis meis propriis.* Alia ejusdem anni: *Ego Petrus de Bris Kemaisnill.... debeo dom. de Pinconio residenciam continuam apud Molanum & in expensis meis.* Charta an. 1244. *Ego Manasserus Miles dom. de Blangiaco.... & heredes mei Stagium septem menses Vicedomino in quolibet anno & heredi suo cum uxore nostra apud Pinconium ad custus nostros debemus, & quod ego sum semipar ejusdem.* Charta an. 1244. *Ego Petrus dictus Canis.... debeo Vicedomino Pinconii ego & heredes mihi sibi & heredibus suis de feodo de Alliaco Stagium per plenum annum apud Alliacum cum uxoribus nostris.* Charta an. 1280. *Henris Chevalier*

valier, sires de Fluy salut. Comme nobles hom & mes obiers sires Jehans Vidames d'Amiens sires de Pinkeigny m'eust kemandé que je ad journée certaine qui me fu assignée de par li fusse à Pinkeigny pour faire mon Estage si comme je li devoie & pour faire certaine moustranche des fiés que je tenoie de li, à laquele journée je fu & li moustrai les menanches des fiés & des avant-fiés que je tenoie de li, & li cognut tel Estage & tel servicbe ke je li devoie le miex & le plus loiaument que je peu & l'en dounai mes lettres à sa requeste, ésqueles lettres je ne mis mie que je la devant dit Estage deusse à armes, lequele cose me sire li Vidames entendoit ke je li deusse & le me demandoit par droit, & disoit ke autrefois l'avoiens me anchiseur paié as siens & je à li & l'offroit à prouver, si vouloie... Sachent tous ke je li connois tout pleinement se demande de l'Estage devant dit faire à armes toutes les fois ke je en aroie eu kemandement de li ou de sen commant, & doit estre entendu ke se en l'espasse du tans ke je fus à men Estage u Pinkeigny, me sires li Vidames ou ses kemans me voeut mener à armes avoec li hors Pinkeigny, faire le post & tenus y fui d'aler, & se me sires li Vidames ou ses kamons me detenoit par quoi je ne peusse chu jour revenir à Pinkeigny, je deuourroie à sen coust & seroit tenus de mi paier mes wages. Charta an 1249. *Je Jehans de Fordinoy Chevaliers fais asavoir... que je sui hom le Vidame d'Amiens signer de Pinkigni de la warde de Croy que je tieng de Monsigner Robert de Savèuzes & de Monsignor Raoul de Baseoyel & l'en doi un an d'Estage a Pinkigni a men coust je & ma feme & mi oir à lui & à ses oirs quant il ou leurs certains messages nous en semonra ou ammonestera.*

¶ STAGIUM, Feudum *stagio*, obnoxium. Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1198. apud Miræum to. 1. p.723. col.1. *Eustacius vero in mea constitutus præsentia Montibus in castro, sub testimonio Parium suorum, quia hæc prænominata de feodo paritatis suæ & Stagii Montensis a me tenebat, ipsa in manum meam libere reportavit.*

¶ STAGIUM, Domus, in qua quis *stat*, habitat. Consuet. Lemovic. art. 42. *Item consuetudo est quia fullones seu sartaratores pannorum debent custodire in Stagiis seu domibus suis per septem dies pannos emptos in loco ubi videri possunt publice.*

¶ ESTAGA, Eodem significatu. Charta an.1125. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col.429. *Donamus tibi Bernardo de Tresmals ad fevum & propter castellaniam, ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Bernardi traditoris & fratrum ejus in Carcassona.* Alia ejusdem an. ibid. col.431. *Damus tibi Nichola ad fevum propter castellaniam ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Raimundi Cathallaus in civitate Carcasseno.* V. Estagga.

ESTAGIA, Eodem intellectu. Regestum Constabulariæ Burdegal. f.134. *Arnaldus Bernardi de Morat pro Estagia sua de Puiols, in parrochia de Tersat, debet unum barilum vini de sporsa.* Ita alibi ibidem sæpe.

ESTAGIUM, Eadem notione. Assisiæ Hierosolymit. MSS. c.228. *Et se il n'a manoir estable en la vile, où il doit son Estage tenir, il la doit semondre en l'ostel, où il fu darrainement manant.* Vetus Poeta Ms. de Vulpe Coronato:

Qu'onceques en ordene de Prècheur,
De Jacopin, frere meneur,
Renards n'entra, ne fist Estage.

Guill. *Guiart* in Hist. Francor. Ms.

Pour garder le pont de domage,
Ja sont tuit garni li Estage,
De ceus, que len y a buchez.

¶ STAGIUM, Mansio, commoratio. Charta Curiæ Suession. an.1262. *Habebit Stagium sive mansionem suam in dicta domo.* Guillelmi Tyrii versio Gallica l.36, c.1. *Avoit laissié l'Estage de la cité*: ubi Latine habetur: *Illius dimissa habitatione.* Le Roman *de la guerre de Troyes* Ms.

N'avoient mie grant corage
De faire el pais loing Estage.

¶ ESTAGE, Eodem sensu. Statuta Montispessul. an. 1204. *Si quis extraneus pro quolibet honore homo alterius fuerit & in Montempessulanum venerit pro Estagna, &c.*

ESTAGIUM habere dominus dicitur, cum hospitium ei debetur. Libertates concessæ Villæfranchæ ab Archembaldo Dom. Borbonii an.1217. *Dominus Burbonensis non debet habere apud Villamfrancam domum, nec Estagium, nec credentiam per vim.*

STAGIUM FACERE, & *complere*, præterea dicuntur Canonici qui faciunt *residentiam*, quæ ad aliquot dies in anno computatur. Tabularium Ecclesiæ S. Aniani Aurelian. an. 1254. *Ubi quicumque hujus Ecclesiæ Canonicus, seu qui in hac Ecclesia non servierit ulla vice, seu non Stagium compleverit, quod quidem Stagium novies viginti tres dies continet, & in die S. Petri ad vincula inchoatur, a die obitus sui usque ad revolutionem anni, ubicumque & quandocumque expleto illius anni fructus ratione peragendi servitii integre habeat, &c.* [Obituar. Ms. Eccl. Morin. *Canonicis vero vere residentibus & qui suum Stagium compleverunt, cuilibet* 10 *sol.* Ibidem: *Item dies Cinerum pro duplici habetur & dantur 30 libræ amigdalarum cuilibet canonico: dum tamen sint residentes per majorem partem Quadragesimæ & fecerint totum Stagium ad plenum.* Statutum Renaldi Episc. Paris. an.1253. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 38. col. 1. *Quicumque de cætero in ecclesia sanctæ Opportunæ canonice instituetur, juret quod per sex menses annuatim continue vel per partes ibidem residere tenebitur, nisi aliquis canonicorum in nostro servitio extiterit, qui Stagium suum faciet nostro servitio insistendo, ac si in eadem ecclesia personaliter resideret.* Adde Chartam an.1260. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col.110.]

¶ ESTAGIUM FACERE, Eadem notione, in Charta Petri Abbat. S. Benigni Divion. an. 1259. ex Tabul. ejusdem Monast. *Canonici prædictæ capellæ in eadem de cætero facient Estagia personaliter anno quolibet per duos menses & septimanas ..Capellani qui Missas habent .... residentiam continuam in ea facient.*

STAGIUM CONCEDERE, in Tabulario S. Aniani Aurelian. ann. 1269. est absolvere à residentia, verbi gratia, Canonicum, qui pro servitio Ecclesiæ peregre proficiscitur.

¶ STAGIARIUS, STAGIATOR, Canonicus qui in *Stagio* est, qui *stagium* suum decurrit. Obituar. Ms. Eccl. Morin. fol.43.v. *Canonicis vero vere residentibus & qui suum Stagium compleverunt, cuilibet* 10. *sol. aliis denique Stagiariis & passiageriis, cuilibet interessenti* 11. *sol.* Charta Ricardi II. Reg. Angl. ann. 1399. apud Rymer. to.8. p.74. *Ac vos, præfate Decane, & Stagiarios sive residentiarios tunc dictæ ecclesiæ existentes, &c.* Regest. Capitul. Autissiodor. ad an. 1396. *Domini Stephanus de Hamello & magister Johannes Clementeti qui fuerunt novi Stagiatores, facient pelotam proxima die Lunæ post Pascha.* Vide infra Stagi.

STAGERIUS, Qui debet *stagium*, *stagio* obnoxius, vassallus: vel qui domum habet in aliquo loco. Feoda Campaniæ fol 1. *Vicecomes Feritatis, ligius & Stagerius de Feritate de homine Feritatis.* Passim ibi; [Charta an. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Primus fuit Stagerius nomine dictarum ecclesiarum in dicto manso.*] Sed & iidem qui *Hospites*, in Tabular. S. Dionysii de Novigento Rotroci fol.105. *Hospites, seu Stagiarii.*

¶ ESTAE-

¶ Estaetus, Eodem intellectu, in Schedis Lobinelli.

Estagiarii, Eadem notione. *Estagiers*, in Consuetud. Turon art. 7. 49. 50. Andegav. art. 134. 135. 174. &c. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1222. in Tabulario Episcopatus Parisiensis. Thuano: *De albanatis sovinferis concedimus, quod solvant Episcopo in una septimana consuetudines debitas, ac si nunquam fuissent albanati, nec de cætero albanentur, nisi sint Estagiarii Parisienses*, &c. Occurrit in Charta alia an. 1224. apud Perardum in Burgundicis pag 405. Le Roman *de Garin*:

Ferez fermer le Chastel de Belin:
Et festes dire vostre Prevost Oudin,
Les Estagers face ceans veair,
Trestos semoagne & les grans & petits, &c.

Alibi:

De Girenville sent le tours ensencer,
Les barbacanes reparer & blanchir,
Les Estageers en la ville venir,
Et les Serjans por le fiè deservir.

Estagierement. Sacramentum exactum a Burgensibus Insulensis oppidi, apud Haræum in Castellanis Insul. *Il vous convient venir manoir en cette ville Estagierement vous, vos femme, & vos mesnie, se vos eny estes requis d'Eschevins.* [Idest, ita ut *stagium* seu domicilium in ea habeatis.] Acvernis, *Estagiè*, est conductor domus. Vide *Stare* 2.

¶ Stagium. Literæ Philippi III. Reg. Franc. an. 1277. tom. 3. Ordinat pag 61. *Item quod consuetudines & usagia quæ dicta Maria & vir suus ejus nomine, habent in castro seu villa prædictis* (Lemovic.) .... *cum omnibus emolumentis inde provenientibus, necnon foris & pretiis carnium, galinarum & aliarum rerum venalium .... pro certis pretiis habendarum, ac certis temporibus sibi competentibus ad venditionem seni sui seu aliarum rerum, de quibus est consuetum, quæ tempora Stagium usualiter appellantur*, &c. Hinc *Stagium facere* dicuntur qui trimestre servitium Principi exhibent; qua etiam notione vox Gallica *Soison* usurpatur in Charta an. 1404 apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 817. *Item, que tous offices mis, institue z, & confermez par Mons. de Bourg. durant son gouvernement au Duchiè de Bretaigne, demourrent en leur estat, sans ce qu'els soient aucunement muez ou estez sans lettre & consentement de M. de Bourg. excepto Messire Alain de la Houssaye qui sera ostè de Soison.*

Stagi, Primarii quidam e Conventu Cathedralis Ecclesiæ, qui moderandis statuendisque ejusdem rebus necessario requiruntur, scilicet *Decanus*, *Subdecanus*, & 2. vel 3. majores Canonici, alias *Residentiarii*. Sic in Paulina Ecclesia Londinensi. Ita Spelmannus.

¶ STAGIS, ut *Stagium*. Vide *Stare* 1.

¶ STAGIUS, Obses, Gall. *Otage*, ab Ital. *Staggio*, eadem notione. Chron. Domin de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 591. *Ordinaverunt ... quod acceptis primo Stagiis ab eisdem filiis eorum pueris ab omnibus de dicta terra, quos nominabant, ipsi Stagios haberent in castris*, &c. Ibid. col. 642. *Persuaserunt dicto Capitanio, quod consanguineos omnesque sequaces nostrorum sequacium Stagios asportaret, si vellet terram Gravina firmiter possidere.*

¶ STAGMEN, Stannum, ni fallor. Vide *Stagnum* 2. & *Stamen*. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1255. apud Rymer. tom. 1. p. 544. *Ad conventionem emptionis Stagminis, quod ab ipso* (Comite Cornubiæ) *emimus fideliter observandam*, &c.

¶ STAGNACULUM, Stagnalis. Vide infra *Stagnum* 1.

¶ 1. STAGNARE, *Stagno* seu stanno obducere, Gall. *Etamer*. Vide *Stagnum* 2.

¶ 2. STAGNARE, Sanguinem sistere, ne fluat Gall. *Etancher*. Vox Italica. Gloss. Lat. Græc. *Stagnat*, γυρωθεῖ, στεγνοῖ. Lex Alaman. tit. 65. §. 6. *Si autem ferrum calidum intraverit ad Stagnandum sanguinem*, &c. Ubi Puteanus: *Extagnandum*. Mirac S. Ursmari to. 2. April. p. 575. *Non cessavit sanguinis effusio ... Cœpit requirere a nobis si quid aliquis nostrum ad sanguinem Stagnandum nosset.* Vide Ferrarium in *Stagnare*.

STAGNARIUM. Charta Henrici III. Regis Angl. an. 1. *Concessimus Dominæ Reginæ matri nostræ cuneum & Stagnarium Devon. ad se sustinendum.* Ubi *cuneum* monetam, *stagnarium*, stannariam fodinam interpretor. Quomodo etiam Spelmannus *Stannaria*, *orum*, & *Stannarium* usurpari observat. Vide *Stagnum* 2 & *Stannaria*.

¶ STAGNATOR, Stagnatus. Vide *Stagnum* 2.

¶ STAGNEUS, Stagnans. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 347. *Erat autem ... in confinio præfati viri insulatis locorum dimensa finibus, piscosis aquis, Stagneisque circumducta fluminibus.* Vid. alia notione in *Stagnum* 2.

¶ STAGNIUM, pro Stagnum, in Charta an. 1798. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ col. 50. edit. ann. 1717.

¶ STAGNOLUS, diminut. a *Stagnum*, Fossa. Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. tom. 16. col. 912. *Dicta brigata multos Guelphos interfecerunt .... qui erant in molendinis, inter quos fuit magister Contrus, qui faciebat Stagnoles propter ecclesiam S. Johannis de Hospitale.*

1. STAGNUM, Mare. Tidericus Langenius in Saxonia:

Sulcatum Stagnum per multa pericula magnum,
Tertia processit classis, pars indeque cessit.

¶ Stagnaculum, dimin. a *Stagnum*. Epist. Petri de Condeto apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 559. *Iterum sciatis, quod die jovis supradicta dom Rex Siciliæ faciebat poni in quodam Stagnaculo, quod protenditur usque prope Tunicam, quosdam cursores & barellos, qui multum, ut dicunt, ad expeditionem negotii faciunt. Et factum est dum traherentur a littore versus Stagnum illud, congregati sunt Saraceni infiniti, ut Stagnum illud defenderent, appositione cursorum prædictorum.*

Stagnales Civitates, Maritimæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist Suecicæ pag. 190. *Et in magna classe circa littora civitatum Stagnalium pervagatus*, &c. Henricus Aquilonipolensis in Lubecca lib. 3. cap. 3.

Stagnales inter urbes caput urbs Lubecana,
Inter & urbs etiam septuaginta duas.

2. STAGNUM, pro Stannum, κασσίτερον, Gall. *Estain*. Gloss. Lat. Ms. Reg. *Stagnum*, *lacus*, *qui non effluit*, *vel genus metalli*. Gloss. Lat. Græc. *Stagnum*, κασσίτερον, λίμνη, ὑδροστάσιον. *Stagnea*, κασσιτήρινα. Glossar. Græco-Lat. *Stagnum*, κασσίτερον, *Stagneus*, κασσιτήρινος. *Stagno*, περιπεταλῶ. Ubi *Stagnare*, est *Stagno*, sive stanno inducere, nostris *Estamer*. Gervasius Dorobern. ann. 1182. *In signum vero sectæ, vel ordinis habitum, lineum habebant capucium, in quo B. Virginis imaginem parvulam plumbo impressam vel Stagno in pectore gestabant.* Vide Cujacium lib. 11. Observ. cap 2. (Charta ann. 1197. inter Instrum. tom. 6 Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga de Stagno dabit* III. *den.* Comput. ann. 1202. apud D. Brussel. de Usu feud. tom. 2. pag. CLIV. *Pro* II. *lib. Stagni* c. *sol.* Charta an. 1468. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dom. Abbas potentibus litteris dat facultatem aperiendi fodinas auri, argenti, cupri, Stagni & plumbi*, &c. Statuta Massil. lib 3. cap. 10. *Ordinamus firmiter observandum quod*

Sta-

Stagnum seu merces Stagni vendantur deinceps ad quintale Massiliæ. Occurrit præterea in Statutis Astens. Montis Ragal. fol. 311. Ripariæ c. 12. fol. 4. &c.]

STAGNATUS, nostris *Estamé*, *Stagno* fuso perlitus. Gesta sub nomine Acacii: *Ut si dicamus aliquid ceratum, aut picatum, aut Stagnatum, aut quolibet alio genere coloratum.* [Acta Erchamberti Episc. tom. 1. Histor. Frising. p. 126. *Crucem unam deauratam, & aliam crucem de Stagno paratam, ... & alium calicem & patenam Stagnatas, &c.* Vide *Stanneatus*.]

STAGNEUS, pro Stanneus. [Ricobaldi Ferrar. Histor. Pontif. Rom. apud Murator. tom. 9. col. 150. *Hic (Zeferinus) constituit .... quod omnia vasa altaris essent vitrea vel Stagnea.*] Occurrit præterea passim apud Scribonium Largum cap. 33. n. 268. &c. Marcellum Empir. c. 21. Alexandrum Iatrosoph. lib. 1. in Chron. Trudonensi lib. 9. p. 459. Rigordum an. 1183. &c. V. Ferrarium in *Stagnare*.

STAGNUM, Isidoro dicitur, quod metallum secernit. *Stagni etymologia*, inquit, *ἀπὸ τοῦ ...*, *id est separans dicitur & secernens: mixta enim & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbumque secernit*, Hinc

STAGNARE, in ejusdem Glossis, *metalla secernere*. [Vide Vossii Etymolog. in *Stannum*.]

¶ STAGNATOR, *Stagni* opifex. Liber niger Scaccarii p. 360. *Et Stagnatores ei habere faciat in ea libertate, quam habere debent & solent.*

3. STAGNUM. Charta Joannis Abbatis S. Bertini: *Dicimus, quod fossatum semper remaneat fossatum, nec Stagna ibi possint figi, nisi partes consentiant, ut dicta Stagna remaneant ibidem.*

☞ Meodum esse suspicor pro *Staqua*, qua voce pali vel fustes terræ infixi significantur, quos nostri *Estaches* vocabant, ut supra observatum est in *Staca*: nisi idem sit quod infra *Stalaria* 1.

¶ 4. STAGNUM, Sedes, sedile. Vide supra *Scamnum* 4. & infra *Stallum* 1. Charta ann. 1249. ex Tabul. Casæ Dei: *Certo tempore vinum suum vendere in villa, sive, sicut vulgariter dicitur, Stagnum tenere, ita quod ipso vendente nemo vendere audeat ... Homines cimiterii de Jay, vendere vinum seu Stagnum debere in dicto cimiterio, &c.* Reditus Monast. Nobiliac. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. Mss. p. 531. *Habet unum cubellum vini & unum Stagnum ad vinum vendendum.*

¶ 1. STAGNUS, pro *Scaquus*, ni fallor. Vide *Scacci* 1. & *Scaqueti*. Statuta Guidonis Abb. Crassensis an. 1377. apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. Mss. *Item Statuimus & ordinamus ut nullus subditorum nostrorum Monachorum infra septa dicti monasterii vel extra ubicumque ad taxillos ludat, sive ille ludus fiat cum solis taxillis vel cum aleis seu Stagnis, vel alio quocumque nomine nuncupetur. Alias in contra facientes sententiam excommunicationis ferimus in his scriptis, quam sententiam contra tales ludentes ad taxillos sic intelligimus & etiam declaramus, quod ludentes ad aleas seu Stagnos, licet cum taxillis, ad comestibilia & potabilia, &c.* Vide *Stater*.

¶ 2. STAGNUS, adject. Strictus, pressus. Guido de Vigevano de Modo expugnandi Terram S. cap. 8. ex Cod. Colbert. 3080. *Ex istis (assidibus) fiat fundus navis bene cusitus & Stagnus, taliter quod aqua non possit ingredi ... Et assides ipsius sponde sint fortiter cusite & Stagne.* Charta an. 1451. ex Archivo Piscator. Massil. *Petierunt quod valeant visitare tonairas omnes quotiescumque voluerint ut sint Stagnæ & natatæ, ac altitudinis & longitudinis debitæ.*

¶ STAGNUM FERRUM. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 18. *Si quis ancillam alterius apprehenderit fugientem, & a domino suo potuerit evadere, Stagnum ferrum mercis accipiat.* Hoc est fortassis, calido ferro signetur. Vide *Scara* 1.

¶ STAGUETA, Scopus, Gall. *Blanc*, *But*. Charta an. 1353. ex Regesto 81. Chartophyl. Reg. n. 727. *Ludendo de quadam balista pro jocale quod dari debebat illi qui melius traheret ad quandam bonam seu Staguetam.* *Estaque*, Eadem notione, apud Bellomaner. Ms. c. 69. *Avenat fois avient il que 2. bons tret avecques autres aus Estaques, &c.*

¶ STAHI. Locus est in *Angra*. Vide ibi.

STAINUM, Stannum, *Estain*. Charta an. 1248. apud Ughellum tom. 7. p. 621. *Calice uno de Staino sive patena.*

¶ STALACA. STALACHA, Species furti circa caballos, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Lege Salica tit. 10. §. 2. Sed Eccardus emendat *Malatha*, quod *pinxeris* ait interpretari.

¶ STALAGIUM. Vide infra in *Stallum* 1.

¶ STALAREA, ut mox *Stalaria* 1. Charta ann. 1107. apud Calmet inter Probat. tom. 1. Histor. Lothar. col. 524. *Cum terris arabilibus, cultis & incultis, pascuis, sylvis & Stalareis.*

1. STALARIA, STALLARIA. Vett. Glossæ: *Stallaria, salicetum vel acetosum.* Lex Longob. l. 1. tit. 19. §. 26. *Si quis Stalariam (al. Stallariam) capellaverit, componat ei, cujus Stalaria fuerit solid. sex* (editio Heroldi pag. 122. habet *Stalarsa*) ubi Boherius: *Stalaria, est arboretum sive arbustum, ex quo pali incidantur.* Tabularium Casauriense ann. 14. Lud. Imp. F. Lotharii. *Cum .... vineis, silvis, pascuis. Stalariis, ortinis, calortis, &c.* Charta Adelchisi Regis Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 17. *Cum cuncta territoria per singula loca, id est campis, vineis, pratis, pascuis, silvis, Stallariis, rivis, paludibus, &c.* Occurrit non semel in Chartis Longobardicis, apud Ughellum tom. 4. p. 1291. 1368. &c. [Vide *Stellaria* 2.]

¶ STALICIA, Eadem notione, in Charta an. 993. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 347.

2. STALARIA, pro Vivario piscium usurpare videtur vetus Notitia in Tabulario Fiscamnensi fol. 69. *Omnes jurati dixerunt & recognoverunt, quod quædam Stalaria fuit inter Afiacum & Watevillam, ubi Sequana modo reliquit mariscum, & ubi tunc temporis habebat cursum suum & de consuetudine piscium illius Stalaria habebat Comes de Melleut medietatem, &c.*

¶ Rectius intelligitur de palis in fluvio fixis ad sustinendum rete eisdem annexum in piscium capturam: qua notione *Estaliere* occurrit in Chartular. Gemmet. tom. 1. pag. 16. *Outre avons drois de prendre franchement en icelle forest (de Brotonne) fois ante haistreaux pour ficher nostre Estalliere.* Vide *Estalarius*, Stagia 3. & *Stanga*.

¶ STALHER, Magister equitum. Vid. *Mareschalcus*.

¶ STALIS, ἀρχός, in Gloss. Lat. Gr. Ubi Vulcan. f. Colei, ὄρχεις.

¶ 1. STALLA, Mercatorum sedes. Vide *Stallum* 1.

¶ 2. STALLA, Stabulum, Saxon. stal, Ital. *Stalla*, eadem notione. Vita S. Bonæ to. 7. Maii p. 162. *Habebat dextrarium .... qui subito quadam die in Stalla cecidit extensus in terra.* Johannes Demussis in Chr. Placent. ad an. 1378. apud Murator to. 16. col. 539. *Hic Papa Urbanus VI. in dicta civitate Janua, ut dicitur, fecit dictos Cardinales carceratos vivos sepeliri in quadam Stalla equorum.* Adde Chron. Dom. da Gravina apud eumd. tom. 12. col. 607. Vide *Stallarius*.

¶ 1. STALLAGIUM, Quod pro *stallando* seu stalando equo solvitur. Constitut. Caroli II. Regis Sicil. Rubr. *de palea non auferenda, & solvendo Stallagio.*

lagio. Item pro Stallagio equi die ac nocte solvatur granum unum.

¶ STALLARE, Stabulari. *Stallare equi*, apud Goclen. Lexico Philos.

¶ 2. STALLAGIUM, Cœnaculum, tabulatum, Gal. *Etage*. Vide *Stagium*. Tract. de expugnat. urbis CP. an. 1453. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 790. *Multas quoque machinas sua adinventione atque industria fabricari mandavit* (Sangambassa) *& diversa carpenta sive Stallagia ad repugnandum altitudinis & latitudinis non minima*. Ibidem col. 795. *Juxta castellum ligneo compactum opere, ... illic procuravit & adesse jussit* (Johannes) *sedes & ligna atque Stallagia, aliaque instrumenta ad repugnandum necessaria*.

¶ 3. STALLAGIUM, Præstatio pro stallis, ut &

¶ STALLANGIARIUS, STALLANGIATOR. Vide *Stallum* 1.

¶ STALLARE Vide in *Stallagium* 1.

¶ STALLARIA. Vide *Stalaria* 1.

STALLARIUS. Simeon Dunel. Florentinus Wig. & Hov. an. 1008. *Eadnothus, qui fuit Haraldi Regis Stallarius, occurrit cum exercitu*. Richardus Monachus l. 3. Hist. Eliensis: *Alsgarus quidam Stallere eam* (villam *de Estre*) *invasit*. Infra *Constabularius* appellatur: unde conjicit Spelmannus *Stallere* appellari, quasi *stal-bere*, Præfectum stabuli: cui accedit Janus Dolmerus in Notis ad Jus Aulicum Norvegicum vetus cap. 1. qui auctor est apud Norvegos & Danos *Stal*, stabulum equorum aut pecorum significare, ubi plura de *Stallariis* Danicis. [De Suecicis vero egit etiam Johan. Loccenius lib. 2. Antiquit. Sueco-Goth. cap. 11. Vide *Stalla* 2. *Stallarius* alia notione occurrit infra in *Stallum* 1.]

STALLATI, STALLIATI, forte pro *talliati*, talliis obnoxii: aut potius qui *stallum*, id est residentiam in loco debent, qui glebæ adscripti sunt, aut qui in aliquo loco morantur. Charta Tancredi Comitis Licii an. 1182. apud Ughell. tom. 9. p. 102. *Ita quidem ut libere, & sine aliqua datione casale ipsum cum dictis hominibus, tam tributariis, quam Stalliatis*, &c. Mox: *Homines vero tributarii & Stalliati, qui morantur in casali Basilii*, &c. Vide infra *Stellatus*.

¶ STALLATIA, ut supra *Stalaria* 2. Chartul. sancti Vandreg. tom. 1. pag. 972. *Quæ sunt hæc, videlicet ex venditione Johannis du Noyer supra Stallatiis suis sitis in aqua Secanæ*. Ubi leg. videtur *Stallariis*. Vide *Estalarius*.

¶ STALLERE, ut *Stallarius*. Vide in hac voce.

¶ STALLIER. Reparat. factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Schedis Cl. V. Lancelot: *Eidem* (*Bernardo ferratherio*) *pro .... preparanda secundum portum Narbonensiam ponendo unam serruram in magno Stallier*, &c.

STALLO. Charta Caroli C. ann. 18. Ind. 2. in Tabul. Dervensi: *Concedimus etiam eisdem Dei servis in Vico sessum unum indominicatum ad accipiendum salem cum proprio, uti vulgo dicitur, Stallone & furca superposita, ut sine aliqua contradictorem nuriam licenter habeant*. Camusatus pag. 85. habet *Stalone* cum unico l. Ubi forte *Stallo* est mensura, quæ nostris *Estallon* dicitur. [Vide *Stala*.]

1. STALLUM, Locus, ubi quis habitat, sedet, stat. Præsertim ita appellatæ in foris & nundinis mercatorum sedes vel apothecæ: vox, ut videtur, contracta ex *Stabulum*. Charta Philippi Aug. Reg. Fr. ann. 1195. pro Communia S. Quintini: *Tale est forum nostrum, quod quisquis in forum venerit, Stallum suum statuere possit, ubi terram vacuam reperit, suumque solvat stallagium, salvis & liberis exitibus domorum & camerarum, in quibus manebunt*. Rigordus ann. 1183. *Inter murum exteriorem & ipsas Halas, mercatorum Stalla fecit erigi desuper operta, ne mercatores tempore pluviæ se à mercatura cessarent*. Charta anni 1195. in Tabul. Vindocinensi fol. 274. *Donavi 40. solid. annuatim habendos in meis Stallis carnificum*. Charta Goffredi Episcopi Lingonensis an. 1164. *Excepto, quod Comes in ea* (terra mercati) *Stalla concedere solis cambiatoribus potest, tantummodo ad cambiandum*, &c. [Adde Acta Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 356. & Miræum tom. 1. pag. 177.]

¶ STALLUS, Eadem notione, in Charta censuali Ledaini Abb. S. Vedasti an. 1036. *Stallus cordarum in mense, 1. den. Stallus cerariæ in mense, 1. den.* Pluries ibi. Charta an. 1189. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 193. *Novem quoque Stallos in foro Divionensi*, &c. Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. tom. 3. Ordinat. p. 160. *Concessimus ... duos Stallos ad vendendum carnes*. Charta an. 1276. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Grandis domus de burgo sita ante Stallos panum*, &c. In alia vernacula ann. 1278. ibidem de eadem domo: *Assise devant les Estaus au pain. Estaux des lingieres. Estaux da bazaniers*, in Statutis Caroli V. Reg. Fr. an. 1367. tom. 5. Ordinat. p. 106.

¶ STALLA, Eodem significatu. Regest. Prioratus de Cokesford apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Quod si aliquis portaverit res suas ad forum & posuerit super Stallas, faciet redemptionem pro eis*, &c.

STALLUM interdum pro *Stallagio* sumitur, hoc est tributo, quod ex *Stallis* mercatorum eruitur. Ita in aliquot Chartis observare est apud Miræum in Diplom. Belg. l. 2. c. 31. & 41.

STALLAGIUM, Præstatio pro *stallis*, seu jure ea habendi in foris, mercatis & nundinis. Bromptonus: *Stallage, est exactio pro statione in plateis tempore nundinarum*. Charta Philippi Aug. ann. 1185. apud Morinum in Hist. Vastinensi l. 5. p. 707. *Carnifices reddant Stallagia, quæ debent*. Charta Aalis Ducissæ Burgundiæ an. 1219. in Tabular. S. Dionisii de Vergeio: *Centum solidos Divionenses in Stallagiis fori de Nuis, & annuatim persolvendos in Octavis S. Dionysii*, &c. Aresta ann. 1276. in Regesto *Olim* fol. 33. *Viso privilegio S. Ursini Bituric. pronunciatum fuit, quod in Burgo suo Prior & Capitulum retinere non possunt scambiorem, nisi habeat stallum ad cambium, & solvat Stallagium, sicut alii scambiores de villa Bituric.* [Charta ann. 1141. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 293. *Ego igitur suadente matre & consulente dedi in dotem ecclesiæ partem Stalagiorum quæ ad Comitatum pertinet in urbe Redonensi*. Literæ Philippi Aug. Reg. Fr. ann. 1181. tom. 3. Ordinat. p. 259. *Quisque carnificum singulis diebus Dominicis quibus sciderit carnes porcinas sive bovinas, debet præposito nostro obolum de Stallagio. Redditus Stalorum panum & carnium*, in Carta an. 1269. apud Thomasser. in Bitorig. p. 96. Addit Miræum tom. 1. p. 300. & Kennetti Antiquit. Ambrosden. p. 114. & 311.]

STALLAGIUM, Anglis, usurpatur pro Quietum esse de quadam Consuetudine exacta pro platea capta, vel assignata in nundinis, & mercatis. Ita Rastallus. Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 187. *Cui etiam dedit idem Comes Stallagium per totum hundredum de Halton, & libertatem sibi & hominibus suis de hundredo de Halton libere vendendi & emendi tam in Cestria quam in Comitatu, & Wycis, ubi tunc non fuit lex ulla, omnia sine tol & stud, præter sal & equos*. Pag. 191. *Omnes quietantias, quas burgenses mei in ipso burgo habent, emendi & vendendi in foro & extra forum, ut nec tolnetum, nec Stallagium reddant*. Adde pag. 712. & 303. [Charta Johannis I. Ducis Brabantiæ ano. 1263. vel 1264. apud Miræum tom. 1. pag. 438.

Pau-

Pennarii de Reufen habebunt Stallagium in balla de Lovanio, & in omnibus mercatibus terræ nostræ eruat sine coasensu & onere.]

ESTALLAGIUM, Idem quod Stallagium: ex Gallico Estallage. Tabularium Ecclesiæ Ambian. Et in illis villis habet Ecclesia bannum & sanguinem & Estallagium, & berbagium. Alibi: Estelagium panaum totum est Ecclesiæ. Monasticum Anglicanum tom. 2. p. 26. Et si quis est hominum de soka sua, qui habet Estallagium in burgo, & sit in communitate burgi, si non reddat ibi consuetudinem Estallagii sui, quam juste reddere debuerit, &c. Consuetudin. MSS. s. Juliani de saltu in Lingon. Nos volons, que leur Esteleige & les freinrbises de leur Esteleige leur soient gardées & tenues, en tele maniere, qu'il ne les puissent vendre, ne mettre hors de leur main, se n'est à lors hoirs de leur propre cors engendrez. Perperam astallagium pro Estalagium habetur in Charta an. 1219. in Probat. Histor. Vergiac. p. 156. Usatica MSS. Vicecomitatus aquarum Rotomagi: Chascun vendeur de poisson en la ville doit lu leur 6. d. de son Estallage: & se il vent en un mesmet estal poissons à plusieurs gens, de chascun homme le vendeur paie 6. den. d'Estallage, &c. Establage des marchandises, in Consuet. Comit. S. Pauli art. 29. 59.

STALLANGIARIUS, STALLANGIATOR, Qui habet stallum & locum in publica via tempore nundinarum. Iter Camerarii Scotici c. 39. §. 63. Si Stallangiarii emnet & vendant libere in Burgo, &c. Stallangiator, in Legibus Burgorum Scotic. c. 40. 58.

STALLARIUS, Eadem notione. [Litteræ Johann. Reg. Fr. an. 1362. tom. 3. Ordinat. p. 449. Debite implere & onegui violenter magnum numerorum (numerum) dictorum mercatorum foraneorum, venditores piscium, mercatores & Stallarios dictæ villæ Parisiensis, tam in hallis & supra parvum pontem, &c. Estallier & baroagier. in Statuto Caroli V. Reg. Fr. an. 1370. ibidem tom. 5. p. 358.] Occurrit præterea in Fleta l. 4. c. 28. §. 13.

2. STALLUM, aut STALLUS, sumitur apud Scriptores pro sede uniuscujusque Monachi aut Canonici in choro Ecclesiæ. Humbertus l. 2. de Mirac. c. 1. Solito more venit in chorum, & ecce venit Spiritum immundum in Stallo suo, similantem fratri qui juxta se manebat in choro. Et mox: Iussit ei ut in aliud Stallum sese transferret. Statutum Raimundi Comitis Tolosani & Legati PP. apud Catellum c. 350 Inhibemus, ne aliqui seculares Canonici Stallum in choro, vel vocem habeant in Capitulo, nisi forte in sacris Ordinibus constituti, &c. Matth. Paris an. 1256. Inquisiverunt . . . . quodnam esset Stallum Decani. Radulphus de Diceto: Richardo Stallum assignavit in Choro, sedem in Capitulo. [Statuta Eccl. Trajectens. an. 1088. in Batav. sacra pag. 136. Item abbates de civitate . . . non stabunt inter canonicos, nec in Stallo canonicorum. Charta an. 1201 in Hist. Episcopat. Antuerp. p. 99. Stallum in choro, vocem in capitulo, cum cæteris solemnitatibus, eidem assignantes. Charta an. 1240. tom. 2. Hist. Eccles. Meld. p. 142. Quod nullus loquatur in choro nostro ita alte quod possit intelligi ab uno Stallo in quarto post in eadem serie. Statuta an. 1388. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 339. Statuimus quod Stallus seu locus erit in choro, ubi hinc inde tam primi capellani quam alii qui ibidem assignantur, assideant.] Utuntur Charta Charitatis Cisterc. cap. 2 Cælestinus III. PP. Epist. 6 Cæsarius Heist. & alii passim. Atque ea quidem stalla spondis dividuntur ab invicem, Matth. Paris an. 1250 Et retroire cogent, ad unam spondam, quæ duos de Stallis dividebat, & pro podio facta fuit: adeo senile corpus pressit, ut ossa cum medullis conquassaret. Vide Joan. Buschium in Chron. lib. 2. cap. 25. 31. 36. 39. 43. &c. & in Forma 13.

VINUM STALLI. Charta an. 1180. ex Tabul. Audomar. Capellanum Comitis de Rubec canonicum constituimus & concessimus etiam ipsi omnes obventiones, . . . & dates emendationes, testimonia, vina Stalli & præbendarum. Id est, quod Canonico debetur ex præbenda.

¶ STALLARE, ut mox Installare. Regest. Capit. Rotomag. tom. 4. Hist. Harcur. p. 1439. Juravit & fuit Stallatus per mag. Gaidonem Rabacheris hujus Ecclesiæ canonicum in dicto capitulo præsidentem in dicto choro in parte sinistra in bassa forma.

INSTALLARE, In stallum inducere, locum in choro dare, beneficii Ecclesiastici possessionem conferre. Gallis Installer. Joan. Brompton an. 188. Præbendarios Installant, inducunt, visitant. Passim. In stallos mittere, apud Rogerum Hovedenum p. 660. Sed Archiepiscopi Eboracensis noluit eos (Decanum & Thesaurarium Eboracensis Ecclesiæ) recipere, neque in Stallos mittere, donec electio sua confirmata esset à summo Pontifice.

STALLUS, apud Petrum de Vineis l. 6. Epist. 9. Et terras omnes circumquaque jacentes, exceptis C. & P. quae N. & N. fideles nostri habere noscuntur ad præsens, vel habituri sunt in antea, de Stallis & recompensationibus vassallorum suorum, quos ibidem habitantes habuerunt. Pro habitatione vel domicilio sumi hic videtur. Vide Historiam Ecclesiasticam Abbatisvillæ pag. 90. 214. Hinc

¶ STALLUM FACERE, TENERE, Hospitari, manere, habitare. Statuta Astens. collat. 4. c. 1. fol. 16. Quorum (Credentiariorum) nullus possit esse ... aliunde ortus quam de civitate Ast. & posse, nisi ille aliunde ortus fecisset Stallum in civitate Ast Acta sancti Austregisili tom. 5. Maii. p. 233. * Unus de optimatibus suis, Agnum nomine, in monasterio s. Austregisili jussit Stallum tenere, & ibidem manendi tribuit facultatem. At ille quodquid in ipso cœnobio invenire potuit, suis comitibus tradidit expendendum. V. Stagium.

¶ STALLUS, Cubiculum, cella, cellula. Catellus in Chronic Bergom. apud Murator tom. 16. col. 981. In eo Stallo acceperunt unam gonellam panni blavati cum pomellis argenteis & unam cincturam fulcitam argento, quæ erat pro usu Benignæ uxoris suæ. Chron. Estense apud eumdem tom. 15. col. 403. Insimul intraverunt quamdam navim magnam, ... & in dicta navi erat quoddam solarium cum camino; .. juxta dictum solarium erat quædam camera ornata multis, . . . juxta cameram erat quidem Stallus pro valixiis, & aliis necessariis cum quadam roballa, in quo mittebant ligna & alia victualia. Vide Stallum 1. & 2.

¶ STALO, Ponderum & mensurarum exemplar, modulus, Gall. Etalon. Arestum Parlamenti ann. 1282. ex Tabular. Corbeiensi: Major vero & jurati custodient exempla seu Stalonem de prædictis ponderibus & mensuris, nec poterunt denegare major & jurati exhibitionem & traditionem Stalonis prædicti cum abbas vel gentes ipsius vel scabini voluerint adjustare vel justificare mensuras vel pondera supradicta. Vide Stallo.

STALONUS, Equus admissarius, ex Gallico Estalon, in Monastico Anglicano tom. 1. p. 841.

STALPA. Gloss. Gr. Lat. MS. & editum: σταλαγμὸς, Stilla, hoc stillicidium, hæc stalpa. [stiria, stilla. Stalpa, σταλαγμὸς, in Gloss. Lat. Gr.]

¶ STALTICUS, à Gr. σταλτικὸς, Contrahens, reprimens. Priscian. l. 2. c. 29. Fovemus calidis mediocriter & Stalticis. Lib. 3. c. 7. Locis usque ad mammillas cucurbitas Stalticas imponere.

¶ STAM, Tributi species apud Polonos. Locus est infra in voce Strosa.

¶ STAMARRIA, perperam pro Stannaria, fodina, unde Stannum eruitur, in Lib. nig. Scacc. p. 360. Commiteat Willel. de Wrotham omnes Stamarrias dom. Regis in balliva tua, & omnia quæ ipsas Stamarrias attingunt.

¶ STAMBECHUS, ab Ital. *Stambècco*, Rupicapræ species, Gall. *Chamois*. Statuta Vercell. l. 3. fol. 75. v. *Item quod beccharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas salvaticinas in civitate nec districtu civitatis Vercellarum exceptis capriolis, apris silvestribus, Stambecbos, &c.*

¶ STAMEGNA, STAMEGNIA, ut infra *Staminea*, Ital. *Stamigna*. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Stamegne de becarie & almude solvant pro qualibet petia ad æstimationem officialium*. Statuta Riperiæ c. 12. fol. 4. *De qualibet pecia buguterum & Stamegniarum brachiorum 12. fol. 2.*

¶ STAMEN, Stannum, Gall. *Etain*. Vide *Stagnum* 2. Mandatum Philippi Pulcri ann. 1304. tom. 1. Ordinat. p. 423. *Precipimus quatenus ... cuprum, plumbum, Stamen, seu quodcumque metallum, ... de predicto regno trahi ... permittatis*. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudor. p. 203. *Pro 30. milibus plumbi & uno miliario Staminis, &c.* Et p. 104. *Pro plumbo & Stamine emendo, &c.* Alia notione, vide in *Staminea*.

¶ STAMENTUM, Ordo, Gall. *Etat*, Hisp. *Estamento*. Constitut. Eccl. Valent. inter Concil. Hispan. tom. 4. p. 188. *Attendentes quod ab immemorabili tempore officium syndicatus capituli, non solum totius cleri civitatis & diœcesis, sed totius etiam Stamenti & brachii ecclesiastici universi regni Valentiæ annexum habet syndicatus officium ... eligatur etiam de gremio ejusdem capituli in syndicum ad negotia dicti brachii seu Stamenti ecclesiastici, extra curias tantum gerenda*. Vide *Esse* 1.

¶ STAMETA, Panni species, idem quod *Staminea*, Gallis *Etamine*, Italis *Stametta*. Convent. civitatis Saonæ an. 1536. *Item pro pannis conductis in Savona den. 4. pro singula libra, exclusis Stametis pro quibus solvuntur den. 6. pro singula libra*.

¶ STAMFORTIS, pro *Stamen forte*, Panni species. Vide in *Staminea*. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 156. *Pro 1. tunica de Stamfortis, ad Magdal. 15. sol.* Occurrit ibidem semel & iterum. Vide *Staminum*.

¶ STAMINA, ut *Staminea*. Vide ibi.

STAMINARIUS, νέτιον, ἡ νέτησμα ... in Gloss. Lat. Gr. [Ubi νῆμα excidit, ut monet Martinius.]

STAMINEA, STAMINEUM, Lanea interula, seu Camisia, qua Monachi quidam vice cilicii utebantur: nam Benedictinis *lineas camisias* interdixit Innocentius III. PP. vulgo *Estamine*: ex voce Latina *Stamen*, στήμων. Varie autem hæc vox effertur:

STAMINEA, in Regula Solitariorum c. 49. in Vita S. Guidonis Abbatis Pomposiani ex Ms Spirensi n. 12. apud Ordericum Vital. l. 8. p. 711. Willelm. Gematic. l. 3. c. 8. 12. Sigebertum an. 1107. Leonem Ost. l. 2. c. 26. in Chronico Fontanell. c. 16. p. 246 in Vita S. Benedicti Anian. n. 40. in Charta ann. 1320. apud Waddingum in Regesto pag. 120. &c.

STAMINEUM. Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac. c. 5. *Si propter calorem froccam exueris, in cuculla sedere poteris; sed ita, ut nec ganellam, nec pellicium subtus habeat, nec aliud quidquam, quam Stamineum suum*. Cap. 8. de Novitio: *Ei una Stamineum; sed pro Stamineo camisia linea datur*.

STAMINIA. [Guidonis Discipl. Farf. cap. 47 *Omnibus fratribus det* (Camerarius) *per singulos duas Staminias, similiter femoralia*. Vita S. Odilonis sæc. 6. Bened. part. 1. p. 684 *Lanea veste, quam vulgo Staminiam vocant, &c.*] Utuntur Regula Magistri c. 4. Ordericus Vital. l. 3. pag. 468. Lanfrancus in Decret. pro Ordine S. Bened. cap. 16. Hugo Flaviniac. in Chron. p. 236. Statuta Cluniac. Petri Venerab. c. 63. &c.

STAMINIUM. [Dialogus inter Cluniac. & Cisterc. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1639. *Similiter froccus & Staminia ex regula non habetis*.] Adde Origines Cisterciensis Ordinis c. 15.

STAMINA in Monastico Anglicano tom. 1. p. 26. [Statuta Alberti Abb. Calæ Dei ann. 1272. apud Stephanot. tom. 4. Fragm. Hist. Mss. *Et pro vestibus dentur singulis annis duas staminas, scilicet 12. ulnas Stamina pro eis*. Vide *Estamina*.]

STAMINUM, in eodem Monastico Anglicano tom. 1 p. 6. 999. Le Roman de *Vaces*:

Du chef de son braier une clef defermerent,
Et cule & Estamine, & un froc en osterent.

Id est, *cucullam, stamineam, & froccum*. Le Roman de *Guillaume au Court-nez* Ms

Son froc osta, sa gonne a despoillée,
Li Quens remest en l'Estamine pure.

Usurpatur etiam sæpe hæc vox pro specie panni, quam interdum

STAMEN vocabant. Concilium Avenionense ann. 1209 c. 12. *Firmiter inhibemus, ne panno de Stamine serici aut alio colorato vel sumptuoso, seu aliquo serico in futurum utantur* (Religiosi.) Adde Concil. Monspeliense an. 1214. c. 17. [Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. Mss. p. 41. *Ita quod omnes ejus incolæ* (civitatis Friburgensis) *civilia jura habentes, pannos & Stamina non falsificata, ... licite possint vendere*. Invent. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item due alia curtina de Stamine rigata de rubeo, croceo & azureo*. Vide *Stamfortis* & *Staminum*.]

¶ STAMEN, Lanea interula. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 5. *De Stamine & femoralibus, vel si quæ sunt alia hujusmodi, non est aliud constitutum, nisi cum fuerint inveterata, ... alia tribuantur*.

¶ STAMEN, Lana carminata, nostris *Estaim*. Litteræ Philippi VI Reg. Franc. an. 1335. tom. 2. Ordinat. p. 114. *Et sit quilibet pannus, ad minus de mille sexcentis filis Staminis, ut proinde cognoscatur, si pannus sit bonus & legalis vel insufficiens*. Statutum pro pannorum negotiationibus villæ de *Commercy* ex Cod. Ms. ejusdem loci p. 18. *Item qui fera drap marchant d'Estain traict sans fain & aussi eschaquetez & royez en XII c fils & seient à trois pieds sur les mains*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stamen, Estaim de toille ou de drap*.

STAMIO, *Portus*. Gloss. Isidor. *Stavio*, scribitur in Pithœanis [Emendat La Cerda: *Statio, portus*; cui assentitur Grævius.]

STAMMA. Odo de Diogilo l. 3. de Profect. Ludov. VII. in Orientem: *Hic primo* (in Græcia) *cupream monetam & Stammas offendimus, & pro una earum 5. denarios, & pro 12. solidis marcam tristes dabamus*. Idem lib. 4. *Ante palatium, vel etiam in tentoriis habebamus cangium, si duraret, concambium; minus quam duobus denariis Stammam unam, & earum 24. solidos propter marcam*. Græcis recentioribus στάμενα est pecunia, moneta, ut pluribus docet Meursius. Unde pro *Stamma* apud Odonem Drogilum *stamina* legendum putem, proclivi librarii lapsu.

¶ STAMMELARIUS, f. à Germanico *Stammler*, lingua hæsitans, balbus. Necrolog. Lauresham. apud Freder. Schannat. in Vindemiis Litter. p. 36 *III. Kal. Sept. Godefredi Stammelarii qui dedit nobis equum*.

¶ STAMMIA, ταυτολογία. Gloss. Lat. Gr. Addunt Sangerm. *Iteratio sermonis*.

¶ STAMNUM, f. pro *Stamnum*, idem quod *Stallum* 1. Charta Thossiac. ann. 1404. *Debet pro suo Stamno in quo solitus est vendere carnes, &c.* Vide *Stannum* 4. & *Stantum* 2.

¶ STAMPA, vox Italica, Typus quo moneta signatur, Gallis *Coin*. Statuta criminalia Riperiæ cap. 169. fol. 20. *Si quis de cætero fecerit monetam falsam Stampe seu cunei illust. Du. do. Venetiarum, caput puniatur, & ejus*

& ejus corpus igne concremetur. Vide *Stampus*.

¶ STAMPÆ. Scabellula, quibus repentes manibus innituntur. Mirac. B. Bernardini tom. 5. Maii pag. 286. *Andreae Antonii ... qui à duobus annis citra invalidus ab inguine infra nullo modo ambulare nitebatur, cum Stampis ligneis cum difficultate maxima sese trahebat*. Vide *Scamellum*.

¶ STAMPENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*, col. 1004.

¶ STAMPUS, Nota, impressio, signum, characteres, exemplar, Gall. *Empreinte, modelle*, Angl. *Stamp*, Ital. *Stampa*: unde *Stampillas* vocabant tabulas eelatas, quibus, ut nomen suum Chartis apponerent illiterati, utebantur. Vide Præfat. Ludewigi ad to. 1. Reliq. MSS. Charta ann. 1546. apud Rymer. tom. 15. pag. 101. *Licentiam damus ... ad signandum vice & nomine nostro ... cum uno Stampo, vocato à Drio Stampp, ad nostrum mandatum signent & impressionem faciant sine atramento ... Et post dictam signationem & impressionem cum dicto Stampo*, &c. Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. v. *Et prædicti quadrellis ... sint & esse debeant ... ad mensuram & Stampum, ut hactenus consueverunt esse*. Vide *Stampa*, & *Standardum* 2.

¶ STAMSKUT, Tributi species, apud Suecos. Charta Sueica an. 1314. apud Jo. Schefferum in Notis ad Chronicon Archiepiscop. Upsallensium pag. 228. *De qualibet nave, quæ vadit Holmis, cum mercimoniis, unum denar. quod in nostra lingua dicitur Stamskut*.

¶ STAMULTUM, Calceamenti species videtur. Epist. Obscur. virorum pag. 57. *Et non staret bene, si unus sartor vellet facere calceos, vel Stamulta*.

STANCA. Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1193. in Tabular Monasterii S. Bertini: *Stancam, unde aqua exit, poterunt præparare, & aquam in prato super Stancam eodem termino coagregare* [Agger aquis oppositus, vel id quo aqua continetur. Vide *Estanchia*, & infra *Stanka*.]

STANCARE, στυφῶν, Sanguinem sistere ne fluat, pro *Stagnare*. Apud Serenum Sammonicum in veteribus libris, sic lemma capitis c. 40. legit monet Salmasius: *Ad medendam rejectionem cibi, & sanguinem Stancandum*. Ubi edit. *Rejectionibus cibi aut sanguinis abstinendis*. Italis *Stancare* est defatigare. Vide *Stagnare*.

¶ STANCIA, STANCIARE, &c. Vide *Stantia*.

STANDA, Vas vel dolium vinarium, ex Teutonico *Stande*, Kiliano, labrum, alveus statarius, orca, cadus: à *Standen*, stare, ut habet Vita MS. S. Romarici: *Vas, quod à stande Standam nuncupant, plenum reperit*, &c. Infra: *O miraculum magnum, quod fecisti vir Dei, qui signaculo tuo Standam meam sicera replesti*. [Vide Sæc. 2. Benad. p. 418. & infra *Standaris*.]

¶ STANDALE, STANDALIA, &c. V. *Standardum* 1.

1. STANDARDUM, STANTARUM, STANDARUM, STANDALE, Vexillum præcipuum totius exercitus, vulgo nostris *Estendart*.

STANDARDUM Scriptores rerum Hierosolymitanarum Saracenis ac Sultanis vulgo adscribunt. Tudebodus lib. 5. extremo: *Unus autem nostrorum accepit Standarum Ammaravisi, desuper quod erat pomum aureum, hasta vero tota cooperta argento: quod Stantarum apud nos dicitur vexillum*. Albertus Aquensis l. 6. cap. 50. *Longissima hasta argento operta per totum, quod vocant Standart; & quæ Regis Babyloniæ exercitus signum præferebatur, & circa quam præcipua virtus densabatur*. Robertus Monachus l. 9. Histor. Hierosol. *Vexillum Admiravisi, quod Standardum vocant*. Fulcherius Carnotensis l. 3. c. 18. *Tria nempe vexilla pretiosissima, quæ Standart nominamus, ab eis excusserunt*. Gauterius de Bellis Antiochen. p. 447. *Ad montem, quo Standarum, & robur ipsorum conglomeratum fuerat, iter dirigit*. Denique Baldricus Dolensis l. 4. p. 137. & ex eo Ordaricus Vital. l. 9. *Admiravisi Stantarum a longe considerans*. Adde eumdem Vitalem pag. 759. & Matthæum Paris p. 35. Turpinum c. 18. Carrocium iisdem Saracenis tribuit. Tametsi ex prælaudatis Scriptoribus id omnino erui haud possit, constat tamen.

STANDARDUM pro *Carrocio* usurpari, vel certe ejusdem fuisse formam. Simeon Dunelmensis an. 1138. *Qui omnes procedentes secus Alvertum in campo quodam ... Standart, id est, malum navis erexerunt, vexillum S. Petri ... in eo suspendentes*. Ricardus Hagustaldensis de Gestis Stephani Regis Angl. *Mox autem aliqui eorum in medio cujusdam machinæ, quam illi adduxerant, unius navis malum erexerunt, quod Standard appellaverunt; unde Hugo Setovagina Eboracensis Archidiaconus*:

Dicitur à stande Standardum, quod stetit illic
Militia probitas vincere sive mori.

In summitate vero ipsius arboris ... vexilla suspenderunt. Chronicon Andrense ann. 1184. de Comite Flandriæ: *Standardum altissimum, Draconem desuper præferentem, Comes secum super currum quatuor rotarum duci fecit, quod Rex cum tota Francia indigne tulit*. [Hæc totidem verbis leguntur in Genealog. Comit. Flandr. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 391.] Willelmus Brito lib. 11. Philippid. Ottonis Imper. vexillum describens:

Standardum ædificat, miroque insignit honore.

Mox:

Erigit in carro palum, paloque draconem
Implicat, &c.

Quæ hisce versibus vernaculis reddidit Guillelmus Guiart in Hist. Francor. MS.

Othes pour la pais despreier
Fait lors son Estendart drecier,
Fols est qui plus riche cerche.
Un grant dragon ot sur la perche,
Qui fu sus un beau char posée,
Vers France et la geule baée,
Pour le Reaume chalengier,
Come s'il deust tout mangier.
Cil dragons seustinz la banniere
Des connoissance l'Empiriere,
Qui porte au bel & aloré,
Dessus ot un aigle doré,
C'est signe de guerre nuisant.

Matth. Paris an. 1236. *Exeuntes igitur cives in multitudine gravi circiter ad 50. millia armatorum obviam Imperatori cum Standardo suo, quod Carrucam, vel Carrochium appellant, indubitanter perrexerunt*. Ægidius Aureæ-vallis Monachus in Alexandro Episcopo Leod. c. 24. *Captoque Ducis vexillo, dicto Gallice Standart, opere plumario, à Regina Angliæ ei misso, quod fastu superbiæ quadriga boum ferebat*. Eadem ferme habet Brumius. Adde Levoldum Northovium in Chronico Markano an. 1287. Ita *Standart* pro *Carocio* usurpavit le Roman de *Garin*:

Nostre Emperere fist l'Estendart venir,
Mult l'a bien fet de Chevalier emplir,
Et de Serjans, por le fez sostenir.

Infra:

Mès le grant gens Framond le posteif,
Sor l'Estendart sont les nos resertir.

Alibi:

L'Estendart verse, & li buz est levez.

Jam vero quod *Standardum* signum & vexillum fuerit statorium, à veteri Teutonico *standa*, & *stauta*, quod est *sistere*, deducit Loccenius lib. 3. Antiquit. Suecicar. cap 2. Hugo vero Eboracensis Archidiaconus à Latino *Stare*.

Apud Anglos præcipuum Regis vexillum *Standardum* etiam dictum fuit. Hinc *Signum regium, quod*

vocatur Standard, apud Scriptores rerum Anglicarum, Radulphum de Diceto pag. 486. Bromptonium p. 1026. Henricum Huntidonensem l. 8. p. 388. Robertum de Monte ann. 1065. 1138. Matth. Paris p. 52. &c. Diversum tamen à *Dracone*, de quo supra egimus. Matth. Westmonaster. an. 1016. *Relicto loco, qui ex more erat inter Draconem & Standardum, cucurrit in aciem primam*. Sed an *Standardum* vicem *Carrocii* præbuerit, non omnino exploratum.

STANDALE. Rigordus an. 1190. *Deinde desuper corpora Sanctorum duo Standalia decentec insignita pro memoria Sanctor. Martyrum & tutèla contra inimicos crucis Christi pugnaturus propriis manibus accepis.* Eadem voce utuntur Itali: Jo. Villaneus l. 6. cap. 77. describens *Carrocium* Florentinorum. *Era uno carro in su quatro rote, tuto dipinto di vermiglio, & haveavi su due grande antenne vermiglie, in su le quali ventilava il grande Stendale dell'arme del Commune de Firenze, bianco & vermiglio. Il quale Carrocio tirava uno grande & forte paio de buoi, tutti coverti di panno vermiglio lano, che solamente erano deputati al detto Officia, &c.* [Vide Murator. tom. 10 col. 660. in Notis.]

¶ STANDALIS, ut *Standardum*. Nicolaus Specialis de Reb. Siculis l. 5 c. 14. apud Muratorium tom. 10 col. 1026. *Conradus Auria constituens in animo se victorem, si posset in primo conflictu vexillum hostium, quod vulgo Standalem vocant, obruere.*

¶ STANDERIUM, Eodem intellectu. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1294. *Item, quod haberent Standardum s. Lamberti, & requireretur domicellus de Marka, quod vellet portare... Ecclesiæ requisita de deliberando Standerio, responderunt, quod nihil pertineret ad eos.* Ibidem col. 1315. *Rogaverunt etiam consules illos de majori, quod ostenderent Standerium sancti Lamberti, & ponerent super altare.* Occurrit rursum col. 1316. & 1377.

¶ STANTARIUS, Eodem significatu Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1282. apud Murator. tom. 6. col. 580. *Insuper (ordinatum fuit) quod Stantarium B Georgii de cetero non portaret ut per mare alicubi ullo modo, nisi essent galea 10.*

¶ STENDARDUS, Eadem notione, in Charta ann. 1430. tom. 1. Histor. Dalph. p. 64. col. 2. *Et in dicto exercitu de patria Ducis Sabaudiæ quinque Capitanei fuer Standardos deferre facientes interfuerunt.* Funus Joh. Galeaz. apud Murator. tom. 16. col. 1026. *Et postea ipsi steterunt ibi eam dictis scuderiis ad recipiendum & offerendum confanones, banderias, Stendardos, cimeria, &c.*

¶ STINDARDUM, Eodem sensu, in Annal. Estens. Jacob. De Layto, apud eumdem Murator. tom. 18. col. 97 c. *Totum exercitum ... in civitatem subito introduxerunt cum vexillis & Stindardis dom. Ducis, &c.*

EXTENDARIUM VEXILLUM, apud Albertinum Mussatum l. 5. de Gestis Italicor. rubrica 2.

Frequens mentio est vocis *Estendart* apud Scriptores vernaculos, apud quos fere semper pro præcipuo exercitus vexillo usurpatur, Froissartem 4. vol. c. 18. Monstreletum 1. vol. p. 248. 254. 2. vol p. 35. 3. vol. &c. Bertium p. 108. Meerbekum in Obsequiis Caroli V. Imp. p. 79. 85. Chron. Bertrandi Guesclini:

Thiebaut du Pont quant vit d'Anglois l'errement
Qui foisoient Estendart du penan bel & gent.

2. STANDARDUM, alia notione, [scilicet pro Ponderum & mensurarum exemplari & modulo, Gall. *Etalon*, Angl. *Standard*.] usurpat Fleta l. 2. c. 8. *Committitur alicui Clerico vel Laico cura & custodia mensurarum regiarū, quæ pro Standardis & exemplaribus measurarum regni habentur, ulnarum videlicet, lagenarum, ponderum, &c.* Joan *Britton* in Legibus Anglic. pag. 2. *Et que celui mesmes ovesques autres soient assignés de essaier touts poys & toutes mesures par toute nostre verge, parmi nostre Royalme selonc nos Estandars, &c.* Et pag. 74. cap. 30. *Nous volons que nul n'eyt mesure en nostre realme, forb que nous, mesque chescun pregne ser mesures & ses peys de nos Estendars, si come bussels, galons, lievres, aunes, & teles autres mesures.* Adde pag. 75. v. 76. Charta Gallica sub Edw. III. apud Waræum in Antiquit. Hibern. *Que la livre de mailles par poids de l'Estandard de la change contiendra 21. sols par compte.* [Vide supra *Stampus*.]

¶ 1. STANDARDUS, Cognomen cujusdam Guillelmi Militis, quem ita appellatum ob animi ferocitatem innuere videtur Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 314.

¶ 2. STANDARDUS, f. Castellum, aquæ receptaculum; Gall. *Regard*. Charta an. 1443. apud Rymer. tom. 11. p. 33. *Augeas, suspirales, Standardos, caterasque machinas sub & supra terraneas, dictis conductibus quovis modo necessarias, &c.* Alia ejusdem an. ibid. *Diversos aquæ receptis conductus, cum Standardis caterisque machinis & pipis plumbeis ... construere ... proponant.*

¶ STANDARIS, ut supra *Standa*. Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 889. *Amphoras, flastones & Standares de stanno habuerunt ducentas.*

¶ STANDERIUM, ut *Standardum* 1. Vide supra in hac voce.

¶ STANETE. Charta an. 944. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacræ col. 551. edit. ao. 1717. *Quod sunt ipsa Stanete est inter terra & vinea modiorum ducentorum, &c.* Leg. videtur *Stantes*, positæ.

STANGA, Tigillus, pertica, [vectis, vinculum,] Germanis *Stange*, Italis *Stanga*, ut *Stangare*, vecte munire. Mamotrectus ad 23. Jud. *Sudes est pertica sive Stanga.* Habetur in Vita B Andreæ de Galerannis n. 22. & apud Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. 33. [Acta s. Cypriani tom. 2 April. pag. 849. *Bene claudantur & implumbentur cum Stangis ferreis pro conservatione tanti thesauri in arca marmorea.* Vide *Staca*.]

STANGARIA, Eadem notione usurpari videtur in Lege Longob. edit. Heroldi pag. 193. *Si quis de sepe Stangariam factam unam tulerit, componat sol. 3.* Editio Boherii l. 1. tit. 25. § 30. *Si quis de sepe Stangariam facta unam tulerit, &c.* Editio Lindenbrogii, pro *unam* habet *vimen*. Sed malim *stataria*, ut sit palus defixus stans: Mox enim: *si autem perticas transversarias tulerit, &c.* Glossæ vett. *Statarius*, ὀρθοστάτης. Vide Oct. Ferrarium in *Staggio*.

¶ STANGIUM, Idem videtur quod *Stallagium*, Præstatio quæ fit ob merces venum expositas. Vide in *Stallum* 1. Charta Ludovici Junioris Regis Franc. an. 1154. ex Tabul. Montis Mart. *In eorum capitulo multis præsentibus Bothartacum villam, Stangium, cum justitia & districtis.* Charta an. 1963 tom. 1 Hist. Dalph. p. 35. col. 2. *Sive prædicta castra & feuda consistant in castris, castellis, ... pedagiis, teloniis & gabellis, Stangiis, ripariis, aquarum ductibus, &c.* Vide *Stannia* 3.

¶ STANGNUM TERRÆ, Modus agri esse videtur, etsi pro *Stagnum*, Gall. *Etang*, scriptum esse vult *Madox*. Charta an. 1281. in Formul. Angl. p. 157. *Dictus Robertus dimisit dicto Simoni unum Stangnum terræ in clauso suo in Lelle ... habendum & tenendum dictum Stangnum terræ dicto Simoni & hæredibus suis ... & dictus Robertus & hæredes sui, dictum Stangnum terræ dicto Simoni & hæredibus suis ... warantizabimus.*

¶ STANHOGIA, Mons lapidosus. Vide *Haga*.

STANIUM, Panni species. Statuta Raymundi Comitis Tolosæ & Legati Apostolici an. 1233. apud Catellum: *Canonicis etiam regularibus prohibemus, ne sit eorum habi-*

habitur notabilis, ... sed secundum Statuta Concilii Avenionensis & Montispessulani, capis, tunicis, palliis, caligis, de aliqua bruneta etiam vel nigra, vel etiam Stanio forte, vel cameloto, vel aliquo alio colorato panno, seu sumptuoso, vel aliquo serico de cætero non utantur, &c. Videtur legendum *Staminio*. Vide *Stamfortis*, *Staminea*, & *Stannum*.

¶ STANKA, ut supra *Stanca*. Descriptio bonorum dom. de Eska ex Tabular. Audomar. *Jacet retro molendinum versus solem sub Stanka vivarii à parte Boisten ... tendit istud dominium versus solem directe in fovea sub dicta Stanka d'aval*.

¶ STANNARIA, Stanni fodina. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. an. 1220. apud Rymer. tom. 1. p. 243. *Propter quæ eidem assignavimus Stannarias nostras de Cornubia & Devonia, cum omnibus exitibus ex eis qui provenient.* Vide *Stagnarium*.

¶ STANNARIA CURIA, Quæ ad Stanni fodinas spectat. Charta Edwardi III. Reg. Angliæ ann. 1337. apud eumdem to. 4. p. 736. *Ac etiam explectis, proficuis & perquisitis Curiæ Stannariæ & minera in eodem comitatu* (Cornubiensi.)

¶ STANNEATUS, Stanno fuso perlitus. Statuta Ord. Cisterc. ann. 1233. apud Marten. tom 4. Anecd. col. 1355. *Caveant de cætero Hispaniæ & Vasconiæ, & alii omnes abbates ordinis, ne sellis equorum curiosis, aut frenis, ornatis laminis, vel lunulis Stanneatis ... utantur.* Vide in *Stagnum* 2.

1. STANNUM, pro Stagnum. Ugutio: *Stannum est, aqua stans, artificio pisces habens. Piscina est aqua stans artificio non habens, sed carens piscibus.* Charta an. 1263. in Hist. Montmorenciaca p. 113. *Quoddam molendinum ... cum jardino, prout se comportat ante & retro, & Stannum contiguum illi molendino, &c.* Alia an. 1234. in Hist. Castilionensi p. 244. *Et eis licebit herbas colligere cum fancillis, factis seu colatis in Stannis nostris pacifice.* Ita præterea usurpatur in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 4. Ch. 35. [Leg. Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 158. *Sciendum est quod nullus fluvium aliquem in Stannis vel confossis suis detinere potest, nisi à sole occidente usque ad eumdem orientem.*]

¶ 2. STANNUM, Sedes & apotheca, ubi merces venum exponuntur, idem quod *Stallum* 1. Litteræ Philippi III. Franc. Reg. ann. 1277. tom 3. Ordinat. p. 61. *Quod Stanna seu stalla ejusdem castri seu villæ ad vendendum panem seu carnes, aut pisces, vel quælibet mercimonia, ad dictam Mariam & virum suum pertineant.* Stannum draperiæ, in Charta Calomontis ann. 1399. in alia Thoissiac. ann. 1404. *Charreria tendens à Stanno Perret versus s. Desiderium*. Vide *Stamnum*.

¶ 3. STANNUM, Vas stanneum, quævis supellex ex stanno. Statuta Eccles. Nannet. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 958. *Patellarum vero, Stannorum, mensarum & aliorum sufficientiam utensilium duorum aut trium proximorum rectorum arbitrio committimus æstimandam.* Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item tria parva Stanna modici valoris ... Item unum Stannum parvum ... Item duo magna Stanna*.

¶ 1. STANS, Domus, habitatio. Statuta Avenion. MSS. *Statuimus quod ... de Stantibus dirutis lapides non accipiantur sine consensu curiæ.* Vide *Stagia*.

¶ 2. STANS. *Non Stantia*, Gr. [illegible], Monstrosa, absurda. Vetus Irenæi Interpres l. 1. c. 1. n. 2 *Et aliis occasionem dabimus ... ad avertendum eam* (sententiam) *non Stantia, neque apta veritati ostendentes ea, quæ ab iis dicuntur*.

STANTAREUM, STANTARIUM, pro *Statarium*, Candelabrum majus, quod per se stat. Glossæ Lat. Græc. *Statarius*, [illegible]. Vetus Charta Cornutiana, edita à Suaresio: *Coronas argenteas cum catenulis suis & delphinis 8. cicindelas argenteas 5. cum catenulis suis, Stantarea argentea, & in Confessione ostrea argentea 2. cum clavi sua.* Infra: *Septem phares æreos, duos habentes delphinos æreos, & hermoras, canthavos æreos majores sex, minores 12. & lilia ærea 2. & Stantaria ærea 13.* Vita s. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 9. *Adstans & Statarii cereorum corporibus aptati.* Vide *Cereostata*.

STANTARIA. Vide *Stanga*.

¶ STANTARIUM, STANTARUM, ut *Standardum*. Vide in hac voce.

1. STANTES, apud s. Cyprianum dicuntur, qui in fide perstiterunt, uti è contrario *Lapsi*, qui à fide defecerunt, Epist. 14 *Præsente & Stantium plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est.* Epist. 31. *Oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro Stantibus, ut non ad ruinas usque tententur.* Ita Epist. 27. 30. 37. lib. de Lapsis, &c.

¶ 2. STANTES. Stagna, in Charta an. 1004. ex majori Chartul. s. Victoris Massil. fol. 22. *De alto vero latus, consortes usque ad Stantes qui sunt contra Marigniana.* Forte pro *Stagnantes*.

1. STANTIA, Camera, ex Ital. *Stanza*. Gualvaneus Flamma in Chron. Mediolan. c. 284. *Isti Reges, dum viverent, stabant in Palatio magno inter Ecclesiam s. Mariæ, & Canonicam Decumanorum, ubi erant maiæ Stantiæ. Inter alias erat una sala, quæ continebat decem millia personarum, &c.*

2. STANTIA, perperam scribitur in Legibus Rachisi Regis Longobard tit. 4 §. 2. pro *Sententia*, uti præfert Lex Longobard l. 2. tit. 21. §. 28.

☞ Hæc sunt legis prælaudatæ verba: *Quia si Stantia, quam ante liberos homines tres aliquis fecerit, stare debet, quanto magis ea causa quæ per guardiam firmatur.* Quibus verbis minus consonare videtur Cangii emendatio: quam cum eam ob causam, tum ob consentientes in hanc lectionem Codices editos & MSS. rejicit Muratorius, qui observat *Stantiam* dixisse Longobardos, quod Itali appellant *Accordo*, hoc est conventionem sive pactionem coram tribus liberis testibus, notario nullo adstante, initam. Vox derivata à *Stat*, addit idem Muratorius, quod significat decretum est, deliberatum est. His addi potest Glossa in l. si quis debitorem, de debitis & gaudimoniis, ubi *Stantia* intelligitur Pactum obligationem, in quo omnino stare debetur.

¶ 3. STANTIA, STANCIA, Statutum pretium, præscripta æstimatio, Gall. *Taux* ab Ital. *Stanziare*, statuere. Vide *Sesserium* 2. Statuta Saluciar. collat. 2. c. 55. *Statutum est quod Potestas Salucìarum teneatur singulo trimestre eligi facere ad brevia in consilio duos Stantiatores, qui habeant omnimodam potestatem taxandi & Stantiandi carnes, vinum, panem, pisces, oleum, caseum & butyrum ... Nec possint dicti Stantiatores dare licentiam alicui personæ vendendi dictas res ultra Stantiam sub pœna floren. 16.* Statuta Montis Regal. fol. 48. *Item, statutum est quod homines Rochebaudorum, &c. possint in eorum villis statuere & ordinare quicquid eis placuerit super eorum mensuris & Stanciis, &c.* Ibidem fol. 283. *Item, statutum est quod dom. Vicarius faciat fieri Stanciam, ut infra. Et quod Stantiatores non possint nec debeant vendere carnes plusquam eas vendunt macellarii, antequam fiat Stancia per ipsos, sub pœna fol. 62.* Pluries occurrit. Quo spectat, ni fallor, Charta vernacula an. 1303. in Chartul. Latiniac. ubi legitur, *Ban ou Estanche de vin*, quo significari videtur jus pretium imponendi vino distrahendo: nisi malis intelligere de jure vinum suum particulatim vendendi, aliis à vini proprii venditione cessantibus, à Gall. *Etancher*, supprimere. A *Stantia*.

¶ STANTIARE, Statuere, definire. Chron. Parmense

se ad an. 1287. apud Murator. tom. 9. col. 813. *Parlamentum factum fuit in Castro-Franco episcopatus Bononiæ per ambaxatores Communis Bononiæ pro ipso Communi, & per dom. Capitaneum populi Parmæ... Et quidquid firmaverunt, Stantiatum & factum fuit per utrumque Commune.* Ab eodem fonte.

¶ STANCIARE, Mensuras ad exemplar exigere, Gal. *Etallonner*. Statuta Montis Regal. fol. 272. *Syndicus Communis teneatur fieri facere unam pinsam de vitro factam in forma unius amolæ, ad quam mensurentur & Stancientur sestarii & minæ.*

¶ STANCIATOR, Qui ex officio mercibus pretium incidit. Eadem Statuta fol. 33. *Item Stanciatores pro quolibet teretrio super victualibus, &c.* Vide supra.

¶ STANTIVUS, Stans, erectus. Chartul. Kemperleg. *Ab ipsa petra Stantiva, in via quæ ducit de matre ecclesia ad S. Germanum ... usque dum pervenerit ad petram Stantivam longiorem, quæ est in via ubi cepit divisio, &c.*

STANTOR. Ordericus Vital. lib. 9. de Balduino, à Principe Edessano adoptato: *Turgidus igitur Princeps, livore perfidiaque cæcatus, Christianis insidias prætendit, & Stantori suo in expeditione eunti imperavit, ut .. Balduinum ... interficeret.* Ubi legendum *Stotori*, id est *Marescallo*, seu copiarum duci, quomodo *Stratorem* vel *Protostratorem* appellatum observavimus ad Cinnamum pag. 475.

¶ STANUM, Panni genus, Gall. *Etamine*. Concil. Dertusan. 1429. inter Hispan. tom. 3. pag. 663. *Nullus... clericus ... vestiri audeat vestibus alterius panni, quam de lana vel Stani, non rubei vel viridis coloris.* Vide *Staminea* & *Stanium*.

¶ STAPASLINGUN, *Tormenta, genus machinæ*, in Gl. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STAPELLA, Emporium, forum publicum. Vide *Stapula* 1. Avesburio Histor. Edwardi III. Regis Angl. pag. 194. *In crastino S. Petri, quod dicitur ad Vincula, anno Domini proxime supradicto (1353.) ex prævordinatione Domini Regis Angliæ & Consilii sui, Stapella lanarum incepit esse apud Westminster, & locis aliis in Anglia.*

STAPES, STAPEDIUM, STAPEDA, *Stapha* aliis, qua quis in equum tollitur. [Vide *Staffa* 2.]

STAPES. Miracula S. Quirini Mart. l. 2. n. 30. *Conscenso equo, dum Stapedi pedem inderet.*

STAPEDIUM. Clemens IV. PP. apud Rainaldum anno 1311. n. 13. *Cum ipse Pontifex equum ascenderit, teneat Stapedium sellæ ejus, & arrepto fræno aliquantulum ipsum addextret.*

STAPEDA Iter Camerarii Scotici c. 27. *De sellariis, Ephippiariis .. apponunt sellis mala & vitiosa ephippia, fræna falsa, & corruptas Stapedas, unde multi læduntur.*

¶ STAPFOLUS. Vide infra *Staplus*.

¶ STAPFSAKEN. Vide supra *Stafsaken*.

¶ STAPHA, STAPHILE. Vide *Staffa* 2.

STAPHILUM. Leo Ost. lib. 4. c. 47. *Ascendit inde ad ipsum Staphilum de Masella.* Capitulare Radelchisi Principis Beneventani c. 10. *Inter Beneventum & Consiam sit finis ad ipsum Staffilum.* Charta Cresimiri Regis Croatiæ & Dalmat. ann. 1067. apud Joan Lucium l. 2. de Regno Dalmat. cap. 8. *Territorium.. à quercu, quæ stat supra vallem rabiosam, usque ad Staphilum, qui hac de causa situs est in trivio, quod est contra Sablatam, &c.* Charta ann. 1141. apud Ughellum in Episcopis Cumanis: *Et ob alio latere parte septentrionis finiuntur in terra dominica, incipiens à Staphilo, & ut descendat directum.* Alia apud eumdem in Theatinis Episcopis: *Sicut antiquis & justis limitibus terminatur, Stafile inter montes, &c.* Ita tom. 5. p. 848. 876. &c. Vim vocis ignorare se fatetur Angelus à Nuce, in Notis ad Chronicon Casinense. Quædam de eodem vocabulo commentatus est Holstenius in Dissert. *de Pila Staffilari*, edita cum notis ad Stephanum, quæ, nescio, an omnibus arrideant.

STRAFILUM, pro *Staphilum*, habetur, ni fallor, in Charta Langobardica in Chron. Beneventano S. Sophiæ pag. 573. *A fine Venaseris per fossa usque in Strafilum inter duo rora, &c.* Pag. 383. habetur *Strafilium*.

STAPIA, Stapes, stapha, scala, qua in equos tollimur. Vetus Inscriptio à Wolphango Lazio, & Hieron. Magio l. 2 Miscell. c. 14. allata: *Dum virguncula placere cupenti, pes hæsit Stapiæ, & tractus interii.*

☞ Recens est hæc inscriptio quam uti veterem laudarunt nonnulli Scriptores, utpote quæ parentem agnoscat Franc. Columnam in Somnio Polyph. lib. 1. cap. 19. ubi alias ex eadem officina congessit. Vide Menagiana tom. 4. p. 83.

STAPIO. Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 13. *Accedens ad cellam S. Junianis, die uno, quo se ornabat felix Regina, composito sermone, ut loquar barbare, Stapionem e camisas, manicas, cofas, fibulas, cuncta auro ornata ... sancto tradit altari.*

☞ Mabillonius ad hunc locum sæc. 1. Bened. p. 321. *Stapionem* interpretatur pedum ornamenta: nisi quia scribendum malit *Scapionem*, à Germanico *Scappel*, vitta, capitis redimiculum, quo regium diadema designaretur.

¶ STAPLE. Vide infra in *Stapula* 1.

STAPLUM, Palatium, domus, ædes, ut quibusdam placet, ex Germanico *Stapel*, locus stabulandarum mercium: sic autem proprie vocabant ædificia tumultuario opere exstructa, aliquot stipitibus innixa, quos Anglo-Saxones scaple dicunt, ut mox docemus. Lex Salica tit. 57 §. 3. *Si quis aristatonem, hoc est, Staplum super mortuum missum capulaverit, aut mandualem, quod est structura, sive selave, qui est ponticulus, &c.... super hominem mortuum dejecerit, &c.* Lex Ripuarior. tit. 33. §. 1. de intertiata re: *Si autem extra regnum super 80. (noctes) ad Regis Staplum, vel ad eum locum, ubi mallus est, auctorem suum in præsente habeat.* Tit. 67. §. 5. *Et cum 12. ad Staplum Regis ... conjurare studeat.* Tit. 75. *Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in via propriserit, aut eum secutus fuerit, per tres marchas ipsum ostendat, & sic postea ad Regis Staplum ducat.* Ubi Lindenbrogius & Baluzius monet in aliis Codd. legi *Staplum*, *stafolium*, *stoppolum*, *staffolum*, & *stapfolum*.

☞ Ex variis hisce lectionibus conjicere licet *Staplum* æque à Germanico *Stapel* & *Stafel* deduci posse: quod postremum *erectum, statutum, constitutum, stotuam*, itidem & *gradum, tribunal, solium* designat. *Staf*, *Staffel*, *gradus*, in Gloss. Teuton. Schilteri, ubi & *Staffalum*, *passibus*, & *Staph*, *passum*, ex Gl. Mons. laudatur. *Staffel* præfert Eccardus, qui Cangium in vocis *Staplus* interpretatione cum ex Lege Salica, tum ex Lege Ripuariorum errasse contendit: hic siquidem, ipso teste, *Staplus* gradum, tribunal sonat; in Lege vero Salica pro Statua honoraria sepulcro imposita usurpatur. Vide *Aristotc*.

¶ STAPRON, Ventrale crassum. Comput. an. 1425. apud Kennet. Antiq. Ambrosd p. 576. *Et in stipendio Katerinæ Colyns facientis mentalia coquinæ hoc anno 20. denar. & in datis eidem pro une Stapron 3. den.*

1. STAPULA, Emporium, forum publicum, in civitatibus præsertim maritimis constitutum, ubi merces extraneæ publice distrahuntur: vulgo *Estaple*, à voce Latina *Stabulum*, ut quidam putant, ut Kilianus & alii volunt, à Germanico *Stapelen*, quod *in unum aliquid coacervare* designat Salmasius in Observat. ad Jus Atticum & Romanum, scribit *Stapen* exponi in veteri Lexico Saxonico-Latino *forum*: unde *facere stapam*, vulgo

vulgo dicimus, inquit, quod Græcis erat ἀγορὰν παρέχειν, Latine *commeatum præbere*. Iisdem Anglo-Saxonibus staple & stapelas, fulcrum mensarium sonat, & stapular, stipites iidem dicunt: unde fortean foria ac nundinis publicis nomen inditum, ab apotheeis, seu, ut nostri vocabant, *Stallis*, quæ in locis urbium, aut pegorum publicis tumultuario opere supra stipitea erigebantur, quomodo de *Hallis* diximus. Boxhornius in Theatro Holland. p.101. *Stapula est jus, in quo potestas conceditur aliunde invectis mercibus quasi manum injiciendi, ab instituto cursu retrahendi, ac denique ita sistendi, ut non prius, quam publico foro divendita ibi fuerint, alio transferantur. Ita autem dicitur à Stapelen, quod in unum aliquid coacervare designat, &c.* Ægidius de Roia ann. 1324. *Item Brugis Stapulam concessit omnium rerum, quæ apud Slusam applicarentur ex quacunque patria.* Henr. de Knyghton an.1352. *Ordinatæ sunt Stapulæ esse Londoniis.* Idem ann. 1363. *Ordinavit Stapulas lanarum esse apud Calisiam.* Eadem habet Thomas Walsinghamus. Cambdenus in Britannia, in Coritan. ait, Lincolniensem urbem *ab Edwardo III. in Stapulam, quam vocant, i. in lanarum, coriorum, plumbi, &c. emporium constitutam fuisse, &c.* [Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 176. *Hoc anno* (1388.) *fuit parliamentum tentum Cantabrigiæ, in quo multa sunt statuta, ... de Stapula revocanda de Midleburghe ad Calesiam.* Vide *Stapella*.]

¶ STAPLE, apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 108. p.295. *Cumque, post paucas & expeditas dietas, appropinquaret Calesiam* (Henricus Rex) *epidanos & mercatores suos ibidem de la Staple, in solemni festivoque apparatu ... obvios habuit.* *Estappe*, in Consuet. Autiss. art 148. locus ubi vinum venum exponitur. Vide *Estapula*.

¶ STAPULÆ MAJOR, Qui collegio *stapulæ*, seu mercatorum præest. Charta apud *Madox* in Formul. Angl. p.20. *Radulphus Dodmer Miles, Major Stapulæ Westmonasteriis ad recognitiones & debitorum in eadem Stapula accipiendas deputatus ... significo quod ... venerunt coram venerabili viro Thoma Seymer Milite, tunc Majore Stapulæ prædictæ, ac Constabulario ejusdem, &c.*

Manet etiamnum in Picardia nostra oppido, ad Quantii fluvii ostia sito, *Stapularum* nomen, cujus meminit Lupus Ferrariensis Epist.14. hodie *Estaples*, ex qua ortus Jacobus Faber Stapulensis, cujus elogium contexuera Molinæus in Repetit. Legis 7. D. de liberis & posthumis n.70. & ad Consuet. Bononiensem, Thuanus l.16. & Scævola Sammarthanus in Elogii virorum illust. Neque aliud est oppidum ab eo quod *Wicum*, & *Quentowicum* vocant Scriptores paulo superioris ævi, cui *emporii* perinde ac *portus* nomen tribuunt præ cæteris Annales Francorum *Bertiniani* ann. 842. & Vita S. Vandregesili p.387. to.3. Hist. Francor. Papiæ enim & aliis *Emporium* exponitur *locus supra mare, vel locus, ubi negotiatores exercentur*: adeo ut *stapula* & *emporium* idem sonent. Scio, quosdam id nominis Monasterio S. Judoci ad mare adscribere: sed non arridet eorum conjectura, quam alibi discutiendam reservamus.

SCRIPTUM DE STATU STAPULI, J. C. Anglis & Cowallo l.3. Instit. tit.22. §.6. est obligatio insinuata siva de recordo, quæ coram Majore stapuli in præsentia alterius duorum Constabulariorum recognita, & per eum sigillata. Cujus obligationis vi, si debitor in solutione defecerit, creditor auctoritate Prætoris corpus, terras, & bona ejus sibi usque ad satisfactionem arripit & detinet, modo infra limites stapuli ipse reperiatur, vel bona ejus prehendi possint. Ejusmodi vero scriptum non modo inter mercatores; sed interdum inter omnes Regis subditos locum habet.

¶ 2. STAPULA, Instrumentum quoddam navi instruendæ necessarium: Angli *Staple* vocant quod Galli *Gache* dicunt: Charta Edwardi III. Regis Angl. an. 1338. apud Rymer. to. 5. p.6. *Tibi præcipimus quod tot pontes, cleias, bordas, raccos, cordas, canevacia, Stapulas, anulos, clavos ferreos, dolia vacua, & alia quæ pro hujusmodi eskippamento equorum necessaria ... in navibus poni facias.*

¶ STAPULARIUM, Series, ni fallor, *stallorum* seu sedium in choro. Obituar. MS. Eccl Morin. fol 44. v. *Missam solemnem commemorationis ejusdem B.M.Virginis quolibet die Lunæ ... 1. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum dextri lateris majoris Stapularii; 2. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum minoris Stapularii ejusdem dextri lateris; 3. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum majoris Stapularii sinistri lateris, & 4. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum minoris Stapularii ejusdem sinistri lateris vicissim celebrandam fundavit.*

STARA, STARIUM, Sextarius, *Sestier*. Charta an.1195. apud Ughellum to.7. p.1351. *Sex suppas olei, & 4. salmas vini, & sex Staras grani, & sex Staras hordei, &c.* [Chron. Parmense ad an 1271. apud Murator. to.9. col.785. *Et per Commune Parmæ solvebatur ducentibus blavam forestariam in Parma ad vendendum 12. Imperiales de Stara frumenti.*]

STARIUM, Eadem notione. Tabularium Casauriense an.1159. *Insuper unam petiam de terra, in qua seminari possunt duo Staria frumenti.* Charta Caroli I. Regis Sicil. an.1277. apud Ughellum to.7. p.807. *De decima quoque olei, ... milliaria 10. quæ sunt ad Starium Bari Staria 400.* Nomina Potestatum Paduæ ann. 1258. *Hoc anno .. Starium frumenti valuit solidos 20. & ultra.* [Chron. Farf. apud Murator. to.2 part.2. col. 420. *Casalis de Burro modiorum 39. & Stariorum 7.* Occurrit præterea apud eumd. to.8. col.277. 375. to.12. col. 1130. inter Probat. Histor. famil. *de Gondi* p. 2. & in Statutis Vercell. l. 3. fol. 57. *Stier*, in Statutis Lossens. art. 73. Vide Vitam S. Zitæ Virginis Lucensis n. 5.

☞ Pro Sextario, mensura liquidorum, occurrit in Chron. Astensi apud Murat. to. 11. col. 163. *Starium unum vini* (vendebatur) *florenos duos auri.* Chronic. Modoet. apud eumd. to. 12 col. 1085. *In vegete Starium vini remanserat.* Statuta Vercell. l.1. fol.15. *Starium unum boni & puri vini veteris, &c.*

¶ STARIUS, Eodem significatu. Chron. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 99. *Mutinæ vendebatur Starius frumenti tribus libris Mutinensium.* Chronic. Estense ad an. 1347. apud eumdem to. 15. col. 433. *Tunc temporis inter cetera Starius frumenti valuit in Ferraria sol.28* Johan. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1185. to. 16. col. 456. *Starius frumenti pro denariis 14. & Starius ficbalis pro den.10. & Starius speltæ pro den.5.*

STARANI. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 19. *Sequenti igitur festo SS. Gervasii & Protasii ... ceperunt Mediolanenses Staranos de Pavia, qui Serexanum deprædati fuerant, &c.* Ubi loci *Staranos*, à *Scara* militari, legendum putat Felix Osius; ex MS. Cod. Mediolanensi. Vide *Scara* 3. & *Scarani*.

STARARIA. Vetus Charta apud Baron. an. 1188. *De Capitaneis sit salvum tibi & populo Romano quidquid ab eis conventum est & permissum Romæ per scriptum & juramenta & plenarias, & Stararias ac præcones.* [Idem forte quod *Stantia* 2. Vide in hac voce.]

STARCIA. Vide infra *Sitarchia* & *Startia*.

¶ 1. STARE, Esse, permanere. Canones Hibern c.9. apud Acher. to.9. Spicil. p.3. *Puer vero ab infantia ecclesiasticis ministeriis deditus usque ad vigesimum ætatis suæ annum lector sive exorcista Stet.* Caffari Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col 290. *Et civi-*

civitas Stetit absque episcopo annum unum .

¶ Stare in Arbitrio Alicujus, recte diceretur deleta particula *in*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. ibid. col. 325. *Demum juraverunt Stare de guerra & pace, & de omnibus litibus in arbitrio prædictorum Consulum*.

¶ Stare ad Crucem. Vide in *Crux*, col. 1186.

¶ Stare Pedes, ubi superfluum est *Pedes*. Vetus Ceremoniale Ms. B. M. Deauratæ Tolos. *Dominus Prelatus, aut ejus vices gerens accipit stolam præparatam à sacrista & ponit super collum & aquam benedictam in manu, ut moris est, & Stat pedes, & conventus curvatur*.

¶ Stare Recto, vel *Ad rectum*, pro Stare juri, *Ster en droit*, in Statutis Lossens. an. 1548. art. 11. Vide in *Rectum*.

¶ 2. STARE, Habitare, domicilium habere. Charta an 1405. ex Tabul. S. Victoris Massil. *In loco in quo maluerunt Stare sive stagium facere*. Chron. Parmense apud Murat. to. 9. col. 772. *Et multi propter famem cum familiis eorum recedebant de civitate & ibant ad Standum alibi*. Hinc

Stare dicebantur tenentes, qui *residentiam* debebant dominis suis, seu *stagium*: ex Charta ann. 1161. to. 13. Spicilegii Acheriani p 314. *Ego Joannes Martini dono corpus meum per hominem, per me & per omnem meam posteritatem, tibi Girardo Rossilionensi Comiti, & omni tuæ posteritati in perpetuum, & convenio tibi, ut sempre Stem omnibus diebus vitæ meæ in villa de Malpas per stagem cum infantibus meis, quos ego melius voluero, &c* [Regest. Campaniæ fol. 30. apud D. Brussel to. 1. de Usu feud. p. 155. *Talis est consuetudo Mustrioli, quod si guerra erga illud castellum emerserit, omnes milites castellaniæ veniant illuc Stare*.] Vide *Stagium*, *Residentes* & *Remanentia*. Hinc

3. STARE, Estare, Domus, ubi quis *stat*, seu manet. Charta an. 1095. apud Gariellum in Episcopis Magalonensibus p. 89. *Ac pro illa guerpitione dedit Episcopus Dalmatio unum Stare, quod ibi habebat*. Adde p. 96. 169. Donatio propter nuptias facta à Guillelmo D. Montispessulani Mariæ Burgundæ uxori ann. 1156. *Hoc autem factum est apud Montempessulanum in domo, seu Stari sancti Firmini*. Tabularium Episcopatus Uticensis an. 1224. *Nec etiam censum Staris ipsorum de Ucesia persolvebant*. Occurrit ibi passim. Regestum Tolosanum an. 1259. *Datum apud Arausicam in Stari domini Episcopi*. *Staria*, seu *hospitia*, in Charta ann. 1316 apud Fantinum Castruccium in Historia Avenionensi to. 1. p 164. [Charta an. 1127. inter Probar. to. 2. novæ Hist. Occitan col. 444. *Ego Rolandus de Bisano absolvo ...ipsam turrem de Biterri cum toto Stare quod pertinet ad ipsam turrem de Biterri, & cum toto Stare Lupeti de Biterri*. Alia ann. 1140. ibid col. 491. *Prædictus vero Guillelmus dabit idoneum Stare sacerdoti juxta ipsam ecclesiam*. Tabular. S. Andr. Avenion. an. 1190. *Decimam racemorum ipsis reddet & afferet ad Stare eorum de Pertus*. Charta ann. 1215. *Damus vobis in augmentatum Staris vestri .. totum illud spatium quod est inter murum novum & barrium vetus*. Adde Histor. Dalph. to. 2 p. 62. 63. &c.]

Estare. Charta Willel. D. Montispessulani ann. 1103. *Dono tibi Estare Constantii de Alest,... Estare Augerii, &c.* Infra: *Et retineo omnes homines & feminas stantes in domibus illis ad faciendum, quæcumque voluero*. Charta Guillelmi filii Mathildis Ducissæ D. Montispessulani an. 1185. *Et eorum unum est Estarr, cum curia, & puteo, & arboribus*. Alia ejusdem Guillelmi an. 1191. *Cum munitionibus, domibus, Estaribus*. [Regest. *Olim* ann. 1312. *En faisant, édifiant, refaisant, ou eapareillant issues, faillies, ...appentis, Estares, ou manuele apuis*.] Vide infra *Starrum* 2.

¶ Estaga, Eadem notione. Charta an. 1125. inter Probat. to 2. novæ Hist. Occitan. col. 430. *Donamus tibi Arnaldo Pelapol ad fevum & propter castellaniam, ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Petri Raymundi Vacheta, in civitate Carcassona*.

¶ Estar, Eodem intellectu, in Charta an. 1152. ibid. col. 539. *Et mansus qui fuit de Geraldo de Nemaafes, & totus ipse planus usque in via qua pergit ad puteum, & totus ille planus qui est coram Estar de Raymundi Satgeris*.

4. STARE, pro Sextarius, in Chartis Italicis. Vide Historiam Placentinam libro 15. pag. 76. [& supra *Stara*.]

¶ STARELLUS, Sextarius. Charta an. 1267. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Rector hospitalis S. Andreæ de Visis inter alia promisit reddere Priori ejusdem Sancti à S. Victore dependente, cupellas apum 40. Starellos grani 20*. Vide *Stara* & *Stare* 4.

STARIA. Charta Bonfilii Fulginatensis Episcop. apud Ughellum: *In Staria & campo S. Martini modiolastres*. Vide *Startia*.

¶ STARIORA, Sextarius, enuntiatione Longobardica, in Charta an. 1289. inter Probat. Hist. famil. *de Gondi* p. 46. *Quinquogiata duos Stariora & tres panora terra posita in populo S. Laurentii de Campi*. Vide *Stara*.

¶ 1. STARIUM, ut *Stare* 3. Charta Ordonii Reg. Navarræ æræ 950. apud Ant. *de Yepez* to. 4 Chron. Ord. S. Bened. pag. 435. *Cum omnibus suis bonis, & cum suo Stario integro, &c*. Vide *Starrum* 2.

2. STARIUM, Starius. Vide *Stara*.

¶ STARLINGUS, ut *Estrelingus*. Vide ibi.

¶ STARRE. ut *Starrum* 2. Vide in hac voce.

1. STARRUM, Chirographum, vel instrumentum, quo Judæi pactiones suas rerumque transactiones conficiebant, apocha, scriptura, charta, cujusmodi multa haberi Hebraice conscripta in arce Londoniensi hoc titulo observant Watsius & Spelmannus.

2. STARRUM, Idem quod *Stare*, de quo supra, Domus, ædes, in Charta ann 1215. apud Salvaingum Boissium: *Et quod Starra ipsorum, & hominum suorum destruxerat, & eos inde expulerant*. Infra: *Prædictum Armandum ceperat, & eum de Starri suo expulerat*. [Vide *Starium* 1]

STARTIA, Starcia. Charta Roberti II. Principis Capuani anni 1156. in Sanctuario Capuano p 617. *Hoc est, integram unam peciam terræ, quæ est Startia nostræ curiæ pertinens, & appellatur ea Campus seu Startia de Majano, habetque hos fines, &c*. Alia Guillelmi Regis Siciliæ, an. 1182. apud Ughellum: *Et sine aliquo frevitio castrum illud, sicut prædictum est, cum Startia turris palatii teneat & cognoscat*. Apud eumdem to. 8. p. 47. *Starzia*. Adde to. 6. pag. 643. & seqq. Charta Philippi Principis Tarentini an. 1313. post Hist. nostram Gallo-Byzantinam p. 77. *Cum civitatibus, villis, castris, ... juribus, territoriis, Starciis, & pertinentiis suis omnibus, &c*. [Vide *Stare*.]

1. STATARII, Qui alias *Stagiarii*, qui *residentiam* debent. Charta Aimerici Vicecomitis Castri-Airaldi ex Tabulario Sanct. Dionysii de Valleta: *Circumquaque adjacentes homines, Statarios, sive advenas, sive viatores, &c*. [Vide in *Stagium*.]

2. STATARII, Alia notione, vide in *Cereostata* & *Stantareum*.

STATER, Staterum Ludus. Vetus Scheda apud Canisium tom. 4. Antiq. Lection. *Qui cum coævo jamdicti Regis filio assidue luderet ludum Staterum, & semper obtineret, exitialis ira fomitem ministravit. Cum vero quadam die huic ludo operam dedisset, & filius*

lius Regis multoties victus esset, ira præcipitis, Rochum filium Ducis super tempora percussit, ictum mortiferum secuta est mors. Incertum, qui fuerit hic *ludus staterum*, nisi *scacorum*, forte, atque ita legendum sit. [Vide *Staguus* 1.] Apud Will. Malmesburiensem in Vita S. Aldhelmi Episc. c.9. *Wintoniæ Prælatus Daniel, qui esset ejusdem regionis oriundus, & Staterarum non egenus* i. nummorum, ex Græco στατήρ.

¶ STATERA. Vide supra in *Stater*.

¶ STATHES, Portus, navium statio. Charta ann. 1431. apud Rymer. to. 10. p. 488. *De quibuscumque portibus & Stathes Angliæ & Flandriæ, &c.* Pluries occurrit.

STATICA, STATICUM. Vide *Scatz*.

¶ STATICULUM. Vide infra *Statunculum*.

1. STATIO, Jejunium dicitur Scriptoribus Ecclesiasticis. Isidorus l. 6. Orig. cap. ult. & Rabanus l. 2. de Institut. Cler. c. 18. *Jejunium & Statio dicitur*. Glossæ Arabico-Lat. *Statio, jejunium*. Atque ita pro quovis jejunio usurpant Cassianus l. 5. de Cœnob. Instit. c. 20. 24. Collat. 2. c. 23. Collat. 21. c. 28. Acta S. Fructuosi & socior. n. 3. &c. Hermes in Pastoral. l. 3. cap. 5. *Respondi quoniam, Domine, Stationem habeo. Quid est, inquit Statio? & dixi: Jejunium; & dixit: Quid est illud jejunium? Sicut solebam, inquam, sic jejuno.*

Alii distinguunt *stationem* à jejunio: *Jejunium enim*, iidem Isidorus & Rabanus aiunt, *est indifferenter cujuslibet diei abstinentia, non secundum Legem; sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum, vel temporum: dierum, ut quartæ & sextæ feriæ jejunium ex veteri lege præceptum: temporum autem, ut jejunium quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, & observatio Quadragesimæ, quæ in universo orbe institutione Apostolica observatur.* Tertullianus l. 2. ad uxorem: *Ut si Statio facienda est, maritus de die condicat ad balneas, si jejunia observanda sunt, maritus eadem die convivia exerceat.* Idem contra Psychicos: *Arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod Stationes plerumque in vesperam producamus.* Et c. 14. ejusdem libri: *Cur Stationibus quartam & sextam Sabbati dicamus & jejuniis Parasceven?* Ubi exerte Tertullianus *stationem* à jejunio distinguit, ostenditque *stationem* præscriptam à lege: *jejunium* ex mero arbitrio & propria devotione observatum. Extant in Biblioth. Casinensi Auxilii Presbyteri Quæstiones Theologicæ, in quibus quærit: *Quid intersit inter Stationem & jejunium?*

Cur autem *Statio* dictum sit jejunium indictum, docet Ambrosius Serm. 25. *Castra nobis sunt nostra jejunia, quæ nos à diabolica infestatione defendunt: denique Stationes vocantur, quod stantes & commorantes in eis inimicos insidiantes repellamus.* Isidorus loco citato: *Statio autem de militari exemplo nomen accepit pro eo, quod nulla lætitia obveniens castris stationem militum rescindat: nam lætitia libentius, tristitia sollicitius administrat disciplinam. Unde & milites, nunquam immemores sacramenti, magis stationibus parent.* Vide quæ Allatius observat de Missa Præsanctificatorum p. 1550. & 1570. ex Joan. Phurne & Matth. Blastare.

STATIO, veteribus dictus Cœtus, sive conventus fidelium in Ecclesia, maxime is, qui dominico fiebat die, apud Tertullianum lib. de Corona militis: ita autem vocantur ejusmodi conventus, metaphora sumta à militibus, qui dum præsidium certo loco collocarent, *stationem facere* dicuntur. Gregorius Nazianzen. orat. habita in Concilio CP. Χαίρετε Ναζιραίων χορεῖαι, ψαλμῳδιῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων αἰδῶτες, &c.

Stationes præterea dicuntur Ecclesiæ, oratoria seu quævis loca, ubi processiones Ecclesiasticæ moram faciunt, in quibus orationes fiunt, aut decantantur Antiphonæ, vel denique sacrum Missæ Ministerium peragitur: ex quo processiones ipsas *Stationes* passim dictas observare est. Has primum omnium instituisse Cyrillum Patriarcham Alexand. scribit, nescio an ubique, Auctor Chronici Orientalis sub an. 435. Solebant porro Christiani varias sibi deligere Basilicas, vel martyria, & in iis ad ipsa Martyrum sepulcra diebus Dominicis convenire, & sacrosancto Missæ sacrificio, quod celebrabatur, interesse, & Corpus Domini accipere, ut est apud Tertullianum l. de Orat. Denique cum eo ex variis Basilicis Clerus procedens conveniret, siquid difficultatis proponendum videbatur, in eo conventu definiebatur. Unde interdum, eodem Tertulliano teste lib de Jejunio, *Stationes* usque in vesperum producebantur. Atque hac notione *Stationis* vocem accipiendam censent viri docti apud Cyprian. Epist. 41. & 42. Joannes Diacon. l. 3. Vitæ Gregorii M. c. 18. *Stationes per Basilicas, vel Beatorum Martyrum cœmeteria, secundum quod hactenus plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrit, sollicite ordinavit: per quas & ipse simul discurrens; dum adhuc eloqui prævaleret, an. homilias Evangelii coram Ecclesia diverso tempore declaravit.* Nicolaus I. PP. Epist. 8. *Istius* (Latinæ) *dictionis lingua Constantinopolitana Ecclesia lectionem Apostolicam & Evangelicam in Stationibus fertur primitus recitare.* Anastasius in S. Vitaliano PP. *Item dominico die fuit Statio ad sanctum Petrum, & post Missas celebratas, valefecerunt sibi invicem Imperator & Pontifex, &c.* Guibertus l. 3. de Vita sua c. 7. *Feria secunda post Pascha procedere moris est Clericos Stationem facturos apud S. Vincentium.* Anselmus Leod. c. 69. in Wolbodo Episc. *Stationes instituit, seu processiones, quæ ab universo communiter Clero civitatis ad majorem Ecclesiam fiunt.* Adde Synodum Pontigon. ann. 876. c. 7. Hist. Translat. S. Sebastiani num. 53. 54. Vitam S. Joan. Reomanens. cap. 2. Lanfrancum in Decretis pro Ord. S. Bened. c. 2. Anast. Bibl. in Vita S. Joan. Eleemosyn. n. 30. 79. Ordinem Romanum, Rupertum l. 8. de Divin. Offic. c. 2. Cæsarium l. 1. Miracul. cap. 7. Durandum l. 7. c. 1. n. 20. 21. &c.

In ejusmodi porro stationibus deferebantur publice ministeria sacra, quorum usus erat in sacris Liturgiis. Anastasius in S. Hilaro PP. *In urbe Roma constituit ministeriales*, (nempe calices) *qui circuirent Stationes. Scyphum aureum pensant lib.* 8. Alii Codd. habent: *In urbe vero Roma constituit ministeria, quæ circuirent constitutas Stationes, scyphum autem stationarium* (al. *stationasium*) *pens. lib.* 8. [Leg. *Stationalem*. Vide infra.] In Leone III. p. 146. *Fecit vero communicales ex argento purissimo per singulas regiones, qui præcederent per Stationes per manus Acolytorum numero 20.* In Valentino II. pag. 166. *Fecit amas argenteas 6. quæ præcedunt per omnes Stationes.* Præfatio ad Libellum precum Marcellini & Faustini, de Felice PP. *Irrumpit in Urbem & Stationem in Julii Basilica trans Tiberim dare præcipit.* Infra: *Per cœmeteria Martyrum Stationes sine Clericis celebrabat.*

¶ STATIONALIS CRUX, Quæ ad *stationes* deferebatur & super altare reponi solebat. Benedictus in Ordine Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 124. *Primicerius cum schola, & subdiaconi regionarii, & acolythi cum Cruce Stationali S. Petri.* Ibid. p. 132. *Tunc subdiaconus regionarius levat Crucem Stationalem de altari, plane portans eam in manibus usque ad ecclesiam.* *Stationales scyphi*, qui scilicet per Acolytos præferebantur in *Stationibus*, apud Anastasium in Hormisda. Vide supra.

STATIONARI, *Stationem*, seu processionem peragere. Eckehardus Junior de Casibus S. Galli c. 1. *Castituam*

stinam autem processionem ad mansionariam suam S. Crucis disponens Ecclesiam, in proximo prato Stationari jussit. Ibi de gradibus ligneis Esdras Domini populum legem novam edocuit, &c.

¶ 2. STATIO, Communio, seu ordo à communionem accepturis servandus. Ordo Rom. II. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 40. *Deinde venit archidiaconus cum calice ad cornu altaris, & annunciat Stationem & refuso parum in calicem de scypho inter manus acolythi, accedunt primum episcopi ad sedem, ut communicent de manu Pontificis secundum ordinem. Sed & presbyteri omnes ascendunt ut communicent ad altare.*

¶ 3. STATIO, Locus in Monasteriis educandis pueris destinatus. Vita B. Stephani Obazin Abbat. apud Baluz. to. 4. Miscell. p. 157. *Ejectus inde* (è monasterio feminarum) *ad Stationem puerorum in supradictam cellam directus est.*

4. STATIO, Idem quod *Stagium*, de qua voce supra. Sugerius lib. de Rebus in Administr. sua gestis cap. 12. *Feodos vero, quos ex fisco proprio eminus, ad faciendas Stationes singulis annis per duos menses in eodem Castro Tauriaco, subter intitulare curavimus.* [Charta an. 1223. ex Tabul. Corbeiensi: *Ego Girardus de Hilli debeo dom. Pinconii homagium & servitium ad custum suum & Stacionem apud Pinconium per quatuor menses singulis annis cum uxore mea ad custum meum.* Vide *Status* 9.]

5. STATIO, Convivium, pastus, præbenda panis & vini. Charta Hugonis Episcopi Gratianopolit. ex Tabul. Eccl. Gratianop. *In Ecclesiis B. Mariæ de Arvisio, & S. Johannis, & de deserta, retinui Stationem cum sociis seu à festivitate Apostolorum Petri & Pauli, usque ad Assumptionem B. Mariæ.* Charta Wilelmi Episc. Paris. an. 1229. in M. Pastorali l. 20 Ch. 18. *Ut pro carnibus singularum Stationum, quæ dicuntur Pastus, 12. libræ & 3. solidi à nobis ... persolvantur.* Charta Odonis Episc. Parisiens. anno 1205. ibid. l. 20. ch. 5. *Concessimus eidem Capitulo in eodem festo Pentecostes Stationem unam de pane & vino, & carnibus porcinis, nobis & successoribus nostris perpetuo percipiendis.* Adde Ch. 102. & Chartam aliam Petri Episcopi ann. 1208. ibid. p. 423. *Nota, quod magna Statio panis valet 77. panes, & parva Statio valet 52. panes: item magna Statio pecunia valet 72 sol. 9. den. ob. & parva Statio valet 67. sol. 9. den. ob.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis: *6. Idus Januarii eodem die obiit Theobaldus Parisiens. Episcopus, qui dedit nobis duas Stationes quatuor ferculorum, quarum una redditur ab Episcopo in Nativitate B. Mariæ, altera in die obitus ejus.* 3 Id. Julii: *Obiit Odo Parisiensis Episcopus, in præsenti sepultus Ecclesia, qui dedit nobis Stationem panis, vini, & carnium in festo Pentecostes reddendam.* Passim ibi.

¶ 6. STATIO, Minuti quidam Canonicorum reditus hac voce designantur, in Charta Mauricii Episcopi Paris. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Postulavimus ut cujusdam partis prædicti beneficii panis & vini videlicet & quorumdam minutorum redituum, quos Stationes vocant, caritatum etiam defunctorum pauperes clericos ejusdem ecclesiæ participes facerent.*

¶ 7. STATIO, Domus, ubi quis *stat*, habitat. Charta Rodulfi Episc. Cabilon. an. 980. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 226. *Quam ab una parte claudit Statio mansionaria Oddelonis canonici.* Tabul. Montis Majoris: *Ublias autem unusquisque qui Stationem habet, & per se focum facit, circa Kal. Januarias ex debita persolvere debent.* Vide *Stare* 3. & *Stativa*.

8. STATIO, Tabulatum, nostris *Estage*. [Charta Ludovici Crassi Reg. Franc. an. 1134. ex Tabul. Montis Mart. *Domum præterea Guerici & Stationes & fenestras ibi constructas, &c.* Tabul. S. Martialis Lemovic. *Dono & concedo Deo & S. Martiali & fratribus in hoc monasterio servientibus ad portam stercoris in domo qua fuit Chatardi Tictuvini quæ quinque Stationibus dividebatur, tres ex ipsis totas ex integro, hoc est inferius & superius, & duos solidos.*] Epistola Balduini Imp. CP. de expugnata Constantinopoli: *Turris lignea erigitur super murum Stationibus tribus, aut quatuor, multitudinem continentibus armatarum.* Vide *Stagium* & *Testega*.

9. STATIO, Idem quod *Mutatio*, in l. 36. & 65. Cod. Thom. de Cursu publ. & l. 1. de Curios. ubi Jacob. Gothofredus.

STATIONARIUS, in Glossis Græco Lat. dicitur, Ἐπισταθμος, ὁ τοῦ σταθμοῦ ἡγούμενος, ὁ ἡγούμενος τῶν μονῶν, *manceps*: qui scilicet in *mansionibus* equorum publicorum curam gerit: *Qui cursui publico præest*, in lege 1. Cod. Th. de Cursu publ. Adde leg. 2. de Cohortal. l. 31. de Episc. eodem Cod. ubi Jacob. Gothofred.

10. STATIO, Apotheca, *Boutique*. *Stationarius*, Apothecarius. S. Fulgentius Homil. 66. *Temporalis medici Statio videtur esse deforis, ubi herbarum redolent medicinæ, & in lectis curationis inclusa renitent ferramenta, &c.* Constitutiones Neapolitan. l. 3. tit. 34. §. 3. de Medico: *Non contrahat societatem cum confectionariis, nec recipiat aliquem ad expensas suas pro certa pretii quantitate, nec ipse etiam habebit propriam Stationem ... Lucrabitur autem Stationarius de confectionibus suis secundum istum modum: de confectionibus & simplicibus medicinis, &c.* Mox: *Nec Stationes ejusmodi erunt ubique, sed in certis civitatibus per regnum.* [Regimina Paduæ ad annum 1272. apud Murat. tom. 8. col. 461. *Facta fuit hoc anno domus communis Paduæ, quæ est juxta Stationes, ubi venduntur ferramenta.* Chronic. Veron. ad an. 1206. ibid. col. 623. *Et tunc combusserunt domos illorum de Carcere, Stationes mercatorum, &c.* Statuta Mutin. rubr. 35 fol. 6. v. *Statutum est pro publica & evidenti utilitate mercatorum communis Mutinæ existentium in Stationibus palatii novi, quod dictæ Stationes debeant claudi, scilicet inter unam & aliam viam de muro unius quadreli.*] Vide Cujacium lib. 2. Observat. cap. 40.

¶ 11. STATIO, pro Vivario piscium, in Charta an. 1057. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 516. *Aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, Stationibus, id est gissellis piscium, quos busonce dicimus.*

¶ STATIONALIS, στάσιμος, in Gloss. Lat. Gr. Lat. μόνιμος, *sedulus, officiosus, Stationalis.* Vide in *Statio* 1.

¶ STATIONARE, ab Italico, ut videtur, *Statiera*, Statera, verticulum, Gallis *Peson*, vel à *Strazzonare*, tractare, Gall. *Manier*: dicitur de pane minoris, quam par est, ponderis; vel minus bene tractato & ficto, in Statutis Pallavic. l. 2. cap. 63. fol. 124. *Et qui contrafecerit solvat pro banno, ipso facto, pro quolibet vice, denarios, ex Imper. & perdat panem non repertum ad justum pondus & non bene Stationatum, distribuendum inter pauperes Christi.* Vide in *Stantia* 3.

¶ STATIONARI. Vide in *Statio* 1.

1. STATIONARII, Milites, apparitores, & officiales Præsidium, qui dispositi per provincias certis locis denunciabant magistratibus, quid ageretur. Horum mentio est in Cod. Th. & Justin. non semel, & in Append. Cod. Th. Constit. 14. Acta Numidarum Martyrum: *Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per Stationarium justorum piorumque carnifices, adhibitis in auxilium crudelitatis ejus Centurionum & Cirthensium magistratibus, hoc est diaboli sacerdotibus.* Passio S. Philippi Episc. *Hæc adhuc B. Philippo disserente, Aristomachus Stationarius civitatis advenit, ut Præsidis jussu impressis cera signis Ecclesias clauderet Christianis.*

SUPER-

Superstationarius, apud Optatum l. 1. extremo, qui *Stationariis* Præsidum præfectus erat.

2. STATIONARII, Iidem, qui *Mansionarii*, seu *manentes*, de quibus suo loco. Tabularium Redonense apud Augustinum du Pas in Stemmat. Armoric. p. 823. *Dedi etiam eis pedagium & tonleium de omnibus, quæ vendiderint, vel emerint homines illorum Stationariis in mensura sua de Chamteriaco, &c.* Historia Abbatiæ Condomensis p. 470. *Construxit Ecclesiam, & 20. Stationarios vel eo amplius simul hereditavit, qui usu annotino 20. sol. in festivitate S. Joannis Bapt. censualiter redderent.* [Andreas Floriac. l. 4. Mirac. S. Bened. MS. *Coram piissimi patris sistitur mausoleo servusque ei & Stationarius adscribitur perpetuus.*]

3. STATIONARII, Librorum venditores, Librarii, à *stationibus*, seu officinis librariis: Anglis *Stationers*, quomodo appellabant mercium vilissimarum institores, qui in foro *stationes* habebant, ut notatum à Cujacio l. 2. Observ. c. 40. Statutum Universitatis Parisiensis promulgatum an. 1275. *De Stationariis sive Librariis: ut Stationarii, qui vulgo appellantur, sive Librarii... corporale præstent sacramentum, quod libros recipiendo venales, custodiendo, exponendo eosdem & vendendo, ... fideliter & legitime se habebunt, &c.* Vide Statutum integrum apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsarea p. 252. 267. Leges Alfonsinæ parte 2. tit. 31. Lege 11. *Estacionarios ha menester, que aya en todo estudio general, para ser complido, que tenga en sus estaciones buenos libros elegibles, & verdaderos de testo e de glosa, que los loguen a los escolares para fazer por ellos libros de nuevo, o para emendar los que tovieren escritos. Et tal tienda o estacion como esta, non la deve ninguno tener, sin otorgamiento del Rector del Estudio.* Statuta Synodalia Nicolai Gelant Episcopi Andegav. to. 11. Spicil. Acher. p. 202. *Ipsi & eorum quilibet infra primi anni Synodum S. Lucæ scribi faciant in quaterno statuta eadem, quorum exemplar posui penes Jeannem Bruchier, vel alium Stationarium faciomus.* Ἑρμηνεύειν τῶν καλλιγράφων, *stationem librarii*, vertit vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici Act. 14.

Stationarii, quivis Institores. Jo. Carmessonus in Vita S. Petri Thomasii c. 3. *Stationarii, clausis rerum venalium apothecis, sua mercimonia relinquentes ipsum audire summo studio affectabant.* [Chronic. Mutin. ad ann. 1329. apud Murat. tom. 11. col. 119. *Reliqui mercatores & Stationarii suas apothecas in ipsa civitate per spatium duorum mensium tenuerunt clausas.* Vita S. Antonii de Padua to. 2. Jun. p. 712. *Sed & Stationarii, clausis rerum venalium apothecis, nihil omnino vendere præsumebant.*]

¶ 1. STATIONARIUS, Canonicus qui *residentiam* facit, aut facere debet. Vide in *Stagium*. Lambertus Ardensis apud Ludewig to. 8. Reliq. MSS. p. 534. *Cuilibet igitur canonico in villa conversanti & Stationario, circa forum & circa novam ecclesiam mansum dedit & liberum concessit.* Charta an. 1175 apud Miræum to. 1. p. 711. *Si quis canonicus Stationarius ad scholas pervenerit, singularem præbendam quam à cæteris canonicis habet divisam, integram recipiat, nullum commune beneficium cum Stationariis participans.* Alia Stephani Tornac. Episc. an. 1197 apud eumd. to. 2. p. 1197. *Statuimus ergo, ut qui à modo instituentur in ecclesia nostra canonici, & foranei potius quam mansionarii sive Stationarii esse voluerint, quatuor tantum marchas annuatim pro præbenda sua percipiant ... Si autem aliquis prius foraneus, postmodum voluerit esse Stationarius & assiduus, &c.* Vide in *Stagio* 8.

2. STATIONARIUS, Subdiaconus dictus in Ecclesia Romana, qui, hebdomada sua in stationibus summo Pontifice Missam celebrante, Epistolam cantabat. Anastasius in Benedicto III. PP. *Apostolorum Epistola, ... quæ a Subdiaconibus leguntur per cunctas Ecclesiarum stationes more solito.*

¶ Stationarius Acolythus, eadem de causa dicitur in Ord. Rom. 1. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. p. 4. *Unus autem ex acolythis Stationarius præcedit pedester equum Pontificis, gestans sanctam chrisma manu in mappula involuta cum ampulla.*

Stationarius Cantor, in Charta Philippi Aug. an. 1204 pro Ecclesia S. Aniani Aurelian. id est, qui residentiam facit: *Ut quilibet Ecclesiæ Cantor Stationarius sit in claustro & assiduus, & officium Cantoris in Ecclesia exhibeat.*

STATIOSE, Diu, cum mora. Anastasius Bibl. in Gregorio IV. *Quamdiu ei placuerit ibidem Statiose immoreri.*

¶ STATIVA, Domus, ubi quis *stat*, manet. Charta ann. 1153. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 545. *Et si mei homines, quos naturales vocamus, de meis honoribus illic intraverint, vel illic mansionem fecerint, vel Stativam habuerint, servicium mihi impendant.* Vide *Statio* 7.

¶ STATIUM, Sedile, sedes. Processus de sanct. & doct. S. Catharinæ Senens. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 1321. *Quandoque vero cum vides me lassam, sedet hic in Statio isto, & ego sedeo de mandato ejus ad pedes ejus.*

¶ STATIUNCULUM, diminut. à *Statio*, Apotheca, sedes ubi merces venum exponuntur. Charta Gilberti Abbatis S. Pauli Senon. an. 1236. *Assignavimus septem solidos dictæ monetæ* (Paris.) *in locatione Statiunculi nostri siti in atrio Senonensi in censiva domini Senonensis.*

STATIVUS Equus, quem alii Refractarium, nostri *Retif*, vocant. Wichbild Magdeb. art. 99. *Vendat, si unus equum alteri ... garendare in eo tenetur, quod non sit Stativus, &c.*

STATORES, Apparitores, officiales Magistratuum, vel quivis famuli, sic dicti, quod starent ad jussa parati, vel quod singuli in stationibus, quibus addicti erant, starent. Vetus Inscript. L. Mario. Verno. Statori. Pr. Alia: Fortunato Statori Augustorum. Petronius in Satyrico: *Quædam fœminæ sordibus calent, nec libidinem concitant, nisi aut servos viderint, aut Statores altius cinctos.* Acta S. Cypriani: *Venerunt ad eum Principes duo, unus Stator officii Galerii Maximi Proconsulis, &c.* Monachus Sangal. l. 2. de Caroli M. c. 15. *Cumque prima die vel secunda inter reliquos Statores eum se præcunctis fortibus oculis intuerentur, dixit ad filium: Cujus est iste puerulus? Quod cum factum fuisset, deosculatum Serenissimus Augustus pusionem remisit ad stationem pristinam.* Odericus Vital. l. 12. p. 856. *Richardum filium suum cum 200. Militibus Radulpho de Guader suppetias misit, quibus Radulphum Rufum & Ruellodum de Abrincis audaces, aut industrios Statores constituit.* Vide Ciceronem l. 2. Epist. famil. ult. Baron. an. 261. n. 26 & quæ de iis annotavimus ad Cinnamum.

¶ STATORIUM, pro *Scacarium*, ut videtur, in Indice MS. benefic. Eccles. Constant. fol. 41. *Supra quibus debatis & litibus obtinuit contra ipsos dictus de Homet, videlicet in assisiis regiis de jure patronatum contra dom. de Lescaux & contra Regem in Statorio Paschali tento Cadomi anno nonagesimo secundo, in quo Statorio procurator Regis procuraverat hujusmodi causam advocari.*

1. STATUA. Lex Salica tit. 29. §. 32. *Si quis Statuam aut tremaclam, vel vertuoium de flumine furaverit, &c.* Ita in edit. Heroldi tit. 27. §. 14. Ubi Wendeli-

nus

nus ait, *Statuam* hic appellari, quod Teutones *Staff* & *Staur* dicunt, *contum* scilicet, sive longurium, quo navicularii per paludes & flumina lintres suas propellunt: à *Stooten*, protrudere. *Staven* præferre veteres codices quidam observant, [ut Pithœus in Gloss. Leg. Salicæ, ubi *Stavam*, genus majoris retis, nostris *Estave*, interpretatur.] Certe quidquid sit de etymo, constat, hanc vocem pro virga longiori usurpari in Speculo Saxonico l. 3. art. 45 §. 10. in margine: *Acervus tritici, duodecim habeat Statuas, quarum qualibet per unum passum ab alia distet: & qualibet Statua claves contineat duodecim à se invicem distantes, in altitudine unius hominis statura usque ad humeros.* In textu *virga* habetur pro *Statua*, sic: *Duodecim vero virgarum cumulus tritici, ita ut virga una passum distet ab alia.* [Vide Acta SS. to. 1. Jun p. 869. col. 1.]

¶ 2. STATUA, Columna. Epist. Imper. CP. ad Robertum Comit Flandr. an. 1095. apud Marten. to. 1. Anecd. col 268. *In ea* (Constantinopoli) *habentur pretiosissima reliquia Domini, id est Statua ad quam fuit ligatus, flagellum unde fuit flagellatus,* &c. Acta S. Wernhari to. 2. April. p 717. *Item quod idem venerabilis adolescens ab eisdem Judeis fuerit suspensus ad Statuam deorsum.* Adde to. 6. Maii p. 1 n.

¶ 3. STATUA, *εχυῖρα*, in Gloss. Lat. Gr & Gr. Lat. Emendat Vulcanius, *Statuta*, *ἐχυῖρα*.

STATUALIS, Stupidus, instar statuæ: hinc adagium: *Statua taciturnior*. Liber de Disciplina Scholarium, falso Boetio adscriptus c. 6. *Cum autem magistrantis dilectio atate infrigidatur, Statualesque planeticos Scholastici patronus habuerit participes, si correctionis lima apud eos uti nequiverit, senio confectis arridendum est, Statualibus ingemiscendum, planeticisque favoris simulacro est congaudendum.*

¶ STATUALIS, & STATUARIUS CEREUS, Qui ad *statuam* seu altitudinem alicujus effictus est. Mirac. S. Simonis Eremit. August. to. 2. April. p. 828. *Et transfigerent aream prædictam cum uno Statuali cereo.* Ibid. p. 831. *Ipse duceret eum ad aream dicti Beati, & dictam aream transfigeret uno Statuario cereo.* Vide *Statuarium* 4.

¶ STATUARE, Statuere, præscribere. Acta ad Concil. Basil. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 383. *Quin immo seducti Romanorum episcopi quidam, ipsorum animos invadens cupiditas & avaritia inde fugat expulit, quam Christus in ecclesia tertio modo dicta plantaverat & Statuaverat, summam meritoriam paupertatem.*

¶ STATUARII, ut infra *Statutarii*, quomodo etiam forte legendum est. Constitut. Frederici Imper. in Litteris Ludovici X. Reg. Franc. to. 1. Ordinat. pag. 615. *Potestates vero, consules, rectores, Statuarii, & scriptores dictorum statutorum, necnon consiliarii locorum ipsorum, & qui secundum statuta vel consuetudines memoratas judicaverint, sint ex tunc, ipso jure infames.* Statuta Eccl. Æduensis apud Marten in 4. Anecd. col. 476. *Item* (excommunicamus) *Statuarios, scriptores statutorum ipsorum,* &c. Statuta Eccl. Reatinæ c. 47. *Excommunicamus... omnes & singulos Statuarios, consiliarios & officiales quoscumque qui condiderunt ... statuta contra ecclesiasticam libertatem.*

1. STATUARIUM, *Conflatorium*, Papiæ MS. Perperam in edit. *Statararium*. Occurrit hæc vox unde in Gloss. Arabico-Lat.

2. STATUARIUM, Sepulcrum, monumentum mortuorum statuis adornatum. Ingulfus p. 833. *Ac ejus sacro corpore terra illic inter multa alia Romana Statuaria commendato, spiritus ejus de præsentis vita labore ad aternam requiem ascendit.*

3. STATUARIUM. Zachariæ c. 11. v. 13. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: & dixit Dominus ad me: Projice illud ad Statuarium.* Ubi Græcus interpres, *καθὲς αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον*, ubi scilicet conflari statuæ solent.

4. STATUARIUM, *Candela, cum qua cingitur statua, & circumdatur vel crux, vel altare.* Ita Ugutio, & ex eo Will. Brito in Vocabulario MS. & Mamotrectus ad 2. Paralip c. 3. [Vita S. Stephani Obazio. l. 3. c. 25. apud Baluz. to. 4. Miscell. p. 200. *Cum autem quadam die præfatus homo boves illos vacillare conspiceret, timens ne intra domum morerentur, præcepit uxori sua ut ipsos longe projiceret, ne sua contagione animalia qua necdum incurrerant vitiarent. Cui illa respondit: Nequaquam, domine, hoc faciamus, sed potius Statuaria eis facientes, ceraque operientes, sancto patri Stephano dirigamus. Potest enim, si voluerit, & istos salvare, & alios ab omni periculo immunes servare. Placuit viro prudentis consilium mulieris, ipsosque mox bovet à frontibus & à terga funibus circumducens, ceraque operiens, monasterio destinavit ad sancti sepulcrum arsuros.* Ubi de cereis ad mensuram seu *staturam* boum curandorum effictis, atque ad sepulcrum Sancti cujus opem inclamabant arsuris sermo est. Vide *Statualis cereus*.] Glossar. Lat. Gr. *Staturium*, *ἱρδσοτατον*. Gl. Gr. Lat. *ἱρδσοτατον*, *Statuarius*. Sed legendum videtur utrobique *Statarius*. Vide *Statarii* 2.

¶ STATUARIUS. Vide *Statuarium* 4.

¶ STATUITIO, Statutum, Edictum. Continuat. in Chron. Andr. Danduli apud Murat. to. 12. col. 419. *Item hoc tempore idem dom. Dux monetam mezaninorum de novo fieri jussit, fecitque Statuitiones, quod soldini amplius non fabricarentur.* Vide *Statutio*.

STATUNCULUM, STATUNCULUS, Parvula statua. Gloss. Latin. MS. Reg. cod. 1013. *Statuncula, idola, Staticulum*, Plauto in Persa. Vita S. Concordii Mart. n. 8. *Et venientes satellites ad eum cum Statunculo Jovis, dixerunt... Vel sacrifica Jovi, aut capitalem sententiam excipies.* Acta S. Sebastiani c. 18. n. 65. *Nisi quis Statunculis positis in eo loco ... thuris exhibuisset incensum.* Cap. 20. *Compellitur Martis Statunculo, quod iste stabat, thuris guttas incendere.* Utuntur præterea Tertullianus, Cyprianus, seu Auctor de Aleatoribus, Vita sancti Alexandri Mart. num. 2. Gerohus Reichersperg. in Syntag. de Henric. IV. c. 9. Fragment. Petronii p. 33. &c.

SATUNCULAM habent Gregor. Turon. l. 2. Histor. Franc. c. 5. & Acta S. Thyrsi c. 6.

¶ STATUUNCULA, in Actis S. Urbani PP. tom. 6. Maii p. 13. *Et Statuunculam Jovis intuens dixit, Destruat te virtus Dei nostri.*

1. STATURA, Hominis altitudinis mensura, *la hauteur d'un homme*. Gloss. Lat. Gr. *Statura*, *ἀνάστημα*, *μέγεθος σώματος*, *μῆκος ἡλικίας*. Glossæ aliæ: *Statura*, *σώματος στάσις*. Anastasius in S. Hadriano sub finem, de Tiberi fluvio exundante: *Et per plateas, se extendens usque ad Pontem Antonini, ipsumque evertens murum, egressus in suo se iterum univit alveo, ita ut in via lata amplius quam duas Staturas ejusdem fluminis aqua excrevisset,* &c. Habetur eadem notione paulo ante.

¶ 2. STATURA, Statua, imago. Testam Guillelmi Narbon. Vicecom. ann. 1397. apud Marten. to. 1. Anecd. col 1629. *In quibus siquidem tumulis faciendis, videlicet in nostro, de & super fiat Statura, seu imago lapidea similis corpori nostro, armata armis lapideis & cum picturis... Rursus vero de & super dicto tumulo dicta domina matris nostra fiat, & fieri volumus & jubemus, alia Statura, sive imago lapidea similis corpori dicta domina matris nostra, & ad modum unius domina vidualis. In tumulis vero & Staturis prædictis nos su-*

stator

stator prædictus fieri & depingi, ac apponi, ac affigi volumus arma & signa Narbonensii.

¶ STATURARIUM: STATURIUM. Vide *Staturium* 1. & 4.

STATUROSUS, Elegantis staturæ. S. Augustin. Ps 33. *Forte habes servum formosum, Staturosum, bene compositum.* [Vide Statutus.]

1. STATUS, Statura. Lactantius de Mortibus Persecut.n 9. *Erat etiam corpus moribus congruens, Statu celsus, caro ingens, &c.* Gregorius Turon. l.4. Histor. cap. 24. *Celsum Patriciatus honore donavit, virum procerum Statu, in scapulis validum, lacerto robustum, &c.* Fredegarius in Chron. c. 51. *Formam statura mea laudasti.* Alii codd. habent, *Status mei*. Idem c. 65. de Heraclio Imper. *Erat Status forma digna mensura.* Paulinus Natali 6.

Ergo (vidisti manum Christi) male pendulus illo
Per tenebras solito funis summissior infra
Aeris assuetum spatium pendebat, & inde
E capitis regione pari libramine factus,
Ut Status ejus erat, &c.

Lex Bajw. tit.1. cap.10. §.1. *Fiat tunica plumbea secundum Statum ejus, quod ipsa pensaverit, auri tantum donet, qui eum occidit.* Mon. Sangallensi l. 1. c. 19. de quodam Ep. *Qui cum familiaritate illius animari cœpisset, in tantam progressus est protervitam, ut virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad Statum suum fieri jussit, feriatis diebus vice baculi ferendam pro Episcopali ferula improvidus ambiret.* Versus in Alchelmum, in libro Epistol. S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist 69.

Statura spectabilis,
Statu & forma agilis, &c.

2. STATUS, Hominis stantis species. S. Cyprianus ad Demetrianum: *Rectum te Deus fecit, & cum cætera animalia prona, & ad terram situ vergente depressa sint, tibi sublimis Status, & ad cœlum atque ad Deum sursum vultus erectus est.* Victor in Theodosio: *Sic imitatus Status, membra eadem, par cæsaries, &c.* Petrus Damianus l. 3. Ep.8. *Plerosque vidimus non modo sacri, sed & sæcularis ordinis viros, qui sic inter qualibet Ecclesiastica synaxis officia Statue sui viribus sunt contenti, ut nec podio .. dignentur inniti.* Hinc erigere aliquem *in Statum suum*. Aelredus in Vita S. Edwardi Confess. n.29. *In obicem aliquem uno pede immoderatius impingens, pene lapsum incurrit: quem tamen alius recto gressu procedens, iterum in Statum suum, nihil injuriæ passum erexit.* Gregorius M. l. 3. Dialog. cap.25. *Manumque ejus tenuit, & eam in Statum suum protinus erexit.* Goscelinus lib de Miracul. S. Benedicti Cant. c.2. *Eum solutis nervorum nexibus in Statum suum erigite.* Mox: *Nec mora in Statum suum erigitur.* [*Estage*, eadem notione, utitur le Roman *d'Athis* Ms.

Il s'est levé en son Estage
Pour mieulx veoir son heritage.]

¶ 3. STATUS, Regnum, imperium, ditio, nostris *Etat*. Litteræ Edwardi III. in Chron. Angl. Th. Otterbourne p.123. *Quid ergo pro suo jure suaque securitate non licuit Regi, sui Status suisque populi periculum jam videnti, dicat qui noverit.* Jac. De Layto in Annal. Estens. ad an. 1409. apud Murator. to.18. col. 1074. *Nuntiavit amodo filium olim dom. Ottonis & Statum Parmæ ac Regii esse sub recommendisia & protectione ipsius ducalis dominii.*

4. STATUS, Curia, Comitatus, Aula Regia. Jacobus de Vitriaco l.3. p.1126. de Sapphadino: *Primo die recipit ipsos* (Legatos Christianorum) *in prima scala de Cayrou, ubi semper est Status ejus.*

¶ 5. STATUS, Comitia generalia regni, vel provinciæ alicujus, Gall. *les Etats*. Prosper Sanctacrucius de civilibus Galliæ dissentionibus apud Marten. tom.5. Ampl. Collect. col. 1449. *In communi totius Galliæ concilio, id Status vocant, quod ante indictum reperiebatur, ea de re transferri voluit tractationem, &c.* Quæ nomenclatura potissimum mansit penes Comitia septem Provinciarum confœderatarum. Charta an.1592. apud Rymer. to.16. p. 152. *Duo millia peditum ... & cæteros milites à Statibus Hollandiæ & Zelandiæ aliarumque Provinciarum unitarum mittendos, &c.* Eodem nomine designatur conventus hominum alicujus Communiæ, apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p.457. *Die Dominica in festo sancti Andreæ Apostoli ann. 17. Edwardi III. omnis Status de Wrechwyke elegerunt Hugonem Kyng ad officium præpositi, & juramentum suscepit.*

¶ 6. STATUS, Ordo. Charta ann.1361. *Per tres Status Concilii generalis Prælatorum, Baronum, Nobilium & Universitatum comitatum Provinciæ & Forcalquerii nuper, ut dicitur, factis & ordinatis, &c.* Charta an.1496. apud Rymer. to.12. p. 598. *Ratificatio pacis per tres Status de Caours.* Pag. 599. *Ratificatio pacis per tres Status de Agennoys ... absque infractione per dictas gentes trium Statuum.*

¶ 7. STATUS, Apparatus, comitatus, familia. Polypthycus Eccl. Vivar. *Vidit .. Hugonem Meruli qui erat vicarius, tenebat ita magnum Statum sicut unus Episcopus.* Charta ann. 1358. ex Chartul. Domus Dei Pontisar. *La prieuse, freres & suers de l'ostel Dieu de Pontoise avent la dite Dame, ses gens & tout son Estat & mesnage gracieusement secourue.*

¶ 8. STATUS, Reditus, proventus, fiscus regius. Charta an.4. Henrici V. Regis, apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 68. *Noverint universi ... Johannem atte Stokke ... relaxasse Ricardo Cheddere, hæredibus & assignatis suis imperpetuum, totum Statum suum quem habet ... in omnibus clausis, pascuis & pasturis, cum pertinentiis in parochia de Cherchebull.* Charta an. 1245. apud Lobinell. to.2. Hist. Britan. col. 394. *Percipiet anno. marcas ad Statum nostrum.* Galli dicimus *Prendre sur l'Etat*.

9. STATUS, Sedes: *Statum facere, tenere*, Sedere, morari. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. *Attamen oppressi lassatu desistunt pugnæ barbari, & sterilem obtinent tunc victoria Statum.* Infra: *Hi tres Reges eorum cum immenso exercitu .... ad cognominatum locum Grantanbriege, Statumque fecere ibi menses 12.* Mox: *Conjecit Statum communem cum occidentali exercitu juxta oppidum, quod Werham nuncupatur.* [Obituar. Ms. Eccles. Morin. fol 8. *Item cuilibet canonico residenti tenenti Statum, duo panes celarii, ponderis quilibet 2. unciarum & 5. esterlingorum.* Vide in *Stagium* & *Statio* 4.]

10. STATUS, pro *Stallo* Monachorum & Canonicorum in Ecclesia. Galbertus in Vita Caroli Com. Flandr. n.72. *Status simul & sedes fratrum dejecta sunt.* Idem n.98. *Inter columnas quippe solaris specula & Status suos ex scriniorum aggeribus & cumulis scamnorum præstituerant.* Stephanus Tornacensis Ep. 12. *Assignetis ei Statum in choro, sicut habere solet, sedem in Capitulo, locum in refectorio.* Statutum de Installatione Canonicorum Bononiensium in Morinis: *Assignaturque sibi Status in choro secundum qualitatem & capacitatem recepti, & locus in Capitulo.*

¶ 11. STATUS, Sedes, apotheca, Gall. *Etau*; idem quod *Stallum* 1. Charta Ludovici Crassi Reg. Fr. an.1134 apud Lobinell. to.3. Hist. Paris. p.61. *Guillelmo Silvanectensi, cujus erat illius terræ vicaria, pro eadem vicaria Statum unum inter veteres Status carnificum ... in commutationem dedimus.*

¶ IN STATU TENERE, Gall. *Tenir en Etat*, Curare,

re, tueri, suis stipendiis servare. Charta Henrici III. Reg. Angl. ann. 1285 apud Rymer. tom. 1. pagin. 280. *Et vobis mandamus rogantes quatinus illis immorari non omittatis, negotia nostra in Statu tenentes.* Inde c MS. Benefic. Eccles. Constant. fol. 51. v. *In dicta parrochia est quadam capella S. Andreæ. Rector tenet ipsam in Statu.*

STATUTARII, Magistratus, qui statuta edunt, vel horum observationi invigilant, vel secundum ea judicia sua edunt. [Charta an. 1208. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 390. *Statutarii, qui pro tempore fuerint, hoc statutum & supradicta teneantur firmare & scribi facere in volumine statutorum Communis civitatis Ferrariæ.* Statuta Genuens. l. 1. c. 8. fol. 15. *Et teneatur dictus notarius sive Statutarius constitui & ordinari facere de prædicta pecunia sex sacculos eosdem nobilium & duos eosdem popularium.*] Charta ann. 1322. *Infra scripta statuta condita sunt per Dominos... jurisperitos electos per Statutarios.* Bulla Innocentii PP. data Lugduni, in M. Pastorali Eccl. Parisiens. l. 19. ch. 15. *Excommunicatos nuncios, ... Statutarios & scriptores statutorum ipsorum.* Alia Bonifacii IX. PP. ann. 1391. apud Guldastum to. 2 Constit. Imper. *Potestates vero, Consules, Statutarii, & scriptores statutorum prædictorum, nec non consiliarii locorum ipsorum, qui secundum Statuta & Consuetudines memoratas judicaverint, &c.* Adde Concilium Turonense anno 1236. c. 3. Biterrense an. 1246. c. 18. Ravennense an. 1286. c. 9. &c. [Vide *Statutarii* & *Statutores*.]

¶ STATUTERII, Eodem significatu, in Statutis Vercell. l. 6. fol. 141. *Et quod hoc statutum ... non possit deleri vel cancellari per credentiam, vel arengum, vel aliquos Statuterios.*

STATUTARIUM, Archivum, in quo reponuntur Statuta, seu acta publica. Innocentius IV. PP. in Epistola ad Potestates, &c. sub finem: *Quorum unum* (Statutorum volumen) *sit in Statutario communis cujuslibet civitatis, &c.*

¶ STATUTIO, Statutum, Edictum. Charta Olibæ Comit. apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 267. *Et facio Statutionem, & meus heres similiter faciat per omne tempus, ita quod tu & tuos successores habeatis semper & teneatis justitias de parrochia Pla de Curts.* Vide *Statutio*.

¶ STATUTORES, ut *Statutarii*. Statuta Arelat. MSS. art. 110. *Statuta Arelatensia corrigantur, & fiant ... per duodecim Statutores.* Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1233. *Sane Honorius Papa III. excommunicationis sententiam promulsit contra Statutores, scriptores statutorum contra Ecclesiæ libertatem editorum.*

¶ STATUTUM LOCALE, Institutum, consuetudo recepta in loco, Gallis *Coutume locale*. Charta Bolkonis Ducis Slesiæ an. 1336. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 559. *Renunciantes... omni actioni, exceptioni, ... suffragio tam canonici, quam imperialis & civilis juris, municipalis, reformationis & Statuti localis seu consuetudinis, optime legum interpretis.*

STATUTUS, Magnæ staturæ, apud Plautum in Rudente:

Recalvum ac Silenum senem, Statutum, ventriosum.

Vide *Staturosus*.

¶ STATUUNCULA. Vide *Statunculum*.

STAVA. Vide *Stotua* 1.

¶ STAVARIUS, *ὑποστάτης*. Gloss. Lat. Græc. Leg. *Statarius*. Vide *Statnacium* 4.

¶ STAVERA, Qui juraturo formulam sacramenti præscribit, vel dictat, à Belgico *Staven den eedt*, sacramentum dictare. Consuet. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Et si venerit & legitimum impedimentum ostenderit petendo sacrosancta & diviserem juramenti, hoc est, Stavera, stabit in placito suo, &c.*

¶ 1. STAULUS, *Stallus*, sedes Canonicorum vel monachorum in choro Ecclesiæ, nostris *Stalle*. Charta an. 1227. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 120. *Canonicus eorum in choro nostro non habebit Staulum in ordine Personarum, sed habebit primum Staulum in ordine sacerdotum.* Vide *Stallum* 2.

¶ STOLUS, Eadem, ut videtur, notione. Statuta S. Martini Turon. ex Cod. MS. Sangerman. n. 1307. *Debet autem* (Rex) *donare thesaurariam vel decanatum vacantem infra annum & canonico non de terra, sed de Stolo.*

2. STAULUS, *Stallum*, apotheca, forte ex Anglo-Saxonico, *Staple*, de quo supra in *Stapula*: Gallis, *Etal*. Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania anno 1228. *Nemini in villa S. Desiderii Staulos habere vel locare licebit, salvis supradictis Staulis.* Vide *Fenestra*, *Stallum* 1.

¶ STAULLUS, Eodem significatu. Gesta Guillelmi Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 373. *Ipse in claustro Staullum comparavit, unde oleum illud reciperetur, & residuum illius redditus in alias majoris ecclesiæ necessitates poneretur.*

¶ STAUPULUS. Vide mox *Staupus*.

STAUPUS, & STOUPUS, Scyphus, crater, poculum, [mensura liquidorum,] Germanis *Stauff*. Kero Mon. in Gloss. *Staupus, ciphus certæ mensuræ*. Vetus Glossar. Saxon. apud Somnerum, *scapul, batis*. Est autem *batis* vas, vel etiam vas potorium.

STAUPUS, in Charta Abbatis Laurisham. apud Freherum in Orig. Palatinis: *Undecima vero huba villicationi attinet, quatenus inde 8. paropsides, 8. Staupi, unum mortarium, in Natali Domini, 40. quoque scutellæ in Pascha fratribus ministrentur.* [Chron. ejusd. Abbatiæ p. 179. *Mensura potus ænea Staupus.* Charta apud Christianum tom. 2. Rerum Mogunt. p. 534. *In signum fraternitatis Staupum vini & panem album eidem exhibebimus, prebendalem unius diei vel duorum.* Codex censualis MS. Irminonis Abbatis Sangerm. fol. 34. verso: *Solvit pullos 3 ova 15 scindolas 100. de sinapi plenum Staupum.* Hist. Novient. Monast. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1143. *Abbas cellarium ingressus, mensuram potus æream sibi pendentem reperit. Cumque à cellerario Staupum justitiæ fratrum esse cognovisset, statim arreptum lapidi inlisit, ac totum in partes comminuit.*] Tractatus de Conversione Boiorum & Carentanorum: *Servis autem Staupis deauratis propinare jussit.* Hincmarus Remensis Opusc. 50. *Bibit quasi dimidium Staupum de vino.* Anastasius Bibl. in Nicolao I. *Calices argenteos duos, & Staupos argenteos duos, &c.*

¶ STAUPUM, Eadem notione, in Charta an. 1222. to. 2. Rer. Mogunt. p. 668. *Item qualibet die anni totius Staupum vini.*

STOUPUS. Ephemerides Monasterii S. Galli, 3. Non. April. *Ille instituit in S. die Paschæ Stoupum cum ciso & majori leibunculo.* 8. Id. April. *In cujus anniversario datur minor Stoupus de Bainea stupa retro muros.* Occurrit ibi 14. & 13. Kl. Maii, 5. Kl. Jul. 16. prid. Kl. Dec. & 5. Non. Decemb. & in Anniversariis Alamannicæ Ecclesiæ to. 2. Alamann. Guldasti p. 190. 181. 192. & 193.

STOPUS, in Statutis antiquis Canonicorum S. Quintini in Viromanduis: *Debet habere unusquisque privatus domi esten de moreto, &c. Stopum vini, & ministri 27. Stopos vini.* [Consuetud. Eccl. Colon. ex Tabular. Atrebat. *Cuilibet prædictorum octo officiorum dantur 38. Stopi vini.* Ibidem: *Quando dyacons & sacerdotes minuunt sanguinem, tunc unus Stopus vini melioris datur unicuique.*]

¶ STO-

¶ Stopa, Eodem significatu, apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p 354. *Nos Gevehardus nobilis de Quernuode ..... donavimus & donamus domino abbati & conventui Monasterii in Eylwersdorph tyaam musti 18. Stopas capientem ex vinea, &c.* Buschius lib. 3. de Reformat. Monaster. cap. 44. pagin. 945. *Singuli capsam cum speciebus confectis, & Stopam vini pretiosi ei propinantes.*

¶ Stopellus, diminut. à *Stopus*. Statuta Placentiæ lib. 6. fol. 67. *Qualibet villa habeat unum starium ad minus & unum Stopellum bullatos bulla Communis : qui sestarius & Stopellus fiat in custodia consulis illius villæ.*

Staupulus, diminutivum à *staupus*, in Miraculis S. Valburgis Virg. l. 2. c. 5. apud Canisium & Stewartium usurpatur pro *Cicindile*, aut lucerna ardente ante corpus S. Valburgis, quod esset in modum *staupi*, seu crateris efficta: *unam Staupulus haud valens ferre injuriam, imo virginis, ad cujus pendebat signorum memoriam, displicantes se, in quo pendebat funiculo, iterum se dimisit inferius.*

Stipus apud Papiam, dicitur *calix consecratus*. Sed an ejusdem originis, cujus *staupus*, non ausim definire. Leg. forte *Scripus*.

¶ STAURACIN. Stauracinus, Stauracis, Stauracium. Vide in *Storax*.

¶ STAURAMENTUM, Quidquid non ad vitæ duntaxat, sed & ad agrorum culturam, & prædii supellectilem, pertinet, idem quod *Instaurum*. Vide in hac voce. Tabular. Cadomense: *Willelmus mutuum recepit in Stauramento, 4. boves, & 40. bidentes, &c.* Charta Guillelmi Episc. London. in Hist. Abbatiæ S. Audoeni Rotomag p. 484. *Si vero in obitu nostro aliquid de Stauramento prædicto, vel de hiis, quæ ad culturam prædictæ terræ necessaria erunt, quoniam de prædictis abbate & monachis seminatam vel warectatam recepimus, in eisdem terris defuerit, de aliis catallis nostris perficietur.* Charta an. 1437. apud Rymer. to. 10. p. 678. *Et specialiter pro vinis, ad numerum centum doliorum per annum, quæ ipse de partibus Aquitaniæ pro Stauramento hospitii sui, venire fecit & faciet.* Hinc

¶ STAURARE, Instruere, adornare, nostris *Estorer*. Anastasius in Hadriano apud Murator. to. 3. p. 195. *Nam & ipse solertissimus præsul per diversos titulos, seu alias ecclesias, atque cunctas diaconias, & monasteria quantacumque infra murum hujus Romanæ urbis, existant, divina inspiratione igniens ex palleis idem Stauravit.* Charta an. 3 Henrici Regis apud *Madox* Formul. Anglic. p. 144. *Et cum 5. quarteriis ordei, avenarum, 5 quarteriis pisarum ad Staurandum manerium prædictum.* Charta an. 1258. ex Cod. Colbert. 2591. *Je Amys de Ramery ... ai donai & ottroié pour une chapelerie Estorer, &c.* Vide *Staurum* & *Instaurare* in *Instaurum*.

STAURIA, Crux. *Fratres de Stauria*, Iidem qui *Fratres crucis*. Vide in *Crux*, col. 1196. Leges Opstalbomicæ cap. 20. *Fratres ordinis Prædicatorum, & Fratres Minores : & Fratres de Stauria, ... admittere decrevimus.*

¶ STAUROFERI, Iidem qui mox *Staurophori*. Vide *Bajulus* 1.

¶ STAUROFORIA. Vide in *Staurophori*.

STAUROPHORI, Qui crucem in processionibus Ecclesiasticis portant, ex Græc. σταυροφόροι, nostris *Porte-croix*. Petrus Diaconus l. 4. Chron. Casin. c. 39. *Postero die Pontifex misit in occursum ejus ... Bajulos, Cereostatarios, Staurophoros, Aquiliferos, Leoniferos, &c.* Gislebertus Monachus in Vita sancti Romani Abbat. Autisiod. c. 7. *Sicque (corpus S. Romani) inde levatum, & cum Staurophora, cereostata, ... ad præfatum cœnobium deportatum est.* Parperam edit. *Staurophena.* [Rectius to. 5. Maii p. 156. aditum à Bollandistis. *Cum Staurophoria & cereostata.*] Sic porro hoc loco intelligitur Crux ipsa delata. Vide Meursium, [& Gloss. med. Græcit.]

Stauroforia, *Portatio Crucis*, in Gloss. MS.

¶ STAUROPHYLAX, Gr. σταυροφύλαξ, Crucis custos, dignitas in Ecclesia Jerusolymitana : eo etiam nomine interdum donatur Patriarcha Jerosolymorum. V. *Custos Crucis*, in *Custos* 4. & Gloss. med. Græcitatis.

STAURUM, Quidquid ad vitæ necessaria conducit, Anglis *Store*. [Item, Quidquid ad agriculturam, vel ad prædii supellectilem pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, &c. Vide *Stauramentum*. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 68. p. 195. *Longissima Cereris copiosa fertilitas, cunctas sua granaria infra urbem anni Stauro spoliata perpendens, &c.* Chron. Joh. Whethamstedii p. 505. *A dextra, aut in prædiis, aut in grangiis, aut alicubi alibi in Stauro pro exhibitione vestra, &c.* Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep apud Martan. to 3. Anecd. col. 1823. *Ab hoc Archiepiscopatus ære alieno ad septem millia marcarum obligatus extitit, quem præterea quasi totaliter in Stauro destitutum, & velut inanem & vacuum reperit & recepit.*] Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *Item ad Festum S. Martini habebit leprosus quilibet porcum unum de Stauro communi.* Matth. Westmonaster. anno 1259. *Viginti insuper & 5. libras dedit pro Stauro ejusdem loci.* Idem an. 1303. De obsessis, qui ut obsidentes fallerant, frumentum & carnes suas in hostium cuneos projecerant. *Ex quos sperabamus fame periisse, in ejectione Stauri sui, contrarium experimur.* Henr. de Knyghton. ann. 1355. *Si Papa posset dispensare cum eis habere granaria & cellaria pro Stauro reservanda, &c.* [Adde Kennett. in Antiq. Ambrosden. p. 571. & *Madox* in Formul. Anglic. p. 437.] Vide *Instaurum*, & *Restaurum*.

STAURUS, Crux, ex Græc. σταυρός. Gloss. Ælfrici Anglo-Sax. *Crux*, vel *Staurus*: *rod*.

¶ STAUSARE, f. Proponere, objicere. Charta an. 1505. apud Ughellum to 1. Ital. sacræ col. 1362. *Habeat in omnibus licentiam & firmissimam potestatem in omni loco istud munimen ascendere & Stausare, agere, &c.* Leg forsassis *Stansare*, ab Italico *Stanziare*, decernere, constituere.

¶ STE. Vide supra *Sta*.

STECCARE. Charta an. 1587. in Miracul. S. Ambrosii Senensis: *Stando ante altare S. Ambrosii, fuit ita compressa, & Steccata, quod nullo modo poterat discedere.* Id est *fixa*, ex Italico *Stecca*, baculus, stipes, septum. Vide Cruscanos, Menagium, & Ferrarium in Orig. Ital.

Stechetum, ex Italico *Steccato*, Palus, repagulum, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. cap. 26. Hinc

¶ Steccata, Palorum series, vallatio ex palis, locus palis circumseptus, Gallis *Estacade*. Annal. Cæsenat. ad an. 1305. apud Murator. to. 14. col. 1126. *Obsedit civitatem Pistoriæ & fecit vallare circa Steccatis, &c.* Joh. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1358. apud eumd. to. 16. col. 504. *Et dum versus Papiam navigarent, invenerunt prope Papiam totum navigium Papiensium cum Papiensibus armatum ac paratum ad resistendum, ad quam Steccatam lignorum, quam dicti Papienses dicta occasione fieri fecerant in dicto flumine Padi, &c.* Vide *Stelengarda*.

¶ Stechata, Stechatum, Eadem notione. Castellus in Chron. Bergom. ad ann. 1404. apud eumd. Murator. to. 16. col. 948. *Habebant infinitas Stechatas factas per eos Guelphos ... Intraverunt in dictas Stechatas.* Statuta Palavic. lib. 2. cap. 46. fol. 111. *Statutum & ce-*

& ordinatum est quod nulla persona … præsumat de die vel de nocte, modo aliquo transire muros seu Stechata & fossatas terræ Buxeti, vel alterius castri. Chron. Parmense ad an. 1243. apud Murator. to. 9. col. 768. *Carcerati de Bononia, qui erant Parmæ, quia Commune Bononiæ noluit observare pacta quæ juraverat de relaxando illos de Parma, quos in carcere tenebat, positi fuerunt in carceribus in Stechatis lignorum in glarea Communis de Puteo Rosegbelli apud murum Parmæ ad calum serenum.* Vita Nicolai Laurentii: *Puoi fece steccoinare lo palazzo de Campitaglio, e chiusselo de lennamme: e commannao, che le Steccata de li renchiovastri de li Baroni da Roma jessero per terra.*

¶ STECCO, vox Italica, Spina, vel festuca. Vita S. Francisci Fabrian. to. 3. April. p. 989. *In auricula portavit Stecconem cum maxima pœna & dolore, & quod usque ad istud tempus aliquo remedio & medicamento non potuit liberari, &c.*

¶ STECHATA, Stechatum, Steccetum. Vide *Steccare*.

STECHSWEIN, Porci majores, in Metropoli Salisburg. to. 3. p. 49.

STEDINGI. Vide *Stadingi*.

STEGMA, pro Stemma. Cronicon Novalicense l. 5. c. 8. *Illustres secundum sanguinem, sed illustriores secundum Stegmata divina* [Idem Chr. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 704. *Dicitur autem in hoc monasterio prisco habuisse tempore monachum quemdam olitorem, nomine Waltharius nobili ortum Stegmate ac regali procreatum sanguine.*]

¶ STELAGIUM. Vide mox in *Stela*.

STELE, [f. Ratis genus, vel Pali in fluvio dispositi ad capiendos pisces. Vide *Stellinus*.] Charta Wenemari Gandensis Castellani in Probat. Hist. Guinensis p. 66. *Et unum mansum terræ inter Brolant & Gostlant, præter jus ad decimam, nec non & unum fach ad turvos & ad silvam, unum Stele in Valbam ad pisces, in spiringa eandem piscandi potestatem quam illius loci dominus habet.* Hinc forte

Stelancum, in Charta Henrici II. Reg. Angl. pro Abbatia S. Mariæ de Vota.

¶ STELENGARDA, Locus palis circumseptus. Vide *Steccare*. Jacobus De Layto in Annalib. Estens. apud Murat. to. 18. col. 991. *Quo concesso & facto clausura sive Stelengarda super palea Ferrariæ inter palatium dom. Marchionis & episcopatum, Petrus primus mane introivit armatus, &c.* Vide *Stellata*.

¶ STELGIÆ, f. pro *Scailgæ*, vel *Scaliæ*, Lapides sectiles, quos *Ardoises* dicimus. Vide in his vocibus. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1100. *Item, pro 90000. Stelgiarum emtarum ad opus claustri, 100. scuta antiqua.*

1. STELLA, Societas Stellæ, Ordo Militaris institutus à Joanne Rege Franciæ ann. 1354. *Stellifera Congregatio Militaris*, in Charta ejusdem Regis 5. Jun. ann. 1356. Habetur apud Carolum de Lelis in Familiis Neapolitanis to. 1. p. 296. Epitaphium Jacobi Bozzuti Militis an. 1358. ubi dicitur fuisse *de Societate Stellæ illustris domini Joannis Regis Francorum, & Collateralis Consiliarius Ludovici Ducis Duracii*.

Descripsit vir doctissimus Lucas Acherius, ex Schedis Herouvallianis, to. 10. Spicilegii pag. 215 litteras Joannis Regis hujusce ordinis Militaris primam institutionem continentes, ubi Militum vestes & annuli describuntur: quibus adjungenda videntur ad uberiorem ejusdem Ordinis Historiam, quæ in hanc rem scripta leguntur in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis, incipiente à Julii, & desinente in 4. Febr. seq.

Pour 46. aunes d'escarlate vermaille de Broissellles, & de S. Omer pour faire habits de l'Estoille pour M. le Dauphin & ceux de sa Compagnie, & aussi pour M. Charles d'Artois, &c. Pour 2. marbres bons des Cours de Broissellles, pour faire cotes hardies fourrés d'aigneaux & houces à chevaucher en estat d'escuierie pour Nosseigneurs qui furent faits Chevaliers à la Feste de l'Estoille: c'est assavoir, Messeigneurs Jean & Philippe de France, Loys de Bourbon, Philippe & Loys de Navarre & Charles d'Artois, &c.

Pour 3. pieces & demie de fin velluyau en graine pour faire un surcot, un mantel à parer & un chapperon fourré d'ermines pour le Roi à la Feste de l'Estoille, &c.

Est assavoir que l'Oratoire dessus fait pour cause de la Feste de la noble Maison, &c. 2 draps d'or & demy pour faire les encourtinemens de la noble maison pour cause de ladite Feste de l'Estoille.

8. pieces de cendaux azurez pour les semer de Fleurs de lys d'or de Bateure à parer & mettre sur le daiz du Roy en ladite noble Maison pour cause de ladite Feste de l'Estoille.

Pour faire & ouvrer les 3. estoilles de Broudeure qui furent mis & assises en la courte pointe, ciel & chevecel de ladite chambre.

Pour faire & ouvrer de bateure 3. grans nues d'argent & dedens chascune nue une estoile pour parer & mettre sur le daiz du Roy le jour de ladite Feste de l'Estoille.

Pour faire & forger une estoille d'or sans pierrerie, & un anel d'or à l'estoille que le Roy luy donna (au D. d'Orleans.)

Pour faire & forger une estoille d'or sans pierrerie & un annel d'or à l'estoille, auquel son nom estoit esmaillé (au C. d'Anjou.)

Pour faire & forger du commandement du Roy un anelet d'or à l'estoille pour le viel Dauphin, auquel anel estoit son nom esmaillé.

Pour faire & forger du commandement dudit Seigneur 6. estoilles d'argent dorés pour lesdits Grand Maistre d'Hostel, & pour les cinq Chambellans 6. anneaux d'or à l'estoille par commandement dudit Seigneur.

Pour faire & forger pour Mons. de S. Venant & pour les 4. Chambellans de M. le Dauphin, & par son commandement pour chacun un annel d'or à l'estoille.

Pour une estoille de brodeure faite & ouvrée du commandement de Mons. Robert de Lorris, fait à l'Argentier de la volonté du Roy, pour le viel Dauphin Patriarche d'Iherusalem.

Pour faire habits pour l'estat de l'Estoille audit Mons. d'Audrefel & à Mess. Jean de Clermont Chambellans du Roy.

Pour une coustepointe un de nos Seigneurs fils du Roy, qui furent Chevaliers à la noble Feste.

In Computo incipiente 1. Jan. an. 1352. & finiente in 1. Maii an 1353. *Pour deniers payez aux vallets Coustepointiers qui firent & tendirent au commandement du Roy les encourtinemens mis & tendus S. Ouen en la noble Maison, pour cause de la Feste de l'Estoille, faite illec au mois de Janvier l'an 351.*

Stellæ Festum, Dies Epiphaniæ in Codice MS. S. Victoris Paris. Locum vide in *Septuagesima*. Quod quidem die celebratur officium, quod *Officium stellæ* appellatur apud Joannem Episcopum Abrinc. de Offic. Eccl. p. 30 Sic vero describitur in Ordinario MS. Ecclesiæ Rotomagensis: ex quo etiam habuit Joan. Prevotius, qui illud edidit post Joannem Abrincensem: *Officium Regum trium, secundum usum Rotomag. Die Epiphaniæ, Tertia cantata, tres de majori sede more Regum induti, & debent esse scripti in tabula. Ex tribus partibus ante altare conveniant cum suis famulis portantibus* Re-

Regum oblationes, induti tunicis & amictis. Et debent esse de secunda sede scripti in tabula ad placitum scriptoris. Ex tribus Regibus medius ab oriente veniens, stellam cum baculo ostendens, dicat alteri, Stella fulgore nimio. *Secundus Rex à dextra parte respondeat*, Quæ Regem Regum. *Tertius Rex à sinistra parte dicat*, Quem venturum olim. *Tunc Magi ante altare sese osculentur, & simul cantent*, Eamus ergo, & inquiramus. *Hoc finito, Cantor incipiat Responsorium*, Magi veniunt. *Et moveatur processio, Vers.* Cum natus. *Sequatur aliud Responsorium, si necesse fuerit*, Interrogabat Magos. *Processio in navi Ecclesiæ constituta, stationem faciat. Dum autem processio navem Ecclesiæ intrare cœpit, corona ante Crucem pendens in modum stellæ accendatur, & Magi stellam ostendentes, ad imaginem S. M. super altare crucis prius positam cantantes pergant*, Ecce stella in Oriente. *Hoc finito, duo de majori sede cum Dalmaticis ex utraque altaris parte stantes, suaviter respondeant*, Nos sumus, quos cernitis. *Tunc duo Dalmaticati aperientes cortinam, dicant*, Ecce puer adest. *Tunc procidentes Reges ad terram simul, salutent puerum, ita dicentes*, Salve Princeps sæculorum. *Tunc unus à suo famulo aurum accipiat, & dicat*, Suscipe, Rex, aurum, *& offerat. Secundus ita dicat, & offerat*, Tolle thus, tu vere. *Tertius ita dicat, & offerat*, Myrrham, signum sepulturæ. *Interim fiant oblationes à clero & populo, & dividatur oblatio prædictis Canonicis. Tunc Magis orantibus, & quasi somno sopitis, quidam puer alba indutus, quasi Angelus, illis ante altare dicat*, Impleta sunt omnia quæ Prophetiæ, &c *Hoc finito, Cantor incipiat ad introitum Chori Responsorium*, Tria sunt munera, *Vers.* Salutis nostræ auctor. *Ad Missam tres Reges Chorum regant, qui* Kyrie Fons pietatis, Alleluya, Sanctus, & Agnus *festive cantent. Officium*, Ecce advenit. Ps. Deus judicium tuum, Kyrie, & Gloria, *festive*, *Oratio*, Deus qui hodierna die. *Si Archiepiscopus cantaverit commune pro Dom. Papa, & pro Rege tantum, sin autem nulla mentio fiat. Epistola*, Surge, illuminare. *Prædicti famuli cantent Responsorium*, Omnes de Sabba. *Vers.* Surge illuminare, Alleluia. *Vers.* Vidimus stellam. *Sequitur Epiphania Domini, &c.* De hac vero stella, quæ nato Domino à Magis visa est, vide Theodorum Tharsensem Episcopum l. 5. Contra fatum c. 53. & Isidorum Pelusiot. l. 1. Epist. 377. 378.

Stellæ Apparitio, Vesper, solis occasus. Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. ann 1247. fol. 12. *Debet venire cum suis testibus valituris ad locum illum assignatum, & debet ibi stare simul cum aliis probis hominibus, donec Stella appareat, &c.*

¶ Stella Grossa de Sero, Eadem notione. Chron. Parmense apud Murat. to. 9 col. 765. *Et ibi prælium arduum fuit inter ipsas partes, incepto summo mane, & duravit usque ad primum somnum, ita quod Stella grossa de sero jam fuerat tramontata.*

Stella Junior, Agrimensoribus, est Decussis conduplicatus diductusque: junior vero stella dicta, quasi ab ipsis mensoribus condita, adeoque post cæteras stellas nata. Caius & Theodosius: *Stellam juniorem super picatos palos consecravimus, &c.* Idem Caius: *Et signatim ut inveniantur pali ipsi Stellam consecravimus, & ipsa Stella junior nomine vocatur.*

¶ 2. STELLA, vulgo *Estelle*, in Ecclesiis quid sit aperte docet Rituale Suessionn. apud Marten. de Divinis Officiis p. 497. *Funiculus insuper à capite usque ad pedes ecclesiæ protenditur, in quo circulus quidam ferreus habens 7. cereos super ostium sepulcri in altum dependeat. Circulus autem iste, qui & Stella à nobis nuncupatur, verum luciferum, qui mane resurrexit, designat.* Statuta MSS. Eccl. Anic. an. 1410. *Matricularius omni die Matutinis, Missæ & Vesperis ad pulsandum campanas chori, Stellam illuminandum ... teneatur interesse.* Vide supra in *Stellæ festum*.

¶ 3. STELLA. *Stellæ* dicuntur bacilli quibus alligatur crus post rupturam consolidandum. Mirac. B. Henrici Baucen. tom. 2. Jun. p. 391. *Dum curreret supra quemdam equum, cecidit equus taliter, quod tibia dextra in ipso casu confracta fuit, & os ipsius tibiæ ultro confractum fuit. Et dum ligatus esset per quemdam medicum cum Stellis & aliis opportunis, &c.*

¶ 1. STELLARE, Stellis micare. Symmachus lib 3. Epist. 11. *Oratio verborum Stellatur auro.* Nostri *Estelor*, pro ad instar stellæ fulgere dixerunt. Le Roman *de la Rose* MS.

Biau fu le char à quatre roes,
D'or & de pierres Estelès.

¶ 2. STELLARE, Alia notione. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1247. apud Murat. to. 8. col. 1115. *Parmenses & omnes milites & populares armata manu exierunt de Parma, & per forciam cazaverunt Imperatorem de Victoria, & omnes suos milites & pedites, & multi fuerunt ibi mortui & vulnerati, & totum caroccium Cremonensium ibi Stellaverunt & destruxerunt & in Parmam duxerunt.* Leg. forte *Steccaverunt*, id est in frustra conciderunt. *Stecca* enim Italis frustum ligni sonat: nisi malis *Strabucaverunt*. Vide infra *Strabucare*.

1. STELLARIA, Stellata, Stellator. Ugutio: *A sterno, hæc stellata, i. mare, vel purpura: unde Stellaria, navis marina, vel via in cælo quæ ducit nautas, vel purpura quæ per mare fertur, vel vestis ex purpura: & stellarius, marinus, vel purpureus, & Stellator, compositor navis marinæ, vel purpureæ vestis, sive regularum stellarum.* Vide Papiam in *Silataria*.

2. STELLARIA, [ut supra *Stalaria*. Vide in hac voce. Charta ann. 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 82. *Has autem masseritias cum omnibus earum pertinentiis, cum ... pratis, pascuis, silvis, hac* (sic) *Stellariis, &c.*] Vetus Charta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ p. 380. *Cum ... silvis, castaneis, roboreis, ac Stellariis cum arcis earum, pascuis, &c.*

STELLARII, & *Stelliferi Hospitalarii*, dicti fratres seu Milites Ordinis Teutonici, in veteri Chron. laudato à Bohuslao Balbino in Epitome Rerum Bohemicar. pag. 270. quod ii deferant stellam rubram supra crucem, ex statuto Innocentii IV. Papæ.

¶ STELLATA, Palus, repagulum. Jacobus De Layto in Annal. Estens. apud Murator to 18. col. 1053. *Et fuit re fortificatus passus optimis Stellatis, & ponte, atque armatis navigiis.* Hinc

¶ Stellata, pro Vallatio ex palis, locus palis circumseptus, in Chron. Estensi ad an. 1333. apud eumdem to. 15. col. 393. *Ferrarienses armata manu & cum navilio iverunt Consandalum, quia cives Argentæ acceperant catenas Stellatæ Consandoli* (sic) *& combusserunt aliquam partem dictæ Stellatæ & certa molendina.* Infra: *Tunc gentes legati habuerunt Stellatam cum aliis fortalitiis.* Vide *Steccare*, *Steleagarda* & *Stellonata*.

¶ Stellata Camera, vulgo *Chamber des Estoiels*, Jurisdictio apud Westmonasterium, à loco stellis ornato ubi sedebant Judices sic dicta, quæ abolita est ann. 1641. sub Carolo I. Rege Angl. Vide *Blount* in Nomolex Angliæ.

STELLATURA. Vide *Stillatura*.

STELLATUS, Qui *stallum* habet, Mercator qui in *stallo*, seu merces suas venum exponit. Bracton. libr. 4. Tract. 1. cap. 46. *Dividatur dieta in tres partes, prima pars matutina detur euntibus versus mercatum,*

secunda vero detur ad emendum & vendendum, quæ quidem sufficere debet omnibus, nisi forte sint mercatores Stellati, qui merces deposuerint & exposuerint venales, &c. Vide *Stallati*.

¶ STELLIATA, Sepimentum, clausura, ut videtur, Gall. *Closson*. Charta Radulfi Abb. de Viconia ann. 1106. ex Tabul. S. Quintini in Insula: *Vaccariam quoque quæ in curte S. Quintini est, duabus Stelliatis amplis & lateribus tegere debemus.* Vide *Stellata*, & *Stellonata*.

¶ STELLIFERI. Vide *Stelligeri*.

STELLIFICARE, in Divorum numerum referre, stellis & astris inserere. Ericus Upsaliensis l. 4. Histor. Suecicæ p. 139. *Cujus imitatione Pelliparii Alemanni in Suecia Stellificati, & inter Divos & Cœlites relati etiam magnificabant fimbrias in donativis.*

STELLIGERI, STELLIFERI, Nomen factionis. Basileæ in Helvetia, cui opposita *Psittacorum* factio. Albertus Argentinensis an. 1218. *Erat autem in illis diebus partialitas inter nobiles Basilienses, hodieque durans inter Psittacos & Stelligeros, quæ ex eo sumpsit originem. Cum olim Milites Basilienses ad torneamenta, hastiludia, vel parlamenta alia cum multitudine egrederentur, & dicerentur, Qui sunt isti? tum dicebatur, Scolares & Monachi Basilienses, qui erant excellentiores. De quo alii commoti, consilio habito, fecerunt vexillum albæ stellæ magnæ in rubeo campo, quod in torneamentis & alibi efferebant: sub quo signo erant progenies de* Eptingen, *&c. Alii vero fecerunt viridem psittacum in albo campo, &c.* Historia Landgraviorum Thuringiæ c. 119. anno D. 1372. *Surrexit una societas, nominantes se Stelligeros, & portaverunt stellas: quorum Capitaneus principalis erat Dux Otto Brunswicensis, & adhuc tres alii. Illi enim numero quasi duo millia de Rheno, de Hassia, de Westphalia, de Saxonia, de Bohemia, ac Franconia compromiserunt & juraverunt se velle mutuo defendere, & potenter resistere tam principibus, quam aliis nobilibus ubique constitutis, &c.* Vide Annales Colmarienses ann. 1271. & supra in *Stellarii*.

¶ STELLIGUS, Unciæ pars vigesima, nostris *Estelin*. Comput. an. 1245. ex Bibl. Reg. *Pro duabus obarneriis ad justas in quibus fuerunt positi, 13. Stelligi de auro* v. *s.* Testam. Gaudefridi *de Plessis* ann. 1332. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Aurelian. *Tres scyphi argentei immetallati, ponderis quinque marcharum, septem unciarum & duorum Stelligorum.* V. *Esterlingus*.

STELLINGA. Nithardus l. 4. Histor. de Lothario Imp. *Hinc etiam in Saxoniam misit Frilingis Lazzibusque, quorum infinita multitudo est, promittens si secum sentirent, ut legem quam antecessores sui tempore quo idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam concederet: qua supra modum cupidi nomen novum sibi, id est, Stellinga imposuerunt, & in unum conglobati, dominis è regno pene pulsis, more antiquo, qua quisque volebat lege vivebant.* Infra: *Ludovicus etenim seditiosos, qui se uti præfatum est, Stellinga nominaverant, nobiliter, legali tamen cæde compescuit.* Rursum: *Eodem tempore Stellinga in Saxonia contra dominos suos rebellarunt.* Vox formata forte ex *Stel*, Kiliano, vetus, vetustus. & *Ling* filius, (uti in *Adalingus* docuimus,) quod Stellingæ leges & mores antiquos affectarent.

¶ STELLINUS, ut *Esterlingus*. Vide in hac voce, & infra *Sterlinus*. Charta Juhelli de Meduana an. 1189. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 982. *Et decimam Stellinorum in Anglia* (reddo) *sicut temporibus antecessorum meorum diu habuerant, &c.*

¶ STELLIO, *dicitur qui animo inconstans & varius est verbo vel facto.* Vocabul. utriusque juris.

¶ STELLIONATOR, ἀπατεών, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. ἀπατεών, *Impostor, Stellionator*.

¶ STELLIONATUS. *Crimen Stellionatus nomen sumsit a quodam animali reptili, quod dicitur Stellio, & est quasi simile serpenti, & Stellionatum animal dicitur, quod ex diversis coloribus pictum, sicut cœlum stellis.* Joan. Berberius in Viatorio utriusque juris. Ulpianus l. 3. *Stellionatum objici posse his, qui dolo aliquid fecerunt, sciendum est, scilicet, si aliud crimen non sit, quod objiciatur: quod enim in privatis judiciis est de dolo actio, hoc in criminibus Stellionatus persecutio. Ubicumque igitur titulus criminis deficit, illic Stellionatum objiciemus.*

¶ STELLONATA, Sepimentum, seu vallatio ex palis. Statuta Montis Regal. fol. 198. *Et quæcumque persona quæ de Stellonata aliquid acciperet, seu capi faceret per se vel per alium, vel murum seu Stellonatam dictæ civitatis, cum scalis seu scagliono, vel alio modo transiret, solvat bannum de die solidos 60. de nocte vero solidos 100. pro quolibet & qualibet vice.* Vide *Stellata* & *Stelliata*.

¶ STELLUTIA, Stellula. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 325. * *Stellutias argenteas cum seu acutis radiis capitibus disciplinæ inserunt.*

¶ STELTA, pro Idiomate, lingua vel stilo: si tamen mendose non scribitur, ut monet Spelmanus, in Charta Edgari pro Eccl. Eliensi: *Quæ etiam nostra usitata sermocinatione describi mandavimus, hac eadem Stelta, quo possit in auribus vulgi sonare.*

STELZIA, Grallæ, vel baculus cui quis innititur, German. *Steltze*. Capitula ad Legem Alamannor. c. 27. edit. Baluzii: *Si quis alteri pedem truncaverit, solvat sol. 40. Et si maneat, solvat sol. 20. Et si foris villa ambulare potuerit, & in campo suo cum Stelzia ambulare poterit, solvat sol. 25. &c.*

¶ 1. STEMA, Pœna reis inflicta, vel jus eam infligendi. Vide *Estema* 1.

¶ 2. STEMA, pro Stemma. Tabul. Landevenec. *Quædam mulier indolis moribus Stemate regalium orta, nomine Winargant.* Plurima ibi. Vide *Cosleria*.

¶ 3. STEMA, pro *Scema*, ni fallor. Vide in hac voce prima notione. Charta Caroli Calvi in Bibl. Reg. ex Cod. Colbert. 5080. *Sed etiam nosmetipsos debemus qui nos & prædecessores nostros Imperatores & Reges nullo nostro merito, sed sua benignissima gratia regum in Stema evehere dignatus est.*

1. STEMMA, pro *Schema*, seu σχῆμα, non semel usurpat Ordericus Vitalis. *Monachile Stemma*, l. 4. p. 543. Vide *Scema* 1.

¶ 2. STEMMA, *a*, Generis series. Charta electionis Iohannis in Abbatem S. Pontii an. 1004. ex Schedis Peiresc. *Eligimus hunc monachum nomine Joannem, vultu decorum, illustrum sensu, Stemma sublimem, moribus insignem, &c.*

¶ 3. STEMMA. Charta an. 1156. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 202. *Si servus ecclesiæ occiderit conservum suum, Stemma ex integra ecclesiæ restituatur, &c. de subsequenti vero emendatione duæ partes ad ecclesiam, tertia ad advocatum pertinebit. Si de cæteris quispiam servum ecclesiæ occiderit, restituto* (l. restituto) *itidem Stemmate, subsequentis compositionis duæ partes sunt advocati, tertia ecclesiæ.* Id est, ni fallor, restituto alio servo, &c.

¶ 4. STEMMA, à Gr. στέμμα, Corona, diadema. Translat. S. Sebastiani, &c. sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 406. *A Stemmate usque subtalarium cultu regalis eminentiæ* (Ludovicus Pius & ejus uxor) *uterque Martyri inibi exposuere.* Occurrit præterea to. 1. April. p. 65. tom. 3. Maii pag. 510. & tom. 3. Jun. pag. 697. Utuntur etiam

Fir-

Firmicus Mathef.l.3.c.8 & Prudent.Hymno 1. περὶ στεφάνων, & alii.

¶ STEMNEFREOCH. Charta Ludovici III. Reg. Angliæ in Monaſt.Anglic.part.2.p.293. *Nec non libertate multuræ ſuæ in molendino ipſius Roberti: ſcilicet quod ſint Stemnefreoch & cholfreoch.* Saxon.ſcemne, truncus, ſtipes; & freo, liber.

STEMPHIACI, *id eſt, vinatia*, apud Papiam Mſ. Perperam in edito, *Stemphraci, id eſt, umacia*: eſt enim vox Græca, στέμφυλα, unde conſtat legendum *Stemphyla*.

¶ STENDARDUS, ut *Standardum* 1. Vide ibi.

¶ STENDATUS. *Marca Stendata*, ad *Standardum* ſcilicet examinata. Locus eſt in *Marca*, col.503. Vide *Standardum* 1 Ejuſdem originis videtur.

¶ STENDELIENSIS, in Charta Borchardi Magdeburg. Archiepiſc.an.1317.apud Ludewig.tom.5.Reliq. Mſſ.p.48. *Expoſuiſti nobis, quod à Thyderico milite & Rolekino fratribus dictis de Houtlene quinque marcarum argenti redditus comparaveris per octoginta marcis argenti Stendelienſis de bonis tuis hæreditariis datis prædictis venditoribus & ſolutis.*

¶ STENIPHIACI. Vide *Stemphiaci*.

¶ STENTARI, Diſtineri, occupari, vox Italica. Acta ſ. Franciſcæ Romanæ tom.2.Martii p.139. *Ergo debes ob ipſius amorem Stentari de omnibus quæ ſibi placent.* Vita vener. Catharinæ de Palantia tom 1. April.p 652. *Accepit de manu ſarſiam, & Stentæ ſunt ad incidendum alias ungues.*

¶ STENTARIUM, ut *Standardum* 1. Jac. de Varagine in Chron.Januenſi apud Murator.tom.9.col.16. *Ideo ad complendum & perficiendum armentum viriliter proceſſerunt, comitivas aſſignantes, vexilla diſtribuentes, Stentarium cingentes, &c.*

¶ STENTINÆ, ἔντερα, in Gloſſ.Lat. Gr. Sed leg. *Inteſtina*, ut patet ex Gloſſ.Gr.Lat. ἔντερα, *Inteſtina, interanea, Stentina.*

STEORESMAN, Navis gubernator, à Saxon. ſteoran, regere & gubernare, & man, homo. Fœdus Ethelredi Regis cum Analann, c.4. *Si homo ſit de pecunia ſua robatus, & ſciat in qua navi, reddat Steoreſman, i. gubernator, pecuniam illam, &c.*

¶ STEPA, ESTEPA, ESTAUT, Palus, tigillum, fulcrum, Gall. *Etaye*. Reparat.factæ in Seneſcallia Carcaſſonæ an.1435.ex Schedis Cl.V. *Lancelot*: *Item pro quinque Stepis & quinque cabrilis de coral, quilibet ex longitudine duarum cannarum.* Ibidem: *Pro faciendo unum Eſtaut cum uno boqueta pro pizando ſeu tenenda ſommerium dicti molendini ... Item pro faciendo in dicto aychegaterio tres trabes & tres Eſtauts avietis ſufficientes & neceſſarios. Item pro ponendo unam Eſtepam querci bonam & ſufficientem in dicta paxeria dicti molendini cum ſex trabis ab utraque parte dictæ Eſtepe longitudinis qualibet trium cannarum ... Item pro duobus Eſtauts longitudinis quolibet 12. palmorum.*

STEPHADIUM. Hiſtoria Epiſcoporum Autiſiodor, cap.20. *Dedit & alium miſſorium ſimiliter anaglyphum penſant.lib.40. & dimid. qui habens in medio rotam cum Stephadio, & in gyro homines & feras.* An ex Gr. στεφάνιον ut ſit coronula: vel quod *Seacarium*, quod *Stephadium* etiam vocabant, efformatum fuerit? Vide *Stepadium*.

¶ STEPHANIENSES, Monetæ Comitum Burgundiæ. Vide in *Moneta Baronum*, col.984.

¶ STEPHANIZARE, Coronari Gr. στεφανίζω, corono, à στέφανος, corona. Acta ſ. Auſucti tom.4.Jul.p.102. *Nam in tormento vario Auſuctus Stephanizat.*

1. STERA, *Pellicula in qua involvitur puer in ventre matris & moratur. Unde Macer: Steræ ſed ſubditur herba.* Ugutio. Alias: *Obſtetrix, femina quæ Steram tractat.* [A Græco-Barbaris, qui στείρα, pro στεῖρα, dixerunt, tranſiit hæc vox ad Latinos. Vide Gloſſ. med.Græcit. & Lexicon Martinii.]

¶ 2. STERA, ut ſupra *Stara*, ſextarius, Ital. *Staro*. Statuta Vercell.l.4.fol.57. *Ferrarius vero pro ſuo labore habeat ... pro qualibet menſura de ferro, vel aramo, Stera, balancia, & ſimilia, denarios ſex Pap. & non ultra Stier*, in Chartulario Epiſc.Parienſ.fol.182. ad ann 1269. *Philippus de Mager armiger dicit, quod ipſe tenet de domino Epiſcopo in feodum ipſius Epiſcopi 13. Stiers ordei & plenam minam & 17. Stiers avenæ & plenam minam, & 7. Stiers miſtolii, quæ percipiuntur in decima de Maci.*

¶ STERBERE. Gualterius Hemingford.de Geſtis Edwardi II.Reg.Angl.ad ann.1307.p 841. *Quibus auditis, reſpondit ille nobilis Conſiliator, Comes Lincolnienſis, qui eſſe Sterbebat capitalis conſiliarius Regis mortui.* Ubi Cl. Editor Hearnius, ſ. *Sciebatur*.

¶ STERBRECH, vel STREBRECH, Viæ fractio, aversio, obſtructio, diminutio a Saxon.ſtert, ſtrata, via; & Brecan, frangere, violare. Leges Henrici I Reg.Angl. c. 81 *Strebech 100.ſol.emendet.* Cap.13. *Hæc emendantur ſol. 100. grithbrech, Strebrech, forſtal, &c.* Ubi Mſ. Cottonian. habet *Sterbrech*. Cap.11. de his quæ ſunt juris Regii: *Aſſultus, roberia, Sterbrech, præſumptio terræ vel pecuniæ Regis, &c.* Vide Spelmannum, & infra *Stretbreche*.

STERCIDIUM, Κοπριαῖον. in Gloſſ.Lat.Græc.

¶ STERCIDUM, ὑγρῖτις, in iiſdem Gloſſ. at in Gloſſ.Græc.Lat. ὑγρῖτις, *Rivus canalium, clabata, rivus, Stercidum.*

¶ STERCOLA, Nutrix, quæ cunas purgat. Ita pro *Stercela*, vel *Stercora* reſtituit Rigaltius apud Tertull. adv.Valent.c.8. *Quare non & Stercola & ſyntrophi nominantur?*

STERCOLINUM, vel STERCOLINIUM, pro Sterquilinium: Fimus, quo ſtercorantur agri: κόπρος. Gloſſ. Lat.Gr. *Stercutinium.* κοπροδοχεῖον, κοπρία. Julianus Anteceſſor. Conſtitut.38. *Quod laboraverunt tantum æſtimatio fiat, non autem propter emponemata, & Stercolinum aliqua ratio moveatur. Sin autem ſine holeribus hortus ſit, ſimiliter ſine holeribus reſtituatur, & nulla iterum æſtimatio fiat de Stercolino.*

STERCORACES, Stercora. Indiculus Superſtitionum & Paganiarum, in Concilio Liptinenſi ann.743. *De auguriis vel avium, vel equorum, vel boum Stercoracibus.* [Apud Baluz.tom.1.Capit.col.151.legitur, *vel boum ſtercore, vel Sternutatione.*]

STERCORATIUM, Eadem notione. Gervaſius Tilleberienſis part.1.de Otiis Imper. *Quædam ſunt inter apothecas Eccleſiæ membra, quædam ad ſentinam Stercoratia promtuda.*

STERCORANISTÆ, Hæretici, qui Euchariſtiæ Sacramentum ſucceſſui obnoxium eſſe cenſebant. Algerus l.2.de Euchariſt.c.1. *Non ſunt igitur obſervanda Græcorum Hæreticorum, qui merito Stercoraniſtæ vocantur, deliramenta, putantes, cæleſtem eſcam velut terrenam indifferenter accipi, & in ſordidum ventris ſeceſſum emitti.* Humbertus Cardinalis in Reſponſ. ad Nicetam Pectorat. *Sed, o perfide Stercoraniſta, qui putas fideli participatione corporis & ſanguinis Domini quadragesimalia atque Eccleſiaſtica diſſolvi jejunia, omnino credens, cæleſtem eſcam velut terrenam per aqualiculi fœtidam & ſordidam egeſtionem in ſeceſſum dimitti, plane ſentis cum Ario.*

¶ STERCORARE, Alvum exonerare, ſtercore inquinare, in Canon Pœnit.apud Marten.tom.4.Anecdot. col.45. *Si aves Stercorant in quemcumque liquorem, hujuſmodi tollatur ſtercus, & mundetur cibus aqua benedicta & ſumatur.*

¶ STERCORISARE, STERCORIZARE, Eadem notione. Byzynius in Diario belli Huſſitici apud Ludewig.

tom.

tom.6.Reliq. MSS. p.199. *Vasa autem prædicta continentia confringenter, vel intra Stercorisantes, &c.* Adde Statuta Collegii s.Bernardi an.1493. apud Lobinell. tom.3. Hist. Paris. p.176. & *Breydenbach* in Itin. Hierosolym. pag. 254. *Stercorizare* in Gemma occurrit pro agros fimo stercorare.

STERCORARIA SEDES, Lapidea, seu marmorea, quæ Romæ est ante porticum Basilicæ Salvatoris Patriarchatus Lateranensis, ad quam deducitur electus Pontifex, priusquam pergat ad s. Petri ædem: sic dicta, quod dum in ea sedet, à Cardinalibus inde elevetur dicentibus hunc versiculum, *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.* Ita Ceremoniale Cencii Camerarii apud Baron. an. 1191. & Ceremon. Roman. lib.1. sect. 2. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII.

. . . *Et sedet capiens de Stercore nomen*
In platea est circa templum despecta parumper.

☞ Quando hujus sedis usus cœperit, non constat: nihil de eo ante sæculum decimum invenitur, quo tempore illius fit mentio apud laudatum Cencium, uno sæculo ante natam fabulam de pseudopapissa Johanna, ut observat Mabillonius in Itinere Italico c.30.

¶ STERCURA, σκύβαλον. in Gloss. Lat.Gr. σκύβαλον *Stercura, quisquilia*, in Gr.Lat.

¶ STERCUS, Narium excrementum. Vita MS. s. Wenwaloei ex Tabul. Landevenec. *Nares, inquit, mea dolore vulnerum plena Stercus concremant ab urdore, ut vides tanta infirmitatis.*

¶ STERCUTIUM, Latrina. Vide *Secessus*.

¶ STERENATES. Vide *Stravaces*.

¶ STERIA, Ἐρμαθ9-, in Gloss. Lat.Gr. Leg. *Seria.* Vide Salmas. ad Inscript. Herod. pag. 15. & ad Plinium pag 809.

¶ STERIFIUM, Stapes, quo in equum quis tollitur. Hist. Novient. Monast. apud Marten. tom.3. Anecd. col. 1127. *Quo viso equus cui superstdebat perterritus, ac rapidis passibus totus in præceps actus, densissimam silvam expetiit. Cumque puer non valens residere, ad terram decidisset, per ejus Sterifio sive ascensorio sella inhæsit, ac sic per devia & abrupta tractus, calcibus equi & objectu arborum miserabiliter est protritus.*

STERILENSIS MONETA. Vide *Esterlingus*.

STERIUM, *i. solitaria habitatio.* Papias.

¶ STERLINGARIS, ut *Esterlingus*. Vide in hac voce Litteræ Raymundi Comit. Tolos. an. 1248. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1040. *Item (confirmatur nos habuisse) ex alia parte centum aureos, & quindecim marchas Sterlingares, quas pro Bertrando Rycardi misit Sycardo Alamanni.*

¶ STERLENCUS, Eadem notione, in Compositione inter Gaufridum II. Aptens. Episc. & Raubaudum de Agonto ann.1233. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Rostagnus & Guirannus habuerant castrum s. Martini quod proprium erat Ecclesiæ Aptensis, retento tamen pro censu jure dominii Sterlanco uno annuatim.*

STERLINGUS. Vide *Esterlingus*.

¶ STERLINQUUS, Eodem significatu ac *Esterlingus*, in Charta ann. 1341. apud Rymer. tom. 5. p.259.

¶ STERLINUS, ut supra Stellinus. Vide in hac voce. Vita dom. Hildeburgis apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 690. *Dedit etiam decimam Sterlinorum suorum de redditibus quos habebat in Anglia omnibus diebus vitæ suæ.*

STERMENTORIUM, *Stabulum jumentorum. Unde Josephus in 10. Annalium: Josephus hac audiens posuit idola in Stermentorio Cameli. Est etiam Stermentoria dicuntur, quæ in lectis solent sterni.* Ugutio.

¶ STERNATUS, pro Stratus, Gall. *Jonché.* P. Amelius in Ord. Rom. apud Mabillon tom. 2. Musei Ital. pag. 535. *Item parata fuit capella circumquaque de pannis, & Sternata de frondibus de vertu.* Vide infra *Sternutus* 2.

¶ STERNAX, *Caballus pavidus, qui homines rejicit de dorso suo*, in Glossis MSS. Aliæ Isidori: *Sternaces, pavidi.* Ita etiam Glossæ Antiquæ MSS. Sueno in Histor. Danica c.5. *Casu inopinato, equi Sternacis præcipitio, arbori illisus interiit.*

¶ STERNAX, Humilis, qui se sternit, apud Sidon. l.5. Epist.14. *Ad hæc te festa cervicum humiliatarum, & Sternacium civium suspiriosa contubernia, peto.*

¶ 1. STERNERE, *Pacificare, præparare, insellare, obruere.* Will. Brito in Vocabul. MS. Gloss. Lat. Gall. Sangermanenses: *Sternere, Pacifier, preparer, enseler, accraventer.*

2. STERNERE, pro Scribere. Passio s. Maximiliani: *Dion dixit, Sterne nomen ejus. Cumque Stratum fuisset, Dion dixit: quia indevoto animo militiam recusasti, congruentem accipies sententiam, cæterorum exemplum.* Vide Glossarium mediæ Græcit. in κατα ρωννύειν.

¶ 3. STERNERE, Subjicere, ultimo gradu & loco collocare, in Cod. Theodos. tit. de Domesticis leg 5.

¶ STERNOMENTUM, STERNOTUM, STERNUMEN, στρῶμα, in Glols. Græc. Lat. Sternutamentum.

STERNUM, *Torus, toral, stratus*, στρωμνή, in Glos. Gr. Lat.

¶ STERNUTATIO, Sternutamentum Gallice *Eternuement*, inter auguria recensentur in Indiculo superstitionum & paganiarum in Concil. Liptinensi an.743. Vide *Stercoraces*, & mox.

¶ 1. STERNUTUS, Eadem notione qua *Sternutatio*. Pirminii libellus apud Mabill tom.4. Analect. pag. 586. *Præcantatores & sortilegos, karagios, aruspices, divinos, ariolos, magos, maleficos, Sternutus & auguria per aviculas, vel alia ingenia mala & diabolica nolite facere nec credere.*

2. STERNUTUS, pro Stratus, in Rythmo de Verona, tom.1. Analector. Mabillonii, p. 371.

Foro laco specioso Sternuto lapidibus.
Ubi in quatuor cantus magnus instat
Fornicepe, plateæ mire Sternutæ defectis lapidibus.

¶ STEROLOGIA, *Postloquium*, in Glofs. Sangerm. num. 501. à Græco-barbaro στερολογία, pro ὑστερολογία, unde efformatum *Sterologia*, pro hysterologia. Vide *Sitra* 1.

STERPIÆ, *Caudæ serpentis*, in Glossis antiquis MSS.

¶ STERPUS, ab Italico *Sterpo*, Stirps, truncus, Gall. *Souche.* Acta s. Bertrandi tom 1. Jun p.796 *Cum invenisset unam leporem juxta quoddam sepe, sru ad pedem unius Sterpi, &c*

¶ STERQUILINIUM, Stercorum receptaculum. Notitia judicati an.994. in Append. ad Marcam Hispan. col.950 *Et ibi invenerant infra Sterquilinio juxta ipsam parietem toeminum anticum, & descendit per ipso vollu usque in ipso aquale.* Utitur Columella l.1.c.6.

¶ STERTOR, pro *Strator*, nisi me fallo. Vide in hac voce. Epitaphium Gerbirgæ Abbat. Geisenfeldæ apud Mabill tom.4 Analect. p.51.

Hic jacet in tumba Gerbergis filia Regis
Græci Stertoris, Eberardique fuit
Neptis hujus loci prima fertur Prælata fuisse.

¶ STERTURA, Substramen, Gall. *Litiere.* Charta Majoris de *Doulaincourt* ann. 1244. in Tabular. Compend. *Abbati & suis providebit idem Major de stramine, tam ad lecta facienda, quam ad sternendum per hospicia, & ad Sterturam equorum faciendam.*

STERZER. Reinerus de Valdensibus: *Item Hypocritarum, qui vulgariter Sterzer vocantur, qui fingunt sibi infir-*

infirmitates , & fingunt subitam sanitatem. Infra: *Item falsæ peregrinæ, quæ vocantur Storzer*.

STEURA, Stiura, Vectigal, tributum, collatio, &c. ex Germanico *Steur*. [Statuta Arducens. an. 1356. apud R. Duellium tom. 1. Miscell. p. 120. *Steura vel collecta*. Charta Alberti Ducis Austriæ an. 1286. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 267. *Ad nullas teneantur collectas, contributiones, dacias, sive Steuras*.] *Steura seu precaria*, in aliquot Constitutionib. Adolphi Imp. ann. 1293. & 1299. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. Sigismundus Monachus in Chronico Augustano an. 1370. *Carolus Rex exegit ab Augustensibus 36. millia Florenorum, & à Judæis 10. millia pro Steura, &c.* Helwicus in Rationario Styriæ: *In Pirchwelde habentur annuatim de Steura 40. talenta novorum Wiennensium, &c.* Chronica Salisburgensia ann. 1461. *Eodem anno propter impositionem Steuræ per Archiepiscopum tota rusticitas . . ad resistendum se erigit*. Adde Constitut. Friderici II. Imp. de privilegiis civitatis Norinbergensis § 15. apud eumdem Goldastum, Chronicon Henrici Rebdorff ann. 1296. 1346. Chronicon Constantiense p. 626. Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum p. 478 Leonhartum Presb. in Chron. Ran. Chron. Aulæ Regiæ c. 27. Æneam Silvium in Hist. Bohem c. 61. Metropolim Salisburgensem tom 1o. pag. 164 378. tom. 2. p. 68. &c.

¶ Stewra, Eadem notione, in Charta Mathiæ Reg. Bohemiæ apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. p. 509. Vide *Berna*.

¶ Steyra, pro *Steura*, in Charta Alberti Ducis Austr. an. 1341. apud Steyerer. in Comment. ad Histor. Alberti II. col. 63. *Ita etiam quod ab omni exactione, Steyra & gravamine, tam vigiliarum quam laborum qualiumcumque Principum & civium sint exempta*. Infra habetur *Steura*.

¶ Stura, apud Georg. Christianum tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 649. *Omnes census, Sturas, sive exactiones precarias vini, vulgo Helwin nuncupari solitas judicia, &c.*

Stiura. Vetus Charta in eadem Metropoli Salisburgensi tom. 2. p. 30. *Nec in quoquam fideles nostros tam Clericos quam Laicos, aut in pernoctationibus, vel in Stiuris seu regalibus, sive in qualibet re licet minima molestare debeat*. [Litteræ Rudolphi & Ludovici Comit. Palat. an. 1306. apud Tolner. inter Instrum. Hist. Palat. p. 83. *Hanc gratiam fecimus, ut curia dicta Ilmungeshof in tuo officio sita, quæ ipsum monasterium proprietatis titulo respicit, Stiuris, exactionibus, vel aliis servitiis quibuscumque libera esse debeat in futurum*.]

STEYGNATUS Monasticum Anglicanum tom. 3. part. 2. p. 80 *Una fanona de panno serico, præter frontellum, pro Missis ibidem, cum frontello Steygnato ... Una fanona de panno serico, cum frontello Steygnato*. [Hoc est forcassis, notis variegato ac distincto, vel punctis interstincto, ita ut legendum sit *Stigmatus*. Vide in hac voce.]

¶ STEYRA, ut *Steura*. Vide in hac voce.

¶ STHANERIUS, Stamnarius, Gall. *Potier d'estain*, in vet. Catalogo Confraternitatis B. M. Deauratæ Tolos. Vide *Stagnum* 2.

STHEMA, pro *Schema*, Habitus, vestitus, ornatus. Johannes Biclariensis in Chron. *Aramundatus Saracenorum Rex Constantinopolim venit, & cum Sthemate suo, Tiberio Principi cum donis Barbariæ occurrit*. Vide Scema 1. & *Stemma* 1.

¶ STIBA, Σχετλη, in Gloss. Lat. Gr. pro *Stiva*.

¶ STIBADIUM. Vide *Stipadium*.

¶ STIBULATIO, ut infra *Stipulatio*. Charta ann. 13 Ludovici Pii apud Stephanotis. tom. 3. Antiq. Bened. Pictav. MSS. p. 220. *Cum adnexa Stibulatione manus nostras subterfirmabimus, & bonis hominibus ad roborandum tradimus*. Alia ibidem p. 230. *Ut hæc facta nostra firma perduret cum Stibulatione subnixa manus nostras proprias subterfirmavimus, & post nos bonis hominibus ad firmandum tradidimus*. Occurrit rursum hæc formula ibidem p. 272.

1. STICA, *Tunica*, in Gloss. Isid. Papias, & Gloss Lat. MSS. ex Bibl. Reg. Cod. 1013. habent *Stiga*. Alibi: *Strigium, genus vestimenti*. Savaro *striga* legendum censet. Vide *striga* 1. [*Stigia, tunica*, *Stigium, genus vestimenti*, in iisdem Isidori Gloss. Vossio de Vitiis sermonis c. 50. nimis laxa videtur Isidori interpretatio, Stica nque pro *Sticha*, χιτὼν κατάστικτος, scriptum suspicatur, & tunicam notis variegatam ac distinctam intelligit. A Græco στιχὸς accersit Salmasius, quem consule in Exercit. Plin. p. 748. edit Traject. Italiæ Moniales *Stecca* appellant lineam fasciam quam circumligant in fronte.] A *Stica* vero videtur formata vox στιχάριον apud Græcos, quibus perinde est *tunica*.

Sticharium. Gloss. Gr Lat. Στιχάριον, *tunica*. Gloss. Lat. Græc. *Strictoria*, στιχάριον. Palladius in Hist. Lausiaca c. 135. de s. Athanasio, λαβὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον καὶ τὸ βηρίον. Vita s. Eudociæ Martyr. n. 27. Στιχάριον λινοῦν ἐνδύεται. Chron. Alexand. p. 766. φορέσας στιχάριον, &c. Anonymus Medonii de Offic. Eccles. Constantinopol. M. Oeconomum ferre τὸ στιχάριον Patriarchæ in sacra Liturgia.

☞ *Sticharium* prætorea appellatur, præsertim apud Græcos, vestis strictior ecclesiastica, quæ est antistitum, presbyterorum, diaconorum & subdiaconorum propria. Vide Gloss. med. Græcit. voce στιχάριον. Acta s. Leonis III. PP. tom. 2. Jun. pag. 588. *Accessit hic eandemdum Sticharium & costanei coloris contextum phenolium*.

¶ Sticcha, ut *Stica*, apud Cencium in Ord. Rom c. 33 tom. 2. Musei Ital Mabill. p. 200. *Notandum quod coqui & brodarii debent habere Sticchas in Pascha & in Nativitate Domini*.

2. STICA, Stika, Certus numerus Anguillarum, Anglis *Esticke*. Fleta l. 2. c. 12. § 7. *Lunda anguillarum constat ex 10. Stikis, & qualibet Stika ex 20.* [25.] *anguillis*. Glanvilla l. 2. c. 9. *Unum sextarium mellis, & duas Sticas anguillarum* Monasticum Anglicanum tom. 1. p. 148. *Duodecim Stica anguillarum annuatim*. Pag. 163. *Hic etiam addidi ... unam piscariam, quæ reddit unum millenarium Sticarum anguillarum: unum pesantum anguillarum, 40 valet grossas anguillas*. Tom. 2. pag. 880. *Quatuor centum anguillarum de redditu piscarii mei de Weltone annuatim in principio Quadragesimæ, habenda scilicet 9 Estickes de gurgite qui vocatur Ledweres, &c.* Adde p. 815.

¶ 3. STICA, pro *Strica*, vel *Striga*, Venefica in Hist. MS. Monast. Gemmetic. p. 53.

¶ STICARE. Correctiones statutorum Cadubrii c. 237. *Jubemus quod nullus hospes aut tabernarius ... in ejus taberna seu hospitio ludere nec Sticare permittat tam de die quam de nocte sub pœna librorum 25. Pap .. Qui vero ludent seu Sticabunt in qualibet taberna seu hospitio tam de die quam de nocte cadant ad pœnam lib. 25. Pap .. & hanc met pœnam incurrere intelligatur quicumque non esset hospes sive tabernarius, qui in ejus domo Sticare seu ludere permitteret*. Pro palis munire occurrit supra in *Batifolium*.

STICATA, Dalmatis, Propugnaculum, munimentum, *Bastida* Italis. Historia Obsidionis Jadrensis an. 1345. l. 2. cap. 24. *Quam Italici & Longobardi Bastidam, Dalmatici & Chroati Sticatam appellare consueverunt*. Occurrit pluries ibi. [Germaniæ & Hungariæ *Stecben* est lignum teres & longiusculum, quo clitellæ jumentariæ funibus adstringuntur.]

¶ STICCARE, Palis & sudibus munire, Italis *Steccare*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col.

col.714.*Sed perveniens Summam invenit ipsam bene fossatam & Steccatam, & infinitis armigeris custoditam.* Vide Steccare.

¶ STICCATELLUS, dimin. ab Italico *Steccata*, Palus, sudes, assula lignea. Acta s. Rayoerii tom. 3. Junii p. 448. *Accepit Sticatellos de terra, & cœpit mittere sub bullas acutorum, & statim prosilierunt.*

¶ STICCHA, STICHARIUM. Vide *Stica* 1.

¶ STICHATUS, Contextus a e series palorum. Anonymus de Gestis Friderici II. Imper. *Quo ligaamine ipsarum damorum, quæ inde disrumpere potuerunt, facerent Stichatos sive palliciata circumcirca civitatem.* Vide *Steccare*.

¶ STIER, Sextarius. Vide *Stera* 2.

STIFA, pro Stiva aratri. Flodoardus lib. 14. Carmine 19.

Virtutem quoque magnifici probat ille Magistri,
Ruricolæ insistens operi, Stifæque medendæ, &c.

STIGA. Joan. de Janua: *Stiga i aculeus, stimulus, incitatio, molestatio.* Inde *instigare*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Stiga, aguillon. Stigare, aguillonner.*] Vide *Stica* 1.

¶ STIGINA Vide infra *Stigna*.

¶ STIGIUM, Genus vestimenti Vide *Stica* 1.

¶ 1. STIGMA, pro Stemma, in Chron. Salernit. Anonymi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 224. *Sed quantum ad genus pertinet, ex illustribus & ex magno Stigmate fuit nimirum natus.*

¶ 2. STIGMA, Signum, character, nota. Andreas Floriac. Ms. lib. 3. Mirac. s. Bened. *Quidam episcopalis schematis Stigma præferens ingreditur, &c.* Guidonis Discipl. Farf. c. 64.

Hos quibus officium solita damus annue plenum,
Stigma Crucis prodet nomen, ut ordo refert.

Acta s. Aureæ tom. 4. Jul. p. 652. *Quam non solum christianam, verum etiam sacro devotionis insignitam Stigmate cognoscentes, confestim de ea judici referunt quæstionem.* Ubi de velo virginitatis indicio sermo est. Vide Cod. Theodos. de Fabricensibus leg. 4 ubi Fabricensium brachiis, ad imitationem tironum, Stimata infligi jubet Arcadius, non in pœnam, sed ut fugitivi internosci possent.

¶ 3. STIGMA, Modus, ratio. Translat. s. Audoeni apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1674. *Talis igitur infantiæ primordium ducunt hunc virum, quem sibi assumsit in sacerdotem ad multarum expiationem, qui in Melchisedech Stigmate quotidie sub forma panis & vini in altaris offertur libamine.*

4. STIGMA. Nicol. Uptonus l. 1 de Militari officio c. 3. *Milites qui creantur per balneum portant de consuetudine in humero sinistro suum Stigma militare album, quod quidem Stigma dictus Tiro portabit, quousque fecerit aliquod notabile factum, nisi aliqua nobilis domina illud tollat, ut est consuetudo Angliæ.* Quod vero Stigma, hic scriptor vocat, *Las*, seu lemniscus nodatus dicitur in veteri Ceremoniali Ms. ubi de Militari inauguratione. Qui enim Miles cum balneorum ceremonia creatus fuerat à Principe, longiori tunica induebatur, eisque lemniscus albus ad sinistrum humerum alligabatur. *Et ce bl au las,* (verba sunt Ceremonialis,) *il portera sur tous ses habilemens qu'il vestira au ioug de cette journée, tant qu'il ait gaignié honneur & renom d'armes, & qu'il soit recorde de si haut record come de nobles Chevaliers, Ecuyers, & Heraux d'armes, & qu'il soit renommée de ses faits d'armes, comme devant est dit, ou aucun hault Prince, ou tres noble Dame de povoir couper le las de l'espaule du Chevalier, en disant, Sire, nous avons ouy tant de vray renom de vostre honneur, que vous avez fait en diverses parties, au tres grant honneur de Chevalerie, à vous mesmes, & à celuy qui vous a fait Chevalier, que droit veut que cest las vous soit ostez.*

STIGMATA, Præstigiæ, characteres magici. Anonymus in Vita s. Brigidæ c. 10. *Venit ad s. Brigidam Conaldus, suis satellitibus circumdatus, sub Stigmatibus malignis, & dixit, &c.* Mox Brigida ait stigmata, *signa diaboli* vocat. Ibidem: *Tunc Conaldus cum suis Stigmata sua deposuit, nec contra Deum & Brigidam venerunt.* Et c. 11. n. 66. *Quadam die venerunt ad Brigidam quidam viri ociosi & vani, habentes Stigmata diabolica in capitibus suis, & quærentes aliquem jugulare.*

¶ STIGMARE, Notam infligere. Prudentius in Romano:

Quamcumq; partem corporis fervens nota Stigmarit.

¶ STIGMATIZARE, Eadem notione, Gr. στιγματίζειν. Acta s. Reginswindæ tom. 4. Julii pag. 95. *Et tanta illum disciplina Stigmatizavit, ut videlicet livida cutis vestigia divinæ visionis cunctabilia omnia facerent credibilia.*

STIGMATUS, Punctis interstinctus. Bonifacius Moguntinensis Episc. Epist. 17. *Præterea parva munuscula pro indicio caritatis direximus, id est corporale, pallium album Stigmatum, variatum, & villosum ad tergendas pedes servorum Dei, &c.* [Vetus Interpres Irenæi l. 1. c. 15. n. 4. *Cum viderit veritatem idolum à Marco factam, & hoc alphabeti literis Stigmatam.* Ubi Græcus: γράμμασι κατεστιγμένην.]

STIGNA, *Pallia operosiora* Papias Ms. & edit. Gloss. Isid. *Stigna, ornamenta regia.*

STIGULA, Ligula, Gallis *Aiguillette*: *Stigularii*, *Faiseurs d'aiguillettes*. Habetur in 1. Registro *des mestiers de Paris* fol. 89. Arestum pro *Stigulariis, seu Aquiletariis urbis Parisiensis an. 1421. 7. Febr.*

¶ STILA, Campanula. Vide *Skella*.

¶ STILBON, vox Græca, splendens, splendidus Fridegodus in s. Wilfrido sæc. 5 Bened. part 1. p. 728.

Mittitur à summo (dictu mirabile) cœlo
Archanus Michael, nitida lampabilis arce,
Quem pater intendens, ut vanum fantasma repellens,
Ceu Stilbonta, novum lumen, veneratur amicum.

Pro Stella Mercurii occurrit in Chron. Joh. Whethamstedii p. 360.

Sic rapidis Stilbon prædonibus undique regnum
Repleratque nimis sic late sparserat ipsos.

¶ STILINQUADRUM, *id est, quadrum.* Gloss. Isidori. Vide *Stilinquadrum*.

¶ STILLA, Campanula. Vide *Skella*.

STILLARIÆ, Aquarum ductus Charta Conradi Imper. an. 1023. apud Ughellum in Episcopis Vicentinis: *Cum pratis, vineis, silvis, ... Stillariis, fontibus, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, &c.* [Legendum videtur *Stellariis*. Vide *Stellaria* 2.]

¶ STILLATUM, Sorbitiuncula. Acta s. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii p. 100. * *Cum pateretur morbum inflatissimum in gutture, ita quod nec Stillatum nec aliud poterat sumere, &c.*

STILLATURA. Compendium vel lucellum, quod Duces seu Tribuni ex annona singulorum militum quasi *sub gratia donationis*, licito decerpebant, ut est in l. 28. 29. & ult. Cod Theod. de Erogat. milit. annonæ. Quam vocem hac notione usurpant etiam Spartianus in Pescennio, cui *Stellatura* dicitur, & Lampridius in Alexandro Severo. De vocis etymo multa commentatur Jacobus Gothofredus ad d. l. 28. ubi varias scriptorum sententias expendit

¶ STILLGERICHT, à Germanico *Still*, placidus, & *Gericht*, judicium, jurisdictio. Charta Ruperti Rom. Reg. an. 1401. apud Tolner. Hist. Palat. p. 145. inter Instr. *Concedentes ... potestatem ... destitutos vel captos per se vel per alium, seu alios, etiam per judicium dictum Stillgericht ... restituendi.*

¶ STIL-

¶ STILLICIDIUM, Momentum, punctum temporis. Vetus Irenæi Interpres l. 2. c. 32. n. 3. *Et ne quidem Stillicidio temporis perseverantia, non Jesu Domino nostro, sed Simoni mago similes ostenduntur.*

¶ 1. STILLUS, Stylus, formula, methodus conficiendi acta forensia. Mandatum Caroli IV. Reg. Franc. ann. 1322. tom. 1. Ordinat. p. 773. *Cum pridem ... ordinatum fuerit, ut Scriptura, sigilla, scribaniæ, Stilli, memorialia processuum, &c. quia imo scripturas, scribanias, sigilla, Stilles, memorialia ... ad firmam ... tradere nostro nomine studeatis.*

¶ 2. STILLUS, STILUS, Palus, sudes. Mirac. B. Henrici Baucen. tom. 2. Jun. p. 387. *Ipsa zata ducta sine remigio allisa fuit ad Stillos pontis & fissa in duas partes.* Jac. De Layto in Annal. Estens. ad annum 1397. apud Murator. tom. 18. col. 941. *Qui ambo exercitus, postquam non erat sibi possibile pontem occupare illum, vastissimis bombardis continue contundebant, rumpendo & sternendo diatim Stilos & alia ipsius pontis robora.* Ubi pontis seu columnæ intelligi possunt, à Græc. στῦλος, columna: at pro palo certum est usurpari hanc vocem in Charta Desiderii & Adelgisi Reg. Longobardor. an. 772. in Bullario Casinen. tom. 2. pag. 14. col. 2. *Pro prato in Stilo ficto, & pro seclato, & per runco in furca ficta, usque in pero similis seclata, deinde in Stilo, & rovere seclata.* Stili cæci, apud Hirtium in bello Africano, Pali sunt præcauti ambustique, ac terræ defixi in castrensi munitione. De iisdem Silius:

Et Stilus occulitur, cæcum in vestigia telum.

¶ STILPONES, νᾶνοι, in Gloss. Lat. Græc. Pusilli, homunciones.

¶ STILUS, Titulus, Gall. *Titre*, Angl. *Style*. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordin. p. 325. *Nec non omnes, consuetudines, libertates, saisinas & Stilos in seu de quibus visi (usi) sunt pacifice ab antiquo.* Charta Elizabethæ Reg Angl. an. 1570. apud Rymer. tom 15. pag. 679. *Investimus eundem Thomam unum pursivandorum nostrorum ad arma, eique nomen illud vulgariter nuncupatum Rougecresse imponimus, ac Stilum, titulum, libertates, & præeminentias hujusmodi officio convenientia, &c.* Pluries occurrit alibi. Vide *Stillus* 2. & *Stylus*.

¶ STIMARE, STIMATOR, Æstimare, Æstimator. Inquesta ann. 1368 ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Requisitus qui fecit fieri emendam, dixit quod æstimatores quos ipse testes misit ad Stimandum talam.*

¶ STIMPLO, Exemplo. Paschasius in Vita s. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 342.

Omnibus una mane fors irrevocabilis hora,
Qua nobis Stimplo caput isti morte beatum.

¶ STIMULATI. Vide *Schola stimulati*.

¶ STIMULATUS, Fervens. Vita B. Joh. Bonvisii tom. 5. Maii pag. 110. *Hanc igitur regulam servabat, quod si aliquem subditum haberet ultra modum zelantem seu Stimulatum, &c.*

¶ STINARII, *dicuntur amatores. Idem dicuntur cornearii.* Vocabul. utriusque juris.

STINCUS. Acta antiqua apud Ughellum tom. 7. Ital. sacræ p. 1361. *Et à pede Arpi ferit ad caput Fatzeoli, ubi est copia Stincorum, & vadit usque ad locum, qui vocatur Ecclesia, &c.* Infra: *Ubi surgit fons, & tendens ad feram de Stincbis, &c.* Italis *Stinca*, est montis apex.

¶ STINDARDUM, ut *Standardum* 1. Vide ibi.

STINGISDINT. Vide Leges Burgorum Scotic. cap. 29. [Skenæo de Verborum significatione p. 153. est Ictus stimuli vel baculi, Latine fustigatio.]

¶ STIOPHIUM, pro *Strophium*, apud Ludewig. to. 6. Reliq. Mss. pag. 311. linteum ad emungendum nasum. Gall. *Mouchoir*.

STIOPUS, *Inflatio oris*. Unde,

Nec Stiopo tumidas intendis rumpere buccas,
Vel braccas.

Ita Jo. de Janua; [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stiopus, Enfleure de bouche.*] Sed leg. *stlopo*.

STIOSUS, *Quasi mitissimus, non superstitiosus*, in Glossis antiquis Mss.

¶ STIPA, *Quædam parva arbor, ut dicunt copa, quia in ea stipentur secta.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stipa, un petit arbre bon pour balaier. Scopa.*

¶ STIPABILIS, στιβαστός, in Gloss. Lat. Gr.

STIPADIUM, vel STIPARIUM, *id est, scaccarium, quia hominibus spectantibus lupum stipetur, vel stipes, si domus fiat. Vel Stipadium, est parvus abacus, & hoc Stipadium, genus mensæ.* Ugutio, & ex eo Joannes de Janua. Catholicon parvum: *Stibadium, Eschequier.* Græci στιβάδιον vocant torum, vel cubile ex herbis confectum. Papias: *Stiphadium, à stipibus, quasi stipadium, prandium.* In Ms. *Stephadium*. [Sidonius lib. 2. Epist. 2. *In hac (diæta) Stibadium, & nitens abacus.*] Vide *Stephadium*.

¶ STIPARE, Beda in Vita s. Cuthberti Ep. num. 68. *Sumpto fœno vel argilla, vel quidquid hujusmodi materiæ reperisset, Stipaverat rimulas, ne quotidianis imbrium sive ventorum injuriis ab orandi retardaretur instantia.* Ubi *Stipare*, est stupa, vel *stipa* rimas occludere, nos *Estoupper* dicimus. [Vide *Stuppare*.]

¶ 2. STIPARE, ut infra *Stirpare*. Charta an. 1125. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 438. *Pro Stipata vinea tantumdem consimilis vinea, donec illa in priorem reintegretur valorem, &c.*

¶ STIPARIUM. Vide *Stipadium*.

¶ STIPARIUS, STUPARIUS, στυπτικός, in Gloss. Lat. Gr. Stypticus, astringens.

¶ STIPATE, Contracte. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 126. *Quæ terra gesti opulentius fervores diffuse spatiosa, quam Stipate contracta.*

STIPATORES, *Præbendarii, vel compositores dicti a stipe, id est, præbenda.* Ita Glossæ Mss.

☞ *Stipatores* præterea dicuntur milites qui Inquisitori ad inquirendos & puniendos hæreticos auxilium & comitatum præstant. Hi crucem in extima veste deferunt: unde *Crucesignati* interdum, qui alibi *Familiares*, vel *S. Petri Martyris Scholares*, nuncupantur. Vide Jacob. Simancatem Pacensem Episc. de Catholicis Institut. tit. 41. §. 15. & Limborch. Histor. Inquisit. lib. 2 cap. 9.

STIPATUS. Concil. Londinense an. 1342 cap. 2. de abusu Clericorum in vestibus: *Et suis digitis annulos indifferenter portare publice, ac zonis Stipatis pretiosis supercingi.*

¶ STIPBRICH, Idem videtur quod *Stebreeb*. Vide ibi. Tabular. Ramesiense Ch. 174. *Concedo ... mundbrich, bledwith ... Stipbrich, &c.*

¶ STIPENDIALIS, Ad stipendium pertinens. *Fœdus stipendiale*, apud Sidon. l. 8. Epist. 9.

¶ STIPENDIARI, Sustentari, tueri, Gall. *Entretenir*. Chron. s. Trudonis apud Acher. tom 7. Spicil. p. 375. *Hinc episcopalis terrebat interdictio, quæ sacrileges illos pronuntiabatur ex oblatione fidelium non debere Stipendiari.* Utitur Tertull. adv. Judæos cap. 9. & adv. Marc. lib. 3. cap. 13.

¶ STIPENDIARIE, In *stipendium*. Præceptum Theoderici Reg. inter Acta Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 206. *Sanctimonialibus ibi degentibus, & pauperibus ac peregrinis Stipendiarie disponente atque ordinante præfatæ urbis Episcopo, &c.*

¶ STIPENDIARIUS, Qui alicujus stipendiis meret. Chron. Estense ad an. 1305. apud Murat. tom. 15. col. 353. *Intravit civitatem Mutinæ, & accedens plateam, invenit Stipendiarios suos clausos sbarris circa totam plateam.*

¶ 1. STI-

¶ 1. STIPENDIUM, Quidquid vitæ sustentandæ est necessarium. Charta ann. 850. in Append. ad Marcam Hispan. col. 785. *Ut nostris futurisque temporibus ipsa res ejusdem monasterii rectorumque suorum & monachorum ibidem degentium proficiat utilitatibus Stipendiisque in augmentum*. Charta Hugonis Magni an 940 apud Mabill. tom. 3. Annal p. 709. *Concessimus ad præfatum s. Juliani monasterium in victualibus, Stipendiis monachorum, ceterisque eorum utilitatibus, &c.* Vita s. Maximi tom. 1. Jun. p. 93. *Eat & ipse vobiscum & accipiat Stipendia corporis necessaria*. Adde Gloss. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. Mss. p. 18. & 70

¶ 2. STIPENDIUM, Via, ratio, modus aliquid comparandi. Saxo Grammat. in Hist. Danica: *Unicum salutis Stipendium in æris objectione repositum, nec fuga subsidium nisi rerum damno carpendum*.

¶ STIPENDIA PATRIÆ, Munera curialia, quæ & *Necessitates municipales* dicuntur, in Cod. Theod. de Decurion. leg. 57.

¶ 1. STIPES, Furca, patibulum. Charta Caroli C. an 863. apud Miræum tom. 1. pag. 248. *Isaac & Sigardus Comites humiliter precati sunt, ut concederemus cuidam Cameracensis Ecclesiæ Præsuli.. omnem, quam Regia Majestas habet potestatem, scilicet legalis justitiæ disciplinam, excepto duntaxat Stipite*.

¶ 2. STIPES, pro Stips, in Gloss. Lat. Græc. *Stipes fodalium*, *ὀβολ.* Stips, in Mss. Sangerm.

STIPHA, Theodericus Monachus de Miraculis sancti Celsi Episcopi Trevir n. 14. *Cum de lecto surgere cuperet, & nemo sibi ministrantium afforet, utsu quo potuit, Stipham lectuli apprehendit*. [f. Lecti columna, fulcrum.]

¶ STIPHADIUM. Vide *Stipadium*.

STIPPA Anastasius in s. Silvestro: *In medio fontis columnas porphyreticas, quæ portant phialam auream, ubi candela est, pensans est en auro purissimo libras 52. ubi ardet in diebus Paschæ balsamum lib. 200. ni cum* (l. myxum) *ex Stippa amianti*. Id est ex papyro seu *stippa* immaculata, pura. Alii codd. præferunt *stuppa*.

¶ STIPTICUS, pro Stypticus, Gr. στυπτικός. Alexander Iatrosophista l. 2. Passion. c. 79. *Cibi... qui Stiptici sunt, bene digestibiles & evanadoti*.

STIPULA, pro *Stipulatio*. Traditiones Fuldenses l. 2. form. 22. *Vos & successores vestri ad possidendum, & ad fruendum in eleemosynam meam ulterius perenniter firmissimam habeatis potestatem, Stipula confixum vobis ad roborandum & ad tuendum*. Wfaius Monachus post Vitam sancti Amandi à Milone conscriptam:

Præbuit is Stipulam præclarus Episcopus Emmo,
Affigens digitis pulchra elementa suis.

STIPULAS E MANIBUS EJICERE. Vide *Festuca*.

¶ STIPULAGIUM, Præstatio pro stipulis. Polypt. Fiscamn. an. 1235. *Omnes homines de s. Georgio, exceptis vavassoribus, debent Stipulagium & pasnagium porcorum suorum*.

¶ STIPULARE, pro Stipulari. Charta an. 968. ex majori Chartul. s. Victoris Massil. fol. 7. *Recognoscentes quia nullum directum habebant de ipsis campis & de ipsis vineis & se guerpiverunt & Stipulaverunt*. Vide mox *Stipulatio*.

STIPULATIO. Gloss. Gr. Lat. *Stipulationes*, ἐπερωτήσεις. *Stipulatio*, ἐπερώτησις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stipulatio, Stipulacion, c'est interrogation petitive adjoustée à response permissive*.] Isidor. l. 4. Orig. c. 24. *Stipulatio est quasi promissio vel responsio: unde & promissores stipulatores vocantur. Dicta autem stipulatio à stipula: veteres enim quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes, sponsiones suas agnoscebant*. [Charta ann. 1240. apud Miræum tom. 1. p. 380. col. 2. *Nos per stipulationem solemnem, fide & juramento interpositis promittimus, &c.* Charta an. 1278. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. Mss. p 45 *Tenore præsentium permittimus* (promittimus) *& per solemnem Stipulationem, fide data vice sacramenti nos ac nostros successores in integrum venerabili in Christo patri Ebreni abbati ac fratribus monasterii Zwetlensis obligavimus, quod &c.*] Hinc formula vulgaris, *Stipulatione subnixa*, quę crebro occurrit in donationibus, & aliis actis vel instrumentis, & apud Marculfum. Tabularium Monasterii Bellilocensis in Lemovicensibus: *Et præsens instrumentum maneat inconvulsum, cum stipulatione subnixa. Sed præsens testamenti cessio inconvulsa permaneat, cum Stipulatione subnixa*. Hujus clausulæ ea mens est, inquit Bignonius, ut perinde firmum id habeatur, atque si in stipulatum deducta res fuisset. Stipulatio enim erat commune omnium obligationum astringendarum vinculum, ut ait Paulus l. 5. Sent. tit. 7.

Verum truncata & mutilata iis locis verba, Notariorum more, constat, qui præcipua & magis solemnia adhiberi soliti, cætera quæ subaudiri debent, ultra prætereunt tanquam minus necessaria, cum brevitati nimium quam par est student. Id, inquam, advertere est ex aliquot aliis Chartis, in quibus clausula illa suis verbis legitime concepta, ex jure Romano, & ex Imperator. legibus petita arguitur. Charta 30 inter Alamannicas Goldasti sub Ludovico Pio Imper. *Cartula ista firma permaneat legis Stipulatione subnixa, qui omnium cartarum accommodat firmitatem*. Quo *legis* vocabulo, Legem Aquilianam, seu stipulationem, & alteram Arcadii Imp. intelligi disertim docent Chartæ aliæ plusculæ. Altera inter Goldastinas 35. barbaris vocabulis exarata, sub Dagoberto Rege, quę etiam refertur à Vadiano lib. 2. de Collegiis & Monast. German. p. 65. *Et cartula donationis sua optenta firmitatem, Aquilianis, Arcatianis leges Estibulationis, qui à omnium cartarum accommoda firmitatem*. Formulæ veteres secundum Leg. Roman. c. 17. *Et hæ Epistolæ contulitionis cum Stipulatione Aquiliana, nostris vel honorum hominum manibus roborata firmæ permaneant*. In notis Tyronia p. 110. *Stipulatione Aquiliana, Stipulatione subnexa*. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Ut Lex edocet septem virorum subscriptionibus & sigillis credidi muniendum, & pro totius rei firmitate atque Stipulatione adnecti præcepi*. Charta an 1302. in Chronologia Lerinensi tom. 1. p. 363. *Ut teneant & possideant omnes habitatores in cænobio commemorato, cum omni Stipulatione interposita, omni firmitate subnixa*. Stipulatio porro Aquiliana interponi solita erat acceptilationis causa, cujus vi etiam tenebatur qui chirographum aut testamentum delevisset: Lege vero Arcadii Imper. 27. C. de Testamentis instrumenta omnia legitime confecta rata esse jubentur. Ita qui chartam ejusmodi infringebat, mulctam ab hisce legibus decretam incurrebat. Stipulatio vero Aquiliana definitur à Cujacio, *Novatio obligationis alio genere quam verbis contractæ*. Ex his emendanda vetus Charta in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. n. 7. sub finem.

STIPULATIO sæpe etiam pro *subscriptione* usurpatur. Chronic. Gemblacense p. 510. *Omnia quæ B. Wibertus legali testamento delegavit commissæ sibi Ecclesiæ Dei, Imperialis & Apostolicæ manus Adstipulatu fecit perpetualiter corroborari*. Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiensium c. 6. *In cujus traditionis Charta sic subscriptum est: Actum Liptinas villa publica, &c. & in Stipulatione: Signum, inquit, Karlomanni Majoris domus, qui hanc donationem fecit, firmavitque*. Alia apud Baldric. in Chron. Camerac. l. 1. c. 27. *Præsens donatio à me facta omni tempore firma & inviolata permaneat Stipulatione subnixa idoneorum testium, Domini videlicet Vindiciani Episcopi, &c* Charta Friderici I. Imp an. 1154. pro Guillelmo Episc. Tricastinensi, apud Sammarthan. *Verumtamen quia tan-*

tanta re firmitas Imperiali autoritate muniri desiderat, sancimus & concedimus eidem sanctæ Dei Ecclesiæ, Stipulatione equidem nostra subscripta, Guillelmo ejusdem Ecclesiæ Episcopo & successoribus ejus, dominium prædictæ scilicet civitatis, &c. Ubi *Stipulatio* nihil aliud est quam *subscriptio*. Id præterea adstruit vox *subnexa*, quæ eadem est, quæ indicatur subscriptionem subdi. In Not. Tyronis p. 110. habetur *Stipulatione subnexa*, ut in veteribus Tabulis apud Vadianum pag. 52. 53. & aliis quæ extant in Chartis Fuldensibus & Alamannicis. Charta an. 579. apud Perardum p. 6. *Stipulatione & sponsione pro omni firmitate subnexa*. Verum interdum vox *subnixa*, pro *subnexa* scribitur. *Scriptorum veritate subnixam* dicit Lex 4. Cod. Th. de Fide testium, ut Baldricus Noviom. l. 3. c. 39. *Conventionem sacramento subnixam*.

¶ STIPULUM, καλάμη, in Gloss. Lat. Gr. *Stipulus*, in Ms. Sangerman. pro Stipula.

¶ STIPUS, *Mendicus*. Joh. de Janua, *Mandiant*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Qui stipem amendicat. Vide alia notione in *Staupus*.

STIRILLUM, *Barba capræ, dicitur à stiria, quia pendet ad modum stiriæ, i. guttæ*. Joh. de Jan. [*Barbe de chevre*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ STIRKES, vox Anglica. Testam. Joh. *de Nevill.* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item Radulpho filio meo (lego) ... CC. vaccas pro stauro, CC. Scottos & Stirkes*, MM. *bidentes, &c.* Anglo-Sax. styrc, est Bacculus.

¶ STIRPALIS, ut infra *Stirpaticum* in *Stirpare*. Charta ann. 1076. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 476. *Dedit & omnes decimas grossas & minutas de castro & oppido, scilicet de omnibus dominicaturis, de casalibus & aregalibus, de Stirpalibus, &c.* Alia an. 1137. apud eumdem tom. 2. inter Instr. col. 313. *De Stirpalibus, de casalibus, de arrengalibus, & de omnibus dominicaturis & decima medii partis fortium, cum omni minuta decima inibi dedit & concessit*.

¶ STIRPARE, pro *Exstirpare*: Stirpes avellere, quomodo Salmasius ad Hist. Augustam p. 284. ait se reperisse apud Prudentium in vetustissimo codice S. Ambrosius lib. 7. in Lucam: *Stirpare agrum solitus, ne fen ibus gemma lædatur, ne luxuriet umbra foliorum*. Vita s. Agrippani Episcopi: *Accepto nempe tanto dignitatis officio, toto posse pravitatem hæreticam Stirpare satagebat*. Capitulare Aquisgr. ann. 789. c. 79. & l. 1. Capitul. c. 75. de operis rusticorum: *Nec in silvis Stirpare, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos construere, &c.* Capitulare de Villis c. 36. *Ut silvæ vel forestæ nostræ bene sint custoditæ, & ubi locus fuerit ad Stirpandum, Stirpare faciant*. Adde Capitul. 2. ann. 813. c. 19. Charta Germanica ann. 801. apud Hanschanium in Comment. ad Vitam s. Ludgeri Episc. §. 4. *Tradidi comprehensionem illam, quam ego in propria hæreditate comprehendi . . . excepta illa particula quam Folbertus in proximo angulo inter Ruram & Wrdubergum olim Stirpare inchoavit*. Alia ejusdem anni ibidem: *Tradidit ... suam comprehensionem illam, quam ... proprio labore & adjutorio amicorum suorum legibus comprehendit & Stirpavit, id est, in loco qui dicitur, &c.* Le Roman de *Guillaume au Court-nez* Ms.

Li Quens Estrepe sel grans ramier feuillis.

[Le Roman *de Vacce* Ms.

Lor vingnes & lor boiz fist li Rois Estreper,
Et lor maisons ardoir & lor chasteaux gaster.

Vide *Styrpus*.]

STIRPATOR, pro *Exstirpator*, [Decoctor, Gallice *Dissipateur*.] In Miraculis s. Ludgeri Episc. Mimigard. n. 9. Liber Ordinis s. Victoris Paris. Ms. c. 11. *Neque prodigus sit & Stirpator substantiæ Monasterii*.

STIRPATICUM, Silva *exstirpata*, alias *Essartum*. Charta Friderici I. Imp. an. 1175. apud Guichenonum in Episcopis Bellicensib. *Ad hæc quoque omnia civitatis regalia, videlicet monetam, teloneum, ... pascua, piscationes, venationes, silvas, Stirpaticum, & omne districtum & jurisdictionem civitatis*. [Vide *Exartum*.]

STIRPARIUM, Idem quod *Stirpaticum*. Charta Roberti Comitis Palatini Loretelli an. 1179. *Deinde descendit per pedem Nobilis, ... & vadit per viam Esculanam, quæ est in medio Stirparis Termulsti, & deinde ascendit per latum dicti Stirparis recto callo usque ad fontem Nucum, &c.*

STIRPETUM, Eadem notione. Charta Conradi Imper. an. 1108. tom. 3. Ital. sacr. p. 455. *Cum ..., silvis, buscariis, Stirpetis, pratis, paludibus, &c.*

¶ STIRPIX, Qui stirpes effodit, radicum sector. Gl. Lat. Gr. *Stirpices*, ῥιζοτόμοι.

1. STIVA, Stapes, quo in equum quis tollitur. Chronicon Reichersperganse an. 1160. *Imperatore frenum equi & Stivam sellæ tenente*. Ubi nescio an non legendum sit *strivam*, ex Gallico *Estriè*. Alias Latinis, *Stiva dicitur manica aratri: stivarius, qui tenet aratrum per Stivam* Jo. de Janua & alii.

2. STIVA. Instrumentum musicum, Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis c. 11.

Tympana cum cytharis, Stivisque lyrisq. sonant hic.

¶ 3. STIVA, Neuma, quod post antiphonas cantatur. Bernardus de Musica: *Neumata inventa sunt singulis subjicienda antiphonis quæ apud quosdam Stivæ vocantur*.

¶ 4. STIVA, Alia notione, in Charta apud Stephanot. tom. 1. Antiq. Bened. Vascon. Mss. p. 678. *Cum quodam abbate Bernardo habuit litem pro Stivas & sylvas, quæ sunt in Caldarez, eo quod ipse diceret quia deberet colligere prædam pro se sine consilio abbatis vel monachorum* Vide *Stivarium* 2.

¶ STIVAGIUM. Vide *Sanctivagium*.

¶ STIVALE, Ocrea levior, calceorum species, Italis *Stivale*, eadem notione, nostris olim *Stivali*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator tom. 12. col. 684. *Ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum jupparellum in dorso & Stivalia in pedibus suis*. Charta ann. 1309. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1639. *Et aura pour ses chaimbres Stivelez de plates garnis de teles & de fer*. Vide *Æstivalia*.

¶ STIVALLUS, STIVALUS, Eadem notione. Statuta Saluciarum Collat. 5. c. 143. *Statutum est, quod quilibet caligarius seu affaitator faciens vel fieri faciens subtulares, Stivallos, &c.* Comput. ab ann. 1333. ad an. 1336. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 284. *Item, pro duobus paribus Stivalorum & 12. paribus solariorum pro domino*, 3. flor.

¶ 1. STIVARIUM, ut *Stivale*. Chron. Cavense apud Murator. tom. 7. col. 958. *At sine calcariis, vel Stivariis, vel jargiis, portam monasterii nostri intrare non audeant, nec secum, nec in ipso monasterio arma deferre præsumant sine nostra speciali licentia*.

1. STIVARIUM, [Pecorum stabula æstatis tempore.] Charta Gastonis Vicecom. Benaharn. ann. 1181. in Tabulario Palensi: *Concessi etiam Ecclesiam cum Stivariis & appenditiis, & decimam totam ex integro, &c.* Vide *Æstiva*.

STIURA. Vide *Steura*.

STIVUS, *Semita, tramis, trames*, στενωπός, in Gloss. Græc. Lat.

¶ STLACTARIUS, ἐφφίμερος. Gloss. Lat. Græc. *Adulator, ambitiosus, ancillula, Stlactarius, fuco*: *Stlatarius*, in Gloss. Gr. Lat. Utrobique legend. *Stlatarius*.

¶ STLATA, *Genus navigii latum, à latitudine dictum. Inde Stlataria purpura dicitur, id est, marina, vel navis piratica*. Papias. Vide Fastum. Glossæ Lat. Gr. *Stlatta*, πειρατικὸν πλοῖον εἶδος. Hinc emendandæ Glossæ Isidori:

dori: Stlataria, vestis piratica: ubi vestis, pro navis. Stlataria purpura, apud Juvenal. Sat. 154. quæ Stlata seu navi advehitur.

¶ STLINQUADRUUM ἀκλωρὶν, ἀκουρὶν, in Gloss. Lat. Græc. Vide Stlinquadrum.

¶ STLIPES, στιπαρχαι, in Gloss. Lat. Gr. Emendat Vulcanius, Stlites, δίχαι, ἀρχαῖαι.

STLOPPUM, Genus vasis, rotundum os habens. Glossæ MSS. idem forte quod stauput, & stopus. Vide Staupus. Dictum porro videtur quod effingat eum Stloppum edit, seu qui buccas inflat. V. Stolpus.

¶ STLUDIO, χαμουλκίον, in Gloss. Lat. Gr. Leg. χαμούλκιον, Genus carpenti humilis. Vide supra Chamulcus.

STOACES, Ruina Collisionum. Papias.

¶ STOB, Pulmenti species, Gall. Brouet. Chron. Mellic. ad an. 1451. pag. 426. Die parasceves pro relevatione fratrum detur singulis aliquid coctum, videlicet prodium de furfure, vulgariter Stob, vel de pisis, non tamen nisi sale conditum.

¶ STOBIA, Stipula, Gallice Chaume, Esteule, Ital. Stoppia. Statuta Montis Regal. fol. 226. Item statutum est, quod aliqua persona non possit, nec debeat capere, vel capi facere alienas Stobias, nec portari facere... Et quilibet possit contrafacientes accusare, tam si viderit dictas Stobias in platea, quam si reperiretur in campis capere dictas Stobias, ... & dom. vicarius possit inquirere & comburi facere dictas Stobias.

STOC, & STOVEL. Charta Conventionum inter W. de Bray & Abbatem & Conventum de Osenay in Anglia, apud Spelmann. Præterea si homines de Stanhal dicti Abbatis inventi fuerint in bosco prædicti Willelmi cum forisfacto ad Stoc & ad Stovel, [alias Stovene] & aliquis quercus corporaliter in terram per eos scissa fuerit, malefactor pro delicto, qui taliter inventus est, reddet 3. solidos... Similiter concessum est, quod si aliquis inventus fuerit cum branchiis quercuum, vel cum aliis minutis boscis, cum foris facto illud ad Stoc & Stovel, malefactor ille reddet 6. denarios. Anglis Stock, est stipes, caudex, Stover, pabulum, unde forte Forisfactum ad Stoc & Stover, dictum fuerit, de eo qui ex silva stipites & pabula abstulisse deprehensus fuerit. Liber Anglicus Justice of peace, fol. 81. Unam sufficient par cipporum vocatorum Stockes, &c. [Vide Zucheas.] In Computo Domanii de Desvre in Comitatu Bononiensi ann. 1396. titulus habetur, de la recepte d'Estoquages escheux à ladite Baillie de Jean Chehame pour l'Estocaige de sa maison seans à Desvre à l'encoste de flos que il vendit à Jacques, &c. 4. den. In Computo Domanii Stapularum fol. 41. Recepte d'Estoquaiges de secs bois versez & estouponnez. In Computo Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. Recepte de bois secs d'Estoquefes, & de wastis en ladite forest. Alibi: Recepte d'Estoquages, qu'on dit Esebielles, où plusieurs mariniers souloient mettre leurs rets. Vide Menagium & Ferrarium in Stocco.

¶ STOCAGIUM, Arborum & stipitum estirpatio, avulsio. Charta ann. 1322. ex Tabul. S. Medardi Suession. Dictum fuit per prædictos (arbitros) quod pro ista vice Prior faceret secare medietatem in suo nemore de Suigne absque præjudicio ecclesiæ, & alia medietas ad nemus de Roquant, sed Prior solveret Stocagium. Vide Estoebagiũ.

¶ STOCEA, apud Martinium in Lexico ex Bart. Comm. Rer. Germ. l. 2. c. 16. de Suecis: Norunt ipsi calceos suere, vestem conficere, ex junco Stoceam texere. Sed leg. Stoream.

¶ STOCHUS, Ital. Stocco, nostris Estoc, vel Estocade, Ensis species. Vide Menagium & Ferrarium in Stocco. Statuta castri Redaldi l. 2. fol. 39. v. Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet, lancea, spata, cultellus, sive daga, & cultellossia, Stochus, ... & omne aliud ferrum strictum & acutum simili Stoco.

STOCIUS, Stultus. Glossæ Arabico-Lat.

¶ STOCKE. Vide supra Stoc.

¶ STOCKFISH, STOKFISH, Skinnero in Etymol. Asellus arefactus, sic dictus qui durus est instar Stocci, id est trunci seu caudicis. Charta an. 1338. apud Rymer. to. 5. p. 14. Quadraginta & sex milia & quingenta de Stockfish. Alia an. 1339. ibidem p. 146. Quinque milia de Stokfish, &c.

¶ STOCUS, ut Stochus. Vide in hac voce.

STOFFATUS. STOFFURA. Vide Stuffare.

¶ STOFFIA, Pannus, Gall. Etoffe. Statuta antiqua Monast. Sangerm. inter Probat. ejusdem Histor. p. 174. col. a Et si contingeret quod conveniretur in aliqua summa pecuniæ, dicta summa converteretur in Stoffias, Gallice Estoffes, ad faciendo vestimenta & ornamenta dicti monasterii.

¶ STOFFUS, STOFUS, Pila lusoria, vulgo Estuf. Advisamenta styli curiæ Eccl. Brioc. Johannes permissione divina & S. Sedis apostolicæ gratia Episcopus Briocensis. Licet prohibitum fuerit per statutum synodale ne ludatur ad Stoffum super ecclesiis parochialibus & in terra benedicta, nonnulli tamen prætendentes, dicto statuto non obstante, hoc sibi licere super capellis cultui divino ordinatis & alibi in terra benedicta ad ludendum ad Stoffum & alios ludos se ingerunt, &c. Regest. 82. Chartophyl. Reg. Charta ann. 1356. Luderet ad coalam seu pelam, (& cum) pelam seu Stofam portaret, &c. Vide Strophus 2.

¶ STOGARIUS. Vide infra Stotarius.

¶ 1. STOLA, Custodia. Johannes de Bayonna in Histor. Mediani Monast. cap. 73. Heinricus in Germaniam reversurus, filium sub Stola Mediolanensis Episcopi reliquit.

2. STOLA, Una è vestibus Ecclesiasticis, quæ & Orarium dicta. Honorius Augustod. l. 1. c. 104. Deinde circumdat collum suum Stola, quæ & Orarium dicitur, &c. Stephanus Eduensis Episc. lib. de Sacram. altar. c. 10. ubi de vestibus sacerdotalibus: Stola circundata collo, ad lateraque descendens, significat obedientiam filii Dei, & jugum servitutis quod pro salute hominum portavit. Vita metrica sancti Mauri Abbatis MS.

Plorat & exorat, veniam dum fletibus orat,
Deponendo Stolam, quam toto tempore caram
Anni portabat, quam sic vehementer amabat,
Quod sublimatus, quod erat Levita creatus.

Ubi observanda verba, omni tempore: nam sine stola vel orario incedere vetantur Presbyteri apud Hincmarum & Reginonem de Vita & Convers. Presb. c. 62. adeo ut mirum sit haud ita pridem cum stola Curiones sibi adesse non debere contenderint Episcopi. Vide Rupertum l. 1. de Divin. offic. c. 21. Innocentium III. Durandum lib. 3. Ration. c. 5 &c.

☞ Stola & Orarium licet promiscue usurpari soleant apud Scriptores Ecclesiast. interdum tamen distinguntur, in Vita s. Livini sæc. 3. Bened. p. 455. Stolam cum orario gemmis pretiosis auroque fulgido pertextam in ipso die ordinationis suæ pro fœdere æternæ caritatis pius magister dicto suo discipulo devoto amore contradidit.

☞ Stolam præ manibus tenebant sacerdotes dum confitebantur ante missam apud Cluniacenses, eamque facta confessione duntaxat collo imponebant. Bernard. in Ord. Cluniac. part. 1. c. 72. hujus moris testis est: Sacerdos inter manus tenendo Stolam Confiteor Deo dicit, respondet socius, Misereatur vestri sed antequam respondeat, Misereatur vestri, socio confitenti, ipsam osculando sibi imponit adjungendo, Indulgentiam, &c.

STOLA autem, propria est Diaconorum vestis, ut observat Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. cap. 20. unde in Vita s. Altmanni Episcopi Pataviensis legimus eumdem Episcopum, cum Diaconus adventitius & sinistræ famæ lecturus Evangelium benedictionem ab eo peteret:

stolam

stolam de collo ejus abstulisse, & alteri præcipisse ut legeret.

Stolas vero *Diaconi & Subdiaconi super humerum sinistrum* ferunt, uti monet Gillebertus Lunicensis Episcopus lib. de Usu Ecclesiastico. Vide Euchologium Græcor. Goari, & quæ observamus in Dissert. de Nummis Impp. Byzantinorum, & in voce *Orarium*. Veneti etiamnum *Stola* appellant panni segmentum oblongum dodrantali latitudine, quod sinistro humero injiciunt. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. in *Stola*.

Stolis & Superpelliciis induti Synodo adesse jubentur Sacerdotes, in Synodo Bajocensi an. 1300. cap 3.

Stolæ cum Tintinnabulis, in Testamento Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Stolas quatuor cum auro, una ex illis cum tintinnabulis.* Monasticum Anglican. tom. 3. p. 317. *Stola & manipuli cum imaginibus, & in extremitatibus cum campanulis argenteis.*

Stola & Annulo *privati Abbates*, qui deponebantur à sua dignitate. Hugo Flaviniacensis p. 258. *Judicio dato, eis frustra Sedem Apostolicam appellantibus, rogabatur Stolam & annulum reddere.* Infra: *Ipse vero quamquam depositus, quamquam à consortio & communione Ecclesiæ sequestratus, Stolam retinuit & annulum.* [Formul. degradationis apud Spelmann. *Signum Domini per hanc Stolam signatum turpiter abjecisti; ideoque ipsam a te amovemus, &c.*]

Sub Stola Excommunicare, i. stola sumpta, ad majorem excommunicationis ceremoniam. Charta ann. 1214. in Hist. Guinensi p. 135. *Dominus vero Willelmus Abbas cum Conventu suo, sub Stola excommunicaverunt omnes qui hanc eleemosynam ab Ecclesia alienaverint.* Chronicon Montis-Sereni an. 1216. *Stola sumpta, reos, tacitis nominibus, excommunicationis vinculis innodavit.* Et ann. 1219. p. 228. *Renuentibus eis, statim intentionem suam facto declarans, manu ad regnum porrecta, Stolam sibi occultam protulit, & priusquam appellationis clypeo se munirent excommunicationis eos gladio percussit* [Lamberti Episc. Atrebat. Epist. 131. apud Baluz. tom. 5. Miscell. p. 365. *Cumque, ut veritas recitaretur, causa excommunicationis collo nostro Stolam imponeremus, &c.*] Adde Laurentium Leodiensem in Hist. Episcoporum Virdunensium pag. 192. & in Chartam Archiepisc. Trevirensis an. 981. apud Browerum in Annalibus Trevir. p. 483. 2. edit.

Stola & Banno *interdicere.* Chron. Trudonense l. 2. p 366. *Quæ enim regula, quis canon, quis ordo, quæ leges hoc auctorizant, ut defuncto suo Abbate Monachi... ire ante datum Abbatem ab Episcopo in exilium compellantur, & nisi assentiant, Stola & banno omnes in Episcopio Christiani ab eorum hospitalitate interdicantur.*

Sub Stola Jurare. Otto Morena in Histor. Rerum Laudens. p. 64. *Super his capitulis fuerunt testes, & sub Stola tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt D. Petrus Christianus Decanus Basilicæ B. Petri, &c.* Vide *Juramentum*.

Stola, pro Pallio Archiepiscopali. Eadmerus lib. de Anselmi similitudin. c. 188. de eodem s. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi: *Et ut Romam ad Papam Urbanum pro Stola sui Archiepiscopatus eundi sibi licentiam daret, humiliter & mansuete petiit.* Landulfus de s. Paulo in Chronico Mediolanensi c. 2. *Ordinationem quoque Episcopatus ab extraneis Episcopis suscepit: virga quoque pastoralis per munus Comitissæ Mathildæ adhæsit, Stolam vero per Legatum D. Papæ sibi delatam induit.* Cap. 38. *Unde ipse Papa huic prudenti viro dixit: Frater, meditatus & Episcopus venisti, sed si vis frui auctoritate Archiepiscopi in temporibus meis, necesse est ut Stolam suscipias de manibus meis, sicut ego suscepi ad altare S. Petri,* infra c. 40. Alexander II. PP. Epist. ad Hugonem Archiep. Rotomagen. *Stolam ob insigne dilectionis de collo nostro assumptam per dilectos filios nostros R. & G. viros industrios, tibique devotos, Caritati tuæ transmittimus, ut videlicet ad honorem Dei & B. Petri reverentiam, nostrique memoriam ea assidue perfruaris.*

¶ STOLATUS, Stola indutus. Gloss. Lat. Græc. *Stolatus*, ἐστολισμένος. Chron. Trudon. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 365. *Progressus in publicum Episcopus Leodiensis Henricus Stolatus auctoritate Episcopali, per bannum omnibus in Episcopio suo præcepit, ut & hospitium eis non indulgerent.* Ibidem p. 454. *Coram Stolato Episcopo, Stolati & ipsi ut in consecrationibus suis facere solent, tam Abbates quam Episcopi, &c.* Eckeardus Junior de Casibus s. Galli cap. 11. *Pergunt in ecclesiam ad dandas ab omnibus prosperæ viæ preces, & recipiendas à tot Episcopis benedictiones, data prius confessione, & à Stolatis remissione.* Adde Acta s. Reginswindæ tom. 4. Julii pag. 94.

¶ STOLEUM, ut *Stolus* 2. Vide in hac voce.

¶ STOLEZARUS, ut *Stolizaz*. Vide ibi.

¶ STOLICHERI, Stolici, Ita in Germania appellati aliquando Fratres Ord. Prædicatorum: rationem hujus nomenclaturæ exhibent Gesta Trevir. Archiep. apud Marten. tom 4. Ampliss. Collect. col. 241. *In diebus illis venerunt in partes istas primum Prædicatores & postea Nudipedes, & subito impleverunt mundum. Et primo quidem Prædicatores venerunt Coloniam, & datus est eis locus & hospitale quoddam in platea Stolicorum, ut ædificaretur eis ibi habitatio. Unde à loco nomen aliquando habuerunt, ut vocarentur Stolici & Stolicheri, putantibus multis, quod à paupertate se vocarentur.*

¶ STOLIDITAS, In agendo tarditas, Gall. *Lenteur.* Chron. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. col 639. *Hic* (Johannes XXI.) *Episcopus Tusculanus erat antequam Papa fuerit in scientiis diversis famosus: sed scientiarum florem pontificalemque dignitatem quadam morum Stoliditate deformavit, adeo ut naturali pro parte carere videretur industria.*

¶ STOLIUM. Vide infra in *Stolus* 2.

STOLIZAZ, Magistratus, quod Longob. [*Stolizaz* Lindenbrogio dici videtur quod loco Regis in judicio præsideat sacraque vice judicet.] Gloss. *Stolizat, id est Missus Regis.* Glossæ aliæ: *Ab Stolizaz, ab eo qui panem ministrat.* Sed videtur legendum *paem, Pactarius*, ἐπάναρχος. Lex Longobard. l. 1. tit. 19. §. 5. *Si quis molinum alterius scapellaverit, aut clausuram ruperit, ... componat sol. 20. in palatio Regis districtus ab Stolizaz.* Ubi Spelmannus monet in aliquot MSS. codd. *abstorizat*, & *abauterizat*. Sed nihil mutandum monet Charta Arichis Ducis Longob. in Chronico Beneventano s. Sophiæ: *Concessimus nos Dominus vir gloriosissimus Arrichis, summus Dux gentis Longobardorum, per rogum Griserisei Stolezari* (forte *Stolezazi*) *nostri, tibi Municulano Gastaldo nostro porres duos, &c.*

STOLNA. Charta de Urburis post Decreta Hungarica: *Ita tamen ut Stolnas hereditarias, aquaductus omnes pro conservatione regalium montanarum suis impensis debite intervenerent.*

STOPLUS. Marcellus Empiric. cap. 27. in carmine ad rosus: *Stolpus à cælo cecidit, &c.* Ubi Casaubonus in Commentar. ad Persii Sat. 5. reponit *stloppus*, scilicet sonus ille quem buccæ inflatæ & ictu collisæ edunt. Gloss. Græc. Lat. *Stloppus*, ποππυσμός. Vide *Stloppum*.

¶ 1. STOLUS, Sedes in choro. Vide *Stallus* 1.

2. STOLUS, *classis, navis*, Ugutioni, ex Gr. στόλος. *Stolus Alexandrinus*, in l. 7. Cod. Theodos. de Navicular. Codex Carolinus Epist. 24. *Quod sex Patriciis, deferentes*

secum trecenta navigia, simulque & Siciliensem Stolum, in hanc Romanam urbem absolute à Regia urbe, ad nos iproperant. Joannes VIII. PP. Epist. 7. *Cum ... certa relatione didicerimus amplissimum in primo ad expugnandum urbem venturum, &c.* [Litteræ Senescalli Provinciæ ad Massil. an. 1337. *intelleximus Stolum galearum Regis Aragonum paratum esse proficere.* Ottoboni Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 365 *Margaritus cum Stolo Regis Tancredi, scilicet cum galeis 72. & duabus fogutis & duabus scurlatis apparuit.*] Vetus Inscriptio Pisis apud Ughellum tom. 3. p. 411.

Anno quo Stolus est Stolus factus ad oras,

☞ Quo ultimo loco pro expeditione navali accipitur, ut & p. 858. ejusdem tomi & in Annalibus Pisanis ad ann. 1138 ibidem.

¶ STOLUM, Eodem significatu, Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 467. *Postquam vero nostra galeæ & naves applicuerunt apud Aconem, habuerunt totum mare in sua virtute; & Stolum Imperatoris non audebat stare in mari.*

ESTOL, apud Raimundum Montanerium in Chron. Catalanico Regum Aragon. c. 186 & alibi non semel.

STOLIUM, Eadem notione. Romualdus Salernitanus in Chronico MS. *Alio quoque tempore prædictus Rex Rogerus misit Salernum Ammiratum suum cum Stolio suo in Romaniam, qui invenit maximum Stolium Imperatoris apud caput Maleæ, &c.* Falcandus p. 648. *Stephanum quoque Fratrem suum Stolii constituit Admiratum,* Alibi: *Cum enim in partes Hispaniæ missa Stolio, Masmudorum Rex potentissimus Africam obsedisset, &c.* Rigordus an. 1201. *Asciito sibi Dux Venetiarum sub juramento cum suis Venetianis & Stolio.* [Charta an. 1320. ex Tabular. Massil. *Ante Januam dum potens Stolium galearum nostrarum inimicos nostros insequeretur.* Litteræ Caroli Reg. Siciliæ an. 1424. ex eodem Tabular. *Tempore isto quo hostes adversarii cum exercitu & Stolio sunt velificantes maria, &c.* Chr. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 29. *Dictus autem Rex Carolus ... transiens mare cum suo numeroso Stolio galearum, navium, & aliorum lignorum, &c.*] Utuntur Gesta Innocentii III. PP. pag. 49. 69. 129. ubi perperam *scolium* semper editum, Chronicon Augustense ann. 1237 Petrus de Vineis l. 2. Epist. 31. 32. Epistolæ Bonifacii VIII aliquot apud Waddingum tom. 3. in Regesto p. 5. 8 Albertinus Mussatus l. 16. p. 91. &c. Interdum

STOLIUM usurpatur pro Exercitu terrestri, quomodo Itali *Stuolo* dicunt pro quibusvis copiis militaribus, Chronicon Fossæ-novæ an. 1185. *Guillelmus Rex Siciliæ fecit Stolium maximum per mare & terram. Super Stolium maris ordinavit Capitaneum Comitem Tancredum, super Stolium terræ fecit Capitaneos Comitem Alduinum & Comitem Richardum de Cerra, &c.*

¶ STOLEUM, ut *Stolus*, in Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 436. *Destinatum fuit à Ducali dominio Stoleum galearum ad partes Sclavoniæ.*

EXTOLEUM, EXTOLIUM, non semel apud Raphaynum de Caresinis in Chronic. MS. pro *stolium* ann. 1362. 1379. &c. & Andr. Dandulum in Chron. MS. an. 1312.

STORIUM, Eodem perinde significatu, Classis. Rogerus Hovedenus pag. 670. *Eodem die venit illuc Willelmus ... cum 30. magnis navibus de navigio Regis Angliæ, & erant pariter in eodem loco de Storio Regis Angliæ centum & sex magnæ naves onustæ viris bellicosis, &c.* Pag. 692. *Applicuerunt apud Accon cum majori parte Storii Regis Angliæ.* Adde Bromptonum pag. 1177. Chronicon Flandr. cap. 82. *Le Roy d'Angleterre avoit fait appareiller une grande Estoire de nefs à un sien port, &c.* [*Estoire*, apud Villarduinum lib. 1. *Onques plus belles Estoires ne party de nulle part.* Idem l. 2. *Il fu envoyés en Surie en message, en une des nés de l'Estoire.*]

¶ STOMA, à Gr. στόμα, Os Paulus Diacon. l. 18. *Erant autem Arabum juxta positorum quidam, qui accipiebant ab Imperatoribus rogas pauxillas, ad custodiendum Stoma eremi.* Id est, deserti ingressus.

¶ STOMDEGARDA, STONDEGARDA, Munimenti genus, Gall. *Redoute*. Gualvaneus Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1006. *Super ripam Ticinelli fecit construi Stomdegardas magnas & battefreda 40.* Ibidem col. 1016. *In circuitu civitatis quinque exercitus ordinavit: fossata fodi jussit; Stondegardas & battifreda erexit, &c.*

¶ STONNE, Anglis, Repausatio. Vita s. Ethildritæ sæc. 2. Bened. p. 752. *Appellatus est locus ille usque in hodiernum diem Edeldrede Stonne, quod Latine sonat Repausatio Edeldredæ.*

¶ 1. STOPA, Stupa, Gallice *Etoupe*, Ital. *Stoppa*. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 85. v. *Et de tela riste, canepe & Stope lini solidum 1. & denarios 10. Pap.* Statuta Montis Regal. fol. 277. *Item statutum est quod quilibet textor seu textrix capiat tantum pro textura & orditura, pro qualibet teisa .. tela Stopæ, solidos tres.* Vide *Stopinus*.

¶ 2. STOPA, ut *Staupus* Vide in hac voce.

3. STOPA, Obstructio, seu jus obstruendi rivos defluentes. Charta an. 1207. in Tabul. s. Bertini: *Quocumque aqua destruxerit, vel ubicumq; decursus aquarum obstructi fuerint, Philippus de Oya omnes Stopas, quas in feodo Ecclesiæ s. Bertini supra Rambrechtesgot habet, & antecessores sui habuerunt, libere solus tenebit: si autem Rambrechtesgat obtrusum fuerit, & aqua defluxerit per pontem, &c.* Charta Gallica apud Prynneum in Libertatibus Eccl. Angl. tom. 2. p. 215. *De chemins Estopez, euves trestornez, bundes brisiez, &c.* Hinc

¶ STOPARE, Obstruere, occludere, Statuta Vercell. lib. 3. fol. 93. *Homines Tridini teneantur & debeant & compellantur per Potestatem Vercellarum Stopatum juxta burgum Tridini alveum novum,* Statuta Montis Regal. fol. 214 *Et aliqua persona non debeat Stopare nec Stopari facere aquarolium portæ Vici, &c.* Vide *Stupare*

¶ STOPASSIS, Topazius, vulgo *Topase*, lapis pretiosus. Inventar. ann. 1379. ex Schedis V. Cl. *Lancelot; Item duo alii anuli auri, videlicet unus cum lapide vocato Stopassi, & alius cum quodam lapide vocato cornalina,*

¶ STOPELLUS, diminut. à *Stopus*. Vide *Staupus*.

STOPHARIUS. Vetus Gloss. *Tributarius Romanus & Stopharius nominatur, qui censum Regi solvit.*

¶ STOPINUS, Italis *Stoppino*, Ellychnium, Gall. *Mèche, lumignon*. Caffari Annal. Genuen. apud Murator. tom. 6. col. 150. *Unusquisque aspiciens lampades, quæ de foris in circulo ecclesiæ erant, una post alteram vicissim taliter ardebant, ut fumus quidam igneus per aquam & oleum usque ad Stopinum ascendebat, & è tribus favillis Stopino percusso ardere incipiebat.* Statuta Placent. l. 6. fol. 70. *Ita quod habeant* (candelæ) *Stopinum de bambasio novo, &c.* item pro ipsa stupa, unde conficiuntur ellychnia. Statuta Allent. ubi de intratis portarum: *Stopini modii prædictis ponantur & solvant pro quolibet dozena libr. 1.* Guido de Vigevano de Papia de Modo acquirendi Ter. Sanct. ex Cod. Colbert. 5080. *Sed antequam firmetur novis super curvis habeantur Stopini præparati, impesati & incerati, qui ponantur in illis tribus scisuris & postea fortiter inclavelletur navis super curvis illis & postea calchentur Stopini cum cuneis & maciis.* Vide in *Stupa* 1.

STOPLUM, *Gravis sonus*. Papias Leg. *Stlappum*.

¶ STO-

¶ STOPULA, Stipula. Otto Morena in Hist. Laudens. apud Murator. tom. 6. col. 1607. *Ab eis posito igne in quodam planstro Stopulæ, qui fuerat in campo relictus, &c.*

STOPUS. Vide *Stoupus*.

¶ STORA, vox Italica, ut infra *Storia* 1. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol 4. v. *De qualibet Stora scorzarum à subris pro introitu soldi sex*. Vide alia notione in *Veterana*.

¶ STORACINUS, Storacis. Vide *Storax*.

¶ STORARIUS. Vide infra *Stotarius*.

STORAX, Papiæ, *lacryma est. Unde nomine dicitur similis mali cydonii, cujus distillatio illa quæ virgis & calamis inhæserit, Storax Calamites dicitur, i. munda. A storace vero dictus color ipse Storacis, vel stauracis, stauracius, storacinus, stauracinus*. Idem.

Stauracium. Papias: *Stauracium genus palliorum depictorum ex storace, quæ gutta similis est mali cydonii*. Chronicon Fontanellense c. 16. *De vestimentis vero Ecclesiasticis largitus est pallia quæ dicuntur fundata tria, Stauracia duo, &c.* Paulus PP. Epist. 15. Codicis Carolini: *Storacium pallium unum habentur paones*.

Stauracis, Stauracinus. Anastas. in Sergio PP. p. 61. *Locellum aperuit, in quo interius plumacium ex holoserico superpositum, quod Stauracis dicitur, invenit*. [Idem vero *Plumacium* videtur quod *Opus plumacium*. Vida *Plumarium* 2.] In s. Hadriano p. 109. *Fecit etiam in eadem ipsa basilica... cortinas miræ magnitudinis de palliis Stauracin, seu quadrapolis*. Infra: *Similiter fecit vestem de Stauracin, seu cortinam majorem ex palliis quadrapolis: sed & per diversos arcus vela syrica num. 57. omnia ex palliis quadrapulis, seu Stauracin*. Occurrit ibi pluries. Hariulfus l. 2. c. 10. *Casulas de pallio 30. de purpura 20. de Storace 6. de pisce 1. de platta 15. de cendato 5.* Vide Epist. 7. S Bonif. Moguntini Archiepisc. Ex his apparet perperam Bulengero, *vestes stauracinas*, dici auro & serico pampinatas, corimbiatas, filicatas, quia Græcis recentioribus, ut auctor est Moschopulus l. περὶ σχεδῶν, κόρυμβα, ἕλικες, corymbi & pampini vocantur.

☞ Non placet doctorum Hagiographorum interpretatio ad Acta Ss. Maii tom. 3. pag. 394. & 7. pag. 425. quibus *Stauracis* Pannus est crucibus intextus, à Gr. σταυρὸς, crux; tametsi iis accedunt Macri fratres in Hierolex. & Torrigius de Cryptis Vaticanis pag. 184. 2. edit.

STORCIDIUM, [illegible], in Gloss. MSS. Sangermanoensibus.

STORDATUS, Obtusus, obstupefactus, ex Gallico *Estordi*, Italico *Stordito*. Ita porro nostri appellabant, qui à prælio quod *Estour* vocabant, uti alibi docemus, recens venerant, tanquam qui nondum sui compotes essent præ certaminis horrore & fragore. Scio alias originationes dedisse viros doctissimos, quas probent aliis per me licet. Epist. Petri de Condeto Capellani Regis tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 553. *Et qui erant extra naves adeo erant fatigati & Stordati, quod vix poterant se sustinere*.

1. STORIA, Storium, idem quod *Storea*.

Storea, *Kishibsis*, in Glossis Keronis. [Chron. Parmense ad an. 1282. apud Murator. tom. 9 col. 978. *Propter quod magna quantitas bladi & panis venit Parmam, & mercatores habebant in platea communis domos de Storiis pro blado tenendo*.]

Storium, Ugutioni & Joanni de Janua, *dicitur à sterno, eo quod terra sternatur: nondum enim lancis stramentis coopertis, in his accubabant*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Storium, Nate*.] De *Storeis* Monachorum, quibus vice strati usi fuerunt. vide Regulam s. Isidori c. 14. 17. & Regulam s. Fructuosi c. 19.

¶ 2. STORIA, contracta pro Historia, in vet. Inscriptione inter notas Variorum ad Anastas. tom. 3. pag. 198. Idem Anastasius in s. Leone III. apud Murator. tom. 3. p. 200. *In eodem sacro altare fecit aliam vestem cum Storiis Crucifixi Domini*. Vida *Historiare* 2. Hinc

¶ STORICUS, pro Historicus, in Vita s. Landeberti Episc. Traject. sæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 70. *A prima fere ætate tradidit eum ad viros sapientes & Storicos sacris litteris edocendum*. Passio Sanctor. Martyr. Cæsaraugust. tom. 2. April. p 690. *Celebritatem quippe nominis eorum tam monumenta Storicorum, quam etiam libri concinunt poetarum*.

STORIUM, pro Classe. Vide *Stolus*. [Occurrit alia notione supra in *Storia* 1.]

¶ STORME, Stormenum. Vide *Stormus*.

STORMUS, ex Ital. *Stormo*, *moltitudine adunata insieme con arme per combattere*. Histor. Obsid. Jadrensis an. 1345. lib. 2. cap. 10. *Nota* [l. *Nola*] *ad Stormam pulsat*. Itali dicunt, *Sonare la campana à Stormo, e sonare per far correr la gente con arme*; nostri *Sonner l'alarme*. Vide Joan. Villaneum lib. 10. cap. 20. lib. 11. cap. 117.

¶ Storme, Eodem significatu. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 852. *Ecce subito audierunt sonum valde terribilem campanarum in turri, propter Storme, per certos fratres monasterii, reformari procurantes procuratum*. Vide *Stremita*.

Ejusdem forte originis est vox *Estourmie*, apud nostros, quibus *Estour*, idem fuit quod *Stormo*, Italis. [Le Roman *d'Athis* MS.

Cassiderus & tous le sien
Oulere la fraite ou dur Estour
Se prouverent mouls bien le jour.]

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Et Bertrand commanda son cesse l'Estormie.

Le Roman *de Vacce* MS.

A Roen les tramist en une compaignie
Por la cité sorprendre, ainz qu'el fust Estormie.

Hoc est, antequam ad arma sonitu campanæ excitaretur. *Estorbage*, pro Conclamatio ad arma usurpari videtur ibidem:

Pour sa serour rescourre l'Estorbage arestat.]

Chronicon Flandriæ c. 36. *La peut on voir testes voler, poings, couper, chevaux esbouler, & grande Estormie de gens*. Et vox *Estourmir*, pro *pugnare*, vel *velitare*. La Roman *de Garin* MS.

Je voul aler orendroit Estourmir.

Alibi:

Ceus de Bordele veissiez Estormir.

Guill. *Guiart*:

Nuit & jour de la dedans issent,
L'est au Roy de France Estourmissent.

Et an. 1284.

Uns & autres qui s'Estourmissent,
Du lonc da l'ost en fremissant,
Revous hors des tentes issent.

Idem an. 1294

Com personnes desestourmées
Commence l'estrif aux espies.

Vide *Bormis*.

☞ A poetis Provincialibus qui *Storm* & *Stour* eodem significatu dixerunt, *Stormo* Italos accepisse probabile est. *Blancasset* in Cantilena de Comit. Beatrica apud Crescimb. p. 239.

Can le Storm sera mèchans (meschatz)
Chascun devesses ascesmatz.

Infra:

Escus traucar & desgancir
Verrem al entrar de le Stor.

Stoamentum, Eadem notione. Statuta Patavina Rubr. 45. §. 95. *Hoc autem Statutum non habeat locum in*

Stormeno, miscella, aut in prælio. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital.

¶ STORNUM, Eodem intellectu Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1404. apud Murator. tom. 16. col. 958. *Et eo die fuit maximum Stornum in mercato veteri.*

STOTARIUS, Qui equorum admissariorum curam gerit, ex Saxon. stod, vel steda, *equus admissarius*: stod-hors, unde stod-fold, equorum admissariorum septum, in Monastico Anglicano tom. 2. pag. 260: stodtheof, *equorum admissariorum custos*, in Legibus Anglo-Saxon. Alfredi Regis cap. 9. Lex Alamannorum tit. 98. §. 3. *Et quod de berbicario, Stotario, & vaccario fit, quod reliquis servis componi solet, componatur in dupla.* Aliqui Codd. habent *Stogario*, *Storario*, vel *Stotbario*. Vide *Stadarius*, [& *Stuot*.]

¶ STOTTUS, Equus admissarius. Testam. Jo. de *Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item Radulpho filio meo* (lego) 200. *vaccas pro stauro*, 200. *Stottos & stirkes, &c.* Infra: 40. *vaccas & 20. Stottos.* Vide *Stotarius* & *Stuot*.

¶ STOUBLAGIUM, Præstatio pro facultate pascendi porcos in stipulis, nostris *Estouble* dictis, Gall. *Estoublage*. Polyptycus Fiscamn. an 1235. *Omnes bordarii de monte Calvarie debent de quolibet porco unum denarium de Stoublagio & unum denarium de pasnagio.* Vide *Estoublagia*.

¶ STOVEL, STOVENE. Vide *Stoc*.

¶ STOUPUS, ut *Staupus*. Vide in hac voce.

¶ STOUTHERES, Saxon. Magnanimi domini. Anglis Orientalibus ita olim dicti sunt qui animi magnitudine cæteris præpollebant. Hos ut à prima ipsa ætate dignoscerent collocare solebant puerulos suos super tectum ædium stramineo, & qui timidé illic hærebant, vel ut casuri ejulabant, pusillanimes fore pronuntiabant: qui vero comprehenso stramine, alacré prorepere & se fortiter sustinere deprehendebantur, plausu magno *Stoutheres* futuros acclamabant. Hæc Spelmannus.

STABA. Vide *Strava*.

¶ STRABUCARE, Evertare, demoliri, ab Ital. *Strabocare* Chron. Parmense ad an. 1259. apud Murator. to. 9. col. 766 *Carrocium Bononiensium captum fuit & Strabucatum & projectum fuit in quodam fossato & coopertum de stercbis.*

STRABUS, qui Latinis *Strabo*. Adhelm. de Laude Virg.

Mutos & mancos, surdosque repertos,
Luscos, ac Strabos, qui torta luca fruuntur.

¶ STRACCHUS, Lassus, Gall. *Las, fatigué*, Ital. *Stracco*. Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator tom. 16. col. 518. *Et omnes erant Stracchi, & jejuni, & siti, & ibi non habebant quid comederent, &c.*

¶ 1. STRACIA, ab Ital. *Straccio*, Vilis lacinia, Gall. *Chiffon*. Conventiones civitatis Saonæ: *Pro qualibet balla papiri de Stracia, &c.* Infra: *Stupis factis Straciis, &c.*

¶ 2. STRACCIA, Animalis species, ut videtur Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 4. *De qualibet soma pensium duodecim pili bovis, caprarum, Stracciarum, petegrithorum, pro introitu soldi duo.*

STRADA. Vide *Strata*.

STRADURA, pro *Stratura*, quidquid ad insternandum equum necessarium est. Charta Alamannica Goldasti 58. *Hoc est, auro & argento solidos 70. & cavallos 5. cum saumas & rufias, & filtros, cum Stradura sua ad nostrum iter ad Romam ambulandum.* [Vide *Stratorium*.]

¶ STRAFILUM, pro *Stophilum*. Vide ibi.

¶ STRAFORATUS, ab Ital. *Straforare*, Perforate, Gall. *Percer*. Anonymus in Annal. Mediol. apud Murator. tom. 16. col. 813. *Salinus unus deauratus cum soaxe Straforato.*

¶ STRAGICIOSUS, Perniciosus, exitiosus, à Lat. Strages. Chron. Domin de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 563. *In Stragiciosam prædam, guerram & tristitiam singuli deducentur.*

STRAGIOLA, Stragulum Ceremoniale Rom. lib. 2. sect. 1. *Procedit summus Pontifex super equum faleratum, coopertum à parte posteriori Stragiola carmesina, sub baldachino.*

¶ STRAGULA, *Vestis est Monachorum*, in Gloss. MSS. s. Andr. Avenion. Vide *Stragulum*.

¶ STRAGULARE, pro Strangulare, Gall. *Estrangler*. Charta Ottonis III. Imperat. an. 1001. apud Eccardum inter Probat. Histor. Misnens. pag. 296. *Laqueo, quo Judas deceatus est per triginta denarios, Stranguletur, nisi resipiscat.* Alia notione, vide in *Stragulum*.

¶ STRAGULATURA, Angustia. Concil. Constant. tom. 1. col. 693. *Contra claricos aleatores, lusores, ... indecentium vestium colore, scissura, Stragulatura* (portatores) ... *necesse est .... decreta edere.*

STRAGULUM, STRAGULA, STRAGULARE. Papias: *Stragulum, vestis discolor plumario opere facta; hinc Stragula vestis, stragulare, variare.* Gloss. Arabico-Lat. *Stragula, vario.* Hinc Decreta Calomani Reg. Hungar. l. 1. *Nullus qui Clericus æstimatur, vestitum utatur laicalibus, utpote fisso pellicio, vel tunica sparsa, manica rubra, Straagula, vel viridi manica, aut chlamide, caliga, seu joppa, &c.* Ubi legendum *Stragulata*. [Testam. s. Remigii apud Miræum tom. 1. p. 2. col. 2. *Futuro Episcopo successori meo ... relinquo Stragula columbina duo, &c.* *Stragulum Hispanicum unum*, in Vita s. Ansegisi sæc. 4. Benedict. part 1. p. 634.]

¶ STRAGULARE, *Ad modum stragulæ vestis aliquid texere.* Gemma.

¶ STRAGULATUS PANNUS, Diverso colore variatus. Charta an. 3. Henrici VI Reg. Angl apud *Madox* in Form. Anglic. p. 145. *Et prædictus Ricardus habebit de præfato Willelmo Scrope & hæredibus suis quolibet anno durante termino prædicto Pannum Stragulatum continentem 20. rayes, & unam virgam & dimidiam panni coloris.* Hinc

STRAGULATI, *Radiati*, vel *Birrati*, seu potius *Barrati fratres*, dicti olim Carmelitæ, quod vestibus diverso colore varistis uterentur: donec Martinus PP. ann. 1279. nomen eorum mutavit & habitum, convertens vestes *stragulatas* in capas albas, Carmelitarum indita appellatione. Vide Walsinghamus an. 1282. supra *Barrati*, in *Birrati*.

¶ STRAIATUS, *Catalla waviata, & Straiata.* Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, in Litteris an. 1509. apud Rymer tom. 14. p. 243. Vide *Estrajeria* & *Stray*.

¶ STRAKES, ab Anglico *Strake*, Ferrum quo rota munitur. Comput ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 563. *In uno pari rotarum vocatarum sobbzeari emptarum ibidem, ... & in 6 Strakis ferreis 4. sol.*

¶ 1. STRAMEN metaphorice dicitur de sermone incomposito, in Epist. Hadriani PP. ad Episc. Hisp. contra Elipandum, inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 92. *Perfidorum verborum ibi Stramina incomposita calamo legebantur.*

¶ 2. STRAMEN, Quidquid ad insternendum lectum necessarium est in Vitis Patrum Emerit. inter eadem Conc. tom. 2. p. 647. *Straminibus quoque lectulis itidem præparatis eundem infirmum ibidem superponentes*, Vide *Stramentum* 1. & *Stratilectilia*.

A

☞ A voce *Stramen* nostri *Estrain* pro *Paille*, *ebaume* dixerunt. Gesta Erminæ puellæ cujusdam Remis an. 1396. ex Cod. MS. S. Victoris Paris. *Elle dormoit en ung petit lit d'Estrain.* Le Roman *de la Rose*:

Sur ung poy de ebaume ou d'Estrain.

¶ STRAMENTARE, Sternere, Gall. *Joncher.* Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. to 7. col. 703. *Dux Godefridus cum acie sua inter confertissimos hostium cuneos se immittens, tantam egit stragem, ut ex corruentibus campo Stramentato, reliqui converterentur in fugam.*

¶ 1. STRAMENTUM, STRAMINUM, ut supra *Stramen* 2. Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. *Statuimus ut in dormitorio sint semper lecti 60. regularibus Stramentis vel Stramentis & pannis sufficienter ornati.*

¶ 2. STRAMENTUM, *Insellatura equi.* Mamotrect. c. 31. Genes.

¶ STRAMITA, ut supra *Stormus*, & infra *Stremita*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1234. apud Murator. to. 6. col. 471. *Cum judice suo dom. Anselmo & cum ombobus suis militibus & servientibus, & cum aliquibus de nobilibus civibus Januæ, facta pulsatione campanarum in ecclesia B. Laurentii in modum Stramite, viriliter movit, & exivit de Janua, & apud Albinganam exercitum exspectavit.*

STRAMPÆ. Gaufredus Grossus in Vita S. Bernardi Abbat. Tiron. n. 31. *Remiges autem fulminum juxta cadentium fœtoribus affecti, mortuis similes in transtris prosternuntur Strampisque rumpentibus, remis ferientibus undas, à columbariis extrahuntur.* Ubi amplectitur virorum doctorum sententiam, qui *strangis* legendum putant, ex German. & Anglico *Strange*, funis.

¶ STRANACES, *Cupidi*, in Gloss. Isidor. edit. Grævii; malim *Strenaces*. Vide infra *Strenicus*.

STRAND, Ripa, ora, littus. Vox Anglo-Saxonica, quæ in antiqui ævi Chartis privilegium quoddam designat, seu privilegii concessi amplitudinem, tum in *Ripis*, tum in streame, i. fluviis, tum in poode, i. silvis, tum in felde, i. campis, vel pascuis. Charta Henrici II. Regis Angliæ in Monastico Anglic. tom. 3 p. 4. *Cum socne & saca, and Strand: and streame, and wood, and felde, tolnet and theames, and gritbrethes, and hamsocne, and forstalles, and infangenethivet, and flemenesferme super suos homines infra burgos & extra, in tantum, & tam pleniter, sicut proprii ministri mei exquirere deberent, &c.* [V. *Strond.*]

STRANEUS, pro Extraneus, Anglis *Strange*, in Legis Ripuar. Cod. Corbinn. tit 4. haberi, ubi alii *Extraneus* præferunt, monet Steph. Baluzius. Habetur etiam in formulis Andegav. n. 32. 44.

¶ STRANIUS, Eadem notione. Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud Murator. to. 8. col. 31. *Ad præsens autem hoc dixisse sufficiat, quod quatuor modis ostenditur, quod illa fuerunt reliquiæ, quas Januenses de Stranio terra detulerunt, & fuerunt reliquiæ S. Joannis Baptistæ.*

¶ STRANGEBOWE. Chron. Nic. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. p. 460. *Hunc Ricardum* (Comitem de Strognil) *Anglici ob præcipuam fortitudinem Strangebowe cognominabant, cujus brachia tam producta fuisse dicuntur, ut erectus stans palmas manuum genibus applicaret.*

STRANGUILLO, Morbus equi, Gall. *Estranguillon.* Vide Jordanum Risum Calabrum MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum.

STRANGUIRA, στραγγουρία, [Ciceroni Stanguria,] Urinæ difficultas. Ordericus Vitalis l. 5.

Stranguiriæ morbo gemuit cruciante molesto.

STRANGULA. Vide *Strangulum*.

¶ STRANGULATIO, ἄγξις. Gloss. Lat. Græc. additur in Gr. Lat. *Suffocatio*, in Sangerm. *Sugillatio*.

¶ STRANGULUM, pro Strangulum, in Leg. municipal. Mechlin. tit. 16. apud *Bourdot* tom. 1. part. 2. pag. 1216.

¶ STRANIUS, ut *Straneus*. Vide in hac voce.

¶ STANTUM, *Jugum*, ζυγὸς μεσημβρίας, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Transtrum*.

STRAPA, Porta tabulati, vulgo nostri *Trappe*: unde vox *Attrapper*. Gesta Consulum Andegav. c. 11. n. 10. *Ad portam scalæ, quæ vulgo Strapa vocatur, remanentibus.* Occurrunt eadem fere verba in Gestis DD. Ambasiæ c. 5. n. 2.

¶ STAPES, pro Scapes, apud Fr. Marium Grapaldum fol. 98. edit. Parmensis.

¶ STRAPODIUM, Straminea culcita, Gall. *Paillasse.* Chron. Mellic. ad an. 1451. p. 413. *Pro lectisterniis datur singulis matracium sive filtrum de lana ovino, cui supponitur Strapodium, sive fœnum grosso lineo panno obtectum.* Perperam supra pag. 360. legitur *Stropodium*.

¶ STRAPONTA, STRAPONTINUS, Culcitræ species, Ital. *Strapontino*. Statuta Asteos. ubi de intratis portarum: *Straponte de cendallo & de bocaramo ponantur & solvant pro qualibet Straponta ad æstimationem officialium.* Mirac. S. M. Magdalenæ de Pazzis to. 6. Maii p. 344. *Tres Strapontini pro triremi à tempestate servata donati.*

¶ STRASCINARE, Trahere, raptare, Gall. *Trainer*, Ital. *Strascinare*, Supplicii genus. Histor. Cortusior. l. 2. apud Murator. to. 12. col. 802. *Ipsos proditores per civitatem & burgos Vicentiæ Strascinari fecit ad caudam equi & postea in furcis.* Bonincontrus in Chron. Modoet. ibidem col. 1146. *Judicatus, Strascinatus fuit per totam civitatem Avinionis; in fine suspensus fuit per gulam supra Castellatium, ubi de multis in Avinione fit judicium.* Jac. De Layto in Annal. Estens. apud eumd. to. 18. col. 911. *Anno 1394. fuerunt Strascinati per civitatem Ferrariæ, & demum ducti extra portam Leonis suspensi fuerunt laqueo, &c.*

¶ STRASSINARE, STASSIGNARE, Eadem notione. Statuta Cadubrii l. 3. c. 40. *Qui ad postam alterius precio vel mercede homicidium commiserint in personam alicujus in terra Cadubrii vel Caprilis, Strassinentur ad caudam asini, mulæ vel equæ usque ad furcas, & ibi laqueo suspendantur per gullam.* Ibidem c. 49. legitur *Strassignare*. Statuta criminalia Riperiæ cap. 182. fol. 25. *Si in fortiam dom. capitanei pervenerit, Strassinetur & suspendatur per gulam.* Occurrit etiam in Statutis Palavic. l. 2. c. 25. fol. 95.

¶ STRAXINARE, Eodem significatu. Joh. Demussis Chron. Placent. ad an. 1314. apud Murator. tom. 16. col. 491. *Mediolanenses & eorum stipendiarii projecerunt Recessorem cum equo dicti Recessoris in terra, & ipsum Straxinaverunt per totam civitatem Papiæ.* Adde Acta SS. to. 4. Jun. p. 766.

¶ STRASTURA. Beatus Rhenanus lib. 2. Rerum Germ. pag. 95. *Ad Regem vel in bellum proficiscens aut rediens, à vectigali quod Straaturam vocant immunis esto. Strasturam Germani hodie & wegsturam appellant.*

¶ STRAT, Regionem ad fluminum decursum jacentem appellare solent Scoti. Ita Buchan. Histor. Scot. fol. 6. Vide *Strand*.

STRATA, Via publica lapidibus, seu *silice* munita, ut præter Suetonium & alios, loquitur Procopius, l. 2. de Bello Persico c. 1. Στράτα γὰρ ἡ ἐστρωμένη ὁδὸς τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. Paulinus Nolanus Carmine ad Cytherium, ubi de Via Appia:

Post

Post hæc & ad nos perpere inceptat viam,
Qua sternit aggerem silea,
Cui munitor Appias nomen dedit.

Vett. Inscriptiones 149.5.150.4.5. *Viam silice sternendam curarunt ....Viam quæ ducit in villam magnam silice sua pecunia straverunt.* Papias: *Strata, dicta quasi pedibus vulgi trita: ipsa & dilapidata, id est lapidibus strata, quam prius Pœni, post Romani per omnem pene orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, & ne plebs otiosa esset.* Gloss. Græc. Lat. λιθόστρωτος, *Strata, iter.* Apud Nicetam Græco-Barb. in Manuele l.3. c.2. ῥίμαι, στράται, ubi Codex alius ἀγυιαί. Ebrardus Betun. in Græcismo c. 12.

Est stratum proprie lectus: via regia, Strata:
Stratum quandoque via regia dicitur esse.

Strata viarum dixere Lucretius & Virgilius. *Pontium Stratarumque opera,* in l. 4. C. de Privil. dom. Aug Alcuinus Poem.

Sed bene securus poteris percurrere Stratam.

Joannem Sarisber. l. 1. Metalogici c. 18. *Ars itaque est quasi Strata publica, qua ire, ambulare, & aggeres, sine calumnia & concussione omnibus jus est.* Victor Vitensis l. 1. *Qui in Strata publica multo tempore nudo jacuit sub aere.* Lib.3. *Stratæ vero vel semitæ cadaveribus repletæ, &c.* Juvencus l. 2.

En ego mitto meum Stratas aptare ministrum
Ante tuos vultus.

Itinerarium Hierosol. *Super Strata in parte dextra est monumentum, ubi Rachel posita est uxor Iacob. Strata publica, quæ appellatur via regia,* apud Harigerum Lobiensem in S. Materno Episcopo Leodiensi cap. 13. Will. Brito lib. 8. Phil.

.... Publica nulli
Strata patet.

Petrus Diac. lib.4. Hist. Casin. c. 21. *Per antiquam Stratam Romam venit.* Speculum Saxonicum lib. 2. art.59. §.3. *Strata seu via regia tantæ latitudinis esse debet, quod currus alteri cedere possit.* [Charta Ludovici II. Reg. Franc. an.878. apud Baluz. ad calcem Capitul. col.1503. *Unde ipsa Strata dividit usque ad aliam Stratam quæ pergit de Gerunda ad Barchinonam. Strata proclamata,* in Correct. Statut. Cadubrii cap.138.] Charta Henrici VII. Imp. an.1313. apud Goldastum to.1. Constit. Imp. *Stratas communes vel Regias vulgariter appellatas.* Vide Paulum Warnefridum lib 5. c. 17. Legem Longobard. l.3 tit.1. § 21. Petrum de Vineis l.3. Epist. 69 l.5. Epist.1. Bergerium l. 3. de Itineribus Romanis cap. 54. §.3.4. [Adde Mabill. to.3. Analect. p. 493. Marten. to. 3. Anecd col 1800. to.7. Ampl. Collect col.68. Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 1135. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 325. Acta SS. to. 2. Mart. p. 95. to.7. Maii p.153. Murator. to. 12. col. 1086. &c.]

¶ Strata, Vicus, via, Gall. *Rue*. Chron. Parmense ad an. 1300. apud Murator. to. 9. col. 842. *Omnes domus Stratæ Claudiæ in civitate & extra, &c.*

¶ Strata, de mari etiam dicitur, in Annal. Genuens. Ogerii Panis ad an. 1203. apud Murat. to. 6. col. 403. *Et postmodum alias tres* (galeas armaverunt) *pro Strata maris assecuranda propter blavam, quæ multo plus solito carior erat.*

Strada, pro *Strata*: quomodo Itali dicunt. Charta Dagoberti Regis Franc. apud Doubletum pag. 655. *Vel de ultra mare venientes in illa Strada quæ vadit ad Parisius in loco qui dicitur Pasellus sancti Martini, &c.* Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni, apud Perardum: *Peciola de terra, quæ terminat de uno latere & uno fronte Strada publica, pergit, &c.* Adde Joffredum in Niciensibus Episcopis an.1004. Germani een *Strate*, Angli vero *Straet* dicunt, unde viæ publicæ Anglicæ, de quibus Leges vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 30. & nus alibi, terminationem accepere. Nostri olim *Estrée* dixere. Le Roman *de Garin* MS.

Parmi Ardane acueillirent l'Estrée.

¶ Strata, ut infra *Strataticum*. Charta Philippi Augusti Reg. Franc. ann. 1211. *Adhuc eisdem scabinis dedimus Stratam, & denarios portæ qui sunt ad calceiam faciendam ad usus & consuetudines civitatis.*

Strata. Papias: *Galathea, lactea quædam celi zona, alba hoc nomine dicitur, quæ vulgo Strata nominatur.*

¶ STRATATECTA, κατάστρωμα, in Gloss. Lat. Gr. melius in Sangerm. *Sartatecta.*

STRATATICUM, Teloneum *stratarum*, seu *Plateaticum*. Charta Ottonis M. an. 964. apud Ughellum to. 5. pag. 1582. *Terram ipsius Comitatus, & publicam fornitionem* (f. functionem) *à Stratatico, & muris in circuitu, & fossato, & alveum aquæ à 4. milliariis rationatum secus & extriasecus, &c.* Gregor. VII. PP. apud Ughell. in Archiep. Bonon. n.52. *Donamus Fraternitati tuæ portam in civitate Bononiæ cum omni reditu, quem antiquis persolvere solent ipsi homines, qui per prænominatas Stratas ire vel redire soliti sunt.* Eadem Charta descripta à Ghirardacco l.2. Hist. Bonon. p. 54. hæc præfert: *Et stratam, quæ nominatur salaria, cum Straticum* ex eadem Charta editum apud Ughell. edit. an.1717. to.2. col.16.] Charta Conradi Imp. ann. 1149. apud Columbum pag. 210. *Ecclesiæ tuæ ... nostra regalia concedimus, monetam, pedagium, utraque Strata telluris & Rhodani fluminis.* [Vide *Strata*.]

STRATEGUS, Straticus, Straticus, Stratigotus, &c. Præfectus seu Rector civitatis alicujus, vel provinciæ, ex Gr. Στρατηγός. [Hæc vox ita varie effertur, ut non ausim cum Brencmanno in Dissertat. 1. de Rep. Amalphit. p.26 pronuntiare corruptis vocabulis *Stratigotos* à Freccia appellari, maxime cum ultimum non semel occurrat.]

Strategi. *Schola strategorum*, apud Guill. Bibliothec. in Hadriano II. PP. p.228. στρατηγοί, pro urbium rectoribus, apud Harmenopulum l.5. tit. 11. §.19.

¶ Straticotus, in Constitut. Frederici Regis Sicil. c. 9. *Hac itaque consideratione ducti, providimus ut si coram Straticoto Messanæ & aliis justitiariis aliquem fidelium nostrorum Siciliæ, &c.* Cap.10. *Cupiditas quarumdam Straticotarum, justitiariorum & capitaneorum, &c.*

Straticus. Charta Dalmatica an 1036. apud Joan. Lucium: *Romani Imperii dignitatem gubernante serenissimo Michaele, Gregasio Protospatharia & Stratico universæ Dalmatiæ.* Apud Ughellum in Archiepisc. Salernitanis an. 1337. *Lottus de Adimariis de Florentia Miles regius, Straticus Salerni, ejusque districtus.*

Stratigus, Stratigo. Leo Ostiensis lib.1. c.50. *Theophylactus quoque στρατηγός, &c.* Lib.2. c. 2. *Marianus Anthypatus Imperialis Patricius & Stratigos, id est Dux Calabriæ ac Longobardiæ. Georgius Stratigus,* in Epist. Ludovici II Imp. ad Basilium Imp. CP. apud Baron. an. 871. n 76. Erchembertus c. 60. *Stratigo Augustalis.* Crebro ibi. Anonymus Salernitanus part.4. *Sabbatius Stratigo, &c.* Idem *Straticus* dicitur p. 268. Charta Cresimiri Regis Croatiæ an. 1067. apud Jo. Lucium lib. 2. c.8. *Imperialis Patricius ac totius Dalmatiæ Stratigo. Stratigon*, in Charta Roberti II. Principis Capuani an. 1156. in Sanctuario Capuano p.646.

Strategotus. Straticotus. Hugo Falcandus pag 663. *Rex autem interim Messenam mittit nuncios ad Strategotam, populumque civitatis, &c.* Adde p. 669. 671. Charta Joannæ Reginæ Siciliæ an.1343. apud Waddingum, in Monumentis Neapolit. p.3. *Joanna .. Stratigoto civitatis Salerni* S. *Straticoti Salerni*, in Constit. Siculis l 1. tit.69. §. 2. *Straticoti* & *Stratigoti*, in Charta Ro-

ta Rogerii, Regis Siciliæ, apud Constantium in Hist. Sicil. p.186. *Straticorum Messanæ* catalogum contexuit Philibertus Mugnos in Hist. Vesper. Sicul.

Straticotia Civitatis, Strategi præfectura, in Charta Friderici III. Regis Siciliæ ann. 1302. Apud Roccum Pirrum in Archiep Messan. Στρατηγὶς & στρατηγάτον, Græcis recentioribus, de qua voce egimus ad Alexiadem Annæam p.399.

Stratigari, Regi vel judicari per *Stratigos*. Charta Rogerii Regis Siciliæ an.1094. apud Ughellum in Episcopis Tropetensib. *Ut neque villani Ecclesiæ de quacunque causa accusati, vel rei, nisi in Curia Episcopi judicentur, neque in eisdem villanis, neque in quibuslibet rebus Ecclesiæ Stratigentur per ipsos, ut alii ministri manum suam audeant mittere.*

☞ Ejusdem originis est vox Gallica *Stradiots*, vel *Estradiots*, Militum genus notissimum sub Carolo VIII. Rege Franc. De iis ita Philippus *Comines* l.8.c.5. *Estradiots sont gens comme Genetaires, vestus à pied & à cheval, comme Turcs, sauf la teste, où ils ne portent cette toile qu'ils appellent Turban, & sont durs gens & couchent dehors tout l'an, & leurs chevaux; ils estoient tous Grecs, &c.*

¶ STRATICUM. Vide supra *Strataticum*.

¶ STRATICUS, Stratigari, &c. Vide supra in *Strategus*.

STRATILATES, Exercituum dux, *Dux militiæ*, apud Jo. de Janua: *Militum dux*, in Glossis antiquis MSS. & apud Papiam, ex Græco στρατηλάτης. Joannes Diacon. in Vita S. Nicolai Episc. Myrrheæ: *Tres militiæ Principes, quos Dolopes Stratilates vocant.* Alia, ut videtur, notione Joann. Sarisberiensis l.6. Policrat. c.2. *Apparitores itaque licenter exigunt, quod eis debetur ex sportulis, & omnium Stratilatum ordines salarium constitutum juste accipiunt.* Ubi Stratiotæ, militares dicuntur. [Vide *Stratopedarcha*.]

¶ Stratilates, Satellites, in Actis S. Willelmi Archiep. to. 2. Jun. p.144. *Nec enim valebant in corpus ecclesiæ cum sanctis reliquiis præ multitudine hominum descendere, quamvis Regis Stratilates ad præparandam viam pro viribus niterentur.*

STRATILECTILIA, Stragula, instrata, instrumenta lecti, *lectualia*, vel *lectaria*, supellex lectuaria. Matth. Paris an.1233. *Et illi præcipue, qui equos, & arma, & pecuniam, nec non & Stratilectilia cum viaticis amiserant, &c.* [Vide *Stramentum* 1.]

¶ STRATOPEDARCHA, Præfectus militum, apud Nicephorum l.7. *Magno Stratopedarcha cum tribus equitum millibus misso, &c.* Quinque Stratopedarchas in Aula Byzantina recenset Meursius ex Codino, quorum novissimum, qui *Magnus Stratopedarcha* dicebatur, etiam cognatione sibi adjungere Principes non indignabantur. Vide Glossar. med. Græcit. & supra *Stratilates*.

STRATOR, Equorum curator, domitor. Gloss. MSS. Regiæ: ϖωλοδαμνης, ὁ στράτωρ, ὁ τοὺς ϖώλους δαμάζων. Catholicon parvum: *Stratores, i. compositores. Stratores etiam à sternendo dicuntur, quia custodientes in carcere reos, condemnatos puniebant. Vel Stratores dicuntur isti, qui stabulis vel equis stantibus in eis præsunt.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strator, apaiseur, easeleur, accravanteur.*] Paulus Warnefridus l.4. de Gestis Longob. c. 27. *Equus ejus in porta medio concidens, quamvis calcaribus stimulatus, quamvis hinc inde ab Stratore verberibus cæsus, non poterat elevari.* Stratorum munus fuisse, equos Imperatoris curare, auctor est etiam Ammianus l.29. sic dicti, quod equum domini sternerent, vel ei sellam & stragulum injicerent. Papias: *Stratores, compositores sellæ regiæ*. Gl. Lat. Gr. *Sterno equum*, [illegible]. *Sternit*, [illegible]. Eorum etiam munus fuit, dominos, equum inscensuros, manu erigere & allevare, unde ἀναβολεῖς dicti. Evagrius l.3.c.25. [illegible] Sugerius in Ludov VI. p.318. *Barones vero Ecclesiæ nostræ feodati, & Castellani nobiles, Stratores humillimi pedites eum equi sui freno deducebant.* Sed consule, si lubet, quæ de Stratoribus observavimus ad Cinnamum p.475. Vide *Marpahis*, [& Gloss. med. Græcit.]

☞ *Stratorem* à *Marescalco* distinguit Pactus Leg. Sal. edit. Eccardi tit. 11. §. 6. ita ut *Marescalcus* is esse intelligatur, cui omnium equorum cura commissa erat; *Strator* vero qui sternendis tantum equis & domino adducendis præerat: *Si quis Majorem, Infestorem, Scantionem, Mariscalcum, Stratorem, &c. furaverit, &c.*

Stratores, præterea appellati in exercitibus, qui castra præibant, ut loca accommodatiora ad exercitum traducandum facerent, & idonea castris præpararent. Vide easdem Notas ad Cinnamum.

Strator, Marescalcus, qui stratoribus seu exercitus vel castrorum metatoribus præest. Ordericus Vitalis l. 11. *Robertum autem de Monteforti honorifice suscepit, & nesciens qua de causa natale solum deseruerit, quia Strator Normannici exercitus hereditario jure fuerat, inter præcipuos sublimavit.* Neque aliter accipiendi videntur *Stratores* apud eumdem scriptorem, locis aliis, quam pro copiarum militarium ductoribus præcipuis. Lib. 10. p.778. *Interea Raimundus Imperatoris Alexii Protospatharios, aliique Stratores navigio venerunt.* Infra: *Boamundus, ut eo, quo gesta retulimus audivit, Stratores scilicet Augusti, & omnes Francos eum fuit copiis protam carinis sulcasse comperit, &c.* Lib.11. *Rex autem exercitum Angliæ convocavit, ... ibique castris constructis, Stratores cum familiis suis tribus mensibus dimisit.* Erchembertus in Hist. Longob. c.15. *Radelgisus invitatus, & à suis Stratoribus fraude fossus Salernum quasi capturus adventavit.* [Otto Frising. de Gestis Friderici I. Imper. apud Murat. to.6. col.724. *Juxta ecclesiam B. Petri procurrentes, quosdam ex Stratoribus qui remanserant, in ipsa sacrosancta ecclesia necare non timuerunt.*]

¶ Stratores, Qui ad probandos equos, ex provinciis adducendos, mittebantur, in Cod. Theod. leg.4. tit.8. l. 8.

¶ Stratores, dicti etiam carcerum Custodes, in eod. Cod. leg 1. tit.3. l.9. Vide ibi Gothofredum.

Stratores Lagunculárum, apud Hierem. c. 48. 12. *Paratores craterum*, apud auctorem Mamotrecti, ubi codex editus male præfert *carcerum*. [*Stratores lagunculárum, i. Compositores*, in Gloss. Latin. Gall. Sangerm.]

1. STRATORIUM, *Stabulum jumentorium*, Joan. de Janua. [Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Stratorium, Estable.*]

2. STRATORIUM, *Lectisternium*, Will. Britoni in Glossis MSS. Papias: *Stratoria, lectoria, quæ sterni solent in lectis.*

3. STRATORIUM, Stramentum sellæ equestris, seu stragulum, quo illa insternitur. Vetus interpres Josephi l.1. *Rachel hoc audiens, posuit idola in Stratorio cameli*, i. sub. Vita S. Benedicti Abb. Anian. c.6. *Vidimus sæpe eum sedentem asinum suum flasconem vini in Stratorio deferre.* Vide 2. Reg. 17. 28. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Sanctus Dei Sacerdos capsulam, quam cum sacris reliquiis collo suo appensam portabat, circumspiciens, cemitte, superposito Stratorio & palliolo, ubi requiescere debuerat, &c.* [Vide *Stramen* 2.]

Statura, Eadem notione, apud Fredegarium Scholastic. in Chron. c. 38. *Equusque ejus cum Statura regia*

regia ... Berthario conceditur. Formula 1. ex Andegavensibus: *Cedo tibi caballus cum sambuca & omnia Stratura sua, boves tantus, &c.* [Gaufridus in Vita S. Bernardi l. 3. inter ejusd. Opera tom. 2. edit. 1690. col 1118. *Ceterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, unum fuit quod prædictum priorem Cartusiensem aliquatenus movit, Stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insidebat, &c.*] Cyrillus in Lexico: Σάγματα, στρώματα ἀλόγων.

¶ STRATRA, ἐπίσαγμα, in Gloss. Lat. Græc. Leg. ἐπίστρωμα.

STRATSCONINGHE, Via regia, Teuton. *Straet*, via, platea, & *Koningh*, Rex. Charta Philippi Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini: *Judicaverunt etiam prædicti viri ne Stratsconinghe à prædicto Eustachio, vel ab aliquo alio ulterius fieret in terra S. Bertini, ibi scilicet tantum in terra S. Bertini requiritur*.

¶ STRATURA, Mulcta, ut videtur, ob delictum in *strata* commissum. Inquesta an. 1235. ex Tabular. Corb. *De 55. solidis de Stratura quos ipsi ceperant de Petro Lorguelleus de Proaist pro forisfacto suo, fuit recognitum quod Dom. Abbas habebat in dictis denariis medietatem, & esset locus resaisitus, & esset ad dictum scabinorum, & ipsi scabini judicarent quod si essent Straturæ dom. Abbas haberet medietatem, & si non esset Stratura fieret ad dictum scabinorum*. Vide alia notione in Straiorsum 3. & in *Transitus* 2.

¶ 1. STRATUS, Lectus. Gesta Berarii Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 178. *Eadem nocte Papam Romanum quidam per visionem ita allocutus est. Cur te, inquit, tam gravis somnus opprimit, ut Stratibus deditus curam tuæ provinciæ negligas? .... His auditis Papa Romanus sine mora à lecto exsiliens, &c.*

¶ 2. STRATUS, Opus, officium, ni fallor. Consuetud. Ord. S. Bened. apud eumd. tom. 4. Analect. p. 460. *Post cibum autem exeunt redeunt ad Stratus suos, maxime juvenes vel negligentes, quorum mores notantur.*

STRAVA. Jornandes de rebus Geticis c. 49. de Attila: *Postquam talibus lamentis est defletus, Stravam super tumulum ejus, quam appellant ipsi, ingenti commessatione concelebrant, & contraria invicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, noctuque secreto cadaver est terra reconditum*. Lactantius ad illud Statii l. 12. Thebaidos:

..... Sed bellicus agger
Curribus & clypeis, Graiorumque omnibus armis
Sternitur. Hostiles super ipse in victor acervos.
Pacifera lauro crinem, vittisque decorus
Accubat.

Acervos, exuviarum hostilium moles. Exuviis enim hostium exstruebatur Regibus mortuis pyra: quem ritum sepulturæ hodie quoque barbari servare dicuntur, quem Stravas dicunt lingua sua. Ita hoc loco *Strava* erit *exuviarum hostilium moles*. At Wormius in Monumentis Danicis l. 1. c. 6. p. 36. per *stravam* convivium, in honorem defuncti celebratum, intelligi contendit: quod indicare videntur verba quæ mox sequuntur apud Jornandem: *Cujus fercula, &c.* ad *stravam* referuntur. Nec dissentit Martinus Schodelius in Disquisit. Histor. de Regno Hung. c. 181. qui ait, *Stravam* esse purum Scythico-Hunnicum, & sic consequenter Ungaricum vocabulum, quo Hunni Silicernium, quod ingenti commessatione concelebrabant, denotabant. Vide Capitul. Caroli M. l. 6. c. 194. ubi de ejusmodi conviviis ad mortuorum sepulcra.

☞ *Sdravam* mallet Carolus de Aquino, utpote qui à *Sdraw*, quod lingua Illyricorum salvum sonat, vocis originem accersit. Hinc *Sdraviza* iisdem salus, & proprie quæ nunciari solet inter bibendum. Alii alia divinando proponunt, quibus referendis supersedemus.

STRAVACES, *Cupidi*, in Glossis Isid. Pithœanis. *Stravaces, cupidi*, ἄσωτοι. Papias edit. *Strenuates*, MS. *Strenaces*, alter MS. *Sterenates*. [Vide *Strannces*.]

STRAURA. Charta Isabellæ de Fortibus Comitissæ Albemarlæ in Monast. Anglic. to. 1. p. 941. *Cum eorum serviciis ... vivariis, alnetis, moris, vastis, bruerüs, turbariis, Strauris, & Weif, &c.*

¶ STRAUTA. Leges Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 187. *Videlicet aurum, argentum tam in vasis massa quam in moneta Francos, Strautas, lanas, ebur, robullum, lapides pretiosos, &c.* Vide mox *Strautum*.

STRAUTUM, Στρουθοκάμηλος (?), in Gloss. Lat. Græc. [Leg. *Strautum*. V. Salmasium ad Plin. p. 371.]

¶ STRAWSSA, Mensuræ species. Chron. Saltzburg. apud R. Duellium to 2. Miscell. p. 132. *Eodem anno 1115. valebat una Strawssa siliginis 5. libras & 9. den. Lanzbuette*. Vide *Strica*.

¶ STRAXINARE, ut *Strascinare*. Vide ibi.

STRAY. [Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Regest. Priorat. Cokesford. *Stray, i. Si aliquod animal casu erraverit, & infra libertatem Prioris advenerit, & à ballivis ejus captus fuerit, ducatur ad Pynfoldam, & ibi servabitur per unum annum & diem; si nemo illud clamaverit infra illud tempus, erit Prioris: si autem venerit quis & legitime probaverit illud esse suum, dabit pro qualibet pede unum denarium, & solvet expensas, quæ factæ fuerunt, & rehabebit bestiam suam.*] Monasticum Anglicanum to. 1. p. 977. *Concessimus insuper, quod ... habeant wreccum maris, & Stray inventa in villa prædicta ac in terris & dominiis, &c.* Vide Ingulfum p. 875. 881. *Estrajeria* & *Straiatus*.

¶ STRAZANDUS, Ex laciniis confectus, Italis *Strazzi*, vel *Stracci*, Lacinia. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Papirus ponetur & solvat pro qualibet risma ut supra, ... & risme due de Strazando pro una de bono lib. 5.* Vide *Stracia* 1.

¶ STRAZAROLUS, Venetis, Vestium interpolator, vel qui laceras resarcit. Statuta crimin. Riperiæ c. 126. fol. 19 v. *Idem intelligatur de quolibet pilipario, seu Strazarolo, vel zuponario circa prædicta delinquente*. Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. to 18. col. 991 *In angulo claustri versus Strazarolos sub quodam linteo tabernaculo delituit, &c.* Vide *Regratarii*.

¶ STRAZZARE, Lacerare, vox Italica, Gall. *Déchirer*. Statuta Castri Redaldi lib. 2. fol 37. *Si quis fraudulenter, vel injuriose dilaceraverit, vel Strazzaverit, vel inciserit pannum vel pannos alicui personæ, condemnetur in soldis 25. monetæ currentis*.

STREAME, Fluvius, vox Anglo-Saxonica, in Itinere Camerarii Scotici c. 16. Vide *Strand*.

¶ STREBA, Stapes, ut infra *Strepa*. Vide in hac voce. Constitut. Frederici Reg. Siciliæ cap. 87. *Item, quod nemini ipsius regni incolæ liceat portare calcaria deaurata, & in equitatura sua frenum, & sellam, & Strebas deauratas, nisi forsan sit miles decoratus cingulo militari, sub pœna amissionis eorum*.

¶ STREBRECH. Vide supra *Sterbrech*.

¶ STREBULUS, Obliquus, inversus, à Græc. στρεβλός. Arnobius *l. 7. p. 230. Caro Strebula, quæ taurorum e coxendicibus demitur*. Vide Festum.

¶ STRECMAN, Vir potens, in Lelandi Collect. vol. 1. p. 188.

STREGUA, Idem quod *Stapha*, aut *Staffa*, *Strepa*. Acta Hadriani IV. *Decretum quod .. Papæ Hadriano exhiberet stratoris officium, & ejus Streguam teneret ad conscendendum in equum*. Infra: *Et Streguam fortiter tenuit*. Ita præterea in Actis Alexandri III. PP.

apud

apud Baron. an.1163. & 1177. Italis *Strigue*, est equus sagmarius.

¶ STREIRA, Stapes, Gall. *Etrier*, in Annal. Genuens. Oberti Cancellarii apud Murator. to.6. col.295. ex Cod. Ms. à Cl. Editore laudato.

STRELAGIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ STRELICI, Pedites Russici, ex Hornio Orb. Politic. cum notis Menckenii p 45.

¶ STRELOIQUE DENARIUS, pro *Sterlingus denarius*. Locus est in *Denarius*, col. 1400.

¶ STREMITA, Conclamatio ad arma, Gallice *Alarme*. Vide supra *Stermus* & *Stramita*. Statuta Vercell. l.1. fol.22. *Et quod communia illorum quatuor locorum proximiorum nemori comburenti teneantur pulsata Stremita currere ad extinguendum ignem*. Ibid. lib. 4. fol. 115. v. *Item quod omnes homines civitatis & districtus Vercellarum teneantur ire ad cridas & Stremitas, quas audirent fieri alicubi in districtu Vercellarum, occasione prædictorum barruderiorum & prædonum cum armis & sine armis, secundum quod parati essent*. Hist. Dulcini hæresiarchæ apud Murator. to. 9. col 432. *Postea congregati & in se reversi, fecerunt rumorem & pulsaverunt ad Stremitam. Quidam autem juvenes de Moxo, pauci tamen, audita Stremita, cucurrerant*, &c.

¶ STRUMITA, Eodem significatu, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribæ ad an. 1241. apud Murator. to.6. col.490 *In ipsis* (galeis) *tamquam ad clamorem & Strumitam viri probi ascenderunt*, &c Ibidem col.495. *Subito velut ad Strumitam universi de civitate arma viriliter assumentes*, &c. Rursum col. 531. *Campana S. Mariæ de Vineis fuerunt ad Strumitam pulsata*. Vide *Strumum*.

¶ STREMITAS, pro Extremitas. Concil. Massil. an.1381. ex Tabul. Massil. *Statuit quod nulla mulier aliqua audeat ... portare ... de serico in fimbriis seu Stremitatibus vestium suarum*.

¶ STREMUS, in Leg. Rotharis Reg. tit.58. §.11. edit. Boherii, pro *Theeus*. Vide in hac voce.

¶ STREMYO. Charta an. 1428. apud Rymer. to. 10. p.391. *Vult dom. noster Rex quod dom. Comitissa, ac patria Flandriæ teneantur custodire mare Flandrensium, portus ac fluminibus illorum* (*Stremyo vulgariter nuncupatis*) *salvum*, &c.

STRENA. Gloss. Gr. Lat. ἐπαρχιτευὴ, *Strena*. Falcandus de Calamit. Siciliæ, de Maione Amiralio: *Falsum enim quidquid ipse eadisque facta socii adversus Admiratum confinxerant, nec illum inventa in thesauris ejus diademata sibi præparasse, sed Regi, ut eadem in Calendis Januariis Strenarum nomine ei transmitteret*. [S. Maximi Taurin. Homil 5. de Kalendis Januarii: *Illud autem quale est, quod surgentes matare ad publicum, cum munusculo, hoc est cum Strenis, unusquisque procedit: & salutaturus amicum, salutat illum præmio antequam osculo*. Vide *Strenua*, & *Streina*.]

¶ STRENA, Munus quodvis. Concil. Mexic. ann. 1585. inter Hispan. to. 4. p. 369. *Ne quisquam ecclesiasticus ... pacta, conventionesve faciat, aut pecuniae promittat, aliave Strenarum nomine, si præbenda obtineatne, ... aut ad obtinendum favorem quorumcumque aulicorum ... qui præsentationes hujusmodi conferre debent*. Eo etiam nomine appellantur munuscula quæ Cardinalibus recens electis offeruntur. Vide Notas Godefredi ad Hist Caroli VIII. Reg. Fr. p. 713. & infra *Strenare*.

STRENÆ DIABOLICÆ, in Concil. Autisiod. c. 1.

¶ STRENACES. Vide supra *Stravaces*.

¶ STRENAESHALCH. Beda l.3. c.25. *In monasterio quod dicitur Streanaeshalch, quod interpretatur sinus fari*.

¶ STRENARE, *Strenam novo anno mittere, & universis munusculum dare*. Gemma. Vide *Strena*.

¶ STRENATES. Vide supra *Stravaces*.

¶ STRENESCERE, Strenuum fieri. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. to. 8. col.594. *Jam Theutonicorum voluntas Strenescit effrenis, & eorum signa velut ex eventu forent futuro victricia, in partibus Tiburtinis .... pompose descensa præfulgent*.

¶ STRENICUS, *Strenis vel Strenarum cupidus*. Joh. de Janua: unde Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Strenicus, strenarum cupidus*.

¶ STRENITA, ut *Strata*, Via lapidibus munita. Statuta Astens. c. 15. Collat. 19. fol. 66. *Teneatur Potestas scovari facere omnes contratas sive Strenitas de 20. diebus in 20. diebus, & quilibet faciat portari totam rumentam de ante domum; ... & quod viæ Strenitæ debeant manuteneri Sterinte* (sic) *secundum quod Strenitæ fuerint vel erant*.

¶ STRENUA, ἐπαρχιτευὴ, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Strena* vel *Strenna*. Vide Casaubon. ad Sueton. in Tiberio p.371. & supra *Strena*.

¶ STRENUARES. Vide supra *Stravaces*.

¶ STRENUITAS, Titulus honorarius, quo Radulfus Archiepiscopus Turon. compellatur ab Urbano II. PP. in Epist. ad eumdem ex Tabul. Majoris Monasterii: *Venitus post hæc ad nos Beneventum tua Strenuitas, carissime frater*, &c.

STRENUTA, *Strepa*, Stapes. Lupus Protospata in Chron. ann. 1046. *Deinde dictus Imperator venit Beneventum: Beneventani vero ad ejus injuriam abscinderunt Strenutas equi ejus*. Forte *strepas*, aut *stregaas*.

STREPA, Stapes, quo quis in equum tollitur, cui insistunt pedes equitantium. Anglis *Steirop*, est *Strepa*: *Strap*, corrigia. Acta Hadriani PP. IV. *Decretum est ... quod idem Rex pro Apostolorum Petri & Pauli reverentia prædicto PP. Hadriano exhiberet stratoris officium, & ejus Strepam teneret ad conscendendum equum*. [Ubi *Streaga* semel & iterum edidit Murator. to.3. p.443. col.1. quod & alibi occurrit, ut infra videre est. Epistola scripta an. 1160. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 451. *Descendenti* (Victori antipapæ) *de equo Strepam humiliter tenuit* (Imperator.) Occurrit rursum ibid col.1038. & to.4. col 1355. Conc. Tarracon. an.1591. inter Hisp. to. 4. p. 614. *Nulli canonici vel clerici, ... coperturas sellarum in equitaturis longas ultra unum palmum prope le Strep deferre aliquatenus seu portare præsumant*.] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis Ms. c.15. *Hilari vultu adcurrens ad frenum & ad Strepam illius*, &c. Occurrit præterea apud Helmodum l.1. c 81. Arnold. Lubec. l.6. c 5. l. 7. c. 21. Merellum in Quirinal. p 145. Matthæum Paris p.383. 432. Ottonem de S. Blasio c.13. Cæsarium l.5. c. 36. l. 7. c. 33. Anonymum in Hist. Episc. Bremens. ann.1155. Joann. Longinum in Actis S. Stanislai num.162. in Speculo Saxonic. l.1. art. 52. in Jure Feudali Saxon. c. 33. art. 2. in Ceremoniali Rom. l.1. sect.5. apud Thwrocz. in Carolo c.99. &c. Galli *Estreu* olim dicebant, hodie *Estrier*. Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. Ms

Estries, ne siele, ne sessaingle, &c.

STREPES, dixit Stephanus Tornac. Epistol. 230 2. edit. *In Strepibus justitia dominatur*. Supra: *Strepas quibus innituntur pedes*.

¶ STREPUS, Eodem intellectu. Homagium ann. 1110. inter Probat to. 2. novæ Histor. Occitan. col. 376. *Et cum Abbas ascenderit in equum debeo & ego & heredes mei vicecomites Carcassonenses ac eorum successores ei tenere Strepum ob honorem Domini, & Sanct. Mariæ Crassæ*.

STREVA, in Regula Templariorum editionis Labbei c.37. [Chron. Romualdi II. Archiep. Salernit. apud Mura-

Murator.to.7.col.232. *Quumque equum suum album de more vellet ascendere, Imperator ex alia parte accedens, Strevam ejus tenuit, &c.* Guido de Vigevano de Modo acquirendi T.S. c.9. ex Cod. Colbert. 5080. *Ista bota habeat in medio unum manchum ab uno parte bota taliter factum, quod leviter possit teneri intus gamba cum Streva.* Cap. 10. *Habeat* (bota) *duas Strevas & super hoc bota homo ascendat in nomine Christi.*] Charta an. 1231. in Regesto Comitatus Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 25. *Et quod debet inde tale servitium, videlicet quod semel tenebit unicuique Abbati de Monte Albano ascendenti equum, cum ab eo fuerit requisitus lo Streub.*

¶ STREUGA, Eadem notione. Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. to.6. Miscell. p. 204. *Quotiesscumque Corradus equitare volebat, Manfredus promptus & agilis currebat ad scansilem seu Streugam, ac modis aliis famulatus fratri tanquam præcellenti adulari didicerat.*

STREPARE, Eastirpare. W. Thorn. ann. 1264. *Nec licebit cuiquam ... domum vel arborem ... Strepare, vel eradicare.* *Estreper* nostris, de qua voce diximus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici. Vetus interpres Gallicus MS. Codicis Justiniani: *Se aucuns est ataint, que il ait Estrepé vignes, ou copez arbres, qui portassent fruis, &c.* Vide *Stirpare*.

¶ STREPERUS. Lupus in Epist. ad Sidonium, apud Acher. to. 5. Spicil. p. 579. *Tu ... honorificus, & inter Streperos plausus* (præfecturas) *exercuisti.* Id est, ingentes, multiplices, repetitos.

¶ STREPES, ut *Strepa*. Vide in hac voce.

1. STREPIA, *Cauda serpentis*. Jo. de Janua. [*Queue de serpent*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ 2. STREPIA, ut *Strepa*, Stapes. Comput. an. 1237. ex Bibliot. Reg. *Pro cella* (sella) *Johannis clerici 20. sol. Pro frenis, Strepiis ad Joannem clericum, &c.*

¶ STREPITARE. Gloss. Lat. Gr. *Strepito*, κομπῶ. in Cod. Sangerm. *Crepito*.

¶ STREPITUALIS, Tumultuosus. Prolog. Richardi de Furnellis ad Commentar. in lib. Numer. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 436. *Post sollicitudinem forensium rerum, &c.*

¶ STREPITUS, vox fori Anglici, Destructio, prostratio, mutilatio, idem quod *Estrepamentum*. Vide in hac voce. *Strepitum & vastum facere*, in vett. rescriptis forensibus apud Spelman. & Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ STREPPUS, Eadem notione, in Charta Edwardi Reg. Angl. apud Rymer. to. 14. p. 545. *Annum, diem Streppum, vastum, & deodanda, ac omnia alia quæ ad nos, heredes vel successores nostros pertinere possent vel deberent, tam de dictis anno, die, vasto & Streppo, quam de murdris, &c.* Pluries ibi.

¶ STREPITUS JUDICIALIS, Ambages forenses, formulæ. Charta ann. 1300. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 344. *Quod possint eos & eorum successores per omnem censuram ecclesiasticam ad omnium & singulorum premissorum observationem absque articuli seu libelli petitione & quocunque Strepitu judiciali compellere.* *Strepitus judicii*, in Correct. Stat. Cadubrii c. 134. Vide supra in *Planum*, col. 545.

¶ STREPUS, στρεπτήρ, in Gloss. Latin. Græc. Leg. *Stropus*, vel *Struppus*. Vide Scaliger. ad Festum in hac voce, & infra *Strupiar*. Occurrit alia notione in *Strepa*.

STRETBRECHE, ex Saxon. stret, strata, platea, & brecan, frangere, Gallis *Bris de chemin*. Crimeo, cujus cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. c. 10. emendatur vero mulcta centum sol. capit. 12. & 80. [Vide *Sterbrech*.]

STRETEWARD, Viarum custodia, seu Jurisdictio *varia*, nostris *Voirie*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 187. *Praterea idem Comes dedit prefato Nigello Constabulario suo le Streteward & Markezeld in omni terra pertinente de Haulton, & omnia aui malta fugitiva, Gallice Weythe* (f. Weifa) *in toto Hundredo de Halton.* Infra: *Et valent per annum le Streteward, & le Markezeld 18. sol. & obol.* [Placitum apud Cestriam in Nomolex. Anglic. Th. *Blount* ann. 14. Henrici VII. Reg. *Per Streteward Johannes Stanley Ar. clamat quod servientes pacis & ministri sui infra feodum de Aldford capere debent de qualiber fuga catallorum 4. denar.*]

STREVA, STREUGA. Vide *Strepa*.

¶ STREYSA, ut supra *Stray*. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1399. apud Rymer. to. 8. p. 95. *Una cum regaliis, regalitatibus, franchesiis, libertatibus, portubus maris, & omnibus ad portum rationabiliter & debite pertinentibus, homagiis, fidelitatibus, wardis, maritagiis, releviis, escaetis, forisfacturis, waifis, Streysis, curiis Baronum, visibus francipl'egii, &c.* Vide *Estrajeria*.

STRIA, Strix, *Striga*, Venefica. Lex Salica tit. 57. §. 2. *Si quis mulierem ingenuam Striam clamaverit aut meretricem, &c.* §. 3. *Si Stria hominem comederit, &c.* Capitula ad Legem Alaman. c. 22. *Si quis alterius ingenuam dicriminat, seu Stria aut herbaria si sit, & eam prieserit, &c.* Vide *Striga* 1. Στρίγλαι Græci vocant calculos sortilegos. Vide Callimachum hymno in Apollinem v. 45. & ibi Scholiastem, & Thomam Magistrum in Στρίγλαι. [*Estries* magos & veneficos appellat le Roman *de la Rose* MS.

Dont maintes gens par leurs folies
Quident estre par nuit Estries.]

STRIOPORTIUS, Qui *Strias* ad nocturna sacra deportare creditur. Lex Salica tit. 57. §. 1. *Si quis alterum herburgium clamaverit, hoc est Strioportium, aut qui æneum portare dicitur, ubi striæ concinunt, &c.* [Vide *Strioportus*.]

STRIÆ, Prominentiæ, seu sulci columnarum, Vitruvio, & aliis. Vide Savaronem ad Sidonium l. 4. Epist. 8.

¶ STRIBILIGO, σολοικισμός, in Gloss. Lat. Gr. Solœcismus; *Stribligo*, vetustioribus Latinis ex Gellio l. 4. c. 20.

¶ 1. STRICA, Densa turba, conferta multitudo, Gall. *Presse*. Chron. Parmense ad ann. 1268. apud Murator. to. 9. col. 783. *Et in sero propter lætitiam in separatione consilii super scalis palatii fuit ita maxima Strica, quod multi in ipsa necati & mortui fuerunt.*

¶ 2. STRICA, Ostium portus, ni fallor. Vide *Strictum*. Statuta Arelat. MSS. art 144. *Si aliquod lignum ... steterit ad Stricam vel ad moriandam de Passono propter ventum contrarium, &c.*

¶ 3. STRICA, ut *Striga* 1. Vide in hac voce.

1. STRICARE. Regula Magistri c. 79. extremo: *Si contenti sunt pannos suos vel indumenta in alieno opere Stricare*, id est consumere.

2. STRICARE, Impedire, pro *tricare*. Vide in hac voce. Capitulare 1. Caroli M. an. 801. c. 8. *Ut nullum bannum vel præceptum domni Imperatoris nullus omnino in nullo marrire præsumat, neque opus ejus Stricare, vel impedire, &c.*

STRICCITAS, Sterilitas, quasi *strictitas*, quomodo *un temps estroit* dicimus. Decretale precum, an. 779. in Capit. Caroli M. l. 5. c. 207. & Addit. 4. c. 143. *Episcopi Abbates, atque Abbatissæ pauperes famelicos quatuor pro ista Striccitate nutrire debent usque tempore messium.*

STRICK, STRICH, Modius, vox Germanica. Cosmas Pragensis c. 8. *In pluribus locis mensura siliginis,*

nis, quæ Strich dicitur, pro uno grosso Pragensi denario vendebatur. Adde c. 11. sub fin.

¶ STRICLATA, ξυσματά, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Striata*. Utrumque habent Gloss. Gr. Lat. ξυσματα, *Striata*, *striclata*.

¶ STRICTA, ut infra *Strictum*. Vide in hac voce. Præceptum Ludovici Imper. ann. 817. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 67. *Inde* (extenditur) *in Melana per ipsum rivulum, inde per Melana josum usque ad Strictam*. Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 282. *Et eandem ut eos* (captos) *de Stricta urbis extraheret, eosque posset liberius servare, apud Saracenescum, quod est castrum Corradi... jubet exacta custodia in arto carcere detineri*. Radulphus de Gestis Frider. I. Imper. apud Murat. tom. 6. col. 1195. *Restagnus vero dominus illorum in quadam Stricta montium cum infinito exercitu fuit ante Imperatorem, & non sinebat eum transire*. Vide *Strictura* 3.

¶ STRICTERE, Radere, strigillare. Gl. Lat. Gr. *Stricto*, ξύω: ubi Cod Sangerm. *Strigo*. Gloss. vero Græc. Lat. ξύω, *rado*, *Stricto*, *strigillo*.

¶ STRICTINNIRE dicitur hirundo. V. *Vobyare*.

¶ STRICTIO, *Genus avis maximæ*. Gloss. vet. Sangerm. n. 501. Sed leg. *Struthio*.

STRICTOLA. Charta Roberti II. Principis Capuani an. 1128. in Sanctuario Capuano p. 643. *Et finis Strictola communalis aquaria: namque est finis transeada publica, quæ dicitur, &c.* Charta an. 1197. apud Ughellum to 7. p. 1272. *Cum horticello, in quo sunt arbores pomorum juxta eandem curtem à parte meridiei, & Strictola à parte Occidentis ejusdem Curtis, &c.* Infra: *Extra parietem ipsius curtis, & nominatam Strictolam, &c.* Forte semita, via stricta. Vide *Strictum*. [Quid si rivum, rivulum, nostris *Rigole*, intelligas?]

STRICTORIA, Στιχάριον, in Gloss. Græc. Latin. Tunicæ, quæ ad corpus stringerentur, nostris hodie *Justaucorps*. Vide *Stica* 1.

¶ STRICTORIUM, συγκλείστρον, in Gloss. Lat. Gr. Addunt Græco-Lat. *Contractorium*. Fibula. Hinc

¶ STRICTOSUS, σφιγκτός, in iisdem Glossis.

STRICTUM. Via stricta, montium fauces, Gall. *Détroit*. Guillelmus de Podio-Laurentii c. 52. *Donec... complanaretur viarum asperitas, & Stricta amplificarentur, &c.* [Chron. Farf. apud Murat. to. 2. col. 488. *Concessit in territorio Amiterno Clusurulæ, ubi est substantia Joannis Palumbi & ejus consortium usque Orbecam & Pozellam & Marruce, & usque Strictum vallis de Cucla, &c.*] *Stricta Marrochii*, fretum Gaditanum, quod vulgo *Le detroit de Gibraltar*, apud eumdem Scriptorem c. 48. & Guillelmum *de Baldenzeel* in Hodœporico Terræ Sanctæ, quod *Strictum Sibilie*, seu *Sevilliæ* dicitur Thwroczio in Histor. Hungar. part. 1. c. 15. Vide *Districtum*, *Stricta* & *Strictus* 1.

1. STRICTURA. Gloss. Isidor. *Alopecia, passio Stricturæ*. [Ita etiam l. 4. Orig. cap. 8. Gloss. vet. Sangerm. n. 501. *Alopicia est capillorum fluor circumscriptus, quem Græci Psilosin vocant. Est autem passio Stricturæ*.] Qua ultima voce significari opinor vehemens capillitii continue pectendi desiderium ex immoderata cutis prurigine ortum. *Stricturam* videntur dixisse, ut & *Strigilem*, à *Stringendo*. Est autem strigilis, instrumentum, quo corpus distringimus, id est, radimus ut equos: atque propter similitudinem usus ad alia transfertur, ut ad pectines, monente Martinio in Lexico. Strigilibus utebantur veteres ad fricanda & polienda corpora in balneis; de iis passim mentio occurrit apud Script. Latin. Vid. D. *de Montfaucon* in Antiq. Epl. ubi de balneis & eorum supellectili. Italis *Strettura* est præfuffocatio, suffocatio.] Alias *Strictura*, dicitur τὸ ἀπὸ τοῦ σιδήρου ἀποπῖπτον, ἄνθος σιδήρου, in Gloss. Latino-Gr.

¶ 2. STRICTURA, σφίξις, φῦσα χαλκέων. Glossar. Lat. Gr. Follis.

¶ 3. STRICTURA, Via stricta, montium fauces, Gall. *Détroit*. Sicardi Episc. Cremon. Chronic. apud Murator. to. 7. col. 609. *Restanus vero dominus illorum cum magno exercitu in Strictura montium transitum prohibebat, dicens quod non transiret, nisi centum summarios auro & argento onustos darent*. Vide *Stricta* & *Strictum*.

¶ 4. STRICTURA, Tributum, pensitatio. Præceptum Henrici Imp. ann. 1023. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 143. *Theloneum videlicet juxta antiquas antecessorum nostrorum concessiones, ab eis vel eorum hominibus per omnes regni nostri fines, neque in urbe, neque in via, neque ad pontes, seu aliqua Strictura, nullo modo accipiantur, vel quærantur*. Vide *Districtas*, col. 1560.

¶ STRICTURATOR. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 38. *Concessi ... abbatiæ B. Vincentii... omne jus meum tam in plateam & Stricturatore, quam in tractu & monilibus* (mobilibus) *rebus aliis*. An qui mensuras radio exæquat? Certe *Stricher* ea notione occurrit in Statutis Lossensibus art. 73. §. 2. *Item, d'un stier de wassend que le meunier ou son serviteur a veu mesurer & Stricher, &c.*

¶ 1. STRICTUS, ut *Strictum*. Litteræ Henrici VI. an. 1460. apud Rymer. to. 11. p. 438. *Ad eskippandum & traducendum per Strictus Marrok tot saccos lanæ, &c.* Vide *Stricta* & *Strictura* 3.

¶ 2. STRICTUS, Astrictus, Gall. *Astreint*. Capituli S. Jacobi Hospit. Statuta an. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 340. *Præcipimus primis capellanis ... ut Missas ad quas tenentur in altaribus suis absque defectu celebrent, prout sunt Stricti per sua juramenta*.

¶ 3. STRICTUS, Arctus, angustus, Gallis *Etroit*. Inventar. ann. 1379. ex Schedis V. Cl. *Lancelot: Item unus alius parvus rebanus Strictus modici valoris*. *Stricta manica*, in Constit. Monast. S. Petri-Montis to. 2. Sacræ Antiq. Monum. p. 427.

¶ STRICULUS, pro Hystriculus, pilis vestitus. Arnobius lib 5. pag. 174. *Facit sumere habitum puriorem & in speciem levigari nondum duri atque Striculi pusionis*. Minus recte Turnebus lib. 7. Advers. cap 20. dictum vult à stricta quadam corporis soliditate & duritie; nec melius libr. 11. capit. 22. duriusculum & strigosum interpretatur. Vide Heraldi Animadv. pag. 215.

¶ STRIDA, Clamor, Italis *Strido*. Addit. ad Chr. Estense apud Murat. to. 15. col. 545. *Ex hoc factæ & celebratæ fuerunt quolibet mane solemnissimæ processiones cum toto clero Ferrariensi & quolibet dictorum trium dierum falodia & campanarum sona universalia, cum sclopis & Stridis in signum maximæ lætitiæ*. Hinc

STRIDARE, vox Italica, Per præconem submonere, ciere, nostris *Crier quelqu'un*. Occurrit in Statutis Venetis ann. 1242. lib. 1. cap. 23. &c. lib. 3. cap. 7. 10. &c.

¶ STRIDERE, *Inconditum & horrendum clamorem edere, quod faciunt Turcæ paulo ante prælium*. Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig to. 3. Reliq. MSS. p. 81. ex Anonymi Hist. Palæst. c. 18. *Tunc videntes Comitem & Boamundum venientes & conducentes illam gentem, mox cœperunt Stridere & garrire ac clamare vehementissimo clamore, circumeiagendo undique nostros*. Cap. 20. *Omnes vero pariter Stridebant in civitate*.

¶ STRIDOR, *Clamor bellicus Turcarum*. Idem Gloss. ibid. p. 447. ex Guiberti Hist. Palæst.

1. STRIGA, Venefica. Ugutio: *Strigæ quædam monstra dicuntur, quæ magicis cantibus in feras transeunt*.

Glossæ Lat. Gr. *Striga*, λαιτρυγὶς, ἢ γυνὴ φαρμακίς. Synodus S. Patricii & Auxentii can. 16. *Christianus, qui crediderit esse lamiam in speculo, quæ interpretatur Striga, excommunicandus, quicumque super animam famam istam imposuerit*. Capitulatio Caroli M. pro partibus Saxoniæ c. 5. apud Holstenium: *Si quis à diabolo deceptus crediderit, secundum morem paganorum, virum aliquem aut feminam Strigam esse, & homines comedere, &c.* Lex Longob. l. 1. tit. 11. §. 9. *Nullus præsumat aldiam aut ancillam, quasi Strigam, quæ dicitur Masca, occidere*. Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 316. *Nullus præsumat aldiam aut ancillam alienam quasi Striagam, quam vulgus dicit, aut mascam occidere*. Eadem Lex tit. 16. §. 2. *Si quis puellam aut mulierem … fornicariam aut Strigam clamaverit. &c.* [*Istricam* præfert Codex Mutin. ex Murator. tom. 1. part. 1. pag. 31.] Lib. 2. tit. 11. §. 3. *Si quis …. eam Strigam, quod est masca, clamaverit*. Cathwlphus in Epistola ad Carolum M. *Maleficos, veneficos, tempestarios, Strigas, pythonissas, fures, &c.* [*Incantationes & sortilegos exquirere, Strigas & fictos lupos credere … Hæc … mala opera sunt diaboli*, apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 217.] Adde Decreta Ladislai Regis Hungar. L. 2. capit. 31. & Cosmam Pragensem pag. 8. Dantes in Purgat. 19.

Vedesti, disse quel antica Strega?

Vide *Stria*.

2. STRIGA. Caper: *Striga in turma, ubi equi distringantur*. Papias: *Striga, Castrense vocabulum, vel intervallum turmarum, in quo equi stringuntur: unde & strigosi dicuntur, corpore macilenti*. Ex Beda lib. de Orthogr. *Striga, Castrense vocabulum est, intervallum turmarum significans, in quo equi stringuntur: unde equi strigosi dicuntur corpore macilento*. Hinc

STRIGARIUM, in quo docentur & exercentur equi. Italis *Maneggio*, quomodo quidam legendum vel accipiendum censent *Trigaria septa*, apud Victorem in 9. regione urbis Romæ.

3. STRIGA, vox Agrimensorum, Festo nota. Papias: *Striga, longitudo major latitudine. Strigatus ager est, qui per Strigas crescit à Septentrione in Meridiem*. Ex Aggeno p. 60. Frontinus de Agrorum qualitate: *Ager per Strigas & per scamna divisus, &c.*

4. STRIGA, STRIGULA, *Genus vestis*, in vett. Glossis apud Savaronem ad Sidonium. Glossæ Isidor. *Strigium, genus vestimenti, Striges*, Hispanorum vestes, eidem Isidoro lib. 19. cap. 23. & Juvenali. Vide *Stica* 1.

¶ STRIGARIUM, STRIGATUS. V. *Striga* 2. & 3.

¶ STRIGILARIUS, Qui strigiles facit. Gloss. Lat. Græc. *Strigilarius*, in Cod. Sangerm. *Strigiliarus*, ξυστροποιὸς.

¶ STRIGILECULA, diminut. à Strigilis. Utitur Apuleius l. 1. Flor. Gloss. Latin. Gr. *Strigilecula*, στλεγγίδιον.

STRIGIO, *Mimarius, scenicus*, in Gloss. Isidor. qui *Strigam* imitatur. [Ubi leg. *Strio* censet Grævius, pro *histrio*.]

¶ STRIGIUM, Genus vestis. Vide *Striga* 4.

¶ STRIGIUS, Piscis species, Italis *Strigio*. Statuta Placent. l. 6. fol. 79. v. *Item Strigios & fenetas pro qualibet libra, 4. den. Item Strigios à vina pro qualibet lib. 2. den.* Vide *Strionus*.

¶ STRIGLIA, Strigilis, vox Italica. Acta S. Helerii to. 4. Jul. p. 152. *Deum diu nocluque exorabat taliter, ut contra spatulas & renes illius juxta Strigliam strictam ad terram, sua qua erant quatuor clavi acutissimi*. Vide *Strilla*.

STRIGNA, *Pallia operiosa*. Papias. [*Operosiora*, in vet. Gloss. Sangerm. n. 501.] Vide *Striga* 4.

¶ STRIGULA, Genus vestis. Vide *Striga* 4.

STRILIARE, quasi *Strigilare*, Strigili defricare, quomodo apud Vopiscum in Aureliano: *Equum suum sagmarium defricet*, ex Gallico *Estriller*. Fleta libr. 2. capit. 76. §. 9. *Affros lavare, desiccatos Striliare non est inutile*. Adde capit. 78. §. 2. Jo. de Janua: *Strigilis, instrumentum, quo mundantur equi; & instrumentum, quo caro mundatur; & sudor corpori eraditur, quod & Strigil dicitur per apocopen*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strigilis, Estrille, ou paelle, ou instrument à quoy les enfans emblent les raisins & les figues, ou à quoy la char est netiée, & la sueur arrasée*. Vide *Estriliare*.]

¶ STRILLA, Strigilis, Gall. *Estrille*. Statuta Massil. l. 5. c. 52. *De mittendo unam Strillam calibis sive aceri, 5. den. Scutiferi de Scella*, quibus equos strigili defricare incumbit, in Constitut. Friderici Reg. Siciliæ c. 113. Vide *Striglia*.

¶ STRIMULENTUS, Stridulus. Vita S. Guthlaci to. 2. April. p. 43. *Quoadusque eorum Strimulentas loquelas intelligere valuit*.

STRINA, STRINNA, Tributi, seu vectigalis species apud Dalmatas & Croatas, quod Venetis vel Hungariæ Regibus, quibus subinde paruere, vice ultroneæ pensitationis, ac *strenarum*, (unde vocabuli etymon) pensitabatur. Nam auctor est Constantinus Porph. lib. de Adm. Imp. c. 29. Basilium Imperatorem auctorem fuisse Dalmatis, ut quæ Prætori solvebant, ea Slavis darent pacis causa, & Prætori exiguum illud penderent, quo debitam Romano Imperio subjectionem testarentur. Ugutio: *Strena, quod vulgo dicitur Strenna, scilicet quod datur alicui in Kalendis Januarii*. Charta ann. 1133. *Tolta, quæ apud Communes erat pro urbe reparanda, & aliis expensis fiendis, & Strina Venetis danda, &c.* Charta Seb. Ziani Ducis Venetor. pro Civibus Tragur. an. 1147. apud Jo. Lucium lib. 3. de Regno Dalmat. cap 10. *Nolumus, ut aliquo modo offendantur, neque tollatur eis aliqua inconsueta Strinna, nisi quam ipsi sponte dare voluerint*. Statuta Ragusii lib. 7. cap. 56. *Volumus, quod si aliqua navis, vel lignum, in quo essent mercatores, darent aliquid alicui pro Strina, vel pro pedochia, vel aliquid aliud, &c.* Vide *Strena*.

¶ STRINARE, Densare, Gall. *Serrer*. Locus est supra in *Speggare*.

STRINCTORIUM, Στριγκτήρ, in Glossis Latin. Græc. MSS. S. Germani Paris. *Fibula*. [In MSS. ut in editis *Strictorium* legitur. Vide in hac voce.]

¶ STRINDERE, pro Stringere, ni fallor. Transactio an. 1316. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Item convenerunt … quod nemo audeat blanchiam Strindere, vel foccas arrabare, &c.*

¶ STRINGA. Vide *Striga* 1.

¶ STRINGENTIA, *Attagentia*, in Gl. Lat. Gr.

1. STRINGERE MANUM MULIERIS. In pacto Legis Salicæ tit. 23. sic inscribitur, *de manu mulierum non Stringenda*. §. 1. *Si homo ingenuus feminæ ingenuæ digitum aut manum Instrinxerit, &c.* (Lex Sal. tit. 22. habet *Strinxerit*.) §. 2. *Et si brachium Destrinxerit, &c.* (Lex Sal. *Strinxerit*.) §. 3. *Si super cubitum manum Strinxerit, &c.* (Lex Sal. *miserit*.) Denique §. 4. *Si quis mulieri mamillam capulaverit, &c.* (Lex Sal. *Strinxerit*.)

☞ Ibi *Stringere* de lasciva contrectatione exponit Lindenbrogius, quem errare auctor est Eccardus in Notis ad hunc titulum Legis Salicæ: unde ligare, loco vel recte constringere interpretatur, atque de violenta & illicita manuum mulierum ligatione, quæ fit animo eas violenter stuprandi, vel alias ipsis nocendi intelligit.

¶ 2. STRIN-

¶ 2. STRINGERE, Cogere, Gall. *Contraindre.* Acta S. Franciscæ Rom. to 2. Mart. p. 137. * *O anima quæ in via es missa, amor te Strinxit ut venires ad nuptias cælestis mensæ.*

¶ 3. STRINGERE SE AD TERRAM, Virgilio Æneid. l. 8. v. 63 *Stringere ripas*, Gall. *Costoier les bords.* Bartholomæi Scribæ Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 500. *Et exivit cum galeis usque ad plaziam, semper Stringens se ad terram.*

¶ 4. STRINGERE URBEM, In angustum concludere, Galli dicunt *Serrer une ville.* Laur. Byzyoius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p 168. *Ut velut tertio castro Pragam sic Stringeret, quod nullus civitati Pragensi liber pateret victualium accessus.*

STRINGES, Vestes, Hispanis propriæ, ut *Sarabosa* Parthis, *Linea* Gallis, *Rhenones* Germanis, *Mastruca* Sardis. Papias in *Vestimentum.* [Leg. *Striges.* Vide *Striga* 4.]

¶ STRINGI, id est, Perstringi, *alicui criminis infortunio*, in Cod. Theod. Leg. 1. de bonis proscript. 9. tit. 42.

STRINGINA, *Restrictio Urinæ*, in Gloss. Isidori: *Στραγγουρία.* [Leg. *Stranguria* censet Grævius. Vide in *Stranguiria.*]

¶ STRINIARI, Insolescere. Bibl. Patrum Ascet. edit. an. 1661. to. 3. p. 380. *Abba, quomodo acquiescis tecum habitare pueros istos, & non præcipis eis ne Strinientur?*

¶ STRINNA, ut *Strina.* Vide in hac voce.

¶ STRINNUS, f. pro *Thainus*, Baro, vir nobilis. Vide in hac voce. Legi etiam potest *Strenuus*, atque eadem notione accipi. Charta Johannis IV. PP. an. 641. apud Mabill. to. 1 Annal. Bened. p 689. col. 1. *Quod si quidam Episcopus, tam de præsentibus quam futuris, per ingenii articulum aut avaritiæ præ cupiditatis instigatione quicquam de prohibitis præsumpserit attemptandum, vel contra superius decreta quoquo modo obviandum, aut quæcumque persona, sive Strinna, sive exigua, decreverit resultandum, &c.*

¶ STRIONUS, Piscis species, idem forte qui *Strigius.* Vide in hac voce. Statuta Montis Regal. fol. 280. *Et teneantur dicti piscatores seu vendentes pisces dare libram botarum, Strionum, & piscium minutorum, pro uno solido.*

STRIOPORTAS, Qui *strigas* portat, vel deducit ad locum congregationis. Goldast. Vide *Stria.*

¶ STRIOPORTIUS, Eodem intellectu. V. *Stria.*

¶ STRITH, *Disceptatio, conflictus sermonis*, in Gloss. Mons. p. 324. & 403. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STRITITUM, Flagellum ex funibus. Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. col. 874 *Et cincti erant cingulis, sicut consueverunt facere Battuti; & ibant percutiendo se cum Strititis, clamantes fortissime, quando elevabatur Corpus Christi in altare, Misericordia, Misericordia.*

¶ STRITUS, f. Varius, permistus. Veronæ descriptio rythmica, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1095. *Tumulum aureum coopertum circumdat præconibus, color Stritus mulget sensus hominum, modo albus, modo niger inter duos purpureos.*

¶ STRO, *Stipula, palea*, in Gl. Mons. p. 335. & 339. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STROBO, γῦρος κύκλος, in Gloss. Latin. Gr. Addit Codex Reg *girus, circulus, ambitus*: Sangerm. vero legit *Scrobo.*

STROFA, Tributi species apud Polonos. Charta Boleslai Cracoviæ & Sandomeriæ Ducis an. 1255. apud Odor. Rainaldum nu. 6. *Qui utpote liberi homines Capituli à nostro & nostrorum posterorum & Palatinorum & Castellanorum & quorumlibet judicum aliorum judiciis in perpetuum sint immunes & prorsus liberi à Strofa, & Stam & Povoz, & aliis servitutibus & solutionibus ordinariis & extraordinariis censeantur, Prevod militari excepto, quos volumus dominorum suorum duntaxat utilitatibus & servitiis perpetuo mancipari.*

¶ STROFARIUS, STROFORUS. Vide *Strophus.*

¶ STROGAU. Pactus Leg. Salicæ tit. 34. ex Cod. MS. Guelferbit. edit. Eccardi p. 227. *Si quis vasum ad ministerium quod est Strogau ... furaverit, &c.* Hic hæret Cl. Editor.

1. STROMA, pro Stratagema, in Vita S. Udalrici Episcopi August. c. 12. n. 41. nisi in MS. vox abbreviata fuerit.

¶ 2. STROMA, Culcitra, auleum, tapes, Gr. *στρῶμα.* Capitol. de Vero Imper. cap. 4. *Ut levatus cum Stromatibus in cubiculum perferretur.* Regula consueta Toribii Archiep. Lim. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 671. *Iidem parochi sabbatho sancto & in vigilia Pentecostes Stromatis & ramis ornato vestient pariter sacelli baptismalis (sic) spargendo pavimentum herbis vestigesativit.* *Stoma Bobiionicum*, in Charta an 1653. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 124.

¶ STROMANARIA. Vide *Strumanaria.*

STROMEATREUS, vox perperam efficta, ni fallor, in Cod. MS. Vitæ Petri Urseoli Ducis Venetiæ n. 15. *Aufert ab eo hujusmodi sycophantas cogitationes, addens illi Stromeatreas actiones, cogitque in crastinum veniam petere, &c.* forte leg. *Strophateas.*

¶ STROMENTA, ut infra *Strumentum*, pro Instrumentum, Charta. Veteres formulæ apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 546 *Ut qui per ipsas Stromentas & tempora habere noscuntur possessio nostra, ... possimus ... alias Stromentas tam nostris quam & qui nobis commendatas fuerunt, &c.* Vide *Strumenta.*

¶ STROND. Charta Ricardi Reg. Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolex. Angl. *Notum facimus vobis nos concessisse ... omnes terras suas & omnes homines suos cum socha, soca, over Strond & strome, onwode & felde.* In hæc verba Glossarium laudat idem *Blount* in quo hæc leguntur. *Voces Anglicæ veteres & in antiquioris ævi Chartis crebro repertæ; Privilegium sapiunt, seu potius privilegii latitudinem, & sic latine legantur, in litore, in fluvio, in silva & campo.* Vide *Strand.*

¶ STRONT, *Stercus, struntus*, ex Franc. Junio in Willeram. pag. 225. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide *Strundius.*

STRONUS, Sturnus. Glossarium Ælfrici: *Stronus*, scærn

¶ STROP. Vide infra *Stropus.*

¶ STROPATURA. Vide *Strupatura.*

¶ STROPHA, STROPHÆUM, STROPHARIUS, STROPHATUS. Vide *Strophium* & *Strophus* 1.

¶ STROPHICUS, de Christo dicitur, in lib. de musica Theogeri Episc. Metens. apud Pezium tom. 1. Anecd. Præfat. p. 15.

¶ STROPHIOLUM. Mantile, linteum, quo manus absterguntur. Regula consueta Toribii Archiep. Limæ inter Conc. Hisp. to. 4. p 674. *Ad altare majus bis in septimana eodemque ordine apponent Strophiola seu mappas ad manus tergendas.*

STROPHIUM, STROPHEUM, *Pallium virginale*, Jo. de Janua. [Gloss. vet. Sangerm. nu. 501. *Stropha, palleum virginale.* Zona. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strophium, Ceinture.*] Ebrardus Betuniensis:

Zonam dic Strophium, palmam dic esse strophæum.

Trophæum scribendum fuit. Theodulfus Aurelian. lib. 1. Carm.

Huic ferruginea est apta huic quoque lutea vestis,
Lacteolum Strophium hae vehit, illa rubrum.

Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 5. *Castitatis*, *inquit*, *fili mi*, *tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe*, *continentiaque Strophea ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctum memento.* [Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom 6. Miscell. pag. 273. *Pretiosum etiam Strophaeum quem cingebat cum isto sonipede habui de ipsius spoliis & portavi.*] Vide Ferrarium in *Stropare*.

1. STROPHUS, STROPHARIUS, STROPHOSUS, voces ex *Stropha*, dolus, fraus, & Gr. στροφὴ, deductæ. Papias: *Strophas*, *tortus*, *fraudator*. *Stropha*, *nequitia*, *fraus*. *Stropharius*, *impostor*, *fraudator*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stropha*, *fraude*, *decepcion*, *male sentence*. Vita vener. Idæ tom. 2. April. p. 159 *Ad antiqua deceptionis Stropham se convertit*. Utitur Seneca Epist. 16. Gloss. Lat. Gr. *Strofosus*, δόλιος. *Strofarius*, *strofosus*, *impostor*, *fraudator*, in Glossar. Isidori.] Althelmus de Laude Virginum in præf.

Ne fur Strophosus foveam detrudat in atram.

Qui quidem versus occurrit etiam in Epist. Rabani Mauri ad Ludov. Imp. Idem Althelmus c. 21.

Non tulit hanc faustum grassator cernere famam
Qui genus humanum Strophosis elidere certat.

Et cap. 23.

Non cunctante gradu cum sancta limina valvæ
Vellet adire ferox, Stropha stimulante malignum.

¶ STROPHATUS, Subtilis. Vita S. Deicoli apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. pag. 167. *Quod si quis mihi lividus objicias oculo, eumdem principem tunc temporis Imperatorem non extitisse, facile per Strophatum illum revincam syllogismum.*

¶ 2. STROPHUS, Follis. Gall. *Ballon*. Statuta Synodalia Radulphi Episc. Trecor. an. 1440. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1151. *Quidam ludus valde perniciosus & noxius, nuncupatus vulgariter Mellat, cum Stropho rotundo, grosso & eminenti, &c.* Vide *Stoffus*.

¶ STROPIATUS, Mancus, Ital. *Stroppiato*, Gall. *Estropié*. Vita vener. Catharinæ de Palantia to. 1. April. p. 653. *Habebat Stropiatam manum unam usque ad cubitum, adeo quod non poterat quidquam facere.* Mirac. S. Bononis to. 5. Maii p. 190. *Jacobus de Nolo totus Stropiatus ab una parte, ita quod non poterat ambulare sine baculo.*

¶ STROPODIUM, pro *Strapodium*. Vide ibi.

¶ STROPOLOT, *Horror*, in Gloss. Mons. p. 362. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STROPPUS, à Gr. στρόφιον, Insigne quo ornabantur capita sacerdotum, corona. Vide Festum in hac voce.

¶ STROPUS, Certus ovium numerus, ut videtur; Grex, Gallice *Troupeau*, f. ab Ital. *Truppa*, *turba*, Gall. *Troupe*. Statuta Montis Regal. fol. 222. *In vineis, ortinis, planteriis, bladis, vel leguminibus, quælibet bestia porcina & caprina incurrat pœnam solidos duos, & pro qualibet bestia lanuta, solidum unum & totidem pro emenda, usque ad Stropum, & à Stropo supra quantacunque sit quantitas, libras duas de die & de nocte duplum, & totidem pro emenda; & intelligatur Stropus à decem bestiis supra.* Inquesta an. 1268. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: *Et ceperunt eas (oves) & duxerunt eas usque ad alias, & ibi ceperunt Strop de dictis ovibus, & duxerunt illud Strop ad Bancium & alias ibi pastoribus reliquerunt.*

STRUBLUS. Leges Henrici I Regis Angl. c. 78. ubi de libero, qui in servum transit: *In signum vero transitionis hujus billum, vel Strublum, vel demceps ad hunc modum servitutis arma suscipiat, in manus Domini mittat, & caput.*

¶ STRUCIOS, Herba. Vide *Lavatchu*.

STRUCTOR, *dicitur*, inquit Papias, *incisor carnium, vel insertor*. Gloss. Gr. Lat. ἀρταρτύτης, *Structor, infertor*. In Cod. MS. S. Germani Paris. *Illator*. Gloss. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Στρώτωρ, ὁ τὰ ὄψα στρώνων: ubi videtur leg. ὄψα τραπεζώνων, apud Synesium de regno, & Hesychium. Glossæ antiquæ MSS. *Penum instruere, & proprie instrui convivium dicitur, & qui huic rei præsunt, Instructores dicuntur*. Epistola Valeriani apud Trebell. Pollionem in Claudin: *Structorem, quem refundas unum*. Fragmentum Petronii de Cœna Trimalcionis: *Rotundum enim repositorium 12. habebat signa in orbe disposita, superque proprium convenientemque materiæ Structor imposuerat cibum.* Occurrunt ejusmodi *Structores* non semel in vett. Inscript. 646. inos. 1. 1117. in.

STRUCTORES, in l.a. Cod. Th. de Excusat. artific. ubi Tribonianus *ædificatores* reposuit: qui scilicet ædificia construunt. Vide Vegetium l. 2. c. 11.

¶ STRUCTUARIUS, STRUCTURARIUS, Cui ædificiorum cura demandata est, idem etiam qui alibi *Cellerarius* dicitur. Excerpta ex Necrolog. sancti Michaelis Hild. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 105. *Feria secunda post octavas Pascha servabitur memoria dom. Hennings Episcopi Hildenesbemensis, ... pro qua Structuarius majoris Ecclesiæ pro tempore dabit nobis tria talenta.* Charta Johannis Episc. Havelberg. ann. 1396. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MS. p. 298. *Volumus ... quod Structuarius, quem pro monasterii nostri structura & aliis pronarratis de consensu præpositi, prior & capituli nostri elegerimus, &c.* Ibidem p. 299. *Ordinavimus ut præpositus, prior & duo de capitulo cum Structurario senioris ac nostris successorumque nostrorum deputati Wilsaach conveniant, proventus ipsos trifarie dividendo ... Structuarius pro structuris monasterii, ut præmissum est, tertiam tollet partem ... Cum autem Structuarius ad sui officii exsecutionem, secundum nostri nostrorumque successorum ... voluntatem, ut præmissum est, faciendam pecuniis indiguerit, pecuniarum juxta sui indigentiam tollet summas, &c.*

¶ STRUCTURA, Cancelli, interprete Eccardo, quod non à Lat. *Struere*, sed à Germ. *Strecken*, innectere, implicare, accersit. Lex Salica tit. 57. § 3. *Si quis aristatonem, hoc est, stapplum qui super mortuum missus est, capulaverit, aut mandualem, quod est ea structura sive selave, &c.*

STRUCTUS, Apparatus. Ordericus Vitalis l. 4. *Dum plebs Dei Paschale festum congrue celebraret, & Rex Structum pretiosarum vestium Regem per idoneos satellites in ergastulo mitteret, ille pyram ingentem ante se jussit præparari, & ibidem Regalia ornamenta, chlamydem, sericamque interulam & renonem de pretiosis pellibus peregrinarum murium subito comburi.*

STRUDIS. Lex Ripuar. tit. 32. § 3 *Quod si ad septimum mallum non venerit, tunc ille, qui eum mannit, ante Comitem cum tribus rachinburgiis in arabo conjurare debet, quod eum ad Strudem legitimam admallatum habet, & sic judex fiscalis ad domum illius accedere debet, & legitimam Strudem exinde auferre, & ei tribuere, qui eum interpellavit, hoc est septem rachinburgiis unicuique 15. solid. & ei, qui causam prosequitur 45.* Ibid. § 4 *Quod si ipse Strudem contradicere voluerit, & ad januam suam cum spatha tracta accesserit, &c.* Tit. 51. § 1. *Si quis judicem fiscalem ad res alienas injuste tollendas, antequam ei fidem fecerit, aut ad Strudem admallatum habuerit, invitare præsumpserit, &c.*

☞ Vocis originem ab Anglo-Sax. repetendam docet Eccardus in notis ad hunc locum. Bensonius in Vocabul. *Strudam*, *spoliare*, *Strudend*, *direptor*; *Strudere*, *grassator*, *lucrio*, *raptor*; *Strudunge*, *rapina*. Unde colligit *Strudem* exponi debere direptionem.

nem, rapinam, quæ judicialiter in bonis post septem citatinnes non compareotis rei fiebat.

¶ STRUDO-CAMELON, pro *Struthio-camelus*, Gall. *Autruche*. Ratherius Veron. de Contemptu mundi part.e. apud Acher. to.e. Spicil. p.195. *Ne Strudo Camelontis exemplo, quos debueram ipse fovere, conculcantibus judicer exposuisse.*

STRUFUS, *id est, tertio ventris*, apud Plinium l.e. de Medicina c.52 ex Gr. στρόφος, *foemina*.

¶ STRUGULA, mendose pro *Stragula*, in Statutis Equitum Teuton. art.79. apud R. Duellium to. e. Miscell. p.60. Vide *Stragulum*.

STRUMA, *Opus varie contextum*. Ita Glossæ Arabico-Lat. ubi Vulcanius restituit *Stroma ... contextum*. [Vide *Stroma* 2.]

¶ STRUMANARIA, STROMANARIA, Officium, munus notarii, qui *Strumenta* conficit. Statuta Avenion. MSS. *Statuimus quod nullus in curia, vel occasione curiæ utatur notariæ vel Stromanariæ officio, nisi in illo vel in illis in quibus rectores hujus civitatis habeant plenam jurisdictionem usque ad sanguinem .... Quod tempore suscepti officii notariæ vel Strumanariæ.*

¶ STRUMENTA, ut mox *Strumentum*. Charta Harvichi ann. 804. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 56. *Quod si aliquas Strumentas de ipsa villa, &c.* Vide *Stromenta*.

¶ STRUMENTARIUM, Locus in quo Instrumenta reconduntur & servantur. Charta ann. 1148. apud Marten. to 2. Ampliss. Collect. col. 177. *Hi thesauri in ecclesia nostra tam ad decorem domus Dei, quam ad sublevandas necessitates ecclesiæ, si quando opus esset, in Strumentario repositi fuerant.*

STRUMENTUM, Instrumentum, Italis *Strumento*. Regula S. Isidori c. 19. *Strumentorum custodia & ferramentorum ad unum, quem pater Monachorum elegerit, pertinebit.* Avitus Epistol. e ex Baluzianis l.1. Miscellan. *Et si satis desiderabantur Strumenta cultuum. plus tamen formidari oportuit præda raptorum.* [Pro Instrumentis musicis, in Charta an 1381. ex Tabul. Massil. *Item quod nulla persona privata vel extranea audeat vel præsumat in Massilia vel extra de die vel de nocte facere festum cum quibusvis Strumentis; ita quod nullus menestroys seu joculator audeat pinsare vel sonare instrumentum cujuscumque generis.* Nostri *Estrument*, pro *Instrument*, etiam dixerunt. Le Roman *de Vacco* MS.

De Costentin lor fist bons Estrumenz baillier,
Qui bien sourent par mer & sigler & vagier.]

Præsertim pro chartis ac tabulis. Gloss. Græco-Lat. *Dotale Strumentum*, προικῷον. Perperam reponit Goldastus *Instrumentum*. Testamentum Widradi Comitis & Abbatis an.1. Theoderici Regis: *Vel reliquas fabricaturas, seu ministeria Ecclesiæ, vel Strumenta cartarum, libros vel vestimenta Ecclesiæ, &c.* Charta Chlodovei III. Regis edita à Jo. Mabillonio: *Quicquid ipse Ingobertus vel memorata Angatrudis tam de alote parentum, quam de comparato, vel de qualibet adtractum ibidem tenuerint, vel possederint, per suum Strumentum ipsius Abbatis in integritatem firmassit.* Concilium Duziacense I. part.4. c.5. *Præcepta & Strumenta Chartarum de rebus Ecclesiæ secum asportare est accusatus.* [Charta Ludovici Pii ex Tabul. Major. Monast. *Unde præsentiæ nostræ Strumentum protulerunt, &c.*] Occurrit in variis Chartis apud Baldricum in Chron. Camerac. l.1. c.25. 27. Doubletum pag. 692. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 33. 38. [apud Baluz. to.e. Capitul. p.392. 405.461. 469. &c. Mabillon. to.e. Annal. Bened. p.700. sæc.4. Bened. p.1. pag. 743. Marten. to.1. Ampl. Collect. col.32.58.173. in Charta Alaman. Goldasti 31. &c.]

¶ STRUMITA, ut *Stremita*. Vide ibi.

STRUMO. Michael Scotus de Physionomia c. 99. *Gibbus, id est Strumo, significat hominem sagacem, valde ingeniosum, &c.*

¶ STRUMPET, vox Anglica, Meretrix. Placitum an.6. Henrici V. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Willielmus le Birchewode de Clyve Knave, cum plurimis aliis, & Agnes Cawes de Medio Wico de comitatu Cestriæ Strumpet ... tali die Domum Ranulphi Madoc vi & armis ... fregerunt.*

¶ STRUMPFF, Paralysis, apoplexia, ex Chr. Konigshou c.2. §.205. apud Schilter. in Gl. Teut.

¶ STRUMUM, Velitatio, leve prælium, seditio, turba, Gallis *Escarmouche*, *Emeute*. Chron. Parmense apud Murator. to 9. col 763. *Quos Parmenses & Cremonenses sunt insequuti, & cum eis Strumum inceperunt & fecerunt, & circa 200. equites ceperunt & Parmam captivos duxerunt.* Ibidem col. 766. *In eodem anno* (1229.) *in civitate Parmæ maximum Strumum fuit.* Vide in *Stormus*, *Stremita* & *Sturma*.

STRUNDIUS, *sive struntus*, σκύβαλος. Ita Gloss. Lat. Græc. Stercus, unde nostris vox eadem notione familiaris, *Estron*, Italis *Stronzo* [Vulcanius emendat, *Truncus*, στέλεχος: alii nihil mutandum volunt. Vide Salmas. & Scaliger. ad Catalecta p. 204.]

¶ 1. STRUNUS, Loculus, feretrum. Chron. Joh. Iperii, apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 603. *S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, & venerabilis Hugo Cluniacensis abbas ... anno Domini 1109. de hoc sæculo nequam cælicas migraverunt ad sedes; quorum obitus ante monstratus est Fulgentio Affligeniensi abbati sic: Vidit in somnis duos locellos seu Strunos pro mortuis ab angelis in cælum deferri, &c.*

¶ 2. STRUNUS, STRUNUUS, Ψάρ, τὸ ὄρνεον, in Gloss. Lat. Gr. rectius in Cod. Sangerm. *Sturnus*, nostris *Etourneau*.

¶ STRUPATURA, STROPATURA, Septum, Gallis *Cloture*. Statuta Cadubrii lib.2. c. 66. *Teneatur quilibet facere pro dimidia serraturas seu Strupaturas inter se & domos, seu hortos, curias & clausuras vicini, seu consortis sui de lignamine, vel de aliis secundum consuetudinem contractæ.* Et l. 3. c. 68. *Si quis de possessione alterius sepem, vel paladam, clausuram aut aliam Stropaturam inciderit, vel fregerit, vel extirpaverit, &c.* Vide *Stuppare*.

STRUPIAR, STRUPPUS. Gloss. Sax. Ælfrici cap. *de Navibus*, *Strupiar*, midla, i. frenum. *Struppus: Strop*, vel *Arwiththe*. Ugutio: *Strupi sunt vincula ex loro, vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur, de quibus Livius: Quinque remos jussit alligare Struppis.*

¶ STRURUS. Vide supra *Stormus*.

¶ STRUSARE, Collidere, illidere, conterere, Gall. *Froisser*. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Murator. to. 16. col. 968. *Et de Gibellinis decessit Simon de Cerofolis quondam Bonomi, qui currendo cum una equa cecidit, & se Strusavit contra unam arborem, ex quo statim decessit.*

STRUTHIO, Piscis, qui vulgo *Esturgeon*, apud Udalricum l.2. Consuet. Clun. c. 4. Vide *Sturgio*.

¶ STRUZA, *Struthiones*, in Gloss. Mons. p. 333. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Germ. *Strauss*.

STUBA, Vaporarium, hypocaustum: vox Germanica *Stube*, unde nostri *Estuve*. Lex Alamann. tit.81. §.3. *Si quis Stubam, ovile, porcaritiam domum alicujus concremaverit, &c.* Ditmarus lib. 7. *Crebro à suis primo desperatus, in Stuba vix recreabatur.* Guill. *de Baldenzeel* in Hodœporico T. S. *Est in Cayro domus ampla, & ad modum Stubæ demissa, &c.* Christianus de Scala in Vita S. Wenceslai pagin. 61. *Et veniens invenit eum in asso balneo, quod populari lingua Stuba vocatur,*

recumbentem. Chronicon Aulæ Regiæ part. 2. c. 18. *Ad vicinam Stubam, ubi plures affuimus, confugit*. Vita Caroli IV. Imp. *Nunciavit Regi Joanni, ut ad evitanda multarum personarum pericula, secum sola solus in Stuba clauderetur*. Ericus Upsaliensis l. 5. Hist. Suecicæ p. 159. *Annuum tributum immensas pecunias solvendas imponens, videlicet Rumpestas, & de qualibet fumo unam marcam, & pro redemptione Gothlandiæ taxavit de qualibet æstuario vel Stuba regni*. Concilium Viennense an. 1267. c. 16. de Judæis: *Prohibemus insuper, ne Stubas & balnea, seu tabernas Christianorum frequentent*. *Stubæ balneares*, in Statuto Guidonis Cardinalis Legati in eodem Concilio. [*Stupa balinearis*, pro *balnearis*, to. 1. Rer. Mogunt. p. 649.] Lindembrogius laudat Palladium de Architectura in capite, cui titulus est *de balneis & Stufis*. At si Palladius non alius est à Palladio, qui de re rustica scripsit, vox *Stufis* non habetur in edito l. 1. c. 40. quod inscribitur nude *de Balneis*. Occurrit præterea apud Abbatem Stadensem an. 1112. 1245. Andr. Monachum in Vita Ottonis Episcopi Bamberg. lib. 2. c. 15. 23. Joan. Longinum in Actis S. Stanislai c. 8. in Miracul. ejusd. Stanislai n. 171. in Gestis Episcopor. Saltzburgensium p. 395 in Annalib. Colmariensib. an 1297. &c.

¶ Stuba, Fornacula, caminus, ut videtur, Gall. *Fourneau*. Correct. Statut. Cadubrii cap. 37. *Si quis proclamari fecerit, quod facere velit vias, vel Stubas, vel alia ædificia pro laborando in aliquo nemore Cadubrii, non impediatur per alium, &c.*

¶ Stupa, ut *Stuba*, in Statutis Massil. l. 5. c. 13. *Constituimus inviolabiliter observandum ne aliquis à modo tenens Stupas vel balnea, recipiat in dictis Stupis vel balneis, ad balneandum, vel Stupandum Judæam, vel Judæum nisi tantum una die singulis septimanis, scilicet die Veneris*.

¶ Stupha, in Serm. Menoti fol. 94. v. *Quando ibitis ad nuptias, ad choreas, ad convivia, ad Stuphas vel balneare, induamini ut placueris*. Occurrit etiam in Medic. Salernitana p. 302. edit. 1622. Statuta Eccl. Avenion. an. 1441. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 585. *Item, considerantes quod Stuphæ pontis tronati præsentis civitatis fiat prostibulosæ, & in eis meretricia prostibularia publice & manifeste committantur; quorum consideratione per officiarios temporales dictæ civitatis statutum fuerit & inhibitum, homines conjugatos ad ipsas Stuphas non audere Stuphari ... Ea propter præsentium tenore inhibetur universis & singulis personis ecclesiasticis clericisque conjugatis, ... ne ab inde in antea die vel nocte dictas Stuphas intrare, nec in illis se Stuphare audeant*.

☞ *Stubas*, vel *Stupas* vocant Germani tabernas seu loca ubi potationibus vacant, quod in eis sint æstuaria; unde ipsis nata vox *Trinkostuben*, à *Stuba*, & *Trincken*, bibere. Statuta Eccles. Argentin. an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 550. *Choreas quoque omnibus dominabus quorumvis monasteriorum nostræ diœcesis, & specialiter in publico, scilicet in Stupis virorum quæ dicuntur Trinkastuben, &c.*

Stubæ, dictæ in Monasteriis Cameræ Capituli, seu, ut vocant, ipsa *Capitula*, quod in iis essent æstuaria ac hypocausta. Idem Ericus Upsaliensis l. 4. Hist. Suecicæ pag. 145. *Omnibus oppidanis in Stuba communi S. Gertrudis convenientibus*. Pag. 147. *Conveniunt igitur ad tractandum de pace in Stuba Conventus Prædicatorum*. Sic etiam Germani *Caminatas* vocant.

¶ Stuffa, Eodem intellectu, Acta ad Conc. Basil. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1. *In domo fabricæ ecclesiæ Basileensis, sita prope eamdem ecclesiam, & super ejus atrio, & in Stuffa superiori & majori domus ejusdem*.

Stuppa, Stupa. Bernardus Monach. in Consuet. Cluniacensib. MSS. c. 25. *Quando aliquis eorum vult in balneum, vel in Stuppam intrare, &c.* Histor. Australis an. 1295. *Per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod Stupis bene caruissent, si homines voluissent*.

¶ STUBELLA, diminut. à *Stuba*, Officina, cœnatiuncula. Chron Mellic. p. 426. col. 2. *Laici sartores sint deinceps semper extra monachorum clausuram in Stubella ex opposito sutorum*. Ibidem p. 439. col. 1. *In illo monasterio* (Formbac.) *nostris temporibus fuit quædam Stubella lignea annexa eidam palatio, in qua quodam tempore sedit abbas illius loci cum sex fratribus, nescio si in aliquo consilio, vel comessatione, & illa Stubella fuit directe supra navigabilem fluvium, qui dicitur Enus, & comparatur Danubio. Subito cecidit Stubella ad fluvium cum prædicto abbate & monachis, & Domino dirigente in casu quilibet manibus apprehendit aliquid, in quo se sustentaret, unus ferramentum fenestræ, alter unum scamnum, & sic de aliis, & fundus Stubellæ mersus fuit, Stubella quasi navis descendit versus Pataviem*.

¶ STUBICH, Mensuræ genus, apud Schilterum in Glossar. Teuton.

¶ STUBIRE, Servare. Inventar. an. 1419 ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item quoddam vas cristallinum, ... ubi Stubitur de vestimento B. Mariæ*.

STUBULA, Papiæ *Stupula*, Culmus. Catholicon parvum: *Stipula, Estouble, Chaume*. *Esteule*, in Consuetud. Ambian. art. 245. Comitatus S. Pauli art. 22. Artesiensi art 48. 49 50. Fleta l. 2 c. 73. §. 9. *Stubula vero in terra requiescat, nec plus inde tollatur, nisi quod pro reparatione domorum curiæ fuerit necessarium, & residuum per carucam subvertatur*. Adde c. 76. §. 12. Vide *Stupla*.

¶ STUCHI, *Scissura, fragmen*, in Gloss. Monf. p. 328. & 339. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

STUD, Præstationis species, apud Anglos. Monasticum Anglic. to. 3. p. 187. *Et libertatem sibi & hominibus suis de Hundredo de Holton libere vendendi & emendi tam in Cestria, quam in Comitatu, & Vicis, ubi tunc non fuit lex ulla, omnia sine tol & Stud, præter sal & equos*. [Vide *Stuth*.]

¶ STUDENTER, Diligenter, libenter. Vita s. Bernardi Menthon. to. 2. Jun. pag. 1083 *Tempore fationis instante metiatur unusquisque sementem, cumulumque sextarii Deo Studenter exhibebit*.

STUDERE, Studiare, Curare, Gall. *Panser*. Greg. Turon. l. 6. Hist. c. 32. *Jussitque Rex, ut Studeretur à medicis quoad usque ab his ictibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur*. S. Audoenus l. 2. Vitæ S. Eligii c. 44. *Episcopus adhibito mulomedico, jussit ei* (equo) *Studium impendere, quo scilicet sanari potuisset*. Et mox: *Cuidam illum matronæ ... obtulit, quem illa acceptum diligenti cura Studiari fecit*.

¶ STUDINI, Vepres, dumeta. Acta S. Disibodi sæc. 3. Bened. p. 2. pag. 496. *Propter eos frutices, quos vulgo Studinos vocant, locus ille intra dictus est Studernheim*.

¶ STUDIOLUM, Cellula, museum, conclave ubi studetur, Gall. *Cabinet d'étude*: museolum, scriptoria, *Estudiole* dicimus, Charta an circ. 1300. to. 1. Hist. Eccl. Meld. p. 268. *Domum ignis vallavit incendium, & Studiolum seu cellulam ejusdem dominæ* (Abbatissæ Jotrensis) *invasit & consumpsit plures litteras*. Statuta Collegii Bajoc. an. 1543. apud Lobinell. to. 5. Histor. Paris. p 765. *Quoniam pro supportandis oneribus primarii assignatæ sunt illi duæ cameræ, una cum Studiolo aut Studiis eisdem cameris junctis ... Procuratori similiter camera assignata & determinata cum Studiolo, aut alio decenti loco, pro reponendis, & suis & collegii rebus necessariis*. Vide infra *Studium*.

¶ STU-

¶ STUDIOSITAS, Discendi cupiditas. Philippus Eystetens. in *Pater noster*, Bibl. Heilsbr. pag. 16. *Cum post celsitudinem vobis à nobis habitum scientiæ musicæ paulatim Studiositas vestra magis ac magis inciperet delectari, &c.*

¶ STUDIOSUS, Expetendus, opportunus. Præfatio in Digest. *Cum itaque nihil tam Studiosum in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas, &c.*

¶ STUDIOSUS, pro Bonus, probus, aliquoties apud Justinianum legitur, teste Vossio lib. 1. de Vitiis serm. cap 33.

STUDIUM, Academia publica, Universitas. Capitolinus in Antonino Philos. *Apud Ægyptios civem se egit & Philosophum in omnibus Studiis, templis, locis*. Ulgerius Scholasticus deinde Episcop. Andegav. In Epitaph. Marbodi Episcopi:

Curans ut fieret virtutem quod redoleret,
Transtulit huc Studium, transtulit ingenium.

Studium generale, in Bulla Urbani V. & VI. pro fundatione Academiæ Wiennensis in Austria, apud Lambecium l. 2. Commentar. de Bibl Cæsar. c. 5. *Oxoniense Studium* apud Radulfum in Miracul. s. Richardi Episc. Cicestrensis num. 13. Histor. Cortusiorum l. 5. c. 5. *Civitatem* (Bononiam) *cum Studia reformavit in totum*. Lib. 7. c. 9. *Bononia interdicitur, Studio privatur*. Adde l. 9. cap. 14. Ita apud Scriptores non semel. [Occurrit tom. 3. Concil. Hispan. p. 691. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 41. apud Mabill. tom. 5. Annal. Bened p. 101. Acher. tom. 6 Spicil. pag. 81. 496. 497. Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II. Ducis Austr col. 416. &c.]

¶ STUDIUM, Conclave ubi studetur. Acta B. Petri de Luxemburgo to. 1. Jul. p. 513. *Chorda reperta fuit sub ante Studii sui*. Vide *Studiolum*.

¶ AD STUDIUM, Studiose, diligenter. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens ad an. 1247. apud Murator. tom. 6. col. 513. *Homines Portus-Veneris, qui cum galea una iverant in cursum, ceperunt galeam unam domini Friderici, quæ armata fuerat ad Studium in regno.*

¶ STUDSIERN. Vide *Ferrum* 3. col. 398.

STUER, Seditio. Charta Henrici Imp. an. 1170. apud Chapeavillum, ad Ægidium Aureæ-vallis Monachum: *Excepta Sabulonaria, in qua forensis potestas nullum jus, nisi in latronibus, in falsis mensuris, in seditionibus, quæ vulgo Stuer & Burrinne dicimus, judicandis*. Vide *Burrina*, [*Strumum* & *Sturma*.]

¶ STUFÆ. Vide mox *Stuffæ*.

¶ STUFERUS, STUPHERUS, Solidus: Belgis *Stuyver* Leg. Mechlin tit. 10. art. 1. *Hæres feodi intra proximas sex hebdomadas à morte defuncti investituram à domino petere debet, eique dabit pro integro feodo tredecim equites, singulos triginta Stuferis æstimatos*. Tit. 50. art. 14. *Qui ubi per contumaciam non comparuerint, prima citatione damnabuntur in quatuor Stuferos, secunda in duplum, tertia in triplum*. Charta an. 1393. tom. 1. Galliæ Christ. novæ edit. p. 563. *Ea lege ut ... quotannis septem florenos & quatuordecim Stupheros monasterio Gemblacensi persolverent.*

STUFFÆ, STUFÆ, Balnea calida, Saxon. stofa, Gallis *Estuves*: vox ejusdem originis ac *Stuba*, de qua supra. Michael Scotus de Physion. c. 11. *Valeat sibi Stuffa, quia faciunt cessare dolores, &c* [Statuta Eccl. Andegav, an. 1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 527. *Multosque earumdem* (personarum) *tabernarum, Stufarum publicorum locorum & ludorum inhonestorum frequentationes exercere cognovimus*. Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 22. *Propter abundantiam lignorum habentur intra civitatem & extra prope illam, thermæ plures, ubique duplices, seu geminæ propter viros & mulieres & dicuntur Stufa.*] Silvester Girald. l. 1. Itiner. Cambriæ c. 5. *Stuphas undique videas, miro artificio consertas, lateralibus quibusdam & præangustis spiraculi viis occulte calorem exhalantibus*. Exstat apud Palladium de Architectura titulus capitis *de Balneis & Stuphis*. Ubi Cod. Ms. Pithœanus habet *de fabricis balnearum*. Vide Ferrarium in *Stufa*, & supra *Stuba*.

STUFFARE. Instruere, Gallis *Estoffer*: *Stuffatus stoffatus*, Instructus, *Estoffé*. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 5. § 5. *Et quod quisque decimus veniat Stuffatus ad exercitum de cariagiis & victualibus*. Henric. de Knyghton ann. 1338. *Naves de viris armatis ad plenum Stuffatas*. Et an. 1337. *Cum tribus navibus bene Stoffatis*. [Charta Johannis Lothar. & Brabant. Ducis in Chron. Bonæ-Spei p. 265. *Servitium unius currus Stoffati per unum diem pro una corveya reputantes*.] Jac. Hemricurtius lib. de Bellis Leodiensibus c. 2. *Et estoient li plus possans d'amis, & li miez warnis Estoffeis de proismes prochains, qui fuissent en tot Hasbaing*. Cap. 20. *Il & totes ses parties accordent une Journée por chevachier à Waremme bien Stoffeys, & corir sus al Chastelain*. Idem in Speculo Hasbanico p. 280 *Il servoit Stoffrement, & par especial il avoit ... ses proismes, &c*. Chronicon Flandriæ, c. 110. *En ce temps fut le Comte eschappé hors de Bruges, & fut venu à Lille moult Estoffement*: id est, cum magno comitatu, rebus omnibus instructus Brugis venit. Hinc *Estoffe*, pro instructu. Cap. 39. *Et fit prendre toutes les garnisons qui en la ville estoient, & les fist mener au Chastel, & le fit garnir de pierres* (leg. *perrieres*) *& de toutes autres Estoffes*. Quæ quidem vox *Estoffe*, vulgo usurpatur à nostris pro pannis, unde vestes conficiuntur, quibus homo instruitur. [Vide supra *Estoffatus*.]

INSTUFFARE, Idem quod *Stuffare*. Thomas *de la Moor* in Edwardo II. Rege Angl. p. 599. *Ad hanc insulam victualibus universaliter abundantem, tamen abundanti vino, oleo, melle, frumento, brasio, piscibus salsis, carnibus & terrestri carbone Instuffatam, Regem volentem adnavigare, ventus contrarius prohibuit*. Henric. de Knyghton an 1340. *Et nobiliter Instuffavit* (naves) *de viris armatis & albalistis, &c.*

STOFFURA, Instructus, apparatus. Henr. de Knyghton an. 1338. *Venit cum 10. navibus de Flandria omni Stoffura, quæ ad guerram pertinet, bene refertis.*

¶ STUFFURA, Eadem notione. Charta Henrici IV. Reg. Angl an. 1405 apud Rymer. tom. 8. p. 384. *Pro Stuffura castri nostri de Hadlegh ordinata, videlicet 25. doublettes, 24. jakkes, &c*. Hist. Harcur. tom. 3. p. 65. *Inveniendo quatuor homines ad equitandum, ... & sufficienter Stuffuram soldariorum in castro, &c.*

Vocis forte etymon a *Stuffis*, de quibus supra, quod qui pluribus vestibus instructus sit, iis frigus non modo depellat; sed & calorem, qualis in *Stuffis* habetur, sibi concilier.

☞ Probabilius videtur Vossio lib. 2. de Vitiis serm. c. 5 derivari hanc vocem, ut & *Estoverium*, quod materiem, alimentum, fomentum significat, à Germanico *Stoffe*, quo materies, sive id ex quo aliquid fit, intelligitur. Haud invitus in hanc sententiam descenderem.

STURA. Vetus Charta apud Joan. Schefferum ad Chronicon Upsaliense p. 52. *Duas pallas de panno aureo. Item duas Stukas de panno aureo inferius ornatas argento deaurato*. Infra: *Item obtulit ... duas pallas, alteram cum altare bruno, duas Stukas de serico intextas, & duo suppellicea.*

¶ STULITES. Vita s. Willibaldi Episc. apud Canisium: *Ibi sedebant duo solitarii in Stulite, id est fabricata atque firmata cum muro magno de lapidibus valde summo*. Ubi Mabill. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 373. legit post Gretser. *in silice*: at observat in correctionibus rectius forsan à Canisio editum *in Stulite*, à Gr. στύλη, columna.

¶ STULLO, *Here*, in Gloss. Monf. p. 341. apud Schilter. in Gloss Teuton.

STUL-

STULTATUS, in Glossis antiquis Mſ. *qui differre neſcit*. [Legendum videtur, *qui diſcere neſcit*.]

STULTICINIA, Stulta cantica, amatoria. Johan. Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 6. *Nunc vero laudi ducitur, ſi videas graviores amatoria, quæ ab ipſis dicuntur, elegantius Stulticinia, perſonare*. Lib. 8. cap. 6. *Cythara crinitus lepas non Stulticinia vel bucolica perſonat amatorum, &c.*

STULTICINES, apud eumdem Joan. Sarisberienſ. lib. 6. cap. 16. *Vanitate nominum delectantur, contempta rerum veritate, & fructu: aleatoe, aucept, quodque magis mirere, Stulticiaes, & qui virilia nunquam tractaverunt.*

STULTILOGUS, Stultus, vel Stulta loquens. Dudo Decanus S. Quintini in Præfat. ad Acta Norman.

Stultilogo, ſtolidoque, hebete.

Forte pro *Stultiloquo*. Gloſſ. Gr. Lat. μωρολογία, *ſtultiloquium*. Paulus ad Epheſios: *Turpitudo & Stultiloquium, aut ſcurrilitas*. Ubi S. Hieronymus: *Stultiloquium eſſe exiſtimo, non ſolum eorum, qui aliqua narrant turpia, ut riſum moveant, & fatuitate ſimulata magis illudant eis, quibus placere deſiderant: ſed etiam eorum, qui ſapientes ſæculi putantur, & de rebus phyſicis diſputantes, dicunt ſe arenas littorum, guttas oceani, & cælorum ſpatium, terræque punctum liquido comprehendiſſe*. Utitur etiam Plautus.

¶ **STULTITIA**. Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Vitalis de Deſcola præpoſitus noſter dedit nobis medietatem patrimonii ſui quod apud Domnolium habebat poſt obitum ſuum: aliam vero medietatem, ſi ſoror ſua, quæ aliquantulum a conſilio ſuo deviaverat, in Stultitia ſua, id eſt, in concubitu non legali, permanere volebat, nihilominus pollicitus eſt ſe nobis daturum.*

STULTIZARE, Inſanire, in furiam verti, apud Auctorem Mamotrecti in Sapient. c. 14. [Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Stultizare, foleier*. Memoriale Poteſtatum Regienſ. ad an. 1284. apud Murator. tom. 8. col. 1160. *Parmenſes audientes hæc omnia, miſerunt Regiensis ſolemnes ambaxatores in civitate Regiaorum, qui rogabant Reginos ex parte communis Parmæ, ne Stultizarent, ſicut Stultizaverunt Mutinenſes, & ne vellent civitatem ſuam deſtruere.*

STULTO MALUS, *Stultus malus*, in Gloſſ. Iſid. Gloſſæ antiquæ MSS. *Stulto-malus, qui ſtultus & malus eſt*. Gloſſar. Saxon. Ælfrici: *Stulto-malus*: yfel-dyrig, i. malus ſtultus.

¶ **STULTULUS**, diminut. à *Stultus*, apud Belet de Divin. Offic. c. 100. *Sed poſtea interdictum eſt ne Stultulus quiſpiam atque rerum imperitus hujus aquæ aſperſione ſe iterum à peccatis mundari putet.*

¶ **STULTUS**, Jocularis, qui Principi eſt à joculationibus. Extractum computi an. 1327. tom. 2. Hiſt. Dalph p. 216. col. 2. *Item, pro ſella Rolleri Stulti dom. Humberti Dalphini ſolvit Thomaſſino, 16. ſol.* Idem aliquando præſtitiſſe mulieres docet Computus alter ibidem pag. 277. *Item, mulieri fatuæ quæ moratur in domo, gros. 10.*

¶ STULTORUM FESTUM. Vide *Kalendæ*.

STUMBLUM. Leges Henrici I. cap. 80. de via regia: *Tanta vero debet eſſe, ut inibi duo carri ſibi poſſint obviari, & bubulci de longo Stumbli ſuo poſſint aſſimulare*. [Gloſſ. Lat. Gr. *Stumbulum*, κέντρον: in Gloſſ. vero Gr. Lat. κέντρον, *Stimulus, acumen, Stumbulum*. Notum eſt bubulcos ſtimulis boves excitare.]

¶ **STUMMIA**, ταυτολογία, in Gloſſ. Lat. Gr. Ejuſdem ſermonis repetitio.

STUMONES. Charta Philippi Regis Franciæ ann. 1182. pro Communia Bellovacenſi, apud Loiſellum: *In uno quoque molendinorum duo tantum Stumones erunt. Quod ſi aliquis plures Stumones, vel alias malas conſuetudines imponere voluerit in molendinum, & inde clamor ad Majorem & Pares venerit, illi, qui inde clamaverit, ſecundum deliberationem ipſorum juſticiam facient*. Eadem Charta Gallica p. 280. *Adcertes en un chacun des moulins deux Joennes ſeront tant ſeulement; que ſi aucuns pluſieurs Joennes, ou autres mauvaiſes couſtumes veut impoſer de moulins, &c.* Obſcurum pro obſcurius.

☞ Ex Charta vernacula & alia, quæ de eadem re eſt, Ludovici VII. Reg. Franc an. 1147. laudata in voce *Junies*, col. 1506 legendum *Juanes*.

¶ **STUMPHA**, Baſes, pedes, in Gloſſ. Monſ. p. 365. apud Schilterum in Gloſſario Teutonico.

STUNUM. Charta Heccardi Comitis Auguſtodunenſis, ex Tabulario Prioratus Perſiaci in Burgundia apud Perardum p. 26. *Une fanone viridi, cum bruſdo uno de gliſo, uno de Stuno cum ſirico amniſtrare, &c.* [Panni ſpecies videtur.]

STUOT, Equus admiſſarius, Germanis, in Conventu Alſatico an. 1051. apud Glareanum l. 2. Rer. German. & Goldaſtum: *Equi autem admiſſarii, quod vulgariter Stuot vocatur, &c.*

¶ 1. **STUPA**. Mos eſt Stupas comburere in ſolemni Pontificum conſecratione, cujus ritus ratio extat in Concil. Piſano ann. 1409. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 334. *Die autem Dominica immediate ſequente, quæ fuit dies ſeptima Julii, dictus dom. Papa Alexander fuit coronatus in eccleſia cathedrali, ubi fuit celebrata Miſſa ſolemnis. Et illa die fuerunt multa ſolemnia, ut puta de Stupis combuſtis, dicendo, Sic tranſit gloria mundi*. Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom. 3. Miſcell. p. 408. *In limine autem* (Sacelli S. Andreæ) *officialis quidam incendit Stupam, atque proclamat: Beatiſſime pater, ſic tranſit gloria mundi hujus; ſtatimque devenitur ad proprium ſacellum B. Petri & Pauli, ubi eorum corpora requieſcunt*. Ibidem p. 444. *Et cum Papa egrederetur, alta voce & intelligibili acclamavit incendendo Stupam: Pater ſancte, ſic tranſit gloria mundi hujus.*

2. **STUPA**, ut *Stuba*. Vide in hac voce.

STUPARE, Stupa occludere, & univerſe pro Obſtruere,] Gallis *Eſtoupper*. [Geſta puellæ Erminiæ an. 1396. ex Cod. S. Victoris Pariſ. *La femme ... Eſtoupa ſes oreilles qu'elle ne l'oiet point (le demon) & s'endormit.*] Lex Alamann. tit. 59. §. 7. *Si autem ex ipſa plaga cervella exierit, ... ut medicus cum medicamento aut ſirico Stupavit, & poſtea ſanavit, &c.* Jac. Hemricurtius de Bellis Leodienſibus c. 26. *Il fiſt eemplir & Stopere de terre les entrées & les foſſiaz, &c.* [Charta ann. 1343. in Cod. Mſ. Colbert. 2591. *Pour clorre & pour Eſtouper ledit puis, & pour maçonner deſſus, &c.*] Joan. Villaneus l. 7. c. 144. *Le mura erano la notte riparate, e Stoppate con tavole, e con ſacchi di lana.* [Vide *Stopare*.]

STUPPARIUS. Gloſſ. Græc. Lat. Καννάβις, *Stuppa*, Καννάβαριος, *Stupparius*.

STUPACIUM, Pannus ex ſtuppis confectus. Auctor de Vita Eremitica tom. 1. Operum S. Auguſtini c. 20. *Utroque tempore* (hyeme & æſtate) *duas de Stupacio camiſias vel ſtaminas ... habeat.*

¶ **STUPERARE**. Vide *Stupperare*.

¶ **STUPERE**, *Stupa* uti. Vide in *Stuba*.

¶ 1. **STUPHA**, Stagni obturamentum, id quo ſtagnum occluditur, Gall. *Bonde, Pale*. Charta Dombenſis an. 1541. *Uſque ad Stupham ſeu fracturam ac bectum ejuſdem ſtagni.*

¶ 2. **STUPHA**, ut *Stuba*, unde STUPHARE, *Stupha* uti. Vide in *Stuba*.

¶ **STUPHERUS**, ut *Stuferus*. Vide ibi.

¶ **STUPIDARE**, *Frequenter ſtupere, &c.* ex Gloſſar. membranis laudat Voſſius l. 4. de Vitiis ſerm. c. 26. Utitur Mart. Capella l. 1 p. 235.

Pectore ſaxificam dicunt horrere Meduſam,
Quod pavidum Stupidet ſapicat ſolertia vulgue.

¶ STU-

¶ STUPITUS, Stupidus. Sebast. Perusinus in Vita B.Columbæ Reatinæ tom.5 Maii p. 330. * *Frequenter mente ac spiritu rapta, suspensis sensuum exteriorum actibus, ac Stupito corpore quasi lapis reddebatur immobilis.*

STUPLA. Edictum Rotharis Regis tit.108. *Si caballos iter facientes de Stupla, aut de ipsa pascua... movere præsumpserit.* Ubi *stipula* habetur in Lege Longob. l.3. tit.4.§.1. nostris *Esteules. Stupula*, apud Papiam, & in vet. Kalend. rustico apud Gruter. 139. *Messes frumentar. item triticar. Stupulæ incendunt sacrum spei saluti Deanæ, &c.* Vide *Stubula*.

STUPOR, pro Tumor, superbia. S.Cyprianus Ep 40 *Stupore elatus*. Epist.47 *Stupore superbi tumoris inflatus*. Idem de Unitate Eccles. *Error fallit, extollit Stupor, livor incendit.*

¶ STUPPA, STUPPARIUS. Vide *Stuba* & *Stupere*.

STUPPERARE. Gloss. Gr Lat. MS. Φ...., *Stupporo, Stappero.* Φ.... *Stupperatio*. Edit habet *Supparo*, & *Supparatio* Glossæ antiquæ MSS. *Stuperatus, stupefactus*, forte pro *stuporatus*.

¶ STURA, ut *Steura*. Vide ibi.

¶ STUREMANNUS, Gubernator navium, Germanis *Steurman*, Angl. *Steersman*. Lib. nig. Scaccarii p. 369. *Item constituentur boni & legales homines in portibus... qui capiant sacramenta omnium Sturemannorum & marinellorum navium ibi applicantium.*

STURGIO, STURIO, Piscis, qui maximo in mensis honore habetur apud eos, in quorum fluminibus capitur: subit enim è mari flumina. Hunc *silurum* Paulus Jovius Ausonii existimavit, ut & Vossius: Hermolaus *Huccam* apud Athenæum, alii *Tursionem* Plinii: *Lupum* nonulli; quidam *Attilum* Padi: denique Rondeletius *Acipenserem* Romanorum literis nobilitatum Sturjonem esse volunt. Vide Salmasium ad Plinium p.1315. Anglo-Saxones styriga, Anglo-Britanni *Sturgeon* vocant. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illic Sturgio sui corporis nobilitatem individuali sui corporis benedictione, mensis efferebat regalibus.* Goiselinus Monachus lib.de Miracul.s.Augustini Episcopi Cantuar.cap.17. *Pisces scilicet Rhombus longitudinis pedum 14. capitur, qui vulgo Sturio appellatur.* Occurrit etiam apud Altfridum in Vita s.Ludgeri Episc. Mimigard.num 5. in Vita s. Adalahidis cap.11.&c.

Apud Anglos *Sturgio* ad solum Regem pertinet, ut est in Fleta lib.1.cap.45.& apud Bractonum l 2.c.5.§.7 cap. 24.§ 1.l.3.tr.2.c.2. § 4.5. ubi hæc idem Bracton. ait: *De Sturgione vero ita observatur, quod Rex illum habebit integrum propter suum privilegium: de Ballena vero, sufficit, secundum quosdam, si Rex inde habuerit caput, & Regina caudam.* Statutum de Prærogativa Regis ann. 17. Edw.II.c.11. *Item Rex habebit wrecum maris per totum regnum, baleans, & Sturgiones, vel alibi infra regnum, exceptis quibusdam privilegiatis locis per Regem.* Charta Stephani Regis Angl. ann.1138. in Monastico Anglicano tom 3.p 8. *Et ubicunque evenerit capi piscem Sturjonem in piscaturis suis, sit eorum totus & integer.* Andreas Suenonis Archiep. Lundensis l.8. Legum Scanicar.c.1. *Omnes pisces, sive sint mortui, sive vivi, si casu versus terram appulsi, ut manus hominum non possint effugere, occupantibus conceduntur, præter Sturgionem, qui juri Regio, à quocumque repertus fuerit, cedit. Pastor quoque cetam, &c.* Radulfus de Diceto an.1150. *Nunc extrahitur Sturgio regium reservandus in orbem.* Udalricus l.2. Consuetud. Cluniac.c.4. *Pro signo salmonis vel Sturionis: signo piscium hoc adde, ut pugnum erecto pollice supponas mento, quo superbia significatur: quia superbi maxime & divites tales pisces soleant habere.* [Ubi *Sturio* perperam legitur, apud Bernard. Mon in Ord. Cluniac. part.1.cap.17. S.Wilhelmi Constitut. Hirsaug.l.1.c.8. *Pro Signo Sturionis generali signo præmisso, hoc adde, ut summitatem pollicis mento supponas.*] De sturgione plura Bruyerinus Champerius lib.20. de Re Cibaria cap.22. Adde Joan. *Briton* p.7.26.27.

☞ Eodem jure gaudent Ecclesiæ vel Monasteria, quibus à dominis concessum est. Charta Roberti Comit. Augiensis an.1059. ex Tabul.s. Michaelis de Ulteriori portu: *Si homines abbatis piscem, qui dicitur Sturgeon, capiant, totus est sancti Michaelis.* Eadem habent Litteræ Philippi Pulcri an.1301. in eodem Tabul.

¶ STURIONUS, ut *Sturgio*. Statuta Placent. lib. 6. fol.79. v. *Item Sturionos & caviar, pro qualibet libra. 14.den.*

¶ STURIOLANENSIS, Ad *Sturionem* pertinens. Charta Stephaniæ Comit. Provinciæ ann.1063. in Histor. MS. Montis Majoris: *Et in Tarasconensi castro in fluvio Rhodani de duobus navigiis Sturiolanensi mercimonio, hoc totum conferimus.*

¶ 1. STURIA f. Canalis. Statuta Vercell. lib.3. fol. 93. *Item statutum & ordinatum est quod aqua Sturie que fluit per locum Tridini, fluere debeat recta via per alveum veterem.*

¶ 2. STURIA, Storea. Testam. an.1389 ex Tabul.s. Antonii Massil. *Corpus meum portetur ad sepulturam prædictam super una litteria coopertum de una Sturia cum 4. candelis ceræ.* Vide *Storia* 1.

¶ STURIONUS, STURIOLANENSIS. Vide supra *Sturgio*.

¶ STURMA, STURMUM, STURMUS, Seditio, leve prælium, impetus, conclamatio ad arma. Vide *Stormus, Stremita* & *Strumum*. Litteræ Reginardi Leod. Episc. an.1034. apud Marten. tom.4. Ampl. Collect. col. 1172. *Nunquam nisi ab Abbate & ministris ejus se intromittet (Advocatus) de aliqua justitia ibi facienda, vel de Sturma, sive burma, nisi evocatus pro hoc ipso fuerit.* Rursum occurrit in Charta Henrici itidem Leodiens. Episc. an. 1081. ibidem col. 1175. Litteræ Angeli Pechinolii ad Innocent. VIII. PP. ann. 1489. apud Illustr. Fontanin. in Antiqu Hortæ p.476. *Præmissa celeriter parte copiarum, ipsam civitatem Viennensem, in quam hostes ipsi jam impetum fecerant, primum ab ipso impetu, quem Sturmam vocant, & tandem à tota obsidione liberavit.* Epist. Joannis Corvini ad Ladislaum in Chronic. Mellicens. pag.446. *Ipse Imperator Turcorum post horam vesperarum feria quarta incipiens circa ipsum castrum pugnam manualem, vulgo Sturmam incepit, in tantum ut per totam noctem & feria quinta usque ad horam prandii duraverit.*

¶ STURMUM. Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1244. apud Murator. tom.8. col. 1112 *Et fuit ibi unum Sturmum & vincendo Reginus Potestas condemnavit eos in 500. lib. Rexanorum.* Annal. vett Mutin ad an.1245. apud eumdem tom.11. col.62. *Et sequenti die fecerunt etiam magnam Sturmum, scilicet illi de Rabertis & illi de Sesso.*

¶ STURMUS. Octoboni Annal. Genuens. ad an.1192. apud eumdem Murator. tom. 6. col 366. *Hoc anno etiam multæ seditiones fuerunt in civitate, & undique Sturmi & prælia multa.* Annal. vett. Mutin. tom. 11 col.74. *In vigilia S. Leonardi incepti fuerunt Sturmi & rumores in civitate Mutinæ, ...qui Sturmi duraverunt usque ad horam Completorii.* Chron Domin. de Gravina tom. 12. col.617. *Pulsante campana ad Sturmum, universus populus ad domos concurrit Angeli supradicti, quid esset exinde faciendum.* Et fol.620. *Campanam pulsari mandarunt ad Sturmam.* Statuta Astens. collat. 11. cap. 35. fol.30. *Si quis major anni 15. in civitate vel in burgis ad Sturmum, vel alio loco extra Sturmum malo animo de arca, vel balista... projecerit, &c.*

¶ STUR-

¶ STURMFAN. Albertus Argentin. an. 1349. *Carolus Rex hoc audito statim bannerium suum, quod dicitur Sturmfan, super turrit ecclesiæ Spirensis constituit.*

¶ STURMINARE, *Strumento*, ut videtur, projicere. Statuta Asten. collat. 11. c. 126. fol. 73. v. *Statutum est, quod non sit aliqua persona quæ audeat projicere seu Sturminare lapides de nocte super aliquam domum habitationis alicujus personæ habitantis in civitate nec trahere seu projicere vel Sturminare aliquos lapides ad aliquam fenestram seu barchonum vel hostium alicujus domus habitationis alicujus civis Astensis.*

¶ STURMUM, STURMUS. Vide *Sturma*.

¶ STURNELLUS, diminut. à *Sturnus*, Gall. *Etourneau*. Rolandini Patav. Chron apud Murator. tom. 8. col. 328. *Quasi veloces accipitres cum irruunt in Sturnellos, aut volantes aquilæ cum sæviunt in columbas.*

¶ STURNINUS, Sturnus, vel ad sturnum pertinens. S. Hieronym. in c. 66 Isaiæ: *In martyrio rubri, vel Sturnini in volatu, vel varii in virtutibus, vel candidi in virginitate.*

¶ STURNUS, pro *Sturmus* in Charta Henrici Imper. an. 1015. de juribus Advocati Monast. Florin. ex Schedis D. *Maillard*: *Si quis de familia vel potestate Advocati Sturnum vel burinam fecerit*, &c. Vide *Sturma*.

STUROLÆ, vel SCUROLÆ, Pusulæ, Gallis *Rougeolle*. Michael Scotus de Physionomia c. 10. *Oportet de necessitate, quod quilibet homo natus tempestive aut tarde habeat quatuor passiones inevitabiles, scilicet, variolas, Sturolas, fersas, & scabiem humidam vel siccam.* Infra *scurolæ* scribitur.

¶ STUS, Ictus, Germ *Stos*, à *Stossen*, tundere, ferire. Pactus Leg. Salicæ tit. 17. ex Cod. Guelferbyt. edit. Eccardi: *Si quis ingenuus ingenuum de fuste percusserit, ut sanguis non exiat, 3. colobus, hoc est semper unusquisque Stus*, *ternus solidus solbat.*

¶ STUSTARE, Pulsare. Ceremoniale Ms. B. M. Deauratæ Tolos. *Postea Prior Stustat insquillam ter vel quater, ut omnes ad sonum insquillæ surgent.* Rectius alibi *Tustare*. Vide in hac voce.

¶ STUTA, Equile, ut videtur; *Stuot* quippe equum & *Stute* equam vocant Germani. Gloss. Mss. Florent. *Equaritia. Stuot*. Testam. Tellonis Episcopi Curiensis ann. 766. apud Mabill. tom. 2. Anal. Bened. p. 708 col. 1. *In primis salam cum solario subter caminata, desuper alias caminatas subter cellarium, coquina, Stuta, circa curtem stabulum, tabulata, &c.*

¶ STUTH. Placitum ann. 14. Henrici VII. Reg. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angliæ. *Per Stuth clamat esse quietum de exactione pecuniæ à singulis villis ... per vicecom. comitatus Cestriæ*. Vide *Stud*.

¶ STYCA, Ærea moneta minutissima Anglo-Saxonum: octo *Sticæ* æquabant *peningum*. Vide Hiekesium Dissert. p. 109.

STYE, Hara, suile, porcistetum, Anglis *Swines stie*. Lex Burgor. Scotic. c. 89 *Non licet burgensi, nec alicui in burgo manenti, porcos tenere, nisi habuerint custodem eos sequentem, vel pascat eos in hara, id est Stye, unde vicini sui & damnum inde non incurrant.*

STYLISONUS, Stylus conscriptus. Paulinus Aquileiensis Episc. in Epist. Synodali: *Domino Carolo ... æternas multipliciter supplici concinnamus Stylisona voce salutes.*

1. STYLUS, vel STILUS. Præfatio Ælfredi Regis Angl. ad s. Gregorii Pastoralem sub finem: *In anglicum sermonem eum converti, & ad unamquamque Episcopi sedem in regno meum misi, superque singulos libros Stilum, qui est 50. mancussæ. Et ego præcipio in Dei nomine, ne quis de libris hunc Stilum tollat, neque librum de templo, &c.* Ubi Saxon. *æstel* præfert, id est *æstimatio*, ex *æsto*, eadem notione.

¶ 2. STYLUS, Studium. Acta s. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. p. 140. " *Cum caritate divina anima transformatur in divina majestate, & ibi ponit suum Stylum, quia amat ipsum in veritate.*

¶ STYRPALIS, ut *Stirpalis*. Vide ibi.

STYRPUS, [*Silva exstirpata*. idem quod *Exartus*. Vide in hac voce. Codex Censualis Ms. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 108. *Habet ibi Styrpos 11. quos dominus Irmino Styrpavit, quæ possunt seminari de modiis frumenti 60.*] Vetus Charta in Vita s. Domitiani: *Et habet in longitudine cum calle & silva supra viam secundum virilem manum, perticas agripedales 112. in latitudine & parte meridiana cum sarpo perticas agripedales 72. ac semissem, infra hunc terminum, & perticationem sub integritate vobis cedimus, similiter & 1. campellum subtus viam superiorem, qui ad Styrpum præscriptæ vineæ à fero jungit, &c.* [Vide *Stirpare*.]

1. SUA, æ, *Domus, in qua Scholastici studeut*, in Glossis Mss.

¶ 2. SUA. Sus, Gall. *Truie*. Charta ann. 1442. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*. *Et si porcus fuerit, sus, vel Sua, &c.* Vide *Sica*.

¶ SUADELA, Suasio, oratio persuadendi vim habens, Gr. πιθανότης, πιθανολογία. Vetus Irenæi Interpres in Præfat. ad lib. 1. n. 3. *Non autem exquires à nobis ... ornamenta verborum, neque Suadelam, quam nescimus.* Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. tom. 18. col. 998. *Et circa talem Suadelam adhibebat sollicitudinem incessantem.*

¶ SUADENA, συβηνα, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Sudena*, ut colligitur ex Gloss. Gr. Lat. συβηνα, *Sudis*, *suadena*. Vide Salmas. ad Plin. p. 231.

¶ SUADENTER, Ad suadendum apposite, apud vet. Irenæi Interp. in Præfat. ad lib. 1. n. 1. *Suadenter quidem illi illiciunt, &c.* Ubi Irenæus habet πιθανῶς. At lib. 1. *Ut loquamur Suadenter in litibus.*

¶ SUADIBILIS, Verisimilis. probabilis apud eumdem Interpretem l. 1. c. 4. n. 4. *Non est enim suadibile, cum sint unius qualitatis lacrymæ, alteras quidem salsas, alteras dulces aquas ex iis exisse.*

¶ SUAICERE, pro Suadere, ut videtur. Camillus Peregrinus in Hist. Longobard. apud Murator. tom. 2. p. 258. *De fugacibus ita stetit; ut si liberi aut liberæ fugient à partibus vestris & vobis Suaicentibus res alienam secum detulerint, &c.*

¶ SUALA. Vide supra in *Sala* 1.

¶ SUALHA, ut infra *Suelha*. Vide ibi.

¶ SUALIS, ut *Soalis*. Vide *Porcus*.

¶ SUANEGEIA. Chartul. Monast. Wimondham. p. 58. apud Spelm. *Præterea dedi eis totam turbariam, quam dominus meus Comes Arundel tertius mihi dedit in Suanegeia.* Forte loci alicujus nomen proprium,

¶ SUANIMOTUM. Vid *Swanimotum*.

¶ SUAPTIM, Suapte, sua sponte. Johannes Diac. in Vita s. Gregor. M. lib. 4. c. 75. *Quamvis astuta Græcorum perversitas in commemoratione Spiritus sancti à Patre procedentis, nomen Filii Suaptim radens abstulerit.* Vide *Suatim*.

¶ SUARE, Abstergere, Gall. *Essuyer*, Ital. *Sciugare*. Statuta Vercell. l. 2 fol. 17. v. *Toaliam unam de capite & de manu, scilicet ad Suandum caput & manus.*

¶ SUARIA, Hara, suile, Plinio *Suarium*; vel, quod probabilius videtur, Sus, Gall. *Truie*. Charta ex Tabular. Vosiensi apud Stephanot. tom. 2. Antiquit. Bened. Pictav. Mss. p. 286. *Et domnus Abbas Petrus dedit illi 20. sol. & Suariam, quæ valebat 5. solidos.* Vide *Sua* 2.

¶ SUARII, Qui ex officio tenebantur præbere populo Romano animalia, porcos, laridum, carnes porcinas, &c. De iis exstat tit. in Cod. Theod l. 14. tit. 4. Vide ibi Gothofredum.

SUA-

SUASORIUM, Συμβουλή, in Gloss Lat. Gr MSS. s Germani Paris.

¶ SUASSUS, pro Suasus, in Concil. Hispan. tom. 3. pag. 293.

SUATIM, Intra se, apud se, penes se. Nicolaus PP. Epist. 52. *Quorum privilegiorum tenorem si non Suatim frater Hincmarus partim celasset &c.* Idem Hincmarus Remensis in Opusculo 55. Capitulorum c. 43. *Nos etiam modernos Glossarias Græcos, quos Suatim Lexicos vocari audivimus, &c.* S. Aldhelmus Episcop. l. 1. de Virg. c. 42. *Venusta inquam, lineamentis corporalibus; sed plus venusta Suatim, cycladibus compta spiritualibus.* Anastasius Bibliot. in Præfat. ad VIII. Concil. *Ne ergo Græcorum Suatim astutia, quin potius dolositas, etiam circa præsentem Synodum agat, hoc me admonendi causa dixisse sufficiat.* Idem: *Ne forte procedente tempore in Græcis codicibus reperiatur huic sanctæ Synodo a Constantinopolitana Suatim additum vel mutatum.* [Vita s. Ethelwoldi sæc. 5. Bened. p. 613. *Lætusq; Rex & jussit abunde propinare hospitibus hydromellum; ... in ebrietate Suatim Nordanhimbris & vesperi cum lætitia recedentibus.* Ubi pro Suapte scriptum esse censet Mabillonius; quo sensu intelligi etiam possunt laudata à viro doctissimo Cangio. Vide Suaptim.] Alias Suatim, est instar suis.

¶ SUAVILUDIUS, Qui ludis delectatur, vel qui ludum suadet. Tertull de Spectac. c. 20. *Novam proxime defensionem Suaviludii cujusdam audivi.* Utitur rursum lib. de Corona c. 6.

¶ SUAVITER. *Postea dom. Archiepisc. incipiat ad Vesperas mediocri voce* Calicem, &c... *Et chorus suaviter dicat Vesperas*, id est, Remissa voce, ad calcem Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. p. 193.

¶ SUB, pro Super, Gall. Sur. Chron. Episc. Metens. to. 6. Spicil. Acher. p. 648 *Trabes vetustate dissoluta, subito Sub altare s. Stephani lapso, &c.*

¶ SUB. *Per sub*, Subter, ni fallo, Gall *Par-dessus*. Consuet. Monast. s. Germani à Pratis inter Probat. Hist. ejusdem Monast pag. 145. col 1. *Nos transibimus per Sub capsam, & ipsam osculabimur, & stabimus ordinatim in navi monasterii, & incipietur Gloria laus.*

¶ SUBABUNDARE, Supplere, perficere. Acta s. Cassiani apud Illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ pag. 314.

Quod factum fuerat, tua gratia nunc Subabundet.

¶ SUBACELLARE. Gloss. Isid. *Claveculare, occultare, palliare, Subacellare.* Id est, sub axilla condere: unde Vulcanius legit *Subaxillare*. Vide infra *Subasselatus*.

SUBACTI. Vide *Molles*.

SUBACTUM, SUBACTIO, Dominium, *Seigneurie*. Charta Romualdi Ducis Longobardorum ex Chronico Beneventani Monasterii s Sophiæ 3. part. *Concessimus ... tibi Urso vestarario nostro Cendomam, nomine Joannis, cum uxore, filiis, & filiabus, vel cum omnibus eorum pertinentiis, quæ fuerunt de Gratis, de Subacto tuo, Urse, quatenus ab hodierno die teneas & possideas ... jam nominatam Cendomam, cum casa, vineis, territorio, &c.* Alia Godescalci Ducis Longob. ibid. *Concessimus ... puerum nomine Ursum cum uxore, filiis, & filiabus suis, qui in terra ad habitandum se collocaverunt in loco, qui dicitur Feulcu, qui fuerunt de astu* (l. Actu) *Sipontino, de Subactione Warnefrid Gastaldi nostri, &c.* Alia Gisolfi Ducis: *Qui habitare videntur in Selice, de Subactione Seauri nostri, qui nominatur Lupualdus, & eam sibi ancillam in conjugem fecit, qui fuit de subactione Trasarii Gastaldi & Vestararii nostri, &c.* Alia Denique Romualdi Ducis: *Qui fuerunt coloni nostri de Subjectione Annunis Actionarii nostri, &c.*

SUBADJUVA, Adjutor Adjutoris, ὁ τοῦ βοηθοῦ βοηθός. Sic autem appellabatur, qui in aliquo officio Magistratus præcipuo *Adjutori* suberat, ejusque vices agebat. Notitia Imper. Occident. c. 29. *Adjutor, Subadjuvæ Adjutoris, Subadjuvæ fabricarum diversarum, &c.* [Collat. Carthagin. c. 1. *Peregrino adjutore Subadjuvarum.*] Gesta de nomine Acacii, seu Breviculus Historiæ Eutychianistarum: *Superveniente Uranio Subadjuva.* Histor. Miscella l. 17. p. 528. edit. Canisii: *Qui Subadjuvæ dignitate habebatur insignis*: Ὁ Σουβαδιούβα τοῦ Μαγίστρου, Subadjuva Magistri, apud Marcum Diaconum in Vita s. Porphyrii Episcopi Gazensis n. 26. & in Chronico Alexandrino p. 870. Concilium Calchedon. act. 3. Σουβαδιούβα τῶν σχολαρίων τοῦ καθωσιωμένου τοῦ Μαγιστριανοῦ. Vide Pancirolum ad Notitiam Imp. Orient. c. 16.

SUBADVOCATUS. Vide *Advocatus*, col. 189.

¶ SUBAGITARE, Subdubitare. Sebast Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii p. 379. * *Quem statim tota pestilentiæ conventicula sinistra suggestione prævenerat, adeo quod de omnimodo illius sinceritate Subagitaret.*

¶ SUBAJULUS. Vide in *Suballius*.

SUBALA. Vide *Subbireus*.

¶ SUBALARIS ECCLESIA, Quæ Gallis *Eglise succursale* dicitur. Vide in *Ecclesia*, col. 11.

¶ SUBALLIGATURÆ, Amuleta Vide *Ligatura*.

¶ SUBALLIUS, Qui *Ballia* subest, *Ballivi* vices gerens, nostris *Lieutenant General*. Vide in *Bajulus* 4. Charta an. 1153. inter Probat. tom. 2 novæ Hist Occit. col. 471. *Testes ex parte domini Comitis, ... Malsanguis ballius, Petrus de Gap Suballius.* Vide *Vicebaillivus*.

¶ SUBBALLIVUS, Eadem notione, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. apud Acher. tom. 10 Spicil. pag. 314. *Ragnaldo clerico dicti Subballivi Andegavensis ad hoc misso, ibidem ex parte dicti Subballivi in quolibet dictorum duorum locorum alta voce in præsentia dicti castellani, &c.*

¶ SUBAJULUS, SUBBAJULUS, Eodem significatu. Statuta Massil. l. 1 cap. 61. *Statuimus ut nullus possit esse deinceps bajulus, Subajulus, aut vicarius, &c.* Et c. 65. *Ut nullus civis Massiliæ subditus tamen communi Massiliæ possit vel debeat esse bajulus, vel subvicarius, vel vicarius, vel Subbajulus, sive judex ordinarius in principalibus causis.*

¶ SUBBALLIVA, *Subballivi* districtus, jurisdictio. Epist. Mauricii Rotomag. Archiep. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 522. *Interdicimus etiam omnes Ballivos & Subballivos domini Regis, qui in diœcesi Rothomagensi tenent Ballivas vel Subballivas.*

SUBALTERNARE, Alternis superiorem esse ac inferiorem. Pseudo-Ovidius de Vetula l. 1.

Seque Subalternant, modo victores, modo victi.

¶ SUBALTERNUS, Ex alio dependens, secundarius, inferior. Charta Innocentii II. PP. in Chartul. Episc. Paris. fol 35. *Cum enim jus episcopale seu parrochiale quasi genus quoddam consistat in multis & ejus inferiora sint non solum individua, sed species tum specialissimæ quam etiam Subalterna, quæ & Subalterna genera nominantur, non tantum per individua genus probabitur, sed etiam per species suas & genera Subalterna.* Charta Card. Ambas. an. 1501. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 702. *Ordinavit dictus Joannes* (Standonch) *quod domus Subalternæ, quæ ibidem seu alibi per ipsum Johannem & successores suos .... de novo fundarentur & jam fundatæ essent, subjicerentur domui seu collegio Montis-acuti.*

¶ SUBANCA, Mensa, Gall. *Comptoir*. Statuta Avenion. MSS *Panni autem lanei cannentur in hunc modum; pannus extendatur super arcam vel Subancam & non trahatur & superpanatur canna, & cannentur.*

SUB ANNIS, Minor annis, *Sous-agé*. Continuator Nangii an. 1397. *Et sic juvenis habet juvenem in uxorem*

im-

impuberem & Sub anais.Chronicon Franc. Mſ.deſinens in an.1322 an.1295. *Ea c'eſt au Sanſioas Rois de Cecille maurut,qui avois deux eaſans Souſagiez, qu'il avoit ea d' une nonnain*. [Ex Raguello in Indice *Sous-agè*, apud Butilleriam, & *Des-agè*, in Stylo Lend. cap.5.art.3. Major annis ſignificatur; apud Normannos vero *Sous-agè*, ut apud Nangium eſt minor annis, ſub tutore poſitus.]

¶ SUBARATUS,Subſcriptus,infraſcriptus. Charta an 1246 apud Ludewig.tom.4. Reliq. Mſſ.p.94. *Præſentem chartam ſigilli mei munimine roboravi, nominibus ſub quorum ſunt teſtimonio hæc facta, ſubaratis, quorum nomina ſunt hæc: &c.*

¶ SUBARCHICHORUS, Qui *Archichoro* ſubeſt, ſuccentor, in libris antiquis Eccleſ.Bajocenſis. Vide *Archichorus*.

¶ SUBAREUS. Vide mox in *Subari*.

SUBARI,Calceamenti ſpecies,noſtris,ut videtur,*Pantoufle*,apud Innocent. III. PP.lib.1 Epiſt. Locum vide in *Scafones*. [Forte quod ex Subere compactum erat iſtud calceamentum.]

SUBAREUS,Eadem forte notione.Pſeudo-Ovidius lib. 3.de Vetula:

. . . do pellicium, do Subareos, da
Tres ſpecies telæ pro camiſia faciende.

SUBARMALIS,SUBARMALE,Veſtis ſic dicta,ut quidam putant,quod ſub armis geſtaretur, ut Turnebus lib. 18.Adverſ.cap.19. qui exiſtimat fuiſſe craſſum ſagulum, quod *ſub armis* indueretur, ut eorum durities corpus minus offenderet, ut fuere *Gambeſones*, quæ ſententia arridet Octavio Ferrario, de Re veſtiaria 2.part l.3.c.17.Et certe Papias *Subarmales* fuiſſe ait *tunicas ſubcinctas, id eſt curtas*, quomodo fuere etiam *gambeſones*.Spartianus: *Cum Romam Severus veniſſet, prætorianos cum Subarmalibus inermes ſibi juſſit occurrere*. Ex Herodiano & aliis, pacificum fuiſſe habitum, εἰρηνικὸν σχῆμα, quidam volunt: alii ſic nuncupatam ejuſmodi veſtem opinantur, quod armis aptaretur, quemadmodum *Armilauſam* dictam vult Iſidorus, *quod ante & retro diviſa atque aperta eſſet, in armos tantum clauſa*. Utcumque ſit, fuiſſe ſubarmalem veſtem Ducum ac Tribunorum,ſatis prodit Valerianus Aug.in Epiſt.ad Zoſimionem, qua Claudio etiamnum Tribuno dari jubet inter alia,*albam ſubſericam unam. cum purpura Succumbitana,Subarmale 1.cum purpura Maura..Hæc autem omnia idcirco ſpecialiter non quaſi Tribuno; ſed quaſi Duci, detuli,quia vir talis eſt,ut ei plura etiam deferenda ſint*.Nec Ducum duntaxat, ſed & Conſulum fuiſſe propriam veſtem,innuit idem Valerianus Aug. Orat. pro Aureliano apud Vopiſcum: *Cape tunicam palmatam, togam pictam, Subarmalem profundum,ſellam eboratam: nam te Conſulem hodie deſigno, &c* Vide quæ obſervabimus in Diſſert.de Nummis Imperatorum Byzantinor.

SUBARMALE, Alia notione,videtur uſurpare Gervaſius Tilleberienſis in Otiis Imperial.Mſſ.*Quinquaginta millia mulorum Caſtrenſium ad Subarmalia & ſarcinas militum vehendas*.Ubi *Subarmalia* dicuntur militum arma,ſarcina,caſtrorum impedimenta.

¶ SUBARMATUS,Occultis armis munitus. Charta ann. 1316. apud Rymer. tom.3. pag. 566. *Alii vero nautæ fraudulenter Subarmatis cum truſoriis, cultellis,&c.*

SUBARRA,Repagulum, ex Italico *Sbarra*, Gallis *Barre*. Albertinus Muſſatus de Geſtis Henrici VII.lib.8. rub.5.*Inſultum facere ad Subarras Laurentii Joannis Staſii,ſole ad tertiam jam horam aſcendente*.

SUBARRARE,Arrhabone uxorem ſibi deſponſare. Auctor Græciſmi:

Pars arrabo venis pretii dum res bona venit,
Quam ſponſus ſubarrat,prius arrabone Subarrat.

S.Hieronymus in Virginitatis laude: *Humanorum ſponſaliorum pignoribus Subarratur*. *Annulo Subarrare*, in Lege Longob l.2. tit.37.§1. Ratbodus Epiſcop.Noviomenſis in Vita s.Godebertæ num.3.*Virginem illam aureo ſuo annulo Subarravit*. Alexander III.PP.in Append. ad Concilium Lateran.III.part.6.c.32. *Cum quidam ſecreto mulierem viduam Subarraſſet,& cognoſcens carnaliter cohabitaſſet cum ea per annum, &c.*Florentius Wigornienſis an 868.*Alfredus ... uxorem de Mercia, nobilem ſcilicet genere Subarravit & duxit*. Alexander Necham lib. de Naturis rerum: *O felicia antiquorum tempora, in quibus ipſi Imperatores mundum Subarrantes,ſeipſos Philoſophiæ dederunt,ut patet de Alexandro,de Julio Cæſare,de Tholomeo Rege Ægypti,qui fuerunt ſapientiæ ſtudioſi*. Ubi neſcio an recte vir docti emendent *Subarrantes*. Joanni de Janua, *Subarrare, eſt quaſi latenter arram dare. Unde*, inquit,*beata Agnes dixit: Annulo Subarravit me Dominus Jeſus Chriſtus*.

¶ SUBARRHARE,Eadem notione.Chronic.Balduini Dinæ.tom.2 Monum.ſacræ Antiquit.pag.85.*Si quis deſponſaverit uxorem,vel Subarrhaverit, & morte præventus, &c.*

¶ SUBARRATUS,Irretitus,Gall.*Gagné* Laur. Byzynius in Diario belli Huſſit.apud Ludewig.tom.6. Reliq Mſſ.p.128. *Has autem epiſtolas cuſtodes certi carceris muneribus amicorum mag.Johannis Hus Subarrati, caute & circumſpecte propter Concilii timorem ipſis fautoribus mag.Johannis Hus portabant*.

SUBASCELLATUS.Gervaſius Abbas Præmonſtrat. Epiſt.57.*Nec ſi ſufficiunt veſtra vobis... ideo deberetis veſtros negligere,eos maxime, qui nullum a vobis expetunt commodum temporale: quia (ut aliquid pro me loquar,)nec ad vos fortaſſe veniens, in manus veſtras reſpiciunt, ut à vobis Subaſcellatus recedam:nec ſi veneritis Premonſtratum,curabo,ut dextera veſtra exeniis repleatur*.Ubi *Subaſcellatus*,idem valet ac *res quaſvis ſub aſcellis poſitas reportans*.[Vide ſupra in *Subacellare*.]

¶ SUBASI,Præfecturę equeſtris genus apud Turcas. Jovius l.14.Hiſt.*Sangiachi Subaſi obediant, qui centenarias turbas ductant*.

¶ SUBASIDÆ, Eodem intellectu, in Epiſtola Lauri Quirini de Turci potentia ad Pium II.PP. ex Biblioth. Reg.*Flamburum Attalia habet Subaſidas 15.Capita ordinum 40.equites 4 420. &c.*

¶ SUBASTARE,SUBASTATIO.Vide *Subbaſtare*.

¶ SUBATUM.Præceptum Odonis Reg.ann.889.apud Baluz Hiſt.Tutel.p.320.*Ideoque conſtituimus ut nulli liceat...Balloloco commanentibus neque diſtricta nec aliquam redibitionem loco manu noſtra Subatum aliquando inferre præſumant*. Hæc parum ſana ſunt. Vide *Subactum*.

¶ SUBAUDIRE, *Aliud audire, aliud intelligere*. Gemma. Voſſius l 4.de Vitiis ſerm cap.26.monet ante tempora Antoninorum non inveniri hac notione. Primus uſus eſt Ulpianus L.1.in fi.ff.de hæred.inſt. *Sed & ipſa valebit,Subaudito jubeo*.

¶ SUBAUDITIO,pro *Superauditio*, Contumacia, deſpectus. Vide *Overberneſſa*.

SUBAULA,Ædificium,quod aulæ adjacet. Vitæ Abbatum s.Albani p.92. *Item unam nobiliſſimam aulam ad opus hoſpitum conſtruxit,cui adjacent thalami plures,una nobiliſſima picta,cum conclavibus & camino & atria, & Subaula,qua palatium regium, quia duplex eſt & criptata,dici poteſt*. Vide *Proaula*.

¶ SUBAURICULARE,In aurem inſuſurrare.Epiſtola Monachor. s.Aniani Thomer. de electione Guillelmi Abbat.ann.circ.1120. inter Inſtrum.tom 6. Gall. Chriſt.novæ edit.col.84. *Facta ſiquidem oratione, omnes de pulvere lacrymantes ſurreximus, & quaſi alter alteri Subauriculaſſet, cum antea mentio ipſius nulla facta fuiſſet,*

fes, unum de nostris confratribus, nomine Guillelmum, conclamantes ... elegimus.

¶ SUBAUXILIUM quid sit docent Leges Norman. apud Ludawig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 239. *Subtenentes non tenentur auxilium persolvere domino capitali, sed domino intermedio tenentur auxiliari, ad auxilium suum domino capitali persolvendum. Et tale auxilium Subauxilium nuncupatur & debet fieri per dimidium auxilium capitale.* Vide *Auxilium*.

¶ SUBBAJULUS, SUBBALLIVUS. Vide *Suballius*.

¶ SUBBAPATERE. Vide mox *Subbattere*.

SUBBASILICANI, *Qui habitant circa basilicam.* Jo. de Janua.

¶ SUBBASTARE, SUBBASTATIO. Vide *Subhastare*.

SUBBATTERE, *Porcellos in ventre matris occidere*, in vett. Gloss. quasi subtar vantrem scrofam *battere*, ferire, ut abortum faciat. Lex Salica tit. 2. §. 6. *Si quis scrovam Subbatit in furto, hoc est, porcellos à matre subtrahit, &c.* Recapitulatio ejusdam Legis §. 9. *Si quis scrofam alterius Subbatit, ut porcelles non habeat, &c.* [*Subbapatit* adidit Eccardus; cui *Subbapatere* est vellere, pransare, trahare, rapara: unde vait. Glossarum interpratatio illi non placet.]

SUBBEDELLUS. Vida *Bedelli*.

SUBBIBERE, *Gustare*, in Gloss. Arabico-Lat.

SUBBOSCUS, Silva cædua, Gall. *Bois taillis*: Anglis *Underwood*: *Subbois*, apud Rastallum in verbo *Haybote*: quia quod cæditur in silvis, majoribus arboribus subest. Fleta l. 1. c. 24. §. 8. *Non sint haya*, (in viis regalibus) *fossatis, Subboscus aut dumeta.* Adda §. 9. & lib. 2. c. 41. §. 5. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 553. *Quod Prior hospitalis & successores sui in perpetuum, per se & servientes suos de Buckland, percipiant qualibet septimana tres carrectatas Subboschi infra parcum suum, &c.* [Charta Roulandi Convent. Episc. apud *Madox* Form. Anglic. p. 71. *Cum Willelmus Knyght ... concesserit ... prata, pascuas, boscos, Subboscos, posturas, decimas, &c.*] Occurrit præterea in Legibus forestarum Canuti Reg. cap. 28. in vateri Charta apud Edoardum Bissæum in Notis ad Nicol. Upton. p. 86. & in Chronologia Augustinensi Cantuar p. 2294. Vida *Prise*.

SUBNEMUS, Eadem notiona. Rogerus Hovedenus p. 784. *Qui autem foris fecerit in foresta ... sive per culpationem de Subnemore, sive per essartum, &c.*

¶ SUBBOTELLERIUS, Qui est loco *Botellerii*. Vide *Botellarius* & *Buticularius* in *Butta* 3. Legas Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoricar. tom. 3. Jun pag. 16. *Ipse vel Subbotellarius in botelleria continue jaceant supradicta.*

¶ SUBBURGERMEISTER, Proconsul. Processus canonizat. B. Notkeri tom. 1. April. p. 597. *Providus Osbmarus Blum Subburgermeister oppidi sancti Galli.* Vide *Burgimagister*.

SUBCAMERARIUS. Vide *Camerarius*, col. 84.

SUBCANCELLARIUS. Vide *Cancellarius*, col. 144.

SUBCAPELLANUS. Vide *Capellanus*, col. 233.

¶ SUBCASTLANUS, Qui vices *Castellani* agit. Vide in *Castellum* 1. col. 391.

¶ SUBCAVALERIUS, Castrensis miles, vel Apparitor, ni fallor. Statuta Genuensi. l. 3. c. 6. p. 72. *Qui detineri fecerit debitorem suum per nuntium, & eunde alia die per Subcavalerium, habeat a detento impensas omnium detentionum, & qui detineri fecerit per cavalerium absque nuntio & Subcavalerio, solvere teneatur de suo mercedem dicti cavalerii.*

SUBCAUDARE, Excutare, subcutere, vel potius equum ad caudam & nates flagello urgare, ax Gall. *Secouer*, val *Soucouer* Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 90. *Si alicujus equus ab aliquo stimulatus, vel Subcaudatus, quemlibet percutiat, &c.*

¶ SUBCEDENS, pro Succedens, in Charta pro Aquariatu da Talmundo ann. 1366. *Nonnulla dudum per multa temporum curricula antiquitas observavit quod Subcedente tempore & temporum variatione sagaci studio decet in melius reformari.*

¶ SUBCELLATUS. Statuta Henrici Sistaric. Episc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1080. *Item clerici beneficiati aut in sacris ordinibus constituti ... manicis vel Subcellatis, vel consutitiis, aut rostratis ... non utantur.*

¶ SUBCENDERE, pro Succendere. Gloss. Lat. Gr. *Subcendo*, ὑφάπτω. ὑφῆπτε, *Succendit*, in Gloss. Gr. Lat. Hinc pro

¶ SUBCENSIA, *Fomenta*, in Gloss. Isid. amandandum ax Papia, *Succendia, fomenta*, scilicet ignis, à Succendera.

¶ SUBCENSUS, Census excedens, Gall. *Surcens*. Charta an. 1266. ax Tabul. Calensi: *Vendidit ... partem suam vinorum & metatorum sive ebonachiorum, ... exceptis censibus suis & Subcensibus.* Vida infra *Supercensus*.

¶ SUBCERNICULUM, Cribrum. Gloss. Lat. Græc. *Subcerniculum*, κόσκινον.

SUBCICIVIUM Petrus Damian. l. 7. Epist. 18. *Dum præfata Comes in Castrensi valle sederet secura crepidine, ... repentino mox Subcicivio mansionis ager obruitur, &c.* Concilium Osboriensa an 1062. *Dicatur etiam si placet, quod si cœlum rueret, terra Subcicivium pateretur.* Utrobique forte legandum *subsidium*, à voce *subsidere*, Gall. *Croulement*, Concussio.

¶ SUBCIDANEUM, ὑποκείμενον, in iisdem Gloss.

¶ SUBCINCTA, SUBCINCTUM. Vida *Subcingulum*

SUBCINGULUM, SUBCINCTORIUM, quod *Perizoma*, & *subcinctorium* dicitur: & *circa pudenda duplex suspenditur*, inquit Honorius August. l. 1. c. 206. Idem c. 82. da Sacerdota: *Cingulo pro arcu se cingit, Subcingulum pro pharetra sibi appendit.* Adde Hugonem à S. Victore in Specul. Eccl l. 1. c. 49. [Gloss. Lat. Græc. *Subcinctum*, ὑπόζωμα: in Græco-Lat. ὑπόζωμα, *Subcinctum, Succinctum, semicinctum.*] Ita *Soucaingle*, in equis usurpat Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Estrief, ne siele, ne Soscaingle,
Ne li frains, ne peitraus, ne çaingle,
Ni remesent à depecier.

Vida *Præcinctorium*, & *Succinctorium*.

SUBCINCTA, SUCCINCTA, Idem quod *Subcingulum*. Tastamentum Eccardi Comit. Augustodun. apud Perardum in Tabulis Burgundicis p. 26. *Albas duas, Subcinctas 2. manipulas 2. &c.* Infra: *Adane germanæ meæ, Succincta aurea, & sigillo de amatixo, &c.* [Testam. Adelaidis an. 978. apud Martan. tom. 1. Anecd. col. 97. *Raimundo remaneat catinum unum argenteum, & candelabra duo de argento, unum cum retis & Succinctam.* Excerpta ax Johanne à Bayono in Hist. Mediani Monast. p. 243. *Albæ 30. Succinctæ de serico duæ tertiaque de auro. Baccei 4. cingula serica 12.*]

¶ SUBCISIVUS, *Malus interpres.* Gloss. Isid.

¶ SUBCLAMATIO, Supplicatio, quarala, in Cod. Theod. lag. 4. tit. 5. da Exactionibus.

¶ SUBCLAVARIUS, Qui *Clavario* subest. Statuta Arel. MSS. art. 72. *Clavarii eligant Subclavarium, & Subclavarius teneatur reddere rationem clavariis semel singulis septimanis in scriptis de habitis & expensis. Ceperunt Martinum Subclavarium*, in Inquesta ann. 1268. ex Sched. Præs. *de Mazaugues*. Convant. intar Ludov. Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1385. ax cod. MS. D. *Brunet*: *Item fuit actum & per ipsos cives retentum quod à cognitionibus, sententiis, preceptis & ordinationibus Subclavarii paritaderiorum & aliorum officialium, qui per consilium & sindicos dicte urbis Arelatis annuatim eliguntur, possit appellari ad vicarium predicte curie.* Vide *Clavarius*.

¶ SUBCOCHUS, pro *Subcoquus*, coqui adjutor. Statuta Vercell. l. 1. fol. 2. v. *Potestas habet duos milites & seu domicellos & scutiferos quatuor & unum cochum & alium Subcochum*.

¶ SUBCOLLECTOR, Minister secundarius in colligendis pecuniis. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1351. tom. 2. Ordinat. p 482. *Et singulos receptores, collectores, Subcollectores decimarum, &c.* Charta an. 1383. ex Bibl. Reg. *Venerabilis vir domnus Hugo Lupi canonicus Ambianensis in civitate & diœcesi Ambianensi Subcollector apostolicus deputatus de pecuniis per ipsum in dictis civitate & diœcesi receptis ad Cameram apostolicam pertinentibus, &c.*

SUBCONFESSIO, Sacellum subterraneum, crypta, quæ sub *Confessione* seu ædis sacræ altari, exstructa est. Ughellus in Acheruntinis Archiepiscopis pag. 10. *Locum quoque subterraneum, cryptam seu Subconfessionem vocant, in quatria altaria, &c.*

SUBCONSUL, Proconsul, Inscriptio Brigantii reperta, *Severius Severianus Subcos. Leg. 3. Ital. F. Gordian.* Ita Joseph. Scalig. Ep. 66.

SUBCULTRARE, Cultello concidere. Apicius l. 4. c. 2. *Pulpas, quas Subcultrasti, in jus mittes.*

SUBCUMBUS, Terminus cavus. Vide *Cumba* 2.

¶ SUBCURATOR, Qui sub alio curatore res alterius curat, in leg. 30. Digest. de Negot. gest. *Curator cum Subcuratore experiri possit.* Gallice *Subrogé curateur*.

SUBCUS, *Subcutaneus, subcirratus; Intercus, intercutaneus, intercutatus; Subtercus, subtercutaneus.* Glos. Isid. Vide *Ignis*, col. 1311.

SUBCUSSATOR, *Equus trotator, & Subcussatura, trotatura*, Ugutioni, qui sessorem gradu suo subcutit. Jo. de Jan. *Unde illud: Gradarius, est equus mollis incessus, sine succussatura incutiens.* Vide *Trotare*.

¶ SUBDARIOLUM, pro *Sudariolum*, linteolum quo manus absterguntur. Statuta Eccl Leod ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 838. *Missale super involutum camisia linea & munda altari imponatur, & habeat Subdariolum, vel manutergium dependans, quo presbyteri nares, os & faciem detergant.*

SUBDECANUS. Vide *Decanus* 4.

SUBDEFENSOR. Vide *Defensor* 2.

¶ SUBDEFENSUS, ut simplum *Defensus*. Dicitur de agro, silva vel prato, ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet. Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 346. *Forestas innumeras compositas diversis & nemora Subdefensa, nec non alia infinita hodie regium habet dominium.* Vide *Defensa* 3.

¶ SUBDELEGARE, à Gall. *Subdeléguer*, Vicem suam alteri demandare Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1407. apud Rymer. tom. 8 p. 480. *Cum potestate etiam cum prædictis clausulis Subdelegandi, quatenus ad nos attinet, &c.*

¶ SUBDERE SE, Se dedere, Gall. *Se rendre, se soumettre.* Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludew. tom. 6. Reliq. MSS. p 166. *Captivatis ergo aliquibus veritatis adversariis & hic qui ad castrum & turres confugerant se Subdentibus, ipsos de civitate educunt.*

SUBDESCENDERE Leges Luitprandi Reg. Longob. tit. 66. § 4. *Et quicumque de Lege sua Subdescendere voluerit, & pactiones aut convenentias inter se fecerint, &c.* Ubi Lex Longob. lib 2. tit. 29. § 2. habet *Descendere*. [Hoc est, ni fallor, qui legem suam ejuraverit, vel ea uti noluerit, &c.]

SUBDIACONALIA, Vestes, quibus Subdiaconi in sacris Liturgiis utuntur. Ordo Romanus: *Subdiaconus vero sibi congrua vestes, quæ apud quosdam Subdiaconales nominantur, & mappula in sinistra manu ferenda.* Micrologus cap. 46. & 50. has vestes *Subdiaconalia* vocat, ut & Honorius Augustod. lib. 3. cap. 98. & Chron. Abbatum Gemblacensium. Vide *Diaconale*.

SUBDIACONI, qui Græcis ὑποδιάκονοι, in Concilio Laodic. cap. 22. ὑπηρέται, uti vocem hanc interpretatur Dionysius Exiguus. Horum Ordo in Ecclesia haud recentis est instituti, cum Subdiaconorum meminerint Canones Apost. cap. 42. & 43. S. Ignatius Epist. ad Antioch. S. Clemens in Constit. Apost. S. Cyprianus Epist. 24. &c. S. Epiphanius in Exposit. fidei Catholicæ, &c. Eorum officium sic describit Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Subdiaconus, subministre, eo quod Diacono fit, illius ministerium est, ut ministret Diacono, id est, deferat ei linteum, super quod consecrandum est corpus & Sanguis Domini: deferat ei patenam cum oblatis, & calicem in quo vinum & aqua habeantur, quia de latere Domini processit sanguis & aqua. Peracto sacrificio, mysterium corporis & sanguinis Domini, quæ superfuerint, à Diacono colligenda vel deportanda suscipit.* Adde Amalarium lib. 2. c. 11. Rhabanum lib. 1. de Instit. Cleric. c. 8. Ivonem Carnot. serm. de Excellentia Ordinum Eccl. Honorium Augustud. lib. 1. cap. 179. Stephanum Eduensem Episc. lib. de Sacramentis altaris cap. 5. Canones Hibernic. lib 10. cap 13. Gillebertum Lucinensem Episcopum de Usu Ecclesiastico, &c.

Quo vero ritu ordinarentur Subdiaconi, [quorum consecratio ad solos Episcopos pertinere dicitur in Capit. Caroli Magni tom. 1. col. 329.] tradunt Concilium Carthag. IV cap. 5. Ordo Romanus, Sacramentarium S. Gregorii, Isidorus l. 2. de Eccles. Offic. c. 10. &c. Ita autem Ordo Romanus: *Subdiaconus, cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu Archidiaconi accipiat urceolum cum aquemanili, ac manutergium, &c.* Quæris hoc loco Amalarius, unde sumtus in Ecclesia usus, ut Subdiaconi legant lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in consecratione commissum, neque ex literis Canonicis, neque ex nomine suo. Respondetque, Subdiaconum esse subditum Diacono ratione officii: olim vero Diaconum non legisse Evangelium, quod non erat scriptum: sed postquam statutum est à Patribus nostris, ut Diaconus legeret Evangelium, statutum fuisse, ut & Subdiaconus legeret Epistolam sive Lectionem.

Quærunt alii, an Subdiaconorum Ordo inter sacros & majores ordines habendus sit. Nam inter minores reponitur in Concilio Laodiceno can. 22. ubi Subdiaconi ὑπηρέται dicuntur, & sacra vasa tangere prohibentur. Deinde cum per manus impositionem non ordinarentur, videntur potius minoribus ordinibus accensendi. Denique etsi Gregorius Magn. Subdiaconos à minoribus ordinibus distinguat, non tamen sequitur, eorum ordinem sacrum fuisse, idque firmatur auctoritate Petri Cantoris, qui vixit anno 1197. qui de novo institutum scribit, ut Subdiaconatus sacer Ordo esset: quod, ut quidam asserunt, decretum demum in Synodo Beneventana sub Urbano II. Victore III. id est anno 1087. vel 1091. unde iis interdictæ nuptiæ. Vide Joannem Sarisberiensem Epist. 68. Interim observare licet in veteri Charta, scripta Ravennæ sub Justiniano, nescio quem Gratianum Subdiaconum, *litera nescientem* & *alia manu* subscribentem, apud Brissonium in Formulis pag. 646. ut *Comitem Palatii*, in Tabulario Casauriensi.

SUBDIACONI REGIONARII, dicti Romæ, qui per regiones urbis diebus stationum Pontifici ministrabant celebranti, *qui per manus eorum mutabat vestimenta solemnia*, cum sacra facturus esset, ut colligitur ex Ordine Romano. Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. c. 11. *Subdiaconus regionarius tempore sacrificii stat in fronte Pontificis: adeo necesse est, ut subsequentes necessaria à forte mini-*

ministrent Gregorius Magnus l.7. Ind. 1. Epist. 17 *Sicut in Schola Notariorum atque Subdiaconorum per indultam longe retro Pontificum largitatem sunt Regionarii constituti,* &c. Adde l.8.Ep.5. *Subdiaconus Regionarius primæ Regionis, Subdiaconus Regionarius Regionis sextæ*, apud Anastasium in S.Silverio. Primitus tantum 7. fuerunt, postea 7. alii additi, denique 7. alii, eorumque numerus unius & viginti factus, quorum primus vel Prior Subdiaconorum in Ordine Romano nuncupatur. Idem Anastasius in S. Fabiano PP. *Hic Regiones divisit Diaconis, & fecit 7. Subdiaconos, qui 7. Notariis imminerent, ut gesta Martyrum in integro colligerent.*

Subdiaconi Palatini. Vetus Codex Vaticanus apud Baronium an 1057. n.22. *Subdiaconi omnes numero viginti & unus, septem Regionarii, qui Epistolas & lectiones cantant in stationibus; septem Palatini, qui eodem munus præstant in Ecclesia Lateranensi: septem alii, qui dicuntur Scholæ cantorum, qui cantant tantummodo, quando summus Pontifex celebrare consuevit.* [Johannes Diacon. de Eccl. Lateran. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. p. 567. *Debent etiam ibi esse septem Subdiaconi Palatini, & schola cantorum, scilicet alii septem Subdiaconi, qui vocantur Regionarii. Isti debent legere lectiones & epistolas in stationibus ecclesiarum Romæ constitutis. Alii septem, scilicet scholæ cantorum, debent canere officium, dum dominus Papa celebrat Missam in basilica Lateranensi, & in aliis. Alii vero septem Palatini epistolam debent legere in palatio ad Missam Apostolici, & in eadem patriarchali basilica Lateranensi, nec non etiam ad Missas ipsius Apostolici.*]

Subdiaconi Basilicarii, Iidem qui *Regionarii*, sic nuncupati, quod Pontifici certis officiis assisterent & servirent, ut in camera, in mensa, & in processione crucem ante ipsum deferrent. Eosdem cum Palatinis esse volunt.

¶ Subdiaconus de Armario, Cui *armarii* seu Bibliothecæ cura demandata erat. Concil. Romanum ann. 904. apud Mabill. tom. 1. Musei Ital. p. 87. *Johannes Aretinus dixit: Benedicta scripsisti hanc Synodum. Qui dixit: Non ego scribere debui, sed Subdiaconus de Armario.* Vide *Armario* 3.

Subdiaconissa, Uxor subdiaconi, à qua tamen abstinet, in Concilio Turonensi II. c. 19. Castitatem autem observare, perinde ac Diaconi, jussi Subdiaconi, ut est apud Gregorium M. l. 1. Epist. 42. l. 3. Ep. 34. Ivonem, Gratianum, & alios.

¶ SUBDICTUS, pro *Subditus*, vassallus, cliens. Terragium Bellijoc. ann 1529. ex Bibl. Reg n. 1640. *Petrus & Anthonius Crozier fratres ... homines immediate justitiabiles & Subditi nobilis & potentis viri D. Philiberti de Bellijoco, &c.* Ita ibidem passim. Vide *Subditi*.

¶ SUBDIGA, *secundarius*, ὑποχρεώς, in Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerm. In editis Gr. Lat. ὑποχρεώς, *sponsor, secundarius, Subdiga, ludius*.

SUBDITAS, *Pigneratio*, ἐνεχυρασία, in Gloss. Græc. Lat. Mox. ἐνεχυρασμός, *Clarigatio, Subditatio, pigneratio*. {In Sangerm. legitur *Subito*.} De fidejussore, qui in alterius locum *subditur*.

SUBDITI, Vassalli, clientes, qui alterius juri ac potestati subsunt, quomodo *Subjets* nostri dicunt. *Subjecti*, in Capitulari ann. 827. c. 4. Flodoardus lib. 4. cap. 23. *Heribertus Ansolmum, Bosonis Subditum, qui prædictum cujuslibet castrum, cum ipso castello cepit.* Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 6. *Si Episcopus a fide deviaverit, & subditis secrete commonitus incorrigibiliter apparuerit, &c.*

Quærit Dionysius Salvaingus in Tract. de Jurib. Domin. & Usu feudor. c. 47. an domini feudales jure possint vassallos, vel certe prædiorum suorum incolas, *Subjectos*, aut *Subditos* appellare, contenditque jam ab olim in usu fuisse. Certe præter jam allatos locos probari etiam id potest ex Gregorio Turon. lib. 10. c. 3. ex Capit. Caroli Magni lib. 2. cap. 37. ex Capit. Dilecti 4. Extr. de Arbitr. Petro de Fontanis in Consilio c. 1. § 2. cap. 2. §. 1. ex Consuetud. Pictavens. art. 132. Buteleriol. 1. tit. 86. & aliis. Sed & Reges nostros recentiores hocce vocabulo indigitare passim Baronum & nobilium vassallos & subditos in Edictis suis constat.

¶ SUBDITIO, Subjectio, servitus. S. Gregor. M. in Regest. l. 12. c. 23. *Si autem manifestissime cognoveris, eos cum Arnulpho de sua Subditione locatos fuisse, &c.*

¶ SUBDIVAL, ut *Subdiale*, pars domus sine tecto. Gloss. Gr. Lat. ὕπαιθρον, *subdiale, Subdival*. Mox: ὕπαιθρον, *area, subdivum, Subdival, impluvium*. *Subdival* domus, apud Tertull. lib. adv. Judæos c. 11.

SUBDOCTOR. Vide *Proscholus*.

¶ SUBDOMINIUM, Secundarium dominium. Consuet Brageriac. art. 70. *Si vero postea dictus fundus venditur, directum dominium proprietatis dicti fundi ad secundum dominum devolvetur, & Subdominium directum juper redditibus recenseatis, penes primum dominum directum remanebit.* Ubi in versione Gallica habetur, *La Soubsfeigneurie directe*.

SUBDOMINUS, Vicedominus, ita indigitatur *Lievinus Cameracensis Vicedominus*, in Charta an. 1096. in Historia Cameracensi Joan. Carpentarii 4. part. pag. 15. [*Subdompnus* ex eadem Charta legitur apud Miræum tom. 2. p. 1145. col. 2.]

¶ SUBDUCTIO, Remotio, Gall. *Eloignement*. Sententia an. 1182. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 89. *Ad eamdem diem cum ambæ partes ad nostram præsentiam Santonas venissent, pars abbatis S. Severi prædictam Subductionem testium à se, abbas S. Crucis, sibi factam constanter iterato allegavit.*

SUBDULUS, pro *Subdolus*, Impostor, fallax, Gall. *Trompeur*. Capitula ad Legem Alamann. c. 21. edit. Baluzianæ: *Si femina baronem extra viam Subdulum clamaverit, solvat solid. 12. &c.*

SUBDUPLUM. Histor. Transl. Ss. Wandregisili, &c. p. 13. *Et satis forsan congrue, ut quod desuper datum est, daretur duplum, quod vero deorsum, Subduplum*, id est, paulo minus, quam duplum.

SUBDUK. in Hist. Miscella, qui Theophani in Tiberio ὑπασπιστής.

¶ SUBELEEMOSYNARIUS, Secundus Eleemosynarius. Charta Caroli V. Reg. Fr. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Thesaurarium & prebendum S. Capellæ ... dilecto Subeleemosinario nostro Magistro Hugoni Boileau contulimus.* {Charta Geraldi Abbat. Angeriac. ann. 1383. ex Tabul. ejusd. Monast. *Hæc supradicta dantur per manum Subeleemosynarii, & non per eleemosynarium.* Soubsaumosnier du Roy, in Charta an. 1406. Vide *Eleemosynarius* 1.

¶ SUBERIA. Chartul. Eccl. Auxit. c. 134. *Decem & octo solidos de Suberia hujus Ecclesiæ acceperunt.* Contracte fortassis scriptum fuit *Subslia* pro *Substantia*. Vide in hac voce n. 5.

SUBESCAETOR, Locum tenens ac Vicarius *Escaetoris* Vide *Escaetor*.

¶ SUBEX, Subjectus, Gall. *Soumis*. Inventio S. Celsi tom. 3. Febr p. 399. *Et glebam beati Celsi una cum Subice ejus de tumulo proprio levare.* Acta S. Reginswindæ tom. 4. Jul. p. 93. *Ita dumtaxat ut eumdem locum nostræ fiscalitatis Subicem ... manu semper potestativa possideas.* Utitur Ennius ex Festo.

¶ SUBEXECUTOR, Qui ab *Executore* ad vices suas gerendas delegatur Charta an. 1345. ex Tabul. Gellon. Decanus S. Guillel. Abbas assensum præbet *ut Subexecutor litterarum apostolicarum deputatus ab Ademario Janoillensi abbate & executore, &c.* Charta Henrici IV. Reg. Angl. ann. 1403. apud Rymer. to. 8. col. 339. *Ne-*

leatas quod prædicti doctores, & magistri & baccalarii, procuratores, executores vel Subexecutores, &c. Vide *Executores*.

¶ SUBEXTARE, Eminere. Canonizat. sancti Petri Cœlestini inter Acta Ss. tom. 4 Maii p. 476.

Parva tamen, quia parvus erat, nã mente Subextene
Ut magis emineat, jussisque in singula subdi.

¶ SUBFARRATUS. Testam. Angeli de Saffen, apud Schannat. in Diœcesi Fuld. p. 307. *Præfatus Angelus legavit monasterio vestes suas rubicundas Subfarratas*, Leg. *Subfurratas*. vel *Suffuratas*, id est, Pellitas, Gall. *Fourrées*. Vide *Foderatus*, *Farratas*.

¶ SUBFEODARE, Gall *Donner en arrière-fief*. Vide in *Feudum*, col. 463. Hinc

¶ SUBFEUDATARIUS, Gall. *Arrière-feudal*, qui retro-feudum possidet; in Charta an. 1410. ex Schedis Præs. *de Mezangues*: & in alia an. 1475. apud Calmet. inter Probat. tom. 3. Histor. Lothar. col. 279.

SUBFIBULUM, vel *Subligaculum*, underh prædel, in Glossario Saxon. Ælfrici, [*Subfibulum, subliguaculum*, in vet. Gloss Sangerm. n. 501.]

¶ SUBFLAMEN, τροχοῦ ἀγκυρίς, in Gloss. Latino-Gr. *Suffulmen* emendat Salmas. ad Plin. pag. 233. Vide *Sufflamen*.

¶ SUBFORNARIUS, Minister furni. Charta Ildefonsi Reg. Aragon an. 1187. in Regesto Ludov. Hutini Reg Franc. fol. 7. ubi de Molendinariis. *Non detur de fentario nisi librapisce appeasa, quæ currit in Montepessulano, quotcumque sint ibi Subfornarii, vel alii nuntii, & propter hoc feratur & referatur pisca & panis ad domum vel hospitium dequoquentis.* Vide *Furnerius*.

¶ SUBFRAGAMEN, *Auxilium*, in Glossar. Gasp. Barthii ex Histor. Palæst Fulcherii Carnot apud Ludewig. Reliq. Mss. p. 293.

¶ SUBFUGIUM, Refugium. Eberhardi Abbat. Tegernf. Epist. 14. apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 354. *Quia aliunde non habemus tam firmum Subfugium sicut in vobis, &c.* In Epist. 16. p. 355. legitur *Suffugium*.

¶ SUBFUMARE, Suffumigare. Gloss. Latino-Gr *Subfumo*, ὑποκαπνίζω.

SUBGAMBA, Pars pedis. Vide *Gamba* 1.

¶ SUBGARDA MONETARUM, Qui sub *Magistro Garda* iis quæ ad monetam spectant invigilat. Charta Humberti II. an. 1345. Histor. Dalph. p 516. col. 1. *Mandantes Gardis & Subgardis monetarum nostrarum, &c.* Vide *Magister Monetarum*, col. 321

¶ SUBGILLATUS, pro Suggillatus. Gl. Lat. Gr *Subsigillatus*, ὑπωπιασθείς.

SUBGLUTIO, Singultus, Matthæo Silvatico: nostris, *Sougleut*.

¶ SUBGREGARIUS. Charta Gerbergæ Reginæ an. 959. apud Mabillon. Diplom l. 6. Ch. 139. *Evrardus Subgregarius & Cancellarius scripsit & subscripsit.* Forte Secretarius, vel familiaris, ex familia.

¶ SUBGRUNDIUM, *Pars tecti prominens, qua stillicidia à parietibus arcentur.* Laur. in Amalthea ex Budæo. Statuta Avenion an 1570. rubr. 7. de Magistris viarum art. 1. *Provideant super viis & itineribus & aliis locis publicis, appensis, Subgrundiis, tabulariis, &c.* Vide *Subrunda* & *Subandra*.

¶ SUGGRUNDIUM, Eadem notione, in Leg municipal. Mechlin. tit. 14. art. 44. *Quisque aquam ex suis Suggrundiis stillicidiisque in suum fundum deducit, &c.* Gloss Gr. Lat. ὑπόδοματα Mrataaas, *fugrundas*, *protectum*. Vide *Grunda*.

SUBHASTARE, Hastæ subjicere, per auctionem vendere. Gall. *Mettre à l'encan Subhaster*, in Instrum. an. 1406. ex Bibl. Reg *Faut faire reparations necessaires, qui après ce qu'elles ont esté criées & Subhastées à rabais, &c.* Statuta criminalia Sabaudiæ c. 40. fol. 82. *Subhastentur bona, & plus offerenti addicentur.* Statuta Montis Regal. fol 304. *Primo statutum est, quod gabella salis Subhastetur, & ad incantum vendatur, & detur plus offerenti.* Adde Statuta Pallavic. lib. 1. cap. 12. fol. 16. & Saluciarum collat. 1. cap. 26. Utitur Solinus de Thracia cap. 10.

¶ SUBASTARE, SUBBASTARE, Eadem notione. Statuta Cadubrii f. 52. *Ipsa re interemissa semel Subastata & proclamata in platea plebis Cadubrii post tres dies à die Subastationis facta plus offerenti detur.* Obituar. s. Giraldi Lemovic. fol. 27 *Item dicta domus supradicta fuit Subbastata, &c. Habemus illam Subbastationem in forma.*

¶ SUBHASTATIO, Auctio. Charta ann. 961. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 409 *Ipsum vero feudum componitur juribus quæ sequuntur... Subbastationibus mobilium & immobilium quæ clangore bucciniæ & alio clamore buccinatoris fieri solent.* Charta an. 1319. apud Menestr. Hist. Lugdun. p. 104. *Ordinavimus quod quando pignora videantur ad cridam facta legitime Subbastatione, pecunia deponatur ubi partes voluerint concordare.* Occurrit præterea in Statutis Montis Regal. fol. 59 & Saluciar. Collat. 1. cap. 21.

¶ SUBHASTARIUS, Sub hasta seu auctione positus. *Subhastariæ possessiones*, in Cod. Theod. l 3. tit. 6.

¶ SUBHASTATOR, Auctionarius, Gall. *Juré Priseur*. Statuta Avenion. l. 1. rubr. 14. art. 1. p. 43. *Statuimus quod Subhastatores jurent quod fideliter Subhastabunt bona quæcumque sibi tradita ad subhastandum.*

¶ SUBHEBDOMADA, Hebdomada altera. Statuta Capituli Senon *Omnes Capellani teneantur facere hebdomadam & Subhebdomadam & dicere primam lectionem.* Huc spectant Statuta S. Capellæ Bituric. an 1407. ex Bibl. Reg. *Vicarius ebdomadarius & vicarius qui ebdomade fuerit ebdemadarius, qui dicitur adjutor. &c.*

SUBHIRCUS, inquit Papias, *Ascellæ dictæ, quod fœterem in quibusdam reddant.* Glossæ Græc. Lat. μασχάλη, *Subrace*, *Subala* ubi legendum *Subhirco*. Mamotrectus ad 19. Proverb. *Ascella*, i. *Subala*. Guibertus l. 3. de Vita sua c. 22. de Fulmine: *In quorumdam sinus flamma fubintrans, & pilos universos adurens, & ascellarum, quas Subhircos nominant, saccrementa conflagrant, pedules ac solras pertusanda per extrema progreditur.*

SUBHOSPITARIUS, *Hospitarii* adjutor. Vide *Hospitarius*, in *Hospitale* 2.

¶ SUBHUMATUS, Humatus, Gall *Inhumé*. Charta an 1358. ex Regesto Johannis Comit. Pictav. in Camera Comput. *Cum super eo quod de nostri mandato Stephano Sterlinis habemus ... in Ecclesia B. M. Deauratæ cavaret ... ante altare B. M. & indagaret Theodorum Imperatorem ibidem, ut dicebatur, Subhumatum, &c.* Vide *Subterrare*.

¶ SUBJACENTIÆ, Appendices, accessiones, Gall. *Appartenances. Dependances.* Charta Caroli Crassi Imp. ann. 881. in Chron. Farf apud Murator. tom 2. part. 2. col. 381. *Confirmamus etiam eidem monasterio omnes res quæ pertinent de curte s. Gethulii seu de curte s. Benedicti, ... cum omnibus illarũ pertinentiis & Subjacentiis.* Charta Henrici III. Imp. ann. 1084. ibid. col. 606. *Castellũ, Buccinianum totum in integrum, castrum Pharphæ cum totis Subjacentiis sibi pertinentib us castelli.* V. *Subpertinentia*.

¶ SUBJACERE. Vetus s. Irenæi Interpres l. 2. c. 28. *Subjacet ergo hæc responsio Deo.* Id est, penes Deum est, soli Deo nota.

SUBICINIUM. Chronicon Gemblacense: *Fecit... stolas, tapetia, & alia, quæ quamvis numerentur inter Subcinia, & ejus tamen industria & studio sunt comparata.* Ubi editor emendat *Subcisiva*.

¶ SUBICULA, ὑπόβαθρον, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SUBJECTANEUS, Qui alteri subest, subjectus. Guidonis Discipl. Farfens. cap. 43. *Ipse præfatus frater*

tee (portarius) fuis Subjectaneis panem & vinum quotidie deferat.

¶ SUBJECTI, Vassalli. Vide *Subditi*.

¶ 1. SUBJECTIO, Dicitur de eo quod alicui conceditur & subjicitur. Vita Ms. s. Winwaloei ex Tabul. Kemperleg. *Et iterum hac memoria retinet quod quidam vir nobilis nomine Cunianus tradidit Subjectionem atque eleemosinam de sua propria hæreditate. Id est tria vicaria, &c.* V. *Subactum* & *Subjugatio* 1.

¶ 2. SUBJECTIO CANONICA, Quæ erga Episcopum à canonibus præscribitur, in obedientia & reverentia, in ordinationibus sacris & consecrationibus ecclesiarum, aliisque similibus posita. Fulbertus Carnot. in Epist. 41. ad Fulcon. Aurel. Episc. *Si Abbas s. Benedicti* (Floriac) *de vestro contemptu culpam suam recognoverit, & illam deinceps Subjectionem promiserit, quæ vobis canonice debetur; hortor & suadeo ut recipiatis ... At si abbas in tantam superbiam intumuerit, ut ipsam quoque Subjectionem canonicam vobis derogare contendant, &c.* Charta Johannis Episc. Aurel. an. 1091. apud Stephanot in Antiqu. Bened. Aurel. Mss. p. 434. *Hæc supradicta concedimus, salvis ceteris consuetis & Subjectione quam debet eadem ecclesia matris suæ sanctæ ecclesiæ & nobis, videlicet refectione in vigilia s. Laurentii & synodo & ramis palmarum, &c.*

¶ 3. SUBJECTIO, SUBJESTIO, pro *Suggestio*, Quæstio, postulatio. Tabul. Elnon. *Ad cujus* (Præpositi) *petitionem seu Subjectionem tradidi B. Amando & ejus monachis in pago Braebantinse, in villa Anvinio dicta, ecclesiam unam, &c.* Charta Johannis XXII. PP. apud *la Faille* inter Probat. tom. 1. Annal. Tolos. p. 45. *Præfatum Aymericum occasione vulnerum prædictorum, à quibus prorsus immunis asseritur extitisse quanquam vi tormentorum & dolosis Subjestionibus sibi factis illa confessus fuisse dicatur, .. inhumaniter condemnastis.*

¶ SUBJECTOR, Minister imponendis & colligendis tributis destinatus. Charta Humberti Dalphini an. 1299. apud Stephanot. tom. 7 Fragm. Histor. Mss. p. 270. *Sint immunes & franchi ab omnium pedagiorum, gabellæ & tributorum præstatione, ... angariis & parangariis quæ fierent sive imponerentur ... à Castellano de Quirieu seu Præposito de Balma & eorum Subjectoribus aliqua causa, &c.*

¶ SUBJECTUS, Obtemperatio, Gall. *Obeissance*. Offensionum condonatio rebellibus Carcassonæ incolis à Rege Carolo indulta an. 1383. apud Marten to. 1. Anecd. col. 1591. *Asserentes velle & optare deinceps persistere in nostra & nostrorum vero obedientia & Subjectu.*

¶ SUBJESTIO. Vide *Subjectio* 3.

¶ SUBIGITARE, Subigere. Gloss. Lat. Græc. *Subigatio*, περιαλλαγή. Ubi Cod. Sangerm. habet *Subigo*.

¶ SUBIMAGINATIO, Sigillum imaginem alicujus exhibens. Charta Liethardi Episc. Camerac. an. 1132. apud Miræum tom. 1 p. 97. col. 2. *Excommunicationis sententiam proferimus, atque canonica subsignatione, nostraque Subimaginatione hujus nostri decreti paginam confirmamus.*

SUBINDIUS. Papias: *Subinde, frequenter, sæpius, ingeminanter. Subindius, frequentius.*

¶ SUBINTHRONIZARE, In *throno* locare, in *throno* inducere. Charta s. Aldelmi ann. 705. inter Acta Ss. tom. 6. Maii p. 78. *Ego Adhelmus, postquam me immeritum ... in pontificatus officii sedem divina gratia Subinthronizasset.* Vide in *Inthronizare* & *Thronus*.

SUBINTRODUCTÆ, Συνείσακτοι in Concil. Niceno I. c. 3. quas *Extraneas* vocant Synodus Carthag. I. c. 3. Ilerdensis c. 15. Hispalensis I. c. 3. Braccarensis III. c. 5. & Lex 19. Cod. de Episc. & Cleric. quarum commercium & habitationem vitare jubentur Clerici. Concilium Romanum sub Zacharia PP. c. 2. *Presbyteri vel Diaconi Subintroductas mulieres nullo modo secum audeant habitare, nisi forsitan matrem suam, aut proximitatem generis sui habentes.* Ita & in Concilio Forojul. c. 4. & Romano an. 1059. c. 3. Rotomagensi an. 1072. c. 15. Ita perinde Dionysius Exiguus in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ, & Nicolaus & Alexander PP. c. 5. 6. dist. 32. Consule, quæ de ejusmodi *Extraneis* & *Subintroductis* mulieribus passim annotarunt qui concilia expenderunt, Justellus, Binius, &c. [Iis adde Muratorium in Disquisit. de Synisactis & Agapetis inter Anecd. Græca pag. 218. Vide etiam infra *Superinducta*.]

¶ SUBINVITATORIANUS. Vide *Invitatorianus*.

¶ SUBINVOLANS, Dolosus, fallax, Gr. ὑποκλοπος, apud vet. s. Irenæi Interpretem I. 2. c. 21. ult. edit.

¶ SUBJORNARE. Vide *Subjurnare*.

¶ SUBJORNATUS, Commoratio, Gallice *Séjour*. Charta Massil. an. 1481. *Placeat regiæ majestati vestræ præservare vestram civitatem ab instantiis* (ustantiis) *logeamentis, Subjornatis & stationibus armigerorum peditum & equitum.* Vide Sejornum.

¶ SUBIRI, Extolli. Charta s. Annemundi apud Stephanot. tom. 5. Fragm. Histor. Mss. *Villicus autem aut subvillicus super extollentiam oculorum contra abbatissam si Subiri cœperint aut aliquid indecens violenter egerunt, &c.*

1. SUBITARE, Re quapiam insolita & subitanea percelli, expavescere. S. Cyprianus Epist. 57. *Steterunt fortes, & ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores, ut appareat nuper Subitatos esse, & nova atque insueta rei pavore trepidasse.* [Guillelmus *Forestier* de Guill. *Vastel* Abbate Montis s. Catharinæ apud Mabillon. tom. 5. Annal. Bened. p. 632.

Morte repentina cecidit mox ille cathedra,
Ante cubilum suum mors Subitavit eum.]

2. SUBITARE, Subito venire ac insperato. Pontius Diacon. in Vita s. Cypriani: *Cum ecce Proconsulis jussu ad hortos ejus ... cum militibus suis Princeps repente Subitavit: imo, ut verius dicam, Subitasse se credidit, unde eum posset tanquam improviso impetu mens semper parata Subitari.* S. Eulogius l. 2. Memorial. Sanct. c. 10. *Gaudensque multipliciter in Subitatione insperatæ salutis, &c.* Vide *Desubitare*.

¶ SUBITILLUS, ὑπνώδης, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBITUS, pro Sopitus in Chartis Childeberti an. 697. & 703. apud Mabillonium Diplomat. p. 480.

¶ SUBJUDEX, Judex inferior. Conc. Pictav. ann. 1030. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 80. *Tunc quidam ex Subjudicibus testatus est patrem suum judicem fuisse plusquam 70. annos.* Vide *Subjustitiare*.

SUBJUGA, Ζεύγλη, in Gloss. Gr. Lat. Lignum propendens à jugo boum, seu pars ima jugi, in quam boves vel jumenta colla immittunt.

SUBJUGALE, Equus, jumentum. Auctor Mamnerecti ad 1. Esdræ c. 5. *Subjugalia, asini, vel animalia jugo apta.* Ordericus Vitalis l. 9. p. 731. *Subjugalia, mulos & equos, boves & camelos, &c.* Infra: *Multi ibi homines deficiunt & Subjugales.* Matthæus Paris ann. 1249. *Ad caudam Subjugalis traxerunt imaginem Crucifixi, & B. Mariæ, &c.* Occurrit non semel in sacris Literis. Gr. ὑποζύγιον.

¶ SUBJUGALIS, Subjectus. Præceptum Caroli M. an. 789. tom. 1. Capit. col. 246. *Ipsi* (Deo) *tributarios & Subjugale devote adduximus.* Vide Subjugale.

SUBJUGARE, verbum nec antiquum, nec novum, aiunt viri docti. Claudianus:

. . . Nulla est victoria major,
Quam quæ confessos animo quoq; Subjugat hostes.

Rolandinus lib. 6. cap. 6. *Voluit Ecelinus arcem seu rocham Estensem, & alia collateralia castra suo dominio Subjugare.* Occurrit deinceps passim. Item pro *concedere*,

tradere. Acta Episcopor. Cenoman. p.98. *Earum hereditates ad prædictam Ecclesiam ... legaliter Subjugaverunt.* Pag.160. *Ecclesiastica ordine Subjugavit.*

¶ SUBJUGUATUS, ad rem aliquam astrictus, Gal. *Obligé.* Caremoniale vetus B.M. Deauratæ Tolos. *In istis processionibus nihil possunt petere nec debent recipere, sed gratis & sponte debent venire, quia ad hoc sunt Subjuguati,*

1. SUBJUGATIO, ut supra *Subjectio* 1. Charta ann. circiter 1039. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Donat in Subjugatione monasterii Massiliensis, &c.*

2. SUBJUGATIO, Servitium, exactio, *Malatolta*. Charta Petri Episcopi Salernitani apud Ughellum tom. 7. pag. 501. *Qualemcumque Subjugationem aut angariam imponere voluerimus.*

SUBJUGIUM, *Jumentum*, ὑποζύγιον, in Gloss. Græco-Lat.

¶ SUBJUNCTA. Vide infra *Subvincta*.

SUBJUNCTORIUM, Vehiculum, in l. 10. Cod. Th. de Cursu publico: quod scilicet ab ὑποζυγίοις trahitur: *Nulli de cætero Subjunctorio privata animalia publica præbeantur.* [S. Ambrosius de Interpellat. Job. tom. 1. col. 660. *Et cum pastore diripuerunt gregem, Subjunctarium pupilli abduxerint, &c.*]

SUBJURNARE, Morari, diem ducere, Gallis *Sejourner.* Glossæ MSS. *Perendinare, Subjurnare.* Charta Edw. I. Regis Angl. tom. 1. Monastici Anglic. p. 1045. *Absque omni servitio & exactione ... & absque ... canes Subjurnarer, homines, vel equos ire vel mittere in exercitum, &c.* Ubi *canes subjurnare*, est eos per diem excipere, vel nutrire. Philippus Mouskes in Hist. Franc. MS.

Et li Cevalier qui manoient
En la cité, & Saujournoient.

Sic alibi non semel. Vide *Sejornare* & *Sejornum*.

¶ SUBIUS, Subulæ species, qua utuntur pannorum textores, Italis *Subio*. Statuta Montis Regal. fol. 277. *Nec possit aliquis emens vel vendens pannum tenere vel habere Subium vel rotam ad tirandum pannos sub pœna & banno solidarum 60.*

¶ SUBJUSTITIARE, Justitiam exercere sub alio superiore judice: unde *Subjustitiarius* dicitur judex inferior. Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 154. *Dicitur & justitia ballivus vel quilibet Subjustitiarius alius qui Subjustitiandi homines habeat potestatem.* Vide *Justitiare* & *Justitiarius*.

¶ SUBLA, in *Subula*. Vide in hac voce.

SUBLARDATUS, [Nimia pinguedine, quasi larido fartus] Joannes Monachus Bertinianus in Vita S. Bernardi Pœnitentis num. 35. *Morbum illum Græco nomine Sarcoma, id est vitiosam carnis superabundantiam vocant. Quod si vulgariter juxta Theutonicæ linguæ idioma interpretari volueris, mulierem illam Sublardatam fuisse dicere potero.*

SUBLATERALIS, Subditus. Charta Cresimiri Regis Dalmatiæ ann. 1059. apud Jo. Lucium l. 2. p. 97. *Quia & cella, quæ in ea est ... huic Sublaterali obice sine ullo efficiatur* [Vide *Sublatus*.]

¶ SUBLATUR, pro Tollitur, aufertur. Capitula ad Augiam directa cap. 8. *Et si quis præsens ad dicendum post benedictionem Amen non fuerit, Sublatur ei portio sua de potu.*

¶ SUBLATUS, Subditus. Charta Benedicti III. PP. an. circ. 855. tom. 6. Spicil. Acher. p. 406. *Omnis Sublatus prælati sui debet imaginem sequendo imitari.* Vide *Sublateralis*.

¶ SUBLECTILE, pro Supellectile, in Charta apud Meichelbec. tom. 1. Histor. Frising. pag. 33. *Donavi ... prata, pascua, Sublectilia, vel quicquid utensiliis possidere videbar.*

SUBLEGEREUS, in Fœdere Alfredi & Godrini Regum c. 5. qui fœdo se polluit incestu: ex Sax. *sybleger*, quippe *syble*, est cognatus & consanguineus, & *leger*, concubitus, seu *accubitor*, ut vult Spelmannus: unde inquit, Legatos residentes *Legers* vocamus.

¶ SUBLEMENTUM, pro Supplementum, in Charta Ottonis Imper. ann. 1000. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 398. *Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris & augmentationis Sublementum præbuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus.*

SUBLESTIA, *Infirmitas, tristitia*, in Gloss. Isid. Ibid. *Sublestis, infirmus, tristis.* [Ubi pro *tristitia* & *tristis* Grævio scribendum videtur *tenuitas* & *tenuis*.] Henricus Rosla in Herlingsberga:

Per loca pax fruges, pestem Sublestia sparget.

Vide Festum, & Latinos Scriptores.

¶ SUBLESTUS, Subditus, in Catalogo Episc. apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 531.

Advena sim licet, exilis, vilissimus, excors;
Sublestus vestris sum tamen obsequiis.

¶ SUBLEVARE, Exigere, Gall. *Lever*: de tributis dicitur. Tabul. B.M. de Bono-nuntio Rotom. *Aut aliquam aliam exactionem ab ipso, rebus & judiciis Sublevando & capiendo, &c.* Vide *Levare* 3.

¶ SUBLEVITA, Subdiaconus, apud Hemereum in August. Viromand. p. 161. ex Charta an. 1146. & apud Miræum tom. 2. p. 1196. col. 2. ex Charta ann. 1195.

¶ SUBLIGAMENTUM. Vide *Suffibulatorium*.

SUBLIGAR, Cingulum, quo equus subligatur, vel ligula caligæ. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Subligar*: pearmgyrd. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Subligar est ligula, caligas quia subligat alte.

¶ SUBLIGATORIUM. Vide *Suffibulatorium*.

1. SUBLIMARE, Coctione vel igne purgare, *Sublimer*. Petrus Crescentius l. 1. de Agricult. c. 3. *Sublimatio quidem & distillatio aquas rectificant malas.*

¶ 2. SUBLIMARE, In sublime ferre, extollere, sublimem facere: *Quo magistes equitum ac peditum pompa Sublimat*, in Cod. Theod. tit. 5 de Cursu leg. 44. Capitul. l. 7. c. 143. *Sed quia, Deo auxiliante, per merita & intercessionem sanctorum servorumque Dei, quos Sublimare & honorare curavimus, &c.* Chronic. Pisanum apud Murator. tom 6. col 105. *Urbem Pisanam in tantum honorem non esse Sublimandam, & ei satis sufficere, si pateum suorum honore contenti fuerint.* Charta an. 1038. ex Schedis Præs. de Mazangues: *Ego Hugo vocitatus in sancta sede Digniensi officio præsulatus gratia Dei Sublimatus.* Instr. an. 1523. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 322. *Ut omnimodo regia sua dignitas fidelium nostrum animum, personam suam regiam atque nomen Sublimandi, &c.*

¶ SUBLIMATIO, Amplitudo. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 628. *Hujus negotii mendacissimus absque pænitudine vidimus interire ... post illius honoris Sublimationem.* Vide supra *Sublimare* 2.

¶ SUBLIMATIO, In Regem inauguratio, Gall. *Couronnement.* Charta an. 1132. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 282. *Anno ab Incarnatione Domini 1132. Kal. Dec. anno secundo Sublimationis Philippi filii Ludovici Regis Francorum, &c.*

¶ SUBLIMATOR, Qui alium sublimem facit, alterius protector. Salvianus l. 1. de Gubern. Dei c. 8. *Sublimator* (Deus) *quia potentiorem* (Abrahamum) *omnibus fecit.* Capitul. 7. c. 142. *Adjutores & defensores, atque Sublimatores Ecclesiarum & cunctorum servorum Dei pro viribus existant, &c.*

¶ SUBLIMIS. *Sublimes potestates* dicuntur Præfecti Prætorio in Cod. Theod. tit. 27. de Indulg. debit. leg. 6. Iisdem titulus *Sublimitatis* tribuitur ibidem leg. 18. de Agent. Vide Præfat. in Digest.

¶ SUBLIMES SCHOLÆ, Theologicæ, in Chronic. Mau-

Mauriniac. *Habens secum velut auxiliatorem magnum Willelmum Catalaunensem Episcopum, qui Sublimes scholas rexerat.*

SUBLIMITAS, Titulus honorarius Regum, apud Nicolaum I. PP. Epist. 36. 50. [in Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. ann. 918. inter Probat. Histor. Sangerm. p. 51. apud S. Bernardum Ep. 255.] &c. Episcoporum, apud Facundum Hermianensem libro contra Mocianum, initio, Ruricium lib. 2. Ep. 11. 40. 50. 58. 61. Joannem VIII. PP. Epist. 30. &c. [Vide *Sublimis*.]

¶ SUBLINGIUM, Sublingua, V. *Sublinguium*.

SUBLINGUIUM, Papiæ, *Operculum gurgulionis, quasi parva lingua, quæ foramen linguæ recludit, vulgo Lingula dicitur. Sublinguium, sonitus qui sub lingua sonat, quasi bonat aut rectus sonitus; aut submurmur.* Addit Ugutio, *vel folium, vel aliud quod sub lingua ponit & cantat, ut decipiat.* Gloss. Gr. Latin. ἀντιγλώσσιον, *sublingua*. Idem Ugutio: *Sublinguium locus subtus linguam. Sublingium* unde habent Glossæ Arabico-Lat.

¶ SUBLIPPUS. ὑπόπυλλος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBLOCUMTENENS, Locumtenentis vices agens, Gall. *Soustieutenant*, in Litteris an. 1558. apud Rymer. to. 15. p. 485.

SUBLONES, Θρυγοί, θήλεια ἐργαλεῖα, in Gloss. Lat. Gr. emendat Casaubonus, θηρία, ἐργαλεῖά τε. Sunt autem eidem *Sublones*, hinnuli, cum primum cornua iis prorumpunt.

¶ SUBLUCARE, Sublucere. Gloss. Lat. Græc: *Sublaco*, ὑποφαύσκω.

SUBLUCULUS, *Obscurus*, ὑπόμαυρος, ὑπεξίτηλος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUBMAJOR, Urbis Subpræfectus, cujus dignitas *Submajora* dicitur. Charta an. 1288. apud Rymer. to. 2. p. 402. *Noverint universi quod ... Submajor, Jurati ac Communitas hominum civitatis Baionensis, &c.* Vide *Majora* in *Major*, col. 349.

SUBMANENTES. Vide *Manentes*.

SUBMANICATUS, Ligatus manicis, sive vinculis. Glossarium Ælfrici Saxonicum: *Submanicatus*, Beslifao gebundan. i. ligatus, vinctus manicis. Lex Longob. l. 1. tit. 16. §. 7. *Si ipsam comprehendere præsumpserit, & ad casam suam ligatam, aut Submanicatam adduxerit, componat sol. 100.* Ubi Boerii Glossæ exponunt: *ligatam manicis propriis*. Editio Heroldi p. 152. habet hoc loco *saumatinam*; sed perperam.

SUBMANSOR, Vide *Manentes*.

SUBMANUM Fulgur, κεραυνοβόλημα ἀπὸ πρωὶ μεσημβρινοῦ, in Gloss. Gr. Lat.

SUBMEIES, in Gloss. Isid. *Qui in lectulo mingit*. In Gloss. Lat. Gr. habetur *Submejulus* hac notione: locus non succurrit.

☞ Rem resarcit Grævius in notis ad Glossas Isidori, ubi *Submeles* legit, ex Marcello Empirico lib. de medicamentis c. 26. *Leporis testiculi torrefacti, & ex vino poti per remedium Submejulis præstat.* Ibidem: *Ungues aprugni exusti tritique in potione sumti efficaciter Submejulis prosunt.* Rursum: *Urina propria quantumcumque ignoranti Submejulo efficaciter offertur.*

¶ SUBMEN. Vide *Subventrile*.

¶ SUBMENTUM. Vide *Summentum*.

SUBMERGIUM, Pœna submersionis, olim satis in usu. Florarium SS. apud Bollandum 3. Jan. *Tandem Submergio adjudicatus, ... in mare præcipitatus, illustre martyrium consummavit.* Ejusmodi pœnæ *submergii* mentionem agunt non semel scriptores. Agobardus lib. de Grandine c. 16. *Propter quam causam multos comprehensos audivimus ... plerosque autem affixos tabulis in flumen projectos atque necatos.* Charta ann. 1290. in Tabulario Inculismensi Cameræ Comput. Parisiens. *Si suspendi debeat condemnatus, videlicet ad furcas proximiori loco ubi fiet condemnatio per eosdem, vel si comburi vel Submergi debeat, in loco viciniori fiat.* Willelm. Armoricus l. 1. Philipp. de blasphematoribus, pagin. 102.

Sic ut qui legem fuerit transgressus eandem
Quinque quater solidos teneatur solvere Christi
Pauperibus, aut fluminea jactatur in undas.

Annales Colmarienses an. 1302. *Vitriman frater Scutariorum in saccos Submergitur.* Charta Sigismundi Imp. an. 1412. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 130. *Concedentes sibi nihilominus autoritatem plenam ... assassinos & robatores stratarum laqueandi, judicandi, et piratas maris Submergendi, juxta sacrorum legum Canonum & jurium communium sacratissimas sanctiones.* Vita Innocentii VI. PP. *De quibus idem Papa justitiam satis rigidam fieri mandavit, sic quod multi ex eis, etiam qui se nobiles æstimabant, erantque apparentes satis magni status, Submersi fuerant, aut alias trucidati, &c.* Adde Lactantium de Mortibus persecutor. nu. 23. Albertum Argentin. p. 155. Albertum Stadensem an. 1163. Abulfaragium in Histor. Dynastiarum p. 262. &c. Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris, de Carolo VIII. Reg. Franc.

Et pour en Rome son pouvoir limiter,
En champ de Flour en fist dècapiter,
Pareillement jetter en la riviere
Fist cinq ou six, par quoi on peut noter
Que sa puissance estoit fort singuliere.

Vide Radulfum *de Hengham* in Summa parva c. 3. Jo. Fortescutum de Laudibus legum Angliæ cap. 35. Monstrelletum 1. vol. cap. 265. & alibi, Meurissium in Præfat. ad Hist. Episc. Metens. p. 17. & supra in *Fossa*.

¶ SUBMERSUS, ὑποβρύχιος. Gloss. Lat. Græc. In Sangerm. legitur *Summersus impressum*.

SUBMILITONES, Vassalli. Tabul. Abbat. Conchensis in Ruthenis ch. 13. *Consenserunt etiam ad dictum ejus & factum principes amborum Castrorum, sive Submilitones, pauperes, divites, nobiles, ignobiles, &c.*

¶ SUBMINISTRATIO. Auxilium, subsidium, apud vet. S. Irenæi Interpretem in Præfat. ad lib. 1. n. 3. ubi Irenæus habet, ἐφόδιον, quod proprie viaticum auxiliumque viæ sonat.

SUBMINOR, Minoris pretii. Vide supra *Plamacium*, *Galnabis*.

¶ Subminor, Parum minor. Charta Rudesindi Episc. inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 180. *Calices argenteos exauratos tres, ex quibus unum Franciscum & coram pateris; & quatuor auratos Subminores.*

¶ SUBMISSARE. Gloss. Lat. Gr. *Submisso*, ὑπογογγύζω. In Sangerman. *Summisso*. Leg. *Submusso*, vel *Summusso*.

¶ SUBMISSO. *Submissionum Curia*, quæ olim *Curia Cameræ* dicebatur, ex Statutis Provinc. l. 2. c. 3. p. 122. edit. 1658. Jurisdictionis species quæ etiam hodie obtinet in Senescalliis Provinciæ. non absimilis ab ea quæ apud Montempessulanum *Parvi sigilli* nuncupatur; à verbo *Submitto*, quod idem atque *Obligo* sonat, ducta, ut videtur, vocis origine. Vide Margaletum & Mourgum in eadem Statuta.

¶ SUBMISSUS, Statutus, definitus. Charta an. 1357. Apud Rymer. to. 6. p. 44. *Quæ per concilium dicti domini Regis Angliæ & præfatos Prælatos & Nobiles dicti regni Scotiæ, ac procuratores nostros supradictos, vel eorum quinque, vel quatuor tractata, ordinata, concordata, Submissa, jurata, enunciata & facta fuerint, &c.*

¶ SUBMITTENTES Personæ. Vide *Sumittantes*.

¶ SUBMOLINARIUS, Minister molendini. Tabular.

bular. Brivat fol. 198. *Molinarii & tres Submolinarii, & tres gartiones, &c.* Vide in *Molina*.

SUBMONERE, SUMMONERE, Citare, vocare, Gallis *Semoner*. Leges Edwardi Confess. & Guillelmi Nothi c. 1. *Rex Angliæ Guillelmus ... fecit Summoniri per universos Angliæ Consulatus universos Anglos nobiles, sapientes, & sua lege eruditos, &c.* Adde cap. 10. 35.

SUBMONARE ad exercitum, in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 20. Bromptonus ann. 1178. *Et postea Summonere fecit Comites & Barones Normanniæ per literas suas, quod essent ad eum apud Argentonium in Festo Sanct. Dionysii equis & armis parati, secum in suo servitio remanendi.* Matth. Paris ann. 1242. *Fecit etiam militare subsidium per provincias sibi subditas, quale solet Francia fundere, edicto regali communiter convocari, & civilium communiarum legiones ad Submonitionem regiam alacriter animari.* [Tabul. Vindoc. an. 1048. *Ipsas consuetudines donat Gaufridus Comes, ... excepta Submonitione pro prælio in adversarios, vel castro faciendo in marchia.*] Le Roman de Garin MS.

Mandez nos homes sans prendre nul respit,
Qu'il n'i remagne qui armes puist soffrir,
Ses Semonnez qu'il vos viegnent servir
Cil qui de vos vodra terre tenir.

Alibi:

Vet s'en Fromond, Semoine son barnage.

Formula Submonitionum militarium antiqua habetur apud Frotharium Tulleosem Episcopum Epist. 25. recentior in Regesto 10. 11. & 36. Philippi Pulcri Regis Franc. Chartophylacii Regii, quam hic damus.

Philippe, &c. Pour cause certaine & necessaire, qui touche l'Estat, de nous & de tout nostre Royaume, nous vous mandons & commandons, que vous veniez sans nul deffaut suffisament appareillez en armes & en chevaux selon vostre estat, & selon ce, que nous devez, & en outre si suffisament, que nous nous en devons tenir pour bien payez, soiez à Arraz à cest premier jour de Juing prochain venant, pour faire & accomplir diligemment, ce que vous sera commandé & enjoint de par nous. Donné à Paris le Lundi empres l'Invention sainte Croiz l'an de grace 1302.

Philippes par la grace de Dieu Roys de France, au Baillif Constantin, Salut. Come nous par nos lettres pendans t'avons autrefois mandé, que tu, les Prelaz, Evesques, Abbez, Chapitres & autres personnes d'Eglise de ta Baillie, qui ost, chevauchie, & quelque autre maniere de service nous doivent, priassiez & requissiez de par nous, & avec ce les Semonsissez, que il as octaves de la Nativité saint Jehan Baptiste nouvellement passée fussent à Arras en armes & en chevaux si souffisament comme il devroient, & come à chascun d'eux appartiendroit, pour nous servir, & aler avant avec nous en la besoigne de nostre guerre de Flandres, si comme le fait le requiert; nous veans que à ladite Octave ne poviens avoir la gent que cuidions & entendions à avoir, & qui pour aucunes causes apparessant de novel, avons ferme propos de estre audit lieu à la quinzaine de la dite Feste saint Jehan, & encore plustost, se nous onques pevons; car dès le jour dui nous somes à la voie de nous traire cele part pour poursuivre le fait de nostre dite guerre le plustost & le plus hastivement, que pourons a l'aide Dieu: & mandons que tu hastivement, & sans point de delai les requieres derechief, & priez de par nous, & à ce les Semont si estroitement comme tu pourras, que il à ladite quinzaine sans nulle faute soient avec nous si come il devront audit lieu en armes & en chevaux & autrement apareillié comme à eus apartient, en maniere que nous soions tenus à eus toufiours mais & celui mandement & Semonce fait à leur subgiez esquiex nous avons haute Justice, fai faire ceste Semonce, & cest mandement par les Prelaz dessusdits. Donné à Paris le Mercredi après la Feste saint Pere & saint Pol l'an de grace 1304.

Au Prevost de Paris salut. Nous te mandons & commandons, que tous les non nobles de ta Prevosté, qui ont la value de cent livres parisis en meubles, ou de deux cens livres de tournois en meubles & en heritages tout ensemble, Semon & constraing, si comme tu pourra plus que sans nulle dilation soient à la quinzaine de la Magdelaine prochaine venant à Arraz, bien & appareillié pour faire nostre service, si que nous nous en doions tenir pour bien paié.

Au Baillif de Senlis, salut. Comme nous t'aveas mandé par nos autres lettres, que tous ceus de ta baillie, qui de toi tienent en fié, qui ont la value de 200. l. de rentes à tournois, de quelque Seigneur que il tiennent; Semonsisses que ehies comme il nous ont, & fus quanque il se pevent meffaire vers nous, soient à Arras à la quinzaine de la Megdelaine en armes & en chevaux appareillies, de nous servir en nostre besoigne de Flandres, & si garnis & arée que nous en doions tenir pour bien paié, & que nous en sachions gré; encore te mandons-nous & comandons, que tu ledit mandement faces & accomplisses bien & diligemment, & tous Chapitres, Abbez, Prieurs, & Couvens, Eglises, & Commun de ta Baillie, qui aucun service nous doivent faire, & à toute autre maniere de gens, quelque ils soient, & coment que il fust encore contenu esdites lettres, que tu feisses generalement crier par toute ta Baillie que toute autre maniere de gens, soit Gentilshommes ou autres, soient garnis & appareilliée en armes & en chevaux selon l'estat de chascun, en tele maniere, que ils soient prest & garnis de faire nostre service toutefois, que nous leur feron savoir. Le devant cri & comandement general fait bien & diligemment faire & accomplir, selon, que il est contenu en nosdites lettres. Complures aliæ ejusdem fere tenoris habentur nobilium submonitiones in hisce binis Regestis, de quibus præterea in vocibus *Hostis*, *Herebannum*. Tantum observo, Barones in Francia per proprias Principis litteras submoneri solitos, quod attigimus in Elogio Joannis D. Jovillæ p. 19. Vide Statuta Delphinalia p. 39.

¶ SUBMONARE *pro festo faciendo* vassallos suos poterant itidem Domini capitales, ut colligitur ex Charta ann. 1210. ex Tabul. Corbeiensi: *Si dictus Vicedominus* (de Pinchonio) *me pro festo faciendo Submonuerit, ego cum uxore mea per octo dies secum ad custum meum debeo remanere.* Eadem habetur in Charta ann. 1240. ex eodem Tabulario.

SUBMONERE, In jus vocare per apparitorem, *implacitare*, citare. Quoniam Attachiamenta c. 2. *Est autem Summonitio, certi diei & loci exhibitio, partibus facta ad diem legalem.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 41. *Qui residens est, ad domum suam Submoneri debet de quolibet placito cum testibus. Ad rectum Summoniri*, c. 42. 55. Sugerius in Ludovico VI. c. 2. *Nec mora, quin præfatum Burchardum ante Patrem Castro Pinciaco Submonitum cogeret.* [Charta Philippi Aug. ann. 1194. pro Atrebat. *Nullus intra pacem civitatis manens Submoneri debet, nisi per scabinos, & scabini non possunt contradicere quin eant cum justitia nostra, quandocumque eos Submonuerit, sed justitia debet eis dicere causam Submonitionis, an sit rationabilis, nec ire debent, nisi sit rationabilis. Asemoncer*, in Privileg. habitatorum *de Communes* ann. 1364. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 523. sic enim legendum videtur pro *Asemoure*, uti editum est.] Passim, de iis *submonitionibus* multa habent Bractoo. l. 5. tract. 1. c. 6. Fleta l. 6. c. 6. Regiam Majestatem l. 1. c. 6. Quoniam Attachiamenta c. 2. 3.

c. 2. 3. Bellomanerius MS. cap. 2. Butelerius in Summa Rurali l.1.c.3. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 61. [Gallandus de Franco allodio p. 247. 248. Altaserra de Ducibus p. 318. 320. Choppin. in Consuet. Andegav. c.46 p.450. &c. Vetus Poeta MS. ex Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Li juges dit qu'il a meffait,
Celui a fait Semondre à plait,
A jour que cil estoit Somons
Qui devoit faire son respons.]

Vide *Placitum*.

In controversiis, que inter ipsos *Pares* enascebantur, reum Dominus evocabat per *pares* ipsos, seu vassallos, qui judicio interesse debebant. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS c. 223. *Comment, & ou le Seigneur peut & doit faire Semondre ses hommes du service, qu'il lui doivent. Se sont les manieres, selon ce que à moy semble, & soviennt ores, coment les Seignors peuvent & doivent faire Semondre leurs homes dou service que ils li doivent, & que il les en peuvent faire Semondre, mais que il aie court là où il les Semont. Ce est assavoir deus de ses hommes, ou plus, & le peuvent faire Semondre par trois de ses hommes ou en son leue, & deux comme court ou bien par son banier.* Et c.225. *Le Seigneur peut encore Semondre luimesme son vassal, & en ce cas il le doit faire devant deux de ses hommes, ou plus, pour ce que il à recort de Court, se mestier li est.* Le Roman du Renard MS.

Sire, pour ce devant l'esgart
Deussiez Semondre renard
Par un de vos Pers, & mander:
Ne deussiez pas commander,
Faire Semondre par garçon
Tel Chevalier, ne tel Baron.

Exstant complura hujusce moris exempla in Tabulis & Historiis Francicis, ex quibus insigna est illud, quod refert auctor Chronici Flandrici c.33. ubi ait, Regem Angliæ Eduardum submonitum fuisse à duobus Paribus Franciæ, Episcopis Bellovacensi & Noviomensi: *Quand le Roy de France ost les nouvelles & complaintes, qui de tous lez venoient des gens le Roy d'Angleterre, moult en fu iré. Si manda tantost les Pers de France, & leur monstra les injures, que le Roy d'Angleterre luy faisoit, & les conjura que droit luy en dessent. Et les Pers jugerent qu'on envoia deux des Pers au Roy d'Angleterre. Tantost on y envoia l'Evesque de Beauais & l'Evesque de Noyon: & ne finirent, si vindrent en Angleterre, & trouverent le Roy en un sien Chastel, qu'on appelle Windesore. La lui baillerent leurs lettres, & lui dirent, Sire, les Pers de France ont jugé, qu'on vous adjourne sur les demandes, que le Roy de France vous fait, & nous, qui sommes Pers de France, vous y adjournons, & que dedans 40. jours venez respondre a cette chose.* Aliud exemplum antiquius submonitionis per Pares hic damus ex Tabulario Campaniæ, quod in Bibliotheca Regia asservatur fol.139. & 112. ex quo cujusmodi etiam fuerit Parium Franciæ judiciorum ratio, cuivis colligere liceat. *Guillermus D.G Cathalaunensis Episcopus universis, ad quos præsens scriptum pervenerit, in Domino salutem. Noverit universitas vestra, quod cum dilecta & fidelis nostra Blancha Comitissa Campaniæ citata esset per Ducem Burgundiæ, M. de Montemaurentiaci, & Willelmum de Barris, ut iret in Curiam Domini Regis juri paritura super querela quam Erardus & Philippa, quæ dicitur uxor ejus contra eamdem Comitissam & Th. ejus filium proponebant: & super eo, quod idem Erardus & eadem Philippa petebant a domino Rege, ut ipse Rex reciperet homagium ejusdem Erardi de Comitatu Campaniæ, sicut inde tenens fuerat quondam Comes Henricus, quem ipsa Philippa patrem suum esse dicebat: tandem apud Meledunum in præsentia D. Regis constituti prædicta Comitissa Campaniæ & Th. filius ejus ex una parte, & prædicti Erardus de Brena & Philippa ex altera, requirentes super hoc sibi fieri judicium, judicatum est ibidem à Paribus Regni Franciæ, videlicet à venerabili patre nostro A. Remense Archiep. & dilectis fratribus nostris Willelmo Lingonensi, Ph. Belvacensi, St. Noviomensi Epi. à nobis etiam & ab Odone Duce Burgundiæ & à multis Episc. & Baronibus Regni Franciæ, videlicet Altisiodorensi, R. Carnotensi, G. Silvanectensi, & J. Lexoviensi Episcopis, & Willelmo Comite Pontivi, R. Comite Drocarum, P. Comite Britanniæ, G. Comite S. Pauli, Willelmo de Rupibus, Senescallo Andegavensi, Willelmo Comite Jugniaci, J. Comite Bellimontis, R. Comite de Alençon, audiente Domino Rege & judicium approbante, quod homagium Erardi de Brena vel Philippæ supradictæ de Comitatu Campaniæ nullatenus recipere debeat, quamdiu Bl. Comitissa & Th. filius ejus vellent jus facere in Curia Domini Regis & prosequi, quia usus & consuetudo Franciæ talis est, quod ex quo aliquis saisitus est de aliquo feodo per Dominum feodi, Dominus feodi non debet alium recipere in hominem de eodem feodo, quamdiu ille, qui saisitus est de feodo per dominum feodi, velit & paratus sit jus facere in Curia Domini feodi, & prosequi. Et quia Comitem Th. patrem istius Th. per assensum Baronum regni Franciæ nullo contradicente recepit Dominus Rex in hominem de Comitatu Campaniæ & Briæ, sicut pater ejusdem Comes Henricus inde tenens fuerat, & post decessum dicti Comitis Th. recepit Blancham Comitissam de eodem Comitatu in feminam suam sicut de baillio, & postea Th. filium ejus, salvo ballio matris suæ, de eodem Comitatu in hominem recepit nullo contradicente, de jure non debebat Dominus Rex dissaisire B. Comitissam vel Th. filium ejus de Comitatu Campaniæ & Briæ, quamdiu parati essent jus facere in Curia ipsius Regis, & prosequi. Et ipsa Comitissa coram Domino Rege, coram nobis & coram Baronibus regni id semper obtulit. Hoc autem judicium prædictum concesserunt prædicti Erardus & Ph. & ea die, qua istud judicium factum fuit, nihil amplius quæsierunt à prædicta Comitissa Campaniæ & ejus filio & sic sine die recesserunt. In cujus rei testimonium præsentes Literas fieri præcepimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Meleduni an. Dom. 1216. mense Julio* [Vide in *Par*, col. 133.]

Interdum etiam ad ejusmodi submonitiones adhibebantur *Milites*, non *Pares*, quod ex Aresto dato Parisiis an. 1224. docemur, in quo hæc habentur: *Cum esset contentio inter Johannam Comitissam Flandriæ ex una parte, & Johannem de Nigella ex altera, idem Joannes appellavit Comitissam de defectu ad Curiam Regis. Dominus Rex fecit Comitissam citari coram se per duos Milites. Comitissa ad diem comparens, proposuit se non sufficienter fuisse citatam per duos Milites, quia per Pares suos citare debebat: partibus appodiantibus se super hoc, judicatum est in Curia Domini Regis, quod Comitissa sufficienter & competenter citata per duos Milites, & quod tenebat & valebat Submonitio per eos facta de Comitissa.* Edwardus I. Rex Angliæ & Dux Aquitaniæ submonitus fuit à Senescallo Petricorensi & duobus aliis Militibus ad Parlamentum Regium 20. post Natalem Domini die an 1293. tenendum, responsurus de aliquot excessibus ac forisfactis. In Transactione inita inter Carolum V. Regem Franc. & Philippum Ducem Aurelianensem pro ejusdem Ducis apanagio, mense Januario 1366 exaratum legitur, Ducem submonitum fuisse per Comitem Bononiæ & Comestabulum Franciæ: in Regesto *Olim*, fol. 57.

Id olim juris sibi arrogarunt *Prælati Normannici*, ut quo-

ut quoties per Regem ab apparitore regio citarentur ac submonerentur, ii quatuor Militibus comitatus esse deberet: *Quod quoties citantur Episcopi, cum servienti Regis interfuit quatuor Milites, ut possint ferre recordationem de citatione facta; aliter nec ad citationem venire, nec, si venerint, respondere tenentur. Inhonestissimum enim esset, ut dicebant, quod asserente serviente Regis se citasse Episcopum, compelleretur Episcopus vel emendam praestare tanquam deficiens, vel jurare, sicut faciunt alii, se non fuisse citatum.* Quapropter Regem rogarunt, ut hæc consuetudo deinceps servaretur: quod statutum à Rege fuit in rebus, quæ *Baroniam* tangerent solummodo: *Inciterunt quatuor Milites, quando citabantur Episcopi super rebus pertinentibus ad Baroniam. Inter inquestas terminatas Parisiis in Parlamento B. Martini hyemal. an.* D.1258 Atque id relatum in veteri Consuetud. Normann. c. 61. *Les Barons doivent estre Semons par le Baillif, ou par le Viconte, ou par le maistre Sergent, pardevant quatre Chevaliers au moins; qui puissent porter tesmoignage de la semonce.*

Quod vero dicebant Episcopi inhonestissimum fore, ut servienti Regio fides adhiberetur, submonitionem à se factam asserenti, non vero Episcopis denegentibus, Assisiæ Hierosolymitanæ c. 225. id statuunt; si Banerius, (*Le Banier*) seu apparitor, Baronem aliquem de servitio suo submonuerit, & is defecerit, Banerio submonitionem factam à se asserenti fidem habendam: *Le Banier en doit estre creu, se il dit, que il l'a Semons: & se lui dit par la foi, que il doit au Seignor que le Banier ne le Semonst de cette semonce, si com il dit, & attaint en est quite, ou se non il pert son fié.* Hinc forte natum apud nos proverbium: *Sergent à Roy est Pers à Comte.*

Cæteri etiam Barones Franciæ simile sibi jus asserere conati sunt, ut non nisi à militibus submonerentur. *Super eo quod quidam Barones Dom. Regi supplicabant, quod homines & subditi sui non adjornarentur coram D. Rege per gentes Regis, sed potius per ipsos: responsum fuit quod dominus Rex hoc non faceret, nec hoc tenebatur facere, nisi vellet. Inter Judicia, Consilia & Arresta expedita in Parlamento candelosæ an. 1276.*

Eadem ratione Episcopi, qui sibi invicem Pares dicuntur, locis in v. *Par* laudatis, non nisi à paribus Episcopis judicari atque adeo submoneri poterant. Nota sunt, quæ de Nestorio Patriarcha CP. & Dioscoro Patriarcha Alexandrino habent Acta Conciliorum Ephesini & Calchedonensis, quos ab Episcopis ad ea Concilia citatos & submonitos narrant. Vide Liberatum Diac. c. 13. & Joannem VIII. PP. Epist. 275. Libellus proclamationis Rothadi Episcopi Suessionensis an. 863. *Tunc tres Hincmarus Archiepiscopus Episcopos ad me misit, mandans ad Synodum ipsam ut sine mora venirem.*

Id denique juris sibi olim asseruere Francici Prælati, Regem Ecclesiarum vassallos per suos officiales submonere non debere, sed per Ecclesiasticorum officiales. Inter articulos Regi Philippo Pulcro oblatos sub exitum ann. 1296. a Franciæ Prælatis pro auxilio pecuniario pro bello Aquitanico & Flandrensi, hæc habentur: *Verum cum temporibus vestris in hominibus Ecclesiarum quædam novitas sit inducta, videlicet quod ad exercitus vestros Flandriæ ac Wasconiæ ire, vel mittere vel se redimere per vestros Curiales dicti homines sunt compulsi, faciendo nomine vestro bannа & præconizationes in terris Prælatorum ipsorum sine voluntate, imo etiam contra voluntatem eorum, quod nunquam alias antea retroactis temporibus factum fuit, supplicant supradicti Prælati eis concedi Litteras regias, quod per præmissa vestro tempore innovata Ecclesiis, vel earum hominibus præjudicium nullum fiat, & quod à similibus cessabitur in futurum.* Charta Radulphi de Belgentiaco ann. 1085. in Tabulario Vindocinensi fol. 193. *Nullum faciet ire in bannum, vel corvatam, sive equitatum,* (præterquam in aliquot casibus ibi expressis,) *& tunc quidem non per Præpositum suum aut vicarium suum submonebuntur homines monachorum; sed monachis tantum dicetur, ut ipsi unum de servientibus suis homines faciant submonere.*

¶ Submonitio, In jus citatio, vocatio. Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1123. in Histor. Blesens. pag. 95. *Annuimus quod illi Submonitionem, vel falsum clamorem non emendent.* Litteræ Caroli V. Reg. ann. 1367. to. 5. Ordinat. p. 73. *Quodque dictus Major habeat omnes Submonitiones hominum baillia sua ad rectum, &c.*

¶ Summonicio, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 12.

¶ Summoncio; Eadem notione, in Charta Richardi Reg. Angl. Locus est in *Superassisa*.

Resummoniare, Iterum summonere, in Fleta l. 1. c. 1. §. 20.

¶ Resummonitio, Iterata submonitio. Vide *Blount* in Nomolex. Anglic.

Summosa, pro *Submonitione*, in Charta Roberti Guiscardi, apud Baron. an. 1093. n. 20. *Et in Curia ipsius monasterii per ejus Summosam veniant ad justitiam faciendam.*

Submonitor, Gallis *Semonneur*. Κλητὴρ, apud Harpocrationem, κλητῆρες οἱ ἄνδρες δι' ὧν εἰς τὰς δίκας προσκαλοῦνται οἱ δικαζόμενοί τινες. *Legalis Summonitor*, in Regiam Majestat. l. 1. c. 6 §. 2. Tabularium Vindocinense: *Per ordinarium Submonitorem in Curiam vocatus.* Breve Judiciarium apud Littletonem sect. 234. *Et quod summoneat eas per bonos Summonitores, quod sint eorum justitiarii, &c.* [*Summonitores ordinarii, legales, boni: Summonitores Scaccarii*, apud Kennet. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] *Li Semenour*, in Legibus Normann. Will. Nothi c. 45. Assisiæ Hierosol. Mss. c. 78. *Les 3. Semonneurs doivent querre celui de quoy l'on s'est clamé* Infra: *Si requiert & commande à sa Cour, que elle le connoisse, se il est attains du meurtre, & se les Semonneurs ont recordée en la cour, que ils avoient faite la semonce.* Adde c. 215. & seq. & 223. apud Bellomanerium in Consuetudine Belvacensi caput 2. inscribitur, *des semonces & des Semonneurs & de ceux, qui n'obeissent as semonces, & comme on doit semonre.* De officio *Summonitorum*, agit præterea Radulfus *de Hengham* in Summa magna c. 5.

Submonitoriæ, Epistolæ, quibus Episcopi ad Concilium submonentur, & evocantur. Radulfus de Diceto: *Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, de convocandis ad Concilium generale Submonitorias patentes ostendit.*

¶ SUBMONITIO, f. Suppeditatio. Necrolog. Eccl. Carnot. *Acquisivit etiam apud Menuesiu generaliter quicquid major habebat in granica capituli... præter unam minam avenæ, quam habet propter Submonitionem saccorum.* Vide alia notione in *Submonere*.

¶ SUBMONITOR, idem qui *Proscholus*. Vide in hac voce. Hujus erat admonere pueros officii sui antequam ad Magistrum accederent, eorum lectiones excipere, priusquam ii in scholam venirent: unde *Submonitor* dictus. Statuta Scholarum Paris. an. 1357. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 447. *Nullus tradet scholas suas ad firmam, nec habebit socium, sed habere poterit Submonitorem. Nullus tenebit Submonitorem qui cum alio magistrorum fuerit, nisi tribus scholis, &c. Nullus Submonitor tenebit scholas juxta magistrum suum, nisi tribus scholis intermediis... Si contingat vos capere Vicemagistrum, præsentabitis eum domino*

Can-

Cantori. Vide alia notione in *Submonere*.

¶ SUBMONITORIUS. Vide in *Submonere*.

¶ SUBMUNTORIA Brachiorum, Axillæ, Gall. *Aisselles*, f. pro *Submotoria*. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii p.392*. *Eorum filius dannum redeit cum magnis febribus & glandulis in Submuntoriis brachiorum*.

¶ SUBMURMUR. Vide *Sublinguium*.

¶ SUBMURUM, vel Submurus, Prælium, quod est ad urbis muros. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 482. *Item in Submuro civitatis Reatinæ & ad sanctum Georgium, terram & vineam, & medietatem molini majoris*, &c. Vide infra *Suburbanum*.

SUBNEMUS. Vide *Subboscus*.

SUBNERVARE, Willelmo Britoni in Vocabul. MS. *est nervos poplitum succidere. Tunc equus Subnervatur, cum nervi poplitum præciduntur. Veredos truncare*, in Anonymo Valesiano de Constantino M. pag. 471. Gloss. Gr. Lat. *Subnervare*, νευροκοπῶ. Ignotus Casinensis c. 9. *Post dies aliquot suos Subnervantes equos navigare cœperunt*. Occurrit in Josue c. 11. 2. Regum c. 8. & 1. Paralipom. c. 18 [apud Tertull. adv. Judæos cap. 10. & Apuleium in Apologet.] Vide *Expeditare*, & *Sgarretare*.

¶ SUBNOTARE. Charta Caroli III. an. 903. inter Probat. Hist. Sangerm. p. 21. *Ernustus Notarius ad vicem Askerici Episcopi Subnotavit*. Quæ formola huic longe usitatiori respondet: *ad vicem N. recognovit*.

¶ SUBOBSITUS, Tectus, opertus. Vita S. Mariæ Ægypt. to. 1. April. p. 85.

Illa gradum fixit, manibusque Subobsita dixit.

SUBOCULARE, Pars, quæ subest oculis, Græcis ὑπώπιον. Joannes Diaconus in Vita Gregorii M. l. 4. c. 84. ubi describit vultum ejusdem Gregorii: *Fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus superciliis, oculis pupilla fulvis, non quidem magnis: sed patulis, Subocularibus plenis*, &c. *Suboculares venæ*, apud Vegetium l. 4. Artis veterin. c. 4.

¶ SUBOFFICIALIS, Officialis vicarius. Honorii IV. PP. Statuta pro regni Neapolit. incolis an 1285. apud Raynaldum n. 45. *Subofficiales non capiant animalia deputata ad centimulos*.

¶ SUBOLA, Vasconibus, Regio sylvestris, ex Valesio in Notit. Gall. p. 535. col. 2.

¶ SUBOPERARIUS, Qui operibus publicis sub Magistro operarum vacat. Constitut. Eccles. Valent. inter Conc. Hispan. tom. 4. p. 191. *Suboperarius ecclesiæ non possit recuperare aliquam annatam ex beneficiis vacantibus, nisi in præsentia domini operarii canonici*. Vide *Operarius*.

¶ SUBORTIARI. Concil. Rotomag. ann. 1231. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 181. *Nec procurabit (Advocatus) quod falsitates vel Subortiari, seu falsa instrumenta in causa sua producantur*. Ubi legendum puto, *quod falsi testes vel subornati*.

¶ SUBPEDIRE, Baculis subnixus gradi. Miracula S. Roberti tom. 3. April. p. 332. *Juvenis quidam ... crus ac pedem igneo morbo ardente amisit, et vero cruris manu ferens, Subpediendo baculis Casæ Dei venit*.

¶ SUBPEDITARE, Vincere, superare, quasi sub pedes ponere. Will. Wyrcester. Anecd. ad calcem lib. nigri Scaccarii p. 530. *Magnus Ethelstanus Wallenses Subpeditavit*. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1502. apud Rymer. to. 13. p. 39. *Eosque capiendi, Subpeditandi, & incarcerandi*, &c. Vide *Suppeditare*.

¶ SUBPEDITATIO, Contemtio, despectus, Gall. *Mépris*. Depositio Guillelmi Catallani ex Bibl. Reg. *Credo quod vos sciatis quod à Gallicis multa tædia, vituperia & Subpeditationes sustinuimus*.

¶ SUBPELLICIUM, ut infra *Superpellicium*, Consuetud. Canon. Regular. Monast. Sanct. Jacobi de Monteforti apud Marten. part. 1. Collect. novæ p. 307. *Qui cum venerint, incipient Missa. Et notandum quod in Subpelliciis privatis diebus ministri serviunt*.

¶ SUBPERTINENTIA, Appendices, Gall. *Appartenances*. Charta Ludovici Germanici, apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 109. *Cum omnibus sibi Subpertinentibus, tam mancipiis, quam prædiis*. Vide *Pertinentia* & *Subjacentia*.

¶ SUBPHRAGIUM. Vide in *Suffragium* 6.

SUBPLACITARE. Vide *Placitum*, col. 531.

¶ SUBPORTULANI, Tributorum exactores. Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 32. *Jubemus .. quod ipsi credenzerii, notarii, & particulares Subportulani exerceant officia ipsa per se personaliter, non per substitutos eorum*. Vide *Portulani*.

SUBPOSITORIUM. Glossæ Græc. Lat. ὑποπόδιον. *Scabellum, subsellium, scamillum, Subpositorium*. Sed legendum videtur *Suppeditorium*, [vel *Suppositorium*. Vide in hac voce.]

¶ SUBPOSTURIUM. Vide *Suppositorium*.

¶ SUBPRESTES, pro Superstes, in Conc. Hispan. to. 4. p. 390 479. Vide *Suprestes*.

¶ SUBPRIMUS, Secundus, inferior, apud Pezium in Præfatione ad to. 1. Anecdot. ex Theogeri Episc. Metens. lib. de Musica. Vide *Supprimus*.

SUBPRIOR, Qui absente Priore cœtui Monastico præest. Orderic. Vital. lib 5. *Subprioris curam diutius gessit, vicesque Abbatis in divinæ legis prolatione sæpius explevit*.

¶ SUBPRISIA, Usurpatio, injusta occupatio. Testam. an. 1262. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 400. *Volo & præcipio quod omnes Subprisiæ terrarum & redditunm quas feci, ubicumque sint, reddantur penitus, si legitime possint probari*. V. *Supprisa*.

SUBPULMENTARIUS. Quid ejusmodi voce veteres significare voluerint, haud certo scio, inquit Panvinius, nisi is *Subpulmentarius* fuerit, qui pauperibus ea eleemosynarum genera è Palatio Pontificis distribuebat, quæ vel mensæ superfuerant, vel ad cibum pertinebant: quod innuere videtur Bibliothecarius in Hadriano. Mox addit eumdem esse cum Paracellario. Meminit Benno Cardinalis in Hist. Gregor. VII. *Subpulmentarii*, Officialis Ecclesiæ Rom. ut & Luithprandus lib. 6. c. 6.

¶ SUBRACO. Vide supra *Subbircus*.

¶ SUBRECITARE, Submissa voce recitare, legere. Gloss. Latin. Gr. ὑπαναγινώσκω, *Subrecito*. Io Gr. Lat. additur, *Sublego*.

¶ SUBRECTUS, Congelatus. Vita B. Notkeri to. 1. April. p. 588. *Vas in latus jacuit, vinumque velut si Subrectum esset, solide continuit*.

¶ SUBREFECTORARIUS, Qui *Refectorio* subest, in Monasteriis. Vide in *Refectorium*.

¶ SUBREGNARUS, Qui officiales hebdomadarios in tabula annotabat, ex Ordinario Eccl. Laudun. apud Marten. de Ant. Eccl. Ritibus l. 1. c. 3. art. 8 nu. 4. *Deinde Subregnarus denuntiat in tabula hebdomadarios canonicos, videlicet hebdomadarium missæ, evangelii, epistolæ, & chori unumquemque in suo ordine*.

SUBREGULUS, Princeps Regali ferme potestate. Ammianus l. 17. de Zizai Regali Pannonum: *Duxerat potior cum cæteris Sarmatis etiam Rumonem, & Zinafrum, & Fragiledum Subregulos, plurimosque optimates*, &c. Adde p. 107. Witikindus l. 2. de Gestis Saxonum: *Timensque sibi vicinum Subregulum, eo quod paruisset imperiis Saxonum, indixit ei bellum*.

SUBREGULI præterea appellabantur Majores-domus sub prima Regum Francicorum stirpe, quod rerum summa

summa penes eos esset. Vita S. Arnulfi Episcopi Metensis c.4. de Gundulfo Majore Palatii: *Gundulfo Subregulo, seu etiam Rectors Palatii, vel Consiliario Regis exercitandus in bonis artibus traditur*. Ursinus in Vita S. Leodegarii c.8. de Ebroino: *Et cum Major-domus effectus esset, cogitare cupit de ultione inimicorum, qui eum noluerant habere Subregulum*. Gesta Francorum c. 11. *Wiomadum amicum Childerici Subregulum ab Egidio iterum Franci instituerunt*. Fridegodus in Vita S. Audoeni Rotomag. Archiep. *Res Palatii administrante Waratone Subregulo*. Sic Carolum Martellum Majorem-domus Regis Francorum compellat Gregorius III. PP. in Epist. 5. & 6. *Domino excellentissimo filio Carolo Subregulo, Gregorius Papa*. In 7. *Principem Francorum* vocat: Gregorius II. *Ducem*, Epist. 2. *Patricium*, Epistol. 8. in Tabular. S Cornelii Compend. io [Charta Ludovici Regis, Filii Caroli Simplicis de Hugone Duce Francorum, *qui est in omnibus regni nostri Secundus à nobis*. Ita apud Anglos Æthelstanus Dux Orientalium Anglorum, propter summam, quam sub Æthelstano Rege potentiam obtinuit, *Half-king*, id est *Semirex*, appellatus fuit. Vetus Scheda ex Lelandi Collectaneis, apud Will. Dugdalum in Antiquitatib. Warwicensib. p.514. *Cum maxime florerem in diebus Æthelredi Regis Merciorum, cœpi eum benigne precari, ut mihi concedere dignaretur antiquum Cænobium, quod Flandenburg nuncupatur, quod sibi evenit ex hereditate suæ uxoris, quæ fuit Ostrithis vocata: satis ille libenti animo, quod poscebam, concessit. Hoc Cænobium postea dedi Æthelardo Subregulo, qui erat Rex illius provinciæ, quæ Wiccæ dicitur, pro alio Cænobio, quod Stratforde nominatur*. Vide Monasticum Anglic. to.1. p.231. & supra in *Regales*, *Regulus*.

¶ Subreguli apud Anglos etiam nuncupantur Duces, Comites, & Barones. Th. Walsinghamus p.103. *Cum Edgarus Rex Angliæ, Regem Scotorum & alios Subregulos subjugasset, &c.* Eadem habet Chron. Th. Ottebourne p. 84. *Qui (Edgarus) Regem Scotorum Kynadum & Regem Cumbrorum Malcolmum, & Machum Regem insularum cum aliis quinque Subregulis ad curiam suam coactos sacramento perpetuo obligavit*. Analecta Eccles. Wigorn fol. 15. *Rex Merciorum, cum Comite suo Subregulo, &c.* Florent. Wigorn. ad an.1066. *Quo tumulato Subregulus Haraldus Godwini Ducis filius &c.* *Consul* dicitur apud Huntington. pag. 366. *Algaro vero filio Leofrici Consulis dedit Consulatum Heraldi*.

SUBRELICTORUM Liber, qui vulgo *Paralipomenon* apud Luciferum Calaritanum de non conveniendo cum Hæretic. p.197. 1. edit.

¶ SUBREPTIVE. Dolose, subrepta ratione, Gall. *Subrèpticement*. Charta Urbani II. PP. an.1089. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Porro cœnobium vestrum hac libertate donamus, ut te obeunte vel tuorum quolibet successorum nullus ibi quacumque Subreptive subsistuatur*.

SUBRICULA, Σούβρικλον, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUBRIPINUS, Locus ad ripam positus, ripæ vicinus. Acta B. Ceslai Odrovantii to. 4. Julii p. 192. *Ecclesiam S. Clementis in Subripinis Vulturiæ ... à Rege obtinuit*.

¶ SUBROGARI, Reddi, restitui, in Cod. Theod. tit. 1. de Decurion leg. 110. *Ordinibus propriis atque officiis jussimus Subrogari*. Occurrit rursum ibid. in leg. 131. ejusd. tit.

¶ SUBROGATIO, *est rei litigiosæ in alium translatio, quam à Bonifacio VIII. rejectam Gallicus forensis usus recepit*. Compendiosa benef. Expositio, quæ consuli potest.

¶ SUBRUCCIONES, ὑποσκαφαί, in Gloss. Latin. Gr. *Substructiones*, ut in Cod. Theod. tit. 1. de oper. publ. leg. 19. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 378.

¶ SUBRUGARE, f. pro *Subruncare*. Gloss. Lat. Gr. *Subrugo*, ὑπορύσσω. In Gr. Lat. ὑπορύσσω, *Effodio, subruo, Subrugo*.

¶ SUBRUNDA, pro *Subgrunda*. Vide *Subgrundium*. Gloss. Lat. Gr. *Subrunda*, ὑπέστεγον. Aliæ Gr. Lat. ὑπέστεγον, *Grunda, Suggrunda, Subrunda*. Vide infra *Subundra*.

¶ SUBRUS, Suber, ni fallor, Ital. *Sobero*. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 4. v. *De qualibet sfora fcorzarum à Subris pro introitu soldi sex*.

¶ SUBSADINA, Subsadire. Vide *Solsatire*.

¶ SUBSANIUM. Vide infra *Subsanuum*.

¶ SUBSANNATIO, ut mox *Subsannium*. Gloss. Latin. Græc. *Subsannatio*, μυκτηρισμός. Occurrit in Psalm. 34. 16. 43. 14 &c. ut *Subsannare*, irridere, 4. Reg. 19. 21. 2. Paralip. 30. 10. &c. & *Subsannator*, irrisor, Eccli. 33. 6. *Subsannare, rechiner, moquer, eschernir*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

¶ Subsannative, Irridendo, in Excerptis ex Gestis Ottonis Tarentini apud Leibnit. to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 58.

SUBSANNIUM, Derisio, *subsannatio*. Indiculus Luminosus: *Christi Domini gregem non uniformi Subsannio; sed milleno contumeliarum infamio impetivit*. Idem: *Aliqua super ejus meretricationis Subsannium ... habita consilitatione verborum*. S. Eulogius l. 3. Memor. Sanctor. c. 16. *Accusator coram judice de Subsannio vatis sui*. [Vide *Subsanuum*.]

SUBSANNUM. Acta passionis S. Felicis Tubyzacensis Episcopi: *Tunc Felix Episcopus navem conscendit, catenarum duris nexibus colligatus, & fuit in Subsanno navis quatuor diebus & quatuor noctibus, jacens sub pedibus equorum, &c.* Ubi quidam ita hæc interpretantur, tanquam is fuerit in *subsannio* eorum, qui in navi erant.

☞ *Subsanium* edidit Baluzius tom. 2. Miscell. p. 80. ex tribus vett. exemplaribus: alter Codex habet *Subsannium*. Ut ut est, hac voce significari videtur ima pars navis, Gall. *le fond de cale*, unde apud Surium legitur: *Et fuit in capsa navis diebus quatuor*.

¶ SUBSCITATUS, pro Suscitatus, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1355 to. 4. Ordinat. pag. 167. *Discordie & debata Subscitate fuerunt & mote inter dictos Consules, &c.*

SUBSCRIBENDARIUS, unus in Notitia Imperii, omnibus per Orientem Comitibus & Ducibus rei militaris tribuitur. Hujus etiam mentio fit in l. 1. Cod. Th. de Erogat. militar. annonæ, & in l. 8. de Cohortalib. eod. Cod. *Subscribendarii* vero proprium munus haud omnino certum: vide conjecturas Jacobi Gothofredi ad d. l. 1.

SUBSCRIBERE, Infra scribere, subjicere. Epistola Abbatis de Ebora: *Quod Præpositus de Trief dudum scripsit fidem suam se nobis exposuisse, noveritis non aliter, quam subscripsimus, fuisse*.

¶ Subscribere Se, Nomen suum apponere. Instrum. ann. 1381. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 48. *Et ego Antonius Bassavega ... publicus ... notarius ... hoc Instrumentum publicum confeci, tradidi & publicavi, & in hanc publicam formam redegi & scripsi & me Subscripsi, signoque meo consueto apposito in testimonium & fidem pleniorem præmissorum roboravi*. Eadem fere formula utuntur Notarii in Testam. Jacobi Reg. Aragon. ann. 1262. apud eumdem tom. 9. pag. 206.

SUBSCRIPTI, dicebantur Baptismi candidati, quia qui baptismum postulabant, scripto nomen edere tenebantur, ut liquet ex Concilio IV. Cartag. can. 85. Cyrillo in Prologo Catechesεon, &c. Exstat Epigramma

gramma Ennodii cum hac Inscriptione: *Epigramma in Subscripo*:

Quod tibi natura dederit los germen, amice,
Hos mihi fons tradat vivificantis aquæ.

Vide *Competentes*.

¶ SUBSCRIPTIONUM varias formulas exhibet Mabillonius libr. 2 Diplom. quas pluribus capitibus expendit. Hunc consule: nihil quippe addendum succurrit.

¶ SUBSCRIVATOR, Scriba, notarius. Gualvaneus Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1046. *Habuit in familia 600. viros & 37. inter capellanos, milites, domicelles, lectores, cancellarios & scrivatores*.

¶ SUBSEDERE, Supersedere, omittere. Gocelinus in Translat. s. August. Cantuar. to. 6. Maii p. 420. *De cæteris vero, id est Regibus, Præsulibus, ... nunc est Subsedendum, de quibus jam alibi dictum est vel suo tempore dicendum*.

SUBSELLIÆ, Clitellæ, quæ *sub sella* equi aut asini ponuntur. Fori Bigorritani art. 33. *Pagesius, qui in consuetudine non habet somatas deferre, si inventus fuerit à Milite, vel à Militis aut Comitis serviente, qui invenerit, vinum & Subsellias accipiat, asinum vero Comiti mittat*. [Vide *Subtussellia*.]

SUBSELLIO, [Subsidium, firmamentum, tutor, ut videtur.] Passio s. Leopardini MS. *Talis auntie perterrita Blitildis, Subsellionem suæ vocat sanctionis, non procrastinata hora*, &c.

¶ 1. SUBSELLIUM, Equus sessilis, *Cheval de selle*. Vita s. Hugonis Cluniac. to. 3. April. p. 644. *Sinistra sui habenas Subsellii tenebat, ... multique sancti bajula*, &c.

2. SUBSELLIUM, *ornamentum equi sub sella positum*, Ugutioni. Statuta Ordinis s. Gilberti de Sempringham p. 748. *Provideant etiam ... & cæteri ad quorum curam spectat de Subselliis, ut talia fiant, quæ sufficiant tueri læsuram equorum*, &c. [Vide infra *Subtussellia*.]

3. SUBSELLIUM. Charta Hugonis Episcopi Suessionensis ex Tabul. Prioratus s. Sulpitii de Petrafonte: *Ut eam (terram) quantum voluerit, colat, & de ea quantum voluerit, & quibus voluerit, colendam tradat, ita tamen ut terragium & Subsellia accipias, & jus omne sibi vendicet*, &c. [Forte *Subsidia*.]

¶ SUBSENESCALLUS. Vide in *Senescalcus*.

¶ SUBSEQUENTER, Deinde, postea. Jacob. Auriæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 589. *Subsequenter vero die ultima dicti mensis invenit*, &c.

SUBSEQUIUM, *Servitium*, Ugutioni, & in Catholico parvo. [*Subsequium, services*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

SUBSEQUIVUS, Subsequens. *Subsequiva secula*, apud Julianum Toletanum in Histor. Vambæ Regis pag. 821.

¶ SUBSES, *Qui subtus sedet*. Gloss. Isid. Vide *Susses*.

SUBSESSÆ, Insidiæ. Gloss. MS. ex Servio: *Subsessores, qui occisuri aliquem delitescunt. Hinc Subsessa, dolis inimicorum*. [Gloss. Lat. Græc. *Subsessa*, ἐνέδρα.] Vegetius l. 3. c. 6. *Adversarii in his locis, quæ sibi opportuna intelligunt, Subsessas occultius collocant*. Mox: *Deprehensa vero Subsessa, si circumveniatur utiliter, plus periculi sustinet, quam parabat inferre*. Vide c. 22. eodem lib. Ita *subsidere* apud Ammian. l. 14. usurpatur pro ἐνεδρεύειν, insidias struere. Fragmentum Petronii p. 17. *In quibus retia erant picta, Subsessoresque cum venabulis, & totus venationis apparatus*. Vide Turnebum l. 5. Adv. c. 8.

¶ SUBSESSOR, SUBSIDERE. Vide *Subsessa*.

SUBSIDES, Subsidium, auxilium. Fridegodus in s. Wilfrido cap. 55.

Subsidibus patris ex omni regione coactis.

☞ Haud scio an melius hic intelligantur Clientes, vassalli, vel etiam villici; quo significatu occurrit hæc vox in Charta Nicolai Episc. Misn. an. 1379. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 398. *Quorum siquidem .... tyrannidis importunitate dicti abbas & conventus, ipsorumque Subsides usque adeo opprimuntur gementes; ut* &c.

SUBSIDIALIS, Subsidium, auxilium, vel potius præstatio auxilii nomine. Charta Ludovici Pii Imperat. pro Ecclesia Mutinensi, apud Ughellum: *Confirmationem, quam Cunibertus Rex fecit ad Ecclesiam S. Geminiani, de villa Puccili, sive tributum, vel Subsidiales, atque angarias, quas servi ejusdem sancti Geminiani ad ipsum casalem laborandum & excolendum habuerunt*.

¶ SUBSIDIALIS, Subsidiarius, apud Ammian. l. 14. *Post jaculatores, ultimasque Subsidiales acies*.

¶ SUBSIDIARE, Milites subsidiarios conscribere. Oratio Legatorum Reg. Franc. habita coram Pio II. PP. an. 1459. apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 320. *Et ad objectum nobis factum de illustrissimo domino Duce Burgundia, qui armatam sex millium hominum promisit pro succursu fidei ... Promissum illustr. dom. Ducis Burgundiæ sub incerto est & cum conditione; videlicet tam pro subsidio jam levato in regno & extra regnum, quam pro subsidio levando in prædictis terris. Et etiam hoc promittit tam pro terris suis & dominiis existentibus in regno quam extra regnum, nulla facta divisione aut partitione hominum Subsidiandorum & levandorum pro terris regnicolis & forensibus*.

¶ SUBSIDIARI, Subsidio esse, succurrere, apud Hirtium l. 8. Bell. Gallic. Vide Gloss. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 196.

¶ SUBSIDICTUS, Subditus. Litteræ Joannis Reg. an. 1361. to. 3. Ordinat. p. 536. *Regalis providentia & si cunctos suæ ditioni Subsidictos prosequi decreverit favoribus gratiosis*, &c.

SUBSIDIO, Obsidio. Vita s. Aotidii Archiepisc. Bisonticensis cap. 6. *Universas posthac Galliarum urbes pervagans, alias Subsidione delevit, alias incendio cremavit*.

¶ SUBSIDIOSE, Insidiose, dolose, Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murat. to. 8. col. 612. *Et ei peste suum ac Romanorum potentiam Subsidiose spondens*, &c. Vide *Subsessa*.

¶ SUBSIDIUM, Præstatio auxilii nomine, Gallis *Subside*. Privilegia villæ de Viridi folio ann. 1369. to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 277. *Ut ipsi quitti sint, liberi & immunes ab omni præstatione fogagii, Subsidii, gabellæ & impositionis cujuscumque. Subsidium gratiosum*, in Statutis s. Claudii an. 1448. p. 89. Constit. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. tom. 4. p. 199. *Quoties continget auctoritate Apostolica imponi decimam sive Subsidium super fructibus ecclesiasticis .... constituantur duo collectores ejusmodi Subsidii*, &c. *Soustenue*, eadem notione, in Charta an. 1471. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1326. *Ils ne donnent conseil, confort, Soustenue, ne aide de corps, ne de biens*. Apud Anglos *Subsidium* dicitur Tributum quod ob graviora regni negotia auctoritate Parlamentaria Regi erogatur, ex integra æstimatione cujuslibet subditi, vel secundum annuum prædiorum ejus valorem. Vide *Subsidialis*.

¶ SUBSIGILLUM. Vide in *Sigillum* 1.

¶ SUBSIGNARE, Idem interdum quod *Subscribere*, aliquando quod *Obsignare*. Vide Salmas. de Modo usur. p. 397. 436. 437. 438. & 441. Adde Mabill. Diplom. l. 2. c. 21. n. 17.

¶ SUBTILIS, perperam pro *Subtilis*. Vide in hac voce. Ordin. Eccl. Argent. apud Marten. de Ant.

Eccl. Discipl. in div. Offic. p.208. *Sacerdos cappa indutus super albam cum ministris dalmaticis & Subsilibus indutis, &c.*

SUBSILLES. Lambertus Ardensis p. 152. *Altaciâ quoque de Hondescoto, & Subsilles circa ejusdem villæ atrium & morum sive mariscum.* [Festu. *Subsilles sunt quas aliter ipsiles vocant, lamellæ necessariæ sacris; quæ ad rem divinam conferre dicuntur, maxime specie virum & mulierum.*]

¶ 1. SUBSISTENTIA, Stabilitas, firmitas. Bulla Eugenii IV. PP. an. 1431. in Bullar. Carmelit. p. 184. col. 1. *Nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictis statuto & ordinationi pro illorum Subsistentia firmiori robur Apostolicæ confirmationis adjici mandare de benignitate Apostolica dignaremur.*

¶ 2. SUBSISTENTIA, Existentia, constitutio. S. Irenæi vetus Interpres l. 1. c. 5. n. 4. *De timore quidem, & de conversione* (dicunt) *animalia Subsistentiam accepisse.* Occurrit alibi non semel.

¶ SUBSISTERE, Existere, esse, sustentari. Charta an. 1336. apud Ludewig. to. 5 Reliq. MS. d. 523. *Quas & quæ* (litteras & instrumenta) *etiam ex nunc cassas & irritas esse volumus ac deinceps nullius Subsistere firmitatis.* Alia an. 1337. ibid. to. 6. p. 10. *Verum etiam pro damnis quæ sustinuerimus, nobis respondere teneantur & pro servitiis nostris etiam, quæ contentari aut Subsistere possumus, facere recompensam.*

¶ SUBSOLANEUS, *Qui infirmum solum colit*; apud Festum.

¶ SUBSOLANUS, ἀπηλιώτης, in Gloss. Lat. Græc. Occurrit apud s. Hieronym. in Jerem. 25.

¶ SUBSTANS, Præsens, in Cod. Theod. tit. 4. de erogat. milit. annon. leg. 28. *Nulli omnino in nulla specie præbeatur annona, nisi quem Substantem, atque in præsenti constitutam postulare constiterit.*

1. SUBSTANTIA, Alimentum. Lex Wisigoth. l. 8. tit. 5. §. 7. *Quantam in Substantia ipsius caballi expendisse juraverit.* [*Victualis Substantia*, in Codd. Theod. tit. 3. leg. ult. de custod. reorum, & tit. 27. leg. 2. de alim. *Substantialis victus.* in Form. 1. Marculfi l. 2. *Soustenance*, in Charta Philippi VI. Reg. Franc. an. 1348. to. 2. Ordinat. p. 300. *Pour ce que les gens d'Eglise, Religieux, ... puissent & diligemment desservir leurs benefices, avoir leurs Soustenances, &c.* Bellomaner. MS. c. 57. *Aucune fois sont venues les femmes a nous pour requerre que on leur delivre de leur biens communs pour leur vivre & pour leur Soustenanches.*]

¶ 2. SUBSTANTIA, Gr. ὑπόστασις, Coagmentatio, apud vet. s. Irenæi Interpr. l. 1. c. 14. n. 2. Pro Persona, in Cod. Theod. tit. 10. de Censu leg. 7. Hinc pro Servis usurpatur in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 428. *In Carolongo Substantiæ duæ, Jordanat, Aldo. In Marruce Substantiæ 40. Taxo, Teuso, &c. istæ omnes servi S. Mariæ & Substantiæ 105. De Interamnia Autepertus Substantia una, Severus Substantia una, &c.*

¶ 3. SUBSTANTIA, Materia, massa, apud eumd. Interpr. l. 1. c. 8. n. 3. l. 2. c. 10. n. 3. *Fabricandi Substantia*, in Cod. Theod. tit. 17. de Sepulcr. violat. leg. 3. *Panifici Substantia*, tit. 3. de pistor. eod. Cod. leg. 2. Pro forma occurrit apud laudatum Interpr. l. 2. cap. 14. num. 6.

¶ 4. SUBSTANTIA, Fœcunditas, opimitas, in Cod. Theod. tit. 1. de an. leg. 4. *Si quis ab emphyteuticariis, seu patrimoniali possessore, privati juris quippiam comparaverit, cujus Substantia alias possessiones sustentare consueverat, &c.*

5. SUBSTANTIA, Bona, Gallis *Substance*. Vetus Testamentum apud Scævolam l. 17. D. de Dolo malo & metu: *Hostes qui mihi fere omnem Substantiam abstulerunt.* Lex Longob. l. 1. tit. 25. §. 60. *Dissipavit Substantiam suam.* Gregorius M. l. 9. Epist. 31. *Sigillum in Substantia alicujus imponere.* [*Damnatorum Substantia*, in Cod. Theod. tit. 42. de bonis proscript. leg. 6. & alibi. Eddius in Vita sancti Wilfridi Episc. Eborac. c. 23. *Interrogans quid causæ esset, ut sine aliquo delicti peccato suis Substantiis à Regibus pro Deo donatis prædonum more defraudarent.* Occurrit rursum c. 53. & in Actis Murens. apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 214. Bonis immobilibus opponi videtur in Charta an. 1088. ex Chartul. Eccles. Apt. fol. 74. *Reddant puero omnem fraternitatem suam tam in Substantiis, quam in terra.*] Utitur etiam non semel Senator. Vide Lex. Jur.

SUBSTANTIOLA, apud Hieronym. Epist. 25. cap. 5. [Testam. Bertichramni apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 115. *De Substantiola mea heredem ipsam constituo.* Adde Chartam Godefredi Ambiani Episc. apud eumd. Mabill. tom. 5. Annal. Bened. p. 692. Capitul. l. 2. cap. 44. &c.]

¶ 6. SUBSTANTIA, Prædium, unde bona percipiuntur. Charta an. 983. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ col. 443. edit. 1717. *Concedimus ibidem Substantiam unam, quæ regitur per Joannem filium Luponis, & concedimus ibidem oblationem quantam ad ipsam ecclesiam venerit.*

¶ 7. SUBSTANTIA, Vestis linea, *Superpellicium*. Buschius de Reform. Monast. c. 31. l. 2. *Sub cappa illa linea nigra colorata subtile album, more Subtilium Monialium nostrarum formatum portant, quod Substantiam vocant.* Vide Subtile.

¶ SUBSTANTIALIS, Primus, principalis, potissimus, Gallis *Essentiel*. Litteræ Bonifacii VIII. PP. an. 1295. ex Bibl. Reg. *Sub illius tamen conditionis adjectu, si conventa & promissa ... in principalibus & Substantialibus ad effectum debitum ducerentur.* Charta an. 1310. ex Schedis Præs. de *Nazangues*: *Et fide facta de testamento ... lecto, seu majore parte ejus circa Substantialia, &c.* Conc. Dertus. ann. 1429. inter Hispan. to. 3. p. 664. *Cum inter alia Substantialia regulæ, officibus religiosorum annexa sit custodia castitatis.* Adde Lyndwood. in Provinc. p. 213. & Rymer. to. 14. p. 440. Utuntur præterea Ammianus l. 14. c. 11. l. 21. c. 1. & Tertull. de Resurrect. carnis c. 45.

¶ SUBSTANTIALITER, Potissimum. Capitul. Caroli C. an. 859 tit. 30. §. 2. *Quam divisionem inter me & fratres meos de cetero à me Substantialiter tenendam ... juravit.* Occurrit apud Tertull. adv. Valent. c. 7. adv. Marc. lib. 4. c. 35. & s. August. de Vera Relig. lib. extr.

¶ SUBSTANTIALITER, Summatim, Gall. *En substance.* Ordinat. Humberti II. Dalphini ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pagin. 272. *Quæ sub forma quorumdam titulorum nobis redditorum & traditorum præsentialiter per eosdem, Substantialiter inferius describuntur.*

¶ SUBSTANTIFICARE, Substantiam dare, creare. Arnoldus in Vita B. Angelæ de Fulginio to. 1. Jan. p. 233. *O divina persona quæ dignasti nos Substantificare in medio substantiæ tuæ!*

¶ SUBSTANTIOLA. Vide *Substantia* 5.

¶ SUBSTANTIVALIS, SUBSTANTIVUS, Substantiam habens, apud Tertull. adv. Valent. cap. 27. adv. Prax. cap. 26. Gloss. Latin. Græc. *Substantivus*, ὑπαρκτικός.

¶ SUBSTENTAMEN, Sustentaculum, subsidium. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 287. *Quod nisi hoc fecerint, in carceris profunditate mittantur, ubi nec cibus, nec potus, nec eis dabitur aliquod Substentamen.*

¶ SUB-

¶ SUBSTENTARE, pro Sustentare, Gall. *Entretenir*. Charta Henrici Reg. Angl. ann. circ. 1155. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 11 *Custos autem quamdiu custodiam habuerit, Substentet domos, prata, vivaria, stagna, molendina, &c.*

¶ SUBSTENTATIO, pro *Sustentatio*, Alimentum. Charta Adami Episc. Meld. an. 1297. ex Tabul. ejusd. Eccles. *Ut eidem respenderent de statu dictæ domus Substentatione pauperum, &c.* V. *Substantia* 1.

¶ SUBSTENTUS, pro Sustentus, in Charta an. 1487. to. 2. Macer. insulæ Barbaræ pag. 279. Ita *Substineat*, pro *Sustineat*, occurrit in Chron. Roland. Patav. apud Murator. to 8. col. 250.

SUBSTERNIUM, Stramentum equi, *Litiere*. Gervasius Tillcberiensis MS. in Otiis Imperialibus Decis. 3. cap. 94. de quondam equo: *Solo pane triticeo in concha vescebatur argentea, & culcitra de pluma pro Substernio utebatur.*

¶ SUBSTILLARE, SUBSTILLATIO. V. *Culbere*.

2. SUBSTILLUM, Δυσφία, in Gloss. Gr. Lat.

¶ 1. SUBSTILLUM, *Tempus ante pluviam jam pene uvidum, & post pluviam non perficcum, quod jam stillaret, aut nondum desiisset.* Festus. Gl. Lat. Gr. *Substillum*, ὑεσμὸς. Tertull. de Pallio c. 2. *Dehinc Substillum, & denuo sudum.* Vide Salmas. in hunc locum.

¶ SUBSTINCTIO, ὑπόσιγμα, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBSTINCTUS, f. pro *Subexstinctus*, suppressus. Acta s. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 105.*. *Nisi quod divinæ placeat voluntati, cui penitus se debet anicere, & in qua se debet stabilire, dimissis & omnimode Substinctis, sic & non, hoc est, nolle & velle.*

¶ SUBSTIO, ὑποπίλωμα, in Gloss. Lat. Gr. Infra: *Sublamen, Subsatio*, ὑποπίλωμα, ὑπορροί, ὑποπόλησις. Salmasius emendat, *Substructio*. Vide supra *Subracciones*.

¶ SUBSTITUTIO, Materia. Vetus S. Irenæi Interpres l. 2. c. 14. n. 6. *Et altera quidem Substitutionis initia esse; altera autem sensationis & substantiæ: ex quibus primis omnia perfecta dicunt, quemadmodum statuam de aramento & de formatione.*

¶ SUBSTITUTIO PERSONARUM, Præstatio quæ Episcopo fit in mutatione Personarum, *altarium redemptio* dicta. Vide in *Persona*, col. 406. Charta Burchardi Camerac. Episc. ann. 1124. apud Miræum tom. 1. p. 86. col. 2. *Personarum quoque Substitutiones, & quaslibet exactiones, ... excluso certo pontificali debito, interdicimus.*

SUBSTRATORIUM, Mappa altaris, cui Corporale insternitur. Ordo Romanus: *Palla vero quæ sunt in Substratorio, in alio vase debent lavari, in alio corporales pallæ.* Eadem habet Gregor. M. in libro Sacram. in Ordinat. Subdiac. p. 225. & Missale Francorum vetus p. 400. Stephanus Eduensis Episc. de Sacram. Altaris c. 5. de Diaconis: *Horum est ministerium Epistolam legere, Levitis ministrare, altaria componere, Substratoria, pallas, corporalia, lavare, &c.* Vita S. Theotonii Canon. Regul. c. 1. *Vasa corporis & sanguinis Christi Diaconibus ad altare deferebat, & iterum referebat, corporales pallas, & Substratoria lavabat.* Ex his forte emendandus Anastasius in S. Hormisda PP. ex cod. Mazarino: *Chlamydem Imperialem, i. stolam & Subsatorium super confessionem B. Petri Apostoli.* Alii codd. habent *suffitorium*, & *succinctorium*. Ubi legendum videtur *Substratorium*. Durando lib. 1. Ration. cap. 3. nu. 23. *Substratoria*, sunt *tapeta*, quæ pedibus substernuntur, & præcipue Episcoporum, quasi stratio pedum. [Gloss. Lat. Gr. *Substratorium*, ὑπόστρωμα.] Vide *Palla* 2.

SUBSTRATUM, Idem quod *Substernium*, Stramentum equi. Tabularium S. Remigii Remensis: *Dat annis singulis in hostelitia furam t. cum agro ... ligonum ad mon. car. 1. in villa car. 2. ad Substratum car. 5. ad vineam de materiamine car. 5.* Infra: *Ad Substratum, & materiam car. 10.*

¶ SUBSUMEN. Vide in *Subsitie*.

SUBSUMMATIM, Statim. Vita s. Wunebaldi c. 7. *Et Subsummatim investigare cœpit, quales reperire possit, ut illis Evangelici sermonis consortium commendasset.* Habetur etiam in Itinerario s. Willibaldi n. 27.

¶ SUBSUTIO. Vide supra *Subsitie*.

SUBSUTORIUM. Vide *Substratorium*.

¶ SUBSYNDICUS. Vide *Syndicus*.

¶ SUBTA. Caffari Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 290. *Illico Saraceni de civitate, uti promiserant, exiverant, & vexilla Januensium & Camisias in Subta posuerunt & se reddiderant.* Ubi leg. *Suda*, ut habet alter Codex MS. Vide in hac voce.

¶ SUBTAL, Cavum pedis, perperam pro *Subtel*. Vide Vossium de Vit. Serm lib. 1. cap. 14. & infra *Subtalares*.

SUBTALARES, Calcei, nostris *Souliers*, [Pedulium genus, quibus maxime Monachi per noctem utebantur in æstate. Ita etiam passim nuncupantur calceamenta Episcoporum sacra peragentium.] Papias: *Subtalares, genus calciamenti, quasi sub talo proprie.* Glossæ Latino-Barbaricæ Rabani Mauri: *Tali, id est ancli, de quibus caligæ nocturnales Subtalares vocantur, quia sub talis sunt.* Glossæ MS. *Calopodes, lignei Subtalares.* Gloss. Sax. Ælfrici: *Subtalares*: pisceleases. [Capitul. Aquisgr. an. 817. c. 22 *Calciamenta diurna paria duo, Subtalares per noctem in æstate duos, in hyeme vero soccos, &c.*] Odilo in Vita s. Odonis Clun. l. 2. *Cum vidisset prædictum fratrem nostrum, nostra consuetudine suos abluere Subtalares, &c.* Vita s. Gudulæ Virg. c. 2. *Talibus, &, ut ita dicam, dimidiis utebatur Subtalaribus ut superior pars pedum videretur tecta.* Liber Ordinis s. Victoris Parisiensis MS. c. 18. *Subtalares non nimis stricti sint; sed competenter ampli, & ante grossi sint: desuper vero alti sufficienter, ut plene caligas contineant deorsum & apprehendant.* Vide Addit. 1. Lud. Imp. c. 22. Acta Episcopor. Cenomanens. p. 78. 105. 163.

SUBTELARES, apud Joannem de Janua, *quasi subtalaris, i. calcaneus, vel dicitur Subtalaris, quasi Subtelaris, quia sub talo est.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 677. *Nova militia Subtelares induit pedes suos.*] Salmasius ad Tertull. de Pallio; *Subtelares* dictos contendit, à *subtel*, quæ vox Prisciano l. 5. imam partem pedis significat. Papias: *Subtel, ima pars pedis, vel medietas.* Jo. de Janua: *Subtel, ima pars, scilicet pedis medietas.* Idem: *Subtelis*, alibi, *Subtelis*, *à subtel, quod est ima pars pedis.* Saxo Grammat. l. 7. *Truncos luporum ungues Subtellibus annectentes, &c.* Et infra:

Quid miri tenerum nobis durescere Subtel.

SUBTELARIA, in Regula Solitariorum c. 49.

SUBTELLARIUS. Michael Scotus lib. de Physion. c. 12. *Fumus candelæ extinctæ & lucernæ, Subtellarium, sulphuris & argenti vivi interficiant embrionem.* Adde Vitam B. Berardi Episcopi Marsorum apud Ughellum to. 1. Italiæ sacræ.

¶ SUTTELLARIUS, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughell. to. 1. Ital. sacræ p. 823. Vide *Calsolarius*.

SUBTILARES, in Bulla Innocentii IV. PP. an. 1243. apud Waddingum: *Scapularia & mantellum cum pellibus, ac Subtilares cum pedulibus, &c.*

¶ SUBTILLARES. Chron. Modoet. apud Murator. to 12. col. 1180. *Rubeus de Serginio, qui veteres Subtillares aptabat.*

SUBTOLARES, apud Ordericum Vital. l. 8. p. 683.

l.11. p.815. Isidorus l.19. c.34. *Subtolares, quod sub talo sunt, quasi subtalares.* Ita MSS. codd. ut monet Salmasius.

Surtolaria, apud Baldricum Noviom. l. 3. c. 20. *De toto corpore nullum vestigium præter unum Subtolarium reperitur.*

Subtulares, apud Galbertum in Vita Caroli Boni Comitis Flandr. c.1. Joannem Monachum Bertinianum in Vita S. Bernardi Pœnitentis nu. 26. [in Charta Caroli Simplicis Reg. Franc. an. 899. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 253. in Ord. Rom. tom. 2. Musei Ital. p.65. in Statutis Vercell. l.3. fol.101. v. & Saluciar. Collat.4. c.146. &c.]

¶ Sutellares, in Memor. Potestat. Regiens. ad an.1282. apud Murator. to. 8. col. 1153. *Erat in civitate Parmensi quidam pauper homo operans de opere cerdonico: faciebat enim Sutellares.*

¶ Sutilares, Acta S. Bertrandi to.1. Jun p. 801. *Dum in sua statione, ut mos cerdoniæ artis est, Sutilaris scapino infigeret acum suendi causa.*

Sutulares, apud Guibertum lib.1. de Vita sua capit.13.

¶ Sotilaria, in Charta ann. 1318. apud *Madox* Form. Angl. p.316. *Item omni anno duo paria novorum Sotilarium bassarum, & unum par caligarum, &c.*

¶ Sottulares. Mirac. S. Eutropii tom. 3. April. p.740. *Cum vero se vellet de illis Sottularibus calceare.*

Sotulares. Joan. de Janua & Breviloq. *Sotularis à solea.* Item *dicitur per apocopem solear, unde in Doctrinali:*

His sotular socios, specular breviabit origo.

Et est sotular genus calceamentorum. Ugutio: *Solea, solum, planta pedis* solere tangat, vel quod terræ adhæreat, unde Sotular.* Idem alibi: *A suo, Sotularis, quasi sutularis.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sotularis vel sotular, solers, ebancemens.*] Jo. de Garlandia in Synonymis;

Calceus, & pero, simul Sotular, & aluta.

Joannes Monachus lib. 1. Histor. Gaufredi Ducis Norman. *Pedes ejus Sotularibus in superficie leunculos aureos habentibus muniuntur.* Ebrardus Bethun. contra Valdenses c.25. *Sotulares cruciant, cum membra potius debeant cruciare. Calceamenta coronant, caput autem non coronant.* Utuntur passim Scriptores, Rodericus Toletan. l.5. de Reb. Hispan. c.22. Vita B. Rogerii Abbat. Ellantii nu. 12. Vita sancti Egwini Episc. Wigorn. n.19. Hist. Translat. S Stephani Fundator. Ord. Grandimont. n.4. Jo Buschius in Chron. l.1. c.42. l. 6. cap. 6. Chartæ aliquot in Histor. S. Martini de Campis, pag. 33. 368. &c.

¶ Sotulares Consutitii, Certa ratione consuti, ut in Synodo Rotomag. an.1299. *Sotulares consutitii laqueis. Sotulares caligis consuti,* in Statutis S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. Conc. Terracon. an.1282. apud Marten. tom.7. Ampl. Collect. col 279. *Nec portent Sotulares consutitios, nec rota tractos.* Ubi leg. *rostratos.* Vide *Consutitii.*

¶ Sotulares Cordelati, Certis suturis ornati. Statuta Eccl. Cadurc. &c. apud Marten. to.4. Anecdot. col. 726. *Sotularibus rostratis, seu Cordelatis non utantur.* Vide *Cordulatio.*

Sotulares Corduani, Ex pelle de Corduba, apud Ordericum Vital l.5. pag 591 596. [*Sotulares de Courdouan,* in Cod. censuali Episcopat. Autissiod. Vide *Cordebisus.*]

Sotulares Corrigiati, quorum usus erat in equitando, *in* Statutis Cluniac. Hugonis V. Abb. ann. 1367. [Occurrunt etiam in Statutis Cisterc. ann. 1437. apud Marten. to.4. Anecd. col. 1590.]

¶ Sotulares Excolati, Collari ornati, in Statutis MSS. Cardin. Trivultii Abbat. Sanct. Victoris Massil. an. 1531. *Statuerunt ut omnes Monachi ... deferant ... Sotulares honestos & clausos & altos usque ad cavillum, nec incisos, nec Excolatos.*

¶ Sotilares Focilares, f. Lignei. Laudes Papiæ apud Murat. to. 11. col. 43. *Certis diebus venduntur Sotilares focilares novi in platea.*

¶ Sotulares Intaliati, Incisi, in Concil. Compluт. an 1325. Vide *Intalia.*

¶ Sotulares Laqurati, Laqueis, nostris *Lassets,* exornati, in Statutis Cisterc. ann. 1439. apud Marten. to.4. Anecdot. col.1600. Vide supra *Laqueata vestes.*

¶ Sotulares Rostrati. V. *Rostra calceorum.*

¶ Sotulares Scotati. Vide *Scotatus.*

¶ SUBTANA, ut mox *Subtaneum.* Bulla Urbani VIII. PP. an.1624. *Omnes* (clerici) *gerant vestes talares, sive, ut vocant, Subtanas, à collo usque ad talos demissas, & desuper præcinctas.* Vide *Sutana.*

SUBTANEUM. Togæ seu tunicæ species, quam etiamnum *Soutane* vocamus, quod forte *Subtaneorum* seu Turenrum vestis propria fuerit. [Vide Menag. in Etymolog. Gall. & *Sotanum.*] Chron. Nonantulanum MS. de institutis & ritibus sub Friderico I. Imper. *Virgines in parentum domibus tunica de pignolata, quæ appellatur Subtaneum, & paludamento lineo, quod Xocam dicebant, erant contentæ.*

¶ SUBTANUS, Inferior; ut *Supranus,* Superior. Caffari Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 288. *Tale illico consilium infra se habuerunt, ut medietas bellatorum Januensium cum parte militum Comitis ad Subtanam partem civitatis juxta flumen staret.* Jac. Auriæ iidem Annal. ibid. col.598. *Sanctus Stephanus v. Petra lata Suprana & Subtana in. ... Carodanum Supranum & Subtanum v.* Vide *Subterior,* & *Subtranus.*

¶ SUBTEGMEN, Indusium, interula, Gall. *Chemise,* apud Mabillon. tom.5. Annal. Bened. p.103. ubi de Gilduino qui Carnutas se devehi curavit ut B. M. ecclesiam orationis causa adiret, *ubi capsam, in qua ejusdem Dominæ nostræ Subtegmen contineri creditur, &c.* Vide *Subtile.*

SUBTEL. Vide *Subtalares.*

SUBTELA, in Catholico parvo, *Culiere de cheval.* Catholicon Armoricum: *Cropier, Gall. Croppiere. Lat. Subtela.* Glossæ Isid. *Sutela, corrigia, quæ tenditur sub cauda equi.* Vide *Autela.*

¶ SUBTELARES, Surtelaria, Surtellarius, ut *Subtalares.* Vide in hac voce.

¶ SUBTENENTES, ut infra *Subvassores.* Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 239. *Subtenentes non tenentur auxilium persolvere domino capitali, sed domino intermedio tenentur auxiliari ad auxilium suum domino capitali persolvendum.*

¶ SUBTERCUTANEUS. Vide *Subcus.*

¶ SUBTERFIRMARE, Subscribere, signo suo, vel sigillo infra apposito Chartam firmare. Charta Innocentis Episc. Cenom. apud Mabillon. to.3 Analect. p. 85. *Manus nostras propriis Subterfirmavimus.* Occurrit rursum ibid. p. 93. Charta Lotharii Reg. Franc. ann. 13. ejusd. apud Stephanot. in Antiq. Bened. Aurelian. MS. pag. 341. *Et ut firmius maneat annulo nostri palatii Subterfirmari jussimus & insigniri.* Vide *Firmare 2.*

¶ SUBTERFUGIUM, Effugium, Gall. *Subterfuge.* Gloss. Lat. Gr. *Subterfugium,* καταφυγή. Gl. Latino-Gall. *Subterfugium, Refut. Subterfugere,* Refuser. Joh. Sarisber. Epist. 118. *Alicujus Subterfugiis obviare.* Charta an.1329 ex Tabul. Eduensi: *Renuntiantes etiam in hoc facto ..... allegationibus, Subterfugiis,*

fugiit, cavillationibus & dilationibus atque barris tam juris quam facti.

SUBTERIOR, Inferior Vetus Charta apud Perardum: *In superiori fronte perticas 8. in Subteriore vero perticas 8.* [Vide *Subtanus*.]

¶ 1. SUBTERIUS, Infra. Charta an 855. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 143. *Signum Folkeri qui hanc traditionem coram testibus Subterius nominatis manu propria perfecit.*

¶ 2. SUBTERIUS, Subterraneus, Gallis *Souterrain*. Martyrol. Eccl. Autiss. apud eumd. Marten. to. 6. Ampl. Collect col. 705. *Autissiodoro in Basilica S. Germani dedicatio Subteriarum cryptarum.*

¶ SUBTERNUS, Inferior. Necrolog. S. Petri de Casis: *14. Aprilis obiit dom. Ysabel de Andrueplis quæ dimisit unam cameram Subternam & supernam conventui de Casis.* Vide *Subtanus*, & *Subtranus*.

SUBTERRARE, Humo mandare, Sepelire, Gall. *Enterrer*. Jo. de Janua: *Subterrare, sub terra ponere, sepelire, terra infodere.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Subterrare, mettre soubz terre, ensevelir.*] Adam Brem. c. 102. *Corpus ejus Bremam revectum Subterratum est in medio chori.* Occurrit in Vita sancti Deicoli Abbat. n. 37. apud Theoderic. Mon. in Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 17 Humbertum Silvæ candidæ contra Nicetam Pectoratum, Baldricum Nov. l. 2. c. 21. lib. 3. c. 22. Cantipratanum, in Concilio Biterrensi an. 1233. c. 14. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 168. &c. Historia bellorum Hierosol. Ms. *Si trouva ke Renters, li freres à la Dame estoit mort & Sousterrés.* Infra: *Lendemain l'enterrerent au Moustier dou Sepulcre, la droit u li autre Roi avoient esté Sousterré.*

¶ SUBTHESAURARIUS. Vide *Thesaurarius*.

¶ SUBTILARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SUBTILE, SUBTILIS, Vestis Subdiaconorum, quæ & *stricta tunica* dicitur, inquit Honorius Augustod. L. 1. c. 229. l. 3 c. 1. & 85. Durandus l. 3. Ration. cap. 10. *Tunica quæ alibi Subtile, in lege vero* ποδήρης. Idem c. 11. n. 3. *Dalmatica Diaconi ampliores habet manicas, quam tunicella Subdiaconi, quæ alibi Subtile vocatur.* Adde l. 6. c. 2. n. 6. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 10. *Præter quæ Dalmaticum & Subtile pene aurea... acutia sua versipelli resumpserat.* Adam Bremensis c. 161. *Casulas 35. cappas 30. dalmaticas & Subtiles 14.* Burchard de Casib. S. Galli c. 1. *Stolas similiter deauratas, capsas dalmaticas, Subtilia, cætera quoque Ecclesiastica ornamenta.* Conradus Moguntinus in Chronico Moguntino: *Ejusdem operis duæ dalmaticæ, & duo Subtilia latis aurifrigiis ornata.* Infra: *Duæ casulæ de viridi samitta, & tot dalmaticæ, & Subtilia aurifrigiata valde bona.* Joan. Buschius in Chron. lib. 1. c. 23. *Habitus Canonicorum regularium est vestis linea, sive toga linea, quam Romani Roketum Romanum, Germani Subtile, Sarracium, sive Scorlicium appellant.* Adde c. 42. l. 2. c. 6. Krantzius in Metropoli c. 8. ex veteribus Actis: *Casulam & dalmaticam cum Subtili de serico lasurio.* Habetur in Missa, ab Illyrico edita, hæc Oratio *ad Subtile*, cum scilicet Episcopus sacra facturus illud induit: *Indue me, Domine, vestimento salutis, & circunda me lorica fortitudinis.* Vide Canones Saxon. Edgari c. 33. Will. Hedam in Conrado Episcopo Traject. [Miræum to. 1 p. 71. col. 2. Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 352. supra *Substantia 7.*] & infra in *Superpellicium*. Occurrit etiam vox *Subtile* apud Esaiam c 10. v. 9. & Ezechiel. c. 16. v. 10. ubi LXX. τὴν βύσσον verterunt.

1. SUBTILIARE, *Tenuem facere*, Ugutioni. Auctor Mamotrecti ad 1. Esdræ c. 5. *Attenuatus, i. Subtiliatus.* Lex Angliorum & Werinorum tit. 5. §. 19. *Si quis alium in brachio vel in crure percusserit, ut ipsa membra decrescant, & ita fuerit Subtiliatum, ut duos digitos minuatur, 4. sol. componat.* Constantinus African. l. 1. de Morb. curat. c. 4. *Confectio ad capillos Subtiliandos, &c.* Occurrit passim apud Alex. Iatrosoph. veterem Interpretem in libris Passionum. Jo. Sarisberiensem Epist. 75. Mich. Scotum l. 1. Mensæ Philosophicæ, c. 7. &c.

2. SUBTILIARE, & SUBTILIARI, Argutari, subtiliter agere, Gallis *Subtiliser*. Petrus Cellensis l. 7. *Qui vero calcatis grossioribus carnis fæculentiis, subtilia spiritus ingressi, Subtiliari in spiritualibus consueverunt, in amicis quærunt gratiam, non pecuniam: fidem, non exteriorem possessionem, &c.* Knyghtonus an. 1335. *Rex Franciæ Subtiliavit viis & modis quibus potuit: qualiter deturbaret Regem Angliæ, &c.*

¶ SUBTILIZARE, Eadem notione. Roland. Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 326. *Jam enim verum erat Eccelinum Subtilizare qualiter adhærere posset Imperatori futuro, ut faceret sicut olim sub umbra imperii suos inimicos cum Frederico Imperatore confœderat, cui fraudulenter applicuit & adhæsit.* Vide infra *Subtiliter*.

¶ SUBTILITAS, Calliditas, astutia, ibid. col. 253. *Sed machinata est Eccelini Subtilitas cum probissimo quodam viro de terra illa, ... & concordavit etiam cum capitaneo dicti castri.* Nostris olim *Soustiveté*. Charta Caroli primogeniti Johannis Reg. Fr. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. pagin. 222. *Icelles (lettres) ne souffrons changier, muer, haussier, ou affoiblier par quelconques Soustiveté ou maniere, &c.* Le Roman *de la Rose* Ms.

Car tien gent veulent grosse chose,
Sans grant Soutiveté de glose.

Soutiffart & *Soutive pratique*, in Hist. Johannis IV. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 717.

Les gens du Roy de l'autre part
Si incitoient par Soutiffars
Les Bretons de soy rebeller
Contre leur Duc.

Ibidem col. 729.

Et pour ce que nulli n'osoit
Deffendre le Duc, ne son droit,
L'en pensa Soutive pratique, &c.

¶ SUBTILILOQUIUM, Subtilis sermo, argutiæ. Vetus S. Irenæi Interpres l 3. c. 14. n 4. ult. edit. *Ex hoc enim multas occasiones Subtililoqui sui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene sunt dicta.*

¶ SUBTILIS. *Subtiles merces*, Aromaticæ dicuntur in Statutis Genuæ l. 4. c. 16. p. 120. *Non liceat patrone ... onerare in dicto viagio... nisi tantummodo victualia pro usu & necessitate navigii, merces Subtiles & capsas passagiorum.* Nostris *Soutil* & *Soutif*, pro Subtilis, tenuis. Statutum Johannis Reg. Fr. an. 1350. to 2. Ordinat. p 397 *Proposoient entre leurs autres raisons que leur mestier d'euvre rayèe estoit plus Soutif que mestier de laneure plaine.* Le Roman *d'Athis* Ms.

Une chemise de chainsil
De fil d'euvre moult Soutil.

Vide *Subtile*.

¶ SUBTILITAS. Vide in *Subtiliare 2*.

¶ SUBTILITER, Occulte, apud Anonymum Hist. Palæst. c. 34. to. 3. Reliq Mss. Ludewig. p. 33. *Consiliati in unum abibant per montanea, Subtiliter inquirentes & emenies frumentum.*

¶ SUBTILIZARE, ut *Subtiliare 2*. Vide ibi.

¶ SUBTILLARES, ut *Subtalares*. Vide in hac voce.

SUBTILLUM. Gloss. Gr. Lat. ἴσθι, *Carmen*, *Subtillum*. Ita Ms. In edito vox *Subtillum* abest.

¶ SUBTITULARE, Subtus scribere, infra referre.

Charta Ottonis Imper. an. 965. inter Instr. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 15. *Itaque præcepimus Subtitulare rerum ad eundem locum pertinentium possessiones*. Charta Philippi I. Reg. Fr. an. 1082. to. 2. Hist. Eccles. Meld. p. 15. *Præsentibus de palatio nostro, quorum nomina Subtitulata sunt, &c.* Occurrit præterea apud Calmet inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 290. Marten. to. 1. Anecd. col. 402. Camusat. in Episc. Tricass. fol. 176. &c.

¶ SUBTOLARES, SUBTOLARIA. V. *Subtalares*.

¶ SUBTOLLERE, Auferre, tollere. Leges Liutprandi apud Murat. to. 1. p. 2. pag. 68. col. 1. *Tunc habeat ipse judex potestatem foris provinciam eos vendendi, & pretium Subtollendi atque habendi*. Guidonis Discipl. Farf. c. 7. *Ante Primam Subtollantur pallia ecclesiæ, & alia ornamenta, quæ usum est auferri*.

¶ SUBTRAGI, SUPTRAGI, pro Subtrahi, in Chartis ann. 1002. & 1015. apud Murat. delle Antic. Estensi p. 195. & 200. Locus est in *Retollere*.

¶ SUBTRAHERE, Protrahere. Regula S. Benedicti c. 13. *Sexagesimus sextus psalmus dicitur sine antiphona Subtrahendo modice, sicut in Dominica, ut omnes occurrant*.

¶ SUBTRANUS, Inferior, ut *Subterior*. Statuta Montis Regal. fol. 268. *Item statutum est quod nullus ferrarius ... præsumat ferripedare aliquam vel aliquas bestias .... in via tendente à platea versus portam Vici, videlicet à parte Subtrana dictæ viæ, hoc est, deversus domos Subtranas*. Vide *Subteanus* & *Subternus*.

¶ SUBTULARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SUBTULUM. Charta ann. 1316. apud Fantinum Castruccium in Hist. Avenion. to. 1. p. 166. *Subtulum cum solario ejusdem*. Infra: *Subtulum prætribus equis domus Petri Guillermi*. Occurrit ibi pluries. *Cum stratibus, hospitiis, stabulis, &c.* Rursum: *Item unum Subtulum domus D. Raimundi de Aramont, item Subtulum domus Guillermi Ruffi*. [Locus inferior, idem quod *Sotulum*. Vide in hac voce. Vetus Poeta Ms. ex Bibl. Coisl. nunc Sangerm.

Trestor guerpi, fi s'en ala
En un Sotul sen habita.]

¶ SUBTUMULARE, *Humo condere*, in Glossar. Gasp. Barthii ea Baldrici Hist. Palæst. apud Lud. wig. to. 3. Reliq. MSS. p. 173. Vide *Subterrare*.

¶ SUBTUS MANUM, Secreto, clam, Gall. *Sous main*. Cron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 610. *Hæc mulier in tantum scivit tractare dulcibus verbis cum dicto capitanio, quod soluta sibi aliquali pecunia Subtus manum, ipsam & bona sua occasione sui terroris filii non ulterius molestavit*.

¶ SUBTUSSELLIA, ut *Subsellium* 2. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 140. *Ego Tassilie dono caballum unum cum capistro, & freno, & sella, & Subtussellias ad monasterium S. Victoris*. Vide *Subsellia*.

SUBTUTUS. Commodianus Instruct. 30.

...... Subtutus in prosperis esto.

Id est, subtristis, Rigaltio: malim *Subtutum esse*, hoc loco esse *cavere sibi*.

SUBVASSORES, Armigeri, qui tenent de Militibus. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 8. §. 8. *Et illi, qui tenent de Militibus, qui vocantur Subvassores, leges tenebunt, & observabunt in omnibus curiis suis, &c.* [Vide *Subtenentes*.]

SUBUBERES, Infantes, qui adhuc sunt sub ubere, in Glossis Isidori. Gr. [illegible], ut apud LXX. Oseæ c. 14 v. 1. quæ Joeli c. 2. v. 16. [illegible]

SUBUCULARES, Calcei, pro *Subtalares*, in Vita S. Heldredi Abbat. Novalicensis n. 14.

SUBVECTARE, Subministrare, [adjuvare, auxiliari.] *Auxilium Subvectare*, apud Galfridum Monemuthensem l. 2. c. 4. *Nisi ingenium artem Subvectaret*. Adde l. 6. c. 6. l. 7. c. 1. 6.

¶ SUBVECTORIUM. Vide mox *Subvectus*.

SUBVECTORIUM, Vectura. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 107. §. 1. de jumento: *Qui eam ad Subvectum acceperat*. *Subvectorium*, eadem notione, apud Stephanum Tornacensem Epist. 27. *Jam maturassem reditum, sed Subvectoria non habebam*. Galli dicerent, *je n'avois pas de voiture*.

SUBVELLAMEN. Gloss. Gr. Latin. [illegible], *Subvellamen*. In Ms. *Subvellaneum* habetur. Vide *Subventrile*.

¶ SUBVELLERE. Gloss. Latino-Græc. *Subvello*, [illegible].

¶ SUBVENDA, Præstatio minor *venda*, quæ domino feudali exsolvitur pro distractionis seu venditionis prædii facultate. Charta S. Andreæ Clarom. ann. 1440. *Ad census & servitutes unius quartonis frumenti censualis & redditualis cum domaine, vendis, Subvendis & laudimiis consuetis*. Vide *Venda* 2.

SUBVENIMEN, pro Subventio, auxilium, apud Guntzonem in Miraculis B. Gingulfi n. 18.

¶ SUBVENIRE *in casibus consuetis* domino capitali, hoc est, Auxilia, quæ à lege & Consuetudine inducta erant, pollicentur vassalli in hominiis, maxime in Delphinatu. Homagium an. 1309. ex Schedis D. *de Flamarens*: *Quod debemus eidem dare & Subvenire super quatuor casibus generalibus*. Aliud an 1371. ex Schedis Præsid. *de Mazangues*: *Et Subvenire vobis in casibus consuetis, videlicet de militia per vos aut filios vestros assumenda. Item, pro filiis seu filiabus maritandis per vos & successores vestros, item, si contingat vos aut heredes vestros, quod absit, capi seu capitivari. Item, pro emendo terram per vos aut successores. Item, & fidejubere pro vobis ad vestram requisitionem in omni contractu & omni causa, & Subvenire de placito & de guerra*. Hæc fusius exponuntur in voce *Auxilium*.

SUBVENTIO, Præstatio extraordinaria pro subsidio Principis in necessitatibus suis; vulgo nostris *Subvention*, ut fuit illa, quæ ann. 1303. sub Philippo Pulcro pro bello contra Flamingos ab nobilibus perinde ac ignobilibus exacta est, de qua consulendum 36. Regestum Chartophylacii regii Charta 56. 140. & alibi. In Charta 145. mentio fit *Superintendentium negotio Subventionis novissimæ*. In Charta vero 245. *Superintendentium negotii decimalium Subventionum an. 1305*.

SUBVENTIONEM appellari aiunt festum Relationis corporis S. Martini Turones, quod occultaverant Monachi propter Danorum incursus. Odo Cluniacensis in præfatione ad Tractatum de Reversione B. Martini à Burgundia: *Solennitas autem illa, non Translatio, seu Ordinatio, non Transitus, non Exceptio dicitur; sed Subventio ab iis, quibus rei gestæ veritas melius innotuit, nominatur*. Et c. 2. *Subventionis hujus festum 4. Idus Maii solenniter celebratur, quæ nullo alio nomine rectius, quam Subventio censetur*. Eadem verba extrema habent Gesta Consulum Andegav. c. 2. n. 6. Adde c. 3. n. 11.

¶ SUBVENTOR, Auxiliator, in Inscript. Gruter. 459. 1. *Populi Subventori*. Et 1093. 7. *Subventori civium necessitatis*.

SUBVENTRILE, SUBVENTRILIA. Gloss. Græc. Lat. [illegible], *subimen*, *Subventrile*. Marcellus Empiricus c. 28. *Ad intestina rupta, leporinum stercus, atque etiam pili, vel lana ejus de Subventrili cum melle decocta, &c.* Alexander Iatrosoph. lib. 2. Passion. *Oportet autem non solum Subventrilem & lumbos ungi, &c.* Hesychius: [illegible]

¶ SUB-

¶ SUBVERTERE Judicium, Unctionibus sancti chrismatis aliisve adversus ignis sensum roborantibus manum alicujus judicium se purgationem ferris candentis subituri munire, ne igne lædatur. Capitul. 2. Caroli Magni ann. 809. c. 10. *Ut presbyter qui sanctum chrisma donaverit ad judicium subvertendum, postquam de gradu suo fuerit expoliatus, manum amittat.* Vide *Judicium* 3.

SUBVIARIUS. Vide *Viarius*.

SUBVICARIUS. Vide *Vicarius*.

SUBVICECOMES. Vide *Vicecomes*.

¶ SUBVICULA, ὑποδύτης, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Subucula*, ut in Gl. Gr. Lat. ὑποδύτης, *Subucula, Subvicula, subula*.

¶ SUBVILLICUS. Vide *Villicus*.

¶ SUBVINCTA, Appenditiæ, pertinentiæ, ut videtur Placitum Pippini Reg. an. 752. apud Mabill. lib. 6. Diplom. p. 491. *Una cum terris, ... vinctis vel Subvinctis, farinariis, gregibus cum pastoribus utriusque generis & sexus, &c. Saltibus atque Subvinctis, terris cultis & incultis, &c.* in alio ejusdem Reg. Placito an. 754. ibidem pag. 493. *Subjuncta* dicuntur in Charta ann. 791. ibidem pag. 503. Ubi etiam intelligi possunt comparata & acquisita, si tamen voce *Vinctum* proprium, *alodis* significetur. Vide *Comparare* 2.

SUBULA, & SUBLA, Veru, vel ferrum longius ac præacutum, cujusmodi est cerdonum subula. Gl. Lat. Gr. *Subula*, ὀπεάτιον, περόνη, *Subula*, ὀπήτιον, περόνη. Leg. ὀπάτιον. Adrevaldus l. 1. de Miraculis s. Benedicti c. 16. *Requisiti autem, quomodo tantum scelus nudis patrarent manibus, præsertim cum neque Subulas majores, neque malleos, marculos, nec aliquod officinæ fabrilis secum haberent, &c.* Nicephorus Constantinopolitanus scribit Justinianum Rhinotmetum Imp. aliquot ex primoribus Chersonensium, ἐν ξυλίνοις σούβλαις immissos, ad ignem torruisse. Quo loco Theophanes habet ἐν σούβλαις ξυλίναις. Moschopulus: περόνη, τὸ σουβλίζεσθαι. Utuntur porro voce hac Græcobarbara, σούβλα, Græcorum Synaxaria, cum *Subulis* Martyrum carnes dilaniatas scribunt, 12. Octobr. 18. & 23. Januar. 21. Mart. 12. & 27. Junii, Menologium Basilii 20. April. &c.

SUBULÆ, etiam inter arma recensentur, quibus scilicet loricarum defectus scrutarentur. Will. Brito lib. 11. Philipp. p. 234.

His sudibus, telis hic dimicat, ille bipenni,
Hic verubus, cultris alter Subularibus arctas
Scrutatur thoracis vias, galeæque fenestris,
Qua ferro queat immisso terebrare cerebrum,

Infra:

In cerebrum casu ferrum Subulare recepit.

Ejusmodi forte fuerunt σούβλια illa, de quibus Leo Imper. in Tacticis c. 5. §. 4. & c. 6. §. 2.

¶ SUBULCUS STILUS, Impurus, exilis Paschasius in Epist. ad Carolum Calvum apud Mabillon. tom. 2. Annal. Bened. p. 537. *Sed libellum... quem dudum Placidio ... consecrans, ideo fit communior, velut stilo temperato Subulco, &c.* *Subulcus*, porcorum custos, apud s. Valer. de gen. Monach §. 7.

¶ SUBULTANEUS, ἠθικός, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. ἠθικός, *Moralis, Subultaneus, moratus*.

¶ SUBUMBRARI, Obumbrari. Albertin. Mussatus apud Murator. tom. 10. col. 597. *Luna ante Luciferum pallens fusca crucis operta signaculo veluti eclipsabunda Subumbrata est.*

SUBUNCULA, Papiæ, *Pannus addititius, à subjiciendo, vel subsuendo dictus.* Joan Buschius in Chron. l. 2. c. 6. *Vestimenta & calceamenta sine petiis & Subunculis minime reddiderunt.*

SUBUNCULARE, Resarcire, segmenta locis vestium vel calceorum attritis apponere. Idem Buschius l. 1. c. 6. *Calceamenta eorum & subtalaria vidimus infra & supra, à lateribus hinc inde in locis pluribus Subunculata.* Lib. 2. cap. 39. *Calceosque Subunculando.* Thomas a Kempis in Vita Gerardi Magni c. 11. *Antiquum & Subunculatum pellicium.*

SUBUNDRA. Glossæ antiquæ MSS. *Subgrunda, inter tectum & parietes subgrunda dicitur, vulgo vero Subundra.* [Vide *Subgrundium*.]

¶ SUBVOCATUS, pro *Subadvocatus*. Vide *Advocatus*, col. 189. Charta an. circ. 1060. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 189. *Sub torturas Subvocatorum, quibus quotidie affligebantur, graviter conquesti.* Charta an. 1156. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. Mss. pag. 203. *De adjutoribus vel vicariis, quos Subvocatos dicunt, in æternum non cogitet.*

SUBURBANI. Charta Henrici V. Regis Angl. pro Abbatia de Exaquio in Normanniæ Ducatu tom. 2. Monastici Anglicani p. 969. *Et terram duarum bercariarum, quam pastores tenent, & sex Suburbanos cum alodiis suis, &c.* Iidem videntur, qui nostris *manentes*, & *submanentes*. Vide in *Manentes*.

¶ SUBURBANI, nude dicuntur *Presbyteri ex Suburbanis*, ut habet Ordo Romanus cap. 6. in Ceremon. Eccles. Vienn. apud Marten. de Ant. Eccl. discipl. in div. Offic. p. 504. *Ad majorem Missam debent esse sex Suburbani, diaconi septem, &c.*

SUBURBANUM, Prædium, quod ad urbem est, προάστειον, in Gloss. Auctor Mamotrecti ad c. 30. Numeror. *Suburbanus, a, um, quasi sub urbe, sicut sunt burgi. Suburbanum prædium*, apud Varronem & Columellam lib. 1. cap. 1. [Utitur etiam Cicero non semel.] Senator lib. 3. Ep. 53. *Quamvis Romana civitas aquis abundet irriguis, sitque fontibus gaudens, reperiuntur tamen plurima Suburbana, quæ hanc videantur desiderare peritiam.* Synodus Romana in causa Formosi PP. cap. 8. *Ut patrimonia, seu Suburbana, atque massæ & colonitiæ, &c.* Acta Sanctor. Martyrum Numidarum 30. April. n. 2. *Venerunt in locum, qui appellatur Magnus, cui est Cirtensis Coloniæ Suburbana vicinitas.* Utitur passim Willelmus Tyrius. Adde Gregor. Turon. l. 2. de Mirac. c. 32. de Gloria Confess. c. 58. Vide *Proastium*. S. Hieronym. Epist. 16. *Suburbanus ager vobis pro Monasterio sit, & rus electum pro solitudine.*

¶ SUBURBANUM, Urbis territorium, tractus urbi subjectus. Jonas in Vita s. Eustasii Luxov. sæc. 2. Bened. p. 122. *Itemque in Suburbano Bituricensis urbis vir venerabilis Theodulfus ... monasteria ex regula Columbani omni religione palliata construxit, primum in insula supra fluvium Mimnadram, &c.* Vita sancti Ebrulfi sæc. 1. p. 367. *Hunc* (Ebrulfum) *Dei famulum monachi patre suo destituti abbatem præficere decreverunt in Suburbanis Ambianensium, ubi Fuscianus & Victoricus gloriose certaverunt martyrio.* Quod monasterium duabus leucis ab Ambiano distat.

¶ SUBURBIUM, Pari similiter notione. Vita s. Salabergæ sæc. 2. Bened. p. 426. *Cœnobium puellarum in Suburbio Lingonicæ urbis in hæreditate vel successione paterna conatur exstruere.* Occurrit in Charta s. Eligii ibid. p. 525. *Inde ergo in crastino egressi, per Ribodimontem & munitionem, quæ Francorum curtis dicitur, in Suburbium Laudunense in villam quæ Vallis vocatur, venerunt.* Adde sæc. 5. p. 768.

¶ SUBURBANUS, Qui *Suburbanum* habitat, rusticus. Translat. s. Sebast. &c. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 405. *Hanc lætiferam vocem qui tunc utcumque dormire vigilare poterant, horribiliter intonantem, non solum in ipsa urbe cives, verum Suburbani quaquaversum degentes audiere.*

SUBURBICARIÆ, Regiones ac Provinciæ sic dictæ in Italia, quod *Urbis Vicarii* jurisdictioni subditæ essent,

essent, ut *Urbicaria*, quæ à Præfecto urbis administrabantur. Vide quæ in hanc rem congesserunt Baronius ann. 305. num. 134. 135. Jacobus Gothofredus, Alexander Junior, Salmasius, Sirmondus, Morinus lib. 1. Exercit. 30. & alii, qui famosam hanc, & inter eruditos agitatam diu controversiam scriptis suis illustrarunt. [Vide infra *Urbicaria*.]

¶ SUBURBII, pro Suburbia. Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Histor. Occitanicæ col. 429. *Juro vobis Carcassonam & forcias ipsius atque Suburbios sine vestro inganno*.

SUBURGIUM, pro *Suburbium*. Tabularium Monasterii s. Andreæ Viennensis: ... *Vineam nostram quam Dominus noster Rex Chunradus territorium de murum civitatis Viennam mihi dedit propter murum, quem ego feci in Suburgio Viennæ civitatis juris mei*, &c. Vide *Suburbanum*.

SUBURIA. *Sonus quilibet*, Papias.

¶ SUBUSTIO, Calefactio, in Cod. Theodos. tit. 1. de Oper. publ. leg. 32. ubi Codices nonnulli haud male habent *Substructio*.

SUBUSTIVUS. Alexander Iatrosophista l. 1. Passion. *Eis, quos Subustivos contingit habere oculos*. Ubi Gloss. Mss. rubeos.

¶ SUBZEMBLERIUS, Qui subest *Zemblerio*, seu curatori jumentorum sarcinariorum. Vide locum in *Embla*.

SUCCA, Vestis species. Bulla Nicolai II. PP. pro Canonicis Basilicæ s. Petri Romæ, apud Bzovium an. 1289. n. 5. *Nunquam appareant in eadem* (Ecclesia) *quin saltem Succas habeant, & super eas chlamydes ante pectus, vel post collum annixas*, &c. Infra: *Succis & capparum apertura excepta*. Concilium Palentinum an. 1322. c. 6. *Statuimus, ut Episcopi & superiores Prælati Succas lineas in publico, & cum eos equitare contigerit, nullatenus tabardos, sed cappas & capellas suæ dignitati deferant congruentes*, &c. [Vide *Soscania*.]

¶ SUCCAMA, ut *Succa*. Statuta vetera Domus Dei Paris. Mss. *Sorores habebunt singulæ 3. camisias, & 3. Succamas talares*, &c.

¶ SUCCARE, Sugere, Gall. *Sucer*, Ital. *Succhiare*. Sebast. Perusin. in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii pag. 340. *Quatenus possint abstrusa mella ruminando Succare*.

¶ SUCCARUM, SUCHARUM, Saccharum, Gall. *Sucre*. Iter Indic. Balth. Spingeri, apud Marten. Itiner. 2. p. 362. *Saccarum quoque inde abundanter evehitur*. Chronic. Corn. *Zantfliet* apud eumdem tom. 5. Ampliss. Collect. col. 365. *In primordio quidem languoris per annos circiter 19. usa est* (Lidwina) *parvissima portiuncula Succari*. Hinc emendanda Charta an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Unam cassiam Succuri candidi*. Leg. enim *Succari*. Vide *Zucara*.

¶ SUCCEDANEUS, *Successor*, in Gloss. Mss. Sangerman. n. 501. *Succedaneus*, [illegible], in Gloss. Lat. Gr. *Succedanea vices*, in Cod. Theodos. tit. 5. de navicul. leg. 14.

¶ SUCCEDENTIA, Successio, series, in Charta Caroli Simplicis an. 912. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 334. *Quod ut per Succedentiam temporum verius credatur & diligenter observetur, manu propria subtus firmavimus*.

¶ 1. SUCCEDERE, Accedere. *Ut nullus audeat ad loca tutiora, etiam acerbitate temporis cogente, Succedere*, in Cod. Theod. tit. 29. de curios. leg. ult.

¶ 2. SUCCEDERE, Cedere, abire. Vetus s. Irenæi Interpres l. 2. c. 29. n. 1. *Animas jam non propter substantiam in medietatem ad similia dicentes Succedere, sed propter operationem; justorum quidem dicentes illuc Succedere, impiorum autem remanere ignem*.

SUCCENTOR, Joanni de Janua, *qui in Ecclesia post Præcentorem, sive principalem Cantorem subsequenter canendo respondet, vel qui facit officium principaliter in choro sinistro*. Durandus l. 2. Ration. c. 3. n. 1. *Cantorum duo sunt in arte musica genera, Præcentor scilicet & Succentor. Præcentor vocem præmittit in cantu; Succentor canendo subsequenter respondet; Concentor vero, qui consonat*. Alia ejus officio habent Statuta Ecclesiæ Leichefeldensis in Monastico Anglicon tom. 3. p. 243. & Ecclesiæ Londinensis ibidem p. 339. & vetus Charta apud Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 678.

SUCCENTORIA, Succentoris dignitas, in Histor. Episcoporum Autissiodorensium c. 59. *Liberaliter contulit Lectoriam & Succentoriam, per quas totum in legendo cantandove servitium dispensatur*. [Adde Bullam Pii III. PP. an. 1538. pro secularizat. Eccl. s. Ægidii.]

SUCCENTRIO. Messianus Presbyter de Vita s. Cæsarii Arelat. Episcopi p. 254. *Devoluto namque tempore, venit ad agrum Ecclesiæ nostræ, ubi diœceses suas, qui Succentriones vocantur: balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt*, &c. Nomen, ut opinor, regionis.

¶ SUCCENTURIA, *Alia aliam subsequens caterva*, in Gl. Gasp. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. Mss. p. 170. Gesta Consulum Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 447. *Et cominus utraque Danorum & Flandrensium instabant legiones, & ipsorum supervenere Succenturiæ quæ graviter primos cœperunt repellere*.

¶ SUCCENTURIATUS, *In subsidium coactus*, ex eodem Gloss. ibidem p. 195.

¶ SUCCESSATRIX, Quæ alteri in aliquo munere succedit. Charta Paschalis II. PP. ann. 1107. in Bullar. Casin. tom. 2. p. 124. *Ermingarda Abbatissa monasterii Domini Salvatoris; . . tibi tuisque Successatricibus*, &c.

¶ SUCCESSIO, pro Filiis seu successoribus, in Cod. Theod. tit. 7. de div. offic. leg. 19. & tit. 7. de Collegiatis leg. 1.

¶ SUCCESSIVE, Postea, Gall. *Ensuite*. Litteræ Pii II. an. 1459. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. Mss. p. 61. *Venerunt ad nos oratores Georgii, quem in dominum vestrum recognoscunt, & Successive oratores partium Silesiæ*. Pro progressu temporis sæpius usurpant Philosophi.

¶ SUCCESSORIUS, Hereditarius. Litteræ Edwardi III. Angl. an. 1337. apud Rymer. tom. 4. p. 818. *Attendentes inclitum regnum Franciæ ad nos fore jure Successorio legitime devolutum*, &c. Passim occurrit.

¶ SUCCIDIMENTUM, Quod ab alio dependet, ejus appendices, Gall. *Appartenances*. Testam. Almeradi an. 1052. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 219. *Dono ad filium meum Petrum quantum habeo in castro Andusia & in Succidimentum ejus, & in alio loco totum castrum Barræ & omne Succidimentum ejus, & in suprascripto castro de Petra-mala & in Succidimentum ejus*, &c. Vide *Subpertinentia*.

¶ SUCCIDERE, pro Succedere, in Charta Theodorici Reg. an. 690. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. p. 9.

SUCCIDIUM. Vita s. Rigoberti Archiepisc. Remensis, c. 1. *Statuit ligna cædere aquasq; comportare ad faciendum ei balneum: insuper & ad Succidium occurrere, & si quid hujusmodi necesse sit in eorum cultus, quod facto opus sit*. Perperam editum *suscidium*. Vide *Subsidium*, nisi ita legendum sit. Alia notione utitur Petrus Damianus l. 4. Ep. 3. *Vos estis dæmonum victima, ad æternæ mortis Succidium destinata*. A voce forte.

SUCCIDIUS, pro *Succedaneus*, Succiduus. Marculfus l. 1. form. 2. *Nulla judiciaria potestas, nec præsens, nec Succidia, aut ad causas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non præsumat ingredi*, &c.

¶ SUCCIDUM, [illegible]. Gloss. Lat. Gr. Ubi Vulcanius

canius ἐπώμαρι, vel ... legendum suspicatur. Hæc vox de potionibus usurpatur.

¶ SUCCINCTA, ut *Subcingulum*. Vide ibi.

¶ SUCCINCTIM, *Breviter, succincta ratione*, ex Gemma, apud Vossium de Vitiis serm. l.4.c.35.

SUCCINCTORIUM. Papias: *Succinctorium vestimentum, quo tantum genitalia teguntur*. Alibi: *Subcinctorium, dictum quod sub brachiis dictum alarum sinum ambit, atque hinc inde subcingit*. Glos. MSS. *Succinctorium, bracha*. Catholicon parvum: *Succinctorium, surceint*. [Charta ann. 1205. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 455. *Item aillears ... une Surceinte de fil blanc, une boursette de soye a reliques de S. Clare*. Charta Petri Episc. Parisiens. ann. 1210. ex Chartular. ejusdem Episc. fol. 57. *Præterea capicerii debeat exhibere sanctum Succinctorium super altare B. Mariæ in Pascha per tres dies tantum, scilicet die Lunæ, die Martis & die Mercurii*.] Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 3 Id. Julii: *Dedit præterea imaginem B. Virginis octo marcharum argenti ad reponendum sacrum Succinctorium*. Ab Innocentio III. l.1. Myster. Missæ c. 10. 52. inter novem specialia Pontificum ornamenta recensetur. Durandus l.3. Ration. c.4. *Pontificis cingulo duplex dependet Succinctorium*. Infra: *Succinctorium, quod aliter περίζωμα, vel succingulum vocatur*. Cassianus ait *resticulas duplices lineo plexas subtegmine, quas Græci ἀναλάβους vocant*, Latinos sui *Succinctoria seu redimicula, vel proprie rebrachiatoria appellasse*. Vide *Rebrachiatorium* & *Subcingulum*.

¶ SUCCINCTUS, Diligens, strenuus, in Lib. de Castro Ambasiæ apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 567. *Sane morum probitas mentionem venerandæ matronæ Succinctæque personæ ejus consulit*.

¶ SUCCISUS, figurate pro Attritus, debilitatus, in Cod. Theod. tit. ult. de Censitor. leg. 8.

SUCCLAMATIO, Submonitio, citatio in jus. Diploma Zuenteboldi Regis an. 898. in Monum. Paderbonensibus p. 35. *Advocatus eorum super ris justitias agat, nec ad publicum mallum quisquam Succlamationem faciat, priusquam Advocatum eorum interpellaverit pro justitia facienda*.

¶ SUCCULCARE, *Sub se calcare*, ex Gemma, apud Vossium l.4. de Vitiis serm. c.26.

¶ SUCCUMBENTIA, dicitur de eo qui causa cadit, *Qui soccombe*. Statuta criminalia Saonæ c. 14. fol. 15. *De restituendo omne id, & totum, quod ab eis exactum fuerit ex causa dictarum condemnationum in casu Succumbentiæ in causa dictæ appellationis*.

SUCCURRERE. Vide *Monachi ad Succurrendum*, in *Monachi*.

¶ SUCCURSIVUS, Subsidium, auxilium, suppetiæ, Gallis *Secours*. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 117. p. 309. *Hostis tamen commotis principis impetum exspectare formidans, mox, Regis applicatione in partes illas cognita, vecordi fuga Succursivum cum suis elegit*.

¶ SUCCURSUS, ut *Succursivus*. Charta an. 1257. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *In tantum quod dictus dominus Comes Ildefonsus congregatis multis militibus ad Succursum eorum, &c.* Litteræ Senescalli Provinciæ ad Massil. ann. 1337. ex Tabul. Massil. *Et jam induximus, si hoc contingat, cavalcatas, ut subito possit adhiberi Succursus*. Occurrit passim, maxime vero apud Matthæum Paris in Addit. in Epist. Friderici II. Imper. apud Marteo. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1199. Rymer. tom. 2. p. 322. 944. tom. 3. pag. 140. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 151. apud Murator. tom. 8. col. 249. tom. 11. col. 278. Madox Formular. Anglican. pag. 423. &c. Hinc

¶ SUCCURSUS dicitur Ecclesia quæ alteri potiori auxilio est in administrandis plebi Christianæ sacramentis, nostris *Secours, Eglise Succursale*. Charta Galteri Episc. Lingon. ann. 1170. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 184. *Decedentibus vero quoquo modo presbyteris jam dictæ parochiæ administrationem quam Succursum consuevimus appellare, eidem & beneficium cum integritate veris donanda conferimus*.

¶ SUCCURUM, pro *Succarum*. Vide ibi.

¶ SUCCUS, Mons, collis. Terrarium Apchonii in Arvernia: *Juxta Succum de Chabrales*. Ibidem: *Juxta Sucum vocatum le Suc Roaze*. Charta domin. Luriaci in Foresio an. 1417. *Quamdam terram sitam in Succo, id est super montem & in altitudine montis*. Exstat etiam hodie domus in parochia S. Stephani in pago Dombensi quæ *le Suc* dicitur, quod sit in proclivio montis, *Suque, Sommet de la tete*, vertex, apud Borellum.

¶ SUCCUSATIO, Succussio, Gallis *Secousse*. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. p. 1004. *Facta leni alarum Succusatione, quasi puerperio consummato in mare deciduunt*.

SUCCUSSATOR, *Succussatura*. Vide *Subrussatar*, & *Trotare*.

SUCERDA, χοιρία κόπρος, in Gloss. Lat. Gr. [Stercus porcinum, aliis *Sucearda*.]

¶ SUCH, *Momentum, i. quantum cito statera declinatur*. Glos. Mons. pag. 335. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SUCHERES. *Juxta les Sucheres demini de Chanins*, in Charta feudorum nobilium Castellionis Dombarum an. 1463. Haud scio an legendum sit *les Jacheres*. Vide *Jacheria* & *Gascharia*.

¶ SUCHILES, f. Qui colligendis tributis invigilat, exactor, ab Hispan. *Escuchar*, vigilare. Conc. Mexican. an. 1585. inter Hispan. tom. 4. p. 349. *Nec occupare possit, exigere aut petere quascumque exactiones, Indi Suchiles aut Tamalaltasli, &c.*

SUCHORNA, Vestis species. Vide in *Surcotium*.

¶ SUCKING. Placitum in Itin. apud Cestriam ann. 14. Henrici VII. in Nomolex. Angl. Th. *Blount*: *Per Sucking, hoc est fore quietum de illis amerciamentis, quando le Burlıman, id est supervisores del Ringyord, id est clausuræ, quæ vocatur le Chimsufildes vel common Medows, & præmoniti fuerint ad imparcandum & faciendum clausuras illas simul cum vicinis suis, ille qui non venit ad talem præmonitionem amerciatus erit ad pretium unius vomeris, Anglice a Suck, pretii quatuor denariorum & hoc quotiescumque præmonitus non devenerit*. Vide in *Parcus*.

¶ SUCTIM, Sugendo. Acta S. Bonifacii tom. 1. Jun. p. 464. *Ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ Suctim camporum circumvolat arva*.

¶ SUCUS, Stercus, lutum, cœnum. Litteræ ann. 1345. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 158. item. *Quod possint & valeant dictum castrum S. Genesii, videlicet plateas & carreyrias & pontes facere mundare & auferre femorarias, Sucos & alias orduros prout indigebunt*. Ubi Cl. Editor legendum suspicatur *Sutos*, qua voce stabulum porcorum intelligeretur, quod Occitani etiamnum *Soute* appellant: at nihil immutandum arbitror; neque enim de stabulis porcorum, sed de quovis stercore vel luto hic sermo fit. Vide *Sucous* & *Sucerda*.

SUDA, Fossa, seu potius vallum, vel sudes, quibus vallum ipsum & castra muniuntur, ut apud Ammianum lib. 31. *Vallo Sudibus fossaque firmato*. Ethelwerdus lib. 1. an. 349. *Tum astuta gens Scottorum gnara quid faceret prominente muro, ac Suda profundo saltu, ferreos in measura arte mechanica struunt aculeos, superstantesque more deorsum trahentes avide interimunt*. Lib. 4 cap. 2. ann. 867. *Centuriæ congregant non parvas, visitant hostes jam morantes in Suda, alternatim concitant iras, &c.* Cap. 3. *In eodem anno* (804.) *Danaa Suda in Beamfleote*

ftote loco ex perto nutu ab incolis ruit, aunilem in se dividunt thesaurum.

Sic Græci recentiores vocem, σοῦδα, osurpant interdum pro fossa, interdum pro vallo & sudibus fossam munientibus Chronic. Alexandrinum pag. 906. Καὶ ἤγαγεν τὰ μαγγανικὰ ἀπὸ τοῦ τεῖχους ... καὶ τὴν σοῦδαν ... καὶ ἤρξατο καταλύειν τοὺς πύργους ... καὶ τῷ νυκτὶ ἔκαυσεν τὸ σοῦδιον αὐτοῦ, καὶ τοὺς πύργους ... &c. Ubi σούδιον idem est, quod recentior Latinitas *Vallatum* vel *Palatum* vocavit, seu *Palacium*. Scylitzes pag. 660. Καὶ γενόμενος ἄχρι τῆς λεγομένης μεγάλης σούδας: alii Codd. habent τάφρον. Joannes Cananus p. 189. ... ἀλλὰ ... χῶμα, &c. Occurrit in Tacticis Leonis Imperat. non semel, apud Constant. de Administr. Imp. c. 42 p. 132. & in Tacticis, Nicetam, &c. Hinc forte σοῦδι appellatum Orontis fluvii ostium, de quo egimus ad Alexiadem Anneam p. 368. ubi editio Hoeschelianа habet σοῦδα, quasi profundioris fossæ speciem prætulerit.

SUDA. Chronica Pisana Ughellana an. 1115. *Quarta vero civitatula, quæ circa regium Sudam, quæ Cassarea dicitur, erat constructa.* [Castrum sudibus, seu vallo & fossa munitum intellige. Pro Stabulo porcorum occurrit infra in *Sudis*. Vide in hac voce.]

¶ SUDATUS, *Sudibus armatus vel ornatus*, Johanni de Janua, unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sudatus, Garniz de pelz, i. sudibus.*

SUDARE, *rie*, Sudium compago, vel contextus. Acta 6. Thyrsi Mart. num. 38. *In hujus circuitu turrisin modum Sudarium configite tabulas, ibique omnes forae relaxate, &c.*

SUDARIA, Stragulum, quo equus insternitur, ne ejus sudor equitem inficiat. Stephanus Episc. Redonensis in Vita s. Guillelmi Firmati n. 26. *Jocellinus suam, qua suus sternebatur equus, amisit Sudariam.*

SUDARII, apud Firmicum l. 3. c. 7. dicuntur, qui ex palæstra venerea sudant: *Faciet infames, libidinosos, & puerorum amatores, & ex coitu Sudarios.* Ita enim legi in scripto codice monet Salmasius.

SUDARIUM, Vestis Sacerdotalis, quæ alias *Mappula*. Vide Amalarium l. 2. de Eccl. Offic c. 24.

Est etiam *Sudarium*, veli, quo caput tegitur, species, quod σουδαριοφόριον appellatur in Nomocanone edito tom. 1. Monument. Eccles. Græcæ, cap. 251. Lexic. Gr. Mf. Reg. sign. 2062. Σουδάριον, λεπτόν τι σχέπασμα ἐκ λίνου πεποιημένον. Alius Cod. 930. Σουδάριον, λεπτόν τι σχέπας.

¶ SUDATORIUM, Vaporarium, hypocaustum. Gloss. Lat. Græc. *Sudatorium*, ἱδρωτήριον. Nicol. de Jamsilla de Friderico Imp. apud Murator. tom. 8. col. 504. *Est antrum vetusta murorum compage fabricatum, in quod ingredientes nihil quidem aquæ inveniunt, sed sudare præ calore inviti, quasi in fornace compelluntur, unde & Sudatorium vulgo appellatur.* Utitur Seneca Ep. 51. & c. 7. de Vita beata. Vide *Stuba*.

¶ SUDATUS, pro Sutus, ut videtur. Consuetud. Fontanell Mf. p. 424. *Capellum cucullæ desuper Sudatum & faciem ex utraque parte consuitur.* Vide alia notiona in *Suda*.

SUDES, *tis, qui facit sudes*, Joan de Janua.

SUDIS, Porcorum stabulum, Germ. *Suten*, Gall. *Sou*, vel *seu à pourceaux*. Locus sudibus conseptus, unde forte nomen: nisi à Teutonico *seu*, sus, quasi *suarium*. Lex Salica tit. 2 §. 3. *Si quis porcellum de Sudes furaverit, &c.* Editio Heroldi habet *de sutten*. Tit. 18. §. 3. *Si quis Sudem cum porcis ... incenderit, &c.* Edit. Heroldi, *Sudem* præfert. Liber Proportionum Arithmetic. qui Gerberto tribuitur: *Paterfamilias stabilivit curtem novum quadrangulam, in qua posuit scrofam, quæ peperit porcellos 7. in media Suda.* Vide *Sodis*, & *Sueius*.

¶ SUDORARE, *Sudare, sudorem emittere*, ex Gemma, apud Vossium de Vitiis serm. l. 4. c. 26.

¶ SUDUS. *Seta suda*, nondum abluta, nondum tincta, Gall. *Crue*, ni fallor. Constitut. Cataloniæ Mfs. *Item statuimus quod nos, nec aliquis subditus noster non portet . . . setam Sudam, nec sembellinum, nec erminium, &c.*

¶ SUEGALUM, *Fistula*, in Gloss. Rhabani Mauri. Gloss. Florentinæ: *Suegelo, fistrum; Suegila, fistula, calamus.*

¶ SUEIGA, *Buccula*. Gloss. Monf. 412. *Sueinebriud, Pascualia*, ibidem, apud Schilter. in Gl. Teuton.

¶ SUEILHA, SUELHA, Fimetum, sterquilinium, fossa ubi fimus congeritur, Massiliensibus *Sueillee*. Statuta Massil. l. 6. c. 80. quod inscribitur *de Suebils*. *Ordinamus quod facientes Sueilhas sive femoracia, teneantur easdem facere subtus terram per 4. palmos.* Charta an. 1204. ex parvo Chartul. s. Victoris Massil. fol. 66. *In plateis sive locis areas & Suelhas facere.* Infra: *Sualhas*.

¶ SUEKE. Vide infra *Suparum*.

¶ SUELLIUM, Area, Gall. *Aire*, ubi frumentum teritur. Terrarium Humberti *de Villars* domini *du Chatelard* ann. 1391. *Tenet res tachiabiles ad decimam, tachiam levandum per cellarium dou Chatelard in Suellio ipsius confitentis ad bichetum.* Haud scio an huc spectet le Roman *de Robert le Diable* Mf.

Et passe de jouste la bruella,
Ou li agais est Souz la Suelle.

¶ SUEOR, Sutor, Gallice *Cordonnier*, olim *Sueur*. Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. an. 1160. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 536. *Concessimus ex nunc in posterum Theci uxori Yvoni la Choe & ejus heredibus magisterium cantorum, baudreorum, Sueorum, mesgeycorum & bursariorum in villa nostra Parisiensi.* In lemmate Gallico *Sueurs* appellantur, ut videre est in voce *Conreatores*, ubi eamdem Chartam in nonnullis diversam laudat Cangius, v. g. pro *Sueorum* edidit *Sutorum*. *Le mestier des Suers & de la tannerie de Chartree*, in Litteris an. 1311. inter Ordin. Reg. Franc. tom. 5. p. 272.

¶ SUERIUS, Eadem notione, in Charta Philippi Reg. Franc. an 1345. in laudata voce *Conreatores*. Vide ibi.

¶ SUER, f. Juxta, nisi mendum sit librarii Charta an. 1242. to. 2. Chartul. s. Vandreg. p. 1841. *Ego Gaufridus de Fonte de Condé Suer Viva dimisi ... viris Religiosis R. Dei gratia abbati s. Vandregesilli & ejusdem loci conventui totam illam terram quam reclamabam apud Livre.*

¶ SUERGEN, *Vaccaritia*, Stabulum vaccarum, ex Gloss. Leg. Alaman c. 75.

¶ SUERIUS, ut *Sueor*. Vide in hac voce.

¶ SUERT, SUERTH, *Pugio, mucro*, in Gloss. Monf. pag. 327. 338. & 359. apud Schilter. in Glossario Teutonico.

¶ SUESSI, pro Suessiones, Gall. *Soissonnois*. *Hugo Suessorum Episcop.* apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 297. & 302.

¶ SUESSIONENSIS MONETA. Vide *Moneta*, col 1005.

¶ SUESTRI, an Qui more suum vivunt? Concil. Constant. tom. 1. col. 717. *Beggardis, Beguttis, quæ Suestri omnes dicuntur de hæresi valde suspectis, se eis conversando ingerunt.*

¶ SUETENSES, SUITENSES, Gall. *Suisses*, Helvetii. *Helvetii sive Sueteases*, apud Rymer. tom. 13. pag. 464. & 482 Adde Gothofredi Observat. in Carolum VIII. pag. 633. Franc. Carpesani Comment. apud Marten. tom 5. Ampl. Coll. col. 1232. *Helvetii... à nonnullis etiam Suetenses prisco verbo, nostra ætate Fœderati nuncupati, &c.*

¶ SUET-

¶ SUETQUA, f. Quæ ad sues pertinent. Charta Alaman. Goldasti 39. Et in Reutincbona, tereas & silvas, Suetqua, vel alias acentias, quicquid ibi habere videor. De jure pascendi porcos ibi agi opinor. Vide Succur.

¶ SUETTA, à Gall. Suitte, ut Secta 3. Charta an. 1263. apud Kennet. Antiqu. Ambrosd. p. 262. Pro omnibus servitiis, demandis, auxiliis, curiæ sectis, Suettis, releviis, &c.

¶ SUFFA. Vide supra in Bigera.

SUFFACIATUS, pro Suffasciatus, Fasce onustus: apud Ordericum Vital. l. 3 p. 499.

¶ SUFFARCINATUS, Instructus, Gall. Fourré. Mantica Suffarcinata, apud s. Bernardum tom. 1. col. 538. edic. an. 1690. Suffarcinatus calliditate, hoc est, refertus, Gall. Farci de malice, in Histor. Liutprandi apud Murator. tom. 2. p. 458.

¶ SUFFECTIO, ὑποτύπωσις, in Gloss. Lat. Gr. Addunt Gr. Lat. Animadversio.

¶ SUFFECTIVUS, Sufficiens, Gall. Suffisant, Gocelinus in Transl. s. August. Cantuar. tom. 6. Maii p. 429. Ille relicta domo & cognatione, cum Suffectiva possessione ad suum sanatorem Augustinum commigravit.

1. SUFFECTUS, Latinis, qui pro alio substituitur. Novella Valentiniani de Episcopali judicio: Ii autem, qui intra decennium transactum à die lata hujus legis Diaconi ordinati sunt, Suffectas pro se dare debebunt, &c. Vide Brisson. de verbor. signific. Lex Wisigoth. l. 5. tit. 7. §. 20. Unde quia necesse est, ut illi præbeant ex ratione Suffectam, unde meruisse lætantur absolutionis statum. Ubi Fori Hispanici habet al servitio.

¶ 2. SUFFECTUS, us, Perfectio, executio. Felix in Append. ad libr. s. Isidori de Viris illustr. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 82. Eleemosynis nimium deditus, in Suffectu operum devotus, in relevatione miserorum promptissimus, &c.

1. SUFFERENTIA, Patientia, tolerantia. Evagrius Monach. in Sententiis: Sufferentia viri generat spem. Acta s. Thyrsi Mart. c. 6 Thyrsus dixit: per Christum, qui Sufferentiam tribuit mihi, ut tanta patiar propter nomen ejus. Acta Ss. Saturnini & Socior. n. 7 Domine, pro nomine tuo da mihi Sufferentiam. Occurrit præterea n. 13. 15. 20. in Vita s. Ephrosynæ Virg. n. 15. in Vita s. Frontonis, in Vita s. Luperci Mart. in Epistola Lotharii Regis ad Hadrianum II. PP. in Chronico Reichersperg. pag. 234. in Passione Ss. Perpetuæ & Felicitatis pag. 7. apud Hucbaldum in Vita s. Rictrudis cap. 15. in Actis s. Theclæ, &c.

¶ 2. SUFFERENTIA, Voluntas, arbitrium, consensus. Charta an. 1136. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 315. Si servitia Sufferentia canonicorum antedicta, & eo modo quo sunt determinata, per manus ministerialium eorum susceperit, hospitia quæ non ex debito aut justitia, sed per Sufferentiam fratrum accipiebat, prorsus amittat. Tabul. Sangerm. an. 1219. Recognoscimus quod nos dictam domum & ejus pertinentias ex Sufferentia & speciali gratia dicti Abbatis non in manu mortua, sed in vilenagio possidemus. Litteræ Guidonis Nivern. Comit. an. 1231. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. p. 116. Exceptis redditibus nostris quos non habemus ibidem vel sumus in posterum habituri, vel quos aliqui de nobis ad vitam suam, vel ad Sufferentiam nostram modo tenent. Vide Sufferta 1.

¶ 3. SUFFERENTIA, Mora, prorogatio diei, Gall. Delai, répit. Item, Induciæ, Gall. Suspension d'armes. Litteræ Edw. I. Reg. Angl. an. 1295. apud Rymer. tom. 2. pag. 689. Adolpho Regi Romanorum, Eduardus, &c. Vestras solempnes nuncios, cum plenaria potestate dandi Regi Franciæ Sufferentiam, vel respectum & tractandi super ineundis treugis ... mitteretis. Litteræ aliæ ejusdem Reg. an. 1296. ibidem pag. 715. Ut ante omnia aliqualem Sufferentiam a bellicis actibus, donec plenius tractatus haberi posset, sibi concedere dignaremur... Concessimus ut præfati Cardinales prædictam Sufferentiam nomine nostro possint facere & firmare. Quæ Gallice sic redduntur ibidem: E qe, avant totes autres choses, voussisons otrier aucune Suffrance de fetz de gere ... Avoms grauntè ... q'il ... puissent fere la dite Suffrance. Pluries occurrit apud eumd. Rymer. ibidem pag. 723. 733. 795. 799. 812. tom. 3. pag. 541. & tom. 5. p. 56. Bulla Clementis VI. PP. an. 1346 to. 2. Hist. Dalph. p. 537. col. 1. Assumptis interim Sufferentiis aliquibus usque ad tempus de quo suæ discretioni videbitur duraturis, &c. Charta an. 1377. ex Bibl. Reg. Fuerremur posse nostrum quod darentur Sufferentia seu abstinentia usque ad festum s. Michaelis proxime venturi.

☞ Sed maxime hæc vox usurpatur à Jurisperitis ubi de re feudali, aut rei ærariæ rationibus agitur: hic Suspensæ rationes in sufferentia positæ dicuntur; quod & de cliente beneficiario itidem dicunt, cui dicendi sacramenti prolata est dies, ne scilicet ob clientelam nondum professam in subdita prædia domini feudalis injiciantur manus. Utriusque notionis exempla præsto sunt. Litteræ Philippi IV. Reg. Franc. an. 1300. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1407. Ab aliis subditis Prælatorum & Baronum & Terrariorum nihil exigentes, donec aliud à nobis super hac habueritis in mandatis. Ipsos enim posuimus in Sufferentia usque ad Magdalenam... Item, ipsos posuimus in Sufferentia usque ad Parlamentum proximum B. Martini hyemalis. Aliæ Philippi VI. an. 1333. tom. 2. Ordinat. p. 91. Gabellam tamen prædictam, ac inhibitiones & ordinationes prædictas, in personis & rebus dictorum Prælatorum, personarum Ecclesiasticarum, Baronum & Nobilium, qui, ut præmittitur, in Sufferentia positi sunt in suspenso, ... in statu volumus remanere. Charta apud Menestr. Hist. Lugdun p. 22. Et adhuc in Sufferentia Lugduni occupati detinentur. Charta an 1366. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 526. Ecce Dux Britanniæ qui ad vos tanquam ad dominum suum supremum accessit, ad se in propria persona excusandum super eo quod ad vos citius non venit in homagio suo vobis faciendo, & ad regratiandam vobis de Sufferentia, in qua eum pluries posuistis, &c ... & ad supplicandum vobis quatenus ipsum poneretis, teneretis & haberetis in Sufferentia seu homagii. Charta an. 1391. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 389. Tenebat quod Rex servaret sua jura & honor usus & infra dictum terminum non reciperet aliqua hommagia, sed daret Sufferentiam vassallis, quia ea indigerent. Adde tom. 4. ejusd. Hist. pag. 1715. & Gloss. Juris Gallici v. Souffrance. Vide Respectus 4.

¶ SUFFRENTIA, ut Sufferentia, in Charta an. 1187. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. p. 46. Quandam Sufferentiam facit Gebennensis ecclesia ad tempus, &c.

¶ SUFRENTIA, Eodem significatu, Induciæ. Charta Johannis Reg. Castellæ ann 1410. apud Rymer. tom. 8. p. p. 618 Tam per terram quam per mare, bonas firmas, legales & legitimas treugas, Sufrentiam & guerræ abstinentiam ... Durantibusque treugis, Sufrentia & abstinentia guerra, &c.

¶ SUFFERRARE, Ferreas equos soleas subdere vel suppingere, ex Gemma apud Vossium lib. 4. de Vitiis sermon. c. 26. Occurrit apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 838 & alibi. Vide supra in Ferrum 1.

SUFFERRATURA. Statuta Facultatis Juris Civilis Academiæ Viennensis in Austria tit. 11. § 5. Item quod nullus doctorandus doctori ipsum præsentanti variam, vel aliquas Sufferraturas solvere teneantur. Sed legendum sufforraturas, vel nude foraturas, quod satis vox varium arguit. Vide Foderatus.

¶ SUFFERRE, Sufficere. Gloss. Lat. Gr. Suffero, ἀντιταδίσταμαι. Ubi MSS. habent, Suffecto, sufficio: quibus con-

consonant Gloss. Græc. Lat. ἀνταυδιάρκω, *Suffero*: *sufficio*.

¶ 1. SUFFERTA, Voluntas, consensus. Statuta Massil. l. 1. cap. 63. §. 1. *Nisi hoc faceret consilio & Sufferta Rectoris vel Consulum Massiliæ, & Consiliariorum vel majoris partis eorum*. Nostris olim *Souffretè* & *Souffraite*, pro *Disette*, *pauvretè*, Penuria, paupertas, egestas. Le Roman d'*Athis* MS.

De Souffretè & de pouretè
M'avez en honneur monté.

Ibidem:

De pouvretè & de Souffraite, &c.

Vide *Sufferentia* 1. & 2.

¶ 2. SUFFERTA, ut *Sufferentia* 3. Vide in hac voce. Epist. Henrici de Villariis an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 558. col. 2. *Item, dominos Vinayci & Castri Novi, qui unus contra alterum dissensiones parabant, posuit in statu & Sufferta usque ad festum B. Johannis ... Item, eodem modo posuit in Sufferta fa... dom. Johannis de Grotea & Aynardi de Anjove.*

☞ Utuntur etiam hac voce in re feodali, eodem significatu quo supra *Sufferentia*. Terrarium feudorum Castillonis an. 1463. *Item debet sex den. Viennenses bonos pro Sufferta hommagii ad quod dictæ res præfato dom. Militi adstringuntur, donec quousque dictæ res devenerint ad manus quæ possint deservire homagium ad quod ipsæ res astringuntur*. Consule *Revel* quæst. 17. p. 78. & observat. 51. p. 163. novæ edit.

¶ SUFFERTUS, Toleratus, Gall. *Supporté*. Vita B. Humilianæ tom. 4. Maii p. 391. *Hoc pluribus diebus patienter Sufferto, non ferens damnum orationis*.

SUFFIBULATORIUM, Joanni de Janua, *Subligatorium*, *Subfibulum*, *i. subligaculum*. Papias: *Subfibulum, subligomentum*.

SUFFICERE, Posse. Anastasius Bibl. in Historia de exilio s. Martini PP. *Cras, quod est dominica dies, obvii ei erimus, & salutabimus eum, quia hodie non Sufficimus*. Id est, *non possumus*.

¶ SUFFICIENS ALIQUA RE, Contentus, cui res ipsa satis est. S. Irenæi vetus Interpres l. 2. c. 1. n. 5. *Et unaquæque conditio suum fabricatorem glorificabit, & ipso Sufficiens erit, & alterum non cognoscet*.

¶ SUFFICIENTER. Anonymus in Vita Edwardi III. Angl. p. 395. *Cui ecclesiæ Papa providit de Roberto de Wyveley, qui scripsit speciales litteras Reginæ matris, (matri) viro utique Sufficienter (ut dicebatur) literato*. Id est, Mediocriter, interprete Cl. Editore Hearnio. Pro Satis, Gall. *Suffisamment*, occurrit apud Ulpian. & alios.

¶ SUFFICIENTIA, Facultas, excellentia. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 4. *Libet paulisper de ejus (Angliæ) situ & Sufficientia, ... pauca de plurimis epilogando perstringere*. Infra: *Ejus vera Sufficientia, sive excellens prærogativa, &c.*

¶ SUFFICIENTIA, Quod satis est. Oratio habita an. 1378. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1504. *Ivit ad Mendegurriam, ... quam cepit mora postposita, & in ipsa dimisit Sufficientiam gentium armatorum, quæ custodirent & defensarent illam*. Mag. Boncompagnus de Obsid. Anconæ apud Murator. tom. 6. col. 930. *Quoniam civitates quæ sunt in partibus constitutæ, non possint de labore proprio frumentum & annonam habere ad Sufficientiam*. Occurrit rursum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 448. 588. & *Madox* Form. Angl. p. 158. Adde Tertull. l. 1. ad Uxor. c. 4. & Sidon. l. 6. Epist. 12.

¶ SUFFINGILARE. Gloss. Lat. Gr. MS. Reg. *Suffingilo*, ὑπαλγω.

SUFFIRMATUS, *Suffultus*, *munitus*. Papias MS.

SUFFITORIUM. Anastas. in Hormisda PP. *Pallia olobera blattea cum tabulis auro tectis, de chlamyde vel de stola Imperiali, Suffitorium super confessionem B. Petri Apostoli. Hæc omnia à Justino Augusto orthodoxo votorum gratia oblata sunt*. Quidam Codd. habent *succinctorium*. Alii *chlamydem Imperialem, i. stolam & subsutorium*. Sed legendum forte *suffusorium*. Vide in hac voce. [Rectius supra, tametsi ex conjectura, legendum monet *Substratorium*. Vide ibi.]

¶ SUFFLAMEN, Adminiculum, sustentaculum, Gall. *Appuy*. Papias in Præfat. ex Cod. MS. Bituric. *Pars titubat nullo firmo suffulta Sufflamine*. Vide *Subflamen* & mox *Sufflare*.

SUFFLARE. Ugutio: *Sufflare, i. appodiare, fulcire, appodiamentum supponere, vel hoc Sufflamen, appodiamentum, quod cui innititur, ut sustentetur* [Gloss. Lat. Gr. Sangerm. *Sufflare, appoier, attaier*.] Vide *Exsufflare*.

SUFFLATOR, Officium in coquina Regia, in Ordinat. Hospitii s. Ludovici Regis Fr. an. 1261. vulgo *Souffleur*.

SUFFLATORIUM, in Catholico parvo, *Soufflet à souffler*.

¶ SUFFLATORIUM, Fornax. Litteræ encyclicæ de obitu Odonis Abbat. Cellensis inter Instrum. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 18. *Sed quia probandus erat velut in Sufflatorio, &c.*

SUFFLETUS, SUFFLUS, Flatus ventris. Vide in *Bombus*.

☞ Nec flatus ventris, nec buccarum inflatio, ut vult Camdenus, eo loco significatur: sed Sibilus, Gall. *Sifflet*: quod maxime colligitur ex similibus hominiis quæ etiamnum obtinent in Normannia: unum referre sufficiat. Usus est quotannis ut aliquis ex vassallis Dom. *de Belhomme de Grauloy* prope Sagium ad vesperam vigiliæ Natalis Domini stipitem ad ejus coquinæ focum deferat; statimque tenetur saltare, crepitum edere & sibilum, quod vulgo dicitur *un sault, un pet & un Sifflet*, vel, ut Normanni efferunt, *un Soufflet*.

SUFFOSSOR, vel *suffusus equus*, Ugutioni. Alibi: *Assusus equus, qui vulgo infusus est*.

¶ SUFFOSSORIUM, Ligo quo terra suffoditur. Lethaldus in Mirac. s. Maximini Abbat. Miciac. n. 34. *Operante eo, Suffossorium, quod bessom dicunt, sumit*.

SUFFRAGANEI, Episcopo Metropolitano subjecti, in Capitul. ann. 779. c. 1. in Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 8. lib. 1. Capit. c. 7. &c. Acta Conciliabuli Romani an. 963. super depositione Joannis XII. *Tunc Romani Pontifices, Episcopi scilicet Suffraganei, & Cardinales Presbyteri ... dixerunt, &c.* Sub finem: *Romani Pontifices, Suffraganei scilicet Episcopi, &c.* Sic porro intelliguntur Episcopi diœcesis Romanæ, quique *Suburbicariis* Ecclesiis præerant. *Urbes & Ecclesiæ Suffraganeæ*, apud Wil. Tyrium in Notitia Episcopatuum Patriarchatuum Antiochiæ & Hierosolym. Sed & ibidem scribit Hierosolymitanum Patriarchatum erectum fuisse sub Justiniano in Synodo Constantinopolitana, eique attributos Metropolitanos quatuor ex Antiochena & Alexandrina Ecclesiis: *Et quoniam*, subdit ille, *iterum eumdem Patriarcham oportebat habere præter supradictos Metropolitanos familiares suffraganeos, quos Græci Syncellos vocant, subtraxerunt prædictis Metropolitanis quosdam Episcopos, & quosdam de novo creaverunt usque ad viginti quinque*.

Suffraganeos porro dictos putant Gretzerus & alii, quod a Metropolitano ad Synodum vocati, suffragii jus habeant: vel quia absque Metropolitani suffragio consecrari non poterant. Malim ego sic appellatos, quasi Metropolitanorum *adjutores*; quomodo vocantur apud Lupum Ferrariensem Epist. 81. maxime in consecrandis Episcopis, quod soli facere non possunt Metropolitani. Id firmat præ cæteris Anonymus in Vita s. Remberti Archiepiscopi Hamburg

burg. oum.c3. *Cum hujus ergo ad ordinandum eum temoris insinuatione venerabilem Rembertum gloriosus Rex direxit ad Luitbertum Archiepisc. Moguntinensem, à quo jussu ejus est consecratus: ut proinde actum sit, quatenus in adjutorium consecrationis non unius Metropolis, sed duarum convenirent Suffraganei*, &c. Arnulfus Lexoviensis in Epist. ad Thomam Cantuar. Archiepisc *Quod sane contemplati, quorum opera usi, quorum muniti consilio, quorum fulciri suffragio debuistis, à vobis velut agmine facto discesserunt, quando maxime nominis sui rationem deberent agnoscere, & se vobis Suffraganeos non refragaueros exhibere.* Dicuntur præterea Suffraganei Metropolitanorum, *quod*, ut inquit Joannes de Janua, *Episcopi nihil possunt statuere vel disponere de his, quæ spectant ad communem statum Provinciæ absque Metropolitano: ita nec e contrario Metropolitanus absque consilio Episcoporum.* Græci ὑποψηφίους Suffraganeos vocabant, cui ψηφισθέντας, ut loquitur Pachymeres l. 8.c.13. seu Cleri suffragiis electi, nondum consacrati erant. Ita ὑποψήφιοι dicuntur Socrati l.5.c.5. & Sozomeno l.2.c.20. qui populi vel cleri suffragiis in Episcopos eligebantur, nondum consecrati.

SUFFRAGANEI, Quilibet Vicarii Prælatorum in re aliqua exsequenda, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. l.1.c.27.l.2.c.30.l.3.c.5.6.18. Bernardum in Consuetud. ejusdem Monasterii MS.c.3. & alibi sæpe: in Statut. Ord. Præmonstr. Dist.2.c 8. & in Consuetudinibus Floriacensibus editis à Joanne à Bosco p.397. in Concilio Rotomagensi an.1072. c.15. vetantur Sacerdotes, Ecclesias suas regere per *Suffraganeos*. In Concilio Islebonensi an. 1080.c.6. *Archidiaconi per Archidiaconatus suos semel in anno Presbyterorum Suffraganeorum suorum vestimenta & calices & libros videre* jubentur. Inter Opera Alcuini p 1160. hæc habentur: *Dixistis, Serenissime Imperator, velle vos scire, qualiter nos & Suffraganei nostri doceremus populum Dei & de Baptismi Sacramento. Hæc prout potuimus prælibavimus. Suffraganeus est nomen mediæ significationis: ideo nescimus, quale fixum ei apponere debeamus, ut Presbyterorum, aut Abbatum, aut Diaconorum, aut cæterorum graduum inferiorum, si forte Episcoporum nomen, qui aliquando vestræ civitati subjecti erant, addere debemus*, &c.

SUFFRAGANEI PAPÆ, dicti præterea Episcopi aliarum Diœceseon Apostolicæ Sedi immediate subjecti, ut est in Gallia Aniciensis, &c. Charta an.1233 *Nos Stephanus Dei gratia Aniciensis Episc. D. Papæ Suffraganeus specialis*. In hac fit mentio Matrimonii initi inter Pontium Vicecomit. Podempniaci & aliciæ de Triangulo. Vide *Suffragium* 5.

SUFFRAGANEI, dicti præterea Episcoporum *adjutores*, titulares scilicet Episcopi, & in Episcopalibus functionibus cooperatores, seu Vicarii. Joan. de Janua: *Suffraganeus, auxiliarius, & proprie in verbis. Unde Episcopi Suffraganei aliorum Episcopor. quod debent eos juvare non solum opere, vel etiam verbis: vel si non possunt opere, saltem verbis.* Lateranense Concilium gravibus utique de causis indulsit, ut ubi publica negotia, valetudo, incursiones hostiles, litterarum ac doctrinæ inopia, obstarent, hic Episcopis adjutores in partem curarum adsciscere fas esset, can. 10 cap. Inter cætera. De Offic. Jud Ord. Conc. Trident. sess. 5.c.2. Vide Stephanum Tornacensem Epist.129. & Altaserram lib.1. & 2. *de Adjutoribus Episcoporum*.

¶ CONSUFFRAGANEUS, apud Ivonem Carnotensem Epist.59. *Me & Consuffraganeos meos sic litteris vestris instruatis*. Ubi Hugonem Lugdun. Archiepisc. alloquitur.

¶ SUFFRAGANEA ECCLESIA, Oratorium, ut videtur, minor Ecclesia. Vita 2. Alferii sæc.6. Benedict. part. 1. pag. 734. *Ecclesiam sanctæ Trinitatis*,

quam Suffraganeam vocant, in signum liberationis suæ propriis manibus depinxit. Ibidem pag 735. *Cumque ille trahendo festinaret, hic autem tardius sequeretur, quod ante altare ejusdem Suffraganeæ ecclesiæ venirent, ei visum est*.

SUFFAGANTIA Vide *Suffragium* 4.

¶ SUFFRAGATIO. Vide mox *Suffragator* 1.

¶ 1. SUFFRAGATOR, Intercessor, qui honorem aucupanti suffragatur. Codex Theodos. lib. 2. tit. 29. leg. 1. *Qui itaque repetere nititur vel repetisse convincitur, & quod dedit apud Suffragatorem ejus manebit, vel extortum restituet.* Eo spectat Ammian. lib. 22. *Lex est promulgata, quæ cavetur nullum interpellari Suffragatorem super his quæ eum recte constiterit accepisse*. Sueton. in Vespasiano cap. 23. *Exactaque pecunia, quantam is cum Suffragatore suo pepigerat*.

¶ SUFFRAGATIO. Suffragatoris officium. *Meriti Suffragatio*, in leg. 10. de Prætor. lib. 6. tit. 4. Cod. Theod.

2. SUFFRAGATOR, Idem qui *Suffraganeus*, in Epist.9 Pelagii II.PP.

SUFFRAGILATIO, *Est aliquorum fidem suscipere, qui sunt fidejussores*. Papias. [Andreas Floriac. MS. lib.2. Mirac.s.Benedicti: *Tunc à multitudine totius plebis ad postibulum raptus, ab Aymone fidejussorio legis Suffragilatione redimitur*.]

¶ SUFFRAGINARE, *Flectere genua*, Johanni de Janua, & in Gemma. Gloss. Lat. Gr. *Suffragino*, ἐγκοπτω, nervos incido. Hinc

¶ SUFFRAGINATIO, Incurvatio genuum. Vide *Fragus*.

¶ SUFFRAGINE UNCA, id est, Flexo poplite, apud Fridegodum in Vita s. Wilfridi sæc. 3. Bened part. 1. pag. 195.

Qui tellure eurons unca Suffragine fudo.

1. SUFFRAGIUM, Pecuniæ, quæ suffragii titulo ab Imperatoribus accipiebantur, cum honores deferebant, quæ *δωρεαί* vocantur in formula jurisjurandi Novellæ Justiniani 8. cujus titulus est, *ut judices sine Suffragio fiant*, quem Julianus Antecessor vertit, *ut Magistratus sine pecunia fiant*. Ubi Græca habent, χωρὶς δόσεως. Gloss. Lat. Gr. *Suffragium*, ψηφοφορία, ψῆφος, δόσις, ubi f. *ψῆφος* pro ψῆφος. Ita præterea usurpatur in Nov 6. qua cavetur, ut qui emerit Præsulatum *per Suffragium*, non modo Episcopatu, sed & ordine Ecclesiastico, quem prius habebat, excidat. Adde leg. 4. §. 2. lib. 2. Cod. tit. 2.

☞ Falso hic appellatur lex 4. Cod. lib. 2. ad leg unic. Cod. Just. de Suffrag. fortean respexit. Vir doctissimus; sed & vox *Suffragium* eo significatu latius patet; neque enim pecuniæ duntaxat, sed res etiam immobiles & fundi interdum assignabantur cum Imperatoribus, tum iis quorum suffragia ambiebantur rei cujusvis obtinendæ causa. *Præsidium* dicitur Lampridio in Alex. Severo. Vide *Præsidium* 4. *Suffragii* nomine Patronorum stipendia intelligit Butillerius in Summa rurali: *Action Suffragant, si comme la peine & labeur*, fol. 44. v. Plura vide in hanc rem apud Jacob. Gothofredum tit. 29. Cod. Theodos. lib.2. Adde Pancirolum lib.1. Thes. var. lect. cap.77.

2. SUFFRAGIUM, pro Quavis præstatione. Leo III.PP. Epist.5. *Quia omnia secundum quod scribis Dux, quia nobis erat constitutus per distractionem* (leg. *districtionem*) *causarum tollere, & nobis more solito annue tribuere, ipsi eorum homines peregerunt, & multam collectionem fecerunt de ipso populo unde ipsi duces minime possunt Suffragium nobis plenissime præstare*. Charta Conradi Imp. an. 1029. apud Ughellum in Episcopis Æmonensibus: *Cum placitis, & districtibus, collectis & angariis,*

foro, Suffragio, herbatico, rsebatico, cæterisque publicis fructuationibus, &c. Occurrit infra rursum.

3. SUFFRAGIUM, pro alimonia, Sustentatione. Concilium Toletanum II. can. 3. *Si quid vero quod utilitatem non graves Ecclesiæ pro Suffragio Monachorum, vel Ecclesiarum ad suam parochiam pertinentium dederint, firmum permaneant*, Regula cujusdam Patris cap. 12. *Operandum namque est omni tempore præter dies festos, ut habeatur vel propriæ necessitatis usus, vel egentis, unde detur Suffragium.* [Literæ Caroli V. Reg. Franc. an. 1365. tom. 4. Ordinat. p. 555 *Si... compellatur suam egestatem, vel familiarem paupertatem procuratoribus collegii detegere, & collegii petere Suffragium, ... quamdiu idem secretarius vel notarius dictum auxilium exiges, quilibet secretarius & notarius tenebitur sibi, ad propris victus & status sustentationem, ... viginti solidos Paris. anno quolibet mutuare.*]

4. SUFFRAGIUM, Auxilium. Synodus apud Vermeriam: *Statuimus illi Oeconomum persuadere, qui ei Suffragium, & Ecclesia sibi commissa custodiam debitam & canonicam exhibeter.* Dudo lib. 3. de Actis Norman. pag. 98.

Quin prece rex humili supplex pronusque requirit
Suffragia semet virtute suaque tueri.

Sugerius in Ludovico VI. *Obsessis Suffragia accelerat.* Will. Tyrius l. 20. cap. 24. *Decretum est etiam, ut Domino quoque Imperatori Constantinopolitano, qui a nobis vicinior & cæteris longo opulentior, facilius optata nobis posset ministrare Suffragia.* Thwrocz. 1. part. c. 11. *Cum eis omnino navium carere sciscat Suffragio, &c.* [Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 165. *Gandavenses leves & varii, non expectato Suffragio, quod Rex Angliæ, non sine magnis sumptibus, illis præparaverat, Regi Franciæ manus dederunt. Pro abundantioris cautelæ Suffragio*, in Charta an. 1319. Galli diceremus, *Pour plus grande sureté.*] Hinc *Suffraganeus*, adjutor, de qua voce supra.

SUFFRAGANTIA, & SUFFRAGIUM, in Capitulari, Caroli M. an. 802. c. 30. pro alimonia, vel auxilio.

5. SUFFRAGIUM, Districtus Metropolitani, seu Ecclesiæ suffraganeæ. Præceptum Caroli Simplicis pro Ecclesia Narbonensi: *Venerabilis sanctæ Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus Arnustus nostram adiit serenitatem, innotescens auribus Clementiæ nostræ, quod in sua parochia, seu in cunctis Episcopiis, qui in Suffragio ipsius positi sunt, gravissima quadam contra jura Canonum atque instituta Legum increverit consuetudo, &c.* [Vide *Suffraganea Ecclesia*.]

¶ 6. SUFFRAGIUM, Privilegium, in Cod. Theod. l. 14. tit. 2. de Privil. Corpor. leg. 3. *In honorem æternæ Urbis, Corporatis indulta Suffragia valere præcipimus.*

¶ SUFFRAGIA EXTREMA, Sacramenta quæ in extremis positis concedebantur, in eodem Cod. lib. 15. tit. 7. de Scænicis leg. 1. *Sedula exploratione quæratur, an indulgeri his* (Scænicis) *necessitas postat extrema Suffragia.*

SUFFRAGIA, Orationes, quibus Dei Sanctorum *suffragia*, seu auxilia imploramus. Ugutio: *Suffragia propriæ sunt orationes Sanctorum, quas pro nobis fundunt ad Dominum, & rogationes pro Christianis, quas eis fundimus.* Evervinus Steinfeldensis de Hæreticis sui temporis pag. 457. *In Suffragiis Sanctorum non confidunt, &c. Suffragia precum*, in Epist. 73. inter Francicas tom. 1. Histor. Franc. *Suffragia Sanctorum*, apud Honorium Augustod. lib. 2. c. 41. Fortunatus de Vita s. Martini lib. 1.

Suffragiisque tuis cœli fremit arduus axis.

Will. Brito l. 1. Philipp. de s. Thoma Cantuar.

Ecce tuis redeunt meritis ad propria sani
Omnes infirmi, tua qui Suffragia poscunt.

Flodoardus l. 14. Carm. 18.

Inde Caraunocus secretis visibus Abbas
Admonitus Sancto Suffragia ferre laboris, &c.

Orationis Suffragium, apud Fulbertum Epist. 51. & Cæsarium l. 6. c. 5. [Depositio super Vita & mirac. dom. Caroli an. 1371. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 550. *Itemque tot Suffragia & orationes dicebat, &c.* Henricus Rosla in Herlingsberga:

Ad consueta precum conversus munia, fundis
Vota precesque pias, & te Suffragia posco
Utile perfugium, Mater Christi, miserorum.

Infra:

Eripiunt morti multos Suffragia Missæ.

Ita Silentiarius in Descript. s. Sophiæ part. 2. vers. 565. ψήφισμα usurpavit. Vide Concilium Moguntinum an. 847. cap. 25. Vita s. Rictrudis Abbat. cap. 4. Miracula s. Richarii cap. 5. Alcuinum Epistol. 31. &c.

¶ SUBPHRAGIA, Eadem notione, in vet. Cæremon. Ms B. M. Deauratæ Tolos. *Non dicuntur Subphragia sanctorum, &c.*

¶ SUFFRAGIA, Orationes Monachorum, aliaque eorumdem pia opera, in quorum participationem admittebantur laici. Charta ann. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Voluntis participem facere beneficiorum seu Suffragiorum dicti Ordinis, statuerunt, &c.* Charta an. 1171. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 127. *Salvis tantummodo mihi & heredibus meis ejusdem Ecclesiæ orationibus & eleemosynæ Suffragiis.* Alia an. 1259. ibidem pag. 189. *Dicti vero Canonici receperunt me & dominam matrem meam specialiter in orationibus suis & Suffragiis domus suæ in perpetuum.* Vide *Benefactum* 2 & *Fraternitas*.

SUFFRAGIA, appellantur etiam Orationes, quæ pro defunctis dicuntur quod pro iis Sanctorum *suffragia* invocentur. Liber Ordinis s. Victoris Parisiensis Ms. c. 55. *Inclinent ad chorum donec Suffragia finiantur, solus Sacerdos inter Suffragia erectus stabit contra altare, &c.* Vide Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. parte c. 43. §. 76. [Charta Henrici Reg. Angl. an. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 422. *Donentur ... 45. libræ annuæ pro Missis, Suffragiis & obitibus habendis, & eleemosina danda, pro animabus dictorum Ducis, Comitis & domini sic occisorum.*]

SUFFRENATUS. Acta Mss. passionis s. Eulaliæ Mart. *Tunc pro camo capillis Suffrenata ad passionem ducitur*, id est quasi fræno tracta.

¶ SUFFRENTIA, ut *Sufferentia* 3. Vide ibi.

SUFFUGARE. Concilium Forojuliense an. 791 *Ac per hoc pullulantia dominici ruris triticeæ messis virentia sata, adhuc, ut ita dixerim, infra stipulæ thecam spiritualium fructuum turgentibus spicis, necdum in flaventes culmos aureas erumpentes aristas, necdum sterilium zizaniorum manipulis in uno fasce igneis funibus colligatis traditis in pabulum flammæ, umbrosis nihilominus Suffugare solstitium rhamnculis moliuntur.* Videtur vox usurpata pro *suffundere*, vel certe pro *offuscare*.

CONSUFFUGARE Acta s Thyrsi n. 25. *Cumbricius fere ardens reddidit animam, & omnes, qui videbant corpus ejus, dicebant, quod ab igne Consuffugatum erat.* Bollandus emendat ut conjectura, *consuffocatum*.

SUFFUGIUM. Gariopontus l. 2. c. 23. *Dyspnia (Nervoso) autem Suffugium nominatur, semper internus ad sc trahens anhelitum.* Infra: *Aliquoties Suffugium sequitur suffocatio sonitum cum anhelitu.* Gloss. Gr. Lat. Δύσπνοια, *suspirium*, Δύσπνοος, *suspiriosus*, *Asthmatici & suspiriosi*, apud eumdem Gariopont. l. 2. c. 22. [*Suffugium*, alia notione, vide supra in *Subfugium*.

¶ SUFFUMARE, Redolere, Gall. *Sentir*. Epistola apud Acher. to. 2. Spicil. p. 408 *Magistri etenim hujus temporis multa & amitanda sonant, sed scripta vestra aliter dicunt,*

dicunt, & dulcius sonant. Et sciendum est, quia nihil de Magistrorum hujus temporis jure Suffumant.

¶ SUFFUMIGIUM, Suffumigatio, fumi diffusio. Vita s. Syncleticæ tom. 1. Januar. p. 252. *Et divino Suffumigio orationis intimos recessus obire.* Johan. Wier lib. 2. de Præstig. Dæmon. c. 5. *Consecrationes quoque & benedictiones circuli ac Suffumigiorum, exorcismus ignis, cui superponuntur fumigia, &c.*

¶ SUFFURATURA, Pellitium, quo vestis ornatur Gall. *Fourrure.* Concil. 1. Salisburg. *in pileis Suffuraturas non habeant, nisi forte de nigro centato, &c.* Vide Fodratura, & *Sufoltra.*

¶ SUFFUSA. Vide infra *Suffusum.*

SUFFUSORIUM, *Vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis, idem est infusorium. Item Suffusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis. Idem infusorium, & fusorium.* Ita Ugutio, & Joan. de Janua, & Catholicum parvum: *Suffusorium, Vaisseau à huile, ou autre liqueur.* Gloss. Lat. Gr. *Suffusorium*, ἐπιχυσις. [Græc. Lat. ἐπιχυσις, *infusio, Suffusorium, infundibulum.*] Vide *Soffitorium.*

SUFFUSUM. Formula 11. ex Marculfo l. 1. *Itemque victum ad caballos eorum, fæno carra tanta, Suffuso modios tantos.* Vetus Charta Aldrici Episc. Cenoman. nu. 56. *Et debentur inde de pastione inter frumentum & sigale modii 34 & sextaria novem Sufuso de avena modii 444.* [Annonæ species videtur.]

Suffusa, Eadem, ut videtur, notione, tametsi incerta: neque enim putem huc pertinere vocem *superfusum*, in l. 4. Cod. Th. de Censitoribus, pro eo, quod supra quam æquum est, imponitur. Charta ann. 950 apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 137. *Forestum nihilominus, quæ dicitur Heis, cum integro banno eidem loco concedimus, in omnes usus cum redditibus suis, id est eroada & Soffusa, quas debent solvere, quicumque de adjacentibus eunde voluerit focariam de mortua silva habere & plaustra ad aratra sua, stabola etiam facere.* Alia Leonis IX. PP. ibidem p. 356. *Cum silva, quæ vocatur Heis, & cum omni utilitate vel Suffusa ejusdem silvæ.* [Aliud à *Soffuso* videtur esse: nec absurde de jure *suffuodendi* vel cædendi ligna intelligeretur.]

¶ SUFFUSUS. Vide supra *Suffossor.*

¶ SUFIUS, Follis, Gall. *Soufflet.* Statuta Astens. Collat. 7. c. 30. fol. 23. *Nec in eam (bestiam) suflabunt aliquo modo seu Sufio vel aura.*

SUFRACEMATUS Statuta vetera Chirurgorum Parisiensium art. 26. apud Steph. Paschasium in Disquisitionibus Franc. l. 9. c. 30 *Chirothecas etiam purpureo colore coloratas, sericeis pariterque & mintim aureis, ut moris est, munitas, subsaretatas, Sufracematas pendulis, ut exinde eorum liberalitas appareat, largiri tenebuntur.* Legendum puto *suprasematas*, ex Gallico *Sursemées.*

¶ SUFRENTIA, ut *Sufferentia* 3. Vide ibi.

¶ SUFULA, Calceus, Gallice *Soulier.* Charta ann. 1316. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Item ... convenerunt ... quod omnes sabbaterii accipiant de solaudo uno pari Sufularum ... 3. obolos.*

¶ SUFULTRA, ut supra *Suffuratura.* Statuta datiaria Riperiæ fol. 4. *De qualibet fodra, seu mantello lardellorum, zibellinorum, foinorum, & aliarum Sufultrarum æquivalentium à sex ducatis supra den sex.*

¶ SUFUSUM. Vide supra *Suffosum.*

¶ SUGA, βδελλα, in Gloss. Lat. Gr. βδελλα, *Suga, hirudo, sanguisuga*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUGGECTIO, ut *Subjectio* 1. Vide in hac voce. Codex censualis Ms. Irminonis Abbat. fol. 126. col. 2. *Pertinet autem eadem terra per Suggectionem ad fiscum Spicarias.*

¶ SUGGELLA. ὑπώπιον. SUGGELLATIO, ὑπωπιασμός. Gloss. Lat. Gr. Codex Sangerman. *Suggilla, Suggillatio*; Regius: *Sugilla, suggillatio.* Vide *Suggillare.*

SUGGERA Lex 3. Cod. Th. de Calcis coctor. *Hoc autem excepto à Tarracinensis præstationis Canone Suggera, qua vetusto praberi Fari ac Portus usibus more consuevit.* Monstrum vocis, inquit Jacobus Gothofredus, cujus vide incertas admodum conjecturas.

¶ SUGGERENDA, Libellus supplex, Bollandistis. Victor Vitensis in Vita s. Eugenii tom. 3. Julii p. 500. *Si cor barbarum molliretur, Suggerenda daretur tali textu conscripta.* Vide *Soggestio.*

SUGGERERE, Fundere. Missale Francorum vetus p. 398. *Accipiat & urceolum ad Suggerendum vinum Eucharistiæ corporis Christi.* Ordo Romanus de Ordinatione Acolythi: *Dicente sibi Episcopo, Accipite urceolum ad Suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam Corporis Christi.* Ita etiam legi in aliquot Codd. libri Sacramentorum monet Mainardus: ubi alii *ad fundendum* præferunt. Cui convenit illud Isidori Junioris ad Laudefredum: *Ipse Suggesta pro Eucharistia Subdiaconis subministrat.* Qua voce *vinum & aquam* ad Sacramentum designari ait etiam Spelman. [Vide *Suggestum.*]

SUGGESSIO, in veteribus Codicibus Conciliorum Gallicanorum legi monet Sirmondus ad Concil. Parisiense IV. pro *suggestio.* [Vide Baluzii Notas ad Capitul. col. 985.]

¶ SUGGESTIO, Libellus supplex, *littera rogatoria*, relatio, consultatio ad Principem in Cod. Theod. lib. 8. tit. 1. leg. 9. & lib. 11. tit. 29. leg. ult. de relation. Gloss. Lat. Gr. Mss. Sangerm. *Suggestio*, ὑπόθεσις, ὑπομνηστικόν, ἢ βασιλικὴ ... ἀναφορά, ἢ παρεισαγωγὴ. Charta 4. Append. ad Capitul. *Dum à civitate & loca Episcopus fuerit defunctus, a populo civitatis eligitur alius, & fit à sacerdotibus, clero & populo decretum: & veniunt ad Archiepiscopum, adducentes secum & Suggestionem, hoc est, rogatorias litteras, ut eis Episcopus consecretur quem secum deportati sunt.* Vide Baluzii Notas ad Capitul. col. 985. *Rogatoriæ litteræ*, & *Suggerenda.*

¶ SUGGESTOR, Qui suggerit, impulsor. Oratio pro electione Abbatis in Constit. Hirsaug. s. Wilhelmi l. 2. c. 1. *Esto, Domine, salus & Suggestor & effector judiciorum nostrorum.* Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1307. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 49. col. 2. *Quod etiam tales consultores hoc faciebant ad turbandam pacem dictæ ecclesiæ, patriæ & regni, & quod tales Suggestores non erant fideles ipsi Archiepiscopo, Ecclesiæ suæ & regno, imo infideles erant censendi.*

¶ SUGGESTUM. Isidorus Junior in Epist. ad Laudefredum Episc. inter Conc. Hisp. tom. 2. p. 554. *Ad acolythum pertinet præparatio luminariorum in sacrario; ipse cereum portat, ipse Suggesta pro Eucharistiæ calice præparat.* Ubi nescio an intelligi debeat tabula seu mensa, in qua vasa altaria reponuntur, vulgo *Credence*; an *Suggerenda*, id est, infundenda in calice, vinum scilicet & aqua. Vide *Suggerere.*

¶ SUGGESTUS. *Suggesta urbs*, in qua sunt *Suggestus*, seu publicæ scholæ, ni fallor. Vita Hugolini JC. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. Mss. p. 283. *Leges ibidem didicit & decreta moralesque disciplinas, cæterasque liberales doctrinas, & sic didicit, ut quocumque ad Suggestas studiorum urbes proficisceretur, ita ejus celebratur adventus, ut famam ingentem quam habet maximam, ipsiusque exspectationem præsentia separaret.*

SUGGILLARE, Suffocare, strangulare. Gloss. Græc. Lat. ἄγξε, *Suggillatio, suffocatio.* Glossæ Biblicæ Mss. *Suggillo, tractum est à gulla, quasi suggullo: unde Suggillare proprie est strangulare.* Papias: *Strangulat, suffocat, gulam manu premit., Suggillat. Suggillare, gulam stringere, gula manum injicere.* Gregorius Turonens. libr. 4. Histor. cap. 28. *Ad extremum eam Suggillari jussit* à pue-

à puero, mortuumque reperit in strato. Lib.3.c.2. *Cui dormienti sub collo positum, ac sub mento ligatum, trabentibus ad se invicem duobus pueris, Suggillatus est*. Quidam Codd. habent *suffocatus est*. Utitur praeterea l.7 cap.7.l.9. c.34.lib 10.cap.8. Adde Gesta Francorum cap 28. [Vide *Suggella*.]

SUGGILLATIO, Exactio, *Malatolta*. Charta Sanctii Regis Navarræ æra 1045 apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. *Villam de Pampilona ab omni prorsus servitio liberam, omnibusque modis ab omni Sugillatione regali ingenuam, &c.* [Vide *Sugillatio*.]

SUGGREMIARE, *Sursum gremium faciendo pannos elevare, & succingere*. Ugutio.

¶ SUGGRUNDIUM, ut *Subgrundium*. Vide ibi.

¶ SUGILATIO Charta Roberti Archiepisc. Rotomag. tom.3. Histor. Harcur. pag.30. *Hanc autem Sugilationem, vel ut ita dicam, sigillationem singulis singulorum nominibus coepiscoporum subscribi decernimus*. Sic Chartam vocat Robertus qua ecclesiam ab exactionibus Episcopi & Archidiaconi immunem esse jubet. Vide *Sugillatio*.

SUGIUS. Vide *Canis segusius*.

¶ SUGMA, SUGMARIUS pro *Sagma* & *Sagmarius*. Vide in *Sagma*.

SUGRUNDIA, SUGRUNDARIA. Gloss. Isid. *Sugrundia, fundamenta. Sugrundaria, sepulchra*.

☞ Hæc emendat Grævius: neque enim *Sugrundia* sunt fundamenta, sed partes tecti prominentes. Vide *Subgrundium*. *Sugrundaria* vero sunt sepulchra infantum, ut post Fulgentium docet Papias: *Sugrundarium dicebatur sepulchrum infantium nondum 40. dies implentium, quod nondum bustum, vel tumulos poterat dici*. Vide Vossii Etymolog. in utramque vocem.

¶ SUJATARIUS, Subditus, Gallice *Sujet*. Notitia judicati ann.850. in Append. ad Marcam Hisp. col. 783. *Quod pater meus quondam Stavilis de eremo traxisset Sajatorii Yspani*.

¶ SUICIDIUM. Vide *Succidium*.

¶ SUILLINUS, Suillus, ad suem pertinens. Gregor. Turon. lib.10. Hist. c. 24. *Pice tergoribusque Suillinis immistis, suppositis ardentibus facibus, succendere* (basilicam.) *visi sunt*.

¶ SUILLUS, Sus, porcus. Charta Rudesindi inter Conc. Hisp. to.3. p.181. *Et per omnia loca quæ in hoc testamento resonant, greges ovium, caprarum, & Suillorū, &c.*

SUITA. Vide *Secta* 3.

¶ SUITAS, vox JC. frequentissima quæ *extraneitati* opponitur. *Heredes in jure alii Sui, alii extranei*, Johanni Raynaudo in Tractatu *Suitatis & extraneitatis*. Vide Lexic. Calvini & Comment. Johannis *Schneidewini* in Institut. lib.2. tit 19. pag. 592. edit. Argent. an. 1652.

¶ SUITENSES. Vide *Suetenses*.

SULANDRIA, Navis species. Vide *Chelandium*.

SULCARE, Sulcos in pergameno ducere, *Regler le parchemin*. Chronicon Trudonense l.8. p.441. *Graduale unum propria manu formavit, purgavit, punxit, Sulcavit, scripsit, illuminavit, musiceque notavit syllabatim, &c.* Vide *Punctare*.

¶ SULCELLUS, diminut. à Sulcus. Vita s. Trudperti tom.3. April. num.13. *Messurus in gaudio, vallis seu Sulcellos in lacrymis seminabat*.

¶ SULCEUS, Certum pondus, ut videtur, in Charta Leduini Abbat. s. Vedasti Atrebat. an. 1036. ex Tabular. ejusdem Monast. *De pensa alarum, 2. den. Centum de alosis 4. den. Sulceus balenæ, 1. den.*

SULCI CIRCA VILLAS, Superstitionis species, in Indiculo Superstitionum & Paganiarum cap. 23. [Vide *Urbatas*.]

SULCIA. Capitulare de Villis c.34. *Lardum, siccam, Sulcia, niusaltus, vinum, acetum, &c.* Helmodus l.1. c.77. *Idem conqueruntur ii, qui sunt Luneburg, quod Sulcia nostra devorata sit propter Sulciam, quam cœpistis habere Thodeslo*. Ad marginem editor: *Salina Luneburgensis*. Ab eo hausit Hermannus *de Lerbecke* in Chronico Comitum Schawenburgensium p.18. Est ergo *sulcia* salina, & *sal* in laudato Capitulari: *Salis* Germanis dicitur. Vide *Sulsus* & *Sulzica*.

SULCITA. Albertinus Mussatus l.5. de Gestis Italicorum rubr.2. *Cum armorum virorumque Sulcitis, à Principatu galeis 40. è Provincia galeis 7. &c.* Legendum forte *scaritis*. Vide *Scara* 3.

¶ SULCUS, Rivulus. Charta an. 1399. apud Kennett. Antiqu. Ambrosd. p.531. *In fine inferiori ipsius moræ descendit quidam Sulcus fluens inter medium de Stanfordmore, ... & prædicta mora & Sulcus dividunt campos de Buracester, &c.*

¶ SULDUNIS, Exolidunum, Exoldunum, Gal. *Issoudun*, in Charta an 1028. apud Lobinell. tom.2. Hist. Britan. col.272. *Præterea addidit super hac re Santlonas, Redonis, Suldunis suos monachos clamorem fecisse*.

¶ SULFREAL, Homo ingenuus & liber, in l. si mulier libera, de furtis, & leg. si quis liber de adulterio.

¶ SULFUTARE, f. pro *Sulfurare*, Sulfure fumigare, ut color immutetur, Ital. *Solforare*. Statuta Cadubrii l.3. c.83. *Et si totonderit, vel inciderit auriculas, vel caudam alicui prædictorum canum, aut eum Sulfutaverit, vel alium colorem sibi dederit, quominus cognoscatur, curiæ in centum solidos Papienses condemnetur*.

¶ SULINGA, ut *Swollynga*. Vide ibi.

SULIVA, Trabs, tignum nostris, *Solive*: ex Saxon. sul, syll, columna. Ernulfus Episcopus Roffensis de Ecclesia Roffensi: *Debet & 3. Sulivas, id est tres magnas trabes supponere*. Ibid. *Sciendum est, quod omnes Sulivæ, quæ in ponte illo ponuntur, tantæ grossitudinis debent esse, quæ bene possint sustinere omnia gravia pondera superjacentium plancarum, & omnium desuper transeuntium rerum*. Monet Spelmannus Saxonicum exemplar habere sylla, ubi Latinum habet *Sulivas*.

¶ SULLIMIS, pro Sublimis, apud Galterum Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag.13. & alibi.

SULLYNGATA. Vide *Swollynga*.

SULPHURIUM, θεῖον, *Sulpurium*, θεαφι, in Glos. Gr. Lat. MS. In edito est *Sulphurium*.

¶ SULPHURIVOMUS, Qui Sulphur evomit, in Miracul. s. Servatii tom.3. Maii p 225.

¶ SULPOR VINUM, [illegible], in Gloss. Lat. Gr. Leg *Sulfor*, vel *Sulfur*.

¶ SULPURIUM. Vide *Sulphurium*.

SULSUS. Michael Scotus de Physionomia c.12. *Et hic similiter acetum nocet & Sulsus, id est, nervi pedum boum, & lac & cucumer, &c.* Vide *Sulcia*.

SULTANUS, SOLDANUS, apud Turcos est supremus Princeps: unde Nicephorus Briennius lib.1. n.9. & ex eo Scylitzes, ut & Leunclavius in Pandecte Turcico n.235. & Vaterius in Præfat. ad El-Macinum, vocem Turcicam esse opinati sunt, significareque aiunt, [illegible], & hunc titulum primum sibi arrogasse Tangrolipecem, post fugatos Saracenos, eorumque Principem Masgudum ann. 1055. At longe ante hæc tempora Sultanorum mentio fit, nempe sub Basilio Porphyrogenito, apud Constantin. lib. 2. de Themat. cap. 11. Scylitzem & Zonaram. Quin & vocem esse Persicam probat vetus numisma Chosrois, Cabadæ filii, Regis Persarum, a Santamancio & à nobis in Dissert. 16. ad Joinvillam descriptum, in quo *Assoltan* inscribitur, id est, *Rex Regum*; quem titulum sibi arrogat in Epist. ad Justinianum Imper. apud

Me-

Menondrum Protectorem Eccl.1. ut & alter Chosroes apud Theopbylactum Symocattam lib.4.c.8.lib.5. c.13. Ayrhonus cap.25. *Agareni Imperatorem sibi elegerunt quemdam de progenie Mahometi, ipsum vocaverunt Caliph, & ordinaverunt, quod sedem haberet in Baldach opulentissima civitate: in quolibet vero aliorum regnorum, quæ subjugaverunt Agareni, constituerunt unum dominum, quem vocaverunt Soldan.* Auctor Historiæ Hierosl. *Sicut Principes vestri, vel Imperatores dicuntur, vel Reges; sic apud illos qui præeminent, Soldani, quasi soli dominantes vocantur.* Ita apud Ordericum Vitalem l.11. pag. 828. *Soldanus dicitur quasi solus dominus, quia cunctis præest Orientis Principibus.* Sed de Sultania plura congessimus ad Joinvillam, quo lectorem remittimus.

¶ SODANNUS, apud Jac. de Vitriaco l.3. de Histor. Orient. tom.3. Anecd. Marten. pag.274. *Est autem in medio Nili ante Damiatam firmissima turris erecta, à cujus pede dua maxima catena ferri usque ad muros civitatis contra turrim Sodanni protenduntur, ne pateat navigio intrantibus vel egredientibus Ægyptum, nisi de licentia Sodanni.*

SOLDANUS, Moneta Sultanorum. Willelmus de Nangiaco in s. Lud. Vita an. 1249. *Promisit quod viginti duo millia Soldanorum Soldano daret.* Occurrit hac notione apud Vincent. Bellovac. l.31. c.140.143.144.150. lib 32. c. 54. [& in Chr. Corn. *Zantfliet* apud Marten. tom 5. Ampliss. Collect. col.77.]

SOLDANATUS, Soldani dignitas, apud Will Tyrium l.4. c.21. l.18. c.9.

SOLDANARIA, Eadem notione. Chronicon Nangii ann. 1290. *Filium suum... fecit loco sui principatus Soldanaria gubernaculo sublimari.*

¶ SOLDANIA, Eodem significatu. Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1289. apud Murator. tom.6. col.597. *Alfis Soldanus Ægypti a suis plus amicissimis & privatis tossicatus fuit, & obiit. Et filius ejus in Soldania & dominio Ægypti successit.*

SOLDANUS CURIÆ ROMANÆ. [Præfectus palatii, Magistratus cui carcerem custodia commissa, meretricum & quarumdam rerum criminalium judex.] Ceremoniale Romanum l.1. sect.3. *Circa Pontificem aliquando ante, aliquando post, equitavit Marescallus, sive Soldanus curiæ, cum duobus sacculis pecuniarum ante sellam, & projiciet super populum ad pressuram dimovendam.* Vide sect.5. Promotiones Concilii Pisani: *Si præsentare se, aut ad Monasteria reverti contempserint: de mandato prædictorum superiorum suorum per Soldanum carceri mancipentur.* Ita habent omnes editiones. Vide Octavium Vestrium lib.2. de Judic. Aulæ Romanæ cap. cujus titulus est: *De judice Marescalli urbis, quem hodie Turris novæ Judicem vocamus.*

¶ SOLDANUS, Idem qui *Syndicus*. Vide ibi.

¶ SULTOR, *Cultor*. Glossæ Isidori.

¶ SULZA, *Murium*. Gloss. Mons. p.400.

¶ SULZCER, *Emindus*, Kero: apparitoribus junguntur in Statutis Augustanis, ex Schiltero in Gl. Teuton.

SULZICA, apud Papiam, vel ut Codex præfert, *Sulzata*, inter vasa escaria recensetur, in v. *Vasa*. Alibi: *Sulzica, à salibus dicta, quasi salzica, i. salinum.*

¶ SUMA, ut *Sagma*. Vide in hac voce.

¶ SUMACH, Arbusculæ species, apud Bern de *Breydenbach* in Itin. Jerosol. & in Statutis Astens. ubi de *Intratis* portarum.

¶ SUMAG. Vide supra in *Carne*.

¶ SUMAGIUM. Vide in *Sagma*.

¶ SUMANE, Somona, Gall. *la Somme*. Charta Henrici V. Reg. Angl an.1413. apud Rymer. tom.9. p.58. *In & per totam patriam & marchias Picardiæ, à fluvio Sumane usque ad mare protensas.*

¶ SUMBERINUS, SUMBRINUS, Mensuræ species. Consuet. Eccl. Colon. MS. *Quatuor qui vocantur nuncii, quorum quilibet recipit tres Sumberinos avenæ... Sumberinus albæ pysæ, &c.* Charta Frider. Rom. Reg. an.1152. ex Tabul. s. Remigii Rem. *Duodecim avenæ maldra duobus Sumbrinis minus.* Annal. Novesient. apud Marten. tom.4. Ampl. Collect. col.625. *Anno 1485. maxima caristia salis erat Coloniæ aliisque in civitatibus & regionibus. Senatus Coloniensis apertis nonnullis turribus sal civibus divendit, Sumbrinum, ut vocant, pro 12. alb.*

¶ SUMELARIUS COQUINÆ. Vide *Sagma*, col.57.

¶ SUMERIUS, Jumentum Sarcinale. Vide *Sagma*.

¶ SUMILUS. Litteræ ann.1358. tom.4. Ordinat. Reg. Franc. p.189. *Quod dicta pecunia non* (cum) *fuerit levata seu exacta, apportetur per Sumilas communitates cujuslibet Senescalliæ.* Mendum esse pro *Singulas* vidit Cl. Editor.

¶ SUMINATA, Scrofa. Lampridius in Alex. Severo c.22. *Jussit ne quis Suminatam occideret.* Adjective usurpatur apud Arnobium l.2. *Suminata caro*, id est, suilla.

¶ SUMIS, in Pacto Leg. salicæ edit. Eccardi tit.1. §.2 pro *Sunnis*. Vide in hac voce.

¶ SUMITAS, pro *Summitas*, Gall. *Sommet*, in Statutis criminal. Saonæ c.42. fol.93.

¶ SUMITTANTES PERSONÆ, pro Submissæ, ni fallor, delegatæ. Charta Henrici I. Imper. an 1014. apud Murator. delle Antic. Estensi p.212 *Ut si unquam in tempore ipsi suorumque heredes ac proheredes, aut eorum Sumittantes personas adversus eandem Eufraxia abbatissa, &c. Sumissa persona*, in Charta ann. 1001. ibidem p.126. *Submittentes personæ*, ibidem p.132. ex Charta Ottonis III. Imp. an.998.

1. SUMMA, Sors pecuniæ creditæ. *Summa crediti*, in l.1. Cod. Th. de Usuria. *Capitis summa*, apud Paulum in Collect. Sentent. [Adde Ordin. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p.407. & Lexic. Calvini.]

¶ 2. SUMMA, Summarium, breviarium, Gall. *Somme*. Testam. Henrici Archiep. Ebredun. Cardin. Ostiens. an.1271. inter Instrum. tom 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 180. *Summam meam ligatam lego vicecancellariæ Romanæ, & aliam solutam Studio Parisiensi.* Vita Alexandri III. PP. apud Murator. tom. 3. pag. 417 *Et cum fecisset sibi conscribi Evangelia & aliquos libros Bibliæ in vulgari & nonnullas auctoritates Sanctor. quas Summas appellavit, &c.* Inter ejusmodi opera celebris est *Summa sancti Thomæ Aquinatis*, in rebus Theologicis: *Placentini, Azonis, Aurea* nuncupata, *Summa Hostiensis*, in utroque jure; *Angeli de Clavassio*, quæ *Angelica* dicitur, in rebus ad conscientiam seu mores pertinentibus; & aliæ quas hic appellare superfluum est. Vide *Summista*.

¶ SUMMA, Epitome, synopsis, compendium, Gall. *Summaire*. *Liber quoque plurimos inter quos præcipuum librum Decretorum cum Summis ejus a Magistris compositis scribere fecit* Gofridus Comes, apud Acher. tom. 5. Spicil. p.529. in Chron Casaur.

¶ 3 SUMMA MONTIS, Vertex, Gall. *Sommet*. Chronic. Farf. apud Murator. tom.2. part.2. col.539 *Et pro sol. 50. concessit in Bucciniano cum ecclesia sancti Andreæ, Summam montis s. Cosmæ.* Vide *Summum*.

¶ 4. SUMMA, SUMMAGIUM, Onus. Vide *Sagma*.

1. SUMMARE, Submonere, adhortari, ex Gall. *Sommer*. Gerardus Machetus Episcopus Castrensis Ep 352. *Monuit patrem ipsius Summando & recommendando, ut filium suum hortaretur intrare collegium.* [Conc. Narbon. an.1430. apud Marten. tom.4. Anecd. col. 358. *Requirimus, & rogamus, & exhortamur, & Summamus ut prædictos abusus superius declaratos reformare... velitis.* Occurrit præterea apud eumdem tom 7. Ampl. Collect. col. 617. tom.3. Hist. Harcur. p.755 tom.3. Hist. Paris. Lobinelli p.107. &c.]

¶ SUMMATIO, Submonitio, admonitio, denuntiatio, Gall. *Sommation*. Regest. Magn. Dierum Trecens. fol. 90. v. *Nec poterat quin eidem nobili fieret præjudicium sine sufficienti Summatione, gentis, seu suam justitiam capere, nec etiam impedire. Per litteras Summationis aut requisitionis*, in Charta an. 1546. apud Rymer. tom. 15. pag. 95.

¶ 2. SUMMARE, Pecunias summas exigere, Gall. dicimus *Lever des sommes d'argent*. Berntenius in Chron. Marienrod. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 444. *Fuit quippe* (Hermannus Abbas) *bonus agricola ac multa sevit & messuit, multaque pecora nutrivit, unde pecuniam copiosam multoties Summavit*. Germani dicunt *Summiren*.

¶ 3. SUMMARE, *Summa rerum capita annotare, summatim dicere*, in Gemma Conc. Pisan. an. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1095. *Fuit Summatum & in brevi reetatus, effectus singulorum articulorum contra duos contendentes productorum*. Bulla Alexandri VI. PP. tom. 1. Bull. pag. 351. *Cum itaque officium recipiendi, videndi, Summandi, & referendi litteras apostolicas, &c.* Hinc

¶ SUMMATOR, Qui in epistolis observat præcipua capita, eaque Papæ suggerit, ibidem: *Officium Summatoris litterarum per Cameram prædictam expediendarum hujusmodi, ad instar aliorum dictæ curiæ officiorum perpetuorum, auctoritate Apostolica, tenore præsentium erigimus & instituimus*.

¶ 4. SUMMARE, Onerare. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMAIRE, Summatim, in Correct. Statut. Cadubrii c. 134.

¶ SUMMARIETAS, Brevitas. Bulla Clementis VII. PP. tom. 2. Bullar. p. 496. *Commissarius mittendus, Episcopus vel vicarius ... rationem administrationis hujusmodi cum omni Summarietate, integritate & severitate audiant. Justice Sommiere*, apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 584.

SUMMARII, Qui faciendæ rationis summarum quarumcumque petiti sunt. Jul. Antecessor. Constit. 58. *Æstimationem autem definire constitutio jubet non solum ab ipsis hortulanis; sed etiam ab his, quos Summarios consuetudo appellat*. Vide Novell. 30. & 44. & ibi Cujacium.

¶ SUMMARIUM, SUMMARIUS, SUMMATA, SUMMATARIUS. Vide supra in *Sagma*.

SUMMATES *Classis Alexandrinæ*, Præfecti, in l. 32. Cod. Th. de Navicular.

¶ SUMMATICA, Census Episcopo pendi solitus à Clericis ipsi subditis; unde fortean *Summaticus* dictus. Vide *Synodus*. Charta an. 1074. tom. 2. Eccles. Meldens. pag. 9. *Ita ut ... ad synodum quotannis veniat, & Summaticum ceterorum more persolvat*. Charta Manassis Archiep. Rem. an. 1076. *Dedi & subjeci cœnobio s. Basoli altaria duo Attiæ videlicet & Caprissæ, ut ea fratres perpetuo sine personatu teneant, tantum Summaticas persolvant*.

¶ SUMMATICUM. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMATIM. Statim. Charta ann. 1243. ex Biblioth. Reg. *Quandocumque vero dictum nemus vendi contigerit dictum monasterium totam pecuniam sine contradictione percipiet & Summatim*.

¶ SUMMATIO. Vide in *Summare* 1.

SUMMATITÆ, ex Gr. συμμαθηταί, condiscipuli, apud Ordericum Vitalem Præfat. Gloss. MS. *Simatedes, condiscipulus*.

¶ SUMMATOR. Vide in *Summare* 3.

¶ SUMMATUS, Summa, rei caput. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 165. *Hac Boamundus & cum eo qui Summatum substinuit discentibus Normannis & Flandrensis Comite*.

¶ SUMMEARE, Carro vehere, onerare. Vide in *Sagma*. Chartular. Sanctiss. Trinit. Cadom. fol. 48. v. *Debeo ... super hæc ... Summeare quaque hebdomada & facere brasium*.

¶ SUMMEIOLUS, ὑπομήνιον, in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MS.

¶ SUMMENTUM, ὑπογένειον, in Gloss. Lat. Gr. Alia Gr. Lat. ὑπογένειον, *mentum, Submentum, Summentum*.

¶ SUMMERIUS. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMIPOTENS, Omnipotens, in Charta dotalitii ann. circiter 1000. apud Marten. part. 2. Collect. novæ vet. Script. p. 12. *Ego Sulpitius in nomine Summipotentis Dei, ipsiusque gratia, voluntate, & permissione ipsius omnipotentis Dei, &c.*

¶ SUMMISSARII, Presbyteri in Ecclesia Argentinensi inferioris ordinis, quibus ex officio competit majus sacrum seu *Summam Missam*, ut vocant celebrare; unde vocis origo: id quippe inter eorum officia præcipuum est, etsi alia ipsis committantur, ut ex subjiciendis videre est. Ordinar. Eccles. Argent. apud Martenium de Divin. Offic. p. 209. *Quo finito, cantor vadat ad cameram exuendo se, quia in reliquo officio Summissarius potest supplere vices ejus*. Ibidem p. 449. ex eodem Ordin. *Postea leguntur lectiones à Summissariis, à majore incipientes, &c.* Statuta ejusdem Eccl. Argent. ann. 1400. ibidem pag. 615. *Item, quod Summissarii chori ecclesiæ prædictæ intitulati ad Missas ipsorum, debitis temporibus in choro pro horis canonicis & divinis officiis incipiendis & finiendis ... repræsentent se*. Denique p. 617. *Item, tam majores, quam minores levitæ chori sæpedicti Summissarios & summissarios descendendo de camera, & ascendendo eamdem, ante & post Missam eorumdem præcedant & associent, ... quodque majores levitæ prædicti sequantur & associent Summissarium, post Missam usque ad gradus dormitorii*. Protestatio Canonicorum Eccl. s. Thomæ, s. Petri Junioris & s. Petri Senioris an. 1555. apud Lud. *La Guille* inter Instr. Hist. Alsat. p. 111. *Theobaldus Balthener, Jacobus Sculteti Summissarii, &c.*

¶ SUMMISSUS, SUMMITTENS, pro Submissus & Submittens, in Charta an. 1176. inter Probat. Hist. famil. *de Gondi* tom. 1. p. 54.

SUMMISTA. συμμύστης, apud Ordericum Vitalem l. 5. p. 330. 333. Vide Hieron. in Ruffin. l. 3. c. 9. Epist. 13. sub fin. & Epist. 55. c. 5.

SUMMISTÆ. Cæsar Egassius Bulæus in Hist. Academiæ Paris. ad an. 1120. scribit, Hugonem de s. Victore librum edidisse, quem *Summam Sententiarum* appellavit, hincque *Summam & summarum Theologicarum libros* dici & appellari cœptos, eique *Summistas Theologos* suam originem & appellationem debere. [Vide *Summa* 2.]

SUMMITTERE, pro *Submittere*, apud Baldricum Noviom. l. 1. c. 33.

¶ SUMMIVIRGIUS, ἀρχιραβδοῦχος, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. in editis, *Summus lictor*. V. *Virgatus*.

¶ SUMMONERE, SUMMONITIO, SUMMONITOR, SUMMONSA. Vide in *Submonere*.

¶ SUMMOSANCTUS, pro Sanctissimus crebro occurrit in Tabul. Vierzonensi.

¶ SUMMULA, dimin. à *Summa*, compendium. Vide infra *Summulista*.

¶ SUMMULARIUS. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMULISTÆ, Scholares, quibus *Summulæ* seu compendia philosophica traduntur. Statuta Collegii s. Bernardi Paris. an. 1493. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 174. *Scholaribus minoribus, videlicet Summulistis, Logicis, Philosophis deputatur de sufficientioribus collegii, qui certis horis & locis per provisorem deputandis, eosdem secundum librorum & lectionum facultatem reparet, interroget & ædificent ... Nulli Summulas audire permittatur nisi qui in gram-*

matic

masicalibus sufficienter fundus & habituatus per eos fuerit judicatus.

¶ SUMMUM, Castrum, quia sæpius in *Summo* seu vertice montis constructum. Rolandinus Patavienf. Chron. apud Murat. to. 8 col. 314. *Capitaneus ille qui pretio numeravit Summum seu castrum Montisfilicis reddiderat Marchioni, &c.*

¶ SUMMUS, Superior, Prælatus. Statuta Canon. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 88. ubi de processionibus:

Summus solus eat retro, reliquos quasi monet.

Infra pag. 93.

... ut solus Summus qui cætera præbet.

Ita *Souverain*, pro Judex superior, occurrit in Edicto Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. pag. 21. *Voulons & ordenons, que se... le Baills ou autre leur Souverain, treuve que il les aient fait appeller à tort, il facent rendre les despens à la partie travaillée oultre raison.*

¶ SUMMI HOMINUM, Qui aliis præsunt, Summates. Henr. Huntindon. in Epist. an. 1153. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 187. *Quinto tractabitur de Summis hominum, qui sic sunt in rebus humanis ut generalissima in prædicamentis.*

SUMNIS. Vide *Sunnis*.

SUMPNIATA. Vide *Soniare*.

¶ SUMPTARE, Scripto excipere. Acta B. Guillelmi Eremit. to. 1. April. p. 393. *Et ego Vincentius Coxio ... notarius ... præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur & fierent, interfui, & ea rogatus Sumptavi.* Vide *Sumptum*.

¶ SUMPTICULUS, Sumtus modicus, exiguus. S. August. de Morib. Clericor. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 11. *Sed quod verum hoc est, usque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, ut Sumpticulos, quibus sustentabantur, apud se haberet, & ipse, ut videbatur, impenderet.*

SUMPTOR. Synodus Sodorensis in Maonia, an. 1229. *Sumptor de jure antiquo, & statutis veteribus, ab omnibus Iconomis garbam de trium ligarum longitudine, scilicet frumenti, ordei, & aveae annuatim percipere debet, & ad omnem caseorum decimationem & collectionem unum agnum electum habere debet, &c.* Neque proclivius est dicere, qui dicuntur.

SUMPTORES, in Vita s. Fructuosi n. 2. *Provenit, ut quodam die possessionem Ecclesiæ ingressi, ipsius præeuntis puercelluli, cum ei ad manendum hospitium præparassent, quidam de Sumptoribus Scholæ ipsius advenient interrogavit, dicens: Quis hoc occupavit habitaculum?* Ubi viri docti, nescio an vere, *Sumptores* esse arbitrantur, quos *Pensionarios* dicimus. [Vide *Sumptare* & *Sumptum*.]

SUMPTORIUM. Flodoardus l. 3. Hist. Remensis c. 5. *Calicem majorem cum patena, Sumptorioque fecit ex auro lapidumque pretiosorum illustravit nitore: qui calix postea pro redemptione ac salute patriæ Normannis datus est, patena adhuc reservatur ibidem.* Ubi Colvenerius *Sumptorium* interpretatur *cochlear*, *ut Gallicè vertitur, quo nimirum utimur in Calice sacro.* Atqui Græci quidem cochleari sanguinem Christi hauriebant: Latini vero *fistula*. Ita *Sumptorium* pro fistula hic sumi potest, tametsi cochlearia inter ministeria sacra vulgo etiam reponuntur.

¶ SUMPTUARIA, Cibaria. Translat. s. Venantii to. 1. April. p. 7. *Et quia per ostium introivit, disposita intus fideliter domo, & Sumptuariis familiæ consignatis, per ostium exivit, dum pro eadem* (ecclesia) *animam posuit.* Vide *Sumptus* 1.

SUMPTUARIUS, *Qui erogat sumptus*. Glossæ Antiquæ MSS. & Papias. Vide Inscript. vett 531. 2. 333 5.

¶ SUMPTUM, Exemplum, descriptio, Gallis *Copie*: hinc fortassis *Sumptor* & *Sumptores*, de quibus supra, Librarii, exscriptores, Gall. *Copistes*. Rollandinus in Summa Notarii: *Exemplum, quod etiam vocatur Instrumentum, vel Sumptum, est scriptura exemplata generata, vel sumpta e priori sive originali scriptura.* Charta an. 1305. apud Rymer. to. 2. p. 959. *Prædictum transcriptum, exemplum, seu Sumptum per me a suo originali transsumptum.* Ibid. *Prædictum exemplum seu Sumptum cum suo originali reperi concordare.* Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. pag. 56. *Nunc quære tuum Sumptum, & fac quod tuo hæreditas sit secundum legem & veritatem & rationem... Tunc respondit Ratfred se ibi non habere Sumptum, quia non erant ibi sui pagenses. Deinde Salomon dixit: do tibi spatium 10. dierum ut congreges tuum Sumptum & tuos testes in aulam Peabart. Tunc confessus est Raefred se non habere testes vel Sumptum, unde posset facere quod haberet hæreditatem in Bain.* Vide supra *Sumptare*.

¶ SUMPTUOSITAS, Luxus, Sumptuosa magnificentia. Sidon. l. 9. Epist. 6. *Ut primum intelligere cœpit & retractare, quantum de bonis suis avitis paternisque Sumptuositas domesticæ charybdis abligurisset, &c.*

SUMPTUOSUS, *Propino, ambro*, in iisdem Glossis antiquis.

¶ 1. SUMPTUS, ut supra *Sumptuaria*. Continuatio de Gestis Abbat. Lobiens. apud Acher. to 6 Spicileg. pag. 629 *Et quod magnæ castitatis magnum est signum, inter feminas Monasterii S. Johannis, unde Sumptus accipiebat, juvenculus (Franco) intrans & exiens, ne suspicionis nomen contraxit.*

¶ 2. SUMPTUS, inter jura quæ à vassallis domino debentur recenset Charta an. 1317. to. 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1. *Cum... laudimiis, trezenis, leydis, latis, sportulis, Sumptibus, pedagiis, &c.*

¶ SUMTURA, Bona, facultates. Acta s. Bonifacii Archiep. to. 1. Jun. p. 463. *Hic etiam dum spiritualis confortatus armatura & sæculari sublimatus Sumtura, utriusque vitæ stipendiis minime careret.*

¶ SUNA, Fœdus, pactum, ut *Sona* 2. quomodo etiam forte legendum est. Diploma Ludovici Ducis Brandenburg. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 86. *Etiam si novæ structuræ, munitiones, vel prædificationes, nostri nomine dicto castro fierent, ex tunc Sunam vel concordiam cum emulis & adversariis nostris ipsum castrum obsidentibus inire non debebimus.* Vide *Suonbouch*.

¶ SUNAG. Vide supra in *Carno*.

¶ SUND, Gothice & Saxonice fretum seu mare angustum est; hinc maris Baltici angustiæ hodie *the Sound* vocantur, à Scythis, *Syndis*, ita dictæ, qui à Cimmerio Bosphoro illuc migraverint. Hæc Sheringham de Orig. Anglor. p. 211. Vide Glossar. Teuton. Schilteri.

SUNDERNOTA, vox Saxonica, sunternote, Officium, munus, vel ministerium distinctum vel peculiare. Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum an. 928. *Et si villanus excrevisset, ut haberet plenarie quinque hidas terræ suæ propriæ, Ecclesiam & coquinam, tympanariam, & januam & sedem, & Sundernotam in Bula Regis, deinceps erit Taini lege dignus.*

¶ SUNDRIUM. Vide supra *Sondrium*.

SUNGÆLONES. Vide *Sakones*.

SUNGEDA. Charta an 1147. in Tabulario s. Bertini: *Qui denarii annuatim per manum Presbyteri de Werkin in Nativitate S. Mariæ ad censum Episcopalem, quem Sungeda vocant, dirigentur*, forte pro *sundgelda*, pensitatio ad fretum. [Vide *Sund*.]

¶ SUNNIA. Vide mox in *Sunnis*.

SUNNIS, in vett. Glossis, *Impeditio, impedimentum*.

tum. Sumitur porro hæc vox pro Excusatione, quam affert quispiam, quo minus juri stare possit. Lex Salica tit. 1. § 1. *Si quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit: si eum Sunnis non detinuerit, 600. denariis, qui faciunt solidos 15. culpabilis judicetur*. Adde §. seq. titul. 49. titul. 51. §. 2. titul. 52. §. 4. Legem Ripuar. titul. 32. §. 1. & Capit. Caroli M. l. 3. cap. 45. ubi eadem occurrit formula. Placitum Childeberti & Chlotarii §. 5. *Si placitum Sunnis non detricaverit*. Vetus placitum in Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 120. *Ne infirmitas aut legitima Somnis eum detinuerit, &c.* Ita perperam *Somnis* habetur in Lege Longob. lib. 2. tit. 43. §. 1. & *Sunnis* l. 3. tit. 13. §. 3. nisi spectetur vox Germanica *Saumnuss*, cunctatio, mora. Wendelinus vero vocem *Sunnis* à Teutonico *Sun*, vel *Son* deducit, i. separatus, segregatus, quia qui *sunnim* proponunt, ut plurimum abesse à judicio propter negotia coguntur. Salmasius ad Spartianum p. 20. à *Sontico* morbo, etymon arcessit, quem non pro caduco duntaxat; sed pro quavis etiam graviori ægritudine in duodecim Tabulis accipi observat, ita ut *sunnia*, vel *sonnia* dicta sit quasi *sontia*. Sed aliud nos etymon attigimus in *Soniare*.

¶ SONNA, in Vita Gregorii VII. PP. sæc. 6. Bened. p. 2. pag. 449. *Veniens infra terminum Ascensionis Domini, exceptis legitimis Sonnis, id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione, &c.*

SUNNIA. Marculfus lib. 1. form. 37. *Ipse nec venisset ad placitum, nec ulla Sunnia nuntiasset*. Vetus Placitum apud Mabillon. to. 4. Vitar. SS. Ordinis S. Bened. p. 619. *Nec ulla Sunnia nunciasse affirmat*. Editio *sannia* præfert, [pejus apud Felibian. Hist. Sandion. p. 14. legitur, *Samnia*.]

SONIA. Vetus Placitum sub Chlodoveo III. Rege, apud eumdem Mabillonium: *Nec misso in vice sua derexisset, nec nulla Sonia nunciasset*. Formulæ vett. incerti auctoris c. 22. & 38. *Nec ipse ille ad id placitum venit, nec missum in vicem suam direxit, qui ullam Soniam nuntiaret*. Baldricus lib. 3. Chronic. Camerac. cap. 42. *Et si Sonia eos tenuerit, probetur ipsa, & infra aliam quadragesimam placitum expectabitur*.

¶ SONIUM, in Tabul. S. Florentii ann. 1198. *Et similiter quittaverunt Oliverius de Dinan & frater ejus Priori Pontis de Dinan Sonium curiæ quod repetebant*.

SOINUS, SONIUS, ESSOINUS, &c. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 29. *Nisi competens Soinus eum detineat*. Alii codd. habent *Essoinus*. *Soinus* & *sonius*, cap. 41. *Nisi competens Soinus intercedat*, c. 51. *Nisi Soinus intercedat*, c. 61. Atque hinc liquido apparet, unde vox *Soin*, *procura*, *animi anxietas*, *occupatio*, apud nos originem ducat; cum qui ejusmodi excusationibus utuntur, quo minus juri stent, negotiis distentos sese profiteantur. Vide *Soniare*.

EXSONIA, EXONIA, EXONIUM, Idem quod *Sunnis*, à quo profecta hæc vocabula, nostris *Exoine*, *Essoigne*. Assisiæ Hierosl. MSS. c. 8. *Venir par Essoigne, c'est alleguer excuse*. Vetus Consuetudo Norman. MS. 1. part. sect. 4. c. 1. ait, exoniam esse *un delaiement, qui monstre cause par quoi cil, qui est semons, ne vient pas à court*. *Exoine ou excusation*, in Consuet. Montfortensi art. 43. *Ensognie* & *Exsoine*, in Consuet. Hannoniensi art. 14. 68. [*Essoigne leel*, in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1330. to. 2. Ordinat. p. 53. *Essoyne loyal*, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1354. ibid. to. 4. p. 152. *Essoine*, apud Bellomaner. c. 2. & 3.] Hincmarus Remens. in Quaternionib. à Cellotio editis, & Opuscul. 29. *Qui mittens ad Dominationem vestram, excusationem impossibilitatis suæ illuc veniendi mandavit, requisita est, quam patriotica lingua nominamus Exonia, quia venire nequiverit*. Hincmarus Laudun. in Schedula Episcopis & Regi porrecta p. 434. *Sæculare judicium non adii, & Exoniam, scilicet personam, quæ firmaret, quod illic venire nequirem, non transmisi*. [Charta an. 1167. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Aurel. *Ad mandatum Prioris sine Exonio scutarios submonebis*. Litteræ M. Comit. Atrebat ann. 1307. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 358. *Cum ex relatione Majorum, Scabinorum & Communitatis villæ S. Audomaci intellexerimus, quod quædam consuetudo vulgariter dicta Ensoine, quæ potius abusus & corruptela meruit appellari .... Tale statum importans, ut videlicet si aliquis quantumcumque purus, ignocens, immunis in remotis partibus, peregrinationis, mercationum aliave necessaria & honesta causa consistens, super aliquo crimine, vel questione in Halla villæ prædictæ, in judicio vocaretur, nisi in eodem instanti responderetur publice pro eodem, Neu est in villa, reus & convictus super sibi impositis, per judicium habebatur*. Charta conventionis inter Henricum Regis Angl. & Robertum Comit. Flandr. in Libro nigro Scaccarii p. 9. *In auxilium Regis veniet, nisi per aliquam harum quatuor Essoniarum remanserit, &c.* In alia ibid. p. 18. legitur, *Exoniorum*. *Essoine*, pro impedimentum, seu negotium quo aliquis distrahitur occurrit in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. to. 5. Ordinat. p. 202. *Avec grant Essoine & destourbier d'iceulx & de leurs gens*.]

ESSONIUM, apud Rogerum Hoveden. p. 549. in Regiam Majestat. l. 1. c. 7. §. 1. &c.

EXONIUM, Eadem notione Galterius Cancellar. de Bellis Antiochen. p. 446. *Præcepitque suis omnibus absque omni dilatione & Exonio illic tendere*. Charta an. 1223. in Probat. Hist. Vergiac. *Quoniam audivimus excusationem vestram, quod ad nos pro Essonio corporis vestri personaliter accedere non potestis, &c.*

Frustra porro viri docti aliunde, quam à *sunnis*, vocis istius etymon accersunt, quam Budæus, Perionius, & H. Steph. à Gr. [illegible] effictam putant, quod est, *excusare jurejurando absentiæ causam ejus, qui vadimonio obstrictus est*. Jacobus Bourgoing lib. de Orig. & usu vulgarium Linguarum p. 14. ab *exonerare* deducit. Cujac. in tractatu 7. ad Africanum ad leg. 23. de Oblig. & act. à Latino barbaro *exidoneare*, id est *non esse se idoneum affirmare*, priorem improbans sententiam: cui favent codices MSS. Legis Alamannor. c. 44. §. 1. qui *exoniare se* habent, ubi editi *idoneare*. Sed Cujacii quoque nec aliis placet, Pithœo, Bignonio, Spelmanno, Vossio, &c. qui probabilius censent à voce *sunnis* & *sonnia* hauriendum etymon.

☞ *Sunnis* vero originem repetit Hickesius in Dissert. Epist. p. 8. à veteri Mæso-Gothico *Sunia*, veritas: quod impedimentum, quo quis ne ad curiam se sisteret prohibebatur, verum & legitimum esse probare tenebatur. Hinc *Essoniare*, pergit ille, optime respondet verbo *Suniaa*, quod probare verum, verificare, jurejurando confirmare sonat. Sed curiosius exquisita mihi videtur isthæc originatio; sincerior est illa magisque nativa quam proponit. Vir doctissimus in *Soniare*. Vide in hac voce.

Varias autem *Essonias*, seu excusationes, (*Essonia rationabilia* apud Hovedenum p. 549. & in Regiam Majest. l. 1. c. 8.) quæ in jure proponi solent; recensent libri forenses, L. 2. D. si quis cau. in Jud. sist. Lex Wisigoth. l. 2. tit. 1. §. 18. 33. Speculum Saxonicum l. 2. art. 7. Stabilimenta S. Ludovici l. 1. c. 118. Petrus de Fontanis in Consilio c. 4. vetus Consuetudo Normannica MS. 1. part. sect. 4. c. 1. & seqq. Edita cap. 39. Assisiæ Hierosol. MSS. c. 215. & seqq. Regiam Majest. l. 1. c. 8. Glanvilla lib. 1. c. 10. & seqq. Britton. c. 122. Bracton. l. 5. tract. 2. c. 2. 4. & Fleta l. 6. c. 7. 8. 9. 10. 13. ex quibus aliquot ex ejusmodi Essoniis delibabimus. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ c. 52. *Crebro in deliberationibus judicia ora-*

matarefcunt ; fed in accelerato proceffu , nunquam . Quare Leges Angliæ Effonium admittunt , qualia non faciant Leges alia mundi univerfi .

ESSONIUM DE MALO LECTI, Cum quis morbo ita detinetur in lecto, ut ad judicium venire non poffit. Qui quidem morbus dicitur *Infirmitas de reffeantifa* . Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c 6. *Pro Effonie, quod Gallice vocatur Mal de lit, hoc eft malum de lecto, Anglice Bede vill. Effoine de maladie refidente*, in Confuet. Mſ. Normann. Vide Statutum 2. Weftmon. c. 19. Regiam Majeft. l.1. c.8. §.3 Glanvillam l.1. cap. 18. 19. Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c.6. §. 1 2. Radulphum *de Hengham* in Summa magna c. 3. 4. 9. in Parva cap 1. Bractonum l.5 tr 2. c.4. §. 1. 2. 3. c. 7. §. 1. c. 8. 9. 10. 11. 12. & feq. Fletam l. 6. c. 10. Confuet. Cenoman. art. 92. &c. Adde præterea Speculum Saxon. l.2. art. 7.

ESSONIUM DE MALO VENIENDI, Cum quis infirmitate ita eft detentus & impeditus, ut venire non poffit. De eo agunt l. 2. § 1. D. fi quis cau in jud. fift. Regiam Majeft. l.1. c 8 §.3. Bract. l. 5. tr. 2. c. 4. §. 1. 4. 5. c. 5. 6. 7. 9. Fleta l. 6. cap. 9. Radulfus *de Hengham* in Summa magna c. 3. 4. 9 in Parva c.1. Britton. cap. 125. *Effoine de fon corps*, apud Petrum *de Fontaines* cap. 4. n. 18. 24. *Effoine par enfermeté qui vient d'aventure*, in Confuetud. Norman Mſ.

¶ EXONIUM PROPRII CORPORIS, Eadem notione. Charta Philippi Aug. Reg Fr. ann. 1 67. apud Marten. to.1. Anecd. col. 804. *Archiepifcopus, vel Epifcopus, non poffet fe exoniare fuper his, nifi haberet Exonium proprii corporis ; & fi Exonium proprii corporis haberet, tunc loco fuo mitteret bona fide fideliorem & legaliorem quam poffet invenire ad id faciendum .*

ESSONIUM DE MALO VILLÆ, Cum quis primo die in curia comparuerit, & fe obtulerit, & fine refponfo eodem die recefferit, fi propter aliquam infirmitatem fupervenientem a loco, ubi hofpitatus fuerit, & receptus, fe transferre non poffit, nec ad curiam venire, mittit duos Effoniatores, aut excufatores, qui in Curia publice proteftantur, quod tali infirmitate detentus eft in eadem villa, vel in alia, ubi pernoctavit, quod ad curiam venire non poffit pro lucrari & pro perdere. Ita Regiam Majeft. l.1. c.8. §. 9. Bracton. l. 5. tr. 2. c 7. Fleta l.6. c. 13. &c.

ESSONIUM DE ULTRA MARE, *vel ultra aquam &c.* Cum quis in paffagio generali ad terram Hierofolymitanam tranfiit. Regiam Majeft. l. 1. c. 8. § 12. 24. 25. 26 Glanvilla l.1. c.25. Radulfus *de Hengham* in Summa magna c.4. 9. in Parva c.1. Fleta l.6. cap. 8. Britton. c.123: Petrus *de Fontaines* in Confil. c 4. §. 4. *Effoine de Croifez*, in Confuetud. Norman. Mſ.

ESSONIUM PER SERVITIUM *domini Regis* . Statutum Glaceftrenfe an 6. Edw. I. c. 8. Regiam Majeft. l.1 cap. 8. §. 14. & feqq. Statuta 1. Roberti I. Regis Scot. c.6: § 1. 2. Radulfus *de Hengham* in Summa magna c. 4. 11. in Parva c. 1. Britton. c 124. &c.

ESSONIUM DE ESSE AD NUNDINAS, in Regiam Majeft. l.1. c.8. §.30.

ESSONIUM PARTICIPUM, Quod à *participibus* feu fociis proponitur, in Fleta l.6. c.11.

ESSONIARE, *Effonium*, feu excufationem proponere, in Regiam Majeft. lib.1. c 7. 8. 21. 25. & in Fleta l.5 c.2. §.1. [*Effoigner*, in Statuto Philippi VI. Reg. Fr. to. 2. Ordinat. p.68. *Effoiner*, apud Bellomaner. c.3.] *Exonier*, vel *Exciner*, in Confuet. Cenoman. art. 95.

¶ EXONIARE, Eodem fignificatu. Leg. Norman. apud Ludewig. to.7. Reliq. Mſſ. p.245. *Quod ibi acceffurit pro A quem in craftino Exoniabit, &c.* Enfaighé, impeditus, Gall. Embaraffé, in vulgari carmine de prælio Azincurt. an. 1415. apud Monftrelet. to. 1. c. 149. ubi de Carolo VI.

Chief Enfoigné par piteufe adventure, &c.

ESSONIATOR, qui Joanni Sarisberienfi Ep. 7. Excufator, qui excufationem pro alio in jure proponit. *Exoneur, Exoniateur*, in Confuetud. Norman. c. 39. 40. 66. [*Effoinierre*, apud Bellomaner. c.3.] Fleta l. 6. c.7. §.11. *Mittat excufatorem, qui dicitur Effoniator, qui prætendat excufationem fummoniti effe talem, quod venire non poffit.* Soli vero illius fidei creditur, nec oneratur cautione fidejufforia. fcilicet plegiorum ; fed domino probatio incumbit, utrum effonium fit verum. Bracton. l. 5. tract. 2. c. 2. §. 3. Vide prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c.6. §. 2.

¶ EXONIATOR, Eadem notione, in Leg. Norman. fupra laudatis : *Ipfe exoniatus tenetur emendare vel falvare exonium fuum per fuum juramentum, in omnibus verbis in exonio expofitis, vel per juramentum Exoniatoris .*

¶ SUNTONATOR, in vet. Infcript. quæ Genuæ vifitur : *Tuftactus Suntonator Regis Tholonæi, &c.* Sponio in Itiner. part. 3. pag 35. & 36. Muficus eft feu Symphoniæ Præfectus, à Græc. *συν*, cum, & *τόνος*, tonus, concentus.

¶ SUNT-RIGUN ; *Seorfum*, in Gloff. 10. circa fæculi ad calcem Collect. Canon. Mſ. ex Biblioth. DD. *Chauvelin* Sigillorum Reg. Cuftodis.

SUONBOUCH, Charta pacationis, prifcis Germanis, ex *Suon*, pax, pactum, & *Buoh*, liber, libellus. Charta Alaman. Goldafti 28. & apud Vadianum de Colleg. & Monaft. p.87. *Placuit inter nos Chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Teutifce Suonbouch nominamus, &c.* Ubi Vadianus : Alemannis *Suonen*, erat, pacificare, reconciliare, transigere : unde *Suonbouch*, Charta, id genus conventiones complexa. [Vide Gloff. Teuton. Schilteri in *Suona* & *Sona* 2. fupra.]

SUO SCIENTE, Dedita opera, noftris *à fon efcient*. Charta an.1062. ex Tabulario Conchenfi in Ruthenis : *Et hoc juraverunt, ut in jamdicto Monafterio, nec in ipfo burgo, ... hominem illic non affaliant, nec feminam per iram, nec per mortem, nec per captionem, nec fuam fubftantiam illis tollant, nec faciant injuriam ad homines egredientes & regredientes à mercato, nec feminas Suo feiente ,*

¶ SUPALTA, *ὑποκαρπώσια*, in Gloff. Lat. Græc. Sed legendum *Suppalla*, ut in Gloff Græc. Lat. Vide Cafaubon. ad Theophr. Caracter. p. 147.

SUPANUS. Vide *Zupa*.

¶ SUPARUM, *Lineam brachiale puellarum*. Papias. Hermanni Lerbeckii Chr. Epifc. Mindenf. apud Leibnit. to. 2 Script. Brunfvic. p. 167. *Velamina enim ufque ad primam peftilentiam & alba Supara in brachiis fecundum morem Monafterii ad fanctam Mariam ad altare, feu in Capitolio, in Colonia, de quo funt fundata, portabant. Eft autem Supara, monile, quod moniales in fignum religionis portare in brachiis confueverant, quod vulgariter Sweke nominatur*. Vide Feftum in *Supparum*, & ibi Scaligerum.

¶ SUPPARUM, SUPPARUS, Eadem notione. Gl. Gafpar. Barthii apud Ludewig to.3. Reliq. Mſſ. p.250. ex Afranio : *Puella non fum, Supparo fi induta fum* . Odo in Carm. de varia fortuna Ernefti Ducis Bavar. apud Marten. to.3. Anecd. col.345.

... fluitantque per imos Suppara talos .

Vide *Brachiale* & *Camifa*.

¶ SUPEDIUM. Vide *Suppedaneum*.

¶ SUPELLECTICARIUS, qui & *à Supellectile* dicitur, Minifterii genus apud Romanos tum urbani, tum militaris, qui fupellectilem curabat, apud Ulpian. Augufti libertus quidam in vet. Infcriptione memoratur *à fupellectile caftrenfi*. Vide Salmaf. ad Lamprid,

prid. in Alexandro, & Vossii Lex. Etymol.

¶ SUPELLICIUM. Vide *Superpelliceum*.

¶ SUPER, Ad, contra, Adversus. Charta an. 1087. ex Tabul. s. Albini Andegav. *Excepto quod castellum* (sic) *ejus custodient, quando Super hostes suos perget*. Charta conventionis inter Henricum Reg. Angliæ & Robertum Comit. Flandr. in Lib. nigro Scaccarii p. 12. *Et si illo tempore Rex Philippus Super Regem Henricum in Normanniam intraverit*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6 col 308. *Ut irent cum eis Super Pisanos*. Lex Salica tit. 47. §. 1. *Si quis Super alterum in villam migrare voluerit*, &c. Id est, alio nolente & invito. Vide *Sequela* 4.

¶ SUPER, pro Sub. Charta Ricardi I. Reg. Angliæ inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 317. *Prohibemus ne aliquis eos inde disturbet Super forisfacturam decem librarum Turonensium*. Galli dicimus *Sur peine de*, &c.

¶ 1. SUPERA, *Navis*. Gloss. Isidor. Leg. *Suppara, navis vela*.

¶ 2. SUPERA, *Rugaturæ dicuntur panni*. Papias.

¶ SUPERABREPTIO, Occupatio violenta & injusta. Capit. Caroli C. tit. 39. *Absque dolositate aut deceptione, vel Superabreptione illi sincerus auxiliator & cooperator ero*.

SUPERABSTINERE, [Excommunicare.] Concilium Toletanum I. c. 13. *De his, qui intrant Ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur, & si non communicant, ad pœnitentiam accedant: si communicant, non Superabstineantur: si non fecerint, abstineantur*. Vide *Abstinere*.

SUPERABUNDUS, *Superbus*, ὑπέρογκος, ὑπερήφανος, in Gloss. Gr. ubi sic legendum puto, pro *supervacundus*. Infra: ὑπερπερισσεύω, *Superabundo*.

SUPERACUTÆ; Tonus in musica sublimior, acutior, ὑπερβολαία ἁρμονία, Maximo Tyrio serm. 3. Hugo à s. Victore in Speculo l. 1. c. 3. *Voces autem graves, & acutæ, & Superacutæ, innuunt tribus modis prædicandum esse tribus ordinibus Ecclesiæ*, &c. Chronicon s. Trudonis lib. 8. p. 441. *Multa autem propter negligentiarem suam perficiendi operis velocitatem, quæ per graviores literas notari debuerant, per acutas, sive Superacutas notavit, & quæ per acutas, sive Superacutas per graviores: quod incorrectum reliquit, alia sollicitudine intercurrente*. [Guido Abbas Cisterc de Musica: *Quæ enim Superacutarum lineam tenet, in acutis est in spatio, & è converso*.]

¶ SUPERAFFEODARE, Fundum, qui ab alio tenetur, in feudum alteri concedere. Consuet. Brageriac. art. 70. *Item, si quis fundum emphyteosa teneat à quondam domino directo, & feodatarius velit ipsum fundum Superaffeodare*, &c. Art. 71. legitur, *Superfeodare*. Utrobique versio Gallica habet, *Suracaser*. Vide *Casare* 1. & *Feudum*.

SUPERAGIUS, vox ibrida, ex *super* & ἅγιος sanctus. Itinerarium Gregorii XI. PP. *Electa fuit à Deo & gloriosa Virgine Maria ab initio in monte Superagio*. Infra: *Templum S. Mariæ in Superagio*.

¶ SUPERALE, Vestis quæ aliis superinduitur. Acta s. Etheldredæ to. 4. Jun. p. 530. *Hinc insignia ornamenta ecclesiæ suæ contulit, videlicet albam præclaram cum amicto & Superale cum stola & manipulo*. Vide *Superaria*.

SUPERALIA, ἐπενδύτης, in Gl. s. Benedicti cap. de Vestimentis. Sed leg. *Superaria*. Vide infra.

SUPERALTARE, bifariam sumi videtur, nempe pro Ciborio, quod altari imminet, & Altari portatili.

SUPERALTARE, priori notione, usurpat Joannes Beka in Egilbodo Episc. Traject. 13. *Obtulit eidem Ecclesiæ de liberali munificentia Superaltare totum aureum cum multimodis gemmis incomparabilis pretii valde fulgidum, de cujus cacumine lapis, ut fertur, Hostularius furtive sublatus fuit, qui nocturnis temporibus totum sacrarium radiis emicantibus illustrabat*. Vitæ Abbatum s. Albani p. 71. *Ipsius enim fratribus Guillelmi manu tabula picta ante altare B. Virginis, cum Superaltari cælata, & Cruce superposita*, &c.

SUPERALTARE, Altera notione. Synodus Exoniensis ann. 1287. c. 4. *Nec Missæ nisi in altaribus & Superaltaribus consecratis aliqualiter celebrentur*. Inquisitiones Archidiaconorum diœcesis Lincolniensis ann. 1233. c. 40 *An Superaltaria sint honesta, & non molentur super ea colores, & quæ Ecclesiæ sint dedicandæ?* Concilium Sarisberiense an. 1217. c. 40. *Superaltaria nimis stricta non habeant, super quæ periculose celebratur; sed competenter ampla*. Inventarium Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. tom. 3. p. 174. *Item unum Superaltare pretiosum de jaspide, ornatum in circumferentiis cum argento & auro, ac lapidibus pretiosis subtilis. Item unum Superaltare de rubeo jaspide ornata in circumferentiis cum cupro deaurato. Idem duo Superaltaria de rubeo marmore, ornata cum argento, quorum unum stat super 4. pedes argenti, & alterum sine pedibus, super quem S. Joannes celebravit; quando sibi apparuit Spiritus sanctus, ut in sua legenda patet*. Inventarium Eccl. s. Pauli Londinensis ibid. p. 323. *Superaltare de jaspide ornatum capsa argentea deaurata, & dedicata in honore B. Mariæ & omnium Virginum*. Pag. 331. *Tria Superaltaria benedicta, 7. osculatoria*, &c. Pag. 333 *Unum Superaltare de jaspide, inclusa platis argenteis deauratis, in quo continentur reliquiæ Sanctorum*, &c. Ibidem p. 2. pag 84. *Item sex Superaltaria, videlicet unum de jaspide lapide argento ligata, & deaurato; & unum de alabastro, & alia 4. de marmore*. Ex quibus omnibus confici videtur *superaltare* idem esse, quod *tabula itineraria*, seu altare portatile, quod altari non dedicato superponatur.

¶ SUPERANEUS, Superior. Vide *Superaria*.

SUPERANNATUS, Qui annum ætatis excessit. Gall. *Suranné*. Monasticum Anglic. to. 3. p. 153. *Et si in tempore pannagii 20. porcos Superannatos habuerit*, &c. [Chartul. ss. Trinit. Cadom. fol. 45. v. *inter gerces & bagastres, medietatem gerces & medietatem bagastres Superannatas & 40. agnos*, &c]

¶ SUPERANUS, Ex optimatum ordine, princeps. Vetustæ Membranæ apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 221. *Ladislaus .. improvisus hostibus supervenire moliebatur. Unus vero eorum, qui Superanus dicebatur, vehementer ei cœpit obsistere. moneat ne tempus pugnæ statutum preveniret*, &c. *Ille etiam Superanus viriliter pugnans cum multis aliis interfectus est*. Vide *Summus* & *Subtanus*.

SUPERARE, pro *Superesse*, usurpat Lucifer Calaritanus l. 1. pro s. Athanasio: *Ego Superavi solus prophetarum*.

¶ SUPERARGENTARE, Argento operire. Charta Ludovici VI. Reg Franc. ann. 1117. apud Marten. to. 1. Anecd col. 345. *Henricus Lotharingus ... ad capsam, in qua corpus beati Maglorii requiescit, Superargentandam, ... duodecim marchas argenti ... condonavit*.

SUPERARIA, *Vestis, quæ superinduitur*, in Glossis Isidor. & apud Papiam. [*Supparaia*, ex Gloss. Isid. apud Grævium.] Glossæ Gr. Lat. habent ἐπενδύτης, *instata*, (l. *instita*) *Superaria*. Glossæ Lat. Gr. habent ἐπενδύτης. *Cotta vel camisia superanea*, in Charta Octaviani Cardinalis apud Ughell. to. 3. p 634 [Vide *Superale* & *Superficium* 2.]

SUPERASSISÆ, quæ Latinis *Superindicta*. Vide in hac voce. Charta Edwardi III. Reg. Angliæ tom. 2. Monast.

Monast. Anglic. p.71. *Quieta de omnibus placitis, ... & de assisis, & de Superassisis, & de omnibus foris factis, &c.* [Alia Richardi Reg. Angl. an 7. regni ejusd. to.4. Hist. Harcur p.1281. *Prædicti monachi ... sint quieti de theloneo, ... de summoncionibus assisæ & de assisis & Superassisis & aquagiis, &c.*]

2. SUPERAUDIRE. Leges Kanuti Regis Angliæ part. 2. c. 43. *Et inveniant hoc ipsi testes in fide Dei & domini sui, quod et in vero testimonio fiat, sicut oculis superviderunt, & auribus Superaudierunt, quod recte hoc acquisivit.* Phrasis Saxonica, inquit Somnerus: Saxonibus enim ofeshypan, ut Anglis *overheare*, est auribus accipere, vel audire. Alias

2. SUPERAUDIRE, est Negligere, insuper habere. Vide *Overbernessa*.

SUPERAUGURIARE, Auguria consulere. Halitgarius Episcop. Cameracensis in Pœnitentiali cap 6. *Si quis sacrilegium fecerit, id est, quos Aruspices vocant, qui auguria colunt, Superauguriaverit, aut quocunque malo ingenio, 3. annos in pane & aqua.*

SUPERAVUS, nude in Gloss. Arabico-Lat. Atavus: *Sufello*, seu *Susayeul*, in veteri Ceremoniali à nobis laudato ad Joinvillam p 201.

SUPERAZEMULARIUS, Qui mulionibus præest. Vide *Azemblarius*.

1. SUPERBIA, Dolus. Pactus Legis Salicæ tit. 35. §.5. *Si quis ligamen per Superbiam, aut per virtutem à Gravione tulerit, &c.* Est enim hoc loco *Superbia*, dolus, nostris *Supercherie*, ita ut opponatur virtuti, seu vi, uti redditur in Edit. Pith. tit. 34. Eadem Lex tit. 41. §. 16. *Si quis per Superbiam aut per inimicitiam, caballos aut jumenta aliena tribatterit.* Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 36. *Et si fuerit aliquis, qui per ingenium fugitando de Comitatu ad alium Comitatum se propter illum sacramentum distulerit, aut per Superbiam jurare noluerint semoti, &c.* Lex Longob. l. 1. tit. 16. §. 5. *Si quis dolose* (edit. Heroldi *malitiose*) *aut per Superbiam ... mulierem percutere præsumpserit, &c.* Adde l.2. tit.36 §.3. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 43. *Qui igitur facit advocatum contra dominum suum per Superbiam, perdat quod de eo tenet.*

¶ 2. SUPERBIA, Bona, facultates. Statuta Montispessul. MS. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. *Puella quæ numquam habuit virum non possit nubere sine consilio parentum suorum, vel cognatorum, vel gadiatorum, & ille qui eam duceret sine consilio jam dictorum, incidat in manus domini persona ejus & tota sua Superbia.* Legendum forte *Substantia*. V. *Superbus*.

¶ SUPERBITUDO, Superbia. Acta B. Bartholomæi Eremitæ to.4. Jun p 835. *Si tamen sui juris metas Superbitudo non excesserit.*

SUPERBRACHIUM, Ornamentum brachiorum. Vide *Brachiale*.

¶ SUPERBUS, *Virilis*, ἀγήνωρ, in Gloss. Latin. Gr. Addit Codex Reg. *Superbia, virilitas*, ἀγηνορία.

¶ SUPERCÆLUM, Supremum tegmen, baldachinum, umbella, Gallis *Ciel*, eadem notione. Acta S. Elizabethæ to. 2. Jul. p. 212. *Et in angulis pilaria ferrea super quibus est fabricatum Supercælum.* Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. 79. *In processione vero corporis Christi, portetur corpus ipsius in quadam custodia valde pulchra, ... super quod honorifice Supercælum apportetur, una cum octo vel decem intortitiis supradictis.* Vide *Supracelium*.

¶ SUPERCAPELLITIUM, Lineum capitis tegmen, *Amictus*. Statuta MS. Augerii Episc. Conser. ann. 1280. *Sub pœna suspensionis ab officio prohibemus ne capellæ baptizatorum ponantur in aliis quam in ecclesiasticis usibus; videlicet inde faciant Supercapellitia, &c.*

¶ SUPERCAPITARE, Præcellere, proprie Toto capite supereminere. Alcanius in Epist. ad Humbertum: *Quid Hunnorum rabiem commemorem, aut Normannorum fortitudinem? cum hi sanguinabiles cunei non tantum Hunnos rabie, sed & robore Normannos longe Supercapitent.*

SUPERCAPITULUM, Index capitis, seu capitali Claudius Taurinensis in Apologetico adversus Theodemirum Abbatem: *Epistolam tuam, cum adjunctis Supercapitulis plenam garrulitate atque stoliditate per quemdam accepi rusticum portitorem.*

SUPERCAPTIO. Vide *Superpositio*.

¶ 1. SUPERCEDERE, Succedere: unde *Supercessio*, Successio. Quæst. ac monita vet. Jurisperit. apud Murator. to.1. part.2. p.165. col. 1. *Supercessio Lege Romana. Si homo decesserit & reliquerit filium, vel filiam, & neptum filium de suo filio, vel filio, æqualiter succedant. Similiter omnes Supercedant illi, qui de inferiori linea venerint.* Pluries ibi.

¶ 2. SUPERCEDERE, Suspensum tenere, Gall. *Suspendre*. Charta Caroli V. Reg Fr. ann. 1366. to. 4. Ordinat. p.678. *De gratia speciali eisdem concedimus, quod hujusmodi Consulatus non possit eis interdici, auferri, Supercedi vel arrestari, vel aliter ad manum nostram poni, &c.*

¶ SUPERCELLIO. Vide *Superfellium*.

SUPERCENSUS, Gallis *Surcens*. [Tabul. S. Albini Andegav. an 1269. *Fulco de Taralle miner Miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat ... in censibus, Supercensibus, hominibus, &c.*] Charta Philippi Reg. Fr. an 1308. ex 2. Regesto ejusd. Reg. n.9. *Item 8. lib. & 19. sol. annui Supercensus super plures domos in villa de Ponte S. Maxentii, &c.* [Vide Gloss. Jur Gall. v. *Surcens*.]

¶ SUPRACENSUS, Eodem intellectu. Charta an. 1332. ex Archivo D. *de Flammarens: Convenit dictus Guillelmus quod ipse non avoabit dictam fasendam ab alio domino, nec in dicta fasenda ponet aliquem Supracensum, nisi de voluntate heredis supradicti.*

¶ SUPERCESSIO. Vide *Supercedere* 1.

¶ SUPERCHORI, Sedes superiores in choro; pluries occurrit hæc vox in MS. Eccl. Lugdun.

¶ SUPERCILICIUM. Vide in *Superpellicium*.

SUPERCILIUM FLUVII, semel apud Ammianum. Vide. Lindenbrog. ad eumdem pagin. 9. 1. edit.

¶ SUPERCOLORARE, Colorem superlinire. S. Bernardus Tract. de Cantu to. 1. p. 695. *Quorumdam vero litterarum ut sanctam & Evangelicam retinentes, honestate & pulchritudine cantus Supercoloravimus, &c.*

SUPERCOPA, Operculum cupæ, seu poculi, to. 4. Monarch. Lusitan. p.304.

¶ SUPERCOQUUS, Magister coquorum. Cencius in Ord Rom. c. 26. *Ferrarii de columna debent facere circulos caldariæ, quotiens à Supercoquis domini Papæ fuerint requisiti.*

¶ SUPERCUNNUM, ἐφήβαιον, ἐπίσειον, in Gl. Lat. Græc. Additur, *Puberale*, in Græc. Lat.

¶ SUPERDEMANDA, vox forensis, cum Actor in processu litis plus petit quam continet libellus actionis, ut est apud Bractonum l.4. tract. 1. c. 16. §. 5. vel cum dominus feudi majorem censum, quam ei debetur, à vassallo exigit: quo sensu accipitur vox *Surdemande* in veteri Consuetud. Normann. c. 114. in nova art.3. 52. 53.

☞ Atqui cum dominus aliquid præter debitum postulabat à vassallo; hic judicem adibat, à quo ab exactione domini eximebatur per breve, quod *de Superdemanda* vocabant: neque aliter intelligenda hæc vox in locis Consuetud. Normann. laudatis, ut ex Glossa ipsa

ipsa manifestum est : *Bref de Sourdemande est ainsi appellè, pource qu'il est fait pour soy deffendre des centes & des services que les seigneurs des fiefs demandoient de leurs tenans*, &c. Chartul. S. Vandreg. tom 1. p. 1183. *En l'assise de Raen qui fu l'an de grace mil cc. ebens quatrevins & quinze le Jorsdi apreis la S. Vincbent, Guillaume des Mons fu mis en amende pour un brief delessiè : lequel brief il portoit d'une Sordemande d'un servise de Chevalier vers l'Abbè & le Convent de S. Vandrille, apreis laquele amande les dis Abbè & Couvent ourent ataint la saisine des namps qui avoent estè delivrez par la vertu dudit bref donnè comme dessus*. Vide Argentræum in Consuet. Britan. art. 30. Basnag. in Consuet. Norman. art. 51. & Gl. Jur. Gall. v. *Surdemande*.

SUPERDICERE, Accusare, criminari, insimulare : Saxon. forsecgan : quomodo Galli dicunt, *Dire quelque chose sur quelqu'un*. Leges Edgari Reg. Angliæ c. 9. *Et qui aliquem injuste Superdicere præsumat, unde vita vel commoda pejor sit, linguæ suæ idoneus erit, si accusatus de hoc non idoneaverit*, &c.

SUPERDICTIONES, Superscriptiones deletis imponi solitæ. Marculfus l. 2. form. 17. *Et ut hæc pagina hujus testamenti in disceptationem venire non possit si quæ lituræ, caraxaturæ, adjectiones, Superdictionesque factæ sunt, nos eas fecimus, vel facere jussimus, dum testamentum nostrum sæpius recurrimus, vel emendavimus*. De hac formula vide in *Charaxare*.

SUPERDUCERE, Jus denegare, Gall. *Surmener*. Nam *mener par court*, pro *jus facere* aliqui dicebant. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 208. *Nous vous prions come nostre Soignor, que vous, nostre Per tel, menez à drait, & menès par vostre court, & li faites faire l'esgart, que il vous à requis*. Cap. 213. *Que il li facent avoir l'esgart premier requis, & quant le mains estsanablement par sa court come son home & per*. Hinc vox *Surmener*, pro jus denegare, eodem cap. *Por que je vous prie & requiers come mes Pers, que vous ne me laissiès enci à Surmener, tant come je euffre drois à faire*. Et infra : *Et bien sachès, que tant comme il vodra faire drait en vostre court par ses Pers, nous ne sauffrirons que vous le Surmenès, ains le maintindrons à droit si come nous devons*. Le Roman de Garin :

Par cens en force & la noise & li cris,
Moult Surmenoient Loherans, ce m'est vis.

Alibi :

Or vos Sormoinent li Hongre & li Danois.

[Ubi *Surmener* est Male habere, *Malmener*.]

¶ SUPEREGANEUM, f. Fœnum autumnale alterum, Gall. *Second regain*. Locus est in *Reganeum*.

¶ SUPEREGLANGELIARE, f. *Superevangeliare*. Testam. S. Gennadii sæc. 5. Bened. p. 35. *In thesauro ecclesiæ* (offero) *calicem, coronam, & Supereglangeliare argenteum, lucernam, & signum æreum*. Paulo ante legitur, *Evangeliarium* : hic vero libri Evangeliorum integumentum intelligo.

¶ SUPERERROGARE, Ultra præscriptum facere : Bulla Honorii III. PP. an. 1226. in Bullar. Carmelit. p. 4. *Hæc breviter scripsimus vobis, conversationis vestræ formulam statuentes, secundum quam vivere debeatis. Si quis autem Supererogaverit, ipse Dominus cum redierit, reddet ei*. Hinc

¶ SUPERERROGATIO, Gallice *Surerogation*, Quod sponte fit & præter debitum. Charta ann. 1250. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 111. *Cum non haberemus mobilia per quarum distractionem tale periculum evadere valeremus, nec per precarias, nec per emphiteusin, nec etiam per Supererogationem subtractionis usum quotidianarum necessitatum nostrarum prænotata debita solvi possent*, &c.

¶ SUPERESSE, Instare, imminere. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii to. 5. Maii p. 109. *Idco quanda hora comedendi Supererat, & dolore flere incipiens, infirmario dicebat : Oportet ut omnino hoc sumam?*

SUPEREXCEPTUS, Spretus, contemtus, in Legibus Adelstani Regis apud Brompton. fol. 850.

¶ SUPEREXCRESCENTIA, Accretio, incrementum. Testam. Roberti I. Comit. Claromont. an. 1262. to. 2. Hist. Arvern. p. 269. *Item remitto illam Superexcrescentiam & quitto pro me & meis in perpetuum, quam posuit & fecit Astorgius Salvages*.

¶ SUPERFARI, Insuper effari, addere, Græc. ἐπιλέγειν. Vetus S. Irenæi Interpres l. 1. c. 21. nu. 3. *Alii autem & Hebraica nomina Superfantur, ut stupori sint*, &c.

¶ SUPERFEODARE. Vide *Superaffeodare*.

¶ SUPERFICIALITER, Leviter, tenuiter, Gallice *Superficiellement*. Summa Mag. Pauli apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 62. *Ut cum mora & non Superficialiter confiteatur*. Balib. Spingeri Iter Indic. apud Marten. in Itiner. Litter. p. 365. *Superius succincti & Superficialiter viam peregrinationis nostræ proposuimus*, &c.

¶ SUPERFICIARIUS, Qui terræ vel prædii alicujus fructibus utitur sub pensione annua illi exsolvenda qui fundi dominus est. Statuta Genuæ l. 1. cap 34. fol. 61. v. *Non tamen audiatur in pensione petenda qui steterit ultra annos quinque, quod ipsam pensionem, libellum, censum, vel terraticum non petierit, si pensionarius, livellarius, vel Superficiarius juraverit ipsam pensionem, canonem, terraticum vel censum aut livellum se solvisse*.

¶ 2 SUPERFICIARIUS, Exterior. Passio S. Thomæ apud Marten. to. 3. Anecd col. 1739. *Nunc exteriorem* (hominem) *indumento Superficiario sub birro secretius munivit*, &c. Vide *Superficium* 2.

¶ SUPERFICIES, Domus fastigium, culmen, Gall. *Faite, charpente*. Charta Johannis de Castellione Comit. Blesensis an. 1265. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Si contigerit casus per quem debes secundum judicium dictorum abbatis & conventus fieri ravale seu destructio vel res alterius existentis in aliquo dictorum locorum immunium & quittorum, ut dictum est supra, mandatum dictorum abbatis & conventus Superficiem ligneam domus destruendæ, & Superficiem rei alterius de quibus fieri ravale oporteret, tradens præposita Carnotensi & terram dictorum abbatis & conventus ad comburendum, & statim dictus præpositus vel ballivus dictam Superficiem comburent*, &c. Vide mox *Superficium* 1.

1. SUPERFICIUM, Ἐπικόσμημα, in Gloss. Gr. Lat. [Alia Lat. Gr. *Superficium*, ἐπικόσμημα, ἐπιγειόσημα, in Cod. Reg. *Superædificium*.] Vide vett. Inscript. 138. & 608. 8.

¶ 2. SUPERFICIUM, Vestis quædam exterior, quæ aliis superinduitur. Vetus S. Irenæi Interpres l. 2. c. 14. n. 2. *Quasi centonem ex multis & pessimis panniculis consarcientes, finctum Superficium subtili eloquio sibi ipsis præparaverunt*. Vide *Superaria* & *Superficiarius* 2.

SUPERFLUITAS, Excessus in exactionibus, *malatolta*. Tabularium Dervensis Monasterii : *Monachi sancti Petri & beati Berchari proclamationem fecerunt ad magnanimum Comitem Theobaldum de Superfluitate quam Comes Breonensis faciebat eis*, &c. Vide *Mensura* 2. & *Superimposita*.

SUPERFLUOSA. Radulfus de *Hengham* in Parva c. 7. ait disseisinam fieri, *cum manu opus alicujus impeditur per Superfluosam, & hoc in tenementa diu ante appruato*, &c. Ubi ad marginem editor apposuit, nonnullis, *vel per superfluam*, aliis *Superfluitosam*.

SUPERFLUUS, in Glossis antiquis MSS. *Incongruus*,

gruns, *importunus inquietus*. [Pro injustus, non semel occurrit in Cod. Theod. lib. 10. tit. 13. leg. unic. de petit. & desistent. & lib. 11. tit. 30. l. 39. 42.]

SUPERFODERE, pro *Superfidere*, quomodo Saxonice Ofercrupan, nimium, & plus justo fidere. Leges editæ sub Adelstano Rege Angl. c. 13. apud Bromptonum: *Præcipimus biremannis nostris, ut omnis homo sciat, quando pecus suum habeat, & quando non habeat, in testimonio vicinorum suorum, & nobis monstret vestigium, si non possit invenire infra tres noctes, quia credimus plures idiotæ nesciunt quomodo peculium suum aget, & Superfodinat in pace nostra: unde præcipimus, ut ipse infra tres noctes vicinis suis judicet, si per solutionem velit habere, &c.*

SUPERFORANEUM, Supervacuum, de qua voce vide Savaronem ad Sidonium l. 1. Epist. 7.

SUPERFRONTALIS. Vide *Frontale*.

¶ SUPERFUGIUM, ὑποφυγή, in Gloss. Lat. Gr.

SUPERFUNDERE. In Lege Burgund. tit. 53. mater superstes esse filio dicitur, *rebus Superfusis humanis*. id est ut infra habetur, *cum contraria fatorum decreta vertuntur*.

¶ SUPERFUNDERE, Ornare, *Quos certa privilegia Superfundunt*, in Cod. Theod. l. 6. tit. 35. l. ult.

SUPERFUSI, dicti, quibus ob morbum, vel periculum mortis, baptismus conferebatur superfusa salutari aqua, non vero immersione, uti observatum in voce *Clinicus*. Vetus Pœnitentiale Ms *Parens, cujus filius non baptizatus obiit, uno anno pœniteat: si Sacerdos, ad quem pertinebat, vocatus venire neglexerit, ipse propter damnationem animæ, judicio sui Episcopi castigetur. Sed & omnibus licet fidelibus, ubi forte morituros invenerint non baptizatos, immo præceptum est animas eripere à diabolo per baptisma, id est benedicta simpliciter aqua in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, intinctos aut Superfusos aqua*. Synodus Nemausensis ann. 1284. c. de Baptismo: *Si tamen tanta copia aquæ haberi non possit, ut infans in ea totaliter mergi possit: cum scutella vel scypho vel alio vase aliqua quantitas aquæ super infantem effundatur à baptizante, & effundendo dicat baptisans, &c.* Vide Synodum Celichytensem an. 816. c. 11. *Perfusum*, eadem notione, dixit Rufinus, ubi Eusebius l. 6. Histor. cap. περιχυθείς habet.

SUPERFUSIO, PROFUSIO, PERFUSIO, cum vinum & aqua post communionem Sacerdotis calici à ministro infunduntur. Synodus Bajocensis ann. 1300. de Presbytero, qui duas Missas eodem die celebrat: *Celebraturus quoque secundam Missam, vinum Superfusionis non sumat; sed ministro habenti bonam conscientiam conferat*. Aliis verbis Synodus Coloniensis ann. 1280. c. 6. *Et tunc in prima Missa post perceptionem Sanguinis, non utatur ablutione vini & aquæ; sed reservet eu tuto ac honesto loco, & eam accipiat in secunda Missa, vel det honestæ personæ jejunæ, quam noverit ad hoc esse paratam*. Synodus Nemausensis ann. 1284. cap. de Eucharistia: *Præcipimus etiam, quod in Calice magis de vino quam de aqua ponatur, & quod Sacerdos, postquam totum acceperit Corporis & Sanguinis Christi Sacramentum, duas receptiones faciat juxta consuetudinem Ecclesiæ Nemausensis, videlicet primam de vino puro tantum, secundam de vino & aqua, & cum ista secunda simul Perfundat digitos super calicem, & postea recipiat: nisi eum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, quia tunc non debet recipere nisi sanguinem: quod si faceret, secundam celebrationem impedit*. Cap. de celebrat. Missarum: *Tamen si in prima Missa post receptionem corporis Christi & sanguinis, Profusionem acceperit, non debet secundam Missam in prædictis casibus celebrare*.

¶ PROFUSIO. Concil. Tarracon. ann. 1329. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 287. *Quandocumque vero duas Missas celebrari contigerit, sacerdos caveat, ne post sumptionem sanguinis in prima Missa, vinum Profusionis accipiat*. Ita

CALICEM PROFUNDERE, in veteri Pœnitentiali Ms. de Presbytero: *Qui non Profuderit calicem in fine solemnitatis, 30 dies pœniteat*. Ubi

CALICEM PROFUNDERE dixit Petrus Damianus l. 5. Epist. 18. *De celebrandis vero Missarum solemniis nos hanc regulam in disciplinatis Ecclesiis & didicimus, & tenemus, ut calicem differamus in Missarum fine Perfundere, si nosmetipsos eodem die sacrificium denuo speramus offerre: alioquin quandocumque sacras hostias immolamus, in fine calicem semper Perfundimus. Porro sive jejunamus, sive reficimur, hanc Perfundendi regulam non mutamus. Quod autem perhibes quosdam dicere, quia postquam Perfundit calicem, non est dicendus jejunus, &c.* Capitula Theodori Archiep. Cantuar. c. 55. *Qui perfundit calicem, dum solemnitas Missæ celebratur 50. dies pœniteat*.

¶ SUPERFUSUM, Quod in censu, vel peræquatione alicujus tributi inique alicui impositum & adscriptum est, in Cod. Theod. l. 13. tit. 11. de Censitor. leg 4.

¶ SUPERGREDI, Gr. ὑπερβαίνειν, Transilire, despicere, nihil curare, efferre se super aliquem. Capitul. lib. 7. c. 175. *Ut nullus Episcopus alterius Episcopi plebes usurpet, aut alium conculcet Episcopum vel Supergrediatur*. Vetus S. Irenæi interpres l. 1. c. 8. nu. 1. *Ordinem quidem & textum Scripturarum Supergredientes, &c.* Idem l. 4. cap. 19. n. 1. *Supra enim Deum factæ sunt cogitationes ipsorum, Supergressi cordibus suis ipsum magistrum, suspicione quidem superelati & Supergressi, veritate autem declinantes à vero Deo. Supergredi leges*, eas transgredi, violare, apud eumdem l. 5. c. 26. n. 2.

¶ SUPERGULA, pro *Superregula*, ni fallor, Regulæ transgressio, violatio. Charta Curiæ Arelat. an. 1253. ex Cod. Ms. D. *Brunet* fol. 88. *Si aliqui alii cives eligerentur ad cognoscendum malefactas & omnes Supergulas*.

SUPERHABERE, pro *Insuper habere*, Despicere, negligere, in Legibus Anglicis non semel.

SUPERHUMERALE, Vestis Pontificum in veteri Lege. Exod. 28. 6. *Et fecerunt Superhumerale de auro & hyacintho & purpura, & cocco, &c.* Passim ibi. Sic vero describitur ab Eucherio: *Ephod, vestis sacerdotalis, quæ Superindumentum, vel Superhumerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo: cujus vestimenti duo sunt genera, unum lineum & simplex, quod Sacerdotes habebant, aliud diversis coloribus, & auro gemmisque contextum, quo soli Pontifices utebantur*. Vide Honorium Augustod. l. 1. cap. 226. Ivonem Carnot. Serm. 2. de Rebus Ecclesiast. Innocent. III. lib. 1. de Myster. Missæ cap. 18. 53. &c.

SUPERHUMERALE, appellarunt etiam nostri, *Pallium* Archiepiscopale, de quo suo loco egimus. Gregorius M. lib. 1. Epist. 24. *In utraque humero Sacerdos velamine Superhumeralis astringitur, ne contra adversa & prospera virtutum semper ornamento muniatur*. Maximus Monachus in Collat. cum Principibus apud Anastasium in Collectaneis, de Imperatore: *Neque indicia Sacerdotii fert, Superhumerale scilicet & Evangelium. Superhumerale pallium* vocat Joan. de Beka in Hist. Episcopor. Ultraject. in S. Willebrordo: *Eundem in Ecclesia S. Petri cum Superhumerali pallio solenniter Archiepiscopum ordinavit*. Ex in S. Bonifacio: *Tradens eidem Archiepiscopalem benedictionem cum*

Superhumerali pallio, &c. Ωμοφόριον Græcis dicitur, quod in Concilio VIII. act. 2. 9. *Superhumerale* vertit. Anastasius Bibliothec. ut apud Theophanem Auctor Hist. Miscellæ l. 22. p. 707. edit. Canisii. Glossæ MSS. Regiæ cod. 2062. ὠμόλινον, τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐμφόριον. Vide Magnum Chronicon Belgicum p. 111. Baronium an. 869. n. 19. &c.

☞ *Pallio* simillimum est *Superhumerale* quo utitur Episcopus Tullensis, ut ex Ceremoniali ejusdem Eccl. colligitur apud R. P. *Benoit* Hist. Tull. p. 168. *Cum Episcopus utitur Superhumerali, & de hoc privilegiatus exstitit ab antiquo... dicitur Superhumerale, ab humero, quia super humeros ponitur post casulam. Est stola larga, fimbriata, circuiens humeros desuper, cum duobus manipulis dimissis ante & retro, circa scapulas, ex utraque parte, in modum scuti rotundi.* Rursum: *Cum Episcopus celebrat utitur Superhumerali ratione decanatus quem gerit, quia decanus aliorum Episcoporum existit, id est, Metensis & Virdunensis.*

Superhumerale, Idem interdum quod *Amictus*. Udalricus l. 3. Consuet. Cluniac. c. 13. *Et alligat Superhumerale, id est amictum.*] Eadem habentur apud Bernardum Mon. in Ord. Cluniac part. 1. c. 53. Expositio Offic. divin. ad calcem Joh. Abrinc. p. 414. *Sequitur Superhumerale, quod fit ex lino purissimo.*] Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico ait, Ostiarios, Exorcistas, & Acolythos, *in officiis suis solere indui Superhumerali, alba, & cingulo, & tamen posse persistere conjugio.*

¶ SUPERI, Homines superstites, vivi. Jonas in Vita s. Columbani sæc. 2. Bened p 6. *Et si me quempiam laudare repererint qui adhuc Superis junctus sit, &c.* Idem in Vita s. Eustasii ibid. p. 117. *Febrium igne ita succensa est, ut vix jam Superis reddi crederetur.* Utitur rursus Jonas in Vita s. Burgundofaræ ibid. p. 443. *Qui reversus ad Superos*, in Vita s. Waningi ibid. p. 974. *Quem Superi non recipiunt, inferi Deum esse cognoscunt*, ex Fausti Episc. Serm. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 153.

SUPERJACTARI Maleficium. Lex Salica tit. 21. §. 3. *Si quis alteri aliquod maleficium Superjactatus fuerit, &c.* Nos dicimus, *Jetter le sort sur quelqu'un.*

¶ SUPERICONICÆ Litteræ, vox ibrida ex *Super* & εἰκὼν, imago: ita vocantur Litteræ in imagine alicujus Sancti appositæ, quales visuntur in libris ecclesiasticis. Greg. Turon. in Vitis Patrum c. 6. *Videns autem in oratorio litteras Supericonicas Apostolorum, reliquorumque Sanctorum, explevit eas in codice.*

SUPERJEJUNARE. Vide *Superpositio* 3.

SUPERILLUSTRES. Speculum Saxonicum lib 1. art 3. *Ad hunc modum clypeus seu cingulum militare in septimis terminatur: primum quippe habet Rex Romanorum, secundum Episcopi, Abbates, & Abbatissæ, qui & Superillustres dicuntur: tertium Laici principes, ex quo facti sunt Episcoporum subditi & vassalli, qui Illustres nuncupantur: quartum Nobiles & Liberi Domini, &c.*

SUPERIMPOSITA, Superimpositio, [Excessus in exactionibus, *malatolta*.] Charta Ludovici Pii Imper. apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p 215. *Nullasque præstationes, vel annuas donationes seu qualibet angarias, & Superimpositas exactiones... superimponere & exigere audeat.* Infra: *Si quis autem ex his, qui sub imperio nostro degunt aliquam subtractionem, injustamque exactionem, vel angariam, aut Superimpositionem ... sponte ingesserit, &c.* [Charta an. 1079. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 48. *Alia Superimposita eis non fiat.* Vide *Superfluitas*, *Superindictum*, & *Superponere* 1.]

¶ SUPERIMPOSITIO. Subscriptio. Charta Arnulphi Chiniac. Comit. an. 1097. apud Miræum tom. 1. p. 670. col. 2. *Quam devotionis meæ traditionem, ne quis ei scrupulus, vel calumniator invidus post dies obviet, utrorumque filiorum meorum Ottonis & Ludovici, nec non etiam meæ Adeleid manuum Superimpositione confirmari volui.* Vide *Superimposita*.

¶ SUPERIMPOSITUM. Vide *Superponere* 1.

¶ SUPERINDE, Propterea. Literæ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1492 apud Rymer. to. 12. pag. 482. *Nos rata, grata, & firma habituros & observaturos, & Superinde literas patentes novas aut confirmatorias ... daturos, &c.*

SUPERINDICTUM, Superindictio, Quidquid præter *indictionem* provincialibus imponitur. Nam ut notat Asconius in 3. Verrinam, tria sunt genera pensitationum, *canonis*, *oblationis*, & *indictionis*. *Canon*, seu Canonici tituli, sunt ordinariæ præstationes: *Indictio*, quod præter canonem indicitur: *Superindictio*, quod præter indictionem pro aliqua imminente necessitate imponitur. Vide Codicem Justin. & Theodos. tit. de Superindictis. [Charta Frederici II. Imp an. 1223. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Prohibemus ne qui Comes aut Marchio ... præsumant inquietare, vel quibuslibet collectis aut exactionibus aut Superindictis gravare.* Conventio an. 1251. inter Carolum I. Andegav. & Provinc. Comit. & Arelat. art. 9. *Item dominus Comes vel ejus vicarius ... non poterit ... eos* (Arelatenses) *compellere ad mutuum faciendum, nec aliquam exactionem novam, seu Superindictionem, vel pedagium novum facere.* Vide *Superimposita* & *Superponere* 1.]

¶ SUPERINDITIO, pro *Superindictio*, Eadem notione. Locus est in *Inditio*.

¶ SUPERINDUCTA, Mulier extranea, concubina. Willelmus Armor. de Gestis Philippi Aug. apud Duchesn. to. 5. Hist. Franc. p 81. *Octavianus Apostolicæ Sedis legatus mittitur in Franciam; ad cujus suggestionem Rex à se Superinductam abjecit superficie tenus, & uxorem suam recepit in suam gratiam semiplenam, carnis debitum ei non reddens ... Philippus puer & Maria soror ejus quos Philippus Rex ex Superinducta genuerat, à Papa Innocentio legitimantur.* Vide *Subintroducta*.

¶ SUPERINDUCTUM, ut *Superindictum*, apud Senator. l. 1. Variar. c 14.

SUPERINSIGNE, Sagum militare, quod armorum insignibus distinctum gestant in bello Milites. Vide *Jupellum*, in *Jupa*.

SUPERINSPECTOR, Episcopus. Senator in Psal. 108. *Episcopus dictus Superinspector, eo quod Domini gregem ipsius gratia suffragante, quasi pastor cautissimus, alta sede custodiat, &c.* Hinc *Superinspicere* dicuntur Episcopi apud Sidonium l. 6. Epist. 1. l. 9. Epist. 3. Vide *Episcopus*, & *Superintendens*.

¶ SUPERINTENDENS, Episcopus eadem ratione dicitur qua *Superinspector*. s. Hieron. Epist. ad Evagrium: *Hæc quidem Græco significantius dicitur* ἐπισκοποῦντες, *id est, Superintendentes. Unde & nomen Episcopi tractum est.* Hinc *Superintendere quibus præficiuntur* Episcopi dicuntur in Epist. Liciniani ex s. August. l. 29. de Civ. Dei c. 19. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 3 & to. 2. Conc. Hispan. p. 427. Hinc

¶ Superintandans appellatur Præpositus templi in civitate London pro Germanis, in Charta ann. 1550. apud Rymer. to. 15. p. 243.

¶ Superintendens, Cui incumbit summa cura rationum negotiorumque, Gallice *Surintendant*. Instrum. domus Slesitarum Viennæ apud Raimund. Duellium tom. 1. Miscell. pagin. 225. *Item si contingeret*

tutto-

vationem fieri de regimine domus per aliquem Superintendentem, &c.

¶ SUPERINTENDENTIA, *Superintendentis* munus, *Surintendance*, ibid p 224. *Primo, quod Facultas habeat Superintendentiam nomine domus Abbatis*. Occurrit etiam in Compositione Cardinalis Turnonii cum Monachis Sangerm. an. 1543.

1. SUPERIORATUS, Præstantia, excellentia, suprema jurisdictio. Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1400. apud Rymer. to. 8. p. 121. *Dictique Prior & Monachi iisdem Abbati & Conventui dimidiam marcham argenti, nomine pensionis sive redditus, in signum dominii sui Superioratus, singulis annis solvere tenentur*. Vide *Superioritas*.

¶ 2. SUPERIORATUS, adject. Major, ad *Superioratum* seu supremam jurisdictionem pertinens. Charta an. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 356. col. 1. *Item, quod eadem appellationes ad regiam curiam pertinentes & pertinere debentes tollere nituntur, quin imo jurisdictionem superiorem regiam invertere & omnino tollere conantur; ... quia imo nuncios regios cum per curiam regiam in causis & casibus Superioratis contingit illuc mitti, afficiunt contumeliis, verberibus & opprobriis*.

¶ 3. SUPERIORATUS, Prætexta, Gall. *Brodé*. Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1226. *Mantellum, houciam vel epitogium non portent, seu vestimenta quæcumque virgata, partita, vel discissa aut Superiorata de fustana, pannisque sericis vel aureis, seu aliis quibuscumque, sed lanificio dumtaxat*.

¶ SUPERIORITAS, ut *Superioratus* 1. Chronic. Angl. Th. *Otterbourne* p. 62. *Bonifacius Papa querelam posuit contra Regem Edwardum, quod injuste usurpasset Superioritatem in regno Scotiæ*. Charta an. 1400. apud Rymer. to. 8. p 122. *Ab omni jurisdictione, Superioritate, dominio & potestate, &c.* Charta qua Renatus Rex concedit Baroniam Grimaldi Johanni Cossa ann. 1456. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Sola dumtaxat Superioritate & homagio ...nobis & nostra curiæ reservatis*. Statuta criminalia Saonæ fol. 117. *Decernentes prout in eis respective continetur, & hoc salva tamen semper Superioritate, auctoritate & jurisdictione M. D. Potestatis dictæ civitatis Saonæ*. Occurrit etiam apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 316. *Supperioritas*, in Litteris ann. 1358. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. pagin. 297.

SUPERISTA, Æditius, ex Græco ὑπερίστης. Glossæ Biblicæ MSS. Νεωκόρος, ναοφύλαξ, ὑπερίστης. Annales Francorum Lambeciani ann. 882. l. 2. Comment. de Cæsar. Bibl. p. 353. *Quidam Gregorius nomine, quem Romani Superistam vocant, dives valde, in paradiso S. Petri à suo collega occisus est*. Anastasius in S. Hadriano p. 200. *Missi Stephanus Sacellarius & Paulus Superista ad prænominatum pergerent Regem*. Alii Codd. habent *Super ista*, disjunctis vocibus, sed perperam. In Leone IV. p. 199. *Gratianus Magister militum, & Romani Palatii egregius Superista ac Consiliarius*. In Benedicto III. idem Gratianus *fuerit Superista Patriarchii* dicitur. In Hist. Translat. S. Sebastiani c. 4. *Erant ... & dignitati Apostolicæ sedulo assistentes Quirinus Superista, Theophylactus Nomenclator, &c.* Apud Luitprandum l. 6. c. 6. sub finem, inter primates Romanæ civitatis recensetur *Stephanus filius Joannis Superista*. Ex his emendanda vetus inscriptio Mediolan. apud Puccinellum in Zodiaco Mediolan. part. 3. pag. 378. † *Guillelmus de Pomo Superstes hujus Ecclesiæ, hoc opus multaque alia fieri fecit*. Legendum enim *Superistes*.

SUPERJUDEX, Magistratus dignitas, apud Lusitanos. Vide Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. capit. 41.

¶ SUPERJUMENTARIUS, Qui *Jumentariis* præest. Sueton. in Claud. c. 4. *Superjumentarium ex industria sibi appositum*. Vide Casaubon. in hunc locum, & supra *Jumentum*.

¶ SUPERJURAMENTUM. Vide mox *Superjurare*.

SUPERJURARE, [Juramento testari.] Capitula Theodori Archiep. Cantuar c. 47. *Si quilibet ingenuus gravi infamia publicetur, ut eum populus Superjuraverit, criminosum haberi, si se excusare voluerit, ferro se examinet*.

SUPERJURARE, Juramentum, à paucioribus præstitum, juramento plurium præponderatum superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere. Ita Somnerus. Lex Ripuar. tit. 79. *Si quis homo propter furtum comprehensum fuerit, & legitime Superjuratus, & judicio Principis pendutus, vel in quolibet patibulo vitam finierit, omnes res ejus heredes possideant, exceptis capitali & dilatura, quæ in locum restituant*. Ubi *Superjuratus*, dicitur reus, qui plurium testimoniis criminis convictus est, quam ipse innocentiam suam probavit. Concilium Triburiense ann. 895. c. 22. *Si quis fidelis libertate notabilis, aliquo crimine aut infamia deputatur, utatur jure, juramento se excusare: si vero tanto talique crimine publicatur, ut criminosus à populo suspicetur, & propterea Superjuretur, aut confiteatur & pœniteat, aut Episcopo vel suo misso discutiente per ignem candenti ferro examinetur*. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 74. *Et qui culpam exigit de fure occiso, eat se tertio, ut duo sint de cognatione patris, tertius de cognatione matris, & juret, quod in cognato suo nullum factum erat, pro quo de vita forisfactus esset, & eunt alii cum duodecim, & Superjurent ei in mundiciam, quæ ante dicitur*. Eadem ferme habentur in Legibus Athelstani Regis c. 16. ubi rectius: *Et eant alii cum 12, & Superjurent eum in contaminationem, sicut ante dicebatur*. Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum ann. 928. *Et qui sic promotum hominem non habet, ipse causam suam Superjuret, vel amittat*. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Similiter erit ex parte matris, nisi se cum judicio Scabinorum aut proximorum testimoniis superari possit*.

SUPERJURAMENTUM, in Legibus Adelstani Regis c. 5. apud Bromptonum p. 850. pro *perjuramento* accipi observat Somnerus.

SUPERLABIUM, Labium superius. Leges Kanuti Regis c. 51. apud Bromptonum: *Eruantur ei oculi, & truncetur ei nasus, & aures, & Superlabium, &c.* Philippus *Mouskes* in Ludovico VII.

Mais trancoit ou piés, & puis oreilles,
Nes, Baulevres, & crevoit ieus.

¶ SUPERLATIVUS, Optimus, præstantissimus, Gall. *Excellent*. Gesta Consulum Andegav. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 424. *In Autissiodorensi etiam urbe aulam propriam & vineas vini Superlativi bajulat, & prædia suburbana possidebat* (Ingelgerius Gastinensis Comes.) Hinc

¶ SUPERLATIVE, Excellenter. Henr. Huntindon. in Epist. an. 1153. apud eumdam to. 8. Spicil p. 182. *Oxinfordiæ quidem præposuit Alvredum, cui successit Walterus Superlative rhetoricus*.

¶ SUPERLECTILE, Stragulum, quod lecto insternitur, vel etiam id omne quo lectus instruitur. Bulla Benedicti XII PP. apud Stephanot. to. 10. Fragm. MSS. pagin. 555. *Sic oculos avaritiæ cæcitas excæcavit, quod needum lectos & alia Superlectilia eorumdem hospitalium & leprosariarum per eos ibidem reperta*

con-

conservare ac adaugere, ut tenebantur, damnabiliter obmiserunt, &c. Charta an. 1343. to. 1. Histor. Dalphin. p. 201. col. 1. *Quod dicti monachi & capellani habeant & habere debeant segregate & ad partem domus, suam coquinam, cellarium, granerium, aysimenta, cubilia & Superlectilia aliaque sibi necessaria.*

SUPERLICENTIA, Licentia extraordinaria. Statuta pro Monasterio S. Andreæ Avenionensis an. 1255. *Et quia nihil Monacho commune cum urbibus, tam Abbati quam Priori firmiter inhibemus, ne Monachis Avinionem intrare volentibus dent passim licentiam, vel frequenter; sed si cui Superlicentiam dederint semel in hebdomada, non dent iterum in eadem, nisi causa subsit rationabilis & expressa, de qua causa licentiæ non dubitent quin sit vera.* [Apud Acher. to. 8. Spicil. pagin. 238.]

¶ SUPERLICIUM, ut *Superpellicium*. Vide ibi

SUPERLIMINARE, in Hist. Miscella, ὑπέρθυρον, apud Theophanem an. 6. Justiniani. Ἀνώφλιον, apud Anonymum de Locis Sanct. c. 7. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Superliminare, Entrée de maison, dessus.*]

¶ SUPERMAGNUS, Maximus. Vita Clementis V. PP. apud Murator. to. 3. p. 679. col. 1. *Postquam Supermagnus effectus fuerat, post similem fortunæ gloriam ignominiam est perpessus.*

SUPERMISSA, Epistola, quæ canitur in Missa. Glossæ MSS. S. Germani Paris. ad Prisciani Græca vocabula: ἐπ᾽ ὠδῇ, & ἐπιστόλιον idem est, i. *Supermissa*, Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Epistola dicitur Supermissa, eo quod super vetus Testamentum & Evangelium Missa sit, non causa dignitatis; sed ut quisque, qui Evangelium fuerit ingressus, ibi inveniat medicinam salutis.* Eadem verba habet Remigius Autisiod. lib. de Celebratione Missæ. Honorius Augustud. c. 96. *Lectio dicitur à legendo. Epistola dicitur Supermissa Episcopi super stola dicitur Missa, quia sicut Prophetiæ super legem, ita Epistolæ Missæ sunt super Evangelium.* Summa Magistri Pontii Provincialis MS ex Bibl. Thuana Cod. 525 *Epistola est Supermissa c. ... fitis præsentibus, non inerta* * *composita quæ ... in recipientis affectum, & indicat delegantis.*

SUPERNAS, *natis, Superna colens.* Joan. de Janua. [*Souvrain*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS.

¶ SUPERNAVIGARE, De nave dicitur quæ alteram præcurrit. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 253. *Quarum una* (navis) *ventis pro voto fruens, disposuit Supernavigasse navem, in qua filius regis erat, sed providentia probitateque naucleri, obliquantis dracenam subito navemque girantis, navis regia vasta ratis declinavit impetum.* Gloss. Lat. Græc. *Supernavigo*, ἐπιπλέω.

¶ SUPERNIS, *Desuper*, ἄνωθεν, in Gloss. Lat. Gr. *Superius*, in MS.

¶ SUPERNOMEN, Cognomen, Gall. *Surnom.* Judicatum an. 969. in Addit. ad Chr. Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 958. *Et querelati sunt super Walterii, qui Supernomen vocatur Aczo.* Placitum an. 1014. ex Chartul. Farf. apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. p. 706. col. 1. *Benedictus qui Supernomen Bocca-pecu vocatur.* Vide *Supranomen*.

¶ SUPERNUMERARIUS, Qui supra numerum usitatum accedit. Gall. *Surnumeraire*. Veget. l. 2. c. 19. *Deputabantur milites, qui vocantur Accensi, hoc est postea additi, quam fuisset legio completa, quos nunc Supernumerarios vocant.* Eosdem *Super-numerum*, vel *Supra-numerum* vocat Sueton. in Claudio.

¶ SUPER-OBLATA, Offertorium seu Oratio quæ fit super *Oblata*. Acta SS. tom. 4. Jun. pagin. 698. de Festis Sanct. Joannis Bapt. *Et Super-oblata, eadem quæ prædicto in Romano est secreta festi.*

¶ SUPERORDINARE, Aliquem loco alterius ordinare, subrogare. Epist. Sigeberti Mon. ad Leod. an. 1102. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 592. *Taceo Guacherum, qui Apostolici assensu approbatus & prior ordinatus fuit, subito exordinatum, excommunicatum, & alium ei Superordinatum.*

¶ SUPER-OS, Callus ossi adnascens. Vita S. Raynerii to. 3. Jun. p. 464. *Quæ haberet Super-os durissimum ut lapidem, juxta juncturam manus & brachii dextri, magnitudinis fere ovi gallinæ.* Vide mox *Superossum*, & *Supprossum*.

¶ SUPEROSSUM, Callus ad equi genu, vulgo *Suros*. Durandus in Speculo juris l. 4. partic. 3. de empt. & vend. tit. 43. *Vendidit unum equum ... cum uno Superossa in tali crure, &c.*

¶ SUPERPALLIUM, Umbella, baldachinum. Vita Eugenii IV. PP. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 509. *Intravit* (Imperator CP.) *Ferrariam, ubi erat Eugenius Papa & Concilium congregatum, die quarta Martii cum solemnitate, sicut solet Romanus recipi Imperator, Superpallio super caput, Cardinalibus & tota curia comitantibus.* Vide in *Pallium* 2.

¶ SUPERPELLICEATUS, SUPERPLICIATUS. Vide mox in *Superpellicium*.

SUPERPELLICIUM, Vestis linea, manicata, sic appellata, inquit Durandus in Ration. l. 3. c. 1. n. 10. 11. *Eo quod antiquitus super tunicas pellicias de pellibus mortuorum animalium factas induebatur, quod adhuc in quibusdam Ecclesiis observatur. Superpelliciale indumentum*, in Actis Archiepiscop. Rotomagens. pagin 453. Gauterius de Bellis Antiochen. p. 461. *Archiepiscopus sacerdotali Superpellicio indutus, &c.* Cæsarius l. 8. c. 97. *Quosdam viros candidos in Superpelliciis & tonsura Clericorum adesse vidit.* Will. Malmesburiensis l. 1. de Gest. Pontif. pag. 215. *Plus 40. Canonicos cappis & Superpelliciis ornaverat.* Regula Ordinis Sempringhamensis p. 725. *Ministris altaris sint Superpellicea cum capuciis, quæ caput & colli nuda protegant, cum Sacerdotalibus vestimentis induendi fuerint, &c.* [Concil. Avenion an. 1509. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 387. *Ferant continue & deportent Superpellicium cum longis manicis decens & honestum. Illa quæ manicas non habeant, olim per aliquos ferri consueta, abeis & eorum quolibet sub excommunicationis pœna dimissa penitus est rejecta.*] Occurrit præterea hæc vox in Legibus Edwardi Confess. c. 36. apud Michaelem Scotum l. 4. Mensæ Philosophicæ c. 9. Matthæum Paris an. 1237. 1247. p. 303 493. Will. Thorn. in Chron. Cruceum in Episcopis Cadurcensibus n. 114. Catellum l. 5. Rerum Occitanar. p. 901. Barralem in Chronolog. Lerinensis to. 2. p. 167. Sammarthanos in Episcopis Magalonensibus an. 1339. &c.

¶ SUPERPELLICIUM CONCEDERE, Clericum facere; aliquem inter cleros & canonicos admittere. Statuta Clementis IV. PP. pro Eccles. Aniciensi apud Marten. tom. 2. Anecdot. col. 483. *Quod nulli in ipsa ecclesia Superpellicium concedatur, nisi de legitimo matrimonio, bonæ famæ, &c. Quod quilibet clericus cui à modo Superpellicium concedetur, juret capitulo ipsius ecclesiæ fidelitatem servare, &c.*

¶ SUPERPELLICEUM *una cum capucio in processionibus portare* inhibent Statuta Arnaldi Episc. Magalonens. an. 133. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 383.

Superpelliceum porro vestis fuit propria Canonicorum regularium, quam nunquam deponunt: adeo ut eo ipso, quod Ecclesiæ Cadurcensis Canonici *superpellicia* utereotur, Regulares fuisse ab initio quidam contenderint, & de hac re ad Innocentium IV. PP.

refcri-

rescripserint, quo illos ad Regulam revocaret, ut est apud Cruceum nu. 110. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis Ms. c. 18. *Superpelliceum & tunica lanea, quantum fieri potest, autem longitudinis esse debeat, ad minus pleno palme à terra distantia... Et ut manicæ Superpelliciorum non plus duobus palmis ultra digitos promineant.* Hanc superpelliciorum longitudinem attigit etiam Stephanus Tornacensis Epist. 123. ubi de Canonicis regularibus: *Regularem habitum sic proferris exterius, ut interius conservetis. Hujus habitus indicium principale vobis mitto, Superpelliceum novum, candidum & talare, quod repræsentet vobis vitæ novitatem, munditiæ candorem, perseverantiæ finem.* Et in Concilio Basileensi an. 1431. statutum est, ut Canonici Ecclesiarum Cathedralium, *Horas Canonicas dicturi, cum tunica talari, ac Superpelliceis mundis ultra medias tibias longis, vel cappis, juxta temporum ac regionum diversitatem, Ecclesias ingrederentur: non capucia, sed almucias, vel bireta tenentes in capite.*

Superpelliciorum Canonicorum Regularium forma varia fuit. Quippe ex Constitutione Benedicti XII. PP. *superpelliceum*, quo in Choro utuntur, longiores manicas habet. Cui non amplæ, sed strictæ manicæ sunt, *Rocbetum*, seu *Romana camisia* dicitur, quod eo utantur potissimum Itali. Quod undique per circuitum clauditur, *Cotta* vocatur. *Sarrocia*, ad latus aperta sunt, & nonnisi ad 4. digitos inferne clausa, sine manicis, colobium referentia. Cum foras prodeunt, *parva sarrocia* accipiunt, undique aperta, qualia dantur Novitiis. Latitudo non excedit 4. digitos, & ut scapulare Monachorum, hinc inde dependet, non tamen sine plicis. Auctores *fasciam* appellant & *bastam*. Incommoditas in obeundis muneribus hanc variationem intulit. Verba sunt Nebridii à *Mundelheim* in Antiquario Mon. In eamdem ferme sententiam hæc scripsit Joan. Buschius l. 1. c. 23. *Habitus Canonicorum Regularium est vestis linea, sive tota linea, quam Romani Roketum Romanum, Germani Subtile, Sarracium, sive Scorlicium appellant. Habitus iste in diversis mundi climatibus diversimode formatur. Quidam enim Roketum Romanum, sive subtile deferunt, in lateribus integrum usque ad calceos pene porrectum, cum manicis integris usque ad manus, sive ad cubitum extensis. Alii hanc lineam portant in forma longi latique scapularis, sine manicis in lateribus apertam, aut circa tibias ad latitudinem palmæ manus, more Cartusiensium consutam, aliquando cum rugis, aliquando sine rugis & plicis, quam Sarracium vocant. Tertii hanc lineam vestem deferunt in forma parvi & brevis scapularis de collo dependentis, quam Scorlicium nuncupant.* Vide Claudium Molinetum de Habitibus Canonic. Regul.

☞ *Superpelliceum* etiam vocatur apud Moniales Cuculla major, ut colligitur ex Statuto ann. 1209. pro Monasterio Jotrensi ex Cod. 10. Bibl. Pithœanæ: *Habeat qualibet monialis quolibet anno duo Supplicia* (f. *Superplicia*) *alba & duo nigra, quæ terram tangant.* Idem docet Tabul. Calense p. 412. *L'an de grace 1438. le Samedi jour de S. Cecile 22. de Novembre fu Madame de Cheles faiste Baupteur par devers M. de Paris pour lui faire aucunes requestes, entre lesquelles il luy donna & ottroia congié & licence de porter cottes noires par dessoubs le Surpellis noirs pour elle & pour toutes ses Religieuses, toutefois que bon leur semblera tant dehors comme à l'eglise pour supporter leurs necessitez.*

Superpellicia mulieribus quibusvis tribuunt etiam Galbertus Flandr. in Vita Caroli Comitis nu. 51. & liber Mirac. S. Ludgeri Episcopi Mimigard. nu. 44.

Supellicium, pro *Superpelliceum*, in Statutis Juhelli Archiepiscopi Turon. an. 1233.

¶ Suppellicium, Eadem notione. Translat. S. Greg. Nazianz. to. 2. Maii p. 457. *Canonici rocheto & Suppellicio induti.* Statuta Eccl. Meldens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 893. *Nulli clerico permittatur servire altari, nisi in Suppellicio vel cappa clausa.* Occurrit præterea in Statutis Eccl. Aurelian. apud eumd. to. 7. Ampl. Collect. col. 1274.

¶ Suppellicia, Eodem significatu, in Computo ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 277. *Item, pro factura Suppelliciarum septem pro capella domini, taren. 12.*

¶ Superlicium, Pari intellectu. Synodus Trecor. an. 1329. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 1604. *Præcipimus quod sacerdotes & beneficiati jejuni intrent synodum in Superliciis.* Statuta Eccles. Constant. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 801. *Jejuni statim post pulsationem campanæ grossæ intrent synodum, & Superliciis cum stolis presbyteri & Superliciis beneficiati, &c. Nullus leget epistolam sine Superlicio, vel cappa clausa*, ex iisdem Statutis ibidem col. 810. Occurrit rursum col. 956. & 1075. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. inter Instrum. p. 70. col. 2. in Fragm. ex Ordinar. Eccl. Rotomag. ad calcem Joh. Abrinc. pag. 200. 201. & alibi.

¶ Supercilicium, perperam pro *Superlicium*, in Statutis Caroli VI. an. 1401. pro reformat. S. Capellæ Paris. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 138. *Dictam cappam, si voluerit, liceat ei dimittere, & in Supercilicio remanere.*

¶ Superpelliceatus, Superpelliciatus, Superpelliceo indutus. Charta ann. 1258. tom. 2. Rer. Mogunt. p. 710. *Ut canonici in Annunciatione B. M. V. qua capposi hucusque fuerant, perpetuo Superpelliceati incedant.* Hugonis Metelli Epist. 41. tom. 2. Monument. sacræ Antiq. p. 386. *Ecce isti sunt Superpelliceati, isti sunt tunicati, quasi regnum Dei obtineatur vestibus... Tunicati exordium sumpserunt à Norberto, Superpelliceati à B. Augustino.* Statuta Collegii Ardac. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 126. *Volumus quoque ne ullus canonicorum aut vicariorum tempore divini officii chorum vel ecclesiam intrare debeat, nisi fuerit Superpelliciatus.*

¶ Superpliciatus, Eadem notione, in Litteris Henrici VII. Abb. Fuld. ann. 1505. apud Schannat. Diœces. Fuld. p. 315. *Præcipimus quod universi & singuli capellani.. dictis decano & canonicis in habitu & religione, videlicet Superpliciati & piliati* (pileati) *in perpetuum se conforment.*

SUPERPLUS, Residuum, quod summam aliquam excedit, Gallis *Le surplus*: Τὸ περισσόν, Zonaræ in Alexio Comn. p. 237. & Glycæ. Leges Adelstani Regis apud Greatelcyam c. 1. *Excipiatur imprimis capitale repetentis de pecunia ipsius, & dividatur postea Superplus in duas partes, unam partem habeat uxor ejus, &c.* [Liber niger Scaccarii p. 334. *Et Superplus jacet super dominium meum.* Et pag. 339. *Superplus quatuor milites, quos domino Regi debet, jacet super dominicum suum.*]

¶ Superplusagium, Eodem significatu. Charta an. 1341. apud Rymer. tom. 5. p. 287. *Idem Bernardus de Superplusagio nobis respondeat.* Alia an. 1405. apud eumd. to. 8. p. 404. *Item quod de Superplusagio inde, si quod fuerit, nobis ad scaccarium nostram singulis annis fideliter respondeatur.*

Surplusagium, Eadem notione, ex Anglico *Surplusage*. Charta Edwardi III. Regis Angli. *Et de surplusagio exituum eorum, si quod fuerit, &c.* Ordinationes de Marisco Romeneiensi: *Satisfaciant in omnibus quod conjunctum fuerit per prædictam computam inter eos de Surplusagio recepto de averiis venditis,*

nes simpliciter appellantur. [Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 7. *Presbyter aut diaconus faciat fornicationem naturalem* ... *Superpositionem faciat in unaquaque hebdomada, exceptis 50. diebus post passionem.* Infra: *Si monachus cruditate ventris evomuerit sacrificium in die; cenam suam non præsumat. Et si non infirmitatis causa, 7. Superpositionibus: si infirmitatis & non voracitatis causa, 4. Superpositionibus deleat culpam. Si autem non sacrificium, diei Superpositione & multa increpatione plectatur.*] Regula incerti: *Si qualibet occasione à justo deviatum fuerit, Superpositione damnetur.* S. Columbanus: *Qui vituperat aliquem fratrem obsequium dantem, tribus Superpositionibus peniteat.* Pœnitentiale MS. Thuanum, seu Capitula Theodori Cantuar. c. 52. *Si in die, quando communicaverit, sacrificium evomuerit, si ante mediam noctem, tres Superpositiones faciat, si post mediam noctem, duas, &c.* Ita passim in aliis *Pœnitentialibus*, ejusdem scilicet Columbani (ubi perperam *suppositiones*, pro *superpositiones* editum proclivi mendo etiam in MSS. Codd.) & Haligarii Episcopi Cameracensis c. 9. 10. in Regula S. Donati cap. &c.

Eadem notione ὑπερτίθεσθαι, & ὑπέρθεσις usurpant Græci Patres. Dionysius Alexandrin. in Epist. ad Basilidem can. 1. de Christianis dies Hebdomadæ sanctæ in strictiori jejunio transmittentibus: Ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν, καὶ τοῖς μὲν ἐπιπόνως διαπονήσασι τὰς ὑπερθέσεις, εἶτα ἀπονοῦσιν ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως, &c. Ubi observare est *superponentes*, pro *jejunasse*. Τὰς ὑπερθέσεις τῶν νηστειῶν, apud Cyrillum Hierosol. Catech. 18. [illegible], quibus jejunia superponuntur, apud Evagrium lib. 1. cap. ult. Οἱ πολλάκις μὲν καὶ τὰς κανονικὰς ὑπερθέσεις ([illegible]) [illegible], [illegible] [illegible] τὰς [illegible]. Ita etiam

Superpositionem usurpant Medici veteres, nempe pro morbi augmento, *Redoublement de fievre, ou de maladie*, cui *lenimentum* opponitur. Cælius Aurelian. lib. 3. Tardarum passion. c. 1. *Non solum lenimenti tempore; sed etiam in augmento, sive Superpositione passionis.* Idem in Præfat. *Præscriptis celerum passionum libris, tardarum placet curationes ordinare, quæ solo Superpositionis tempore superioribus similes, in lenimento vero varia recorporatione formantur.* Et l. 1. Acutor. cap. 5. *In Superpositione quam Græci ὑπέρθεσιν vocant.* Lib. 2. cap. 12. *Si in Superpositionem veniant, quam Græci Epithesin vocant.* Occurrit passim apud hunc Scriptorem: Alexander Iatrosophista l. 1. Passion. capit. *De signis futuræ freneticæ: Quod si passio Superposuerit, ita ut jam proxima sit frenesis, &c.* Neque aliter accipi debet.

Superpositio Silentii, apud Columbanum in Pœnitentiali cap. 5. 6. & in lib. de Pœnitent. mensura cap. 9. quæ imponebatur in pœnam, ita ut cui indicta erat, silere prorsus, ac ne vocem quidem emittere juberetur. Petrus Cluniacens. lib. 2. Epist. 27. pag. 673. *Videant discreti, utrum superflua locutione modo silentium imponi, an Superponi debeat.* Perperam editum *supponi.* Ita

Superpositio Psalmorum *& officii*, apud Stephanum Paris. in Regulam S. Benedicti, est officii & cursus Ecclesiastici augmentum, additio ad consuetum officium. *Monasteria quædam quædam utuntur psalmorum & officiorum Superpositione.* Pœnitentiale S. Columbani non semel meminit pœnitentiæ Psalmorum c. 9. *Pœnitentes fratres & indigentes pœnitentia psalmorum, hoc est, cui necesse fuerit, ut psalmos adhuc pro visione nocturna decantet, &c.* Cap. 10. *Si quis fratre suo veniente* (detraxerit) *quatuor psalmos. Si quid oblivisceretur aliquid foras, si minus 12. psalmos, si majus, 30 psalmos.* Ita alibi non semel. Alio porro sensu.

Superpositi dici videntur *Psalmi* in Regula Magistri c. 50. *Alii literas discant & doceant, alii psalmos, quos habent Superpositos, meditentur.* Cap. 57. *Aliquantulum legat, si fuerit psalteratus. Si vero non fuerit, tabulas à Majore Superpositas Psalmis secum portet, ut ad refectionem prandii, aut ad mansionem cum applicuerit, aliquantulum, quantum occurrerit, tamen meditetur, ut quotidie regulæ reddat, quod suum est. Ita & Frater, qui adhuc literas discit, tabulas Superpositas à Majore à Monasterio secum portet, ut si cum literato vadit, ipse cum ad refectionem vel mansionem applicuerint, tam eo tamen, aut solus aliquantulum, quantum occurrerit, meditetur.* Quibus locis Psalmi *super* tabulas peregrinantium illiteratorum *positi* videntur indicari, quorum scilicet loco aliquid de iis meditari liceat. Utcumque sit de horum verborum sensu, constat, genuinam vocis, *superpositio*, significationem Salmasium ad Solini c. 27. p. 324. & 1342. ut & plerosque è doctioribus non esse assecutos. Vide Petavium in Miscellan. exercit. post Julianum c. 5. & infra *Tabulæ Peregrinantium*.

Suprapositio. Glossæ MSS. *Epicenia, superpositio.* Concil. Ersfordiense an. 932. c. 5. *Ut nemo nisi consentiente proprio Episc. aut ejus Misso, sub obtentu religionis jejunium sibi imponat, unum diem præ aliis excipiendo, omnino interdicimus:* ... *quia plus causa ariolandi esse cognoscitur, quam supplementum legis Catholicæ.*

1. SUPERPOSITUM, Superficies, quidquid agro inædificatum est, aut in eo satum vel plantatum. Testamentum Widradi Abbatis Flaviniac. ann. 1. Theoderici Regis: *Quidquid ad ipsam colonicam aspicere videtur, cum omne Superposito.* Infra: *Ut, dum advivunt, hoc teneant, & post ipsam abscessum cum omne Superposito ad jam dictam casam S. Præjecti... revertere faciant.* Synodus Belvacensis an. 845. c. 3. *Excepto Superposita, quod in usus possidentium vel ex ædificiis assumptum est, &c.* Adde Char. 144. in Appendice ad Capitularia Reg. Franc. [Charta an. 1015. in Tabular. S. Victoris Massil. *In civitate Arelate dono mansiones duas optimas cum omni Superposito, quæ sunt non longe à porta S. Stephani. Cum solaribus & Superpositis, & cum curtis, casalibus, &c.* Charta an. 1043. ex eodem Tabular.]

¶ Suprapositum, Eadem notione, in Formula 25. inter Lindenbrog. *Cum omni addita melioratione, vel omnibus Suprapositis, &c.* Charta an. 1008. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *In civitate Arelate dono mansiones quas ego construxi juxta S. Lucianum cum omni Suprapositio & structura quæ ibi pertinet.*

¶ Suppositum, Eodem significatu: nisi etiam contracte scriptum fuerit pro *Superpositum*, vel *Suprapositum*. Charta Jonæ Episcopi Eduens. an. 865. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 147. *Dono etiam in supradicta villa Lanosera mansum vestitum unum cum omni Supposito, & terris & pratis ad ipsum aspicientibus.*

Superpositum Nemoris, Arbores, virgulta, cædua. Charta an. 1182. ex Tabulario Fossatensi fol. 25. *Hoc solum ab eis obtinui, quod Superpositum nemoris illius mihi ab ipsis venditum successisse, & inde tulisse licuisse à Natali Domini anni illius usque ad 5. annos.* Ubi superscribitur *i. le sorpost.* Infra, fol. 237. dicitur *superficies nemoris. Superficiem quod extunc possint dicti Religiosi, dictam nemoris vendere, sive scindi facere, &c.*

☞ Eadem notione vox *Surpoids* occurrit in Consuetud. Sedan. art. 215. & Vitriac. art. 93. *Quand aucune femme tient par droit de douaire aucuns bois ou forests qui jamais ne furent vendus de memoire d'homme, telle douairiere ne les peut vendre, si ce n'étoit par le consentement de l'heritier ou proprietaire; mais des bois ou forests dont on a vendu le Surpois par autre fois,* *elle*

elle les peut vendre, pourvu qu'ils soient en couppe, &c. Ubi in vett.Consuet.Campaniæ habetur *Suerfais*, pro *Surfais*, quod legitur in Charta an.1348.

a. SUPERPOSITUM, Exactio extraordinaria. Vide *Superponere* 1.

1. SUPERPOSITUS Monasterii, Abbas, Ἡγούμενος, in Diplomate Muncimiri Croatiæ Ducis an.992. apud Joan Lucium de Regno Dalmat. lib.2.cap.2. Ita in veteri Inscriptione *Superpositus medicorum*, qui alias ἀρχίατρος. S. Hieronym. *In toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus Superponeretur ceteris*. *Superponi Ecclesiæ*, i. præfici, in Concilio Valentino III.can.7.

¶ 2. SUPERPOSITUS, Propugnaculum, munimentum, quo aliud defenditur. Præceptum Borelli Comit.an. 986.apud Marten.tom.1.Ampl Collect. col.338. *Et faciant ipsa opera ad ipso castro, id est turrem & muros, & Superpositos, & valles, &c.*

SUPERPOSTULATIO, Quod præter debitum exigitur, in L.28 Cod.Theod de erogat.milit.annonæ.[Vide *Superdemanda*.]

SUPERPRENDERE, Capere ultra quam fas est, aut licet. Lex Ripuar.c.60. §.2. *Si quis consortem suum, quantulumcumque Superpriserit, cum 15.sol.restituat.* Ubi *Superprendere consortem suum*, est *prendere super consortem*. Gallis, *Prendre sur son compagnon*. Hincmarus Episcopus Laudun.p.609. *Dixit quidem Rex, dum de receptione ejusdem villæ ageretur, quod alia, sicut Normannus dicebat, Superpreadissem, quæ in meo continebantur præcepto* [Vide *Supprendere* in *Supprisa*.]

SUPERPRISIA, Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis id olim imposuerint. Notitia an.1114.in Tabulario Ecclesiæ Heduensis: *Siquidem Simon quærebat in terra a.Nazarii, quam duo fratres tenebant ... salvamentum & Superprisiam. Unde statutum est in eadem terra annuatim pro salvamento in vindemiis modium vini, denarium pro pane 1. alterum pro vino, tertium pro costo prædictus Simon accipiat.* Infra: *In omnibus istis terris nihil omnino sæpedictus Simon retinuit præter illa tantummodo de salvamento, quæ superius annotata sunt, neque Superprisiam, neque penitus aliquam exactionem.* Charta Odonis Ducis Burgund.an.1102 *Relaxant Monachis Divionensibus . . . aciergarias, cantiones, & Superprisias.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1311. *Novitas vel Surprisa, quod idem est. &c.* [Vide *Seurprisia* & *Supprisa*.]

Supercaptio, Eadem notione.[Charta an.circ.1100. ex Chartul.Matiscon. *Guichardus de Mantaco injuste accipiebat Supercaptionem in colonica de Poirols. Verpiverunt illam Supercaptionem & injurias Berardo Episc. Matisconensi.*] Vetus Notitia ann.1122.in eodem Tabulario Heduensis Ecclesiæ: *Theodericum vero de Vanra cum tenore ejus ad mansum pertinente ... Canonicis dedit, excepto quod quamdiu Hugo vixerit, in Theoderico Supercaptionem retinuit.*

¶ SUPERREDDERE, Reddere, remittere, Angl. *Surrender*. Chron.Angl.Th *Otterbourne* p 218. *Hujusmodi depositionis sententiam in eundem Regem protulerunt incontinenti, ac homagia, fidelitates & servitia eidem Superreddiderunt.* Vide *Sursum reddere*.

SUPERSALIENTES. Leges Alfonsinæ part.2. tit. 34.lege 6. *Sobresaliente: llaman otrosi à los omes que son puestos ademas en los navios, assi como ballesteros, e otros omes de armas, e estos non han de fazer otro oficio, si non defender à los que fueren en sus navios, lidiando contra los enemigos.* Conventiones Michaelis Palæologi Imper. & Genuensium an.1261. post Villharduinum nostrum editæ: *Videlicet quilibet nocherius Yperpera 2.& Kar 6.Supersalientes unuscujusque galeæ PP.10.&c.* Eadem Charta Gallica vertit, *Suersaillans*.[Barthol. Scribæ Annal. Genuens.ad an.1242.apud Murator.tom.6.col.495. *Facta fuit electio potens & dispensatio Supersalientium, & bellatorum, & balistariorum in civitate per compagnias, & remigum per potestatem.* Ibidem col.498. *Decretum fuit quod . . . licentia daretur universis vogheriis & Supersalientibus & eis injungeretur, quod semper parati essent cum armis cedere & ascendere in galeas.* Rursum ad ann.1234. col.509. *Et continuo paratæ fuerunt in Janua galeæ omnes, & electi in ipsis Supersalientes, & vogherii quicumque deberent ascendere in eis.* Italis *Soprasagliente*, vox maritima, Lat.vector, Gr.ἐπιβάτης. Vide Cruscanos.]

SUPERSALLICIO. Exstat Formula 5. inter Andegavenses, hoc titulo: *Incipit securitas de Supersallicione hic est.* Ubi agitur de eo, qui injuste alium in jus vocavit tanquam rei suæ usurpatorem. [Gallis *Assaillir*, invadere, adsultum, impetum facere.]

SUPERSCRIBERE, Pignori capere, titulum prædio adscribere: *Saisir*. Gregorius Magnus lib.10. Epist.27. *Nam si quis eorum exinde, quod non credimus, aliquid præsumpserit; certum illis sit, quia noster consensus umquam illis aderit, ut foris de massa, in qua nati sunt, aut habitare, aut debeant sociari; sed & Superscribi terram eorum.* Editio ann.1508. habet, *sed & Superscriptam terram eorum fiscatam, &c.* Vide in *Titulare*.

¶ SUPERSEDENS. Vide *Superstans*.

¶ SUPERSEDENTIA, Dilatio, induciæ, Gallice *Surseance*. Literæ an.1473 apud Rymer.tom.11.pag.780. *Exhibitæ fuerunt certæ literæ suspensionis & Supersedentiæ guerrarum, &c.* Vide mox *Supersedere*.

SUPERSEDERE, Differre: *Supersisa*, dilatio. Proprie *Supersedere*, est negligere, contemnere. Leges Adelstani Regis c.25. *Si quis gemotum, id est publicum Comitatum, adire Supersedeat, ter emendet overhirnessam, &c.* Leges Kanuti Regis 2. part c. 26. *Si quis audita clamore* (de fure agitur) *Supersederit, reddat overhyrnessam Regi, aut plene se adlegiet.* Leges Henrici I.Regis Angl. c. 50.cui titulus, *de Supersisionibus placiti: Si quis a domino vel Prælato suo denominatis placitis secundum legem placitatus ad diem condictum non venerit, omnium placitorum, de quibus nominatim implacitabatur, incurrat emendationes, nisi competens aliquid respectaverit. Summonitiones Supersessa*, c.17. Et c.53. *Qui secundum legem submonitus a justitia Regis ad Comitatum venire Supersederit ... 20. marcarum reus sit.* Lex familiæ Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Si quis in civitate hæreditatem aream habuerit, ad manus Episc. dijudicari non poterit, nisi tres annos censum & aliam suam justitiam inde Supersederit. Et post tres annos ad tria legitima placita invitetur: & si Supersessum jus pleniter emendare voluerit, ipse simul antea possident.*

Supersisa, perinde dicitur de iis, qui juri stare ac parere recusant, vel negligunt. Bracton.lib.5.tract.1.c.1.§ 1. *Si autem post primam captionem ad alium diem non venerit, amittet seisinam suam per secundam captionem per parvum Cape, nisi tunc veniat & defendat per legem, ut supra de summonitionibus & Supersisis.*

Sursisa, Eadem notione, apud eumdem Bracton. eodem lib tract.1.cap.4. §.1. & alibi. Leges Willelmi Nothi cap.48. *è ki le cri orat, è sursise le rei amend, u s'en espurget.* Ubi leges Saxonicæ Kanuti Regis 2. part. cap.26 habet cynunses oferhyrnysse, id est *Regia overhyrnessa*. Vide in postrema hac voce.

Superisio. Legum Henrici I.c 50. *De Supersisionibus placitis*, inscribitur: sed legendum videtur *placiti*, cum scilicet *quis à domino vel prelato suo denominatis placitis secundum legem ad diem condictum non venit omnium placitorum, &c* Ita

Su-

Supersessio Comitatus, de eo, qui ad Comitatum non venit, cap. 53.

Supersessio, vox medicorum, ἐγκάθισμα, sessio in aqua medicata ab imis pedibus usque ad umbilicum, ita ut supernæ partes non madescant. Ita Gorræus. Gloss. Medicum Ms. Reg. cod. 1486. *Encatisma, i. Supersessio.*

¶ SUPERSEDES, ut mox *Supersedium*. Liber Ordinis s. Victoris Paris. Ms. c. 12. *Sed & mattas, Supersedes, & muscatoria,... quoties opus est emundare.*

SUPERSEDIUM, Sedis Stragulum. Hugo Flaviniac. in Chron. p. 246. *Supersedium unum.*

SUPERSELLIUM, Stragulum, quod sellæ insternitur. Messianus Presbyter in Vita s. Cæsarii Archiepisc. Arelat. p. 254. lib. 2. *Sed regressa ab eo ad sellam ipsius appropinquare se permitti rogavit, quæ de Supersellio, quo sella tegebatur, locum debilitate fideliter tangens, statim pristinam sanitatem recepit.* Vett. Schedæ apud Mabillonium: *Automanicias paria 1. Supersellio vellone 1. &c.* Constitutiones Synodales Episcopi anonymi an. 1237. in Conciliis Anglic. tom. 2. *Et cum equitant* (Monachi) *decentibus sellis utantur, ac frenis, ac Supersellis.* Vide *Bancus*.

¶ SUPERSENIORATUS, Superius dominium, Gall. *Suzeraineté*. Charta Caroli Imper. an. 1122. ex Chartul. Eccl. Aptensi fol. 16. *Et quod in isto castro non mittamus Superseniorratum præter s. Mariam & s. Castorem, & Episc. Aptensis Ecclesiæ.*

¶ SUPERSENSIO. Vide in *Supersedere*.

SUPERSIGNUM, Vexillum navis. Sanutus l. 2. part. 4. c. 34. *Quælibet galearum vel vasculum eu prædictis faciat aliquod Supersignum, quale sibi à dicto Capitaneo impendetur, ut si qua galea extranea vel vasculum ligneum, dictum introiret exercitum, ab aliis cognoscatur.* [Jac. de Varagine in Chronico Januensi apud Murator. tom. 9. col. 16. *Ad complendum & perficiendum armamentum viriliter processerunt, comitatus assignantes, vexilla distribuentes, scutarium cingentes, & Supersigna fieri facientes, ita quod 806. Supersigna tam serica quam deaurata fuisse dicantur multum brevi tempore præparata.*] Vide *Superinsigne*.

SUPERSISA, Supersisio. Vide *Supersedere*.

¶ SUPERSPECULATOR, Episcopus: id enim sonat Græcum ἐπίσκοπος. Willibaldus in Vita sancti Bonifacii sæc. 3. Bened. part. 1. p. 19. *Quatuorque his partibus præsidere fecit Episcopos,... secundus Erembercht, qui Frisingensis Ecclesiæ Superspeculatoris tenuit principatum.* Vide *Superinspector*.

¶ SUPERSTANS, Præfectus, præpositus, ut infra *Superstans*. Statuta Narniens. inter Acta Sanctor. tom. 1. Maii p. 397. *Alius* (liber) *sit penes Superstantem dicti operis, & alius penes aliquem probum virum.* Anonymus in Chron. Cremon. apud Murator. tom. 7. col. 646. *Guido de Casa nova, Manfredus de Pignole Superstantes Communis ad bona.* Memoriale Potest. Regiens. apud eumd. tom. 8. col. 1154. *Et Superstantes dicti laboreris fuerunt dominus Albertus de Vinea & frater Gerardus.* Occurrit etiam in Statutis Vercell. l. 1. fol. 13. v A

¶ SUPERSTARE, Præesse. Memoriale Potest. Regiens. ad ann. 1233. apud Murator. tom. 8. col. 1108. *Et tunc frater Jacobinus Superstabat ad laboreria prædicta facienda.*

SUPERSTATIONARIUS. Vide *Stationarius*.

SUPERSTATUTUM, Quod præter Statutum exigitur, in l. 11. Cod. Th. de Erogat. milit. *A quibus Superstatutorum grave atque inusitatum quoddam nomen Germanicorum fuerit introductum.* Vide infra *Superstitio*.

¶ SUPERSTES, Præfectus, ut *Superstans*. Transl. s. Petri Parentii tom. 5. Maii p. 99. *Habito colloquio cum illustr. Dom. Camerario & dominis Superstitibus fabricæ s. Mariæ.* Acta s. Michelinæ tom. 3. Jun. p. 936. *Qualibet ars unum faciat capitaneum seu Superstitem, qui possit & debeat omnes de sua arte scribere.* Correct. Statutorum Cadubrii cap. 135. *Pro conservatione jurium, locorum sive nemorum communitatis quotannis elligantur duo aut plures Superstites & deputati, &c.* Vide *Superstita*.

¶ Superstex, in iisdem Statutis cap. 116. *Massarius Communis sive Superstex operi illi deputatus vinculo sacramenti teneat in quoterno computum distinctum omnium dierum & operarum cujuscumque artificis & operarii separatim.*

¶ Superstes Spatium, Reliquum, quod superest, in Cod. Theod. l. 1. tit. 7. leg. 1.

SUPERSTITIA, Superstitium, Idem quod *Superstitio*. Gl. Gr. Lat. Δεισιδαιμονία, *Superstitia, superstitium, superstitio, religio*. Alibi: Θρησκεία, *superstitio, superstitium, religiositas*. Ms. habet *Religio, Ritus*. Glossæ Mss. ad Prudentium: *Superstitio, paganitas*. Ita apud a Valerianum lib. de Bono disciplinæ, *Ab iquo superstitionis errore*, Ethnicismo, Gentilitate, interpretatur Goldastus.

SUPERSTITIO, Vexatio, quidquid super *statas* & ordinarias præstationes exigitur. Charta Caroli Crassi Imper. an. 881. pro Ecclesia Veronensi apud Ughellum: *Pervenit ad nostram notitiam maxima venerabilium Episcoporum & populi proclamatio de plurimis sibi illatis superstitionibus & injunctis oppressionibus à seculari & publica potestate, &c.* Occurrit ibi rursum & in alio ejusdem Imp. Diplomate tom. 4. p. 1366. *Omnes has Superstitiones, & importunas funditus violentias ab hoc hodierno die deinceps abolendas ... decernimus.* [Chartul. Gemmet. tom. 1. pag. 304. *Taliter legis mundanæ succrescente superfluo usu, illa cœpit fatigari diversi censûs ritu, ad votum advocatorum usque ad tempus meum. Quapropter vir bonæ memoriæ Thedericus tunc temporis abbas supradicti monasterii factus, miseriæ incolarum condolens, ... studuit ejus obtinere meritis & precibus, ut Superstitio tanta vel talis abdicaretur penitus. Inde igitur Rothomagensis monetæ 32. libras mihi obtulit, nec non & sex equos permagni pretii præsentavit, &c.*] Paulo diversa notione dicitur, *Supervacua & Deo odibilis vestimentorum Superstitio*, in Epist. s. Bonifacii Moguntini ad Cuthbertum Archiep. Cantii præfixa Concilio Cloveshoviensi. In Capitulari Aquisgranensi I. an. 803. c. 3. & l. 7. Capitul. cap. 260. agitur de *Chorepiscoporum Superstitione atque damnatione*. In Glossis antiquis Mss. *Superstitio*, exponitur *Superfluitas religionis, superflua institutio vel observatio, Superstitiosus, falsus religiosus, aut idolorum cultor*. Vide *Superstitio*.

¶ SUPERSTITIOSITAS, Superstitio. Sallas Malaspina de Rebus Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 201. *Ambulantem sub tenebris & umbra mortis Superstitiositatis hujusmodi nequitiam defendebat.*

¶ SUPERSTITIOSUS, Ambiguus. Elmham. in Vita Henr. V. Reg. Angl. c. 15. p. 30. *Episcopus ... tam personam regalem quam regnum suum Angliæ modo derisorio parvipendens, Superstitiosis sermonibus ostenderat manifeste, compertoque quod consueta fraude & irrisione solita fruerentur Gallici, &c.* Vide supra *Superstitio*.

¶ SUPERSTITIUM. Vide *Superstitia*.

¶ SUPERSTOLARE, pro *Supertollere*, auferre, apud Guidonem in Discipl. Farfens. cap. 5. *Philacteria Superstolantur & tapetia eu formis auferantur.* Vide *Subtollere*.

SUPERSUADERE, *Dissuadere*, Papiæ.

SUPERTENERE, Supratenere, Detinere, possidere per vim, aut contra jus; debitum quid ultra tempus sive terminum solutioni præfinitum detinere. Saxon. oferhealdan, ab ofer, ultra, & *healdan*, tenere. Leges Alvredi cap. 9. apud Brompton. *Si quis Rumfeoh*

Su-

Supertenrat, reddat Laiblite, &c. Thelonium *Supertenere*, in Legibus Ethelredi c.24. *Decimam Supertenere*, in Legibus Henrici I cap. 11. infra: *Romfeath in festo s. Petri ad vincula debet reddi, qui Supertenebit, reddat Episcopo denarium illum, & 30 den. addat Regi.*

¶ SUPERTILE, pro Superlectile. Vide in hac voce. Tabul. Compend. *Duo paria pannorum de lecto domini Abbatis & tria Supertilia nova & quatuor parva.*

SUPERTITULUS. Firminus de mutatione aeris cap. 1. *Haec particula non est nisi Supertitulus tabulae praecedentis.*

SUPERTOTUS, Vestis species, quam itinerantes supra omnia consueta vestimenta superinjiciebant. Statuta Ordinis s. Benedicti in Provincia Narbonensi ann. 1226. c. 16. [apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 36] *Illas quidem vestes, quae vulgo Balandrava, & Supertoti vocantur, & & sellas rubeas, & frena & calcaria deargentata penitus amputamus.* Sed videtur legendum *supercoti*, Gall. *Surcots*, de quibus in *Surcotium*.

Nihil est cur *Supertoti* in *Supercoti* corrigas: ut enim *Surcots*, quia cotis addebantur, *Surtouts* perinde Gallis appellatae ejusmodi vestes, quod aliis superinduerentur. Occurrit praeterea haec vox in Statutis Arelat. MSS. art. 53. *Et si dominus voluerit bastare facere Supertotum, habeat sartor 9. den.*

SUPERTUNICA, SUPERTUNICALE, Vestis, quae tunicae injicitur, [illegible].

SUPERTUNICA. Statuta Hospitalis s. Juliani in Anglia: *Sit Supertunica clausa & talaris, manicas habens tegentes cubitum circumquaque.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 420. de leprosis: *Supertunicas autem stamineas de sargio, & femoralia linea accipiunt, &c.* Tom. 2. p. 461. *Tunicam, Supertunicam, longum tabardum & capucium, cum furrura ad Supertunicam & capucium.* Adde Concilium Exoniense an. 1287. c. 17. [*Tunicam & Supertunicam dicteno de s. Jacobo, ... Supertunicam de bisse domina Lucia reclusae dedit*, in Testam. Barthol. de Legh, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 423.]

SUPERTUNICALE. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Vidi quendam, qui cum erat coram magnis Beguinis, habebat magnum Supertunicale rotundum cum magnis & latis manicis de camelino, & coram mundanis habebat de brunneta scissum ante & retro, strictum sine manicis, de vario foderatum.* [Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 156. *Pro una furura unius Supertunicalis domini Barth. 57. sol.* Et p. 157. *Regina, pro tunica, & pallio, & Supertunicale quam domina Margareta habuit ad medium Augustum, 8. lib. 3. sol. minus.* Comput. an. 1239. ex Bibl. Reg. *Abbatissa s. Antonii pro 6. Supertunicalibus emptis apud Pontisaram.*] Rogerus Hovedenus p. 619. *In eum miserunt sagittas, ita ut etiam Supertunicale suum crudeliter perforarent.* Chron. Ecclesiae s. Pauli Narbonensi an. 1242. *Dominus Raimundus Comes Tolosae, & Dominus Amalricus Vicecomes Narbonensis, pedibus & sine Supertunicalibus duxerunt Dom. Archiepiscopum, quibus equitabat supra suum equum, per habenas, &c.* Vetus Rotulus ann. 1267. *Pro capa, Supertunicali, corseto & houcia, 172. l. 19. s.* Alius an. 1234. *Pro Supertunicali D. Joannis de Bellomonte, &c.* Occurrit praeterea in Concilio apud Campinacum an. 1238. c. 25. Turonensi an. 1239. cap. 3. Budensi an. 1279. cap. 4. Toletano an. 1324. cap. 2. Andegavensi ann. 1365. c. 12. Radulphum in Vita s. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 49. in Gestis Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. cap. 15. & alibi, in Historia Majorum Abbavillensium p. 203. in Praeceptis Synodalibus Petri de Collemedio Archiep. Rotomag. [in Concil. Hispan. tom. 4. pag. 613. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 898. 956. tom. 7. Ampl. Collect. col. 100. 1226.] in Probat. Histor. Blesensis pag. 10. &c. Vide *Mensale*.

¶ SUPERVACUNDUS. Vide *Superabundus*.

¶ SUPERVALERE, Superesse, excedere. Chronic. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 598. *Et vendiderunt huic monasterio & domno Berardo abbati res suas & castellum in Opbiano, quod dicitur Montanalium, ... & inde receperunt pretium libras centum. Medietatem autem supradicti monasterii, & quod Supervalet ipsa supradicta res ... in hoc monasterio contulerunt.*

SUPERVANNUM, Pars navis. Contractus initus inter s. Ludovicum Regem Franc. & Venetos an. 1268. *Et habet duos paradisos, & unum vannum & Supervannum coopertum, & duos pontes, & unum suprapontem, &c.*

¶ SUPERVENDA, Quod praeter jus dominicum ballivo vel majori *vendas* pro domino exigenti competebat. Charta Bernardi de Turre an. 1308. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 783. *Item volumus & concedimus quod bajulus s. Amantii ... possit vestire & deinvestire, dare pedas, recipere vendas & Supervendas in absentia domini.* Vide *Retrovenda* & *Venda*.

SUPERVENIRE, Superare, antistare, apud Sidonium l. 3. Epist. 4. 12. lib. 7. Epist. 14. & post Carmen 23. *Longo itinere fatigatos hostes Supervenire*, apud Vegetium lib. 3. cap. 10. i. in eos *Superventum* aut incursum facere.

SUPERVENTA. Hincmarus de divortio Lotharii: *Ad haec omnia pertinent & ligaturae execrabilium remediorum, ... & quas Superventas feminae in suis lanificiis, vel textilibus operibus nominant.* Huc spectat Canon 11. Concilii Bracarensis: *Non liceat mulieres Christianas vanitatem in suis lanificiis observare, &c.* Cujus vero fuerint hae superstitiones, vide in *Venta*.

¶ SUPERVENTIO. Vide in *Superventus*.

SUPERVENTOR, Qui pro alio *intervenit*, & spondet. In Concilio Arausicano I. subscribit post Episcopos, anonymus, hoc verborum tenore: *Ego Superventor pro patre meo & Episcopo Claudio subscripsi & recognovi.*

SUPERVENTORES, *Latrones*, *adgressores*, ut interpretatur Papianus JC. lib. Responsor. Titulus 39. Leges Burgund. inscribitur *de Superventoribus & Effractoribus.*

SUPERVENTORES JUNIORES, sub dispositione Magistri peditum Praesentalis: *Milites Superventores*, sub Duce Scythiae, in Notitia Imperii, qui hostem primi adgrediebantur. *Superventorum* meminit Ammianus lib. 19.

SUPERVENTUS, Verbum militare, quo pro *incursione* utuntur Vegetius l. 1. c. 21. lib. 3. cap. 1. 3. 6. 7. 8. 10. 19. 22. 26. S. Hilarius in Fragmentis p. 11. Sidonius l. 3. cap. 3. &c. Est praeterea.

SUPERVENTUS, Latrocinium. Idem Sidonius lib. 6. Epist. 4. *Vargorum*, latrunculorum sic dictorum, *Superventum*, *latrocinium* postea appellat. Lex Burgund. tit. 39. §. 1. *Si quis Superventu aut latrocinii scelere negotiatorem aut aliquem occiderit, &c.* Addit. 2. §. 10. *Qui violentiam fecisse, Superventum, vel quodlibet crimen admiserint, &c.* Papianus tit. 20. *Si quis Superventu sive diurno sive nocturno quemque fuerit aggressus, &c.* Ubi *Superventus*, pro *violentia*, sumitur. Dici etiam

SUPERVENTUM. Gloss. Philoxeni: [illegible], *Superventum*. Aliae Glossae *Superventum*, [illegible] Gloss. Graec. Lat. [illegible], *insurrectio*, *Superventum*. [illegible], *Superventum facio*. Pragmatica Sanctio Justiniani cap. 7. *A Theoderici Regis temporibus, usque ad nefandissimi Totilae Superventum.* Gregorius Turon. lib. 8. Histor. c. 40. *Furta, Superventa, pervasiones.* Vide eumdem l. 3. cap. 16. Lex Salica tit. 15. *Si quis hominem ingenuum in Superventu expoliaverit.*

Su-

SUPERVENTIO, Eadem notione. Flodoardus l.3. Hist. Rem.c 13. *De Superventione paganorum.* [Adde Capitula Caroli C.tit.25.c.2]

¶ SUPERVERSARE, Mensuram excedere. Statuta Massil.lib.5.c 56. *Quod non permittant superfundere seu Superversare potegalo seu quamlibet mensuram.* Hinc

¶ SUPERVERSUM, Quod mensuram excidit. Statute Avenion.MSS. *Qui vendiderit vinum minutatim teneatur habere ad minus mediam cociam, quartonem & pegesiale, quibus teneatur mensurare sine Superverso.*

SUPERVICTUS, Victus, Saxon.ofercymena, *Supervictus* Leges Ethelredi Regis apud Wenetyngum editæ c.16. *Et judicium fiat ubi Thayni consenserint, si possideant, fiat, quod ipsi 8. dicent, & qui Supervicti erunt ex eis, reddet unusquisque 6.dimid marcarum.*

SUPERVIDERE, Inspicere: *Supervisor*, inspector: *Supervisio*, inspectio, apud W.Thorn.an.1363.1365. Habetur in Charta faodi, seu libro Anglico inscriptum *Justice of peace* pag.182.v. formula constituendi *receptorem & Supervisorem omnium & singulorum dominiorum & maneriorum & tenementorum, &c.* Vide Superoudire.

¶ SUPERVIDERE, Curiose & attente considerare. Th. Walsingh. p.262. *Præcepit unt eis ut diligenti scrutatione Supervidcrent obligationes & Chartas.*

¶ SUPERVIDERE, Speculari, Gallice *Reconnoitre*. Chron. Roland. Patav. apud Murator.tom.8.col.291. *Feltrinos omnes qui secum erant in civitate retinuit, præter quosdam quos misit, ut quasi Supervideant gentem illam, quam ipse esse dicebat plebeculum venientem.* Vide Supravidere.

¶ SUPERVISUS, ut *Supervisio*, in Charta an.1408. apud Rymer.tom.8.p.135. *Per Supervisum Viridariorum ibidem prosternendum & venditioni exponi faciendum.* Alia apud *Madox* in Formul. Angl p.148. *Per Supervisum & deliberationem Senescballi.*

¶ SUPERVISOR, Anglis *Surveyor*, apud eumd. *Madox* p 337. *Concedimus eidem Duci* (Eboracensi) *officia magistri deductus, ... ac Supervisoris sive Supervisionis regaliæ & manerii nostri de Emildesham.*

¶ SUPERVIGILIA, à Gall. *Surveille*. Comput. an. 1201. apud D. *Brussel* tom.2.de Usu feud. p. 184. *Renaudus de Cornillon, 600 lib. in Supervigilia Omnium Sanctorum.* Chartul. Mauritgniac.an 1224. *Dies est assignata coram nobis Seaonis ad Supervigiliam B. Stephani proximo venturam, &c.*

¶ SUPERVIVENTIA, Gall *Survivance*, Designata successio. Acta Capituli Paris *Superviventia domorum extincta, & statutum ne domus claustrales aliis quam Canonicis prebendatis à cætero vendantur.*

SUPERVIVERE dicitur, qui altari superstes est, Gallis *Survivre*, in Legibus Edmundi Regis Angliæ. [Charta an.1150.inter Probat.tom. 2. novæ Hist.Occit. col.529 *Et si infantem vel infantes communes non habuerimus qui te Supervivant, dono tibi in sponsalitium totam medietatem totius castri de Murovetere.*] Alias *Supervivere*, est salvum evadere. Vide *Supravita*.

¶ SUPERUNDARE. Vide mox *Superundatio*.

SUPERUNDATIO, Pœnæ species, cum quis scilicet in mare demergitur, seu aquis ac *undis* operitur, rursumque sanus inde extrahitur. Radulfus de Hangham in Summa parva c.3. *In omnibus brevibus prædictis potest objici ei, quum versus commisit feloniam, ob quam fuit suspensus, utlagatus vel alio modo morte damnatus, vel demembratus; vel apud Dovere cufalistatus, vel apud Southampton submersus, vel apud Winton demembratus, vel decapitatus, vel apud Northampton in mari Superundatus, sicut in aliis partibus portuum.*

Ejusdem forte originis vox *Seurende* in veteri Consuetudine Ms. Ambianensi, pro Stillicidio: *Per longue tenure, que nus ait fait de geter yaue en autre tere vuide ou herbegié, fors de Seurende ou de goutiere, ne demeure, se cil en quel tere ele s'ies veut quele fois ostée, qu'il ne conviegne que cil qui le goutiere est ne l'oste.*

¶ SUPERVOLTA, Fornix, concameratio, Italis *Volta*. Memoriale Potest. Regiens. ad an 1285. apud Murator.tom.8.col.1155. *Et cooperta fuit & facta Supervolta quæ est inter palatium novum communis & palatium capitanei populi Reginorum.* V *Volutio*.

¶ SUPES. *Supumpis, hoc est, supinis pedibus.* Glossar. Isid. Forcassis, ut monet Grævius, *Suppus, supinus*. Vide Fastum in *Suppus*. Aut *Suppis, supinis pedibus*, ut notet rem turpiculam. Vide *Suppedire*.

¶ SUPPALLIARE, *Sub pallio abdere, occultare*, ex vett.membranis apud Vossium l.4.de Vitiis serm. c.26.

¶ SUPPANUS. Vide in *Zupa*.

¶ 1. SUPPAR, Socius, comes, Gallica *Compagnon*, apud Jos. Moret. in Antiquit. Navarræ p.645. *Bertran de Larbasa cum Suppare Gonçalvo cognato suo.* Quæ Hispanice ibidem sic redduntur: *Con su Compañero.* Vide in *Par*, col. 129.

2. SUPPAR, *Interula* syrc, in Gloss. Saxonico Ælfrici, pro *Supparum*. [Vida *Suparum*.]

¶ SUPPARARE, Accommodara, Supplere. *Supparant*, supplant, in Gloss. Isid. Gloss. Lat Græc. *Supparat*, ὑπαρτύει. Tertull. de Cultu feminar.l.2. c.7. *Ne exuvias alieni capitis, forsan immundi, forsan nocentis & gehennæ destinati, sancto & Christiano capiti Suppararetis.* Idem adversus Valent.cap.4. *Quantum lupæ feminæ formam quotidie Supparare solemne est.* Adde cap. 14 & lib. de Anima c.25.

¶ SUPPARARIA. Vida *Superaria*.

¶ SUPPARATURA, Restitutio, restauratio, supplementum. Tertull. de Resurrect. carnis c 61. *Sublata enim morte, neque victus fulcimenta ad præsidia vitæ, neque generis Supparatura gravis erit membris.*

¶ SUPPARATUS, *Suppare* indutus. Conc. Constant. tom 1.col 693. *Sacra Synodus omnes & singulos prælatos & ecclesiasticas personas, qui ad modum militum in vestibus decurtatis & aliis indecentibus per campos equitant. Supparati & loricati, interdumque sertis plumatis velut laici incedunt in publico, &c.*

¶ SUPPARUM, Supparus. Vide *Suparum*.

¶ SUPPEDAMENTUM, ut mox *Suppedaneum*, in Inscript. apud Gruter p.1076.

SUPPEDANEUM Joan. de Janua: *Scamnum quod altaribus lectulis opponitur, seu scabellum, quod parvulis lectulis appenditur. Idem dicitur Suppedaneus, & hypodeon à Græcis.* Legendum *hypopodion*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Suppedaneum, vel bis Suppedaneus, Banc à mettre soubz les piez.* Jul. Firmicus de Error. profan. Relig. *Quoadusque ponam inimicos tuos Suppedaneum pedum suorum* Ubi Psalm 109,2. respicit.] S. Augustin. in Psal. 98. *Suppedaneum dicitur Scabellum: quod dicunt Græci ὑποπόδιον, Latini Scabellum, & alii dixerunt Suppedaneum.* *Scabellum* Suppedaneum, Gregorio M.l.1. Dialog. c.2. & Paulo Diacono l.2. de Gest. Longob. c.28. Liberatus Diacon. c.12. *Surgens Dioscorus, & stans in Suppedaneo sedis suæ, dicebat Concilio, &c.* Vita a Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium: *Suppedaneum roddat, quisquis es, qui tanta audes:* Supra *Scabellum* dixit. Liber Ordinis s. Victoris Paris. Ms c.37. *Lecti de dormitorio ita fiant demissi, ut nullus unquam ante lectum Suppedaneum habeat.* Statuta Ordinis de Sempringham: *In dormitorio non sedeant, exceptis intervallis, ... & quando se calciant & discalciant, vel quando mutant tunicas: & tunc in lectis suis vel in subpedaneis, exuentes & induentes se, honeste & caute faciant, ne nudi appareant.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Inter colloquium unumquemque aspiciens, vidit quendam eorum male carnis gravatum, pedes suos*

sues dependere ab alta. Pietate ductus, a longe quærens Suppedaneum reperit unum, ... & sub pedibus ejus ponere non est dedignatus. Hugo Flaviniac. p.163. *Surgens namque à latere Principis, & Suppedaneum suum ipse ferens, Abbatem suum petiit, & posito ad pedes ejus Suppedaneo, in eo ipse resedit, &c.* Vide Meursium in ὑποπόδιον.

SUPPEDANEUM pro *Stapho*, accipitur in Gestis Consulum Andegav. c.3. n.5.

¶ SUPPEDARE, Subjicere, in Onomastico ad calcem tom.5. Jun. Act. SS. Vide *Suppeditare*.

1. SUPPEDIRE, apud Papiam, *sub pedes esse*. Emendat Barthius, *suppes, dis, sedile*, malim, *suppedire*. [Vide *Supes*.]

¶ 2. SUPPEDIRE, Sufficere, Suppetere. Charta an. 1064. apud Marten. tom.1. Ampl. Collect. col.464. *Sacras sanctorum oblationes fidelium... contulerunt, ut 300. victui monachorum quotidie pro se precantium ... abunde sufficerent ... ita moderno tempore profanatas direptasque vidimus, ut non ibi Suppediat victus uni soli monacho.*

¶ SUPPEDITARE, Subjicere, evertere, pedibus conculcare, sub pedes ponere. Vetus Inscriptio: *Mors omnia calcat, Suppeditat, rapit.* Rigordus ao. 1180. *Rex Philippus, Domino miraculose operante, principes rebellantes omnes sibi Suppeditavit, & ad omnem voluntatem ejus faciendam potentissime coegit.* Villelmus Brito lib.8. Philipp.

Omnes Suppeditat victos victoria nostra.

Memoriale Potest. Regiens. ad ano. 1218. apud Murator. tom.8. col 1085. *Statuerunt cum omni Christianorum exercitu, qui in auxilio Terræ sanctæ proficiscebantur, in terram Ægypti intrare, gentem quoque paganorum & Saracenorum subjugare & Suppeditare.* Acta s. Franciscæ Rom. tom 2. Mart. p.157. *Illi vero dæmones ipsam sic Suppeditando & percutiendo dicebant, &c.* Chronic. Cornelii Zantfliet apud Marten. tom.5. Amplis. Collect. col. 361. *Cives in maximam servitutem redigere proponebat, franchisias ac libertates eorum per fas & nefas Suppeditare.* Adde Durandum Ration. lib.1. c.3 n 8. Acta Ss to. 3. Jun. pag. 593. Chron. Episc. Heldeshem. apud Leibnit. tom.1. Script. Brunsvic. Imitat. Christi l.1 c.18 &c. Hist. Johannis IV. apud Lobinell. tom.2 Hist Britan. col.691.

Le monde veut Suppediter,
Car le cueur en est gros & fier.

Vide *Subpeditare*, Hinc

¶ SUPPEDITATIO, Submissio, in Charta ao. 1312. apud Rymer. tom.1 3. p.340. *In resistentiam, Suppeditationem, & debellationem Scotorum & aliorum, &c.* Vide *Subpeditatio*.

SUPPEDIUM, SUPEDIUM, *Refugium*, in Glossis Isidori, & apud Papiam, ubi idem Barthius reponit *hypopodium*.

¶ SUPPELLICIUM, ut *Superpellicium*. Vide ibi.

¶ SUPPENDICULARIS LINEA, Gall. *Ligne perpendiculaire*, Quæ recta imminet. Epistola Gunzonis ad Augienses ano. 969. apud Marten. tom.1. Ampl. Collect. col. 309. *Quandam e cam stantibus Suppendiculares (lineæ) copulantur.*

¶ SUPPERIORITAS. Vide *Superioritas*.

SUPPETERE, Petere per subreptionem, contra jus Synodus Tricassina an. 778. c.2. *Ecclesiarum sanctarum possessiones, id est Monasteria mansa, cortes, villas, nullus Suppetere à Romano seu reliquis Pontificibus præsumant, nisi personæ, quas Canonica sancit auctoritas.*

¶ SUPPETIARI, Suppetias ferre, auxiliari. Vita s. Leonis IX. PP. tom.2. April p.653. *Cui etiam mox cuncta sua de integro salva restituit, Suppetiante ejus cognata.* Utitur Apuleius non semel.

¶ SUPPETIO, Ratio, modus, quantum quis ferre potest. Hist. Excidii civitatis Acon lib.1. c.6. *Et ut quilibet civium juxta suarum Suppetionem facultatum ad sui tuitionem & defensionem civitatis de familia & armis sufficientes habeat.*

¶ SUPPINCERNA, Pincerna secundus, qui vices primi supplet; cujus officium *Suppincernatus* dicitur, in Charta an. 1312. apud Ludewig. tom.6. Reliq. MSS. pag.32. *Omnibus juribus & actionibus quæ nobis in officio Suppincernæ ... competunt, ... exceptis literis dicti domini nostri Regis Boemiæ quas de novo super bonis ad dictum Suppincernatum pertinentibus ... recepimus.*

SUPPLANTANEUS, *Supplantator*, qui alium supplantat. Utitur Michael Scotus de Physiognomia c.72. 75.100.101.

¶ SUPPLANTARE, Evertere, Gall. *Renverser*. De futuro dicitur in Actis s. Mammaris tom.4. Analect. Mabill. p.97. *Nos non hæc fecimus, sed Dominus noster Jesus Christus, qui te Supplantavit cum patre tuo diabolo & angelis ejus in igne devorationis, ubi est fletus & stridor dentium. Anulinus proconsul dixit: Ergo est ista pœna præparata?*

¶ SUPPLANTATOR, Proditor. Capitula Caroli C. tit 30. c.5. *Ad cujus colloquium sine mea voluntate atque licentia Wenilo venit, quem Supplantatorem meum esse cognovi.*

¶ SUPPLASSARIUS. Vide *Seplasiarius*.

SUPPLEMENTARIUS. Ordo Romanus: *Ad denuntiatam diebus festis stationem primo mane præcedit omnis Clerus Apostolicum ad Ecclesiam ... exceptis his, qui in obsequio illius commorantur, ut supra diximus: & expectantes Pontificem in Ecclesia cum Supplementario & Bajulis & reliquis, qui Cruces portant, sedentes in Presbyterio.* Forte legendum *Subpulmentario*. Vide in hac voce.

☞ Ejusdem nominis officium obtinuit in Ecclesia Colloniensi, ut colligitur ex Consuetudinibus MSS. ejusdem Eccl. in Biblioth. Atrebat. quodnam vero fuerit ex his non percipitur: id unum effici potest nihil temere emendandum esse in hac voce.

SUPPLEMENTUM, Viaticum, quod ad iter conficiendum suppeditatur. Jonas Bobiensis Monach. in Vita s. Bertulfi Abb c.5. *Possent ut Supplemento publico, qualiter Romæ ad Sedem Apostolicam venire queant, fulciantur.*

¶ SUPPLEMENTUM, Subsidium ad vitæ necessaria. Monast. Anglic. tom.1. p.12. *Anno gratiæ 681. Baldredus Rex Cantiæ dedit Hemgisl abbati* (Glastoniensi) *ad Supplementum honorabilis ecclesiæ B. Mariæ & s. Patricii manerium de Pennard.* Charta Ludovici Pii sæc.4. Benedict. part.1. pag.122. *Delegavit etiam eidem presbytero quamdam cellam, Hrodnace vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret Supplementum. Ad Supplementum servorum Dei ipsi prænominato loco servientium, &c.* in Charta Richardi II. Ducis Norman. Vide *Supplere*.

¶ SUPPLERE, Suppeditare, Gal. *Fournir*. Fragm. Histor. Andegav. apud Acher. tom 10 Spicil. p.395. *Goffridus ... deponens omnem curam militiæ rerumque sæcularium monachus factus est in Monasterio s. Nicolai, quod pater ejus & ipse multa devotione construxerat & rebus suis Suppleverant.* Vide in *Supplementum*.

1. SUPPLETIO. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 56. *Si inter aliquem & firmarium suum, qui non etiam sit homo suus, de iis præsertim, quæ ad firmam pertinent, controversia oriatur, si de taleis agatur, si de Suppletione in ipso maneria sit, &c.* Legendum *Suppletionibus*. Et mox: *De Suppletionibus in hominibus, in pecunia, &c.* [Idem videtur quod *Superpositum*. Vide in *Superponere* 1.]

¶ 2. SUPPLETIO DIABOLICA, Obsessio à dæmone, apud Cassianum Collat.7. c.31. 32. Vide ibi notas p. 868. edit. Rom.

¶ SUPPLETIVUS, παραπληρωματικός, in Gloss. Latino-Græc.

¶ SUP-

¶ SUPPLETOR, Qui vicea alterius fupplet, apud Marten.de Divin Offic. p.2:2. *Succentor vel Suppletor incipit* Magnificat.

¶ SUPPLETUS, Expletus, finitus. Acta purgat. Felicis Epifc. Aptung apud Baluz.tom.2. Mifcell. pag 82. *Magiftratus Suppleto anno omnes actus fuos domum fuam tulit.*

¶ SUPPLICAMENTUM, Supplicatio Acta s. Huberti tom.7. Maii p.277. *Compluribus aliis id genus precum Supplicamentis depofcent, &c.* Utitur Apuleius l.11. Metamorph. femel & iterum.

SUPPLICARE dicuntur Monachi, cum ante Abbatem in Capitulo, aut alibi, fe inclinant, feu cum eum falutant. Ufus Antiqui Cifterciences cap.70. *Ille qui juxta Abbatem feffurus eft* (in Capitulo) *humiliet fe profunde de loco fuo verfus Abbatem, nec tamen fuper genua vel articulos, & fic refideat. Et ita faciat in omnibus locis, qui juxta eum federe voluerit, excepto in Ecclefia. Nam nec fratres in Ecclefia fibi Supplicant, neque ad menfas, neque nocturno tempore.* Et cap.71. *Dum vero ambulant, humiliter incedant, & difcooperto capite Supplicantes invicem obviando. Quod fi abbati obviaverint, divertant fe in partem Supplicantes ei.* Adde c.83. Vide Regul. s. Benedicti cap.63. Guigonem in Statutis Ord. Cartufienfis cap 45. cap. 5. Statuta Ordin Præmonftratenf. dift. 1. cap. 9 &c.

¶ SUPPLICATIO, Libellus fupplex, *Supplicatio ad Regem*, titulus eft formulæ 8. novæ Collect. apud Baluz. tom.2 Capitul.562

¶ SUPPLICATURIO, Litteræ commendatitiæ Abbati factæ, ut in cœnobio aliquem, qui monachus fieri cupit, recipiat. *Supplicaturio pro eo qui in monafterio converfare defiderat.* Ita infcribitur Form. 48. apud Marculfum l.2.

SUPPLICIA, Quæftiones, torturæ, in Lege Salica tit. 48.§.5.7.8.9.10.11.

¶ SUPPLICIAMENTUM, Supplicium, pœna. Tertull. de Fuga in perfecut cap.9. *Perfecta dilectio foras mittit timorem; quia timor Suppliciamentum habet.* Legitur *pœnam* in Epift. s. Johannis c.4. 18. unde hæc delumta funt.

¶ SUPPLICIUM TERSORIUM, Linteum ad abftergendum. Joh. Legatius in Chron. Monaft. s. Godehardi apud Leibnit. tom.2 Scripr. Brunfvic. p.423. *Infufa aqua capit femicinctium, portans que collo terforia Supplicia, inflectit genua, ac prebenfos lavandofque pedes lavat, tergit, ofculatur.* Ægre crediderim contracte fcriptum fuiffe pro *Superplicium*, ut fupra obfervavimus in *Superpellicium*.

¶ SUPPLICIUS, pro Sulpitius, quomodo *Supplice*, pro *Sulpice*, quibufdam dicitur in Litteris Johann. Reg. Franc. tom.3. Ordinat. p.493.

¶ SUPPLOSA. Papias Mf. Bituric *Excelfa, Supplofa, alta.*

SUPPLUMBARE, Immergere, *Plonger dans l'eau*, à *plumbo*, quod aquarum altitudinis explorandæ gratia in mare immittitur. Guibertus de Vita fua l.3.c.8 *Et cum eo rebus omnibus fpoliaffet, ... ejectus in flumine Supplumbatur.*

SUPPODIARE, Suftinere. Vide *Podium* 2.

¶ SUPPONERE, pro Superponere, apponere. Charta an. 1253 tom.1. Hift. Dalph. p.30. col 1. *Et ipfe Comes dicta caftra & domos fortes, five turres, debet tenere pro fuo dominio per unam diem & unam noctem, & in fingulis Supponere bannerium five vexillum fuum.* Vide Superpofitio 3.

¶ SUPPONTATIO. Vide *Supportare* 2.

1. SUPPORTARE, Curare, fimiliter & ferre onus aliquod, & alii parcere, in Jure Hungarico. Sambucus. Nos etiam *Supporter* dicimus, pro *tolerare*.

¶ SUPPORTARE ALIQUEM, Protegere, favere, Galli dicimus eadem notione *Supporter quelqu'un.* Litteræ Joannis Comit. Armaniac. an.1356. inter Ordinat. Reg. Fr. tom.3. p.105. *Quod in loco patenti & eminentiori villæ feu loci recipiantur dictæ monftræ, faciant venire palam & publice & de die clara, nulli differendo nec aliquem Supportando, vel odio, vel mala voluntate aliquem agravando.* Excerpta è Joan. à Bayono in Hift Mediani Monaft. p. 289. *Inftat pars adverfa. Papa autem Maherum Supportans, eum venientem dicebat.*

¶ SUPPORTATIO, Defenfio, tuitio, protectio, Gallice *Support.* Charta ann. 1499 apud *Madox* Formul. Anglic. p 337 *Concedimus eidem Duci* (Eboracenfi) *defenfionem & Supportationem libertatum, & franchefiarum, curiarum, jurium, &c.* Chron. Joh. Whetamftedii p.382. *Dignetur eadem veftra celfitudo, ... in Supportationem primo veftri honoris regii, &c.*

¶ SUPPORTARE, Perferre, fuftinere, noftris *Supporter.* Charta an.1369. inter Ordinat Reg. Fr. tom.5. p.284. *Attentis etiam gravaminibus & moleftiis, quas ipfi Confules & habitatores loci & honoris prædictorum, tam propter guerras Regum Francorum, quam aliter diverfimode fuftinere & Supportare habuerunt, &c.*

¶ SUPPORTATIO, Subfidiorum impofitorum fuppeditatio. Charta Henrici IV. Reg. Angliæ ann. 1400. apud Rymer. tom.8. p.122. *Tam pro fuftentatione dictorum prioris & monachorum, quam pro Supportatione aliorum onerum fibi incumbentium congrue, &c.* Charta an.1428 apud *Madox* Formul. Angl. p. 101. *Deductis fumptibus in Supportatione onerum, ex penfarum miniftrantium in divinis. &c.* Occurrit præterea in Bulla Pauli III. PP. ann. 1549. pro fecularifat. Monaft. Infulæ Barbaræ tom 1. Macer. ejufdem p.294. Vide *Supportus*.

2. SUPPORTARE, Transferre, cedere, refignare: vox Feudiftarum. Charta ann. 1304. apud Fredericum Sandium in Confuetud. Feudales Geldriæ pag 46. *Quod nos ex libero arbitrio & fpontanea voluntate villas noftras de Vronenbroeck ... Supportamus per præfentes ipfi domino noftro Comiti & fuis hæredibus libere & folute, recognofcentes ipfas villas à prædicto domino noftro Comite jure feudali recepiffe, &c.* Extant aliæ ejufdem ferme tenoris apud eumdem p.37. 38. 47 48. 50. Hinc

¶ SUPPORTATIO, Ceffio, translatio. Teftam. an.1307. apud Ludewig. tom.2. Reliq. Mff. pag.257 *Et hanc meam ultimam voluntatem, quoad dotationem dictæ vicariæ & altaris, refignationem, effeftucationem & Supportationem bonorum mobilium & immobilium, &c.* Ubi perperam editum *Suppontationem*.

SUPPORTARI, Eximi, immunem effe ab aliquo onere. Statuta Ord Præmonftrat. dift 2 c.1. *Nec non à communi frequentatione & curfu ipfarum hebdomadatim celebrandarum Supportati penitus exiftant*

¶ SUPPONTATIO. Vide *Supportare* 1 & 2.

¶ SUPPORTUS, Subfidium, auxilium, Gall. *Support.* Charta an.1407. apud Rymer. to. 2. p.466. *Plenius avifati cum cujufmodi & quali auxilio & Supportu, ac cum quoto & quanto numero hominum defenfabilium, nobis in præmiffis voluerint & poterunt defervire.* Vide Supportatio in *Supportare* 1,

SUPPOSITIO. Gloffæ antiquæ Mff. *Suppofitionem, Propitiatorium.* [Vide in *Superpofitio*]

¶ SUPPOSITITIUS, *Subditivus*, ὑποβολιμαῖος, in Gloff. Lat. Gr. Addunt Sangerm *Subditivus*.

1. SUPPOSITORIUM, Medica balanus. Petrus Blefenfis Epift.43. *Contra inobedientiam ventris fiat Suppofitorium, aut clyfter.*

SUPPOSITURA, Idem quod *Suppofitorium*, apud Conftantin. Afric. de Morbor. cur. l.1.c.17. l.6.c.18. l.7. c.3. &c.

2. SUPPOSITORIUM. Gloff. Græco-Lat. ὑπόθεμα, *Suppofitorium.* Idem: ὑποπόδιον, *Scabellum, fubfellium*

lium, scamillum, Subpositorium. Aliud Gloss. cap. de Vasis argenteis: *Subpositurium*, [illegible]. Ejusmodi forte illud est *Suppostorium*, quod inter ministeria facra reponit Gregorius M. l. 1. Epist. 42. *Suppositoerium aliquod argenteum pro uno solida dicitur esse oppositus*. Alii codd. habent *Suppostorium*, uti monet Jamesius. Et Historia Episcoporum Autissiodor. c. 20. *Item salariolam parvam cruciculam habentem pens. uncias 9. item Suppositorium unaltenam pens. lib. unum & semis.*

☞ Quo ultimo loco, ut & apud Gregorium M. intelligenda videtur patera quæ poculo inter bibendum supponitur ut innuit Petrus Abbas Cluniac. l. 1. c. 5. *Cum vino, quod susceperat, frustra omnia communanti Corporis Christi in vas, quod eis ejus suppositum fuerat, refundere conatus est.*

¶ 1. SUPPOSITUM ut *Superpositum* 1. Vide ibi.

¶ 2. SUPPOSITUM, Subditus, subordinatus, Gall. *Suppot* Charta ann. 1426. apud Marteo. tom. 1. Anecdot. col. 1770. *In quantum laicos sæculares præsentes & futuros, seu dictæ universitatis, aut eorum Suppositorum laicos familiares concerat, &c.* Bulla Eugenii IV. PP. ano. 1443. apud Miræum tom. 2. p. 896 *Plurimum numero Suppositorum pollet* Universitas Lovanieosis. Litteræ Caroli VII. Reg. Fr. an. 1452. tom. 6 Spicil. Acher. p. 501. *Qui* (Baillivus) *regentes, scholares & Supposita ejusdem* (Universitatis Cadomensis) *ut a litterarum studiis nullatenus distrahantur, &c.* Adde Compend. jurium Universit. Paris. per Robert. Goulet. fol. 5.

¶ SUPPOSITURA. Vide *Suppositorium* 1.

¶ SUPPRENDERE. Vide *Supprisa*.

SUPPRESSUM, Morbus equinus, *vel cum mardetur, in calce peremittur, vel ipso de crure percutit rem aliquam duram, &c.* Petrus de Crescentiis l. 9 de Agricult. cap. 39. ubi vetus ejus interpres Gallic. *Suros* vertit. [Leg. *Suprossam*. Vide in hac voce.]

¶ SUPPRESTIS, pro Superstes, passim apud Marculfum & alibi. Vide *Suprestes*.

SUPPRIMUS, Inferioris conditionis. Acta Ss. Nerei, Achillei, &c. n. 21. *Quid faceretis, si vellent vos ab amore eorum aliquæ ignobiles revocare, Supprimaque personæ, ut ipsi vos maritae acciperent.* [Vide supra *Subprimus*.]

¶ SUPPRIOR, ut *Subprior*, passim occurrit in recentioribus Instrumentis.

¶ SUPPRISA, SUPPRISIA, Exactio extraordinaria, quæ præter consuetam exigitur, violenta occupatio. Vide *Subprisia* & *Superponere* 1. Charta ann. 1265. apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. p. 514. *Conquerebantur burgenses de terra S. Opportunæ Parisius, quod Episc. Paris. de novo levabat ab eis in dicta terra S. Opportunæ telonium unum seu costumam unam de rebus ibidem emptis & venditis in sua tertia septimana, licet ipsi nunquam solverint dictum teloneum seu costumam ... Canonici etiam dictæ ecclesiæ super hoc conquerebantur, petentes hujusmodi Supprisiam ab Episcopo factam penitus amoveri.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. 1308. apud Rymer. tom. 3. p. 119. *Serenitatem vestram Regiam affectuose requirimus & rogamus, quatenus negotium interprisarum & Supprisarum ... differre velitis.* Alia ejusdem Reg. ano. 1310. ibidem p. 237. *Ut de usurpationibus & Supprisis ante guerram, &c. Super terrarum & Jurisdictionum Supprisiis, & excessibus, & aliis quibuscumque, &c.* in Charta an. 1334 apud eumdem tom. 4. pag. 630. Vide *Superprisia*, & *Surprisia*.

¶ SUPPRENDERE, Capere ultra quam fas est aut licet, violenter occupare. Charta ano. 1252. ex Tabular. castri Blein. *Diximus de articulo de pasticagiorum, ex parte domini de Chesia asbri esse Supprisum, quia ita invenimus usum juisse dominum Eudonem filium Comitis.* Charta Edwardi III. Reg. Angl. an. 1340. apud Rymer. tom. 5. pag. 165. *Nulla fieret nobis restitutio supprisorum durantibus prioris treugis.* Vide *Surprendere*.

¶ SUPPROSSUM, Gallus, ut *Superos*. Acta a. Lanfranci tom. 4. Jun. p. 627. *Si te pensul Lanfrancus de Supprosso quod habes in manu liberaverit, tunc eum credam esse sanctum.* Vide *Suppressum*.

¶ SUPPULLATUS, perperam pro *Supputatus*, apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 69.

¶ SUPPURARE, In pus solvi, Gallis *Supporer*. Gloss. Lat. Græc. *Suppuro*, [illegible]: in Sangerm. *Suppero stupero*, [illegible], *tumor*, *Supperatio*; in Regia [illegible], *stupore langueo, tumesco ex languore*. Utitur Columella.

¶ SUPPUS. Vide supra *Super*.

¶ SUPPUSTORIUM, [illegible], in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUPRACAPITANEUS, Præfectus civitatis, vel exercitus. Anonymus apud Murator tom. 8. col. 112. *Et tunc DD. Tiso de Campo s. Petri & Jacobus de Carrara venerunt pro communi Paduæ pro Supracapitaneis in civitate Vicentia.* Vide *Capitaneus*.

¶ SUPRACARICUS, Qui exonerandis navibus oneratis præest, ut videtur Statuta civilia Genuens. l. 4. cap. 16. pag. 121. *Possit etiam idem patronus seu præfectus exonerare in unoquoque loco ad requisitionem Supracarici, seu mercatoris, aut alterius cui res spectarent.* Vide *Curica*.

SUPRACELLUM. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 510. *Fecit fieri cortinas de tela, & Supracellum altaris B. Petri.* Ubi *Supracælum* legendum: intelligitur enim cortina quadrata, quæ Ciborii vice altari imminet, quam vulgo *Ciel* appellamus. [Vide *Supercælum*.]

¶ SUPRACENSUS, ut *Supercensus*. Vide ibi.

¶ SUPRACOMITUS, Italis *Sopracomito*, Præfectus eorum qui turmis ac copiis militaribus in navigiis præsunt. Vide in *Comes* 2. col. 794. Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 450. *Galeæ omnes Supracomitis, comitis, consiliariis, armigeris, probissimis balistrariis, remigisque subito reeauntur armatæ ... Assignatis igitur cuilibet Supracomitorum cedulis de modo & ordine belli, &c.*

¶ SUPRÆ, [illegible], [illegible], in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Sura*, ut patet ex Gloss. Græc. Lat. [illegible], *Sura, ventriculus*. Eædem: [illegible], *crura, Suræ*. [illegible], *sura, tibia*.

¶ SUPRAGAMBA, Crus, pars pedis cui *gamba* subjacet. Veget. l. 3. cap. 20. *Si quod jumentum conam fregerit, aut Supragambam, scias non posse curari.* Vide *Gamba* 1.

SUPRAJUNCTARII, qui Aragonensibus *Sobrejunteros*, suntque *executores de la sententias, e encalçadores de los malfeytores, e de los encarcados, e aquellos malfeytores, que sean judgados por los justitias de las Ciudades & de las villas, e de los otros lugares de Aragon*, ut est in Foris Aragon. l. 1. p. 7. v. edit. 1624. Atque ii primo *Vicarii & Paciarii* appellati: sed postmodum *Suprajunctarios* vocari statuit Jacobus II. in Curie Cæsaraugustæ inita ano. 1300. ut est in iisdem Foris Aragonen. p. 13. De eorum munere sic idem Jacobus II. *Suprajunctarii exequantur sententias Justitiæ Aragonum, & mandata, quæ eis fecerit ex parte Domini Regis, & mandata, quæ eis fecerit Gubernator Aragonum, & sententias aliorum judicium exequantur, cum per eos fuerint requisiti, & in his non sint aliquatenus negligentes. Et non citent & non pignorent aliquem sine mandato Dom. Regis, vel Gubernatoris, vel Justitiæ Aragonum, vel aliorum judicum, cum non habeant cognitionem causarum. Tamen possint & teneantur persequi, requisiti vel non requisiti, latrones, homicidas, & alios malefactores*

ex

ex suo officio, & faciant eos & furta & deprædata fieri de manifesto, & faciant eos judicari per justitias locorum magis convenientium, & restituant furta & deprædata sine aliquo pretio dominis suis. Teneantur etiam & possint facere eos assecurari qui requisierint ipsos: & non accipiant de villis, quæ habent marcatum, nisi 10. solid. & de aliis villis nisi 5. sol. de illis villis scilicet, quæ erunt de Juncta, &c. Multa de ejusmodi Suprajunctariis, quorum idem munus est, quod *Præpositorum Marescallorum* apud nos, habent Fori Aragonenses fol. 15. 33. 34. 35. 142. Observantiæ Regni Aragon. fol. 33. 36. 40. & alibi passim. Vide *Juncta*.

SUPRALIGATURÆ, *dicuntur panni, camisia, manica mulierum usque ad humeros*. Papias.

SUPRAMITTERE, Mittere supra, Accusare, Gallis *Mettre sus*. Tabul. s. Albini Andegav. *Et misit ei supra, quod olim vel sanguinem ejus fudit, & furtum fecit.* Infra: *Destinat se probare per sacramentum, quicquid ei Vicarius Supramittit, non fecit.*

SUPRANOMEN, Quod nomini κυρίῳ, seu *proprio* additur, ad similium nominum discrimen. Gall. *Surnom*. [Vide *Supernomen*.] Charta an. 1049. in Tabulario Casauriensi: *Ideo constat, me Otteberto, qui Supranomen Fratello vocatur.* Alia apud Ughellum tom. 8 pag. 47. *Joannes, qui Supranomine Walterii vocatur.* Alia ann. 954. tom. 5. pag. 1539. *Petro viro magnifico, qui & Supranomen vocatur* Pozzii, *seu Gregorii, & Rotæ.* Sic porro dictum *Supranomen*, quod in actis præsertim publicis, quæ à testibus subscriberentur, seu ad discrimen similium, ut dixi, nominum, seu ad pleniorem personarum designationem, supra singulorum nomina, locorum & prædiorum, quæ iis incolerent, aut quorum domini erant, nomenclaturas adderent Notarii, cujusmodi complures chartas vidimus ex Tabulariis Arelatensi, Massiliensi, Paredensi, & aliis: quod quidem supranomen idem videtur quod *epinomen*, voce ibrida vocant Notæ Tyronis pag 35. ubi perperam scriptum *Ephinomen*. In hujus autem rei exemplum proferam veterem Notitiam Ms. de querela inter Archembaldum de Borbonio & Petrum *de Blot*, pro Castello Montis acuti sub Henrico Rege Angl. quæ sic clauditur: *Facta sunt hæc videntibus & audientibus ex parte Arch. Francon. de* Agonis de Bosco, Corallo. de Montinac. dart borsa. R *upe. Willelmo. Jordanc. Amonc. Techondo. &c.* Quæ quidem superscriptiones nomina designant prædiorum, quorum singuli domini erant. Similia habentur in Tabulario s. Eparchii Inculismens. fol. 28. 32. 33. 84. v. 125. v. 130.

Jampridem observatum à viris doctis, atque in primis à Duchesnio in Hist. Mommorenciaca lib. 2. cap. 1. *Supranomina* vix cognita ante tertiam Regum nostrorum stirpem: qua tum tempestate agnosci cœpere viri nobiles à prædiorum suorum nominibus, quæ propriis suis appellationibus addiderunt: incerta licet ratione, nec apud omnes rata & constanti: cum ex *iis* quidam varia sibi supranomina adscriberent, secundum varia, quæ possidebant, prædia, & prout *in* horum singulis acta sua conficiebant, quod potissimum in familia Bovensi accidisse colligere est cum ex veteribus tabulis, tum ex Scriptoribus coævis, apud quos Drogo, qui sub Roberto & Henrico Regibus vixit, interdum *Bovensis*, interdum de *Papyriaco*: Ingelrannus Drogonis filius, promiscue *Bosbuensis, Codiciacensis, & de Fara*: Thomas denique Ingelranni filius, *de Fara*, vel *de Feria*, *Codiciacensis*, *de Marna*, seu *de Marla*, cognominantur, quod horum prædiorum domini fuerint. Quod & observatum à secundogenitis, cum eo ipso ævo, prædiorum, quæ in hæredii sortem à parentibus acceperant, nomina vice cognominum sibi usurparent, ac in posteros transferrent: unde postmodum enatæ in familiarum enucleandis stemmatibus conjecturæ admodum incertæ: quod qui *in* hac Historiæ parte sedulo versantur, satis advertunt.

Longe vero diversus est cognominum inductus usus ex nominibus, quæ *jocularia* vocat Ausonius, quibus discernerentur à se invicem ejusdem nominis viri nobiles, & inferioris etiam conditionis, cum ea singulis propria fuerint, nec ad posteros & familiam traducerentur, *iis* à cutis colore interdum deductis, ut fuere ii, qui *Albi*, *Nigri*, & *Rubei* dicti sunt, interdum ab ipso comæ colore, aut barbæ prolixitate, unde enatæ appellationes *Barbatus*, *Honestæ barbæ*, *Filans stupam*; interdum à vestitu, ut sunt ex, *Capetus*, *Grisa gonella*, *Pellis lupi*, *&c.* denique à moribus ac indole propria, ut *Tricator*, *Hastnas*, *&c.* [Vide Mabillonium lib. 2. Diplom. c. 7.]

¶ SUPRANUS, Superior. Vide *Subtanus*.

SUPRAPONS, Pars navis, [Pons tertius.] Contractus Navigii D. Regis s. Ludovici cum Venetis an. 1268. tom. 5. Histor. Francor. *Et habet unum paradisum, & duo vonua, unum supra aliud, & duos pontes, & unum Suprapontem, &c.*

¶ SUPRAPOSITIO. Vide in *Superponere* 1.

¶ SUPRAPOSITUM. Vide *Superpositum* 1.

¶ SUPRAPOSITUS, Qui in collegiis artificum invigilat, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Nostris, *Garde jure*. Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. tom. 2. Ordinat. pag. 114. *Visa per Consilium nostrum quadam oblatione facta senescalliæ nostro Carcassonensi, .. per Arnaldum Raperie paratorem & Suprapositum paratoriæ Carcassonensis, & Guillelmum Marfeds procuratorem, ut dicebat, & procuratorio nomine aliorum Suprapositorum, &c.* Pluries ibi.

¶ SUPRAPOSTES, *superius limen*, ὑπέρθυρον, in Gl. Lat. Gr. Sangerm. Ms.

¶ SUPRA-PRÆPOSITUS. Vide in *Præpositi*.

SUPRAREGULA, dictus Willelmus Divionensis Abbas *à rigore ferventioris propositi*, ut scribit Hugo Flaviniacensis an. 1013.

SUPRASEDERE, pro *Supersedere*. *Suprasedente adversario*, in l 5. Cod Th. de Pactis.

SUPRASTANS, Præfectus, Italis *Suprastante*. Sanut. l. 2. part. 4 c. 21. ubi de apparatu classis nauticæ: *Tertio 4. masarii, qui præsint victui vel scribanis: quarto duo Suprastantes vel supersedentes armis.* Rollandinus in Chronic. l. 5. c. 15. *Fecit fieri unum zironem in Anoale, & tres zirones in Mestra, ubi Suprastantibus & custodibus constitutis, & licentiata exercitu, &c.* Adde c. 17. Utitur & alibi. [Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 823 *Suprastantes tam in civitate quam extra ad doanam salis, &c.* Vide *Superstans*.]

¶ SUPRATENERE, In maleficio excipere, deprehendere, Gallice *Surprendre*. Leg. Rotharis apud Murator. tom 1. part. 2. p. 40 col. 2. *Et si qualemcumque rem mediocrem furatus fuerit, unde 6. solidi, aut minus in hoc Edicto judicantur, si fur ipse Supratentus fuerit, &c.* Vide *Supertenere*.

¶ SUPRATENTUS, Supradictus, in Chartulario s. Vandreg. tom. 1. p. 946.

SUPRAVESTIS, Sagulum, *Cotte d'armes*. Statuta Ord Hospital s. Joannis Hierosl. tit. 2. § 4. *In armorum autem exercitio statuimus, quod singuli sive Supravestes rubeas cum cruce alba recta deferant.* Eadem Gallica Mss. *Tous les freres doivent porter en fais d'armes jappel vermeil à la croix blanche, c'est à sçavoir Sonbreveste.* [Jacob. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. tom. 18. col. 938. *Quibus intrantibus portam Leonis bastilusores de societate Notariorum Supravestes suas, & deinde equorum suorum, in signum gaudii propriis manibus dilacerare cœperunt.*] Occurrit præterea apud Andream à s. Cruce in Collationibus Concilii Florentini pag. mihi 906.

¶ SUPRAVIDERE, Speculari, Gall. *Reconnoître*. Barth. Scriba in Annal. Genuens. ad ann. 1224. apud Murator. tom. 6. col. 437. *Demum vero ad Supravidendum exercitum inimicorum ad castrum Montisfalti pervexit*.

SUPRAVITA, Dotalitium, quod uxori cedit post mortem mariti, ex Gall. *Survivance*, vel *Survie*. Charta Guidonis Comitis Foresiæ ann. 1247. *Concedit . . . quidquid ad eam pertinet de ... successione dicti Simonis nomine dotalitii aut Supravitæ, seu alia qualibet ratione*. Infra: *Dot & concedit dictæ Elizabeth nomine dotalitii aut Supravitæ medietatem totius terræ suæ, &c.* Vide *Supervivere*.

SUPREMA, *Quando sol supprimitur*, in Gloss. Isid. Solis occasus.

¶ SUPREMITAS, Suprema potestas, Gall. *Souveraineté*. Homagium an. 1450. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1133. *Nec intelligebat admisisse seu recepisse, aut admittere seu recipere verba per D. Ducem, ... neque eisdem consentire, in tantum quod juribus coronæ & Supremitatis suæ prejudicare possent, &c.*

¶ SUPREMITAS, Gall. *Suprématie*, vox usurpata apud Anglos, qua Regis suprema jurisdictio in Ecclesiam Anglicanam significatur. Litteræ Edwardi VI. Reg. Angl. an. 1552. apud Rymer. tom. 15. pag. 306. *In majorem augmentationem & manutentionem Regalis status coronæ suæ imperialis, & dignitatis Supremitatis Ecclesiæ Anglicanæ, &c.*

¶ SUPREMUS. *Suprema actio*, Accusatio, actio criminalis, quam premit suprema pœna, in Cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 5. *Supremum nomen, Suprema scriptura*, Testamentum, in eodem Cod. lib. 16. tit. 5. leg. 40. & tit. 7. leg. 3.

SUPRESTES, & SUPERESTES, pro *Superstes*. Glossæ Antiquæ MSS. *Suprestes, supervivens, vivus, filius in rebus humanis constitutus*. Ita legi in Concilio Toletano V. & apud Marculfum l. 2. form. 5. ut *Suprestitiosus*, pro *Superstitiosus*, in can. 4. ejusdem Concilii Tolet. V in vett. cod. monuit Baluzius in Notis ad Antonium Augustinum p. 522. [Vide *Suppressis*.]

¶ SUPRESTITIOSUS. Vide supra *Suprestes*.

SUPRINUS, pro *Sobrinus*, apud Pelagium Ovetensem Episcop. in Sebastiani Salmanticensis Episcopi Historiæ Addit. in Veremundo Rege, æra 827. *Mauregato defuncto, Veremundus Suprinus Adefonsi majoris, filius videlicet Froilani fratris sui, tres annos regnavit*. Utitur ibi rursum.

¶ SUPSITÆ, Σουπσίται, in Gloss. Lat. Gr. Leg. videtur *Suffitus* ex Gloss. Gr. Lat. Σουφῖτος, *Suffitus*.

¶ SUPTRAGI. Vide supra *Subtragi*.

¶ SUPUMPIS. Vide in *Supes*.

SUPURATUS, *Purulentus*. Papias.

SURCARIA. Vide *Sartaria*.

¶ SURCETUR, *Irascitur*. Gloss. Isidori. La Cerda emendat, *Succenset*.

¶ SURCHOTUS. Vide mox in *Surcotium*.

SURCLARE, apud Apicium lib. 4. & 5. pro *Surculis convellere & ligare*, dici observat Gabriel Humelbergius p. 93. 104.

SURCOTIUM, Vestis species, Gallicis Scriptoribus *Surcot*, forte quod *Cotis* adderetur, vel superinduceretur. Catholicum Armoricum: *Sourcot*, *Gall. Robe à femme, superhumerale, item superlectile*. [Gesta Erminæ cujusdam puellæ Remis ann. 1396. ex Cod. MS. Bibl. s. Victoris Paris. *Il me vint deux femmes qui portoient Seurcots plus longs qu'elles n'estoient environ une aulne, & failoit qu'elles portassent en leurs bras ce qui estoit bas, où il trainnast à terre, & avoient aussi poingnes en leurs Surcots pendans aus coudes & leurs cotins troussez en hault*] Statuta Conradi Archiepisc. Coloniensis an. 1260. cap. 5. *Statuimus inhibendo ne aliquis Monachorum Surcotiis, caligis co-*

loratis, calceis nodatis, cingulis irregularibus, aut mossubilis ferreis utatur. Perperam *Surgotum* scribitur in Annalibus Colmariensibus an. 1298. *Fecerat hoc anno ante festum s. Michaelis Milites, quos omnes vestivit ad minus triplici vestimento, scilicet tunica pretiosa, Surgotum ... nobili vario, suchornam cum vario pretioso*. Vide *Superiotus*.

¶ SURCHOTUS, Eadem notione. Concil. Trevir. an. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 121. *Præcipimus districte, ut abbates & monachi, abbatissæ & moniales, nec mantella, nec Surchotos portent de cætero*.

¶ SYRCOTUM, Eodem intellectu, in Constitut. Friderici Regis Siciliæ c. 98. *Volumus insuper quod liceat eisdem militibus habere ultra prædicta tria guarnimenta, Syrcotum unum sine manicis, cum quo comedant & morentur in domibus, quandiu ibi steterint: sed eo extra domos aliquatenus non utantur sub pœna amissionis ejusdem Syrcoti*.

SURCULAMEN, Surculus. Gildas de Excid. Britan. *Amarissima enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bona semini gleba Surculamen incredulitatis & insipientiæ plantaverat*.

¶ SURDARE, Surdum facere. Gloss. Lat. Gr. *Surdo*, κωφῶ. Lex Bajwar. tit. 5. §. 17. *Si eum Surdaverit, vel sic eum plagaverit ut claudus permaneat, &c.*

¶ SURDIGO, Surditas. Marcell. Empiric. c. 9. *Surdiginis molestiam pati*. Rursum: *Surdiginem remediare*.

¶ SURDUS *Ictus furtivus*, Qui non apparet, qui sanguini effuso opponitur, idem qui *Ictus orbus*. Vide *Ictus*. Consuetud. civit. Lugdun. an. 1206. in Histor. ejusdem pag. 97. *De icto Surdo debent 7. sol. de clamore 3. sol. 6. den.*

¶ SUREX, Porcellus. Vita s. Kierani tom. 1. Martii pag. 397. *Crastina autem die visa est scropha præclara & duodecim Surices cum ea ... & de semine ejus multi greges porcorum creverunt ibi*.

1. SURGERE, Emergere, Gall. *Sourdre*, Βρύειν, ἀναβλύζειν. Vetus Notitia apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. p. 1361. *Maxima petra est ficta in loco, ubi Surgit fons, &c.* Infra *Ubi Surgit aqua*. Charta Germanica an. 799. apud Henschenium in Commentario prævio in Vitam s. Ludgeri Episcopi Mimigard. § 1. n. 24. *Id est inter illos rivulos, qui Surgunt in monte, & in flumen Ruram vadunt*. Christophorus Bondelmontius in Decript. CP. *Cum muro & antemurali munitissimo, & vallo aquarum Surgentium*. Gobelinus Persona in Cosmodromio p. 189. de fluvio *Pader*, qui urbi Paderbonensi nomen dedit: *Statim in loco, in quo Surgit ad Stadia quasi 15. dubus fluviis commiscetur*.

¶ SURSERE, Eodem intellectu, in Charta Ludovici Imper. an. 820. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 70. *Deinde (rivulus) venit in Winbach usque in Hevon, exinde in Moldesbart usque in Boncha rivulo, & per ipsum sursum usque ubi ipse Sursit*. Hinc

SURSA, Fons, scaturigo: ex Gallico *Source*. Charta Rogerii Comitis Herefordiæ, tom. 1. Monastici Anglic. p. 321. *Et inde sicut Glendi descendit in morum desuper per medium cacumen montis usque ad Sursam ulterius rivi, qui est in latere montis, &c.*

SURSUS, Eadem notione. Anonymus in Vita sancti Guthberti Episc. l. 3. n. 3. *Et orante eo, statim aqua viva Sursum in obviam ejus manentem de saxosa terra erumpere invenerunt*.

SURTUMEN. Eodem perinde significatu, in Charta an. 1180. apud Petrum Mariam in Hist. Eccl. Placent. in Regesto 2. part. c. 29. *Item de omnibus scolaturis, & pluviam, & Surtuminibus, quæ decurrunt, seu decurrere possunt, &c.* Occurrit ibi pluries.

¶ 2. SURGERE, Erigere, Gal. *Lever*. Mirac. B. Simonis to. 2. Apr. p. 827. *Et cepit filium suum & Surrexit eum*.

¶ SURS

¶ SURGERE, Altius tollere, Gall. *Exhausser*. Charta an. 1178. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 348. *Nec ipse Fulcumus eam turrem de cetero Surgat, nec armet.*

¶ SURGERE, De loco tollere, amovere, Gall. *Oter*. Histor. Translat. brachii s. Clementis, apud Stephanot. tom. 4 Fragm Hist. MS. *Accessit ad altare principale quod erat consecratum in honore B. Clementis Papę & Martyris, & Surrexit aram altaris & cepit fodere donec pervenit ad locum in quo posita erant sacra reliquia.*

¶ SURGERE, Suscitare, Gall. *Ressusciter*. Libellus de Remed. peccat. apud Marten. tom. 4. Anecd col. 27. *Christus autem cum Surrexerit puellam, sibi jussit manducare, &c.*

¶ SUPERTUNICALE AD SURGENDUM, Quo quis utitur cum è lecto surgit. *Pro furura vari a magis Supertunicalis ad Surgendum, ton. sol. 4. sol. minus*, in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud tom. 2. p. 201.

¶ SURGICUS, Chirurgus. Charta ann. 1261. ex Tabul. s. Victoris Massil. *Quod abbas omnibus infirmis quocumque genere infirmitatis afflictis de medico vel Surgico teneatur.* Arestum Parlam. Paris. ann. 1335. apud *la Faille* inter Instr. tom. 1. Annal. Tolos. pag. 88. *Et demum habita ratione seu Surgicorum juratorum civitatis Tolosa*, Vide *Sururgicus*.

¶ SURGIUS *Lana Surgia*, Succida, Gall. *Grasse*. *De qualibet quintale lana Surgiæ, &c.* in Litteris ann. 1413. ex Tabular. Archiep. Auxit.

SURGOTUM. Vide *Surcotium*.

¶ SURGUS. Mirac. B Henrici Baucen. tom. 2. Jun p. 380. *Cecidit plaustrum oneratum Surgis super anchbam dexteram, & denodavit eam taliter, quod non poterat se adjuvare ad laborandum.* Italis *Surga*, vel *Sorgo* est Targus, Indicum frumentum, Gall. *Bls de Turquie*. Vide *Suricum*.

¶ SURIA, pro Syria, ni fallor. Charta ann 1228. ex Schedis Præl. *de Mazaugues*: *Anno 1228. Kal. Febr. 3. libra Massilienses faciebant unam unciam auli, & 3 Bezantii & medium de Suria faciebant duas libras Massilia.*

SURIANI, ita dicti in Terra Sancta quidam servi ac tributarii, & ad usus agriculturæ, & ad alias inferiores necessitates dominis suis reservati, de quibus multa habet Jacobus de Vitriaco in Hist Hierosol. c 74.

SURICUM. Ratherius Veronensis post. Apologet. p. 237. *Inter frumentum & segalium modia 10. inter leguminia & milium modia 10. de Surico modia 10. de vino modia 12.* [Charta Bernardi Abb. Casin. in Diario Ital. D. *de Montfaucon* p. 324. *De ordeo, spelta, avena & Surica, de vino etiam & hortis, nihil monasterio Casinensi persolvant.* Idem videtur quod *Surgus*. Vide in hac voce.]

¶ SURIRE, In venerem rapi. Gloss. Lat. Gr. κυπρῶ, *Surit*. Utitur Apuleius in Apologia.

SURISCULA, Vasis species. Pelagius libello 4. num. 671 *Lavabat Suriusculam, & implebat eam aqua.* Lib. 28. num. 7. *Puerulus stetit ante eum habens panem & Suriusculam aqua.* Utitur alibi non semel. Vide Conjecturas Rosweidi.

SURPLUSAGIUM Vide *Superplus*.

¶ SURPRENDERE, ut supra *Supprendere* in *Supprisa*. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. ann. 1279. apud Rymer. tom 2. p. 141. *Nec non ad petendum & requirendum deliberari Surprisa, saisita, vel alias amparata per vos, genitorem vestrum, gentesve vestros.* Aliæ Edwardi II. ann. 1310. apud eumdem tom. 3. p. 238. *Licet intentionis nostræ extiterit & existat, quod hujusmodi usurpata hinc inde & Surprisa, tam per vestros quam per nostros, ad hoc deputatos, corrigantur & reformentur.* Infra: *Processum super usurpatis & Surprisis hinc inde factis ante motam guerram prædictam, &c.*

¶ SURPRISIA, ut *Supprisa*. Charta ann. 1237. ex Tabul. Castri Vitreii: *De residua vero damnorum & Surprisiarum factarum à nobis, nos faciemus legitimum excambium dicto Andrea.* Litteræ Edwardi I. Regis Angl. an. 1275. apud Rymer. tom. 2. p. 51 *Ex transgressionibus, Surprisia & dampnis aliis, &c* Arestum Parlam. Paris. an. 1286. tom 1. Corp. Diplom. p. 263. *De omnibus aliis Surprisiis qua dicuntur facta per gentes domini Regis Francia supra Regem Angliæ scietur veritas.* Libertates Joinvillæ ann. 1354. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 301. *Sans pater à nous ne à noz successeurs Seigneurs de Jainville, tailles, prises, Surprises, corvées, ne autres debites queiconques.*

¶ SURRECTARE, vel SURRECTERE, Excitare, suscitare. *Surrecto*, ἐγείρω, in Gloss. Græc. Lat. Vide in *Surgere* 2.

¶ SURRECTIO, ἔγερσις, in iisdem Gloss. *Resurrectio*, in Sangerm. MS.

¶ SURRECTUS. Vide mox in *Surrigere*.

¶ SURREPTUS, pro Subreptitius, in Litteris an. 1365. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5 p. 240. *Litteris Surreptis in contrarium impetratis vel impetrandis, non obstantibus quibuscumque.*

SURRIGERE, Adversa aqua natare, navigare. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 29. *Flumina majora, id est, per qua esoces aut alii pisces marini Subriguntur.* Proprie autem Latinis *Surrigere*, quasi *suberigere*, in altum tollere. Gloss. Gr. Lat. ὑποβαστάζω, *subrigit*, ἀναβαστάζω, ἀνορθῶ, *subriga*. Vopiscus in Aureliano: *Surrectus ad stipitem bestiis objectus est.* Ita qui adversa aqua natat vel navigat, in altum fluminis suberigitur.

SURRECTUS, Adversa aqua, cui opponitur *descensus*. Charta Caroli M. pro Monasterio s. Dionysii: *Tam de navibus, qui per universa flumina ad Surrectum, seu ad descensum, &c.* Alia Caroli Calvi pro eadem Monasterio: *Vel reliquas exactiones de omnibus navibus, qua per universa flumina tam per aquam ultra Ligerim, tam ad Surrectum, quam & ad descensum navigare videbantur, &c.* Mox: *De navibus ejus, quæ per diversa flumina imperii nostri tam ad Surrectum, quam ad descensum discurrunt.*

¶ SURROGARE, ut Subrogare, in Correct. Statutor. Cadubrii c. 59.

SURSA, SURSERE. Vide *Surgere* 1.

SURSISA. Vide *Supersedere*.

SURSUM REDDERE, vox Practicorum Angliæ, ex Anglico *Surrender*, quæ potissimum usurpatur, cum quis dominium suum vel prædium in manus Domini superioris resignat, alteri reddendum. Vetus Inquesta apud Dugdalum in Antiq. Warwici pag. 665. *Et si aliqui hujusmodi custumariorum fecerint alienationem bandagii tenura sua alicui, solebant sursum reddere in curia coram Senescallo illam tenuram, & levare, & finem facere ad voluntatem domini.* Monasticum Anglican. tom. 3. pag. 3. *Et manerio ... aliquandiu Lanfrancus tenuit in manibus suis, utens in eis omnimoda lege Episcopali, & post ita Sursum reddidit ita libere, sicut & ipse tenuit per cartam suam, &c.* Vetus Formula juridica apud Littletonem sect. 74. *Ad hanc curiam venit A. de B & Sursum reddidit in eadem curia unum mesuagium ... in manus Domini ad usum C. de D. haredum suorum, &c.* Fiebat porro traditione virgæ. Idem Littleton. sect. 78. *Tenants per la verge sont en tiel nature, come tenants par le copy de court roll. Mes la cause pourqui ils sont appellès Tenants per la verge, est pur ceo que quant ils voilent Surrender leur tenement en la main, leur seignior al use d'un auter, ils averont un petite verge (per le custom) en lour main, lequel il baillera al Seneschal, ou al Bailife selonque le custome & use del manoir, celui que avera la terre, prendra mesme la terre en le court, & son prisel serra enter en*

re coil, & Senefchal, ou le Baillife, selonque le costume deliuera à celui, qui prist la terre, mesme la verge, ou un autre verge en nosme del seisin: & par celle cause ils sont appelles Tenans per le verge. Christophorus de s. Germano in Dialogo de legibus Angl. c. 9. *In aliquibus dominiis liberis tenentes possunt terras suas in Curia domini sui Sursum reddere per virgam, vel aliter secundum usum Curiæ illius, & in tali casu per illam Sursum redditionem liberum tenementum inde transibit ad illum, cui fit illa Sursum redditio, absque aliqua ratione saisinæ indefienda.* Vide libr. Anglicum *Justice of peace* pag. 132. & seqq. ubi modi *Sursum reddendi* exponuntur. [Vida *Superaddere.*]

Sursum, Aliud sonat in veteri Consuet. Bituricensi edita à Thomasserio c. 160. 164. ubi ita appellatur, quod pecuniæ summæ deest, quod quis exsolvere tenetur, quasi *Supersumma.*

¶ Sursum Tollere, pro Auferre, Gall. *Enlever.* Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 164. *Machinam etiam unam, ab inimicis derelictam, altera destructa, Sursum tulerunt.*

¶ SURSURIUM, Seditio, ut videtur. Statuta Montis Regal. fol. 174. *Quoniam sæpe contingit, quod plures de Berzanis Sursurium & proditiones fecerunt, &c.*

SURSUS. Vide Surgere 1.

¶ SURTA, Surterius. Constitut. Jacobi Reg. Siciliæ c. 56. *Statuimus insuper & mandamus quod nemini justitiariorum & aliorum officialium nostræ curiæ liceat... de prædictorum armorum portationibus, ad relationem bajulorum, seu magistrorum Surtæ, ad quorum spectat officium scire, videre, &c.* Alia Friderici itidem Reg. Siciliæ c. 17. *Frequenter clamor universitatum & locorum Siciliæ . . . aures regias circumstrepit quod occasione Surtæ per justitiarios, capitaneos, bajulos, ... universitates ipsæ converterentur ad prædam, unde ... sancimus, ut anno quolibet in principio mensis Septembris universitates locorum ipsorum nostri demanii, Surterios in competenti numero, prout eis videbitur ad nocturnam custodiam, si voluerint, statuant, exclusis ab inde Straticoto, justitiariis, capitaneis, bajulis, magistris juratis, aliisque singularibus personis, per quas in locis ipsis Surta & nocturnæ vigiliæ consueverant ordinari... Pœnæ vero nunius augustalis ab iis, qui post tertiam pulsationem campanæ, sine lumine per Surterios intercepti fuerint, ... nostra curia reservata: Vigiles autem nocturni prædicti, qui uno anno vigilaverint, sequenti anno, nisi necessitas immineat, conquiescant.* Ubi obscurum non est per *Surtam* & *Surterios* significari Excubias excurrentes & nocturnas ipsosque vigiles, nostris *Guet, Patrouille*: at unde ducta sit vocis origo, minus scio.

SURTARIA. Gregorius Magnus PP. lib. 7. Ind. 2. Epist. 54. *Direximus tibi Surtarias imaginem Dei Salvatoris & sanctæ Dei Genitricis Mariæ continentes.* Stephanus III PP. Epist. ad Hilduinum Abb. *Et vidi ante altare Dominum Petrum & Dominum Paulum, & nota mente illos recognovi de illorum Surtariis.* Regino ann. 753. habet *surcariis*, ut & Ms. codex Ecclesiæ Senonensis: alter vero s. Evodii de Brana *surgariis*. Baronius ao. 754. 4. *Surtarium*, idem esse, quod scutum, ubi sunt pictæ imagines, scribit ex prædicto s. Gregorii loco. Recte, nam utrobique legendum *Scutaria*. Id colligere licet ex Walafrido Strabone lib. de Rebus Eccles. cap. 8. ubi quod Stephanus *Surtaria*, is *Thoracidas* appellat: *In gestis Silvestri Papæ legitur Constantinum Imperatorem per Thoracidas Apostolorum, quos ipse in visione viderat, cognovisse.* Nam *Thoracidas* seu imagines pectorales in *scutis* & clypeis depingi solitas docuimus in voce *Scutum*. Glossæ Græc. Lat. Σκουτάριον, *Cetra*. Suidas: Θυρεὸς, ὅπλον, τὸ παρ' ἡμῖν σκουτάριον. Vide Vitam s. Silvestri à Combefisio aditam pag. 278. & Doubletum pag. 665. Sed & *Setharias* legi potest. Vide in *Thoracidas*.

☞ Haud scio an huc spectet vox *Surtail* in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1350. *Pour le Roy à la feste du sacre une chambre de Surtail armoyée de France toute plaine, le champ & les fleurs de lys drapées, en laquelle chambre a grant contepointe, chevecciel & ciel garny de 3. courtines & de gouttieres, qui sont armoyées a 2. endrois & 6. carreaux & une courtine azurée pour le travers de la chambre, esquelles choses est entré 27. pieces de cendaux azurez de larges, & 10. pieces de cendaux jaunes pour le Surtail, &c.*

¶ SURTERIUS. Vide in *Surta*.

¶ SURTUMEN. Vide in Surgere 1.

¶ SURVIVENS, Superstes, Gall. *Survivant*, in Leg. Lotharii apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 140. col. 1. Vide *Supervivere*.

¶ SURURGICUS, Chirurgus. Charta Henrici V. Reg. Angl. an. 1416. apud Rymer. tom. 9. p. 363. *De Sururgicis providendis pro viagio Regis. Rex Sururgicis nostris salutem, &c.* Vide Surgicus.

¶ SURUS, *Surculus*, in Gloss. Isid & Excerptis. Vide Festum in hac voce & ibi Scaligerum.

¶ SUS, Machina bellica, quæ & *Scropha*, Gallis *Truie*, Willelmus Malmesbur. lib. 4. Histor. *Unum fuit machinamentum, quod nostri Suem, veteres Vineam vocant, quod machina levibus lignis colligata, tecto, tabulis, cratibusque contexto, lateribus crudis coriis communitis, protegit in se subsidentes, qui quasi more suis, ad murorum suffodienda penetrant fundamenta.* [Elmham. in Vita Henrici V Reg. Angl. c. 59. p. 153. *Dum quidam nobiles, ligneis obumbrati machinis, quæ, quia vertere videbantur in antra, Sues appellari non videtur inconsonum.* Ibidem cap. 122. p. 317. *Quandam machinam, qua Sus appellatur, per quam plures armati defendi, & fossata tellure repleri possent, fabricari fecit.*] Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. num. 96 *Operantes machinas, sicut sunt arietes, Sues, jactatoria, scala, &c* Rigordus an. 1202. *Erectis petrariis, & manganellis, & turre ambulatoria, neque lignea, acerrime castrum impugnari cœpit.* Chronicon Leodiense, laudatum ab Isaaco Pontano in Orig. Franc. *Misit Leodium mangonalia, vel arietes, aut Sues, vineas bibliat, &c.* Utitur etiam Henricus Rosla in Herlingsberga. Locum habes in *Hirudo*. Vide *Scropha, Troja, Asrilus*.

Sus Urus, Aper, *Sanglier*, in Tabulario Vindocin. Charta 309.

¶ SUSALICA Terra, A *salica*, ut videtur dependens. Vide in *Lex*, col. 156. Hist. Novient. Monast. apud Martea. tom. 3. Anecd. col. 1132. *In Valva curtis dominica, cum Susalica terra, & pratis ad ipsam pertinentibus... In Northus curtis dominica cum consequentiis suis, salica terra in agris & pratis, &c.* Haud scio an eadem notione dicitur.

SUSANA Terra, apud Will Thorn. de terra maneriorum mensurata: *Summa terræ arabilis 567. acræ dimidia; summa totius cum terra Susana 2149. acræ, &c.* Ibidem: *In marisco cum aqua 318. acræ,... & de terra Susana 400. acræ, &c.* Mox: *Item de feodo vesturæ de terra Susana & de bosco 42. acr.* Rursum: *Item apud Stodmersch, de terra Susana, prati & marisci 480. acræ, &c.* Ubi Somnerus ait, *terram susanam* esse *terram defrugatam, vel cujus status nimia & diutina & cultura prorsus exceditur, &c.* à Gallico *Suranné*, quod annum excedit. Sed ut verum fatear, vim vocis non assequor omnino.

Susseina Terra, Eadem notione, in Domesdey, in Monast. Angl. tom. 3. p. 306. *Item centum acræ de marisco, & valet acra communiter per annum 3. den. & pascuus in marisco & terris Sussenis.*

¶ SUSCAVARE, Suffodere, in Charta an. 1263. ex

ex Schedis Præs. de Mozangues: *Quod non audeant suu præsumant dictam drguam vallatorum, seu ripas illorum frangere, evovare & usurpare.*

SUSCEMATÆ CARNES, ex Gallico *Sursemées*. Fleta l. 1. cap. 11. §. 27. *De carnificibus & coquis carnes vendentibus Suscematas, vel de morina, vel semicocta, vel non virtuosis ciboriis calefacientes, & insana pro sanis ad vitarum periculum.* Id est, quibus putredinis notæ inspergunturr. *Chars sursanes*, Brittoni p. 33.

¶ SUSCEPTARE, Suscipere. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p 341. *Per modum sollicitudinis calitus orantis Susceptando.*

SUSCEPTORES, ὑποδέκται S. Athanasio, Qui annonis & tributis utriusque ærarii recipiendis præpositi sub dispositione Rationalium erant: de quibus multa in utroque Cod. tit. de Susceptor. præpos. &c. ubi Cujacius, Jac. Gothofredus, & alii. Adde Edictum Theoderici Regis c. 126. 144. [Vide *Susceptus* & *Suscipere*.]

SUSCEPTORES, Qui Principem iter agentem, aut ejus comitatum in ædibus suis *suscipiunt*, vel excipiunt apud Hincmarum de Ordine Palatii c. 23.

SUSCIPERE, Tributum exigere. Vide Scholiasten Julian. Antecess. c. 72. 78.

¶ SUSCEPTORIUM, Gr. ἐκδοχεῖον, Receptaculum, apud vet. S. Irenæi Interpr. l. 1. c 14. n. 1.

¶ SUSCEPTULUS. Vide in *Susceptus*.

SUSCEPTUS, Cliens, cui adest Advocatus in judicio. Palæmon. Gram. in Glossis; *Assecula, cliens sive Susceptus*. Gloss. Latin. MS. Regium Cod. 1013. *Cliens, domesticus, vel Susceptus*. Gloss. Gr. Latin. ἀντιλήπτωρ, *Susceptor, adjutor*. Alibi, *Susceptus*, εἷς τῶν συνηγορουμένων ἀνθρώπων. S. Augustinus Epist. 54. *Quis tandem advocatur, aut ex advocato ita vir optimus facile reperitur, qui Suscepto suo dicat: Recipe, quod mihi, cum tibi male adessem, dedisti.* Paulinus Epist. ad Alethium: *Igitur priusquam in aliquam tantarum agritudinum labem incurras, festina medico Susceptus & carus fieri.* Salvianus l. 5. de Gubernat. Dei: *Ecce quæ sunt auxilia ac patrocinia majorum, nihil Susceptis tribuunt, sed sibi hoc etiam pacto aliquid à parentibus temporarie attribuitur, ut in futuro totum filiis auferatur.* Cæsarius Arelat. serm. 5. *Ibi nullum fructum officiositas ipsa consequitur, sed hoc solum profectus est, si mereatur Susceptus vocari.* Carolus Calvus Imp. Epist. ad Nicolaum PP. de Ebone Archiepiscopo Remensi: *Ipse igitur Ebo regii fisci familia oriundo progressus, regiæ pietate pii ac gloriosi avi nostri Caroli Susceptus, Palatinis negotiis non mediocriter admovitus, libertate donatus, &c. Susceptulus*, eadem notione apud Auctorem antiquum Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 10. Adde l. 4. Cod. Theodos. de Principib. agent. Gregorium M. l. 4. Epist. 40. Ruricium l. 1. Epistol. 5. & quæ commentatur Petrus Pithœus ad Collationem Legis Mosaicæ tit. 9. p. 90.

SUSCEPTI, dicuntur, qui habitu Monachi, vel Canonici Regularis, donantur in morte, & inter Monachos *suscipiuntur*. [Charta Childeberti Reg. an. 536. apud Marten. to 1 Ampl Collect. col. 5. *Et ipsum monasterium nos cum omnibus rebus vel hominibus suis gasindis, amicis, Susceptis, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur*] Statuta Ordinis S. Gilberti de *Sempringham* p. 781. *Susceptus quilibet in morte, in habitu Canonici, vel fratris, per Priorem & Conventum alicujus domus, ... in illa domo, in qua Susceptus est, fiat pro eo sicut pro Canonico vel fratre, excepto cibo 30 dierum, & mittetur obitus ejus cum obitu primi defuncti domus illius post mortem illius. Et sic fiat pro eo in aliis domibus, sicut pro familiari, & in brevibus mortuorum scribetur ad succurrendum, si habitum habuerit.* Adde p. 783. Vide *Frater ad succurrendum*.

¶ SUSCINTUM, ut *Succinctorium*. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Suscinta parata una, & camisos 111. &c.*

SUSCIPERE, dicuntur Patrini, qui baptizandum ad fontem deducunt, & baptizatum de fonte excipiunt, & inde *Susceptores* appellati, Græcis ἀνάδοχοι. [Jesse Ambian. in libello de ordine baptismi c. 1. *Signent ipsos infantes in frontibus eorum Susceptores viri vel feminæ, id est, patrini vel matrinæ.*] Gregorius M. l 4. Dialog. c. 32. *Quidam Curialis illic sacratissimo Paschali Sabbato juvenculam cujusdam filiam in baptismate Suscepit, &c.* Pœnitentiale Theodorici c 4 *Viro licet feminam Suscipere in baptismo, similiter & feminæ virum Suscipere.* Acta S. Sebastiani Mart. n. 62. *Quem cum baptizasset S. Polycarpus, ipse pater Susceptionis ejus est factus.* Vide Concilium Calchutense c. 11. Concilium Parisiense VI. c. 7. & Dissertationem 12. ad Joinvillam p. 195. [Vide *Susceptores*.]

¶ SUSCIPIENS, Accusatus, reus, in Cod. Theod. l. 11. tit. 39. leg. 12.

¶ SUSCITATIVUS, Ad suscitandum aptus. Charta an. 1425. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1765. *Proscribendo doctrinam tamquam errorum amicam & heresum Suscitativam.*

SUSKINS, Monetæ Anglicæ species. Vide *Galihalpens*.

¶ SUSO, SUSOVORSUM. Vide *Susum*.

1. SUSPECTIO, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 49. §. 1. ubi *Suspicio* legitur in Lege Longob. l. 2. tit 55. §. 15.

¶ 2. SUSPECTIO, Spes. Acta S Austregisili to. 5. Maii p. 233. *Succurrite mihi velociter, Austregisilus me percussit in capite, & nulla est mihi vivendi Suspectio.* Vide *Suspicio*.

SUSPECTO, adverbialiter, in l. 11. D. de His quæ ut indign.

¶ 1. SUSPECTUS, Suspicio. Vita S. Wiboradæ to. 1. Maii p. 306. *Non est ita ut tu suspicaris; nam inventio thesauri tollet sibi hujusmodi Suspectum.*

¶ 2. SUSPECTUS, Suspicax, suspiciosus. Tertull. de Cultu fem l. 2. c. 4. *Quid gestit aut Suspecto, aut non desideranti placere?* Utitur etiam lib. 1. ad Uxorem cap. 1.

¶ SUSPENDERE, Separare, summovere. *Laurentium & Petrum à communione Papæ se Suspendisse replicatis*, apud Ennodium in Apologet. *Suspendre*, eadem notione, dicimus. Vide *Suspensatio*.

¶ SUSPENDICULUM, Funiculus cui aliquid appenditur. Translat. S. Cuthberti to. 3. Mart. pag 141. *Quidam ex officialibus Episcopi, filum de Suspendiculo furatus, inter caligas & calceamenta sibi apposuit.*

¶ SUSPENDIUM, Patibulum, furcæ. Tabular. Kemperleg. *Manentes infra leprosariam & Suspendium dicta villæ.*

¶ SUSPENSATIO, Interdictum, muneris vel beneficii ad tempus privatio, Gall. *Suspension*. Arnoldus Lubec. in Chron. Slavorum lib. 4. c. 14. *Qui timens officii Suspensationem, celari rem voluit.* Vide *Suspendere*.

¶ 1. SUSPENSIO, ut *Suspensatio*, apud Lindwood. Provinc. pag. 11. & in Bulla Bonifacii VIII. PP. an. 1298. in Bullar. Carmelit. p. 50. col. 1. &c.

¶ 2. SUSPENSIO *corporis per pedes*, Pœnæ species apud Anglos, de qua Fleta l. 1. c. 26. §. 4.

☞ Varios suspensionis modos delineavit Gallonius in libro de Martyrum cruciatibus p. 11. quem consule.

¶ SUSPENSIVE, Non definite. S. Bernardus Epist 8. *Hæc interim à me ad id quod quæritis, Suspensive responsa sufficiant.*

SUS-

SUSPENSORIUM, Uncus, cui appenduntur carnes in culina. Cæsarius Heisterbach. l. 6. c. 5. *Quotiens neminem sensit esse in coquina, ipsam latenter intrans, . . scala Suspensorium ascendit, & ex ea parte pernas, quæ muro conjungebantur, omnes pene usque ad medietatem incidit, &c.* [Malim cum Vossio l. 3. de Vitiis serm. c. 51. intelligere camini locum, ubi ad esum suspenduntur pernæ, carnesque aliæ fumo indurantur: vel etiam superioris contignationis locum, ubi, postquam sunt fumo induratæ, aere ventilantur.]

SUSPENSURA, vox Architectorum. Anonymus de Re Architectonica c. 16. de fabrica balnearum: *Suspensuræ calidarum cellarum ita sunt faciendæ, ut primum area sesquipedalibus tegulis consternatur, inclinata ad fornacem, ut pila misso intro, resistere non possit, sed redeat ad præfurnium.* Ubi Vitruvius l. 5. c. 10. habet, *Suspensuræ caldariorum, &c.*

SUSPENSURÆ. Glossar. scriptum literis Longobard. ex Bibl. S. Germani Paris. ex Glossis: *Suspensuræ, exaltationes sunt, sicut in Psalmo dicit: Mirabiles Suspensuræ maris, quia quando tempestas * tria ee suspenduntur atque exaltantur fluctus.* Vulgata hodierna habet, *elationes.*

¶ SUSPENSUS. *Esse* vel *Teneri in Suspenso*, Gallice *Etre en Suspens*, Suspensum hærere. Charta Caroli Hungar. Reg. an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 479. *Contractus ipsius matrimonii teneri debebit ad triennium in Suspenso. Qui in sufferentia positi, sunt ea Suspenso*, in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. ann. 1333. to. 2. Ordinat. p. 91.

¶ SUSPICARI, Existimare, Gr. ὑπονοεῖν. S. Irenæi vetus Interpres l. 1. c. 4. n. 4. *Unde etiam secundum argumentationem ipsorum Suspicari oportet, fontes & flumina . generationem habuisse à sudoribus ejus.* Hinc

¶ SUSPICIO, pro Opinio, sententia, Gr. ὑπόνοια: apud eumd l. 3. c. 5. n. 1. *Responsiones secundum interrogantium Suspiciones.* Infra: *Neque secundum Suspicionem interrogantium respondebat eis, &c.*

¶ SUSPICERE, Suspicari, Gall. *Soupçonner.* Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 370. *Rex eos qui muneribus pontificis corrupti fuerant nihil Suspiciens, & ob hoc simplicè eos animo exaudiens, &c.*

¶ SUSPICIO, Exspectatio, spes, Gr. προσδοκία. Vetus S. Irenæi Interpres l. 1. c. 13. n. 3. *Illa autem seducta & elata ob ea quæ prædicta sunt, concalefaciens animam à Suspicione quod incipiat prophetare.* Vide *Suspectio* 2. Alia notione, vide in *Suspicari*.

SUSPICIOSUS, Suspectus. Gloss. Gr. Lat. ὑποπτευτός, *Suspiciosus.* Alibi: ὕποπτος, *suspectus, Suspiciosus.* Fabianus PP. Epist. 3. *Hi, qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, vel qui sunt Suspiciosi, vocem adversum majores natu non habeant accusandi.* Utuntur S. Hieronym. Epist. 22. cap. 6. Capitul. Aquisgran. 803. c. 7. Capitularia Caroli M. l. 5. c. 34. (al. 36) Herardus Arch. Turonensis in Capitulis c. 101. Hadrianus I. PP. in Canonibus c. 15. Hincmarus Rem. in Capitulis de Reb. Magistri & Decani &c c. 15. *Soupeçonnent*, in Stabilimentis S. Ludovici l. 1. c. 34. [Vide *Soupechon.*]

¶ SUSPINARE. Gloss. Lat. Gr. *Suspino*, χαριφρ[illegible]. Aliæ Gr. Lat. [illegible], *apisico, Suspino.*

¶ SUSPIRIOSUS, SUSPIRITARE. V. *Suspirium.*

SUSPIRIUM, Spiritus, & anhelitus difficultas, apud Apuleium de Virtutib. herbar. c. 41. [Gl. Lat. Gr. *Suspirium*, ἆσθμα. Sangerm. addunt, *Suspirio.*]

SUSPIRIOSUS, Anhelus, ægre spirans, qui spiritus angustia & difficultate laborat, apud Anton. Musam de Herba Vettonica c. 8.

SUSPIRITO, *Suspiro.* Vetus Glossarium Longobardic. S. Germani Paris. ex Glossis.

¶ SUSPRESSURA. Vide *Soupressura.*

SUSSALTIRE. Ugutio: *Digerere, evacuare, ebrietatem deponere, vel vulgariter dicitur Sussaltire, quod fit cum ciboria & potus in stomacho dividuntur, & quædam pars purior transmittitur per membra ad alimenta vitæ, quædam grossiora ad secessum.*

SUSSEINA TERRA. Vide *Susana.*

¶ SUSSES, *Qui habilis ad substandum.* Gloss. Isid. Idem quod *Subses.* Vide in hac voce.

¶ SUSTAMENTUM, in Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 322. pro *Sustentamentum.* Vide *Sustentamen.*

¶ SUSTANTIA, pro *Substantia*, Alimentum, in Statutis Arelat. MSS. art 192. Vide infra *Sustentaculum* 1.

¶ SUSTELLA, f. Axilla. Acta B. Joagnoli to. 2. April. pagin. 955. *Dum Christophorus pateretur febrem maximam & unum anginem subtus Sustellam dexteram, &c.*

¶ SUSTELLOSE, πανούργως, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. πανούργως, *fraudulenter, Sustellose, nequiter.* Emendant viri docti *Sutelose.*

¶ 1. SUSTENTACULUM, Alimentum. Capit. Caroli M. ann. 789. *Ad Sustentacula sive stipendia Dei servorum inibi militantium Deo minime sufficere posse.* Vide *Sustentamen.*

¶ 2. SUSTENTACULUM, Fulcrum, baculus quo quis *sustentatur.* Acta MSS. S. Victuri in Biblioth. S. Petri Carnot. *Beatus Martinus dedit illi Sustentaculum super quod solent sacerdotes fusis orationibus sustentari.* Eadem, sed simpliciori stylo, referunt Acta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 68. ubi de eodem Victuro: *Beatus Martinus dedit illi baculum suum, quo sustentari solebat, & deduxit eum secum usque ad urbem.* Vide *Sustentarium.*

¶ SUSTENTAMEN, Alimentum, ut *Substantia* 1. Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 182. *Prædas quoque vaccarum & scropharum & aliarum rerum in civitatem sine offenso pro Sustentamine inducunt.*

¶ SUSTENTAMENTUM, Eadem notione. Charta an. 1164. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 307. *Ad prædictis conventui Sustentamentum reddituus sufficere non posse dicebant.* Qua voce non modo victualia intelliguntur, sed arma & cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt, ut apud Matth. Paris an. 1250. *Significavit Soldanus Regi Francorum, ut sedatis omnibus civitatem Damiatæ cum Sustentamentis, quæ garnesturas vulgares appellant, consultius resignaret.* Vide *Sustentaculum* 1. & *Sustentatio.*

¶ SUSTENTARIUM, Fulcrum. Acta S. Gudwali to. 1. Jun. p. 748. *Sustentaria scamnii, quas seragat dicunt, tenens, sensim sensimque se sursum repebat.* Vide *Sustentaculum* 2.

¶ SUSTENTATIO, Alimentum, Gall. *Entretien.* Anastasius in Gregorio III. apud Murator. tom. 3. p. 159. *In quo monasterio pro Sustentatione ibidem idem ipse sanctissimus vir* (Gregorius) *prædia & dona atque familiam largitus est.* Monast. Anglic. to. 1. p. 18. *Pensionem 50. solidorum ... ad Sustentationem unius cerei jugiter ardentis ... assignavit.* Vide *Sustentamen.*

¶ SUSTENTATIO, Subsidium, auxilium, Gallice *Secours, soutien.* Capitul. Caroli Calvi ann. 876. tit. 48. § 15. *Ut nemo fidelium nostrorum quodammodo aliquem celet quem nostrum sciverit infidelem esse, neque ei Sustentationem quamcumque præstare præsumat.*

¶ SUSTINATIO, ut *Sustentatio.* Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1308. tom. 4. Histor. Harcur. pag. 1197. *Ad Sustinationem duorum capellanorum, qui in eis, ut premittitur* (l. præmittitur) *residebunt & deservient,*

ferment, 40. *libras annui redditus .... assignare valeat*.

SUSTINENTIA, Patientia. Vita Sanct. Firmini Mart. *Mihi Deus noster Sustinentia dabit virtutem*. Epist. 129. inter Epist. Fulberti: *In literis amici tui C. Comitis multam deprehendere potes erga te benignitatem, familiaritatem, amicitiam, Sustinentiam, &c.* Vide *Sufferentia* 1.

SUSTINERE, Exspectare. S. Hieronymus Epist. 17. *Mensuram charitas non habet, & impatientia nescit modum, & desiderium non Sustinet*, i. e. non exspectat. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Perpetua, Sustineote*, i. exspectote, ὑπομείνατε. Acta Passionis S. Cypriani: *Cum se dalmatica expoliasset, in linea stetit, & cœpit speculatorem Sustinere*. Ita Tertullianus Apolog. c. 35. lib. de Pœnit. c. 6. Adversus Judæos cap. 6. ad Martyres cap. 2. Tob. cap 5. v. 9. Matthæus cap. 26. v. 5. Ferrandus Diac. in Breviario Canon. c. 7. Vetus Interpres Concilii Constantinopolit. sub Flaviano Act. 5. &c.

¶ SUSTINERI, Pertinere, spectare. Cod. Theod. tit 1. de Decur. leg. 6. *Fundus cum mancipiis & pecoribus ceterisque rebus, qua cultui rustico Sustinentur, &c.* Nisi sit pro *destinantur*, uti monet Gothofredus ibidem.

¶ SUSTINEUM, Objectaculum quo aqua sustinetur. Statuta Mutin. c. 38. fol. 53. *Molinarii molendinorum novorum teneantur & omnino debeant tenere Sustinea, quæ sunt ad dicta molendina in canale navigii aperta penitus, ita ut libere aqua fluere possit per dicta Sustinea, nisi pro transitu navium*.

¶ SUSTIVUS EQUUS. Diploma Leonis IX. PP. in Continuat. Bullarii Rom. p. 1. col. 2. *Confirmamus tibi* (Hermanno Colon. Archiep.) *omnia, quemadmodum in privilegiis patrum nostrorum apostolicorum virorum sunt inscripta, crucem videlicet, & pallium suo tempore suoque loco ferendum, insigne quoque Sustivi equi*. Melius apud Miræum to. 2. p. 1132. col 1. *Festivi equi*. Vide *Equus* & *Nactum*.

¶ SUSTRADO. Codex censualis Ms. Irminonis Abbat. Sangerm. fol 60. v. *Et adducunt de ligna duo carra ad Sustrado, &c.* Nescio an huc spectent voces *Sosteale* & *Sostri*. Vide supra in his vocibus.

SUSUM, pro *Sursum*. Glossæ vett. *Susu*, ἄνω, Rursum, ἄνω, *Suso, supra, super*. ἄνω κάτω, *Susum deorsum*. Πρὸς τὸ ἄνω, *Susum versum*. τὸ ἄνω, *Susum versum*. *Susovorsum*, in vett. Inscript. p. 204. Gloss. Lat. Gr *Susu*, ἄνω, *Susum*, ἐπάνω. Papias: *Susum, in superiori parte, in loco signoto. Sursum, ad locum*. Commodianus:

> *Integrate locum vestrum, per omnia docti,*
> *Susum intendentes, semper Deo summo devoti.*

Et alibi:

> *Terruit fone Dominus domum orationis,*
> *Sacerdos Domini cum Susum corda præcepit.*

Lactantius lib. de Mortibus Persecut. nu. 19. *Constantinus astabat Susum*. Hist Episcop. Autisiod. c. 20. *Susum habet in se historiam solis cum arbore & serpentibus*. Ita veteres *rusum*, pro *rursum* dicebant, ut observat Scaliger ad Catullum p. 58. Vide *Jesum*. Hinc Itali Poetæ eadem notione *su* & *suso* dicunt, uti observatum ab Acarisio.

¶ SUSURRARE, Maledicere, clanculum carpere. Hadrianus PP. in Epist. ad Episc. Hispan. contra Elipandum tom. 3. Conc. Hispan. pag. 93. *Liberatorem nostrum non pertimescitis venenosa fauce Susurrare*.

SUSURRATOR, SUSURRIOSUS. Gloss. Gr. Lat. ψιθυριστής, *Susurriosus, susurrator*. Occurrit vox posterior in Hist. Translationis S. Landoaldi n. 18. *Susurro*, apud Sidonium l. 5. Epist. 7. Petrum Chrysologum serm. 55. & alios. Glossæ Isidor. *Susurrio, feniliosus, bilinguis*. Pithœanæ habent *Sevilsosus*. [Legendum, *Susurro, fenteotiosus, bilinguis*. Papias: *Susurru, detractor, bilinguis, rixator, qui murmurat, fententiosus*.] Vide *Cauculatores* & *Sententiosus*.

¶ SUSURRATORIE, Susurronum more, murmurando & clam machinando. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1405. apud Rymer. to 8. p. 425. *Diminuere cupientes & denigrare ad aures quarumdam nobilium personarum, tanquam invidiæ facibus succensi, Susurratorie deduxerunt, quod præfatus magister, &c.*

SUSURRIUM, Joanni de Janua, *Murmur latens, locutio*. [*Susurrium, murmurement*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerm. Vita Vener. Idæ to. 2. April. p. 174. *Pius Dominus in corde dilectricis sua tale Susurrium intulit, &c.*] Juge *susurrium*, apud S. Hieronymum in S. Malcho cap. 6. S. Bernardus in Exhort. ad Milites Templi c. 4. *Murmur vel tenue, sive Susurrium nequaquam ibi deprehenditur inemendatum*. Et c. 78. *Solummodo in personam tuam, non etiam in Abbatiam fraternum Susurrium immurmurabat*. Utuntur etiam Cæsarius Heisterb. l. 5. c. 29. Guigo Cartulian. de Quadripertito exercitio cellæ c. 25. & alii.

¶ SUTANA, Togæ seu tunicæ species, ut *Subtana*, Acta S. Bertæ to. 5. Jun. p. 153. *Tunicam sive Sutanam unam ex panno Capucinorum confectam, hoc est cordato hancque talarem ferent*. Vide *Subtaneum*.

¶ SUTELA, *Astutia*. Papias. Gloss. Lat. Græc. *Sutela*, ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος, κακοτροπία. Vide Festum & *Subtela*.

¶ SUTELLARE, Suere. Eædem Glossæ: *Sutello*, ῥάπτω. Infra: *Suto*, καρπάζω, δ[illegible]. Hinc

¶ SUTELLOSUS, πραγματοποιὸς, in iisdem Glossis.

¶ SUTELLARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SUTHDURE, Porta australis, ex Saxon. suth, Auster, & dure, ostium. Gervasius Dorobernensis Libro de Reparatione Cantuariensis Ecclesiæ: *Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant prominentes ultra Ecclesiæ alas: quarum una, quæ in austro erat, sub honore B. Gregorii PP. altare in medio sui dedicatum habebat; & in latere principale hostium Ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis, & nunc usque Suthdure dicitur. Quod hostium in antiquorum Legibus Regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni, quæ in Hundredis vel Comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in Curia Regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi, sicut in Curia Regis summi, sortiri debere discernitur*. Quæ quidem postrema verba satis docent hocce loco facta *judicia Dei*, uti vocabant, cum scilicet lites judicio ordinario dirimi non poterant.

¶ SUTIARE. Charta ann. circit. 800. ex Chartular. Matiscon. fol. 167. v. *Debent rustici de Romenaco duas condaminas elaborare, una ad frumentum & segala, alia ad avenam arando, seminando, colligendo, carricando, Sutiando & usque ad granarium perducendo*. Haud scio an idem sit quod Excutere, Gall. *Battre le blé*.

¶ SUTILARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

¶ SUTITIUS, Sutiles. Statuta Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. to 3. p. 511. *Præcipimus quod clerici pannos listatos non portent, nec manicas Sutitius, &c.* Vide *Consutitii*.

¶ SUTOR VACCÆ, Sutor qui utitur corio vaccæ, Gall. *Cordoanier*. Charta Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat ann. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. p. 243. *Stollus Sutoris vaccæ, in mense 1. den Stallus tacones vendentis, 1. den*. Vide *Vacarius*.

¶ SUTORIUS, Sutor. Charta ann. 1348. tom. 2. Hist.

Histor. Dalph. p. 578 col. 2. *Item, statuis quod in dicto monasterio sint tres aut quatuor Conversi, quorum unus sit pelliparius, & alius Sutorius pro pellizonis & sotularibus dictaeum Monialium familiæ dicti monasterii faciendis*.

SUTRIBALLUM, SUTRIBALLUS, Gloss. Græc. Lat. MS. παλαιοῤῥάφος, *Sutriballum*. Infra: παλαιοῤῥάφος, *veteramentarius, Sutrivallus*. Edit. habet *vetervallus*. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 3. *Confusio vulnere: à Sutriballo sutus*.

¶ SUTRIUM, *Locus, ubi fiuntur species aliquæ*. Gl. Isid. Utitur Plautus. Gloss. Lat. Græc. *Sutrinum*, ἀκέστιον, *Sutrinum, suerecesa, lieu ou l'en coust*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm MS.

SUTRUM. Charta an. 1115. apud Ughellum in Episcopis Cannensibus: *Concedimus iterum, ut eadem matrix Ecclesia Cannarum plenam possideat omnium rerum suarum, & suorum hominum vendeatium & ementium, tam in Cannis quam deforis, & in casalibus ubicunque possideat etiam omnium suorum hominum artagium Sutrum omnium serrarum, calnarum venientium ad laborandum cum sua adfidatura: ita tamen si non laboraverint, de terris nostris, & de suis laboraverint eidem Cannensi matrici Ecclesiæ, affidaturæ detur medietas, & medietas reliqua nobis tribui, possideat etiam Sutrum petitionum salarum sua maria piscatium vola*. Quæ quidem mendis non carent. [In voce *Artagium* monet Cangius pro *Sutrum* forte legendum esse *suarum*. Haud scio an bene. Gloss. Lat. Gr. *Sutrum*, ὑπ...]

¶ SUTTELLARIUS, SUTULARES. V. *Subtalares*.

¶ SUTULUS, Porcellus. Tabul. S. Martini Pontisar. *Minuta decima agnorum, Sutulorum, vitulorum, edulorum, equulorum, excepta*.

SUUM, *Porcorum cœtus*, in Glossis MS. Regiis.

¶ SUUS, pro Ejus, non semel apud Scriptores medii ævi. Gregor Turon Histor. Franc. col. 562. *Ragnacharium Regem atque suum parentem Chlodovæus dolis interfecit manu propria, & fratrem Suum* (Ragnacharii scilicet) *Richarium similiter manu propria jugulavit*.

¶ SUUS, pro Tuus. Litteræ Bonifacii VIII. PP. ad Edwardum I. Reg Angl. in Chron. Th. *Otterbourne* p. 95. *Et tandem ad id exercens potentiæ Suæ vires, &c.* Ubi Regem alloquitur.

SUXTA, SUXTILIS. Chronicon Abbat. S. Trudonis l. 1. apud Acher. to. 7. Spicil. p. 350. *Candelabra argentea septem, Suxtas argenteae duas ad ferendum incensum.. [cyphos argenteos quatuor, & duos ex cupro: Suxtilem unum argenteum.]* Vasa ejusmodi incenso ferendo *Acerras* & *Naviculas* vulgo vocant: de hac vero voce nihil sani occurrit, nisi legendum sit *buxtas*, i. pixides. Vide in hac voce.

SWAIGA. Testamentum Frederici Palatini in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 446. *Vineam in Kelbaim, quam emi à Lisnago de Westeten, delegavi in manus Perchtoldi, & duas Swaigas delegavi in manus Werinhardi de Sillengen, &c.*

¶ SWALLINGA, ut *Swollynga*. Vide *Corn-gavel*.

SWANIMOTUM, SUANIMOTUM, Curia libera tenentium in foresta, quæ de delictis in foresta accidentibus ter in anno cognoscit: vox à Saxon. spang, Anglis *Swain*, *operarius, minister*, & gemote, *Conventus*. Mainvodn & Wasfio *Swain* est libere tenens. Charta libertatum forestæ Ioannis Regis Angl. an. 1215. apud Matth. Paris, & in Pupilla oculi: *Nullum Swanimotum de cætero teneatur in regno nostro, nisi ter in anno ... & ad ista duo Suanimota convenient Forestarii, Viridarii & Agistatores, &c. Swanemoode*, in Monastico Angli... to. 1. pag 976. *Et sint quieti de ... schewynge, & miskenning, Swanemoode, & de thesauro dugendo, &c.* Vide Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. to. 3. p. 1142.

¶ SWANEMOTUM, Eadem notione. Inquesta an. 1364. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 499. *Item dicunt quod forestarii ut in jure dom. Regis dictæ forestæ habere debent una vice per annum ad Swanemota sua cum tenta fuerint, ac etiam cum fecerint scrutinium per forestam, reposita sua in aliquibus maneriis*. Liber niger Scaccarii p. 374. *Quieti sumus de secta Swanemote, & de omnibus aliis sectis illius bosci*.

SWARMUM APUM, in Modo tenendi hundredum p. 128. Examen apum, ex Anglico *Swarm*.

SWARTZ WILD, Bestiæ nigræ, ex German. *Schwartz*, niger, *Wild*, fera: Gallis *Bestes noires*. Lex Bajwar. tit. 19. §. 7. *De his canibus ursos vel bubalos, id est majores feras, quod Swart-wild dicimus, persequuntur*. [Baluzio *Suvaezuuild*.]

¶ SWATHE, Quantum unus sector per diem secare potest de prato, idem quod *Falcata prati*: ab Anglo-Saxon. spad, scissio, rasura. Kennettus in Antiquit. Ambrosd. ad ann. 1325. pag 399. *Duæ Swathes dicti prati jaceat ut sequitur, &c.* Rursum pag. 400. *Dimidia roda & dimidia Swathe apud Shortedolemede .... & duæ Swathes apud Mathamet*. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 202. *Dedimus illustrissimo principi Edwardo Regi & dom. Simoni de Sudbury Archiep. Cantuariensi septem mesuagia, unam schopam, 40. acras terræ & novem Swathes prati*. Vide *Sectura prati* in *Secare* 2.

SWEIZCHOLI. Lex Bajwar. tit. 13. c. 11. §. 1. *Et si unum eorum* (equum) *contra legem minaverit, quod Sweizcholi dicunt. &c.* [Baluzius edidit, *Swezchols*.]

SWERP, Jactura maris, vulgo *Wrec*, & *Warec*. Charta Willelmi Comitis Flandriæ pro confirmatione Consuetudinum urbis S. Audomari an. 1127. *Si cum Boloniensi Comite Stephano concordiam habuero, in illa reconciliatione eos à theloneo & Swerp apud Vuitsant, & per totam terram ejus liberos faciam*. Ibidem: *Liberos omnes à theloneo facio ad portum Dixmudæ & Graveninghes & per totam terram Flandriæ eos liberos à Swerp facio*. Tabular. Ramesiense ch. 174. *Concedo ... mundbrech, blodwith, ... flyphrieb, Saupwurpe, sakesokne, &c.* [Vide *Seaupwerpe*.]

SWINHEY, Clausura circa blada, seu *haia*, quæ ab his arcet porcos: ex spin porcus, & hey, sepes. Vetus Charta Anglica, apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 190. *Item pro clausura circa blada, quæ dicitur Swinhey, a. sol. 10. den. & quadr.*

SWIRO, SWRO. Lex Bajwar. tit. 15. c. 11. §. 2. *Si firmare promiserit emptori, id est, Swro*. Ubi Lindenbrog. *Sweren*, Juramento confirmare, sic & Angli *to swar*. Alii codd. habent *Swiron*.

SWOLLYNGA, SWULINGA, vox Cantianis familiaris, quibus idem quod Anglis *hyda*, seu ut est in Domesdey, *Carucata*, nuncupatur: vulgo inquit Somnerus, à *Ploughland*: à Saxonico sulh, aratrum [Charta vetus Eccl. Cantuar. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Terram trium aratrorum, quam Cantiani Anglice dicunt thrèe Swolings*.] Liber de situ Ecclesiæ Belli in Anglia: *Dedit idem inclitus rex Willelmus eidem Ecclesiæ de Bello, in Cantia regale manerium quod vocatur Wy, cum omnibus appendiciis suis septem Swulingarum, id est hidarum, ex sua dominica corona, cum omnibus libertatibus & regalibus consuetudinibus*. W. Thorn. an 1364 *Et debet quælibet Swollynga habere ducentas acras, quæ debent per annum 8. gallinas, unum multonem, & 200 ova de redditu, & sic secundum quantitatem cujuslibet S. (i. Swollinge) & debet quælibet Swollinga arare 6 acras de Telwork, &c.* Vide *Corn-gavel*.

Su-

SULINGA. Codex MS. Archiepisc. Cantuar. *Sulingæ maneriorum Archiepiscopatus Cantuar. in Cantia: & scito, quod duæ Sulingæ faciunt unum feudum Militis.*

SULLYNGATA TERRÆ. Will. Thorn. p. 1931. *Et nunc defendebatur illud manerium pro una Sullyngata terræ versus regem apud Middelton.*

SWOLLINGLAND, Terra *Swollingatim*, sive per *Swollyngam*, i. quantitatem unius aratri culturæ deputata, & fructuariis elocata. Idem Thorn. p. 2140. *Acquisierunt... 309. acras, 3. rodas dimidiam de terra vocata Swollingland.*

SWOLLYNGMAN. Idem Thorn. *Quæ servitia & consuetudines ipsi tenentes annuatim faciunt, & solummodo, præter corporale servitium, quod vocatur Swellyngman, quod facere omnino recusant ad magnum gravamen & præjudicium Abbatis.*

SWYLLINGMANNUS, Tenens ad redditus infra limites suæ *swolingæ* colligendos electus. Vetus Scheda apud Somnerum: *Singuli tenentes omnium & singularum prædictarum Swylingarum, & 38 acrarum terræ de Swylliagland ad Curiam dicti. Abbatis & Conventus de Meastre proxime post festum Sancti Michaelis Archangeli annuatim tentam seu tenendam, eligent & eligere debent de qualibet Swyllingæ unum de seipsis, qui nominetur Swyllingmannus... qui quidem Swellingmannus coram eodem Senescallo corporale præstabit sacramentum ad levandum & colligendum ratam portionis tam denariorum, quam granorum, porcorum, aucarum, & gallinarum in forma prædicta levandarum, ... denarios ibidem per ipsum Swyllingmannum sic collectos præfato bedello* (Abbatis) *singulis annis persolvendum, &c.* Idem Thorn. *Et ad quamlibet Swollyngam dominus eliget in Curia sua per tenentes suos, 2. homines, & inde onerabit unum, qui colliget redditum in dicta Swollinga, &c.*

¶ SYATICA, Ischias, Gallis *Sciatique*. Acta S. Richardi Episc. to. 2. Jun. p. 251. *Qui quidem per multum tempus, malum quod Syatica dictum est, patiebatur*, Vide *Scia*.

¶ SYCAMINA, Sycomori. Vita S. Condedi sæc. 2. Bened. p. 865. *Qui armentarium caprarumque Amos Sycamina vellicantem elegit in Prophetam, &c.* Sycomoros habet Amos c. 7. 14. Acta S. Onuphrii to. 2 Jun. p. 526. *Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, Sycamina, zizipha & vites.* Ficus interpretantur viri docti.

¶ SYCARIA, ut *Sicaria* 1. Vide ibi.

¶ SYEMELINGA, Mensura annonaria. Consuet. MSS. Eccl. Colon. *De prædicto etiam tritico dantur ...no. Syemelinga singulis diebus de eo quod dicitur griez* Vide *Swollynga*.

SYLLABÆ, Literæ, Epistola. Glossæ Lat. Græc. *Adfatibus*, συλλαβαῖς, γράμμασιν. Synodus Rom. an. 745. *Ante hos dies Syllabas reverendissimi atque sanctissimi fratris nostri Bonifacii Archiepiscopi nobis retulisti.* Zacharias PP. Epist. 9. ad Bonifacium. *Dum vero & ferret Syllabarum tuarum nobis panderetur per singula, &c.* Codex Carolinus Epist. 72. *Sagacissimas Syllabas suscipientes, &c.* Occurrit ibi non semel, apud Scriptores ævi citerioris. Βασιλικῇ συλλαβῇ, apud Cyrillum in Epist. ad Acacium Melitenæ Episcopum, & alios.

SYLLABARIUS, Vide *Abecedarius*.

¶ SYLLABICARE, ut mox *Syllabizare*. Vita S. Catharinæ Senensis to. 3. April p. 881. *Si jubebatur Syllabicare, in nullo sciebat aliquid dicere: imo vix litteras cognoscebat.*

SYLLABIZARE, Elementa sigillatim appellare, quomodo faciunt, qui primas literas ediscunt, nostris *Epeller*. Joannes Sarisber. lib. 5. Polycr. cap. 16. *Leges ipsæ & Consuetudines, quibus vivitur, insidiæ sunt & laquei calumniantium. Verborum tendiculæ proponuntur, aucupationes syllabarum, vel simplici, qui Syllabizare non novit.*

¶ SYLLATERIUM, perperam pro *Filaterium*. Vide in hac voce.

SYLLOGIZARE, Concludere, decernere, *Arrester*. Ericus Upsaliensis l. 6. Hist. Suecicæ pag. 205. *Cœperunt de ejus assumptione tractare, & de facili concludendo inferre, quod Syllogizaverunt in occulto.* Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. scripta, in prologo: *Quia vero intentione præcordiali in laudem præfati Cæsaris tota nostra suspirat intentio, ut manifestis rationibus ipsius gloriosa Syllogizetur canonizatio à sanctis & magnis viris prædecessoribus nostris diu multumque affectata, &c.* [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 84 p. 237. *Omnium virtutum verum hospitium reperiunt & demonstrationibus certissimis Syllogizant.*]

SYLLOGISMARE, Eadem notione. Ermanricus in Vita S. Alberti Abb. Gambronensis n. 1. *Quorum pium initium elegantissime fieri Syllogismavit.* Id est conclusit, absolvit. ut syllogismus argumentum concludit.

¶ SYLLOGIZATIO, Argumentatio, ratiocinatio, Origo Monast. Montis S. Mariæ apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 457. *Nescit infelix quia simplicitas devotionis ducit ad cœlum & damnosa Syllogizatio in abyssum.*

¶ SYLPHORI, ut *Silfori*. Vide in hac voce.

SYLVA. Sanutus l. 3. part. 11. c. 13. *Transeuntes montes Riphæos, quos Ungari Sylvas vocant.*

¶ SYLVA, *Lignum, materia*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 357.

SILVA COMMUNIS, forte quæ *Communis* est, seu ubi *Communia*, vel loci incolæ jus fruendi habent. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Silvam communem, ubi possunt saginari porci 20.* Tabular. Eduensis Ecclesiæ: *Silva 3. ad impinguandos porcos 2000. excepto communi Silva.*

SYLVA MINUTA, Cædua, *Bois taillis*. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Sunt ibi arabiles campi 22. continentes mapp. 104 vineæ 19. Silva minuta mapp. 12. pastura cum spinosis mapp. 30.* [*Silva* nuda, eadem notione, in Charta an. 1287. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 257. *Nemora vendere non poterit, nisi esset Silva.*]

SILVA NUTRITA, [ut *Pastilis* mox.] Idem Polyptychus Sanct. Remigii Remensis: *Silvam novitet nutritam, ubi supra 5. annos valebunt saginari porci 50.* Mox: *Wandefridus tenet mansum servilem 1. & pro omni aratura & servitio providet Silvam, & nutrit.*

¶ SYLVA PALARIS, *Ex qua poli* (l. pali) *& pedementi* (l. pedamenta) *sumuntur.* Vocabul. utriusque juris.

SILVA PASTILIS, i. Pastui animalium idonea, in Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3 part. 2. pag. 20. *Silva pastilis duarum leucarum longitudine, & unius latitudine.* Occurrit ibidem rursum.

¶ SYLVA PASCUA, Eadem notione, in Vocabul. utriusque juris.

¶ SILVA PASTIONALIS, Eodem intellectu. Codex Censualis MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 45. col. 1. *Habet ibi de Silva pastionali inter totas de cantos bunnaria 70. in quibus possunt porci saginari 100.* Hinc

¶ SILVA SAGINACIA, Saginandis porcis idonea. Vide *Saginacia*.

¶ SILVALIS, Ad silvam pertinens. Leg. Lotharii apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 139. col. 2. *Ut in testimonium non recipiantur de his capitulis, id est de libertate, & de hereditate, vel de proprietate in mancipiis & ter-*

& terris, sive de homicidio, & de incendio, excepto Silvali, &c.

SYLVAGIUM, Jus utendi silva, vel præstatio pro jure utendi silva, ut *forestagium*, de quo supra. Charta Bartholomæi Episcopi Laudunensis an. 1130. *Sed & Silvagium, & paisnagium, & alias consuetudines, quas domnuis suis debent persolvent.* Tabularium Abbatiæ Sanct. Joannis Ambian. ann. 1161. *Licebat etiam fratribus de nemore ligna cædere, & redas suas onerare, & per subscriptum Silvagium ligna extra territorium ducere, dare, vendere, prout ipsis placuerit. Pro Silvagio autem unius equi unum denarium persolvent.*

SYLVATICUM, Eadem notione. Jo. de Janua: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collecto, quod vulgo dicitur Sylvaticum, & Forestage.* Charta Friderici II. Imp. an. 1214. pro Ecclesia Viennensi: *Non teloneum, sive pedagium in aquis vel terris, vel redhibitionem de posturis, non Silvaticum, non summaticum, non pulveraticum exigere audeat.*

¶ SILVITATICUM, Eodem significatu. Charta Karlomanni Reg. Fr. ann. 880. pro Monast. Sanct. Cæciliæ in diœcesi Urgell. in Append. ad Marcam Hispan. col. 812. *Nullus judex publicus audeat à famulis, tam liberis quam colonis ipsius loci hospitaticum, montaticum, rotaticum, Silvitaticum, aut inferenda aliqua exigere.*

SYLVARIUS, Qui silvam custodit, providet. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Erodo Silvarius & messarius tenet propter hoc de terra dominica contra dimid. mansum.* Vide supra *Silva nutrita*.

SYLVATICUS, Agrestis, incultus, aspero ingenio, *Sauvage*, Italis *Salvatico*. Ordericus Vital. l. 4 p. 506. *Edricus quoque cognomento Guilda, id est Silvaticus.* Infra p. 511. *Plures in tabernaculis morabantur, in domibus ne mollescerent, requiescere dedignabantur: unde quidam eorum à Normannis Silvatici cognominabantur.* Vide *Comes silvester*, col. 813.

¶ SILVATICA INDUMENTA, Pellibus ferarum silvestrium munita, apud Mabillon. to. 5 Annal. Benedict. p. 584. Constitut. MSS. Cluniac. *Nec quisquam in quovis loco tunicis & coopertoriis de brunetto aut pellibus Silvaticis .. uti præsumat.*

¶ SILVATICUM OPUS, Eadem notione, ut videtur. Consuet. antiquæ Canonic. Regular. apud Marten part. 1. novæ Collect. p. 323. *Sed ne quisquam fratrum Silvaticum opus cujuslibet emat.*

SALVATICUS, pro *Silvaticus*, quomodo Galli *Sauvage* dicunt. *Aves salvaticæ*, in Lege Bajwar. tit. 20. §. 6. nostris *Oiseaux sauvages*, quibus opponuntur domesticæ, *domiposte*. [Joh. Demussis in Chr. Placent. apud Murator. to. 16. col. 580. *Similiter juvenes homines portant cabanos, borillotos, & pellardas longos & largos, longos & largas per totum usque in terram, & cum pulchris foraturis pellarum domesticarum & Salvaticarum, &c.*] In Charta Edw. III. Regis Angl. to. 2. Monastic. pag. 768. *Sauvagina*, dicuntur feræ silvestres: *De tota sauvagina, & omnibus bestiis silvestribus cujuscunque generis forent.... quæ inventæ fuerunt in clauso de Kiis, ad bersandum, venandum, capiendum, &c.* Itali *Salvaggine* dicunt. Philippus Mouskes in Henrico I.

Cers i mit, & bisses, & dains,
Puis connins, lievres, & ferains.
Et maniere de Sauvegine.

Charta ann. 1279. *Et conversa est Salvatica, deserta & subobitata* Alia apud Ughellum tom 7. pag. 397. *Cultum vel incultum, domesticum & Salvaticum, &c.*

SALVAGIUS, Eadem notione. *Bestia Salvagia*, apud Gervasium Dorobernensem an. 1168.

¶ SALVAGNIA, Fera silvestris. Charta ann. 1335. tom. 2. Histor. Dalphin. pagin. 304. *Quod nemo cujuscumque status, sive sit nobilis sive innobilis, sit ausus vel præsumat venari cum retibus, vel canibus, seu alio modo, aliquas Salvagnias palam, publice vel occulto.*

¶ SILVAYSINA, Pari significatu. Charta ann. 1399. ex Tabular. Massil. *Tibi licentiam damus & concedimus per præsentes libertatem venandi & occidendi porcos singlares, cervos & capreolos & alias Silvaysinas seu animalia fera capiendi per totum territorium Massiliense.*

SYLVICOLA, pro *Silvicula*, Silvula, in Charta Alamannica Goldasti 28. *Et in Syruaba curtilem unam simul cum adjacente prato, & quicquid habuisset in Silvicola, quæ dicitur Tegeramos inter Syruaba & Gloton.*

¶ SYMAISIA, Mensura vinaria, vulgo *Semaise*, sex mensuras continens, seu octo sextarios Parisienses. Tabular. Eccl. Aniciensis: *Heres teneatur offerre perpetuo unum panem & unam Symaisiam vini cum candela accensa.*

¶ SYMBOLA, Ciborium, seu pyxis in qua Corpus Christi asservatur. Ordinar. vetus Ambian. *In majoribus duplicibus ... ad utrasque Vesperas, Matutinum, & Missam accenduntur quatuor cerei super majus altare & duo superius prope Simbolam.*

SYMBOLÆ, Convivia publica, ex singulorum *Symbolis*, ἔρανοι. Vox Græcis & Latinis Scriptoribus usitatissima, quod pluribus notavit Henricus Stephanus de Abusu linguæ Græcæ c. 1. Concilium Auscense ann. 1068. *Archidiacono autem interdicimus convivia more Symbolarum in ejus Ecclesiis peragi, aut in honore ejus aliquid usurpari contra consuetudinem veterem.* [Vide *Symbolum*.]

☞ Probabilius Concilium Auscense intellexeris de expensis quæ in Archidiaconorum vel Episcoporum susceptionibus a presbyteris ecclesiarum ruralium fiunt, quæ *Parata* alibi dicuntur, ut non obscure innuit Epistola Urbani II. PP. ann 1099. apud Baluz. tom. 2. Miscell. pag. 180. *Universas præterea paratas sive Symbolas, quas synodos vocant, tam ecclesiarum jam dictarum quam ex ceteris ecclesiis ... in sumptus vestium concesserunt.*

¶ SYMBOLISATIONES, in Ordine Prædicatorum appellantur Convivia, seu comessationes quæ inter fratres fiunt data ab unoquoque sua Symbola. Capitul. an. 1314. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 1946. *Inhibemus ne de cetero Symbolisationes & festa singularia fiant sine licentia speciali*

SYMBOLOGIZARE, Symbolam conferre. Galvaneus Flamma in Chronico: *Ipsi Episcopi suam exdimentes venationem, Symbologizantes alta beneficia emerunt, &c.*

SYMBOLUM Christiani appellant summam fidei Catholicæ, quasi, ut quidam censent, Collationem, quod, ut aiunt, Apostoli simul convenientes, quod quisque sentiret ac crederet, in illud contulerint. S. August. Serm. 115. de Tempore: *Quod Græce Symbolum dicitur, Latine collatio nominatur. Collatio ideo, quia in unum collata Catholicæ legis fides ... Petrus dixit Creatorem cæli & terræ, Jacobus dixit, &c.* Leo I. PP. in Epist. ad Pulcheriam Aug. *Ipsa Catholici Symboli brevis & perfecta Confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis.* Ratherius Veron. in Itinerario: *Ipsam fidem, id est, credulitatem Dei, tripartite præparare memoriter festinetis, hoc est secundum Symbolum, id est Collationem Apostolorum, sicut in Psalteriis correctis invenitur.* Excerpta Chronologica edita à Scaligero post Eusebium: *Eodem anno congregata Synodus in Nicæa 318. Episcoporum sub Alexandro*

xandro Archiepiscopo Alexandriæ, in qua Symbolum S. Trinitatis est manifestatum, &c. Liber Faceti:

Articuli fidei sunt bis sex corde tenendi,
Quos Christi socii docuerunt pneumate pleni.
Credo Deum, Petrus inquit, cuncta creantem;
Andreas dixit, Ego Credo Jesum fore Christum.
Conceptum natum Jacobus, passumque Johannes,
Inferna Philippus fregit, Thomasque revixit;
Scandit Bartholomæus, venire censere Mathæus.
Pneuma minor Jacobus, Symon peccata remittit,
Restituit Judas carnem, vitamque Mathias.

Vide Ruffinum Aquileiensem in Symbolo, Isidorum lib. 2. de Ecclesiast. Offic. c. 24. Leidradum Lugdun. Archiepisc. de Sacramento Baptismi cap. 4. Belethum cap. 40. Durandum lib. 4. c. 25. n. 7. & seqq. Honorius August. lib. 1. c. 88. *Credo in Deum Constantinopolitana Synodus composuit; sed Damasus Papa ad Missam cantari instituit.* Adde Bernonem lib. de Missa cap. 2. Durandum de Ritib. Ecclesiæ lib. 2. cap. 24. prætcrea Jo. Gerardum Vossium, & Usserium Armachanum in Syntagmatib. de Symbolo.

SYMBOLUM VIOLARE, Peccare. S. Laurentius Novatiensis Episc. Homil. 1. *Violavi Symbolum meum, corrupi pactum in ipso vestibulo Fontis conscriptum.*

SYMBOLUM ACCIPERE *& reddere* dicebantur baptizandi, qui, antequam tingerentur, Symbolum memoriter proferebant, apud S. August in. Epist. 67. Homil. 42. c. 1. Serm 135. de Temp. c. 2. Ferrandus Diaconus Carthagin. in Epistola ad S. Fulgentium Episcopum Ruspensem: *Hic ergo dominorum fidelium diligentia Sacramentis Ecclesiasticis imbutus ad Ecclesiam traditus: fit de more Catechumenus: post aliquantum nihilominus temporis propinquante solemnitate Paschali inter Competentes offertur, scribitur, eruditur. Universæ quoque* Religionis *Catholicæ, veneranda mysteria cognoscens atque percipiens, celebrato solenniter scrutinio, per exorcismum contra diabolum vindicatur, cui se renunciare constanter, sicut hic consuetudo poscebat, auditurus Symbolum profitetur. Ipsa insuper sancti Symboli verba memoriter in conspectu fidelis populi clara voce pronuncians, piam regulam Dominicæ orationis accepit, simulque jam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuræ Baptismatis parabatur, &c.* Συμβόλου ἀπαγγέλλειν, in Concilio Laodic. cap. 46. & Synodo Trullana cap. 78. ubi dicitur, baptizandos oportere fidei Symbolum discere, & quinta Feria ultimæ septimanæ, vel Episcopo, vel Presbytero reddere. Gloss. Græc. Lat. ἀπαγγέλλω [illegible], *reddo, memoro.* Ordo Romanus ait, reddi in Sabbato Paschatis, aut Pentecostes, ut & Amalarius l. 1. de Eccl. Offic. c. 8. Habetur Homilia S. Maximi Taurinensis Episcopi in Traditione Symboli, ubi *Mysterium Symboli tradere*: & alia S Fulgentii, quæ est 78. *ad Competentes post traditum Symbolum.* Vide Canones S Patricii c 7. Illud autem addiscendum dabatur Competentibus in die Palmarum, ut habent Isidorus l. 1. de Eccles. Offic. c. 27. lib. 2. cap. 21. 22. Alcoinus lib. de Divin. Offic. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric cap. 26. Atto Episc. in Capitulari c. 16. &c. [Conc. Agathense can. 13. *Symbolum ante octo dies Paschæ Competentibus prædicetur.*]

☞ Peculiaris est missæ Mozarabicæ ritus a Concilio Toletano III. an. 589. c. 2. præscriptus ut symbolum post Canonem a sacerdote hostiam consecratam super calicem tenente ante Orationem Dominicam recitetur. Vide Mabill. de Liturg. Gallic. l. 1. cap. 1. & 4.

☞ *Symbolum*, quod sub nomine S. Athanasii circumfertur, ad Primam recitari cœpit an. 922. in Ecclesia S. Martini Turon. ut discimus ex Statuto Capituli ejusd. Ecclesiæ apud Marten. to. 1. Anecd. col. 62. *Anno Domini* DCCCCXXII. *Calendis videlicet Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis inclyti confessoris Christi B. Martini, Adam sacerdotis, & granicarii, necnon & pseudoforensis villæ præpositi, statuerunt ejusdem gregis generaliter fratres, & statuentes confirmaverunt ut ex illo tempore, quandiu sæculum stetisset, cantarent fratres generaliter ad horam primam tam festis diebus quam & quotidianis catholicam fidem quam S. Athanasius Spiritu sancto dictante composuit, id est,* Quicumque vult salvus esse.

SYMBOLUM LUMINIS, seu potius *Symbola*, Census pro luminaribus Ecclesiæ. Leges Kanuti Regis Angl. c. 14. *Et fiat in anno Symbolum luminis, primum in vigilia Paschæ obolus ceræ de omni hida, in Festo omnium SS. tantundem, tertio tantundem in Festo sanctæ Mariæ Candelarum.*

SYMBOLUM ANIMÆ. Concilium Enhamense ann. 1009. cap. 12. *Luminarium census ter quotannis penditor. Sed æquissimum est, ut animæ Symbolum, (quam pecuniam sepulcralem vocant) semper dependatur, cum sepulcrum sit effossum.* Ubi Decreta Synodalia ejusdem Concilii c. 13. habent: *Munera nec non defunctorum animabus congruentia pateo impendantur aperto.*

¶ SYMBOLUM, Convivium, comessatio. Hist. Liutprandi apud Murator. to. 2. p. 431. *In his namque (Ecclesiis) Symbola faciebant, gestus turpes, &c.*

¶ SYMBOLUM, Campana. Vide *Simbalum*.

¶ SYMBOLUM, in scholis dicitur Tessera quæ Gallice loquentibus dabatur Magistro exhibenda ut punirentur. Vide Histor. Paris Lobinelli to. 5. p. 128.

¶ SYMBOLUS, a Gr. σύμβουλος, Consiliarius, Præfectus urbis. Vita S. Stephani Sabaitæ tom. 3. Jul. pag. 545. *Ob negotia quædam necessaria cum politica, tum Ecclesiastica, ad Symbolum Damasci atque ad judicem frequentes itans, domi nostræ hospitium sibi delegerat.*

SYMMACHUS. Liberatus Diaconus c. 23. *Per percitores literarum velocissimos, quos Ægyptii Symmachos vocant.*

¶ SYMMELLUS, pro *Simonellus*. Vide ibi.

¶ SYMMISTA, a Gr. συμμύστης, Sacrorum eorumdem particeps & collega. Utuntur S. Hieronymus, Sidonius, Apuleius, & alii. Nude pro Pontifex occurrit in Vita S. Romani Archiep. Rotom. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1659.

Ut si revera Domini Symmista sacerdos.

A *Symmista* priori notione sine dubio, voce corrupta, ut recte observat P. de Colonia in Histor. Litteraria Lugdun. to. 2. pag. 68. sex Presbyteri qui in festis solemnioribus Archiepiscopo Lugdunensi sacra peragenti assistunt, *Six muses* vulgo appellantur.

SYMNISTA, pro Symmysta, συμμύστης, socius, consors. Utitur semel ac iterum HRabanus Maurus Poem. 41. 54. Vide *Summista*.

¶ SYMPECTÆ. Vide *Sempectæ*.

SYMPHONIA, Instrumentum Musicum, de quo sic Isidorus lib. 3. Orig cap. 21. *Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extensa, quam virgulis hinc & inde Musici feriunt. Fitque ex ea concordia gravis & acuti suavissimus cantus.* Ugutio: *Tympanum quoddam instrumentum musicum, vel pellis, vel corium, vel ligno ex una parte contentum vel contextum, & dicitur sic quod tinniat, vel dicitur sic a tinton, quod est medium, quia est medium. Est enim media pars Symphoniæ in similitudinem cribri, & virgula percutitur ut Symphonia.* Glossæ antiquæ MSS. *Tibia, Symphonia.* Glossæ Isonis Magistri: *Sistrum, tuba, genus Symphoniæ.* Alibi: *Symphonia, tuba,* ad istud Prudentii lib. 2. in Symm.

Fluctibus Actiacis signum Symphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contra.

Mamotrectus ad 1. Paralipom. cap. 12. *Liris, id est Symphoniis.* Daniel c. 3. *In hora, qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ, & cytharæ, & sambucæ, & psalterii, & Symphoniæ, &c.* S. Augustinus in Psal. 41. *Festa cum hic homines celebrant sua luxuria, consuetudinem habent constituere organa ante domos suas aut ponere Symphoniam, vel quæcumque musica ad luxuriam servientia & illicientia.* Fortunatus lib. 4. de Vita S Martini.

Donec plena suo cecinit Symphonia flatu.

Galfridus de Vino salvo in Poetria MS. seu de Coloribus Rhetoricis:

Cymbala præterea, concors Symphonia, dulcis
Fistula, somnifera cithara, vitulaque jocosa.

Nicolaus de Braya in Ludovico VIII.

.... Non sistrum defuit illic,
Dympana, psalterium, cithara, Symphonia dulcis.

Occurrit præterea apud S. Hieronymum in Epist. ad Damasum. Vetus Poeta Gallicus MS. in Poemate, cui titulus, *le Lusidaire*:

Psalteres, harpes & vieles,
Giges, & Chifonies beles.

Chron. MS Bertrandi *du Guesclin*,

Et s' avoit chascun d'eux après luy un Sergent
Qui une Chiffonie va à son col portant,
Et li deus Menestrels se vont appareillant,
Tous dous devant le Roy se vont Chiphoniant.
Et Mahieu de Gournay les va appercevant,
Et les Chifonieux aloy priser tant,
Et en son cœur alloit moult durement gabant
Et li Rois lui a dit apres le gen laissant;
Et que vous samble, dit-il, sont-il bien souffisant?
Dist Mahieu de Gournoy, ne vous iray celant,
Ens ou pays de France, & ou pays Normant,
Ne vont tels instrumens fors aveugles portant,
Ainsi vont li avugles & li poures truant,
De si fais instrumentz li bourgeois esbatant,
En l'appella de la un instrument truant,
Car il vont d huis en huis leur instrument portant,
Et demandent leur pain, rien ne vont refusant, &c.

Joannes Molinetus in Throno honoris:

Tubes, tabours, tympanes & trompettes;
Luts & orguettes, harpes, psalterions,
Bedons, clarons, cloquettes, & sonnettes,
Cors & musettes, Symphonies doucettes,
Chansonettes de manicordions, &c.

¶ SYMPHONIARIUS, Symphoniacus, in Charta ann. 1602. apud Calmetum tom. 3. Histor. Lothar. inter Probat. col. 465.

¶ SYMPHONIZARE, Symphoniam edere, canere, in Actis S Ansueri to. 4. Jul. pag. 102.

¶ SYMPLEGAS, vox Græca, Complexio. Tertull. adv. Marc. lib. 1. cap. 2. *Duos Ponticus deos adfert, tanquam duas Symplegadas naufragii sui.* Ubi respicit ad duos scopulos Bosphori *Symplegades* dictos, quod inter se aliquando concurrisse tradunt fabulæ. Vita S. Jacobi Esam. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag 153. *Et inter has verborum Symplegades* (id est, ambages) *respicit vas, ubi reconditus erat sextarius: & ecce mensura integra conspicitur.*

SYMPONUS, ex Græc. σύμπονος, συνεργός, apud Anastasium in Epist. ad Constantium Imp.

SMYPSALMA, *Consonantia psalmi, vel vocis copulatio in cantando.* Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangermao. *Simpsalma, consonance de pseaumes, ou couple de voix.*] Vide *Diapsalma.*

¶ SYMPTOMA, Græc. σύμπτωμα, Casus quilibet: sæpius de iis quæ in morbis accidunt, Gall. *Symptome.* Vita S. Guillelmi Archiep. Bituric. tom. 1. Jan. pag. 639. *Hæsitabant medici quid de morbo dicerent, quia causam ejus penitus ignorantes, videbant Symptomata sibi ad invicem adversari.* Godefridus Viterb in Pantheo apud Murator. to. 7. col. 434.

Miles ut exponit quæ sit modo causa furoris,
Mitigat & bonis Symptomata ve rationis.

Ibidem col. 473.

Merlus ait: Ventura magis, si noscere gliscis,
Jam regni metuenda tui Symptomata disces.

¶ SYNANTICUS Morbus, Angina, Ital. *Squinancia*, Gall. *Esquinancie.* Acta S. Canionis to. 6. Maii p. 28. *Ut Synantico morbo laborantes ipsius precibus curarentur.* Vide *Squinantia.*

¶ SYNAPIUM, Sinapi, in Statutis S. Claudii an. 1448. pag. 81.

SYNASTRIA, Constellatio, in Querolo p. 40.

¶ SYNAXARIA, Vitæ Sanctorum in compendium redactæ in Menæis aliisque Ecclesiasticis libris insertæ. Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce.

SYNAXIS, Σύναξις, Latinis, *Collecta*: Conventus seu Congregatio Monachorum, ad orationem & psalmodiam coeuntium, apud Cassianum lib. 2. de Instit. Cœnob. cap. 10. Vide *Collecta* 6.

SYNAXIS maxime pro *Cursu*, seu *officio Ecclesiastico.* Glossæ MSS. *Synaxis decantatio horarum, vel illa hora, qua sol ab axe descendit, & dicitur quasi sine axe.* Regula S. Benedicti cap. 17. *Vespertina autem Synaxis 4. psalmis cum antiphonis terminetur.* Regula S. Columbani c. 7. *De Synaxi vero, id est, de cursu Psalmorum & orationum modo canonico, quædam sunt distinguenda.* Regula S Donati cap. 26. *Similiter pœniteat, qui humiliationem in Synaxi, id est in cursu oblitus fuerit.* Et cap. 75. *De synaxi, id est de cursu Psalmorum, &c.* [Translat. S. Sebastiani &c. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 399. *Sequenti nocte opportunum tempus Synaxis matutinalis advenerat, &c. Ad nonæ Synaxim*, sæc. 5 pag. 15. *Jam Synaxi matutinarum instante*, in Lib. Mirac. S. Edmundi apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 834. *Synaxis matutinalis & Synaxis vespertinalis*, apud Andream Floriac. Mon. lib. 4. Miracul. S. Benedicti ex Cod. MS. Vaticano. *Synaxis vespertinalis*, apud Mabill. in Liturg. Gallic. pag. 109. Adde eumd. tom. 3. Analect. p. 489. Hist. Mediani Monast. pag. 212. Joh. Abrinc. pag. 35. & alios.] Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 21.

More suo sanctis surgens cantare Synaxim
Nocturnam, magnus licet algor stringeret artus,
Devote gracilis surgit tamen ipsa Mathildis.

Apud Græcos Patres, σύναξις sumitur pro participatione divinæ Eucharistiæ, ut passim apud Dionys. Areopag. lib. de Sacram. ubi Pachymeres ad cap. 3. Συνάξιν [illegible] Et cap. 4. [illegible]

¶ SYNAXIS, in Hist. Liutprandi apud Murator. to. 2. p. 448. *Siquidem, post unius anni Synaxin, quum amplioris jam potentiæ esset, talibus aggreditur eosdem Principes sermonibus, &c.* Id est, expleto unius anni cursu.

¶ SYNGELLATUS. Vide in *Syncellus.*

SYNCELLITA, qui alias *Concellaneus*: Monachus scilicet, qui in eadem cella, i. Monasterio habitat, moratur. Veteres Glossæ MSS. συγκελλῖται, γείτονες. Cassianus Collat. 20. cap. 1. *Ut nos, tanquam pristinos Syncellitas, etiam cellula sua, quam in extrema horti parte construxerat, honoraret hospitio.* Idem de Instit. Cœnob. lib. 2. cap. 12. *Unusquisque ad suam recurrens cellulam, quam aut solus, aut cum alio tantum habitare permittitur: quem scilicet societas operationis, vel disci-*

tipulatus, & discipinae imbutio copulavit, vel certe quem similitudo virtutum comparem fecit. Et lib. 4. cap. 16. *Cellula suae cohabitator*.

SYNCELLITAS, latiori significatione, Monachos omnes interdum vocabant. Versus antiqui de laudibus Lirinensis insulae, apud Vincent. Barralem:

Primus Honoratus te Syncellita beatus
Corpore sacravit fugiens retinacula mundi.

Epistola cujusdam Monachi ad Ælfricum: *N. Canstorum peripsema Syncellitarum*, i. Monachorum.

SYNCELLUS, Dignitas Ecclesiastica e praecipuis & honoratioribus, qua qui cohonestatus erat, in eadem, qua Summus Pontifex, vel Patriarcha, cella habitabat, unde nominis etymon. Habuit enim suos Syncellos non Graecanica duntaxat Ecclesia, quod notissimum est Scriptoribus Byzantinis, sed etiam Romana. Siquidem Leo Papa in Epistola ad Kenulphum Merciorum Regem apud Willelmum Malmesburiens. lib. 1. de Gestis Reg. Angl. c. 4. S. Augustino primo Anglorum Apostolo hanc appellationem adscribit: *Nos per omnia enucleatius tractantes, in sacro scrinio reperimus sanctum Gregorium praedecessorem nostrum in integro ipsam parochiam numero XII B. Augustino Syncello suo Archiepiscopo tradidisse & confirmasse Episcopos consecrandi*. Unde colligitur, Augustinum ex iis fuisse Clericis, vel Monachis, quos idem Gregorius in Synodo Romana an. 595. statuit, *ministerio cubiculi Pontificalis obsequi debere: ut is, qui in loco est regiminis habeat testes tales, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, & ex visione sedula, exemplum profectus sumant*.

Neque istius moris primus auctor fuit Gregorius Magnus, cum id primum in Ecclesia inductum a Lucio I PP. tradat Liber Pontifical. Damasi PP. in Lucio: *Hic praecepit, ut duo Presbyteri & tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum*. Idem Lucius in Epist. ad Galliae Episcopos: *Hortamur vos, sicut & in hoc sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper testes vobiscum Sacerdotes & Diaconos habeatis, &c.* Cui constitutioni subscripsere postmodum variae Synodi praeter Romanam, scilicet Turonensis II. c. 12. Parisiensis VI. cap. 20. Aquisgran. II. an 836 cap. 1. Ticinensis an. 850. c. 1. Capitula Caroli M. lib. 5. c. 174. Canones Hibern. lib. 1 cap. 8. &c. Vide praeterea Gregorium Turon. lib. 6. cap. 36. Bennonem de Vita Hildebrandi pag. 41. &c. Atque hinc plures simul eodemque tempore fuisse legimus. Nam Heraclianus & Laurentius Syncelli Epiphanii Patriarchae Constantinopolitani recensentur in Collatione Catholicorum cum Severianis habita Constantinopoli ann. 532. Basilii Monachi Supplicatio in Concilio Ephesino part. 1. cap. 30. de Nestorio Patr. CP. Οὐ μόνον δὲ τοὺς ἀναχωρητάς, ἢ συγκέλλους, ἀλλὰ γὰρ τοῦ ἐξάδειν παρ᾽ αὐτοῦ προσεκλήθησάν τινας, &c.

Habuit igitur olim Summus Pontifex suos *Syncellos*, tametsi postmodum, vel appellationem saltem, si non officium, desiisse par sit credere, cum de iis fere sileant caeteri ex nostri Scriptores. In Ecclesia vero Constantinopolitana praecipuum locum obtinuisse *Syncellos*, statim ab instaurata orbe, testantur Cedrenus & Zonaras ad an 24. Theodosii Junioris, & Victor Tunnensis in Anastasio. Caeteros etiam Patriarchas Syncellos habuisse colligimus ex Synodo Nicaena II. συγκέλλων γενομένων τῶν ἁγίων Πατριαρχῶν, praeterea ex VII. Syn. act. 2. p. 474. 481. 530. Edit. 1617. Synodo Calchedon. act. 1. pag. 184. & 188. Synodo VIII. actiona. 1. pagina 713. 734. ex Niceta Paphl. in Vita Ignatii Patr. CP. pagina 713.

Syncellorum, igitur in Ecclesia Constantinopolitana quod fuerit primitus munus, frustra quaerunt viri docti. Quidam enim sic appellatum opinantur *Syncellum*, qui moriture Patriarchae successor designabatur, quique, eo adhuc in vivis, in Patriarchio cum illo habitabat, proindeque erat ejusdem cellae cohabitator & consors. Idque eruunt ex Cedreno & Zonara, tradentibus *Seryphum* apud Saracenos eumdem obtinuisse locum, quem *Syncellus* apud Patriarcham. Nam quemadmodum, inquiunt hi Scriptores, ὁ Σύγκελλος τοῦ Πατριάρχου θανόντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίσταται, sic *Seriphus* Chalyphae defuncto substituebatur. Certe non negaverim, interdum *Syncellos* Patriarchis extinctis successisse in eam dignitatem. Ecce apud Victorem Tunnensem loco citato: *Timotheus Constantinopolitanus Episcopus .... 5. die mensis Aprilis occubuit, & Joanni Cappadoci Syncello proprio atque Presbytero Episcopatum tradidit*. Suggestio Dioscori Diaconi ad Hormisdam PP. to. 1. Epist. Roman. Pontif. de Joanne Patr. CP. *In cujus locum Epiphanius quidam Presbyter Syncellus ejus ordinatus est*. In Epistola Synodi Constantinopolitanae sub eodem Epiphanio, Heraclianus Presbyter sanctae majoris Ecclesiae dicitur *Cohabitator praedicti sanctissimi Archiepiscopi*, id est Syncellus, uti appellatur in Collatione, quae sub Justiniano facta est Constantinopoli. Quosdam alios e Patriarchis Byzantinis, dignitate antea *Syncellos* recenset S. Nicephorus in Chronol. praeter Joannem Cappadocem, cui primo hanc dignitatem adscribit Theodorum videlicet & Georgium ejus successorem, Anastasium & Joannem. Aliquot alios sequiori aetate habent etiam Cedrenus & Zonaras, quos adnotavit Gretzerus ad Codinum. Sed quid haec inter tantos, quibus nisi patm fuit *Syncellorum* munus ante adeptum Pontificatum?

Goarus ad Euchológ & Cedrenum, *Syncellum* putat fuisse patrem spiritualem, πνευματικόν, *a Confessionibus* Patriarchae: at unde id elicicit, non plane video. Consiliorum fuisse participem & socium, bene quidem probat ex Evagrio lib. 6 c. 2. & Socrate lib. 7. c. 32 ut qui una cum ipso Patriarcha maneret.

Constat igitur viros doctissimos longe a vero aberrare, dum in has abeunt sententias, cum longe probabilius sit, *Syncellos* primum datos Patriarchis, ut & caeteris Episcopis, qui essent vitae eorum testes, *cubiculo & secretioribus quibuslibet obsequiis assisterent, vigilantes, orantes, sacra eloquia scrutantes jugiter attenderent*, ut est in Synodo Romana laudata, & Ticinensi an. 850. c. 1. *Cellulaneos* vocarunt Latini ejusmodi assessores. Ignatius Episcopus in Vita S. Taresii Patriarchae CP. n. 36. tradit Tarasio adhibitos ab Imperatore custodes, qui sub *Syncellorum* nomine & dignitate, eum diligenter observarent, viderentque ne iis inconsultis quidpiam ageret. Unde recte *Oculus Patriarchae* appellatur *Syncellus*, in Epistola Theodosii Patriarchae Hierosolymitani ad Synodum VIII. Constantinopolitanam, ex versione Anastasii: quia nempe vitae Patriarchae invigilabat.

Invaluit postmodum, ut qui *Syncelli* Episcoporum aut Patriarcharum erant, & dicebantur, Syncelli Ecclesiarum appellarentur. Ita apud Theodorum Abucaram Epist. 4. Michael Presbyter dicitur σύγκελλος ἁγιοπολίτου θρόνου, seu Ecclesiae Hierosolymitanae. *Syncellorum* munus in dignitatem Ecclesiasticam postea transiit apud Graecos, quorum numerum ad binos auxit Heraclius, ad plures caeteri deinceps Imperatores, qui iis denique *Proto-Syncellum* praefecerunt.

SYNCELLI praeterea dignitas ab Imperatoribus CP. Episcopis & Archiepiscopis titulo tenus attributa legitur: praesertim Archiepiscopis Tranensibus Joanni & Byzantio, qui *Pontificales & Augustales Syncelli* appellantur apud Anonymum in Vita sancti Lucii Episcopi Brundusini, in Praefat. apud Bollandum tom. 1. Jan & ab Adelferio in Vita S. Nicolai Peregrini, apud

Ughellum tom. 7. Ital. Sacræ pag. 1210. quæ dignitas.

SYNCELLATUS, ab iisdem appellatur. Vide *Custodire*, & Altaserram lib. 1. Dissertat. Juris Canon. cap. 2. lib. 2. c. 13.

¶ SYNKELLATUS, Eodem intellectu, in Vita sancti Leucii to. 1. Jan. p. 669. *Ut nuper in Archiepiscopatus atque Synkellatus sui tempore, beatissimi Leucii confessoris gesta clarescant.* Adde Acta S. Nicolai Peregrini to. 1. Jun. p. 241.

¶ SYNCHRONUS, a Gr. σύγχρονος, Coævus, æqualis, Gall. *Contemporain*. Vita S. Anthelmi tom 5. Jun. pag. 239 *Quorum alii S. Anthelmo posthumarunt, alii Synchroni fuerunt.* Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. tom. 12. col. 792. *Habes auctorem Synchronum rerumque gestarum bene peritum.* Utuntur alii bene multi.

¶ SYNCLETUS, a Græc. σύγκλητος, Senatus. Vita S. Agathonis PP. to. 1. Jan. p. 625 *Intra oraculum S. Petri, intra palatium astante Syncleto simulque & Patriarcha, &c.*

SYNCOPA, SYNCOPARE, Est autem *Syncopare*, scindere, seu potius intersecare, Gallis *Entrecouper*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Inter has circulus eluxerat ad Zodiacæ obliquitatis similitudinem, pretiosorum lapidum stellatus montibus, siderea contiguitatis oscula Syncopabat.* Ibidem:

Sicque per ascensum male Syncopat illa mariti
Corpus, furtivo dum metit ense caput,

Rursum:

Qui minas Ponti sepelis & auges
Syncopans cursum pelagi furiosi.

Adde eumdem pag. 314 præterea Britton. lib 9. Philip. v. 299. & Archithrenium lib. 1. cap. 17. extremo.

¶ SYNCOPATIO, Eadem notione. Statuta Eccles. Valent. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 507. *Ista verba semper proferre debet sacerdos sine aliqua Syncopatione.*

SYNCOPARE, Verba non omnino pronuntiare, sed ea quasi secare, quomodo *Couper les mots* dicimus. *Verba dimidia, non integra transilientes*, ut ait S. Bernardus serm. 40. super Cantica Cantic. Synodus Cicestrensis an. 1289. c. 15. *Quæ autem tractant vel legunt*, (in Ecclesia) *distincte proferant & aperte, non transiliendo, neque transcurrendo, vel Syncopando, &c.* Bulla Nicolai III. PP. apud Bzovium an. 1280. n. 5. *Missæ quoque & omnia divina officia .... in ipsa decantanda Ecclesia, non dicantur per Syncopam, vel transcursum; sed ... studiose celebrentur pariter & devote.* Ita in Concilio Rotomagensi an. 1335. c. 1. Admonitio Guillelmi Episcopi Magalonensis ad Clerum de Modo dicendi Horas:

Qui bene non dicit Horas, Deus hunc maledicit:
Syncopa vitetur, versus non anticipetur,
Donec finitus omnino sit bene primus.

Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 17. *Et somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique continuata Syncopa matutinum.* Concilium Sarisberiense ann. 1217. c. 36. *Ita quod ex festinatione nimia verba non præcidantur, vel Syncopentur.* Adde Synodum Wigorniensem an. 1240. c. 10. Constitutiones Synodales Episcopi Anonymi an. 1237 cap. de Sacr. altaris, in to. 2. Concil. Angl. Synodum Rotomagensem an. 1335. c. 1. &c. [Vide *Syncopizare* 1.]

¶ SYNCOPATI ANHELITUS, Interrupti, Gallis *Entrècoupes*. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. cap. 25. p. 57. *Et vice, inter Syncopatos anelitus, sermonem proferens, festinanter, inquit, sitis parati ad prælium, &c.*

¶ CINCOPARE, pro *Syncopare*, apud eumd. Elmham. cap. 48. pag. 119. *Segnities in agendis adeo infructifera noscitur, ut ... per eam nisus lentescere, & incepta negocia Cincopari inutiliter videantur.*

¶ SYNCOPATIO. Vide *Syncopa* & *Syncope*.

¶ SYNCOPE, Deliquium, defectus cordis. Acta S. Gerardi tom. 2. Jun. p. 769. *Percussi omnes de una infirmitate, quæ Syncope vocatur, sic quod nec unus ejusdem loci poterat alteri servire.* In Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1086. ubi de eadem re, legitur, *Syncoposis*. Adde Vitam S. Joh. Gualberti to. 3. Jul. pag. 369.

¶ SYNCOPATIO, Eodem significatu. Vita vener. Idæ tom. 2. April. p. 185. *Necnon de Syncopatione vitalium & virium ... nihil illo die gustando.*

1. SYNCOPIZARE, Syncopem seu deliquium pati. Vita B. Torelli Puppiensis num. 11. *Gravi casu Syncopizavit.* Occurrit etiam in Miraculis B. Ambrosii Senensis.

SYNCOPARE, Eadem notione dixit Radulfus in Miraculis S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 11. *Terra Syncopando similis morienti prosternitur.*

2. SYNCOPIZARE, Idem quod *Syncopare*. Charta Joannis Episcopi Ambian. ann. 1345. in Tabul. Episcopor. Ambian. *Capitula, preces, & orationes non Syncopizande; sed intelligibiliter & distincte, prout melius proferas.*

¶ SYNCOPOSIS. Vide *Syncope*.

¶ SYNDETUS, Conjunctus, a Gr. συνδέω, eadem notione. Acta S. Sebastiani to 2. Jan. p. 274. *Aut anaus tuus ex diametro susceptus est, aut climacterica tibi in centro sunt nata, aut Syndetus fuit cum malo.*

SYNDICARE, Examinare, in alicujus mores vel acta inquirere, notare, acri censura carpere, nostris *Syndiquer quelqu'un*, quod agunt Syndici seu rerum curatores, qui cuncta diligenter examinant. Bulla Innoc. IV. ann. 1254. apud Waddingum num. 12. *Teneatur sane Potestas seu Rector, infra 10. dies sui regiminis Syndicare præcedentem proximo Potestatem vel Rectorem, & ejus etiam Assessores per tres viros Catholicos & fideles electos ad hoc per Diœcesanum, &c.*

¶ SYNDICARI, Judicio *Syndicatorum* damnari. Acta SS. to 4. Jun. de Cineribus S. Joh. Bapt. p. 787. *Alioquin vicarius & quilibet magistratus Janua contra facientes possint & debeant Sindicari in libris 100 Januæ.* Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 3. *Ubi officiales eosdem, de cunctis eorum peccatis mandabimus, quos expedierit, & sicut expedierit, Syndicari, &c.* Statuta Genuens. lib. 1. cap 30. fol. 37. *Et qui contrafecerint, sive contrafecisse, reperiantur, Sindicentur & Sindicari debeant a libris v. usque in xxv. inclusive Januæ pro qualibet vice arbitrio Sindicatorum.*

¶ SINDICAMENTUM, Notatio, acris censura, mulcta a *Syndicatoribus* imposita. Statuta Genuens. lib. 4. cap. 27. fol. 96. *Qui officiales & magistratus Januenses in diversis mundi partibus constituti statim teneantur dictas literas executioni mandare sub pœna Sindicamenti.* Statuta crimin. Saonæ cap. 9. fol. 11. *Et notarius ad malefitia deputatus Prætori & judici, quandocumque fuerit requisitus, præsto sit semper sub pœna Sindicamenti.* Adde cap. 40. fol. 86.

¶ SINDICATIO, Examen, in alicujus mores vel acta inquisitio. Statuta civit. Astens. fol. 4. v. *Non obstante si per aliquam licentiam consilii vel alterius cujuslibet a Sindicatione fuerint absoluti: jurabunt autem prædicti tres viri sindicare prafatos de omnibus supradictis.* Synodus Limensis an. 1601. inter Concil. Hisp. to. 4. pag. 758. *Quod visitatoribus constituatur Syndicatio officiorum & munerum quæ gerunt, ubi expedire videbitur.*

¶ SYNDICATUS, Eodem intellectu. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad anno 1230. apud Murator. tom. 6. col. 465. *Qui dom. Ugolinus Rubeus tempore finito sui regiminis, perfecto Syndicatu stetit in Januæ*

lau-

laudabiliter, honorifice & decenter per dies xv. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 3. *Quod teneatur* (Potestas) *stare ad Sindicatum per tres dies cum tota sua familia post exitum sui regiminis in civitate Vercellarum.* Adde Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 9.

¶ Syndicator, Qui inquirit, examinat. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1234. apud Murator. tom. 6. col. 470. *Condemnatus per Ugonem Ferrarium, Andream de Carmandino, Obertum Auria & Rubaldum Anguinum Syndicatores Communis, in quadam pecuniæ quantitate.* Nic. Smaragi Chronic. apud eumdem tom. 8. col. 106. *D. Gulielmus de Malaflamma judex & Zappilio de Vello latent fuerunt Sindicatores Communis Vicentiæ.* Statuta Vercell. fol. 3. v. *Item quod Potestas sive Rector per tres dies ante exitum sui regiminis debeat eligi facere in credentia tres Sindicatores & unum notarium ad brevia; inter quos Sindicatores sint duo judices de collegio judicum Vercellarum, ita quod illi qui habuerint brevia eligant illos quatuor cives Vercellarum. Qui Sindicatores inquirere debeant & cognoscere si Potestas sive Rector qui exierit de regimine, vel aliquis ejus judex, vel miles, vel de societate ipsius aliquid habuerit vel receperit a communi vel singulari persona ultra vel aliter quam debuerit, vel tortum vel injustitiam alicui fecerit, &c.* In Statutis Genuens. l. 1. c. 2. inscribitur *de supremis Syndicatoribus,* &c. 3. *de Syndicatoribus ordinariis.*

¶ Sindicus, Eadem notione. Correct. Statut. Cadubrii cap. 3. *Hoc præsenti decernimus statuto quod finito officio dom. Vicarii per octo vel decem dies ante completum officium, eligantur in generali consilio Cadubrii tres Sindici, qui sic electi delato eis sacramento de bene & legaliter exercendo eorum officio facere debeant proclamari per contratas Cadubrii voce præconia, quod si quis vel qua prætendit se læsum, vel aliquo alio modo voluerit se gravare de dom Vicario, & officialibus Cadubrii comparere debeat finito officio dicti dom. Vicarii coram dictis Sindicis, & ejus querelam deponat infra dies quinque. Et si dictus Vicarius, vel aliquis officialis repertus fuerit aliquid fraudulenter commisisse in eorum officio, per dictos Sindicos puniantur secundum formam statutorum communis Cadubrii.*

¶ SYNDICARIA. Vide in *Syndicus.*

¶ SYNDICATIO, Syndicatus. Vide in *Syndicare* & *Syndicus.*

SYNDICUS, Defensor, patronus, advocatus. Glossæ Gr. Lat. σύνδικος, *Defensor.* Hermogenianus JC. in leg. ult. D. de Muner. & honor. *Defensio civitatis, id est, ut Syndicus fiat, munus est personale.* Arcadius Imp. leg. 2. C. de Defens. civitat. *Defensores, quos Græci Syndicos appellant, pro republica agebant & conveniebant.* Fridericus II. Imp. apud Matth. Paris an. 1241. *Reges orbis & Principes, quorum etiam causam, eorum factus Syndicus, foveo, &c.* Idem Matth. an. 1245. *Illuc advenit de Terra sancta Episcopus Berytensis, totius Syriæ Nuntius generalis, & Syndicus omnium Christianorum Terræ sanctæ.* Rursum an. 1255. *Qui si de communi assensu communem Syndicum & prolocutorem & ad Romanam Curiam destinassent, &c.* Est autem Prolocutor, idem quod *Advocatus.* [Vide in *Syndicare.*]

☞ *Syndici* maxime appellantur Actores universitatum, collegiorum, societatum & aliorum corporum, per quos, tanquam in republica quod communiter agi fierive oportet, agitur & fit. Hinc *Syndici* interdum nuncupati urbis consiliarii seu *Scabini*; quæ nomenclatura obtinuit apud Aquenses ad tempora Caroli VIII. qui Consules vocari statuit Litteris patentibus anno 1496. Vide Pitton. Hist. Aquens. lib. 2. p. 130. & *Bouche* Histor. Provinc. to. 2. p. 499. *In communi totius corporis causa Syndico ordinato,* in Cod. Theod. de Episc. tit. 2. leg. 42. Statuta Massil. lib. 1. cap. 11. *Eligentur … actores sive Syndici duo probi homines providi & discreti ac legales, cives civitatis vicecomitalis Massiliæ; … & pro ea jura & rationes, & res, & possessiones communis seu universitatis Massiliæ adversus quascumque personas perinde agendo, vel defendendo seu exigendo quæcumque sint.* Charta ann. 1288. apud Rymer. to. 2. p. 400. *Jurati totumque consilium ejusdem civitatis unanimiter constituerunt …. procuratores suos, seu Syndicos speciales, &c.* Charta ann. 1292. ex Schedis Præsid. de Mazaugues: *Et Syndici, actores, & procuratores dicti capituli.* Charta Philippi V. Reg. Franc. an. 1318. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 130. *Volumus … quod ipsi* (Canonici S. Capellæ) *procuratorem, œconomum, Syndicum seu attornatum sub sigillo suo constituere valeant.* Adde Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. c. 448. 465. Conc. Hispan. tom. 4. p. 133. 388. &c. *Sydicus, qui petit stipem,* apud Vossium in Append. pag. 822.

¶ Syndici de Guerra, in Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. Sic apud Massilienses quotannis eligebantur viri, qui sub eo nomine res bellicas procurabant.

¶ Subsyndicus, Qui *Syndici* vices agit. Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 147. *Capitulum congregatur, in quo tam … canonici administratores, quam Syndicus una cum aliis syndicis & Subsyndicis ecclesiæ teneantur assistere, ibique rationem reddere de omnibus ecclesiæ negotiis .. quæ gerunt.*

Syndicus, Dignitatis nomen apud Burdegalenses Aquitanos, apud quos occurrunt Nobiles quidam *Soudics* appellatione donati, cum adjectione Castri nominis: quos Arnoldus Ferronus in Consuet. Burdeg. lib. 2. p. 225. auctor est in veterib. Tabulis *Syndicos* appellari. Hos jus municipale Burdegalensium Ordini Comitum, Vicecomitum, & Baronum accensat. Hujusce vero nomenclaturæ bini tantum occurrunt proceres. *Soldicus* scilicet *de l'Estrade,* & *Soldicus de la Trau,* qui hanc forte iis in Castris primitus *Syndicorum,* seu *Defensorum* dignitatem obtinuere: quam sibi posterisque hæreditariam asseruerunt, ut Comites in urbibus, & Duces in provinciis, quibus præerant. Defensorum enim & Syndicorum civitatis amplam fuisse auctoritatem & jurisdictionem, docet plurimis Guido Pancirolus lib. de Magistratib. municipalib. cap. 9. Vide Raimundum Montanarium in Chron. Reg. Aragon. cap. 185.

Soldicorum de l'Estrade frequens occurrit mentio apud Scriptores, Froissartem 1. vol. cap. 161. 2. vol. cap. 81. 90. 4. vol. c. 18. &c. Orronvillam in Histor. Ludovici Ducis Borbon. cap. 72. Monstrellatum 3 vol. pag. 55. Tillium, &c. His vetus armorum Liber pro insignibus adsignat *Leonem miniatum in area aurea.*

Soldici de la Trau, *de Trabe* dicuntur in Bulla Bonifacii IX. PP. apud Waddingum ann. 1391. num. 8. Tabularia Cameræ Computor. Paris. sub ann. 1453. recensent Petrum de Montefarrando *Soudic de la Trau.* In Computo Auxiliorum pro liberatione Joannis Regis Franciæ ann. 1366. vocatur *le Soudich de Latrau.*

☞ Idem Petrus de Monteferrando *Soldanus de la Trau* nuncupatur in Litteris Henrici VI. Reg. Angliæ an. 1450. 1453. apud Rymer. to. 11. p. 275. & 341. *Concessimus Petro de Montferant Soldano de Trau baroniam de Marenne in & de ducatu nostro Acquitanniæ, &c.* *Sciatis quod pro parte dilecti nostri Petri de Mountferrant Armigeri Soldani de la Trau, &c.* Unde manifestum fit *Soldanum* idem esse quod *Syndicum.* Sed hæc *Soldani* nomenclatura jam in usu erat sæculo præcedenti, ut patet ex Testam. domini *de la Trau* an. 1394.

8. Julii, in quo sic inscribitur: *Noble & pretiex signor Baron, Mensior lo Soudan de la Traa, &c.*

¶ SYNDICATUS, pro *Syndicus*, in Charta an. 1374. apud Rymer. to. 7. p. 44. *Quod supradictum instrumentum ambaxiatoribus, Syndicatis & procuratoribus factum, &c.*

¶ SINDICATUS, Conventus communitatis cui præsunt Syndici. Memorabilia Humberti Pilati to. 2. Hist. Dalphin p. 622. col. 2. *Et est sciendum, quod de hominibus Avisani non fuerunt in Sindicatu nisi circa quatercenti, & illi compulsi & coacti pœnis & terroribus dom. nostri Dalphini, & dom. Guillelmi Roche Castellani, Sindici etiam perterriti & coacti in Domo Papali pro dando consensum transactioni* Charta an. 1288. apud Rymer. tom. 2. p. 388. *Dictus Princeps* (Salernit.) *promisit & juravit fideliter facere posse suum infra tres menses, a die suæ liberationis, obtinere & habere Syndicatum Massiliæ.* Quid hac voce intelligendum sit docent sequentia pag. 391. *Item quod præfatus Princeps faciet quod Syndici civitatum & villarum nomine suo & communitatum earumdem ... præstabunt ad SS. Dei Evangelia juramenta & obligabunt se cum pupplicis instrumentis juxta formam in tractatibus super liberatione dicti Principis comprehensam.* Occurrit rursum ibid. p. 415.

¶ SYNDICATUS, Instrumentum quo *Syndicus* quis constituitur. Chron. Parmense ad a. 1298. apud Murator. to. 9. col. 839. *Dictus dominus Potestas de mense Januarii factus fuit Syndicus & compromissarius ex parte communis Parmæ ad compromittendum in dominos supradictos Maphæum & Albertum cum illis de parte episcopi; quem Syndicatum fecit Albertus notarius etiam & compromissum.*

¶ SYNDICATUS. *Syndici* munus, officium. Charta an. 1292. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Ut de eorum Syndicatu, procuratione & actoria constat per publicum Instrumentum.*

¶ SYNDICARIA, Eadem notione. Constitut. FF. Prædicat. col. 20. *Item volumus & ordinamus quod nullus prior sive præsidens Syndicariæ, bursariæ vel procurariæ cujuscumque conventus officium exerceat.*

¶ SINDICTUS, pro *Syndicus*, in Charta an. 1490. apud Rymer. to. 12. pag. 392. *Habeantque unum vel plures magistrum vel magistros, Sindictum vel Sindictos, actorem vel actores.*

¶ SCINDICUS, SCYNDICUS. Charta ann. 1263: *Confirmamus vobis dom. Mariæ de Mentilia abbatissæ S. Pontii & fratri Podiourbis Scindico monasterii prædicti recipientibus nomine dicti monasterii & conventus ejusdem illam emptionem quam fecistis.* Charta ann. 1278. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Raymundus de Tallone clericus ecclesiæ S. Salvatoris Aquensis & Scindicus seu procurator capituli, &c.* Charta ann. 1243: ex Schedis Peiresc. *Bertrandus Brunus Scyndicus communis & universitatis Massiliæ.*

¶ SYNDON, SYNDONUS. Vide *Sindones*.

¶ SYNEDRUS, Confessarius; qui dirigit mores, a Gr. συνεδρος, Consiliarius. Acta S. Corprei to. 1. Mart. pag. 468. *Miserum est ...; si non habuerit aliquem Synedrum sive spiritualem directorem, ejusque ad arbitrium bona opera non fuerit operatus.*

SYNERGIUM, Monasterium, in quo scilicet *opus Dei* exercetur. Gloss. Gr. Lat. συνεργιον, *Officina*. Ita etiam in Excerpt. ex variis Lexic. p. 247. Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 13. *Æquater S. Gundalphi ... non minore labore nobilitavit Synergium.*

SYNERGUS, Cooperator, ex Gr. συνεργὸς. Epistola Monachorum S. Remigii Remensis ad Casinenses, de S. Benedicti Epistola: *Quam ille sancti Paracliti familiarissimus Synergus composuit.*

¶ SYNGRAPHEUS, Scriptor, historicus. Idatii Chron. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 170. *Post hunc successor Syngrapheus perfectus universis factorum dictorumque monimentis, Hieronymus presbyter, &c.*

¶ SYNGRAPHIS, Gr. συγγραφεὶς, Diploma. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3 Bened. part. 1. p. 185.

Syngraphidem sculpsit, munus venale notavit.
Rex vero phronymus scindens ferale volumen, &c.

¶ SYNKELLATUS. Vide in *Syncellus*.

¶ SYNOCHUS, a Gr. συνοχος, Continuus. Mirac. S. Beononis to. 3. Jun. pag. 224. *Qui (morbus) paule post sanguinis missione in febris cujusdam genus (Synochum medici vocant) mutatus, adhuc magis exclusi corpore invaluit.* Vide *Febris*.

¶ SYNODALE. Vide in *Synodica*.

SYNODALIS LIBER, Libris Ecclesiasticis accensetur a Gilleberto Lunicensi Episcopo lib. de Usu Ecclesiastico: in quo forte ea, quæ ad Synodales Conventus spectabant, continebantur vel in quem Synodi Episcopales referebantur. [Placidus Diac in Supplem. viror. illustr. Casin. apud Murator. to. 6. col. 76. *Thomas ab Ebulo Casinensis Monachus ... scripsit Librum Synodalium. &c.* Vide infra in *Synodus*.]

SYNODALES TESTES. Vide *Testis*.

SYNODARE, Castigare, punire, emendare; [proprie in Synodum vocare.] Ratherius Veronensis in Itinerario apud Acher. to. 2. Spicil. p. 270. *De synodo a nobis quid agendum nuperrime actio. Scitis enim, scitis, me semper hoc agere ideo distulisse, cum bis in anno idem præceptum sit facere, quod dicerem me unde Synodare deberem, omnino nescire. Solet enim in Synodis; si quid contra Canones actum est, emendari.* Charta Paschalis I. PP. in Bullario Casinensi to. 2. p. 22. *Nullus autem Episcopus audeat Synodare vel excommunicare Monachum vel Clericum ipsius Monasterii, quos prædicto suo Abbati suisque successoribus concedimus monendos & constringendos, &c.* Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1028. p. 80. *Ut nullus Episcopus præsumat in jamdicto Monasterio, vel in Ecclesiis sibi subjectis, Sacerdotem excommunicare, vel ad Synodum provocare, &c.* Correctionis scilicet gratia.

SYNODATICUM. Vide *Synodus*.

SYNODICA, Epistola ab ipsa Episcoporum Synodo scripta ad summum Pontificem, vel ad Patriarchas aut Metropolitanos, qua eorum, quæ statuta ac decreta sunt in Synodo, ratio exponitur. Συνοδικαὶ, & συνοδικὰ γράμματα, in Concilio Calchedon. act. 5. & 10. p. 244. 300. edit. 1618. *Synodicæ litteræ*, in Synodo Tullensi apud Saponarias c. 7. *Synodales Epistolæ*, apud Ordericum Vitalem lib. 9. *Odo Episcopus Bajocensis, Gislebertus Ebroicensis, & Serlo Sagiensis, Legati quoque aliorum de Normannia Præsulum cum excusatoriis apicibus Arvernensi Concilio interfuerunt; & inde cum benedictione Apostolica regressi, Synodales Epistolas Coepiscopis suis detulerunt.* S. Hieronymus Epist. 11. *Cum in Chartis Ecclesiasticis juvarem Damasum, Romanæ urbis Episcopum, & Orientis atque Occidentis Synodicis consultationibus responderem, &c.* Ejusmodi Synodicæ habentur complures in Conciliorum Collectione: de quibus etiam copiose egit Bernardinus Ferrarius lib. 2. de Epistol. Ecclesiast. cap. 6.

SYNODICA, præterea dicta Epistola, quam Pontifices recens electi ad alios Pontifices mittebant; in qua fidei suæ rationem exponebant. Quod quidem maxime obtinuit in summis Pontificibus & Patriarchis. De summis quidem Pontificibus testantur Gelasius I. Epist. 2. Liberatus Diacon. c. 17. Gregorius M. lib. 1. Epist. 4. Joannes Diac. in ejusdem Gregorii Vita lib. 2. cap. 3. Anastasius Biblioth. in Zacharia PP. &c. Vide *Tractatus*.

Vi-

Vicissim Episcopi recens creati, præsertim Patriarchæ ac Metropolitani per Synodicas pariter apud summum Pontificem fidei suæ doctrinam profitebantur, de quo more Gregorius M. lib. 5. Epist. 64. Gesta de nomine Acacii, Liberatus Diacon. cap. 18 Anastasius Biblioth. in Eugenio PP. & in Gregorio II. præter alios a Ferrario laudatos Scriptores.

Hisce Synodicis respondebant summus Pontifex, aliique Patriarchæ, aliis literis, quibus aut recens electorum fidem amplecti, si sanam, vel respuere, si hæreticam saperet doctrinam, testabantur. Anastasius in Gregorio II. *Joannes Constantinopolitanus Antistes Synodicam ei misit, atque ad eam rescriptis idem usus est Pontifex.* Gregorius M. loco laudato: *Sed quia consuetudo non est, ut prius quam ad nos ejus* (Patriarchæ) *Synodica deferatur, debeamus scribere, idcirco distulimus, &c.* Adde Liberatum Diacon. c. 18. pag. 127. postremæ edit. & S. Hieronymum lib. 3. in Ruffinum cap. 5. & Epist. 71. Theophilum Alexandrinum Epist. 67. inter Epist. Hieron. &c. Quin etiam ea rescripta Synodicæ pariter nomenclatura donantur ab eodem Liberato c. 18. *Ubi ergo ad plenum detectus est Acacius hæreticus, Papa Felix in literis suis Synodicis Acacium sic posuit: Peccasti, ne adjicias, &c.* Unde conjicere licet, Synodicas ejusmodi literas appellatas, non quod in Synodo, in qua creati erant Pontifices, exaratæ essent, quod volunt viri doctissimi; sed quod ita Epistolas de fide appellari usus obtinuisset, cujusmodi erant eæ, quæ ab ipsis Synodicis mitti solebant. Vide virum eruditiss. Joan. Garnerium in Notis ad Liberati caput 18.

SYNODALE, Epistola a Summo Pontifice vel Metropolitano missa ad Clerum & plebem alicujus Ecclesiæ, enarrans, quid in mandatis a Synodo habuerit recens ordinatus Episcopus, de iis nempe, quæ ad Episcopale munus spectant. Vide Diurnum Romanum c. 3. t. 9. Est etiam quævis Epistola, a Synodo missa, c. 11.

SYNODICA denique dicitur Episcopi de fide, vel rebus Ecclesiasticis, ad Presbyteros suæ diœceseos scripta. Ratherius Veronensis in Itinerario: *Unde igitur Synodus agretur, nil amplius, quod emendaretur, invenio? Sciscitatus itaque de fide illorum, inveni plurimos neque ipsum sapere Symbolum, qui fuisse creditur Apostolorum. Hac occasione Synodicam scribere omnibus Presbyteris sum compulsus, in qua continetur primitus ita suasum.*

¶ SYNODICUS, pro *Synodocus*. *Synodici pauperes*, ex Testam. Fulradi Abb S. Dionysii apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. p. 840. Qui in *Synodochio* alebantur. Vide *Sinodochium* & *Sinodocus*.

SYNODITÆ, Cœnobitæ, οἱ ἐν ἀσκητηρίῳ συνδιάγοντες μοναχοί, apud Socratem lib. 4. Hist. Eccl. c. 23. Lex 57. Cod. Th. de Appellationib. *Addictos supplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum vel Monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque usurpationem vindicare liceat ac tenere, &c.* Gennadius de Scriptoribus Eccl. ait, Evagrium Monachum *composuisse Cœnobitis ac Synoditis doctrinam aptam vitæ communis.*

¶ SYNODOCHICE. Guillelmus Antissiodor. in Summa de div. Off. de Cœna Domini: *Quia & alii de discipulis Domini recesserunt a fide & silent campanæ tribus diebus Synodochice.* Id est, Simul, pariter, ni fallor.

SYNODOCHIUM. Vide *Sinodochium*.

SYNODOCLICA. Charta Theodorici Episcopi Teatini ann. 840. apud Ughellum in Episcopis Teatinis: *Idcirco prompto animo illis consentientibus Canonicam reconciliamus,* (i. instituimus, ut supra) *in Ecclesia B. Justini, cum ipsa Ecclesia S. Salvatoris, cum terris & vineis, cum colonibus & omni pertinentia sua, & in Ecclesia S. Agathæ, quod est Synodoclica ibi constituta, cum servis & ancillis, cum terris & vineis, &c.* Ubi Ughellus *Xenodochium* interpretatur. Vide *Sinodochium*.

SYNODUS, Conventus publicus, σύνοδος. Annales Francor. ann. 773. *Tunc Synodum supradictus Rex gloriosus tenuit generaliter cum Francis apud Januam civitatem, ibique exercitum dividens, &c.* An. 776. *Conjunxit Synodum ad eandem civitatem, & ibi placitum publicum tenens, &c.* Annales Francor. Bertiniani an. 767. *Ibi Synodum fecit cum omnibus Francis solito more in campo.* [Capitul. Aquisgr. an. 817. c. 59. *Ut Abbates monachos secum in itinere, nisi ad generalem Synodum, non ducant.* Synodum masculino genere sæpius occurrere in vett. Tabulis auctor est Baluzius: quam consule to. 2. Capitul. col. 1006. 1030. 1263. 1402.]

SYNODUS, vox generica est Scriptoribus Christianis, quibus fere semper quodvis Concilium Episcoporum dicitur. Propria vero significatione Synodus apud nos appellatur, quæ ab Episcopo fit, convocatis quotannis parœciæ suæ Presbyteris.

Ejusmodi autem Synodorum aliæ tempore Quadragesimæ fiebant, in quibus vicarii Presbyteri, qui in urbem commeabant, ab Episcopo Theologicis doctrinis imbuebantur. De his est Canon 3. Concilii Liptinensis sub Childerico an. 743. Sed has Synodos, ut quæ Presbyteros a gregis sui cura, tempore pietati & religioni dicato, avocabant, sustulit Ludovicus Pius in Capitul. Aquisgranensi an. Imperii 3. Constituit quippe, *ut discendi gratia alio quam Quadragesimæ tempore Presbyteri ad civitates vocentur.*

Aliæ Synodi Episcopales celebrantur ad coercendos Presbyteros ac Clericos, si qua in parte in Canones peccassent: tunc enim communi Presbyterorum consensu ad emendationem redigebantur, pœnitentia imposita. Atque has bis in anno exactas, medio scilicet Maio, & Kalendis Novembris docet Concilium Autisiod. can. 7. Vide Agobardum l. de Dispensat. c. 20. [& supra *Synodare*.]

SYNODUS, Census, qui Episcopo a Clericis venientibus ad annuas Synodos, quibus interesse tenentur, pendi solebat, unde vetus Poeta MS. *du Renard*:

Mais a ennuis, ou volentiers,
Convient au Sesne aler le Prestre.

Boncompagnus in Arte Dictaminis MS. lib. 2. *Nota, quod hujuscemodi denarii in quibusdam partibus appellantur Synodales, in quibusdam denarii visitationis, in quibusdam collecta, in quibusdam procurationes, in quibusdam testiales, in quibusdam denarii de circa, in quibusdam denarii obedientiæ, & Cathedrales, aut Denarii de Cathedratico, & in illis partibus vocantur annales, in quibus annualiter solvuntur.* Richardus Hagustaldensis lib. 1. de Episcop. Hagustald. c. 3. *Hac igitur Hagustaldensis Ecclesia, ex illa antiqui honoris prærogativa, hanc libertatem & auctoritatem obtinet, quod nec propter Synodum, nec propter Chrisma, nec propter aliquam Ecclesiasticam causam Episcopo Dunelmensi, vel ejus Archidiacono, vel illorum ministris aliquod debitum, sive aliquam consuetudinem debet.* Charta Guidonis Episcopi Belvacensis apud Loisellum: *Et sicut Sacerdotes, qui sunt in villa, suos requirunt parochianos, sic & iste plebis illius administrationem habeat: nequaquam tamen ad Synodum vadat, nunquam censum illum, qui Circata nuncupatur, persolvat.* Concilium Tolosanum sub Victore II. PP. *Statuimus, ut Ecclesiæ solam tertiam, aut paratam, vel Synodum, soli more persolvant Episcopo, vel Clericis.* [Charta Teuderici Episcopi an. 991. in Chartul. Eccl. Apt. fol. 6. *Addimus etiam in communia de Synodo cum ipsa parata, & de pœnitentes, quæ nobis pertinent,*

in

in omnibus tertiam partem concedimus ad ipsos Ebanomeos. Tabul. S. Albini Andegav. ann. 109. *Quoddam monasterium .. in honore S. Audoeni Cenomannis fundatum absolutum & liberum ab omnibus consuetudinibus, exceptis Synoda, &, ut ita dicam, circatione in perpetuum largitus est Fulcboius.*]

SYNODATICUM dicitur in Cap. Conquerente, de Offic. Judic. ordin. & in Cap. Olim, de Censib. Regestum Parlamenti B fol. 87. *Synodaticum, Cathedraticum, sive id, quod in Synodo solvitur.* Vetus Charta apud Joan. Columbum lib. 4. de Episc. Sistaric. n 36. *Concessit tertiam partem juris seu servitii Synodatici, quod solvi consuevit in Synodo, quæ tenetur ad Sistaricum de Ecclesiis constitutis infra limites prædestinatas, &c.* Vide Monumenta Paderbornensia p. 133. [& Selecta juris Canonici Mauricii & Fabroti pag. 33. edit. 1659.]

☞ *Synodaticum a Synodo* distinguere videtur Index MS. beneficiorum Eccles. Constant. fol. 67. v. *Archidiaconi habebunt cohertionem extra visitationem pro deportationibus & pensionibus sibi debitis, ac ratione circatæ quæ debetur in Synodis, & ratione tertiæ partis quæ debetur in Synodatico.*

SYNODALIS CENSUS, in Charta Lisiardi Episcopi Suessionensis in Chronico Abbatiæ S. Joannis de Vineis pag. 94. & in alia Ingelranni Episcopi Ambian. apud Robert. Quatremarium de Concilio Remensi p. 56. *Episcopalis & Synodalis censura.* Charta Hugonis Episc Noviom an. 1039. apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Fland. c. 26 *Duos tantummodo solidos singulis annis solvat ad Synodum Episcopalis censura.* Charta alia apud Joan. Columbum lib. 2. de Episcop. Sistaricens n. 44 *Rispertus, qui Rovestem condidit, pro Synodali censura, Episcopo Sistaricensi unum hominem dedit in eodem Rovesto, pro cunctis Ecclesiis, quæ in cuncta suo mandamento fundandæ erant.* *Synodalis parata, hoc est 2. denarii,* in Charta an. 847. apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 69. [*Synodus reddenda,* in Charta ann. 1144 apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 344.] *Synodalis redditio,* in Charta Isemberti Episcopi Pictavensis apud Bessium in Episcop. Pictav. p. 62. *Synodalis redditus,* in Concilio Narbonensi an. 1054. c. 13. *Synodalis consuetudo,* in Rescripto Philippi Episc Trecensis apud Camusatum pag. 351. *Denarii de Synodo,* in Tabulario Conchensi in Ruthenis ch. 83. *Denarii Synodales,* apud Rogerum Hovedenum p. 541. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 163. in Monum. Paderbornensibus p. 106. 108. *Synodale debitum,* apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. p. 271. *Jus Synodale,* in Charta Bartholomæi Episc. Laudunensis apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 140. [*Synodalis justitia,* in Charta Isoardi Episc. Vapinc. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. inter Instrum. p. 124. ex Schedis Peiresc. *Synodales eulogiæ,* in Charta ann. 929. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ novæ edit. col 274. *Synodale servitium,* ibidem. *Synodalis* nude in Statutis Eccles. Avenion. an. 1366. apud Marten. tom. 4. Anecd. col 575.] *Synodalia,* in Epist. 4 Joan. Sarisberiensis. Statuta Ægidii Episcopi Sarisberiensis an. 1256. *Cappellani, Personæ, vel Vicarii Ecclesiarum debeat Synodalia, scilicet 15. denarios.* Tabularium Ecclesiæ Carnotensis n. 28. *Nos vero Synodalia persolvemus Archidiacono & Episcopo, qui pro tempore erunt* Vide Monasticum Anglic. tom. 3. p. 153. [Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 483.] & supra in *Denariis Paschales.*

Hæc porro præstatio non omnibus æque Episcopis probata, imo a plerisque improbata. Petrus Damianus lib. 1. Epist 9. de Rodulpho Episcopo Eugubino; *Congregans annualiter Synodum, nullum assuetæ oblationis vel exeniorum canonem a Clericis exigi permittebat: sed ne a lapsis commodum aliquod præter solam pœnitentiam requirebat: Absit, inquiens, ne Synodum vendam, lapsos etiam potius erigam, quam ex eorum cadaveribus corvino more pinguescam.* Vide *Cathedraticum.*

¶ SYNONETUM, a Gr. Συνώνητον, Publica specierum comparatio, quæ in commune fit, in Cod. leg. 1. de publ comparat.

¶ SYNOPISSARE, Turpiter facere, lascivire, a famosa meretrice quæ degebat in urbe Synope. Vide Lupum ad Canones Concil. to. 1. p. 584.

1. SYNTHEMA, Evectio seu diploma quod datur cursu publico utentibus. Gloss. Gr. Lat. σύνθημα, *insigne, sigillum, evectio.* Aliæ Glossæ: *Evectio,* Σύνθημα. [Vide Gloss. med. Græcit. in hac voce.] Hieronymus in Epist. 34. ad Julianum: *Jam dimisso Synthemate equus publicus sternebatur.* Ubi alii esse volunt.

2. SYNTHEMA, Idem quod *Synthesis,* Vestis species. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 6.

.... *Nec tardat grata cupido,*
Occuluit quod tecta pio Synthemate virtus,
Prodere.

¶ SYNTOCHIUM. Vide *Sinodochium.*

¶ SYNTOMA, pro *Symptoma,* in Hist. Canonizat. S. Edmundi apud Martenium tom. 3. Anecdot. c. 1844.

¶ SYNTROPHUS, Gr. Σύντροφος, Simul educatus, apud Tertull. adv. Valent. cap. 8. *Quare non & stercolæ & Syntrophi nominentur?*

¶ SYNTYCHIA, a Gr. Συντυχία. Glossulæ MSS. ex Bibl. Cluniac. inter Opera posthuma Mabill. to. 2. p. 23. *Syntychia, Missa, vel Officium ecclesiasticum, vel Ecclesia.* Vita S Gregorii PP. 10. 2. Mart. pag. 146. *Quorum Syntychia spathæ sunt, & gratia pœna.* Ubi *Syntychia* est Societas.

SYNVETERANUS, vox ibrida, Συναπεστρατευμένος, in l. 8. D. de Veteranis.

¶ SYNUSIASTÆ, Gr. Συνουσιασταί, Apollinaristæ Hæretici, contra quos scripsere Theodorus Episcopus Antiochenus, & S. Cyrillus Alexandrinus.

¶ SYON, Vasis species. Vide *Sium.*

¶ SYPHAC. Vide supra *Siphac.*

¶ SYPHATI, ut Scyphati. Vide in hac voce.

SYRABRACHA. Fortunatus lib 4. de Vita S. Martini, de oleo benedicto ab eodem Sancto:

Sed quem non genuit radix olivagina succum,
Nec Syrabracha dedit merito virtutis adulto.

Ubi quidam codd. *Syrobara* habent. Sed videtur legendum *Syrubacca,* i. arboris Syriæ fructus.

¶ SYRAFIN, pro Seraphim, in Missali Franc. apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 326.

¶ SYRCOTUM. Vide in *Surcotium.*

¶ SYRE, ut *Scyra.* Vide in hac voce.

SYRI, Negotiatores, qui ex Syria in Occidente mercaturam exercebant. Sidonius lib. 1. Epist. 8. *Fœnerantur Clerici, Syri psallunt.* Hieronymus in Ezechiel. lib. 8. cap. 26. *Usque autem permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, &c.* Salvianus lib. 4. de Provident. *Consideremus solas negotiatorum & Syricorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum universarum partem occuparunt.* Vide Savaronem ad Sidon. Gravium ad Epist. 8. D. Hieronymi, Nicolaum Fullerum lib. 1. Miscellan. Sacror. cap. 11. & Altaseram ad lib. 3. Gregor. M. Epist. 43.

SYRIARCHÆ, Sacerdotes provinciæ Syricæ, de quibus copiose Jacobus Gothofredus ad l. 1. Cod. Th. de Prædiis Senator.

SYRICUS. Vide *Siricus.*

¶ SYRINGATUS AGNUS, Qui adhuc lac sugit. Vide supra *Mammocestis.*

¶ SYR-

¶ SYRMA, a Gr. Σύρμα, Genus vestis tragicorum, vel cauda seu tractus vestis feminarum. Utuntur Juvenalis Sat. 8. 229. 15. 30. Tertull. de Pallio cap. 3. & alii. Hinc.

¶ Syrma, pro Charta, cui in modum caudæ appensum est sigillum. Chron. Mosom. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 642. *Textus qui sequitur describit qualiter ipse præsul Adalbero per Romani Syrmata Papæ, consilioque sui decretum, constituit ut, &c.*

¶ SYROBARA. Vide *Sycabeacha*.

¶ SYROCOSUS. Vita B. Angelæ de Fulginio to. 1. Jan. pag. 200. *Ungo te uno unguento Syrocoso, quo unctus fuit unus Sanctus qui fuit vocatus S. Cyrenus.* Melius, ut videtur, MS. Codex habet, *Stricoso*, id est delicatiori. Vide *Stricus*.

SYROCUS, Ventus qui Latinis *Euronothus*, Italis *Sirico*, vulgo *Sudest*, apud Santum lib. 2. part. 4. cap. 25. (Vide *Sirocus*.]

¶ SYROPARIUS, Qui *Syrupos* seu juscula præparat, ut videtur. Comput. ab ann. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 273. *Mag. Goffredo de Unaco Syropario regio pro clavedinibus receptis ad opus domini, &c. turon. xv.*

SYRUPUS, Jusculum medicum, quod *Serapium* Actuario aliis *σιρόπιον*, ut Myrepso sect. 1. cap. 12. 97. & sect. 8. ex Græc. *σιρόπιον*, ut censet Fuchsius, nostris *Syrop*, in Constitutionibus Siculis lib. 3. tit. 34. §. 4 [Gloss. Lat. Gr. *Syrupus*, σύρουπ. Vide *Siruppus*.]

¶ SYRUS, pro *Scyra*, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 162. Vide in hac voce.

¶ SYSSITUS, a Gr. Σύσσιτος, Simul cibum capiens, convictor: item Sodalis, qui ejusdem collegii est. Vide leg. ult. ff. de Colleg. & corp.

¶ SYSTALTICUS, Vim habens contrahendi, Gr. Συσταλτικός. *Tropi ut in melopœia & in rhythmopœia tres sunt, quos Systalticos dicimus*, apud Mart. Capellam lib. 9. pag. 335.

¶ SYSTATICÆ Litteræ, Commendatitiæ, Gr. Συστατικά. Novella Justiniani 6. c. 3. *Ne Episcopi ad principis comitatum accedant sine Systaticis litteris.* Vide Suicerum in Thesaur. Eccl. v. Συστατικός, & supra *Commendatitiæ Litteræ*.

¶ SYSTEMA, Gr. Σύστημα, proprie Compages, collectio, apud Mart. Capellam lib. 9. pag. 320. & seq. Hinc Astronomis pro mundi constitutione & forma usurpatur: Theologis vero pro complexu articulorum fidei.

¶ SYULI, Σῦς, χοῖρος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SYXHINDI. Vide supra *Sixhindi*.

¶ SYZYGIA, Conjugatio, a Gr. Συζυγία, apud vet. S. Irenæi Interp. lib. 1 c. 6. n. 4.

¶ SZUTA. Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 930. apud Ant. *de Yepez* tom. 5. Chron. Ordin. S. Benedicti pag. 424. *Arrodomas ficacyralis 9. & orabecela, viçaeb, Szutas de mensa tandem* xx. Vasis species videtur, cujus usus in ministeriis sacris.

T

T Litera numeralis, quæ 160. designat. Unde versus:

T quoque centenos & sexaginta tenebit.

Seu, ut habet Ugutio:

T centumque colit, cum sexaginta bicornis.

Eidem litteræ si recta linea superaddatur, 160. millia significat.

T *in superscriptione cantilenæ, trahere vel tenere debere testatur.* NotKerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscrips. cantil.* Vide *A*.

T *Nomini militis appositum, ipsum in bello superstitem esse signabat.* Paulus Diacon. de Notis literar.

T cum duobus punctis suprapositis interdum pro millesimo numero, interdum pro nongentesimo sumi in Instromentis Aragonicis & Navarricis, observat Hieronym. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 617. 647. Vida Historiam Pinnatensem pag. 269. & Ambrosium Moralem in Cordnba pag. 130.

¶ T, pro D scribi, aut vicissim, jam dictum est in D, ut & D pro Th passim apud Germanos. Septentrionalibus populis familiares sunt mutationes literarum *T*, *Z*, & *C*, ut annotat Schilterus in Glossario Teutonico. Notissima quoque est *T* & *C* mutatio, etiam apud Latinos.

TAAGIUM, male pro *Kaagium* seu *Caagium*, Tributum pro fluviorum portubus, quos nostris *Quais* vocant, exsolvendum. Litteræ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1309. tom. 2. Ordinat. p. 159. *Essacum* (malim *Escarum*) *nostrum dictæ villæ reparabitur & ponetur in suo statu, quod dicti mercatores absque solutione Taagii poterunt suas denariatas & mercaturas bono modo onerare & exonerare de die & de nocte.* Vide *Catagium* in *Caya*, & *Kaagium* suo loco.

¶ 1. TABÆ, *Muscæ*, in Glossis Isid. Legendum est: *Tabani, muscæ*. Papias: *Tabanus, animal modicum armentis aculeo permolestum; idem æstrus, asylum vulgo dicitur.* Melius in MS. *Asilus, quem Græci æstrum, Rustici Tabanum dicunt.* Plinius lib. 11. c. 18. *Quibusdam aculeus in ore, ut Asilo, sive Tabano dici placet.* Adde Virgilium Georg. lib 3. v. 147. Italis *Tafano* & *Tavano*, Gall. *Taon*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tabanus, Taon, une mousche*.

¶ 2. TABÆ, Pelles Libycæ, quibus *thoracomachos* tegebant, ne lana pluvias paulatim combiberet, ut scribit Laurentius lib. 4 Polymathiæ § 11. n. 5.

¶ TABALDUS. Vide mox in *Tabardum*.

¶ TABANUM, Βρίζιν, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Βρίζια, *Tebanum*.

¶ TABANUS, Gallice *Taon* Vide *Tabæ* 1.

¶ TABARDATA Tunica. Vide *Tabardum*.

¶ TABARDILII, Pustulæ pestilentes apud Hispanos. Acta S. Ferdinandi Regis Castellæ, tom. 7. Maii p. 375. *Conflictatus cum pestilenti ac maculosa febri, quam Petecchias Itali, Tabardillos autem vocant Hispani.*

TABARDUM, Tabardus, Tunica, seu Sagum militare, Anglis *Tabard*. Boxhornius in Lexico Cambro-Britannico: *Tabar, tunica longa, chlamys, toga.* Hispani *Tavardo* dicunt, Itali *Tabarro*. Candidus Monachus in Vita Eigili Abb. Fuldens. apud Browerum: *Macquardus Abbas per Decanum cæterosque Prælatos sæpe monitus, ut in ipsorum maxime præsentia, non nisi in cuculla, vel cappa appareret, respondebat, ... suum esse Tabarda, seu saga, &, qua libeat, veste uti.* Concilium Budense ann. 1279. c. 2. *Permittimus autem (Prælatis) quod possint habere mantellos rotundos, Tabarda, longitudinis moderatæ.* Charta Fundationis Hospitalis London. de *Elsingspittel* an. 1331. *Quilibet de 4. Presbyteris dicti Hospitalis habeat unam robam integram, videlicet tunicam, supertunicam, longum Tabardum, & capacium.* Statuta Hospitalis S. Juliani, in Additament. ad Matth. Paris p. 164. *Fratres Sacerdotes dicti Hospitalis tunica, supertunica, Tabardo & ca-*

& capucia nigri coloris .. utantur. Occurrit præterea in Statutis Synodalibus Siffredi Archiep. Coloniensis anno 1280. c. 3. Joannis Episcopi Leodiensis & Nicolai Episcopi Andegav. anno 1264. & 1269. in Concilio Ravennensi anno 1314. cap. 10. in alio Ravennensi anno 1317. cap 4. Toletano anno 1324. cap a. [Adde Statuta Massil. lib. 2. c. 30. §. 2. Anecdota Marten. to. 4. col. 150 485. 727. 794. 855. Statuta Eccl. Suession. an. 1404. apud eumd. Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1546. &c.]

¶ TABARRUS, Eadem notione. Statuta Placentiæ fol. 81. *Item de aliquo mantello sive Tabarro sive gamurro drapi integri, &c.* Ibidem: *Et si de cendali fuerit inforatus ipse mantellus sive Tabarrus, &c.*] Boccacius: *Andatasene al soppidiano, ne trasse il Tabarro, e diello al chetico*.

¶ TABARTUM. Statuta Eccl. Reatinæ apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1497. *Indulgemus tamen quod tempore pluviæ incedentes* (Clerici) *possint in Tabartis decentis coloris & formæ*. [Henr. de Koyghton an. 1295. *Dederantque signum inter se ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum Anglicis, ut Scotus dicentes Anglice Tabart, alter responderet Surcote, & è converso*. Balduinus de Condato MS.

Et bein Tabart, si que ne mente,
Bent dras, ligues & obancemiute.

Vetus Poema de Vulpe Rege coronato MS.

Ne escrins estait mie buche,
Ne Tabart, beuche d'autre part.

Ita ταμπάριον hac notione usurparunt Nicetas in Cod. Barbaro-Græco, in Manuele lib. 4. n. 2 ubi Codex alius χλαμύδα præfert, & Codinus de Offic. cap. 3. n 4.

TABALFUS. Statuta Collegii Navarræi Paris. apud Launoium in Historia ejusdem Collegii: *Omnes habeant habitus, videlicet Tabaldas, seu houssias longas de bruneta nigra*. Occurrit ibi semel ac iterum.

¶ TAPARDUM. *Tapardo vel toga, vel quo libeat veste uti*, in Actis S. Bonifacii Arch. to. 1. Jun. p. 459.

¶ TAUBARDUM. Inquisitio MS. pro Canonisatione S. Yvonis: *Palafredus erat in una navi, coopertus ante vultum de una Taubardo propter aquæ periculum*.

¶ TABARDATA TUNICA. Statuta Guidonis Abb. Crassensis an. 1377. apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. p. 205. *Item statuimus & ordinamus, quod monachi nostri de cætero cucullas fieri faciant regulares & honestas, quibus utantur, prout decet, non manticatas seu etiam Tabardatas*, hoc est, instar *Tabardorum* laicorum concionatas. Alium locum vide in *Roduadellus*.

¶ TABAYLHO, Mappa longior, eadem quæ *Longeria*. Inventarium Eccl. Auscieosis an. 1360. *Uno cabalone, una mappa, uno Tabaylhone sive longeria*.

¶ TABELERIUS, Tympanista. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. p. XXVII. *Ordinamus quod in nostra curia mimi debeant esse quinque, quorum duo sint tubicinatores & tertius sit Tabelerius; ad quorum spectet officium, quod semper nobis publice comedentibus, in principio tubicinent & Tabelerius suum officium simul cum eis exerceat*. Melius *Tabularius*, vel potius *Taburarius* diceretur a *Tabur*: quod vide.

¶ TABELETUM, Pugillares, Gall. *Tablettes*. Obituarium Ms. Ecclesiæ Morin. fol. 35. *Decantabitur ... collecta, quæ habetur in Tabeleto, in quo sunt conscriptæ collectæ*.

¶ TABELLA PASCHALIS, Notæ chronologicæ cereo Paschali affixæ. Vide *Cereus Paschalis*.

TABELLA PYTAGORICA. Vide *Sortes Sanctorum* in *Sors* 2. col. 606.

TABELLARIUM, *Sedes, vel acervus tabularum, vel locus, ubi tabulæ servantur*. Ugutio [& Joan. de Janua. Pro pluteo seu loculamentis librorum, nostris vulgo *Tablettes*, accipitur in Tabulario S. Victoris Massil. *Tenentur reparare & sustineri quatuor Tabellaria in Capitulo dicti monasterii ad tenendum libros necessaria, & tabulæ & graffia ad scribendum necessaria*.]

¶ TABELLARIUS, Latinis Nuncius, perferens tabulas seu literas, ut notum est; *Publicus scriba*, Johanni de Janua; qui rationes conficit, data & accepta referens in tabulas, Sidonio lib. 4. Epist. 11. *Habens eum consiliarium in judiciis, vicarium in Ecclesiis, Tabellarium in tributis, &c.* Quidam præferunt *Tabularium*. Vide *Tabula* 9.

TABELLIO, Qui contractuum & testamentorum instrumenta conscribebat, in lege 1. Cod. Th. de Crimine falsi, & alibi passim in utroque Cod. [*Tabellio, qui talia instrumenta conscripserit*, in Additione 3. ad Capitularia cap. 56. Ἀγορανόμος, μνήμων, in Gl. Lat. Gr. & Gr. Lat.] Tabellionum etiam meminit Firmicus Mathes. lib. 6. c. 2. lib. 8. c. 28. [Matth. Paris in Henrico III. *Quoniam Tabellionum usus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad sigilla authentica credi est necesse; ut eorum copia facilius habeatur, statutum est, ut sigillum habeant non solum Archiepiscopi & Episcopi, sed etiam Officiales, item Abbates, Priores, &c.* Frequens mentio est *Tabellionum* in Edictis Regum nostrorum, in Consuetudinis municipalibus laudatis in Glossario Juris Gallici v. *Tabellions* & alibi. *Tabellio* vocatur, *eo quod sit portator tabellarum*, inquit Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4 ubi *Tabellionem* minus bene confundit cum *Tabellario*.]

¶ TABELLIONALE SIGNUM, Subscriptio Tabellionis, quæ juridice fidem faciat. *Copiæ signis Tabellionalibus munitæ*, in Processu de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii p. 606.

¶ TABELLIONARE, Tabulas rite & juxta formam præscriptam describere, *Tabellioner*, in Consuet. Senon art. 248. Statuta Monasterii S. Claudii an. 1448. p. 87. *Literæ per Notarios publices collationentur, & post collationem Tabellionentur*. *Tabellionata cedula*, in Scripto ann. 1395. apud Achericum tom. 6. Spicil. pag. 131.

¶ TABELLIONATUS, Officium Tabellionis, in Edicto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1304. to. 1 Ordinat. Reg. p. 418. & 419 in Edicto Caroli Regentis an. 1357. tom. 3. pag. 180. in Synodo Pergami an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 547. in Schedula an. 1587. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 328. &c. *Tabellionage*, in Edicto Gallico ejusd. Caroli Regentis an 1356. ibid. p. 129. & 136. Edicto Joannis Franc. Reg. an. 1360. ibid. p 439. &c. Alias *Tabellionage* dicitur Jus *Tabelliones* instituendi, ut in Consuet. Castrinovi art. 11. Blesensi art. 17. & 20.

¶ TABELLULA, Tabula, axis. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 100. p. 183. *Aderat mox dictus Capitaneus, apertaque porticu, & Tabellula ultra fossata protensa, cæpit ultra porticum super Tabellulam ipsam cum præfato milite habere colloquium; tres vero viri, quos secum miles adduxerat, finem Tabellulæ, ne de facili levaretur, conservabant*.

¶ TABELLUM, vel TABELLUS, Idem quod infra *Tabula* 5. Ferrieus de Cluniaco Tornac. Episc. in Confirmatione Capituli Canonicorum Middelburg. anno 1480. apud Miræum tom. 2. pag 1343. n. 17. *Item provideant dicti Cantor & Canonici de Tabello in choro, quo singuli Canonici, Capellani & Habituati Ecclesiæ sciant suum turnum in ministerio divino, tam pro Missis, Horis, Lectionibus, Gradualibus & Responsoriis legendis & cantandis, ne multiplex indistinctio confusionem faciat*.

¶ TABELLUS, TABLELLUS, Tabula minor. Inven-

ventar. S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item duo Tabelli conjuncti ad invicem ornati gemmis*. Aliud incerti anni: *Item quedam Tabelli in quibus sunt plures reliquiæ ornati gemmis ... & sunt dicti Tabelli a longis temporibus dissipati*. Vide *Tabula* 14. & *Tabuleta*.

TABENTUM, *Lapis cabernatus*, (sic) in Glossario Longobardico S. Germani Paris. ad Glossis. An ex caverna erutus?

2. TABERNA, Jus, seu facultas habendi tabernam in villa. Orig. Murensis Monast. pag. 41. *Duæ Tabernæ debent hic esse, una vini, altera cerevisiæ*. [Privilegia civitatis Friburg. an. 1337. apud Ludewig. to. 6. p. 42. *Quod in eisdem villis & etiam aliis a dicta civitate infra milliare circumferentialiter situatis non debet haberi Taberna aliqua, nec aliquis operarius nocivus civitati, sicut pistores, &c.*]

TABERNA BANNALIS, Ad quam venire tenentur, qui intra *bannum*, seu feudum domini manent, si quidem iis ad eam divertere sit animus. Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium p. 309. *Nec non ad victualia quotidiana fratribus comparanda, eis per totum annum bannalem Tabernam in ipsa villa, officialium nostrorum omni prorsus remota molestia*. Charta Stephani Episcopi ejusdem Ecclesiæ, ibid. p. 416. *Relatum est, quod bannum totius villæ, & Taberna, & forum, & furni, specialiter & indominicate ad Ecclesiam vestram pertinerent*. Pro ejusmodi vero tabernis pensitabatur, nescio quid a tenentibus. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu ch. 210. *Mansus de la Capella .... per medietatem tascbæ ad 1. annum, 1. sextarium de frumento ad alterum, 2. de Taverna, 12. sextarios de frumento, &c.* Infra: *De Cabanaria de Pestoriis 6. den. de multone, 8. den. de agno, pro Taverna 6. sextarios de frumento, &c.* [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 59. *Si domina fecerit Tavernam, virgata debet emere nummatam cerevisiæ, &c.*] Vide Chartam Stephani Episcopi Metensis laudatam, & Foros Bigorrenses art. 13. et. 29.

¶ TABERNA, Cella vinaria. Consuetudo Lemovic. art. 37. *Item nemo facere debet foveam seu Tabernam, nisi in terram suam, & amplius ante terram usque ad medium cariera*. Ubi versio Gallica: *Aucun ne peut creuser Cave que en son fond en terre, &c.*

¶ 2. TABERNA, Arca seu capsa e tabulis ligneis compacta. Vide *Zaberna*.

¶ TABERNACLARIUS, Qui tabernacula conficit. *Quo est colleg. Tabernaclariorum*, in veteri Inscript. apud Gruterum pag. 632. num. 8. & Fabretum pag. 42.

¶ TABENACULARE, Habitare. Concilium Armenorum an. 1342. art. 2. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 316. *Verbum caro factum est & Tabernaculavit in nobis*.

TABERNACULARII, Qui Tabernacula curant in castris, Gallis *Fourriers*. Petrus Blesensis Epist. 14. *Curritur ad meretrices & Tabernacularios curiales, ut inquiratur ab eis, quo Princeps profecturus sit*.

1. TABERNACULUM, pro *Taberna*, usurpat Lex 10. Cod. Theod. de Episcop. *Quæstus, quos in Tabernaculis & ergasteriis colligunt*.

2. TABERNACULUM, Ciborium, seu pars altaris, ubi reponitur Pyxis in qua sacra Eucharistia asservatur, [Gall. *Tabernacle*.] Statuta Synodalia Odonis Episcopi Parisiensis, de Presbyteris: *Ita sunt negligentes, quod nondum habent pyxidem eburneam, nec tabernaculum, ubi reservetur cum honore Corpus Domini*. Charta Joannis Archiepiscopi Capuani ann. 1301. *Item vas unum, quod dicitur Tabernaculum de argento, cum cafeia sua*. [Inventar. S. Capellæ Paris. anno 1376. ex Bibl. Reg. *Quædam cupa auri, ubi reconditum est sanctum sacramentum, una cum Tabernaculo argenteo deaurato suspensum tribus cathenis argenteis*. Aliud vernaculum: *La coupe d'or & le Tabernacle d'argent doré a 3 11. chaesnes d'argent*.] Vide Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 26. Durandum lib. 1. Ration. c. 2. & 3. &c.

¶ 3. TABERNACULUM, Feretrum, capulus, *Cercueil*. Computus an. 1333. & seq. to. 2. Hist. Dalphin. p. 284. *Item, octo magistris, qui fecerunt Tabernaculum quondam domini Andreæ*, XVII. *fol. Vienn. Item magistris, qui fecerunt sepulcrum ipsius*, X. *fol.*

TABERNAGIUM, Mulcta, qua tenentur tabernarii & caupones, qui Statuta Principis de Tabernis transgrediuntur: maxime in pretio potus, quod a Principe imponi quotannis solet, ne & ii graventur, & emptores carius, quam par est, vinum emant. Vetus Consuetudo municipalis Normanniæ MS. 1. parte: *L'amende de cette maniere de action est appelle Tavernage, & est pour refrener & pour oster la convoitise des Taverniers. L'amende del Tavernage fut establie par l'outrage de leur vente, afin que le commun peuple ne fust greve*. Paulo aliter in edita c. 16. Editio vero Latina: *Hujusmodi satisfactiones emenda Tabernagium nuncupatur, quæ ad refrenationem cupiditatis tabernariorum, ne excessu venditionis eorum populus gravaretur, fuit a principibus instituta*. Charta Falconis Comitis Andegavensis an. 1010. pro fundatione Abbatiæ Bellilocensis juxta Lochas: *Consuetudinarias autem suas, ubicumque vina sua posuerint, sequentur, & Tabernagium habebunt, & non solum infra alodium, sed etiam extra per circuitum, & vendas de omnibus, quæ ad mercatum pertinent*. Tabularium Fiscanense an. 1260. fol. 51. *Et quod homines mei de feodo lorica mea debent reddere Abbati Tabernagium, &c.* Hujus etiam mentio habetur in Charta Gerardi Comitis Rosciannensis ann. 1162. & apud Brittonum p. 36. v. [Extenta jurium Comitis Sabaudiæ ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 86. col. 2. *Item habet ibidem Dominus Tabernagium & gridagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc, quatuor libras; & dominus debet tradere & administrare exemplar mensuratum & etiam mensuras*. Ubi *Tabernagium* non est mulcta pro fraude, sed tributum pro facultate vini distrahendi domino solutum. Vide ibid. pag. 77. Vide *Taberniaticum*.]

¶ TABERNALIS, Pertinens ad tabernam. *Tabernales potationes*, in Diario Belli Hussitici, apud Ludewig tom. 6. Reliq. MSS pag. 183.

TABERNARIA, Præpositura, seu *balia* in Monasteriis, monacho addicta, cui incumbit *tabernarum* Monasterii cura, seu *tabernagia* exigendi, apud Innocentium III. PP. lib. 13. Epist. 55. [In Glossario Lat. Gall. Sangerm. MS. *Tabernaria*, *Taverneria* redditur.]

¶ TABERNATOR, Tabernarius, caupo, in Miraculis B. Stanislai Canon. Regul. tom. 1. Maii pag. 782. *Thabernator*, in Charta ann. 1318. Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 481.

¶ TABERNIA, pro *Taberna*, in Testamento Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 122.

TABERNIATICUM, Idem videtur quod Καπηλιατικὸν, in Diplomate Andronici Jun. apud Phranzem lib. 3. c. 24. [& *Tabernagium* supra dicitur. Vide in hac voce & Gloss. med. Græcit. in Καπηλιατικὸν.]

TABERNIO, *Qui frequentat tabernas, vel qui ibi vendit necessaria*. Ugutio. Occurrit in Gloss. Isid. & apud Papiam, [nec non Joh. de Janua; *Taverniers*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.]

¶ TABESCERE, Notione activa, Tabificare, seducere, corrumpere. Obitus Angeluciæ Fontebraldi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1705. *Juvenes albanis* le-

lectalo suo, hora fexta apparuit ei in avis specie hostis, qui cum ea diu pugnaverat, tentans si forte in aliquo eam posset Tabescere.

TABETUM. Vetus Glossarium Saxonicum Cottonianum: Æcm, *Tabetum*: Ubi Somnerus, *forte Tabes*.

¶ TABIDITAS, *Porritare*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Tabes.

¶ TABITUDO, & TABITAS, Eadem notione, apud Joannem de Janua. Occurrit *Tabitudo* apud Bedam.

¶ TABLARIUS CULTELLUS, *sive mensalis*, Gall. *Couteau de table*, in Charta an. 1256. e Tabulario nostro Sangermanensi.

¶ TABLEMENTUM, f. Apparatus *tabulæ altaris*, Gallis *Devant d'autel*. Testamentum ann. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 273. col. 1. *Item lego dicto altari S. Stephani duo Tablementa & unum frontellum de rubia veste de Cipro, cum duabus cortinis de rubeo Tateryn, cum una casula, &c.* Pluries occurrit ibidem. Vide Tabula 1.

¶ TABLENA, Mappula, mantile, Gall *Tonaille*. Charta ann. 1296. e Tabulario S. Germani Autissiod. *Item assignat idem Guido Abbas pro Tablenis, serforiis & vitris in refectorio, &c.* Vide Toacula.

¶ TABLETTUS, TABLETUM, Parva tabula, in qua quid scribitur aut pingitur. Inventarium Eccl. Novіom. ann. 1419. *Item duo Tabletti, in quibus scriptum est & notatum* Ave verum. *Item quoddam parvum Tabletum in quo depictus est Crucifixus.*

TABLISIA, TABLIZARE. Vide *Tabula 9*.

¶ TABOLATIUS, Majus scutum e ligno, Ital. *Tavolaccio*. Statuta civitatis Astæ de intratis portarum: *Targia, brazerie, Tabolatii & brocolerii solvant pro qualibet dozena ... ad estimationem officialium.*

¶ TABOLERIUM, Scruporum alveolus, Gallice *Tablier*, *Damiee*, Ital. *Tavoliere*. Annales Mediol. an 1389. apud Murator. tom 16. col. 809 *Tabolerium aurum laboratum ad gnoro & de jaspide cum scboccbis & merellis.*

TABORELLUS, [Tympanulum, Gall. *Tabourin*, cujus alias frequens usus erat in saltationibus rusticanis.] Vide *Bandosa*.

¶ TABORINUS, Tympanista, tympanotriba, nostris *Tabourin* & *Tabourineur*. Sententia arbitralis inter Dominos & incolas Calliani an. 1497. *Dicti domini in festis Maii proxime futuri solvere habeant carnes unius vaccæ & carnes preterea debitas in uno prandio, & dicti homines panem & vinum, Taborinos & mulieres ad festeiandum & cortandum.* Vide Tabur.

¶ TABORNUM, Tympanum, Gallice *Tambour*. Processus de Vita S. Yvonis to 4. Maii pag. 553 *Quod si essent hic quatuor garcie cum Taborno diaboli, &c.* Vide *Tabur*.

1. TABULA. *Tabula altaris*, quæ *Mensa sancta* vulgo dicitur: de qua nos in Descript. S. Sophiæ n. 53. Concilium Moguntiacense an. 888. c. 9. *In itinere vero positis, si Ecclesia defuerit, sub divo, seu in tentoriis, si Tabula altaris consecrata, cæteraque ministeria sacra ad id officium pertinentia adsunt, Missarum solemnia celebrari permittimus.* Formulæ Balizianæ c. 37. *Cum fuerit opportunum Ecclesiam dedicare, aut sacros ordines benedici, vel Tabulas consecrare, &c.* Gillebertus Lunicensis Episcopus de usu Ecclesiastico: *Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, Tabulam altaris.* Chartularium S. Vandregesili to 2. p. 2098. *Ogerus Apuliensis ... hanc donationem posuit super altare S. Vandregisilli ... qui Ogerus de hac donatione, quam fecit, habuit de pecunia Sancti xx libras, & hæc pecunia de Tabula Sancti fuit sumpta.*]

TABULA præterea dicta tabella, non quæ altari superponitur, sed ea, quæ solida, & figuris exornata ipsi altari prætenditur, cujusmodi in Ecclesiis Cathedralibus atque adeo in Sangermanensis Monasterii æde sacra etiamnum conspicitur. Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensibus: *Tabulam argenteam ante majus altare decenter fieri fecit.* Catalogus Episcoporum Frisingensium in Metropoli Salisburgensi to. 4. p. 141. *Tabulam ex auro purissimo, quæ in diebus festis ante altare ponitur, fabrili opere compegit.* Helgaudus in Roberto Rege: *Tabulam ad altare S. Petri .. auro bono totam cooperuit.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Tabulam quoque unam, ex auro & argento & gemmis electis artificiose constructam, ad longitudinem & latitudinem altaris S. Albani, &c.* Alibi pag. 71. *Facta est magna Tabula, cujus pars est de metallo, pars de ligno artificiosissime perfecta, quæ est ante majus altare in Ecclesia nostra ... Tabula picta ante altare B. Virginis cum superaltari celato, & cruce superposita, & pictura desuper, & a latere in materia artificiose nimis ... est perfecta. Omnes quoque Tabulæ ante altaria nostræ Ecclesiæ, scilicet B. Joannis, B. Stephani, &c.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis exaratum an. 1316. 3. Id. Sept. *Dedit insuper nobis 20. marchas auri ad faciendam Tabulam auream ante majus altare.* Petrus Diac. lib. 4. c. 13. *Item pro Tabula S. Martini libras 24 ... obtulit.*

TABULA ITINERARIA, vulgo altare portatile, in Ordine Romano, in quo *Præfatio* & *Consecratio* ejusdem *Tabulæ* describuntur. De ea etiam Hincmarus Remensis in Capitulis anni 12. Episcopatus c. 3.

2. TABULA, quam *Pacis* dicimus. Statuta ann. 1368. pro Ord. Cartusiensi part. 1. cap. 5. §. 14. *In Missis, quæ conventualiter celebrantur, cum dominicale Kyrie eleison, pacem sumimus cum Tabula, in qua depicta sit imago Crucifixi, &c.* Vide *Pax*, *Lapis pacis*, *Marmor 2*.

¶ TABULETA, Tabellula, eadem notione. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376 ex Biblioth Reg. *Item quædam pulcherrima Tabuleta auri pro pace danda, ornata lapidibus preciosis, in qua est unus lapis de Camabeu in forma Crucifixi.* Inventar. aliud Gallicum: *Item deux Tableaux d'yvoire a porter la pais.*

3. TABULA, Orbiculus, clavus, in vestibus. Anastasius Biblioth. in Leone III. *Et præclarus Pontifex fecit in circuitu altaris B. Petri Apostoli, interiteris sui tetravela rubea holoserica alethina, habentia Tabulas seu orbiculos de chrysoclavo, depictos historiis, cum stellis de chrysoclavo.* Ita passim aliis locis. Ταβλία dicuntur in Chronico Alexandrino pag. 274. in Numa. [Vide Glossar. med. Græcit. v. Ταβλία.

4. TABULA lignea, cujus percussione excitabantur Monachi, malleolo scilicet tabulam tundente: Ξυλίνη σύμβολον Palladio dicitur in Hist. Lausiaca c. 104. vel ad sacram Synaxim evocabantur. Liber Revelationum, editus cum Joanne de S. Victore de utilitate tribulationis, c. 2. *Cum ex more illius temporis pro convocandis ad Matutinas fratribus Tabula percuteretur, &c.* Matthæus Paris an. 1196. *Cum ad Matutinas Tabulæ convocarentur.*

Tabula præterea in Monasteriis pulsari solet, cum Monachus est in extremis, quo Monachi in *Infirmitorium* ad fundendas pro eo preces cogantur. Udalricus l. 3. Consuet. Clun c. 29. *Ab uno eorum percutitur Tabula contra ostium claustri crebra & quasi continua percussione. Quod cum signum fit ... obiturі, illico ut auditum est, Fratres omnes accurrunt.* [Vita B. Stephani Abb. Obszin. apud Balu. to. 4. Miscell. p. 177. *Cumque jam morti evidentius propinquaret ... pulsata Tabula, omnes undique convenerunt, & Letanias cum magno fletu agere coram eo cœperunt.*] *Tabula morientium* dicitur Herberto

lib 1.

l.1. Miracul. c.2. quo sensu tabulam hanc non semel memorat eod. lib c.8. 14. l.2. c.6. 37. ut & Gaufridus Grossus in Vita S. Bernardi Abbat. Tiron. c.43. Auctor Vitæ S. Hugonis Abbat. Bonevallis nu. 7. Cæsarius Heisterb. l.1. c.35. 40. l.11. c.4. 8. &c. Abælardus p. 156. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 69. Vita S. Hildegundis n. 34. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c.75. &c.

Tabula eadem pulsabatur etiam, cum *Breve*, uti vocabant, *Defunctorum* advenerat. Charta R. Othoniensis in Anglia Episcopi: *Mox ut breve defuncti venerit, Tabula pulsabitur, vigilia cantabitur, sonabunt classicum.* [Conventio inter Evrardum Priorem S. Martini de Campis & Julianam Abbatissam Faremonasterii ann. 1241. ex Archivo hujus Parthenonis: *Quandocumque aliqua de monialibus Faremonasteriis mori contigerit, obitu dictæ monialis nunciato vel cognito apud S. Martinum, Tabula pulsabitur, & officium seu vigilia statim fiet; in crastino Missa celebrabitur in conventu pro defuncta.*] Herbertus l.1. de Mirac. c.1. propterea *Tabulam defunctorum* vocat: *Repente pulsata est in auribus ejus Tabula defunctorum duobus ictibus tantum.* *Tabula defunctoria* dicitur l. 1. cap. 19. Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andeg. p. 12.

☞ *Tabula* ad Capitulum congregandum pulsata. Epistola Wibaldi Abbat. Stabulensis ann. 1149. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 350. *Nos capto cum prioribus nostris consilio, facto Tabulæ sonitu ... Capitulum intravimus.*

☞ *Tabulam* percutiunt Franciscani ut fratrum extraneorum adventus aliis nuncietur. Vide in *Foresta*, col. 605.

Tabula ad mandatum, seu ad pedilavium, pulsata. Vita S. Fravenoldi Abb. l. 1. num. 32. *Hora, qua sonitu Tabulæ ad Mandatum fratres more solito convocantur.*

Tabulam ad laborem pulsare, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 5.

Tabulam percutere ad licentiam loquendi. Udalricus l.3. Consuet. Cluniac. cap. 8. p. 181. *Tabula, quam Prior major, vel Claustralis quisquis percutit ad licentiam loquendi, per Priorem illorum* (puerorum) *est porrigenda.* Idem l.1. c.12. p.54. *Tabula percussa, fratres loquuntur in claustro.*

Tabula lignea utitur etiam Ecclesia in tribus diebus majoris Hebdomadæ, cum campanarum cessat usus. Udalricus l. 1. Consuet. Clun. c. 12. de Cœna Domini: *Pro cymbalo percutitur Tabula, & in refectorio pro scilla.* Vide Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p.43. [vel 56. in edit. an. 1679.]

☞ *Tabulas* hujusmodi ligneas apud Tartaros in usu fuisse sæculo 13. discimus ex Epistola Constabularii Armeniæ inserta Epistolæ Odonis Episc. Tusculani ad Innocentium IV. PP. ann. 1249. tom. 7. Spicil. Acher. p. 218. ubi legere est: *Et ante portas habent Ecclesias suas, pulsant campanas suas & percutiunt Tabulas; ita quod euntes ad dominum suum Chan, oportet primo ire ad Ecclesiam, & salutare Dominum Jesum Christum, & post ire & salutare dominum eorum Chan, sive sit Saracenus, sive Christianus, velint nolint, quibus ista non placent.*

Tabulæ Officiales, apud Leonem Ostiensem l.3. c. 22. dicuntur tabulæ in Monasteriis, continentes seriem ministrorum & *Officialium*, qui per hebdomadam publicis functionibus deputantur, quæ in Capitulo seu exedra ad communem omnium notitiam exponuntur: quarum cui cura incumbit, *Tabularius* dicitur eidem Leoni. Harum meminit S. Gertrudis l.4. Insinuat. divinæ pietat. c. 2. *Cum vero legeretur Tabula, in qua pronuntiabantur nomina earum, quæ ad Matutinas erant cantaturæ vel lecturæ, &c.* Statuta Ord. Præmonstr. dist. 2. c.5. de Cantore: *Servitium & processiones in festis ordinare, & singula officia in Tabulis scribere.* Legi autem solet hæc tabula in Capitulo, antequam pronuntietur commemoratio defunctorum, ut observat Haeftenus lib. 8. Tract. 1. disq. 5. qui ad hanc rem consulendus omnino. Statuta pro Monasterio S. Leonardi Eboracensis: *Et dicta Prima, ingrediantur Capitulum, puero thuribulario cum Tabula præeunte, qui ibidem legat lectionem Martirologii, qua lecta, legat Tabulam, postea hebdomadarius dicat: Pretiosa est, &c.* Vide *Præcentor tabularum*. Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Sunt etiam hebdomadarii in Tabula scripti.* Charta Everardi Episcopi Ambian. an. 1218. pro erectione Præcentoriæ in eadem Ecclesia: *Cantoris erit scribere Tabulam cantorum.* Concilium Coloniense ann. 1260. c. 7. *Item quod in quibusdam Ecclesiis est compertum, raro vel nunquam per anni totius spatium lectiones & cantum divini officii in Capitulari Tabula annotari.* Vide Udalricum l. 3. Consuet. Cluniac. c. 10. extremo, Statuta Ordin. Præmonstrat. distinct. 1. c. 5. Monasticum Anglic. to. 3. p. 244. 247. [Synodum Mexicanam an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 406 & supra *Tabellum*.]

Intabulari, In tabulas officiales referri. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *Ut labor inter fratres absque murmure facilius supportetur, statuimus ac etiam ordinamus, ut fratres Sacerdotes secundum cursum suum, ad matutinas & alias horas Canonicas & Missas diversas, ut præmittitur, celebrandas per aliquem, qui per Magistrum ad hoc fuerit deputatus, qui cum Intabulati fuerint, officia, ad quæ fuerit Intabulati, obedienter exequantur.*

6. TABULA, Lamina. Flodoardus lib. 3. Histor. Rem. cap. 5. *Tecta templi plumbeis cooperuit Tabulis.* *Tabula ceræ*, in Charta an. 1061. apud Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 664. [Vide post *Tabularium* 6.]

7. TABULA, Genus instrumenti musici, quod tenebat in manibus Cantor in Ecclesia. Amalarius l.3. de Divin. Offic. c.16. *Eorum* (organorum) *vice Cantor sine aliqua necessitate legendi tenet Tabulas in manibus, ut figuret illud Psalmistæ: Laudent nomen ejus in choro, in tympano, & psalterio psallant ei.* Infra: *Tabulæ, quas Cantor in manu tenet, solent fieri de osse.* [*Tabulæ osseæ, quas cantores tenent in manibus*, Joan. Abrinc. p. 17. *Tabula ad canendum auro & argento parata*, in Testam. an. 837. apud Miræum tom. 1. pag. 21. col. 1.] Vide Joannem Abrincens. de Offic. Eccl. p. 13. [vel 17. edit. ann. 1679.] Describuntur eæ Tabulæ à Gaufredo de Vino salvo in Poetria MS. quæ exstat in Bibl. Thuana.

8. TABULA, Mensuræ agrariæ species, sic forte dicta, quod tabulæ expansæ formam referat, vel quod scriptis tabulis agrorum fines designarentur. Vetus Agrimensor: *Habet Tabula una quadratas perticas 72.* Chronic. Novalicense de Luithprando Rege Longobard. *Qui tantæ longitudinis fertur pedes habuisse, ut ad cubitum humanum metirentur. Horum vero pedum mensura pro consuetudine inter Longobardos tenetur in metiendis arvis usque in præsentem diem, ita ut pedes ejus in pertica sunt 12. fiat Tabula.* Charta an. 893 apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 258. *Est autem mensura ipsius terræ secundum hujus temporis Geometras, perticas jugiales 7. & Tabulas 16.* Charta Lotharii Reg. Ital. ann. 946. *Est autem ipsa terra per justam mensuram Tabulæ tres cum ingressu & omni integritate, &c.* Charta ann. 908. in Histor. Pergamensi tom. 3. pag. 183. *Et est per mensuram Tabulas legitimas 76. &c.* Vetus Charta Mediolanensis apud

Puccinellum in Vita S Simpliciani p. 110. & Ugallum to.4. pag. 169. *Cui obtulit intra civitatem domum suam mensaceam 22. Tabularum, & dimidie in loco, qui Theatrum dicitur, aliam in terra mala Tabularum quatuor, &c.* Vetus Notitia apud Ughellum tom. 5. p. 1558. *De vinea Tabula una.* Adde eumdem tom.4.pag.212.608. 612. 1457. & in Appendice p. 7. Occurrit etiam in Tabulario Capellæ, in Biturigibus, in Tabular. S. Theofredi in Velavis, [in Chronico Parfensi apud Murat. tom. 2. part 2. col. 450. & 623. in Memoriali Potestatum Regiensium apud eumd. Murat. to. 8. col. 1175 &c.]

9. TABULA, seu *Tabularum* ludus, vel alearum, alveolus, in quem tesseræ jaciuntur: vox veteribus nota. Jo. de Janua, ex Isidoro l 18 c. 60. *Tabula, i. alea in qua luditur piegis, calculis & tesseris. Tabula lusoria,* Martiali l. 14. Epigram. 17. *Tabula alearis,* apud Tertullianum lib. de Carne Christi: *Tabella alearis,* Cælio Aureliano l. 2. Chronion c. 1. *Tabula lusus,* Prospero de gloria Sanctor. *Tabula,* nude, Sidonio l. 1. Epist. 2. l 5. Epist. 17. l. 8. Ep. 12 Julius Africanus l. 5. Hist. Apostol. *Dum ludere Tabulas & spectaculis non perhorrescunt, &c.* Concilium Eliberitanum can. 79. *Si quis fidelis alea, id est Tabula luserit nummos, placuit eum abstineri.* Metellus in Quirinalibus:

Huic luda Tabula Regis erat filius abruus.

Charta an. 1345. *Non possit, nec debeat ludere .. ad aliquod ludum taxillorum, excepto ad scachos & ad Tabulas.* Jo. Sarisberiensis l 1. Policrat. c. 5 *Hinc tessera, calculus, Tabula, urio, &c.* [Adde Statuta Massil. l. 5. c. 10. Pistoriensia l. 5. rubr. 71. Vercellensia l 3. fol. 83. v. Le Roman *de Vacce* MS.

D'eschez sont & des Tables son compaignon mater.]

Le Roman *de Parise la Duchesse:*

Puis apris il as Tables & eschas joie.

Vide Turnebum l. 27. Adversar. c. 3. [& Lobinellum in Glossario to. 3. Hist Paris.]

Tablizare, Tabula ludere. Julianus Antecessor Constitut. 115. c. 439. *Neque Episcopus, neque Presbyter, ... neque alius cujuscunque religiosi consortii vel habitus constitutus Tablizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, &c.* Græca habent ταβλίζειν. Gloss Græc. Lat. ταβλίζειν, *Tablizare,* τάβλα, *Tabula.* ταβλιστής, ταβλοπαίκτης. Glossæ MSS Reg. [illegible] ταβλίζουσι. Aliæ [illegible] ταβλίζειν. Thomas Magister pag. 59. edit. Rom. [illegible] Sic non erat, cur emendaret Meursius. Vide Cujacium ad Novell. Justin. 123. Gloss. Fabroti ad Cedrenum, & Favorinum in [illegible], & [illegible]. Habentur Pauli Silentiarii duo Epigrammata εἰς τάβλαν, seu ludum tabulæ l 4. Anthol. c. 32. Epigr. 4. & 5 Vide aliud Agathiæ l. 1. c. 61. Epigram. 1. quod multis explicat Salmasius ad Histor. Aug. p. 468.

Tablista, Qui *Tabulis* ludit. Luxurius Poeta, nescio quis, in Epigrammate quodam, cujus lemma est, *de Tablista furiose, quasi tesseris imperante:*

Consulibus sceptrum, mensis decus, arma Tablistis.

Tabellarius, *Qui frequenter ludit cum tabulis.* Jo. de Janua.

¶ 10. TABULA, Lex apud Neapolitanos, sic forte primum dicta, quod descripta esset in tabula instar Legis Romanorum in duodecim, vel Legis Mosaicæ in duabus tabulis exaratæ. Marinus Freccia de Feudis cap. de offic. Admirati maris: *In regno* (Neapolitano) *non lege Rhodia maritima decernuntur, sed Tabula, quam Amalphitanam vocant, omnes controversiæ, omnes lites, & omnia maris discrimina, ea lege, ea sanctione usque ad hæc tempora* (an. circit. 1570.) *finiuntur.*

¶ 11. TABULA, Mensa, Ital. *Tavola,* nostris *Table.* Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Henrici Imp. rubr. 8. apud Murator. to. 10. col. 408. *Tabulaque argentea magni ponderis aliisque exeniis donavit.* Occurrit alibi non semel.

¶ 12. TABULA, Mensa, in qua prostant res venales, *stallum,* apotheca. Bulla Adriani IV. PP. an. 1166. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 198. *Tertiam partem sextariis, corde & quintal, tertiam partem omnium Tabularum, salvo in hoc jure canonicorum.* Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem & Berengarium Magalonæ Episc. an. 1278. *Cum per compositionem initam inter prædictum dominum Regem & Episcopum septem Tabulæ macelli fuerint adjudicatæ in parte episcopali, &c.* Jura Comitis Biterr in Civitate Albiensi ann. 1252. *Habebant in dicto festo* (*Natalis Domini*) *in singulis Tabulis merceriorum unam libram piperis pro pedagio. & in singulis Tabulis sutorum 12. denarios Raimond. & in singulis Tabulis cambiatorum 12. solidos Raimond. & in singulis Tabulis carnificum omnes linguas vaccarum.* Litteræ ann. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom 5. pagin. 312. *Concedimus ... in ipsis halis facere Tabulas & antetabulas quatuor brassarum amplitudinis, easque Tabulas & antetabulas locare & arrendare ad tempus aut tempora, prout eis placuerit.* Ubi *Tabula* locum in quo merces servantur; *Antetabula* mensam, in qua venum exponuntur designare existimo. Haud satis scio an eadem notione Testamentum Guillelmi Montispessulani an. 1202. male 1211. to. 9. Spicil. Acher. p. 162. *Illud vero quod statui de flocaria & Tabula, & molendino & tincturis, pacato debito R. Carison & Boneti, omnino deleatur in perpetuum.*

¶ 13. TABULA, Idem quod aliis *Mensa,* Gallice *Mense,* Quicquid ex bonis alicujus est, & ad *Tabulam,* seu mensam ejus instruendam, id est, ad vescendum, & ad cætera vitæ commoda conducit. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 34. *Dono Deo & B. Genitricis pagenses, quos dedit mihi & fratribus meis Astanova ... ut sint perpetualiter de mensa clericulorum.* Et cap. 38. *Post mortem autem Arnaldi Hugonis filii reversatur ad Tabulam B. Mariæ* honor seu possessio, de qua ibi. Sic aliquando *Tabula* dicta est in rebus feodalibus feodum ipsum, seu quicquid ad illud pertinet. Vide *Mensa.*

☞ Huc spectare videtur Charta an. 1448. ex Chartul. 23. Corb. *Le droit de tonnelieu & forage des vins vendus & delivrez en ladite ville se diversifioit selon la qualité de ceulx qui estoient appellés ou reputés estre de la Table de Ganelis, ou de ceulx qui n'estoient pas de ladite Table ... Pour ceulx qui ne sont pas de ladite Table du Ganelis que ung sestier de vin de tonnelieu, & ung sestier de vin de forage.* Qui de alicujus familia est, de mensa illius esse dicitur. Vide in *Mensa,* col. 668.

¶ 14. TABULA, inter vasa ecclesiastica, Sanctorum Reliquiis sæpius ornata. Vita S. Benedicti Anian. n. 37. sæc. 4. Benedict. p. 1. pag. 206. *Frater Tabulam sacratam, in qua B. Dionysii erant reliquiæ aliorumque Sanctorum plantatæ, missus est ab alia cella ad aliam deferre: isque secum pergens catulos detulit, Tabulam vero sacratam post aliquos dies non lotis vestibus incautus deferre nititur. . Ingressus autem properat .. sed ut mox terram attigit, equumque ascendens, in qua catulos portulerat, Tabulam portaturus suscepit, divina hunc ultio percalit. Equus quidem eadem hora se in circulo rotando conversus, quousque in terram rueret, Tabula quoque manibus ejus elapsa illæsa suscipitur.* Vide Tabellas, Tabulamentum 1. & Tabuletus.

¶ 15. TABULA, Calculus, Gallice *Baloie.* Statuta Montis-regalis Collat. 5 c. 48. *Fabæ seu Tabulæ cum quibus seu de quibus fient partita, ponantur super*

per

per uno discbo, qui sit coram disco D. Vicarii; & annumentur per syndicum vel judicem seu militem, & quod Tabulæ seu fabæ non habeant vocem nisi sint integræ. Pluries occurrit ibi.

¶ TABULA CAMBII, Mensa, argentaria, Gallice *Banque*; *Tabula cambiatoris*, in Charta jam laudata in *Tabula 12. Tabula campsoria*, in Litteris Philippi III. Franc. Regis an. 1277. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. pag 671. art. 8. *Tabula campsoris*, in Charta Massil. an. 1344. en Schedis D. *le Fournier*. *Tabulæ nummulariorum*, in Charta Agnetis Comitissæ de Consuetudinibus villæ S. Johannis Angeriac. an. circiter 1050. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 468. Hinc

TABULAM TENERE CAMBII, dicuntur *Mensarii*, seu Nummularii, vel *Campsores*: qui inde Græcis τραπεζῖται. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 26. *Rex potest monetam, quantamcunque voluerit & sibi placuerit, fabricare, & Tabulam sustinere per singulas civitates, ad quam cambiare venire teneantur omnes populi terræ suæ, &c.* Curia generalis Catalaniæ, celebrata Ilerdæ à Jacobo II. Rege Aragon. an 1301. MS. *Item quod aliquis non teneat Tabulam cambii in aliquo loco Cataloniæ, nisi prius eam assecuraverit ... pro mille marchis argenti... Et qui dictam securitatem sub dicta forma non præstiterint, non audeant tenere in sua Tabula tapitis, vel alios pannos, seu storia, immo suslis dicta Tabula sit & esse debeat sine aliqua cooperta, & ille, qui contra fecerit, tanquam falsarius puniatur.* Adde Curiam actam Cervariæ sub Petro III. Rege an. 1359. Charta Philippi Regis Franc. an. 1305. in 12. Regesto Chartophylacii Regii ch. 235. *Pour le profit de tout nostre Roiaume & de nos monnoies, nous avons ordené à faire une Table qui sera tenue en 12. ou 14. lieux solempniex en nostre demaine & de nostre Royaume, & que il soit crié que se ce n'est à nos monnoies ou ès Changeurs, qui des ores ayent nostre auctorité & nostre consentement de changer & tenir change, nul ne soit si hardis, que or ne argent, qui ne soit monnoiez de nostre coing, qui soit dedans nostre Royaume & en nostre terre, il vende ne achate jusques à tant qu'il ait esté porté à nostre dite Table & mis en escrit par devers nous, &c.* Adde Chartam sequentem, & vide Salmasium lib de Usuris p 510. 511. 512.

TABULÆ DICTALES. Vita S. Wulfgangi Episcopi Ratisb. c 18. *Ut autem adolescentes in capiendis scientiæ liberalis notitiis fierent agiliores, frequenter voluit Tabulas eorum cernere dictales.* Id est, in quibus, *dictabant*, seu componebant.

TABULÆ AD EVANGELIA. Udalricus l. 1 Consuetud. Cluniac. c. 12. de Cœna Domini: *Interea vero reconditur dominicum Corpus à Sacerdote retro altare. Ponitur patena aurea, & patena inter scutellas aureas, & adhuc scutellæ inter Tabulas argenteas, quæ factæ sunt ad Textum Evangelii.* Id est, quibus Liber Evangeliorum tegitur.

¶ TABULA HORARIA, Qua horæ pulsantur. Regula Toribii Archiep. Limæ, to. 4. Concil. Hisp. pag. 677. col. 1. *Præsidentis cura erit horariam Tabulam præscribere, juxta quam præbendarii, capellani & reliqui Ecclesiæ ministri & alii clerici civitatis assistent, comitabuntur & custodient sanctissimum Sacramentum* (feria v. in Cœna Domini)

TABULÆ, seu TABELLÆ LEPROSORUM, quas illi quatiunt, ne ab aliquo tangantur. Vincentius Belvac. l. 23. c. 165. *Ante cujus curiam cum Tabellas more talium infirmorum tangeret, &c.*

¶ TABULA MARIS. Vide *Tabula portus*.

¶ TABULA MARMOREA, Practicis nostris *Table de marbre*, quo nomine donatur triplex jurisdictio: Prima Comitis seu Præfecti stabuli, altera Admiralli seu summi Præfecti rei maritimæ, tertia Protoforestarii seu supremi Præfecti rei saltuariæ & aquariæ. Jure summæ & ultimæ cognitionis judicant in hac triplici jurisdictione, cum judiciis interest unus è Præsidibus supremi Senatus cum certo Senatorum numero. Nomen *Tabulæ marmoreæ* sortitæ sunt hæ jurisdictiones, quod olim ibi lites dirimerent, ubi tabula seu mensa erat marmorea. Vide Notas D. *Secousse* ad Literas Caroli Regentis ann. 1359. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 347. ubi probat duas olim in Palatio positas fuisse tabulas marmoreas; unam in area, alteram in aula majori. Vide *Mensa*, col. 669.

¶ TABULÆ NUMMULARIORUM, Mensa, argentaria. Vide supra *Tabula Cambii*.

¶ TABULÆ OSSEÆ. Vide *Tabula 7*.

TABULA PATRONATUS. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 1. v. 57. *Honorum pagina. Ænea pagina, ante imaginem eorum stans, eorum omnes gradus honorum inscriptos continet: quam nunc dicunt Tabulam patronatus.* Forte quod ejusmodi imagines seu statuæ fere semper à clientibus fierent ac dedicarentur, qui in tabulis æneis subditis patronorum honores ac Magistratus gestos describere solebant, quod docent Inscriptiones veteres.

TABULA PEREGRINANTIUM. Vita S. Judoci c 3. apud Mabillonium: *Quos cum interrogaret quo tenderent cursum, respondentes, dixerunt se Romam pergere velle. Quo audito Judocus adhuc Laicus absque ulla dilatione baculum tantum & Tabulam in suo arripiens, secutus est eos.* Cur autem *Tabulam* peregrinaturi secum deferrent, indicat Regula Magistri c. 57. *Si vero in viam longiorem dirigatur, codicellum modicum cum aliquibus lectionibus de Monasterio secum portet, ut quavis hora in via repausaverit, aliquantulam tamen legat: ita tamen si fuerit psalteratus. Si vero non fuerit, Tabulas à Majore superpositas psalmis secum portet, ut ad refectionem prandii, aut ad mansionem cum applicaverit, aliquantulum quantum occurrerit, tamen meditetur, ut quotidie regulæ reddat quod suum est. Ita & frater, qui adhuc literas discit, Tabulas superpositas à Majore de Monasterio secum portet, ut si cum literato vadit, ipse cum se ad refectionem vel mansionem applicaverit, aliquantulum tamen meditetur, ne videatur cotidie consuetam regulam adimplere.*

¶ TABULA PORTUS, Mensa publicani seu exactoris vectigalium in portubus maris. Inquesta an. 1268. ex Archivo Eccl. Massil. *Episcopus & Ecclesia Massiliensis, ambo, simul ratione jurisdictionis habebant & tenebant ad Tabulam portus, in villa inferiori, duos homines vel unum ad libitum, qui colligerent cum hominibus villæ inferioris, tunc vicecomitalis Massiliæ, redditus sive intratas portus dictæ civitatis. Tabula maris atque portus*, in alia Charta Massil. an. 1379. Rursum in alia an. 1509. *Tabula maris & rippagii* dicitur.

TABULA, seu MENSA ROTUNDA, Decursionis, aut hastiludii species, à certo & definito Militum numero ubicunque solita, qui, priusquam in arenam descenderent, vel etiam præliis & velitationibus decursis, ad mensam figuram orbicularem una cibum capiebant, ne quod discrimen inter nobiles ex sedis prærogativa oriretur, indeque jurgia aut diffidia emergerent. Vetus sane Gallorum institutum: mensis enim circularibus circumsedisse, armigerosque, eorum scuta ferentes, à tergo adstitisse ex Athenæo l. 4. Dipnosoph. recte advertit Camdenus; renovatum vero ab Arthuro Britanniæ Rege prædicant passim scriptores, ita ut *Arturi Tabula rotunda* in ore omnium versetur, eamque esse, quæ muro veteris Castri Vintoniæ, seu Vincestriæ, in Anglia, appensa conspicitur, vulgus hominum existimet, quod jure in dubium vocat idem Camdenus,

cum longe recentioris videatur ætatis. Vetus Ceremoniale MS. *Le Roy Artbus d'Angleterre & le Duc de Lencastre ordennerent & firent la Table Ronde, & les behours, tournois, & joustes, & moultes d'autres choses nobles, & jugemens d'armes, dont ils ordennerent pour juger Dames & Damoiselles, Roys d'armes & Heraux*, Albericus an. 1235. *Multi Flandriæ Barones apud Hesdinum, ubi se exercebant ad Tabulam rotundam, cruce signantur*. Matthæus Paris an. 1252. *Milites exercitio militari peritiam suam & strenuitatem experirentur, constituerunt unanimiter, non ut in hastiludio illo, quod communiter & vulgariter Torneamentum dicitur, sed potius in illo ludo militari, qui Mensa Rotunda dicitur, vires suas attentarent*. Vide reliqua in *Jocare*. Th. Walsingh. in Edw. I. ann. 1280. & Nic. Trivettus ann. 1279. *Illustris miles Rogerus de Mortuomari apud Kelingworthe ludum militarem, quem vocant Rotundam Tabulam, 100. Militum, ac tot Dominarum constituit, ad quam pro armorum exercitio de diversis regnis confluxit Militia multa nimis*. Historia Prioratus de Wigmore in Anglia, de eodem Rogero: *Iste Rogerus ... primo insignis Militaribus sublimatus, centum Milites & tot Dominas ad hastiludia de Kenillworth, expensis suis sumptuosis, per tres dies solemniter ordinata & tenta, qualia in Anglia tam solemnia prius visa non fuerant, secum adduxit, & Rotundam Tabulam ibi incepit, & quarta die Leonem aureum, triumphi signum sibi adjudicatum, dictum comitivam suisque expensis ad Warwik adduxit*. Idem Walsingham. an. 1344. *Rex Edwardus fecit convocari artifices ad castrum de Windesore, & cœpit ædificare domum, quæ Rotunda Tabula vocaretur. Habuit autem ejus area à centro ad circumferentiam, per semidiametrum centum pedes, & sic diametrum 200. pedum erat*. Chronica Aulæ Regiæ c. 7. *Accesserunt ad Regem quidam juvenes Baronum filii plus levitate quam strenuitate moti dicentes: Domine Rex, per torneamenta & hastiludia ... vestra diffundetur gloria, ... edicite itaque Tabulam Rotundam, Regis Artusii curiam, & gloriam ex hac reportabitis perpetuis temporibus memorandam*. Jo. de Condato MS.

S'en faisoient grands behours
Tables reondes, & tournois.

Cridar Taula redonda, apud Raimundum Muntanerium in Chron. Reg. Aragon. c. 179. *Taules redones*, apud eumdem c. 166. & in Chronico Petri Regis Aragon. l. 2. c. 10. l. 3. c. 23.

Quemadmodum Torneamenta variis Pontificum & Principum Sanctionibus interdicta constat, ita & Mensas Rotundas, seu Monomachias ludicras, quas *Justas* vocabant, prohibuit Clemens V. PP. quod ex iis nonnunquam cædes, & pericula non mediocria emergerent, quod satis superque testatur Matth. Paris loco citato, ubi Hernaldum Montiniacum, strenuissimum Militem, à Rogero Lemburno, non sine veteris odii suspicione, in illa Mensa Rotunda, cæsum narrat. Sic autem Clemens in Bulla sua, cujus in voce Torneamentum meminimus: *Quinetiam in faciendis justis prædictis, quæ Tabulæ Rotundæ in aliquibus partibus vulgariter nuncupantur, eadem damna & pericula imminent, quæ in Torneamentis prædictis, ideisque certa causa idem jus statuendum existit*.

TABULAM TENERE dicebatur apud Catalanos, Vicarius, seu Judex, qui post exactum officium, eo in loco, ubi illud exercuerat, statis diebus morabatur, quo de se conquerentibus coram alio judice a Principe delegato responderet. Curia generalis Alphonsi II. Regis Aragon. in Montisono celebrata an. 1293. MS. *Statuimus, quod officialis scilicet unusquisque teneat Tabulam per 30. dies de anno in annum, & ad introitum assecuret, quod faciat jus conquerentibus, & eo tenente Tabulam, sit suspensus de officio*. Prima curia generalis Barcinonensis Jacobi II. Regis Arag. an. 1291. MS. *Et ad introitum officialis quod assecuret ipse facere jus conquerentibus, & in fine cum exierit de officio, teneat Tabulam per 30. dies*. Secunda Curia ejusdem Jacobi an. 1299. *Quem ad hoc ordenavimus tenere Tabulam per 30. dies, qui incipiat prima die Januarii quolibet anno, secundum quod in Ordinationibus hujus Curiæ continetur*. Cap. seq. *Et omnes officiales dictorum officialium ... exeunt quolibet anno prima die Januarii, & teneant Tabulam per 30. dies, juxta ordinationes curiarum. Et quod nos eligamus de præsenti & postea quolibet anno prima die Januarii quemdam jurisperitum idoneum & sine suspicione in capite cujuslibet Vicariarum vel Bajuliarum, qui faciat inquisitionem contra officiales ipsius Vicariæ, vel Bajuliæ. Et procedente inquisitione, aliquis officialis non possit redire, vel uti officio, quousque inquisitio ipsa sit terminata, sine placito & solemnitate placiti, & absque figura judicii, & facta satisfactione super damnis datis, antequam nos, vel aliquis pro nobis inde aliquid habeamus*. Adde Curiam generalem Ilerdæ celebratam ab eodem Rege ann. 1301. c. 8. & 2. Curiam celebratam in villa Montisalbi ab Alfonso Rege an. 1333. in qua idem præcipitur pro Notariis, scribanias tenentibus, &c. & Curiam celebratam Cervariæ sub Petro Rege ann. 1359. in qua pro 30. diebus, 50. statuuntur.

¶ 1. TABULAMENTUM, Stylobata, Gallis *Piedestal*, olim *Entablement*. Inventarium Ecclesiæ Noviom. MS. ann. 1419. *Item quædam tabula argentea deaurata, sedens super Tabulamentum esmaillatum, in qua tabula sunt plures reliquiæ, clauditurque & aperitur*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Item caput S. Symonis argenti deaurati in factione hominis antiqui, situatum desuper unum Entablement Gallice*. Vide supra Tabula 14.

2. TABULAMENTUM, Sepimentum, cancellus, δρύφακτος. Scholiastes Aristophanis ad equites: Τοῖ δρυφάκτοις, τὰ νῦν ταυλοῦχα καλούμενα. Idem ad Vespas: Τὰ ταυλοῦχα τοῦ δικαστηρίου. Ταυλωτον, seu *Tabulatum*, eadem notione dici observat Suidas, in δρύφακτοι.

TABULARE, *Tabulas præparare, prosternere*, Ugutioni. [*Tabulas parare, prosternere*, Johanni de Janua: *Tabler*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. nostris hodie *Plancheier*, Contabulare, tabulis compingere. Berntenii Chronicon Mariencod. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 447. *Ambitum nostrum superius Tabulavit*. Hac notione *Tabulatus* dixit Plinius l. 2. Epist. 17. V. Vossium de Vitiis serm. l. 4. c. 27.]

TABULARIA. Charta Rogerii Regis Siciliæ an. M.6652. pro Ecclesia Panormitana apud Rocchum Pirrum tom. 1. p. 112. & 147. *Donamus prædictæ Ecclesiæ ... Tabulariam scilicet urbis Panormi, ei potestatem concedentes, ut ipse venerabilis Archiepiscopus & successores ejus nunc & in perpetuum habeant licentiam & perpetuum dominationem concedendi cum Clericis prædictæ Ecclesiæ, &c.* Ubi Pirrus *Tabulariam*, facultatem tabelliones instituendi interpretatur.

TABULARIA LEX, Conditio, quæ adhibetur in manumissione per *Tabulas*, seu libertorum *Tabulariorum*. Tradit. Fuldenses l. 2. trad. 143. an. 823. *Decernens, ut lege Tabularia unaquæque de vobis per singulos annos duas denarios argenti solvat*.

1. TABULARII, Servi per *tabulas*, seu per *instrumenta chartarum* manumissi. Quomodo vero, & quo ritu per tabulas manumitterentur servi, refert Lex Ripuar. titul. 58. §. 1. *Hoc etiam jubemus, ut qualiscumque Francus, Ripuarius, seu Tabularius servum suum pro animæ suæ remedio, seu pro pretio secun-*

dum

dam legem Romanam libertare voluerit, & in Ecclesia eorum Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto Clero & plebe in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum jubeat, ut ei tabulas secundum Legem Romanam, qua Ecclesia vivit, scribere faciat, & tam ipse, quam omnis procreatio ejus liberi permaneant, & sub tuitione Ecclesiæ consistant, vel omnem reditum status, aut servitium Tabularii eorum Ecclesiæ reddant. In Capitul. Caroli M. l.5. cap.128. & in Lege Longob. l.3. tit.5. §.1. ponuntur inter *tributarios Ecclesiarum*, id est, qui censum Ecclesiis debebant, hac conditione manumissi in Ecclesia, & sub onere alicujus servitii. Sed & si absque liberis decederent, *nullum alium nisi Ecclesiam relinquebant heredem*, ut est in eadem Lege §.4. Vide *Manumissio*.

2. TABULARII, Qui tabulas publicas civitatum, & rei vectigalis rationes tractant, ita appellati ex Lege Valentis Imper. cum antea *Numerarii* dicerentur, leg.9. Cod. Th. de Numerar. Nec multo post *Tabularii* duo in singulis provinciis a Theodosio statuti quorum alter fiscalis arcæ ratiocinia, alter largitionales titulos curaret, leg. 12. eod. tit. & leg.3. de Susceptorib. De ejusmodi Tabulariis est præterea tit. in Cod. Theod. ubi multa Jacobus Gothofredus, & alii. De iis etiam agitur in Edicto Theoderici Regis §. 126. *Nullus post hæc curialium, sive Tabulariorum, aut susceptorum, in Ecclesia residens pittacia delegationis emittat; sed si quem fisco debitorem novit, exponat eum extra Ecclesiam constitutus, &c.* [*Tabularius in tributis*, apud Sidonium l.4. Epist. 11.]

Eodem *Tabularii* nomine designatus qui res Ecclesiarum administrabat, apud Gregorium M. lib. 11. Epistol. 49. ad Joh. Episc. Panorm. *Tabularium autem una cum consensu seniorum & cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem solemniter suas debeat rationes exponere.*

1. TABULARIUM, Officina. Concilium Palentinum an.1388. c.5. *Permittimus* (Judæis) *habere operatoria, tentoria, Tabularia seu botecas, &c.*

¶ 2. TABULARIUM, f. Ambo, suggestum, tabulatum, vel exedra. Statutum Capituli B. M. Podiensis ann. 1386. *Statuimus quod nullus descendat Tabularium, donec presbyter dixerit totam orationem seu complendam Missæ.*

¶ 3. TABULARIUM, Locus ubi sedet Notarius, & acta ab ipso scripta servantur, Gallice *Etude de Notaire*. Consuetudines Tolosanæ MSS. fol. 34. *Notarii nostri domus communis Tholosæ in suis personaliter non sedent Tabulariis, nec suo officio personaliter deserviunt.* Vulgare est hodie eo significatu. *Tablier*, in Litteris Caroli V. Reg. Fr. an. 1370. to.5. Ordinat. p.352. *Aucuns de noz gens ou officiers ont tenus & encores tienent certains Tabliers en la ville de Thoulouse, qui oncques ne furent mis en recepte, ne aucune mention n'en est faitte ès comptes de la recepte de Thoulouse; lesquelz Tabliers ils ont baillé à ferme, & en ont receu & en reçoivent tres grans émolumens.*

¶ TABULARIUM, *Numerus reditnum in tabula scriptus*, in Glossulis apud Mabillon. to. 2. Operum posthum. p.23.

¶ 5. TABULARIUM, λογιστήριον, in Glossis Latino-Gr. Locus vel schola ratiocinatorum.

¶ 6. TABULARIUM, *Tablier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. *Tabularium ad ludum tabularum*, in Constitut. Friderici Regis Siciliæ c.81. *Tabularium de ebore*, in Computo an.1333. & seqq. tom.2. Hist. Dalphin. p.277. vel *Tabulerium*, ut habetur in MS. Cl. V. *Lancelot*. Haud scio an eadem notione legitur in Inventario ann. 1379. inter Schedas ejusd. *Item tres aliæ tabulæ de sapo cum quatuor Tabulariis*. Tabulæ fulcrum intelligi potest; nisi idem sit quod mox *Tabularius*. V. *Tabulatum* 2.

¶ TABULARIUM CERÆ, Massa, ut conjecto, cerea, Gall. *Pain de cire*. Historia Monast. Broccensis MS. p.572. n.17. *Sed etiam dimidiam Tabularium ceræ, quod monachi Broccenses de Lougelio reddebant illi annuatim de recognitione decimæ*. Supra *Tabula ceræ*. Vide *Tabula* 6. & *Talentum* 1.

¶ TABULARIUS, Tabula qua ferunt cibos in refectoriis monachorum, quibusdam *Taulier*, aliis *Tablette*. Inventarium an. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Unam tinam, 2. mensas & 4. Tabularios, item 1. tubucum, &c.* Vide *Tabularii*.

¶ TABULATA, f. Ædicula *tabulis* compacta, vel in qua plures sunt tabulæ usibus rusticæ domus destinatæ. Testamentum ao.15. Pippini Regis, tom. 2. Annal. Benedict. p.708. *Circa curtem stabulum, Tabulata, torbaces vel alia hospitalia, vel cellaria, & quidquid ad ipsam curtem pertinet... Item ad Vicum curtem meam cum Tabulata, cum barcea, cum omnibus quæ ad ipsam curtem pertinent*. Pluries occurrit ibi.

1. TABULATUM, Quævis tabula. Valerianus Cemeliensis Homil. 20. *Requiramus, cujus sit vitium, quod tenui Tabulato hominis vita committitur, & dubiis casibus incerta tentatur.* [Codex Theod. lib. 11. tit. 16. leg. 15. *Materiam, lignum atque Tabulata exceptorum virorum patrimonia non præbeant.* Et leg. 18. eod. tit. *Non conferendis Tabulatis obnoxia, non ligais, indultam quoque materiem sub eadem exceptione numerabit.* Ms etiam trabes, *Lignum*, unde hastilia fiunt & sagittæ, *Tabulata*, tabulas seu asseres interpretatur Gothofredus.]

2. TABULATUM, Abacus, alveolus, seu tabula lusoria. Saxo Grammaticus l.14. *Calculorum ludum poposcit, gloriatus se ejus apprime peritum ... sed cum Tabulata non suppeterent, ne lusui quidem vacatum est.* [Vide *Tabularium* 6.]

TABULATUM MURORUM, nostris *Entablement*. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann.1299. pro Pariagio oppidi Sarlatensis in Regesto ejusdem Regis ex Tabulario Regio n.6. *Poterunt ... juxta muros villæ prædictæ domos ipsas jam factas, vel inceptas, vel faciendas extollere, & altas facere usque ad Tabulatum dictorum murorum, & non ultra.* V. in *Materia*, col. 593.

1. TABULATUS, Instar tabulæ planus. Vita S. Aidoni Episc. Fern. in Hibernia nu. 15. *Vir quidam in Britannia Tabulatam habens faciem, id est, sine oculis & naribus ex utero natus, &c.* [Eadem fere occurrunt in Vita S. Chartaci Episc. to.3. Maii p.381. n.18.

¶ 2. TABULATUS LAPIDEUS, Pavimentum. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Archiepisc. Bituric. l.1. *Novum vicum etiam lapideo Tabulatu fabricavit ecclesiam.* Hinc

¶ TABULATUS, pro Pavimento stratus. Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. to.7. Murator. col. 194. *Panormi palatium satis pulchrum jussit ædificari, in quo fecit cappellam miro lapide Tabulatam*. Italis *Tavolato* proprie est tabulis seu axibus structus, nostris *Planchéié*.

¶ TABULERIA, f. Linearis adumbratio rei alicujus faciendæ in tabulis descripta, Gallis *Dessein*. Statuta Montis-regalis p.251. *Item statutum est, quod eligantur sex homines, qui faciant Tabulerias ad divisionem dictæ aquæ & secundum quod divisa fuerit, valeat & teneat.*

¶ 1. TABULERIUM. Speculum, ut videtur, Gall. *Miroir*. Chronic. Astense ad an.1345. apud Murator. to.15. col.424. *Præsentari fecit Delphino tres destrerios coopertos scarlato & uxori ejus unum Tabulerium argenti aurati & crystalli.*

¶ 2. TABULERIUM, Umbella, seu Umbraculum, ni fallor, Gall. *Ecran*. Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalph. p. 282. *Item pro tabulis ad faciendum unum duatzatorium pro domina Dalphina & duo Tabuleria ad opponendum igni cum pedibus & clavis necessariis ibidem*, 48. *sol*.

¶ TABULETA. Vide *Tabula* 2.

¶ TABULETUS, Tabellula, eadem notione qua *Tabula* 14. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Item quidam Tabuletus argenti deaurati claudentes & firmantes cum cheneriis ornati de minuta perreria & de perlis*. Inventar. aliud Gallicum: *Item uns Tableaux d'argent doré fermant à charnieres, ou il y a plusieurs reliques, aornée de menue pierrerie & de perles*.

TABULINUM. Vide Hyginum de Castrametatione p. 3. 1. [& Apuleium in Floridis c. 22.]

¶ TABULLERIUS, Tabula lusoria, Ital. *Tavoliere*; Gall. *Tablier*, *Echiquier*. Statuta Civitatis Astæ cap. 1. de ludo taxillorum: *Qui dictos taxillos vel tianetas vel Tabullerios præstant*, &c. Vide supra in *Tabulerium* 6.

¶ TABULUM, *ἰκρίον*, in Glossis Lat. Gr. Tabula, Tabulatum. Glossæ Græc. Lat. *ἰκρίον*, *Tabulum*, *Tignus*. Statuta Vercell. l. 3. fol. 55. verso: *Et quod totam pecuniam quam recipiet pro Communi sibi dari faciet ad dictum Tabulum, & totum id, quod solvet, solvere debeat super ipsum Tabulum in eadem pecunia, quam recipiet*. Hic mensam intelligit, seu abacum nummulariorum; mensam vero sarcinatoris in Statutis Astens. Collat. 7. c. 5. *Et hoc faciant (sartores) antequam incidant (pannum) ad Tabulum suum vel alibi*.

TABUR, THABUR, Tympanum bellicum notissimum, vulgo *Tambour*, olim *Tabour*, vel *Tabur*, aut *Tabor*, ex Arabico *Al-Tambor*: nam Saracenorum primitus fuit, uti pluribus docuimus ad Joinvillam p. 81. Vide præterea Leonem in Tactic. c. 18. §. 110. 142. c. 20. §. 76. Radulfus de Diceto ann. 1181. *Juxta fanum illius instrumenti, quod Ripatoribus vocatur Tabur, subito cercella quædam alarum remigio perniciter evolavit*. Ubi Matthæus Paris habet *Thabur*. [*Mittimus vobis unum Tabur*, in Chron. Danduli apud Muratorium to. 12. col. 513.]

TAMBURES. Epistola Arnoldi Archiep. Narbon. de Victor a relata contra Mauros Hisp. an. 1212. apud Ughellum to. 5. p. 1. pag. 590. *Personantibus igitur valide instrumentis Maurorum, quæ Hispani appellant Tambures, signum gressus Saraceni*, &c.

TABURCIUM, TABURCINUM. Henricus Huntindon. l. 7. Histor. *Equi namque insolitum non ferentes clamorem, & buccinarum clangorem, & ictus Taburciorum, calcaribus non obtemperabant*. Ubi Matth. Paris an. 1097. habet *Taburcinorum*.

¶ TAMBORINUM. Annales Mediolan. ad an. 1381. apud Murator. tom. 16. col. 795. *Conduci fecit publice quemdam fratrem Ordinis Minorum per civitatem Mediolani cum Tamborino precedente*.

¶ TAMBURIUM. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murat. to. 8. col. 1098. *Saraceni in civitate cum cimbalis, tubis, Tamburiis & vocibus exultantes laudabant Deum coram*.

¶ TAMBURRUM. Castelli Chronicon Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. to. 16. col. 917. *Conducta fuit ad lupanar seu ad bordellum cum Tamburris & trompetis dicti domini Potestatis*.

TAMBURLUM. Sanutus l. 3. part. 2. c. 22. *Qui sciant nacharas pulsare, tympana, & Tamburla*. Le Roman du Renard MS.

Li avoit pendu au bacin,
Dont on fait aux annes paor
Nul parestoit les li Tabor,

[Le Roman de *coustre Mansart* MS.
Qui vels en la marine
Faire Tabor sonner, &c.]

Le Roman d'*Auberi* MS.
Sonnens cil cor, & maint Tabour noisa.

Le Roman de *Kanor* MS.
Oist cors & araines sonner,
Taburs & timbres tentir & freseler.

Le Roman d'*Alixandres* MS.
Cors menuiaus sonner, & ces Tabours tentir.

Qua vero ratione pulsarentur aut percuterentur ejusmodi a Saracenis *Tamburla*, docet Auctor MS. Histor. Excidii Acconis an. 1091. ubi de Saracenis: *Voces emittebant terribiles, ut moris est eorum, maximaque percutientes tympana cum baculis retortis ad terrendum inimicos*.

¶ TABUSTELLUS, Certa campanæ pulsatio ac fortassis illa qua altero dumtaxat latere pulsatur, Gall. *Tintement*. Statuta MS. Eccl. Lugdun. *Clerici de terra ad Matutinas sive ad omnes alias Horas diei conveniant simul in unum locum eisdem præparatum, scilicet in capella B. Photini, dum Tabustellus sonat, vel retornus cujuscumque Horæ, vel classus in festivis diebus*.

¶ 1. TAC, Idem, ut puto, quod *Taka*, Impositio, Angl. *Tax*, Gall. *Taxe*. Formulare Anglican. Th. Madox p. 188. *Ego Willelmus Patric. dedi .. Ormo filio Willelmi, pro homagio & servitio suo ... masuagium. liberum & quietum de Tac & de tol & de stallagio*. Vide *Tacus*.

¶ 2. TAC, Morbi genus seu febris pestifera qua ceu repentino ictu (unde nomen) Parisienses percutiebantur sub an. 1411. vel 1414. Miracula MS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Graviter patiens infirmitatem pestilentialem & habens per totam corpus suum lo Tac, quod signum dicebatur esse mortale*. Pluries occurrit ibidem. Chron. vet. Gallicum: *En Mars audit an (1414.) commença à Paris une maladie populaire qu'on nomoit le Tac ou le Horion, qui dura trois semaines ou plus, & plus de cent mille personnes en furent atteinte, mais nul n'en mouroit*.

¶ TACCA, Patera, Gall. *Tasse*, Ital. *Tazza*. Literæ an. 1409. *Vasa aurea & argentea, sicut sunt Taccæ*, &c. Forte legendum est ut mox *Tacea*.

TACCUNATUS. Cæsarius Heisterbachensis l. 10. c. 20. *Calceos sibi novos, & bene Taccunatos fieri petivit*. Alii codd. habent *Taccuniatos*. [Italis *Tacconare* est Calceos reficere, resarcire. Vide *Tacones*.]

TACEA, Patera, crater, nostris *Tasse*. Occurrit in Consultatione post Observantias Regni Aragon. p. 43. v. [in Instrumentis Gall. Christ. novæ edit. tom. 1. p. 70. col. 2. in Libro nigro Scaccarii p. 673. &c.]

¶ TACELLUS, Idem quod infra *Tassellus*. Testamentum Guigonis Episc. Casin. an. 1345. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1458. *Insuper volo & mando, dispono & ordino cappam cum historiis & imaginibus & Tacello argenti munitam & completam*.

¶ TACETA, Crater, patera, Gall. *Tasse*, Hispan. *Taça*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii p. 59. *In Tacetis non tamen deauratis bibant*. Vide *Tacea*.

¶ 1. TACHA, Agri limes, signum finium, forte à Germanico *Teeken*, Signum, ut habet Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18.

¶ 2. TACHA, Macula, labes, Gall. *Tache*. Statuta Massil. l. 2. c. 36. §. 1. *Tache & malefacture & alia vitia & corruptiones ipsorum pannorum*, &c.

¶ TACHA CORIORUM *uno obolo censûs* obnoxia dicitur in Privilegio Leduini Abb. an. 1036. è Chartulario V. S. Vedasti Atrebat. p. 243. Vide *Tachia coriorum*, & *Tacra*.

¶ TA-

¶ TACHARENTIA TERRA; Ager obnoxius *tascæ* seu præstationi, quam vulgo *Champart* appellamus. Codex censualis Humberti *de Villars* domini *de Chatelard* in agro Dombensi an. 1391. *Tenet terram Tacharentam ad decimam tachiam.* Vide in *Tasca* 2.

¶ 1. TACHIA, Præstatio agraria, vulgo *Champart*. Vide in *Tasca* 2.

¶ 2. TACHIA, f. pro *Cachia*, Ambitus, septum: nam solebant mœnia cratibus munire, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur; atqui de turre *burdanda* hic agitur. Vide *Hurdicium*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2 de Feodorum usu p. 178. *Pro Tachia turris bordeada & plumbanda, & pro aliis Tachiis, quas fecit apud Dunum, 300. l.* Ibidem p. 207. *Pro Tachiis Gornaci, quas Rex tradidit, quando Rex fuit ibi, 45. libr.*

¶ 3. TACHIA, Idem quod paulo post *Tacra*, Coria decem. Tabularium Compendii de foragiis & ripagiis: *Infra prædictos terminos ... de millenario alecis & makerellorum & plumbi, & de Tachia coriorum ... redduntur 12. denarii.* Vide *Tacha coriorum*.

¶ TACHIABILIS, TACHIBILIS, Obnoxius *tascæ* seu præstationis agrariæ. Vide *Tasca* 2.

¶ TACIA, Idem quod *Tacea*, Patera, crater, Gall. *Tasse*, Ital. *Tazza*. Joh. Demissis Chronicon Placent. apud Murator. tom. 16. col. 583. *Utuntur Taciis, cugiariis & forcellis argenti, & utuntur scudellis & scudellinis de petra, & cursellis magnis à tabula & bronzinis, &c.*

¶ TACITURIRE, *Silentium appetere.* Laurentio in Amalthea. Sidonius lib 8. Epist. 16. *Unde cognosce, quod etsi tacere necdum cœpimus, certe Taciturire jam deliberavimus.*

¶ TACITUS, Cui ita factum est satis, ut nihil sit de quo loquatur aut queratur. Charta an. 1343. ex Archivo S. Victoris Massil. *Pro qua Capitulum & Conventus dicti monasterii se habuerunt pro Tacitis & bene contentis.* Alibi: *pro pacatis & contentis.*

TACOLINUM, Italicum *Taccolino*, Genus densioris panni, diversicolori filo contexti. Occurrit in Vita B. Margaritæ de Cortona n. 207. *Una duntaxat de Tacolino indata tunicula.*

¶ TACONES. Privilegium Leduini Abb. an. 1036. è Chartulario V. S. Vedasti Atrebat. p. 243. *Stallus sutoris vacca in mense 1. den. Stallus Tacones vendentis 1. den.* *Tacon*, teste Nicotto, *Gallis est minor salmo*; sed nihil ad hunc locum, ubi *Tacones* vestes interpolas intelligo, præsertim ex sequenti *Taconatus*. Etiamnum in quibusdam Gallo-Flandriæ locis *Tacon* dicitur assutum vesti resarcitæ segmentum.

¶ TACONATUS, de vestibus resarcitis dicitur in Charta Præpositi S. Audomari ann. 1227. è Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Incedant autem Canonici honeste, tonsura rotunda, & gestu & habitu honesto, videlicet superpellicio & cappa honesta, non Taconata seu petiata, sed integra, ut in superpellicio honesto similiter, non Taconato seu repetiato, sed integro.* V *Taccunatus*.

TACRA [Coria decem,] Idem quod *Dacra*, de qua voce supra. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 31. ubi de Pedagiis & Consuetudinibus: *Tacra coriorum 2. den. Millenarius de bateac 1. den. Centum ob. &c.* Occurrit ibidem alio loco.

☞ Hinc emendare licet Privilegia Pontis-Ursonis tom. 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 641. n. 2. *De unaquaque Cacra coriorum duos denarios, tanquam de transitu. & de Tarra tanata, quatuor den.* Pro *Carra* & *Tarra* legendum indubie est *Tacra*. Sic enim forte legendum in Charta ann. 1409. tom. 8. Rymeri p. 576. col. 2. *Quinque albos* (vectigales) *pro quacumque Tarqua coriorum* Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam MSS. *Le cauffin doit 12. den. la Tacre de cuir doit 12. den. le plisson de vaires doit 12. den.* Vide *Tachia coriorum*.

¶ TACSUS, Melis, Gall. *Taisson*, species felis silvestris, cujus pelles sunt in usu. Vide supra *Melota* & *Taxus*.

TACTARE, Confirmare, in Fleta l. 2. c. 61. §. 22. [Vide *Tangere chartam*.]

¶ TACTE, παντῶς, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. Vulcanius suspicatur legendum esse *Tetle*, τελείως, Omnino male.

TACTUM, *Pavidum, vel nigrum*, in Glossario Longobard. Paris. ex Glossis.

¶ TACULA, Species cornicis, Ital. *Taccola*. Chronicon Modoetiæ apud Murator. tom. 12. col. 1135. *Visa est in aere supra dictum pratum maxima multitudo & innumerabilis avium, quæ dicuntur Taculæ.*

¶ TACUS, Idem, ut puto, quod *Taxa*, Impositio, Gallice *Taxe*. Charta Caroli Simplicis ann. 916. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1529. *Nolumus præterea, ut ab ipsis vel ab eorum hominibus aliquid tollatur, neque paratum, nec mansiones, Tacos aut aliquas redhibitiones exigatur.*

¶ TÆDIABILITER, Moleste. *Tædiabiliter urgeri à creditoribus*, in Chron Senon. apud D. Calmet. in Probat. Hist. Lotharing. tom. 2. col. 42.

TÆDIARE, Tædio affici. Glossæ antiquæ MSS. *Tædet, tediatur, tædio afficitur.* Glossæ MSS. Salmasii: *Tædio*, ἀηδιάζω. [Glossæ Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Tediari*, *Ennuyer ou estre ennuyez.*] Lampridius in Alex. Severo: *Neque unquam Tædiavit, aut morosus, aut iratus resedit, fronte semper pari, & lætus ad omnia.* Vegetius de Re veterin. l. 3. cap. 2. *Inter exordia igitur Tædii uni bovi ad versus omnes morbos potio ista succurrerit.* [Epistola 2. Synodi Arelat. ad Silvestrum PP. *Tædians* (Constantinus) *jussit omnes ad suas sedes redire. Tædiate ad vincula*, apud S. Ambrosium tom. 2. col. 1099. nu. 10. Vide *Tædium*.]

¶ TÆDIOLUM, *Parvum tædium*. Johanni de Jan. *Petit ennuy*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

TÆDITUDO, Tędium. Gloss. Gr. Lat. Ἐνοχλία, *Tedium, Teditudo, Fastidia.*

TÆDIUM, Ægritudo. In Concilio Epaonensi can. 1. statuitur, *ut nisi causa Tędii evidentis extiterit, nullus excusetur Episcopus, quo minus veniat ad Synodum.* Concil. Aurelian. II. can. 1. *Ut nullus Episcoporum, nisi certa Tædii causa detentus, ad Concilium venire penitus ulla excusatione detrectet.* *Infirmitas* dicitur in Concilio Turon. II. cap. 1. *Acerbitas corporeæ infirmitatis*, apud Avitum Vienn. Epist. 80.

¶ TÆDIARE, Ægrotare. Vita S. Rusticolæ Abbat. Arelat. sæc. 2. Benedict. p. 146. num. 31. *Cum nimia ægritudine febrium teneretur ... die Dominica gravius Tædiare cœpit.*

¶ TÆDIUM FACERE, Molestiam exhibere, Gall. *Inquieter*. Inquisitio ann. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Et quod vidit averie prædictorum in territorio de Moreriis, & non vidit quod aliquis Arelatis faceret ei Tædium.*

¶ TÆDULA, *Parva tæda*, Jonani de Janua; *Petit brandon*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TÆLLIA OLIVA. Legitur in Annalibus Benedict. tom. 2. p. 154. ad ann. 751. Rotharium incerti loci Abbatem concessisse Monasterio S. Georgii Reatino *Olivas Tællias quindecim in loco, qui dicitur Massinus.* Emendandum forte est *Tallias*. Vide in *Talea* 1.

¶ TAELLIED, vox Aremorica, idem sonans quod infra *Tallia* 6. Exactio, Gallis *Taille*. *Incisura, quæ dicitur Taellied cum fortsfactis & furtis & aliis exactionibus*, in veteri Charta Kemperleg. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 125.

¶ TAFATANUS, TAFETANUM, &c. Vide *Taffata*.

TAI-

TAFFATA Taffatin, Pannus sericus, quem vulgo *Taffetas* dicimus, [Armorici *Tafsas*, unde noman.] Monasticum Angliæ tom. 3. part. 2. p. 86. *Unum mantellum Comitis Contiæ, de banno bledio laneo, duplicatum cum viridi Taffata.* Pap. 95. *Capis nigris cum capuciis de sindone vel Taffata liuatis utuntur.* Charta scripta circa ann. 1320 pro Infante Majoricæ, in Camera Compat. Paris. *Pannis aureis & sericeis, & laneis, & pannis de samit, & de camelot, & de Thafatas, & muleis tapetis, &c.*

¶ Tafetanum, Eadem notione in Conc. Mexic. an. 1585. tom. 4. Conc. Hispan. p. 339. ubi & *Tafetaneum opus* legitur.

¶ Taffetta. *Linteamen de Taffetta*, in Actis S. Davini, tom. 5. Junii p. 332.

¶ Taffetanus, E panno *taffeta* dicto Synodus Limensis ann. 1582. tom. 4. Concil. Hispan. p. 275. *Clericis sacris ordinibus initiatis præcipimus quisquam ipsorum utatur veste holoserica, villosa, damascena, rasa, Taffetana, &c.*

¶ Tafatanus Niger, in Concilio Taracon. an. 1591. tom. 4 eorumdem Conc. Hispan. p. 612.

¶ Tafetalia Rubeus, in Annalibus Mediolan. an. 1389. apud Muratorium tom. 16. col. 809.

¶ **TAFURANEA** Aleatorium. Concilium Terracon. an. 1317. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 307. c. 7. *Abstineant (Clerici) à negotiationibus, & aliis actibus inhonestis, & specialiter carnificum seu macellorum.. nec Tafuraneas teneant, nec in eis etiam conversentur.* Vide mox *Tafuria*.

TAFURIA, Tafuraria, Species tributi, aut pensitationis, apud Catalanos. Petrus II. Rex Aragon. in Charta an. 1283. pro Libertatibus Cataloniæ: *Statuimus quod Tafuraria tollatur perpetuo, & eam revocamus.* In titulo Capituli scribitur *Tafuria*. Fori Aragon. l. 1. tit. Privilegium generale Regni Arag. *Aquello mesmo de la Tafurerias, que sian desechas a otros tiempos.* Exstat aliud Statutum Ferdinandi I. Regis, quo eadem *Tafureria* extinguitur & auferrimus. Sebastianus Cobarruvias: *Tahur el que continua mucho el juego, que si se repite Tahur, Tahur, dize hurtar, porque muchos de Tahures dan en ladrones, quando non tienen que jugar. La Ley 6. tit. 14 part. 7. dize esto en confirmation desto: Ea todo home deue asmar, que los Tahures, e los bellos bellacos usando la trahirfreria, por fuerça, conviene que sean ladrones, e homes de mala vida. La Ley 8. tit. 16. part. 3. llama a estos Tafures, y los cuenta entre los infames y sera bien que se vea. La Ley final tit. 5. part. 2. dende se afea mucho el juego que passa de conversacion y entretenimiento, y como particularmente deven huir deste vicio los Principes y grandes Señores.* Lusitanis *Tafularia*, est alea: quomodo etiam *Tafureria* apud Raymundum Montanerium c. 237. & in Foris Aragonensibus, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon V. *Ludus*. Rursum Hispanis *Tafuria*, vel *Tafurea*, est navis hippegus, [*para passar los cavallos*, ut habet Antonius Nebrissensis.]

TAGARA, Vasis species, apud Lusitanos. Vet. Charta apud Brandaonem tom. 5. Monarch. Lusitan. pag. 304. v. *Item recepit 5. Tagaras, quæ ponderaverunt 6. uncias. Item unam Tagaram, quæ ponderavit, &c.* Ubi *Tagara* inter vasa recensetur.

TAGAX, *Furunculus*. Vett. Glossæ in Glossario Longobard. S. Germani Paris. [Festus addit, *à tangendo dictus; cujus vocabuli Lucilius meminit*; imo & Tulius l. 6. Epist. ad Atticum: *Quæstor levis, libidinosus, Tagax*, ut emendavit Cujacius ex Ms.]

¶ **TAGDIENST**, Servitium diurnum, à Germanico *Tag*, Dies, & *Dienst*, Servitium, officium. *Servitia quæ Tagdienst vulgariter nuncupantur*, in Litteris an. 1269. apud Tolneium in Probat. Histor. Palatinæ pag. 100. Vide mox *Tagewane*.

¶ **TAGEWANE**, Idem quod *Tagdienst*, Servitium diurnum, seu operarum manuariarum certis diebus exhibendarum. Charta Argentorat an. 1318. apud Schilterum in *Dagewane*: *Cum agris, pascuis, servitiis, quæ vulgariter (sic dicuntur) Tagewane, ac juribus, &c.* Docet ibidem laudatus Glossator, vocem *Wan* Celticam esse; reliqua vero repetenda ex Suecica lingua, in qua *Wanda* est solicite & cum cura aliquid elaborare & efficere; *Wandad*, sollicite factum; *Wandliga*, sollicite, &c. Hinc efficit *Tagewan* seu *Dagewan* esse diurnam curam, operam: quod etiam dicitur de operis conductis, ut ex allato ibidem testimonio patet.

¶ **TAGIA**. Necrologium Ms. S. Martialis Lemovic. *V. Id. Jan. P. Andreas monachus 10. sol. Helemosinario debet solvere in duabus Tagiis prope clocarium B. Martialis.* Idem videtur, vocis tamen origine incomperta, quod Gallis diceremus *En deux paquets*.

¶ **TAGLIA**, Italis, impositio, tributum, nostris *Taille*. Gesta Manfredi & Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 609. *Omnes angariæ, perangariæ, collectæ, Tagliæ, dativæ, contributiones exercituum, &c.* Vide *Tallia*.

¶ **TAGLIARE**, Italis, Incidere, Gall. *Tailler*. Additiones ad Statuta Mutin c. 27. fol. 49. *Nullus audeat tempore æstivo vel hyemali Tagliare, rumpere vel incidere ripam seu ripas alicujus fluminis publici vel privati.*

TAGMA Gloss. Gr. Lat. τάξις, τάγματα, *Cuneum, Tagma, Cuneus, Exercitus*, ex Gr. τάγμα.

¶ **TAGULA**, Cumulus, strues, Gall. *Tas*. Consuetudines Marchiæ Dumbarum art. 30. *Si aliquis furetur de die nemus scissum existens insimul vel in mata, quod in illo casu furans 15. sol. Vien. bonos solvere tenetur, & si de nocte furetur dictum nemus scissum in Tagula 30. sol. Vien. teneatur solvere domino, de cujus nemus existit, si furetur ad collum.* Vide infra *Tassus*.

¶ **TAJAMENTUM**, Italis *Tagliamento*, Incisura proprie; hinc pro Canalis, aquæductus, terra incisa, ut illac aqua fluat. Chronicon Estense ad an. 1351. apud Murator. tom. 15. col. 466. *Insidias posuerunt juxta Cassam in introitu oris Algoren, quod fuit Tajamentum, quo ducitur mare in partibus istis.*

¶ **TAJATA**, Italis *Tagliata*, Incisio, fossa, vallum, in terra cavatum. Regiminia Paduæ ad an. 1320. apud Murator. tom. 8. col. 433. *Motam magnam ... faciebat facere dominus Canis cum multis fossis & Tajatis ad claudendum Paduanos, ne exirent per illam partem.* Annales Mutin. apud eumdem Murator. tom. 11. col. 60. *Eodem anno (1235.) facta fuit Tajata apud Savignanum per Mutinenses.* Vide *Taleata* 2.

¶ **TAILEA**, Silva cædua. Charta Guillelmi Comitis Pontivi ann. 1221. Histor. Comitum Perticæ p. 224. *In nemore nostro de Claretis, præterquam in nostris Taileis.* Vide *Tailla*.

¶ **TAILHA**, Tailhum. Vide *Tallia* 8.

¶ **TAILHARE**, Disponere statuere, *Taillee* eadem notione Galli dicimus. Charta an. 1351. ex Schedis Præs. de Mazangues: *Promittentes... ratos, gratos in perpetuum habituros ... quidquid per dictos levaterios actum, dictum, pollicitatum, pactum, Tailhatum & obligatum fuerit.*

¶ **TAILHATOR**, f. Cui silvarum cæduarum cura commissa est. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *In omnibus consentiunt R. D. Pater Abbas ... frater Geraldus de Bralio Tailhator, frater Dominicus de Pompiniaco grangiarius, &c.* Vide *Tailliator*.

¶ **TAILHIA**. Vide *Tallia* 5. & *Tallia* 8.

¶ **TAILHUM**, Jus, ut videtur, exscindendi lignum in silva cædua. Charta Richardi de Nova villa an. 1231.

Ven-

Vendidit & donavit azempium de Taitho & poilho super omni jure suo, quo habebat & (f. in) decmorio S. Saufitii d' Anbas. Vide mox *Tailla*.

TAILLA, Silva cædua, Gallis *le Taillis*. Domesdei apud Spelmannum: *Id Hund. Bribam habet Edward. 7. carr. terr.... & fabric. ferri 40. sol. & 7. acr. prati. & 300. acr. silvæ pastilis per loca T.R.E.* (i. tempore Regis Edw.) *& modo val. 6. lib. Tailla 40. sol.* [Vide *Talea* & *Talvetum*.]

¶ TAILLABILIS, TAILLADA, TAILLAGIUM. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLARE, Cædere, Gall. *Tailler*. Transactio an. 1316. ex Schedia Præs. *de Mazaugues*: *Quicumque Taillaverit, urrabiaverit, seu fregerit, vel alias distrinxerit arbores fructiferas, &c.* Vide alia notione in *Tallia* 8.

¶ TAILLATA, Impositio. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLATOR, Scalptor monetarius, Gall. *Tailleur*. Litteræ Joannis Reg. Franc. an. 1353. tom. 2. Ordinat. pag. 519. *In vestris senescalliis eotidie supervenit & concurrit pluralitas diffusa servientium & someftorum, Taillatorum seu sessorum monetarum.*

¶ TAILLIATOR, Eodem significatu, in Ordinat. an. 1340. tom. 2. Histor. Dalph p. 416. *Pro expensis eorumdem magistrorum ad Tailliatorum monetarum & operatorum.*

¶ TAILLIA, TAILLIABILIS. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLIARE, Secare, cædere. Gall. *Tailler*. Acta S. Moduennæ tom. 2. Julii p. 311. *Arborem ... omnibus ramis & radicibus Tailliatam.* Occurrit alia notione in *Tallia* 8.

¶ TAILLIARIUS, TAILLIATA, &c. Vide infra *Tallia* 8.

¶ TAILLIATOR, Sarcinator, ut puto, Gall. *Tailleur*. Charta an. 1320, apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. p. 525. *Lite mota coram Præposito Paris. inter procuratorem fratrum & sororum Domus-Dei Paris. ex una parte & Srdiliam dictam la Dame relictam Davidis Tailliatoris ex alia, super eo quod dictus procurator dicebat, quod dicta Srdilia ... acquisierat quandam domum, &c.* Lobinellus in Glossario scribit *Talliator*, redditque *Celui qui leve la Taille*, Exactor tributorum, *Tailles* dictorum; sed nullo satis idoneo fundamento, ut ex ipso contextu paulo fusius relato satis patet. Vide *Taillator*, & *Talliator*.

¶ TALLIATUS LAPIS, Malleo politus, Gall. *Pierre taillée*. Charta Officialis Paris. ann. 1319. tom. 3. Hist. Paris. p. 220. col. 2. *Poterunt* (Carmelitæ) *ab ipsa domo suisque pertinentiis levare & habere, ac quocumque sibi placuerit duci facere & deferri lapides omnes Tailliatos & non Tailliatos, omnes tumbas & corpora seu cadavera defunctorum, &c.* Lobinellus in Glossario legit *Talliatos*.

¶ TAILLIVI. Vide infra *Tallivi*.

¶ TAINTURARIUS, Gall. *Trinturier*, Tinctor, infector. Charta Caroli Regentis è Regesto 86. fol. 174. Chartophylacii Regii: *Audita supplicatione Petri Radulphi & Stephanæ uxoris, Tainturariorum & mercatorum, continentr, &c.*

TAIOLA, Pedica, qua capiuntur vulpes & lupi, ex Italico *Tagliola*, apud Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. c. 32. [Vide *Taliola*.]

¶ TAJOLUS, Idem quod infra *Talea* 1. Statuta Mutin. rubr. 45. fol. 9. *Inter quæ communia dictum laborerium dividatur ad modum Tajarolum colta proxima præcedentis pro medietate, & quod alias medietas ad numerum & secundum numerum focorum fumantium cujuslibet dictarum villarum.*

¶ TAJORE, Escalis orbis è ligno, Ital *Tagliere*. Gall. *Tranchoir*. Johan. Demussis Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 581. *Et pro prima imbaaditione* *dant duos cappones, vel unum capponem, & unam magnam petiam carnis pro quolibet Tajore.* Et col. 582. *Et duo comedunt super uno Tajore.* Hispanis *Tajo* est brevior ligni truncus, nostris *Bloc, Billot*; *Tajo de carnicero*, Truncus in quo carnifex secat carnes. Vide *Talhadorium* & *Tailerium*.

¶ TAISIA, Gall. *Toise*. Vide *Toisia*.

¶ TAISSARE, Veneno *tais*, vel *tays* nuncupato inficere. Charta Massil. an. 1300. *Unde dominus locumtenens & dictum consilium statuit ad cognoscendum dictos pisces Taissatos, losbosclatos & enpoysonatos.* Vide *Losbosela*.

¶ TALA, Vastatio, damnum præsertim frugibus illatum, Hispanis *Tala*, Provincialibus *Tale*, Gall. *Dommage, dégat*. Charta an. 1167. Marcæ Hisp. col. 1346. *Dono prædicto hospitali* (*Perpinianensi*) *ut bestiæ ejus habeant pascua in omnem terram nostram, ita ut non faciant Talam, & si faciunt Talam, emendent illum consilio bonorum hominum.* Rursum occurrit ibidem col. 1395. in Constit. Petri Regis Aragon. supra laudatis in v. *Maleficium*; ubi legitur *Cala*, male, ut jam ibi notatum est. Charta Raymundi Comitis Tolos. an. 1177. pro S. Ægidio Arelat. *Dono per totam terram nostro dominio subditum plenissimum & liberrimum jus pascendi sua pecora & armenta, eorum tamen pastores & armentarios cautos & pervigiles esse volo, ne Talam faciant, id est, segetes alienas non depascant.* *Talas & vastationes bonorum*, in Charta an. 1270. ex Archivo S. Victoris Massil. *Talam facientes ad damnum aliquod dantes in vineis, ortis, bladis & aliis defensis*, in Sententia arbitrali MS. an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte. Adde Statuta Massil. lib. 2. cap. 32 lib. 5. cap. 19. §. 13. cap. 10 §. 1. Statuta Montis Olivi diœcesis Carcasson. an. 1231. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 968. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. rubr. de restitutione, Charta an. 1342. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 442 col. 2. &c. Simili, ni fallor, notione Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivio Audomarensi: *Quicumque fur cum pronuntia captus fuerit, debet in virrscara adduci & ibi debet audire allegationes, id est Tala & Weisdala per manum ipsius, qui eum cepit, & quatuor bonorum virorum.* Sed haud satis scio an huc revocari possint veteres Formulæ Andegavens. art. 33. *Cum per cæca cupiditate per loca urbana semper hostis antiquus bella consurget, & solent homines perfidi & pessimi per malus inaltrrabilia mala subire, tam ab hostibus, quam latrunculus, per Talas & fortes, per capteres & rapaois commovere & commutare gravis damnos atates.* Ubi per *Talas* intelligi possent vastatores seu damna inferentes. Vide mox *Talare*.

¶ TALLA, Eadem notione. Transactio an. 1317. è Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Si contingeret quod Talla seu damnum, &c.* Sententia arbitralis inter Dominos & incolas Calliani an. 1497. *Item cum prædictis hominibus de Caliano contingat aliquando damna eisdem inferri in eorum exsartis & possessionibus, & Tallas tam per homines privatos quam exteros, quam animalia seu averia ... pro prædictis damnis & Tallis æstimandis, &c.*

¶ TALLIA, Eodem significatu. Transactio an. 1295. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Quod si familia laica ... Talliam faceret vel damnum daret ... in bladibus, pratis & aliis consimilibus.*

¶ TALA, Mulcta ipsa quæ pro *Tala* seu damno exigitur. Charta ann. 1323. ex Tabul. Massil. *Salvo quod si bannum commiserint in vineis, bladis, ortis & pratis, quod pro ipsa animalia bannum & Talam solvant.*

¶ 2. TALA, idem quod *Tailla*, ni fallor, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Charta ann. 1218 apud Stephanotium tom. 5. Antiqu. Pictav. MSS. pag. 764. *Concessi dilectis in Christo monachis B. Martini Majoris monasterii ... talfagium in foresta nostra de Rocha in Tala & brancchia*

ebia ad usum domus suæ, quantum eis opus fuerit in perpetuum.

¶ TALAGA, f. pro *Tigris*. Vide *Tegala*.

¶ TALAHIA, f. Idem quod *Tajata*, Incisura, fossa, vallum cavatum. Vide locum in *Masagium*.

TALAMASCA. Vetus Glos. MS. [illegible], *Delusio imaginaria, Talemasca*. Theodulfus Aurelianensis in Epigrammate *de Talamasca*:

Pusia persona cum vultum obducit inanem,
Quod tremit hinc terret; quod fugit inde fugat.
Credo & prostratus jacuit, palmasque tetendit,
Ante Redemptorem parvula membra movens.

Hincmarus in Capitul. ad Presbyt. diœcesis suæ c. 14. Regino l. 2. c. 213. Burchard. l. 2. c. 161. *Nec larvas Dæmonum, quas vulgo Talamascas dicunt, ibi ante se ferri consentiat.* Apud Kilianum, *Talmasche*, est larva, ut *Talmaschen*, larvam induere. Vide *Masca*.

TALAMASCÆ LITTERÆ, pro occultis, & quæ *talamascis* ac sortilegis solis notæ sunt, [& iis quibuscum de earum literarum significatione conventum est.] Fragmentum Odonis Ariberti de cæde Bernardi Comitis Barcinonensis: *Cætera, quæ pandere periculosum est, literis Talamascis inscribam.* [Vide supra *Cara*.]

¶ TALAMATIUM. Chronicon Parmense ad annum 1303. apud Murator. tom. 9. col. 873. *Qui fecerant per ipsas communitates multa Talamatia & insigata eorum, quæ ibi habebant, suis aciebus ordinatis, iverunt contra dictum dominum Gibertum.*

¶ TALAMELLARII, TALAMERARII, Panifices. Vide *Talemarii*.

TALARE, Vastare, rem invadere, per vim auferre. A Sax. talan, Carpere, detrahere, uti vult Spelmann [Malim ab antiquo *Taliare*, ut & Gallicum *Tailler*, Italicum *Tagliare*; unde *Talare* proprie sit Scindendo vastare.] Lex Alamann. tit. 34. *Si quis præsumpserit infra provinciam hostiliter res Ducis invadere, & ipsas Talare, & post hæc convictus fuerit, quicquid ibi tultum fuerit, mancipia, pecuniam, omnia tripliciter restituat.* Lex Ripuar. tit. 64. *Et quanticumque post auctorem sanguinis effusores, vel post tres priores fuerint, unusquisque 15. sol. mulctetur, &, quidquid ibi Talaverint, restituant.* Eadem, ni fallor, notione

TALARE dicebantur milites, flagrantibus Albigensium bellis, qui vineas & arbores in agris evellebant & exscindebant; fortean à Gallica voce *Tailler*, quam nostris de consueta vinearum putatione usurpant, quasi ii, cum vastationem hanc aggrederentur, id operis peragere se per ludibrium dictitarent, vitibus ipsis radicitus excisis & putatis. [Utut est de primævo vocis origine, *Talare* dictum est à *Tala*, vastatio, damnum, ut superius observavimus.] Will. de Podio-Laurentii in Chronico c. 38. *Memini, quod dicebat pius Episcopus, dum Talando quasi fugientes rediremus. Miro modo fugiendo adversarios nostros superamus.* Supra dixit *vineas demoliri*. Cap seq. *Peracta igitur Tala hujus negotio, &c.* [Inquisit. in an. 1068. ex Schedis Pr. de Mazaugues: *Pro quodam blado quod Talaverat cum ovibus suis, emendavit quatuor sestarios annonæ ei cujus erat bladum talatum.* Tabularium B. Mariæ Peripac. *Pastores dicti Comitis cum dicta bestiario Talaverunt blada dictæ parochiæ.* Et alibi: *Pratum Talaverunt & destruxerunt.* Charta an. 1302. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 98. *Talaverunt vineas & prata & animalia prædaverunt.* Alia an. 1339. ibidem p. 376. *Ne quisquam ... nemora scindere, accipere vel Talare ... audeat.* Alia an. 1342. ibidem p. 441. *Mandamenta Talavistis, multos arbores ... tam furtive & clandestine, quam palam scindistis.*] Stabilimentum Communis Tolosæ an. 1181. apud Catellum in Comitibus Tolosanis lib. 2. *Qui invenerit Talatorem in vinea, sive sua, sive alterius, vel in prato devès* (i. vetito) *vel in viridario, vel in horto, vel in arbore, vel in segetibus hominum urbis Tolosæ, vel suburbii, capiat eum, & retineat, si potest: & ille Talator factum talem emendet illi, cujus est honor, &c.* Concilium Biterrense an. 1246. c. 18. *Et illi* (excommunicantur) *qui vineis, bladis, arboribus Talam faciunt, & aliis bonis, quæ ad Ecclesiam pertinent, &c.* Synodus Nemausensis an. 1284. cap. de Pœnitentia: *De Talis & incendiis, &c.* Charta ann. 1383. apud Guesnaium in Annalibus Massil. p. 437. *Quingentos balistarios, quingentos pavesiatores, Talatores, vastatores & bombardas in magno numero pro facienda vastum ante civitatem Aquensem, &c.* Hispani etiamnum *Talar* dicunt, pro agros depopulari, & *Tala*, pro depopulatio. Sed &

TALARE, est Putare, scindere. Charta Garziæ Fernandi Comitis, æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chronic. Ord. S. Benedicti tom. 1. *Et per terminos plantare & arrumpere licentiam habeant fratres de Ecclesia S. Petri, ubi voluerint ligna Talare, aut herbare garda, aut vinis per cesiant, aut carro per qualecunque ambulare, &c.* Iō alia Charta æræ 1018. ibidem: *Nullusque sit ausus aliqua terra laborare, neque pascua aliquo ibi defendere, neque vinea plantare, vel aliqua ligna abscindere, &c.* Vide Observantias Regni Aragon. p. 26. 36. edit. 1624. & Repertorium Michaelis *del Molino* in *Alcaydus*, *Diffidamentum*, & *Talator*. Alios Latinis.

TALARE, est Talo percutere, [illegible].

TALARIA, TALARES. Glo. Gr. Lat. [illegible], *Talaria*. Glossæ Lat. Gr. *Talaria*, [illegible]. *Talare*, [illegible]. Isidorus l. 19. c. 34. *Talares calcei, socci sunt, qui inde nominati videntur, quod ea figura sint, ut contingant talum: sicut subtalares, quod sub talo sunt, quasi subtalares.* Fortunatus l. 8. Poemate 23.

Cui das unde sibi Talaria missa ligentur,
Pellibus & niveis sint sola tecta pedis.

Vide *Subtalares*.

TALARES, Tali ipsi. Baldricus Noviom. l. 2. c. 56. *Marcentibus nervis, Talares cruribus adhærescant, ac nullo conamine sejungi valerent.* [Glossæ Lat. Gr. *Talares*, [illegible]. *Talari*, [illegible]. Adde Glossas Gr. Lat. Vide *Talatium*.]

TALASTRUS, *Colaphus in talos*. Pap. [V. *Talitrus*.]

¶ TALATA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ TALATOR, Qui vastat, scindit. Vide supra *Talare*.

¶ TALATRUM, [illegible], in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. [illegible], *hoc Talatrum*, *Pugnus*. Vide *Talaria*.

TALAVACIUS, Majoris ac spissioris clypei species, Gallis olim *Talvas*. Lexic. Cambro-Britannicum: *Talvas, clypeus; Talwas, clypeus.* Ordericus Vitalis lib. 8. p. 707. de Roberto Belesmensi: *Robertus autem, qui pro duritia jure Talavacius vocabatur, &c.* [Rolandinus Patavinus in Chronico Tarvis. lib. 8. cap. 10. apud Murator. tom. 8. col. 290. *Circa 101. pedites ... cum Talavaciis statuit interim & portam, &c.* Le Romans de Vacce MS.

As Talevaz se sunt & couvrir & maller.]

Joan. *de la Gogue* in Histor. MS. Principum *de Deols* in Bituricibus: *Et commanda par tous les logis de son host, que chascune chambre heust le jour ensuivent un homme d'armes & deux Talavassiers pour assaillir le Chastel.* Rursum: *Eavoir deux des plus esprouvez de sa compaignie pour viser le chastel, accompaigniez de Talvassiers & archier pour les garder.* Vocem Gallicam alibi usurpatam vix reperias. [Vide infra *Tavolacium*.]

¶ TALAX, *Securus*, in Glossis Isid. Cui sunt extantes tali. Hinc emendanda sunt Excerpta Pithœi, ubi perperam, *Telax*, *Stamus*.

¶ TALCUS, Lapis pellucidus, Gallis *Talc*, Germanis *Talck*, unde nomen. Occurrit in Actis S. Juvenalis Episc.

Episc. Nurniensis, tom. 1. Maii pag. 400. col. 1.

¶ TALE QUID, Vox generica qua verecunde significatur Involuntaria pollutio nocturna. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 18. *Si Tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, &c.* Et c. 35. *Qui dum eborum transit* (is, qui textum Evangelii defert osculandum) *omnes altius inclinant illi, & si alicui Tale quid contigit, signum sibi cum manu facit, ut ext in antea & inclinat.* Rursum occurrit eodem cap. & alibi non semel. Vide *Fragilitas*.

1. TALEA, TALIA, TALLIA, TALLIUM, Voces unius ejusdemque originis, quæ nostris Tesseram ligneam significant, in duas partes fissam, in quorum utraque debitum continetur, transversaria quadam cæsura denotatum, altera penes emtorem vel debitorem, altera penes venditorem vel creditorem remanente: nostris vulgo *Taille*. Quæ quidem voces à Latina *Talea* & *Talia* deducuntur. Est enim *Talea*, *ramus incisus*, in Glossis MSS. Glossæ Lat. Gr. *Talia*, κορμὸς, σχίζα, κωπίον. *Talia*, κορμὸς, σχίδαξ. *Talia*, σχίδαξ. *Talea oleagina*, apud Catonem & Varronem de Re rustica. *Taleæ ferreæ*, apud Cæsarem lib. 5. de Bello Gall. *Talea fraxinea*, apud Serenum Sammonicum c. 12. *Intercisi ex arboribus cylindri, quos Taleas vocant*, apud Vegetium l. 4. c. Nonius: *Taleas, scissiones lignorum, vel præsegmina.* Vetus Agrimensor: *Terminat, si aliquam scissuram, hoc est, Taliaturam habuerit, montem scissum, id est, Taliatum ostendit, limes ille finem transit.* Vide Acta SS. Valeriani, Tiburtii, &c. num. 11. Hinc igitur

TALEA, pro ejusmodi Tessera lignea, Gallis, *Taille*, Anglis à *Taley*, al. *Talley*. Leges Henrici I. c. 56. *Si ... de his, qui de firmam pertinent, controversia oriatur, si de Taleis agatur, &c.* Gervasius Doroberoensis in Hist. Angl. *Videlicet ut Conventus Monachor tres vel quatuor ad custodiendas villas ordinaret, qui redditibus omnibus Thesaurariis, à Conventu constitutis, per Taleas responderent.* Matth. Paris ann. 1247. *Fecit etiam per ballivos perscrutari, quod si aliquis injuste, vel injuriam passus quicunque aliter, in aliqua accommodatione coacti vel extorsione pecuniæ, vel victualium, ut soles per regios exactores proferret scriptum, vel Taliam, vel testimonium, vel juraret, &c.* Atque hac notione passim usurpat Fleta l. 2. c. 27. §. 5. c. 30. c. 61. §. 2. c. 63. § 11. c. 70. §. 1. c. 71. §. 10. c. 82. §. 5. &c. Adde Cowellum l. 4. tit 22 §. 8. [Glossarium Lobinelli tom. 3. Hist. Paris.] &c.

¶ TAULLIUM, Eadem notione. Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *Majores vero in his, quæ ad grenidam veniant, nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si præsentes fuerint ad servitium Ecclesiæ, & Taullia sua fecerint, ut de summa annuæ rationem possint reddere officialibus Ecclesiæ, & saccos & vehicula ad deferendam annonam submoverint, atque seu nummos pro sua procuratione habebit.*

CORULINA TALLIA, Laterculus ex corylo arbore. Henr. de Knyghton pag. 2570. *In æstate sequenti Rex cepit lanas de tota terra Angliæ, per Tallias corulinas, & parvula brevia scripta, imposito pretio 9. marcarum ad saccum, &c.* Gloss. Lat. Gr. *Corulus*, καρύα. Vide *Tallia*.

2. TALEA, [Idem videtur quod *Tala* 1. Vastatio, depopulatio, seu mulcta quæ ob damnum illatum exsolvitur.] Charta Roberti Regis Francorum ann 1018 ex Tabulario Columbensi: *Cum terris cultis & incultis, cum viariis & pratis, cum tota viaria, & bannis, & incendiis, Taleis, & omnibus legibus cæteris, pascuis, &c.*

¶ 3. TALEA, Societas fœdere confirmata, Italis *Taglia*. Vide *Talia* 4.

¶ 4. TALEA, Pretium quod exsolvitur ei, qui rebellem aut perfidum capit vel occidit, Ital. *Taglia*. Chronicon Danduli apud Murator. tom. 12. col. 470. *Inter cætera statuitur Talea de perperis viginti millibus de Constantinopoli dantibus eum vivum, & de perperis decem millibus dantibus eum interfectum.*

¶ TALEARE, Idem quod supra *Talare*. Scindendo vastare. Petrus Azarius de Bello Canepiciano apud Murator. tom. 16. col. 433. *Ruscando arbores infinitas ... & Taleando vineas fecerunt vasta apud Castrum Montis, &c.*

1. TALEATA. Vetus Charta ex Tabulario Abbatiæ S. Stephani de Vallibus [edita inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 474 & seq.] *Gomo Ecclesiæ detrahere conabatur paludis partem non modicam, & Taleatas in palude ædificatas, & prata, & saltem necessaria.* Mox: *Partem vero paludis ejusdem, quam P. Benedicti sub censu duorum solidorum possidet, A. prædictæ uxori suæ in dotem dederat, dum obtineret: hoc etiam Abbas & Ecclesia dominæ reliquit, dum vixerit, obtinendum: qua defuncta, ministris Ecclesiæ, vel palus, vel census sine querela reddatur. Quod si præfatus A. Taleatam ibi facere voluerit, videlicet domus suæ necessariam, per manum Abbatis sumat, & ædificet, &, dum vixerit, obtineat: eo vero defuncto, ad Ecclesiam, ut fuerit ædificata, sine querela reddatur.* Infra: *De præfatis vero Taleatis, dum prædictus A. & uxor ejus vixerint, sex nummos censuales Ecclesiæ reddent, quibus defunctis ad Ecclesiam sine querela reddantur omnes census Taleatarum in palude, ab Abbate sibi demonstrata, ædificatarum.* Ubi *Taleata* videtur fuisse certus ac definitus locus in palude, *Taleis*, seu paleis defixis septus, in quo pisces asservabantur: [vel fortassis idem quod]

¶ 2. TALEATA, Fossa, locus cavatus, canalis. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1280. apud Murator. tom. 8. col. 1104. *Eodem anno Taleata fuit incœpta cavari, & fuit missus Pandas per dictam Taleatam.* Et ad an. 1243. col. 1112. *Potestas fecit duo brachia ex muro civitatis juxta alveum, & fecit murari Rezetum de Razolo, & fecit fieri pontem super Taleatam.* Vide *Tajata* & *Talgiata*.

TALEMANNI, apud Groninganos, dicuntur triumviri, velut Collegii Præsides ac Rectores, eo quod nomine reliquorum verba faciunt in senatu, ut habet Ubbo Emmius in Groninga p. 61. Kiliano, *Taelman*, est Orator, Causidicus, Advocatus, ex *Taele*, oratio, sermo, & *Man*, homo.

TALEMARII, TALEMETARII, seu TALEMELARII, Gallis, *Talemeliers*, Panifices, qui panem conficiunt ac venum exponunt. Ita in Statutis MS. Talemelliorum Paris. in quibus hæc habentur: *Nul Talemelier ne peut faire plus grant pain de 2. deniers, se ne sont gasteaux à presenter, ne plus petit de obole se ne sont eschaudez, &c.* Regestum feodorum Comitatus Carnotensis fol. 17. *Item la Coustume du pain: chascun Talemelier, qui vent pain au Samedi devant la Tour, doit obole.* Regestum peagiorum Parisiens. *Ne puet nul vendre pain à Paris, se se ne sont Talemelliere en regratiers.* [Adde Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1305. apud de *Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 427. *Talamellarii* dicuntur in Literis ejusdem Regis an. 1313. ibidem p. 531. *Herveus Talamerarius* memoratur in Charta 23. Chartularii Duoensis.] Charta an. 1331 in Hist. Castilionensi p. 53. *Burgense vero ejusdem villæ coquent ad eadem furna ad vicesimum panem: Talemarii vero coquent sextarium pro tribus denariatis panis talos, quales furnerius voluerit accipere.* Regestum Magnorum Dierum Trecens. an. 1288. fol. 84. *Probatum ... esse in possessione recipiendi in primis 7. diebus nundinarum 7. denarios à qualibet Talemetario Vallis S. Aigulfi.* Vide Brolium l. 2. Histor. Parisiensis pag. 307. 2. edit. [& D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 456. & 659.]

¶ THALEMETARII, Eadem notione, in Charta an.

1376.

1176. è Tabulario B. M. de Charitate, ubi Stephanus Sacri-Cæsaris Comes eidem Monasterio donat molendina ea conditione ut *Talemetarii* de Castro Sacri-Cæsaris molant in iis molendinis. Rursum occurrit in Charta Capellæ Castri Provinensis sæc. 13. *Thalametiers*, in Literis vernaculis an. 1269. tom. 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 533. at ibidem p. seq. scribit *Talemetiers*.

☞ Vocem *Talemouse*, vel *Talmouse*, quam pro pane dulciario è caseo & ovis confecto usurpamus, ex *Talemelier*, derivari, haud sine probalitate, docet *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 427. nota *b*. sed unde dicti ipsi *Talemarii*? An à voce Gallica *Tamis*, vel potius Aremorica *Tamoues*, Farinarium cribrum, ita ut *Talemeliers* dicti fuerint Pistores, quasi nunc diceremus *Tamisiers*, Qui cribro farinam secernunt?

¶ TALEMASCA. Vide *Talamasca*.

¶ TALEMETARIUS. Vide in *Talemarii*.

¶ TALEMIS, TALEMUS. Vide *Talmud*.

¶ TALENAGIUM, *id est, Jus exigendi singulos sextarios pro singulis modiis vini venditis*, in Charta Hugonis de Noeriis Episc. Autissiod. de manumissione hominum Varziaci an. 1202.

1. TALENTUM, pro Centum libris. Glossæ Lat. MSS. Regiæ: *Talentum, centum pondus auri: idem 82. pondo*. Ita Theophanes an. 9. Nicephori General. τάλαντον, pro centum libris usurpat. Vide Agrimensores p. 333. Budæum l. 4 de Asse, Agricolam de Ponderibus l. 2. & 5. Covarruviam de veteribus Numismat. Hispan. c. 5. & alios.

TALENTUM, pro 50. libris. Osbernus in Vita S. Elphegi Archiep. Cantuar. n. 28. *Ut si vita ac libertate velis potiri, sexaginta auri Talenta persolvas, singulis Talentis 50. librarum pondere appensis*.

TALENTUM, interdum pro *Libra* & *Marca* sumitur, ut apud Annam Comnenam in Alexiade p. 414. Neque aliter accipi apud Gregor. Turon. l. 7. c. 40. videtur: *Ferunt autem & quinquaginta Talenta argenti fuisse: auri vero amplius quam triginta*. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 51. §. 2. *Equus, cum quo quis dominum suum sequendo eidem inservit, Talento, id est 20. solidis coæquatur*. Quot scilicet *marca* dicitur *ponderare* eodem lib. art. 45. §. 3. *Talenta seu libræ*, tit. 64 §. 2. *Marca vel Talentum*, in Jure Saxonico c. 26. §. 1. Witikindus, & ex eo Conradus Usperg. *Pro qua præsumptione condemnavit eum centum Talentis, omnesque Principes, qui ad hoc eum juvabant, dedecore canum, quos portabant usque ad urbem regiam, quæ dicitur Magdeburg*. Vetus Charta apud Hubertum Leod in Monumentis antiq. p. 38. *Pro præsumptione autem delicti, imperando dijudicamus, ut si liber est, 10. Talenta; si ministerialis, 5. Talenta ... persolvat*. Adde Matth. Paris pag. 547. & 567. Chronicon Montis-Sereni an 1171. & alibi non semel, Leges Opstalbomicas c. 34. &c. Præterea quæ observamus ad Annam Comnenam pag. 400. At in Chronico Laurishamensi, *Talenta 18. & dimidium marcas 15. confecisse* dicuntur; [& in Statuto Abbatiæ Pegav. ann. 1308. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. p. 263. *Pro septem marcis recipi debeat seu Talenta denariorum usualium*. Charta Pilgrini de Swarzenowe Ministerialis Austriæ an. 1271. apud eumdem Ludewig. tom. 4. p. 81. *Unius Talenti redditus in Stranais libere tradidi, seu videlicet solidorum redditus & 60. denariorum redditus*. Charta Waiwodæ Regis Hungariæ an. 1346. ibidem pag. 277. *Promittimus ... condonare 1000. marcas puri argenti ponderis Wiennensis aut 2000. Talenta latorum denariorum Wiennensium, & pro quocumque Talento sex peasdatorum den. Wienn. computando*. Adde p. 79. 80. 82. 100. 109. 119. 162 Dissertationem Christiani Schlegelii de nummis antiquis Gothanis, &c. editam Francofurti an. 1717. pag. 7. & 8. Chronicon Mellicense p. 379. col. a. ubi Schrambius *Talentum* vertit per *Florenum*, Vindemias Liter. Schannati pag. 3. &c.] Sumitur etiam interdum pro Aureo. [*Unum Talentum auri valeat septem solidos Turon*. in Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 54.]

¶ TALENTUM CERÆ, in Charta an. 1315. apud Christianum Schlegelium in Dissertatione jam laudata p. 11. *Talentum cimini, Talentum piperis*, in Consuet. MSS. Eccles. Colon. Vide *Tabulaeium* 6.

2. TALENTUM. Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas, Florentinis & Hispanis *Talento*, nostris olim *Talent*. Testamentum Stephaniæ, Reginæ Navarræ, Garsiæ Regis uxoris, æræ 1098. apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus p. 61. *Igitur si venerit ad aliquam de meas filias in Talentum Deo servire, & habuerit habitum, Deo devota permaneat, &c.* [Le Roman de la guerre de Troyes MS.

Et dou combattre sai-je bien,
Que ceus de là n'en feront rien ...
Cr porz bien savoir sans faille
Q'il n en ont ore nul Tallant.]

Hinc formata vox apud nostros *Entalenté*, qui aliquid agere cupit, vult, decrevit, &c. Le Roman *de Garin*:

Entalenté fu de Begue vengier,
Par mautalant a brochié le destrier.

L'Ordene *de Chevalrrie*:

Aprez deux esperons li mis
En ses deux piez, & puis li dit,
Sire, tout autres i es maus,
Que vos volez, que vos chevaus,
Soit de bien coere Entalentez,
Quant vos des esperons ferez.

Alanus Charterius *au debat des deux fortunes d'Amour*:

Si recorde sa le; ons en son lit
Très entenu;
Et d'en sçavoir du tout Entalentez.

Huicce voci opponitur alia *Maltalent*, mala voluntas. Guillelmus *Guiart*:

A gran flot de la ville faillent
Mautalentis, & presque à guerre
Vont les soutiees S. Loys querre.

Alibi:

Courouciez & Mautalentis.

Matth. Villaneus lib 10. c. 9. *Pieno di Maltalento*. *Detalenté de voler*, de falcone qui volare renuit in lib de Falconaria, Jani *de Franchieres* c. 7. Ab θέλοντι vocis etymon accersit Budæus, quod video probari viri doctis. Mihi vero origines linguarum vulgarium, à Græca lingua petitæ, minus arridens.

☞ *Atalenter* non semel etiam usurparunt nostri pro Gratum habere, placere, velle, &c. Le Roman *de Rou* MS.

Rou oi la parole, mout lui Atalenta,
Par consent de ses homs les trieuves asseura.

Le Roman *d'Athis* MS.

Mesgaié ont belle & riche & gente,
Qui à bien faire t'Atalente.

Et infra:

Moult m'Atalente & plaist leur estre.

¶ TALERUS, TALLERUS, Monetæ species apud Germanos, de qua jam dictum est in *Dalerus*. Melchioris *de Rederu* Epistola ad Archiducem Austriæ de Obsidione Varadin. an. 1589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 328. *His virtutis & meritæ laudis ergo centum Taleros donavi*. Rursum occurrit p. 329. *Ungarici Talleri*, apud Carolum Carafam in Commentariis de Germania sacra restaurata.

¶ TALETA, Exactio, Gall. *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ TALGATUS. *Talgata braca*, Cui assutæ peræ, ni fallor. Charta an. 855. in Appendic. Marcæ Hispan. col.

col.788. Dono .. beachas Talgatas 33. & fatulares patella 15.

TALGIATA. Sanutus l.1 part.4.cap.1. Tempore vero mensis Octobris & circa, flumen illud abundat in tantum, quod ipsa speciaria & mercimonia à Babylonia per dictam flumen intrant, per quamdam Talgiatam longam, & per ducenta miliaria, quæ sunt à Babylonia usque in Alexandriam deferuntur. [Canalem intelligo. Vide Taleata 2. Tajamentum & Tajata.]

¶ TALHA, Idem quod Tala 1. Vastatio, damnum. Statuta Castri de Jeguno an.1291. MSS. Facientes Talhami & gost solvant esmendam.

¶ TALHABILIS, Gall. Taillable. Vide Tallia 8.

TALHADORUM, Orbiculus mensarius, super quo edendi cibi discinduntur, nostris olim Tailloir. Occurrit apud Brandaonum in Monarc. Lusitana p.304.tom 5. Ταλιώρες dicitur in Histor. Conc. Florent. sect.6. c.2. [Vide Talierium & Tajore.]

TALHENDARIUS, [TALHIA, TALHATA.] Vide in Tallia 7.

¶ 1. TALIA, Stria in vestimentis, seu rugæ pars eminus ac protuberans in longum deducta ad instar talia seu talea, quæ proprie significat arboris ramum ex utraque parte æqualiter præcisum, seu brevem baculum utrimque pariter crassum, quem etiam Græci σχίδας, vel σχίζας vocant. Tertullianus de Pallio c.5. Nec artificem necesse est, qui pridie rugas (pallii) ab exordio formet, & inde deducat in Talias. Vide Hofmannum.

¶ 2. TALIA, Silva cædua, Gall. Bois taillis. Charta ann.1234. è Chartulario Monasterii Baugeseii: Quod si Talia in dicto nemore fuerit, & animalia Abbatis & Conventus ibi fuerint inventa, &c. Vide Tailla.

¶ 3. TALIA, Tessera, &c. Vide Talea.

¶ 4. TALIA, TALEA, TALLIA, Italis Taglia, Pars illa quæ aliquem spectat: v.g. certus militum numerus qui à quovis fœderatorum exigitur, Gall. Contingent. Chron. Veron. ad ann.1332. apud Murator. tom.8. col. 648. Domini Lombardiæ requisiti sunt ad ligam cum Florentinis & Rege Roberto contra Regem Bohemiæ, quæ liga Verona per sindicos & ambasciatores Regis Roberti & Florentinorum facta est circa finem Martii, posita Talea inter ipsos de tribus millibus equitum & duorum millium peditum. Memoriale Potestatum Regens. ad an 1279. eodem tom. col.1145 Certa quantitas militum & peditum de civitate Reginorum cum tota montaura & cum certa Talia militum & peditum de Bononia & de Parma, & cum balestreriis, iverant circumquaque, obsiderunt Bisumanouam, &c. Chron. Parm. ad an.1282. tom.9. col.797. Et inter eos ordinatum fuit, quod Talia militum eorum continuo staret Cremonæ. Et col.826. Item eodem anno (1294.) dictus dominus Potestas cum m. de populo & aliis de Tallia deputatis, armata manu excurrit, &c. Vide Taxa Gentium in Taxa 1.

¶ 5. TALIA, Exactio, impositio; Taliabilis, Obnoxius tributo. Vide in Tallia 8.

¶ TALIADA, Præstatio. Vide in Tallia 8.

TALIARE, Scindere, exscindere, Gallice Tailler, couper. Leges Alvredi cap.13. Si quis nemus alicujus sine licentia comburat, vel Taliet, persolvat omne grossum lignum cum 5 solidis. [Charta ann.1044. apud Murator. delle Antic. Estensi pag.184. Ut nullus quilibet homo ipsam silvam ... Talliare vel capellare audeat. Taliavit radices, in Actis S. Francæ num. 32. tom.3. April. pag.389. Taliando & cusendo, in Statutis Placentiæ fol.80.v. ubi de Sartoribus. Universa extra muros Taliaverunt, prostraverunt & diruerunt, Petro Azario de Bello Canepiciano ad ann.1339. tom.16. Muratorii col.431.] Vide Tala 1. & Talare.

☞ Hinc ducenda est vox Entaillieres, quam pro Sculptora usurpat le Roman de la Rose MS.

Pymalion unus Entaillieres,
Portraiant en fus & en pierres.

¶ TALIATA. Formula vetus apud Murator. tom.1. part.2. p.83. col.1. Si charta manifestat, quod missus vel tutor comparasset vel de infante, fiat Taliata. Hoc est, si bene opinor, tale seu id fiat, quod in Charta faciendum esse declaratur.

¶ TALIATGIUM, Idem quod Tallia 6. Vide in hac voce. Literæ Johannis Auxitan. Archiepisc. ann. 1401. Vinum recollectum extra consulatum & Tagliatgium.

¶ TALIATOR, Sartor, Gall. Tailleur. Epitap. ann. 1449. tom.1. SS. Aprilis p.806. Hoc opus fecit fieri ars Taliatorum vestium & juponorum. Vide in Taliare.

¶ TALIATUS, Cæsus, scissus, divisus, Ital. Tagliato, Gall. Taillé, coupé. Chron. Modoetiense apud Murator. tom.12. col.1159. Fuerunt in civitate sua capti, mortui & Taliati tali modo, quod nefas est dicere. Rursum occurrit col.1184. Vide Taliare.

¶ TALIBUS, pro Talmud. Vide in hac voce.

¶ TALIERIUM, Escalis orbiculus quivis, sed proprie ligneus, Ital. Tagliere, Gall. Tranchoir. Annales Mediolan ad ann 1389. apud Murator tom.16. col.812. Salinum unum deauratum cum pedibus 3. Aliud salinum deauratum. Taleria 24. alba argenti mezanella signata in fundo de capite S. Ambrosii. Taleria 24. quadra deaurata. Taleria 24. rotunda deaurata. Vide Talhadorium & Taulerius.

¶ TALIERUS, Species artocreatis, Gallis Paté, ni fallor, eadem quæ Italis Tagliarelli, vel Tagliariai. Chronic. Bergom. ad an.1386 apud Murator. to.16. col.855. Fecerunt fieri priusquam 100. tortas ac Talieros attibasalorum seu cazonzellorum; & venerant ballantes in civitatem Bergomi tres & tres, & dabant cuique volentibus comedere de dictis tortis & cazenzellis.

¶ TALIMPULUM, f. Tantillum, aliquantum. Canones Hibern. apud Marten. to.4. Anecd. col.7. Tribus annis pœniteat ... horti holeribus, ovis paucis. Britanniæ formello utatur ... tenuelæ vero vel balthutæ lactis sextario Romano; sitis gratia & aquæ Talimpulo, si operarius est. Et col.10. Soloque pane & aqua & sale & leguminis Talimpulo utatur.

¶ TALIMUS, pro Talmud. Vide in hac voce.

TALIO, [apud Isidorum lib.5. Orig. cap. ult. est similitudo vindictæ, ut taliter quis patiatur, ut fecit; hoc enim & lege & natura institutum, ut lædentem similis vindicta sequatur; inde & illud Legis: Oculum pro oculo & dentem pro dente. Talio autem non solum ad injuriam referendam, sed etiam pro beneficio reddendo ponitur; est enim communis sermo & injuriæ & beneficientiæ. Donatio Abbatiæ S. Ægidii v. Febr. regnante Aianrico Rege (an 1238.) Pro Talione nobis impendantur cœlestia.] Talionis pœna, seu reciproca pœna, in l.3. Cod. Theodos. de Exhibit. reis, &c. Ταυτοπάθεια, apud Psellum in Synopsi legum pag.55. Harmenopulum lib. 1. tit. 2. §. 34 l.6. tit. 9. §.3. & alios Ἀντιπάθεια ἀντιπεπονθός, apud Dionys. in Eccles. Hierarch. [Ἀντιπεπονθός, duo δι, in Glossis Gr. Lat & Lat. Græc.] Vicarium pœnæ genus, apud S. Valerianum de Bono disciplinæ. Indicitur in Lege Wisigoth. lib. 6. tit.4. §.3. Charta Communiæ villæ Cerniaci in Lauduneusi pago ann.1184. Quod si reus inventus fuerit, caput pro capite, membrum pro membro reddat, vel ad arbitrium Majoris & juratorum pro capite aut membri qualitate dignam persolvet redemptionem. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: De homicidio voluntario convictus, parentibus vel cognatis occisi tradetur occidendus, & bona ejus domini erunt. Adde Britonem in Legibus Angl pag.16. Statuta Academiæ Viennens. apud Lambecium lib.2. Commentar. de Bibl. Cæsar. pag. 108. Chartam Communiæ urbis Faræ an.1207. apud Thomasserium in Con-

suetud.Bituric.p.438. Ivonem Carnotensem Epist.51. Observantiis Regni Aragon l.8. tit. de Homicidio, §. 14.&c. Abrogatur in Consuetudinis Hannoniensi c.15. In quibus casibus locum habeat apud Agrimensores, docet Michael *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. v. *Pœna talionis.* Vide Jacobum Gothofredum ad l.7. Cod.Th.de Accusat.[Vide *Tallio*.]

TALIOLA, Ποδάγρα, [Tendicula. *Taiola* supra ex Petro de Crescentiis. Vide ibi.] Lex Langob.lib.1. tit.22. §.4. *Si in pedica aut in Taliola fera tenta fuerit,* &c. Ubi Edictum Rotharis Regis tit.104.§.3. & 4 habet *Tanola*. Forte à *Tana*, de qua voce infra. Adde lib.3. tit.22. §.4. Gratius in Cynegetico:

Quid qui dentatas iligno robore clausit
Venator pedicas, cum dissimulantibus armis
Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris.

TALIORCHUS, Ludi vel aleæ species. Joannes Sarisber.l.1.Polycrat.c.5. *Hinc tessera, calculus, tabula, urio, vel dardana pugna, tricolus, senio, monarchus, orbiculi, Taliorchus, vulpes, quorum artem melius est dediscere, quam docere.*

TALIPEDARE, Titubare: verbum priscum, quasi talis insistere, quod faciunt πτερνοβάται; quorum meminit Hippocrates: contra quam *Attæ*, qui primis plantis ambulant. Liber Miraculor.S.Adelardi Abb. Corb. c.8. *Et ipse cœpit vix subsistens quasi ebrius Talipedare,* i. titubare, retro cedere. Vide Savaronem ad Carmina Sidonii. [Glossæ Lat.Gr.& Græc.Lat. *Talipedo*. Παρασύρομαι. In Glossario mediæ Græcit. habetur Παρασύρειν hac notione.

TALISMANUS. Ita Sacerdotes suos vocant Turcæ. Vide Wadding.in Annal. Minor.an.1342.n.10.

De *Talismanis* vero, seu στοιχείοις, vel characteribus magicis ita appellatis, consulendi Salmasius in Keskoetium p.75.de Annis climactericis p.578. in Hist. August. p.360. Gaffarellum de Curiositatibus inauditis, & alii.

¶ TALITIUS, *Colaphus in tala*, in Glossis Isid. *Talitres*, in Excerptis Pith. Legendum esse *Talitrus* vel *Talitrum* censet Martinius. Vide *Talastrus*.

¶ TALIVUM, vel TALIVUS, Silva cædua, ni fallor, jus ea utendi, vel etiam præstatio quæ ob id juris exsolvitur, Gall *Bois taillis*. Charta Hospitalis S.Johannis de Ulmis: *Retenta tamen dicto Hospitali & suis hominibus pascbivo & Talivo in garrigiis a cacumine montis usque ad caminum.*

¶ 1. TALLA, Vastatio, damnum. Vide *Tala* 1.

¶ 2. TALLA, Impositio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ 3. TALLA, f. Funis angularius, complicatorius, Nautis nostris *Taille de point, Taille de fond*. Informationes MSS. Massil. de passagio transmarino: *Item Tayas de florene 9. Item Tallas ad fornimentum arborum swales & fentiles, 60. Tallas. Item Tallas doslas & de tarrogas de media & de prora, 12.*

¶ TALLACA, pro *Tallata*. Vide in *Tallia* 8.

¶ TALLAGIA, Exactio. Locus exstat in *Tensoria* sub *Tensare* infra.

¶ TALLAGIUM. Vide *Tallia* 8 & *Talliare*.

¶ TALLARE, Exscindere, Gallice *Tailler, Couper*. Judicatum an.867. apud Perardum in Burgundicis p.147. *Dixit quod... sui servi... Tallassent vel occidissent uno casno de S.Benigno.* Vide in *Talare* & *Taliare*.

¶ TALLATA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ TALLATOR, Numerator, ratiocinator, à Saxonico Tællan, Numerare. Liber niger Scaccarii p.352. *Tallator Regis in domo comedet, hominis suo 3.obol.* Nisi sit Sarcinator, Gall. *Tailleur*.

¶ TALLEA, Species tigni, materiæ, vel Scandula, Gall. *Bardeau*. Statuta Cadubrii c.23. *Mercatores de Cadubrio libere & impune possint & valeant conducere, seu conduci facere suas Talleas ad quem locum secare voluerint.* Correctiones eorumdem Statut. c.26. *Si commune alicujus villæ de Cadubrio, vel major pars inciserit, vel fecerit Talleas & alia lignamina causa mercimoniandi, illud nemus non solum vicinis, sed etiam omnibus civibus & habitoribus Cadubrii intelligatur esse commune, ita quod omnes impune possint in dicto nemore laborare.* Et cap.99. *Sancimus, quod quilibet buscherius in Cadubrio per dies octo, postquam signatæ fuerint Talleæ per aliquem mercatorem, tam terrigenam quam forensem, teneatur & debeat eas inaquare vel inaquari facere sub pœna sol. 100. quolibet buscherio, & nihilominus ipsas Talleas inaquare omnino teneatur,* Rursum cap. 105. *Si aliquis .... ausus fuerit ... furari assides, Talleas, vel aliqua alia lignamina cujuscumque generis alicujus personæ, condemnetur in libris decem pro quoque ligno, Tallea vel asside, ultra alias pœnas in statutis contentas.* Vide *Talea* & *Tallia*.

¶ TALLEICIUM, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Literæ Ludovici IX. Regis Franc. an.1236. è Chartulario Parthenonis Montis-Martyrum: *Habent bruerium & genestam in dicto nemore præter Talleicia, quæ se de bestiis deffendere non possint.*

¶ TALLERUS, Monetæ species. Vide *Talerus*.

¶ TALLETA, Idem quod *Tallia* 8. Exactio, tributum, Gallice *Taille*. Literæ Gregorii IX. PP. pro Monasterio Melleac. apud Stephanotium tom 4. Antiq. Pictav. MSS. *Concedo ... exactionem pecuniæ, quæ ab hominibus monasterii & prioratuum, & aliorum locorum ipsius exigebatur annis singulis pro Talleta.* Rursum occurrit in Literis fundationis Monasterii Bellæ-Noæ inter Instrum. Gall.Chr. novæ edit. tom.3. col.412.

¶ TALLUM, ut *Tallia* 5. Vide ibi.

¶ 1. TALLIA, Vastatio, damnum. Vide *Tala* 1.

¶ 2. TALLIA, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Libertates S.Palladii ann.1279. è MS.Coislin. *Si infra quatuor annos & Maium animalia essent inventa in Tallia solvent emendam, scilicet 5.sol. Paris.* Vide in *Talla*.

¶ 3. TALLIA, Tessera lignea, &c. Vide *Talea*.

¶ 4. TALLIA, Gall. *Contingent*. Vide *Talia* 4.

¶ 5. TALLIA, Bessis aurei vel argentei numinaria partitio, Gall. *Taille*, apud monetarios. Dicitur de certo nummorum numero, qui ex auri vel argenti marca conflatur: v.g. denarius argenteus dicitur ad *Talliam* 10. denariorum, cum ex una argenti marca decem dumtaxat denarii percutiuntur. Rotulus computorum Præpositure Franciæ an.1289. apud D. *Brussel* tom.1. de Usu feudorum pag.472. *Pro busta 7. lib.7.sol.3. denar. gross. Valens 4.xx 8. lib. 7. sol. Turon. parv. Et erat busta bona de pondere & Tallias, sed deficiebant duo grani cum dimidio.* Literæ Humberti Dalphini ann. 1345. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 514. col.1. *Magistros, gardas & rectores monetarum nostrarum ac ligam, pondus, remedia, formam & Talliam ac seigneriam earum in statu in quo sunt manutenendi, mutandi, augendi seu minuendi, &c.*

¶ TALHIA, Eadem notione. Computus an. 1339. tom.1. Histor. Dalphin. pag.95. *Item, quod fierent denarii albi currabiles pro 12. denariis, sub forma & cunho aliorum dozenorum, qui fiebant nuper, sub minori Talbia tamen, & quod essent de liga sex denariorum argenti fini, & de pondere decem solidorum dict. dozenorum pro qualibet marcha, sub remediis & liga & ponderis, sub quibus alii dozeni noviter cudebantur.* Vide Lobinelli Glossarium ad calcem Histor.Britan. in vocibus *Taille* & *allaye*.

¶ TALLHUM, Eodem significatu. Charta ann. 1417. è Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Et in liga sive in Tallho solidi 20. & denarii 4. complebant dictam marcham.*

¶ 6. TALLIA, Gall. *Taille*, Territorium urbis. *Pa-*

nicion

nicion & correccion des fais perpetrés & avenu en ladite ville & Taille d'icelle, in Literis an.1363. tom 4. Ordinat.Reg.Fr. p.563. ubi de civitate Insulensi. Occurrit rursus in Inscriptione Consuetudinis ejusdem urbis, ut & art.44. &c. Quod annotatur in Glossario Juris Gallici tom.2.p.402. Vide *Taburgium*.

¶ 7. TALLIA, Scissura, ni fallor, divisio quæ fit in partes scindendo, distractio quæ fit minutatim, a Gallico *Taille, coupe, dissection*, vel Belgico *Talie*, Cæsio. Codex MS. Ecclesiæ Audomarensis: *Hæ sunt consuetudines & jura, quæ habent Ecclesiæ SS. Bertini & Audomari in theloneo de castro S. Audomari & in appenditiis ejus, scil. de stalione 4. den. de Tallia cati 4. denar. de mortuis 11. den.*

6. TALLIA, Præstatio, quæ dominis fit à tenentibus seu vassallis, in certis eorum necessitatibus, nostris vulgo *Taille*: sic dicta à *taleis*, seu taliis, de quibus supra, hoc est laterculis ligneis, in quibus, *cæsuris* subinde aliquot solutiones exarabantur, parte altera penes dominum, altera penes tenentem, cui vice apochæ erat, remanente. Charta Rainoldi Remens. Episc. an.1094. *Et virpivit exactiones, quas Tallias vulgo vocant, quas in villa S. Remigii exercebat.* Charta Roberti Comitis Augi: *Nulla auxilia, nullas Tallias sive collectas, nullas omnino exactiones exigunt.* Charta Henrici Comitis Trecensis: *Exactio quam vulgo Talliam vocant.* Charta Adelæ Comitissæ Carnotensis an.1109. in Tabular. Abb. Bonævallis: *Descriptionem pecuniæ, quæ consuetudinarie Tallia nominatur, in burgo Bonævallensi fieri præcepimus.* Rigordus: *Ne Principes ... Ecclesias, vel Clericos ibidem Domino servientes, aliquibus angariis, Talliis vel aliis exactionis gravare præsumerent. Tallia, sive precaria*, in Chartis aliquot in Histor. Guinensi p.498. 522. Charta ann.1060. apud Louvet. in Bellovaco: *Quosdam injustas consuetudines, Talliam videlicet & omnes alias oppressiones ... dimisi.* Sugerius de Administrat. sua cap.10. *Possessionem B. Dionysii ... a malis retro temporibus tribus Talliis expositam, videlicet Domino Castri Cabrosæ, & Domino Castri Nielphæ, & Simoni de Villa Aten, &c.* Infra: *Ne reducant manum ad Talliam, vel terræ oppressionem.* Concilium Lateranense an.1176. c 4. *Ne subditos suos Talliis & exactionibus Episcopi gravare præsumant.* Adde Appendicem ejusdem Concilii c.7. [Chartam an.990. apud Lobinell. tom.2. Histor. Britann. col. 95. Vide ibidem col. 102. 134. 182. 270. Chartam Communiæ Laudun. tom.7. Miscell. Baluzii p. 291. Marten. tom.1. Anecdot. col. 596. 646. 647. 649. tom.3. col.439. tom.1. Ampliss. Collect. col.1145. *de Lauriere* tom.1. Ordinat. Reg. Franc. p.20. Glossar. Lobinelli tom 3. Histor. Paris. Calmet. in Hist. Lotharing. tom.2 col.36. Hist. Dalphin. tom.1. p.127. tom.2. p.54. &c.]

ATALLIA, pro *Tallia*, in Tabul. S. Flori Arvern. *Ab omni Atallia, collecta, leuda, seboga, & manobra.*

TALLEA, Eadem notione, ex Gall. *Taillée*. Tabul. Eccles. Carnot. ch.72. *Tallea supranominata fiet. Quarto anno submonebo Canonicos ejusdem villæ, & faciens Talleam convenientem, de qua habebo medietatem, & ipsi aliam.* Tabular. Absiense fol.29. *Et dederunt 10. nummos Tallea.* Passim in hoc Tabular. Charta Ludovici Regis an.1133. pro Ecclesia S. Maglorii Paris. *Consuetudinem quamdam, quam Talliam nominant, quæ in eorum villa .... ab officialibus Regiis extorquebatur, &c.* Innocentius III. PP. lib. 1. Epist. 52. edit. Venetæ: *Ab omnibus violentiis, Talleis, & exactionibus duxerit, absolvendos, &c.* [Literæ Henrici Archiepisc. Remens. ano. 1163. è Chartulario Compendiensi: *Tallea vero vel generalis exactio ibidem non poterit fieri, nisi Abbas & ipse Hilduinus consenserint.* Adde Chartam ann.1251. apud Thomasserium in Biturigibus pag. 90.] Charta vernacula an.1246. in Histor. *de Chasteigniers*: *Sour ce que je demande sur la terre de la Gombaudiere, & sur le près, que il tenoit, à avoir ma Taillée haute & basse, & mes autre services, &c.* Charta Savarici Vicecomitis Thuarcensis an. 1269. apud Gallandum lib.1. de Francoalodio: *Et li homes, qui devoient Tailles par raison de eschet ou de mortemain, n'en rendront deformais nulle Taillée.*

¶ TALLEIA. Charta an.1218. apud Baluz. Hist. Tutel. col.527. *Illi homines, qui ibi se collocaverint, erunt liberi & immunes ab omni servitio, Talleia, banno & exactione.* Recurrit ibidem col.528. & alibi.

¶ TALEA. Synodus Pergami an.1311. apud Murator. tom 9 col.579. *Ita quod secundum æstimum sive æstimationem prædictam collectarum & Talearum fieri valeat distributio, &c.* Occurrit eadem notione tom.12. ejusd. Muratorii col.805. 1041. tom. 16. col.369. Statuta Vercellarum fol.12. *Potestas teneatur fodra, mutua & Taleas impositas per Commune Vercellarum ... solvere & dare illis vel illis, quibus seu quorum occasione fuisset imposita vel solutum.* Adde Statuta Civitatis Astæ Collat. 20 c.35. &c.

¶ TAILHA, Eodem significatu. Vicentius Cigalt. de Bello Italico: *Domini habentes* credit *in curiis Regum, qui in odium litium & Tailharum* des quatres cas *faciunt vastare subditos per armigeros & destruere.* Quæ vero sint hæ *Tailha de quatre cas* dictæ, videre mox potes in *Tallia franceles*.

¶ TAILHIA, in Charta an.1362 apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p.436.

¶ TALHIA. Charta Regiensis an.1361. *Ad recolligendum & assignandum pecunias Talhiarum in ipsis Comitatibus universaliter, ut dicitur, indictarum.* Occurrit præterea in Charta an. 1375 apud Baluz. tom.2. Histor. Arvern. p.208.

¶ TAILLA, in Charta an.1203. ex Regesto.151. Chartophylacii Reg. n.370. *Non tenebamini ad gachos, vel ad badas, vel ad Taillas, vel ad opera communia.*

¶ TALLADA. *Absolvit ... quicquid habebat in dominia in bordaria de Fonte amara, scilicet ... Talliadam, & expletam totum quod habebat vel requirere poterat*, in Charta an.1085. apud Baluzium Hist. Tutel. col.418.

¶ TALIADA, in Charta Raimundi de Turena pro Monast. Bellilоc. ann. 1190. *Nullas exactiones vel Taliadas debebat habere in villa de Belloloco.*

¶ TAILLIA, in Mandato Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1302. apud Menesterium Hist Lugdun p.87. col 2. *Taillis, costumis, vendis*, in Literis an.1269. ex Archivo S. Albini Andegav. Adde Vossium de Vitiis serm. in Appendica pag.812. Lobinelli Glossarium ad calcem Hist. Britan. &c.

¶ TAILLIA, in Conventionib. Lodov. Reg. Sicil. cum Arelatensibus an 1385 è MS. D. *Brunet* fol.7. & 9.

¶ TALIA, in Literis an.1275. inter Ordinat. Reg. Fr. tom.3. p.62. & alibi.

¶ TALLA, in Charta Communiæ Balneoli, ex Schedis Cl. V. *Lancelot*.

TALATA. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol.34. *Pravis exactionibus vexarent, scilicet in mestivis, in Talatis & aliis servitiis, &c.*

¶ TALLATA. Statuta Arelatens. MSS. art.159. *Ex Communis auctoritate possint Tallatum facere super omnibus possessionibus.*

¶ TALLACA, ut *Tallata*, nisi ita legendum est. Literæ S. Ludovici inter Privilegia Ordinis S. Johannis Jerosolym. pag. 32. *Sint liberi & quieti de exercitu & equitatu ... de omnibus querelis, placitis auxiliis & de Tallacis, &c.*

¶ TAULLIA. Charta Theobaldi Episc. Ambian an. 1177. è Chartulario S. Richarii: *Medietatem ex integro*

regro omnium censuum, jurium ... possidebit Ecclesia, excepta Tallia, quæ per laicam manum in angario exigitur, & ad jus ecclesiasticum minus pertinere videtur.

Talliæ porro diversimode imponebantur: quædam enim ex *Consuetudine*, hoc est, usu ita jam olim inducto, certis ac statis anni tempestatibus exigebantur. Charta Communiæ Rotomagensis an. 1207. *Nec eos cogeremus ad reddendum nobis Talliam per consuetudinem, nisi sponte sua nobis dare voluerint.* Tabularium Ecclesiæ Ambian. ch. 82. *Per duos hospites ... confirmari fecerant, quatenus neutrius viri prædecessores in terra S. Firmini Talliam jure, vel consuetudines habuerunt.* Hinc *Talliæ Consuetudinariæ* dicuntur in Charta Communiæ Belnensis ann. 1196. & in Charta Communiæ Crispiacensis an. 1184. *Tam pro censibus quam pro Talliis consuetudinariis, quæ 4. terminis sic solvuntur ad mandatum nostrum, in Festo omnium SS. 20. in Nativitate Domini 20. in Pascha 20. in Festo B. Joannis 20. &c.* [Charta an. 1227. è Tabulario S. Jacobi Montis-Fortis: *Radulphus Niel Dominus Marciæ dedit Ecclesiæ S. Jacobi de Monte-forti 4. libras in 4. terminos divisas, videlicet 20. solidos in Tallia Augusti, 20. solidos in Tallia OO. SS. & 20. solidos in Tallia Natalis Domini, & 20. solidos in Tallia Paschæ.*] Adde Chartam Communiæ Laudunensis an. 1128. & Communiæ Cerntacensis an. 1188.

Interdum ter tantum exigebatur. Charta Nicolai Episcopi Cameracensis, apud Doubletum p. 449. *Et ab hominibus ter in anno Talliam violenter exigebat. Tallia Natalis & Paschæ*, in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano p. 143. Consuetudo Burbonensis art. 202. *Quiconque doit Taille personnelle trois fois l'an, c'est à sçavoir en Aoust, à Noel & à Pasques, &c.*

Talliarum præterea aliæ sunt *Reales*, aliæ *Personales*. *Reales* dicuntur, quæ ratione tenementorum debentur: *Personales*, quæ ratione capitis, *qui sont sur le chef & la personne*, ut loquitur Consuetudo Burbonensis art. 189. 190. 191. 488. & seqq. De Realibus agit eadem Consuetudo art. 488. & seqq.

TALLIÆ PERSONALES, rursum aliæ sunt *Serviles*, aliæ *Liberæ*, seu *Franciles*; *serves & franches*. *Liberæ* dicuntur, quæ à liberis exiguntur: *Serviles*, quæ à servis, in eadem Consuetud. art. 189.

TALLIÆ FRANCILES seu liberæ sunt, verbi gratia, quæ à personis liberis præstantur in 4. casibus, scilicet pro expeditione Hierosolymitana Domini, in ejus captivitate, in filiæ matrimonio, & in Militia filii, nam ejusmodi præstationes *Talliæ* dicuntur in eadem Consuetud. Burbonensi art. 343. 344. & in Arvernensi cap. 17. art. 9. c. 25. art. 1. quæ alias *Auxilia*, seu *Aides* vulgo appellantur. [Transactio inter Priorem Carthusiæ Vernensis & Rn. Iolinum de Fossis ann. 1295. è Schedis Pr. *de Mazaugues: Quod propter merum imperium, quod habet dictus Rostolinus in Territorio de Verna non possit sibi acquirere aliquam servitutem super dictum monasterium ... nec pro filia maritanda, suo filio uxorando, vel alio quocumque casu Tallias vel questas facere, &c.*] Ejusmodi etiam sunt *Talliæ*, quæ a liberæ conditionis hominibus exiguntur à dominis in eorum necessitatibus. Regestum Philippi Augusti Herouvallianum p. 149. *De Conventu S. Aniani Aurelian. dicebant, quod ipsi poterant Talliare homines suos de Tilleio ... pro servitio D. Regis, pro servitio D. Papæ & pro terra emenda ad opus Ecclesiæ.* Charta Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1185. pro Laudunensibus: *Pro Talliis super homines illos, quas tribus de causis facere poterat, videlicet pro exercitu nostri servitio, pro Domino Papa, & pro guerra manifesta Laudunensis Ecclesiæ.* Exstat Charta Reginaldi Episcopi Parisiensis an. 1252. in Magno Pastorali lib. 1. ch. 2. qua agnoscit Capitulum Parisiense, *esse in possessione vel quasi homines de Orliaco Talliandi pro negotiis Parisiensis Ecclesiæ, etiam aliis quam pro exercitu Regis.* Alia an. 1267. l. 2. ch. 44. *Salva etiam Tallia, quam facere consueverunt, cum Do. Rex Franciæ vadit in exercitum.*

TALLIA PANIS & VINI. Charta Philippi Aug. an. 1215. pro Aurelianensibus: *Sciendum, quorum duorum annorum collectio sit facta de blado & vino, quæ quidem collectio, vulgo Tallia panis & vini nuncupatur.* Exstat Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1225. in M. Pastorali Eccles. Paris. lib. 19. ch. 58. qui concedit Canonicis ejusdem Ecclesiæ, *ut omnibus annis, quibus Tallia panis & vini de cætero colligi debebit Parisius, colligant eandem Talliam panis & vini per totam terram suam in Gallandia, & in Claustro S. Benedicti, à principio messium, & a principio vindemiarum, usque ad Festum S. Martini hyemalis.* Charta Philippi Regis an. 1273. pro Ecclesia S. Mederici Parisiens. *Habebimus etiam in tota terra prædicta Ecclesiæ & ipsius hospitalibus, bannum, guerram, talliam, exercitum, & cavalcatam, Talliam panis & vini, mensuras, justitiam, &c.* Occurrit in alia ejusdem Regis pro Monasterio S. Germani Paris. an. 1272. apud Brolium lib. 2. Histor. Parisiensis. Consilium pro Monetis circa ann. 1320. ex Camera Computor. Paris. *Item il nos semble qu'il seroit bons & grans aumosnes, & seuracion a grant profit, que li Rois feist tailler par bonnes gens tous le tournois pelez & les parisis pelez, & qu'il les fit fondre, &c. Car les monnoyes le Rey sont mout refusées, & en sont fez mout de malices, & li Rois est tenus à tenir les en bon point, car il en a la Taille du pain & du vin de sa terre, & monnoie en sera mieus amée.*

☞ Ex quo patet ideo Regi solutam fuisse *Talleam panis & vini*, ne monetas immutaret quod tributi genus in Normannia *Focagium* dicebatur, ut suo loco dictum est. Sed quod primum in *blado & vino* solvebatur, in certam pecuniæ summam immutatum est, ut inter cætera probat Excerptum ex libro 2. antiq. Ordinat. de artibus, mercibus & politia Paris. part. 2. fol. 31. *Taille du pain & du vin, dicte la ceinture la Reine, qui se lieves de trois ans en trois ans. La Taille du pain & du vin de Greve est vendue de trois ans en trois ans, & commence à estre reçeue par l'achetteur le jour de S. Remi, & finit de Quasimodo, &c. L'Abbé de S. Denys doit 10. livres parisis pour lui & pour ses hostes, & par ce sont francs sauf tant seulement se aucun y avoit qui amena vin au port pour vendre, &c. L'Abbé de S. Mor doit c. s. parisis, &c. L'Abbé de S. Germain doit c. s. &c.* Plura vide apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu l. 2. c. 36.

TALLIA DE MORTUA *manu, & de Maritagio, & de Prisone*, passim in Tabulario Absiensi.

TALLIA ALTA & BASSA, & *Tallia ad voluntatem*, quæ à dominis minuitur vel augetur supremo jure, pro libito ita tamen ut facultatum tenentium ratio habeatur. Charta Petri de Foccin Valeti de Charteria an. 1233. *Ego dicebam, me habere in eosdem pro tenementis, quæ in dominio meo habebant, Talliam altam & bassam annuatim.* Tabularium Fossatense fol. 61. *Tallia, quæ fit haut & bas, ad placitum.* Charta Philippi Regis Fr. ann. 1304. apud Doubletum p. 942. *Nihil Ecclesiæ subventionis noviter nobis concessæ levabitur ab hominibus Ecclesiarum de corpore, seu manu mortua, alto & basso ad voluntatem Talliabilibus, &c.*

TALLIA AD VOLUNTATEM. Suger de Administrat. sua cap. 2. *Cum eadem villa multis angariis à Comite Domini Martini, videlicet exactione Talliæ, frumenti scilicet 5. modiorum, quos ei pro pace concesseram, cum ipsa Talliam pro voluntate sua facere consuevisset, &c.* In Mag. Pastorali Eccles. Parisiens. lib. 1. ch. 1. & lib. 2. ch. 4. exstant Chartæ Manumissionum, in quibus

Ca-

Capitulum Parif.retinet *Talliam ad voluntatem, & beneplacitum suum in personis & bonis* manumissorum. [Charta Guigonis Comitis Forensis an.1224.tom.4.Macer. Insulæ Barbaræ pag.136. *Tam nos quam progenitores nostri in prædictis villis & hominibus, pro nostræ solius voluntatis arbitrio, quandoque Taillias fecimus*. *Tallia ad voluntatem & misericordiam*, in Charta ann. 1320.tom 1.Hist.Dalph.p.81. col.2.] Vetus Consuetudinarius Franciæ.lib 2.p.93.vataris edit. *Je suis en saisine à juste titre de Tailler & exploiter haut & bas & à volonté: de Seigneur tel homme mon homme de corps de serve condition & de main morte, de faire à la personne de lui, & de ses biens, toutes maniere d'exploits de servage accoustumez à ceux, qui sont de la condition dont il est, &c.* Consuetudo Burbonensi art.190. *Quiconque doit taille personelle & sur le chef, soit de taille franche ou de taille serve, ladite Taille est à volonté raisonnable, & la peut le Sergent croistre ou diminuer selon la faculté des biens, de celui qui la doit*. Hoc ast *sine destructione & exilio faciendo*, ut est in Flata lib.2 cap.71. §.15. Vide [Froissart.vol.3.c.50.] Consuetud. Trecensf.art.3.4. Nivernensem tit.8.art.1 & seqq Ducatus Burgund. art.97. Comitatus Burgund.art.101.&c. Huic porro *talliæ* opponitur ea, quam *abonnatam*, id ast fixam, ac ratam, vocant Consuetudines altæ.

¶ Tallia Voluntaria, in Charta Roberti Abbatis Maurigniae. an. 1218. ax Chartular. ejusdem Monasterii.

Voluntas, nude, pro *Tallia ad voluntatem*. Charta Hugonis da Castronovo in Tabulario Ecclesiæ Cadurcensis: *Habet & Delmas de Boisol quatuor agnos in Festo Pascha, ... & Voluntatem suam in rusticis*. Occurrit ibi plures.

Tallia ad Placitum, Idam quod *Tallia ad voluntatem*, in Charta an. 1248. in Tabular. S. Germani Prat.

Voluntarius, Subditus, qui *talliatur* ad voluntatam. Charta Hanrici Comitis Ruthenensis ann.1282. *Cedimus & concedimus ... tibi Guillelmo de Sainbnac domicello ... & heredibus & successoribus, & Voluntarios tuis, &c.*

¶ Tallia Amaissonata, Quæ quotannis solvitur, in certa, de qua conventum est, frumenti quantitata vel etiam pecuniæ summa. Vide suo loco *Amaissonata* & mox *Taillabilis*.

¶ Tallia Comitalis in Dalphinatu dicebatur certa quædam & detarminata præstatio, quæ Comitibus Viennensibus, idest Dalphinis, quotannis exsolvabatur ab omnibus, ut docatur tom. 1. Hist. Dalph p.70. Rascissa non fuit hæc *Tallia* in locis, in quibus olim exigabatur, ut dicitur ibidem; ubi etiam observatur, partam dotis Monastario Montis fluriti assignatam, in hujusmodi *talliis* sitam asse. Chartam habes an 1342. ibidem pag. 83.& seq in qua Dalphinus dicitur pro dotationa prædicti Parthenonia concassisse *Primo, Talliam Comitalem de Mura, quæ valet annuatim 100.l.16.s.bon.m.Item, Talliam Comitalem mandamenti Belli-montis, quæ valet annuatim 61.l.Item, &c.*

¶ Tallia Communis & *Tallia Dominica*. Jura & reditus Ecclesiæ Nobiliac.apud Staphanotium tom. 3. Antiq Pictav.MS.pag.525. *Habemus apud Nobiliacum 150.sestaria frumenti de Preposito in Assumptione B.M.de Tallia domnica 40 solidos; eodem die de Tallia communi 5.solidos; in Festo OO.SS. de censu 9.solidos.*

¶ Tallia Justa, Quæ ax Consuetudine debetur. Chartularium S.Vincentii Cenoman.fol.129. *Salvis tribus solidis & dimidio de justa Tallia, quando eam contigerit exhiberi debere.*

¶ Tallia Legitima, Eodem significatu, ibidam fol.113. *Cum domini ejusdem Gaufridi de feodo illo legitimas Tallias fecerint, monachi dominis illis 21.denari os persolvent.*

¶ Tallia Recta, Pari notione, ibidem fol.78. *Monachi vero tenentur dicto Gervasio & heredibus suis .... reddere .... rectos Tallias sibi & dominis suis, quando evenerint*. Et fol.80. *Reddebant etiam monachi rectas Tallias, quando eveniebant*. Adde fol.114.

¶ Tallia 4. Solidorum. Humbartus II. Dalphinus Jaqueminum & Perrinum Vauterii *nobilitat* eosque *liberatos & absolutos* daclarat *potissime à Tallia 4. solidorum, quam ipsi & prædecessores* eorum *inferre* consuevarant, in Literis ann.1346. tom. 2. Hist.Dalphin. p.538.

Tallia etiam imponebatur ab ipsis civitatibus seu burgensibus ad exsolvenda dabita communia. Litaræ Philippi III.Fr.Ragis an.1275.to.3.Ordinat.p.62. *Consules Castri Lemovic ... Tallias uno cum Preposito & non alias; ex causa rationabili, & pro evidentibus villæ necessitatibus, scilicet pro juribus & deveriis seu redeventiis Vicecomitis ... solvendis atque reddendis ... vel ædificatione seu reparatione murorum, turrium, portallorum, fossatorum, ... taliam seu collectam facere poterunt per Tenentem locum Domini & per ipsos, &c.* Dacretum ejusdam Regis an. 1282. inter Instrum. Gall. Christ. novæ adit. tom.2.col. 147. *Item quod homines dictæ villæ fecerunt Tallias aliquando pro necessitatibus dictæ villæ, de voluntate, assensu & auctoritate Capituli Brivatensis, & quod Capitulum compellit eos ad solvendum*. Adda Litaras Caroli V. Franc.Rag. an.1386.tom 4. Ordinat. Rag.p.676.art. 6.] Aresta an.1290 in Regesto Parlam. B. fol.86. *Quod dicti Major & Jurati S.Quintini possunt Talliare, Tallias levare, vel institutiones facere, quando indigent pecunia pro negotiis dictæ villæ per punctum Chartæ Regiæ, quam dicunt se habere*. Quod intelligendum ut plurimum da licantia, ad eam rem à Principe impetrata. Vide Loisell.in Ballovaco p.296.318.

¶ Talhium, Taillia, Eodem significatu. Charta an.1351.ex Schedis Præf.de Mazongues: *Taillia ex quibuscumque personis possessiones habentibus in dicto territorio recipiendum & dictas personas prædictis Taillis pignerandum & pignera vendendum & distrahendum usque ad mensuram Talhii contingentem*. Privilegia villæ Figiaci concessa à Carolo V.Rega Franc.an 1366 inter Ordinat.tom.5.p.265. *Quod cum onera publica ipsius villæ, absque communi auxilio, non valeant commode sustinere, & eisdem consulibus ex antiquis privilegiis, liceat facere collectum aut Tailliam pro factis & negotiis villæ.*

Talliam assidendi, ut loquuntur nostris, seu imponendi, forma habetur in Charta Gauffradi Episcopi Carnotensis ann.1166. *Pro bono igitur pacis utrimque concessum est, & prædictum competens auxilium, quod propter nominatas causas Vicecomes (Castriduni) sibi exigere posse licenter dicebat, omnino dimittet, & propter hoc singulis annis Vicecomes à Burgensibus 10 libras hoc modo haberet. Prior siquidem S.Sepulchri, vel aliquis loco ejus sex vel quatuor legitimos Burgenses, in eo Burgo commorantes, circa festum S.Remigii in eamdem Ecclesiam convocabit, & præsente aliquo de servientibus Vicecomitis, quem ob hoc ipse destinaverit, jurabant prædicti Burgenses, quod bona fide communiter in hominibus in eodem burgo manentibus, juxta cujusque facultatem, aut possessiones ibidem à Monachis habentibus, 10. libras & nihil amplius, legitima æstimatione tam facultatis quam possessionis Talliabunt, &c. Serviens vero quem ad audienda juramenta Vicecomes miserit, Talliæ non intererit, &c.*

Habetur prætcrea in Regasto seu Tabulario Normanniæ fol. 21. verso, Cameræ Computorum Paris.

ris. Forma, in qua Dominus Rex vult, ut Tallia assideatur in villis suis. Eligantur per Consilium Sacerdotum Parochialium, & aliorum virorum Religiosorum, nec non & Burgensium, & aliorum proborum virorum, de Communi ipsarum usque ad 40. vel 30 bonos viros & fideles, vel plures, aut pauciores, secundum quantitatem ipsarum villarum. Et illi, qui sic electi fuerint, jurabunt super sancta, quod ipsi de ipsis, vel de aliis probis viris earum villarum eligent usque ad 12. de illis, qui meliores erunt, ad illam Talliam assidendam, & illi 12. nominati jurabunt super Sancta, quod bene & fideliter assidebunt dictam Talliam ad libram æqualiter, & valor immobilium appretiabitur ad medietatem mobilium in assisia prædictæ Talliæ. Eligentur etiam simili modo cum prædictis 12. alii 4. boni viri, & scribentur nomina eorum, secreto tamen, ita quod eorum electio non publicetur aliquibus; sed sub secreto habeatur quousque illi 12. assederint, sicut prædictum est, Talliam prædictam. Quo facto antequam publicetur Tallia, vel aperiatur scriptura facta super Talliam prædictam, illi 4. sic electi juramenta ab illis posita de illis scilicet 12. Talliandis super forma prædicta assidebunt Talliam competentem. Eadem habentur in Regesto S. Justi in Camera Comput. vernaculis verbis concepta, [à *de Lauriere* edita tom. 1. Ordin. Reg. Fr. p. 186.] & in Regesto 30. Cartophyl. Reg. fol. 48. ubi S. Ludovico hoc Statutum ascribitur, editum nuper in Spicilegio Acher. tom. 12. Adde Consuet. Nivernensem cap. 8. art. 2 & seq. Vide *Foagium* 1.

☞ In harumce *talliarum* distributione, luxus aliquando habitam fuisse rationem, discimus ex Litteris Caroli V. Franc. Regis pro Monspeliensibus ann. 1367. *Item quod quilibet juxta sui conditionem & facultates habeat moderate statum suum & ejus uxoris & familiæ; nam si quis contrarium fecerit* Talliabitur ... *& in Talliis villæ augmentabitur juxta exigentiam status & pompæ, in quibus quilibet reperietur.*

Talliagium, Tallagium, JC. Anglis, dicitur Præstatio quævis, verbi gratia decimæ, quindecimæ, subsidia, & alia ejusmodi, quæ à Parlamento regni indicitur, à qua præstatione immunes sunt, qui tenent in antiquum dominium, nisi expresse iis indicatur, quod facere potest Rex magna causa, cum liber. Ita Rastallus. Apud Bromptonum, *Hidage vel Taillage*, exponitur *Tallagium, de hidis terrarum*, ut *Danegeld*, *Tallagium datum Danis*. Leges Willelmi Nothi Regis Anglorum c. 5. *Habeant & teneant terras libere ab omni exactione injusta, & ab omni Tallagio, ita quod nihil ab eis exigatur.* [Charta Henrici Regis Angl. an. 1156. tom. 1. Anecd. Marten. col. 446. *Dedi etiam, ad serviendum iisdem Fratribus* (Ordinis Grandimont.) *quatuor homines ... liberos & quietos ... ab omni servitio & Tallagio, passagio, teloneo, &c.* Similia leguntur in alia Charta ejusd. Regis an. 1172. ibidem col. 573. Alias adde Richardi Regis tom. 4. Histor. Harcur. p. 1281. Elizabethæ Reginæ Angl. apud Hearnium in notis ad Chronicon Johannis Whetamstedii p. 386.] Matth. Paris an. 1241. *Non sub nomine aut titulo liberi adjutorii, sed Tallagii, &c.* Matth. Westmonast. an. 1297. *Accedentes præfati Comites & Barones ad Scaccarium Domini Regis apud Westmonasterium, prohibuerunt Baronibus loci illius, ne levare facerent per Vicecomitatus octavum denarium a populo Anglicano, dicentes de consensu suorum non emanasse, sine quorum assensu Tallagium non debet exigi, vel imponi.* Thomas Walsinghamus an. 1297. *Nimis afflicti sunt per diversa Tallagia, auxilia, prisas, &c.* Vocem hanc usurpant passim Scriptores rerum Anglicanarum, Matth. Paris pag. 127. 466. 475. 476. 486. Nicolaus Trivetus an. 1210. Thomas Walsinghamus pag. 73. 100. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 193. &c. [Vide Nomolexicon Thomæ *Blount* & Kennetti Glossarium ad calcem Antiquitatum Ambrosd. &c.]

Talliare, *Talliam à tenentibus exigere*. *Tailler ses hommes & sujets*, in Consuetud. Burbonensi art. 343. 344. [Charta Conani Ducis Britanniæ an. 1112. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britann. col. 270. *Modum autem faciendæ atque capiendæ ejusdem Talliæ sic eis constitui, ut quotiens ego Conanus, vel hi qui in loco vel honore meo Duces Britanniæ successerint, suos homines de Guerrandia Talliaverint, totiens Abbas Roton ... homines suos juxta quantitatem & numerum eorum pariter Talliabit.* Epistola A. Monachi ad Odonem Episc. Paris. an. 1196. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 1016. *Silentio tamen prætereundam non censeo ... te videlicet diœcesis tuæ Talliasse presbyteros. quod non modo à perfectione, verum etiam à pietate & justitia videtur esse penitus alienum.*] Matth. Paris ann. 1256. *Cives Londonienses iterato ad quingentas marcas Talliantur.* Fleta lib. 2. cap. 71. §. 15. de Custumariis: *Ad quantum Talliari valeant per annum sine destructione & exilio faciendo.* Charta an. 1233. *Promisit etiam quod nec eos nec successores eorum de cætero Talliaret, nec Talliare posset, nisi ad novam Militiam senioris filii sui, &c.* Concilium Tolosanum an. 1229. cap. 20. *Clerici quoque non Talliabuntur occasione eorum hæreditatis, etiamsi per successionem eis evenerit, nisi sint mercatores & uxorati.* Et cap. 23. *Omnes autem Ecclesiarum & Ecclesiasticorum virorum Laici Talliare, vel in eos exactiones aliquas facere non præsumant.* Adde Albertum Argentin. pag. 150. 517. [Gualterum Hemingfordium in Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag. 101. & Kennetti Glossarium ad calcem Antiquitatum Ambrosd. &c.

¶ Tailliare, Eadem notione. Charta Henrici Comitis Trecensis ann. 1190. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 192. *Propter quodcumque incrementum castelli sive castellaniæ ibidem aliquid amplius nequaquam Tailliabo vel Tailliare potero.* Adde Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegavens. ad ann. 1291. tom. 10. Spicileg. Acher. pag. 281. Literas ann. 1358. tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 189. Mandatum ann. 1302. apud Menesterium Histor. Lugdun. pag. 87. col. 2. Franchisias ann. 1320. ibidem p. 95. col. 2. &c.

¶ Taillare, Eodem intellectu. Charta Officialis Autissiod. an. 1285. pro Monasterio S. Mariani: *Valuit dictus Regnaudus, quod ... dictus de heredibus suis possit à dictis Religiosis singulis annis* Taillari *usque ad 5. solidos Turon.*

Talliare, in re feudali, *Idem est quod ad quandam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare.* Unde *feudum Talliatum*, est *hæreditas in quandam certitudinem limitata*, ex Littletone sect. 18. Vide *Feodum talliatum*.

☞ Huc spectat vox Gallica *Taillier* in Instrum. an. 1406 ex Bibl. Reg. *Ladite fiefferme est bien Taillié de valoir moins que ladite femme de tous se gaares ou mortalitez survienent.* Ibidem: *Les gens sont tres pouvres, pour quoy elle est (le fiefferme) miels Taillié d'empirer que d'amender.* Infra: *Et si est Taillié d'empirer par la mortalité darreniere.*

Talliabilis, *Talliæ* obnoxius in Aresto ann. 1278. apud Loisellum in Bellovac. p. 300. *Taillablier*, in Consuetud. Burbon. art. 413. 415. 416. 417. in aliis passim *Taillable*. [*Tailliabilis terra*, in Tabulario Kemperlegiensi. *Talliabilis alta & basso, de conditione manus mortuæ*, in Charta Officialis Senon. an. 1281. id est, ni fallor, obnoxius *talliæ ad voluntatem*. *Talliabilis de capite & corpore*, in Charta Virzionensi an. 1269. *Talliabilis ad misericordiam*, tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 69. & 81.] Sententia judicis Silvanectensis ann. 1330. apud eumdem Loisellum pag. 313. *Dicsent & man-*

& mainteanient icelui Henri eslé & estre leur bourgeois, leur communier & leur Taillable. [*Taillifs & serfs*, in Charta an. 1375. apud Lubinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1640.]

¶ TAYLLIATILIA. Inquisitio an. 1262. in Regesto *Probus* fol 12. *Interrogati si omnes homines ipsius loci sunt Taylliatiles. Resp. quod sic, exceptis allodiariis vel nobilibus, seu illis quibus datum est inde libertas.*

TALHENDARIUS, Eadem notione, in Charta an. 1292. apud Justellum in Hist. Turenensi p. 65.

☞ Notanda est conditio hominis *Taillabilis pro medietate sui*, cujus mentio fit in Charta ann. 1371. 2. Martii ex Schedis D. *Aubret*: *Bernardus Mitod de Vaneas recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justiciabilem, explectabilem & Taillabilem pro medietate sui & suorum hæredum, sine reclamatione alterius domini ac Baronis vel superioris, & tenere de directo dominio Antonii de Saxo domino Barbarelli domum ... sub servitia & taillia amoisonata .... una cum laudibus, vendis, recognitionibus in loco debito, dimidiam corvatam ad usus & consuetudines Dumbarum, & non se reclamare in medietate sui pro alio domino nisi prædicto Antonio de Saie, renuncians omnibus franchesiis, &c.*

☞ Haud fortean inutile hic addere, quod de judicio *francorum* hominum & *Taillabilium* statuitur in Consuetudine Marchiæ Dumbarum. Ex articulo 2. *Si aliquis nobilis juramenti Marchiæ Dumbarum, qui habet suam liberam franchesiam, velit aliquem hominem alterius nobilis accusare, quod forefecerit & deliquerit infra suam franchesiam, & dictus homo non sit captus in præsenti forefacto dictæ franchesiæ, si accusatus velit negare dictum forefactum, oportet quod accusans accusatum conveniat & prosequatur coram domino, cujus homo accusatus est homo Taillabilis, & si accusator potest convincere accusatum coram domino suo de forefacta dictæ franchesiæ, in illo casu dominus dicti accusati debet & tenetur dictum hominem accusatum remittere domino dictæ franchesiæ in illa forefacta suo merito puniendum.* In articulo vero 12. dicitur, *quod omnis francus, cujuscumque homo sit, punietur in dominio, in quo forefecerit, secundum jus & rationem, scilicet illi franci qui non debent manum mortuam.* Ex quibus patet, *francum* hominem in loco, ubi delictum commissum fuerat, judicatum fuisse; *taillabilem* vero apud dominum proprium, & non in loco delicti, nisi fuisset in ipso delicto deprehensus, & in *franchesia libera.*

☞ Neque videtur prætermittendum esse, quod art. 3. ejusd. consuetudinis statuitur, scilicet *quod domini possunt quittare mortem seu punimentum corporis hominum suorum Taillabilium homicidarum, dummodo homicida vel dominus ejus concordet cum domino hominis Taillabilis mortui.*

TALLIATA, TALLIADA, *Talliæ* impositio, atque adeo idem quod Anglis *Talliagium*. Charta Willelmi Ducis Aquitaniæ an. 1076. [1077. in edit. to. 2. novæ Gall. Chr. inter Instrum. col. 351.] ex Tabulario Monasterii Novi Pictavensis: *Ut nullus meorum non filius, non filia, non uxor, neu aliquis propinquus, non Dapifer, non Præpositus, non Mariscalcus, non serviens, aut in aliqua ministeria positus, aut Monachos jam dicti Monasterii, aut homines eorum, in quacumque loca eorum habitent, cogat sibi præbere arbergariam, aut hospitium, aut quærat ab eis, quod Talliatam vocant.* Tabularium Eccl. S. Laudi Andegav. fol. 84. *Et faciant consuetudines nostras, sicut liberi homines nostri: reddant etiam nobis convenientem Talliatam, quando alii homines de Losdunesio reddent nobis Talliatam.* Tabularium Vindocinense fol. 221. *Fecerant exactionem, id est Talliatam, in terra de Bulo.* Chronicon Vosiense an. 1169. *Hoc anno Burgenses de Sustirran... ad invicem conjuraverunt, ut nullum omnino Monachis darent expletum, quod vocatur Talliada.* Epistola Manegaudi Abbatis S. Michaelis in Lotharingia ad Eugenium III. PP. apud Richard. Wasseburgium p. 301. *Pecuniarum rapinas, quas vulgo Talliatas vocant.* [Statuta Arelat. MSS. art. 87. *In ceteris levatis tocius districtus volumus, quod omnis* (sic) *domus religiose subeant & prestent dictam Talliatam.* Occurrit passim.] Vide Beslium in Comit. Pictav. p. 572. 601.

¶ TALLIATIO, Eadem notione. Kultzingi narratio de Monasterio Helgenibal. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 386. *Post hæc dominus Otto accessit Albertum Ducem, qui inter Prælatos certam ab eo summam pecuniæ postulaverat, supplicans ei, ut de tali Talliatione inter Prælatos præter Deum haberet supportatum.*

¶ TAILLIARIUS, Exactor *tailliarum*. Literæ Caroli V. Franc. Regis an. 1366. to. 4. Ordinat. pag. 677, art. 8. *Item, quod dicti Consules* (Marolngii) *cum eorum Consiliariis potestatem habeant compota audiendi à quibuscumque personis & Tailliariis præteritis & futuris, qui gubernaverint & rexerint bona & jura Universitatis prædictæ, ipsasque quittandi & quittanciam dandi de gestis & administratis per eos.*

¶ TALLIARE, Idem quod supra *Tailliare*, Secare, cædere, Gall. *Tailler*. Capitulum generale S. Victoris Massil. MS. *Cuculle regulares more solito Tallientur.* Charta Ramirezii Reg. Aragon. apud Martinezium l. 3. Hist. Pinnat. c. 27. *Et si aliquis Talliaverit in totum terminum S. Johannis in ligno viridi ... pectet 60. solidos.* Occurrit alia notione in *Tallia* 8.

¶ TALLIARE MENSURAS, Illas aptare, adæquare. Chartularium S. Vandregesili to. 2. p. 1640. *De mensuris autem vini dicimus quod Abbas & conventus ...., Talliabunt mensuras suas ad mensuram dominorum Sitobii.* Vide *Adjoustare*.

¶ TAILLAGIUM MENSURARUM, Earum adæquatio, ibid. p. 1641. *Super contentione, quæ vertebatur inter Abbatem & conventum S. Vandregisilli ex una parte, & dominum Guillelmum Sine-averio avunculum nostrum ex altera, videlicet de magna justitia, de latrone, de resorsa, de costuma totius mercaturæ de Taillagio mensurarum, &c.*

¶ TALLIATIO, Eadem notione. Literæ an. 1277. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 61. *Pondera dicti castri prope portas vel alibi posita vel appensa & cubitorum & alnarum, omniumque ponderum & mensurarum traditio, Talliatio, inspectio, & emendæ, & omnia emolumenta inde provenientia ad Vicecomitissam pertineant pleno jure.*

¶ TALLIATA, Gall. *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ 1. TALLIATOR, Sarcinator, Gall. *Tailleur*, *Incisor & Talliator pannorum*, in Miraculis S. Zitæ to. 3. Aprilis p. 526. *Sartor seu Talliator*, in Ordinat. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 395. col. 2. *Talliator pannorum*, in Charta an. 1247. ex Tabul. Sangerm.

¶ 2. TALLIATOR, Alia notione. Capitulum generale S. Victoris Massil. MS. ann. 1340. *Talliatores expensarum factarum pro Capitulo.* Ubi per *Talliatores* intellige, vel collectores seu exactores *talliarum* seu tributorum ratione expensarum Capituli generalis impositarum, vel eos, qui has expensas in *Tallia* seu ligno scisso notabant. Vide *Talea* & *Tallia* 8.

¶ TALLIIA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

TALLIO, *Tallia* quæ imponitur pro exercitu Regis, nostris *Taillon*, quasi *tallia* minor, vel extraordinaria. Charta Communiæ S. Richarii in Pontivo an. 1126. *Postea Burgenses in sua multitudine confidentes, & jura nostra, scilicet Tallionem de exercitu Regis,*

gii, & pastum ejusdem, & mensuras, & religia nobis aufferre coaati sunt. Infra: *A fessis, ab excubiis, à Taltone liberos.* [Martyrolog. Autiss 13. sæc. ex Bibl. Colbert. *Talionem autem quando in villa canonici vulucrint facere, facient; ipse vero Stephanus* (cellerarius) *in villa Talionem numquam faciet.*] Unde colligitur, vocem hanc non primitus inventam sub Henrico II. Rege; tametsi tanquam extraordinariam talliam à subditis *tallionem* primus exegerit, in militaria stipendia.

☞ Latius accipitur in Tabulario S. Vincentii Cenoman. ubi legere est: *Concessit omnes illas Talliones, quæ de fevo sua erant.* Ubi quævis præstatio ratione feudi debita significatur.

TALLIVI. Regestum Comitatus Tolosæ ex Camera Comput. Paris. *Terras cultas & incultas, boscos & bareas, prata & pascua, Tallivos & explectivos, venationes & forestagia, quercos, &c.* [In *Expletivus*, ubi idem locus refertur, habetur *Taillivos*.] Idem valet quod *Talliota* in *Tallia* 8.] Vide in hac voce ex Chronico Vosiensi.

¶ TALLIUM, Idem quod *Tallia*, minor vel extraordinaria *tallia*. Charta an 1358. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Cum nunc & de novo quoddam Tallium ordinatum fuerit in loco S. Saturnini, &c.* Concilium apud S. Tiberium an. 1389. tom. 4 Anecd. Mart. n col. 344. *Quod indicatur in tota provincia Narbonensi unum Tallium de mille francis incontinenti levandum, &c.*

¶ TALLONARIUM, Vectigal. Vide infra *Talon*.

¶ TALLUS, *Calculus, tabula*, in Glossis Isidor. Legendum: *Talus, Calculus tabulæ.* Vide *Talus* 3.

¶ TALMUD, vel THALMUD, Opus doctrinale multiplicem scientiarum omnium doctrinam, ac potissimum jus Canonicum & Civile Judæorum complectens. Duplex est *Jerosolymitanum* & *Babylonicum*. Illud pro Judæis in terra Israel commorantibus. Jerosolymis & lingua Jerosolymitana, h. e. Syro-Chaldaica composuit R. Johhanam III. & IV. Ecclesiæ sæculo; Babylonicum vero ad usum Judæorum, qui in Babylonia degebant, inchoarunt V. sæculo ineunte RR. Asche & Avina, perfecitque R. Jose desinente eodem sæculo, vel incipiente VI. Talmudis Babylonici, ad nostram usque ætatem universa Judæorum gens cum in sacris, tum in politicis, legibus obtemperat, relicto Jerosolymitano utpote obscuro, difficili & imperfecto, quippe quod deciliones omnes minime contineat. Hæc cum aliis D. *Guarin* to. 2. Hebraicæ Gramm. p. 414. & seqq. ubi singulas Talmudis partes & editiones exponit, quas longius foret hic recensere. Innumeris fabulis & erroribus scatet hic liber; quare Judæus quidam Rupellensis, post conversionem ad Religionem Christianam Thomas nomine, linguæ Hebraicæ peritissimum, Romam petiit ano 1238. ut Gregorio IX. Talmudis errores patefaceret: qua delatione commotus summus Pontifex hos errores 35. articulis comprehensos ad Archiepiscopos Gallicanos misit, simulque varias scripsit Epistolas ad Reges Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Castellæ, Leonis, Navarræ & Portugalliæ, ut Hebræorum libros, in suo quisque regno, comburendos curarent: quod factum est in Gallis, ubi innumeri pene Judæorum libri flammis traditi sunt: Innocentius IV. Gregorii successor Odoni Castri-rufi suo in Gallias Legato Talmudis cæterorumque librorum Judæorum examinandorum munus injunxit, ut eos solos, qui nihil Christianæ religioni contrarium complecterentur, Judæis uti permitteret; sed accepto Legati responso, quod hæc præmissio pro approbatione censeretur, hos libros solemni ritu proscripsit 15. Maii an. 1248. S. Ludovicus in Edicto aon. 1254. *Judæi cessent ab usuris & blasphemiis, sortilegiis, caracteribus, & tam Talmutum quam alii libri, in quibus inveniuntur blasphemiæ comburantur.* Sic legitur in Codice MS. Consuet. Tolos. fol. 52. *De Lauriere* edidit *Talibus*, adnotato legi *Talemus* in Regesto Chartophylacii, ut etiam habetur in antiqua versione Gallica. Baluzius *Talemis* legit, *Talmus* D. *Brussel* to 1. de Usu feudorum p. 593.

¶ TALMUT PENSIONUM, Codex censualis in quo describuntur pensiones omnes, quas Abbatiæ S. Victoris Massil. solvere debent Monasteria & Prioratus ipsi subjecta. Concinnatus est an. 1337. ab Abbatibus ejusdem S. Victoria & Montis-majoris, quos ad hoc delegarat Benedictus XII. PP. Sic dictum puto à *Talmude* Judæorum, cujus nomenclaturæ non alia forte ratio quærenda est, quam ipsa voluntas Editorum, quibus sæpe placuit peculiare nomen hujuscemodi codicibus imponere.

TALO, TALONUS, Talus, ex Gallico *Talon*, vel Italico *Tallone*. Ugutio: *Calx, vel calcaneus, & idem quod calx, & quod Talus: nam talus est sub cruribus: idem & Talonus.* Quoniam Attachiamenta c. 13 §. 5. *Nec versat articulos pedum, ubi Talones steterant, unsequam contradixeris.* Vide Formulam 14. ex Baluzianis, [& Statuta Eccl. Æduensis an. 1468. to. 4. Anecd. Marten. col. 508.]

¶ 1. TALPA, Operculum, à Vasconico *Tapo*, vel *Talpo*, Operire. Inventarium S Martialis Lemovic. *Item concha argentea cum Talpa.*

2 TALPA, Machina ad suffodiendos muros, sub qua latent, qui *cuniculos* conficiunt. Petrus Tudebodus l. 3. *Hoc nostri videntes, statim ordinaverunt, ut facerent maximam Talpam, cum qua potuissent perforare pontem, & fecerunt, &c.* Robertus Monachus lib. 4. Hist Hierol. *Balistæ, falces, arietes, Talpæ, tela, sudes, & fundæ, &c.* Gilo Parisiensis l. 5. Viæ Hierosol.

Fiunt balistæ, plumbata, phalarica, Talpæ.

Godefridus Viterbiensis part. 17. Chron.

Hinc cibus arctatur, fons tollitur, inde paretur
Talpa cavans arces, mangonibus injaculatur.

Αρπαγαι, eadem notione, dixit Anna Comnena p. 381. Vide *Ericius* 2.

☞ A *Talpa*, ni fallor, *Talpen*, vel *Telben* Tentones dixerunt pro Fodere, *Untertalpen*, Suffodere.

TALPARII, Cunicularii, qui sub *talpis* latent. Monachus Altisiod. an. 1188. & Joannes Monachus Majoris Monasterii in Chron. MS. Bibl. Regiæ, eodem anno: *Habebat quippe quosdam artifices, quos Fossores vel Talparios vocant, qui ad modum talpæ subterranea fodientes, qualibet murorum & turrium firmitates fundamentis validissimis perrumpebant.* [*Fossores, id est Talparios*, in Chron. Turon. apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col 1031.] de iis etiam Guillelmus de Podio Laurentii c. 43. *Deinde incipientes minare instar talparum, conantur invadere civitatem, &c.* Quo referri possunt hæc ex Senatore lib. 9. Epist. 3. *Cameris enim ingeniosa præsumptione revolutis, Talpinam animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt.*

TALPÆ, Maculæ nigræ instar talparum. Carmen de Carolo M. quod Alcuini esse putatur:

Pa lia perminiis lucens hyacinthina Talpis.

TALTERIUM, Silva cædua, Gall. *Taillis*, à *Taleis*, forte, seu ramusculis, de qua voce supra egimus: unde etiam vox *Tailler*, pro cædere, scindere, quod ejusmodi *taleæ* exscindi soleant: nec multum abludit Salmasius ad Tertulliani pallium, qui vocem nostratem *Taillee*, ab ipsis *taleis* ortam vult, *quod taleæ*, ut ait, *sint scissiones lignorum.* Charta Philippi Regia Francor. ann. 1220. apud Louvetum in Histor. Bellovacensi: *Si autem alta foresta de Hez vendatur, ubi*

abi concedimus Monachis pasturam animalium suorum extea deffensa, sicut prædictum est, ipsi non utentur ibidem illa pastura, quousque Talterium in tantum excreverit, quod de animalibus se defendere possit. [Vide *Tailla* & *Tailea*.]

¶ TALUERIA, Modus agri. Charta ann. 1511. ex Terrario Apchonii: *Plus unam Talueriam vocatam la Talue des Codert.* Ibidem: *Una Talueria prati, ... & etiam unum ortum juxta dictam Talueriam.*

TALUREGA. Vide *Overcoupnaga*.

1. TALUS, Talea, ramus arboris. Lib. 2. Macchab. c.14. v.4. *Offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & Talos, qui templi esse videbantur.* Ubi Gr. edit. πρὸς δὲ τούτοις τῶν νομιζομένων θαλλῶν τοῦ ἱεροῦ. Θαλλὸς vero Græcis est *ramus virens*. Mamotrectus *tallos* etiam legit, & *vasa offertoria* interpretatur. Lex Frisionum tit.14. *Sortes tales esse debent, duo Tali de virga præcisi, &c.*] Agnellus apud Murator. to 2. pag.162. col. 2. *Aquimanile desupra ex argento investito Talis.*] Vide Tenus [& *Rascia*.]

2. TALUS, Posterior digitus falconis. Fridericus II. Imp. l. 2. de Arte ven. c. 34. *Falcones ferient cum posteriori digito, quod Falconarii dicunt Talum.* Infra: *Posterior digitus, quod dicunt Talum.*

3. TALUS. Libertates villæ Martelli in Lemovicib. ann. 1219. *Nemo debet vendere ad Talum res extraneas, nisi per concessum procuratoris particularis in Coria rogationum, & qui fecerit, pro justitia 60. solidos dabit.* Idem videtur significare quod *Extalium*. Vide in hac voce.

¶ TALLUS, Eadem notione. Statuta MSS. Montispessul. an. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. *Nec quis extraneus pannos aliquos in hac villa vendere debet ad Tallum, nisi eos quos ad collum portaverit per villam.*

¶ TAMALALIATLI, vox Indica, Tributi genus. Conc. Mexic. an.1585. inter Hisp.to.4 pag. 349. *Nullus Indorum minister .... possit exigere aut petere quascumque exactiones, Indi suebiles aut Tamalaliatli vocant.*

¶ TAMARIXIUS CRYSTALLI, Opus crystallinum, fortassis *tamariscos* referens, Ital. *Tamarigin*. Chronicon Estense ad ann. 1345. apud Murator. tom. 15. col. 424 *Quos omnes dominus Marchio Obizo honoravit multum, & præsentari fecit Delphino tres destreriοs coopertos scarlato, & uxori ejus ... duos Tamarixios crystalli fulcitos argento & auro, & alia honorabilia.*

TAMATA, *Coria*, Ugutioni. Vide *Tagma*.

¶ TAM BENE, Gall. *Aussi-bien*, Æque ac. Charta Henrici Regis Angl. an 1457. in Chronico Johannis Whethamstedii p.423 *Declaramus Tam bene ipsos, sicut & nostros prædictos consanguineos, &c.*

¶ TAMBORINUM, TAMBUR, &c. V. *Tabur*.

¶ TAMEMES, *Bajuli homines*, in Synodo Mexicana an.1585 to.4. Concil. Hispan. p. 368:

¶ TAMES, *Cruor sanguinis*, apud Turnebum lib. 28. c. 5. Glossæ Isidori: *Tames, Cruor, sanguis.* In Excerptis additur *Tabes*, sicque omnino legendum esse probat Grævius: quem, si tanti est, consule.

¶ TAMINARE, *Adversari*, Johanni de Janua; *Adverser, contrarier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Metaphora est ducta ab agitatione farinæ in cribro, ut docet D *de la Monoye* in Glossario Burgundico p. 222. edit. 1720. Proprie enim *Taminare* est farinam cribro secernere; unde laudatus de Janua: *Attamen, inis, Setaceum. Attaminare, Purgare farinam cum setacio*, vel *ferario*, ut alibi scribit. Voces procul dubio compositæ à ficititiis *Tamen*, & *Taminare*, quæ dictæ sunt pro *Stamen* & *Staminare*. Hine nostris *Tamis*, Cribrum, & *Tamiser*, Succernere:

TAMISIUM, Cribrum, quo farina purgatur, ex Gall. *Tamis*. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornac. c. 70. *Nec cribro, nec Tamisio farina purgabatur.* [Cribrum inter & *tamisium* illud inest discriminis, quod *tamisii* tela sit ex serico, vel equinis jubis, cribrum vero ex pellibus hac illacque artificiose perforatis.]

¶ TAMOLA, Fulcrum subaxillare, Gall. *Bequille*, Hisp. *Muleta*, ex quo forte per metathesin efformatum est *Tamola*. Vita Ven. Catharinæ de Palantia, to.1. Aprilis p. 653. *Erat mutus & stropiatus una tibia & ibat cum ferulis seu Tamolis.*

¶ TAMUSA. Ammianus l. 28. c 1. ubi de crudeli Maximino: *Resticulam de fenestra prætorii quadam remota dicitur semper habuisse suspensam, cujus summitas quendam velut Tamusam colligaret, &c.* Empusam legendum esse credit Gronovius in notis p. 562. Vocem compositam ex *Tames*, cruor sanguinis, & *ἰὲ* inopinatur Marcellus Donatus. Felicius divinet qui potest.

TANA, Caverna, Ital *Tana*, Gall *Taniere*. Charta an.1245 *Venari ad capriolos, perdices, &c. vel capere cum laqueis, vel facere lascos, vel stopare, vel stopari facere Tanas, &c.* [Chron. Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1151. *Vulpis vetula non intrat in Tanam novam.*] Vide Gloss. Meursii [& mediæ Græcitatis] in Τάνα, & infra in voce *Zeva*. De vocis origine quædam habent Menagius & Ferrarius.

TANACETUM, Portio cibaria, ut vocant, Monachica, *quæ quinque ovis conficiebatur*, ut est in Chronico Abb. S. Trudonis l 13. p. 510.

¶ TANAJARE, Candenti forcipe laniare, Ital. *Tanagliare*, Gall. *Tenailler*. Johannis de Bazano Chronicon Mutin. apud Murator. to. 15. col. 613. *Fecerunt dictos comites .. justissime Tanajari, & ... in quatuor partes dividi & frusta suspendi per partes & diversa loca.* Annales Estenses apud eumd. Murat tom. 18. col. 935. *Fuit enim per civitatem Ferrariæ super curru Tanajatus, &c.*

TANARIA. Charta Adefonsi Regis Hispaniæ, æræ 1198 in Hist. Segoviensi c.17. §.5. *In pratis, in fornais, in vineis, in hortis, in moneta, in tendis, in bomicidiis, in Tanariis, in cauvacuriis, in Molendinis, &c.* [Haud scio an idem sit quod nostrum *Tannerie*, Officina in qua coria subiguntur, *Tannariam molendinum*, ut habetur supra in *Molendinum ad than*. Vide *Taneria* & *Tannare*.]

¶ TANATARIA, TANATOR. Vide *Tannare*.

TANDÆ, Reliqua, *Arreragia*. Observantiæ Regni Aragon. l 9. tit. Quæ sit pœna &c. §. 1. *Dominus Rex dando cavallerias censetur dare Tandas jam lapsas, & per eum aut suos officiales non receptas, licet tempore vacationis decursas, &c.*

¶ TANDAM, pro *Tandem*, passim legitur in Tabulario Calensi, præsertim in Chartis sæculi 13.

¶ TANEGLIARE, Italis *Tanagliare*, Gallis *Tenaillee*, Candenti forcipe laniare. Anonymus apud Murator. tom.8. col.113. *Omnes tres Tanegliati fuerunt usque ad furcas & suspensi.* Vide *Tanajare*.

¶ TANERIA, Officina, ubi coria subiguntur, in Charta ann. 1237. è Chartulario B Magdalenæ de Castroduno, & in alia an.1273. apud Lobinellum to.3. Hist. Paris. p. 25. col. 1. *Tanere molendinum*, in Chartulario S. Martini Pontisar. Vide *Molendinum ad than* & *Tannare*.

TANGANARE. Interpellare, *Sommer quelqu'un en justice*. Pactus Legis Salicæ tit. 60 §. 1. *Si qui Rachemburgii legem voluerint dicere in Mallebergo residentes, cum caussam inter duos discusserint, debet eis qui caussam requirit dicere: Dicito nobis Legem Salicam. Si illi tunc noluerint dicere, tunc iterum qui caus-*

sam

fam requirit, dicit: Vos Tangano, ut mihi & istu legem dicatis. Lex Salica hoc loco habet: *Ego vos Tangano, usque dum vos inter me & contra causatorem meum judicetis.* Nempe hæc interpellatio judices spectat. Ita in Lege Ripuar. tit. 55. Rachimburgios causator interpellat: *Ego vos Tangano, ut mihi legem dicatis.* Ibid. tit. 58. §. 59. *Hoc etiam constituimus, ut hominem regium Romanum vel tabularium interpellatum in judicio non Tangeret, &c.*

TANGANUM, Ipsa interpellatio judiciaria. Lex Ripuar. tit. 30. qui *de interpellatione & incendio servorum* inscribitur §. 1. *Dominus ejus in judicio pro eo (servo) interrogatus respondeat, & sine Tangano loquatur, & dicat, &c.* Tit. 58. §. 20 *Servi autem Ecclesiarum, non per actores, sed ipsi pro semetipsis in judicio respondeant, & sacramenta absque Tangano conjurent.* Et tit. 59. §. 8. *Quia dum interpellatur, respondeat ad interrogationes, & sine Tangano loquuntur, & dicat: Non malo ordine, sed per testamentum hoc teneo.* Cujus vocis originem à *Tagghen*, Teutonico, disceptare, litare, vitilitigare, altercari, arcessit Wendelinus: ita ut *absque Tangano loqui, respondere*, sit, plane, nude, cum nulla altercatione, vel interpellatione: [Eccardus vero ex eo quod Saxones vocem *Tange*, Germanis *Zange*, pro Forcipe vel tenaculo usurpent, conjicit olim fuisse verbum *Tangen*, pro Tenere, detinere; hincque Latinum *Tanganare* esse Tenere, retinere, Gall. *Arrester*; & substantivum *Tanganum* esse Detentio, captio, captura.]

¶ 1. TANGERE, Dicere, de re aliqua sermonem habere, Gall. *Toucher*, Annales Genuenses ad an. 1238. apud Murator. to. 6. col. 479. *Tetigit qualiter dominus Imperator tractaverat & tractabat homines de regno.* Occurrit hac notione in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 212. & alibi. *Tangere verbis* dixit Ovidius l. 1. Fast. v. 184. & *Tangere leviter*, pro Paucis de re aliqua dicere, Tullius pro Roscio Am. c. 30.

¶ 2. TANGERE, Statuere, convenire, concordare, ducta notione à manuum tactu, quo scilicet solebant interse concordata firmare. Et hæc quidem firmandi promissi ratio velut jusjurandum sacra habebatur, habeturque etiam inter plerosque mercatores. Charta Fulconis Episc. Andegav. qua litem componit inter Canonicos Eccl. Andegav. & Monachos S. Albini an. 1337. ex Archivo ejusdem S. Albi: *Tacto nihilominus inter partes prædictas, quod reverendus Pater prædictus ordinabit, &c. Tacto etiam inter partes easdem, quod Religiosi, &c.* Frequenter occurrit ibi. Vide *Palmata* 2.

TANGERE CHARTAM, Subscribere. Charta Hugonis Comitis & Marchionis an. 936. in Hist. Vergiacensi p. 33. *Et ut hujus nostræ largitionis carta pleniorem in Dei nomine capiat firmitatem, Tangendo firmavimus, & fidelibus nostris infrascriptis firmare rogavimus. Actum &c. Signum Hugonis Comitis, &c.*

☞ Mabillonio l. 2. Diplom. cap. 22. n. 14. *Tangere chartam*, non est eam subscribere; sed, ut verbis ejus utar, qui propria manu non subscribebant, neque apponebant signum crucis, chartam manu tangebant, ut subscriptionem nominis sui à Notario factam ratam haberent: id probat ex Charta Theobaldi Comitis an. 1083. ubi legitur: *Chartam hanc sigillo auctoritatis nostræ impresso, cruce autem facta manu nostra roboravimus, & fidelium nostrorum manibus Tangendo corroborandam dedimus.* Tum observat, in regiis literis sub tertia stirpe regni Primores erecta manu eas rati habuisse, quod probat ex Chartario S. Martini à Campis, ut ibi videre potes.

¶ TANGIBILIS, Qui tangi potest, apud Lactantium l. 7. Instit. cap. 11. & 12. & alios recentiores.

TANGOMENA. Fragmentum Petronii pag. 10. *Quare Tangomenas faciamus, vita vinum est.* Et infra pag. 67. *Ita Tangomenas faciamus, & usque in lucem cenemus.*

☞ Nodotius in Petronio restituto scribit *Tangomenas*; Compotationes, helluationes, illustratque ex illo Horatii loco l. 2. Od. 14.

Absumet hæres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimentum superbum
Pontificum potiore cœnis.

Vide *Taques*.

¶ TANISTRY, Lex aut consuetudo olim vigens in Hibernia, qua, nulla natu majoris habita ratione, is inter natos Principum illustriumque familiarum hæres instituebatur, qui cæteris merito præcellebat. Vide Thomam *Blount* in Nomolexico Anglicano.

¶ TANLAGIUM, Vectigal. Vide in *Telon*.

TANNARE, Coria subigere, Gall. *Tanner*. Leges Burgorum Scoticor. c. 98. *Nullus sutor potest emere coria ad Tannandum majoris pretii, quam quod cornua & aures sunt æqualis longitudinis.* [*Tanatum*, vel *Tannatum corium*, in Privilegio Liduini Abbatis S. Vedasti Atrebat. ann 1036. è Chartul. V. ejusd. Cœnobii p. 243. in Statutis Cisterc. an. 1157. tom. 4. Anecdot. Marten. col. 1247. in Computo an. 1305. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 155. ad calcem, in Edicto an. 1329. to. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 33. n. 3. in Privilegiis Pontis-Ursonis to. 4. earumd. Ordin. p. 641. n. 42. *Tannatæ pelles*, in Consuetudinibus Ecclesiæ SS. Bertini & Audomari ex Archivo Ecclesiæ Audomarensis.]

TANNERIA, seu TANNATORIA, Officina, vel ars coria subigendi, Gall. *Tannerie*, in Fleta l. 2. c. 52. §. 35. [*Tannitoria*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 35. *Tannarium molendinum*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 1012. Vide *Molendinum ad than*.]

¶ TANNATOR, vel *Tanator*, Qui coria subigit præparatque, Gall. *Tanneur*, in Chartulariis S. Vincentii Cenoman. fol 36. S. Vandregesili to. 2. p. 1451. in Necrologio Confratriæ Clericorum apud Pontisaram, apud Thomasserium in Biturigibus p. 87. 112. apud Ludewig. to 7. Reliq MSS. p. 158. in Instrumentis novæ Gall. Christ. to. 2. col. 352. &c.

1. TANNUM. Charta Edw. III. Regis Angl. in Monastico Angl. to. 1. p 507. *Et similiter de toto Tanno de bosco ipsius Roberti usque ad Creyton, scisso per visum Forestariorum nostrorum.* Nostri *Tan*, Itali *Tane* vocant querceum pulverem, unde tincturæ fit. Vide *Molendinum ad than*, & Scaligerum in Exercit. 325. in Cardanum n. 12.

¶ 2. TANNUM, Locus vacans & vacuus, non semel in libris censualibus Calomontis & in Charta Tossiacensi, teste Cl. Viro D. *Aubret*.

TANOLA, Tendicula. Vide *Talcola*.

¶ TANOVERIUS, Idem, ut puto, qui *Tannator*, Coriorum infector, Gall. *Tanneur*. Arestum Parlament, ann. 1469 è Tabulario Corbeiensi: *Dictus appellans propom fecit, quod licet ipse, qui bene mera laicus & Tanoverius, non existebat secundum usum, &c.* Ubi legendum forte est *Tannerius*.

TANQUANUM. Aresta Parlamenti Pentecostes an. 1285 in Regest. B. fol. 71. *Cum in villa Atrebatensi quidam de plebe dictæ villæ contra scabinos villæ & Majores Atrebat. conspirationem seu Tanquanum fecissent, capsam reliquiarum plenam in foro Atrebatensi causa devotionis à Capitulo Atrebat. ibi missam juxta locum, ubi candela B. Mariæ est reposita, & ubi consuetum est à Deo multa miracula operari, imprudenter ne-*

violenter & in scandalum totius populi cepissent & extra locum tulissent, & Pronuntiatum fuit per judicium Curia D. Regis dictum Tanqbanum & maleficium ad altam justitiam pertinere, ac illud per dictum Comitem vindicare debere, &c.

TAQUEHA, Eadem notione. Aresta ann. 1290. in eod. Reg. fol. 91. verso: *Inhibendo, ne ipsi* (Majores Rotomag.) *vel aliqui eorum Taquehem, collectam, seu tolliam faciant, seu congregationem sine nostra auctoritate prius interposita.*

¶ TAQUIHA, Eodem intellectu. Literæ an. 1286. è Regesto Domus publicæ Paris. notatum A. fol. 114. *Cum vectuarii aque quoddam Taquiham seu conspirationem fecissent contra mercatores vinorum.* Interpretatio Gallica habet, ibid. fol. 115. *un Toquiban & une conspiration.*

TANQUAM, inquit Galbertus in Prologo ad Vitam S. Caroli Comitis Flandr. *non est* semper *similativum, sed* sæpe *confirmativum. Tanquam enim dicitur in Scriptura sancta pro eo, quod vere est, sicut est ibi; Tanquam sponsus, hoc est vere sponsus.*

¶ TANSSAMENTUM. Vide in *Tensare*.

TANT, Vox Avernis usitata pro Umbraculum, Gall. *Dais*. Consuetudinarium Monasterii S. Marcellini Cantsgilensis: *In die festo Corporis Christi clericus ecclesiæ debet parare lo Taut tantum quod possit fieri bonestr.* Ex mox: *Servitores domini Abbatis ... portant lo Tant super Corpus Domini.*

¶ TANTI, pro *Tot*, ut *Quanti*, pro Quot, passim occurrit apud Scriptores ævi medii.

TANTILLITAS, Exiguitas. Anastasius Bibl. in Præfat. ad versionem Vitæ S. Joan. Eleemosyn. *Non personam Tantillitatis meæ intuens, non astutiam investigans.* Utitur & cap. 1. num. 6. [Epistola Guiberti Abb. Gemblac. ad Sigifridum Mogunt. & Philippum Salzburg. Archiepiscopos apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 942. *Gaudeo... quod ... ad notitiam celsitudinis vestræ exiguitatis meæ Tantillitas attigeris.* Rursum occurrit in Vita Sanct. Rugeouflæ, tom. 3. Julii p. 696. Vide *Tantitas*.]

¶ TANTILLULUS, Tantillus. Miracula S. Austregisili Episc. to. 5. Maii p. 237. *Dubitat si super Tantillulam personam infantis sic despecti dignetur illa cœlestis majestas extendere manum suæ benedictionis.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. capit. 25. pag. 57. *Nec totidem hostium immensum numerum contra se & Tantillulum exercitum suum prævalere posse ... arbitratur.*

TANTITAS, Exiguitas. *Tantitas nostra*, Flodoardo in Præfat. ad Histor. Remens. Vide *Tantillitas*.

¶ TANTO. *In Tanto*, Interim, idiotismo Italico. Vita S. Zitæ, tom. 3. April. pag. 507. *De vestimentis ejus auferre aliquid satagebat, adeo quidem ut pluribus vicibus, quibus in Tanto induta extitit, remansit seminuda.*

¶ TANTOLOGIA, *Vitiosa repetitio ejusdem dictionis, ut egomet ipse; sufficiebat enim dicere, Egomet, ut Ego ipsa, &c.* Joh. de Janua. Lege eodum *Tautologia*, à Gr. Ταυτολογία.

¶ TANUS, Dignitatis nomen. Vide *Thainus*.

TANUTA, Telonia, jura viarum, in Jure Hungarico. Albert. Molnarus.

¶ 1. TAPA, Tessera lignea, idem quod *Talea*, ut videtur. Chronicon Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 393. *Per latebras nemorum solus vagans, tanquam desperatus, invenit unum rusticum ... Tapas pro faciendo novas parasides laborare ... & dixit Ave frater ... Respondit rusticus, & semper lignamina picando, &c.* Legendum fortassis *Tala*.

¶ 2. TAPA, f. Murus terreus, idem quod Hispanis *Tapia*. Statuta Montis-Regalis p. 159. *Item quod à Tapa illorum de S. Blasio usque ad beatoriam Pesii possit capi pars una dicta aqua.* Vide *Tapia* & *Tappa*.

¶ TAPARDUM, Tunica. Vide *Tabardum*.

¶ TAPECIUS, Tapes, aulæum, in Testamento an. 1010. Marcæ Hispan. col. 973. Vide *Tapesium* & *Tapetia*.

¶ TAPEDUS, Τάπης ψιλή, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Latin. Legendum volunt τάπης, ψιλή; si tamen credimus Isidoro lib. 19. Orig. cap. 26. retineri posset *Tapedus*; habet enim ibi: *Tapeta dicta, quod pedibus primum sternerentur, quasi Tapedia.* Vide Scaligerum ad Festum.

TAPELUS, Charta Longobardica ann 1094. apud Ughellum to. 7. p. 581. *Et illa & ejus descendentes dent pro redemptione animæ meæ ... centum solidos, quorum quisque habeat auri Tapelos bonos quatuor monetæ hujus civitatis,* (Salerni) *&c.* Vereor, ne legendum sit, *Tarenos*: nam solidi aurei Salernitani quatuor *Tarenos* conficiebant. Vide *Tarenus*.

¶ TAPER, Anglis, Fax, cereus. Testamentum ann. 1386. apud *Madox* Formul. Angl. pagin. 429. *Item volo, quod 24. torches & 5. Tapers, qualibet Taper pondere 10. lib. præparentur pro sepultura mea absque alio hercio.*

TAPESIUM, Tapes, aulæum, Gallis *Tapisserie*. Vita Abbatum S. Albani: *Dossale sive* Tapesium, *in quo passio S. Albani figuratur.*

¶ TAPESTRY, Anglica vox, Tapes, Gall. *Tapisserie*. Vide locum in *Testura*.

¶ TAPETIÆ, Tapetes. Guido lib. 1. Disciplinæ Farfensis cap. 29. *Super formas sternant Tapetias ante Vesperam.*

TAPHUS, Sepulcrum, ex Græco τάφος. Inventio S. Celsi nu 15. *Beati pignoris* Taphum *de loco depositionis movere nequaquam præsumpsit.* Occurrit etiam in Vita S. Udalrici Episcopi August. c. 13. [*Thafus* vero apud Ratherium Veron. l. 2. Præloq. to 9. Amplis. Collect. Marten. col. 850.]

¶ TAPIA, Murus terreus, ut videtur, ab Hispanico *Tapia*: quod idem significat. Transactio ann. 1219 ex libro flavo Episcopatus Massil. p. 25. *A termino lapideo posito juxta Tapiam, & ipsa* Tapia *recta linea ... usque in unam traversam.* Vide *Tapa* 2.

TAPIALE. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 10. *Si aliquis homo in aliquo casali veteri aperuerit fundamenta, super quibus tantum postea construxerit in gyrum, donec opus illud sit de tribus Tapialibus in altum, & miserit ipsum casal in arrevo, & fecerit ibi portal supra firmaverit postal, &c.*

¶ TAPICERIUS, Aulæorum opifex, Gall. *Tapissier*, in Charta an. 1273. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. p. 26. col. 2.

¶ TAPICUS, Tapes, Ital. *Tapeto*, Gall. *Tapis*. Statuta Civitatis Astæ de intratia portarum: *Tapici bancbalis de Francia & aliunde ponantur & solvant ad æstimationem officialium.*

¶ TAPINA, Idem quod mox *Tapinatio*, si vera lectio est. Statuta Massil. l. 2 c. 21. *Decernimus, ut si alicui res aliqua vel Tapina ablata fuerit vel furto subtracta, &c.* Titulus est, *De rebus raptis vel furtive subtractis*: unde pro *Tapina* legendum videtur *Rapina*.

TAPINATIO. *Cum Tapinatione* aliquid agere, [Nostris *en Tapinois*,] furtim, clanculum more *talparum*, quas *Taupes* dicimus, quæ sub terra delitescunt, & quæ latenter terram suffodiunt: nisi à voce Græca ταπεινός, humilis, non multum à terra assurgens, quis deducere velit [cum Labbeo, qui hanc in rem huuc affert versum ad Guillelmum Comitem Blesensem ante annos 800. à quodam Monacho directum:

Ge-

Gozbertus Tapinos, micros, apodemus & exul. Hoc etymon probat Menagius post aliquot alios.] Charta an. 1060. apud Louvetum in Historia Belvacensi: *Iste ut sui cursus probavit, nutu & voluntate Dei Jerusalem & sacra loca... adiit, illis videlicet temporibus, quibus nullus Christiani nominis Confessor, nisi furtim, aut, ut ita dicam, (cum) Tapinatione, propter obsistentium paganorum timorem illuc pergere ausus erat.* Le Roman de Rou MS.

Li Dus fist son pelerinage,
Si com l'en dist, en Tapinage.

[Le Roman de la Rose MS.

Qu'il s'en iront en Tapynage,
Ainssint comme en pelerinage.

Historia Johannis IV. Ducis Britan apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 695.

Et faillist que sa mere allast
Hors du pays, & l'emportast,
Com' povres gentz en Tappinage,
Car ils n'avoient argent ni gage.

Vide Bellomaner c. 30.] Joannes Abb. Laudun. in Speculo Historiali MS. lib. 11. capit. 20. *Le Antipape ne se audsoit pas monstrer manifestement, mais s'en alloit en Tapinage, &c.* Alanus Charterius in Consolatione trium virtutum, pagin. 325. *en Tapinage* eadem notione dixit: *Vostre bonneur perist, puisque vos vaillances s'esprouvent à mordre & à abbayer l'un & l'autre en travers, & en Tapinage, comme chiens & obus de chetif courage, & laissez la protection du commun salut.* Boccac. Nov. 27. *Andato Tapino por lo mondo.* Et Nov. 16. *Passati sono bomai quattordici anni, ch' io sono andata Tapinando por lo mondo.* Ita Nov. 19. & 29. Italis *Tapino*, est infelix; *Tapinare*, vivere in miseria.

¶ TAPINOMA, Ταπείνωμα, Humilitas, depressio, apud Sidonium l. 4. Epist. 3.

TAPINOSIS, TAPINOSITAS, Humilitas, ταπείνωσις: Stylus depressior, [vel, ut habet Isidorus l. 1. cap. 3. *Humilitas, statum magnæ rei dictis infirmans; ut*

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Hinc Alexander de Villa Dei in Doctrinali:

Cum per verba rei magnæ summissio fiet,
Tunc Tapinosis erit, si dicas mare gurges.]

Vita S. Eugendi Abb. in Prologo: *Hæc nostra Tapinosis, nequaquam jactantia superborum judicum ventosa superfluitate calcetur.* Quidam Codd. *Tapinositas* præferunt. Theodericus Monachus in Histor. Inventionis S. Celsi Episc. Trevir. cap. 1. *Nos autem per Tapinosim præcelsa fenestrarum propalantes, &c.*

¶ TAPINUM. Chartularium Latiniaci: *Mercatores Romenses qui vendunt telas & Tapinum debent in nundinis pro qualibet, quæ fuerit aperta, cotidie unum denarium.* Puto legendum esse *Tapitia*, pro *Tapetia*, Aulæa, Gall. *Tapis*.

¶ TAPISSERIA, Gall. *Tapisserie*, Aulæum, tapes. Tabularium Eperaci: *Fecit facere Tapisseriam chori, ubi impressa est gloriosissima passio Christi.*

TAPPA, Minutatim, ex Teuton. *Tappen. Vendere vinum ad Tappam*, est, *Vendre du vin en détail*: unde iisdem Teutonibus, *Topper*, tabernarius, caupo: à voce *Tap*, epistomium, de qua mox in *Tappus*. Statuta Ordinis S. Gilberti *de Sempringham* p. 746. *Nec... licet nobis vendere vinum ad tabernam, sive, ut vulgo dicitur, ad broccam; seu, ut lingua Teutonica dicitur, ad Tappam, in nostris... domibus.* Eadem habentur in Institut. Capituli Generalis Ord. Cisterciensis an. 1134. c. 50.

¶ TAPPONNARE, Cavare, suffodere, à *Talpa*, ni fallor, detorta voce. Chronicon Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 309. *Cum de præsenti fundamenta ipsius palatii clam fodisset, & dictos muros lignamine fulcisset, facta cava, ut est moris, Tapponando, &c.*

¶ TAPPONATOR, Cunicularius. Idem Chronicon col. 351. *Et quamvis aliquando per contrariam cavaturam ipsis Tapponatoribus mala successisset, nihilominus castrum seu domignonum super rondellis posuerunt, frustra contendentibus obsessis.* Vide *Talparii* in *Talpa* 2.

¶ TAPPONUM, Idem quod *Talpa* 2. Machina ad suffodiendos muros. Idem Chronicon col. 345. *Deinde Marchio cœpit castrum machinis tormentare, & Tapponum pro ipso castro habendo incœpit. Ubi cum Tapponasset pluribus diebus, Castellanus... valde pertimuit.* Et col. 351. *Aggressores, videntes prædicta non valere, cœperunt ponere in civitate Tapponum valde occultum pro ipso castro obtinendo & cavando.*

TAPPUS, Epistomium, truncus ligneus, quo foramen dolii, per quod liquor infunditur, obturatur, Gall. *Tampon*, seu *Tappon*, [Celtis etiam *Tampon*,] Teuton. & Angl. *Tap*, Ital. *Zaffo*. Lambert. Ard. *Et in medium procumbens, quod sanius esset bibitor, quod si dominus sponsus runcinum, vel equum quemlibet ei dare vellet, majus dolium, quod in cellario suo haberet cervisia plenissimum, dolii Tappo extracto, & foramini ore semel apposito, & usque evacuationem dolii non retracto, totum ebiberet, & etiam sæ.... exhauriret, parato sibi tantummodo loco exoptato, ubi per virilem virgam effutire, dum biberet, vel emittere posset urinam.* Infra: *Quo exhausto, prosiliens in medium scurra, & in signum jocularitatis, imo inglaviei, Tappum dolii evacuati gestans in ore, quem in pacto & bibendo lucri fecerat equum, exigere cœpit.*

¶ TAISERIA, Idem quod *Tapisseria*, Aulæum, tapes, Gall. *Tapisserie*, Angl. *Tapestry*. *Opus tapseriæ*, acupictum, textum, *Ouvrage de tapisserie*, in Charta an. 1388. apud Rymer. to. 7. p. 590. col. 1. *Duas duodenas de cussyns de opere Tapseriæ, &c.*

TAPTROUGHE. In Charta Feodi p. 162. inter utensilia Bracinii, seu officinæ cerevisiariæ, recensentur *duo plumbu, unus cucubus existeat in fornace, unum Taptroughe de plumbo, unum mashfatum, decem bu...les, &c.* Vide *Tappus*.

¶ TAQUIHA, TAQUIHA. Vide *Tangbanum*.

¶ TAQUIES, Indica vox, Synodus Limæ ann. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 432. *Est etiam inter Indos communis abusus... instituendi inebriationes & ludos, quos Taquies vocant.. si autem ejusmodi compotationes fiunt cum tripudiis vulgo Taquies, &c.* Vide supra *Tangomenu*.

¶ TARA, Arvernis *Tare*, Pondus. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis ann. 1444. *Item duo candelabra argenti, quæ non fuerunt ponderata propter Taram feri (ferri) quod ia eis est subtus.*

TARABRE. Historia Longobardorum Ignoti Casinensis c. 8. *Obsitis siquidem vestimentis, & calceamentis, saltem nec Tarabre succincti, sed solis arundinibus manu gestantes.* Idem videtur quod *Tabardum*. Vide in hoc verbo.

¶ TARABINTA, Fulcrum axillare. Processus de Vita S. Yvonis, to. 4. Maii p. 543 *Vidimus etiam ibidem.. multa sudaria, mamillas cereas, Tarabintas sive potentias ligneas, &c.* Miracula Urbani V. PP. MSS. *Ullo modo posset ambulare pedibus suis, & positus est in quodam Tarabintu sive scassa, cum qua se juvaret, &c.* Vide *Scassa*.

TARABOCCI, Hæretici Anconitani, de quibus Waddingus in Annalib. Minor. an. 1331. 4.

¶ TARAGA, Fascia, similis illi, qua uti jubentur Episcopi peregrinantes ex Cæremoniali lib. 1. c. 3.

Circa collum fasciam fericam coloris nigri latitudine duorum palmorum. Utuntur Tataga Doctores Ecclesiastici Siculi & Melitenses supra superpelliceum ad modum stolæ in concionando, sive in processionibus; sed in Melita soli Doctores in Theologia ea decorantur. Origo vocis Arabica est. Vide Macros in Hierolexico.

¶ TARANTASMUM. Vide Sarantasmum.

TARATA, & TARETA, Vestis regia & purpurea, apud Ugutionem.

TARATANTARA, TARATANTARIZARE. Ugutio & ex eo Joh. de Janua: Taratantara, indecl. nomen fictitium est, i. eu sonr, quem facit dictum. Est enim instrumentum, quo farina colatur, & est instrumentum, cujus percussione granum defluit inter molas molendini. Unde quidam:

Ad festum Thomæ Taratantara filia tange.

Hinc Taratantarizare, farinam colare, setaciare. Gloss. Lat. Gall. Tartazizare, (leg. Tarantarizare) Tromper ou naguairer, c'est jouer de nagaires. Aliud addit, ou sassre farine. [Nostrum Sangerman. Taratantizare, Tromper ou faire son noiseux, ou couler le farine. Introitus Francisci III Ducis Britan. Rhedones an. 1532. apud Lobinell tom. 2. Hist. Britan. col. 1601. Horologiis & tympanis pulsantibus & Taratantariis sonantibus, &c.] Liber 1. Miraculor. S. Bertini c. 4. de quodam mendico surdo & muto: ... Cum pulsatibus Taratatantium tabellarum stipem mendicaret, i. quæ eumdem sonum edebant, quem Taratatara, Taratantara. Idem Ugut. Cernida, dæ, a Cerno, is, lignum, supra quod ducitur Taratantara, & Cernida dicitur Taratantora, quæ discernit furfurem a polline. Glossar. Saxon. Ælfrici: Taratantara, hridder, i. cribum. Gl. Lat. Gall. Tarantantarum, Clines ou la batoil du milieu, [melius du moulin, in Sangerm. MSS.] ou son de tremper. Aliud Gloss. Gall. MS. ex Bibl. Thuana Cod. 525. Taratantarium, Saas. Aliud editum: Taratantara, æ, Sas a passer ou sasser la farine. Vocem hanc usurparunt veteres pro tubæ clangore: Ennius apud Priscian. l. 8.

At tuba terribili sonitu Taratantara dixit.

[Quæ Virgilius sic expressit lib. 9.

At tuba terribilem sonitum procul ære sonoro.]

¶ TARATARA, Vox nullius sensus, quæ sonum loqui nescii exprimit. Vita S. August. Cantuar. tom. 6. Maii pag. 391. Cui pestifer morbus vocem ademerat, cui sibilus pro loquela, cui Tatatara pro clamore erat.

TARATRUM, TARETRUM, Terebra, [Gallice Tarriere.] Joan. de Janua: Terebrum, instrumentum perforandi, quod aliter dicitur Taratrum, quasi Teritrum, quod lignum foret terenda. [Taratrum quasi Teratrum, Isidoro l. 19. Orig. c. 19.] Gloss. Gr. Lat. τρύπανον, foraculum, perforaculum. Adalardus lib. 1. Statutor. Corbeiensium c. 1. Et unusquisque habeat ad hortum excolendum, ... sive ad alias necessitates explendas, fossorias 6. bessos 2. secures 2. dolatoriam, Taratra 2. majus & minus, scaprum 1. &c. Capitulare 2. ann. 813. c. 10. Dolatorias, secures, Taretros, fundibulas, &c. [Taretros trabibus affixos, quibus muros perforabant in obsidionibus urbium, descripsit & delineandos curavit R. P. Daniel to. 1. Milit. Fran. p. 63.]

¶ 1. TARAVELLA, ut Taratrum, in Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. Lancelot: Item duo martrili ferrei acuti. Item una Taravella magna.

¶ 2. TARAVELLA, f. pro Tartavella. Vide in hac voce. In Statutis Civitatis Astæ collat. 7. c. inscribitur: Ne quis cum Taravellis piscari audeat, vel præsumant. Deinde legitur: Ingenium quod appellatur ingenium de Taravellis sive de astellis, &c.

Tomo VI.

TARCASIUS, TARCHASIUS. Vide Tarcasiu.

TARCHAN, apud Tartaros dicitur, qui ab omnibus, quæ a Rege imponuntur, immunis est, cuique, quidquid in bello spoliorum reportaverit, totum cedit, nec ulla inde Regi pars desumitur. Abul-Faragius in Historia Dynastiarum p. 281.

¶ TARCHETA, Minor Targa. Vide ibi.

¶ TARCIA, Clypei genus. Vide Targa.

TARDA, Mora, Gall. Retardement. Occurrit in Foria Aragon. lib. 1. pag. 34. v. Pro sua negligentia sive Tarda.

TARDILOQUENS, Qui difficulter loquitur, in Concilio Aquisgranensi II. an. 836. c. 11. Si forte contigerit Episcoporum aliquem Tardiloquentem esse, aut infirmitate aliqua impeditum.

¶ TARDUS, Serotinus. Tarda hora, a Gallico Tard, ad vesperum, in Instrumento an. 1501. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1335.

¶ TARECENA, Mauris quid sit, discimus ex Actis B. Ferdinandi Principis Lusitaniæ, tom. 1. Junii pag. 572. Hic collocavit illas in domibus quibusdam munitissimis, ubi moneta conficitur, aliaque regia quædam opera fiunt; Tarecenam ipsi vocant.

¶ TAREDA, Navis oneraria. Vide Tarida.

¶ TARELARES, Monetæ Belgicæ species, ut videtur. Charta an. 1442. ex Chartul. 31. Corb. fol. 150. Ledit seu Guisebart lui avoit baillie ou fait bailler plusieurs monnoieas tant patars, Tarelares, gros de Brabant, & autres pour plus hault pris qu'elles ne valaient.

¶ TARENTINIDIUM, Perspicua vestis, Laurentio lib. 3. Polymathiæ de Vestimentis.

¶ TARENTINUS. Vide in Tarenus sub finem.

TARENUS, TARIS. Moneta aurea, apud Apulos & Siculos. Matth. Silvaticus: Tarenus ponderat grana 20. [Computus an. 1333. & seqq. to. 2. Hist. Dalphin. p. 285. Qualibet uncia computata pro quinque florenis, & quolibet floreno pro sex Tarenis, & quolibet Tareno pro duobus Carolenis, & quolibet Caroleno pro decem granis.] Fulcandus p. 656. Domumque reversus 700. millia Tarenorum hostiariis, qui cum eo missi fuerant, assignavit. Adde pag. 658. 661. Charta an. 1431. 28. Febr. Illas uncias mille 36 & illas Tarenos 20. & in cortenis argenti gillatis boni & justi ponderis 60. eorum pro uncia qualibet, & duabus pro Tareno singula, juxta modum & cursum regni Siciliæ. Vide Chronicon Casinense l. 1. c. 58. lib. 2. c. 74. l. 3. c. 44. 57. l. 4. c. 99. Constitutiones Sicul. l. 1. tit. 89. § 1. tit. 9. § 2. lib. 3. tit. 34. § 3. [Constitutiones Frederici Regis Siciliæ c. 91. 106. Jacobi Regis itidem Siciliæ cap. 58.] Raynald. an. 1283. n. 40. Vitam S. Petri Abbatis Cavensis num. 20. Sanctuarium Capuan. pag. 273. &c. Computus Ballivorum Franciæ de termino Candelosæ ann. 1268. Pro 38. marchis de Tarins, 18. libr.

TARENI SICILIÆ, in Charta an. 1212. apud Ughellum tom. 7. pag. 577. in Actis Innocentii III. PP. pag. 10 &c.

TARENI AMALPHITANI, apud Richardum de S. Germano an. 1221. in veteribus Chartis apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 784. to. 6. pag. 298. 497. tom. 7. p. 274. 401. & apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. pag. 253.

TARENI SALERNITANI, apud Ughellum to. 7. pag. 566. 576. in Bullario Casinensi to 1. p. 9. &c.

TARENI AFRICANI, apud Leon. Ost. l. 3. c. 57. (al. 58.) Ex his emendandus Jo. Bromptonus p. 1184. Ego dedi Joannæ sorori vestræ Reginæ centies centena millia Tirsenis pro quieta clamatione doarii sui, antequam a me recessit. Legendum enim Tarenis, aut Tarenorum. Tarins, apud Raimundum Montanerium in Chronico Reg. Aragoniæ c. 196 199.

S f ¶ TA-

¶ Tarenus, Eadem notione. Annales Genuens. ad ann. 1305. apud Murator. tom. 6. col. 591. *Cum ipsis (galeis) & maxima pecuniæ quantitate & numero Tarenorum Messenam accessit.* Charta ann. 1306. ex Schedis D. *le Fournier*: *Erant obligati in quatuor viginti & tribus unciis & decem Tarenis auri, computatis quinque florinis pro uncia.*

Tarus. Charta apud Ughellum to. 7. Italiæ Sacræ pag. 397. *Id est aurifolidos 310. de Tari boni, ana Tari quatuor per solidum.* Eadem habentur in alia pag. 261. Adde præterea pag. 400. 404. & Chron. Monachi Casin. apud Caracciolum an. 1192. *Tari*, apud Ammiratum in familiis Neapolit. to. 1. p. 153 tom. 2. pag. 51. [in Actis SS. April. to. 1. pag. 387. & Maii to. 6 p. 312] *Teri*, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 10. *trovoil tesoro di Manfredo quasi tutto in oro di Tari spezzato.*

Nominis etymon videtur indicare Bulla MS. Nicolai IV. PP. an. 3. de Censibus Ecclesiæ Rom. *Monasterium S. Nicolai de Calusis 1. Michalesum auri, quod valet 5. Tarentinos Regis.* Ibidem: *Monasterium S. Mariæ de Fundilsano, 10. Tarent. de Salerno.* Alibi: *Ecclesia sanctæ Hierusalem unum Tarenum Regale.* Ita ut *Tarenus*, moneta fuerit Tarenti primum cusa.

¶ TARERIUM, Terebra, Gall. *Tariere*, vel *Terriere*. Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1370. *Item IIII. Tareria*; *item IIII. limæ*, &c. Vide *Taratrum*.

¶ Tarerius, Eadem notione. Epistola an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1114. *Quatuor sextaria salis & XII. bacones, & III. Tarerios, & unam genam*, &c.

¶ 1. TARETA, Vestis genus. Vide *Tarata*.

¶ 2. TARETA, Species navis, Vide *Tarida*.

TARETRUS, Terebra. Vide in *Taratrum*.

TARGA, Targica, Targia, Pelta: ex Arabico *Tarka*, & *Darca*, Clypeus, ex Bocharto; vel Germanico *Tarisch*, Besoldo: vel denique ex Bohemorum *Tarte*, quibus ita dicuntur Scuta prælonga pene totam corporis inferioris partem tegentia, apud Irenicum l. 4. German. exeg. c. 26. Lexicon Cambro-Britannicum: *Tarian*, *clypeus*, scutum.

☞ Aliunde vocem hanc post Menagium arcessit Carolus de Aquino in Lexico Militari, scilicet a *tergo*, vel potius a *tergore*, quoniam, inquit, e crudis coriis boum præcipue a tergo detractis, conflari solebant; quod probat ex hoc Ammiani loco lib. 24. *Obtecti scutis vimine firmissimo textis, & crudorum tergorum convestitis.* Tum adducit Virgilium de scuto hujus generis ita loquentem lib. 9.

> ...... *Quam nec duo taurea Terga,*
> *Nec duplici squama lorica fidelis & auro*
> *Sustinuit.*

Targa. Nangius in Vita S. Ludovici p. 345. *Trifarie enim procedentes similitudinem exercitus prætendebant. Centum siquidem præibant cum balistis, in equis decentissime phaleratis, & centum cum testudinibus sive Targis in armis lucidis, & in equis loricatis timeo, coopertis sequebantur.* Idem pag. 375. *Telorum, sagittarum, & lapidum ictibus se cum Targis & clypeis apponentes*, &c. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 316. *Cum Targis de armis Regum Angliæ & Hispaniæ.* [Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1370. *Item XX. albergeas*; *item X. Targe*, &c. Chronic. Anonymi Salern. apud Murator. to. 2. part. 2 col. 233. *Ille vero tantæ fortitudinis erat, ut Targa, quam in manum gestabat, amphitheatrum ... ensuperaret.* Metaphorice sumitur in Epistola Sanctimonialium Basileensium ad Urbanum II. PP. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 654. col. 1. *Vestra enim Targa nobis arma & scutum inexpugnabile debet esse.* Sic Franciscus Richardus Soc. J. librum edidit Paris. an. 1658. hoc titulo decoratum: Τάργη τῆς πίστεως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς ὀρθοδοξίας. Vide Glossar. mediæ Græc. in τάργη.]

Targea. Oliverius Scholasticus de Captione Damiatæ: *Hostes autem, dissimulato metu, tres ordines armatorum stationi navium nostrarum contra posuerunt: unam peditum super ripam cum clypeis, quos Targeas appellant, lineariter ordinatam*, &c. [Literæ Edwardi III. Regis Angl. an. 1328. apud Rymer. to. 4. p. 367. *Centum & viginti Targeas armis nostris depictas, centum arcus balistas ad pedem*, &c.]

Targia. Thomas Walsinghamus p. 105. *Capti sunt ... Scutiferi in numero excessive, de quibus dominus Rogerus de Northbarghe custos Targiæ Domini Regis, quæ ab eodem ibidem per Scotos est ablata, in captivitate ductus.* Matthæus Paris ann. 1219. *Hostes vero fidei omni metu dissimulato, tres ordines armatorum statuentes navium Christianorum opposuerunt: unam peditum super ripam fluminis cum Targiis eleganter ordinatam*, &c. Adde p. 212. [Epistolam ann. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1114. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudor. usu p. CXLII. *Pro asseribus ad Targias faciendas.* Hinc liquet *Targias* aliquando fuisse ligneas, quales erant *Targiæ* illæ majores, quas Itali *Tavolaccios* vocabant. Vide *Tabolacius*. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1092. *Addaxerunt Targias & tabulas & ostia domorum, zapas, palleas & multos oneratos barbarum, quia valebant reimplere fossatum*, &c. Rursum occurrit in Recensione munitionum castri Carcasson. an. 1294 in Computo an. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalph. p. 275. 285 &c.]

¶ Tarcia, Eadem notione. Radulphi Abb. Chr. Terræ S. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 569. *Alia vero decem millia vel eo amplius bene armatos usque ad talum constituit sub scutis & Tarciis cum arcubus ad sagittandum*, &c.

¶ Targatus, *Targa* munitus, ab Italico *Targare*, *Targa* munire. Chronicon Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 331. *Nam infinitos balistis & scaramuciis & irruptionibus occiderunt ex Perusinis, quia portant longas Targas, & ad bellandum ut plurimum sunt indiscreti: & vidi Centrum de la Specia, qui LX. & ultra ex Perusinis sic Targatis occidit cum balista.*

¶ Targeta, *Targa* minor, in Inventario ann. 1379. e Schedis Cl. V. *Lancelot.*

¶ Targhetta, vox Italica, pari intellectu. *Equites cum lanceis & Targhettis*, in Chron. Petri Azarii jam laudato, col. 357. Hinc.

¶ Targheta, Eodem significatu. Ripalta in Annal. Placent. ad ann. 1443. apud eumd. Murator. tom. 20. col. 879. *Magna equitarum pompa & funeralia facta fuere cum equis 24. vexillis 13. Targhetis 10. ac etiam ebimeris & armis.*

¶ Targonus, Major *targa*, Ital. *Targone*. *Habebant ... multos scutos seu Targones Gibellinos*, in Chronico Bergomensi, apud Murator. to. 16. col. 948.

Varie autem vox *Targe* a nostris Scriptoribus usurpatur: interdum enim pro quovis clypeo, qui ad collum appendebatur. Le Roman *de Garin* MS.

> *A son col pend une Targe florie.*

Guillelmus *Guiart* MS.

> *Centiaus, bacheses esmolues,*
> *Targes entieres & fendues.*

Alibi:

> *Tante Targe a col pendue,*
> *Peinte d'or, d'azur, & de sable.*

Et an. 1248.

Les

Les arbalestes ès poins prises,
Et les Targes au col assises.

Idem tamen majores & longiores clypeos fuisse satis innuit:

Les grants Targes au col assises.

Et an. 1304.

Ont leur baie ourdie & tissue
De fors Targes longues & lèes.

Ita *Le Roman de Garin*, eorum potissimum fuisse usum, cum copiæ militares ad muros admoventur, quo iis toto corpore tegantur, non semel indicat:

Totes les lices fet as serjans coper,
Les Targes fet as serjans amener.

Rursum:

Sor les fossez font les Targes tenir.

Matth. Paris an. 1240. *Oppositis corporibus suis propriis & amplis clypeis, qui Targiæ appellantur.*

Qui porro ex militibus prælonga ejusmodi scuta prætendebant; *Targer* dicebantur. Idem Guiartus:

Li uns Targent, li autre traient.

Cum igitur *targiæ* validiora atque adeo majora essent, quæ militem totum protegerent, recte *testudines*, appellavit loco citato Nangius, de quarum usu plene Vegetius & alii. Sed & inde *Targer*, vel *Atarger*, dicti, qui diutius morantur, quod qui *targias* deferebant, propter earum gravitatem ac pondus lente procederent. Le Roman *de Garin*:

Au chastel vont, n'y volent plus Targier.

Alibi:

Cil de Berdele n'out point de l'Atargier.

Idem Poeta:

En sa voie entre, ne se vot Atargier.

Vox Picardis etiamnum familiaris. Neque aliter

TARGA accipienda, quam pro mora, in Foris Bigorrensibus art. 20. *Pugiles in Bigorra non nisi indigenæ recipiantur. Qui pugnaverit, 20. solidos accipiet, pro Targa 12. nummos, pro præparatione 6.* Apud Artemidorum lib. 1. cap. 65. Ταὶ ὅπλα, τὸ λεγόμενον, παρμὰς πελτάς; ubi πέλτη est *scutum*. Vide Orig. Linguar. Franc. & Ital. Menagii, & Oct. Ferrar.

TARGA, seu TARGE, Moneta 2. denariorum Ducum Britanniæ in quodam Consilio de Monetis, *Avis des monnoyes*, quod in ea scutum insignium effictum esset, uti describitur apud Hautinum in libro de Monetis Francicis p. 101. [Edictum Francisci Ducis Britan. ann. 1459. pro reformatione monetarum, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 1214 *Grands blanes de la valeur de x. deniers de cours la piece .... tenant au cours .... vi. deniers de loy, & xiii. s. vi. den. de taille; portans en caractere nostre propre nom & nos armes en Targe, & toute autre pareille façon que la monnoye des Targes que feu monseigneur & oncle le Duc Jehan fist ouvrer.*] Ita etiam appellata Moneta quædam in Vasconia, cujus mentio est in Consuetudine Solensi tit. 36. art. 3. atque in Hispania, quam 4. quadrantum seu Maravedinorum pretii fuisse ait Jo. Marina l. de Ponder. & mensur. cap. 22. Sebast. Cobarruvias in *Tarja*: *Cierta moneta Castellana, con mezcla de placa, dicha assi por ventura del escudo, o Tarjeta de sus armas.*

1. TARGIA, Navis species. Jacobus de Vitriaco l. 3. Hist. Orient. *Sic noster exercitus tentoria & manubria fugientium diripuit, Targias plures, & omnes galeas cum barbotis & aliis navibus, quæ infra Casale inveniebantur, cum aliis Hospitalis Fratres victores occupaverunt.* Eadem ferme habet Matthæus Paris an. 1219. p. 211. [Vide mox *Tarida*.]

¶ 2. TARGIA, TARGONUS. Vide *Targa*.

¶ TARICHUM, Τάριχος, Salsamentum. Evagrius Interpres Vitæ S. Antonii per S. Anastasium, to.

2. Januar. p. 134. *Asserebant cuncti, piscium salsorum & Tarichorum in navi positorum hunc esse putorem.*

TARIDA, TARIDES, TARETA, &c. Navis onerariæ species, eadem quæ *Tartana* vocitata, ut quidam volunt. Pactum initum inter Philippum Imp. CP. & Venet. an. 1281. descriptum in Hist. nostra Gallo-Byzantina p. 30. *Quia Imperator & Rex non proponunt habere nisi vassella pro deferendis gentibus, equis, & victualibus, videlicet naves & Taridas.* Andreas Dandulus in Chron MS. an 1275. [nunc edito apud Murator. to. 12. col. 391.] *Duæ galeæ Januensium, circa Messanam unam Venetorum Taridam capiunt.* [Et col. 371. *Taridas Venetorum oneratas pane.. ceperunt.* Occurrit in Annalibus Genuens. apud eumd. Murator. to. 6. col. 395. 399. 485. Adde Sanutum lib. 3. part. 12. cap 6 Codex Barbaro-Græcus Nicetæ in Alexio lib. 3. n. 9. ταρίδων habet, alius codex δρομώνων. Atque ni fallor, ex eo emendanda vita S. Nili junioris pag. 121. ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν τοῖς ταρίοις, legendum enim ταρίδαις. Quippe loquitur de Monachis captivis, quos Ameras Siciliæ in Calabriam remisit. Nisi Σαρὸν hoc loco pro *tareno* sumatur.

¶ TARRIDA, in Chronico Danduli ad ann. 1264. col. 305. *Mercatores ... Taroldas & alia ligna reliquerunt.*

TARETA. Sanutus lib. 2. part. 4 cap. 11. *Cum decem Taretis, quibus Januenses utuntur in Constantinopoli & in Pera, quæ Galata antiquitus vocabatur.* Henricus de Knyghton an. 1385 *Dominus Baldewinus de Radinghton cepit duas Taretas bene onustas.* Occurrit apud eumdem anno 1389.

¶ TAREDA *Comitis Venetiarum multis onusta mercibus*, in Epistola Clementis IV. PP. ann. 1263. apud Marten. to. 2. Anecd. col 573.

TARRITA. Thomas Walsinghamus ann 1386. *Ceperunt 5. naves magnas, & 6. Tarritas, refertas Januensium multis bonis.* Pachymeres lib 5. Hist. cap. 30. de iisdem Genuensibus: Ἐν συστολαῖς κατὰ μῆκος αὐτοί, ἃς ἐκεῖνοι Ταρέτας λέγουσι, πλέοντες. *In contractæ longitudinis navibus navigantes*, [*quas ipsi Tarritas vocant*. Possinus in hunc locum *Tarritas* existimat fuisse similes *Dromonibus*: non male; mox enim observabatur, pro ταρίδων scribi δρομώνων in Codice Barbaro-Græco. Merito addubitat idem Possinus, Carolo de Aquino judice, an ex *Tarritis* manaverit Italica vox *Tartana*, quæ etiam est navis quoddam genus.]

¶ TARTA. Statuta Massil. l. 6. c. 33. de iis, qui advehunt vinum natum extra Massiliam: *Solvant nomine pœnæ ... 50. libras regales, scilicet dominus vel patronus dicti* (sic) *navis 50. lib. & dominus vel patronus Tartæ vel galeæ 20. l. & dominus vel patronus ligni vel barchæ duorum thimonorum vel caupols 10. libras, &c.*

TERIDA, TERRIDA. Charta ann. 1281. descripta in Historia nostra Gallo-Byzantina pag. 32. *Et volumus, quod idem Dux & Commune Venetorum debeant armare 15. galeas, & ipsi Imperator & Rex 15. & 10. Teridas, in quibus Teridis habeant ipsi Imperator & Rex circa 300. equos & 300. homines ad arma, &c.* Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. ann. 1285. *Nullus Comes Baro, vel alius in regno prædicto compellatur ad Terridas, vel alia quæcunque vassella propriis sumptibus facienda.* [*Rates magnas, quas Teridas vocant*, apud Nicolaum Specialem de Siculis rebus l. 3. c. 18. Regestum *Olim* fol. 150. *Quod cum ipsi quamdam Teridam in portu Majoricarum pluribus mercimoniis onerassent, &c.* Adde Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 30. & 38. Constitutiones Jacobi Regis Siciliæ c. 31. &c.] *Teride*, non semel apud Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. col. 109. 113. 119. & alibi.

TERETES. Albertinus Mussatus l.5. de Gestis Italicor. rubr. 2. *Ac inter eas onerarias naves una Venetorum miræ proceritatis, quam Taretem vocant.* Vide Statuta Venetorum lib. 6. cap. 68.

¶ TARIFA, TARIFFA, Index pretii, Gall. *Tarif*, ab Arabico *Tarif*, quod proprie est Series rerum, præsertimque consanguineorum in genealogiis; hinc transiit ad quarumlibet rerum indicem seu catalogum, maximeque mercedis, Scribis ac Notariis exsolvendæ pro instrumentis ab iisdem confectis. Statuta Genuens. lib. 1. cap. 14. *Scribæ & Notarii ac subscribæ dictorum Potestatum & jus dicentium non possint accipere pro mercede, nisi illud quod per Tarifam sive Statuta concessum est.* Concilium Hispal. an. 1512. inter Hispanica tom. 4. p. 19. col. 2. *Inferat in libro tanum de his, quæ sunt solvenda (Notario) juxta Tariffam.* Rursum occurrit ibi pag. 22. & alibi.

TARINGÆ, TARINCÆ, *Sudes ferreæ*, Gallica lingua vetari. Passio S. Quintini *Jussit vocari fabrum ferrarium, præcipiens ei, ut faceret duas sudes ferreas, quæ Gallica lingua Taringa vocantur, quibus B. Quintinus a cervice usque ad crura transfigeretur.* Inventio ejusdem S. Quintini: *Venerabilis igitur fœmina sudes ferreas, quæ Gallica lingua Taringæ vocantur, quibus supra beatus Christi Martyr confixus fuisse dicitur, manentes adhuc in ejus corpore inveniens extraxit aliquas, & pro veneratione reliquiarum sibi assumpsit.* Passio SS. Fusciani & Victorici: *Tunc Rictiovarus .... jussit naribus & auribus eorum Tarincas immitti, & cum clavis candentibus capita eorum transfigi præcepit.*

¶ TARINUS, Monetæ species. Vide *Tarenus*.

TARINUS. Vide Ordericum Vitalem l. 8. p. 700.

¶ TARITA, Species navis. Vide *Tarida*.

¶ TARLATUS, Cariosus, ab Italico *Tarlare*, Carie consumi. Ita cognominatum fuisse B. Franciscum Ordinis Servorum B. M. observatur tom. 3. Maii pag. 656.

TARMUS, *Vermes in carne*, in Gloss. Isid. in Gloss. Lat. Gall. *Le ver qui naist du lart.* Italis *Tarma*, est blatta, tinea, [ut & Latinis *Tarmes* vel *Termes*, a *Terere* dictus, quod terat seu exedat carnem vel lignum.] Vide Orig. Italicas Ægidii Menagii.

TARPETUM. Charta Tancredi Comitis Licii ann. 1185. apud Ughellum to. 9. p. 67. *Damus etiam licentiam constituendi Tarpetum pro molendinis suis.* Nescio an huc referri debeat locus Pachymeris lib. 11. Hist. c. 15. Τεταρῶν δὲ αὐτόθεν κατὰ Ιταλοὺς βέλτος, κατὰ φρυκτ, χάλιξ τὸ πολυανθρωπον κύκλω, &c. [Vide Glossarium mediæ Græcit. in Τάρπα & mox *Tarponeria*.]

¶ TARPONERIA, Moles aquis opposita, ni fallor, fortean, a Celtico *Tampen*, Obturamentum. Statuta Perusiæ pag. 64. *Exceptis tamen locis in quibus commode defendi non potest ipsa aqua, & si intraverit per aliquam Tarponeriam vel tempore inundationis aquarum, quibus casibus nulla incurrat pœna.* Vide in *Tappus*.

¶ TARQUA CORIORUM. Vide *Tacra*.

1. TARRA, Locus ad torrendum. Vide *Terra*.

¶ 2. TARRA, pro *Tacra*. Vide in hac voce.

¶ TARRASSARIA, TARRESSARIA, Agger terreus, Gall. *Terrasse*. Reparationes factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot*: *Pro faciendo de novo Tarressariam dictorum molendinorum, quæ similiter erat totaliter destructa, quia vix dicta molendina poterant habere sufficientem aquam, & plura alia in dictis paxeria, Tarresteria & molendinis necessaria facienda & complendo de fustibus, &c.* Et paulo post: *Ad faciendum pontem sine quo ferri non poterat rasum dictarum paxeriæ & Tarrassariæ.*

¶ TARRIDA, TARRITA. Vide *Tarida*.

¶ TARROGES. Vide in *Talla* 3.

¶ TARSENATUS, TARSIONATUS, Armamentarium. Gall *Arsenal*. Litteræ Roberti Regis Jerosol. & Siciliæ Massiliensibus: *Statuimus Tarsienatum galearum 20. vel 30. facere ex altera parte portus inter monasterium S. Victoris & Salinas ... nam complete Tarsenatu Neapolitano, quem confidimus in magna parte per præsentem hyemem ultimam manum ponere, &c.* Alias Massilienses *Tiercenaux* dicebant pro *Arsenaux*. Vide *Arsena*.

TARSICUS, Panni pretiosioris species. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Tunica & dalmatica de panno Indico Tarsico Besantato de auro, ... Tunica & dalmatica de quadam panno Tarsici coloris, tegulata, [f. regulata, Gall. Rayée] cum Besantiis & arboribus de aureo filo contextis.* Alibi: *Casula de panno Tarsico, Indici coloris, &c.* Ita autem appellatus, quod ex Regno *Tharsiæ* adveheretur, quod vicinum fuisse regnis *Cathai* & *Turquestani* testantur Aithonus c. 2. Sanutus lib. 3. part. 13. c. 15. & vetus Geographia, quæ habetur in Gestis Dei per Francos tom. 2. pag. 285. Scriptores alii inferioris ævi *Tarsas* vulgo cum *Tartaris* confundunt, ut vetus Chronicon Flandriæ c. 98. Oronvillæus c. 76. & Froissart. 1. vol. cap. 28. 4. vol. cap. 74. Philippus *Mouskes* in sancto Ludovico:

Adont fu la nouviele esparse,
Que tout li Tarsien de Tarse
Furent issus de leur contrèe,
Et orent Rousie gastèe.

¶ TARSIONATUS. Vide *Tarsenatus*.

1. TARTA, Placentæ species, Gallis *Tarte*. Charta Alienoræ Comitissæ S. Quintini ann. 1103. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 13. ch. 1. *Debent etiam mihi unam Tartam sive farina singulis annis.* [Joh. Demussis Chronicon Placent. apud Murator. tom. 16. col. 581. *Et aliqui loco Turtarum & concarum dant in principio prandii Turtas, quas appellant Tartas, factas de ovibus & caseo & lacte & zucharo super dictas Tartas in bona quantitate.* Occurrit in Ordinatione Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. p. 313. col. 1. & passim in Instrumentis MSS.] Joannes Ruellius lib. 2. de Natura stirpium c. 15. *Tartam*, quasi mutata priore litera *Fartum* dictum existimat. Vide in *Pastillus* 2.

¶ 2. TARTA, Species navis. Vide *Tarida*.

TARTABOISA. Statuta antiqua Canonicorum S. Quintini in Viromanduis: *In festo S. Joannis debet Decanus 18. sext. frumenti, & obolos 3. ... & 6. humeros salsos, verrem, Tartaboisas, venationem, volatilia, carpeiam cum fresio.* Ibid. a: *Quotiens habemus costam fartam, sunt in costa farta 24. frusta carnis, 24. gallinæ, &c. ... In Tartaboisa 12. gallinæ, 20. ova.* Occurrit ibi semel adhuc & iterum.

¶ TARTALE, Idem, opinor, quod infra *Tartarum*. Modus exigendi gabellam pedagii ad calcem Statutorum Saonæ: *Pro qualibet vegete seu carratello Tartalis, cineris, & pro qualibet pondo pulveris Tartalis soldum unum.*

¶ TARTARA, Peccata, delicta. *Deus, qui... Tartara lavare dignatus es per crucem*, in Missali Gothico apud Mabillon. de Liturgia Gallic. p. 189. col. 2.

¶ TARTARICUS. Vide *Tartarinus*.

TARTARINI, Tartari. Chron. S. Medardi Suession. ann. 1240. *Quædam genera hominum, qui vocantur a quibusdam Tartarini, a quibusdam vero Comani, a quibusdam vero peritis creduntur esse Hismaelitæ, i. filii Ismaelis, quem habuit Abraham ex Agar ancilla sua, quos David vocat Agarenos. Prædicti vero comedentes carnes hominum, bestiarum, avium & serpentium, & sugentes & bibentes sanguinem, & parum panis & vini utentes, cum nimia multitudine & incredibi-*

dibili equitum & peditum tam virorum quam mulierum, Regna Bohemiæ, & Hungariæ, & Ducatum Poloniæ, & quasdam alias terras maximas & optimas, in illis partibus sitas, ferro & igne devastant, maximas & incredibiles cædes utrorumque sexuum tam virorum quam mulierum facientes, nec alicui sexus parcentes. Joannes Molinetus Valentianensis:

Monstres bideux vivans ès Isles
Des Indois & des Tartarins.

TARTARINUS, TARTARISCUS, Species panni ex Tartaria advecti, vel operis Tartarici. Vetus Charta apud Rocchum Pirrum in Episcop. Agrigent. *Unam cappam de diaspro auri samito, vel Tartarisco aureo de sindone foderatam.* Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. p. 85. *Una peanla de Tartarin blodio, pro capis.* Pag. 86. *Unum mantellum de taace cum Tartarin b'odio.* Ibidem: *Duplicatum cum Tartarin planker.* *Tartaron*, ann. 4. Henrici VIII. cap. 6. apud Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico. Arestum Paris. 9. Maii 1320. *Item capellam de Tartarico rubeo, videlicet tunicam, dalmaticam, &c.* [Literæ ann. 1388. apud Rymer. to. 7. p. 577. col. 1. *Unum coopertorium cum celura integra & testerio de eadem secta, ac tribus curtinis de rubeo Tartarino.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. Reg. *Item una casula, una dalmatica, & una tunica de Tartaire.* Aliud ann. 1376. *Tunica de panno de Tartaire plumbeo pro officio Quadragesimali*, Inventar. Gallicum: *Item un chasuble, dalmanque & tunique de Tartaire plumbée pour Caresme.*] Joann. de Mandevilla in Itinerario: *Devant le Sondan nul estrange message ne vient, qui ne soit vestu de drap d'or, ou de camecas, ou de Tartaire en la guise que les Sarazins sont vestus.*

TARTARON, Moneta ænea Græcanica, Græcis ipsis τεταρτηρὸν dicta, a Nicephoro Phoca Imperatore adinventa, ut auctores sunt Cedrenus pag. 658. 659 & Zonaras p. 165. Albertus Aq. lib. 8. cap. 26. *Peregrinis vero & humili populo cujusdam generis monetam, quam vocant Tartaron, ad sustentationem vitæ sæpius idem Imperator mittebat.* Fulcherius Carnot. lib. 1. c. 4. *Jussit Imperator de auro suo & argento atque palliis proceribus nostris dari, & peditibus quoque fecit de nummis suis æatis, quos vocant Tartarones.* Ordericus Vital. lib 10. *Imperator autem plurimas naves Tartaronibus onustas misit.* Occurrit iterum apud eumdem pag. seq. & apud Albertum Aquensem lib. 1. cap. 16. lib 2. c. 16 Dicta videtur quasi quadrans assis, aut alterius monetæ. Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Constantinopolitanorum nummis [num. 87. ubi ex hoc ejusdem Orderici Vitalis loco, *Tartarones quippe quadratos ex cupro nummos Thraces vocitant*, colligitur τετραγώνους, sesquadretos, fuisse *Tartarones*: quod improbat Sigismundus *Liebe* in sua Gotha Nummaria Amstelodami edita an. 1730. pag. 102. ubi delineandum curavit *Tartaronem* rotundum, non quadratum, cum hac inscriptione ΤΕΤΑΡΤΗΡΟΝ. Alia notione occurrit in *Tartarinus*.]

TARTARUM, Joanni de Garlandia in Synonymis Chymicis, *feces de dolio vini*, aridæ fæcis doliariæ crustula, vini fex indurata, & doliis adhærens, Myrepso sect. 1. c. 76. Τάρταρον, nostris *Tartre*, Italis *Rasina de botte*, [& *Tartaro*.] Vide Bartholomæum Anglic. de Proprietatib. rerum l. 15. cap. 99. Angelum Paleam in Antidotar. Mesuæ cap. 259. & alios medicos.

¶ TARTAVELLA, vulgo *Tartavelle*, Instrumentum quoddam compluribus ligneis frustris sese invicem collidentibus constans, cujus strepitu piscatores cogunt pisces ad retia. Ita Mabillonius sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 209. *Tartavele*, in Satyris Christianis apud Borellum:

Qui sont ces asnes sans cerveles
Qui sonnent de leurs Tartaveles
A nos huis?

Vide *Taravella* 1. Hinc.

¶ TARTAVELLARE, Pulsare. Vita S. Roberti Abbat. ibidem: *Videns se tanto articulo adstrictum, quod absque nota non posset declinare, ut parvum frusticulum in ore misit, leproso ad januam Tartavellanti totum frustum transmisit.* *Tarteveler* in iisdem Satyris ibidem:

Cusine ou rien n'est avalé.
Qui n'ait été Tartevele.

¶ TARTAZIZARE. Vide in *Tarasantara*.

¶ TARTERIUM, pro *Carterium*, seu *Quarterium*, Quarta pars, Gall. *Quartier*. Pluries occurris hac notione. *Tarterium de caseo*, in Consuetudinibus MSS. Monasterii Solemniacensis.

TARUS, *Clava*, Ugutioni. Vide in *Tarenus*.

¶ TASA, Scyphus, cratera, Gall. *Tasse*. Testamentum an 1351. *Legavit ... Esclarmundæ & Beatrici de Montesquive unicuique duas crateras sive Tasas argenti.* Vide *Tacea*.

1. TASCA. Jo de Janua: *Pera, sacculus, qui Tasca vulgo vocatur*: Italis nempe; [qui vocem hanc deduxerunt a Germanico *Tassche*, ut docet Vossius de Vitiis sermonis pag. 293. & post eum Menagius in Diction. Etym. v. *Tasque*.] Vita S. Catharinæ Senensis nu. 158. *In regione illa Tascha parvus saccus vulgariter nominatur.* Dantes in Infern. cap. 17.

Che dal collo a ciascun pendea una Tasca.

Abbavillenses etiamnum vocant Marsupium, quod a cingulo *Majoris* pendet, *la Tasse du Majeur*: estque magistratus symbolum.

☞ Nota perinde est ejusdem vocis significatio apud Burgundiones aliosque, quibus pera, sacculus, *Tasche* nuncupatur: hinc nonnulli *Tache*, pensum operis, accersunt; quod in peram pecunia ex diurno opere conjicitur *Tasque* sacculum vocat Rabelaisius lib. 2. c. 30.

¶ TASSA, Eadem notione, ut *Tasse*, aliquando pro *Tasque*, apud nostrates: quod observat Menagius. *Cepisse in bursa vel Tassa*, in Litteris Caroli Regentis an. 1357. laudatis to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 371. Unde merito Cl. Editor conficit voces *Tassetiers* & *Boursiers* unum & idem sonare, in Litteris ejusd. Caroli an. 1359. eos nempe qui faciunt *Tassas*, vel *Tascas*, seu crumenas.

2. TASCA, TASCHIA, Præstatio agraria, *Agrarium*, *Campipars*. Vox in Chartis Occitanis, & Provincialibus præsertim, sat frequens. Scribit Camdenus in Britannia p. 314. 3. edit. se vidisse nummos antiquos, quos ibi exhibet, cum equo, absque fræno currente, & inscriptione TASCIA: ex altera parte in medio nummo VER. & Davidem Provellum, eruditissimum antiquitatis indagatorem, *tributum Verulamii*, (urbs est Britanniæ) interpretatum: *Tasc* enim tributum, *Tascia*, denarium tributi, & *Tascyd* præcipuum tributi Collectorem Britannice sonare: alios vero existimare nummos tributarios fuisse, qui in caput & agros impositi quotannis a Romanis exigebantur, quibus haud se refragari profitetur. Ita *Tasca* vox est Gallica vetus, quam pro præstatione agraria postmodum usurparunt nostri. [Veteribus Septentrionalibus, Hickesio teste, in Grammatica Theot. pag. 98. *Tacan*, Saxonibus tæcan, Cimbris *Taka*, & *Takia* Capere est, levare, accipere, auferre; unde apud veteres Danos *Tekia*, Captura. Hinc, inquit, *Tasca*, vel *Taschia*, Tributum, quod accipitur, & *Attachiare*, Vincire, ligare; nemo enim *attacchiatur*, seu vincitur, nisi prius capiatur.] *Thasca*, in Legibus Henrici I Regis Angl. c. 78. [Judicium an 34. Caroli M. apud Stephanot. tom. 1. Antiq Occitan. MSS. pag. 480:

Ut de ipso villare per singulos annos, ibidem vobis exinde Tascas & decimas persolvere debuissemus. Donatio an. 901 Marcæ Hispan. col. 837. Et ipso vivuale ipsi homines de Arsedone & de Tregale donora faciant per singulos annos ipsam decimam & Tascham. Testamentum Borrelli Comitis Barcin. ann. 993. ibid. col. 946. Cum villulis & Ecclesiis & decimis & primitiis, & cum ipsas Taschas, &c. Adde col. 997. & Probationes novæ Hist. Occit. tom. 2. col. 147, 489. 606. Chartularium Prioratus S. Patri da Domina fol. 93. Mansus de la Vatz debet unum sextarium vini de Tascha, qualis lieuerit, 1x. sextarios de frumento. Occurrit ibi pluries.] Charta ann. 1065. Petrus Rainoardus dedit unam modiatam de terra culta & inculta Deo & S. Mariæ cum Tasca & decimo. Charta Barnardi Archiep. Arelat. ann. 1139 in Tabular. Archiepiscopatus ejusdem Ecclesiæ fol. 109. Istius etiam prænominati honoris decimas atque Taschas sine omni impedimento retinemus. Alia an. 1107 in Tabulario Eccles. Gratianop. sub Hugone Ep. fol. 20 Et Morardus Javencellus donavit Tascham Episcopo, & laudavit terram in manu iamdicti Episcopi ... & Tascham de terra Rosseti similiter donavit. Fol. 45. Quadam vero pars (mansi) est de Tuscha, & alia pars de decima. Charta Garardi Comitis Matiscon. ann. 1180. in Tabulario Cluniacensi: In nemore dicto Jon Comes medietatem Taschiæ, & monachi aliam. Charta Simonis Comitis Montis-fortis an. 1211 pro Pezanacio, ex Regesto Carcassonensi: Furnum, homines & feminas, & prædia urbana & suburbana, cum omnibus ædificiis suis, & rustica similiter, & 4. Taschas & usatica, & albergas, &c. Infra: Et insalat, & nemora, & venationes, & devezia, & 4. Taschas terrarum, & pascua, & paludes. Charta ann. 1214. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 58. Similiter liceat nobis libere emere vineas & alias possessiones, cartones vel Tascas ad usum mensæ nostræ, vel Canonicorum, &c. Alia an. 1230. apud Ferardum p. 428. Jure dictarum possessionum & terrarum, tam in Taschiis, seu tertiis, quam in decimis dictis Abbati & Conventui ... in perpetuum remanente. Libertates concessæ Aquarum Sextiarum Incolis a Beatrice Comitissa Provinciæ, mens. Sept. 1245. Salvis nobis pensionibus & censibus, & Tachis, quæ & quas percipimus in possessionibus aliquorum. Compositio inter Carolum Comitem Provinciæ & Dominos Arearum ann. 1257. Jura recipiendo, banna & justitias, & pasqueria, Tascas in tenementis. Charta an. 1289. Videlicet jus exsartandi absque præstatione Taschiæ, ac etiam laborandi & fusterandi, & lenhairandi, pascendi & piscandi. Charta an. 1280 Damus .... medietatem totius partis nostræ, quam habemus in podio, qui dicitur, &c. in territorio civitatis Majoricarum, & tenetur per dominum Regem ad decimam & Tascham. Tabularium Priorat. de Paredo fol. 16. Natali Domini 4. panes, 2. spatulas, duas oscors, pastionem de porcis in silvis, & Taschiam de terra. Fol. 34. Et reddit .... sextarium vini, & 2 de avena, & Taschiam de fructibus. Fol. 75. Illam condeminam ... in qua duplam Taschiam habebant Monachi. Charta an. 1304. in 9. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ch. 86. ex Tabulario Regio: Illud agrarium sive Tascam, quod & quam dictus Rex percipere consuevit in quartonatu terræ, &c. Occurrit præterea in Synodo Nemausensi an. 1284. cap. de Pœnitentia: & in Concilio Avenionensi ann. 1326. c. 11. ubi vir doctus perperam reposuit ad marginem Taxas: ut apud Dion. Salvaingium Boissium de Usu feudor. pag. 385. Taschas etiamnum Hispani dicunt. Andreas Bosch dels Titols de honor de Cathalunya lib. 5. p. 553. Quant als delmes, primicies, y Taschas, gosat en especial los de Cathalunya. Vide Appendicem ad Capitul. Reg. Franc. num. 145. & Sammarthanos in Episcopis Massiliensib. nu. 28. [Hujusce præstationis origo retegitur infra in v. Tertia 3.]

¶ TACHIA, Eadem notione. Homagium an. 1272. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressiæ pag. 19. Humbertus de Tregnay ... confitetur tenere a domino Baugiaci quidquid habet apud Avignion & in territorio de Avignion tam in Tachiis, quam in aliis. Charta ann. 1335. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. p. xxi v. col. 2. Item grangiam de Rebussello cum omnibus terris, pratis, nemoribus, Tachiis, decimis, servitiis, juribus, &c. Charta Ghassaniæ an. 1399 Terra erat ad Tachiam decimam, quæ remota fuit, & de novo asservisata fuit ad servitium 12 denariorum. Charta ann. 1465. e Schedis D. Aubert: Tenet res Tachiabiles ad decimam Tachiam levandam per pallarium, &c. Et infra: Tenet terram Tachorentiam ad decimam Tachiam. Ubi decima Tachia est decimus manipulus pro Tachia solvendus. Regestum 87. Chartophylacii Regii: Aynardus senior percipit Tachiam dicti dimidii jornalis terræ prædicti ... Percipiant ... quinque cartas frumenti & dymidiam cartam frumenti pro Tachia. Tachia vineæ & duorum dimidiorum jornalium terræ prædictorum, ibidem, ubi sæpius recurrit.

¶ TASQUA, Eodem intellectu, in Charta an. 1052. ex Tabul. S. Victoris Massil. Charta an. 1216. a parvo Chartulario ejusd. S. Victoris pag. 157. Exactiones quascumque facere poterant, videlicet cantalias, cavalcatas, lesdas, Tasquas, liaguas boum, &c. Venditio Vicecomitatus Rellaniæ an. 1410. a Schedis Præsidis de Mazaugues: Cum ... albergis, cavalcatis, adempris, Tasquis, cuistis, &c. Charta ann. 1509. ex iisd. Schedis: Ad Tasquam sive tacheriam, &c. Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. to. 4. Anec. Martan. col. 737. Decimæ ... debent solvi statim cum fructus percipiunt, & antequam inde segregetur census vel tributa vel Tasqua, id est, quartam & quintam, &c. Statuta Eccl. Nemausens. ibid. col. 1030. Circa agricolas interroget de furto, & maxime super decimas & primitias, tributa, census, Tasquas, &c.

¶ TAYCHIA, Eadem notione. Tabul. S. Germani a Pratis ann. 1527. Omnes census, redditus, proventus, obventiones, corvatas, fornagia, Taychias, quartonos & alia quæcumque servitia.

TERRÆ TASCALES, TASCABILES, Tascharum præstationi obnoxiæ, in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 81. Charta Comitis Provinciæ an. 1252. Defensam, quod vocatur de Vesiano, ubi sunt terræ Taschales & venationes. Charta laudata an. 1306. Item 15. sextariatas terræ Tascabiles pro 5. sextariis bladi communis singulis annis, &c.

¶ TACHABILIS TERRA, Eadem notione. Charta Prioratus S. Triverii in Dumbis an. 1410. Sub servitio 6. den. fortium & unius cuppæ messis ad quodlibet levagium cum Taschia septima talis bladi qualis crescet in dicta terra Tachabili. In Dumbis & Bressia septimus manipulus vulgo solvitur pro taschia, aliter alibi, ut ex relatis jam satis patet.

TACHIBILIA TERRA. Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. an. 1347. fol. 126 v. Cod. MS. Juxta pratum heredum Stephani Romensis ex una parte, & juxta terram Tachebilam dictorum heredum. Occurrit ibi pluries.

TASCHARIA, Ager tascæ obnoxius. Vetus Charta to. 7. Spicilegii Acher. p. 264. Dono .. illam partem taschæ, quam habeo vel habere debeo in prædiis cultis vel incultis, & jus & dominationem, quod vel quam habeo in ipsis prædiis, vel adversus possessores prædiorum ratione taschæ: quæ prædia sunt infra Taschariam, &c.

¶ TASCHEREIUM, Tempus quo Tascha colligitur, ni fallor. Polyptychus S. Remigii Remensis: Mansus ingenuilis 1. habet in Taschereio, facit mapp. 1. ad tremsaticam sationem, &c.

¶ TAS-

¶ Tascha, Liber, ut videtur, in quo *tascha* impositæ describuntur. Chron. Parmense ad an. 1308. apud Murator. to. 8. col. 870 *Ascenderunt palatia Communis vetus & novum, & domos Potestatis & Capitanei & gabellæ, & judices exactoris averir Communis, & omnes libros bannorum & Taschas maleficiorum & aliorum novorum & veterum ... dilaceraverunt, & de fenestris in plateam projecerunt ad modum nevolarum, ita quod tota platea erat plena de chartis laceratis*. Vide Tauxare.

¶ Tasquerius, Collector *tascha*. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mezouques*: *Requisitus a quibus vidit accipere tascham, adom. Hugone de Baacio, vel dom. Barrale; dixit quod a nullo: sed vidit ire Tasquerios & portare bladum in saccis; sed nescit ubi accepissent*. Infra: *Ipse fuit Tasquerius territorii de Graso, & habuit tascham. Tasquerius seu recolligens tasquam*, in Sententia arbitrali inter dominos & incolas Calliani an. 1497.

A *Tascis* vel *Taschiis* istis agrariis, Hispani vocem *Tacha*, usurpant pro quolibet defectu in quavis re. Lex partida 64. tit. 5. part. 5. *Tacha, maldad, aviendo el siervo, que un home vendisse a otro*, &c. ut & Galli nostri vocem *tasche* pro quavis macula aut labe, quod agri, qui hujuscemodi præstationibus gravantur, inquinati & commaculati quodam modo sint: tametsi promiscue sumitur apud Poetas & Scriptores vernaculos in utramque, malam scilicet, & crebrius in bonam partem, contra quam hodie. Philippus Mouskes in Philippo Augusto:

Quar li Dax iert de male Teke.

Infra:

Godefrois de Condet su Vesques,
Ki plains estoit de boines Teques.

Willelmus Guiart in Ludovico VIII.

Cis Marcomires proprement
Ou lers et maint bone Teche.
Mau le nom de Lentesche.

Idem ann. 1205.

Cil qui font de bardies Taches
Embatent le feu ès estaches.

Ann. 1214.

Montmorenci, Rethel, Gamaches,
Et autres a hardies Taches.

Ano. 1304.

Car gent a plains de bonne Teche, &c.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Bontez chascun membre toucha,
De bonnes Teschet l'enteeba.]

Historia Franciæ MS. ex Biblioth. Memmiana fol. 223. *Ingeber* (uxor Philippi Augusti) *belle & bonne & sainte Dame & religieuse, & garnie de moult bonnes Taches*. Hinc vox *Entechiè*, in libro Inscripto MS. *Le lignage de Coucy*, ubi de Odone Burgundo Comite Nivernensi: *Et fut li plus enches homs, qui en son temps allast aux armées ou Royaulme de France, de plus grand grace, & de plus grand renommée d'estre bien Entechiez, & de bonne vie mener*. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 190. *Yvroagne, ou Entechiè de aucun mauvais & vilain vice*. Robertus Bouronus in Hist. fabulosa Merlini & Arthuri: *Et si a le plus preude feme & le plus afaitiè, & Entechiè de toutes les millors Teches qui soient*. Vide in *Thaschia*.

Quod vero *Tasca* in hisce locis dicitur, *Macula* videtur appellari in Charta an. 1309. in 2. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. n. 135. de quibusdam servis: *Super capitagio, manumortua, maritagio, seu super alia quacunque Macula seu redibitione servili non molestabimus in futurum*.

TASCODROGITÆ, Hæretici ita appellati a τασ- γὸς, quod illis *paxillum* sonabat, & δρούγγος, *nasus*, quod inter orandum indicem digitum naso apponerent, ut animi tristitiam, & affectatam quamdam sanctitatem præ se ferrent. De his agunt Philastrius, Epiphanius, Augustinus de Hæresib. & Lex 10. Cod. Th. de Hæret. ubi Jacobus Gothofredus. [Perperam in Hierolexico Macri dicuntur *Trascodrygitæ*. Vide *Passalorinchita*.]

¶ TASCHORUM, vox ibrida, Strues vel manera deferens, a *Tassus*, strues, & Græce φέρειν, ferens. Ratherius Veron. l. 1. Præloq. apud Martenium tom. 9. Collect. Ampl. col. 821. *Ut in Tasphoro illius (cameli) Madiam, Epha & naba aurum & thus ad templum Domini deferant, Ismahelitæ quoque negotiatores stacten & thimiama resinamque in Galaad nascentem*, &c.

¶ TASQUA, Tasquerius. Vide *Tasca* 2.

1. TASSA, Taxa; Tassare, Taxare. Vide Sanctuarium Capuanum p. 602.

¶ 2. TASSA, Scyphus, patera, Gall. *Tasse*. Inquisitio an. 1337. ex Archivo Eccl. Massil. *Novem Tassis diversarum formarum in aliqua earum parte deauratis, xxii. scutellis*, &c. Occurrit in Consuetudinibus Brageraci art. 26. in Testamento an. 1440. to. 2. Rerum Moguns. p. 495. & alibi. Vide infra *Tassea*.

3. TASSA, Cumulus, Gall. *Tas*. Vide *Tassus* 1.

¶ 4. TASSA, Marsupium. Vide *Tasca* 5.

¶ 5. TASSA, vel Tassus, Ornamenti genus, Vittarum strues seu nexus, ut videtur, Gallis *Næud de rubans*, Clericis & Monachis prohibitum, in Concilio Senon. an. 1346. to. 3. Spicil. Acher. pag. 133. *Utentes .. caputiis, aut capellis super capite, vel Tassis, & corrigiis inhonestis*, &c. Nisi idem sit quod *Tassellus*. Vide in hac voce.

TASSALE. Matth. Paris ann. 1239. *Tassale vero S. Severi, quod non erat in totum Abbatis terræ Majoris Acenensis, ibi jura habebat, quæ tenebat in feudum ab ipso Imperatore, per judicium fuit juste destructum, quia*, &c. Sed legendum *Casale*. Vide in hac voce.

¶ TASSAMENTUM. Vide in *Tensare*.

TASSARE, In struem ordinare. Vide *Tassus*.

¶ TASSEA, Idem quod *Tassa* 2. Scyphus, patera, Gall. *Tasse*, in Hist. MS. Abbatiæ Gemet. pag. 242. in Statutis Monasterii S. Claudii p. 83. in Glossario Lobinelli to. 3. Hist. Paris. & alibi. Vide infra *Tauca* 2.

TASSEGIUM, Italis *Tasseggio*. Statuta Venetor. an. 1242 lib. 5. cap. 4. 5. *In Chartis illis, quæ in illis Tassegiis tunc facta fuerint*, &c. Italica versio habet: *In esse carte, che foran fatte in quel mezzo*. &c.

¶ TESSELLARE, Claudere, obstruere, ad Italico *Tassello*, Obturamentum. Statuta Mutinæ pag. 4. *Et si per aliam domum vel casamentum fieri fecerit aliquod cavamentum, ab utraque parte dicti cavamenti fieri faciat & bene Tassellari, cooperiri, ac domum, casamentum de terra, luto & putredine remondari ac desgombrari*.

TASSELLUS, Fimbria, ex Anglico *Tassel*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 21. *Dedit Ecclesiæ... duo dorsalia de pallio, & duas capas de pallio, cum Tassellis auro paratis*. Vitæ Abbatum S. Albani: *Dedit etiam casulam unam auro, Tassellis ac gemmis decoratam*. Mox: *Capam unam purpuream morsu & Tassellis carissimis redimitam*. Vide Ricordanum Malaspinum cap. 161.

☞ Pro humerali pluvialis, seu aureo argenteove aut serico sextili, quo trabeæ sacræ postica pars adornatur, nostris *Chaperon*, accipiendum esse censeo in locis sequentibus. Inventarium Ecclesiæ Noviom an. 1419. *Item duæ cappæ panni serici viridis ... quarum una ... habet ad Tassellum duas precias crystalli .... Item una cappa panni aurei, in qua cappa est unus Tassellus argenteus deauratus & esmailliatus ad annum coronamentum nostræ Dominæ & in pede dicti Tasselli non est arbor*.

bor. Rursum ibi: *Tassellus, in quo est Saason fortis, in quo deest medietas carneria*: Iterum ibidem: *Unus Tassellus argenteus & esmaillè Gallice ad imaginem S. Christophori pro ponendo in alia capparum Episcopi Ægidii. Item unus parvus Tassellus argenteus deauratus esmaillè ad unam Ananciationem pro ponendo in una cappa... Item quidam Tassellus magnus argenteus deauratus desuper, in quo & in medio est ymago B. Mariæ elevata in campo viridi... Item duæ cappæ de eodem veluto & sic broderatæ de sindalo asureo, quarum una habet nodulum esmaillatum cum duobus peciis argenteis ad tenendum Tassellum.* Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item duo Tasselli argentei pro cappis ponderis duodecim unciarum & dimidiæ.*

¶ TACELLUS, Eadem notione. Testamentum Guigonis Episc. Casin. ann. 1345. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1458. *Insuper volo & mando, dispono & ordino cappam cum historiis & imaginibus & Tacello argenti munitam & completam... dictæ Aniciensi Ecclesiæ dari.* Vide Tasellus 2.

TASSIA, Scyphi species, nostris *Tasse*. *Tassia vini*, pro vini haustu, in Charta ann. 1274. in Histor. Eccl. Placentinæ. [*Pro valore quarumdam Tassiarum, coquetiarum & bassini de argento*, in Charta Massil. an. 1352. Vide *Tassea*.

¶ TASSIUM, Idem quod mox *Tassus* 1. *Pro Johanne Bowdon furcante carect. per unum diem* III. *den. & pro victualibus emptis pro factoribus Tassiorum Prioris* XIS. *d.* apud Kennettum ad ann. 1407. Antiq. Ambrosden. pag. 550.

1. TASSUS, TASSA, Cumulus, seu strues aristarum, vel fœni, Gallice *Tas*. Lege Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 4. *Blada de cumulis & Tassis fractis.* Matth. Paris an. 1248. *Dum quemdam frumenti consertum aggerem, quem vulgariter Tassum appellamus, venalem æstimans consideraret, agger ille nutans & inordinate compositus, subito corruit super eum.* Tabular. Lewensis Prioratus; *Item omnes venient ad fœnum vertendum & colligendum sine corredio; & ad portandum Tassum in curia cum corredio.* [Cartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 28. *Habemus ... duos Tasses garbarum.* Polyptychus Fiscamn an. 1235. *Et debet solare fena in Tasso.* Vide Thomam *Madox* in Formulari Anglicano pag. 359. & Nomolexicon Anglicanum Th. *Blount* in *Tassum*.] Neque alia notione.

TASSA, in Magno Custumario Monaster. de Bello, apud Spelmannum: *Et debet saleare, spargere, vertere, cumulare, cariare in manerium domini, & ad Tassam furcare unam acram prati de prato domini.* Id est ad cumulum.

TASSARE, In struem ordinare, messem, vel aristas, aut fœnum aggerere, Gallis *Tasser, entasser, mettre en un tas*. Fleta lib. 2. c. 73. §. 9. *Feragium autem Tassari faciat & cooperire.* Adde cap. 82. §. 1. Custumarium Monast. de Bello: *Et inveniet etiam per totum autumnum unum hominem ad Tassandum blada domini in dicto manerio, dum blada domini ibi Tassanda fuerint.* Charta an. 1206. *Inveniet etiam prædictus Joannes & hæredes sui sex homines de prædicto manerio de Preston ad levandum & Tassandum fœnum nostrum, &c.* Alia Charta Odonis Archiepisc. Rosomagensis an. 1266. *Costuma denarii & oboli, venda, servitia quadrigandi & Tassandi, bannum vini, &c.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* pag. 190. *Item pro opere Tassandi in autumno* 13. *den. &c.* Charta alia ibidem, pag. 187. *Relaxavimus tenentibus suis de Rokinge, videlicet falcationem, levationem, cariagium, & Tassationem prati.*

¶ THASSARE, Eodem intellectu. *Qui carectas non habuerunt, venient cum furcis ad dictum fœnum levandum & Thassandum*, apud Kennettum ad ann. 1292. Antiq. Ambrosd. p. 320. Adde p. 550.

INTASSARE, Eadem notione. Monastic. Anglicanum tom. 1. p. 126. *Ut ipse & hæredes sui, propriis operariis, & proprio custu, facient mettere, & Intassare decimam domini sui de Kynemersforde.* [Vide *Intassare* suo loco.]

ATTASSARE, Idem quod *Tassare*. Charta Nivelonis Episcopi Suession. ann. 1190. in Tabulario Monasterii S. Crispini in Cavea: *Illud etiam sciendum est, quod trituratores decimæ partem suam foragii supra mensuram suam ante ostium Monasterii portabunt & Attassabunt: si vero trituratores decimæ foragium præfati Petri ad prædictam mensuram portare & Attassare noluerint, licebit eis flagella sine forisfacto capere & tenere, quousque eis satisfecerint.*

2. TASSUS, Animalis genus, Italis *Tasso*. Johannes de Bazano in Chronico Mutin. apud Murator. to. 15. col. 606. *Venit Mutinam quidam Franciscus de Castro Montagnæ cum quodam mirabili animali, quod appellabatur Tassi Barbarinum.* Quodnam fuerit postea describitur: locum consulat, qui plura voluerit. Vide *Taxonus* & *Taxus*.

¶ TASTART, Monetæ genus, apud Gallos. Instrumentum inter Acta SS. Maii to. 1. p. 64. *Promittuntur pro pretio* XXIII. *scuta in Salutis, Tastars & Besonds solvenda.* *Testones* hic significari vix dubium est: quod monetæ genus recentissimum est; unde Instrumentum, ex quo hæc descripta sunt, recens esse colligitur; quod tamen vetustissimum existimant Bollandistæ.

¶ TASTUM, Linamentum, collyrium, Ital. *Tasta*, Gall. *Charpie*, vel *Tente pour une playe*. Acta sanctæ Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 97*. *Adeo erat profundum vulnus, quod ultra octo uncias Tasti recipiebat in se.* Vide *Taxta*.

TATA, Nutritius, Pædagogus. Michael Ducas in Hist. Byzant. c. 35. *Τίτος τα ταλαλά; (ὅ ἐστι τι) κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶτταν, τατά, ἤτοι, παιδάγωγε*, &c. Thwroczius part. 2. Hist. Hungar. cap. 10. *Cujus quidem Monasterii nomen pro eo Tata appellatur, quia cum beatus Rex Stephanus ipsius* (Deodati) *nomen ob reverentiam non exprimeret, sed eum Tata appellaret, abolitum est nomen Deodati, & Tata extitit vocatus: unde etiam ipsius Monasterium taliter est vocatum.* Bonfinius vernacula Italorum, Risius Hungarorum lingua, *patrem* significare aiunt, [ut & *Tat* Armoricorum.] Utuntur Mart. l. 1. Epigr. 101. & alii. Occurrit etiam in vet. Inscriptione.

TATA PALATII, Τάτας τῆς αὐλῆς, Officium Palatinum apud Byzantinos Imperatores: cujusmodi vero ejus fuerit munus, incertum, ut testatur Codinus de Offic. Hujus mentio est apud Pachymerem lib. 4. cap. 29. l. 6. c. 31. Τατᾶς τῆς αὐλῆς, dicitur Matthæo Monacho de Offic. Palatii CP. Anonymo vero ex Bibliotheca Mazarina, Τατᾶς τῆς αὐλῆς, sed utrobique metri causa.

¶ TATABOLUM, pro *Catabolum*, Solutio, præstatio. *Juxta quod ordo Tataboli fuerit*, in Placito an. 716. apud Mabillonium sæc. 3 Benedict. part. 2. p. 6: 2. Vide *Catabolum*.

TAU, & THAU, Crux, veteribus Gallis: hinc *Tau Gallicum* apud Virgilium in Priapeis, Quintilianum lib. 8. Inst. Orat. & Ausonium Idyll. 5. Gregorius Turon. l. 5. Hist. c. 5. *Tunc etiam in subita contemplatione parietes, & domorum, & Ecclesiarum, signari videbantur, unde a rusticis hæc scriptio Thau vocabatur.* Extat in Tabulario Andegav. Charta Capituli Canonicorum S. Laudi, qua teneri se ii ajunt ad excipiendum Comitem Andegavensem, uxorem, & liberos, quoties ad dictam Ecclesiam venerint, *cum textu, turibulo, &*

aqua

a qua benedicta, tradendo dicto Comiti similiter in dicta receptione Thau eborneum, quod Fulco Rex Hierusalem Comes dictæ Ecclesiæ dedit, quod habuit a Soldano Babyloniæ, quando Christus in Regem Hierusalem ipsum Fulconem sublimavit. Ego vero Guido de Athenis cum toto Capitulo Ecclesiæ & Clericis pluries Comitem Andegavensem ita recepi, & ideo dictus Fulco Rex dictum Thau Ecclesiæ nostræ dedit, ut nos ita Comitem reciperemus. Huc pertinet, ut opinor, subscriptio in Charta Edgari Regis Angliæ, apud Seldenum ad Eadmerum p. 159. *Ego Eadgifu prædicti Regis Ava hoc opus egregium crucis Taumate consolidavi.* Et alia in Charta Ethelredi Regis an. 988. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 121. *Ego Oswaldus Eboracensis Ecclesiæ Archiepiscopus Crucis Taumate annotavi.* Vide Rosweidum ad Epistolam 2. Paulini Nolani.

¶ TAUBARDUM, Tonica. Vide *Tabardum*.

TAUDREGIL, TAUDRACIL, ATHAUDREGIL. Lex. Bajwar. tit. 3 c. 12. *Si quis aliquem plagaverit, ut exinde claudus fiat, sic ut pes ejus ros tangat, quod Taudregil vocant, &c.* Edit. Heroldi *Athaudregli* habet. Lex vero Alamannorum tit. 65 §. 31. *Taudragil*.

TAVEGA, [Cippi species,] in Usaticis Barcinonensibus. Locum vide in *Esfassa*.

¶ TAVELLA, TAVELLONUS, Species lateris ad sternendum accommoda; quod maculis sit interstincta sic forte appellatur: certe notis varium & maculosum *Tavelè* dicimus. Statuta Riperiæ fol. 29. v. *Teneantur fornasarii facere & fieri facere cuppos, quadrellos, pobinas, merones, Tavellones & Tavellas longas sive magnas & parvas, & alia quecumque in fornacem coquenda ad infrascriptam mensuram, &c.* Statuta Placentiæ fol. 67. v. *Vendant fornasarii ... cuppos, quadrellos & Tavellas secundum modum consuetum.* Et fol. 82. v. *Quadrelli, cuppi & Tavellæ ... fiant ... bene cocti & bene fasonati & ad mensuram & stampum, ut hactenus consueverunt esse.*

¶ TAVELLARE, Lapidibus sternere, munire, Gall. *Paver*. Statuta Mutinæ f. 2. v. rubr. 14. *Ita quod si aliquis murus vel fundamentum in porticibus superfit, illud debeat radicitus destrui per eosdem, & de dictis lapidibus tota porticus cum strata debeat Tavellari.* Et fol. 7. recto rubr. 18. *Intra portas usque ad domos, quæ sunt juxta prædictas portas, inglarare ... & ibi Tavellare & Tavellari facere & dictum Tavellatum manutenere.* Pluries occurrit ibid. fol. 3. v. rubr. 20.

¶ TAVERE, pro *Tabere*. Gloss. Lat. Græc. *Tavo*, σηπω. Aliæ Græc. Lat. Σήπω, *Tavo, putro, putrefacio*; at in MS. Sangerman. legitur, *Tabeo, putreo*. Vide *Tavus*.

¶ TAVERNA, pro *Taberna*, Gall. *Taverne*. Occurrit sæpe. Vide in *Taberna*.

TAVERNICA, TAVERNICALIA, THAVERNICA, Hungaris, judicia dicuntur de liberarum civitatum controversiis, quæ remitti solent ad personalem Præfectum, qui *Magister Tavernicorum Regalium* dicitur in Charta an. 1308. apud Odoricum Raynaldum n. 24. & in Decretis Ludov. Regis Hungariæ an. 1351. & Sigismundi Regis an. 1435. apud Thomam Archid in Hist. Salonitana c. 39. & in Hist. Cortusiorum l. 11 t. c. 12. ubi perperam editum *Chavernicorum*. Idem etiam.

TAVERNICUS appellatur a Rogerio de Destruct. Hungariæ per Tartaros c. 10. *Qui autem potentiores erant sicut Tavernicus, qui & Camerarius dicitur, &c.*

DOMUS TAVERNICALIS. Thwroczius sub finem Historiæ: *Domus Tavernicalis & mensa Regis hujus, tantis ornatibus & clenodiis, tantis apparatibus, tantisque aureis & argenteis nitet vasis & poculis, ut nullus Regum Hungariæ in his rebus tam gloriosus fuisse credatur.*

TAVILUS OPERARIS, qui alias *Operarius* dicitur. Vide to. 9. Spicilegii Acheriani p. 141.

¶ TAULA, Latitudo. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. e MS. Cl. V. *Lancelot*: *Item pro quinque stopis & quinque cabostris de coral, quilibet & longitudine duarum cannarum, unius de Taula & trium quartonum de espes, emptis precii vi. lib. t. s. vi. d. turon.*

¶ TAULAGIUM, Vectigal. Vide in *Teloa*.

¶ TAULERIUS, Escalis orbiculus, ni fallor, Gall. *Tailloir, tranchoir*, alias *Tallear*. Inventarium ann. 1379. e Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item xxii. scutelle stagni ..., item tres parve cornute; item tres Taulerii modici valoris.* Vide *Talierum*.

¶ 1. TAULLIA, Tessera lignea. Vide *Talea* 1.

¶ 2. TAULLIA, Impositio, exactio. Vide *Tallia* 8.

¶ TAUMA, Johanni de Janua. *Admiratio vel miraculum; Taumantia, Arcus cœlestis, ab admiratione & stupore admirantium dictus, vel Taumantias, quia fuit filia Taumantis.* Scribendum esset *Thauma*, a Græco θαῦμα: quod idem significat. Vide *Tau* & *Thauma*.

¶ TAVOLACIUS, Scutum ligneum ex tabula, idemque brevius, Latinis priscis *Parma*. Academici Crusciani: *Tavolaccio, spezie di targa di legno.* Vide *Targa*. Statuta Patav. l. 3. *In qua fuerint decem homines armati Tavolaciis vel scutis, lanceis vel lanzonibus.* Boccac. Nov. 43. *Poste gia lor lancie e lor Tavolacci.* Hinc *Tavolaccini* dicuntur Apparitores & ministri magistratuum lanceis & brevioribus scutis armati. Bened Varch. Stor. l. 11. *V' erano non sole, oltre i tamburi delle compagnie, i Tavolaccini e i mazzieri della Signoria, ma i famigli de Signori Otto.* Vide *Talavacius*.

¶ TAVOLERIUM, Pavimentum, vel tabulatum, ni fallor. Statuta Cadubrii l. 3 c. 25. *Meretrices autem, ruffiani & barateriis, seu ribaldi, soliti se in terrula super Tavolerium spoliare, possint impune percuti & verberari, dummodo ex percussione non frangatur membrum vel debilitetur; & intelligantur baraterii seu ribaldi, qui tribus vicibus, vel abinde supra, super Tavolerium in terrula se spoliaverint, &c.* Vide *Tavella*.

¶ TAUPIA, Talparius cumulus, Gall. *Taupinière*. Statuta Arelat. MSS. art. 87. *Raneria levatarum & Taupie & receptacula cyragrillorum ... destruantur.*

TAUREA, Ταυρέα, Species tubæ, quæ mugitum tauri quodammodo edebat, qua exercituum motus significabantur: est enim ταυρεία, Suidæ, σαλπιγξ. Ita vocem usurpant Leo in Tacticis cap. 7. §. 31. 68. & Mauritius 1. Strateg. c. 19. Meursius perperam, ni fallor, tympanum ex pelle taurina interpretatur. Statius l. 2. Thebaid.

.... Tunc plurima buccas
Æraque Taurinos sonitu vincentia pulsus.

TAUREÆ, Ταυρεαι, Anastasio in Epist. ad Solitar. p. 850. Βυρσαι, Sozomeno lib 6. c. 19. l. 8. c. 24. Flagella ex boum seu taurorum coriis. Salvianus l. 8. de Gubern. Dei: *Detestantibus ridentium sibilis, quasi taureis cædebantur.* [Sed & Juvenalis Satyra 6.

.... Taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Memorantur *Taurea veneterum*, a Tertulliano ad Martyres cap. ult. & a Valerio in Vita S. Pontii Mart. apud Baluzium to. 2. Miscell. p. 137. metaphorice vero sumitur a Mamerto Claudiano in Epistola ad Sapaudum Rhetorem to. 6. eorumd. Miscell. p. 538. *Quasdam resonantium sermunculorum Taureas rotant, & oratoriam fortitudinem plaudentibus concinnentiis eviciant.*]

¶ THAUREÆ, Eodem significatu. Fr Arnonis Scutum Canonicorum apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 8. *A Judæis simul & Gentibus multoties scorpionibus & Thaureis plumbatis & flagris attrectatus sum.*

TA-

TAUROBOLIARE, Magnæ Deum matri *Taurobolium*, seu boum sacrificium facere, de quo veteres passim Inscriptiones. Lampridius in Heliogabalo: *Matris etiam Deum sacra accepit. & Tauroboliatus est, ut typum eriperet.* De Taurobolio, vide Turnebum lib 27. Advers. c. 21 Lud. de la Cerda in Advers. Sacr. c.60. n.4. Vossium l. 2. de Idololatriæ ortu & progressu c. 52. & 53. &c. Cæterum Julianus Parabata ab ejusdmodi Taurorum sacrificiis dictus ab Gregorio Nazianzeno Stel. 2. *ανιαιτοpοs*, de quo etiam Ammianus lib. 15.

1. **TAURUS**, *Qui gregem regit & nunquam victus fuit*, in Pacto Legis Salicæ tit. 3. §. 8. ubi Lex Salica habet *junctus*. Idem Pactus §. 9. *Si quis Taurum furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, &c.* Vide *Trespellius*. Rursum in eodem Pacto Legis Salicæ §. 10. *Si quis Taurum Regis furaverit, &c.* Id est, taurum, qui cum aliis tauris jungitur currui Regio, uti interpretatur Wendelinus. Reges autem nostros boves vel tauros curribus suis junxisse, docet in primis Eginhardus in Vita Caroli M. initio: *Quocunque eundum erat, carpento ibat, quod bubus junctis, & bubulco rustico more agente trahebatur.*

¶ TAURUS ALBUS. Charta an. 1533 apud *Madox* Formul. Angl pag. 151. *Robertus Wryghs & Johannes Anable, executores & assignats sui, invenient seu inveniri facient unum album Taurum, omni anno eorum termini prædicti, toties quoties contigerit aliquam mulierem generosam, vel aliquas alias mulieres, ex devocione sive voto per ipsas facto, venire ad feretrum gloriosi Regis & Martyris S. Edmundi, ad oblaciones dicti albi Tauri faciendas.* Taurum immolare solebant qui agebant triumphum. Vide supra *Tauroboliare*.

TAURI INGRATES. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ c. 43. *Misit Cæsari 50. corpora immensorum bufonum, & duo millia lorderum, mille Tauros ingrates.* i. *incrassatos*, Gallis, *engraissé*, vel *engraissez*.

TAURI LIBERI LIBERTAS. Charta Walteri *de Gant* Comitis, apud Edw. Bisseum in Notis ad Uptonum p. 86. *Cum ... libertate falda, liberi Tauri, & liberi apri, & cum duobus molendinis, &c.* Ubi *liberum taurum*, bannalem interpretor, vel quomodo accipitur in Foris Bigorrensibus art. 11. 12. *Miles villæ Miles verrem habeat, & Monasterium, per pacem securum, non vi enclusum. Sed si in damno fuerit inventus, solute abjiciatur ... Idem dicimus de Militum & Monasteriorum Tauro, & ascensore equarum equo.* [Instrumentum an. 16. Edwardi I. Regis Angl. apud Th. *Blount* in Nomolexico: *Compertum per Jur. quod Will. de Lofa fuit seisitus de libera Tauro habendo in Hamsted, &c. Ideo consideratum est, quod prædictus W. recuperet damna sua, quæ taxantur per Jur ad xv. s. pro imparcatione ejusdem Tauri, &c.*]

2. **TAURUS**, Maritus. Leges Henrici I Reg. Angl. c. 77. *Si pater sit liber, & mater ancilla, pro libero reddatur occisus .... videtur autem matris ejus cujuscunque Taurus alluserit.* Ubi alii Codd. habent, *matris est cujuscunque, &c* [Lexicon MS. Cyrilli: *Αταυρωτα, ἁγνὴ, ἄπειρο.*]

¶ TAUTA, Mentum, maxilla. Processus de Vita S. Yvonis Presb. to. 4. Maii p 575. *Maxillam & Tautam multum habebat inflatas, & interdum comedere non poterat nec potare.* Ejusdem Vita prolixior p. 607. *Statim lapis unus qui erat in ipsa Tauta seu maxilla resilit in ore.*

TAUTO. Glossæ Isonis Magistri in Prudentium: *Setas vocat cilios, quos nos etiam Tautones proprie vocamus.* Ita etiam in Cod. MS. Bibl. S. Germani Paris. [Glossæ Isidori: *Tautones, palpebræ.* Papias: *Tautones, pili palpebrarum, vel palpebra.*]

¶ **TAVUS**, Σῆψις, in Glossis Lat. Gall. Aliæ Græc. Lat. Σῆψις, *Tavus, marcor, mucor.* Est pro *Tabes*, nisi ita legendum est. Vide *Tavere*.

¶ **TAUXILLUM**, occurrit supra in *Fractillus*.

1. **TAXA**, Taxatio, impositio, certum pretium, seu certa pecuniæ quantitas, per vim exacta: nostris *Taxe*, Italis *Tassa*, *impositione compositione di danari da pagarsi*, Charta Richardi II. Regis Angl. tom. 1. Monast. Angl. pag. 538. *Impositiones, contributiones, Taxæ, quotæ, tallagia, vel auxilia, &c.* Thomas Walsinghamus p. 243. *Eo quod toties non tam spoliassent quam dispoliassent patriam diversis Taxis, quas Gabelas appellant, &c. Taxas levare*, p. 248. [Bulla Sixti IV. PP. an. 1427. in Continuatione Bullarii Rom. pag. 282. col 2. *Et quia propter assiduas guerras & novitates, quæ continue vigent in dicto regno, prætenditur Ecclesias, dum vacant, gravatas in Taxa etiam reformata in Concilio Constantiensi, quæ reducta est ad medietatem antiquæ Taxæ, quod gravatus in eadem Taxa Prælatus promovendus solvat communia, &c.* Adde Chronicon Angl. Th. *Otterbourne* p. 153 Bullam sæcularizationis Monasterii Insulæ Barbaræ an. 1549. to. 1 Macceriarum ejusdem Cœnobii p. 263. Glossaria Thomæ *Blount* in v. *Tax* & Lobinelli tom 3. Hist. Paris. &c. Vide *Taxare*.]

¶ TAXATIO, Eodem intellectu. Charta an. 1363. ex Tabul. Sangerm. *Cum dictum monasterium propter pressuram guerrarum, mortalitatum & aliorum onerum importabilium ac excessivam Taxationem, &c.*

¶ TAXA GENTIUM, Certus militum numerus, quo quis ad commune bellum pro sua parte fungi debet, Gall *Contingent*. Legatio Sigismundi Rum. Regis ad Eugenium IV. PP. an. 1432. apud Marten. to. 8. Ampliss. Collect. col. 87. *Tam litteris quam nunciis mandavit & disposuit, ut hi qui Taxam gentium sibi impositam in exercitu suo non habuerunt, eamdem mox ad frontes isis Bohemiæ ad gentes tres menses ibidem moraturas contra hæreticos mitterent, &c.* Vide *Talia* 4.

¶ 2. **TAXA**, Pensum, injunctum opus, Gall. *Tache*, Angl. *Task*. Computus apud Kennettum ad ann. 1425. Antiq. Ambrosd. p. 576. *Et in Johanne Lefeby triturandi ad Taxam xlv. quarteria frumenti, ut patet per tallium hoc anno capiende pro qualibet quarteria iii. den. ob. 12. sol. iv. den. ob. &c.*

TAXAGIUM. Charta an. 1216 *De garbagio & Taxagio sic diximus, quod illi, qui colunt terram, cum equis in territorio de Bernevalle, reddent sæpedicto Priori unam garbam de meliore blado, quod colligent in terris suis pro quolibet equo pro Taxagio & garbagio, præterquam de puro frumento. Et si cultor illius terra non colligeret, nisi frumentum, de frumento redderet unam garbam de Taxagio & garbagio pro quolibet equo Quod si terram excolat sine equo, reddet Priori unam garbam, sicut prædictum est.* Vide *Tassus* 1.

¶ **TAXALES**, Species ludi cum *taxillis*, fortassis idem qui Gallis *Trictrac*, Fritillus, ludus scrupulorum. Statuta S. Jacobi *Hospitalis* ann. 1388. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 339 col. 2. *Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad Taxales seu girestum ludat.*

TAXAMENTUM, Pensitatio. Vide *Teusare*.

TAXARE, TAXATIO. Papias: *Taxare dicitur æstimare: tractum ab emptoribus, qui Taxatione pretii tandem suas voluntates colligunt. Taxat, ponderat, nominat, æstimat, tangit. Taxatio, æstimatio, deliberatio, nominatio.* Ugutio: *Taxare, numerare, firmare, licitari, imponere pretium rei, quæ venditur, æstimare, addere vel diminuere pretium rei quæ venditur.* Gloss. Lat. Gr. *Taxatio, τιμή. Taxamus, ὁρίζομεν.* [*Taxare, Taucer, prisier*, in Gloss. MSS. Lat. Gall.

San-

Sangerm.] *Pretio Taxare*, apud Siculum Flaccum. *Secundum bonitatem* agrum *Taxare*, apud eumdem. Charta Eadredi Regis Angl. tom. 1. Monast. Anglicani pag. 169. *Pro damnis & expensis per eos sibi factis vel illatis, Taxandis per juramenta 4. vel 5. hominum fide dignorum, &c.* [Charta ann. 1302. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Quod illa qua vendunt sine quibus sotulares fieri non possunt, Taxentur, cum alias Taxam servari non possunt, Taxentur, cum alias Taxam servari non possent dicti sabaterii.*] Utuntur Plinius lib. 17. c. 2. Lex 3. D. ad Exhibend. l. 9. Cod. de Excusat. muner. &c.

TAXATIO, Pretium, æstimatio, [*Taxation, pris*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.] Vita S. Machuti Episcopi c. 14. *Eique mox villam quamdam non parvi redditus & Taxationis ad metatum & commonendum ex integro delegavit.* [Diploma an. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 516. *Possessiones & prædia in regno suo Boemiæ debeant assignari ad existimationem & Tusationem .... Joannis Olamucensis Episcopi & ... Busconis de Welbardis, &c.* Pro *Tusationem* legendum puto *Taxationem* ex subsequentibus ibidem: *Si fortasse super æstimationem & Taxationem promissorum concordare non possunt, &c.* Rursum occurrit in Arresto Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 82. col. 1. in Statutis Massil. libro 2. cap. 39. §. 2.]

TAXATOR, *Æstimator*, in Glossis MSS. Regiis. [*Æstimatores & Taxatores bonorum talium duxit similiter eligendos*, in Diplomate an. 1356. proxime laudato. Vide paulo post alia notione.]

¶ TAXIARCHUS, Eadem notione. Glossulæ Cluniac. apud Mabillon. tom. 2. Operum Posthum. pag. 23. *Taxiarchi sunt qui præsunt rebus taxandis, id est æstimandis.*

TAXARE, Nominare, appellare, dicere. Abbo in Præfat. lib. 1. de Bellis Parisiac. *Cæterum tam tuæ, quam reliquorum quidem lectorum almæ caritati non istud metrice complecti volumen quod vates Taxer, notum fore molior.* Ubi pro Glossa ad marginem habetur, *nominer*. Et initio lib. 1. ... *Parisiusque novo Taxaris ab orbe.*

Item pro Scribere. Facundus Hermianensis lib. 5. c. 1. *Legens literas a vestra Reverentia missas, cognovi nomen Joannis in sacris diptychis scriptum. Interrogans autem inde venientes, cognovi non in ordine Laicorum, sed in Episcoporum Taxari.* S. Eulogius lib. 3. Memorial. SS. cap. 6. *Et alibi Taxatum est*, i. scriptum, dictum est. Alcuinus de Divin. Offic. *Deinceps vero a custodibus omni lumine decoretur Ecclesia, & sicut ista die Taxavimus, ita & Feria sexta atque Sabbato.* Carolus M. de Cultu Imaginum lib. 1. c. 6. *Antequam discutiendorum testimoniorum, quæ absurde Orientales in sua Synodo Taxaverunt, silvam ingrediamur, &c.* Id est, scripserunt. Eadem notione usurpat cap. 11. initio: *Sed & omnis illa Synodus, quæ & in pluribus fomitantis ad sensum prabuit, quæ non solum dicente restitit, sed etiam dicta in volumine Taxavit.* Ubi tamen Tilius editor *Taxare*, pro *Texere*, contexere, dictum putat. Flodoardus lib. 1. c. 21. *Transfertur ad villam ipsius Supratasaxatam; nomine Sparnacum.* Ita lib. 3. c. 11. *Elegit ... Supratasaxatos Episcopos*, i. supradictos, nominatos. [*Ut superius Taxavimus.* Glabro Rodulpho apud Duchesnium tom. 4. Hist. Franc. pag. 46.] Vide Regulam Magistri cap. 7. & Chartas Alamannicas Goldasti cap. 39.

¶ TAXARE SESE, Pacisci. Vita B. Caroli Boni Comitis Flandriæ n. 56. to. 1. Martii p. 191. *Datis dextris & acceptis, fide & sacramento juramenti sese Taxabant, quatenus eadem intentione eisdemque armis & eodem consilio in obsidione cum ipsis jungerentur.*

TAXARI, Haberi, censeri, quomodo *Taxari inter vicarios*, dixit lex un. Cod. Theod. de Comitib. & archiatris.

TAXARE, *Taxam* imponere. Thomas Walsingh. p. 244. *Quapropter scirent procul dubio, plebem nullatenus velle vel Taxari, vel Taxationibus acquiescere, &c.* [Constitutiones Jacobi Regis Siciliæ c. 59. *In Taxatione & solutione ipsius pecuniæ, non cum eisdem terris, sed semotim per se imponi & Taxari faciunt certam pecuniæ quantitatem, &c.* Vide supra Taxa 1.]

¶ TAXARE EMENDAM, Mulctam imponere, vel quæ solvenda sit decernere. Mandatum Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1302. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 84. col. 1. *Inhibentes de cætero, ne Præpositi præposituras ad firmam tenentes Taxare vel judicare præsumant emendas.*

¶ TAXATOR, Qui *Taxam* imponit pro uniuscujusque facultate. Charta Humberti Dalphini pro franchesiis Villæ de Pineto an. 1343. e Schedis Cl. V. *Lancelot: Incolæ ... possint levare & exigere vintenum Taxandum & ordinandum inter se, prout eorum legalitati videbitur ordinandum, præstito prius juramento in manibus Castellani ipsius loci, vel ejus vices gerentis, per Taxatores & exactores ipsius vinteni quod bene & legaliter prædicta facient & exercebunt.* Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. to. 4. p. 199. *In eo casu subsidii sint quatuor Taxatores ex antiquioribus canonicis.* Et p. 200. *Collectores & Taxatores præfati subsidiorum teneantur ejusmodi officia per seipsos exercere.*

TAXATI, Milites stipendiarii, qui *taxam*, seu stipendium excipiunt, quomodo *Recevoir taxe* dicimus. Hist. Miscella lib. 20. pag. 616. *Acie Arabes in Africam mota, hanc obtinuerunt, & ex proprio exercitu Taxatos in ea quosdam constituerunt.* Pag. 634. *Electis ex proprio stolo velocibus scaphis misit Taxatos ex Themate Obsiciano, &c.* Adde pag. 637. 640. 763. &c. Vita S. Symeonis Mirabilis-montis: Οὗτοι δὲ κατὰ τὸ συνῆθες ἐν τοῖς Γαβάλοις, ταξάτοι τῶν Αγαρηνῶν κατῆλθον εἰς τὴν παραθαλασσίαν. Theophanes p. 410. Ἦσαν γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν θεμάτων ταξᾶτοι ἄρχοντες οὐκ ὀλίγοι. Adde eumdem in Theodosio, & alibi, & Constantinum in Basilio Macedone cap. 49.

TAXATIO, Præsidium, sedes *taxatorum*. Hist. Miscella: *Quod formidantes prælium & Taxationem tumultuarent.* Theophanes in Constantino: καὶ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ ταξατίωνα ἐποίησε κατὰ σκοπόν. Cedrenus in Leontio an. 3. Καὶ καταλιπὼν ταξατίωνα ἰδίαν, τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐδήλωσε. Ταξεῶτον vero idem ne sit quod ταξατίων, vide Meursii, & Fabroti ad Cedrenum Glossaria.

TAXATUM, Expeditio bellica, Græcis recentioribus ταξείδιον. Formula 15. ex Andegavensibus: *Unde mihi homo, nomen illi, interpellabat eo quod caballo suo furassit, aut in Taxato post me habuissit, &c.* Infra: *Nunquam furavit, nec conscient ad ipse furandam nunquam fuisset, nec post me in Taxato ipso caballo nunquam habui, &c.*

¶ TAXAROLUS. *Gerardinus Miralpa Taxarolus*, memoratur in Litteris Frederici Ferrar. Episc. an. 1295. in Bullario Carmelit. p. 528. c. 2. An idem qui *Taxator*, Æstimator, aut qui imponit vel colligit *taxas*?

¶ TAXATIO, TAXATOR, &c. Vide in *Taxa 1.* & *Taxare*.

¶ 1. TAXEA, Gallis, Laridum, seu lardum. Ita Isidorus l. 20. Orig. c. 2. & Papias.

¶ 2. TAXEA, Scyphus, patera, crater, Gall. *Tasse*. Ordo Rom. apud Mabillon. tom. 2. Musæi Ital. pag. 506. *Antiquior acolytorum, post ipsum Episcopum bajulat ampullas cum vino & aqua & duabus Taxeis.* Et infra: *Abluit parvam Taxeam.* Vide *Tassea* & infra *Taxia 1.*

1. TA-

1. TAXELLUS, pro *Tessellus*, Tessellatum opus. Anastasius Bibl in versione Concilii Nicæni II. *Sanctas imagines preponendas tam de coloribus, & Taxellis, quam ex alia materia*.

¶ 2. TAXELLUS. Acta S Rayneii, to. 3. Junii p. 450. *Tunc illa aspiciens frizum, quod erat in Taxellis mantelli sui, recognovit suum esse mantellum*. Adnotant Bollandistæ *Taxellum* ab Academicis Cruscanis indicari partem panni a foris affixam, qui ornatus etiamnum fit in usu rusticorum; Belgis hodieque, sed viris dumtaxat, simile quid in usu esse ad collum a tergo pendens forma fere quadrata: quod & nomen *Taxilli* indicat. Vide supra *Tassellus*.

TAXEMA. Petrus Damianus lib. 6. Epist. 26. *Quanti sal veneat, utrum annonæ modium, Taxema carius vendat*. Vide *Taxare*.

TAXEOTÆ, Apparitores Principum, Magistratuum, &c. Gloss. Gr. Lat. Ταξεώτης, *apparitor, officialis*. Papias: *Taxeota, id est officiosus*, seu officialis. Ταξεῶται, apud Palladium in Histor. Lausiaca c. 63. 67. Cedinum in Origin. CP. Lambecianis pag. 20. 36. [Additio 3. Capitularium cap. 56. *Si monachus laicus factus fuerit, honore & cingulo expolietur & res ejus monasterio adiciantur. Quod si monasticam vitam reliquerit, Præses provinciæ eum teneat, & Taxeotas vel curiæ suæ connumeret*. Desideratur vox *Taxeotas* lib. 5. Capitul. cap. 381. Vide Julianum Antecess. Nov. 123. cap. 63.]

¶ 1. TAXIA, Crater, patera, Gall. *Tasse*. Computus ann. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 273. *Habebant in pignore duas parascides, unam Taxiam & tria garnimenta robarum Senescalli*. Vide supra *Taxea 2*.

¶ 2. TAXIA, f. Violenta percussio, a vocula *Tax* qua usus est Plautus pro percussionis sono. Chartularium Prioratus S. Florentini sub Odone Abb. S. German. Autissiod. sæc XI. *Waldricus... dereliquit in eorum præsentia omnes torturos & consuetudines, quas per suam vim immiserat superius memoratæ potestati... hoc est, fannum, placitum, justitiam; districtum, incendium, homicidium, violentiam, quæ vulgo appellatur rapt, furtum, Taxiam, infracturam, assaltus, & quidquid vel parum dici aut æstimari potest*.

¶ TAXIARCHA, Gr. Ταξιάρχης & ταξίαρχος, Ductor ordinum, Centurio vel Decurio. Legitur in Hist. Miscella apud Murator. tom. 1. part 1. pag. 117. col. 2.

¶ TAXIARCHUS, Æstimator. Vide *Taxa*.

TAXILLI, Lusoriæ tesseræ, *Dez Taxillorum lusores*, in Consuet. Siculis lib. 1. tit. 50. [Adde Statuta Genuens. lib. 5. rubr. 71. Vercellensia fol. 83. v Pallavicinia lib. 2. c. 47. Montis regalis pag 178. &c. Chronicon Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 567. *Et multi quidem artifices de ossibus eorum* (hominum occisorum) *accipientes, aliqui Taxillos, aliqui manicas cultellorum fecerunt ad rei memoriam sempiternam*.]

¶ TAXILLUS, Calx, Gall. *Talon*. *Taxilli ita natibus tenaciter inhæserant, quod nunquam a nativitate gressum incessuum experiri quiret*, in Miraculis S. Benedicti, to. 3. Martii p. 312. Joh. de Janua: *Taxillus, dimin. de Talus, secundum utramque significationem Tali; unde Taxillus, parvus talus, i. postrema pars pedis, & Taxillus, parvus decius*.

TAXO. Charta Ludovici VII. an. 1158. in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano p. 78. *Cæterum Regis juris est, & si vacaverit sedes* (Laudunensis) *in vindemiis, vinum de Taxone, de talliis, & vinagium quod per pagum colligitur*.

☞ Unum idemque sonant *de taxone*, & *de talliis*, Gall. *de taxe* & *de taille*, ut conjectat *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. Fran. p. 14. ubi Chartam hanc edidit. Vide *Taxe 1*.

¶ TAXONARIA, Locus ubi crescunt taxi. Testamentum Bertichrammi Episc. Cenoman. tom. 1. SS. Junii p. 719. *Cum terris, mancipiis, silvis, pratis & omni jure suo, & cum Taxonaria, quam vindicavi contra Leutherum*.

¶ TAXONUS, Melis, Gall. *Taisson*, Ital. *Tasso*. Statuta Vercell. lib 3. fol. 75. v. *Item quod becharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas salvaticinas in civitate... exceptis capreolis, apris silvestribus, stambechis, ursis & Taxonis*. Vide *Tassus* 1. & *Taxus*.

TAXTA, vel TASTA, Instrumentum vulnerum profunditati explorandæ inventum, Italis *Tasto*, nostris *Sonde*. Acta S. Herculani Episcopi & Mart. n. 28. *Quantum plus ei* (mamillæ fistulatæ) *aliquis medicabatur, tanto plus pejorabat, & in tantum succreverat, quod costam pectoris jam Taxta tangebat*. [Vide *Tastum*.]

¶ TAXUS, *Quoddam animal est*, Johanni de Janua; Gall *Taisson*, Melis. Vide *Cilicium*, *Melota*, *Taxonus* & *Tesso*.

¶ TAYA, Vox nautica, idem f. significans quod *Talla 3*. Vide ibi.

¶ TAYCHIA, ut *Tasca 2*. Vide in hac voce.

¶ TAYLLIATILIS, Gall. *Taillable*. Vide *Tallia 8*.

¶ TAYOLA Species ligni. Statuta Cadubrii lib. 2. c. CXXVIII. *de mensuris Tayolarum: Statuimus, quod aliquis de Cadubrio non faciat, nec sit ausus fieri facere aliquas Tayolas alicujus ligni per Plavim conducendas ultra mensuram decem pedum*. Pluries occurrit in iisdem Statutis fol. 51. & 52. Correctiones eorumd. Statut. p. 51. *Qui Tayolas, merellos, sive mezenas extra districtum Cadubrii trahere... voluerit, teneatur & debeat duas partes ad minus ipsarum Tayolarum dimittere ad secandum in ferris*. Vide *Tallea*.

¶ TAYS, Piscatoribus Massiliensibus, Veneni genus necandis piscibus aptum. *Tayssare*, Veneno, *Tays* dicto, aliquid inficere. Vide supra *Lothosela* & *Taissare*.

¶ TAYSIA, Mensura 6. pedum. Vide *Teisia*.

¶ TAZETUM. Chronicon Bergom. ad an. 1393. *Iverunt homines partis Guelphæ in Castegnola, ubi morratur Thealdaldus Petri de Pesentibus & certi ejus parentes, & ibidem combusserunt omnes domos, seu Tazetum ipsius Thealdaldi*. F. *Casatum*. Vide *Casata 1*.

TEAM, TEAMES. Vide in *Theam*.

¶ TEBANUM. Vide *Tabanum*.

TEBENNUM, Vestis Senatoria; Τήβεννον, Eunapio in Juliano. Hesychius: Τήβεννος, εἶδος περιβολαίου παρὰ Ῥωμαίοις. Διβέννα in Gloss. vett. *Toga*, τήβεννο, & Themistio orat. 14. pag. 318. Gloss. Lat. Gr. *Togate*, τηβεννοφόροι. Gloss. Gr. Lat. τήβεννος, *Toga*, *trabea*. Julianus Antecessor Constit. 96 de Officio Proconsulis: *Indicatur autem & Tebenaum, id est aliquod genus vestimenti, in festis diebus*.

TECHA. Simeon Dunelmensis an. 1144. *Cernere alios eculeis distendi, alios per verenda sursum trahi, alios Techis parvissimis lapidibus substratis includi, & pene quassari*. *Thecis* legendum putat Somnerus.

¶ TECIA, pro *Taxa*, ni fallor, Impositio, exactio. Charta Ludovici Jun. Regis Fr. an. 1160. apud D. *Brussel* to. 1 de Usu feudorum p. 536 *Et insuper quictavimus dictam T. & ejus heredes ab omni consuetudine & Tecia & talia*.

TECLATUM, TECLATURA, Vide *Theclatura*.

TECTAMENTUM, καλυπτήριον, Gloss. Gr. Lat.

¶ TECTERE, Tegere. Glossæ Lat. Græc. *Tecto*, ἐπικαλύπτω. Glossæ Gr. Lat. Ἐπικαλύπτω, *Cooperio*, *Tecto*. Ἐπικαλύπτει, *Tegit*.

¶ TE-

¶ TECTONATUS, Coopertus. Vide *Tectora*.

¶ TECTONUS, Faber lignarius, à Græco τέκτων. Papias: *Faber*, *Tectonus ... cum adjectione Faber lignarius*, *Faber ærarius*.

TECTOR, in Glossis, κονιάτης, ut *Tectorium*, κονίαμα. Est autem *Tector*, qui *Tectorium* inducit, *dealbator*. *Albarius Tector*, apud Tertullianum de Idololatria. Vide Cujacium l. 10. Observat. c. 9 & ad l. 1. Cod. de Excusat. artific. l. 10. & JC.

TECTORA, pro *Tectum*, Ædes, enuntiatione Longobardica. Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. p. 9. *In primis casam ipsam domocultilem meam*, *& omnes Tectoras infra ipsam terminationem meam*, *solandonicias vel palloaricias*, *vel stabulo meo seu molino ad ipsam curtem pertinentem*, *&c.* Infra: *Cum casos & omnes Tectoras*, *&c.*

TECTORATUS, *Tecto coopertus*, in Glossis antiquis MSS. *Tectoriatus*, apud Papiam: *Tectonatus*, in Gl. Reg. Cod. 1018.

¶ TECTORIUM, f. Lodix, stragulum, Gall. *Couverture*. Constructio Castri Saphet apud Baluz. to. 6. Miscell p. 363. *Mansit autem ibi dictus Episcopus*, *donec castrum firmatum fuit ... & cum repatriavit*, *dedit dicto castro tanquam filio Symon prælecto omnes equitaturas suos & Tectoria & superlectilia*. Vide *Tectum* 2.

1. TECTUM. *Super Tectum pro sanitate febris filium ponere*, Superstitio damnata in veteri Pœnitent. MS. & apud Cumeanum Abbat. de mensura pœnitentiarum cap. 7. Huc forte spectant hæc ex Papia, & ex Glossis Isidori: *Tugellaria*, *malefica*, *eo quod supra tegulas sacrificent*. [Emendatius Jo. de Janua: *Tegellaria à Tegella*, *quæ & Tegularia dicitur*, *scilicet Venefica supra tegulas sacrificans*.]

TECTUM ET FOCUM *hospiti negare*, vetitum in Lege Burgund tit. 38. §. 1. & 9. Ita *Tectum præstare*, leg. 2. §. 19. D. de Ventre in possess. mitt. *Agro Tectoque suscipere*, l. 5. Cod. Th. de Desertor. Germanorum & Celtarum hospitalitatem commendant passim Scriptores apud Cluverium l. 1. German. antiq. cap. 19. & Lindenbrogium.

¶ 2. TECTUM, f. Tegumentum, vestis qua quis tegitur, vel Stragulum, Gall. *Couverture*. Vide *Tectorium*, & mox *Tectura*. Leges Luitprandi Regis Langobard. l. 6. art. 38. apud Murat to. 1. part. 2. p. 69. *Dare debet medium de omnibus rebus mobilibus*, *excepto Tecto*, *quas in ipsa casa habuerit ipse homicida*. In Codice Cothed. Mutin. legitur, *excepto Tectoret*.

¶ TECTURA, Tectorium, tegumentum quodvis, tectum, lodix, stragulum, Gall. *Couverture*. Palladius de Re Rust. 1. 15. *Parietum Tectura fortis & nitida*. Ebrardus Bethuniensis in Græcismo:

Velum cortina, *velum Tectura vocatur*.

Præceptum Caroli C. ann. 862. apud Marten. to. 1. Collect. Ampl. col. 163. *Tecturam vero monasterii & omnem emendationem*, *undecumque tempore avi & genitoris nostri consueverunt facere*, *exinde peragant*. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 468. *Ita ut plumbea Tectura trabibus & trastris superposita pinnaculis ædificii sederet*. Regula reformat. Mellicensis in Chronico ejusdem Monasterii p. 360. col. 2. *Item quilibet monachus pro tegumentis lecti habebit stropodium*, *matratiam*, *unam Tecturam duplam de panno laneo*, *subtus albam citerius gryseam*, *&c.* Vide *Tectorium*.

¶ 1. TECTUS, Tutus, securus. Guillelmus *Forestier* in Elogio Abbatum Montis S. Catharinæ prope Rotomagum sub ann 1304. to. 5. Annal. Benedict pag. 631. col. 2.

Abbas cœnobio Rogerus septimus isto
Exstitit, *hæc scripta testificantur ita*.
Tectum temporibus in pace satis fuit ejus,

Nempe Cœnobium. Forte legi debet *Tutum*.

¶ 2. TECTUS, pro *Tectum*. Hariulfus l. 2. Chronici Centul. c. 7. *Claustrum vero monachorum triangulum factum est*, *videlicet à S. Richorio usque ad S. Mariam Tectus unus*; *à S. Maria usque ad S. Benedictum Tectus unus*; *itemque à S. Benedicto usque ad S. Richorium Tectus unus*.

TECUARIUM, TECURIUM. Vide *Tegorium*.

TEDA. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 108. *Debet ... per vindemias 2. circulos plicatos ad tinam*, *& 5. trainas*, *& 1. fassum de Teda*, *&c.*

TEDAS FORIBUS APPENDERE. Synodus Coloniensis ann. 1300. capit. 20. *Quia vero nonnulli*, *ut intelleximus*, *Tedas & litteras annexas ante portas & januas aliquorum religiosorum*, *& grangias eorum suspendere non formidant*, *in quibus incendia*, *homicidia*, *& alia damna & maleficia se illaturos eis*, *ante quorum dictas litteras & Tedas suspendunt*, *in ferre publice comminantur*, *nisi intra certum terminum ejusdem malefactoribus aliqua pecuniæ summa pro ipsorum arbitrio persolvatur*, *&c.*

TEDIALIS POSSESSIO, Quæ datur contra minores, mente captus, furiosus, &c. in Statutis Mediolanens. parte 1. capit. 14. 15. [Adde Statuta Massil. lib. 1. cap. 29. §. 1. Vercell. fol 53. Montis-regalis pagin. 81.]

TEDIOGPENY. Vide in *Tethinga*.

TEGA. Anastasius in Hormisda PP. *Gabata electrina pens. lib. 2. Tegas cerei aureas 2. pens. sing. libr. 6.* Ita quidam Codd. ubi alii habent *Thecas cerei*. Forte *Tedas* legendum, ut fuerint cerei fictitii aurei.

¶ TEGELLA, *Parva tegula*, Joh. de Janua; *Tieulette*, in Glossario Lat. Gall. Sangerm. MS.

¶ TEGELLARIA, Venefica, &c. Vide *Tectum* 1.

¶ TEGENARIUS, ψιαθοποιός, in Glossis Latin. Gr. Glossæ Gr. Lat. ψιαθοπλόκος, Tegnarius. ψιαθοποιός, *Tegenarius*. Mallem *Tegetarius*, Qui *segetes* seu mattas facit, ut habetur in Thesauro Fabri.

¶ TEGES, *Parva domus quæ & Tugurium*, *scilicet Casula*, *quam faciunt sibi custodes vinearum vel pastores ad tegmen fuit quasi Tegurium vel Tugurium. Hanc rustici Capanam vocant*, *quod unum tantum capiat*. Joh de Janua. Hinc Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Teges*, *Maisonnette*. Vita S. Hugonis Abb. tom. 3. Aprilis p. 641. *Ipse uno tantum comite monacho Tegetem ingreditur*. Pro *tecto* sumitur in Gestis Consulum Andegav. to. 10. Spicil. Acher. p. 460. *Repente supervenit à plaga australi vehementissimus turbo*, *ipsam repellens feculam ac replens eam turbido aere diu multumque concutiens*, *deinde vero solutis laquearibus*, *universa ejusdem Ecclesiæ trabes*, *simulque tota Teges per pinnam templi ejusdem occidentalem in terram corruentes*, *eversum iterant*.

¶ TEGESTAS, Καλυπτήρια, in Glossis Latin. Græc. & Gr. Lat. Tegumentum.

¶ TEGESTRATORIA. Gl. Gr. Lat. Sangerm. MSS ψίαθος, *Teges*, *Tegestratoria*. Videtur legendum *Teges stratoria*, Quæ humi sternitur.

¶ TEGETARIUS, Vide *Tegenarius*.

TEGIA, *Fides*, *coopertura*. Papias MS. & editus.

¶ 1. TEGILLA, pro *Tegilla*. Vide in *Toacula*.

¶ 2. TEGILLA, pro *Tigillum*, Canterius, Gallice *Chevron*. Chronic. Stederburg. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 867. *Ex ipsa occulta vi (fulgoris) sub tecto plumbeo inter murum plumbeum & monasterii Tegillæ ligneæ incensæ fuant*, *&c.*

¶ TEGETARIUS, Textor tegetum. V. *Tegenarius*.

¶ TEGMINATIM, Per tegmina librorum, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pagin. 104. *Vita & miracula Sanct. Francisci de Paula ... quæ ne forte pereat*, *per*

hæc quatuor volumina S. Hieronymi dispersimus Tegminatim.

¶ TEGNA, (pro *Techna*) *Dolus, fraus*, Johanni de Janua; *Baraz, fraude, deception*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Hinc *Tegnosus*, (pro *Technosus*) *Fraudulentus, deceptorius, dolosus. Tegnula* (pro *Technula*) *Parva tegna*, eidem de Janua. Occurrit vox *Tegna* in veteri Epistola apud Marteo. to. 1. Ampliss. Collect. col. 496.

TEGNIO, *Malarum artium*, in Glossis antiquis MSS. ex Gr. τέχνη, fraus. Vide *Thaunus*.

TEGNON, ex Gr. Τέκνον, Filius. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Et dixit mihi: Bene venisti, Tegnon.*

¶ TEGNOSUS, TEGNULA. Vide *Tegna*.

TEGORIUM. Locus seclusus ac superne tectus, à *tegere*, voce deducta: nisi idem sit quod *Tugurium*. Glossæ Antiquæ MSS. *Tugurium, casa à tegendo dicta*. Glossæ Isidori & Pithœanæ: *Gumma, Tegoriam*. Ubi pro *gumma* forte legendum *calumma*, ex Gr. κάλυμμα. Adamnanus l. 1. de Locis sanctis c. 2. *In medio spatio hujus interioris rotundæ domus, rotundum inest in una eademque petra excisum Tegorium, in quo possunt ter terni homines stantes orare*. Al. *Tegurium*. Infra: *Hujus Tegorioli introitus ad Orientem respicit, &c.* Occurrit ibi pluries & c. 3. 4.

TEGURIUM, TIGURIUM. Anastasius Biblioth. in S. Symmacho PP. *Hic fecit Basilicam S. Andreæ Apostoli apud B. Petrum Apostolum, ubi fecit Tigurium ex argento, & confessionem pens. libr.* 120. Infra: *Ubi & super altare Tigurium argenteum fecit*. [*Tygurium*, ex Cod. MS. apud Murator. tom. 3 p. 124.] In Sergio PP. p. 62. & 245. *Hic fecit ambonem & Tegurium in basilica SS. Cosmæ & Damiani*. Mox: *Hic Tegurium basilicæ S. Susannæ, quod ante ligneum fuerat, ex marmore fecit*. Ita quidam Codd. ubi editus habet *ciburium* & *ciborium*, quod unum idemque sonat: nam tegimen, & umbraculum *Ciborium* appellat Ordo Romanus, quod altare tegat. Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 17. *Fecit Tegurium, quod & ciborium nominatur, super altare, &c.* ubi perperam edit. *Tagurium*. Gloss. Lat. Græc. *Tegimentum*, στέγασμα, κάλυμμα, σκέπασμα. Atque hac notione eadem vox capienda in Capitul. 3. ann. 789. c. 17. *Ut super altaria Teguria fiant, vel laquearia*. Ubi quidam Codd. habent *Tecuaria* [vel *Tecuria*. Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 130. *Mandataque dat omni consulatui, ut foro amplo, ubi erant domuncula, gazæ & Tiguria carnificum, pistorum, penesticorum, piscatorum, institorum & eorum, qui res suas sub hasta vendebant, omnino amoveretur*.] Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ, ubi de Ciborio, [& supra *Ciborium*.]

¶ TEGULARE, *Tegulas facere, vel tegulis operire*, Johanni de Janua. Secunda notione legitur in Gemma.

1. TEGULARIA, *Malefica, dicta quod super tegulas sacrificet*. Glossæ Antiquæ MSS. & Papias. Vide *Tectum* 1.

¶ 2. TEGULARIA, TEGULARIUM, Tegularum officina, Gall. *Tuilerie; Tieullerie*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Occurrit vox *Tegularia* in Litteris an. 1263 apud Lobinellum to 3. Hist. Paris. pag. 207. in Charta Thossiacensi an. 1461. in alia an 1447. è MS. Coislin. ubi Gallice redditur *Thuilleryc*; in alia ano. 1048. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 596. Liber Anniversariorum Monasterii Sangerm. fol. 20. v. *Anniversarium Odelinæ de 30. solidis Paris. de redditibus Tegulariarum, quos percipimus super Tegulariis in Pascha & in festo S. Remigii*. Ab hisce *Tegulariis*, Palatium quod vulgo *les Tuileries* vocant, nomen habet. *Tegularia lapidea*, in Charta an. 1202. apud Miræum to. 1. p. 731. Joh. de Janua: *Tegularium, locus ubi fiunt, vel acervus vel multitudo tegularum*. Lex 180. Dig. de Verborum signif. O *filius ait, tugurium à tecto; tanquam Tegularium, esse dictum, ut toga quod ea tegamur*.

¶ TEGULARIS PETRA, Tegula, apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. p. 139.

¶ TEGULARIUS, Johanni de Janua, *Qui tegulas facit; Tieullor*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Gloss. Lat. Græc. *Tegularius*, κεραμοποιὸς κεραμεύς. Adde Græc. Lat. Cod. MS. redditiuum Episcopatus Autisiod. circa ann. 1290. *Item 20. mille tegularum, quæ debet Tegularius quolibet anno*. Occurrit apud Rymer. to. 5. pag. 693. col. 2. D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 78. &c.

¶ TEGULATOR, Idem qui *Tegularius*, apud Lindwodum Provinc. p. 196. Rymer. to. 2. p. 664.

¶ TEGULATUS, Tegulis tectus. Charta an. 3. Henrici VI. Angl. Reg. apud *Madox* Formul. Angl. p. 145. *Omnes domos dicti manerii Tegulatas sustentabunt & manutenebunt cum tegulis*. Vide *Tarficut*.

¶ TEGULITIUS, Factus è tegulis, in veteri Inscriptione apud Gruterum p. 54.

¶ TEGULUM, pro *Tegula*, non semel in Reparationibus factis in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelm*. Vide *Sorda*.

¶ TEGURIUM. Vide *Tegorium*.

TEGUS, *Κατὰ τῶν χοίρων*, in Gloss. Gr. Lat. Infra, ὀπισθόχειρον, *Tegus*. [Glossæ Isidori: *Tegora, Tegus, coria vel posteriora jumentorum*. Quis non videt eum Grævio scribendum esse, *Tergora, Tergus, &c.*]

¶ TEHINGUS, Decanus. Vide *Tangaus*.

TE IGITUR, Prima pars Canonis, qui in Missa legitur & dicitur post hymnum Angelicum. Auctor Micrologi c. 23. *Canon, juxta Romanam auctoritatem est iste: Te igitur clementissime Pater, &c.* [Et c. 11. *Angelicus hymnus, id est, Sanctus, sanctus, sanctus ... Hunc autem hymnum & ipse Sacerdos cum aliis necessario debet dicere, ne seipsum sua prece videatur privasse, qui & suas voces & aliorum angelicis laudibus admitti deprecatus est in Præfatione*.] Capitular. Caroli M. l. 6. cap. 173. *Te igitur non inchoent Sacerdotes, nisi post Angelicum hymnum finitum*. [Capitula Herardi Archiep. Turon. c. 16 *Eum Secreta Presbyteri non inchoent antequam Sanctus finiatur, sed cum populo Sanctus cantent*. Quod in aliquot ecclesiis hodie vix obtinet.] Vide Steph. Durandum de Ritibus Eccles. l. 2. c. 33. n. 2. [Amalarii Eclogas de officio Missæ,] & supra in *Jurare super Te igitur*.

TEIGNUS, TEIN, &c. Vide in *Thaianus*.

¶ TEINTURARIUS, Tinctor, infector, Gallice *Teinturier*, in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1359. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 369.

TEISIA, THAISIA, &c. Pertica, seu mensura sex pedum, apud nos vulgo *Toise*; de qua Consuetudo Borbon. art. 302. & Marchensis art 215. Adde Aurelianensem art. 213. & veteres Consuetudines, editas à Thomasserio cap. 112. [Computus ano. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu ad calcem pag. 154. col. 1. *De* IIII^{xx}. *Teisis muri levandis* 28. *l. De* 40. *Teisis de apenticio* 28. *l.*] Tabularium Fossatense: *Abbas convenit cum granchiario de una domo ibidem facienda, quæ habebit 8. Taisias longitudinis, & 3. pignacula & solarium per totum, &c.* Libertates villæ Gagiacensis in Ducatu Burgundiæ ano. 1266. apud Perardum: *Pro qualibet Teysa cujuslibet domus dictæ villæ, nos & successores nostri habere debemus 4. denarios Viennenses censuales, solvendos annuatim*

ta fe-

in festo B. Michaelis, ex illa parte videlicet in qua est ingressus principalis, & egressus. Idem ferme habetur in Chartis libertatum villæ Baugiaci an. 1250. & Jafferonis an. 1283. apud Guichenonum in Hist. Sebusiana p.63. 106. ex quibus constat, non nuperam esse præstationem, quam nostris vocant *le Toise des maisons*. V. *Tensa*. [Charta Ludovici Regis Franc. an. 1228. apud Fantonum Hist. Avenion. to.1. p.140. *Donec . . . de muris Tolosanis dirutum sit usque ad quingentas Taysias capitales.* Statuta Montis-regalis p.275. *Quilibet textor & textrix debeant habere Teisam ordinatam orditoriam, ad quam texitur pannus, ita magnam sicuti est illa consueta, duodecim palmorum.* Le Roman d'*Athis* MS.

Lui a lo bon fer tranchant mis,
Et la lance une Tesie
Lui à pasmy le corps passée.]

☞ Non una est *Teisa* longitudo variis in locis. Parisiensis est sex pedum, Lugdunensis vero est septem pedum cum dimidio, ut & Bellijocensis; quare emendandum est quod ait Cangius in *Pedo* 2. ex Charta Humberti D. Bellijoci an.1233. *Teisa* qua utuntur fabri lignarii & silvarum mensores quinque pedum est cum dimidio, &c.

TEITHI, Menstrua mulierum, vox Wallica, in Legibus Hoeli Boni c. 13. [*Teithi* Cambro-Britannis est Pretium, ex Johanne Davies & Boxhornio.]

¶ TELA, pro *Telum*, Jaculum, spiculum. Ordo ad Ecclesiam dedicandam ex Missali MS. annorum 900. apud Marten. to.3. de Antiq. Eccl. Ritibus p.245. *Adversus omnem Telam & jaculam inimici.* Hinc confirmatur Baluzii conjectura in Notis ad Capitularia to.2. col.1015. ubi ait, videri nostros *telam* dixisse pro *telo*, ex eo quod in omnibus exemplaribus Legis Bajwar. ut & in Editione Basileensi *Telarum genus* legatur tit.3. c.8. §.1. pro *Telorum genus*, ut edidere Tilius & Lindenbrogius.

¶ TELARE, *Longare, differre; sed non est in usu: inde Protelare, distendere, prolongare; differre.* Ita Jo. de Janua. *Telare* legitur in Gemma; *Protelare* vero in locis suo loco indicatis. Vide *Telarium* 1.

1. TELARIUM. Ceremoniale Episc. l. 1. c.1. *Eaque (Pallia) sectis quadratisque lignis munita, quæ Telaria vocant, ne rugosa aut sinuosa . . . conspiciantur.* Forte *Velaria*.

☞ Lignum esse videtur cui affiguntur telæ, vel pallia seu aulæa altaris, Gall. *Contretable*. *Telare* dicitur in Ceremoniali Monastico Congregat. S. Mauri p.591. *Si fieri potest, Telari ligneo affigatur tatento* (pallium altaris:) *sed illa cautio adhibeatur in Telaris afferculo superiore, ut ejus angulus inferior cui pallium adhæret, omnino recidatur.*

¶ 2. TELARIUM, *Instrumentum texendi*, Johanni de Janua: *Mestier, ou instrument a tixtre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Statuta Vercell. lib.4. fol.85. v. *Item quod aliquis textor non debeat lixare telas, mantilia vel toalias cum gladio, garrota seu re aliqua super Telario, &c.* Eadem, ut videtur, notione Concilium Compostell. an 1031. c.5. *Interdicimus ut nullus Christianus auguria & incantationes faciat, nec lunæ profomina, nec animalia immunda, nec mulierculas ad Telaria suspendere.* Hinc emendandam existimo aliam Synodum Compostell. an.1056. c.5. *Iterum interdicimus omnes Christianos auguria & incantationes & lunæ profomina, nec ad animalia domanda, nec mulierculas ad telas alia suspendere, quia omnia cuncta idololatria est.* Ubi *Telaria* legendum videtur; tametsi *telas* non male legatur: *tela* quippe non tantum dicitur opus quod texitur, sed etiam instrumentum ipsum, ut apud Virgil. Georg. 1. 285. & Ovid. Met. 6. 576. Superstitionis genus hic subindicatur.

¶ TELARIUS, Qui facit aut vendit telam, item è tela confectus: *Toillier ou de toile*, in Glossis Latin. Gall. Sangerm. MSS. *Gillebertus Telarius*, memoratur in vet. Charta apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p.115. Nostri *Toiliere* vocant linteariam mercatricem.

TELARIUS CERVUS, Domesticus, mansuefactus. Vide *Entelarius*.

¶ TELAX, pro *Talax*. Vide in hac voce.

¶ TELEONUM, pro *Teloneum*. Vide *Telon*.

TELEOPORPHYRUS, Totus ex purpura, ex Gr. τελειοπόρφυρος. Charta donationis Ecclesiæ Cornutianæ factæ, edita à Suaresio: *Item maforteum i Teleoporphyre tramosericum opus maximum.*

¶ TELERIA, f. Officina ubi tela texitur. Constitut. Cluniac. MSS. *Nullus monachus infra bannos exemptionis nostræ comedat aut bibat, aut de die ac nocte jaceat ... videlicet in grangia helemosinarii, vacheria, Teleria.*

¶ TELES pro *Talis*. Charta ann. 1143. in Probat. novæ Hist. Occitanæ tom. 2. col. 500. *Ipse Comes debet dare 60. millia solidorum Melgorum ipsi Rogerio, & pro ipsis debet mittere tenteres, & debet habere Teles Sicardum, ut juret ipsi Rogerio Castellum de Avinione & Castrum-novum, sicut olim factum fuit patri suo Bernardo Atoni Vicecomiti.*

TELIA, Modus agri, aut vineæ. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundiæ fol.9. *Dedit Deo & huic loco campum unum, quem appellant unam Teliam in villa Deprise al Monsel, &c.* Fol. 13. *Quidam homo nomine Galannus dedit Deo & huic loco in villa Velauro unam Teliam mediam, quæ est subtus Capella S. Sulpitii.* Fol.25. *Item terræ portionem ... quam dicunt Teliam. Item aliam Teliam in medias combas, semita per medium eunte.* Fol. 53. *In eadem villa duas Telias de terra, quæ sitæ sunt juxta 2. vias &c.* Charta Prioratus Bellævallis in Comitatu Vaudanimontis an. 1566. *Item une Theille de prey au ban dudit Gelancourt.* Passim ibi.

TILIA scribitur in Tabulario S. Cyrici Nivernensis ch.17. *In alio vero loco concedimus illis quinque Tilias de vinea.*

¶ TELLENEUS. Vide in *Telon*.

TELLIGRAPHA dicuntur, quæ aliis *Documenta*, seu instrumenta chartarum, Anglis *Evidentiæ*, quod rem evidentem reddant. Ex Saxonico forte tellan, dicere, loqui, narrare. Concilium Cloveshoviense ann. 800. *Tandem Cenulfus Rex sera ductus pœnitentia, Telligrapha, id est libellos, quos à supradictis hominibus Uribeh & Osberto injuste perceperat, cum magna pecunia Ecclesiæ Christi in Dorobernia remisit.* Concilium Celichytense ann. 816. capit. 6. *Tamen serventur libri primordiales cum aliis Telligrafis, ne in posterum aliquod scrupulum contradictionis immittere conentur.*

¶ TELLO, TELLONEUS. Vide *Telon*.

¶ TELLUMO, Deus telluris, apud S. Augustinum l.7. de Civitate Dei c. 23.

¶ TELLERUS, Idem qui *Tellumo*, Martiano Capellæ lib. 1.

¶ TELLUSTRIS, Terreus, terrenus. Martianus Capella l.7. *Nonnulli Tellustres silvicolæque divi.* Quidam legunt *Terrusistres*.

TELOCIUM. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 57. *Tandem ingenio reperto aptaverunt ex fustibus quoddam Telocium, ea scilicet ratione, ut si ad præcedentem se mittere tentaret, posterior eum retrorsum attraheret, &c.* Mox: *Telocium* scribitur. Sed videtur legendum *Telonion*. Ugutio: *Telon Græce dicitur longum, unde telo, onis. Telonem hortolani vocant lignum, quo hauriuntur aquæ, Hispani Ciconiam dicunt.* Ita etiam Papias. [Isid. lib. ult. Orig. c.15. habet: *Telo-*

nem hortulani vocant lignum longum, quo hauriunt aquas; & dictus Telon a longitudine; τηλὸ (τῆλε) enim Græce dicitur quicquid longum est. Ubi Vossius l. 3. de Vitiis serm. c. 53. legit *Tolenon* & *Tole* ex optimæ notæ Codice MS.] Vide supra *Ciconia* & *Tollenum*.

TELON, TELONEUM, TOLL, TOLNETUM, &c. *Tributum de mercibus marinis circa littus acceptum*, Ugutioni. Glossæ vett. *Teloneum, quasi omnium littorum fiscalis conductio*. Ita emendandum [pro *Telonem, quasi omnium littorum*,] apud Isid. in Gloss. ex Gr. τέλος, & τελώνιον. Hesychius: Τέλος, τὸ καταβαλλόμενον τοῖς τελώναις. Glossæ vett. *Portorium*, τελωνεῖον. *Portitor*, τελώνης. Nicephorus Xanthopulus in Synaxario Dominicæ Publicani: Τελώνας δὲ γε τοὺς τὰ τέλη ἀπὸ τῶν ἀρχόντων λαμβάνοντας, καὶ δι' ἐκείνων ἀδίκως ἀνεμπόδιστως, καὶ ἀπαρασκευάστως ἐστὶν ἰδεῖν.

TELONEUM, TELONIUM, vox passim obvia.

¶ TELONEATUS. Concilium Sanctonense an. 1095. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 123. *Si mercatores transierint per istam terram, & non reddiderint pedagium & Teloneatum, &c.*

¶ TELEONUM, in Bulla Frederici Imp. ann 1157. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 4. col. 17.

¶ TALLONAGIUM. Charta Lotharii Imp tom. 5. SS. Junii p. 485. *Cum ritratibus, Tallonaciis, quatisoniis, &c.* In Confirmatione ejusd. Chartæ legitur ibidem: *Cum...riparibus, portubus, ripis, Teloneis, quartisinis, &c.*

¶ TAULAGIUM, Gall. *Tenlieu*. Literæ Philippi Pulcri Franc. Reg. an. 1291. to 4. Ordinat. p. 23. *Quilibet mercator extraneus habens trossellum vel plures trossellos in dictis nundinis, pro introitu & exitu & Taulagio & pro leuda det quatuor denarios Tolosanos*. Atque ita legendum esse omnino videtur pro

¶ TANLAGIUM, in Statutis Edwardi I. Regis Angliæ apud Rymer. to. 2. p. 262. *Quilibet mercator extraneus, qui habeat trossellos multos & trosellam in dictis nundinis, dabit nobis pro introitu & exitu & Tanlagio & pro leuda 4. denarios.*

¶ TELLENEUS, in Charta ann. 692. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. 12.

¶ TELONEUS, in Capitulari an. 779. cap. 18. apud Miræum to. 1. p. 241. & alibi.

THELONEUS cum aspiratione post T. Capitula ad Leg. Salicam cap. 1. §. 18. *Theloneus aut census non exigatur à quolibet, &c.* Speculum Saxonicum l. 2. art. 27. §. 1. *Valvarum, pontium, sive aquarum Thelenium*. §. 2. *Theloneum forense*, quod ex foro exsolvitur. Passim etiam.

¶ THELONEAGIUM, in Charta an 1233. cujus locus exstat in *Timonagium* post *Temonaticum*.

THOLONEUM, in Capitul. Caroli M. l. 2. c. 19. l. 3. c. 12. 54. l. 4. c. 31. [& alibi non semel.] Unde nostrum *Tonlieu*.

TOLLONIUM, pro *Telonium*, in Monast. Angl. to. 2. p. 190. *Ut nec Tellonium, nec stallagium reddant*.

TELON. Simeon Dunelmensis an. 884. *Marinus Papa scholam Saxonum in Roma morantium .. ab omni tributo & Telone liberavit*. Vide eumd. an 1031.

THELON. Papias: *Thelon, Græce & Latine vectigal interpretatur*. Florentius Wigorn. ann. 1041. *Ut Scholam Anglorum ab omni tributo & Thelone liberaret impetravit.*

TELLO, TELLONEUS, apud Chrodegangum in Regula Canonicorum Metensium c. 29.

¶ TELONARIUM. Diploma Caroli M. in Instrum. novæ Gall. Chr. to. 2. col. 179. *Ita ut nullus ecclesiasticus .. gadium, nec Telonarium, nec aliquam justitiam per vim exsolvere*. Adde Chronicon Danduli apud Murator. to. 2. col. 190.

¶ THEOLONEUM, in Chartulario S. Vincentii Cenomanensis fol. 19.

¶ THEOLONIA, fem. gener. in Literis Edwardi I. apud Rymer. to. 1. p. 293.

¶ THEOLONIUM, apud eumd. Rymer. to. 2. p 918. to. 8. p. 2. to. 11. pag. 732. & in Actis SS. Aprilis tom. 2. p. 705. col. 2.

¶ THEUNUARIUM, Eadem notione, si tamen lectio sana est. Charta an. 1242. è Tabul. S. Nicasii Rem. *Quos 20. solidos dictæ capellæ annuatim in perpetuum in Theunuario fori consuli percipiendos*.

¶ TOLENEUM, in Charta Berengarii Regis ann. 950. apud Ughell. tom. 2. Ital. Sacræ col. 104. edit. 1717.

¶ TOLONEUM, in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part 2. col. 441. *Tolomeum vini*, apud Rolandinum Patavinum lib 7. cap. 2. tom. 8. ejusd. Murator. col. 272. ubi Codices Estens. & Ambros. habent *Toloneum*.

TELONEUM, Locus, in quo *telonearius* suas ex teloneis coactas pecunias asservat. Liber de Miraculis & translat. S. Nicolai Myrens. *Erat autem ipse telonearius. Quadam autem die posuit ipsam iconam ante Teloneum suum, ubi erant omnia, quæcumque habebat, aurum & argentum, vel vestes, &c.* Occurrit ibi non semel. Papias: *Teloneum, dicitur ubi merces navium, & nautarum emolumenta redduntur: ibi enim vectigalis exactor sedet, pretium rebus impositurus, & voce à mercatoribus flagitans*.

TELONARIUS, TELONEARIUS, Portitor, τελώνης. W. Brito: *Telonearius dicitur, qui exigit tributum*. Glossarium Lat. Gall. *Telonarius, Changeur, ou qui reçoit truage*. [Aliud Sangerman. MS. *Telonarius, Changeur, vel qui exigit tributum*.] Lex 3. Codd. Theod. de Indulg. debit. *Conductores diversorum portuum & vectigalium, publicani etiam ac Telonarii, &c.* Concilium Matiscon. I. cap. 13. *Ne Judæi Christianis populis judices deputentur, aut Telonarii esse permittantur*. Adrevaldus libr. 1. de Miracul. Sanct. Benedicti capit. 19. *Ad urbem pervenit Aurelianum, ibique à Telonariis civitatis detenta, (nave) rector navis, vectigalis gratia, quæstioni subjicitur*. Matth. Paris ann. 1247. *Fratres Minores & Prædicatores, quos, ut credimus, invitos jam suos fecit dominus Papa, non sine Ordinis eorum læsione & scandalo, Telonearios & bedellos*. Occurrit præterea in Lege Wisigoth. libr. 11. tit. 3. §. 2. in Legibus Ladislai Regis Hungar. lib. 2. capit 7. [in Epistola Zosimi PP. in Tomo 2. laudata, in Charta Chlodovei tom. 1. Macerier. Insulæ Barbaræ pagin. 35. in Capitulari de Villis Caroli M capit. 10. &c. Statuta pro vendentibus pisces marinos ann. 1320. art. 4. apud *de Lauriere* tom. 2 Ordinat. Reg. pag. 579. *Li Tonloiers des halles de Paris ne peult, ne doibt oster lour hors des couvertures des halles au poisson*.] Magnum Tabularium Corbeiense: *Item sont les Tonlieus des denrées c'on vent & achate à Corbie est siens (à l'Abbé) car il est Tonloiers de ledite ville*. Ubi *Telonarius* dicitur is, ad quem *teloneum* ipsum pertinet, [*Tonloior* vero Telonei exactor, dicitur in Regesto laudato v. *Ozancia*, ut & *Tonlé*, ipsum *Teloneum*.]

THELONITARIUS, vel *Thelonarius*, &c. in Legibus Colomani Regis Hungariæ lib. 1. extremo: *Egressuri de Hungaria Thelonariis tam Regis, quam Comitis, qui exitus tenent, sigillum quærant pro Thelonitatione, quod Thelonitarius Regis ab una parte cum sigillo comprimat, ab altera parte Thelonarius figuram Comitis sui concludat*. In Glossis Græc. Lat. lego τελώνιον, vectigal, telonatum, mancipatum. Ita cod. MS. [Rursum memorantur *Thelonarii* in Literas Sigismun. Regis

Rom.

Rom. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 11. *Theloneari*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedast. Atrebat. an 1036. è Chartul. V. ejusd. Monasterii p. 243.]

¶ THEOLONIATOR, in Charta an. 1565. apud Steyer. in Commentariis pro Historia Alberti II. Ducis Austriæ col 426.

TOLONEARIUS, Dignitas Palatina apud Reges nostros, qui regni omnibus portitoribus præerat, & ab ipsis *Portoria* recipiebat. Hincmarus Remensis Opusc. 35. *Non solum eorum querela, quorum causa usque ad alium tractatum diffiniendum remansit; verum & quæ, ut dixi, in Domini Regis præsentia electorum judicum sententia diffinita fuerunt, sine Metropolitani conscientia, sineque Canonico & Episcopali judicio, per judices seculares Helmigarium scilicet Mercati Palatii Tolonearium, & Flotbarium ac Ursionem villarum Regiarum Majores refricarentur contra Canones, &c.* Cellotius in Concilio Dusiensi habet *Tolonearium*. Vide Alcuinum Epist. 74.

TOLL, vel TOLN, TOLONIUM, Anglis *Toloneum* ab eodem fonte, quo *Teloneum*; nostris *Tonlieu*. Proprie vero Fletæ l. 1. c. 47. §. 8. *Est acquietantia telonii ubique in Regno*. Cowello: *regale privilegium, quo qui fruitur, immunis est à gabellis*. Willelmo Thorn. *Hic est quod vos & homines vestri de toto homagio & servitio vestro sitis quieti in omnibus mercatis de Tolneto de rebus emptis & venditis*. Leges Edwardi Confess. c. 24. *Thol, quod nos dicimus Telonium, est scilicet quod habeat libertatem vendendi & emendi in terra sua*. Atque hac notione usurpatur in Monastico Anglicano tom. 1. p. 15. 16. 156. tom. 2. p 190 191. 300. apud Bractonum p. 424. [Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 47. &c. Chartularium Beccense: *Toll, estre quitte de turunt: c'est costume de marché*.]

¶ TOOL, TOOLLUM. Charta an. 1165. apud Stephanotium to. 5. Fragm. MSS. *Item prædictæ Rochæ dedit Willelmus Marchio quidquid juris habebat in Tool prænominato Abbati cum hospitali, eo tamen tenore, quod quidquid modo est ibi, vel aliquo tempore, per Marchionem vel per alios ibi injuria Toolli acquisitum fuerit, hospitalis esse debeat*, sive Parthenonis B. M. de Roia in Monte-ferrato.

THOLNEUM, Eadem notione to. 1. Monast. Anglic. p. 767. [Locus exstat in *Blodwita*.]

¶ TOLNEUM, apud *Madox* Form. Angl. pag. 116.

¶ TONLEIUM, in Charta Communiæ Compendii an. 1186. apud Baluz. to. 7. Miscell pag. 315. in alia Lorriaci ann. 1187. apud Thomasser. in Biturig. p. 394. alia an. 1199. ibid. p. 416 alia an. 1196. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc p. 63. ubi *Touleyum* legitur; in alia ann. 1135. è Chartulario B. Magdal. Castridun & alibi passim.

¶ TONLAIUM, in Charta an. 1258. apud Thomasserium in Consuetudinib. Bituric. p. 156.

¶ TONLIUM, in Diplomate Ludovici Reg. Franc. an. 1159. ex Archivo Floriacensi. *Tonlia* vernacule in Tabulario Calensi pag. 171. *Tonnelieu*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an 1370. to. 5. Ordinat. p 333. *Tonlin* ejusdem soni gratia usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Cil qui sires est de la foire,
Doit par tout prendre son Tonlin;
Et qui ne put à nu moulin, &c.

¶ TONLERIUM, in Litteris Philippi I. Franc. Reg. an. 1106. to 4. Ordinat. p. 342.

¶ TONLONEUM, in Litteris Ludovici Jun. ann. 1138. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pagin. 507.

TOLNETUM, Idem quod *Teloneum*. Lexicon Cambro-Britannicum: *Toll*, telonium exigere. Vox vero *Tolnetum* occurrit non semel in Chartis Anglicis tom. 1. Monastici Anglicani pagin. 156. 321. 322. 314. tom. 2. pag. 55. 190. 191 349. &c. in Fleta lib. 1. cap. 38. §. 7. &c. [apud Rymerum tom. 12. pag. 704. tom. 15. pagin. 661. &c.]

TOLETUM, Eadem, ni fallor, notione, pro *Tolnetum*, in Charta Ottonis III. Imperat. ann. 985. apud Maximilianum Henricum in Apologia pro Archiep. Colon. pag. 2. *Tam in bonis quam Toletis*. Quæ verba pluries ibi occurrunt.

¶ TEONNIUM, Idem quod *Teloneum*, in Fragmento de Rebus Ludovici VII. Fr. Regis apud Duchesnium tom. 4. pag 437. *Tonnen* & *Tonnen*, in Declaratione Gallica an. 1383. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudor. usu pag. 757.

¶ THELONEAGIUM, *portagium, rotagium, minagium*, in Bulla Innocentii II. Papæ, è Tabulario S. Nicasii Remensis.

¶ THELONEARIUM, Eadem significatione, in Charta ann. 1087. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 5 col. 325.

¶ TUNLETUM. Charta ann. 1083. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col 173. *Dedi etiam eis pedagium & Tunleium de omnibus, quæ vendiderint vel emerint homines illorum stationarii in mansura sua de Chameriaco*. Ibidem col. 174. *Reddiderunt ... dimedium pedagium & dimidium Tunleium de hominibus suis manentibus in mansura sua & in pago suo de Chameriaco*. Alium locum vide in *Tinnulus*.

¶ TELONUM, Idem forte quod *Teloneum*. Vide locum supra in *Burjuratus*.

TELUM pro eo omni, quod hominum saluti nocere potest. Capitularia Caroli M. l. 7. cap. 262. *Hi, qui ædes aliquas villasque expoliaverint, effregerint, expugnaverint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniantur. Telorum autem appellatione, omnia, ex quibus saluti hominum noceri possit, accipiuntur*. Vide Legem Bajwar. tit. 3. c. 8. §. 1. Caius in l. Calvitur, D. de Verbor. signific. *Telum vulgo quidem appellatur, quod ab arcu mittitur; sed nunc omne significatur quod manu mittitur*.

TELUM, Dolor lateris, in Gloss. Saxon. Ælfrici, stieperc, stic-adl. Papias [ex Isidoro l. 4 Orig. cap 6.] *Telum, lateris dolor, à medicis dictum, quod dolore corpus transverberet veluti gladius*. Serenus Sammonicus de Medicina c. 21.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subito dolor insanus fuerit incitus ictu.

Vide ibi Gabriel. Humelberg. & vocem *Gicta*.

¶ TELUM AMICITIÆ, Gallice *Trait d'amitié*, vel *d'ami*, Amice factum, si vera lectio est. Diploma Henrici Ducis Slesiæ an. 1337. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 8. *Cum magnificus princeps dominus Joannes Boemiæ Rex ac Lucemburgensis Comes ... civitatem suam Glogoviam ... motus Telo sinceræ amicitiæ pro vitæ nostræ temporibus donaverit, &c.* Sed videtur legendum esse *zelo sinceræ amicitiæ*

TELWORC, Opera, inquit Somnerus, ad certum numerum fructuariis imposita, dominorum terram scilicet seminandi, & similia. q. *tale works*, à *tale*, numerus, & *work*; opus. Will. Thorn. ann. 1364. *Et debet qualibet swolinga arare 6. de Telwore, & 2. acras de snodleyhou, & prædictas 6. acras seminare, &c.*

¶ TEMELICI, TEMELLINI. Vide *Thymele*.

TEMERA, pro *Temeraria*, in Libro manuali Dodanæ c. 1. Vide *Agonizatorium*.

¶ TEMERIDITAS, pro *Temeritas*, vitiosa temporum scribendi & loquendi ratione, in Privilegio Agiradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. 17.

TEMETURA, *Ebrietas*, μέθη, in Glossis Græco Latinis MSS. ubi editæ *Trementura* perperam habent, ex *temetum*.

¶ 1. TEMO, Italis, Navia gubernaculum, Gall. *Timon*. Annales Genuens. an. 1195. apud Murator. tom. 6. col. 373. *Descenderunt in barchis & Temones dimiserunt in mare*. Et ad ann. 1207. col. 395. *Projectis antennis Temonibusque fractis vix evaserunt*. Rursum occurrit in Vita S. Raynerii, to. 3. Junii p. 465. Hinc

¶ TEMONARII, *Qui attendunt ad temones, & dirigunt navem rectam, per quam viam debent*, in Glossis Francisci Barberini in suum Poema inscriptum *Documenti d'Amore* edit. Ubaldini.

¶ THEMONARIA, Gubernaculum, vel gubernaculi manubrium. Statuta Massil. libr. 4. capit. 15. *Si forte contingeret, quod arbor navis ..... vel themo, vel Themonaria, vel antenna, vel aliud simile rumperetur, &c.*

¶ THIMONUS, Simili notione. Eadem Statuta lib. 6. c. 33. *Dominus vel patronus ligni vel barcha duorum Thimonorum vel canpoli, &c. Dominus vel patronus barchæ minoris duorum Thimonorum, &c.*

¶ TYMONUS, *Barchia de pallela aut de Tymono bayonesse*, in Schedis D. *Le Fournier* an. 1368.

2. TEMO, TEMONARII, voces, quæ non semel occurrunt in Cod. Theodosiano. Sunt autem *Temonarii*, quibus *aurum tironum*, id est adæratio & pretium tironum solvebatur: qui pretium, pecuniamque vice tironum exigebant, quippe ad præbitionem tironum provinciales tenebantur. *Temonariorum* porro munus inter vilia munera vulgo reponitur, quod *Temonaria functio*, *Temonis onus*, *Necessitas*, *Injuria*, dicitur in eodem Codice, locis à Jacobo Gothofredo indicatis ad leg. 7. de Tironibus, qui de vocis etymo conjecturam suam profert. Passio S. Maximiliani: *Idem dixit Fabius Victor Temonarius est constitutus cum Valeriano Quintiano Præposito Cæsarensi, cum bono Timone Maximiano filio Victoris*. [Zosimus PP. in Epistola ad Episcopos provinciæ Byzacenæ an. 418. ubi de Episcopo, quem hujuscemodi vectigalium redemtorem fuisse probabilissimum est: *Adde quod telonariorum sive Temonariorum etiam nomen inseritur, & judicium in Episcopum ab hac congregatione* (laicorum) *colligitur. Sedens publicanis homines & auditur Episcopus, & talibus quid fas non est facientibus vobis auditur*. Forte leg. *& à talibus, quod fas non est, patientibus vobis auditur*. Ita editio Constantii: in aliis *Demoaariorum* habetur pro *Temonariorum*.]

¶ TEMOLUS, Piscis genus, Italis *Temolo*. Petrus Azarius de Bello Canepiciano apud Murator. tom. 16. col. 427. *Pisces habent excellentissimos, & in magna copia, & præcipue truttas, & Temolos in quantitate valde grossos*.

¶ TEMONARII. Vide in *Temo* 1. & 2.

TEMPE, Montium angustiæ, *Clusuræ*, uti docuimus ad Alexiadem pag. 328. Rasilius de Exercitat. Grammat. Moschopulus lib. περὶ σχεδῶν: τέμπος, τὸ τὰ ὄρη κοῖλα. Diploma Premilh. Marchionis Moraviæ an. 1235. apud Waddingum: *Cum omnibus appenditiis, pratis, pascuis, sylvis, agris, aquis, Tempe, & omnibus hujusmodi pertinentiis*. Ubi Tempe sumitur pro pascuis in montium convallibus. Vide *Alpes*.

¶ TEMPERACULUM, Temperamentum. *Potui copiam ad sitis Temperacula ministrari*, in Actis sancti Procopii, to. 2. Julii p. 141.

¶ TEMPERACULA FERRI, apud Apul. in Floridis, Gallis nostris *Trempes*, quibus nempe mixturis ferrum induratur. Vide *Temperare* 1.

¶ TEMPERAMENTUM, Temperatio, Gall. *Melange*. Andr. Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiep. l. 1. *Indeque cæmentum imperat confici, unde paries totius templi cum Temperamento concrevit*.

¶ TEMPERANTES, Qui cælibem vitam affectabant, Græcis Ἐγκρατευόμενοι, ut adnotat Gothofredus ad legem 20. tit. 2. l. 16. Codicis Theod. Iidem sunt qui supra *Continentes*.

TEMPERANTIÆ LIBELLUS, Idem, qui *Libellus pænitentiæ*, de quo in voce *Libellus*. Epistola Synodica Concilii Tricassini an. 867. *Convocavit ad se quosdam Episcopos, & eorum usus consilio, ut & ipse opprobrium vel periculum imminens de impetitis vel impetendis declinaret, & Sacerdotalis dignitas insultationem secularium devitaret, libellum Temperantiæ, juxta decreta Leonis PP. sicut tunc cautius invenire potuerunt, dictavit ... ac propria manu subscripsit*.

1. TEMPERARE, Diluere, Gallice *Tremper*. Lex Longob. l. 1. tit. 3. §. 4. *Si quis liber homo aut mulier venenum Temperaverit, & alii ad bibendum dare voluerit, &c. Potionem veneficam Temperare*, in Synodica Epist. Concilii Dusiacensis II. Concil. Coprinianense cap. 33. de Clericis: *Bene sibi vinum Temperent, nec ad bibendum quempiam excitent*. Synodus Nemaus. an. 1284. *Vinum sibi Temperent, & bene ac modeste se habeant*. Regula Trinitariorum cap. 3. *Vinum sumendum à fratribus taliter Temperetur, ut sobrie sumi valeat*. Glossæ Lat. Gr. [Temporatum,] σύγκρατον, συγκεκερασμένον. [Rursus: Temperatum, κρᾶμα, κεκραμένον, εὔκρατον. Adde Glossas Græc. Lat.] Vide *Distemperare*, & *Temperaculum*.

2. TEMPERARE, Scalpere. *Temperat*, γλύφει, κόπτει, in Gloss. Lat. Gr. [& Græc. Lat.]

3. TEMPERARE, Mature ire, [rem sapienter disponere.] In Statutis Leprosariæ S. Juliani in Anglia, in Additam. ad Matth. Paris pagin. 168. habetur caput, *de Horis Temperandis*. Mox sequitur: *Mane campana pulsata ad horas Canonicas audiendas omnes surgant, &c.* Mox: *Illud mane sic Temperatur, ut nulli sit onerosum; sed ad assiamentum omnium infirmorum, ut nullus possit se excusare, nisi graviori infirmitate fuerit detentus*. Nescio an alia notione usurpet lib. 1. Sacrament. Eccl. Romanæ cap. 43. *Et sic Temperent, ut in Trinitatis numero Litaniæ fiant*. Vide *Horologium* & *Temperius*.

TEMPERIUS, pro *Temporius*, cui opponitur *Serius*. Gloss. Gr. Lat. *Temporius*, πρωϊαίτερον. *Temporia*, πρωϊνώτερον. Ruricius Epist. 23. to. 5. Antiq. Lect. Canisii: *Moneo ut crastinu, quod erit quarta feria, Briva, Temperius tamen, mihi jejunus occurras*. Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. capit. 7. *Ad cujus celebritatis vigilias fratres Temperius exurgentes*. Utuntur S. Benedictus in Regula cap. 11. 48. Magister in Regula cap. 36. & 50. Guillelmus in Vita S. Bernardi lib. 1. cap. 5. Historia Translat. S. Sebastiani n. 70. Rupertus de Divin. Offic. l. 10. c. 26. Glaber Rodulphus l. 5. c. 1. Liber usuum Cisterciensis Ord. cap. 68. &c. Apud quos interdum *Temporius* reperitur: qua usus voce Ovidius 14. Metamorph.

..... *Modo surgit eoo*

Temporius cælo, modo serius incidit undis.

Columella lib. 9. capit. 4. *Ante crepusculum gallinæ cibis spe Temporius ad officinam redeant*. Ordo Romanus: *Colligite vos Temporius ad Ecclesiam illam*. Utitur etiam Cæsarius serm. 12. Belgæ nostri *Tempre* dicunt: ita in Consuetud. Hannoniensi cap. 68. Le Caton en Roman:

Si le compere u Tempre, u tard.

Vetus Poeta MS. de Vulpe Coronato:

Que nouvelles devons venir
Temprement à court, &c.

¶ TEM-

¶ TEMPESTA, Italis, Grando. Chronicon Parmense ad an. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 825. *Maxima tempestas fuit in episcopatu Cremonæ & ita grossa ut una ballu dictæ tempestæ ponderabat 3. libras.* Contractus Monialium Artacellæ an. 1403. è Schedis Præsidis *de Mazaugaes: Ipsa domina teneantur, videlicet de guerra, coissone, Tempesta & de omnibus casibus jure concessis.*

TEMPESTARII, TEMPESTUARII, in Capitulari Aquisgran. an. 789. c. 93. in Capitul. 1 incerti anni c. 40. lib. 1. Capit. c. 62. & apud Cathwolphum in Epistola ad Carolum: *Qui tempestates & alia maleficia faciunt*, in Capitul 2. an. 805. c. 25. qui νεφοδιῶκται, in Synodo Trullanæ can. 91. *Emissores tempestatum*, in Pœnitentiali Theodori c. 33. apud Spelm. tom. 2. Conc. Angl. seu *immissores*, ut habet Cumeanus Abbas lib. de Mensura Pœnitentiarum c. 7. *Tempestatum immissores, qui quibusdam incantationibus grandines in vineas messesque mittere perhibentur*, in Lege Wisig. l. 6. tit. 2. §. 3. Capitularia Ludovici II. Addit. 2. c. 18. de Maleficis: *Ferunt, suis maleficiis aera posse conturbare, & grandines immittere.* Anianus ad l. 3. Cod. Th. de Malefic. *Malefici, vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel qui per invocationem dæmonum mentes hominum turbant, omni genere pœnæ puniantur.* Seneca l. 4. Natur. Quæst. *Rudis adhuc antiquitas credebat & attrahi imbres cantibus, & repelli.* Veneficos magos imperare, tempestates sedare, grandines, & imbres ciere, testantur passim Poetæ. Tibull. l. 1.

Quam libet, hæc tristi depellit nubila cælo,
Quum libet, æstivo convocat orbe nives.

Ovidius l. 1. Amor. El. 8.

Cum voluit, toto glomerantur nubila cælo,
Cum voluit, puro fulget in orbe dies.

Lucanus lib. 6.

. . . . *Legi non paruit æther:*
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Mox:

Miratur non ire polum: nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Jove.

Empedocles apud Laertium p. 329.

Θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
Ἀνθρώποις, θήσεις δ' ἐξ αὐχμοῖο θερείου
Ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τὰ δ' ἐν αἰθέρι ναιήσαντα.

Agobardus Lugdun. lib. de Grandine & Tonitru, vanam hanc de *Tempestariis* sententiam pluribus sugillat. Vide Herardum Archiep. Turon. in Capitul. cap. 3. Burchard. Decret. l. 10. c. 23. l. 19. p. 270. Ivon. Carnot. part. 11. c. 36. 53. Pœnitentiale Roman. tit. 6. cap. 3. & 20. Bedam de Remediis Peccatorum cap. 7. Pirminium Abb. in excerpt. ex libris Canonic. Delrium lib. 2. Disquisit. Magic. quæst. 11. Petrum de Valle tom. 2. Epist. 5. pag. 520. edit. Paris. &c.

TEMPESTATIO, pro *Temptatio*, seu *Tentatio* male legerunt Ludov. de Cerda, & Vossius apud Gregor. Turon. de Vitis Patrum c. 11. Sic enim præferunt aliæ editiones.

¶ TEMPESTATUS, Conspersus. Acta S. Philippi Nerii, tom. 6. Maii p. 654. *Inter alia autem simulacra Divorum argentea ... præcipuum censetur S. Philippi, variis gemmis maximi valoris Tempestatum.* Italis *Tempestato*, eadem notione.

¶ TEMPESTE, Aliquando. Miracula S. Vulfranni, tom 3. Martii p. 164. *Sed tale quid nutura Tempeste factum uspiam non agnovimus.*

¶ TEMPESTIALIS FEBRIS, f. Febris ardens, Gall. *Fievre chaude*, quæ quasi *tempestatem* excitat in laborante, qui sui compos non est cum talem febrim patitur. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Gravissimam infirmitatem & febrem Tempestialem patiebatur, &c.*

¶ TEMPESTUARII. Vide *Tempestarii*.

¶ TEMPESTUS, Tempestivus, opportunus, in Actis S. Petri Cœlestini PP. tom. 4. Maii p. 454. & tom. 5. Muratorii p. 632. col. 2.

¶ TEMPIERIUM, Tigni species. Statuta Montisregalis pag. 312. *Item pro media dozena postium ligni sol. duas den. Item pro media dozena Tempieriorum sol. den. 4. Item pro media dozena gambociarum sol. den. sex.* Vide *Templarius*.

¶ TEMPLACIUM, Idem quod Templum, spiritali notione. Statuta Equitum Teuton. art. 30. apud Raim. Duellium l. 2. Miscell. p. 42. *Legitur Salomonem Templum Domini & omnia, quæ in ipso erant, auro texisse, & scuta aurea fabricasse; mistice nostro Templacio deerit decor ... si caruerit charitatis auro.*

¶ TEMPLALES OPES, pro Temporales, mendose. Radulfus Cadom. de Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 198. *Quamvis opum adeptione Templalium præ ceteris abundet, &c.*

TEMPLARII. Templariorum Militum Ordo institutus anno 1118. Hierosolymis, ab Hugone de Paganis & Gaufredo de S. Aldemaro: horumque fuit primitus professio, *ut vias & itinera, maxime ad salutem peregrinorum, contra latronum & incursantium insidias, pro viribus conservarent.* Cum autem novem annis post eorum institutionem in habitu fuissent seculari, in Concilio Trecensi data fuit eis Regula, & habitus assignatus, albus videlicet, de mandato Honorii II. PP. & Stephani Hierosolymitani Patriarchæ. Postmodum vero sub Eugenio PP. cruces de panno rubeo, ut inter cæteros essent notabiliores, assuere cœperunt, tam equites, quam eorum fratres inferiores, qui dicuntur *Servientes*. Atque hi, quoniam juxta Templum Domini in Palatio Regio mansionem habebant, *Fratres Militiæ Templi*, seu *Templarii* appellati. Hæc fere Willel. Tyrius l. 12. c. 7. & ex eo Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 65. [& l. 3. n. 10. apud Marten. tom 3. Anecd col. 276.] Sanutus l. 3. part. 6. c. 14. part 7. c. 3. Matth. Paris. an. 1118. Bromptonus pag. 1008. Hovedenus p. 479. Henricus de Knyghton p. 2382. &c. Adde Anselmum Havelbergensem lib. Dialogorum c. 10. p. 113.

Verum hi, qui in institutionis suæ primordiis tanta vitæ sanctitate fulgebant, in superbiam intollerabilem postea delapsi, quam damnant non semel Scriptores, in primis Antistes Tyrius loco citato, Matth. Paris p. 419. 529. 614. Bromptonus p. 1279. Gervasius Dorobern. pag. 1365. & alii.] Variis etiam subindo criminibus insimulati, Philippo Franciæ Rege procurante, comprehensi 13. Octob. an 1307. ac convicti, plerique vivi igne cremati sunt: tandemque in Concilio Viennensi à Clemente PP. V. an. 1311. 3. April. Templariorum Ordo penitus abrogatus, eorumque bona Hospitalariis concessa. Totam hanc Historiam narrant Scriptores Ecclesiastici & Francici, atque in iis præsertim Puteanus Bibliothecæ Regiæ Præfectus, peculiari edito in hanc rem Commentario.

In Anglia pariter uno eodemque die, hoc est 4. Idus Jan. an. 1307. de mandato Clementis PP. ad instantiam Philippi Regis Franciæ comprehensi, deinde variis pœnis addicti, eorumque bona Hospitalariis pariter concessa. Rem recitant Thomas Stubbs in Actis Pontificum Eboracensium pag. 1730. Knyghton an. 1307. Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 512. 559. 560. 943. 944. 945. &c. Willel. Brito lib. 4. Philipp. de Richardo Rege Angliæ:

Imperiale fovium cultu Templarius intrat,
Privato ut tectus habitu securior iret.

☞ Eodem anno idem Papa *in virtute sanctæ obedientiæ injunxit* Burghardo Archiepiscopo Magdeburgensi, *ut omnes Templarios, in ejus territorio commorantes capi faceret & detineri, propter certa crimina ipsis imposita.*

Posita, uti narratur in Chronico Episcoporum Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p 407.

Templariorum Ordinis Magnorum Magistrorum nudum utcumque catalogum, quos Τευτλαυκι ιορκ vocat Cinnamus l 4. ex Cartuliæ Villanovanæ veteri codice pridem edidit Dion. Salvaingus Boissius. Nos etiam horum historicam seriem olim contexuimus, quam ex Familiis nostris Hierosolymitanis, seu Ultramarinis, hic delibabimus, indicatis dumtaxat Scriptorum locis, in quibus eorum mentio subinde occurrit, cum horum historiam hactenus nemo, opinor, attigerit. Primus igitur Ordinis institutor fuit.

HUGO de PAGANIS, seu de *Payens*, patria Trecensis, qui Concilio Trecensi fuit an. 1127. & in Syriam è Gallia rediit ann. 1130. de quo agunt ad Regul. Templarior. S. Bernardus in Exhortat. ad Milites Templi, Guil. Tyr. l. 12. c 7. l. 13. c. 26. Robertus de Monte an. 1128. Jacobus de Vitriaco l. 1 c. 65. Sanut. l. 3. part. 6. c. 14. part. 7. c. 3. Roger. Hoved pag. 479. Henric. Huntidon. l. 8. p. 384. Bromptonus pag. 207. Vassorius in Annalibus Noviodun. pag. 477. Monast. Anglic tom. 2. pag. 517. 885. &c. Huic successit

ROBERTUS, cognomento *Burgundio*, Magnus Templi Magister, an. 1140. 1147. de quo agunt Tyrius l. 15. c. 6. l. 17. c. 1. Gesta Ludovici VII. c. 18. Diagus in Comitibus Barcinon l. 2. c. 145 146. natales vero ac ejus familiam, quæ Credonensium dominorum apud Andes fuit, attigerunt Duchesnius in Histor. Burgund. lib. 4. cap. 37. Augustin. *du Pas* in Familiis Armoricis pag. 748. Vide præterea S. Anselmum lib. 3. Epist. 66. Ordericum Vitalem lib. 8. pag. 674. & Sammarthanos in Abbat. de Rota p. 796.

EBRARDUS, vel EVERARDUS DE BARRIS, eadem dignitate donatur apud Sugerium Epist. 50. S. Bernardum Epist. 362. Petrum Cluniac. lib 6. Epist. 26 Odonem de Diogilo de Ludovici VII. Profect. in Orientem l. 3. & 7. p. 33. 67.

HUGO Magnus Templi Magister sub an. 1151. nominatur in Privilegiis Ord. Hospitaliorum p. 10.

BERNARDUS de TREMELAY, Magnus Templi Magister, Ascalonensi obsidioni interfuit an. 1153. et narrat Tyrius l. 17. c. 21. 27. à Saladino in prælio captus, Manuele Imperatore procurante libertate donatur ann. 1157. ut docet Cinnamus l. 4. n. 22. Familiæ de *Tremelay*, vel *Tremeley* in Sebusianis, meminit Guichenonus in Bibl. Sebusiana cent. 2. c. 25.

BERTRANDUS de BRANCHEFORT, Magnus Templi Magister an. 1160. 1161. cujus complures leguntur Epistolæ ad Ludovicum VII. Regem Franc. in Gestis Dei per Francos p. 1176. & tom. 4. Histor. Franc. p. 692. 693. 694. 697. 698 700. 702 Interfuit Christianorum cladi ad *Harenc* an. 1165. in Gestis Dei p. 1179. Vide tom. 4. Histor. Franc. p 701. & Tyrium lib. 20. c. 5. Eadem tempestate vixit Gaufridus Fulcherius Domus Templi Hierosolymitanæ Præceptor, de quo agunt Joan. Sarisber. Epist 275. tom. 2. Hist. Franc. p. 695. 699. 701. 702. Ughellus tom. 3. p 465. & Vassorius p. 903.

ANDREAS, Bernardi Domini Montisbarri & Hunbergæ filius, S Bernardi Abbatis Clarevall. avunculus, Magni Templi Magister an. 1165. Hujus meminit idem Bernardus Epist. 288. & Gaufridus lib. 1. de Vita ejusdem S. Bernardi cap. 4. §. 11. lib. 3. cap. 1. §. 5. Vide Petrum Francisc. Chiffletium in S. Bernardi genere asserto p. 641. 644.

PHILIPPUS Neapolis in Syria Dominus, Miles Templi factus, ejusdem Ordinis Magnus Magister exstitit: quam dignitatem postea dimisit, ante annum 1170. Vide Tyrium l. 20 c. 24. & l. 22. c. 5. & Ughellum tom. 3. p. 475. De ejus familia egimus in Familiis Hierosolymitanis. Huic suffectus.

ODO DE S. AMANDO, primum Marescallus, deinde Buticularius Regni Hierosolymicani, qui abdicata rerum secularium cura, Miles Templi factus, ejusdem Ordinis Magister creatus est, quam dignitatem obtinebat ann. 1174. 1175. Interfuit prælio, quo Balduinus IV. Saladinum ad Ramam fudit, in quo acriter pugnavit. Sed haud multo post ab eodem Saladino in Sidoniensi tractu captus, vitam in captivitate finivit. Will. Tyr. l. 20. c. 32. l. 21 cap. 22. 29. Radulphus de Diceto pag. 601. Robertus de Monte an. 1180. Vide Patriarchium Bituric. p. 71.

ARNOLDUS DE TOROGIO, Magnus Templi Magister an. 1181. obiit an. 1184. Will. Tyr. l. 22. c. 7. Rigord. an. 1184. Hoveden p. 628. Monach. Altisiod. p. 88. Sanut. l. 3. part. 9. c. 4. Post hunc occurrit.

THEODORICUS, seu THERRICUS, Magnus Templi Magister, cujus crebra est mentio apud Scriptores Rerum Hierosolym. ubi de Guidonis Regis clade an. 1187. cui interfuit, & à qua evasit: licet captum à Saladino dicant Radulphus de Diceto & Nicolaus Trivetius sub an 1188. Plura de Therrico habentur apud Monachum S. Pantaleonis an. 1187. Hovedenum p. 636. Gervasium Dorobern. p. 1502. Matth. Paris p. 100. Sanut l. 3 part. 9. c. 4. in Chronico Reichesperg. an. 1187. &c. Adde Ughellum in Archiepiscopis Pisanis eodem anno. Abdicato statim post hanc cladem Magistratu subrogatur.

GIRARDUS, vel GERARDUS, DE RIDESSOR Bromptono cognominatus: *de Ridesford*, auctori Hist. Hierosol. p. 1151. 1153. 1156. 1165. *de Bedefort* Radulfo Coggesbalensi Ms. & Hovedeno: denique *de Rideford* auctori vernaculo Historiæ Hierosol. qui Flamingum & Regis Hierosolymitani Senescallum fuisse ait. Hanc porro dignitatem paucis mensibus tenuit, cæsus in prælio, quod initum est inter Guidonem Regem & Saladinum 4. Octob. 1188. Vide præterea Jacobus de Vitriaco l. 1. p. 98. Girardo.

GUALTERUS sufficitur, ut est in Catalogo Villanovano. Huic

ROBERTUS DE SABLOIL, an. 1155. ex familia forte da Sableio apud Andes: isti

GILBERTUS HORAL, vel ERAL, [*Magister citra mariuus*, ut legitur in Charta an. 1193. Magnus Templariorum Magister postea dictus est, circa] ann 1196. quem excepere.

PONTIUS RIGALDUS, an. 1198.

PHILIPPUS DU PLESSIEZ, an. 1201. [ut patet ex Transactione hujus anni facta in Syria. Exstat in Archivo Arelat.]

THEODATUS de BERSIACO an. 12... de quibus, in supra laudato catalogo recensitis, silent Scriptores. Meminic Innocentius l. 14. Epist. 64. controversiæ inter Leonem Regem Armeniæ, & Magistrum Templi & Templarios super Castro Gastonis, de qua etiam quædam habent Gesta ejusdem Pontificis p 123. 128. 129. hoc est sub an. 1211. Post Theodatum Thomas de Monteacuto an. 1210. recensetur in eodem catalogo; sed is post Guillel. de Carnoto banc dignitatem obtinuit: deinde

GUILLELMUS de MONTEDON an. 1216. quem excepit idem.

GUILLELMUS de CARNOTO, seu *de Chartres*, an. 1218. qui obsidione Damiatæ interfuit an. 1219. ut est apud Oliverium Scholasticum, a quo ob virtutem hellicam laudatur, ut & universa *Templi Militia, quæ*, inquit, *prima solet esse in congressu*, & *ultima in recessu*, à quo hæc verba mutuati sunt Jacobus de Vitriaco lib. 3. pag 1134. & Matth. Paris pag. 208. 211 212. Vide præterea tom. 8. Spicilegii Acheriani pag 374. & Honorium III. l. 2. Epist. 1270. & Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. l. 6. pag. 380. Guillelmo successit.

THOMAS de MONTEACUTO, seu *Mautaigu*, cujus Epi-

Epistola legitur apud Matth. Paris an. 1221. qua in Regno Hierosol. gesta post expugnatam Damiatam enarrat. Sub hoc, ni fallor, Honorius III. PP. Templarios ab Patriarchæ Hierosol. & Episcoporum jurisdictione exemit, ut est in Privilegiis Ord. Hospitalariorum [Exstat in Archivo Arelat. Transactio hujus Thomæ cum Guarino de Montecuto summo Magistro Hospitalariorum anno 1225 [

A. Magnus Templi Magister occurrit in Tabulario Manosceensi in Charta ann. 1234 qui non alius est, quam qui *Armandus* appellatur in quadam Epistola scripta Theobaldo Regi Navarræ, Comiti Campaniæ, & Comitibus Nivernensi, Foresii, & Monfortensi, aliisque Franciæ Baronibus ab Episcopo Nicosiensi Patriarchæ Hierosolymitani Vicario. H. Episcopo Nazaretensi [*Nazarenensi Archiep.* in Chartular. Campaniæ ex Bibl. Reg. fol. 78. ubi eadem Charta legitur;] R. Episc. Acconensi, R. Episc. Liddensi, H. Abbate Templi, G. Magno Hospitali Magistro, Armando Magistro Militiæ Templi, Gautario Comite Briannensi, Eudone de Montebeliarda Regni Hierosol. Comestabulo, B. Domino Sidonii, & I. Dom. Cæsareæ, super statu Terræ sanctæ, nulla cæteroquin addita anni nota.

HERMANNUS de PERIGORD, Præceptor Domus Templi in Sicilia & Calabria sub anno 1229. ut est apud Rocchum Pirrum tom. 2. p. 640. Magnus ejusdem Ordinis Magister dictus est: quam dignitatem obtinebat an. 1239. ut est apud Albericum in Chron. MS. quis forte is est, quem patria Pictavinum fuisse ait sub an. 1237. Illius Epistolam super Regni Hierosf. statu descripsere Matth. Paris & Nicol. Trivettus sub an. 1244. quo ille à Saracenis cæsus interiit, electo statim in Vicemagistrum Guillelmo *de Roquefort*, interim dum alius eligeretur Magister. Vide eumdem Paris p. 416. 419. 421. 427.

GUILLELMUS SONNAC, vel de *Senay*, ut nominari videtur in Epistola, quæ describitur apud Matt. Paris in Addit. pag. 110. una cum S. Ludovico obsidioni Damiatæ interfuit ann. 1249. ut est apud Joinvillam, à quo ob fortitudinem laudatur, ut & à Paris an. 1240. p. 328. 533.

RENALDUS de VICHIER, in Tabul. Eccl. Autissiodor. *Domorum Militiæ Templi in Francia Magister*, anno 1247. *Marescallus Templi*, apud Joinvillam p. 35. nostræ edit. *Magister Templi*, c. 52. edit. Pictavensi, denique, *Magnus Templi Magister*. in Archivo Regio, scrinio *Champagne* VI. De Templariis hac fere tempestate, vide Sanut. l. 3. part. 12. c. 5. 6. 7. 9.

AIMERICUS Præceptor domorum Franciæ, in Magnum Magistrum ejusdem Ordinis electus est an. 1264. ut est apud Odoricum Rainaldum hoc an. num. 31. Breve Chronicon Hospitalariorum tradit, Guillelmum de Castellonovo Arvernum, Magnum Ordinis Magistrum an. 1260. fratrem fuisse Magni Templi Magistri: unde conjici daretur ex temporum ratione hunc Aimericum innui.

THOMAS BERART, vel *Berand*, eadem gaudebat dignitate, ut docemur ex Epist. vernacula Theobaldo scripta, quam dedimus in Notis ad Joinvillam p. 64. Ubi *Maistre de la poure Chevalerie du Temple* indigitatur. Quæ quidem Epistola licet nullam anni notam præferat, ex serie tamen colligitur, scriptam sub an. 1273. tertio anno scilicet post mortem Joannis Comitis Brienensis, quam in an. 1270. conjiciunt Scriptores. Huic ascriptum scribit Puteanus in Templariorum Historiam pag. 20. pravum hunc morem, qui cæteris Templariis objectus fuit in eorum condemnatione, Christum abnegandi in professione. quem alii nescio cui Roncelino Magistro attribuunt. Utcumque sit, non multo post

ROBERTUS, Magnus Templi Magister Concilio Lugdunensi cum M. Hospitalariorum Magistro interfuit anno 1274. ut est in actis ejusdem Concilii. Vide Sanutum l. 3. part. 12. c. 14. 16. 17. Post hunc

GUIFFREDUS de SALVAING, M. Templi Magister nominatur in Catalogo Villanovano sub an. 1285. ex familia nobili Dalphinate, ex qua erat supralaudatus Dionysius Salvaingus Boissius, vir natalis & eruditionis splendore illustris, Primus in Camera Computorum ejusdem Provinciæ Præses, & scriptis clarissimus. Huic successit

GUILLELMUS de BELLOJOCO, uti appellatur in Inquisitionibus contra Templarios, & alibi: perperam *Petrus de Belgeou, seu Bellevisus*, dictus in laudato Catalogo, qui Magnus Templi Magister exstitit an. 1286. [Prius, anno scilicet 1278. hanc dignitatem obtinuisse discimus in Inscriptione quam refert Paulus Lucas in Itin. tom. 2. pag. 31. si tamen huic fides habenda est.] Periit in obsidione Acconensi, viriliter contra Saracenos pugnans anno 1291. cum omnibus fere Templariis, decem dumtaxat Ordinis Militibus clade elapsis. Vide Sanutum l. 3. part. 12. c. 21. Dictamina MSS. Magistri Berardi de Neapoli Epist. 141. 142. Odoricum Rainaldum an 1291. 7. Puteanum in Histor. Templariorum p. 129. Archivum Regium scrinio, *Croisade de Philippes de Valois*, Ch. 27. &c.

MONACHUS GAUDINI, Magnus Templi Magister statim post Acconensem cladem a decem Militibus, qui ex ea superfuerant, electus, in insulam Cyprum cum iis concessit, uti narrat Auctor Historiæ Excidii Acconis MS. in Biblioth. S. Victoris Paris. Postremus denique hujus Ordinis Magnus Magister fuit

JACOBUS de NOLAY, Burgundio, ex diœcesi Bisuntinensi, perperam de *Molay* nominatur in plerisque Historiæ Templariorum locis, pag. 122. 128. 129. 160. & in Catalogo Villanovano. Tortosam una cum Almerico Tyri domino expugnavit, & exinde aliquot annis bella cum Saracenis fortiter gessit, donec à Babylonico Sultano pulsus, in Franciam venit, ubi cum aliis Templariis igne consumtus Parisiis interiit. Hunc porro nescio unde *Fratrem Gracchi* appellet Brustemius apud Chapeavilium tom. 2 Histor. Leodiensis pag. 347. Vide Rainaldum ann. 1298. 21. & Sanutum lib. 3. part. 13. cap. 10.

☞ De eo Templariorum cruento interitu Poema MS. cui titulus, *Les Adventures advenues en France*, initio sæculi 15. editum, hæc refert:

L'an mil troicens & 7. sçachiez bien qu' en ce temps
Furent prins le Templiers, qui moult furent puissans;
Vilment furent menés ouquec des plus villans;
Je croi bien que ce fu par l'art des mescreans.
Je ne scai se Templiers faisoient tels explois,
Mais en leurs draps portoient une vermeille crois.

¶ TEMPLARIUS, Species tigni, vel assidis. Statuta Vercell. fol. 76. v. *Item quod nullus revenditor emat vel emi faciat lignamen aliquod trabes, canterias, columnas, remas, circulos, assides, Templarios, nec aliquod aliud lignamen laboratum vel non laboratum usque ad horam octavæ, quæ pulsatur post nonam.* Vide *Tempiorium*.

TEMPLUM. *Templa* appellatas potissimum paganorum ædes sacras docet Cod. Th. tit. *de Paganis, sacrificiis, & templis*, locis à Jacobo Gothofredo indicatis in Paratitlo jusd. tit. §. 3. Interdum tamen ita dictæ Christianorum ædes sacræ, ut l. 4. de his, qui ad Ecclesias confugiunt, d. Cod.

TEMPLUM, Ordo ipse *Templariorum*. Will. Brito l. 5. Philipp.

Suscipiens habitem Templi Syrias aufugit in oras.

Anonymo de Bello sacro:

Μητροπολῖται, Ἀρχιερεῖς, τὸ Τέμπλον, τὸ Σπιτάλιν.

Philippus Mouskes in S. Ludovico an. 1242.

Dont

Dont reviut noviele & exemples,
Que li Ospitaux & li Temples,
Li saudoier & li Baron
De toute la tiere environ
Avoient cute'ans fait un Roy, &c.

TEMPLUM, Ædes Templariorum, quomodo Parisiis eorumdem ædes etiamnum appellatur, vulgo *le Temple.* Monasticum Anglican. tom. 2. p. 549. *Dedit Templariis Templum Ottinge pertineat eidem.*

Porro in *Templo* Parisiensi, reconditus olim fuit Thesaurus Regius, [jam à temporibus Philippi Aug. Franc. Regis, uti patet ex ejus Testamento: cujus excerptum hoc refertur tom. 2. Histor. Dalphin p. 75. *Præterea præcipimus, quod omnes redditus nostri & servitia & obventiones afferantur Parisius per tria tempora: 1. ad festum S. Remigii; 2. ad Purificationem B. Virginis; 3. ad Ascensionem, & tradatur Burgensibus nostris præd. & P. Marescallo. In receptionibus averi nostri Adam Clericus noster præsens erit & eas scribet, & singuli habeant singulas claves de singulis arcis, in quibus reponetur averium nostrum in Templo & Templum unam.* Hoc est, Magister Templi clavem quoque unam habeat. Ibidem p. 74. Habentur Literæ ann. 1294. in quibus Philippus Pulcher Franc. Rex *Dalphino & filio quingentas libras parvorum Turonensium annui redditus* assignat, *ab ipsidem & successoribus* in *dicto Dalphinatu percipiendas perpetuo Parisius ad Templum.*] Charta ejusdem Regis an. 1309. in 2. Regesto ejusdem ex Tabul. Regio nom. 168. *Concedentes eisdem hæredibus, & suis hæredibus, ut dictum reditum apud Templum in Thesauro nostro, vel alibi, ubi thesaurus reponetur prædictus, ad festum Candelarum habeant & percipiant annuatim, &c.* Exstat in alio Regesto ejusdem Regis Philippi an. 1312. compositio, facta à Leonardo de Tybertis sanctæ domus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Priore Venetiarum, & Locum tenens Magistri Hospitalis prædicti in partibus transmarinis, & ipsius Ordinis Procuratore, & fratre Joanne de Villaribus Præceptore domus de *Fiffes* Prioratus Franciæ, cum gentibus ejusdem Regis, *super variis Regni Franciæ receptis nomine dicti domini Regis factis & habitis apud Templum, in quo Thesaurus ejusdem domini Regis servabatur per fratres Ordinis Templi ante reprobationem illius ordinis, ex quo postmodum dictæ gentes prædicti Domini Regis finalem compotum minime recepisse dicuntur, &c.* Data Parisiis 21. die Martii an. 1312. Ubi præterea hæc habentur, quæ docent penes Templarios regii thesauri custodiam fuisse, ac de eo compota exegisse; *ac proinde dictus Ordo, cui bonorum Templi, quæ prædicto domino Regi pro regimine & custodia dicti thesauri regis dictis Templariis tradita, sub eorum cura & periculo obligata remanserant, administratio, pro Terræ Sanctæ subsidio est commissa, in perpetuum remaneat quitus & penitus absolutus, super rationibus aut compotis exhibendis occasione recepta cujuslibet a Fratribus ordinis Templi nomine dicti domini Regis facta in dicto thesauro vel alibi, nec non super omni eo, quod ab Ordine nostro prædicto occasione receptarum aut rationum seu compotorum hujusmodi reddendarum ex ipsis receptis deinceps peti posset.*

Apud Anglos perinde Thesaurus Regius reponebatur in *Novo Templo* Londinensi. Matthæus Paris an. 1232. de Huberto de Burgo Angliæ Justitiario reputandarum postulatio: *Exegit rationem ... de quintadecima & sextadecima, & aliis redditibus, tam ad Scaccarium suum, quam ad Novum Templum Londinense,* (ubi Spelmannus in voce *Justitia* addit, *ubi etiam reponebantur pecuniæ regiæ,*) *& alibi.*

¶ TEMPLUM DEI, *Deo fidele, cœleste,* Cœtus Christianorum, Ecclesia. Lactantio l. 4. Instit c. 14. & lib. 2. de Morte persecutorum c. 2. & 15.

¶ TEMPLUM DOMINI, *Templum Militiæ*, Jerosolymis. Jacobus de Vitriaco l. 3. Histor. Orient. nom. 12. apud Marteo. tom. 3 Anecd. col. 277. *In Templo Domini Abbas est & Canonici regulares. Et sciendum est, quod aliud est Templum Domini, aliud Templum Militiæ. Isti Clerici, illi Milites.*

¶ 1. TEMPORALIA, Pulvinus, Gall. *Coussin*, forte quod in eo reclinentur tempora, sic dictus. Rituale Suession. MS. à Marteneo nostro laudatum in Tractatu de antiq. Eccl. Discipl. in divinis Officiis p. 382. ubi de Feria 6. Parasceves: *Dum cantatur (Tractus,) Archidiaconus ascendat in pulpitum sic: Clericus cum incenso nudis pedibus eum præcedat: deinde Subdiaconus ferens Temporalia, infula indutus, post illum Archidiaconus ferens Evangelium panno serico rubeo involutum; infula sua plicata & in modum stolæ super humerum imposita; finitoque Tractu statim incipiat, Passio Domini, &c.* In Additis recentioribus ad Missale Suession. ad hunc diem legitur: *Subdiacono tunica induto, pulvinar tenente, &c.*

¶ 2. TEMPORALIA, Bona clericorum, Gall. *Le Temporel*, in Instrumentis Gall. Christ. novæ edit. col. 159. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 5. Rymer. tom. 3. p. 120. col. 1. tom. 8. p. 393. col. 1. Kennett. Antiq. Ambrosden. p. 330. & alibi passim. *Temporale dominium*, apud eumdem Ludewig. tom. 5. p. 508. Vide *Regalia* 2. & *Temporalitas* 2.

TEMPORALIS. *Temporales potestates*, in lege 47. Cod. Th. de Episcop. qui ibidem *sæculares judices* appellantur. [Hac etiam notione Litteræ Caroli V. Regis Franc. an. 1366. tom. 4 Ordinat. p. 682. *Cum ... se præsentare consueverint (Canonici Turon.) coram quibuscumque judicibus nostris & aliis Temporalibus, & negocia sua tractare & peragere, &c. Temporales domini*, in Declaratione ann. 1335. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 509. & alibi. *Temporales personæ*, Sæculares, laici, apud Rymer tom. 9. p. 877. col. 2.]

TEMPORALIS DIES, in leg. 63. de Appellat. leg. ult. de Reparat. appellat. Cod. Th. & in Cod. Justin. &c. dicitur ultimus spatii & temporis illius, quod ad appellationem exsequendam vel reparandam legibus tribuitur: quo exspirante, causa quoque exspirat. Gloss. Gr. Lat. ὀλιγοχρόνιος, *Temporalis.* [Et alibi: Πρόσκαιρον, *Temporale.* Adde Latino-Græcas.]

TEMPORALIS HOSTIS. Capitulare 2. ann. 813. c. 9. *Habeant loricas vel galeas, & Temporalem hostem, id est æstivo tempore,* [hoc est, definito, æstate scilicet in *hostem* seu exercitum pergant, ut jam dictum est in *Hostis*.]

TEMPORALIS, Inconstans. S. Columbanus Epist. 3. *Nos scimus, quod cum gaudio & fervore suscepimus verbum domini. Caveamus nunc, ne simus Temporales.*

¶ 1. TEMPORALITAS, Tempus, ætas, temporis ratio. Tertullianus de Pallio c. 1. *Si quis conditio, vel dignitas, vel Temporalitas vestis.* Et de Resurr. carnis c. 6. *Vita transferatur à Temporalitate ad æternitatem.* Utitur etiam Philastrius Hæresi 71.

¶ 2. TEMPOLALITAS, Idem quod *Temporalia* 2. Bona Ecclesiastica, Gall. *Le Temporel. Temporalité,* in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1342. tom. 5. Ordinat. p. 271. *En tant comme il touche la Temporalité, &c.* Epistola Juliani Cæsarini Cardin. ad Eugenium IV. PP. *Non dico esse negligendam Temporalitatem; sed dico multo pluris esse æstimandam animarum salutem.* Occurrit in Charta ann. 1266. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 6. col. 158. in alio Instrum. an. 1283. apud Baluz. tom. 4. Miscell. pag. 270. in Litteris an. 1299. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 331. & 332. in aliis an. 1356. tom. 3. earumdem Ordinat. pag. 102. in aliis an. 1355. tom. 1. Anecd. Marteo. in aliis Alphons. Regis Aragon. tom. 3.

Con-

Concil.Hispan.p.659 Adde Instrumenta Galliæ Christ. novæ edit.tom.1.p 34 col.2.Probationes Hist.Lugdun p. 39 col.1.Chartam Caroli Regis Franc.an.1374. apud D. *Brussel* tom.2.de Feudorum usu pag.130.Chartam Henrici VI.Regis Angl.an.1441.apud Rymer.tom.10.p.844. col.2. Glossarium Lobinelli tom.3. Histor. Paris. &c. Vide *Regalia* 2.

¶ TEMPORALITER, Ad tempus, Gall. *Temporellement*. *Lex Temporaliter observata*, Tertull.adv.Judæos c.2.*Quo* (*mundo*) *Temporaliter libere uti potuisset*, S.Gregorio Dialog.l.2. in Præfat. *Temporaliter* opponit *semper* S.Paulinus Epist.23. n.15, *spiritaliter* vero Carolus IV.Imper.in Diplomate an.1347.apud Ludewig. tom. 6. Reliq.MSS pag.44. *Incrementum suscepit spiritaliter & Temporaliter*, hoc est, quoad res spiritales & terrenas. Vide *Temporarie*.

TEMPORANEE, Temporius, Gall. *De bonne heure*. Ritus ordinandi Episcopum in Ecclesia Rotomagensi: *Tertia pulsetur Temporanee, & interim praparet se Dominus Archiepiscopus, &c.* [Pontificale MS.Eccl.Bisunt. apud Marten.de Antiqua Eccl.discipl. in divinis Offic. p.376.*Ita Temporanee vadant, ut hora sexta ad majorem ecclesiam revertantur omnes*.]

¶ TEMPORANEUS, Maturus, tempestivus.Jac.5. 7.*Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat Temporaneum* (suppl.imbrem, Gr. ὑετὸν πρώϊμον) *& serotinum*. Passim occurrit in sacris Scripturis.

TEMPORARE, *Tempus ducere*, (Gall. *Temporiser*) *vel in tempore vivere. Adtemporare, contemporare, simul temporare*. Joan de Janua.

TEMPORARIE, Ad tempus. Salvianus l.5 de Gubern.Dei: *Nihil suscepti tribuunt, sed sibi hoc etiam pacto aliquid à parentibus Temporarie attribuitur, ut in futuro totum filiis auferatur*. Utitur etiam libro 8.Disputat in Zachæi lib.3.cap 3. *Temporarie abstinentiam & continentiam simulans*. Utuntur etiam Latini Scriptores.

¶ TEMPORATIM, pro vario tempore. Tertull. de Pall.c.2.*Sic & terram si recenseas Temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem cum conspicis flavam, mox visurus & canam*. Adde eumdem Tertull.lib.de Anima c.28.

¶ TEMPORICARE, ut infra *Temporizare*. *Dum iste Temporicando*, in Chron.Estensi ad annum 1388. apud Murator tom.15.col.517.

TEMPORINUS, Tener, mollis, Gallis *Tendre*. Odo Cluniac.l.2.de Vita S.Geraldi c.27. *Dixerat, & de rupe, quæ eidem loco imminet, cervus sese præcipitavit. Quem ministri gaudentes pariter & mirantes tulerunt, & inde, sicut cervorum caro Temporina est, delicatum edulium seniori paraverunt*.

TEMPORIVE. Gregor.Tur l.5.Hist.c.46.*Nunquam prandio usus est, nisi tantum cœna, ad quam sic Temporive residebat, ut sole stante consurgeret*. Ubi forte legendum *Temporius*. Vide *Temperius*.

¶ TEMPORIUS, Maturius, citius. Vide *Temperius*.

¶ TEMPORIVUS FRUCTUS, apud Faustum lib. 2, de Libero arbit. cap.10. Medius inter præcocem & serotinum.

¶ TEMPORIZARE, Gall. *Temporiser*, Ital. *Temporeggiare*, Cunctari. Legitur in Histor.Monast.S.Laurentii Leodiensis apud Marten.tom.4.Ampliss.Collect. col. 1143.Vide *Temperare*.

¶ TEMPTARE, pro *Tentare*, passim legitur, ut & *Temptatio*, pro *Tentatio*. Vide in hac voce.

¶ TEMPTATIVUS, pro *Tentativus*, Seducens, fallax, in Charta ann. 1377. cujus locus exstat in *Trufaticus*.

TEMPTATUS. Capitula ad Legem Alamannor. c. 22.edit.Baluzianæ: *Si inclusa missa non fuerit, & prisa & Temptata fuerit, &c.* i.tenta, seu detenta.

¶ TEMPTORIUM, pro *Tentorium*, in Memor Potestat.Regiens.apud Murator.tom.8.col.1096.

¶ TEMPTUS, pro *Tentus*, detentus, passim.

TEMPUS. *Ad tempus*, suo tempore, vel mature, phrasis Gallica, *A temps*, vel *en son temps*. Capitula Caroli M. lib.2.cap.18. *Aut si aliqua re præpeditus id facere non potuit, eur nobis ipsam impossibilitatem ad Tempus non annuntiavit*. Et c.27.*Eorum relatu nobis ad Tempus indicetur*.

¶ TEMPUS, Aer, cœlum, Gallice *Temps*. Annal.Genuens.ad ann.1287. apud Murator.tom.6.col.446. *Ubi per plures dies moram fecit, quia procedere non poterant, novercante maris & Temporis qualitate, exinde vero nondum Tempore tranquillo, &c.* Et col 509.*Circa mediam noctem validissima fortuna maris & Temporis fuit in portu Januæ, &c.* Chronicon Parm.ad an 1296.apud eumd. Murator.tom.9.col.836.*Semper die noctuque cecidit pluvia ... nullo modo exire voluerunt propter dictum malum Tempus*. Nostris *Mauvais temps*, Cœlum nubilum & pluviosum dicitur.

LIBER TEMPORUM, *id est Paralipomenon*, apud S. Hieronymum l.2 in Ruffinum c.8.

¶ TEMPUS OCTAVIANUM, Quo Cæsar Augustus imperabat. Charta apud Meichelbec.tom 2.Histor Frising.p.351.*Magna populorum concordia fiebat, letantes in eo quod Octavianum Tempus se accepisse mirabantur*.

¶ TEMPUS PINGUEDINIS, Quo pinguescunt feræ. Charta vetus apud Thomam *Blount* in Nomolex. *Tempus pinguedinis hic computatur inter festum B. Petri ad Vincula & Exaltationem S.Crucis; & tempus firmationis inter festum S. Martini & Purificationem Beatæ Mariæ*.

¶ TEMPUSCULUM, Tempus, ætas. Vita S. Gerardi Abb.Bron.n.19.sæc.5.Bened.p.264. *Asseverans ejus tutamine revexisse aurea quondam Tempuscula*.

¶ TEMTOR, Fidejussor, ut puto. Vide *Telce*.

TENA, vel TENIA, Joanni de Janua, *à teno dicitur, estque vittarum extremitas dependens diversorum colorum*, vel *extrema pars vittæ, quæ dependet coronæ*. [Gloss. S.Andr. Avenion MSS.sæc.13. *Tenia seu Tena dicuntur lingule que dependent de mitra pontificis*.] Gloss.Lat.Gal. *Tena, vel Tenta, Bende ou queue de mitre*. Provinciale Ecclesiæ Cantuar.l.3.tit.1. *Contra Clericos portantes infulas, aut Tenas coram Prælatis, &c.* Concilium Lambethense ann.1281. c.22. *Et cum corona sit character Christianæ militiæ, & revelati cordis ac patuli radiis cœlestibus insigne: ipsi ut veraciter ostendant, se hujus characteris titulum erubescere, Tena coronas abscondunt, quasi cœlestes radios repellentes, &c.* Infra: *Portantes infulas aut Tenas coram Prælatis, aut coram populo publice deferentes, &c.* Ubi Conci. Londinense an.1268.c. 5. habet, *infulas, quas vulgo Coifas vocant*. Ita *Tenæ* & *Cofæ*, idem sunt.

¶ TENABULA, Idem quod mox *Tanacula*. Forceps, Ital. *Tenaglia*. Hist. Dulcini Hæresiarchæ apud Murator. tom.9.col.440. *Positisque ante eorum conspectum vasibus igne plenis ordinatis ad calefaciendum Tenabulas & comburendum carnes ipsis adhibitisque carnificibus, qui cum Tenabulis ferri candentis carnes eorum laniabant, & frustatim in ignem ponebant*. Vide *Tenalea*.

¶ TENABULUM. Vide mox *Tenaculum*.

TENACES, *Forcipes*, in Glossis antiquis MSS. Hispanis *Tenaces*, nostris *Tenailles*, à tenendo, inquit Philander ad Vitruvium. Charta Ferdinandi I. Regis Hispaniæ æræ 1101. *Servitium de mense, id est, salare, inferturia, Tenaces, trullone cum coclearibus 10. &c.* [Fuscinas hic intelligo, nostris *Fourchettes*.]

TE-

TENACIA, pro *Tenacitas*, usurpatur ab Jona Aurel. Episc. l. 3. de Instit. laicali cap. 11. [& à Scriptore Vitæ B. Lidwinæ tom. 2. April. p. 278.]

TENACULA, Forceps, in Mamotrecto ad 2. Paralip. c. 4. nostris *Tenaille*. [*Tenaculum*, ea notione legitur in Vita S. Dunstani, tom. 4. Maii p. 363. *Tenacula, quibus ferra tenebat*, &c.

TENACULUM, *Venabulum* Joanni de Janua. [Lego in Editione an. 1514. *Tenabulum, venabulum; quia retinet aprum venientem.*] Gloss. Lat. Gall. habet *Tenabulum, Rosenail, espie*. At aliud sonat in M. Cron. Belg. p. 172. ubi de expugnatione Ascalonita à Balduino Rege Hierosol. *Quod inter maxima miranda miracula miraculum esse summum videtur, ut urbs 150. turribus prævalidis munita, & Tenaculis domum in plateis suis quasi crypta laquearis supertecta, tandem aliquando vinceretur*. Leg. forte *Tectaculis*.

TENACULUM, Fibula, *retinaculum, Retenail*, in Gloss. Lat. Gall. laudato. Vetus Charta apud Jo. Schefferum ad Chronic. Upsaliense pag. 152. *Item duo ampullæ ponderant 2. markas. Item Tenacula duarum capparum ponderant quinque markas argenti deaurati*. Ulus hac voce Terentianus Maurus in Præfat. sed alia notione. [Bern. de Breydenbach Itin. Jerosolym. pag. 208. *In navibus, quæ non clavis aut aliis ferramentis sunt compactæ, sed funibus quibusdam & ligneis Tenaculis conglutinatæ*, &c.]

¶ TENAGIARE, Candenti forcipe laniare, Ital. *Tenagliare*, Gall. *Tenailler*. Joh. Demussis Chron. Plac. ad an. 1326. apud Murator. tom. 16 col. 494. *Eodem anno Carcagnus proditor & Radulphus ejus socius, & duo alii socii eum eis Tenagiati fuerunt*.

¶ TENALEA, Forceps, Gall. *Tenaille*, Ital. *Tenaglia*. Job. de Bazano Chronic. Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 613. *Deinde fuit Tenaleis morsicata . . . super unum lectum accensorum carbonum*, &c. Vide *Tenella*.

¶ TENALES, Eadem notione. Index utensilium de Rominiaco è Chartulario Compendiensi: *Una sesnris & quidam tripes, & trois chemines de fer, & unos Tenales & duo treffus*.

¶ TENALIA, Eodem intellectu. Chron. D de Gravina, to. 12. Muratorii col. 567. *Licet in eorum corporibus caro modica superesset morsibus Tenaliarum ignearum*, &c. *Tenaliis igneis mordere*, ibidem col. 641.

¶ TENALIUM, Eodem significatu. Chronicon Bergom. Castelli de Castello ad an. 1406. *Quod ipsi ducantur super carrera ad locum justitiæ & cum Tenalio ardente deberent attenajari*, &c.

¶ TENALLA, Idem. Enumeratio MS. munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1260. *Item 6. martellos. Item 5. Tenallas. Item 30. forcipes*. Ubi per *forcipes* forte minores, per *tenallas* vero majores forcipes sunt intelligendi.

¶ TENALLEATUS, Candenti forcipe lanitus, Gall. *Tenaillé*. Annales Estenses ad ann. 1403. apud Muratori tom. 18. col. 990. *Villanus debito damnatus supplicio suis, per civitatem super currum Tenalleatus*, &c. Vide *Tanajare*.

¶ TENAMENTUM, Idem quod infra *Tenementum*, post *Tenere*. Ibi vide.

¶ TENANCIA. Vide *Tenere* 1.

TENANDRIUS. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ c. 4. §. 3. *Statutum est & ordinatum, quod licet in posterum dominus Rex de dicto Comitatu aut dominio, cum Tenandriis & libere tenentibus per chartam suam infeodaverit aliquem*, &c. Legendum puto *Tenancerius*, ex Gallico *Tenancier*, Tenens.

☞ Nihil est cur certo locum emendens. *Tenendria*, pro villa, infra occurrit: quidni *Tenandrius*, pro villicus? Vide *Tenendria* in *Tenere* 1.

¶ TENANTIA. Vide *Tenentia*, & *Tenere* 1.

¶ TENASMUS, *Egerendi libido continua, sed inanis*, Laurentio in Amalthea. Plinius l. 28. c. 14. habet: *Tenesmos, id est, crebra & inanis voluntas desurgendi*. Habet etiam *Tenasmus* eodem cap. Sæpius alii *Tenesmus* dicunt, Medicis nostris *Tenesme, Epreinte*.

¶ TENATOR, pro *Tannator*, ut videtur, *Tanneur*. *Constantius de Mangueur Tenatar Trecensis*, in Charta an. 1249. ex Chartul. Campan. fol. 533 col. 1.

¶ TENATURA. Vide infra in *Tenere* 1.

¶ TENCA, Piscis fluviatilis notus, Gall. *Tanche*, Ital. *Tenca*, Ausonio in Mosella v. 125. *Tinca*. Dicitur *Tenca* Petro Azario apud Murator. to. 16. col. 418. Rumplero l. 1. Histor. Monasterii Formbac. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 2. col. 433. & aliis. Hinc emendandus alter ejusdem Rumpleri locus col. 468. ubi pro *Tenca* perperam habetur *Tenta*.

¶ TENCHA, Eadem notione, in Statutis Astensibus, ubi de *intratis portarum*, & in Statutis Placentiæ lib. 6. fol. 79. verso.

¶ TENCHIA Eodem intellectu, in Charta Hugonis Abb. S. Dionysii an. 1200. ex Archivo B. Mariæ de Argentolio.

¶ TENCHURERIUS. Sententiæ Inquisit. Tolos. p. 9. *Matheus Aycardi Tenchurerius de Tolosa*, &c. Forte *Tenchurerius*, pro *Tenturerius*, Gall. *Tenturier*, Tinctor, infector. Vide *Tincturarius*.

1. TENDA, Tabernaculum, tentorium, Gallis *Tente*. [Ital. *Tenda*.] Tudebodus lib. 2. Histor. Hierosolymitanæ: *Et in nostras laxatis frænis concurrerunt Tendas*. Florentinus Monachus de Expugnatione Acconensi:

Bachanolis Africus mare perturbabat;
Evulsa tentoria tanta lansabat,
Si confratres mei tunc ibidem fuissent,
Et tenere dentibus me Tendam vidissent,
Horum quidam, reputo, super me risissent.

Occurrit præterea apud Ordericum Vitalem lib. 9. pag. 742. 743. [in Annalibus Genuens. ad ann. 1213. apud Murator. tom. 6. col. 405. in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1275. apud eumdem Murator. tom 8. col. 1138. in Chronico Estensi ad ann. 1350. apud eumdem tom. 15. col. 458. in Chronico P. Azarii, tom. 16. ejusdem Murator. col. 331. in Statutis Astens. col. 17. cap. 71. in Statutis datiariis Riperiæ cap. 14 &c.] Raymundus Montanerius in Chron. Aragon. cap. 122. *Et lo Senior Rey d'Arago feu anar la crida per la sua host, que tot hames plegas les Tendes*, &c. Sic Τέντας & Τέντες, tabernacula vulgo vocant recentiores Græci, Leo in Tactic. cap. 5. §. 9. cap 10. §. 12. cap. 13. §. 3. cap. 18. §. 54. Nicetas Græcn-Barb. in Notis Wolphianis pag. 115. edit. Genev. Ducas pag. 37. 188. Joan. Cananus pag. 192. & alii à Rigaltio & Meursio laudati, [ut & in Glossario mediæ Græcitatis.]

TENDA, Hispanis, est Statio seu officina in foro aut locis publicis exponendis & vendendis mercibus. *Tentorium* exponitur in Foris Aragon lib. 9. pag. 579. Diploma Weremundi Regis Hispan. apud Ambrosium Moralem: *Cum omnibus utensilibus, cupis, torcularibus, & Tendis in mercatello, & vineis, quæ servierunt ipsi corti*, &c. Charta Aldefonsi VII. Regis Castellæ æræ 1213. *Et vestras Tendas nullus Alvazil, neque Almuferiens, neque Almoçabel violenter intret*, &c. Rodericus Toletanus lib. 6 cap 24. *Ren dotavit Ecclesiam Toletanam, & dedit ei ... in civitate omnes stationes, quas vulgariter Tendas vocamus*. Idem Histor. Arabum cap. 40 *Stationes vendentium* vocat. Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. fol. 18. *Si duo habent domos, Tendas, aut alias hereditates simul*, &c. Charta Lusitanica apud Brandaon,

daon l.15. Monarch. Lusitan. cap. 31. *Idem retineo mihi & successoribus meis omnes Tendas, quas Reges Saraceni solebant tenere tempore Saracenorum.* Adde tom. 5. p. 308. Præterea Colmanerexium in Hist. Segoviensi c. 17. §. 15. c. 19. §. 2.

Tendarii, Qui in *Tendis* merces suas venum exponunt. *Apothecarii & Tendarii*, in Foris Aragon. l. 9. tit. Quod Phisici, &c.

Tendere, Tentorium explicare, vel in tentorio subsistere, castra metari, [Italis *Tendare*, nostris *Tendre*.] Gloss. MSS. Reg. Cod. 1013. *Tendebat, tentorium habebat.* Palmerius ad Salustium pag. 520. restituit vocem *Tendentes*, pro *Tentoria figentes*, atque vocabulum esse Numidarum. Huc viri docti ita referunt Maronis:

. . . *hic sævus Tendebat Achilles.*

Et Suetonii in Galba cap. 12. *Cohors Germanorum juxta hortos Tendebat.* Denique Taciti Annal 13. *Milites Tendere omnes extra vallum jussit.*

Adtendare, Eadem notione, [Italis *Attendare*.] Epist. Tierrici Magistri Templi in Chronico Reichersperg. an. 1187. *Et non potuerunt Adtendare ultra tendas tres.* Joan Villaneus l. 5. c. 1. *Ove il detto Imperadore s'era attendato a gran danno di Romani.* Adde l. 7. c. 147. l. 9. c. 46. Hinc nostrum *Attendre* fluxit, [ut & Italicum *Attendere*,] pro *expectare*, quia donec *tendæ*, seu tentoria figantur, subsistunt, & expectant.

Tabernacula autem olim ex coriis confecta constat: unde in Epistola Valeriani ad Zozimionem, apud Pollionem in Claudio: *Pellium tentoriarum decuria triginta.* Zonaras in Constantino M. Σκηνή τε ποτὲ τῷ πατρὶ ἀπεσμίχθη ἐκ βυρσῶν ... [illegible]

2. TENDA, apud Papiam, *quæ rustice Trabis dicitur.* Cod. aliud *Trabea* præfert. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Tenda*, sylp syle, i.. Domus limen.

¶ TENDARII. Vide *Tenda* 1.

¶ TENDARIS, Locus in quo panni explicantur seu extenduntur, ut discimus ex Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. tom. 2. Ordinat. p. 115. *Concedimus eisdem quod pro custode Tendaris, seu loci communis in quo panni tirantur seu tenduntur, & in parte adaptantur, possint unum denarium & pro clausura, & aliis reparationibus dictis tendaris ... imponere desuper, seu supra quemlibet pannum in dictu Tendari, & aliis Tendariis dictæ villæ tirandum, per illos, qui facient pannos ipsos tirari.* Vide in *Tenda* 1. & infra *Tentorium* 1.

¶ TENDEHEVED, mendose apud Hovedenum in Henrico II pro *Tent-heved*, vel potius *Tenheved*. Spelm. Vide *Tenheved*.

¶ TENDELLI, mendose, ut dicitur in *Collateris*.

¶ TENDERE, Extendere. Cod. Theod. lib. 11. tit. 14 leg. 1. *Ante omnia autem quæ in horreis habentur expendi volumus, ita ut non prius ad id frumentum Tendatur expensio.* Codex Justiniani præfert extendatur. Pro tentorium explicare seu castra metari sumitur paulo ante in *Tenda* 1.

¶ TENDITAS, Voluntas, auctoritasve. Bulla Gregorii IX. PP. è Tabulario Corbeiensi: *Ingerannus de Wareignies possessiones, redditus & alia bona ipsius monasterii occupare propria Tenditate præsumens, villas molendina & grangias monasterii cum non modica quantitate bladi .. succendit ausu nefario & destruxit.*

¶ TENEAMENTUM, Teneatura. Vide infra *Tenere* 1.

¶ TENEBELLÆ, Parvæ tenebræ. Cl. Mamertus lib. 2. de Statu animæ c. 9. *Eruentur mihi atque extrahentur etiam nuncupatim ex abditis Tenebellarum, quis habetur delitere.*

TENEBRÆ, Officium Ecclesiasticum, ita appellatum, quod peragitur feria 4. 5. & 6. majoris hebdomadæ. *His enim diebus Ecclesia Tenebras colit, & Matutinas in Tenebras finit*, inquit Durandus lib. 6. Ration. cap. 72. n. 2. *Primo quia in luctu & mœrore est propter Domini Passionem: & propter ejus triduanam mortem exequias celebrat triduanas. Secundo Officium Tenebrarum significat tenebras, quæ fuerunt super faciem terræ, dum pendebat Sol justitiæ in cruce, &c.* Adde Beletum c. 100. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 20. *Ad Tenebras in Parasceve per tres dies 13. cerei accenduntur.* Hugo Flaviniac. p. 170. *Ubi vero ventum est ad Tenebras, miser ille, dum Kyrie eleyson cum versibus cantaretur, corde compunctus genibus patris advolutus est.*

Ad hunc posteriorem locum non satis attendisse videtur Mabillonius, cum *Tenebras* generatim *Matutinas* interpretatur in Onomastico ad calcem partis 1. sæculi 6. SS. Benedict. Verum quidem est de *Matutinis* hic agi; sed de *Matutinis* nocte Cœnæ Domini celebratis, unde à Cœna Domini dictæ sunt *Tenebræ*, non à tenebroso noctis tempore, ut intellexisse videtur vir doctissimus.

¶ TENEBRARE, *Obscurare, tenebrosum facere.* Johanni de Janua. *Tenebrare terras*, Martiano Capellæ l. 6. S. P. Chrysologus Serm. 74. *O si nebulæ fumus mulieris Tenebrasset aspectum!* Lactantius l. 4. c. 19. *Tenebrabitur dies lucis.* Guibertus l. 1. de Pigneribus SS. c. 1. *Quid dicam de illis, qui nullis aliorsum testimoniis claruerunt, & ex eo quod scripturis qualibuscumque celebrari putantur, potissimum Tenebrabuntur?*

TENEBRARIUS, Vir obscurus, obscuri nominis. Vopiscus in Firmico: *Et illi quidem adversum nos contendenti hæc sola ratio fuit, quod dicebat, Aurelianum in edicto suo non scripsisse, quod tyrannum occidisset, sed quod latrunculum quendam à Rep. removisset: perinde quasi digne tanti Princeps nominis debuerit tyrannum appellare hominem Tenebrarium, aut non semper latrones vocitaverint magni Principes eos, quod invadentes purpuras necaverunt.*

¶ TENEBRATIO, Obscuratio, caligatio. *Tenebratio visus*, Cælio Aurel. l. 1. Chron. c. 2.

¶ TENEBRESCERE, Tenebrosum fieri, tenebris obduci. S. Aug. de Genesi ad litt. l. 1. c. 10. *Quo tempore pars ista, in qua sumus, Tenebrescit in noctem.* S. Chrysologus Serm. 74. *Tenebrescit vesper, non lucescit.* Rursum utitur Serm. 77. Homagium an. 1257. è Schedis Præsidis de Mazaugues: *Quoniam veritatis series plerumque . . . Tenebrescit.*

¶ TENEBRICARI, Idem quod *Tenebrescere*. *Sol media die Tenebricavit*, apud Tertullianum adv. Judæos cap. 13. Paschasius Radbertus lib. 3. de Fide, Spe & Char. cap. 12. tom. 9. Amplis. Collect. Marten. col. 570. *Hinc (anima) Tenebricatur peccatorum suorum aspectibus; illinc resplendet gratia Dei respersa & virtutum munusculis.*

¶ TENEBRICOSITAS, Obscuritas, caligo. *Tenebricositate vexari*, Cælio Aurel. l. 1. Chron. c. 4.

¶ TENECULA, Idem quod *Tenacula*, Forceps. Gal. *Tenaille.* Acta SS. Martii tom. 2. p. 508. *Brachium S. Joseph de Arimathia in argento cum Teneculis in manu de argento.*

¶ TENEDO, Tenedura. Vide *Tenere* 1.

¶ TENELLA, Gall. *Tenaille*, Forceps. Vita B. Lidwinæ, tom. 2. Aprilis pag. 274. *Tenella solet calefieri ad ignem.* Et pag. 314. *Quod (pomi fragmentum) etiam inter ferreas Tenellas candentesque compressum, insipidum omnino reddebatur.* Utitur etiam Cornelius *Zantfliet* in Chronico apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 365. ubi de eadem B. Lidwina. Vide in *Tenalea*.

1. TENELLUS, Obturaculum oris dolii. Jo. Laudensis

densis in Vita S. Petri Damiani Card. n. 22. de dolio, seu tina: *Evulso Tenello, nihil prorsus vini suspiciunt.*

¶ 2. TENELLUS, Cenaculum auditorum. Ordinatio Humberti II. super ordine & numero mensarum tom. 2. Hist. Dalph. p. 311. col. 1. *Item, quod aliis Militibus simplicibus in nostro Tenello comedentibus serviatur eodem modo inter duos quoslibet, videlicet de una gallina, &c.* Mox: *Item, quod omnibus... in Tenello nostri hospitii comedentibus serviatur, &c.* Et pag. 312. col. 2. *Die Veneris... in hospitio non comedetur, nisi semel in die & in Tenello, sicut nec aliis diebus jejunii.* Ibidem pag. 313. col. 2. *Potatio de mane in Tenello: Item volumus & ordinamus, quod qualibet die de mane, quando non est jejunium ordinatum ab Ecclesia, panaterius hospitii nostri portet seu portari faciat in loco, ubi tenetur Tenellus, mappam cum duodecim pannibus parvis... & quod botellerii portent pro eisdem ad prædictum Tenellum sex mensuras vini puri de Tenello, & quod coquus de coquina nostra portari faciat ad dictum locum pro eisdem unum rotulum de carnibus, &c.* Similia mox repetuntur, ubi de potatione per diem in Tenello. Rursum infra pag. 317. col. 1. *Item, volumus quod illi qui debent in Tenello communi comedere, &c.* Adde pag. 335. col. 1. & vide *Tinellus*.

¶ TENEMENTARIUS, TENEMENTUM, TENENDEIA, &c. Vide *Tenere* 1.

TENENS, forensa vocabulum, pro reo, ut contra, *Petens* pro actore, in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 2. Occurrit passim in Legibus Scoticis & Anglicis. Vide *Tenere* 1.

¶ TENENSA, Possessio quam quis tenet ab alio. Charta ann. 1210. è Chartulario Lezatensi: *Ego Guill. Abb. Lezat. solvo & derelinquo... Bernardum de Vauro & omnem suam Tenensam, & omnes suas res mobiles & immobiles, quocumque loco prædicta Tenensa sit vel esse debet, & omnem suam progeniem... tali pacto quod prædictus B. de Vauro & qui per eum erunt, reddant & donent duos solidos de bonis Tholosanis annuatim ex parte dominationis per seipsos & per omnem suam Tenensam, scilicet prædicto G. Abbati Lezatensi, &c.* Vide infra *Tenere* 1.

¶ TENENTIA, TENANTIA, Securitas standi promissis & conventis. Litteræ Willelmi Scotorum Regis an. 1209. apud Rymer. tom. 1. p. 155. col. 2. *Pro eisdem terminis fideliter tenendis dedimus eis in Tenentiam obsides nostros, quos habet.* Charta Johannis Regis Angl. lib. nig. Scaccarii p. 379. *Tradidit nobis tria castra Walliæ sua... in Tenantiam reddendi nobis prædicta debita nostra & satisfaciendi nobis, &c.* Vide *Tenentaria* & *Tenementale*. Occurrit alia notione in *Tenere* 1.

¶ TENENUM, Ager, ut videtur, clausus. Charta an. 1358. apud Corbinell. inter Probat. familiæ *de Gondi* tom. 1. pag. 157. *Item unum palatium magnum cum columbaria, & cella, & curte, & una domo bassa, & casolare, & Teneno cum vitibus positum in papulo S. Martini.*

¶ TENERARE, Tenerum efficere, Constantino Africano, cujus locus exstat in *Gastia*.

1. TENERE, TENENS, TENEDO, TENEMENTUM, &c. Voces fori feudalis.

TENERE dicitur, qui prædium à domino feudali dependens, & in ejus feudo vel dominio possidet: quæ vox hac notione passim occurrit.

TENERE IN CAPITE dicitur, qui nullo medio ratione feudi domino subjectus est: apud Anglos specialiter, qui à Rege seu *Corona* feudum suum tenet. Cowell. [Charta Henrici Regis Angliæ circa an. 1155. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu pag. 1. ad calcem: *Si quis Comes, vel Baro, seu alius tenementum Teneat de nobis in capite per servitium militare, mortuus fuerit, & cum decessit heres ejus plenæ ætatis fuerit, & relevium debeat, habeat hereditatem suam per relevium antiquum, & alii similiter per antiquam consuetudinem feodorum.*] Radulphus de Diceto ann. 1163. *Nullus scilicet, ut vulgarius loquar, de Rege Tenens in capite castellum, villam, vel prædium, &c.* Epistola Monachorum Ecclesiæ Cantuariensis ad Reg. Henricum II. *Cum nihil ad eam spectent, sed nos Teneamus post Deum in capite de vobis, sicut & ipse.* Matth. Paris an. 1244. *Ad omnes Prælatos, qui de Rege Baronias Tenebant in capite.* Et infra: *Ut quilibet Baro Tenens de Rege in capite, haberet prompta & parata regali præcepto omnia servitia militaria, quæ ei debentur.*

¶ TENERE À SOYETE, hoc est, ad societatem, ut satis explicant. Litteræ Officialis Morinensis annis 1271. è Tabulario Corbeiensi: *Retorent etiam dicta triginta jornalia terræ Tenenda ab eadem Ecclesia hereditarie à soyete, tali modo, quod dicti Abbas & Conventus deberent invenire tertiam partem seminis dictæ terræ, & prædicti superius nominati deberent ad sumptus suos proprios dictam terram excolere, seminare & ahanare, & habere medietatem fructuum ratione agriculturæ suæ, & prædicti Abbas & Conventus aliam medietatem.* Vide *Socida*.

TENENTES IN COMMUNI, sicut illi, qui ex diversis titulis terras ac tenementa pro indiviso tenent. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 14. Ii in Foris Aragonensibus unica voce *Terrætenentes* dicuntur apud Michaelem *del Molina* in Repertorio p. 75 & alibi: *Terretenents*, in Chron. Petri Regis Aragon. l. 1. c. 43.

TENENTES IN FEODO SIMPLICE, Littletoni sect. 1. 2. 3. &c. *Tenant en fee simple*. Vide in *Feudum simplex*.

TENENTES IN FEUDO TALLIATO. Vide *Feudum talliatum*.

TENENTES IN TALLIA GENERALI, Littletoni sect. 14 & 15. dicuntur cum tenementa dantur alicui & hæredibus ex proprio corpore procreatis. Tum enim *generalis tallia*, (*general taile*) dicitur ex qualibet uxore, si is plures habuerit, procreati liberi ad ejusmodi tenementorum successionem admittuntur.

TENENTES PER TALLIAM SPECIALEM, Cum tenementa alicui & uxori, & hæredibus ex utroque procreatis dantur. Tum enim soli ex hoc conjugio nati liberi ad ea tenementa admittuntur. Littleton. sect. 16. 19. Vide *Talliare* in *Tallia* 8. & *Feudum talliatum*.

TENENS IN DOTE, dicitur cum uxor marito defuncto, tertiam ejus tenementorum in dote tenet. Idem sect. 36.

TENENS AD VITAM, seu usumfructum. Idem sect. 56.

TENENS AD CERTUM *annorum numerum* Idem sect. 58. 59. &c.

TENENS AD VOLUNTATEM, Cum tenementa alicui conceduntur possidenda ad voluntatem donatoris, apud eumdem sect. 68. & seqq. Quæ quidem *Tenura*, alia videtur ab ea, de qua vetus Consuetudo Normanniæ MS. part. 1. sect. 3. c. 15. *Uns fiemens sont apelez frans.* Tenemens *sans homage & sans parage en fieu lay, & ce est fet par aucune composition, qui est fete entre aucunes personnes. Si comme un homme a 30. s. de rente, & il donne à un autre les 10. & l'homage & son homme: cil qui tient le fieu ne fet pas homage à l'autre, car il tient le fieu par un seul homage, & tele Tenure est appellée Tenure de volenté, pour c'en que ele est fete de la volenté à celui, qui baille le fieu, & qui le reçoit sans nul homage, & sans nul besoing d'ostage, &c.*

TENENS PER CONSUETUDINEM *Angliæ*, dicitur is, qui tenet seu possidet Tenementa, vel terras, quæ à Consuetudine Angliæ maritis, vel in dotem uxoribus permittuntur. Is enim invaluit mos apud Anglos, ut si quis fœminam hæredem ducat, & ex ea prolem gignat,

quæ

quæ viva prodit in lucem, terras, de quibus uxoris nomine saisitus in ejus vita est, & mortua, integras ad vitæ suæ terminum retineat. Quam legem Henrico I. quidam adscribunt. Vide Littletonem sect. 35. Covellum lib. 2. Institut. Angl. tit. 2. §. 18. & supra in voce *Curialitas Angliæ*.

TENENTES LIBERE, Qui liberum tenementum tenent vel possident, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 9. *Libere Tenentium* alii sunt *intrinseci*, alii *forinseci*, in Fleta l. 1. c. 71. §. 13.

¶ TENENS MEDIUS. Vide in *Medius*.

TENENS PER COPIAM ROTULI CURIÆ. Vide in *Copia*.

TENENS PER VIRGAM. Vide *Virga*.

TENENS PER HOMAGIUM, in veteri Consuet. Normanniæ c. 28. 29.

TENENS PER PARAGIUM. Vide *Paragium*.

TENENS PER ELEEMOSINAM. Vide *Eleemosyna* 2.

TENENS PER BURGAGIUM. Vide *Burgagium*.

TENENS PER BORDAGIUM. Vide *Bordagium*, in *Borda* 5.

¶ TENEMENTUM, Territorium, districtus alicujus loci. Statuta Arelat. MSS. *Si maleficium vel injuria in Arelate vel ejus Tenemento commissa fuerit*, &c. Statuta Massil. lib. 2. cap. 32. *Statuimus, quod si aliquo tempore (contigerit) talam fieri in civitate Massiliæ, tenemento vel ejus districtu occasione guerræ generalis*, &c. Charta Montis-majoris ann. 1212. *Quidquid in tota prædicta villa Portusis seu in toto ejus Tenemento quacumque ratione justa vel injusta possidet*. Donatio Templariis facta an. 1248. *Dono... villam seu castrum de Generiaco cum omni suo Tenemento*. Charta an. 1266. ex Archivo Eccl. Massil. *Quatuor pecias terræ sitas in tenemento Alandi*. Charta ann 1203. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. tom. 1. pag. 85. col. 1. *Ego Ildefonsus Dei gratia Comes & Marchio Provinciæ ... concedo tibi Raimundo Dei gratia Forojuliensi Episcopo ... omnes justitias hominum qui sunt vel erunt in posterum in Tenemento Forojuliensi Ecclesiæ, sive in civitate Forojulii, sive extra in castris, vel villis ad episcopatum vel præposituram pertinentibus*, &c.

TENEMENTUM, Prædium urbanum, quod de domino tenetur. Skenæus ait, Tenementum communiter accipi pro hæreditate vel feudo; liberum vero tenementum idem esse cum ususfructu, tametsi sæpissime confunduntur, atque hæc differentia minime observatur. Bractono lib. 4. tract. 1. cap. 31. §. 1. & lib. 5. tract. 5. c. 28. §. 1. Tenementum est prædium, quod in villa est, seu villæ partem conficit. Historia Translat. S. Julianæ Virg. an 1207. *Ut casalia & Tenimenta civitatis ab eorum incursibus defensarent*. Passim. Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Partiray vous parmi mes Tenemens.

Infra:

Se donna li treslou son Tenement,
Et à ses sers donna gram chàzement.

LIBERUM porro TENEMENTUM, inquit Bracton. l. 4. tr. 1. cap. 28. §. 1. *est id, quod quis tenet sibi & hæredibus suis in feodo & hæreditate, vel in feodo tantum sibi & hæredibus suis*. Ita autem dicitur *ad differentiam ejus, quod est villenagium: quia tenementorum aliud liberum, aliud villenagium*. Liberorum autem tenementorum aliud *tenetur libero pro homagio & servitio militari, aliud in libero sockagio cum fidelitate tantum, vel cum fidelitate & homagio*. Vide ibi varias species tenementorum, & c. 38. §. 5. Quoniam Attachiamenta c. 45. 46. 47. & Fletam l. 5. cap. 9. §. 16 *Tenement noble*, in nova Consuetud. Atrebatensi art. 194. Alias *liberum tenementum* accipitur pro usufructu, ut in Legibus Burgorum Scoticorum cap 135. §. 9 ubi vult Skenæus. At Bracton. loco laudato scribit, *Liberum tenementum non posse dici alicujus, quo quis tenet ad certum numerum, mensium, vel dierum, licet ad terminum centum annorum, quod excedit vitas hominum*. Vide Christophorum de Sancto Germano in Dialogo de Fundamentis Legum Angliæ cap. 7. pag. 26.

¶ TENIMENTUM, in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 536. in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 8. & 16. & in Diplomate Henrici VI. Imper. ann. 1193. apud eumdem Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1002. in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 552. in Actis B. Joachimi, tom. 7. Maii p. 92. quibus in locis modo Prædium quod de domino tenetur, significat, modo Territorium seu districtum alicujus loci, ut vox ipsa *Tenementum* quod supra observavimus.

¶ TENAMENTUM, Idem quod *Tenementum*. Charta Nobiliacensi ano. 1270. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag 888. *In terra nostra ac domanio nostro, dictorum Religiosorum, feodis, retrofeodis ac Tenamentis, quæ à nobis tenetur in dictis villis de Mertaco*, &c. Rursum occurrit ibidem pag. 890. & 891. Tabularium Monasterii Villæ-novæ: *A. de Tharreto Dominus Machecolli, cum Beatricis uxoris meæ assensu, A. de Porta & hæredibus suis quoddam Tenamentum in maresio juxta Vacharepecam dedi in perpetuum possidendum*. Occurrit rursus in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol 84.

¶ TENEAMENTUM, Eadem notione. Homagium Arturi Ducis Britan. præstitum Philippo Regi Fr. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag 328. *Ego feci carissimo domino meo Philippo Regi Franciæ illustri hommagium ligium ... de feodo Britanniæ ... salvis omnibus Teneamentis de quibus ipse dominus Rex & homines sui tenentes erant eo die, quo ipse diffiduciavit*.

¶ TENENTIA, TENANTIA, Idem quod *Tenementum* & *Tenetura*. *Tenanche*, in Charta ann. 1246. apud Thomasser. p. 86. Donatio ann. 1125. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 429. *Donamus totum ipsum honorem, quem quem ipsi habuerunt ... in omnibus locis, sive per alodium, sive per fevum, sive per Tenantiam*. Charta Guidonis Comitis Flandriæ ann. 1237. è Tabulario S. Bartholomæi Bethun. *Hospites etiam & tenentes dictæ Ecclesiæ cum à dictis Præposito & Capitulo de novo ad dictam Tenantiam admittentur, debent jurare*, &c. Guillelmus Mara Magister Ordinis de Spata an. 1261. Aurelio Abb. Fuliensi se suumque Ordinem donat *& possessiones, & honores, & homines & feminas, cum eorum Tenentiis, & jura ad eas spectantia & pertinentia, scilicet domus, campi, vinea*, &c. apud Marten tom. 2. Anecd. col. 1111. Arestum an. 1285. ex Chartular. Corb. *Abbas & Conventus dicebant & proponebant contra dictos Majorem & Juratos quod ipsi Major & Jurati in tresonsis & Tenanciis dictorum Religiosorum emerant & ratione emptionis tenebant ... unam domum*, &c. Charta ann 1294. ex eodem Chartular. *Lesquelles Tenances devant devisé's sont prisé's bien & justement, à 26. livres & onze saudées de terre*. Charta Edwardi primogeniti Henrici III. Regis Angl. apud Th. *Blount* in Nomolexico v. *Tenancies*: *Sciatis quod dedimus & assignavimus in Tenanciam dilecto & fideli nostro Yvoni Pannton omnes terras ... quæ fuerunt Hugoni Bedelli ... tenendas ad nostrum beneplacitum voluntatis*. Charta an. 1344. è Schedis Marchionis de *Flamarent*: *Solvere dictum accaptamentum, ut moris est, in dominorum mutationibus & heredum ratione Tenentiarum, quas tenet ab ipso domicello*. Occurrit passim.

TENEMENTARIUM, Idem quod *Tenementum*, in Actis Capitularibus Eccl. Lugdun. an. 1337. Cameræ Comput. Paris. p. 23.

In Chartis Lugdunensibus, ut nos amice monuit D. *Aubret*, *Tenementarium* idem sonat quod Codex agrorum vectigalium, nostris vulgo *Terrier*.

¶ TENEMENTARIUS, Idem qui *Tenens*, Manceps, feudatarius; *Tenementier*, in Consuetud. Lotharingiæ tit. 12. art. 32. & tit. 16. art. 1. Libertates Belli-visus an. 1256. to. 1. Hist. Dalphin. p. 59. col. 1. *Si alio modo quam per venditionem tenementum mutari contigerit, debemus habere pro mutagio nos & successores nostri censum à novo Tenementario duplicatum. Hoc idem intelligimus ad mutationem domini.* Occurrit in Regesto *Probus*, cujus locus extat in *Confraria*, in Tabulario S. Andreæ Claromont. non semel, in Consuetud. Marchiæ Dumbarum art. 7. in Statutis Vercell. fol. 70. v. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. p. 173. & alibi passim.

¶ TENEMENCIARIUS, Eadem significatione. Terrarium Apchonii an. 1518. *Tam diu quam diu erunt Tenemenciarii dictarum proprietatum supra confinatarum, &c.* Rursum occurrit infra.

¶ TENEMENTIUS, contracte, pro *Tenementarius*, ni fallor, in Terrario Sacristæ S. Illidii Claromont. ann. 1398.

¶ TENEMENTIARIUS, Idem qui *Tenementarius*, Gall. *Tenancier*. *Tenentiarii homines monasterii* S. Johann. Angeriac. in Charta ann. 1285. è Chartulario ejusdem cœnobii. Occurrit alibi non semel.

¶ TENEMENTATOR, Eadem notione. Charta an. 1214. è Tabular. S. Barthol. Bethun. *Ecclesia debet ponere dicto domino, Roberto de Rals Militi vel ejus hæredi certum Tenementatorem, post cujus decessum Ecclesia debet solvere duplicem redditum anni unius pro relevio.* Hic *Tenementator*, ut & *Tenementarius* Regesti *Probus*, loco in *Confraria* relato, vicem agit caduci clientis, *quem* Practici vocant *Homme vivant & mourant*, quemque domino præstare debent *homines manus mortuæ*, seu Congregationes, quæ nunquam moriuntur, ne dominus iis privetur juribus, quibus potiri solet tenementario vita functo.

TENETURA, Fnoma, qua *Tenementum* de domino per vassallum *tenetur*, seu possidetur, vel ipsum tenementum. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 15. *Teneure est appellée la maniere, par quoi les tenemens sont tenus du Seigneurs; l'une des tenues est tenue des Seigneurs par homaige, l'autre par parage, & l'autre par aumosne.* Charta Matthæi de Marliaço ann. 1208. *Præterea dedimus ei 30. libras Paris. ad emendum aliquam Teneturam, quæ ad ipsum & uxorem suam, quamdiu vixerint, ... pertinebit.* Monast. Anglic. tom. 1. p. 362. *Notum ... nos dedisse ... quandam Teneturam ad sartandum in Tenetura maneris, quod dicitur Chisbeebruge.*

TENEDURA, pag. 526. ibidem. [Chartul. S. Vandregesili tom. 1. p. 32. *Sicut inde ad huc plures vestituras & Teneduras ostendunt.*]

TENEATURA. Charta Communiæ S. Quintini ann. 1195 *Si quis aliquam Teneaturam anno & die in pacem tenuerit, &c.* Infra: *Si quis Teneaturam aliquam tenuerit, & vitam finierit, &c.* [Eadem occurrunt in Charta Communiæ Calniaci an. 1213. Charta Henrici Regis Angl. an. 1220. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1144. *Idem autem Rex Franciæ & homines & imprisii sui erunt in ea Teneatura, in qua sunt modo ... & nos & homines & imprisii nostri erimus in ea Teneatura, in qua sumus modo.* Id est, in ea saisina & possessione, &c.]

¶ TENITURA. Charta Communiæ Noviom. ann. 1181. tom. 7. Miscell. Balus. pag. 300. *Si quis terram vel domum vel quamlibet Tenituram per annum & diem tenuerit, &c.*

TENATURA. Charta Guillelmi Cardinalis Archiepiscopi Remen. an. 1182. *Decernimus autem, ut quicumque hæreditatem, vel emptionem, vel alias quaslibet possessiones per 7. annos & unum diem in pace possederit & tenuerit, Tenaturam suam deinceps libere & quiete possideat. Ita quod alius reclamare non possit, vel Tenaturam calumniare, nisi possit probare, quod interim absens à terra fuerit, & absentiæ suæ rationabilem prætenderit occasionem, vel infra spatium illud, talis ætatis extiterit, quod jus suum disrationare non voluerit.* [Similia prorsus habentur in Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1216. apud Perardum p. 344. hisque mox subditur: *Sciendum etiam, quod gageria non est Tenatura.*] Les Miracles *du Chevalier* MS.

Et si feras de m'amour toute
En Teuure & en saisine.

¶ TENGUDA. Transactio Ludovici Domini de Castro-novo in agro Lemovic cum incolis ejusdem loci an. 1461. *In eodem tractatu comprehenduntur tenentiarii de Cros-le-baret, qui erant antea possessores ipsius Tengudæ.* Charta Comitatus Marchiæ ano. 1406. *Tradiderunt .. quamdam Tengudam contiguam prædicto manso.* Et infra: *In dictis villagio & Tenguda assensatis,*

TENEDO, vel TENEZO, Idem quod *Tenetura*, & *Tenementum*. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 68. *Constituerunt hujusmodi prætaxatam Tenedonem, videlicet hominaticum, potestatem Castri, &c.* Charta Raymundi Comitis Tolosæ an. 1224. *Cum hac præsenti charta te investimus, & in tuum jus & proprietatem transferimus, & in Tenedonem & possessionem te inde mittimus, &c.* Alia ejusdem Comitis an. 1233. *Et in Tenezonem & plenam juris ac facti possessionem nos inde mittimus.* Alia Petri II. Regis Aragon. an. 1283 pro Libertatibus Catalanorum: *Item quod nos ... non possumus odere infra Tenedones alicujus Castri Baronis, Militis, ... alodium aliquod, &c.* [Charta ann. 942. in Appendice Marcæ Hispan. col. 855. *Totum vero castrum vocatum Marra cum omnibus fructibus & Tenedonibus atque pertinentiis ... post obitum nostrum donamus, relinquimus, sive accordamus Domino Deo & domui S. Ceciliæ.* Rursum occurrit in Lateria an. 1137. ibidem col. 1282. & in Charta an. 1160. col. 1330. Charta ano 1080. in Probat. novæ Histor. Occitan. tom. 2. col. 310. *In stagnis atque rivis, quæ sunt in alodio vel Tenedone S. Pauli* (Narbon.) *jam dicti.* Occurrit rursum col. 419. 467. 468. 529. &c. *In Tenesonem & commendam dare*, in Charta an. 1394. Cameræ Computor. Provinciæ.]

¶ TENEDUS, Eadem notione. *Ita ut unusquisque habeat suas Tenedos in pace*, in Conventione ann. 1140. in Probat. novæ Hist. Occitan. col. 491.

¶ TENENDRIA, Villa. Charta Willelmi Justitiarii generalis Regis Angliæ apud Johan. Skenæum de verborum significatione p. 182. *Mandamus quatenus summoneatis seu summoneri faciatis legitime coram testibus legalibus, de qualibet baronia 12 vel 15. homines ad hoc opus magis sufficientes, & de qualibet Tenandria seu villa 4. vel 6 homines, & de qualibet burga 12.* Vide *Tenandrius*.

TENURA, Gall. *Tenure*. Hist. Translat. S. Guthlaci nu. 151. *Qui meta & finis inter utriusque agros, certo discrimine & Tenuras & extensiones utrimque determinat & certificat.* [Charta an. 1050. ex Archivo S. Victoris Massil. *Dono ipsas Tenuras cum prædicta Ecclesia ... quantum tenent ipsas Tenuras cum mansionibus, cum cultis, cum eglasiis, cum campis, cum ortis, cum molendinis, cum omnibus appendiciis, cum montibus & vallibus, &c.* Alia ann. circiter 1100. ex eodem Archivo: *Mansiones quæ in illa Tenura erant.* Charta an. circiter 1178. inter Instr. tom. 3. Gall. Christ. nov. edit. col. 1074. *Notum sit omnibus ... quod Petrus Ebredun. Archiep. & nepotes sui ... dederunt Tenuram totam, quam habebant in fortareza, domui S. Crucis pro duobus solidis & sex denariis, præter terram illam quam tenet Columba Maurella.* Charta

Ro-

Roberti Comitis Castriæ apud Stephanotium tom. 15. Fragm. MS. pag. 115. *Sciatis me concessisse* (Floriacensi Cœnobio) *quidquid habeo in duas Mentigas, excepta Tenura Roberti de* Sermentum. Vita S. Oswaldi Archiep. Eborac. sæc. 5. Bened. p. 752. *Tenura & omnibus catallis Regis misericordiæ adjudicentis*. Petitio ann. 1292. apud Rymer tom. 2. pag. 582. *An de dicto Regno Scotiæ sit aliter judicandum, quam de comitatibus, baroniis, & aliis Tenuris ... scilicet Tenuris impartibilibus*, &c. Leges Balduini Comitis Flandriæ ann. 1200 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 771. *Bajulus de possessionibus & Tenuris & hereditate D. Comitis placitare non potest ... nec ... aliquem D. Comitis hominem trahere in causam vel querelam de Tenuris suis, vel hereditate ejus, nisi in præsentia D. Comitis*. Regimina Paduæ ad ann. 1292. apud Murator. tom. 8. col. 426. *Hic accepta fuit Tenura de tota insula Calcinariæ pro Commune Paduæ, & aliæ villæ quamplures*. Quibus in locis *Tenura* modo nudam possessionem significat, ut in Regiminibus Paduæ, modo prædium, quod a Domino feudali aliquis tenet, ut attento lectori satis ex ipsis locis patebit.]

¶ Tenuria, Eadem notione. Charta ann. 1256. è Tabulario S. Nicasii Rem. *Vendidit totam Tenuriam suam, jardinum*, &c.

Teneura, Possessio, in Charta Libertatum de Graciaco in Biturigibus an. 1146. [in alia 1192. è Tabulario Monasterii Charitatis, alia Ludovici Comitis Blesensis ann. 1197. pro Credulio, alia ann. 1213. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 303. alia ann. 1223. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1178. alia ejusdem ann. ibidem col. 1179. alia ann. 1273. apud eumdem Lobinellum tom. 3. Historiæ Paris. p. 28. col. 1. & alibi passim. Le Roman *de Vacce* MS.

Dam Hebert de Saint Liz fu de grant Teneure.]

¶ Tentura, ut *Tenetura*. Charta an. 1087. tom. 3. Hist. Harcur. p. 13. *Conquestus est apud ipsum, quod Abbas Fiscannensis tenebat quoddam manerium, quod debet pertinere ad Regem & ad regalia & ad Tenturam sui castelli*. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 82. *Et judicavit ibi omnis curia Cenoman. quod S. Vincentius non debet perdere suas Tenturas, quas tenuerat diu, & solide & quiete*. Passim occurrit in hoc Chartulario.

¶ Tanuitura. Charta Philippi Fr. Regis an. 1190. è Tabulario Corbeiensi: *Noveritis nos concessisse Abbati & monachis Corbeiæ, quod nullum damnum sustineat de his, quæ ad proprietatem Abbatis & monachorum pertinent, occasione Tenuituræ, quam Communia Corbeiensis contra eos fecerit*.

¶ Tenuitio, Possessio. Charta an. 1139. Marcæ Hispan. col. 1269. *Dono jam dictæ Ecclesiæ* (B. M. de Aspirano) *omnes meas tracturas & Tenuitiones, sicut ego modo teneo & possideo*.

¶ Tenultura. Charta Hugonis Abb. Corbeiensis an. 1224 è Tabulario ejusdem loci: *Prædicti duo arbitri diligenter ... inquirent justam Tenulturam dicti advocati ... & si ipse advocatus ... aliquid injuste tenuerit ... debet illud dimittere, & si .. aliquid tenere debeat, quod modo non teneat, debet per dictum illorum reponi in justam Tenulturam suam*.

Tenuta, Gallis *Tenue*. Gesta Innocentii III. PP. pag. 148. *Ecce nunc omnino succumbis, quia & Tenutam terræ contra populi decretum ... illi dimisisti*. Petrus de Vineis lib. 5. Epist. 92. *Tenuta seu possessione ipsorum bonorum*. Thwroczius in Ludovico Rege Hungariæ cap. 25. *Cum enim Rex principatus, Tenutas, & dominia regni sui sacræ Coronæ subdita vellet conservare*, &c. Adde cap. 27. [Mandatum ann. circiter 1207. apud Baluz. tom. 2. Miscell. pag. 250. aliud Mandatum an. 1275. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 305. 1. col. 1. Chartam an. 1277. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. p. 925. & 926. Galliæ Christian. novæ edit. num. 4. col. 149. Chartam Philippi Pulcri apud Menester. in Probat. Histor. Lugdun. pag. 43. col. 2. aliam ejusdem Regis apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 668. Chron. Veron. apud Murator. tom. 8. col. 649. Estense tom. 15. col. 413. Annales Cæsenates apud eumdem Murator. tom. 14. col. 1141. Literas an. 1360. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 149. Fœdus an. 1314. tom. 2. ejusdem Histor. p. 150. Literas Bonifacii IX. PP. ann. 1396. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 415. & 427. *Possessio vel Tenuta ... cujus possessionis*, in Statutis Montis-regalis ... 197. *Tenuta seu inductio in possessionem*, in Statutis Cadubrii lib. 2. cap. 60. *Mittere in Tenutam ... corporalem possessionem*, in Correctionibus eorumdem Statut. cap. 14. Hac etiam notione *Tenuta* dicunt Itali.]

¶ Tenuta, Res quævis mobilis, ut videtur, quam quis tenet seu possidet. Statuta Cadubrii l. 3. c. 61. *Si quis pignus, vel Tenutam jam captam per aliquem præconem ex commissione D. Vicarii ... reacceperit dicto præconi, vel ei cui pignus seu Tenuta consignata fuerit per dictum præconem, contra voluntatem ipsius curiæ in centum sol. & ad restituendum pignus vel Tenutam ... condemnetur*.

2. TENERE. *Teneri* dicuntur infantes a Patrinis, cum baptizantur, quia revera ab iis in brachiis dextris *tenentur*, cum Sacerdos orationes baptismales dicit, & cum tinguntur, Gall. *Tenir sur les Fonts de Baptesme*. Ordo Romanus: *Induti vero* (vestibus candidis) *ordinantur per ordinem, ... & infantes quidem in brachiis dextris Teneantur, majores vero pedem ponunt super pedem patrini sui*. Concilium Nicænum Arabicum Pisani c. 22. *Ut viri non teneant in baptismo puellas, aut mulieres, neque mulieres teneant masculos*. Conradus Abbas Urspergensis an. 1123. *Hoc etiam injungit, ... ne filios suos & filias ad baptismum Teneant, sed sibi patrinos quærant*, &c. Histor. Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1165. *Hugo etiam Abbas S. Germani Parisiensis patrinus puerum super fontem baptismatis in ulnis suis tenuit*.

Teneri etiam dicuntur Baptizati in Confirmatione. Honorius Augustod. l. 3. c. 115. *Qui autem de Baptismo suscepit, idem etiam ad Confirmationem Tenere potest*. *Tenere ad Confirmationem*, in Concilio Compendiensi ann. 757. c. 12. Cabilonensi II. c. 31. Wormaciensi an. 868. cap. 34. l. 5. Capitul. cap. 7. in Epistola Nicolai PP. ad Rodulfum Archiepisc. Bituricensem c. 5. & Fulberti Carnot. Epist. 23. Florentius Wigorniensis an. 943. *Idem Rex Anlafum Regem ... de lavacro sancto regenerationis suscepit, regioque munere donavit, & parvo post tempore Reignoldum Northanhimbrorum Regem, dum ab Episcopo confirmaretur, Tenuit sibique in filium adoptavit*. Vide Dissertat. 21. ad Joinvillam pag. 275. & in v. *Gestantes*.

¶ 3. TENERE, Claudicare, quod ex retento pede fiat claudicatio. Pactus Legis Salicæ tit. 32. §. 9. *Si vero per capolatus fuerit, mancus ibidem tenuerit*, &c. Vide ibi Eccardum.

¶ 4. TENERE, Obtinere, l. 12. Cod. tit. 53. leg. 1. & alibi passim.

¶ 5. TENERE, Habere, existimare, Gall. *Tenir*, *Reconoitre pour*, *Reputer*, *Estimer*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1237. apud Murator. tom. 6. col. 476. *Et juraverunt, ut dicebatur, quod non haberent, neque Tenerent dictum Potestatem electum pro Potestate, nisi primitus cognitum esset & definitum per sapientes*. Chronic. Briocense apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 837. *Anno Dom. 1356. circa festum natale S. J. B. Henricus Rex Castelle fuerat conquestus totum regnum Castelle, quod Rex Petrus solebat antea possidere; unde multi mirabantur de hoc, pro eo quod tempore guerre incepte*

inter ipsos idem Rex Petrus Tenebatur & erat potencior & dicior Rex omnibus Regibus totius Christianitatis.

¶ 6. TENERE, Cogere, congregare, Gall. *Tenir*. Litteræ Henrici IV. Regis Angl. an. 1403. apud Rymer. tom. 8. p. 331. col. 2. *Constos autem per inspectionem rotuli Parliamenti ... apud Westmonasterium Tenti, quod, &c. Husteago Tento*, apud *Madox* Formul. p. 200. *Curia Tenta*, ibidem p. 237.

¶ 7. TENERE, Pertingere. Miracula B. Ambrosii Senens. n. 1 a. tom. 3. Martii p. 204. *Habens fistulam in duobus digitis pedibus, & tenebat usque ad dorsum pedis.*

¶ 8. TENERE, Scriptoribus ecclesiasticis, Credere, pro fidei articulo habere. Vide Barthium ad Claudian. Mammertium p. 245. *Tene pro firmo*, in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 54.

¶ TENERE CAMPUM DUELLI, *Duello præesse*, præsidere, & Gallice *Tenir*, ut cum dicimus: *Ce Juge tient ses assises*. Vide locum in *Campus* 3.

¶ TENERE CHORUM, Gall. *Tenir le Chœur*, Cantantium choro præesse, cantum moderari. Juramentum Cantoris S. Capellæ Paris. apud Lobinell tom. 3. Histor. Paris. p. 151. col. 2. *Item, quod in Festis annualibus, videlicet in utrisque Vesperis ... Tenebo chorum nisi debilitate corporis aut infirmitate fuero excusatus*. Statuta S. Capellæ Bitur. an. 1407 ex Bibl. Reg. *In festis autem novem lectionum duo vicarii Tenebunt chorum, &c.*

¶ TENERE CONTRA, vel TENERE CUM, Gall. *Tenir contre ou pour quelqu'un*. *Cum Rege contra Principem Tenuit in hoc bello*, in Chronico Trivetti, tom 8. Spicil. Acher. pag. 646 id est, Regis partes adversus Principem sequitur. Occurrunt hæ loquendi formulæ in Chronico Parm. ad an. 1297. apud Murator. tom. 9. col. 838. in Diar. Belli Hussitici, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 182. in Chron. Angl. Thomæ *Otterbourne* p. 85. & alibi.

¶ TENERE PRISIONEM *Corporalem*, in Charta an. 1252. ex Chartular. Maurigniae. Phrasis Gallica, *Tenir prison*.

¶ TENERE PUNCTUM in cantando dicuntur qui plus æquo protrahunt cantum finiendo. Spicilegium MS. Fontanell. p. 102. *Punctum nullus Teneat, sed cito dimittat ... Nullus ante alios incipere & magis currere præsumat, aut post alios minus currere, trahere vel punctum Tenere.*

¶ TENERE AD RAUBAS. Vide in *Raub*.

¶ TENERE REGNUM, Illud regere. Charta an. 1213. ex Chartular. Campaniæ fol. 86. *Umfredus nichil valet ad regnum Tenendum, & ideo, dicebant, auferamus ei uxorem suam & demus eam Marchioni qui bene reget regnum.*

¶ TENERE SE, Vim vi repellere, defendere, Gall. *Se defendre*. Breviarium Historiæ Pisanæ ad ann. 1172. apud Murator. tom. 6. col. 184. *Cumque die pugnatum esset, illi se non valentes Tenere, videntes murum à gatto foratum, & a manganis tartum, 4. Nonas Decembris se reddiderunt Pisanis.*

¶ TENERI cum infinitivo sequenti pro Debere, vel oportere, ex antiquis nulli notum, præterquam Justiniano in Institutionibus, omnibus hodie ita familiare est, ut scriptorem vix reperias, qui non utatur: quo de vitio videre potes Scioppium de Stylo Histor pag. 211 222. & 233 & Vorstium de Latin. merito suspecta c. 17. p. 153.

TENERIA, Manubria balistarum, seu arcubalistarum, Sanuto l. 2. part. 4. c. 22.

¶ TENERINUS, Tener, Ital. *Tenerino*. *Formagium tenerinum seu Teneriaam*, in Statutis Placentiæ fol. 81. v. Caseus musteus, recens.

TENERIOR. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47. *Præco habet consuetudinem caprarum ... & totum cringlium vini, de ascensu & de descensu: de napiis 1. den. de Tenerioribus 4. den. ad Natale, & 4. den. ad Pascha, & 4. den. ad festum S. Joannis. Et de Judæis 4. den. & de belits 4. den. & habebit armaturam convicti, & de latrone robam, & quando tolletur de annulis ferreis, &c.* [Vide *Tenerriaria*.]

¶ TENEROSITAS, Teneritas: *Tenerositas ætatis*, in actis S. Godebertæ tom. 2. Aprilis p. 32. *Tenerositate anni*, in Vita S. Medardi, tom. 2. Junii pag. 80. *Tenerositas membrorum*, in Consecratione Ecclesiæ S. Leonardi Belesm. præsente Roberto Rege apud Ægidium *Bry de la Clergerie* l. 2. Hist. Pertic p. 45.

¶ TENERRIARIA, f. Idem quod Ripa. *Si Tenerriariæ sive ripæ aquæ fronteriæ ... non sint legitime curata, exbascata & reparatæ*, in Statuto Judicis Aquensis ann. 1471 è Regesto *Columba* Cameræ Computor. Provinciæ fol. 282. Vide *Tenerior*.

¶ TENESO, Tenementum. Vide in *Tenere* 1.

¶ TENETERIA, f. Idem quod *Tenentia*, Securitas. Charta Guill. Raymundi ann. 1291. è Chartulario S. Johannis Angeriae. pag. 278. *Ego dictus Miles obligo corpus meum ad facienda seu tenenda hostagia seu Teneterias infra muros castri S. Johannis per tantum tempus, donec de præmissis sit eidem Abbati plene & integre satisfactum.* Vide supra *Tenentia* & mox *Tenmantale*.

TENETURA, TENEURA, TENEÜR. Vide supra in *Tenere* 1.

¶ TENGELDUM, Tributi specie, in Monastico Anglie. p. 372. cujus locus exstat in *Forgeldum*.

¶ TENGUDA, Tenementum Vide in *Tenere* 1.

¶ TENHEVED, Decanus, Decemvir, caput vel princeps decaniæ sive decuriæ, Sax. tienheofed. Spelmannus.

¶ TENIA, Extremitas vittæ. Vide Tene.

TENILIS, *Qui teneri potest*, apud Papiam, & in Glossis Arabico-Latinis. Glossæ Isidori & Pithœanæ habent *Tenere*.

¶ TENIMENTUM, TENITURA. Vide *Tenere* 1.

¶ TENIUS, Ἀραιότριξ, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Martinius emendat *Tenuis*, Qui raros pilos habet.

TENMANTALE, Saxon tienmantale. seu tienmannatale, ut est in Legibus Edwardi Confess. cap. 20. decem hominum numerus: ex Saxon. tien, decem, man, vir, & tale, numerus. Sic autem appellabant Anglo-Saxones securitatem quam decem homines, invicem colligati, qui *decaniam* conficiebant, (*Decania* vero decem *Centuriam* & *Hundredum*,) præstabant Regi de pace ejus observanda: ita ut si quis eorum forisfecisset, de illius forisfacture ceteri tenerentur, nisi ille judicio stetisset. Res pluribus ibi describitur, ut & in Fœdere Alvredi & Godruni Regum: *Omnibus in legibus pareant devote, vel exulentur, & pro exlegibus habeantur, nisi in obedientia fiat, & in Tienmentale, id est per decemvirale numero & fidejussione libero, quod Anglice dicitur, in Freborg, fiat universi: ita quod si unus ex decem forisfaciat, novem ad rectitudinem eum habeant, aut solvant, & restituant damnum, quod idem fecit.* Meminit etiam istius vocis Rogerus Hovedenus ann. 1194. pag. 737. *Rex constituit sibi dari de unaquaque carrucata terræ totius Angliæ 2. sol. quod ab antiquis nominatur Tenmantale.* Forte quod universa Decania pro vectigali exsolvendo in solidum teneretur.

¶ TENNATOR, idem qui supra *Tanator*, Qui coria subigit, Gall. *Tanneur*. Vide locum supra in *Conreatores*.

¶ TENNATUS CORIUS, Corium subactum, in Codice MS. reddituum Episcopatus Autissiodor. Vide *Tannare*.

1. TENOR. Constantinus African. lib. 1. Pantech. c. 1.

e.1. ubi de medici officio: *Dignos quoque postmodum & ipse doceat; & hæc sine pecunia, & sine Tenore aliquo futurique meriti emolumento, & indignos ab hac scientia repellere satagat.* Id est, sine mora aliqua. [Caffarus l. 1. Annal. Genuens. ad ann. 1152. apud Murator. to. 6. col. 278. *Ad pedes domini Imperatoris inermes venerunt, & personas & civitatem, & mobile & immobile, quæ habebant, sine ullo Tenore in potestate Imperatoris posuerunt.* Chronicon Parm. ad an. 1302. apud eumdem Murator. to. 9. col. 844. *Et videns ipse D. Maphæus, quod non poterat resistere dictis adversariis suis & in instanti sine prælio & sine Tenore deposuit in dicto exercitu dominium civitatis Mediolani & baculum sive matium sui capitaneatus.*]

¶ 2. TENOR, Practicis nostris Teneur, Argumentum instrumenti, quod in scripto continetur. Liga Caroli IV. Imp. cum Johanne Franc. Rege an. 1355. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 452. *Sic nunc eadem premissa & colligationes ... præsentibus innovamus sub Tenoribus infra scriptis.* Occurrit alibi passim. In Glossario ad calcem tomi 2. Gall. Chr. novæ edit. *Tenor*, dicitur, *Possessio, vel media pro tuenda causa in lite & contentione.* Desiderantur loci, quibus hæc definitio fulciatur.

¶ 3. TENOR, in Glossis Lat. Græc. *ἦχος, τόνος, τάσις, τρόπος, δύναμις.* Et mox: *Hic Tenor, ὁ ἦχος, τάξις. Tenore, περιοχῇ, δυνάμει. Tenorem, τάσιν.* Adde Glossas Græc. Lat. Papias: *Tenor, restitendo, norma, ordo, lex, conditio posita. Tenor, accentus, à tenendo, id est, regendo sermonem.* Johannes de Janua: *Tenor, status, pactum, conditio; Tenor, etiam dicitur accentus; quia in prolatione una syllaba magis tenetur quam altera.* Charta an. 1239. è Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 97. *Ego Robertus Morel de Vastevilla vendidi & concessi Petro Ivus de Caudebec dimidium arietem redditus & quatuor panes ... annuatim recipiendum de viris religiosis monachis S. Vandregesili ... in die festo S. Vandreg. & B. M. Magdalenæ, sicut alii homines meæ Tenoris*, id est, ni fallor, meæ conditionis, qui idem mecum jus habent.

¶ 4. TENOR, Nostris *Taille*, dicitur is cui est vox subgravis atque huic concentui, qui *Tenor* nuncupatur, exsequendo apta. Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *Incipiet Chorialis Offertorium Sanctus & Agnus & Post communionem in tono sacerdotis Missam celebrantis, nisi sacerdos prædictus sit Tenor quia tunc altius poterit incipere.* *Teneur*, in Computo an. 1413. & seqq. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 962. *Jehan Tromelin Teneur de la chapelle de Monseigneur, 700. l. par an.* *Teneure* ipse concentus appellatur in Poemate *de la Rose* MS.

Et chante haut à plaine bouche
Motés, gaudis & Teneure.

1. TENSA, Mensuræ species, eadem forte quæ *Teisia*, de qua supra. Helgaudus Monachus in Vita Roberti Regis Fr. *Habet namque ipsa domus in longitudine Tensas 42. in latitudine 12. in alto 10. fenestras 123. &c.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Robertus de Pontein 8. Tensas terræ in latum & 16. in longum, & Ansegisus 6. Tensas in latum & 16. similiter in longum ... dederunt S. Vincentio ... ad ædificandam ortum, aream & domum.* His confirmatur interpretatio Cangiana.]

2. TENSA. Historia Cortusior. l. 7. c. 20. *Ledersius ... per Tensa fugit Sonum.* Legendum puto per *densa*, i. silvas.

3. TENSA, pro *Tenda*, Tentorium. Otto Morena in Histor. Rer. Laudens. p. 10. *Quin prædictus Rex suum Tensum in ipso proprio burgo Placentino posuerat.* Adde p. 112. [*Tensa, Θρόνος*, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. *Θρόνιο, Tensa, sedilia.*] Vide *Tenda*.

TENSARE, *Defendere, securum facere, protegere*, Ugutioni, & Jo. de Janua. [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tensare, defendre, tencer: frequenter Tendere, securum facere, ducere.*] Formulæ vett. Bignoni c. 1. *ipse homo sacramentum intra ipsam casam Dei, vel ipsius Abbatis habuisset adhramitum, ad suam ingenuitatem Tensandum in ipso mallo, in basilica sancti illius ob hoc jurare debuisset.* Vetus Notitia Nobiliacensis apud Beslium p. 149. *Et Hermenbertus ad præsens notitias ostendit ad relegendum, ... inspecto quo ipse testamento, ipse Gratianus ipsum Jaciacum Tensare non potuerat, & per suos wadios ipsam cellam cum reliquis appenditiis suis partibus S. Hilarii reddiderat, &c.* Vetus Charta apud eumdem Beslium p. 176. *Taliter dixerunt quod ipse charta adversare non potebant, sed falsa in omnibus aderat, & ipsa conscribere rogaverant, nec per nullo modo ad ingenuitatem se Tensare non potebant.* Nescio, an eadem notione usurpet Monasticum Anglic. to. 2. p. 612. *Claudemus 40. acres terræ ad excolendum, vel ad Tensandum ad libitum nostrum: ita tamen quod Canonici & fratres habebunt liberum iter ad usum pecuniæ suæ, &c.* Sic porro *Tenser*, nostri olim dixerunt. Le Roman de *Vacce* MS.

Ja li ers est pais livrez & vendus,
Pur quoi n'est si par li Tensez & defendus.

Le Roman *de Garin* MS.

Le feu esprient, leans le font bouter,
La vile esprant, nus ne l'en puet Tenser.

Le Roman *d'Aubery Duc de Bourgogne:*

Diex, con Diex volt Aubert Tenser.

Alibi:

Pur vous fust bien cette terre Tensee.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Tains ne blazons ne le pot contrester,
Ni li haubers garantir, ne Tenser.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Mais se l'en est garanti & Tensé.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Tot lor del mont ne vos porroit Tenser.

Guillelmus *Guiart* an. 1304.

Chascun d'eus garentist & Tense
De tout son pouvoir sa defense.

Item an. 1205.

Ne leur sembl e pas que le gent
De leans fust contre eus Tensee.

Chronicon Bertrandi Guesclini:

Et que le Chastelain, quant ne le pot Tenser,
Le vendit à Bertrant, &c.

[Consuetudo Leodiensis c. 7. art. 26. *Le crëancier ayant deux tiltres de diverses dates, estant refusé, ou ayant purgé simplement pour le sien Tenser & garder, conserve le droit du tiers acquis entre ses deux tiltres.*]

TENSAMENTUM, Pensitatio quæ à vassallis aut subditis domino pro protectione exsolvebatur: quæ alias *Commendatio, Salvamentum* dicitur. Chronic. Mauriniacense l. 1. *Tensamentum, quod vulgo dicitur Tensamentum.* Tabularium Vindocinense: *Videlicet ut unusquisque, qui in ea terra bordam vel domum haberet mensura Blesensi minam avenæ redderet illi ob Tensamentum.* [Cartularium S. Martini Pontisar. *Singulis annis nomine annui redditus 4. sextarios avenæ, uno prebendario minus, ratione cujus consuetudinis, quæ Tensamentum vulgariter appellatur, &c.* Charta ann. 1232. ex Archivo Bonevallensi: *Ego Simon dominus Rupis-fortis & Pusati & Vicecomes Carnot. &c. Noverint universi, quod ego vendidi & in perpetuum quitavi religiosis viris Abbati & monachis Bonevall. pro quat. mille libris Turon. omnia Tensamenta, quæ ego habebam ... in villa Bonevall. & in aliis villis ... in quibus Tensamenta percipere consuevi; & unum servientem*

tem proprium in villa Castriduni de burgensibus ejusdem ville ad colligendum Tensamenta liberum & immunem ob omni tallia & qualibet alia exactione in anno, in quo colliget Tensamenta. Similia leguntur in alia ejusd. rei Charta Galteri Archiep. Senon. eod. an. & ex eod. Archivo. Adde Chartam ann. 1194 tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 80.] M. Pastorale Eccl. Parisiens. lib. 2. ch. 82. *Praeterea dedit nobis Tensamentum Civilsaci, quod emit, à D. Simone de Pisiaco Milite pro 65 lib. pro quo Tensamento tenentur homines de Civilsaco nobis reddere singulis annis 7. libr. in crastino S. Andreæ*. Vide præterea l. 1. ch. 10. l. 2. ch. 88. Charta an. 1168. ex Tabulario Fossatensi fol. 19. *Emit cujusdam Tensamenti partem, continentem in se decem & octo frumenti sextarios, & 5. solides pro pastu, atque corveias bis in anno, quas Haias vulgus appellat*. Necrologium Ecclesiæ Carnotensis: *Retentis solummodo redditibus Tensamenti, quos pro terra tensanda singulis annis habebit*. Tabularium S. Martini de Campis Paris. *Consuetudinem unam, quam Tensamentum vocant, scilicet unum sextarium avenæ singulis annis pro grangia sua de Wirmis, &c.* Tabular. Vindocinense ch. 105 *Ad Moncellum omnem consuetudinem habebat, Tensamentum carregium, vicoriam, &c.* Charta Radulfi Abbatis Fiscannensis ann. 1204. in 31. Regesto Chartophylacii Regii fol. 50. *Pro Tensomento villæ nostra de Buxeio, &c.* Alia Odonis Ducis Burgundiæ an. 1204. in Regesto feodorum Episcopi Lingonensis: *Non habeo, nec habere debeo aliquam custodiam aut aliquod Tensamentum in villa B.snensi*. *Tensamentum vini*, in Charta Roberti Regis Franc. apud Doubletum p. 829. Notitia ann. 1159. in Tabul Monast. S. Bertini: *Dabit ... in festo S. Michael. 2. sol. pro verschingis, in festo omnium SS. 5. pro Tessement*. Liber censuum Carnotensium ex Camera Comput. Paris. fol. 2. *Le Tensement de Neuville: l'avoine des Tensemens*. Occurrit præterea apud Sugerium lib. de Reb. in Administr. sua gest. cap. 2.

¶ Tassamentum, Eodem intellectu Necrolog. Eccl. Paris. *E... tores dederunt 4 sextaria avenæ annui redditus ad Tassamentum de Castellione quæ emerunt à Iohanne de Yssiaco armigero, &c.*

¶ Tessamentum, pro *Tensamentum*, in Compoto ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu pag. 158. & 203. *Tensamentum* legitur ibidem pag. 150. & 184.

¶ Tanssamentum, Eadem notione, in Tabulario Galeosi pagin. 224. 225. & alibi passim in eodem Tabulario.

Taxamentum, pro *Tensamentum*, in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 3. ch. 8. 9. &c. lib. 7. ch. 42. Tabularium Fossatense fol. 62. *Et de Taxamentis bladi & avenæ, quæ percepit ab hospitibus de Torciaco*. Vide in Voce *Ignis*.

Tensabilis. *Pratum Tensabile*, Idem quod *Defensum*, de qua voce suo loco egimus. Liber Prioratus Dunstaplensis: *Et est pratum illud Tensabile per totum annum: unde Prior post asportationem herbæ, pro denariis locat partem suam*.

Tensura, Idem videtur quod *Tensamentum*. Charta Philippi Comitis Flandriæ an. 1181. apud Miræum in Diplom. Belg. l. 2 c. 44. *Consuetudinem etiam, stallum, & totius oppidi teloneum ... Tensuram, & creditionem, atque omnem exactionem ... concessi*. [Eadem habentur in Charta Theoderici Flandriæ quoque Comitis ann. 1130. apud eumd. Miræum to. 1. p. 277. col 1. edit. 1723. & apud D. Calmet. inter Probat. tom 2. Hist. Lothar. col. 290.]

Tenseria. Concilium Turonense an. 1163. cap. 10. *De Cœmeteriis & Ecclesiis, sive quibuslibet possessionibus Ecclesiasticis, Tenserias dari prohibemus, ne pro Ecclesiæ vel Cœmeterii defensione, fidei suæ Clerici sponsionem interponant, &c.* Vitæ Abbatum Sanct. Albani: *Hæc est summa pecuniæ perditæ, & Tenseriæ datæ tempore guerræ, de maneriis Abbatis Guillelmi, &c.* [Concilium Londin. ann. 1151. c. 1. apud Baluz. to. 7. Miscell p. 81. *Sancimus igitur, ut Ecclesiæ & possessiones ecclesiasticæ ab operationibus & exactionibus, quas vulgo Tenserias sive tallagias vocant, omnino liberæ permaneant, nec super his eas aliqui de cetero inquietare præsumant*.]

¶ TENSIBILIS, *Tensilis*, Joanni de Janua, Qui tendi potest; *Tendables*, in Glossis Latin. Gall. Sangerman.

¶ TENSIO Apium, Alvus vel Examen apum, ut videtur. Charta 61. Tabularii Dunensis: *Concessit nobis ... decimam omnium Tensionum apium, quascumque in omnibus forestibus suis habuerit*.

¶ 1. TENSURA, Pensitatio, &c. Vide in *Tensare*.

2. TENSURA, Tensio arcus, Italis *Tesa*. In Lege Burgund. titul. 46. *est de his, qui Tensuras ad occidendum lupos posuerint*. In ipso vero contextu, jubentur ii, *qui arcus occidendorum luporum studio posuerint* id est certo in loco statuerint, ut id vicinis suis statim indicent, *ac tres lineas ad prænoscenda positi arcus indicia diligenter extendant, ex quibus duæ superiores sint*, ut hosce locos devitare habeant: ne si forte laxarentur arcus, læderentur, mortisque periculum incurrerent. Ita ut *si ab homine, per ignorantiam veniente, aut ab animali domestico tactæ fuerint, sine periculo sagittas arcus emittat. Quod si hoc modo provisa res fuerit, ut Tensuræ factæ circumstantibus innotescant, quicunque ingenuus incaute veniens casum mortis aut debilitatis incurrerit, nullam ex hoc calumniam, is qui arcus posuerit, sustinebit, &c.* Ex quibus patet, ita arcus seu balistas positas, ut motis hisce *lineis*, statim sagittas emitterent. A *Tensura*, nostri forte *Tesurer* pro *arcum tendere*, [vel retia ponere,] acceperunt. Consuetudo municipal. Andegavens. art. 25. *Nul ne peut de jour, ne de nuit tendre ne Thesurer en autruy domaine*. Ita & Cenomanensis art. 39. 162. Charta an. 1445. *Item du droit, que j'ay de chasser, tendre, & Tesurer, & prendre bestes à pied rond, ronges, rousses, & noires, &c.*

Enteser, nostri pro Arcum intendere dixerunt. Philippus *Menskes* in Hist. Francor. MS.

Et quant li enfès l'entendi,
L'arc Entesa, plus n'atendi,
Le cierf quida traire à desroi,
Mais son Seignour i traist le Roy.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Chascun tendi son arc, la sayete Entesa.

Alibi:

Les Archers tout devant chascun l'arc Entesé.

Le Roman *de Merlin* MS.

Et vint à la meslée son arc Entesé.

¶ 1. TENTA, Tentorium, Gall. *Tente*. Computus an 1324. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 133. col. 1. *Item .. pro adducendis Tentis & pavillonibus, 6 sol.* Alius locus extat in *Gribellio*. Pro umbella sumitur in Translatione S. Theophili Episc. Brix. to. 3. Aprilis p. 495. *Unumquodque corpus sub serica auroque distincta Tenta deferebatur à diaconibus*. Vide supra *Tenda*.

¶ 2. TENTA, pro *Tenca*. Vide in hac voce.

¶ TENTARE, Attentare, oppugnare. Annales Cæsenates apud Murat. to. 14. col. 1127. *Die ultima mensis Octobris anni prædicti (1306.) eadem civitate cum manganis & ædificiis Tentata, &c.*

TENTATIO, Examen, *Essay*. Charta Edwardi I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatibus Angl. to. 3. p. 465. *Temptatio panis fiat bis in anno, &c.*

Mox:

Mox: *Et quotiescunque debeat fieri temptatio panis & cervisiæ, &c.*

¶ TENTATOR, Examinator, seu judex doctrinæ candidati gradus academici. Rob. *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 4. v. *Et sic sunt quinque examinatores, quorum examen die sequenti festum aperitur; & inter illos Tentator pro provincia Paris. est primus non majoritate, sed solum ordine.* Nota est thesis, quam *Tentativam* vocant, quamque ad eruditionis experimentum & argumentum propugnat is, qui ad Baccalaurei gradum provehi desiderat.

¶ TENTHS, Anglica vox, Decimæ ecclesiasticæ. Vide Thomam *Blount* in Nomolexico & Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ TENTIO, Jurisdictio, ditio, possessio. Chronici Fragmentum apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 100. *Hinguethenus abbas erat de monasterio Sancti Jacobi de Tentione Archiepiscopi Dolensis.* Diploma Marchionum Misniæ & Hassiæ ano. 1376. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pagin. 584. *Volumus & debemus . . . contra omnes homines . . . . qui vellent dictum dominum nostrum Wenceslaum in imperio & ejus Tentione impedire, offendere vel etiam molestare, sibi tota nostra potentia fideliter assistere auxiliis & consiliis opportunis.* Caput 87. Chronici Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 82 inscribitur: *De colloquio per dictum Regem Fredericum in Panormo & in Tentione regiminis dicti Dom-Petri.* In Gloss. Lat. Gr. *Tentio*, τάσις redditur: in Græco-Latinis, Τείνω, *Tenero*, *Tentio*, *Tentigo*, *Teno*. Vide *Tenere* 1.

TENTIPELLIUM, Φάρμακον περὶ ῥυτίδας, in Gl. Lat. Græc. Medicamentum, quo pellis tenditur. [*Tentipellium Artorius putat esse calceamentum ferratum, quo pelles extenduntur; unde Afranium dixisse in Promo: Pro manibus credo habere ego illas Tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugæ extenduntur, cum dicat: Tentipellium inducis, rugæ in ore extenduntur; cum ille τρομικῶς dixerit.* Ita Festus. Vide *Tentora*.]

¶ 1. TENTOR, Qui tenet seu possidet. *Tentorum, possessorum aut occupatorum*, in Literis an. 1515. apud Rymer. to. 13. p. 479. col. 2.

¶ 2. TENTOR, Instrumentum, quo utuntur ad tentionem pellium pannorumve, apud Thomam *Blount* in Nomolexico. Vide *Tentipellium*.

¶ TENTORES, Ἀφέται, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Est autem ἀφέτης, Emissor, vel manumissus.

¶ TENTORIUM, Machina bellica, eadem quæ Latinis *Pluteus*. Abbo de Obsidione Parisiensi pagin. 505.

Mille struunt etiam celsis Tentoria rebus,
Tergoribus collo demptis tergoque juvencum,
Bis binos tressisve viros clypeare valebant;
Quæ Pluteos calamus vocitat cratesque Latinus.

¶ TENTUM, Tabernaculum, Gall. *Tente*. Literæ Edwardi VIII. Regis Angl. an. 1548. apud Rymer. to. 15. p. 175. col. 2. *De thesauro nostro munitionum, artillariorum, Tentorum, pavilionum, &c.* Vide *Tenda* 1. & *Tenta*.

¶ TENTURA, Possessio, &c. Vide in *Tenere* 1.

TENTUS IN FURTO, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 2. 3. 7. In furto ipso deprehensus.

¶ TENUARIUS. Vide mox *Tenuiarius*.

TENUCLA. Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum capit. 3. *Cæteris vero diebus paximati panis mensura, & misso parvo impinguata, horreo oleris, ovis paucis, formatico, semmalatis* (f. semidalatis) *pro fragilitate corporali, Tenucla, vel batutæ lactis sextario pro sitis gratia, &c.* Infra: *Sed mensura non gravetur panis, si operatius est, sextario de lacte Romano, & alio Tenucla & aqua, quantum sufficit pro sitis ardore sumat.* [Vox detorta videtur à *Tenue lac*, nostris *Tenu lait*, Serum. Vide *Baldutta*.]

¶ TENUIARIUS, Qui dat operam rebus tenuioribus. *Tenuiarius vestiarius*, Qui tenuia vestimenta conficit, in vett. Inscript. apud Gruterum 650. 8. 1067. 8. *Tenuarius* habetur apud D. *de Montfaucon* tom. 9. Antiq. expositæ p. 55.

¶ TENUISSANA, Scripturæ genus. Vide supra in *Scriptura*.

¶ TENUITIO, TENUITURA, TENULTURA, TENURA, &c. Vide in *Tenere* 1.

TENUS, Virgultum, vel ramus de arbore decisus, à Sax. tan, vimen, virgultum; unde Teutonibus apud Kilianum, teen, vitile, lentum vimen, teenbosch, virgetum, salicetum, *teenen*, vimineus Lex Frision. tit. 14. § 1. *Talis de virga præcisi, quos Tenos vocant.* Infra: *Tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est tenum de virga, & signet signo suo, &c.* Hic autem agitur de ῥαβδομαντείᾳ, seu, de divinatione per tenos, vel per virgas, quam præterea Scythis Herodotus l. 4. & Scholiastes Nicandri in Theriacis; Alanis, Ammianus l. 31. Saxonibus, Adamus Bremensis c. 6 adscribunt. Hanc videtur intellexisse Concilium Autisiodorense an. 578 c. 3. *Non licet ad sortilegos vel ad auguria respicere, nec ad sortes, quas Sanctorum vocant, vel quas de ligno aut de pane faciunt aspicere.* Vide Cœlium Rhodiginum l. 1. cap. 29. Delrium l. 4. Disquisit. magic. qu. 7. sect. 1. n. 1. Somnerum in Glossario Saxonico v. *Tan*. Lindenbrogium ad Ammian. & ad Leges antiq. & alios. [Sicama ad laudatam Legem Frision. *Teen* etiamnum vimen dici, ex quo corbes fiunt, observat.]

TENUS HOC, pro *Hactenus*, dixit Auctor Vitæ S. Isidori Hispalensis in Prologo sub finem.

¶ TENUS VERBO, vel potius *Verbo Tenus*, Verbo, voce, ore, Gall. *De bouche, verbalement.* Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 531. col. 1. *Nuntius prudenter & eleganter nobis explicare curavit verbo Tenus, &c.* V. *Oretenus*.

¶ TENUTA, Legitima, si bene conjecto, materiæ nummariæ conflatura, Gall. *Alloy*. Constitut. Jacobi Regis Siciliæ tit. 1 cap. 10. *Semel tantum in vita . . . . . faciemus cudi monetam, legalem tamen & Tenutæ . . . . competentis.* Occurrit alia notione supra in *Tenere* 1.

¶ TENUTARIUS. Miracula B. Kingæ Virg. to. 5. Julii pag. 771. *Balthazar Poreba Tenutarius Gneinensis commendavit se . . . D. Cunegundi.* Cl. Editor *Tenutarium* dici arbitratur eum, cui *tenutarum* seu possessionum cura incumbit vel administratio. Posset etiam intelligi manceps, feudatarius aut villicus, Gall. *Tenancier*, nisi forte legendum sit *Teinturarius*, quæ vox suo loco legitur, tinctor, infector, Gall. *Teinturier*: vel *Tenuiarius*. Vide in hac voce.

¶ TEODISCA LINGUA. Vide *Teudisca*.

¶ TEOLICÆ, Tegulæ, tectum, Massiliæ *Taulices*. Donatio Raymundi Comitis Tolos. Communi Massil. an. 1216. *Concedimus vobis quasdam domos optimas apud Bellicadrum cum omnibus ædificiis & bastimentis, cum duobus pilariis, in quibus Teolicæ prædictarum domorum se sustinent.*

¶ TEONNIUM, Vectigal. Vide in *Telon*.

¶ TEOPANTLACA, vox Indica, Tributorum exactor. Concil. Mexicanum ano. 1585. inter Hispan. to. 4. p. 349. *Nec occupare possit, exigere aut petere quascumque exactiones . . . per se vel per fiscales, aut quos vocant Indi Teopantlacas.*

¶ TEORAGIUM. Tabularium Eleemosynariæ Montismorilionis fol. 52. *Medietatem de Teoragio, & medie-*

medietatem servientiæ, &c. Ao legendum est *Foragium?* Vide in hac voce.

¶ TEPIDITAS, pro *Tepor*, improbat Vossius de Vitiis serm. p.622. Occorrit nude pro Tepore animi in Concilio Emeriteosi, inter Hispaoica tom. 2. pagio. 629.

¶ TEPIDITUS, Tepefactus. Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 257.* *Adverto plaae, quod à diebus novissimis iaiquitatis superabundantiæ ac nimis Tepiditæ caritatis teobant ad omaem sentealiam conscientios.*

¶ TEPIDUS, *Dubiar aaimi, medius inter confideatem & desperantem*, Gaspari Barthio in Glossario ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. to 3. Reliq. MSS. pag 168.

TEPORARI, pro *Tepescere*, apud Gunzonem io Miraculis S. Gengulfi, nu.33. [Dracontius Hexaemero v.28. utitur verbo *Teporare*, pro Tepefacere:

. . . . . *Glaciemque Teporat*
Flammeus igais aquæ.]

¶ TEPPA, Terra inculta & viridi cespite coopersa, in Charta feudorum nobilium Castilionis Dumbarum an. 1463. è Schedis D. *Aabret*.

¶ TEPTIS, f. Sectio, pars, portio, à τέμνειν, Secare, scindere. Chronicon Novalic. apud Murator. to. 3. part. 2. col. 751. *In pago Dieuse Cassies sibi Teptis & portione nostea in Besedoao, quem de Srogria conquisivimus, naa cam liberris & servis vel uppendices saas ... ut babeas volo ae jabeo.*

¶ TERA, pro *Terra*, ni fallor. Ordioarium Eccles. Turon. apud Marteo. de antiq. Eccl. Discipl in div. Off. p.584. *Dao pueri secundum ℟. duo de secuada Tera tertiam ℟.... dao elerici de tertia Tera qaortum ℟. duo de quarta Tera quiatum ℟. duo de basilica sextum ℟. duo canonici diaconi septimum ℟. &c.* Ubi *parvos elericos*ve *de terra* dictos puto, quod oon in *stallis*, sed io *terra* seu io chori solo starent variis in locis dictis *de primu Tera, de secundo Tera, &c.* Vide *Clerici*, col.686.

¶ TERBENTINA, pro *Therebinthina*, Gall. *Terebenthine*, Ital. *Terebintino*. Statuta Cadubrii c. 36. *Non sit licitam alicui forensi colligere laegatum, seu Terbentinom ia nemoribus Cadubrii.*

¶ TERBICHETUM, Machioa sollenonis instar ad putei marginem erecta, cujus fini alteri cathedram exhibenti spurcas & rixosas feminas imponentes, aqua solent immergere, Angl. *a cokestole*. Spelmanous. Vide *Trobuceu* 2. & *Terbuchetum*.

¶ TERCELLUM. Chartular. Monasterii Aquicint. fol.40. *De viaea Theoderici in valle 3. sextaria & dimidium & Tercellam, quod est tertia pars sextarii.* Vide *Tertia* & *Terceyra*.

¶ TERCENARIUM, Idem quod infra *Tercenariam*. Charta an.1381. è Chartulario S. Johaoois Aogeriac. p.467. *Tercenaria quæ facere debet eleemosynarius, &c.*

¶ TERCENARIUS NUMERUS, Trigiota. Literæ Caroli VI. Fr. Regis an.1385. apud Marten. to. 1. Aneed col.1613. *Cardinales moderni in aamero Tercenario sexto ... omaia regai nostri beneficia pro ipsis & eorum statu aon sufficerent.*

TERCERIA. Charta Bituricensis an. 1318. *Videlicet quinque Terceriar super qaadam pecia terræ sita subter vadum molendiai.* [Exactionis genus est, ut videtur, sic dictum à *Tertia*. Vide in hac voce.]

¶ TERCERIUM, Tertia pars, ut puto, Gallice *Tiers*, Ital. *Terzo*. Statuta Vercell. fol 137. v. *D. Ubertus Caarasa & filii .... pro se & coasortibus eorum pro duobus Terceriis babeaat præcipuam modios 400. bosebi mecleti.* Statuta Mnotis-regalis pagin. 5. *Studicur Communis ... in principio cujuslibet regiminis, eligi facere teneatur & debeat unum hominem literatum de quolibet Tercerio, qui fiat de coasilio, qui electi reneaatur jarare ia consilio, quod qaotiescumque proponeretur in coasilio, publico vel privato, aliquid contra formam præsentis capituli, quod denunciabunt, &c.* Pag. 33. & 34. *Item stanciatores tres, unus pro quolibet Tercerio super victualibus, qui babeant pro eorum salario solidos 30. pro quolibet. Item dao prudeates bomines pro quolibet Tercerio acconciatores discordiarum.* Rursum p. 58. *Dividatar dicta pecuaia per syndicum communis de coasilio novem sapientum, qui pro tempore fuerint inter massarios pontium & viarum Tercerioram secandum æstimam & registrum Terceriorum.* Io hisce posterioribus Statutis tertiam partem urbis intelligo, seu regionem, quæ *Tercerium* dici potest, ut alibi *Quarterium*, Ital. *Quartiere*, nostris *Quartier de ville*.

¶ TERCIA, TERCIARIA. Vide *Tertia* & *Tertiaria* 4.

¶ TERCIEYRA JUSTA, Mensura vinaria capiens monachi portionem tertia parte majorem quotidiana. Vide locum in *Justa*, 2. & *Tercellum*.

¶ TERCIGENITUS, pro Tertio genitus, in Literis ano. 1361. inter Ordioat. Reg. Franc. tom. 3. pagin. 557.

TERCIOLAGIUM, Præstationis species ex vineis; verbi gratia pro quadrante vinearum, seu *Pour na quart de vigaes, demi baril*. Ita in Regesto Censuum & feudorum Carnot. p. 8. ubi *Terceail*, vel *Terceau* appellatur Charta Hugoois Decaoi & Capituli Carnoteosis an.1214. ex Tabul. ejusdem Ecclesiæ p. 248. *Totius viai medietas nostra erit, & altera medietas dictis cultoribus manebit. Terciolagium singulis aaais de viaeis, ex quibus debebitur, de communi reddetur.*

¶ TERCIOLUS, Monetæ species. Vide *Tertiolar*.

¶ TERCIUM & *Daagerium*. Vide *Tertiam*.

¶ TERCULA. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol.75. *Litigoantibus ... super quadam noa & quadam Tercula ... dictas Terculam & noam abbatiæ B. Viacentii Cenom. dederunt.* Legeodum videtur *Terrala*. Vide io hac voce.

¶ TERCUS, Vortex aquarum, Bollaodistis. Miracula B. Wernheri Mart. tom.2. April pagin. 713. *Dum pervenissent prope Tercum qaemdam magnæ abyssi Rheni.*

¶ TER DUPLEX, Major gradus festivitatis in Calendario MS. Canon. Regul. S. Laurentii Diœcesis Autiss. 13. sæc. & in quibusdam aliis. Idem est quod io aliis quibusdam *Festum* seu *festivitas triplex*: de quo dictum est in voce *Festum*.

¶ TEREBRA, Machioa bellica muris perforaodis, de qua Vitruvius lib 10. cap. 19. Hanc delineatam fuse explicat P. *Daniel* lib.2. Milit. Franc. p. 63. Fusius quoque de *terebra* differit Carolus de Aquioo in Lexico Militari.

¶ TERENTIANUS, pro *Teruntianus*, Monetæ genus apud Romanos. Vide *Follis* 2.

TERETES, Species navis. Vide io *Tarida*.

TERGAFUGA, dicitur, inquit Papias, *qaoties milites fugientes à tergo cæduntur*.

¶ TERGAVERSATOR, Morator, qui tergiversatur, moratur, impedit. Charta ano. 776. apud D. Calmet io Probat. Hist. Lotbar to. 1. col. 287. *Qui contra præseatem epistolam donationis meæ ... venire aut aliquid agere voluerit, aut Tergaversator steterit, anathema sit.* Vide *Tergiversator*.

¶ TERGIA, f. pro *Cergia*, Ceria, potionis genus è grano Historia Ordinis Prædicat. apud Marten. to. 6. Collect. Ampl. col. 377. *Medici dederunt ei qaotidie ter & aliquaado qaatuor ciatos vini nigri poteatis,*

cam

eum tantummodo de aqua & offa panis calefacti. & Tergia, volentes subvenire debilitati, & non considerantes estivum tempus & febrem acutam, quam habebat, &c.

¶ TERGIDUCTORES, Ductores extremi agminis, alio nomine agminis Coactores. Ita Carolus de Aquino in Lexico Militari.

TERGILLA, diminutivum à tergore: ita pellem & cutem ipsam suis crassam vocat Apicius lib. 4. cap. 3. [Glossæ Latin. Græc. *Tergilla sive Tergillum*, χοιρίνη, χοιροδέρμα. Adde Græco-Latinas.]

¶ TERGIMENTUM, Σήκωμα, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Σήκωμα, *Summa, libramentum, examen, Tergimenta, temperamentum, æquipondium.*

¶ TERGIVERSABILIS, *Deceptorius*. Joan. de Janua.

¶ TERGIVERSABILITER, Fallaciter, tergiversando. Charta an. 1302. ex Tabul. Massil. *Ne fraus committatur per inimicos regnales Tergiversabiliter & dissimulative super vehituru salis.*

¶ TERGIVERSATIO, *Fuga, objectio tergi*, in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. to 3. Reliq. MSS. p. 204. *Sine aliqua Tergiversatione*, in lege 6. Cod. Theod. l. 9. tit. 4. id est, sine corruptione, ut explicat Gothofredus in Glossario Nomico. Glossæ Lat. Gr. *Tergiversatio*, περίκαμψις, συγκρίσια. *Tergiversatione*, μύλλεσιν. Adde Græco-Latinas.

¶ TERGIVERSATOR, *Deceptor*, Joh. de Janua: *Deceptor*, in Glossis Lat. Gall. MSS. Sangerm. Vox nota Gellio l. 11. cap. 7. & Arnobio l. 7. pro eo qui tergiversatur. Glossæ Lat. Gr. *Tergiversator*, καταστρεφόμενος, δίλογος, περικαμπτης, ἰδιολακτεῖ, τ[illegible]. Adde Græco-Latinas.

TERGIVERSUTUS, [ut *Tergiversator*.] Anastasius in Conone PP. *Constantinum Diaconum Ecclesiæ Syracusanæ Rectorem in patrimonio Siciliæ constituit, hominem perperam & Tergiversutum.* Videtur deducta vox a *Tergiversari*.

¶ TERGIUM. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 9. cujus inscriptio est, *De modo equitandi per aquas. Primo accipiantur Tergia quatuor rotunda, lata quatuor digitis & alta brachio medio, & post hæc accipiantur orbi subtiles & leves, ... & in illis cooperiantur illa Tergia, & firmentur super illis Tergiis cum clavibus, & fiet una bota rotunda.*

¶ TERGORIUM, Ἐπιμαγεῖον, in Glossis Latin. Gr. & Gr. Lat. Legendum videtur *Tersorium*.

¶ TERGUISIAETH, Vide infra *Torquisiaet*.

TERIDA, Species navis. Vide *Tarida*.

¶ TERIMENTUM, *Nutrimentum*, in Glossis Isid. Addunt Excerpta *Intertrimendum*. Legendum ex Festo: *Termentum, detrimentum. Termentum* dixit Plautus Bacchid. 4. 9. scilicet à *Terere*.

1. TERIPES, Stapes, *Estrier*. Ordericus Vitalis l. 8. p. 695. *Tunc Sacerdos sinistrum pedem in Teripedem misit, manumque arreptis loris clitellæ imposuit.*

¶ 2. TERIPES, Pedes, qui pedibus iter facit, Gall. *Piéton* Hist. Monasterii S. Florentii Salmur. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 1088. *Postera luna tacitas ut primum reppulit umbras, caballum itinere fatigatum in lutibulo quodam dimittit, & ut fortis Teripes iter inceptum arripit.*

TERISTRUM, TERISTRATUS. V. *Theristrum*.

TERMEN, pro *Terminus*, occurrit apud veteres Agrimensores, in Collatione Legum Mosaicarum, in Epist. 47. inter Francicas to. 2. Hist. Franc. in Concilio Helenensi an. 1065. in Charta Ranimiri Regis Aragon. æræ 1173. apud Blancam in Comment. Regum Aragon. p. 646. in Charta an. 971. in Append. ad Capit. num 144. &c.

TERMENTORIUM, Ἀντίμεγμα, in Gloss. Gr. Lat. MS. Editum *Cermentorium* habet. Legendum videtur *Tergimentorium*.

¶ TERMILLUM. Odo de varia Verneſti Bavariæ Ducis fortuna, to. 3. Anecd. Marten. col. 354.

Dicentes: Cæli Deus & Rex optime mundi,
Qui miranda potens, recutitis manna pluisti
Judæis, clausoque lacu panes Danieli
Coctos misisti, pascens in monte ministris
Eliam corvis, Elisæum mulieris
Termillo, vidua parva crescente farina,
Atque olei modico non deficiente lecita.

Intelligo *subcinericium panem*, quo Eliam, non Elisæum, refecit mulier vidua, cujus *hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus*, ut narratur 3. Reg. 17. *Termillum* autem mendose forcassis pro *Fertellum*, diminut. à *Fertum*, Genus panis. Vide in hac voce.

TERMINALES. Gloss. Gr. Lat. MS. Ὁροθεσίαι, *Terminales, singulare non habet*. Editum habet: *Terminalia*. [Gloss. Lat. Græc. *Terminalia*, ὁροθεσία, ἑορτὴ ὁρίωσις. Et mox: *Terminalia, singulare non habet*, ὁροθεσίαι, ἑορτάσια, pro ὁροθέσια, ut emendat Cujacius.] Alibi: ὁριαῖος λίθος, *Terminalis lapis*. Ita apud Ammianum l. 18. *Terminales lapides*. Lib. 30. *Terminales plagæ*. [*Terminalia fossata*, in Charta an. 1230. ex Chartul. Campaniæ.]

¶ TERMINALIA, Loca terminis conscripta, seu appendices ad aliquem locum pertinentes, confinia: Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1391. è libro viridi fol. 53. *Exnihilominus prædicta jura Conventus, loca, res, bona, redditus, jurisdictiones & proventus seu Terminalia, de quibus & ubi dicti redditus & jura percipiuntur, hic inferare & nominare in hoc publico instrumento.* Rursus ibidem: *Cooperta tenetur ponere operarius, qui tenet redditus, quos monasterium prædictum percipit in loco & Terminalibus de Capito stagno.*

1. TERMINARE. Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. c. 22. de Monachis: *Non per vicos, neque per villas ad Ecclesiam vicinæ vel Terminantes sine magisterio vel disciplina, qui Sarabaiti dicuntur, &c.* Forte leg. *Ad Ecclesiam vicinam Itinerantes, &c.*

¶ 2. TERMINARE, Præfigere, determinare. Raimundus de Agiles Hist. Hierosl. cap. 41. *Terminata die pugna incipitur.* Adde c. 21. & Baldricum libr. 7. cap. 12.

¶ 3. TERMINARE. Acta S. Isidori Agricolæ, to. 3. Maii p. 522. *Nunius propter nimiam ægritudinem oculorum longo tempore cæcus fuit, & ad B. Patris Isidori catacumbam salubriter Terminavit*, id est *terminum* seu finem imposuit cæcitati, sanatus est.

TERMINARII, apud Ordines Mendicantes dicuntur, qui habendis per agros cuique conventui addictos concionibus destinantur. Habent enim singuli Ordinum istorum Conventus descriptos circumjecti territorii pagos, intra quos duntaxat eleemosynas colligere liceat, ne cum jactura caritatis & periculo scandali mutuis officiant commodis. [Statutum Ordinis S. Guillelmi an. 1337. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 242. *Statutum quod quilibet prior nostræ provinciæ pro sustentacione studentium Parisius solveret quolibet anno unum florenum, quilibet conventus unum, quilibet Terminarius sex grossos, quilibet socius Terminarii participans secum in lucro tres grossos.* Rursum occurrit ibid. p. 243. Haud satis scio an eadem notione Buschius de Reform. Monast. c. 17. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 818. *Sequuntur primo scolares in superpelliciis, deinde altaristæ capellani, Terminarii & plebanus.*] Vide Joann. Guillimannum in Vita S. Himelini Presb. nu. 1. & ibi virum doctissimum Henschenium 10. Mart.

TERMINARIUS, Qui aliquod tenementum ad *terminum*, seu annorum spatium definitum, possidet, apud Radulfum *de Hengham* in Parva c.7. [*Termor*, *Tenens ex termino*, apud Thom. *Blount* in Nomolexico Anglic.]

☞ Huc revocari potest vox *Termoieeurs*, quam usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Mès regardès que de deniers
Ont usuriers en leur greniers,
Fassonniers & Termoieeurs,
Baillis, *beded*, *prevost*, *maieurs*.

Et infra:

Ou se nus homs ont ce mesure,
Vent à Terme ou prest à usure.

Ubi *Termoieur* idem est cum eo *qui vent à terme*: quibus vocibus ille significatur qui ad *terminum* quemdam præstitutum res aliquas vendit, ut summam rei pretio majorem tempore statuto percipiat: qui haud male feneratori conjungitur.

¶ TERMINATIO, Terminus, limes. Præceptum Ludov. Imp. an.820 apud Marten. to.1. Ampliss. Collect. col.69. *Silva vero ipsa has habet Terminationes* &c. Charta an.circ.1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *De aliis vero duabus partibus erat dubia Terminatio, donec eam fecit certam divina miseratio per judicium aquæ & ignis manifestissimis signis à parte orientali ab ipsa ripa fluviali*, &c. Occurrit eadem notione in Chronico Farfensi apud Murator. tom.2. part. 2. col. 602. in Charta ann. 930 apud Eccardum in Origin. familiæ Habsburgo-Austriacæ p.169. in alia an.1057. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to.6. col. 373. &c. Vide mox *Terminator*.

1. TERMINATOR, TERMINATIO. Charta Friderici II. Imp. an.1211. pro Ecclesia Panormit. apud Roccbum Pirrum to.1. p.144. *Et quatuor beneficia, videlicet Cantoriam, & Thesaurariam, Subcantariam, & Terminationem, quorum reditus*, &c. Officialis ipse in Ecclesia Panormitana, Agrigentina, & aliis, *Terminator* appellatur, seu Magister Ceremoniarum, qui, ut & ejus collega, utitur veste violacea. Hujus autem est invigilare, ut in celebrandis sacrificiis, officiis recitandis, unanimiter procedant Sacerdotes & Clerus, quale item quotidie sacrum, & officium sit recitandum edicit. Ita idem Pirrus to.1. p.210 & to.2. pag. 386.

2. TERMINATOR, Ὁριστής, in Glossis Latin. Gr. & Gr. Lat. [Finitor, qui terminos seu limites statuit. Literæ Caroli V Regis Fr. an. 1366. to.4 Ordinat. p.676. *Extimatores*, *Terminatores*, *carreyrenos*, *levederius*, *robiniatios*, *defensores pacuorum*, *alhatares & inspectores mensurarum prædictarum*, &c.]

¶ TERMINATURA, Cœmeterium seu spatium Ecclesiæ vicinum & ad Ecclesiam pertinens, certis *terminis* contentum atque privilegiis donatum, in Charta ann.circ 950 è Chartulario Matisconensi fol. 103. Vide *Dextri* & infra *Termonlandes*.

¶ TERMINATUS, substantive, pro Terminus non semel apud Frontinum de Aquęductibus & in Fragmentis legis Mamiliæ. Vide Salmasium ad Spartianum in Ælio Vero & Vossium de Vitiis serm. p 622.

TERMINIA, TERMINEA, Terminus, limes. In Collatione Legis Mosaicæ tit 13. inscribitur, *de Terminia mota*. Et infra: *Explicit de Terminea mota*.

¶ TERMINIUM, Terminus, limes, passim in veteribus Instrumentis.

¶ TERMINUM, Terminus, limes. Charta an. 1357. inter Ordinat. Reg. Franc. tom.4. pag. 448. *Incedere non audeant per Termina, territoria, itinera, forestas*, &c.

1. TERMINUS, Pagus, regio *terminis* suis & limitibus circumscripta, districtus. Gragorius Turon. l.1. de Miracul. cap. 59. *Ecclesia est vici Iciodorensis sub Termino Turonicæ urbis*, &c. Cap.90. *Apud Terminum vero Pictavum vicus est in Arbasilica nomine Becciaco*, &c. Cap.101 *Cum portitores ad locum quemdam Lemovicini Termini pervenissent*, &c. Ita c.107. lib 2. c. 12. lib. de Gloria Confess. c. 11. 18. de Vitis Patrum c. 5. & in Hist. non semel. [Gall. Chr. novæ edit. to.3. p.935. narratur, Lotharium III. Imp. an. 1132. decrevisse, assensu Leod. Episc. Alexandri, Ecclesiam parochialem S. Servatii solam in Trajectensi urbe habere decimas & *terminum*, hoc est, jurisdictionem, qualis competit ecclesiis parochialibus. Literæ Caroli V. Fr. Regis p.686. *Mandantes Baillivo nostro ... ceterisque Justiciariis & Officiariis regni nostri ... quatenus dictam præsentem gratiam .. in suis Terminis teneant & observent.* Ubi *Terminus* idem omnino est quod districtus, ut & alibi non semel. Lex Bajwar. tit.1 §.4. *Si quis servum Ecclesiæ vel ancillam ad fugiendum suaserit, & eos foras Terminum duxerit*, id est, territorium Ecclesiæ.] *Terminus sancti Petri ac Pauli*, Ecclesiæ Romanæ patrimonium, apud Joannem VIII. PP. Epist 87. 249.

2. TERMINUS, Definitio, ὅρος, quomodo hæc vox Græce sumitur in Actis Conciliorum. Synodicon adversus tragędiam Irenæi cap 38. *Excommunicationis conculcaverunt Terminum*: Ita c.209. extremo. [Epiphanius Scholast. l. 5. Hist. tripart. c 29. *Quem Terminum salutarem, adorabilemque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt.* Ex Theodoreto l. 2. Hist. c. 25. ubi legitur: [illegible], &c.]

¶ 3. TERMINUS, Præfinitum tempus, dies pręstituta, Gall. *Terme*. *Solvere in Termino*, in Charta an. 1311. apud Ludewig. to.5. p.554. *Habere ad Terminum* de rebus ad certum annorum numerum conductis dicitur in Epistola an. circ.1180. apud Marten. to.1. Anecd. col.600. Vide supra *Terminarius*.

¶ 4. TERMINUS, Dies fastus, apud Spelmannum. Quinam vero sint apud Anglos *Termini*, seu anni tempora litibus agendis designata, vide apud eumdem Glossatorem.

¶ TERMINUS IMPIUS, Mors, obitus, ut videtur. Cod. Theod. lib. 6 tit. 24. leg. ult. *Ut fructus domestici, impio Termino consequenti, etiamsi mortalitas intervenerit perire non possint*, &c. *Terminum impium* explicant *etiamsi mortalitas intervenerit*, ut videtur Gothofredo.

¶ TERMINUS PASCHALIS, Dies quo incidit luna decima quarta Paschalis cujusvis anni. Hac nota chronologica primus, quem sciam, usus est Rodradus presbyter Ambian. medio sæculo 9. ut jam dictum est in voce *Pascha*. Laudatur apud Lobinellum to.2. Hist. Britan. col.137. Charta *data anno* 1132. *Ind.* 10. *Epacta* 1. *Concurrentibus* 5. *Terminus Paschalis* 1. *Non. Apr. Dies ipsius Pascha* 11 *dies* 4 *Id. Luna ipsius dies* 20. Quæ omnes notæ optime cohærent, ut sibi quisque persuadere poterit, si tanti faciat, indices chronologicos in voce *Annus* descriptos consulendo. Vide *Claves terminorum*.

TERMINI SANCTORUM, quomodo, *Limina Sanctorum* dicunt alii. Epistola Placidiæ Augustæ ad Pulcheriam Augustam, apud Hieronym. Rubeum l. 2. Histor. Ravennatis: *Ut Romam frequentibus concursibus adeque desideremus inspicere, causa nobis est amplectenda religionis, ut Terminis Sanctorum nostram exhiberemus præsentiam, quos certum est pro sua virtute in cœlestibus constitutos, neque inferiora despicere*. Vide in *Limen*.

¶ TERMONERS, Coloni ecclesiastici, lib. Hib. fol. 14 apud Spelmannum. Vide *Termonlandes*.

¶ TER-

¶ TERMONLANDES, apud Hibernos, Terræ ad Ecclesiam pertinentes, a Saxonico *Lead*, Terra, & Latino *Terminus*, quasi terra limitibus distincta, puta a prædiis laicorum: quo sensu territorum Ecclesiæ *Terminus* etiam dicitur, in Lege Bajwar. jam laudata in *Terminus* 1. Cum autem terræ Ecclesiæ, inquit Spelmannus in voce *Corba*, multorum canonum vigore, liberæ essent & immunes a sæcularium potestate & sanctæ habitæ, dici etiam cœpit *Termen* pro loco sancto, atque inde Teanmuin pro sanctuario, ut ibidem exemplis probat. Quod autem ait quosdam esse, qui *Terman*, Gallicum *Terre-moine*, i. Terram monachorum, sonare volunt, nihili est. Vide *Dextri*.

TERMOSITAS. Charta Roberti Episcopi Messanensis ann. 1094. apud Rocchum Pirrum in Episcop. Pactensib. pag. 386. *Rogerius Calabriæ Comes ... multas inopias & labores passus, & multo sanguine suo tota Sicilia Saracenorum Termositate, & in Christianos eorum tyrannide.... funditus annihilatæ, &c.* Vox formata ex Græc. θέρμωσις, impotens calor, animi fervor, audacia, θέρμωσις.

TERMOTIO, quasi Terræ motio, terræ motus, *Termuoto*, vel *Tremuoto*, Joanni Villaneo, & aliis Scriptoribus Italicis. Ditmarus l. 7. p. 113. *Iste annus nova nuncupatione Termotio & magna contritio ex rei veritate appellari potest.*

TERNA. Vide *Septena* & *Tertia* 3.

¶ 1. TERNALE, *Funis enim quo vela, cum extenduntur, sustinetur, ne cadat in aquam*, Franc. Barberino in Glossis in hos versus *Documenti d'amore.*

Quinal porta, e Ternale,
Scaale, e quaderaale.

Ternalis legitur hac notione in Informationib. Civitatis Massil. pro passagio transmarino è codice Sang. MS.

¶ 2. TERNALE, Tertia pars. Charta Jacobi Regis ann. 1272 in magno *Talamus* Montispessul. MS. Bibl. Præsidis *de Mazangues*: *Statuimus quod dicta moneta grossa fiat semper de argento fino Montisp. signato signo solito Montisp. vel æquivalente, quod, inquam, argentum etiam grossius non debet tenere in marcha nisi unum Ternale.*

¶ TERNALIS, Moneta Dalphinalis pretii *trium* obolorum vel denariorum, unde *Ternalis* dicta, ut videtur. Ordinatio Humberti II. an. 1345. to. 2. Hist. Dalphin. p. 515. *Item denarios nigros, videlicet parvos Ternales pro tribus obolis, de liga unius denar. & decem granorum argenti fini, &c.* Et infra: *Item, in Ternalibus currentibus pro tribus denariis, remedium duorum granorum in liga, &c.* Vide *Ternale* 1.

¶ 1. TERNARIUS quid sit in Ecclesia collegiali S. Dionysii Leod. colligitur ex Statutis ejusd. Eccl. an. 1330. to. 2. Sacræ Antiq. monument. pag. 439. *Statuimus quod canonici qui primam residentiam fecerunt possint exire pro negotiis suis de licentia decani per 40. dies absque Ternario: post hos vero 40. dies habebit canonicus qui perfecit residentiam tres quindenas per quas pro negotiis suis potest exire, sed tenetur qualibet die qua fuit absens Ternarium restituere, scilicet novem Turonenses, de quibus 16. faciunt grossum antiquum .... Si canonicus necesse habuerit exire, decanus debet ei dare licentiam cum Ternario per octo dies.* Ibidem pag. 440. *Item statutum est eisdem anno & die quod si quis canonicus post terminum suæ licentiæ manserit tenebitur solvere duplicem Ternarium, videlicet 12. denarios Leodienses qualibet die quamdiu sine licentia extra steterit usque ad octo dies.* Vide *Tertius*. 1.

¶ 2. TERNARIUS, Mensuræ seu vasis species in Austria. Chronic. Saltzburg. apud R. Duellium lib. 2. Miscell. p. 166. *Eodem anno (1485.) tanta sterilitas in Austria, ut ubi prius creverant xx. Ternarii, vix unus aut duo creverint.* Chron. Mellic. pag. 379. col. 2. *Hoc anno (1442.) vasa fuerant in magna caristia, ita ut Ternarius vacuus daretur pro 14. solidis & pro 2. talentis.*

¶ TERNIA, pro Ternio, ni fallor, ternus numerus. Vide locum in *Terra*.

TERNIO. Julius Africanus lib. 3. Histor. Apostol. *Sic Proconsul septem eum Ternionibus flagellorum cæsum crucifigi præcepit.* [Gellius lib. 1. c. 20 *Numerus Ternio, qui Græce dicitur τριάς.*]

¶ TERNO. Fundatio Collegiatæ S. Nicolai Pictav. circa an. 1060. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 187. *Præterea donavit Agnes Comitissa ... vendas salis de mercato Pictavensis de Carra scilicet duos sextarios salis, & unum denarium de quadriga cum Ternone, unum sextarium, & unum denarium de quadriga sine Ternono tres denarios, si quatuor boves ibi habentur: si duo unum & dimidium, de Berozata cum asinis unum denarium.* Quem integrum locum sic lego iisque interpunctionibus distinguo ut planior fiat: *Donavit ... vendas salis de mercato Pictavensi: de carro scilicet duos sextarios salis & unum denarium, de quadriga cum Temone unum sextarium & unum denarium, de quadriga sine Temone tres denarios, si quatuor boves ibi habentur; si duo, unum & dimidium: de berozata cum asinis unum denarium.* Ex hac emendatione probabili evanescit inexplicabilis vox *Terno*, & locus ipse totus intellectu facilior evadit.

TERO. Charta Ludovici II. Imp. in Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 689. *Cum castris, montibus, collibus, vallibus, Teronibus, Ecclesiis, &c.* Forte *Teronibus*. Vide *Toro*.

¶ TEROANUS, Nummi genus, ab urbe Teruana sic dicti. Bulla Nicolai IV. PP. an. 1290. de censibus Ecclesiæ Rom. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1303. *In episcopatu Morinensi unum Teroanum, Ecclesia S. Bertini unam unciam auri, monasterium S. Wulmarici unum bisantium.*

¶ TERPENTINUS, Germ. *Terpentin*, Therebinthina resina, Gall. *Terebenthine*. Vide *Formsium*.

¶ TERQUISIAETH, TERQUISIAETH, Præstationis agrariæ species, f. eadem cum *Terragio*, quod colligitur e terris recens cultis, a Latino, ut videtur *Terra*, & Aremorico, *Quisiat*, proprie Pellem detrahere, quod ad agros recens cultos translatum fuit, quia quasi pelle exuuntur agri, cum primum proscinduntur. Charta vetus apud Lobinell. to 2 Hist. Britann. col. 104 *De ipsa autem terræ hic redditus est: Terquisiaeth, kevrod, multones, pastus, decimæ & cætera jura, quæ de propria terra ad dominum pertinent.* Alia e Chartulario Kemperleg. *De ipsa autem terra, quæ est septem banasat mellis, hæc est redditio, videlicet decima & Terguisiaeth.*

TERRA, Prædium, ager, dominium, nostris *Terre*. Lex Burgund. tit. 79. §. 1. *Ut si quis in populo nostro barbaræ nationis personam, ut ro sua consisteret, invitasset, ac si ei Terram ad habitandum deputasset.* Lex Longob. lib. 2. tit. 44 §. 4. *De liberis hominibus, qui super alterius Terram resident, &c.* Tit 51. §. 15 & in Capit. Caroli M. lib 5. c. 301. *De liberis hominibus, qui proprium non habeant, sed in Terra dominica resident.* [Inquisitio ann. 1206. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 319. *Vidit etiam quod homines Comitis semper soleat transire libere ad Terram Episcopi ad manendum in Terra Episcopi, & homines Episcopi in Terra Comitis, &c.*]

TERRA, Hispanis, quid sonet, vide in *Honor*.

¶ TERRA, Regnum. Gualterus Hemingford. in Edwardo I. Rege Angl. pag. 237. *Cognita itaque malicia novi Regis, misit Rex noster magnatibus Terræ,*

&c. Et in Edwardo II. *Reduxit* (Rex) *eam* (Reginam) *in Angliam, & coronatus est cum ea Londoniis ... lætantibus & exultantibus populis utriusque Terræ*.

¶ Terra, Italis, Castellum, oppidulum muratum. Vita B. Torelli no. 3. to.2. Martii p. 501. *Post dies octo ad Terram Puppi remeans, propinquos adiit*.

¶ Terra, Modus agri, forte tantus qui uni pari boum possit sufficere. Charta ann. 1077. in Probat. novæ Hist. Occitan. col. 294. *Dono etiam extra muros urbis Tolosæ Terras omnes, quas habeo ante portam civitatis*.

¶ Terra Altaris, in Chartulario Eccl. Ambian. & alibi, quæ pertinet ad *Altare* seu ad Ecclesiam. Vide *Altare*.

¶ Terra Animalium iv. vi. x. xx. vel xxx &c. in Charta an. 855. apud Marten to. 1. Ampliss. Collect. col. 142. prædia sunt, in quibus totidem nutriuntur equi vel boves, aut requiruntur ad colendos agros ex iis prædiis pendentes, ut.

¶ Terra Carrucarum ii. vel iv. pro Terra quæ totidem *carrucis aratur*. Vide *Carrucata*.

¶ Terra Ariva, Riparia, quæ est ad *rivam* seu ripam. Charta an. 1046. ex Chartul. magno S. Victoris Massil. fol. 59. *Donamus dom. Deo & ad ecclesiam S. Victoris de Terra ariva modiata una in comitatu Aquensi*. Alia ann. 1066. ibid. fol. 54. *Dono de meo alode de Terra ariva ad S. Victorem, &c.*

¶ Terra Aviatica. Vide *Terra Salica*.

Terra Censita, Censoaria, Censalis, &c. Obnoxia censui. Vide *Census*.

¶ Terra Comitalis, Quæ Comitis est, ejus dominium, in Charta an. 904. pro Monasterio S. Victoris Massil. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. c. 262.

¶ Terra Dominica, Quæ Domini est, lib. 5. Capitul. cap. 301. & in Capitulari Ludovici Pii ann. 829. cap. 6.

¶ Terra Ecclesiastica, Quæ pertinet ad Ecclesiam in Capitul. Caroli M. ex Lege Longobard. c. 20.

¶ Terra Evindicata, in Appendice Marculfi form. 7. Quæ per sententiam judicis repetitur & recuperatur.

¶ Terra Excultabilis, Arabilis campus, habilis culturæ, apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. Monasticum Angliæ to. 1. p. 426. col. 2. *Terram excultabilem, quam habuit apud Norvicam in campis, videl. xxv. solid. Terra & pratum ad Terram illam adiacens*.

¶ Terra Extendenda, Æstimanda, cujus pretium inquiri debet & declarari, apud eumd. *Blount* ibid. Vide *Extendere*.

¶ Terra Ferma, vel potius *Firma*, Continens, Gall. *Terre ferme*. *Insularum Canariæ & Indiarum ac Terræ fermæ maris Oceani*, apud Rymer. tom. 13. pag. 752. col. 1. *Terra firma* legitur ibid. p. 38. col. 2. & alibi sæpe.

¶ Terra Fiscalis, Quæ ad regium fiscum seu Dominium pertinet. Vide *Fiscus*.

¶ Terra Franca, vel *Francha*, Immunis *talliarum* seu tributorum, quæ domini a suis tenentibus exibant, non immunis tamen cujusvis servitii. Charta feudorum nobilium Castillionis Dombar. an. 1463. *Super xiv. bichenatis Terræ franchæ & sine tallia, quæ debent xv. den. de servitio, ii. bichetos siligais*. Vide *Franca terra* post *Franci* 1.

Terra Francigena, Dragoganti species, quæ ex Gallia affertur, inquit Constantinus Africanus l. de Gradibus p. 383.

¶ Terra Frisca, Frusca, Ager incultus, Gall. *Terre en friche*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 327. col. 2. *Continens xl. acras Terræ friscæ, pasturæ, &c.* Vide *Friscum*.

¶ Terra Giliforata, Ea est ex qua domino præstari debet flos caryophyllæus, apud Thom. *Blount* in Nomolexico Anglic.

Terra Hæreditaria, [Cujus possessio scripto firmabatur.] Vide *Liber*.

¶ Terra Herma, Ager incultus, in Charta an. 4. Rodulphi Regis Provinc. Vide *Eremus*.

¶ Terra Laborabilis, &c. Arabilis, Gallice *Terre labourable*. Vide in *Labor* 3.

Terra Laboris, Campania felix in Italia. Vide in *Labor* 3.

Terræ Leigiales, [Quas tenent homines *ligii*.] Charta S. Bernardi Abb. Clarevall. ann. 1145. in Tabulario Eccl. Autissiodor. *De Terris leigialibus manifestum est, quod nusquam licet Comiti, vel homini suo eas, quæ de feudo sunt Episcopi, acquirere, nisi per Episcopum*. [Vide *Ligius*.]

¶ Terra Levata, Eadem quæ mox *nova*. Vide *Levare terram*.

¶ Terra in Littore Maris, *ubi salem faciat*, lib. 4. Capitul. cap. 8.

Terra Lucrabilis, Arabilis, culta, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 406. col. 1. Vide *Lucrari* & *Gagnagium*.

Terræ Liberæ, apud Danos, quæ & *Regiæ*, & ab omni censu immunes erant, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1240. apud Pontanum l. 6. Rerum Danicar. Vide *Tenementum liberum* supra in *Tenere* 1.

Terræ Mortuæ, quæ & *Silvaticæ*, in veteri Consuetudine Normanniæ c. 34. *Terres sauvages, que l'on appelle en Normandie Terres mortes*.

¶ Terra Normannorum, in Anglia dicebatur terra a nobili Normanno possessa, cum Rex Angliæ illam confiscabat, quod ille Regis Francorum partes sequeretur. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. apud Kennettum Antiq. Ambrosd. ad ann. 1224. pag. 197. *Sciat quod commisimus Thomæ Basset maneriam de Kirslington, quæ est Terra Normannorum, ad se sustentandum*.

Terra Nova, in Chartis feodalibus & in censualibus schedulis, sumitur pro terra vel noviter concessa, vel noviter exarata. Tabular. Prioratus Lewensis: *Reddit pro nova Terra 2 sol.* Jacob. I. Rex Arag. in Foris Oscæ 1247. f. 25. *Pœna invasionis Palatii infantionis est ultra terram, 25. solid. & circa, quæ dicitur Terra nova, id est noviter acquisita, 60. solid.*

¶ Terra Octava. Vide *Octava* 4.

¶ Terra Paterna. Vide *Terra Salica*.

¶ Terra Præconis, Judicis aut *Majoris* villæ, in Charta an. 1123. apud Miræum to. 1. p. 375. Vide *Præco*.

¶ Terra Puturata. Vide *Putura*.

Terræ Regales, dicebantur apud Dalmatas, quæ ratione census, vel præstationis, Regi obnoxiæ erant. Vide Jo. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. cap. 15. pag. 99.

¶ Terra Repromissionis, Abrahæ a Deo promissa, nostris *Terre promise*, Judæa. *Jerusalem caput Terræ repromissionis*, in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 540. *Terra repromissionis* etiam legitur Hebr. 11. 9.

¶ Terra Sabulosa, Gall. *Terre sablonneuse*, apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic.

¶ Terra Sacerdotalis, in Synodo ad Teudonis villam an. 845. cap. 4. Quæ Sacerdotum seu Ecclesiæ propria est. Alludunt Patres ad illud Genesis 47. 22. *Præter terram Sacerdotum, quæ a Rege tradita fuerat eis*. Vide *Terra Sanctuaria*.

Terra Salica, Portio terræ *Salio* militi, atque adeo Principi seu Regi assignata, ex iis, quas in Galliis virtute bellica acquisierant, partitione inter victores facta.

facta. Harum enim aliæ ab omni munere ac servitio, præterquam militari, immunes, dictæ *Salicæ*, eæque assignatæ *Salii*, seu viris Principibus, vel certe ex Salica gente, quæ primas tenuit inter gentes illas Septentrionales, quæ in Gallias irruperunt, easque Romanis abstulerunt: aliæ *Læticæ*, & *Lidiales*, quæ *Letorum*, vel *Litarum* erant, hoc est virorum obnoxiæ conditionis, cujusmodi fuerunt *Læti*, vel quos *Romanos* appellabant, veteres nempe Galliæ incolæ, quibus assignati agri ad culturam, sub certis redhibitionum oneribus. B. Rhenanus in Epist. ad Petrum Heldiogum: *Franci igitur victores consuetudinem Romanorum imitati, & ipsi nobilibus & veteranis militibus agros in quibusdam locis, ut istis habitare licuisset, assignarunt, immunes penitus & ab omni servitute liberos: iique dicti Terra Salica: sic proprie prædia Principum libera & immunia Salicæ terræ nomine solita sunt appellari. Salica* vero *terra*, ea erat prærogativa, ut eum sub militaris obsequii conditione assignata esset, ad mulierem, quæ illius prorsus incapax est, pervenire non posset. Quod e certe habet Lex Salica tit. 62. *De terra vero Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat; sed ad virilem sexum tota terræ hæreditas perveniat.* De ejusmodi igitur terris Salicis agunt Traditiones Fuld. l. 3. trad. 28. *Centum quinquaginta terræ Salicæ, & Ecclesiam cum omni decimatione ad eam pertinentem.* Vide Dominicum de Prærogat. alodior. c. 7. & in Assertore Gallico cap. 8. & quæ adtigimus in Dissert. 17. ad Joinvillam.

☞ Annotavimus supra ad vocem *Lex Salica*, Eccardum *Terram Salicam* eam intelligere, quæ ad *salam*, hoc est, ad domum *curtis* præcipuam pertinet. Hæc videsis. Eidem Eccardo *Terra Salica*, apud Marculfum *Terra paterna*, & in Lege Ripuariorum *Aviatica*, ita κατ' ἐξοχὴν dici videtur, quia principem in patrimoniis locum obtinebat.

Terræ Salsæ, Quas in Pictonibus *Marais salans* vocant. Tabular. S. Cypriani Pictavensis fol. 113. *Airardus concessit Monasterio S. Cypriani aliquid de terra sua in page Alniafe, & suas 50. areas de Terra salsa inviciaria de terra Allont de una parte, &c.*

¶ Terra Sancta. Gall. *Terre sainte*, Judæa, sic passim dicta ab undecimo Ecclesiæ sæculo, quod in ea perfecta fuerint Religionis Christianæ sacrosancta mysteria.

¶ Terra Sanctuaria, Quæ ad sanctos, seu ad Ecclesiam pertinet. Chartul. Aptense fol. 21. *Est inter conforses de uno latus via publica, & de uno fronte vel de alio terra Leufrede ipsa, & de alio fronte Terra sanctuaria.* Vide *Sanctuarius*.

¶ Terra Senioræ, Quæ domini est, Gallice *Terre seigneuriale*, in Literis Officialis Carnot. ann. 1236. Vide *Senior*.

¶ Terra Tachabilis, Tachibilis, Tascabilis, Tascalis. Vide in *Tasca* 2.

¶ Terra Tertia, f. Tertia pars frugum e terris nascentium, nisi idem sit quod *Tertia* 4. nostris *Champart*. Litteræ an. 1030. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 40. *Censum quoque tollere de omnibus areis ... & de quolibet tempore missis unum messerem, tertiam Terram, tertiam arborem de foresto, &c.*

¶ Terra Tertialis, *Tertiæ* seu præstationi agrariæ, vulgo *Champart*, obnoxia. Vide *Tertia* 4.

Terra Testamentalis. Vide *Liber*.

¶ Terra Tributaria, Quæ obnoxia est tributo. Capitulare 4. ann. 819. c. 2. & lib. 4. Capitul. cap. 37. *Quicumque Terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam vel cuilibet alteri tradiderit, &c.*

¶ Terra Vacua, Inculta. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 816. *Concessi ... partem cujusdam* prebiz *Terra vacua, quam habebam in vico prædicto.* Vide *Vacuus*.

¶ Terra Vestita, Culta, fructibus referta. Vide *Vestire*.

¶ Terra Vicinabilis, Quæ viis *vicinalibus* obnoxia est. Tabular. Aptense fol. 139. *Vendo vobis petiam de vinea: ... in uno fronte Raymundus & hæredes suos, in alio terras sanctuarias & Terra vicinabilis, &c.* Vide *Via convicinalis* in *Via* 1.

Terræ Meritum, [Terræ fructus, proventus] Vide *Meritum*.

¶ Terræ Sensus. Vide in *Sensus*.

¶ Terram Facere, Colere. Charta ann. 1164. to. 8. Spicil. Acher. pag. 196. *Dederunt terram illam ... quam Faciunt Pontius Balzaat & Pontius Alonis, & terminatur, &c.*

¶ Aula Per Terram, Aula inferior, nostris *au rèz de chaussée*, vel *au rez de Terre*. Charta ann. 1270. ex Chartul. Episc. Paris. fol. 130. *Actum Parisius ... in domo domini Parisiensis Episcopi in parva aula per terram.*

¶ TERRACEA, Agger terreus, Gall. *Terrasse*. Excidium urbis Aconis apud Marten. to. n. 5. Collect. Ampliss. c. 778. *De murorum custodiis per vicos & Terraceas ad portas civitatis in subsidium descenderunt, &c.* Vide mox *Terracia*.

TERRACIA, Terratia, Solarium, Italis *Terracia*, Gall. *Terrasse*. Tabularium Monasterii sancti Andreæ Viennensis: *Dono post discessum meum S. Andreæ & Symphoriano omnem hæreditatem, quam habeo in monte Sparato, domum & medietatem Terraciæ, &c.* Vita Clementis VI. PP. p. 97. *Tria sunt tamen, quæ reliqua valde specialiter excedunt, videlicet Capella major, Audientia, & Terraciæ superiores.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. *In quodam solario seu Terratia discooperta.* [Statuta Arelat. MSS. art. 59. *Quilibet qui furnum habet ... teneatur ipsum & domos ipsius furni cohoperire de tegulis vel Terracia*, i. Terra seu tecto terreo, ut satis patet. Simili, ut videtur notione le Roman *de Vacce* MS.

Fors un seul qui grant mal avoit,
Qui souz un Terriz se gisoit.]

¶ 1. TERRACIUM, Terra inutilis, Ital. *Terraccia*. Statuta Mutinæ fol. 68. v. rubr. 350. *Caricatores Communis teneantur portare eo Terracium, quod est in vastis bannitorum.*

2. TERRACIUM, Idem quod *Terratio*, de qua voce infra, Terra, ager. Charta an. 1041. apud *la Chieza* in Historia Ecclesiast. Pedemont. cap. 19. *In Suavis autem Ecclesiam in honore S. Stephani cum omni dote, Terracio, & oblationibus ad eamdem pertinentibus.*

¶ TERRACULUM, Idem, ut videtur, quod *Terracia*. Lobinellus in Collectaneis MS. ex quodam Chronico: *Terraculum quod Alanus Barbatorta in circuitu Ecclesiæ Namnetensis fecerat.*

¶ 1. TERRADA, Navis genus apud Indos. Maffeius Hist. Ind. lib. 8. *Lembos, quos vulgo Terradas vocant, duces ei adjunxit.* Vide *Tarida*.

2. TERRADA, Terra, ager. Charta Lotharii Regis Franc. ann. 998. tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 358. *Cum domibus, ... aquis, ... planitiolis sive Terradis, &c.*

TERRAGENARIUM, Idem quod *Terragium* 1. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. pag. 245. *Nec non etiam quartam Terragenarii partem, & quandam domum in Salaeriensi villa positam jure quasi hæreditatis sine fide possidendum, ubi scilicet decima cum Terragenario supradicta coadunatur.*

1. TERRAGIUM, Agrarium, Gall. *Terrage, cham-*

part. [*Compipars sive Terragium*, in Charta anno 1248. ex Chartular. Campan. fol. 514. col. 1.] *Terrage ou champart, qui est tout une mesme chose*, in Consuetudine Tunensi art. 50. Burbonensi art. 352. Pictavensi art. 62. 64. 84. Angeriacensi art. 10. 21. Ambianensi, & aliis: *Terrage ou agrier*, in Marchensi art. 331. Sic porro definitur in Consuetud. Blesensi art. 130. *Le droit de Terrage est tel, que les heritages, qui sont tenus audit droit, quand ils sont ensruitez en grains, ou autres fruits, il en est deu au Seigneur du Terrage certaine portion, aux aucuns plus, aux autres moins, & ainsi qu'on les a accoustumez de payer selon la diversité des lieux.* Charta Ottonis Comitis Viromanduor. an. 1030. apud Hemeræum: *Ut persolvant annis singulis redditum terræ cum consuetudinibus suis, id est quartam garbam Terragii, & 5. solidos, & 4. denarios in medio Martio, & 2. solidos, & 4. denar. de hospitibus.* Alexander III. PP. Epist. 48. *Quosdam reditus, qui Terragia dicuntur, &c.* [Charta an. 1228. to. 2. Sacræ Antiquit. monument. p. 550. *Concessi in perpetuum eidem Ecclesiæ Bellæ-vallis unum casum frumenti singulis annis in Terragiis de Biauelei.*] Vide Mich. *del Molino* in Repertorio v. *Terragium*, & Historiam Ecclesiast. Abbavillensem p. 86. 88. &c. Occurrit passim. [Vide *Terraneum* & *Agrarium*.]

¶ Terragerium, Eadem notione. Chartularium S. Vincentii Cenomanensis fol. 138. *Dedit monachis sancti Vincentii ... Terragerium, quod de terra monachorum supradictorum annuatim accipiebat.*

¶ Terragruria, Eodem intellectu. Charta an. 1232. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 822. *Serviens percipiet per se consuetudines suas; videlicet Terrageurias, aostagio, mestivam, gallos, capones, tortelles, & serviciam suam, &c.*

¶ Terregium, Pari significatu. Chron. Baldnini diaconi to. 2. Sacræ Antiq. monument. p. 207. *In emptione terrarum, & Terragiorum, & decimarum aliarumque redditnum, &c.*

Terrageria, *Terragerie*, in Consuetudine Pictavensi art. 64. 75. 191. Prædium *terragio* obnoxium: *Terre a terrage*, in Consuetud. Bituric. tit. 10. art. 26. *Terre terragée*, in aliis.

Terragerare dicitur, qui *terragii* jus habet. Tabular. Absiense fol. 170. *Quod de omnibus terris feodi sui, quas fratres de Vauvert excolerent, in campo vel in area, advocato famulo suo Terragerarent.*

¶ Terragiare, Eadem significatione. Hist. MS. Monasterii S. Cypriani Pictav. p. 432. *Quandocumque gerbæ in agris dicti territorii decimandæ fuerint & Terragiandæ, &c.* Pluries occurrit ibi, ut & p. seq. in Pancharta MS. titulorum S. Stephani apud Xantones Ch. 8. in Charta an. 1230. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MS. p. 797. &c.

¶ Terragire, Idem. Chronicon Bonæ-spei p. 7. *Balduinus Comes (donavit) duas carrucatas silvæ, ea conditione ut extirpata Terragiretur.*

¶ Terracialis, Ager obnoxius *terragio*. Charta an. 1285. e Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 214. *Recompensationem quarumdam terrarum ... quæ Terragiales sunt & solvunt terragium.*

Terragiator, Qui vice domini *terragium* colligit. Charta ann. 1226. ex Tabular. S. Bertini: *Ita convenit, quod intrante Augusto quando voluerit ponet apud Helchin Terragiatorem suum juratum ad prædicta colligenda, &c.* [*Terragier* Nostris. Charta ann. 1247. ex Chartular. Campan. in Bibl. Reg. fol. 345. v. col. 1. *Et se il avenoit chose par aventure que li sergent Terragierot & li dismieres ne fuient au deschbarger les gerbes, on croira bien deschargeour par son serement.*]

¶ Terragitor, Eodem significatu. Locus extat supra in *Bipertator*.

¶ Terruactum, Idem quod *Terragium*. Chartular. Aquicinct. fol. 39. *Terruactum quoque tantum per consuetudinem nobis usque ad Alsigniacum afferat, decimam in campo relinquat.* Hinc.

Terruactare, Terruectare, *Terractum* seu *Terragium* colligere. Idem Chartul. fol. 28. *Si monachi prædictæ Ecclesiæ manipulos suos Terruactare voluerint, hoc nequaquam facere præsument, nisi illi prius ab eis ad hoc vocati, venire distulerint.* Bis occurrit *Terruectare* ibid. fol. 39.

2. TERRAGIUM, Ager, prædium. Charta Rogerii Comitis Calabriæ ann. 1088. apud Ughellum to. 5. pag. 1047. *Dedi Abbati B. Ambrosii pro Monasterio S. Bartholomæi Liparensis Terragia infra scripta, ... quæ Terragia sunt prope faciem Castri Milvi limitata cum finibus infrascriptis, &c.* [Charta Johannis Rom. Archiep. & Theobaldi Regis Navarræ an. 1267. ex Chartul. Campan fol. 116. v. *De quibusdam videlicet Terragiis acquisitis de Monachis de Igniaco Cisterciensis Ordinis Rem. dyocesis, quæ nos Archiepiscopus dicimus in banno & jurisdictione nostra esse, & nos Rex dicimus dictorum Terragiorum custodiam ad nos de antiqua consuetudine pertinere.* Vide infra *Terraria*.]

¶ 3. TERRAGIUM. Præstatio, ut videtur, quæ domino feudi exsolvitur pro facultate acquirendi terram seu prædium. Charta an. 1207. ex Chartul. Campan. fol. 363. col. 1. *Si autem homines ejusdem villæ extra metas ipsius villæ aliquid adquisierint in territorio Prioris Bellæ-vallis, Prior per se habebit Terragium & consuetudinem inde sibi debitam.* Occurrit rursum infra.

4. TERRAGIUM, [Quod pro inhumatione solvitur Sacerdoti.] Constitutiones provinciales sancti Edmundi Archiep. Cantuariensis an. 1255. c. 7. *Et quod a Terragio corpus sepelire non differatur, sed post sepulturam si quid datum fuerit in eleemosynam recipiatur.* [Vide *Interragium*.]

¶ Terragium, Ipsa inhumatio. Vincentius Cigali. de Bello Italico: *Utrum pro Terragio cadaveris domini Curati, sacristæ vel vicarii possint & debent aliquid percipere. Certe non.*

¶ 5. TERRAGIUM, Agger terreus, Gallice *Terrasse, Rempart.* Radulfus de Rebus Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1196. *Quod castrum fortissimum erat cum fossato magno & murato ... & cum altissimo muro merlato juxta Terragium, & cum alto muro intus.* Gualvaneus Flamma apud eumd. Murator. to 12. col. 1018. *Ex statuto Azi Vicecomitis Terragium, quod erat supra fossatum, cœpit explanari, & omnia loci culmina per civitatem adæquari.* Chronicon Modoet. l. 3 eod to. c. 1137. *Prætereunde fossam veniebant certi de eorum gente usque ad palanguinum, qui tunc temporis erat super Terragium fossæ.* Rursum occurrit ibid. c. 1164 ut & vox *Terrage*, pro Gallica *Terrasse*, Aggere repræsentato & insculpto, uti patet ex Computo xv. sæculi apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 921. *Une couppe & une esgairre de bericle garnie d'or e deux Terrages d'argent ez pattes esmaillez de vert, &c.* Vide *Terracia*, *Terraius* & *Terrale* 2.

¶ TERRAIUS, Idem, ni fallor, quod *Terragium* 5. Ital. *Terrezzo*. Statuta Mutinæ fol. 4. rubr. 21. *Aperiantur & apertæ stent viæ, quæ vadunt circa* (circa) *Terraios civitatis a parte intrinseca.*

TERRALAGIUM. Tabularium S. Matini de Campis: *In Castris etiam insulæ 10. so id. de Terralagio & 2. hospites.* [Forte tributum est pro aggere terreo ad castrum muniendum.]

¶ 1. TERRALE, *Genus vestis*, in Glossis Isid. Suspica-

picatur Grævius legendum esse *Teristrum* vel *Theristrum*, de quo nos infra; vel potius scriptum fuisse *Torale*, *genus vestis*, qua scilicet torus sternebatur. *Nam*, inquit, & lectorum tegmina vestes esse dictas, quis tam hospes est in litteris, quem hoc fugiat?

¶ 2. TERRALE, Agger terreus, Gallice *Terrasse*, *Rempart*. Recognitio an. 1327. to. 2. Hist. Dalphin. p. 28. col. 2. *Guigo de Ylline recognovit se tenere de feudo D. Dalphini... Castrum & omnia & singula fossata seu Terralia de Yllino*. Le Roman de *Vacce* MS.

Jouste les arebiers se sont mis,
Le Terrail ont avant porpris.

Et alio in loco:

Ne pourent cil debors lez ceus desus soiffrir,
Du mur & du Terrail les estens departir.

¶ TERRALEUM, Eadem notione. Statuta Mutinæ fol. 45. v. rubr. 240. *Vadit recta linea usque ad aggerem sive Terraleum*. Chronicon Parmens. ad ann. 1308. apud Murator. tom. 9. col. 870. *Venit illuc ad ipsam portam, & quum vidit desuper Terraleo, quod prædicti bonnisi erant ponci, jussit aperiri dictam portam*. Vide *Terracia* & *Terragium* 5.

¶ TERRALIUM, Eodem intellectu. Idem Chron. ad an. 1302. col. 845. *Domus laboreriis circumquaque envata fuerant per se & burgi similiter per se cum Terraliis*. Adde col. 761. Statuta Palavicinia l. 2. cap. 71. *Nulla persona .. præsumat ire super Terraliis castri Busceti*. Rursum occurrit in Statutis Mutinæ fol. 20. v. rubr. 108. ut & in Charta an. 1343. to. 2. Hist. Dalphin. pag 468. col. 2.

TERRALLIUM. Charta an. 1294. apud Dion. Salvaingum Boissium lib. de Usu feudor. c. 37. *Retinentes nobis perpetuo atque nostris piscationes Terralliorum dictæ villæ, & totius aquæ Galabri, ab esclosa molendini noviter facti, ... usque ad pontem Galabri super ipsum*, &c. [Fossas hic intelligo, quæ villam circumdabant, sic a labris seu aggeribus, quibus clauduntur, dictas, ut & in Litteris an. 1324. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 148. *Concedimus dicto Aymoni, quod ipse possit ponere pisces in Terraliis nostris de Sablonieres & in eis piscare cumcunque voluerit*. Charta Eccl. Lugdun. an. 1308. *Dominus Belsijoci bebet tres asinatas bladi a Terraliis veteribus Lugduni usque ad S. Sebastianum*.]

¶ TERRAYLLIUM. Eadem notione. Computus an. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 325. col. 1. *Item, pro fieri faciendo uno Terrayllio per monimentum Bellimi usque ad locum ipsorum ædificiorum, pro decursu aquæ venientis per Terrayllium ipsum ad opus dicti operis*, VII. *s*. XV. *den*.

¶ TERRELLUS, Eodem significatu. Libertates Thossiaci in agro Dumbensi ann. 1310. art. 2. *Si quis emerit domum, pedum, pratum, terram, vineam, vel aliud immobile infra villam fossatos & Terrellos ejusdem villæ*, &c. Charta Thossiacensis ann. 1404. *Concessin & Terrello dicti prati intermedio*. Alia ann. 2467. ex Schedis D. *Aubret*: *Juxta terram Anthonii Gincherdeti, quodam Terrello intermedio. Clausum fossatis seu Terrellis*, tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 401.

¶ TERRAMENTUM, Idem quod *Terragium* 1. si vera lectio est. Charta an. 1. Caroli Regis apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. pag. 91. *Ipsos terras .... per beneficium de ipsos abbates S. Johannis vel pro precarie tenuerant, & ipsas decimas vel Terramenti ad ipsa casa Dei vel ad ipsos abbates donatas habebant*. Vereor ne legendum sit *Terræ meritis*, vel potius *Terræ merita*, seu proventus.

¶ TERRANEUS, E *terra*, seu oppido, ab Italico *Terra*, Oppidum. Litteræ Cardin. de Farnesio an. 1537. to. 1. SS. April. p. 391. *Castellanis, balivis, servientibus, officialibus civilibus, Terraneis, ceterisque officialibus judiciariis*, &c. Vide *Terrarius*.

¶ TERRARE, Terra munire, obstruere vel cooperire. Reparationes factæ in Senescallia Carcasson. an. 1435. e MS. Cl. V. *Lancelot*: *In reparando, in Terrando & fordando coperturam dicti castri de fustibus, tegulis, morterio*, &c. Et infra: *In Terrando, in fordando & recoperiendo bene & sufficienter de terra, fustibus, ferraturis*, &c. Vide *Terratus*.

¶ TERRARIA, TERRARIUM, Ager, prædium, possessio, territorium. Charta Guillelmi Episc. Cabilon. ann. 1297. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. col. 252. *Episcopi Cabilonenses consueverunt ab antiquo conferre in Terrariis Decani & Capituli præfatæ Ecclesiæ Cabil ... quædam officia seu potestates quasdam, quæ vulgariter Vicedominatus nuncupantur, Canonicis videlicet Ecclesiæ Cabilonensis*. Et post pauca: *Dictos vicedominatus seu redditus eorum vendebant laicis & personis extraneis, propter quæ aliquoties homines Capituli gravabantur ab ipsis hominibus, levando emendas minus juste, extorquentibus etiam ab hominibus Ecclesiæ Cabil. qui in dictis Terrariis commorabantur, patrimonia eorumdem, & eosdem prægravantibus vexationibus infinitis*. Ibid. col 253. *Terrarii dictorum locorum in Terrariis & locis prædictis poterunt ponere auctoritate propria, ipsis Canonicis prædictis prædictos redditus percipientibus minime requisitis, unum de Terrariis, vel unum alium fidelem virum, qui dictas terras & justitias vicedominatuum prædictorum fideliter teneat & gubernet*, &c. Rursus infra: *In refusionibus & pecuniis, quas debent pro suis Terrariis & prabendis*. Charta Roberti Episc. ejusd. Eccles. ann. 1307. de eadem re ibid. col. 256. *Terrarii (non tenentur) dictam medietatem dictarum pensionum nobis solvere vel tradere vel in partagio dictarum Terrariarum dictæ Ecclesiæ, quando casus occurreret, nobis aut successoribus nostris aliquid assignare*, &c. Charta ann. 1239. e Chartulario S. Vandregesili tom. 2. p. 1639. *In villa autem Alpici vel omni Terrario, si sanguis effusus fuerit, vel factum seditio, vel vagium belli datum, meum est judicare*. Vide *Terragium* 2.

¶ TERRARIUM, Agger terreus, Gallice *Terrasse*. Tabularium S Sergii Andegav. *Duo itaque Terraria ex utraque parte burgi sita illis in pace dimisi; monachi igitur prædicta Terraria poterunt in planitiem æquare*. Haud satis scio an eadem notione in Chronico Andrensi tom. 9. Spicil. Acher. pag. 394. *Hoc autem* (instrumentum) *factum est in Castro Gisnensi, scilicet inter capellam S. Mariæ & Terrarium domni Eustachii de Hammes, anno ...* MCXVI. Vide *Terragium* 5. Occurrit alia notione in *Terraria*.

☞ *Terriere* Scriptoribus nostris interdum Locus unde terra eruitur. Charta ann. 1403. ex Chartular. 21. Corb. fol. 321. v. *Prometons de bonne foy que nous ne nos gens ne donrons, ne porrons donner congiè de prendre terre ou argille en ladite Terriere ou argilliere*.

TERRARIUS, Vassallus, tenens. Charta Philippi de Monteforti Dom. Tyri & Torani pro Communia villæ de Castris in Occitania an. 1264. *De consilio & voluntate expressa Domini Guillelmi Peluti, Dom. Joannis, & Dom. Gamberti de Pafonis, ... Militum Terrariorum patris nostri præfati*, &c.

TERRARII, Qui multas *terras* seu prædia possident, *grands terriens*, nostris: *Terrarium domini*, in Synodo Coloniensi an. 1300. cap. 11. *Barones terracii*, hoc est multarum terrarum possessores, in Chron. incerti auctoris apud Catellum ann. 1240. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 89. *Rex autem de consilio Baronum suorum, & Baronum ac Terrariorum Cypri*, &c. Annales Waverleienses ann. 1086. *Rex tenuit curiam suam apud*

Wintoniam, ibique venerunt contra eum omnes Barones sui, & omnes Terrarii hujus regni, qui alicujus pretii erant, cujuscumque feodi fuissent, & omnes homines regis effecti sunt. Et an. 1084. Rex Willelmus accepit hominium omnium Terrariorum Angliæ, cujuscumque feodi essent. Terrarii baillivie Aurelianensis, in Regesto Parlamenti B. f. 92. v. [Terrarii Ecclesiæ Autissiodorensis seu pensiones, in Statutis ann. 1267. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 481. Præsente Senescallo cum curia regali & Terrariis, apud Bernardum Guidonem in Historia fundationum Conventuum Prædicatorum tom. 6. Ampliss. Collect. ejusd. Marten. col. 478. Adde Chartas ann. 1297 & 1307. jam laudatas in Terrarius.] Terrarii etiam Barones Castellorum appellantur, in vetere Notitia apud Rocchum Pirrum in Episcopis Agrigentin. p. 272. 276. Guiot de Provins en sa Bible MS.

Li Quens Philippes qui tesu,
Diex quel Terrier, Dex quel esteu.

TERRARIUS, in Legibus Inæ Regis cap. 59. apud Bromptonum: Si homo sit habendus Terrarius expeditionem superfedeat, emendet 120. solid. Ubi Saxon. habet landagend, id est fundum vel prædium possidens.

¶ TERRARIUS LIBER, In quo terragia, census, possessiones describuntur, Nostris Terrier. Ferrerius in notis ad Decis. 272. Guid. Pap. Porro recognitiones, item Terrarii libri & codices antiqui fidem faciunt ad probandum directum dominium. Vide infra Terrarium 1.

¶ TERRARIUS, Terrestris, apud veterem Persii interpretem ad Satyr. 6. v. 24 ut observat Vossius de Vitiis serm. lib. 3. cap. 52.

¶ TERRARIUS, TERRARIA, Incola alicujus oppidi, ab Italico Terra, Oppidum. Acta B. Girardi, to. 1. Junii pag. 771. Nobilis matrona ... Terraria Modoetiæ, &c. Vide Terraneus.

TERRASCIS, Idem quod mox Terrassia. Charta an. 1228 e parvo Chartul. S. Victoris Massil. pag. 128. Liceat vobis, D. B. Abba, destruere parietem meum, apodiando tamen prius signa mea & Terrasciam, quod non possit corruere.

¶ TERRASSIA, Agger terreus, solarium, Gallice Terrasse. Ordinatio Johannis XXII. PP. apud Fantonum Hist. Avenion. p. 175. Item cameram cum modica Terrassia domus Raimundæ Sennadæ. Bulla Benedicti XII. PP. an. 1337. ex Archivo S. Victoris Massil. Terrassiæ seu pavimenta tam super quam subtus ... minentur ruinam. Vide Terrascis.

TERRASTENENTES. Vide Tenentes in Terra 2.

¶ TERRATA, Idem quod Terrata. Diploma Philippi August. Regis Franc. ann. 1221. Anselmus de Betterviller quittat Abbati Flavianensi ecclesiam, sponsalia, gaspilamen, Terratas, &c.

¶ TERRATICA, Idem quod Terraticum. Charta an. 1005. Annal. Benedict. pag. 668. col. 1. Dimidiam partem de Terraticis terrarum adjacentium inter Basentum & Salandram, & medium partem molendini.

TERRATICUM, Idem quod Terragium 1. Quod a Colonis exigitur nomine terræ & agri, quem colunt. Academicis Cruscanis, Terratico dicitur, quel che si paga per fitto di seminar nel altrui terreno. Argentræus ad art. 266. Consuet. Britan. Utitur hac regio certo contrahendi genere, quod Terragium appellant, Latine verbum pro verbo Salarium dicere jus est, cum prædia fere inculta colonis certis colonis tribuuntur perpetuo, aut vero temporario jure, lege dicta, ut in annos singulos decima fructuum aut tam rependatur. Chronicon Casinense lib. 3. cap. 63. Cum quidam frater ad Terraticum a rusticis accipiendum directus fuisset, rusticus quidam, a quo triticum exigebatur, fasciam frumenti implens, ... fugam arripuit. Charta Ludovici II. Imper. ann. 869. apud Ughellum tom. 2. p. 559. Ut nullus habitator terræ pertinentis ad Monasterium supradictum ex illis, qui soliti fuerunt Monasterio reddere Terraticum, &c. Charta Ludovici IV. Reg. in Bibl. Cluniacensi pag. 266. De silvis, ubi partem habent, & terris, nullus nisi per ipsorum voluntatem Terraticum accipiat. Charta Hugonis Archiep. Senonensis, ex Tabular. S. Germani Pratensis: Si autem terram ad Terraticum monachi dederint, Advocatus nihil habebit. [Terraticum de terra esse, in Charta Leotherici Archiep. Senon. ann. 1020. ex Chartul. Crisenon. diœc. Autissiod.] Adde Chartam Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud Falconem Beneventanum, & Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 740. [Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 442. Statuta Genuens. lib. 6. cap. 5. &c.]

TERRATIO. Vetus Charta apud Baldricum in Chron. Camerac. l. 2. c. 27. Hoc est mansos dominicos ... & Terrationes, & servos, & ancillas, &c. Idem videtur quod terræ, agri. Vide Terrada.

TERRATORIA, Matta, sic dicta, quia humi sternebatur, ut quidam volunt. Gloss. Gr. Lat. ψιαθος, Teges, Terratoria, matta. Sed legendum monuimus, strateria, vel storea, in v. Matta. [Legitur tamen Terratoria etiam in Glossis Lat. Gr. & in aliis to. 3. SS. Martii p. 843. relatis habetur: Ψίαθος, Teges, Terratoria, matta, territoria.]

TERRATORIUM, pro Territorium, in Chartis Italicis passim, & in Charta Caroli M. pro Ecclesia Parisiensi in M. Pastorali lib. 19. ch. 56. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. Vineolas, vel pradello, vel Terratorium, quod in dextera parte de strada est, &c. Vide Acta Episcop. Cenoman. p. 86. 97. 104. Perperam editum Terreatorii in Charta ejusdem Caroli to. 2. Analector. Mabillonii pag. 401.

¶ TERRATURIUM, Eadem notione, in Formulis Andegav. art. 31. 36. 39. &c.

¶ TERRATUS, Terra clausus, obturatus vel aggere terreo munitus. Radulfi Coggeshal. Chronic. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 821. Mandaverat, ... quomodo omnes portæ civitatis, contra eum Terratæ erant, præter portam S. Stephani ad Aquilonem partem urbis, contra quam exercitum suum collocare suadebat. Vide Terrare.

¶ TERRAYLLIUM. Vide supra in Terrale 2.

TERREATA. Charta Odonis Borelli de Curtalaio, in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 72. Poterit tamen Canonici si voluerint famulum suum, qui custodiat res suas, quando Major numerabit in agris, & in grangia, & ego meum, & heredes mei si voluerint. Feodum Majoris est fantago de grangia, Terreata omnium post paleam, & cauda annonarum bene exquisitarum, hoc est, ni fallor, granum vel frumentum, quod in terram, seu aream, antequam triticum & excussum sit a palea, decidit, & terræ miscetur. [Vide Terrata.]

¶ TERREATURIUM. Vide in Terratorium.

¶ TERREGIUM. Vide in Terragium 1.

¶ TERRELLUS. Vide supra in Terrale 2.

¶ TERRENERIETIUM, f. Idem quod Terraticum. Vide Onomasticum ad calcem to. 5. Anecdot. Marten.

TERRENITAS Dei, Humanitas, ἐνανθρώπησις, Incarnatio. Occurrit in l. Miraculorum S. Agili cap. 5.

TERRENUM, Ital. Terreno, nostris Terrain, [Fundus, solum] Bollandianus in Summa Notariæ: Domus sita in Terreno Ecclesiæ S. Joannis in Monte. [Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 28. Si aliquis terrigena pa... fuerit ... Juxta pignus alicujus sui debitoris pro...

suis

fuis operibus spectantibus ad laboratium Terreni, furatus sequenti die teneatur & debeat æstimare dictum pignus, & pro suis operibus ipsi creditori ipsum pignus dare in solutum. Statuta Mutinæ fol. 13. v. rubr. 66. *Cum in terra Castri veteris, ubi est fornax ana, non possint fieri bene coppi, nec quadrelli, propter malum Terrenum, quod est ibi, &c.*]

¶ TERRENUS, Omnes genus vecturæ terrestris, sive carris, sive equis fiat. Charta Ludovici Pii pro Ecclesia Argentinensi, apud *Laguille* in Probat. Hist. Alsat. p. 19. col. 1. *Ut ubicumque ... homines memoratæ Ecclesiæ navigio aut Terreno, id est, cum carris & saumariis, negotiandi gratia ireant & redirent, &c.*

¶ 1. TERRERIUM, Codex agrorum vectigalium, Gall. *Terrier*. Charta Humberti II. ann. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 372. col. 1. *Item, de dictis recognitionibus per vos fiat in singulis castellanis terræ nostræ unum Terrerium in pergameno scribendum & signandum in forma publica per manus unius vel duorum notariorum publicorum in archivio nostro reponendum postea & perpetuo conservandum. Item in eodem Terrerio describantur omnia nomina & cognomina hominum nostrorum, &c.* Rursum occurrit in Charta ann. 1489. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag 238. & alibi. Vide *Terrarius liber*.

¶ 2. TERRERIUM, Territorium, districtus, Charta an. 1247. e Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1667. *Nos vero relegavit Abbas & Conventus S. Vandreg. totum avenam, quam percipiebamus in censivis & Terreriis suis apud Montual annuatim ... vendidimus, &c.* Vide Terraria.

¶ TERRERIUS. Indigena. Chronicon Modoetiæ apud Murator. to. 12. col. 1136. *Tunc fugerunt in ipsa nocte de illis, qui erant in Modoetia tam de Terreriis quam de forasteriis plus de medietate, sic quod terra erat quasi derelicta. Tum forenses quam Terrerii*, in Chronico Petri Azarii apud eumdem Murator. to. 16. c. 393. *Terrerii seu de communi illius villæ*, in Statutis Mutinæ fol. 88. rubr. 401. Vide infra Terrigena.

¶ TERRESTREITAS, Terrestritas, Materia terrena, terræ proprietas. Engelbertus de longævitate ante diluvium apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 1. col. 446. *Modicum aufert quia Terrestreitas vincit in plantis, quæ non est apta digestioni.* Leonardus in Speculo lapidum lib. 1. cap. 1. ex Cod. MS. Bibl. Reg. *Nullus enim lapis est qui ratione suæ Terrestreitatis in aqua non submergatur, dummodo non sit porosus seu plenus aerie.* In edito *Terrestritas*.

¶ TERRIBILIA. Literæ Henrici IV. Angl. Regis an. 1408. apud Rymer. tom. 8. p. 559. col. 2. *Videbatur honestum... ipsos vel eorum alterum ab ultimo Terribilium custodire, tempore quo quis eorum Johannis & Bertrandi* (duello certantium) *victoriam habuisset, eis pugna supersedere mandavimus.* Ubi Terribilium ultimum est mors ipsa, quæ probabiliter subsecuta fuisset, nisi auctoritate regia certamen fuisset interruptum.

¶ TERRIBILITER, *Terriblement, espouvantablement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Utuntur Arnobius lib. 1. S. Augustinus lib. 12. Conf. cap. 25. & alii recentiores.

TERRIBULUM, *Quoddam tormentum, quod terreat reos, & dicitur a terreo.* Joan. de Janua. Occurrit etiam in Gloss. Lat. Gall.

¶ TERRIBUNDUS, Terribilis; in Vita B. Lidwinæ, inter Acta SS. to. 2. April. pag. 339.

TERRICELLA, Campulus, campellus. Occurrit passim in Chartis Italicis. Vide Ughellum to. 8. p. 610. 611. to. 9. p. 97. 99. &c. Italis *Terricuola*, est locus muros cinctus, oppidulum.

TERRICLÆ, χαρακῖται; in Gloss. Lat. Græc. quasi *Terriculæ*, terræ aggeres.

TERRICREPUS, Terribilis. Vita S. Guillelmi Abb. Divion. cap. 14. *Quem lascivo ad amasi pene sermones ore Terricrepo juramenta.*

TERRIDA, Navis species. Vide *Tarida*.

TERRIFINIS, pro *finis*, Terminus. Vetus Charta ann. 1099. apud Ughellum in Episcopis Populoniensibus: *Cum habitantiis, & cultis, & silvis, & omnibus in isto Castello pertinentiis, per Terrifines illorum, &c.*

TERRIGENÆ, Indigenæ. Gl. Gr. Lat. αὐθιγενὴς, *indigena, Terrigena, indigetum.* Auctor Mamotrecti ad cap. 18. Levitici: *Indigena, id est Terrigena.* Occurrit apud Joannem VIII. PP. Epist. 27. Ordericum Vitalem lib. 4. p. 105. lib. 11. p. 814. 818. &c. [in Statutis Cadubrii lib. 1. cap. 48. in Correct. eorumdem Statutor. cap. 104. & 105. in Statutis Montis-regalis pag. 5. &c. Vide supra *Terrerius*.]

¶ TERRIGIPONA, pro *Terripiscina*. Vide *Lacus*.

¶ TERRINEUS, Terreus. Vide locu in *Solarius* post *Solarium*.

TERRIPISCINA, Piscina. Vide *Lacus*.

¶ TERRISONUS, Terribili sono. Miracula S. Roberti Abb. 3. Aprilis p. 325. *Hac non tantum Terrisono fremitu ... significabat insaniam.*

TERRITORIÆ Res, Prædia, agri, Gallis *Biens de terre*. Charta an. 1046. apud Ughellum in Episcop. Veronensibus: *Id sunt omnes casæ, & res Territoria illæ juris mei, &c.* Occurrit ibi non semel.

1. TERRITORIUM, in Gloss. Gr. Lat. *ὅριον*, περίβολος, περίχωρος. Ugutioni: *Locus modicus, vel districtus alicujus, vel Territorium dicitur, quasi tauritorium, i. tritum bobus. Civitatum Territoria*, in lege un. Cod. Th. de Hirenarch. Vide Sidonium l. 2. Epist. 8. & ibi Savaronem, Menagium in Amœnitatib. Juris p. 940. & alios. [*Territorium Lemovicense*, pro Diœcesi, in Breviario MS. Eccl. Lemovic. cujus excerptum refertur sæc. 2. Bened. p. 1090. Sic *Territorium Pontivense*, in Miraculis S. Angilberti Abb. sæc. 4. part. 1. pag. 131. *Noviomense, Ambianense*, ibid. pag. 132. *Belvacense*, ibid. pag. 137.

Territorium. Ager, possessio, prædium. *Territoria civium*, in leg. 34. Cod. Th. de Operibus publ. Adde leg. 2. de Exactionib. leg. 30. de Annonis, & leg. 186. de Decurion. eod. Cod. Siculus Flaccus: *Bellis gestis victores populi terras omnes, ex quibus victos ejecerunt, publice atque universaliter Territorium dixerunt.* Lex Bajwar. tit. 17. §. 2. *Cur invadere conaris Territorium, quem ego juste jure hæreditario donavi.* Otto de S. Blasio cap. 18. *Succensisque quibusdam Welfonis Territoriis, ad propria revertuntur.* [Vide Terragium 2.]

Territorium, pro Modo agri usurpatur in libro de Fundatione Monasterii Gozecensis pag. 231. *E communi patrimonio nostro subjectas possessiones offerimus; ... in Greenstede Territorium unum, in Locbrestide septem mansos: in Zcorrege 4. mansos: in Plaime 15. jugera: in Alforstide 12. mansos: in Belteggelorbe Territorium unum.* Vetus Charta apud Ægid. Gelenium in Colonia Agrippina p. 357. *Et tria Territoria prope claustrum sui monasterii.* [Vide Glossarium ad calcem tomi 3. Gall. Christ. novæ edit.]

¶ Territorium Equinum, f. Prædium, ubi equi nutriuntur. Charta vetus apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. p. 213. *Territorium in urbe Radisponæ; unam hobam cum equino Territorio ad Pollingam Territorium equinum ad Hutichar.*

2. TERRITORIUM. Vita S. Enden Abbatis Aranensis nu. 18. *Septem annis in Monasterio Territorio fide-*

lites

liter serviens mansit. In bis quoque 7. annis sir diligenter eueverbat trituratoris officium, ut in paleario Territorii non possit granum, quod culmen faceret, inveniri. Sed ibi viri docti legendum censent *Territorium*, ut sit area terendo & excutiendo frumento comparata.

¶ TERRITORIUS, Humi stratus. *Territoria matta*, in Glossis laudatis in *Terratoria*.

¶ TERRITURIUM, pro *Territorium*, in Gestis Innocentii Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3 Analect. pag. 84. in Charta Theodorici Regis Fr. to. 2. Annal. Bened. p. 701. col. 1.

¶ TERROLA, Agellus, in Testamento S. Vigilii Episc. Autissiod. to. 1 Annal. Bened. pag. 695. col. 1. Vide *Terrula*.

¶ TERROLENTUS, ut *Terrulentus*. Statuta Vercell. fol. 86. *Nullus vendam blavam grossam vel minutam fraudulenter balneatam vel Terrolentam, vel in qua quid aliud in fraudem ementium misruerit.*

¶ TERRUACTARE, TERRUACTUM. Vide supra *Terragium* 1.

TERRULA, Agellus, exiguum prædium, apud Gregorium M. lib. 2. Epist. 2. in Synodo Agathensi can. 45. in Charta Caroli C. Imper. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 224. [in Capitularibus ejusd. Caroli tit. 37. c. 11. in Indica vett. Canonum, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 30. col. 1. in Charta an. 1082. apud D. Calmet. to. 1. Hist. Lothar. in Probat. col. 479. in Annal. Benedict. to. 2. p. 656. in Monastico Anglic. to. 1 p. 28. col. 1. Hist. Harcur. to. 3. p. 44. apud Miræum tom 1. p. 164. col. 1. In Codice Theod. lib. 15. tit. 1. leg. 51. *Terrulæ* dicuntur privatorum possessiones, quæ alibi *Terræ* nuncupantur.]

TERRULENTUS, Terreus, ex *terrula*. Occurrit apud Prudentium, [ut & *Terrulente*, pro Terreno modo. Vide *Terrolentus*.]

¶ TERRUNCULA, Modica terræ porto, in Onomastico ad calcem to. 9. Ampl. Collect. Marten.

TERSANA. Charta Raymundi V. Vicecom. Turenensis ann. 1296. apud Justellum in Hist. Turenensi p. 155. *Item concedimus dictæ universitati* (Bellilocensi,) *quod loco usatici, quod dicitur Tersana, quod nobis competit ratione venditionum feudorum, seu in emphyteosim datorum, seu detentorum, quo tenentur & in posterum tenebuntur a nobis in feudum seu in emphyteosim in dicta villa de Belloloco & ejus pertinentiis & districtu, emptores unum denarium tantum pro qualibet solido pretii venditionis solvere teneantur: ipsa feuda seu emphyteosis a dicto usatico, dicta Tersana, in perpetuum affrancantes, & dictum denarium tantum pro qualibet solido pretii nobis & nostris successoribus retinentes.* Ubi *Tersana*, forte est tertia pars pretii venditionis prædiorum feudalium, quomodo *Tiers denier* vocat Consuetudo Nivernensis tit. 4. art. 58 70 tit. 24. art 10 tit 6. art 5 23. & Arvernensis c. 31 art. 75. tertium denarium pretii prædii venditi, qui domino superiori exsolvitur. [Vide *Tresenum* & *Trezenum*.]

¶ TERSAURIA. Vide mox *Tersoria*.

¶ TERSERIUM. Vita B. Andreæ de Galleranis, tom. 3. Martii pag. 56 *Quidam faber fuit in civitate Senensi in Tersenio S. Martini.* Raimundus Italice reddit *Terzo*, quod tertiam cujusque rei partem significat, ut adnotant Bollandistæ, qui dubitant an in tot partes Senæ distinguantur, an alia sit vocis propria istic notio. Vide *Tercerium*.

¶ TERSONUM, TERSONUS. Inventarium Ecclesiæ Anic. *Tersonum de lino quasi duarum ulnarum.* Alibi: *Tersonum de lino habens in quolibet capite duas barras de cotone albo.* Rursum alio in loco: *Item duo Tersons de lino operis Franciæ cum frangiis de serico diversorum colorum in capitibus, dedicati ad dicendum in Quadragesima: In spiritu humilitatis*, &c. Forsitan ubique legendum est *Tersorium*. Vide ibi.

¶ TERSOR, Mappula, seu linteum ad tergendos pedes pauperum. Consuetudines S. Augustini Lemovic. MS. *Feria V. in Cœna Domini: Sacrista ministret Tersores & Præpositus dividat pauperes*, &c. In Glossis Lat. Græc & Gr. Lat. *Tersor*, ἐκμαξεύς, qui tergit.

¶ TERSORIA, TERSAURIA, Locus ubi fiebat lotio pedum apud Monachos in usu. Ritus Luxovienses apud Marquardum *Herrgott* ad calcem vet. Disciplinæ Monast. p. 580. & 581. *De mandato hebdomadariorum. Debent isti hebdomadarii reservare vasa in Tersauriam, & facere mundari a famulis coquinæ, & aliis hebdomadariis intrantibus reddere & facere mandatum omnino cum eis, & cellarius debet recondere dicta vasa in Tersoria.* Vide *Mandatum* 9. & mox *Tersorium*.

TERSORIUM, inter vestes Ecclesiasticas. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1077. to. 6. Spicilegii Acheriani: *Dorsalia duo, tapetia quatuor, Tersoria tria, bancalia tres*, &c. Gloss. Gr. Lat. Ἐκμαγεῖον, *Tergerium*. Rectius, *Tersorium*, in Gloss. S. Benedicti c. de Vestimentis. [Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 46. *Cum autem percutitur tabula ad mandatum, continuo congregentur ante Capituli introitum, ac succincti de pedum Tersoriis, cum viderint, prius coquos transactæ hebdomadæ cum aqua, singuli singulos subsequantur terguntque fratrum pedes, sicut illis lavando præcesserint; atque ablutis aliquantulum prius Tersoriis in conchis*, &c. Pro linteo quo pedes absterguntur, rursum usurpat idem Bernardus part. 2. cap. 15. Pro linteo autem quo Sacerdos in Sacris manus abstergit part. 1. c. 55. *Apocrisiarius solers procurat diligentia, ut duos de junioribus eligat studiosos, & uni quidem cooperturia & linteamina altarium, Tersoria quoque & offertoria consignet custodienda*, &c. *Tersoria calicum*, quibus Calices sacri terguntur, in Concilio incerti loci apud Marten. tom. 4. Anecd. c. 163.]

¶ TERTERNUS. Moretus Antiq. Navarræ pag. 557. refert Chartam *offertionis & confirmationis*, quæ dicitur *facta era Terterna, centena, fœdrua & xiiii.* Forte 674.

1. TERTIA, Officium Ecclesiasticum diurnum, quod hora tertia canitur. Gregorius Turon. lib. 10. cap. ult. de Injurioso Episcopo Turon. *Hic instituit Tertiam & Sextam in Ecclesia dici, quod modo in Dei nomine perseverat.* Vide Durandum lib. 5. c. 6. Menardum ad Concordiam Regular. Cardin. Bona de Psalmodia, &c.

2. TERTIA. *Tertiæ Ecclesiarum, quas antiqui Canones de parochiis suis habendas Episcopis censuerunt* ut est in Concilio Toletano XVI cap. 5. quarum ratione Ecclesiarum reparationi tenebantur, ut est in eodem can. & in Concilio Tarracon. an. 516. c. 8. Concilium Aurelian. 1. ann 511. c. 5. *De his, quæ in altario accesserint, Tertia fideliter Episcopis deferatur.* Adde c. 33 & Toletanum IX. c. 6. [Acta consecrationis Ecclesiarum S. Stephani & S. Martini in Rivoferrario an. 993. Marcæ Hispan. col. 948.] & Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ parte 1. p. 121. Pecuniæ namque a fidelibus oblatæ in tres partes olim divisæ, quarum una Episcopis, altera Presbyteris & Diaconibus, tertia Subdiaconibus & Clericis cessit, ex Emeritensi Concilio an. 666. cap. 14. Ex Concilio vero Braccarensi II. cap. 7. oblationum tertia in recuperatione Ecclesiæ. Postea oblationes Ecclesiæ in quatuor partes divisæ, quarum una Pontifici, altera Clericis, tertia pauperibus, quarta fabricæ addictæ sunt, ut est apud Gelasium PP. in Epist. ad Episcopos Lucaniæ, Gregorium M. lib. 3. Epist. 11. & in aliquot Conciliis, locis alibi indica-

tis:

tis: cujus quidem partitionis primam fieri mentionem in Concilio Romano sub Silvestro I. hancque Concilium Agrippinense c. 6. *ex usu Ecclesiæ* esse innuisse alii observarunt. [Vide *Tertiaria* 1. & *Tertium* 2.]

3. TERTIA. Debellata & subjugata a Gothis & Wisigothis Italia ita divisi sunt agri, ut victoribus partes duæ, tertia antiquis eorum possessoribus cederent. Lex Wisig. lib. 10. tit. 1. §. 8. *Divisio inter Gothum & Romanum facta de portione terrarum, sive silvarum, nulla ratione turbetur .... nec de duabus partibus Gothi aliquid sibi Romanus præsumat, aut vindicet: aut de Tertia Romani Gothus sibi aliquid audeat usurpare, aut vindicare.* Adde §. 16. Quod & firmatur a Senatore lib. 2. Epist. 16. ubi Theodoricus: *Juvat*, inquit, *nos referre, quemadmodum in Tertiarum deputatione Gothorum Romanorumque possessiones junxerit & animos. Nam cum se homines soleant de vicinitate collidere, istis prædiorum communio causam noscitur præstitisse concordiæ. Sic enim contigit, ut utraque natio, dum communiter vivit, ad unum velle convenit. Et factum novum & omnino laudabile: Gratia dominorum de cespitis divisione conjuncta est: amicitiæ populis per damna crevere, & ex parte agri defensor acquisitus est, ut substantiæ securitas integra servaretur. Necesse est enim, ut inter eos suavis crescat affectus, qui servant jugiter terminos constitutos.*

Id etiam observasse Burgondos in Gallia, postquam eam partem, quam insederant, occuparunt, docet Lex Gundebalda cap. 54. 57. 79. Præterea in hac agrorum divisione Princeps exactionem & contributionem aliquam in antiquorum possessorum Tertiis reservavit, quæ quotannis fisco inferretur. Lex Wisig. lib. 10. tit. 1. §. 16. *Judices singularum civitatum, Villici atque Præpositi, Tertias Romanorum ab illis, qui occupatas tenent, auferant, & Romanis sua exactione (mancate) sine aliqua dilatione restituant, ut nihil fisco debeat deperire.* Quod quidem vectigal, *Tertiarum illationem & exhibitionem* appellat idem Senator lib. 1. Epist. 14. lib. 5. Epist. 17. & 37. non quod tertia fructuum pars in pecuniam postea commutata, pensitaretur; sed potius quod ex Tertiis inferretur. Testatur enim idem Scriptor etiam ex binis agrorum partibus, quæ in sortem victoribus obvenerant, quoddam pariter tributum aut vectigal in Principis fiscum, perinde ac ex Tertiis, illatum, quod utrumque *Exactionem binorum & ternorum* vocat, & ad Comitis Sacrarum largitionum officium pertinuisse ait, l. 3. Epist. 8. l. 7. Epist. 20. 21. 22. Vide Paulum Warnefridum de Gestis Langob. l. 2. c. 32. At secus egisse Odoacrum scribit Procopius l. 1 Gotthic. c. 1. ubi ait, Gotthorum ope arrepta tyrannide, τὸ τριτημόριον τῶν ἀγρῶν, iis concessisse, hocque pacto eorum animos sibi devinxisse.

4. TERTIA, Idem quod *Terragium*: ab ejusmodi enim *Tertiarum* illationibus, de quibus mox egimus, & agrorum parte tertia, quæ antiquo possessori relicta est, & Principi fructuum partem pensitare quotannis solebat, agrario, quod *Campipartem*, dicimus, etiamnum in Burgundia & vicinis provinciis mansisse *Tertiarum* nomen admodum vero simile est: non quod tertia fructuum pars domino superiori solveretur: neque enim agrarii quantitas eo accedit; sed quia ex *tertiis*, quæ veteribus incolis relictæ sunt, pensitabatur, cum duæ, quæ in victorum sortem cesserant, agrariori illa pensitatione immunes essent, licet censui leviori obnoxiæ. *Agri* enim *vectigales*, ut habet Hyginus de Limitibus constituend. pag. 206 *multas habent conditiones: in quibusdam provinciis fructus partem constitutam præstant, alii quintas, alii septimas, &c.* Inde enim graviorum ex agris pensitationum origo videtur petenda. Charta Sanctii Majoris Regis Navarræ æræ 1068. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedict. to. 1. *Manifeste comperimus præteritis temporibus nullum Episcoporum prædecessorum nostrorum in Ecclesiis vel parochiis, Monasterio S. Æmiliani collatis, primitiva vel Tertias requisisse, vel accepisse.* Adde Chartam sequentem ibidem. Alia Didaci Episcopi Compostellani æræ 1153. apud eumdem to. 4. *Sanctum Georgium de Valegia cum suis Tertiis, & cum omni censu & deviro, & censu nostræ Ecclesiæ, & cum suo canto, &c.* Infra: *Cum suis bonis & Tertiis liberam ab omni censu.* Rursum: *Has Tertias & ista debita alii mei prædecessores vestro Monasterio contulerunt.* [Confirmatio fundationis Monasterii Veteris pediculi ann. 1205. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1040. *Dederunt .... unum modium annonæ in Tertiis de Aillantor ... & si aliqua causa seu aliquo casu aliquid de summa dicti bladi in prædictis Tertiis defecerit, requisierunt & præceperunt, ut residuum repleatur de Tertiis & aliis redditibus S. Mauritii.* Charta an. 1235. pro Ecclesia S. Benigni Divion. *Tertiis de Micumcant, quæ de jure spectant ad obedientiam de Diueto, &c.* Adde Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 748. Gall. Christ. novæ edit. to. 4. Instrum. col. 100. & 161. Chartam ann. 1235. tom. 3. Anecdot. Marten. col. 1250.] Tabularium Prioratus de Paredo fol. 94. *Tam de hospitibus, qui in villa ipsa manent vel laborant, quam de porcis, qui ibidem incrassati fuerint, & pastionati, necnon & de Tertiis & tascbis, quæ exierunt ex eisdem silvis & de raminatio.* Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 96. *Accrevit, quod absque redditione Tertiarum supradicti loci habitatores, quocumque loco vellent, in sua terra seminarent ac meterent.* Alia pag. 118. *Exceorum famuli de terra, quam in dominio haberent, excolerent, absque Tertiis velut propria tenerent.* Alia ann. 1221. pag. 385. *Et Tertias debent adducere ad illam villam, & computare ante bestia.* Adde pag. 155. 357. 476. Charta an. 1240. in Tabul. Campaniæ ex Bibl. Reg. fol. 365. *De terrogiis autem, quæ vulgo Tertiæ (male Terræ) dicuntur, ubicumque homines dictæ villæ terras nostras excoluerunt, nos dicti fratres de Crista habebimus medietatem.* Alia ann. 1276. apud Chifflet. in S. Bernardo pag. 525. *Tria sextaria frumenti, in quibus mihi tenebatur de annuo reditu super Tertias suas Aubignoio.* Chr. Besuense pag. 634. *In prædicta sylva, ... si laboratum fuerit, cujus erit fundus terræ, illius erit & Tertia.* Pag. 676. *Addiderunt & Tertiam partem de Blaniaco, &c.* Adde p. 622. Tabular. Abb. Reigniacensis Ord. Cistereiensis an. 1263. *Sus ce que li Abbes & li Couvens demandoient toutes les Tierces de la ville de Jons, &c.* Hinc *Terræ Tertiales*, in Charta ann. 1313. apud Roverium in Reomao pag. 396. *Et singulas Tertias suas, quas habet annuales in terris Tertialibus existentibus in finagio de Rubeomonte.* Adde p. 289. *Tertiarum* meminit denique Rhenanus l. 2. Rerum German. p. 64. scribens divites interdum colonis locasse agros sub reditu *tertiarum*.

TERTIARIUS, Collector *tertiæ*. Tabular. Albæ ripæ in Diœcesi Lingon. *Neque Tertiarii nostri, neque Tertiarii fratrum sine altero recolligent tertias.*

TERTIA MANCIPIORUM. Burgundi pervasa Galliarum parte, ita cum veteribus incolis, quos Romanos vocabant, se gesserunt, ut agrorum parte tertia iis relicta, alias duas sibi assererent: contra *mancipiorum* duabus partibus veteribus incolis concessis, sibi tertiam tantum reservarent. Vide Legem Burgund. tit. 54. §. 1. & tit. 57.

TERTIAS, seu *Tertias Regales* Hispani vocant, tertiam partem reditnum fabricarum Ecclesiarum, quam Gregorius X. PP. Alfonso Sapienti Regi indulsit pro sustinendis bellis contra Mauros.

TER-

TERTIA CONLABORATIONIS, id est eorum, quæ vir & uxor stante matrimonio simul acquisierunt, quæ uxori attribuitur. Capitula Caroli M lib.4. c. 9. *Volumus, ut uxores defunctorum post obitum maritorum Tertiam partem conlaborationis, quam simul in beneficio conlaboraverunt, accipiant.* Marculfus lib.2.form. 17. *Sed dum villas aliquas, quas superius memoravimus, ad loca sanctorum hæredibus nostris deputavimus, quod pariter stante conjugio adquisivimus, prædicta conjux nostra Tertiam inde habere potuerat.* Gesta Dagoberti Regis Franc. c. 47. & Aimoinus lib.4.c.35. *Tertiam tamen partem de omnibus, quæ Dagobertus Rex acquisierat, postquam Nanthildis Regina regnare cœperat, eidem reservant.*

5 TERTIA, Id quod liber homo dat sponsæ suæ ad ostium Ecclesiæ tempore desponsationis: [*Tiers coutumier*, in Consuet. Norman.art.367.] *Dos* scilicet *rationabilis*, quæ tertia pars est totius tenementi viri sui, quod habuit tempore desponsationis: ita quod si plus tertia parte tenementi vir daret in dotem, ea ad tertiam partem reducatur: in Regiam Majestatem lib. 2. c. 26.§ 4. & seqq. Eadem appellatur *rationabilis Tertia pars mulierum* lib. 1.c. 3. §. 2. ubi placita de ejusmodi *Tertiis* ad Vicecomites pertinere dicuntur. [Testamentum Humberti II.an.1347.to.2. Hist.Dalphin.pag. 545. *Item volo, quod de prædictis omnibus dicta Dalphina sit contenta, & prohibea, quod in hæreditate nihil aliud ratione dotalitii, donationis propter nuptias, quarta, Tertiæ, incontri, petere valeat.*] Quoniam attachiamenta c.45. *Si aliquis liber tenens, cujus tenementum liberum est ab omni servitio per suum infeofamentum, cadat in Tertiam alicujus dominæ, &c.* Adde c. 85. Littlet. sect. 36. 37. & Radulfum *de Hengham* in Parva c. 2.] Vide *Tertiaria* 4.]

6. TERTIA, Mensuræ liquidorum species, in Itinere Camerarii Scotici cap 10.§. 5. de Brasiatoribus: *Non habent mensuras, videlicet quartam, pintam, Tertiam, &c.*

¶ 7. TERTIA, Tributum pro pane solvendum, ut videtur. Codex MS. Episcopatus Autissiod. sæc. XIII. *Tertiæ circa xv.s. in panibus. Sequentia avenarum IIII. lib.* Vide Tertiaria 1.

¶ 8. TERTIA PRISONARIORUM, f. Tertia pars pretii, quod pro redemtione solvere tenebantur *prisonarii* seu captivi. Charta Henrici VI. Regis Angl. ann 1452. in Chronico Johannis Whethamstedii pag. 321. *Tercias & Tercearum Tertias omnium prisonariorum, in guerra captorum, nobis debitas (relaxavimus.)*

TERTIAGIUM. Bulla Clementis VI. PP. data Avinione anno Pontificatus 4. *Super mortuagiis seu præstationibus Ecclesiis principalibus Ducatus Britanniæ, Prælatis & Rectoribus Ecclesiarum, videlicet in tertia parte bonorum mobilium, quæ Tertiagium dicitur, de consuetudine laudabili pia devotione fidelium introducta debitis, ut dicti Episcopi & Clerus dicebant, in bonis seu ex bonis defunctorum, seu decedentium parochianorum suorum, nec non super pastu nuptiali a parochianis ipsius nubentibus seu nuptiis debito ex consuetudine simili, ut dicebant, &c.* Vide *Mortuorium*. [*Nonagium*, & *Testatio*.]

TERTIALES, Tertia agrorum proscissio. Tabularium Fossatense an.1276. *Denique de quolibet animali 4. corveias per annum, videlicet 3. in mareschiis, in binalibus, & in Tercealibus, & in vendemiis, &c.* Ita *Terzare* dicunt Itali, pro tertio arare, [nostri *Tiercer*. Vide Tertiore 2.]

TERTIANA PLENÆ VILLÆ. Charta Thomæ Regis Manniæ & Insularum ann.1055. in Monastico Anglic.tom.1.718. *Et tertiam partem decimarum de omnibus Ecclesiis de Manne, confirmantes eis Tertianam plenæ de Kyrkby, propinquiorem Ecclesiam S. Bradani, cum terra sancti Bradani; & Tertianam plenæ villæ de Kyrkmarona, terras de &c..... Tertianam de de Knokcreker, &c.*

¶ TERTIANI, Milites. Vide in Ritteri.

¶ 1. TERTIARE, Sequestrare, in tertiam manum mittere. Glossæ MSS. ab Eccardo laudatæ in Pactum Legis Salicæ p.73. *Tertiare, Drittebanton.*

¶ 2. TERTIARE, Tertio iterare. Radulfus Cadom. de Gestis Tancredi, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 174. *Nec mora qui primo, qui secunda venerat, illico Tertias vicem.* Alibi *Tertiore*, ut & apud Italos *Terzare*, est Tertio arare. Vide *Binare*.

3. TERTIARE, Tertiam partem bonorum conferre, vel auferre, Gall. *Tiercer*. Charta Theoduini Episc. Leodiens apud Ægidium Aureæ vallis Monachum in Gestis Episc. Leod. c. 1. [& apud Miræum tom.1.p. 68.] *Prænominato vero villa pro libertate sua, ad sumptus Ecclesiæ necessarios, omnia mobilia sua primo mihi Tertiavit, qua libertate ut amplius frueretur, postmodum dimidiavit.* Rigordus an. 1199. *Milites qui olim sua libertate gaudere consueverant, & homines ipsorum Tertiavit, id est, tertiam partem omnium bonorum suorum eis violenter abstulit.*

1. TERTIARIA, Vectigalis aut tributi species. Charta Conradi Imp. pro Pisanis Tyrum incolentibus, apud Ughellum to.3.p.488. *Ut a Pisanis .. nomine Tertiariæ aut alicujus directuræ possit exigi, &c.* Alia Guidonis Regis Hierosolym. ann. 1190. pro Massiliens. apud Guesnaium in Annal. Massil.p. 336 *Ut per omnia loca liceat vobis libere intrare & exire, commorari & negotiari cum magnis navibus & lignis parvis de riberia, per mare & per terram cum universis rebus vestris sine ulla directura & Tertiaria, vel anchoragia, & absque alia exactione, &c.* In Constitutionibus Siculis l. 1. tit.69 §. 1. *Tertiaria* dicitur, quod a *Bajulis* recipiebatur *in certis tantum quæstionibus & personis, commodato videlicet, mutuo, & deposito.* Hispanis Tercero, est arbiter, *Tercero*, abitrium. [Vide *Tertia* 7.]

¶ 2. TERTIARIA, Aremoricis *Tierçage*, Idem quod *Tertium* 2 Vide in hac voce. Charta H. Turon. Archiep e Tabulario S. Vincentii Cenom. *Herbertus Frumentagerii, dum Cenomanensi præessemus Ecclesiæ, aliquando a nobis excommunicatus pro primitiis & pro Tertiaria, quæ Presbyteris pertinet, quæ capiebat in Ecclesiis ... quæ juris monasterii S. Vincentii sunt, infirmitate coactus; prædicta Ecclesiæ S. Vincentii reddidit, scilicet primitias & Tertiariam.* Concilium Tolet.an. 1323.c.13. de Decimis: *Ratione autem scriptæ distributionis, quam tradit Tertiario, cum pro scriptura de acervo satisfaciat scriptori, vel scripturæ constitutionis tertiarii, vel aliquem tertiarium faciat, aut a Tertiaria excuset, nihil penitus recipiat, cum ex primis occasio furandi, ex ultima non solvendi decimas præbeatur.*

¶ 3. TERTIARIA, Tertia pars fructuum, quam conductor reddit locatori, prædiumve tali conditione locatum. Statuta Castri Redaldi fol. 21. v. *Statuimus insuper & ordinamus pro communi & publ Castri Redaldi & hominum ipsius quod amodo nullus mezzadrus, terzarius, laborator, affictabilis vel molinarius possit terram, molendinum seu aliam rem conductam ad mezadriam seu Tertiariam, seu aliter ad partem vel ad affictum, dimittere vel relinquere, etiam elapso termino ... nec ad aliam mezadriam, Terzariam, molendinum vel affictum, in totum vel ad partem transvolare sine licentia dicti domini sui.* Eadem, ni fallor, notione. Charta an. 1296. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 161. *Je Guillaume ... dos & sui tenu a rendre & a poier d'an en an .... a hommes religieux ... de S. Vandrille dis sols & sept deniers tour-*

teurmis d'annuelle rente pour la raison de la Tiercheverie des frat crosans en une acre & xxix. piechrs de terre, que lesdis religieux ont franchi de ladite Tiercheverie a moi. . a tenir & a avoir ladite rente pour ladite Tiercheverie. Vide *Terzaria*.

¶ 4. TERTIARIA, in regno Neapolitano, ut docet Lucas de Penna, iis qui jure Francorum vivebant, idem quod *Tertia* 5. Ibi vide. Contractus matrimonii an. 1358. apud Salernum: *Promisit ..... domicella Johannella uxori suæ in dodarium & Tertiariam, seu pro dodario & Tertiaria annuas uncias auri 120.*

¶ 5. TERTIARIA, Femina Deo sacra ex aliquo Ordine religioso. Concilium Tolet. an. 1582. *Constitutiones ... Pii V. ... de clausura a sanctimonialibus & ab iis fœminis, quæ Tertiariæ seu de Pœnitentia vocantur, servanda, &c.* Vide *Tertiarius* 1.

TERTIARIUM, Modus agri, a *Tertiis*, de quibus supra, nomen sortitus. Charta Jonæ Episc. Eduensis ann. 858. pro Abbatia S. Andochii, apud Sammarthanos: *In pago quoque Augustodunensi ... addicimus Tertiarium unum, in quo possint bonam partem fœni colligere, atque ad monasterium devectum hiemis tempore animalium suorum inopiam, quam frequenter patiebantur, temperare.* Occurrit eadem vox rursum [in Charta Caroli C. an. 859. inter Instr. Gall. Chr. novæ edit. to. 4. col. 56. ubi perperam editum est *ad folium colligendum*, pro *ad fœnum &c.*]

¶ 1. TERTIARIUS, Vir e Tertio aliquo Ordine religioso Gall. *Tierçaire*, *Tierciaire*, vel *Tiertiaire*. Tertius ordo dici solet, Gall. *Tiers ordre*, quod omnes qui alicujus Sancti, ordinis religiosi fundatoris, vitæ instituta sequuntur, in tres dividantur classes. Prima virorum est, quos proprie *Religiosos* dicimus; secunda feminarum, seu sanctimonialium, quæ eamdem regulam, quam viri religiosi profitentur: tertia laicorum utriusque sexus, qui sæcularem quidem vitam vivunt, sed directam ad religiosioris vitæ præcepta, qua tantum accedant ad vitæ monasticæ normam, quantum licet hominibus in sæculo degentibus. Votis quibusdam, sed simplicibus tantum obstringuntur, si nonnullos excipias, qui majoris virtutis studio accensi, vota adjecerunt solemnia, sicque veri facti sunt *religiosi*, retento tamen *Tertiariorum* nomine, quo distinguantur a viris, feminisve primævæ institutionis, seu primæ vel secundæ classis. De *Tertiariis* passim agunt variorum Ordinum Scriptores: inter quos consulere potes Lezanam in Summa quæst. regul. part. 2. c. 14. & part. 4. verbis *Tertiarii* & *Tertiaria*, sed præsertim Patrem *Helyot* in Historia Ordinum Monast. to. 3. p. 64. & seqq. p. 247. & seqq. to. 7. p. 214. &c.

¶ 2. TERTIARIUS, Collector *Tertiæ*, in *Tertia* 4.

¶ 3. TERTIARIUS, Præstationis agrariæ species, sita, ni fallor, in tertia parte fructuum, quam tenentes domino reddebant ex agris, quos hac conditione colendos susceperant. Charta an. 1251. *Damus . . Capitulo S. Nazorii Carcassona .... agrerios, tascas, medios, quartos, Tertiarios ... & ea ora terræ merita, bona & jura, &c.* Vide *Quartus*, & *Massur meitaerius* in *Massa* 5. & mox *Tertiator*.

¶ 4. TERTIARIUS, Glossæ Græco-Latinæ: Ἐσ-ϑρος, *Tertiarius*, *superstes*.

TERTIATOR, Colonus forte, qui ad *Tertium* tenet, seu qui tertiam fructuum agri domino pensitat. Frequens occurrit mentio *Tertiatorum* in Capitulari Sicardi Principis Beneventani ann. 836. ac primum c. 4. *Hoc promittimus de Tertiatoribus, ut si a Longobardo venditi fuerint, comparentur, & nullatenus in nave imponantur, aut trans mare venundentur, excepto si homicidium fecerit, aut facere voluerit, habeat sibi licentiam eum vendere.* Cap. 14. *De Tertiatoribus vero hoc steterit, ut nulla nova vis a parte Reipublicæ imponatur, excepto antiqua consuetudine, hoc (est) responsaticum solum, & angarias, & calcarias, &c.* Ejusdem præterea Capitularis, quod imperfectum editum est a Camillo Peregrino in Hist. Longob. supersunt capita aliquot de Tertiatoribus. Cap. 20. *Ut non præsumat aliquis Tertiatorem exercitalem aut militem facere.* Cap. 21. *Ut si Tertiator absconse exercitalis factus fuerit aut miles.* Cap. 22. *Ut si quis homo liber uxorem duxerit Tertiatricem.* Cap. 25. *De nefandis criminibus, vel aliis causis si in Tertiatores devenerint.* Cap. 26. *Ut si aliquis cum Tertiatore causam habuerit a parte Reip.* Cap. 29. *Ut non tollatur a Tertiatoribus excusaticum & porcas.* Cap. 30. *Ut invita non detur pretium a Tertiatore pro tritico aut vino.* Denique c. 31. *Ut coloni Tertiatores non dent in collata nec in pactum.* In Pacto Arichis Principis Benevent. cum Neapolit. *Firmatum est qualiter inter partes esse deberent de terris in liburia, de servis, & de ancillis, & de Tertiatoribus, & de omnibus causis, &c.* [Vide *Terzeriatus*.]

¶ TERTIEYRA JUSTA, Mensura vini tertia parte major solita, quæ majoribus solemnitatibus præbebatur monachis in Monasterio Solemniacensi: Vide in *Justa* 2. & *Tercellum*.

¶ TERTIOGENITUS, Tertius filius, in Testamento ann. 1381. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1511.

TERTIOLI MEDIOLANENSES, Monetæ Mediolanensium species. Charta an. 1171. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 930. *Et pro ipsa librllo accepit iste Gillebertus ab isto domno Abbate argenti denarii boni Tertiolorum Mediolanensium libras 10.* Alia an. 1183. p. 1014. *De quibus rebus sunt posita in feudo tanta, quæ valeant libras centum Tertiolorum, &c.* [Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1181. *Roncinus quatuor soldis Tertiolorum in civitate* (Mediolanensi) *vendebatur.* Rursum *Tertioli* memorantur in Chronico Modoetiensi apud eumdem Murator. to. 12. col. 1138. in Statutis Vercell. fol. 141. v. & fol. 205. recto, &c.]

TERTIOLUS, Accipitris species minor, Italis *Terzuolo*, nostris *Tiercelet*. Fridericus II. Imp lib. 2. de Arte venandi cap. 19. *Tertiolis & minoribus inter falcones dari debet pro pastu sufficienti minor quantitas carnium, & minorando est quantitas secundum proportionem convenientem quantitati sui corporis, &c.* *Terçonualis*, dicitur Anonymo de Falconibus secundum Aquilam. &c.

TERTIONARIA. Charta S. Ludovici Regis Fr. pro Abbatia Persiniensi, mens. Maio 1248. *Decimam etiam quam habent in tota terra de Gochicon, & Tertionariam de Mernla Radulphi, prout dictæ decimæ per metas & limites dividuntur.* Vide *Tertiarium*.

☞ Non idem videntur *Tertiarium* & *Tertionaria*. Illud est modus agri; hæc vero, ni fallor, eadem notione accipi debet atque *Tertiaria* 2. Vide in hac voce & *Tertium* 2.

¶ TERTIONARIE, Ad rationem tertiæ partis fructuum. Charta an. 1290. e Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 170. *Concessi eisdem religiosis xv. denarios annui redditus ad medium Quadragesimæ .... persolvendos, sitos supra duas pechias terræ, quibus mihi Tertionarie quitorunt pro supradicta pechia terræ & pro xv. den. supradictis.* Vide *Tertiator*.

¶ TERTIONARIUM BLATUM, Frumentum, ut videtur, tribus granis mixtum. Histor. Monasterii Beccensis MS. p. 622. *Recipiet xv. sextarios blati Tertionarii a conventu Becci.* Hinc emendanda interpretatio nostra in voce *Blatum Tertionarium*.

1. TERTIUM, Tertia pars pretii venditi prædii, quæ

quæ ad dominum feudalem datur pro laudimio. [Inquisitio an. 1320. to. 1 Hist. Dalphin. p. 93. lin. 1. *Capit ibi Tertium de omnibus quæ ibi venduntur de feudo suo.*] Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 58. *In isto casu dominus non potest petere Tertium, sive laudemium, vel alias res, sicut de venditione.* Pactum inter Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinarol. an. 1346. *Quod Comes possit emere sappaturas vinearum, factarum ab earum possessoribus sine Tertio & affaitamenta, &c.* Ejusmodi, ni fallor, *Tertia* habet Plantavitius in Episcop. Lodovensibus p. 70. 87. 93.

¶ Tiertium, Eodem intellectu. Charta an. 1330. ex Chartul. Campan. fol. 207. v. col. 2. *Dedimus etiam ipsi Regi... quicquid Capitulum Lingonense habebat apud Maudres in justitia, hominibus, nemoribus, censibus, Tiertus & chevagiis, &c.*

1. TERTIUM, in Concilio Tolosano ann. 1056. Tertia pars decimarum: *Statuimus etiam ut Ecclesiæ ad sedem pertinentes, qua solvunt Tertium, aut paratam, vel synodum, solito more solvant Episcopis vel Clericis. De iis vero Ecclesiis, quæ non dant Tertium, vel paratam, tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de cœmeteriis & defunctis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur.* Nescio, an huc pertineat Tabular. S. Albini Andegav. *Aimericus Præpositus de Thoarchio & Goscelinus ejus Vicarius clamabant consuetudinem, quam Tertium appellabant se habere, si furatum eis esset in feno de quodam vaccello, &c.* Vide *Tertia* 2.

¶ 3. TERTIUM, Idem quod *Tertia* 4. Agraria pensitatio, vulgo *Champart.* Charta Guillelmi Episc. Agath. an. 1173. apud Stephanotium to. 8 Fragm. MSS. p. 157. *Decimas & Tertium de Porcheyranicis... Tertium de Montigniaco, quod est XII. solidorum... Tertium de Bessino, quod est trium modiorum... Tertium de Papyraus quod est II. modiorum.*

¶ 4 TERTIUM. Tertia pars anni, in Computo ann. 1202 apud D. *Brussel* tom. 2 de Usu feudorum pag. CXXXIX. & seqq. ubi passim occurrit *de primo tertio, de secundo tertio, de ultimo tertio,* quod annus in tres partes, quarum unaquæque quatuor mensium erat, dividebatur, ut accuratior ordo esset accepti & expensi, cum, quo anni tempore utrumque accidisset, annotaretur.

Tertium et Dangerium, in Charta Ludovici Hutini Regis Franciæ an. 1314. pro Normannis; nostris *Tiers & Danger*: Jus, quod Rex habet in forestis & silvis Normanniæ, in quarum cæsionibus, ac venditionibus pretii tertiam partem percipit, nisi exemtio & immunitas chartis aut longo usu probetur. Additur *Tertio, Dangerium,* non quod hæ voces valeant *tertium & decimum denarium,* quem revera Rex percipit, uti vult Santyonus; sed quod alter iste tertius denarius, sit tertia pars tertiæ partis pretii principalis, qui datur pro facultate cædendi silvam, aut alienandi. Aresta Candelosæ ann. 1259. in 1. Regesto Parlam. fol. 100. *Petebant a Rege, quod permitteret eis vendere boscos suos de Alisiaco & de Albamarla libere absque solutione Tertii cum prædecessores eorum usi fuissent semper ita vendere eosdem boscos.* Adde fol. 14. v. [Arestum ann. 1267 e Regesto *Olim* fol. 155. v. *Conquerebatur Guido de Tournebus Miles, quod cum venderet superficiem bosci sui de Monetot quodam modo vendendi, quod dicitur Ablectaee, quod de jure facere poterat sine Tertio & dangerio domini Regis, ut dicebat.*] Charta Philippi Regis Franc. ann. 1312. in 48. Regesto Archivi Regii ch. 26. *Pro eo, quod dicti Religiosi illud* (nemus) *seu aliquam ejus partem vendiderant absque solutione Tertii & dangerii, nostraque licentia non petita, nec super hoc obtenta, &c.* [Occurrit etiam in Charta Philippi VI. Franc. Regis an. 1338. to. 3. Hist. Harcur. pag. 248.] Vide Bretium lib. 3 *De la Souveraineté du Roy,* cap. 3. & in voce *Dangerium.*

¶ Id juris alii præter Regem habuere, etiam ex concessione regia, ut ex sequentibus colligitur. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 257. in Bibl. Reg. *Carta dom. Philippi Regis concessa dicto Ingeranno de Marigny pro juribus vulgo dictis Tiers dangers & fouages ad hereditatem perpetuam sibi datis a dicto dom. Rege in omnibus terris quas dictus Ingerannus de Marigny habebat & possidebat in tota patria Normanniæ. De anno* 1313. Charta Philippi Comitis Ebroicensis an. 1330. ex Tabulario Episc. Paris. *Nous leur baillons en assiete & en pris de vint & cinq livres Tournois parisis de rente par an tout nostre droit de Tiers & de dangier, que nous avions en douze viaz & quatorze acres de boys.* Vetus inquesta MS. de juribus Abbatiæ Beccensis: *Guill. de Tandos Armiger, tenens de dictis religiosis, vendidit boscum suum, licentia non petita ab eisdem, qua de causa dicti religiosi tenuerunt dictum Armigerum in curiam & justitiam eorumdem, quo facto dictus Armiger accessit ad dictos religiosos & emendavit factum suum & Tertium dicti bosci vadiavit eisdem. Requisitus quomodo scit: dicit quod præsens fuit, quando emendavit & Tertium vadiavit.*

¶ Tertium-Genus, Chartæ species, qua quis alteri quippiam cedit aut promittit. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2 part. 2 col. 551. *Fecit illis scriptum, quod Romani dicunt Tertium genus, de prædicto castello Teibuco.* Et col. 558. *Quapropter ab omnibus legem scientibus non ignoratur, quod nunquam stat Tertium-genus legaliter sine appare.* Pluries occurrit ibi, ut & apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 699. & seqq. ubi eadem edita sunt.

¶ 1. TERTIUS Beneficii, Tertia pars redditum beneficii ecclesiastici, nisi me fallo. Epitome Constitut. Eccl. Valent. to. 4. Conc. p. 170. *Quoad absentes volumus constitutiones circa Tertios, ut dici solet, beneficiorum ob absentiam dispensantes, inviolabiliter observari.* Vide *Ternarius* 1.

2. TERTIUS Defunctorum Dies, olim sacrificio Missæ celebratus a Christianis. S. Ambrosius Orat. de Theodosii Imp. obitu: *Et quia alii Tertium diem & trigesimum, alii septimum & quadragesimum observare consueverunt, quid doceat lectio, consideremus, &c.* Τρίτα τῶν κεκοιμημένων, in Canonib. Apostol. Adde Hist. Lausiacam. ubi de S. Eulogio, Eustratium Presbyt. tract. 3. de Defunctorum animis apud Photium cod. 171. & Novellam Justiniani 133. c. 3 Vide *Tricenarium.*

¶ TERTRUM, Collis, clivus, locus editior, Gall. *Tertre* ab Aremorico *Tertr,* quod idem significat. Chartularium Divionense p. 4. *Universi homines infra villa Divionis Tertra infra banleucam commorantes, &c.* Charta an. 1080. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 231. *Ex dono W. de Gueta, duo jugera ad Tertrum Moli.*

TERTUSSUS, Porcellus domesticus, qui domi nutritur, hoc est, inquit Wendelinus, quasi *Testesun,* seu tertii gregis; est enim *sun,* grex, ut alibi observatum. Ait porro ille apud Taxandros porcis pro ætatibus varia esse nomina; recens editos ac nefrendes, *biggen,* mox *baggen,* quamdiu lactent, appellari. Postquam vero in tantum adoleverunt, ut cum matre possint prodire, quod est *terden,* ut *troden,* Tertussi sunt, & *Teatsen* vocantur; ii denique facti adultiores, fiunt *cuddens,* hoc est gregales, &c. Pactus Legis Salicæ tit. 2. *Si quis porcellum Tertussum usque ad anniculatum furaverit, &c.*

☞ Eccardo *Tertussus* compositum videtur ex *Tertio sus,* & significare suem tertio jactu editam; cum enim,

enim, inquit, hæ præstantiores cæteris essent, & ad propagandum gregem conservarentur, majori quam cæteræ pretio redimendæ erant.

¶ TERZA, Crines intexti, Gall. *Tresse*, Ital. *Treccia*. Chronicon Placent. ad an. 1388. apud Murator. to. 16. col. 580. *Dominæ pro majori parte loco Terzarum de auro vel de serico, quas portare solebant contextas seu interpsatas in capillis capitis earum, nunc portant bugulos, &c.* Vide *Trica* & *Terzolla*.

¶ TERZANA, Tertiana, sc. febris, Ital. *Terzana febbre*, Gall. *Fievre tierce*. Occurrit in Actis SS. to. 3. Aprilis p. 536. & to. 2. Julii p. 446.

¶ TERZANELLA, Schedula data laborantibus *terzana* seu febri tertiana. Acta B. Petri à Cruce to. 2. Julii p. 446. *Ob multas gratias illis præstitas per schedulas illas supradictas, quæ vulgo à Viterbiensibus dicuntur Terzanellæ, eo quod infirmis febre terzana laborantibus maxime juvent.*

¶ TERZARIA, Tertia pars fructuum, quam tenens domino reddere debet. Donatio ann 1138. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 489. *Ego Bernardus Atonis Vicecomes Nemausensis reddo & dono & laudo in feudum tibi Raimundo Cantarello & successoribus tuis ... omnem honorem ... quem visus est tenuisse pater tuus ... & tu post eum ... sive ad mejariam, vel Terzariam, vel cartariam, hoc est octo pecias de terra, &c.* Vide *Tertiaria* 3.

¶ TERZARINUS, Tenens qui tertiam partem fructuum ex agris, quos tenet, nascentium domino reddit. Statuta Castri Redaldi fol 20. *Si boves vel vaccas habuerit mezadrus vel Terzarinus seu laborator cum domino suo, & contigerit ipsum velle discedere à mezadria vel laborerio, teneatur & debeat ille talis mezadrus vel Terzarinus vel laborator medietatem totius fœni, quod habuerit & cum bobus conduxerit, domino suo dimittere, quando de mezadria discedit.* Alter locus exstat in *Tertiaria* 3. Vide *Tertiator*.

TERZAROLUS, ex Italico *Terzuolo*, Academicis Cruscanis, minus velum, quod navis habeat: *E nelle galee dicono far il Terzuolo, quando si raccoglie un terzo della vela, e s'attacca all'antenna.* Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 5. *Propter quod expedit, quod totum remigabile navigium pro minori sit dispositum ad Terzarolos.* Occurrit ibi pluries. [Fr. Barberinus in *Documenti d'amore* pag. 259.

Vele grandi, e veloni
Terzaruoli, e parpaglioni.

Ubi in Glossis: *Terzarolæ, velæ minores sunt.* Utitur etiam Dantes:

Chi Terzaruolo, chi artimon rintoppa.

Vide *Tessayrolum*.]

¶ TERZOLLA, Ornamentum muliebre, quod explicat Joh. Demussis in Chronico Placent. ad an 1388. apud Murator. to. 16. col. 580. *Aliquæ (mulieres) portant coronas de argento aureato, vel de auro puro cum perlis & lapidibus pretiosis, valoris à florenis 70. aur. usque ad 100 & aliquæ portant Terzollas de perlis grossis, valoris florenorum con. auri usque in 125.... quæ Terzollæ vocantur Terzollæ, quia ex 300. perlis grossis sunt factæ, & quia in tribus filzis sunt constructæ & ordinatæ.* Vide *Terza* & *Trica*.

¶ TERZOLUS, Monetæ species, eadem quæ *Tertiolus*. Decreta Placentiæ ad calcem Statutorum ejusdem fol. 97. v. *Sub pœna librarum 25. Terzorolum.* Vide *Tertioli*.

¶ TESA, Gall. *Toise*, Mensura sex pedum. Occurrit in Charta ann. 1270. apud Menestr. in Probat. Hist. Lugdun. p. 13. col 2. & in voce *Bocheta*.

TESA CANDELÆ, Gall. *Toise de chandelle*. Dabantur nempe candelæ regiis officialibus ad mensuram *tesiæ*. [Fundatio Capellæ B. Mariæ in Palatio Paris. an. 1154. to. 3. Hist. Paris. p. 119. *Quoties & quamdiu Rex sive Regina, sive etiam proles regia fuerit Parisius, Capellanus qui in capella B. Mariæ servierit, quatuor panes & dimidium vini sextarium, & Tesam candelæ, & duos denarios quotidie habebit pro coquina.* Charta S. Ludovici an. 1248. apud *Du Bois* to. 2. Hist. Eccl. Paris. p. 400. *Habebit præterea dictus capellanus in liberationibus per diem, .. quatuor panes, unum sextarium vini, quatuor denarios pro coquina, & duas Tesias candelæ.*] Charta ejusdem Regis an. 1269. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Senonensibus: *Capellanus habebit liberationem suam integram, scilicet 4. panes, & dimidium sextarium vini, & pro coquina 2. denarios, unam Tesam candelæ.* Vide *Tesia*.

☞ Ubi *Tesa candelæ* idem esse videtur quod *Pongner de chandoille* dicitur in Statuto Philippi V. Regis Franc. pro Hospitio suo an. 1317. V. *Pugnata*. *Tesam candelæ* interpretatur Lobinell in Glossario ad Histor. Paris. libram ceræ in sex candelas divisam. V. *Torchia*.

¶ TESCEIA, Latrocinium. Vide *Testeia*.

TESCUA, Joan de Janua, dicuntur *loca, quibus pecora castrantur. Unde Tescuare, castrare. Tescuatores, castratores, & Tescuationes, castrationes dicuntur.* [Eadem fere leguntur in Glossario Langob. Sangerm. MS n. 501. in quibus Glossator subjungit hæc Isidori l. 14. c. 12. *Tescua quidam putant esse tuguria, quidam loca prærupta & aspera.* Vide *Tesqua*.]

¶ TESIA, Idem quod *Teisia*, & *Tesa*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Charta an. 1203. è Chartulario B. M. de Bono-nuntio Aurelian. *Concessit monachis unam Tesiam in platea sua, per quam ire possint in vineas suas.* Charta Monasterii de Rupibus an. 1211. *Domus conversorum tresdecim Tesias in longum habebat, decem in latum.* Occurrit alibi non semel. *Tesia ad mensurandum telas*, in Statutis Saluciarum collat. 4. c. 118. Adde c. 121. Vide *Tesa*.

¶ TESIS, *Vitium in pulmone*, in Glossis ad Doctrinale Alexand. de Villa Dei. Est pro *Phthisis*, à Græco φθίσις, Gall. *Phthisie*. Mirac. Urbani V. PP. MSS. *Patiebatur tussim validam à longo tempore, propter quod dicebatur per multos esse malum de Tesie.* V. infra *Thesicus*.

TESQUA. Ægidius Aureæ-vallis Monach. in Episcopis Leod. c. 5. *Jamque illis longo terrarum tractu, diversarumque cœlo regionum transito, infra inculta quædam loca, Tesqua vulgus illa nominat, pariter habuere diversorium.* Atqui vox Latinis Scriptoribus notissima, ac proinde non vulgaris aut nova.

¶ TESSA, Idem quod *Tesia*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Inquisitio an. 1250. tom 1. Hist. Dalphin. pag. 93. *Si aliquis eorum incipiat aliud creterium, debet illud ei manutenere de omnibus per quinque Tesses in latere, &c.*

¶ TESSAMENTUM. Vide supra in *Tensare*.

¶ TESSARA, f. Præstatio agraria, eadem ac *Quarta* 6. dicta à Græco τέσσαρα, quatuor: nisi quis malit *Tessara* vocem esse detortam à *Tasca*, de qua suo loco. Charta Ludovici Franc. Regis ann. circiter 1104. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 603. *Mansura hospitum S. Vedasti, si pastus debent, sex denarios solvunt: & Tesseram nunquam dabunt hospites, nec corveias facient.*

¶ TESSARESCÆDECITÆ. Vide *Quartadecimani* & τεσσαρεσκαιδεκατῖται in Glossario mediæ Græcit. Iidem qui

¶ TESSARESDECATITÆ *dicti* Papiæ, *qui 14. luna Pascha cum Judæis observandum contendunt, nam tessara quatuor, deca decem significat*, ex Isidoro l. 8. Orig. c. 5. ubi Græce legitur τεσσαρεσκαιδεκατῖται.

¶ TESSAURUS, pro Thesaurus, in Charta Chil-

deberti III. ano. 694. apud Felibian. Hist. Sandionys. pag. 15.

¶ TESSAYROLUM, Species veli. Informationes Civitatis Massil. pro passagio transmarino è MS. Sangerm. *Cum tribus velonibus arboris de proro, videlicet duobus Tessayrolis & uno velono quo fiunt secundum rationem artimoni, & unum Tessayrolum vult habere 45. goas pro antenal, & aliud Tessayrol vult habere 40. goas d'antenal, & velonum modicum vult habere 35. goas d'antenal.* Vide *Tergarolus*.

¶ TESSELLARE, Tessellis, Lapillis seu lignis quadratis distinguere. Glossæ Lat. Gr. & Græc. Lat. *Tessellos*, ψηφοθετῶ. *Tessello*, ψηφολογῶ. Aliæ Græc. Lat. ψηφολογῶ, *Tessellu*, *termina*.

¶ TESSELLARIUS, TESSELLATOR, ψηφοθέτης, in iisdem Glossis. *Deaurotores*, *fusores*, *blattiarii*, *Tessellarii*, in Cod. Theod. l. 13. tit. 4. leg. 2.

¶ TESSELLATUM, ψηφοθέτημα, in Glossis Latin. Gr. In Græc. Lat. additur, ψηφολόγημα, *Pavimentum Tessellatum*.

¶ TESSELLATUS, ψηφολογία, *Pavimentum*, in iisd. Glossis. *Tessellato pavimenta*, apud Sueton. & Kennetum in Gloss. ad calcem Antiq. Ambrosden.

TESSELLUS. Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Arelatensis: *Cœpit sub obtestatione domini multis precibus exposcere à me, ut unum pannum de Tessellis illius (S. Cæsarii) quem nudo corpore habuisset, sibi ferrem.* Infra: *Ea consuetudo erat, ut, antequam quiesceret, Tesselli adhiberentur calefacti ad ignem, & aliis detractis opponerentur.* Infra, *velaris pannus* appellatur. [Mabillonius to. 1. SS. Ordinis S. Benedicti pag. 672. quadratos panniculos fovendo stomacho appositos interpretatur.]

¶ TESSERARE, *Tesseris ludere*. Gemma.

1. TESSERARII, Qui *tesseras*, seu præcepta Ducum per contubernia militum nuntiabant, apud Veget. l. 2. c. 7 [Singulis centuriis peculiarem fuisse *Tesserarium* colligere proclive est ex vet. Inscriptione apud Gruterum 550. 2. *Tesserarius in leg. 3. Ital. cohor. 1 c. pr.* Adde p. 753. n. 4.]

¶ TESSERARII, Qui *tesseris* ludunt. Ammianus l. 8. c. 4. *Aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes appellari Tesserarios.*

TESSERINI, *Agripenni bicursi, quia ad modum sunt tesserarum, quibus ludimus.* Papias & Jo. de Janua.

¶ TESSO, Meles, Gall. *Taisson*, vel *Tesson*. Charta ann. 1290. è Regesto *Olim* fol. 87. *Venandi quoties sibi placuerit, in bosco suo, ad cuniculos, lepores, vulpes & Tessones, &c.* Occitanis *Tessones* sunt porcelli, qua notione usurpatur in vet. Ceremoniali MS B. M. Deauratæ: *In festo B. Lucæ Evangelistæ dominus (Prior) tenetur dare prædicto conventui quatuor rincues sive Tessones.* Vide *Taxus*.

¶ TESSUTIUS, Textum, vitta, tænia, Gall. *Tissu*, Ital. *Tessuto*. Computus ann. 1239. MS. è Bibl. Regia: *Pro bonetis & nochis argenti, & pro uno centuro aeri, & pro Tessutiis ... 8. lib. 12. s.* Et alio in loco: *Pro quatuor fermatoriis ad libros & pro le Tessuz 40. s.* Vide *Textus*.

¶ 1. TESTA, perperam ut videtur pro *Tasca*, vel *Taxa*. Statuta Ecclesiæ Ambian. apud Marten. to 7. Ampliss. Collect. col. 1233. *Sed nec præmissæ personæ (ecclesiasticæ vel religiosæ) de suis rebus propriis solvere teneantur pedagium sive Testam.*

¶ 2. TESTA, Italica vox, Frons, Gall. *Face*, vel Caput, Gall. *Teste*. Statuta Massil. l. 3. c. 18. *Statuimus quod in lapidibus vendendis... servetur hæc forma, scilicet quod volsores habeant duos palmos & dimidium de longo & unum palmum de alto & unum palmum de Testa, & lapides angulares habeant duos palmos de longo & unum palmum de alto, & unum palmum de Testo, &c.* Testam. ann. 1509. inter Schedas D. *Le Fournier*: *Item lego quamdam meam bostidam, cum tota sua assari vineorum, ... sitam ... per Testam cum vinea nunc Antonii Giraudi.* Vide *Quindena 3.* & *Trabuchus*.

TESTA, Calvaria, Gall. *le Test*: unde *la teste*, pro ipso capite. Ausonius Epigr. 71.

Abjectæ in triviis inhumati glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.

Lex Aleman. tit. 59. §. 6. *Si autem Testa trans capulata fuerit, ita ut cervella appareant, &c.* Lex Bajwar. tit. 3. c. 1. § 4. *Vel in capite Testa appareat, quod Gubulkini vocant.* Adde tit. 4. §. 3.

¶ DE TESTA ESSE, Esse obstinatum, Ital. *Essere di testa*. Utitur Anonymus hac loquendi formula, apud Murator. to. 8. col. 109.

TESTÆ, seu *testarum confractarum fragmenta*, super quibus tyranni nudos volutari cogebant Martyres. S. Augustinus Serm. 13. de Sanctis: *Contusæ quo jacebat Testa substernitur, ut vis acuminis concisam molem superjecti corporis plus discinderet, atque reddito tormentis membra quæ secarent, obvia susciperent fragmenta.* Versus de S. Eutychio Martyre in Ecclesia S. Sebastiani ad Cœmeterium Calisti Romæ:

Testarum fragmenta parant, ne somnus adiret.

Acta sanctæ Martinæ Martyris c. 2. *Præcepit Testas res levare, & faciem ejus cædere.* Acta sancti Luciani Presb. c. 4. *Nunc autem in toto dorso graves Testarum aculeos densos & continuos maligna animo substernebant.* Acta S. Vinc. Mart. c. 3. *Fragmenta Testarum exasperata passim congeri ... ut quicquid jacentis corporis mole tuersa fractura tetigerit, illisatis infigat aculeis, & ipsa conversio lateram tenaretur ad pœnam.* Acta S. Thyrsi Mart. c. 8. *Et pro mentis montis de lateribus fragmenta Testarum infigite.* Althelmus de Laude Virg. c. 32.

Tum rogus ardescens, & rubræ fragmina Testæ.

Vide Gregorium, seu Ruffinum in Actis SS. Phileæ, Philoromi & Socior. n. 4. Acta Proconsularia Martyrum apud Baron. an. 285. n. 5. Acta S. Agathæ num. 12. Acta SS. Tharaci & Socior. apud eumdem an. 290. n. 12. & alia passim SS. Martyrum, præterea Gallonium de SS. Martyrum Cruciatib. c. 6.

TESTULÆ, Eadem notione, in Actis SS. Claudii, Asterii & sociorum, apud Baron. an. 285. n. 5.

TESTAEVANGELIUM. Vide in *Textus*.

TESTAGIUM, Idem quod *Capitagium*, Census pro capite, *Cens qui se leve par teste*. Bonifacius VIII. PP. l. 4. Epist. 217. ad Regem Cypri: *Quandam collectam, vel talliam annuam, quæ Testagium dicitur, ordinasti, videlicet duorum Bizantiorum pro capite cujuslibet incolæ dicti regni.*

¶ TESTALE, Lecti pars superior, ut videtur, idem quod *Testerium*. Annales Mediolan. ad an. 1389. apud Murat. to. 16. col. 810. *Sequuntur paramenta camerorum. Paramentum unum, videlicet Testale & cælum droppi auri in campo viridi, laboratum ad spicas & groda auri cum certis floretis albis & rubeis.*

¶ TESTAMEN, Testimonium. Felix in Appendice ad Isidorum de viris illustr. to. 3. Concil. Hispan. p 82. *Quinimo ut ex eo tempore clarescere cœperit, per ejus ingenium & vitam Testamine piæ relationis pandam.* Vide *Testamentum 2.*

¶ TESTAMENTALES LITTERÆ, Charta, Donatio, idem quod mox *Testamentum 1.* Charta Rainoldi Rem. Archiepisc. à Mabillonio laudata Diplom. pag. 5. *Ceterum ut hæc nostra largitio rata & inconvulsa perseveret, litteris eam Testamentalibus sigilli quoque nostri impressione ... adstipulari præcepimus.* Eadem verba adhibet Manasses II. in Charta pro Remigiania Cœnobitis, teste eod. Mabillonio ibid.

¶ TE-

¶ TESTAMENTALITER, per *Testamentum*, seu Chartam donationis. Diploma Bolkonis Ducis Slesiæ pro Cœnobio Grissoviensi an. 1367. apud Ludewig. tom.6. Reliq. MSS. p. 393. *Dicta bona eximentes Testamentaliter donamus, tradimus, conferimus & testimonio præsentium incorporamus.*

¶ TESTAMENTARE, Donare testando vel per *Testamentum*, seu chartam. Charta Angueranni Vice-domini Ambian. ann. 1207. *Ego unum modium frumenti & alterum avenæ, quos Petrus patruus meus fratribus ecclesiæ B. Mariæ de Gardo de redditu suo... Testamentavit capiendos perperpetuo, eisdem in eleemosynam concessi.*

¶ TESTAMENTARIE, Testando. *Testamentarie ordinare*, in Testamento an.1398. è Schedis Pr. *de Mazaugues.*

TESTAMENTARIUS, Executor testamenti. Leges Alphonsi IX. Regis Castellæ part.6.tit.10. *Testamentarios son llmados aquellos que han de seguir & de cumplir las mandas, e las voluntades de los defunctos, que dexan en sus testamentos.* Occurrit in Charta Joannis Militis Dom. *de Waillancourt* ann.1242. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini Ordinis Præmonstrat. in alia Erici Ketelloni apud Pontanum l.9. Rerum Danicar. p.518 [in Testamento an.1260. apud Miræum to.1. p.207. in alio ann.1440. to.2. Rerum Mogunt. pag.492. apud Bernardum *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p.15. in Epistola Frider. II. Imp. to 2. Ampliss. Collect. Marten. col 1159.] Testamentorum vernaculum Balduini Comitis Guinensis ann.1224. apud Duchesnium: *Et à cho à parfaire ai-je mis mes Testamenteurs Robert mon frere, Andrieu de la Mote, &c.* [Aliud Helvidis uxoris Johannis dom. *de Lile* an.1274. ex Chartul. Vallis B. Mariæ: *Je vel que il soit rendu par mes esceqiteurs, lesquieus je establis & doins plain pooir de mes detes paier & de mes torfais amender... & sont à sçavoir le Testomenteur li Abès du Val &c.*] Ἐπιμεληταὶ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ γεγραμμένων, in Testamentis Theophrasti & Stratonis, apud Diogenem Laertium l.5. p.158. 187. Ἐπίτροποι; in Testamento Platonis, apud eumdem l. 3. p. 110. & in Novella Leonis 63. Ἐπίτροποι, in Basilicis in l. 17. de Legat. 2. Alias [in Digesto & Codice]

TESTAMENTARIUS, est Scriptor Testamenti, Διαθηκογράφος, in Gloss. Gr. Lat. [In pravum sensum accipit Tullius l.3. Offic. cap.18. pro eo qui Testamentum fingit & supponit.]

TESTAMENTARIUS, Officium Monasticum, penes quem, ut auctor est Browerus lib. 2. Antiq. Fuld. c.10. fuit dispositio piorum legatorum, seu ab exteris ea, seu à domesticis proficiscerentur, velut hac in re fidelium testamenta exsequeretur. [Litteræ ann.1301. apud Schannatum Diœc. Fuld. p.102. *Heroldus Decanus Monasterii in Holzkirchen, Wigandus hospitaterius, Johannes magister cœnæ, Henricus Testamentarius, ac Wolfelinus infirmarius.*]

1. TESTAMENTUM, Donatio, seu potius Charta, quæ in donationis ac largitionis argumentum conscribitur. [Diploma quodvis, præceptum, seu, ut habet *Columby* de gente Siminiacea l. 1. quævis *Charta testium subscriptionibus firmata.* Ambrosius. Morales in Notis ad Veremundi Regis Diploma: *Solemne hic temporibus & multis postea sequentibus fuit, quamcumque donationem Rex aut Proceres* (atque etiam privati) *facerent, Testamentum ipsum vocitare; quasi hoc nomine majori jure solidaretur.* Codex legum vett form.101. *Manumissio sub libertatis Testamento solemniter roboretur.* Restitutio bonorum facta Monialibus S. Cæsaris Arelatens. per Guillelmum Comitem Provinciæ ann. 992. apud Saxium de Pontific. Arelat. p.194. *Factum hoc Testamentum in ipso monasterio:* quam chartam Scriptores plerique *le Testament du Comte Guillaume* perperam appellarunt.] *Testamentum venditionis*, in Lege Ripuar. tit. 59. § 1. 3. tit.67. l. 1. Abbo Floriacensis Abbas in Canonibus capit. 7. *Quoniam Testamentorum alia fiunt dotis nomine, alia hereditatis donatione, alia de rebus Ecclesiæ quas abalienari est difficile, & dicuntur Precariæ.* Arnulfus Lexov. Episc. Epistol 26. *Privilegia siquidem Romanorum Pontificum, quasi quædam ipsorum Testamenta credenda sunt, nec à morte testatoris expirant, sed potius ab ipsa contrahunt firmitatem.* Vita Sanct. Agili Abb. cap.7. *Quin etiam largiens solemniter per titulum Testamenti ex propria ditione numerosam copiam fundi ac familiæ.* Odo Cluniac. lib. 1. de Vita Sanct. Geraldi cap. 19. *Quondam sui juris Ecclesiam, facto solemniter Testamento, eidem contulit.* Adde lib. 2. capit. 2. Faustus in Vita Sanct. Mauri Abb. num.50. *Vocansque ad eum Ausebaldum, qui scriptoribus Testamentorum regalium præerat, præcepit ei, &c.* Adde num. 40. Odo Abbas Sanct Mauri de Miracul. Sanct. Mauri cap.1. *Post hæc omnia Testamenta, quorum auctoritate rerum cunctarum eidem loco collatarum constabat delegatio, sollicite perquirens, &c.* Infra: *Cum domorum eversione Testamenta sunt ablata prædiorum. Per testamentum litterarum* concedere, in Bulla Benedicti VIII. PP. in Bullario Cluniac. pag. 6. Utuntur passim Scriptores, Gregor. Turon. l 6. cap. ult. Aigradus in Vita Sanct. Ansberti Arch. Rotom. num. 15. Paschasius Radbertus in Epitaphio Vualæ Abbat. Corbeiensis libr. 1. capit. 26. 27. Adrevaldus de Translat. Sanct. Benedicti cap.3. Anonymus Floriac. de Miracul. Sanct Benedicti cap 27. Conradus de Fabaria de Casib. Sanct. Galli cap. 14. pag.142. Addo Viennensis an.727. Hariulfus lib. 4. Chronici Centulensis cap. 6. 7. 19. 22. Chartæ veteres apud Doubletum pagin. 654. Miræum in Notitia Eccles. Belg. pagin 52. Duchesnium in Histor. Limburg. pagin. 5. Petrum Joffridum in Episcop. Niciensibus pagin. 158. Roverium in Reomao pagin. 197. Puricellum in Ambrosiana Basilica pagin. 263. 311. &c.

¶ TESTAMENTUM, Decretum Ecclesiæ. Concilium Ticin. c.8. apud Labbeum to.9. col.930 *Hoc autem Ecclesiæ Dei Testamentum contra malignantes... Henrici Augusti lege firmari volumus.*

☞ Testamenta proprie dicta pro supremis testatorum voluntatibus, condita non semel fuisse ab Abbatibus & Abbatissis, etiam pietate insignibus, miratur & exemplis probat Mabillonius Diplom. p.8 & 9. quod tamen prohibent Gregorius M. Imperatoriæ leges, Regulæ S. Benedicti, aliorumque, qui quodvis peculium Monachis interdicunt, quod etiam de Abbatibus intelligendum est, uti probat Gregorius ipse, qui Probo Abbati ea tantum ratione testamentum condere permittit, quod ex improviso ad monasterii regimen eaptus sit. Verum uniformis & eadem ubique non servabatur ea de re disciplina. Magister in Regula sua adeo non putavit Abbatis testamentum monasticæ professioni repugnare, ut rem quasi receptam agnoscat, cum præscribit c. 89. *Breves donationum factos à Fratribus tempore mortis suæ Abbas inferat testamento suo* Plura vide laudatis paginis.

¶ TESTAMENTUM NUNCUPATIVUM à scripto differt, ut vult vulgus Jurisconsultorum: nam *Nuncupare heredes & scribere* opponuntur, lib. 21. in princip. D. qui testam. fac. Hæc jam monuimus ad vocem *Nuncupamen*, col.1249. At vero cum *Testamentum nuncupativum* litteris etiam aliquando mandari observare est cum ex locis in v. *Nuncupamen* laudatis, tum ex privilegiis Delph. ann. 1349. inter Ordinat. Reg. Fr. tom.5. p.40. *Quod deinceps in quacumque curia Delphinatus, vel alibi infra Delphinatum seu terras ipsi*

Delphinatui, mediate vel immediate subjectas, nulla publicentur vel publicari debeant Testamenta nuncupativa, nec ad id quispiam compellatur, nisi dumtaxat in casu quo hæres universalis institutus, ipsum peteret publicari Testamentum nuncupativum, in quo esset scriptus & institutus hæres. Ex his efficio *Testamentum nuncupativum* illud appellari in quo aliquis hæres *nuncupatur* seu palam nominatur à testatore testamentum ex propriis tabulis publice recitante. Cui opinioni illustrandæ aptissimus videtur Isidorus l.4. Orig. cap. 24. *Nuncupatio est quam in tabulis cerisque testator recitat dicens: Hæc ut in his tabulis cerisque scripta sunt, ita videtur, ita dico, ita lego: itaque vos cives Romani testimonium mihi perhibete, & hoc dicitur Nuncupatio; Nuncupare enim est in palam nominare & confirmare.*

¶ TESTAMENTORUM PRINCEPS, Chartarum regiarum custos, in Vita S. Dunstani sæc. 5. Benedict. pag. 672.

2. TESTAMENTUM, Testimonium. Vide Pithœum ad Collat. Leg. Mosaic. tit. 8. [& *Testamen.*]

TESTARE, Testari, Testimonium dicere. Lex Bajw. tit. 16. c. 2. *Nisi super hominem Testare voluerit aliquam causam, &c.* Videtur aliud sonare in Lege Salica tit. 29. §. 19. *Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras jactaverit, vel Testaverit, &c.* Vide Pactum Legis Salicæ, tit. 27. § 20. [Idem Pactus tit. 48. §. 1. *Si vero contra interdictum unius vel duorum in villa ipsa adsedere præsumpserit, tunc Testare illi debeat, & si noluerit inde exire, ille qui Testat, cum testibus sic ei debet Testare, ut inter decem noctes exinde exeat, &c.* Hujus capituli sensus est, ut illi, qui quempiam in villa aliena considentem tolerare nolunt, eum adsumtis testibus admoneant, ut exeat.]

¶ TESTATA, Extremum, finis, apud Italos, Gall. *Bout*. Statuta Mutinæ fol 70. *Quilibet per suas terras & terrarum suarum Testatas, & Testata bannitorum & viarum juxta dictam foveam debeant cavare.*

TESTATIO, Jus dicitur quod Episcopi habebant disponendi de quarta, interdum una parte relictorum de testamentis in pios scilicet usus; quod quidem inde manavit, quod antiquitus statutum fuit, ut rerum, quæ in testamento relinquerentur, autoritate Ecclesiæ distributio deinceps fieret, & ut Episcopis ac Prælatis in pios, sicuti diximus, usus, certam eorum quantitatem distribuere liceret. Cum autem de *decima tantum parte* disponendi iis facultas esset data, scribit Matthæus Paris an. 1190. statutum in Normannia, Ricardo Rege annuente, inter cætera: *Ut distributio rerum quæ in testamento relinquuntur, autoritate Ecclesiæ fieret, nec decima pars, ut olim subtraheretur.* Ut rebus porro testamento relictis quartam sibi postmodum arrogarunt, non amplius in pios usus erogandam sed tanquam sibi propriam, & de qua disponere iis omnino esset liberum, uti de *intestatorum* bonis, quod supra docuimus. Charta Leonardi Episcopi Cæsenatensis an. 1175. apud Ughellum to. 2. *Insuper largimur vobis vestrisque successoribus in perpetuum alias decimationes, & primitias, & testationes, & Aquam sanctam totius Vicariatus, &c.* Alia ibidem Aimerici Episcopi ejusdem Ecclesiæ an. 1274. *Insuper largior, do, trado, ... in perpetuum Canonicam portionem testamentorum & aliarum ultimarum voluntatum de jure spectantium mihi meisque successoribus ab hac hora in antea in perpetuum per totum plebatum dictæ plebis S. Mauri, ... ut libere quicquid ad me meosque successores ratione Canonicæ portionis, id est, quartæ testamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum pertinebit amodo, vel pertinere videbitur in perpetuum per totum plebatum utrumque, percipere ac exigere & habere pacifice valeatis, &c.* Vide *Nonagium*, [& *Tertiagium*.]

¶ TESTATIOR, Magis testatus, compertus, notior. Codex Theod. l. 10. tit. 1. leg. 14. *Quo facilior sit discussio pecuniæ, cujus nobis fuerit summa Testatior.*

TESTATOR, Patronus, intercessor. Liber 2. Miraculor. S. Bertini cap. 7. *Præsertim de Dei auxilio Testatorumque propriorum interventu fisi.* Et cap. seq. extremo: *Tam clementis Dei provisione adjuti ... imo de experta patrum intestatorum solita & provida defensione salvati, &c.*

TESTEIA, *Tesceia*. Capit. Caroli C. tit 12. c. 13. *Istud sacramentum jurabunt franci homines. Ego ill. adsalituram, illud malum schach vocant, vel Tesceiam non faciam, nec ut alius faciat, consentiam.* *Testeia* scribitur in tit. 39. c. 3. *De illis hominibus, qui infames vel clamodici sunt de Testeiis, vel latrociniis & rapacitatibus, & assalturis, &c.* Infra: *Juret ... quod Testeiam, vel latrocinium, aut rapinam non fecerit.* Occurrit ibi pluries. Vocis origo incerta, tametsi notio ex allatis satis constet. Sane *Testeia* scribi debere, non *Tesceia*, evincit Epist. Fulcardi Abbatis Lobiensis ad Imp. Henr. in Chron. Lobiensi: *In placitis præter bincinam & Testeiam non debet habere Advocatus, nisi tres denarios, & alicubi duos; modo si aliquis neu placito scabinorum banno fuerit devictus, &c.* Ubi legendum monuimus *burinam*, id est, seditionem, *meslinam*.

☞ *Tesceiam* à *Texaga* deducit Eccardus in Notis ad Pactum Legis Salicæ tit. 9. art. 3. eamdemque notionem esse utriusque vocis haud male asserit vir doctus. Vocabulum *Texaga*, inquit, lenius enunciatum mutatum est in *Texegam*, *Tescegam*, sive ut communiter in veteribus monumentis scriptum reperitur, *Tesceiam*: unde fallitur Cangius qui *Testeiam* scribi debere contendit. Significatio autem vocis agnosci facile potest ex laudato Caroli C. Capitulari tit. 39. cap. 3. ubi *Tesceia* per *latrocinium* tamquam synonymum explicatur. Est ergo *Tesceia*, ut & *Texaga*, furtum clandestinum & occultum. Vide infra *Texaga*.

¶ TESTEIMENIARE, pro *Testimoniare*, in vet. Charta apud Doubletum Hist. San-Dion. p. 687.

¶ 1. TESTERA, Species machinæ bellicæ. Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1178. *Et cum Testeriis & prederis expugnaverunt illud (castellum.)* Vide *Prederia*.

¶ 2. TESTERA, Frontalia, Gall *Tèsiere*, Ital. *Testiera*. Statuta Vercell l. 7. f. 170. *Nullus molinarius audeat vel præsumat ducere vel duci facere per civitatem Vercellarum aliquem asinum vel aliam bestiam quadrupedem per se, nisi ducatur vel teneatur per cordam vel capistrum, vel frenum seu bretbolam, vel Testeram in pena solidorum 10. Pap.* Vide *Testinia*.

¶ TESTERIA, Eadem notione. Garnisiones castri Carcasson. an 1294. 23. *cohoperture equorum de tela puncta. v. Testerie equorum puncte.*

¶ TESTERIUM, Lecti suprenum tegmen, Angl: *Tester*, Gall. *Ciel de lit*, vel *Fond de lit*. Litteræ ann. 1388. apud Rymer. tom. 7. p. 577. col 1. *Unum coopertorium cum celura integra & Testerio de eadem secta.* Rursum occurrit p 356. col. 1. Italis *Testiera* latus est lecti cervicali proximum. Vide *Testale* & *Testrum*.

¶ TESTEUS, pro Testaceus. *Testea corpora*, Macrobio l. 7. Saturn. c. 15. *Testeum vas*, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 510.

¶ TESTICIDIUM, Testis cædes, occisio. Gerohus Reicherlperg. in expositione Psalmi 64. apud Baluz. to. 5. Miscell. pag. 124. *Interficiunt (Johan. Bapt.) cavendo quidem sibi, ut æstimant, à reatu homicidii, sed non effugientes crimen Testicidii, &c.*

¶ TESTIFICARE, pro Testificari. Concilium Legion. ann. 1012. can. 10. *Si autem aliquis testium falsum*

falsum Testificasse probatus fuerit, *&c.* Occurrit alibi non semel.

¶ TESTIFICATIO, Martyrium, passio. S. Paulinus Epist.31. n.5 *De loco Testificationis* (*Christi*) *confirmata* (S. Helena) *jussit illico ... in ipsum locum operam fossionis accingi*.

TESTIMONIALES, Diplomata, vel *Epistolæ*, quæ à Principibus conceduntur iis qui *militiam sub armorum labore* exegerunt, quibus in emeritæ militiæ præmium, in *Protectorum*, *Præpositorum*, vel *Tribunorum* ordinem ii adscribuntur. *Testimonialibus dignitatem adipisci*, in l.8. Cod. Th. de Honorariis codicill. Vide eumdem Cod. tit. de Testimonialib. ex Tribunis & Protectoribus, & ibi Gothofr. Gall. *Temoignage de service*.

¶ TESTIMONIALIS, Scripta testificatio, Gall *Certificat*. Concilium Tolet. an 1323. c.12. *Qui alienos Parochianos absque alia Testimoniali Sacerdotis proprii Missam celebraverit nuptialem*, *trecentos morapetinos nobis solvere teneatur*. Ubi pro *absque alia* lubens legerem *absque littera*, vel *licentia*, aut quid simile.

¶ TESTIMONIALIS CHARTA *seu publicum instrumentum*, in Charta an.1399. apud Menesterium in Probationibus Hist Lugdun. p.127. col. 1.

¶ TESTIMONIALIS DIACONUS, Custos Episcopi concionantis. Consule Panvinum in vocum ecclesiasticarum interpretatione. Vide *Diaconus* & infra *Testimonium*.

¶ TESTIMONIALES LITTERÆ, In alicujus rei testimonium datæ, apud *Madox* Formular. Anglic. p 11. Vegetio l.2. c.3. sunt illæ: quibus milites completis stipendiis dimittuntur. Vide supra *Testimoniales*.

TESTIMONIARE, Testimonium dicere, Gall. *Tesmoigner*, in Capitul. ad Legem Salicam c. 11. *Optimus quisque in pago vel civitate in testimonium assumatur*, *& cui is*, *contra quem Testimoniare debet*, *nullum crimen possit indicere*. Adde lib.3. Capitul cap.32. [Commemoratorium an. circiter 780. apud Marten. tom.1. Ampliss. Collect. col.41. *Illi pagenses & ingenui homines sic in omnibus Testimoniaverunt*, *quod ipsi viderunt ipsas villas partibus supradictis Ecclesias possidere*. Adde Chartas Chlodovei Reg. Fr. sæc 3. Bened. p.2. pag 617. 618. & Perardum in Burgundicis p.14. Le Roman de *Vacce* MS.

Mez ce disoient & juroient,
Et Franchoiz le Testamoignoient,
Que onques mez de sa valeur
N'out en la terre ou Seigneur.

Le Roman *de Giron le Courtois* MS. *Sire Gauvain*, *tous le monde vous Tesmoigne à bon chevalier*. Infra: *Vous tient à bon chevalier*. Charta Auberti Abbatis Castricii an.1247. ex Chartul. Campan. fol.343. v. col. 2. *S'aucuns dist lait à l'autre en la vile*, *& il soit veu d'eschevin*, *ou Tesmoignié par deux autres persones il paiera por l'amande* 3. *s.* Vide in *Testimonium*.]

TESTIMONIUM, Testis, unde Gallis *Tesmoin*. Capitulare an.779. c.19. *De mancipiis quæ venduntur*, *ut in præsentia Episcopi vel Comitis fiat*; *... aut ante bene nota Testimonia*. Vetus placitum editum à Baluzio in Append ad Capitul. *Nuper veniens Arloinus ad suum placitum*, *quod arramitum habuit*, *ibidem sua Testimonia produxit bonos homines idoneos*, *his nominibus*, *&c.* Aliud Placitum ann. 869. apud eumdem: *Unde sic dedit iste Wardia a mandatarias ... tale Testimonia qui juraverunt ad feria conditione*, *&c.* Chronicon Farfensis monasterii p.655. *Et sic venit domnus Abbas*, *& ejus Advocatus*, *una cum Testimoniis*, *quorum nomina sunt*, *Gradolfus*, *&c.* Tabularium Persiense c.19. apud Petardum: *Ante ipsos Missos duodecim Testimonia ibidem præsentavit*, *his nominibus*, *... ipsa Testimonia diligenter discussi fuerunt*, *&c.* Charta 99. ex Alamannicis Goldasti: *Tunc prædictus Comes jussit*, *ut ipsa Testimonia supra irent*, *& ipsos terminos ostenderent*, *quod dicebant*, *&c.* Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege Familiæ: *Ut devitentur perjuria volumus*, *ut ex utraque parte ostendantur illorum Testimonia*, *& ita collaudant testes quasi gratum habeant*; *& ex supradictis duobus Testimoniis*, *duo eligantur ad pugnam*, *& cum duello litem decernant*, *& cujus campio ceciderit*, *perdat*. [Vetus Constitutum Sylvestro PP. attributum n.6. *Non damnabitur Præsul nisi in 70.* (*Testimonia*) *... presbyter autem nisi in 44. Testimonia ... filios & uxores habentes & omnino Christum prædicantes*.]

Pro *Testimonio* aliquid accipere. Vetus Charta apud Ordericum Vital. l.5. p 590. *Inde habuimus beneficia & societatem fratrum*. *& pro Testimonio unum equum centum solidorum*. [Ubi pro consensu rei agendæ præstito scriptum esse videtur.]

☞ *Testimonia* etiam dicuntur, ni fallor, mulctæ pecuniariæ quæ domino feudali debebantur ob falsum testimonium: nisi malis intelligere eo nomine designari id quod ipsi domino exsolvebatur ob audita ab ipso testimonia. Ut ut est, memorantur *Testimonia* inter jura dominica in Litteris Gerardi Præpositi Eccl. Audomar. ex Tabular ejusd. Eccl. *Capellanum Comitis de Rubec Canonicum constituimus & concessimus etiam ipsi omnes obventiones*, *...emendationes*, *Testimonia*, *vinastella*, *& præbendarum*, *bracellos qui ad salliam non pertinent*.

TESTIMONIUM ECCLESIASTICUM, [Sic vocantur Episcoporum socii, quia erant vitæ eorum testes.] Chron. Reichersbergense an.272. *Lucius PP. præcepit*, *ut duo Presbyteri*, *& 3. Diaconi in omni loco Episcopum non deserant propter Testimonium Ecclesiasticum*. S. Hieronym Ep.85. *Sed dicis*; *Quomodo Romæ ad Testimonium Diaconi Presbyter ordinatur*. Vide *Cellulanus*, *Syncellus*, & *Testimonialis Diaconus*.

☞ Testimonium Clericorum ac Monachorum olim receptum fuisse in propria causa exemplis & auctoritate probat Mabillonius l.3. de Re Diplom. n. 5. & seqq. licet habeatur l. 6. Capitul. c.152. *Ut nullus in sua causa judices aut Testimonium dicat*.

☞ Testimonium proprie dictum variis vocibus olim expresserunt Galli, quod nos unica nunc voce *Temoignage* enunciamus. Charta an.1252. ex Chartul. Campan. fol.396. col.1. *An Testmoinance de ceste chose nos avons ces lestres faites de nostre seel*. Occurrit pluries in cod. Chartul. Litteræ ann. 1455. apud Lobinell. to.2. Hist. Britan col.406. *Nos Jehan Dux de Bretaigne ... li en avon doné ceste lestres pendantes seellées en nostre seel en Testemoine*. *E en Tesmoigne de ces choses*, in aliis Henrici Regis Angl. ibid col. 409. *Donné par Tesmoignance à nostre grant seal*, in aliis Richardi Regis Angl. an.1379. ibid. col.602. Vide *Testimoniare*.

¶ TESTIMONIUM JESU-CHRISTI, Novum Testamentum, Evangelium. Poema de Nomine Jesu in Appendice Operum S Paulini p. 25.

Salve, *o Apollo vere*, *Pæan inclite*,
Pulsor draconis inferi.
Dulcis tui pharetra Testimonii,
Quod quatuor constat viris, *&c.*

TESTINIA, Armaturæ species. Testamentum Ranimiri Reg. Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38. *De meas autem armas qui ad Varones & Cavalleres pertinent*, *sellas de argento*, *& frenos*, *& brunias*, *& espatas*, *& adarcas*, *& gelmos*, *& Testinias*, *& cinctorias*, *& sporas*, *& cavallos*, *& mulas & equas*, *& vaccas*, *& oves*, *dimitto ad Sanctium filium meum*, *&c.* Quid si legatur *testirias*? ut sit capitis armatura, quam *Testiere* nostri vocant. Quam etiam arma-

armaturæ speciem equis militaribus adscribunt Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 95. ubi de duello certantibus: *Et le cheval doit estre couvert de couverture de fer, & avoir une Testiere de fer, & enmi la Testiere, une broche de fer, telle comme de l'escu.* [Vide *Testera* 2.]

¶ TESTINIUM, *Opportunum*, in Glossis Isid. Grævius emendat *Tempestivum*.

TESTINUM. Lex Familiæ Burchardi Episcop. Wormaciensis: *Nihil juret, sed in Testimo Scabinorum sit.* Ubi *Testimonio* legendum nemo non videt.

TESTIPHADIUM. Iso Magister in Glossis: *Fulcbra, sustentacula vel lectorum, vel aliarum rerum, quæ Testiphadia nominamus.* Leg. *Stibadia*, ex Græco στιβάδιον.

1. TESTIS. Statuta Synodalia Nicolai Episcopi Andegavensis ann. 1263. *Prohibemus singulis Sacerdotibus parochialibus, ne ipsi parochianis suis die Paschatis Testes seu hostias loco panis benedicti ministrent, ne ex ejus ministratione, seu receptione erubescentiam evitare videantur; sed panem benedictum faciant, sicut aliis diebus dominicis fieri consuevit.* Ubi pro *evitare* legendum puto *irritare*: forte enim intelliguntur panniculi, seu oblatæ in *testiculorum* figuram formatæ, quas in hoc festo Paschali loco panis benedicti dabant.

☞ Haud scio an simplicior veroque similior sit Acherii to. 11. Spicil. p. 207. emendatio, qui *testas* ibi pro *Testes* legendum esse suspicatur.

¶ 2. TESTIS, pro *Textus*. Vide in hac voce.

3. TESTIS. *Teste meipso*, vel *Teste Rege*, Formula Chartis Regum Angliæ [seu potius epistolis minoris momenti à temporibus Richardi I.] passim adscripta, cum scilicet à Proceribus non subscribitur, sed à solo Rege; quam suggillavit olim Pius II. PP. in mandato Henrici VI. l. 3 Commentar. suor. *Testem autem se dicit* (Deus) *futurum, quia in judicio suo non indiget testibus.* [Vide Mabil. l. 2. Diplom c. 21. n. 7. & 8. ubi præter illa quæ spectant Anglos, aliquid simile refert è Litteris Rogerii Calabriæ Comitis, Cœnobio Pactensi concessis an. 1094. apud Pirrum Sicil. sacræ lib. 4. p. 386. *Teste me dante & concedente & conjuge mea Adalayde Comitissa.* In aliis ibid. p. 387. habetur: *Teste eodem Comite Rogerio, &c.*

TESTES EX EODEM COMITATU, in quo res acta de qua controversia est, sumi debent. Capitula Ludovici Pii Imp. ad Legem Salicam, & l. 4. Capitular. c. 23. *Eligantur in ipso pago* l. 3. eorumd. Capitul. 78. Adde Chartam reclamatoriam ad Ludovicum Pium inter Epistolas S. Bonifacii nu. 115. à Baluzio laudatam in Notis ad Capitularia col. 1187.

TESTES qui oculis suis viderunt, & auribus suis audierunt; in Lege Alammann. c 1. tit. 2 § 1.

TESTES PER AUREM ATTRACTI. Vide *Auris*, col. 870.

¶ TESTES CREDITI, Quibus fides habenda est, in Testamento an. 1121. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 416.

¶ TESTES REDEMTI, Pretio allecti, corrupti, subornati. Vide *Redimere*.

TESTES ROGATI. Vide *Charta rogata*, col. 552.

TESTES SYNODALES PUBLICI, Qui publice recepti & probati in Synodo; *de quorum fide non dubitatur*, in Concilio Cabilonensi an. 813. c. 1. Cap. Præterea, de Testibus cogend. *Testes publicos, quos civitas nuncupat Synodales.* Censent Cironus & Altaserra l. 2. Dissertat. Juris Canon. c. 12. dici hoc loco *Testes Synodales*, qui publice recepti & probati in Synodo, quasi custodes & speculatores eorum, quæ fiunt in Ecclesia, vel contra Synodi decreta decernuntur & geruntur, quos Græci παραφύλακας vocant, ut notavit Cujacius ad c. 7. de Testib. cogend. vel potius hos esse, qui in quacunque parœcia vel Episcopatu eligebantur, adhibito super 4. Evangelia, vel Martyrum reliquias juramento, ut omnia, quæ contra fiebant, observarent & inquirerent, ut patet ex Can. *Episcopus*, 35. qu. 6. & Concil. Lateran. sub Innocent. III. cap. 6 Concilium Narbon. ann. 1227. capit. 14. *Districte mandamus, ut ab Episcopis Testes Synodales in singulis instituantur parochiis qui de hæresi & aliis criminibus diligenter inquirant, &c.* Concilium Tolosanum ann. 1229. *Statuimus itaque ut Archiepiscopi & Episcopi singulis parochiis, tam in civitatibus quam extra, Sacerdotem unum, & duos vel tres bonæ opinionis Laicos vel plures, si opus fuerit, sacramento constringant, qui diligenter, fideliter & frequenter inquirant hæreticos in iisdem parochiis, &c.* Synodus Coloniensis ann. 1300. cap. 10. *Et illud inventarium fiet per probos viros & idoneos, videlicet per Presbyterum, & duos Scabinos loci, vel Synodales, non suspectos. &c.* Infra: *Facto inventario in præsentia Sacerdotis loci, vel duorum vel trium Scabinorum, vel Synodalium, vel fide dignorum.* Statutum Friderici II. Imper. apud Alber. ann. 1234 *Statuimus, quod si quis treugas datas violaverit, si cum ipso in cujus manum treugæ fuerant compromissæ, & cum duobus aliis Synodalibus hominibus treugas violatas esse convincere potuerit, & testari, violator manum perdat.* Adde Statuta Walteri Episc. Dunelmens. an. 1225. sub finem, Concil. Saltzburgense an. 1420. c. 16. & Senonense an. 1485. art 4. c. 7.

Ut porro ii deligerentur, docet in primis Concilium Rotomagense apud Reginonem l. 2. c 2. & Burchardum l. 1. c. 91. *De juratoribus Synodi: Episcopus in Synodo residens, post congruam allocutionem, septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo amplius aut minus, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medio debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali Sacramento constringat: A modo inantea, quicquid nosti vel audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem & rectam Christianitatem in ista parochia factum est aut in futuram erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, si scis, aut tibi indicatum fuerit Synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quod nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelam celare debeas Episcopo, aut ejus misso, cui hoc inquirere jusserit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet & istæ Sanctorum reliquiæ.* Quo quidem peracto juramento, interrogabantur per ordinem ab Episcopo de delictis, quæ in parœcia sua peracta esse noverant.

¶ TESTIS TERMINI, Idem, ut videtur, qui veteri Gromatico *Testacius Terminus* dicitur. Nostri *Perdriaux* vel *Temoins de bornes* appellant quatuor silices ad metas apponi solitos qui metam esse ostendunt. Hieronym de Monte Brixiano de Finibus regundis c. 18. n. 1. *Quando terminus respicit alium terminum per rectitudinem, non per transversum, vel si Testis termini, sive Guardia, ut alii appellant, respiciat terminum ab uno latere, tunc erit signum esse finem territorii vel prædii.* Vide in *Warda*.

¶ TESTIS, TESTE, adject. ut *fidelis, fidele*. [Liberius Epist. 11. edit Constantianæ: *Teste est omne presbyterium Romanæ ecclesiæ.*

TESTES LEVARE. Usatica MSS. civitatis Ambian. *Quiconques chc soit, qui ne sache mie coment il puist & doie le Tesmoins lever, il le puet demander au Majour coment il le puist lever, & li Maire le doit certifier, & enseigner coment il le puet & doit lever. Derechief quiconques ce soit qui veulle Tesmoins lever, il le puet lever*

con

con feus temoins, & le doit lever par to poing, & presenter son gage, & en puet retenir à avoir campion & avoué s'il vent, &c.

¶ TESTES *oretenus examinandi*, in Correctionibus Statutorum Cadubrii c. 136.

☞ Haud abs re futurum est, si post Mabillonium Diplom l. 2 c. 22. n. 15. observemus, aliquando testes laudari in chartia nonnullis hac similive formula: *Hujus rei testes sunt*, licet neque subscribant hi testes, neque Notarius pro ipsis. Nimirum quia cum testes non raro post tempus confecti instrumenti subscriberent, fiebat nonnunquam, ut ex incuria partium chartæ subscriptionibus destitutæ remanerent. Quod testium subscriptiones spectat, fuse refert idem Mabillonius l. 2. laudato, c 20. & seq. Ibi vide.

☞ Probatio *per unum testem* approbatur Statutis Massil. l. 2. c. 12. *In causa pecuniaria rerum mobilium vel immobilium aut moventium, quæ vel ejus æstimatio ton. sol. non excedat ... ita tamen si plures testes ad illam causam probandam se non posse habere illo producens asseveret vel affirmaverit suo sacramento*. Excipiuntur *quæstiones injuriarum & furti*.

¶ TESTITUDO, *Testimonium*, in Onomastico ad calcem tom. 2. SS. Martii.

TESTON, TESTONES, inquit Spelmannus, nummi genus, quod Gallis 18. denariis valebat. Et sic olim forte apud Anglos: æreum autem & argento dalibatum sub Henrico VIII. 12. denariis caponebatur. Sed Edwardi VI. an. 1. ad 9. denarios contractum est; postea vero, quale hodie permanet, ad sex denarios, sed hoc optimi argenti.

De *Testonibus* Franeicia, vide Syntagma de Monetis argenteis, supra à nobis descriptum.

¶ TESTONUS, TESTUTUS, Eadem notione. Statuta Avenion. l. 1. rubr. 30. art. 4. *Quia sæpe contingit contentiones oriri super solutione monetarum, quæ hic recipi solent, & maxime in scutis & Testutis seu Testonis, &c.* Et mox: *Testutos autem seu Testonos, &c.* Sed rubr. 24. art. 2. legitur *Testenes*.

TESTONES. Additamentum 1. Legis Burgundion. tit. 11. *Si quis acceptorem alienum involare præsumpserit, aut sex uncias carnis acceptor ipse super Testones comedat, aut certe si noluerit, sex solidos illi, cujus acceptor est, cogatur exsolvere*.

¶ TESTOR, pro *Textor*, Gall. *Tisserand*, Ital. *Testore*. Occurrit in Statutis Vercell. fol. 85. v.

¶ TESTRATOR, f. pro *Strator* vel *Protestator*, de quo supra. Epitome Chronic. Casin. apud Murator. tom. 2. p. 354. col. 2. *Mauritius autem Imperator à Phoca Testratore Prisci Pabinii occiditur*.

¶ TESTRUM, Lecti tegmen supernum, Angl. *Tester*. Testamentum ann. 1386. apud *Madox* Formul. Angliæ p. 428. *Lego dictæ Mrsia Deyncourt filia mea 1. lectum rubeum quilt point cum 1. Testro de eadem secta*. Vide *Testerium* & *Testura*.

¶ 1. TESTUDO, Calva, *Test de la tete, crane*. Vita S. Joh. Gualberti tom. 3. Julii pag. 357. *Tam grave infixerunt vulnus, ut perveniret acies ferri usque ad Testudinem cerebri*. Vide *Testa*.

¶ 2. TESTUDO, Testa, Lagena. Vita S. Adalberti Episc. tom. 3. Aprilis p. 193. *Vinum nescio an aquam portavit, Testudinem cum eo quod intus erat illæsam servavit... mirantur omnes vas sanum*.

¶ 3. TESTUDO, Scuti genus oblongum aptumque ad testudinem conficiendam. Nangius in Vita S. Ludovici: *Centum cum Testudinibus sive targis in armis lucidis, & in equis loricis tunica cooperti sequebantur*. De testudinibus variis militaribus, vide Carolum de Aquino in Lexico Milit.

TESTULÆ, Testarum fragmenta. Vide *Testa*.

¶ TESTURA, Idem quod *Testrum*, vel *Testerium*, de quibus supra. Testamentum ann. 1415 apud Rymer. tom. 9. p. 277. col. 2. *Lectum de Worstede vel tapestry cum Testura, selura & tribus curtinis*.

TESTUS, pro *Teurus*, adject. in Legibus Rotharis apud Murator. tom. 1. p. 41. col. 1. substantive vero infra in *Textus* 1.

¶ TESTUTUS, pro Teatus, *Tissu*. Inventar. ann. 1476. MS. *Toalbas factas & Testutas in opere Damasci*. Vide alia notione in *Teston*.

TESURA, Claustrum vel cratis, qua ingressus loci defenditur, prohibetur. Charta an. 1073 ex Tabul. Monast. S. Quintini in insula p. 14. *Tesuris nunc existentibus in dicto vivario, &c.* Infra: *Et si aliquis novas Tesuras in dicto vivario existentibus de clotis novis*. Rursum: *Tesuras prædictas in dicto vivario existentes de clotis novis & retibus factas de palis & virgis retinere poterunt, &c.* [Tabular. S. Michaelis in periculo maris: *Ego Clamarbocus dedi Deo & S. Michaeli unam Tesuram, id est, piscatoriam in mari*.] *Tesure* non semel in Chartis Gallicis, ibidem p. 17. & alibi. Fateor tamen hanc vocem derivari posse à *tendre*, sic enim in Ordinat. an. 1293. pro piscationibus, ibidem p. 23. v. *Et descadons tendre as arebas, & pescher aux gardons freaux, &c.* [Huc spectare videtur Chron. Bernardi du Guesclin MS.

Toutes les garnisons le verront coramment
Des gens d'armes qui vont gardant maint Tassentes.]

TETA, Servius ad Eclogam 1. Virgilii: *Palumbes quas vulgus Tetas vocat*.

¶ TETARE, Sugere, Gall *Teter*. Occurrit in Glossis ad Doctrinale Alexandri de Villa-Dei.

¶ TETHINCUS. Vita S. Vinvaloei MS. *Muro utrimque circumdatus Thethico*. Vox ducta videtur à Græco θετικός, posititius; quod si verum est, melius legeretur *Theticus*.

TETHINGA, vel TITHINGA, pro *Decania* & *Friborgus*, interdum pro *Trithinga*, quæ vide suis locis.

TETHINGPENY, Pecunia, quam subsidii causa Vicecomes olim exigebat ex singulis *Tethingis*, seu decuriis sui Comitatus. Inter tributa, à quibus immunitas conceditur, recensetur in Charta Henrici II. Regis Angliæ in Monastico Anglicano tom. 2. pag. 283. *Sint quasi ... de blodwite, & garwite, de ferwite, & de leiewite, de Tedingpeny, de flemene wide, & telonio, &c.* Adde p. 387. *Thethingpeny* habetur p. 827. *Thethingpanye*, p. 1003 [*Thedingpeni*, in Tabulario Becensi & in Chartophylacio Reg. Regest. 92. Expositio vocabulorum Anglican. ad calcem Chartularii Beccensis ante annos 400. exarata: *Thetenpeny, aveir deniers de vos disaines*. Haud scio an idem sit *Thengdpeny* infra in *Weretoff*.]

TETIX. Miracula ult. S. Joannis Beverlacensis num. 4. de quodam contracto: *Si quando necesse habuit in maseris Tetigo mutare locum, manibus & genibus quasi pedibus quatuor innitebatur in manum quadrupedum*. [Cl. Editor putat esse Tectum vel Tugurium tom. 2. Maii pag. 191.]

TETMALLUM, pro *Mallum*, Placitum. Pancharta Nigra S. Martini Turon. an. Odonis Regis ... *Data est hujus cessionis auctoritas 11. Kalend. Junii Turonis in publico Tetmallo, quod tenuit Aldradus Vicecomes*. Vide *Mallum*.

TETRA, ex Græco τέτρα, Quatuor. Althelmus de Laude virginum:

Helias vates, quem tetra volumina Regum
Insignem memorant virtutum tegmina fretum.

TETRACTY, vox Græca τέτρακτυ. Ingobertus Caroli Magni scriba:

Rex cœli dominus solita pietate redundans
Hunc Carolum Regem terræ dilexit herilem,
Tanti ergo officii ut compos valuisset haberi,

Te-

Tetrasty implevit virtutum quattuor almo.
Qua voce intelligit virtutem quaternionem, Justitiam scilicet, prudentiam, fortitudinem & temperantiam. Vide Nicolaum Alemanoum in Dissertat. de Lateranensibus Parietinis cap. 9. & Notas oostras ad Alexiadem.

TETRADA, in Pœnitentiali Halithgarii, dicitur quarta feria cujusque septimanæ, a Græc. τετρας, τετράδ@: *Omnis itaque pœnitens non solum debet jejunare quod illi mandatum est à sacerdote, verum etiam postquam compleverit ea, quæ illi jussa sunt; debet, quantum ipsi fuerit, jejunare sive Tetradas, sive Parasceve.* Nempe solebant Christiani, maxime Orientales, jejunare quarta & sexta feria. Sic νηστεύειν τὰς τετράδας καὶ παρασκευὰς dicit Socrates l.7.c.21.ubi de Theodosio juniore, *qui plerumque jejunabat, & maxime quarta feria & sexta, studio Christianitatis*, ut Socratis verba vertit Senator l.11.Histor.Tripartitæ cap 17. Τετράδα vero pro quarta feria usurparunt S.Ignatius in Epist ad Antioch. Justinus Martyr in lib. Responsionum ad Orthodoxos, Clemens Alexandrinus l 7.Strom.idem Socrates lib.5.c. 22.Balsamon, Nicetas Choniates in Manuele lib.4.n.6. & alii. Sed & τετράδα, Græci nuperis, pro τετρὰς dicta eadem feria, uti observatum à Meursio. [Vide Glossar.mediæ Græcit.]

¶ TETRADUS, Quartus canendi modus, complectens tonos duos, septimum & octavum. Tractatus de cantu inter Opera S.Bernardi tom.1. col.695.edit.1690. *Quatuor enim sunt diversitates sive maneriæ cantuum, quibus omnis ipsorum multiplicitas includitur. Hæ apud Græcos vocantur, protus, deuterus, tritus, Tetradus, &c.* Aurelianus Monac. *Tetrardus* habet in Epistola, quam de Musica scripsit an 851.apud Marten.tom.1. Ampliss Collect col.123.

¶ TETRAGRAMMATON, Quatuor litteris constans. Sic apud Judæos dicebatur Dei nomen יהוה quod exprimere illis erat religiosi.

TETRANS, Groma, ferramentum geometricum. Incertus Agrimensor: *In quam partem verteris, Tetrantem pones.* Vide Glossarium Rigaltii ad Gromaticos Scriptores.

TETRANSITON. Hypomnesticum de Anastasio Apocrisiario, in Anastasii Bibl.Collectaneis p 257. *Filius Plutini beatissimi Imperatoris pistoris, id est, qui super omnes pistores publicos est, eorum videlicet, qui annonas scholarum omnium solvunt, quod appellatur* Tetransiton. Vox videtur formata ex Gr. τετράσιτον, quadruplex annona. [Macri fratres in Hierolexico interpretantur annonam pro Scholaribus.]

TETRANUS, *Pravus, tenebrosus, à teter.* Ugutio & Joannes de Janua.

¶ TETRAPLARE, Quadruplicare, τετραπλασιάζειν, Martiano Capellæ l.9. *Tetraplasis*, Quadruplicatio, τετραπλασίασις, ibidem.

¶ TETRAPTOTON, Τετράπτωτον, Nomen quatuor casibus seu terminationibus constans, apud Isidorum l.1. c.6. Joh.de Janua & alios.

¶ TETRARCHA, Τετράρχης, Qui quartam partem regni tenet. Lucæ c.3.& alibi. Item, Qui quatuor coburtibus præest. Leoni in Tacticis c.4. num.13. Τετράρχης δ᾽ εἶναι χρὴ λοχαγὸς, ὁ λεγόμενος Οὐραγὸς καὶ τιλ.υτοῖ@ ἑσωμεν@ τῶν ἀκιῶν. Prima notione *Tetrarchus* legitur in Gestis Consulum Andegav.cap.2.apud Acherium to.a Spicil.p.409.

TETRARDUS, *Quartanus*, Papiæ MS.Editus *Tetrardus* habet. Ea Gr. [Vide *Tetradus*.]

TETRASSARIUS, Semuncia, apud Marcellinum Empiricum: τετρασσάριον, apud Arrianum in Epictetum: τετράσσαρον Ιταλικόν, unciam vocari Cleopatra scribit.

TETRAVELUM, Velum quadruplex, seu vela quatuor, quæ in circuitu ciborii quo altare tegitur, expandi solent, ut pluribus docuimus in descriptione ædis Sophianæ n 65. Vox ibrida Anastasius in Sergio PP. *Hic fecit in circuitu altaris basilicæ Tetravila octo, quatuor ex albis, & quatuor ex coccino.* In Leone III *Sed & super altare majus fecit Tetravela holoserica quatuor cum astillis & rosis chrysoclabis.* Ibid. *Fecit & in circuitu altaris, ubi supra alia vela holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio numero quatuor, &c.* Rursum: *Fecit Tetravila alithyna ornata in circuitu de quadruplo.* Mox: *Nec non & Tetravela rubea alythyna quatuor, ubi supra fecit.* Occurrit præterea in hac Vita semel ac iterum p. 142.114.

¶ TETRAEVANGELIA, Quatuor Evangelia. Platina in Marco 1. *Constantini temporibus fuit Juvencus Hispanus Presbyter genere nobilis, qui Tetraevangelia hexametris versibus fere ad verbum transferens quatuor libris composuit.*

TETRICARE, Tetricum esse. Alexander Necham: *Tetricat, quoties quis surgendo pigrescit.* Alludit ad illud Eccl. *Et hora surgendi non Tetrices.* [Ubi tamen vulgo legunt distinctis vocibus, *non te trices.* Vide Joan.de Janua. Glossæ Sangerman. Lat Gall. MSS. *Tetricare, Estre paresseux ou tristes.* Vide infra in *Trica* & *Tricare.*]

TETRIMENTUM, *Nutrimentum*, apud Papiam.

¶ TETRINNIRE dicuntur anates clamantes Auctori Philomelæ versu 25.

In fluviisque natans forte Tetrinnit avis.

¶ TEUCRI, pro *Turci* vel *Turci*, pluries in Epistola Sigismundi Rom.Regis an circ.1412.tom.1.Anecdot. Marten.col 1714. *Teucri sive Turci*, in Epistola an.1448. tom.7 Spicil.Acher.p.256.

¶ TEUDISCA LINGUA. Vide *Theotisci*.

¶ TEULERIUS, Qui tegulas facit, in veteri Catalogo MS.Sodalium Confraternitatis S.Mariæ Deauratæ Tolosanæ. Vide *Tegularius*.

¶ TEULICIA, Tectum sic dictum à Tegula, Gall. *Tuille.* Extat in Archivo S.Victoris Massil. Charta divisionis bonorum terræ vicecomitalis Massil.an.1212. quæ facta dicitur *Massiliæ in theloneo in solario superiori Teuliciæ.*

¶ TEUMA, pro *Themo.* Vide *Theuma.*

¶ TEUMITUM, Vectigal pro navibus transeuntibus exsolutum, ut *Temonaticum*, pro carris. Privilegium à Berengario Provinciæ Comite Hospitalarii concessum an.1114. *Donamus Deo & Hospitali Iherusalem Teumitum Aræ hospitalis, qui per alveum fluminis, qui vocatur Durentia, descendit.*

¶ TEUTISCA LINGUA. Vide *Theotisci*.

TEUTONA. Gloss.Ælfrici: *Clava, vel cutein, vel Teutone*, anes cynnes gereat.

TEUTONICA LINGUA. Vide *Theotisci*.

¶ TEUTONICUS ORDO Militaris, German. *Die Teutsche Herren*, Gall. *Ordre Teutonique.* Hujus primus auctor Germanus quidam fuit, si Jacobo de Vitriaco fidem habemus, qui occupata à Christianis Terra S. Hierosolymis cum populares suos, cum alios, linguæ locis ignaros, hospitio excepit. Quod ut commodius faceret, impetravit à Patriarcha veniam xenodochium, cum sacello B. Virgini dicato, extruendi. Huic dein alii quoque Germani juncti, Bremenses inprimis & Lubecenses nonnulli, opibus affluentes, novum xenodochium Acræ excitarunt an.1191. titulo Equitum Teutonicorum sub regula S.Augustini, cum cruce in pallio albo, assumto: hinc *Cruciger* quoque dicti. His Bremensibus & Lubecensibus primam Ordinis originem acceptam refert Joh. Dusburg. in Prussiæ Chronico, nulla Germani, cujus meminit Jac.de Vitriaco, facta mentione.

tione. Ut ut est hic Ordo à Cælestino III. PP. an. 1192 confirmatus & à successoribus ejus insignibus privilegiis donatus est. Primus Ordinis Magnus Magister fuit Henricus à Valpot. Capta à Saladino Hierosolyma, Equites Ptolemaide concesserunt, in Germaniam translati, Prussiam occuparunt, per duo sæcula fama viribusque florentissimi. Albertus Brandeburgicus M. Magister an. 1525. à Sigismundo Rege Poloniæ Prussiæ Dux creatus hac lege, *ut in Ducatu Kunspergensi, cum posteris suis legitime susceptis, ut & in terra Samnia regnaret, deficiente stirpe, Ducatus feudali jure ad regnum Poloniæ devolveretur*. Lutheranismum amplexus Albertus cum equitibus plerisque dignitati nuntium remisis; quare ceteri Equites Catholici in Germaniam secedere coacti sunt, ubi de novo Magno Magistro creato, solam fere umbram Ordinis splendidissimi retinuerunt. Vide Jacobum de Vitriaco Histor. Orient. cap. 66. Petrum Dusburg in Chronico Prussiæ c. 1. Gaignium & Cromer. Histor. Polon. Job. Eustachium Sollium Histor Ordin. Teuton. Thuanum in Historia, Miræum de Orig. Ord. Eq. lib. 1. c. 3. Philippum Bonanni in Catalogo Ordinum Equest &c.

¶ TEXACA, ut mox *Texaga*. Vide *Theaca*.

¶ TEXACHAT, pro *Septachat*, Septenaria mulcta, ut docet Eccardus ad Pactum Legis Salicæ tit. 3. §§. 10. & 12.

TEXAGA, in Glossis veteribus est *intra tecta*, quomodo accipi videtur in Lege Salica tit. 11. § 4. *Si quis homo ingenuus alienum servum in Texaga secum duxerit, aut aliquid cum eo negotiaverit, &c.* Ubi Wendelinus in *texaga*, in furto *tecte*, & non manifesto, seu *clam*, significare ait; ut & in Lege Aleman. tit. 99. § 25. *Si quis servum mulinarium invelaverit, aliud cum ipse reddat, & solvat sol. 6 in Texaga, cujus fuerit*. Editio Heroldi cap. 104. habet *ferrum*, pro *servum*, & in Lege Ripuar. tit. 63. *Si quis hominem in hoste interfecerit, triplici wregeldo culpab. judicetur; de Texaga similiter*. Ubi Editio Heroldi, *de furto similiter*, habet. Monet Baluzius aliquot Codices Legis Ripuariæ tit. 18. § 1. tit 82. c. 1. & alibi *texogam* habere, ubi alii *furtum*. Vetus formula obnoxiationis: *Quando ego caballum ab homine aliquo ... in Texaga subduci; unde de ipso furtu victus apparui*. [Vide *Testeia* & *Theuca*]

TEXAMENTUM, Pensitatio. Vide *Tensare*.

¶ TEXARA, pro *Texaca*, uti monet Eccardus in Pactum Legis Salicæ tit. 9. § 3

¶ TEXARE, vel TEXTARE, Texere. Codex MS. redditaum Episcopatus Autissiodor. an. circiter 1290. *Consuetudine illorum qui Textant pannos*. Et mox: *Misteria ad Texandum pannos, &c.*

¶ TEXENDERIUS, Textor, Gallice *Tisserand*, in Tabulario Vosiensi fol. 44.

¶ TEXITARE, *Sæpe texere*, in Glossis MSS. quas laudat Vossius de Vitiis serm p 757.

¶ TEXITURA, Textura, actio texendi. Statuta Montis-regalis p. 177. *Textor seu textrix capiat tantum pro Texitura & orditura, pro qualibet teisa tela subtilis lini, sol. 4.*

¶ TEXON, Melis, Taisson. Vide *Leurerii*.

¶ TEXTA, pro *Testa*, Putamen. *Texta ovi*, Bernardo Monac. in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 17. Vide *Carubla*.

¶ TEXTARE, Ornare, operire. Ordinarium S. Firmini Ambian. *Sabbato 1. Adventus, ad Vesperas altare Textatur ex candido ... Sabbato in Passione altare Textatur de rubeo*. Vide *Texare*.

TEXTILIGINIUM, pro *Textilicium*. Hugo Eterianus in Præfat. in lib. 3. de Hæresibus: *Fidem habens cum integritate sensus, & admirationem cum gloria, quibus ante dijudicat, sicubi Textilicuia ignorabiliter eminentissima sapientia connectantur, &c.*

¶ TEXTRICULA, Parva textrix *Textriculas puellas*, dixit Arnobius l. 5.

¶ TEXTRICUM, *Weppeo*, in Miscellaneis Theodiscis, apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 409.

¶ TEXTRINALE OFFICIUM, Ars texendi, seu ipsum textoris opus, in Miraculis B. Gerardi Episc. Tull. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1075.

¶ TEXTRINIUM, Textus, textura, metaphorice, in Conciliis Tolet XV. & XVI. inter Hispanica tom. 2. p. 726. & 739.

TEXTRINUM, *Locus, ubi naves fabricantur, i. navalia. Est etiam locus, ubi fæminæ texunt telas*. Papias [Nosa vox hac secunda notione. Pro ipsa texendi arte Suetonius de Illustr. Gramm. c. 23. *Palæmon primo Textrinum, deinde literas didicit*.]

TEXTORES, Hæretici Albigenses, seu Cathari, quos Galli *Tixerans*, vocabant. Vide in *Pifli*.

¶ TEXTUM, Idem quod mox *Textus*. *Texta aurea, Texta argentea*, in veteri Catalogo MS. ornamentorum S Martialis Lemovic.

1. TEXTUS, Liber seu Codex Evangeliorum, qui inter cimelia Ecclesiastica reponi solet, auro gemmisque ut plurimum exornatus, aureis etiam interdum characteribus exaratus. Annales Fr. Anianenses: *Dedit idem Rex serenissimus Augustus quatuor Evangeliorum librum, qui Textus dicitur, cujus postes sunt mirabili schemate compositi, ut unum electri aureolum conformet peripitisma, alterum vero eburis pulchre cælatum distinguat iconisma*. Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 15.

Codex aurato conseptus grammate scriptus,
Auxiliuc evangelicum servans in corpore Textum.

Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Bullar. Casin. & Leo Ost. l. 2. c. 44. *Textum Evangelii deforis quidem ex uno latere adopertum auro purissimo, & gemmis valde pretiosis; ab intus vero uncialibus literis, atque figuris aureis mirifice decoratum*. Histor. Translat. S. Sebastiani n. 88. *Textum deinceps sacrorum Evangeliorum, aureis characteribus exaratum, laminisque metalli ejusdem absque materiei inclusum*. Rupertus Tuitiensis lib. 2 de Divin. Offic. c. 23. *Codices Evangelici auro & argento, lapidibusque pretiosis non immerito decorantur, in quibus rutilat aurum cælestis sapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum pretiosi lapides, &c.* Adde Durandum l. 3. Ration. c. 19. n. 24. Orderic. Vital. l. 6. *Textum Evangeliorum auro & argento, gemmisq; decoravit*. Versus scripti in fronte Biblior. Bibl. Regiæ:

Quid de Evangelico Textu replicabo colendo?
En ipsos apices gemmis circumdat & auro.

Cedrenus an. 21. Constantini Mag. Ἀλλὰ καὶ πτύχας Εὐαγγελίου χρυσᾶς, διὰ μαργαριτῶν καὶ λίθων κατεσκευασμένας, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσήγαγε. Zonaras in Justiniano: Καὶ βίβλοι τῶν θείων Εὐαγγελίων χρυσῷ περικαλυπτόμεναι παντοδαποῖς καὶ λίθων παντοίων γένεσι ποικιλλόμεναι. Ducas cap. 42. Εὐαγγέλια μετὰ κόσμου ποικίλου. Habetur apud Joan. Euchaitam pag. 21. Carmen εἰς λιθόκολλον εὐαγγέλιον ἱστορημένον, id est picturis adornatum. Hildebertus Episc. Cenomanensis Epist. 15. *Ex eo quoque traxit hanc Ecclesia consuetudinem, ut Textus quidem Pontifici apertus, ceteris autem clausus ad osculandum deferatur, &c.* Vide præterea Baldricum Noviom. lib. 1 Chron. Camerac. c. 90 [Johannem Abrincenc. de Offic. Eccl. pag. 66. edit. 1679. Ordinarium Rotomagense ibidem ad calcem pag. 181.] Sugerium lib. de Administr. sua, cap. 20. in Ludov. VI. pag. 320. Will. Gemeticensem pag. 317. Fulcherium Carnotens. l. 1. cap 18. Gervasium Dorobernensem pag. 1584. Historiam Episcop. & Comitum Engolismensium c. 35. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 15. Bibliothecam Sebusianam pag. 389. &c. Librorum porro sacrorum exsecros ornatus ita commendat Senator lib. de Divinis Lectio-

ctionibus cap.30. *His etiam addimus in Codicibus compeciendis doctos artifices, ut literarum sacrarum pulchritudinem facies desuper decore vestiret, exemplum illud dominicæ figurationis ex aliqua parte forsitan imitantes, qui eos, quos ad cœnam æstimavit invitandos, in gloria cœlestis convivii stolis nuptialibus operuit. Gemmis Codices vestiti*, apud S.Hieronym Epist.22.c.13.Vide Ethelwolfum de Abbatibus Lindisfarnensibus cap.20.[Charta Willelmi de Altaribus è Tabulario B.M. de Bono-nuntio Rotomag. *Hanc donationem meam concesserunt mater mea & Simon frater meus, & per unum Textum super altare Ecclesiæ Prati posuimus*. Vide *Investitura per Textum Evangelii*.]

Testus, Testum. Jo. Berardi in Chronico Casauriensi lib.3. *Fecit & calicem aureum, ... fecit & Testum argenteum, quod expanderetur vel aperiretur supra altare dominicis diebus, & in festis Sanctorum*. [Acherius tom. 5.Spicil.p.477.edidit *textum*; sed ibidem l.2.p.465. habetur: *Nec pepercit Testis aureis & argenteis, quibus texta videbantur verba Salvatoris*] Joannes Belethus c. 115 *Crucibus ordine collocatis, capsis, Testibus Evangeliis, phylacteriis* Vide Ughellum tom.7.p.275.Le Roman *de Rou Duc de Normandie* MS.

A Roem fist maiote malice,
N'i laissa Tiexte, ne galice,
Ne croix, ne boa drap en aumaise,
Que Mauger ne fist hors traire.

¶ Testis, pro *Textus*. Guidonis Disciplina Farfensis lib.1.cap.29. *Testes Evangeliorum in altare omnes ponant*.

Testaevangelium, unico verbo, in Charta an. 1197.apud eumdem Ughellum tom.7. p.1274.

2. TEXTU, interdum pro Regesto sumitur, maxime apud Will. Thoro.p.1765.1770.& 1864. ubi mentio fit cujusdam *Textus S Adriani*. Observat præterea Somnerus Regestum Roffensis Ecclesiæ, vulgo *Textum Roffensem* appellari.

¶ 3. TEXTUS, Character, nostris *Texte*. Processus de B. Wernhero Mart.tom.2.Aprilis p.715. *Produxerunt tres tabulas ... quarum una ultra centum annorum antiqua, magno Textu, continet illius S. Wernheri primæva nonagiata miracula*.

¶ Textus Italicus, Altus, Bifractus. Vide in *Scriptura*.

¶ TEXUITALIS, Qui *Textum*, seu litteram explicat, Gall. *Textuaire*. Vita S.Francisci Fabrian. tom.3.Aprilis p.985. *Textualis autem sacræ paginæ optimus fuit.* Mallem *Textualis*.

¶ TEXUS, Nostris alias, Textus seu texturæ species acupicta, vel auro argentove elaborata, qua mulieres capillos certa ratione dispositos decorabant. Comput an. 1445.apud Lobin.to.2. Hist. Britan.col.1112.4. *Texus & 4. garnitures donnée à Katerine du Beigaon*. Ibid.col.1114. *Texus cramoisis à la Dame de Hacq, &c. ... 7. autres Texus de couleurs, longs, o leurs garnitures dorées, &c. 13.autres courts, &c. Tissu*, eadem notione legitur col. 1208. & 1317.

¶ TEXUTUS, Textus, textura, Gall. *Tissu*. Litteræ an.1500.ad Officialem Noviom. *Zonas, Texutos, vestes, forraturos, mantellos, annulos, virgas, perlas, lapides pretiosos, &c.* Vide *Tessutus* & *Tissutus*.

¶ TEYSA, Teysia, Idem quod *Teisia*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*, in Statutis civitatis Astæ Collat. 17. c.71. Vide *Ripperia* in *Riperia* & *Rondellum* 2.

¶ TEYTUM, Tectum, Vasconibus *le Teis*. Tabular. S.Martialis Lemovic. *Duas marchas argenti ad restaurandum Teytum novum donavit*.

¶ TEZA, Idem quod *Teysa*, in Statutis Mutinæ fol. 45.rubr.137. Vide *Teisia*.

¶ TEZOLANUS, f. Textor lanæ, seu pannorum è lana, ab Italicis vocibus *Testore* & *Lana*. Statuta Mutinæ fol.1.rubr.2. *Quilibet habitator in dictis villis, locis & castris, & etiam Tezolani tenentur de prædictis* (viis restaurandis) Et fol.2.v.rubr.12. *Sdugariæ districtus Mutinæ & fossata Potestas fodi & derodi facere teneatur hominibus laborantibus ibi terram, tam civibus quam Tezolanis & aliis personis ... Tezolani non compellantur nisi in ea terra, in qua faciunt Tezolariam*, (vel *Tezolaniam*, ut legendum videtur, pro Textura lanæ.) Ibidem fol.74. v.rubr.370. *Exceptis scutiferis, servis, carolariis & veris Tezolanis, qui excepti esse sunt, nec compelli possunt ut sint fatiam in aliqua villa*. Rursum fol 78 rubr 376. *Scutifer, Tezolanus, castaldus, bubulcus, gualdemanni sive custos cujuslibet civis Mutinæ, &c.* Pannifici Mutinenses multis gaudent privilegiis, unde nostra interpretatio utcumque confirmatur.

TH, seu Θ, Character Græcus, qui θάνατον, seu obitum designat, in Necrologiis Monasteriorum. Isidorus lib. 1. Orig.cap.3. inter quinque mysticas Græcorum literas, ait Θ *mortem significare*. Et cap.23.annotat, in breviculis, quibus nomina militum continebantur, Θ *ad uniuscujusque defuncti nomen apponi*. Ruffinus lib 2. Invectiv.in S.Hieronymum: *Quod tale esset, quale si quis accepto breviculo, in quo militum nomina continentur, nitatur inspicere, quanti in bello ceciderint, & requirens, qui inspicere missus est propriam notam, verbi causa, ut dici solet Θ ad uniuscujusque defuncti nomen ascribat, & propria rursus nota superstitem signet, &c.* Paulus Diaconus in Notis: Θ *nomini militis appositum, ipsum obiisse demonstrat*. Vetus interpres Juvenalis Sat.4. *Judices literam Theta apponunt ad eorum nomina, quos supplicio afficiunt. Merito* Θῆτα ἀπὸ τοῦ θανάτου, *eo quod quasi habeat telum suum, idcoque triste intelligitur, vel mortis signum. Unde quidam ait:*

O multum ante alias infelix litera Theta.

In Ecclesia S.Paulini Trevir. exstant monumenta Bertholdi & Ruotgeri Archiepiscoporum, cum his inscriptionibus, Θ. *Bertolfus Trevir. Archiepiscopus IV. Id. Febr.VI.Kal.Feb.* Θ. *Ruotgerus Trevir. Archiep.* apud Brower.l.9. & 10. Annal.Trevir Vide Camillum Peregrin.in Not.ad Anonymum Casin. sub ann. 1014. eumdem Brower. in Antiquit. Fuldens. pag. 129. 153.169. 177. 323. 324. ubi eadem nota in variis sepulcris exarata legitur. Habetur etiam in Inscript. Gruterianis p.567.6

¶ THABERNATOR, Caupo. Vide *Tabernator*.

THABIT, Pannus sericus undulatus, vulgo nostris etiamnum *Tabis*. Vincentius Belvacensis l.31.c.143. *Ante pugnam dedit 16.millia vestimentorum de samito & de Thabis, sarbois exceptis*.

¶ THABUR, Tympanum. Vide in *Tabur*.

¶ THADIO, Germ. *Thæter*, Qui commisit crimen, convictus de crimine, apud Eccardum ad Pactum Legis Salicæ tit.45.§.4.

¶ THAFATA, Gall *Taffetas*. Vide *Taffata*.

¶ THAFUS, Τάφος, Sepulcrum. Vide *Taphus*.

Thainus, Thaynus, Thanus, Nomen dignitatis apud Anglo-Saxones, quæ varia tamen fuit; duplicem enim Thaynorum ordinem statuunt Leges Kanuti Regis c.97.& Leges Henrici I Regis Angl c.14. *Thainorum* scilicet *Regis*, & *Thainorum mediocrium*. Ubi *Thaini Regis* post Comites recensentur, eique proximi esse dicuntur, eorumque *relevatio*, dimidium *relevationis* Comitis fiot 8.equi, &c. Thaini Regis sunt quatuor, &c.

Thaynorum Regis mentio est in Legibus Inæ Regis West Sax.c.49.

Thaini Mediocres, unde *Thaini*, alibi appellantur c.64.ubi dicitur *Jusjurandum Thaini contra valere jusjurandum 6.villanorum*. *Thaini credibiles*, cap.65. *Dignitas Thaini*, cap.68. cui Presbyterorum vel Canonicorum

eorum æquiparatur. Leges Adelstani Regis post c. 25. *Missæ Presbyteri & secularis Thayni jusjurandum in Anglorum laga reputatur æque carum, & pro 7. ordinibus Ecclesiæ, quos Sacerdos per Dei donum ascendit, ut haberet Thayni rectitudinem dignus est.* Adde Concilium Ænhamense an. 1009 c. 2. In Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ p. 15. *Thaini Regis* videntur esse *Thaini, qui de Rege tenent*, & post *Episcopos, Abbates, Barones, & Milites* recensentur; tametsi *Thani* cum *Militibus* ibi interdum confundantur. Sane Somnerus existimat *Thanos*, deposita prisca nomenclatura, post Normannorum in Angliam ingressum *Milites* appellari cœpisse. Idem porro recte observat in editione Saxonica Legum Canuti apud Lambertum c. 67. quod est 97. apud Bromptonum. *Thainos regios* dici, *qui liberam habeant jurisdictionem*: adeout Thaini isti majores *Baronibus Regis*, ut minores Baronibus minoribus, hoc est maneriorum dominis æquiparari debeant.

☞ Omnibus & singulis Comitatus Thainis, ut conventibus interessent, non indultum modo, sed gravissimis pœnis cautum erat, ne quis ab iis ter abesset, lege 20. Æthelstani Regis, & legibus Henrici I. c. 29.

Thanorum nomen & dignitas etiam sub Normannis obtinuit. Domesdei in Berkeshyre: *Thanus vel Miles regis dominicus moriens pro relevamento dimittebat Regi omnia arma sua, & equum unicum cum sella; quod si ei essent canes & accipitres, præsentabantur Regi, ut si vellet acciperet.*

THANUS, in Regiam Majestatem l. 4. c. 21. § 22. c. 31. §. 3. c. 36. §. 3. in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 15. ubi Skenæus observat, ejusmodi Thanos apud priscos Scotos, seu Hybernos, dictos *Thosche*, & *Maktosche*: filius Thaini, qui hodie est Princeps tribus, seu familiæ Catanæorum, (*Clancha Hern*.)

THEIN, in Legibus vernaculis Will. Nothi c. 8.

¶ THEINUS, apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. p. 1. 36. & 238.

TEIN, apud Simeonem Dunelmensem de Obsessione Dunelmi an. 869. *Filiam autem Aldnini ... quidam Tein in Everwicshire Kilvert filius Ligulfi accepit uxorem.* Ibidem: *Quidam Tein in Cowerwicshire, nomine Orm, filius Gamellonis, accepit uxorem unam ex 3. filiabus Alredi Comitis, &c.*

TEGNIO, Thaynus, à Saxon. tegen, Baro, vir nobilis. Ricardus Hagulstadensis de Bello Standardico: *Rex igitur David duobus Tegnionibus, id est Baronibus suis cum gente eorum, obsidione Carrum commendata, &c.*

¶ TEIGNUS, apud Hickesium Dissertat. p. 75. ex Charta Wil'elmi I. qua *suis Teignis in Episcopatu Roffensi ... præcipit omnes consuetudines exsolvere.*

THEGEN. Charta Henrici I. Regis Angliæ pro Libertatibus Ecclesiæ Cantuariensis, apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd* p. 205. *Notum facio, me concessisse eis omnes terras, quas tempore Regis Eadwardi cognati mei, & tempore Willelmi patris mei habuerunt, & saca, & socne, ... super suos homines infra burgos & extra tantum & tam pleniter, sicut proprii ministri mei exquirere debent. Et etiam super tot Theganes, quot eis concessit pater meus, &c.* [Vide *Liberalis*.]

THANAGIUM, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 5. §. 4. *Si vero in dominiis vel Thanagiis domini Regis malefactor ille fuerit, &c.* Monasticum Anglicanum to. 3. pag. 9. *Et omnes antecessores sui tenuerunt dictam Baroniam in Thenagio, & reddit domino Regi inde per annum 50. sol.* Idem quod

TAIND-LAND, [*Terra Taini*, apud *Madox* Formular. Anglic. pag. 291.] Terra *Thaini*, fundus *Thaini* peculiaris, in Domesday: *Hæc terra T.R.E.* (id est tempore Regis Edwardi) *fuit Tainland; sed postea conversa in Reveland.* Alibi: *Willelmus Comes dedit Duitona & Saindone & Chevrel, quæ erant Thainlande pro terra de insula de Wiht, &c.* Rursum: *Hic Robertus habuit unam virgatam, quam tenebat Dodo T.R.E. huic addita fuit Dolvertano manerium Regis: modo dijudicata est esse Tainland.* Charta Willelmi Junioris Regis Angliæ ex Tabulario Ramesiensi, ch. 178. *Si terra de Isham reddidit firmam Monachis...sit in dominio Abbatis: si vero Teinlanda tunc fuisse invenietur, qui eam tenet de Abbate, teneat, & recognoscat; quod si noluerit, eam Abbas in dominio habeat.* Ubi Spelmannus observat opponi terram *ad firmam*, seu ad tempus elocatam, *Teinlanda*, id est hereditariæ.

Jam vero ut de vocis *Thaynus* origine aliquid dicamus, Saxonicæ linguæ peritiores hanc ab ea arcessant, traduntque Thaynos, thegn Saxonibus dictos, à thenian, *ministrare*: additque Seldenus ad Eadmerum, in Domesday promiscue *Thainos* & *Servientes*, & qui *Thainy Regis* a iis dicuntur, hic *Servientes Regis appellari*: tametsi, ut ait Lambardus, & ex eo Somnerus, *Thanus et, qui servitutem servit, è regimine contrarius sit.* A-*Thanos* ex nobilium ordine fuisse videntur, quos *Ministros* vocant Chartæ Anglicæ, qui uti in hac voce docuimus, præcipui erant inter Nobiles aulicos, & Regi ratione tenementorum immediate subjecti, quos *Barones* ætas postera nominavit. Neque enim alii videntur *Ministri*, seu *Thaini*, quam præcipui è nobilitate Danica, quos Kanutus Magnus Danorum Rex ad sui comitatum adscivit, *bipennibus, mucronumque capulis deauratis coruscantes*, ut ait Sueno in Legibus Castrensibus cap. 2. quorum catervam ad tria millia militum selectorum excurrentem, *suo idiomate Thinglith* nuncupavit, ut auctor est idem Scriptor, voce nimirum conflata ex *lith*, quæ *ordinem acies* sonat, & *Tein*, *Thein* vel *Theing*, ut tum efferebant, qua nobilium ordo designabatur. Neque enim placet Stephani Stephanii conjectura, qui emendandum censet *thinglith*, hoc est, cohors, constans viginti ordinibus. Cur autem *Theinorum* istorum catervam conflarit Kanutus pluribus narrat Sueno dicto c. 2. & 3. ut & Saxo Grammaticus lib. 10. De Thaynis plura Spelmannus, Lambardus, Seldenus de Titulis bonor. part. 2. cap. 5. §. 2. 4. & in Notis ad Eadmerum p. 170. Somnerus in Gloss. Saxon. v. *Theyen*, & alii.

¶ 1. THALAMUM. Literæ Gaufridi Comitis Andegavens. an. 1135. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 632. *Insuper stabilivit, quod nemo ab Ingrandis usque Andegaviam, nisi solummodo Andegavensis, Thalamum aut navem vino venali onerare queat, aut portum facere præsumat.* Nullus dubito, quin legendum sit *Chalanum*, aut *Chalannum*, Gallice *Chaland*, quod est navis genus in Ligeri notissimum. Vide *Chelandium*.

¶ 2. THALAMUM, Idem quod mox *Thalamus*. Cubiculum. Charta an. 1253. è Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 14. *Ego Richardus Guerson tradidi & concessi Tierrico de Caudebeguet meo fratri dua Thalama de domo, quæ fuit Roberti le Meneter nostri patris ... tenenda & habenda jure hereditario dicta dua Thalama, &c.*

1. THALAMUS, Domus, palatium, vel cubiculum. Vox Græcis & Latinis cognita. Exstant Chartæ duæ in Tabulario Ecclesiæ S. Laudi Andegavensis, prior Fulconis Regis Hierosolym. & Comitis Andeg. quæ sic clauditur: *Actum est hoc Andegav. in Thalamo meo.* Posterior: *Actum est Andegavi in Thalamo Episcopi.* Alia an. 1170. in Tabular. Campaniæ: *Actum in Thalamo Comitis apud Trecas.* Occurrit hac notione in Gestis Consulum Andegavens. cap. 55. num. 8. 9. & alibi non semel. Βασιλικὸν θάλαμον, apud

pud Nicephor. Gregoram libr. 10. Histor.

¶ 2. THALAMUS, Veli species, ut videtur, iis similis, quibus thalami decorantur. Synodus Mexic. an. 1585. tom. 4. Concil. Hispan. p. 358. *Ne capellæ & fontes baptismales sericis Thalamis aut auleis aliove profano apparatu ornentur.*

THALAPSICUM Opus. Bibliothecarius in Paschali II. apud Baronium an. 1118. ubi de istius PP. gleba, seu cadavere: *In mausoleo purissimi marmoris Thalapsico opere sculpto collocatus est.* Latini *Thalassicum* colorem, ferrugineum, dixere. Plautus in Milite glorioso:

Facito ut venias ornatu huc ornatu nauclerico:
Causiam habeas ferrugineam.

Mox.

Palliolum habeas ferrugineum, nam is color Thalassicus est.

Infra:

. . . . nescio quis eccum incedit
Ornatu quidem Thalassico. P. A. Jam nos volt hic profecto,
Nauclerus est hic quidem, &c.

Ubi Thalassicus color is est, qualem deferunt Naucleri. Sed nihil vox hæc videtur habere commune cum *Thalapsico opere.*

¶ THALAPTA, Duodecim, ut jam dictum est post Wandelinum in voce *Chunna*. Titulus 78. Pactus Legis Salicæ est, *In quantas caussas Thalaptas debeant jurare*, id est, in quot vel quibus caulis duodecim jurare debeant. Vide Eccardum in hunc titulum & suo loco *Jurare duodecima manu.*

¶ THALEMETARIUS, Panifex. Vide *Talemarii.*

¶ THALERUS, Idem quod supra *Talerus*, seu nummum trium librarum Francicarum argenteus, Germanis *Thaler*, vel *Reichdale*, Gall. *Richedale*. Occurrit apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 220. 227. 324. & passim apud alios Scriptores Germanicos. Vide *Dalerus.*

¶ THALGIA, Idem quod *Tallia* 8. Gallice *Taille*. Chartular. 1. Monasterii Aquicioct. fol. 60. *Excepto relevamento & exaltione illa, quæ vulgo Thalgia dicitur.*

THALITARIUM. Cosmas Pragensis in Chron. Bohem. p. 5. *Nunc, si vobis placet, meum accipite Thalitarium & chlamydem, ac mantoria Duce digna, & pergite, &c.* Ubi *Tolutarium*, equum scilicet, quidam legendum censet.

¶ THALLHUM. Vide supra in *Tallia* 5.

¶ THALMUD, THALMUDIUM Vide *Talmud.*

¶ THAMMUS, vel THAMMUS, Numen à Judæis Idololatris adoratum. Vide Tertullianum advers. Judæos c. 11.

THANAGIUM, THANUS. Vide *Thainus.*

THANYA, Sinus, piscatura, fœtus, in jure Hungarico. Sambucus.

THARCASSIUS. Mauritius Catanensis Episc. de Corporis S. Agathæ translat. apud Rocchum Pirrum: *Atque vero reliquos, ne quovis indicio possint detegi, quos vulgo Tharcassios nominant, attulerunt.* Infra: *Navigio Asmeniam usque pervenimus, quo in loco diebus 4. commanentes, & Tarchasios ubi sancta occultaverant reliquias, aptius componere disponentes, &c.* Rursum: *Deinde reliquias de Tharcassiis extraxi.* Ubi indubie legendum *Carcassiis*, id est, *Cadaver*, ex Gallico *Carcasse*, de qua voce, vide in *Carcasium.*

☞ Felicius verius que vim vocis vir doctissimus explicat infra in voce *Tarcasia*, quam videsis.

¶ THASCA, Præstatio agraria. Conventio an. 1245. è MS. D. *Brunet* fol. 79. v. *Barralius ... recipere possit ... pedagia, census, Thascas, &c.* Hinc emendanda Charta fundationis Monasterii Francarum vallium an. 1143. inter Instrument. Galliæ Christ. novæ edit. tom. 6. col. 192. *Totum hoc sive in Thastis sive in quastis cum omni dominio . . . donamus, &c.* Lege *Thascis*, & vide *Tasca* 2.

THASCHIA. Leges Henrici I. Regis Angl c. 78. *Si quis eos occidat, eumque si parentes repetentes wera, wyta, manbota, sicut justam accidentia fecerit, persolvantur, vel in Thaschiis, vel hujus suggerendis de blodstodus est institutum, quos parentes sui divites ac domini mallent finaliter in progenies egestate mendicos.* Hæc sunt admodum intricata, quæ aliis evolvenda & explicanda relinquimus. Scribit Camdenus in Britannia, vocem *Tascia*, apud Britannos *denarium tributi significasse*. Vide *Tasca* 2.

¶ THASSARE, Gall. *Entasser*. Vide *Tassus.*

¶ THASSES NAUFRAGIORUM, in Charta Odonis Regis an. 888. inter Instrum. tom. 6 Gall. Chr. novæ edit. col. 10. perperam pro *Classes naufragiorum*, ut habetur in *Rafica.*

¶ THASTA. pro *Thasca* Vide in hac voce.

THAU, Crux, veteribus Gallis. Vide *Tau.*

THAVERNICA, Judicia, &c. Vide *Tavernica.*

THAUMA. Freculfus tom. 2. Chron. lib. 5. c. 10. *Quibus etiam diebus Judæi habitantes in Creta sollicitati sunt à quodam, qui se Mosen legislatorem e cælo ad eos denuo missum testabatur: monens, ut omnes suas relinquerent possessiones atque pecunias, quoniam illo ductore per siccum mare ad repromissionis gaudia pervenirent. At illi hac spe capti omnia contempserunt sua. Cumque venisset dies, quam designaverat seductor ille, deduxit eos ad quandam rupem declivius incumbentem, jussitque ut Thaumarum schemate semetipsos evolverent, &c.* Socrates lib. 7. c. 38. unde hausit prædicta Freculfus, nihil habet, quod vocem hanc clariorem reddat.

☞ Legendum forte est, *jussitque ut raubarum schemate semetipsos involverent*, ne scilicet à præcipitio deterriti, in mare sese præcipitare, ut jubebat impostor ille, renuerent.

¶ THAURUS, Membrana vetus apud Ludewig. to. 8. Reliq MSS p. 169. *Ipsi etiam habuerunt inter terras eorum montes & paludes, & ideo semper habuerunt rixas ad invicem rapinas & incendia; ex hoc Francigenæ multum fuerant tristes, volentes ab hera in horam Thaurum dare.* Hoc forrean est locum, vel sedem dare, mutare, ducta locutione à *Thorus*, quod proprie stratum, in quo cubatur vel sedetur, significat.

¶ THAURUSCA. Charta an. 1227. è Chartular. S. Vandregesili tom 2. p. 1834. *Unde mihi reddebat ... semel in anno servitium quadriga ... si haberet; sin autem unum servitium Thaurusca; si Thauruscam non haberet, unum servitium heccia, si equum vel equam haberet.* Ut *quadriga* carrum, ad quem equi juncti sunt, significat, sic forte *Thaurusca* plaustrum est, cui subjuncti sunt *tauri* seu boves.

¶ THAYNUS. Vide *Thainus.*

THEADA. Lex Salica tit. 48. *Ista omnia tres testes jurati dicere debent, quomodo in mallo legitimo, vel ante Regem, ille qui accepit in laisum suum fortunam in mallo publico, hoc est ante Theada vel tunginum, &c.* Id est coram populo: est enim Saxonibus theod, populus, gens, provincia, in plurali theoda: vel potius *coram Rege, Principe*; ex Saxon. theoden, quod idem sonat, de qua postrema voce multa Somnerus in Glossario Saxonico. Proinde *ante Theada, vel tunginum*, erit, *ante Regem, vel ante Judicem*: quod supra dixit, in *mallo legitimo*, hoc est ante judicem, vel *ante Regem*, hoc est ante *theadam*. Nam hæc unum idemque sonat.

☞ Eccardus ad Pactum Legis Salicæ tit. 49. ubi eadem fere leguntur, *Teata*, vel *Theada*, Decanum

inter-

interpretatur, à *Thea* vel *Tia*, decem. Hunc Scriptorem consule.

THEAM, Them, Thema, Themum, Voces Saxonicæ.

Theam, vel Team, est Laudare auctorem, advocare, proferre. Joan. Brompton. *Theam, est laudare autorem, i. revoucher garant: Et quandoque dicitur sequela nativorum.* Priori notione usurpatur in Legibus Edwardi Confess. c. 25. *Theam, quod si quispiam aliquid intercieit super aliquem, & interciatus non poterit warantum suum habere, erit forisfactura sua, & justitia sua similiter de calumniatore, si defecerit.* Rursum.

Theam, Bromptono, dicitur *sequela nativorum*, id est jus *sequendi* servos proprios, si à dominio domini evaserint, aut fugerint, aut in alienam terram transierint: à Saxon. theam, soboles, propagatio, quod à tyman, propagare, partum edere sonat. Cowellus & Rastallus: *Theam est Regale Privilegium, quo qui fruitur, habet villam, & propaginem, id est potestatem habendi nativos, bondos, & villanos in feudo aut mancrio suo.* Fletæ lib. 1. cap. 47. §. 9. *Theam* est *acquietantia amerciamentorum sequelæ propriorum suorum.* Willel. Thorn. *Hoc est, ut habeatis totam generationem villanorum vestrorum cum sectis & catallis ubicunque inventa fuerint; excepto quod si aliquis nativus quietus per unum annum & diem in aliqua villa privilegiata manserit, ita quod in eorum communiam, vel gildam, tanquam unus illorum repertus fuerit, eo ipso à villenagio est exemptus.* Eadem etiam habet Rastallus. [Glossar. ad calcem Chartularii Beccensis: *Theam, avoir la progenie de nos nays.*] Adde Skenæum de Verbor. significatione; & ad Regiam Majestatem lib. 1. c. 4. §. 2. ubi

Theme scribitur. Charta Leofrici Comitis pro Fundatione Monasterii B. Mariæ de Conventria in Anglia: *Has autem villas cum medietate prædictæ villæ trado huic monasterio cum saca, & socna, & theloneo, & cum Themo, cum libertate & omnibus consuetudinibus, &c.* Alia ejusdem Comitis: *Has autem terras dedi huic monasterio cum soca, saca, cum telonio, & Theme, &c.* Leges Burgorum Scoticorum c. 14. §. 2. *Nisi fuerit de proditione* (appellatus) *vel de Theme, unde se debet defendere bello.* Ubi Skenæus: *i. de quæstione status, al. de furto.*

¶ Them, apud *Madox* Formul. Angl. pag. 43. *Cum socha & sacha, & tol, & Them, &c.*

¶ Thiem, apud eumd. *Madox* p. 47. *Cum thol & Thiem, &c.* ut & in Chartul. SS. Trinit. Cadom. &c.

Theame, in Quoniam attachiamenta c. 100. *Theam*, tom. 1. Monast. Anglic. p. 307.

¶ Team, Teame, eodem tom. p. 29.

Teames. Charta Edwardi Confessoris, apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 207. *Sciatis, me dedisse Deo & S. Augustino & fratribus, ut habeant eorum soca & socna, & pacis fracturam, & pugnam in domo factam, & via assaltus, & latrones in terra sua captus, latronumque susceptionem, vel pastionem, super illorum proprios homines infra civitatem & extra, teloniumque suum in terra & in aqua, atque consuetudinem, quæ dicitur Tehmes, & super omnes allodiarios suos, quos eis habeo datos.*

¶ THEATO, Denarius, Eccardo ad Pactum Legis Salicæ tit. 30.

¶ THEATRALIA, Ludi theatrales. Vita S. Ildephonsi Episc. tom. 2. Concil. Hispan. p. 569. *Lætati sunt cives, Theatralia docti parabant, & Equites cuncti sua festa fecerunt.*

THEATRAPUS, Vox corrupta, in S. Martini PP. Donatione Blandiniensi Monasterio facta, [apud Miræum tom. 1. p. 133.] *Datum 14. Kal. Febr. per manum Amandi Episcopi Theatrapi sanctæ sedis Apostolicæ.* Idem Amandus in alia Donatione ejusdem Pontificis Elnonensi

Monasterio facta, *Bibliothecarius S. Sedis Apostolicæ* vocatur.

THEATROQUINEGIUM, ex Gr. θεατροκυνήγιον. Julianus Antecessor Constit. 98. *Processiones autem ipsius* (Consulis) *esse volumus septem, omnes in circo, & in harena, & in theatro. Et prima quidem processio erit Kalendis Januariis; secunda autem ea, quæ Mappa, tertia autem, quæ Theatroquinegium appellatur, &c.* Ubi *Quinegium*, pro *Cynegium*, scribitur, quomodo *Quinegius Cos.* pro *Cynegius*, scriptum in vett. Codd. Capitul. Addit. 4. Capitul. Addit. 4. c. 32. monet Baluzius.

THECA, Θήκη, Capsa Sanctorum reliquiis instructa. Vita S. Eligii Episc. Noviom. *Multas Sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit Thecas, sive tumbas.* S. Asterius Orat. in SS. Martyres: Ἐν θήκαις ὁ ἀσκάλων ἀποτίθεμεθα, καὶ τὰς ἀναπαύσεις ἐγείρομεν ταῖς κατασκευαῖς μεγαλοπρεπεῖς, &c. Τῶν ἁγίων μαρτύρων θῆκαι, apud Chrysostom. Homil. 5. in c. 3. Genes. Θήκη διάχρυσος, apud Annam Comn. l. 3. Alex. & Acropolitam c. 11. Vide Baronium an. 811. n. 49. Θήκας, Græci appellarunt etiam loculos ligneos, in quibus recondebantur corpora, atque adeo monumenta ipsa hypogæa, qua notione usurpant Æschylus, Plato l. 12. legum, & Julius Pollux. Hesychius: Θῆκαι, τάφοι. Alibi: Θήκη, σορὸς ξυλίνη τῶν λειψάνων.

Theca. Charta Henrici Imp. an. 1207. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 308. *Ut constructo eodem inibi monasterio, à Comite scilicet Periebt. partium termini utrorumque infra murorum ambitum clauderentur, & altare quoddam in Orientali Theca positum, & in honore B. Petri consecratum parti Ottonis cederet, &c.* [Hoc est in Orientali parte, à fornice sic dicta.]

¶ Thecatus, Theca tectus. *Arcum gestare Thecatum*, Sidonio l. 1. Ep. 2.

THECLATURA, vel Teclatura, Cæsura, incisio, in arbore, quæ vice termini est; ejusmodi vero incisiones in arboribus, *Eclats*, & *Eclatures*, etiamnum vulgo dicimus; vel certe incisionum avulsas particulas, quasi *Teclatures*. Editum Rotharis Regis tit. 96. §. 3. & Lex Longob. lib. 1. tit. 26. §. 3. *Si quis liber homo arborem, ubi Theclatura facta est, inter fines discernendos, inciderit, aut deleverit, &c.* Adde §. 4. 5. Charta Desiderii Regis in Bullario Casinensi tom. 2. p. 14. *Et deinde per ipsa via percurrentes per arbores Teclatos habentes literas Omega, usque in fossa Seaveriola, &c.* Mox: *Et de capite ipso per fossato de homines de vico Bedullio, pro prato in stilo ficto, & pero* (piro) *Teclato, & per runco in furca ficta, usque in pero similis Teclato, deinde in stilo simili Teclato, &c. Ceclatura*, perperam, pro *Theclatura*, in Charta Rachisi Regis Longobardorum an. 742. apud Ughellum tom. 3. p. 671. *Inde recto ad alia quercia, qui est circa semita, qui venit da Paliano, & vadit recto vico Lordoniano, & habet Ceclaturas, inde vero, &c.* Emendanda etiam Charta alia Friderici I. Imp. an. 1153. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 172. *Ac casale Dominno per circuitum per designata loca & Celaturas per circuitum, quos etiam terminos, & fines eidem monasterio concedimus.* Ubi legendum *Teclaturas*, ut est editum apud Ughellum tom. 4. p. 1291.

THECULIOLA. Albertus Stadensis Abbas pag. 187. *Ante Tyrum lapis marmoreus, super quem sedit Jesus, nunc super se habens Theculiolam.* Forte *Teguliolam*, i. tectum. [Vide *Themilla*.]

¶ THECUS, pro *Threus*. Vide in hac voce.

¶ THEDA, pro Tæda, fax. *Theda accensa ab elevatione SS. Corporis Domini Nostri Jesu Christi usque post communionem*, in Obituario MS. Eccles. Morin.

¶ TEDINGPENI. Vide in *Tethinga*.

THEFBOTE, Furti compensatio vel mulcta, à Saxon. theofte, Furtum, & bote, Emendatio

vel mulcta. Olim dicebatur pretium, quo quis furti reus à vitæ dispendio sese redimebat; postmodum usurpatum de iis, qui furtiva bona à latrone susceperint, sceleris sui fovendi gratia. Veteres Schedæ à Spelmanno laudatæ: *Thefbote est quant home prist chattel de larone de lus sauver & mainteuer, & ne my autrement*. Stanfordio l. 1. de Placitis Coronæ cap 43. *Thefbote* est, cum quis bona sua aliqua à latrone furata, ab eo, qui eodem tutatus est, vi aufert; cujus criminis pœna olim capitalis fuit, si quis bona sua ab ipso latrone auferret. Addit denique Spelmannus, in privilegiorum Chartis, ubi *Thefbote* conceditur, intelligi alias esse *emendam furti sine consideratione Curtæ Domini Regis*, ex Statuto Walliæ an. 12. Edwardi I. Ita diversimode hæc vox accipitur. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 9 §. 1. *Nullus capiat tagbetum, hoc est* Thieft-bute, *de latrocinio*. Id est nemo componat eum fure. Vide Brittonum de Legibus Anglic. pag. 72.

THEGEN, THEINUS. Vide supra in *Thainus*.

¶ THEIO, Duo, vett. Francis. Vide *Chunna*.

¶ THEIOPHANIA. Vide *Theophania*.

¶ THEISA, Mensura sex pedum, Gallice *Toise*, in Statutis Montis-regalis p. 198. Vide *Tesa*.

¶ THELETUS, Perfectus, à Græco Τελεῖος. Utitur Tertullianus in Scorpiace c. 10.

THELOVIDES, Qui dives videri vult. Utitur S. Augustinus Epist. 59.

THELOHUMILIS, Qui humilis videri vult, θέλει, affectat, apud eumdem S. Augustinum Ep. 59.

THELON, THELONARII, &c. Vide *Telon*.

THELOSAPIENS, Qui sapiens videri vult, θέλει. Utitur pariter S. Augustinus Epist. 59.

¶ THEM. Vide supra in *Theam*.

1. THEMA Papiæ: *Vittarum extremitas dependens diversorum colorum. Theme, infulæ, ligaturæ, vittæ sacræ*. Sed legendum *theniæ* vel *tæniæ*.

2. THEMA, seu THEME, vox Practicorum Leodiensium, in Magno Recordo Leodiensi p. 70 [*Thesme*, in Statutis Lossensibus art. 23. & 25.]

THEMANATALE. Monasticum Anglicanum. to. 2. p. 201. *Et sint quieti ... de geldis & danegeldis, & Themanatale, & concelationibus, & scottis, & auxiliis, &c.* Pag. 827. habetur *Teaemannetale*. [Saxon. tienmantale est Sermo decem hominum, vel decemvirorum numerus. Vide Th. *Blount* in Nomolexico Anglicano.]

THEMATA, Regiones, provinciæ, ita dictæ à legionibus, quæ in iis præsidio erant. Gloss. Benedicti: *Legio*, τάξις, θέμα. Hinc colligitur Salmasium non bene divinasse, cum dixit, numquam legionem θέμα, appellatam. Luitprandus in Legatione: *Vis majus scandalum, quam quod se Imperatorem vocat, Imperii nostri Themata sibi usurpat?* Infra: *Duo illa Themata, quæ ultra mare habes, &c.* Ita passim usurpant Byzantini Scriptores. Vide Bonaventur. Vulcanium, & Federicum Morellum ad libros Thematum Constantini Porphyr. Fabrotti Gloss. ad Cedrenum, &c.

¶ THEME. Vide in *Thema*, & in *Theam*.

¶ THEMA. Passio SS. Seraphiæ S. Sabinæ tom. 2 Miscell. Baluz. p. 107. *Præses post tertium diem paravit lusorium trans pontem super arcum Albini, ubi solebat fieri Themela, & jussit officia ut adduceretur Seraphia, &c.* Ubi *Themela* à Græco est θυμέλη, Ara in Theatris, ut interpretatur Suidas, vel Pulpitum in orchestra, ubi musici canebant in scenis. Vide *Thymela*.

¶ THEMILLA, Θήκη, πυρ. Θ., in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. Recte Martinius emendat *Thecula*, Parva theca.

¶ THEMISTA, Jurisprudens, Legum consultus, in Lexico Goclenii, à θέμις, Lex, jus, institutum.

¶ THEMISTIANI, Hæretici iidem qui Agnoitæ, de quibus suo loco, sic dicti à Themistio Diacono, qui docebat Christum quædam ignorasse, ut ultimum judicii diem, male intellecto, quod habetur Matth. 13. 32. Baronium consule ad ann. 535. & alios Historicos.

THEMITIÆ. In Tabula decimationum legitur, *Decimæ de Themitiis*, idem exponitur *Trees planted in the field for fencing*, id est, Arbores in agris satæ sepium fovendarum gratia. Spelmannus.

¶ THEMO, THEMONARIA. Vide *Temo* 2.

THEMONATICUM, TIMONATICUM, Tributum seu pensitatio pro currus temone. Charta Dagoberti Regis apud Doublet. p. 656. [& Miræum tom. 1. p. 241.] *Portaticos, rivaticos, rotaticos, vultaticos, Themonaticos, cespitaticos, pulveraticos, &c.* Alia Ludovici Pii Imper. apud eumdem pag. 731. *Quodcumque acquiri potest, partibus S. Dionysii reddi atque haberi debeat, tam de portatico, & pontatico, & cispatico, & rotatico, & Timonatico, & volatatico, & cespatico, &c.* In Glossario Basilic. videtur appellari Τιμωνιατικὸν, ὃ τὰς ἁμάξας, ἤγουν ἀναξοδόρων.
[Vide *Timonagium*.]

¶ THEMURBEUS, Gall. *Tamburlan*, Utrumque minus recte pro *Timurbeo*, *Tamurlan*, vel, ut vulgatius effertur, *Tamerlan*, Mogolis & Tartariæ Imperator celeberrimus. Inventar. Chartar. Reg. an. 1481. fol. 99. v. *Quidam rotulus in papiro in lingua Persica nobis incognita, super quem Gallice scriptum est, la lettre du Tamurlan. Alius in pergameno & lingua Latina continens translat. de Persico in Latinum facientis mentionem de statu dicti Themurbei & filii sui requirentis confœderationem & amicitiam dom. Regis Caroli VI. & mercatorum sibi subditorum... In dicto etiam rotulo continentur litteræ Miranæ filii dicti Themurbei*. Hæc nescivit auctor Historiæ ejusdem Imperatoris editæ ann. 1722.

THENAGIUM. Vide supra in *Thainus*.

THENCA. Pactus Legis Salicæ tit. 11. §. 8. *In alia pacta dicit, de ipsis Malb. Thencu tenata is mala texaca, amba texaca, amba othonta, pretia hæc sol. in summa 85. qui faciunt denar. 3200. culpabilis judicetur, &c.* Ubi Wendelinus: *Malberge Thenca texeca*, est ipsa contentio, quæ disceptatur ac ventilatur super furto *texaga*. *Thenca* vero proprie est *Dinghe*, lis, disceptatio, unde *Dinghen*, litigare, &c.

☞ Legitur §. 1. *Theutba texaca*, §. 2. *Then texara*, § 6. *Theuca texara*. Hæc emendat Eccardus censetque legendum esse *Than, maracha, teuaca*, quibus redduntur hæc verba legis: *aut ancillam, caballum aut jumentum furaverit*. *Theu* ancillam. *maracha* equum, *texaca* furtum significat eodem vade Eccardo: quem, si plura cupis, consule.

¶ THENECIUM. Vide infra *Thenerium*.

¶ THENEDING-PENY. Vide in *Tethinga*.

¶ THENEMANNETALE. Vide *Themanatale*.

THENERIUM. Provinciale Ecclesiæ Cantuariensis l. 3. tit. 16. *Decimæ ... ovorum, thenerii agrorum, apum, &c.* Ubi Lindwodus, *id est, arborum crescentium circa agros pro clausura eorum*. Spelmannus legit *Thenecium*, [ut & *Blount* in Nomolexico.]

¶ THENIA, pro Tænia. Vide *Pastena*.

¶ THENSA, Capsa. *Reliquiæ ... in Thensa seu capsa collocatæ fuerunt super majus altare*, in Actis S. Medardi tom. 2 Junii pag. 77. *Mox quæ coopertus velo serico, delatus est à R. P. Rectore prædicto ad Thensam extra altare septa decore præparatam*, in Actis B. Aloisii Gonzagæ, ubi docti Editores papilionem interpretantur; at forte nihil aliud ea voce intelligendum est, quam quod ipsa apud veteres Grammaticos sonat. Porro iis *sunt sacra vehicula*, ὄχημα θεῶν, in Glossis Lat. Gall. hoc est, Gestatoria seu fercula, in quibus imagines deorum gestabantur,

tur, à quibus hæc vox ad Christianos transiit ad significanda fercula, quibus vel sacras reliquias portant, vel sanctas imagines, ut videre potes in Translatione Crucifixi miraculosi tom. 3. Julii p. 454. & alibi. Vide *Theca*.

¶ THEO, Franc. vett. Duo. Vide *Chunna*.

¶ THEOBALIA. Mappula. Vide *Toacula*.

¶ THEODISCI, Teutones. Vide *Theotisci*.

¶ THEODORICUS, *Dei contemplator, sive divinorum speculator*, exponitur in Vita B. Theodorici Abb. Andeg. sæc. 6. SS. Bened. part. 2. p. 561.

¶ THEOLOGARE, Deum prædicare, annunciare, de Deo loqui, Theologiam edocere. Officium S. Wlfranni p. 7. *Tandem voce angelica mundi relinquens omnia, profectus est incredulam Theologare Frisiam*.

¶ THEOLOGARI, Johanni de Janua, & *Theologizari*, *de Theologia tractare vel loqui*; *Theologizer, c'est parler de Theologie*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Habetur *Theologizare* in v. *Pisticus*.

THEOLOGUS, in singulis Ecclesiis Cathedralibus, *qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animæ spectare noscuntur*, institutus Statuto Concilii Lateranensis sub Innoc. III. c. 11. Vide c. 4. & 5. Extr. de Magistris.

¶ THEOLONEUM, THEOLONARIUS, &c. Vectigal, vectigalis exactor. Vide *Telon*.

THEOLOQUELARIUS. vox ibrida, Theologus, qui de Deo loquitur. Formula Electionis Episcopi tom. 8. Spicilegii Acheriani p. 154. *Prisca modernaque Ecclesiarum moderamina Theoloquelarius san vere canonibus, quo arripientibus viam universæ terræ quarumlibet sedium præsulibus, &c.*

THEOMACHA, Deum impugnans, venefica, saga, malefica, in Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 26. 27.

¶ THEONOLEUM, pro *Theloneum* in Charta an. 1295. pro Conventu S. Leodegarii Suession.

THEOPHANIA, Dies Christi Natalis, ἀπὸ τῆς Θεοῦ φανερώσεως. Edictum Theophili Patr. Alexandrini: *Quia ergo accidit, ut sanctorum Theophaniorum sit hic* (Dies Dominicus) *profestus dies, & à jejunando tamen dispensemus, &c.* Loquitur de vigilia Natalitiorum Christi, quæ jejunio caret, quia ob Natalia Christi lætitiam 12. illi dies, qui à Natali Christi usque ad Epiphaniam incurrunt, olim a jejunio vacabant.

Nihil est ratio quam affert vir doctissimus cur in vigilia Natalitiorum Christi jejunium celebratum non fuerit: neque enim vigilia computari debet inter 12. dies post Natale decurrentes. Jejunio itaque caruit, quod eo anno, quo scriptum est Theophili Edictum, vigilia in Dominicam diem incideret. Præterea Natale Christi ab Epiphaniæ festo distinguit Cangius, quod iis temporibus non obtinebat: nam Theophili ætate, ea etiam quæ ipsum secuta est, uno eodemque die apud Ægyptios celebrabatur festivitas Nativitatis Christi ejusque baptismatis sub nomine Ἐπιφανεία vel Θεοφανεία. Cassianus Collat. 10. cap. 2. *Intra Ægypti regionem mos iste antiqua traditione servatur, ut peracto Epiphaniorum die, quem provinciæ illius Sacerdotes vel Dominici Baptismi, vel secundum carnem Nativitatis esse definiunt, & idcirco utriusque Sacramenti solemnitatem non bifarie, ut in Occiduis provinciis, sed sub una diei hujus festivitate concelebrant*.

Idem mos Natale Christi & Baptismum uno festivitatis die, sexto Januarii, concludendi etiam obtinuit in Græcia primis Ecclesiæ sæculis, nec nisi desinente quarto sæculo consuetudinem Occidentalium, qui duas festivitates, ut nos hodie celebrabant, amplexi sunt Orientales, ut discimus ex Chrysostomo qui ait Homil. 72. nondum decem elapsos fuisse annos, cum primum dies (Natalitiorum Christi) innotuisset Ecclesiæ Orientali: Οὔπω, inquit, δέκατόν ἐστιν ἔτος, ἐξ οὗ δήλη καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται. Vide Suiceri Thesaurum in Ἐπιφάνεια, Bailletum ad Natale & Epiphaniam Domini & vocem *Epiphania* suo loco.

Posterioribus temporibus vox *Theophania* solam Epiphaniorum festivitatem significata solet, hacque notione legitur apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 292. Rymerum tom. 2. pag. 795. & seq. in Histor. Harcur. tom. 4. p. 2212. & alibi. Johannes de Janua: *Epiphania ... vocatur Theophania à Theos, quod est Deus, & Phanos apparitio, vel Phanos, Sonus: quod Deus & Trinitas tunc* (in Baptismo Christi) *apparuit; Pater in voce, Filius in carne, Spiritus in Columba specie*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Theophania, Tiphanie, une feste*. Varie effertur hæc vox apud Scriptores Gallicos. Alanus *Chartier* pag. 140. ad ann. 1441. *Ou mois de Janvier apres la Tiphaine. Enpres la Tyephaine*, in Litteris an. 1390 tom. 2. Ordinat. Reg. Fr. p. 33. *Tiphagne*, in Chartular. S. Vandreg. tom. 1. p. 975. *Che fut feite l'an de grace mil 2. cheas 4. 20. & quinze le mesquerdi devans la Typhagne de Noel*. Ex quo illud etiam efficitur hac ætate utrumque festum, Natalitiorum nempe & Epiphaniorum *Theophaniæ* nomine appellatum fuisse: alias frustra annotaretur *la Typhagne de Noel*; quod ad alterius discrimen factum est. Tabular. Episc. Paris. *Ces lettres scellees sous le scel de la dite Prevosté, qui furent faictes l'an de grace 1312. le Vendredi veille de la Tiephanie*. Chartular. 21. Corb. fol. 100. *Au terme de la Tiephaigne nostre Seigneur à commenchier à le Tiephaigne, qui sera l'an 1353*. *Tiephagne*, in alia an. 1382. ibidem fol. v. Guillelmus Guiart sub an. 1286.

Rer en sans ce con li praingne
A Raims le jour de la Tiphaigne,
Veans maint bonne personne.
Li biaus Phelippe la couronne.

¶ THEIOPHANIA, Eadem notione. Epitaphium Sugerii Abb. apud Mabillon. tom. 5. Oper. S. Bernardi col. 75. ad calcem:

Cui rapuit lucem lux septima Theiophania,
Veram vera viro Theiophania dedit.

Obiit Sugerius Idibus Januarii, ut ibidem dicitur ex Chronico Sandionysiano.

THEOPROPIA. S. Augustinus Ep. 158. *Quod autem scripsit Eximietas tua, dubitare se, utrum in Theopropia debeas eadem gesta jubere proponi, fiat, si potest illuc frequens confluere multitudo*. Ubi ad oram: *Theopropia, seu Theopropium, Græcis oraculum, videtur sic appellatus locus, ubi solent Cæsarum edicta promulgari*. Nescio an huc referri possit, quod habet Collatio III. Carthagin. c. 5. *Quæ vos exceptores superius Proconsularis, tradidistis nobis coram patribus & Coepiscopis nostris die octava Iduum Juniarum hora diei tertia in Ecclesia Theoprepia*. Lexicon S. Cyrilli: Θεοπρεπὴς τὸ ἐκ Θεοῦ μαρτύριον, προφητεία. Lexic. Gr. MS. Reg. sign. 930. Θεοπροπία ἁμαρτία, καὶ θεοπρόπιον, τὸ ἐκ Θεοῦ μαντευθὲν προφητεία. Leg. μαντεία, pro ἁμαρτία. Hesychius: Θεοπρόπιον μαντεῖον τὸ ἐκ Θεοῦ, θεοπρόποι, προφῆται, μάντεις, οἱ ἐκ Θεοῦ προλέγοντες. Ita usurpant Philo l. περὶ ὀνείρων, & alii. Vide Clementem Alexandr. l. 7 Strom.

Theopropia vel potius *Theoprepia* locis laudatis nomen esse proprium cujusdam ecclesiæ apud Carthaginem tunc ad Donatistas pertinentis non dubitant Editores Benedictini to. 2. Operum S. Aug. col. 410. ubi etiam monent in melioris notæ MSS. Codd. legi *Theoprepia*, non *Theopropia*.

¶ THEORARE, *à Theos dicitur, Videre, quia Deus omnia videt, & Theorare, proprie est considerare divina*. Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Theorare, contempler, considerer divines choses*: pro Græco. θεωρεῖν, spectare, contemplari.

¶ THEORETRUM, Quidquid ſponſæ in præmium defloratæ virginitatis à ſpoaſo dabatur eo die qua ſe videndam præbebat & prodibat in publicum. *Virgo propter bonarem virginitatis babet Theoretrum vidua nan babet*, in Novella 2. Conſtantiai Porphyrog. Vide Θεώρετρον in Gloſſ. mediæ Græcit.

¶ THEORICALIS, Spiritalis, ut videtur. Miracula S Bertæ, tom. 2. Julii pag 56. *Sciatis, vos ipſos non bujus coſmi cum bonore eſſe reſiduos, aec Theoricalis amœnitate proſperitatis gaudere, niſi jam dicto omnia reſtitueritis loco.*

¶ THEORICUS, *Contemplativus, qui taatum contemplationi vacat*, Johao. de Janua. Græc. Θεωρητικός, Gall. *Theorique*. *Theorica vita*, oostris *Vie contemplative*, in Vita S. Romani Archiep. Romag. metrice ſcripta, tom. 3. Anecd. Marten. col 1661.

¶ THEORISMA, *Theorema*, Jnhaoni de Jao. & in Gloſſis Lat. Gall. Sangerm. MSS.

¶ THEOSOPHICUS, Theologicus, ſpectans Theologiam. Epiſtola Gozechini Scholaſtici, tom. 4. Analect. Mabillon. p. 362. *Quæque vel legendo, vel diſputando perplexe intricata, vel ia Theoſophicis vel in ſophiſticis occurriſſent, &c.* Vide mox *Theoſophus*.

THEOSOPHUS, ex Græc. Θεόσοφος, Theologus, Theologiæ peritus, vel qui Deum ſapit. Vetus Charta apud Beslium p. 268 *Data menſe Septembri an. 999. Ind. 12. regnante Rege Roberto Theoſopho anna 5.* Concilium Lemoviceoſe aa 1031. ſeſſ. 1. *doctiſſimum* eumdem Robertum vocat. Hugo Flaviniac. p 111. *Quem Græcia excipiens peregrinum mirata eſt inter ſuas Philoſophum, extra ſuas Theoſophum.* Et p. 184. *Simulat ille ad tempus ſe Philoſophum, ut crederent eum, qui non noverant Theoſophum.* Epiſtola Monachorum Remeoſis Cœnobii S. Remigii ad Caſinenſes: *Occaſionem autem ejuſdem Epiſtolæ in primis placuit prælibare, quaſi in aliquo, quod abſit, tantum antheris thema interrumpatur, quod omnium Theoſophorum judicio ipſi Tulliano ſtylo jure meritoque præfertur.* Henricus Aquinipolenſis in Lubeca l. 1. cap 20.

Tranſeat egregio doctore Theoſophiali, &c.

Ita Θεόσοφος epitheton noo ſemel tribuitur Conſtantino Pogoaata in Concil. VI. Oecumenico. Theologiæ doctores noſtri appellarunt *Maiſtres en divinité*. Vide Origenes domus Alſaticæ p. 151.

THEOTHECA, quaſi Θεοῦ θήκη, Pyxis, ia qua reponitur ſacra Euchariſtia, ægris deferenda. Epitaphium Joannis de Græcolaais, Mediolani:

Et caſulæ, binæque cruces, calicesque gemelli,
Thuribulum, Theotheca, ſad & matutinalibus, in qua
Eſt ægris portanda ſalus, mundique Redemptor.

☞ De ſacratiſſima Virgine dicitur ia veteri libro ad uſum Eccleſiæ Senon. 13. ſæc ubi de Officio Nativitatis B. Mariæ: *Perfudit te ſacra Virgo Theotheca, decrevitque filius eſſe tuus.*

¶ THEOTHICA, Eadem notione. *Kyrie Theothica*, in Cod. MS. Chablesiæ 13. ſæculi. Prima ſuat verba cujuſdam additionis quæ cum *Kyrie eleyſon* feſtis ſolemnioribus in quibuſdam eccleſiis decantari ſolet. Vide *Farſa* 2.

THEOTISCI, THEODISCI, Teutones, Germani, unde *Theodiſca lingua*, apud Servium io 8. Æneid Otfridum in libro Evangeliorum, & alios: *Theotiſca*, in Concilio Turoneoſi II. c. 17. Moguotion I. c. 2. in Synodo Piſtenſi c. 4 in Edicto Piſteaſi c. 33. *Theudiſca*, Capit. Caroli C. tit. 12. c. 3. tit. 26. poſt c. 12. *Theodiſca*, eodem tit. 26.

TUITISCI. Vetus Charta apud Vadiaaum de Colleg. & Monaſt. p. 87. *Placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitiſce Snonboch nominamus.* Ubi ille: *Tuitiſce* dixit, quod vulgo *Theutonice*, nam & Theodiſcam linguam illi dicebat, hoc eſt Germanicam, *Die Tuitſche ſprach*. Vide Cluverium l. 1. German. antiq c. 9. ubi multa. *Thois* dixerunt oostri. Vetus Poeta de *Berſain*, apud Falcetum:

Longuement tint Saſſeigne, qu'ias uns n'i mit deſuis,
Mès puis fu reconquiſe par Francs & par Thois.

Le Reclus *de Moliens* MS.

Thois, Brabant, & Avalois.

Adde Willelmum *Guiart* an. 1214. [Le Roman *de Cleomades* MS.

Quant Griea ſot, pour ſavoir Tiois
Vius à Couloigne en Allemaigne ...
En cel pays tant demora
Qu'il ſot Trois; lors s'en ala.]

LINGUA THEOTISCA, *Theodiſca*, *Theudiſca*, eadem quæ *Theutonica*, ſeu Germanica, quæ olim in Gallia etiam aliquaodiu obtiouit, à Francis noſtris Orientalibus ſubinde invecta, adeo ut hac etiam loquutos primæ ac ſecuodæ ſtirpis Reges haud ægre probati poſſit, longe tamen diverſa ab hodierna, ut pluribus probavit Freherus ad formulam fœderis Ludovici Germaniæ & Caroli Gall. Regum, Ludovici Pii filiorum, & Browerus in Proparaſceve Annaliom Trevirenſium nu. 14. ex Capitulo 19. l. 4. Capitul. Caroli M. hac lingua, imperante Ludovico Pio, exarato; quod antea attigerat Trithemius in Catalogo illuſtrium virorum in Otfrido: *Odfridus ex eo volumine, quo Carolus Imperator quandam Magnus barbariam Theutonicæ noſtræ linguæ ad regulas inchoavit reducere grammaticales, edoctus, multa & miranda lingua materna ſecundum eaſdem regulas compoſuit metro ſeu carmine, quæ nemo facile noſtra ætate legere & intelligere poteſt, quantumcunque ſermonis noſtri peritus: quippe cum ſermo ille regulatus à noſtro plus differat, quam Etruſcus à Latino.* Unde vero vox *Theodiſcus* fluxerit, pluribus diſſerit Cluverius lib. 1. German. antiquit. cap. 9.

¶ THEUTONICUM OPUS. Teſtameatum MS. Roberti Canonici Autiſſiodor. ao. 1205. *Optuli etiam ſuper altare pallam benedictam Theutonico opere decenter operatam.*

¶ THEUTONIZARE VOCES, Alterius linguæ vocabula Teutooice reddere, val Teutoaice facere. *Kathalina ... Theutonizatum Gwelf ſoaat*, ia Hiſtoria de Guelfis apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunſvic. pag. 782.

¶ THEOTOCHE, Deipara. Acta S. Urſmari Epiſc. tom. 2. Aprilis p 558.

Eccleſiam pia Virgo ſimul Teotoche tuetur.

Notum eſt Θεοτόκος B. Virgiais epithetoo.

¶ THEOTONIA, Germania. *Regnum Theotoniæ*, apud Marten. to 2. Anecd. col. 13. ex Epiſt Urbani IV. PP. an. 1263.

¶ THEOTONICUS, Germanus, apud Murator. tom. 3. pag. 490. col 2. tom. 6. col. 94. 421. & alibi. Vide *Theotiſci*.

¶ THERASCHIA, Theoraſcia, *Tièrache*. *Juvenis canonicus de Raſete in Theraſchia, &c.* io Charta an. 1254. ex Chartular. Campan. fol. 158. *Theraiſſe*, in Peagio ex Chartul. 21. Corb. fol. 344.

¶ THERIA. Annales Genueoſes ad an. 1242. apud Murator. tom. 6. col. 495. *Piſani galeas & alia ligna de duabus Theriis 50. numero muniebant, ia quibus Ruſcarinus Piſaaus praerat admiratus.* Ubi *ligna de duabus Theriis*, forte ſunt navigia de duobus tabulatis, Gall. *de deux ponts*.

THERISTOTIDES, in Gloſſ. Saxonico MS. apud Somoerum exponitur padę pan gie ſela, ubi *theriſtrum* corrigendum putat.

THERISTRUM, TERISTRUM, *Genus pallii muliebris*, Eucherius Lugduneoſ. Hieronymus ia Eſaiam c.

Θ: ſι-

Θεριστρανοs possumus appellare palliola, quibus obvoluta est Rebecca, & hodie quoque Arabiæ & Mesopotamiæ operiuntur feminæ, eo quod ἐν θέρει, id est in æstate & caumate corpora protegant feminarum. Ex eo Papias: *Teristrum palliolum est, quod ad usque Arabiæ & Mesopotamiæ mulierum est velamentum, quo tutissime umbraculo utuntur in æstivo.* Mox: *Teristra, subtilissima cortinæ.* [Adde Isidorum l.19. Orig. c.25. & Tertull. de Pallio c.4.] Glossæ Biblicæ MS. *Theristrum, æstivum vestimentum, theros enim æstas.* Ugutio: *Teristrum quoddam genus muliebris vestis subtilis & tritæ, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in æstu corpora tegat feminarum.* Gloss. Lat. Gall. *Teristrum, une maniere de vestement de femme, qu'on dit Chainse.* Salomon Proverb. 27. *Sustulerunt à me Teristrum meum custodes murorum.* Hepidanus de Vita S. Wiboradæ l.1.c.5. *Teristrum cum omni vittatoria compositione detrahens.* Luitprandus lib.3. cap.5. *Dum hunc Græcorum more Theristro opertum, habituque insolito viderunt indutum, &c.* Perperam *theristro* editum. Idem in Legatione: *Mihi mandavit, fas non esse quempiam, ubi Imperator esset, pileatum, sed Teristratum incedere: cui mulieres, inquam, nostræ tiaratæ & Teristratæ, viri equitant pileati.*

¶ THERMAPALUS, Θερμαπαλὶς, Callidus & mollis *Ova Thermapala* Sorbilia. Th. Prisciano 10.10.

THERMARIUM, Thermæ. Gloss. Saxon Ælfrici: *Balnearium vel Thermarium*, beth hus. i. domus thermarum.

THERMIPHILÆ, pro *Thermopylæ*, Quævis montium angustiæ, *clusura*. Chronicon Reichersperg an. 753. *Haistulphus Rex Thermiphilas, id est clusas Longobardorum petiit.* Regino habet *Thermopylas*.

¶ THESAURARE, *Facere thesaurum, thesaurum congregare.* Joh. de Janua. Vide *Thesaurizare*.

¶ THESAURARIA, Gall. *Thresorerie*, *Thesaurarii* dignitas, vel locus ubi thesaurus reconditur. Occurrit posteriori notione apud Rymer. tom.2. pag.930.1046. tom.4. pag.648. in Reparationibus factis in Senescallia Carcassonæ an.1345. è MS. Cl. V. *Lancelot*, &c. Priori vero in Charta Philippi V. Fr. Regis pro S. Capella Paris. ann.1318 apud Lobinell. tom.3. Hist. Paris. p.186. col.1. in Synodo Mexicana ann.1585. tom.4. Concil. Hispan. pag.385.

¶ THESAURARIATUS, Thesaurarii dignitas in Ecclesiis apud Rymer. tom.9. p.541. in Histor. Mediani Monsterii p.410. & in Inventario S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg.

THESAURARIUM, pro *Thesaurus*, apud S. August. enarrat. in Psalm. 48. *Numquid perdet in Thesaurario Christi?* Ibidem: *Inveniunt nummos, & ponunt in Thesaurario.* Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Tunc Principes, qui aderant, intrantes Thesaurarium & cameram, ubi putabant pecuniam reconditam, diligenter angulos omnes perscrutati sunt, &c.*

THESAURARIUS, Thesauri Regii custos. *Desiderius Thesaurarius* Dagoberti Regis, in ejusdem Regis præcepto de Episcopali dignitate Cadurcæ urbis eidem Desiderio collata. *Rado Thesaurorum regalium summus Procurator*, apud Fridegodum in Vita S. Audoeni Episc. Rotom. c.4. apud Surium.

¶ THESAURIS, Eadem notione, in Mandato Johannis Reg. Fr. an.1358. tom.2. Ordinat. pag.513. *Præsentibus Thesauribus & Magistris monetarum, &c.*

THESAURARIUS, Dignitas in Ecclesiis Cathedralibus & Capitularibus, cui thesauri Ecclesiæ servandi cura incumbit, quod ipsa docet nomenclatura. [*Thesaurier*, non semel in Chartular. Latiniac.] Isidorus Hispalensis in Epist. ad Leufredum Cordubensem Episcopum: *Ad Thesaurarium pertinet ostiarii basilicarum ordinatio, incensi præparatio, cura Chrismatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, præparatio luminariorum in sacrificio.* Rodericus Zamorensis Episc. in Speculo Vitæ humanæ l.2.c.16. *Thesaurarius sive custos, præcipua quadam prærogativa, ac honoris præeminentia in sacrosancta Ecclesia fulget. Illorum enim dignitati & officio, basilicarum primo incumbit custodia & initio, ostiariorum institutio, luminarium incensio & præparatio, cura denique baptisterii: vasorum quoque sanctorum, ac sacerdotalium vestium, nec non sacrarum reliquiarum, & tandem totius Ecclesiæ thesauri ad eum pertinet principalis custodia. Sed & inter Ecclesiæ ministros, pro modo obsequii, & personarum differentiis, reditus & oblationes dividit.* Leges Alfonsi IX Regis Castellæ part.1. tit.6 leg.6. *Tesorero tanto quiere dezir como guardador de Tesoro ca à su oficio conviene de guardar la cruzes, e los calices & las vestimentas, e los libros, & todos los otros ornamentos de la sancta Eglesia, & el deve componer los altares, & tener la Eglesia limpia & apuesta, e à bondo de encienso, & de candelas, & de las otras luminarias, que son menester. Otrosi el deve guardar la chrisma, e mandar cordenar como se faga el Baptismo. E à su oficio pertenesce de fazer tanner las campanas.* [Synodus Mexic. an.1585. tom.4 Conc. Hisp. p.385. *Thesaurarium (creamus) ad quem Ecclesiam claudere & aperire, campanas pulsare facere, omnia utensilia Ecclesiæ custodire, lampades & luminaria curare, de incenso, luminibus, pane & vino ac reliquis ad celebrandum necessariis, de redditibus fabricæ Ecclesiæ exponendis ad nutum Capituli providere pertinebit.*] Joann. de Deo in Pœnitentiario l.5.12. *Thesaurarius vel Sacrista, quod idem est in officio, licet nomina sint diversa, &c. Thesaurarii* officio potissimum munus incumbit *luminaria* Ecclesiæ providere. Hincmarus Epist.4. ex Labbeanis: *Thesaurarius de luminaribus & de aliis omnibus, quæ ad Ecclesiæ honestatem, utilitatem, atque salvationem, & ad suum ministerium pertinent, providentiam gerat.* Concilium Coloniense an. 1260. c.8. *Thesaurarii seu custodes, quorum inter est Ecclesiæ luminaria ministrare, ea ita fideliter administrent, & generaliter omnis Ecclesiasticæ supellectilis seu thesauri custodiam eorum fidei atque curæ commissam ita conservent fideliter & solerter.* Adde Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Monastico Anglican. tom.3. pag.241. 250. & Statuta Ecclesiæ Londinensis ibidem pag.337. [necnon Probationes Hist. Cabilon. p.95.

SUBTHESAURARIUS, Dignitas pariter Ecclesiastica in Ecclesia Remensi, apud Joannem Sari shericosem Epist.268.

¶ THESAURARIUS, f. Procurator, Syndicus. Legitur tom.4. Anonl. Bened. p.425. ad ann. 1038. *Widonem Thesaurarium* S. Mauricii Andecavensis, cum consensu uxoris suæ, triumque filiorum fundasse atque dotasse Ecclesiam in honorem S. Martini Vertavensis in villa Legionis ad Oldonem fluvium, ut monachi S. Albini eam monasticæ religioni aptarent. Postmodum Wido ipse apud S. Albinum monachus factus est.

¶ THESAURARIUS, Cellerarius. Consuetud. Fontanell. MSS. pag.397. *Thesaurarius, qui in aliquibus monasteriis Cellerarius vocatur, recipit debita & redditus totius monasterii.*

THESAURARIUS ANGLIÆ. Hujus officium & dignitas describuntur in Fleta l.2.c.25.26,27.28.

THESAURARIUS SCACARII, apud Anglos, de quo Matth. Westmonaster. an. 1295.

THESAURARIUS GARDEROBÆ, in Anglicana Curia, est is, cui cura expensarum Regis & familiæ suæ commissa est. Ejus officium est pecuniam, jocalia & exennia Regi facta recipere, receptaque Regis secreta custodire, & de receptis expensas facere rationabiles, &c. Vide Fletam l.2 c.17.§.2.

THESAURENSES, Officiales Comitis Thesaurorum dicuntur in lege 14. Cod. Theod. de Divers. offic. &

lege 2 Cod. de Palatinis, qui scilicet *Thesaurorum custodiam suscipiebant*, in eadem lege, hoc est titulorum largitionalium exactorum & illatorum in thesauros.

¶ THESAURIA, Thesaurus, seu locus ubi thesaurus reconditur, gazophylacium. Acta B. Isfridi, tom. 2. Junii p. 5090. *Monstrans hodie fontem juxta domum Thesaurariæ in Raceburg.* Charta ann. 1254. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 79. *Confecta sunt tria instrumenta concepta sub eodem tenore, quorum unum remanebit penes Abbatem & conventum, aliud penes rectorem ecclesiæ de Brechwalton... tertium in Thesauraria Sarum:* quo in posteriori loco *Thesauria* idem videtur apud Cartophylaciam. Sic Chartophylacium regium vocamus le *Tresor des Chartes*.

¶ THESAURIS, ut *Thesaurarius*. Vide ibi.

¶ THESAURIZARE, Idem quod *Thesaurare*, Johanni de Janua; Gall. *Thesauriser*, Gr. θησαυρίζειν, Divitias congerere. Occurrit passim in Bibliis sacris, & apud Salvianum l. 5. de Gubern. Dei & alios Scriptores ecclesiasticos.

¶ THESAUROPHYLACIUM, θησαυροφυλάκιον, Thesaurus, seu locus ubi thesaurus reponitur, apud Martenium & alibi.

THESAURUM, neutro genere usurpant Alcuinus Epist. 49. & Poem. 105. [Foleardus l. 2. Mirac. S. Bertini c. 8. & alii Scriptores ævi medii.]

1. THESAURUS, seu Thesauri inventio, inter Jura Regia accensetur in Legibus Edwardi Confess. cap. 14. in Legibus Henrici I. cap. 10. apud Brittonem in Legibus Angl. cap. 17. in Speculo Saxon. lib. 1. art. 35. & apud Bractonum lib. 2. cap. 24. §. 1. Definitur autem ab eodem Bractono lib. 3. tit. de Corona c. 2. §. 4. *quædam vetus depositio pecuniæ vel alterius metalli, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Adde Fletam l. 1. c. 43. §. 2. Regestum Parlam. B. fol. 116. Æthelredus l. 1. ao. 418. *In novo etiam anno post eversionem Romæ à Gethis, reliqui qui erant in Britannia, Romana ru gen'e, multiplices non ferentes gravium minas, scrobibus occultant thesaurum, aliquam sibi futuram existimantes fortunam, quod illis post non accidit.* Charta Theobaldi Comitis Carnotensis ann. 1118. *Justitiam quoque murtri, raptus, incendii, furtivi Thesauri inventi & celati, quia durum erat Monachis de talibus judicare, mihi & hæredibus meis Comitibus Carnotensibus in Bonavalle & in terra sua de banlenga concesserunt habendam.* Charta Guillelmi Castellani S. Audomari an. 1175. in Tabul. Monasterii S. Bertini: *Ab omni calumnia & consuetudine, quia de jure Comitatus exigi solet, à banno scilicet, furto, teloneo, occasione inventi Thesauri, liberi sint.* Articuli Cleri contra Dionysium Regem Lusitaniæ apud Bzovium an. 1289. n. 9. § 26. *Impingit aliquibus viris Ecclesiasticis, mulieribus religiosis & Abbatissis, quod invenerunt Thesaurum, quarum occasione facit eos capi, & secum taliter captos duci, non parcens religioni, aut etiam dignitati intendens, & compellens contra jura, ut totus Thesaurus sibi restituatur, etsi in propria domo, possessione aut villa, aut campo seu allodia ipsius inventus sit, aut dicatur inventus.* Vide Capitulare 3. an. 789. in Appendice c. 2. & supra in voce *Inventio* 1.

THESAURI DUCENDI Onus. Monasticum Anglican. tom. 1. p. 976. *Sint quieti de ... hornegeldo, carucagio ... & de Thesauro ducendo, &c.* Pag. 922. *De maeremio cariando, de armis portandis, de Thesauro portando, &c.*

¶ 2. THESAURUS, Monile. Chronicon Valciodor. tom. 7. Spicil. Acher. p. 556. *Comes Eilbertus ... sine consilio suæ nobilissimæ conjugis ... loco obsidis mirabilem Thesaurum quem apud se conservabat Clericis tribuit, diem statuens in quo fieret solutio debiti. Thesaurus autem iste desiderabilis compositus est in similitudinem sanguis monilis, quem S. Eligius ... præcepto utriusque inclyti Lotharii Regis Franc. manibus propriis operatus est. Lapis si quidem beryllus in medio positus sculptum retinet qualiter in Daniele Susanna à senibus judicibus male criminata sit, qui varietate sui operis diligentiam ostendit artis, & diligentia venustatem locupletis honoris.* Quod *Thesaurus* pluries ibi appellatur, unde dicitur *Monile* in fragmentis ex Chron. Valciod. sæc. 5. Bened. p. 597.

¶ THESAURI ECCLESIASTICI, Vasa sacra, aliaque pretiosior supellex ecclesiastica, gemmæ & alia hujusmodi, in Capitulari 5. ao. 806. c. 5. ubi prohibet Carolus Mag. ne vendantur Judæis aliisve negociatoribus. Ne *Vasa sacra* dentur pignori, pariter prohibet Ludovicus Pius Capitul. ann. 816. c. 13.

THESEUS MENSIS, in Hepidani Annalibus ann. 973. pro mense *Desio* dicitur, ut recte conjectat Goldastus. Sic vero appellatur mensis Junius à Macedonibus, Græc. Δαίσιος.

¶ THESIA, Mensura sex pedum, Gall. *Taise*, in Charta Godefridi Episcopi Lingon. inter Instrum. nov. Gall. Christ. tom. 4. col. 179. & in Glossario tom. 3. Histor. Paris. ubi Lobinellus observat *Thesias* enim aliquando dici tigna canteriosve ea Charta an. 1285. ubi legitur, *duas campanas, quamlibet ponderis centum librarum in capella domus cæcorum congregationis prædictæ ponendas pendentes duabus Thesiis super coopertura ipsius capellæ.* Vide *Tesia*.

¶ THESICUS, Phtisi laborans, ni fallor, à ficto *Thesis*, pro Phtisis. Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Albigensibus: *Dictus infirmus non permittebat ipsos recedere, eo quod Thesicus erat & volebat hæreticari in morte.* Vide *Tesis*.

THESINDUS, Idem qui *Thainus*, de qua voce supra. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 69. *De Thsindi hominis (occisi) wera, debent reddi secundum legem 30. sol. & ad manbotam, idem hodie 5. marcæ. De Thesinda, id est Thaino, 150. sol. qui faciunt 20. marcas.*

¶ THESMOPHORUS, θεσμοφόρος, Legislator, da Moyse dicitur in Gestis Consulum Andegavensium tom. 10. Spicilegii Acheriani p. 470.

THETHINGPANYE. Vide in *Tethinga*.

THEU, Francia veteribus, Duo. Vide *Chuana*.

¶ THEUDISCI. Vide supra *Theotisci*.

¶ THEUGDPENY. Vide *Tethinga*.

THEUMA, TEUMA, pro *Thema*. Willelmus Brito in Prologo ad Philippid.

Rursus ut aggrediar prolixius edere Theuma.

[Et ad calcem editionis Duchesnii p. 256.

Nam qui prælibant librorum Teumata versus
Nola quidem numeris connumerare meis.]

¶ THEUNUARIUM, Tributum. Vide in *Telon*.

¶ THEUROMA, Aulæum seu tapes, ut videtur. Job. de Monsteriol. Epist. 10. 2. Ampl. Coll. Marten. col. 1329. *Mihi Theuromata seu tapeta illa misisti; quæ res etsi rara & singularis sit, &c.* Hæc verba *quæ res &c.* indicare videntur particulam *seu* esse nudam explicationem vocis *Theuroma*, cum de re singulari seu unica agi videatur; alioquin crederem *Theuroma* esse pro *Toreuma*, Τόρευμα, quod est Opus sculptum aut cælatum ex quacumq; materia.

THEURORA, vel ut legere mavult Eccardus *Theurama*, Puella, in Pacto Legis Salicæ tit. 15. § 2. Eccardum consule.

THEUSEBIA, ex Gr. θεοσέβεια, Pietas. Ordericus Vitalis l. 8. pag. 708. *Sed in pace Dei cultores legati Theusebia tripudiare sineret.*

¶ THEUTHA. Vide in *Thenca*.

¶ THEUTHONICI, THEUTONICI, THEUTONIZARE. Vide *Theotisci*.

¶ THEW, THEWE, Caveæ, vel scabelli genus, quo mulieres rixosas & in lacessendo procaces in aquam

aquam mergunt apud Anglos, à Saxonico *deop*, Servus, homo vilis. Placitum in Itiner. apud Cestriam an. 14. Henrici VII. *Georgius Grey Comes Cantii clamat in maner. de Bushton & Ayton punire delinquentes contra assisam panis & cervisiæ per tres vices per amerciamenta, & quarta vice pistores per pilloriam, braciatores per tumbrellum, & rixatrices per Thewe, hoc est ponere eas super scabellum vocatum à Cucking stoole*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 977. *Habere possunt Thew, pillorium atque tumbrellum pro punitione malefactorum*. Vide *Blount* in Nomolexico Anglicano.

THEYN, Liber, ut *Theow*, servus, in Fleta l. 1. c. 47. §. 26. idem qui *Thiegnus*, de qua voce mox. Vide *Tainus*.

¶ THEYSIA, Pertica, seu mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Franchesiæ Villæ de Pineto ann. 1343. è Schedis D. *Lancelot*: *Terminos vero dictæ franchesiæ ad claramus ... extra mœnia dictæ villæ per 200. Theysias*. Vide *Teisia* & *Thesia*.

THIA, Amita, Gall. *Tante*. Vide *Thius*.

¶ THIARA, Honorarius Cancellarii cudo, Gall. *Mortier*. Acta Comitiorum general. Turonis habitorum an. 1483. ex Bibl. Sangerm. *Domivans vero Cancellarias ad Regem conversus, Thiara deposita & curvato genu, petiit si ei placeret nos sermonem inchoare*. Vide *Tiara*.

¶ THICINYNUS, male pro *Hiacynthinus*, apud Isidorum l. 19. Orig. c. 21. edit. 1602. Vide Vossium l. 3. de Vitiis serm. c. 52.

THIEFT-BUTE. Vide *Thefbote*.

¶ THIEM. Vide supra in *Theam*.

THILAC, pro *Tyhtlan*. Vide in hac voce.

¶ THIMIAMA. V. *Thuricreminum* & *Thymiama*.

¶ THIMIAMATERIUM. V. *Thymiamaterium*.

¶ THIMONUS. Vide in *Temo 1*.

THINGARE, Donare, vox Longobardica, in Lege Longob. lib. 2. tit. 1 §. 8. tit. 14. §. 4. 5. tit. 13. 25. tit. 15. §. 1. 12. tit. 18. §. 1. tit. 21. §. 9. tit. 34. §. 1. 3. 8. 9. tit. 36 §. 9. l. 3. tit. 15. &c. Papias: *Tingatio, mutua donatio*. Boerius ad Legem Longob. *Thingatio dicitur donatio per universitatem*. In præallatis locis crebro vox *Thingare* sumitur pro *libertatem conferre*, quod & manumittere per *Thinx* dicunt. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 54. §. 1. *Si duo fratres, aut si pater & filii Thingati fuerint*, &c. Tit. 109. §. 4. *Vadant liberi & absoluti fulfrealis, tanquam si Thingati fuissent, ubi voluerint*. Leges Astulphi Regis Longob. tit. 8. *Si quis Longobardus pertinentes suos Thingare voluerit in quarta manu, & chartulas ei fecerit, & sibi reservaverit servitium ejus dum advixerit*, &c.

Inthingare, Eadem notione. Leges Luitprandi tit. 36. §. 1. *Si quis servum suum fulfreale Inthingaverit, & aamund à se fecerit*, &c. Lex Longob. l. 2. tit. 35. § 8. habet hoc loco nude *Thingaverit*.

Thinx, Idem quod *Thingatio*, in eadem Lege Longob. l. 2. tit. 18. §. 6. tit. 14. § 13. tit. 15. §. 2. 3. tit. 20. §. 1. tit. 32. §. 5. Charta donationis ann. 1060. in Tabulario Casauriensi: *Hæc traditio de memoratis rebus firma permaneat in sempiternum, quia in loca sanctorum nec Thinx, nec launegild impedire debet, id quod homo pro anima sua fecit*. *Dare per libellum de Tine*, in Charta Gandulfi Episcopi Regiensis tom. 5. Ughelli pag. 1594. *Manumissio per Thinx*, in Legib. Luithprandi Reg. Longobard. titul. 109. §. 4. & in Legib. Longob. non semel.

Thinx idem sonare quod *Thing* Teutonicum, in Fœdere Ludovici & Caroli C. Regum, quod à Nithardo l. 3. refertur, ubi per *plaid*, seu *placitum*, effertur, putat Marq. Freherus. Cui astipulatur locus Adami Bremensis cap. 229. *Adeo ut Concilio populorum communi, quod ab ipsis Warph, à nobis Thinc vocatur, Episcopos interesse non renuant*. Sed & in Capitulari Theotisco Ludovici Pii apud Browerum in Proparasceve ad Annales Trevirenses numer. 14. *Thegein*, traditio exponitur. Teutones *Dinghe* & *Denghen*, vocant litem, disceptationem: unde *Dingben*, litigare. Vide Joan. Stiernhookium de Jure Sueonum vetusto cap. 2. pag. 26.

THINGUS, idem qui *Thainus*, de qua voce supra, à Saxonico *denz*, vel *deinz*, *minister*, *baro*, homo liber. Vetus Charta à Cowello laudata: *Sciatis me concessisse omnibus militibus, & omnibus Thingis & omnibus libere tenentibus, qui manent in foresta mea de honore de Lancastre, quod possunt*, &c. Vide *Thainus* & *Theyn*.

¶ THIRD-PENY, *Denarius tertius est, ea pars mulctarum forensiumque molumentum* (emolumentorum) *quæ in comitatu olim cedebat Comiti, Rege alias duas percipiente*, in Nomolexico Angl. Thomæ *Blount* quod consule.

¶ THIRUS, *Serpens venenosissimus, de quo fit thiriaca*, in veteri Vocabular. Juris utriusque; à Græco *θὴρ*, *θηρὸς*, fera, bellua.

¶ THISIASTERIUM. Vide *Thysiasterium*.

THIUBDA, Furtum, Germanis *Dieb*, Otfrido l. 4. c. 7. & Willeramo, *Thiob*, Saxonibus *deof*. Ita inscribitur titulus 3. Legis Frisionum.

THIPHADUS, Dignitas in Aula Regum Gothicorum Hispan. sed ex inferioribus prima: scilicet post *Duces*, *Comites*, & *Gardingos*. Huic suberant *Millenarii*, *Quingentarii*, *Centenarii*, *Decani exercitus* etiam *Compulsores*, *Annonarii*, *Defensores*, *Pacis assertores*, *Numerarii*, *Villici*, *Sajones*. *Tiuphadum*, civilem administrationem habuisse colligitur ex Lege Wisigoth. l. 2. tit. 1. §. 23. 26 & l. 4. tit. 5. § 6. Huic in omni criminalium negotiorum genere judicandi licentia concessa erat, præterquam in his criminibus, quæ legum sententiam aperte condemnant, quibus qui obnoxii reperiebantur, eos non judicare amplius, sed ut jam à lege præjudicatos condemnatosque debitis pœnis subjicere cogebantur. Ita enim accipienda videtur eadem lex l. 2. tit. 1. §. 15. *Cum in ceteris negotiis criminalium causarum Thiufadis judicandi licentia concessa fuit, criminosos à legum sententiis judicare non audeant; sed debitam in eis, ut competit, censuram exerceant*. Hi, si quando sive ad bellum, sive alio avocarentur, vices suas in exercendis judiciis committere poterant, ex eodem §. In bellum porro provinciales suos educebant, & ad *hostem* exire compellebant, quomodo Ballivi ac Senescalli olim apud nos, hoc est Regios subditos, qui ex sua *Thiuphadia* erant: ita enim provincia Thiuphadi appellatur l. 9. tit. 2. §. 1. 3. 4. 5. 6 9. Suberat autem *Thiuphadus* Comiti, ex d. §. 5. Vide Diploma Ervigii Regis post Concilium Toletanum XIII. Quidam vocem hanc à Germanico *Tief*, altus, deducunt, quasi suprema fuerit inter inferiores dignitas.

☞ Arcessendam censet Hickesius Dissert. p. 153. à Francico articulo *Thiu*, & *Fads*, à *Fadian*, Ordinare, dispensare. *Thyuphadus* perperam legitur apud Spelmannum; *Tusfadus* vero in Charta ann. 1027. in Probat. Hist. Occitan. to. 2. col. 179.

THIUS, ex Græco *θεῖος*, Patruus, Italis *Zio*. [Isid. l. 9. c. 6. *Tius Græcum nomen est. Patruus, frater fratris est. Thii, id est, patrui vel avunculi*, ut exponit *Coquille* Cent. de Nivern. p. 418. Occurrit hæc vox pluries in Nov. 118. c. 3.] Codex Carolinus Epist. 93. *Thius Regis Persarum, Princeps & Dux exercitus*. Chronicon Comitum Capuæ §. 3. *Projectus est de eadem civitate à Pandone Thio suo*. Pactum Gregorii Ducis Neapolitani ann. 911. *Joannes Consul & Dux, Gregorius*

Thius ejus. Charta Hispan. æræ 819. apud Sandovallium in Sylone Rege: *Et sic postea conjunctus pariter cum idem prædicto tuo Tio Domino Fromistano Abbate fundasti in isto loco jam dicto Oveta Basilicam S. Vincentii Levitæ, &c.* Ita in alia apud Colmenarczium in Historia Segoviensi c. 13. §. 13. Histor. Miscella: *Ubi erat Isbaals Thius Madi*. Theophanes, [illegible] *ὁ θεῖος τοῦ Μαδί*.

Thia, Tia, Amita, Ital. *Zia*, in Conc. Bracar. II. an. 563. c. 15. & in Conc. Arelatensi II. c. 3. uti præferunt Codd. Corbeiensis & Lugdunensis. Adde veterem Chartam allatam à Duce Gardiæ in familia Guietana p. 182. [& Canones Hibern. to. 4. Anecd. Marten. col. 3.] Apud Greg. M l. 1. Epist. 37. *Volo autem, ut domna Patericbia mea, &c.* Spelmannus emendat *Patheriæ Thia mea*, quomodo Codd. bonæ notæ præferre monet vir doctus nuperus operum S. Gregorii editor, quosdam etiam *amitæ*, pro *thiæ*. Charta Rudesiodi Dumiensis Episcopi æræ 930. apud *Yepez*: *Et villa ipsa monasterio integra in Faro ea dato Tiæ meæ dominæ Gunterodis, &c.* Alia æræ 4. apud eumdem to. 6. p. 450. *Et de ipsa villa, quæ dedit mihi illa Tia mea, &c.* Vide Chron. Petri Reg Aragon. edit. à Carbonello l. 1. c. 2. & Anton. Brandaonem to. 3. Monarch. Lusitanæ fol. 90.

¶ THLASIÆ, Thlibiæ, Castrati, spadonum genus, in leg. 128. D. de verbor. signific. *Spadonum generalis appellatio est, quo nomine tam hi qui natura spadones sunt, item Thlibiæ, Thlasiæ, castrati: sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur*. *Thlibiæ* proprie ii sunt, quibus attriti sunt testes; *Thlasiæ* vero quibus ejecti sunt; à Græc. θλάω seu θλίβω, frango. Vide Gothofredum ad Cod. Theod. & Calvini Lexicon.

¶ THLIBOMENUS, Θλιβόμενος, Pressus, afflictus. *Thlibomeni* in Ecclesia dicebantur Egenies, qui sustentare se ac victui necessaria suppeditare sibi non valebant. Epistola Cleri Rom ad S. Cyprianum 8 edit. Oxon *Sive viduæ, sive Thlibomeni* (perperam in Editione Pamelii *Clydomeni* & in aliis *Clinomeni*) *qui se exhibere* (i. e. se nutrire sibique necessaria ad vitam præbere) *non possunt ... utique habere debent, qui eis ministrent*. Epistola S Cornelii PP. ad Fabium Antioch. nu. 3. Edit. Constantii: *Viduas cum Thlibomenis plus mille quingentas*, [illegible], in Græco. Vide Notam Constantii.

¶ THLIPSIS, Gr. θλίψις, Afflictio, oppressio, apud Luciferum Calarit. l. 1. ad Constantium Imperat.

THO, Celtis, Duo. *Tho-alafit*, Duo cum dimidio. Vide in *Chunna*.

¶ THOBALIA. Vide in *Toacula*.

¶ THOCA, *Flavus, vel vestis*, in Glossis Isid. Legendum omnino videtur *Toga*, ut pro *Flavus*, Latus clavus uti jam dictum est in *Flavus*. Vide Grævium.

THOKEI, Piscis genus, cujus fit mentio, inquit Cowellus, an. 22. Edw. IV. c. 2.

THOL, Tholnfum, &c. Vide *Telon*.

THOLUS. Glossæ Antiquæ MSS. *Tolum, fastigium templi rotundum, sive cerebrum cameræ*. Papias: *Proprie est veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coeunt*. Idem: *Tholus, eminens, rotunditas, fastidium templi, culmen tecti*. Gloss. Gr. Lat. θόλος, *Testudo Thodi balnearum*, apud Ammianum lib. 28. Sedulius lib. 1. Paschalis operis:

.... Properemus in urbem
Libertatis ope, cadiant ubi regia fulvis,
Emicat aula Tholis.

Vita S. Joannis Eleemos. ex versione Anastasii Biblioth. n. 52. *Pergebat aliquando Beatus ad visitandos pauperes in locum, qui dicitur Cæsarium: illic enim eis fecerat quasi Tholos quosdam prolixos, ligneis tabulis pavimento strato ad requiescendos eos*. Epitaphium Alberti Abbat. Lerinensis, qui decessit ann. 1101.

Namque sui dextra construxit intus & extra
Turres, atque Tholos, Ecclesiæque polos.

Liber Miraculor. S. Bertini c. 3. apud Mabillonium de *Turrili*, seu Campanario: *Cum Tholus pomifer in edito una cum triumphali signo Crucis erigeretur, &c.* Occurrit hac notione apud Palladium cap. 8. & 43. Sed non plane assequor quid sit *Tholus* in Gestis Francor. usque ad Robertum Regem ex Bibl. Loiselliana, ann. 1014. *Fecit quoque 18. Tholos ejusdem metalli*, (cupri Hispanici) *sparsim in choro desuper infixos*. [F. Laminæ cupri bracteatæ, à Gall. *Tole*, quod de ferro bracteato potissimum dicitur.]

¶ THOMATIZARE, Incredulum esse instar D. Thomæ, qui credere nolebat Christum resurrexisse. Vita S. Trudperti Erem. to 3. Aprilis p. 432. *Si Ecclesiæ tot non credis, & adhuc non post dies octo, sed post annos tot Thomatizas, mitte vel adhuc manum tuam .. & noli esse incredulus sed fidelis*.

¶ THOMOCHARTA, Charta, diploma, scriptum. Historia Reliquiarum S. Petri in Abbatia S. Mansueti Tull. tom. 2. Hist Lotharingiæ inter Probat col. 277. *Sicut enim veridicis historiographorum probatur sententiis, & prout Romanæ bibliothecæ monstratur Thomochartis, &c.* Vox hibrida est, quæ à Græc. τόμος, Tomus, volumen, & Latino *Charta*, efficta est.

¶ THOPA, Navigii species. Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 90. *In cathena portus dictæ urbis volentes eam frangere cum cockis, Thopis, galeis, &c.* Sed emendandum puto *chopis*, pro *copis*, *copi* enim pro navigii specie usurpatur à Nicolao Speciali lib. 7. de Rebus Siculis cap. 17. cujus locus exstat in *Cupa* 2.

¶ THOR, Getarum Deus. Vide *Thur*.

THORACIDA, Imago pectore tenus: [illegible], Gall. *Buste*. Trebellius Pollio in Claudio: *Expressa Thorace vultus imago*. Glossæ M S. *Thoracida, imago sculpta pectoralis, i. usque ad pectus, in auro, vel in qualibet, à thorace quod est pectus*. Adamnanus lib. 3. de Locis sanctis, cap 4. de statua marmorea S. Georgii divinitus emollita: *Hinc itaque manifeste ostenditur, quantæ & qualis fuerit honorificentiæ apud Deum Georgius, inter tormenta, cujus Thoracidam, in re natura impenetrabilem potentia fecit*. Et cap. 5. *Sanct. Mariæ matris Domini Thoracidam habet*. Versus in Althelmum, in libro Epistolarum S. Bonifacii Archiep Moguntini Epist 69.

Nec non adhuc munusculum
Quidam addunt pulcherrimum
Thoracidas, tuentibus
Retorquentes luminibus
Imagines auriferis
Christi Matris capitibus.

Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl c 8. *In gestis Silvestri Papæ legitur Constantinum Imperatorem per Thoracidas Apostolorum, quos ipsos in visione viderat, cognovisse*. Durandus l. 1. Ration. c 3. n 2. ait, Græcos imagines pinxisse solum ab umbilico supra, & non inferius. Vide *Scutum*, *Surtana*.

Græci recentiores vocem θώρακιον, eadem notione usurparunt. Chron. Alexandr. [illegible] Idem in Justiniano: [illegible]

¶ THORACIUM, Carchesium proprie, Gall. *Hune*; item Specula, inspectorium, contracte à voce integra *Theoracium*, inquit Carolus de Aquino, quod à cernendo vel inspiciendo, ex Græco θεωρεῖν, dicitur.

Non

Non solum est summitas, sau loculemeotum in suprema parte navis, io quo degunt Speculatores ad remotissima quæque lustrenda & exploranda; verum etiam machinnla bellica, utilis & accommodata ad explorandum impune statom rerum hostilium io urbium aggressionibus. Appendi vero hujus generis mechinulæ vel defigi solebent in schalis, quæ inde speenlatoriæ appellebantur, in machiois arietariis aliisque organorum geoeribus, quæ vi potissimum tollenonis in sublime sustollebantur. *Thoracii*, pro inspectorio vel specula, meminit Hero de Machinis bellicis, ubi videodus est Bocacius. Hæc è Lexico militeri.

¶ THORACLA, Idem, ni fallor, quod *Thoracida*. Nevelo Monechus Corbeiensis de Translet. S. Nicolai ex Cod. MS. Sangerm. 394. initio prologi: *Sicut manus sculturis perita est ad diluoidandam sua indaginis Thoraclam, ita strenua ad propalandam quali in sexu conditionis enuclearet.*

THORACOMACHUS. Anonymus de Rebus bellicis Notitiæ Imperii subjectus: *Inter omnia, quæ adversum bellicum provida posteritatis cogitavit antiquitas, Thoracamachum quoque mira utilitate ad levamen corporis armorum ponderi & asperitati subjecit. Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur de mollibus lanis timoris sollicitudo solers magistra compesuit, ut hoc inducta primum lorica vel clivanus, aut his similia fragilitatem corporis, ponderis asperitate non læderent, &c.* Ubi *Thoraconactus* legendum recte censet Selmas. ad Plin. & ad Histor. Aug. i νακτὸς θώραξ, ex lana coactili confectus, cujusmodi fuere nostri *Gambesones*, Νακτὰ enim & πιλωτὰ eadem. Gloss. Græc. Lat. νακτὸν, τὸ πεπιλωμένον, *densum, pressum*. Vetus Scholiestes Juvenelis Sat. 6. v. 80. *Linum tenuissimis maculis nactum*. Vide Cujacium l. 5. Observationum c. 31.

¶ THORAL, THORALE, Culcitra. Ebrardus in Græcismo c. ca.

Estque Thoral lecta quod supra ponitur alto,
Ornatus causa, quod dicunt Culcitra puncta.

Mirecula S. Joannis Beverlac. tom. a. Maii p. 194. *Ut amoverent Thoralia, transferrent stratoria, &c.* Ubi *Thoralia* lectos interpretantur Editores, quod fere eodem redit. Vide *Torale* 5.

THORGHOREHNGH. Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1326. apud Pontanum libr. 7. Rerum Danicar. pag. 443. *Si ita contigerit, quod absit, quod alecia, non capiantur, nec in skanor salsentur, quilibet dato suo Thorghorehugh auctoritatem habeat bona, quæ adduxerit absque telonea libere deducendi.* Hebetur ibi pluries.

¶ THORINGI. Vide infre *Tratingi*.

¶ THORUS, Deus gentilis. Vide *Fres* 2. & *Thur*,

THOSCA. Liber Chirogrephorum Absiæ fol. 86. *Et cætera omnia præter unam Thoscam, & unum pratum.* Ita fol. 189. Vide *Pleisseicium* & *Tosca*.

THRENARE, Plangere, ax Gr. θρηνεῖν. Paschasius Radbertus in Epitaphio Welæ Abb. Corbeiensis lib. 1. cap. 8. *Fortasse tunc venter præcordiorum contra nefanda futurorum, quasi cythara Threnebat.*

THRENGUS, Vassalli genus. Vide *Drench*.

THRETIUM. Fragmentum Petronii p. 70. *Decem partes dicit, librum ab oculo legit, Thretium sibi de diariis fecit, artisellium de suo paravit, & duas trullas.* [Pretium emendat Schefferus.]

THREUS, Ex filio oepos, quasi *tertius* eb avo; oem *Threus*, in vett. Glossis est *tertius*, Angli *Three* pro *tres* dicnnt, [Germani *Threy*, *dritte*, pro *tertius*.] Edictum Rotharis Regis tit. 58. §. 11. & Lex Longob. l. a. tit. 14. §. 5. *Qui de filia naturali generatus fuerit, quod est Threus, &c.* At hoc loco *Threus*, est *libertus*. [Editio Boheriana præfert *Stremus*, & in margine *Theeus*, mala. Quidam MSS. præferunt, *qui est Treuuis*. Schilzero videtur, quia de nato ex serva sermo est, forta legendum esse *Theus* servus, famulus. Papias: *Treus*, *libertus*. Sed *Treus* à *Treu*, fidelis est eidem Papiæ.]

¶ THRIMSA. Vide *Thrymsa*.

THRONI, Angeli ex primo hierarchiæ Angelicæ gradu, eujus appellationis variæ recensentur causæ à S. Dionysio c. 7. Gregorio M. Hom. 34. io Evang. Isidoro lib. 7. cap. 5. Hugone lib. 7. in c. 7. Dionysii, Guillelmo Parisiensi pert. 11. cap. 101. S. Bernardo lib. 5. de Consid. cap. 4. &c.

THRONUS, Sedes Episcopalis, θρόνος, passim. Unde INTHRONIZARE, Græc. ἐνθρονίζειν, Episcopum in *thronum* inducere: ἐνθρονιασμὸς, pro Ecclesiæ dedieatione, cum scil. *Thronus Episcopi* in ea collocatur, in Synodica ad Theophilum Imp. apud Balsamonem, & alios. Liberatus Diac. c. 14. *Ordinatus ergo Proterius, præsentibus supra memoratis Episcopis, Inthronizatus.* Utitur & c. 15. 18. 20. &c. ut & Leo Ost. l. a. c. 4. Concilium Engelenheimense an. 948. c. c. Adalbero Laudunensis Episcopus in Carm. ad Robertum Regem Franc. p. 241. Sigebertus Gemblac. in Vita S. Sigeberti Regis Austrasiæ num. 5.

Neque tantum de Episcopis vox hæc usurpetur; sed etiam de Abbatibus, atque adeo de quibusvis Presbyteris: qui *ad titulos* seu Ecclesias quasvis ordioantur. Liber de Fundetione Gozetensis Ecclesiæ: *Post hunc Thiemonem ... substituerunt Abbatem hujus Inthronizationis anna tertia, &c.* Vide Formatam Dedonis Episcopi Virdun. to. a. Concilior. Sirmondi p. 673. Præterea de quibusvis inaugurationibus. Ditmerus lib. ult. p. 510. *Ducem Henricum Ratisbona Intronizavit.*

INTHRONISMUS, ex Græco ἐνθρονισμὸς, apud Liberatum Diecon. c. 19.

¶ THRONI DEI, Episcopi. Vide *Episcopus*.

THROTEBOLLA, Guttur, vox Saxon. Leges Henrici I. Regis c. 93. *Gurgulia vel Throteballa.* Ubi alii Codd. præferunt *Wroteballa*.

THRYMSA, Genus nummi Anglo Saxonici. In Legibus Æthelstani, ubi omnium capita æstimantur. hæc habentur: *Archiepiscopus & Satrapa* (qui Corle dictus est) 15000. *Thrymsis, Episcopus & Aldermannus* 8000. *Belli Imperator & summus Præpositus* (hodie *Vicecomes*) 4000. *Thrymsis*. Vide Concilium Grateleaoum ann. 928. cap. 53. Lambardus *Thrimsam* nummum trium solidorum fuisse ait, à Treo, quod *tria* sonet: vel ut Spelmannus, à drim, quod *ternos* significat. In Glossario Saxon. exarato sub Edw. III. *Wrimsa*, vel *Wrimsa*, *& est solidus denariorum*: ubi legeodum videtur *Thrimsa*.

☞ *Thrymsa* non est trium solidorum nummus, sed moneta solido minor, scilicet quatuor denariorum: cujus nomen non à Treo, ut vult Lambardus, vel à Trim, ut ait Spelmannus, deducendum est, sed à *Tremissis*, ut docet Hickesius Differt. p. 110. Est autem *Tremissis* vel *Tremissus* quatuor denariorum, seu tertia pars assis, vel solidi, ut dicitur infra, quod & perspicuum est ex Lege Ripuar. c. 23. *Tremissem, id est, quatuor denarios componat.* Vide *Tremissis*.

¶ THUBATICUM, Species tributi. Charta Ludovici Pii apud *Laguille* io Probat. Hist. Alsatiæ p. 19. col. a. *Nullum Telanium .. aut laudaticum, aut Thubaticum, aut pulveraticum, aut ullum acursum, vel ullum censum, aut ullam redditionem accipere vel exactare audeat.* Fortasse mendum est pro *saltuaticum, rotaticum, aut quid simile*.

THUBDA, in Lege Frisionum tit. 3. ubi Sicame *Thiastha* reseribendum censet. Hodie enim *thiaeff*, vel *thieff*, furtum, *thiastha* appellant Frisii.

¶ THUE,

¶ THUE, Duo, vett. Francia. Vide *Chuuna*.

THUMELUM. Leges Inæ Regis c. 55. apud Bromptonum: *Si pasuagium captatur de porcis, de tridigitali tertius, de duodigitali quartus, de Thumelo quintus*: à Saxonico thimel, Anglis *Thumbe*, pro pollice, de porco hic dictum, cujus pinguedo ad pollicis latitudinem excreverit. Ita Somnerus.

¶ THUMINUS, Mensuræ species apud Siculos & Neapolitanos. Nic. Specialis l. 3. de Rebus Siculis c. 6. apud Murator. to. 10. col. 972. *Quilibet equorum ad posteriora equi grani modium mancipavit; pedites vero singuli singulas Thuminos assumpserunt. Sic ergo per amica noctis silentia festinanter roccam eamdem victualibus aliisque necessariis munierunt.* Charta Alphonsi Arag. Regis an. 1450. pro Carmelitis Neapol. in Bullario Carmel. pagin 620. *De Thuminis salis 12. ad justum Thuminum & mensuram nostræ curiæ de sale nostræ curiæ sistentes in fundico seu gabella salis civitatis nostræ Neapolis, ..., pro usu dicti monasterii .... liberaliter elargimur.*

¶ THUNGREVIUS, Præpositus villæ. Vide Spelmannum & infra *Tungravio*.

¶ THUNITIA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. pagin. 262. *Potu recepto dictoque Tu autem* (post refectionem Papæ & Cardinalium,) *surgit diaconus, & tenet Thunitiam, dum gratiæ referuntur.* An *Tunicam*?

THUR, Getarum & Gothorum Deus, cui *sanguinem mactabant hominum*, ut est apud Dudonem l. 1. de Morib. & Actis Normano. p. 62. Hunc *Martem* putabant, ut habet Willelmus Gemetic. l. 2. c. 4. Adde Ordericum Vitalem l. 4. p. 513. *Thor* appellatur in Historia S. Cuthberti.

THURARII, Pigmentarii. Vide Interpretem Juvenal. Sat. 1. v. 52. [Firmicus l. 8. c. 25. *Thurarii, pigmentarii, &c.* [Tertullianus de Idolatria c. 11. *Ecquid majoris opera & erga dæmonia Thurarius?* i. qui thure fumigat.]

THURARIUM, Acerra. Vide in *Acerra*.

THURCIBOLDUS. Vide supra *Curcimbaldus*.

¶ THUREUS. Vide mox in *Thuridus*.

¶ THURIBOLORUM, pro *Thuribulum Lucernæ*, *id est Thuribolorum ex auro cum sua offersuria*, in Donatione S. Rudesindi Episc. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 180. col. 2.

¶ THURIBULARIUS, Idem qui mox *Thuriferarius*, qui in ceremoniis ecclesiasticis defert thus vel thuribulum. Breviarium Sarisber. ann. 1556. *Precedat dyaconus cum subdyacono & Thuribulario*. Charta Eccl. Aniciensis ann. 1312. *Thesaurario ecclesiæ 8. lib. .... Turibulario 10. s. Thuribularius cautet tractum*, in Ordinar. S. Protadii Vesont. p. 28.

THURIBULUM, Vas, in quo thus reponitur, [*Vaissiau à encens*, in Gloss. Latin. Gall. Sangerman. MSS.] inter minilleria sacra vulgo accensetur. Alcuinus Poem 3.

Hic quoque Thuribulum capitellis undique cinctum,
Pendit de summo fumosa foramina pandens,
De quibus ambrosia spirabunt thura Sabæa,
Quando Sacerdotes Missas offerre jubentur.

Dudo lib. 2. de Morib Normann. p. 153. *Thuribulaque inauditæ amplitudinis & pretiis auro confecta delegavit.* Leo Ostiensis l. 1. c. 58. *Thuribulum argenteum inauratum, &c.* Occurrit passim. Sed audiendus interim Joan. de Janua: *Thuribulum, a thus, & bolus, componitur, vel quod ibi thus mordetur & crematur: vel quod thuris bolos, i. morsellos cremat.* Ita nugantur recentioris ætatis Grammatici. [Audiendus quoque est Amalarius in Eclogis de Officio Missæ, ubi de Mystica *Thuribuli* significatione loquitur: *Portatur & Thuribulum, quod Christi corpus significat, sicut scriptum est in eadem Apocalypsi*: Alius Angelus venit, & stetit ante altare habens Thuribulum aureum. *Quod sic expositum est. In conspectu scilicet apparuit Ecclesiæ, factus ipse Thuribulum, ex quo Deus odorem suavitatis accepit, & propitius factus est mundo.*] De Thuris seu incensi primævo usu in Ecclesia, vide Durandum l. 1. de Ritib. Eccles. c. 9. & Jacob. Petitum in Notis ad Pœnitentiale Theodori p. 135. 136.

TURABULUM. Glossæ antiquæ MSS *Turibulum, turabulum, quod Græci Tymarion dicunt.* Mox: *Turibulum, ubi thur incenditur.*

THURICREMIUM, *Incensarium, quia in eo crematur thus*, Ugutioni. Joann. de Janua habet *Thuricremulum*, subditque, consuevisse dici: *Pone thymiama in Thuricremulo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Thuricremulum, Encencier.*]

THURIDUS, *& Thureus, de thure existens, vel ad thus pertinens, vel fumosus. Hieronymus super Isaiam*: Unusquisque altius quærat auxilium faciem Thuridam pallore circumferens. Joan. de Janua Leg. *Luridam.* [Glossæ Sangerman. Lat. Gall. MSS. *Thuridus vel Thureus, de encens, ou pertenant à encens.*]

THURIFERARIUS, Acolytus, qui *incensarium* in Ecclesia defert, qui & *portator thuribuli* dicitur ab Hugone à S. Victore l. 1. Speculi Eccl. c. 7. *Per Ceroferarium & Thuriferarium intelligimus Sanctos, qui præcesserunt Testamentum.* Vide Durandum lib. 4. c. 5. [& supra *Thuribularius.*]

THURIFEX, *Sacerdos: Thurificium, Sacerdotium: Thurificina, locus, ubi thus efficitur, vel spargitur, vel sacrificatur.* Ugutio [& Joh. de Janua. Gloss. Sangerm. MSS. Lat. Gall. *Thurificina, Lieu à faire encens, ou à sacrefier de encens.*]

THURIFICARE, Thura adolere, sacrificare. Acta Marcelli PP. *Deferatur tripoda, & Thurificent Majestatibus.* Lex 12. Cod. Th. de Paganis: *Namque omnio loca, quæ thuris constiterit vapore fumasse, si tamen ea in jure fuisse Thurificantium probabuntur, fisco nostro adsocianda censemus.* Consuetudines Floriacensis Monasterii: *In die dedicationis Ecclesiæ post officium debent duo Sacerdotes capati omnes cruces Thurificare, duobus servitoribus comitantibus cum acerris & plurimo incenso.* Occurrit passim in Vitis SS.

THURIFICATI. Vide *Sacrificati*.

¶ THURIFICINA, THURIFICIUM. Vide supra *Thurifex*.

¶ THURNUM, Culcitra. Vide in *Torale* 1.

THUS MASCULUM. Ugutio: *Thus, quædam materies apud nos dicitur Masculum, quia fit natura rotundum, in modum testiculorum, reliquum vero planum & pene scabiosum.*

¶ THWELFINDUS. V. *Sixhindi* & *Thyshuti*.

THWERTNIK. Charta Regia Angliæ Ricardi II. apud Spelmannum: *Concessimus etiam communitati prædictæ* (Cestrescira) .... *quod habeat omnes libertates, eidem communitati per Ranulphum dudum Comitem Cestriæ concessas, &c. Concessimus etiam, quod Vicecomes noster, aut hæredum nostrorum, qui pro tempore fuerit in dicto Comitatu, de cetero faciat executiones pro debitis recuperatis & recognitis in Comitatu vel Scaccario Cestriæ, aut in itinere Justiciariorum, qui pro tempore fuerit, absque aliquo capiendo pro executione hujusmodi facienda, licet etiam præteritis temporibus usum sit, prout per chartam habet ipsa Communitas. Quod si aliquis in curia nostra culpatus fuerit, per Thwertnik se defendere possit, quia hæc defensio est contraria legi communi, nutrix malorum, pacis æmula, & damnosa populo pacifico. Volumus etiam de consensu & requisitione dictæ communitatis, ordinamus & præcipi-*

cipimus, quod dicta defensio per Thwertnik de cætero non allocetur, sed annulletur totaliter & damnetur, prædictaque charta in eo puncto vacua sit & nullius effectus temporibus duraturis.

☞ Anglis *to thwart* est impedire, contradicere, adversari, & Anglo-Saxon. *Nic*, particula negans: an inde *Thwertnik* quasi esset species contradictionis, qua quis negat aut falsi arguit quod objicitur?

¶ THYAPHAD, inter personas viliores numeratur in Lege Wisigoth. l. 9. tit. 2. §. 2. cujus locus exstat in *Compulsores*. Vide *Thynphadus*.

¶ THYELFINDUS. Vide in *Sixbindi*.

¶ THYMALLUS, Θύμαλλος, Piscis genus. Isid. lib. 12. cap. 6. *Timallus ex flore nomen accepit; Timum quippe flos appellatur: nam dum sit specie gratus & sapore jocundus, tamen sicut flos flagrat, & corpore odoris exspirat.* Melius apud Papiam legitur, *Thymallus*, a *Thymus*, & *fragrat*, pro *flagrat*. Joann. de Janua præfert *Timalus*, minus recte. Rumplerus Hist. Formbac. libr. 1. apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 433. *Quamvis Timalli etiam in Œno capiantur, sunt tamen rarissimi.* Vide Sanct. Ambrosium l. 5. Hexaem. capit. 2.

¶ THYMELE, THYMELICI. Isid. lib. 18. Orig. c. 47. *Thymelici erant musici scenici, qui in organis & lyris & citharis præcinebant; & dicti Thymelici, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod Thymele vocabatur. Scenici & Thymelici*, apud Vitruvium l. 5. cap. 8 *Thymeles*, meminerunt Martialis l. 1. Epigr. 5. Juvenalis Sat. 1. Codex Theod. lib. 8. tit. 7. leg. 21. & 22. ubi habetur *Thymela*. *Thymelicorum* vero mentio fit in eodem Cod. Theod. l. 15. tit. 7. leg. & 12. in Digesto leg. 4. de his qui not. infam. & leg. 11. de Pollicitat. & alibi; unde emendandæ Glossæ MSS. ubi perperam *Temelici*, *Jocalatores*; legendum enim *Thymelici*, ut & in aliis, ubi habetur *Temellini*. Salvianus l. 6. de Gubern. Dei per *Thymelicos* intelligit Joculatores seu mimos, qui scurrilia exhibent in theatris. Vide Suicerum in Thesauro v. Θυμελικοὶ & alios Scriptores ibi laudatos.

THYMIAMA, dicitur Ugutioni, *quædam confectio diversarum specierum, quam Sacerdos in altari Thymiamatis adolebat.* Exod. 30. *Sume tibi aromata, stacten, & onica, galbanum & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia, faciesque Thymiama.* Nude, thus, incensum. Codex Epistol. S. Bonifacii Archiep. Moguntini Epist. 143. *Sanctitati vestræ direxi sabanum unum, facitergium unum, & modicum Thymiama.*

THYMIAMATERIUM, Thuribulum, vas, in quo *thymiama* servatur. Ordo Romanus: *Teneat Thymiamaterium aureum pro foribus ponit incensum, & pergat ante Pontificem thuribulum.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Et Thymiamaterio usquequaque satis mirabili, auro & gemmis bene elevato in sublimi, hunc sanctum devotissime nobilitavit. Erat enim hoc ad plane conveniens Thymiamaterium, Thuribulo aureo à Gauzlino Abbate mirabilium factore patrato, cujus opus splendescit præ omnibus, quæ vidimus.* [Anastasius in Silvestro PP. *Thymiamateria duo ex auro purissimo pens. libras 30.* Ejus peculiarem usum ostendit idem Anastasius in Sergio: *Hic fecit Thymiamaterium aureum majus cum columnis & cooperculo, quod suspendit ante imagines tres aureas B. Petri Apostoli, in quo incensum & odor suavitatis festis diebus, dum Missarum sollemnia celebrantur, omnipotenti Deo opulentius mittitur.* Rursum occurrit apud Guidonem lib. 2. Discipl. Farfensis c. 23. in Libello de successoribus S. Hidulphi apud Calmet. tom. 2. Hist. Lothar. col. 55. in Vita S. Leonis IX. PP. to. 2. Aprilis p. 644.] Thurificationis vero usum in Ecclesia perantiquum esse probat Menardus ad librum Sacramentorum Gregorii Magni pag. 195. 362. 373.

¶ TIMIAMATHERIUM, Romualdo II. Archiep. Salern. to. 7. Muratorii col. 81.

¶ THYMIATERIUM, Eadem notione, Gr. Θυμιατήριον, in Actis SS. Martii to. 3. p. 716. & supra in voce *Cantzila*. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in Θυμιατόν.

¶ TIMIATERIUM, apud Murator. to. 3. pag. 506. col. 2. not. 69. è Codice MS.

¶ TYMIAMATERIUM, eodem to. 3. p. 253. col. 1.

¶ THYMIATHIZARE, Thus incendere. Guido l. 1. Discipl. Farf. c. 54. *Præcedant duo sacerdotes in cappis, & stent à latere altaris hinc & inde tenentes duo thuribula Thymiathizantes aram desuper.*

THYMPHANA, *Modiolos rotarum dicere possumus.* Gloss. Longob. S. Germani Paris. ex Gloss. antiq.

¶ THYNPHADUS. Vide *Thiuphadus*.

¶ THYRSUS, Cerea fax, Gall. *Torche*, sic forte dicta, quod filum cera obductum baculo circumvolutum esset, ut hedera, Thyrso Bacchi. Vita B. Bernardi Pœnitentis, to. 2. Aprilis p. 677. *Ardenti Thyrso & infusione liquentis ceræ scissuras illas & læsiones pedum urere consueverat.*

¶ THYSIASTERIUM, Gr. Θυσιαστήριον, Altare. Geso Abbas de Corpore & Sanguine Domini apud Murator. tom. 3. Anecdot. pagin. 300. *Petrus* (Alexandrinus) *tempore episcopatus nunquam in cathedra sua sedere voluit.... quoniam quoties Thysiasterium* (Thysiasterium) *ascendebat, splendor igneus de ipsa sede egrediens ei apparebat.* Vide Suiceri Thesaurum in Θυσιαστήριον.

THYTHUITI. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 69. *De Thythuiti hominis wera, debeat reddi secundum legem 30. solid. ad manbotam, id est hodie 5. mancæ, de Twelfhindo, id est Thayno, 120. solid. quæ faciunt 20. mancæ.*

¶ THYUPHADUS, post Duces & Comites & ante Vicarios & Gardingos numeratur, in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 2. § 8. cujus locus exstat in *Gardingi*. Vide *Thyaphad*.

¶ THYYHINDI, inter homines liberos primi recensentur in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 76. Vide locum in *Sixhindi*.

TIA, Amita, Gall. *Tante*. Vide *Thiue*.

¶ TIARA, Mitra Abbatis. Gesta Abbatum Lobiens. to. 6. Spicil. Acher. p. 638. *Tiaram gessit 18. mensibus Nicolaus Abbas.* Gloss. Latin. Gall. Sangerman. *Tiara, mitre: vel pileum sacerdotale, chapiau de feutre.* Occurrit etiam pro mitra episcopali, sed alias nunc enim solum dicitur de Papali, quam aliter vocant *Regnum*, ut supra observatum est. Vide *Thiara*.

¶ TIARATUS, Qui gestat tiaram. *Tiarati Reges*, apud Sidonium l. 8. Epist. 3. Vita S. Guidonis Abb. to. 3. Martii p. 917. *Vir stola candida indutus ac mirabiliter Tiaratus.* Vide *Neutri*.

¶ TIARIES, *Portitores signorum*, in Glossis Isidori. Post Grævium emendo *Triarii*.

¶ TIBIA PETASONIS, Tibia porci, seu Perna, Gall. *Jambon*. Vide locum in *Petaso*.

¶ TIBIARIUS, Αὐλοποιός, in Glossis Lat. Græc. & Gr. Lat. Qui facit tibias.

¶ TIBIATOR, Qui canit tibia. Sanutus l. 2. *Sint quatuor tubatores, tibicines, Tibiatores, & qui sciant pulsare nacharas.* Quid discriminis sit inter *Tibicines* & *Tibiatores* non percipio.

¶ TIBICINARE, Tibia canere, Tertulliano de Anima c. 38. & Fulgentio Mytholog. l. 3. c. 9.

¶ TIBICINATOR, Αὐλητής, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Græc. Lat. Αὐλητής, *Flator*, *Tibicinator*, *Tibicen*, *Subulo*, *Vagus*.

TIBI-

TIBICINES, *Fulcra bifarea, quibus domus sustentatur, quæ aliter Destines dicuntur*. Jo. de Janua.

TIBIN, *Scirpus, vel genus vasculi in modum scrinii, ex virgultis agrestibus contextum*. Jo. de Janua.

TIBRACA, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

TIBRILLUM. Charta Ludovici Pii Imp. pro Abbatia S. Dionysii apud Doubletum p. 740. *De lignis dentacis mensuræ quæ nudi* [leg. *Modi*] *appellantur mille centum: de melle secundum consuetudinem: de Tibrillo carra duo: de modiis sedecim*. [*Tribillum* non clariori notione ex eadem Charta edidit Mabillonius l. 5. Diplom. p. 392. at in alia ibid. p. 520. habet *Tibrillum*, ubi melius definire non ausim.] Eadem habentur in Charta alia Sandionys. firmata in Synodo Suessionensi ann. 862. apud eumd. p. 794.

TICHODIFRUS, ex Gr. τειχόδιφρος, *genus machinæ ex rei suæ commoditate Græca appellatione vocabuli sumpsit exordium, eo quod per hunc facilior in murum pareiur ascensus, ante balistæ semper ducendus accessum, quo protectior eadem balista operetur*. Vide reliqua apud Anonymum de Machinis bellicis, subjectum Notitiæ Imperii.

TICIMIUM PECORIS, [f. pro *Tintinnum*,] in Legibus Adelstani Regis. Vide *Blanborum*.

¶ TIDAM, Species navis, si tamen vera lectio est. Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 8. *Quædam Tidam onerata tribus aliis machinis terræ Tenpani applicuit post meridiem ad littus maris dicti castri, & ipso die exonerata de dicta Tidam in terra aguinibus & parvis dictarum machinarum. Supervenerunt die crastino dicti dies in aurora tres galeæ dicti Regis Roberti, quæ ceperunt dictam Tidam cum residuo dictarum machinarum, & combusserunt ea*. Pro *Tidam* legi posse *Tidina* suspicio est ex sequenti voce; quare pro *de dicta Tidam in terra aguinibus & parvis dictarum machinarum*, lubens restituerem, *de dicta Tidina in terra cum aguinibus parvis dictarum machinarum*.

¶ TIDINA, Navis Ecclesiæ, si recte divino. Chronico Januense apud Murator. to. 9. col. 32. *Qualiter autem Januenses prædictis captionibus interfuerunt, & auxilium præbuerunt, scriptum erat literis aureis in Tidina S. Sepulcri*. Vide *Tidam*.

TIENMENTALE. Vide *Tenmantale*.

¶ TIERTIUM, ut *Teetium* 1. Vide in hac voce.

TIGELLUM, pro *Tigillum*. Occurrit in Vita SS. Severini & Victorini n. 12. [Vide *Sparro*.]

¶ TIGNA, Tinea, scabies, porrigo, Gall. *Teigne*, vel ut alii efferunt, *Tigne*, Ital. *Tagna*. Vita B. Bartholomæi, to. 2. Martii p. 666. *Cum puer quidam... morbo, quem Tigna dicunt Hetrusci, caput infectum gestaret signans cum signo crucis illico mundatum aspexit*.

¶ TIGNEA, Tinea, Gall. *Tigne*, vel potius *Teigne*, vermis notus. Charta Archivi Villæ novæ: *Ne demoliri Tignea vel vermibus actum in tempore ... scripturæ debet memoriæ commendari*.

TIGNUM, *Genus bestiæ, formicini generis*, in Glossar. Langobard. S. Germani Paris. ex Glossis antiq. [Forte legendum est *Tinea*, vermis qui corrodit vestes.]

¶ TIGRAN, TEGRANNUS, &c. Ager, ut videtur, terra, territorium. Tabularium Rotbon. *Riwalt dat Tigran Bot.. anno 20. imperii Glodowici*. Ibid. *Dat Tigran Fabr, excepto unum campum*. Rursus: *Vendidit villare de suo Tegranno*. Iterum: *Dat totam suam hereditatem in Alarac, excepto medietatem unius Tigran*. Iterum: *Aluuoe venit ad Rotbon. ut moderaretur tributum suæ Tegrannæ*. Denique apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan col. 74. *Turra ex Tigranno Acun in Landon*.

TIGRIS, Ensis, Spatha. Gregor Turon. de Gloria Confess. capit. 42. de Nunnino quodam Tribuno: *Prævolutum ad beati sepulcrum, cum diutissime orasset, extracto de vagina Tigre, lapidem qui super venerabile sepulcrum habebatur, nemine vidente, percussit*. Isidorus ait, Persis, Medis, & Græcis *Tigrim*, sagittam appellari.

¶ TIGRONUS, pro *Trigonus*, Species patibuli versatilis suspendendis movendisque in foco lebetibus. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. l. 1. c. 98. *Duo quoque Tigroni uterque de tribus lignis licet imparibus angulis sint facti, qui in modum ostiorum huc & illuc versari possint: in his pendent catenæ, quibus caldaria suspenduntur, &c.*

¶ TIGULI, *Foramina quibus exigit fumus*, in veteri Vocabulario juris utriusque.

TIGURIUM. Vide *Tegorium*.

TIHINDUS. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 9. *de Tihindi hominis* (interfecti) *wera debent reddi secundum legem 30. solidi ad manbotam*. thpyhindenman dicitur in Legibus Alvredi Saxonicis, apud Lambardum, ex Saxonico ibpy, *duo*, & hynd, vel hund, centum: ita *Tihindus*, homo est, qui in æstimatione capitis ducentorum solidorum censetur.

TIHLA, seu tihtla, Saxonibus Accusatio, postulatio, compellatio, quasi *titulus accusatorius*. Leges Canuti Regis Angl. c. 62. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena ad tantum laborem veniat, ut plegium non habeat in prima Tihla, i. accusatione, ponatur in carcanno*. Leges Henrici I. Angliæ Regis c. 10. *Differt etiam an aliquis cum suo vel alterius homine causam agat, & si quid in actu, vel in sola Tihla consistat*. Cap. 45. *De nemore in aperto per Tihlam nemo respondeat, nisi sit ibi captus, vel sit homo ejus, cujus est nemus*. Cap. 57. *Inter homines aliorum Comitatuum observetur, & de Tihla pariter veniant in curiis, &c.* Adde c. 59. 64.

¶ TILANS, [illegible], in Glossis Lat. Gr. Forte [illegible], inquit Vulcanius. Desideratur hæc vox in Glossis Græc. Lat. sed habetur [illegible], *Tilaus, vermiculus, verbis*. An *Tinea*?

¶ TILEA, pro *Tilia*, Gall. *Tilleul*, in Descriptione censuum Monasterii de Criseoone.

¶ TILETUS, Schedula qua quis in jus vocatur. Statuta Avenion. l. 2. rubr. 2. art. 1. *Statuimus quod deinceps ... omnes citationes cujuscumque judicis ... fiant in scriptis, per Tiletum tabellionatum, cum clara expressione ad quid, ad cujus instantiam, ad quam diem, horam, locum, & locum loci, ac coram quo quis citetur... Volumus etiam, quod prima citationi judicis delegati, copia commissionis literis ac Tileto ante subsignationem notarii inseratur, aut dicta copia tabellionata literis ac Tileto alligetur*. Rursum occurrit eod. l. rubr. 6. art. 11. Videtur detorta vox à *Titulus*: nisi forte legendum sit *Biletus*. Vide *Billa* 1.

¶ TILHA, Saxon. Accusatio. Vide *Tihla*.

1. TILIA, Modus agri vel vineæ. Vide *Telia*.

2. TILIA. Charta Corbeiensis: *Concessimus ipsi & heredibus suis jure hereditario singulis diebus panem unum monachorum, in quinque festis singula sextaria vini & in Quadragesima unam Tiliam lardi, quæ omnia solventur de præpositura monachorum, inde est ligius homo Ecclesiæ*. An *Tibia lardi*, seu perna, Gall. *Jambon*? an *Pecia*, frustum, membrum? Vide *Pecia*.

¶ TILIATUS, Tiliosus, *ensibilis, flexibilis, vel tiliam pertinens*, Johanni de Janua. Glossæ Latin. Gall. Sangerm. *Dolosus, Tilleux*.

¶ TILIENSIS CLANGOR. Vide *Titiensis*.

¶ TILLIOLUS, à Gallico *Tilleul*, Tilia, in Chartulario S. Vandregesili to. 2. p. 1455.

TILLUM. Vita S. Samsonis Episc. Dolens. l. 1. cap. 16. *Vinum poculo miscuit, Tillum quoddam fricans, dedit ei bibere*. [Nescio an huc pertineat vox Gallica *Tille*,

Tillé, in Pedagio Bepalm. ex Chartul. 21. Corb. fol. 359. v. *Carette a roisins, a mortiers*, Tille, *&c.*

TILPTALIUM, *Linteolum minutissime carminatum, sive carpia*. Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. ex Græc. τιλτε, linteamenta, apud Wginetam, vel τιλτὸς, discerptus, unde τιλτὸς μιτὸς, linteum carptum. Vide *Carpia*.

¶ TIMALLUS, Timalus. Vide *Thymallus*.

¶ TIMAR, seu *Timariorum prædium*, apud Turcas, Pensio, vel stipendium, vel reditus bene meritis militibus assignatus in prædiis & possessionibus castrorum oppidorum, pagorum, agrorum, vel in percipiendis decimis aliisve fructibus, cum præfectura illorum locorum, vulgo *Timarion*, commenda, dynastia, reditus 9000. asprorum & infra. Ita *Meninski*. Simile est apud nos *Feudum*.

¶ Timarati, Timaratores, & vulgatius *Timariota*, nonnunquam *Timarei*, Gall. *Timariots*, Iidem fere qui *Milites limitanei*, Vassallorum genus apud eosdem Turcas, qui prædia possident *Timaria*, ea conditione, ut militent ipsi, si jubeatur, cum certo equitum numero, majori vel minori, habita *Timarii* valoris ratione. Passim memorantur apud Scriptores de rebus Turcicis. V. Jovium Hist. l. 24. Georg. Hornium Orb. Polit. p. 33. Gallicam Descriptionem Status Turcici, Diarii Europæi continuationem, Ottonis Menckenii animadversion. & supra vocem *Flamburum*.

TIMBERLODE, Servitutis genus, quo vassallus obligatur materiam sive lignum de silva, ubi prosternitur, ad domini sui domum devehere: a Saxon. Timbre, Anglis, *Timber*, i. lignum, tignum, & lade, Anglis *load*, onus. Occurrit apud Willel. Thorn. an. 1364. *Et debent pro qualibet Swelinga 14 den. per annum, pro sabippesbere, Timberlode, & berdlode, vel cariare extra Waldam per mare, vel per terram, ad monerium prædictum.*

TIMBRELIUS. Parvus cœtus. Sic Skenæus de verborum significatione.

¶ TIMBRELLUM, Genus tormenti, eidem Skenæo de verbor significat. Idem quod *Tumbrellum*.

TIMBRIUM, Fasciculus, vel certus numerus pretiosarum pellium, cujusmodi sunt Marturum, Murium Ponticorum, &c. quæ ab exteris regionibus deferuntur: Gallis *Timbre*. In Glossis antiquis MSS. lego: *Timbre, locus propellium*. Sed an huc pertineant, vix putem. Charta Sweciea an 1314. apud Schefferum ad Chronicon Archiepisc. Upsaliensium p. 228 *Unam ulnam telæ vel ejus valorem, de quolibet aratro. De qualibet Timbria pellium variorum, unam pellem meliorem*. Fleta l. 2. c. 12. §. 8. *Lunda pellium continet 32. Timbria*. Skenæo de verbor. significat. *And timmer ofskins*. Charta Communiæ Rotomagensis ann. 1207. *Unde nos de unaquaque navi habebimus unum Timbr. martrinarum, vel 10. libras, si mercatores navis jurare poterunt, quod martrinas non invenerint emendas ad portum, in quo chargiaverunt, neque id fecerint pro consuetudine nobis auferenda*. Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *La nef qui vient de Yllande doit a la Viconte 20. s. Item au Chastel de Rouen un Timbre de martres, ou 10. livres tournois, premierement reçeu le serment des merchans que il ne pourrent trouver a vendre ledit Timbre ès parties d'Yllande où la nef fut carchie, & se elle apporte ledit Timbre, les merchans jurerent que il fu acheté ès parties d'Yllande, & n'est pas a rechevoir ledit Timbre autrement*. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. *Pour 60. Timbres & 31. pel sans conroy, & sans appareil, contenans chacun Timbre 60. peaux, &c.* [Tabular. Latiniac. fol. 241. *Le Timbre de vair, c'est assavoir quarente peaulx basties, 1115. den.*]

TIMBRUM. Charta Martini Regis Aragonum apud Brizium Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 1. c. 47. *In quo quidem calice aureo supradicto sunt signa sequentia, videlicet in pede tres esmalti, duo Timbra, & unus crucifixus Jesu-Christi, & in pomo, qui est in medio sex esmalti, duo ad signum Aragon, &c.* Ubi *Timbrum*, pro scuto insignium seu armorum videtur sumi. Vide *Tymbris*.

¶ TIMIAMATHERIUM, &c. Vide supra *Thymiamaterium*.

¶ TIMIDUS, Horribilis, qui timorem incutit. Miracula B. Ægidii to. 3. Aprilis p. 244. *Subito eam arripuit infirmitas quædam horrenda multum & Timida non modicum omnibus assistentibus.*

¶ TIMO, pro *Temo*, Gall. *Timon*, Ital. *Timone*. *Timones quadrigæ*, in Literis an. 1253 to. 4. Ordin. Reg. Fr. p. 634. *Timo navis*, gubernaculum, seu gubernaculi manubrium, iol 6. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 394. *Franciæ Timonem obtinere*, Franciæ regnum gubernare, in Charta an. 1103. to. 5. Annal. Bened. p. 461. Phrasis Gallica *Tenir le timon des affaires*. Vide *Temo* 1. & 2.

TIMONAGIUM, [Idem quod *Themonaticum*. V. in hac voce.] Charta Willelmi Cardinalis Archiep. Remensis an. 1182. *Forisfactum quoque de Timonagio nobis per 7. solidos & dimidium emendabitur.* [Charta Johannis Comit. Suession. an 1230. *Ecclesiæ S. Medardi Suession. dedi in eleemosinam puram & perpetuam Timonagium quod habebam in locis infra scriptis ... cum omni jure & dominio quod habebam in Timonagio supradicto, quod tale est, videlicet quod mihi pro qualibet quadriga, quæ vino onerabatur, in dictis locis, tres oboli Suession. monetæ debebantur.*] Ch. Radulfi Com. Suessi on. an. 1233. pro Communia Nantoliensi: *Homines etiam de Nantolio, si opus fuerit, poterunt cheminum meliorare sine mesfacere. Timonagium autem & theloneagium quæ habebam apud Nantolium, cum emendis inde provenientibus concedo dictæ Ecclesiæ, &c.* [Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1967. *Cum ego haberem quoddam Timonagium in decima dom. Prioris de Brandenfleeb, &c.*]

¶ TIMONATICUM, Vide *Themonaticum*.

¶ TIMONUS, Gubernaculum navis, seu gubernaculi manubrium, Gall. *Timon*. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino e MS. Sangerman. *Sunt etiam necessarii ad unam navem tres Timoni, scilicet duo in capeia & unus superfluus habentes longitudinis XVI. goas & latitudinis IX. palmos.*

¶ TIMORANTER, Timide, in Actis B. Christinæ to. 4. Junii p. 298.

TIMORARE, Timorem incutere, apud Ottonem Morenam in Hist. Rer. Laud. p. 46. 54.

¶ TIMORATIUS, Cum majore reverentia, in Glossario Barthii, to. 3. Reliq. MSS. Ludewig. p. 418. ex Guiberti Hist. Palæstina.

TIMORATUS. Wippo de Vita Chonradi Salici p. 428. *In Dei servitio Timorata, in orationibus & eleemosynis assidua*. Gesta Innocentii III. p. 77. *Devotus & timoratus*. Ditmarus lib. 2. *Filiam bene timoratam, &c. Humiliter & timorate*, apud eumdem lib. 3. Fulbertus Carnot. Epist. 40. *Hærebam timorate suspensus & exspectans, &c.* Occurrit non semel: [nostris *Timore*, Dei timidus & a levibus culpis aversus. *Timoratus & totus plenus Deo*, in Chronico Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 735. Adde l. 2. de Imit. Christi, c. 10. n. 3. &c]

¶ TIMOROSE, Timide. *Murmurabatur latenter & Timorose*, Rolandino Patavino in Chron. Tarvisino apud Murator. to. 8. col. 304. Paolo alia notione Statuta Canonicorum Regul. sæc. XIII. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 87.

...... Servire Deo sapienter
Atque Timerosoque decenter ad hæc, & ovanter.

TIMOROSUS, Timidus, Gallis *Peureux*. Constantinus Afric.l. de Gradibus: *Timorosos & cardiacos confortat*. Utitur hac voce non semel, ut & Albertus Argentin. in Chronic. p. 155. [necnon Rolandinus Patav. apud Murator. to. 8. c. 255. & alii.

¶ TIMPA, f. Limbus. Joh. Buschius de Reformat. Monaster. c. 3. *Tunc dixit Archiepiscopus, accipiens Timpam cappæ Præpositi: Non obest vobis, &c.*

¶ TIMPANI. Vide *Tinpeni*.

¶ TIMPORA, pro Tempora, sæc. 3. SS. Benedict. part. 1. p. 182. & alibi.

¶ TIMULUS, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. ἀνωφρις, ἐξάγουσι τιπεχόμενον τοῦτο. Martino videtur addendum ὑδάτων, ita ut *Timulus*, si genuina lectio est, idem sit quod *Tippula, bestiolæ genus sex pedes habentis, sed tantæ levitatis, ut super aquam currens non desidat*, ut habet Festus: ad quem vide Scaligerum.

¶ TIMURUS, Piscis species, eadem forte quæ Italis *Timalo*, in Statutis Placentiæ fol. 79. v.

1. TINA. Lib. 3. Reg. c. 10. *Attulit ex Ophir ligna Tina multa nimis, &c.* Ubi editio Gr. ξύλα ἀπελέκητα, *securi non dolata* ligna, inquit Eucherius, & ex eo Papias, de quibus Salomon gradus fecit in Domini domo, incognita etiam peritioribus Judæorum. Glossa: *Imputribilia, spinosa, in similitudine albæ spinæ Tina candida sunt & rotunda, & invenitur in Bibliis correctis duplex litera i, scilicet Tiina, vel Tina per simplex i.* Ita etiam Jo. de Janua, & Auctor Mamotrecti.

2. TINA, seu TYNA, Vas grande ligneum tam lavationibus quam condendis vinis paratum, quod vocabulum usurpatum a Varrone tradidit Nonius. Nostri etiamnum *Tine* dicunt. Apitius l. 3. de re culin. c. 2. *Rate suffundes liquamen, quod satis erit, & olei medium, & commiscebis in Tina cum pulpis.* Additio ad Willelmum Gemeticensem p. 317. *Et aliquando in ipsa solemnitate solebat unam Tinam plenam terris, & thuribulis, & candelabris, ... ante altare sanctæ Trinitatis portare, ipsamque pro suis peccatis Deo ibi offerre.* [*Tina communis, quæ capere potest 20. summetas racemorum*, in Inventario an. 1292. e Schedis D. *le Fournier*. Adde Statuta Massil. l. 2. c. 1. §. 7. Montis-regalis p. 312. Vercel. fol. 189. v &c.] Utuntur etiam Hepidanus de Vita S. Wiboradæ c. 20. Cæsarius l. 3. c. 47. Acta S. Tyrsi Mart. n. 25. Fortunatus in Vita S. Radegund. c. 17. vetus Charta securitatis apud Brisson. de formul. pag. 647. Joannes Laudensis in Vita Petri Damiani n. 22. Jo. de Burnino Archiep. Viennensis de Stephano Diensi Episcopo, in Vita S. Joan. Episcopi Tragur. p. 4. Johan. Longinus in Actis S. Stanislai n. 18. &c.

TINUM, Eadem notione. Notæ Tyronis pag. 149. *Cunava, cavea, Tinum, &c.* [Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2 Martii pag. 166*. *Erat unum magnum Tinum plenum pice liquefacta.*

3. TINA, Pilei species, in modum forte ac formam *Tinæ* confecta, cujusmodi fere sunt Clericorum isti pilei, quos *Bonnets carrez* dicimus. Synodus Sodorensis in insula Manniæ c. 7. *Statuimus quod omnes Capellani, Diaconi, & cæteri ministri altaris honeste & devote ... non capuciis in capitibus, nec Tinis, vel pileis, aut chirothecis in manibus ... ad divinum officium accedant.*

¶ TINASIUM, Torcular, vel cella vinaria, ubi sunt *tinæ*. Charta an. 1169 apud Murator. delle Antic. Estensi p. 336. *Et si vellet Tinasium vel vegetem majorem; & Petor elegit terram cum vineis & Tinasium*. Vide *Tina* 2.

TINC, *Lige* exponitur in glossa interlineari in Grammatica MS. Smaragdi.

TINCA, apud Mundinum de Anatomia p. 172. Italis *tinca* est piscis, qui Lat. *Merula*, Gallis *Tenche*. Ausonius in Mosella:

Quis non & virides, vulgi solatia Tincas
Norit?

[Cardanus de rerum varietate lib. 7. c. 42. *Tincarum decocto maculas omnes tolli existimant; quoniam lentum sit ac viscidum, unde materiam maculæ ad se trahat*. Vide Hofmannum.]

¶ TINCMAN, Decanus. Vide in *Tungin*us.

1. TINCTA, Tinctura. Lucifer Calaritanus lib. Moriendum esse pro Dei filio: *Recordare ... quantos per abrupta una Tincta subscriptionis tuæ dejeceris.* Id est una subscriptio, quæ *tinctura* vel atramento fit. Hispanis *tinta* etiamnum est atramentum.

2. TINCTA. Diploma Friderici II. Imp. an. 1220. apud Roccum Pirrum in Archiepiscopis Panormitan. *Donamus totam Tinctam nostram ipsius civitatis nostræ Panormitanæ, quæ fit & fieri poterit in futura, cum fundico, & omni jure, & libertate sua.* Infra: *Omnia jura ipsorum Judæorum, & redditus ipsius Tinctæ.* Vide *Tintoria*.

¶ 3. TINCTA. Charta an. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Centum duodenas vitrorum formæ Tincturum*. Bene scyphos campanæ formam referentes intelligit Cl. Editor; sed mallem *Tinarum*, quæ formam hanc sæpius referunt. Vide *Tina* 2. & 3.

¶ TINCTARE, Joh. de Janua, *frequenter tingere a quo Tinctitare*. Vide in hac voce.

¶ TINCTIO, Baptismus. Vide *Tingere*.

¶ TINCTITARE, vel *Tinctare*, *Tabourer, ou jouer des nagaires, ou souvent taindre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Vide *Tinctare*.

¶ TINCTITULA, *Parva tinctrix*, in iisd. Glossis.

1. TINCTORIUM, Eucherio Lugdunensi & Papiæ, *Baptisterium*. Vide in hac voce.

¶ 2. TINCTORIUM, *Gladius*, in Glossis Isidori. Lege & vide *Cinctorium*.

¶ TINCTRIX, Johanni de Janua, Quæ tingit: *Teingneresse*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TINCTURARIUS, Ad tincturam pertinens. *Tincturarias cacabas*, in Charta ann. 1156. inter Instrum. novæ Galliæ Christ. to. 6. col. 40.

TINEA, Scabies, ex Gall. *Tigne*. Occurrit apud Folcardum in Vita S. Joannis Episc. Eboracensis n. 2.

¶ TINEARUM DIES. Vide in *Dies* 3. col. 1488.

¶ TINELLUS, vel TINALLUM, Cœnaculum aulicorum, Italis *Tinello, Diminut. di Tino, vaso grande di legname, nel quale si pigia l'uva, per fare il vino*, ut habent Academici Cruscani, quibus *Tinello* dicitur *nelle corti de' Principi, è il Luogo dove mangiano i cortigiani*, Locus ubi comedunt Aulici. Ordinatio Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. p. 404. c. 2. *Item, sit in exercitio officii dictæ coquinæ unus cocus pro persona dictæ Dalphinæ, & cocus unus alter pro Tinello*. Ibid. pag. 606. c. 1. *Item ordinamus quod prædictus magister hospitii teneat de gentibus dictæ Dalphinæ Tinellum suum ad partem, &c.* Statuta Cisterc. ann. 1390. tom. 4. Anecd. Marten. c. 1520. *In palatio & Tinello domini nostri Papæ & domibus RR. Cardinalium ... dum in ordine legitur in ecclesia, capitulo, collatione & refectorio, &c.* Adde Museum Ital. Mabillonii to. 2. p. 476. 487. 528. 541. Testamentum Cardinalis Ambian. apud Gothofredum ad Carolum VI. p. 760. Concilium Dertos. an. 1429. to. 3. Concil. Hispan. pag. 655. & 656. Itinerarium Adriani VI. PP. to. 3. Miscell. Baluz. p. 399 438. &c. *Tinel* eadem notione dixerunt etiam nostri. Regnerius Satyra 6.

Le Sommelier ou baste est sorti de la cave;
Déja monsieur le maistre & son monde se lave.
Treve avecque l'honneur. Je m'en vais tout courant,
De-

Decider au Tinel un autre different.

Aula magna vulgariter vocata lo Tinel, in Inventar. an.1476. ex Tabul. Flamar. Vide Historiam Dalphinatus to. 2. p. 366.

☞ Quidam vocem hanc non a *Tino* cum Academicis Cruscanis, sed a *Tin*, *Tin*, seu Tintinnabuli sono, quo convocantur ad refectionem, deducunt, unde primum dictum fuerit *Tintinellum*, vel *Tintinellus*, deinde *Tinellum*, vel *Tinellus* per syncopen. Malim a *Tino*; ut enim nos *Vaissean* de vase dicimus, ac de loco ampliori v. g. aula, ecclesia, &c. sic Italos *Tino*, vel *Tinello* de utroque dixisse probabile est. Pro vase legitur in Statutis Montis-regalis p. 313. *Item pro quolibet Tinello, cibrio, & situla magna sol. den. sex.* Vide Tina 2. *Tinellus*, & Menagium in Orig. Ital. & Gall. Tertium hujus vocis etymon indicat Joh. Loccenius, ut mox dicetur in *Tinnulus*.

¶ TINE-MAN, vel TIEN-MAN, Custos forestæ apud Anglos. Constitut. Canuti Regis de Foresta art. 4. *Sub horum (Eoldermen) iterum quolibet sint duo minutorum hominum, quos Tine-man Angli dicunt: hi nocturnam curam & veneris & viridis, tum servilia opera subibunt.* Vide *Teunmantale*.

¶ TINEUM, f. pro *Tannum*, Quernus cortex, Gall. *Tan*. Charta Innocentii III. PP an. 1208 apud Murator. to. 7. c. 888. *Forestum juxta ecclesiam S. Stephani, & de capite pontis de prato, & de Tineis, molendina, vineas, &c.* Vide *Molendinum ad tban*.

¶ TINGATIO, Donatio. Vide *Thingare*.

1. TINGERE, Baptizare, baptismum impertiri. S. Cyprianus epist. 71. *Ut putent eos, qui apud hæreticos Tincti sunt, quando ad nos venerint, baptizari non oportere.* In epist. 23. 25. & 26. ubi Matth. 28 *baptizantes eos*, habet *Tingentes eos*. *Iterato tinctio*, apud S. Leon. ep. 3. V. Conc. Hispal. II c. 7.

¶ 2. TINGERE, f. pro *Tondere*: vox maxime usurpata, ubi de falsa moneta. Vide *Tonsare* & *Tonsores*. Transactio inter Reg. Fr. & Abbatem S. Tiberii ann. 1273. inter Probat. to. 6. Gall. Christ. novæ edit col. 339. *Volentes & concedentes quod dominus Rex & sui successores ibi semper habeant justitias falsæ monetæ, si ibi cuderetur, fieret, & Tingeretur.*

¶ TINGINUS, Decanus. Vide *Tunginus*.

¶ TINGITARE, *Frequenter tingere*, in Glossis a Vossio laudatis lib. 4. de Vitiis serm. cap. 28. Vide *Tinctitare*.

¶ TINGULUM, f. Mappula. Usus Fuldenses: *Camerarius Abbatis procuret cultellos, coclearia & Tingula.* Vide *Toacula*.

¶ TINIARA, Βρῦσις, ἡ σῆψις, in Glossis Lat. Græc. In Græc. Lat. additur *robigo*.

¶ TINIATUM, Σητόβρωτον, in iisdem Glossis. In MSS. Sangerm. *Tiniatus*, σητόβρωτος, Tinea corrosus.

¶ TINNA, Vasis genus. Vide *Gastrum* & *Tina* 2.

¶ TINNELIUS, Extrema pars ejus loci quem alluit fluxus *maris*, Skenæo de verb. signif. p. 158.

¶ TINNHATERIA. Charta an. 1414. e Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Monerius percipit illo die quo molit, unam Tinnhateriam ultra tertiam partem lucri, quod fit in dicto molendino.* Vox ducta a *Tina* 2. Vas majus. Est autem *Tinnhateria*, mensura minor tantum capiens quantum pugillo contineri potest, ut patet ex alia ejusdem rei Charta, ubi pro *Tinnhateria* legitur *Pugnatoria*. Vide *Poinnaderia* & *Pugnanderia*.

TINNIOLUM, Tintinnabulum. Vita S. Hilarii Arelatensis: *Videt se sacris interesse mysteriis, intuetur tunica Aaron quondam Pontificis tegmine decoratum, ... Tinniola etiam commota gressibus incedentis, & interiosecus malogranatis illisa clarum personabant extrinsecus, salutiferumque tinnitum.* Infra: *Fulsit logium pietatis, justitiæ byssinum, continentiæ cingulum, prædicationis Tinniolum, malagranata bonæ spei opere & sermone jugiter sonuerunt.*

¶ TINNISO, κνιπόρμυς, in Glossis Lat. Græc. An *Tintinnaculus*, qui δέρμα κρούει, Qui pellem percutit, verberat, inquit Martinius.

¶ TINNITARE, TINNIPARE, *Sonare, tinnire*, in Glossis laudatis a Vossio l. 4. de Vit. serm. c. 28. ubi pro *Tinnipare* legendum censet *Tintinare*, ut est apud Catullum Epigr 52. Nonius habet *Tintinnare*, ex Nigidio & Afranio.

¶ TINNIVOLENTIA, & TINNIVOLUM, Sonoritas, in Actis SS. Maii to. 7. p. 600.

TINNULUS, Sonitus ex ære aut ferro percusso. Glossæ Lat. Gr. ἦχος ὁ ἀπὸ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, *Tinnulus*: *Tinnitus*. Gloss. Lat. Gr. *Tinnulum*, πλῆκτρον, [κλαγγαλέον. Et mox: *Tinnulus*, ἦχος, &c.] Papiæ, *Tinnulus est sonus liquidus, lenis, & parvus*. Hieronymus in Prolog. in Job. *Interdum quoque & vicinas dulci & Tinnulus fertur numeris lege solutis.* [*Tinnulus vocis* dixit Sulp. Severus in Epistola ad sororem to. 1. Miscell. Baluz. p. 353. adjective vero Catullus 62. 23. *Tinnula vox*, Ovid Met. 4 *Ære Tinnula*; *Tinnulæ chordæ*, Senecæ in Troade v. 833.]

☞ Huc, ni fallor, revocari debet vox *Tintirece*, qua utitur le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Là veissiez lances brissier,
Ja ne se set nus conseillier;
Là oissiez tiel croissereco,
Et for heaumes tiol Tintirece.

Ubi *Tintirece* sonitum armorum galeas percutientium denotat.

A *Tinnulo*, vel *Tinniolo*, dictum volunt Regum Palatium, quod ut in monasteriis fieri solet ad *Tinnulum*, seu *tinnitum* campanæ singuli regii Palatii domestici ad epulas cierentur: indeque *tenir tinel* nostros dixisse pro *Curiam solemnem celebrare*. *Cola de Benevento* in Tractatu *del Governo della Corte d'un signore* c. 19. *Il Tinello non men corroto a tempi nostri ne fusti che nel nome fui cosi da maggior nostri chiamato per diminutione (come io mi stimo) da Tinno (Tinnio) voce Latina, quasi Tinello, cioe piciol suono che cosi si dice in quella lingua il suono de metalli; perciocche al sono d'una piciolo campana (come ogniun sa) si corre a Tinello, il quale e un luogo (perche non lo sapesse) doue in commune si va a mangiare de cortegiani, come al refettorio de' frati. Et ora all' hora di tanto honor si mangiare in Tinello, quanto e hoggi riputato cosa vil & dis-honorevole.* At Joan. Loccenius lib. 3. Antiquit. Suecicar. c. 23. videtur indicare, *tuna* aulam significare, vel certe locum conseptum: unde proverbium Suecicum de agrestibus & illepidis: *Tu non fuisti in Tuna*; Galli nostri dicerent, *tu n'a pas esté à la Cour*: proinde ex *Tuna*, formata fuerit vox *Tunello* vel *Tinello*, atque inde Gallic. *Tinel*, pro palatio. Blasius Ortizius in Itinerario Adriani VI. Papæ c. 19. *Ibique familia Pontificis in palatio ipso Tinellum, ut ita loquar, Romanum agnoscere cœpit, quo se familiares vescendi gratia conferebant.* Adde cap. 435. Chronic. MS. Bertrandi Guesclini:

Bien sai qu'il est entrez dedens à son comment,
Avec lui quatre cent de son Tinel plus grant.

Chronicon Flandriæ cap. 57. *Et alla au palais tenir son Tinel, & y fait office royal.* Chronicon Petri IV. Regis Arag. l. 2. c. 22. *Davant tot lo poble de Barcelona, qui ja per allo era ajustat en lo nostre Tinell major de nostre palau.* [Literæ ann. 1404. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan col. 815. *Huit valets de chevaux, chacun xv. l. par an, hors Tinel. Deux valets pour la cuisine, chacun xv. l. hors Tinel. Quatre menestriers hauts à cour*

a cour & leur pension. Ubi *bors Tinel* de iis dicitur; qui extra aulam comedebant; *bouche en cour* vero de iis, qui jus mensæ habebant in palatio. Vide *Tinellus* suo loco.] Charta an. 1209. pro Libertatibus Magduni, apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. p. 426. *Quiconque au marché de Meun aura achetè aucune chose, ou aura vendu, & par oubliance son plassage ou Tineil aura retenu, &c.* Ubi Consuetud. Lorriaci, unde hæc desumta sunt: *Et per oblivionem Tinleium suum retinuerit, &c.* [hoc est tributum quod a mercatoribus solvendum est pro loco, in quo merces suas exponunt in foris & nundinis. V. Gloss. Juris Gall. & supra *Stallum*.]

TINPENI, Tributi species, apud Anglos: forte quod pro fodinis stanneis pendebatur: ex Anglo-Sax. Peni, denarius, pensitatio, & tin, stannum. Charta Henrici II. Regis Angliæ to. 1. Monastici Angl. p. 419. *Non tributa, nec xenia, non lestagia, non .... tethinpeni, non Tinpeni .... exigat*. Charta alia ejusdem Henrici to. 2. Monastici Anglic. p. 1003. *Nulla persona .... exigat ... non summagia, non vectigalia, non aavigia, non operа, non tributa, non xenia, non lestagia, non sothingpanie, non Timpany.* [Alia apud Th. *Blount* in Nomolexico: *Sint quieti de tributis & lastagiis & stallagiis, de thethin-peny & Tympeny, de summonitionibus, &c.*]

¶ TINSIRETA, Bestiæ genus mihi ignotum. Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissin. falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *In terra nostra oriuntur & nutriuntur elephantes ... cameleones, Tinsirete, pantere, onagri, &c.*

TINTA. Charta an. 1083. apud Ughellum to. 4. p. 1457. *Sedimonium unum cum Tinta, cum acra, quæ ibi extat, & campo insimul tenenti, &c.* Infra: *Idem sedimen cum Tinta, &c.* Vide *Tincta* 2.

¶ TINTILLARE, proprie pro *Titillare*, metaphorice Tentare, ad malum quasi titillando inducere. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii p. 172. *Anima semper vel per unum vel per alium modum Tintillatur & tangitur ab ipsa turma dæmonum.*

¶ TINTINABULUM, Vas aquarium, diminut. a *Tina* 2. unde legendum videtur *Tinabulum*. Usus S. Germani a Pratis in Probat. Hist. ejusd. Abbatiæ pag. cxxxiv. c. 2. *Et tunc lavabunt pedes Prioris illi hebdomadarii, habentes aquam calidam in Tintinabulis, & sic lavabunt pedes omnibus in ordine.*

¶ TINTINELLUM, *Tintinnabulum*, campanula. Chronicon. Parm. to. 9. Muratorii col. 769. *Tintinellum cum chorda auricalchi positum fuit ad turrem Communis*. Vide *Tinnulus*.

TINTINNABULUM, Campana, quæ pulsatur in triclinio & in refectorio Monachorum, apud Beletum de Divin. offic. c. 86. Vide Capitula Monachorum ad Augiam directorum c. 8. in Appendice ad Capitularia Regum Fr. edit. Baluzianæ.

Privilegium *tintinnabuli*. Bulla Paschalis II. anno 1103. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 109. & Puccinellum in Zodiaco Mediolan. part. 3. p. 377. *Concedimus tibi tuisque successoribus; quidquid de usu dalmaticæ, sandaliorum, nec non ebsrotheearum, & licentiam ferendi Tintinnabulum capellæ, ex Apostolica auctoritate antecessorum nostrorum habere meruisti, &c.*

Tintinnabulis exornatas interdum fuisse Sacerdotales vestes observamus in vv. *Capa*, *Stola*, *Tinnolum* & *Tunica*. Sed & procerum ita depingit Apuleius lib. 10. *Et pictilibus baltheis, & Tintinnabulis perargutis exornatum, ipse residens amantissime nonnunquam comissimis affatur sermonibus*. [Eccardus in Legem Salicam pag. 151. observat etiam, sæculo præsertim xiv. lautioris conditionis hominum vestibus addita fuisse tintinnabula.] Sed maxime equorum instrata exornasse nostros tintinnabulis legimus. Nicetas in Manuele l. 6. n. 4. Francos Antiochenos describens, torneamentum inituros cum Imperatore: Καὶ τοῖς ἵπποις αὐγυμένας εἶχον, ἄλλος τις κεφαλῆς λαμπρότατος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπαγγελίας αἰγλαζούσας, ἐκ τριχῶν αὐγάσματα ἵππων ἐπ' ἐκείνοις καθημένους, καὶ περιηρτημένας εἶχον τοὺς ἠχητικὰς κώδωνας. Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 16. *Sedens in equo phalerato, cujus operimento filia Principis inseruerat Tintinnabula plurima, tum pro ostentatione, tum equi alterius fugatione*. Philippus Mous-Kes in Philippo Aug.

> *Es vous atant le Duc Ricart,*
> *Son fil u venoit d'autre part,*
> *Aplanoiiès & acesmès,*
> *Et mult coimement atornès,*
> *A Cloketes & as lorains,*
> *Venoit si tost que ne post ains.*

Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 124. de milite Gallo: *E guarda, e vae en loreeb que era entre lo sen ors, & un altre, un Cavaller Frances ab son cavall armat, e ab lo pitrall de Campane las, &c.* Monstrelletus 1. vol. c. 62. de Rege Ludovico: *Son cheval estoit couvert & parè de Clochettes dorées*. Chronicon, quod Scandalosum vocant, p. 20. *Lesquelles houssеures (des chevaux) estoient .. chargèes de grosses Campanes d'argent, blanches & dorées.* Et p. 93. *Il estoit monte dessus un beau coursier a une moult belle houssure, toute couverte de tranchoners d'argent, dessus chacun desquels il y avoit une grosse Campane d'argent dorèe, &c.* Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris:

> *Sur leurs chevaux d'or & d'argent Clochettes.*

Adde Wlsonem Columberium in Theatro Honoris to. 1. pag. 60. & Ceremoniale Francicum, ubi de solemnibus Regum ingressibus: præterea Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cestrensis num 44. [Vide *Tintinnum*.]

¶ TINTINNABULUM CAMPANÆ, Clava, tudicula, Gall. *Battant*. Obituarium MS. Eccl. Morin. fol. 42. *Et ut ad illam Missam populus convocari possit, Tintinnabulum grosse campanæ ter tangetur*. Vide *Pulsare* 3.

TINTINNUM, Tintinnabulum armentorum collo appensum. Lex Burgund. tit. 4. §. 5. *Qui Tintinnum caballi furto abstulerit, &c.* Lex Salica tit. 29. §. 2. *Si vero de pecoribus Tintinnum furaverit, &c... Si quis Skellam de caballis furaverit, &c.* Fortunatus lib. 2. Poem. 17.

> *Tintinnum rapit alter inops magis improbus ille,*
> *Qui jumentorum colla tenere solet.*

Walafridus Strabo:

> *Mala fidem Tintinna sonant documenta saluto.*

Tintinnabulum de caballo vel de bove furari, in Lege Wisigoth. l. 7. tit. 2. §. 11. in Lege Bajw. tit. 8. §. 11. *Greges Tintinnabulatos* dixit Sidonius l. 2. Epist. 2. ubi sat multa in hanc rem Savaro. In armentis porro tintinnabula collo appenduntur, ne in silvis aberrando amittantur. Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 82. *Nunquid non audis Tintinnabula pascentium equorum collis dependentia mos quippe antiquus inoleverat Francis, & maxime Austrasiis, ut pascentibus equis Tintinnabula imponerent, quo si forte longius in pascendo aberrassent, eorum sonitu dignosci possent*. Ubi Ado Viennensis in Chron. *Nam tunc temporis Tinnitos equos Austrasii ad pastum emittebant*. Equis vero, sagmariis præsertim ac mulis oneratiis, tintinnabula pariter dantur, quod tinnitu mulceantur, & sono laborem leniant. Vide Vitam S. Frontonis Abbat. n. 12.

¶ TINTON. Vide *Symphonia*.

TINTORIA, Officina tinctoria, ubi tinguntur panni, in Charta Caroli II. Regis Siciliæ apud Ughellum tom. 9. Ital. sacræ p. 929. Vide *Tincta* 2.

¶ TI-

¶ TINTULUS, Promulgatio, quæ fiebat per campanæ tinnitum in parochiis. Inquisitio an. 1323. to. 1. Hist. Dalphin. p. 41. *Anno & die prædictis ultra generalem Tintulum dictæ generalis inquæstæ, pervenit ad audientiam dictæ generalis curiæ, &c.* Vide supra *Tinnulus.*

¶ TINTURARE, Tingere, Gall. *Teindre.* Charta an. 1525. e Schedis D. *le Fevaier*: *Emptio eacabi sive peirol ad Tinturandum retia.*

¶ TINTURIA, Tingentium officina. *Cum platea domus Tinturiæ*, in Charta an. 1494. ex iisd. Schedis.

¶ TINUM, Vas magnum. Vide *Tina* 2.

TIOCIUM, [f. contracte scriptum pro *Tyrocinium*, Locus ubi juvenes instituuntur & exercentur.] Charta Longobardica an. 745. apud Ughellum in Episcopis Aretinis: *Ad hæc respondebat .... quod Ecclesiæ istæ vel Tiocia, unde agimus, in territorio Senensi positæ sunt.* Infra: *Dum ad tantorum annorum curricula possessionem S. Donati in prædictis baptisteriis & Tiociis esse cognovissemus, &c.*

¶ TIORDO. Chartæ sæc. XII. ex Archivo S. Victoris Massil. *Post hæc venit dies, ut acciperent uxores suas, venerunt ad monachos ut facerent eis Tiordinem. Sic mos est.* Haud scio an bene scriptum: ut ut est, Præstatio quædam hic indicatur, quam dominis suis exhibebant vassalli, ut ab iis matrimonium contrahendi facultatem obtinerent.

TIPETTUM. Concilium Londinense an. 1342. c. 2. ubi de habitus Clericorum abusu: *Ac caputis cum Tipettis miræ longitudinis, &c.* Quo loco *Tipettum*, est quod *Toppet* vulgo dicimus, apex, qui capitio imminet. Unde nescio an non legendum fuerit *Toppetie*. Glossarium Ælfrici: *Apex, summitas galeæ*, helmes cop. Vide *Tufa.*

¶ TIPPA, f. Idem quod *Tophus*, Gall. *Tuf*, Ital. *Tufo*. Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. apud Murator. tom. 7. col. 81. *Nixum ex Tippa amiantis in labro fontis agnum ex auro purissimo fundentem aquam, &c.* Vide *Tufus.*

¶ TIPSANA. Vide *Nebula* 2. & *Tisana.*

¶ TIPUS, pro *Typus*. Vide in hac voce.

¶ TIRACES. Gloss. Isidori: *Bestiones, Tiraces.*

TIRALLA. Chron. Ceccanense, seu Fossæ novæ an. 1196. *Optimam Tirallam frisatam super altare, pulchra sandalia cum caligis.* Sed legendum *Tuallam*. Vide *Toacula.*

TIRANNI, Trabes, quibus ædium muri continentur, Gallis *Tirans*. Historia Vezeliacensis l. 4. p. 617. *In crypta, quæ supra B. dilectricis* Mariæ *Magdalenæ sepulchrum exstat, tantus ignis casu erupit, ut etiam Tirannos, quos Francigenæ Trabes vocant, qui erant in superiori parte, combusserit.*

¶ TIRANNUS, TIRANNIZARE, &c. Vide infra *Tyrannus.*

¶ 1. TIRARE, Projicere, displodere, Gall. *Tirer*, Hispan. *Tirar*. Deliberatio MS. de ingressu Caroli VIII. Regis Franc. Neapolim genialiter agendo ann. 1416. *Quod omnes machinæ sive bombardæ onerentur & Tirent sive projicient cum lapidibus, occasione, &c.*

¶ 2. TIRARE, Trahere, Gall. *Tirer*, Ital. *Tirare*. Miracula S. Zitæ, tom 3. Aprilis p. 523. *Et stetit ipsa Magese cum fartorio in manu Tirando ipsam Guidam ex una parte, & lupus Tirando ipsam Guidam ex altera.* Petrus Azarius apud Murator. to. 16. c. 438. *A parte exteriori traxit super turrim longum funem, cum quo taciturnitate noctis unum levem hominem Tiravit, & deinde prædicti duo alios quinque Tiraverunt.* *Tirare naves*, in Chronico Estensi, to. 15 ejusdem Murator. c. 367. *Tirare campanas*, in Charta an. 1339. ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ 3. TIRARE, Extendere, explicare, Gall. *E-*

tendre. Statuta Montis Regel. pag. 177. *Nec possit aliquis emens vel vendens pannum tenere, vel habere subinum, vel rotam ad Tirandum pannos.* Occurrit præterea in *Tendaeis*. Vide in hac voce.

¶ TYRATUS, Extentus. Charta Annæ Dabsaco dom. de Monte-Astruco an. 1488. *Juraverunt ad & super quatuor Dei Evangelia, eorum manibus dextris Tyratis corporaliter tacta.*

¶ 4. TIRARE, Producere, Gall. *Allonger*. Inventar. MS. an. 1476. ex Tabular. Flamar. *Unum librum in pergameno scriptum de littera Tirata & in lingua Franciæ, &c.*

¶ TIRASSARE, Trahere, Gall. *Trainer*, Provincialibus *Tirassar*. Inquisitio ann. 1268. *Item dixit quod vidit Tirassari, &c.*

¶ TIRASSE. Inventarium ann. 1379. e Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item, unum rete vocatum Tirasse modici valoris.*

1. TIRATORIUM. Charta an. 1263. ex Regesto 31. Chartophylacii Regii f. 102. qua Renaldus *de Chigy* & ejus uxor vendunt Regi *tres partes, quas se habere dicebant in quodam tiratorio sito apud Villam novam Regis, ante Tiratoria ejusdem villæ, &c.* Exstat etiamnum in urbe Parisiensi compitum, quod vocant *la Croix du Tiroir*. Sed de nominis ratione vix placent, quæ habent Brolius lib. 1. Antiq. Paris. p. 4. 2. edit. & vetus Scheda Gallica inedita de Fundatione Parisiorum, ex qua hæc deprompsimus: *A la croix du Tirouer se trioient les bestes, & pour ce a proprement parler, elle est appellée la Croix du Triouer, pour les bestes que l'en la trioit.*

¶ A verbo *Tirare*, extendere, accersendam esse vocem *Tiratorium* cuivis, ni fallor, probabile videbitur, adeoque idem esse quod supra *Tendarie*. An vero hinc repetenda sit denominatio compiti *de la Croix du Tiroir*, nondum assecutus sum. Vide *Sauval* in Antiquitatib. Paris. to. 3. p. 606. edit an. 1724.

2. TIRATORIUM. Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi cap. 55. *Est Tiratorium quodcunque membrum avis, aut alterius animalis dandum falconi ad mordicandum in eo, ne inquietet se falco propter timorem, aut aliam causam. Et est duplex Tiratorium, unum carnosum, quod debet esse recens, & de bonis carnibus, ... aliud est non carnosum, quod debet esse essuosum, & nervosum & munitum plumis aut pennis, quod datur falconi, potius ad impediendum falconem circa ipsum, & ad deplumandum in ipso, potius quam ad gustandum, vel comedendum, &c.*

¶ TIRETANUS, Pannus lana filoque textus, Gall. *Tiretaine*. Pedagium Peronnæ in Chartul. Corb. c1. f. 333. *Item ung farde aulx de Tiretaine vert doit 11. sols ob.* Locus exstat in *Coopertorium.*

¶ TIRETUM, a Gall. *Tiroir*, Ductile scrinium. *Item plus unum dressaderium coralli cum duobus armariis & duobus Tiretis sive leybas fusti munitum de suis sarralhiis & clavibus*, in Inventario an. 1476. ex Tabular. Flamar.

¶ TIRIACA, pro *Theriaca*, Gall. *Theriaque*, Bernardo *de Breydenbach* in Itin. Hierosol. p. 59.

¶ TIRO, TIROCINARI, &c. Vide *Tyro.*

TIROGRILLUM, perperam legit apud Willelmum Armoricum lib. 1. Philippidos Spelmannus, pro *Cirogrillum*. Vide *Chirargrillus.*

TIRONATUM, *Rudimen*, πρωτοστράτευμα, in Glossis MSS. Regiis Cod. 1013. Tyrocinium. Vide Canon. Eccles. Afric. c. 90.

¶ TIRONICARE, TIRONIZARE. Vide *Tyro.*

¶ TIRONIUM, Genus aciei disponendæ, quod cum cuneo confundit Modestus de Vocab. *Tertio præcipiendum, ut quadratam aciem repente constituant,*

quo facto in Titonium, quem Cuneum vocant, acies ipsa vertenda.

TIRSENUS, pro *Tarenus*. Vide in hac voce.

¶ TIRSUS, pro Thyrsus, Fragmentum, pars: an quia Thyrsus est dimidia lancea? Roland. Parav. Chron. lib. 11. c. 4. apud Murator. to. 8. col. 328. *Catanus ... inimici clypeo deaurato lanceam fixit viriliter, qua protinus confracta in stipites & in Tirsos velud arundo confractilis, devolavit ad campum.*

¶ TIRUNLA. Judicium an. 1030. Marcæ Hispan. c. 1045. *Testatus fuit illi partem rerum suarum, id est, ipsum solarium cum trileis & Tirunlis, quæ in circuitu sunt & domibus.*

¶ TIRUS, Immanis belluæ species. Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissin. falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *Omnes armati sunt prope* (l. propter) *Tiros & serpentes, qui vocantur Deaterses.*

¶ TISSANA, Gall. *Tisane*, alias *Ptisane*, Ptisana, a Græco πτισάνη. Glossæ ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei: *Tisana, aqua cocta in bordeo.* Occurrit non semel. Vide *Tysana* & *Farrala*.

¶ TISIS, vel TYSIS, pro Phthisis, Gall. *Phthisie*. Joan. de Janua: *Tysis, ulceratio in pulmone & tumor, sic dicta Græce; quia fit consumptio corporis totius: unde Tysicus, tali infirmitate detentus.* Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Tisis, une molodie, qui est enflure ou escorchenre do poumon. Tisicus, Tisiques.* Rursum habetur *Tisis* to. 1. Anecd. Marten. col. 544.

¶ TISO, TISONUS, Gall. *Tison*, Titin, *Tiso tractus de incendio*, in Prologo libri de Doctrina novitiorum Ord. Grandimont. to. 5 Anecd. Marten. col. 1825. *Et non audeat ... aliqua persona portare de nocte per civitatem aliquas fasces, Tisonos*, in Statutis criminalibus Saonæ cap. 34.

¶ TISSOR, Textor, Gall. *Tisserand*. *Tissor pannorum*, in Charta an. 1317. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 218.

¶ TISSUTUS, Textor, Gall. *Tissu*, ut supra *Testitus*. Capitulum Ludovici Imperat. ann. 817. apud Murator. to. 4. p. 609. *Ut monachi cappas Tissutos præter villosas habeant.* Vide *Texus* & *Textus*.

¶ TISTOL, Vox abbreviata & corrupta pro *Epistolarium*, Liber Epistolarum, quæ leguntur in sacris Liturgiis. Ordinarium MS. Eccles. Piperac. ann. 1301. *Subdiaconus indutus sui habitus cum Tistol, & diaconus cum textu Evangelii, &c.*

¶ TITIA, Κρι α (κρι ας) ταινιος, ὁ λ γνοι σ ζει ... in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. a Græco τοτθὸς, παῖς, parvus.

¶ TITIENSIS CLANGOR, *id est, sonitus cum tumultu*, in Glossis Isidori. In Excerptis habetur *Titiensis*, f. pro *Tinniens*, ab antiquo *tintinnisse*, pro *tinnisse*.

¶ TITILLARE, *Titubare, vacillare*, in Glossario Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 170 ex Baldrici Hist. Palæst.

TITIONARI, *Titionibus præparare, eos in ignem mittere*, Ugutioni [& Jo. de Janua. Nos *Tisonner* dicimus.

TITIONARIUM. *Locus ignis, ubi titiones morantur.* Ugutio. [Addit Joban. de Janua, *vel instrumentum mittendi titiones in ignem.* Glossæ Lat. Gall. Sangerman. *Ticionarium, Tisonnier, ou foier.*]

¶ TITIUNCULUS, pro *Pipiunculus*. Vide *Pipiones*.

¶ TITTEX, Μύταξ, in Glossis Lat. Gr. Vide conjecturas Martinii in Lexico.

¶ TITTUS, perperam pro *Littus*, in Glossis Isidori v. *Telonem*. Vide *Tolo*.

¶ TITUBARE CAMPANAM, in Obituario MS. Eccl. Morinensis fol. 39. v. Gall. *Tinter*, alterum campanæ latus leniter pulsare. Vide supra *Tintinnabulum*.

1. TITULARE, Titulo præsignire, exornare; [*Designare titulo vel titulum apponere*, Joanni de Jan. *Tituler, designer, mettre tiltre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.] Tertullianus lib. de Anima cap. 13. *Quis non anima dabit summam omnem, cujus nomine totius hominis mentio Titulata est?* Idem in Poem. de Judicio Dei:

Quis mihi vernicolos aptabit carmine musas,
Et verni roseas Titulabit floribus auras?

S. Ambrosius in Epist. ad Coloss. cap. 4. *Ita enim devota fuisse videtur, ut omnis domus ejus signo Titulata esset Crucis.* Calendarium Philocali: *Furius Dionysius feliciter Titulavit.* Martianus Capella lib. 1. pag. 15. *Et licet per Zodiacum tractum nonnulli singulas vel binas domos animalibus Titularint, in aliis tamen habitaculis commanebant.* Adde Petrum Chrysologum serm. 155.

¶ TITULARE, Inscribere, Gall. *Intituler*. Joban. Diaconus in Vita S. Gregorii l. 4. c. 15. n. 81. *Et quia inter diversa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine Titulavit, & suspectus sum, ne eos alicui transmiserit.* Eadmerus in Prologo ad Vitam S. Anselmi: *Opus igitur ipsum de Vita & conversatione Anselmi Archiep. Titulatum, taliter Deo adjuvante curavi disponere, &c.* Et l. 2. c. 4. *Insigne volumen edidit, quod* Cur Deus homo *Titulavit.* Vide Vossium de Vitiis serm. l. 4. c. 28.

¶ TITULARE SE REGEM, Regium nomen sibi adsciscere, Gall. *Prendre le titre de Roi*. Sallas Malaspinæ lib. 6. de Rebus Siculis, apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 344.

DETITULARE, Titulum auferre, delere. Josephus Iscanus lib. 2. de Bello Trojano:

..... *Propriæ nam venditor artis*
Detitulat titulos, quos ingerit.

2. TITULARE, *Significare*, in Glossis Arab. Lat.

3. TITULARE, pro Titillare. S. Althelmus de Laude Virginitatis cap. 17.

Quique Titulantis spernit primordia luxus.

[Simili modo in Gemma gemm. *Titulare* exponitur ad venerem ac luxuriem incitare; unde postea deducit, inquit Vossius, ridiculam vocem *Titillens*, pro eo, qui incitat vel incitatur ad coitum. Vide *Titulatio*.]

¶ 4. TITULARE, Exarare, conscribere. Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Tituletur in pagina, ne labatur a memoria, quia Robertus de Poutorn dedit Abbati Ranulfo, &c.* Privilegium Ferdinandi *Gonzalez* Comitis Castellæ an. 957. to. 3. Concil. Hispan. p. 176. *Veilla Revellez hic testis. Tello Marillez hic testis. Joannes Titulavit.* Vita S. Eusebiæ Abb. *Quæ vero occasio fuerit susceptæ fidei vel Regi vel ipsi genti, suis in locis plenissime potest inveniri, cujus hic summam libuit Titulare in indicium vel confirmationem nostræ narrationis.* Vide *Titulatio litteralis*.

¶ 5. TITULARE, Donare *titulo*, hoc est, scripto, charta. Charta Ludovici Pii e Tabulario Majoris-Monasterii: *Si quis ex fidelibus nostri imperii eis ad hujus rei necessitatem aliquid augere vel Titulare placuerit, &c.* Vide *Titulario*, & aliis notionibus in *Titulus* 1.

¶ TITULATIO, pro Titillatio. Vita MS. S. Wenwaloei: *Si ille possessor rerum est, quis rerum finibus Titulationem celare poterit ante illum?* Pro titillatione invidiæ, nisi me fallo, occurrit in Epist. Henrici Clerici Pomposiani sæc. XI apud D. *de Montfaucon* in Diario Ital. p. 8: *Quosdam ex fratribus adversos habeo, ob nimiam Titulationem non valentes le-*

gere

gere libros a me scriptos. Vide *Titulare* 3. Alia notione legitur in *Titulus* 1.

¶ Titulatio Litteralis, Charta, scriptum, donatio scripto firmata. Charta an. 1073. ex Archivo Montis-majoris: *Nullam donationem sine litterali Titulatione fieri debere*. Vide *Titulare* 4. & Infra *Titulus* 1.

¶ TITULATORIUM Altare. Vide *Titulus* 3.

1. TITULUS. *Titulos apponere*, seu Tabulas inscriptas, ἀνιδας γραπτας, cum velis purpureis, ut est apud Agathiam l. 5. quo ritu res privatorum, aut reorum fisco addicebantur. Augustinus in Ps. 21. *Ubi potens aliquis invenerit Titulos suos, nonne jure rem sibi vindicat & dicit, non poneret Titulos meos, nisi res mea esset*. Gregorius M. lib. 4. Epist. 33. *In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium Chartularius tanta præjudicia, tantasque oppressiones operatus dicitur, invadenda loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ad domos Titulos ponendo*, &c. Ado in Martyrol. 29. Aug. *Omnes facultates ejus publicis Titulis præsignari*. Eadem verba habentur in Vita S. Sergii Mart. n. 3. Anastasius in Nicolao I. PP. pag. 213. ubi idem Pontifex ad Ravennatem Archiep. *Præcipimus tibi, ut nunquam res cujuscumque personæ qualicunque ingenio vel chartula acquisitas, & possessas olim modo occupes, aut Titulum superimponas, donec in præsentia Apostolica, vel Missi ejus, aut Vestararii Ravennæ legali ordine illas in judicio convincas*. Senator lib. 4. Epist. 14. *Casas ejus appositis Titulis fisci nostri viribus vindicabis*. Idem lib. 5. Epist. 6. *Fixis Titulis juri publico applicare*. Adde lib. 9. Epist. 18. *Liberi a fiscalibus Tituli*, in Diurno Romano cap. 5. tit. 4. [*Fundus fiscalis Tituli proscriptione signatus*, l. 15. Cod. Th. tit. 2. leg. 4.] Tibullus lib. 2. p. 112.

Ite sub imperium, sub Titulumque lares.

Vide titulum utriusque Codicis *de his, qui potentiorum*, &c. Hinc.

Titulare, Fisco addicere titulis appositis. *Domus Titulata*, apud Gregor. M. lib. 1. Epist. 63. cui fiscalis titulus appositus est. Adde l. 4. Epist. 44.

Titulatio, Confiscatio, qua voce τίτλωσις, apud Theophanem in Nicephoro Generali an. 9. vertit Historia Miscella.

Tituli Fiscales, Tributa, vectigalia publica, fiscalia: passim in utroque codice. Salvianus lib. 5. *Illud est gravius, quod plurimi proscribuntur a paucis, quibus exactio publica peculiaris est præda, qui fiscalis debiti Titulos faciunt esse privatos, & hoc non summi tantum, sed pene infimi*. Anonymus de Rebus bellicis subjunctus Notitiæ Imperii, de exactoribus: *Quæ enim ab his occasio fiscalium Titulorum intimata peracta est, quæ conventio sine præda discessit? Susceptores fiscalium Titulorum*, in Edicto Theodorici Regis c. 144. *Titulus siliquatici*, apud Senatorem l. 4. c. 25. *Titulus Canonicus vinarius*, in veteri Inscript. 647. 7.

¶ Titulus Functionis, Simili notione. Traditio S. Karilefi apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 82. *Nullas functiones vel exactiones, neque exquisita & landa convivia, neque gratiosa vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum pastus, aut paravereda, vel angaria, aut quodcumque functionis Titulum judiciaria potestate dici potest, de præscripta facultate penitus non requiratur*. Vide *Functio*.

2. TITULUS, Limes, meta. Aggenus: *Videmus igitur modo per terminos territoriales, & limitum cursus & Titulos, id est inscriptis lapidibus, plerumque fluminibus, nec non aris lapideis claudi territorium, atque dividi ab alterius territorio civitatis*. Gloss. Gr. Lat. στήλη, *Cippus, Titulus*. Nam *titulus* proprie lapis inscriptus, vel ipsa lapidis inscriptio: Hac notione *lapideum titulum* habet vetus inscriptio Salonæ, apud J. Sponium in Itiner. tom. 3. parte 2. p. 5. Petrus Chrysol. serm. 154. *Dominum prædiorum limitibus affixi Tituli proloquuntur*. Fortunatus in Vita S. Medardi c. 5. *Diebus quoque illis de cujusdam agri confinio controversia inter propinquos illius exorta est: cumque disceptarent alternatim, & jam furore itaque mentem præcipitaret, ille lapidi pedem superposuit, qui ejusdem agri divisor esse videbatur: commotam ergo turbam dicto citius ab illa compescens seditione: Titulum hunc, inquit, horum jugerum limitem esse noveritis & confinium*. Hinc forte.

Titulos vocamus instrumenta Chartarum, quæ prædiorum possessionem firmant, quove jure teneantur, indicant. Concilium Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. *Prædia & possessiones aut tollunt, aut minuunt, aut quibusdam Titulis & scriptis callide fabricatis, a nomine & jure Ecclesiæ alienant*.

3. TITULUS, Ecclesia, cui deserviendæ ordinabantur Presbyteri, ita ut in ea *stabilitatis promissionem* facere tenerentur, & ab ea recedere iis non liceret, ut est in Capitulari Episcoporum c. 23. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 26. 108. lib. 7. c. 173. in Addit. 3. Ludov. Pii c. 39. in Synodinem VIII. PP. Epist. 173. Synodus Remensis an. 813. c. 20. *Ut Presbyteris de minore Titulo ad majorem non liceat transmigrare*. Addit. Turon. III. c. 14. *Sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est*. Concilium Calchutense an. 787. c. 6. *Et in illo Titulo perseverent, ad quem consecrati sunt, ita ut nullum de alterius Titulo Presbyterum aut Diaconum suscipere præsumat*, &c. Concilium Londinense an. 1125. *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum nisi ad certum Titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate*. Id etiam in usu fuisse testatur Lupus Ferrariensis Epist. 29. nisi Episcopi licentia intercedat. Vetitum enim in Concilio Chalcedonensi c. 6. ne quis Presbyter aut Diaconus ἀπολελυμένως ordinaretur, *absolute*, ut habent Concil. Meldense an. 845. c. 52. Synodus Romana an. 853. c. 39. Crisconius in Breviario cap. 296. Egbertus Archiep. Ebor. in Dialogo c. 9. Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 24. Capit. Francoford. an. 794. c. 26. Capit. 6. an. 806. c. 7. Capit. 1. incerti anni c. 11. l. 1. Capitul. c. 25 Append. 1. cap. 12. &c. sed ἰδικῶς, *specialiter*, Ecclesiæ civitatis vel pagi adscriberentur, abrogatis ordinationibus absolutis: qua tamen ordinatione Presbyterum se factum in Ecclesia Barcinonensi scribit Paulinus Epist. 6. ad Severum: *Ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ne ipsi Ecclesiæ non alligarer, in Sacerdotium tantum Domini, non in locum Ecclesiæ dedicatus*. Sed irritæ postmodum factæ ejusmodi ordinationes: & in ipsis Presbyterorum & Diaconorum, aut Subdiaconorum ordinationibus, ab Episcopis ordinatoribus, nominati tituli, quibus ii adscriberentur, ut colligitur ex Sacramentario Gregoriano Menardi p. 236. Anastasius in Evaristo PP. *Hic Titulos in urbe Roma divisit Presbyteris*. In S. Marcello: 25. *Titulos in urbe Roma constituit, quasi diœceses, propter baptismum & pœnitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, & propter sepulturas Martyrum*. In S. Silvestro: *Hic fecit in urbe Roma Ecclesiam in prædio cujusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, quem Titulum Romanum constituit*, &c. In S. Damaso: *Hic constituit Titulum in urbe Roma, scilicet basilicam, quam ipse construxit*, &c. In S. Innocentio: *In quo loco ... Titulum Romanum constituit*, &c. Ita p. 110. 116. 117. 238. Alexander III. PP. in Epist. apud Baron. an. 1148. *Jus Ecclesiarum a SS. Patribus canonice constitutum necessario ad memoriam copiose credimus revocandum, qualiter scilicet 28. Titulis, eorumque Sacerdotibus tota urbs distributa sit*, &c.

Con-

Concilium Nannetense c. 16. & ex eo Hincmarus Remens. in Capitulis ad Presbyteros parochiæ suæ c. 17. *Ecclesiam illam .... quæ Titulus per se constans extitit* . Ubi a Capellis distinguitur. *Titulorum vel Diœcenorum Ecclesiæ*, in Synodo Romana an 853. cap. 39. Titulum pro Ecclesia usurpant passim Scriptores, Pius I. PP. Epist. 3. Concil. Rom. sub Greg. I. c. 3. Nannet. c. 16. Diurnus Roman. c. 7. tit. 81. Hincmarus Rem. in Capit. de Reb Mag. & Dec. c. 12 Capitul. Guilleberti Epist. de Interdictis cap. 2. Synod. Londin. an. 1125. Hugo Flaviniac. p. 261. &c. Adde Ughellum to. 2. Ital. sacr. part. 1. p. 110. 182. 183.

Cur porro Ecclesia *Tituli* nomine a veteribus Christianis donate sit, variæ sunt auctorum sententiæ. Baronius an. 112. n. 5. 6. a *titulis fiscalibus* desumtam hanc appellationem putat, quorum appositione rem aliquam sibi fiscus vindicare solebat: *Titulum* autem *Crucis* fuisse, quo apposito, res sacra censebatur, quod pluribus observat in Notis ad Martyrol. Rom. 26. Julii. Alii a *Titulis*, seu sepulcris Martyrum vel Confessorum, in ædibus sacris reconditis. Nam *Titulum sepulcbri* dixit Juvenalis lib. 2. Sat. 7. *Titulis decorare sepulcbrum*, Silius Italicus lib. 15. *Titulum busto addere*, Auctor Queroli. *Titulum Memoriæ*, vetus Inscriptio, 519. 5. Vetus Epitaphium Trevereose: *Hic quiescet Dardanius, qui vixit annos 35. Apronius frater Titulum posuit in pace*, apud Browerum in Proparasc. ad Anoales Treviranses, ubi ejusmodi alia Christianorum describit p. 59. 60. 61. & in ipsis Annalib. p. 404. 439. 2. edit. [Sigebardus in Vita S. Albani apud Caoisium to. 5. & sæc 4. Bened. part. 2. p. 58. *Siquidem in argumentum fidei, intra & circa Ecclesiam, quoque versum exstant mausolea singulorum nomen & obitus diem Titulis designantia*.] Alii denique, quod ædi sacræ vestibulis Sancti, cui dicata erat, nomen inscriberetur, seu quod eo *titularetur*, titulos dictas Ecclesias volunt. Ut ut sit, ab his titulis, seu Ecclesiis, quibus attitulati erant Clerici.

Tituli nomenclatura vulgo donantur Sacerdotis facultates idoneæ ad vitam, absque quibus ad Sacerdotium non admittitur. Concilium Lateranense III. an. 1179. cap 5. *Episcopus si aliquem sine certo Titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet: nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de suo vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere*. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 8 *Caveant ad sacros ordines promovendi, ut Titulum habeant sufficientem, sine quo omnibus ad sacros ordines accedere interdicimus facultatem*. Mox: *Et quoniam quidam promovendi advertentes se non posse absque Titulo ordinari, cum Clericis beneficiatis vel Laicis paciscuntur, ut eis per chartam nomine Tituli constituant spirituale aliquod vel temporale, eandem chartam ab eisdem post susceptos ordines recepturi, &c.* Titulus Patrimonialis, in Concilio Biterrensi an. 1233. c. 6. *de iis qui admittuntur ad sacros ordines: Et sine Titulo patrimoniali centum solidorum Turonensium ad minus*, (vel) *Ecclesiastico beneficio competenti, sicut in jure Canonico cautum est, ordinandus de cætero nullus admittatur*. Adde cap. 8. & Stephanum Tornac. Epist. 12 Habentur in Charta feodi, seu libro Anglico inscripto: *Justice of peace*, pag. 175. formulæ *litterarum sacerdotalibus Titulis, & litterarum testimonialium de patrimonio sufficienti*.

Tituli, Bona, facultates, quæ quovis titulo alicui competunt Conventus apud Andelaum ann 586. *Cum omnibus rebus eorum, cum civitatibus, agris, reditibus, vel cunctis Titulis, & omni corpore facultatis, &c.*

Tituli Cardinales in urbibus & suburbiis, Ecclesiæ præcipuæ, ac parochiales, in Conc. Meldensi an. 845. c. 54. & apud Guillelmum Bibliothecarium in Stephano VI. sub finem. Descripsit Baronius an. 559. n. 3. Bullam Joannis III. PP. qua Basilicam XII. Apostolorum a Pelagio inchoatam, a se absolutam, *Titulum Cardinalem* constituit, eidemque parochiæ fines definit. Vide *Cardinales*.

Tituli Populares, Plebes, parochiæ, Ecclesiæ parochiales seu plebales. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar *Unde ab universis Abbatibus facta professio, ut minime Titulis popularibus se ingerere deberent; sed hæc omnia, cui commissæ sunt plebes sub potestate Episcoporum permanerent*.

Tituli Baptismales, aliis *Ecclesiæ baptismales*, in Præcepto Ludovici & Lotharii apud Flodoardum l. 2. Hist. Remens c. 19. Vide *Ecclesia*.

Titulus, Pars ea Ecclesiæ, in qua altare consistit, βῆμα Græcis, *Presbyterium*, Latinis Ecclesiasticis Scriptoribus. Leo Ost. lib. 2 c. 3. *In Ecclesia etiam Titulum cum confessione sua a parte occidentali satis decorum adauxit*. Idem c. 32 *Ecclesiam S. Angeli... jam vetustam restaurans, Titulo addito amplians, atque depingens, &c.* Cap. 51. (al. 58.) *Titulum quoque* (in Ecclesia) *ab orientali parte non parvi ambitus cum Confessione construxit*. Lib. 3. c. 28. *Fenestras quoque in superioribus* (i. e. *parietibus*) *satis amplas in navi quidem 21. in Titulo vero 6 longas & rotundas 4. ac duas in absida mediana instituit*. Cap. 29. (al. 27.) *Fenestras omnes tam navis quam Tituli plumbo ac simul vitro compactis tabulis, ferroque connexis inclusit*. Ubi perperam Angelus a Nuce, *titulum* partem esse transversam Ecclesiæ, quam nostri *la Croisée* dicunt, existimavit. Sed &c.

Titulus, interdum pro Ecclesiarum sacellis, quæ alii *Cubicula* vocant, usurpatur. Sanctus Eulogius l. 2. Memorial. c. 1. *In basilica B. Acisclt, in eo Titulo, quo felicia ejus membra quiescunt, humatur*. Rodericus Toletan. lib. 4. de Reb. Hispan. c. 8. *Fundavit etiam Ecclesiam Cathedralem, & majus altare in honorem sancti Salvatoris, & altaria 12. Apostolorum cum suis Titulis elevavit*. Eckehardus Junior de Casibus S. Galli cap. 1. p. 39. *Obiens autem, ... circa Landaleum Episcopum in Titulo Apostolorum conditum, cognatum & amicum suum, extra parietem tamen, sepeliri se petiit*. Adde, quæ ibi observat Goldastus p. 180. [Vita S. Theofredi Abb. sæc. 3. Benedict. pag. 483. *Ipse ante venerandum B. Petri Titulum in oratione est prostratus*. Mabillonius *altare* interpretatur in Onomastico: quod eodem redit.]

Titulatorium Altare, Idem quod *Titulus*, seu altare, vel capella in majori Ecclesia. [Altare præcipuum, Gall. *Maistre-autel*, intelligo: siquidem ecclesia Deo in honorem B Mariæ dedicata erat.] Jacobus de Vitriaco in Hist. Orientali p. 1143. [& Bernardus Thesaur. apud Murator to 7. col. 838.] *Quatuor in ea* (Ecclesia Damiatæ) *principalia fundata sunt altaria: Titulatorium B. Virginis primum, Principis Apostolorum Petri secundum, &c.*

Titulare, Ad *titulum* vel Ecclesiam promovere. Vita S. Constantiani Abbatis: *Ad prædictum nempe vicum Hebron sanctæ Cenomanicæ matris Ecclesiæ Titulatus ac Presbyter ordinatus fuit jam dictus Constantianus a memorato Innocente Episcopo, illucque ad prædicandum ab eo directus*. Admonitio Synodalis antiqua: *Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ adquiritis, ad Ecclesiam, ad quam Titulati estis, pertinere sciatis*. Ratherii Veronensis Synodica ad Presbyteros: *Nullus Ecclesiam, ad quam Titulatus est, relinquat, & ad aliam quæstus causa migret*. Ita in

Ca-

Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 26. Willelmus Neobrigensis l. 3. c. 5. *Pro personis spectabilibus, quibus tanquam quibusdam montibus Eboracensis olim fulsit Ecclesia, Titulavit imberbes*, &c. Decreta Calomani Regis Hungar. lib. 2. c. 18. *Nullus Presbyter sine titulo ordinetur: de eodem nullus habeatur in Clero, qui non est Titulatus alicui Ecclesiæ*. Adde Concilium Placentinum ann. 1095. c. 15. Hincmarum in Capitulis anni 12. Episcopat. c. 3. Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 1146. 1148. 1149. &c.

INTITULARE, Eadem notione. Leo IV. PP. de Cura Pastorali: *Nullus Ecclesiam, ad quam Intitulatus est, dimittat, & ad aliam quæstus gratia sine licentia Episcopi migret*. Petrus Blesensis Epist. 57.

Nepotum turba pullulat,
Quos variis Ecclesiis Intitulat.

Adde Concilium Auscitanum an. 1308. cap. 2.

PRÆTITULARE. Admonitio Synodalis antiqua: *Volumus autem scire de quolibet Presbytero ... si de nostra parochia aut de alia natus est, aut ordinatus, vel ad quem locum Prætitulatus*. Adde Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 26.

ADTITULARE, ATTITULARE, apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 2. Tabularium Ecclesiæ Viennensis, sub Sobbone Archiepisc. fol. 44. *Ecclesia S. Nazorii .... in qua ipse Uboldus more Ecclesiastico Adtitulatus fuit*. [Charta an. 1186 ex Tabular. Sangerman. *Dilectum nostrum Odonem presbyterum ad presentationis Abbatis S. Germani de Pratis ecclesia de Boucolis Attitulavimus & de cura investimus animarum*. [Stephanus African. Presbyt. in Vita S. Amatoris n. 19. *Crucis signaculo frontem ejus Attitulans, salutis integritatem roganti restituit*.

4. TITULUS, Clamor militaris. Ægidius Monachus Aureævallis in Episcopis Leodiens. cap. 111. *Comes vero Lossensis impetum belli videns imminere, accessit propius cum suo phalange, & clamans tertio Titulum sui Comitatus, scilicet Loz, audacter hostium cuneos penetravit*.

5. TITULUS. Leo Ostiensis lib. 2. cap. 52 *Virgam quoque pastoralem, cum Titulo nihilominus argenti opere pulchro vestivit*. Ubi Angelus a Nuce, *titulum* partem recurvam baculi Pastoralis interpretatur, nescio quo vade.

6. TITULUS, Exemplar. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 15. *Qui morum atque verborum disciplina instructus, cunctis quasi exemplum & Titulus totius domus proponatur*.

¶ 7. TITULUS, Versus lugubres de morte insigniorum personarum, quos scribebant monachi variorum monasteriorum, quibuscum inita erat societas, cum ad eos deferebantur *rotuli* mortem illarum personarum nunciantes: quo de more jam pluribus dictum est in *Rotulus* & in *Brevis*. Plures hujuscemodi *titulos* de morte Mathildis primæ Parthenonis SS. Trinitatis Cadom Abbatissæ conscriptos exhibet Mabillonius to 5. Annal. Benedict. p. 690 & seq. Sed quia in hisce Versibus nonnunquam futilia & vana scribebantur, Monachi Majoris-monasterii in sua Epistola encyclica de morte Bernardi Abbatis eod. tom. pag. 668. socios monent, *Patrem suum virum sanctæ severitatis fuisse, & non solum verba peccatricia, sed & vana & scurrilia, & quocumque modo inutilia exosa habuisse, & ab auditu suo, quantum potuit, rejecisse*. Quare *Sanctitatem vestram precamur*, inquiunt, *ut versuum nænias & edivisiones, quæ potius, quam prosint defuncto, facientibus accumulant damnationem, ab hac charta submoveatis, tantumque simpliciter locorum vestrorum nomina, & quid pro defuncto patre nostro & pro nobis feceritis, annotetis, ut quid etiam nos pro vobis debeamus facere, cognoscamus*. Vide eumdem Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 487.

¶ 8. TITULUS CRUCIS, Crux nuda. Concil. Turon. II. can. 3. *Ut Corpus Christi Domini non in imaginario ordine, sed sub Crucis Titulo componatur*. Anonymus de Miraculis S. Bercharii Abb. sæc. 2. Benedict. p. 856. *In Titulo Crucis, qui stabat ad pedes artificis decumbentis, subito visus est illucescere globus æthereus*, hoc est, sub cruce, quæ ad pedes fidelium in extremis agentium apponi solet. Vide Mabill. lib. 1. de Liturg. Gallic. c. 9. n. 20. & 21.

¶ TIUPHADUS. Vide *Thiuphadus*.

TIUS, Patruus. Vide *Thius*.

¶ TIUTISCE, Germanice. Vide supra *Suonbouch* & *Theotisci*.

¶ TIXATOR, Textor, Gall. *Tisserand Tixier*, in Consuet. Andegav. art 173. Index MS. Beneficiorum Eccl. Constant. fol. 17. *Rector percipit ... decimas Tixatorum, pro qualibet instrumento x11. den.*

TOACULA, TOBALEA, &c. Mappa, mappula, mantile, manutergium, Gall. *Touaille*, [Provincialibus *Touaillo*, Ital. *Tovaglia*, Hisp. *Toalla*.] Kero Monachus: *Mappula, Duvahila*. Cronicon Fontanellense p. 245. *Ad saccos autem faciendos drappos albos 2. de quibus fieri possunt staminea 10. Toacula 2.* Occurrit ibi semel atque iterum.

¶ TOAGLA. Statuta Civit. Astæ de intratis portarum: *Toagle, veleri & copgiori de seta Alamanne solvant pro qualibet petia lib. 4.*

¶ TOAILLIA, in Inventario S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. Reg. *Item solebant esse duæ custodiæ & una Toaillia paratæ ad lilia aurea ... Item una alia Toaillia parata ad losengiaos de armis Franciæ*. Inventarium Gallicum: *Item souloit avoir deux custodes & une Touaille parée a fleurs de lis d'or... Item une autre Touaille parée a losenges des armes de France*. Ubi *Toaillia* est Tapes, ornamenti genus, ut & in sequentibus aliquando.

¶ TOALEA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 198. *Quando aliquis consecratur a domino Papa, propter servitium quod eidem consecrato exhibent, debent habere suum pluviale, & bacilia, atque Toaleam; sed de bacilibus atque Toalea fit divisio inter ipsos & Acolythos*. Adde pag. 201. & 205.

¶ TOALHA. Testamentum G. Comitissæ Montis-ferrandi an 1199. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 257. *Totas meas Toalhas & mei mantil præter octo mappas & unum mantile*. Invent. an. 1476. *Item plus quinque mappas sive Toalhas factas & textutas in opere Damasci*.

TOALIA. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Copas duas, una purpurea & alia bition. Toalias olicias, una cum argento, vel clavellos spaniscos duos*, &c. B. Ordericus Forojuliensis in peregrinat. c. 2. n. 26. *Et pulchris Toaliis involuta corpora in Indiam ... portavi*. Ubi perperam Bollandus *roaliis*, edidit. Occurrit etiam in Statutis Synodalibus Odonis Parisiensis Episcopi c. ult. §. 42 [ut & in Statutis Vercell. fol. 27. v. & 85. v.] Le Roman *de Jordain*:

Quant Ziobelli tendit la Touaille.

[Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Quant tu auras tes mains lavées,
Et a la Toaille essuiées.]

¶ TOALLIA. Computus ann. 1239. e Bibl. Regia: *Pro una poratura Toalliæ altaris LX. sol.*

TOBALEA. Charta Joannis Archiep. Capuani an. 1301. *Tobaleam unam de seta listatam auro*, &c. Concilium Ravennense ann. 1311. c. 8. *Corporalia, pallæ, Tobaleæ, & cetera Sacerdotum & altarium ornamenta*. Ceremoniale Rom. ex MS. Vaticano, de Consecratione PP. *Et tergit eum cum linteamine, sive subtili To-*

li Tobalea. Occurrit ibi pluries, & in Charta ann. 1280. apud Ughellum to.7. Ital Sacr pag.611. in Ceremoniali Episcop. lib. 1.c. 29. [in Computo an. 1333 to. 2. Hist. Dalphin pag. 274. Statuta Eccl. Avenion. tom. 4. Anecd Marten. col. 570. *Mandamus, ut linteamina altaris, sive Tobaleæ ... sæpe abluantur*. Statuta Eccl. Reatinæ apud eumdem Marten. tom. 8 Ampliss. Collect. c 1518. *Non celebretur sine duabus Tobaleis in altari, quarum una superior sit benedicta*. Occurrit alibi.]

¶ TOBALEOLA. Ordo Rom. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. pag. 532. *Baccile semper in camera Papæ cum caforiis & Tobaleolis remanet*.

TOBALIA, TOBALLIA. Matthæus Silvaticus: *Mandile, Tobalia*. Anniversaria Basilicæ Vaticanæ apud Joannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. PP. pag. 345. *Item 20. Tobalias, tam sericeas, quam operis Alemannici*. [Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 161. *Tobalias frisatas & opertas, quæ totum altare colligant sine frisio. Item xx. Tobaliæ sive mappæ pro altaribus*, in Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376] Occurrit præterea apud Durandum l. 4. Ration. c. 30. n. 1. in Miracul. S. Angeli Carmelitæ, semel ac iterum, &c.

¶ THOBALIA. Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 280. *Pro tela ad faciendum copertoria quatuor, cappulis & Thobaliis pro capite, canue 3. gross. xxii*. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. *Duo esmaillia argenti quæ dicuntur esse de meliori Thobalia altaris majoris. Deux esmaulx qui sont de la bonne Teaille*, in alio Inventar. ejusd. S. Capellæ.

¶ THEOBALIA. Inventarium MS. Eccl. Aniciensis an. 1444. *Item unam Theobaliam de canapi. Item quadam servieta medici valoris, &c.*

¶ TOBALIUM, vel TOBALE. Synodus Limæ ann. 1604. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 672. col. 2. *Quod, quando Sacerdos celebraturus est Missam, videat an in altari sit ara sacrata, & adsint tria Tobalia linea per missale præscripta*.

¶ TOELLA. Visitatio Reliquiarum S. Launomari an. 1284. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 258. *Quæ omnia de altari levantes, cum reverentia, ut decebat, reposuimus ea super Toellam mundissimam, exspectantes quid in vasis aliis haberetur*.

¶ TOILLIA. Inventarium Eccl. Noviom. an. 1419. *Una longa Toillia cum quodam manutergio*.

TOGILLA. Jo. de Janua: *Togilla, parva toga: item dicitur mantile*. Alibi: *Facitergium, Togilla, gausape*. Balbus in Catholico: *Mapa, Togilla*. Gloss. Lat. Gall. *Togilla, vel mantile, vel togula, parva toga, petite robe, vel Togilla, Touaille*. Ugutio: *Mantile, extergimentarium, Togilla, gausape*. Glossar. Isid. *Mappa, gausape, Togilla, expiarium*. Perperam *tegilla* edit. Promotus MS. in Grammatica: *Facitergium, Togilla, mappa, mappula, gausapa, orarium, mensale, manutergium, prandeum, manumundium, manupiarium*.

¶ TOUALIA. Annales Mediolan. apud Muratur. to. 16. c 810. *Toualiæ xii. mantilia 13. ab altari. Una de altari Toualia, una planeta de purpura*, in Charta ann. 1266. ex Tabular. S. Victor. Massil.

¶ TOUAILLIA. Inventarium MS. Eccl. Noviom. an. 1419. *Item duæ Touailliæ operatæ de serico ad ponendum super pulpitum*. Et alibi: *Item una Touaillia operata de serico ad ponendum super pulpitum*. Charta an. 1387. apud Lobinell. to. 3 Hist Paris. p. 189. *Faire laver & tenir net le linge de l'Eglise, les vestemens & Touailles parez*.

¶ TOUAILLA, TOUALLIA. Ordinarium MS. Eccles. Lexov. sæc. xiii. ad diem Nativitatis Domini: *Ante majus altare puerperium ponitur, scilicet quadam Touallia super cervicale & tectus eburneus*. Ibid. ubi de festis duplicibus: *Majus altare duobus palliis & quadam Touailla perata paratur*.

¶ TOUALUS. Memoriale ann. 1297. ex Archivo S. Victoris Massil. *Septem savenas altaris, & tres Toualos de seda*.

¶ TOWELLA. *Cum tablementis, fronellis & duabus Towellis*, apud Rymer. to. 9. p. 278. col. 1.

¶ TUABOLA Leges Palatinæ Jacobi Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. p. LXXII. *Tuabolæ & cuxini & frontalium & alia, de quibus in ecclesia copiose haberi nostra intentionis est*.

¶ TUALEA, Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 102. *Ministri* (die Parasceves) *unam tantum Tualeam extendant super altare nudatum*.

¶ TUALIA, in Charta an. 855. Marcæ Hispan. col. 788. & in Actis SS. Aprilis p. 813.

TUALLA. Chron. Fossæ novæ ann. 1196. *Unum par bacilium, duæ Tualla*. [Vide Kennetti Glossar. ad calcem Antiq Ambrosden. & voces *Carda* 2. & *Absterforium*, ubi etiam habetur *Tuallum*.]

¶ TUALLIA, in Chronico Cavensi apud Murator. tom. 7. col. 951. & D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu pag. CLXXXIII. in Compoto an. 1202.

TUELLA. Chronicon Abb. S. Trudonis l. 6 pag. 403. *Tres Tuellas, unam sterneadam super altare, aliam sub libro, tertiam ad tergendas manus*. Ita etiam in Provinciali Cantuariensi l. 5. tit. 27. in Synodo Exoniensi an. 1287. c. 12. in Synodo Mertonensi an. 1300. Lamethensi ann. 1330. c. 1. &c. ubi inter vestes sacras reponitur.

TOBANCULA, *vel ornamentum est panep*. Ita Glossæ MSS. sed videtur leg. *Tobacula*, Vide *Toacula*.

¶ TOC, TOCH, Decem Vide in *Chunna*.

1. TOCA, TOCHA. Glossæ Isidori: *Toca, is calculus dictus est, computo solo pilis quod sibi componunt. Calx enim est lapis, calculus diminutivum*. Locus mendosus. [Legit Grævius, *Toenis, calculus dictus est, &c.* Vossius lib. 2. de Vitiis serm c. 18. *Tocua*, observatque *Tocha* pro calculo etiam esse apud auctores de limitibus agrorum: *Trifinium quam maxime quando constituimus cum signis, id est cineribus aut carbonibus, & calce ibidem construximus, & superduximus, & super Tocham monticellum constituimus*. Eidem Vossio videtur & ad Græcos manasse, quando Tzetzi Chil. 12. pro calculo dicitur τζόγα, nisi τζόγη ex *Sebacus* fit, hoc est, calculus. Meursius ibi legit τζόχας. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in hac voce.]

¶ 2. TOCA, Rugatus pileolus, Gall. *Toque*. Menotus Serm. fol. cxx *Pulchram camisiam rugis plenam supra collum, bombicinum elegans velutum, Tocam Florentinam, crines crispatos, &c.* Utitur rursum infra. Vide *Togua*.

¶ TOCCUS. Chronicon D. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 617. *Recuperantes prædam ovium ... vidimus quosdam ex illis peditibus ... Toccum unum dimissarum ovium transportare*. An vellus, Gall. *Toison*, Ital. *Tosone*?

¶ TOCH, TOCHA. Vide *Toc*, & *Toca* 1.

¶ TOCUA, TOCUIS, Vide *Toca* 1.

TODA, TODINUS, TODERE. Ugutio: *Toda est avis, quæ non habet ossa in tibiis, quare semper est in motu, unde Todius* (al *Todianus*) *dicitur ille qui velociter todet, & movetur ad modum Toda, & todere, moveri, & tremere ad modum Toda*. Festus: *Todi, & Todelli, sunt aves parvæ*. Glossæ Lat. Gr. *Tuderculus*, ἐριθακὸς. Latinis autem, ἐριθακὸς est Rubecula. [Glossæ Lat. Gall Sangerman. *Toda, un oiseau verdiere. Todere Trambler. Todinus, Tramblables, chéables. Todenus, idem*. Adde Johannem de Janua.]

¶ TODDE, Pondus 28. librarum, Angl. *Tod*. Vide Kennetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ TODELLUS, TODERE. Vide in *Toda*.

TODERICUM. Leo Ost. l. 3. cap. 11. ait, Desiderium Abbatem Monasterii Casinensis ædes renovasse, atque in iis domum Abbatis, *adjuncto illi Palatio cum absida, quod veteres Todericum appellare solebant*. An *Theodericum*, a Theoderico Rege Italiæ conditum?

TODINUS, Gracilis, quomodo, *Todu*, [*Dodu*] vulgus nostrum usurpat. *Erant & tibia & crusculæ gracilitate Todina gradiendi usibus inepta prorsus & inutilia*, [in Miraculis S. Joannis Beverlac. to. 1. Maii p. 189. Vide *Toda*.]

TODINUS, Lubricus, qui non firmiter stat. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Este viri fortes, ne sitis honoris inermes,
Tu vero abscede quisquis vis Todinus esse.
Armata pavida potior est troffis agaso.

TODONUS, *Gallus*, Joanni de Janua. Vide *Toda*.

¶ TOELLA, Mappa. Vide in *Toacula*.

¶ TOERNUM. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Unum botgium ferri cum sua cauda sive aste fusti cum suo rosco Toerni cum clavibus claverato*.

¶ TOFINEUS, Tofosus. Vide in *Tufus*.

TOFTA, TOFTUM. Cowello est locus, ubi stetit ædificium: nostris *Mesure*: Reynario vero, est genus luci parvuli, seu loci consiti arboribus minusculis. Monasticum Anglic. to. 1. p. 524. *Duas bovatas terræ .. cum Tofto illo, in quo Walterus frater ejus mansit*. Pag. 7: *Dedit illis monialibus 2. Toftas in campis de Danceley super mare*. Adde p. 247. 250. 309 399. 774. Idem Monast. to. 2. pag. 26. *In Stowedon unam bidam, & 20. acras inter boscum & planum, & unam Toftam, & virgatam Gunild in eadem villa*. Pag. 37. *De Helia de Bosevilla 3. bovatas terræ, & 6. acras, & unam Toftam quæ fuit Huschar in Barwebургh, &c.* Pag. 94. *Tenent etiam duo Tofta, & a. 30. acres terræ, ... tenent 2. Tofta, & 2. bovates terræ, &c. ... tenent etiam 3. Tofta cum grangia decimali, &c.* Pag. 150. *Ex dono Gregorii de Nenton 22. acras terræ & capitale Toftum, & croftum, quod fuit Walteri patris sui, &c. ... 3. bovatas terræ, & 5. Tofta cum prato & crofto*. Monastic. Anglic. to. 3. pag. 139. *Habet etiam Vicarius duos Toftos simul junctos pro manso, & unam bovatam terræ*. Ex quibus potior videtur sententia Cowelli, qui *Toftum* fuisse ait, quod nostri *Masuram* vocant. Adde Wil. Thorn an. 1367. & idem Monasticum to. 3. p. 12. 59. [Hist. Harcur. tom. 4. p. 2199. 2200. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 56. 398. Chronicon Joh. Whethamstedii pag. 535. Glossarium Kennetti ad calcem Antiq. Ambrosd. Nomolexicon Thomæ *Blount*: ubi *Toftum* exponunt *Messuagium*, vel locum ubi fuit *Messuagium*, seu domum habitationi idoneam.]

☞ Ex iis emenda Chartas Anglicanas; unam anni circiter 1089. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 248. *Dedi ... bovatam terræ cum Toste uno de dominio meo*. Alteram incerti anni apud *Madox* Formul. Angl. p. 13. *Similiter de 2. Tostis pertinentibus ad domum suam, quando eas propriis sumptibus & laboribus excolent*. Tertiam denique laudatam in v. *Bovata*, in quibus omnibus *Toftum*, vel *Toftam*, pro *Tosto*, vel *Toste* restituendum est.

TOFMAN, vel *Toftmannus*, *Tofta* possessor, *hospes*. Tabularium Prioratus Lewensis in Anglia p. 18. *Toftmanni similiter operabantur a S. Michaele usque ad autumnum, in autumno per sex hebdomadas, unaquaque hebdomada per 2. dies &c.* Ibid pag. 22. *Omnis lancetæ, omnis Tofman, & omnis Molman, &c.* Vide *Lanceteus*.

TOFUS, Species lapidis. Vide *Tufus*.

¶ TOGALA, vel TALAGA. Vita S. Theodosiæ Marc. apud Monbritium to. 2. *Post hæc dimissi sunt ad eam leopardus & Togala, lenitatis suæ signa monstrantes, & nihil eam læserunt*. At in MS. *Sedet pro tribunali Præses, jubet omnes feras adduci, & a venatoribus exacervari, & rugiebat leo. Vacca ferocissimis cornibus exacta ventilabat, fursu jubebatur taurus rugiens, & terribilis leopardus, & Talaga levitatis suæ signa monstrabat, &c.* Hæc Carolus Macer in Hierolexico, qui merito conjectat *Togala*, vel *Talaga*, vocem esse corruptam, putatque *Tigridem* substituendam, quod levitas Tigridis proprium sit, ut videre est ex Plinio l. 8. c. 18.

¶ TOGARE, Vastire. Miracula S. Bennonis, to. 3. Junii p. 199. *Quamvis summa pecuniarum non exigua ... in pontificia sua altis Togandis ... soleat consumi*.

TOGIFORIUM, *Locus ubi Scholastici disputant*. Papias. Jo. de Janua habet *Togiferium*, & subdit, videri componi a *toga* & *ferio*. Gloss. Lat. Gall. *Togiferium, lieu a disputer*.

TOGILLA, Mappula, mantile. Vide *Toacula*.

¶ TOGILLATIM, *Sigillatim*, in Glossis Isidori. Vide *Tongillatim*.

TOGINATIO, *Satietas nonfestivus*, M. Silvatico.

TOGIPURIUM, *Togæ pura*. Papias & Gloss. MS. Reg. [Glossæ Isidori. Credibilius videtur *Togipurium* esse tempus, quo toga pura sumebatur, quod veteribus dicebatur dies tyrocinii.]

¶ TOGUA. Capitulum generale S. Victoris Massil. an. 1506. *Nec deferant beneytum a retro longum, vulgo dictum Togue*. Vide *Toca* 2.

¶ TOGULA, Mappula, mantile. Vide *Toacula*.

¶ TOILL, Vectigal, Anglis *Toll*. Locus exstat in *Fossa* 1. Vide *Telon*.

¶ TOILLA, Mappa, mappula. Vide *Toacula*.

¶ TOIRULUS. Oratio apud Bern. Pezium p. xv. Præfationis Anecd. tom. 1.

Is (Christus) in ævum sit benedictus ...
Scandicus & Salicus, Climacus, Toirulus.

¶ TOISO, Canaliculos, in Schedis D. *Aubret*.

TOL, Vectigal, tributum. Vide *Tac* 1. & *Telon*.

¶ TOLA, pro *Tela*. Vide in hac voce.

TOLARIUM. Fragmentum Petronii: *Deinde advenerunt ministri, ac Tolaria proposuerunt toris, in quibus retia erant picta, subsessoresque cum venabulis*. An *Toralia*? Vide *Torale* 1.

☞ Clariora sunt quæ leguntur in editione Schefferi: *Toraria proposuerunt toris, in quibus retia erant picta*. Ubi cum Cangio *Toralia* emendat.

¶ TOLARIUS, Πυγοστρόφος, in Glossis Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Pullarius*, πυγοτρόφος. Martinius præfert, *Tolutarius*, πυγοστρόφος, qui sæpe intat nodum sæpius.

TOLDRE, Idem quod infra *Tortus* 1. Injustitia, damnum, &c. Charta an. 1183. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 124. *Qui de istas causis suprascriptas tolleret ibi, aut s'en guerram ibi faceret per Toldre, adjutor tuus essem sine ingenno*.

¶ TOLENTUM, ut *Telon*. Vide in hac voce.

¶ TOLENUM, *Trochlea*, in Hierolexico Macri.

TOLERATIO. Ususfructus. Charta Christinæ filiæ Bermundi II. Regis æræ 1062. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti: *Dum vivimus, Tolerationem exinde habeamus, post obitum vero nostrum ... sibi vindicent & possideant*.

TOLES, Tumores in faucibus. Vide *Tusilla*.

TOLETUM. Vide in *Telon*.

TOLFFMYNNING, Mensuræ species apud Danos, de qua sic Andreas Suenonis Archiep. Lundensis l. 14. Legum Scanicar. c. 1. *Quandocunque indeterminate agitur de mensura, illa debet intelligi, quæ rotunditatem æqualem amplectens, & orthogonaliter, & mere catheti, per senam pollicis latitudinem a fundo consurgens, duplo majorem habet instar hypotenusæ altitudinem* tran-

transverfalem per virgam, quæ habeat pollicis duodenum latitudinem in longitudine, ubicumque superponitur extremitati fuadi; qua parte conjungitur cum corona, per mensuræ medium transeundo, summitate sua contingit directo oppositam summitatem coronæ, ob quam altitudinem hanc mensuram Tolſmyatag idiomo patrium appellavit; ubi *Cathetus*, Græcis κάθετος, eſt perpendiculum, vel altitudo perpendicularis: *hypothenuſa* vero, ὑποτείνουσα, nempe πλευρά Euclidi & Geometris vox familiaris, de qua confulendi Gramm. Græci, & Mathemat.

¶ TOLIA, Toles, tonſillæ. Vide *Tonſilla*.

TOLINGPENY, to. 2. Monaſtici Anglic. p. 286. ubi forte legendum *Todiagypeny*. Vide *Tothtaga*.

¶ TOLL, Tributum, vectigal. Vide *Telon*.

¶ TOLLA, Idem quod *Tolta*, ſi non eſt ita legendum. Charta an. 1217. inter Inſtrum. Gall. Chr. novæ edit. tom. 3. c. 237. *Nullus abbas vel monachus ia eum Tollas, vel ſervitutem faciat*.

¶ TOLLAGIUM, Idem quod *Tolta*. Charta Elizabethæ Reginæ Angl. in notis Hearnii ad Chronicon Joh. Whethamſtedii p. 386. *Sint quieti pro thelonio, pannagio, paſſagio, laſtagio, tallagium, Tollagio, &c.* Le Roman *de Rou* MS.

Si viuras de tes rentes, ſans proie & ſans Tolage.

¶ TOLLEMENTUM, Exactio. Donatio an. 1044. facta S. Victori Maſſil. in Probat. novæ Hiſt. Occit. to. 2. c. 210. *Aliquam vim inferre in eccleſia, loco aut Burgo S. Pontaſii, neque per arbergariam, neque per Tollementum* (nemo præſumat.)

TOLLENUM, pro *Tolleno*, ſeu Machina, qua hauriuntur aquæ, pondere prægravante alterum ejus finem, apud Feſtum. Jo. de Janua: *Tollinum, a tollo, lis, lignum puteorum, quo hauritur aqua*. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 24. *Tolleaum putei*. Editio Heroldi p. 247. *Toleuum* præfert. Gloſſæ Lat. Gr. *Tolleno*, κηλώνειον. [Gloſſæ Lat. Gall. Sangerman. *Tolluum*, *Perche ou instrument a puiſier yaue du puis*.]

¶ TOLLERE, Liberare, redimere. Pactus Legis Salicæ tit. 41. art. 2. *Quod ſi etiam non habet, ut legem ſolvat, & totam legem componat, tunc illum qui homicidium fecit, Tollit, qui eum in fide ſua habet, & per quatuor mallos præſentem faciat; & ſi eum per compoſitionem aut fidem nullus ſuorum Tulerit, hoc eſt, eum redimat aut pro eo perſolvit, tunc de vita componat*. Alia notione occurrit in *Tolta*. In Gloſſis Iſidori legitur *Tollernot*, *Genuerunt*, pro *Tulerunt*. Vide *Tollutus*. A *tollere*, pro Auferre *Touldre*, vel *Toudre*, noſtris alias in uſu fuit. Le Roman *de Bertrand du Gueſclin*:

La teſte vous Touldrai par deſſous le menton,

Si que jamais n'aurez beſoin de chapperon.

Bellomanerius in Conſuetud. Bellovac. c. 32. *Se il arrivoit que un lierres eut emblé aucune choſe, & cil qui la choſe ſeroit, la Touſſit au larron ſans juſtiche, & li lierres roquerroit a eſtre reſeſis, avant tout il le reſeſiroit*. Adde cap. 34.

¶ TOLLICIUM. Charta an. 1205. apud Stephanotium to. 2. Antiq. Occitan. MSS. p. 461. *Dono Deo & B. M. de Villa longa Tollicium de Serra mejana ſicut habeo*, An idem quod *Teloneum*? Vide in *Telon*.

¶ TOLLINUM. Vide *Tolleaum*.

¶ TOLLIRE, pro *Tollere*, noſtris alias *Tollir*. *Et ſi caſtellum prædictum vos Tolliam*, in Charta an. 1145. inter Probat. novæ Hiſt. Occit. to. 2. c. 506.

¶ TOLLONIUM, Tolloneus. Vide *Telon*.

¶ TOLLUTUS, Ablatus, in Charta Aleman. Goldaſti 119. laudata in *Contradumum*. Vide *Tollere*.

¶ TOLN, Tributum, vectigal. Vide *Telon*. Eadem notione *Tolnet* habetur in voce *Strand*.

¶ TOLO, Tolocium. Vide *Telocium*.

¶ TOLONEUM, Tolonium, &c. Vide *Telon*.

¶ TOLOSIPETA, Qui petit, ſeu tendit Toloſam, apud Joannem Sariſber. Epiſt. 60. Vide *Romipeta*.

¶ TOLPRI, f. Idem quod *Polpre*. Vide in hac voce. Privilegia Abbatiæ Elnonenſ. an. 1116. apud Miræum to. 2. p. 1153. *Neque exactionem quam vulgo Tolpri vocant, ſive herbam aut corvedas inconſulto Abbate exiget* (Præpoſitus.) *Torpri* mendoſe ex Litteris Geraldi Tornac. Epiſc. ann. 1152. pro eodem Monaſterio apud Marten. to. 1. Anecd. col. 432. Vide *Tarus*.

TOLSESTER, Præſtatio pro confectione cerevisiæ. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 24. *De Tolſeſter cerviſiæ, hoc eſt de quolibet bracino per annum unam lagenam de cerviſia*. Vide [Th. *Blount* in Nomolexico &] *Gavelſeſter*, quod idem ſonat.

¶ TOLTA, Exactio, quæ per vim fit, quod contra jus tollitur, quodvis tributum, &c. Charta Radulfi de Balgentiaco an. 1085. in Tabul. Vindocinenſi: *Nullam Toltam faciet eis in mercato ſuo, neque in tota terra Monachorum, nec quaſtionem cujuſcumque rei nec quiſpiam ſuorum, niſi Monachi conceſſerint* [Alia Philippi I. Reg. Franc. eod. anno ex Tabul. Mauriniac. *Auctoritate regiæ majeſtatis inhibemus quod nullus præpoſitus ... in ipſa violentiam ſeu Toltam facere præſumat.*] Alia an. 1092. apud Beſlium p. 496. *Et nulla vis alia, vel injuria, vel Tolta inferatur*. Charta Philippi Aug. ann. 1190. apud Rigordum, [& de Lauriere to. 1. Ordinat. Reg. p. 20.] *Prohibemus etiam univerſis Prælatis Eccleſiarum, & hominibus noſtris, ne talliam vel Toltam donent, quamdiu in ſervitio Dei erimus*. Alia D. de *Termes* ann. 1108. in Regeſto Carcaſſonenſi Cameræ Computor. Pariſienſ. fol. 19. *Propter oppreſſiones, Toltas, forcias, violentias, & rapinas, quas faciebamus*. Charta Thomæ Comitis Sabaudiæ an. 1226. apud Guichenonum: *Immunitatem exactionum & Toltarum*. Occurrit [rurſus in Charta ann. 1128. Marcæ Hiſpan. col. 1267. in alia ann. 1170 ibid col. 1352. in alia ann. 1166. inter Probat. novæ Hiſt. Occitan. col 607. in Libertatibus Calmæ conceſſis ann. 1209. tom. 1. Hiſt. Dalphin. pag. 19. edit. Genev. unde emendanda editio Pariſ. pag. 21. ubi perperam legitur *Tola*; in Statutis Montis Olivi an. 1251. tom 1. Anecd. Marten. col. 967. 968. in Saiſimento Comitatus Toloſæ ann. 1271. & alibi paſſim.] Vide Doubletum pag. 887. Galliam Chriſtianam Sammarthan. tom. 4. pag. 128. Catellum in Comitib. Toloſan. pag. 226. Plantavitium in Epiſcopis Lodovenſibus pag. 106. Monaſticum Anglic. tom. 1. pag. 763. &c.

¶ Toulta, in Charta an. 1261. Vide *Corau* 2.

Touta. Libertates oppidi Jafferonis in Sebuſiania an. 1283. *Nec dare teneantur nobis vel aliis Toutam, talliam, charreomen, corvatam, &c.* Synodus Nemauſenſ. an. 1284. *Uſura & indebita extorſio, tallia, queſtiæ, vel Touta, &c.* [Adde Statuta ejuſd. Eccl. tom. 4. Anecd. Marten. c. 1030. Libertates Moirenci an. 1164. to. 1. Hiſt. Dalphin. pag. 16. Literas an. 1079. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 45. Chartam an. 1194. inter Inſtrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. c. 142. aliam an. 1224. to. 1. Maceriarum Inſulæ Barbaræ pag. 136. &c. Charta Catharinæ Comitiſſæ Bleſenſis & Claromontis an. 1202. in Tabul. Abb. Frigidi montis: *Unum quarterium vini, quod annuatim mihi reddebatur de exactione, quæ vulgo appellatur Toute*.

¶ Tulta, Charta an. 1160. ex Archivo S. Victoris Maſſil. *Malos vero uſus, Tultas, conſuetudines, diſtrictiones ... funditus abrenuntiamus*. Alia an. circiter 1128. in Probat. Hiſtor. Occitan. to. 2. c. 445. *Nec facient ibi Tultam, nec quiſtam*. Occurrit alibi non ſemel.

Tutta. Charta Amedei III. Sabaudiæ Comitis, apud Guichenonum: *Inſuper remitto omnes injurias, & omnes Tuttas & bannos, & cavalcatas, &c.*

Tol-

Tollere, Tributum exigere. Tabularium Majoris Monasterii ch. 129. *Nobiscum hanc etiam firmavit convenientiam, ut in terris S. Martini nihil amplius Tollat, aut* Tollere *faciat*.

Tolta Mala, vel *Malatolta*, *Maltota*, Malum vel indebitum tributum; pecunia à subditis injuste & vi & malevolentia sub specie talliæ aut vectigalis Galli enim *Maltolte* dicebant, pro re per vim & contra jus sublata, ut ex Petro de Fontanis liquet capit. 10. §. 3. Matth. Paris: *Mercatores... erant & vendebant sine Toltis malis*.

Malatolta. Charta Philippi Pulcri an. 1309. pro Burdegalensib. in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 143. *Assisiam seu costumam, quæ in illo loco & locis circumvicinis Malatolta vulgariter nuncupatur*. Charta Comitis Flandriæ an. 1230 in Hist. MS. Remensi Joannis Rogerii: *Super assisia quadam apud Duacum, quæ vocatur Malatolta*. Charta Philippi Aug. an. 1214. in Normannicis Duchesnii: *De Malatolta, quam Joannes Rex Angliæ & sui imposuerunt, sic erit*. Thom. Walsinghamus in Ricardo II. p. 282. *Postquam mercatores Angliæ concessissent Regi pro subsidio consuetudines lanarum iterum, quas Maltolte vulgares appellant*. Charta an. 1356. apud Chiffletium in Trenorchio: *Remoto omni viatore sive præposito & Malatolta, absque mala consuetudine, &c*. Alia Petri Regis Castiliæ an. 1366. apud Seldenum de Titulis honorariis, p. 267. *Sint immunes ab omni pedagio, leuda, costumu, Maletota, seu aliis quibusvis impositionibus*. [Consuetudines MSS Villæ de Saissano an. 1288. *Consules possint levare foguetum sive Malam-toltam, videlicet de 17 cartonibus vini medium cartonum vini sive ejus pretium*. Litteræ an. 1358. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 255. *Et quod nichilominus à Malatota veteri quatuor denariorum pro libra, vocata Buta Lambardorum & à duobus denariis, qui solvuntur pro clavacta Aquarum-mortuarum pro introitu (introitu) & exitu regni prædicti, &c*. Alias adde Litteras Johannis Fr. Reg. ibid. p. 478. Conventiones an. 1220. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1145. Chronicon Cornelii Zantfliet to. 5. ejusdem Ampl. Collect. col. 145. 272. 393. 1113. Statuta Vercell. fol. 132. v. Statuta Montis-regalis p. 286. &c.] Guillel. *Guiart* sub an. 1302.

Mut à Bruges un mortel content,
Entre les gras & menus gens.
Et fust empris & soustenus,
Ce dit il sut qui ge m'accoste,
Par raison de la Maletoste,
Con otilleue alevée,
Car la gent s'en mit à grevèe.

Vide Hemeræum in Augusta Virom. in Regesto p. 58. Hanc vocem agnoverunt etiam Lusitani. Charta Joannis Episcopi Portensis in Lusitania ann. 1364. apud Rodericum *de Cuña* in Histor. Episcop. Portans. part. 2. *Mandovos que metades o nosso Cabido do Porto, ou outrem por el em seu nome em corporul possiçon da terça parte dos dereitos & dos rendus da Meltosta, & dos almudes dopesos que à nossa igreja ha de aver na nossa citade do Porto*.

¶ **Malatosta**. Litteræ Johannis Comitis Carnot. an. 1220. *Noverint universi, quod ego volo & concedo, quod Malatostu, quæ loco taliæ erat imposita super pannos burgensium Carnotensium de riparia à festo S. Michaelis proximo venturo in antea nullo modo capiatur*. Rursum occurrit in Charta an. 1219. apud Lobinell. to. 2. Histor. Brit. col. 376 & alibi: *Imposition ou Malletoste empetrée*, in Charta ann. 1340. ex Tabular. Corbeiensi.

¶ **Malatoxa**, in Charta Hervei Comitis Nivern. an. 1200. ex Archivo B. Mariæ de Charitate.

¶ **Maltolta**, Eodem sensu. Charta Philippi VI. Reg. Franc. ann. 1339. ex Chartular. 23. Corb. *A nobis litteras impetraverunt super concessione dictæ impositionis seu maltoltæ, &c*.

Malatolla, & **Malatolia**, habet Henricus Knyghton. l. 3. de Event. Angl. c. 5. 11 *Malatorth* l. 4. an. 1363. sed ibi legendum *Malatolta* & *Malotot*: nec est, quod Somnerus ad vocem *toll* nos deducat, quæ Anglis vectigal & telonium significat; est enim *Malatolta*, res injuste ablata, seu, ut tunc loquebantur, *tolta*, vel *tolta*. Tabularium Hospitalis Montis-Maurilionis in Pictonibus: *Ego Ilebertus de Castillione dono domui pauperum Christi de Mommorlione omnem consuetudinem & omnem Maltotam quadrigarum per omne tempus*.

Ejusmodi porro exactiones contra jus inductæ, *informia vectigalia* appellantur à Sidonio in Panegyrico Aviti: *Indebitæ consuetudines & exactiones*, in Synodo Belvacensi an. 845. c. 5. *Injustæ calumniæ, malæ consuetudines, immissiones pessimæ*, in Charta Roberti Regis Franc. an. 1055. ex Tabular. S. Germani Pratensis: *Malæ consuetudines*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 1. apud Gregorium VII. PP. l. 7. Epist. 19. apud Lucam Tudensem in Chronico p. 80. Hugonem Flaviniacensem p. 246. Ordaricum Vitalem l. 10. in Charta Hugonis VI. D. de Lezinniaco in Tabulario S. Maxentii, &c. *Consuetudines injuriosæ*, in Charta an. 1067. apud Hemeræum in Aug. Viromand. *Perniciosæ & noxiæ consuetudines*, in Tabul. Prioratus de Aredn: *Consuetudinaria gravamina*, in Chronico Mauriniacensi pag. 360. *Falsæ consuetudines*, in Chron MS. Bertrandi de Guesclin:

Toute fausse coustume vous sera abaissée.

In veteri Regesto: *C'est le temps que la fausse coustume commença a Rouen, c'est assavoir depuis l'an 1297 jusques à l'an 1312. Injustæ consuetudines, pravæ invasiones*, in Charta Wlgrini II. Comitis Inculismensis in Tabulario S. Eparchii: *Malæ captiones*, in Charta Willelmi III Comitis Arvernensis: *Exactiones injustæ* in Legibus Willelmi Nothi c. 55. *Mali usus*, in Charta an. 1103. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensibus: *Toltæ & mali usus*, in Charta Mathildis Comitissæ apud Ughellum to. 2. Italiæ sacræ p. 217. *Prava usatica*, in veteri Tabula marmorea, characteribus aureis exarata, quæ exstat in publica Montiliensis oppidi Domo, 4. bullis plumbeis munita, quam, ut insigne Ademariorum familiæ antiquitatis monumentum, hic ex Schedis Peirescianis inserere placuit: Anno ab Incarnatione Domini MCXC. octavo, *Ego Gerardus Aemarius, & ego Lambertus, nos duo Domini Montilii, per nos & per nostros bona fide, & sine dolo, ex mera liberalitate, & spontanea voluntate donamus, & titulo perfectæ donationis concedimus omnibus nostris de Montilio præsentibus & futuris libertatem talem, ne de cætero toltam, vel quistam, vel aliquam exactionem, vel Prava usatica in eis faciamus, vel aliquo modo fieri permittamus, nec eis per vim, vel per aliquam fortiam, gravamen aliquid, vel jacturam, nisi jure vel justitia debito cogebimur inferre. Quod si nos vel aliquis successorum nostrorum per dictam donationem & libertatem quocunque modo violare tentaverit, jam dictos omnes amicos nostros & res eorum in villa Montilii sub dominio nostro in præsenti, vel in futuro existentes, ab omni jure, fidelitate & omagio absolvimus, & ut omnia, sicut superius scripta sunt, fideliter observemus, & nullo tempore contraveniamus, tactis sacrosanctis Evangeliis juravimus*.

2. **TOLTA**, Practicis Anglis, est Breve, quo lis tollitur è curia Baronis, & fertur ad curiam Vicecomitis, nostris *Evocatio*, *Tolta placitis*, inquit Spelmannus, signi-

significat processus, per quem causa à jurisdictione juris temporalis tollitur. In *placit. coram rege term. Pasch. 22. Edw. I. rot. 18.* Vide *Translatio*.

¶ TOLTICIUS. Vide *Vinam Tolticium*.

¶ TOLTRAY. *Venditio salis, quæ debet solvi, i. Bushel & dimid. salis per mensuram 4. den.* apud Thomam *Blount* in Nomolexico Anglic. è MS. tempora Edwardi I. exarato.

¶ TOLTURA, Injustitia, damnum, violentia, ut *Tolta* 1. Chartularium B. Mariæ de Bono nuncio Aurelian. *Querimoniam facientes de quibusdam injuriis & Tolturis quas fecerant*. Forte legendum est *Tortura*; quod vide suo loco.

TOLTUS, TULTUS, Ablatus. Lex Alaman. tit. 34. *Quidquid ibi Toltum fuerit, ...omnia tripliciter restituant*. [*Dictæ curtes ... per fortia nobis Toltæ sunt*, in Placito apud *le Blanc* in Differt. Hist. de Monet. p. 87.] Gloss. MS. Reg. cod. 1197. *Ademptio, Tultis*. Marculfus l. 1. form. 28. *Memorato illo Toltis fidejussoribus Kalendas illas ad nostram eum omnimodis dirigere faciatis præsentiam*. Annales Francorum Bertiniani an. 868. *A filiis Ranulfi Tultis honoribus, &c.* Confessio fidei edita sub nomine Alcuini: *Tulta sæculi amaritudine, &c.* Joannes Abbas in præfat. ad Librum precation. *Hanc autem animæ copulæ gloriosam virtutem, ni fallor, observandum pronuncias illa una costa, quæ Tulta est de corpore viri, ex qua formata est mulier*. Chronicon Fossæ novæ ann. 1208. *Sora autem Tulta est per Abbatem Cassinensem*. Hist. Longob. Ignoti Casinensis cap. 6. in Diplomate Ludovici Imp. *Nunc autem certissime sciote, cujuscunque proprietas Tulta fuerit, vim à nobis promerebitur recuperationem*. S. Fructuosus in Regula c. 7. *Tulta murmurationis occasione*. Cap. 10. *Tulta laboris & itineris occasione*. Adde c. 15. Gregor. M. l. 3. Moral. l. 7. Ind. 2. Epist. 58. Hariulfum l. 3. c. 20. l. 4. c. 22. Guibertum l. 3. de Vita sua cap. 14. [Vitam S. Cuthberti Episc. sæc. 2. Benedict. p. 889. Vitam S. Gervini Abb. sæc. 6. Benedict. p. 2. pag. 325 &c.]

ABSTULTUS, pro Ablatus. Chronicon Fredegarii c. 76. *Excepto Ducatu Dentelini, qui ab Austrasiis iniquiter Abstultus fuerat. Abstollere, & Abstultus*, non semel apud Anastasium Biblioth. in Vitis PP. pag. 93. 104. 105.

¶ TOLUBERNA, *Adsecula*, παράσιτος, εὐτράπελος, in Glossis Lat. Græc. An quasi *tolis verna*, qui toli seu gulæ servit, inquit Martinius, nisi vitiose sit pro *Contubernalis*.

¶ TOLUM, Fastigium, &c. Vide in *Tholus*.

¶ TOLUS, Τρητήρ, in Glossis Lat. Græc. Martinius emendat *Tudes*.

TOLUTILOQUENTIA, Εὐτροχία, in Glossis Lat. Græc.

TOMA, TOMANTULA. Papias: *Toma, Tomantula, Pantia, vulgo Tomacellas*. Ita MSS. At editus habet *Tomacula*. Italis, *Toma* est formaticum pinguius: *Tomacella* vero hilla, vel lucanicæ species, quomodo Latinis *Tomaculum*. J. de Janua: *Tomacula, intestina propter divisiones & sectiones*, à Gr. τέμνω.

¶ TOMAIRA, Obstragulum calcei, corium superius, Italis *Tomaia, Tomaro*, & *Tomara*, Gall. *Empeigne*. Statuta Saluciarum collat. 5. c. 143. *Statutum est quod quilibet caligarius seu affaitator faciens vel fieri faciens subtulares stivalos, seu borgechinos quos vendiderit, teneatur ... facere ... Tomairam totam de uno corio, seu de una pelle*.

¶ TOMALLA. Odo de varia Ernesti Ducis Bavariæ fortuna lo. 3. Anecd. Marten. col. 362.

Sunt alii fetis brevi, mirabile dictu,
Non caput est, nec vultus eis, humerisque retrusi
Ignescunt oculi, parvum pro nare foramen
Pectus habet, victusque loco parvissimus æris,
Lempnias appellant, crudis de more Tomallis
Vescuntur, salsaque maris potantur ab unda,

Intestina significari videntur. Vide *Toma*.

¶ TOMARIA. Vide *Tremata*.

¶ TOMBA, Sepulcrum, *Tombe*. Vide *Tumba* 1.

¶ TOMBARELLUS, f. Plaustri genus, nostris *Tombereau*. Inventarium ann. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item una quadriga antiqua garnita. Item unus Tombarellus antiquus garnitus. Item due feladoyre*. Vide *Tumbrellum*.

¶ TOMELLUS, Parvus *tomus*, libellus, aut epistola. Exstat apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 419. *Tomellus* sive epistola Ernulfi Episcopi Roffensis, & ibid. pag. 421. legitur: *Decens & commodum fore ratus sum; quod de re Majestati vestræ sensio Tomelli clausula explicare*. Vide *Tomus*.

¶ TOMEN, TOMINUS, Monetæ species apud Hispanos Indicos, quæ memoratur in Synodo Mexicana an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 315. & p. 371. quo in posteriori loco *pretium 60. Tominorum pro unaquaque argenti marca æstimatur*.

TOMENTARII SAGI, in Regula Magistri c. 81. stragula seu *lectalia* ex tomento.

¶ TOMINUS, Species monetæ. Vide *Tomen*.

TOMOLA. Vide *Tumba*.

TOMUS, Libellus, codex, membrana, [Epistola, præsertim de fide, Græcis τόμος. *Tomus ad Antiochenses* inscribitur Epistola Synodi Alexandrinæ an. 362. apud Athanasium. Alias Epistolas synodicas *tomi* titulo insigniri, observat Constantius in notis ad Epistolam Concilii CP. ad Damasum PP. ut & in Epist. Concilii Carthag. ad Innocentium. Indicem consule ad calcem tomi 1. Epistolarum Rom. Pontif. & vide Glossar. mediæ in Græcis in Τόμος.] Marcellinus Comes in Chronico: *Leo Imper. pro Tomo Chalcedonensi per universum orbem singulis orthodoxorum Episcopis, singulas consonantesque misit epistolas, qua sibi quid de eadem tomo sentirent, exactis suis rescriptionibus indicarent*. Jo. Biclariensis in Chronico an. 7. Mauricii: *Gentis Gothicæ confessionem Tomo scriptam manu sua Episcopis porrigens*. Vigilius PP. Epist. 5. *Sed & Epistolam prædicti beatæ memoriæ Leonis ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam, quæ & Tomus appellatur, per omnia veneramur*. Anastasius in S. Leone PP. *Beatus vero Leo direxit Catholicæ fidei Tomum, & exposuit, damnans omnes hæreses*. In S. Hilaro: *Confirmans tres Synodos .... Tomum sancti Archiepiscopi Leonis*. Diurnus Roman. c. 3. tit. 6. *Sanctæ & beatæ recordationis Leonis Apostolicæ Sedis Antistitis Epistolam ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam, quæ & Tomus appellatur*. Idem Anastasius in S. Agathone: *Suos intromiserant libros, & Tomos diversos, & Synodos, quas falsaverant*. Infra: *Deinde protulit piissimus & serenissimus Princeps Tomum ad relegendum, in quem vanum hæreticum dogma Macarii erat conscriptum*. Diurnus Romanus p. 40. de Concilio VI. *Cui Apostolicæ recordationis Agatho Papa per legatos suos & Responsales præfuit, cujus venerabilem Tomum celebriter assequentes, &c.* Greg. Turon. l. 10. c. 19. *Negavit Episcopus has Epistolas vel misisse sua nomine, vel suscepisse à rescripto Chilperici. Sed puer ejus familiaris adfuit, qui hæc notarum titulis per Tomos chartarum comprehendens tenebat: unde non dubium fuit residentibus hæc ab eo directa*. Althelmus de Laude Virg. c. 41.

Tomum præterea compunctum sermone polito
Ad famulam Christi scripsit didascalus idem.

[Adde Præceptum Ludovici Imper. ann. 832. apud Baluz. tom. 2 Capitul. col. 678. & Mabillon to. 2. Annal. Bened. pagin. 550. Epistolam Alberti Abb. Miciac. ad Johan-

Johannem XVII. PP. apud eumd. Mabill. to. 3. 3. Anelect. 430. &c.] Vetus Charta ex Monastico Anglic. to. 2. p. 844. *Hæc vero vocabulorum* (variorum prædiorum) *signa Tomi stylo indita sunt, ne forte litium vel contentio, vel jurgium jam eropsarit inter tributarios vestros, nostrosque colonos: quod autem crebro solet fieri, ubi evidentiora allusionibus litteralia, elementorumque definitione indicta limitum metum non procederint.* Aimoinus l. 3. Hist. Franc. c. 32. *Et Tomi universi quot secum ferebat, igne cremati sunt.* Gregorius Turon. l. 5. cap. 29. habet hoc loco *libri descriptionum*. Neque alia notione vocem

Tomum videtur usurpasse Isidorus Episcopus Pacensis in Chronico æræ 749. *Adiens per Gaditanum fretum Columnas Herculis protendentes, & quasi Tomi indicio porti aditum demonstrantes, vel claves in manus transitum Hispaniæ præsagantes, vel reserantes, &c.* Hic enim per *Tomum*, libellum, itinerarium, vel *mappam mundi* in membrana exaratam intelligit.

¶ TON, Johanni de Janua, *dicitur altitudo vel totum*, & ex eo Glossatori Lat. Gall. Sangerm. MS.

¶ TONA, Dolium, *Tonne*. Vide in *Tunna*.

TONABULUM, *Sonus, vel tintinnabulum*, Johanni de Janua: [*Son*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.]

¶ TONACELLA, Tunicella. Translatio S. Antonini, to. 1. Maii p. 768. *Demum dictum sanctum corpus ... cum ... amictu & camice ex byssino ac Tonacella ermisini rubei, &c.* Vide *Tonicella* & *Tunicella*.

¶ TONAIRA, Rete piscatorium 250. orgyas longum. Litteræ an. 1451. ex Archivo Piscatorum Massil. *Valeant visitare Tonairas omnes quotiescumque voluerint, ut sint plagæ & natatæ ac altitudinis & longitudinis debitæ.* Aliæ an. 1477. ex eod. Archivo: *Item ordinarunt, quod nullus piscator audeat neque possit calare certam artem piscandi, appellatam Tonaira de posta, à loco de Lestaca in mari usque ad Gargatam portus Massiliæ.* Aliæ an. 1479. *Piscari ad Tonairas dictas vulgariter de Corre ... cum dicto ingenio dicto à las Tonairas de Corre. L'art de la Tonaire de Corre*, in Ordinatione vernacula Vicarii Massil. eodem anno.

¶ TONALIS PRONUNCIATIO, Alta & clara, eodem tono quo cantari solet in choro *Dominus vobiscum Tonali pronunciatione dicit*, apud Bernardum in Ordine Cluniac. part. 1. c. 45.

¶ TONALITER, Cantando, cum modulatione & notis. Confederatio ann. 1300. in Chronico Mellicensi p. 187. col. 1. *Missæ pro defunctis in choro Tonaliter celebretur.* Instituta Patrum apud Thomasium in Appendice ad Antiph. Rom. p. 444. *Si Tonaliter finis versuum deponitur, oportet ut sæpius accentus infringatur.*

¶ TONARE, Canendo prædicere. *Adventum Christi mysticis vocibus Tonuerunt Patriarchæ*, in Expositione Antiquæ Liturgiæ Gallic. to. 5. Anecd. Marten. col. 91. *Tonare horrendum*, Horrenda & minaci voce clamare, apud Mabillon. to. 4. Annal. Benedict. p. 140.

¶ TONARIUS, Liber de tonis seu cantu. Trithemius narrat Aurelianum scripsisse *Tonarium*. Quintiliano *Tonarium*, vel *Tonerium*, ut quidam legunt, fistula est, qua tonus traditur, ne altior vel remissior sit vox loquentis aut canentis.

¶ TONATE, Cum tono, seu modulatione, canendo. *Tonate dicat Diaconus*, Benedicamus Domino, apud Guidonem l. 1. Discipl. Farfensis c. 1.

TONDERARE, pro *Tondere*. Utitur Felix Monachus Gyrwensis in Vita S. Guthlaci c. 21.

¶ TONDERE, Tonsura clericum aut monachum efficere. Leges Ludovici Imper. apud Murator. tom 1. p. 2. pag. 132. col. 2. & l. 4. Capitul. c. 35. *Si quis puerum invitis parentibus Totonderit, aut puellam velaverit, &c.* Additio 3. cap. 121. & Concilium Mogunt. an. 913. c. 23. *De Clericis vero hoc statuimus, ut hi qui inventi sunt sive in canonico sive in monachico ordine Tonsurati sine eorum voluntate, si liberi sunt, ut ita permaneant. Et deinceps cavendum est, ut nullus Tondeatur, nisi legitima ætate spontaneaque voluntate, vel cum licentia domini sui.* Baluzius scribit *tondatus*: sic *tondi*, pro *tonderi*, legitur apud Jonam in Vita S. Eustasii nu. 12. ut & apud Bedam l. 4. Hist. c. 1. ex MS. ut observat Mabillonius post Onomasticon ad calcem sæculi 2. SS. Benedictinorum. Vide *Tonsorare*.

TONDERE ALIUM *contra Legem*, in Lege Alamann. cap. 65. §. 1. *Si quis alicui contra Legem Tonderit caput liberum non volenti, cum 12. sol. componat. §. 2. Si autem barbam alicujus Tonderit nolentis, cum 6. sol. componat.*

DIMIDIO CAPITE TONDERI, Pœna servorum latronum in Capitulari 1. ann 809. c. 11. & lib. 1. Capitul. cap. 50.

TONDERE AD MODUM CRUCIS. Fori Oscæ an. 1347. sub Jacobo I. Rege Aragon. *Testes autem convicti ad modum crucis capita Tonsurentur, & cum batallo campanæ candenti ad modum crucis, in frontibus figurentur, & ita turpissime de illa villa, ubi hoc evenerit, expellantur.*

TONDERE, *Tonsura altissimarum ovium*, Papiæ. In MS. *Tondicrum*.

¶ TONDITURA, Tonsura. Vide in *Aczima*.

¶ TONDURARIUS, Sarcinator, Gall. *Tailleur, Couturier*, in Processu de Vita S. Yvonis, to. 4. Maii p 553. Male pro *Condurarius*. Vide ibi.

¶ TONEGARE NAVEM, f. Sebo vel pice illinire, ab Italico *Tonicare*, Inducere, illinire, Gall. *Enduire*. Vide *Hosta*.

¶ TONELLA, TONELLUS, &c. Vide *Tunna*.

TONENEA. Formula Andegav. 1. *Cido tibi bracile valente solidus tantus, Toneneas tantas, lectario ad lecto vestito valento solidus tantus, &c.*

¶ TONETUM. Charta ann. 1251. è Tabulario S. Nicasii Rem. *Recognovit se legasse unum modium avenæ annuatim percipiendum & assignatum super Toneto suo, quod acquisivit in villa de Pree.* Legendum forsasse *Toreto*, colliculo. Vide in *Toro*.

TONGILLATIM, *Singulatim*, Papiæ. [Glossæ Isidori: *Togillatim, sigillatim*. Et mox; *Tongillatim, singillatim Tongillatim loqui, pravis verbis, à Tongilio parasito, qui in hoc invenerat risus aucupium, ut salutatus convitio responderet, & maledicentem salutaret blandissime.* Contrarium sentit Martinius, qui *Tongillatim loqui*, suspicatur esse clare & scienter loqui, à *Tongo*, quod est nosco, teste Festo, quem vidi.]

¶ TONGINUS, Decanus judex. Vide *Tunginus*.

¶ TONICA, pro *Tunica*, to. 3. Murat. p. 166.

¶ TONICELLA, diminut. à *Tonica*, Parva tunica. *Tonicella una de purpura viridi*, in Charta an. 1266. ex Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Tonacella*.

¶ TONIMENTUM. Charta an. 1012. apud Murator. delle Antiq. Estensi p. 121. *De areis castro cum Tonimento & fossato circumdato per mensuram justam pertice jugiales tres, &c.* Legendum est *Tenimentum*, ut in Charta an. 962. ibid. p. 140. Vide in *Tenere* 1.

¶ TONINA, Thunnus salsus, Italis *Tonnina*. Conventiones Saonæ p. 54. *Compellunt dictos homines ad solvendum denarios sex pro singulo barile Toninarum.* Vide *Tonnina*.

¶ TONINUM FORMAGIUM. Vide *Teucrinus*.

¶ TONIS. Glossæ Isidori: *Vestis ludiaria, histrionica, Tonis.* La Cerda mallet: *Vestis ludiaria, histrionis tunica.* *Tonis* Grævio videtur delendum.

TONITRABILIS, Βροντᾶος, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum, *Tonitrabilis*, habet. Alii reponunt

Tonitruabilis, [ut est in MS. Regio,] vel *Tonitrualis*. Lucretius lib. 1.

Neve ruant cæli Tonitralia templa superne.

[*Tonitrualis Evangelistarum vox*, apud Marculfum l. 2. Formula 5.]

Tonitrua Rumpere. In Notis litterarum Pauli Diaconi hæc leguntur: *Dies malus sequitur eras, si ruperis Tonitrua, deinvenies carbones.*

¶ TONITRUARE, *Tonare*, in Onomastico ad calcem Actorum SS. Junii to. 4 Glossæ veteres: Βροντῶ, *Tonitruo*. Commodianus Instrum. 6

Insipiens rego Jovem Tonitruare tu credis?

¶ TONIUM. Testamentum an. 1299. apud Balnz. to. 2. Hist. Arvern. p. 522. *Item & Aymericus filius meus possideat & habeat hereditario centum solidos renduales ad vitam suam duntaxat. Item & Margarita filia mea volo quod habeat & possideat hereditario centum solidos renduales ad vitam suam duntaxat. Item lego dicto Guidoni filio meo successionem Tonium & freyrasebiam, exceptis centum solidis quos Agnes primogenita percipiet post mortem Aymerici fratris sui.* Mendum inesse puto in hac voce, ac fortean legendum *omnium*, adeo ut Guido constituatur hæres omnium redditnum, qui aliis fratribus ad vitam dumtaxat conceduntur.

¶ TONIZARE, Certo tono, seu modulatione cantare. *Psalmos juxta Antiphonas Tonizare*, apud Beletum c. 58.

¶ TONLEIUM, Tonlium, &c. V. in *Telon*.

1. TONNA, Tributi species. Charta Berengeri Comit. Provinciæ ann. 1235. apud Dion. Salvaingum: *Quod nullus Castellanus vel Miles ab omnibus euntibus & redeuntibus à montaneis possit exigere vel petere aliquid, sive multationem, sive aliquam bestiam, seu Tonnam, vel aliquid in pecunia numerata.*

2. TONNA, Dolium; *Tonnagium*. Vide *Tunna*.

¶ TONNARIA, Piscaria thunnorum. V. *Tunnaria*.

TONNAUS, Tonnella, Tonnellus, Dolium. Vide *Tunna*.

TONNEURS, Exactionis species apud Metenses, in Charta an. 1226. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 455. *Sane cives Metenses præter alias injurias quibus Ecclesias diversis modis afficiunt, quadam versuta malitia novam fecerunt consuetudinem, ut quadam fiat exactio in civitate Metensi, quæ Tonneurs appellatur, ad fossatorum suarum munitionem faciendam, &c.*

☞ Nihil aliud videtur, quam *Teloneum*, seu tributum è mercibus in foro venditis exactum, ut in Statutis Maceriæ ad Mosam MSS. ubi legitur: *Sur les articles, redevances ou prouffis, qui pour cause du Tonneux sont deus, &c. Et ne leur loiroit de lever ou exiger le prouffit du Tonneux que pour l'uue des marchandises, de laquelle il plairoit au Tonnieur.* Et mox: *Item ce sont les redevances du Tonneu de la ville de Maisieres.. le cent de cire doit 4. den. le cent de cieuf doit 4. den. le cent de sayn doit 4. den. le cent de poix doit 4. den. &c.* Vide *Telon*.

¶ TONNINA, Thunnus salsus, apud Italos. Academici Crusçani: *Tonnina, Salume fatto della schiena del pesce tonno.* Vide *Tonina* & *Tunnaria*.

¶ TONNITUS, pro *Tinnitus*, Campanæ altero latere tantum pulsatæ sonus. *Absque sonitu Tonnitorum*, Guidoni l. 2. Discipl. Farfensis c. 39. Vide *Tintinnabulum*.

¶ TONODERACH, Qui fures exquirit, apud Scotos, ut habet Spelmannus quem consule.

¶ TONSA, Ovis. Jacobus Cardin. in Vita S. Petri Cœlestini l. 1. c 7. § 5.

Cumque puer denum binumque perageret annum,
Hunc mulier noveas pascentem pascua Tonsas
Aspicit imberbem, &c.

¶ TONSARE Monetam, Tondere, circumcidere, in Statutis Pallavicinis l. 2. c. 37. Vide infra *Tonsores*.

¶ TONSATUS, apud Acherium to. 2. Spicil. pag. 218. ex Ratherio, pro *Tonsuratus*, ut supra legitur in *Arsenoquita*.

¶ TONSILLA, *Palus dolatus & cuspide præferratus, qui navis religandæ causa in littore figitur*, apud Festum. Utuntur Accius, Bern. *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 240. Scriptor. Vitæ S. Probatii, to. 1. Febr. p. 554. &c.

¶ TONSORARE, Tondere in Clericum vel Monachum, in Capitularibus Pippini Regis an 755. c. 11. apud Marculfum l. 1. form. 19. in Vita Sigiberti Regis apud Duchesnium to. 1. in Actis SS. Maii to 1. p. 51. in Hist. Novientensis Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1143. 1147. &c. Vide *Tondere*.

¶ TONSORATIO, Tonsura. *Tonsoratio in Clericum*, in Bulla Honorii III. PP. è Tabulario S. Richarii. Vide *Tonsura*.

TONSORES. Matth. Westmonasteriensis an. 1247. *Moneta Esterlingorum ... cœpit deteriorari & corrumpi per illos falsarios monetarum, quos Tonsores appellamus. Retorsores monetæ*, in Fleta l. 1. c. 20. §. 122. 128. &c. *Retonsura cruda*, §. 126. quæ necdum in laminam aut *platam* redacta est. *Moneta retonsa*, § 128. *Tonsura*, §. 123. [Trivetti Chron. ad an. 1278. *Hoc anno Judæi pro Tonsura monetæ in magna multitudine ubique per Angliam suspenduntur. Tonsurare aurum vel monetam*, in Statutis Perusiæ p. 52.] Meminit Procopius l. 3. de bello Gothico c. 1. cujusdam Alexandri Logothetæ, quem Byzantii ψαλίδιον, seu Forficulam cognominarunt, quod nummum aureum tam dextre circumcideret, ut eo, quantum vellet, curtato, orbem vel sic servaret, quo erat antea circumscriptus Mox addit: Ψαλίδιον γὰρ τὸ τοιοῦτο καλοῦσι τὸ ὄργανον, ᾧ ταῦτα τις ἐργάζεται. [V. *Tonsare*.]

¶ TONSORIUM, Linteum, quo teguntur pectus & humeri, cum quis raditur, aut etiam pelvis ad barbam abluendam. Guido l. 2. Discipl. Farf. cap 20. *Debet unus frater vel duo habere injunctum officium rasorum acuendorum, atque colligendorum ad scrinium, ubi reponuntur; & ipse debet procurare Tonsoria ad illud opus deputata.*

¶ TONSURA Adulterа. Proclamatio Civitatis Apt. incerti anni: *Nulla persona audeat seu præsumat Tonsuram adulteram portare.* Comam subdititiam intelligo, qualis tunc temporis gerebatur, & cujus usus recens admodum erat, cum hic prohibeatur: nisi malis hoc statuto vetitum esse ne quis se clericum simulet.

Tonsura Ecclesiastica. Isidorus l. 2. de Eccl. Offic. c. 4. & ex eo Papias: *Tonsura Ecclesiastica usus Nazareis exortus est, qui prius crine servato, denuo post vitæ magnæ continentia devotione completa caput radebant, & capillos in ignem sacrificii ponere jubebantur. Hujus ergo exempli usus ab Apostolis introductus est, ut hi, qui in divinis cultibus mancipati Domino consecrantur, nisi Nazarei, i. Sancti Dei, crine præciso innoventur.* Adde Alcuinum lib. de Off. divin. Amalarium l. 2. c. 5. l. 4. c. 59. Raban. l. 1. de Instit. Cleric. c. 3. denique Baronium ann. 59. n. 122. & seqq. usque ad ann. 143. Menardum ad librum Sacrament. Gregorii, & ad Concordiam Regular. c. 68. §. 10. [Constantium to. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 73. & seqq. Formulas vett. apud Eccardum ad calcem Legis Salicæ p. 240.]

Tonsura Petri, in tertia Vita S. Cuthberti l. 2. c. 2. Greg. Turon. l. 1. de Mirac. c. 28. *Petrus Apostolus ad humilitatem docendam caput desuper tondere instituit.* Quæ quidem *Tonsura Petri*, non alia est ab ea, quam *Coronam Clericalem* appellamus. Vide Germanum Patriarcham in Theoria Eccles.

Monachi Scotici aliter tondebantur: quippe ab aure

aure ad aurem per frontem in Coronæ modum incisus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat, ut ex Ceolfridi Abbatis Epistola, quæ exstat in Actis S. Eustasii, colligitur. Atque hujus quidem tonsuræ Scoticæ occasione, multas in Anglia exortas turbas testatur Beda l. 3. Histor. Eccl. c. 3. 4. l. 5. c. 16. *Hujus autorem in Hibernia Subulcum Regis Leigeri, filii Nil*, (Nell) *exstitisse Patricii sermo testatur, ex quo Hibernienses pene omnes hanc Tonsuram sumpserunt*, ut est in Libro Canonum Cottoniano, quem laudat Waræus ad Synodum S. Patricii. At Patricius tonsuram Romanam conatus est revocare, ut patet ex Synodo ejusdem cum Auxilio & aliis celebrata can. 6. Vide Capitula Theodori Cantuar. c. 80. & quæ de hac tonsura scripsit Mabillonius ad to 3. SS. Ordinis S. Benedicti §. 1.

¶ Tonsura Monetæ. Vide *Tonsores*.

¶ Tonsura Nemorum, Jus exscindendi & colligendi ramos in silvis. Conventio an. 1125. in Probat. novæ Hist. Occitan. tom. 2. col. 437. *Tonsura vero nemorum ab hominibus Montispessulani nullatenus fiat*. Charta an. 1364 è Tabulario B. M. de Charitate: *Donavit terram de Miniers cum suis juribus, aisiis & pertinentiis salva & reservata Tonsura nemoris d'Astenne*. Inventarium Chartar. Reg. ann. 1482. fol. VIIIxx. IX. v°. *Alia compositio facta inter dictos abbatem & conventum S. Dionysii & comitem Bellimontis super venditione Tonsura vel scissura nemorum Farridel & de Massliers*. Charta an. 1487. ex Chartul. 23. Corb. *La justice & seigneurie totale en demourra ... ausdits Religieux, abbe & convent (de Corbie) ... avec le pourffit, Tonture & despouilles desdits arbres*.

¶ Tonsura Pannorum, Gall. *Tonture de drops*, in Computo ann. 1333. tom. 2. Histor. Dalphin. pagin. 281.

¶ TONSURARE Monetam. Tide *Tonsores*.

TONSURARI, dicuntur Clerici, qui tonsuram seu Coronam Clericalem accipiunt, in Concilio Meldensi an. 845. c. 58. apud Nicol. I Epistola 7. &c.

Tonsurari More Romanorum, i. crines detonsos deferre more Romanorum, cum Longobardi solutos haberent, apud Anastasium in S. Hadriano PP. pag. 116.

¶ Tonsurari ad Poenitentiam. Gesta Archiepiscoporum Trevir apud Marten. tom. 4 Ampliss. Collect. col. 243 *An Dom. 1231. orta est persecutio hæreticorum ...* (talis ut) *nec defendendi locus daretur ... sed incontinenti oportebat eum* (quisquis capiebatur) *vel reum se confiteri & in pœnitentiam recalvari, vel crimen negare & cremari. Insuper qui sic Tonsoratus esset, oportebat eum complices suos prodere, alioquin debebat cremari ... Quin etiam in ultimis deprehensum est, quod hæretici aliquos de suis subornaverant, qui se tamquam in pœnitentiam Tonsurari permiserunt, & sic catholicos accusaverunt*.

TONSURATORES, Exactores, quasi *Tonsores* plebis. Gregorius M. l. 10. Epist. 47. *Pervenit ad nos quod Tonsuratores in Sicilia prava sibi præsumptione nomen Defensorum sumerent*.

TONSURATUS, Idem qui *Psalmistatus*, Extr. de Reg. Jur. eum inter, id est Psalmistæ Ordo minor. Vide Durandum l. 2. Ration. c. 3. n. 1.

¶ TONSUS, Clericus, tonsura initiatus Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. cap. 16. & Miræum tom. 1. pag. 5. *Et si quis ordine clericali, à Presbytero usque ad Tonsum, contradicere ..... præsumpserit, &c.*

TONUS, Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 63. *Tres Psalmi .... in Tono dicuntur*. Id est voce altiori, & cantu inflexo, seu Gregoriano. [Contraria notione

pro cantu directo absque ulla inflexione in Synodo Limæ ann. 1582. tom. 4. Conc. Hispan. pag. 276. *Diebus Dominicis & aliis festivis solemnibus cantent Missas & Vesperas; & intra septimanam, ubi cantari non poterunt, recitentur in Tono*. Adde Regulam Toribii eodem tom. pag. 666. col. 1.]

¶ TOOL, Toollum. Vide in *Telon*.

¶ TOPA, Destructio, ruina vel alienatio. Juramentum Canonicorum Belnensium in Burgundia: *Et si qua alienata vel in ruinam seu Topam deducta fuerint, ad debitum statum reducam*. Juramentum Decani ejusd. Ecclesiæ: *Si aliqua sunt alienata aut in Topam posita ad bonam reparationem reponi faciam*. Forte leg. *Tersum*. Vide *Tortus* 1.

¶ TOPACA, Species panis dulciarii cum caseo. Consuetudines Floriac. MSS. *Pro signo Topacarum, generali panis signo præmisso & etiam casei primarum hoc adde, ut digitos unius manus facias currere per pollicem ejusdem manus, &c.* Ex similitudine signorum, quæ pro *flatonibus* facienda dicit Udalricus supra in voce *Signum*, *Topaces* idem esse conjecto quod *Flatones*. Vide *Flatones*.

¶ TOPARCHA, Τοπάρχης, Loci præses, dominus, princeps. Occurrit apud Spartianum in Adriano cap. 13. & recentiores passim. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ Toparchia. Glossæ Gr. Lat. Τοπαρχία, *Pagus*. Occurrit hac notione 1. Machab. 11. 28. pro ipsa vero pagi seu regionis præfectura dicitur Plinio l. 5. c. 14.

Toparchiliter. Glossæ MSS. *Toparcha Princeps unius loci Toparchiliter, Principaliter*.

TOPAZIO, Topazius. Alvarus in Vita S. Eulogii: *Ornavi titulum decoris tui unionibus niveo candore niventibus, & Topazione fulgenti, &c.* [*Topasion* habetur apud *Madox* Formul. Angl. p. 336. alibi *Topasium*, vel *Topasius*.]

TOPAZIUM, pro *Typarium*, [f. quod *Topazio* sigillum, seu Principis imago insculpta erat,] habetur apud Matth. Paris an. 1246. ubi de Friderico II. Imper. *Et quæ prius promiserat, ... & in scriptis redacta, Topazio suæ Majestatis signaverat, adimplere contempsit*. Epistola Mag. Berardi de Neapoli MS ad Regem Navarræ: *Me minimum & ignotum dulcedinis benedictione præveniens mihi per litteras Topazio suæ Serenitatis impressas familiaritate suæ Celsitudinis obtulit*. Vide *Typarium*.

TOPHUS, Tophicus, &c. Vide in *Tufus*.

TOPOTERITI. Vide *Locifervator*.

¶ TOPPUS, Fascia, manipulus, ut videtur. Charta Henrici Ducis Saxon ann. 1158. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 237. *Census autem per omnes terminos horum trium episcopatuum ... solidus unus, Toppus lini unus, pullus unus*. Saxonibus *Top* dicitur fastigium, culmen, jugum; Belgis vero cumulus, & ubi de crinibus agitur, cirrus, nostris *Touffe*, *Toupet*. V. *Tufa*.

¶ TOPUS, Gr. Τόπος, Locus. Manilius 3. v. penult. *Octo Topos, per quos stellæ diversa volutes*.

¶ TORAGERIUS, Carceris custos. Vide *Turris*.

1. TORAGIUM, *Ornatus vel munitus, & dicitur a torus*. Ita Ugutio, & Joannes de Janua. Papias editus habet, *Ornatus inimicus*, pro *mimicus*, quomodo præferunt Glossæ antiquæ MSS.

2. TORAGIUM. Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Histor. Vastinensi l. 5. p. 707. *Vinagia sua omnibus diebus reddent, Toragia in crastino S. Martini reddere incipient, eo scilicet tenore, quod pro omni dolio majore vel minore, quod vendetur, 3. denarios Ecclesiæ solvent*. Sed legendum *Foragia*. Vide *Foragium* 1.

3. TORAGIUM, pro *Geolagium*. Vide *Turris*.

1. TORALE, Supellex lectaria: nam *torum* Latini vocant, quidquid lecto insternendo ac insternendo conducit. Gloss. Lat. Gr. *Torale*, περίκλιντον. Sic legendum pro περίκλινον. Glossæ aliæ habent περίκλινιον. Gloss. Lat. Gall. MS. *Tburnum: Toral, culcitra picta*; an *puncta*? [Papias: *Torale, longæ perpetuaque moppæ, à toro dictæ*. Leges municip. Mechliniensium tit. 16. art. 15. *Optimum ex linteis Torale, optimum ex linteis Torale, optimum ex lana strangulum, cum præstantissimo cervicali.*] *Lintei torales*, apud Ammianum l. 16. Lampridius in Heliogabalo: *Primus omnium privatorum toros aureis Toralibus texit*. Vide Cujacium l. 10. Observ. c. 18.

2. TORALE, Idem forte quod *Toro*, Collis, monticolus. Tabul. Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Infra subscriptos terminos, id est à vado aquæ, qui vocatur Secusia, sicut vadit obarreria S. Eugendi, & per Torale in circuitu mōtis, usque ad alium vadum præfatæ aquæ, &c.*

☞ Species aggeris est inter agros ducti, per quem inceditur, cum opus est, unde & pro via cespititia inter agros exstructa sumitur, ut mox *Torallum*. Charta an. 1370 è Schedis Marchionis *de Flamarens*: *Necnon Toralia, terras, nemora prædicta eidem actori esse ypothecatas & obligatas*.

TORALLUM, Eadem, ut videtur, notione, ac *Torale* 2. Charta Communiæ Bituricensis an. 1181. *Si quis accusatus fuerit pastorale, vel Torallum, vel viam, vel plateam: vel metam arasse vel fodisse, &c.* Vetus Consuetudo Bituricensis edita à Thomasserio c. 15. *En demande de heritaige entre privées personnes, & aussi en demade sur action hypotheque, & là où aucun juge suit son sujet que il a fait aulcune malefaçon en Toral ou en chemin*. Ubi Vir doctus *Torallum*, effossionem denotare ait in veteribus Chartis, nescio quo vade. Nam *Torallum*, viæ species fuit, [ut mox in *Torale* 2. dicebatur. Vide *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici v. *Toral*, & inferius *Turella* 2.]

TORALLUS, TORALLUM, Collis, idem quod *Toro*. Charta an. 1558 in libro 1. Feudorum Borbonensis Dominii fol. 37. *Sicut dividit strata publica, quæ ducit apud Roseret usque ad prata des Granges, & usque ad Torallum Borbonense*. Charta an. 1533. ibid. fol. 73. *Et ibi invenitur quidam Torallus, qui se extendit super vineas de Corp. &c.* [Fortean accuratius exponeretur agger seu iter cespitium inter agros, ut in *Torale* 2. dictum est. Idem enim omnino sonare videntur *Torale*, *Torallum*, & *Torallus*.]

¶ TORANUS. Vide *Toro* in *Toro*.

¶ TORBA, f. Fascis. Statuta datiaria Riperiæ fol. 5. c. 15. *De qualibet Torba pro introitu soldi duo. De quolibet libra æstimationis situllaeum pro introitu den. 4.*

¶ TORBAC. Testamentum Tellonis Episcopi Curiensis an. 15. Pippini Regis, tom. 2. Annal. Bened. p. 708. *Item villam meam Ilsande, salam cum cellario, cum omnibus, quæ circa ipsam salam haberi videntur ex integro; Torbaces, tabulata, horreæ, &c.* Et mox: *Cum tabulata, cum Torbacibus, cum orto*. Rursum: *Item Mariciam salam cum cellario, cum caminatis, cum solario, cum Torbace, cum stabulo, cum barecis, cum tabulata, orto, &c.* Pluries occurrit ibi pro ædificiolo, ut videtur, seu parte ædificii mihi incomperta.

¶ TORCAMANS, Manutergium, quasi *Torchemains*. Statuta S. Victoris Massiliens. an. 1531. *Providere de manutergiis sive Torcamans pro tergendis manibus.*

TORCARE, Detergere, ex Gallico *Torcher*. Fleta l. 2. c. 78. § 5. *Boves strigilare, Torcare*.

¶ TORCEA, Idem quod mox *Torchia*. Acta SS. Nerei & Achillei, to. 3. Maii p. 14. *Accensis quatuor Torceis cereis albis*. *Tarceys*, apud Kennettum Antiquitatum Ambrosd. p. 574.

¶ TORCHA, ut mox *Torchia*. Conventio inter Decanum & Capitulum S. Germani Autissiod. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 100. *Quotiescumque Missam in choro celebrari contingit, quod duæ Torchæ cereæ in perpetuum ad expensas Capituli in elevatione Corporis Christi habeantur & teneantur accensæ*.

¶ TORCHETA, Parva *torcha*. *Torchetam ad ardendum in levatione Corporis J. C.* in Litteris ann. 1420. apud Rymer. to. 9 p. 873. col. 1.

¶ TORCHETUS, ut *Torcheta*. *In dictis exequiis & Missa fiat 24. pauperes, 24. Torchetos arsuros ... tenentes*, apud Rymer. tom. 11. pagin. 9. col. 1. in Literis ann. 1445.

TORCHIA, Funale tortitium, Gall. *Torche*. Knyghton. l. 5. *Quarum una (navis) onusta erat pro magna parte cum fertura equorum, & una alia cum cera facta in Torchiis, cereis, & talibus, &c.* Ordinatio Hospitii S. Ludovici Reg Franc. an. 1261. edita in Notis ad Joinvillam: *De candela unam Torchiam per 7. etiam per 5. etiam per 4. & 12. pecias candelæ minutæ*. Infra: *Unam Torchiam per 4.* id est quadrilateram. Occurrit ibi pluries, [ut & apud Lobinell. in Glossario Histor. Paris. to. 3. *Torchiæ quatuor vel quinque librarum ceræ*, in Ordinatione Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 314. *Torchiæ ... quatuor librarum ceræ illuminantes in elevatione Corporis D. N. J. C* in Testamento an. 1430. to. 3. Histor. Lotharingiæ inter Probat. col. 639. Adde Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 76. col. 1. Kennetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosd. Statuta S. Claudii an. 1348. *Debetur anno quolibet per dominum de Dortenco una Torchia ceræ, quam Torchiam redimere potest solvendo semel eidem monasterio summa 50. florenorum*. Vide *Tesa*.

¶ TORCHES, TORCHII, Eadem notione. Testamentum an. 1386 apud *Madox* Formul. Anglic. p. 429. *Item volo quod 24. Torches ... præparentur pro sepultura mea ... & volo quod dicti 24. Torchii teneantur per 24. pauperes*.

¶ 1. TORCIA, Idem quod *Torchia*. Acta S. Juvenalis Episcop. tom. 1. Maii pag. 504. *Præcedentibus octo facibus seu Torciis ceræ albæ accensis*. Chronicon Placent. apud Murator. to 16. col 583. *Utuntur .. Torciis sive brandonis & candelis de sepo*. Chron. Bergom. ibid. col. 856. *Torcias seu ceræ albæ*. Vide *Torsa*, *Torticia* & *Tortisius*.

2. TORCIA, TORSIA, Agger ad Ligeris ripas, quo hiemales fluminis exundationes comprimantur. Robertus de monte an. 1169. *Rex Henricus fecit fossata alta & lata, inter Franciam & Normanniam, ad prædones arcendos: similiter fecerat in Andegavensi pago super Ligerim, ad aquam arcendam, quæ messes & prata prædebat, quædam retinacula, quæ Torsias vocant, per 30. fere milliaria, faciens ibi ædificare mansiones hominum, qui Torsias tenerent: quos etiam fecit liberos de exercitu, & multis aliis ad fiscum pertinentibus*. Nicolaus Trivettus habet hoc loco *Torcias*. Hos aggeres, *Turcies* vocat Consuetudo Aurelian. art. 256. Ita Padi accolæ illam terræ aggestionem, qua agros finitimos à fluminis eruptione defendunt, lingua patria *Argines* appellant, ex Latino forte *agger*. Capitula Caroli M. l. 4. c. 10. *De aggeribus juxta Ligerim faciendis, ut bonus Missus eidem operi præponatur*. Ita *aggeres Nili* dicuntur in Cod. Theod tit. de Nili aggeribus, apud Sidonium lib. 4. Epistol. 5. *Publicarum molium objectus*. [Huc referri debet, ut videtur, vox *Torchiez*, quam usurpat le Roman *d'Athis* MS.

Les autres se sont embuchiez
Par vallées & par Torchiez.]

¶ TORCICIUS, f. *Tortilis*, à Gallico *Torse*. Computus

putus an.1245. è Bibl. Regia. *Pro pede cujusdam cifi Torticii & redorando 18.s.* Vide *Tortisius*

¶ TORCIO, Damnum, injustitia, Gall. *Tort*. Chronicon Briocense apud Lobinell. tom.2. Hist. Britan. col. 884. *Torciones & rebelliones notificare fecit ... quatenus ipsum juvarent ... ad compellendam Comitissam & suos adhærentes ad obediendum & emendam condignam faciendam.* Vide *Tortus* 1.

¶ TORCONNERIE, Injuria, Gall. *A tort*. Regestum Parlamenti an.1379. apud Baluz. tom.2. Histor. Arvern. pag.165. *Avunculum nostrum, aut ejus procuratorem pro ipso ... Torçonnerie & ad malam causam se opposuisse dicebatur.* Charta ann.1394. ex Chartul. Latiniac. fol.227. *L'opposition contre icelle donnée estre Torçonnerie, &c.* Vide *Tortionarie*.

¶ TORCULA, Ἐκστρίβιον, Torcular, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. In Editis: *Torcula*, ἐκστρίβια.

¶ TORCULARE, Uvas terere, calcare. Fortunatus Epist. ad Syagrium: *Quod iste Torcularet in fletu, ille apothecaret in fluctu.* Inventar. ann.1476. *Item plus in eodem stabulo unum torcular ... pro Torca lando vendemiam tempore vendemiarum.*

¶ TORCULATOR, Ληνοβάτης, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Ληνοβάτης, *Calcator, Torculator*.

¶ TORELLA, vel Torellus. Testamentum an. 1386. apud *Madox* Formul Angl. p.427. *Lego ... Radulfo filio meo ... unam culcitam bleu cum Torellis cum lecto ejusdem sectæ.* An diminut. à *Torus*, lectulus?

¶ TORELLAGIUM. Vide *Torrellagium* in *Torra*.

¶ TORESTINA, Panis certi ponderis. Conventio Domini & incolarum Castri-novi an.1461. *Dictus dominus Ludovicus & sui tenebantur dare cuilibet dictorum habitatorum, in die qua fenabant, unam dimidiam Torestinam panis vendibilis.*

¶ TORETUS, Colliculus. Vide in *Toro*.

TOREUMA, Vas, opus cælatum. Gloss. Lat. Gr. Τόρευμα, *Toreuma*. Papias: *Toreumata, vasa, quæ sunt à torno facta.* Eadem habet Will. Brito. Joan. de Janua: *Toreuma, est tornatura, vel tornatum vas, vel quidquid tornatur & dolatur, sive vas sive lectus, sive aliud. Unde Prudentius, Pulchra mero veterique Toreumata rore rigantur.* In Psychom. v.370. [*Torneure, ou vaissel torné, ou tout ce qui est fait à tour*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Glossæ: Τορεύω, *cælo, torno*. Hesychius: Τορευτοὶ, γλυπτοί. Τορευταὶ, γλύπται. Fortunatus l.2. de Vita S. Martini:

Emblema, gemma, lapis, Toreumata, ebora, falerna,

Idem l.4. Poem.4.

Spernit opum laqueos, unguenta, Toreumata fluxa.

Vide Salmasium ad Solinum, ubi multa de arte Toreutica. Improprie vero

Toreuma, pro Toro, vel Torali usurparunt Scriptores ævi inferioris. Salvian. l.4. ad Eccl. Cathol. *Natant tricliniorum redundantium pavimenta; vino nobili lutum faciunt; mensæ eorum ac Toreumata mero jugiter madent.* Sidonius l.1. Epist 2. *Toreumatum, peripetasmatumque modo conchyliato profertur supellex.* Lib.2. Epist.13. *Sericatum Toreuma.* Petrus Damianus l.8. Epist. 14. pro aulæis videtur usurpasse: *Regem sane quis excepturus hospitio, quid prodest, si tota domus atria diversis Toreumatibus instruat, si per laquearia quoque carbasina vela suspendat.*

Toreuma, apud Smaragdum in Grammatica MS. in Glossa interlineari exponitur *carmen nuptiale*.

¶ TOREYSIUS Caseus, in Statutis Montis-regalis p.308. An à loco, ubi fit, sic dictus?

¶ TORGIA, Idem quod *Torchia*, Anglis *Torch*. Testamentum Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. p.75. col.2. *Et totum iter 24. Torgiæ circa funus nostrum continue deferantur ardentes, &c.* Pluries recurrit ibi.

TORIA, *Panis incisus*, Papiæ: sed videtur legendum *Torta*. Vide in hac voce. Est enim *incisas*, incisionibus notatus & distinctus.

¶ TORICA, pro *Lorica*, mendo typographico; nisi sit pro *Thoraca*; quæ vox idem sonat atque lorica. Literæ an. 1275. tom.3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 63. num.14. *Balistæ vero & quarrelli, toræ, scuta, Toricæ, albergiones, &c.*

¶ TORIMA, *Cochlear quo colla vertitur*. Amalthea.

TORITUS, [f. pro Tortus, cujus frons obducta est, nostris *Rofrogné, rechiné*.] Vide in *Escotus*.

¶ TORMAMENTUM, Tormentum, pro *Torneamentum*. Charta Matthæi Abbat. Fusciniac an. 1237. *Ne videlicet ad submonitionem ipsius Thomæ irent ad exercitus, expeditiones & tormenta, ad quæ tenebantur ire per legem, ut dicebat idem Thomas; & ne dicti homines emendas eidem Thomæ facerent, quando citati ab ipso neglexerant ire ad prædictos exercitus, expeditiones & Tormamenta.* Vide infra *Torneamentum* & *Tormentum* 2.

¶ TORMEN, *Torment*, in Glossis Lat. Gall Sangerman. MSS. ex Joanne de Janua, qui *Tormen* habet pro *Tormentum*. Pro dolore intestinorum *Tormina* plur. num. passim occurrit apud Latinos; unde *Tormen* dixit Jo. de Janua. Vide *Tormentum* 1.

TORMENTARE, Torquere, [Tormentir excruciare,] Gall. *Tourmenter*. Arnoldus Lubec. lib.2. c.16. *Teutonicum quendam, quem diu carceris inclusione Tormentaverat, fecit muros ascendere.* Goffridus Vindocin. lib.2. Epist.32. *Captos & ligatos nuper in unam de obedientiis nostris adduxerunt, & ibi eos quamdiu placuit. Tormentaverunt.* Hist. Pontificum & Comitum Inculismensium c.25. *Nec fuit eam Tormentari ulterius, & vitam concessit.* [Rursum occurrit l.6. Annal. Genuens. ad ann.1227. apud Murator. tom.6. col 446. in Regiminibus Paduæ ad an.1279. tom.8. ejusdem Murator. col.424. in Chronicis Danduli tom. 12. col. 491. Dominici de Gravina eodem tom. col 564. in Statutis Cadubrii l.1. cap.1. & alibi passim.]

1. TORMENTUM, Est omnium intestinorum vexatio. Vide Cælium Aurelian. l.3. Acutorum c.17. Glossæ Lat. Gr. *Tormina*, ἐντερίπονον.

2. TORMENTUM, pro *Torneamentum*. Epitaphium Rogeri de Mortuomari in Monast. Anglican. to. 2. p.229.

Militiam scivit, semper Tormenta subivit.

Jo. Britton. in Legibus Anglic. c.25. p.49. *Car de trespas faits en Tournemens ne à joustes, ne en tiels faits semblables à guerre, &c.*

¶ TORMENTUOSUS, Tormentis plenus. *Ligationes Tormentuosi organi*, Cælio Aurel. l.3. Acut. c.6. Occurrit etiam apud Johannem de Janua, ut & *Tormentus* eadem notione.

¶ TORMENTURA, Tortura. Processus de B. Wernhero Mart tom.2. Aprilis p.732. *Status suæ Tormenturæ à veris gentibus honoratur.*

¶ TORMIN. In Epistola an. 1113. Ampliss. Collect. col.1115. memoratur *balista ad Tormin*; sed legendum est, ni fallor, *ad Tornum*. Vide *Tornus* 1.

TORMOVELÆ, Hybernis dicuntur trabes transversariæ, ad portas, vel in aditu viæ alicujus, qua arceri equi aut currus solent: vel crates mobiles, aut septa, quibus pratorum claudi ingressus solet. Vita S. Aidani Episc. Fernens. in Hibernia num.35. *Qui ante nos aperiet Tormovelam vadi.*

TORNA, Duellum, ex formula recepta, quod qui duello rem probaturos esset, *tornari* ad duellum diceretur. Charta Alfonsi VI. Imperatoris Hisp. an. 1086. apud Anton. *de Yepez* tom.6. *Homicida cognitus dabit centum solidos, & tertia pars sit condonata pro Rege. Si negaverit, juret, quod non fecit, & ad Torna litiget, & si*

ceci-

occiderit, peitet centum solidos, & *60. solid. de campo*, & *quod ultra expendit in armis & operariis & expensis*. Ubi *lirigare*, est *pugnare*. Vide in hac voce, Fol. 11. *Quod si probare non poterit, accipiat juram ab adversario, quia taberna publica non babet Tornam ad batallam*. Jacobus I. Rex Aragon. in Fori Oscæ an. 1247. fol. 11. *Sed dicat: Ecce fidantiam de Torna, & Justitia accipiat ipsam*. Fol. 12. *Torna aut batulla non babet locum inter Christianum & Judæum, aut Saracenum: sed quisque defendis se de alio proprio sacramento in omni causa*. Fol. 14. *Et qua furatu non babet Tornam ad batallam*, &c. Fol. 20. *Si mutuum quod valeat ultra 10. sol. inficiatur, est ibi Torna*, &c. Fol. 35. *Quoniam non potest eos Tornare ad batallam*. Adde fol. 11. 34. Ita in Observantiis Regni Aragon. p. 25. 30. & alibi.

Tornare, In duellum vocare, lege duelli aliquem aggredi. Libertates villæ Francæ, concessæ ab Archembaldo D. Borboniensi an. 1217. *Qui ulium pugno percusserit 3. solid. debet, si probatum fuerit; de uno quoque aliorum illuum quos percussus probaverit, 12. denar. Sed si probaverit plusquam duos, potest eum Tornare ea lege, qua debebit*. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 21. 27. *Si le requerunt note la paie, la Cour doit esgarder, ou connoistre, que celui li dait prover par deux loiaus garens de la loy de Rame, que il ait paiè, & que celui, contra qui il preuve ce par garent en peut lui Terner* (alias *taurner*) *par gage de bataille, se la querelle est d'un marc d'argent, ou de plus*. Cap. 65. *Aucuna mal faito, & tel que il convieegne à prover par guarens & en qui il ait Tornes de bataille*. Infra: *Vostre aversaire aura celui plais desfregnè contra vous, & sa querelle gagnèe, si ce n'est de querelle de que vous vous voulès Tourner com faus guarent l'un des guarens par gage de bataille, & lever com esparjur, & ce n'est de querelle de que y à Tornes de bataille*, &c. Passim in iis Assisiis.

TORNADIZ, Qui religionem suam ejuravit, & ad aliam se convertit, *qui s'est retourné*, ut vulgo loquimur, [Hispanis *Tornadizo*.] Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 30. *Statuimus ... ne ulicui, de Judaismo vel paganismo ad fidem nostram Catholicam converso, præsumat aliquis cujuscunque conditionis sit, improperare conversionem suam, dicendo vel vocando eum Renegat, vel Tornadiz, vel consimile verbum*. Vide *Renegatus*, & *Tressallitus*.

¶ TORNAFOLLIS, Tornafollum, Propugnaculi genus, ut *Battifolium*. Vide in hac voce. Regestum Computorum Dalphin. tit. Grasivod. an. 1348. fol. 23. *Item fecit fieri quinque Tornafolles novos & unum reparari, pro quibus solvis & pro 300. fletbonibus carrellorum empennatis, emptis pro garnisone castri, 75. s. d. 4.* Statuta Vercell. l. 5 fol. 126. *Item quod aliquis non accipiat vel exportet liguamina alicujus domus, cassine, molendini, balfredi, Tornafalli, spaldi, pontis, sepium, cupos vel lapides, assidis seu alterius edificii, quod sit in civitate vel curtu & districtu Vercellarum*.

¶ TORNAGLIUM, Instrumentum quod aquæ vi versatur. Statuta Montis-regalis pag. 148. *Item statutum quod nulla persona audeat vel præsumat facere vel tenere in dicta bealeria seu bealeriis aliquod molendinum seu Tornaglium, vel aliquod aliud asium sub pœna librarum 10. Asten. pro qualibet & qualibet vice, & totidem pro emenda*.

TORNALE Opus. Lib. 1. Miraculorum S. Richarii cap. 13. *Servus, quem à Deo dira passio angebat hydropicoa, ut inbubilis haberetur ad omne opus, usque è loca moveri potuisset, positus in Monasterio, ubi Tornale aput exercebatur*. Legendum forte *Torrale*, [nisi quis malit *Tornale opus* esse quod *torno* fiebat.] Vide *Torrale* in *Torra*.

TORNALERI. Charta an. 1273. in Regesto Homagiorum Nobilium Aquitaniæ fol. 15. *Tenent unam stagiam ejusdem feudi cum Tornaleriis suis*, [id est, pertinentiis seu appendicibus, à Gallico *Tour*, vel Hispanico *Torno*, ambitus, ut videtur.] Occurrit ibi pluries.

TORNAMENTUM, Prælium hostile. Epist. 73. ex Francicis tom. 4. Duchesnii: *Forsitan non præteriit cognitionem vestram, Rainuldum Pomponiensem hominem vestrum Ansericum Montisregalis in hoc Tornamento cepisse*. [Wern. Rolavinkus de antiqua Saxonia, apud Leibnitium tom. 3. Scriptor. Brunsvic. p. 646. *Sanguinem non sitiunt, dominia, usuras, Tornamenta, pompas sumptuosas, neque faciunt, neque super cor ascendunt*.] Vide *Torneamentum*.

TORNARE, Divertere deflectere: unde in vocibus, quibus Duces inter præliandum utebantur, illa erat: *Torna*, i. deflecte, apud Mauricium in Strategicis. Gloss. Arabico Lat. *Torno, reddo, reduco*. Vocem esse Pannonicam, vel certe Avarum, seu Hungarorum propria docuimus in *Retornare*. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 104. §. 2. tit. 105. §. 20. & Lex Longobard. lib. 1. tit. 25. § 6. de Venatora: *Quando eam* (feram) *postposuerit, & se ab ea Tornaverit*, &c. Tit. 25. §. 45. *Nam si sequi eu peris, & se de via Tornaverit*, &c. id est, se averterit, vel deflexerit. [*Detornare*, apud Gellium lib. 9 cap. 8. & Ammianum lib 13.] Vetus Charta Hispanica ann. 1063. apud Blancam pag. 635. *Et statim, quando fuerit Tornatus de cavalgata, & veneris ad Tutela*, &c. Id est, cum reversus fuerit, Gallice, *quand il sera retourné*. [Privilegium Petri II. Regis Valentiæ pro Ecclesiasticis, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 616. col. 1. *Facemus quod illud, quod per dictos auditores eis notificatum fuerit, vobis & singulis vestrum pro prædictis debere restitui & Tornari*, i. ad vos reverti, ni fallor. Aliis notionibus occurrit in *Tornu* & *Turnus bursæ*.]

¶ Tornare Pastam, Farinam subigere, subigenda versare, & in panem efformare, apud Bernardum in Ordine Cluniac. part. 1, cap. 75 *Tornare panem*, in Regula Hirsevallis, inter Probat. Histor. Lotharing. tom. 2. col. 114. & inter Monumenta sacræ antiq. tom. 1. pag. 138.

Tornata Vina, *quæ Confusa dicimus*, In Charta Ludovici VII. an. 1141. pro Bituricensibus apud Thomasserium, [nostris *Vin tourne*, Vappa, vinum vapidum: qua notione rursum occurrit in Chartis an. 1194. & 1279. apud eumdem Thomasser. *Vinum acetosum vel Tornatum*, in alia ann. 1309. tom. 1 Hist. Dalphin. pag. 98. col. 2.]

¶ TORNARIA. Vide *Turnus bursa*, in *Turnus* 1.

TORNARIUS, [Idem qui infra *Tornator*. 1.] Charta Brzetislai Bohemiæ Duc. circa an 1052. apud Boslaum Balbinum in Hist. Bohemica p. 191. [*Aratores ad prædictas villas dedi Miross, Lasca, Scez ... Tornarium scutellarum Bozetham ... & alium qui tournemata facit*. Alia notione legitur infra in *Turnus bursæ*.]

¶ TORNATILIS, Torno politus, perfectus, in Canticis Cant. 5. 14. & 7. 2. *Tornatiles manuales*, Wernero Rolevinko de antiqua Saxonia, apud Leibnitium tom. 3. Scriptor. Brunsvic. pag. 639. *Tornatilis venter*, Johanni de Polda, apud eumdem Leibnit. tom. 1. pag. 509. Turbo, nostris *Tourbillon*.

1. TORNATIO, Prælium, conflictus, quomodo *Tornamentum* usurpari diximus. Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. num. 151. *Rex & Comes cum gravi exercitu obsedit Ipram, & facta est Tornatio, & Militiæ utrimque acriter occursus*. Idem num. 181. *In quibus diebus tot militias, tot Tornationes incitabam Milites utriusque exercitus*.

Tornatio, interdum etiam decursio equestris, vel bellica, seu *Torneamentum*. Idem Galbert. n. 8. *Pro exercitio Militum ... cum ducentis equitibus Tornationes exercens*.

¶ 2. TOR-

¶ 2. TORNATIO, TORNATURA, Forma, elegantia, Gallis *Tournure* eadem notione. Guido Abbas Cisterciens. lib. de Musica: *Quæ enim superacutarum linearum tenet, in acutis est in spatio, & è converso. A gravibus enim differunt per Tornationem sicut & acutæ .. Nihil fere reliquis intactum, neque nomina linearum, neque paginulas, neque versus, nec etiam Tornaturas ipsarum notularum*. Vide *Tornatura* 1.

¶ TORNATOR, Τορνευτὴς, in Glossis Lat. Græc. Aliæ Gr. Lat. Τορνευτὴς, *Celator, Tornator*. *Tornatores* aut *simulacrorum sculptores*, Julio Firmico lib. 4. c. 7. Occurrit hac notione, in Capitulari de Villis Caroli Magni c. 45 & 62. in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 54. Historia Beccensi MS. fol. 142. *Dederunt Beccensi cænobio unum Tornatorem in foresta de Conchis*. An faber lignarius, quem *Tourneur* nominamus, intelligi debeat hocce in posteriori loco, mihi non satis liquet, ut & in alio loco citato in *Bigus*. Rursus alia notione legitur in *Turnus bursa*.

TORNATRICES, Saltatrices, mimæ. Hincmarus in Capitul. ad Presbyteros diœcesis suæ cap. 14. *Nec turpia joca cum urso vel Tornatricibus ante se facere permittat*.

¶ 1. TORNATURA, Opus torno factum, 3. Reg. 6. 18. Miracula S. Mauri tom. 1. Jan. p. 1058. & sæc. 4 Bened. part. 2 p. 178. *Cum rudentem perpetasmatis, malum navis scandens (nauclerus,) Tornatura, de qua dissiluerat, coaptare vellet, &c.* Hinc ad alias res translata vox, ut apud S. Bernardum Epist. 135. edit. 1690. *Laudatur de bona litera Tornatura manus, non calamus*. Vide *Tornatio* 2.

2. TORNATURA, Modus agri, (jugero respondens, nostris *Arpent*,) apud Bononienses Italos præsertim, ut colligitur ex Rollandino in Tractatu seu Summa de Notaria scripta an. 1265. Concilium Marzaliæ sub Honesto Archiepisc. Ravennate an. 973. *Ut concederet in duobus locis Tornaturas vinearum 30. videlicet in primo loco juxta Monasterium S. Isaiæ vineam unam, quæ tribus viis circumdatur, &c.* apud Ughellum in Archiepisc. Bonon. num. 47. Charta alia an. 1175. apud eumdem in Episcop. Cæsenat. n. 38. *Et quinquaginta Tornaturas terræ in Audrona, &c... & 52. Tornaturas terræ in Gabanella, &c.* Charta an. 1081. apud Hieron. Rubeum in Hist. Ravennate l. 5. *Nec non & ducentas terræ Tornaturas ad Canonicorum opus laborandas, positas in loco, qui dicitur, &c.* Alia an. 1086. apud eumdem: *Videlicet quinquaginta Tornaturas terræ laboratorias, juxta pedismo designatas, quæ positæ sunt in loco, qui dicitur in Mutafeno*. [Codex censualis MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 2. col. 2. *Dalbertus colonus S. Germani tenet de terra arabili antsingam 1. unde facit Tornatura*.]

¶ 3. TORNATURA, Mensuræ species, minor *Tornatura* vulgari, quæ jugerum est, Italis etiamnum *Tornatura de terra*. Statuta Mutin. fol. 26. rubr. fol. 144. *Qui habent terras juxta dictam stratam & ab utraque parte stratæ, teneantur cutispare terram suam per unam Tornaturam longe à strata*.

¶ TORNATUS, Idem qui *Atturnatus*, Procurator, de quo supra. Vide Spelman. in *Atturnatus*.

¶ TORNE, *Agonis genus & certaminis, unde fortasse Torneo*, apud Laurentium in Amalthea.

TORNEAMENTUM, [Gallis alias *Tornoiement*, ut in Præcepto Philippi Pulcri an. 1304. vel *Tournoyement*, ut in alio ejusdem Regis Præcepto an. 1314. tom. 1. Ordinat. Reg. pag 426. & 539. & alibi passim; nunc: *Tournoi*.] Auctor Breviloqui: *Torneamenta dicuntur quædam nundinæ, vel feriæ, in quibus Milites ex edicto convenire solent, & ad ostensionem virium suarum & audaciæ temere congregari, vel congredi*. Decursiones militares, ludicræ equestres pugnæ: Matthæo Paris, *hastiludia, ludi equestres*: Willelmo Neubrig. *Meditationes militares, armorum exercitia*: Hovedeno, *Militaria exercitia*, quæ *nullo interveniente odio, sed pro solo exercitio, atque ostentatione virium* fiebant, ait idem Neubrig. *Ludi militares* Thomæ Walsinghamo: *Gladiatura*, Lamberto Ardensi: [*Bellicæ illusiones*, eidem.] Joannes Sarisberiensis l. 3. Metalogici cap. 10. *Fuit antiquitus hoc jure militari disciplina Romanorum, ut qui armis fuerant exercendi, ab ineunte ætate assuescerent militia imaginaria, & ludentes in ea jugiter versarentur adolescentes, unde postmodum in necessitatibus Reipublicæ feliciter triumpharent*. Chronicon Montis Sereni ann. 1175. *In exercitio militari, quod vulgo Torneamentum vocant*. [Excerptum Histor. MS. Parlamentorum Occitan. apud Baluz. tom 2. Capitul. col 1088. *Anno Domini 1350. & die 27. Januarii cum Rex Joannes commoraretur apud Villamnovam juxta Avenionem... & ibi certamen lancearum sive hastarum, quod nos Tornamentum vocamus, celebrasset, tota curia Papali adstante, &c.* Vide Tractatum Georgii Scubarti de ludis equestribus, Caroli de Aquino Lexicon Militare & Dissert. Cangii ad Joinvillam 6.]

Torneamentorum nomen manare multi opinantur ab illa equorum decursione, & sciomachia, seu imaginaria pugna veterum, quam *Trojam* & *Trojanum ludum* vocabant, ab Ænea in Sicilia ad Anchisæ patris tumulum primum inventa, deinde ad Romanos traducta, de qua Virgilius, Suetonius, & Xiphilinus. Alii probabilius censent, ut à Gallis eorum usus originem acceperit, ita & vocabuli etymon ab iis repetendum, nempe à verbo *torner*, aut *tourner*, i. orbem circumduci, circumflecti. Qui enim in his militaribus decursionibus decertabant, quos insidebant, flexis in gyrum frænis equos circumagebant.

Torneamentorum repertorem Gaufridum II. Dominum Pruliaci, (*de Preulli*) in Andibus agnoscit Chron. Turon. *Anno 1066 Gaufridus de Pruliaco, qui Torneamenta invenit apud Andegavum occiditur*. Chronic S. Martini Turon. *Anno Henrici Imp. 7. & Philippi Regis 6 fuit proditio apud Andegavum, ubi Gaufridus de Pruliaco & alii Barones occisi sunt Hic Gaufridus de Pruliaco Torneamenta invenit*. Fuit Gaufridus pater alterius Gaufridi, à quo Comitum Vindocinensium series profluxit.

Certe inventas à Francis ludicras istas decertationes, & ab iis primum receptas, & obiri solitas, profitentur passim Scriptores. Matthæus Paris an. 1179. *Conflictus Gallicos*, Torneamenta appellat. Huic consentit Radulfus Coggeshalensis in Chron MS. *Dum more Francorum cum hastis vel contis sese cursim equitantes vicissim impeterent*.

A Francis Torneamentorum usum accepere Angli, quibus haud innotuerunt, *nisi in diebus Regis Stephani, cum per ejus indecentem mollitiem nullus esset publicæ vigor disciplinæ*, ait Willelmus Neubrig. l. 5. cap. 4. Tunc enim & sub Henrico II. *qui Stephano successit, Tyronum exercitiis in Anglia prorsus inhibitis, qui forte armorum affectantes gloriam exerceri volebant, transfretantes, in terrarum exercebantur confiniis*. Id præ cæteris testatur Rogerus Hovedenus, ut & Bromptonus an 1177. scribens, Galfridum Comitem Britanniæ, cum à patre Henrico II. Militiæ insignia accepisset, *transfretasse de Anglia in Normanniam, & in confinibus Franciæ & Normanniæ militaribus exercitiis operam præstantem gavisum esse, se bonis Militibus æquiparari*. Deinde hæc subdit Neubrigensis: *Considerans igitur illustris Rex Ricardus, tanto esse acriores, quanto exercitatiores atque instructiores, sui quoque Regni Milites in propriis finibus exerceri voluit, ut ex bellorum solenni præludio, verorum addiscerent artem usumque bellorum, nec insultarent Galli Anglis militibus, tanquam rudibus & minus gnaris*. In Anglia ergo Torneamenta primum celebrari cœperunt,

Rege

Rege Ricardo *id decernente, & à singulis, qui exerceri vellent, indictæ pecuniæ, modulum exigente*, inquit de Scriptor, à quo hausit, quæ habet in eam rem Joan. Bromptonus. Id ipsum astruit Matth. Paris an. 1194. p. 524.

Certum est, etiam è Francia in Germaniam invecta torneamenta. Nam & si Fr. Modius in Pandect. Triumphal. ejusmodi decursionum & concertationum militarium seriem longe ante Gaufr. Pruliacensis tempora ediderit, constat, falsa veris sæpissime miscuisse, & multa ab eo inepte inventa, & quæ apud, non dico eruditos, sed eos, qui primæ Historiæ elementa degustarunt, ullam fidem merentur.

Præ cæteris vero Byzantini Scriptores ingenue profitentur, ejusmodi decursionum artem & usum didicisse Græcos à Latinis, id est, Gallis, quos earum primos fuisse repertores tradunt; in quibus est Nicepor. Gregoras lib. 10. At Jo. Cantacuzenus l. 1. cap. 42. tempestatem, quæ in Græciam transierunt, videtur indicare, cum videlicet Anna Sabauda, Amedei IV. Allobrogum Comitis filia, Constantinopolim Andronico Juniori Imper. nuptura venit, hoc est an. 1326. tunc enim Nobiles Sabaudi & Galli, qui Principem fœminam comitati erant, ejusmodi ludicras decursiones & concertationes celebrarunt, earumque usum Græcos, quibus hactenus incognitæ erant, primum docuerunt. *Τζούστριν, καὶ τὰ τορνεμέντα αὐτοὶ πρῶτοι ἐδίδαξαν Ῥωμαίους, οὔπω πρότερον περὶ τῶν τοιούτων εἰδότας οὐδέν.* Quæ verba ita capienda sunt, non quod tunc primum Græci in his decursionibus decertarint, sed quod illas deinceps exercuerint. Tradit quippe Nicetas in Manuele l. 3. cap. 3. cum Imperator iste Antiochiæ moram ageret, solemnem factam decursionem, in qua Græci contra Francos dimicarunt. Et Cinnamus lib. 3. auctor est, Manuelem rerum positum Græcos docuisse artem novam bellandi, scutis oblongis pro rotundis uti, hastas vibrare longiores, &c.

Ejusmodi autem decursiones, *pro solo exercitio, atque ostentatione virium fiebant*, ut ait Neubrig. *γυμνασίας ἕνεκα πολέμου*, inquit Gregoras, *ut ex solenni bellorum præludio verorum addisceretur ars ususque bellorum*, ut est apud Willelmum Neubrigensem.

Cum igitur nullo interveniente odio, sed solius exercitii causa, ad Torneamenta convenirent, decrevere eorum inventores, ut armis innocuis, gladiis hebetibus, lanceis absque ferro, seu *ἀσιδήροις δόρασι*, ut ait Nicetas, dimicarent, ne, si forte vulnera sibi invicem infligerent, mutilarent artus, ad bella minus idonei prodirent. Ejusmodi arma, quæ *lusoria tela* dicuntur Senecæ, nostri *Arme courtoises* appellabant, hoc est, urbana, innocua.

Vetabantur præterea in ipso certamine punctim gladiis adversarium ferire, sed ictus suos sursum aut deorsum dirigere jubebantur; qui contra agebat, non solum propositio victori præmio indignus habebatur, sed etiam tanquam qui male pugnasset, à judicibus mulctabatur, & infamia quadam aspergebatur. Apud Matthæum Paris ann. 1252. cum Rogerus de Lemburne, Hernaldum Montiniacum in torneamento lanceæ mucrone, *qui, prout debebat, non erat hebetatus*, in gutture lethaliter vulnerasset, *licet se insontem prætendisset, factus est suspectus, & quod proditiose facinus perpetrasset, acriter reprehensus*. Nam si forte, qui adversarium in ipso certamine vulneraverat, aut occiderat, dummodo contra decursionis leges non peccasset, indemnis erat: quod & observatum à Nicephoro Gregora.

Erant autem, ut supra annotatum est, torneamenta imagines bellorum, ut loquitur Scriptor Histor. Hierosol. an. 1177. *imaginariæ bellorum prolusiones*, vel, ut Neubrigensis & alii, *belli præludia*: diversis enim cohortibus & turmis, una omnes ad prælium accincti properabant, & gladiis in alterutrum ingeminantes ictus, vires suas exercebant: quod secus erat in *Justis*, quæ monomachiæ speciem præbebant, in quibus singulari certamine alter in alterum ferebatur, lanceisque congrediebatur. Nicephorus Gregora lib. 10. Torneamentum describens: *Μερίζονται πρῶτον ἅπαντες κατὰ φυλὰς, καὶ δήμους, καὶ φρατρίας, καὶ ὁπλίζονται πάντες ὁμοῦ, καὶ ἀρχὴ ῥυθμιζομένων, καὶ ἀρχηγὸν ἔχουσιν τινα ἡγεμόνα ἕκαστοι τινας ἐξ αὐτῶν, ἑκατέρωθεν ἑκατέρου.* Hunc locum illustrant, quæ habet Thomas Walsinghamus sub an. 1274. ubi Torneamentum Cabilone inter Regem Eduardum cum Anglis & Comitem Cabilonensem cum Burgundis initum belle exsequitur.

TORNEAMENTUM, Hostile bellum, prælium. Charta an. 1265. in Tabular. Bonævallis: *Homines commorantes in dicta villa & banleuga Bonævallis cum Comite Carnotensi vel Blesensi, seu successoribus eorum, seu cum mandato eorum, ire ad torneamenta seu ad aliquam cavalcatam nullatenus tenebuntur*. [Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis an. 1215. apud Marten tom. 1. Anecdor. col. 829. *Ad Torneamenta duci non poterunt, nisi aliquis arroganter comminatus fuerit se dominam Campaniæ & suos inclusurum in aliquod municipiorum suorum, aut vastaturum terram suam.*]

TORNEAMENTUM ACULEATUM & *Hostile*, Matthæo Paris p. 554. & 371. dicitur illud, quod utrimque inter hostes publicos ex condicto, infestis animis, armisque & gladiis vel hastis non hebetibus, sed ferro & aculeis instructis iniri solebat, cujusmodi torneamenta & justas, *Armes à outrance* vocabant nostri. De eo pluribus egimus in Dissertatione ad Joinvillam 7. in qua de Torneamentis disseruimus.

Torneamentum vero *quasi hostile*, appellat idem Matthæus Paris an. 1241. ejusmodi torneamentum, quod infestis armis contra quotvis, etiam non hostes, inibatur, provocatione ad id vulgata, & certis conditionibus descriptis: de qua etiam torneamenti specie egimus in eadem Dissertatione.

Interdicta subinde Torneamenta à summis Pontificibus, sub excommunicationis pœna, ob cædes & membrorum mutilationes, quæ in iis crebro accidebant, pluribus in laudata Dissertatione 6. docuimus; quibus addi velim, quæ habent in hanc rem Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 13. lege 10. & Chronicon Montis-Sereni an. 1175.

☞ Iisdem Ecclesiæ legibus statutum erat ut iis penitentibus pœnitentia & viaticum concederentur, tametsi eorum corporibus negabatur ecclesiastica sepultura. Conc. Lateran. an. 1139. c. 14. *Detestabiles autem illas nundinas, vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerarie congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, omnino fieri interdicimus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia & viaticum non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.* Idem testatur Cæsar. Heisterbach. l. 7. Mirac. c. 39. *In Torneamentis occisi, extra cœmeteria fidelium sepeliuntur.* Durior est ejusdem Cæsarii sententia l. 12. c. 16. *De his vero qui in Torneamentis cadunt, nulla quæstio est, quin vadant ad inferos, si non fuerint adjuti beneficio contritionis.* Aliis de causis interdum prohibita à Principibus torneamenta; has omnes prosequitur Cangius laudata Dissertat. 6. ad Joinvillam.

Torneamenta, seu quævis hastiludia certis in locis teneri ac celebrari non posse, vice privilegii, interdum concessum. Vide Gul. Prynneum in Libertatibus Angl. tom. 3. p. 55. 466. 1100. 1158.

TORNEARE, TORNIARE, Hastiludio decertare, Gall. *Tornoier*. Theobaldus Episc. in Vita Guillelmi Eremitæ

tæ nu.4. *Circa illius cellam more militari ceperunt Torneare, & ludo duellari vicissim pugillare*. Henr. de Knyghton p.1459. de Edw. I. Rege Angl. *Cumque appropinquaret Franciam, & fama gloriæ ejus divulgaretur in populo, invidebant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de Chalon: misitque & petiit, ut Torniaret cum eo in terra sua, &c.* [Rursum pluries occurrit in Præcepto Philippi Fr. Regis an. 1305. tom. 1. Ordinat. Reg. p.434. in Mandato Edwardi II. Regis Angl. 1319. apud Rymer. tom.3. p.758. & alibi non semel.]

¶ TORNIAMENTARE, Eadem notione. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p.540. *Quia in Torniamentando aciem perdiderat oculorum*.

¶ TORNEIZARE, Pari significatu. Annales Mediolanens. ad annum 1372. apud Murator. tom. 16 col. 745. *Fecit Torneizare & facere multa soladia propter lætitiam Regii per octo dies continuos*.

¶ TORNIATOR, Qui decertat in *torneamentis*. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. pag. 491. *Et omnes Ghisnensis terræ Torniatores ad ipsum, ut ad dominum ... confluebant*.

¶ TURNEARE, Idem quod *Torneare*. Locum vide in *Bohordicum*.

¶ TURNEIMENTUM, ut *Torneamentum*. Radevicus Frising. de Gestis Friderici I. Imp. l. 1. c. 8. *Placentinorum militia egressa ad certamen provocaverat, quod modo Turneimentum vocant*.

TORNEARE, Velitari, ante acies decurrere, pugnare. Arnaldus Archiepisc. Narbonensis in Epist. de Victoria Christianorum contra Mauros, apud Ughellum in Episcop. Sabinensibus: *In crastino venerunt similiter diluculo Saraceni dispositis eo modo aciebus, quo præcedenti die fuerant ordinatæ: nostri quoque supersederunt bello, etiam ipsa die, sagittariis solis & paucis aliis hinc inde discurrentibus: Arabibus etiam ex parte ipsorum Torneantibus cum nostris, non more Francorum, sed secundum aliam suam consuetudinem torneandi cum lanceis sive cannis, &c.*

TORNELLA, Turricula, Gall. *Tournelle*. Rigordus an. 1190. *Præcepit etiam civibus Parisiensibus, quod civitas Parisii ... muro optimo cum Tornellis decenter aptatis & portis diligentissime clauderetur*. [Rursum occurrit in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* p.202. in Literis an. 1223. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 903. in Charta an. 1347. tom. 1. Hist. Dalph. p.66. col. 2. apud Bernardum Thesaurar. tom. 7. Muratorii col. 719. Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. in Glossario & alibi passim. Tabularium Episc. Clarom. citatum in Instrum. novæ Gall. Christ. tom. 2. col. 97. *Fidelitatis sacramentum pro temporalitate exhibuit Regi an. 1376. qui Rex percepit censum Tornellarum pro ipso Episcopo, sede vacante*. Suspicatur Glossator censum esse, qui solvebatur ad *Tornellas* in ingressu civitatis à mercatoribus aliisve, vel à vassallis ipsius Episcopi, quorum subjectio indicabatur iis *tornellis*, si tamen non est nomen proprium loci.]

TORNERIUM, *Torneamentum*, hastiludium, *Tournois*. Historia Cortusiorum l.4. cap.6. *Ibi fuerunt dominæ pulcherrimæ, hastiludia, & Torneria, & breviter, ad perfectum gaudium nihil defecit*. Lib.5. c.7. *Fuerunt etiam hastiludia, giostræ, Torneria, & omnia solatia cogitata*. [Chronicon Estense ad an. 1390. apud Murator. tom. 15. col. 519. *Marchio Estensis magnam & nobilem curiam fecit in civitate Ferrariæ celebrari per 15. dies continuos cum stipudiis, giostris & Torneriis, & magnis præmiis pro victoribus*. Vide infra *Torneta*.]

¶ TORNERIUS, Idem qui *Tornator*, in Catalogo Sodalium antiquæ Confraternitatis B. M. in Ecclesia ejusdem B. M. Deauratæ Tolosanæ.

¶ TORNESIUS GROSSUS, Monetæ species, Gall. *Gros Tournois*. Chronicon Astense ad ann. 1300. apud Murator. tom. 11. col. 192. *Lectus meus & ejus equi mei super feno & avena constabant mihi Tornesium unum Grossum*. Vide *Turonenses*, & *Grossus* 3.

TORNETA, *Torneamentum*. Theodoricus Abbas l. 1. Vitæ S. Bernardi c. 11. *Illi omnes fere juvenes dediti militiæ seculari, circuibant, quærentes exsecrabiles illas nundinas, quas vulgo Tornetas vocant*. [Vide *Tornerium*.]

TORNETTUM, vox Falconariorum. Fridericus II. Imp. lib. 2 de Arte venandi c.40. *Est autem Tornettum quiddam duobus annulis compositum, gyrantibus in se invicem, & hoc modo est factum; sunt duo annuli ferrei, aut ænei, aut argentei, aut de alio metallo facti, magni ad quantitatem annulorum, qui sunt in jactis, &c. Quoties igitur timebitur, ne falco intorqueat se jactis, alligabitur hoc Tornettum annulis jactorum cum quadam corrigiola subtili & forti, &c. Est autem utilitas Tornetti in hoc, quod falco non possit vexari per intortionem jactorum in pedibus suis*.

¶ TORNETUM, Campanæ instructus, Gall. *Mouton*. Transactio Abbatem inter & Sacristam Monasterii Crassensis an. 1381. è Chartulario ejusdem loci: *Consuevit recipere de arboribus nemorum dicti monasterii pro aptandis & reparandis cimbalis & componis dicti monasterii, videlicet fusta pro bossex Tornetis seossis, quæ solum hobes ponere dictus sacrista*. Ubi legendum videtur *bis sex Tornetis seu nossis*: quod scilicet *Tornetum* nossi seu navis inversæ speciem præ se ferat. Vide *Nossus* & *Tornus* 4.

¶ TORNI. Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. *Saumata de Torni 1. denar*. Vide *Tolpri*.

¶ TORNIAMENTARE, TORNIARE, TORNIATOR. Vide *Torneamentum*.

TORNIO, ex Gall. *Tornois*. Histor. Cœnobii Viconiensis c.13. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 289.] *Ad determinatum congressum, quem vulgo Tornionem vocant, properans lancea perfossus est*. [Vide *Torneamentum*.]

TORNITALIA. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentii Psychomach. *Toreumata; celatura, vel Tornitalia*. Legendum forte *Tornatilia*.

¶ TORNUM, Machina ad trahendas naves ascendentes in fluviis, à Gall. *Tourner*, quod instar rotæ versatilis esset, sic dicta. Charta Willelmi Episc. Autissiod. an. 1176. è Tabular. S. Mariani: *Item prædicti Milites concesserunt Canonicis, quatenus de terra sua, quoties necesse esset, exclusam gravarent, & Tornum suum, quod ad trahendas naves fecerunt, quo loco eis expediret, super ripam Icaunæ ponerent*. Charta Guillelmi alterius ejusdem Civit. Episc. an. 1208. ex Archivo Episcopatus: *Petrus de Chableis ... super duas pilas pontis Autiss. . . . ædificavit Tornum ad naves superius trahendas*.

1. TORNUS, Bellicæ machinæ species. Charta Petri Regni Majoricarum Domini an. 1232. *Tali quidem conditione, quod ipsam* (turrim) *bene custodias, & teneas in ea omni tempore unum Tornum paratum, & unam balistam de Torno ad fidelitatem nostram & defensionem civitatis ejusdem*. [Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1260. *Item 4 machinæ. Item 2. Torni ad opus balistarum. Item 1. mola fabrica. Balista obtima de Torno*, in Statutis Arelat. MSS. art. 140. 31. *Torni balisterii* recensentur in Garnisionibus inventis in castro Carcassonæ an. 1294.] Vide *Balista*.

☞ Carolus de Aquino in Lexico Militari, haud sine probabilitate scribit *Tornum* balistæ partem esse, & quidem eam, ubi axis vertitur dictamque fuisse à vertendo, origine Gallica à voce *Tourner*. Quod si vere machina est jaculatoria, perspicuum est, inquit, sic fuisse vocitatam à *Tornetto*, quæ vox apud venatores in re falconaria & accipitrum aucupiis familiaris est, ut mox dicebatur

in

in hac voce. Potissimum vero rem ita se habere statuit, quoniam à falconibus & re accipitraria non paucæ jaculatoriæ machinæ suam appellationem adeptæ sunt, ut alibi notavit super Italicis vocibus *Falcons*, *Sagro*, *Mosebetto*, *Smeriglio*, *Spingarda*: quæ postea voces ad rem tormentariam nostræ militiæ commigrarunt, propter analogiam & similitudinem cum antiquis illis organis & instrumentis. Accademici Cruscani *Toras* deficiunt *Strumento da strigaere, e da caricar balestre, e simili armi da trarre*. Vide *Tortirella*.

2. TORNUS, Compensatio, Gall. *Retour*. Charta R. Episcopi Carnotensis an. 1197. in Tabulario ejusd. Ecclesiæ n. 84. *Capitulum quoque Carnotense ad ejusdem personatus augmentationem, ... censum solidos confert & assignat in computatione, quæ dicitur* Tornus *sive Computatio, de Purificatione B. Mariæ annis singulis capiendos*. Vide *Turnus bursæ* in Turnus 1.

¶ 3. TORNUS, f. Ambitus, Hispan. *Torno*, Gall. *Tour*. Donatio an. 935. tom. 3. Concil. Hispan. p. 180. col. 2. *In Torno S. Eulaliæ cum Sisnandi & Gerasio medio*. Conventio an. circ. 1131. in Probat. novæ Histor. Occitan. to. 2. col. 461. *Excepto ipsum castrum de Possilserias & ipsum Tornum superiorem*.

¶ 4. TORNUS, Instructus campanæ, Gall. *Mouton*. Ordinat. in MS. Officii divini in Ecclesia Lugdun. *Panetarius tenetur resarcire in trabibus & postibus coclearium, & Tornos campanarum meliorare, si necesse fuerit & ligaturas ferri ad firmandum campanas in Tornis, & tradere ligaturas batellorum*. Vide supra Tornellum.

¶ 5. TORNUS, Mensuræ species. Statuta Massil. lib. 3. cap. 18. *Lapides de cara habeant duos palmos de longo, & unum palmum de alto, & ad minus unum Tornum de lecto; & lapides de militario unum palmum de longo, & unum Tornum de alto à Torno usque ad unum palmum de lecto*.

TORNUTIO, Vertigo, σκοτοδινία. Ardo in Vita S. Benedicti Anianensis cap. 38. edit. Mabillonii: *Sed eas* (mulieres) *statim digna subsequitur ultio; Tornutionibus vero vexari cœperunt, à quo dolore non fuit erepta, quousque, &c.*

TORO, TORONUS, TORUS, TURO, TURONUS, Collis cacuminatus, & rotundus. [Charta an. 1200. tom. 1. Macet. Insulæ Barbaræ p. 129. *Non ædificent domum fortalitii in Toro Saebmeria*.] Charta Cornutiana, edita à Suaresio: *Quæ sepis descendit per regem ante ad viam cavam, sive ad Torum, quæ redit usque ad arenam supradictum*. Will. Tyrius l. 11. c. 5. *Castrum ædificavit, cui quoniam in monte erat excelso admodum & cacuminato, nomen indidit Turonum*. Hist. Hierosolymitana: *Montem proximum, quem vulgo Turonem vocant*. Infra: *Supra Turonem vero, qui urbi vicinus incumbit, civitas Ptolemais nomine, olim sita fuerat*. Et mox: *Collis autem ... Turoni propinquus*. Matth. Paris an. 1188. *Fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinum, qui eo quod instar turris erectus fit in sublime, & rotundus, Turonus à vulgo nuncupatur*. A Gallico nempe *Tourion*. Jacobus de Vitriaco l. 1. cap. 98. *Acconensem obsedit civitatem, in Torono aliquantum eminenti Tentoria sua collocando*. Charta Hugon. Ibelini an. 1160. in Tabulario S. Sepulcri: *Dedi ... partem Turonii, quæ superjacet Surdis fontibus*. Historia MS. Bellorum sacrorum vernacula: *Et Salehadin canba bien di mie tiens desei sour un haut Thoron*. Infra: *Et se hierberga sour un Thoron de fors à Acre*. [Alia apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 705. *Li messages trova l'ost au Toron*.]

TURO. Charta Rogerii Comitis Siciliæ pro Ecclesia Pactensi apud Rocchum Pirrum p. 386. *Sicut via scandit sursum ad Turonem altum, qui est supra mare*. Anastasius in Hist. Eccles. p. 148. ubi hæc Theophanis verba: πάντας τοὺς παραλίους θῖνας, vertit, *omnes maritimos Toros*, id est aggeres, vel monticulos ac colles, uti Latini cubitos *Toros* dixerunt. Glossæ Lat. Gr. *Torus*, ὄχθη, *Torum*, ὀχέτιον. *Toraans*, ὀλισθηρός, τριῶν. Ubi forte legendum *Toronus*, ὄρος, τρίβος. [Vulcanius retinet *Toraaus* & emendat ἀλιτροτρίβος. Prinrius vero legit *Toranius*, vel *Torarius*, ἁλιτρόβιος, vel potius ἀλετροτρίβος. Vide Salmasium ad Plinium p. 40.]

¶ TORETUS. Charta an. 1473. ex Schedis Præs. *de Mezaugnes*: *Status terminus est finatus juxta quemdam Toretum, &c.* Quæ vox redditur *Costeau*, Collis, monticulus, in Processu vernaculo an. 1565. ex iisdem Schedis.

Quidam existimant vocem hanc à Gallis manasse, præsertim vero à Provincialibus, qui una cum Raimundo Sanctægidiano Comite in Terram sanctam profecti sunt; ita enim montem ab iis appellari observat Columbus in Manuasca lib. 1. n. 5. quod firmatur ex veteri Charta, quæ habetur in Notitia Ecclesiæ Diniensis P. Gassendi p. 18. *Quod possit emere seu acquirere hospitium sive locum ad ædificandum, ubicumque voluerit in civitate Diniensi, dummodo extra Torum, seu montem, vel fortalitium, &c.* Sed probabilius est *Toronum*, vocem esse Chaldæorum, quibus *Tor*, mons dicitur, aut clivus, ut auctor est Petrus *della Valle* tom. 2. Epist. 1.

TOROC, *Gurguglio*: ita in Glossa interlineari in Grammatica MS Smaragdi.

¶ TOROSUS, Ad taurum spectans. *Torosa vox*, apud Andream Floriac. MS in l. 2. Miracul. S. Benedicti. *Tors*, pro *Taureaux*, in Charta vernacula pedagii *de Doing* an. 1348. ex Chartul. Corb. fol. 347. *Item vacques, buefs, Tors ou genisches, le piece doit 1. den.*

¶ TORQUATUS, Tortus. Monast. Anglic. tom. 1. p. 1. *Tamen locum istum cum 12. hidis terræ ab eo impetrarunt, in quo virgis Torquatis muros perficientes primam hujus regni construxerunt ecclesiam, anno post passionem Domini 31.*

¶ TORQUERE NAVES, in Statutis Massil. l. 4. c. 6. Eas in latus invertere, ut commodius purgari possint. Vide locum in *Raspare*.

¶ TORQUILIA, Τροχιλία, in Glossis Lat. Græc. Trochlea. Laurentius in Amalthea: *Torquilla, Tortula, Avis ita dicta, quod collum crebro torqueat*.

TORQUIMENTUM, Βάσανος. Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet *Tormentum*.

TORRA, TARRA, seu THARRA. Locus vel fornax, in quo torretur avena, quæ olim Alamannis, ut & hodie, Turgaviis maxime in cibo & pulmento fuit. Ea vero sic conficitur. Torretur primum avena cruda, tum molitori pinsenda seu molenda traditur, non in farinam minutam, sed crassam, ad instar hordei, quod ubivis locorum ad eam formam teritur. Hæc Goldastus ad hunc locum Eckeardi Junioris de Casibus S. Galli cap. 1. *Simile etiam quiddam de lebete æneo grandi, & de Tarra avenis etatum multarum commodo cum projecti esses, &c.* Ubi malim *Torra*; nam & inde *Torrale* & *Torrelagium* dicta, à torrendo scilicet; hordeum quippe vel avena ad cerevisiam torretur priusquam molatur. Gregorius Turon. de Gloria Confess. cap. 81. *Quidam de vicinis annonas diu infectas aqua ac germine producto conflatas, facto igne super vimina contexta Torrere parat ad pocula facienda*. Et cap. 1. *Jubet fieri ex annonis aqua infusis atque decoctis, messoribus poculum præparari. Hanc autem coctionem Orosius à coquendo Celiam vocari narravit*. Ovidius de ciceonis potione, quam Anus Attica Carari propinavit:

. . . . *Lymphamque roganti*
Dulce dedit tosta quod coxerat ante polenta.

Polentam vero Plinius ait ex hordeo prius tosto fieri. Veteres denique tam far quam hordeum prius molebant,

bant, deinde torrebant; unde Virgilius lib. 1. Georg.

Et Torrere parant flammis, & frangere saxo.

TORRALE, Ædificium, in quo frumenta & grana torrentur & exsiccantur; à torrendo dictum. Leges Burgorum Scoticorum c. 54. *Si aliquis accommodaverit Torrale suum alicui, & fuerit combustum tempore, quo commodatur, &c.* Vide Skenæum Verborum significatione verbo *Torealium*.

TORRELLAGIUM, Pensitatio, quæ ex *toreali* exsolvitur. Charta Episc. Ambian. an. 1301. *Torrellagium Ambian. valet 10. modios vel circiter.* Alia Philippi Comit. Flandr. pro teloneis urbis Ambianen. *Cascune mebine à cambier de la cbité d'Amiens, là où on feke brais à Toralle, se elle n'est en franc lieu, doit cascun an 22. sestiers d'avaines au Vesque, & 22. sestiers d'avoine au Comte. Mais li Quens en rent de sa part du Torellage 6. mais d'avaine au Vidome chascun an, & c'est à sçavoir que chil qui feke à Toraille, & franc lieu, il ne doit point de Taraille.*

¶ TORRENS. S. Audoenus in Vita S. Eligii l. 2. cap. 24. *Porro Rex Dagobertus Torrens, pulcher & inclytus, ita ut nullus ei similis fuerit in cunctis retro Francorum Regibus, &c.* An ingenii vis, colorve oris adustior significatur?

TORRENTULUS, Parvus torrens, rivulus, fluviolus. Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033. in Histor. S. Nicolai Andegav. p. 6. *Si vinum cum banno vendidero, bannerius meus Torrentulum de barra non transibit, causa capiendi vasa ementium monachorum vinum.* Supra: *Trans flumen vero vineas alias, &c.*

¶ TORRICULUS, *Parvus turris*, Johanni de Janua; *Tisonnes de feu*, in Gloss. Lat. Gall Sangerm.

¶ TORS. Epistola an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1114. *Duas archas quarrellatam, unam ad esinf & alteram ad duos pedes, & 2. Tors, & 2. eros, & 2. glomos fili & 100 libras ceræ.* Idem videtur quod supra *Tornus* 1.

¶ TORSA, Fax, tæda, nostris alias *Torse*, nunc *Torche*. Obituarium MS. Eccl. Morin. fol 36. v. *Ordinavit ... duabus Torsis ardentibus decantari antiphonas*, O salutaris hostia. Litteræ an. 1345. è Tabulario S. Audomari: *Recepimus ... duas Torsas ponderis 35. libr. ceræ.* Vide *Torcia* 1. & *Tortisius*.

¶ TORSATA, TORSEL, TORSELLUS, Fascis, fasciculus, Gall. *Troussean*. Consuetudines & jura Eccl. Audomar. è Tabulario ejusdem: *De pensa filorum 2. d. si de Torsata fuerit 2. d. ballæ 4. d. item de Torsel 4 d... Torsel ollarum metallinarum 4. d. Torsel patenarum ænearum 4. d. Torsel pannorum cordis ligatus 4. d.* Et mox: *Si aliquis mercator huc venerit & Torsellorum post tergum suum cordis ligatum super equum attulerit, dabit 2 d... Torsellus gladiorum ligatus cordis 4. d.* Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 836. *Fursim lignum unum armaverunt & quemdam bucium Torsellorum Astensium carricatum ceperunt.* Col. 512. *Duæ galeæ Massiliensium onerata Torsellis pannis Franciæ.* Emendo *Torsellis & pannis Franciæ*, ut legitur col. 513. Rursum col. 522. *Torsellum ad formam pannorum quæ feruntur de Francia.* *Toursse*, in Peagio Peronnæ ex Chartul. 21. Corb. fol. 339 *Item le cheval qui porte Toursée de viere ... doit 9. den. Toursel*, in eodem Chartul. fol 85. v. Vide *Trossa* & ibidem *Trossellus*.

TORSATORIUM, Gl MS. *Laceroli*, *Torsatoria*.

¶ TORSERIA, Idem quod *Torsata*, seu hippopera, vidulus. Statuta Eccl. Anic. an. 1267. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 485. num. 50. *Item quod nullus Canonicus vel Clericus quilibet sine cappa vel mantello ... audeat equitare, nec manticam seu Torseriam post se deferre.*

TORSIA, Agger, &c. Vide *Torcia* 2.

¶ TORSOR, *Tourmenteur*, in Glossis Lat. Gall. San-german. ex Joan. de Janua, apud quem *Torsores, tortores vel cruciatores*.

¶ TORSORIUM, Penicullum, Gall. *Torchon*. *Munda sicut Torsorium culina*, Menoto in Sermonibus Quadragesim. fol. 121. verso. Vide *Tersorium*.

¶ TORT, Gallica vox, quæ non semel occurrit apud Latino-barbaros. Vide *Tortus* 1.

1. TORTA, Placenta, nostris *Tourte*. [*Tourterie*, quovis placentæ genus dicitur, in Litteris ann. 1355. inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 5. pag 509. *Et ne puet nuls ne nulle faire boulengerie, ne Tourterie, &c.*] Guill. Brito in Vocab. *Torta, unde tortula diminutivum, genus cibi est vel panis, quod vulgo dicitur ita.* Erotianus in Onomastico ait, ἄρτον ἐγκρυφίαν ab Atticis appellatum esse panem ex pinguibus palmulis, farina & aqua confectum, hæcque verba addit, ἐν τῇ ἀρτοπλακοῦντι, quæ addita à recentiori existimat Hieronymus Mercurialis l. 2. variar. lection. c. 5 tametsi sacrum Bibliorum interpretes ἄρτον ἐγκρυφίαν, *Tortum panis* transtulerint, Exod. 29 Numer. 6 1. Reg 2. 10. Paralip. 26. & Jerem 37. Rituale Hebræorum, a Baronio laudatum: *Deinde paterfamilias Tortam azymam sub mappa hactenus servatam in frusta frangebat, in tot particulas illam dividens, quot essent in cœna discumbentes, &c.* Althelmus de Laude Virg. cap. 28.

Punica mala vident granis scitisque referta,
Botros, & ficos, & plures ordine Tortas.

Vita S. Tilonis Monachi n. 23. *Vilissimam panis Tortam ab eis pro benedictione* (eulogia) *sibimet vendicabat.* Vita B Stephani Abbatis Obasiensis l 1. c. 4. *Accessit, deferens eis dimidiam Tortam panis & vas lactis, &c.* Guigo II. in Statutis Ord. Cartusiensis c. 7 §. 10. *Post cœnam singulas Tortas tanquam Christi mendici accipientes, collas repetimus.* Et c. 39. *Panis quivis de tritico, Torta est, album enim panem non facimus.* Adde c. 53. Statuta antiqua ejusdem Ordin. 1. part. c. 34. §. 10. part. 2. cap. 13. §. 37. cap. 14 §. 16. c. 31. §. 17. Bernardus Monachus in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 14. & ex eo Udalricus lib. 3. cap. 24. *Quotidie dantur . . . & 12. Tortæ, quarum una quælibet 3. libras appendit.* Warnerius MS. in Macrum Poeta Scottum.

His ita perceptis, divisque ex cæde placatis,
Tres Tortas caldas ex humeris religat,
Ut sibi per populum sic fas foret ire quietum,
Securamque suam cernere Glycerium.

[*Torta panis siliginis*, in Charta an. 1322. tom 1 Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 203.] Adde Volphardum Presbyt. l. 2. Miracul. S. Walpurgis num. 4. Decreta Hungarica Mathiæ Regis c. 86. Monasticum Anglicanum tom 1. p. 506. Labbeum tom. 2. Biblioth. p. 744. [Chronicon Bergom. ad an. 1386. apud Murator. tom. 16. col. 855.] &c. Rob. Gaguinus in Poem. vernaculo:

Le poure mengue sa Torte,
Sex aux, ognons, sans cremeur.

¶ TORTA CERÆ, in Tabulario Compendiensi.

¶ TOURTA. Gerardus in Vita S. Stephani Grandim. apud Marten. tom 6. Ampliss. Collect. col 1085. *Attulit ei Tourtam panis ... & ait ad eum: Esto securus & vade ac de ista pane... procura uxorem tuam, prout tibi duraverit.* Chartular. S. Vandregesili tom. 1. p. 803. *Vendidi unam summam bordei .. ratione cujusdam Tourta, quam habere consueveram ibidem annuatim diebus singulis, quam Tourtam ... excambiaveram pro summa bordei supradicta.*

TURTA. Liber Ordinis S. Victoris Parisiens MS. c. 25. *Panis, qui vulgariter Turta appellatur.* Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. cap. 4. *Pro signo panis sigali, qui Turta vulgariter appellatur.* [Rursum occurrit apud Murator. tom. 9. col. 772. tom. 12. col. 1084. tom. 16. col. 581. in Statut. Montis-regalis p. 313. & alibi.] De vocis ety-

etymo multa viri docti congessere, Vossius, Menagius, Ferrarius, & alii.

Tortula, *Quoddam genus cibi vel panis, quod vulgo ita dicitur*, Ugut ioni. Diminutivum à *Torta*. Gregorius Turon lib. 1. Miraculor. cap. 7. *De qua Tortulæ parvæ formantur.* Vita S. Lupicini Abbatis Jurensis num. 11. *Neu quadrupedi invectus est eque, sed sufficiebat cuique cum sustentatione baculi crassior fortiorque Monasterii Tortula.* Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. c. 4. *Pro signo Tortulæ, quæ præter solitam libram datur in Tortula ceræ quatuor principalibus festis, &c.* apud Odonem Cluniac. in Vita S. Geraldi lib. 1. cap. 25. Occurrit præterea 2. Numer. 11. [Bernardus Monach. part. 1. Ordin. Cluniac. cap. 6. *In quinque principalibus (festis) præter solitum panem dari solet singulis una Tortula de ovis farinaque conspersa.*]

Tortella. Papias: *Artocrea panis carnem continens, vulgo Tortella.* Adelbertus Abb. Heidenheimens. pag. 328. *De farina domini sui furabatur, & Tortellam inde, quam comederet, confecit.* [Rolandinus Patavinus lib. 1. Chron. Tarvis. c. 13. apud Murator. tom. 8. col. 181. *Dactylis & muscatis Tortellis, pyris & cotanis, rosis, liliis, & violis.*]

Tortellus, ex Gallico *Tourteau*. Papias: *Pastilli. Tortelli pigmentati, vel unguenta.* Ordericus Vitalis l. 6. p. 624. *Ad tumulum S. Ebrulfi accessit, laminamque reverenter amovit, sanctæque carnis pulverem instar Tortellorum congessit.* [Charta an. 1226. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 810. *Petebat unum torsellum (siliginis) ab illo, qui non habebat nec bovem nec asinum, & Tortellum à quolibet sive denarium pro eodem.* Alia ann. 1232. ibidem p. 822. *Servient percipit per se consuetudines suas, videlicet terrageurias, aostagia, mestivam, gallos, caseos, Tortellos & corveiam suam, &c.* Alia an. 1288. è Chartulario S. Vandreg. tom. 1. p. 850. *Dedimus ... unam peciam terræ ... pro 4. sol. Tur. 2. gerbis, 1. Tortello & 5. ovis annuis reditus.*] Charta Mauricii Episc. Paris. an. 1189. in Tabular. S. Maglorii: *Consuetudinem Tortellorum ad Natale, & ovorum ad Pascha reddent hospites S. Juliani.* Charta Roberti Comitis Drocensis: *Tenentur & quilibet hospitum Ecclesiæ reddere ... singulis annis in crastino Natalis Domini unum Tortellum, vel unum obolum pro Tortello, si maluerit hospes.* De ejusmodi tortellis in crastino Natalis Christi Domino offerendi more, qui etiamnum in aliquot Galliæ provinciis non omnino obrogatus est, agunt Chartæ aliæ in Histor. Monasterii S. Martini de Campis pag. 187. 188. 514. Usatica MSS. Vicecomitatus Aquæ Rothomagi: *A la ferme des estaulx appartient la porte Coucheoise, & la porte Estoupée, & les Tourteaulx que l'on y paye, & la porte de Bouvereul, & le Barrage, & les Tourteaulx, & la porte Beauvoisine, & les Tourteaulx, & le Barrage, & les escroes des taillies.* Ibidem: *L'Abbé de Fescam doit à la porte Beauvoisine une mine de fourment par an pour aller querre les Tourteaulx à sainte Marie des Fontaines, & doit le Fermier dudit Abbé faire paier les Tourteaulx au barrier à ses cousts & despens.*

¶ Tourtellus. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Quicunque affert unctum in hac villa, solvit de Tourtello 1. ob Tourtel*, pluries in Chartular. Latiniac. fol. 159. v.

¶ Turtellus. Charta an. 1112. tom. 2. Hist. Eccl. Meld p. 21. *Tertia pars Turteliorum monachorum est.* Infra: *Turtellos de Nativitate.* Ita legendum est in Bulla Alexandri III. PP. an. 1169. ex Chartul. Pontisar. *Apud Herovillam in Ecclesia duas partes offerendæ & Turtellorum.* Hæc rursum infra occurrunt.

¶ Torth, Eadem notione, Aremoricis *Torz*. Chartul. S. Crucis Kemperl. *Ad Pascha Torth panis cum ovis suis, ad Natale Domini iterum Torth panis cum 2. gallinis.*

2. TORTA, Virga *torta*, qua sepes continentur ac vinciuntur. Vide in *Retorta*.

¶ 3. TORTA, Fascis, fasciculus. Statuta civitatis Astæ collat. 4. c. 32. *Teneatur Potestas eligi facere duos ponderatores lini, qui totum linum pensent, ut sciatur, si quelibet Torta est libr. 50. & accipiant dicti pensatores de qualibet Torta denar. 1. & si Torta inveniatur minus de libr. 50. Potestas teneatur ei auferre pro pena pro qualibet Torta solid. 5. Ast eus. & qui Tortam vendiderit quæ pensata non sit, amittat pro pœna sol. 5. & de media pro rata.* Legendum forte *Torsa*. Vide *Torsata* & *Trossa*.

¶ TORTARII, Canonici inferioris ordinis in Ecclesia Autissiodorensi, vulgo *Chanoines Tortiers*, sæpius *Semiprebendez*, sic dicti, ut suspicatur D. *Le Bœuf*, vel quod simplici *torta* panis donarentur in sua primo institutione, vel à possione quadam *Tortaria*, vernacule *la Torterie* dicta, cujus redditus primum assignari potuerunt à Capitulo ad alendos hosce Canonicos. Gesta Abbatum S. Germani Autiss. in Galtero qui abdicavit an. 1232. apud Labbeum tom. 1. Bibl. p. 582. *Blasius eorum hebdomadarius non erat integre Canonicus, sed tantum Tortarius.* Perperam editum est *Portarius*. Necrologium Ecclesiæ Autiss. an. 1250. ad 29. Martii: *Obiter Adrianus Canonice Tortarii & Presbyteri 25. solid.* Epistola Capituli ejusd. Eccl. ad Capitulum Nivern. an 1286. è MS. Eccles. Nivern. *Petiistis à nobis, ut vos certos reddere curaremus qualiter & quomodo septem Presbyteri, quos Canonicos Tortarios nuncupamus, consueverunt & debent in nostra Ecclesia deservire.*

¶ TORTELLA, Torth, &c. Vide in *Torta* 1.

¶ TORTIA, Idem quod *Torcia* 1. Fax, tæda. Computus an. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 277. *Item, librav it... Usseriis regiis pro Tortitiis, quas debuerunt habere, quando dominus Andreas fuit baptizatus, taren. 5. gran. 16* Vide *Tortisius*.

¶ TORTICA, ut *Tortia*. Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *Thurificabitur insuper in elevatione Corporis Christi solum per duos clericos, & per alios duos tenebuntur duæ Torticæ accensæ usque post communionem.* Vide *Torticius*.

¶ TORTICIA, Torticius, Idem quod *Tortisius*, Fax, tæda. Ordo Rom. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. p. 364. ubi de ritu excommunicationis die Cœnæ Domini: *Circa ultimum verborum habens aliquot Torticios accensos in manu, projicit ipsus D. Papa versus populum ad terram. Hoc idem faciunt singuli Cardinales & Prælati, tenentes tantummodo unum Torcium in manu, nihil dicendo: & cum candella projiciuntur, debent campanæ Ecclesiæ inordinate pulsari.* Et pag. 529. *Torticia seu Brandones, quilibet ad minus 6. lib. ceræ.* Concordia ann. 1322. è Tabulario S. Audomari: *Offerat ad magistrum altare unum Torticium vel unam candelam ceræ ponderis dimidiæ libræ.* *Torticius cereus*, in Testamento an. 1392. apud Baluz. tom 2 Histor. Arvern. pag. 180 Aliud adde ejusdem anni tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 664

¶ TORTICIUS. Histor. Inquisit. Tolos. apud Limborch. p. 305. *De dictis assibus accepit ab eis aliquam partem, & posuit juxta Torticium domus suæ ante ymaginem Crucifixi.* Lutarium parietem intelligo sic dictum ab Occitanico *Tourtis*, Gall. *Torchis*. Vide *Tortissus* & alia notione in *Torticia*.

¶ TORTICORDIUS, *Tortum cor habens*, S. Augustino in Psalm. 146. Locum vide in *Pravicordius*.

¶ TORTICUS, Idem quod *Tortisius*. Charta Philippi Pulcri apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 669. *De ... duobus Torticiis in elevatione accendendis financia non præstetur.* Literæ Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. tom. 5. Ordinat. p. 209. *Candela & Tortica de cera ... ficus in terra eorumdem, talis quantitatis, & valoris,*

quod

quas operarii & operatrices qui candelas ipsas facient per se vel per alium, & Tortices atque vendent, pro toto eorum labore atque lucro, ultra ipsorum puram sortem, vel proprium capitale, de & super qualibet libra ceræ, in candelis & Torticis, ut prædicitur, operata, sex denarios Turonenses percipient & habebunt tantummodo. Vide *Tortica* & *Tortisius*.

¶ TORTILITER, Modo qui torquet. Jo. de Janua; *Tormentablement*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. MSS.

TORTILOQUIUM. Gloss. Gr. Lat. διάλεκτος στρεψιμυθία, *Tortiloquium*. Alibi: στρεψιμυθία, *Tortiloquium*. *Oratio intorta*, apud Plautum in Cistellar. *Involucra sensuum & verborum volumina*, apud Gellium; *inversa verba*, apud Lucretium l. 5.

Inversis quæ sub verbis latitantia cernit.

¶ TORTINA, Stateræ species. Statuta Perusiæ fol. 56. *Si quis mensuraverit ad mensuram vel ponderit, scandalium, staterom, seu Tortinam, vel balanciam, &c.*

¶ TORTIONARIE, Injuria, Gall. *à tort*. Arrestum Parlamenti ann. 1531. inter Privilegia Ordinis S. Johan Jerosol p. 251. *Supradictos vero defensores Tortionarie & sine causa supradicta querimonia opposuisse diceretur &c.* *Torsonnierement*, in Charta an. 1369. ex Chartul. 21. Corb. fol. 316 *Torchonnierement*, in Charta an. 1448 ex altero Chartul. 23. ejusdem Monaster. *Tout ce que par eulx ou de leur partie avoit été Torchonnierement entrepris, fait & commis.* Vide *Torçonnerie* & *Tortionarius*.

TORTIONARIUM. Glossæ MSS. *Sanna, Tortionarium* [Haud scio an referri queat ad sequens.]

¶ TORTIONARIUS, Injustus, injuriosus. Practicis nostris *Tortionaire*. Arestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Prob. Hist. Lugdun. pag 76. col. 1. *Impedimenta in contrarium facta Tortionaria & iniqua extiterat judicatum*. *Torsonnier*, in Charta Caroli VI. Reg. Franc. an. 1402. ex Biblioth. Reg. *Lequel empeschemment qui estoit & est Torsonnier, si comme dient nos dis Chappellains.*

TORTIRELLA, TORTORELLA. Machinæ bellicæ species, [à torquendo, seu jaciendo, ut videtur, appellata.] Rolandinus in Chron. lib. 1. c. 12. *Comes Paduæ Manfredinus... a lapide Tortorellæ intrinsecæ cecidit mortuus.* Idem l. 10. c. 1. *Fovea quoque facta, constructum est ibi spaldum trabeum, longe lateque fortissimum, & condensum, & turres quoque ligneæ, Tortirellæ, sive predariæ, certis locis, ut si temerarius inimicus accesserit, cedant cum pudore & damno.* [Chronicon Veron. ad an. 1237. apud Murator to. 8. col. 629. *Castrum obsiderunt cum novem manganis & pluribus Tortorellis seu manganellis.*] Vide *Prederia*, & *Tortus* 1.

TORTISIUS, TORTITIUS, Tæda, *Torse*, vel *Torche*, nostris. Synodus Exoniensis an. 1287. cap. 4. *De parochianorum eleemosynis Sacerdotes procurent duos fieri Tortisios, in Canone Missæ ardentes, prout in Ecclesiis multis hactenus fieri consuevit.* Fleta l. 1. c. 5. § 6. *Milites quotidie liberetur à Cellario Regis ... unus Tortitius cum seminatis candelis ceræ.* Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi an 1475 fol. 53. *Recepte des Torsins de chire deus au terme de Chandeleur.* Vide *Scolax*. [Le Roman *de la Rose* MS.

Il venist lors en repestaille,
Ou par nuit devers les corsils
Sans chandele & sans Tortile.

Vide *Torticia*, *Eutortitius* & *Intorticium*.

¶ TORTISSUS, Lutum palearum, ab Occitanico *Tourtis*, Gall. *Torchis*. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435 è MS. Cl. V. *Lancelot*: *In aptando & reparando solo aliquarum camerarum ejusdem castri de terris & Tortissis & aliis necessariis.* Vide *Torticius*.

1. TORTITUDO, Gibbositas, apud Constantinum Africanum lib. Pantechn. cap. 8.

2. TORTITUDO, Idem quod *Tortus* 1. Injustitia, violentia. Chronicon Besuense pag 602. *In causa violentiæ & Tortitudinis, &c.* Alibi: *Pro multis Tortitudinibus & scelesibus.* Historia Episcoporum Autisiodor. c. 49. *Interdixit sub anathemate, ut nullus mortalium præsumere deinceps auderet vim seu calumniam, nec aliquam Tortitudinem inferre pro quavis occasione rebus ejusdem Ecclesiæ.* Tabularium Arremarense: *Terram quoque Osaicurtis... recognita sua Tortitudine abdicavit.* Adde Chartas alias a Beslio descriptas in Comitibus Pictavensibus p. 468. 485. 506 Occurrit etiam non semel in Tabular. Dertonensis Monasterii, [ut & in Epistola Hadriani II. PP. apud Labbeum tom. 8. Concil. p. 914. in alia Johannis XIX. an. 1030. Marcæ Hispan. col. 1044. in Charta an. 1079. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 498. in Histor. Monasterii S. Laurentii Leodien. tom. 4. ejusdem Collect. col 1147. & alibi passim. Inter *malos usus & toltas*, *Tortitudines*, hoc est, injustæ exactiones, recensentur in Charta an. 1062. è Tabulario S. Victoris Massil. *Tortitudo peccati*, apud Lambertum Abb. S. Rufi in Floribus Psalmorum MSS. *Tortitudo morum*, in Actis Vener. Erluini Abb. tom. 7. Maii pag. 845.] *Tortas & confragosas*, dixit Plautus in Menæchmis.

¶ TORTIUS, Idem quod *Tortisius*. Charta ann. 1269. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 47. *Administrabit & dictus capicerius ad Pascha duos Tortios, qui accendentur quotidie in majori Missa in elevatione Corporis Christi.*

¶ TORTIVUM VINUM. Vide in *Vinum*.

¶ TORTIX CEREUS, Idem quod *Tortisius*. Testamentum an. 1300 è Schedis Marchionis *de Flamarens*: *Dare teneantur... Torticem cereum ad illuminandum Corpus Christi in elevatione ejusdem.*

¶ TORTOR, Jaculator, qui tela *torquet*, immittit, vibrat. Radulfus Cadom. in Gestis Tancredi tom 3. Anecd Marten. col. 167.

Nec minus adversis, obversa turbine, dextris
Tela retorquebat, Tortores torta per ipsos.

¶ TORTORELLA. Annales Mediolan. ad ann. 1308. apud Murator. tom. 6 col. 808. *Fermalium unum auri cum una Tortorella super uno radio auri*. Italis *Tortorella* est Turtur junior. Vide *Tortoreta*. Occurrit alia notione in *Tortirella*.

¶ TORTORERIÆ CORDÆ. Vide in *Corda* 3.

¶ TORTORETA, dimin. ex *Tortora*, ni fallor, Italis Turtur. Funus Johannis *Galeaz* Ducis Mediol. an. 1402. apud Murator. tom. 16. col. 1035. *Erant enim prima duo scuta cum sola aquila nigra... alia duo cum radio solis cum Tortoreta.* Vide *Tortorella*.

¶ TORTORIUM, Carcer, custodia. Miracula MSS. S. Angilberti n. 56. è Tabulario S. Richarii: *Quia etiam uxorem suam in vadem sibi subrogare curavit; at illa mente robusta ingreditur mariti Tortorium.*

TORTUA, Testudo, ex Gall. *Tortue*, apud Silvestrum Girald. in Topogr. Hibern. Dist 1. c. 7.

TORTUCA, Matthæo Silvatico, *Testudo cauda*.

¶ 1. TORTULA, Τροχίσκος, in Glossis Lat. Gr. Trochlea. Aliæ Gr. Lat. Τροχίλεια, *Tortula*, *Trochlea*.

2. TORTULA, Placentæ species. Vide *Torta* 1.

¶ TORTUM, Damnum, injustitia. Vide *Tortus* 1.

¶ TORTUOSA, unde, Gladii species, eidemque *Mochua too uoso*. Leges Furnenses MSS. ex Archivo S. Audomari: *Qui banitum fugat vel interficit cum defensis armis, nisi cum canipulo vel Tortuosa liber erit in forefacto... Qui de nocte ad hel perocys cum armis venerit, excepto canipulo & Tortuosa nihil emendabit.*

¶ TORTUOSITAS, Pravitas, dolus. Tertullianus de Carne Christi cap. 20. *Qualis est autem Tortuositas*

vestra, ut &c. Adde l. 4. contra Marcionem, cap. ult.

¶ TORTUOSUS, *Injustus, falsus*, in Glossario Barthii, apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 117. *Tortuosissima nodositas*, S. Augustino lib. 2. Confess. extrem.

1. TORTURA, *Torture*, Cruciatus, Tormenta, seu supplicia, quibus ad eruendam à reis confessionem judices uti solent: Gallis *Tourtures*. Quod quidem *torturarum* genus Anglis inauditum, Francis nostris ut inhumanum passim iis objiciunt. Joan. Fortescutus de laudibus legum Angliæ c. 22. *Non igitur contenta est lex Franciæ in criminalibus, ubi mors imminet, reum testibus convincere, ne falsidicorum testimonio sanguis innocens condemnetur; sed mavult lex illa reos tales Torturis cruciari, quousque ipsi eorum reatum confiteantur, quam testium depositione, qui sæpe passionibus iniquis, & quandoque subornatione malorum ad perjuria stimulantur. Quali cautione & astutia criminosi etiam & de criminibus suspecti, tot Torturarum in regno illo generibus affliguntur, quod fastidit calamus ea literis designare ... Leges etiam ipsæ civiles, deficiente testium copia, in criminalibus veritatem consimiliter extorquent tormentis; qualiter & faciunt etiam quamplurima regna. Sed quis tam duri animi est, qui semel ab atroci tanto torculari laxatus, non potius innocens ille, omnia fateretur scelerum genera, quam acerbitatem sic experti iterum subire tormenti, & non semel mori mallet, dum mors sit ultimum terribilium, quam toties occidi & totidem gehennales furias morte amariores sustinere?* Nec multis post, gravius invehitur in judices ipsos, qui hisce tormentis adstant ipsi: *O judex, quibus in scholis didicisti, te præsentem exhibere, dum pœnas luit reus? Executiones quippe judiciorum in criminosos per ignobiles fieri convenit, &c.* Sed hoc non novum. Auctor ad Herennium: *Majores nostros dicemus, veri inveniendi causa cruciatibus ac tormentis voluisse quæri, & summo dolore homines cogi, ut quicquid sciant, dicant.* Vide Leges Alfonsinas parte 7. tit. 30. Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. v. *Tortura*, [Correctiones Statutorum Cadubrii cap. 61. Chronicon D. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 680. Annal. Genuens. apud eumdem tom. 17. col. 1163. &c.

2. TORTURA, Idem quod *Tortus*, *Torsundo*. Charta Petri Episcopi Albanensis Cardin. an. 1078. in Bibl. Cluniac. *Nullam læsionem vel Torturam inferre præsumant.* Alia an. 1003 in Biblioth. Sebusiana p. 265. *Donavit & omnino finivit Deo & B. Petro ad locum Cluniacum unum receptum, quem in Lavariaco exigebat, omnesque malas consuetudines ac deprædationes, seu Torturas, quas ibi per se vel per suos exercebat, funditus werpevit & absolvit.* Tabular. S. Albini Andegav. ubi Fulco Junior Comes *condonat Torturas, quas fecit in terris S. Albini*, ann 1087. [Occurrit rursus in Charta an. 1103. è Tabulario S. Benigni Divion. in alia sæculi 11. è Chartulario S. Florentini, & alibi.] Vide *Tortus* 1.

¶ 3. TORTURA, Circuitus, iter obliquum, flexuosum, Gall. *Tour*, *Detour*. Epistola ann. 1204. apud Marteo. tom. 1. Anecdot. col. 786. *Vadum profundum ... non potuimus transmeare, nisi trium leugarum faceremus Torturam.*

¶ 4. TORTURA, Compressio tortilis. Bernardus, part. 1. Ordin. Cluniac. cap. 46. *Ablutis ... tersoriis ... & coccis ... Tortura quadam aquam exprimentibus, &c.*

TORTURA CAPILLORUM. [Vita MS. Geraodi de Sala apud Stephanotium tom. 2. Antiq. Pictav. MSS. p. 376. *Contigit eum ad Moniales Fontis Ebraldi prædicationis gratia declinare, ingressusque Capitulum vidit in mulieribus illis Deo & Angelis abominabile monstrum; nam crinium suorum Tortura & circumdatura more meretricia, &c.* Vide *Capillus*.

1. TORTUS, TORTUM, Damnum, injustitia, vis, violentia alicui illata. Jo. de Janua: *Tortus à torqueo dicitur. Hic tortus, tus, i. * contorsio, vel injuria.* Gloss. Lat. Gall. *Tortus, tortum, Tort, injurieux. Tortus, tus, torsion, ou injure.* Edictum Pistense Caroli Calvi cap. 20. *Sic injustitiam istam exsolvant, sicut illi, qui in suo ministerio Tortum faciunt.* Cap. 23. *Sicut ille, qui Tortum in suo Comitatu, vel ministerio fecerit.* Adde cap. 26. Vetus Notitia in Tabulario Vindocin. num. 6. *In perverso & aperto Torto nobis postea abstulit.* Charta Ludovici II. Imper. pro monasterio Casauriensi: *Pro nulla denique mallatione quispiam à Monachis præfati monasterii, vel ab Advocato eorum Tortum quærere audeat, quæ ... eidem monasterio concessimus.* Tabularium S. Joannis Angeriac. *Thetbaldus fecit eis multa Torta.* Prima Statuta Rob. Regis Scotiæ cap. 17. *Quamdiu defendens aut suus prælocutor defendet Tort, & non reason, &c.* Ubi Skenæus: *Quamdiu tenens defendit, se nihil fecisse contra jus vel legem.* Testamentum Sancii I. Regis Portugall. æræ 1217. apud Brandaonem tom. 4. pag. 261. *De quibus faciant pacari, quantum invenerint, quod accepi cum Torto.* [Charta Monasterii S. Albini Andegav. an. circiter 1090. *Recognoscant Tortum suum & rectum monachorum, &c.* Tabularium S. Florentii: *Bellum conjurentem, quo Tortum superavit rectum.* Proverbium Aremoricos natum occasione prælii apud Conquirecicum ann. 992. ubi Conano Britonum Duce interfecto, Fulco Comes Andegav. victoria potitus est. Adde formulam vet. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 91. col. 1. Chartam an. 1112. in Probat. novæ Histor. Occitan. tom. 2. col. 381. aliam an. 1138. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 507. Chronicon Parm. ad an. 1243. apud eumdem Murator. tom. 9. col. 768. Statuta Pallavicina lib. 2. cap. 20. Vercell. fol. 3. v. &c. *Torfaits* & *Torfez*, nostris. Testament. an. 1274. ex Chartular. Vallis N. D. *Et s'ainsi estoit que mie venist avant de qui j'eusse riens eu par mauvaise raison, ... je vel que il soit rendu par mes esquiteurs, losquieux je establis & doins plein pooir de mes detes paier & de mes Torfaits amendes.* Aliud an. 1275. ibidem: *je veil e establis e commant que totes mes dette soient payées & tos mes Torfez adreciez e amendez.*]

IN TORTUM MITTERE. Diploma Pipini Regis Aquitaniæ an. 835. tom. 12. Spicilegii Acheriani: *Ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu distringere, vel in Tortum mittere, &c.* Tabularium Brivatense ch. 446. *Ipsumque Advocatum nemo præsumat distringere, vel in Tortum mittere.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 3. *Debet mittere suum nuntium ad portam de illo, qui facit ei Tortum, &c.* Fol. 6. *Et si reclamatus fuerit Infantio ad Villanum cum justitia, Et sit ambo, qui tenent Tortum, &c.* Mox: *Et si ille, qui se clamat, est de una villa, & qui facit Tortum de alia, &c.* Rursum: *Emendet ipsum Tortum.*

TORTUM ELEVARE. Vetus Placitum in Tabulario Viennens. Eccl. fol. 70. *Archiepiscopus Viennensis B. misit in placitum Duranni Chenuvii de Torto, quod elevaverat in terra sua, & in causis Ecclesiæ S. Mauricii. Et cum ipse Durannus noluit ire Jerusalem, dimisit in manu Archiepiscopi Tortum, quod ipse levaverat, & ejus ministri in terra illa, &c.*

Latini porro *tortum*, seu *tortuosum* dicunt, quidquid obliquum est, vel non rectum; unde damnum, vel injustitia aliqua, seu violentia recto opponitur. Glossæ Lat. Gr. *Tortus*, σκολιὸς. Glossæ Gr. Lat. [illegible], *Tortile, circulus tortus.* Papias: *Linea dicitur, qua lignarii utuntur, ne tortum aliquid construant.* Prudentius in Apotheosi hymno 2.

Tam multa surgunt perfidorum compita
Tortis polita erroribus.

Con-

Constantinus Africanus l.2.Pantechn.c.8. *Os coxæ majus est totius corporis ossibus Tortum in extranea parte à superiori, in familiari ab inferiori.* Infra: *Ne corpus Tortum, & non rectum fieret.* [*Iter obliquum & Tortum*, l.3.Annal Genuens.ad an.1196. apud Murator. tom.6. col.378.]

2. TORTUS, Torques Eustochius in Vita S.Pelagiæ meretricis c.11.in Vitis Patrum: *Illa vero convocavit omnes pueros & puellas suas, & liberavit omnes, donavitque Tortes aureos eis de manu sua, &c.*

¶ 3. TORTUS, Idem, ni fallor, quod *Tortisius*, Fax, tæda. Ioh.Blakman.de Virtutibus Henrici VI.Reg.Angl. p.298. *Consueverat ex permaxima humilitate & devotione, nocte & Dominicæ Resurrectionis tempore propria manu gerere magnum Tortum, ob reverentiam Dominicæ Resurrectionis & fidem.*

¶ TORTUUS, Distortus, curvus, Gall. *Tortu.* Miracula S.Thomæ Aquin.tom.1.Maii p.377. *Puer quidam de Alto gradu recens Tortuus, & quia que diebus toto corpore impotens affectus, &c.*

¶ TORTZA, *Fax*, in Amalthea. Vide *Tortisius*.

¶ TORVA, Cespes. Polyptych. Fiscamn.an.1235. *In prædictis tribus acris herbagii capiuntur Torve ad exclusos molendini.* Bullar. Fontaneli.fol.116. *Ipsi fodere & capere feodaliter possint in prato meo de Tormolin Torvam sufficienter ad necessaria molendini.* Vide *Turba* 1.

¶ TORULUS, in re munitoria, fascia est, ut exponit Carolus de Aquino in Lexico Milit.v. *Ars*, quæ propugnaculi partem inferiorem, quæ declivis est, discriminat à superiori, quæ plana est & recta; quid vero sit in Galea apud Ammianum l.16. *Cujus vertici flammeus Torulus aptatur*, est divinandum; etsi eidem Glossatori videtur indicari pars editior cassidis, aut ornamentum æneum rubri coloris.

TORUM. Charta Longobardica ann. 774 apud Ughellum tom 8. p.34. *A fine Venatoris usque in strafilum inter duo Tora.* Charta Cornutiana vetus edita à Suaresio: *Quæ sepe descendit per cegam ante ad viam cavam, sive ad Torum, qua redit usque ad arcum supradictum, &c.* Vide *Tora*, *Torale*, & *Torallum*.

TOSCA. Charta Theobaudi *Chabot*, ex Tabulario Absiensi fol.219. *Donamus siquidem libere Deo & S. Mariæ & habitatoribus Absiæ ... in præmisso feoda a sextariatos terræ, & unam Toscam, quæ ob antiquis Gambuerca à nobis vocatur; tali conventione ut in illa domum & capellam in honore gloriosæ Dei genitricis Mariæ & nostro adjutario construant...Donamus etiam illis aliam Toscam, quæ vocatur Firmitas, & 10. sextariatas de nostra propria terra, quecumque ipsi eam prædicta feodo meliorem invenerint, ipsasque duobus præfatis sextariatis & duabus Toscis concedimus illis ab omni calumnia, prece & pretio fundatus liberare & expedire.* Idem Tabular.fol.222. *Rutluram ruinatæ terræ juxta Toscam Boat repasti, quæ antea Cambiceria vocabatur.* Tabular. Dalonensis Abbatiæ fol 61. *In terra, quæ est juxta domum & superiorem Toscam & landas.* [Tabular. majoris Monast. *Rollandus Prior & fratres Capituli Lehon. in hanc formam pacis convenerunt coram nobis super Tosche Mahon, de qua contendebant cum Joanne albo & Alano fratre ejus. Prior & monachi quitaverunt prædictis Militibus illam Toscam Mahon.*] Vide *Thosca*, *Tuscha* & *Plessicium*.

☞ *Tosca* in laudatis Chartulariis videtur intelligi Locus ad ædificandum aptus: nisi idem sit quod Gallicum *Tousche* in Charta an. 1406. ex Bibl. Reg. *Ladite fiefferme est bien taillée de valoir moins que ladite somme de 10.l. se guerres ou mortalitez surviennent; car il est vrai que à cette fiefferme ne appartiennent fors seulement une Tousche de bois & une piece de terre.* Ubi *Tousche*, ut & in Consuetud. Blesensi art.78. & *Touschaige* in Andegav.art.117. Lucus est seu arbores adornatum consitæ.

Provincialibus *Tuesco* rubum, nostris *Buisson*, significat. Vide *Tosta*.

TOSCHEODERACH. Regiam Majestatem l.1 c.6. p.7. *Si fuerit Marus domini Regis, vel Toscheoderach ipsius, vel aliquod nomen officii, pertinentis ad summonitionem faciendam.* Ubi Skenæus barbarum nomen esse observat priscis Scotis & Hibernis usitatum pro *Serjando*, vel *Serviente curiæ*, qui literas citatorias mandat executioni; subditque Davidem Regem Scotiæ dedisse & concessisse Joanni *Vallace* Armigero suo & fideli officium *Serjandiæ* Comitatus de *Carrik*, quod officium *Toschaderech* dicitur, vulgo *ane mair of fee*.

¶ TOSONDI, Francis vett. Mille. Vide *Chunna*.

¶ TOSPRI, pro *Tolpri*. Vide in hac voce.

¶ TOSSICARE, Toxico seu veneno inficere, apud Italos. Legitur in Chron. Parm. ad ann. 1249. apud Murator.tom.9.col.776 & alibi. Vide *Toxicare*.

¶ TOSSICATOR, Qui inficit toxico, in Annalibus Genuens. ad an.1289. apud eumdem Murator.tom.6. col. 598. Vide *Toxicator*.

¶ TOSSICUM, pro *Toxicum*, Venenum, Ital. *Tossico*, apud Murator.tom.12.col.559. &c.

¶ TOSTA, Panis tostus, Gall. alias *Tastée*. Menotus Sermon.fol.121 v. *Bene video quod tempore præterito modicum gustatis de ista Tosta.* *De cette Tostée des serviteurs*, ut ibidem Gallic.redditur. Vide *Tosta*.

¶ TOSTACIO, Ὄπτησις, in Glossis Lat.Græc. In Gr. Lat. additur *Coctura*.

¶ TOSTUM, vel TOSTA. Vide in *Tasta*.

1. TOTA, Idem quod *Tolta*. Meminit Salvaingus in Tract. de Juribus dominic.c.40. prædiorum concessorum in emphyteusin *ad Totam & talliam, & misericordiam domini.* Vide *Tolta*.

TOTA Charta an.1155 apud Gariellum in Episcopis Magalon.p.127. *Justitias, albergas, Totas, questas; sive aliquas alias injustas exactiones, &c.* Charta an.123.. in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 103. *Terras cultas & incultas, nemora & bartas, prata & pascua, census, usus, quarta, quinta, decima, & agrarias & primicias, oblias, & dominationes, Totas, toltas, escaducos, &c.* Alia an.1234.fol.102. *Oblias & dominationes, Totas, questas, & albergas, & toltas, ademprivia & successiones, &c.* Ubi nescio an *Tota* aliud sit à *Tolta*, quod ibidem apponitur; nam & *Tote* pro exactione dicitur. Charta Libertatum villæ Perusiensis an. 1260. apud Thomasserium: *Li Sires ne la Dame de la Perose .. ne haut en la vilae herbergage, ne Tote, ne taille, ne queste, &c.*

¶ 2. TOTA, Vestis species quo totum corpus involvitur. Gall.Chr.novæ edit.tom.4.col.1151. *Dedit Conventus Celsiaus, capucia forrata atque Tota, quibus tunc temporis valde indigebant.* Nisi forte legendum sit *Tocas* vel *Taxas*. Vide *Toca* 2. *Tagua* & *Toua*.

¶ 1. TOTAGIUM, Idem quod *Tota* 1. vel *Tolta*. Charta an.1231 è Tabulario sancti Clodoaldi. *Majoria ab omni Totagio erit libera & quitta.*

2. TOTAGIUM, Solidum. *Totage*, pro *total*, in Consuetud. Arverniensi c.21.art 8. Tabularium Episcopatus Autisiod. *Totagium, quod est totum Comitis quittum drapperiorum. Quilibet drapperius, qui tenuerit mulierem annum & diem, debet 4. ulnas de burian Comiti ... & in hoc Totagio habet Miles de villa Ferreoli & soror ejus 11. ulnas, janitor castelli 5. ulnas, &c.*

¶ TOTALIS, Totus, integer. Epistola Calixti III. PP. an.1456. Carolum VII. Reg Franc. è Bibl. Regia: *Nobiscum concinat qui ad Totalem Machometicæ gentis eradicationem anhelamus.* Correctiones Statutorum Cadubrii c.93. *Quousque fecerint integram & Totalem executionem, &c.* *Totalis exercitus*, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig.tom.6.Reliq.MSS. p.182.

¶ TOTALITER, Prorsus, omnino, penitus. Passim occurrit apud Scriptores medii & infimi ævi: quod improbat Vossius lib. 1. de Vitiis serm. c. 25. & l. 4. c. 35. *Tousdis*, eodem sensu, Scriptoribus Gallicis. Charta an. 1339. ex Chartul. 21. Corb. fol. 141. *Volons & acordons que les terres mesire Wallaume de Prayaus... tiegnent en leur vertu à Tousdis.*

¶ TOTANUS, *Avis genus, & piscis marini*, in Amalthea. Italis *Totano*, species est gallinæ silvaticæ.

¶ TOTENNIS, Tot annorum, in B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. SS. Maii p. 352.

¶ TOTFARIAM, *Tot modis fando: & tot modis in genere.* Martinius in Lexico.

¶ TOTHLANDA, Modus agri apud Anglos. Antiquit. Ambrosd. ad ann. 1380. *Cum una virgata terræ, & cum una Tothlanda, & olde acris, &c.* Veram Tothlandæ dimensionem assequi se non posse fatetur Kennettus in Glossario ad calcem. Quid si *cum una Tothlanda* idem sit quod *una cum alia terra*, ab Anglico *Tother*, alter, & *Land*, terra?

TOTO, ad verb. *Omnino*, ὅλως, in Gloss. Græc. Lat. [*Alicujus esse in Toto*, ad aliquam omnino pertinere, in Diplomate an. 1341. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5, pag. 530.]

TOTTONARIUS Equus. Vegetius lib. 1. de Arte veterin. c. 56. *Equos, quos vulgo* Trepidarios, *militari vocabulo* Tottonarios *vocant*. Idem lib 4. cap. 6. *Inter Colatorios enim, & eos (equos,) quos* Totonarios *vulgus appellat, ambulatura eorum media est*. Legendum puto utrobique *Trottonarios*, vulgo *Trotoniers*, de qua voce agimus in *Trotare*; nam *trepidarios* equos ita appellari observat Vegetius. At Salmasius ad Capitolinum *Guttonarios* emendat. Hunc consule, si lubet, pag. 247.

¶ TOUCHUS, Lapis lydius, Gall. *Pierre de touche*, Anglis *Touch-stone*. Litteræ an. 1369. apud Rymer. tom. 6. p. 611. col. 1. *Eustachio de la Tour custodi de la Touche dictarum monetarum ... per Touchum nostrum & alios vias & modos ... assaiari faciatis.*

¶ TOUGH, Lignum aratri per quod trahitur, apud Kennettum in Glossario Antiq. Ambrosden.

¶ TOULEYUM. Vide *Touleium* in Telon.

¶ TOURMENTUM, pro Tormentum, a Gallico *Tourment*, in Litteris an. 1292. tom. 4. Ordinat. Reg. Fr. pag. 611.

¶ TOURTA, TOURTELLUS. Vide in *Torta* 1.

¶ TOUTA, Exactionis species. Vide *Tolta*.

¶ TOUTENA, Species piscis, Loligo, Ital. *Totena*, Gall. *Casseron*. Statuta Massil. lib. 6. cap. 17. *Pisces minuti, scil. Sardinæ, Jarreti, Seuclati, Logue, Auriols, Toutenæ, &c.*

¶ TOUZELLA, Annonæ species. Occitanis *Touzelle* vel *Missole*, de qua pluribus in Respons. ad Quæst. Provinc. tom. 1. c. 61. p. 553.

TOWAGIUM, Navis subductio in tutiorem stationis partem, seu navis ductio per naviculas alligatas, sive ejusdem ad alterius navis puppim alligatæ, [remulcatio,] Gall. *Touage*, Angl. *Towage*, [à voce marina *Touer*, remulcare, alicubi *Remorguer*.] Willel. Torn. an. 1286. *Et etiam temporibus retroactis habere debent in prato adjacenti & in eodem loco, ubi prædictæ domus & caya site fuerunt, Towagium, quod impeditum est per levationem prædictam*. [Vide *Blount* in Nomolexico v. *Towage*.]

¶ TOWELLA, Mappa. Vide in *Toacula*.

TOXA, Stragulum è grosso panno Papias: *Stragulum, vestis, quæ Toxa dicitur*. Grimlaicus in Regula Solitarior. c. 50. *Sufficiant autem eis stramenta lectorum, matta & cilicium, sagum, vel Toxa & capitale*. [Vide *Tosa* 2.]

¶ TOXICARE, Veneno inficere, necare, apud Joh. Sarisber. l. 4. c. 6. l. 3. cap. 9. Petrum Blesens. Epist. 20. Petrum Cellensem l. 7. Epist. 3. Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 295. Marten. tom. 4. Anecdot. col. 194. Murator. tom. 16. col. 647. 922. & alios recentiores passim. Vide *Tossicare*.

TOXICATOR, Venenarius, qui venenum propinat, apud Lambertum Schafnaburgens. ann. 1054. [& in Gemma, ubi etiam *Toxicatrix*, *Venefica*.]

¶ TOXICUM, Τοξικόν, Venenum; vox nota. Hinc nostris alias *Tosiche*. Le Roman de Vacce MS.

Illeuc fu mort par un Tosiche,
Que li donos par felonnie
Un pautonnier. Dex le maudie.

¶ TOXICUS, Toxico infectus, venenatus. *Toxicum telum*, in Actis SS. Aprilis tom. 2. p. 41. *Toxicum pectus*, ibid. p. 43. *Toxica potio*, ibid. p. 586. Fortunatus in Vita S. Hilarii Pictav. l. 1. c. 1. n. 6. *Cum Ariana heresis venenata de radice flore Toxico pullularet, &c.*

¶ TOXUS, Arcus, à Græco Τόξον. Agnellus lib. Pontif. part. 2. c. 3. *Toxos addibere in armis.*

¶ TOYA, Pulvinaris tegumen, Gall. *Taye*. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. de pannis: *Item una Toya operata de serico ad faciendum unum cussinum.*

¶ TOYCUM, vox corrupta pro *Ptochium*, πτωχεῖον, Locus ubi pauperes degunt & aluntur. Codex vett. Canonum tom. 3. Concil. Hispan. pag. 19. col. 1. *De clericis, monachis vel laicis, qui sunt in Toycis, monasteriis atque martyriis, in potestate fiat uniuscujusque Episcopi civitatis*. Quæ verba translata sunt ex can. 8. Concilii Calchedon. Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων, &c.

TRAAL, Servus cujuscumque conditionis, in Jure Sueonum, apud Joan. Stiernhookum p. 207.

¶ TRABACA, Ital. *Trabacca*, Tentorium, *Specie di padiglion da guerra, tenda*, Academicis Cruscanis, nostris *Tente*. Chronic. Estense ad an. 1317. apud Murator. tom. 15. col. 381. *Reliquit campum, dimittens omnia sua ibi, scilicet Trabucas, victualia, & alia in maxima quantitate.*

TRABALE, Lignum quod transit per rotas. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Temo, jugale, Trabale, furcale, forale.

TRABALE JUDICIUM. Concilium Toletan. XIII. c. 2. *Vidimus multos & flevimus, ex Palatini ordinis officio cecidisse, quos & violata professio ab honore dejecit, & Trabale judicium aut mortis, aut ignominiæ perpetuæ subjugavit.* Quo loco *Trabale judicium* dici videtur firmum, ratum, & supremum; solemne enim est veteribus Scriptoribus *Trabale* appellare, quidquid ingens & firmum est, eodem sensu, quo *Trabale jussio* dicitur in Nov. Theodos. de Judæis, quæ cum summa severitate exercetur: *Trabali jussione decernimus, ut quicunque, &c.* Ita *clavo trabali figere* dixit Cicero 5. in Verr. Paulinus Nat. 9. Felic.

Corpora transfixit Trabalibus inclyta clavis.

Vita SS. Ferreoli & Ferrucii: *Capitibus beatorum Martyrum Trabales clavi ... malleis ferreis affixi*. Gloss. Gr. Lat. δοκίδας, *Trabalis*. Est igitur *judicium trabale* adeo firmum & validum, ut quemadmodum valida utpote trabs flecti aut disrumpi non potest, ita & illud nulla ratione convellatur.

¶ TRABALE FERRUM, pro Gladio, poeticè dixit Odo de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, tom. 3. Anecd. Marten. col. 370.

TRABARIÆ, *Naviculæ in fluminibus, quæ è singulis trabibus cavantur, unde & dicuntur. Hæ & lintrariæ vel caudicæ*. Papias [ex Isidoro l. 19. Orig. c. 1. quem vide.] Gl. Sax. Ælfrici *Trobaria*, Ambyme scip. Florentius Wigorniensis p. 618. *Deinde uterque Rex in insulam .. Trabariis advehitur*. Vox *trabs*, pro *navis*, usurpata ab Ennio, Virgilio, Catullo, Horatio, &c.

TRA-

TRABATICUM, Tributi species, forte pro *Trabibus* ad publica opera devehendis, vel præstandis. Charta Hlotarii Imp. an. 849. apud Chifflerium in Tornutio: *Nullus theloneum, aut repaticum, ... aut cenaticum, aut pastionem, aut Trabaticum, aut ullum occursum, vel ullum censum ... exactare præsumatis*. Eadem pene habentur in Charta Caroli Calvi apud Beslium in Episcop. Pictaviensibus p. 28. ex qua Chiffletianam emendare licet. [Aliam adde Ottonis I. Imp. an. 949. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 291. Hinc emendandum est Privilegium ann. 831. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 5. col. 463. ubi perperam legitur *Trabutirum*. Eadem omnino notione *Travaticum* habetur in Diplomate Ludovici Pii an. 821. tom. 1. Ampl. Collect. jam laudato col. 77. *Travaticum* vero in alio ejusd. Imp. Diplomate an. 854. to. 2. ejusd. Ampl. Collect. col. 52. *Trabaticum*, in alio Ottonis III. Imp. an. 985. ibid. to. 1. col. 335.] Innocent. III. l. 13. Epistol. 115. *Parciates* (sunt ii Ravennatibus Custodes sylvarum seu parcorum) *per monasterium certum numerum Trabium in feudum percipiebant de sylva*. Vide Senatorem l. 4. Epist. 8

TRABATTERE. Pactus Legis Salicæ tit. 26. §. 4. *Si quis feminam ingenuam gravidam Trabattit, & ipsa femina fuerit mortua, &c.* Ubi Lex Salica tit. 26. §. 4. nude habet: *Si quis feminam gravidam occiderit, &c.* Wendelinus *trabattere*, ex *traas*, & *battere*, efflctum putat, quod est perquam sæviter percutere. Vide *Tribattere*.

☞ Wendelini sententiæ favet Italicum *Trabattere*, quod etiamnum significat Verberare, percutere. Attamen non arridet Eccardo, qui *Trabattere*, seu *Transbattere* interpretatur. Ire super aliquem, sive aliquem pedibus conculcare, indigne tractare, notione deducta à *trans* Latino, & Germanico *batten*, Ire; unde, inquit, *batte*, *patte*, *pote*, *pfote*, pes; inde etiam restat *batfebra* vel *patfrbea*, ire. Hinc, si eidem credimus, Ital. *passare*, Galli *posser*, transire desumserunt.

¶ **TRABBA**, Trabs. *Perspexerunt tectum ... quod coopertum est cum tabulis & Trabbis*, in Actis SS. Maii to. 2. pag. 841.

TRABEA, *Portirus secta dicitur*. Ita Glossæ antiquæ MSS. Addit Joan. de Janua, *Trabibus*. Nos *Travée* dicimus seriem trabium, vel spatium inter duas trabes. Papias: *Teada, quæ rustice Trabea dicitur*.

TRABEATIO, Crucifixio, passio Christi. Charta continens Electionem Froterii Episcopi Cadurcensis, an. 990. sic clauditur: *Schedula hujus indaginis à corporea Trabeatione Verbi divini anno 990 Ind. 3.* Alia in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis n. 83. *Facta Charta wirpitionis, vel exvacuationis, sive securitatis, anno Trabeationis Dominicæ* 1013. Adde Chartam 145. in Appendice ad Capitul. Regum Franc. & aliam apud Diagum in Comitibus Barcinonensib. l. 2. c. 31.

☞ *Trabeationem* minus recte Cangius nosque ipsi in voce *Annus* col. 461. ejus auctoritate ducti, Crucifixionem seu Passionem Christi sumus interpretati: nam Incarnatio seu Nativitas hac voce significatur; quod aperte demonstrari potest Chartis bene multis. Decretum Electionis Borelli Episcopi Rotensis apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 630. datum dicitur *anno Trabeationis D. N. J. C. 107. æra 1055. Indictione 15. Concurrente 1. Epacta 20.* Notum est æram Hispanicam epocha Nativitatis Christi antiquiorem esse annos 38. Totidem annis æra Decreti laudati superat annum *trabeationis*. Præterea cæteræ omnes notæ chronologicæ anno Nativitatis conveniunt, non Passionis, ut & *annus 21. regnante Roberto Rege* sub finem hujus Decreti notatus. Idem probant Charta 145. Appendicis Capitul. quam laudat ipse Cangius, alia ann. 947. Marcæ Hispan. col. 860 alia an. 957 ibid. col. 874. alia an. 972. ibid. col. 900 alia an. 986. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col 336. alia an. 1013. in Probat. novæ Histor. Occitan. to. 2. col. 168. alia an. 1035. to. 6 Spicil. Achær. p. 435. in quibus omnibus adjunctæ sunt aliæ temporis notæ Nativitatem constanter indicantes, non Crucifixionem. *Trabeatio* autem, non a *trabe*, qua Crux intelligi posset, sed à *trabea*, togæ specie, deducitur, atque ex hoc, nisi me fallo, S. Fulgentii Sermone de S. Stephano, ubi ait: *Heri enim Rex noster Trabea carnis indutus*, id est, Incarnatus, seu natus; ex quo loco *Trabeationem*, pro Incarnatione, seu Nativitate Notarios finxisse probabilissimum est.

¶ **TRABELIANICA**, TRABELLIANICA, pro *Trebellianica*, in Statutis Genuæ l. 4. c. 6. l. 5. c. 16. & in Testamento ann. 1372. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1139. Vide *Trebellianica*.

1. **TRABES** in Ecclesiis. Harum ut crebra fit mentio, ita diversus fuit usus. Leo Ost. l. 3. c. 31. (al. 33.) *Trabem quoque nihilominus fusilem ex ære cum candelabris numero 50. in quibus utique totidem cerei per festivitates præcipuas ponerentur, lampadibus subter in æreis uncis ex eadem trabe 36. dependentibus, quæ videlicet ærea trabes æreis æque brachiis ac manibus sustentata, trabi ligneæ, quam pulcherrime sculpi, & auro, colorumque fucis interim fecerat Desiderius exornari, commissa est, &c.* Vide l. 4. c. 73. Brompton. *De cujus Ecclesiæ una Trabe 3000. marcas argenti corrosit, unde Regis manum impleret, &c.* Chronicon Atinense an. 1061. *Fecit & duas Trabes ferreas, unam in choro, & aliam extra chorum ad apponendas candelas.* [*Trabium S. Petri* mentio est in Charta apud Cencium inter Census Eccl. Rom.]

TRABES cum *arcubus*, non semel memorat Hariulfus: l. 2. c. 9. *Cæterorum Sanctorum reliquias ... per alias 12. capsas minores auro argentoque vel gemmis pretiosis honestissime paratas, ... dividere, atque super Trabem, quam in arcu coram altare B. Richarii statuimus, ponere curavimus.* Cap. sequenti: *Trabes minores cum arcubus suis argento paratæ.* Lib. 3. c. 3. *Ante altare ejusdem Sancti stant columnæ sex magnæ ex cupro, argento, & auro paratæ, sustentantes Trabem unam similiter cupream argento auroque paratam. Sunt & aliæ Trabes minores tres ex cupro, argento auroque paratæ in circuitu altaris vel chori, sustentantes arcus 17. ex cupro, argento, auroque fabricatos; inter quos stant imagines bestiarum, avium, hominumque.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Transpositam veterem Trabem, quæ supra majus altare ponebatur, ... in qua etiam Trabe series 12. Patriarcharum & 12. Apostolorum, & in medio Majestas cum Ecclesia & Synagoga figuratur.*

2. **TRABES**, Frugum meta, continens 24. garbas, Anglis, *à thrave conteining 24. sheaves*. Domesdey de Burgensibus Derbiæ: *Hi autem ad festum S. Martini reddebant Regi duodecim Trabes annonæ.*

¶ **TRABETUS**, Trabecula, tigillum, Provincialibus *Travete*; *Trabatel* in Doujatii Dictionario, nostris *Solive*, *soliveau*. Vide *Eschalmamentus*.

¶ **TRABIS**. Vide *Trada* 2.

¶ **TRABUCA**, TRABUCARE *Castrum* vel *arcem*. Vide in *Trebuchetum*.

¶ **TRABUCARE MONETAM**, De justo ejus pondere detrahere, nostris alias *Trebucher*, *trebuchier*, Statuta Civitatis Astæ Collat. 4. cap. 6. *De pena Trabucantium & ronzantium monetas: Statutum est quod, si aliquis ronzaverit vel tonderit monetam ... amittat pro pœna libras 200.* Statuta Perusiæ p. 52. *Si quis inciderit vel tonsuraverit aurum vel monetam, solvat pro banno solidos 60. si vero implicaverit aut Trabucaverit, solvat*

pro

artificium arcuatis. . obturavit. Vide Vossium l. 3. de Vitiis ferm. c. 53.]

¶ 1. TRACTA, Vectio, vectigal, quod exigitur pro mercium extra regnum, vel provinciam exportatione seu evectione, nostris *Traitte*, *Traitte foraine*. Inquisitio an 1377. è Camera Comput. Provinciæ: *Una cum juribus virgæ ponderis & Tractæ bladi & leydarum*. Charta ann. 1389. ex Archivo S. Victoris Massil. *Maria Regina Jerusalem & Siciliæ . . . Officialibus regiis . . gabellæ . . . Tractæ & impositionis*, &c. Litteræ Clementis VII. PP. an. 1382. to. 10 Spicil. Acher. p. 240. *Poterant . . . blada, vina, carnes . . . portare & portari facere libere & sine impedimento, per terram vel per mare . . sine solutione Tractæ, pedagii, leudæ*, &c. Litteræ an. 1409. apud Rymer. to. 8. p. 580. *Et de qualibet Tracta corii (l. Tacra) quinque ardicor.* Eadem habentur in aliis an. 1413. to. 9 p. 30 Aliæ an. 1514. to. 13. p. 460. *Tractæ bladorum & vinorum*, &c. Adde Bullam Pauli III. PP. an. 1539. inter Privilegia Equitum S. Johannis Jerosol. p. 100.

¶ 2. TRACTA, Pecuniæ exportatio, *Traitte*, eadem notione, dicunt Nummularii. Statuta Genuens. l. 4. cap. 14. *Qui voluerit cambia, seu Tractas sibi factas solvere supra protestum, ad hoc ut retineat obligatum eum, qui traxit seu qui mandavit pecunias, seu cambium solvi, teneatur in illis locis, in quibus solutiones cambiorum habent sua tempora præfixa, facere declarationem in actis notarii coram testibus infra horas 24. post præsentationem litterarum cambii, sicuti acceptat talem Tractam supra protestum.*

¶ 3. TRACTA, Extractio pecuniæ ex arca communi, si bene conjecto. Charta Eccl Anic. ann. 1312. *Secuntur illa quæ solvuntur in Tracta. 1. Thesaurario Ecclesiæ 8. l. . . . pistori 2. s. regi 36. s* &c. Hodie apud Arvernos *la traitte* dicitur extractio pecuniæ ex arcula in æde sacra ad recipiendas oblationes collocatis.

¶ TRACTAMENTUM, Agendi ratio, Gallice *Traitement*. Charta Balduini Episc. Noviom. ann. 1059. *Videns ergo memorati viri devotionem erga loca Sanctorum, concito compungitur cor meum, & non audeo ejus petitioni surdæ auris dare Tractamentum.*

¶ 1. TRACTARE, Consulere, sententiam in commune proferre, una proponere. Pactus Legis Salicæ in titulo: *Hi autem sunt qui Legem Salicam Tractaverunt, Wisogast, Arogast, Salegast*, &c. Vide infra Tractator 4.

2. TRACTARE, Lac mulgere, Gall. *Traire*. Fleta l. 2. c. 79. §. 7. *Omnes oves ultra festum Nativitatis B. Mariæ matrices Tractari per ubera, seu lactari non permittantur.*

3. TRACTARE, Disserere. Servius: *Xenocrates primus Philosophiæ scholam aperuit, cum antea in porticibus Philosophi Tractarent.* Vide lib. 2. Cod Th. de his, qui super religione contendunt, & infra in Tractator 4 [& Tractatus 3. Vita S Eugenii Episc. to. 3. Julii p. 496. *Liberum arbitrium habeant in Ecclesiis suis, quibus voluerint linguis, populo Tractare*, id est, Concionari, exponere, explicare disserendo; qua etiam notione Prudentius in Agone Cypriani:

Disserit, eloquitur, Tractat, docet, instruit, &c.]

¶ 4. TRACTARE, Controversari, litigare. Cod. Theod. l. 6. tit. 23. leg. 19. *Ita nec de ejus unquam successione Tractabitur, qui nobis medius & toto jure, quod in nostris est sermis constitutum, teste succedit.*

¶ 5. TRACTARE. Convivio accipere, nostris *Traiter*. Gesta Abbatum Lobiens. to. 6. Spicil. Acher. p. 636. *Abbatem suum cum comitatu Tractare tenebantur.* *Benignius se Tractare*, pro Lautius se curare, seu pascere, legitur apud Horatium l. 1 Ep. 17.

¶ 6. TRACTARE, Abolere, tollere. Conventio an. 4. in Probam nova Hist. Occitan. to. 2. col. 379. *Mala eamque usagii non sunt recitanda, (f. retinenda,) sed potius Tractanda & dissipandi.*

TRACTAREA. Anonymus Barensis in Chronico anno 1042. *Argiro perrexit in Trane, per mare & terra obsedit eam, fecit ibi turrem excelsam ligneam, & Tractareas manganas, & berbices, ut comprehenderet eam.* Forte legendum *petrareas*, nisi per *tractareas* intellexerit quasvis machinas jaculatorias; *trahere* enim pro *jaculari* dixerunt inferioris ævi Scriptores, ita ut leg. *tractoreas machinas*.

¶ TRACTAROLIUS, Publicanus, Gall *Traitant*, ni fallor. Statuta Vercell. l. 4. fol. 71. v *Item victualos tempore vindemiarum portent super fiolos butallorum Tractarolios, qui vinum colligant, & qui contrafecerit, solvat vice qualibet solidos x. Pap.*

¶ TRACTATE, De industria, data opera. Statuta Cadubrii l. 3. c 38. *Dummodo hoc factum fuerit Tractate, ordinate & pensate . . . si vero aliter acciderit, non Tractate & non pensate, tunc similiter relinquatur arbitrio vicarii & consulum.*

¶ TRACTATIM, Lente, graviter. Vide Tractim.

1. TRACTATOR, Chartularius, qui tractat vel retractat largitionales titulos. Scholiastes Juliani Antecess. ad cap. 82. *Tractente, quos dicimus apud Latinos, Tractatores, maxime in Africa sic dicuntur, id est Scriniarii, qui annonas publicas commovent & tractant.* Eustathius in Vita S. Eutychii Patriarch. C P. num 68. Σ.. [illegible] &c. Ita *Chartularios* & *Tractatores* pro iisdem dici in l. 3 Cod. de Canone largit. titulor. in l. Nulli de Numerariis, l. ult. de Execut. eod. Cod. & Nov. 28. 30. 128. 129. 147 observat Cujacius ad d. l. 3. Vide Nicolaum Alamannum ad Procopii Anecdota p. 100 1. edit. & Nov. 1. Theod. sub finem.

2. TRACTATOR, Qui de rebus seriis docte & erudite *tractabat*, scribit, loquitur, disputat. Gloss. Gr. Lat. Ὁμιλία, *Loquela, sermo, locutio*. Ὁμιλητής, *Tractator*. S. Cyprianus in Præfat. ad libr. de Cardinal. operib. Chr. *Sublimes materias subtilium ingeniorum exagunt Tractatores.* Infra: *Aditum ad se temerariis Tractatoribus vel scriptoribus interdicit.* S. Hieronymus adversus Helvidium: *Quæ non solum pene omnes Græciæ Tractatores in suis voluminibus reliquerunt*, Spartianus in Geta: *Fuit adolescens moribus asperis, à natura decorus, Tractator, gulosus*, &c. Monachus Sangall. l 1. de Carolo M cap. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum Tractatorem & scriptorem in Capellam suam assumpsit.* Horatius, *Ethicus Tractator* dicitur Ivoni Carnotensi Epist. 7.

☞ Huc, ut videtur, revocari possunt *Tractatores*, de quibus hæc habentur in Privilegiis Ecclesiæ Rom. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1232. *Pacta & conventiones, concordata inter Regem ipsum* (Siciliæ Tancredum) *& Ecclesiam Romanam, mediantibus Cardinalibus missis ad Regem, & certis aliis Tractatoribus deputatis per Regem super appellationibus libere faciendis in toto regno ad Ecclesiam Romanam.* Oratores intelligo vel viros doctos, qui de negotiis prudenter & erudite tractare poterant.

TRACTATORES dicti præsertim Librorum sacrorum Interpretes, qui de rebus sacris tractant. S. August. de Doctrina Christ. *Debet divinarum Scripturarum Tractator & doctor, defensor rectæ fidei, ac debellator errorum, & bona docere, & mala dedocere.* Vincentius Lirin. Commonit. 1. *Doctores, qui Tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum vocat, eo quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiuntur.* Ruffin. de adulteratione Librorum Origenis: *Quoscunque veterum nobilium Tractato-*

ctatorum invenerunt de his, quæ ad gloriam Dei pertinent, plene & fideliter disputasse, &c. Facundus Hermianensis lib. 4. c. 2. *Hieronymus quoque noster, vir admodum doctus, qui etiam sanctæ fuerat lectionis, ut omnes, aut pene omnes, sive in Græco, sive in Latino eloquio divinarum Scripturarum Tractatores legeret, &c.* Idem l. 9. c. 5. *Proinde melius facimus, si quemadmodum divinam Scripturam, sic etiam ejusdem Scripturæ Tractatores locutos contra hæreticos fuisse credamus.* Arnobius Junior in Psal. 67. *Cleros enim hoc loco dictos & Judæi dicunt, & nostri plurimi Tractatores.* Senator lib. de Divin. Instit. c. 17. *Habent etiam post Tractatores* (SS. Patres) *diversos relatores temporum studia Christiana, &c.* Nicolaus I. PP. Epist. 42. *Si enim ipsorum decreto cæterorum opuscula Tractatorum approbantur, &c.* Didymus apud S. Hieronym. in Epist. 51. ad Domnionem: *Scientia Scripturarum omnes sui temporis Tractatores vincere* dicitur; adde Epist. 52. 61. 62. 64. &c. Idem Hieronymus Claudiano Mamerto l. 2. de Statu animæ c. 9. *Peritissimus Tractatorum* appellatur: Lupo Servato de Trib. quæst. *Alterum lumen Tractatorum*: Beda, Monacho Sangallensi l. 1. de Carolo M. c. 2. *Peritissimus post sanctum Gregorium Tractator*: S. Eulogius, Alvaro Cordubensi in ejus Vita n. 10. *Tractator peritissimus & dictator*: Origenes, Sidonio l. 2. Epistol 9. *Scævus cavendusque Tractator*, Sulpitio Severo Dial. 1. c. 3. *Tractator sacrarum Literarum peritissimus. Ecclesiastici Tractatores*, apud Vigilium Tapsensem l. 5. contra Eutychem. Adde Auctorem Prædestinati p. 36. 82. &c. Mitto, quæ alii de hac voce observarunt, Juretus, Savaro, Sirmondus, Jacobus Gothofredus, Joan. Filesacus, Baluzius, & alii.

3. TRACTATOR, Concionator, qui *tractatus*, seu homilias habet ad populum. Petrus Chrysologus serm. 91. *Vacat humanus sermo, silet prædicatio Tractatoris, quando ange ico præconio Joannis* (Baptistæ) *profertur gloria, virtus infonat, laus collaudatur.* [Vide Tractare 3.]

4. TRACTATOR, Consiliarius. Senatori lib. 8. Epist. 8. Idem Epist. 12. *Decet enim Tractatores habere doctissimos, quibus summa potestas committitur, &c.* Ita alibi *Tractatum*, pro Consilio, usurpat. [Vide Tractare 1. & Tractatus 2.]

¶ 5. TRACTATOR, Arbiter, conciliator: idem etiam forte qui *Conservator*. Vide in hac voce. Litteræ Johannis Fr. Regis an. 1356. to. 4. Ordinat. pag. 178.

Nec tamen nostræ intencionis existit, quod per hoc antique consuetudini, per quam dicti Decanus & Capitulum asserunt se habere debere in dicta nostra curia Tractatores, &c. Quæ sic Gallice utcumque redduntur in Litteris Caroli V. ann. 1367. to. 5. earumd. Ordin. p. 26. *Et toute-voyes n'est pas nostre entente, que pour cause de noz presens don, grace & ottroy, aucun prejudice soit fait, ou puisse estre mis de present, ne pour le temps à venir, aux autres privileges anciens de ladicte Eglise, par lesquelz lesdiz Doien & Chapitre ne sont tenuz de plaidier audit Parlement, fors comme pardevant Traicteurs de leurs causes. Traicteurs esleuz*, in aliis ejusd. Reg. Litteris ann. 1372. ibid. pag. 516. *Traiteur moyen* apertius dicitur in Litteris Ægidii Episcop. Tuscul. Cardinal. ann. 1376. è Bibl. Reg. *Puisque je estoye Traiteur moyen, il me convenoit essayer de mouvoir plusieurs voyes, afin de procurer l'acort d'une partie & d'autres.* Hinc

¶ TRACTATOR PACIS, Ædilis, Scabinus, qui pacem inter cives tuetur, idem qui *Paciarius*. Vide in *Pax*, col. 30 . Transactio inter Dominum & incolas de Masalguis an. 1501. è Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Licitum sit... aunis singulis creare unum vel duos Tractatores pacis.*

¶ TRACTATOR VENDITIONIS, Cui cura erat vendendi res ad dominum pertinentes. Charta Ludovici Regis Fr. an. 1484. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 231. *Ac dicti ipsius Comitis servitores ac dictorum venditionum Tractatores ad requestam dicti Mornoti in vino rubeo ipsius Comitis vinum album loco ejus plures posuerant seu miscuerant.*

TRACTATORIA, Epistola Synodalis, *Synodica*, quæ a *Synodo*, quam *Tractatum* appellari mox docemus, ad Episcopos scribitur, vel de quavis re ad *tractatum*, seu Synodum spectantia. Ea enim est vera vocabuli origo, quam non adverterunt Baronius an. 142. & Bernardinus Ferrarius l. 1. de Epistol. Ecclesiast. c. 2. qui locis mox laudandis legendum sit *tractoria*, ut contendit Philippus Priorius. Meminit S. Augustinus *Tractatoriæ* serm. 2. in Psalm. 36. qua Episcopi declarabant hunc vel illum esse excommunicatum; *Atque ideo non immemores puritatis Ecclesiæ conducibile existimavimus, omnes sanctos Consacerdotes & omnes Clericos, & omnes populos, qui se Christianos meminerunt, hac nostra Tractatoria commonere, ut omnes ejus* (Primiani) *communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant.* Eodem sensu *Tractatoriam* usurpat Epist. 162. *quod si non fecerint, ibi etiam eorum pravitas & perversitas innotescet, missaque Tractatoria super eorum nomine per totum orbem terrarum, quacunque jam Christi Ecclesia dilatata est, ab omnibus Ecclesiis eorum communio præcidetur. Tractatoriæ* denique mentio est in Concilio Telepensi. In Concilio Carthaginensi V. can. 10. & Africano sub Bonifacio & Cælestino c. 43. jubentur Episcopi ad Concilium evocari, *si non potuerint occurrere, excusationes suas in Tractatoria conscribere.* Quo loco Capitula Car. M. l. 7. c. 20. habent *Tractoria*.

TRACTATORIUM, Locus, in quo *tractatus* seu consilia agitantur, Senatus. Sidonius lib. 1. Epistol. 7. *It in Tractatorium frequens Senatus.* Vide *Secretarium*.

1. TRACTATUS, Ὁμιλία, Collatio, præsertim de rebus sacris; præterea concio Episcopi vel Sacerdotis ad populum. Acta Numidarum Martyr. apud Surium 1. Maii, & Baron. an. 262. n. 39. *Horum tanta charitas fuit, & tanta dilectio, ut licet tacitis possent jam devotæ & obsignatæ virtutis exemplis fidem fraternitatis instruere; tamen ad stabilitatem perseverantiæ latius consuleates, pectoribus nostris rorem Tractatus salutaris infunderent; neque enim tacere poterant, qui Dei sermonem videbant. Nec mirum si paucis illis diebus tam large nostrum omnium mentes eorum Tractatus salubrie animavit, in quibus jam Christus, micante gratia de proxima passione fulgebat.* Sanct. Cyprian. de Opere & Eleem. *Quales nunc in Ecclesia quosdam videmus quorum præclusæ aures, & corda cæca nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittunt, de quibus mirari non oportet, quod contemnunt in Tractatibus servum, quando à talibus Dominum videamus esse contemptum.* Adde eumdem Epist. 78. & Optatum l. 4. & 5. Ambrosium in Ep. 14. Gaudentium Brixiensem, &c. *Tractatus populares quos Græci Homilias vocant*, inquit S. Augustinus in Epist. 4. ad Quodvultdeum, præfixa lib. de Hæresib. & Victorem Vit. l. 1. *Populares sermones Ecclesiasticis*, eidem Augustino l. 2. Retract. c. 22. & serm. 20. de Diversis c. 7. Chronic. Reichersperg. an. 436. de eodem S. Augustino: *Usque ad illud tempus 232. confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, & homeliis, & aliis Tractatibus popularibus.* Vide Petrum Chrysologum serm. 36. initio. In Concilio Laodiceno can. 19. ὁμιλίας ἐπισκόπων, *Tractatus Episcoporum*, vertit Isidorus Mercator. In Capitul. Caroli M. l. 1. c. 78. *Soli Canonici libri, & Catholici Tractatus, & Sanctorum authoritates & dicta legi & tradi* juben-

jubeatur. Ita *Tractare*, pro *Scripturas sacras exponere*, usurpat l. 1. Sacrament. Eccles. Roman. c. 33. semel ac iterum. [V. *Tractator* 2.]

2. TRACTATUS, Consilium. Senator l. 8. Epist. 10. *Defensorem omnium suis Tractatibus adjuvabat, & ministrando consilium, regebat ipse Rectorem*. Vide *Tractator* 4. [& *Tractare* 1.]

3. TRACTATUS, Concilia Episcoporum, in quibus de rebus Ecclesiasticis *tractatur*, disceptatur *Tractatus Nicaenus*, non semel apud S. Hilarium in Fragmentis. S. Ambrosius Ep. 13. *Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo; meritoque Concilium illud exhorreo, sequens Tractatum Concilii Nicaeni, à quo me nec mors nec gladius poterit separare*. Infra: *Si Tractandum est, Tractare in Ecclesia didici, quod fecerunt patres mei*. Ita etiam *Tractatum Concilii Nicaeni* dixit Vigilius Tapsensis l. 1. contra Palladium pag. 498. & *Tractatum plenum*, quem ibidem *Concilium plenum* vocat. Codex Canonum Ecclesiae Africanae c. 47. Περὶ τῆς πίστεως γὰρ τῆς ἐν Νικαίᾳ τρακτάτῳ ὑπέσχοντο. Epistola Clericorum Italiae directa Legatis Gallor. ann. 552. *Usque ad universalis Concilii Tractatum*. Epistola Synodalis Concilii Aurelian. I. *Quia tanta ad religionis Catholicae cultum gloriosae fidei cura vos excitat, ut sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus necessariis Tractaturos in unum colligi jusseritis*, &c. *Tractatus, ac deliberatio Synodi*, apud Facundum Hermianensem lib. 1. cap. 5. *Synodalis Tractatus*, in Epistol. Leonis I. PP. ad Flavian. CP. & apud Marbodum Diacon. in Vita Sanct. Licinii Episcop. Andeg. *Tractatus Ecclesiasticus*, in Epist. 9. Gelasii I. PP. Lex 15. Cod. Thom. de Episcop. &c. *In Ariminensi Synodo super Ecclesiarum & Clericorum privilegiis Tractatu habito*, &c. Hlotharii Imper. Epistola ad Leonem IV. PP. *Observantes, ne ipse ratum esse decerneret; ex suo latere viros idoneos destinaret, quia una cum Episcoporum ipsius provinciae Tractatu, causam utriusque inquirere, & canonice definire valerent*. Praefatio Concilii Wormaciensis an. 868. *Dum .... apud Warmaciam .... convenissemus, ut de quibusdam Ecclesiasticis utilitatibus communis à nobis Tractatus ageretur*, &c. Concilium Romanum an. 904. cap. 2. *Quatenus cum ad Synodum convenerint, libere eis Tractare & statuere liceat, quae sanctorum Patrum canonica censura decrevit*. Concilium Trosleianum an. 909. in Praef. *De statu sanctae Ecclesiae ac totius regni utilitate Tractaturi*. Adde Conc. Confluent. ann. 922. cap. 1.

¶ TRACTATUS, Congregatio, Conventus Monachorum in capitulo congregatorum. Charta ann. 1232. ex Chart. Campaniae fol. 194. col. 2. *Conventus Latiniaci post cessionem Gaufridi quondam Abbatis Latiniaci Tractatum habuerat de electione Abbatis ... Conventus Latiniaci vacante monasterio antequam Tractatum habeat de eligendo Abbatem*, &c.

4. TRACTATUS, Epistola, quam Pontifex recens electus ad alios Pontifices mittebat, fidei suae testis, quam *Synodicam* appellabant, ut in hac voce docemus. Auctor Praedestinati l. 1. haeresi 89. *Consuetudo est namque, ut unum Tractatum suum Episcopus Alexandrinus mittat ad Constantinopolim, qui recitetur in Pascha, & Tractatum suum Constantinopolites, qui Alexandriae recitetur. In Tractatu suo Constantinopolites Nestorius scripsit, Mariam non esse Theotocon, sed Christotocon*, &c.

5. TRACTATUS. Charta Petri Abbatis S. Benigni & Menardi Abbatis S. Sequani pro societate monastica, apud Perardum p. 265. *Post brevis recitationem statim fiet officium, & eadem die, si talis fuerit hora, vel in crastino Missa matutinali, cum signorum pulsatione & Tractatu celebrabitur*. An *Tractus*?

¶ 6. TRACTATUS, Pactum, compositio, Gall. *Traité*. Charta S. Benigni Divion. an. 1281. *Rogavimus dictos Abbatem & Conventum ... ut ipsi dicto Tractatui consentirent*. *Tractatus pacis*, in Litteris an. 1225. apud Rymer. to. 1. p. 280. Occurrit passim hac notione.

¶ 7 TRACTATUS, Examen. Canonizatio S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1843. *Habito diligenti Tractatu, licet nihil invenisset omissum, quod diligens inquisitor facere debuisset, tamen*, &c.

¶ 8. TRACTATUS, Convulsio, spasmus. Miracula B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 204. *Malum quod vocatur in majoribus morbus caducus, & habebat Tractatus, quos habet ille quem arripuit malum praedictum*. Vide *Tractus* 5.

¶ TRACTE. Charta ann. circiter 940. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 329. *Excepto Colagat cum loco, cum Tracte ad scavas, cum bosco*, &c. An idem quod *Tractus* 2.

TRACTEUTAE. Vide *Tractator* 1.

TRACTIM, in Glossis veteribus, *jugiter, continuatim*. *Tractim* vero *canere*, lenta & morosa modulatione. Honorius Augustodun. l. 1. c. 36. *Tractus, à trahendo dicitur, quia trahendo, id est Tractim canitur*. Id est *lente*, morose, quomodo *Tractim* exponitur in Glossario Longobardico S. Germani Paris. [Nonius: *Tractim, ut sensim, id est, diutine, longo tractu*.] Usus antiqui Ordinis Cisterciensis c. 68. *Dicto itaque Deus in adjutorium meum intende, morose & trahendo à Sacerdote*, &c. Cap. 119. *Et cum paratum fuerit, tabulam in claustro Tractim percutere ... debet*, Romualdus Salern. Archiep. in Chronico MS. [nunc edito to. 7. Muratorii] ann. 1166. *Clericos in ea multos & praebendas instituit, & divinum in illa officium reverenter, & Tractim*, [edit. *Tractatim*] *& cum Dei reverentia & timore celebrari disposuit*. Chronicon Trudonense l. 8. *Assiduus erat omnibus horis in choro, & de Psalmis Tractim cantandis, & cantu dulce aeque modulando indefessa illi sollicitudo*. Charta Caroli Regis Siciliae an. 1304. apud Ughellum to. 7. Ital. sacrae p. 897. *Volumus, quod ipsa deinceps Ecclesia secundum ordinem Parisiensium Ecclesiae per libros, quos eidem Ecclesiae dedimus, divinum officium celebretur, punctatim videlicet atque Tractim*. Statuta antiqua Ord. Cartus. 2. part. c. 13. §. 5. *Historiam legat rotundius, sermones & homilias attractius, aperte tamen & distincte legat omnia, ut possit intelligi*, &c.

¶ TRACTIO, Tractus, ἕλκυσις, ἕλξις, in Gloss. Lat. Graec. Inter poenas in laesae majestatis reos numeratur in v. *Exenteratio*.

TRACTOR. Concilium Avenionense ann. 1281. c. 8. *Denuntientur auctores, fautores, Tractores, defensores, & fidejussores pro his observandis excommunicati*, &c. Forte *Tractatores*, ex Gallico, *Traiteurs*, Contrahentes.

¶ TRACTOR DECIMARUM, Cui cura est decimas colligendi, *trahendi* seu vehendi in horreum decimatoris. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *Per dominam & heredes suos attrahetur decima ad domum monachorum, & eodem anno quo domina & heredes sui tractum habebunt, ipsi habebunt clavem domus & monachi paleas, Tractore interposito per fidem singulis annis, quod erga monachos & dominam ... legitime se habebit*. Fol. 81. *Hanc potestatem in decimis eligendi Tractorem suum & excussorem ... Paganus habebit*. Vide *Tractus* 3.

1. TRACTORIA, Idem quod *Traga*, vel *Traha*, de qua voce infra. Erchempertus in Hist. Longobard. c. 68. *In quamdam Tractoriam plaustro vehentem intromissus, Capuam urbem ingressus est*.

2. TRA-

2. TRACTORIA, Diploma, seu instrumentum evectionis, cursusque publici, hoc est, quo jus & facultas dabatur equos, vehicula, & viaticum petendi de publico. *De Tractoriis* passim tituli *de Cursu publico*, & *de Tractoriis & statutis*, l. 12 Cod. Justin. & l. 8. Cod. Th. ubi multa Cujacius, Jacobus Gothofredus, & alii doctiores interpretes, quos non exscribo.

Tractoria, Interdum est Epistola citatoria & evocatoria, qua jubetur quilpiam certo loco & tempore præsentem se sistere; qua scilicet trahitur & evocatur quispiam. S. Augustinus Epist. 217. *Tractoria ad me 5. Id. Nov. venit, tam sinistro die, & me valde indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem, &c.* Vide Formulas antiquas promotionum Episcopalium tom. 2. Concil. Gall Sirmondi pag. 651. 653. 656. Johannem VIII. PP. Epist. 177. 181. 228. 229 Bernardinum Ferrarium de Epistol. Eccles. l. 2. c. 1. & Garnerium ad Marium Mercatorem in Commonitorio c. 3.

☞ Alias eodem intellectu sumitur, quo *Tractatoria*, ut apud Marium Mercatorem in Commonitorio, ubi *Tractoriam* appellat Zosimi Epistolam de Pelagii & Cœlestii damnatione omnibus Ecclesiis inscriptam.

Tractoriarum etiam sub Regibus nostris usus innotuit, quem à Romanis mutuati sunt; quibus scilicet Missis suis commeatum & hospitia in itinere præberi jubebant. Exstat harum formula apud Marculfum l. 1. for. 11. cujus titulus: *Tractoria Legatorum, &c.* Initium autem sic concipitur: *Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine Apostolicum virum illum partibus illis legationis causa direximus, ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & humanitas ministretur, hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, vini modios tantos, &c.* Ex quibus patet expressum in Tractoriis quid Missis singulis, secundum eorum qualitatem præbendum esset; unde *Tractoriæ stipendiales* appellantur Agobardo lib. de Insolent. Judæor. Ita porro *Tractorias* usurpant Capitul. Caroli M. l. 4. c. 30. 69. Lex Longob. l. 3. tit. 1. §. 38. tit. 7. §. 1. Capitul. Ludovici Pii an. 818. c. 30 & an. 819. c. 26. & Capit. Caroli C. tit. 32. cap 16. Vide Diurn. Roman. c. 6. tit. 9. 10.

Tractoria, interdum sumitur pro quovis Diplomate Principis. Carolus M in Charta seu Præcepto, quo Monasterium S. Dionysii ab omni teloneo eximit, apud Doubletum p. 709. *Ideoque per hanc Tractoriam expresse præcipimus atque commendamus, ut ipsum mercatum cum omnes suos teloneos, sicut anteriores Reges ac Principes partibus S. Dionysii contulerunt, ita in omnibus sint concessi atque indulti.* Mox: *Et ut hæc Tractoria nostris & futuris temporibus firmior habeatur, &c.* Quibus postremis verbis concipitur pariter Præceptum aliud Ludovici Pii pro eadem immunitate teloneorum, p. 733. Nec scio an aliter intelligendum sit Concilium Meldense can. 71. in quo Galliæ Episcopi à Carolo Rege postulant, *ut auctoritatem sigillo regio roboratam more Tractoriæ Christianissimus Princeps singulis donet Episcopis, quam quisque Episcoporum penes se habeat, ut quando ei necesse fuerit, per eandem auctoritatem reipublicæ ministros conveniat, ut ipsi in quibuscumque civili indiguerint auxilio, reipublicæ ministris concurrentibus, suum, imo divinum, possint rite peragere ministerium.* Quo loco *auctoritas sigillo regio more tractoriæ roborata*, nihil aliud opinor, sonat, quam Diploma authenticum Principis, ejusque firmatum sigillo, quomodo *tractoriæ* firmari solent, hoc est, *præcepta regia*, (cujusmodi sunt Caroli M. quorum meminimus) quibus scilicet tractoriis ac diplomatibus facultas daretur Episcopis *ministros reipublicæ* conveniendi, iisque nomine regio præcipiendi, ut quotiescumque res exegisset, præsto essent ad eorum auxilium. Scio Bignonium Bernardinum & Ferrarium *Jus tractoriæ*, seu evocandi ministros regios per *tractoriam*, à Rege expositum censuisse, quorum sententiam si quis amplecti malit, non magnopere repugnabo. Binæ denique habentur formulæ *Tractoriæ* nomine, in formulis incerti auctoris cap. 10. & in Chartis Parensalib. for. 15. Prior quæ est Episcopi, inscribitur *Tractaria pro itinere peragendo*; altera quæ est majoris domus, inscribitur *Charta Tractaria*; utraque porro precibus concipitur, ut peregrino religionis vel pœnitentiæ causa ad Sanctorum limina pergenti, mansionem, focum, panem & aquam præstare velint ii, per quos iter facturus est; quæ quidem *tractoriæ* non multum differunt ab iis quas *Commendatitias* appellabant; adeo ut liceat opinari *tractoriæ* vocem latius postea sumtam pro quovis Diplomate. Vide *Tractatoria*.

¶ 3. TRACTORIA, Vas grande. Acta Sanct. Urcini Mart. tom. 3. Junii pag 811. *Habuit idem presbyter Tractoriam vini juxta parietem oratorii ejusdem Martyris ad usum egenorum & pauperum vino plenam.*

¶ TRACTUATIM, Idem quod *Tractim*, in Cantu ecclesiastico, Lente, morose. Statuta S. Jacobi Hospitalis Paris. an. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 339. n. 7 *Præcepimus quod omnes psalmodiantes in dicta Ecclesia psalmodient Tractuatim, facientes pausam in medio versiculi, &c.*

¶ TRACTULARE, *Versare*, in Gemma, ut in tritico & feno obtinet. Est à *tractum* ea forma, qua *ustulo*, ab *ustum*; *pastulo*, ab inusitato *pestum*, non pro *positum*, sed pro *posestum*, ut habet Vossius l. 4. de Vitiis serm. c. 28.

¶ TRACTULUS, Parvus *tractus*, seu species lineolæ inchoatæ, quam inter signa cantus recenset Johannes de Muris apud D. *le Clerc* in libro cui titulus: *La Science & la Pratique du Plain chant* p. 272.

¶ TRACTURA, Possessio, fructus qui ex aliqua re *trahuntur*, seu percipiuntur. Charta ann. 1130. Marcæ Hispan. col 1269. *Ego Petrus Bernardi Capellanus istius Ecclesiæ dono jam dictæ Ecclesiæ omnes meas Tracturas & tenuitiones, sicut ego modo teneo & possideo .. exceptus vinea una & decimum, quod milites possideat ... prædictas Tracturas & tenuitiones, ita laudamus, ut sit franchum prædictæ Ecclesiæ.* Concil. Arauc. an. 1473. c. 21. *Sed etiam bladi annonæ ... & aliorum fructuum, tam decimarum quam primitiarum, Tracturas, exitus, redditus necnon transitus de loco ad locum vetant & interdicunt.* Vide Tractus 3.

1. TRACTUS, Cantus Ecclesiastici species. Honorius Augustod. lib. 1. c. 96. *Tractus à trahendo dicitur, quia trahendo, id est tractim canitur.* Hugo à S. Victore in Spec. Eccl. lib. 1. c. 7. *Tractus autem quia gemitum & cantum lachrymabilem exprimit, lachrymas Sanctorum .. repræsentat. Unde Tractus dicitur, quia Sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt.* Adde lib. 2. c. 19. Alcuinus lib. de Offic. divin. *Tractus semper in causa humilitatis ponitur.* Joannes Abrincensis Episc. de Offic. Eccl. *Per Tractum qui nullo respondente cantatur, & in melodiis suis similitudinem fert gemitus, &c.* In eo vero quod nullo respondente canitur, differt à responsorio. Amalarius l. 4. de Divin. Offic. cap. 12. *Hoc differt inter responsorium, cui Chorus respondet, & Tractum, cui nemo.* Inde igitur Tractus cantatur, cum cessat Alleluia. Ordo Romanus: *Si fuerit tempus, ut dicatur Alleluia, bene; sin autem, Tractus.* Alibi: *Quapropter Alleluia illo tempore non cantatur apud nos, sed Tractus, id est luctus.* Necrologium S. Leonorii Bellimontis in Bellovacis: *Kal. Jan. obiit Matthæus Comes ... officium plenum fiat, cappa in Choro, Responsoria & Tractus, in cappis, tres pauperes reficiantur, Generale facit Prior de piscibus abundanter.*

Tra-

Tractus & hymnos composuit Gelasius PP. ut auctor est Rupertus l. 2 de Div. Offic. c. 21. & ex eo Auctor Chronici Reicherspergensis sub an. 494. [Ricobaldus Ferrar. apud Murator. to. 9. c. 114. Gradualia, Tractus & Allelaia Ambrosius, Gelasius & Gregorius ad Missam cantari instituerunt, V. præterea librum usuum Ordinis Cisterc. c. 12. Stephanum Eduensem Episc. l. de Sacram. altar. c. 12. & Durandum l. 4. c. 21.

2. TRACTUS, Piscatio, jus piscationis, quod alias Jactus dicitur; pisces, qui ex fluvio vel vivariis extrahuntur. Tabular. Belliloc. ch. 1159. Cum terris cultis & incultis, domibus, sylvis, adjacentiis, & in Dordonia Tractis, sive jactis. Ch. 176. Et juxta fluvium Dordonea piscatoriis & riparicis, jactis sive Tractis. Charta an. 1266. in Probat. Hist. Sabaud. Riparicis, piscationibus, Tractis, venationibus, laudemiis. Charta Ricardi II. Ducis Norm. an. 1027. pro Monast. Fiscan. Et in eodem fluvio Tractus piscatorios ... item in fluvio qui dicitur Autburn, in loco dicto Hasdant, Tractus piscatorios cum aliquibus hospitiis. Fleta l. 5. c. 9. §. 24. Sunt etiam aliæ res hæreditariæ, quæ veniunt in partitionem, quæ cum commode dividi non possunt, uni concedantur, ita quod alii cohæredes alibi de communi hæreditate habeant ad valorem: sicut sunt vivaria, piscariæ, parci, & hujusmodi; vel saltem quod partem habeant, sicut secundum, tertium, vel quartum, vel secundam Tractam, tertiam, vel quartam, secundum numerum cohæredum; & ita de parcis, secundam, tertiam, vel quartam bestiam. Charta Ludovici Regis Franc. an. 946. in Biblioth. Cluniacensi pag. 275. Excepto tertio Tractu de Hesa, quod pertinet ad S. Vincentium. Alia Rodulphi Regis an. 997. ibid. p. 410. Et tertiam partem piscinæ, quæ vocatur Osa, cum mancipiis, vel reliquis rebus ad eamdem piscinam pertinentibus, ut semper iidem Monachi mediam Tractam habeant. Orig. Murensis Monasterii p. 50. In lacu autem habemus duos Tractus & dimidium, &c. Tabularium Vindocinense f. 54. Donavit eis Tractam sagenæ unius, in universis aquis suis, ubicumque piscaturas habere dinoscitur. Vide Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis n. 78.

3. TRACTUS, vel Tractus decimæ, in agris ac culturis, alius prorsus a Tractu piscatorio. [Charta Petri Leucorum Episc. an. 1179. Houvidis Ducissa fondatrix Ecclesiæ Castenien sis dedit in præfata villa Tractam & decimas Ecclesiæ, & quidquid allodii ibidem possidebat.] Charta Alexandrii III. PP. ann. 1180. in Historia Vastinensi: Decimam de la Narville, & Tractum per singulos annos .. apud Chaloereth quartam partem decimæ de Fratevilla, & duos Tractus; quartam partem decimæ de Varennis, & quartam Tractam; Decimam in terra Burchardi Gononis, ... & ipsius decimæ Tractum. Charta Hugonis Decani Paris. an. 1213. in M. Pastorali l. 7. ch. 33. Ipsi autem Monachi nobis quitaverunt medietatem totius decimæ in proventibus, videlicet in dominio, in justitia, in Tractu. Alia an. 1248. lib. 8. ch. 22. Medietatem in quadam decima, ... videlicet in grano, palea, Tracta, stramine, & in omnibus aliis quibuscunque proventibus ratione decimæ supradictæ. Charta an. 1239. Roverium in Reomao pag. 263. Cum Abbas & Conventus Reomaensis, Laurentium de Crie piscatorem coram nobis auctoritate Domini Lingonensis, super terris tertialibus sitis in finagio de Crie, in quibus dictus Laurentius dicebat se Tractum habere, & super sergenteria ad Prioratum de Asiaco spectantibus traxissent in causam, &c. Quæ hic commentatur idem Roverius pag. 640. nihili sunt. [Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 46. v. In qua parochia sunt tres Tractus decimarum, de quibus rector ejusdem Ecclesiæ percipit anno Tractam feodi de Colenc. & in aliis duobus non percipit nisi tertiam partem. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. De Tracta vero fuit constitutum, quod utraque pars tam monachi quam domina & sui hæredes de anno ad annum alternatim Tractam decimæ possidebit, & eodem anno quo monachi Tractam habebunt, per ipsos attrahetur decima ad domum dominæ & hæredum suorum; & eodem anno habebunt clavem domus, ad quam decima attrahetur, domina vero & sui hæredes habebunt palcas.] Vide Granchiagium in Granea, col. 941.

☞ His omnibus in locis, si bene conjecto, Tractus decimæ idem est quod alibi, Cario, Decima decimæ, Redecima, seu pars decimarum, quam percipiebat is qui eas colligebat, trahebat seu vehebat in horreum decimatoris. Hoc jus, ut in Cario dictum est, ad varios pertinuit, modo ad Majorem loci, modo ad Dominum, modo ad Ecclesiam aliosve, qui nullam forte ponebant operam in decimis sive colligendis, sive advehendis: sed collectio seu vectura decimarum prima fuit hujusce juris causa, quod deinceps ad varios transierit, ut in aliis similibus juribus factum est sæpissime. Interpretationi nostræ non parum favet locus e Chartulario S. Vincentii laudatus: cum enim monachi tractum habent, per ipsos attrahi, seu advehi debet decima ad domum dominæ & hæredum suorum. Annis vero quibus domina & hæredes sui tractum habebant, ab ipsis attrahi, seu advehi, debebat decima ad domum monachorum, ut dicitur in alio ejusdem Chartularii loco, supra relato in voce Tractor. Præterea nullus alius est locus, sive a Cangio, sive a nobis citatus, cui hæc nostra explicatio nequeat accommodari: qua de re tamen penes attentum lectorem esto judicium. Vide Trahere 8.

¶ 4. TRACTUS, Telum, sagitta, Gall. Trait. Charta an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. p. 64. col. 2. Magna quantitate victualium, artilleriæ & Tractus ibidem dimissa, quæ erunt sufficient ad custodiam dicti castri. Monstræ factæ apud Chassagniam an. 1511. e Schedis D. Aubret: Franciscus Carbonelli habet balistam calibus fulcitam sub ingenio & una trossa Tractuum ... unam daodenam Tractuum. Pluries occurrit ibi. Gens de Trait, Sagittarii, in Præcepto an. 1428. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. c. 1013. Gens d'armes & de Trait, in Charta Caroli VII. Reg. Fr. an. 1431. ex Chartul. Latiniac. fol. 31.

¶ TRACTUS BALISTÆ, Spatium extensum ad teli jactum, Trait d'arc, in Consuetud. Burbon. art. 524. & in Charta an. 1449. ex Tabul. Latiniac. Epistola Petri de Condeto to. 2. Spicil. Acher. p. 553. Extendebat se in longum quasi per leucam & plus, & latitus per tres Tractus balistarum. Simili notione Tractus nude dicitur in Conventione an. 1292. e Schedis Pr. de Mazaugues: Et a dicto burgo per magnum Tractum & spatium distat. Nostris etiam dicitur Trait, hoc intellectu.

¶ 5. TRACTUS, Mors, obitus. Vetus Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. c. 222. Et illam terrulam ab omni calumnia dimisit liberam, quam in Tracta, id est, in exitu sui antecessoris reclamabat suam. Hinc.

¶ TRACTUM FACERE, Extremum spiritum agere. Miracula B. Angeli Clareni, tom. 2. Junii pag. 1101. Infirmabatur ad mortem, & desperatus erat ab omnibus, & etiam Tractum facere incipiebat. Miracula MSS. Urbani V. PP. Nec pulsum, neque anhelitum habebat per os suum, & quod oculos subverterat, & Tractum sive badalli fecerat.

¶ 6. TRACTUS, Pars, portio. Charta ann. 1260. ex Tabul. S. Richarii: Vendiderunt ... septem & decem jornalia terræ cum dimidio in duobus Tractibus. Gallice diceremus, En deux pieces.

¶ 7. TRACTUS. Quis sit hujusce vocis intellectus, quæ vis, in Notitia Imperii, in Vita S. Germani l. 2. cap. 5. auctore Constantio, in Panegyr. Aviti v. 369.

 apud

apud Sidonium aliosque Scriptores hujus & subsequentis ætatis, erudite docet Vir doctissimus *Du Bos* to. 1. Histor. Monarch. Franc. pag. 70. quem consuluisse haud pigebit.

¶ 8. TRACTUS, Consensus, consensio. Testamentum P. Archiep. Narbon. ann. 1238. inter Instr. Gall. Christ. novæ edit. tom. 6. col. 52. *Ordinamus, quod unus de clericis beneficiatis ejusdem Ecclesiæ, non tamen canonicis, pro tempore in eadem Ecclesia constituatur Tractu communi & consensu Archiepiscopi & Capituli ejusdem Ecclesiæ.*

¶ 9. TRACTUS, Lorum tractorium, Gall. *Trait.* *Pro una curtfadel, uno colere, cum uno pari Tractuum, emptis* XIV. *d.* apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ 10. TRACTUS, Contractus. Vita S. Petri Cœlestini l. 3. c. 13. to. 3. Muratorii p. 665. col. 2.

At brachii geminæ, noctis phantasmate, Tractæ
Perdiderunt dextrumque latus, &c.

¶ 11. TRACTUS, Præteritus, elapsus. *De hoc* (tempore) *sunt Tracti* XVII. *anni* in Placito ann. 1158. inter Probat. novæ Hist. Occitan to. 2. col. 571.

TRACTUS EXTRA ROTULOS. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 3. nu. 2. *Item ordinaverunt pro sustentatione justitiarii quolibet die itineris sui centum solidos. Item Clericis suis, pro quolibet homine amerciato, vel vendito duos solidos; & pro quolibet homine mundato per assisam, pro Tractu extra rotulos, quatuor denarios.* Galli dicerent: *Pour estre tiré du role des accusations ou des amendes.*

¶ TRACTUS FERARUM, Venatio, in Charta an. 1317. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 166. & in alia ann. 1344. ibid. p. 495.

¶ TRACTUS QUADRIGÆ, Opera cum curru domino debita. *Tractus quadrigæ tempore Augusti*, in Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 85.

TRADAVIUM. Charta Alamannica 99. Goldastina: *Proclamavit, eo quod in contradutum suum mansum ei tollutum fuisset, quod ei advenit a parte uxoris suæ simul & Flavino, & propresum fuisset, & legibus suum esse deberet, quia jam de Tradavio uxoris suæ fuisset, idcirco suum esse deberet.* Legendum forte *trituvio*, ita quod prædium a *trituvo* uxoris possessum fuisset, nisi potius *tradavium* accipiatur pro proprietate, vel dote. [Vide *Theeus*.]

¶ TRADERE, Prodere, Gall. *Trahir*. Passim usurpat vetus Interpres Evangeliorum, ubi de Juda proditore, pro Græco παραδίδωμι. Hinc Sedulius Acrost. Christi v. 74. *Tunc ille Judas carnifex, Ausus magistrum Tradere, &c.* Vita S. Hugonis Abbat. Bonæ-vallis, to. 1. Aprilis p. 47. *Miles unus perfidus & dolosus, qui eodem anno duo castella Tradiderat & destruxerat.*

¶ TRADIMENTUM, Proditio, in Charta an. 1190. in v. *Raptus* laudata. Vetus membrana apud Ludewig. to 8. Reliq. MSS. p. 244. *Tradimentum cum civibus Fribergensibus fecit, ita quod promissis privilegiis & libertatibus imperialibus cives Fribergenses dolo circumvenit ... Quod cum cives tunc Traditores Regi promisissent, &c.* Regimina Paduæ ad an. 1179. apud Muratoe. to 8. c. 374. *Fuit factum Tradimentum, quando Bartholomæus & Ausedisius fratres de Sabinellis fuerunt de Padua forbanniti.* Adde c. 429. Chronicon Faem. ad an. 1284. to. 9. ejusdem Muratorii c. 805. Epistolam cujusdam Caetusiani apud Marten. to. 2. Anecd. c. 1635. Statuta Pallavicinia l. 2. cap. 25.

TRADITIO, Proditio, Gall. *Trahison*, apud Simeonem Dunel. ann. 1088. 1096. Radulphum de Diceto ann. 1190. & alios non semel. Leges Alfonsinæ part. 6. tit. 2. lege 1. *Lese Majestatis crimen, tanto quiere dezir en Romance come yerro de Trayción, que faze ome contra la persona del Rey.*

TRADITOR, Proditor, Gall. *Traitre*. Tacitus l. 1. *Quin potius interfecto Traditore, fortunam virtutemque suam malo omine exsolverent.* Hugo Flaviniacensis in Chron p. 163. *Regebat tunc Ecclesiam* (Remenlem) *Arnulfus Lotharii Regis, qui quintus a Karolo Calvo fuit, filius, qui Traditor cognominatus est ob id, quia civitatem patruo suo Karolo reddidit, cum doleret regnum alienæ stirpi datum, & sue præreptum.* Ita etiam usurpant Leges Edwardi Confess. cap. 19. Thwotzius non uno loco, & alii passim. [Le Roman *de Partonopex* MSS.

Nus ne m'osoit du Trahitor
Rieus nule dire for amor.]

¶ TRADITIOSUS, Proditorius, in Vita B. Caroli Boni n. 91. to. 1. Martii p. 200.

TRADITIO, Cessio, concessio, alienatio, vel dispositio per testamentum, in Capitul. a. an. 813. c. 6. in Concilio Turonensi III. ann. 813. c. 51. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 5. &c. Vide *Investitura*. [Habetur alio significatu in *Tradere*.]

¶ TRADITIO S. BENEDICTI, pro ejusdem S. Patris Regula, in Epistola quam laudat Mabillonius tom. 4. Annal. Bened. p. 110. *Traditio super Regulam S. Benedicti*, pro Explanatio, to. 2. eorumdem Annal. p. 619.

TRADITIONES EVANGELII. Testamentum Riculfi Episc. Helenensis an. 915. *Alium vero missale cum antiphonario in uno volumine, Smaragdum unum, Traditiones Evangelii, & Epistolas libros duos, &c.* [Explanationes Evangeliorum intelligo, mox *Traditio super Regulam S. Benedicti*.]

¶ TRADITIO PONDERUM *& mensurarum*, Jus domino competens ponderum & mensurarum exemplaria proponendi, ad quæ subditi tenentur sua pondera & mensuras exigere, in Litteris ann. 1275. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 61.

¶ TRADITIONALIS NOTITIA. V. *Traditoria*.

¶ TRADITIOSUS, Proditorius. Vide *Tradere*.

TRADITOR, Donator. Orig. Murensis Monasterii p. 49. *In Wirbenlos sex diurnales habemus, quorum Traditores fuerunt Rustein, Lusprandt, &c.* [Alia notione occurrit in *Tradere*.

TRADITORES, dicti ex Christianis, qui atrocitate pœnarum perterriti, quos apud se haberent codices sacros, tradebant Tyrannis. Horum ingens numerus fuit, sed prope infinitus illorum, quorum constantia nulla est concussa formidine, qui, ne sacros libros traderent, lubentissimo animo mortem oppetierunt. Horum memoriam præsertim agit 2. Jan. Martyrologium Romanum S. Augustinus lib 7. de Baptismo contra Donatist. c. *Post Cypriani mortem* 40. *& quod excurrit annis peractis, Traditio codicum facta est, unde cœperunt appellari Traditores.* Sub Diocletiano nempe. Acta SS. Saturnini & Socior. Mart. Carthag. cap. 10. t. 11. Febr. *Qui pleni Deo, devicto atque prostrato diabolo, victoriæ palmam in Traditores & eorum consortes ferentes, qui illos ab Ecclesiæ communione rejecerant, cuncti Martyres proprio sanguine consignabant. Fas enim non fuerat, ut in Ecclesia Dei simul essent Martyres & Traditores.* Adde cap. 3. n. 16. De iis etiam idem Augustinus Epist. 50. 162. 164. 171 de Verb. Dom. serm. 18. cap 19. lib. 3. contra Crescon. c. 27. 30 in Collat. 3 c. 13. lib. 7. de Baptismo contra Donatist. cap. 2. Concilium Arelatense I. c. 13. &c.

TRADITORIA, Instrumentum seu Charta traditionis, vel *investituræ*, qua quis agrum seu quamvis rem aliam alteri tradit, & in ejus dominium transfert, per festucam, vel ramum, &c. Hujus formulæ habentur in formulis veteribus Bignonii 19. & 57. ubi & *Notitia traditionalis* dicitur.

¶ TRA-

¶ TRADUCARE, *Traducere*, in Glossis MSS. a Vossio laudatis l.4 de Vitiis serm.c.28.

¶ TRADUCERE UXOREM, Uaorem ducere. Chron. *Zaaflies* apud Marten. to.5. Ampl. Collect. col. 361. *Winceslaas Dux, qui dominam Johannam Traduxerat, ducatum Brabantiæ ex integre sibi voluerat vindicare.* Vide *Traducta*.

¶ TRADUCIANI. Vide mox in *Tradux*.

¶ TRADUCTA, TRANSDUCTA MULIER, Quæ matrimonio juncta est. Consuetud. Tolos. rubr. de dotibus art. 1. *Mulieres Traasductæ per maritos suos ipsis viris mortuis lucrantur, & debent recuperare de bonis ipsorum maritorum dotes & donationes propter nuptias.* Art. 2. *Si uaor ... Traducta præmoriatur, dictus maritus lucratur dotem & donationem propter nuptias.* Art. 3.. *Maritus uxore sua præmortua cognita per eam carnaliter vel Transducta lucratur dotem, & e converso uxor viva sua præmortuo lucratur donationem propter nuptias.* Vide *Traducere*.

TRADUX, Stirps, progenies. Glossæ antiquæ MSS.& ea iis Papias: *Tradux, en altero ducta propago, radix vel erige.* Glossæ Lat. MSS.Reg.Cod. 1013. *Tradux, Propago.* Aliæ: *Tradux, origo.* Eulogius l. 3. Memorial. Saoctorum c. 17. de S. Aurea: *Grandi que fasta Arabica Traducis eaornabatur.* Alvarus io Vita ejusdem S. Eulogii: *Patritia Senatorum Tradnce natus.* Isidorus Pacensis æra 728. *Julianus Episcopus ex Traduce Judæorum, ut flores rosarum de inter vepres spinarum, productus, &c.*

TRADUX, invenitur etiam, inquit Joannes de Janua, pro *originali peccato, quod Adam commisit, & ab ipso in posteros fuit translatum, sicut de patribus filii propagantur.* Hinc.

TRADUCIANI, appellati vulgo a Pelagianis Catholici omnes, qui, contra quam ii, mortem in omne genus humanum *per transitum seu Traducem, & per peccatum & per semina transire, currere*, ut loquitur Marius Mercator lib. Subnotat.c. 9. §. 7. 14. hoc est per peccatum originale, existimant. Idem Mercator lib. laudato cap. 6. § 5. *Quomodo non & tu Traducianos et, ut tibi libet, & adhuc licet, nomen imponere Catholicis Christianis!* Annianus in Præfat. ad homilias Chrysostomi: *Quantum nobis consolationis exoritur, cum cernimus tam erudito, tamque illustri Orientis Magistro, eam, quam in nobis Traducianus oppugnat, adstrui veritatem?* Infra: *Solvendo omnes illas quæstiones, quibus Traducianus ot ianiens beatum Paulum vitiorum obfuscatione commaculat, ut scilicet fidelibus suis Apostolico exempla peccata conciliet.* Prudentius in Apotheosi v. 977.

Hæc prima est natura animæ: sic condita simplex
Decidit in vitium per sordida sudera carnis.
Exin tincta malo peccamine Principis Adæ
Infecit genus omne hominum, quod pullulat inde,
Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.

Vide Auctorem Prædestinati lib.1.hær.88. & Cæsarium quæst.78. &c.

TRADUX denique vox usurpata ab iis hæreticis, qui animas a parentibus in filios traduci existimabant Aiebant enim, *animas rationales esse ex tradace*, id est, ea propagatione ductas, vel origine, ea altero, ita ut anima filii ex anima patris originem haberet. Quam hæresin carpit loco laudato Prudentius:

Vitandus tamen error erit, ne Tradace carnis
Transfundi in sobolem credatur sons animarum,
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena est.

Eusebius Pamphili in Apologia Origenis ex versione Ruffini: *De anima vero, utrum ex semine Traducis ducatur, ita ut ratio ipsius vel substantia inserta ipsis se-*

minibus habeatur, an vero aliud habeat initium, &c. Ejusmodi Traducianorum hæresin exagitant Hieronymus Epist.61.ad Pammachium cap.6.Epist.81. lib. 1. in Rufinum e 1. 1.5. Cæsarius S. Gregorii Nazianzeni frater quæst. 78. &c. Vide Auctorem Prædestinati, hæresi 26. 86.

¶ TRAFICA, Commercium, mercatura proprie, Gall. *Trafic* Pro dolo & fraude, apud Menotum in Sermon. fol. 30. v. *Si oportet hodie invenire unum Traficam vel deceptionem, &c.* Fol. 158. *Si vultis facere de rencheriota & per longum tempus mihi uti istis Traficis.* Hæc vox ducta est ab Ital. *Traffico*; Itali vero ab Arabico desumserunt, ut vult Menagius in Origin. Gall. & Ital.

¶ TRAFICARE, Negotiari, Gall. *Trafiquer.* Statuta Pulluvicinia lib. 1. c. 12. *Teneatur .... pupilli ... pecuniam impendere vel Traficare, per modum quod ipsius pupilli bona augeantur & beneficentur.* Litteræ an. 1559. e Schedis Præf. de *Mazaugues*: *Pro conservatione dicti instrumenti, ne Traficando illud per varia locorum discrimina amittatur seu laceretur.* Ubi *traficando* idem videtur quod deportando, ut solent merces a negotiatoribus deportari. Sic etiam in Litteris an 1564. e Tabulario Eccl. Massil. *Ne Traficando in diversis provinciis litteræ ipsæ originales deperdantur seu alias lacerentur.*

TRAGA, Plaustri species. Glossar. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Hæc Tragua, Havet.* Charta Simnois Comitis Northampton. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 851. *Qui cum quadriga, vel Traga, aut onere per licentiam forestarii de bosco fuerit egressus.* Occurrit iterum pag. 853. Nescio an aliud *traca* sonet in Consuet. Monast. de Regula: *De Traca coriorum boum, ovium, vel caprarum, 4. den* [Hujus vocis sensus supra suo ordine exponitur.]

¶ TRAGUA, Eodem significatu. Charta an. 1165. Marcæ Hispan. c. 1344. *Quoniam novos usaticos & novas consuetudines misisset in civitate Dertosa, videlicet jovos Traguis, &c.* Vide *Tragina*.

TRAGULA. Papias: *Traha, quæ rustici Tragulam vocant.* Idem rursum: *Traba, genus vehiculi, a trahendo dictum, nam non habet rotas.* Addit Brito: *Sic etiam appellatur instrumentum dentatum, quod equus trahit super terram de novo seminatam pro semine recondendo & glebulis conterendis.* Gloss. Latino Gall. *Traba, Herce.* Gloss. Gr. Lat. MS. χαμουλκός, *Trahea.* Edit. *Trabe.* Sed leg. *Traba.* Gloss. Lat. Gr. *Trabea*, τιμωντὰς βάλας ἀεκιζετε. Eædem Glossæ: *Traduca*, πάρος, ὄχημα δίχα τροχῶν. Ubi puto legendum *Tragula*. Ælfrici Gloss. *Traba*, cipe. Unde nostrum *Civiere*. Gloss. Lat. Gall. *Traba: Civiere, ou brouette.* [Sangerm. *Traba, civiere, ou berebete, ou berche.*] Virgil. l. 1. Georg.

Tribulaque, Trabeque, & iniquo pondere rastri.

Paralipom. l. 1. c. 20. *Fecit super eos tribulas & Trabas.* Math. Paris an. 1259. *Ligones, tridentes, Trabas, vomeres, aratra, &c.* Thwroczius p. 50. *Rex Andreas post hæc cito incidit in paralysin, & tam hiemali quam æstivali tempore super Traba ferebatur.* Josephus Barbarus in Itinerario ad Tanaim: *Trahis secum vehunt omnia, quæ volunt, & quidem in eo celerrime sese expediunt. Traha apud eos in eo usu sunt, quo apud nos fortasse carri; & hi a latere & parte dextra Travals vocantur.*

TRAGAL. Vetus Charta apud Will. Hedam p. 246. edit. *In Untecomeri laxatio retium, quod Tragal dicitur, omnis & dimidium piscationis ad S. Martinum pertinet.* Vide *Tragum*.

TRAGEMATA, Τραγήματα, Bellaria. Papias: *Collibia sunt apud Hebræos, quæ nos vocamus Tragemata, vel alia munuscula, ut cicer frixum, uva passa, poma*

diversi generis. Regula S. Pachomii c. 37. *Qui ante fores convivii erogat fratribus Tragematia, in tribuendo meditetur aliud de Scripturis*. Cap. 52. *Si vero fint Tragematia, vel poma, dabit ei janitor ex his comedere, quæ poterit, &c.* Vita B. Veronicæ de Binasio c. 9. *Vasa quædam afferri vidit lignea præclare elaborata, quibus ex sacchare delicatoria quædam composita servabantur, quæ Tragimata vocamus*.

¶ TRAGERIA, Pyxidis species, alias multum in usu, in qua anisum, amygdalum aliaque hujusce modi saccaro circumducta, nostris *Dragèrs*, Ital. *Traggea*, servabantur. Inventarium vassellæ de argento an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. p. 555. *Ostendit ... unam Trageriam argenteam, cum pede argenteo, esmallatam in medio pedis, &c.* Testamentum an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1523. *Legamus ... nostrum vas argenti deauratum vocatum Tragier*. Hodie vocamus *Dragier*. Vide *Drageriam*.

¶ TRAGINA, Vectura, opera cum curru. Hispan. *Tragin*. Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1017. Marcæ Hispan c. 1005. *Nulli liceat ex jam dicto monasterio accipere pascuarios, vel exigere Traginas, aut distringere placitos, &c.* Eadem recurrunt ibid. c. 1004. Charta an. 1078. ibid. c. 1168. *Insuper omnes malas consuetudines, boaticos, albergas, Tragmas & omnes torturas ... dimitto*. Emendo *Traginas*. Vide *Traga*.

TRAGINARE, vel TRAGMARE, Trahere, ex Gallico *Tramer*, vel *Traigner*, ut vulgo Picardi efferunt. Charta Communiæ Atrebat. ann. 1211. art. 24. *Qui alium per capillos ad terram Traginaverit, &c.* *Traginatus*, ibid.

TRAGIPITINUM, in Notis Tyronis p. 161. inter calcesmenta.

TRAGUA, TRAGULA. Vide *Traga*.

TRAGULI. Matth. Paris an. 1253. *De viris quoque sanctis & literatis, qui seculum ordine irregressibili pro Deo imitando reliquerunt, suos facit Papa telonarios ad pecuniam argumentose extorquendam, quod & ipsi onus inviti suscipiunt, ne inobedientes esse videantur. Et sic de secularibus fiunt seculariores, & mentitur in eis Tragulorum vilitas, dum sub habitu paupertatis spiritus habitat elationis*. Forte legendum *Stragulorum*.

TRAGUM, Instrumentum piscatorium, rete: *Tragula*, Plinio lib. 16. c. 8. Glossæ Isidori: *Tragum, genus piscatoriæ* [Idem Isid. l. 19. c. 5. *Tragum, genus retis ab eo quod trahatur nuncupatum, ipsum & Verriculum; verrere enim trahere est*.] Gloss. Lat. Gall. *Tragum, Rais a pescher, Trouble*. Charta Edgari Regis Angl. pro Monasterio Ramesiensi: *Cui Sanctus in somnis apparuit sic fando Benedictus: Aurora spargente polum, tuum rejiciens Tragum, multitudini copiosæ voti compos obviabis piscium*. Mox: *Prædictus igitur piscatorum didascalus iis auditis evigilans, ... in aquam, sicut sibi jussum fuerat, Tragum suum laxare cœpit, & sicut sanctus Pater prædixerat, copiosam multitudinem piscium conclusit*. Vide *Tragal*.

¶ TRAHA, Vehiculum sine rotis, a *trahendo* dictum, apud Columellam l. 2. c. 21. nostris *Trameau*. Pro occa sumi videtur in Litteris an. 1326. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 452. ubi legitur *ad Trabam sive ad hercam*; ut & in Chartulario Gemetic. ubi memorantur *precatores aratri & Trahæ*. Vide supra *Traga*.

¶ TRAHARIUS, Qui *traha* vehit, Sidonio l. 6. Epist. 2. ubi *extimos Trahariorum* cum calonibus & lixis conjungit; unde liquet eos exercitum secutos & in impedimentis fuisse.

1. TRAHERE, Rapere. Lex Salica tit. 14. *Si puer Regis vel litus ingenuam feminam Traxerit, de vita componat*. Marculf. l. 2. form. 16. *Si aliquis puellam invitam Traxerit, &c.* Form. 19. *Si servus ingenuam Trahit*, Libertates urbis Vasatensis: *Quicunque alium percusserit, vel Traxerit, pugno vel palma, vel pede, irato animo, sanguine non interveniente, &c.*

☞ Eccardo *Trahere* his in locis idem est quod *insidiose decipere, turpiter fallere, dolose seducere*, quo sensu Galli suum *Trahir* usurpant, a *Trahere* formatum, metaphora, ut credit, ab aucupibus desumta, a quibus aves allectæ improviso retibus attractis capiuntur. Tum addit, *Betriegen*, Sax. *Betrogen*, & *Betrecken* apud Germanos, a *Trecken*, Trahere, derivata, de fraudulenta actione adhiberi.

2. TRAHERE, Alia notione, in eadem Lege Salica tit. 29. §. 38. *Si quis casam alienam sine permissu possessoris Traxerit, &c.* Ubi edit. Heroldi tit. 27. §. 31. *Si quis per casam, &c.* habet. Quo loco Wendel. *Traxerit* positum pro *Iter fecerit*, censet, quomodo dicimus: *Tirer vers quelque lieu*.

☞ Eccardus vero, probata prima lectione e duobus MSS. Guelferbytanis, ubi omittitur *per*, *Trahere* probabilius interpretatur *Destruere, disrumpere, disjicere*, qua notione Barbaris usitatum fuit. S. Hieronymus Epist. 3. ad Heliodorum: *Marcomanni Trahunt, vastant, rapiunt*. Consuet. Marchiæ Dumbarum an. 1325. art. 24. *Si aliquis homo scindit vel Trahit*, (i. evellit, exstirpat) *aliquam arborem ... tenetur domino ... de LX. sol Vienn.*

3. TRAGERE, Jaculari, nostris *Tirer, traire*. Otto Morena p. 51. *Ac super ipsum castellum fortiter die noctuque Trahere non cessaverunt*. Galbert. in Vita Caroli Com. Flandr. c. 7. *Non cessabant Trahere sagittis*. Adde c. 13. n. 96. Robertus Monac. l. 3. Hist. Hieros. *Turcorum nempe consuetudo est, ut retro confugiant Tractis sagittis, &c.* [Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. c. 13. *Et super ipso carro poteris fieri manganella quæ Trahet ubique lapides & rotbecas*.] Adde Hist. Cortus. l. 7. c. 20. [& Annal. Genuens. ad an. 1244. to. 6. Murator. col. 509.]

¶ 4. TRAHERE, Moras agere, quomodo *Tirer de long* vulgo dicimus. Vide *Tractim*.

¶ 5. TRAHERE, Mulgere, *Tirer*, eadem notione Gallis. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 55 & 60. *Feminæ eorum Trahent bidentes*. Et mox: *Usque ad tempus quo incipiet Trahere oves*.

¶ 6 TRAHERE, unde, vel *Trahere per equos*, Reum quadratim discindere, dilaniare, Gall. *Tirer a quatre chevaux*. Processus Comitis Lancast. ann. 1321. apud Rymer. to. 3. pag. 939. *Thomas Comes non Trahatur neque suspendatur; sed quod executio tantummodo fiat super ipsum Thomam Comitem, quod decapitetur*. Litteræ an. 1353. to. 4. p. 20. *Cum .. per equos Tracti & ... suspensi fuissent*.

¶ 7. TRAHERE, Prodere, Gall. *Trahir*. *Judas qui Dominum Traxit*, in Charta ann. 1090. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Tradere*.

¶ 8. TRAHERE, Equo vel curru ducere. Charta an. 1220. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Rambaldus dicebat se debere Trahere decimam B. Aviti de Truguiaco & pro tractu percipere decimam decimæ & habere farragine & jarbam avenæ pro equo suo trahente decimam*. Vide *Tractus* 3.

¶ 9. TRAHERE, Introducere, intromittere, Gall. *Introduire*. Ripalta in Annal. Placent ad annum 1443. apud Murator. tom. 20. col. 878. *Die 6. dicti mensis* (Junii) *ipse Annibal in Bononiam Tractus fuit hora prima noctis, hora vero quinta dictæ noctis Bononiam cepit, & captivum fecit magnificum Franciscum Pizzininum*.

¶ 10. TRAHERE, Aliquo contendere, Galli dicunt *Tirer vers un lieu, vers quelque endroit*. Miracula S. Zitæ, tom. 3. Aprilis pag. 525. *Ad rumorem ipsum lupi Traxerunt & cucurrerunt multæ gentes*. Alber-

bertus Mussatus apud Murator. to. 10. c. 361. *Dubii ad portas Traxere, pauci muros conscendentes nonnullam expugnantiam ostendere. Pisani se Traxerunt ad terram*, in Annal. Genuens. to. 8. ejusd. Muratorii c. 373. Vide *Trahere* 2. Hinc.

¶ TRAHERE AD ARMA, Ad arma ire, arma capere, Gall. *Courir aux armes*. Chron. Veron. ad an. 1325. apud Murator. to. 8. col. 644. *Stipendiarii domini Canis ad arma Traxerunt*, &c. Et ad ann. 1334. col. 649. *Bononienses ad arma Traxerunt contra D. Belfrandum Legatum Eccl. Rom.... & ipsum D. Legatum in castro Benenia incluserunt*, &c. Chron. Parm. ad ann. 1308. to. 9. ejusd. Muratorii col. 871. *Populus Parmæ Traxit ad arma ad plateam Communis cridando*, Vivat, vivat populus, &c.

¶ TRAHERE IN CAUSAM, *in Causam*, In jus vocare, ad tribunal adducere, in Capitulari Normannico apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 280. *Traire en cause*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to. 5. Ordinat. p. 377. art 19. *Traitier*, eadem notione, in Litteris ejusd. Regis ann. 1370. ibid. pag. 368. *Et sont lesdis marchans Traitiez pardevant nostre dit Chastelain & Officiers a Crecy. Traittier a amende*, pro mulctam imponere, in Litteris an. 1324. ibid p. 38n.

¶ TRAHERE IN CONSEQUENTIAM, *Tirer a consequence*, Ad exemplum pertinere. Charta an. 1224. ex Chartul. Campan. fol. 430. v. col. 2. *Nos vero ne hujusmodi quitatio possit Trahi in consequentiam præsentes litteras fieri fecimus & sigilli nostri munimine roborari*,

TRAHERE AD PARTEM. Vide *Pars*, c. an8.

TRAHERE SPATHAM. Vide in *Spatha*.

TRAHINA. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi in Prologo: *Quædam* (instrumenta) *in docendo ipsa ut sciant capere aves, quas vult artifex, quomodo vult, id quod dicitur Trahina, sive fiat de grue, sive de ayrone, sive de alia ave, sive de pelle leporina impleta paleis, & sunt multa, quæ spectant ad Trahinam*.

¶ TRAHINARE, Trahere, *Trainer*, in Inquisitione ann. 1268. inter Schedas Præsid. *de Mazaugues*. Vide infra *Trainare*.

¶ TRAIARE, Seligere, Gall. *Trier*. Exstant apud Rymer. tom. 4. pag. 136. Litteræ vernaculæ, quibus præmittitur *vice summarii*: *De assignando ad Walenses Traiandos & arraiandos*; in corpore vero: *Vous assignoms jointement & severalment de surveer lesditz galeys .... & de les Triee & arraiee, & de les sauvement conveer & mesner ... jesqes a Portesmuth ... & les avantdiz galeys bien Triez & arraiez, &c. Assignavimus vos ad ducentos homines .... de melioribus, validioribus & fortioribus eligendum & Traiandum* apud eumdem Rymer to. 5. p. 308. Vide *Arraiare* & *Triare*.

TRAJECTORIUM, *Fundibalum*. Gloss. MS. Regium Cod. 1013. [Le Roman de *Vacce* MS.

Saillie devers senestre, & Treget tost geter,
C'est un coup domageux qui ne s'en sait garder.]

TRAJECTUM, lingua Gallica, Oppidum sonat. Sigebertus an. 697. *In loco Wiltaburg, qui nunc Wiltrajectum dicitur, a nomine gentis Wiltarum, & Trajecta compositum, quasi Wiltarum oppidum; nam Trajectum lingua Gallica oppidum dicitur*. Hausit a Beda lib. 5. Hist. c. 12.

TRAJECTUS, vox Latinis haud incognita, ea notione, qua utitur Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. c. 32. *Fuit consuetudo in illis temporibus, ut ubicunque aliquod opus ex imperiali præcepto faciendum esset, siquidem pontes, vel naves, aut Trajecti, sive purgatio, seu stramentum, vel impletio cœnosorum itinerum, ea Comites per Vicarios & officiales suos exequerentur*, &c. Adde c. 33. [Charta Lotharii Imp. ann. 840. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 390. *Fundum Fornicatam cum Trajecto suo, seu gualdum unum, in quo est ecclesia S. Gerbulii*, &c.]

TRAILLIA, TRAILLIARE. Vide *Trala*.

TRAINA. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu f. 107. *Cabannaria in villa Perdita, servitium per Kalendas duo membra de carne, & 2. panes, & 2. Trainas, & unum fassum de teda*. Adde f. 108. 113. Rursum f. 114. *Et 1. sartallum de fabis, & 3. Trainas de ligno, & 10. faxos de majoria*. [Vide *Trana* 1.]

¶ TRAINARE, verbum Ital. nostris *Trainer*, Trahere. Regimina Paduæ ad an. 1322. apud Murator tom. 8. col. 464. *Inter quos XVI. ex eis reperti mortui, & ducti fuerunt in civitatem & Trainati ad catenam Communis*. Annales Mediol. to. 16. ejusdem Muratorii col. 795. *Fecit Trainari unum per civitatem Mediolani ligatum ad caudam unius equi*.

TRAINELLUM. Catholicon Armoricum: *Trainell, Gall. c'est Trainel a aider a chaucer, chaucepié, Lat. hic parcopollex, item hoc Trainelum*. Vide *Parcopollex*.

¶ TRAINUM. Statuta Pallavicina lib. 2. cap. 73. *Item pro quolibet plaustro ducente ad Trainum sol. 10*. Italis *Traino* dicitur quantum a duobus animalibus trahi potest.

TRAITA. Charta Guigonis Comitis Forensis an. 1253. pro Libertatibus Villarezii: *Remittimus hominibus antedictæ libertatis bannum, quod habebamus in dicta villa de vinis nostris vendendis in mense Augusti, excepta Trayta, quam ad manus nostras expresse retinemus*. Hinc forte nostris vectigal, *Traite foraine*, seu ea præstatio pro mercibus, quæ in Regnum inferuntur, vel ex eo efferuntur.

¶ TRALESIUM. Radulfus apud Murator. to. 6. col. 1179. *Milites, qui erant societate Tralesio*. Locus ut videtur, corruptus.

TRALIA. Vide *Trelia*.

¶ TRAMAIOLUS, Baculus collo canis appensus, ne per ea currat loca, quibus nocere posset. Statuta Placentiæ l. 5. f. 65. v. *Quilibet habitans in villis tenens canes teneatur eo tempore, quo sunt uvæ super vineis, tenere ipsis canibus ad collum unum Tramaiolum longitudinis unius brachii cum dimidio, ut impediantur canes intrare vineas .... possint tamen dicti Tramaioli amoveri a canibus tempore venationis*. Vox est ejusdem originis, cujus est sequens: sic nos *Tramail* vocamus non solum rete, sed etiam quod-vis pedicæ genus.

TRAMALLUM, TRAMELA, Species retis ad capiendos pisces, Gallis *Tremail*, Italis *Tramaglio*, sic dicta, quod tribus *maculis*, vel triplici *macularum* ordine, quas *Mailles* nostri dicunt, confecta sit. Catholicon Armoricum: *Tramaill, c'est une rets a pescher. Lat. hoc tragum, verriculum*. Tabularium Vindocinense ch. 240. *Quatuor tractus retis, quod vulgariter vocant Tramallum ad capiendos pisces*. Schedæ MSS. Corbeienses de Mensa Abbatis: *Et sciatur, quod talis debet esse Tramela, dont on prent cocez (pisciculos) quod de facili per foramina Tramelæ possint transire tres medii digiti de manu dextra*. V. *Tremacium*, & Menagii ac Ferrarii Origines Italicas.

☞ Hinc, ut videtur, emendandum est *Tremalium*, in Charta an. 1087. apud Baluz. Histor. Tutel. c. 428. *Clavos non mittent super molendinum ad capiendos lucios, nec Tremalium in ulla loco, nisi quinque diebus tantum per annum*. Et mox: *Mittent Tremalium & clavos, ubi visum fuerit eis*.

¶ TRAMARCUS. Hugonis Magni Diploma pro S. Juliani Monasterio Turon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 710. datum dicitur *in villa Fontanas, ubi residebat domnus Hugo venerabilis Comes & Tramarcus cum suis fidelibus*; hujus vero Diplomatis initio *Hugo*

Dux Francorum appellatur *necnon Demarcus*: unde colligere est *Tramarcum* & *Demarcum* unum & eumdem esse; est autem *Demarcus* juxta vim vocis *δημαρχος*, Princeps populi, quod de Duce vel Comite dici potest. Vide *Demarchus*.

¶ TRAMARICIA, *Quædam arbustula*, Johan. de Janua; *Une petite arbre comme ronce*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRAMASERICUM. Vide *Tramoserica*.

¶ TRAMELA, Species retis. Vide *Tramallum*.

¶ TRAMELLUM, pro *Trainellum*. V. *Passopollex*.

TRAMEN *de arboribus*, in Gloss. Saxon. veteri, spæc. In Cottoniano, *Framea*; ubi Somnerus: Neutrum intelligo. Fortasse *Termes*, quod Belg. *Speckmaede*. [Vide *Tremen*.]

¶ TRAMESAGIUM, Vide in *Tremesiam*.

¶ TRAMIS, *Extrema pars vestimenti*. Johanni de Janua; *Horletet de vestement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRAMISIA. Vide in *Tremissis*.

TRAMISIS, TRAMISIUM, &c. Vide *Tremesiam*.

¶ TRAMONTANA, vox Italica, nostris *Tramontane*, Aquilo, Boreas, sic dictus in mari Mediterraneo quod flet a partibus transmontanis, Romanorum habita ratione. Frequenter occurrit vox *Tramontana* in Archivo S. Victoris Massil. & apud Scriptores Italicos. Vide *Prodenses*.

¶ TRAMONTARE, verbum Ital. quod de astris occidentibus dicitur, ac præsertim de Sole. *Stella grossa de sero jam fuerat Tramontata*, in Chronico Parm. to. 9. Muratorii col. 765.

TRAMOSERICA, *Vestis, quæ stamina ex lino, tramam vero ex serico habet*. Papias & Ugutio [ex Isidoro l. 19. Orig. c. 22. Gloss. Lat. Gall. Sanger. *Tramosericus*, *boedès de soie*.] Gloss. Saxon. Ælfrici: *Tramaserioum*, seoleenab. Ubi seolcen, est sericus, bombycinus. Charta donationis, factæ Ecclesiæ Coroutianç, edita a Suaresio: *Masertem Tramosericum, rhodomelinum, aquilatum*. Ibidem: *Vela Tramoserioa prasino purpura*. Chartula plenariæ securitatis exarata Justiniano imperante, apud Brissonium lib. 6. Formul. *Camisia Tamoserica in cocco & prasino valente solidos tres semis*.

¶ 1. TRANA, Idem quod *Trama*, nisi sit ita legendum. Chartul. S. Petri de Domina fol. 26. *Monachi habebant apud Muram 12 den. & 2. sextar. avena & unum fasccem de fæno & alium de palea, & unam Tranam & unum caponem*. Vide *Trava*.

2. TRANA, Lydio, & Goldasto, *Evectio, tractoria*. At *Evectio trana* dicitur conjunctim, in Charta Caroli M. apud Will. Hedam in Rixfrido Episcopo Trajectensi: *Praterea prasenti pracepto decernimus ... ut non per ullos portus, neque civitates, ubicunque in nostro regno aut pagis, aut territoriis, teloneus exigatur, nec de navali vel carrali, neque de saumis, seu Trana evectione, vel rotaticum, vel pontaticum, ... requiratis vel exigatis, &c.* Quid sit *Trana* hoc loco, non facile est assequi. Papias MS. *Tranas quidam putant esse, quibus mare colligitur: Donatus vero vehicula esse sine rotis*. Donatus habet *Traba*, non *Trana*, ad 1. Georgic. unde conficitur perperam Papiam apud eumdem *Tranas* legisse. Recte tamen dixit, *tranas* esse locum, ubi mare colligitur; sunt enim *piscatoria*, seu *piscaria*, quæ ad ædium vestibula conficiebantur in mari, quas Leo Imp. Nov. 57. & 104. *ἐποχὰς*, vocat, quasi *aquarum maris remoras*, nos *Retenues d'eaux* dicimus, posteriores vero Græci *τραίας*, ut auctor est Michael Attaliata in Synopsi tit. 95. Hæ autem *ἐποχαὶ*, non tam fuere *retia in mare extensa confixis palis*, quod vult Cujacius l. 14. Observat. c. 1. quam maritimæ piscinæ, seu ex aqua maris exundantis in ipso littore confectæ. Proinde *tranæ evectio*, nihil aliud fuerit, quam quod pro piscium maris evectione pensitabatur: quod &

TRANATICUM dicitur in Charta Ludovici Pii. & Caroli C. ex Tabulario Flaviniacensi... *Nec salutaticum, nec laudaticum, nec Tranaticum, nec de hoc, quod homines ad eorum dorsa portant, exigere aut exactare præsumat*. Adde Appendicem ad Capitularia Baluzii n. 67. [& 26. in quo posteriori privilegio male legitur *Tranctionm*, pro *Tranaticum*: quod rursum legitur in Hist. Lotharing. to. 1. c. 555.]

☞ Evectionem, quæ fit traha interpretatur Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18. ex alio ejusdem Caroli M. Privilegio apud Aimoinum l. 5. c. 1. *Teloneus exigatur nec de navale, nec de carale, neque de saumis, neque de Trana evectione, nec rotatico, nec pontatico*. Legit Baronius to. 9. Annal. ad an. 779. ubi idem Privilegium habet: *Nec de navali, nec de carrali, neque de saumis, sive de Trana evectione vel rotaticum, vel pontaticum*. In quibus verbis multiplicem distinguit evectionem laudatus Vossius, aliam quæ navi fit, aliam quæ curru, aliam quæ traha, vehiculo genere sic dicto, quod non volvatur rotis, sed trahatur: quod postremum evectionis genus *tranam* dici putat, quæ iccirco evectioni navali & carrali opponatur.

¶ TRANATARE, Tranare. *Tranatare navicula*, in Elmhamo in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 82.

¶ TRANATICUM. Vide in *Trana* 2.

TRANATORIUM, ab eodem fonte, quo *Trana* 2. Florentius Wigorniensis ann. 465. *Hengiseus & Æsea cum Britonibus prope Wipedes fleote, id est Wippedi Tranatorium pugnaverunt*. Anglo-Saxonibus fleac, *æstuarium, gurges, amnis*.

¶ TRANCHEIA, TRANCHIA, Fossa, Gallice *Trenchée*, Ital. *Trincea*. Histor. Beccensis MS. pag. 361. *Statuit ne cogantur ire ad operationem castellanorum, sive pontium, vel fossatorum reparandorum vel Tranchearum*. Transactio an. 1295. ex Archivo Castellionis Paludis in Bressia: *Castrum de Castellione cum fossatis contiguis & Tranchia sive fissura. A cimeterio usque ad Tranchiam Domus-Dei de Mosiaco*, in Charta an. 1209. apud Thomasserium in Biturig. p. 714. Rursum occurrit in Epistola an. 1212. tom. 1. Anecd. Marten. col. 821. Vide infra *Trenchea*.

¶ TRANCUS, pro *Truncus*, ni fallor. Vide locum in *Eschalmamentus*.

TRANEX, vel TRANIX. Edictum Rotharis Regis tit. 101. §. 61. & Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 7. *Si quis Tranicem de vite aliena inciderit, componat medium sol.* Ita tres editiones. Quidam codices MSS. habent *Travices*, & in lemmate, *de radice vitis*. Sed legendum puto *de traduce vitis*, ut in ipsa lege *traducem*, id est vitis surculum, quem ita appellant Varro l. 1. de Re rustica, Columella l. 4. c. 29. l. 5. c. 6. & alii. Nisi titulus *de radice vitis*, sit vice Glossematis. Itali *Tralcio* [palmitem] dicunt.

☞ Palmitem aut flagellum interpretantur Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18. & Martinius in Lexico, sic dictum a Saxonico, vel Germanico *Trancke*: quod idem significat. Hinc pro *Tranicem* puto legendum *Trancem*, ut habet unus MS. Estens. alter præfert *Trance*, ut annotat Muratorius to. 1. part. 2. p. 40.

¶ TRANICTICUM. Vide *Tranaticum* in *Trana* 2.

¶ TRANQUILLACIO, pro Tranquillitas, in Chronico Joh. Whethamstedii p. 355.

TRANQUILLITAS, Titulus honorarius Imperatorum, apud Vegetium lib. 2. in Prologo & alios. In Diurno Romano c. 2. tit. 4. *Tranquillissimi ac Christianissimi Domini nostri*. Vide *Serenitas*.

TRA-

TRANSACTARE, Transferre, possessionem aut rem in alium transferre, in Statutis Venetis ann. 1242. lib.3.c.39. & consulto 16.

TRANSACTUM. Lex Longobard.lib 1.tit.25. §. 59 *Si cujuscunque servus aut aldius, ancilla aut aldia in furto comprehensi fuerint, & dominus eorum neglexerit eos liberare, & usque ad dies 30. eos dimiserit, fiat frangi, & habeat eos in* Transactum, *cui furtum fecerint, & componat postea ipsum furtum sicut Lex & Edictum continet.* Hoc est, sibi habeat ipsos servos quasi per modum *transactionis*, seu pacti.

¶ TRANSAGIUM, in Litteris ann. 1269. inter Ordinat. Reg.Franc.to.5. p. 388. Mendum esse videtur pro *Causagium*, quod præferunt aliæ Litteræ eadem de re an.1371.ibid.p. 400.

TRANSALPINARE, Trans *Alpes* proficisci, Romam vel in Italiam contendere. Johan. de Janua: *Transalpinare, ultra Alpes ire.* Robertus Monachus lib.2. Hist.Hierosf. *Sed natale solum transeuntes diverso tempore & itinere Transalpinaverunt.* Utuntur Gregorius VII.PP. l.2.Epist. 9. Hildebertus Cenoman. Epist. 9.ex iis, quæ editæ sunt to.13. Spicileg.Acher.S.Bernardus Epist.164.244 245.Petrus Blesens Epist.59.Otto de S.Blasio c.16.24.28. Nangius in Chron.an.1156.Richardus de S.Germano in Chron. an. 1236. Rogerus Hovedenus p. 528. Matthæus Westmonaster. ann.1133.1217. Matthæus Paris ann.1257. Godefridus Monachus S. Pantaleon.an.1166. &c.

¶ TRANSARTAT, Vexilli genus. Gesta Guidonis Episc.Cenoman.to. 3.Analect. Mabill. p. 335. *Willus de Buris, qui jam dudum causa peregrinationis Jerosolymam profectus fuerat... obtulit B. Juliano Dominicæ crucis reliquias, cum pretioso pallio & vexillo, quod Transartat dicitur, in cujus hasta laminæ ductiles erant,* VIII. *marcas argenti continentes.*

¶ TRANSCAMBATA, Saltus, insultatio, Gall. *Gambade*, ab Occitano *Cambata*, Spatium inter pedes divaricatos interjectum, Gall. *Enjambée*. Sentent. Inquisit. Tolos. apud Limborch. pag. 170 *Affirmans quod ex quo ipse Rex Carcassonensibus & Albiensibus super factis inquisitorum deficiebat in justitia, ipsi poterant licite alium Dominum sibi assumere; & ex quo Rex ipse unam eis fecerat Transcambatam (quia scilicet non providerat eis circa dicta negotia, ut volebant) aliam sibi per eos fieri justum erat.*

¶ TRANSCAPITATUS, Actus præceps in caput. Acta S.Torpetis, to.4.Maii pag.7. *Quadrigam in fluvio mergi fecit, & Transcapitatus est auriga & nusquam comparuit.*

TRANSCAPOLARE, TRANSCAPULARE, Troncare, &c. Vide in *Capulare & Cervella*.

TRANSCENDERE, Præceptum transgredi Conventus apud Andelaum, Gregor. Turoneol.l. 9.c. 20. *Si qua pars præsentia statuta sub quacunque calliditate tempore quocunque Transcenderit.* [Vitæ Patrum Emerit.tom.2. Concil. Hispan. pag. 646. c. 2. *Ite & implete præceptum Domini: quod semel datum est, nequaquam Transcendi potest.* Etiam legitur in Cod. Theod lib. 6.tit. 4. leg. 22.

¶ TRANSCHEIA, Idem quod *Trencheia*, Fossa, Gall. *Trenchée*. *De operationibus castellorum, & pontium, & vivariorum, & fossatorum, & Transchetarum*, in Litteris Henrici Regis Angl.an 1285. e Chartophylacio Regin.

¶ TRANSCOPIARE, Exscribere, Transcribere, Gall. *Copier*, *Transcrire*. Chronic. Whethamstedii p. 406. *Abbas Transcopiari eas (litteras) fecerat, & post Transcopiationem inseri ulterius in Registra.* Rursum occurrit apud Ludewig.to.8.Reliq MSS. p 28.

TRANSCORNATI. Chronicon Novalicense l. 3. c.14.de quodam *joculatore*, qui dux viæ fuerat Carolo M.pergenti in Italiam contra Langobardos: *Hunc accedens jam dictus joculator ad Regem petiit, ut sibi promissum daretur. quod ante illi pollicitus fuerat. Tunc ait illi Rex: Postula quod vis. Cui ille: Ego ascendam in unum ex his montium, & tubam fortiter personabo cornéam, & quantum longe audiri potuerit, dabis mihi in merito & munere cum viris & fœminis. Et Rex: Fiat tibi juxta verba tua. Qui protinus adorans Regem abiit. Ascendensque in unum monticulo, fecit, sicut dixerat. Descendensque ibat per vicalos & arvum, interrogans quos inveniebat: Audisti, inquit, sonitum tubæ? Cui si dixisset: Etiam audivi, dabat illi mox colaphum dicens: Te inquit, es meus servus. Ita ergo dedit illi Carolus quantum sonitum tubæ audiri potuit, atque ita, dum vixit, tenuit, suique filii post eum, qui ejus in præsentem diem servi ipsi Transcornati vocantur.*

¶ TRANSCORPORATIO, Animæ in aliud atque aliud corpus migratio, Gr. μετενσωμάτωσις & μετεμψύχωσις, apud veterem Interpretem Origenis in Matth. tractatu 27.

¶ TRANSCORPORATUS, Qui de uno corpore migrat in aliud, veteri Interpreti S. Irenæi lib.1.cap. 25. ult. edit.

¶ TRANSCRIPTI MILITES *vocantur, cum de alia in aliam regionem transeunt, & inde Transcripti, quod nomina dant ut transcribantur.* Isid. lib.9.c.3.

¶ TRANSCRIPTUM, Exemplum, Gall. *Copie. Vidimus* ou *Transcript*, in Litteris Caroli V.Reg. Franc. an 1371.to. 5 Ordinat. p. 403. Inventar. Chartar. Reg. an.1482. fol. 281. v. *Rotulus in pergameno super quem scriptum est verbis Gallicis, Ce sont les Transcriptz des Lettres que les Grecs envoyarent a Monseigneur & a Madame. Et in dicto rotulo sunt inclusæ duæ litteræ missivæ in papiro & idiomate Græco scriptæ.* Tanctis, eadem notione in Chartul Campan f. 291. col 2.ex inscriptione Chartæ an 1242. *C'est li Tancris de la Charere de la Commune de Provins.* Charta ann 1260. ibid. fol 390. col. 1. *Quant cele taille fera faite, ele fera gitée, & somme faite par devant les hommes devant dez & par devant nos Sergens, & en porteront li homme devant dis le Tancris de la taille, & la somme de tout & de chacune vile.*

¶ TRANSCURSUS, Præteritus, neglectus. Codex Theod. l.12 tit. 1. leg. 182. *Nemo posthac munerum ordine Transcurso ad altioris cujusque honores audeat pervenire.*

¶ TRANSDUCTA MULIER. Vide *Traducta*.

TRANSENDA, Via, platea, qua transitur: sed proprie via strictior, *Passage*, unde Italis *Transandare*, transcurrere, prætergredi. Anastasius in Stephano IV.PP.p. 94 *Eumque projicientes in terra juxta Transendam campi Lateranensis, ejus effoderunt oculos.* Charta Lendolphi & Atenolphi Ducum Longobard. *Secus Transendam, que pergit ad portam Rafini.* Alia Pandolfi & Landolphi Ducum Longob. in Chronico Beneventano S.Sophiæ: *Concedimus in nominato monasterio S.Sophiæ ipsam Transendam, quæ vadit retro ipsam Ecclesiam, & quæ se parietibus ejusdem Ecclesiæ conjuncta est.* Alia eorumdem Ducum ibid. *Juxta plateam majorem illam publicam quæ ascendit de porta Summa, & juxta Transendam publicam, quæ olim pergere videbatur erga ipsum prædictum monasterium, &c.* Diploma Roberti Regis Neapol. an. 1311. apud Wadding. *Item domus seu apotheca... sita in civitate Neapolis in platea portus, inter anditus seu Transendam communem, & sunt conjuncta cum prædicto anditu seu Transenda communi, sicuti paries ostendit.* Adde Sanctuarium Capuanum p.643. Vide *Andare*.

TRANSENNA, Cancellus, κιγκλὶς, in Onomastico Lat. Gr. Anastasius in Sixto III. PP. *Item fecit Sixtus Episcopus Confessionem B. Laurentii Martyris cum columnis porphyreticis, & ornavit Transennam & altare, & Confessionem S. Martyris Laurentii de argento purissimo.* [Eamdem adde in Stephano IV.]

Transenna, Fenestra Gl. Gr. Lat. παραπέτασμα, Transenna. Quomodo scilicet est gypsum, vel vitrum pellucidum, per quod lumen intus admittitur. Glossæ Lat. Gr. θυρωνάξ, πάγγαγν, μεσεαριστημίσεν. Legendum παραλλάγην. Paulinus Epist. 12. ad Severum: *Latissime vero constet in tota simul hac basilica, in basilica memorati Confessoris aperitur trinis arcubus paribus perlucente Transenna, per quam vicissim sibi tecta ac spatia basilica atriasque junguntur.*

¶ TRANSEUNTER, Obiter, in Libro de Singularitate Clericorum S. Cypriano perperam attributo, & apud Ammianum lib. 28 c. 4.

¶ TRANSFEGARE, f. Transfretare. Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Murator. to. 16. c. 991. *Licitum sit ipsis partibus ... libere & impune Transfegare, ire, stare, & redire, mercari, &c.*

¶ TRANSFERISCERE, Transferre, tradere. *Trado, confero, largior, & irrevocabiliter offero atque Transferisco*, in veteri Charta apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ col. 528. edit. 1717.

¶ TRANFERSIO, Translatio, transcriptio, cessio. Charta an 1072. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 192 *Per hanc cartulam judicati & offersionis & perpetualis Transfersionis proprietario nomine donamus, tradicomus & offerimus & tradimus, &c.*

TRANSFIGURARE FACIEM, in Lege Longob. l. 1. tit 15. § 5. *Walapauz est, dum quis alienum furtivum vestimentum induit, aut si caput latrocinandi animo, aut faciem Transfiguraverit.* Gall. *Se defigurer le visage.*

¶ Transfiguratus in Vestimentis, Aliena veste indutus. nostris *Deguisé*, apud Rolandinum Patav. in Chronico l. 7. c. 1. ubi etiam habetur *Transfiguratio*, pro consuetæ vestis mutatio.

¶ TRANSFIRMARE, Transcribere, tradere. Charta an. 32. Caroli Regis ex Archivo S. Bertini: *Ad integrum tibi per venditionis titulum accepto pretio Ecclesiæ vestra a die præsenti Transfirmo.*

TRANSFLUVIARE, Fluvium pertransire. Commodianus Instr. 50.

Transfluviat bestis, in sub latebra conde.

TRANSFOSSORIUM. Papias: *Veru, i. Transfossorium, quo carnes assantur.*

TRANSFRANCIARE, Ex Anglia per Franciam transire Romam. Matth. Paris ann. 1257. *Pro negotiis Regis transalpinantes & Transfranciantes.*

¶ TRANSFUNCTORIUS, Levis, inutilis, haud satis accuratus & sedulus. *Transfunctoria expugnatio*, sum, apud eumdem l. 1. ad v. Marc. c. 27.

¶ TRANSGLADIATUS, Gladio transfixus, in Vita S. Elisabethæ Schonaug. tom 3. Junii p. 621.

¶ TRANSGREDERE, pro Transgredi. *Si quis hoc Transgredere præsumpserit*, in Capitulari 1. anno c. 30. *Transgredere præceptum*, ibid. c. 34.

¶ TRANSGRESSIBILES Costumæ, Præstationis species. Charta ann. 1187. ex Archivo Majoris monasterii: *Reclamabant a monachis pernas vaccarum, lumbos porcorum, botellagium, costumas Transgressibiles, decem solidos annuatim.* Vide *Consuetudo* 4.

TRANSGRESSIO Super Casu, JC. Anglis & Cowello lib. 4. Institut. tit. 3. § 3. est, cum quis alterius statum vel conditionem suo delicto deteriorem facit.

¶ Transgressiones de Viridi *in Forestis*, Damnum silvis viridibus & frondosis illatum, apud Rymer. to. 5. p. 692.

1. TRANSGULARE. Ugutio & Joannes de Janua: *Transgulare, ultra gulam deorsum immittere, scilicet, transglutire.* Gloss. Lat. Gall. *Transgulare, Transgloutir outre, devourer.* Goffridus Vindocinensis l. 4. Epist. 22. *Habuerunt itaque escas; sed in escis illis retia, quibus capti, & hamum quo sunt Transgulati, invenerunt.* Alia forte notione vocem hanc videtur usurpare Gilbertus Porretanus Episc. Pictav. in proœmio ad Commentar. in Boetii librum de S. Trinitate: *Et ne vel timiditatis angustia nos ad silentium penitus Transgulare, vel temeritatis audacia ad garriendum laxare patetur, &c.* [Id est, cogere.]

¶ 2. TRANSGULARE, pro Strangulare, vitiosa, ut videtur, pronuntiatione. Chronic. Andegav. apud Marten. to. 3. Anecd. c. 1379. *Johanne Papa* (X.) *Transgulato, alter Johannes succedit mensibus* III. Charta an. 1413. ex Chartul. 23. Corb. *Super hoc quod in anno prædicto fuit quidam vir vita honestæ & conversationis (qui) instinctu diabolico in domo sua propria ... se Transgulasset, &c.* Metaphorice pro Exstinguere, Gall. *Etouffer*, in Charta an. 1168. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 109. *Damnosam inter utramque domum controversiam ... fractus pacis latus exurgens Transgulavit* Hinc.

Transgulatio, pro Strangulatio. Papias. *Suspensio, Transgulatio, laqueus.*

¶ Transgulatus Pannus, Variis coloribus distinctus. *Panni de serico Transgulatis seu reatis a modo non utantur*, in Statutis Ecclesiæ Anic. an. 1567. to. 2. Anecd. Marten. c. 483. Sed legendum videtur *Stragulatus*. Vide *Stragulum*.

¶ TRANSIBILIS Mesura, Mediocris mensura, quæ neque minor sit, neque major, in Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 163. Gall. *Mesure passable.*

¶ TRANSIGERE, Transire. *Longo itinere confecto, multis montibus Transactis*, to. 2. SS. Martii p. 48.

TRANSIGIA. Libertates Villæ de Moneto anno 1269. apud Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricensib. c. 65. *Nullus de franchisia faciat mihi biennium aut corvatam extra Moneto, nisi tan ammodo Transigias .... usque ad domum leprosorum, quas habeat facere, &c.* [Vide *Transvectura*.]

¶ TRANSILIRE Sacros Ordines, *Per saltum*, ut aiunt, sacris Ordinibus initiari, i. e. suscipere superiorem omisso inferiori, v. g. Presbyteratum non suscepto Diaconatu. Concil. Belvac. an. 1114. to. 2. Spicil. Acher. p. 595. hæc statuit post Gregorium VII. PP. *Qui sacros Ordines Transiliunt, suspendantur ab officio, & si meruerit vita eorum indulgentiam consequantur, & intersint ordinibus, quos amiserunt.*

¶ 1. TRANSIRE, Tolerare, dissimulare. Epistola Friderici II. Imp. to 2. Spicil. Acher. p. 575. *Ita nos graviter provocavit, ut Transire non possimus ulterius incorrectos suæ levitatis excessus. Injuriam tantam Transire*. in Codice Theod. lib. 8. tit. 10. leg. 2.

¶ 2. TRANSIRE, Traducere. Charta an. 1468. apud Lobinell to. 2. Hist. Britan. c. 1299. *Liberabit naves .. ad Transeundum & transfretandum dictos 1500. sagittarios.* Acta S. Benedicti Avenion to. 2. Aprilis pag. 257. *Benedictus iterum rogavit, ut amore Dei & B. Mariæ Transiret illum ultra.*

¶ 3. TRANSIRE Actum, Practicis nostris, *Passer acte*, Chartam seu testimonium rei gestæ conscribere. Synodus Trecor. an. 1372. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. c. 1608. *Notarii curiarum nostrarum jurent fideliter acta coram eis facta Transire.*

¶ Transire Accorda, Literas dicitur Parlamentum, cum illa publica auctoritate confirmat: qua notione vox *Passer* non semel occurrit in vett. Edictis

ctis Regum nostrorum; hodie *Homologuer*. Litteræ an. 1358. to. 4. Ordinat. Reg Fr. p. 725. *Necnon litteras & accorda quascumque per prædictum Parlamentum alias fieri & Transiri solitas ac solita, fieri faciatis & etiam Transeatis.*

¶ 4 TRANSIRE, Peragere. Ordo Concilii celebrandi, to. 1. Concil. Hispan. p. 230. *Nec aliud aliquid ante Transibitur, quam ista omnia explicentur.*

¶ 5. TRANSIRE. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. p. xxvia. *Cum autem nos iter facere alicubi continget, debebit aquam, ornamenta, paramentave, & argentea vasa portare, cum quibus Transire possimus, ad usum nostrum.* Hoc est, quæ nobis satis sint, aut quibus simus contenti, cum iter agimus.

6. TRANSIRE, Defungi, obire. *Transitus*, obitus, mors. Voces Christianis Scriptoribus usitatiores. Beleius cap. 4. & ex eo Durandus lib. 7. Ration. c 1. n. 18. *Transitus dicitur festum de morte Sanctorum, quoniam animæ illorum a corporibus exeuntes, per ignota sibi & diversa loca transeunt, ut per cælum aereum & ethereum, & crystallinum, ut tandem perveniant ad Empyreum.* Vita MS. S. Mauri Abb.

Non mors dicenda, sed vero nomine vita
Est, abit ut justus, cujus sit Transitus artus.

Vetus inscriptio Viennæ: TRANSIT SUB DIE ... OABIS FAUSTO VIRO. C.... COAS. PROSTERNUNTUR MILITE COELI. Commodianus Instr. 42.

Transire jubentur ad Dominum partibus dextris.

Gregorius Turon. lib. 5. Hist. c. 8. *Eodem anno & B. Germanus Parisiorum Episcopus Transiit.* Florentius Wigorn. ann. 862. *Sanctus Transivit Swithunus, & astra petivit.* *Vitam transire*, pro *transigere*, quomodo dicimus, *Passer la vie*, in Epist. Silonis Regis Hisp. ad Cixilanem.

TRANSITUS. Mors. Vetus inscriptio Christiana in S. Crucis Monasterio Burdegalensi: *Hic requiescet bone recordationis famulus XPI. Mummolenus, qui vixit annus CC septuagenta, apud quem nullus fuit dolus malus, qui fuit sene ira jocondus, hoc est, accepit transitum sub die VI. Idus Augustas, ubi fecit Augustus dies septem anno V. Regnum Domini nost. Chlodovei Reg.* Testamentum Hadoindi Episc. Cenoman. apud Brisson. l. 7. Formul. *Ut hanc (villam) ministri ejusdem post meum Transitum teneant, possideant, &c.* Gregorius Turon. de Vitis Patr. c. 10. *Die Dominica Transitum accipio, &c.* *Transitus S. Martini*, apud eumdem Gregorium non semel, Chrodegangum in Regula Canonicor Metensium c. 20. &c. Adde Senatorem l. 8. Epist. 8. Leg. Burgund. tit. 42. §. 1. tit. 53. Capit. Walterii Aurelian. Episc. c. 18. Form. 37. ex Baluz. &c.

TRANSITORIUM, TRANSITURA, TRANSITUS, Quod præstatur a transeuntibus per terras alicujus domini, Gall. *Droit de passage*. *Transitorium tributum*, in lege Longob. lib. 1. tit. 14 §. 16. *Transitoria consuetudines*, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 8. Charta Philippi I. Reg. Franc. pro Abbat. Becci in an. vol. [Bulla Innocentii II. PP. ann. 1135. ex Archivo Resbacensi: *Insulis quoque & molendinis, necnon & piscatoriis cum pontibus etiam cunctisque aqua Transitoriis.*] Chart. Regum Angl. in Camera Comput. Paris. pag. 17. *Quæ sive teloneum, sive Transitus nominatur, sive alio nomine dicitur, quod solet exigi pro consuetudine fisci a vendentibus, vel ementibus, vel Transeuntibus.* [Diploma Lotharii II. Imp. ann. 1137. tom. 2. Ampliss. Collect. Marten. col. 99. *Nullum teloneum, nullum pontaticum, nullum Transitum vel exitum, nullum denique publicum terra aquove vectigal, aut pensionem monachi ... in nullo regni nostri loco persolvant.* Donatio an. 20. Ludovicis Regis: *Donavi Ecclesiæ Cluniacensi ... omnes consuetudines, omnem quoque subter currentem cum Transitorium.*]

TRANSITURA, in Capit. Caroli M. l. 4 c 59. *Ut nullus ad Palatium, vel in hostem pergens, vel de Palatio, vel de hoste rediens, tributum quod Transituras vocant, solvere cogatur.* Lex Longob. habet hoc loco *Transitorium*. *Trastura*, eadem notione in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 4. pag. 787. 789 795. Capitulare 5. Lud Pii ann. 819. c. 16. *Trasturas* etiam habet, ubi Codd. alii *straturas*, *tricturas*, *tristuras*, uti monet Balazius Rhenanus l. 2. Rerum German. p. 93. videtur legisse *straturas*. *Tresturas* vero habet Charta Caroli C. an. 18 Ind. 2. in Tabul. Dervensi: *Silvas etiam quas ex omni parte in circuitu monasterii concessimus, & mercatum in prædicta villa Glonna, & Tresturas ad salem emendum, quas de pontanica S. Petro & B. Berchario in usus Monachorum tradidimus.*

1. TRANSITUS, dicitur de Præfectis aut Judicibus Provinciarum, qui in regiones vel urbes aut vicos sui districtus *discurrunt*, juris dicendi, vel de criminibus inquirendi gratia, in leg. 4 Cod. Th de Off. Rector. prov. & l. 6. Nequis in Palatio, &c.

¶ 2. TRANSITUS (cum scilicet Missale refertur a cornu Evangelii ad cornu Epistolæ) Communio dicitur: *Nazareus vocabitur.* Ita in Actis SS. Junii to 4. p. 699. ubi de festis S. Joh Baptistæ. Vide alias notione in *Transire* 6. & *Transitorium*.

TRANSITUS VIÆ PUBLICÆ. Hugo Flaviniac. in Chron. p. 132. *Correptionem omnium mensurarum, exceptis alodiis, quæ homines tenent ad placitum generale respicientes, & publica viæ Transitum.* Id est justitiam criminum, quæ in itineribus publicis committuntur: *La Justice des grans chemins.*

¶ TRANSLA, f. Tela crassior, vulgo *Treillis*. Statutum Gellonense an. circiter 1150. apud Stephanotium to. 8. Fragm. MSS p. 175. *Debet ... habere pro lecto suo palassam novam & duas flessiatas & duo linteamina, unam culcitram novam de Translis, cum plum.ª & unam pulvinare.* Vide *Transletum*.

1. TRANSLATARE, Transferre, in aliam linguam vertere. Anastasius in Hadriano PP. *Quam Synodum ... in Latinam linguam Translatari jussit.*

2. TRANSLATARE, Alio transferre. Anastasius in S. Hadriano PP. p. 115. *Translatavit atque introduxit in eam corpora sanctorum Martyrum, &c.* [Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. c. 1080. *Plurimi Imperatores Translataverunt sedem suam a Roma in Mediolano. Translatavit se dicta Domina usque in Swaneton & ibi obiit*, apud Kennettum in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosd. Adde Flodoardum l. 2 Hist. Rem. c. 17.]

¶ 3. TRANSLATARE, Exscribere, Gall. *Copier*. Charta an. 1142. inter Instr. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. c. 322. *Hanc chartam Translatavit Bernardus de Cancionolo publicus notarius de Biterri ex originali.* Testam. ann 1154. in Probat. novæ Hist. Occit. tom. 2. col 549. *Subdictam litteraturam & rationem de altera charta Translatavit in istam.* Chartul. Brivat. laudatum a Baluzio to. 2. Hist. Arvern. p. 272. *Nomen cujus non potuit Translatari, quia cartula disrupta erat.*

¶ 4. TRANSLATARE, Transcribere, rem ab aliquo possessam in alium transferre. Statuta Vercell. f. 92. *Non possint in posterum per commune Vercellarum alienari, obligari, Translatari, vendi, &c.* Charta an. 1035. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ego pro hoc non me Translatabo, neque vetabo, &c.*

1. TRANSLATIO, in legibus 15. & 40. Cod. Th. de Episcop. Eccles. & Cleric. pro angariarum, parangariarum vel navicularia etiam translationis onere, sumitur, cum scilicet res fiscales transvehendæ erant, vel annona militaris. Vide Jacob. Gothofredum add. leg. 40.

2. TRA-

2. TRANSLATIO, Idem quod *Transitus*, seu teloneum, quod pro *transferendis* & transportandis mercibus exsolvitur. Appendix Codicis Theod. Constit. 11. *Nulla pontium restauratio, nulla Translationum sollicitudo gignatur*.

TRANSLATIO CAUSÆ. Gallis Practicis, *Evocation*: cum ab inferiori curia ad superiorem evocatur. Vide Reg. Majest. l. 2. c. 16. § 24. l. 3. cap. 20. & 21. & Quoniam attachiamenta c. 14. §. 3.

TRANSLATIONES EPISCOPORUM, de Ecclesia scilicet in aliam Ecclesiam, interdicuntur in Canonibus Apost. c. 14. in Concil. Sardic. can 1. 2. & alibi non semel, nisi id aliarum Ecclesiarum necessitas exigat, ut est in [supposititia] Antheri PP. Epist. Decret. &, ut aiebat Gregorius VII. PP. apud Conradum Uspergensem, translationes Episcoporum duobus modis fieri possunt, necessitate vel utilitate. Sed de translatione & mutatione Episcopor. præclare egit omnino Bernaldus Presbyter Constantiensis l. de reconciliatione lapsorum p. 277. & seqq. Gregorius IX. in Decretal. l. 1. tit. 7. Francisc Bivarus ad Pseudochronicon Maximi p. 616. & seqq. Thomassinus de Disciplina Eccles. part. 1. l. 2. c. 24. 25. part. 2. l. 2. c. 44. & alii plerique.

TRANSLATITIE, pro *Defunctorie*, Jurisconsultis.

¶ TRANSLATOR, Interpres, qui vertit in aliam linguam. Epistola Concilii Hisp. 107. *Quamvis multi codices pro Translatorum simplicem intelligentiam in hoc loco pro* proprio filio, suo filio *conscriptum habeant, Græcitas tamen, qua lingua Apostolus est locutus, proprium nunc magis quam suum nuncupavit*.

¶ TRANSLATUM, Exemplum ex alio descriptum, Gall. *Copie*. Statuta Arelatens. MSS. artic. 7. *Transcripta sive Translata testamentorum ... eamdem* (vim) *habeant, ac si essent instrumenta originalia*.

¶ TRANSLEGARE, Delegare. Litteræ Bohemorum ad Concil. Basilensa an. 1432. to. 8. Ampl. Col. Mart. col. 178. *Spectabiles viros .. de intentione nostra & voto plenius eruditos, V. P. duximus Translegandos*.

¶ TRANSLETUM, Culcita, ni fallor, e tela crassiori, quam *Treillis* vocant. Inventarium an. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. 1. *matelacium*, 1. *culcitram*, 1. *flassatam*, 1. *pulvinarium*, &c. Vide *Transla* & *Traslicium*.

TRANSLUCIDUM, Διαφανής, διαυγής. In Glossis Lat. Græc nos dicimus *Translusant*.

TRANSMARINARE, Trans mare proficisci, proprie iter Hierosolymitanum aggredi, in Chronico Montis Sereni an. 1131. *Peregrinatio transmarina*, ibidem an. 1146. & 1175. [Adde Testam. Ottonis IV. Imp. an. 1218. apud Tolnerum in Probat. Hist. Palat. pag. 63. Chronicon Cornelii Zantfliet ad an. 1454. to. 5. Ampliss. Collect. Marten. col. 483.]

¶ TRANSMENTATIO, Mutatio mentis, μετάνοια, Reditus ad sanam mentem, pœnitentia. Goclenius in Lexico Phil.

TRANSMIGRARE, Transferre rem aliquam in alium, in Legibus Rotharis Regis Longobard. tit. 61. §. 3. Vetus Charta Longobard. apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 390. *Non in vendendum vel donandum, neque per nullum ingenium in nullius potestatem ad proprietatem dandum, aut Transmigrandum*, &c.

TRANSMISSUS, Intermedius, Italis *Tramesso*. *Aliquid per cogadiam vel Transmissum alteri dandum recipere*, in Statutis Venetor. an. 1242. l. 1. c. 4. 48. lib 6. c. 13. [*Tramis* missum vocat le Roman *d'Athis* MS.

Messagiers fu a lui Tramis
De meilleur de tous ses amis.]

TRANSNAVARE, Navi trajicere. Thwroczius 2. part Hist. Hung. c. 15. *Brachio maris, quod strictum Sibiliæ dicitur, Transnavato*. Et in Uladislao Reg c. 42. *Circa castrum Orsowe Danubio Transnavato, basilem in terram se ingesserunt*.

TRANSNOCTARE, Noctem transigere, vel rem ultra noctem unam detinere. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 4. *Qui pignorat alium, & Transnoctet, vel remaneat ipsa pignora apud eum super fidantiam de directo, est calonia pignorantis 60. sol.* Fol. 9. *Transnoctare pignus*.

¶ TRANSOLVERE. Vide infra *Transsolvere*.

¶ TRANSPARERE, *Pellucere*. *Transparentia, Pellucida*, in Gemma. Pelluciditas, nostris, *Transparence*.

TRANSPASSARE, Ultra progredi, Gal. *Trepasser*. Thwroczius part. 1. c. 24. *Abinde Rheno Transpassato, Lotharingensem Ducatum igne & gladio vastaverunt*. [*Canis jugum Transpassans*, in *Canis*, c. 160. V. ibi.]

¶ TRANSPLENDIFER, Perlucidus, Gall. *Transparent*, in Vita B. Lidwinæ to. 2. Aprilis p. 345.

1. TRANSPONERE, *Servum transponere*, Avertere, Gall. *Detourner*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 14. 15. 16. 17.

2. TRANSPONERE, pro *Transcribere*. Gellius lib. 6. cap. 9. *Locum istum totum huc ex Pisonis annali Transposuimus*.

TRANSPORTANEORUM PASSIO, Lepra, *Elephantia*, Celso l. 3 c. 35. Ἐλεφαντίασις, Græcis sic dicta, quod cutem reddat Elephanti corio similem. Senator de Elephante l. 10. Epist. 30. *Cutis hujus ulcerosis vallibus exaratur, a qua Transportaneorum passio nomen accepit*. Sic autem appellatur a Senatore, quod *cum hæc passio*, ut ait Cælius Aurelianus Siccensis lib. 4. χρονίων, cap. 1. *corruptione quadam, vel laxatione extremæ cutis in corporibus generetur*, humor ab interioribus, seu, ut idem scribit, *altioribus*, ad superficiem transmittitur, seu *transportatur*.

¶ TRANSPORTARE, Cedere, transcribere, transferre, Practicis nostris *Transporter*, in Litteris an. 1369. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 325. Pactio nuptialis inter Carolum VIII. Regem Fr. & Annam Britan an. 1491. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1541. *Domina Anna ... domino nostro Regi donavit, cessit, quittavit & dimisit, præsentisque instrumenti serie donat, cedit, quittat, dimittit & Transportat* (Ducatum Britanniæ.) Adde Statuta Collegii Cenoman. ann. 1526. apud eumd. Lobinell. tom 3. Hist. Paris. pag. 587. col. 2. Hinc.

¶ TRANSPORTUS, Cessio, transcriptio, Gall. *Transport*. Charta Ecclesiæ Ædouensis, qua Præpositura ejusd. Eccl annectitur mensæ Episcopali: *Rogantes dictum nostrum Capitulum prædictum Transportum, annexam & appropriationem ratificari ... promittens per fidem nostram contra præsens Transportum seu aliquod præmissorum non venire*. Charta an. 1377. e Bibl. Regia: *Mirabatur quomodo dictus Dux cessionem & Transportum receperat*. Rursum occurrit in Litteris Johan. Franc. Regia an. 1360. to. 3 Ordinat. Reg. p. 453. Arresto Parlamenti an. 1394 apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 79. col. 2. Regesto an. 1450. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 388. apud Rymer. to. 9. p. 763. col. 2. Marten. to. 1. Anecd. c. 1518. & passim in Chartis recentioribus.

¶ TRANSPOSITIO SUBITANEA, Mors, obitus. Marculfus lib. 2. form. 2. *Quatenus fragilitatem naturæ, quod omnes generaliter patiuntur, priusquam subitanea Transpositio eveniat*, &c. Adde form. 4. & inter Sirmondicas form. 36.

¶ TRANSPOSITUM. Litteræ an. 1359. to 4. Ordinat Reg. Franc. p. 198. *Per paragium, partagium, scambium, terrarum assietam ver* (vel) *Transpositum*, &c. Editori Cl. legendum videtur *Transportum*. Vide *Transportus*.

TRANSPUNGERE, Perforare, ita ut sanguis exeat. Lex Aleman. tit. 64. §. 3. *Si autem collus Transpunctus fuerit*. Tit. 65. §. 3. *Si quis alicui brachium super cubitum Transpunxerit, &c.* §. 5. *Si manum Transpunxerit, ita ut focus non intret ad coquendum tener, vel sanguinem stagnandum, &c.* §. 24. *Si autem in latus punctus fuerit.* Adde §. 26. 30. 31. Lex Anglior. tit. 5. *Corpus Transpunctum, coxa vel brachium Transpunctum, & sanguinis effusio*. Ibid. §. 13. *Si ipse stomachus perforatus fuerit*, & infra non semel. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 93. *Si Transpunctus sit ad utrumque os, &c. Lumbi truncati ... latus puncti, ... Transpuncti, &c.*

¶ TRANSREMIGARE, Navigare. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 59. *Nulla Neptuni tumida comparente tirannide, regiones Transremigantur aquaticæ*.

¶ TRANSRIPARIA, Ripa quæ est ultra fluvium. Testam. an. 1509. inter Schedas D. *Le Fournier*: *Item lego quamdam meam bastidam ... cum Transcriparia Sarris, &c.* Vide *Riparia*.

¶ TRANSSARTANUS, Qui trans Sartham, agri Cenomanensis fluvium, habitat. Pluries occurrit in Chartul. S. Vincentii Cenom. ut fol. 28. 33. &c.

TRANSSOLVERE, Idem quod *Solvere*. Formulæ vett. Pithœi MSS. c. 28. *In festivitate Sancti illius in luminaribus ipsius loci solidos tantos vobis & actoribus vestris dare & Transsolvere faciam*. Cap. 30. *In festivitate Sancti illius loci triante uno dare & Transsolvere faciat*. Cap. 75. *Minime habui, unde Transsolvere debeam, &c.* [Marculfus l. 2. form. 18. *Ita ut pro ipsa causa solidos tantos in pagalsa mihi dare deberes, quos & in præsente per wadio tuo visus es Transolsisse*. Perperam *Transselsisse*, pro *Transolsisse*, legitur in Charta ann. 716. apud Felibian Hist. San-Dionys. pag. xxi.

¶ TRANSSUMERE, TRANSSUMPTARE, Transcribere, Gall. *Copier*; *Transsumtum*, *Copie*. Acta S. Juvenalis Episc. Narn. n. 27. to. 1. Maii p. 405. *Ad effectum exemplandi & Transsumptandi .. quandam inscriptionem, &c.* Statuta Genuæ l. 4. c. 12. *Si libri vel scriptura essent in loco, qua extrahi non possunt, debeant Transumptari & exemplari, quod Transumptum & exemplario legitime facta faciat fidem sicut originale*. Epistola an. 1259. in Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. col. 158. *Præsenti pagina inseri fecimus & Transsumi ab originali nihil addito vel remoto*. Charta ann 1399. apud Menest. in Probat. Hist. Lugdun. p. 126. *Exhibuerunt Transsumptum evocationis impetrationis prædictæ*. Exstat hujusmodi *Transumtum* an. 1432. apud Marten. to 8. Ampliss. Collect. col. 153. in cujus proœmio declarant Notarii duo se ab Imperatore Sigismundo requisitos fuisse, *litteras apostolicas & cedulam per se Transsumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas & Transsumatu* (f. *Transsumpta* vel *Transumptata*) *facere deberent*. *Extracta & Transumptata*, in Vita S. Ubaldi tom. 3. Maii p. 628. Adde Concil. Hisp. tom. 4. pag. 314. Rymer. tom. 14. pag 391. &c. Vide *Transcriptum*.

¶ TRANSTOLLERE, Transferre. Vita S. Guthlaci, to. 2. Aprilis p. 48. *Decursis hujus vitæ terminis, ad infinita gaudia Spiritus Transtolli malit*.

TRANSTOLLEUS. Gloss. Arabico-Lat. *Fidicina*, *Transtolleus*, *vel Cantatrix*.

TRANSVADARE. Willel. Brito in Vocab. MS. *Transvadare dicitur ultravadare, trans vadum ire, vel trans vadum ducere*. [*Transvadato Rheno*, apud Calmet. in Probat. Hist. Lotharing. tom 2. col. 2. *Transvadato fluvio*, apud Murator. tom. 12. col. 1022. Occurrit etiam in sacris Bibliis.]

¶ 1. TRANSVASARE, *Vasa trans ferre*, *sedem mutare*, in Lexico Goclenii.

¶ 2. TRANSVASARE, Transfundere, Gall. *Transvaser*. Epistola Petri Delphini an. 1477. tom. 3. Ampliss. Collect. Marten. c. 1015. *Vinum quod Fanniemeras, hodie tandem huc applicuit, Transvasaturque modo in cellam vinariam reponendum*. Vide *Travasare*.

¶ TRANSUBSTANTIARE, Unam substantiam in aliam convertere; *Transubstantiatio*, hujusmodi conversio. Voces Theologis familiares, ubi de sacrosancto Eucharistiæ Sacramento. Alio transfertur in Actis S. Godelevæ, to. 2. Junii p. 373. *Terra Transubstantiatur, in gemmas effigiatur*.

TRANSVECTURA, Oneris vel præstationis species, pro transvehendis forte domini rebus, in Charta Waldemari Regis Daniæ an 1180. V. in *Paratæ*.

¶ TRANSVERSA, Pars obliqua, latus, Gall. *Travers*. Lex Bajwar. tit 12. c. 6. *Si quis messem vel pratum alterius araverit usque ad tres sulcos in longitudine jugeris, vel in Transversa sex sulcos, cum tribus solidis componat*.

¶ TRANSVERSALIS, Vitruvio *Transversarius*. *In singulis vicis civitatis ejusdem ponendo catenas ferreas Transversales*, in Charta an. 1269. apud Menestr. in Probat. Hist. Lugdun. p. 16. c. 1. Vide *Transumalis*.

¶ 1. TRANSVERSARE, Transire, trajicere, Gall. *Traverser*. Charta Thossiaci an. 1462. *Pro licentia capiendi aquam & pro Transversanda iter publicum*. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Vidit dictum Mathæum Transversantem aquam cum equo suo ac si traheretur per gentes*. Statuta Eccl. Pictav to. 4 Anecd. Marten. c. 1073. *Intrans quoque & exiens ... reverentiam Deo faciat. Chorum Transversari caveat*.

¶ 2. TRANSVERSARE. Statuta Eccles. Ambian. c. 1. art 10. apud Marten. to 7. Ampliss. Collect. c. 1230. *Clerici vero in sacris ordinibus constituti, vel beneficium ecclesiasticum habentes, qui in platea vel in loco publico publice cum taxillis ludere præsumpserint, ipso facto ab executione sui ordinis sint suspensi; ludere in præmissis casibus intelligimus illum qui Transversat, vel qui ludi est particeps, vel lucrum exinde consequitur, sive damnum*. Conc. Travirense an. 1310. apud eumd. Mart. to. 4. Anecd. c. 252. *Ludere in præmissis casibus intelligimus ad puncta, ut sic dicamus, ponendo eum qui Transverserat* (sic) *vel qui ludi est particeps, vel lucrum exinde consequitur sive damnum*. *Transversantem* hic intelligo eum qui pignore contendit cum alio ratione ludi, licet ipse non ludat, a Gall. *Traverser*, quod aliquando idem sonat quod Adversari. Eodem intellectu *Traversare* legitur in Statutis Bertrandi de Turre Episc. Tull. an. 1359. supra laudatis in *Punctare*.

TRANSVERSARIÆ, Trabes, quæ reorum in cippo, seu ἐν τῷ ξύλῳ positorum, pedes constringebant. S. Cyprian. Epist. 77. *O pedes compedibus & Transversariis cunctabundi; sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri*. Gregorius Turon. de Vitis Patr. cap. 7. *Trabes illa, qua vinctorum pedes coarctantur*. V. Dissertationem 19. ad Joinvillam p. 254.

In Consuetudine Turon art. 63. *Traversier*, est species dolii vinarii.

1. TRANSVERSARIUM, Species retis, quo pisces in fluminibus capiuntur; describitur a Petro de Crescentiis l. 12. de Agricult. c. 37.

¶ 2. TRANSVERSARIUM, Lignum, ut puto, transversum, quo cætera ratis ligna colligantur. Charta an. 1164. in Probat tom. 2. novæ Hist. Occitan. c. 603. *In omnibus consuetudinibus, quas de ratibus, quæ per aquam veniunt, accipere solent, quæ sunt decimæ & gubernacula & Transversaria & in remo, quem de unoquoque navigio descendente per aquam, antiquitus habent, &c.* In Instrum. Gall Chr. novæ edit. to. 6. c. 300. habetur *Traversaria*.

¶ TRAN-

¶ TRANSVERSARIUS. Vide in *Traverfum*.

¶ TRANSVERSERIS. Statuta Maffil.l.a.c. 39. de Sartoribus §. 2. *Item, de capfa Tranfverferis drapi de colore cum penna*... XII *den.* Genus eft panni, fi genuina lectio eft: fed potior videtur lectio MS. *Item, de capa Tranfverferia* (vel *Tranverfaria*) *drapi*. Io Statutis Arelat. MSS. habetur *capa traverfariæ*, quod de vefte tranfverfa, Gall. *qui croife*, intelligi poteft.

¶ TRANSVERSIA, f. Apothecæ clathri, ut videtur, cancelli, traofenna, Gallice *Treillis*. Statuta Maffil.l.2.c.40.§.4. *Quamdiu panni unius aperatoris infpicientur ... in carrerta extra aperatarium vel Tranfverfiam, alii panni alterius operatoris non afferentur ab aliqua ... donec illi panni, primo ibi apportati caufa emendi, fuerint reportati infra aperaterium de qua funt.*

¶ TRANSVERSORIA CAPA. V. *Tranfverferis*.

¶ TRANSVERSUM. Vide in *Traverfum*.

¶ TRANSVERSUS. *Tranfverfa linea*, Tranfverfus cognationis gradus, Gallice *Ligne collaterale*, in Lege 6. Cod. Theod. tit. 18. de maternis bonis.

¶ TRANSVERTERE, Commutare, apud Apuleium in Apolog. *Ut quæ defenfio fuerat, eadem manentibus iifdem litteris, in accufationem Tranfverteretur.*

¶ TRANSVIARE RIANAM, *five aquam*, Rivulum avertere, in alium curfum detorquere, in Statutis Montis regalis p. 214.

¶ TRANSUMALIS. Litteræ de nullitate matrimonii an. 1530. apud Rymer. tom. 14. pag 391. col. 1 *Item in linea Tranfumali in primo gradu prohibetur confanguinitas & affinitas jure divino & naturali, ubi Papa poteft difpenfare*. Patet legendum effe *Tranfverfali*. Vide *Tranfverfus*.

¶ TRANSUMERE, TRANSUMPTARE, TRANSUMPTUM. Vide in *Tranffumere*.

¶ TRANSUNDARE FLUVIUM, Illum trajicere, in Epitome Chron. Cafin. apud Murator. to. 2. p. 369. c. 1. Quamvis analogice fatis *tranfundare* dici queat, vereor tamen ne legendum fit *Transvadare*. Vide in hac voce.

¶ TRANTVOLUTIO, Fornix. Vide *Volutio*.

¶ TRANSVORARE, Devorare, deglutire, apud Apuleium in Apolog. *Jam univerfas apes Tranfvoraram, &c.* Vide *Transgulare* 1.

¶ TRANTORIUM, f. pro *Tranatorium*, *Pifcaria*. Charta an. 1058. ex Archivo S. Victoris Maffil. *Ab occidente ficut eft Trantorium de la Faga & cofta plena*. Vide *Trana* 2.

¶ TRANVERSIA. Ita lego in Computo an. 1202. apud D. *Bruffel* to. 2. de Feudorum ufu p. CLII. c. 2 *Pro Tranv'fiis & fervientibus* XIX. *lib.* I. fed qui fignificet hæc vox non occurrit, nifi fit pro Vectura, Gall. *Voiture*, *Tranfport*. V. *Tranfvectura*.

TRAOLIUM, [Inftrumentum ad filum in fpiram convolvendum, Gall. *Devidoir*, Armoricis *Traoul* & *Troil*.] Miracula S. Bertæ Blangiac. Abbat. n. 8. *Filum in Traolium de fufo extrahere cœpit*.

TRAPA, Fundi domeftici fpecies, [Locus fecretior & remotior.] Confuetudines feu Libertates Prioratus S. Dionyfii de Capella in Biturigibus, a Richardo & Aymone Archiepifcopis confirmatæ: *Quin etiam fi aliquis infra determinatas 4. cruces moretur ad alium furnum, nifi ad S. Dionyfii panem coxerit, & certum erit; imprimis reddita furnatia, legem fuam emendabit. Si quis etiam Trapam habuerit, & fub ea panem confuetudinaliter coxerit, fi convictus fuerit, Trapa frangetur, & ipfe legem folvet*. Vide *Trappa*.

¶ TRAPACCETA, Idem, ut videtur, qui mox *Trapezeta*. Analecta de VII. Martyribus to. 3. Julii p. 24. *Qui Hludarii Imperatoris juffu abcæcatus, eo quod artem Trapaccetarum exercebat*.

¶ TRAPERARIUS, TRAPERIUS. Vide *Trapus*.

¶ TRAPETUM, Mola olearia, Latinis; Italis vero ac præcipue Siculis Mola, qua cannæ melleæ conteruntur ad conftituendum faccharum. Vide Hierolexicon Macri. Gloff. Lat. Gall. Sangerm. *Trapeta & hoc Trapetum, meule a broyer herbes au enclume a monoiers*.

¶ TRAPITUM, Eodem fignificatu, in Charta an. 1219. apud Ughellum to. 1. Ital. Sacræ c. 1123. edit. 1717. *Item concedimus monafterio fæpe dicto & fratribus ejufdem facere, & in perpetuum habere, ac libere & franche poffidere Trapitum unum pro faciendo oleo in demanio Comitatus noftri Laureti*.

TRAPEZETA, Monetarius. Jo. de Janua: *Trapezeta, vel Trapezita, nummularius, vel menfarius, qui pecuniam fuper menfam dinumerat.* [Gloff. Lat. Gall. Sangerm. *Trapezeta, changeur de monnoye*.] Gloff. Saxon. Ælfrici: *Trapezita, vel monetarius*, Mynecepe. Gloff. Lat. MS. Reg. *Trapezata, Nummularius, Menfularius*. Gloff. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Κολλυβιστής, τραπεζίτης. Diploma Caroli Simpl. ann. 915. pro Abbat. Trenorchienfi: *Concedimus quoque, ut Trapezetas locus prædictus habeat, qui noftri nominis fignum fingulis imprimant nummis, ne metallorum mixtura adeffe valeat*. Eadem habentur in Chartis Rodulfi Reg. an. 924. & Henrici I. Reg. ann 1059. pro eodem Monafterio. Hiftoria Translationis S. Sebaftiani nu. 43. *Monetam etiam publicam cum incudibus, & Trapezetam perpetuo famulatu facris ipfius deferviturum fubdidit*. Arnoldus Lubecenfis l. 2. c. 40. *Comiti Adolfo medietatem tributorum totius civitatis de teloniis, de molendinis, de Trapezitis, in beneficio dedit*. Notitia Vienenfis monetæ, in Tabulario ejufdem Ecclefiæ f. 25. de monetario, qui falfam monetam cuderat: *Tamen & omnibus notum fiat, Trapezeta a domno Leone IX. PP. excommunicatus, paralyfi percuffus, membris omnibus diffolutus, impiam vitam digna morte finivit*. Vide l. Miraculor. S. Vulfranni Epifc. n. 13 [& Rolandinum Patav. l. 12. cap. 2. apud Muratorium to. 8. col. 345.]

¶ TRAPEZETUM, Menfa *Trapezeta*. Vide in *Cambiare*, col. 70.

¶ TRAPHAX, Tabula, qua panis ad furnum fertur, apud Martinium.

¶ TRAPITUM, ut *Trapetum*. Vide ibi.

¶ TRAPOLA, Idem quod mox *Trappa*. Statuta Montis-regalis p. 283. *Nulla perfona ... audeat capere columbos ad filatum feu ad Trapolas fub pœna fol. 60.*

TRAPPA, Mufcipula, tranfenna, decipula avibus capiendis, Gallis *Trappe*, Italis *Trappola*; unde Teutonib. *Trappen*, capere, irretire; noftris *Attraper*. Pactus Legis Salicæ tit. 7. § 9. *Si quis turturem de Trappa furaverit, &c*. Ubi Lex Salica tit 7. § 7. habet *turturem de rete*. Formula 14 ex Baluzianis: *Non eft bama hic: mifer talis latrat; fed non ut canit, pfallat de Trapa ut linguaris dilatat major, &c*. Miracula S. Ludgeri Epifc. Mimigard. n. 49. *Pauper quidam in diverticulis Epifcopalis domus monafterii repertus a fervis, quod reus furti pugnis mulctabatur, & certatim crinibus ad aquam trahebatur*. Deinde infra: *Erat enim ei valde contritum* (crus) *quando crinibus de Trappa Epifcopalis domus trahebatur*. Ubi quidam codd. habent *Trappia*. [Si credimus Eccardo in Notis ad Pactum Legis Salicæ, *Trappa* idem eft quod *Tenfum*, a veteri Germanico *Drapen*, aut *Treffen*, quod *Tendere* olim fignificavit.] Vide Origines linguæ Italicæ Menagii & Ferrarii.

¶ TRAPPULA, diminut. a *Trappa*, Eadem notione. Inquifitio ann. 1196. apud Cencium inter Cenfus Eccl. Rom. *Item fi quis paret laqueum vel Trappulas in filva vel campis*, III. *fol. dabit curiæ*.

¶ TRAPPATURA, Ornatus e *trapo* feu panno, amplum

amplum equi stratum undiquen defluens. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c.26. *Equos eciam habent sequaces, ditissimis Trappaturis moda regie decoratos.* Et cap. 115. *Equi nobiles ditissimis Trappaturis amicti* Rursum c. 129. *Mauns nobiles ejusdem sectæ nigerrimæ Trappaturis induti.*

¶ TRAPPULA. Vide in *Trappa*.

TRAPUS, Pannus, panniculus, Hispanis *Trapo*, Gallis *Drap*. Vetus Charta apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib.1. cap.54. *Et qui negaverat, quod sancto Joanni servire non debebat, judicavit Rex, ut tollerent ei, quicquid habebat in Leencita, domos, & terras, & vineas, & panem & vinum, & Trapos, & sic fecerunt, & abstulerunt ei totum, & duos berroos plenos de tritico.* Vide *Trappus*.

TRAPERIUS, [TRAPERARIUS, & TREPERARIUS apud R. Duellium tom. 2. Miscell. pagin. 53. & 59.] in Statutis Ordinis Teutonici, qui in Hospitalariorum Statutis *Draperius* vocitatur, qui scilicet curam habet vestimentorum fratrum. Vide Christophorum Hartknochium in Dissertationibus Prussicis capit. 19. pag.419.

¶ TRASCINARE, Italis, Trahere, Gall. *Trainer*. Chron. Parm. ad an.1294. apud Murator. tom. 9. col 828. *Capti fuerunt & ducti Parmam, & Trascinati ad caudas mulorum.* Vide *Trasinare*.

¶ TRASCODRYGITÆ. Vide *Tascodrogitæ*.

1. TRASELLUM, [f. Transitus.] Charta Willel. Comitis Matiscon. an. 1214. apud Perardum: *Notum facio ... me assignasse D. Odoni Duci Burgundiæ 4. denarios in unoquoque Trasello pedagiorum meorum, ubicunque recipiantur, &c.*

¶ 2. TRASELLUM, Numerosus & modulatus campanarum sonitus, Gall. *Carillon*, à Burgundico *Treseler*, campanas argute & numerose pulsare, *Carillonner*. Vide Glossariolum ad calcem Canticorum natalit. Burgund. Statutn Capituli Tull. an. 1497. *Pulsantur Matutinæ in annualibus majoribus solemnitatibus ... cum magnis campanis & Trasello per omnes campanas vicissim & successive.* V. *Trinion*.

¶ TRASIA, *Acervus ficorum, vel ex calamis contexta tabula, in qua refrigerantur fici*, in Vocabular. Sussannæi & in Amalthæa, à Græco Τρασιά.

¶ TRASINARE, Idem quod *Trascinare*, Trahere. Miracula S. Zitæ, to. 3. Aprilis p. 523. *Ipse lupus ipsam cepit ad collum, & aliquantulum Trasinavit per terram.* Annales Estenses ad an. 1404. apud Murator. to. 18. col. 1000. *Trasinatas usque illuc à palatio communis, &c.*

¶ TRASLICIUM, f. Culcitra è tela crassiori, vulgo dicta *Treillis*. Inventarium ann. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot: Item una flassada alba & alia listata; item una vanca alba: item unum Traslicium quasi nullius valoris.* Vide Transla & *Transletum*.

¶ TRASPOL, Species coopertorii. Inventio S. Luciferi Calarit. n.69. to.5. Maii p.210. *De fera fuit detectum vulgo dictum un Traspol, per modum tecti seu coperturæ sepulchri.*

TRASSA, Pensitationis species, *questa*: est enim *Tracer*, perquirere. Vide *Tracea*. Consuetudines Monspelienses MSS. art. 102. *Monopolium, vel Trassa, vel rassa nullatenus fiat in Montepessulano.* Eædem vernaculæ: *Monopols con rassa ni Trassa en nulla guisa non sia facha en Monpesler.* Charta MS. Mali Gaulini Comitis Impuriarum an. 1319. *Et directa & utilia dominia, laudimia, foriscapia, jovas, Trassas, & alias omnes servitutes, &c.*

TRASSARE, Perquirere. Vide *Canis Trassans*.

¶ TRASTRUM, f. pro Transtrum. Instrument. ann 1200. è Tabulario Sanct. Victoris Massil. *Cum ... sturet in monasterio de Pessano in portica super Trastrum, &c.*

TRASTURA. Vide in *Transitorium*.

¶ TRATEGA. f. Lignum aratri. Vide locum supra in *Meianus*.

¶ TRATTAMENTUM, Ital. *Trattamento*, Tractatus, pactum. *Sub spe concordiæ & Trattamenti concordiæ*, in Chronico Parm. ad ann. 1290. apud Murat. tom.9. col. 818.

TRAVA, videtur sic dicta, nescio quæ præstatio in blado, avena, &c. ex agris domino pensitari solita, incerta mihi vocis origine: tametsi *Trava* videatur fuisse mensuræ species. Miracula S. Joannis Beverlacensis n.7. *Et quidem coloni illius provinciæ hesterasda, id est, quod exigebatur ad pabulum equorum Regis singulis annis solebant Regis præfectis reddere, videlicet de unaquaque caruca, id est, ad cultrum & vomerem, quatuor Travas de suis fragibus, & talis reditus inter vectigalia Regia computabatur, & exigebatur à regione illa, &c.* Monasticum Anglic. to.1 p.175. *In Forestbill, duas acras de dominicatu, & de singulis virgatis unam Travam. In una Horspedu 3. acras, & de singulis virgatis unam Travam, &c. ... de Dentona 4. Travas de omni blado.* Adde p. 985. Hist. Fundationis Monast. S. Leonardi Ebor. *Concessit ... de qualibet caruca arante in Episcopatu Eboraci unam Travam bladi, anno 936. quæ usque in præsentem diem dicitur Petercorne, cujusmodi & Travas Reges tunc temporis potuerunt satis licite ex sua regalitate concedere & assignare. Et nihilominus ex consensu incolarum Episcopatus Eboraci Rex habuit Travas prædictas sibi & successoribus suis, sic quod exterminaret lupos patriam devastantes.* Idem Monastic. to. 2. p. 380. *Dictum hospitale dotatum fuit ... ad percipiendum de qualibet carucata terræ arabilis in Kipschire unam Travam de quolibet genere bladorum, & valet per annum 20. sol.* Tom. 3. p. 93. *Unam Travam bladi de singulis carucis villæ meæ, &c.* Parte 2. p.3. *Travæ garbarum.* Charta Joannis Regis Angl. apud Gull. Prynneum in Libertat. Eccles. Anglic. tom. 3. p.8. *Firmiter præcipientes, quod sine contradictione & difficultate reddant de carucis suis ad ostia grangiarum suarum Travas S. Joannis Beverlaci per manum propriam, vel servientium suorum, sicut facere solebant, antequam Travæ illæ datæ essent ad firmam, &c.*

☞ Nisi tot locis occurreret *Trava*, legendum esse *Trana* suspicarer: ut ut est, eadem notione accipiendam utramque vocem existimo. Vide *Traina*.

TRAVACHA. Otto Morena in Hist. Rer. Laudensium p.53. *Cremenses vero cognoscentes, se non posse defendere murum castri, quin destrueretur, Travacham magnam ex lignis & terra insimul compositam ibi intus in ea parte, in qua ipsum murum destrui videbant, juxta eum construxere.* Et p.54. *Quandam machinam, quam fecerant super Travacham, quam ipsi ex lignis & terra intus juxta murum castri composuerant, &c.* Ubi vox *travacha* videtur poni pro *travaglio*, quomodo Galli dicimus *un travail*, pro quolibet munimento ad propulsandos hostes exstructo.

☞ Pro *Travacha* Muratorius tom. 6. col. 1041. & 1043. è Codice Ambrosiano legit *Travata*, ut infra videre est; quod magis placet; est enim *Travata*, Academicis Cruscanis *Riparo fatto con travi*, Propugnaculum trabibus constructum: quæ notio belle congruit locis citatis.

☞ *Travacha* vero Tentorium est, Italis *Trabacca*, Academicis Cruscanis *Spezie di padiglion da guerra, tenda*. Statuta Vercell fol 3. *Habendo ... tentoria & Travachas in exercitu ad usum suum, &c.* Et fol. 180. v. *Ego Massarius Communis jure ad sancta Dei Evan-*

Evangelia bona fide & sine fraude salvare, custodire & gubernare balistas, tentoria sive Travachas, ferramenta, &c. Rolandinus Patav. l. 10. c. 4. apud Murat. to. 8. col. 313. *Cum tentoriis, Travachis & tendis.* Memoriale Potestatum Regiens. ad annum 1218. ibid. col. 1090. *Invenerunt Christiani in dicto campo papiliones, Travachas varissimas & culcitas optimas, &c.* Emendo *Travachas*. Chron. Parm. ad an. 1279. to. 9. ejusdem Murator. col. 791. *Travacha & paviones erant in platea Communis, ubi jacebant infirmi.* Vide Lexicon Milit. Caroli de Aquino & mox *Travata*.

¶ TRAVAGLIARE, Italis, Laborare, affligi. Miracula S. Zitæ. to. 3. Aprilis p. 515. *Fuit ultra modum ..gravata & de ejus statu extracta & Travagliata.* *Etre travaillé*, eodem sensu dicimus.

¶ TRAVALLUM, Catasta ubi calceantur & curantur equi, Gall. *Travail*: quod à *Trefs*, Trabs deducit Borellus. Regestum *Olim* ad ao. 1267. *Inquesta facta... ad sciendum utrum...spectat ad dom. Regem, Travalla equorum & stalla terræ defixa, quæ sustinentur super columnas solo adhærentes, quæ eminent & viis præstant impedimentum, propter hoc tollere. Probatum est hæc consuetudo, videlicet quod potest tollere stalla aut scalla & Travalla terra noviter defixa, præstantia viis impedimentum.* Nostrum *Travail* hac notione, vel à *Trepalium*, de qua voce infra, vel ab Ital. *Travaglio* accersendam putat Menagius; sed probabilius à voce *Trabs* prima origo deducitur.

¶ TRAVALLUS. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 142. *Expensa. Pro Travallis & pro circulis & pro vectura duorum ferratorum 6o. s.* Et pag. 155. *Pro merreno ad tres Travallos ferratorum & uno ferrati & pro duvis, 144. s.* Conjecto trabeculas esse, unde asseres fiunt ad dolia, quæ *ferratos* vocabant, fabricanda.

☞ Aliud sonat vox *Travaillan* in Charta an. 1498. ex Chartul. Latiniac. fol. 76. *Ung moulin à mouldre blé ...que tient à present à tiltre de loyer ledit Daugereulx, avec toutes les tourelles & Travaillans d'icelluy moulin.* Vide *Travata* & *Travayso*.

¶ TRAVASARE, Italis, Transfundere, in Statutis Placentiæ l. 6. fol. 81. v. Vide *Transvasare* 2.

¶ TRAVASATOR, Qui *travasat*, seu transfundit, in Statutis Astæ collat. 9. c. 12.

¶ TRAVATA, vox Italica, nostris *Travée*, Intertignium. Otto Morena apud Murat. to. 6. col. 1043. *Venerunt Cremenses supra quamdam machinam, quam fecerant supra Travatam illam, quam ipsi ex lignis & terra totus juxta murum castri composuerant.* Annales Cæsenates ad ann. 1314. to. 14. ejusdem Murat. col. 1135. *Et tunc pars utraque in suo latere pontis & aliis locis necessariis serraglios fecerunt plurimos & Travatas.* Vocem *Travée* à *Transversum* vulgo deducunt, malim à *Trabs*, unde *Trabata* primo dicta est; dein *Travata*. Vide mox *Travayso* & supra *Travacha*.

¶ TRAVATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TRAVAYSO, Contignatio, à Gallico *Travaison*, vel *Travée*, Intertignium. Computus ao. 1324. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 132. col. 1. *Petrus perfecit dictum garitum usque ad primam Travaysonem, in quo opere sunt 38. teysiæ muri.* Alter an. 1336. to. 2. p. 325. col. 2. *Item in ipsa turre sunt tres Travaysons.* Vide *Travata* & *Travacha*.

¶ TRAUCIS, Palmes. Vide *Traux*.

TRAVER. Glossæ Gr. Lat. ξυρὸν, *Novacula*. ξυρὸν κουρὸς, *Traver*. [An quia *Traverat*, seu transvorat pilos? inquit Martinius.] Codex S. Germani *truver* præfert.

¶ TRAVERISUM. Vide in *Traversum* 1.

¶ TRAVERSA, Via transversaria, Gall. *Traverse*. Transactio ann. 1219. è libro flavo Episcopatus Massil. p. 25. *Recta linea ... usque in unam Traversam ... usque in viam publicam.* Vide *Traversina*.

¶ TRAVERSALIUM, Pulvinar, Gall. *Traversin*. *Matalacium cum Traversalio seu pulvinari*, in Statutis Monialium S. Salvatoris Massil. an. 1400. Vide *Traverserium*.

¶ TRAVERSANS, Transversus. *Cum appositione tabulæ Traversantis dictæ villatæ*, in Transactione an. 1415. è Schedis Præf. *de Mazaugues*.

¶ TRAVERSARIUM. V. in *Transversarium*. 2.

¶ TRAVERSARIUS, pro Transversarius, Transversus. Vide *Transverseris*.

¶ TRAVERSENA VIA, Traversa, transversaria, in Chartulario S. Vandregesili to. 2. p. 1567. Vide *Traversa* & mox *Traversia*.

¶ TRAVERSERIUM, Pulvinar, transversum lecti cervical, Gall. *Traversin*. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Et primo unum lectum incortinatum, bonum & sufficientem, munitum unius culcitræ, unius pulvinaris sive Traverserii cum pluma intus.* Vide *Traversalium* & *Traversinum*.

¶ 1. TRAVERSIA. Vicus transversarius. Statuta Massil. l. 6. c. 12. *de tabulis non faciendis in Traversiis nisi ad certam mensuram: Nullus à modo in viis rectis audeat facere tabulas habentes ultra quatuor palmos, & quod nullum obstaculum ante dictas ab aliquibus apponatur, nec in Traversiis ultra tres palmos.* Statuta Arelat. MSS art. 47. *Nullus audeat portare fimum ... à portali usque ad Traversiam S. Eulaliæ.* Testamentum Anglici Episcop. Albań. & Cardin. an. 1388. apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. p. 339. *Lego ... unam magnam domum .. quæ confrontatur ab anteriori & posteriori partibus cum carreriis publicis ... & ab alia parte cum quadam modica Traversia.* Testament. an. 1509. ex Schedis D. *Le Fournier*: *Confrontatu cum vinea Georgii, certa quadam Traversia in medio.* Quædam plateæ *Traversines* Parisiis dicuntur, quod sint transversariæ.

¶ 2. TRAVERSIA, Favonius, Occidens, in agris Lugdun. & Bellijoc. Terragium Bellijocense: *Juxta terram dicti Cochard ex Traversia.* Alterum locum vide in *Alverata*.

¶ TRAVERSINUM, ut *Traverserium*, Gall. *Traversin*. Testam. ao. 1367. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1527. *Lego ... Traversinum de auro & cirico & matthalassium deauratum.*

1. TRAVERSUM, TRAVERSUS, Præstatio, quæ solvitur ab iis, qui trans locum aliquem, aut villam, vel urbem merces vehunt: *Droit de travers*, jus nempe, quod competit domino Castellano, seu majori Justitiario, in Consuetud. Silvanect. art. 93. 105. Turonensi art. 59. &c. & in viis majoribus tantum exigi potest, ut est in Claromontensi art. 229. [illegible], in Diplomate Andronici Palæologi imper. apud Phranzem lib. 3. Chron. cap. 24. Charta Rotroci Comitis Perticensis an. 1136. apud Souchetum ad Vitam S. Bernardi Tiron. p. 273. *A pedagiis, Traversibus, depressibus, & quibusvis consuetudinibus ... liberi sint.* [Eadem habetur in Charta Guillelmi Episcopi Catalaun. an. 1228. pro Monasterio Tiron.] Charta Richardi Ducis Norman. ann. 1024. tom. 2. Monastici Angl. pag. 1003. *Liberum quoque transitum battorum eorum, sive navium per Sequanam ascendentium aut descendentium ..... absque consuetudine pontagii, vel Traversi, &c.* [Charta Radulphi Comitis Suession. ann. 1180. *Ecclesiæ de Valcellis ... liberum & quietum transitum per totam terram nostram dedimus & concessimus, absque omni exactione Traversi vel pedagii ... nullas consuetudines Traversi vel pedagii solvent de omnibus illu-*

tum,

rum, quæ ad usum fratrum prædictæ Ecclesiæ pertinent. Charta ann. 1224. ex Chartul. 21. Corb. *In elemosinam contuli ecclesiæ Corbeiensi ut omnes res ejusdem ecclesiæ per loca ubicumque Traversum habeo, libere sine Traverso & exactione aliqua ... possint secure pertransire.* Adde Chartam an. 1179. tom 2. Hist. Eccl. Meld. p. 65. Litteras Johannis Franc. Regis an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 431. alias incerti an. tom. 4. earumd. Ordinat. p. 420. & to. 5. Hist. Paris. p. 248. ex quibus omnibus emendo Litteras an. 1345. apud Rymer. to. 5. p. 441. *Absque solutione, exactione Traversi, pedagii, &c.* Lego *Traversi*. Charta ann. 1358. è Chartulario Domus Dei Pontisar. *Accorda que tous les biens quelsconques estans & appartenans audit Hostel* (Dieu) *soient frans & quittes au Travers de l'Isle Adam, soit en montant & avalant, par dessus ou par dessous le pont de ladite ville.* Ex hac aliaque superius laudata Ricardi Ducis Norman. Charta discimus id juris exactum à navigiis, quæ secundo vel adverso flumine navigabant: quod ex aliis perinde est intelligendum, nisi aliud constet ex opposito usu. Charta an. 1177. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 64. *Dix sols à prenre chascun an sur le Travers de S. Pathus.* Adde to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 42. n. 3.]

Transversum. Charta Reginaldi Comitis Bononiæ in Tabulario Fiscanensi fol. 11. *Relaxavimus Abbati & Monachis .... consuetudinem illam, quæ cognominatur Transversum, vel passagium, apud Harrbou, &c.* Alia Stephani Episcopi Paris. ann. 1124. *Dedit etiam .... omnibus annis 40. solidos de Transverso suo inter S. Dionysium & Pontisaram, &c.* Alia Rainaldi de Claromonte: *Et concedo pedagium, quod dicitur Transversum de Lusarchis, &c.* Radulfus de Diceto ann. 1027. & Jo. Brompton. *Thelonea & Transversa .... diminuit.* Vide Hemeræum in Aug. Virom. pag. 169. & in Regesto pag. 47. 48. Chron. Nangii an. 1025. &c.

Transversarius, Exactor *transversi*, vulgo *Traversier*, in Charta Matthæi Comitis Bellimontis an. 1160. [Litteræ an. 1370. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pagin. 356. art. 6. *Pour ce que les Traversiers ou peagiers, ou aucuns d'eux, sont coustumiers d'aumenter & accroistre les travers & peages qu'ils tiennent des seigneurs.* Chartul. 21. Corbeiens. fol. 196. v. *Sans paier travers ne passage aucun as seigneurs de Bove, ne à leurs gens, ne à leurs Traversiers.* Infra: *Traversiers.*]

¶ 2. TRAVERSUM, Gall. *Travers*, Transversum. Inquisitio ann. 1371. pro Canonizatione Caroli Blesensis, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 550. *Fecit ... magnum pulpitum fieri ex Traverso dictæ Ecclesiæ*, id est ex uno latere ad aliud.

¶ TRAVESA, Idem, ni fallor, quod Hispanis *Traversia*, Via transversa, nostris *Traverse*. Vetus Charta tom. 3. Concil. Hispan. p. 168. col. 1. *Et pervenias ad illas Travesas inter Lor & Chaysoga.* Vide *Traversia* 1.

¶ TRAUGA, pro *Trenga*. Vide in *Treva*.

TRAUGUM, Foramen, Picardis *Treu*, vel *Trau*, nostris *Trou*. Lex Ripuar. tit. 43. *Si quis ... in clausura aliena Traugum ad transeundum fecerit, 15. sol. mulctetur.*

¶ TRAVICES. Vide in *Trava*.

¶ TRAVICTICUM. Charta Ludovici Imp. apud Stephanotium in Antiq. Aurelian. MSS. p. 381. *Ullum theloneum, aut ripaticum, aut pontaticum, aut portaticum, aut salutaticum, aut cespitaticum, aut cenaticum, aut laudaticum, aut Travicticum.* Emendo *Tranaticum*. Vide *Trana* 2.

¶ TRAVOLTUS, Inversus, contortus, Ital. *Travolto*, Gall. *Renversé*. Miracula S. Zitæ, tom. 3.

Aprilis p. 513. *Pedem habebat Travoltum & attractum, & brachium non poterat elevare.*

¶ TRAUVATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TRAXATIO, Supplicium quo reus quadratim discinditur. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 268. *Qui traxatione atque suspensione capitisque truncatione vitam finierunt.* Vide *Trahere* 6.

TRAYLEBASTON, à Gall. *Tray le baston*, hoc est *Trahe*, vel *Educ baculum*; vox vulgaris apud Anglos, qua ita ii vocarunt severiores inquisitiones primitus factas à Justitiariis sub Edw. I. in omnes cujuscumque generis malefactores. Nic. Trivettus in Chr. an. 1304. *Hoc anno ordinati sunt Justitiarii, qui de malefactoribus inquirerent ... & juxta demerita punirent inventos. Hi Justitiarii ab hominibus popularibus vocati sunt de Tray le baston, quod sonat: Trahe baculum.* Matthæus Westmonast. an. 1305. *Circa eadem vero tempora processit in publicum novum inquisitionis breve, quod Anglice dicitur Tray le baston, contra invasores alienarum terrarum, qui propter vim rem conquirentium; ipsas terras vel prædia in manus potentiorum alienarunt, & contra conductitios hominum vapulatores, &c.* Historia Roffensis eod. an. apud Spelmannum: *Circa hæc tempora processit in publicum novæ inquisitionis breve, quod Anglice dicitur Tray le baston, contra intrusores, conductitios hominum vapulatores, conductitios prisinæ captores, pacis infractores, raptores, incendiarios, murdratores, pugnatores. Multi hoc perempti, multi redempti, multi nocui, pauci innoxii sunt inventi, adeo quidem rigide processit hujus coërcionis justitia, quod pater proprio filio non parceret, &c.* Adde Thom. Walsinghamum eodem ann. 1305. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 77. *Dominus Robertus filius Walteri cum aliis super Tray le baston apud Chelmisford, inquirendo de malefactoribus, &c.* Apud Spelmannum Justitiariorum Inquisitio sub Edw. III. Rege sic inscribitur: *Tray le baston coram Rogero de Grey & sociis suis Justic. apud S. Albanum, an. regni Regis Edwardi III. post conquestum, quinto.*

¶ TRAYNARE, Trahere, Gall. *Trainer*, Ital. *Trainare*. *Traynatus per civitatem crudeliter est peremptus*, Rolandino Patav. l. 7. c. 9. apud Murat. to. 8. col. 278. *Traynatus & decollatur*, in Regiminibus Paduæ eod. to. col. 430. Vide *Trainare*.

¶ TRAYTURARIUS, Proditor, Angl. *Traytor*, Gall. *Traitre*. Gualterus Hamingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag. 130. *Vocaverunt que eum non Thesaurarium, sed Trayturarium Regis, & verius hoc quam credebant; multos enim seduxit in die hac, sed & ipse seductus est, &c.*

¶ TRAZEA. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Postea dant tortas & zoncatas cum Trazea zucbari desupra*; id est, cum sacchararo conspersio, deducta voce, ni fallor, ab Ital. *Trazza*, vestigium vel delineatio, Gall. *Trace*.

TREANS, pro *Triens*, in Form. 48. ex Andegavensibus, [pluriesque in Actis Episcoporum Cenom. to. 3. Analect. Mabillonii p. 57. & 58. *Triens sive Trean*, 4. *unciæ*, apud Rabanum lib. de Computo, to. 1. Miscell. Baluz. p. 13.]

¶ TREB, Trev, Tref, Aremoricis Treve. Ecclesia succursalis. Hæ voces passim occurrunt apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. locis in Glossar. indicatis.

TREBAX. *Trebacissimus senex*, apud Sidonium l. 1. Epist. 11. ubi Savaro & Sirmondus dici pro *Tribacissimus*, vocemque esse Græcæ originis, nempe à τρίβαξ vel τρίβακος, *usu tritus, versatus*, observant. *Tribaces viri*, apud Plautum in Mostell. In Glossis Græc. Lat. τρίβακος, exponitur *Pannosus*. Alibi τρίβακα, *trita*, cap. de Vestimentis.

Trebaciter, adverbialiter idem Sidonius osurpat lib. 9. Epist. 11. *Malui factum confiteri simpliciter, quam Trebaciter diffiteri.* hoc est, callide, astute.

¶ TREBBIARE, verbum Ital. Tritorare. *Trebbiare millium*, in Miraculis saoct. Zitæ, tom. 3. Apr. pag. 525.

¶ TREBELLIANICA, vox fori Romani, Quarta pars successionis fideicommissariæ & alteri restituendæ, quæ remanet iostituto hæredi, ne prorsus vacua sit & inutilis hæredis qualitas. Passim occurrit io Testameotis vox *Trebellianica*, inde ducta quod in Digesto titulus sit *ad Senatusconsultum Trebellianum*, Sed de his Jurisconsulti.

¶ TREBIUM, Trivium, ab Italico *Trebbio*. Memoriale Potestatum Regiens ad an. 1272. apud Muratot. tom. 8. col. 1135. *Inceptum fuit palatium novum Communis Regii super Trebium illorum de Sesso... & aliorum casamentorum cohærentium eidem Trebio*.

¶ TREBORG, Anglica vox, de qua in *Tenmantale*.

¶ TREBUCHARE, Evertere, dejicere, disturbare. Computus an. 1202. apod D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 207. *Pro bordamentis Feritatis, quod ventus Trebuchavit, & pro granchia reparanda 100 & 13. s.* Nostri *Trebucher* dicuot oeutra notiooe pro titobare, vacillare, procidere, prolabi.

¶ TREBUCHATIO Monetæ. V. *Trabuchare*.

TREBUCHETUM, Trabuchetum, &c. Catapultæ species, seu machioa graodior ad projicicodos lapides, & concutiendo urbium obsessarum muros. Monachus Vallis Sarnaii c. 86. *Jaciebant siquidem hostes super nostros creberrimos lapides cum duobus Trabuchetis, mangonello, & pluribus matafundis*. Matth. Paris aon. 1246. *Per septem Trebucheta ordinata, quæ tam de die, quam de nocte, in castrum Capacii projicere non cessabant*. Gesta Ludov. VIII. Reg. Fraoc ano. 1226. *Machinæ eriguntur, Trabucheta petrariæ, mangonelli parum proficiunt*. Richardus de S. Germaoo in Chronico; *Combusta machina, quæ vulgo dicitur Trebuchetum*. Ita coim leg. pro *Trebuvetium*. [Rursum memorantor *Trabucheti*, vel *Trabuchetti* in coumeratione munitiooum Castri Sommeriæ io Occitaoia, apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 259. Murator. to. 6. col. 410. tom. 22. col. 587. 644. &c.] Philippus *Mouskes* in Phil. Augusto;

Grans perieres & mangoniaus,
Arbalestres & Trebukiaus,
Atavé sont droit à mue.

Iosta:

D'un Trebukiet fit trebukier
Mult grant partie de lor murs.

Trebus, io Chron. Flaodriæ c. 110. *Et avoient avec eux plusieurs chariots, qui menoient Trebus & espringals*. Cap. 11. *Et chabirent plusieurs François de leur Trebus*. Germaoi *Treboek* dicuot. Fragmeotum Hist. post Albert. Argentio. an. 1212. *Otto Imp ab Apulia & Italia reversus obsedit oppidum Visense, quod similiter expugnavit usque ad arcam... Ibi tunc primum cœpit haberi usus instrumenti bellici, quod vulgo Triboek appellari solet*. Apud Petrum de Vineis l. 2. Epist. 57. scribitur etiam *Tribocchus*.

Trabuchus, apud Auctorem Hist. Obsid. Jadrensis l. 1. c. 29 36. 38 l. 2. c. 10. it. Rollaodinum io Chr. l. 4. c. 2. 4. 14. l. 10. c. 4. [Murator. to. 6. col. 425. 446. to. 10. col. 68. to. 11. col. 67. 262. to. 12. col. 786. to. 17. col. 1032. &c. Vide Lexic. Milit. Caroli de Aquino.]

¶ Trabuccus, Trabucus, apud eumdem Murator. to. 6. col 411. 436. to. 12. col. 551. 589. tom. 16. col. 463. to. 17. col. 1033. &c.

¶ Trabuckus, io Chronico Siciliæ apud Marteniium to. 3. Anecd. col. 79.

Trabucha, apud Monachum Paduao. l. 2. & Petrum de Vioeis l. 2. Epist. 2. Raimundus Mootanerius in Chron. Aragon. c. 165. *E hi arbera 4. Trabuchs, qui tot jorns trocen deins la ciutat*. Ita non semel io Chronico Petri Regis Aragon. edito à Mich. Carbonello, l. 1. c. 12. 17. 30. l. 4. c. 4. l. 6. c. 4. *Trabuquet*, in Historia bellorum Albigensium lingua vernacula scripta MS. in Bibliotheca Regia pagin. 277. Petrus Gerardus Patavious lib. 7. de Gestis Ezelini pag. 78. *Gatti, mangani, Trabuchi, ponti, & ogni sorte de munitione*. Occurrit præterea pag. 80. & in Historia Cortusior. lib. 1. cap. 21. lib. 8. cap. 16 lib. 9. cap. 6. libr. 12. cap. 10. *Ædificia Trabucantia*, apud Rollandinum in Chroo. lib. 6. cap 6.

¶ Trabucare, Evartere, diruere, Ital. *Traboccare*. Chroo. Parm. ad ann. 1285. apud Murator. tom. 9. col. 808. *Pars de Bescheriis intrinsecorum Mutinæ equitavit ad guastandum & Trabucandum castrum de Levizano*.

Trabuchellum, in Epist. scripta circa aon. 1220. io l. 2. Miscell. Baluzii p. 259. *Super unamquamque turrem unus Trabuchellus fuit erectus*.

¶ Tribuccum. Bern. de *Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 268. *Machinam versilem, quod Tribuccum vocant, ingentia saxa in munitiones & hostium fossas torquens erigere statuunt...*

¶ Tribucetum. Jac. de Vitriaco l. 3. Histor. Orient. to 3. Anecd Marten. col. 298. *Nos interim petrarias, Tribuceta, scalas & alia bellica præparantes instrumenta, &c.* Alter locus exstat in *Biblia* t.

¶ Tribuch, in Charta Johanois Regis Aogl. apud Thomam *Blount* io Nomolexico.

¶ Tribuchetum. Jac. de Vitriaco l. 3. jam laudato, col. 291. *In expugnatione turris cujusdam miræ magnitudinis, quæ nec petrariis nec instrumentis, quæ Tribucheta dicuntur, poterat superari*.

Tribuculus, Eadem notione, apud eumd. Jac. de Vitriaco l. 3. Hist. Orient. *Quæ omnes (testitudines) remanserunt integræ, præter unam, quæ crebris Tribuculis Templariorum ictibus concussa fuit aliquantum*. Iosra: *Inventi sunt in Damiata Tribuculi quatuor, cum petrariis & mangonellis*.

Tribunculus, apud Matthæum Patis ann. 1099. *Petrarias, Tribunculos & arietes*.

Trebuculus, apud eumdem an. 1218. *Neque insultu petrariarum, aut Trebuculorum ictibus, parum vel nihil profecerunt*. An. 1219. *Cum diutius usu petrariarum & Trebuculorum aliarumque machinarum muros civitatis subvertere laborassent*.

Trabuculus, l. 2. Hist. Obsid. Jadrens. cap 14. [& apud Murat. to. 7. col. 839]

Trepget, pro *Trebuchet*, apud Heoricum de Unyghton ann 1382. *Posuerat etiam unam machinam magnam, & unum Trepget, cum una magna gunna, &c.* Hioc appellatio mansit apud oos iostrumeotis, aut machinulis suspensis & lapsilibus, ad captandas aviculas. Has enim etiamnum *Trebuchets* appellamus. Vide *Tribulus*, & Meursium in Τρ μπετζ,τον, ex Gallico *Trebuchet*.

¶ TREBUNA, pro *Tribuna*. Vide in hac voce.

TRECA, Crines intexti. Vide *Trica*.

¶ TRECANUM. Expositio Liturgiæ Gallic to 5. Anecd. Marten. col. 96. *Trecanum vero quod psallitur* (tempore sacræ commuoionis) *signum est catholicæ fidei de Trinitatis credulitate procedere. Sic* (f. *sicut*) *enim prima in secunda, secunda in tertia, & rursum tertia in secunda, & secunda rotatur in prima; ita Pater in filio, &c.* Intelligo versus, qui tempore sacræ commuoionis in Missa canebaotur, quique ita nuncupantur à ternario eorum oumero & ratione cantus.

Vide

Vide R. P. *le Brun* in Expositione Missæ to. 2. pag. 163. & 330.

¶ TRECCIA, Treccia. Vide *Trica*.

¶ TRECENARIUM. Vide *Tricenarium*.

¶ TRECENSARIUS, Qui de prædio, quod tenet, solvit *trecensum*. Statuta S. Dionysii Leodiensis an. 1330. inter Monumenta sacræ antiq. to. 2. pag. 445. *Nec poterit canonicus sub eadem pœna aliqua à Trecensario dictæ ecclesiæ recipere vel levare ... nec etiam poterit pro se, ejus societate vel equis avenam vel alias expensas à Trecensario ecclesiæ recipere, quin solvat in promptu.* *Trecensiarius* habetur in Appendice ad Hist. S. Laurentii Leod. tom. 4. Ampliss. Collect. Marten. col. 1190.

¶ TRECENSIUM, ut mox *Trecensus*. Charta ann. 1248. ex Chartular. Campan. fol. 442. col. 1. *Recognoscens se in feodum dicti Regis posuisse quadraginta sextarios bladi de terragiis & Trecensio de Verzenaio, videlicet medietatem silliginis & aliam medietatem avenæ & medietatem nemoris de Verzenaio.*

TRECENSUS, Census ex *terra* seu prædio, quasi *Terræ census*, Gall. *Trecens*. Vetus Charta in Auctario Flodoardi apud Labbeum: *Ad Trecensum eam* (terram) *dederunt pro 3. libris nummorum Virmandensium, quos singulis annis acciperent de censu apud Nonineum in festo S. Dionysii.* Ægidius Aureæ vallis Monachus c. 98. *Orta est contentio inter Ducem Lovaniensem & Comitem Lossensem propter Trecensum sancti Trudonis ad Episcopum Metensem pertinentem.* Charta Guarini Episcop. Ambian. ann. 1144. in Tabul. Abbat. S. Joan. Ambian. fol 19. *Et clausuram piscium, quam Gilo de Sens dedit inter Pontem & Somam fluvium sub Trecensu trium solidorum & tercentum anguillarum.* Infra: *Concesserunt Ecclesiæ S. Joannis sub Trecensu 40. sextariorum frumenti.* Charta an. 1189. in Hist. Drocensi pag. 239. *Omnem terram quam juxta Cortaunt tenebant de Monasterio S. Theobaldi ad Trecensum 10. solid. fratribus Ecclesiæ B. Mariæ sanctique Evodii de Brana vendidi & concessi in eleemosynam sub eodem Trecensu perpetuo possidendam.* [Charta Bartholomæi Laudun. Episc. ann. 1139. to. 2. Monument. sacræ antiq pag. 16. *Item aliud quadrum acceperunt in eleemosinam à Monachis S. Martini de Campis sub Trecensu 30. solid. Paris. monetæ .... dimidium quoque prædicti territorii acceperunt à monachis Majoris monasterii ... sub Trecensu 20. sextar. frumenti.* Rursum occurrit supra in *Primiceriatus* & in Historia Mediani monasterii p. 273. ubi etiam *Trecensus*, p. 323. *Trecensus*, in Charta an. 1252. ibid. p. 322. Adde Marten. to. 3. Anecd. col. 1184 1192 tom. 4. Ampl. Collect. col. 1090. &c Consuet. Leod. c. 6. art. 3. *L'on ne peut arrester fruits creus sur terre à Trescens, quand ils sont coupez, bien peut-on arrester fruits croissans pour vieux & nouveau Trescens.* Adde Statuta Lossensia apud Mantelium p. 3. Hist. Lossens. pag. 51.]

¶ TRICIA, Trecouer. Vide *Trica*.

¶ TREDECIMUS, Decimus tertius, in Actis SS. Aprilis p. 714.

¶ TREDENUM, Tricesimum. In Computo Vienn. an. 1318. *Petrus Petri Castellanus de Avisano computat de receptis guidagiis, de laudimiis & Tredenis, de condempnationibus 1a. & 2a. assisiæ, &c.* Vide *Tricesimalis consuetudo*.

¶ TREFFA; Trifolium, Gall. *Treffle*. Acta S. Francisci de Paula, to. 1. Apr. p. 137. *Accepit quandam herbam, quæ erat ante ipsum vocata Treffa, &c.* Nostri trabem & velum olim vocabant *Tref*. Chartularium Gemmetic. to. 1. p. 19. *Pour un Tref de nef nous est deu pour chascun cornet quatre deniers.* Eodem præterea nomine donabant tabernaculum, tentorium. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Tant ont alé & chevauchiè;
Qu' à l'ost de Grieus sont repairiè;
Au Tref Agamenon alerent.

Le Roman *d'Athis* MS.

Dedans un gracieux vergier
Se fist le Roy Villas logier,
Là ot maint riche Tref tendu
De mofeaber & de bonsu ....
Dedans son Tref dont la facturè
Racompte à paines l'escripture.

Et alibi:

Les aultres Trefs sont herbergiè,
Mais nul n'y entre sans congiè ...
A chascun Tref a despensiere,
Et eschansons & boutilliers.

Très, eod. significatu occurrit. Le Roman *d'Artus*.

Et ceux qui n'avoient hostea
Faire loger & tendre Très.

Vide Borellum. Quid autem *Tref* Armoricia sonet, vide in *Treb*.

TREFFUNDUS, Trefundus, quasi *Terræ fundus*, Ager, solum, *Tresfond*, in Consuetudine Turon. art. 1. & in Bapalmensi. Charta Radulfi Comitis Suession. ann. 1233. in Histo. Monasterii Suessionensis p. 449. *In toto territorio, sive Treffondo, nec non in dominio vel justitia Ecclesiæ, &c.* [Charta ann. 1193. è Tabulario Monasterii S. Urbani: *Salvis custumis domini cujus est Trefundus.* Inventar. Chartar. Reg. an. 1482 fol. 304. v. *Quittantia .. per quam Johannes de Marchain quittat dom. Regi Treffundum seu solum 70. arpentorum.* In anno 1236. Chartular. a. S Quintini in Insula p. 284. *Acquisierunt ... unam sentosiatam terræ arabilis sitam ..in Trefundo domini de Moy.* Alia an. 1293. apud Baluz to. 2. Hist. Arvern. p. 297. *Totum commodum, Trefundum & hereditagium ... erunt quiete, libere & in perpetuum dicto prioratui.* Adde to. 4. Collect. Ampl. Marten. col. 119. Charta an. 1309. è Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 1125 *Lesdis religieux avoient ou tout le Treffons par reison de lor seignorie.*] Usatici urbis Ambianensis MS. *Et à savoir que cil qui arasnet l'iretage le premier cens, c'on apele le Treffons, ou s'il i avoit sur le lieu 2. Treffonciers, ou plus, aussi bien à un come à plusieurs, l'iretage leur sera delivree, ne ne seront tenu à readre nul chens à chiaus qui les i ont, se n'est du Treffons: & se cil qui les i ont autrement que de Treffons voelent rendre à Treffonciers leurs cens, l'iretage sera delivrés à celi qui le premier cens i ara apres le Treffoncier, &c.* Ita etiam hæc vox *Tresonciers*, qui terræ fundum possident, in Charta Philippi Regis Franc. an 1335. *Et oye la relation desdits asseours furent trouvées aucunes choses doubteuses, & obscures, si comme sursans de bois, tiers & dangiers de bois, d'autres Tresfonciers & autres choses, lesquels par coustume de pays ne par advisement de comptes, ou d'escripts, ne porroient estre bonnement justement prisez ne estimez à vallue de terre, ne a pris ancien, &c.* [Consuetudo Leodic. c. 15. art. 17. *Treffonciers & lansagers peuvent dominer pour faute de relief.* In Stylo Curiarum sæcularium ejusdem urbis cap. 5. art. 8. c. 13. art 20. & alibi *Seigneurs Tresfonciers* dicuntur ii, quorum propria sunt decimæ, redditus, census, justitia, prædium, licet alii sint usufructuarii] Vide Origines Alsatienses Vignerii pag. 140. 141. Petrus de Cugneriis in Biblioth. Patr. *item capiunt per suos servientes Clericos, in quocunque Trefundo, absque hoc quod justitiam loci faciant appellari.*

¶ Treforssus, Eadem notione. Arestum ann. 1285. ex Chart Corb. 23. *Abbas & conventus dicebant & proponebant contra dictos majorem & juratos quod ipsi major & jurati in Treforssis & tenanciis dictorum*

religiosorum emerant & & ratione emptionis tenebant ... unam domum, &c.

¶ Trefundarii Patriæ. vulgo *Trefonciers*, singulari quadam nomenclatura & prærogativa nuncupantur insignis Ecclesiæ Leodie. Canonici. Chronic. Zamfliet apud Marten. to. 5. Collect. Ampliss. col. 457. *Requisitis sunt, ut Domini Capituli Leodiensis, tamquam Trefundariis patriæ, juramentum fidelitatis, sicut cæterorum castrorum Castellani facere consueverunt, publice præstarent.*

¶ Treffundalis Justitia, Jurisdictio minor, quæ de censibus, reditibus, & aliis quæ ad terræ fundum spectant, judicat, Gall. *Justice fonciere*. Arrestum ann. 1306. ex Chartul. 23. Corb. *Cum ipsi* (Religiosi) *habeant in dicta villa & ejus banleuca cognitionem treffundorum .. Dictum fuit quod dicti major & jurati de dicta palicie locum prædictum & justitiam Treffundalem dictorum Religiosorum resaisirent.*

¶ Treffundialis Dominus *seu etiam feodalis*, in Charta Curiæ Suession. an. 1229.

¶ TREFFUS, f. Tripus, seu craticula tripes. Vide *Tenales* & *Treparium*.

¶ TREFONSSUS, Trefundarius, Trefundus. Vide in *Treffundus*.

¶ TREGESTA, *Domus triangularis*, in Glossis ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei. Male pro *Trestega*, vel *Tristega*. Vide in hac voce.

¶ TREGINERIUS, pro *Terræginerius*, per abbreviationem, ni fallor, Incola, in *terra genitus*. Translatio SS. Abdon & Sennen ad calcem Marcæ Hispan. col. 1452. *Deinde appropinquans* (*Abbas*) *ad dictum locum de Arulis, ne videretur discrepare dignitati & officio quo fungebatur si dictum barrile in humeris portaret, conduxit unum hominem cum uno animali, qui dictum barrile ad sæpedictum monasterium portaret. Sed cum per loca transirent, campanæ per seipsas pulsabant, nulla humana auxilio suffragante. Sed cum dictus Treginerius hoc comperisset, cum fuisset prope cœnobium de Arulis prædictum, & campanæ autem per seipsas, ut dictum est, pulsarent, dixit dictus Treginerius: Per Deum ego videbo, si porto diabolos vel quid porto, &c.*

TREGUA, Induciæ, *Treve*. Vide *Treva*.

¶ TREJECTUS, pro *Trajectus*, qua trajicitur, Capitulare a. an. 809. c. 9. & l. 3. Capitul. c. 54. *Similiter in plano campo, ubi nec pons nec Trejectus est, ibi omnimodis præcipimus ut non teloneum exigatur.*

¶ TREILEA. Vide mox in *Trelia*.

¶ TREIS, f. pro *Lathrud*. Ibi vide.

¶ TREIT. Vide *Panis de Treis*.

¶ TRELA, Cancelli, clathri, transenna, Gallice *Treillis*. Excerptum è Regesto Parlamenti ann. 1231. *In dicta domo erat figura leonis de petra elevata & interclusa Trelis de ferro.*

¶ Trailliare Ferro Fenestram, Cancellis munire, ornare, in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 110.

Trelia. Tabularium Bellilocense in Lemovic. Ch. 151. *Mansum, ubi Raynaldus manet, cum ipsa Trelia*. Et Ch. 155. in Charta Lothario regnante scripta: *Campmansionilem nostrum indominicatum cum ipso orto, & cum ipsis vineis, & cum ipsis Trelis indominicatis*. Tabular. Brivatense Ch. 188. *Et Treliam cum curte, & orto, & exeo: & Treliam unam, quam ipse excolit, &c.* [Fundatio Capellæ S. Nicolai in Palatio Paris. inter Acta & Statuta S. Capellæ Paris. *Constituimus capellano ... Percipiet in Trelia nostra retro Palatium sex modios vini*. Vinea est trichilis suffulta, Gall. *Treille* vel clathris inclusa, ut mox in *Trilia*.]

¶ Treilea. Charta Archidiaconi Suession. ann.

1316. *Restituit ... quamdam vineam sitam ad Treiliam de porta.*

¶ Treslia. Charta Curiæ Suession. an. 1274. *Cum Treslia & appenditiis dictæ domus*. In Summario huic Chartæ præfixo habetur *Traillia*.

Tralia. Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni apud Perardum pag. 96. *Quod .... Præpositus Divionensis homines Sanct. Stephani ... placitabat propter Tralia ... quæ ipsi in quibusdam locis destruxerant*. Occurrit ibi pluries.

¶ Trella Chori, Cancelli, clathri, in Statutis Capituli Tull. an. 1497. *Trella vineæ*, Trichila, in Tabulario Vosiensi fol. 6.

¶ Treillia. Charta ann. 1285. è Tabulario Verzeliaci: *Concessimus ... duo sextaria frumenti & duos Cenomanenses annui redditus; quæ & quos nobis debebat Guillelmus Morsa .... pro quadam Treillia cum rocha .... inter Treillas nostras & Treillias à la Passegnère, &c.*

Trillea. Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Domus, campi, vineæ, & omnes arbores cujuscunque generis sint, Trilleæ, orti, ortales, &c.* Nos *Treilles* dicimus trichilas, seu pergulas in cratis modum confectas, quibus vites sustentantur, quasi forte *trilices*. Vide *Trolium*.

¶ Trilea. Vide locum in *Tirunla*.

¶ Trilia, Trillia. Charta ann. 1037. Marcæ Hispan. col 970. *Terras & vineas, cultum & eremum & Trilias & arbores diversi generis, &c.* Alia an. 1019. ibid. col. 1019. *Cum palatio & cum Triliis, &c.* Alia an 1234 apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 817. *Super jure parrochiali & quadam grangia, Trillia & platea adjacenti*. Alia Philippi Pictav. Episc. ibid. pag. 836. *Trilliam parvam, quæ est contigua ipsi arbergamento*. Donatio incerti anni in Instrum. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit col. 338. *Concessimus Fratribus de Ordine Prædicat. S. Jacobi Paris. ipsam Ecclesiam S. Christophori cum Trilia & platea, & tota illius loci amplitudine ad ipsam Ecclesiam pertinente*. Locum interpretor clathris cancellisve ligneis aut etiam sepibus conclusum, in quo vineæ coluntur. Vide supra *Trelia*.

¶ Trila, Trilla. Charta an. 1027. Marcæ Hispan. col. 1041. *Cum ipsas Trilias, quas Mira Altemir ædificavit, & ipsas vineas & terras, quod nos habemus*. Alia ann. 1149. in Probat. novæ Histor. Occitan. tom. 2. col. 526. *Concessit sibi ortum & Trillam, & medietatem insulæ, quæ est ultra flumen Aregiæ*. Chartarium Eccl. Auxitanæ c. 86. *Dedit Trilam, quæ circa vallum castri habetur.*

¶ Trilletus, Loculus cancellis clausus, qualis etiamnum in ecclesiis conspicitur. Inventarium Eccl. Noviom. an. 1419. *Breviarium quod ponitur in uno Trilleto in quodam pillari in navi Ecclesiæ.*

TREMA. Gloss. Græc. Lat. MS. Τρίβος, ἡ ὁδὸς, *Semita*, *Trema*. Editum habet *Trames*.

TREMACLUM. Lex Salica tit. 29. §. 32. *Si quis statuam, aut Tremaclum, aut vertuolum* [*vertevolum* Baluzio] *de flumine furaverit, &c.* Ubi *tremaclum* Goldastus Germanicum *Tremmel* interpretatur, quod gyretur, inquit, ad aquam aliquo transferendam: Bignonio vero & Wendelino, est rete bene contextum maculis, quod Normanni, *Tremail*, Burgundiones *Tremailler* vocant, forte quod ternis maculis constet, quomodo *Trilices* dicunt Latini. At §. 28. de furto *retis ad anguillas capiendas de flumine*, jam egit. Deinde *statuam*, hoc loco, pro *nassa* accipi supra observavimus: unde *Tremmel* Goldasti, seu sparum, contra accedit. [Pactus Legis Salicæ præfert *Tremagolum*.] Vide *Tramallum*.

TREMATA, *Ramaria*, Papiæ. MS. habet *Tomaria*.

¶ TRE-

¶ TREMEBUNDITAS, Tremor. Excidium Acconis l. 1. cap. 6. *Licet nos ... Soldani furentis sæviens sævitia, juxta quorumdam Tremebunditatem, possis nos reddere tremebundos.*

¶ TREMEIS, Trimense triticum. Vide *Tremesium*.

TREMELLUM, [Infundibulum molendini, Gall. *Tremie*, Germ. *Trimelica*, Belg. *Tremellon*] Monasticum Anglicanum tom. 1. p. 470. *Sciendum tamen est, quod prædicti monachi faciant sectam molendini mei tam de blado suo, quam hominum suorum. Ita quod ipsi habeant primam molituram post bladum, quod invenerint in Tremello: brasium autem proprium in curia sua molent.* Vide Tremuia [*Tremea*.]

¶ TREMEN, Ῥοδάνη, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. ῥοδάνη, *Trama, Tramea, Tremea, Subtemen.*

¶ TREMENSE, TREMENSTRUUM, Triticum trimense. Vide in *Tremesium*.

¶ FREMENTICA, vox Italica, Gall. *Terebenthine*, Terebentina resina. Legitur in Conventione Saonæ, ubi de modo exigendi gabellam.

¶ TREMENTURA Vide in *Temetura*.

¶ TREMERE, Notione activa, Movere, agitare. Miracula S. Walarici, tom. 1. Aprilis p. 29. *Tremens manum pariter cum baculo, hoc, inquit, ibidem baculo graviter vapulavit.*

TREMERELLUM. Charta Communiæ Attrebat. an. 1211. art. 37. *Banni vini & banni vealium à 60. solidis & infra, & banni de Tremerello remanebunt hominibus civitatis.* Charta Communiæ Hamensis: *Habeat insuper Major & Jurati mandatum super ludos, quos vulgo vocant Tremerel, & super potationes in tabernis.* Eadem Gallice exarata: *Sur les jeus c'on appelle Tremerel, & sur buveries en tavernes.* [Le Roman *de Court ois d'Artois* MS.

Bien a foatent & son merel,
Qui bois & joe au Tremerel]

☞ Hinc, ut videtur, *Tremelere* dicitur ejusmodi ludi studiosus, Philippus *Mouskes* de Roberto Guiscbard:

Cil Robert estoit un bevere
Uns Cevaliers fors Tremelare.

TREMESIUM, &c. Idem quod *Trimense triticum*. Isidorus l. 17. c. 3. *Trimense triticum ideo nuncupatum, quia satum post tres menses colligitur.* Τρίμηνον πυρός, Dioscoridi l. 2. c. 107. In Gloss. Lat. Gall. *Trimense, une maniere de blè, secourgeon*: nostris Tremès, aut Tremois, quod alii *les Mars*, vel *Marses*. Illud, quod Itali *Marzolinum*, vel *Martiollum* vocant, ex eo, quod Martio mense seritur, ut ait Angelus Palea in Antidotor. Mesuæ cap. 111. Usatici urbis Ambianensis MSS. *Nus ne doit mesurer pour vendre & pour acater blè Tramon, fors à la mesure de Vidame.* [Chartular. 21. Corb. fol. 85. v. *Le carotte .... de Tremois, doit 9. den* Le Roman *du Gnofelia*:

Failli nous est le vin, le bled & le Tremois;
Il nous convient manger chevaux & pallefrois.]

Vide Consuet. Comitatus S. Pauli c. 22. [Charta S. Martini Pontisar. *Medietas est de blado & alias medietas de Tremense.* Testamentum ann. circiter 1170. è Tabulario S. Remigii Rem. *9. sextaria siliginis, & 9. Tremenstrui .. 3. minas siliginis & 3. Tremenstrui.* Charta an. 1190. tom. 2. Monum. sacræ Antiqu. p. 545. *Ubi autem eodem anno frumentum fuerit, sequenti anno eadem Ecclesia Tremisse possidebit.* Charta Alani Episc. Autiss. an. circiter 1160. *12. bichetis Tramisii.*] Tabular. Abbat. Hederæ fol. 107. *Pro sex sextariis annonæ per singulos annos, tribus scilicet de yvernagio, & tribus de Tramesia.* Tabularium S. Benigni apud Perardum an. 1206. *Istorum autem 3. jornalium unus erit in frumento, alius in Tremesio, tertius in veisatura.* Sed ibi legendum *versatura*,

Gallis *Jachere*. Tabularium Prioratus Neronis-villæ fol. 12. *Medietatem yvernagii, & medietatem Tremesii, &c.* [Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 21. *Medietatem straminis de yvernagio & medietatem de Tremesio.*]

¶ TREMESAGIUM, Eadem notione. Charta an. 1203. è Tabulario Parthenonis de Crisenone: *Medietatem yvernagii & aliam Tremesagii.* In alia an. 1215. ibidem legitur *Tramesagii*. Charta an. 1253. è Tabular. S. Mariani Autissiod. *5. bich. frumenti, 5. siliginis & 10. Tremesagii super decimam de Cheriaco.*

TREMSATICA SATIO, seu Satio *trimensis tritici*. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Mansi ingenniles 34. arat unusquisque ad hibernaticam sationem mapp. 1. habentem in longum perticas 60. in transversum perticas 6. ad Tremsaticam sationem similiter faciant corvadas 4.* Infra: *Mansus ingenuilis 1. habet in sascbereio facit mapp. 1. ad Tremsaticam sationem, & donat decimam de annona.* Polyptychus Floriacensis: *Arant ad hivernaticum unusquisque* (mansus) *perticas 4. ad Tramsium 2.* Occurrunt eadem verba ibi non semel, [ut & apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 1387. & seqq. ex Polyptycho Fossatensi. Codex Irminonis Abb. Sangerman. *Arat ad hibernaticum perticas 4. ad Tramisem perticas 2.* Alibi legitur *Tramsam, Tremis, Tremissum* & *Tremissa*. Polyptyc. Fiscamn. ad an. 1235. *Debet dimidiam acram aratam ad hiemalia, & dimidiam acram ad Tremeis.*]

¶ TRIMENSILE SEMEN. Libertates Calmæ ann. 1209. tom. 1. Hist. Dalphin pag. 19. *Per tres dies in anno mihi serviant, scilicet ad movendum garachia per unum diem, ad semina hiemalia per alium, ad semina Trimensilia per alium.*

¶ TRIMENSE *dicitur quoddam genus ordei, quia satum post tres menses colligitur, &c.* Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Trimense, une maniere de blè, segourjon.*

¶ TRIMESIUM. Charta Guillelmi Episc. Autissiod. an. 1171. *Monachi Regniacenses tria sextaria annonæ Canonicis S. Petri persolvent, videlicet 1. sextarium frumenti, aliud siliginis, tertium vero Trimesii.*

TREMIA. Breviloquus: *Item antica dicitur pars Ecclesiæ, quæ dicitur Tremia.*

¶ TREMISSALIS Qui valet *tremisse*. V. *Frisinga*.

TREMISSIS, pro *Tressi*, seu tertia parte assis, vocem esse inferioris ætatis pridem observatum à viris doctis. Capitolinus in Alexandro Severo: *Tremisses aureorum formati sunt.* Utuntur passim Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 11. tit. 4. §. 4. tit. 6. §. 5. l. 8. tit. 3. § 10. 12. 15. tit. 4. §. 11. : 6. 31. l. 9. tit. 1. § 9. 14. Lex Burg. in Præfat. tit. 4. §. 3. tit. 5. §. 3. tit. 6. §. 1. tit. 27. §. 1. Addit. 1. tit. 2. §. 3. Lex Bajwar. tit. 1. c. 3. §. 1. tit. 3. c. 2. §. 4. Lex Frision. tit. 1. §. 9. Lex Aloman. tit. 75. 77. præterea Julianus Antecessor, Conc. Bracarense an. 572. cap. 4. Paulus Warnefridus l. 5. cap. 39. Leo Ostiens. lib. 2. cap. 8. &c.

☞ Minus attente *Tremissis*, pro *Tressi* dictum ait vir doctissimus: *Tressis* enim est trium assium; *Tremisse* vero tertia tantum pars assis: quæ duo plurimum distant. Gl. Lat. Gal. Sangerm. *Tremissis, la tierce part du sols. Tressis, le pris de 3. mailles.*

TREMISSUS, Eadem notione. Pactum Childeberti & Chlotarii §. 6. *Si servus minus Tremisso involaverit, &c.* Lex Alamannorum tit. 1. c. 6. §. 3. *Saiga autem est quarta pars Tremissis, hoc est, denarius unus, .. Tremissus est tertia pars solidi, & sunt denarii quatuor.* Vetus Charta in Actis Episcoporum Cenomanensium pag. 226. *Et ego Adalbertus solid. 21. & Tremisse sicut diximus.* [Chronic. Farfens. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 404. *Vineam de Tremissi 4. omni pretio bovis unius.* Tremissus pro eo qui valet *Tremisse* legitur in *Frisinga*. *Tremissa pars*, pro tertia, ni fallor,

apud

apud Lobinellum tom. 1. Histor. Britan. col. 66.]

¶ TREMISIA Liber niger Scaccarii p. 56. *Octo solidos dabunt ultra Tremisiam*.

TRIMISIUM. Anastasius Bibliot. in Silvestro: *Domum quæ præstat solidos* 58. *& Trimisium*. Idem in Exilio S. Martini: *Nec semel de regione ista usque ad unum Trimisium, frumentum potui comparare*.

¶ TREMOEA, Idem quod *Tremellum*, Gall. *Tremie*, Infundibulum. Charta an. 1217. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 197. *Sine moustura post bladum quod erit in Tremœa*. Vide *Tremuia* & *Treumia*.

¶ TREMSATICA SATIO. Vide *Tremesium*.

¶ TREMUIA, TREMULA, Idem quod *Tremœa*. Charta an. 1238. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 140. *Ad prædictum molendinum ad Tremuiam molentem sine contradictione molendi habebunt*. Charta an. 1268. ex Chartul. Vallis B. Mariæ diœc. Paris. *Ita tamen quod nos & hæredes mei debemus molere in perpetuum prope bladum quod invenienmus in Tremuia dicti molendini* Charta an 1448. ex Chartular. Corb. *Quant lesdits habitans avoient mis leur blé au corbellon pour le mettre en le Tremuye & à molture, &c*. Charta an. 1194. apud Marten. tom 1. Anecdor. col. 658. *Post bladum quod invenerint in Tremula incipiunt molere*. Vide *Tremellum*, *Tremuta* & *Treumia*.

TREMULARE, *Dubitare*, in Glossis Arab. Lat. [*Trepidare, timere*, in aliis Glossis MSS. à Vossio laudatis l. 4. de Vitiis serm c. 28 Flodoardus l. 3 c. 3 *Nimio frigore horribiliter cum fletu ac stridore dentium tremulantes*. Acta S. Moduennæ, tom. 2. Julii p. 309. *Timore concussa, & omnibus Tremolatis membris, &c*.]

¶ TREMULUS, Populus tremula, Gall. *Tremble*. *Ad Tremulum & ad obarmum*, in Charta an. 1213. è Tabulario Crisenonis.

TREMUM, Pars brachii inter cubitum & pugnum. Lex Longob. l. 1. tit. 5. §. 6. *Si homini libero brachium ...subtus cubitum, hoc est, Tremum,... ruperit*. Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 127. §. 6. habet, *quod est Threno*. [MS. unus *Treno*; alter *Reno*, ut est apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 48. col. 1.]

¶ TREMUS, Species monetæ. Vocabul. Lat. Sarrac. ad calcem Itinerarii Bern. *de Breydenbach* p. 250. *Ducatus, Ducat. Denarius, Denar. Medinus, Medin. Tremus*, *Terem*. Forte leg. *Tarenus* Vide supra.

¶ TREMUTA, Infundibulum molendini, Gall. *Tremie*. Vetus Charta apud Kennettum Antiq. Ambrosden. ad an. 1164 p. 120. *Concesserunt mihi Fratres unam libertatem ad suum molendinum. scilicet molendi segetem pro multura reddenda pro segete, quæ est in Tremuta*. Vide *Tremellum*, *Tremuia* & *Treumia*.

TRENCA. Gratianus Lucius in Cambrensi everso p. 306. *Accuratiorem Hiberniæ divisionem priscus quidam scriptor Fintanus, Orsear dictus, carmine complexus est, è quo quæ huc facientia desumpserim, hic subjicio. Hiberniam universam in Trincbecbead, quod voce Latina Trencam, nescio unde hasta Osullevanus exprimit, dispescuit. Trencam autem* 30. *pagis constare Fintanus ait, addit que singulos pagos pascua* 4. *boum armentis sic diffitis, ut se mutuo non pertingant, abunde suppeditare. Ultoniam vero* 35. *Trencas: Mediam* 18. *Connaciam* 30. *&c. complecti affirmat*.

TRENCATÆ, Ventris Tormina. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imper. MS. *Tortiones ventris, quas vulgo Trencatas nominant*. Galli etiamnum *Tranchées* dicunt, quod præ dolore contorsionum veluti rumpantur intestina, & discindantur; *trancher* enim scindere, secare dicimus: quod ea tormina sulcos & *Trencatas* in ventre efficiant.

TRENCATUM, Vallum, fossa, ex Gall. *Trenchée*. Monast. Angl. to. 2 p. 211. *Locum suum in marisco de Dunston, ubi hulba sua sita est, cum Trencato suo & aliis fossatis suis*. [*Trenque* pro *Tranchée*, ni fallor, in Charta ann. 1434. ex Chartul. 23. Corb. *Par lequel fosse ou Trenques l'eaue dudit fossé allou, oudit gardin, &c*.

¶ TRENCHEATOR, TRENCHIATOR, Scissor, scindendi obsonii magister, Gall. *Ecuyer trenchant*. *Johannes de Courteville Scuyer, Trenchiator Marescallus hospitiorum ejusdem Archiducis*, in Tractatu an. 1497. apud Rymer. tom. 12. p. 655. col. 1. Exstant tom. 15. p. 327. Literæ an. 1553 *pro capitali Trenchiatore Regis*, in quibus *Trenchiator* & *Trencheator* legitur.

TRENCHEIA, Idem quod *Trencatum*, tom 3. Monast. Angl. p. 3. [Charta Henrici II. Reg. Angl. ex Archivo Beccensi: *De operationibus castellorum & pontium & vivariorum & fossatorum & Trencheiarum*. Vide *Trancheia* & *Trenkeia*.

¶ TRENCHIS, Vox vernacula, Cæsio, à Gall *Trencher*, Cædere, scindere. Charta ann. 1307. è Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 231. *Tenentur defendere ... eamdem pettam nemoris ... ab omni pasturagio, durante scissione prædicta seu le Trenchis secundum consuetudinem dictæ Forestæ*.

¶ TRENCOLUS, Ital. *Treccolo*, Qui res emit viliori pretio, ut carius vendat. Chron. Parm. ad ann. 1294. apud Murator. tom. 9 col 827. *Elevati fuerunt clamores & percussiones lapidum, banccorum & tabularum à pueris & Trencolis, & ab aliis hominibus stantibus in platea, &c*.

¶ TRENKEIA, Fossa, Gall. *Trenchée*. Charta Johannis Comitis Pontivi an. 1184. pro Communia Abbatis villæ: *Concessi etiam iisdem Burgensibus banlevam quietam, & liberam habendam usque ad arborem de Melioti; usque ad Trenkeiam de monte Calberti; usque ad Trenkeiam novorum molendinorum; usque quatuor quercus*. Vide supra *Trancheia*, *Trencheia*, & *Trencatum*.

¶ TRENTA, Triginta, Gall. *Trente*. Formula vetus apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 72. col. 2. *Et quid ego quod meus pater & quod iste per Trenta annos possessum*.

TRENTALE. Charta an. 1152. Clementia Decan. Eccles. Paris. in Magno Pastorali, lib. 3. ch. 32. *Si vero aliquis Capellano vel Parochiali Sacerdoti nummos, vinum, annonam, vel etiam illud quod vulgo Trentale appellat, reliquerit, communæ habeatur*. Id est pecuniam, quæ pro *Trentenario* adimplendo Sacerdoti exsolvitur. [Et quidem *Trentel*, pro Officio 30. Missarum dixerunt nostri. Testam. ann. 1448. ex Chartul. 21. Corb. fol. 270. *Item je voel & ordonne ung Trentel de Messes estre dictes & celebrées pour l'ame de my le plus brief que faire se porra*.]

TRENTENA, Vectigalis species. Charta Joan. Militis Dom. de Andelello ann. 1219. ex Tabular. Abbat. Barbellensis: *Quod eo tempore quo tenebam & percipiebam apud Meledunum . . . . quemdam reditum, qui dicitur Trentena, super naves per arcbeiam de ponte Meleduni ligna deferentes à Monachis de Barbeel, &c*.

¶ TRENTENARIUM, TRENTENARIUS, vulgo *Trentenier*, Grex tricenarius ovium, caprarum, &c. Charta an. 1293 tom. 1. Hist. Dalph p. 72. col. 1. *Item, quod monasterium S. Crucis prædictum non possit tenere in montanees ipsius, nisi septem Trentenarium ovium cum lacte & vacemo, & arietibus & agnis, quantum necesse fuerit secundum numerum ovium prædictum, ita quod ad totum numerum undecim Trentenarium non transcendant*. Charta ann. circit. 1062. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Perdonarunt Rostagnus & fratres ejus quatuor Trentenario ovium*. Sententia arbitralis an 1303. *Uno quintale caseorum pro quolibet Trentenarium animalium, &c. Trentenu-*

tenarium averis lanuti, in Transactione an. 1490. ex Schedis Præs. de Mazaugues. Hinc emendanda Statuta Vercell. l. 4. fol. 56. v. Item si petatur scriptum ducendi oves, capras, moltonos, seu alias pecudes extra districtum Vercellarum, non possit Notarius accipere pro scripto ultra denar. 12. pro quolibet Trentonerio. Leg. Trentenarium. Vide alia notione in Tricenarium.

¶ TRENUIS. Vide in Threus.

¶ TREOGA, pro Treuga. Vide in Treva.

TREPALIUM. Concilium Autissiod. c. 33. Non licet Presbytero, nec Diacono, ad Trepalium, ubi rei torquentur, stare. Concilium Matiscon. II. c. 19. Definientes, ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat; neque intersit atrio sauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est. Trepeil videtur appellare vetus Poeta Gallicus du Chevalier au Barisel:

Vous m'avez mis en mal Trepeil,
Pour chel diable de bareil.

Le Roman de Rou MS.

Toute iert Bretaigne en grant Trepeil.

In Gloss. Lat. Gall. Trepallur, τρίπαλος bis legitur. Est autem Priapus machina bellica; sed apud Scriptores longe recentioris ævi; verum Trepallus, pro Triphallus, hic legi observat Salmasius.

¶ TREPANUM, à Græco τρύπανον. Terebra, qua utuntur Chirurgi ad cranium caute perforandum, apud Vossium de Vitiis serm. p. 628.

¶ TREPARE, verbum Ital. Jocari, saltare, tripudiare, Gall. Danser. Charta Tolosana an. 1192. Ipsum pratum & gravaria erant publica ... causa spaciandi & Trepandi. Le Roman de Robert le Diable MS.

L'Empereres est enmy la sale
Uil ne Trepe, ne ne bale.

Vide Tripare.

¶ TREPASSUS, Idem quod Transitus, Pensitatio quæ exsolvitur à transeuntibus per terras alicujus domini. Literæ an. 1343. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 318. Insorsans les diz Religieux (de la Lucerne) & leurs tenans de payer coustumes, Trespas, panages & plusieurs choses, &c. Vide Consuet. Pictav. art. 99.

¶ TREPATÆ VESTES, Quasi Terebratæ, perforatæ, in Constitut. Jacobi I. Regis Aragon. an. 1234. Marcæ Hispan. col. 1430. Vide Frepatæ vestes.

TREPEDIA, Scabellum tripes. Vide Tripetia.

¶ TREPEDICA. Vide Tripedica.

TREPELLUM. Auctor Mamotrecti ad 4. Regum c. 9. Globum, i. Trepellum. Globus est rotundus, acervus, aut volumen, aut augmentum.

¶ TREPERARIUS. Vide Traperius in Trapus.

TREPGET. Vide Trebuchetum.

TREPIDARE, Idem quod Torneare, Hastiludio se exercere, vel decertare; à trepidare, quod de equis dicitur, qui citato gradu incedunt, Gallis Galoper; unde trepidarii equi, de quibus mox. Concilium Albiense c. 15. Trepidare quoque, quod vulgariter biordare dicitur, cum scuto & lancea aliquis Clericus publice non attentet.

TREPIDARII EQUI. Vegetius l. 1. de arte veterin. c. 56. Quod nihilominus inventum constat à Parthis, quibus consuetudo est equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire. Non enim circulis atque ponderibus prægravant, ut soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos, quos vulgo Trepidarios, militari vocabulo Tottonarios vocant, ita edomant ad lenitatem & quædam blandimenta vecturæ, ut asturconibus similes videantur. Ubi legendum forte Trettonarios vel Trotarios. Leo Imp. in Tacticis c. 7. Μετὰ τῶν σκουταρίων ἐπὶ ... καλάπει ..., καὶ μὴ βιαίως τρέχειν. Ubi à voce Καλπα, quæ eadem notione occurrit præterea apud Pelagonium l. 1. Hippiatr. cap. 34. ortа vox nostra le Calop, seu le Galop, uti pronuntiamus. Vide Trotare & Tripedare, & Salmasium ad Historiam Augustam p. 244. 245. [Le Roman de la guerre de Troyes MS.

La terre croille sor les piès
De la fierté dou Trepeis
Que font les destriers Arabis.]

¶ TREPIDICA. Vide Tripedica.

¶ TRERONES, Pavida columba, in Amalthea.

¶ TRES, vox Gallica, Pone: Pratum situm Tres la Comba, in Charta an. 1424. è Schedis D. Aubret.

¶ TRESBELLIO. Vide Trespellius.

¶ TRESCENSUS. Vide Trecensus.

¶ TRESCUUM. Charta an. 1475. apud Calmet. in Probat. Hist. Lothar. tom. 3. col. 279. Redditibus, censibus, servitiis, venationibus, piscationibus, casquis, bustis, ... bandinis, forescapiis, Trescuis & juribus, &c. Lego Tresseuis. Vide Tresennm & Trezenum.

TRESELLUS, Dolii vinarii species. Tabular. Fossatense: Alenton, ubi habet dicta Abbatia unum Tresellum boni vini in vindemiis super quibusdam vineis. Usatica Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS. ubi de præstationibus pro vino: De tonneaulx qui sont sur le bout 5. sols, pour chacun doublier 3. sol. 6. den. pour le Tresel 4. sols, pour le tonnel de la Rochelle, &c. Infra: S'il en a en batel, ou en la nef 19. tonneaulx, & il y a doublier, Tresoaux, ou chaverre qui facent moeson, le tonnel ne doit pas estre prins, mès la moeson de 19 tonneaulx, &c.

☞ Tresel præterea dictum nostris fasciculus telarum, pannorum, &c. ut colligitur ex Chartul. 21. Corb. fol. 85. v. C'est assavoir ly Tresias des toiles, de dras, de camelos, de sarges, &c.

¶ TRESEMUM, Decima tertia pars pretii venditionis domino persolvenda. Testamentum Anglici Episc. Alban. Card. an. 1388. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. Lego pro ipsa capellania fundanda omnes census, servitia, deveria ... laudimia, Tresena, avantagia & prælationes, & quæcumque usatica, &c. Vide Trezenum.

¶ TRESGONELLUS, Qui tres habet vestes gonellas olim dictas. Sic cognominatus est Triscannus Episcopus, apud Lobinell tom. 2. Hist Britan. col. 251.

TRESIDIA. Charta Walteri de Gant, Comitis apud Edw. Bysseum in Notis ad Uptonum p. 86. Cum suis pertinentiis sibi congruentibus, boscis, subboscis, equis, stagnis, gurgitibus, piscariis, vastis, moris, mariscis, turbariis, Tresidis, petariis, gardinis, &c.

TRESPELLUS, vel Trespellio, [sive Tresbellio, ut legit Eccardus in Pacto Legis Salicæ tit. 3. c. 9.] Trium villarum, quasi Tresvillio, trivillanus: bell enim Germanis est villa. [Id negat Eccardus; unde Tresbellio deducit à Tres, & Bulle: quo nomine, inquit, taurum indigitamus; hac enim ratione trium sc. villarum taurus accurate exprimitur.] Alii scribunt bello dici campanulam, unde belhuys campanarium dicitur, tresbellio, dryschel la trerbellio, erit de trois clochers. Lex Salica tit. 3 §. 7. Si quis taurum gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc est Trespellius, 700. den. ... culpab. judicetur. Quibus verbis, ut quidam putant, non tam taurus, quem Bannalem dicimus, intelligi debet, quam is de quo Consuetudo Britannica art. 420. En trois villages peut avoir un taureau, qui ne peut estre empesché d'aller à jeu: & pour icelui quelque part qu'il soit trouvé, ne doit estre payé amende, desdommage, ou assise. Ex lege igitur Salica docemur, jam olim taurum admissarium communem fuisse tribus villis seu pagis.

TRESSALITUS. Usatici Barcinonenses MSS. c. 67. Si quis Judæo, vel Saraceno baptizatis retraxerit illorum legem, vel appellaverit eos Tressalitz, vel Renegats, &c. [Vide Tornadiz. Tresalé de eo dicitur quod ex vetusta-

tuftate periit, Gall. *Qu'est pessi*, in Præcepto Johannis Reg. Franc. an. 1353. tom. 2. Ordinat. p. 533. ubi de Apothecariis: *Et quand ils l'auront confite, ils écriront dessus le mois qu'elle fut faite, si que quand elle sera Tresalée, l'en la jettera.* Aliud sonat vox *Tressault*, in Consuet. Britan. art. 258. 551. Vide Gloss. Jur Gall]

¶ TRESSENQUUS Arro. Vide in *Arro*.

¶ TRESSENSUS, pro *Tresconsus*. Vide *Trecensus*.

¶ TRESSETUS, Fulmentum focarium, Gall. *Chenet*. Inventar. ann. 1476. ex Tabulat. Flamar. *Item plus in camino ignis ejusdem aulæ duos canes sive Tressetis ferri ponderis viginti librarum ferri ad communem extimationem.*

TRESSORIUM, Gall. *Tressoir*. Vide in *Tricu*.

TRESTELLUS, [TRETELLUS,] Fulcrum mensarium, tripedis species, Gallis *Tresteau*. Fleta l. 2. c. 16. §. 1. *Mensas & Trestella providere & reparare*. Apud Will. Thorn. an. 1309. *In tabulis, Trestellis, dressoriis, faciendis, &c* [*Aula munita tabulis, sedilibus, banchis & Trestellis*, in Ordinatione an. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin p. 396 col. 2. *Item, procurre tabulas & Tretellos*, ibidem p. 395. col. 1. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Duæ tabulæ sive mensæ cum quatuor Tretellis super quas carei & luminare fiunt & ordinantur.*]

TRESTORNATUS, Deflexus, *Destourné*. *Trestornatæ aquæ & obstructæ*, apud Bracton. lib. 3. tit. de Act. cap. 12. §. 6. & in Flete lib. 2. cap. 52. §. 18. *Euves Trestournées*, apud Brittonum pag. 32. v 71. v. Le Roman *de Garin*:

La veissiés Trestourner & guenchir.

Le Roman *d'Aibis* MS.

Moult le fist bien, moult y jousta,
Moult y guenchi, moult Trestourna ...
Et apprenchier & près tenir,
Et Tresteurner, & d'eulx partir.

Le Roman *de Vacce* MS.

Qui chastel out bien le fermu,
Qui avoir out s'il Trestourna.]

☞ *Trestour*, pro Dolus, fraus, Gall. *Détour, finesse*, in Bestiario MS.

Mais il su oisiaus plusours
Qui les guiches & les Trestours
Dou goupil aporcheuvent bien.

¶ TRESTURA. Vide *Transitura* in *Transitorium*.

¶ TRESUM. Charta an 1252. è Tabulerio S. Nicasii Rem. *Inter vineam Pauleti freparii ex una parte, & quoddam Tresum ex altera.* Leg. forte *Trelium*. Vide in *Tsela*.

¶ TRETELLUS, Gall. *Treteau*. Vide *Trestellus*.

¶ TRETEUS. Vide *Typica febris* in *Typus*.

¶ TRETHING, pro *Tething*, Decania. Locus exstat in *Leob*. Vide *Tethinga*.

¶ TRETIA, Volumen funium. Acta S. Rainerii tom. 3. Junii p. 456. *Jactaverunt anchoram in mare ad retinendam navem ... nec extrahere eam valuerunt, imo in trahendo Tretiam, cum qua ligata erat, ruperunt.* Vide *Tricu*.

¶ TREU, Ædicule sacra. Vide *Treb*.

TREVA, TREUNA, &c. Ugutio: *Treuca*, vel *Treuga*, *scriptio regalis vel securitas: unde Treugare, sedare, pacificare, Treugam facere, & Treugarius, qui Treugas inter aliquos facit.* Gloss. Lat Gall. *Treugas, Treves, seureté. Treugarius, qui fait treves. Treugare, faire treuves, appaiser*, [*assurer*, in Sangerman.] A. Gellio lib. 1. c. 25. induciæ dicuntur *Pactum armorum cessatio*. Baldo in L. 1. D. de Pactis: *Treuga, securitas præstita rebus & personis, discordia nondum finita. Pax vero est finis discordiæ, vel plena discordiarum sedatio.* Philippus de Bellomanerio in Consuetud. Bellovacensi MS. c. 60 *Treve est une cose, qui donne seureté de la guerre, el tans que elle dure.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. c. 10. *L'en doit savoir que Treve, si come l'en la prent en laie court, est un asseurement qui est fait par la justice du cors, que celui qui la donne ne feeu mesuy mal, ne ne fera fere, ne par lui, ne par autre a celui a qui la donne.* Leges Alfonsinæ part. 7 tit. 12. lege 1. *Tregua es un asseguramento, que se dan los fijos dalge entre si unos à otros, despues que son desafiados, que non se fagan male en los cuerpos, ni en los averes, en quanto la tregua durare, &c.* Adde part. 7, tit. 12. Vox porro *Treva*, vel *Treuga*, à Saxon. treop, vel Germanico *Trew*, aut *Truewe*, fides, pax, fidelis, verus, vulgo deducitur. Willelm. Tyrius l. 1. cap. 15. *Pax quæ verbo vulgari Treuga dicitur.* Guill. Neubrigensis l. 5. c. 3. *Inducias quas Treugas vocant.* Fulbertus Epist. 93. *Quin Episcopo tuo Treugam des.* Occurrit in Lege Longobard. [in Bulla Benedicti VII. PP. ann. 977. Marcæ Hispan. col. 1006.] Apud Willelmum Armoricum, Joan. Satisberiensem Ep. 159. & alios passim.

TREVA, ex Gallico *Treve*, apud Hugonem Flaviniac. ann. 1041. Gregorium VII. PP. lib. 5. Epist. 16. [in Charta æræ 1050. Marcæ Hispan. col. 1011. in alia an. 1187. apud Sponium tom. 2. Histor. Genev. pag. 48. &c.

TREVIA. Guillelmus Pictavensis in Gestis Guillelmi Nothi Reg. Angl p. 193. *Sanctissime in Normannia observabatur Sacramentum pacis, quam Treviam vocant.* Fulcherius Carnot. lib 1. Hist. Hierosol. c. 1. *Jurisjurandi firmitudine pacem, quam dicunt Treviam, invicem tenendam constituerunt.* [Adde Johannem Carnot. Epist. 90. Sugerium Epist. ad Gaufridum Com. Andegav. Chartam an. 1144. in Probat. tom. 1. novæ Histor. Occitan. col. 505. &c.

TRIUVA, in Legibus Luithprendi Regis Longob. tit. 27. §. 1. *Τρίβα*, apud Pachymerem l. 13. c. 34.

TREUVIA, apud Albericum in Chron. MS. ann. 1095. Philippus *Mouskes* in Hist Francor. MS.

Quar il n'ot triuve ne respit.

TREGUA, ex Italico *Triegua*, vel Hispanico *Treguα*. Acta Alexandri III. PP. apud Beron. an. 1177. *Et Treguam Lombardorum ... bona fide servabit.* Habetur ibi non semel. Rodericus Tolet. lib. 3. de Reb Hisp. cap. 22. *Interpositis fœdere Treguarum.* Mox: *De datis Treguis doluerunt.* Ita lib. 7. cap. 30. 34. in Historia Cortusiorum passim, & in Consuetudinibus Teneræmundanis art. 90. apud Lindanum p 94. [& Muratorium tom. 6. col. 172. tom. 11. col. 59. 60. tom. 12. col. 348 359. 367. 480. 615. 1158. Adde Statuta Montis-regalis p. 174. Antiquitates Hortæ p. 475 486. Append. &c.]

¶ TREUGUA, in Annal. Genuens. ad ann. 1237. apud Murator. tom. 6. col. 477. Rolandinum lib. 1. cap. 12. tom. 8. ejusdem Murator. col. 180. in Regiminibus Paduæ ibidem col. 432.

¶ TREWGA, in Epistola ann. 1076 apud Hensizium tom. 1. Germaniæ sacræ p. 417.

¶ TRAUGA, in Litteris an 1309. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat Reg. Franc. p. 159.

¶ TREOGA, in Aresto Parlem. ann. 1331. ex Archivo Bonæ-vallis.

¶ TREUVA, in Charta Alberici Archiepisc. Bituric. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 59.

¶ TREUGUA, Charta seu Instrumentum in quo conditiones *treugæ* descriptæ sunt. Charta Honorii III. PP. ex Chartul. Campan. fol. 23. v. *Procuratore vero Comitissæ prædictæ relaxari hujusmodi sententia juxta formam in Treuguis expressam & in litteris alterius partis contentam cum instantia postulante, &c.*

Treugæ dabantur, vel in curia Principis, vel in curia domini superioris seu vassalli Principis, altero ex iis, qui in bello erat, petente, ita tamen ut eas domino auferre non liceret, ut est in Consuetudine Andegav. art. 78.

78.82.83.152. & Cenoman. art. 49.89.93.97.167. Domini quippe superioris officium erat in bellis vassallorum partes suas interponere, *treugamque* iis indicere renuentes mulctare. Consuetudines Teneramundæ artic. 15. apud Lindanum: *Si vero Scabini ab aliquo Treugas petierint, pro quacunque discordia fuerit, & ille responderit, quod propinquiorem habeat parentem, ille debet ducere Scabinos ad propinquiorem parentem, & ab illo Treugas requirere Scabini. Et si ille negaverit, & dare Treugas noluerit, 20 libras persolvet. Et si de cætero ab ipso Treugas petierint, & ille iterum dare negaverit, toties 20 librarum reus erit. Si vero propinquior parens inventus non fuerit, ille quem primo Scabini tenuerint, Treugas debet dare, donec Scabinus propinquiorem monstraverit parentem, & eodem Scabinis ostenso, debet quitus morari. Si autem Treugas dare renuerit, 20. libras dabit, sicut superius dictum est.* Secus erat de *Assecuramento*, quod dominus indicere non poterat, nisi altera partium id petente. Vide Dissertat. 29. ad Joinvillam.

In Treviis Positus, dicitur, cui induciæ concessæ sunt, vel qui per inducias datas securus esse debet. Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 39. *Eum ... in Treviis positum etiam die Dominica interfecit.* Sic enim legendum, non *tribus*.

Treugæ Reddi dicuntur, cum expletæ sunt. Rigordus an. 1195. *Sequenti mense Novembri, termino transacto, reddita sunt Treugæ, & guerra inter duos Reges iterum incepta.*

Treugarum Infractio, *Triuve data & rupta*, in legibus Luithprandi Regis Longobard. tit. 27. *Treves enfraintes*, in Consuetud. Norman. art. 45. 46. 47. Andegavensi art. 386. & Cenomanensi art. 396. *Treves trencades*, in libello Catalanico MS de Batallia facienda, ubi dicitur actionem de Treugarum infractione intra annum finiri. Gualterus Tervan. in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 15. *Accidit autem, ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia comitis de Treugarum infractione placitaret, &c.* Statutum Friderici II. Imper. ann. 1234. apud Albericum in Chron. MS. *Statuimus, quod si quis Treugas datas violaverit, si eum ipse in cujus manu Treugæ fuerant compromissæ, & cum duobus aliis synodalibus hominibus Treugas violatas esse convincere potuerit, & testari, violator manum perdat.* De ejusmodi treugarum violatione agit præterea Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 28. l. 2. tit. 34. & Consuetudo Andegavensis art. 78. 152. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 76. &c. Adde, quæ notavimus in Dissertat. 29. ad Joinvillam p. 340.

Treva, Treuga, seu Trevia Dei. Id nominis primum auditum in Gallia, ubi cum *bella* flagrarent domestica, seu ea, quæ vulgo *consuetudinaria* appellata docuimus ad Joinvillam dissert. 29. & unicuique injurias sibi illatas armis ulciscendi facultas esset, in Aquitania, in Arelatensi & Lugdunensi Provinciis, atque adeo in Burgundia cæterisque Franciæ partibus, per universos Episcopatus indictum est, qualiter certis in locis à Præsulibus Magnatibusque totius patriæ de reformanda pace & sacræ fidei institutione celebrarentur Concilia: quod avide exceptum est ab omnibus majoribus ac infimis, quos terrebant clades præteriti temporis. In his porro Conciliis illud potissimum statutum fuit, ut inviolabilis pax servaretur: ut scilicet viri utriusque conditionis, cujuscumque antea fuissent rei obnoxii, absque formidine procederent armis vacui. Quod, inquam, adeo lubentes omnes sunt amplexi, ut palmis ad Deum extensis, *Pax, pax, pax*, unanimiter clamarent, ut esse videlicet signum perpetui pacti de hoc, quod spoponderant inter se & Deum. In hac tamen ratione, ut evoluto quinquennio confirmandæ pacis gratiâ idipsum ab universis in orbe fieret mirum in modum. Hæc ferme Glaber l. 4. c. 5. qui hæc ad an. 1034. refert, quo scilicet celebrata sunt Concilia Bituricis, Bellovaci, & Lemovicis, in quibus *pax universis indicta, ita ut nemo seditionem ageret, nullus per viam* (al. *vim*) *raperet, nullus, ut solebat, quasi propter justas querelas pugnam inire consisteret, &c.*

¶ Eamdem rem sic narrat Sigebertus ad an. 1032. *Hujusmodi decretum à Franciæ Episcopis datum est servari subjectis sibi populis. Unus eorum* (cujus nomen ignoratur) *dicit cælitus sibi delatas esse literas, quæ pacem monent renovandam in terra, quam rem mandavit cæteris. Et hæc tradenda dedit populis, ut arma quisque non ferret, direpta non repeteret, sui sanguinis, vel cujuslibet proximi, ultor minime existens, percussoribus cogeretur indulgere. Jejunium in pane & aqua sexta feria servarent, & in sabbato à carne & liquamine abstinerent; soloque hoc contenti jejunio, in omnium peccatorum remissionem nullam sibi scirent adjiciendam pœnitentiam, & hoc servare sacramento firmarent: quod qui nollet christianitate privaretur, & exeuntem de seculo nullus visitaret, nec sepulturæ traderet.*

Neque tamen ab omnibus id æque probatum Episcopis: Gerardus quippe Episcopus Cameracensis, ut habet Baldricus lib. 3. cap. 27. & ex eo Sigebertus, *hoc non tam impossibile quam incongruum videri respondebat, si quod regalis juris est, sibi vendicari præsumerent. Hoc etiam modo sanctæ Ecclesiæ statum confundi, quæ geminis personis, Regali videlicet ac Sacerdotali administrari præcipitur. Huic enim orare, illi vero pugnare præcipitur. Igitur Regum esse, seditiones virtute compescere, bella sedare, pacis commercia dilatare: Episcoporum vero, Reges, ut viriliter pro salute patriæ pugnent, monere, ut vincant orare: hoc ergo decretum periculosum esse omnibus, omnes videlicet aut jurare, aut anathemati subjacere, omnes enim peccato communi involvi, si commenta hujusmodi uterentur.* Cessit nihilominus Gerardus Episcoporum & aliorum adhortationibus, invitus: ita tamen ut quod ante reclamabat, postea eventus probaverit, cum paucissimi perjurii crimen evaserint. Quas Gerardi querelas pluribus rursum refert idem Baldricus eodem lib. cap. 52.

Atque hæc quidem de pace ab omnibus secunda generatim sancita: at anno 1041. *contigit, inspirante divina*, inquit idem Glaber lib. 5. c. 1. *primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per universum Galliarum territorium firmari pactum propter timorem Dei pariter & amorem, taliter ut nemo mortalium à feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce, ausu temerario præsumeret quippiam alicui hominum per vim auferre, neque ultionis vindictam à quocunque inimico exigere, nec etiam à fidejussore vadimonium sumere. Quod si ab aliquo fieri contigisset contra hoc decretum publicum, aut de vita componeret, aut à Christianorum consortio expulsus patria pelleretur. Hoc insuper placuit universis, veluti vulgo dicitur, ut Treuga Domini vocaretur.*

Treugam istam *Domini* omnes licet per Galliam amplexati essent hanc tamen recipere abnuit Neustria, ut testatur ibidem Glaber, flagrantibus tum Regem inter Angliæ Henricum, & Odonis Campanensis filios dissidiis ac bellis: quod etiam attigit Hugo Flaviniacensis: *Anno ipso* (1041.) *Treva Dei primum statuta est, & firmata, & pax ipsa Treva Dei appellata: quæ non solum humanis præsidiis, sed & divinis confirmata est terroribus. Quam cum noluisset recipere gens Neustria, viro Dei Richardo prædicante, & ut eam susciperent, quia voluntas Domini erat, & à Deo, non ab homine decretum hoc processeret, ammonente, divina judicia cœpit in eos desevire ignis, qui eos torquebat, & eo anno fere totus orbis penuriam*

passus

passus est pre raritate vini tritici. Paucis interjectis: *Super adbuc domnus Eduensis Episcopus, vir vita leagavitate grandævus, qui & referee solitus est, quia cum à S. Odilone & cæteris ipsa pax divinis revelationibus instituta, Treva Dei appellata, & ab Austrasiis suscepta fuisset, & valuntas omnium in boc esset una, & ubique servaretur, negotium boc streauitati bujus Patris nostri Gratia Dei ab omnibus impositum est, ut ejus studia & industria pax eadem in Neustria servaretur, eo quo certi essent de eo, quod tanta esset ejus erga omnes, & omnium erga eum gratia, ut quicquid servaadum doceret, servaretur à cunctis; quidquid vitandum monstraret, id cuncti vitarent. Quamobrem sategit Pater venerabilis, ut tantum bonum grataater ab omnibus susciperetur: sed perversa quarumdam voluntas, & mens indomita quasi inauditum boc respuit, quasi qui nollent instituta paterna violare, & nova atque inaudita suscipere. Unde & subsequuta est divina ultio, ignis scilicet in rebelles & contumaces deseviens à Domino, quo torquebantur, qui viro Dei resistere, & mandata ejus contemnere non verebantur*. Pacem banc videlicet Normannici Proceres recipere abnuebant, quod belli indicendi jus, atque adeo regiam quodammodo, quam à primia Monarchiæ Franciæ incunabulis, & ab ipsis Danicis, à quibus processerant, gentibus, prærogativam hsuserant, si non omnino abrogaret, saltem enervaret. Treugam hanc pariter sub eodem Leone Pontifice excepisse Proceres Alsatienses testatur Diploma descriptum à Glareano l. 2. Rerum German. p. 101.

Hanc excepit tamen postmodum Neustria ipsa, maxime postquam Angliæ regnum, in quo obtinebat, adeptus est Willelmus Nothus. Quippe S. Edwardus, Anglorum Rex, qui regnare cœpit an. 1045. quo scilicet est instituta, in legibus suis, ab ipso Willelmo confirmatis, cap. 3. in hunc modum, *Pacem Dei* ab omnibus observandam statuit: *Ab adventu Domini usque ad octabas Epiphaniæ pax Dei & sanctæ Ecclesiæ per omne regnum. Similiter à Septuagesima usque ad octabis Pascba. Item ab Ascensione Domini usque ad octabis Pentecostes. Item omnibus diebus quatuor Temporum. Item omnibus Sabbatis ab bora nona, & tota die sequenti, usque ad diem Lunæ. Item vigiliis sanctæ Mariæ, S. Michaelis, sancti Joannis Baptistæ, Apostolorum omnium, & Sanctorum, quorum solennitates à Sacerdotibus dominicis annuntiantur diebus, & omnium Sanctorum in Kl. Novembr semper ab bora nona vigiliarum, & subsequenti solemnitate. Item in parochiis, in quibus dedicationis dies observatur. Item in parochiis Ecclesiarum, ubi propria festivitas Sancti celebratur. Et si quis devote ad celebrationem Sancti advenerit, pacem babeat eundo, & subsistendo, & redeundo. &c.* Quod quidem Edwardi & Willelmi Regum Angliæ statutum de *Pace Dei* servanda firmatum est postea in Concilio apud Illebonam ao. 1080. sub Willelmo II. apud Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 552. *Pax Dei, quæ vulgo Treuia dicitur, sicut ipse princeps Willelmus eam in initio constituerat, firmiter teneatur, &c.* Huic autem Synodo subjungitur Synodale decretum de eadem Treviu, in nupera Conciliorum editione. Ex quibus dubium oritur, an Edwardus ipse hanc sanxerit, an vero Nothus in Edwardi leges, à se emendatas, retulerit.

Utcumque sit, vel hinc patet, non eosdem statutos *Treugæ Dei* deinceps fuisse dies. Nam primitus obtinuit illa à *feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce*, ut habet Glaber; lege vero Edwardi seu Willelmi, *omnibus diebus Sabbati usque ad diem Lunæ*: præterea aliis temporibus & festis ibidem designatis indicitur, atque in iis, in die dedicationis Ecclesiarum, quod Leo IX. PP. obtineri statutum in dedicatione ecclesiæ S. Scephani Bisuntinæ à se facta 5. Non. Octob. ann. 1050. uti habet vetus scheda apud Chifflctium in Trenorchio p. 557. *Statuit item, ut vigilia & dies dedicationis in Treuga Dei in perpetuum baberetur, & omnes illi, qui ad eamdem dedicationem vel ad nundinas ibidem institutas convenirent, & omnis substantia eorum ubique quousque domum reversi essent.* Vacces au Roman *de Rou* MS.

Quant li Clergiè & li cors faint,
Et li Baroat, dont tout maiat,
A Caem furent assemblè
Au jour qui lour commandè
[Sur les cors sainz lour fist jurer]
Paix à tenir & à garder,
Dès Meteredy soleil couchant,
Tresqu' à Lundi soleil levant,
Trieves l'appelleat, co m'est vis,
Qui n'est celée en nul pais,
Qui autri batroit entretant
Ou mal eust apparessant,
Et qui rien de l'autrui prendoit,
Escumieg. estre devroit,
Et de noef livres en merchi
Vers l'Evesque, con establi,
Et jura li Dus bautement,
Et tuit li Barons Ensement,
C'en jurerent que paix tendroient,
Et celle Trieves garderoient,
Pour la paix tout temps remembrer,
Qui tout temps devoit mes durer.

Atque ut temporum ordinem sequamur, Raimundus Berengarii & Almodis uxor Comites Barcinonenses in Usaticis Barcinonensibus MSS. editis anno 1066. *Pacem & Treugam Domini* in suis dominiis observatã præceperunt, c. 86. & 97. *Denique supradicti Principes, apud Barcinonem commorantes, in ecclesia sanctæ Crucis sanctæque Martyris Eulaliæ una cum consilio & auxilio Episcoporum suorum, assensione etiam & acclamatione illorum terræ Magnatum, cæterorumque Christianorum confirmaverunt pacem & Treugam Domini, & statuerunt illam tenere in illorum patria omni tempore: & si ullo modo fracta fuerit, sit directa & emendata, ita quemadmodum scriptum babebatur illo tempore, in unaquaque sede, vel in unaqueque Episcopatu.*

Edwardi vel Willelmi Regum Legibus consentanea quodammodo statuit Henricus Episcopus Leodiensis an. 1071. 6. Kal. April. *Nam cum nimia fierent strages bominum*, verba sunt magni Chronici Belgici, *& incendia multa & prædæ & rapinæ, eousque ut idcirco multi ad inopiam devenirent, Henricus Episcopus dolens, consilio Alberti Comitis Namurcensis, de consensu omnium Primatum, Baronum, qui Ducatus, Marchias, Comitatus, feuda judicialia tenent in Leodiensi Diœcesi ab Imperio descendentia, pacem cum prædicto composuit, omnibus pauperibus & divitibus, nobilibus & ignobilibus in dicto Episcopatu profuturum.* Cujusmodi autem illa fuerit, sic enucleatius prosequitur Ægydius Monachus Aureævallis cap. 12. *Horum omnium petitione, consilio & voluntate decretum est, ut à primo die Adventus Domini usque ad exactum diem Epiphaniæ, & ab intrante Septuagesima usque ad octavas Pentecostes infra Episcopatum Leodiensem nemo arma ferat, nisi forte inde exeat ad alia loca, aut aliunde domum revertcat. Incendia, prædas, assultus, nemo faciat, nemo fuste, aut gladio, aut aliquo armorum genere, usque ad collisionem membrorum aut internecionem in quempiam deseviat: quod si boc fecerit bomo liber, bæreditatem perdat, beneficio privetur ab Episcopatu pellatur: servus autem amittat omne quod babet, & dexteram perdat. Quod si culpate*

pati fuerint contra pactionem hanc, liber juret cum duodecim: qui vero liber non est, judicio se purget, si tamen signa fuerint manifesta, alioqui cum septem se immunem esse probet. Incipiet autem observatio hujus pacis sexta feria, statim illucescente aurora, & durabit usq; ad exordium diei, qui vocatur dies Lunæ, & observabitur per omnes festivitates quæ proprie in hoc Episcopatu celebres habentur, & similiter per omnes illas, quas ubique universalis celebrat ecclesia, & maxime in festivitate S. Lamberti, & in dedicatione, & duobus diebus ante, & duobus post in utraque festivitate, propter adventum & reditum cæteraque impedimenta. Denique etiam in jejuniis quatuor Temporum, *& in vigiliis prædictarum festivitatum eadem lex & pactio tenebitur, excepto quod in illis arma licebit ferre, ea tamen conditione, ne alicui noceatur. Hanc pactionem si quis violaverit, noverit se excommunicationi subjacere.*

Enimvero quod singuli Metropolitani vel Episcopi in suis diœcesibus subinde sanciverant, tum primum firmatum ab Urbano II. PP. in Concilio Claromontano anno 1095. can. 10. apud Ordericum Vitalem lib. 9. p. 721. *Sancta Synodus statuit, ut Treuia Dei firmiter custodiretur à Dominica die ante caput jejunii, usque ad secundam feriam oriente sole post octabas Pentecostes, & à quarta feria ante Adventum Domini occidente sole, usque ad octabas Epiphaniæ; & per omnes hebdomadas anni à quarta feria occidente sole usque ad secundam feriam oriente sole, & in omnibus festis S. Mariæ, & vigiliis eorum, & in omnibus festis Apostolorum & vigiliis eorum, ut nullus homo alium adsaliat, aut vulneret, aut occidat nullus, namnum vel prædam capiat. Statuit etiam, ut omnes Ecclesiæ & atria earum, & Monachi & Clerici, & sanctimoniales & feminæ, & peregrini & mercatores & famuli eorum, & boves, & equi arantes, & homines carrucas ducentes, & herceatores, & equi, de quibus herceant, & homines ad carrucas fugientes, & omnes terræ Sanctorum, & pecuniæ Clericorum, perpetua sint in pace: ut in nulla die aliquis audeat assalire, vel capere, vel prædari, vel aliquo modo impedire. Statuit etiam cum omnes homines à 12. annis & supra jurent hanc constitutionem Treuiæ Dei, sicut hic determinata est, ex integro se servaturos tali juramento: Hoc audiatis vos, &c.* Adde Fulcherium Carnotens. lib. 1. Histor. Hierosol. cap. 1. Willel. Tyrium l. 1. cap. 15. Alberic. in Chron. MS. an. 1095. &c.

Cujusmodi vero fuerint ista Episcopalia de pace Statuta, accipe ex Tabulario Celsiniacensis Monasterii in Arvernis, cujus apographum legimus sat male descriptum: *In nomine divinæ, summæ & individuæ Trinitatis, Wido Dei gratia Aniciensis Præsul, supernæ pietatis misericordiam expectantibus Salutem & Pacem. Notum esse volumus omnibus Dei fidelibus, quoniam videntes maleficia, quæ in populo quotidie accrescunt, congregavimus quosque Episcopos, Domnum P. Vivariensem, Wigonem Valentinensem, Begonem Arvernensem, Raimundum Tolosanum, Deusdet Rutenensem, Fredelonem Elenensem, & Domnum Fulcranum Ludevensem, & Wigonem Glandensem, & alios quamplures Episcopos, & quosque principes & nobiles, quorum numerus non est inventus. Et quia scimus, quia sine pace nemo videbit Dominum, ammonemus, propter nomen Domini, (&) ut sint filii pacis, ut in istis Episcopatibus, quos isti Episcopi regunt, neque in istis Comitatibus, de ista hora, & in antea Ecclesiam homo non frangat, extra Ecclesiam, quam ea firmamento Castelliæ se sciente, nisi Episcopi præter eorum censum, consensum, prædam in istis comitatibus, neque in istis Episcopatibus homo non faciat de equis, pullis, de bovibus, de vaccis, de asinis & asinabus, & de fascibus, quos ipsi portant, neque de ovibus & de capris, neque de porcis, neque ea occidat, nisi per conductum suum, & suorum intime positorum, accipiat victum, sic ut ad suam domum nihil portet, & ad castellum bastire, aut obsidere, nisi unusquisque de sua terra, aut de suo alode, & de suo beneficio, de sua commanda, Clerici non portent sæcularia arma. Monachis injuriam nullus homo aliquando faciat, neque his, qui cum eo porrexerint, qui arma non portaverint, nisi Episcopi aut Archidiaconi præter eorum consensum, villanum aut villanam præter redemptionem non atsi per suum forisfactum, & nisi eundem villanum, qui alterius terram araverit, & laboraverit, quæ est in contentione, nisi unusquisque de sua terra, aut de suo beneficio terras Ecclesiasticas Episcopales, Canonicales, Monachales nullus præsumere audeat, neque aliqua mala consuetudines dishonorare, nisi de manu Episcopi, aut fratrum voluntate per precariam acquisierit de ista hora & inantea. Negotiatores etiam nullus apprehendere, aut rebus suis spoliare præsumat, se sciente, interdicimus etiam, ut nullus laicorum se intromittat de sepulturis Ecclesiæ & offerendis: & nullus Presbyterorum pretium de baptisterio accipiat, quia donum Spiritus S. est. Si vero aliquis raptor fuerit, aut maledictus, qui hanc institutionem infregerit, & tenere noluerit, sit ipse excommunicatus, & anathematizatus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregatus, usquequo ad satisfactionem veniat: quod si non fecerit, Presbyter ei missam non cantet, divinum ei officium non faciat, &, si mortuus fuerit, Presbyter eum non sepeliat, neque ad ecclesiam sit sepultus, communionem ei non donet, se sciente, ab ordine deponatur, dicimus & ammonemus, ut in isto tempore, scilicet mediante Octobri mense, ad istum Dei placitum cum bono animo & bona voluntate veniatis in Dei nomine, ut in remissione peccatorum vestrorum consequi valeatis, procurante D. N. J.C. qui cum P. & S. S. vivit & regnat.* Confirmat hoc Archiepiscopus Dagobertus Bituricensis sedis, & Dom. Theobaldus Viennensis Archipræsul. Vixere porro hic nominati Episcopi sub anno 993. unde liquet ante annum 1034. peractas hasce de pace servanda Constitutiones.

Exinde decretum Concilii Narbonensis ann. 1054. cap 2. 3. 4. 5. & Claromontani Concilii, de *Treuia Dei* in diœcesibus publicatum: quod colligitur potissimum ex Epist. 44. Ivonis Carnotensis Episcopi, qui eidem Concilio interfuerat, ex Concilio Narbonensi & Helenensi, an. 1027. & 1065. Trojano an. 1093. can. 12. Rotomagensi an. 1096. can. 1. & Synodo Northusinensi an. 1105. de qua Conradus Abbas Urspergensis: firmatum deinde in Concilio Remensi an. 1119. in Statuto Calixti Papæ II. Remensi ann. 1136. c. 11. Romano an. 1136. sub Innocentio II. PP. can. 12. Lateranen. ann. 1139. can. 12. Lateranensi III. an. 1179. can. 21. Monspeliensi ann. 1195. &c. Ab Episcopis & Principibus in suis diœcesibus & dominiis deinceps publicatum, quod præ cæteris testatur Charta Guillelmi Auscitani Archiepiscopi & Apostolicæ sedis Legati, qui anno 1103. *juxta statuta generalis Concilii nuper statuti, Pacem & Treugam Dei in provincia sua indixit.* Unde conficit Marca in Histor. Benearnensi lib. 5. cap. 14. num. 12. idem Statutum perinde confirmatum in Concilio Lateranensi sub Paschali II. firmatum etiam à Nunone Sancii Domino Rossilionis an. 1217. & Jacobo Rege Aragonum an. 1228. in Charta, quæ habetur tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 368. & 383. In posteriori ita describuntur dies *Treugarii*: *Præterea constituendum esse & firmiter observandam censuimus sub eadem pace & Treuga dies Dominicos, & festivitates omnium Apostolorum & etiam Adventu Domini usque ad octabas Epiphaniæ, & Kadragesimam usque ad octabas Paschæ, diem Ascensionis Domini, nec non festum Pentecostes cum octabis suis, & tres festivitates*

S. Mariæ, & festivitatem S. Johannis Baptistæ, & S. Michaelis, & omnium Sanctorum, & festivitates S. Eulaliæ, & S. Felicis Gerundensis, & S. Martini. Mox additur, pacem istam *jurari debere à militibus, civibus, & hominibus villarum à 14. annis & supra*; ubi Concilium Claromontanum habet, *à 12. annis*. Unde plenum fit, verum esse, quod ait Ivo Carnotensis Epist. 90. *Treviam Dei non fuisse communi lege sancitam; pro communi tamen utilitate hominum ex placito & pacto civitatis ac patriæ, Episcoporum & Ecclesiarum auctoritate firmatam. Unde*, subdit ille, *judicia violatæ pacis modificari oportet secundum pacta & diffinitiones, quas unaquæque Ecclesia consensu parochianorum instituit, & per scripturam vel testimonium bonorum hominum memoriæ commendavit.*

Jam vero quod Ivo ait de *Pacis seu Treviæ Dei violatoribus*, exigit, ut cujusmodi harum pœna fuerit, paucis attingamus. Quod olim Gerardus Episc. Cameræ. tam obstinato animo *Treviæ* institutioni obstiterit, causa illa præsertim fuit, quod cum omnes eidem sacramento interposito adstringi juberentur, decretum hoc periculosum esse omnibus judicaret; omnes enim communi peccato involvendos, si commento hujusmodi uterentur, quod sane probavit eventus: *Vix enim*, ut ait Baldricus lib. 3. cap. 27. *paucissimi crimen perjurii evaserunt.* Id præterea attigere cæteri Scriptores, atque inprimis Glaber: *Plerique*, inquit, *vesani audaci temeritate præscriptum pactum non timuere transgredi, in quibus protinus, aut divina vindex ira seu humanus gladius ulter extitit.* Hugo Flaviniacensis an. 1098. *Hic Flaviniacum veniens, honeste à nobis susceptus est, & in eadem nocte dominicæ diei cum ei honeste servissent, in Trevia Dei bannes & servitiones mercati homines ejus fregerunt & tulerunt, &c.* Et Conradus Usperg. ann. 1126. *Neque pax Dei, cæteraque sacramentis firmata pacta custodiuntur: sed uniuscujusque conditionis & ætatis, præter solas ecclesiasticæ possessionis homines, quibus jam pene nihil præter miseram restat animam, cæteri, inquam, hoc tempore belluino furore bacchabantur.* Adde Chartam Jacobi I. Regis Aragon. in Curia Oscensi ann. 1247. quæ habetur in Foris Aragon. lib. 9. p. 182.

Pœna vero violatæ Pacis Dei primitus fuit vitæ compositio, aut excommunicatio, ut est apud Glabrum. Concilium Claromontense *fractionis pacis reum, prout judicatum fuerit, puniendum* statuit can. 1. Synodus Illebonensis an. 1080. cap. 1. & 26. & Synodus Romana anno 1179. & aliæ ejusmodi reos excommunicandos statuunt, ut perinde Rainoldus Archiepisc. Remensis in Epistola scripta circa an. 1095. quæ habetur tom. 5. Spicil. Acher. p. 559. [Nicolaus II. PP. *Treguæ Domini infractores anathemate feriri*, decernit apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 67.] Adde Ivonem Carnotensem Epist. 90. Concilia Rotomagensia p. 145. 185. [& Tolosanum an. 1228 tom. 2. Spicil. jam laudati pag. 628 & 617.] Ad *Treguæ Dei* fractionem pertinent præterea hæc ex Charta Richardi Archiepisc Bituric. an. 1095 ex Tabular. S. Dionysii de Chapella Ch. 20. *Si alicui res furata fuerit, vel ablata in Tregua Dei, & forisfactor in nundinis inventus fuerit, & forisfactor sit salvus, qui in nundinis inventus fuit: si autem res vendita fuerit, & emptor legitime probaverit, se nescire illum esse latronem, de quo emerat, nec illam rem fuisse ablatam in Treuga Dei habebit rem suam, & reddet emptori tantum, quantum dedit.* Præterea sequentia ex Concilio MS. apud Illebonam, quando Philippus Rex Franciæ subjugavit Normanniam: *Item diximus de Treuga, quod si aliquis vulneraverit alium, unde debet perdere membrum vel vitam, placitum remanebit in Curia D. Regis, si consequens vult persequi causam, & Ecclesia habebit emendam suam usque ad 9. libras. Si accusatus fuerit convictus, dominus Rex habebit residuum*, *Treuga vero durat à die Mercurii fere usque ad diem lunæ mane.* Vide Marcam ad Can. 1. Concilii Claromont.

Sed hæ *Treuvæ* quantumlibet firmatæ variis in Conciliis, cum male servarentur, non impedierunt, quin identidem civilia bella & intestinæ prædationes pluribus in provinciis grassarentur. Adeo invaluerant in Occitania præsertim & Aquitania circa annum 1182 ut ita malit novum adhibere remedium conati sint sodales *confratria Dei*, eo quo diximus modo in *Agnus Dei*. Qua vero ratione subsequentibus sæculis odia privata compescuerint Reges nostri, dictum est in *Quarantena* 4. Vide etiam *de Lauriere* in Præfatione ad tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. n. 153. & seqq.

TREVIA, Immunitas, seu pax data, quamdiu nundinæ durant. Vetus Charta apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 519. *Quo etiam die ad frequentationem hujus solemnitatis statutum est annuale mercatum, & omnibus venientibus ad hanc solemnitatem, vel causa orationis, vel causa mercandi, & redeuntibus stabilita est ab omni exvitate firma & inviolabilis Trevia octo ante festum, & octo dies post festum, &c.* Vide Pax Regis.

TREUDIS. Lex Aleman. tit. 99. §. 2. *Et si cervus ille*, (furto subreptus aut occisus) *Treudis non habet, medium sol. componat.* §. 3. *Si Treudis habet, & cum ipso nihil jagitatum est, solvat sol. unum.* §. 7. 8. *Si cerva indomita fuerit occisa, tremisse solvat: si Treudem habuit, medium solidum.* Ita cervus, qui *Treudem* habet, majoris compositionis & pretii censetur. Quod vero *Treudis* hic dicitur, *Triuta* appellatur in Lege Ripuar. tit. 42. §. 2. *Si quis cervum domitum, vel cum Triutis occiderit, aut furatus fuerit, &c.* Ubi *triutas* hinnulos quidam interpretantur, [pullos cervinos Eccardus, quem consule in hanc legem.]

¶ TREUGARE, *Treugas* seu inducias facere, Gall. *Faire treve*. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl c. 30. *Nobilitas regia quibuscumque mediis allecta cum præfato Duce Treugare, fœdus iniuit.* Vide Treva.

¶ INTREUGARE, Eodem intellectu. Charta ann. 1239 è Bibl. Reg *Finita guerra vel Intreugata debetis mihi restituere vel meis ipsum castrum in eodem statu, quo accepistis.*

¶ TREVIA, Induciæ, Gall. Treve. Vide *Treva*.

¶ TREVISINI SOLIDI *de flore*. Vide *Florens*.

TREUMA. Charta Fundationis Collegii Canonicorum in Ecclesia Parochiali Escoiarum diœcesis Rotomag. ab Ingeranno de Marigniaco, mense Jan. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 64. *Do etiam & concedo tam ipsis quam aliis personis Collegii liberum molere pro eisdem & familia sua tota in molendino meo de Becco, ita quod immediate post bladum existens in Treumea, quod vulgariter dicitur Ingranetum, eorum bladum molatur, & id facere absque dangerio vel exactione qualibet tenebitur in futurum molendinarius molendini, &c.* Vide Tremellum, [*Tremea*, *Tremuia*, & *Tremuia*.

TREUS, Libertus, fidelis. Vide *Threus*.

¶ TREUSA, Tributi species dominis feudalibus exsoluta sic dicta, ni fallor, à veteri Gallico *Trea*, *Treus*, vel *Trebus*, Tributum, illud maxime quod portorii nomine de mercibus, vel sale ab una in alteram regionem transvectis persolvitur. Libertate Bellomontis è MS Coislin. *Absolventes prædictos homines ab omni . . . exactione, extorsione, gallina, Treusa, &c.* Butelerius in Summa lib. 2. pag. 865. *Item est à sçavoir qu au pays où le Treu du sel a lieu, nul ne doit acheter sel fors au grenier du seigneur.* Vide Glossarium Juris Gall. v. *Treu* & infra *Truagium* & *Trutanizare* in *Trutanus*.

¶ TREUVA, TREUVIA. Vide in Treva.

¶ TREZA, Crines intexti. Vide in *Tricia*.

¶ TREZENA. Litteræ Humberti II. Dalphini ann. 1345. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 519. col. 1. *Summa dictarum personarum in numero, inclusa Domina, 30. Estimantes esse necessaria prædictæ dominæ matri nostræ cum personis prædictis & Trezena quolibet anno, videlicet de frumento 400. sest. &c.* Adnotat Cl. Editor nostris vulgo dici *Trezain* id quod à venditore supra justum numerum datur emtori, qui res emit per numerum duodecim, seu *quarteronum* vendi solitas; atq; per analogiam ad hunc usum *Trezena* hic dici de personis, quas D. Dalphina secum habere poterat ultra numerum 30. personarum sibi de more assignatarum. Quod si *Trezena* eo loci sit, pro *Trentena*, triginta, Gall. *Trentaine*. Nihil certe absurdi sequeretur.

¶ TREZENARE. Vide mox in *Trezenum*.

TREZENUM, Pretii venditionis pars decima tertia, quæ domino persolvitur pro *laudimio*, seu vendendi facultate vassallo vel tenenti indulta: nostris, *lo Treziesme denier*: nunc *Treiziéme*, in Consuetud. Norman. tit. 114. 171. 174. [*Trezain* Provincialibus: qua de re consulendi Bonus in Observat. ad Statuta & Consuetud. Provinciæ cap. 16. pag. 24. & *Mourgues* in Statut. pag. 153.] Charta Provincialis an. 1236. in Regesto Tolosano Cameræ Computor. Parisiensis. *Damus prædictis Dominis Cadarossæ & eorum hæredibus & successoribus licentiam & plenariam potestatem, quod ipsi inter se nobis irrequisitis & inconsultis sine Trezeno, accepto, (leg. accapto) & laudimio possint vendere, permutare, &c.* Donatio facta Templariis Tolonensibus à Gaufrido & Rostagno de Aguto: *Reddito tamen Trezeno vel seignoria, quam habent ibi Domini.* Charta Michaelis Archiepiscopi Arelatensis an. 1214. in qua Castrum de Belliquadro cedit Simoni Comitis Montisfortis, in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 59. *Pedagia sive in aqua, sive in terra, lesdas, quintale, cordam, furnos, sextairale, jurisdictionem, justitias, firmantias, Trezenos, medios trezenos, laudimia, monetam, &c.* Adde Concil. Avenion. an. 1299. c. 1. & an. 1326. cap. 51. [Instrum. Galliæ Christ. novæ edit. tom. 3. col. 217. 248. Statuta Massil. lib. 2. c. 1. §. 37. c. 29. §. 3. l. 3. c. 30. §. 1. l. 5. c. 5. §. 3. 5. c. 36. Hist. Dalphin. tom 1. pag. 98. col. 2. tom 2. pag. 74. col. 1. pag. 110. col. 1. *Trezenum in omni casu alienationis*, in Homagio an. 1371. è Schedis Præs. *de Mazaugues*. Occurrit passim in Chartis MSS. in quibus aliquando scriptum legitur *Trezenum*.

¶ TREZENUM, Quævis decima tertia pars è qualibet re percepta. Transactio an. 1212. ex Hist. Montis-Majoris MS. *Testes probaverant monasterium habuisse pacifice ab omnibus ibi piscantibus ... de avibus tranetti Trezenum pro palmento, & de venatione capita aprorum, &c.* Transactio an. 1223. è Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Licitum erat dictis hominibus in dicta sylva piscari & aucupari, dato domino sylvæ Trezena avium & piscium.* Vetus Recognitio MS. *Item quartam partem Trizeni pecuniæ, quam & quod percipit ... Item etiam quartam partem Tresenii seu Tresene partis pecuniæ, quam accipit in quolibet navigio.*

TREZENARE, dicitur, qui habet jus exigendi *Trezenum*. Charta Tarasconensis de venditione cujusdam *feudi Franci, sub majori dominio, alta & bassa jurisdictione, banerio, & jure laudandi & Trezenandi magnifici & egregii viri Ludovici le Maingre, dicti Bossicauti, Domini loci Burbonis & condomini Insularum de Massagueta.* [Charta clientelaris dominii de Tritis an. 1533. *Item census & servitia, tam pecuniaria quam bladi, cum jure laudandi, Trezenandi: jureque prælationis retinendi, &c.*

TREDECIMA recensetur etiam inter *auxilia*, imposita sub Joanne Rege pro bellicis necessitatibus, in Charta Caroli V. 16. Nov. 1380. quæ habetur in Regesto Andegavensi Cameræ Comput. Paris. fol. 59. *Par ces presentes quittons & remettons & annullons, & mettons du tout au neant tous aydes & subsides quelconques, qui pour le fait desdites guerres ont esté imposées, cueillis & levez depuis nostre predecesseur le Roy Philippe que Dieu absoille jusques aujourd'hui, soient fouages, impositions, gabelles, Treziémes, quatriémes, & autres quelconques ils soient, & comment qu'ils soient dis ou nommez. &c.*

¶ TRI, Francis vet. Tres. Vide *Chunna*.

¶ TRIACHA, in Statutis Astæ, ubi de *intratis* portarum, & Statutis Montis-regalis p. 288. pro Ital. *Triaca*, Gall. *Theriaque*, Theriaca, confectio nota.

TRIACONTAS, Tricenarius numerus, Tertulliano de Præscript. c. 49. à Græc. τριάκοντα, triginta.

¶ TRIACONTASIMUS, ex Gr. Τριακοντάσημος, Pannus, qui triginta *clavis* exornatur. Græci enim σήμους & σημεῖα, Clavum auri & purpuræ, qui vestibus adsui solet, vocant, ut observatum a Salmasio, & aliis. Petrus Diac. lib. 4. Hist. Casin. cap. 17. *Misit .. pallium Triacontasimum pro altari nostræ Ecclesiæ.* Et cap. 46 al. 18. *Pallium Triacontasimum B. Benedicto direxit.* Epistola Alexii Comneni Imper. in Regesto ejusdem Petri num. 148. *Missa sunt vobis causa memoriæ ab Imperio meo libræ 8. solidorum Michalatorum, & pallium Triacontasimum super altare vestræ Ecclesiæ.* Alia editio habet *Triacontas*.

¶ TRIACUMINIS CULTELLUS, Cui tria sunt acumina, seu latera secantia. Vide in *Cultellus* & *Trialemellum*.

¶ TRIADES, Trinitas, à Græco, Τριάς, ἄδος. Fortunatus in Carmine ad Martinum Episc. Galliciæ:

Lumen apostolicum cum spargeret una Triades.

TRIAEN. Lex Salica tit. 40. §. 13. *Triaen componat, quod tertia pars solidi, id est 12. denarii, & tertia pars unius denarii.* Editio Tilii habet *Triante uno componat, quod est tertia pars solidi, id est denarii, & tertia pars denarii.* Ubi deest vox *duodecim*, quæ habetur in Heroldina tit. 41. §. 15. Pithœana. Supra tit. 37. §. 4. 40. *den. qui faciunt sol. 1. & Trianti uno, quod est tertia pars sol. culpabilis judicetur.* Edit. aliæ habent, *Triente.* Vide Wendelinum.

TRIALEMELLUM. Albericus in Chron. MS. ano. 1214. *Ante oculos ipsius Regis occiditur Stephanus de Longo campo, in capite percussus longo, gracili, Trialemello, quem Falsarium nominant.* Id est, pugione, vel cultro longiori, triplicem *lamellam*, seu laminam ferream habente: nam *alemelle*, & *alamella*, cultri laminam etiamnum dicimus. Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. MS in Philippo Aug.

Un coutiel ot moulte vice à pointe,
D'acier iert l'Alemielle jointe,

[Le Roman *d'Athis* MS.

Selon le corps lez la mamelle
Lui a conduite l'Alamelle.

Vide *Triacuminis cultellus*.

TRIALLUM. Vide *Triare*.

¶ TRIALOGUS, Mutuum inter tres colloquium. Hoc titulo donavit J. Wiclefus præcipuum è suis, quæ Latina scripsit, operibus: in quo *Veritatem*, *Prudentiam* & *Mendacium* inducit una sermocinantes.

TRIANFACTA. S. Cyprianus Epist. 21. *Pro se dona numeravit, ac sacrificaret; sed tantum ascendisse videtur usque ad Triam fata, & inde descendisse.* Ubi Pamelius locum fuisse opinatur, ubi sacrificabatur. Alii volunt locum esse, qui Romæ *Tria fata* dicebatur, de quo Procopius l. 1. de Bello Goth. c. 25. Anastasius p. 116. &c. Vide Rosweidum ad Paulini Epistolam 38. [& Baluzii notas ad hunc locum.]

¶ TRIANGULARE, *Facere aliquid triangulum, vel trian-*

triangulare, in Gemma gemmarum. Nicolaus de Jamsilla de gestis Friderici II. Imp. apud Murator. tom 8. col. 565. *Facta sunt de argento Marchionis Bertholdi quædam lignea instrumenta Triangulata sic artificiose composita, quod de loco ad locum leviter ducebantur.*

¶ TRIANNUM, Triennium, Gall. *Triennal.* Inquisitio ann. 1268. *Ipse stetit ... per tres annos pro pastore, & dixit quod vidit quolibet anno dictorum Triannorum, &c.*

¶ TRIANTUS, f. pro *Striatus*. Vide *Castriatus*.

¶ 1. TRIARE, Ex multis eligere; Gall. *Trier*, Provincialibus *Triar*. Inquisitio an. 1268. *Et ipse venit ad dictas oves, ... & elegit sive Triavit oves pastorum.* Infra: *Triaverunt per sacramentum dicti pastores avere eorum*, Litteræ an. 1237. apud Rymer. to. 4. p. 863. *Ad eligendum & Triandum mille homines Wallenses ad lanceas, &c.* Alibi an. 1338. tom. 5. p. 7. *Centum homines Wallenses ... de melioribus, validioribus & fortioribus ... eligatis, Trietis & arraietis, vel eligi, Triari & arraiari faciatis*, Vide *Assidere* 3. Hinc

Triarge, Separatio, selectio: quo nescio an spectet vox *Triaige* in Chartul. Latiniac. fol. 267. v. *Sauf & reservé certain dommage que l'Abbé de S. Mor des fossez & les bons Tiersault preignent certain Triaige oudit terreur d'Oagnes*, Ubi fortasse legendum est *Terrage* vel *Tierrage*.

2. TRIARE, vox Fori Anglici, *Causam agere, rem probare, actione experiri, examen litis subire*, denotans à Saxonico *trian*, uti vult Somnerus, *probationibus innocentiam suam ostendere, vel fidem suam injuste in dubium vocatam probare, seque dignum, cui fides adhibeatur*. Spelmann. *Triatio, Triatores, Anglis Tryavers, vocabula forensia, quibus nulla, quod sciam, Latina respondeant satis apposite. Est autem Triatio, exactissima litis contestata coram Judice per duodecimvirale sacramentum exagitatio, quod & Triare dicitur: & ipsi Sacramentales inde Triatores, eorumque sacramento res comprobata, Triata appellatur.* Fleta l. 4. c. 10. §. 4. *Si parentes producantur, qui genitorem suum sub potestate domini constitutum probaverint. Triantur per hoc tam causa status, quam assisa, & talis liberabitur domino suo.* Adde §. 5. [& Chronicon Wethamstedii p. 425.] Willel. Thorn ann. 1335. *Qui vero Salomon, bujus sæculi prudens fabricavit sibi statoram, Abbati & Conventui postea dolosam & abominabilem, ... & cum illa Triavit xx. sol. in denariis antiquis ponderis maximi, cum quibus æqua lance recipiebat denarios quoscunque.* Hæc verba non plane percipio, nec video, quomodo vocis notiom à Somnero & ab aliis allata conveniant. Littleton. sect. 193. *Ceo serra Trie en le countie lou le plaintif avoit counceive son action, & nenny en le county lou le manor est, &c.* Infra: *Si ascun villeine voyloit suer ascun maner de action à son use demesne envers son countie, ou il est fort a Trier envers son Seignior, &c.* Jo. Britto de Legibus Anglic. 29. *A quel jour le Viscounte face Trier 12. des plus sages & plus loals, & plus souffisans de tout le hundred, & eux faire jurer, &c.* Hinc forte vox Gallica *Trier*, pro seligere, eligere.

TRIALLUM, ipsa *triandi* actio Will. Stanfordius lib. 2. de Placitis Coronæ cap. 49. *Le Triel est per verdit de 12. hommes; le confession est per la partie mesme, quand il confesse devant le Coroner, ou devant les Justices.* Triplex autem *Triallum* recenset idem Stanfordius: *Trial par bataile*, lib. 3. cap. 1. 13. 14. cum quis le à crimine defendit duellum: *Trial par les Pers du Royaume*, eodem c. 1. cum quis reus nobilis à Paribus suis judicatur: *Trial par le pays*, cap. 2. & seqq. V. *Patria*. In quo vero differat *Triallum* ab *inditamento*, vide eumdem Stanford. lib. 2. c. 26. pag. 90.

¶ TRIAS, SS. Trinitas, à Gr. τριάς, Ternio. Sigebertus Levita in Vita Theodorici Episc. Metensis, apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 297.

Adsis una Trias, atque trina monas.

¶ TRIATIO, TRIATOR. Vide *Triare* 2.

¶ TRIATRUS, *Tertius dies*, in Amalthea.

TRIAVERDINI, cum Brebantionibus & Ruptariis junguntur in Concilio Lateranensi III. ann. 1079. cap. 27. *De Brebantionibus & Arragonensibus & Navarris, Bascolis & Coterellis, Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, &c.* Vide an non legendum sit *Trialemellisis*, qui scilicet *Trialemellis* fitis, de quibus supra, utebantur.

TRIBATTERE, Lex Salica tit. 40. §. 9. *Si quis jumenta aliena Tribatterit, & evaserint, &c.* §. 14. *Caballos aut jumenta aliena Tribatterit, aut debilitaverit, &c.* Spelman. *tribattere* ait, esse sine sanguinis effusione verberare, vel cædere, Anglis *Drubem*, à Saxon drifc. Angl. *Dry*, i. *aridus*, & beate, *percutio*. [Melius forte Vossius lib. 4. de Vitiis serm. c. 1. *Tribattere* interpretatur ter sive sæpius *battere* seu percurrere.] Vide *Trabattere*.

TRIBIANA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis l. 4. c. 4.

¶ TRIBILIUM, à Gr. τρύβλιον, Catinus, paropsis, vas in quo cibi proponuntur. Agnellus in Vita Georgii Episc. Ravenn. apud Murator. tom. 2. pag. 185. col. 2. *Judith vero Caroli mater dedit eisdem sacerdotibus Tribilium* (vel Tribilion) *argenteum modicum unum asserens se non plus habere, dicens: Tollite hunc ferculum, refocillate penuriam vestram.*

¶ TRIBILLUM. Vide supra *Tibrillum*.

TRIBLAGIUM, Species tributi vel præstationis. in Tabulario S. Vandregesili, [scilicet in Charta ann. 1214. tom. 2. p. 1718. *Ego Hugo Mandeguerre dedi ... Monachis ibidem Deo servientibus ... totum tenementum ... apud Arvesnas, cum omnibus pertinentiis, tam in serviciis quam in redditibus, relevius, auxiliis ... fenagiis, Triblagiis, & omnibus aliis, quæ ad manum meam ... debeat devenire.* Servitium intelligo quo vassalli debent tenere frumentum dominorum suorum; nisi forte legendum censeas *Crublagium*. Vide *Tribulagium*.]

TRIBLATTION, Trini coloris pallium, vel in blatta aut cocco ter tinctum. Petrus Damian. l. 4. Epist. 7. *Mihi pallium reverenter obtulit, quod Triblathon juxta sui generis speciem nuncupatur. Trium quippe colorum est, & blathon pallium dicitur, unde Triblathon pallium vocatur, quod trium cernitur esse colorum.* Leo Ost. lib. 3. cap. 20. *Viginti pannos sericos, quos Triblattos vocant, &c.* Infra: *De Triblattis vero omnibus pluviales fieri jussit.*

TRIBOK, TRIBOCCHUS. Vide *Trebuchetum*.

¶ TRIBOLETUS PANIS. Vide in *Panis*.

¶ TRIBON, Græc. τρίβων, Pallium tritum, sordidum. Vide *Tribunarium*. Ausonius Epigr. 53. 1.

Pera, polenta, Tribon, baculus, scyphus, arcta supellex.

¶ TRIBONA, Idem quod *Tribuna*, si non est ita legendum, Ambo, pulpitum Ecclesiæ. Chron. Siciliæ apud Marten. tom 3. Anecd. col. 10. *Consecrata fuit Ecclesia S. Spiritus de Panormo, videl. ann. Dom. 1180. ut scriptum est in Tribona magna Ecclesiæ ipsius.*

¶ TRIBUCCUS. Vide *Trebuchetum*.

¶ TRIBUCES, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

¶ TRIBUCH, Machinæ genus. V. *Trebuchetum*.

¶ TRIBUCHARE MONETAM. V. *Trabuchare*.

¶ TRIBUCHETUM, TRIBUCULUS. Vide *Trebuchetum*.

¶ TRIBUERE, Præstare. Cod. Theod l. 13. tit. 3. leg. 10. *Medicis & magistris urbis Romæ sciant omnes immunitatem esse concessam; ita ut etiam uxores eorum ab omni inquietudine Tribuant immunes*

¶ SIBI TRIBUERE, Sibi vindicare, in eodem Codice lib. 9 tit. 42. de Præscript. leg. 14.

TRIBULA. Charta Mariæ Reginæ Siciliæ an.1293. pro fundatione domus Dei Tornodor. *Idem redditum illum in quo piscatores ad Tribulam & ad junchias nobis singulis annis pro piscando in riparia Tornodorensi*. Machina forte piscatoria, in modum *tribuli* bellici, de quo mox.

☞ Idem haud dubie est quod infra *Trubla*, nostris *Truble* vel *Trouble*, ut rursum colligitur ex Charta an. 1279. ex Tabular. Sangerm. *Inter eos est accordatum quod dicti homines de castro piscare poterunt in ripparia dictæ villæ ad pannerium, Tribulam, lineam, nassas, &c.*

¶ TRIBULAGIUM, Tributi species. Litteræ Henrici VIII. Regis Angl. ann.1537. apud Rymer. tom.14. p. 581. *Concedimus eisdem Johanni Greynfeld (servientes ad arma) Tribulagium nostrum, sive consuetudinem vocatam le Tribulage infra hundreda nostra de Penwyth & Kerr. Et infra stannariam nostram de Penwyth & Kerr. prædictis in comitatu nostro Cornubiæ provenientem, de omnibus & singulis hominibus operantibus cum eorum tribulis infra dictam stannariam & limites ejusdem, videlicet de quolibet tribulo duos denarios.* Tribulam vel Tribulum Latini dicebant vehiculi genus, quo frumentum in area terebatur. V. *Triblagium*.

TRIBULANTES, pro *Tribulati*, Vexati, Energumeni, Dæmoniaci, qui χειμαζόμενοι in Conciliis, [ταργικοί, in Vita S. Eupraxiæ n.26. & 28.] dicuntur. Epistola 8. inter Francicas tom.1. Hist. Franc. *Ubi Tribulantes, id est dæmonia habentes, in aera suspensi torquentur*. Vide Glossar. med. Græcis. in ταργικοί.

¶ 1. TRIBULARE proprie Tribulis tundere, comminuere, ut Catoni de Re R. c.23. metaphorice vero Affligere, vexare, in Bibliis sacris passim ut & apud Scriptores ecclesiasticos: quod improbat Vossius l.1. de Vitiis serm. c.34.

¶ 2. TRIBULARE, Turbare, turbulentum facere, Gall. *Troubler*. Statuta Massil. l.2. cap.41. *de operatoriis Blancariorum*: *Ne perturbent, vel misceant, vel Tribulent suas calquerias vel torcularia, quando eas vel ea curabunt ... Imo aquam pausatam & claram, quando plus poterunt, inde ejiciant, ut cum aqua prædicta fimus seu lutum in dictis calqueriis seu torcularibus contentum ad portum possit decurrere*.

TRIBULATIO, in Glossis antiquis MSS. *Contritio amaritudo*, [ærumna, calamitas, afflictio, in Scripturis sacris & apud Scriptores ecclesiasticos sæpissime.]

TRIBULOSUS, Tribulis plenus, senticosus, asperrimus, apud Sidon. l.1. Epist 7. l.4. Ep.3.

TRIBULUS, TRIBUCULUS, Machina bellica, eadem ni fallor quę *Trebuchetum*, de quo supra. Jacob de Vitriaco l.3. Hist. Orient. p.1133. *Nos vero considerantes turrim capi non posse petrariarum vel Tribulorum ictibus, &c.* Infra p.1143. *Tribuculos* vocat. *Inventi sunt in Damiata Tribuculi 4. cum petrariis & mangonellis plurimis, &c.* Matth. Paris an.1099. *Petrarias, Tribunculos, & arietes cum scrophis ad murum suffodiendum construxerunt*. Infra: *Alii vero infra machinas & castella constituti cum petrariis & Tribunculis molares maximos, & lapides damnosos ad mœnia dirigentes, &c.* Supra ann.1097. habet *trubuculos*: *Petrarias, Trubuculos & mangonellos*. Auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio pag. 434. Πρὸς δὲ τούτοις παρασκευάζεσθαι ὀργανά τινα μηχανήματα, καὶ μαγγανικὰ παμμεγέθη, τριβόλους τε καὶ τετραβόλους, καὶ χήλωνας, &c. Ubi lego τετραβόλους. Aliud enim loco τρίβολος est murice, seu à *Tribulo* Romanorum, eo scilicet *propugnaculo*, ubi habet Vegetius lib.3. cap.24. *quatuor palis confixo, quod quomodo abjeceris, tribus radiis stat, & erecto quarto infestum est*: uti vocem τρίβολος usurpat Leo in Tactic. cap.11. § 28. 46. cap.14. §.45. cap.19. §.56. de quo etiam Salvianus l.6. *Sicut enim exercentes pugnatur: ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, ut foveis intercludere, aut sudibus præfigere, aut Tribulis infestare dicuntur, scilicet ut si non in omnia ea quispiam incidat, nullus tamen penitus evadat, &c.* De ejusmodi tribulis videndus Budæus in Annot. ad Pandect. [& Car de Aquino in Lex. Milit.]

TRIBUNA, Ambo, pulpitum Ecclesiæ, quod *Tribunal* quidam è Patribus vocant, vulgo nos *Tribune*. Alii *Tribunam* interpretantur opus rotundum & testudinatum. Ugutio. *Absida est Græcum, & interpretatur lucida, i. latus ædifitii, vel Tribuna, &c.* Epitaphium Wifredi Comitis Barcinonensis apud *Fra Diago* l. 2. Hist. Comitum Barcinon. cap 15. & Anton. de *Yepez* tom.4. Chron. Ord. S. Benedicti pag.362. *Sub hac Tribuna jacet corpus quondam Vuifredi Comitis, &c.* an.914. [Acta S. Bertrandi tom.2. Junii pag.802. *Apud Tribunam majoris aræ & penes monumentum, in quo præfati corpus Præsidis in pace quiescit, &c.* Jacob. de Varagine Chron. Januense apud Murator. tom.9. col.36 *Cum vero in Tribuna imago pulcherrima deberet destrui, taliter sunt ingeniati, quod illam trofimam* (*al. susunnam* in Cod. Ambros.) *salvam & integram cum illa imagine per brachia 25. traxerunt, & tam in fundamento, ubi modo est, stabiliter collocarunt*. Concil. Lugdun. ann.1527. *Evangelium alta voce in Tribuna & capella Crucis more solito ... dixit & evangelizavit*. *Tribuna*, Cruscanis Academicis dicitur, *la parte principale di edifici sagri, o di altre fabbriche insigni*; Monachis vero fratribus *Tribuna* dicitur Hemicyclus muralis, qui in fine Presbyterii solet terminari, quasi Tribunal, quia ibi Tribunal sive pontificalis cathedra collocabatur, ut in Templo S. Ceciliæ Transtiberinæ regionis ex lapide adhuc exstat, &c.]

1. TRIBUNAL, inquit Amalarius, lib. de Divin. Offic. c.18. vocat Cyprianus gradum, super quem ascendit Diaconus ad legendum, scribens ad clerum & plebem de Celerino Confessore lib. 4. Epist. 5. *Hunc ad nos venientem . . . quid aliud quam super pulpitum, id est super Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta & Evangelium Domini*.

2. TRIBUNAL, Gr. Βῆμα, in Vitis Patrum, [Locus in templo ubi Sacerdotes consistunt, laicis interdictus, nostris *Sanctuaire*. Ordo Rom. apud Mabillon. to.2. Musei Ital. p.56. *In hoc honorabili ministerio docet Pontifex venire in Tribunal Ecclesiæ & inclinare caput contra altare*. Vita S. Dionysii Mediol n.14. tom.6. Maii p.46. *Et ceperunt se Ariani intra Ecclesiam cum Catholicis miscere, ita ut Episcopi illorum Tribunal conscenderent*. Neque aliter accipienda hęc vox videtur in Translat. S. Huneguodis sæc.5. Bened p.224. tametsi de capitulo Monachorum intelligit Mabillon. *Feruntur bra..a pignora in cryptam sanctæ & individuæ Trinitatis in honore dedicatam, retro ejusdem ipsius monasterii Tribunal fabricatam atque contiguam*. Ibidem p.226. *Sacras reliquias... in sacro peribolo retro altare sanctæ virginis Hunegundis intra pyramydem, quod nos oraculum dicimus, digno cum obsequio componunt*.]

3. TRIBUNAL. *Tribunalia* inter ministeria sacra videntur reponi in Testamento S. Aredii: *Item coopertorium lineum valentem sol.4. pallas corporales 4. minores 5. & Tribunalia valentia sol. 12. & alia cotidiana valentia sol.6. & alia cotidiana, quæ sunt ante altare valentia sol.5. & multa alia pretiosa ornamenta*. Infra; *Simul & de Sisoiaco oratorio Tribunalia duo valentia sol. 4. vela ad ostia 3. valentia solidos 6. turres, calices, pallos, &c.*

☞ Mabillonius lib.1. de Liturgia Gallic. cap. 7. nu. 7. suspicatur intelligenda esse sedilia ministrorum, aut pulpita mobilia, seu quamvis aliam supellectilem mo-

mobilem ad ornatum altaris; quod hinc mobilia dumtaxat ornamenta recenseantur. Vide *Sedes Majestatis* in *Sedes* 2.

¶ 4. TRIBUNAL, Agger. Josephus de Excidio Judaico: *Aliud in eo suggestum & tanquam Tribunal exstructum est e lapidibus magnis apte junctis, & in columnis imposita sexaginta cubitorum.*

TRIBUNAL *novemdecim accubitorum*. Dicto multa nos in Constantinopoli Christiana. [Vide *Accubitum*.]

¶ TRIBUNALIA SIDEREA, Cœlestes Beatorum sedes, in Actis SS. Saturnini & aliorum Martyrum Africanorum, tom. 2. Miscell. Baluz. p. 66.

TRIBUNARIUM, Vestis sordida, à voce Græca τρίβων, seu τριβώνιον, quæ proprie erat vestis seu indumentum Philosophorum, ut est apud Moscopolum & alios: unde τριβώνιον μεταμφιάσασθαι, apud Eunaphium in Ædesio p. 54 pro *Philosophum agere*. Interpres Hist. Apollonii Tyrii pag. 10. *Apollonius, exuens se Tribunarium, ingreditur lavacrum*. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Τριβώνιον, ἔνδυμα φιλοσόφου, ἱμάτιον, ... Aliud cod. 930. Τρίβωνα, ... τριβώνιον, ... Τριβώνιον etiam Monachis tribuit Psellus de Operatione dæmonum p. 133. quod alii *pallium* vocant. Vide *Pallium* 5.

¶ TRIBUNATUS. Vide in *Tribunus*.

¶ TRIBUNCULUS. Vide *Trebuchetum* & *Tribunus*.

¶ TRIBUNARIUS. Vide in *Tribunus*.

TRIBUNUS, Vox Latinis Scriptoribus nota.

TRIBUNI FABRICARUM, Qui fabricis armorum præerant, de quibus Ammianus l. 14. 15.

TRIBUNI MARITIMORUM, de quibus est formula Senatoris 24 lib. 12. His cura potissimum incumbebat in oris maritimis navigia præparandi pro re publica, atque adeo etiam in fluviis, quorum oras continebant. Præterea salinas curabant.

TRIBUNI & NOTARII *simul*, quibus utebantur Principes ad mandata perferenda. De iis multa habent Jacobus Gothofredus ad Leg. un. Cod. Th. de Mandatis Princip. & Henricus Valesius ad l. 17. Ammiani p. 140. quos non exscribo. Iidem.

TRIBUNI NOTARIORUM dicti, apud Marcellinum Comitem & Zozimum lib. 5. atque ii fuere proprii Notarii Principis, quorum summa erat dignitas. Vide Concil. Chalcedon. Act. 1. Collat. Carthag. 1. c. 3. S. Augustin. Ep. 159. 160. Ambrosium Epist. 32. Senatorem l. 2. Epist. 4. l. 6. Ep. 2. &c.

TRIBUNUS ORDINIS PRIMI, apud Lactantium lib. de Mortibus Persecutor. n. 18.

TRIBUNUS VOLUPTATUM, in lege Cod. Th. de Scenicis, apud Senatorem l. 5. Ep. 25. l. 6. Ep. 19. l. 7. Epist. 10. Julium Firmicum l. 3. Math. c. 7. qui *voluptatis* urbicæ, seu ludorum curam gerebat. Vide Passionem S. Savini n. 1. Idem, qui τριβοῦνος τῶν θυμελικῶν, in Actis S. Maximi Confess. n. 12.

Erant præterea complures aliæ dignitates hac *Tribuni* appellatione, de quibus in utroque Codice, apud Ammianum, in Notitia Imperii, in Veterib. Inscript. apud Gruterum in Indice c. 5. &c.

☞ Hebræis quoque noti fuerant *Tribuni*, de quibus passim mentio est in Scripturis sacris. Horum institutio refertur Exod. c. 18. Mille viris præerant, jusque dicebant populo.

TRIBUNI vero dignitas quæ fuerit in Francia sub primis Regibus, non omnino constat: tametsi militibus præfuisse satis innuit Walafridus Strabo de Reb. Eccl. cap. 31. *Sicut Tribuni militibus præerant, ita Abbates Monachis athletis spiritalibus præesse noscuntur*. [Si tamen hic intelligendi non sint *Tribuni* Romanorum, ut interpretatur P. *Daniel* l. 1. Milit. Franc. cap. 2.] Comitibus postponuntur *Tribuni* in Lege Wisigoth. l. 11. tit. 1. §. 2. Gradum vero fuisse ad Comitis dignitatem indicat Fortunatus l. 7. Poem 16.

Theodoricus ovans ornavit honore Tribuni,
Surgendi auspicium jam fuit inde tuum.
Theudebertus enim Comitivæ præmia cessit,
Annis & obsequiis singula digna tuis.

Vir tribuniciæ potestatis, apud Gregorium Turon. lib. 10. Penes Tribunos fuisse castrorum & carcerum custodiam observare est ex eodem Fortunato in Vita S. Germani Episc. Paris. cap. 62. 68. & in Vita S. Radegundis cap. 38. Tribunorum meminit etiam idem Gregor. Turon. l. 7. c. 23. Desiderius Episcop. Cadurcensis Epist. 16. & Monachus Sangall. l. 2. de Carolo Magno c. 41. sub quo, & successoribus, *Tribuni*, Comitum Vicarii fuisse videntur. Hinc *Tribuni seu Vicarii*, in Concilio Moguntino c. 50. & in Lege Longob. lib. 2. tit. 47. §. 5. Sed in Charta ann. 1077. ex Tabulario Corbeiensi apud Duchesnium in Histor. Guinensi p. 318. Gualterus Comes Ambianensis dicitur invasisse Vicecomitatum & omnem *Tribunitiariam Corbeiæ potestatem*. *Tribunum illustrem* quemdam vocat Ordericus Vitalis l. 6. p. 606. Vide eumdem p. 674. [& mox *Tribunatus*.] Tributa præterea videtur exegisse: nam

TRIBUNUS dicitur, qui *tributa* recipit, apud Ebrardum in Græcismo c. 9.

Qui solet accipere sub Rege tributa, Tribunus.

Infra:

Quique tributa legis, ille Tribunus erit.

Cap. 19.

Prabeo præbendas, tribuoque tributa Tribuno.

Gloss. Lat. Gall. *Tribunus*, *Tribunes*, *qui a sous lui 30. hommes, ou qui reçoit truage.*

TRIBUNI apud Wisigothos, post Comites erant, ex Lege Wisigoth. lib. 11. tit. 1. §. 2. ut supra attigimus.

TRIBUNUS. Scribit Joannes Lucius l. 2. Hist. Dalmat. c. 16. Magistratum, quo Belgradensis in Croatia civitas olim regebatur, *Tribuni* appellationem habuisse, qui ut plurimum *Trun*, vel *Trum*, per abbreviationem scriptus reperitur.

¶ TRIBUNUS, Syndicus, seu Procurator civitatis Synodus Oriolana an. 1600. tom. 4 Conc. Hisp. p. 725. col. 1. *Absque consensu & approbatione Episcopi. justitiæ, juratorum, magistri rationum, Tribuni sive Syndici, & advocatorum civitatis Oriolanæ.*

¶ TRIBUNATUS, TRIBUTIANA POTESTAS, Præfectura. Charta ann. 1078. ex Chartular. 23. Corbeien. *Quia acturi sumus de Tribunatu Corbeiæ, primum de libertate loci pariter libuit intimare ... Omnem Tributianam potestatem invasit*. Vide paulo ante ubi laudatur. Charta ex eodem Tabular. quæ meminit *Tribunitiariæ potestatis Corbiæ*.

TRIBUS. Regula S. Pachomii c. 16. *Vocatur autem una Tribus, habens tres vel quatuor domos, pro numero & frequentia monasterii, quas nos Familias vel Populo unius gentis possumus appellare*. Adde c. 15.

TRIBUS, Pagus, villa. Felix Monachus Girwensis in Vita S. Guthlaci n. 8. apud Mabillonium: *Cum ad salutaris lavacri sacratas undulas propinquasset, ex appellatione illius Tribus, quam dicunt Guthlacingas, proprietatis vocabulum velut ex cœlesti consilio Guthlacus percepit, &c.* [Vide *Tribunatus* in *Tribunus*.]

¶ TRIBUS, Regio, tractus, Gall. *Canton*. Charta Gradloni Regis Britonum apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 17. *Volo illi dare ... Tribum Carnam 13. villas ... Tribum Petran 30. villas in decumbitione æterna; Tribum Clecher 3. villas*. Tabularium Landevenec. *Comes Cuenus dedit S. Wingualoeo Tribum quamdam, cujus divisio est usque ad fluvium Elern, &c.*

¶ Tri-

¶ Tribus, Ecclesia succursalis, vernacule *Treu*. Tabular. Kemperleg. *Addidit... ad procurationem fratrum augendam duas Tribus, quæ sunt in plebe Banadluc, quorum nomina sunt hæc, Treuthallac & Treuguenuen*. Vide *Treb.*

TRIBUTALES, Coloni liberi, obnoxiæ licet conditionis, ut qui ad tributa & serviles operas tenerentur. Donationes factæ Eccl. Salisburgensi c. 1. *Dedit... idem Theodo Dux, de Romanis Tributales homines* 80. *cum colonis suis in diversis locis*. Cap. 3. *Tradidit.. villam cum Tributalibus suis*. Ibid. *Tradiditque Tributales Romanos ad eumdem locum in diversis locis colonos centum sedecim*. Eod. cap. *Cum omnibus appenditiis suis & mansis* 60. *inter servos & Tributales. Tributales manentes*, cap. 5. [Vetus donatio apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. p. 52. *Dono casas, curtes, mancipias servos, liberos, Tributales, &c.* Et infra: *Hæc sunt nomina famulorum servientium seu liberorum Tributalium, &c.*]

Tributarii, Eadem notione. Gloss. Lat. Græc. ὑποφόρος, ὑποτελής, *Tributarius*. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Tributarii omnino pauperes non putantur, nisi cum his tributi cumulus imponitur*. Testamentum S. Aredii: *Addimus etiam mancipia, quæ Colonaria appellantur, & nobis Tributaria esse perhibentur*. Gregorius Turon. l. de Gloria Confessor. c. 103. *Testisque est ipse populus hodieque, qui cum sanitatem recipiunt, statim se Tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro reddita sanitatis gratia, tributa dissolvunt. Tributarius Romanus*, in Lege Salica tit. 43. §. 8. & in Recapitulat. ejusdem Legis §. 14. dicitur vetus Galliæ incola, respectu Francorum, qui ab omni tributo immunes erant, contra quam alii, ut docet Gregorius Turon. l. 7. Hist. c. 15 Charta an. 744. to. 2. Monastici Angl. p. 844. *Hæc vero vocabulorum signa tonis stylo indita sunt, ne forte litium vel contentio, seu jurgium, jam crepserit inter Tributarios vestros, nostrosque colonos, &c.* Vide to. 3. p. 115. 116. Theodorus Campedonensis, de S. Magno c. 25. *Inquisivit .... quomodo in vicina loca potuisset Tributarios invenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus regiis inferre debebant*. Traimundus Clarevallensis Epist. 2. *In tantum, quod aliqui ex vobis primæ institutionis obliti penitus, vel ignari, contra ordinis vestri gloriam & decorem, villas, molendina, ecclesias, & altaria possident, fidelitates & hominia suscipiunt, rusticos & Tributarios tenent*. Adde Stephan. Eddium in Vita S. Wilfridi cap. 8. Egbertum de Ecclesiastica institutione p. 92. Walafridum Strabum de Miraculis S. Galli c. 11. &c Observat Cujacius ad tit. Cod. de Agricolis, censitis & colonis, l. 11. ascriptitios *tributarios* esse, id est, capitis censum sive capitationem præstare: colonos vero non esse tributarios, licet reditus certos & pensiones domino terræ præstent in pecunia, vel in speciebus, pro solo.

Tributaria Terra, unde tributum ad partem regiam, vel ad Ecclesiam exigi solet, in Lege Longob. l. 3. tit. 8. §. 2. in Capit. Caroli M. l. 4. c. 37. & in Capitul. 4. an. 819. c. 2.

Tributarium, Modus agri à *tributariis* seu colonis possessus & cultus, *Colonia*. Charta Offæ Regis Anglor. in Evidentiis Ecclesiæ Cantuariensis ann. 990. *Dedi enim illi* 90. *Tributaria terra bipartita in duobas locis*, 60. *in loco, qui dicitur, &c.*

¶ Tributare, Italis, Tributum exigere. Chr. Placent. Joh. Demussis ad ann. 1376. apud Murator. to. 16. col. 527. *Erant in dicto Episcopatu plusquam* 50. *cives, qui tenebant banitos & faciebant Tributare districtuales, & etiam cives & forenses, qui transibant per dictum Episcopatum*. Statuta criminalia Ripetiæ c. 116. *Si quis Tributaverit aliquem, & qui tributum acceperit, in havere puniatur*.

TRIBUTATIO, Exactio. Historia Cortusiorum l. 8. c. 2. *Decapitatur Pregadius de Caradesio Judex, & factus Potestatis, propter Tributationes, quas commiserat in officio*.

¶ TRIBUTIANUS. Vide in *Tribunus*.

TRICA, Tricia, &c. Crines intexti, implicati, à Gr. θρίξ, ut quidam volunt, vel ex Latino *Trica*, quæ Nonio sunt *impedimenta & implicationes*, uti rursum infra docemus. Nostri *Treces*, Itali *Treccie* dicunt. Σειραί, Naumachio Poetæ (uti observatum à Villiomaro, seu Josepho Scaligero ad Titium) & 70. Interpretibus. Ubi enim S. Ambrosius Epistol. 24 ad Vigilium nude *crinem* habet: *Si dissoluti essent crines septem capitis sui, & quasi in cabitum intexti, discederet ab eo virtus sua*: iidem τὰς ἑπτὰ σειρὰς τῆς κεφαλῆς, &c. dixerunt. Ita Festus *senis tantum crinibus* ornari licuisse Vestalibus scribit, id est *trecis*.

¶ Tricia Asini, f. Clitella è *crinibus* seu pilis farta. Charta. an. circ 1080. è Tabul. S. Albini Andegav. *De bulzono, de baltro, de Tricia asini, de talibus & his similibus minutis rebus, si furatæ fuerint, furto non deputari præcipimus*.

Trica, Tricare. Joannes de Janua: *Trico, as, à Trica capillorum dicitur, i. decipere, vel impedire, vel demorari... Item Tricare, i. Tricas capillorum facere, & est verbum pertinens ad mulieres, quæ Tricant crines suos, quos in tres partes divisos subtiliter complicant & involvunt: & hujusmodi involutio Trica dicitur quasi capiens, id est tres partes crinium: & inde dritrico, as, unde Eccles. 31. Et hora surgendi non te Trices, i. non sis piger, vel non facias moram in componendo capillos, sicut mulieres faciunt: vel non sis mollis & effeminatus, quando debes strenue operari, &c.* [Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Tricare, Trecer, ou devoyer, ou empescher.*] Matthæus Westmonaster. an. 1057. *Tunc Godiva Comitissa Deo dilecta die quadam, ut prædictum est, nuda equum ascendens crines capitis & Tricas dissolvens, corpus suum præter crura candidissima inde velavit, &c.*

¶ Triccia. Sermo S. Humilitatis Abbatissæ in Actis SS. Maii to. 7. p. 835 *Tricciæ suæ sunt annulata*.

Treca. Vincentius Belvac. l. 30. Speculi Histor. c. 71. de Tartaris; *Raduntur à parte posteriori, & longos habeant capillos ac Trecas retro juxta aures*. Eadem habet Sanutus l. 3. part. 12. c. 9.

¶ Treccia. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 152.* *Ipsa Dei famula sibi manibus fecit Trecciam*.

¶ Trecces *de cepis*, Ceparum implexarum fasciculi, in Tabulario Portus Regii.

¶ Trecia. Joh. Demussis Chron. Placent. ad an. 1314. to. 16. Muratorii col. 485. *Et tunc pluribus mulieribus incisi fuerunt digiti & Trecia per certos crudeles de Placentia, causa accipiendi annulos de digitis & in Trezoriis de Treciis ipsarum mulierum*. Adde Acta SS. Maii to. 7. p. 154.

¶ Treza. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1219. apud Murator. tom. 8. col. 1103. *Soldanus ... arripuit ferrum, quo cinctus erat, sibi barbam & Trezas & caudam & comam sui equi truncavit*.

Tressorium. Fleta l. 2. c. 5. §. 5. de Meretricibus: *Si forte inventæ fuerint hospicii securitrices, considerabitur quod amputentur eis Tressoria, & quod tondeantur*.

☞ Alias *Tressorium*, Gallis vulgo *Tressoir*, non sunt ipsi crines intertexti, sed vel instrumentum plectendis & intertexendis crinibus, vel crinium intertextorum muliebris ornatus. Le Roman *de la Rose* MS.

En sa

En somaia tint un mironoir,
Sicut d'un riche Trechouoir
Son chef trechié moule richemens.

Computus ano. 1239. è Bibl. Reg. *Pro una ceintura argenti & duobus Trececuers*. Litteræ Johannæ Reginæ Navarræ an. 1349. apud Lobinell. to. 3. Hist. Parif. p. 213. col. 1. *Item, noz Tressons d'orsaverie, qui sont de rubis d'aliaandre, d'esmeraudes & de perles.*

TRICALIUM, Trivium, *triplex callis*, aut via. Tabularium Casauriense an 968. [apud Murator. to. 2. part. 2. col. 958. *Et finè Tricalio de Caserefo, & Tricalio de Meneliano*. Col. 959.] *Et sunt infra fines fine Tricalio dè Galisiano, & fine via, qua pergit, &c.* Ubi vocabulo *tricalio* suprascriptum legitur minusculis litteris, sed antiquis, *i. trivio*. Idem videtur quod *Trifinium*, de quo Isidorus Orig. 15. lib. cap. 14. *dictum eo quod trium possessionum fines adstringit*, vel forte *attingit*. Vide *Callis*.

¶ TRICAMERATUS, Constans triplici camera. Vide locum in *Bicameratus*.

¶ TRICAPITINUS, Triceps, tria habens capita. Gloss. Lat. Gr. *Tricapitinus*, Τριρυης, τρικέφαλος, ibidem.

¶ TRICAPITUS, Idem, to. 1. SS Julii p. 439.

TRICARE, TRIGARE, Lex Salica edit. Heroldi tit 38. §. 4. *Si quis alienum servum battidrit, & ei insuper 40. noctes Trigaverit opera sua, &c.* Edit. Pith. *Ut in 40. noctibus operare non potueris*. Ubi *Trigare*, pro *Tricare* habetur: est quippe *Tricare*, morari, differre, cessare: quomodo *Triga*, dicunt Occitani. Regula Magistri c. 9. *Si ad sextam horam refectionem Tricatam hebdomadarii offenderint*, i. non expeditam, aut paratam. Nam *Trica*, inquit Nonius, *sunt impedimenta & implicationes*: unde *intricare*, impedire, morari. Lex Alaman. tit. 97. *Si carrucam involat, aut rumpit rotat in priori parte, ut dee illa opera Tricetur*. Epistola Eadburgis Virgin. ad Bonifac. Mogunt. Episc. *Malui mori, si sic Deo auspici, cui arcana non latent, placuisset, vel tarda mors non Tricaverit*. Reinerus Mon. de Mirac. S. Gisleni c. 5. *Dixitque ei: Non te Trices adire Malbodium, dicturus Prelatæ, &c.* [Miracula S. Bertini l. 2. c. 8. *Vigilandum potius ... quam segnitia Tricandum*. *Senio morboque Tricatus*, in Vita V. Eigilis Abb. Fuldens sæc. 4. Benedict. p. 1. pag. 239. Fridegodus in Vita S Wilfridi Episc. eod. sæc. part. 2. pag. 724.

Quid Tricor dictis? dabitur nunc bis quoque finis
Credo quidem scriptis, &c.

Vide *Trica*.]

TRICARE, Implicare, innectere. Vita S. Deicoli Abbat. Lutrens. nu. 34. *Quo facto, sacramento jusjurandi super tant Patris sepulchrum se unanimiter Tricaverunt, quatenus eorum nullus se subtraheret, quin in proximo seculo abrenuntiaret.* [Le Roman d'Athis MS.

Ne pucelle n'a nul mestier,
Qu'en la duive d'amour Trescbier,
Ne lui dire faulse parole.]

Alia notione, sed haud omnino certa usurpat Ethelwlfus de Abbatib. Lindisfarnensib. c. 10.

¶ TRICARE, Conqueri. Will. Malmesbur. in Ethelwoldo Wintoniensi Episcopo: *Cum monachi miraculorum frequentia defessi essent, & sese inopes somni Tricarent, &c.*

DETRICARE, Idem quod *Tricare*, Morari, vel remorari. Pactum Childeberti & Chlotarii Regum §. 5. post Legem Salicam: *Quod si placitum sunnis non Detricaverit*. Id est, si causa aliqua vel excusatio judicium non remorata fuerit. Magnum Recordum Leodiense p. 59. *Et que en ce il n'i ait nul Detriance ne excusance. & s'il advenoit que aucun de ceaux, qui venent pardevant les Eschevins fussent Detriez ou prolongiez outre le terme convenu, &c.*

TRICHA, *Deceptio*, Johanni de Janua.

TRICARIA, Gallis *Tricherie*, Deceptio. Ita autem appellabant Massilienses [aliique] ludum aleæ. Statuta MSS. Massiliensis urbis l. 5. *Ordinamus, quod nemo deinceps in Massilia possit vel audeat tenere domum Tricharia, in qua publice lusores alearum, sive decierum, vel taxillorum, sive Trichatores alii indifferenter ad ludendum conveniunt, hoc excepto, quod quilibet possit ludere ad scacos, & ad tabulas, & ad regmentam*. [Melius in editis c. 10. *regmetam*. Adde c. 9. *de Trichatoribus*. Statuta Arelat. MSS. art. 51. *Trichavia non fiat, nec teneatur Arelate de nocte*. Statuta Eccles Biterr. an. 1342. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 651. *Excommunicamus omnes ... qui Tricharias publice teneat, ubi nomen Christi & B. M. & SS. O blasphematur.*]

¶ TRICHERIA, Eadem notione. Charta Communis Balneoli ann. 1208. *Si qua vilis persona, ut sunt tabernam frequentantes & Tricheriam, vel publica meretrices, &c.* Alia an. 1300. *Nullus postquam non fuerit audeat ludere in tabernis ad taxillos, nec in aliis locis suspectis, nec in quibus teneatur Tricheria.*

TRICATOR, Idem qui *Trichator*. Id porro cognominis inditum Theobaldo Carnotensi Comiti. Hugo Flaviniacensis p. 185. *Odo filius Odonis, filii Tetbaldi Carnotensis, cujus cognomen fuit Tricator*. Deceptores, & fraudium architectos etiamnum *Tricheurs* dicimus: qui res *impediunt*, vel *implicant*, ut est in loco citato Nonii.

TRICATORES, Florentinis dicti Inquisitores à judicibus delegati, ut Auctor est Petrus de Vineis lib. 5. Epist. 89.

¶ TRICENARIA LEX. Vide in *Lex*.

TRICENARIUM, TRICENARIUS, Officium 30. Missarum, quod totidem diebus peragitur pro defunctis: vel obventiones quæ obveniunt Sacerdotibus ratione ejusdem officii. Martyrol. Corb. MS. de Societate Eccl. S. Medardi Suession. & S. Bertini cum Corbeiensi: *Et si brevis de defunctorum ad nos venerit, vel noster ad eos, statim percussa tabula ... agitur officium pro eo, deinde Tricenarius cum septenario, & ab unoquoque Sacerdote Missa pro eis dicetur*. Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti cap. 5. de Cantore: *Cura brevium, qui foras missi solent pro defunctis fratribus, & cura numerandi Tricenaria & septenaria ad eum pertinet*. Historia de Fratrib. conscriptis, an 800. apud Goldastum: *Instituerunt, ut quandocunque frater aliquis obierit, & loco, vel senioribus annuntiatus fuerit, eo die Presbyteri 3 Missas & ceteri fratres pro eo psalterium ac celebrationem Vigiliæ decantent, communisque oblatio ab omnibus fiat. Item in die septima 30 psalmos: Tricesimo autem Presbyteri omnes pro eo unam Missam, & ceteri 50. Psalmos impleant, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 150. *Pro fratribus vero defunctis hoc utrimque servabitur. Anniversarium in Martyrologio scribetur: eibus 30. diebus pro fratribus dabitur. Pro pastoribus autem locorum integro anno 30. officia plenaria in Conventu cantabuntur: singuli fratrum 30. Missas, vel decem psalteria persolvent. Tricenarius Missarum*, in Metropoli Remensi l. 3. p. 354. [Bernardus in Ord. Cluniac. part 1. c. 24. *Si autem duo aut plures insimul sepulti fuerint, Tricenarius quoque Missarum & Psalmorum & septenarius pluraliter pro ambobus celebrabitur*. Conventio ann. 1200 apud *Fleurean* Hist. Blef. p. 521. *Omnes Tricenarii, annalia, septenaria in communem ambobus, Prioris scilicet & Sacerdotis venient partitionem*. Litteræ Radulphi Prioris de Caritate ad Canonicos S. Martini Turon. ao 1171. to. 1.

to. 1. Anecd. Marten. col. 997. *Præterea statuimus, ut omni anno post Dominicam primam Quadragesimæ feria secunda.... anniversarium vestrum fiat, pro defunctis videlicet Canonicis in communi conventu solemniter, & ipso die incipiat Tricenarium, quod annuatim persolvetur, sicut solemus facere pro fratribus nostris, scilicet Missas faciendo & pauperes reficiendo.* Regula S. Stephani Grandimont. c. 5. *Tricenarium, septenarium, annuale vel quodlibet pretium pro Missis nominatim vobis oblatum nullatenus accipiatis.* Adde Radulfum Mon. in Vita Petri Ven. Abb. Cluniac. apud eumd. Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 1198. &c.]

¶ TRECENARIUM. Charta an. 1385. è Chartulario S. Joh. Angeriac. p. 458. *Istæ pauperum procurationes vel Trecenaria debent fieri in auditorio diebus superius annotatis.*

TRENTENARIUM. Gaufridus Vosiensis in Chronico 1. part. c. 35. *Instituit, ut ubicunque obiret Monachus S. Martialis, fieret pro eo Trentenarium Lemovicæ per duas Missas.* Infra: *Fiebat plenarie Trentenarium Lemovicæ, &c.* [Rursum occurrit in Charta Capituli S. Martini Turon. an. 1171. to. 1. Anecd. Marten. col. 556. & alibi. *Trentain* Galli dicunt eadem notione, olim *Trentenier*, ut refert Borellus.]

¶ TRIGENARIUM. Charta ann. 1243. ex Archivis S. Victoris Massil. *Post vestrum obitum Trigenarium faciemus.* Chartul. S. Sulpitii Bituric. fol. 22. *Concedit omne forum presbiterale, hoc est offerendam... confessiones, vigilias, Trigenaria, decimas, &c.* Tabular. S. Florentii: *6. Non. Maii incipimus Trigenarium pro fratribus S. Melanii Redon.* Pluries occurrit ibi, ut & to. 4. Concil. Hispan. p. 10. & 32.

¶ TRIGESIMALE. Charta an. 1200. to. 1. Ampliss. Collect. Marten. col. 1097. *Celebrabunt anniversarium ejus cum classico... & facient annuatim unum Trigesimale pro eo.*

¶ TRIGESIMALIS. Concordia inter Canonicos S. Juliani & Monachos S. Vincentii Cenoman. an. circiter 1100. eod. to. col. 580. *Promisimus quoque illis pro defuncto illorum abbate unum Trigesimalem, & pro singulis defunctis monachis 7. Missas, & 7. vigilias nos esse facturos.*

TRIGINTALE. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 414. *Et domus faciat celebrare Trigintale pro anima ejus & pro animabus omnium benefactorum, &c.* Occurrit præterea in Provinciali Cantuar. l. 3. tit. 23. apud Will. Thorn. in Chron. c. 25. §. 1 &c.

¶ TRIGINTALIUM. Notitia ann. 1097 apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 566. *Nos autem pro anima ipsius Julianæ, in primo obitus sui anno, quinque Trigintalia fecimus, & unusquisque nostrorum sacerdotum septem missas.*

¶ TRIGINTANARIUM. Testament. ann. 1517. ex Schedis D. *Aubret: Volo unum Trigintanarium Missarum fieri absque interruptione, & in qualibet Missa offerri panem, vinum & candelam, ut moris est, & illo Trigintanario finito aliud fiat.*

TRIGINTARIUS. Concilium Narbon. an. 1054. c. 14. *Monemus, ut nullus Laicorum in opus suum accipiant primitias, neque oblationes, neque Trigintarios, qui recte debentur à Clericis recipi pro fidelium defunctorum orationibus; sed Clericis, qui easdem Ecclesias prosunt tenendos relinquat.*

TRICENNALE, Eadem notione, in Provinciali Cantuar. l. 2. tit. 6. l. 5. tit. 2. in Synodo Londinensi ann. 1391. apud Willelmum Thorn. in Chr. c. 20. §. 5. c. 21. §. 10. in Statutis Ordinis *de Sempringham* p. 780. [in veteri Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 225.] Atque ita legendum in Synodo Exoniensi ann. 1287. c. 21. pro *Triennale: Statuimus insuper, quod parochiales Presbyteri annalia vel Triennalia non recipiant, per quæ parochiales Ecclesiæ careant officiis debitis & quotidianis.* Charta Adalaidis Comitissæ Bellimontis & dominæ de Gornaio: *Postquam supradicta Comitissa de hoc mundo migraverit, & certi fuerint Monachi de morte ejus, in crastino Tricennale incipient, & sic singulis annis redeunte tempore anniversarii ejus Tricennale facient.*

¶ TRICESIMALE. Societas Abbatiarum Sangerm. Paris. & Fiscamn. an. 1116. in Probat. Histor. Sangerm. p. 35. *Ideoque decrevimus, ut pro fratribus nostris semel per annum Tricesimale faciatis, dando pro eis per 30 dies panem & vinum, & quidquid illud est.*

¶ TRIDECENNALE. Charta an. 1245. è Tabulario S. Martini Pontisar. *Odoni capellano v. sol. Paris. pro uno Tridecennali.*

TRITENNALE scribitur in Monastico Anglicano to. 1. p. 159. nisi legendum sit *Tricennale*, ut *Tricennarium*, pro

TRITENNARIUM, apud Ælredum Rievallensem in Vita S. Edw. Confess. l. 2. c. 2. *Adhuc de more Tritennarium pro Rege celebrabatur officium.*

TRICESIMA DIES *defuncti. Septimus, vel etiam Tricesimus, vel annualis dies depositionis defuncti*, in l. 3 Sacramentor. Eccl. Rom. cap. 105. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyteros c. 14. ex Nannetensi Concilio: *Ut nullus Presbyterorum ad anniversarium diem, vel Tricesimum tertium, vel septimum alicujus Defuncti, aut quacunque convocatione ad collectam Presbyteri convenerint, se inebriare præsumat, &c.* Charta Petri Archiep. Viennensis an. 1183. in Tabular. ejusdem Ecclesiæ: *De obitu Canonicorum nostrorum & Archiepiscoporum... præcipimus, ut Tricesimus Canonicis, & annale obsequium Archiepiscopis persolvatur.* Ita apud Gregorium l. 3. Decretal. tit. 26. c. an. l. 5. tit. 40 c. 29. Reinerum contra Valdenses c. 5. extremo, &c. Vide Capitula Theodori Cantuar. cap. 19. 37. 90. edit. Acherianæ, ejusdem Pœnitentiale capit. 5. Capitula Heraldi Turonens. capit. 58. Abaelardum Epistol. 24. &c.

¶ TRIGESIMUM, vel TRIGESIMUS nude. Statuta Cadubrii fol. 54. v. *Decernimus, quod nos plebani, archidiaconi, Vicarii & aliarum Ecclesiarum rectores, pro solutori pœnitentia 4. sol.... pro oleo sancto sol. 20. p. pro sepultura tantidem, pro septuagesimo sol. 12. pro Trigesimo 12. habere & percipere debeatis.*

☞ Insigne est hac de re Statutum Capituli S. Martini Turon. editum to. 1. Anecdot. Marten. col. 62. *An. Dom. 1422. Kal. Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis incluti Confessoris Christi B. Martini, Adam sacerdotis & granicarii... statuerunt ejusdem gregis generaliter fratres... ut ex illo tempore, quandocumque aliquis fratrum ex eodem cœnobio obisset, cantarent pro eo quotidie per 30. dies post Horam primam expletum Capitulum, super altare dominicum propriam Missam, ad quam offerrent fratres generaliter, tam majores quam & minores, in Eucharistiam Christi, ut mos est, panem & vinum, & nihilominus jejunarent pro ipsius remissione peccaminum, alternumque defunctorum fratrum, per eosdem 30. duo vel tres fratres in pane & aqua usque ad vesperam, & si eadem die vinum biberent, idipsum redimerent, ipsiusque redemptionem pauperibus erogarent. Impetravit... isdem præfatus frater, uti pro infirmante, vel infirmato fratre & ad exitum propinquante essent duo vel tres fratres.... quo pro delictis deficientis fratris ante gloriosi B. Martini sepulchrum ad 7. Horas canonicas, ad unumquemque, usque ad expletum mortui fratris Tricesimum præscriptum diem, quotidie septies genua flecterent, suasque culpas ipsius vice ad Dominum proclamarent.*

Tri-

Tricenarium autem à B. Gregorio M. PP. institutum ferunt, ex iis, quæ tradit l. 4. Dialog. cap. 55. Vide, quæ de eo habent Alcuinus de Divin. Offic. cap. de Exequiis mortuor. Amalarius l. 3. de Ecclesiast. Offic. c. 44. Durandus l. 7. Ration. c. 35. nu. 8. Haeftenus l. 8. Disq. Monast. Tract. 1. disq. 4. &c. Quomodo vero tricenaria à Monachis exsolverentur, vide in Antiquis Statutis Cartusiensib. 1. part. c. 48. §. 1.

Sed & ejusmodi tertios, septimos, trigesimos, & anniversarios defunctorum dies apud Melchitas, Maronitas, Cophtitas, & Jacobitas obtinere, docent Proœmialia Conciliorum, laudata ab Abrahamo Echellensi ad lib. Ebed-Jesu c. 60. *Facito tertia die commemorationem pro iis, qui obdormierunt, in Psalmis & precibus, quia Christus mortuus est, & resurrexit à mortuis. Fiat quoque* (commemoratio) *pro illis nona die in memoriam viventium & defunctorum. Facito etiam pro iis Trigesimum,* (diem) *juxta antiqua legis ritum, quoniam filii Israel luxerunt super Mose 30. diebus. Item fiat pro illis anniversarium, & erogetur de illorum bonis eleemosyna pauperibus, &c.* Videatur Petrus Comestor in Hist. Scholast. c. 114. Genes. Cumeanus Abbas de mensura pœnitentiarum c. 14.

¶ TRICENNALIS, Tricenarius. Charta ann. 1131. to. 8. Spicil. Acher. p. 174. *Cumque fratres loci illius possessionem illam Tricennali tempore aut eo amplius quiete habuissent, &c.* Hoc est per annos triginta. De *tricennali* possessione, seu præscriptione consule præceptum Caroli M. pro Hispanis, & vide supra *Lex tricenaria*, col. 162.

¶ TRICEOLUS. *Tabernarii, spiciarii & Triceoli,* in Statutis Pisaur. inter Acta SS. tom. 3. Junii p. 936. Forte ab Italico *Treccone*, esculentorum propola, caupo, Gall. *Aubergiste*. Alio significatu accipiunt Bollandistæ, quos consule.

¶ TRICESIMA. Thesaurus Regis Angliæ, ut patet ex Præcepto Henrici III. ann. 1238. dato, *Fratri Hugoni de Stocton & Ricardo Renger & sociis suis, custodibus Tricesimæ suæ in Turri London.* apud Rymer. to. 1. p. 380. ubi legitur: *Præcipimus vobis quod de denariis, quos habetis in custodia vestra de eadem Tricesima, sine dilatione faciatis habere Imperatori CP. vel Flemento Militi suo, præsentium latori, 500 libras de dono nostro.* Porro notum est ex superius dictis in voce *Templarii* Thesaurum regium apud Anglos Templariis commissum fuisse: qua vero ex causa ita appelletur doceant nos Angli.

¶ TRICESIMALE. Vide *Tricenarium*.

TRICESIMALIS CONSUETUDO, seu *Tricesima*, Præstatio tricesimæ redituum, quam Episcopi suffraganei solvere quotannis tenebantur Ecclesiæ Ravennati. Anastasius in Nicolao I. p. 213. ubi Ravennatem Archiepiscopum ita alloquitur idem Pontifex: *Præcipimus etiam, ut ipsos Episcopos illam malam consuetudinem, quæ à quibusdam Tricesimalis dicitur, nullo modo Ravennati exhibere, aut exercere compellas Ecclesiæ. nec illum morem, qui contra Episcop. privilegium sit, ab eis exigere quomodo tentes.*

TRICESIMUS, & *Annalis nuptiarum dies*, olim cultus à Christianis in Ecclesia per Missæ sacrificium, in cujus Canone addebatur peculiaris oratio, quam describit liber 3. Sacramentor. Eccles. Roman. c. 52. &c. Menardus in libro Sacrament. ex Codice Remensi pag. 286. *Hanc igitur oblationem, Domine, famularum tuarum, quam tibi offerunt ob diem Tricesimum conjunctionis suæ, vel annalem, quo die eos jugali vinculo sociare dignatus es, placatus suscipias, deprecamur, &c.*

TRICHA, TRICHARIA, &c. Vide *Tricare*.

¶ TRICHILA, Stragulæ vestis prætenuis genus. Vide Rhodig. libr. 18. capit. 11.

¶ TRICHORACHATUS, Cristatus. Histor. Miscella lib. 22. apud Murator. tom. 1. part. 1. pagin. 155. col. 1. *Dicebantur sane* (Longobardi) *ex genere illo descendere Cristati, quod interpretatur Trichorachati, pilos enim habebant natos in spina veluti porci.*

TRICHORUS, TRICORUM, &c. Ædificium appellabant, tribus concamerationibus constans. Τρίχορον quippe Græcis proprie dicitur, quod tribus *loculis* distinctum ac divisum est. Inde *Trichora apsis*, apud Paulinum, seu τρίχωρος ἀψὶς est, quæ [illegible] habet, uti loquitur Paulus Silentiarius in Descriptione ædis Sophianæ, vel ut idem Paulinus, *Trinos recessus*; *Triformam* dixit Fortunatus l. 3. Poem. 5.

Vertice sublimi patet aulæ forma Triformis,
Nomine Apostolico sanctificata Dei.

Atque ita videtur hanc vocem interpretari Papias, dum ais, *Tricora esse tres absidas, sive cameras*. Qua notione apud Spartianum in Pescennio *Trichorum* usurpari constat, & in veteri Inscriptione Christiana apud Ughellum in Episcopis Tolentinis, & Ferrarium *Septimia Severina C. F. marito dulcissimo ac sibi sarcofagum & Porticum cum Tricoro disposuit & perfecit.*

At quod idem Lexicographus subdit, *Tricorum esse locum juxta ignem & rupem altam*, fateor, me non plane assequi. Scio quidem, *Tricorium*, pro *Refectorio* Monachorum, seu Triclinio, ubi Monachi reficiuntur, & cibos capiunt, interdum usurpari. Ita Glossæ Ælfrici: *Tricorium, vel Triclinium*, gereord-hus, i. domus refectionis. Qua sane notione vocem hanc usurpat Ordericus Vitalis l. 3. *Mathildis Regina pretiosam infulam dedit, & cappam, ad Dei servitium, & centum libras Rodomensium ad agendum Tricorium.* Et l. 6. *Ei sque datis sumptibus lapideum Tricorium, ubi una reficerent, construi fecit.* Ex quibus evidens est, *Trichorum* vel *Tricorum*, aut *Tricorium* esse cubiculum aliquod, vel cameram, quæ ἀριστητηρίου vicem, seu *pransorii*, aut cœnaculi præbuerit: illudque esse, quod *triclinium* Latini appellabant, quia forte cameræ istæ, quæ tot convivantes admittebant, spatiosiores erant, & in tres partes, seu totidem concamerationes, bino columnarum ordine divisæ. [Chartarium Farfense in Descriptione palatii, quam laudat Mabillon. to. 2. Annal. Benedict. p. 410. *Trichorum, id est domus conviviis deputata, in qua sunt tres ordines mensarum; & dictum est Trichorum à tribus choris, id est tribus ordinibus comessantium.*] Joannes de Janua: *Tricorium, domus trina sessione convivantium ordinata. Solebant enim antiqui in clinis comedere, & tres lectos, vel tres ordines lectorum disponere: in uno quoque comedebant dominus & domina: in secundo familia: in tertio hospites, & talis domus dicebatur Triclinium.* Vide Casaubon. ad Spartianum, Descriptionem nostram ædis Sophianæ nu. 50. [& Notam 150. in Epistolas S. Paulini edit. 1685.]

TRICIA, Crines intertexti. Vide *Trica*.

¶ TRICIDIUM. Vide *Labilicidium*.

TRICINA. Evagrius in vers. Vitæ S. Antonii, ab Athanasio scriptæ n. 70. *Traxit quidam sportella, quam tenebat, Tricinam, sive funiculum.* Græca sunt, τρι- [illegible] ἔργου. Est autem Græcis σειρὰ, quod nostri *Trece* dicunt, seu crinium intextorum series, uti monitum in voce *Trica*. Unde pro *Tricinam*, forte quis legat *Triciam*. *Tricina tunica*, pro *trichina*, quæ fuit Monachorum, in Vita S. Pelagiæ meretricis c. 12. de qua vide Notas nostras ad Cinnamum p. 456. 457. Vide Glossar. mediæ Græcitatis in Τρίχινον.

¶ TRICINARE, *Tricare*, in Amalthea ex Salmasio.

¶ TRICINARII EQUI, Qui gressibus intricatis,

erebra

crebra genuum inflexione, gradum minutim fractum expediunt. Occurrunt apud Vegetium. Vide Hofmanni Lexicon & Salmasium ad Capitolinum in Maximinis cap.3.

TRICINTUM, Trinus fossarum vel murorum ambitus, *castrum triplici fossato, totidemque mœnis vestitum*, Matthæo Paris. p.134. Willelm. Britto lib. 2. Philipp.

.... Puer impiger illa
Tempore Tricinctum castri, qui continet in se
Jugera multa soli, sigans obcinxit & armis.

TRICINIUM, quasi triplex cantus. Symmach. l.1. Epist. 41. *Tricinium semivolucrum puellarum*, id est, Syrenum. Vide ibi Juretum.

TRICLINIUM, *Tres ordines sedium*, in Glossis Biblicis MSS. Vide *Trichorus*.

TRICLINUS. Regula Magistri c. 81. *De calceamentis vero oportet fratres caligas habere ferratas, Triclinos non ad luxum, sed ad usum*. Legendum forte *trichinas*, ex Gr. τριχινὰ, cilicinus, ex pilis.

TRICO. Gloss. Lat. Gr. *Trico*, ἀγρεῖος, ὀκνηρὸς, λαγγὼν, [*Tricones*, ἄγριοι &c.] Gloss. Gr. Lat. λαγγων, *Reses, Trico*. Capitolinus in Vero: *Ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio, & commisceretur cum Triconibus, & committeret rixas, dissimulans, quis esset, &c.* [Nonius: *Tricones, morosi & ad reddendum duri*. Adducit locum Lucilii. Italis etiamnum *Tricone* dicitur morosus, qui est obducto vultu, nostris *Rechigné, difficile, tracassier*.]

TRICOCINARE, *Scribrare*, seu cribrare, in Glossario Iatrico Reg. cod. 1486.

¶ TRICODATUM, TRICODATUM, τρίτομος, Trifariam, seu in treatomos divisum, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. *Tricodato*, tres habens caudas, Italis appellatur.

¶ TRICODONUM, Modulatus campanarum sonitus, Gall. *Carillon*. Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. *Cum duplicibus campanis ad longum tractum & debitum intervallum pulsentur, (Horarum officia,) tintinnabulum seu Tricodonum bene ordinatum melodiosum cum debita mensura faciendo*. Vide *Trasellum* 2. & *Tesaton*.

TRICOLUS, Ludi vel aleæ species, ex Græco forte τρίκωλος, à tribus membris, [vel potius ab Italico *Tricolone*, eodem significatu,] apud Sarisber. l.1. Policrat. c.5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Urio, vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, &c.*

¶ TRICORIUM, Instrumentum coquinarium tricrure, ut videtur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Duo tripodes. Quatuor Tricoria. Quadraginta tres culcitræ*. Vide alia notione in *Trichorus*.

TRICORUM. Vide *Trichorus*.

¶ TRICTURA, pro *Drictura*, ni fallor, Jus quod quis habet in re aliqua. Testamentum ann. 1173. to. 1. Anecd. Marten. col. 575. *Donavit & reliquit eidem Berengario nepoti suo ... medietatem totius honoris vel Trictura, quam ipse habebat in prioratu vel honore S. Pauli*. Alia notione legitur in *Transitura*.

TRICULA, Παρατιλτρία, in Gloss. Græc. Latin. Ibidem: παρατίλλω, *depilo, vellico*.

TRICURIUM, *Triplex cura*, in Glossis MSS.

¶ TRIDECENNALE. Vide in *Tricenarium*.

TRIDENARIUS NUMERUS, pro *Tricenarius*, in Regula Ordinis de *Sempringham*, p. 77.

¶ TRIDIE, *Par trois jours*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. ex Johanne de Janua.

¶ TRIDIGITALIS, Trium digitorum. Vide supra *Thumelum*.

TRIDINGA. Vide *Trithinga*.

¶ TRIDINIUM, pro *Triclinium*. V. *Bicellum*.

TRIDUANA, Tridui jejunium. S. Hieron. Epist. 10. ad Furiam: *Parens cibus & venter esuriens Triduanis jejuniis præfertur*. Epist. 15. ad Marcellam: *Cumque per omnem annum jugi jejunio pasceretur; biduo Triduoque sic permanens, tum vero in quadragesima navigii sui vela tendebat, omnes pene hebdomadas vultu lætante conjungens*. Epist. 22. ad Eustochium: *Nihil prodest biduo Triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium*. Quibus verbis biduanas & triduanas Christianorum innuit, de quibus egimus in *Biduana*.

¶ TRIEN, *Tertia pars solidi*, in Lege Salica tit. 40. §. 13. edit. Baluzii. Notus est Triens Romanus.

TRIENNALE. Vide *Tricenarium*.

TRIENNALIS. Monasticum Anglic. to. 1. p. 149. *Qui ad superiorem mensam ut Custos ordinis sederit, duplum (panem percipiet.) Qui Missam majorem celebraverit, duos: lector vero & servitores unum admensum: Eleemosynarius autem sex de decima, & tres ad mandatum & duos ad Triennales currentes*. [An pro *Tricennales*?]

¶ TRIENNALITAS, Administratio per triennium, *Triennalité*. Charta an. 1517. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 273. *Experimento hactenus probatum sit inter cætera, nil tam officere quam præsidentiam in monasteriis reformatis perpetuitatem, Triennalitatemque mirum in modum profuisse & prodesse*.

¶ TRIERIS, pro *Triremis*, à Gr. Τριήρης. Rostagnus Mon. de Translatione S. Clementis Martyris: *Miserunt quandam Trierem obviam eis, ut explorarent quænam gens esset. Omissis meretricibus Trieres*, in Actis S. Arbogasti Episc. tom. 4. Julii pag. 78. Etiamnum sunt Thom. Walsingh. loco in *Carrica* relato, vulgatus Interpres Bibliorum non semel. Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Trieris, grans nefz*. Adde Joan. de Janua. Vide *Treiers*.

TRIERIUM. Monachus Sangall. l. 2. de Carolo M. c.19. *In Triorio rusticano sedentem eum invenimus, & tridente areolam olerum novellantem, &c.* Forte *atrio*. [Idem videtur quod *Tripetia* dicitur Severo Sulpitio in Vita S. Martini. Vide infra in hac voce.]

¶ TRIFACIARE MISSAS *contra canonicas sanctiones* vetat Concil. Paris. ann. 1212. art. 10. tom. 7. Ampliss. Collect. Marten. col. 98. hoc est, Missas tres diversi argumenti usque ad Offertorium incœptas sub uno Canone concludere. Vide *Missa bifaciata* in *Missa* 4.

¶ TRIFFOLETUM, f. Trifolium, Gall. *Trefflo*. Inventar. Eccl. Anic. an. 1444. *Item ponunt aurous in campo seminatus cum magnis compas ... cum quadam pluma de paon circumdata Triffoletis*.

TRIFILUM. Gloss. Græc. Latin. MS. Τρίλινον, κλειδίον τριγυρικόν, *Trifilum gemmarum*. Editum habet *gemmarium*, nostris *un collier de treis rangs de perles*. S. Hieron. in Vita Pauli Eremitæ: *Qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insumunt prædia*. Anastasius in Greg. III. pag. 165. *Item murenam Trifilem auream, quæ habet gemmas albas numero 73*. In Regesto 2. de Artificib. Paris. occurrunt *Treffiliers de fer, d'archal*, fol. 110. *Trifilum* confectores. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 54. *Li Sire de Prusilé a son usage au fié ou Forestier, ... & a une fosse à deus coguées, & a un porceor il Trefilers, & de ce li Sire de Prus lé doit un haubert au Seignor de la forest, totes les faiz que le Sire mue*.

TRIFINIUM, Ager, qui tres fines spectat. [Isid. l. 15. c. 14. *Trifinium dictum eo quod trium possessionum fines astringit*.] Lexicon Cambro-Britannicum, *Terfyn*, terminus, limes. Innocentius Agrimensor:

Ipsum

Ipsum terminum & ipsum locum directura Trifinium facit. Circa Nusileum in pedes 70. amplius ped. minus invenient. Trifinium subter rivum significat. Aggenus: *Locos frequenter in Trifinio & quadrifinio invenimus, sicut in suburbanis, & circa publica itinera constitutum esse perspicimus.* Vide Salmasium ad Inscriptionem Herodis p.59.

Trifinitium. Testamentum S. Cæsarii Arelatensis: *Et poscua in campo lapideo, vel si qua sunt alia, vel campum in Trifinitio super viam munitam, vel reliqua alia quæcunque sunt.* Vide ao *Trifinitium* nomen sit loci.

¶ TRIFOCALIUM, Genus sedilis. V. *Istomid.*

TRIFOLIUM, Calceamenti genus, in Disputat. Archelai Episcopi Mesopotamiæ cum Manete pagin. 200.

TRIFORIUM, Τρίθυρον, Macario, Homil. 27. p.384. Porticus, seu potius Porticuli in modum claustri species, quæ totum ædis sacræ ædificium ambit, eo fine ducta, ut transitum præbeat locum circuire vel lustrare volentibus, in ipso ædis muro, supra inferiorem columnarum & arcuum ordinem: ex cujus Triforii superiori parte emergunt majores ædis fenestræ, in ipsum fornicem elatæ. *Triforium* autem dicitur, quod ejusmodi strictioris ambulationis aperturæ intra ipsam ædem, duabus columnulis distinctæ, *trinas fores*, seu aperturas, quodammodo præferant. Id maxime inspicere est in majori & Cathedrali æde sacra Deiparæ Ambianensi, atque adeo in prospectu interiori ædis Cathedralis B. Mariæ Lincolniensis in Monastico Anglic. to. 3. p 257. ut de cæteris sileam. Gervasius Doroberneusis in Descriptione Ecclesiæ Contuariensis: *Hic murus chorum circuiens in circinatione illa pilariorum in capite Ecclesiæ in unum conveniebat. Supra quem murum via erat, quæ Triforium appellatur, & fenestræ superiores, in quibus appositis clavibus & fornice facta, à turre majore usque ad pilarios prædictos, id est usque ad Crucem, Triforium inferius multis intexuit columnis marmoreis.* Mox: *Supra hos decem* (pilarios) *arcus & fornices posuit. Peractis autem utrisque Triforiis, & superioribus fenestris, cum machinas ad fornicem magnam volvendam præparasset, &c.* Rursum: *Ibi cœlum ligneum egregia pictura decoratum, hic fornix ex lapide & tofa levi decenter composita est. Ibi Triforium unum, hic duo in choro, & in ala Ecclesiæ tertium.* Rursum: *Super pilarios vero inferius Triforium & superius, cum fenestris & fornice majori.*

Triforium, Limbus, vel ornamentum ad oram rei alicujus adtextum, in *Triforii*, de quo supra, speciem & formam. Inventarium Ecclesiæ S. Pauli Londinensis, in Monastico Anglic. p. 309. *Morsus Willelmi de Ely argenteus, cresta ejus argentea cum Triphorio exterius aurea & lapillis insitis, &c.* Infra: *Et 15. noduli cum Triphorio, &c.* Ibid. *Cresta ejusdem argentea exterius deaurata, cum exterior Triphorio aurato, &c.* Hinc *Triforiatus*, ibidem: *Morsus Alardi Decani Triforiatus de auro puro, cum Kamahutis, & aliis lapidibus multis, &c.* Passim ibid. Pag. 326. *Item unus pannus, cujus campus purpureus, cum 14. listis in longitudine panni, ad modum Triforii contextis, cum multis Iconibus intertextis, &c.*

¶ TRIFUNDUS, Terræ fundus. V. *Tressundus.*

TRIGA, Currus à tribus equis tractus, ut *biga* à duobus. Gloss. Gr. Latin. Τρίπωλον, *Triga.* Papias: *Triga, currus est, quem pagani aiunt currere in inferis, eo quod per 3. ætates homines ad se capiat, i. infantiam, juventutem, & senectutem;* [ex Isidoro lib. 17. Orig c. 36. Joh. de Janua: *Triga, Currus Platonis, quia rapit homines de tribus ætatibus.*] Stephanus Tornac. Epist. 228. *Rigam autem seu bircium mittere nolui-*

mus, &c. Nam quod de Triga tibi jocando diximus, scias, quod sicut Trigam abominamur in vehiculo, ita etiam abhorremus in opere & verbo. Ubi observandæ voces *in opere*: videtur enim alludere ad *Trigas*, seu *tricas*, id est vacationem ab opere: vel moras aut impedimenta; nam *trigare* dixisse Scriptores ævi medii, supra docuimus.

☞ Eadem vox *Triga* pro moris aut impedimentis accipitur in Diplomate ann. 1339. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p.346. *Promittentes etiam, quod si dominus noster Rex, vel sui heredes, super prædicta civitate & terra Lubin, per Ducem Joannem Stinavia... aliquas Trigas, impetitiones seu quæstiones sustinere quolibet modo contingeret, &c.*

¶ TRIGAMIA, Τριγαμία, Tertium matrimonium. Constitut. Apost. Lib. 3 c. 2. *Monogamia quidem naturæ atque legi consentanea est. Digamia vero post promissionem illegitima; non ob conjunctionem, verum propter mendacium. Trigamia intemperantiæ indicium quæ autem Trigamiæ additur, aperta fornicatio est & indubia incontinentia.* Concessam fuisse *Trigamiam* iis, qui quadragesimum ingressi fuerant annum, & liberis ex prioribus conjugiis caruerant, ex Nicephoro Chartophylace probat Suicerus in Thesauro; secus vero iis qui ex prioribus matrimoniis liberos habuerant.

TRIGARE, Morari, differre. Vide *Tricare.*

¶ TRIGARIUM, Τόπος ἔνθα ἵπποι γυμνάζονται, in Glossis Lat. Gr. Locus ubi equi exercentur. Scaliger in l.4. Prop. vult *Striga*; sed & *trigis* exercitium equorum esse potest, ut observat Martinius. Vide *Triga.*

¶ TRIGENARIUM. Vide *Tricenarium.*

¶ TRIGENARIUS, *Tricesimus*, Johanni de Janua; *Trentismes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.

TRIGERIS, pro *Trieris*, τριήρης, *triremis.* Hariulfus de Miraculis S. Richardi c. 3. *Fuit quædam Trigeris magna & fortis, quæ plena hominibus armatis, cursu veloci tendebat properare in Hierusalem, &c.* Mox: *Erant autem in ipsa maxima navi, &c.* [Libellus de Sanguine Christi Augiæ asservato, apud Mabillon. to. 3. Annal. Benedict. pag. 700. col. 1. *Acceptis enim vero donis legati mirificis, Trigerim gratulabundi conscendentes, & ... prosperrimo navigantes remigio, &c* Vide *Trieris.*]

TRIGESIMA, Pars trigesima, vel quantitas, rei petitæ in judicio, quæ à damnatis *Bajulo* seu Judici exsolvebatur. Quod locum habebat in causis omnibus tam mobilium, quam immobilium, præterquam in quæstionibus de commodato, mutuo, & debito, in quibus *Tertiaria* dabatur. Vide Constitut. Siculas l. 1. tit. 69. 70 71.

¶ TRIGESIMALE, Trigesimalis, Trigesimum. Vide *Tricenarium.*

¶ TRIGIES, *Triginta vicibus*, Joan. de Janua. Varro dixit *Trigesies*, *Tricies* Tullius & alii.

TRIGILDUM, Tripla compositio, *Twigield*, in Legibus Inæ l. 2. c. 97. 99. &c. Ex voce *geldum*, quam vide, compositio, mulcta. Lex Burgund. tit 63. §. 1. *Qui messem in granoriis furatus fuerit, si ingenuus est, Trigildum solvat.* Vide *Trenumgeldum.*

TRIGINTALE. Trigentanarium, Trigentarium, &c. Vide *Tricenarium.*

¶ TRIGODÆMONES, *Poetæ, qui facibus faciem colliniere consueti, in viis curribus insidentes, ne cognoscibiles fierent, poemata concinebant, cavillis probrisque lacessentes, qui prætereunt*, in Vocabulario Sussannæi.

¶ TRIGONUS, Τρίγωνος, Quævis figura triangularis Vitruvio; quid vero sit Bernardo Monacho, satis ipse docet part. 1. Ord. Cluniac. cap. 47. *de supellectilibus coquinæ: Duo Trigoni, uterque de tribus*

lignis

lignis factus, licet imparibus angulis sint facti, qui in modum ostiorum huc & illuc versari possint; in his pendent catenæ, quibus caldaria suspendantur, quæ implentur aqua prope aquæductum, & postmodum suspensa deducuntur absque magno labore usque super ignem.

¶ TRIHER, Τρίβολος, in Glossis Lat Gr. Aliæ Gr. Lat. Τρίβολος, *Tribula*, *Triber*. MSS. *Taber*. Forte *Traba* vel *Trabea*, inquit Jungermanus ad Longi Poemenica p. 231. & 232.

TRIHORIUM, Spatium trium horarum, apud Auson. Eidyll. 3 de Capitone:

Nec duraturus post bina Trihoria *mensis*.

Utitur & Eidyllio 24.

¶ TRILA, Trilea. Vide *Trela*.

¶ TRILEX, Τρίμιτος, in Glossis Lat. Gr. Et infra: *Triplex*, τρίμιτος, &c. Vide *Trilicem*.

TRILIA. Vide *Trela*.

TRILICES Loricæ, notæ apud Virgilium 5. & 7. Æneid. & alios. Sed & Dudo de Morib. & Act. Norman. lib. 2. *Alii ferro auroque* Trilices *loricas, thoracas scilicet faciunt*. Infra: *Trilicique lorica indutus*. Will. Britto lib. 3. Philippid.

.... *thoraca* Trilicem
Dissilit.

Glossarium Latinum MS. Reg. *Trilice, triplice*. Le Roman *de Guillaume au Court nez* MS.

Vestens haubers, & les broigues Trelices.

Le Roman *d'Auberi* MS.

Voit par la salle ces haubers Treilleis.

Ibidem:

U est ua haubert, qui estoit Treilleis.

Le Roman *de Garin* MS.

En son dos vest une broigne Tret lice.

Atque hinc patet, unde deducta vox nostra, *Treillis*, pro fenestra cancellata. Vide Isidorum l. 19. c. 22. Turnebum l. 29. Advers. c. 25. [& supra *Trilex*.]

TRILLA, Trillia, &c. Vide *Trelia*.

¶ TRILORIS Vestis, apud Vopiscum in Aureliano c. 46. Quæ triplici *loro*, i. instita, limbo seu fascia erat prætexta & ornata. Vide Hofmannum in Lexico & Salmasium ad Vopiscum.

¶ TRILUMINARE, *Candelabrum trium luminum*, apud Laurentium in Amalthea.

¶ TRIMA. Chartalarium Matiscon. f. 167. ubi de *carricariis* debitis summatim habetur: *Omnes simul* Trimas *duas carricarias*. An legendum *triginta*? V. *Trinna*.

¶ TRIMEGISTUS, *Termaximus*, Johanni de Janua; *Tres grand ou trois manieres*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Aliis melius *Trismegistus*, a Gr. τρισμέγιστος, quod est cognomen Mercurii ob incomparabilem, quam ei Gentiles tribuebant, scientiam. Vide Lactantium lib. 1. c. 6 & 9.

¶ TRIMENSALE, Trimense, V. *Tremesium*.

¶ Trimensis, *Trium mensium, aliter* Trimestris, Joh. de Janua; *De trois moys*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRIMESIUM. Vide supra in *Tremesium*.

TRIMILCHI, Maius mensis apud Anglo-Saxones, sic dictus, quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur. Talis enim erat quondam ubertas Britanniæ, vel Germaniæ, e qua in Britanniam natio intravit Anglorum. Beda de Ratione temp. c. 19.

TRIMISIUM. Tertia pars assis. Vide *Tremissis*.

¶ TRIMITAT, *Post urna*, in Glossis Isid. Grævius delet *post urna*, voces nullius rei; & scribit, ut apud Papiam: *Trepidat, tremiscit, horret*.

¶ TRIMITUM, Pannus ternis liciis textus, trilix, Gr. τρίμιτος. Vide *Dimitum*.

TRIMMA. Anastasius in S Silvestro: *Cameram basilicæ ex auro* Trimma *in longum*. Ubi Bullingerus *Trimmam* esse ait, *aurum in tenuissimas bracteas tritum*, ex Gr. τρίμμα: nostris, *Or batu*.

☞ Sed non una est hujus loci lectio. Unus optimæ notæ codex a Muratorio laudatus præfert, *ex auro Trimita in longum*. Duo alii, *ex auro Crinitam in longum*. Romualdus II. Archiep. Salern. in Chron. apud eumd. Murator. to. 7. col. 81. *Ex auro Trinitam in longum*. Ut variæ sint lectiones, retinendum tamen esse putem *ex auro* Trimma vel *Trimma*, quod hanc vocem paulo post rursum usurpet Anastasius in eod. Silvestro: *Fecit autem cameram basilicæ ex* Trimma *auri fulgentem*. Verum quidem est etiam hic codices cum edito non omnes consentire, atque in tribus MSS. a Muratorio citatis legi, *cameram basilicæ extremam ex auro fulgentem*; sed ex duobus locis simul collatis conjicio veram esse editorum lectionem, atque Anastasium, seu Vitæ Silvestri scriptorem, quisquis ille sit; ex Græco τρίμμα neutrius gen. finxisse Latinum *Trimma* feminini, ut alii dixerunt *schemam* a τὸ σχῆμα, & *sacomam* a τὸ σήκωμα. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 53.

¶ TRIMNIUNGELDUM. Vide *Triniumgeldum*.

¶ TRIMODUS, Triplex. Wibertus in Vita S. Leonis IX PP. c. 9. *Trimodam (venalitatem) compererat dictis B. Gregorii, scilicet a manu, ab obsequio, a favore*.

¶ TRIMORMA, Trimormus, Τρίμορφος, in Glossis Lat. Gr. Melius in MSS. *Trinorma*, *Triformis*.

¶ TRINA, Piscis genus. Ang. Rumplerus Histor. Formbac l. 5. apud Pezium to. 1 Anecdot. part. 3. c. 433. *At timallos, salmones*, Trinas, *murenas, accipenseres & alios delicatiores Athesi dimittimus*.

¶ TRINCHETUS, Rectus anterior malus, Ital. *Trinchetto*, Gall. *Trinquet*. Bern. *de Breydenbach* Itiner. Jerosol. pag. 243. *Neque enim applicuimus civitatem (Ragusium,) propter festum tamen & reverentiam Dominicæ Nativitatis cum* Trincheto *duntaxat navigavimus*.

TRINIATIM. Edgarus Rex in Legibus Monasterii Hydensis c. 4. de Adamo: *Qui prole ad numerum patrata, superbientium Angelorum universa comitante prosapia, sine loto gustato ligni vetiti fructu, ætherios æternæ beatitudinis suggestus* Triniatim *cum Domino regnans conscendere Macrobius confidebat*. Alia Charta ejusdem Regis iisdem Legibus subdita: *Annuente altithroni Moderatoris imperio totius Albionis* Triniatim *potus regimine, &c.*

¶ TRINICUM Sacramentum. Vide in *Juramentum*, col. 1623.

¶ TRINION, Modulatus & numerosus æris campani sonitus, nostris *Carillon*. Sententia Officialis Matiscon. ann. 1495. *In diebus sollemnibus debent pulsari cymbalæ seu campanæ ad modum & instar du Trinion, secundum vulgarem & communem usum loquendi .... Non debent pulsari campanæ ad modum & instar du* Trinion *sine congedio & licentia Prioris*. Vide Trasellum 2. & *Tricodonum*.

TRINITAS Sancta adoranda publice tradita Catechumenis per 40. dies. S. Hieronymus Epist. 61. ad Pammachium cap. 5. *Consuetudo apud nos istiusmodi est, ut iis, qui baptizandi sunt, per quadraginta dies publice tradamus sanctam & adorandam* Trinitatem. Id est, ut per 40. dies in mysteriis fidei instruerentur. Vide Cyrillum Hierosol & alios.

¶ Trinitas, Imago SS. Trinitatis. Andreas Floriac. Mon. in Vita MS. S. Gauzlini Bit. Archiep. l. 1. *Fecit & argenteam miræ magnitudinis coronam, aureis circulis interstructam ante ipsam præcelsæ* Trinitatis *præsentiam*.

TRINIUMGELDUM, Compositio delicti majoris ac atrocioris, per ter novem *gelda*, seu mulctas: a Saxon.

xon tri-ni gon-geld, id est *ter nona folutio*; proinde diversa a *trigilda*, seu triplici compositione, vel mulcta. Lex Bajwar. tit. 2. art. 13 §. 1. *Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica est, Triniumgeldum componat, hoc est, ter novem donet liber homo: servus vero niungeldo solvat, aut manus perdat.* [Rursum occurrit tit. 1. art. 3. §. 3. utrobique Baluzius legit *Trimniungeldo*, & *Terniungeldum* tit. 8. artic. 2. §. 2.] *Triplum novigeldum* dicitur in Lege Burgund. tit. 76. §. 2.

¶ TRINKASTUBEN, Taberna, a Germanico *Trincken*, Bibere, potare, & *Stuba*, Hypocaustum. *In stupis virorum, quæ dicuntur Trinkastuben*, in Statutis Eccles. Argent. an. 1435. to 4. Anecdot Marten. c. 550.

¶ TRINNA, Τριετία, in Glossis Lat. Gr. *Triennium.* In Glossario Sangerman. MS. legitur *Trima.*

¶ TRINNUS, pro *Trimus*, τριετής, in iisdem Glossis. In Supplemento Antiquarii habetur *Trinuaus.*

¶ TRINODA NECESSITAS, Triplex servitium, scilicet Expeditio militaris, Pontis & Arcis exstructio, cui obnoxia erant apud Saxones omnia prædia, etiam *allodialia*, quæ alioquin ab omnibus præstationibus erant libera. Vide Hickesium Differt. pag. 60. & Keoetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosden.

¶ TRINODIUM, Infundibulum molendini, Gall. *Tremie*. Charta Hugonis Episc. Autiss. ann. 1141. pro Monasterio Crisenonis: *Malitu primum unaonu sua, quæ fuerit in Trinodiis*. Vereor ne mendum sit in hac voce. Vide *Tremellum*, *Tremæa*, & *Tremuia*.

TRINOFORENSE JUDICIUM, in Jure Hungarico, Rigida citatio per nundinas ter facta. Sambucus.

¶ TRINQUETUM, Scrupulorum ludus, Gallice *Trictrac*, vel, ut alii scribunt *Triquetrac*. Statuta Eccl. Lingon. an. 1404. *Prohibemus clericis ... ne omnino ludant ad taxillas, ad aleas, ad Trinquetum, quod aliter nominatur ad punctum scacorum, neque ad cartas.* Vide *Triquetum.*

¶ TRINUA, ψύλλα, in Glossis Lat. Græc. ψύλλα, *Trinua, pulex, pulix*, in Græc. Lat.

TRINUNDINÆ, *Trium dierum mercatum.* Papias.

¶ TRIOBULARIS MILES, Minimi pretii, *Triobo-li* Plauto, nostris vulgo *de trois deniers*, in Annalibus Novesiens. apud Marten. tom. 4. Collect. Ampliss. col. 525.

¶ TRIODIUM, Τριῴδιον, Liber ecclesiasticus, in quo officium in Ecclesiis Græcorum recitari solitum a Septuagesima, qua sua incipiunt jejunia, ad Sabbatum S. continetur. Sic dicitur, quod, cum canones & hymni in solemnitates D. N. J. C. B. Virginis & aliorum SS. novem habeant strophas, ᾠδὰς nuncupatas, canones libro hoc comprehensi ternas ᾠδὰς ut plurimum, non excedant. Hinc Dominica Septuagesimæ interdum nude dicitur etiam Τριῴδιον. Vide Allatium Differt. 1. de Libris Eccl. Græc. Cangium in Glossario med. Græcit. & Suicerum in Thesauro.

¶ TRIONES, in Charta Thossiaci ann. 1404. vox est vernacula, qua significant arbores certa ratione decacuminatas, quibus agri, prata, præsertimque silvæ disterminantur in pago Dombensi.

TRIPA, Interanea, intestina, Gall. *Tripe*. Joh. de Janua: *Omasus, i. Tripa, vel ventriculus, qui continet alia viscera.* Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

.... tunc mos violenter adira
Ut vel se reddat Tripæ canibus lacerandum, &c.

[Ordinatio Humberti II. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 311. col. 1. *Item, quod serviatur nobis .... de una metromeysio de Tripis bonis, bene puratis, coctis in aqua, & in bona quantitate, &c.*]

TRIPARE. Pactus Legis Salicæ tit. 27. § 5. *Si quis in messe aliena in furtum metere præsumpserit, aut repascere inventus fuerit, &c.* Ubi Heroldus ad marginem ex alio cod. *Si quis messem alienam Tripaverit, aut mederit, &c.* Lex vero Salica c. 29. §. 6. *Si quis messem alienam per furtum metere aut Reffare præsumpserit, &c.* Ita *tripare* & *reffare*, pro *depascere* usurpantur, cum scilicet animalia in messem alienam immittuntur. Vide Wendelinum.

☞ Suspicatur Eccardus *tripare* corruptum esse ex *repare*, quod pro *reffare* legitur in MS. Guelferbytano; *reffare* vero vel *repare* intelligenda esse de vulsione vel decerptione, a Saxonico *repan*, vellere. Vide *Reffare*.

☞ Olim nostri dicebant *Treper*, *Treper*, & *Tripeter*, pro Saltare, a Latino, ut videtur, Tripudiare, *Trepiguer*, vel f. barbaro *Tripedare*, de quo infra. Le Roman *de la Rose* MS.

S'il en patience travailleat,
Qu'il balent & Tripent & saillent.

Et alibi:

Quant de ma biauté me souvient,
Qui ces valez faisoit Triper,
Tans les faisoie defriper.

Et paulo post:

Et tans après moi les feisse
Par vive eage Tripeter.

Le Roman *de Vacces* MS.

Mout le voissiez demener,
Treper & saillir & chanter.

Vide *Trepare* & *Triscare*.

TRIPARIUM, Supellectilis genus, forte *Tripus*, Anglis a *Trevet*, quasi *Threefeet*, Gall. *Trepié*, seu *trepiee*. Tabularium Prioratus Lewansis in Angl. p. 24. *Unam arcam, unum geeil, 1. patellam, & 1. Triparium, & 3. barillos, & 10. discos, &c.*

¶ TRIPARIUS, f. Extarts propola, Gall. *Tripier*. Statuta Eccl. Leod. ann. 1287. apud Marten. tom 4. Anecdot. col. 853. *Item prohibemus, ne clerici exerceant ... officium cambitoris, carnificis, tabernarii ... nec sint histriones, joculatores, ballivi, ferestarii saeculares, goliardi, theloneurii, unguentarii, Triparii, molendinarii.* Possent etiam intelligi Saltatores a veteri Gallico *Triper*, Saltare. Vide *Tripa*, *Tripare* & *Triperius*.

¶ TRIPASSALUM, Τριπάσσαλον, Tres habens clavos, juxta vim vocis: quam *Trifurcatam perticam*, vel *Palum tricipitem*, aut simile aliquod tormenti genus Syris proprium interpretatur Vossius, in Vitam S Ephræm Syri to. 1. Februarii p. 57. *Postridie autem judice pro tribunali sedente, constituerunt coram illo Tripassalum, & quacumque alia tormentorum genera.*

TRIPEDARE, Τριποδίζειν, in Glossis Gr. Lat. de equis, qui incessu moderato vadunt. Vide Salmasium ad Hist. August. p. 144. [& *Tripare*.]

¶ TRIPEDIA. Vide mox in *Tripetia*.

TRIPEDICA. Gregorius M l. 2 Dialog. c 30. *Dum ad B. Joannis oratorium pergeret, antiquus hostis in mulomedici specie obviam factus est, cornu & Tripedicam ferens.* Ubi Zacharias PP. Τριποδικὴν. Quidam codd. *Tripodicam*, [alii *Trepodicam*] præferunt. Vide conjecturas Haefteni ad hanc vocem p. 152.

☞ *Tripedicam* hic aiunt esse triplicem pedicam seu laqueum, quo tres equorum pedes impediuntur; τριποδιον vero *Marrubium* est apud Interpol. Dioscor. c. 525. Marrubium secum ferre potuit *mulomedicus*; nihil tamen definio. Verum ut ut est de notione vocis *tripedica* loco citato, alibi idem sonat quod *Tripetia*, Sella tripes. Vita S. Romualdi Abb. to. 3. Junii p. 416. *Velut servulus vilissimus in humili Tripedica coram eo sedis.* Charta Narrioti domini de Tuciaco anno 1110. qua

dimit-

dimittit Abbati Floriae. *omnes malas consuetudines ... vaccam de karro, Tripedicam, patellam & cacabum*. Gloss. Lat. Theodisc. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 383. *Tripedicam, Chubbmun*.

¶ TRIPERIA, Locus ubi venduntur *tripa* seu intestina, Gall. *Triperie*. Litteræ Caroli V. Regis Fr. an. 1366 to. 4. Ordinat. p. 676 art. 7. *Inspectores & regardatores macelli*, (macelli) *Triperie, piscarie, marorum, fustarum, &c*. Vide *Tripa*.

¶ TRIPERIUS, *Triparum* propola, Gall. *Tripier*, in Catalogo MS. Sodalium B. M. Deauratæ.

¶ TRIPES. *De suo Tripede pignorare*, in Charta an. 1380. relata in v. *Ribaldi*, c. 1438.

TRIPETIA, TRIPEDIA, &c. Glossæ MSS. Salmasii: *Trepedia, Tripedia, id est scabellum, quod tres pedes habet, vel mensa in sacris Apollinis, vel numini consecratas*. Glossæ Lat. MSS. Reg. Cod. 1013. *Trepedia, mensa*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tripos, tretel, ou table, ou instrument qui a trois piez*.] Severus Sulpitius Dial. 2. de Vita S. Martini: *Sedebat autem S. Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servulorum, quas nos rustici Galli Tripetias, vos Scholastici, aut certe tu, qui de Græcia venis, Tripodas nuncupatis*. Wolphardus Presbyter libr. 1. Vitæ S. Walburgis Virg. nu. 13. *Cum ecce Tripediæ, quibus sua usus est in vita, divinitus e manibus ... projectæ sunt*. Supra *scabella* appellavit, (intelligitque fulcra tres pedes habentia, quibus contracti homines repant potius quam ambulant. Janssonius in Auctario Glossarum Isid. *Tripoda, Tripedia, scabillum habens tres pedes*. Vita S. Guidonis Abbat. sæc. 6. Benedict. p. 1. p. 513. *Custos Ecclesiæ ascenderat Tripodam, ut lampades ... aptaret, &c*.] Vide Isaacum Pontanum in Glossario Prisco-Gallico p. 271. [Usus Sangerman. in Probat. Histor. ejusd. Monasterii pag. CXLVI. & supra *Scamellum*.]

¶ TRIPHORIUM. Vide *Triforium*.

TRIPHUNT. Vide in *Cauts*, col. 162.

TRIPICTUS, *Tripliciter conscriptus*, in Glossis MSS. ad Prudentium.

¶ TRIPLARE, *In triplum augere*. Joh. de Janua.

¶ TRIPLARIS, Ternus, Macrobio in Somnium Scipionis lib. 1. c. 6. 19. l. 2. c. 1.

¶ TRIPLASIUS, Ternus, Martiano Capellæ l. 9.

¶ TRIPLICABILIS, Qui *triplari* potest. Vide *Simplare*.

¶ TRIPLICATIO, Tertia defensio, refutatio. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 213. *Duo quaterni ... in quibus continentur petitiones & requestæ gentium Regis Angliæ & responsiones & rationes gentium dom. Regis Franciæ cum pluribus replicationibus & Triplicationibus hinc inde factis*.

¶ TRIPODA, TRIPODIA. Vide *Tripetia*.

¶ TRIPODARE, Gradus baculo veluti tertio pede firmare. Chron. Watin. apud Marten. to. 3. Anecd. c. 821. *Si quando autem ad modicum remissa* (paralysis) *passione ad ecclesiam aut alicubi eundum erat, baculo sustollente, vivum cadaver seguiter ac fatigabiliter Tripodabat, &c*. Et col. 825. *Suscipe ergo grabbato decumbentem, & resigna nobis non, ut solet, miserabiliter Tripodantem, &c*. Vide *Tripetia*.

TRIPODIUM. Leges Henrici I. cap. 64. *In quibus vero causis triplicem ladam haberet, ferat judicium Tripedis, i. 60. solid*. Quæ verba Spelmannus in voce *Lada*, intelligenda censet de triplici *ordalio*, scilicet de ferro pensante 60. solidos, id est, tres libras. Vide, quæ observamus in v. *Lada*. Sed puto, *Tripodium* esse mensuram trium pedum, ex Gr. τριπόδιον, infra quam brachium in cacabum immittere tenebantur, qui aquæ ferventis judicium subibant, si triplicis *ladæ* delictum esset. Vide *Ferrum candens*.

TRIPONDIS. S. Zeno Veron. Episc. Serm. 6. ad Neophytos: *Singulos ponderate, invenietis nullum habere minus. Tripondes sunt homines numismati sacri una libra signati, qui mensæ deserviunt*. Vide Filesacum I. 1. Selector. pag. 241.

TRIPORTICUS, Atrium, vel area constans tribus porticibus: cujusmodi fuere ante ædes sacras. Papias: *Atrium, magna domus, dictum, quod ei addantur tres portici*. Anastasius in S. Hilaro PP. *Fecit ... Nymphæum & Triporticum ante oratorium S. Crucis, ubi sunt columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecatompenta*. Sidonius l. 2. Epist. 10.

Hæc est porticus applicata triplex, &c.

Paulinus Epist. 12.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu.

Infra.

Ter geminis geminæ patuerunt arcubus alæ.

[Joh. Diaconus de Eccl. Lateran. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital p. 572. *Nymphæum & Triporticum ante oratorium S. Crucis*.] Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ n. 20.

¶ TRIPS, *Vermiculus lignis innascens motesiasque vitians*, in Vocabulario Sussannæi.

¶ TRIPTES, Τρίπτης, Frictor, unctor, cubicularius, apud Martianum Capellam l. 2.

TRIPTIRE, vel TRIPTIRI, In tres partes dispertiri, *Partir en trois*, in Glossis Lat. Gall.

¶ TRIPTOTUS, *Nomen habens tres casus, a tris & ptotos, casus, ut Jesus, Jesum, Jesu*, Johanni de Janua; *qui a trois cases dessamblans*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Isid. l. 1. c. 6. *Quod tantum in tribus (casibus variatur,) ut Templum*. Adde Martian. Capellam lib. 3.

¶ TRIPUDIALIS, Lætus, jucundus. *Fonte Baptismatis Tripudiali solemnitate renatae*, in Litteris ann. 1237. apud Rymer. to. 1. p. 374. col 1.

¶ TRIPUS, i. pro *Tripus, odis*, si non est mendum. Fulgentius l. 1. Mythol. *His Tripum quoque Apollinis adjiciunt*. Vide Vossium de Vitiis serm. p. 87.

¶ TRIQUADRA, *Tripartitum*, apud Vossium l. 3. de Vitiis sermonis cap. 53.

¶ TRIQUETUM, Scrupulorum ludus, Gall. *Trictrac*. Statuta Eccl. Audomar. ex Archivo ejusdem: *Item statuimus etiam expresse, ne aliquis canonicorum ... causa lucri ad taxillos, Triquetam seu scaqueriam cum denario ludere præsumat*. Vide *Trinquetum*.

¶ TRISAGIUM, Hymnus sic dictus a ter repetita voce, ἅγιος, nempe Ἅγιος ὁ Θεὸς, Ἅγιος ἰσχυρὸς, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Hymnus sacer apud Græcos frequentissimus. Vide Glossarium mediæ Græcit. & Suicerum in Thesauro, v. Τρισάγιον.

TRISANTIA. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 28 [31. part. 1. in editis:] *Qui autem rasi fuerunt, finita psalmodia debent in illam Trisantiam ire, in qua locutio solet esse, & libros accipere, ungulasque, si fuerit opus, incidere*. Cap. 70. [74. n. XII. ed.] *Omnes, qui remanent de completorio, finita collatione, egressi de Capitulo, ad sinistram partem introitus, debent in Trisantia* [ed. *Trisantiis*] *remanere, donec toto conventu egresso, &c*. Cap. 77. [ed. 17. part. 2.] *Qui ex una parte Trisantiæ sedent, unum versum, qui autem ex altera, alium dicunt*. Cap. 78. [ed. 75.] *Donec infantibus ingressis Capitulum cæterisque extra Capitulum in Trisantiis stando ordinatis, Prior veniat*. Ibid. *Pueri in Capitulo, & alii sic veniunt in Trisantiis stantes*. *Trisantiæ* igitur Capitulo proximæ fuerunt, [quæ idem fuisse videntur atque latera seu alæ claustri, forte sic dictæ a tribus, quibus constabat claustrum porticibus. Vide Marq. Herrgottum in Indice Onomast. ad calcem vet. Disciplinæ Monasterum & in notis

ad locos citatos, in quibus aliquando *Trisantiam* interpretatur puerorum aut monachorum turmam, sic forte dictam a Gallico *Trezain*, Tredecim, quod essent duodecim monachi, quibus decimus tertius præerat decanus. Malim ubique claustri alas intelligere.]

TRISCABINA CHARTA, inscribitur formula 88. ex Lindenbrogianis: in textu vero, *nunc igitur complacuit nobis, atque convenit, ut talem chartulam Trifcabinam seu ingenuitatis ipsi servo nostro nomine illo fieri & firmari rogaremus, &c.*

TRISCAMERARIUS, Dignitas Palatina, Camerarii dignitate inferior. Chartam Friderici I. Imp. an. 1162. apud Diagum l. 2. de Comitib. Barcinon. c. 174. subscribunt præ cæteris Principibus, *Rodulfus Dapifer, Harmannus Camerarius, Bertolfus Triscamerarius, &c.* Alia Friderici II. Imp. an. 1244. apud Goldastum tom. 2. Constitut. Imp. p 6. & Joan. Noppium in Chron. Aquisgran. l. 3. n. 1. *Willelmus Advocatus Aquensis, Henricus frater ejus Triscamerarius noster, & fideles nostri, &c.* Scribunt Sammarthani, Jacobum Serenum Archiepiscopum Ebreduoensem adiisse ann. 1176. Rodulfum Imp & ab eo impetrasse confirmationem privilegiorum Ecclesiæ suæ, *& dignitate Triscamerarii perpetuus Cameræ Imperialis adauctum*. [Quod fusius descriptum videre potes in Bulla hujus Imperatoris edita to. 2. Hist. Dalphin. p. 13. & 14.]

TRISCARE. Mamotrectus ad lib. Esther c. 8. *Tripudiare quasi cum tribus pedibus saltare, vel chorizare, sive Triscare*. [*Tresche*, Saltatio, tripudium. Le Roman *de la Rose* MS.

Il vit, ce dit, sor l'berbe fresche
Deduit qui demenoit la Tresche,
Et ses gent o lui Karolans
Sur les florettes bien olans,

Ibidem:

Oiseaux privez, bestes domesches,
Karoles & dances & Tresches.

Vide *Trepare* & *Tripare*.]

¶ TRISCELES. Vide mox in *Trisiles*.

¶ TRISCHISMA, Tertium vel triplex schisma. Vide locum in *Quartischisma*.

TRISCURRIUM, Papiæ, *Multiplex scurrilitas*. Guibertus l. 1. de Vita sua c. 11. *Quam miserabiliter ex tunc ad nostra secula pudor & honestas paulatim in virginea professione ruit, & res & species custodia matronalis extabuit, ut in omni earum habitudine sola possint notari Triscurria, ubi nil nisi jocularia sonant, & oculorum nutus & lingua*. Idem in Præfat. ad Hist. Hierosolymit. *In id quod pie affectaveram fortasse a cunctis videndus, incessi, cachinnos ac Triscurria prætergrediens aliquorum, &c.* [Legitur apud Juvenalem Sat. 8. nisi cum Scaligero legatur *Transcurria a currendo*. V. Vossium in Etymol v. *Scurra*, & Hofmannum in *Triscurria*.]

¶ TRISESINA. Vide mox *Trissesiva*.

TRISILES. Papias, ex Isidoro l. 20. c. 4. *Trisiles, Græce tripodes. Trisiles, a tribus liciis*. Isidorus habet *Trissiles*. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Trisiles*: thrifotad dæf. Ubi Somnerus emendat *Triscelos*, ex Gr. τρισκελής. Sax. thri, *tres*, fot, *pedem* significat. [Vide Salmasium ad Lampridium in Commodo c. 10. & Hofmanni Lexicon in *Triscelos*.]

¶ TRISIPPIUM, *Rotula seu nota impressa malis equorum emeritorum*, in Amalthea.

TRISOMUM, Sepulcrum trium corporum capax. In Cœmeterio Cyriacæ, via Tyberina, Romæ:

SE. BIBA. EMET. DOMINA.
LOCUM. A. SUCCESSUM.
TRISOMUM. UBI. POSITI.

Vide *Bisomum* & Glossar. med. Græcitat. in τρίσωμον.

¶ TRISORIUM, f. pro *Drisorium*, mutato *d* in *t*, ut sæpe fit, Abacus, ubi vasa reponuntur ad ministerium mensæ, ut supra *Dressorium*. Vide ibi. Magnum Chron. Belgic. p. 402. edit. Pistor. *Principes intraverunt refectorium S. Maximini, quod sic erat ornatum: primo Trisorium decem scabellorum per modum graduum, &c.* Vide mox *Trissadorium*.

¶ TRISPEDIUM, Vas tribus pedibus constans. Inventarium an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. p. 556. col. 1. *Item, unum alium gobeletum argenteum ...... cum uno Trispedio argenteo, &c.*

¶ TRISSADORIUM, ut supra *Trisorium*. Ordo Rom. apud Mabillon tom. 2. Musei Ital. pag 487. *Sedet autem ipse Papa in una mensa eminenti solus, diversis & magnis aureis vasis & argenteis super mensam positis, vel in Trissadorio seu telonco sitis propter mensam, a latere sinistro Papæ.*

¶ TRISSARE, De sono hirundinis dicitur Auctori Philomelæ v 16. *Trissat hirundo vaga*.

TRISSESIVA, apud Papiam MS. *Crassitudo*. Editus habet *Trisesina*.

¶ TRISSONUM, Pilum, Gall. *Pilon*. Charta an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item, unum morterium cum suo Trissono.*

TRISTA, TRISTRA. Cokus part. 4. Instit. pag. 306. *De tristis, ancientes written traistis, and is derived of toraist, i. trust, and signifieth. Ubi alii homines manentes in eadem foresta tempore, quo Dominus chaceaverit, in eadem venire debent, & confisi sunt, Anglice, are trusted, ad tenendum leporarios certis locis assignatos pro feris ibidem expectandis & capiendis*. Ethelredus Rievallensis Abbas in Geneal Regum Angl e ult. *Rex cum cæteris superior constitisset, secundum legem venandi, quam vulgus Tristam vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, &c.* Inquisitiones de forisfacturis diversis super foresta Dom Regis art. 13 in Additamentis ad Matth. Paris: *Inquiratur .. si aliqua antiqua Tristra D. Regis, villa, vel doma, levatis, vel clauso impediatur: per quæ deductus Domini Regis impediatur.*

Præterea Cowello dicitur immunitas ab illa servitute forestæ incolis imposita, qua quisque obligatur canem venaticum alere, & paratum in manu sua tenere, dominoque suo præsentare, quandocunque illi placuerit in foresta sua venari. Charta Edw. III. Regis Angl. to. 2. Monast. Anglic. p. 827. *Et sint quieti de ... Henedpenay, & huestall, & Tristris*. V. Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico [& Th *Blount* in Nomolexico.]

¶ TRISTABILIS, Tristis, molestus. *Tristabilis eventus*, in Litteris an. 1341. apud Rymer. to. 5. p. 227. *Tristabilis tumultus*, in Vita B. Coletæ to. 1. Martii p. 573.

¶ TRISTAMEN, Tristitia, animi dolor, in Actis S. Urbici, to. 1. Aprilis p. 252.

TRISTARE, Tristem facere, contristare, Gall. *Attrister*. Onomasticon: *Tristo*, λυπῶ. Will. Britto lib. 10. Philipp.

Indigno Tristavit funere campos.

Et lib. 11.

Et tristi Tristassent funere mundum

[Joh. de Janua: *Tristare, tristem facere, turbare: Tristari, dolere, tristem esse*. Gl. Lat. Gall. Sangerman. *Tristare, Conrecier. Tristari, Soy conrecier*. Libellus Episcoporum Ital. contra Elipandum: *Per animam caro esurit, sitit, Tristatur. Tristati sunt & conterriti*, Rolandino Patav. l. 5. c. 10. *Acerbo mœrore Tristatis*, Elmhamo in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 3. *Tristantes gaudentibus* opponuntur in Chronico Whethamstedii pag. 364. Verum *Tristari*, pro Tristem esse usus etiam Seneca l. 2. de Ira c 7. & de Provid. c. 2.]

TRISTATÆ. Hieronymus in cap. 23. Ezechielis: *Tristatæ apud Græcos nomen est secundi gradus post regiam*

giam dignitatem, quos nos Magistratus utriusque militiæ & Præfectos annonarii titulis vocamus. Exod. 14. Καὶ ἔλαβεν ἑξακόσια ἅρματα, καὶ Τριστάτας ἐπὶ πάντων. *Et accepit sexcentos currus electos, & Duces super omnes.* Et 4. Regum 7. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Τριστάτης, *& respondens unus de Ducibus.* [Theodorus Studita in S. Platonem n.17. Copronymum τῆς εἰκονομαχικῆς αἱρέσεως Τριστάτην vocat. Vide Glossar. med. Græc.] Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 15.

Convenere Duces, nec non basilica pubes,
Tristatæ, Comites, vulgi promiscua strages.

Et cap 47.

Non Reges, non Tristatas, Regumve clientes.

TRISTEGA, TRISTEGUM, Ædificium constans tribus tabulatis, quæ κατάγαια vocat Cantacuzenus l.1.Histor. c.36.) contignationibus, vel *cœnaculis*, ut habet Hieronymus in Ezechielis c. 41. Jo. de Janua & Will.Britto in Vocab & Auctor Mamotrecti: *Tristegum dicitur locus tricameratus.* Papias: *Tristega, tricamerata, a trino tegmine, vel tribus tectis.* Gloss. Lat. Gall. *Tristegum, Maison a trois ordres de sieges.* [Aliud Sangerman. *Tristegum, Maison ou lieux a trois chambres.*] Vetus Interpres Juvenalis Sat.3. *Tabulata, superiora tecta & Tristega.* Τρίστεγον, [in Actibus Apost.20.9. &] in Vita S.Eupraxiæ Virg. c.4 [Τριστέγοις, apud Theophanem an. 39. Theodosii Jun.] Hieronymus in c. 41. Ezechiel τρίστεγα, *tertia cœnacula* interpretatur. Ita *Tristega*, proprie est cubiculum superius, tametsi sæpe pro quovis usurpetur. Abdias Babylon.lib.3.Hist.Apostol p.26. *Sanctus quoque Apostolus descendens de Tristega, prædicabat eis verbum Domini.* Infra: *Et adhibentes scalas; volebant ascendere in Tristegam, ut eos interficerent.* Gregorius Turon.l.8.c.42. *Dum epularetur cum diversis in Tristega, subito effractis pulpitis domus, vix semivivus evasit.* Matthæus Paris an. 1247. *Habebat namque in ipsa navi, sicut de arca Noe legitur, diverticula, & Tristegas, cameras, & conclavia, &c.* Idem in Historia minori MS. *Clam concepit ab Stephano, qui eam duxerat ad Comitem Andegaviæ maritandam in nave, scilicet in quodam Tristego navis ipsis pro thalamo præparato.* [Gen 6. 16. *Fenestram in arca facies, & ... cœnacula & Tristega facies in ea.* Alcimus Avitus:

Tristegaque hic facies, simul & cœnacula in illis.]

TRISTEGA, Officina mercatorum. Charta Guarini Episcopi Ambian. ann. 1145. in Chartul. Ecclesiæ Ambian. *Si autem cellarium, vel Tristega ad merces negotiatorum reponendas construere voluerint.*

TRISTEGA, Latrina. Vide *Privata*.

TRISTEGA, Machina bellica, turris, tribus constans tabulatis. Sugerius de Consecr. Eccl. S. Dionys. p.353. *Ad Tristegas & propugnacula facienda.* Epistola Balduini Imp. CP. apud Arnoldum Lubecensem l.7.c.20. *Turribus autem supereriguntur lignea turres altissimæ stationum sex, &c.*

BRISTEGA, perperam pro *Tristega*, non uno loco apud Will.Brittonem in Philippide l.4.p 138.

.... *Nec minus alte*
Per loca Bristegæ, castellaque lignea surgunt.

Idem lib. 7.p.174.

Haud secus absumit Bristegas, vallo, domosque.

Ubi frustra Gaspar Barthius vocem a Germanico arcessit. Vide *Belfredus*.

TRISTEGUM, Machina lignea in campanariis, in quibus pendent campanæ, vulgo *Beffroy*. Liber Miraculor S. Bertini cap. 3. apud Mabillonium: *Sed & turrile ipsius* (Ecclesiæ) *licet noviter esset superpositum, quia antiquo more erat factum, deposuerunt, & aliud miræ magnitudinis mirabilisque fabricæ studuerunt ædificare, cujus longitudo consistentis in terra æquabat altitudinem culminis Ecclesiæ, cui superponendum erat. Nec mirum, Tristegum enim, ut vulgariter loquamur, trium tripodum ordinibus factum fuerat, excepta summa eluxeadico.* V. *Belfredus*. Sugerius de Administr. sua: *Lapideas turres, & ligneas Tristegas concussit.*

TRISTEGUM occurrit alia, sed incerta mihi notione, apud Knyghton.l.1. de Eventib. Angl. c. 2. *Et post prandium cum intraret cameram, vidit unum Tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, tenentis arcum cum sagitta.* [Tabulatum interpretor.]

TRISTEGON, nescio qua perinde notione usurpes Petrus Subdiaconus Neapolit. Ecclesiæ de Miracul. S. Agnelli Abbatis: . . . . .

Tristegon uberius, decurrat facta profundo
Agnelli sancti miracula sancta canendo.

¶ TRISTELLUM, Idem quod *Trestellum*, Tripedis species, Gall. *Tresteau*. *Unum lectum, duo desques & tria paria Tristellorum*, in Litteris ann 1405. apud Rymer.to.8.p.384.

¶ TRISTIFICATIO. Tristitia. Vita S.Columbæ Abb.to. 2. Junii p.233. *Hæc talis mihi mœsta retardatio hodiernæ Tristificationis non immerito causa fuit.*

TRISTIMONIUM, Tristitia ut *ægrimonium*, in Fragmento Petronii de Cœna Trimalcionis p.51.

TRISTIS, Severus. Vulcatius de Cassio: *Hæc Epistola ejus indicat, quam severus & quam Tristis futurus fuerit Imperator.* Capitolinus in Maximo: *Fuit cibi avidus, cibi parcissimus, ad rem veneream nimie rarus, domi forisque semper severus, ita ut & Tristis cognomen acciperet.* Idem in Pio, ex editione Mediolanensi: *Homo Tristis & integer*, i.severus. Italis *Tristo*, est improbus, scelestus. Vide Ferrarium.

TRISTITUDO, Tristitia. Apuleio in Apologia.

TRISTRA, Idem ac *Triste*, quod vide.

¶ TRISTURA. V. *Transitura* in *Transitorium*.

¶ TRISTUS, Improbus, pravus, Ital. *Tristo*. Vita B.Columbæ Reatinæ, to.5.Maii p 367. *Trista, Trista, semper vis protervire.*

¶ TRISYRTICUM, quod tripliciter possumus interpretari, sive quod trifariam sumitur, seu *trahi* potest, a τρὶς, ter, & σύρειν, trahere. Vide Vossium l.4.de Vitiis serm.c 53.

¶ TRITA, Pulmentum ex rebus tritis. Statuta S.Claudii p.81. *Die Nativitatis Domini ... debet pitanciarius ministrare ... generalia Tritarum.* Supra in voce *Carno*, *Trita* male editum pro *Trista*.

TRITÆ, *Tritarum societas*, seu *Tritorum*, vel *Trituratorum*, Germanis *der flegeler*, id est *Flagellatorum*, sic dicta quædam militaris turma, seu societas, forte quod armorum vice *flagella rustica* deferret, vel quod *blada* seu triticeas messes passim *detereret*: nam alii fuere a *Flagellatoribus*, de quibus supra egimus. Historia Landgraviorum Thuringiæ c. 105. *Eodem ann.* (1411.) *incepit societas Tritarum, id est: Der flegeler, quorum capitaneus fuit ille, &c.* Cap. 157. *En illa liga Tritarum, videlicet der flegelee, &c.*

¶ TRITARE, *Frequenter terere*, Joh.de Janua.

TRITENNALE, *Tritennarium*. V. *Tricenarium*.

¶ TRITEUS. Vide *Typica febris* in *Typus*.

¶ TRITHEITÆ, Τριθεῖται, Hæretici sic dicti, quod tres in S. Trinitate substantias & naturas per omnia similes esse dicebant. quamvis tres Deos dicere omnino refugerent. De his Biblioth Photii cod. 24. p. 16. Tritheitarum ducem Joh Philoponum, Philosophum Alexandrinum, tempore Phocæ Imp. fuisse scribit Nicephorus Callisti l. 18 c.46.& 47. Vide Leontium de Sectis, act.5.pag.476.

TRITHINGA, Saxonice trihingas, apud Anglos, dicitur tertia pars Comitatus, seu centuria, cui, qui præerat, *Trihingerefat* dicebatur, ad quem de-

deferebantur causæ, quæ definiri non poterant in Wapentachiis, seu Hundredis. Quod autem in *Tribingis* definiri non poterat, ferebatur in *Sayrum* Ita Legea Edwardi Confess. 34. & ex iis Fleta l.a.c.61. §. 23. Hanc autem partitionem Ælfredo Regi adscribunt Scriptores Angli. Annales Wintoniensis Ecclesiæ de Elvredo Rege: *Iste instituit Hundredos & Tithingas ad latrones investigandos*. Id ipsum tradunt Ingulfus p.870. & Matthæus Westmonasteriensis an 892. qui hoc loco *tithingos* pariter habet: *Centurias, quas Hundredos, & decimas, quas Tithingas appellant, instituit, &c.*

Tethinga, in Charta Joannis Regis Angliæ ann. 1215. pro Libertatibus Angliæ an. 1215. *Fiat autem visus de franco plegio, sic ut pax nostra teneatur, & quod Tethinga integra sit, sicut esse consuevit, &c.* Trithingarum mentio est præterea in Statuto Mertonensi c. 10. & in Fleta lib. 1. c. 20. §. 48. 49. 107. Quem vero *Tribingeresas* vocant Leges Edwardi, alii *Tethingum*, vel *Tethingman* nuncupant. Hodie, inquit Watsius, res cum Lege antiqua prorsus evanuit, nomine tantum (*Tethingman*) remanente, & in Constabulario parochiano alicubi residente.

Trithinga, sumitur etiam erebro in veteribus Chartis Anglicis, pro, *quietum esse de sectis curiæ Trethingarum*, apud Ingulfum pag. 875. & in Monastico Angl. to. 1. p. 372. 387. 390. hoc est, obligatione eundi ad placita *Trithingarum*. Adde idem Monasticum to. 1. p. 310. to. 2. pag. 812. 827. ubi nude habetur *quietum esse de Trithingis*.

TRITICERUM Bladum, Triticum, in Tabulario Calensi p. 175.

¶ TRITILE, *Quod teri potest*, in Glossis Isid. & de Janua; *Combrissables*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

¶ TRITIO, *Actio terendi, contritio*, Johanni de Janua; *Combrisemens*, in Glossis Lat. Gall. Saagerm.

TRITISCIUM Molendinum, pro *Triticeum*, in Charta Walt beri *de Gant* Comitis, apud Edw. Bisseum in Notis ad Uptonum pag. 86.

¶ TRITOC, Triginta. Vide in *Chunna*.

¶ TRITONUS, Sonus inconcinnus, Gall. *Triton*. Guido Abb. Ord. Cisterc. MS. de Arte Musica: *B. rotundum inventum est propter nusarentiam asperitatis Tritoni*.

¶ TRITOR, Τριβευτής, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Melius in MS. Sangerman. τριβευτής, Viator, qui terit iter.

TRITORIUM, apud Ælfricum fersceI. [*Tritorium*, θρῖζαι, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Regestum vetus a Pittone laudatum in Annalibus Eccl. Aq. p. 164. *Quædam magna ædificia .... cum pradellis, viridariis, Tritoriis, claustris, &c.* Locum intelligo ubi frumentum, vel racemos terebant.]

¶ TRITTERI, Milites. Vide *Ritteri*.

¶ TRITULARE, pro *Triturare*, in Bulla Gregorii IX. PP. apud Cencium inter Census Eccl. Rom.

¶ TRITURA, Clava, ni fallor, a terendo sic dicta. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 168. *Multitudinem armatorum fugabnut, Trituris bene ferratis, optimis armis armatos invadentes, & usque ad mortem sæpe prosternendo, &c.*

¶ TRITURARE, Excutere frumenti grana terendo, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 359. & in Charta an. 1252. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 158. Metaphorice Sidonius l. 7. Ep. 6. dixit *Triturari variis passionum flagellis*.

TRITURATORES. Necrologium Ecclesiæ Carnotensis: *Acquisivit etiam apud Meunesin generaliter quicquid Major habebat in grancia Capituli, scilicet duos Trituratores, veebiat, pesait, leatilat, favus, præter unum minum avenæ, quam habet propter submonitionem faccorum*. Alibi, 2. Id. Mart. *Pro cujus anniversario habemus quatuor Trituratores in granchia de Clauso villari*. Rursum: *Acquisivit huic Ecclesiæ quicquid Major de Nongento fisci habebat in grancia de Gaesvilla; videlicet unum Trituratorem, & stramina, & foragia, & paleas, & pilonem, & veciacum, & pesat, & faves, & duos Trituratores, quos Major de Joy habebat in grancia de Joy*. [Chartularium S. Vincentii Cenoman fol. 7. *Lectignantibus coram nobis .... super tertia parte decimæ parrochiæ de Lovigne cum uno Triturnatore*. Usus est has voce Columella pro eo, qui frumenti grana flagellis excutit: quæ notio locis allatis potest accommodari.]

¶ TRITUS, Τρίτος, Tertius. S. Bern. de cantu seu correctione Antiphonarii n. 3. *Quatuor enim sunt diversitates seu maneriæ cantuum ... Hæ apud Græcos vocantur Protus, Deuterus, Tritus & Tetradus*. Iisdem vocibus ad varios musicæ modos significandos utitur Aurelianus Mon. Reom. in Epist. an. 851. apud Marteo. to. 1 Ampliss. Collect. c. 123. Statuta Canonic. Regular. apud R. Duellium lib. 2. Miscell. p. 104.

Horam post Vesteam tunc Tertia perficiatur.

¶ TRIVARIA Philosophia. Vide *Trivium*.

TRIVARIUS. Acta Martyrii SS. Maximiani & Isaaci: *Venerant ergo ad carcerem militum cuneis & Trivarii fustibus onerati, &c.* Ubi forte leg. *Triarii*.

¶ TRIVERBERO, Καρτερομάστιξ, in Glossis Lat. Græc. Qui fortiter verbera sustinet.

¶ TRIVIALIS. Vide mox in *Trivium*.

¶ TRIVISIO, In tres partes divisio. Acta præviæ ad Concil. Pisanum ann. 1409. tom. 7. Ampliss. Collect. Marten. col. 1007. *Manifestum est ibi non esse unam neque obedientiam, sed unam quæ ex duabus facta est, & ab illis diviso non unionem, sed Trivisionem facit*.

TRIVIUM, Grammatica, Rhetorica, & Dialectica; ut quatuor aliæ liberales artes, *Quadrivium*, nempe, Astrologia, Geometria, Arithmetica, & Musica. Ugutio: *Nota, quod Grammatica, Rhetorica, & Dialectica dicuntur Trivium, quadam similitudine, quasi triplex via ad eloquentiam*. Baldus in Catholico, & Joannes de Janua: *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur Trivium, quadam similitudine quasi triplex via ad idem, id est ad eloquentiam. Arithmetica vero, Musica, Geometria, & Astronomia dicuntur Quadrivium, quasi quatuor viæ ad idem, id est ad sapientiam tendentes. Unde & Triviales dicuntur, qui docent, vel qui studeat in Trivio, sicut Quadriviales, qui in Quadrivio*. Perperam igitur Valla per *Trivium*, solam Grammaticam intelligi, sicque nuncupatam, quod in triviis & compitis doceatur, scripsit. Prologus in Vitam S. Maximini Martyris MS. *Sed inter omnes illi judicentur summum sapientiæ attigisse, qui Trivium illud terere conati sunt, in quo requiritur divinarum humanarumque peritia rerum; quod constat in Physica, Ethica, & Logica, &c.* Braulio Cæsaraugust. in S. Isidori Vita: *In Trivii eruditione conspicuus, in quadrivii investigatione perfectus*. Adde ejusdem Isidori Vitam aliam a Luca Tudensi, ut quidam volunt, conscriptam n. 5. 8. Conra ius de Fabaria de Casib. S. Gallic. 5. *Qui in Trivio Grammaticæ, Logicæ, Rhetoricæ, & Philosophiæ mediocriter eruditus, &c.* Rigordus an. 1209. *Cum itaque in eadem nobilissima civitate non modo de Trivio & quadrivio, verum etiam de quæstionibus Juris Civilis & Canonici ... plena & perfecta inveniretur doctrina, &c.* Hugo Metellus de Eucharistia: *Certando scirn in Trivio quadriviique uberato & honorato, Hugo Metellus, &c.* Matth. Paris ann. 1252. *Vir quidem in Trivio & quadrivio excellentissimus* Et mox: *Omnem Trivii & quadrivii noverat difficultatem*. Wibertus in Leone IX. PP. *Nempe ut primum competit rudibus, decurso artium Trivio, non solum claruerunt prosa & metro*. Laurentius Veronensis lib. 1. de Bello Balearico;

Or-

Ordine Levita, Trivii ratione peritus.
Vita Lietberti Episc. Camerac. c. 3. *Ducitur sitibundo pectore currens ad fontem Philosophiæ, & saporis Tripertiti septem rivos ebibens, modo studet Logicæ, nunc insudat Physicæ, sic intendens vacat Ethicæ. Trivaria*, seu potius *Trivaria Philosophia*, in Epistola Christiani ad Honorium Solitarium, seu Augustodunensem, de Imagine mundi. Vide Petrum Damian. l. 6. Ep. 3. Lib. de Disciplina Scholarium c. 2. 6 Chronicon Augustan. 2. part. c. 2. &c. & supra in *Quadrivium*.

¶ TRIUMPHALIS. Vide *Canticella triumphales*.

¶ TRIUMPHALITER, Triumphando, in Epistolis Frederici II. Imp. apud Martan. tom. 2. Ampliss. Collect. c. 1150. & apud Rymer. 10. t. p. 394. *Triumphaliter regnare*, i. gloriose, in Chartis an. 1456. & 1490. e Schedis Pr. *de Mazangues*. *Triumphaliter antiphonam explicare*, vel *canere*, Guidoni lib. 1. Discipl. Farf. c. 18. 23. & 41. dicitur, cum antiphona quæ ad *Magnificat* cantari solet ter repetebatur, ut mox dicetur in *Triumphare*.

TRIUMPHARE, Vincere, hostem superare, apud Ottonem de S. Blasio c. 7. Albertus Argentin. p. 138. *Triumphaverant enim Veneti cum domino Mediolanensi, eo quod potentes fuerunt.* Adde pag. 157. Sic *Triumphare*, est causam vincere in jure Hungarico, ut auctor est Sambucus. [Gloss. Lat. Græc *Triumphare*, θριαμβεύω, παρασημειόω, τροπαιοῦχω, ἐπινίκια ἄγω. Lactantius l. 6. c. 23. *Triumphabit terram.* Et lib. 7. c. 24. *Gentes non extinguentur omnino, sed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur a justis, ac subjugentur perpetuæ servituti.* Tullius aliique dixerunt *de* vel *ex aliquo triumphare*.]

¶ TRIUMPHARE ANTIPHONAM dicebant Scriptores Liturgici, cum Antiphona ad *Benedictus*, vel *Magnificat* decantari solita ter repetebatur, 1. ante *Gloria Patri*, 2. ante *Sicut erat*, 3 integro versu finito. Vide Martenium de antiq. Eccl. Disciplina in divinis Officiis p. 28. & *Triumphaliter*.

¶ TRIUMPHARE INTROITUM, Simili notione: Capitulum gen. S. Victoris Massil. an 1212. *Statuimus, quod diebus Dominicis & Festis, in quibus Missæ Introitus Triumphatur, ipse Introitus non reiteretur post versum, sed alta voce incipiatur* Gloria Patri.

¶ TRIUMPHARE KYRIE ELEYSON, Gaufrido Vosiensi in Chronico c. 59. dicitur, cum inter *Kyrie* & *Eleyson* verba quædam inserebant, eo quo jam dictum est modo in *Farsa* 2. ibi vide.

¶ TRIUMPHATIO, Triumphatus, seu ipsa triumphi palma. Exstat apud Mabillon. de Liturg. Gallic. p. 458. Epistola S. Augustini inscripta *Domino vere sancto, palmæ triumphatione decorato & pontificali officio coronato, Bibiano orthodoxo*, Santonicæ civitatis antistiti.

¶ TRIUMPHATOR, Qui triumphum agit, apud Apuleium in Apologia & l. de Mundo, S. Cyprianum Epist. 34. c. 2. Interpretem Bibliorum & alios recentiores.

¶ TRIUMPHATORIUS, Pertinens ad triumphum. *Verbum Triumphatorium & insultatorium*, Tertulliano l. 5 adversus Marcionem c. 10.

¶ TRIUMPHUS, Ludi genus chartis pictis, Gall. *La Triomphe* Memoratur in Statutis Pistoriensibus.

TRIUNDALES, *Pelagi vertices*, apud S. Columbanum, Epist. 4.

TRIUTA, Pullus cervinus. Vide *Treudis*.

¶ TRIUVA, Securitas, *Treve*. V *Treva*.

TRIVULGI. Sanutus lib. 2 part. 4. c. 8. *Nunc eget dictum navigium ollulis calce plenis, & etiam multis vasis molli sapone plenis, inter quas ollulas atque vasa sint aliqua instrumenta ferrea, quæ Trivulgi vulgariter appellantur, & etiam alia paramenta ad accendendum ignem, & etiam sagittandum loco & tempore opportuno, &c.* Videntur esse *tribuli*, Italis *Trivoli*, Gallis *Chaussetrapes*.

TRIZA. Fridericus II Imp. lib. 1. de Venat. c. 23. de bistardis, quæ habentur in desertis: *Habent pennas elevatas in medio capitis per longum usque ad dorsum, ad modum Trinum seu Trizarum.* Qua postrema voce expressit nostram *Tresse*. Vide *Trica*.

¶ TRIZOLICUS, TRIZOLINUS, TRIZOLUS, (sic varie scribitur) inter accipitres recensetur adjungiturque *falconis*, *austuribus* & *sparaveriis*, in Statutis Cadubrii l. 3. c. 82. & 83.

¶ TROA, Species ligni seu trunci ad instar mensæ, Gall. *Billot*. Statuta Vercell. fol. 94. recto: *Quod ipse mensure debeant esse firmate cum cathenis ad Troam sive lignum super quo mensurabitur ipsum vinum, ita quod abinde removeri non possint ullo modo.* Eodem fol. v. *Quas* (*mensuras*) *teneatur habere & tenere ad cathenas firmatas in Troa vel disco.*

¶ TROBATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TROCCA, Species vestis superioris Ecclesiæ prælatis in usu, pro *Rocca*, ni fallor. Vide in hac voce. Protocollum de reformatione tom. 1. Concil. Constant. col. 644. *Sub habitu clericali intelligatur quoad Prælatos, quod portent rochetum & cappam, vel Troccam, vel mantellum, & quoad regulares, quod portent habitum suæ religioni convenientem.* Ubi fortassis scriptum fuit *Hroccum*.

¶ TROCCUS, Calo, Gall. *Goujat* Chron. Halberstad. ad ann. 1199. *Tam inordinate autem soluta fuit hæc expeditio & confuse, quod nec Troccis, id est calonibus, portiones dederant, &c.*

TROCELLUS, Fasciculus, Gall. *Trousseau*. Charta Conventionum inter Carolum I. Comitem Provinciæ & Arelatenses an. 1251. art. 22. *Rapinat sacilar tam in Trocellis, quam in rebus aliis in stratis publicis terræ vel aquæ, &c.* [Charta an. 1257 ex Archivis Episc. Massil. *Episcopus possit . . . recipere naulum vel passagium specialiter de Trocellis.* Alia an. 1307. ex Archivo Civit. Massil. *Pretextu arresti trium Trocellorum pannorum.* Alia an. 1320. ex eod. Archivo: *Draperii Massil. venientes .... cum pluribus Trocellis pannorum, &c.* Adde Statuta Edwardi I. Regis Angl. apud Rymer. tom. 2 p. 262] Vide *Trossellus* in *Trossa*.

¶ TROCHETUS, Trutina publica, ut videtur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Item illi qui emunt lanas & agniculos & ponderant ad Trochetum, debent in festo prædicto duos denarios quilibet.* Vide *Trona* & *Turnus* 3.

¶ TROCHLEA, Supplicii genus apud Veteres, in Martyrum cruciatibus adhibitum. Proprie rota est, ut habet Baronius ad diem 7. Septembris, & post eum Baluzius to. 2. Miscell. p. 496. rotam continens volubilem, per quam funis tractorius immissus ligatum brachiis revinctum reum sursum trahit, vel remissus deorsum relaxat. Hic cruciatus memoratur in Passione S. Pontii cu 19. apud eumdem Baluz. tom. citato pag. 137. *Trochleæ tormentum*, p. 326. Vide Allaferram ad lib. 5. Greg. Tur cap. 49. & Gallonium de Martyrum cruciatu.

TROCHUS. Acta S. Quirini Mart. lib. 1. num. 5. *Erat huic in aula Pipini filius tenerrimus, qui cum coætaneum sibi principem natum dicti Regis ludo scacchorum sæpius superaret, exorta in lusu rixa, Trocho per tempora a Regis filio fuit trajectus.* Forte *Rocho*, ex Gallico Roc in scaccis.

☞ Notus fuit Latinis *Trochus*, vel pro *turbine, qui flagello percutitur & in vertiginem rotatur*, vel pro *rota, quam currendo pueri virga regunt*, ut habet vetus Scholiastes Horatii. Prima notio potest accommodari lo-

ri loco laudato; cum enim cuspidatus sit turbo, fieri potest ut quis alterius tempora *trocho* seu turbine trajiciat. Scio veterem Horatii Scholiasten a viris doctis, Salmasio ad Martialem l. 14. Epigr. 168. Vossio l. 1. de Vitiis serm. c. 26. reprehendi, quod *Trochum* cum *Turbine* perperam confuderit; id tamen ab aliis postea Scriptoribus rursum factum est; unde nihil mirum si & in Actis S. Quirini pro *turbine*, *Trochus* usurpetur. Ut ut est haud male excogitata videtur Cangii conjectura: de eo quippe quod ad manum præsto erat sermo fit.

¶ TROCINUS, *Sectæ genus ardaum*, in Glossis Isidori. Pithœus in Excerptis habet *Trinius*.

TROCIUM, Modus agri apud Majoricenses. Charta Majoricensis an. 1326. *Vendimus D. Sancio Regi Majoric. unum Trocium terræ, in quo sunt & esse debent 10. quarteriata terræ.* Alia: *Vendimus quoddam Trocium terræ tam laboratum quam eremum.*

TROCTA, Piscis fluviaticus notissimus, nostris *Truite*, vel, ut alii efferunt, *Trotte*, Italis *Truta*. Ceremoniale Ambrosianum apud Puricell. in Monument. Basilicæ Ambrosianæ p. 98. *Et ibi Pontifex tribuit Abbati magnum ramum palmarum, & honorabilem Troctam.* De trocta vide etiam Vinetum in Ausonii Idyllia p. 250. [& infra *Truita*.]

Aliud est genus Troctæ, de quo S. Ambr. lib. 3. Hex. c. 3. *Alii ova generant, ut ii quos Troctas vocant, & aquis fovenda committunt.* Hinc emendandus est Papias, qui scribit: *Tructa piscis est varius, qui alvo generat, & aquis committit fovendo.* Æliano τρώκτης est Amia, piscis marinus. Vide *Trutta*, Martinium in *Tructa*, & Hofmannum in *Trutta*.

¶ TROCTINGI. Vide infra *Trotingi*.

¶ TROCTUS, Citatus equi gradus, Gall. *Trot*, Ital. *Trotto*. Dom. de Gravina Chron. apud Murator. to. 12. col. 710. *Rex primus fuit eques, & totus exercitus post eumdem, & continuato Tracto, cursu & passu celeri, &c.* Leg. forte Trotto.

¶ TROF, TROOF, Raptus, rapina, Belgis *Roof*. Charta Caroli Com. Flandr. ann. 1122. *Comitatus vero totius terræ S. Silvini ad abbatem pertinet, scil. ban, latro, Trof.* Consuetudines Furnenses MSS. *Dominus Comes ... retinet sibi rapinam mortui, id est Troof.*

TROFA. Tabularium Casauriense: *Recepi a te in cambio terram tuam in viario, cum una Trofa de fica super se habente.* [Ædificium quoddam, domus, ut videtur.]

¶ TROFFA FOENI, pro *Trossa*, nisi me fallo, Fasciculus, Gall. *Trousse*. Vide locum in *Bubors*.

¶ TROFIMA, TROFINA. Chronicon Parm. ad an. 1278. apud Murator. to. 9. col. 791. *Fecerunt depingi figuram ejus ad Trofinam Ecclesiæ S. Petri ... ad quam figuram magna miracula dicta sunt fieri ad curandum infirmos.* *Trofima* legitur in *Tribuna*, idemque esse omnino videtur. Vide ibi.

¶ TROGA, Sus femina, Gall. *Truie*. Tabular. Vosiense f. 33. *Adferat ... 1. popadam & expleclum & suem.* Mox habetur *expleclum & Trogam*. Passim occurrit ibi. Consuetudines Brageriaci art. 93. *Boves, vaccas, oves, porcos, sues sive Trogas, motones, &c.* V. *Troia* 1.

¶ TROGALA, Τροχιλία, (τροχαλία) χαλις, in Glossis Lat. Græc. *Tollena*.

TROGALIUM, *Cicer frictum*, Ægyptiis, apud Cassianum Collat. 8. c. 1.

¶ TROGLUM, Rivus, canalis vel aquæductus. Statuta Montis-regalis p. 274. *Statutum est, quod quilibet habens rotam seu tenens in flumine Ellerii, vel aliorum fluminum .... debeat continue tenere & habere in principia canali seu Trogli unum rastellum, qui rastellus habeat gravegliones unum prope alium per unum semisse, sub pœna sol. xx.* Vide *Trolum*.

TROGULUS, *Cuculla, vestis monachalis*, Papiæ. Vita S. Egwini Episc. Wigorn. n. 16. *A primævo juventutis flore semper usus fuit cilicio ... ad carnem nudam indutus erat Trogulo, ipsam debilitatem & infirmitatem carnis suæ corporali maceratione & jejunio devincens.* Vita S. Mauri Abb. c. 1. *Sub Monachali tunica semper asperrimo a scapulis usque ad renes induebatur Trogulo.* Vita S. Genulfi l. 1. c. 10. *Asperrimo ex pilis induebatur Trogulo.* Lib. 2. n. 2. *Sed asperrimo cilicii Trogulo nuditatem corporeæ fragilitatis velarans.* [Ex his facile colligitur *Trogulum* genus cilicii fuisse, atque adeo a cuculla maxime distinctum.]

1. TROIA, Machina bellica, Gallis *Truie*, seu *Troye*, uti suam vocat Consuetudo Solensis tit. 15. art. 8. tit. 16. art. 5. ita dicta, quod humum, ut sus, subvertat. Turpinus c. 9. *Septimo mense aptatis juxta murum petrariis, & mangonellis, & Troiis.* Quo loco Meursius perperam *fl.ois* reponit; est enim *Troia*, onstrum, *Truie*. Chronicon Bertr. Guesclini:

..... *C'estoit pour convoier*

Un engin con nommoit Truire *en cest hestier.*

Froissart. 2. vol. c. 2. *Ils envoyerent querir a la Riolle un grant engin, qu'on appelle Truie, lequel engin etoit de telle ordonnance, que il jettoit pierre de faix: & se pouvoient bien cent hommes d'armes ordonner dedans, & en approchant assaillir la ville.* Meminit præterea ejusmodi machinæ c. 102. ejusd. vol. Sed vix crediderim ex genere *balistarum* fuisse, uti vult Froissartes, cum probabilius sit, inventam ad suffodiendos muros, eamdemque esse, quæ ab aliis Scriptoribus, vocabulo Latino, *Sus* appellatur. Vide in hac voce. *Troiam* autem veteribus Latinis pro sue accipi docet Pomponius Sabinus ad 1. Æneid. *Armaque fixit Troia*: *Troia*, inquit, *nomine in Latio scrofa appellatur, &c.* Sed & in Regesto Castri Lidi in Andibus fol. 47. occurrit: *Venatur etiam in longo alneto per singulos annos 5. cervos, totidemque cervas, 5. porcos, totidemque Troias.* [Chartul. S. Vincentii Cenoman. f. 169. *Accepit a monachis S. Vincentii pro concessione ipsa quandam Truiam.* Statuta Montis-regalis p. 207. *Item statutum est, quod aliqua persona non possit nec debeat tenere, nutrire facere, in domibus plateæ dictæ civitatis, aliquas bestias porcinas, videlicet ultra tres porcos masculos, seu tres Truias castratas.* Rursum occurrit p. 267 & alibi non semel. Itali *Troja* dicunt cad. notione. Vide *Bestentiæ*.]

¶ 2. TROIA, Idem quod *Treva*, si non est ita legendum, Gall. *Treve*, Induciæ. Chron. Episcoporum Merseburg. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 410. *Tandem factis Troiis & placitis servatis .... tali pacto adjecto, &c.*

¶ TROIÆ PONDUS, apud Anglos dicitur quod 12. uncias in libra numerat. Spelmannus.

¶ TROITA, Idem quod *Trocta*, Piscis notus, Gall. *Truite*, quibusdam *Troite*. Statuta Cisterciens. ann. 1199. *Prohibetur ne quis de ordine nostro Troitas comparet in lacu Lausannæ, &c.*

¶ TROITARE. Gloss. Lat. Græc. *Troito*, χειρίζω, ψαλλω. Legendum *Tracto*, ut emendat Vulcanius.

TROLIARE. Tabularium S. Theofredi in Velavis: *Dedit in eadem villa Marniaco, vineam cum Troliare.* Idem quod sequens.

TROLIUM, Torcular, Lemovicensibus, *Treuil*. [Vide *Trollum* 2.] Tabular. Brivatense fol. 95. *Et juxta Trolium de Valeria.* Tabular. Dalonense fol. 27. *Factum est hoc apud Exidolium in domo Troloi Dolon.* Tabul. Celsinianense: *Hoc est mansio una cum curte, & horto, & Trolium & viridarium.* Tabularium Conchense in Ruthenis c. 106. *Cum vineas, cum vernas, cum pratos, cum mansione, cum hortos, cum Trolio, cum terras cultas & incultas, &c.* Ita in Chartis 117.

139. 156.237.252.355. &c. In Ch. vero 198. pro *Trolio*, habetur *Brolio*: *Cum vineas, cum Brolio, cum terras, cum pratos, &c.* Infra: *Et sunt ipsi Brolii vel ipsae terras in pago Ruthenico, &c.* Ita etiam in Ch. 199. *Cum vineas, & campis, & pratis, & Broliis, &c.* Adde p. 261.

☞ Nihil est, nisi me fallo, cur iis locis *Brolium* pro *Trolium* scriptum putes: illud quippe, ut pluribus suo ordine dictum est a Viro doctissimo, silvam significat eamque maxime quæ muris circumsepitur: quæ notio locis allatis minime repugnat.

¶ TROLL *Arcus balisti ad Troll*, in Litteris an. 1328. apud Rymer. tom. 4. p. 367. col. 1. Sed legendum videtur *ad torn*. Saltem eadem notio est. Vide *Tornus* 1. & *Balista*.

¶ TROLLERIUS, Olearius a *trolio* sic dictus. Processus an. 1339. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 128. col. 2. *Et a singulis Trolleriis singulis annis recipere unum lampada olei*.

¶ TROLUM, Cloaca, canaliculus, per quem effluant aquæ pluviales. Statuta Mutinæ rubr. 20. *Qualibet persona civitatis habere Trolum teneatur tempore pluviarum, & de canaletis expellere putredinem debeat*. Vox f. ejusdem originis, cujus est Gallica *Trou*, Foramen. Vide *Troglum*.

¶ TROMALIUM, Retis species. Vide *Tramailum*.

¶ TROMBA, Ital. Tuba, buccina, Gall. *Trompetta*. Utitur Joh. Demussis in Chronico Placent. ad an. 1259. apud Murator. to. 16. col. 470.

¶ TROMBARE, Verbum Ital. Buccinare, tuba canere, Gall. *Trompetter*. Chron. Parm. ad annum 1295. apud Murator. tom. 9. col. 829. *Mediolanenses cum suis venerunt Laudum .... Trombando & clamando, &c.*

¶ TROMBATOR, Ital. Buccinator, Tubicen, Ital. *Trombatore*, Gall. *Trompette*. Computus ann. 1349. to. 2. Hist. Dalphin. p. 585. col. 1. *Item, solvit & deliberavit pro xxx. hominibus in armis .... & 11. Trombatoribus ... xi. lib.* Rursum occurrit in Statutis Astæ collat. 3. cap. 49.

¶ TROMBETA, Buccina, vel Buccinator, Ital. *Trombetta*, & nostris *Trompette* utraque notione. Statuta Montis-regalis p. 21. *Teneatur....cridari facere per Trombetam in civitate & aliis locis consuetis*. V. *Trompeta*.

¶ TROMPATOR, Idem qui *Trombator*. Cod. MS. Consuetud. Tolos. &c. fol. 33. *Trompatores hujus villæ Tholosanæ tubicinatores fuerunt, &c.*

¶ TROMPERIA, Fraus, dolus, Gall. *Tromperie* in Arresto Parlamenti an. 1394. apud Menesterium Hist. Lugdun. p. 78. c. 2. in Instrumento an. 1407. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1356. Utitur etiam Vincentius Cigaltius in Tractatu de Bello Italico.

¶ TROMPETA, Tubicen, Gall. *Trompette*. Computus an. 1334. to. 2. Hist. Dalphin. p. 245. col. 1. *Trompeta missa dicta die in Provinciam ... iv. flor. auri*. Vide *Trombeta* in *Tromba*.

TRONA, Statera publica, seu *trutina*, apud Scotos & Anglos, unde forte corrupta vox, uti censet Somnerus, qui eamdem putat cum ea, quam Angli *Troyweigth* vocant. Statuta Davidis II. Regis Scotiæ c. 39. *Ordinatum sit, quod sit Trona ad lanas ponderandas in burgis regiis, per singulos portus regni, ... & sit in qualibet loco Tronarius, qui percipiat de Rege unum denarium de sacco*. Iter Camerarii Scotici c. 1. *Custumarii Tronæ*, Cap. 30. *Et faciat, quod examinentur pondera Tronarum*. Adde Fletam l. 2. c. 12. §. 15.

TRONATORES, Qui ad *tronam* lanas appendunt. Idem Iter Camerar. cap. 15. *Tronatores calumniabuntur, quod non custodiunt officium suum in tentando* (al. *Tronando*) *lanas; sed quibusdam personis lanas tentant, &c.*

TRONAGIUM, Vectigal, quod pro *trona* pensitatur, in Fleta lib. 4. c. 1. §. 16. Monastic. Anglic. to. 1. p. 976. *Sint quieti de omnimodo pavagio, ... cariagio, picagio, terragio, Tronagio, pontagio, &c.* Vide Seldenum de Titul. Honorar. edit. 2. part. 2. p. 199. & Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico. [Privilegium Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. ann. 1036. e Chartulario ejusd. Abbatiæ: *Majus pensum lanæ, fileti, uncti, casei Anglici ii. den. pro theloneo & i. den. pro Tronagio .... pensum casei Flamingi ii. den. pro theloneo & pro Tronagio i. obol.*]

☞ Ex iis emendo Litteras ann. 1353. apud Rymer. tom. 5. p. 762. col. 2. *Cum eadem lanæ, coria, pelles & plumbum debita Trovata & coketata ... fuerint*. Leg. *Tronata*, i. ad *tronam* appensa. Sic & in aliis an. 1356. ibid p. 875. col. 1. *Licentiam dedimus præfato Thomæ, quod ipse dictos centum saccos lanæ usque dictam villam Berewici ducere, & eos ibidem per Trovum* (leg. *Tronam*) *pro lanis ponderandis in portu villæ Novi castri deputatum* (*deputatam*) *in præsentia collectorum custumarum nostrarum in dicto portu Novi castri, per Trovatorem* (leg. *Tronatorem*) *nostrum in eodem portu Novi castri ponderare, &c.*

TRONARII. Charta Caroli M. an. 795. apud Ughellum in Episcopis Aretinis, inscribitur *omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Domitibus, Guastaldis, seu reliquis Tronariis, & cunctis fidelibus, &c.* [Suspecta vox, quam frustra quæsieris in aliis ejusdem Caroli Diplomatibus. Hujus loco non semel occurrit *Centenariis*. An ita restituendum est? an legendum *Officiariis*?

¶ TRONCARE, In frusta diffringere, Gall. *Tronçonner*. Fori Alcasonenses: *Et qui feriret de lancea aut de spada polaciada peite 10. sol. & si Tronciret ad altera parte, peite 20. sol. ad quereloso*. Le Roman de *Cleomades* MS.

Maint escu pierchié & troé,
Iorent, quant furent ajousté, ...
Et mainte lanche Tronchonnée.

Tronchonneur, pro jurgator, vel censor austerus, in Bestiario MS.

Chi mondes est si dessoiaus,
Et si traitres & si faus,
Si cuvers & de male part,
Si Tronchonneus, & si guenart, &c.

¶ TRONGUS, Arcula stipis recipiendæ in ædibus sacris, Gall. *Tronc*. Obituarium MS. Eccl. Morin. *Die Dominica ad processionem ponuntur in Tronco per Canonicos in regressu processionis 16. denarii*. Vide infra *Truncus* 3.

¶ TRONOLIARE CAMPANAS, in antiquo Consuetudinario Monasterii S. Marcellini Cantagilensis, Æra campana numerose modulateque pulsare, Gall. *Carillonner*. Vide *Trinion*.

¶ TRONUS, Ligustrum Germanicum, Gall. *Troene*, Species arbusculæ. Charta Sangerm. an. 1221. *Dicti homines in prædicto nemore capient .... Tronum, retortam, &c.*

¶ TROOF, Rapina, raptus. Vide *Trof*.

TROPARIUM, TROPARIUS, TROPERIUS, &c. Vide in *Tropus*.

¶ TROPHIUM. Agnellus in Vita S. Ursicini Episcopi Ravenn. apud Murat. to. 2. p. 101. c. 1. *Ædificatum est monasterium S. Petri, quod vocatur Orphanum Trophium*. Legendum unica voce *Orphanotrophium*, locus ubi nutriuntur orphani. Vide *Orphanotrophium*.

TROPPUS, Grex, Gall. *Troupeau*. Lex Alamann. tit. 72. §. 1. *Si enim in Troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit, &c.* §. seq. *gregem* vocat: *Alia autem jumenta de grege, quæ lactantia sunt, &c.* Charta 15. inter Alamannica Goldasti: *Trado ad Mona-*

nasterium S. Galli quidquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali causa non datum, & non usitatum, id est caballis domalibus, cum catero Troppo, caballis cunctis, auro, argentoque, &c.

TROPUS, est quidam versiculus, qui præcipuis festivitatibus cantatur immediate ante Introitum, quasi quoddam præambulum & continuatio ipsius Introitus, ut verbi gratia, in festo Nativitatis, ante Introitum illum: *Puer natus est, &c.* præcepit tropus iste: *Ecce adest, de quo prophetæ cecinerunt, dicentes: Puer natus est, &c.* Continet autem tria *Tropus*, videlicet *Antiphonam, Versum, & Gloriam*. Ita Durandus l. 4. Ration. c.5. n 6. qui hæc subdit lib. 6. c. 114. nu. 3. *Hi autem versus Tropi vocantur, quasi laudes ad antiphonas convertibiles: Τρόπος enim Græce, conversio dicitur Latine.* Concilium Lemovicense an. 1031. sess. 1. *Inter laudes autem, quæ τρόπων Græco nomine dicuntur, in conversione vulgaris modulationis, dum versus sanctæ Trinitatis a cantoribus exclamaretur, &c.* Infra: *Angelico interea hymno cum Tropis, id est, festivis laudibus, ornatissime expleto, &c.* Jam vero an Ecclesiæ Græcanicæ τροπάρια aliquid commune habeant cum Tropis Latinorum, vide quæ de iis commentati sunt Leo Allatius in Dissertat. 1 de Libris Eccles. Gr. p. 62. 63. 64. Goarus ad Euchologium pag. 32. 434. 435. & Meursius in Glossar. [Adde Glossar. mediæ Græcit.] Regula SS. Pauli & Stephani Abbatum c. 14. *Ne, quæ cantanda sunt in modum prosæ, ea quasi in lectionem muscemus; aut quæ ita scripta sunt in ordine lectionum utamur, in Tropis & cantilenæ arte nostra præsumptione vertamus.* Eckehardus Minimus de Vita B. Notkeri Balbuli c. 16 *Et non solum ea, quæ beatus vir Notkerus dictaverat, verum etiam ea, quæ socii & fratres ejus in eodem monasterio S. Galli composuerant, omnia canonizavit, videlicet hymnos, sequentias, Tropos, litanias. &c.* [Adde Joh. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 70. 139. & 145. edit. 1679. Chr. Trudon. to 7. Spicil. Acher. p. 446. &c.]

TROPI LUGUARES, apud Rupertum l. 5 de Divin. Offic. c. 27 *Qui extinctis luminaribus in ipsis Tenebris, præcinentibus cantatoribus, & choro respondente, flebili modulatione decantantur, incipientibus a Kyrie eleison.*

TROPONARIUS. *Liber continens τρόπους id est, cantus, qui cum Introitu Missæ dicuntur, præsertim a Monachis ... Quidam etiam hunc librum Prosarum, a prosis appellant.* Ita Beleius c. 59. & ex eo Durandus lib. 6. Ration. c. 1. n. 26.

TROPARIUM, Eadem notione, in Vitis Abbatum S. Albani: *Missalibus, Troparis, Collectariis, &c.* [Inventarium S. Martini Pontisar an. 1241. *Duo hymnarii grossati, octo Troparia, duo omiliarii.* Adde Gesta Episc. Cenoman. to 3. Analect. Mabillonii pag. 291. Catalogum Eccl. Syrac. apud R. Pirrum Siciliæ sacræ pag. 137.]

TROPHARIUS, pro *Troparium*, Liber continens *tropos*. Ordericus Vitalis lib. 3. p 485. *Plures dulcisonos cantus in Trophario & Antiphonario edidit.* Adde Synodum Exoniensem an. 1287. c. 12.

TROPERIUM, in l. 3. Provincialis Ecclesiæ Cantuariens. c. 27. Lindwoodus, *librum sequentiarum* interpretatur, ut & Watsius. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 10. Kal. Aug. *Dedit nobis Missale, Lectionarium, Antiphonarium, Gradale, Psalterium cum hymnis, duos Troperios, duos Versarios, &c.* Adde Id. Aug. Ita etiam in Synodo Wigorniensi an. 1240. c. 1. & in Monast. Angl. to. 3. p. 323.

¶ TROSCELLUS, Fasciculus. V. in *Trossa* 3.

¶ TROSISCUS, pro *Trochiscus*, τροχίσκος, Medicamenti genus in orbiculos & pastillos fictum, Gall. *Trochisque*. Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 21. art. 11. *In syruppis, cum fervis (conservis) electuariis, oppiatis, pillulis, Trosiscis, pulveribus, &c.*

1. TROSSA, TROUSSA, Tributum, nescio quod. Gesta Abbatum S. Germani Autisiod. c. 15. *Medietatem villæ de S. Gregorio a Joanne de Barris comparavit, gistum, costumas, Trossas, denarios, remanentiam hominum, &c.* Charta an. 1304. in Tabulario Autisiodor. fol. 427. *Super hoc, quod dicti homines dicebant, posse ibidem sub nomine burgesiæ se transferre in posterum, & tallias dictorum Decani & Capituli, festagia, coustumas, & Troussas, & alias redevencias prædiales & reales propter hoc evitare.* [*Trossæ porcorum*, vel forte porcorum, aliis præstationibus adduntur, in Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296. Codex MS reddituum Episcopatus Autissiod. Charbuiaci: *Troussæ ad festum B. M. Magdal.* L. *s. Troussæ de Wssello* XXII. *s.* Touciaci: *Troussæ & torchæ circa* XX *s.*] Consuetudo loci *de Troy* in Biturigib. art. 4. apud Thomassesium: *Ledict Seigneuric a droit de prendre par chascun an le jour & feste de S. Barnabé sur chascun des habitans de Troy ayans bestes a laine, un agneau, pourveu q'ils ayent 3. agneaux, lequel droit s'appelle la Trousse.* Ejusdem fere nomenclaturæ ac originis videtur esse id genus præstationis, de quo in Charta an. 1553 pro Prædio & Baronia *de Lmieres*, in eodem pago: *Item ledit Seigneur a en ladite terre & Baronie de Lmieres, & lui compete & appartient un autre droit appelié l'Estrousse & Malestrousse, qui est tel, qu'un chascun homme ou femme serf & de serve condition audit Seigneur, ou autres manans & demourans au terroir de Biscoutau, qui ont recueilli foin en l'année en leurs prez ou autres heritages, doivent audit Seigneur par chascun an a chacune feste de Noel, 15. den. tournois rendus, conduits comme dessus; & tous les habitans demeurans au terroir de Beaupuis, & chascun d'eux, qui ont bœufs, 12. deniers tournois; & ceux qui n'ont bœufs, & chascun d'eux doivent pour ledit droit de l'Estrousse & Malestrousse 6. deniers tournois a ladite feste de Noel, rendus, conduits comme dessus.* Vide veteres Consuetud. Bituricenses apud Thomasserium p. 332.

¶ 2. TROSSA, Polyspastos, Nautis nostris *Trosse* & *Trisse*. Occurrit semel & iterum in Informationibus Civitatis Massil. de passagio transmarino, e Codice MS. Sangerman.

3. TROSSA, Fasciculus, Gall. *Trousse, Trousseau.* Charta Willelmi Comitis Nivern. in Tabulario Augustodun. Ecclesiæ: *Si quis amodo in petesime hospitatus fuerit, pro 12. nummis, & garba, & sinus Trossa annuatim salvus erit.* [Alia an. 1165. *Trossam fœni habet dominus Bucordus in hominibus S. Germani aut in prato, aut in domo; si in domo fœnum non invenerit, Trossam paleæ accipiet.*] M. Pastorale Eccl. Paris. l 16. ch. 29. *Excepta Trossa una straminis de unaquaque domo.* Charta Joannis Comitis Forensis an. 1292. *Remittimus chareium, & quandam Trossam fens* (sic vel *feni*) *in quibus nobis tenebantur tum ratione tenementi sui, &c.* Tabular. Maurigniacense ch. 29. *Tres Trossas straminis annui reditus.* [*Pratum in quo fit una Trossa fœni*, in Indiculo censuali an. 1391. In pago Bellijoci *Trossa fœni* continet 300. libras, estque tertia pars *quadrigatæ*, quæ 900. vel. 1000. libras, complectitur; in Forensi provincia *Trossa fœni* æquivalet tribus *quintalibus*. Ordinatio an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 392 c. 2. *Habeant duos bonos equos & portet eorum quilibet unam Trossam cum lecto nostro & aliis opportunis.* *Trossa tractuum*, Pharetra, corytus, in Monstris prope Chassagniam factis an. 1551. nostris etiam *Trousse*, *carquois*. Litteræ Johannis Ducis Britan. an. 1425. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. c. 999. *Ceux qui sauront tirer de l'arc, qu'ils aient arc, Trousse, cappeline, coustille, &c.*]

¶ TOR-

¶ TROUSSA, TROUSA, Eadem notione. Chartarium Maurigniac. *De tribus modiis vini, sex glaoir alliorum & tribus Troussis straminis annui redditus nobis venditis, &c.* Tabularium Portus Regii: *Guill. de Chaponval debet v sext. hybernagii & v. avenæ & 1. Trousam straminis.* Le Roman *de Garin*:

La veissiez toute Trose guerpir.

¶ TROSSUS. Charta Bellijocensis ann. 1582. *Sub servitio duorum Trossorum feni.*

¶ TROUSSIA, in Libertatibus de Ponte Ursonis, inter Ordinat. Reg. Franc. to.4.p.641.

TROSSULA, diminutivum a *Trossa*. Vide in *Redorsare*, [& in *implagiam* 2.]

TROSSELLUS, Idem quod *Trossula*, *Troussel* & *Trousseau*, in Consuet. Comitatus Burgund. art. 87. Britanniæ art. 463. Trecensi art. 143. Meledunensi art. 277. Senonensi art. 268. Autisiodor. art. 253. & Catalanensi art. 104. in quibus tamen locis [ut & in Testamento an. 1457. apud Lobinell. to. 2 Histor Britan. c. 1478.] vox hæc sumitur pro ea supellectile, quæ in augmentum dotis novæ nuptæ a parentibus datur. [*Troussels* dicitur in Computo ann. 1459. eod. to. 2. Histor. Britan. col. 1258] Charta Odonis Ducis Burgundiæ ann. 1199. *Notum .... me dedisse.... unum denarium in unoquoque Trossello transeunte sive per Vergeium, sive per Vouget, ad emendum cereum luminarium, &c.* Hominia Nobilium Bressens. an 1272. apud Guicheoonum: *Et quidquid tenet in pedagio de Loysa, videlicet in unoquocunque Trossello unum obulum Parisiensem.* [Diploma Frederici II. Imp. ann. 1238. tom. 1. Hist. Dalph. p. 88. *De quolibet Trosselle vel soma transeunte plenam habeat potestatem accipiendi* xii. *den. Viena Trosells & fardells*, in Statutis MSS. Montispessul ann. 1204. Adde Consuetud. Lugdun. ann. 1206 apud Menester. in Probat. Hist. ejusdem Civit. pag. 96. col. 2. *Trosellus* & *Trousellus*, in Litteris ann. 1291. tom. 4 Ordinat. Reg. Franc. p. 23. nu. 39.]

¶ TROSCELLUS, in Concessione ann. 1241. tom. 1. Hist. Dalphin. pag 189. *Unum denarium in quolibet Troscello transeunte.*

¶ TROSELLUS, in Epistola Eugenii II. PP. to. 3. Spicil. Acher. p. 482. in Charta ann. 1301. e Regesto *Olim*, in Chronico Astensi apud Murator. to. 11. c. 160. in Statutis Montis-regalis pag. 417. &c.

¶ TROUSSELLUS, in Libertatibus Pontis-Ursonis, to 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 631. n. 42. in Codice MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Troussellus* & *Troussallus*, in Charta ann. 1357. tom. 4. earumd. Ordinat. pag. 208.

¶ TRUSSELLUS. Charta ann. 1173. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 68. *Concessimus Aniciensi ecclesiæ .... ut nomine pedagii* xiii. *denarii Podienses monetæ de unoquoque Trussello ... infra civitatem Anicii accipiantur.* Alia ann. 1219. ibid. p. 86. *De qualibet grossa bestia, quæ portabit Trussellum vel mercaturam, levabuntur* xv. *Claromontenses.*

TROSSELLARIUS, Qui *trossellum*, seu fasciculum defert. Libertates MSS. Villæ-franchæ concessæ ab Archembaldo D. Borbonensi ann. 1217. *Quisque Trossellarius semel in anno 4. denarios.*

TRUSSARE, seu *Trossare*, Convasare, supellectilem in sarcinas, seu *Trossellus* cogere, vulgo *Trousser bagage*. Knyghtonus ann. 1347. *Sed franci nocte ante diem Jovis Trussaverunt quæcunque sua, quæ cariare voluerunt, & retraxerunt se loco suo, &c.* Le Roman *de Garin* MS.

Trosser somiers, les charetes garnir.

Alibi:

D'or & d'argent fist charger quatre murs,
Et autretant de bons pailles bofus,
Cent palefrois & cent murs a feutrer,
Quatre somiers d'or & d'or & d'argent Trousser.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Les Troiens ont encontrez
De prisons & d'avoir Trossez.

Et alibi:

Ses chiers avoirs fist ennaler,
Ses draps, ses robes fist Eurorser.]

Itinerarium MS. Comitis Pontivi: *Et fai vostre maisnie lever, & Trouser, & aler leur voie, & au remains, & Torseras nostre lis.* Speculum Historiale MS. Joannis Abbat. Laudunensis, scriptum an. 1488. l. 11. c. 54. *Lors fist Monsieur Robert d'Artois destoger son est, & Trousser ses tentes.*

¶ TROSSARIUS, Idem, ut puto, quod *Trosellus*, fasciculus. *Troussoire*, in Pedagio Bapalmarum ex Chartul. Corb. at. fol. 359. v. *De la Troussoire de toille* xii. *den. ob.* Vide locum in *Persinelli*.

¶ TROSSATUS, Divisus, intercisus, interruptus. Statuta Arelat. MSS. *In omnibus robinis de Camargiis, per quas transeunt viæ publicæ, quæ sunt Trossatæ per dictas robinas, illi quorum sunt dictæ robinæ, teneantur facere pontes.*

¶ TROSSO CEREI, Fragmen seu pars cerei, ni fallor, forte sic dicta a Gallico *Troaçon*, Fragmen. Tractatus Nazarii Thesaurarii cum Capitulo Autissiod. ann. 1398. *Item tenetur singulis diebus ministrare unum parvum Trossonem Cerei per longum Matutinarum super gradus in medio ardentem, in quo quilibet qui vult lumen recipit, vocatum Reggipant.* Proprie vero Gallica vox *Troncon* de lancearum assulis accipitur, pro qua *Troa* usurpat le Roman *d'Aubis* MS.

La lance au Duc en Trons vola.

¶ TROTANUS, Idem qui *Trutanus*, Erro, hariolus, mendax. Otto Frising. in Prologo de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to 6 col. 637. *Sed quisquis fuit ille propheta seu Trotanus, qui hoc promulgavit, videat si in futuro adhuc aliqua expeditione implendum expectetur.* Vide *Trutani*.

TROTARE, TROTTARE. Ugutio: *Succusso, frequenter succutio, & succussare, dicitur Trotare, & Succussatura dicitur Trotatura, & Succussator, Trotator equus dicitur, unde illud: Gradarius equus mollis incessus sine succussatura innititur. Equi Trotatores*, apud eumdem Ugutionem. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 21. *Itaque iter arripuimus, ... & equitando, quantum equi Trotare poterant .... omni die properabamus.* Cap. 25. sub finem: *Mutatisque frequentius equis, nullatenus parcebatur eis, sed equitabamus velocius ac sine intermissione, quantum poterant equi Trotare.* Vide *Tottonarius*. Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 6. *Equitator faciat ipsum* (equum) *per agros aratos summo mane Trotare, &c.* [*Trottare* legitur apud Murator. tom. 12 col. 809. Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 67. *Trottans*, pro Equus, apud Martenium tom 6. Amplissimæ Collect. col. 3.]

Salmasius ad Hist. Aug. vocem a *Tolutare* deducit: *Tolutare*, inquit, *Tlotare, & inde nostrum, Troter*. Nam tolutim incedere equus etiam dicebatur, qui *tropidabat*. Hinc *tolutarii* & *tolutares equi*, qui & *trepidarii*; [a *torquere* vero, quod *trotator* equus sessorem *torqueat*, Carolo de Aquino in Lexico Milit. quod, si lubet, consule.] Sed longe potius videtur vox orta a pedum equorum ita ambulantium sonitu.

TROTARI dicebantur adulteri, qui per urbem nudi traducebantur. Ea enim fuit apud Francos nostros recepta in adulteros & adulteras pœna; quemadmodum olim apud Pisidas, ut auctor est Nicolaus Damascenus apud Stobæum serm. 42. pag. 292. Charta Aymonis de Sabaudia D. Baugiaci pro villa de Sagiaco, ann. 1366.

apud

apud Perardum: *Pro adulterio 6. sol. tam in adultero, quam in adultera nobis ... retinemus, aut Trotabuntur nudi per villam, si dictam pœnam pecuniariam voluerint evitare*. Confuetudo Valentiæ in Aginnensi provincia ab Edwardo I. Rege Angliæ indulta, quæ habetur in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 142. *Adulter & adultera, si in adulterio reperiuntur, & clamor factus fuerit, vel videbitur per homines fide dignos, vel in judicio ostensum fuerit, in 100. sol. quilibet pro justitia puniatur, vel nudi Currant villam, & sit optio eorumdem*. Libertates Salvæterræ in Ruthenis an. 1284. & Novæ Bastidæ in Occitania an. 1298. *Si quis in adulterio deprehensus fuerit, Currat per villam, ut in aliis villis nostris fieri consuevit, aut solvat nobis 300. solidos, & quod voluerit, habeat optionem eligendi*. Libertates Aquarum-Mortuarum: *Adulter sine fustigatione Currat nudus*. Fori Morlanenses cap. 26. *Si aliquis vel aliqua cum alterius uxore vel marito captus vel capta fuerit, totam villam Currant uterque nudus*. Similia habentur in Charta Libertatum Bellævillæ anno 1233. in Consuet. Salignaici & Riomagi in Lemovicibus ann. 1219. *Quicunque habitator villæ Marselli cum aliqua uxorata in eadem villa captus esset, & probatus adulter, Trahetur per genitalia nudus, & adultera nuda*. Charta Ildefonsi Regis Aragonum an. 1187. pro libertatibus villæ Amiliani, (*Milhau*) in Regesto Lud. Hutini Reg. Franc. fol. 7. *Item constituimus, ut captus vel capta in adulterio non Currant de nocte, sed de die, & ne redimatur crimen illius pecunia, & ne pro reatu mariti uxor aut rea damnum sequatur, nec pro uxore sua maritus aut reus aliquod damnum incurrat*. His addenda sunt, quæ narrant Otho Frisingens. lib. 2. de Gestis Friderici I. & Joinvilla noster p. 95. Vide præterea Lurbeum in Chronico Burdegalensi ann 1317. Marcam in Hist Beneharn. lib. 4 c. 17. nu 8. [Franchias Bauciaci apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressiæ pag. 63. Libertates Moirenci ann. 1164. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 16. col. 1. Inquisitionem Vienn. ann 1276. ibidem pag. 25. col. 1. ubi videre est *trotationi* aliquando adjuncta fuisse verbera. Adde Libertates S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. ibid. pag. 28. & 29. ubi statuitur, ut *unus sine alio Trotari non debeat*, i. adultera simul cum adultero *trotari* debebant.]

Trotarius, Troterius, Cursor, vel pedissequus. Petr. II. Rex Aragon. in Charta MS. confirmationis Libertatum Cataloniæ: *Mittantur nuncii per vicarios & alios officiales nostros pro citationibus faciendis, qui nominentur Correus*, (curritores, cursores) *vel Trotarii, & credatur eis pro sola oblatione citationis*. Charta civium Biterrens. in Regesto Carcassonensi fol 17. *Facit se vocari G. de Lodeva, quia fuit Troterius sive gareiser D. G de Lodeva quondam*. [Capitulum gener. MS S. Victoris Massiliens. an. 1218. *Prohibemus ne scutarii vel Trotarii eorum* (*Visitatorum*) *deferant vestes scopatas*. Rursum ibi: *Quilibet uno equo & Trotario sit contentus*. Concessiones Episcopi Tolon. Canonicis ejusd. Eccl. an. 1223. *Canonici qui tenebunt equitaturas, possint tenere Trotarium & scutiferum, qui comedant in canonico*.] Adde 30. Regestum Archivi Regii Ch. 57. Le Roman d'*Aubery* MS.

Ou son garson, ou son serjant Trotier.

Le Roman *de Girard de Vienne*:

N'y aribaut, ne sol garçon Trotier,
Qui ne demaint avant a un somar.

Statuta Gallica MSS. Ordinis S. Joannis Hierosol. *Et quant il chevauchoit, il avoit 4. chevaucheures avec soi, & un frere sergeant, & 2. chevaulx, un tricoplier, un escripvain, un Trotier ou deux quand il vouloit, &c.* [Vide *Triparc*.]

Trottonare, pro *Trotare*. Andreas Aulæ regiæ Capellanus in Amatoriis: *Præterea turpes nimis & indecentes decenter equitabant caballos, scilicet macilentos valde, & graviter Trottonantes, & aequa frena habentes, &c.*

TROTINGI, *Joculatores*, Papiæ. Lex Longob. lib. 1. tit. 16. §. 8. *Dum quidam ad suscipiendam sponsam cujusdam sponsi cum paranymphis aut Trotingis ambularent, perversi homines aquam sordidam & stercoratam super ipsam jactassent, &c.* Editio Heroldi p. 257. *aut Trutingi ambularent*. [Codex Estens. *cum paranympha & Thoringis* teste Muratorio to. 1. part. 2. p. 91. c. 1. ubi per *Trotingos* lubentius intelligeret Comites sponsæ sive paranymphos, quam joculatores. Ejusdem opinionis est Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18. Vide *Druchte* & *Trutanus*.]

¶ TROITA apud Italos, Piscis notus, Gall. *Truite*. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 145. *Non potuerunt capere anguillam, sed ceperunt Trottam*. Vide *Tructa*.

TROTTARE, Trottonare. Vide *Trotare*.

¶ TROVA, Trovator, &c. Vide *Trona*.

¶ TROUCADA, Morbus equinus. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Quidam mulus suus casu fortuito cadit in terra semimortuus, credens quod malum fuisset de vivis sive Troucadis, quod vulgariter Goutes appellatur*.

TROUSSA, Gall. *Trousse*. Vide *Trossat* & 5.

¶ TROWENTUS, Aremoricis *Trowent*, Moletrina, cujus molæ ventorum vi versantur, Gall. *Moulin a vent*. Necrologium Abbatiæ *de Daoulas* diœc. Kimperl. *Habemus medietatem in duobus Trowentis cum pertinentiis suis apud Lanburmel in parochia Honsvec*. Pluries occurrit ibi.

¶ TROXES, vox Hispanica. Vide *Pomera* 2.

¶ TROYA, Sus femina, Gall. *Truie*, Ital. *Troja*. Legitur in Statutis Astæ collat. 7. c. 1. & collat. 11. c. 64. *Troya saubage*, i. silvestris, in Consuet. Beneharn. Vide *Truta*.

¶ TRUAGIUM, Tributum. Vide in *Trutanus*.

¶ TRUANNUS, Mendicus, *Truand*. V. *Trutanus*.

¶ TRUBIA, Rete piscatorium. Charta an. 1424. in Statutis Perusiæ pag. 31. *Et licitum sit .... piscari .... ad retiæ*, (retia) *navissam, Trubiam, &c.* Vide mox *Trubla*.

TRUBLA. Compotus Præpositurae Parisiensis ann. 1333. *De Præpositura Montisleterici, de ballagio, ... de Trubla d. 100. de pondere & costuma bestiarum, &c.* Nostris *Truble* est instrumentum piscatorum, cujus mentio est in aquarum & silvarum constitutionibus apud Mallavillæum c. 90. Charta Philippi Ebroicensis ann. 1320. pro incolis Melleoni in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 72. *Lesdiz habitans pourront pescher en nos rus de Menleas & des Muriaux a la Truble & au panier sans seulement*. Vide *Trullia*.

¶ Trublator, Qui *Trubla* piscatur. Charta Floriac. an. 1250. *Item debet habere unam anserem de quolibet novo Trublatore*. Frequentes sunt qui *Trubla* piscantur in Ligeri: iis *Trubla* dicitur circulus ferreus cum retiolo perticæ annexus, capiendis piscibus in piscinis & ripis accommodatus. *Troublean*, in Consuet. Aurelian. art. 169.

TRUBLIUM, *Parapsis*, Papiæ; perperam *trubuum*, in MS. ex Gr. τρύβλιον, quod idem sonat.

TRUBUCULUS, Machina bellica. Vide *Tribulus*.

TRUCA, Cista, locellus, German. *Truhen*, Gallis *Laseau*. Eberhardus Altahensis ann. 1296. de Henrico Ratisp. Episcopo: *Sepulchrum similiter sibi longe ad ... fabricavit & prævidit juxta altare B. Virginis in majori veteri Ecclesia Ratisponensi: similiter Trucam etiam, in qua sepeliri debuit, cum vestibus funera-*

neralibus ibidem impositis, in memoriam continuam mortis suæ per eosdem annos habuit locatam à latere lecti sui. Scribit Petrus Resenius in Notis ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ p.629. Danis *Trug*, & *Tru*, alveolum, vas concavum, vel lintrem significare; ut Islandis, *Trag* & *Trua*, lintrem.

¶ TRUCANUM, pro *Trutanus*: quod videsis.

¶ TRUCILARE. Vide mox in *Truculare*.

TRUCINA, Temeritas, insultatio, pertinacia. Decreta Calomani Reg. Hung. l.1. *Si quis ad conventum Episcoporum & Comitum venire neglexerit, ... Trucinam compenset.*

TRUCINARE. Rigordus in Philippo Aug. ann. 1185. de Joculatoribus: *Et cæteras ineptias Trucinantibus buccis in medium eructare non erubescunt.* Vide *Trutanus*.

TRUCLUDE, *Alea*, in Glossis Arabico-Latinis.

¶ TRUCTA, Piscis notus, alias *Trutta*, Gall. *Truite*. Vide *Crassomias*, *Darsus*, *Trecta*, & consule Gesneri expositionem de *Truttis*.

¶ TRUCTE, Paranymphus. Vide *Drusbte*.

¶ TRUCULARE, *Trucidare*, Johanni de Janua; *Tormenter*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Auctori Philomelæ v.17. *Truculare* vel *Trutilare* est Turdorum voce clamare: pro quo in *Baulare* legitur *Truculare*.

TRUDANUS, TRUDENNIS. Vide *Trutanus*.

TRUDIO. Gregor. Turon. de Vitis Patr. c.4. *Senuit autem sacerdos Dei, & in tantum ætate provectus est, ut sputum oris in terram projicere non valeret, sed adhibito labiis Trudione, in eam salivas oris exponeret.* Videtur diminutivum *Trudis*, qui Isidoro l.18. c.6. in Gloss. Arabico-Lat. & Joanni de Janua, dicitur *Contus & fustis ferratus, quo naves truduntur*. [Vide *Trusa*, *Trulio* & *Trallie*.]

TRUEGA, Sus, ex Gallico *Truie*. Charta an.1341. *Item 25. inter porcos & Truegas.*

TRUELLA, Trulla, *Ferrum latum, quo parietes liniuntur*, Papiæ, ex Gall. *Truelle*. Charta an.1163. apud Brolium to Hist. Parisiensi l.2. [& Lobinell. to. 3. p 64.] *Dominus autem Papa reliquias inter altare posuit, & accepto instrumento, quod vulgo Truella dicitur, easdem cæmento introsigillavit.* Vox forte formata à Larinorum *True*, de qua voce Varro l.4. de L. L. c. 25. & Nonius c 1. n.68. [Vide *Sagoma*.]

¶ TRUERE. Vita S. Cæsarii Arelat. Episc. lib.1. n.26 *At ille publica voce, elevatis oculis & manibus in cælum, dixit: Domine Jesu Christe, ne in loca ultra apes accessum habeant: Et eadem hora usque in præsentem diem nunquam ibi Truerunt, &c.* Quidam habent *intrierunt*; sed *truerunt* præfert Mabillonius, cui *truere* idem videtur ac *destruere*, quod apiis optime convenit. Malim à Gallico veteri *Truer*, pro *Troaver*, invenire, vocem deducere: ita ut sensus sit, *ex eadem hora usque in præsentem diem nunquam ibi inventi sunt.*

TRUFA, TRUFFA, TRUPHA, Fraus, nequitia, jocus. Guill. Britto in Vocab. *Naga dicitur Trufa, unde Nugor, aris, nugas* [f. *Trufas*] *facere*. Gloss. Lat. Gall. *Nuga*, *Truffe*. Jo Brompton. in Ricardo I. *Minæ sunt, & quasi Truffæ, quas loqueris.* Cæsarius lib. 2. Mirac. c 5. *Ille cogitans qualiter liberaret puellam, hujusmodi Trupham invenit.* [*Trusam* male editum apud Ludewig. to 2. Reliq. MSS. p. 108.] Alberic. in Chron. MS. an.1239. *Heu me, inquit, quamdiu durabit Truffa ista.* Raymundus in Summula:

Sed quis fortilegas compescat ab hac mulieres,
Sectas & Trufas harum qui scribere vellet.

Vide Will Thorn. p.2064. Vitam B. Angelæ de Fulginio c.6. Indicem error. Valdensium §.15. Synodum Coloniensem an.1280. c.4. Michaelem Scotum l.4. Mensæ Philosophicæ cap.43. [Gesta Archiep. Trevir. apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 277. Synodum Avenion. ann. 1340. apud eumd. tom. 4. Anecd. col. 564. Trecoreosem ann. 1435. ibid. col. 1140. Chronicon Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 331.] &c. W. *Guiart*:

Et ne cuit pas emplir mes pages
De Trufes, ne de faaselues,
Dont les histoires sont velues.

[Le Roman *de la Rose* MS.

Certes je tendroie à grant Trafle,
Qui diroit que ta fasses bom.

Neque alio sensu *Trallo* apud Philippum *Mouskes* in Henrico I.

Et l'Abbè qui fot mult de Trulle,
S'en ala drois en Palle.

Huc etiam, ni fallor, revocandum est *Trut*, quod pro fallacia, dolo vel fraude usurpat Poeta vetus in Historia Johannis IV. Ducis Britan. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col.730.

François prenaient trop divers noms
Pour faire paour aux Bretons;
Mais ils savoient plus de vieil Trut
Que vueille truie qui est en rut.

Alias *Trutb* veteribus Aremoricis idem est quod nostris *Flotterie*, Blanditiæ, teste Lobinello.] Vide Christianam Pisanam 1. part. *du Tresor de la Cité des Dames* cap.4. 24. H. Stephanus *Truffer* à Græco τρύφειν subsannare, deducit: Ferrarius à *strepha*, alii à Germanico, &c.

☞ Ex iis emendo Litteras ann. 1342. apud Rymer. tom.5. pag.305. *Et quamvis per diversos tractatus, per Trussas & ambages, nos diu protraxit sine fructu, &c.* Lego *Truffas*.

TRUFARE, TRUFFARE, vel TRUFFARI, Illudere, fallere, apud eumdem Cæsarium, l. 5. c. 29. & in Vita B. Angelæ de Fulginio c. 23. Mamotrectus ad 28 Isaiæ: *illudere, i. Trufari & deridere.* [Rursum occurrit in Actis SS. tom. 2. Aprilis p.815. tom.4. Maii p.538. to.1. Junii p.791. to.2. p. 733. apud Marten to. 1. Anecd. col.1454. tom.7. Ampliss. Collect. col.833. Robertum Avesbur. in Histor. Eduardi III. Regis Angl. pag.209. 241. Murator. to.15. col.950. tom. 16 col.394. tom. 19. col.838. &c.] Le Roman *du Chevalier au Barisel*:

Mais que gi vois pour aus Trufer.

TRUFATOR, apud eumdem Cæsarium. & in Cont. Nangii an.1351. *Trufaudiè* Occitanis. [*Barataror & Trufator*, in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1284. apud Murat. to.8. col 1163. *Abusores sive Truffatores*, in Synodo Trecor. an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1140. & Lobinell. to. 2. Hist. Britann. col. 1609. *Truffatores & terrarum exploratores*, in Synodo Salisburg. an 1456. apud Hanlizium to. 2. German. sacræ p.505.] Matth Silvaticus: *Ambagum*, id est *Trufarium, vel vagum.* Will. *Guiart*:

Se vraiment some en ce livre
Ne vueil les Trufeeurs ensuivre,
Qui pour estre delitables,
Ont leurs Romans emplis de fables.

¶ TRUFATORIUS, Dolosus, fraudulentus. Processus an.1306. in Probat. Libertatum Gallic. cap. 39. nu. 20. *Archidiaconus ... comparuit, proponendo multas exceptiones Trufatorias, &c.*

¶ TRUFFATICUS, Eadem notione. Charta ann. 1377. è Bibl. Regia: *Incepimus eis dicere, quod ista erat ablatio temptativa & videbatur Truffatica.*

¶ TRUFATICE, Jocose. Vita S. Contardi, to. 2. Aprilis p.449. *Arbitratus aliquos insolentes & juvenes in campanilis vertice fore, qui, ontiam hunc Trufatice caasarent.*

¶ TRUFABUFA & TRUFEBUFA. Sic in Ecclesia Lugdunensi nuncupatur Solemnis nominatio, quæ publice 23. Decembris fit, eorum qui in officiis divinis festivitatis Natalitii Christi deservire debent, voce, ut videtur, composita ex *Bifarii* & *Trifarii*, uti appellantur ii, qui ad bifaria vel trifaria officia designantur. Ordinar. MS. Offic. divin. Eccl. Lugdun. *Item panitarius debet facere candelas Trufebufe*. Huc spectat Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 5. *Fuit autem consuetudo ut magister Scholarum designaret pridie singulis quod responsorium cantare deberent in nocte Nativitatis Christi*.

¶ TRUGGA, Mensura frumentaria, de qua hæc habet Th. *Blount* in Nomolexico è Codice MS. *Tres Trugge frumenti vel avenæ faciunt 2. bushele*. Anglis *Trugg* proprie alveus est atque ferculum humerale, quo utuntur cæmentarii, Saxon. *Trog*.

¶ TRUIA, Sus, Gall. *Truie*. *Duas Truias & octo porcelles*, in Archivo S. Victoris Massil. Vide *Troya*.

¶ TRULIO. Scriptura an. 780. to. 3. Concil. Hispan. p. 90. *Damus ... tres vases Salomoniegos, & 15. cu-liares argenteos, & 1. argenteum Trulionem*. Vide *Truea* & *Trullio*.

TRULLA, Joanni de Janua, *Bombus vel sibilus ani, quia trudendo emittitur*. Florentinis, *Trullare*, est pedere, sonitum ventris emittere. [Vide *Trullus*.]

¶ TRULLARE, Uvas prælo premere, Gall. *Pressurer*, alias *Truiller*. Transactio inter Abbates & Monachos Crassenses ann. 1351. è libro viridi fol. 53. *Quod Ortolanus prædictus recipiat ... fimum totum stabulorum omnium ... & etiam vindemiam Trullatam tempore vindemiarum*. Literæ an. 1354. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 296. n. 15. *Lidit habitant ne moorrout, cuirront, Truilleront à autres molins, fours & Treuls, que aus nostres, se n'estoit par le deffaut desdiz molins, des meuniers, desdiz fours, des fourniers; desdiz Treuls, des Treulleurs: & se autrement le faisoient, cils qui autrement le feroit, paieroit cinq sols d'amende avec le proffit, c'est assavoir la mousture, le fournaige & Truillaige*. Vide *Trolium* & *Trullum* 1.

¶ TRULLARIA, Ζωμήρυσις, in Gl. Lat. Gr. Vide Casaub. ad Theophr. Charact. p. 221.

TRULLIA, Instrumentum piscatorium. Charta Otton. Comitis Burgund ann. 1281. apud Perardum: *Eis concedimus & donamus perpetuo piscariam liberam in riparüs de Lupa & de Clogia alte & basso pro voluntate sua, ad vernale, ad Trulliam, & ad alia omnia genera ingeniorum, absque nave & sagena, & magna rete*. Sed videtur legendum *Trubliam*. V. *Trubla*.

TRULLIO, Olla vel trulleum, apud Octavium Horstianum l. 4. Rer. medicarum p. 84. [Vide *Trulio* & *Infestaria*, ubi legitur *Trulio*.]

1. TRULLUM, Torcular, *Pressoir*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1253. apud Perardum p. 476. *Bannum Trullorum, furnorum, vinorum, nemorum, vindemiarum, &c.* Infra: *Et in furno de 12. panibus grossis & parvis, & de placentis, & de pitanciis, unam præstare (tenentur) & in Trullis pro pressura suarum uvarum de singulis modiis vini sextarium dimidium .... reddere debent*. [Vide *Trolium* & *Trullare*.]

¶ 2. TRULLUM, Vas vinarium. Frodoardus l. 14. Carm. c. 18. de S. Columbano:

Et quendam liquor emissus famulante cliente,
Nec tamen effusus pervadens claustra coronæ
Spargit humum, quia insueto petit agmine cælum,
Tollitur in varium, duplicatque cacumine Trullum.

Vide alia notione mox in *Trullus*.

TRULLUS, Ædificium rotundum, σφαιροειδὲς, concameratum in formam ovi, unde ὠοῦν etiam quibusdam appellatum: quo quidem nomine dicta præ cæteris ædes in Palatio Constantinopolitano, in qua habita Synodus, quæ inde *Trullana*, vel in *Trullo* dicitur, uti pluribus à nobis observatum in Descriptione ædis Sophianæ n. 35. ubi etiam id nominis Byzantinos Scriptores tribuere potissimum docuimus excelso & sublimi hæmisphærio, quod toti ejusdem ædis structuræ incumbit, τρούλλον & τρούλλαν promiscue appellantes. Anastasius in Sergio PP. *Trullum vero ejusdem Ecclesiæ fusis ex æris plumbeis cooperuit atque munivit*. A forma concamerationis rotundæ, *Trullum*, *Ciborium*, interpretatur Papias; nam ea fuit Ciboriorum, uti alibi docuimus.

TRULLUM, vel TRULLUS, Quævis ædes, à forma scilicet tecti in rotundam concamerationem confecti. Gesta Innocentii III. PP. p. 146. *Pene omnes capi fecerunt, & in Trullo Joannis de Statio violenter includi*. Infra: *Domus Joannis de Statio* dicitur.

¶ TRUMÆ, Παρωτίδες, in Gl. Lat. Gr. Strumæ.

¶ TRUMBA, Buccina, Ital. *Tromba*. Godefridi Viterb. Pantheon, to. 7. Muratorii col. 450.

Venit & imperii gestavit in urbe coronam,
Organa cum cithara, fistula, Trumba sonant.

Vide *Tromba* & *Trumpa*.

¶ TRUMBA, Fistula seu pars cava tormenti bellici, in qua lapis ejiciendus ponitur. Cronicon Tarvisin. apud Murator. to 19. col. 754. *Est enim bombarda instrumentum ferreum fortissimum cum Trumba anteriore lata, in qua lapis rotundus ad formam Trumbæ imponitur, habens canonem à parte posteriori secum conjungentem, longum bis tanto quanto Trumba, sed exiliorem, in quo imponitur pulvis niger artificiatus cum salnitrio & sulphure, &c.*

¶ TRUMBARE, *Trumba* canere, buccinare, Ital. *Trombare*, Gall. *Trompetter*. Chron. Parm ad an. 1285. apud Murator. to. 9. col. 800. *Equitaverunt .... & iverunt prope Cremonam .... & ibi diu steterunt & Trumbaverunt. & nemo exivit ad eos*.

¶ TRUMBATOR, Qui canit *trumba*, Ital. *Trombatore*, Gall. *Trompette*. Legitur in Computo ann. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 279.

¶ TRUMEN, Τρυχὸς τριχινοῦσι, in Glossar Lat. Gr. Vulcanius suspicatur emendandum, τρυφὴ τρύχινον. Martinius mallet, *Turben*, τρύχει, τρίχινε. Hunc consule.

TRUMMETA, Tuba, *Trompette*. Thwroczius in Ludov. Rege Hungar. c. 22. *Cui Tribunus cum Romanis potioribus per quatuor milliaria Gallicana, vestibus sericis purpureis ad hoc specialiter sub uniformitate aptatis, solenniter in Trummetis, & diversis generis musicorum apparatibus, circa centum personas de una vestitura bene indutis obviam venientes, &c.* [Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18. legit in recto *Trummetum*, à Germanico *Trumme*, vel *Trummen*, Belgis *Trommel*.]

TRUMPA, Buccinæ species, *Trompe*, *Trompette*, Italis *Tromba* & *Trombetta*. Gloss. Theotisc. Lipsii: *Drumbon*, *tuba*. Alibi: *Trumbon*, *tubæ*. Lexicon Cambro-Britannic. *Trwmpls*, *tuba*. Vitæ Abbatum S. Albani: *Tuba, quam vulgus Trumpam vocat*. [Vossius l. 2. de Vitiis serm. cap. 18. vocem hanc deducit à veteri Germanico *Trampe*; unde, inquit, & Gallicum *Trompe*, & Ital. *Tromba*, & Hispan. *Trompa*: Belgæ usitatiur *Trompet*: Anglis & *Trump* & *Trompet* dicunt.]

¶ TRUMPETTIS. Literæ ann. 1482. apud Rymer. to. 12. p. 160. *Assignavimus ... marinarios, magistros navium, soldarios ... alios artifices pro hujusmodi navibus necessarios quoscunque, & homines vocatos Trompettis*. Non alios puto quam Tubicines, Angl. *Trumpetters*, nostris *Trompettes*.

¶ TRUMULIERES. Locus est in *Armatura*, col. 705. Vide *Trilices Loricæ*.

TRUN-

TRUNCARIUS, Papiæ, *Devorator*.

¶ TRUNCATA Charta Willelmi Ducis Aquitan. ano. 1087. apud Beslium p. 404. *Dederam in civitate de levagio salis duas partes. Dono etiam eis Truncatas à stagno usque ad fluvium Clennis*. Vide *Truncus salis* post *Truncus 7*.

¶ TRUNCATIO, Obtruncatio, amputatio. *Truncatio digitorum*, in Cod. Theod l. 7. tit. 13. leg. 5. *Truncatio capitis*, in Chronico Dum. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 583.

TRUNCATUM, pro *Trunco*, apud Adamnanum L. 2. de Locis SS. c. 11.

¶ TRUNCATUS, Amputatus, vox haud prorsus ignota. *Truncatas caligas in modum pœnitentis habere* dicuntur Canonici Regulares, in Epistola Odonis ejusd. Ord to. 2. Spicil. Acher. p. 535.

¶ TRUNCHETUS, Pœnitentiæ genus apud Monachos. Vide *Truncus 7*. Statuta Sangerm. in Probar. Hist. ejusd. Abbatiæ p. 171. *Item si aliquis fuerit in sententia Truncheti, non debet radi, donec fuerit absolutus*.

¶ TRUNCHUS, Decretus, statutus, definitus, ut *Trencher* dicimus pro præcise decernere. Statuta Vercell. fol. 74. *Prædicta omnia & singula sint Truncha, præcisa & jurata, & inviolabiliter serventur, &c.*

1. TRUNCUS, *aut Lapis cavus, ubi aqua, unde sacra lavantur, effunditur*, in ædibus sacris, apud Gillebertum Lonicensem Episcopum de usu Ecclesiastico.

2. TRUNCUS, Vas apum, in *truncis* arborum. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. p. 823. [& Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 173.] *De panagio & herbagio, atque de omnibus vasis apum, quæ vasa Truncos vocant vel Erossa*.

3. TRUNCUS, Arcella, cujusmodi in Ecclesiis nostris prostant ad recipiendas fidelium eleemosynas, sic dicta, quod trunci arboris speciem referat; vel quod eæ arcellæ ex truncis arborum cavatis fieri solerent. Radulfus de Diceto an. 1166. *Collectam Jerosolymitanorum usibus destinandam Truncus in singulis Ecclesiis adaptata sera conclusit*. Gervasius Episc. Sagiensis Epist 3. *Pecunia Truncorum, qui fuerunt in singulis Ecclesiis instituti*. Innocentius III. PP. in Epist. quæ habetur in Gestis ejusdem Pontificis pag. 74. *Ad hæc in singulis Ecclesiis Truncum concavum poni præcipimus .... ut & in eo fidelis quilibet, juxta quod Dominus eorum mentibus inspiraverit, suas eleemosynas firmitate statuta deponere in remissionem eorum peccaminum moneatur*. Occurrit præterea in Charta Henrici II. Regis Angl. apud Gervasium Dorobern. ann. 1166. in Synodo Exon. an. 1287. c. 12. Cicestr. an 1292. cap. 5. [in Anecdotis Marten. to. 4. col. 376. 640. 1300. in Charta ann. 1178. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 348. in alia ann. 1291. tom. 10. Spicil. Acher. p. 277. in alia an. 1313. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p 201. in Statutis S. Capellæ Paris. apud eumd. Lobinell. to. 3. Hist. Parif. pag. 157. in Concilio Hispal. an 1512. to. 4. Concil. Hispan. pagin 9. Vide *Truncus* &] Joseph. lib. 9. Antiq. Judaic. cap. 8. &c.

4. TRUNCUS. Adalardus l. 2. Statutor. Corbeiensium c. 1. *Et unusquisque habeat ad hortum excolendum, sive ad alias necessitates explendas, fussorios 6.* (fossoria) *bessos 2. secures 2. dolatoriam, taratra 2. ... falcilis 2. falcem 1. Truncos 2. cultrum 1. serram 1. &c.*

5. TRUNCUS, Stipes, ad quem alligantur rei. Andreas Suenonis l. 7. Legum Scanicar. c. 1. *Ac sic capto, non licet ei Trunco pedes infigere, nec manus vinculis colligare*. Charta Rudolphi Imp. an. 1277. in Metropoli Salisburg. to. 1. p. 390. & 394. *Furcas seu patibula, Truncos, & alia tormenta, quibus reorum crimina puniuntur, publice erigenda, concesse ipsis etiam quod Bannum vulgariter appellatur*. V *Cippus*, *Lignum*.

¶ 6. TRUNCUS, Truncati seu mutilati membri extremitas, Gall. *Moignon*. Passio S. Savini Episcop. to. 2. Miscell. Baluz. pag. 52. *Tunc Savinus Episc.* [cui manus abscissæ fuerant] *posuit Truncos suos super oculos cæci, &c.*

¶ 7. TRUNCUS, Sedile ligneum & humile. Guido l. 2. Discipl. Farf. c. 16. *Nullus bibat in refectorio sedens in sedilium suppedaneis aut puerorum* Truncis. Vide *Trunchetus*.

Truncus Salis. Charta Alexand. PP. III. in Tabular. S. Nicasii Mellentensis fol. 10. *In theloneo aquæ 10. libras, & decimum Truncorum salis, &c.* Alia Philippi Regis Franc. an. 1195. fol. 14. *Totam decimam de reditu salis Truncorum per aquam transeuntium, &c.* Vide *Truncata* & *Tuminus*.]

¶ TRUNGULUS, Κολοβὸς, ἐγκόλιος, in Glossis Lat. Græc. Mutilus. Adde Græc. Lat.

¶ TRUNINA. Acta consecrationis Ecclesiæ Partheoonis de Epeia diœc. Veron. *Urbanus* (III. PP.) *consecravit & confirmavit propriis manibus altare S. Mariæ, quod est intus subtus* Truninam. Ubi legendum videtur *Tribunam*. Vide in hac voce.

¶ TRUNUS, Thronus. Charta ann. 1480. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1617. *Et confestim ipse Dom. Episcopus* (Corisopit.) *equum suum ascendens ... versus dictam ejus civitatem ad introitum suum gressus suos direxit; & ipse applicato in Truno juxta lapidem consuetum sessionis ac delationis suarum subtus arborem quercus in eodem Truno infra dictam burgum de loco Mariæ, dominis Archidiacono, Thesaurario, Canonicis ... processionaliter cum cruce eidem R. in Christo Patri .. obviam accedentibus, &c.*

TRUPHA, Fraus, nequitia, jocus. Vide *Trufa*.

¶ TRUSA, pro *Trusa*. Vide in hac voce.

¶ TRUSIO, Trudendi actio, ejectio Vita S. Leodegarii apud Duchesnium to. 1. p. 601. *Cumque alter pro perpetrato scelere datus fuisset in exilii Trusionem*.

TRUSORIUM, Instrumentum ferreum, quo aliquid truditur. Ericus Upsaliensis l. 3. Hist. Suecor. an. 1287. *Intraverunt cum parva lucerna 7. viri armati, quorum unus Regis caput cum manu supposita, grosso Trusorio perforavit*.

¶ TRUSSA, pro *Truffa*. Vide in *Trufa*.

TRUSSARE, Trussellus. Vide *Trossa*.

TRUSTIS, Fides, fiducia, ex Germ. *Trost*, vel *Trust*, aut Teutonico *Troost*, quod idem sonat, præterea solamen, solatium, levamen, &c. Marculfus l. 1, form. 18. *In manu nostra Trustem & fidelitatem visus est conjurasse*, id est, fidelitatem sacramento firmasse. Capitulare ann. 779. c. 14. & Lex Longob. l. 3. tit. 4. §. 2. *De Truste facienda, ut nemo præsumat ad nos venienti mansionem vetare, & quæ necessaria sunt, sicut vicino suo ei vendat*. Ubi Boherius: *Expone de Truste facienda, i. regale servitium faciendo*. Glossæ aliæ *Caballicatam*, hoc loco *Trustem* interpretantur, sed perperam: est enim *Trustem facere*, fidem, seu, ut posteriores locuti sunt, *hominium* Regi præstare. Lex Salica tit. 43 §. 4. *Si quis eum occiderit, qui in Truste dominica, est, &c.* Ita tit. 43. § 2. & in Recapitul. ejusdem Leg. § 31. Leg. Rip. tit. 11. §. 1. *Si quis eum interfecerit, qui in Truste Regis est, &c. Homo ex Truste regalis* in eadem Lege Sal. tit. 66. §. 2. Quibus locis: *In truste dominica, In truste Regis*, vel *Ex truste regali* esse dicuntur, qui Regi ipsi *fidem* jurarunt quod Procerum præsertim fuit, quos inde *Antrustiones* vocarunt, *Fideles* ii postmodum dicti Vetus Codex MS. Pacti Salici ex Bibl. Regia, pro eo, quod habetur in edito: *Si quis eum occiderit, qui in Truste Dominica est &c.* hæc præfert: *Si quis Antrustionem Dominicum occiserit*.

Melb. Malebu 24. *denariis, qui faciunt solidos* 600. *culpabilis judicetur*. Id præterea omnino declarat Marculfus formula laudata, cujus titulus est : *De Regis Antrustione* [vel *Amstrustione*, ut est apud Lindenbrogium form. 47.] *Rectum est, ut qui nobis fidem pollicentur inlæsam, nostro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis, Deo propitio, noster, veniens ibi, in palatio nostro, unà cum arimania sua in manu nostra Trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse, propterea per præsens præceptum decernimus ac jubemus, ut deinceps memoratus ille in numero Antrustionum computetur. Et si quis fortasse eum interficere præsumpserit, noverit se wirgilde suo sol. 600. esse culpabilem* * *judicetur*. Ubi *Antrustio*, seu *Fidelis* fidem Regi profitetur, & vicissim Rex tuitionem ac patrocinium ob juratam fidelitatem *Antrustioni* pollicetur. Fiebat autem ejusmodi *Trustis*, seu fidelitatis sacramentum, à fidelibus *more Francico, in manus Regis in vassaticum manibus commendatis*, Sacramento interdum ad sanctas Reliquias præstito, ut est apud Continuatorem Aimoini l. 4. cap. 64. Quam quidem fidelitatem *Hominium* postmodum appellarunt. Vide *Commendatio*, *Fidelitas*, *Hominium*, *Vassaticus*, &c. Fuisse autem *Antrustionum* summam dignitatem ex eadem Lege Salica tit. 32. §. 20. edit. Heroldi, colligitur, ubi, *si quis Salecus Salecum castraverit, 600. solidis culpabilis judicetur; si quis vero Antrustionem castraverit, 1800. solidis culpabilis* * *judicetur*. Et tit. 74. ejusdem edit. hominis ingenui *Chreodiba* luitur solidis 600. Antrustionis 1800. id est triplo. Unde cum viri Salici & ingenui inter nobiles haberentur, consequens est, *Antrustiones* viros fuisse in aula Regis primarios. Adde tit. 76. ejusdem edit. ubi locis citatis *Antrussio* editum habetur.

Trustis pro eo, qui *in Truste Regia* est. Ita videtur vocem hanc usurpare Capitula Caroli C. apud Carisiacum an. 877. cap. 20. *Nullus homines vestros sive alios deprædari audeat, .. quod si aliquis præsumpserit, in triplo componat, sicut ille, qui in Truste dominico commisit*. Ubi observanda triplex compositio in eo, qui *trustem* occiderit, seu qui *in truste Regis est*, quod & habent Leges Salicæ & Ripuariæ, ut & Marculfus locis laudatis.

Trustis, non omnino eadem notione, occurrit in Decretione Chlotarii Regis post Legem Salicam, apud Bignonium p. 182. *De fiscalibus, ut contra damnum censuimus, pro tenore pacis jubemus, ut in Truste electi Centenarii ponantur, pro quorum fide atque sollicitudine pax prædicta servetur. Et quia propitiante Domino inter nos germanitatis charitas indisrupte vinculo custodiatur, Centenarii inter communes provincias licentiam habeant latrones persequi, vel vestigia assignata minare, & in Truste, quæ defecerit, sicut dictum est, causa remaneat, ita ut continuo capitale ei qui perdiderit, reformare festinet, & latronem perquirat; quem si in Truste pervenerit, medietatem sibi vindicet, vel delaturam*. Supra §. 3. de latrone: *Qui si in Truste invenitur, medietatem compositionis Trustis adquirat, & capitale exigat à latrone*. Ubi *trustis* non est, qui in *truste* regia est, sed provincia ipsa suo quæque Principi subdita, & *fide* obstricta. Ejusmodi igitur verborum sensus est, ni fallor, in hac Childeberti Decretione, quæ pars est pacti ejusdem Regis cum Chlotario Rege, ut verba ipsa satis ostendunt, & recte observatum à Bignonio. Injungitur ergo Centenariis, ut in qualibet *truste*, i. in utriusque Regis provinciis *fide* sibi obstrictis, eligantur *Centenarii*, qui latrones persequantur, ita ut si *defecerint*, i. si eos comprehenderint in *truste*, seu in provincia alterius Regis, in ea latronis causa peragatur, ipsaque *trustis*, seu dominium Regis ipsius, ubi captus fuit, medietatem compositionis habeat, ut perinde *trustis plena*, è qua profecti sunt Centenarii, alteram.

☞ Posteriorem locum *de latrone* paulo aliter ex Ms. refert Eccardus pag. 138. *Trustemque* ibi interpretatur eum, qui jussu Regis excubat & vigiliis fungitur. Sed Schilterus in Glossario Teuton. V. *Drost*, *Trustem* Decretionis Chlotarii, eodem quo Cangius, sensu explicat per *fines provinciæ scilicet sive territorium fide* Regis obstrictum.

¶ TRUSULUS, Οἰσυμικρὰ παχύς, in Glossis Lat. Græc. pro *Torosulus* vel *Torosulus*. Thom. Marsil. ad Persium p. 33. Italis *Trusulo*, Kanus, nostris *Nain*.

¶ TRUTA, *Quidam piscis, quia vim habet trudendi, vel quia semper moretur abstrusa*, Johanni de Janua, *Truite, un poisson*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Occurrit in Statutis Montis-regalis p. 280. & apud Mabillon. in Onomastico ad calcem sæculi 5. SS Benedict. ex miraculis S. Rudesindi Episc. p. 540. ubi tamen habetur *Turta* pro *Truta*. Vide *Trocta* & *Trutta*.

TRUTANUS, Trudanus, &c. *Trutani*, dicuntur Errones, planoi, mendici, Normannis etiamnum & cæteris Gallis, *Truans*. Gloss. Lat. Gall. *Trutanta*, *Truandise*; *Trutanicus*, *Truant*; *Trutanus*, *idem*; *Trutanisare*, *Truander*. Hac appellatione donantur vulgo ignavi illi, qui per provincias passim vagantur, & mendaciis ac strophis suis omnibus illudunt, dum alios se fingunt, quam revera sint; unde passim vox hæc usurpatur pro mendaciorum confictoribus. Ugutio: *Trutanus, planus, levis*. Gaufridus Vosiensis c. 68. *De urbe pellitur quasi Trudanus, qui super Christi discipulum pridie Missam celebraverat ut Pontifex Magnus*. Ebrardus Bethuniensis contra Valdenses c. 25. *Novum genus Trutanorum, qui locorum varietates aliter videre non poterant, nisi se fingerent esse Christos*. Cæsarius l. 1. Mirac. c. 3. *Asserebat ... quemdam Clericum actu Trutanum, quales per diversas vagari solent provincias, venisse ad Claram vallem*. Lib. 8. c. 59. *Sæpe ab hujusmodi Trutanis illusus est is*. Lambertus Ardensis p. 175. 176. *Istud autem Balduinum, quem apud ipsos nuper emerserat, Trutanum esse, & populi seductorem, & pseudoconversum non ambigere*. Infra: *Et ipsum vere Trutanum fuisse audivimus*. Boncompagnus de Arte Dictaminis l. 2. MS *Velut scurra totam Italiam regiravit cum cantatoribus, & tanquam eximius Trutanorum se fingit esse medicum doctrinatum, ut fornicandi & adulterandi opportunitatem valeat invenire*. Poeta MS. infimi ævi in Biblioth. Thuana:

Dat Trutanus in ir, paterem tenet, & sedes ad Pys,
Regem Cappadocum computat esse cocum.

Occurrit præterea apud Ægidium de Roya ann. 1419. in Vita Caroli Abbat. Villariensis nu 18. in Chronico Andrensi p. 555. [in Gestis Gaufredi Lodun. Episc. to. 3. Analect. Mabillon. p. 386 in Tractatu de expugnatione CP. to. 5. Ampliss. Collect. Marten. col. 787. in Concilio Trevir. an. 1227. tom. 7. ejusdem Collect. col. 117. *Truttanus*, in Lugdun. ano. 1274. ibid. col. 196.] & apud Albertum Stadensem ann. 1224. apud quem bis perperam editum *Truccanus*, pro *Trutanus*. Nos etiamnum id generis erronum & mendicorum *Truant* appellamus. Le Roman *de Garin*:

Entre les povres fu li Truans assis.

[Historia Johannis IV. Ducis Britanniæ apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col 709.

Lors mit ses gens tous en arroy;
Bien sembloit avoir cuer de Roy,
Non pas de garz, ne de Truant,
Mais d'homme plein de hardement.]

Truhanes Hispani vocant. Vide Leges Alfonsinas part. 7. tit. 13. Lege 1.

¶ Truannus. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii

Maii pagin. 545. *Et ex hoc dictus juvenis dicebat verba opprobriosa D. Yvoni, vocando ipsum coquinum sive Truannum.*

TRUDENNES, Eadem notione, usurpat Guibertus libr. 7. Histor. Hierosl. cap. 20. *Thafur autem apud gentiles dicuntur, quos nos, ut nimis literaliter loquar, Trudennes vocamus, qui ex eo sic appellantur, quia trudunt, id est leviter transigunt quaquaversum peragrantes agros.*

TRUTANIA, in Gloss. Gall. *Truendie*. Le Roman *d'Auberi* MS.

Et dist Lambers, bien savez le mestier,
De Truondise, n'avez soin de laissier.

Guillelm. *Guiart* ad annum 1308.

Entour des mil largement
D'autres gens que de Truandailles.

[Bible *des Noels* :

Vous n'estes rien que Truandaille,
Vous ne logerez point ceans.]

¶ TRUTANIUS, Ordinatio Humberti II. Dalphini an. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin p. 406. col. 1. *Praecipimus, ut semper pauperes magis indigentes, & minime Trutanii & baraterii, ad ipsam eleemosynam admittantur.*

TRUTANICUS. Jo. de Janua: *Trutania, Trutanulus, Trutanicus*. Gloss. Lat. Gall. *Trutannicus, Truant*. Silvester Giraldus in Descript. Cambriae c. 3. *Tam remotissimae generis enarratio multis Trutanica potius quam historica videtur.* Charta ann. 1346. in Tabular. Episcop. Ambian. fol. 179 *Haec verba vel similia proferentes: Exite, exite, per sanguinem Dei Trutannica familia, vos moriemini in hac domo.* [Vita S. Columbae Reatinae, to. 5. Maii p. 328. *Cum, tamen affines consanguinei mugitus Trutannicisque verbis, una cum procacibus minis, eam saepius retunderent, &c.*

TRUTANIZARE, *vitam & mores trutanorum gerere*; Joanni de Janua: mendicare, *Truander*, Gall s. Le Roman *du Chevalier au Barizel* MS.

Or li convint par force aprendre
A Truander s'il veut mangier.

Le Pelerinage *de l'ame* :

Cheste main emprunte souvent
Pour Trubander la gentil gent.

Infra:

Et bien la scevent enganter,
Quant il en veulent Truander.

Le Songe-creux:

Ou a porter à son col la bezasse,
Pour Truander faisant poure grimace.

Vocis etymon quidam à Theotisco *Trurthic*, Egenus, accersunt, ut est in Gloss. Theot. Lipsii; alii à Cambro-Britannico, *Truan*, miser, aerumnosus, ut est apud Boxhornium. Guibertus loco citato à *Trudo*; à quo idem etymon accepisse videtur Joannes de Janua: *Trutanus, à trudo, trudis, eo quod verbis suis trudat ad hoc quod decipiat; facit enim credi, quod verum non est.* Neque etiam placet Caroli Bovilli etymon, qui *truant*, à *trua*, vase ita appellato deducit, quo scilicet aqua è coquina in lavatrinam fundi solet. Hi autem, inquit, quos *Truans* vulgus vocat, amatores sunt culinae, & liguritores catinarum ac vasorum. Neque porro aliorum etiam magis arridet, qui à *trufa*, fraus, arcessunt. Vide *Trotingi*. Sed longe probabilius videtur à Gallico *treu* vocem confictam, id est, tributum, ex quo efficta vox *treuans*, qua indigitabantur Tributorum collectores & exactores, qui ostiatim à tributariis, seu tributo obnoxiis, tributa exigere solebant, ac praesertim ejusmodi census, qui inde *Cens truant* dicuntur in Consuetudine Noalmensi art. 3. & *Cens à queste*, in Blasansi art. 113. qui à domino requiri & peti debent. Ita *quaestores*, à *quaerendo* dictos ait Varro l. 4. de Lingua Lat. *quod conquirerent publicas pecunias*; ut & Pomponius leg. 2. §. 22. D. de Orig. Juris. Charta Henrici Imp. an. 1107 apud Chappeauvillum: *Item in domibus ad claustrales sedes pertinentibus forensis potestas jus nullum spoliandi, aut ostium obserandi, vel vigiles, vel ostiatim denarios exigendi habebit, &c.* Qui porro quaerunt, inveniunt. Hinc illud Matthaei 7. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. Proinde vocis *Treuver*, seu, ut hodie efferimus *Trouver*, ut Itali *Trovare*, etymon petendum ab ejusmodi tributorum Collectoribus, qui dicebantur *avoir treuvè*, cum tributum, seu *le treu* exegissent, quam vocem postmodum pro *invenire* usurpavimus. Le Roman *de Merlin* MS. *Et chevauche tant k'en la forest se met, & Trueve les esclos, si point tant après le Chevalier, &c.* Sic alii passim. De voce vero *Treu*, pro tributo, ita prae caeteris Guill. Guiartus in Hist. Francor. MS. ubi de Francis nostris:

Cil du Royaume par nature,
Resont hardis outre mesure,
Et de droite ancienneté:
Car selonc la certaineté
De l'Histoire, qui point ne ment,
Par leur outrageux hardement,
Dont jadis furent esmeu,
S'aquiterent-il du Treu,
Que li Romain entr'aus levoient,
Et que l'Empereere devoient.
Oncques puis n'en furent pelès,
Parquoi ils sont Francs apelès
De raisonnable accoustumance,
C'est à dire sans redevance.

[Le Bestiaire MS.

Li Apostres nous ammoneste
Que servage & Treu rendon
A chel à qui nous le devon.]

Occurrit vox ista passim. Hinc *Treuage*. Idem Guiartus ad annum 1270.

Et rendroit toutes les annèes
Comment qu'il i eust domage
Au Roy Charles son Treuage,
Duquel il dut estre rentiers,
Ainsi comme ses devanciers.

Le Roman *de Gorin* :

Et de Gironde trestost le Treuage.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Dieux or pourray de dueil mourir,
S'estrange homme convient tenir
Ce que mien est par heritage,
Car s'aultres y c'umoient Treuage, &c.

Le Bestiaire MS.

Quant il li a ce Treuage
Rendu, comme chou qui sien est, &c.

Treuage & *Treulages*, in Litt. Johannis Reg. Franc. an. 1360. to. 5. Ordinat. p. 494 *Les aides & subsides ordonnez & à ordonner pour le fait de notre delivrance & les Treuages devant dis. Item. Ne poieront aucuns paiages, travers, chauciées ou Treulages.* Judicium an. 1395. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col 775. *Neantmoins de son autorité il avoit levé ezdits ports & havres certains Treuages, nommez traites, entrées & yssues, dont il avoit grand finance.* Inquisitio an 1461 ex Chartul. Monast. Baugesii: *Ladite piece de bois ... n'est subjecte à segreaige, presson, herbaige, ne aultre quelconque Truaige & leslet.* *Treuve*, in Chartul. Latiniac. fol. 246. v. *Autres menues Treuves*, 70. *l. Le Treu de sel*, apud Butillerium in Summa rurali l. 2. tit. 40.]

Neque mirum, si Oct. Ferrarius vir doctissimus vocis *Truare*, etymon ignorare se profiteatur, cum à vetere idiomate vocabulorum plerumq; origines sint petendae.

¶ TRUTILARE, Turdorum, est. V. *Truculare.*

¶ TRUTINA MONASTICA, Regula, norma. *Vitam sub monastica castigare Trutina*, in Epistola Henrici Clerici apud Mabillon. to.5. Annal. Benedict. p.322. ad an.1093.

¶ TRUTINARE, Trutina examinare, ponderare. Gloss. Lat. Gr. *Trutino*, *ταλαντίζω*. Joh. de Janua: *Trutinare, librare*. Nic. Specialis l.4. de Rebus Siculis c.1. *Gloriosus judex, qui desuper Trutinat lites hominum in statera*. *Trutinant animo*, in Glossario Barthii ex Guiberti Hist Palæst. *Trutinant in gurstum*, in Hist. Mediani Monasterii p.266. Notkerus Balbulus de Interpr. Scripturæ c. 6. apud Pezium tom. 1. Anecd. part.1. col.8. *Ex hoc ergo Trutinari debes & examinari*, Sidonius lib.7. Epist.9. *Statu satis superque Trutinato*, Conventiones Saonæ an.1526. p.28. *Omnibus sic expensis & mature examine Truttinatis*. Sensu verbi deponentis usus est Persius Sat. 3. v 82.

Atque exporrecto Trutinantur verba labello.

¶ TRUTINGUS. Vide in *Teotingi*.

¶ TRUTTA, Piscis fluviatilis notus, Gall. *Truite*. Passim occurrit. Vide *Truta* & *Trocta*.

¶ TRUTTANUS, Erro, *Truant*. V. *Trutanus*.

¶ TRUTTINARE. Vide *Trutinare*.

¶ TRUTZELMANNUS, TRUTZSCHELMANNUS, Bernardo *de Breydenbach* Itin. Jerosol. pag. 37. & 195. Interpres, nostris *Trucheman*. De vocis etymo consule Menagium & Dictionarium universale Trevoltianum.

¶ TRUYA, Porca, sus, Gall. *Truye* Regest Episcopat. Nivern. an.1287. *Bos venditus in foro debet ij. den. ... Truya ob.* Vide *Truia*.

¶ TRUYNA. Chron. Estense ad ann. 1341. apud Murator. to.15. col.404. *His diebus completa fuit Truyna Episcopatus S. Georgii de Ferraria & laborerium Historiæ S. Petri*. An *Struina*, ædificium, domus, ab Ital. *Struire*, construere?

TRYGEED. Leges Scaniæ Andreæ Suenonis l. 5. c 4. *Statim post exhibitam emendationis tertiam, exhiberi debet pariter & tertia juratoria cautionis, quam lingua propria Trygeed appellat, in qua tantum quatuor nominati de consanguineis interfecti jurant de iis, qui satisfecerant, vindictam de cætero cessaturam*. Ex *tryg*, & *erd*, id est, tertium juramentum.

¶ TRYGSIERN. Vide in *Sfiersiera*.

TRYTULA, Piscis, qui aliis *Tructa*, vulgo *Truite*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Trytula finus marinos ingrediens, in æquore baptisata, Salmonis nomine censebatur*. Vide *Trutta*.

¶ TRZEDNIKO, Justitiarius, magistratus, apud Bohemos. Vide locum in *Czudarus*.

TRZNE, Mensura regalis, in Charta an.1258. in Bohemia sacra p.61.

¶ TUABOLA, TUALEA, TUALIA, &c. Mappa, mappula. Vide in *Toacula*.

¶ TUAZA, Mensura sex pedum, Gall. *Troise*. Charta ann.1356 to.2 Hist. Eccl. Meld. p.232. *Per spatium duarum Tuazarum quadratarum terræ dicti fratres faciat .... cœmeterium*. Vide *Teisia*.

TUBA, Morbus equinus, *subtus caput garecti in magno posteriori nervo aliquam putrefactionem faciens per ipsam longitudinem nervi*, &c. Petrus de Crescentiis l.9. de Agricult. cap. 37. At ejus Interpres Gallicus vetus habet, *la courue, ou la courbe*.

¶ TUBÆ IGNEÆ, Organum ad usum pugnæ navalis inventum & ad pilarum emissionem instructum, quod post Bosium l.27. in obsidione Melitansi fusius describit Carolus de Aquino in Lexico militari: quod, si opus est, consule.

TUBARE, Tubam inflare, tuba canere. Vita S. Pardulfi n.19. *Illam tubam, quam ... ad significandum prælium Tubari consuevit*, &c. Concil. Ravennense ann.1317. cap.18. *Tubis præcedentibus & Tubantibus*, [Gloss Lat. Gr. *Tubo*, *σαλπίζω*. Rursum occurrit in Statutis criminalibus Saonæ c. 26. & inter varios Germaniæ populos *Tubantes* numerat Isidor l.9. Orig. c 2.]

¶ TUBARIUS, Qui tubas facit, l.50. Dig. tit.6. leg.6. pro quo tamen Turnebus *Tribularius* mallet l.9. Advers. c.16. licet *Tubarii* vocem pro tubarum opifice non improbet.

¶ TUBATOR, Ital. *Tubatore*, Qui tuba canit, in Chronico Parm. ad an. 1287. apud Murator. tom. 9. col.811. in Chronico Estensi ad an.1348. apud eumdem Murator. tom. 15. col. 451. in Statutis Placentiæ fol.4. Vercellarum fol. 2. v. in Diplomate an. 1415. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ pagin.457. Vide *Nacara*.

¶ TUBECTA, Tuba, Gall. *Trompete*. Chron. D. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 60. *Pulsantes nostra buccina seu Tubecta, nos ipsi applicuimus*, &c.

¶ TUBERNIUM, *Contubernium*, apud Laurentium in Amalthea ex Aldhelmo.

¶ TUBEROSUS, *Tuberibus plenus, inflatus, superbus*, Joh. de Janua; *Enflez ou orgueilleux*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Non semel occurrit nativa notione pro tuberibus pleno; metaphorice pro inflato seu superbo, apud Guibertum l. 3. de Vita sua c. 4. *Multiplices Regi paciscitur munerum copias, spes & promissa divitiarum Tuberosus amplectitur*, &c.

¶ TUBEX, pro *Tumex*. Vide in hac voce.

¶ TUBICINARE, Tuba canere. Gloss. Latin. Græc. *Tubicino*, *Σαλπίζω*. *Tubicinare ad cornu vel ad sonum cornu*, in Requisitione incerti anni to. 2. Hist. Dalpin. p. 128. Vide *Cornuare*.

TUBICINARE ALIQUEM, Per præconem citare; Gall. *Citer quelqu'un à son de trompe*. *Tubicinium*, [*Tubicinatio*,] ipsa citatio, non semel in Consuetudinibus Tolosæ.

¶ TUBICINATOR, Qui tuba canit, in Charta an. 1326. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 57. in Consuet. Tolos. & alibi. Vide *Salpista*.

¶ TUBITA, Eadem notione. *Tubita & præco publicus*, in Charta an.1459. è Regesto *Columba* Cameræ Computorum Provinciæ.

TUBLIUM, Mensuræ frumentariæ species, apud Italos. Gesta Innocentii III. PP. p.149. *Cum famis invaluisset inedia, ita ut Tublium frumenti à 20. usque ad 30. solidos venderetur*. [Muratorius edidit *Rublum*, to.3. p.567. col.1. Vide *Rubus* 2.]

TUBRUCUS, TYBRUGUS, &c. Lanea ocrea, ocreis aut calcais coriaceis superimponi solita, quam vulgo *Gamache* appellamus. Isidorus l. 19. c. 22. & ex eo Papias: *Tubrucos vocatos dicunt, quod tibias, bracasque tegant. Tubraci quod à braccis ad tibias usque veniant*. Gloss. Ælfrici Saxonicum: *Tubroces, vel brace*, strapulas. Paulus Warnefridus lib.4. de Gestis Langob. c. 23 *Calcei vero eis erant usque ad summum pollicem pene aperti, postea vero cœperunt osir uti, super quas equitantes Tybrugos birreos mittebant*. [*Tubragos* edidere Martinius & Macri *fratres*. Vide Vossium l.2. de Vitiis sermonis c.18.]

TIBRACA, Eadem notione. Beda in Vita S. Cuthberti Episc. n.31. *In tantum à cultu sui corporis animum sustulerat, ut semel calceatus Tibracis, quas pelliceas habere solebat, sic menses perduraret integros*.

¶ TRIBUCES, pro *Tubruces*. Statutum Cœnobii Gellon. an.1150. apud Stephanot. tom.8. Fragm. MSS. p 175. *Duo paria femoralium, & duo paria Tribucum, & duo paria calsonum & totidem caligarum*.

¶ Tri-

¶ TRIBUCUS, pro *Tabrucus*. Visitatio Monasterii Castrensis an. 1261. ex Archivo S. Victoris Massil. *Duo quoque paria staminearum & femoralium, Tribucorum & sotulariorum, &c.*

¶ TUBULARIUS. Ammianus l. 28. c. 1. *Obscurissime natus est patre Tubulario*, id est, Tubulorum seu roborum opifice, si vera lectio est; quibusdam enim legendum videtur *Tabulario*.

TUBULI, Tibialia, quæ Græci recentiores τοῦβια vocant. Auctor Queroli: *Æstum vestitis genibus, brumam nudis cruribus, in focis hyeme, Canceros in Tubulis age*. Idem: *Occurrat aeu venientibus, utaturque in æstu Tubulis angustis & novis.*

TUCARIUM, Καλύβη, in Glossario Lat. Gr. MS. S. Germani Paris. At in Gloss. Gr. Lat. Henrici Steph. καλύβη, *Casa, Tugurium, pergula.*

¶ TUCETARIUS, Qui facit tuceta. Joan. de Janua. *Qui fait viande de char debachée*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerman.

TUCETOSUS, *Optimus, fertilis.* Papias. Ex seq.

TUCETUM, Ζωμὸς παχύς, in Gloss. Lat. Gr. [Jus crassum, quo bubula caro conditur. Scholiastes Persii: *Tucetum, bubula condita apud Gallos Cisalpinos condimentis crassis oblita & macerata, & ideo tota anno durans*. Hinc emendandæ Isidori Glossæ, ubi: *Tucetum, bula condita apud Gallos Albinos*. Fulgentio *Tuceta dicuntur esca regia; salcicia vulgo*, ut addit Papias. Laudes Berengarii Aug. apud Murator. tom. 2 p. 411. *Ac decet ut Regem. variant Tuceta.* Joh. de Janua: *Tucetum, Cibus qui fit ex carnium contusione, sicut salcicia est; Viande de char debachée, si comme faucice*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Menotus Serm. fol. 77. *De illis & visceribus (pores) fiunt bona Tuceta.* Vide Lexicon Martinii.]

TUCHINATUS, Rebellio. Charta Caroli VI. Regis Franc. 15. Sept. an. 1383. pro Carcassonensibus: *Correctionem & punitionem omnium criminum commissorum & perpetratorum per medium Tuchinatus inobedientia vel rebellionis.* Ita legendum apud Beslium in Caroli VI. tabulis, pro *Turcinatus* satis declarant [Condonatio ejusdem Caroli iisdem rebellibus indulta eodem an. 8. Martii apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1590. *Capitaneorum, Tuchivorum* (Tuchinorum) *& aliorum rebellium ordinationes, armationes, &c.*] ac Placitum an. 1387. 21. Jan. in quo hæc habentur: *La ville de Nismes est bonne ville & la plus noble de la Seneschaucée de Beaucaire; les habitans ont toujours esté bons sujets, vrais, & obeissans au Roy, & ils ne furent onques Tuchins, mais ont toujours eu les fleurs de lys sur les portes de la ville, &c.* Occurrit ibi non semel. Joan. *De la Gogue* in Hist. MS. Principum Dolensium in Biturigibus: *Et icelui saint Mour accompagnié de Touchins, que l'en appelle aujourdhui brigans, &c.*

¶ TUCIA, vox Italica. Cadmia fossilis, Gall. *Tuthie*, in Statutis Astæ, ubi de intratis portarum.

¶ TUCLERA. *Sub Tuclera mittere*, in Fundatione Monasterii Vallis-Clusæ an. 979. apud Marten tom. 1. Ampl. Collect. col. 331. Forte pro *sub tutela*: adeo lacerum est illud Instrumentum, ut nihil certi ex eo colligare liceat.

TUCUS, *Quem Spani Cuculum vocant, à voce propria nominatus.* Ita Isidorus lib. 12. cap. 7. Glossarium Arabico-Lat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tucus, un oisel, Cocul.*]

¶ TUDATUS. Joh. de Janua: *Tudes vel Tudatus, malleus: unde Tudatos appellamus illos, qui habent capita grossata ad modum mallei grossi.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tudatus, Grosse teste, testart.*

¶ TUDECULUS, Species aviculæ. Vide *Tudus*.

¶ TUDIATORES, χαλκοτύποι, in Glossis Latin. Græc. Qui æs tundunt. Martinius mavult *Tudiatores*, à *Tudes*, *tuditis*.

¶ TUDITES, TUDETES, Cognomen Caroli Martelli, à *Tudes*, malleus. Vide *Martus*.

¶ TUDUS, Species aviculæ, *Rubecula*. Gloss. Lat. Gr. *Tudos, Tudeculus*, ἐρίθακος. Vide Martinium.

¶ TUELLA, Triticum præstantius. Charta an. 1467. ex Archivo S. Victoris Massil. *Monachi conquerentur ... quod cellerarius non ministraret ipsis bonum panem de farina Tuella sive annona.* Alia notione occurrit in *Toacula*.

TUELLUS, Radix ungulæ equi, Italis *Tuella*, apud Petrum de Crescentiis l. 9. c. 50. 54. 55. &c. ubi vetus ejus interpres Gallicus *Tuyau* vertit, ex Lat. *Tubulus*.

¶ TUERI, Defendi, protegi, passiva notione. Index veterum Canonum, tom. 3. Concil. Hispan. p. 19. col. 2. *Ut monasteria virginum à monachis Tueantur.* Adde Capitul. l. 1. c. 96. Concil. II. Hispal. can. 11. & Epistolam Cleri Moguntini ad Ludovicum Pium à Baluzio laudatam to. 2. Capitul. col. 1152.

TUERNAY. Leges Burgorum cap. 34. *Si uxor alicujus fuerit calumniata de aliquo, in placitis Burgorum vritur Tuernay.* Et cap. 28. *Si quis fuerit implacitatus coram Justitiario domini Regis, vel alio Ballivo, si Dominus ejus vel Ballivo venerit, & allegaverit pro ipso in debita hora, potest recuperare curiam Domini sui. Et si per negligentiam suam responderit & dixerit Tuentinay, de omnibus sibi oppositis plane respondebit, & sic amittit curiam Domini sui.* Ubi Skenæus de Verborum signif. ex quo supradicta desumsimus, scribit, in quibusdam libris legi *Twentinay*, sed quid hoc sit, valde ambigere, & hic aliorum avide exspectare judicium. Conjicit tamen esse antiquum verbum forense, quo reus utens intelligitur approbasse judicem, adeo ut cum postea declinare non possit.

TUFA, Genus vexilli apud Romanos, ex confertis plumarum globis. Vegetius l. 3. cap. 5. *Muta signa sunt, aquilæ, dracones, vexilla, flammula, Tufa, pinnæ.* Beda lib. 2. Hist. Angl. c. 16. & ex eo Henricus Huntidon. lib. 2. pag. 316 *Ubique autem ante Regem (Edwinum) vexilla gestabantur, nec non per plateas illud genus vexilli, quod Romani Tufam (al. Tuffam) vocant, Angli Tuf appellant, ante eum ubilibet ferri solebat.* Byzantini etiam Scriptores τοῦφαν appellarunt apicem, qui galeæ imminet, ut Zonaras in Basilio, & Leo Grammaticus in Theophilo Imper. cum de Justiniani statua in Augustæo verba faciunt. Ita nostri vocem hanc usurparunt. Charta vernacula sub Ricardo II Rege Angliæ, descripta ab Edw. Bysseo: ... *Que Jeo Gervais de Clifton Chevalier aye donnée, grantée, & par ceste ma presente charte confirmée à mon bien aymé Richard de Bevercotes, un heaume, c'est assavoir une Tuffe de plume, la moitié, c'est à-dire par amont de plume noire, & l'autre moitié, c'est-à-dire par aval de plume blanche, à avoir & tenir ladite heaume, &c.* Vide à nobis observata ad Joinvillam Differt. 24. p. 292. [Glossar. mediæ Græcit. v. τοῦφα & Lexicon Milit. Caroli de Aquino.

¶ TUFELLUS. Vide mox in *Tufus*.

¶ 1. TUFFA. Acta B. Michelinæ, tom. 3. Junii pag. 929 *Michelina ad hæc verba respondit: Omnia ista videntur Tuffa & cancia.* Puto legendum *Truffa*; saltem eadem notio est. Vide *Trufa*.

¶ 2. TUFFA. Acta S. Francisci de Paula, tom. 1. Aprilis p. 129 *Accipias parum herba ... vocata Tuffa.* An legendum *Troffe*, *Trifolium*, Gall. *Trefle*?

TUFUS, pro *Tophus*, Glossæ Lat. Gr. *Tafi*, πῶροι, λίθοι. Est autem *Tophus* lapis friabilis, minimum ponderis in structuris habens, de quo Vitruvius l. 2. c. 6. 7. & alii: nostris *Tuf*. Papias: *Tofus, lapis cavernosus & mollis.* Ejusdem Vitruvii Abbreviator cap. 4. *Prima ut arena aspera paretur, & cæmentum de silice, vel lapide Tufi-*

cio,

cio, &c. Joan. de Jan. *Tofus, à todere dicitur, lapis asper & cavernosus, qui ambulantes super se todere facit*. Anastas. in S. Hadriano PP. p. 115. *Plusquam 12. millia Tufos in litore alvei fluminis in fundamentis ponens à solo usque ad summum tectum miræ magnitudinis porticum reparavit*. Infra: *Maximum monumentum de Tiburtino Tufo... demolitum est*. *Sarcofagus de Tufello*, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. c. 5. [*Sarcofagum Tuveum, arca Tuvea*, in Annalibus Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 361.]

Tofus. Gloss. Græc. Lat. ἀρ..., *Tofus*. Matth. Silvaticus: *Tofus, lapis est levis, spongiosus, satis abstersivus*. *Tofus arenosus atque jejunus*, Palladius 1. 5.] *Lapis Tofosus*, in Chron. Fontanell. c. 13. p. 238. & 240.

Tophus. Glossæ Gr. Lat. πῶρος, ..., *Tofus, Tofum*. Joan. Archid. Barensis in Transl. S. Sabini Episc. Canusini n. 4. *Hujusmodi etiam scriptura inventa est in tabula una marmorea, quæ ibidem nunc reperta est, simul & in uno Topho*. Charta an. 1227. in Hist. Monast. S. Nicolai Andeg. p. 97. *Quidquid vero remanet à sinistra parte senoria à Topho eundo versus portale, &c.*] Utuntur etiam Virgilius l. 2. Georg. Ovidius l. 3. Metam. Columella l. 3. c. 11. & alii.] *Tophici lapides*, apud Capitolinum in Maximinis. *Tofinis termini*, apud Agrimensores.

TUGELLARIA. Vide *Tectum*.

¶ TUGURIUM, Calamus quo sanguinis Christi hauriebatur è calice Tuyau, *chalumeau*. Usus Sangerm. in Probat. Hist. ejusdem Abbatiæ pag. 149. col. 1. *Quando diaconus communicaverit, ipse accipiet calicem, & feret supra altare matutinale, & conventus ibit illuc potum cum Tugurio argenteo secundum quod ipsi communicaverint* Vide *Fistula* 1. & *Tegorium*.

¶ TUGURIUNCULUM. Tuguriolum, in Vita B. Lidwinæ Virg. tom. 2. Aprili. p. 314.

¶ TUIFADUS. Vide supra in *Thiuphadus*.

¶ TUISARE, *Vocare aliquem* Tu *per despectum*, Laurentius in Amalthea, Gallis *Tutoyer*.

¶ TUITIALIS, Tutus, ut puto. Schisma Avenion. ad an. 1378. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 429. *Urbanus VI. PP. captus fuit à Carolo Rege Siciliæ & in carcerem Tuitiolem positus*.

1. TUITIO, Immunitas, tutela, defensio, quam Rex fidelibus suis, vel Ecclesiis indulget, quæ & *Mundeburdium* dicitur. Vide *Mundiburdus*.

¶ 2. TUITIO, Administratio rerum & bonorum pupilli, Gall. *Tutele*. Chartul. Episc. Paris. ad an. 1269. fol. 122. *Ysabella de Bourgaignement ... facit homagium ligium dom. Episcopo Stephano ... ratione liberorum suorum quas habet in Tuitione sua sive en baill. Tuition*, Tution, Practicis nostris. Charta an. 1485. ex Chartul. Latiniac. fol. 251. *Raulin Sebert en nom & comme tuteur, & curateur de Jehan Gillet ... suffisamment fondé par lettres de Tution & curation, &c.* Infra: *Tuition, Tution*, in Consuet. Medunt. art. 184.

¶ TUITISCI. Vide supra *Theotisci*.

TULDUM vocarunt nuperi, in militia, quod Latini vasa, impedimenta, Græci ἀποσκευήν. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Ἀποσκευή, τὸ ... τοῦλδον, τὰ ... . Vox sane nuperis Tacticis Græcis familiaris, qui banc à nostris hauserunt, tametsi apud Scriptores Latinos inferioris ævi haud reperiatur, quod sciam, sed in vernaculis nostratibus crebrius, *Taudis* & *Tauldis*, vel *Taudis*, qui has voces vulgo usurpant pro incomposita rerum quarumpiam congerie, vel impedimentis, quæ nullo ordine in castris jacent; ut Monstrelletus 1. vol. cap. 238. 2. vol. pag. 28. 58. Gruellus in Histor. Arthuri Ducis Brit. p. 92. 94. Philippus Ravestanus in Tacticis, & alii. Octavianus Sangelianus in Viridario honoris.

> *Sur eschauffaulx, fenestres & Tauldis*.

Vide Notas nostras ad Nicephorum Bryennium l. 4. n. 6. [& Glossar. mediæ Græcitatis in Τοῦλδον.]

¶ TULERE, pro *Tollere*, Auferre. Acta S. Vitaliani Episc. tom. 4. Julii p. 169. *Vestimenta cum calceamentis, quibus sanctus vir indui solebat Tulentes, &c.*

¶ TULES, Παρίσθμια, in Glossis Lat. Græc. An à τύλος, callus. Vide Martinium & infra *Tusille*.

TULI, Papiæ, *Aquarum projectus*. Forte *Tubi*.

¶ TULIBOSUS. Rolandinus Patav. l. 11. c. 7. apud Murator. tom. 8. col. 330. *Elevato tumultu clypei contra clypeos crepuerunt, fragor strepuit lancearum, ensium tinnitus insonuit, & clavis nodosis & ferreis ferientibus ad galeos Tulibosas, igure resultarunt scintillæ*. Melius, ut videtur, *colibosas* legitur in MS. Estensi.

TULICATUS, *Carptus*, i. *acceptus*, in Glossis MSS. [Gloss. Isid. *Tuligatum, Carptum*. An *Tilptulium*? de quo supra.]

¶ TULIPA, Pileus seu amiculum capitis Turcis in usu, & inde Flos notus, nostris *Tulippe*, quod inversa hujus pilei speciem referat. Hunc florem describunt *Pomey* & alii recentiores. Vide Vossium de Vitiis serm. Hofmannum & Menagium.

¶ Tulipantus, Pileus Turcicus, Gallice *Turban*, in Miraculis S. Georgii Mart. tom. 3. Apr. p. 153.

TULIT Annos, pro Vixit. Vetus Inscriptio apud Gruterum p. 881. I. D. M. Nice Conjugi. Benemerenti. Fecit. Tulit. Annos. Quod. Potuit. Alia 947. 9. Cum. Qua. Vixit. Annis. XXXXII. Tulit. Annos. LII.

¶ TULLIA, *Media vel regia*, in Glossis Isid. Martin. corrigit: *Trulla, media aula regia* Vide *Trullus*.

¶ TULTA, Tultus. Vide *Tolta* & *Toltus*.

¶ TULUTANUS, Βαδιστής, in Glossis Lat. Gr. Leg. *Tulutarius*, pro *Tolutarius*, Gradarius.

1. TUMBA, Tumbus, Sepulcrum, ex Græc. τύμβος, quod cadaveri terra ingesta *tumulum* faciat. Gloss. Lat. Gr. *Tumulo*, ..., τύμβος, ... Ita emendat Salmasius ad Hist. August. pag. 439. Ebrardus Betun. in Græcismo c. 12.

> *A tumulo tumulum; à monto, monumentum, &c.*
> *Hoc nomen Tumba comprehendit omnia dicta*.

Prudentius in Passione S. Hippolyti:

> *Sunt & muta tamen tacita claudentia Tumbos*
> *Marmora, quæ solum significant numerus*.

S. Hieronym. in cap. 39. Ezechielis: *Et in Tumbu sepultura illius retrudantur*. S. Aldhelmus de laude Virgin.

> *Clausa per campos & Tumbæ sponte patescunt*.

Alcuinus Poem. 9.

> *Omnia de priscis exurgent corpora Tumbis*.

Rathbertus de Casibus S. Galli c. 9. *Tumbaque argento & auro sibi parata honorifice in eam sancti viri exuviæ sunt perlatæ*. Histor. Apparitionis S. Michaelis in Monte Tumba c. 1. *Hic igitur locus Tumba vocatus ab incolis, ideo quod in morem tumuli, quasi ab arenis emergens in altum, &c.* [Vide Valesium in Notitia Galliæ pag. 338. col. 1. & Mabillon. tom. 2. Annal. Bened. pag. 19.] *Aureum tumbale* sepulcrum Christi vocat auctor Panegyrici Berengarii Imper. Utuntur præterea Beda lib. 3. Histor. c. 12. Poeta Saxonic. in Annalibus Caroli Mag. an. 800. Auxilius de Ordinat. Formosi lib. 1. cap. 4. extr. Adrevaldus lib. 1. de Miracul. S. Benedicti cap. 26. Aimoinus lib. 2. de Translatione S. Vincentii cap. 3. Anastasius in Vit. PP. p. 131. Harigerus in Vita S. Landraldi num. 8. Eckehardus de Vita Notkeri Balbuli c. 35. Ermanricus in Prologo ad Vitam S. Soli, Alcuinus Poem. 164. Walafridus Strabus de Vita S. Galli cap. 25. Epitaphium Alcuini apud Browerum in Annalibus Fuldensibus p. 41. Petrus Abbas Cellensis l. 6. Epist. 12. Versus relati à Serario in Moguntia p. 722. Historia Invent. corporis S. Mastidiæ pag. 52. Thiofridus in Florib. l. 1. c. 6. Synodus Atrebat. an. 1125.

tom.

26. c 3. Spicil. p. 49. &c. *Opertorium* vocat Sidonius l. 3. Ep. 13. ubi de Savaro, vide in hac voce. [Le Roman *de Robert le Diable* MS.

De faint Robiert enquist la vie,
Si en a la Tombe ravie,
L'oissement qu'il y trova
Plus d'avoir rouver n'en porta.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Tiel sepulture & tiel Tombel,
Ne tant precieus, ne si bel, &c.]

TUMBULA, Parvula *tumba*. S. Althelmus de laude Virginatis c. 30.

Saxea quadratis quos condit Tumbula fossis.

Vetus Epitaphium apud Gualter. in Tabular. Sicul. pag. 33.

Virginis exemplo majorem Tumbula templo
Claudit, Gualterii dum fovet ossa pii.

TOMBA. Pactus Legis Salicæ tit. 58. §. 3. *Si quis Tombam super mortuum hominem expoliaverit, &c.* Codd. alii, *Tomolam*, Lex vero Salica tit. 57. §. 2. *Tumulum* habet.

☞ Exteriorem sepulcri partem, sive coopercu lum hic intelligit Eccardus, quod olim sepulcra pretiose quandoque exornarentur. Jornandes de rebus Geticis: *Noctuque secreto cadaver est terra reconditum, cujus coopercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt.*

Proprie autem *tombam* hodie dicimus sepulcrum lapideum Chronic. S Benigni Divion. p 438. *Sepulchrum vero sancti & gloriosi Martyris ita est constructum; est Tumba ex quadris ædificata lapidibus, quæ 8. cubites in longum, quinque autem tenet in latum, &c.* [Chron. Senon. ad an. 1215. *Sepultusq; est in ecclesia S. Apri in Tumba elevata lapidea satis decenter sculpta. Lapides tumbales*, in Statutis Eccl. Trecor. an. 1455. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1155. & 1156.]

TUMBUS, Eadem notione. Inscriptio Christiana apud Gruterum 1170 4.

Exornans rutilum pretiose marmore Tumbum,
In quo poscentes mira superna videant.

Epitaphium S. Cumiani, Episcopi Hiberni, Bobii in Italia:

Pretioso lapide Tumbum decoravit devotus.

TYMBA, in alia, apud eumdem, 1173. 6 Vide *Tymbus*. Cæterum à *tomba*, vox nata nostris *Tomber*, pro *Jacere*, vel *cadere*; qui enim *tombatus* est, seu in *tomba* jacet, is prostratus est.

¶ TUMBATUS, Sepultus. Obitus S. Hathmodæ, apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. p. 515.

Membra Aaron Vatis mors & Tumbata retentat.

Rursus habetur in Epitaphio ann. 1371. apud Georg. Christianum tom. 1. Rer. Mogunt. p. 680.

2. TUMBA, Area. Otto Morena in Hist. Rer. Laudensium p. 73. *Tandem privatim per fossatum, & per aliquam Tumbam egredientes, & post terga ipsius Placentini irruentes, &c.* Petrus Crescentius l. 1. de Agricult. c. 6. *Curiæ sive Tumbæ facienda in rure occasione habitationis domini & rusticorum ... quadruplex est consideratio, &c.* Lib. 11. c 6. *Domus & Tumba, seu area, & curia magnitudo fieri debet in rure secundum domini facultatem, &c.* Mox: *In Tumbarum munitionibus fructifere arbores non plantentur.* Ubi versio Gallica jussu Caroli V. Regis Fr. exarata, semper *Combe* præfert.

☞ Agrum fossa seu terra in tumuli modum elevata munitum *Combe* alicubi vocant.

¶ TUMBATOR, Tubicen, Gall. *Trompette*. Computus an. 1333. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 281. *Item, duobus Tumbatoribus de Sabaudia, 11. flor.* Vide *Trumbator* & *Tombetta*.

¶ TUMBATUS, Sepultus. Vide *Tumba* 1.

¶ TUMBELLUM. Catalogus reliquiarum & ornamentorum Ecclesiæ S. Quintini an. 1300. apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 264. *Casula dom. Regis cum dalmatica & Tumbella. Casula alba cum dalmatica & Tumbello ejusdem coloris. Casula rubea cum dal. & Tumb. ejusd. color. Casula domini Bartholomæi de Roya cum dalm. & Tumb. deauratis.* Idem omnino videtur quod *Tunicella*, adeo ut *casula* vestis sit presbyteri, *dalmaticam* diaconi, *tumbellum* subdiaconi; sed f. leg. *tunicellum*.

¶ TUMBERELLUM. Vide mox in *Tumbrellum*.

¶ TUMBETTA, Tuba & Tubicen, Gall. *Trompette*. Computus an. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 279. *Pro equo thesaurarii, taren. 15. Pro equo Tumbettæ, taren. 17.* Ibidem p. 281. *Tumbettæ Ducis Duratii pro emptione unius roncini, 17. flor.* Ordinatio Humberti II. ibidem pag. 313. *Quando pulsabitur campana vel Tumbetta seu tuba, &c.* V. *Tromba*.

TUMBRELLUM, Gall. *Tombereau*, Instrumentum fuisse volunt inventum ad castigandas mulieres rixosas, quo in aquam dejiciuntur, immerguntur, & inde madidæ & potæ extrahuntur. Cowellus ait esse plaustrum, in quo fornicationis aut adulterii rei contumeliæ causa per civitatem aut burgum circumferuntur. A Gallico *Tomber*, quod est cadere, volvi, volutari, deducta vox. Ejusmodi vero supplicii infligendi jus, quemadmodum *furca* & *pilorium*, altam seu superiorem justitiam spectabat. *Pœna Tymboralis* dicitur apud Bractonum lib. 3. Tract. 1. c 6. §. 1. & Tract. 2. c. 3. §. 6. *Pœna Tumberelli*, in Fleta lib. 2. c. 1. §. 8. c. 12. §. 19. Leges Burgorum Scoticorum c 21. *Si aliquis vel aliqua fit in forisfacto de pane vel cervisia ... pistor ponatur super collistrigium, quod dicitur Pillorie, brasiatrix super Tumbrellum, quod dicitur Castigatorium.* Charta Edwardi I Reg. Angl apud Prynneum in Libertat. Angl. tom. 3. p. 465. *In tertio transgressu habeant judicium de pillorio vel Tumberello.* Fleta l. 2. c. 12. §. 29. *Si pillorium, Tumberale, vel castigatorium de novo levari faciatis.* Henricus V. Rex Angliæ in Charta Fundat. Sheenensis Cœnobii in agro Surregiensi: *In hujusmodi terris, dominiis ac feodis habere possent pillorium atque Tumbrellum pro punitione malefactorum.* Willelm. Thorn. *Similiter clamat habere furcas, pilorium, Tumbrellum, &c.* Joan. Britton. in Legibus Angl. pag. 24. *Et aussi soit de touts ceux que juise de Tomberel ou perte de membre averont suffert par jugement.* Pag. 30. *On juise de pilleroi ou de Tomberel, ou de aver, wreck de mer, &c.* Adde p. 31. v. 76. & 135. [& Nomolex. Angl. Thom. *Blount* in hac voce.] Hinc nostris, *Faire le Temorrel*, in faciem cadere de aliquo superiori loco, Joan. de Condeto MS.

Car commis le plus lait ebei,
Et fist un si lait Tomberiel,
Que il se rompi le hasterel.

Sed & *tombereau* nostri etiamnum vocant birotum plaustrum quoddam, quod cum deoneratur, omnino resupinum sternitur. Chronicon Flandriæ c. 8. *Henri de Maltrait fut menè par les quarefours de Paris en un vestel ou Tombereau, & après rendu à l'Evesque, & illec mourut en la chambre que l'on dit Oubliette.*

TUMBRELLUM præterea appellata nescio quæ machinæ bellicæ species. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Qu'il orent assez mangonians,
Et trebukes & Tumerians.

Infra:

Seur quatre rues fit engiens,
Et de cloies & de merriens,
Et pons torneis, & castians,
Et Tumerians, & trebukes.

TUMBRELLUM, [f. Typus quo nummi percutiuntur

tur & signantur.] Fleta lib. 1. cap. 22. §. 12. *Ut de pondere cujuslibet denarii sciatur legitimum pondus, concessum est, quod licebit cuilibet pecuniam recipere, & liberare particulatim per pondus 5. solidor. ad hoc provisum, & quod fuerit inferius per Tumberellum per custodem cambii Regis signatum.* Vide Skenæum de Verborum significat. v. *Timbrellum*.

¶ TUMBULA, Parva *Tumba*. Vide *Tumba* 1.

TUMBURG I', *Major Advocatus*, in Privilegiis Ratisbonensibus an. 1230.

¶ TUMBUS, Sepulcrum, *Tombe*. Vide *Tumba* 1.

¶ TUMENTUM, à *Tumere*, *quia in filo vel tela tumeat, nec subtilitatem habeat, unde Tumentuosus, tumento plenus.* Joh. de Janua, male pro *Tomentum*, ut videtur. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tumentum*, *Enflement*, Tumor.

¶ TUMEX, Σμῶδιξ, *αἱματώδης τόπος*, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat Livor, vibex. Perperam in Supplem. Antiquarii *Tubex*. Pro τόπος Martinius vellet τύπος.

¶ TUMIDARE, Inflare, tumefacere Acta SS. Valeriani & Soc. Mart. tom. 2. Aprilis p. 206. *Visa est quam humores Tumidant ardores exsiccant.* Glos. Gr. Lat. Οἰδαίνω, *Tumesco, Turgesco, Tumido*.

¶ TUMINUS, Species mensuræ Siculis & Neapolitanis. Charta an. 1504. pro Carmelitis Neapol. in Bullario Carmel. pag. 624. *Eleemosinaliter dare providerat Tuminos salis duodecim singulis annis pro usu fratrum Deo famulantium in eodem monasterio, &c.* Occurrit pluries. Vide *Truncus salis* post *Truncus* 7. *Tumminus* & *Tumulus*.

TUMIX, Τύμπανον, in Gloss. Gr. Lat. MS. & edito.

¶ TUMMINUS, Idem quod *Tuminus*. Constit. Frederici Regis Siciliæ cap. 20. *Considerantes itaque quanta nostri Siculi sustinuerint incommoda propter diversitatem Tumminorum, ad quorum mensuram victualium consistit commercium, &c.* Pluries occurrit ibi. Rursum c. 42. *Statuimus quod Barones & Domini terrarum recipiant ... eorum terragia, non ad grossum Tumminum Baronis vel Domini, sed ad generalem & justam mensuram.*

¶ TUMO, Temo, Gall. *Timon*. Guido de Vigevano de modo expugnandi T. S. c. 12. *Et aliæ duæ rotæ cum Tumonem resonent extra domum.*

¶ TUMORATUS, Tumen, tumidus. Processus de ven. Maria de Malliaco, tom. 3. Martii p. 751. *Habebat unam maxillam infirmam & Tumoratam.*

TUMPLEBANUS, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 30 qui p. 4. *Major plebanus*.

¶ TUMPLETURA, f. Ars exstruendarum munitionum, à Saxonico *Tun*, Sepes, septum, sepimentum, & Latino-barbaro *Pleitura*, seu *Pleidura*, locus septus. Epitaphium an. 1585. in Eccles. *de Fouguequourt* diœcesis Ambianens. *Florentius Morandus filius Mathæi, pietatis studiosus, æquitate florens, agricultura, geometria, Tumpleturæ artibus peritus, claris probisque viris virtutis laude comparandus, placida morte solutus, &c.*

¶ TUMULARIUS *Tumularia sepultura*. *Tumba*, Sepulcrum. Andr. Floriac. Monac. in Vita MS. S. Gauzlini Bitoric. Archiep. l. 1. *Olosericam pallam S. Benedicto dereliquit moriens, in quo loco Tumulariam est adepta sepulturam.* Vide *Tumba* 1 & *Tumullulus*.

¶ TUMULATOR. In Necrologio Eccles. Carnut. ad diem 5. Idus Julii: *Sigo levita ... ammirandi præsulis Fulberti* ... dicitur *Tumulator liberalis*, quippe qui celebrandis ejus exsequiis, ornandoque tumulo opes & operam contulerit, ut habet Mabillonius tom. 4. Annal. Benedict. p. 80.

¶ TUMULLULUS, *Parvus tumulus*. Joan. de Janua; *Petit sepulcre ou petit Tombleau*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Tumularius*.

¶ TUMULUS, Mensura frumentaria, Siculis & Melitensibus, *Tomolo*. Miracula B. Joachimi Abbat. tom. 7. Maii p. 124. *In loco quodam arboribus undique septo, cujusdam vineæ Mauri genitoris sui, in agro Calicensi posita, capacitatis in semine Tumulorum trium cum dimidio.* Vide *Tumiaus* & *Malbeegium*.

¶ TUNC. *Ad Tunc*, Tum, tunc, Gall. *Alors*, apud Thomam *Madox* Formul Angl. p. 273. *Ex nunc pro ut ex tunc, & ex tunc pro ut ex nunc*, formula in Literis Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. tom. 5. Ordinat. pag. 269. & alibi, qua aliquid firmo ac statuto consilio factum esse significatur.

¶ TUNCHINIUM, Decania vel cœtus judicialis, cui præerat *Tunginus*, si vera lectio est. Pactus Legis Salicæ tit. 63. *Si quis de parentilla tollere se voluerit, in mallum aut in Tunchinium admallare debet, &c.* Aliter Lex Salica tit. 63. §. 1. ut videre est mox in *Tunginus*.

¶ TUNGEREAFA, TUNGEREFA, *Præpositus curiæ urbanæ*, Hickesii Dissert. Epist. 57 à Saxonico tun, villa, prædium, vicus, & *Geresa*: de quo supra. Vide *Tungravio*.

TUNGINUS, *Judex, qui post Comitem est*, in veteri Glossario: *Tungi*, seu villæ Præfectus, Judex; à tun, Saxon. villa, vicus, prędium, territorium: quod malim quam quod vult Wendelinus, à Teutonico *Tong*, i. lingua, deductum vocabulum, quod *Tunginus* lingua sit centenarii. Alii à tegn, Saxonico, *Minister*, de qua voce egimus in *Thaynus*, profectum volunt. Lex Salica tit. 46. § 1. *Tunginus aut Centenarius mallum indicent, &c.* Tit. 48. *Debent testes jurati dicere, quod ibi fuissent malla, ubi Tunginus & Centenarius indixerunt.* Tit. 63 §. 1. *Si quis de parentilla tollere se voluerit, in mallo ante Tunginum aut Centenarium ambulet, &c.*

☞ Eccardus in notis ad Pactum Legis Salicæ tit. 47. §. 1. asserit nomen *Tingini*, *Tungini*, vel *Tunzini*, formatum esse ex *Tinemon*, & proprie significare *Decanum*, quod invenerit in Glossario MS. Florentino: *Centenarium, hunno, Decanum* vero *Tineman* vocari. Origo vocis, inquit, *Tehun*, vel *Tia*, quæ pro *Decem* leguntur in Pacto Legis Salicæ tit. 2. §. 5. & 8. hinc *Theing*, *Ting*, *Tinginus*, *Tineman* verbotenus est Decanus. Aliunde arcessit Vossius l. 2. de Vitiis serm. c. 18. ubi etiam habet *Tonginus*. Vide *Decanus* & *Tunchinium*.

TUNGRAVIO, TUNGRAVIUS, TUNGREVIUS, *Tungi* Præpositus, id est, villæ; nam tun, ut mox diximus, Saxonibus est villa, vicus, prædium, territorium: & geref Præfectus, Præpositus; quasi tun geref. Leges Ethelredi Regis Angl. apud Wenetyngum c. 24. *Si Portreva, vel Tungravio, vel alius Præpositus compellat aliquem, quod theloneum supertenuerit, &c.* *Tungravius*, in ejusdem Ethelredi Legibus apud Habam c. 2. *Tungrevii*, in Legib. Henr I. c. 7 *Intersint autem* (generalibus placitis) *Præpositi, Barones, Vavasores, Tungrevii, & ceteri terrarum domini diligenter intendentes, &c.*

1. TUNICA, Vestis Sacerdotalis, quam duplicem induunt Episcopi subter casulam, ut est apud Amalarium l. 2. de Eccl. Offic. c. 22. Rupertum l. 1. de Divin Offic. c. 23. Durandum l. 3 Ration. c 10. &c. Eadem *Tunica poderis* dicitur apud Innocentium III. l. 1. Mysteriorum Missæ c. 10. 55.

TUNICA CUM TINTINNABULIS. Missa vetus ex codice Ratoldi Abbatis Corbeiensis: *Super hæc itaque ministretur ei* (Episcopo) *Tunica gyris in tintinnabulis mirifice referta, &c.* [Vide *Tintinnabulum*.]

TUNICA est etiam Clericorum vestis propria, apud Honorium August. l. 1. c. 233.

TUNICA PLUMBEA. Lex Bajwar. tit. 1. c. 11. §. 1. *Si quis Episcopum, quem constituit Rex vel populus sibi elegit Pontificem, occiderit, solvat eum Regi vel plebi, aut parentibus secundum hoc Edictum. Fiat Tunica plumbea*

secun-

secundum statum ejus, & quod ipsa pensaverit, auri tantum donet, qui eum occidit, &c.

Tunica Christi, de qua Gregorius Turon. l. 1. Miracul. c. 8. Chron. Fredegarii cap. 11. Aimoinus l. 7. c. 78. Matth. Paris an. 1156. &c.

Tunica B. Mariæ, quæ in Carnotensi Ecclesia religiose asservatur & colitur. De hac agit Dudo de Morib. Normann l. 2. p. 80.

Tunica Monachorum, in Regula S. Benedicti, quæ & *Caputeta* fuisse dicitur apud Lanfrancum in Statut. cap. 18. Vide Haeftenum lib. 5. Disquisit. Monast. tract. 3. disq 7.

Tunica Agilis. Joan. Mon. in Vita S. Odonis Abbat. l. 2. c 8. *Cumque ejus membra tabescere cernerem, fieri ei agilem Tunicam jussi, quæ ejus posset tueri & calefacere penetralia.* Ita editio Mabillonii: at Duchesniana habet *agiliter*.

¶ Tunica Femoralis, Quæ ad femoralia descendebat. Canones Hibern. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 5. *Quicumque clericus ab hostiario usque ad sacerdotem sine Tunica femorali visus fuerit, quæ turpitudinem ventris non teget & nuditatem, &c.*

2. TUNICA, Sagum militare, quod armaturæ ferreæ, vel thoraci superinduebatur, *Cotte d'armes*. Ita fere semper Scriptores nostri hac appellatione donant, varie vocabulo efato. Chronicon Flandriæ c. 51. de Henrico Lucemburgico Imper. *Et avoit vestu un Tournicle d'or à aigle noir, &c.* Vetus Poeta MS.

Armez fut d'un haubert clavez de double maille,
Un Teuraicle dessus aussi come d'eschaille.

Chronicon Bertrandi Guesclini:

Là n'y avoit Seigneur de haute renommée,
Qui sa Tunicle n'eust eu sen des endessée.

Inventarium bonorum mobilium Ludovici Reg Franc. ann. 1316. *Deux bouces, & deux Tunicles, des armes de France, & le chapeau de meismes. Item deux Tunicles & un gamboisen de brodure des armes de France. Item deux Tunicles bastues des armes de France.* Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regia incipiens à 4. Februar. 1351. cap. *de Harnois: Pour 2. aunes de velluyau jaune pour faire une Tunicle.* Et infra: *Pour 2. aunes 3. quarts de veluyau ynde à faire la garaison d'un chamfrain, & l'escarteleure de la Tunicle 16. sous, &c. 2 onces 15. estellins de perles à pourfiller les fleurs de lys de la Tunicle.* Rursum: *Pour 6 pieces de samocas blans à faire 2. harnois de cheval; c'est assavier colliere, crupiere, banniere, panoaceaux, & Tunicle.* Rursum: *Pour 2. onces & demye d'or trait pour faire l'armoirie des Tunicles.* Statuta MSS. *des Armeiers & coustepointiers de Paris: Tout homme, qui fera Tunicles quelles que elles soient, que elles soient armoiées de surtal, & que le surtal soit aussi bon comme le champ, & que il soit cuirelie de poins, & pourfillez de chiefs, & cousus de soye bien nettement, & s'il y a coton, que il y en ait autendrait da cendal, ou cas que elle ne seroit drappée, & que elle feroient de poins enfermez & brochiez, si l'en a loisir de la poudre.*

¶ Tunica ad Armandum, Eadem notione. Comput. anno. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudor. pag. 201. *Pro 2. Tunicis de Esleinfort ad armare, 33. sol... Pro 6. cendalis ad capam, .. & pro 1. Tunica ad armare, ... & pro duabus Tunicis cendalis viridis ad armare, 8. l.*

¶ Tunicla. Chron. Brioc. ad an. 1394. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 864. *Aderant autem in illo exercitu 11. millia & D. milites & armigeri arma sua in suis Tuniculis super se deferentes, &c.*

¶ Tunicatim, Ad instar tunicæ. Pseudo Ovidius de Vetula:

Inque novem cælos extrinseca dividitur pars,
Quorum forma quasi Tunicatim contineat se.

Tunicella, Vestis Subdiaconorum propria, quæ & *subtile*. Vide Durand. l. 3. Ration. c. 11. n. 3.

☞ Pro *tunica* pontificali occurrit in Synodo Valentina an. 1590. tom. 4. Concil. Hispan. p. 469. *In officio Missæ Celebrans semper utitur planeta super albam; si autem sit Episcopus & solemniter celebrat, super dalmaticam & Tunicellam.* De usu *Tunicellæ* plura videsis apud Macros fratres in Hierolexico.

Tunicella Monachorum. Vide Haeftenum lib. 5. Disquisit. Monast. tract. 3. c. 7 extremo.

¶ Tunicella Sanctimonialium, in Vita B. Coletæ, tom. 1. Sanctorum Martii p. 552.

¶ TUNICIUM, Tunetum, Tunetanum regnum, *Tunis*, in Inventar Chartar. Reg. ann. 1482. fol. 100. *Littera Regis Tunicii de treuga inita inter Franciæ & Siciliæ Reges & ipsum.*

¶ TUNINA, Thunus salsus, Ital. *Tonnina*. Annales Genuens. ad an. 1285. apud Murator. tom. 6. col 590. *Invenit in mari Tolariæ navem unam Venetorum onustam caseo & Tunina* Vide *Tonnina* & *Tunnaria*.

TUNINUM Lex Bajwar. tit. 1. c. 14. §. 5. *Ad casas dominicas, stabulare, fenile, granicam, vel Tuninum recuperandum, pedituras rationabiles accipiant.* Editio Tiliana habet *stabilire*, & *recuperando*; Heroldina, *stabulum*. Quidam putant, *tuninum* hoc loco esse ædificium *tunnis* recondendis idoneum. Vossius vero vocem formatam putat ex Germanico *tuyn*, quod universum locum septum sonat, ac particulatim hortum.

☞ Huic interpretationi favet Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 65. v. *Claudunt de Tuninis perticam unam.* Et fol. 70. *Autlemarus servus ... facit caropera, claudit in curte domnica de Tunino parietem unam, &c.*

¶ TUNLEIUM, Tributum, &c. Vide in *Teleo*.

TUNNA, Tonna, Vas aquæ, vini, cerevisiæ, & alterius liquoris capax, Gallis, Germ. Belg. *Tunne*. Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici: *Cupa*; tunne. Lexicon Cambro-Britannicum, *Tunnel*, dolium. Alcuinus Poem. 221.

Et Nemiat Græco infundat sua pocula Bacche,
Qui secum Tunnam semper portare suescit.

Quibus verbis innuit Pincernam regium S. Audoenus in Vita S Eligii l. 2. c. 38. *Cumque vasa sua sigillatim sollicite consideraret, reperit fortuitu Tunnam, ubi pauxillum habuerat antea, usque ad os tunc vino exundante repertam.* Vita S. Philiberti c. 18. *Rogans eum cellarium ingredi, & vas vinarium, quod Tunna dicitur benedicere.* Epistola 73. inter Francicas, quæ habentur tom. 1. Histor. Francorum: *Superexcrevit quidem & superabundavit benedictæ largitatis vestræ, adeo ut dum nos unam phalerni amphoram deposcimus, vos eminentia vasa, &, ut usitatius dicam, Tunnas decem elegantissimi falerni tanto habuistis dirigere.*

Tonna. Vita S. Tillonis Mon. num 29. *Erat etiam in cellario fratrum positum vas, quod vulgo Tonna vocatur, habens modicum falerni.* Vita S. Sori Eremitæ num. 4. *Tres illas apothecas, quas rustici Tonnas vocant.* Heribertus Monachus de Hæreticis Petragoricensibus: *Si ubi ferreis catenis vel compedibus vincti missi fuerint in Tonnam vinariam, &c.* Vita MS. S. Agerici Episcopi: *Quia præter vas medium, quod Tonna vulgariter dicitur, nihil habemus:* [Charta an. 804. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 81. *Nunciatum est ... quoddam vas miræ magnitudinis vini meri plenum esse inventum, quod vulgo Tonna nuncupatur.*] Adde Aimoin. l. 2. Miraculor. SS. Georgii & Aurelii c. 21. Vitam S. Herlindis n. 13. Orderic. Vital. l. 13. p. 898. Sugerium de Admin. sua c. 16. Histor. S. Martini de Campis p. 441. &c.

¶ Tona, in Miraculis S. Angilberti Abbat. sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 134. in veteri Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 238. & alibi non semel.

¶ Ton-

¶ Tonnaus, Eodem significatu. Charta an. 855. in Append. Marcæ Hispan. col 788. *Et vinum qui exinde enibit quinoles* 300 *& fune* Tonnas 8. *& de anaona modii* 30.

Tunnare, ex Gall. *Entonner*, in *tonnam* seu dolium infundere, doliis vina aut simile quid indere. Ita Camerarii Scotici c. 6. de Gustatoribus cerevisiæ: *Quod non sunt parati ad gustandum, quotiescunque brassiatrix* Tunnaverit. Cap. 10. *Quod non faciant gustari cerevisiam, seu Tunnari, antequam illam vendant.*

Tonnellus, Parva *tonna*, apud Petrum Cellensem lib. 9. Epist. 5. [*Tonellos*, in Privilegio Leduini Abb. an. 1036. è Chartulario S. Vedasti Atrebat. in Computis an. 1505. apud D. *Brossel*. tom. 1. de Feudorum usu p. 515. & tom. 2. p. 141. & alibi sæpe. *Tonnel*, in Charta ann. 1448. & *Tonnelos*, in alia an. 1595. ex Tabul Corb.]

Tonnella, apud Bondoviniam in Vita S. Radegundis c. 10. & Guibertum l. 3. de Vita sua cap. 8 [*Tonellæ in nave Ecclesiæ cereorum multitudine circumornata*, in Gestis Gaufradi de Loduno Episc. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 378. V. *Redda*.]

Tunnella, apud Thwroczium in Histor. Hungar. anno 1335.

Tonnagium, in Statuto a. Westmonasteriensi c. 59. Vectigal ex vino & mercibus quibusdam, tam evectis quam advectis, juxta *tonnarum* pondera impositum. Spelmannus. [Recensio reddit uum Castell. Petræfontis ann. 1300. è Bibl. Regia: *Tonnage de via que lan lieve ou terrenoie de S. Jaque, de S. Supplis & de Pierrefons, pour chascun tonel* 11. *denar. ob.* Vide Thom. *Blount* in Nomoleaico.]

¶ Tonelarius, *Tonarum* artifex, videtur, Gal. *Tonnelier*. Conventio an. 1202. apud Lobinell. tom. 5. Histor. Paris. pag. 600. col. 1. *Unus clausarius vinearum*, 1. *Tonelarius, &c.*

¶ Tonnellaria, Dolisria officina, Gall. *Tonnelerie*, in Charta an. 1306. apud eumdem Lobinell. tom. 3. pag. 131.

TUNNARIA, Tunnina, Tonnaria, Vivarium, seu piscaria tynnorum. Charta Caroli I. Regis Siciliæ an. 1277. apud Ughellum tom. 7. p. 807. *In Tunnaria vero Palermi annis singulis* 50. *barilia de maasio de Zurra, & totidem de alia Tunnina deferenda per mare expensis nostris, &c.* Tunnariæ Panomitanæ mentio fit etiam in Charta Friderici II. Imper an. 1211. apud Rocchum Pirrum to. 1. p. 244. *Confirmamus vobis... decimam omnium piscium Tunnariarum nostrarum Panormi, &c* Vide eumdem p. 314. 405. 418. tom. 2. p. 25. Bullarium Casinense tom. 2. p. 191. [Chronicon Siciliæ apud Marteo. tom. 3. Anecd. col. 85. & 95. & Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 32.] Charta Caroli Regis Siciliæ an. 1575 apud eumdem Ughellum tom. 1. p. 337. *Et certa quantitate Tonaina de Tonnaria curia Siciliæ, &c.* Charta Willelmi Regis Siciliæ an. 1176. apud Rocchum Pirrum in Arch. Montis Regal. *Tonnariam quoque, quæ est in insula, quæ dicitur Fimi ... libere habendam concedimus, ut omni tempore liceat eidem Monasterio ad utilitatem suam officium piscationis Tunnorum ... exercere.* Alia ann. 1589. *Asserens dictam Ecclesiam nullam habere Tonnariam in dicta maritima, nisi Tonnum tantum unum, impedit constructionem Tonnariæ in præjudicium Ecclesiæ memorata, &c.*

¶ Tynnina, Eodem intellectu. Notitia Eccles. Cephaledit. apud Rocchum Pirrum in Sicil. laer. pag. 485. *Anno Salvatoris* 1347. *N. abbas ejusdem B. M. de Pedali Ordinis S. Benedicti à Rege Friderico III. obtinuit pro suo monasterio quosdam butticellas Tynainæ singulis annis.*

Tunnaria Piscatio, in l. venditor, D. Commun. præd. De Thynnorum piscatione circa Bosphorum agit Oppianus lib. 3. & 4. Halieut. Adde Plinium lib. 9. c. 15.

¶ Tunnina, Thunnus salsus, Ital. *Tonnina*. Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 1030. *Pro porco gr.* 3. *pro ariete gr.* 2. *pro agno gr.* 2. *de Tonninis & sardellis servabitur forma.* Vide *Tunenno* & *Tonnina*.

¶ Tunninum, *Locus tunnis reponendis destinatus*, in Amalthea è Cod. Leg. antiq.

¶ TUNSIM, *Minutim, concisim vel percussum*, Jo. de Janus; *Menuement*, in Glossis Lat Gall. Sangerm.

¶ TUNZINUS, Decanus, Judex. Vide *Tunginus*.

¶ TUO, ἀτενίζω, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Ἀτενίζω, *Contemplor*, *Tuo*, *Contueor*, *Intueor*. Unde *Tuere*, pro *Tueri*, videre, dictum colligitur.

TUOMUM, ex Ital. *Domo*, ædes in Tholi formam ædificata, in Vita S. Udalrici Episcopi Augustensis num. 24. edit. Mabillonii. [Malim à Germanico *Thom*, *Thom*, vel *Dom*, Dominicum templum, Basilica, Ecclesiæ cathedralis, deducere. Vide *Ecclesia*, col. 9.]

¶ TUPHA, Genus vexilli. Vide *Tufa*.

¶ TUPINA, Species exercitii militaris ludicri, Gallis olim *Tupinets*. Litteræ Edwardi III. Regis Angl. an. 1239. apud Rymer. tom. 4. p. 386. *Ex parte nostra inhiberi faciat ... torneamenta, bordeicias, Topinas aut justas facere, aventuras quærere, &c.* Præceptum Philippi Pulcri an. 1312. tom. 1. Ordinat. Reg Franc. p. 509. *Nous eussions fait defendre generalement par tout notre royaume toutes manieres d'armes & de tournoiemens, & que nuls sur quanques il se porent meffaire envers nous, n'allast à tournoiemens en notre royaume, ne hors, ne fesist, ne alest à joustes, Tupinetz, ou fist autre fais, ou portemens d'armes, &c.* Le Roman *de la Rose* MS.

Ne veistes tel chapleis
La out si fort Topynois
Conques en nul Tornoiement.

Vide P. Honoratum de S. Maria l. 1. Dissertat. Histor. & Critic. in Equitum Ordines p. 191.

¶ TUPPA CATENÆ, Sera, in Vita S. Raynerii tom. 3. Junii p. 448. ab Italico *Toppa*, Academicia Cruscanis, *Stromento di piastra di ferro con ingegni, per li quali si volge la chiave, fatto per serrare.*

TURABULUM, pro *Thuribulum*, in veteri orbis Descriptione c. 18. Vide *Batillum* & *Thuribolum*.

¶ TURACHIUM, Epistomium, dolii obturamentum, Ital. *Toracciolo*, *turaglio*. Vita S. Bernardini Sen. nu. 54. tom. 5. Maii p. 276. *Turachium seu spinam vegetis abstraxit, & maxima pars vini defluxit.*

¶ TURADIA, pro *Curadia*. Vide *Curatura*.

1. TURBA, Niger cespes, qui è terra palustri & bituminosa eruitur, & vicem carbonis præbet, nostris *Tourbe*, Teutonibus *Torf*, vel *Turf*, aus *Torve*. Lambertus Ardensis p. 257. *Quemdam similiter mariscum, ut amne proprium perfodi fecit, & in Turbas dissecari.* Charta Eustachii *de Campanies*, seu *de Homes* an. 1510. in Tabular. S. Bertini: *Decem millia glebarum, quæ Torbæ vocantur ... fodere valeat ad focum suum.* Chronicon Andrense p. 453. *Pro eo, quod uxor ejus focum glebarum vel Turbarum exosum habeat.* Pruvinciale Cansuariensis Eccles. lib. 3. tit. 16. *Decimæ ... Turborum in locis, quibus fabricantur & fodiuntur.* [Adde Chartam an. 1191. diœcel. Audomar. inter Instrument. Gall. Christianæ novæ edit. tom. 3. col. 153. aliam an. 1231. apud Miræum tom. 1. pag. 420. Formul. Anglic. Thom. *Madox* pag. 27. &c.]

¶ Turfa. Charta an 1246. apud Miræum tom. 2. p. 1353. col. 1. *Morum dedit dictus Comes dictæ ecclesiæ de Thosan ad Turfas fodiendas:*

Turva, pro *Turba*, scribitur apud Rogerum Hovede-

vedenum p.784. ex Anglico *Turf* vel *Torf*: *Qui autem feris fecerit in foresta Regis de viridi sive per culpaturam, sive per esbrancbiaturam, sive per foditionem Turvarum, sive per escoriationem mora*, &c. Differt autem *turba*, à *blestia*, ait Spelmannus, quod *turba* è terræ corpore effoditur, *blestia* ab ejus superficie abraditur; utraque in ignis alimentum à rusticis plurimis & à nobilibus ipsis in palustribus regionibus adhibita. *Blestiam*, nostris *Blecbe* appellari subdit. Vide Plinium lib. 16. c. 2. Leges Burgorum Scoticorum cap 38. § 2. Buzelinum Galloflandr. pag. 313. Notitiam Ecclesiarum Belgii cap. 203. Miræum tom. 2. pag. 867. 873. 1321.] & quæ de *Turbis* ex professo scripsere Martinius Schookius, Professor Groninganus, Carolus Patinus, & aliquot alii.

¶ TURVUS. Charta an. 1101. apud Miræum tom. 1. p. 168. col. 2. *Præter jus ad decimam, necnon & 1. facb ad Turvos & ad silvam.*

¶ TURBO, Eadem notione. Johan. Iperii Chronic. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 757. *Officium fuit granatarii omnia monasterii ædificia sustentare . . . panem, cervisiam, ligna, Turbones ... providere*, &c. Chartæ Corbeienses ann. 1190 & 1201 *Ecclesia Corbeiensi medietatem omnium, quæ ex nemore de Wontbust & vastinis adjacentibus vel Turbonibus provenerint, recognosco.* Charta an. 1345. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 3. col. 123. *Item in lignis combustibilibus 18. lib. in Turbonibus 20. sol.*

TURBARIÆ, Loci ejusmodi cespitibus fodiendis idonei, quomodo describuntur apud Willelmum Armoricum l. 2. Philipp. ubi de Flandria:

Arida gleba foco siccis incisa mariscis.

In Charta Hugonis Gandensis Castellani an. 1228. apud Lindanum in Teneræmunda: *Concessimus etiam eis, ut habeant 20. bonaria palustris fundi ad opus ignis.* Et in libro de Proprietatibus rerum l. 15. de Flandria: *In pluribus est bituminosa, ex qua foditur materia, apta ad ignium nutrimenta.* Vide Scaligeriana 1. edit. pag. 349. Monasticum Anglicanum to. 1. pag. 284. *Pascuis & molendinis, & Turbariis & stagnis*, &c. Adde p. 637. Idem Monast. tom. 2. pag. 173. *In Turbaria tantum turbæ, quantum convenit eis*, &c. Pag. 220. *Quandam Turbariam, habentem in longitudine 20. perticas, & in latitudine, quantum ipsa mora extenditur.* *Turbarie*, apud Brittonem p. 135 v. Adde Statutum 2. Westmonaster. cap. 23. Fletam lib. 1. cap. 12. §. 21. lib. 2. cap. 41. §. 2. Concilium Maghfeldense ann. 1330. Guil. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 3. pag. 463. Edw. Bisseum ad Nicolaum Uptonum p. 66. [Matth. Paris ad an. 1213. & in Addit. 2. Formular Anglic. Thomæ *Madox* pag. 183. Litteras an. 1399. apud Rymer. tom. 8. pag. 95. alias an. 1408. ibidem pag. 561. Chartam an. 1360. apud Lobinell tom. 2. Histor. Britan. col. 503. &c. *Tourberie*, in Inventar. Chartar. Reg. an 1482. fol. 207. ex Charta an. 1209. Rursum occurrit in Charta an. 1348. ex Chartular. 21. Corbeien.] De Turbariis Anglicis ita Cambdenus in Lancastrensi agro: *Ubique solo tolerabili, nisi uliginosis quibusdam & minus salubribus locis, Mosses vocant, qui tamen hæc sua incommoda, commodis suis resarciunt uberioribus; abrasa enim superficie, unctuosos cespites, Turffes dicunt, ad ignis fomitem . . . suppeditant.* Præallatis addere placet, quod de ejusmodi Turbariis habet Chronicon Montis Sereni ann. 1181. *Civitas autem in palude ædificata erat triplici vallo, & muro fortis munita. Palus autem circa civitatem porrecta, non patens, sed sub cespite latens erat, & cespes ipse non solidus, sed vestigiis cedens, quasi immersionem desuper ambulantibus minabatur. Super hunc machinæ multæ diversi generis multo labore & sumtibus magnis ad capiendam civitatem constituebantur. Interim cives, qui obsessi fuerant, stultam judicantes nihil per se agere, quoniam hujusmodi materies flammæ admodum capax est, cespitem ex ea parte, quæ extremo civitatis vallo jungebatur, obsessoribus ignorantibus incenderunt. Ignis autem subterraneo meatus serpens late dilatatus est, qui cum ad locum machinarum venisset cespes subter igne exesus, molem superpositam ferre non valens, repente subdit, totaque illa structura cadendo secuta, copiosum igni pabulum ministravit.*

¶ TURBERA, Idem, ut puto, quod *Turbaria*, Formul. Angl. Thomæ Madox p. 275. *Concessi ... pasturam de Middelmora cum Turbera quantum ad nos pertinet, & terram nostram*, &c.

¶ TURBAGIUM, Jus *turbas* fodiendi. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1308. ex Chartul. 23. Corb. *Super dictis Turbagiis & pasturagiis dictorum mariscorum partes prædictæ alias fuerant ad dictum ballivum remissæ.* Alia ejusdem Reg. ann. 1310. ibid. *Omnia jura ad ipsam communiam & singulares personas ... spectantia in dominio, proprietate, possessione, saisina, mariscis, Turbagiis, clausuris murorum, portis, befredo, carceribus*, &c.

¶ TURBARE, *Turbas* fodere, Gall. *Tourber*. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1308. ex Chartular. 23. Corb. *Major & Jurati villæ Corbeyæ dicentes se indebite & de novo per Abbatem & Conventum Corbeyæ impeditos in saisina Turbandi quædam maresia quæ ipsi dudum emerunt*, &c. Charta an. 1321. ibid. *Lesdits marès, porront & pourront lesdits Religieux Tourber & effondrer toutefois que il leur plaira.* *Tourbier* dicitur qui *turbas* fodit, in Charta an. 1372. ex Chartul. 21. Corb. fol. 266.

2. TURBA, Practicis nostris vulgo *Turbe*, vel *Enqueste par turbe*, Inquisitio à judice delegata super usu & more recepto in aliqua provincia. *Ordinatio de inquisitione consuetudinum facienda. Inquiretur de consuetudine in hunc modum: Vocabuntur plures sapientes, carentes suspicione. Ipsis vocatis proponetur eis consuetudo, & dabitur eis in scriptis; qua proposita, jurabunt quod ipsi dicent, & fideliter referent illud, quod sciunt, & credunt, per eos unius ex ipsis, & viderunt usitari super illa consuetudine. Quo juramento præstito, trahent se ad partem, & deliberabunt, & referent deliberationem illam, & dicent inter quas viderunt illam consuetudinem, & in quo casu, & quo loco, & si fuit judicatum, & de circumstantiis, & omnia redigent in scriptis. Et mittantur ad curiam clausa, sub sigillis inquisitorum, reddent omnes causam dicti sui etiam in Turba.* Habetur etiam in veteri Consuetudine Bituric. edita à Thomasserio, articulus: *Comment Coustume se doit prouver*, ubi eadem ferme statuuntur. Ejusmodi *Turbas* amovit Rex Ludov. XIV. edicto suo an. 1667. art. 13.

¶ 3. TURBA, Hæreticorum conventus. Cod. Th. lib. 16. tit. 5. leg. 3. *Ubicumque Manichæorum conventus vel Turba hujusmodi reperitur*, &c. Rursum occurrit leg 3.

¶ TURBAGIUM. Vide in *Turba* 1.

TURBAMEN, Turba, modus, apud Willelmum Neubrigensem l. 4. c. 8.

¶ TURBANTIA, ut *Turbamen*. Chron. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 213. *Si autem, quod absit, omnes habitatores Istriæ vobiscum aliquam Turbantiam vel molestiam habuerint*, &c.

TURBARE, Omnem animi sensum cædendo auferre. Lex Bajw. tit. 5. §. 6. *Si eum plagaverit, aut cervella appareant ... & si enim tantum ceciderit, & Turbaverit, usque dum eum semivivum relinquat*, &c. [Vide alia notione in *Turba* 1.]

TURBARE OCULUM, Excutere, pro *Exturbare*. Charta Alfonsi VI. Imperat. Hispaniarum an. 1086. apud

apud Anton. de Yepez tom. 6. *Qui oculum Turbaverit, aut dentem excusserit, aut membrum secaverit, seu damnaverit, 60. solidos dabit Abbati.*

¶ TURBARIA. Videsis in *Turba* 1.

¶ TURBARIUS. Vide mox in *Turbiculi*.

TURBEDINES, pro *Turbines*, apud Ruricium Lemovicensem Episcop. lib. 2. Epist. 51. *Propter vitæ istius Turbedines ac procellas.*

¶ TURBELA, Turba, modestia. Capitularia Caroli C. tit. 17 *Quatenus moderata rerum distributio... non alia constitutione moveatur, quæ eorum animos aliqua Turbela in divino servitio tepescere cogat.*

TURBELA, Seditio. Ammianus l. 14. *Populari quondam Turbela discerpti.*

¶ TURBELIX, Διρχυλ⊙, ἀριστευτ⊙, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Διχυλ⊙, ἀριστευτ⊙, *Turbalia, difulcus, bisulcus, bifidus.* Martinius emendat, *Turdelix*, κιχ〈λ〉ίλα, parvus turdus.

TURBELLA, Procella, quæ aerem *turbat.* S. Augustinus lib. 12. de Civit. Dei: *Omnem motum cardis, & salum, omnesque Turbellas finitare asserit.* Baldricus Dolensis in Vita Roberti de Arbisrello: *Cum me & multo mundi fluctivagi inquietat Turbella.* Alii codd. habent *procella.*

¶ TURBERA. Vide supra in *Turba* 1.

¶ TURBICARE. Vide mox in *Turbidare*.

TURBICULI, TURBARII, vulgo *Kerni*, dicti apud Hibernos milites levis armaturæ, qui jaculis amentatis, machærit, & cultris, sive sicis, *Skeynes* vocatis, dimicabant; de quibus Henricus Marleburgensis, & ex eo Jacobus Waræus in Antiquitatibus Hibernicis c. 12 sect. 1.

¶ TURBIDARE, *Perturbare, iram concitare*, in Gemma. Sidonius lib. 1 Epist. 2. *Animæ serenitatem saecularium versutiarum flatibus Turbidare.* Mart. Capella lib. 1. *Commutationem nubilo Turbidari.* In Glossario MS quod laudat Vossius lib. 4. de Vitiis serm. c. 28. habetur: *Turbicare, Turbationem facere.* Vide *Turbulentare.*

¶ TURBIFICARI, Raucum fieri, Gall. *S'enrouer*, Medicina Salernitana edit. 1622. p. 111.

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
Venter stipatur, vox limpida Turbificatur.

¶ TURBINARE, Στροβιλίζω, in Glossis Lat. Græc. *Turbinatus*, in formam turbinis acutus, apud Plinium & alios. *Turbinatus capillus*, Calamistratus, cincinnatus, Gall. *Freisé, bouclé*, in Synodo Oriolana an. 1600. tom. 4. Concil. Hispan. p. 719.

¶ TURBINUS, Turbo, Gall. *Toupie*. Glossæ Græco-Latinæ: Στρόμβ⊙, *Turbo, Turbinus.*

¶ TURBITUDO, Turbo. Vita S. Arcandi tom. 1. Junii p. 631 *Sic Turbitudine involvuntur incendii, ut interfectis plurimis, semiusti aliqui vel saucii tollerentur.*

¶ TURBO, Gleba, Gall. *Tourbe*. Vide *Turba* 1.

TURBONES, *Minæ, terrores, clamores* Papias.

TURBULENTARE. Utitur S. Zeno Veronensis serm. de Patientia [Vide *Turbidare*.]

¶ TURBULOSUS, Conturbatus. Vita S. Elizabethæ Schonaug. tom. 3. Junii p. 615. *Quia necesse est consolare animam Turbulosam.*

TURCARE, Quempiam ad Mahumetanam superstitionem traducere, *Turcum* facere. Raimundus de Agiles p. 148. *Turca per annos 14. Antiochiam obtinueraat, atque Armenios juvenes pro penuria domesticorum Turcaverant, & uxores eis dederant.* Infra: *Quidam de Turcatis, qui erat in civitate, per Boamundum principibus mandavit nostris, &c.* Idem p. 171. *Si quis per Dei gratiam contempsissent, cogebantur tradere pulchros parvulos suos ad circumcidendum vel Turcandum, &c.* [Adde Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 170]

TURCASIA, Pharetra. Mauritius Episcop. Catanensis in Hist. Translat. corporis S. Agathæ V. & M. num. 4. *Artus reliquos, ne quovis indicio possent detegi, in duabus pharetris, quas vulgo Turcasias nominant, abscondunt.* Et num. 13. *Reliquias Turcasiis reverenter extraxit.* [Ita etiam apud Bollandistas tom. 1. Febr. p. 638.] Quibus locis Pirrus *Tharenssios* & *Tarcasios* habet; & recte, si vocem Græcanicam ævi inferioris spectemus; nam ταρκάσιον hac notione occurrit apud Cananum c. 19. & alios à Meursio laudatos. Itali etiam *Turcasso* dicunt, qua voce utuntur Jo. Villaneus l. 8. c. 35. & Matthæus Villaneus l. 6. c. 54 Nos vero *Carquois* dicimus. Vide Octavium Ferrarium in *Carcasso*.

¶ TURCELLUS, pro *Turtellus*. Vide in *Terta* 1.

¶ TURCHEMANNUS, Interpres, Gall. *Truchemán*. Vide *Dragumannus*. Aliud est in *Turcomannus*.

¶ TURCHESIUS, Lapis pretiosus, Gall. *Turquoise*, Turcica gemma. Occurrit in venditione *jocalium* facta an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 568. Vide *Turchina* & *Turkesius*.

TURCHIFARUS, Monetæ aureæ Turcicæ species. Conventiones Michaelis Palæologi Imper. & Genuens. an 1261. à nobis editæ post. Historiam Gallo-Byzantinam: *Yperperos aureos & Turchifaros liceat eis extrahere ad eorum voluntatem & deferre.*

¶ TURCHIMANNUS, Interpres, Gall. *Truchemán*. Hist. Sicula apud Murator. tom. 8 col. 779. *Corrado quidem Turchimannus Soldani, dixit: Quare tuis conculcas pedibus Domini Crucem?* Vide *Dragumannus*.

¶ TURCHINA, Academicis Cruscanis, *Pietra preziosa, così detta dal suo colore, che anche si chiama azzurro.* Lapis pretiosus, nostris *Turquoise*: quem cum veterum calaide multi confundunt. Acta S. Franciscæ Roman. tom. 2. Martii p. 112. * *Decimus vero lapis erat similis Turchinæ.* Vide Philib. *Mones* in suo Gallic. ac Lat. linguæ Inventario, Menagium in Etymol. Gall. & *Turkesius*.

¶ TURCHINUS, Cæruleus, Ital. *Turchino*, Gall. *Turquin*. Translatio SS. Prosperi & Venerii tom. 5. Junii p. 70. *Duobus velis sericeis coloris Turchini.* *Turchinus* dicitur à Turcis, quod iis admodum placeat color cæruleus.

¶ TURCHOMANNUS. Vide in *Turcomannus*.

¶ TURCHONIANUS, pro *Turchemannus*, mendose, ni fallor. Epistola Odonis Episc. Tuscul. an 1249. ad Innocentium IV. PP. tom. 7. Spicil. Acher. p. 215. *Turchonianus paulo ante cum nimia multitudine Antiochiam aggressi fuerant.*

¶ TURCIMANUS, Interpres, peregrini sermonis explicator, Gall. *Truchemán*. Richardi de S. Germano Chron. apud Murator. tom. 7 col. 987. *Per Turcimannum suum, id est interpretem, dat eis responsum.* Vide *Dragumannus*.

¶ TURCISCHA, Vestis species Turcorum propria. Candidus Decembrius in Vita Philippi Vicecom. Mediolan. apud Murator. tom. 20. col. 1007. *Postreme deposito omni ornatu, cum jam gravior esse cœpisses, nihil amplius, quam cubicularius indutus est tunicis, quas forma strictiores, & ad pedes usque demissas, Turcischas appellant.* Vide *Turquesium*.

¶ TURCOISIUS, à Gall. *Turquoise*, Lapis pretiosus. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibliot. Reg. *Item, duo morsus alii argenti deaurati ... muniti de perreria, videlicet . . . de saphiris & de Turcoisiis.* Vide *Turchina*.

TURCOMANNUS, inquit Scaliger lib. 3. Canonum Isagogic. aut *Turcman*, proprie est σκηνίτης, qui stabile stabulum, ut Plautus loquitur, non habet, cujusmodi est natio, unde isti Turcomanni sumebantur, Circassis finitima. *Turchemanni*, apud Sanutum l. 3. parc. 12. cap. 1.

cap. 1. *Hi, inquit, inter Saracenos præ cunctis despectiores, nec castra, nec civitates habent, nec lucris inhians, solis animalibus contenti, tentoriis de filtro utuntur.* [Radulfus de Gestis Friderici Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1194. *Post hæc invenerunt Turcomannos de Berza; sunt enim agrestes Turchi, qui nullo detinentur imperio, & nulla loca possident, sed morantur in agris.* Eadem fere habet Sicardus Episc. Cremon. in Chron. apud eumdem Murator. tom. 7. col. 609. Perperam *Tarcumanni* legitur in Chronico T. S. Radulphi Coggeshal. Abb. apud Marten. tom. 5. Amplis. Collect. col. 560. ut satis patet ex col. 548. ubi iidem populi memorantur atque dicuntur *Turcomanni.*] Vide S. Hieron. de Vita Malchi, Will. Tyr. l. 1. c. 7. Jacobum de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 11 & Notas nostras ad Cinnam. p. 466.

TURCOPOLI, *Milites levis armaturæ*, ut auctor est W. Tyrius l. 1. c. 7 lib. 19. c. 24. lib. 22. cap. 27. *Turcopolianguites*, in Additamentis ad Matth. Paris p. 119. Sic porro dicti, inquit Raimundus de Agiles, *qui vel nutriti apud Turcos, vel de matre Christiana, patre Turco procreantur.* Albertus Aq. l. 5. cap. 3. *Turcopoli gens impia & dicta Christiana nomine, nec opere, qui ex Turco patre, & Græca matre procreati, &c.* Nempe quasi Turcorum filii; ea enim vis est dictionis πῶλος apud Græcos recentiores. Τουρκόπουλα neutro genere effert Nicephorus Gregoras l. 7. p. 159 edit. Genev.

TURCOPLI, apud Rogerum Hovedenum pag. 660. ex Gallico *Turcoples*. *Le voyage d'Outremer du Comte de Pontieu* MS. *Après le mangier, acier & Tourcoples vindrent au Soudan.* Adde Villharduin. n. 168. His Alexium Imperatorem, aliosque Principes in bellis usos observant Scriptores Byzantini. Ordericus Vital. l. 10. p. 791. *Turcopolisque, qui Geticæ locutionis & ritus patriæ, viarumque gnari erant, præeuntibus iter inierunt.* Guibert. l. 3. Hist. Hierosol. c. 8. *Ii, qui vocantur Turcopoli, quos non alias quam familiares ejus* (Alexii Imp.) *Milites intelligimus, &c.* Vide Odoricum Rainaldum in Annalibus Ecclesiast. ann. 1229. n. 3.

TURCOPULARIUS, Qui Turcopolis conductitiis præfectus erat, quo nomine erat dignitas in Aula Reg. Cypri, de qua mentio fit in Assisiis Hierosol. MSS. & apud Hospitalarios Equites. Statuta Ordinis Hospital. S. Joan. Hierosol. tit. 19. §. 7. *Turcopolerius, Bajulivus Conventualis venerandæ linguæ Angliæ, dicitur à Turcopolis, qui ut in historiis bellorum à Christianis in Syria gestorum habetur, equites erant levis armaturæ.* De ejus officio vide tit. 10. §. 25. 26.

¶ TURCOPLARIUS *de Rhodes, Prior Hospitalis S. Johannis Jerusalem in terra nostra Hiberniæ*, in Litteris an. 1408. apud Rymer. tom. 8. p. 525. *Turcopler de Rodes*, in aliis an. 1443. tom. 11. p. 45.

¶ TURCUIANNUS Vide in *Turcomannus*.

¶ TURCUS MAGNUS, Bernardo *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 212. Imperator Turcarum, ut apud Gallos *le grand Turc*. *Turchus* nude pluries dicitur in Epistola Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. Regem Fr. è Bibl. Regia.

1. TURELLA. Ugutio MS. *Toles, itis, sunt membrorum tumores circa aurem stantes; has vulgo per diminutionem tunicas, vel Turellas vocant. Hæc in faucibus solent turgescere.* Jo. de Janua habet *Tusillas*.

¶ 2. TURELLA, Parvus agger inter agros ductus per quem inceditur. Privilegium Henrici domini de Soliaco an. 1301. apud Thomasserium in Biturig. p. 123. *Si quis accusatus fuerit de pasturalis, Turella, vel platea arata, &c.* Vide *Terallum*.

¶ 3. TURELLA, Turricula, Gall. *Tourelle*. Charta Edwardi I. Regis Angl. *Fundata per muros & Turellas villæ Burdegal.* Et mox: *In muris & Turellis prædictis.* Charta an. 1254. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1318. *Concessi ... locum ... qui protenditur in longum à turre conjuncta dictæ portæ usque ad proximam Turellam exclusive, & extenditur in latum versus plateam, &c.* Haud scio an hinc repetenda sit vocis *Turelure* origo, qua significari videtur arcis porta quæ *Turellis* seu turriculis defendi solet. Chron. Bertrandi Guesclini:

Et puis la Turelure fut en l'eure fermée.

¶ TURELLUS, Idem quod *Turella* 3. Litteræ an. 1327. apud Rymer. tom. 4. pag. 297. *Muros, fossata & Turellos ac munitiones ejusdem civitatis.* Rursum occurrit ibidem, ut & in Litteris ann. 1378. tom. 7. pag. 185.

¶ TURELUPINI. Vide infra *Turlupini*.

¶ TURFA, Cespes, vulgo *Tourbe*. Vide *Turba* 1.

TURGEOLUM. *Vas luterius grossum & turgidum*, apud Johannem de Janua. [Lego *Turgiolum* in editione an. 1514. ut & in Glossis Lat. Gall. Sangerm. ubi redditur *un vaissel gros dedens*.]

¶ TURGIA, Sus, ut puto, Gall. *Truie*, Ital. *Troia*. Statuta Montis-regalis pag. 306. *Item pro qualibet Turgia sol. den. octo. Item pro qualibet bestia vaciva sol. den. octo.*

¶ TURGIDARE, Tumefacere. Miracula S. Gibriani p. 747. *Cancer ... infectione sua ipsam coxam in modum columnæ Turgidavit.*

¶ TURGIOLUM. Vide in *Turgeolum*.

TURGNI, Species columbarum, à colore sic dicti, inquit Petrus de Crescentiis l. 9. c. 88. ubi vetus ejus interpres Gallicus *bruns* vertit; sed forte legendum *Turchini*. [Vide *Turchinus*.]

¶ TURGO, Acipenser, Tursio, Gall. *Esturgeon*. Vide locum in *Atachia*.

¶ TURGOR, *Tumor, Turgiditas*, Johanni de Janua; *Enflure*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. c. 20. *Mirabili Turgore distentus intumuit, & exspirans crepuit medius.* Utitur etiam Matt. Capella l. 2. & 5. p. 35. & 187. A *turgere turgor*, ut à *tumere tumor* effecerunt.

¶ TURIBULARIUS, TURIBULUM. Vide in *Thuribularius* & *Thuribulum*.

TURIDUBUS. Miracula S. Eutropii n. 21. de quibusdam captivis: *Timens autem de evasione eorum, misit quosdam de Turidubis suis, & jussit, ut de Ecclesia S. Eutropii vi vel amore inde compedes ferreas fortissimes apportaret.* Locus luxatus; ubi legendum forte *Turribus*, milites scilicet, qui turres servabant.

TURIO, Arboris vel arbustis teneritas, apud Columellam l. 12. c. 48. *Laues Turione in hoc usu mistio, ut olivas deprimant.* Apicius l. 8. c. 1. *Elixatur in aqua marina, cum Turionibus lauri & metho.* Occurrit apud Gariopontum lib. 1. cap. 17. lib. 2. cap. 3. lib. 3. cap. 19. 30. 52. & alibi non semel. Nos vulgo dicimus *Bourjon*, forte pro *Tourjon*.

¶ TURIZELLUS, Turricula: ni fallor. Chron. Parmen. ad an. 1307. apud Murator. tom. 7. col. 866. *Duo Turizelli primo facti & levati fuerunt super baptismo Ecclesiæ majoris cum colonellis & cum pannis deauratis.*

TURKESIUS, Lapis pretiosus, vulgo *Turquoise*. Monasticum Anglic. tom. 5. p. 314. *Et in circuitu inferuntur lapides Turkesii, &* De etymo, vide Scaligerum Exercitat. 325. in Cardanum n. 10. 15. & Philand. ad Vitruvium l. 7. c. 2. Adde Bartholomæum Anglic. l. 15. de Proprietatibus rerum cap. 97. cui *Turchegis* dicitur. [Vide *Turchesius*.]

TURLUPINI, [vel ut legit Hofmannus, *Turelupini*.] Hæretici Valdensium sectarii, in Gallia sub Carolo V. Rege Franciæ ann. 1372. de quibus Bernardus Lutzenburgius & Prateolus de Hæretic. sic dicti, inquit

Vignerius, ann. 1259. quod ea tantum habitarent loca, quæ lupis exposita erant. Computum Nicolai *Mansegaes* Burgensis Parisiensis de Auxiliis Præpositure Paris. ann. 1374. *A Frere Jacques de Mere de l'Ordre des Freres Prescheurs Inquisiteur des Bougres de la Province de France, pour don à lui fait par le Roy par ses Lettres du 2. Fevrier 1373. pour & en recompensation de plusieurs paines, missions & despens qu'il a eus, souffers, & soustenus, en faisant poursuitte contre les Turlupins & Turlupines, qui trouves & pris ont esté en ladite Province, & par sa diligence pugnis de leurs mesprentures & erreurs, pour ce 50. francs, valens 40. livres Parisis.* [Chron. vernaculum ab an. 1214 ad an. 1412.

L'an MCCCLXXII. *je vous dis tous pour voir,*
Furent les Turelupins condamnez à ardoir,
Pour ce qu'ils desvoient le peuple à decepvoir
Par feaultes heresies, l'Evesque en souls le voir.]

Vide Menagium in Originationibus Francicis [& Dissertat. *de Beausobre* de Adamitis part. 2.]

1. TURMA, Turmarii. Lex 3. Cod. Theod de Privileg. eorum, qui in sacro Palatio militant: *Quibus omnibus condonamus, ne Exactorum vel Turmariorum, quos Capitularios vocant, curam subeant, vel obsequium Temonariorum, vel Prototypiæ.* Ubi *Turmarii* inter vilia officia numerantur; erant quippe ii, qui *Turmas* Tyronum exigebant. Nam cum provinciales tenentur ad Tyrones præbendos, ut est in lege 7. Cod. Theodosii de Tyronibus, pro quibus interdum eorum æstimatio præstabatur, quæ 36. solidorum erat ex d. l. qui has æstimationes recipiebant, *Temonarii* dicebantur; ut *Turmarii*, qui pretium *Turmarum*, hoc est, plurium Tyronum unde conflaretur Decuria aut Centuria, vel cohors. Ita enim vox *Turma* usurpatur in lege 8. d. tit. de Tyronibus: *Inter optimas lectissimorum militum Turmas, neminem è numero servorum dandum esse decernimus, &c.*

2. TURMA, Regio. S Augustinus de Cura pro mortuis cap 12. *Homo quidam de Turma, Curma nomine municipii Tulliensis, quod Hipponi proximum est, curialis pauper, vix illius loci Duumvir altius & simpliciter rusticanus, &c.* Eustatius ad Iliad. α. Καὶ τούτοις Ἀλβανοί, τούτοις ἐγχώριως λέγονται, ὅπου δὲ τούτων οἰκοῦσιν, ὁ τόρμας, ἤ μᾶλλον ἐνορίας. Τόρμαν dixit hac notione Constantinus de Administr. Imperio. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 273. & Chartam Chrodomei Jun. apud Mabillon. de Re Diplomat. pag. 466. Vide *Norma.*

TURMARCHA, Turmæ seu regionis Præfectus; constabat autem Turma 30. militibus. *Theophylactus Turmarchus*, apud Johannem VIII. PP. Epist. 240. Fragmentum Hist. Longob. editum à Camillo Peregrino pag. 346. *His diebus Theodorus Turmaca Benevento praerat.* Legendum ibi indubie *Turmarcha*, ex Græco-Barbaro τουρμάρχης. Is etiam emendandum apud Ughellum to. 1. p. 995. *Stratigotis, Judicibus, Vicecomitibus, Turmarchis, Platearis, &c.* pro *Curmarchis*. Constantin. Porphyrog. lib. 1. de Themat. p. 11. Οἱ δὲ λεγόμενοι Τουρμάρχαι, εἰς ὑπουργίαν τῶν στρατηγῶν ἐτάχθησαν. Σημαίνουσι τὸ τοῦ τοῦ ἄξιον ... ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτας ... [illegible]. Ita Τουρμάρχης, apud Leonem Imp. in Tacticis cap. 4. § 8. in versione Lat. (nam in Gr. habetur μεράρχης. Idem porro μέρος Leoni, quod τοῦρμα, eodem cap. §. 43. 44.) & §. 65. De *Turmis* militibus agunt passim veteres Inscriptiones. Consule Indicem Scaligeri c. 6. Vide præterea Glossaria Rigaltii, Meursii, & Fabroti ad Cedrenum.

3. TURMA. In Capitul. Caroli M l. 7. c. 163. *Jubentur omnes Presbyteri parochiæ ad civitatem per Turmas, & per hebdomadas, ab Episcopo sibi constitutas, convenire discendi gratia, ut aliquas pars in parochiis remaneat, ne populi & Ecclesia Dei absque officio sint, &c.* Et cap. 360. *Jubentur* pariter Primates Provinciarum, *ut de universis Episcopis, vel duas vel tres Turmas faciant, ac de singulis Turmis vicissim quotquot electi fuerint, ad diem Concilii occurrant.* Titulus vero hujus capitis hisce verbis concipitur: *Ut non alii Metropolitani Primates appellentur, nisi illi, qui primas sedes tenent; quia alii non possunt facere tres Turmas de Episcopis, quam illi, qui primas sedes tenent, qui tres Turmas facere debent, sicut in hac sententia jubetur.* Vide Vitam Aldrici Cenoman. p. 84.

¶ TURMELLUS, Coxa bovis, Gall. *Trameau*. Regest. Episcopat. Nivern. ann 1287. *Quando Episcopus Nivernensis est præsens, ipse percipit de qualibet animali 1. Turmellum pro tribus denariis.*

TURMINOSUS, Torminosus. Gloss. Sax. Ælfrici: *Turminosus*, Fortogen, i. contractus.

1. TURNA, Quanti pluresres sit compensatio, in permutationibus vel bonorum divisionibus: *Tourne*, in Consuetudine Montargensi c. 1. art. 51. 61. c. 2. art. 24. 30. 48. c. 16. art. 9. Aurelianensi c. 1. art. 61. 83. 111. 130. 284. 298. Blesensi art. 180. & Dunensi art. 38. Libertates Burgi in Bressio ann. 1397. apud Guichenon. *Quod si intervenient in dictis permutationibus Turnæ pro pluris valentia, vel aliàs, quod pro pretio dictarum Turnarum vobis debeantur, laudes & vendæ, &c.* Vide Turnus 1.

2. TURNA, Modus agri. *Fodere in campis unam Turnam fossati*, in Statutis Patavinis. V. *Tornatura*.

¶ TURNARE, Vortere, Gall *Tourner*. Ad calcem veteris Collectionis Canonum MSS. è Bibl. DD. *Chauvelin* Custodis Sigillorum Reg. legitur: *O beatissime Lector, lava manus tuas, & sic librum apprehende, leniter folia Turna, &c.* Lex Bajwar. tit. 5. §. 5. *Si eum tantum occiderit & Turnaverit usque dum eum semivivum relinquat.* Vereor ne hic legendum sit *tranaverit*, id est, traxerit, ut nos Gallice dicimus *Trainer*, trahere, raptare. V. *Trahere* 1.

¶ TURNEARE, Turneimantum. Vide supra in *Torneamentum*.

¶ TURNELLA, *Turricula*, à Gall. *Tournelle*, eadem notione. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu p. 170. *Pro duabus Turnellis reficiendis*, 8. *l.* Vide *Tornella*.

TURNINI. Richardus de S. Germano in Chronico ann. 1221. *Per totum regnum pondera & mensuræ mutantur, ponuntur rotuli & Turnini.* [Et ann. 1222. *Pro jure mensurarum victualii tam in sauma quam in Turninis servabitur forma antiqua.* Unde *Turnini* ad mensuras spectare colligitur.]

¶ 1. TURNUS, Vices, seu ordo quo quisque vice sua aliquid peragit, Gall. *Tour*, *rang*. Charta an. 1425. pro Cantoria S. Capellæ Paris. apud Lobinell. tom 3. Histor. Paris. p. 138. col. 1. *Capellani Canonicorum ad suum Turnum hebdomadæ ad totum tenentur servitium.* Statuta ejusdem S. Capellæ ibidem p. 156 col. 2. *Completo suo Turno incipit alius.* Adde pag. 499. col. 1. Chartam an 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1343. col. 1. Constit. Eccles. Valent. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 182. Bullam an. 1602. tom. 5. Histor. Lotharingiæ inter Instrum. col. 446. &c.

Turnus, vel *Turnum Vicecomitis*, ad verbum significat vicem Vicecomitis, id est, duo tempora in anno, quibus ille *letam* universi Comitatus tenet. Est igitur *Turnum Vicecomitis*, Curia recordi in omnibus rebus, quæ pertinent ad *Turnum*; & est *leta* Regni per totum Comitatum, cujus Vicecomes judex est. Quicumque proinde *letam* habet, eadem gaudet prærogativa in procinctu suo, qua Vicecomes in *Turno*. Ita Rastallus. Joan. Britton. in Legib. Angl. c. 29. *Et sount ascuns articles touchantes nostre Corone & nostre peas enfreint pledables per Viscontes*

contes autrefois que à jours de countes, & aillours que par las où les plées del Visconte sount tenus, lesquels plées sont appellez Tours de Visconte, que deux fois par au les dois tenir parmi obescun Goudred de sou Conté Fleta lib. 1. c. 20. §. 116. *Vicecomites non debent facere Turnum suum, nisi bis in anno*; [*videlicet & semel post Pascha, & iterum post festum S Michaelis*, ut est in Charta Henr. Regis Angl. ann. 1155. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. 6.] Adde l. 2. c. 52. §. 2. & Statutum 2. Westmon. c. 15. Ad ejusmodi *Turnos* omnes tenentes convenire tenentur, præterquam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, ac viri religiosi; præterea mulieres, nisi eorum præsentia ob aliquam causam specialiter exigatur. Qui vero diversa tenementa habebant in diversis hundredis, ad eos tantummodo Turnos venire tenentur in ballivia, ubi sunt conversantes. Ita Statutum Marlebridgense sub Henrico III. cap. 10. Scribit Joannes Stiernhookus l. 1. de Jure Sueonum vetusto cap. 2. initio, judicia antiquitus *Hwarp* dicta fuisse, Adamo Bremensi (cap. 229.) teste, quæ vox hodie circuitum, revolutionem, seu vicissitudinem significat, sive inquit, quod judicia ad revolutiones solares, lunaresve haberentur, quod & Tacito in Germania observatum, sive quod in unum conveniens multitudo, Judici circumfusa, conglomaretur, sive denique, quod per vices facto circuitu singulis territorii Patresfamilias ad judicia convenire tenerentur, prout id in antiquo & novello jure præceptum exstat.

Turnus, Pro ea præstatione, quæ Vicecomiti datur, *Turnum* tenent, pro exemtione & immunitate eundi ad *Turnum*. Will. Thorn. *Sed nihilominus solvit quoddam certum ad Turnum Vicecomitis cum aliis de hundredo*, &c. Idem alibi: *Erat istud breve dire?tum Rogero de Reinham Vicecomiti Cantiæ per Galfridum Barowa protenentibus Abbatiæ non veniendis ad Turnum Vicecomitis, nisi per unum hominem, qui deferat Turnum*. Moa ex Charta Edw. II. Regis Angl. ann. 1330. *Et per petitionem suam coram ipso patre nostro Consilio suo exhibitam, suggerentium, quod Borghesaldrus & quatuor homines de qualibet borga eorumdem maneriorum tempore, quo ipsi ad Turnos Vicecomitis in eodem Comitatu ad ea, quæ ad visum franci plegii contingunt, præsentandum venerunt, & quendam redditum, qui Turnus Vicecomitis nuncupatur, secum detulerunt*. Monasticum Angl. tom. 1. p. 502. *In perpetuum quietæ sint de sectis Comitatuum & hundredorum nostrorum, de visu franci plegii & Lawedayorum, de Turno & auxilio Vicecomitum, & omnium aliorum ballivorum & ministrorum nostrorum*. Adde p. 669. Vide *Auxilium Vicecomitis*.

Turnus Bursæ, alias *Retractus per bursam*. Libertates Bergeriaci in Vasconia [art. 39.] *Quicunque vendiderit aliquam rem immobilem, & quis de parentela infra quartum gradum venditoris voluerit eam habere per Turnum bursæ*, &c. Infra [art. 41.] *Rem venditam Tornare poterit infra annum & mensem*, &c. Rursum ibidem [art. 44. & 45.] *Tornarius* dicitur, qui *retrahit* rem venditam; [atque etiam *Tornator* art. 46.] Vide Consuetud. Andegav. art. 370. 371. Cenoman. art. 380. 381. Blesensem art. 200 [Lemovic. art 41. &c.]

¶ Tornaria, Idem quod *Turnus bursæ*. Consuetudines Ausciorum MSS. ann. 1301. art. 60. *Ratione Tornariæ prædicti proximiores prædictis primoribus emptoribus restituant & reddant, quasvis tornatas habebunt & tenebunt*.

¶ 2. TURNUS, Census pecuniarius. Epistola Ruperti Rom. Regis ad Ducam Lotharingiæ apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 121. & 122. *Cum tu petieris, ut nos tibi nostram arcem Kirchel, præterea nostros Turnos seu census pecuniarios Bodobrigenses, sive in Bopparsim, pro quinque millibus florenorum perscribere velimus*. Pluries occurrit ibi. Haud scio an huc revocari possit Transactio inter Abbatem & Monachos Crasseoses ann 1351. è libro viridi fol. 53. *Quolibet anno in festo Assumptionis B. M. 40. sextaria frumenti boni & pulchri cum suis Turnis* [solventur.]

¶ 3. TURNUS, Verticillum, Gall *Tourniquet*, si bene interpretatur Lobinellus in Glossario ad calcem Histor. Britann. Vide locum in *Pontus* 2.

¶ Turnus Balistearius. Vide *Tornus* 1.

¶ TURO, Collus rotundus. Vide *Toro*.

TURONENSES, Monetæ Francicæ Turonibus cusæ, vulgo *Tournois*. Charta Jacobi Reg. Aragon. an. 1309. *Confitemur nos debere . . . . Jacobo Regi Majorice. . . . patruo nostro 160. millia Turonensium argenteorum S. Ludovici bonæ memoriæ Regis Franciæ de lege undecim denariorum & oboli, quorum Turonensium 57. minus tertia parte unius ponderant unam marcham ad pensum Montispessulani*. Passim. [Vide in *Moneta*.]

TURONIUM, Turonus. Vide *Toro*.

¶ TURPARE, Mutilare. Statuta Suavii Abb. S. Severi in Capite Vasconiæ circa an. 1100. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 280. *Si quis de villa altero de suis membris majoribus se privaverit, 150. solidos Abbati persolvat, & cum eo de Turpato membra & de Turpatione aliorum membrorum in arbitrio sit judicatum*.

¶ TURPATOR, Qui turbat. Vide *Turpefacere*.

TURPEDO, *quam multi postulant dicunt, alii morbillum, alii lepram, & alii passionem tantum infra corpus*. Ita Gariopontus l. 5. Passion. c. 6. qui addit, hanc ægritudinem ita appellari, *eo quod in facie turpitudinem demonstrat*. [*Turpedines*, pro *Turpitudines*, sordes, dixit Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imp apud Murator. tom. 8. col. 495.] Vide *Turpido*.

TURPEFACERE. Gloss. Gr. Lat. Αἰσχροποιῶ, *Turpefacio*; αἰσχροποιὸς, *Turpificator, Turpator*. Edictum Rotharit Regis Longob. tit. 72. § 2. *Sponso autem ... in duplum componatur ab illo, qui ei desponsatam suam Turpefecit*.

¶ TURPERE, *Esse vel fieri turpem*, Joanni de Jan. *Enlaidir*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TURPIDO, Turpitudo, apud Tertullianum de Corona Milit. c. 14. Occurrit etiam in Charta ann. circiter 997 apud Felibianum Histor. San-Dionys. pag. 81. Vide *Turpedo*.

¶ TURPILIANUM, Infamia. *In Turpillianum cadere*, Infamiam subire, apud Columberium in Theatro honoris p. 208.

TURPILOQUIUM, Αἰσχρολογία, in Gloss. Gr. Lat. Αἰσχρορρημοσύνη, Theodorito serm. 9. Græc. affect. *Laide parole*, in Gloss. Lat. Gall. S. Ferreolus in Regula cap. 25. *Turpiloquium amore pudicitiæ sit monacho turpe proferre*, &c. Lambertus Ardensis pag. 78. *Non tam amaricato gutture in nepotem linguam exasperat, nec eum in Turpiloquio, aut Turpibus invehitur objectis*, &c. Infra: *Non in iram concitatus est aut Turpiloquium* &c. [Utitur etiam Tertullianus de Pudicitia, cap. 17.]

¶ Turpiloquus, Qui turpia loquitur. Statuta Canonicorum Regul. tom. 1. Miscell. Duellii p. 97.

Vaniloquos, ac Turpiloquos fuge, speraeque. vita.

TURPILUCRIS, Αἰσχροκερδὴς, in Gloss. Græc. Lat. [Joh. de Janua habet *Turpilucrum*; unde *Turpilucrus*, *turpiter lucrum faciens*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Turpilucrum, lait gain*.]

TURPIO, Qui turpia loquitur, *un vilain*; vox Latinis Scriptoribus haud ignota. Marius Mercator lib. Subnotat. c. 4. § 3. *Quis scenicus Turpio, quis durio, vel sannio professa licentia turpitudinis publice ista proferret?*

¶ TURPITER, de adulterio proprie dicitur in Codice Theod. l. 2. tit. 1. leg. 3.

TURPITUDO, Locus *turpis*, obscœnus, cloaca. Thwroczius in Salomone Rege Hungar. c. 36. *Corpus Saracenis rapuerunt, & in Turpitudinem projecerunt*.

TURPITUDO MULIERIS, Pudenda, in Legibus Luithprandi Regis Longobard. tit. 106. §. 1. Capitula Theodori Cantuar. c. 29. *Si quis obtrectaverit puellæ aut mulieris pectus, vel Turpitudinem earum, &c.* Occurrit non semel hac notione in Libris sacris. Vide Concilium Calchuteose ann. 787. c. 10.

¶ TURQUEMEN, Peragrini sermonis interpres, Gall. *Truncheman*. Jac. de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 271. *Tertia die per Turquemen, id est interpretem, respondit nunciis, &c.* Vide Turcimannus & Dragumanus, ubi habetur *Turquingentem* pro *Turquemen*, ex alia editione.

¶ TURQUESIUM, Species vestis. Statuta Massil. l. 2. c. 39. *Item de gardacors, vel de Turquesio, vel garnachia, vel sobrecot frerato, &c.* Vide Turcischa.

TURQUIGENS. Videsis in *Turquemen*.

TURRALES DOMUS. Vide in *Domus*.

¶ TURRARIUS, Turris custos. Vide *Turris*.

¶ TURRELLA, Turricula, in Reparationibus factis in Senescallia Carcasson. an. 1435. MSS. Vide *Turella*.

¶ TURRESINUS, Idem quod *Turrella*, Turricula, Gall. *Tourelle*, vel specula, Gall. *Guerite*, quod eodem fere redit; speculæ enim sunt turriculæ. Jacob. de Layto Annales Estenses ad an. 1404. apud Murator. tom. 18. col. 995. *Muros cum scalis ascenderant, & custodes expulerant, duosque Turresinos ceperant*. Vide Turrisinum.

¶ TURRETA. Turricula. Vide *Glasia*.

¶ TURRIBILE, Thuribulum, Ital. *Turibile* & *Turibolo*, Gall. *Encensoir*. *Turribile argenti pro altari*, in Charta an. 1402. apud Rymer. tom. 8. p. 177.

¶ TURRIBULUM, Eadem notione. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 95. *Donum super altare cum uxore sua per cocleat de Turribolo posuit*. Adde Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosd & vide *Thuribulum*.

¶ TURRICELLA, Turricula, in Chronico Jac. Malvecii apud Murator. tom. 8. col. 968.

¶ TURRICELLUS, ut infra *Turrile*. Annal. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 57. *Dicto anno* (1217) *fulmen percussit Turricellum Ecclesiæ majoris Mutinæ*.

TURRICULUS, pro *Turricula*, Glossar. Græc. Lat. πυργίσκάριον, *Turricula, armarium*, πυργίσκος, *idem*. Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum l. 1. c. 18. *Jubeo Turriculum & imaginatum calicem fabricari*. De ejusmodi turriculorum usu in Ecclesiis egimus in Descriptione ædis Sophianæ. [Vide *Turris*.]

TURRILE, Campanarii pyramis, Gall. *la flesche du clocher*. Liber 2. Miracul. S. Bertini c. 3. *Sed & Turrile ipsius* (Ecclesiæ) *licet noviter esset superpositum, quia antiquo more erat factum, deposuerunt, & aliud miræ magnitudinis, mirabilisque fabricæ studuerunt ædificare, cujus longitudo consistentis in terra æquabat altitudinem culminis Ecclesiæ, cui superponendum erat*.

¶ TURRIONUS, Turris major, Italis *Torrione*. Petrus Azarius apud Murator. tom. 16. col. 436. *Pontem cum Turrione ascenderunt & ipsum fulcreverunt balistatiis & aliis habilibus ad defendendum portam*.

TURRIS, Campanarium. Miracula S. Columbani c. 2. *Ecclesiam .. ex lapidibus struxit, Turremque super eam ædificavit, & lampadas fecit in ea pendere*. Vita S. Anstrudis Abbat. Laudun. cap. 14. *Viderunt de Turricula Ecclesiæ globum igneum exire usque ad cœlum*. Utuntur etiam Silvester Girald. in Topograph. Hibern. Dist. 2. cap. 9. & 37. Liber 1. Miraculor. S. Dionysii cap. 15. & alii passim.

¶ TURRIS, Arx, castrum. Will. Gemet. l. 8. c. 22. *Henricus Rex Turrim Wateuvilla funditus fecit everti*. Robertus Montanus ad Chronicon Sigeberti: *Mortuo Valerano Turris Turca venit in manu Regis*. Alia exempla suppetunt apud Will. Britonem in Philipp. Idiotismum fuisse Scriptorum sæculi Longobardici observat Carolus de Aquino in Lexico militari. Charta an. 1272. ex Chartul. Episcopat. Carnot. *Girardus de Loigniaco ... recognosco quod ego Turrim meam de Loigniaco... tenere debeo ad unam fidem & homagium ligium à rev. patre dom. Carnot. Episcopo*.

TURRIS, Carcer. *Ad Turrim condemnari*, mitior pœna est quam ad carcerem, leviorumque delictorum erat, in Statut. Ordin. Hospitalar. S. Joan. Hierosol. tit. 18. §. 39. 53.

TURRARIUS, Turris vel carceris custos, *Tourrier*, ou *Geolier*, in Stylo Leodiensi c. 12. art. 10. & c. 18.

TORAGIUM, Idem quod *Geolagium*, quod carcerario exsolvitur. Aresta Pentecost. an. 1290. in Regesto B. Parlamenti Paris. fol. 86. verso: *Cum plures Burgenses Remensis Archiepiscopi missi fuissent Laudunum, ut tenerent ibi prisionem pro defectu solutionis expensarum factarum in Coronatione D. Regis, Toragerius Laudunensis nisus fuit habere Toragium ob eisdem, licet in prisione clausa non fuerit, nec prisionem in villa tenuerint, dictum fuit per arestum, quod hi prisonarii solvere Toragium non tenentur. Veruntamen si aliquis magnus homo accusatus de crimine vel de aliquo enormi facto haberet gratiam, quod per securitatem vel alio posset ire per villam, & non teneretur in prisione firmata, nihilominus Toragium solvere teneretur*. Adde Regestum 1. fol. 103. verso sub ann. 1260. [Memoriale Cameræ Comput. Paris. an 1362. *Officium Toragii seu befredi de Lauduno ... positum fuit ad domania dicti Regis, & fuit dictum & ordinatum, quod dicta officia extunc levarentur & explectorentur de cætero ad utilitatem Regis*.] Gravamina Nobilium Campaniæ, quæ habentur in Regesto Magnorum Dierum Trecensium, ann. 1297. *Item quant ont prens les hommes aux Gentils hommes, & en les moiennes Chastellanies dont ils sont, on les fait mettre en Tour & en vilaine prison, jaçois qu'ils ne soient pris pour nul vilain fait; ce qui ne fut oncques fait du temps de Heritiers, ains leur faisoit on tenir prison dedans les villes, & sans poier Tourage*. Computum terræ Campaniæ an. 1348. *Du Tourage de la Tour de Troies amoisonné à Jean de Reneval pour 2. ans, &c.* Computum Domini Heldini an. 1475. *Du Tourage & chepage de Hesdin, &c.* Passim alibi.

TURRES Ministeriis sacris accensentur in Testamento S. Aredii, apud Mabillonium tom. 2. Analector. *Quod unusquisque locus sanctus constitutus ibi habeat Ministerium declaratum, ... id est Turres 4. coopertoriolas olosericos 3. calices argenteos 4. &c.* Occurrunt rursum infra. Vide Turriculus.

☞ Vasa, in quibus Christi corpus adservabatur, in turrium exiguarum figuram efformata fuisse testis est inter alios Gregorius Turon. l. 1. de Gloria Mart. cap. 86. *Acceptaque Turre, diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superponeret, &c.* Expositio antiquæ Liturgiæ Gallic. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 95. *Corpus vero Domini ideo defertur in turribus, quia monumentum Domini in similitudinem turris fuit scissum in petra*.

¶ TURRISINUM, TURRISINUS, ut *Turresinus*. Chron. Parm. apud Murator. tom. 9. col. 774. *Ipse suis expensis fecit fieri murum, qui est ad pontem Galeriæ .... cum Turrisino, quod est ibi propter dictam portam*. Et col. 830. *Factus fuit murus Communis de S. Maria nova versus flumen Parmæ, & in capite de subtus unus Turrisinus*. Vide Turrionus.

¶ TUR-

¶ TURSUS. Gloss. Gr. Lat. Καυλὸς, *Caulus*, *Tursus*.

¶ TURTA, Turtellus. Vide in *Torta* 1.

TURTEGETES, Tugurium, ædicula. Vita B. Coletæ n. 49. *Oratoria sic constructa fuerant, quod vix se poterat in eis erigere seu elevare, magisque videbantur Turtegetes vel tuguria alitilium, vel ausorum, quam habitationes rationabilium personarum*. Ubi quidem Codd. habent *Cursegetes*, f. ex Gall. *Tourjette*, Turricula.

¶ TURTIBULI, *alias Tibuli sive Tiguli, dicuntur foramina, per quæ exit fumus caminorum: & iidem dicuntur fenestræ, quibus calor balnei evaporat*. Ita vetus Vocabularium juris utriusque pro *Tubuli*, Gall. *Tuyaux*.

¶ TURTUR. Pactus Legis Salicæ tit. 7. art. 9. *Si quis Turturem de trappa furaverit*, &c. Ubi Eccardus: Turtures tensis retibus non capiuntur; unde hic Turturem cum Tordo confundi clarum est.

¶ TURTURELLA, Turtur, Ital. *Tortorella*, Gall. *Tourterelle*, in Annalibus Mediolanensibus ad ann. 1389. apud Murator. to. 16. col 807.

TURTURI. Ugutio, in *Turtur*: *Turturi dicuntur pastores, qui fistulis canunt*. Ita etiam Joh. de Janua.

TURTURILLA, *Locus, ubi panis ponitur*, Ugutioni. An *Turundilla*? [Glossæ Isidori: *Turturilla, ita dictus locus, in quo corruptelæ fiebant, quod ibi turturi opera daretur, id est, panem*. Pro *panem* alii substituunt *peni*, alii *ganeæ*. Falluntur qui *Turturilla* de loco dici notant, si credimus Grævio. Non dubitat ipse, *Turturillos*, vel *Turturillas* dictos esse cinædos, molles, impudicos, qui à militia arcebantur, & in urbe securi erant. Convitium hoc, inquit, à turture derivatum est; accipiter enim fertur captæ turturi parcere, & pretium salutis accipere, ut tradit Porphyrius l. 4. Vide Vossium l. 3 de Vitiis sermonis c 53. & Martinium in Lexico.]

¶ TURVA, Turvus, *Tourbe*. Vide *Turba* 1.

TURUCA, Papiæ, *Vestis Regia*.

¶ TUSCHA, Lucus, arbores ad ornatum consitæ, Gall. *Tousche*. Charta Adelæ Comitissæ Blesensis ann. 1114. è Tabulario Dunensi: *Est autem ipsa determinatio talis .... per landas & per plaxitium de brueria, & inde per Tuscham de nucaria*. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 29. *Dederunt etiam quamdam Tuscham juxta molendinum, & terram ex utraque parte Tuschæ sitam, unum sextarium seminis suscipientem*. Vide *Tescha* & *Tosca*.

¶ TUSCULANUM, Prædium quodvis amœnum. Chrystophorus Mullerus. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 279. *Cum enim in præsulari nostro Tusculano, pro excitando salientis aquæ fonte, profundius fodere necesse fuisset*, &c.

¶ TUSCUS, Rudis, Hisp. *Tosco*. Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 325. * *Zonulas illas in disciplinam Tuscam commutavit*.

TUSILLÆ. Isidorus l. 11. c. 1. *Toles Gallica lingua dicitur, quas vulgo per diminutionem Tusillas vocant, quæ in faucibus turgescere solent*. Vide Joannem de Janua in *Toles*. [Festus: *Toles, tumor in faucibus, quæ per diminutionem Tonsillæ dicuntur*. Glossæ Græc. Lat. Παρίσθμια, *Tonsillæ*, *Tolia*, *Tolæ*, *Tussilla*, *Tules*.]

¶ TUSONDA, Celtis, Mille. Vide *Chunna*.

¶ TUSPOLLEM, *Manna vel genus pigmenti*, in Glossis Isid. Gloss. Latin. Græc. *Tuspollen*. Legendum *Thuris pollen* ex illo Scholiastæ Juvenalis: *Thus minutum*, quod est thuris pollen, *manna vocant*.

¶ TUSSITUS, *Toussement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. ex Johanne de Janua.

¶ TUSTARE, Pulsare, Occitanis *Tusta*. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Dum priori videtur, quod sit hora Tustandi*, &c. Infra: *Mittit aliquem ad Tustandum cum massa*. Charta ann. 1200. è Schedis D. *le Fournier*: *Tustando ad portam cameræ & dicendo aperi*.

¶ TUSTORIUM, Species porticus, ut conjecto, Locum vide in *Baletum*.

TUTACULUM, Tutamen, apud Prudentium.

¶ TUTALIS Cura, pro Tutelaris cura, seu tutela, in Libertatibus S. Palladii MSS.

TUTAMENTUM. Glossæ Isonis Magistri: *Tutamen, firmamentum, protectio*. Vide *Tensamentum*.

TUTARE, ex Gallico *Tuer*, Occidere. *Tutare candelam, aut cereum*, extinguere. Galli dicunt: *Tuer la chandelle*. Ordo Romanus: *Lumen autem Ecclesiæ apud Romanos ab initio cantus nocturni incohatur extingui; hoc tamen ordine, ut ab introitu ipsius Ecclesiæ incipiat paulatim Tutari*. Mox: *Ubi audierit primam Antiphonam, tenens cannam in manu sua, Tutat lampadem unam; in fine vero Psalmi ipsius Tutat aliam sinistra partis*. Hac notione utitur etiam Alcuinus de Divinis Offic. p. 247. & Regula Magistri cap. 19. & 29. Itali *Atturare*, & *Stutare*, Restinguere dicunt. Io. Villan. l. 12. c. 20. *Attutarsi la furia dello sfrenato popolo*. Porro nostrum *tuer*, pro *occidere*, à θύειν, mactare, deducit H. Stephanus.

¶ TUTATIO. Diploma an. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag 516 *Certa bona & possessiones ... debeant assignari ad existimationem & Tutationem*, &c. Sed *taxationem* legendum puto; huic enim respondent verbis subsequentibus, *æstimatores & taxatores bonorum talium*.

TUTELATOR, *Protector*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. Cod. 524. [Martianus Capella l. 2. *Tutelator fidelissimusque germanus*.]

¶ TUTELATUS, In tutelam datus. *Genus agri Tutelatum*, Aggeno de Limit agr. p. 58

¶ TUTELIORIS, perperam pro *Tutelaris*. Charta ann. 1195. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Et ego specialiter Petrus pro me & dictis impuberibus, quorum tutor sum Tuteliori officio vobis .. quæ dicta sunt omnia observare ... promittimus*.

¶ TUTELLA, à Gall. *Tutelle*, Administratio bonorum pupilli, ex Charta an. 1472. in Invent. Chartar. Reg. an. 1472. fol. 314.

TUTELLI, inter Ministeria sacra. Chronicon Centulense Hariulfi l. 3. c. 3. *Scyphus argenteus major, minores argentei 4. ex aurichalco 1. Tutelli argentei 4. urcei argentei cum aquamanilibus 2*. &c. Ubi forte legendum *cutelli*, seu *cultelli*. Idem l. 4. c. 10. *Atramentarium optimum argenteum auro paratum 1. cultellus auro & margaritis paratus 1*. &c.

¶ TUTELUS. Lactantius de mortibus persecutorum n. 36. *In primis indulgentiam Christianis communi Tutelo datam tollit* (Maximinus Imp.) Legendum est *communi titulo*, hoc est, communi utriusque Imperatoris consensu.

¶ TUTIA, Cadmia. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. *De qualibet plaustro sive vezoto Tutiæ pro introitu vel exitu, & sic pro rata, soldi sex. De qualibet modio mellis soldi 4*. Usus est Diodorus Euchyon Polychemiæ l. 1. c. 2. qua notione τουτία dixere Græci recentiores. *Tutiam* etiam vocamus Cadmiam fossilem ab Arabico *Tuthia*. Vide Salmasium ad Solinum, Vossium de Vitiis serm. l. 2. c. 18. & Glossarium mediæ Græcit. in Τουτία.

¶ TUTILA, Septum, ἕρκος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ TUTILLA, pro Tutela, ni fallor. Renovatio testamenti per Carolum M. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 752. *Domnus patruus meus Somforianus .... diebus vitæ suæ Tutillam meam in suam habuit recepta*

cepta potestate. Hoc est, si bene conjecto, Tutor meus fuit.

TUTOR, Advocatus prædii Ecclesiæ. Charta Henrici Regis Franc. ann. 1043. ex Tabul. Fossat. fol. 151. *Quam utique villam præfatus Miles sub velamine tuitionis, velut iniquissimus prædo, atterebat ... Abbas ipse manibus duorum clientum curam omnibus sacramento probavit, quod Tutor villæ jam dictæ in ea jure non debet capere, nisi unum avenæ sextarium de arpennis, in quibus hospites hospitantur: cæteri vero arpenni à dominibus remoti nihil aliud reddunt Tutori, nisi minam avenæ, &c.*

¶ TUTOR, Fidejussor, approbator, confirmator. Charta ann. 1216. è Chartulario Domus Dei Pontisar. *Ego autem Radulfus de Constantio Miles, filius prædictæ Mabiliæ, dominus feodi à quo tenementa movent, sum Tutor hujus quitationis, & ad petitionem matris meæ prædictæ.. sigillo meo præsentem cartam consignavi.*

¶ TUTOR *vel Curator ad litem* litigantibus minoris ætatis hæredibus conceditur in Edicto Philippi Franc. Regis an. 1330. idque contra Legem Romanam, quæ perinnis tantum, non causis tutores dabat. Vide *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 64.

TUTTA, Exactio, tributum. Vide *Tolta*.

TUTUPIA, Capitis tegumentum Clericis proprium, cujusmodi hodie *les bonnets quarrez*. Statuta Synodalia Nicolai Episc. Andegav. an. 1265. *Clerici sive conjugati, sive non conjugati, cum in Ecclesiis parochialibus, in quibus commorantur, ad Missam, vel ad Vesperos, veniunt, cum Tutupiis congruentem deferentes tonsuram incedant, psalmodiantes, legentes, & cantantes ibidem cum Presbyteris, ... tamen coram Episcopo, Archidiacono, Archipresbytero, vel Decano suo appareant cum Tutupiis, & amotis caputiis se præsentent*. [Acherius to. 11. Spicil. p. 208. legit *Tutupiis*, suspicaturque forte legendum esse *tutulis*. Erat autem *tutulus*, capitis ornamentum seu vitta purpurea, qua crines ad verticem convolvebant Flamines, ut est apud Varronem & Festum.]

¶ TUVELUS, ex *Tufo*. Vide in *Tufus*.

¶ TUYSUS, f. Vellus, Gall. *Toison*. V. *Clack*.

TWELFHINDUS. Vide *Hindeni homines*.

¶ TWELFHÆNDMAN. V. *Liberalis homo*.

¶ TWENTINAY. Vide in *Tuernay*.

¶ TWIGILD, Dupla solutio, vel duplex pecunia, à Saxonico twy, Duo, & *gild*, sive geld, solutio, pecunia. Ita Spelmannus.

TWYGAVEL. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* pag. 28. *Idem respondet de 8 t. & dimid. ped clausur. bayag. fac. circa manerium, ex consuetudine, unde de Twygavel* 200.

¶ TWYHINDUS, TWYHYNDEMAN, Is qui in æstimatione capitis 200. sol. censetur, à Saxon. twy, duo, & hynd, vel hund, centum. Idem Spelmannus. Vide *Hindeni homines*.

¶ TYBARIUM, pro *Typarium*. V. in hac voce.

¶ TYBARUD, Genus pugnæ ludicræ, ut puto. Vetus Charta à Mabillonio laudata to. 4. Annal. Benedict. p. 23. *Ita ut nemo illorum* (hominum burgi S. Martini Exoldun.) *pergat ad pugnam, quæ alio nomine vulgariter vocatur Tybarud, neque bottagium vini alicui reddat*. Vide *Quintana* 3.

¶ TYBRUCUS, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

¶ TYBRUS. Vide *Typrus*.

¶ TYBURIUM, f. pro *Ciborium*, vel *Tegorium*. Vide in his vocibus. Memoriale potestatum Regiens. ad an. 1269. apud Murator. to. 8. col. 1128. *Tyburium ecclesiæ majoris fuit levatum, videlicet illud quod est supra ploteam.*

¶ TYGANUM, Sartago, Græc. τύγανον, in Actis Sanctorum Maii to. 7. p. 7.

¶ TYGURIUM. Vide in *Tegorium*.

TYHTLAN, vox Saxon. Accusatio. Leges Ethelredi Regis c. 2. *Nec componat aliquis pro ulla Tyhtlan, si non intersit testimonium Præpositi Regis*. Hinc emendare licet Leges Kanuti Regis Angl. c. 56. apud Bromptonum: *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem venerit, ut plegium non habeat, in prima Thilac, id est accusatione, ponatur in carcanno, & ibi sustineat donec ad Dei judicium eat*. Legendum enim *Tyhtlan*.

¶ TYMBA, Sepulcrum. Vide in *Tumba* 1.

TYMBORALIS POENA. Vide *Tumbrellum*.

TYMBRIS. Senator l. 5. Epist. 1. *Cum piceis Tymbribus, & pueros gentili candore lucentes, & spathas nobis etiam arma desecantes, vestra Fraternitas destinavit*. Ita prima editio Senatoris, & aliæ posteriores, tametsi menda non pauca in hisce paucis verbis liceat subodorari. Nam quid vox *piceis*, si à *tymbribus* distinguatur, quid *pueros*, cum armis, quæ in munus mittuntur? Certe *pyceas tymbres* hic interpretor *tympana æris coloris picei*. Nostri quippe *tymbres*, inde vocarunt, quæ Latini *tympana*. Gloss. Latin. Gall. *Tympanum, Tymbre. Tympanistria, Menestrier de tymbre. Tympanizo, chanter ou timbrer. Tintinnabulum, tymbre*. Poeta Anonymus vernaculus MS. de expugnatis Hierosolymis per Titum:

Mult parfont bele noise en l' ost li Olifant,
Li cor & les busines, & li Timbre sonant.

Alius Poeta MS.

Là oissiez tabours & Timbres retentir.

Galterus Metensis in Mappamundi MS. c. 58.

Une fontaine est clere & coie
Quant dessus à riens qui s'esjoie
Et ou Timbre ou vielle sonne,
Ou autre instrument qui resonne,
Si s'eslieve ainsi con de joie,
Et s'espant parmi la voie.

Inde postmodum galeas ipsas *Tymbres* etiam appellarunt, seu quod *tympanorum* speciem referrent. Guill. de Guignavilla in Peregrinatione animæ:

Où sont bannieres desploiées,
Où sont hyaumes & bacbines,
Timbres & vestus veluès,
A or batu & à argent.

Seu quod, galeæ pulsatæ sonum tympanorum ederent. Guntherus l. 4. Ligurini:

Non jam missilibus solis, ferroque volanti,
Sed gladiis pugnare libet: Tinnire sonoros
Ictus audires galeas.

Et lib. 7.

... Tinnire cavas mucronis ab ictu
Audires galeas.

Inde igitur nostri etiamnum *tymbres* vocant galeas, quæ armorum insignibus imponuntur. *Tenir lettres en ses armes & tymbres*, in Consuetud. Turonens. art. 60.

Sed nescio, an aliud sonet hæc vox in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii an. 1351. cap. cui lemma est: *Parties delivrées en ce terme à cause de l'obseque de M. Gieffray de Varennes Chambellan du Roy &c. pour faire tuacles, bouçes, arconnieres, 2. Timbres de crestes des armes dudit Chevalier à mettre sur les beaumes*. Vide *Timbrum*.

TYMBUS, Τύμβος, Sepulcrum, *Tumba*. Vetus Epitaphium apud Ughellum in Episcopia Bobiensib.

At pater egregie potens intercessor es iste
Pro gloriosissimo Luitprando Rege qui suum
Pretioso lapide Tymbum decoravit devotus.

Vide *Tumba* 1.

¶ TY-

¶ TYMIAMATERIUM. V. *Thymiamaterium.*

¶ TYMONUS, Gubernaculum. Vide *Temo* 1.

¶ TYMPA, Cauda caputii acuminata. Buschius de Reform. Monast. l. 2. c. 23. *Patrem quendam magnum statura, in longa nigra toga usque ad talos protensa incedentem, caputio nigro magno cum liripipio seu Tympa caput tegentem, habuimus adversarium contradicentem.* In Saxonia inferiore *Tympa* proprie dicitur Extremitas rei crassioris, in fine contractioris, seu in acumen desinentis: quod belle congruit caputio. Vide *Liripipium.*

TYMPANARIA. Concilium Grateleanum ann. 928. *Et si villanus excrevisset, ut haberet plenarie quinque hidas terræ propriæ, Ecclesiam, & coquinam, Tympanariam, & januam, & sedem, & sundernotam in aula Regis, deinceps erit Taini lege dignus.*

TYMPANARIUM, Campanarium. Vetus Ordo Canonicorum, quem S. Protadii librum vocant, in die Palmarum, apud Chiffletium in Dissertat. de Conversione Constantini M. c. 5. *Et cum venerint ad Portam Martis, quæ nunc dicitur Nigra, stent super murum Tympanarii pueri cantantes, Gloria, laus, & honor, &c.*

¶ TYMPANELLUM, Tympanum, Gallice *Tambour.* Chron. D. Gravinæ apud Murator. to 12. col. 617. *Tympanellum pulsant, clamabant nobis dicentes: Properate ad montem.* Vide *Tympanum* 1.

¶ TYMPANILE, Idem quod *Tympanarium. In cimiterio comitum ante Tympanile intra ecclesiam,* in Actis SS. Junii to. 1. p. 707.

¶ TYMPANIOLUM, Parvum *tympanum. Tympaniola, tibia, psalteria,* Arnobio l. 6. sub finem.

TYMPANISTRIA, Campanæ, *Tymbres.* Codex MS. Monasterii Novi Pictaviensis: *10. die Febr. celebratur obitus pro filio nobilis Comitis Pictavorum, ... pro quo sonantur omnia Tympanistria, duo classes de sero, & unus de mane ante Missam, &c.*

¶ TYMPANIZARE. Vita S. Geraldi Abb. to. 1. Aprilis p. 428. *Totum intumuerat corpus ejus, cutisque facta livida, per omnes corporis partes ad tactum quemlibet Tympanizans, vehementissime tendebatur.* Cl. Editor reddit, *Tendi instar tympani*; malim, Instar tympani resonare.

1. TYMPANUM, Isidoro l. 2. Orig. c. 21. *est pellis, vel corium, ligno ex una parte extensum.* S. Augustinus in Psal. 67. *Tympana fiunt corio siccato & extento.* Gesta Ludovici VII. Regis c. 8. *Clamabant, & ululabant & latrabant sicut canes. Tympanis & nacariis, & aliis similibus instrumentis horribiliter resonabant.* Monachus Florent. de Expugn. Accon.

Si ferire Tympana, tubasque sonare
Videres, & vocibus Turcos reboare, &c.

Vide quæ notamus ad Joinvillam p. 61. ubi tympana, quæ *Tamburla* nostri vocant, Turcorum propria fuisse docuimus.

2. TYMPANUM, Papiæ, *dicitur medium; pars mediæ symphoniæ in similitudinem cribri.* Item,

TYMPANA, *Tecta vehiculorum.*

¶ 3. TYMPANUM, Campana, quæ non clava, sed malleo percutitur, qua monachi ad refectorium vocantur, Gall. *Timbre.* Consuet. S. Germani à Pratis inter Probat. Hist. ejusdem Abbat. p. 134. *Postea sonabitur Tympanum, & ibit conventus ad potum.* Vide *Tymbris.*

4. TYMPANUM. Charta Friderici II. an. 1237. apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. p. 81. *Præsens privilegium fieri fecimus, & bulla aurea Tympano majestatis nostræ impressa jussimus insigniri.* Leg. videtur *Typario.* Vide ibi.

¶ TYMPENI, Tributi genus. Vide *Tinpeni.*

¶ TYNA, Vas grande, &c. Vide *Tina* 2.

¶ TYNDIACA. Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 319. *Dum iidem conspiratores vellent cum quibusdam verbis excusationis ea peccatis excusanda perungere & Tyndiaca palliationis frustra propinatum abolere venenum, non passus est eos praloqui, surgens ait, &c.* An *Tyriaca*? Vide ibi.

¶ TYNNINA. Vide supra *Tunnaria.*

¶ TYPACIUM, ut *Typarium.* Vide ibi.

TYPARIUM, Sigillum, cui Principis τύπος, seu imago insculpta est. [Charta ann. 1124. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 668. col. 2. *Hoc sigillum scribere jussimus per manum Michaelis nostri notarii, ac plumbea bulla nostri soliti Typarii bullari.* Ubi male editum *Typacii.* Charta Roberti Comit. Palatini ann. 1171. *Hoc recordationis præceptum per manus Nicolai nostri curialis notarii scribi, nostrique Typarii impressione insigniri præcepimus.*] Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1177. apud Bromptonum; *Præsens privilegium ... bulla aurea nostro Typario impressa, roboratum nostro sigillo jussimus decorari.* Perperam *Stipario* præferunt Chartæ aliæ Siculæ in Bullario Casinensi to. 2. pag. 203. Petrus de Vineis l. 2. Epist. 41. *Cum in castrorum nostrorum combustione camera nostra cum aureæ bullæ Typario, & regni nostri sigillo perdita & amissa fuerit.* Bulla Aurea Caroli IV. Imp. de electione Imperatoris c. 27. § 2. *Duo vel unus sigilla & Typaria Imperialia sive regalia à Cancellario Curiæ recipient.* Occurrit ibi pluries. Joan. Hocsemius in Adolfo à Marka Episc. Leodiensi c. 30. *Ostensum fuit in Capitulo coram Magistris sigillum plumbeum sive stanneum, ejusdem Typarii cum magno sigillo argenteo Episcopi, &c.* [Adde Corpus diplom. to. 1. p. 83. Murat. to. 7. col. 1021. Miræum to. 2. pag. 1246 col. 2. Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 257. &c.]

¶ TYBARIUM, pro *Typarium,* in Charta Caroli IV. Imp. an. 1336. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. pag. 227. *Sub bulla aurea Tybario Imperiali nostræ Majestatis impressa, &c.*

1. TYPHUS, Superbia, mentis elatio, ex Græc. τῦφος. Isidorus, & ex eo Papias: *Typhus, herba, quæ se ab aqua inflat.; unde etiam ambitiosorum & sibi placentium tumor, Typhus dicitur.* Arnobius: *Mentis elatio, & Typhus qui appellatur à Græcis.* Glossis Gr. MSS. Regiæ: Τῦφος, ἀλαζόνεια, ἡ ἄνευ καρδίας. Hesychius: Τῦφος, ὑπερηφ, ἀλαζονεία, ματαιότης. S. Ambrosius in Epist. ad Romulum: *Sic Moyses Typhum illum dissipavit Ægyptium. &c.* Commodianus Instr. 30.

.... nimium te tollis in altum,
Et Typhum ducis, nec respicis pauperes ultro.

Althelmus de Octo vitiis princip. c. 8.

Dum mentis Typhus ventoso pectore turget.

Et alio loco:

Qui tumido nescit mentis turgescere Typho.

Utuntur passim Scriptores alii. Martianus Capella, l. 5. extremo, S. Augustinus Epist. 48. 49. 57. 64. lib. 3. Confess. c. 3. & alibi non semel, S. Benedictus in Reg. cap. 31. Gregorius M. l. 6. Epist. 26. l. 7. Ind. 2. Epist. 54. Concil. Forojuliense an. 791. Leges Monachorum Heydensium c. 3. Vita Ludovici Pii Imper. ann. 819. Anselmus Leod. c. 107. &c.

TYPUS, Eadem notione. Vide *Typus* 3.

2. TYPHUS, pro Febris. Vide *Typus* 2.

TYPI, Imperatorum Constitutiones, decreta, θεῖοι τύποι. Anastasius in Leone II. PP. de Ravennatibus: *Sed & Typum autocephaliæ, quem sibi elicuerant, ad amputanda scandala Sedis Apostolicæ restituerunt.*

TYPI, præsertim dicta Edicta Principum de fide. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. τύπος, ὅρος, κανὼν...

Ana-

Anastasius in Martinn PP. de Paulo CP. Patriarcha : *Iusuper studuit ad operimentum proprii erroris quorundam suspeptioni, at & clementissimo Principi suaderet Typum exponere; qui catholicum dogma destrueret. In quo Typo omnes voces SS. Patrum cum nefandissimarum hæreticorum dictionibus enervavit*, &c. Adde ejusdem Nicolai Epistolam ad Amandum Episcopum Trajectensem. Cedrenus ann. a. Zenon. Τὸ τοῦ Βασιλίσκου ... τὸν ἐν μετὰ τύπον εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τῆς συνόδου ἐξέπεμψεν. Theophanes ann. 17. Constantini Pogonati : τῆς ... τύπου. Vide Baron. an. 648. n. 1. Gloss. med. Græcit. in τύπος, & supra in voce *Forma* 9.

TYPICARE, Figurare, exprimere. [Epist. Johannis de Varennis apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 569. *Columba tantummodo, quæ ad arcam Domini ramum ferens olivæ, virentibus foliis pacem nuntiavit patriarchæ summo Noe, caput ecclesiæ Typicantis*. Acta S. Cassiani apud Illustr. Fontaninum in Antiquit. Hortæ p. 359.

Alter erat Paulus Typicans oracula rebus.]

Will. Brito l. 12. Philipp. de Virga Aaronis :

Frondere, & subito produxit amygdala, flore
Virginis in acta Typicans nova gaudia partus.

¶ TYPICE, Figurate, apud Vulgar. Interpr. 1. Cor. 10. 11. & in Epistol. Hadriani PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag 94.

¶ TYPICNALIS, Figurativus, per imaginem expressus, ex vet. Cod. Emmeram. apud Pezium tom. 1. Anecdot. Præfat. p. 39.

Hic aperit Typicalis nova signacula legis
Quam statuit sub carne novi præsentia Regis.

¶ TYPICUS, Eadem notione, apud Tertull. de Patient. c. 6. S. Hieronym. Epist. 9. aliosque Scriptores ecclesiasticos. Vide *Typus*.

TYPRUS, Vasculi species. Jonas in Vita S. Columbani c. 26. *Vas, quod Typrum nuncupant, in cellariam deportavit, & ante vas, in quo erat cervisia, deposuit, extractoque epistomii vertibulo, in illud cerviam excepit*. Infra : *Cerait autem ultra Typrum usque adeo excessisse cervisiam, ut duplo altior Typrus videretur*, &c. Theodorus Campedonensis de S. Magno cap. 3. ubi de eodem miraculo *Typum* pluries præfert. [*Tybrum* edidit Mabillonius sæc. 2. Benedict. p. 16. ubi monet Anonymum scribere *Gillonem* : quod Lagenam, vas vinarium supra sumus interpretati. Vide *Gillo*.]

1. TYPUS, Febris accessio, vel febris ipsa. Galenus lib. Περὶ τύπων. Τὴν θέσιν τάξιν τῶν παροξυσμῶν, ... Papias : *Febres quotidianæ Typum patiuntur, i. accessionis formam*. Idem : *Typi, sunt frigidæ febres, quæ abusive Typhi dicuntur, ab herba, quæ in aqua nascitur, ex accessionum & recessionum revolutione*. Gloss. Ælfrici : *Typus*, Lengtenadr, i. febris *accessus*. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Typus, i. figura in typica, i. figurative, quia cum turus patiuntur typicam febrem, extra frigore nimio perurgentur*. Apuleius lib. de Virtutib. herbar. c. 102. *Ad frigora & omnes febrium Typos*. Aimoinus l. 1. de Miracul. SS. Georgii & Aurelii n. 4. *Typo febrium per tres menses ægro laborans. Typum frigoreticum incurrere*, apud Gregor. Turon. de Gloria Confess. c. 15. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. c. 20. *Typum dupliciter incurrens febris & frigoris. Typus tertianæ, quartanæ, quotidianæ*, apud Serenum Sammonicum de Medecina c. 50. 51. 52. *Typus quotidianæ, tertianæ, vel quartanæ febris*, in Vita S. Leobini Episcopi Carnot. nu. 17. *Quotidianus febrium Typus*, in Vita S. Severi Episcopi Ravennat. nu. 15. *Typus tertianus*, apud Ruffinum de Vitis Patrum l. 2. c. 1. *Typus frigoris*, in Vita MS. S. Severini Abb. *Quartanus Typus*, apud Gregor. Turon. de Gloria Confess. c. 15. 21. 24. 82. 89. l. 2. de Miracul. S. Martini c. 22. 32. 50. de Vitis Patrum c. 6. Fortunatum in Vita S. Germani Paris. cap. 14. in libro Miraculorum S. Wandregesili c. 6. in Miracul. S. Eusebiæ Abbatissæ Hamatic. n. 17. in Vita MS. S. Magnobodi Episc. Andegav. c. 14. apud Radulphum in Vita S. Richardi Episc. Cicestrens. nu. 85. &c. *Typus tertianus*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii l. 2. c. 68. Victorem III. PP. l. 3. Dialog. pag. 75. Alexandrum Iatrosophist. l. 3. Passion. Ermentarium l. 2. de S. Philiberto cap. 83. Odonem Cluniac. de Miracul. S. Mauri c. 17. &c.

TYPICA FEBRIS. Glossæ antiquæ MSS. *Typica febris est, quam quidam periodicam vocant*. Papiæ, *vel Triteus, vel Tetreus, vel Ephemerius, vel penteus, vel epteus, vel hebdom*. Joan. de Janua, *febris periodica*.

TYPICI, *Qui patiuntur typicam febrem*, in Gl. MSS.

TYPHUS, pro *Typus* dictum observat loco citato Papias. Aimoinus l. 4. de Miracul. S. Benedicti c. 23. *Cœperunt omnia illius membra, more eorum qui quartano laborant Typho, tremere*, &c. Cap. 25. *Quicunque febricitantium, sive quotidianis, seu tertianis, vel quartanis detentus fuerit Typhis*. &c. Gislebertus l. 2. de Miraculis S. Romani c. 11. *Quartano validissimo vexabatur Typho*. Cap. 16 *Laborioso febrium æstuans Typho*. [Oratio de S. Sigismundo apud Meichelbec. to. 1. Histor. Frising. pag. 357. *Inclina, Domine, pias aures tuas ad desideria supplicantium, & quod devoto corde poscimus, benignius admitte, & huic famulo tuo qui Typhi cottidiani, biduani, tertiani, quatriduanique, aut qualibet reliquarum febrium vexatione fatigatur*, &c.]

2. TYPUS, Lagena. Vide *Typrus*.

3. TYPUS, Idem quod *Typhus*, superbia. Glossæ antiquæ MSS. *Supercilio, Typo, fastidio*. Sergius II. PP. in Epist. ad Episcopos Transalpinos : *Sed nos .... confidimus, quod nulla Typo sæcularis audacia vestra succumbit auctoritas*. Charta Formosi PP. ann. 891. in Spicileg. Acher to. 12 p. 150. *Aliquo Typo aut fastu superbiæ*, &c. Alia Athelstani Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 3. p. 129 *Si ... aliquis Typo supercilii turgens*, &c. Will. Neubrigensis l. 1. c. 2. *Homo turgidus Typo immanissimæ superbiæ. Jactantiæ Typo elatus*, apud Alcuinum Epist. 9. *Typo superbiæ turgidus*, in Vita S. Fructuosi n. 1. Regino an. 886. *Vanæ gloriæ Typus*. Continuator Hist. Abbatum Lobiensium p. 614. *Dantur igitur Apostolicæ auctoritatis mandata, ut electum (Abbatem) domnus Leodiensis, ad quem hoc spectabat, investiret, & investitum domnus Cameracensis absque Typo consecraret*. Id est, absque ulla pompa, vel solemnitate. Guibertus lib. Quo ordine sermo fieri debeat, p. 2 *Ex Typo nimio dedignantur*.

¶ TYRAMNIZARE. Vide in *Tyrannus*.

¶ TYRANNA, & TYRANNIS, Mulier quæ tyrannidem exercet, apud Trebell. Pollion. & Salmas. in Not. p. 322 Vide *Tyrannus*.

¶ TYRANNIS, adject. Tyrannicus. Præcept. Lud. Pii pro Monast. Aruleosi inter Conc. Hisp. to. 3. p. 128. *Nullus episcopus aut comes ... ibi aliquam dominationem aut Tyrannidem potestatem exerceant*, &c.

¶ TYRANNISARE, TYRANNISSA. V. *Tyrannus*.

TYRANNITAS, pro *Tyrannis*; nostris *Tyrannie*. Occurrit apud Fredegarium in Chronico p. 777. [& in Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 597.]

TYRANNOPOLITANUS, apud Sidonium l. 5. Epist. 8. *Nam tua scripta, nostrorum vitiis proficientibus Tyrannopolitanorum locupletabuntur*. [*Tyrannopolitarum* edidit Sirmondus, quem consule.]

TYRANNUS, non modo Rex pessimus atque improbus; sed etiam Rex quivis dictus. Isidorus lib. 9. Orig.

Orig. *Tyranni Græcè dicuntur, iidem Latine & Reges; & inter veteres inter Regem & Tyrannum nulla discretio erat.* Et Virgilius l. 7. Æneid.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.

Ubi Donatus. Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo M. c. 18. *Comedente autem Carolo, ministrabant Duces & Tyranni, vel Reges diversarum gentium.* Adelbertus Heidenhemensis p. 330. *Quidam præpotens Tyrannus juxta cellam Heidenheimensem in prædio suo habitationem habuerat.* Ubi Gretzerus editor ad marginem posuit, *Dynasta*. Vide Nicolaum Fullerum lib. 4. Miscell. sacr. c. 10 [Addit. 2. ad Capitul. c. 24.]

¶ TYRANNUS, Dominus feudi, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 23. *Regnantibus Karolo, Lothario, Hlodovico, & Nominoe possidente Britanniam, Susanno episcopo, Webilm Tyranno, &c.* Tabul. Rothon. *Liosic abbas monasterii Rothon. interpellavit Alfestum Tyrannum & tres Tyrannum, de Monasteriolo seu Ducocan in plebe Clegerac, quod dedit Rothwores presbyter.* Ibidem: *Conruntgen episcopo, Hoiarnwocon, Jarnithin, tres Tyranni.* Hinc

¶ TYRANNISSA, Domina feudi, apud eumd. Lobinell. ibidem col. 69. ex Charta ann. 1372. *Et commendavit Salomon Aourken Tyrannissæ manifestare hoc illius plebis hominibus, quia ipsa Aourken uxor Jarnithin Machiern in plebe Ruffiac tunc sub potestate Salomonis* (Regis Britanniæ) *in ipsa plebe Catoc vice legati habebatur.*

¶ TYRANNIZARE, Tyrannidem exercere. Gemma. Chron. Angl. Th. Otterbourne p. 188. *Unum certe scitur, quod ab illo tempore cœpit Rex Tyranizare, &c.* Epist. Joh. Galeatii an. 1490 apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1612. *Qui florentem illam civitatem* (Florentiam) *sub libertatis specie Tyrannisant.* Occurrit præterea in Chron S. Isidori inter Conc. Hisp. to. 2. p. 186. & Baluz. to. 5. Miscell. p 86.

¶ TYRAMNIZARE, Tyrannum agere, regnare. Chronic. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1079. *Cum adhuc Berengarius in aliquibus terris Lombardiæ Tyramnizaret, ab Ottone capitur, & in Bavariam in exilium mittitur.*

¶ TYRATUS, Extentus. Vide *Tirare* 3.

¶ TYRENUS, an pro Thyrrenus? Histor. Episc. Rom. apud Stephanot. to. 7. Fragm. Hist. MSS. *Silvester constituit sacrificium altaris nec in serico, nec panno tincto, sed lineo Tyreno celebrari, sicut corpus Domini in syndone munda sepultum est.*

TYRIACA, TYRIACUM ANTIDOTUM, pro *Theriacum*, quod vulgo *Theriaque* dicimus. Stephanus Episc. Tornacensis Epist. 129. *Mitto vobis ampullam, Tyriaca probatissima plenam.* Ita etiam Ælfricus p. 57. Fulcherius Carnotensis l. 3. Hist. Hierosol. c. 59. *Antidotum Tyriacum de corpore serpentis confici dicitur.*

TYRIUM, Purpura Tyria, vel pannus purpureus. Anastasius in Leone III. *Vestes duas, ex quibus unam albam holosericam, ... ornatam in circuitu de chrysoclavo, aliam de Tyrio habentem in medio tabulam de chrysoclavo, &c.* In Gregorio IV. *Vela alba serica 4. unum habens undique Tyrium, & in medio crucem & gammadias de chrysoclavo.* Passim alibi.

TYRO. Papias: *Tyrones dicuntur fortes pueri, qui ad militiam deliguntur, atque habiles existunt.*

TYRONES in Palatio appellat auctor Vitæ S. Pelagii Nobiles aulicos, qui Principis ministerio inserviebant, qui *Militares Regis pueri, & regalibus annonis nutriti*, dicuntur S. Eulogio in Memor. SS. l. 2. cap. 3. Dudo de Morib. & Actis Norman. pag. 98. *Confestim Willelmus quendam Tetgerum Tyronem, domus suæ principem misit ad Heinricum Transrhenanum Regem, &c.* Idem pag. 103. *Quem Hugo Dux, non reverenter, ut solitus erat, suscepit; sed in parilitate suorum Tyronum tenuit.*

TYROCINARE, Tyrocinium exercere. S. Gerardus Abbas Sylvæ majoris in Vita S. Adelardi Abbatis Corbeiensis nu. 4. *Tyrocinabatur in Palatio* (Karoli) *puer bonæ indolis.* Historia Translat. S. Guthlaci n. 19. *Militabat, & in expeditionibus ad tempus Tyrocinabatur.* [Otto Frising. in Friderico I. Imper. apud Murator. to. 6. col. 661. *Adfesta tandem Tyrocinandi accingitur negotia.*]

¶ TIRONICARE, *Militare*. Gloss. Isid. ubi Excerpta habent, *Tyronizare*, forte pro *Tyronissare*.

TYRO, Qui in arenam descendit, vel duello pugnat, *Campio*. Arnoldus Lubec. l. 2. c. 15. de Drogone, duellum inituro cum quodam Helia: *Dominus meus exibit ad vos cum Tyrone suo, completurus quod dixit.*

TYRO, Miles, qui *Militiæ* cingulo recens decoratus est, & necdum in bellis vel torneamentis tyrocinium suum exercuit. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tyro, nouviau chevalier.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 59. p. 154. *Tyro quidam, nuper per Regem in festo S. Georgii, apud Cadomum celebrato, secundum solempnes balneorum observantias, creatus in militem, &c.*] Joan. Monachus Majoris Monast. de Gaufredo Duce Normanniæ, Milite creato: *Taliter ergo armatus Tyro novus, Militiæ postmodum flos futurus, &c.* Simeon Dunelmensis an. 1150. de Henrico ejusdem Gaufredi filio recens Milite facto: *Et Rex David, & Tyro Henricus Dux Normanniæ, &c.* Ita vocem *Tyro* usurpat non semel Matthæus Paris p. 371. 445. &c.

¶ TYRUNCULUS, Eodem intellectu. Balderic. in Chron. Camerac. c. 93. *Post cujus* (Ottonis) *excessum Otto filius suus gloriosissimus, licet primævo flore Tyrunculus, &c.* Vide *Neoptolemus*.

¶ TYRO, nude pro Vassallus, Miles, apud eumdem Balderic. cap. 83. *Walterus Castellanus Tyro inhumanissimus;* idem *Castri vassallus* dicitur c. 92.

TYROCINIUM, *Militia, Chevalerie.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tirocinium, nouvelle chevalerie, ou office de nouviau chevalier.* Vita S. Arnulfi sæc. 6. Bened. p. 2. pag 536. *Quidam miles Aldemborgensis indigena, nomine Willelmus, statura & agnomine longus, habuerat filium jam adultum Tyrocinio mancipatum, &c* Epist Manfredi Reg. Sicil. apud Baluz. to. 1. Miscell. p. 486. *Eundem ... in fontis cujusdam balneo sub novæ militiæ solennitate lavarunt, & per duos milites ab inde transfenates, ut Tyrocinii decus celebrius ageretur, procuravere balneatum eundem militiæ cingulo decorari sub veste rubea.*] Joannes Monachus Majoris Monasterii l. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. de ejusdem Militia: *Illucescente die altera, balneorum usus, uti Tyrocinii suscipiendi consuetudo expostulat, paratus est.* Infra: *Dies illa Tyrocinii honoris & gaudio dicata, &c.* Gaufredus Vosiensis in Chron. part. 1. c. 58. *Regem Scotorum Henricus* (Rex Anglorum) *apud urbem Petragoricam in prato Episcopali Militiæ cingulo redimivit, qui novus Miles 30. horum liberos recentis Tyrocinii consocios faciens, prosecutus est Regem.* Petrus de Vineis l. 3. Epist. 20. *Quia tamen Militiæ cingulum, quod reverenda sancivit antiquitas, nondum Serenitas nostra acceperat, die præsentis mensis Augusti, cum solennitate Tyrocinii, latus nostrum eligimus decorandum.*

TYROCINIUM, Torneamentum, ludi equestres, in quibus novi Milites armorum suorum tyrocinia exercebant. [Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1221. to. 5. Ordinat. p. 143. *Pro Tyrociniis, torneamentis, expeditionibus, & aliis usibus eorumdem, &c.*]

Willel-

Willelm. de Nangiaco in Vita Phil. III. Regis Francor. ann. 1279. *Princeps Salernæ Carolus Regis Siciliæ illustrissimi filius, veniens in Franciam cum magno honore à Rege & Baronibus est receptus, ac pro ejus amore & reverentia dedit licentiam Philippus Rex in ludis Tyrociniorum Milites exercendi.* Infra: *Ipse vero Rex per Tyrocinia, commonendo Milites ad probitatem, discurrens, &c.* Joan. de Beka in Ottone III. Episcopo Trajectensi: *Eodem anno Florentius Comes imperterritus multa Tyrocinia per diversas provincias frequentavit, de quibus præconium laudis acquisivit.* Infra ait, eum qui Militarem ordinem suscepturus erat, jurasse, *Tyrocinia non nisi causa Militaris exercitii se frequentaturum.* Sic Matthæus Paris p 372. 493 495.

¶ Tirocinium, Stipendium. Vita S. Arialdi to. 5. Jun. pag. 292. *Cujus locum quidam clericus, nomine Lanfrancus protinus rapuit, refutato pro eo Tirocinio non modico, quod annuatim sumebat de pontificali domo.*

Tyronia, pro *Tyrocinium*, Exercitio militaris. Junior in Psal. 106. *Sicut Tyronia corpus exercet, ita animam divina præcepta instituunt.*

Tyronatus, in l. 21. Cod. Th. de Tyronibus, pro eo tempore, quo tyrones militiam exercent.

¶ TYROPATINA, Patina casearia, apud Apicium lib. 7. c. 11.

TYROS. Glossæ MSS. ad Concil. Afric. c. 57. *Tyrorum, latronum. Tyros, Rusticus.* Vide *Syri*.

TYSANA, Ptisana, nostris *Tisane*, [Ital. *Tisana*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 444. ex Guiberti Histor. Palæst.] Acta S. Martinæ Virg. n. 38. *Erat autem leo immanissimus*, (cui devoranda objecta est S. Martina) *qui comedebat 40. libras carnis quotidie, & in potu ejus decimatas 8. Tysanæ.*

¶ TYTERES, vox Hispanica, Ludicra sigilla, Gall. *Marionnetes*. Synodus Oriolana an. 1600. inter Conc. Hisp. to. 4. p. 719. *Gestorum item Christi & integerrimæ Virginis & Sanctorum repræsentationes, imagunculis fictilibus, mobili quadam agitatione compositis, quas Tyteres vulgari sermone appellamus, &c.*

TYTHLAN, vox Saxonica, Accusatio, in Ethelredi Regis institutionibus cap. 2. *Nec componat aliquis pro alla Tythlan, &c.*

¶ TYUPHADUS. Vide supra *Thiuphadus*.

TZANGÆ, Calcei, seu potius Cothurni, qui crura & pedes tegebant. Glossæ Basil. τζάγγα, τὸ ὑπόδημα. Τζάγγα, in Chron. Alexand. pag. 768. & apud Theophanem, & Codinum de Offic. Lex 2. Cod. Theod. de habitu, quo uti oportet, &c. *Usum Tzangarum atque braccarum intra urbem venerabilem nemini liceat usurpare.* Concilium Aurelianense 1. c. 20. *Monacho uti orario in Monasterio, vel Tzangas habere non liceat.* Canones editi à Jacobo Petito p. 218. hic habent *Cangas*. Capit. Caroli M. l 7. c. 304. *Ut Clerici pampis, aut Tzangis, vel armis non utantur.* [Vide Gloss. med. Græcit. v. τζάγγα.]

Tzancæ, Zanchæ, in l. 3. d. tit. Cod. Th. Epistola Galieni apud Pollionem in Claudio: *Zanchas de nostris Parthicis paria tria.* [Vita S. Maximiani apud Murator. to. 2. p. 105. *Similiter accersivit sutores calceamentorum, præcepit illis, ut magnas Zanchas ex hircorum pellibus operarent.*]

¶ Zanca, Eodem significatu. Index vett. can. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 19. *Monachi orarium vel Zancas in usu non habeant.* Cencius in Ordin. Rom. apud Mabill. Musæi Ital. to. 2. p. 170. *Indutus manto pretioso, & calceatus Zanca una aurea, id est una caliga, altera rubea, &c.*

Zangæ. Vetus interpres Horatii ad Sat. 6. *Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus. Nigris pellibus*, inquit, *Zangis.* Glossæ Isidori: *Zanga, pellis.* Glossæ MSS. *Zonga, ossa*, i. ocrea. Vide *Osa*. *Tzangæ* autem ad medium crus usque pertingebant, unde *Ocreas* vocant Scriptores Latini. Histor. Miscella: *Et rubris enim ocreis agnoscebatur.* Ubi Theophanes p. 263. Ἐκ τῶν ἐρυθρῶν γὰρ τζαγγίων ἐγνωρίζετο. Will. Tyrius l. 15. c. 23 de Manuele Comneno: *Ocreis, ut mos est in illo imperio, insignitus purpureis, ab universis legionibus certatim Augustus est appellatus.* *Caligæ* dicuntur Luitprando l. 3. c. 9. & Alberico, ubi de Balduino Imperatore CP. *Caligis rubeis secundum morem indutus.* *Cothurni*, Corippo l. 2. *Huesis*, seu *ossa*, Willharduino n. 116.

Tzangas porro purpureas, proprias fuisse Imperatorum Constantinopolitanorum, docent passim Scriptores Byzantini; nam ut ait Corippus:

Augustis solis hoc cultu competit uti.

Ita Basilius in Parænesi c. 63. Theophylactus Bulgar. de Institut. Regia c. 27. & alii, quos laudat Meursius.

Sed & Lazis Regibus τζαγγ . . . adscribit Chron. Alexandrinum p. 768. . . ., vel . . ., Scilitzes, & Bulgaricis Principibus, Nicetas in Isaacio l. 1. n. 5. Gothicis Regibus, Gregorius M. l. 2. Dialog. c. 41. Imperatoribus Occidentalibus, Panegyricus Berengarii Imp.

Cum Princeps nitidus Tyrio procedit in ostro,
Tegmina vestitus crurum rutilante metallo,
Quale decus terra solis gestare magistris.

Aliis promiscue, Albertus Aquensis l. 9. c. 28. *Caput vero Gerbodonis, & ejus crura pretioso ostro calceata & induta amputantes, defensoribus urbis ostenderunt.* Vide *Calcar*.

De vocis etymo censet Salmasius, cujus sententiam amplecti videtur Jacobus Gothofredus, ab ἄγχω, quod est *constringo*, & ἄγχη, vinculum, quo quid constringitur, deductam, unde factum ζάγχη, pro διαγχη, ut *Zabolus*, pro *Diabolus*, *zeta*, pro *diæta*, & similia apud Latinos. Verum τζ apud Græcos recentiores pro δια usurpatum vix reperire est; imo semper ab iis præpositum litteræ *s* inflexione Italica, quod monent Eustathius ad Dionysii Perieg. p. 100. edit. Henric. Stephani, satque probant verba allata à Meursio incipientia à τζ. Proinde nescio, an non potius à Gallico *Sangle*, id est *Cingulum*, deduci debeat, tametsi conjecturam bene omnino pro probabili, nedum pro vera nolim præstare. Vide Cujacium l. 21. Observ. c. 28. Leunclavium in Pand. Turc. n. 199. Fabrorum in Notis ad Anastasii Historiam Eccl. p. 95. Meursium in Gloss. Jacob. Gothofredum ad d. tit. Cod. Theodos. &c.

¶ TZAUSIUS, Dignitatis nomen apud Græcos recentiores, idem qui *Chiausius*, vel *Chiaussus* hodie Turcis dicitur. Vide Glossar. mediæ Græcitatis v. τζαῦσος.

¶ TZECCHA. Vim vocis docet Bern. *de Breydenbach* in Itin. Jerosol. p. 15. *Quilibet peregrinus ipsi patrono pro hujusmodi omnibus per eum, ut præfertur, faciendis vel exponendis quadraginta duos ducatos de Tzeccha dictos, id est noviter monetatos dare tenetur.* Quam lectionem nolim præstare: insolita enim abbreviationis nota hæc vox annotatur.

¶ TZICURIS, Securis, ut videtur, apud Leonem in Tacticis c. 7. V. Gl. med. Græcit. v. τζικούριον.

¶ TZUSTRIA, Monomachia ludicra, hastiludium singulare, idem quod *Justa* 1. Vide in hac voce, & Gloss. med. Græcit. v. Τζοῦστρα.

¶ TZWYDIK, Lini manipulus. Charta an. 1285. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 141. *Plebanus in Dobir habebit de unoquoque manso totidem pullos & totidem manipulos lini, qui vulgariter Tzwydik dicuntur.*

V

V LITTERA numeralis, quæ 5. deſignat. Unde verſus:

V. vero quinque dabit tibi, ſi recte numerabit.

Sea, ut habet Ugatio:

V. *quoque peſſundans, non plus quam quinque redundans.*

Eidem litteræ ſi recta linea ſuperaddatur, 5. millia ſignificat.

V. inquit Notkerus Balbulus, Opuſc. *Quid ſingulæ literæ ſignificent, in ſuperſcriptione Cantilenæ. Licet amiſſa in ſua, veluti valde Vau Græca, vel Hebræa, veli ficat.* Vide *A*.

¶ V pro B, & viciſſim B pro V, in frequenti uſu apud Hiſpanos alioſque: *Octabo* paſſim pro octava; *Guvernare, deveas, baveas, livertas*, in Charta Fundat. Monaſt. S. Michaelis in Apaniano an. 728 apud Marten. to. 1. Ampliſſ. Collect. c. 25. & 26. V. infra *Vauleuga, Vanneria*, &c.

V Litteram, ut F Germanos efferre, obſervat Ægidius Schudus in Deſcriptione Rhætiæ c. 36. exemplisque aliquot probat Stephanus Baluzius in Notis ad Agobardi librum de Judaicis ſuperſtitionibus, adeo ut *Valradus*, *Vulda*, & ſimilia promiſcue ſcribantur, pro *Fulradus*, & *Fulda*. [Hinc in Epitaphio an. 1007. legitur *Folſe*, pro Volvo & *Fiſo*, pro Vivo: ita perinde F mutatur in V, ut monet Morales in Eulogii Vitam p. 193. V. ſupra *F*.]

¶ V pro O ſcriptam frequenter ab antiquis librariis monet idem Baluzius in Notis ad Capitul. col. 990. quod ex corrupta enunciatione factum eſſe exiſtimo.

☞ V vel Y efformatam in monogrammatis Regum Francorum quid ſignificet, vide in *Monogramma*, c. 1018.

¶ VAANAGIUM, Fructus ex agro culto, idem quod *Gagaagium*. Vide in hac voce. Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 395. *Vendidi ... pro XLVIII. ſol. Turon. duas minas Vaanagii redditus, quas videlicet Vaanagium terra ſubaratæ annuatim afferet*. *Vaſnagium* ibidem occurrit. *Waugnaige*, eodem ſenſu, in Statutis pro piſtoribus Atrebat. ann. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 510. §. 12. *Puet li maires du meſtier .... commander as fourniers qu'il entamechent leurs fournaiges, pour voir dedans s'ils ſont de leyal Wagaaige*. Semel & iterum occurrit ibidem. V. *Gaguagium* & *Waanagium*.

¶ VAASARIUS, f. Vaſorum cuſtos. Vide *Vaſarium* & *Vaſarius*. Comput. ann. 1202. apud D. *Bruſſel* to. 2. de Uſu feud. pag. CLXXXII. *Pro debitis Vaaſariorum quærendis*, LX. *ſ*.

¶ VAASSORES, ut infra *Vavaſſores*, ex eodem Computo pag. CLXXXI. *Et pro Vaaſſoribus*, XI. *l*. III. *ſol*. *Vaſſours*, in Conſuet. Pariſ. art. 51. Carnot. art. 17. 48. Bleſenſi art. 12.

¶ VABALLUM. Vide infra *Varballum*.

¶ VABRA, *Callidus, artificioſus*. *Vabrum, varium, multiforme*. Gloſſ. Iſidori. Forte leg. *Vabrus*, pro *Fabrus*, f in v mutato, quod ſæpe fit; niſi cum Grævio malis ex Papia *Vafer*.

¶ VACANS. Vide infra *Vacantes*.

VACANTANEUS, Improviſus, incautus. Iſid. Pac. in Chron. æra 782. *Sed Maronu unus ex Arabas Palatium adiens, peritarum, & propria bella in diverſa diſtractum, Vacantaneum per tyrannidem ferociter appetens bellum*.

VACANTES, dicuntur Supernumerarii Magiſtratus, qui Codicillos magiſtratuum, annonas præterea & ſalaria dignitatis obtinebant a Principe, licet nullam functionem agerent. Ita *vacantes Tribunos* non ſemel habet Ammianus, ubi conſulendus Henricus Valeſius pag. 68. ut Caſaubonus ad Lampridium, & Jacobus Gothofredus ad lib. ult. Cod. Th. de Agentib. in reb.

VACANS ECCLESIA, Σχολάζουσα, dicitur, quoties viduata eſt, vel titulus à nullo poſſidetur. Epiſcopus vero, vel Clericus σχολάζων nuncupatur, qui ab hoſtibus, paganis, vel hæreticis ſede vel titulo pulſus eſt. [Vita S. Virgilii ſæc. 3. Bened. part. 2. p. 313. *Unum Vacantem Epiſcopum nomine Linti ibidem advocavit, qui ipſam diſcordiæ eccleſiam conſecravit*.]

VACCANTES TERRÆ, Deſertæ, incultæ, in l. 3. Cod. Th. de Veterania, quæ in l. 8. eod. tit. *Vagantes*, quomodo noſtri eadem notione *Terres vaines & vagues*, [in pleriſque Conſuetud. municipalibus. *Vains lieux*, in Litteris Roberti Ducis Burgundiæ an. 1282. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. p. 381. *Heſtel wide & Vacque*, ubi nullus habitat, in Charta ann. 1455. ex Chartul. Latiniac.] Vide *Vagantes*.

VACANS MULIER, Vidua, Marciano]C. [*Vacans* noſtri, pro *Abſens*, abſentes, dixerunt. Tabular. Sangerm. an. 1467. *Les abbé & prieur dudit S. Germain eſtoient Vacans*.]

1. VACANTIA, *Otium*, σχολή, in Gloſſ. Gr. Lat.

¶ 2. VACANTIA, Reditus unius anni cujuſcumque beneficii *vacantis*, idem quod *Annata* 1. V. in hac voce. Inſtrum. an. 1415 apud Marten. to. 2. Anecd. 2. 1649. *Jordanus Morini magiſter in Theologia ... dixit .. quod tollantur dictæ Vacantiæ*. Centies ibidem occurrit. Adde *le Braſſeur* Hiſt. Ebroic. p. 277. & Calmet. inter Probat. Hiſtor. Lothar. to. 3. col 413. Vide *Vacata*.

¶ 3. VACANTIA, Jus ſuccedendi deficiente herede, atque bona quacumque ratione vacantia ſibi accipiendi, Practicis noſtris *Desherance*: *Droit d'eſcheance*, in vet. Conſuet. Normann. cap. 25. Vide *Eſcaeta*. Fragm. Chronic. apud eumdem Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1151. *Cum nobilitiis, hoſtagitiis, hominibus, cenſibus, terris & reditibus, pedagiis, præfecturis, Vacantiis, & albinis, &c.*

VACANTIA IMPERIALIS. Acta S. Theodori Ducis Mart. num. 2. *Tunc nuntiatum eſt ei de quodam doctore Dei viro, nomine Theodoro, qui factus erat Judicator Imperialis Vacantiæ*. Ubi Metaphraſtes, *Defenſorem Regium* habet.

VACANTIVUS, Otiator, ἀεργός, qui *vacat*. Suidas: Βακαντίβος· σχολαστής, ὁ παραιτούμενος τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ. Ita vocem hanc uſurpat Syneſius Epiſt. 67. ad Theop. ubi de Epiſcopis, qui vagi & errabundi ſedes ſuas deſerebant, otio indulgentes. Lampridius in Severo: *Jurejurando deinde conſtrinxit, ne quem adſcriptum, id eſt vacantivum haberet, ne annonis Rempublicam gravaret*. Ubi Caſaubonus legit, *ne quem adſcriptitium, id eſt, vacantem haberet*. Vide *Vacantes* & *Vacivus*.

¶ VACANTO. Vide *Vacate*.

¶ VACARETIUS, Ad *vaccas* ſpectans. Charta an. 1054. inter Inſtrum. tom. 6. Gall. Chriſt. novæ edit. c. 177 *Et de ipſo Juncto uſque in via Vacaretia, quæ decurrit Certoſellas*.

¶ VACARIA, ut infra *Vacceria*. Index MS. Benefic. Eccl. Conſtant. f. 16. *Rector percipit omnes groſſas decimas & minutas, excepta Vacaria de boſco, de qua prior B. M. Magdalenæ Rotomag. percipit duas garbas. Rector percipit tertiam partem dictæ Vacariæ*.

¶ VACARIUS, Qui pelles vaccinas, ſive bubulas depilit ac præparat, vel iis utitur. Codex cenſualis Epiſc. Autiſſiod. *Pelliparii iſtius villæ qui ſunt quitti de*

veatis, cordubanarii, Vacarii, favetarii istius villæ debent quilibet unam obolam, Vide *Sator vaccæ*, & *Vaccinarius*.

¶ VACATA, ut supra *Vacantia* 2. Acta S. Francisci de Paula to. 1. Apr. p. 150. *Qui quidem Rex respondit .... quod pro Vacatis ejusdem episcopatus sibi donabat summam decem millium scutorum auri*.

VACATIO. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu f. 71. *In hoc alodo accipiunt Monachi de Domina 9. denarios & unam dimidiam de servitio. Reddent autem prædicti monachi 7. denarios de Vacatione*. [Forte idem est atque præstatio, *Altarium redemptio* dicta, quæ vacante personatu exsolvi debebat. Vide in *Altare* 1. c. 354. & *Persona*, c. 406.]

¶ VACATIO, Gall. *Vacance*, Cessatio. Index MS. Benefic. Eccles. Constant. fol. 41. *Rector alterius portionis dicti loci quam sibi differciavit Rex, asserens jus præsentandi ad ipsam portionem sibi debere pertinere pro quadam Vacatione unica*. Gloss. Lat. Græc. *Vacatio*, σχολή.

VACATIUM. Vide *Vaccagium*.

VACATURA, Beneficium Ecclesiasticum nondum vacans; sed *vacaturum*, ad quod Summus Pontifex, vel Prælati ipsi seu Episcopi Clericum aliquem promovebant; quæ quidem *provisionis* species interdicta variis Conciliis, ac præsertim Tridentino sess. 24. c. 19. Joan. Brompton. de Ludovico VII. Rege Franciæ: *Dum autem Clericus quidam privilegium Papale extulisset, quod in omni Cathedrali Ecclesia regni sui primam Vacaturam haberet, cum fructibus medio tempore provenientibus, ille statim litteras combussit, dicens, se malle tales litteras comburere, quam animam suam in inferno torqueri*. Jacobus Stephanescus lib. 3. de Vita S. Cælestini V. PP. cap. 11. de ejus ineptis promotionibus:

O quam multiplices indocta potentia formas
Edidit! indulgens, donans, factasque recessit,
Atque Vacaturas concedens, atque vacantes,
Assumens precibus nonnullam ad culmina sedem
Pontificum, variosque gradus, absente senatu, &c.

Vide Historiam S. Mariæ Suession. p. 443. & Historiam Academiæ Parisiensis to. 3. p. 582.

VACCÆ, olim in aliquot regionibus ac provinciis, præcipuæ fuerunt hominum facultates, adeo ut & mulctæ judiciorum in vaccis exsolverentur, ut colligitur ex Leg. Malcolmi II. Reg. Scot. cap. 8. Statut. Will. Reg. Scot. cap. 5. 6. Leg. Forestar. Scot. c. 3. ex Reg. Majest. lib. 3. c. 19. ex Quoniam Attachiam. c. 72. 73. &c. Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 1. 15. &c. atque eæ denique vice pecuniæ in commerciis darentur. Tabula Fundationis Monasterii S. Severini in Vasconia: *Qua de causa eum locum ab illis cum omnibus ad se pertinentibus, dando illis trecentos solidos duodenarios argenti quadraginta quinque Vaccas, cum multis rebus aliis*. Scribit Jacob. Waræus in Antiquit. Hibern. cap. 12. ex veteri Poeta Gallico sub Ricardo II. equum generosissimum emtum vaccis 400. Huc spectant ista Columellæ in Præfat. lib. 6. *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima; propter quod nomina quoque & pecuniæ & peculii tracta videntur a pecore; quoniam id solum veteres possederunt, & adhuc apud quasdem gentes unum hoc usurpatur divitiarum genus*, &c. Vide Reginonem ann. 874. Monasticum Anglic. to. 3. p. 205. Marcam in Hist. Beneharn. lib. 1. c. 12. n. 10. 11. lib. 3. c. 8. nu. 1. c. 11. nu. 5. in Probat. Adde præterea, quæ habent A. Gellius lib. 11. cap. 1. lib. 33. cap. 1. Plinius lib. 18. cap. 3. Tacitus de Moribus German. &c.

VACCA MULSA, *id est lactans*, in Lege Bajwar. cap. 2. §. 6.

VACCA JUGO DOMITA, *Vacca junctoria*, Quæ ad aratrum jungitur, in Leg. Longob. lib. 2. tit. 21. §. 6. 7. [*Vacca domita*, nude in Lege Salica tit. 3. cap. 5.]

¶ VACCA DE KARRO, Quæ ad *carrum* jungitur, in Charta an. 1110. ex Tabul. Floriac.

VACCA ALBA. Joannes de Deo in Pœnitentiario lib. 5. cap. 10. de Pœnitentia Archidiaconi: *Secundo quia volunt habere pecuniam, vel Vaccam albam pro investituris Ecclesiarum vel beneficiorum*, &c. Quia rara.

¶ VACCA VARIA, Quæ variis coloribus distinguitur. Vide *Varius* 1. Inventar. MS. an. 1366. *Univit & annexavit Romana Ecclesia castrum novum Canalliensis diœcesis, quod a dicto abbate* (S. Guillelmi de desertis) *in feudum tenebatur cum suis juribus, hominibus, territoriis, ac pertinentiis universis sub annua censa unius Vaccæ variæ sive calbæ*.

☞ Eodem nomine nuncupatur distributio quædam incertæ originis in Ecclesia Autissiodorensi usitata, quæ in eo posita est ut 32. priores Canonici mensuram frumenti, quæ *Bichetus* dicitur, percipiant, quibus singulis aliisque decem subsequentibus Canonicis sexdecim vini mensuras, quas *Pinter* nominamus, suppeditat Abbas S. Germani Autissiodorensis: aliis Canonicis totidem a Capitulo suo accipientibus. Hujus distributionis mentio est in Statutis Ecclesiæ Autiss. an. 1461. *De hora qua lucratur Vacca varia*: cujus media pars assidua sex mensium mansione obtineri ibidem dicitur; altera pars ab eo qui die festo S. Anieni Missæ solemni interest. Hæc præstatio primum, ut videtur, in vacca varia exsoluta, unde vocis origo, exinde in pecuniam commutata est, ut colligitur ex Tabul. ejusd. Autiss. Eccl. ad ann. 1369. *Ab abbate S. Germani Autiss. pro Vacca varia de termino S. Andreæ, pro toto xv. sol.* Rursum ad ann. 1387. *Ab Abbate monasterii S. Germani Autiss. pro Vacca varia de termino S. Joannis, pro tota xv. sol.*

¶ VACCA, [illegible], in Gloss. Lat. Græc. ubi infra *Vasca* legitur. Vide Cujacium.

VACCAGIUM, Tributum ex vaccis. Tabularium S. Trinit. Vindocinensis: *In terra S. Dionysii .... perdonat Comes Vaccagium totum*. Sammarthani in Abbat. O. SS. Andegav. ediderunt *vacatium*. In Charta Henrici III. Regis Angliæ pro Monasterio S. Salvatoris in Hibernia, in Monastico Anglic. to. 2. p. 1032. mentio fit *vaccarum solutionis, quæ dari solent pro Capitalis Uslagorum*. [V. *Vaccaticum*.]

¶ VACCARE, pro Vacare, in Consuet. MSS. Monast. Fontanell. *Ut per hos liberius Vaccet Deo*.

VACCARIA, Ager, vel prædium vaccarum numero alendo idoneum. Charta Joan. Regis Angl. tom. 3. Monast. Anglic. pag. 35. *Concessimus etiam eis, quod habeant ibidem Vaccariam 40 vaccarum, cum pastura earum in foresta illa, & cum secta earumdem ad duos annos; ita quod in fine singulorum duorum annorum amoveatur de foresta nostra secta earumdem 40. vaccarum de duobus annis*. Monasticum Anglican. to. 2. pag. 651. *Et de bosco meo, sive arborum succisione, sufficientem materiam ad faciendas domos, & faldas duarum Vaccariarum, quot opus habuerint, & virgas sufficientes ad domos faciendas in eisdem Vaccariis, quantum necesse fuerit*.

VACCARITIA, Eadem notione. Lex Alamann. tit. 75. *Si quis in Vaccaritia legitima ubi sunt 12. vaccæ vel amplius, taurum ex ea involaverit vel occiderit*, &c. Charta Caroli C. an. 37. pro Monasterio S. Bertini Audomarens. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ: *Ad portam autem, ante fores Ecclesiæ Vaccaritiam cum hortulo. Vaccaritiæ dominicales*, in Charta ejusdem Caroli apud Malbrancum lib. 6. de Morinis cap. 29. Occurrit

præ-

præterea in Capitulari de Villis c. 23. [in Vita Aldrici Episc Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 31. & apud Mabill. to. 3. Analect. p. 166.

¶ Wacaritia, in Codica censuali MS. Irminonis Abb. Sangerman. *Sed pro ipsa Wacaritia quod pravidet, non solvit denarios, sed facit curvadas.*

Vacchabia, in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 74.

¶ Wacheria, in Charta Hugonis Episc. Dunelmensis tom. 3. ejusd. Monastici pag. 91.

Vacceria. Charta Philippi Regis Franc. an. 1066. & Roberti Comitis Flandriæ ann. 1080. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 57. 58. *In eodem territorio apud Alfringhem 7. mansa terra continentia 100. vaccas.* Et infra: *Apud Ferlinghem dimidiam Vacceriam 16. vaccarum.*

Vacheria, in Fleta lib. 2. c. 41. §. 13. *Inquiratur si aliqua Vacheria, porcheria, vel alia domus, vel clausum aliquod construatur infra metas foresta, & per quem & quando, & quantum per æstimationem pastura Regis favorata fuerit aut deteriorata per animalia, qua exeunt a domibus illis.* [Constitut. MSS. Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis nostra comedat aut bibat, aut de die ac nocte jaceat, ... videlicet in grangia belemosinarii, Vacheria, teleria.*] Vide Vallesheria.

Vachivia, Idem videtur quod *Vaccaria*, in eodem Monastico Anglican. tom. 3. p. 15. *Item dedit eis unam quarrucatam terra, ... & unam Vachiviam de 40. vaccis cum secta earum per 3. annos, &c.* Mox: *Et quod liceat fratribus locu eligere cum Vachiviam mutare voluerit per totam forestam, & fœna colligere in foresta, ad pasturam ovium & vaccarum.*

¶ VACCARIUM, Stabulum vaccarum, Gall. *Vacherie.* Vita S. Kierani Episc. to 1. Mart p. 396. *De hujus Sancti Vaccario vaccam abstulit.*

VACCARIUS, Qui *Vaccarum* curam habet in prædiis rusticis: Gall. *Vacher.* Hujus officium describitur in Fleta lib. 2. c. a. [Testam. S. Irmiox Abbat. ann. 698. apud Marten. to. 1 Ampl. Collect. col 9. *Omnia ista cum adjacentiis eorum, una cum pastoribus, Vaccariis, porcariis, brevicariis cum gregibus eorum, &c.* Vide *Vacherius.*]

Vaccarios pręterea quidam sectarii ac factiosi sese appellarunt sub an. 1320 de quibus ita Chronic. MS. Monspeliense vernaculum: *Item aquel an meteis se mogron autra maneira de gens que se appellavon Vaquiers, e volian passar & aussi an e cassnnon los mesels.*

¶ VACCATICUM, Tributum ex vaccis, seu præstatio pensitata ob jus immittendi vaccas in pascua. Charta Alani Comit. Britann. apud Lobinell. to. a. Hist. Britan. col. 236. *Ut nec Comes ... nec alia prorsus aliqua persona præter ipsum habere visa sit ullam dominationem in hominibus ipsius parrochiæ distringendis, nec annonaticum, nec friscingaticum, nec fumaticum, nec Vaccaticum, nec ullam redhibitionem, nec vel ipsum bannum.* Alia ann. 1138. ibid col. 292. *Item in Bethia duos arpennos prati & pasturam seu Vaccaticum quamdiu ibidem aliqua bestia fuerit.* Vide *Vaccagium* & *Vachagium.*

VACCATO. Fragment. Petronii: *Scilicet jam striga puerum involaverant, & supposuerant stramentium Vaccatonem.*

☞ Fascis, manipulus', cento volucrum corpore alio vacuus, interprete Reinesio, qui *Vacantonem* legit. V. præterea notas Joh. Schefferi in hunc locum.

¶ VACCATURA, ut supra *Vacatura*, apud Cigaltium de bello Italico: *Sicut Papa non committit symoniam in curia Romana accipiendo Vaccaturas, &c.*

¶ VACCENTIUM, Annonæ species. V. *Jarba.*

¶ VACCERIA, Vaccharia. Vide *Vaccaria.*

¶ VACCHELLA, Vacca junior, vaccula, Ital. *Vaccarella.* Chron. Parmense apud Murator. to. 9. c. 834. *Et sic addiscunt Vacchella arare.* Ibidem c. 844 *Ut Vacchella arare addiscerent.* Proverbium est apud Italos tritum, quod durioribus assuescere sonat.

¶ VACCHETA. Statuta datiaria Riperiç f. 14. *Item quod libris & Vacchetis dictorum emptorum, & cuilibet eorum, & cujuslibet eorum officialibus, stetur & stari debeat*: Academicis Cruscanis: *Vacchetta: Libro cosi detto per iscriverui giornalmente.* Diarum, Gall. *Journal.*

¶ VACCINIA, Δαμίλιοι, in Gloss. Lat. Gr. MSS. habent, *Vaccina.* Vide *Vacchella.*

¶ VACELLUS, Modus agri, ut videtur: nisi sit pro Valliculus. Tabul. S. Quintini in Insula f. 75 *In arena de Correel 2. sestaria; in alio Vacello citra 1. modium; in Vacello juxta campum Alberici, &c.* Vide *Vallo t. Vancellus*, & *Vanebellus.*

¶ VACEMUM. Charta ann. 1293. tom. 2. Hist. Dalphin pag. 71. *Item quod Monasterium sancta Crucis prædictum non possit tenere in montaneis ipsius, nisi septem trentenaria ovium cum lacte & Vacemo, arietibus & agnis, quantum necesse fuerit, &c.* Vide *Vascinum* in *Rassaria.*

¶ VACHAGIUM, ut supra *Vaccaticum.* Vide in hac voce Tabular. S. Martini Vertavensis: *Notum sit omnibus homines de castellania Palatii de jure B. Martini Vertavensis terragium, & decimam, & Vachagium, & pasaagium Monachis, antequam vinea in eadem terra fierent, reddidisse.*

¶ VACHARIA, Stabulum vaccarum, Gall. *Vacherie.* Sententia arbitralis inter Aymarum de Pictavia Comit. Valent. & Jacobum Abbat. Monast. de Lioncellis ann. 1303. ex Schedis D. *Brunet*: *Animalia ressoria venientia in montanea supradicta transire debeant per iter novum factum prope Vachariam Monasterii supradicti.* Vide *Vaccarium.*

¶ VACHERIA. Vide in *Vaccarium.*

¶ VACHERIUS, ut supra *Vaccarius.* Charta Caroli Comit. Provinciæ an. 1274. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 69. v. *Et Vacheriis singulis decem bestias bovinas* (dent pascendas.) Vide *Vacquerius.*

VACHETA, Navis species. Andreas Dandulus in Chron. MS. an. 1257. *Viginti novem galeas, 10 Vachetas, & 9 naves festinanter præparari fecerunt.* [Bartholomæus Scriba in Annal. Genuens. ad an. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 490. *Inimici autem hoc videntes, relictis anchoris, scalis & Vachetis, continuo mari & terra de loco Nauli fugerunt.* Jac. Aurias in iisdem Annal. ad ann. 1283. ibid. c. 583. *Duo antiani civitatis Pisanæ qui ibant in una Vachetta armata cum hominibus XVIII, &c.* Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud eumd. tom. 9. col. 50. *Super quamdam Vachetam conscendens aufugit, & exercitum dereliquit.* Navis humilior & velocior esse videtur, a Latino barbaro, *Vasellum, Vacillum*, quod ex Gallico *Vaisseau*, navis, efformatum existimo. Vide in *Vas.*]

☞ Haud scio an idem sit quod *Vans* dicitur, apud Marten. tom. 1. Anecd ubi de capta CP. ann. 1453. col. 1810. *L'armée du Turc estant tant au port que dehors de seize a dix huit gallees, soixante, ou soixante dix galliotes, de dix huit a vingt Vans, de seize a vingt barques petites, comme pour porter chevaulx & fustes.* Vide *Wachellus.*

VACHIVIA. Vide *Vaccaria.*

VACIA. Igootus Casineosis in Hist. Longob. c. 10. *De B. Benedicti cœnobio abstulit ... Vacins duas, pensantes libras 30. & fundatos duplices 7.* Idem forte quod *Vauca.* Vide *Bausa* 1.

¶ VACIÆ, pro Uvæ, in Gloss. Isid. v. *Trichilia.* Vide supra in hac voce.

¶ VACILLUM, Πυραμὶς, in Gloss. Lat. Gr. ubi MSS. habent, *Vatillum*. Alia notione, vide in *Vas*.

¶ VACINARIUS, ut supra *Vacarius*, in Bulla Pii IV. PP. tom. 1. Bullarii pag. 119. 121. *Quemadmodum artes Vacinariorum, seu coriariorum, nec non artificum, chordas musicales ex animalium fibris facientium, malum reddentes odorem, ad fluminis ripam separatè reperiuntur.*

VACIVUS, Otiosus. Regula Magistri cap. 18. *Et si alii fratres sequestrantur in alio laboris opere, tales sequestrentur, qui Dei plus possint præsentiam timere, præoccupato in coquina Præposito, cum negligentiore remanente Vacivo Præposito; ut & vicibus honorem impleant emendandi; & vicibus humilitatem exerceant serviendi*. Alias Plauto, & aliis, *Vacivus* & *vacuus*. In Glossis vero Lat. Gr. *Vacivus*, exponitur εὔκαιρος, i. opportunus, *tempestivus*. Vide *Vacantivus*.

¶ VACIVA BESTIA, Ex vacca nata, Italis *Vaccina*. Statut. Montis Regal. fol. 306. *Item pro qualibet bestia Vaciva sol. den. octo.*

VACO. Charta Occitanica ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis an. 1299. n. 13. ex Tabulario Regio: *Item stagiam dictæ domus contiguam, Vaconem seu insulam, quæ est juxta domum prædictam, quatervigint & quindecim jornalia terrarum cultarum, tam intra insulam de Barta, quam in parochiis de Vassaria & de Castellione*. [Terra inculta, ut videtur.]

¶ VACQUERIUS, VAQUERIUS, Vaccarum custos, *Vacher*. Vide *Vacherius*. Inquisitio ann. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Et vidit adaquantes bestias in dicto stagno Vaquerios Portus Daraadi*. Ibidem: *Postea stetit per annum unum cum Domino templi pro Vaquerio*. Rursum: *Quod equarii & Vacquerii Arelatis custodiebant equas & vaccas*.

VACTROPERITI, Philosophi, sic dicti quod baculum & peram deferrent. Vide *Bactroperatæ*.

¶ VACTUALIA. Vide *Victualia* 2.

¶ VACUARE. Vide infra in *Vacuus*.

VACUARIUM, in Notis Tyronis pag. 198.

¶ VACUASIO, Charta qua quis declarat se nullum jus habere in res controversas legitimamque esse adversarii possessionem agnoscit. Placitum an. 851. inter Probat. to. 1 novæ Hist. Occitan. c. 100. *Cum nos vidissemus suam recognitione & Vacuasione*, &c. Alibi *Exvacuatio* dicitur. Vide *Exvacuare*.

¶ VACUATURIA. Vide infra in Vacuus.

¶ VACUE, Inaniter, Gr. κενῶς, apud vet. Interpr. S. Irenæi lib. 1. c. 13 num. 3.

VACUEFACERE, Vacuare, κενοῦν. Utitur Macrobius Saturn. l. 1. cap. 2. lib. 7 cap. 12.

¶ VACULUM. Conc. Avenion. ann. 1457. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 385. *Item, quia Judæi carnes ferant juxta eorum Vaculum, & per macellarios christianos vendunt*, &c. f. Oraculum, eorum legem significans.

VACUUS, Irritus, inanis. Charta Chlotarii Regis in Conciliis Gallicanis Sirmondi: *Quæ (licentia) si qualibet ordine impetrata fuerit, vel obtenta, a judicibus repudiata habeatur & Vacua*. Collectio Canon. Martini Bracarensis cap. 33. *Ordinatio ejus Vacua deputetur*. Testamentum Hadoindi Episcopi Canoman. *Et si aliquis exinde Epistolam quasi a nobis factam prætulerit, Vacua & inanis permaneat*. Marculfus lib. 2. form. 17. *In reliquo vero qualescunque a quocunque Epistola de nostro nomine, manu nostra firmatæ ostensæ fuerint, ... Vacuæ permaneant*. Formulæ secundum Legem Roman. form. 1. *Et si fuerit ulla qualibet persona quæ præter istum alterum instrumentum exinde præsentaverit, aut anterius aut posterius, quod nos nec fecimus nec facere rogavimus, nullum sortiatur effectum, nisi Vacuum & inane permaneat*. Leges Loithpraodi Regis Longob. tit. 17. §. 4. *Et si aliter fecerit, sit ipsa venditio Vacua*. Sic Latinis etiam priscis. *Vacui fasces*, apud Calpurnium Eclog. 1. cassi, ac nullius potestatis, cujusmodi sunt Consulis codicillaris:

Jam nec adumbrati faciem mercatus honoris
Nec Vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Consulis accipiet.

Observationes vacuæ, inanes, apud Apuleium lib. 9. *Vacuus labor*, &c. [Nostris, *Laisser vague*, re aliqua non uti. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370 tom. 5. Ordinat. pag. 333. *Qui ne sauroient ne ne pourroient faire ne soustenir le fait de la dicte Commune, & ja l'ont laissié Vague.*]

¶ VACUUS, Incultus. Chronicon S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. pag. 472. *Dux Lovaniensis ... majora* (mala) *adhuc minabatur, neque bona ecclesiæ solvenda ab invasione, nisi prius fossatum atrii quod contra eum elevaverant repleretur ... Igitur repleta atrii fossa & pacata Ducis ira recepit ecclesia nostra sua bona Vacua, & post multos annos inutilia*. Vide *Vacantes*.

VACUÆ TERRÆ. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 8. *Toutes terres cultivées sont en deffens, de quoy bestes peuvent legierement tollir les fruits. Vuides terres sont en deffens depuis la my Maye jusques a la sainte Croix en Septembre. Et autre temps elles sont communes, se elles ne sont closes ou defendues d'ancienneté, si comme de haies ou telles choses*. Glossar. Græc. Lat. Σχολάζουσα, *Vacua*. Alibi: ψιλὴ χώρα, ἡ σχολάζουσα, *Vacua*. ψιλὸς τόπος, *Vacuus*. [Vide *Vacantes*.]

VACUARE, Inane, irritum, & *vacuum* efficere. Gloss. Gr. Lat. MS. ἀκυρωσία, *abrogatio, evacuatio, irritam*. Perperam in edito, *arrogatio*. Facundus Hermianensis l. 2. c. 1. *Nam si legibus vestris bene atque utiliter censuistis, ut quæcunque vestra rescripta; contra ipsas, quas promulgastis, leges, in quibus vobis deservitur, & quas vobis infringere licet, per subreptionem fuerint elicita, Vacuentur*, &c. Regestum Joannis XXII. PP. in Secret. an. 18. f. 208. *Nec non dissolvendi, Vacuandi, annullandi ac irritandi quasvis colligationes ... facultatem concedimus*. [Charta an. 1338. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 548. *Cassantes nihilominus easdem literas & annullantes, & eos omnibus juribus Vacuamus*.] *Viribus vacuari*, irritum haberi, in l. 8. Cod. Th. de Suariis. Vide Constit. Gener. Chlot. Regis c. 9.

EVACUARE, Idem quod *Vacuare*, Vacuum & inane reddere. Lupus Ferrar. Epist. 71 *Sed postea ad persuasionem eorum, qui cum Dei offensione non timent discere, Evacuata duplici eleemosyna, votum secularium de memorata cella implere coacti estis*. Baldricus Noviom. l. 3. c. 3. *Non solum Evacuavit promissum*, &c. Joannes Sarisber. l. 1. Policrat. c. 2. *Parricidii siquidem species est, impugnare jura naturæ, & sacrilegii instar, parentis leges Evacuare, & matri omnium honorem debitum non referre*. Apud Littletonem sect. 64. *Cest eschange est Voide, per ceo que les estates ne sont mie egales*. Utuntur præterea l. 8 Cod. Th. de Suar. pecuar. lib. 3. de Immunit. nomini conced. S. Ambrosius in Apolog. David & in Lucam, S. Augustinus de Cura pro mortuis, Facundus Hermianens. l. 2. c. 1. Concil. Regeosa c. 3. Vide Append. ad Capitul. num. 104.

EVACUATORIA, Apocha, qua creditor, amissa cautione profitetur, sibi solutam fuisse pecuniam; cautione enim reddita, apocha non datur, cum redditio chirographi ad solutionem probandam sufficiat. Id indicant Formulæ, quibus pro lemmate est: *Evacuatoria*, apud Marculfum l. 2. form. 35. & Formulę veter. apud Bignon. pag. 53. & 372. 1. edit. *Vacuaturia* inscribitur in Formul. Andegav. 17. & 18. Formula autem *Evacuatoria* habetur in lib. 47. D. de Pactis: *Si quod instrumentum*

tum apud me remansit, vanum & pro cancellato habebitur. *Evacuata obligatio*, sublata dicitur in l.4.fin.C.de Solut. S.Augustinus de Cura pro mortuis: *Ubi esset recautum, quo illa cautio Vacuata fuerit, indicavit.*

EVACUARIUM, Idem quod *Evacuatoria*. Marculfus l. 2. form. 27. *Et quomodo solidos vestros reddere potuero, meam cautionem absque ullo Evacuario intercedente recipiamus.* Vide *Vacuarium*.

VADA, Itinera, vectigalia, etiam fluviorum, in Jure Hungarico. Sambucus. [Regest. *Olim* ann. 1290. f. 92. *Cum nos concesserimus majoribus & juratis & communitati villæ Corbeiensis ut ipsi levarent super mercaturis bladorum & avenarum & aliorum quorumcumque granorum, necnon super mercaturis de Vade de qualibet libra istarum mercaturarum tantummodo duos denarios Parisienses.*]

¶ VADABILIS, Vadosus, Gall. *Gueable*. Epist. S Ludovici de liberatione sua: *Quia fluvius Thaneos non erat Vadabilis propter profunditatem aquarum & riparum altitudinem, &c.*

VADACULUM, Tolosæ, *le Vadacle*, [vulgo *Bazacle*; f. diminut. a Vadum, Gall. *Guė*. Vide *La Faille* in Addit. ad Annal. Tolos. to. 1. p. 19. & infra *Vadellum*.] Will. de Podio Laurentii c.17. de Tolosanis: *Ex improviso..... versus pontes Garumnæ vexilla dirigunt transeuntes, & vadantes subtus Vaduculum, ad exercitum apud Vauram properarunt.* Adde c. 30.

¶ VADARE, Vado transire, Gall. *Passer a guė*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vadare, Guėer, ou passer guė.* Chronicon Parmense apud Murator. to. 9. c. 77. *Flumen Tarentis propter pluvias crevit, ita quod nullo modo poterat Vadari.* Alia notione, vide in *Vadium*.

¶ VADATIO, ut *Vadium*. Vide in hac voce.

¶ VADDIO, *Vadius*, fidejussor, in Charta Chlodovæi III. Reg. ann. 692. inter Instr. Hist. Sandion. Felib. pag. 12.

¶ VADE IN PACE, Carcer monachorum, sic dictus quod qui in eum conjiciebantur, ibi ad mortem usque perseverabant. Hujusce inhumanitatis, ut docet Petrus Venerabilis l. 2. Mirac. c. 9. auctor fuit Matthæus Prior S. Martini de Campis. Hist. chronolog. Parlament. Occitan. laudata inter Notas Baluzii ad Capitul. c. 1088. *Vicarius generalis Stephani Archiepiscopi Tolosani ex mandato dicti Archiepiscopi conquestus est de horribili rigore quem monachi exercebant adversus monachos graviter peccantes, eos conjiciendo in carcerem perpetuum, tenebrosum & obscurum, quem Vade in pace vocitant, qui nihil aliud habebant pro victu quam panem & aquam, omni consortio sodalium illis adempto.*

¶ VADELINCUS, Inter vestes recensetur in Charta an. 855. Append. ad Marcam Hispan. c. 788. *Cupertorio sirico* I. *& vellatnos* XI. *& quadincos* XI. *& Vadelincos* VIII.

¶ VADELLUM, an diminut. a Vadum, Gall. *Gué?* Charta ann. 1188. apud Calmet. to. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 402. *Cum domo lapidea ad Vadellum, & XII. nummos pro vinea Himaris nepotis sui annuatim solvendos.* Vide *Vadaculum*.

VADERE. *Qui mentiendo vadunt*, in Capitul. 1. an. 810. c. 1. l. 3. Capitul. c. 59. & in Addit 2. Lud. c. 14. Phrasis Gallica, *qui vont mentant*.

¶ VADIACO, VADIAMENTUM. Vide in *Vadium*.

¶ VADIANI, Augustino iidem qui aliis *Audiani*, Anthropomorphitæ, Hæretici qui Christum purum hominem asserebant. De iis passim mentio occurrit.

¶ VADIARE, VADIATOR. Vide in *Vadium*.

¶ VADILE, Instrumentum quo utuntur agricolæ. Statuta castri Redaldi lib. 1. fol. 17. *Ordinamus quod nulla bestia aratoria, plaustra, aratra, vel versoria, ligones, vomera, secures, Vadilia, & alia utensilia ad laborandum terras vel vineas & prata possint vel debeant robari, depredari vel pignorari, &c.* Leg. forte *Radilia*.

¶ VADIMONIARE, VADIMONIUM. V. *Vadium*.

VADIUM, WADIUM, GUADIUS, GUADIA, &c. Vadimonium, pignus, fidejussio. Ebrardus in Græcismo cap. 19.

Vade viam, Vade quadrupedem, Vadio, Vadium do:
Pro consorte Vador: sonat hoc quod sum fidejussor.

Chronicon Laurishamense: *Ornatum quoque Ecclesiasticum, quem Vinitherus ambitu simoniæ expilaverat, & in Vadio exposuerat, plurima ex parte recuperavit.* Alibi: *Tres libros auro & argento, gemmisque pretiosis exornatos, crucemque auream in Vadio exponenda concessit.* [Charta Petri Leucorum Episc. ann. 1179. *Garsierus miles dedit fundum allodii sui in Vadio & sine Vadio.*] Glanvilla lib. 10. cap. 6. & Regiam Majestatem lib. 3. cap. 2. *Creditur, quandoque ex mutuo res aliqua sub Vadii positione, quod cum fit, quandoque res mobiles, ut catalla ponuntur in Vadium. Quandoque res immobiles, ut terræ & tenementa, & redditus, sive in denariis, sive in aliis rebus existentes.*

WADIUM. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 80. *Facio autem hoc donum pro salute mea, & pro Wadio, quem ad finem daturus sum, ut quacunque morte præoccupatus fuero, deinceps de hac vita sine Wadio & confessione non exeam.* Id est, non facta eleemosyna. [Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 73. *Quæsivit Wetenan solidos a Monachis Rotonensibus in Wadio pro duabus Salinis habentibus* XI. *cupitellos.*]

¶ WAGIUM, in Tabul. S. Sergii Andegav. *Haimelinus Boitellus dedit duos arpennos prati in Wagium pro* XXIV. *solidis &* VIII. *denariis, quos pro ipso emendavit Daibutus Abbas.* *Wage*, in Charta ann. 1301. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101.

¶ VADIUM, Res ipsa in pignus data. Charta Ludovici Comit. Bles. an. 1197. *Qui Vadium clerici vel militis, vel alienius servientis mei habebit, non tenebit illud ultra viginti dies nisi sponte sua, & tunc sine causa vendere poterit.* *Vadium plegie* dicitur alibi. Vide in *Plegius*, col. 566.

¶ GAGIUM, Eodem intellectu, in Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an 1174. apud Marten. to. 1. Anecd. c. 576. *Ne alicui Judæo in eadem villa die ac nocte, nisi per legitimum testimonium, Gagium aliquod, sive equum, sive bestiam aliam liceat recipere.*

¶ VADIMONIUM, Eadem notione, in Litteris Ludovici VII. Reg. Franc. ann. 1445. tom. 1. Ordinat. pag. 18.

WADIUS, Fidejussor, sponsor, vas. Capitula ad Legem Salicam c. 1. §. 8. *Liber, qui se loco Wadii in alterius potestatem commiserit. &c.* Lex Alaman. tit. 3. *Roget sibi eum reddere, & donet legitimum Wadium, ut illam culpam illi servo concessam habeat.* Ita in Lege Bajwar. tit. 1. cap 6. §. 3. tit. 10 § 3. &c. Ubi quandoque idem videtur quod *Vadium*. Capitula Caroli M. lib. 3 c. 29. *Liber, qui se loco Wadii in alterius potestatem commiserit.* Cap. 65. *Semetipsum in Wadio pro servo dare studeat.* Annales Francor. an. 777. *Saxones reddiderunt per Wadium, & spoponderunt se esse Christianos, &c.* Odo Cluniac. l. 1. de Vita S. Geraldi cap. 24. *Scilicet quod debitum Wadii nequaquam debitoris reluare solitus erat, omnino falsum est, &c.*

WADIA, Fidejussor. Lex Longob l. 2. tit. 21. §. 9. *Si quis alii Wadiam & fidejussorem de sacramento dederit, &c.* Adde §. 10. 12. 14. 15. &c. tit. 30. 33. 34. 50. 55. lib 2. tit. 30. §. 1. lib. 3. tit. 3. § 10.

GUADIUS, GUADIUM. Herardus Turonensis Archiep. in Capitul. cap. 42. *Non constringantur per*

Guadios vel sacramenta. Vetus Notitia apud Beslium p.254. *Unde judicatum est a domno Comite, & ab omnibus suis circumstantibus, quod prædictus Launus eumdem alodem frenadum legem & judicium per Gnadium suam eidem Isarno reddidisset, quare eum inquietaverat, cum lege & fide facta*. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis in Tabulario Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum: *Ut sicut per instrumenta Kortarum vobis tradidi, & per Quadium & andalugum, seu per istas breves commemoratum habeo*. Io alia apud eumdem habetor, *seu per Guadium & andelagum*. Proinde emendanda formula 183. apud Liodenbrog. *per meos Wadros aut andelangos*: legendom enim *Wadios*.

¶ Ponrre per Vadium, Idem quod *Vadium dare* infra. Charto an.1298. apud Kennet.in Antiq.Ambrosd. pag. 334. *Præcipimus tibi sicut alias præcepimus quod ponas per Vadium & salvos plegios ... quod sint coram justitiariis nostris*.

¶ Ponere pea Vadium, Idem quod *Vadium dare* infra. Charta ano. 1298. apud Kennet. in Antiq. Ambrosd. pag. 334. *Præcipimus sibi sicut alias præcepimus quod ponas per Vadium & salvos plegios ... quod sint coram justitiariis nostris*.

Vadium Dare juri standi, vel *rectum* faciendi, quod *Vadium recti* vocant Leges Heoriei I.Regis Angl. cap. 52. *Per judicium recti vadimonium dare*, ibidem. Charta Alamannics 90. apud Goldastum: *Post hoc testimonium dedit Odasbartus Wadium Folcbrobo Misso, ut esset paratus in præsentia Domini Imperatoris in placito generali justitiam faciendi*. [*Dare Wadia de placito*, in Notitia onn.972.apud Murator. delle Antic. Estensi p150.] Tabularium Vindoeineofe fol. 117. *Comes Burchardus puer honorem Vindocinensem obtinuit, ætatis puer, senili maturitate, ipse faciens emendationem, Vadimonium rectitudinis tradidit*, 20. 1077.

Dare Vadium *in misericordia pecuniæ suæ*, hoe est, ni fallor, ita ut in arbitrio sit domini *Vadium* reddere. Charta Hentici I. Regis Angliæ apud Rieardum Hagustaldensem: *Et si quis baronum meorum foris fecerit, non dabit Vadium in misericordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris mei vel fratris; sed secundum forisfacti modum ita emendabit*, &c.

¶ Wadium, Guadium dicitur de eo quod rei alicujus signum ac symbolum est: hinc festuce quam in signum atque pignus translatæ possessionis tradebat emptori veoditor, *Wadium* appellatur. Charte Salomonis Ducis Britonum ann. 860. apod Marten.tom 1. Ampl. Collect. col. 14. *De omnibus rebus quæ ad memoratum monasterium* (Prumiense) *pertinent, quæ sub nostra scilicet erant potestate, per Wadium nostrum eum revestivimus*. Ubi procurator, qui alterius vices gerit, iotelligi potest: at prior notio certa videtur ex Placito an 971. inter Probat.to.2.novæ Hist. Occit. col. 123. *Et multo plures alii communi voto decreverunt judicantes, ut tali ratione quo ibi proclamavit per Guadium suum, id est per festucum de vite ipsas res superscriptas in manu Amelii Episcopi reddidisset, & guirpitionem effecisset*, &c.

¶ Vadatio, Pignos, fide jussio. Charta inter Instr. to.2. Gall. Christ. novæ edit. col.270. *Aliud etiam fecit donum ut quidquid monachi possent adquirere de feudis ad se pertinentibus emtione, sive donatione, vel oblatione, seu Vadatione, esset liberum & immune*. Nescio an idem sit.

¶ Vadiaco, in Charta ao 1248.apud Ludewig.to. 8. Reliq MSS. p. 270. *Ceterum admittimus ut Vadiaco civium in Witstock sint quatuor solidi, Vadiaco autem hospitum ibidem sub pœna sit octo solidorum*.

¶ Vadiamentum, ut *Vadium*, Pignus, in Leg. Norman. apud eumd. to. 7. p. 278. *Recordationem curie super hoc postulare poterunt & habere per eos qui duelli Vadiamento affuerunt*.

¶ Vadimonium, Eodem significatu. Chartular. S. Viocentii Cenoman. fol 177. *Et suum Vadimonium dare voluit se vidisse & audisse quod prædictus Herbertus jam dictam terram annuit*. Ibid. fol. 192. *Otho Mathaa tradidit in Vadimonium terram quandam quæ est apud Mortarios Grmines*. Chartul. S. Vaodreg. to. s.p. 1367. *Clamabat etiam de jure hospitari apud Abbatiam S. Vandregisilli quot vicibus vellet in anno & quietare Vadimonia sua, quæ pro expensis suis in villa mitterentur*. Charta onn. 1181. ex Tabul. S. Urbani: *Si fundus terræ Monachis aut Sacerdoti datus fuerit, Monachorum erit, ni Vadimonium fuerit, de quo Sacerdos tertiam partem habebit*. Adde Thomasser. in Biturig.p. 195.

¶ Vademonium, in Tabul. Pontisar. *His itaque ecclesiæ datis & super altare, ut dictum est, Vademoniis ab omnibus datoribus positis*.

¶ Vadimoniare, Pignori ponere, Gall. *Engager*. Chartul. Eccl. Apt. f.71.v. *Talis autem tenore ne Vadimoniare, vel vendere, vel aliquo modo alienare absque consilio canonicorum eum honorem possit*. Charta Henriei IV. Imper an.1113. apud Marteo.tom 1.Ampl.Collect.col.632. *Ea videlicet conditione ut nec præfatus Abbas, nec aliquis successorum ... quicquam de eisdem bonis alicui beneficiare, sive Vadimoniare præsumat*. *In Vadimonium conferre*, in Hist. Mediaoi Monast.p.258. *In Vadimonium mittere*, apud Stephanot in Antiq. Aurel. MSS.p.478.

Vadium Mortuum, est Hypotheca creditori sic oppignerata, ut fructus, quos durante tempore oppignerationis producit, omnes fiant creditoris, idque sine computo inde debitori faciendo. Ita Cowellus lib. 2 Instit.tit.4.§ 1.Regiam Majestat lib 3.cap.2.§. 5. *Item invadiatur res quandoque in mortuo vadio, quandoque non; dicitur autem Mortuum Vadium illud, cujus fructus, vel redditus percepti interim, in nullo se acquietant*. Quæ quidem *vadii mortui* species pro usuraria semper habita est. Ibidem lib 3.cap.5.& Glanvilla lib. 10. c. 8. *Cum vero res immobilis ponitur in vadium, ita quod inde facta fuerit saisina ipsi creditori, & ad terminum, aut ita convenit inter creditorem & debitorem, quod exitus & redditus interim se acquietent, aut sic quod in nullo se acquietent. Prima conventio justa est, & tenet, secunda injusta est & inhonesta, quæ dicitur Mortuum Vadium; sed per curiam domini Regis non prohibetur fieri, & tamen reputat eam pro specie usuræ. Unde si quis in tali vadio decesserit, & post mortem ejus hoc fuerit probatum, de rebus ejus non aliter disponetur, quam de rebus usurarii*. Vetus Consuetudo Normanniæ MS 1.part.2.sect cap.8. *L'autre maniere d'usure si est en mortgage. Mortgage est dit, quant cil, qui tient la chose en gage, en a les fruits & les issues, & ne conte mie en la dete. Si comme aucun baille a un autre sa terre en gage pour 20 livres, quant cil, qui tient la chose reçoit les issues par dessus son chatel, tout est tenu a usure*. Alibi: *Mortgage est qui de rien ne sera aquieté, si comme quant aucune terre est baillée en gage pour cent sols, par tel convenant, que quant cil, qui l'engaga, la voudra avoir, il rendra les cent sols. L'en appelle vif gage, qui se aquitte des issues; si comme quant l'en baille en gage une terre pour cent sols jusques a trois ans, qui doit estre rendue toute quitte en fin de terme; ou quant terme est baillié jusques a tant que les deniers, qui sont prestez, soient traiz des issues de la terre*. Exstat in libro Anglico *Justice of peace* p. 148. *Forma de morgagio feoffando per debitorem*.

¶ Gagium Mortuum, Eodem intellectu, in Tabul Eccl. Dolensis: *Propter hoc voluit quod dictum Capitulum habeat in pignus & Gagium mortuum omne jus*

quod

quod dicti conjuges bobent in decimis bladorum in territorio de la Blacbonate usque ad VII. annos. Et est expressum formaliter quod fructus a Capitulo percipiendi non computabuntur in sortem, & quod dicti conjuges dictas decimas redimere non poterunt durantibus VII. annis invito Capitulo. Elapsis VII. annis dicti conjuges eas redimere poterunt, quandocumque plene simul solvent XXX. libras. Et quamdiu a prædicta solutione cessabant, dictum Capitulum dictas decimas in Gagium mortuum possidebit, fructibus earum in sortem non computandis.

Appellationis rationem eam esse putat Littleton sect. 132. quod ejusmodi *vadium* pereat & *moriatur* debitori, si condicta die summam pecuniæ, pro qua prædium impignoratum est, non exsolvatur; contra creditori perinde pereat, si exsolvatur. Unde *vivum vadium* dici ait Edw. Cokus, *quod nunquam moritur ex aliqua parte, quod ex suis proventibus acquiratur.* Multa habet hoc loco Littleton, & sectionibus seqq. de *mortuo vadio*.

MORTUUM VADIUM Practici etiam nostrates vocant feudum, seu prædium, quod a parentibus datur liberis in maritagium, vel per testamentum, quo, ut & reditibus, ii fruantur, donec constituto tempore redimatur. Aresta Parlam. in oct. Nativ. B. M. an. 1259. fol. 95. *Balduinus D. Bellavallis dedit in maritagium filia sua 800. libras, & pro ipsa pecunia tradidit ipsi centum libratas terræ de feodo Regis in Mortuum Gagium, &c.* Petrus de Fontaines in Consilio: *M:s se deniers furent donaé en mariage, & la terre baille a mort Wage por les deniers après le mort a la fill·, qui n'a point d'oir de son corps, demorra la terre par la moitiè del nombre au mari, ou a son oir, &c.* Hujusmodi *mortui vadii* mentio est præterea in aliquot Consuetudinibus municipalibus; Insulensi nempe art. 27. & aliis locis, & Artesiensi tit. 39. apud Butilerium in Summa rurali, &c.

GAGIUM-PLEGIUM. In Consuetud. Normanniæ art. 28. 108. 189. & seqq. & 366. *Gageplege*. [Le Roman d'*Atbis* MS.

Nous les scaurons bien maintenir
A cognoistre preu ou dommaige,
Nous passerons Plaigier Gaige.

Vide Basnag. in art. 185. Consuet. Norman.]

VADIUM PLICARE. Le Roman *de Garin* MS.

Devant le Roi sont li Gages ploiè,
Des deus Barons qui ne sont gueres ebier.

VADIUM AD REMANENS. Concilium apud Clarendonam an. 1163. c. 4. *Excommunicatus non debeat dare Vadium ad remanens, nec præstare juramentum; sed tantum vadium & plegium standi judicio Ecclesiæ, ut absolvatur.* Ita apud Bromptonum, ubi Matth. Paris habet *ad remanentiam*.

VADIA, Stipendia; nostris *Gages*. Bromptonus in Ricardo I. *Et dedit unicuique eorum*, (Militum) *Vadia sua & liberationem ab illo die usque ad proximum Pascha sequens.* [Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. CXCIII. *Hugo piscator pro suis Vadiis, XL. sol. .... Luparius pro suis Vadiis duorum mensium, LVI sol.* Conventio inter Carolum Provinc. Comit. & Arelat. an. 1251 *Quandocunque ibunt cum domino Comite babebunt ab eo stipendium sive Vadia.* Charta Johannis Reg. Franc. ann. 1351. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1467. *Cum 400. hominibus armorum & 800. servientibus retinuerimus ad nostra Vadia consueta, &c.* Occurrit præterea tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 483. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 74. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britann. col. 677. & Menester. Hist. Lugdun. pag. 136.]

¶ GADIA, Eodem significatu. Litteræ ann. 1314. tom 2. Hist. Dalph. p. 152. *Concedentes dicto procuratori nostro plenam & liberam potestatem, ac specialem mandatum & generale dicta Gadia seu stipendia quantacumque & qualiacumque sint, petendi & recipiendi a quibuscumque thesaurariis, &c.*

¶ GAGIA, Eadem notione. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to 3. Jun. p. LXXXXI. *Si absentes a curia sua Gagia sive quitationes reciperent, &c.* Litteræ Roberti Reg. Siciliæ an. 1314. to. 2. Hist. Dalph. pag. 151. *Infrascripta Gagia statuimus ...... Prædicta vero Gagia solvi & fieri mandabimus successive per terminos oportunos.*

¶ VADIUM, Merces, honorarium quod ex officio competit. Statutum Caroli VII. Reg. Franc. apud Marcellum Hist. Paris. p. 476. *Absque tamen aliquorum a nobis propterea percepsione Vadiorum locum inter eos assignare teneantur.*

GUADIA. Ugutio, & Joan de Janua: *Guadia, debita constitutio.* Notitia Judicati in Tabulario Gasauriensis: *Ipse Majo per inquisitionem, & per idoneos homines Guadiam dedit ad probandum.* Chronicon Farfense pag. 653. *Tunc ab omnibus decretum est, ut idem Pando Guadiam cum suis ad partem Palatii daret, & componeret juxta edicti paginam de ipso Judicatu incenso* Infra: *Et Guadiam de compositione juxta legem dare fecerunt.*

VADIARE, GUADIARE, *guadium constituere, vel guadia firmare*, Ugutioni. Gloss. Lat. Gall. *Guadiare, Gager, fermer.* Leges Alvredi Regis West-Sax. c. 1. *Si quis autem Vadiet, quod fieri justum sit, & transgrediatur, &c.* [Statuta Humberti Bellijoci apud Acher. to. 9. Spicil. p. 184. *Si quis portaverit pannum intra operatorium ad sociandum indumentum, non debet Vadiari ab eo in operatorio, nisi ab illo cujus pannus erat, si non fuerit pagatus.*] Chronicon Farfense p. 666. *Si autem aliqua querimonia adversus hujus monasterii rectores insurrexerit de jam dictis rebus, ... nostraque acclamaverint clementiæ præsentiam, Comes noster & Missi nostri discurrentes, seu Ministri Reipublicæ, faciant ambas partes in nostram audientiam Guadiare.* Vetus Notitia apud Beslium in Episc. Pictavensibus: *Postea vero Presbyteri Guadiaverunt, quod injuste ita sua fecerant, & illorum extitit fidejussor Lanno Abbas.* Alia Notitia Judicati apud Gallandum de Franco alodio p. 296. *Guadiavit ergo Heudo Comiti per Judicamentum curiæ suus forisfactum invasionis & injustitiæ suæ; & cum deinde judices, quid in guadio contineretur, Heudo interrogavet, responderunt judices: Quantum Comiti placeret.* Concilium Insulanum an. 1234. c. 9. *Quicunque auctoritate vel temeritate propria Ecclesias, vel Ecclesiasticas præbendas pignoraverit, vel Guadiaverit, &c.*

GATHGIARE, GUADIARE. Tabularium monasterii Deiparæ Sanctonensis fol. 23. *Nobis baculo in cartula pendente Gathgiavit.* Charta Mauritii *d'Arablay*, in Tabulario Vindocinensi fol. 201. *Et recognovit, quod in præfato burgo, & talliata nihil babebat, & quod injuste calumniatus fuerat, & inde Guagiavit rectum cum cornu cappæ suæ Domino Roberto Abbati.* Stero in Chron. ann. 1251. de Frederico II. Imp. *Veneno extinctus sepultus est ... tam occulte, quod multi per annos 40. Vadiabant eum vivere.*

WADIARE IN PRÆTORIO, ... *wadium suum in judicio comprobare*, in Lege Longob. lib. 3. tit 1. §. 43. Capitula Ludovici Pii ann. 826. edita a Labbeo in Conciliorum editione c 6. *Si forte quispiam aliquem mallaverit, & ille, qui mallatus fuerit, dixerit eum servum suum esse, ... jubemus ut præsentialiter inter se wadient, ut ad primum, vel secundum, vel tertium placitum causam ipsam definiat.*

INVADIARE, Pignori ponere, *Engager*, Quasi rem *in vado ponere*, id est, tuto, accepto pignore, alicui dare. Notum proverbium apud Terentium & Plautum:

Res

Res in vado est, unde forte nata vox *vadium* & *Invadiare*. Leges Edwardi Reg. Angl. c. 35. de armis: *Non debent illa Invadiare, nec extra regnum vendere, &c.* Burkhardus de Casib. S. Galli c. 11. *Calicem aureum... Invadiavit, &c.* Occurrit passim. [*Enwagement*, pro *Engagement*, in Charta an. 1311 ex Chartul. 21. Corb. fol. 295.v.]

¶ INGAGIARE, Eodem intellectu. Charta ann. 1096 ex Tabul. S. Albini Andegav. *Pactionem etiam talem cum prædictis monachis fecerunt ut de terra vel possessione tam dictæ curtis quæ sibi remanebat nihil unquam vadiarent aut Ingagiarent, nisi ipsis monachis: casati etiam sui, si de ipsa terra vel possessione aliquid vendere vel Ingagiare voluerint, hoc prius offerent illis duobus fratribus superius nominatis.*

VADIUM in duello, seu monomachia, appellabant rem quamvis, quæ vice pignoris ab eo, qui provocabat, in medium projiciebatur coram judice; quo quidem facto verum se dicere, vel ab objecto crimine non modo se innocuum esse, sed id etiam duello adversus quemlibet probaturum profitebatur. Tum enim accusator, aut quivis alius pignus a terra tollebat, eoque ipso duellum amplectebatur. Skenæus ad Regiam Majestat. lib. 3. cap. 23. *Vadiatur duellum, cum actor, sive appellans, querelam suam proponit, eamque duello per se vel per suum campionem se probaturum offert. Et reus sive appellatus affirmat contrarium esse verum, & se vel suum campionem, in sui suaque causa defensionem ad duellandum affert. Hinc inde dantur Vadia; ab actore vadium disrationandi; à reo vadium defendendi, quod in hoc regno fit, cum duelliones hinc inde obviambecas offerunt.* Vetus Charta: *Sed quia ipse erat debilis corpore, .. quidam nepos eius nomine Guitoelinus dedit Vadimonium duelli iudicio curiæ pro eo, & venerunt in campum ad faciendum duellum, &c* [Litteræ Philippi Reg. Franc. ann. 1286. tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 75. *Et si homines de Boscum. Vadia duelli temere dederint, & præpositi assensu, antequam tribuantur obsides, concordaverint, duos solidos & sex denarios persolvat utrique (uterque;) & si obsides dati fuerint, septem solidos & sex denarios persolvat uterque.*] Philippus de Bellomanerio cap. 61. *De tos cas de crieme on pot apeler ou venir a Gages, si li accuseres en veut fere accusation, selonc ce que après se doit fere; car il convient, que cil, qui est apelés, se deffende.* Qui porro vadium tollebat, dicebatur illud *operire*. Harduinus *de la Jaille* Tractatu MS. *du champ de bataille*: *Et si aucun des parties se partoit après jugement assis, Gaige jetté & couvert, sans la licence ou bonne seureté, icelus partant doit estre tenu & prononcé pour convaincu.* Vide *Duellum* 3.

VADIARE BELLUM, seu *duellum*. Bromptonus: *Alii vero dixerunt, quod Comes nec Baro, nec aliquis Regi subditus bellum contra Regem in appellatione sua de lege potest Vadiare; sed in toto ponere se in misericordia sua, & emendas sibi offerre competentes.* [Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Et vidit duellum inter duos homines Vadiare in curia dictorum Religiosorum super mehaingnio.*]

JUDICIUM FERRI vel AQUÆ VADIARE, in Legibus Adelstani Regis cap. 30. id est, purgationem criminis sibi impositi per hæcce *judicia* offerre.

LEGEM VADIARE. Vide *Lex*, col. 159.

¶ VADIARE MULIEREM, Eam sibi in sponsam pignore asserere. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 98. *Mandamus quod si quis sine voluntate patris mulieris eam Vadiaverit, vel desponsaverit, vel juraverit... in 50. lib. P. condemnetur.*

¶ GAJARE, Aliquem pecunia corrumpere. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Quia juvit ibi ad Gajandum homines de Arelate & aliunde pro segnoria domini Barralis.*

VADIARE DE SERVITIO dicebantur vassalli, cum notum faciebant domino sese ab ejus homagio recessuros, nisi eorum *Pari* jus seu rectum faceret. Ita passim in Assisis Hierosolym. MSS. cap 205. 206. 207. ubi formula vadiandi servitium sic describitur: *Nous tous ensemble, & chascun par soi vous Gajons* (vel *Gageons*) *dou service, que nous vous devons, tant que vous aiez rendu à nostre Per son fie, ou ne dites raison pourquoi vous ne le devez faire.* Cap. 287. *Et tous les homes dou Roy requistrent au Roy que il s'en soffrist de ce, que il avoit enci lor Per congée, & que se il s'en soffroit, & menoit Messire Raoul par esgart de sa Court, que ils le Guargeroient tous ensemble, & chascun pour soi, dou service que ils devoient, tant que il eust fait leur requeste.* Et cap. 24. *Sont les cas ausquels on peut Gager de service le Seigneur, ou le conjurer de sa foi.* Vide capp. seqq.

DISWADIARE, Rem oppigneratam redimere, *Desgager*. [Charta Ludovici VII. Reg. Franc. ann. 1169. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. c. 239. *Tali tenore stat vadium, quod non Diswadiabunt illud nisi ad suum retinere, & quod de manu sua decimam non ejiciant.*] Chronologia Augustinensis Cantorberiensi: *Carta de terra, quam Abbas Hugo Diswadiavit de Wiberto de Thaneto.* Charta Richardi de Porcomortuo in Hist. Abbat. S. Cathar. Rotom. *Quousque pecunia nostra, de qua omnes illas res debent Diswadiari, ab uxore ejus & filio nobis reddatur.*

DISVADIARE, Pignori capere, vel pignus auferre & retinere. Charta Reginaldi de Bosco in Hist. Abb. S Audoeni Rotomag p. 436. *Neque nos possumus vel debemus in prædicta foresta aliquem Disvadiare propter aliquod forisfactum, nec capere propter aliquam manuus operationem, quam in ea faciat.* [Charta an. 1054. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et si ita non fecerint, licentiam dederunt Bertranno Monaco ut Disvadient eos infra treugam & foras treugam.*] Hac notione *Desgager* usurpant Consuetudines S. Aniani art. 5. Stampensis art. 154. Montargensis c. 4. art. 12. 13. c. 18. art. 6. Camerac. tit. de Actionib artic. 4. 5. *Desengager*, in Consuet. S. Severi tit. 14. art. 1.

DIVADIARE, Eadem notione, Pignori capere, in pignus retinere. Leges Henrici I Regis Angl. c. 23. *Si quis blodwitam.. & hujusmodi forisfaciat, & inde veniat sine Divadiatione, vel calumnia, placitum domino sui est.* Cap. 41. *Si quis autem, ubi forisfecerit, retentus vel Divadiatus sit, plene componat.* Cap. 57. *Si inter eos homines disceptetur in curiis super accusationibus, alternatim sibi rectum faciant in causis suis nisi quis retentus, vel Divadiatus sit, vel plegiatus pro culpa sua, &c* Cap. 80. *Aut Divadietur aut retineatur ibi malefactor.* Adde cap. 41. & 94.

VADIARE, GAGIARE, GUAGIARE, Eodem etiam significatu, Pignus a debitore invito auferre, præsertim ex sententia judicis. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis, [inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. c. 247.] *Ita tamen quod non possunt Vadiare in claustro; sed quando ille, qui forefecit, recedit a claustro, tunc possunt emendam levare, secundum quod forefecit.* [Charta ann. 1199. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudor. pag. 683. *Pro forisfacto quod Vicecomes faciat, vel pro debito quod ipse debeat, non potest aliquis eum in Vicecomitatu Vadiare.* Litteræ Guidonis Nivern. Comit. an. 1231. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3 pag. 118. *Præpositus noster Nivernensis tenebitur censam levare secundum transcriptum quod ei tradiderint dicti quatuor burgenses, & etiam Guagiare, si opus fuerit, sed propter hoc nullam habebit emendam.*] Consuetudines MSS.

So-

Solemniaci in Arvernis: *Creditor, qui habebit domum apud Solignac, poterit ibidem debitorem suum autoritate propria Gagiare ratione debiti ibidem contracti.* Concilium Avenionense an. 1279. cap. 1. *Occupare, detinere, pignorare, seu Gadiare, &c.* Charta an. 1292. apud Perardum pag. 564. *Quod præpositus Tornodori ... non potest, vel non poterit Gagiare, vel facere gagiari, nec justitiam exercere in villa S. Michaelis prædicta, &c.* Libertates oppidi Montis Regalis in Sebusianis ann. 1287. *Si Miles, vel quilibet extraneus debeat debitum alicui Burgensi Montis-Regalis, Præpositus, vel alius de familia domini debet ire cum creditore, vel sine creditore, sine aliqua contradictione, & sine dono & mercede ad Gagiandum debitorem, & eum gagiare.* Assisiæ Hierosol. c. 113. de Sponsoribus: *Si ledit pleige dit que il n'a dequoi il lui puisse faire que pleiges, l'autre li doit dire, Fournisser en l'assise, & il la doit fournir ensi, que il doit jurer sur saint, que il, ne autre pour lui a'a dou sien a convert, ne a descouvert dequoi il puisse faire que pleige, que la robe de son vestir, & dras de son lit; & se pleige fit ledit serment, il fouruit l'assise, que l'autre ne peut, ne ne doit Gager par l'assise la robe de son vestir, ne de son lit, si convient il que il souffre tant, que il trove aucune chose dou sien, que il puisse Guager, &c.* [Litteræ Caroli V. Reg. Franc an. 1371. to. 5. Ordinat. pag. 385. *Que derefusavant vous ou aucuns de vous, ne Gagez ou contraigniez, ou souffrez estre Gagez ou contraints, comme que ce soit, en corps ou en biens, &c.*] Ita vocem *Gager* usurpant Consuetudines aliquot municipales, Senonensis art. 129. Burbonensis art. 134. Baionensis tit. 8. art. 11. 26. art 13. Melodunensis art. 327. 328. Calvimontensis artic. 96. Victriacensis art. 110. Bituric tit. 10. artic. 5. Altisiodor. art. 171. &c. *Dègager*, eadem notione, Consuetudines S. Aniani art. 5. Sellensis art. 2. Feritatis Imbaldi art. 7. Tremblajensis art. 7. & aliquot aliæ.

Pignerationem duplicem statuunt Jurisconsulti, unam scilicet quæ fit invito debitore, quam *pignus coactivum* vocant; alteram, quam debitor ipse sponte præstat, *pignus conventionale* appellatam. Prior pigneratio fit ut plurimum judicis auctoritate, qua creditor domum debitoris ingreditur, inque rem ipsius, in debiti sibi statuta die exsolvendi securitatem, involat & manus injicit, ni debitor die præterita debitum exsolvat, distrahendam pi subhastandam. Idque ἐνεχυράζειν dicunt Græci, pignora capere invito debitore, ad discrimen ἐνεχυριάζειν, quod est pignus dare & tradere. Ἐνεχυράζειν τὴν οἰκίαν, apud Demosthenem contra Everg. domum debitoris vi, eoque invito, ingredi, & pignora auferre, quod vetatur in Deuteron. c. 24. v. 10. 11. *Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas; sed stabis foris, & ille tibi proferet pignus quod habuerit.* Ubi versio 70. Interpret. οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐνεχυράσαι τὸ ἐνέχυρον αὐτοῦ. Ejusmodi vero pigneratio coacta, Pragmaticis Gallis.

Gageria dicitur, quæ fit ex vi contractus obligatorii, vel sententiæ, aut aresti contra debitorem lati, cujus res mobiles in Regia manu ponuntur, & sequestrantur. [Charta an. 1151. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 84. *Stephanus de Villars pedesticum de Rocca taillia ... misit Girino senescalco & Lugdunensi Ecclesiæ in Gageriam, pro decem millibus solid. Lugdun. monetæ.*] Charta Joan Briennensis an. 1200. in Tabul. Campaniæ Thuano p. 270. *Et octingentas libras, quas posui in Gageria, quam a fratre meo accepi.* Alia Gaufredi D. Joinvillæ Senescalli Campan. an. 1190. p. 71. *Si absque ipsius licentia de prædictis terris amodo dividerent, vel in vadium sumerent, emptionem suam & Gageriam amittent.* Institutiones Capituli Gener. Cisterciens. dist. 11, c. 3. *Gageriæ autem ulterius non accipiantur, exceptis feodis nostris, secundum quod a jure est concessum, &c.* Eadem habent ferme Statuta antiqua Cartusiens. 2. part. c. 32. §. 29. Libertates Oppidi Jasseronis in Sebusianis an. 1283. *Item concedimus, ut nullus teneatur accipere pignus, vel Gageriam, a nobis, vel ab aliquo alio, nisi plus tertio valuerit, quam illud pro quo offertur, &c.* Ita usurpant veteres Chartæ apud Roverium in Reomao p. 232. 233. 236. 240. quæ potissimum sunt de prædiis in *Gageriam* datis. [Iis adde Hist. Dalphin. to. 2. p. 192. Marten. to. 1. Anecd. col 868. & Gall. Christ. to. 4. inter Instrum. col. 597.]

¶ Gatgeria, Guatgeria, in Chartul. S. Petri de Domina fol. 63. *Octavam partem decimariæ de Thedesie accepit D. Hugo prior in Guatgeria de Petro Bruno pro 100. sol. Valentianis. De hac Gatgeria fuit fidejussor dom. Aynardus, &c.*

¶ Vadium, Eadem notione. Charta Stephani Noviom. Episc. an. 1214. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p 311. *Nos pro quibusdam Vadiis Meldensis Ecclesiæ qua præpositus Comissæ detinebat, villam invenimus suppositam interdicto.*

¶ Gadium, pro *Vadium*, Pignus. Tabul. S. Victoris Massil. *Dodonus misit pro Gadio unam sechuram prati quæ est sub ponteillari de Meta.* Ibidem: *Martino non permiserunt suum Gadium dare sicut decet.* Chartul. majus ejusdem Monast pag. 102. v. *Ego Restagnus & uxor mea Constantiana donamus Gadium nostrum ex omnibus laboribus nostris & ex omnibus acquisitionibus nostris.*

¶ Vagium, Eodem intellectu. Charta Ludovici Reg. Franc. an. 1153. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 275. *Quia in Vagio S. Mammetis facta est, & ad eum ubi pertinet, &c.* Charta ann. 1174. apud Rymer. to. 1. p. 38. *Pro amore filii sui ad pacem revertantur, si Vagium & plegium dederint standi in judicio de his, quæ ante gwerram seris fecerunt.* Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1636. *In villa autem Alpici vel omni terratio, si sanguis effusus fuerit, vel facta seditio, vel Vagium belli datum, meum est judicare.*

Vadare, Fidejubere pro alio, vel in vadem se dare. Glossæ Isid. *Vadatur, promittit, pollicetur, fide dicit.* Flodoard. lib. 4. Hist. Remens. c. 19. *Pro quo facinore Vadatus in hac Synodo, centum libris argenti pacatur cum præfato Stephano Episcopo, &c.* Adde Baldricum Noviom. lib. 1. c. 65 l. 2. c. 1.

Revadiare, Rewadiare, Reguadiare, Eadem qua prius notione, *Vadium dare* pro re quavis. Chartæ Parensales form. 6. *Sic ei in præsenti fuit judicatum, ut ipsum servitium sancti illius, unde negligens adeat, ipsi Advocato sancti illius Rewadiare deberet, quod ita & fecit, & seipsum ad servitium sancti illius ibi se in præsenti recredidit.* Vetus Charta apud Beslium p. 176 *Sic ad præsente ipsa falsitione per ipsa Charta Rewadiaverunt, & in servitium S. Juniani de parte genitore eorum Allifrede se cognoverunt, & ad pedes ipsius Ramnulfo se postraciderunt, & wadios de omnibus ei dederunt, per quid ipsa falsitione præsentaverunt, vel per quod ille servitio contenderunt.* Placitum Caroli C. an. 22. in Tabul. S. Dionysii: *Visi fuimus judicasse, ut memoratus Major nomine Autrenont inantea adtetisset, & unusquisque de sæpedictis servis ipsum servitium inferiorem, unde de legibus probatus habet, mallasset & repetisset, & ipsum servitium emendasset, & Revadiassent, sicut & fecerunt.* Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 118. *Eo siquidem pacto ut Walterus pro admissis 20. libras argenteorum Revadiaret.* Continuator Historiæ Episcoporum Virdunensium num. 4. *Deinde summam pecuniæ ad diem denominatum Domino Episcopo Revadiavit.* Vetus Notitia apud Perardum pag. 149.

Tunc

Tunc judicatum est a supradictis Scabineis, ut de ipsis casuis quod meetificavit, legem faceret & Rewadiaret, seu supradictam terram legaliter reddstet, quod & fecit. Chronicon Farfensis Monasterii: *Tunc supradicti Missi & judices eos Regwadiare fecerunt, fidejussores utriusque secundum legem ponentes.* *Heribannum rewadiare*, in Capitul. 1. an. 812. cap. 2. 9. Capitul. Caroli M. lib. 4. c. 70. *Ut vassi nostri .... qui anno præsente in hoste non fuerunt, beribannum Rewadient*, &c. Appendix 2. ejusd. lib. c. 8. *Ut omnia, quæ wadiari debent, juxta quod in Lege continetur, pleniter secundum ipsam Rewadiata fiant.* *Bannum rewadiare*, l. 5. c. 43. & in Addit. 4. Lud. Imp. c. 70. in Capitul. 1. ann 812. cap. 3. 5. in Edicto Pistensi cap. 21. in Capitul Caroli C. tit. 40. cap. 1. apud Hincmarum Laudunensem pag. 610. 612. &c. *Bannum wadiare*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 43. Adde lib. 2. tit. 21. §. 19. & Addit 2. Capitul. lib. 4. c. 8. *Debitum rewadiare*, in Edicto Pist. cap. 22. *Debitum wadiare*, in Lege Longob. L. 1. tit 2. §. 11. *Rewadiare xenium*, apud Flodoardum lib. 3. Hist. Rem. pag. mihi 560. [In Gloss. Lindenbrog. *Rewadiare* est relaxare: unde hoc verbum adhibebant cum pignus liberabatur, solvebatur, ut monet Eccardus in Notis ad Leg. Sal pag. 173. Id tamen raro factum fuisse ex locis a Cangio laudatis colligitur.]

¶ Vadium, Pœna, mulcta pecuniaria. Charta Balduini Comit. Flandr ann 1116. apud Miræum to. 2. p. 1154. col. 1. *Vadium etiam, si pro qualibet forisfactura acceperit ab aliquo, non alibi quam infra curtim S. Amandi commendabit.*

Gagium, Eadem notione. Charta an. 1256. in Regesto Comitum Inculismensium: *Remittendo & franchisando nobis & dictæ villæ garenam suam quam habebat in vineis & territorio dictæ villæ, & Gagia sive pœnam, quæ occasione dictæ garenæ a venantibus in eadem consueverat percipere & habere.* Consuetudo Castri Bellaci in Charta Hugonis Marchiæ Comitis in eodem Regesto: *Si quis bannum Comitis infregerit, debet reddere de Gagio solidos 60.* Charta anno 1289. in Hist Beneharn. p. 311 *Census nostri sunt assignati & statuti ad Mortgatgia & pœna similiter.* Alia Radulfi Exoldunensis an. 1235. *Si vero ex prædicto pasenario non fideliter soluto Gagium contingeret evenire, totum Gagium meum erit.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. pro Libertatibus Bastidiæ in Petrogoricis, ex Regesto 47. Tabularii Regii n. 38 *Et nisi prædicta oblia nobis soluta fuerint prædicto termino, quinque solidi nobis solventur pro Gagio, & oblia supradicta.*

¶ Gaigium, Simili sensu, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to. 5. Ordinat. p. 315. *Quod si temporibus futuris .... universitatem & habitatores, super quibuscumque causis & litibus contingeret poni in deffectu, vel ipsos debere clamores & Gaigia aliqua LX. solidorum, vel majores emendas solvere*, &c.

¶ Gatgium, Eodem intellectu. Consuet. Brageriac. art. 76. *Item nullus sit ausus extra villam dicti loci & districtus ejusdem dolia tonellorum vacuorum transferre, neque mayramen, neque vimos, neque codram; & si faciat contrarium in sexagiata solidos pro Gatgis condemnetur.*

¶ Gadium, Guadium, Pari significatu. Diploma Caroli M. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit col. 179. *Ita ut nullus ecclesiasticus infra claustrum manens, aut alicui ecclesiastico serviens, Gadium, nec colonatium, nec aliquam justitiam per vim exsolveret.* Charta an 1058. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 230. *Non requirant in isto loco jam nominato ullum censum, non Guadium, non receptum, nec ullum forisfactum non faciat.*

¶ Guagiamentum, Eadem notione. Charta Humberti Dalphini ann. 1343. pro Libertatibus villæ de Pineto ex Schedis Vide Cl. *Lancelot: Item quod in dicta villa Pineti pro Guagiamento dentur duo denarii*, &c.

Gagiare, Mulctam solvere. [Charta an. 1102. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Omne quod S. Albino pro supradicta calumnia abstulerat, Gagiavit, & in ejus (abbatis) conspectu omnem calumpniam quam de Arsiaco faciebat, dimisit.* Regest. *Olim* ad annum 1304. fol. 68. *Cum dicti Religiosi dicerent se esse in saisina recipiendi & levandi ab his qui vendunt ibidem merces suo denariatas in stallis seu fenestris quinque denarios quolibet anno, & Gagiandi deficientes in solutione prædictorum*, &c.] *Emendam gagiare*, in Statuto S. Ludovici ann. 1259. *Gager l'amende*, in Consuetudine San-Paulana art. 32.

¶ Gatgiare, Eodem intellectu. Charta Caroli Reg. an 1367. ex Tabul. Archiep. Auxitan. *Coram nobis aut nostro locotenente Gatgiaturi & emendaturi*, &c.

Disgagiare, nostris *Desgager*, Mulctam impositam exsolvere, in Consuet. Villænovæ d'*Arjençon* in Pict. ann. 1233.

Gajare, Solvere. *Gajabit 5 solidos*, &c. passim in Tabul. S. Albini Andegav. [*Gager* nostris, eadem notione. Charta an. 1290. to. 1. Chartul. S Vandreg. p. 913. *Fu Emeline la chanteresse en amende por garant rel achié vers hommes religieux & honnestes Mr. l'Abbé & le Convent de S. Vandrille de la coustume que eue li demandoent & Gaga ladite Emeline as devant dit Religieux coustume de toute marchandise & les arrierages du tans passé.*] *Gager & paier le rachapt*, in Consuetud. Lotharingiæ tit. 17. art. 1. 3. Turon. art. 144. Lodunensi cap. 11. art. 6. c. 14. art. 3 Andegav. art. 115. 266. Cenoman. art. 126. 284. &c. Hinc.

¶ Gagiata, Solutio, non semel in laudato S. Albini Tabulario.

Gadium, pro Testamento. Testamentum Guillel. de Tortosa filii Guillelmi D. Montispessulani an. 1157. Oct. *Sic ultimum elogium meum compono, & Gadium sive testamentum meum nuncupative facio*, &c.

¶ Guadium, Eodem sensu. Chartular. Aptense fol. 34. *Si in itinere quod ager dispono ad Jerusalem defunctus fuero, dabo per Guadium ipsum vasculum plenum vino puro ad prædictum opus.*

Gadiare, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1701. *Res suas ante mortem disponere.*

Gadiator, Executor testamentarius, qui res testatoris in *vadium* habet, ut de iis disponat. Testamentum Raimundi Comitis Tolosani ann. 1249. apud Catellum pag. 374. *Residuum vero de decem millibus marchis supradictis quod restat, distribuendum volumus arbitrio Commissariorum nostrorum infrascriptorum, qui Gadiatores, seu spondarii vulgariter appellantur ad pias causas, sicut saluti animæ nostræ magis expedire videbunt.* Infra: *Commissariis autem, Gadiatores, seu spondarii nostri sunt*, &c Testamentum Rostagni de Podio alto an 1261. *Item volo, quod Rostagnus filius meus restituat & solvat de bonis meis omnia forefacta mea, arbitrio & cognitione Gadiatorum meorum*, &c. *Gadiatores seu Executores testamenti*, in Concilio Avenionensi an. 1270. cap. 1.

¶ Guadiator, Eadem notione, in Testam. Beatricis de Alboreya Vicecom. Narbon. ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1521. 1524. & in Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. ann. 1397. ibid. col. 1632.

¶ Vadiator, Eodem intellectu. Charta Amblardi Lugdun. Episc. ann. 978. inter Instr. to. 4 Gall. Christ. novæ edit. col 5. *Itaque jurejurando præcepi Vadiatoribus meis pro Deo, pro omnibusque sanctis*,

..us

... ut chartam mea eleemosynaria integram & expressam facerent supradictis monachis ... Ideoque nos Vadiatores, &c.

GAGIARIUS, Eadem notione. Synodus Cenomanensis sub Mauritio Episcopo MS.c.118. *Presbyteri inhibeant infirmis, ne plures quam tres Gagiarios instituant, & hoc etiam publicent in Ecclesia, & in ordinatione testamenti*. Et cap 120. *Incipiant Gagiarii exequi voluntatem defuncti, &c.* Testamentum Guidonis Dom Lavalli an. 1265. apud Duchesnium in Hist. Mommorenciaca p. 386. *J'ai establis .... mes Gaigiers & mes executors a fere & accompler mon testamenz, si comme il est contenu cy-empres.*

¶ GUAGIARIUS, Pari significatu. Charta aon. 1228. ex Chartul. S. Johannis in Valle: *Petebant Guagiarii a dicto Thoma omnia mobilia dicti defuncti Guafridi & quod idem Thomas satisfaceret tanquam heres legitimus super x. lib. annui redditus, quas preceperat idem Ganfridus in suo testamento pauperibus erogari ... Tandem dicti Gagiarii, &c.*

¶ GADIATOR, Tutor, forte is qui testamento constituitur, Gall. *Tuteur*. Statuta Montispessul. MSS. ann. 1204. *Puella qua nunquam habuit virum non possit nubere sine consilio parentum suorum vel cognatorum, vel Gadiatorum, & ille qui eam duceret sine consilio jam dictorum, incidat in manus domini persona ejus & tota sua superbia.*

GADIARIUS, Fidejussor. Charta Longobardica an. 973. apud Ughellum in Archiep. Benevent. *Qualiter .... guadium inibi dederunt Simeon Clericus, & Nardus Clericus, & mediatores posuerunt Gadiarios de jam dicta civitate, &c.*

CONTRAGAGIAMENTUM, volgo *Contregage*. Charta Philippi Regis Franc. data Parisiis 12. Junii an. 1309. in Regesto Tabularii Regii, qua bella privata inhibentur: *Item ne quis sine nostri licentia in regno nostro coetum, cohortem, vel aliquam congregationem faciat armatorum; ne quis Contragagiamentum acceptet, vel pacem nostram regni nostri quolibet modo infringat. Et cum aliqui corruptelas pro Consuetudinibus in iis casibus soleant allegare, tales damnatas Consuetudines tollimus, & penitus reprobamus, &c* [Vide Contragagiamentum suo ordine, & supra *Plegius*.]

¶ VADIUM, pro Vadum, Gall. *Gue*, quomodo *Vadum*, pro *Vadium*, Pignus, aliquando occurrit. Regest. feud. Campaniæ fol. 81. v. *Comes Campania potest conducere mercatorem suum usque ad la Beurove, & usque ad Vadium de Sablonieres, quod est longius*. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Et inde descendit per rectam viam usque ad Vadium Juvenale, & ex ipso Vadio Juvenali per rectam viam, &c.* Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 2036. *Praterea terram quamdam quam predictus Hugo in Vadum miserat pro decem solidis, &c.*

VADUM. Charta ann. 1268. ex Tabulario urbis Ambianensis: *Nobis concesserunt pro utilitate domus nostra facienda, ut nos Vadum, quod subtus clausum nostrum, per quod vacca civium Ambian. a pascuis, &c.* Ubi Charta Gallica vertit, *Wez*. Alia an. 1344. ex Tabulario S. Quintini in insula fol. 35. &c. *Et avoir Wez & pusseris esdites yaues*. [Privilegium Garsiæ I. Reg. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 170. *His quoque terminis circumdatur ab Oriente, strata de Vado Regis in Pisterica usque ad Vado de Perales*. Alia notione, nempe pro *Vadium*, vide in hac voce.]

¶ WADUM, Eadem notione. Præceptum Widonis Imp. ano. 892. apud Murator. tom. 2. pag. 416. 1x. *Insuper concedimus in prafato monasterio pro mercede anima nostra Wadum unum in Pado ad piscandum*. Charta ann. 1040. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dona Wadum meum omnipotenti Deo & S. Victori, &c.*

¶ VÆ substantive usurpatur in Statutis Canonic. Regul apud R. Duellium to 1. Miscell. p. 98.

Claustrales sibi nil teneant sine velle scituve
Prælati, vitare si velint perpetuum Va.

¶ VÆCORDIA. Vide infra *Vecordia*.

¶ VÆNALICIARIUS, *ἀνδραποδοκάπηλος*, in Gloss. Lat. Gr. pro Venalicius. V. Salmas. ad Plin. p. 273.

¶ VÆNARE, Venundare, vendere. Statuta Canon. Regul. apud R. Duellium to. 1 Miscell. p. 96.

Nullus prælatus quod distrahet, aut alienet,
Ad longum tempus ve locet cui, cuique Vaenet.

¶ VAERIA, Idem quod *Viaria*, Gall *Vairie*. Legendum fortean *Voeria*. Vide in *Viarius*. Charta ann. 1269. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Fulco de Torallo minor miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat .... in bannis, pressoriis, pressoragiis, meseria, bonagiis, jaleagiis, mensuris, mensuragiis, & Vaeria sive Vaeriis, dominiis, &c.* V. *Vaieria*.

¶ VAFRAMENTUM, Astutia, calliditas. Gloss. Lat. Gr. *Vaframentum*, *κάρφος*. Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. to. 7. col. 773 *Hoc itaque Vaframento mirabili obtento civitatis dominio, nuntios suos Saladinus exercitui destinavit.*

¶ VAFRITAS. Eadem notione, Astutia. Chronic. Tarvis. apud eumd. Murator. tom. 19. col. 763. *Dubitantes ab illorum manibus evadere non posse, Vafritate hac usi sunt, &c.*

VAGA, Vide *Vanga*.

¶ VAGABUNDUS, Erro, Gall *Vagabond*. *Vagabundus*, *ἀλήτης*, in Gloss. Lat. Græc. Vocabul. utriusque Juris: *Vagabundus, est qui non habet domicilium, sed hodie hic, & cras alibi*. Apparatus bellicus Caroli VIII. Reg. in Ital. apud Marten. Itin. Litter. p. 380. *Qui omnes fuerunt vel malefici, vel latrones, vel Vagabundi, & tales quos mendicos validos appellamus*. Adde *Blount* in Nomolex Anglic. & Rymer. to. 14. p. 430. *Gens vagants*, in Charta an. 1435. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1042. Vide *Vagus*.

¶ VAGABUNDIA, Vagatio. Statuta Collegii Narbon. an. 1379. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. p. 668 c. 2. *Si quis autem propter delatores armorum vel nocturnas Vagabundias ... in carcerem trusus fuerit, &c.*

¶ VAGALICANA EXTENSIVA, Genus scripturæ. Vide in *Scriptura*.

VAGANTES, pro Vacantes. Concilium Wormaciense an. 868. c. 62. *De Episcopis & de Presbyteris Vagantibus, qui parochias non habent, &c. Vagantes terra*, pro *vacantes*, desertæ, incultæ, &c. Vide in *Vacantes*.

¶ VAGATIO, Libera super fluvium discurrendi potestas absque ulla præstatione exsolvenda. Charta Sigeberti Reg. ann. 651. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 8. *Et portum illum qui dicitur Sellis, immoque & Vagatio super fluvium Ligeris, &c. Vagationes silvaticæ cum canibus*, in lib. 5. Capitul. c. 2. Vide Baluzii notas ad Agobardum pag. 82. & Petrum Blesensem Epist. 56. & 61.

¶ VAGERASSIN, *σποράδην*, in Gloss. Lat. Græc. Sed leg. *Vage*, *sparsim*.

¶ VAGEZARE, ab Ital. *Vagheggiare*, Oculis verbisque alicui blandiri. Chronic. Mutio apud Murator. to. 11. col. 117. *Quidam presbyter S. Faustini ecclesia burgi Bajoaria rector in tantum ardebat quemdam nomine Albertinum Guitonum incolam dicti burgi ætatis 70. annorum & plurium, quod die noctuque sine ejus præsentia permanere non poterat, Vagezando eumdem, ut moris est adamantis feminas Vagezare.*

VAGIARE, Pecus, (vagum seu oberrans) ob damna abigare. *Vagiator*, qui detinet abacta pecora in Jure Hungarico.

¶ VAGINA HABITATIONIS, Domus, habitatio. Gesta Norman. apud Duchesn.pag. 32. *Verum post annum unum, quo Vaginam suæ habitationis egressus fuerat, & omnem oram maritimam incendiis & rapinis contaminaverat.*

¶ VAGINA NATIVI INCOLATUS, Patria, nativum solum, apud Andream Floriac. lib. 1. Miracul. S. Benedicti ex Cod. MS. Vaticano.

¶ VAGINARE, *Vaginas parare*, in Gemma. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Vaginare, Faire gayne, Vaginarius, Gaynier.*

VAGINATUS, e Vagina eductus, nempe ensis. Gall. *Desgaigné*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Vagina, theca gladii. Vaginatus, exagitatus.* [Ita etiam apud Isidorum & Papiam. Primam nihilominus periisse syllabam primumque scriptum fuisse *Evaginatus, ex vagina extractus*, putat Grævius: nisi fortasse legendum sit *Vagulatus, exagitatus*; ex XII. Tabul. Legibus. Vide Festum in *Vagulatio*. Ut ut est *Vaginatus*, sensu opposito pro vagina insertus, occurrit in Statutis Eccl. Avenion. apud Marten. to. 4. Anecd. c. 582. *Nullus prædictorum de cætero audeat portare gladium super vestem superiorem Vaginatum argenti, &c.*]

VAGINELLA, *Faba siliqua*, Matthæo Silvatico.

VAGIPALARE. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 83. *Si quis in hostem suum incidat, vel Vagipalantem, vel alium, qui juste requisitus rectum per omnia denegaverit. Vagans* dicitur c. 58 & 82.

VAGITARE, Vagari, discurrere. Isidorus Pacens. Episc. in Chronico æra 739. *Per Hispaniam e Palatio Vagitavit.*

¶ VAGITARI. Gloss. Isid. *Vagitatur, violenter flet.* Grævius emendat, *Vagitat, à vagio, vagita.*

¶ VAGITUS, pro *Vagatus*, Discursus, vagatio. Litteræ Edwardi II. Regis Angl. an. 1319. apud Rymer. to. 3. pag. 789. *Fragilitatis humanæ compago tantis discursis Vagitibus & varietatibus temporum quatitur, &c.* Vide *Vagositas*.

¶ VAGIUM, ut *Vadium*. Vide in hac voce.

¶ VAGIVUS, Desertus, incultus. Charta 1115. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 318. *Offero in eadem ecclesia, hoc est, petiam unam de terra, partim arateria, & partim Vagivæ, & in parte cum silva super se habet, &c.* Vide *Vacantes & Vacuus*.

¶ VAGNA, Lagena, vas vinarium. Gloss. Lat. Gr. *Vagna, voga, cuppa*, Βίττ. Vide *Galo*.

¶ VAGOSITAS, Discursus, vagatio, huc illuc itio. Arnonis Scutum Canon. apud R. Duellium to. 1 Miscel. p. 30. *Adolescentes quoque cum de schola puerorum & de sub virga in conventum seniorum & capitularem disciplinam assumuntur non suæ voluntatis arbitrio, nec otio & Vagositati permittentur* V. *Vagitus*.

¶ VAGULATUS. Vide supra *Vaginatus*.

¶ VAGULUS, Vagans. Gualvaneus Flamma apud Murator. to. 12. col. 1023.

.... *Vagulosque per arva*
Ad prædam doctos equites dat Cremo Quirites.

VAGURRIRE, *Per otium vacare*, seu vagari, in Gloss. Arabico-Lat. [Gloss. Isid. *Vagurrit, per otium vagatur.*]

VAGUS, Servus fugitivus, nequam, Sambuco. Decreta Calomani Regis Hungariæ lib. 1. *Si Rex aliquem Vagum servum alicui donaverit, &c.* Mox: *Quicumque absque licentia Regis Vagum tenuerit, &c.... Cum quis Vagum apprehensum tenuerit, a domino ejus prima exigatur.* In Lege Wisigoth. lib. 2 tit. 4. §. 9. servi fugitivi *a dominorum jure salientes evagari* dicuntur: *In fuga vagare*, in Lege Longob. l. 1. tit. 25. § 22. *Vagans homo*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 82. Vide Traditiones Fuldenses l. 2. tradit. 38 Codicem Theod. tit. *Si Vagum petatur mancipium*, ibi Jacobum Gothofredum, [& supra *Vagabundus*.]

☞ Alia notione *Vague* occurrit in Statuto Philippi VI. Reg. Franc. an. 1349. to. 2. Ordinat. p. 313. *Lesdits gardes, ou l'un d'eux seront à la foire dès la veille des trois jours, & y demeureront l'un d'eux jusques les plaidoiries soient faites; & doucement delivrès & finies. Et quand il se partira ou Vague de la foire, leur Lieutenant y demeurera, jusques lesdits gardes, ou l'un d'eux y serà retourné pour le paiement.* Eadem leguntur in alio Statuto ejusdem Regis an. 1344. ibid. p. 305. Ubi *Vague de la foire*, Nundinarum exitus significari videtur. Vide *Vacantes & Vacuus*.

¶ VAICELLA, ut *Vaissela*. Vide in hac voce.

¶ VAIERIA, ut supra *Vaeria*, Jurisdictio *Viarii*, vulgo *Viaria*, Gall. *Voirie*. Terrarium Montisfortis f. 68. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 738. *Hylarius de Fremevilla. Tenet de domino Comite gardam terræ suæ & domum suam, & Vaieriam de Autolio; & est homo ligius.* Vide *Viarius*.

¶ VAIERUS. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12 fol. 5. v. *De quolibet pense Vaierorum laboratorum, soldi decem.* Vide *Vares*.

¶ VAILDA, an idem quod *Waisda*? Vide in *Guaisdum*. Polyptychus Fiscam. ann. 1235. *Quando rusticus facit Vaildam in terra vilanagii, ... reddit de qualibet acra unum sextarium.* Rursum: *Et si Vailda facta fuerit in terra vavassorie, reddit tertium decimum denarium de valore Vaildæ.*

¶ VAILLENTIA, Valor, pretium, Gall. *Valeur*. *Ad Vaillentiam sexaginta librarum*, in Charta ann. 1232. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MS. p. 798. Vide *Valentia* 2.

¶ VAIRUS. Vide infra in *Vares*.

¶ VAISELLUM, Vas quodvis. Chartul. S. Petri de Domina fol 86. v. *Istud prior retinuit per conventionem, si unam arcam & unum Vaisellum in eadem domo vellemus mittere, omnibus temporibus sine servicia nobis liceret habere.*

¶ VAISSELA, VAISSELLA, Vasa, supellex, a Gall. *Vaisselle*. Testam. Petri de Crozo Card. Archiep. Arelat. ann. 1388. *Item volumus & ordinamus quod statim post obitum nostrum Vaissela nostra quæ erit, per executores nostros vendatur, pro debitis nostris persolvendis.* Statuta Capituli Ebredun an. 1295. inter Instrum. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. c. 184. *Fuit propositum in capitulo ipso per dom. Ebredunum Martini de injuria quam fecerant prædicatores de Sistarico super capellis, multis libris Vincentii Belvacensis & aliis libris, diversis calicibus, Vaissella argentea & anulis pretiosis, &c.* Statutum Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. tom 5. Ordinat. pag. 7. *In Vaissella vero ac gallandis & aliis grossis operibus argenti, &c.* Vide *Vassella & Vessella*.

¶ VAICELLA, Eadem notione. Testam. Olivarii de *Pennart* Archiep. Aquens. ann. 1481. inter Instrum. tom. 1. Gall. Crist. novæ edit. pag. 70. col. *Pro eadem fundatione lego primo centum marchas argenti, quæ sunt in Vaicella mea argenti, exceptis sex magnis meis taccis cum pede.*

¶ VAIXELLA, Pari significatu, in Charta ann. 1420 ex Tabular. Angeriac. *Et sui successores valeant de Vaixella stagnea & aliis utensilibus conveniri prædicto providere ... Et sui successores Vaixellam stagneam quamcumque, quæ de successione vel spoliis religiosorum nostri prædicti monasterii decedentium obvenerit, possint & valeant libere percipere.*

¶ VAISSELLAMENTUM, Eodem intellectu. Testam. Adalasiæ ann. 1293. tom. 1. Histor. Dalph. pag. 197. col. 2. *Item volo quod .... omnia victualia mea & omnia Vaissellamenta mea argentea, & omnia fora-*

jocalia mea argentea & aurea ... vendat, & pretium omnium eorum piis locis & personis distribuas. Charta an. 1301. ex Tabular. S. Urbani: *Concedimus quod totum Vaissellamentum nostrum tam in ciphis argenteis, murgeis, scutellis, platellis, coclearibus, quam in aliis quibuscumque vas argenteis, &c.* Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1311. to. 1. Ordinat. p. 481. *Nulli liceat usque ad annum aurea vel argentea vasa, seu Vaissellementa fabricare vel fabricari facere.* Statutum Philippi VI. an. 1348. to. 2. earumd. Ordinat. pag 292. *Que nulz orfevres ne soient si hardys de faire Vaissellement d'argent, fors d'un marc & au dessoubs, si ce ne sont calices, ou vaisseaux à Sanctuaires pour Dieu servir.* Aliud Johannis Reg. an. 1358. ibid. to 3. p. 255. *Que nul billon, Vaissellemente, joyaux d'or & d'argent, &c.* Vaisselmeate, in altero to 5. pag. 301. Charta an. 1302. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101. *Es aura elle toute nos Vaissellemenche d'or & d'argent, si comme pos grans & petits, &c.* Testam. Caroli Comit. Valesii an. 1320. *Item, je laisse à Loys mon fils toute ma Vaisselemente d'argent, &c.* Le Roman *de Cleomades* MS.

Mainte riche Vaisselemente
Trouverent bielle & noble & gente,
Pos, banas, & plotiaulx d'argent.

Vide in *Vessella*.

¶ VAIXALLAMENTA, Eodem sensu. Testament. Guischardi de Bellijoco ann. 1331. ex Tabular. Villæ-Franchæ: *Lego uxori meæ medietatem omnium garnimentorum, utensilium & superlectilium, & totius Vaixallamenta mea de argento.*

¶ VAISSILOMENTUM, perperam pro *Vaissellamentum*, in Testam. Odonis de Rossilione ann. 1298. apud Marten. to 1. Anecdot. col. 1306. *Exceptis tamen ... Vaissilomentis meis argenteis omnibus, &c.*

VAIVODA, VOVVODA, Dalmatis, Croatis, & Hungaris, est exercitus ductor; hodie vero promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur, ut apud Italos Capitaneus, ut Auctor est Jo. Lucius l. 6. de Reg. Dalmat. c. 1. Joannes Leunclavius in Pandecte Turcico n. 71. *Vaivoda nomen generaliter significat Præfectum militum, quem Capitaneum vulgo vocant. Sed apud Hungaros, ut olim, sic etiam hodie, duæ sunt appellationes administrationum maximarum; una Bani, altera Vaivodæ. Vaivoda vero Præses dicitur, loco Regis administrationem habens in aliqua provincia, puta Transsilvania, Valachia majori, Valachia minori, &c.* Vaivodas Bulgaris tribuit Theophanes an. 24. & 33. Constantini Copronymi, & ex eo Hist. Miscella p. 700. siquidem βοεβόδοι iidem sint cum iis, quos βοεβόδους vocant Constantinus Porphyrog. de Administr. Imperio c. 38. Βοεβόδας Ducas c. 19. Vide Joannem Seldenum in Titulis honorariis part. 2. c. 2. n. 3.

☞ *Vaivoda* vel *Voivoda* vox Illyricorum est, ut vult Carolus de Aquino ad vocem *Bani*, notans ductorem pugnæ, composita à nomine *Vej* vel *Boj*, pugna, & verbo *Vodit*, ducere. Vide *Voiavada*.

¶ VAJUS, ut *Vares*. Vide in hac voce.

¶ VAIVUS. Vide infra in *Wayf*.

¶ VAIXALLAMENTA, VAIXELLA. V. *Vaissela*.

¶ VAL, Color cineritius, in Gloss. Teuton. Schilteri ex Procop. l. 1.

¶ VALANIA, ab Ital. ut videtur, *Balane*, Gallice *forte de Chataignes*, Balanus. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 4. *De qualibet soma Valaniæ de pensibus viginti pro introitu vel exitu solidi sex.*

¶ VALARGIUM, Annonæ species. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duas carterias speutonis & Valargii.* Vide *Balargus*.

¶ VALATUM, Fossa. Vide *Vallatum*.

¶ VALBIRE, & VALBUCIRE, pro Balbire & Balbutire, in Gl. Lat. Gr. *Valbio*; *Valbucio*, ψελλίζω.

VALCATORIUM, Molendinum. Charta Ludovici II. Imper. an 875. apud Ughellum to. 6. Ital. Sacr. p. 1309. *Cum possessionibus & juribus, ... aquarum decursionibus, piscationibus, Valcatoriis, rupibus, silvis, &c.* Alia an. 962. apud eumdem to. 1. part. 2. p. 49. *Exhibens etiam ... liberam licentiam construendi molendina & Valcatoria ubicunque voluerint per totum Comitatum suum.* Ex his emendandum videtur Chronicon Pisanum, editum ab eodem Ughello, sub an. 1158. *Omnia balatoria juxta Arnum destructa sunt.* Legendum enim *Balcatoria*.

☞ *Valcatorii* nomine molendinum significari ex allatis haud certo colligitur: imo à molendino distinguendum esse suadere videtur Charta an. 962. jam laudata, quod D. *Brussel* monuit in Tract. de Usu feud. to. 1. p. 43. unde cum ipso aut aggerem esse facile crediderim, aut *exclusam*, locum scilicet ubi concluduntur aquæ, aut denique lignum quo aquæ continentur interpretabor. Vide infra *Varcatura*.

¶ VALCELLA, f. diminut. à *Vaccaria*. Vide in hac voce. Tabularium Aquicinense fol. 46. *Dederunt nobis Valcellam Dodenis quam tenebant ab ecclesia de Hunoncurt.*

¶ VALCHERIA, f. Idem quod supra *Valcatorium*. Regest. Campaniæ ann. 1256. fol. 26. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 43. *Dominus Joannes de Flaviaco. Est homo ligius domini Campaniæ ... de omni justitia usque ad pilerum ultra Valcheriam Secanæ.*

VALDENSES, dicti quidam Hæretici, à primo eorum auctore *Petro Valdo*, cive Lugdunensi prædivite, qui sub peculiari paupertatis professione hæreses complures docuit, sub an. 1160. unde ejus sectatores dicti etiam *Pauperes de Lugdune*, aliisque subinde nominibus appellati, quæ peculiari commentario complexus est Gretzerus ad Scriptores contra eamdem hæresim ab eo edito ann. 1613. Monachus Vallis Sarnaii in Histor. Albigensium c. 2. *Erant præterea alii hæretici, qui Valdenses dicebantur, à quodam, Valdio nomine, Lugdunensi, &c.* [*Waldenses* nuncupantur ab Alphonso de Castro l. 4. contra hær. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 680. & in Statutis Astens. fol. 2.] De eorum erroribus, vide præter eumdem Monachum Vallis Sarnaii, Rainerum, Pilichdorffium, Lucam Tudensem, Ebrardum Bethuniensem, Bernardum Abbatem Fontis Calidi, Ermengardum, editos à Gretzero, Guidonem Elnensem Episcopum in Summa de Hæresibus, ex recentioribus Claudium Scissellum adversus Valdenses edit. ann. 1520. Joan. Chassaneum in Histor. Albigens. edit. an. 1595. Balthazarum Lydium in Valdensibus edit. ann. 1616 Joannem Paulum Perrinum in Histor. Valdensium edita ann. 1618. Columbum lib. 4. de Gest. Episcopor. Valentinensium num. 9. denique quæ habentur inter Rerum Bohemicar. Scriptores. [Iis adde Lexicon Hæres. Stockmanni. Eorum hæresis

¶ VALDESIA dicta, apud Limborch. Hist. Inquisit. Tolos. p. 230. *Abjuravit & renegavit omnem heresim & specialiter omnem Valdesiam, & promisit se nunquam redire ad eam.* Et p. 232. *Detinebantur in muro .... prodicto crimine Valdesiæ.*] *Vauderie* vocat Joh. Molinetus fol. 112. v.

J'ay veu grant Vauderie
En Arras pulluler,
Gens plein de roderie
Par jugement brusler.

¶ VALDESTOLUM, Sella plicatilis. Locus est in *Clinobedrum*. Vide *Faldistorium*.

¶ VALECTOR. Vide in *Valere*.

¶ VALECTUS. Vide infra in *Valeti*.

VALEDICERE, VALEDICTUS, cui *Valedicitur*, *Dire adieu*, S. Gerardus Abb. Sylvæ Major. in Vita S. Adalardi c. 5. *Quibus cum ipse Valediceret, & ipse Valedictus ab eis recederet, &c.*

VALEFACERE, Eadem notione, in Synodico adversus tragœdiam Irenæi cap. 41. Idalius Barcinon. in Epist. ad Julian. Tolet. *Suggestionibus meis Valefactionem alternans sanctitudinis vestræ, &c.* Vita S. Roberti Abbatis Molismensis num 8. *In quorum humilitate & paupertate non mediocriter ædificatus Episcopus & compunctus, Valefecit, & recessit.* Vitæ S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum p. 767. *Commendans eos Domino, & Valefaciens eis, Romam redire sollicite satagebat.*

¶ VALEDO, Valor, pretium, *Valeur*. Charta Manassis Episc. Aurel. an. 1163. ex Chartul. Miciacensi: *Verumtamen ad augmentanda memoratæ ecclesiæ gravamina, 30. librarum Valedinem violenter rapuerat.* Vide *Valentia* 2.

¶ VALEFACTIO, Salutatio. Vide in *Valedicere*.

¶ VALEIA, Vallis, Gall. *Vallée*. Tabul. Majoris Monast. *Amalricus cognomine Crespinus, dedit nobis decimam omnium rerum quæ habebat apud Bessiacum redecimam totius parochiæ quæ sua erat, & tria arpenna prati, ex quibus duo sita sunt in Valeia; &c.* Vide infra *Valleya*.

VALENBRUNUS, Panni species. V. *Galabrunus*.

1. VALENS, Valor, pretium. Tabularium Bellilocense in Lemovicib. n. 175. *Et accepi à vobis pretium, juxta quod inter nos bene complacuit, vel aptificatum fuit, hoc est, tam in Valente, quam in argento solidos mille.* [Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 253. *Quod si præfatam terram eis warentizare non poterimus, tantum ad Valens in assiamento fratrum, eis dabimus.* Charta an. 1042. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Si vero non potuero, Valentem illam dabo in alio loco.* Alia an. 1410. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Totam illam magis Valentem donavimus.* Caffari Annal. Genuens. apud Murator tom. 6. col. 288. *Erat scilicet Valens librarum milliaria decem & septem.*]

2. VALENS, Magnanimus, fortis, Gall. *Vaillant*. Wippo de Vita Chunradi Salici an. 1028. *Et quidam bene Valens vir Cunradus ... cum aliis interfectus est.* [Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerman. *Et illæ galeæ habeant unum capitaneum Valentem hominem & boni consilii, &c.* Vide *Valorosus*.]

¶ VALENS, Gravis, magnæ auctoritatis. Concil. Pisanum an. 1409. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 360. *Secundum multorum Valentium Doctorum consilia.* Chron. Trivetti apud eumdem tom. 8. p. 625. *Honestas & Valentes personas assumpsit.*

1. VALENTIA, *Virtus; ῥώμη, δύναμις*, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: *σθένος, Valentia, robur.* Gloss. Lat. MS *Valentia, fortitudo, firmitas, robur.* Vox Latinis Scriptoribus nota. Macrobius Comment. L. 2. c. 14. *Ut medicus, ut exercitator corporum, sanitatem vel Valentiam, quam ille ægris, hic luctatoribus præstat.* Harigerus Abbas in Vita S. Landoaldi n. 6. *Mox ut illac destinavit, Valentia totius corporis statim reintegrari meruit.* [Ratherii Veron. Episc. Serm. 1. de Quadrag apud Acher. to. 2. Spicil. p. 295. *Quale vero caput habet anima tua, quas manus, quos pedes, quæ alia membra? monstra mihi saltem si vales colorem ejus; si non vales, ego ejus tibi demonstro Valentiam.*] Utitur etiam Gregorius VII. L. 1. Epist. 46. Charta an. 1239. in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 120. *Quod fideles vobis & successoribus vestris Valentiam faciemus in placitis, & in guerris contra omnes homines, cum à vobis vel vestris fuerimus requisiti, &c.* Ubi *Valentiam facere*, est omnem vim adhibere, *Faire son pouvoir*.

☞ Rectius dixisses eo loci *Valentiam facere* idem esse quod infra *Valere*, juvare, auxilio esse. Hæc quippe formula est qua vassalli dominis suis in clientelari professione auxilia consueta jurabant: quod ex sequentibus manifestum fit. Charta an. 1197. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1387. *Promitto vobis & ecclesiæ Arulensi fidelitatem, & Valentiam, & adjutorium per bonam fidem de membris vestris & honore vestro & de avere.* Paulo ante legitur: *Quod erimus vobis adjutores boni & fideles defensores contra omnes homines & feminas.* Charta ann. 1212. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 180. *Præstabimus etiam vobis & successoribus vestris Valentiam & auxilium contra omnes personas.* Charta an. 1257. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Quod tenentur ... facere de his quæ eis traduntur fidelitatem & homagium, cavalcatas, & Valentiam de placito & de guerra.* Quod alibi *sequi & juvare dominum de placito* dicitur. Charta an. 1283. tom. 2. Hist. Dalph. p. 27. col. 1. *Quod dares seu eis faceres auxilium, juvamen seu Valentiam in necessitatibus quæ eis occurrent.* Homagium ann. 1332. ex Schedis D. *de Remerville*: *Promisit dicta domina tutrix ... in perpetuum se præstituram Valentiam, consilium & auxilium.* Adde Spicil. Acher. tom. 8. pag. 225.

2. VALENTIA, Valor, pretium, *Valance*, in Consuet. Aquensi tit. 9. art. 40. [Charta Innocentii II. PP. ex Chartular. Episcop. Paris. fol. 35. *Ipse* (Abbas) *parrochianorum pravis excessus in Valentia ferculorum.*] Acta Innocentii III. PP. p. 11. *Dares ei Valentiam auri viginti millium unciarum.* Rogerus Hovedenus p. 783. *De encaeniis dom. Regis & earum Valentiis, & quis eas habeat, &c.* [Sententia an. circ. 1080. ex Bibl. Colbert. *Usque ad diem qua pliverunt drictam in manu Vicecomitissa ad ipsam Valentiam qua valebat in ipsa die quo ipsum castellum accepit.* Charta an. 1235. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Et nunquam in aliquo contravenit e ratione majoris Valentiæ.*] Occurrit etiam apud Will. Malmesburg. in Vita S. Aldhelmi capit. 10. [Calmet. to. 1. Histor. Lothar. inter Probat. col. 248. & alibi. Vide *Vailleantia*.]

¶ VALENTINENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ VALENTINI seu VALENTINIANI, Hæretici à Valentino quodam Ægyptio sic dicti, fabulis & Judæorum pariter & Platonicorum doctrina confectis celebres: adversarios celebriores habuerunt S. Irenæum, S. Justinum Mart. Tertullianum aliosque. Horum deliramenta videre licet apud laudatos Patres.

¶ VALENTIUS, Magis. Charta an. 1069. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Offerens illis ad hoc in vicissitudine Grimaldum castrum in Fraxeneto situm, asserens illud Valentius Monasterio profuturum.*

VALERE, Juvare, auxilio esse. Hominium factum à Raymundo Principe Arausinensi Episcopo Tricastinensi ann. 1274. *Et si dictus nobilis Raimundus de Baucio, vel ejus successores ... nollent, vel non possent dictum Episcopum seu suos successores juvare, seu ei Valere de placito, seu de guerra.* Tabular. Barcinonense apud Marcam l. 6. Histor. Benearn. c. 8. nu. 3. *Promitto, nec non convenio vobis & vestris successoribus per me & per meos successores, quo vobis Valeam & adjuvem vos, & vestros successores cum mea terra, & meis militibus & hominibus bona fide & sine enganno contra omnes homines, &c.* Le Roman d'*Artus* MS.

Tuit cil qui de ta terre sont,
Qui de toi fiens & terres ont,
Te deivent aider & Valer,
Si froans il en leur poer.

Rai-

Raimundus Muntanerius in Chron. Aragon. c.79. *Que nos som obligats al Rey d'Arago cunyat nostre ab sagrament de Valer & ajudar li contra totes les persones del mon, &c.* [Vide Valentia 1.]

Valitor, qui Froissarti vulgo *Aidant*, Coadjutor. *Valedor*, in Consuetud. Cataloniæ MSS. & to. 13. Spicilegii Acheriani p.315. Charta Raymundi Comit. Tolosani ann.1242. *Et terram nostram supponimus, & nostros pariter Valitores, quos illos tantum intelligimus, qui de guerra ista nos emparaverint, & guerram nobiscum antea non habebant. Hæreticos autem & condemnatos de haresi, nunquam nostros reputamus, vel reputabimus Valitores.* Ubi Catellus perperam, *Vassaus*, reddidit. Alia ejusdem Raymundi an.1233. *Vos & omnes vestros contra ipsos & omnes suos Valitores, seu coadjutores, ... adjuvabimus.* Charta Philippi Pulcri ann.1299. in Regesto Constabulariæ Burdeg. fol.234. *Confœderatos, alligatos, & Valitores.* Alia apud Marcam l.6. Histor. Beneharn. cap. 5. n.6. *Et ego Ildefonsus Rex jam dictus recipio vos Guillelmum de Montecatano, & filios vestros in mea emparanza atque adjuda, & ero vobis Valitor & adjutor de Bitenensi Vicecomitatu.* Joannes XXII. PP. to.2. Epist. 1559. *Contra ... complices, adjutores, Valitores, sequaces, & fautores eorum, &c.* Occurrit passim in Chartis. Le Roman *de Garin Veaillor* eadem notione dixit:

N'a en la route, ne ribaut ne garçon,
Mès Chevaliers, & fient de Vavassors,
Bliaut de paille ont tuit li Voaillor.

¶ Valector. Eadem notione. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. an.1295. apud Rymer. tom.2. pag.990. *D. H. Comiti Baron. fideli vestro, ac utriusque nostrum speciali & precipuo Valectori transmittebamus, &c.*

¶ VALERIANI, Nummi ab Imperatore Valeriano cusi, de quibus Trebellius Pollio in Claudio c.17.

¶ VALERIUM. Vide infra in *Volarium*.

¶ VALESIA, ut *Volisia*. Vide in hac voce.

¶ VALESIANI & Valesii, Hæretici conjugium atque liberorum procreationem abhorrentes: unde seipsos aliosque etiam invitos castrabant, afferentes solos exsectos salvari posse. Horum parens fuit quidam Valesos Arabs quem alii circa annum Christi 198. alii 240. vixisse tradunt. Vide Epiphanium Hær.58.

¶ VALESTRIA. Vide infra *Vallestria*.

VALETI, Valecti, appellati vulgo magnatum filii, qui necdum *militare* cingulum erant consecuti. Nam ut *Vassalli* iidem, qui postmodum *Milites*, quod in hac voce docemus; ita vassallorum filii *Vassaleti* dicti, ut & *Domicelli*, respectu parentum, qui *Domini* inde compellebantur, unde postmodum formata vox *Vasletus*, deinde *Valetus* uti recte observatum à Pithœo in Consuetud. Trecens. Quod præterea firmant Scriptores aliquot à nobis laudati in Notis ad Vilharduinum p.274. apud quos *Vasletus* scribitur; uti etiam in Charta anni 1104. post Ordericum Vitalem edita p.1058. *De Militibus & Vasletis de terra Comitis Roberti, &c.* In alia apud Spelmannum in hac voce: *Thomas filius dicti Radulphi* (Militis) *Vasletus in custodia Regis, qui similiter morabatur in servitio Regis cum featribus suis.* Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Passa avant li gentis prous Vaslès.

Nobilium autem seu militum, atque adeo Procerum ac Principum filios, qui nondum militarem ordinem erant adepti, generatim *Valetos* appellatos in Notis ad Willharduinum docuimus, qui Imperatoris Constantinopolitani filium hac nomenclatura donat. Sed & ita non semel magnatum filios indigitant Poetæ nostrates. Le Roman *de Rou* MS. de Guillelmo Notho Duce Normanniæ:

Guilleame fu Vallet petit

A Falese posé & norrit, &c.

Rursum:

O Gaillaume fist Gui norrier
Dez que il fu Vallez petiz.

Alibi:

Et me fist avoir en estage
Deus Vallez de noble lignage.
L'un fis, l'autre ert neveu Goudouine,
Encor les ui en ma sesine.

Alio loco:

N'est mie Chevalier, encor ert Valleton.

Alibi:

Hue Chapet si fis l'ara asseurèe,
Valles ert, ne poequant si su l'euvre bastèe.

Idem de Henrico II. Rege Angliæ:

Cinquante-trois ans plus sa terre justisa
Emprès la mort son pere qui Vallet le laissa.

Alibi:

Trois Vallez out de son Seignor,
Robert clamerent le graingnor.

Le Roman *d'Alixandre* MS. de Filio Regis:

Li Vales entent la promesse,
Que lendemain aprés la Messe
Le veut son pere adober.

Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS. de Vaspasiani Imper. filio:

Sire, dist li Vallez, nel mettez en sejor,
Faites vos os semondre, &c.

Le Roman *de Guillaume au Court nez* MS.

Mes por cel Deu que je dois aourer,
Fet sen Guillaume sans nul arrestement,
O le Valet chevauchent belement.

[Le Roman *de Guillaume au Faucon* MS.

Jadis estoit un damoiseax,
Qui moult estoit cointes & beax,
Li Vallez ot à non Guillaumes:
Chercher peust on vingt realmes
Ains con peust trover si gent;
Et s'estoit mouls de haute gent:
Il n'estoit mie Chevaliers,
Vallez estoit: 7. ans entiers
Avoit un chastelain servi.]

De Militum seu procerum filiis ita perinde alii. [Charta ann. 1266. ex Tabular. Buzeii: *Gerardus Chaboz Valletus dominus Radesiarum. Nobilis quondam domina Eustachia mater mea domina Radesiarum, cum assensu dom. Gerardi Chaboz patris mei, &c.* Alia an. 1291. ex Tabul. Eccl. Dolensis: *Guillelmus de Rupeforti Vicecomes de Donges miles, & Theobaldus de Rupeforti ejusdem Vicecomitis filius, Valletus.*] Vide Testamentum Ælfredi Regis.

Eadem perinde nomenclatura donantur magnatum filii ab Anglicis Scriptoribus. Capitula Placitorum Coronæ Regis Angl. apud Rogerum Hovedenum pag. 783. *De dominabus, & de Valectis & puellis, quæ sunt vel esse debent in donatione Domini Regis, & de valentiis terrarum suarum, & si quis eorum vel earum sit maritatus, & inquiratur cui, per quem, & à quo tempore.* Bracton. l.3. Tract. de Corona c.1. §. 3. *De Valectis & puellis, qui sunt & esse debent in custodia Domini Regis.* Infra: *De Vicecomitibus & Ballivis, qui ceperunt redemptionem de Valetis integrum feodum militis tenentibus.* Adde Fletam l. 1. c. 20. §. 19. 94. Ubi *Valecti* sunt militum filii.

¶ Valetus dictus qui sine liberis erat. Exordium Monast. S. Martini Tornac. inter Instrum. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col.66. *Ipse est Moninus, quem eo quod sine liberis esset, Vales cognominabant.*

¶ Valletus Legum, Qui in eo gradu est, ut videtur, ut ad Doctoratum aspirare possit. Charta

an. 1292. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 336. *Reginardus de Monasterio legum Valletus.*

Universim vero sic pariter appellati, quos *Scutiferos* dicimus. [Homagia Castri-novi apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 122. *Jocelinus Pictaviai Valetus. Fecit homagium ligium sine achaptamento.* Charta an. 1299. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 916. *Monsour Helyes de la Vergne Chevalier & Helies Chenin Vallet pour soy & pour Gauvain son frere seigneurs de Lucac.* Alia an. 1293. ibid. p. 945. *Ge Jofren de Lezignen Valet segnor de Chastelachart, &c.* Rursum alia ann. 1294. ibid. p. 968. *Peres Daneis de Sains Sauvor en Aunis Valet & Johane sa femme, &c.* Adde Rymer. tom. 2. p. 119. 995. & 1021. & Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 173.] Constitut. Siculæ l. 3. tit. 33. §. 4. *Ut dignitatum gradus & hominum qualitates, in injuriis apertius distinguantur, statuimus burgensem seu rusticum, qui militem verberaverit, nisi probabitur, quod se defendendo hoc fecerit, manus detruncatione puniri, eadem pœna Valetto imminente, qui militem nobilioris gradus verberaverit.* Sanutus lib. 3. part. 10. cap. 8. *Ad cautelam autem Dominus Armeniæ ducentos equestres in nemora occultat, locuturus Principi duobus cum sociis, relictis seorsim cum eorum Valeto, &c.* Valettos autem sese appellitasse ipsos Scutiferos, declarant complures Chartæ descriptæ à Duchesnio in Historia Plessiaca.

Quod vero *Valeti* militibus ipsis in occasionibus bellicis ministrarent, eorumque arma ac scuta deferrent, unde *Armigeri & Scutiferi* passim appellantur, horum nomenclatura data deinceps honoratioribus famulis, quomodo etiam usurpatur à nostris. [Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1295. tom. 1. Ordinat. p. 326. *Bichio & Moucheto Guidy fratribus dilectis Valletis & receptoribus nostris, &c.* Comput. ann. 1325. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 576. *Et in blodio panno pro armigeris & Valectis Prioris de Johanne Bandye, &c.* Testam. Rotherami Eborac. Episcop. an. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 679. *Sic quod generosi Valecti & garciones de camera habeant de propriis equis meis, secundum limitacionem executorum meorum.*] Asserus de Ælfredi rebus gestis pag. 24. *Et volo, quod armigeri mei cum Valectis, & omnes, qui cum ipsis in servitio meo existunt, ista distribuant modo supradicto.* Ubi alii sunt ab Armigeris. Thomas Walsinghamus p. 229. *Jussus autem exhibere captivum, cunctis admirantibus ministrum suum obtulit, qui ei astiterat, & more Valecti servierat, &c.* *Valettus Cameræ* Imperatoris, apud Petrum de Vineis l. 5. Epist. 56. *Valettus Regis*, apud Ughellum to. 9. p. 364. In Testamento Caroli Pulcri Regis Franc. ann. 1324. fit mentio *des Valez trenchans, Valez enviers, des valez servans de vin, des valez servans de l'escuelle, des valez de porte, des valez de forge*; in Testamento Ludovici Hutini Regis an. 1316. *des valez servans de salo, des valez de nostre chambre.* Sed hæc nota.

¶ VALETUS MERCATORUM, Institor, Gall. *Facteur.* Litteræ Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1309. tom. 2. Ordinat. pagin. 160. *Si quis Valetorum suorum in dicta villa vel alibi matrimonialiter copularetur, & aliquas de denariatis aut mercaturis ipsorum mercatorum receleret, aut alias alienaret, justitia loci in quo mercaturæ prædictæ reperirentur, tenebitur eas ponere in manu salva alicujus probi viri loci illius ubi reperirentur. Dicti mercatores & sui Valeti per nos, & gentes nostras à vi & violentia indebitis contra omnes & erga omnes custodiantur.*

¶ VALETUS, Tiro, operarius mercenarius, Gall. *Apprentis. Compagnon.* Statuta Caroli V. Reg. Franc. pro Tonsoribus an. 1371. to. 5. Ordinat. pag 441. art. 9. *Que aucun barbier ne doit oster ou soustraire à un autre barbier son aprentis ou Varles, &c.* Litteræ ejusd. Reg. an. 1372. ibid. p. 528. *Les Varles du mestier de tixerrandrie.* Infra: *Les Varlès tixerans, &c.*

VAYLETUS, Armiger. Constitutiones Petri Ruthenensis Episcopi Legati Apost. pro Ecclesiis Cypriis an. 1313. c. 8. *Nec coronam laicam, ut Miles laicus, seu Vayletus clericus deferat.* De Valetis consule Seldenum de Titulis Honorariis 2. part. c. 5. §. 47.

VALECTUS, Non omnino eadem notione apud Anglos. Fortescutus de laudibus Legum Angliæ cap. 29. *Quod in ea villula tam parva reperiri non poterit, in qua non est miles, armiger, vel paterfamilias, qualis ibidem Franclain vulgariter nuncupatur, magnis ditatus possessionibus, nec non libere tenentes alii, & Valecti plurimi suis patrimoniis sufficientes, ad faciendam juratam in forma prædicta, sunt namque Valecti diversi in regione illa, qui plusquam sexcenta scuta per annum expendere possunt, quo jurata superius descripta sæpissime in regione illa fiunt, præsertim in grandibus causis, de militibus, armigeris, & aliis, quorum possessiones excedunt duo millia scutorum per annum.*

¶ VALLETUS, VALLECTUS, Famulus, Gall. *Valet*, hodierna notione. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 87. *Oportet eum, vel eam habere proprium Valletum seu famulum aut ancillam, qui serviant personis prædictis.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 385. *Cum uno Vallecto per me nominato ad serviendum eisdem Monialibus.* Processus de Vita S. Yvonis tom 4. Maii p. 567. *Et idem miles palafredum suum cum Valleto præmitteret, &c.* *Valetus pedes*, in Testam. Amedei Delph. an. 1355. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p 323.

¶ VAYLETUS, Eodem sensu, in Testam. Roberti III. Comit. Claromont. ann. 1301. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p 307. *Legamus cuilibet de Vayletis, sommeleriis, ... sexaginta solidos Turonenses semel solvendos.* *Vaylletus*, in Miraculis MSS. Urbani V. PP. et Tabul. S. Victoris Massil.

VALETRO, in Glossario Lat. MS. Reg. & apud Papiam. *Glutto.* Jo. de Janua: *Valetro, i. glutto, quia valet multum in lecacitate.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Valetro, Lechear, Glouton.*]

¶ VALETTUS, VALETUS. Vide in *Valeti*.

VALETUDINARIUM, Quod alias in monasteriis *Infirmaria* dicitur. Gloss. Lat. Græc. *Valetudinarium*, [illegible]. Ugutio: *Valetudinarium, domus, in qua morantur infirmi.* Vox Senecæ, Columellæ, & aliis nota. Vita S. Austrebertæ Virgin. c. 3. de Monali: *In stragulo ... ad Valetudinarium deportaverunt.* In Miraculis ejusdem n. 1. *Cella infirmorum* dicitur.

VALETUDO, VALITUDO, Facultas, potestas. Vita S. Isidori Hispalensis Episc. num. 18. *Qua quanto honore & reverentia à Romano Antistite & Cardinalibus fuerit receptus, non est nostræ differere Valitudinis.* Vita S. Guthlaci num 27. *Omnem Valitudinem maligni spiritus ab eo depulit.* Vide Anon. in Mirac. S. Ulmari per Flandr. n. 4.

¶ VALETUDO, VALITUDO, Robur, virtus, auctoritas. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pagin. 603. *Ne forte supervenirent* (Ghisnensis comes) *& eos in Valetudine & manu fortium ab opere removerent.* Charta ano. 1406. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 890. *Prout de premissis et aliis convenire lacius patet in publicis documentis manibus cujuslibet nostrum subscriptis ad majorem Valitudinem premissorum.*

¶ VALEXIUS, Hippopera, Gall. *Valise.* Conventiones civitatis Baonæ ann 1526. *Item pro qualibet salmata*

salmenta ... dobleterum ac Valexiorum, cetterum, piperum, &c. Vide *Valisia*.

¶ VALGIA, Valgiare. Vide *Valgium*.

¶ VALGIS, *Foras versis, tumentibus*. Gloss. Isid. Male, uti monet Grævius; *Valgi* sunt qui crura habent inferius versa, quibus opponuntur vari. Vide Salmas. in Plinium p. 603. edit. Traject.

VALGIUM, in Gloss. Latin. Græc. σριβλόν. Gloss. Græc. Lat σριβλὸς ἐπὶ ξύλα, *curvum, uncum*. Hugo Parisiensis de Instit. Novitiorum: *Sunt praterea mille larvæ, mille subsannationes, & corrugationes narium, mille Valgia & contorsiones labiorum, quæ pulchritudinem faciei & decorem disciplinæ deformant*.

¶ Valgia, *pro Retorsione labiorum quum facimus quando deridemus aliquem*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. Hinc

¶ Valgiare, Valgire, *Labia habere extorsa in prominentia*, ex Gemma apud Vossium de Vitiis serm. lib. 4. cap. 29.

¶ VALGUSTUS, *Fustis uncus*, male lectum apud Isidorum lib. 14. cap. 9. pro *Vallis, fustes suas quibus vallum munitur*.

¶ VALIDARE, Validum reddere, Gall. *Valider*. Arestum Parlamenti ann. 1394. apud Menester. Histor. Lugdun. pag. 79. col. 2. *Litteram supradictam anno sopitam, ut praefertur, revocatam aliqualiter, non Validabat, erat enim subreptitie impetrata*. Statuta Pallavic. l. 1. c. 40. fol. 50. *Neque juramentum per ipsos minores super dictis contractibus vel distractibus factum vel appositum, habeat Validare ipsos contractus, quantum est in præjudicium ipsorum minorum*.

¶ Validare, Munire, Gall. *Fortifier*. Ripalta in Annal. Placent. apud Murator. tom. 20. col. 872. *Et ita munitis per prius castellis & citadella, Validatis portis omnibus civitatis, magno cum apparatu & pompa abiit* (Facinus.)

¶ VALIDITAS, Valor, pretium, Gall. *Valeur*. Testam. S. Gennadii Episcopi Asturic. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 173. *Pomares, horta, Molina, ex integro Validitatibus præstitis, ... ab integritate sint propria monasterii S. Petri*. V. *Valentia* 2. & *Valutare*.

¶ VALIMENTUM, ut *Validitas*, ab Italico *Valimento*, eodem sensu. Chronicon Parmense ad an. 1281. apud Murator. tom 9. col. 795. *Fuit ordinatum quod quilibet habens Valimentum 300. librarum, mutuaret communi 20. solidos imperiales*. Statuta Genuens. lib. 1. cap. 23. fol. 30. *Et insuper illam personam, quæ dictam possessionem acceperit, condemnare debeat in decimam partem Valimenti rerum acceptarum*. Statuta Vercell. libr. 2. fol. 37. *Item statutum est quod aliquis creditor, undecumque sit, non possit petere vel exigere prætextu interesse vel alio aliquo modo vel causa, cujuscumque conditionis sit debitum Valimentum seu melioramentum monetæ ab aliquo districtus Vercellarum*. Statuta crimin. Saonæ c. 43. fol. 99. *Et ultra illum condemnare* (teneatur Magistratus) *in tanta quantitate pecuniæ quantum erit Valimentum rei, de qua possessionem invaserit, vel occupaverit, facta æstimatione post accusationem juxta probationes legitimas fiendas à prædicto accusatore, cujus condemnationis, seu Valimenti, tertia sit injuriam patientis*, &c.

¶ VALIS, Planus, Gall. *Plat*. Guido de vigevano, de modo expugnandi T. S. *Fiat bota una cum tergiis & orlis, ut dictum est supra. Sed ista bota sit totaliter rotunda, & sit longa brachiis duobus & alta brachio, & in medio ab una parte habens parum Valis, ut homo possit supra sedere*.

¶ VALISIA, Hippopera, Ital. *Valigia*, Gall. *Valise*. Epist. Gregorii XII. PP. an. 1407. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 738. *Salvis Valisiis, navigiis, rebus, & bonis omnibus*, &c. Statuta datiaria Riperiæ c. 17. fol. 15. *Permittendo sese & eorum mercantias, vel res, fardellos, Valisias, salmas, ... tempiare, perquirere, dissolvere*, &c. Vide *Vallegias*.

¶ Valixia, Eodem significatu. Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 400. *Juxta cameram erant quidem stallae pro Valixiis & aliis necessariis cum quadam robalta, in qua mittebant ligna & alia victualia*. Joh. Demussis Chronic. Placent. apud eumdem tom. 16. col. 518. *Et hunc videntes stipendiarii & famuli dicti dom. Comitis Virtutum quod Anglici erant sconfitti, posuerunt se ad derobandum equos & Valixias Anglorum*.

¶ Valesia, Pari intellectu. Litteræ Richardi II. Reg. Angl. an. 1298. apud Rymer. tom. 8. pag. 54. *Cum 50. equis vel pauciorihus, & Valesiis, ac aliis rebus & hernesiis suis quibuscumque*, &c. Occurrit rursum pag. 161.

¶ Valisarius, Qui *valisias* portat, vel eas curat. Acta SS. to. 4. Maii p. 468. de Coronatione Bonifacii VIII. *Primo incendunt Valisarii Cardinalium suo ordine ... Tonsor & sartor Papæ cum Valisiis rubeis, in quibus sint vestes, quæ pertinent ad SS. Dominum nostrum*. Adde Ceremon. Rom. l. 1. §. 12. c. 2.

¶ VALITARE, Valere. *Valitant, valent*, in Gloss. Isidori.

VALITOR. Vide *Valere*.

¶ VALITUDO. Vide *Valetudo*.

¶ VALLADA. Johan. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murator. to 15. col. 596 *Pedites dictorum dominorum Vicariorum communis Mutinæ iverunt in districtum Bononiæ, ... disrobantes ibi bestias, Valladas, & vestes, & res alias in maxima quantitate*.

¶ VALLADERIUS, Fossor cui fossatorum cura incumbit, qui fossis fodiandis, vel reparandis invigilat, sic dictus à *Vallatum*. Vide in hac voce. Charta an. 1471. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Injunxit moderatis æstimatoribus ... quatenus ... vocatis prius partibus quæ tanguntur, ... Valladeriis, magistris expertis, & aliis necessario evocandis*, &c.

VALLAGIA. Vita S. Geraldi Abbatis Grandis-silvæ num. 4. *A mento denique usque ad verticem, non ferri; sed quæ gravior erat, infirmitatis ligatus Vallagia, nusquam caput, nisi cum totius corporis circumferre valebat machina*. Ubi *Vallagiam* sepimentum quidam interpretantur.

¶ VALLAMEN, ut *Vallatum* infra. Gualvaneus Flamma apud Murator. to. 12. col. 1019.

Regis vexilla fugiens, times Vallamina Brixæ.

¶ VALLAMENTA, Conditiones, quibus pactio aliqua *vallatur*, unde vocis origo. Charta ann. 1270. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 6. *Mandantes & præcipientes ex potestatione compromissoria partibus ante dictis sub pœnis & Vallamentis contentis in litteris compromissi, quatenus*, &c.

¶ 1. VALLARE, Obsidere, Charta Casimiri Reg. Polon. an. 1335. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 508. *Ipsorum castra, fortalitia & possessiones Vallare & expugnare tenebitur*.

¶ Vallare Castrum, Militibus ad defendendum munire. Histor. Glabri Rodulphi apud Duchesn. tom. 4 pag. 19. *Vallaverat enim illud* (castrum) *Landrici Comitis exercitus, nec non ejusdem loci familiares viri, hostium siquidem metuentes sacri gregis diremptionem*.

¶ 2. VALLARE, Vallatio, Saltare, Saltatio. Vide supra in *Balare*.

¶ 3. VALLARE, pro *Vannare*, Ventilare, Gall. *Vanner*. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 73. *Si receperit molinarius sive conductor ad macinandum quartaro-*

nos sex rasôt frumenti cumunalis & bene cribiati sive Vallati. &c.

¶ VALLATA, ut mox *Vallatum*. Charta an. 1343. to. 2. Hist. Dalph. p. 470. col. 1. *Idem dom. Dalphinus ædificabit fortalitium, seu fortalitia hujusmodi, muros, Vallatas seu terralios faciet.*

VALLATORIUM, Projectum. Charta an. 1178. apud Ughellum to. 7. p. 410. *Et plenario gradus fabricæ babeatis, & cum ipso Vallatorium suum de ante se, &c.* [Charta ann. 1266. ex Tabular. Sanct. Victoris Massil. *Actum Pisis ex parte Kinsicæ in cloustro ecclesiæ sancti sepulcri super Vallatorio ipsius claustri, præsentibus, &c.*]

VALLATUM; VALLATUS, Fossatum, vel locus vallo septus. [Charta an. 1193. inter Instr. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 79. col. 1. *Et tangis muros civitatis & Vallatum.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Usque ad viam quæ est juxta dogam Vallati Montis pessulani.* Tabul. S. Victoris Massil. *Ut quilibet habeat vel in futurum habebit plateas sive luegas juxta dogas Vallatorum murorum dictæ civitatis.* Charta ann. 1090. inter Instr. Gall. Christ. tom. 6. col. 352. *Refutat ... duas tertias partes de feudis quæ tenuit Petrus Lieuas de S. Petro extra Vallatos Montis-pessulani?* Statuta Arelat. MSS. art. 40. *Addentes quod Vallati qui in directum vadunt seu portendunt in Rodanum, &c.*] Tabul. Brivatense ch. 448. *Cum Ecclesiis in eodem Vallato, seu vico dicatis.* Eximinus Salanova Justitia Aragonum, de militum privilegiis: *Ad constructionem, refectionem, sustentationem & reparationem portarum villæ, Valletum, sive valvartium, & murorum tenentur.* Adde Observant. Regni Aragon. l. 6 eodem tit. §. 1. & tit. de Munitionib. Charta Rutenensis an 1307. ex Regesto a. Philippi Pulcri Regis Franc. Chartophylacii n. 4. *Et ex parte inferiori cum domibus Stephani Cantaire, & cum Vallato dicti loci.* Alia an. 1309. ibid. n. 75. *Item 16. branchiatas Vallati seu fossati dicti castri, in quo sunt tres domus ædificatæ.* Alia ou 85. *Vallata, fossata, muros, fortalicia, &c.* Historia MS. bellorum Albigensium in Bibl. Regia p. 51. *Mais ainsin que son estats arribats alsdits Valats*, (supra, *los fossats*) *& en commensat de donnar l'assaut, &c.*

¶ VALATUM, Eadem notione, Provincialibus etiam hodie *Valat*. Charta an. 1490. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Sequendo riale sive Valatum, &c.* Statuta Avenion. l. 1. rubr. 48. art. 5. p. 135. *Item quia deterioratio, viarum, ut plurimum contingit culpa eorum, qui permittunt aquas suarum fossarum, seu, ut vulgo dicitur, Valatorum, per dictas vias defluere, &c.* Vide *Vallum*.

¶ VALLECTUS. Vide supra in *Valeti*.

VALLEGIAS. Ælfricus in Gloss. ubi de Vestimentis: *Vallegias*, pynegas. Italis *Valigia*, nostris, *Valise*, est Bulga, hippopera. [Vide *Valisia*.]

VALLEMACIA, Saltatio. Vide *Balare*.

¶ VALLENSES, Nummi sic dicti à valle Joachimica. Vide Schlegel. in Differtat. de Nummis antiquis Gothanis, &c. p. 19.

VALLESHERIA, Parentela interfecti, i. unus ex parte patris, & alius ex parte matris, apud Wallenses Anglicos: vox formata, ut *Inglisheria*, de qua nos alibi. Statutum Walliæ an. Edw. 12. cap. 4. *Quod proxima 4. villata propinquiores loco, ubi casus homicidii, vel infortunium contigerit, veniant ad proximum Comitatum, una cum inventore, & Vallesheria, i. parentela hominis interfecti, & ibidem præsentent factum feloniæ, & casum infortunii, &c.* Sed aliud sonare videtur.

WALECHERIA, in Charta Anglica apud Spelmannum: *Dicunt, quod est ibi Walecheria, quæ reddit de annuo reddita 3. lib. 12. den. ad festum S. Michaelis .. item in tota Walecheria sunt 4. homines, & quilibet eorum debet invenire unum hominem per 3. dies in qualibet septimana à festo S. Michaelis usque ad festum B. Petri ad vincula.* Significat, inquit Spelmannus, *Wallensis pars*, ut videtur. Ego vero *Walecheriam* idem sonare existimo, quod *Vacheria*, prædium certo vaccarum numero alendo idoneum. Vide *Vaccaria*.

VALLESTRIA, Valles. Papias MS. *Valestria, agrorum, sicut Campestria.* Edit. habet *vallestria*. Fulcherius Carnot. l. 3. Hist. Hierosol. c. 59. *Circa gurgitem Italiæ multotiens naves assuefiunt periclitari & undique flabra commoveri, quæ de montanis per Vallestria præcipitanter per anfractus subterraneo rite assuescunt intorqueri, &c.* Utitur S. Ambrosius [lib. de Fuga sæculi c. 5. n. 31.]

¶ VALLETUS. Vide supra in *Valeti*.

¶ VALLEYA, Vallis, Gall. *Vallée*. Charta Fulconis Episc. Andegav. ann. 1337. in Tabul. S. Albini Andegav. *In terris de novo ad agriculturam redactis & aliis sitis in illa parte Valleya quæ baillivia S. Remigii vulgariter nuncupatur.* Vide *Valeia*.

1. VALLO, Vallis, *Vallone* Italis, nostris *Valon*. [Charta ann. circ. 1063 ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Usque ad flumen aquæ & usque ad Vallonem, qui vocatur de Lantrico.* Infra: *Dedimus etiam Vallonem ipsum, per quam excurrit fons de Guirarda,*] Occurrit in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ p. 109. 126. to 8. p. 140. 361. & apud Rocchum Pirrum to. 1. Notit. Sicul. p. 311.

¶ VALLONUS, Eodem intellectu. Charta Gaufridi de Signa dom. *de Neoulles* diœc. Tolon. ann. 1085. *Et quandam aliam terram quæ est in Vallono Ferranni, &c. De Vallono qui dicitur Bojarol*, in Charta an. 1058. ex Tabul. S. Victoris Massil.

VALLONCELLUS, Valliculus, in Charta Roberti Comitis Montis Scabiosi an. 1068. & apud eumdem Ughellum to. 7 p. 196. Adde pag. 361. Le Roman *de Garin* MS.

Gironville est fermée en un Vaucel,
Sur une roche qui fu del tans Abel.

¶ 2. VALLO, Vallus, stipes, palus, Ital. *Vallo*, eadem notione. Acta S. Procopii to 2 Julii p. 144. *Qui non quasi Vallone percussus aut Bellonæ œstro, sine dilatione locum mutavit.* Statuta Montis Regal. fol. 313. *Item pro quolibet Vallo sol. den. octo.* In Glossis antiquis MSS. *Vallo, palos vinearum.*

¶ VALLONCELLUS, VALLONUS. V. in *Valla* 1.

¶ VALLUM, VALLUS, ut *Vallatum*, fossa, in Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 242. ex Raimondi Agilæi Hist. Palæst. *Vallum quod à monte descendens, &c.* Charta ann. 1348. apud eumdem to 5. p. 567. *Et ultra hæc omnia castra, fortalitia, dominia, bona, vallos & villas cum suis attinentiis, &c.* Charta ann. 1047 inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 480. *Item de sylva nostra, ... quæcumque fuerint necessaria ad domos scilicet ædificandas vel restaurandas, ad cuppas, ad dolia, ad Vallum, ad naves, &c.* Vide *Vallo* 2.

¶ VALNA, Perperam fortassis pro *Valisa*, hippopera. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. an. 1413. apud Rymer. to. 9. p. 48. *Cum equis, harnesiis, Valnis, mantellis, bouges, robis, &c.* Vide *Valisia*.

¶ VALNEARE, Vasconum pronuntiatione pro Balneare. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unam cubam pro Valneando mulieres.*

¶ VALNUS; Φάλαγξ, Χαράδρα, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Vallus*, Φάραγξ, ex Gloss. Gr. Lat. Χαράδρα, *fossa, vallis.*

¶ VA-

¶ VALOR, *Strenuitas, virtus bellica*, in Gasp. Barthii, Gloss. ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. apud Ludewig. tom. 3 Reliq. MSS. p. 309. Hinc

¶ VALOROSUS, Fortis, strenuus, Gall. *Valeureux*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 702. *Sed Rex idem animo regio Valorosus, ignem gerens in manibus, sub tutela clypei processit ad portam primam castri ejusdem positurus ignem in illa custodiarum ad terrorem.* Vide *Valens* 2. & *Valutr* 2.

¶ VALOS, Panni genus. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duas displeydes sive gyponas ciriti* (cirici) *nigri vocatis Valos*.

VALVARTE, Propugnaculum, Hispanis *Balvarte*, nostris *Boulevart*, ex Germanico *Burg-wart*, quod burgum servat, tuetur, Salanova Justitia Aragonum in Observantiis, de Infantionibus: *Tamen ad constructionem, refectionem, sustentationem, & reparationem portarum villæ, vallatuum, sive Valvartium, & murorum tenentur.*

VALVASOR, VALVASORIA, VALVASINUS. Vide *Vavassores*.

¶ VALUCA, Arena aurosa. Vide *Balluca*.

VALVE. Arnoldus Lubecensis l. 6. c. 6. *Nec defuit ibi* (apud Bohemos) *illud perditissimum hominum genus, qui Valve dicuntur, crudelitates suas & nequitias exercentes, de quibus loqui non est ædificatio, sed miseria.* Et lib. 7. cap. 14. de Philippo Imper. *Contrahens secum auxilia pessimorum, qui dicuntur Valve, cum innumera virtute balistarum, &c.*

¶ VALUM. Index redituum Monast. S. Petri Corbeiensis: *Summarii qui minor & Valu hujusmodi advehunt, debent focatam.* Vide *Vallo* 2.

¶ VALUTARE, vox Italica, Æstimare, Gall. *Evaluer*. Charta ann. 1546. apud Rymer. tom. 15 pag. 101. *Solvere promisit ... in pecunia Valutata juxta Statutum Cæsareæ Majestatis.* *Valve*, pro valor, pretium, in Charta an. 1332. ex Tabular. S. Martini Pontisar. *Jusques à la Value & quantité de soixante sols Parisis.* Vide *Valentia* 2.

1. VALUUS, *Aquæ ductus, per quem decurrit; vel janua, vel modici muri ante portam*. Papias. De primo significatu nihil succurrit; alter *valvam* seu fores videtur spectare; tertius *Valvartum*, seu nostrum *Boulevart*, de qua voce supra.

¶ 2. VALUUS, Fortis, strenuus. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 147. *Communitas tamen Pragensis vi Valua juxta domum Ducis Saxoniæ expugnata, non tamen sine suorum damno, civitatem parvæ partis ingrediatur, &c.* Vide *Valorosus*.

¶ 3. VALUUS, Villosus, Gall. *Velu*. Locus est in *Bigora*. Vide ibi.

¶ VAMBAL, Bambalio. Vide *Bambalo*.

¶ VAMMUM. Concil. Lillebonæ ann. 1080. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 118. *Nulli liceat inimicum quærendo, vel Vammum capiendo, vexillum vel loricam portare, vel cornu sonare ... Nulli liceat in Normannia hansam facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel Vammum capere, quin fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.* An Clarigatio? Vide *Represaliæ*.

VAMPA, Flamma, ex Italico vocabulo, Danti & Petrarchæ familiari. Inscriptio in Conventu Minor. Bononiæ in Italia, apud Wadding. ann. 1340. n. 15.

Nam accensa lampas fundit necessaria Vampas.

1. VANA. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundiæ fol. 8. *Accepitque unum equum, & 30. solid. & unam Vanam, & unum barabu.* Fol. 24. *Et pro hoc acceperunt 5. solid. & unam Vanam.* [Stragulum acu punctum, ut videtur, Gall. *Courtepointe*, Provincialibus *Vano*. Vide *Vanna* 1.]

¶ 2. VANA, Bractea versatilis, Gall. *Girouette*, ab Angl. *Vane*, eadem notione; quod à Saxon. fana deduci potest. Comput. ann. 1425. apud Kennet. Antiqu. Ambrosd. p. 575 *Cum 2. ventilogiis, videlicet de Vanys de tyn emptis de fabro de Cherlton ponendis super utrumque finem prædicti dormitorii, 5. sol. 2. den.*

¶ VANACIARE, Delirare, desipere, vana dicere, Ital. *Vaneggiare*. Gall. *Rever*. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. p. 772. *Cum crederent quod Vanaciaret, nec quod tam longe ire posset, &c.* Vide *Vanare* & *Vanizare*.

VANÆPASTURÆ, Jus dicitur, quod tenentibus vel mansionariis alicujus tenementi, vel villæ seu prædii competit, animalia sua immittendi, pascendi causa, in loca publica, prata, agros, silvas, & alia, quæ clausa non sunt, certis anni temporibus; cum scilicet fœnum à pratis, messes ab agris ablatæ sunt; vel in silvis, cum non vetitæ sunt ac *defensæ*. Consuetudo Nivernensis tit. 3. art. 5. *Vaine pasture doit estre entendue, en chemins, vrez, en praerie, despouilles, terres, bois, & autres heritages non clos, ne fermez, excepté toutefois ou & quand lesdits heritages sont de deffense par la Coustume.* Charta Simonis Ducis Lotharingiæ an. 1076. apud Hieron. Vignerium: *Fanam quoque pasturam quibuslibet animalibus eorum, per terram meam transeuntibus, & cætera usualia necessaria, &c.* De *vana pastura* agunt passim Consuetudines nostræ municipales locis, a Raguello indicatis. [Vide *Pastura* 1.]

¶ VANAGLORIARI, vox Italica, Jactare se, ostentare. *Se Vanagloriando quod prope portum Januæ venirent, &c.* in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ apud Murator. tom. 6. col. 586.

VANAGLORIOSUS, Vir *vanam gloriam* aucupans, ex Italico *Vanaglorioso*. Gloss. Lat. Græc. κενόδοξος, *vanagloria*. Utitur Michael Scotus de Phisionomia c. 71. 76. 85. 100. 101.

¶ 1. VANARE, vox fori, Vanum reddere, Gall. *Annuler*, ut videtur. Charta an. 1351. *Plenam potestatem ad ... sententias quascumque interlocutorias & definitivas postulandum, Vanandum & audiendum.*

¶ 2. VANARE, pro Vannare, vanno purgare, *Vanner*. Statutum Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 394. *Ipse Marescallus personaliter interesse debeat, ut avena Vanetur.* Libertates Portis-Ursinis inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. p. 640. *Molendinarius Vanat triginta boessellos pro una placenta.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 764. *Ratione cujusdam servitii, in granario suo Vanando blada sua facere debebam.*

¶ VANASSORES, mendose pro *Vavassores*, apud Miræum tom. 1. p. 191. col. 1. & p. 192. col. 2. pag. 391. col. 1 & p. 392. col. 2.

VANATURA, Purgamenta, quæ ex tritico ventilato remanent, Picardia nostris *Hottons*. Vide *Hauto*. Charta an. 1258. ex Chartul. S. Vandreg tom. 2. p. 1721. *Ego & heredes mei habemus stramina & Vanaturas, exceptis tantummodo Vanaturis frumenti ordeum forense valentibus.* Vide *Vanea*.

¶ VANCELLUS, pro *Valloncellus*, Vallicula, ni fallor. Vide in *Vallo* 1. Charta Raimundi Comit. Barcinon. an. 1016. in Append. ad Marcam Hispan. col. 997. *Et pervadit usque in ipsos Vancellos de Romaniano; & inde vertit usque ad mare.* Vide *Vauchellus*.

¶ VANDAGIA. Vide *Wandangia*.

¶ VANDALIENSES, Militum genus apud Anglos. Charta an. 1361. apud Rymer. tom. 6. p. 370. *Si contingat dom. Regem Castellæ & Legionis, Alfonsum filium suum, aut ipsorum heredes, hominibus ad arma, castellanis, sagittariis, guettibus, Vandaliensibus, aut aliis indigere, &c.*

¶ VANDILAGO. Vide in *Audelongus*.

VANDOSITAS. Vide *Bandositas*.

¶ VA-

¶ VANEIA, Ipsa purgatio granorum, quæ vanno fit. Charta an.1222.ex Tabul.Corbeiensi: *Concesserant 4.modios frumenti de territorio de Tanet in grangia sua ejusdem loci annuatim hereditarie capiendos ad mensuram ejusdem villæ fuste ad fustem mensuratos, ad quamcumque Vaneiam voluerimus infra festum S. Remigii; & si una Vaneia non sufficeret, nos defectum capiemus ad primam Vaneiam subsequentem.* Vide Vanatarn & Vannatio.

¶ VANELLA, Agger, ut videtur, Gall. *Chaussée*. Charta ann.1297.ex Tabul.Angeriac. *Quarum domorum una sita est in Vanella quæ est extra arbergamentum quod fuit Arnaldi Goberi, per quam quidem Vanellam itur de minagio dictæ villæ versus arbergamentum aux Torsiez.* Forte *Venella*, via strictior. Vide *Venella* 1.

VANELLUS, Avis species, *Vanneau*, de qua Fridericus II Imp.lib.de Venatione c.a.11.

VANGA, Sarcula. Ugutio & Jo.de Janua: *Vanga, genus fossorii, quia vagando fodit*. Glossæ MSS. *Vanga, palo cum ferro*. Lexic.Lat.Gall *Vange, Besche*, Italis *Vanga*, idem sonat quod *Bipalium*. Olla patella.

Sarcula, metra, ligo, traba, tribula, Vanga, securis.

[Ad calcem Codicis MS.not.780.ex Bibl.Sangerm.legitur hoc distichum:

Et manibus duris non me trahat incola ruris,
Quorum sum juris traba, tribula, Vanga, securis.

Elmham.in Vita Henrici v.Reg. Angl.c 97 p.278. *Ligonum insopitæ cura, torquentes telluris viscera Vangarumque numerabile vulgus, mordaci terræ rupturæ indulgens vigiliis, &c.*] Leges Burgorum Scoticorum cap.125.§1. *Scamnum, scabellum,... Vangam, securim.* Gregorius M. l.3.Dial.c 14 *In horto monasterii fecit jactari ferramenta, quæ usitato nos nomine Vangas vocamus.* Et mox: *Facto autem mane... hortum ingressus, quot Vangas jactari præceperat, tot in eo laborantes operarios invenit, ... qui inculta illius horti spatia, quæ inculta fuerant, coluerunt.* A Gregorio eadem habent Acta S.Felicis apud Bolland.14.Januar.§.1. Vide Petrum Crescentium l. 1.de Agricult.c.6.

VANGA interdum pro nescio quo armorum genere accipitur. Gloss. Ælfrici: *Vanga, spada.* Vocabul.Anglo-Lat.an 1440.*Spadr, Vanga, fossorium.* Pro eo quempe gladio, quod instar fossorii erat; vel quod rustici ejusmodi fossoriis pro armis uti solerent. Gervasius Dorobernensis an.1198.*Unde factum est, ut rustici imperiti, Vangis & fossariæ assueti, armis militaribus gloriarentur inviti.* Ejusmodi porro *Vangas*, nostri *Vouges*, videntur appellasse. Le Roman *de Garin* MS.

Hauce an Vouge que entre ses mains tint,
Le bras senestre li à copé parmi.

Froissartes 2.vol.c 9.*Si estoient bien 700.lances, & 2000. d'autres gens, que nous appellons maintenant gros Vallets, à Vouges, dagues, & bastons d'armes.*[*Voulges*, in Charta an 1430.apud Lobinell.tom.2.Hist.Britan.col.1019. *Jehan le Senechal conestable de Fougeres, & qui a la garde des portes de ladite ville à raison de son office, 6.b.à Voulges au Delleguer.* Vouge Nicotius interpretatur Venabulum lato ferro] Vide *Panga*. Qui porro in bellis ea arma deferebant, *Voulgiers* vocantur in Chronico scandaloso, uti vocant, Ludovici XI.Regis Franc.p.58.& 70. [*Vougiers*, in Recensione an.1477.apud eumdem Lobinell ibidem col.1379 *Eonnet du Bont a. Vougiers, un coustilleur. Jehan de Quelen homme d'armes, 2. Vougiers, 1.coustilleur, &c.*] Idem porro videtur.

VAGA, apud Anglos. Liber Anglicus inscriptus *Justice of peace* f.77.v.*Scilicet gladiis, baculis, Vugis, falcastris, arcubus, & sagittis, &c.* [Vide *Vougelus*.]

VANGAMENTUM, Vindicta, vindicatio, ultio. ex Gallico *Vangement*, vel ut hodie obtinet, *Vengeance*. Charta Fundationis Capituli S.Martini Artonensis in Arvernis an.1048.apud Phil.Labbeum tom. 2. Biblioth. p.754.*Sed si tale forisfactum mihi aut aliis illis Canonici, vel illorum Clerici, seu homines eorum fecerint, & rectum facere noluerint infra 14. dies Vangamentum non capiam, & in hie 14. diebus admonebo illos duos vel tres per me, aut per unum Missam in Capitulo illorum duas vices, ut rectum faciant.*

¶ 1. VANGARE, pro *Vagari* ut videtur. Memoriale Potestat.Regiens.ad ann.1250. apud Muratoc. tom 8. col.1117. *Et Regini iverunt ad Novem & combusserunt terram, & Vangaverunt undique, & ceperunt multos homines & jumenta.*

¶ 2. VANGARE, Terram *Vanga* seu ligone versare, vox Italica, Gall. *Bêcher*. Chron.Bergom.apud eumdem Muratoc tom.16.col.875. *Vangabat in campo Monachorum S.Bernardi, &c.* Hinc

¶ VANGATA, Ipsa actio terram ligone versandi. Statuta Mutinen. Rubr.135. fol 24.v. *Statutum est quod Pontesellus, qui vadit per braidam dom. Rainerii de Nonantula, per tres Vangatas ab hominibus de Nonantula cavari debeat.*

VANI, Pennæ species in avibus, Italis *Vanni*, de qua sic Fredericus II.l.1.de Arte venandi c.50. *Numerus itaque pennarum in unaquaq; ala est 26. quatuor magis propinquæ corpori, quæ dicuntur Corales, & postea 12.quæ dicuntur Vani, firmiores & duriores coralibus, & alterius coloris & figuræ. Demum versus extremitatem alæ aliæ sunt 10.quæ forinseca dici possunt; hæ sunt firmiores, duriores, & longiores illis, quæ dicuntur Vani; ultima harum decem dicitur Saxellus, &c.* Adde cap 46.51. Vide Octav. Ferrarium in *Vanni*.

¶ VANIARE, Vagari, vana dicere. Vide supra *Vanaciare*. Acta S.Franciscæ Rom.tom.2. Mart.pag.125. * *Repausa ergo tuam mentem, ne vadas Vaniendo, fige te in amore benigno.* Vide *Vanizare*.

VANIASTUTUS, Ματαιόφρων, in versione Confessionis Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, apud Baron.an.811.51.

VANILOQUIUM, Ματαιολογία, *Frustratio*: ματαιολόγος, *Vaniloquus*, in Gloss.Græc.Lat. Leo III.PP.Epist.2. *Omnes rationem reddituri sunt Domino de Vaniloquiis.* Occurrit in 1.& 2.ad Timotheum, ut *Vaniloquus*, in 1. ad Titum, in Capitul.Aquisgran.an.789.c.69.in Capitul.1.Caroli Magni incerti ann.c 36.&c. [*Vaniloquens*, in Oberti Cancell.Annal.Genuens. apud Murator.tom. 6.col.302.*Istos videtis Vaniloquentes, & de uno ad aliud sine mora transeant.*]

¶ VANIRE, VANNUERE, Vannare, Gall. *Vanner*. Gloss.Lat.Gr. *Vanio*, Βρέμω. *Vanno*, λικμίζω.

VANITARE, VANIZARE. Jo.de Janua: *Vanitare, vanitatem dicere, vel vanitanda laudare.* Unde nostris *Vanter, se vanter*. S.Augustinus lib.de Quantit.animæ c. 23.*Vanitas est fallacia, Vanitantes autem vel falsi, vel fallentes, vel utrique intelligantur.* S.Bernardus de Moribus Episc.c.2.*Et nos Vanitanda peritus, & nos spoliando permittis.* [Gozechini Epist.apud Mabill. tom.4.Analect.p.366. *Ergo arguis in me levitatem Vanitatis animi, qui velut hac illac fluitans vacare desideres, & glatiolari, pro eo quod Leogium nostrum tantopere laudaverim.* Gloss.Lat.Gall.Sangerm. *Vanitare, dire vaniti, vanter, ou vantear loer.*]

VANIZARE dixit Ivo Carnotensis Epist.66.*De vestra benevolentia plus justo præsumentes, Vanizando dicunt, quod juxta petitionem Turonensis Archiepiscopi, eum consecrabitis, &c.* Vide Ægid.Menagium & Oct. Ferrarium in *Vantare*.

VANITAS. Gloss.Græc. Lat. Φαντασία, *vana visio, imago, Vanitas, visus*. Glossæ antiquæ MSS. *Filacteria, Vanitas*. Qua postrema notione vocem hanc usurpat Gaudentius Briaiensis Tract.4.*Veneficia, præcantationes,*

nes, suballigaturæ, Vanitates, auguria, sortes, &c. Vanitatem, pro mendacio, usurpasse Ciceronem, Tacitum, & alios, observatum ab Octavio Ferrario Orig. Linguæ Ital. in *Bugia*.

VANITIES, pro *Vanitas*, apud Ammianum lib. 21. pag. 180.

VANITAS, Lassitudo, virium defectio, Gall. *Abbatement*, Consuet. Fontanell. MSS. *Nobis autem conceditur post matutinas redire ad lectum, ne somnum quem corpori fragili subtraheremus, resumere per diem lassitudine & Vanitate compelleremur.* Nostri *Etre vain* eodem intellectu dicunt. Le Roman *de Robert le Diable* MS.

Mais sa belle fille la bloie
Ne fait donul deduit semblant:
Ains a le cuer Vain & dolans.

¶ VANIUS, Vagus. Leges Norman. cap. 19. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 190. *Si quis bovem, vel asinum, vel aliquam rem suam adiraverit, quæ ab aliquo Vania fuerit inventa, si detentor eum suam esse asserit, &c.*

¶ VANIZARE, ut supra *Vanaciare*. Bonincontrus in Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1172. *Cum crederent, quod Vanizaret, nec quod tam longe esse posset, &c.* Vide alia notione in *Vanitare*.

VANLEHEN. Vide *Fahnelen* & *Feudum vexilli*.

¶ VANLEUGA, pro *Banleuga*, Gall. *Banlieue*, Modus agri, cujus finibus loci alicujus immunitas vel jurisdictio terminatur. Vide *Bannum leugæ* in *Bannum* 3. Charta an. 1350. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Aurelian. *De Consuetudine ecclesiæ nostræ Carnotensis communiter observatæ in villa & Vanleuga Carnotensi.*

¶ 1. VANNA, Straguli species, vulgo *Vanne* dicta Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS tom. 3. Jun p. 57. *Habeantur & teneantur in promptu Vannæ, linteamina, coopertoria, & alia decentes vestes, ut in illis quæ pro lectis nostris sunt ordinatæ.* Ita legendum in Statutis MSS. Capitulorum S. Victoris ann. 1216. & 1294. ubi *Vanan* legit D. *le Fournier*: *Item vestitis flammeis, braccis & caligis & cinctis, sicut consuetum est, dormiatis, linteamina, Vannas & coopertoria non tenentes, nisi necessitatis causa.* Capitul. ann. 1294. *Calcaria, lectus, manualecia, Vannas, flausadas, lapides pretiosi, &c.* Semel & iterum *Vanan* occurrit in Inventario ann. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*, ubi perinde emendo *Vanna*. Vide *Vana* 1.

¶ 2. VANNA, ut infra *Venna*, ni fallor. Regest. Episcopat. Nivern. ann. 1287. *Item quilibet qui vendit arebas Vannæ scilicet fistulos, sinas, criles, bussellos, debet in festo S. Cirici 2. den.*

¶ VANNATIO, Purgatio frumenti aliorumve granorum, ut supra *Vanein*. Chron. Bonæ Spei p. 293. *Illi de Bona Spe aliam triturationem, seu Vannationem ex pacto- re tenebuntur.*

¶ VANNELLUS. Vide infra *Vannus*.

¶ 1. VANNERIA, pro *Banneria*, Vexillum. Tabul. Æduense: *Et nihilominus dicti commissarii Vanneriam seu vexillum dicti actoris in dictis temporibus elevari & deferri per dictam villam Lugdunensem, ac si dictus actor Archiepiscopus foret Lugdunensis, fecerant.* Vide in *Bannum* 1. & *Vannulum*.

¶ 2. VANNERIA, à Gall. *Vannerie*, Locus ubi vanni & alia quæ ex vimine fiunt, conficiuntur. Charta an. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 25. col. 1. *Item terram quæ est in Vanneria, ... cum cuneo dictæ Vanneriæ, usque ad domum Johannis le Flamment.*

¶ VANNIUM, pro *Bannum*, vel *Bannum*, Gal. *Ban*, Proclamatio, Conc. Salmant. an. 1335. inter Hispan. tom. 3. p. 589. *Vannia autem in jure contenta fieri volumus isto modo: quod contrahentes vel veniant ad ecclesiam, vel ecclesiam* (sic) *foris ipsius, videlicet in Missa, aut debita hora Missæ ibidem populo congregato, prædicta Vannia, ut est juris, per presbyterum publicentur.* Ubi de solemni futurarum nuptiarum proclamatione agi nemo non videt. Adde *Bannum* 1. col 979

¶ VANNIUS, f. ab Hisp. *Vaño*, vel *Baño*, Balneum: nisi sit nomen loci. Charta inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 168. *Et concludo per illum flumen usque intrat Lor in Sylæ & item ad aquiaria & per Vannios.*

¶ VANNUERE. Vide supra *Vanire*.

¶ VANNULUM, Vexillum minus, ut supra *Vanneria* 1. Charta an. 1328. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 275. *Conferentes eidem ac infeudantes & investientes ... per sceptrum regale, sub Vannulis & vexillis, ut est moris.*

¶ VANNULUS, diminut. à Vannus. Gloss. Lat. Gr. *Vannulus*, θρῖναξ, λικνήριον.

¶ 1. VANNUM, Pars navis. Contractus initus inter S Ludovicum Reg. Franc. & Venetos ann. 1268. *Et habet duos paradisos, & unum Vannum & supervannum coopertum & duos pontes.*

¶ 2. VANNUM, pro *Bannum*. Charta Goscelini Archiepisc. Burdigal. inter Instrum. tom. 2. Gall Christ. novæ edit. col. 323. *Itaque illius & quorumdam religiosorum virorum consulta supradictum locum consecrando justitia Dei & nostra Vannum imposuimus.*

VANNUS, VANNELLUS, Mensurarum species, in *Vanni*, seu *ventilabri* speciem forte confecta. Ermentar. Monach. L. 2. de Vita S Filiberti c. 14. *Advecta est deinde in vase, quod Vannus vulgo dicitur, quædam femina duplici damnata incommodo, &c.* Libertates MSS. Villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228. *Vennellus carbonis minutis vendetur 5. solidis tantum, & continet in se duodecim Vannos per mensurationem Scabinorum.*

¶ VANOA, pro *Vanna*. Vide in hac voce.

¶ VANTA, ut *Venda*. Vide *Venda* 1. & 3.

¶ VANTALLIUM, ut infra *Ventalum*. Charta ann. 1209. ex Tabular. S. Nicasii Remens. *Debemus habere & retinere imposterum Vantalla essaverie Vivarii nostri.*

¶ VANTARE, Vane ostentare. Glossæ MSS. apud Vossium l. 4 de Vitiis serm. c. 29 *Jactare dicitur pro Vantare.* Quod à vento, vel potius à venditare efformatum docet ibidem Vossius.

VANTARIUS. Charta sub Edw. II. Reg. Angliæ, apud Spelmannum: *Richardus Rockesley miles tenebat terras Seatoniæ per Serjantiam esse Vantarium Regis* (in) *Gascoign, donec perusus fuit pari sotularium pretii 4. den.* id est, dum trivisset per calceorum 4. den. Ubi idem Spelmannus: *Vantarius, præcursor; ut vantarius Regis est assecla Regis, qui cæteros suos assedas prægreditur, shekinge fore footman.* Vim vocis fateor me non assequi: nisi *Vantarius* ponatur pro *Ventarius*, qui tributa Regia in Vasconia recipiebat, ita ut *serjantia* species fuerit. Vide *Ventarius*, in *Venda*.

¶ VANTBRAS. Charta Henrici v. Reg Angl. to. 4. Hist. Harcur. p. 1440. *Reddendo vobis & eisdem heredibus nostris unam cerotecam de plate pro dextra manu & unum Vantbras pro dextro brachio.* Ubi excidisse existimo literam A, ita ut legendum sit *Avantbras*. Vide *Antebrachia*.

¶ VANTUS. Vide in *Wantus*.

VAPORARE, pro *Calefacere*, non semel dixit S. Ambrosius l. 4. Hexaemer. c. 5. at c. 3. pro *exurere* usurpavit. Auctor antiquus Vitæ S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 5. *Ut dum alis quotidie flabris scandali jam per elationem Vaporatum accenduntur, &c.* Gloss. Medic. MS. Reg. cod. 1486. *Vaporatio, calefactio.*

¶ VAPORATORIUM, Vaporarium, hypocaustum. Chronic. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 524. *His diebus fuit maxima tempestas Venetiis, ... ut . . . multa Vaporatoria, multæ domus,*

mus, multa turres corruerint aut corrupta fuerint.

VAPORUS, Vaporiferus, apud Prudentium.

¶ VAPULARI, pro Vapulare Acta SS. Savini & Cypriani tom. 3. Julii p. 194. *Suspendantur, exungulentur & Vapulentur à capite usque ad talon.* Translat. S. Athanasii apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1067. *Qui mox expergiscitur evigilans, excitavit socios suos: Vapulati sumus, dilectissimi inquit.*

¶ VAQUALIS. Tabularium Camalar. diœc. Anic. *Mansus Rajapota à la Liger reddit pro carcio 12 den. & sex Vaquales.* [Moneta minutior vacca insignita, ut Benebarnensis.

¶ VAQUERIUS. Vide supra *Vacquerius*.

1. VARA, Species aucupii fluvialis. Charta Occitanica ann. 1311 ex 47. Regesto. Tabularii Regii nu. 130. *Item ordinavit, quod quicunque de cætero capiet aves in aliquo dictorum stagnorum cum quadam arte vocata Vara, draeburam sive pulmentum conjacto domino, in cujus aquis aves prædictæ capientur, solvere teneantur, data quod alibi cum avibus sic applicassent; & quod de cætero nullus erit ausus aves aliquas capere cum quadam arte vocata emplumaibe, sive capusiera, sive cum quibusdam aliis artibus antiquis, arte tamen prædicta Vara duntaxat, excepta.* Vide *Varus*.

¶ 2. VARA, Semita, Gall. *Sentier*. Statuta Avenion. edit. an. 1612. rubr. 54. de via præstanda, art. 1 *Srgaatur Varam propinquiorem via publica.* Ibidem: *Si de vineis agatur, quæ parvis semitis (vulgo dictis Vares) circumdantur, &c.*

¶ 3. VARA, ut infra *Warda*, Custodia. Charta Rudolfi Episc. Halberstad. an. 1147. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. p. 6. *De singulis mansis duo maltra frumenti & unum auserem advocatus singulis annis recipiat hac conditione ut in legitimis placitis sui homines sub observantiæ quadam, vulgo dicta Vara, astare & respondere non cogar.* Vide Gloss. Schilteri in *Wara*.

¶ 4. VARA, WARA, Bonitas, valor: quod de monetis dicitur earumque sinceritatis examine, in Charta Ludovici Ducis Brandeburg. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 5. *Si vero denariorum dictorum monetariorum Varam decreverimus adhibere, hoc nusquam licebit fieri, nisi in eorum fabrica, vel in capsorum assere eorumdem ... Nullus etiam dictis nostris monetariis Varam inferre præsumat, sine nostro consensu.* Charta an. 1364. apud eumdem tom 1. pag. 364. *Vendidimus pro viginti & septem marcis Wara Quernordensis in nostra ecclesia prosectum utiliter redactis quatuor mansos*, *War*, verus, in Gloss. Teuton Schilteri.

¶ VARANNA, Facultas venandi cuniculos aut lepores, idem quod *Warenna*. Charta ann. 1153. apud D. *Bruss.* tom. 1. de Usu feud. p. 273. *Varannas quaro, & alia malea qui contra me exercent in ipsa castra ipsi & ministri ejus.* Varenna editum inter Instr. tom 4. Gall Christ. novæ edit. col. 173.

VARANTIA. Vide *Garantia* 1.

¶ VARANTIZARE. Vide in *Warantus*.

1. VARARE, vel VARTARE, dicitur flumen, quod *divaricatur*, seu in duos alveos funditur, apud Gromaticos pag. 295. Mago & Vegoia Agrimensores: *Sunt & alii pontes in vicinalibus & privatis viis, quorum alvei Varantur.*

¶ 2. VARARE, vox Italica, Navem mari committere, Gall. *Lancer au vaisseau*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. tom 6. col. 495. *Statim Varatæ fuerunt galeæ 10. denuo factæ* Rursum col 503. *Omnes galeas Varari fecit* (Potestas) *& eas necessarius omnibus ordinari.* Statuta Massil. lib 1. cap. 46. *Constituimus ut commune Massiliæ habeat vasos magnos & parvos ad naves, & ad alia ligna Varanda, eosque teneat bene aptatos & paratos* (ad) *Varandum, expensis communis,*

& quicumque navem aut aliud quodcunque lignum Varare volent à modo, illud Varent cum dictis vasis duntaxat, &c.

VARBALIUM. Jura & Consuetudines Normanniæ c. 17. de *Veresco*, seu jure naufragii: *Et eo Dux habet ... omnem piscem ad Varballum, qui ad terram pervenerit.* Ubi editio Gallica: *Et tout poisson, qui par lar vendra à terre, ou qui aura esté prins à terre.* [*Vaballum* editum apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 188.]

VARCATURA Charta Guillelmi filii Rogeri Ducis Apuleiæ ann. 1142. apud Ughellum tom. 8. p. 417. *Et dictum molendinum cum parte Varcatura sua, & cum integro sedio, ... & cum lignaminibus eidem molendino sufficientibus ad aptandam Varcaturam solum pro palata ejusdem molendini, &c.* Ubi *varcatura* idem valet, quod *virgatura* (nostri *vergne* dicunt:) virgæ scilicet & ligna, quibus fluviorum aut stagnorum ripæ continentur: nisi sumi debeat pro aggere ipso seu *transitu* ad molendinum: Italis enim, maxime poetis, *varcare* est transire, ut *varca*, & *varco*, iter, transitus. [Vide *Valcaterium*.]

¶ VARCHETTA, ut supra *Vacheta*; nisi sic pro *Barchetta*. Vide in *Barca*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 366. *39 galeas, decem Varchettas, & 4. naves festinanter præparari faciant.*

VARCINATICUM. Charta Ludovici Pii 1. 2. Chronici S. Vincentii de Vulturno p. 682. *De quibus una est donatio, quam Lupus Dux ad prædictum sanctum locum fecit de Varnatico, id est, animalia, quæ exigebantur ad mensam Principis Ducatus Spoletani.* Idem Chronicon p. 685. *Obtulit quoque præceptum, ... & clausura in Marsis, & de Vuarcinatico, id est, animalia, quæ exigebantur ad mensam Ducis Spoletini.* Idem videtur, quod *Barganaticum* in Charta Caroli M. Vide in hac voce.

¶ VARDECLOQUE, à *Warda*, custos; & *Cloque*, Campana. Statuta scoteriæ in Tabular. Audomar. *Veniae quolibet sero infra sonum campanæ quæ pulsatur in ecclesia nominata Vardecloque.*

¶ VARDONUS, Pars calcei, f. ab Italico *Guardone*. Statuta Saluciar. collat. 5. c. 146. *Statutum est quod quilibet caligarius, seu fieri faciens subtulares ad vendendum in Saluciis, teneatur & debeat facere seu ponere eisdem subtalaribus soleas de schina corii grossi, & in eis ponere Vardonos de schina corii grossi, & hoc intelligatur in subtularibus grossis: in subtularibus vero subtilibus debeat ponere soleas de corio bccato, cum Vardonis corii bccati.*

¶ VARE, ut infra *Varus*. Vide *Vervicune*.

VAREA, Tributi species. Statuta Venetorum lib. 6. c. 68. *Quod vertitur ... in damnum patronorum & aliarum mercationum, propter dacia, nabula & Vareas.* Ibidem: *Vaream non dari, nisi de rebus, quæ in quaterno Scribani descripta sunt: nisi si libri aut furto ablati, aut in mare projecti fuerint: præterea de armis ac harnesiis.* Agitur etiam de *Varea* pluribus c 73. 74.

¶ VARECH. Vide in *Wreckum*.

¶ VARECTUM. Vide *Warectum*.

¶ VARENDA, VARENDATIO, VARENDATOR, Vide *Warantus*.

VARENNA. Vide *Warenna*.

¶ VARENS, VARENTARE. Vide *Warantus*.

VARES, seu *Verios* vocant, *murium Ponticorum* speciem quamdam *qui ventre tantum albi sunt, dorso fasciusculo*, ut ait Julius Scaliger in Aristotel. ubi de *Muribus Ponticis*. Hos *Vares* vocat Josephus Barbaro in Itinerario ad Tanaim p. 456. *Sibelinos, Armelinos, Dossos, Varri, vulpes, & id genus animalium alia illi offerentes.* *Veergares*, seu *Vairi gris*, appellasse videtur Benjaminus Tudelensis in Itinerario, uti a nobis observatum in Dissertat. 1 ad Joinvillam. Hinc *pelles Variæ*, & *vestes Variæ*,

apud

apud Scriptores. Arnulfus Lexoviensis: *Procedit interim inter cilicia pauperum fratrum & sordes, cartulari filius ferres adornatus & Variis*. S. Bernardus de vita & moribus Relig. cap. 10. *An non posses dormire, nisi supra Varium stratum, aut sub peregrino coopertorio?* Will. Brito lib. 9. Philipp.

Et quas huc mittit Varias Hungaria pelles.

Cæsarius Heisterbach. l. 6. c. 5. *Vestimenta ejus satis despecta erant, & humillima, non grisea, non Varia, sed ovina.* Synodus Monspessulana an. 1258. cap. 3. *Et qui tonsuram dimiserint, aut in habitu non vixerint clericali, vestes Varias deferendo, vel alias Clericos non decentes.* Rogerus Hovedenus p. 642. *Et quod nullus post proximum Pascha utatur Varia, vel grisio, vel sabellina, vel escarleta.* Albertus Stadensis, & Historia Archiepiscoporum Bremens. an. 1183. *Et sufficienter Archiepiscopum excusavit, videlicet quod Varium non ferret, nec cum suis vestibus alicui erogatis, Mantellum Cleri aut Militis induisset, &c.* Concilium Saltzburgense ann. 1386. c. 6. *Hinc est, quod firmiter inhibemus, ne Clerici in publico utantur Vario, vel illud deferre præsumant, nisi in dignitatibus fuerint, vel Canonici Ecclesiarum Cathedralium, vel in gradu magisterii scientiæ fuerint constituti.* [Computus an. 1202 apud D. Brussel. tom. 2. de Usu feud. p. 283. *Et pro furura Varii minuti ad capam de camelino, ad S. Andream 100. s. Pro furura minuti Varii ad supertunicale quod habuit tunc, 70. s.* Statutum Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 406. col. 2. *Item, pro folraturis raubarum Nativitatis erunt necessarii 900. Varii, & pro illis Paschatis, 610. Varii, pro illis O. SS. 610. Varii. Pelles variæ*, in Tabular. S. Vincentii Cenomanen.] Vetera Statuta peagii Parisiensis: *Pelleterie de toute bonne robe Vaire, dont la peour est Esclavonasse.* Vari Sclavoniæ, apud Rollandin. in Chron. l. 2. c. 14. Adde l. 1. c. 13.

¶ Vairum, Vairus, Eodem intellectu. Joh. Demuss. in Chron. Placent. tom. 16. Murator. col. 580. *Aliquæ dominæ utuntur mantellis ... fodratis de zendallo vel Vairis.* Tabular. SS. Trinit. Cadom. *Omne veream quod excideret apud Oistreham, aurum vel Vairum, vel mantellum sine manchia, &c.* Convent. civit. Saonæ an. 1526. *Pro aliqua quantitate pellium affaitatarum, Vairorum, dolsorum, &c. De grisio seu Vairo*, in Tabul. Maclov. an. 1415. Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam: *Le cent de Vairs doit 4. den.*

¶ Vajus, Ital. *Vaio*, Eadem notione. Joh. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 605. *Erant vestiti de scarleto fulcito de pellibus Vajorum.* Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. p. 615. *Nullus audeat in vestibus seu caputiis forraturam portare de Vaiis albis vel de grisis.*

¶ VARUS. Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 820. *Commune eidem fecit & donavit unam robam Varam pretio 20. lib. imperialium.* Memoriale Potest. Regiens. ibidem col. 1154. *Induta mercat corpus ejus de bono drappo de scarleto rum pulchra pelle Vara, & cum una capellina Vara de scarleto cum pulchro pallio.*

¶ Vayrus, in Constitut. Frederici Reg. Sicil. c. 88. *Possint portare Vayros in caputio vel birretta.* Adde c. 89. & 105. Statuta Astens. collat. 11. c. 109. f. 36. v. & Marten. tom. 3. Anecdor. col. 89.

¶ Veyrus Computus ab an. 1333. ad an. 1336. tom. 2. Histor. Dalph. pag. 273. *Cuidam pellipario per manus Francisci sartoris pro pennis de Veyro robarum domini & Comitissæ consortis domini, &c.* Infra: *Vaira pro dom. Comitissa, &c.*

¶ VARESCDUM. Vide in *Wreckum*.

¶ VARETA. Joh. Demussis Chron. Placentin. apud Murator. tom. 16. col. 579. *Qualibet domina communiter habeat tot annulos & Varetas auri cum lapidibus pretiosis, &c.* Nescio an sit pro Ital. *Baretta*, vel *Garetta*.

¶ VARGAIGNE, vox Gallica pro *Bargaigne*, ut monuit vir eruditissimus *Falconet*, Pactum, fœdus, tractatio, Italis *Bargagno*, Anglis *Bargain*, stipulatio, contractus: unde Scriptoribus medii ævi *Barcaniare*, *Barganniare*. Vide supra in his vocibus. Statuta pro pistoribus Atrebat. an. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pag. 512. art. 24. *Quiconque crelera Vargaigne en la obite (estre) il doit venir pardevant le Majeur d'Arras & les Esquevins & Jurez sur sains, qui le celera (crelera) loyaument.*

VARGI, Latrunculi indigenæ, Arvernis. Sidonius quippe lib. 6. Epist. 4. ait, *Vargorum nomine indigenas latrunculos nuncupare* Arvernos suos; neque alii videntur ab iis, qui

Wargi dicuntur in Lege Salica & Ripuaria, hoc est, *expulsi de paga*, banniti, qui latrocinio vivebant. Lex Salica tit. 57. § 5. *Si quis corpus jam sepultum effoderit, aut exspoliaverit, Wargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago, usque dum cum parentibus defuncti conveniat.* Ubi Glossæ interlineares Codicis Thuanei habent *dejectus*. Eadem, quæ Salica, habent Lex Ripuaria tit. 85. §. 2. & ex utraque, Leges Henrici I. Regis Angl. c. 83. *Et si quis corpus in terra, vel nosso, vel petra ... exspoliare præsumpserit, Wargus habeatur.* Boxhornius à Punico *Farkis* seu Hebræo *Perek* vel *Pherek*, rapina, vocem deducit. Camdenus in Britannia ait, se invenisse in Glossario Ecclesiæ Landavensis *Verjad* Britannice latrones appellatos, hincque *Vargas* dictos putat. Wendelinus à Latino *vagus* littera R, interposita. Multa de hac voce commentatur Savaro ad laudatum locum Sidonii, cujus vestigium agnosco apud Innocentium III. PP. lib. 13. Epist. 95. & in Bullario Casinensi tom. 2. p. 242. *Cæterum cum Vargum Vadarent ad monasterium pertinere testes utriusque partis ostendant, &c.* Ubi *vargne* videtur esse Italicum *varco*, vel *varca*, iter, transitus, unde *varcare*, transire: quas voces quidam à *varca*, pro *barca* deducunt. Est enim Ital. proprie *varcare*, fluvium vel montem pertransire. Potest etiam à *vargis* vox deduci, qui pro vagis sumuntur.

Warganeus, Extraneus, alienigena, cujusmodi sunt *Vargi*, extorres, & banniti, & à patria sua facti exules. Charta Udonis Episc. Tullensis an. 1069. apud Hieron. Vignerium in Alsaticis p. 128. *Alienigenæ, id est, warganei, qui manserint in banno, dabunt Comiti 4. denarios, &c.* Ab eodem denique fonte, non infulse opinor,

Waringos, Anglo-Danos, de quibus fuse egimus ad Villharduinum n. 89. qui ex Anglia à Normannis expulsi, Bizantinorum Imperatorum obsequio sese mancipaverunt, arcessit Spelmannus, qui ita appellatos putat à Saxonico, seu veteri Germanico, ac proinde Gallico parian, quod est *imprecari, execrari*, unde *Waringe*, Angli maledictionem & anathematizationem vocant, ita ut *Varingi*, perinde ac *Vargi* exules fuerint & *banniti*, seu, ut verbo utar Orderici Vitalis l. 4. *extorres*: eosque Normanni, voce Anglica tunc recepta, & probrosa, *Vargos* & *Varingos* appellarint. Licet porro *Varangi*, quos Byzantini Scriptores *βαράγγοι* vocant, iisdem non semel, ut & Willelmo Malmesburiensi l. 2. de Gestis Anglorum c. 13. *Angli* dicantur, Anglo-Danos fuisse constat, tum ex ipso Villharduino, cui *Anglois Danois*, tum ex Saxone Grammatico lib. 12. sub ann. 1098. cui *Danicæ vocis homines* dicuntur, satis perspicuum est. Tametsi alii Κέλτοι, seu *Celtas*, appellent Scriptorum plerique, ac præsertim Pachymeres lib. 7. c. 35. extremo, & quos laudavimus ad Villharduinum & ad Annam Comnenam, quia scilicet ita etiam Germanos indigitabant. Vide *Warengangi*.

☞ Eandem originationem nomenclaturæ maris Balthici, quod Russis *Mare Wareggicum* dicitur, tribuit

buit Eccardus in Lege Salica pag. 243. quod scilicet piratæ celebriores, *Vargi* nuncupati, ab ea regione prodierint.

¶ VARGUUS, βλαισὸς, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Valgus*: nisi sit pro balbus; Italis quippe *Vurguo* blæsum sonat.

¶ VARIA, pro *Baria*, Argenti massa Gall. *Lingot*, *barre d'argent*. Epitoma Chron. Casin. apud Murator. to. 2. p. 366. col. 1. *Item secunda vice 365. libras argenti, & tredecim millo aureos, & duas Varias argenteas ponderis librarum 30, &c.*

¶ VARIARE FORUM, Jurisdictionem pro libitu mutare. Alphonsi Reg. Aragon. Epist. an. 1429. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 660. *Ita quod de commissis vel committendis per eos excessibus, forum Variando ad votum, à nemine punitione debita valeant coerceri.* Vide *Varare* 1.

VARIATOR, Ποικιλτὴς, in Glossar. Græco-Latin. ποικιλλω, *Vario*.

¶ VARICA, Struma. Vide *Gangula*.

¶ VARICARE, Transgredi. Gloss. Lat. Gr. *Varicat*, ὑπερβαίνει. *Varicat*, *divertit*, *ambulat*, in Gl. Isid.

¶ VARICATIO, δισταγμὸς, in Gloss. Lat. Gr. & Græc. Lat. δισταγμὸς, *hesitatio*, *Varicatio*, *dubium*. Melius in Cod. Reg. *Variatio*.

¶ VARICOSUS, *id est Curvus. Varix est vena, quæ facit hominem curvum*, in Gloss. MSS. S. Andreæ Avenion.

VARICUS, Morbi species. Stephanus de Translat. S. Maurini Abbat. num 10. *Puero cuidam morbus, quem dicunt Varicum, densa visum caligine obaubit, & oculorum munus extinxit.* Videtur legendum *Variolam*. Vide in hac voce.

¶ VARIEGARE, Variare, ornatus varietate distinguere. Utuntur Ausonius & Apuleius non semel.

¶ VARIETAS, Dissentio, Gall. *Different*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 309. *Nam inter nos Varietates, quæ ortæ fuerunt per universum Archiepiscopatum nostrum, hi consules in civitate ita caute & sapienter omnia tractaverunt, &c.*

¶ 2. VARIETAS, Astutia, calliditas. S. Irenæi vetus Interpres l. 4. c. 41. n. 3. *Dixit sic progeniem viperarum, secundum similitudinem horum animalium in Varietate ambulantes & lædentes reliquos.*

3. VARIETAS, Invalitudo, *Indisposition*. Lex Ripuarior. tit. 83. §. 2. de impotionatis: *Si autem mortuus non fuerit, & Varietatem seu debilitatem probabilem ex hoc in corpore habuerit, &c.* Vide *Inæqualitas*.

VARINGAGA. Vide *Guaringaga*.

VARIOLA, [Boa, Medicis, Gall. *Petite Verolle*.] Glossæ MS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Species turpeditatis, quam vulgus Variolas dicit.* Constantinus African. l. 8. Panteehn. c. 14. *Variolæ sunt multæ pustulæ in toto corpore, aut ex majori parte dispersæ, aut in uno membro, in aliis non. Antiqui vocant has ignis carbones: Siculi Filias ignis.* Marius Aventic. *Hoc anno morbus validus cum profluvio ventris & variola Galliam Italiamque valde afflixit.* Vide Miracula S. Ludgeri Episcopi Mimigard. num. 29. 33. lib. 2. Miracul. S. Bertini cap. 13. [Bern. Thesaurarium apud Murator. tom. 7. col. 767.] & Salmasium de Annoclimacterio p. 726. *Variolas* Græci ἐκθύματα & ἐξανθήματα vocant.

¶ VARIOLUS, Eadem notione. Miracula B. Jacobi Philippi tom. 6. Maii pag. 171. *Joanna ... ob Variolum lumen amiserat oculorum.*

¶ VAYROLA, Eodem intellectu. Miracula S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 572. *Macula nata fuit in oculo puellæ post assumptam infirmitatem quæ vocatur Vayrola.* Vide *Pecota*.

¶ VAYRORA, Pari significatu. Acta S. Francæ to. 3. April. p. 384. *Cæcitas occasione Vayrorum suorta, per S. Francam est curata.*

¶ VARIOLOSUS, Punctis variolarum deformis. Appendix ad Agnelli Pontific. apud Murator. tom. 2. p. 214. col. 1. *Statura pusillus, oculos habens parvos, magnum os, & magnos dentes habens, Variolosus in facie, &c.*

VARISCAPIUM. Vide *Waterscapum*.

1. VARIUS, Equi color. Ugutio: *Equus Varius, qui habet varios colorum.* Claudius *Corte* Italus lib. 1. *del Cavalerizzo* c. 16. *Del color vario & misto: i pelami varii & misti sono quelli, che sono composti de i quatro colori sudetti: & io gli chiamo misti & varii, per cio che anno i peli talmente misti, & posti insieme & coloriti, che impossibil quasi sarebbe, over difficil molto, il bianco dal nero, ò dal rosso saper con l'occhio dividere, ò discernere, ò dire.* Palladius de Agricultura in Martio c. 13. de equis, & eorum coloribus: *Sequentis meriti, Varius cum pulchritudine, nigro, vel albineo, vel badio mistus.* Gesta Consulum Andegav. c. 8. n. 7. *Ipse & quidam suus Miles equitans Varium equum.* Occurrit etiam in Testamento Ermengaudi Comitis Urgelli apud *Diago* lib. 2. de Comitibus Barcinon. cap. 73. Le Roman *de Gaydon* MS. de equo vario:

Ferrans li rand Vairon qu'il tot pardu.

Infra:

Et Amanfrois sor Vairon d'Aquilée.

Rursum:

Estouls de Langres sist on Vair de Cataigne,
Et Bernard sist sor le Vair d'Alemaingne.

Ibidem:

Le bon cheval, qui ot la crope Vaire.

Le Roman *de Vacce* MS.

Et gaingner destriers blans, & Vairs, & ferrans.

Cheval vairon, in Testamento Balduini Comitis Guinensis an. 1244 apud Duchesnium.

Tribuitur etiam aliis animalibus. *Oves variæ, arietes varii, & maculosi*, quibus opponuntur *unicolores*, Genes. c. 30. ubi Gr. ῥαντὰ τοῖς εἴδεσι, Scholiastes vero ποικίλα, πάρψαρα. Veteres Glossæ: *Varia*, ποικίλα ψάρα. Fragmenta Petronii: *Rusticus varium porcum perdiderat.* Eadem Gesta Coss. Andeg. cap. 12. nu. 1. *Quidam nobilis dictus Vacca varia.* Cosmas Pragensis p. 5. *Ibi Dux vester duobus Variis bubus arat: unus bos præcinctus est albedine, & albo capite: alter à fronte post tergum albus, & pedes posteriores habens albos.* Vide *Farius*, *Ferrandus*, *Vacce*, *Vares*.

¶ 2. VARIUS, Leprosus. Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. tom. 6 Maii p. 778. *Cui ... facto de ipsis maleficiis Vario, etsi mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit.*

¶ VARIX. Vide supra *Varicosus*.

¶ VARIXATUS, Varius. *Pennæ ucutæ Varixatæ*, in Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 606.

¶ VARLARE, f. pro *Vallare*, rem fide interposita asserere. Vide *Vallamenta*. Litteræ procuratoriæ an. 1348. ex Chartular. 21. Corbeiens. fol. 193. v. *Dantes dictis procuratoribus nostris ... potestatem ... testes ex parte adversa prædictos reprobandi ac suos testes salvandi, compromittendi, compromissum sub pena & fide Varlandi ac compromissum ... prorogandi.* Aliæ Litteræ procuratoriæ de eadem re ibidem fol. 192. v. concessæ à Maria Blesensi Ducissa Lothar. *Donnons auctorité... de vëir jurer tesmoingz, de bailler reproches & salvations, de faire tous essoines, ... de pascefier & compromettre par foy & par paine de vo-longer icelit compromis.*

¶ VARMIGRISUM, Muris Pontici pellis. Leges Norman apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 187. *Lapide pretiosos, insuper escallatam, Varmigrisum & pelles sevelinas, &c.* Vide *Varus*.

¶ VARNAZONUS, Vestis genus. Statuta Placentiæ

tiæ l 6 fol.80.v. *Item de aliquo Varnazono drapi integri*, *&c.* Iofra *Guarnazanus* dicitur. Vide in hac voce & *Guarnellum*.

1. VARO, & VIRO, pro *Baro*. Tabularium Aqueose apud Marcam: *Consilio & voluntate sui Varonis, qui ejusdem Castelli & Burgi possessor erat & dominus*. Observat idem Marca l.6. Hist Beoharn. c.24. n.6. Sancium Guillelmi Comitem Vasconiæ in Charta fuodationis S.Petri Generensis vassallos suos *Virones* appellare, ut insinuet hanc vocem à Vir *deducendam*. Vide *Baro*.

2. VARO, pro *stulto*. Papias.

¶ VAROLUS, Animal quoddam, cujus mentio est in Vita S. Bernardi tom.2. Operum ejusdem col.1288. edit.ann.1690 *Transiens autem per quamdam villam, audivit ab incolis loci illius, duas feras immanissimas, quæ vulgo Varoli, in nemore proximo desævire*. A variis fortasse maculis sic dictum existimo.

¶ VARONIA, pro *Baronia*. Vide *Rici*.

¶ VARONUS, Italia *Varone*, Piscis genus, Gobius, Gall. *Goujon*. Statuta Placent. l.6. fol.79.v. *Item pisces minutos, botulos, Varonos, &c.*

¶ VARRENTARE, VARRENTATIO. Vide *Warantus*.

VARRIUM. Vide *Barrium*.

¶ VARTIVUS, περίβολος io Gloss. Lat. Græc. leg. *Vatinius* ex Vulcanio. Gloss. Græc. Lat. σκολιός, ὁ μὴ ὀρθὸς ἄνθρωπος, *Versutus, perversus, Vatrivus*.

¶ VARVASSURI. Vide in *Vavassores*.

VARUS, *Septum ad capiendas bestias, ubi retia ponuntur, vel pallium varium*. Papias. Vide *Vara 1.* & *Verucnne*. [Occurrit alia notione in *Vares*.]

VAS, Sepulcrum subterraneum cameratum, Sarcophagus ex lapide vel marmore, quomodo Arverni & Lemovices etiamoum *vases* dicunt. Lex Salica tit.17. §. 3. *Si quis mortuum hominem aut in petra, quæ Vasa ex usu sarcophagi dicuntur, super alium miserit, &c* Vetus Inscriptio: P. ÆLIUS VALERIANUS HOC VAS DISOMUM SIBI ET FELICITATI POSUIT, ET TRIBUNAL EX PERMISSU PONTIF. PERFECIT. Gregorius Turon lib.1 Miracul. c.89. *Factum est autem, ut impletis diebus in basilica B.Vincentii sepeliretur, in quo ipse sibi vivens Vas deposuerat*. Idem de Gloria Confess. c.35 de Tumulo cujusdam puellæ: *Quo facto, ut Vas illud clausit apertura, &c* Josephus Sacerdos in Histor. Translat. SS. Ragnoberti & Zenonis cap. 3. *Gaudio magna repleti collegerunt præfati venerabiles Sacerdotes ossa Ragnoberti Pontificis, elevantesque de sepulchro, ... novo in Vase posuerunt*. Sed hoc loco videtur esse *feretrum*. Historia Cœnobii Viconiensis c.15 *Vas quoddam, Feretrum vulgo vocatur, ipso consentiente & cooperante ædificaverunt auro ac argento, ac pretiosis lapidibus decoratum: cujus rei causa ne tanto Vase vacuo remanente frustra laborasse dicerentur, ubicumque potuerunt ab Ecclesiis tam vicinis quam longinquis Sanctorum corpora perquirentes, magnam ex bis copiam aggregaverunt*. Vide Raimondum Montanerium in Chronico Aragon. c.153. Ita etiam usurpat Alcuinus Poem.164.

VASCELLUM Eadem notione. Vetus Inscript.1108. 6. DEPOSITUS... IN VASCELLO & MASSA, &c.

VASA autem videntur appellasse majores lapides. Sampirus Astoricensis Episcopus in Hist Hispan. *Tunc Ecclesiam in Compostella, quam ... construxerat Rex Aldefonsus magnus ex lapidibus, ex luto opere parvum Rex iste præcipitavit, & ex calce quadratisque lapidibus, marmoreisque columnis, sive Vasis, construxit eam valde pulcherrimam*.

¶ VAS, pro qualibet re; quo sensu non semel occurrit in Scriptura sacra. Missale Franc. apud Mabill. Liturg. Gall. pag.315. *Fiant omnia ipsa protectione tua tuta atque defensa, potens Domine, Vasa*.

Tom. VI.

VAS, Corpus. Julius Africanus lib.3. Hist Apost. *Quid mihi & tibi Quirine Proconsul, ut mitteres me ad hominem, qui non modo extrudere ab hoc Vase, verum etiam suis me virtutibus incendere potest?* Utitur præterea 17.p.94

¶ VASA CHRISTI, Sanctimoniales. Eigil in Vita S. Sturmis sæc 3. Bened. part.2. p.269 *Quemadmodum à viris satis fidelibus, immo vasis Christi, illius viri principia & conversationem .. agnovit*. Hinc Donatus Vesontionensis Episc. regulam ab se concinnatam inscribit Sanctimonialibus Jussanensis Cœnobii, quas *Vasa Christi pretiosissima* vocat.

VASA INFIRMIORA, Sequior sexus, feminæ. S.Pachomius in Regula: *Si sæculares homines, aut debiles, aut Vasa infirmiora, id est, mulierculæ, venerint ad ostium, &c.* Utitur rursum infra. [Addit.2. ad Capitular. cap. 23. *In castitate uxores suas diligere, eisque ut potius Vasi infirmiori honorem debitum debeant impendere*. Mulierem *vas* appellat Paulus Apostolus 1. Thessal. cap.4. 4.]

VAS, VASA, Arma. Willelmus Brito in Vocabul. *Vasa belli dicuntur arma, unde versus:*

Dic belli Vasa, quæ bellum postulat arma.

Liber Regum c.14 ubi editio præfert, *alios armiger ejus interficiat eos*: 70. Interpretes habent: *Et portans Vasa ejus procedebat post eum*. Collatio Legis Mosaicæ tit. 1. *Si immiserit super eum aliquod Vas ex insidiis*. Apud Frontinum l.4. Stratag. c.1. cultrum inter *vasa* reponitur. Hinc *Vasa conclamare, convasare*, in re militari. Vita S. Deodati Abbatia num 5. *Quo tempore Cladovius regimine sacer Francorum, jubet Vasis bellorum instrui gentem Francorum, &c.* Rodericus Toletanus lib.8. de Rebus Hisp. c. 1. *Hic itaque Pontifex cum multitudine citerioris Galliæ Vasis belligeris signis & armis honesta, urbem ingressus est Toletanam, &c.* [Miracula S. Angilberti sæc.4. Bened. part.1. p.134. *Ambianensis pagi fundum quemdam vocabulo Ranvillam raptores cum Vasis armorum assalientes, &c*]

VASA, Campanæ. Walafridus Strabo de Rebus Eccles. cap.4. *Vasorum autem usum primo apud Italos affirmant inventum. Unde & à Campania, quæ est Italiæ provincia, eadem Vasa majora quidem Campanæ dicuntur: minora vero, quæ & à sono Tintinnabula vocantur, Nolas appellant à Nola, civitate Campaniæ, ubi eadem Vasa primo sunt commentata*. Vita S. Materniani Episcopi Remensis num. 5. *Cucurrerunt ad signa templi metallica: & cum cœpissent cuncta clangere Vasa Christi laudem reboantia, &c.* Ethelwolfus de Abbatibus Lindisfarnensibus cap.14.

Ænea Vasa cavis crepitant queis pendula sistris.

VAS, Navis, Gallis *Vaisseau*. Ordericus Vitalis lib.12. p.868 *Hoc feudum, Domine Rex, à te requiro, & Vas, quod candida navis appellatur, merito ad regalem famulatum optime instructam habeo. Cui Rex ait: Gratum habeo, quod petis: mihi quidem aptam navim elegi, quam non mutabo, &c* Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ c.25. *Si aliqua navis, vel fercosta, vel aliud Vas appulsum fuerit, &c.* Synodicum Nicosiense c.15 *Qui in Saracenorum publicis navibus, aut aliis Vasis regimen aut curam gubernationis exercens*. Gregorius M lib. 3. Dialog. cap. 36. *Nam cum in eorum marte ventorum nimietatibus elevati fluctus sævirent, vela in undis projecta, totumque Vas navis quassatum nimiis fluctibus ab omni fuerat sua compage dissolutum*. *Vasa* ga earum, in Historia Cortusiorum lib.10. cap.7. [Vita S. Gurthierni in Tabular. Kemperleg. *Aspicite mare quotidie, & veniet ad vos Vas in quod intrabitis: qui navigantes, &c.* Memoriale Potestat. Regiens. apud Murator. tom 8. col.1161. *Multas naves & galeas & Vasa marina fabricaverunt (Pisani) in flumine Arni*. Conventiones civit. Saonæ

Mmm

næ an 1326.fol 9. *Quod homines Saona facere teneantur exercitum & cavalcatam per mare & per terram, & in Vasibus maritimis armandis ire.*] Ita σκεῦος interdum usurpant Græci Scriptores recantiores. Vide Gloss. mediæ Græcit.in hac voce.

VASELLUM,ex Gallico *Vaisseau*. S.Ludovicus in Epist.de Captione sua: *Vasellis navalibus ut plurimum incendio dissipatis, &c.* Vincentius Belvac l.32.c.97. *Rex cum Legato ... erat in quodam Vasello, &c.* Utuntur præterea [Jacobus Rex Siciliæ in Constitut. c.31.] Petrus de Vineis l.2.Epist.36.Saoutus l.3.part.9.cap.8.& alii. Vocem porro à nostris hauserunt Græci recentiores. Index Iliados Græco-Barbaræ: Αἱ θῦλαις, τὰ βατζίλια, κ̓ καράβια. *Veixells*,in Chronico Petri Regis Aragon.edita à Mich. Carbonello l.1.c.12.

¶ VASSELLUM,Eodem intellectu.Charta Frederici Reg.Siciliæ apud Murator.tom.10.col.881. *Impedimentis ventorum obstantibus dictum exstolium nostrum Vasellis hostium nullatenus poterat adhærere*. Charta an. 1429.ex Tabul.Piscat.Massil. *Piscatores possunt vendere pisces in Vassellis eorum.* V.*Tarida*.

VACILLUM,Eadem notione. Charta Friderici I. Imperat.ann.1190. apud Will. Hedam in Episcopis Trajectensibus: *Regiæ nobilitatis tuæ prudentiam commonendo rogamus, quatenus idoneos Serenitatis tuæ Legatos Januam, Venetias, Anconam, Pisam, & alia loca pro galearum atque Vacillorum transmittentes præsidio, &c.*

VAS,Alveare apum Vulfinus Episcopus in Vita S.Juniani: *Homo,qui nocte ad furandum venerat,turpiter ligatus in horto nostro jacet arripuerat enim quoddam Vas melle plenum, &c.* Historia Rotonensis Monasterii MS. l.1.c.5.*Quidam vir rusticus ... videns Vasa mellis, quæ quatuor tantum erant in horto, &c.* Domesdei in Monastico Angl.tom.3.p.306.14.*Averii,12.runcini,116.oves, 34.porci,24.capræ,& Vasa apium, semper valuit 10. lib.* Vide Formulas Exorcismorum c.11. apud Baluzium to. 2. Capitul. & Aimoin. lib. 2. Miracul.SS. Georgii & Aurelii cap 10.

VASCELLUM, Eadem notione. Pactus Legis Salicæ tit.9.§.2.*Si quis unam apem,hoc est, uno Vascello furaverit de sub tecto,&c.* Ubi Lex Salica habet tit.9.§.1.*Si quis unum Vas apium de intra clave aut sub tecto furaverit, &c.* *Vasculum* hac notione in Lege Bajwar. tit. 21. non semel.

VASA DECIMÆ. Charta Adelviæ dominæ Guisiæ an. 1198. in Tabular.Eccles.S.Nicolai de Clarofonte Ord. Præmonstrat.*Ego Adelvia domina Guisiæ notum facio ... quod cum villa de Buronfossa construeretur, Gerardus Clericus de Cella,cui de 9.Vasis decimæ territorii ejusdem loci 5.competebant, nobili viro marito meo, qui in eadem decima de 9.Vasis tria possidebamus, pro bono pacis communis profectus, de illis 5. Vasis unum concessit in perpetuum possidendum,&c.* Merges, *Garba*.

☞ Hanc interpretationem iterum firmare licet ex Chron.Bonæ-Spei pag.315.*Anno 1344. Cessimus quoque Henricus Poreals jus terragii duorum bonariarum, ... & trium terræ mensurarum versus Souvré sub censu quinque Vasorum bladi.*

¶ VASCULUM,Eadem notione,in Charta an.1133.apud Miræum tom.1.pag.98.col.1.*Terram in eadem parochia solventem annuatim 19.sextaria brasii, cum decem Vasculis hordei,&c.*

VASA,æ. Observantiæ ad Foros Aragonenses,apud Michaelem *del Molino* in Repertorio p.75. v. *Item pro nostrando declaramus, quod ... possint abrbrare illas bestias, quibus excolunt in Vasis dictorum hominum de la Fraxneda, ... & ipsi terras tenentes teneantur juvare dictas homines de la Fraxneda in scombra dicta Vasarum.* Vide [*Vasilium*] & *Vasso*.

¶ VASALLAGICUS,VASALLAGIUM,VASALLUS. Vide in *Vassus* 2.

¶ VASANUS,ἀκράχολος, in Glossis Lat.Græc. edit. in MSS.*Vesanus* & *Vesania*.

VASARIUM, Σκευοθήκη, in Gloss.Gr.Lat. κυλίκιον, in Lat.Gr.Hispanis *Vasar*. Alias hujus vocis apud Latinos notiones vide apud Turnebum in Adversar. Casaubonum ad Suetonium, Jacobum Gothofredum ad l. 12. Cod.Th.de Ceositoribus, &c.

VASARIA TERRA, ex figuli argilla, ut est apud Gariopontum l.5.Passion.c.5.

¶ VASARIUS, Is qui vasariis sive vasibus præest. Liber niger Scaccarii p. 347. *Vasarius in domo comedet, & 3.ob.homini suo, & sumarium cum libatione* (l. liberatione) *sua*. Vide *Vaasarius*.

¶ VASATICUM,Quod pro navibus vel apibus exsolvitur. Vide supra *Vas*, navis, & *Vas*, alveare apum, Chron.Farfense apud Murator. tom.2. part. 2.col.343. *De aliis vero partes 11. & nec angarias, nec xenia, nec glandaticum, nec Vasaticum*, nisi *Vasaticum* operas à Vassallis debitas significet: earum quippe eo loci non semel mentio occurrit. Vide alia notione in *Vassus* 2.

¶ VASATUM, Supellex. Annal. Novosiensia apud Marten tom.4. Anecdot.col.591. *Publice voce præconis per plateas publicabatur ... unicuique liberum esse civitatem relinquere, discedere; suaque assumere secum ... Signo dato, multi cum Vasatis suis fugerunt.*

VASCANDA *Genus vasis*, Papiæ.[Leg. videtur *Vascauda*.] Vide *Bascauda*.

VASCELLUM. Vide *Vas*.

¶ VASCINUM,Grex ovium. Vide *Rassaria*.

VASCIO,Vasculum, Gallis *Vaisseau*. Octav. Horatian.l.4.Rer.medicar.p.100.*Ursi natura stomachi dolorem curat, si Vasciano circa stomachum suspensa collo, portetur, ita ut nec aqua contingat, &c.*

¶ VASCONES,Societas Vasconum,cui,ut videtur, attributa erat mensæ publicæ administratio. Litteræ Philippi Pulcri Franc. Reg.an.1306. ex Regest. 62. Chartophyl.Reg.Ch.64.fol.37. *Guillelmo de Noyeriis servienti nostro armorum arcariam quas Vascones tenere solebant cum omnibus juribus & pertinentiis suis, prout per dictas Vascones seu gentes nostras aliar explectari solent concedimus in hereditatem perpetuam tenendam à prædicto Guillelmo & heredibus suis ex recta linea descendentibus faciendo servitium consuetum.*

¶ VASCONIZARE,Vasconum more saltare. Aimericus de Peyrato Abbas Moisiacensis in Vita Caroli M.ex cod.MS.1343 Bibl.Regiæ:

Quidam cabreta Vasconizabant,
Levis pedibus persaltantes.

¶ VASCULUM,Alveare apum:idem,Merges.Vide hac duplici notione in *Vas*.

VASCUS,*Vanus,nugatorius*,in Glossis antiquis MSS. & apud Joannem de Janua.

¶ VASELLA,VASELLAMENTUM.Vide in *Vassella*.

VASELLUM,Navis. Vide *Vas*.

¶ VASILEUS,pro *Basileus*.Vide in hac voce.

¶ VASILIUM,Stabulum,Equile, vel quid aliud simile,ut videtur.Charta an.1242.ex Tabul.Cartus.Montisrivi: *Et libertatem concessit cortes faciendi & Vasilia & ceteros usus necessarios ad opus animalium.* Vide *Vasa*.

VASLETUS Vide *Valeti*.

¶ VASNAGIUM. Vide *Vaanagium*.

¶ VASO,Cespes,Gall.*Gazon*.Locus est in *Investitura*,col.1587.Vide *Wazo*.

¶ VASSA,Instrumentum piscandi.Tabul.S.Quintini in Insula p.79. *Ad ingenia quæ sequuntur videlicet à bots & bouraus ad communes Vassas à festre, .. piscari poterunt.* Sed legendum omnino *Nassas*.Vide *Vervilium*.

¶ VAS-

¶ VASSALA, Gall. *Vassalle*, ex Charta an. 1399. in Inventario Chartarum Reg. an. 1485. fol. 313. v. Vide in *Vassus* 2.

¶ VASSALITIUM, VASSALLAGIUM, VASSALLAGIUS. Vide *Vassus* 2.

¶ VASSALLAMENTUM. Vide mox *Vassella*.

¶ VASSALLATICUM, VASSALLATUS, &c. Vide *Vassus* 2.

¶ VASSELLA, Vasa, vasarium, supellex, Gall. *Vaisselle*. Ordinat. Humberti II. an. 1340. tom 2. Histor. Dalphin p. 393. col. 1. *Portent necessaria ipsorum officiorum & Vassella coquina*. Processus de B. Petro Luxemburg. tom. 1. Jul. p. 608. *Et honerabiliorem gobeletum totius Vassella mea*. Vide *Vaissela*.

¶ VASELLA, VASELLAMENTUM, Eadem notione. Invent Chartar. Reg. an. 1481. fol. 76. v. *Littera Mariæ Reginæ Siciliæ & Hierusalem Ducissæ Andegaviæ continens qualiter ipsa confessa fuit quod magna Vasella Regis fuit mutuadata marito suo pro conquestibus Siciliæ*. Ad marginem: *Vasa argentea & aurea*. Johan. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 583. *Utantur .... aliis pulchris arnisiis & Vasellis & Vasellamentis*.

¶ VAXELLA, VAXILLA, Pari significatu. Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. an. 1397. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1635. *Legamus capellæ S. Andreæ ecclesiæ de Crossa, pro quadam quantitate Vaxellæ argenti, ... sexaginta francos auri, de quibus ... dictam Vaxellam emi volumus*. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Fuit commissum quoddam furtum de Vaxella argenti dom. abbatis Monasterii majoris*. Testam. Guillel Marteleti Episc Bethleemit. an. 1405. ex Bullar. Fontanell. fol. 121. *Ordino quod domus mea, in qua inhabito Parisius, cum omnibus meis munitionibus tam libris quam aliis & Vaxilla mea argentea vendantur, &c.*

¶ VAYCELLA, VAYSSELLA, Eodem intellectu. Charta an. 1339. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Fiant duo inventaria, ... qualia & quanta blada, vina, & cetera victualia, moneta, Vaycella aurea & argentea, &c.* Adde Baluz. tom. 2. Histor. Arvern pag. 539. Litteræ Humberti II. an. 1340. tom. 2. Histor. Dalph. pag. 415. col. 2 *Sive essent billionus in monetis, Vayssellis, jocalibus, vel aliis quocumque auri vel argenti speciebus*.

¶ VASSALLAMENTUM, VASSELLAMENTUM, ut *Vassella*. Charta Hugonis Abbat. S. Benigni Divion. an. 1299. ex Tabul. ejusdem loci: *Mobilia quæ habemus & habere possumus, scilicet in denariis, Vassellamentis argenteis, &c.* Comput. an. 1539. ex Bibl. Reg. *Pro Vassallamenta in hospitio juvenis Reginæ 100. sol. Tur.* Alter Compot. an. 1455. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 470. *Pro calice aureo, candelabris, bacin. & aliis ad capellam & alia Vassallamenta argenti 845. libr. 18. denarios*.

¶ VAYSSELLAMENTA, Eodem sensu. Testament. an. 1358. tom. 2. Hist. Dalph. p. 557. col. 1. *Et quod dam. hæres suus aliquid non capiat ullo modo, quousque dicta fuerint adimpleta, excepta Vayssellamenta sua quam ex nunc sibi legavit*.

¶ VASSELLUM, VASSELLUS, Vas, dolium, vascolum. Statuta Montis Regal. fol. 297 *Qui vendiderit vinum ad minutum... debeat postquam vendiderit totum Vassellum vini, quod vendere inceperit, hoc est vinum dicti Vasselli, dare & solvere dicta emptori dicta gobella, &c.* Statuta Placent. l. 6 fol. 83. *Item provisum est quod calderarii & alii facientes lebetes seu aliquos Vassellos de ramo, &c.*

¶ VAXELLUM, Pari significatu. Charta an. 1040. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dono 10. dextros vineæ in villa Cathedra cum Vaxello, reservata mihi usufructu*.

¶ VAYSELLUM, Eadem notione. Charta an. 1392. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Unum Vaysellum vini rubei tenentem novem metretas, sive millerolas & duo scandalia*.

¶ VASSINUM, Grex ovium. Vide *Rassaria*.

VASSIS. Chronicon S. Vincentii de Vulturno p. 678. de Petro Diacono Casinensi: *Quem Arichis suscipiens eum honorifice retinuit, à quo palatium infra Beneventum, & aliud in Salerno constructum, Vassibus decorari fecit*. Forte leg. *versibus*, nisi *vassibus* scribatur pro *basibus*. Vide *Vas*, & *Vassus* 2.

VASSO, Cujusdam Gallici numinis templum. Gregorius Turon. lib. 9. Hist. c. 35. *Veniens vero Arvernos, delubrum illud, quod Gallica lingua Vasso Galatæ vocant, &c.* Marti dicatum fuisse opinatur Joannes Savaro in Orig. Claromont. Alii *Vassa*, templum & ædem sacram denotare aiunt, non Deum aliquem à pagania cultum: quippe juxta Claromontem locus, ubi olim fuit ædes S. Artemii, adhuc *le Vas saint Artem* appellatur, hoc est, templum S. Artemii: ut apud Delphinates in pago S. Gisleni (*S. Gilini*) locus, ubi ædes S. Marcellini fuit, postmodum destructa, & ad quem pro impetranda pluvia fiunt processiones Ecclesiasticæ, *le champ du Vas* dicitur, ut auctor est Claudius Expillius. Vide *Vasa*.

1. VASSUS, pro *Vas*. *Vassi de auro & de argento*, in Testamento Ranimiri Regis Aragoniæ æræ 1099. apud Martinexium.

2. VASSUS, & VASSALLUS, iidemne fuerint, video controverti; quæ quidem inter eruditos controversia, ut facilius dirimatur, discutienda sunt, quæ ad utrisque habent Scriptores, & Tabulæ veteres.

Vassos primitus fuisse, quos *familiares* ætas posterior appellavit, seu domesticos, & qui ex Regia, aut alicujus Principis, familia erant, videtur indicare Lex Alamannorum tit. 79. §. 3. *Si alicujus Seniscalcus, qui servus est, & dominus ejus 12. Vassos infra domum habet, occisus fuerit, &c.* Marculfus lib. 2 form. 17. quæ est *testamenti duarum personarum*: *Quicquid exinde facere elegeris, aut pro animæ remedio in pauperem dispensare, aut ad Vassos nostros, vel benemeritis nostris absque repetitione hæredum meorum, quod tua decreverit voluntas, faciendi liberam habeas potestatem*. Ubi Vassi non alibi sunt à famulis. Concilium Cabilonense II. cap. 63. *Nullus Vassus Abbatissæ, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur*. Præterea Capitula Caroli Magni & Capitul. ann. 823. c. 14. ac priora quidem l. 2. cap. 24 *Vassi quoque & Vassalli nostri nobis famulantes, volumus, ut condignum apud omnes habeant honorem, sicut à genitore nostro & nobis sæpe admonitum est*. Agitur hoc loco de *Vassis Regiis & Dominicis*. Et lib. 3. cap 73. *De Vassis Dominicis, qui adhuc intra casa serviunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicunque ex eis cum domno Imperatore domi remanserit, vassallos suos casatos secum non retineat; sed cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittat*. Denique lib. 4. cap. 4. *De Vassis nostris, qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias, vel etiam nobis assidue in palatio nostro serviunt, &c.* Erant igitur vassi iidem, qui famuli, quod præterea videtur indicare vocis origo apud Boxhornium in Lexico Gwallico, seu Cambro-Britannico, & Auctorem Catholici Armorici: *Gwas*, vel *Gaat*, *servus*, *famulus*. *Antiquis significabat juvenem, adolescentem virum*. [Quæ originatio Eccardo prior videtur. Hickesius in Grammat. Theotisc. pag. 99. hanc vocem accersit à Gothico *Fads*, quod in compositione significat rei vel negotii procurationem, &

respondet Anglo-Saxon. fadian, ordinare, dispensare, disponere: unde ministri & famuli Principum propter commissam sibi bonorum seu officiorum curam dicti sunt *Fadsi*, dein *Fassi* & *Vassi*. Vassallus autem, addit ille, est quasi *Fads-sealcus*, rerum dominicalium minister.] Gryphiander de Weichbildis Saxonic. cap. 49. à Saxon. *Vassen*, ligare, deducit: quia, inquit, per investituram vassallus solemni stipulatione ita alligatur domino, ut illius fiat homo. At Goldastus *Vassum* à *vade* dictum contendit, *qui vadimonium pro beneficio accepto autori suo dedit*. Denique Turnebus lib. 21. Advers. c. 15. *Vasallos* appellatos existimavit, quasi *Vasarios*, tanquam clientes, qui in nobilium *Vasario*, seu supellectile, fuerit. Ita in vocum originationibus ludunt viri eruditi. Iso Magister in Glossis: *Cliens, minor vassus, serviens*.

Vassi vero è familia Imperatoris aut Regis, *Vassi Regales*, in Capitul. Pipini Regis Italiæ an. 793. c. 36. & in Capitul. 4. Caroli M. incerti anni c. 9. vulgo vero *Vassi dominici* appellantur, id est, *proprii* Imperatoris aut Principis, & qui ex ejus familia erant. Apud Eginhart. Epist. 27. filius cujusdam Comitis, *Vassus Dominicus* dicitur. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis ch. 481. sub Ludov. Pio Imp. *Mansellos illos, qui sunt in illa valle de ratione S. Mariæ Laudunense, quæ Bertrandus Dominicus Vassus pro regia potestate, vel gubernatore S. Mariæ in beneficio habebat*, &c. *Comites & Vassi domestici*, in Concilio Ticinensi an. 855. ubi iidem sunt, qui *Dominici*. Horum ordo magnus fuit, ut qui post Episcopos, Abbates, & Comites statim nominentur in Capit. Caroli C. ann. 877. c. 1. in Capitul. apud Tusiacum an. 865. & in veteri Placito, quod describitur in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. n. 27. ubi Ragenarius & Fulco Comites Palatii, *Vassi dominici* pariter inscribuntur, &c. Sed & *Misso Dominico*, & *Vassio* Regio facta injuria pari pœna puniebatur, ut est in lege Longob. l. 1. tit. 13. §. 3.

Ita tamen ea familia Regia erant, ut fide & sacramento Principi obstricti essent. Unde in Capitul. Caroli C. tit. 23. cap. 4. junguntur *drudis*, id est, *fidelibus*: *Sine solatio & comitatu drudorum atque vassorum nuda & desolata exhibit*. Deinde quicumque Regi eodem fidelitatis sacramento obstringerentur, *Vassi* omnes appellati, ut qui hocce pacto ex ejus familia esse censerentur. Annales Franc. an. 788. *Ibique veniens Tassilo ex jussione Domini Regis sicut & cæteri ejus Vassi*, &c. Annales S. Nazarii de eodem Tassilone an. 787. *Illucque veniens Dessilo, Dux Bejwariorum ad eum, & reddidit ei cum baculo ipsam patriam, .. & effectus est Vassus ejus*. Annal. Franc. Moissiac. ann. 795. *Ipsi adhuc pleniter non venerunt, eo quod Vassum Domini Regis Gabehin Abotritarum occiderant*. Atque ex eo, quod dominorum servitio astricti essent, dictos volunt à *Vassen* Germanico, obligare, vincere: ita Fridericus Bandius ad Consuetudines feudales Gelriæ p. 6.

Vassi isti Dominici extra ordinem interdum mittebantur à Principe in provincias, ut Comitibus adessent in justitia administranda, & cum eo jus dicerent, aliaque reipublicæ negotia exsequerentur, quod docent Lex Longob. lib. 2. tit. 2. §. 2. Capit. Caroli C. lib. 5. c. 133. Synodus Carisiaca cap. 2. Capit. Caroli Calvi tit. 32. cap. 12. &c. Tabularium Casauriense ch. 237. *Ego Heribaldus Comes in vice Comitis Palatii ad singulas hominum justitias deliberandas, residentibus mecum Lecinalda & Erifrede & Cariprando Bassis Domini Imperatoris, Adelberto, Johanne, Maculfo judicibus*, &c. [Notitia ann. 843. in Append. ad Marcam Hispan. col. 779. *Cum in Dei nomine resideret vir inluster Adalaricus Comes una cum viro sanctissimo Gondemaro sedis Gerundensis Episcopo, Wadamiro, Carpione & Leuchiriaen Vassos dominicos, necnon Asse mundo & Hermanni Vicedominos, seu & judices qui jussi sunt dirimere causas*, &c.] Extant alia *Judicatorum* exempla coram Comitibus & Vassis, in laudata Vita Aldrici Episcopi Cenomanens. pag. 130. & in Chronico Laurishamensi pag. 59. & apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. p. 742. & Sammarthanos in Archiepisc. Narbonensibus num. 5. Neque, opinor, alii sunt *Vassi Comitum* à *Vassis Dominicis*, cum ita appellentur, quod iis à Rege, ut collegæ darentur in jure dicundo, in lege Longob. lib. 2. tit. 42. §. 3. lib. 3. tit. 12. §. 1. & in Capitul. Caroli Magni lib. 3. cap. 51. ubi revera jus dixisse satis docent; quod tamen nolim omnino præstare, ex lib. 4. Capitul. Caroli Magni c. 70. Proinde *vassi Dominici* respectu Comitum, erant sicuti Capellani minores respectu Episcoporum & Abbatum. Walafridus Strabo lib. de Rebus eccles. c. 31. *Capellani minores ita sunt, sicut hi, quos Vassos dominicos Gallica consuetudine nominamus*.

Sed & hi interdum *ad Marcham custodiendam* mittebantur, ut est in Capitulis Caroli Magni l. 4. cap. 4. Vita Ludovici Pii an. 778. & Continuator Aimoini l. 5. cap. 1. *Ordinavit per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, nec non alios plurimos, quos Vassos vulgo vocant, ex gente Francorum; quorum prudentiæ & fortitudini nulli calliditate & nulli vi obviare fuerit tutum, eisque commisit curam regni, prout utile judicavit, finium tutamen, villarumque regiarum ruralem provisionem*. Quæ quidem verba postrema videntur potissimum spectare *vassos dominicos*, qui interdum *villicorum* vices agebant. Lambertus Ardens. *Ab antiquo Comitis Walteri tempore, quendam Villicum, vel Præpositum, quem antiquiora tempora Vassum suum appellant, in terra Gisnensi habebant, qui de omnibus decimis & possessiunculis, quas in eadem terra possidebant, eis ut villicus sufficienter respondebat*. Adde Capit. Caroli Mag. l. 4. c. 70. Legem Longobard. l. 3. tit. 4. §. 5. &c.

Cum igitur vel ad sua *ministeria* pergebant, vel cum iis consistebant, quemadmodum *Missi* Dominici & Comites, *conjectum* accipiebant, ut est in iisdem Capit. l. 4. c. 69. & in lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 38. tit. 4. §. 5. Quin etiam Comitibus eorumque jurisdictioni suberant, adeo ut si *justitiam non fecissent*, in eos Comites animadverterent, ex Lege Longobar. lib. 2. tit. 52. §. 2. tit. 55. §. 1. Quod & de *vassallis Dominicis* perinde habent Capitularia Karlomanni Regis tit. 2. c. 11.

Vassis Dominicis dabantur etiam à Principe *Beneficia* in Provinciis. Capitulare an. 779. cap. 10. & in Addit. 4. Capitul. cap. 120. *Similiter & Vassi nostri, si hoc non adimpleverint, beneficium & honorem perdant*. Capitula Caroli Magni lib. 4. cap. 4. *De Vassis nostris qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias*, &c. Vide Eginhardum Epist. 26. 27. Odo Cluniacensis lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 17. *Neque patiebatur, ut quilibet senior beneficia à suo Vasso pro qualibet animi commotione posset auferre*, &c. Quo loco *vassus* idem sonat, quod *vassallus*; qui scilicet ratione feudi domino est obnoxius. Idem cap. 32. *Nam reipublicæ statu jam nimis turbato, regales Vassos insolentia Marchionum subjugaverit*. Ex lib. 4. cap. 7. *Cum vassus quidam nomine Aldradus*, &c. Tabularium Vindocinense fol. 54. *Guido de Blasone Dominicus vassus accedens ad Dominum Odericum Abbatem*, &c. Idem Tabular. ch. 98. *Comparavit igitur Agnes inclita Comitissa legitima emptione à Lancelino Dominico Vasso de Castro Balgentiaco Ecclesiam S. Beti, cum tota integritate sua, quæ sita est juxta murum Vindocini*, &c. [Charta Ludovici Pii an. 815. inter Probat. tom. 1. Histor. Lothar. col. 297. *Noverit utilitas fidelium nostrorum, Comitum videlicet & Vassorum nostrorum, vel quisquis beneficia ex ratione*

ne-

monasterii S. Michaelis habere videntur, &c.

Denique *Vassorum* & *Vassallorum Dominicorum* ea erat prærogativa, ut si criminis aut alterius delicti incusarentur, non ipsi; sed *meliores illorum homines juramentum persolverent*, ut est in Capitulis Karlomanni Regis tit.2.c.4.& 11.ubi hæc habentur: *Honorem enim talem nostris Vassis Dominicis concedimus, ut ipsi non sicut reliqui manu propria sacramentum jurent; sed melior homo illorum & credibilior agere non differat.* Neque alius est honor condignus, quem vassis haberi volunt Capitula Caroli Magni l.2 c.24. Porro qui *vassi dominici* appellantur in Capitulis Karlomanni d.tit. 2. c.4. iidem *Vassi* & *Vassalli dominici* promiscue dicuntur d.c.11.adeo ut *Vassalli* non alii ac diversi fuerint.

Vassorum deinde & *Vassallorum*, ut *Catancorum*, seu *Capitaneorum*, sub postremis Imperatoribus Alemannicis inductus fuit ordo honorarius, qui etiam ad posteros transmittebatur, nulli licet addictus loco, aut gubernationi. Chartam Conradi Regis Burgundiæ anni 944. descripsit Guichenonus ex Tabulario Cluniacensi, exaratam coram Episcopis & Comitibus in ea nominatis, *Vassis dominicis majoribus & minoribus*. Aliam Willelmi Comitis Provinciæ ex eodem Tabulario laudat Antonius Rufius, quæ perinde exarata dicitur coram *Vassis dominicis tam Romanis, quam Salicis*. Petrus Damiani lib.1.Epist 9 p.21. *Narravit mihi Humbertus, quia Vassus quidam, dum iter ageret, accidit, ut juxta molendinum equo insidens pertransiret, &c.* Lib.6.Epist.9. *Frater meus talis Vassi unicam filiam sibimet in matrimonio copulavit, &c.* Decretum Mainardi & Joanni Cardinalium pro ecclesia Mediolanen. apud Baronium an. 1067. num. 11. *Clericus autem vel laicus pro ordinis ac dignitatis suæ qualitate, hac potestate tali mulctetur damno, ut siquidem de ordine Capitaneorum fuerit, viginti denariorum libras, Vassorum autem decem, negotiatorum quinque... componat.* Sed *Vassos* & *Vassallos* creatos ab Imperatoribus, interdum etiam ipsosmet Augustos aliis nobilibus eosdem creandi jus impertiisse legimus. Exstat bulla Caroli IV. Imperat. ann. 1355. qua *Milano de Becharia*, civi Papiensi, Notarios & Tabelliones creandi, & illegitimos natalibus restituendi facultatem impertitur, in qua sequentia adduntur: *Et quod possitis, tu & filii tui.. quoscumque sponte volentes Vassallos facere, ad vassallos omni inducere auctoritate prædicta, illustribus Principibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus duntaxat exceptis.*

¶ Vassatus, Eadem notione, in Charta Alphonsi Reg. Lusitan. æræ 1142. ex Tabul. Claravall. *De consensu Vassatorum meorum ... me ipsum, regnum meum ... sub B. Mariæ de Clara-valle tutelam ... constituo.*

☞ Inter Nobiles secundi ordinis habitos fuisse colligi posse videtur ex Charta ann. 1040. in Tabular. S. Victoris Massil. *Factum est placitum in quo congregati sunt utriusque loci primates & Vassi, plebesque ac urbani diversi ordinis, diversæque ætatis utriusque sexus, quorum nomina capitis damnus ... Atanulphus Vassus urbis Arelatensis, &c.* Idem innuit Charta an. 1239. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col 392. *Noveritis quod nos ad precationem Episcoporum, Abbatum, Baronum, ac Vassallorum Britanniæ, &c.* Vide Vavassores.

Bassus etiam pro *Vassus*, dixit Charta laudata ex Tabulario Casauriensi, & in Capitulare 2. Caroli M. an. 802. cap. 39. Diploma Ludovici Imp. *Si Comes aut Bassi nostri remanserint.*

¶ Vasaticum, Clientum & feudalium agmen, familia. Vita S. Bernwardi apud Leibnit. tom. 1 Script. Brunsvic. p. 455. *Jubens universos Theotiscos Episcopos circa Natale Domini ad illorum præsentiam festinare, non solum ad synodum, sed cum omni suo Vasatico ita constructos, ut ad bellum quocunque Imperator præcipiat, possent procedere ... Hos conscivit Sophia; cunctos videlicet, quos de Vasatico Archiepiscopi, vel familia illius convocare poterat.*

Vassaticum, Fides, quam præstat *Vassus* Domino, vel Principi: proinde idem quod *Hominium*. Annales Franc. an. 757. *Ibique Tassilo venit Dux Bajoariorum, in Vassatico se commendans per manus, &c.* Ubi Ado Viennens. *Seque illi in Vassallum commisit*. Iidem Annal ann. 788. *At ille videns se undique constrictum, venit per semetipsum, tradens se manibus Regis in Vassatico, renovans sacramenta* Charta Caroli C. pro Barcinonensib. apud Diago l. 2. c. 4. & to. 2. Hist. Francor. *Noverint præterea iidem Hispani sibi licentiam à nobis esse concessam, ut se in Vassaticum Comitis nostri, sicut alii Franci homines commendent: & si aliquod beneficium quisquam eorum ab eo, cui se commendavit, fuerit consecutus, sciat se de illo tale obsequium Seniori suo debere exhibere, quale nostrates homines de simili beneficio Senioribus suis exhibere solent.*

Vassaticum præterea appellabant præclarum in præliis, vel occasionibus aliis bellicis facinus, vel animi magnitudinem: forte quod *vassi* & *vassalli* essent viri militares, & iidem, quod postmodum *milites* nude appellati sunt. Hincmarus Remensis in opusculo 55. Capitulorum cap. 52. *De hoc quoque vitio superbiæ descendit, quod multis in apud plurimos dicunt de fortitudine, & agilitate sui corporis gloriari, & de præliis, atque ut nostratium lingua dicitur, de Vassaticis frequenter ac libenter sermonem habere, &c.* Ubi sane malim *vassaliticis*, tametsi vox *vassaticis* tolerari possit, à *vassus*. Sed ut priorem præferam, facit recepta vox *vasselage* hac eadem notione apud Scriptores vernaculos inferioris ævi. Le Roman de *Garin* MS.

Tel Vasselage certes pris ge petit.

Le Roman de *Roncevaux* MS.

Par Vasselage soloie estre vot drut.

Le Roman d'*Artus* MS.

De force ne de Vasselage,
N'ot son per en tot le bornage.

Le Roman de *Florimont* MS.

Li Rois avoit riche corage,
En pensa un fier Vasselage.

Le Roman d'*Alixandres* MS.

Or m'en iren for lui veoir son Vasselage.

Guill. *Guiart* anno 1267.

Mesire Erart de Valeri,
Un haut baron courtois & sage,
Et plain de grant Vasselage,
Que son cors & ses faiz looient,
Tuit cil qui parler en ooient.

Le Roman de *Vacce*:

Que Richart ert moult preus, de grant Vasselage,

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin*:

Si ay trouvé en lui d'honneur si largement,
Et tant de Vasselage & de fiers hardement.

Robert. *de Bourron* in Hist. Merlini MS. *Nostre Sire nous a fait moult grant honnour, quant vous si haut homme, comme li Rois est, avés pris par vostre Vasselage.* Chronicon Franc. MS. ex Bibl. Memmiana in Carolo V. *Onc convoiteux ne fit bean Vasselage.* Adde Chronicon Flandriæ cap. 18. 30. & Buzelinum in Gallo-Flandr. l. 3. c. 6. p. 482.

Ut porro *Vasselage*, pro animi magnitudine usurparunt nostri, ita & *vassaus*, viros fortes appellabant. Philippus *Mouskes*:

Après is resorst en Banniere
Une guerre orgilleuse & fiere,
Li Sire iert Dus, s'ot non Rasaus,
Qui moult estoit preus & Vasaus.

Le Roman de *Guillaume au Court-nez* MS.

Dux nè de Baviere, qui fu pros & Vassaus.

Guillelmus Guiart an. 1304.

Espaignole qui ces trois nez guient,
Ou mult à de hardis Vassaus.

Le Roman *de Garin*:

Maint bon Vassal i firent trebucher.

Alibi:

Meillor Vassal de lui ne sache mie.

Vetus Poeta MS.

Biaus fu & lons & drois, bien ensemble Vassal.

Le Lusidaire MS.

Quant Jacob vint le Senescaur,
Qui mult estoit preus & Vassaus.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Othes fu preus, & bon Vassaus vaillans.

Chron. Flandriæ c. 15. Matthæum de Montemorenciaco *gentil Vassal* appellat.

☞ Hinc *Vassaument*, pro fortiter, ut virum fortem decet, in Hist. Johannis IV. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 729.

Comme s'il vouloit de sa grace
Laisser rigueur & tout aspresse
Contre ceux qui moult loyamment
L'avoient servi bien Vassaument.

Vassalli, si Marcam audimus lib. 1. Hist. Beoharn. c. 18. n. 10. sunt *vassorum Vassalli*, seu *vassi* ratione clientelæ obnoxii. Id non omnino verum esse patet ex iis, quæ supra attigimus, nobisque fusius probandum incumbit. Constat sane utramque vocem ejusdem originis, si non omnino notionis.

Vassos diximus fuisse domesticos & familiares Principis aut alterius cujusvis, quod etiam de *Vasallis* dici posse evincunt Scriptores, præsertim Hincmarus de Ordine Palatii c. 28. describens *ministeria*, & familiam Principis: *Tertius ordo item erat tam majorum, quam minorum, in pueris vel Vassallis, &c.* Ubi *pueri* sunt ii, quos *famulos* dicimus. Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo Magno c. 20. *Scarionem*, seu ostiarium Aulæ regiæ, *vassalium* Imperatoris appellat. Cap. 22. de quodam Episcopo: *Hic habuit unum Vassallum non ignobilem civium suorum, valde strenuum & industrium: cui tamen ille non dicam beneficium aliquod; sed ne ullum quidem aliquando blandum sermonem impendit.* Ita denique lib. 2. c. 15. ubi de quodam puerulo, ab Imperatore in familiam suam adscito. Capitula Caroli Magni lib. 2. cap. 24. *Vassi quoque & Vassalli nostri nobis famulantes, &c.* Edictum Pistense Caroli Magni c. 14 ex iisdem parentis Capitulis: *Vassalli nostri nobis & nostræ conjugi famulantes, &c.* Concilium Ravennense ann. 904. c. 10. *Ut plebes Ecclesiæ nullatenus aut Comitibus, aut Episcoporum Vassallis aut ullis laicis beneficia tradantur.* Denique Adalardus in Statutis Corbeiensibus lib. 1. c. 6. totam familiam monasticam in sex ordines distribuit: 1. *Famulorum vel matriculariorum, qui semper æquale habendi sunt: 2. Fratrum: 3. Vassallorum: 4. Hospitum: 5. Pulsantium, vel Scholarium: 6. Singulorum hue illucque Prebendariorum.* Meminit enim *casæ Vassallorum* c. 1 (qui inde *Vassalli casati*, i. casæ addicti, dicuntur l. 3. Capitul. Caroli M. c. 73.) & *panis vassallorum* c. 2. & 4. De ejusmodi vassallis agit Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita p. 85 *Et alia* (pars) *detur Vassallis & capellanis, sive servientibus, qui domino nobisque in nostra mansiuncula militare videntur.*

Ut *Vassi* Comitibus erant assertores in judiciis publicis, ita & *Vassalli*. Charta Alamannica 95. Goldasti: *Jussum est Waningo Comiti Ruadperto Vassallo Regis inquisitionem de hac re fieri, &c.* Adde chart. 18. Vetus notitia sub Karolo Rege anno 14. apud Beslium p. 224. *Notitia qualiter vel quibus præsentibus, ibique veniens Hisarnus die Veneris 3. Kal. Aprilliarum infra urbem Pictavam, ante Domnum Ebolum præveniente gratia Dei Comitem, & ibidem assistentibus Vassallis, interpellabat quemdam Diaconum, &c.* Conventus Ticinensis an. 850. c. 1. *Ideo volumus, ut Comites nostri, eorum sculdasii, adjunctis secum Vassallis Episcoporum, . . . studiosissime perquirant, &c.*

Porro qui *vassi*, vel *vassi dominici* dicuntur, nullo discrimine *Vassalli* vel *Vassalli dominici* appellantur, & cum *Comitibus* junguntur, nulla interdum vassorum facta mentione, in lege Longob. lib. 3. tit. 4. §. 5. in Capitul. Caroli Magni ao. 807. c. 3. 6. l. 4. c. 32. l. 5. c. 147. & l. a. c. 24. *Vassi & Vassali nostri, &c.* quasi iidem fuerint. Præterea in Capitulis Caroli C. tit. 6. c. 20. tit 31. part. 2. cap. 2. & tit 42. In Vita Ludovici Pii an. 834. *Ii cumque Sancla Comes, necnon Madalelmus Vassallus dominicus capite plexi sunt.*

Ut *vassis*, ita & *vassallis* beneficia à Principe concedebantur. Capitulare Compendiense ann. 757. c. 6. *Homo Francus accepit beneficium de seniore suo, & duxit secum suum Vassallum, & postea fuit ibi mortuus ipse senior, & dimisit ibi ipsum Vassallum, & post hoc accepit alius homo ipsum beneficium, &c.* Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo Magno c. 14 *Cum illo fisco, vel curte illa, in Abbatiola, vel Ecclesia, tam bonum meliorem Vassallum, quam ille Comes est, vel Episcopus, fidelem mihi acquiro & facio.* Charta Ludovici Imp. in notis ad Biblioth. Cluniacensem p. 113. *Id est, villam ac beneficium illud, cujus vocabulum est Dodiniaca curtis, habentem mansos 12. quem hactenus Vassallus noster, nomine Hisimbertus, nostra largitione habuisse dignoscitur, &c.* Capitula Caroli Calvi tit. 6. c. 20. *Videtur nobis utile & necessarium, ut fideles & strenuos Missos ex utroque ordine per singulos Comitatus regni vestri mittatis, qui omnia diligenter imbrevient, quæ tempore avi ac patri vestri, vel in regio specialiter servitio, vel in Vassallorum dominicorum fuerunt, &c.* Ubi nulla fit mentio *vassorum*. Charta Caroli Calvi Regis apud Loisellum in Bellovaco pag. 242. *Villam quamdam . . . quam Vassallus noster quidam nomine Sigefridus tunc in beneficium retinebat.* In Annalibus Francorum Bertinianis an. 870. *Villæ vassallorum* dicuntur, & opponuntur *villis dominicatis*. Constitutio Ludov. II. Imp. pro expeditione Beneventana c. 5. apud Camillum Peregin. *Quod si comes aut bassi nostri aliqua infirmitate remanserint, ... aut Abbates vel Abbatissæ si plenissime homines suos non direxerint, ipsi suos honores perdant, & eorum Vassalli & proprium & beneficium perdant.* Adde Chartam Ludov. Pii de divisione Imper. an. 814. editam à Baluz. c. 9 Præceptum Barnoini Archiep. Viennensis an. 881. *Quæ namque eos prænominati Cœnobioli quondam fratribus deservierant; sed jam ab eo abstracta, & beneficio erant Vassallorum effecta.* Denique Nicolaus I. PP. Epist. 20. ad Carolum Calvum Regem de Balduino Flandrensium Comitum stipite: *Balduinus Vassallus vester, &c.*

Vassalli præterea Chartas dominorum suorum subscribebant, adjecta hac ipsa *vassalli* dignitate. Bina descripsit Hemereus Alberti Comitis Viromandens. prime an. 954. ita clauditur: *S. Adalberti Comitis, ... Geraldi, Hildeadi, Ansers Vassallorum.* Altera an. 959. *S. Guntcani Vassalli, Anselmi Vassalli, Ostadi Vassalli.* Ubi ita appellantur, qui postmodum *Milites* dicti sunt: quinquidem etiam vocabulo *vassallos* seu *feudatarios* indigitari in Chartis suo loco docuimus.

¶ Vassallus pro *Feudatarius*, Subditus, in Vita Walæ Abb Corbeiensis sæc. 4. Bened. part. 1. p. 512. *Memento etiam quod mei Vassalli estis, mihique cum juramento fidem firmastis.* Charta ao 1189. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 167. *Non teneatur Prior Pontis Castri pro aliquo negotio, sicut Vassallus, in curia mea vel successorum meorum respondere.*

¶ Vas-

¶ VASSALUS, Miles. Mirac. S. Maioli to. 2. Maii p. 697. *Quidam Vassallus pauper rebus, superbia tumidus, eumdem peregrinum obvias & assailit*. La Vie de Jesus-Christ MS.

La pucelle prist à crier,
Vassal, laissiés la beste mue,
Ne l'navrez pas en la char nue.

Vide supra in *Vassaticum*.

VASSALLUS INDOMINICATUS. Charta Caroli C. Regis Fr. an. 3. ex Tabul. S. Cyrici Nivernens. *Sed & concedimus ibidem auctoritate Regia omnes res ejusdem Ecclesiæ, quæ quondam fuerunt ab ea abstractæ, & quas modo nostri Indominicati Vassalli tenent, ut quia ipsi nobiscum dimisaverunt fideliter, in vita sua tantum, consensu ejusdem supradicti Episcopi eas teneant*.

VASSALLUS SIMPLEX. Vide *Signum* 6.

¶ VASSALLACIUS, ut *Vassallus*. Charta an. 1238. apud Censium inter Rom. Eccl. Census: *Alia omnia capitula observabo & faciam quæ ad fidelitatem & vassallagium spectant, & quæ Vassallagius seu fidelis debet facere & tenetur*.

VASSALLATICUM etiam dixere veteres, ut *vassaticum*, pro fidei sacramento quod *vassalli* Domino vel Principi præstabant. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 5. *Stetit nobis de illos homines, qui hic intra Italia eorum seniores dimittunt, ut nullus eos recipere debeat in Vassallatico, sine commeatu senioris sui, &c*. Adde c. 36. Epistola Episcoporum ad Ludovicum Reg. an. 858 cap. 15. *Et nos Episcopi Domino consecrati, non sumus hujusmodi homines, ut sicut homines sæculares, in Vassallatico debeamus nos cuilibet commendare, aut jurationis sacramentum, quod nos Evangelica & Apostolica atque Canonica auctoritas vetat, debeamus quoquo modo facere, &c*. Ubi *vassalaticum* non aliud sonat quam *vassatisum*; sut & in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ apud Murator. to. 6. col. 578. *Fecitque vassallum dicti communis, spreto Vassallatico per quem communi Januæ tenebatur*. Quæ quidem vox usurpata legitur posterioribus seculis pro *hominio*; quod etiam *vassalagium* appellatur in Charta ann. 1274. *Pro quibus omnibus ... tenemur vobis homagium facere, & Vassallaticum, & fidelitatem jurare*. Speculator l. 4. part. 3. de Feud. art. 2. §. 5. ait, quod in Italia & alibi vocatur *vassalagium*, in Francia *homagium* appellari. Quod etiam observat Jacobinus de S. Georgio in tractatu de Homagiis §. 5. Petrus de Vineis l. 6. Epist. 9. *Absolventes eos ab omni fidelitate Vassallagii, seu homagii juramento*. Charta Heliæ Talairandi Vicecomitis Leomaniæ & Dauvilarii, qua hominium præstat Abbati Moissacensi, ann. 1291. *Fa homenatge & so Vassals & Cavaliers al dich senhor*. Quo loco tres hæ voces idem sonant. *Vassallus* enim, uti observatum, & *Miles*, idem sunt. Charta alia: *Sciendum est, quoniam Ari Hedz Vescoms de Lomancha a fait homenatge, e ses faitz Cavaliers & Hom al Senhor de Menspezat Abad de Moyssac, el predich Vescoms mandet & autreget al Senhor predich Abad, que vos Cavaliers e fiols e laials li fi a en tots locs, & qua lui a ls mostier de Moyssac, el covent du quel meiss. Mostier, a totas las sosas garde e deffenda de mal e de domnage a bona fe par tots locs, &c*. an. 1238. In Consuetudine Bituricensi tit. 1. art. 4. & 9. *vassolage* usurpatur pro dominio, quod habet dominus in tenementum vassalli, seu pro *feodalitate*. Vide Statuta Mediolanensia 1. part. c. 267. Georgium Pilonum in Historia Bellunensi p. 106.

¶ VASSALLAGIUM, Vassalli conditio. Charta ann. 1314. to. 2. Hist. Dalph. p. 149. col. 1. *Dominus Dalphinus per subjectionem Vassallagii jam dicta dom. Regi* (Siciliæ) *stringitur connexe, &c*.

¶ VASSALLAGIUM, Vassalli feudum: item Fidei & obsequii professio quæ à Vassallo domino præstatur. Charta an. 1283. to. 2. Hist. ejusd. p. 26. col. 1. *Cum feudis, allodiis, Vassallagiis & ejus pertinentiis universis, &c*. Occurrit rursum in alia an. 1294. ibid. pag. 74. col. 1. Diploma Caroli IV. Imper. an. 1376. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 137. *Tum in feudis, feodalibus, Vassalagiis, quam aliis quibuscumque debitis obsequiis & servitutibus, &c*. Bulla Martini IV. PP. apud Rymer. to. 2. p. 257. *Ego Dei gratia Rex Aragoniæ & Comes Barchinonæ, plenum & ligium Vassalagium & homagium faciens Ecclesiæ Romanæ pro regno Aragoniæ, &c*. Adde Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 453. Constitut. Petri Reg. Siciliæ c. 1. &c.

¶ VASSALLATITIUM, Eodem significatu. Litteræ Johannis Reg. Fr. an. 1354. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1470. *Cum ... homagiis, feudis, Vassallatitiis, emphiteoticariis, & aliis quibuscumque honoribus ad dictum comitatum de Gaure ... pertinentibus*.

¶ VASSALLATUS, Pari intellectu. Charta anno 1338. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 448. *De omnibus debitis & pecuniarum quantitatibus, in quibus ipse dom. Rex nobis & heredibus nostris, ratione homagii & Vassallatus sibi de terris nostris per nos factis*. Alia ann. 1345. ibid. p. 612. *Cum omnibus suis honoribus, dominiis, Vasallatibus & aliis pertinentiis suis universis in feudum suscepimus*.

¶ VASSELAMENTUM, Præstatio pecuniaria à vassallo exsolvenda. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 175. *De præposito Lorraci. De vavasoribus, 72. lib... Et pro Vasselamento Remaudi 35. lib*.

VASSALLITIUM, semel atque iterum in Charta Alfonsi Regis Portugalliæ an. 1142. apud Brandaonam l. 10. Monarch. Lusitan. c. 12. pro servitio, quod debet Vassallus domino, usurpatur.

VASSALLITIUS, pro *Vassallus*. Chronic. Magdeburgense MS. ex Bibl. S. Germani Paris. an. 952. *Ubi præscriptus cum filio suo Adalberto Regiæ se per omnia in Vassallitium dedidit dominationi, simul & Reginæ iram supplici venia placavit*. Ita etiam Regino.

VASSALLULUS, Minoris dignitatis vassallus. Matth. Paris an. 1244. *Et quis Christianorum ignorat, Principem Walliæ Regis Angliæ esse Vassallulum?*

VASSELERIA. Charta an. 1238. in Regesto Tolosano cameræ Comput. Parisiensis f. 97. *Videlicet Baronias, & Vasselerias, &c*. Nescio an *Vasseleria* idem sit quod *Basalaria*, indeque vox hæc postrema deducatur, ut *vasselaria*, feudum fuerit *vassalli* inferioris.

¶ VASALLES, pro *Vassalli*, in Charta Henrici Ducis Silesiæ an. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 12.

¶ VASSALAGICUS, Ad *Vassallum* pertinens. Charta Ruperti Comit. Palat. ann. 1356. apud eumd. tom. 5. pag. 576. *Percepimus in jure vel onere Vasallagico seu feudali*.

¶ VASSALLOR, & VASALOR, Famulus. Dispositio rei famil. Cluniac. apud Baluz. to. 5. Miscell. pag. 449. *Sed de prebendariis supradictis hoc est adiciendum, quod ante tempus nostrum panis sic qualis inferiori familiæ dari solet dabatur, hoc est, de Vassalior*. Vide *Panis servientalis*.

DESVASSALLARE. Michael *del Molino* in Repertorio p. 326. *Si aliquis accusaretur de aliquo crimine, ex eo quod Desvassallavit aliquem vassallum à loco alterius, &c*. Infra: *Vassallum si aliquis extraxerit, aut juraverit ad extrahendum à loco alterius causa deshabitandi eum, & ducendi talem vassallum ad locum suum, aut alterius domini, talis extrahens & adjuvans incurrunt eo hoc in pœnam mortis corporalis, &c*.

BASSALLUS, pro *Vassalus*, in Constit. Ludovici II. Imp.

Imp. pro exercitu, edita à Camillo Peregrino, c.4. 5.

¶ 3. VASSUS, pro *Bassus*, Minor. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Totum prædictum locum Montisfastruci cum omnimoda jurisdictione alta & Vassa*.

¶ VASTADUM. Charta Caroli Reg. ano. 1391. apud Menestr. Hist. Lugdun p. 122. *Et consuevit dictus baillivus ... cognoscere in ipsa sede nostra Lugdunensi de omnibus casibus Salvarum gardiarum nostrarum, ... delationis armorum, Vastadorum, ab intestato decedentium, &c.* Vida *Vastum* 1.

¶ VASTALÆ. Papias: *Instita, parvæ linteolæ, vel Vastalæ, unde mortuorum pellices ligantur*. Legendum ut in MS. Bituric. *Nastalæ*. Vide in hac voce.

¶ VASTARDUS, pro *Bastardus*, Nothus. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Quæ* (decima) *olim fuit cujusdam vocati Johannis de Lasgo ruspuri sive Vastardi de Lasgo*.

¶ VASTARE, in Pactu Leg. Salicæ tit. 29. c. 19. adit. Heraldi, pro Jactare, ni fallor, ut habent aliæ editiones. Vide alia ootione in *Vastum* 2.

¶ VASTATOR. Vide in *Vastum* 1.

¶ 1. VASTELLUM, Umbraculum, ut videtur, apud Matthæum Paris in Vitis Abb. S. Albini pag. 92. Vide *Dague*.

¶ 2. VASTELLUM, VASTELLUS, Placentæ species. Vide infra in *Wastellus*.

¶ VASTI, Titulus Ducum Amalphitanorum; quem à Græco corrupto *εὐζαιοι*, veoeraodi, post Jul. Cæsar. Capacium Histor. Neapolit. lib. 1. c. 13 deducit Brencmannus in Differtat. de Republ. Amalph. p 19. Aliam originationem assignare videtur doctissimus Cangius infra in voce *Vestis*.

¶ VASTIDIUM, pro Fastidium, ut videtur. Guido in Prologo ad Discipl. Farfensem: *Cum per universam Italiam Christi præcepta adulorentur, & velut in Vastidio versarentur, &c.*

¶ VASTIMENTUM, pro *Bastimentum*, Ædificium. Vide in hac voce. Inventar. an. 1476. ex Tahul. Flamar. *Cum suis tenementis, ædificiisque & Vastimentis, &c.* Vide *Vestimentum* 3.

¶ VASTINA, VASTINIUM, VASTINUM, VASTITAS, VASTITIES. Vide in *Vastum* 1.

VASTRAPES, in Glossis Philoxeni, *ἀναξυρίδες*. Occurrit hæc vox apud Rufinum in versione Josephi l. 3. Antiq. Judaic. c. 11. ubi Josephus habet *ἀναξυρίδας*. [Vida Vossium l. 2. de Vitiis serm. c. 19.]

1. VASTUM, GASTUM, GUASTUM, WASTUM, WASTINÆ, &c. voces ejusdem notionis & originis.

VASTUM, Destructionem significat. Magna Charta: *Custos terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit, non capiat de terra hæredis, non nisi rationabiles exitus, hæc fiat destructione & Vasto hominum, vel rerum*. [Charta apud *Madox* in Formul. Anglie. pag. 204. *Nec aliquis eorum molestetur seu gravetur ratione alicujus Vasti in dicto manerio, ... nisi dampnum ejusdem Vasti excedat valorem 30. lib. & nisi in casu ubi hujusmodi Vastum factum fuerit post mortem prædicti Ricardi Berners*. Nostri *Degat* eadem notione dicunt.]

VASTUM maxime dicitur de agris, qui non excoluntur. Paulinus Nolanus epist. 30. ad Aprum: *Qualem agri tui speciem à villico tuo fieri postulas, talem Deo Domino tuo redde culturam, & intellige, quicquid in agro tuo displiceat, aut placet, idem in anima tua placere Christo, aut displicere. Si Vasta peccatis quasi dumis sordeat, neque Propheticis aut Apostolicis nubibus compluatur, in aridam solitudinem gratia deferente damnabitur*. Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Tertiam cellam infra Vasto Vosgo* (Vosegi) *ædificavi, ubi sanctus Cocouatus requiescit*. Tabularium Vindocinense ch. 237. *Osanna filia Goufridi de Fay dedit duos arpennos prati censu quietos & liberos: & alios duos de quadam manufirma sua, quæ est ad Morias. Quæ dum priscis coleretur temporibus, 12. den. censue solvebat, modo vero quia Vasta est, nil census reddit, sed est allodium*. Tabular. Ecclesiæ S. Stephani Lemovicensis an. 1081. *Fecit Gosbertus Archidiac. totam terram de Monte S. Joannis esse Vastam*.

¶ VASTUM eadem causa dicitur Terra pascendis animalibus destinata. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 286. *Noveritis me ... confirmasse ejusdem ... communem pasturam pro sexdecim animalibus bovinis & equinis, & pro centum animalibus ovinis pascendis in magno Vasto sive magna pastura vocata Sparowefeld pertinente manerio meo de Codyngton*. Charta ann 1208. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 171. *Inquisitio fiat utrum .... debeat participare de Vasto maneriis de Brubull ratione communæ ejusdem manerii in qua communa nihil habet, ut dicunt*.

VASTUM FACERE, Littletoni sect. 67. *Faire Wast*, Destruere, depopulari. Inquesta de forisfacturia Forestar. Angl. *Inquiratur etiam, qui fecerint, vel facere consueverint Vastum vel destructionem de viridi vel de venatione*. Monasticum Anglic. to. 1. pag 192. *Ita scilicet quod de Wasto quod facient quadrigæ, quæ ibunt in boscum de Walloy & Widelai, usque de Wasto aliarum quadrigarum, quæ ibunt in alios prædictos boscos non ponantur in merci, nec scribantur in Wasto*. Pag. 518. *Cum toto nemore suo, salvis aisiamentis suis, & hominum suorum de Hida, sine Wasto & venditione*. Tomo 2. p. 204. *Et de foresto sua omnia necessaria sua sine Vasto ad ædificandum, & ad aratra sua, &c.* Charta Henrici III. Regis Angl. apud Prynneum io Libert. Angl. to. 3. p. 974. *De bosco Vasto extra villam de N. quod ... teneat ad feodi firmam, &c.* Rogerus Hovedenus p. 784. *Item Rex defendit, quod nullus donet vel vendat aliquid ad destructionem bosci sui, vel Wastam, quæ sit infra forestam Regis: sed concedit bene, quod capiant de boscis suis, quod necesse sit fuerit sine Wasto, & hoc per visum forestarii sui, &c.* *Wastum facere in boscis*, in Charta Johannis Regis Angliæ pro forestis an. 1215. Albertinus Muslatus lib. 7. de gest. Henrici VII. rubr. 1. *Quorum plerique suspectioribus urgentibus causis ad Turrianorum loca discurrentes, quæ Vasta appellant, &c.* Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi an. 1475. *Recepte des Wastis en la forest de Hardelo*. Et fol. 41. *Recepte des Wastis en la forest de Boulogne, de pennaiges de vaches & veaux allans en ladite forest, pour 5. sols la vache, & 2. sols 6. deniers le veau*. Vide Johann. Belam in Hungero Episcop. Leod. Differt autem *vastum* ab *exilio*. Fleta l. 1. c. 12 §. 20. *Vastum & destructio fere æquipollent, & convertibiliter se habent in domibus, boscis, & gardinis. Sed exilium dici poterit, cum servi manumittantur, & à tenementis injuriose ejiciantur*. Adde l. 1. c. 12. §. 1. 6. Bractonum l. 4. p. 316. 317. & Edw. Cokum ad Littletonem sect. 67.

VASTUM, seu *Wastum*, vel *Wasta*, in silvis, dicitur præterea illud, quod *planum* est, seu absque arboribus. [Charta Edwardi I. Reg. Angl apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 350. *Sciatis quod de Vastis nostris in foresta nostra de Bernwode in comitatu Buck dedimus, &c.* Charta ann. 1363. ibid. p. 497. *Et si boscus domini abeat in Vastum, tum acquietabunt dominum prædictis housbote & haybote*.] Tabular. Absiensis monasterii: *Concedo fratribus de Absie totum planum, vel, ut vulgo dicitur, totum Guastum, quod modo est, vel in posterum erit in bosco meo, &c.* Atque ita voces *Wasta*, & *Wastum* accipiendæ in Monastico Anglicano to. 1. p. 529. to. 2. p. 204.

¶ WASTINA, Eodem significatu. Tabular. Corbeiense

beiense an. 1190. & 1201. *Ecclesiæ Corbeiensi medietatem omnium quæ ex nemore de Wouthust & Wastinis adjacentibus, vel turbonibus provenerint recognosco.* Infra *terra nemore vacua* dicitur. Charta Johannæ Comit. Flandr. an. 1234. inter Instr. to. 5. Gall Christ novæ edit. col. 331. *Locus in quo idem monasterium situm est cum Wastinis adjacentibus collatus in eleemosynam, sive comparatus.* Hinc

¶ DEVASTARE BOSCUM, pro Silvam cædere, excidere, nostri *Degrader une forest* dicunt. Charta an. 1363. apud Kenoett. in Antiquit. Ambrosd. p. 498. *Item dicunt quod Priorissa de Litlemore Devastavit boscum suum de Shottora contra assisam forestæ.*

VASTUM, præterea, apud JC. Anglos, jungitur cum anno & die, & dicitur *Annus, Dies & Vastum.* Quæquidem verba jus designant, quod Rex habet in domibus & prædiis felonum minoris, ut aiunt, proditionis, (*Felons de petite trahison*) quæ ab alio Domino, quam ab ipso Rege tenentur in feudum, vel jure dominii. *Cum enim in potestate Regis sit*, inquit Bracton. *prosternendi ædificia, extirpandi gardina, & arandi prata felonum, & quoniam hujusmodi vergebant in grave damnum dominorum, pro communi utilitate provisum fuit, ut hujusmodi dura & gravia desisterent, & Dominus Rex pro his haberet commodum totius terræ illius unum annum & diem, & sic omnia cum integritate reverterent in manus capitalium dominorum.* Proindeque id juris habebat Rex pro *vasto*, quod facere poterat in prædiis felonum. Vide Stanfordium in Placit. Coronæ l. 3. c. 30. & supra in *Condemnare.*

QUIETUM ESSE DE VASTO NEMORUM, in Monastico Anglic. to 1. p. 922.

VASTUM denique, seu *Breve de Vasto*, iisdem JC. Angliæ, dicitur *breve*, quod conceditur contra eos, qui ad vitam suam, aut ad vitam alterius, vel in dotum, aut per *curialitatem*, vel per *wardam* possessiones aliquas possident, & in iis *vastum* fecerunt. Vide Rastallum, [& mox *Actio Vasti.*]

¶ ACTIO VASTI, Qua aliquis ob *vastum* factum in jus vocatur. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag 204. *Nec aliquis eorum molestetur vel gravetur per actionem Vasti pro aliquo Vasto in prædicto manerio cum suis pertinentiis .. faciendo ... Statuto, per quod ordinatum est quod in brevi de Vasto homo recuperabit versus tenentem per legem Angliæ, vel alio modo ad terminum vitæ, vel ad terminum annorum, ... non obstante.*

¶ VASTINIUM, Ager arenosus, sterilis, incultus: hinc in Episcopatu Constantiensi Monasterium dictum de *Vastinio candido*, alias de *Blanca landa.* Vide Valesium in Notitia Gall. p 630. & 631.

¶ VASTINUM, Eodem intellectu. Charta fundat. Monast. Montisplani an. 863. *Dono ... & castrum ipsum de Monteplano cum toto monte & ecclesia ibi dicata S. Laurentio cum omni jure, mancipiis, Vastinis, molendinis, censu, silvis, aquagiis altis & bassis.*

VASTITAS, Idem quod *Vastum*, [Planities,] apud Bractonum l. 4. Tract. 1. c. 41. & in Fleta lib. 4. c. 25. §. 1. Gloss. Lat. MS. Reg. *Vastitas, solitudo, vel eremus.* Gloss. Gr. Lat. *πόρθησις, excidium, Vastitas, vastatio.* [Charta Caroli C. Reg. Franc. an. circ. 850. in Append ad Marcam Hisp. col. 784. *Cum omnibus aprisionibus quas ex eremi Vastitate traxerunt, &c.* Charta an. 1125. apud Miræum to. 1. p. 377. col. 1. *Concessimus quoque duo mansa terræ in illa Vastitate de Espousth.*]

¶ VASTITIES, Pari significatu, in Charta ann. 1207. Hist. Codiciac. p. 166. *Concedo præterea Vastitiem, quæ tenet ad Plessiciem d'Ansy.*

VASTATORES, Milites, qui agros depopulantur, nostris, ex Italico, *Gastadeurs.* Occurrit vox hæc apud Rolandin. in Chron. l. 4. c. 13. l. 5. c. 10. 17. lib. 10. c. 5 [& in Charta an 1383. apud Guesnaium in Annal. Massil. p. 437. Vide in *Talare.*]

☞ Italis *Vastatores* nuncupantur Militum genus, fossores, munitores castrenses, Gall. *Pionniers.* Crusceani: *Guastatore, nella milizia si piglia per Colui, che seguita l'esercito, a fine d'accomodar le strade, far fortificazioni, e simili.* Annal. Placent. ad ann. 1483. apud Murator to 20. col. 971. *Circumcirca Placentiam milites armatæ militiæ 1200. castra posuerunt, ultra alios levis armaturæ stipendiarios, Vastatores, scorpionistas & pilularios.*

¶ WASTATORES ex Chron. jam laudato l. 5. c. 10. editum apud Murator. to. 8. col 280.

GASTUM & GUASTUM, pro *Vastum*, non semel etiam occurrit. Glossar. Lat. Gall. *Vastus, Vain, Gast.* *Terra in Gastu, quæ non excoluntur*, in Regesto Philippi Augusti Reg. Herouvalliano fol. 143 *Guasta, damna, & incendia*, apud Petrum de Vineis l. 5. epist. 112. Tabul. S. Vincentii in Bosco Carnot. an. 1225. *Si terra circumjacens pro communi guerra Gasta remanserit vel inculta.* Tabul. Absiense fol. 127. *Et terras omnes, in quibus vineæ fuat, & omnes alias, sive Gastas, sive excultas.* *Gastum facere*, in Charta an. 1215. apud Corium in Hist. Mediolanensi p. 2. pag. 157. & in Historia Cortusiorum l. 1. c. 8. [Chronic. Astense apud Murator. to. 11. col. 245. *Præterea sciendum est quod in campis Montis Bosfarti, dum essent in Guastis, Astenses ceperunt Gualesem.* Occurrit præterea apud eumdem to. 12. col. 558. & 639. Adde Statuta crimin. Saonæ c. 34. fol. 70.] *Faire ravage & gast, dissipation, &c.* in Consuetudine Turon. art. 169. Robertus Bourronus in Merlino MS. *Et ensi mettoit à gast à destruction trestout le Royaume de Logres.* *Simple gost d' heritages*, in Consuetud. Burboniensi art. 524. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 257. *Car se il i a leus Gastes outre, qui soit doe Seignor, l'en la doit souver au Seignor.* Le Roman de *Roncevaux* MS.

Tout abat mort en un Gaste sentier.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Qui les autres ont bes veus,
Et dits leur Goz grans & menus,
Des bons ont parlé voulentiers,
Et de ceulx aux oscus entiers.]

Sergent gastier, in Consuetud. Arvernensi c. 31. art. 69. minister, qui in messibus, aut in agris, vel silvis invigilat, ne *vastum* aut damnum fiat. Veneti *guasti* appellant circumjectam oppidis planitiem.

GASTINA, apud Innocentium III. PP. l. 15. epist. 179. *Gastine*, in Consuetud Arvernensi: *Wastina*, in Conventione inter Ducem Brabantiæ & Capitulum S. Waltrudis Montensis ann. 1209. apud Miræum in Diplomat. Belgic. p. 160. *Omnesque Vastinæ, quæ Terræ silvestres dicuntur.* Alia an. 1247. ibid. p. 173 *In omni terra, quæ vulgariter Wastina dicitur.* [*Warstyna*, pluries in Charta an. 1246. apud eumdem to. 2. p. 1323. col. 1.] Adde pag. 50. Probationes Historiæ Guinensis p. 70 209. 466. 514. Charta Roberti Comitis Flandriæ anno 1089. ex Tabulario Monasterii S. Quintini in insula fol. 51. v. *Omnem decimationem novæ terræ, quæ vulgo Wastina vocatur.*

¶ GUASTARE, Corrumpere, vitiare, Gall. *Gaster.* Johan. Demussis in Chron. Placent ad ann. 1276. apud Murator to. 16. col. 480. *Deus tantum pluit super terram in Italia, quod quasi omnes fruges de Plano Guastatæ sunt & perditæ.*

¶ GUASTARE, Agrum, domum *vastare*, depopulari. Statuta Astens. collat. 13. cap. 23. fol. 41. v. *Si aliquis civis Ast. habuit terras & possessiones seu domos extra posse Ast. quas dubitet vel suspicet quod aliquis civis Astensis eas comburent vel Guastent, vel in eis* incen-

incendium, vel Guastum seu damnum inferant, &c.

Hinc *Agastiner*, pro *vastare* agrum, domum, silvam. Eædem Assisiæ Hierosol. c. 257. *Et quès apartenances il semble, que il y peust & deust avoir en ce en la teneure, que les leus habitès ont orendroit raisonnablement Agastiaè, & murailles abatues, que par semblans deussent avoir, quant les leus estoient habitès. Agastis*, in Consuetudine Inculismensi art. 24. damnum in forestis.

¶ 2. VASTUM, pro *Bastum*, *Bast*, Clitellæ, sagm. Hinc *Vastare*, Vastum imponere. Inventar. an. 1476. ex Tabular. Flamar. *Item plus unum alium equum sive roussinum pili baybard Vastatum cum suo Vasto apreciatum ad valorem sive summam quatuor scutorum auri.* Vide *Bastum* 1.

¶ VASVASSORES, VASVESSORES. V. *Vavassores.*

¶ VASUM, VASUS, Vas. Expositio antiquæ Liturg. Gall. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 95. *Sanguis vero Christi ideo specialiter offertur in calice, quia in tali Vasum consecratum fuit mysterium Eucharistiæ. Vasum, Vasus*, σκεῦος, in Gloss. Latin. Gr. Utitur Plautus. Vide *Salomon.*

¶ VASUS, pro *Vassus*. *Una & cum Leopardo & Adalberto Vasos domenicos*, in Placito ann. 867. inter Probat. to. 1. novæ Hist. Occitan. col. 118. Vide *Vassus* 2.

¶ VASUUS, pro *Vassus*, ni fallor, domesticus, familiaris. Charta an. 1033. apud Miræum to 1. p. 351. col. 2. *Si forte contigerit, ut humilitas ac mansuetudo monachorum à Vasuis aut ab outranis pro aliquo negotio non possit justitiam exigere, &c.* Vide Vassus 2.

¶ VATALHA, ut supra *Batalia* 1. Pugna, prælium, in Inventario an. 1476. ex Tabul. Flamar.

VATES, Episcopus. Tumulus Joannis II. PP. apud Baron. an. 535.

Hic tumulus Vatis conservat membra Joannis,
Ordine Pontificum qui fuerat jure secundus.

S. Ildefonsus:

Crux hæc alma gerit geminorum corpora fratrum
Leandri, Isidori, pariterque ex ordine Vatum.

Rabanus Abb. Fuld. apud Browerum in Antiquit. Fuldensibus:

Hac Baptista potens sacra venerabitur ara,
Hac Vatum turba, atque Patrum colitur.

[Ermoldi Nigelli Carmen apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 30.

Denique Rex Vatem prostrato corpore adorat,
Paulinus Regem suscipit ecce pium.]

Amalarius Episcop. in Epist. ad Hieremiam Archiep. Senonensem: *Charissimo patri & accuratissimo Rhetori Hieremiæ Vati in nostra Jerusalem, Amalarius. Ætherius Arelatensis Vates*, apud Joannem Diacon. in Vita S. Gregorii M. l. 2. c. 35. Utuntur præterea Fortunatus l. 5. Poem. 4. Paulus Emeritensis Diacon. lib. de Gestis Episcop. Emeritensium in S. Fidele n. 5. Theodoricus in Vita S. Celsi Episcopi Trevirensis n. 17. Candidus Mon. in Vita Eigilis Abb. Fuld. c. 14. Christianæ Inscriptiones apud Gruterum 1070. 4. 1167. 9. 1169. 3. &c.

¶ VATIA, *Diversis plantis*. Gloss. Isid. V. *Valgis.*

¶ VATICARE, perperam pro *Vadiare*, Pignori ponere. Diploma Henrici III. Imper. apud Marten. to 1. Ampl. Collect. col. 433. *Quidquid autem illis placitis quisque reus Vaticaverit, arbitrio abbatis & suorum præpositorum & villicorum secundum culpam & posse uniuscujusque hominis cedat, & duæ partes abbati, tertia advocato cedat. Et si aliquis forte culpam furti vel seditionis inciderit, & abbas ob rebellionem temeritatis advocatum accerserit, ex eodem Vadio abbati duæ partes, advocato tertia proveniat.*

¶ VATICINARE, pro Vaticinari, prædicere, in Epistola Isidori Jun. ad Laudefredum inter Concil. Hisp. to. 2. pag. 554.

¶ VATICINARI, *Conjecturam perpendere*, in Gl. Gasp. Barthii ex Roberti Monachi Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 100.

¶ VATICINIUM, *Mendacium*, in eod. Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst. ibid. p. 190.

VATILLUS, Idem quod *Batillus*, de qua voce multa commentatur Casaubonus ad Pollionem. Julius Africanus l. 9. Hist. Apost. *Erant autem virgines cum lyris cantantes, aliæ cum tibiis, aliæ cum Vatillis, & thuribulis.*

VATILLA vero, Papiæ, est *pala, qua aqua projicitur è navi*. Vide *Batulus.*

VATIOLA, Vasculum. Vide *Batiola.*

VATROPETES, apud Armenios appellari monachus scribit Brocardus edit. Venetæ ann 1519. part. 2. c. 2. vox efficta ex *Bastroperata*. Vide in hac voce.

VAVASSORES, VALVASSORES, VASVASSORES, VAVASSORIA, VALVASINI, voces ejusdem originis.

VAVASSORES, vel VALVASSORES, generatim sunt vassalli feudales. Apud Gerardum Nigrum lib. 2. de Feudis tit. 1. alii sunt *Majores*, alii *Minores*: *Majores* sunt, qui *Regis*, vel *Regni Valvassores* appellantur, iidemque *Capitanei*, qui à Ducibus, Marchionibus, & Comitibus: *Minores* vero, qui à majoribus valvassoribus feuda accipiunt. De posterioribus intelligendus Otto Frisingensis l. 2. de Gest. Friderici I. Imper. c. 12. ubi de Longobardis: *Cumque tres inter eos ordines, i. Capitaneorum, Valvassorum, plebis, esse noscantur, &c.* Quos vero Capitaneos vocant, nostri Barones appellant. Ita *Vavassorum* duos ordines constituit Conradus Imper. in Lege Longob. l. 3. tit. 8. §. 4. *Majorum* scilicet, & *Minorum*. Sub *Majorum* appellatione complectitur, quos *Barones* alii vocant: sub *Minorum* vero, quos vulgo *Vavassores* dicunt, ut Leges Henrici I. Regis Angliæ *Thaynos minores*, respectu *Thaynorum* Majorum, qui Baronibus æquiparantur: quod quidem potissimum colligitur ex *relevio minorum Vavassorum*, de quo ita Conradus: *Si vero* (minor vavassor) *filios non habuerit, & aviaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, servato usu majorum Valvassorum in dandis equis & armis suis senioribus.* Ejusmodi autem relevium obtinuit *in mediocribus Thaynis*. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 14. ubi de releviis: *Et mediocris Tayni equus cum apparatu suo & arma ejus.* Ubi Leges vernaculæ Willelmi Nothi c. 24. quem *mediocrem Thaynum* Leges Henrici, *vavassorem* vocant: *De relief à vavasour à son lige Signeur, doite estre quites per li cheval son peire, tel qu'il avoit à jour de sa mort, & per son habers, & par son haume, &c.* Atque *minores* ii *Vavassores* sunt, qui in Legibus ejusdem Henrici I. c. 7. *Baronibus* postponuntur: *Barones, Vavasores, Tungrevii, &c.* quippe c. 26 & 27. *liberas terras tenere, & curiam habere* dicuntur, ac *placita, quæ adwytam & weram pertinent, super suos homines, &c.* Et in Charta Nobilium Pictavensium an. 1269. apud Gallandum de Franco alodio p. 69. *C'est à savoir, que quant cil mourra, qui du Comte de Poitiers, ou des Barons, ou des Vavasfours tiendra en fiè, que nostre Sires li Coens, ou cil, de qui cil tendra, porra tenir le fiè en sa main par an & par jour, &c.*

Ac ut de *majoribus Valvassoribus* primum agamus, hos intellexisse videtur Bracton. l. 1. c. 8. §. 2. *In temporalibus sunt Imperatores, Reges, & Principes, in iis, quæ pertinent ad regnum, & sub eis Duces, Comites, Barones, Magnates, sive Vavasores; & Milites, & etiam Liberi & Villani, & diversæ potestates sub Rege*

constitutæ

constituta. Et §. 4. Sunt & alii, qui dicuntur Vavasores, viri magnæ dignitatis. Vavasor enim nihil melius dici poterit, quam vas fortium ad valetudinem. Charta Friderici Imp. an. 1249. apud Guichenonum in Hist. Sabaudiæ pag. 92. Marchionibus, Comitibus, Vavasoribus, Nobilibus, Potestatibus, &c. Charta Henrici II. Reg. Angl. ann. 1166. Comites, Barones, Vavasores, Milites, cives, burgenses, rustici, &c. Radulfus de Diceto ann. 1040. Quadraim sacramenta juravit Theobaldus propria manu consuli Gaufrido, & 20. Barones Castellenses cum eo, & 40. Milites Vavassores eisdem verbis, quibus ipse. Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: Quamvis probitas possit nobilitare plebeium, & tamen ordinem mutare non potest, ut plebeius Procer efficiatur, sive Valvasor, nisi per principis ei forte potentiam tribuatur. [Rolandinus Patav. in Chronico apud Murator. to. 8 col. 345. Sed multam habebat fiduciam quod Vavasores & proceres & quidam magnates ... spem ei dederant.] Ita pro majoris dignitatis Optimatibus Vavasores, seu, ut ibi semper effertur, vasvassores, usurpantur in Usaticis Barcinonensibus MSS. à Raimundo Berengarii Comite Barcinonensi & Adelmodi ejus uxore editis, & in Constitutionibus Catalaniæ. Iidem Usatici: Ut qui interfecerit Vicecomitem vel vulneraverit, sive dehonoraverit in aliquo, emendet eum sicut duos Comitores, & Comitorem sicut duos Vasvassores, & de Vasvassore, qui quinque milites habet, per mortem ejus, emendentur 60. unciæ auri cocti, & per plagam 30. & si plures habuerit milites, crescat compositio sicut numerus militum. Militem vero qui interfecerit, donet in compositione 12. uncias auri: qui vero vulneraverit, tam pro una plaga, quam pro multis emendet ei uncias 6. Consuetudines Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS capit. 39. Barones, ut sunt Comites, Vicecomites, Vasvassores, & consimiles, & etiam alii milites simplices, qui sunt Vassalli Principis hujus terræ. Ubi opponuntur Vavasores simplicibus militibus: Milites enim majores, quos Bannerettes vocant, Baronum prærogativa gaudent. Proinde ii sunt, quos pariter Militibus opponunt Statuta Sanct. Ludovici Regis Franciæ loco mox laudando. Contra, milites simplices intelliguntur in Charta Anselmi Comitis S. Pauli ann. 1186 in Histor. Bethuniensi pag 52. Omnibus, qui eandem decimam tenebant Vavasoribus, sive militibus concedentibus, &c. & in Charta Libertatum Baugiaci in Sebusianis ann. 1250. Si aliquis de hominibus Militum, & Vavassorum dictæ villæ Baugiaci ad ipsam villam libertate donatam causa morandi & remanendi ibi venerit, &c. Mox: Si homines militum terræ Baugiaci, qui non sunt Vavassores, seu feudatarii dictæ villæ Baugiaci, &c. Charta Odonis Abb. Sanct. Dionysii an. 1154. Magnam portionem terrarum hominum nostrorum, qui Vavassores dicuntur, & hospites quamplures ad suum dominium traxit, &c. Quinque porro Vavassores æquantur Militi, seu habenti feudum haubertieum. Regestum Philippi Aug. fol. 158. Et propter hoc debet tenere unum militem, vel 5. Vavassores, quando submonetur. Feoda Normanniæ post Ordericum Vitalem pagin. 1041. Apud Breteuil in eadem ballia duas partes unius militis, una Vavassoria minus. Sic feudum haubertieum constabat quinque Vavassoriis.

Vavassores igitur Minores erant ii, qui majoribus suberant ratione tenementi: unde recte San-Julianus lib. 1. Hist. Burgund. cap. 26. d ait Vavassores, esse vassallos vassallorum. Consuetudo Masehensis art. 315. Si aucun Baron, Chastelain, ou haut Justicier avoit moulin, & son Valvassour n'en eut point; tous les hommes du Valvassour demeurans en la banlieue dudit moulin, iront moudre audit moulin du Baron, jusques à ce que le Valvassour ait moulin. Generatim vero dicebantur, qui feuda minora tenebant, quæ inferiori tantum justitia, seu jurisdictione gaudebant, quod aperte docent Statuta S. Ludovici à nobis edita lib. 1. c. 31. Nus Vavasser ne puet faire forbanu, ne ne puet à home faire forjurer sa Chastelerie, sans l'assentement du Baron, en qui Castellerie il sera: & se il le fesoit, il en perdroit sa justice; car la justice si n'est mie au Vavasor. Alio loco, ex MS. Ambianensi: Nule court de Vavasseur ne porte recort: mais on peut bien requerre le court des Chevaliers, qui sont au jugement requerre souffisant recort, par les Chevaliers, ne mie par les Vavasseurs, mès en ne se met mie en recort ki ne veut, meismement en Cour de Vavasseurs, que che apartient à grant justiche. Et infra: Ne aus Vavasseur n'a le murdre, le rat, ne l'ancis, ne le traison, ne le tresor trouvè, ne la force a oster &c. Car Vavosseur n'a que simple justice. De Vavassoribus agunt eadem Statuta l. 1. c. 39. 40. 41. 42. 45. 46. Atque ex his percipimus, cur Vavassour, Petro Fontano in Consilio à nobis edito cap. 21. inferior, seu minor dominus dicatur: Et se bas Sire comme Vavasseur, &c. Quamobrem vulgo Vavassores inferioris ordinis ac dignitatis viris adscribi solent. Robertus Bourronus in Hist. Merlini MS. Je suis un chevalier nés de cest pais, & estrais de Vavassours, & de basse gent. Sed & ii cum prædiis venibant, quemadmodum hospites, aliique adscriptitii, ut hodieque etiamnum vassalli, seu hominia ipsa. Charta Caroli Comitis Flandriæ in Chronico Andrensi p. 452. Concedimus, terras videlicet, comitatus, (vide in hac voce) decimas, silvas, aquas, molendina, prædia, hospites, Vavassores, servos, ancillas, &c. Charta Joan. Comitis Pontivi ann. 1238. Quidquid habemus apud Oniceurt, cum omni dominatione temporali, & Vavassorum: Vavassorem de Fleuron, decimam de Favieres, ... decimam de Hameville præter unum Vavassorem, &c. [Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1208. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1078. Et præter hæc contulerunt eidem Nivuloni duos Vavassatores quos habebant apud Lyons, scilicet Bernardum Terol & Radulphum Bricart.] Immo præstationibus videntur fuisse obnoxii. Tabular. Abbat. S. Joannis Ambian. fol. 408. Item a ladite Eglise drois de prendre en tous les fiefs du castel, & des Vasseurs estans en toute la paroisse d'Oserebeis, &c. Ita etiam Vasseurs appellantur in Charta ann. 1147. apud Loisellum in Bellovaco p. 274. & in vett. Consuetudinibus municipalibus Parisiensi art. 51. Perticensi c. 16. art. 5. 6. Carnotensi art. 17. 48. & Blesensi art. 12. ubi iidem sunt, qui vassalli. Cum servientibus junguntur in Charta Communiæ S. Quintini ann. 1195. Si Vavasser aut serviens Burgensi catallum debeat, &c. Cum gregariis militibus, apud Wipponem de Vita Chunradi Salici Imp. p. 430. Conjuraverant enim omnes Valvasores Italiæ & gregarii milites contra dominos suos, & omnes minores contra majores, &c. De ejusmodi Vavassoribus intelligendus videtur Will. Tyrius l. 22. c. 22. & Sanutus l. 3. part. 1. c. 11. extremo: Ad hanc formam reducere negotium, ut datis obsidibus 20. Valvassoribus, &c. ut & Otto Frisingensis l. 1. de Gest. Friderici l. 1. c. 3. de Guiscardo: Robertus iste ex mediocri stirpe in Normannia, ex eorum ordine, quos Vavassores vulgo illi dicere soleat, ... editus.

Sed nondum plane mihi perspectum fateor, cur Veteranorum nomenclatura Vavassores donet Lambertus Ardensis pag. 31. Factum est autem, ut liber quidam Veteranus, sive Vavassorius, nomine Willelmus de Becberdis, Vavassorissam quandam de Fielais similiter liberam, nomine Hrvidem, duceret in uxorem. Idem pag. 103. Magnanimus quidam Veteranus, sive Vavas-

Vavassorius, qui ab Ardensibus in parte originem traxit, & qui tunc temporis Fielnensibus præerat, & qui principabatur, &c. Et pag. 171. *Et multis Ecclesiasticis personis, & Laicalibus Ardensis oppidi Paribus & Vateranis, &c.* Ubi *vavassoribus* istis *Fielnensibus*, opponit *Nobiles de Tingry*, quorum prædium, Principatus dignitate hodie illustre, in eamd. Fienneosem familiam postmodum transiit: adeo ut *Nobiles* à *vavassoribus* videatur distinxisse.

☞ *Vavassores* aperte à *Nobilibus* distinguntur in Charta an. 1187. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. pag. 47. *Omnes tam Nobiles, quam Vavassores, &c.* Statutum Humberti II. an. 1349. to. 2 Hist. Dalph. p. 586. *Prælati, ... Barones, & Banncreti, Proceres, Nobiles, Valvassores & Franchi, &c.*

☞ Sed & inter Vavassores minores aliquid exstitisse discriminis variaque pro vario gradu ipsis concessa fuisse privilegia colligitur ex Charta Ludov. VI. Reg. Franc. ann. 1126. in Tabul. S. Richarii: *Vavassores nostros qui cum armis feodum suum deserviunt, à prædictis consuetudinibus, à tallione videlicet, à fossis, ab excubiis, assensu burgensium privavimus.*

¶ VAVASSOR, pro *Vavassoris* feudum. Charta ann 1272. ex Chartul. B. M. de Josaphat: *Ego (Baldoinus de Maignonvilla) vendidi Abbati & Conventui de Josaphat ... unum Vavassorem seu feudum unius vavassoris tenentis aliam medietatem dicti molendini.*

Vavassores interdum appellati generatim vassalli omnes, præsertim apud Poetas nostrates. Le Roman *de Garin*:

Les Vavassors fet del païs venir,
La feauté en prant li Dus Garin.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Karlon li Rois ni fist plus demorer,
A Consoil à la Duchoise apelée,
Dame, fait-il, il m'a mestier celée,
Se il vous ploist, & il bien vos agrée,
Je vos prendrai à moiller espousée.
La dame l'ot, toute en fu trespassée,
Sire, fait elle, or m'avez vos gabée,
Ne doit nul Rois, c'est verité provée,
La Vavassoire prendre de sa contrée,
Fille de Roi vos doit estre donnée,
Ou autre Dame de mult grant renomée.

Le Roman *de la prise de Jerusalem par Titus* MS.

Li Prince, & li Demaine, & li bon Vavasour.

Le Roman *de Vacces* MS.

Moult y out pris Barons & Vavasours asès.

Vide Consuetud. villæ *de Linieres* in Biturigibus art. 1. 5. &c. apud Thomasserium.

¶ WAVASSORES. in Charta an 1200. to. 1. Macer. Insulæ Barb. p. 129. *Nos frater Guido abbas Insulæ Barbaræ accedens ad Vismeias vocatis Wavassoribus dictæ villæ & eisdem consentientibus de claudenda villa nostra Vismiaci convenimus cum eisdem Wavassoribus.*

VAVASSORIA definitur *minus feudum*, à Bractono lib 2. cap. 39. num. 6. ad discrimen Baroniarum, *quæ caput habent*. Pro *Medietaria* sumitur in Tabulario S. Martini Sagiensi albo fol. 135. in Charta ann. 1202. cujus titulus concipitur de *Metearia*. In Chartis vero Conchensis Monasterii promiscue pro *tenemento* usurpatur. *Feudum unius Vavassoris*, in Monastico Anglicano tom 2. pag 970. *Terra unius Vavassoris*, apud Ordericum Vitalem libr. 5. pagin 583. Charta Radulfi Abbatis Fiscamnensis in Tabulario Fiscamn. fol. 30. *Concessimus Hugoni de Paluel Presbytero Vavassoriam unam, quam Lambertus Presbyter de Paluel tenuit, ... reddendo ..... 5. solidos communis monetæ pro servitio, cum omnibus aliis redditibus & servitiis, quæ Vavassoria debet.* [Polyptychus ejusd. Monast. an. 1235. *Radulfus Bruman tenet unam Vavassoriam de quindecim acris terræ.*] Monast. Anglic. tom. 2. pag. 977. *Exceptis duabus Vavassoriis, &c.* Arestum an. 1273. *Omnes vero aliæ terræ, ubicunque sint sitæ, sive sint Baroniæ, sive Castellaniæ, sive Vavassoriæ, inter dictas sorores æqualiter dividantur.*

VAVASERIA, in Monastico Anglic. to. 1. p. 775.

WAVASARIA, in eod. Monast. to. 2. pag. 193. & in Chartis aliis apud Seldenum de Titulis honorariis pagin. 626. 2 edit.

Vavassoriarum aliæ sunt *villanæ*, seu tenementis *villanis* accensentur; aliæ sunt *liberæ* seu *francæ*. *Vavassoriam* prioris generis meminit vetus Consuetudo Normanniæ cap. 26. posterioris cap. 34. ubi duplicem feudatorum ordinem statuit, quorum primus eorum est, quos *Dominos capitales* vocat; alter eorum, qui istis subsunt, de quibus hæc habet: *Les fiefs de pardessous sont, qui descendent des fiefs chevels, & sont submis à eux, si comme les Vavassouries, qui sont tenues par sommage & par service de cheval, & les autres fiefs, qui sont tenues par acres du chef Seigneur.* Ubi vetus Interpres: *Et par ce mot Vavassouries, sont entendues les masures & les aisnesses villainement tenues, & sont communement appellées Vavassouries, & Vassaux, & les autres sont appellez Vavasseurs.*

VAVASSORIA FRANCA, seu libera, est, quam tenent ii, qui tenent *libera tenementa*, de quibus supra: *habent autem Vavassores, qui liberas terras tenent, placita, quæ ad witam vel weram pertinent super suos homines & in suo, & super aliorum homines, si in forisfaciendo retenti vel gravati fuerint*, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angliæ capit. 27. in quibus etiam *Curiæ vavassoris* mentio fit cap 26. Charta S. Ludovici Regis in 30. Regesto Archivi Regii Chr. 394. *Decano & Capitulo* (Lexoviensi) *concessimus, ut in terra nostra possint acquirere in iis, quæ non tenentur per membrum loricæ, per francas Vavassorias, aut francas serjantias, vel etiam de Ducatu Normanniæ, &c.* In 1. Regesto homagiorum Cameræ Comput. Paris. *Richardus de Wideville* agnoscit tenere se à Rege terram *de Dangu* in Normannia in Vicecomitatu Gisorciensi, *par une franche Vavassorie*, 6. Jan. 1431. Vide Feoda Normanniæ post Ordericum Vital. pag. 1047.

¶ VAVASSATORES, ut *Vavassores*. Charta ann. 1244 ex Camera Chartophyl Atrebat. *Item feudum de Vy in quo sunt duo Vavassatores.*

¶ VASVESSORES, Eadem notione, in Testam. Jacobi Reg. Aragon apud Acher. to. 9. Spicileg. p. 199. *Et cum Comitibus, Vicecomitibus, Comdoriis, Vasvessoribus & aliis Militibus.*

¶ VASVASSURI. Charta Rodulfi Reg. an. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cunctis Rempublicam ministrantibus, ducibus, viscomitibus, scavinos, judices & vicarios seu Vasvassuris, &c.* Sic lego pro *Varvassuris*.

¶ VAVASSERII, in Charta Mauritii de Bellavilla D. Gaoaschiæ ann. 1265. *Vavasserii dabunt comedere omnibus biennoriis suis, &c.*

¶ VEVASORES, in Confirmat. Chartæ Communiæ Abbavill an. 1350. to. 4. Ordinat. Reg Franc. pag. 57. *Statutum est etiam quod nullum Vevasorem vel liberum feodum in terra mea habentem, Burgenses de Abbatisvilla in suam communiam recipere poterunt.*

¶ WALVASSORES, apud Arnulphum in Gestis Mediolan. to. 3. Leibnit. Scriptor. Brunsvic p. 733. *Unde factum est, ut quidam urbis milites, vulgo Walvassores nominati illius insidiarentur opibus, adversus ipsum assidue conspirantes.*

VALVASINI, Minimi *valvasores*, quo nomine, inquit Zazius in Tract. de Feud. part. 5. §. 28. *intelli-*

colliguntur privatæ personæ, pagani & cives, qui in plebe paulo nominatiores sunt. Lib. 2. de Feudis tit. 10. *Is Capitaneus appellatur, qui proprie Valvassor major appellabatur; qui vero a Capitaneis antiquitus beneficium tenent, Valvasores sunt. Qui autem a valvasoribus feudum, quod a Capitaneis tenent, similiter acceperint, Valvasini, id est, minores valvasores appellantur, qui antiquo quidem usu consuetudinem feudi nullam habebant. Valvasore enim sine filio mortuo, feudum, quod valvasori minori dederat, ad Capitaneum revertebatur. Sed hodie eodem jure utuntur in Curia Mediolanensi, quo & valvasores.* Vide ibi Cujacium, & cæteros interpretes.

¶ VAVASSORATUS, Vassalli servitium. Charta an. 1189. apud Lobinell. tom. 2. Hist Britan. col. 167. *Ego in recompensatione damnorum quæ illis* (Monachis Majoris Monasterii) *intuleram, & ob salutem animæ meæ, quitavi eis in perpetuum Vavassoratum quem ab eis exigebam, ut videlicet prior Pontis castri pro aliquo negotio, sicut vassallus, in curia mea vel successorum meorum non teneatur de cætero respondere.*

Jam vero unde *vavassorum* vox orta, etsi non omnino constet, vix tamen probatum iri Bractonis allatam supra sententiam putem; ut & Zazii, & aliorum, qui sic dictos volunt, quod ad *valvas* dominorum starent, ad eorum jussa parati. Certe longe videtur probabilius a *vassis* etymon deducendum; ut *vavassores* iidem fuerint, qui *vassi dominici*, qui non unius erant ordinis, cum alii majoris essent, inferioris alii; quod sane ipsum satis nomen & munus indicant.

VAUCA, Vasis species. Vide *Boaca* 1.

¶ VAUCHELLUS, Valliculus, ut f allor. Charta ann. 1341. ex Bullar. Fontanell. fol. 61. *Fructus decimales crescentes in omnibus & singulis terris existentibus circumquoque dictam ecclesiam, ... & in quodam Vauchello dicti Johannis Baseti, &c.* Vide *Vaullus* & *Vancellus*.

¶ VAURA, Ager sterilis, incultus. Charta an. 1308 apud Marten. tom. 1. Anecd col. 809 *Et terras quas bob-bant in Vaura, & etiam terras quæ fuerant Bocharii de Moroet in prædicta Vaura, &c.* Vide *Vastum*, & infra *Veara*.

¶ VAUTRARIUS. Vide infra *Veltrarius*.

¶ VAXA. pro Vacca, in Inventario an. 1476. ex Tabul Flamar.

¶ VAXELLA, Vaycella. Vide in *Vassella*.

¶ VAXELLUM, Vide supra *Vassellum*.

¶ VAYLETUS, Vaylletus. Vide in *Valeti*.

¶ VAYROLA, Vayrora. Vide *Variola*.

¶ VAYRUS. Vide supra in *Varet*.

¶ VAYSELLUM, ut *Vassellum*. Vide ibi.

¶ VAYSSELLA, Vayssellamenta. V. *Vassella*.

¶ VAYVUS. *Vayvares*. Vide in *Wayf*.

¶ VAZI. Testam. an. 1154. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan col. 550. *Hæc est certa testamenti quod Raymundus Trencavellus in captionem Raymundi Comitis Tolosani, & testamentum, & Vazi est tale.* *Vadium* & *Gadium*, pro Testamentum, dixerunt Scriptores medii ævi.

¶ UBACUM Tabul. S. Victoris Massil. *Item aliam quandam terram sitam in Ubaco de Birona.* Septentrionem hic designari nobis auctor est D. *le Fournier*.

¶ UBAGUM. Charta an. 1035. ex eodem Tabul. *Ego Adalgarda dono Ubagum totum de terra Magastris.* Leg. forte *Usagium*.

¶ UBALBALIA, γυλάδες, τὰ ἔντερα, in Gloss. Lat. Græc. *Vubalia*, in MSS. Sangerm. Gloss. Gr. Lat. ἔντερα, *Intestina*.

¶ UBALDINI *sunt homines certi & signanter Clerici vel Canonici terræ vel ecclesiæ alicujus ... Dicitur quod collegium Ubaldinorum non potest constituere syndicum.* Vocabul. Juris utriusque.

UBANTUS. Vide *Wantus*.

¶ UBARTILLUS, Mensuræ species. Charta an. 1177. to. 2. Monument. sacræ Antiq. p. 544. *In festivitate S. Remigii similiter de singulis domibus nummum, & unum panem, manipulum avenæ. In Domini natale ad festivitatem S. Stephani unum nummum, & panem, & Ubartillum avenæ de villa.*

¶ UBERARE, Fecundum esse, vel Ubera præbere, Gall. *Aleiter*. Vita S. Bernardi Menthon. tom. 2. Jun. p. 1078. *Gravidæ parturiunt, steriles Uberabant.* Vide *Ubertare*.

¶ UBERE, Abunde. Gloss. Lat. Gr. *Ubere*, ἀφθόνως, τὸ πολύ. MSS. Sangerm. *Ubertim*.

¶ UBERTARE, *Abundare, uberem ac fecundum esse, ubertim habere*. Gemma, apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

UBERTUOSUS, *Uber, abundans*. Joan. de Janua. [Hinc *Ubertuosus*, *plantureux*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.]

¶ UBERVANCH, Præstationis species apud Germanos. Literæ Friderici Ducis Austriæ an. 1243. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 256. *Quaslibet obventiones, scilicet losunge, Ubervanch, gromlot, &c.*

¶ UBI Fecit, Formula loquendi, de qua plura in voce *Facere* 2. Vide ibi.

UBIA. Charta Raimundi Comitis S Ægidii ann. 1174 in Bibliotheca Sebusian. cent. 2. c. 10. *Et in leda de mercato medietas erit mea & medietas illorum, excepta leda lumborum & linguarum, & excepta leda Ubiarum, & omnium fructuum, quæ ad sextarium non vadunt, quæ propria est Monachorum, &c.* Forte *oblatarum*. Vide in *Oblata*.

☞ Præponenda videtur lectio ejusdem Chartæ MS. inter Schedas V. Cl. *Lancelot* & editæ inter Instr. tom 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 300. ubi legitur, *Excepta lenda Urnorum*. Est autem *Urna* eo loci mensura liquidorum, vini, cerevisiæ, &c. Vide in hac voce num. 2.

¶ UBICADA, f Modus agri. Charta Leotaldi Comit. Matiscon. an. 943 ex Chartular. Matiscon. fol. 166. *Concedimus ... ad casam S. Vincentii res quasdam sitas in pago Lugdunensi in villa Montisgudini præter silvam quam reservamus, & de ipsa silva damus Ubicadam unam.*

UBIVIS, pro *Ubicunque*, occurrit in Vita S. Anselmi Episcopi Lucensis pag. 100.

UBLADA, Ublia. Vide *Oblata*.

UCCUS, Clamor inconditus, Gallicis Scriptoribus medii ævi, *Hus*, unde Galli *Hucher*, Picardi *Huquer* dicunt, pro aliquem majori voce vocare, appellare. Formulæ vett. secundum Leg. Roman. c. 30. *Ille judex veniens in loco illo, sub die illo, una cum bonis hominibus ad locum accessiones, ubi aliquis homo nomine ille quondam interfectus jacebat, requirens pro quo ei interfectus fuisset, sed venientes homines ibi commanentes, qui in initio litis ibidem fuerant, vel, qui ad ipsos Uccos cucurrerunt, qualiter jam dictus homo ibidem interfectus fuit, taliter testimonium præbuerunt, &c.* Vide *Huesium*.

1. UCHA, Præstationis species. Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario S. Cypriani Pictav. *Dono & concedo .... omnes consuetudines meas, quæ erant in obedientia nomine Exoletia, videlicet præpositurom & bannum, & Ucham, & expallum, & biannum, & frisengam, & pullos, & anseres, & annonam, &c.* Vide *Olea*.

☞ Haud scio an melius *Ucham* intelligas Proclamationem vini venalis, aut jus percipiendi tributum ex hac proclamatione solvendum. Vide supra *Hucagium*.

¶ 2. UCHA, Arca, vel cistæ species, Picardis aliisque *Huche*. Vide *Hucha*. Consuetud. MSS. Tolos. fol. 41. *Libros prædictos in locis assisiarum vel bajuliarum prædictarum dimittant in certis Uchis & ipsos alibi transferre non præsumant*. Statutum Philippi Pulcri ann. 1334. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 93. *Avez fait seeller les chambres & les Uches de plusieurs desdits citoyens*.

UCTARE. Charta MS. exarata Papiæ an. 1179. *Et non debent Uctare aliquem prædictorum locorum garnitum vel scaritum*. Occurrit rursum infra.

¶ UDARE, Udum facere. Gloss. Lat. Gr. Sangerman *Udo, humecto, deluo, madeo, pluo*, Βρέχω. Utitur Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 12.

UDO, Calceamentum laneum, vel ex pilis hircinis, Martiali l. 14. Epigr. 140. dicitur, quod aliis *Odo*. Donatio Constantini M. in lectionibus variis ad Anastasium Biblioth p. 255. edit. Reg. *Et ut amplissime Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, ut Clerici S. R. Ecclesiæ mappulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratis equos equitent; & sicut noster Senatus calceamentis utitur cum Udonibus, id est, candido linteamine illustrentur, & ita cælestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur*. Ubi Græca σανδάλια λευκὰ ἐπὶ ὀθονίων. Vide Salmasium ad Dampridium p. 221. [& Gloss. med Græcit. Constitut. Mellic an. 1625. in Chron. ejusdem Monast pag. 785. *De interioribus vestibus, item de mappulis, sudariis, Udonibus & ejusmodi, Prælato relinquitur, & unicuique pro necessitate sufficienter, honeste & rationabiliter juxta regulam provideat*.]

Eamdem vocem usurpant Scriptores recentioris ævi, pro equi stragulo coactili. Glossæ Gr. Lat. ἐφίππιον, *Udo*. Bulla Paschalis II. PP. ann. 1117. apud Ughell. in Papiens. Episcop. *Tam tibi quam tuis successoribus concedimus in processione palmarum, & feria secunda post Pascha equum album equitare Udone coopertum*, &c.

UDWORYCK, UDWORNICI, unius sessionis nobiles: Aulici, & eis quiddam obligati, inquit Sambucus. S. Stephanus Rex Hungariæ lib. 2. Decret. cap. 55. *Si quis illorum, qui vulgo Udwornyck vocantur, furtum commiserit, lege liberorum dijudicetur*, Udwornyck, dicuntur in Decretis S. Ladislai Regis Hungariæ l. 3. c. 5. *Villæ liberæ ac etiam Udwornicoles villæ*, in Decretis Ludovici Regis Hungar. cap. 5. quæ ad *Udwornicos* spectant.

¶ VEADOR, Hispan. *Veedor*, Oeconomus. Acta B. Ferdinandi Infantis Lusitan to. 1. Junii pag. 563. *Allatas bullas Veadores susceperunt cum omni devotione*.

¶ VEAGES, Iter, Gall. *Voyage*. Testam. an. 1430. apud Calmet inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 640. *Item volumus & ordinamus fiem pro nobis unum Veaguem, seu unam peregrinationem ad S. Michaelem de Monte*.

VEAGIUM, ut *Veages*. Litteræ Edwardii III. Reg. Angl. an. 1325. apud Rymer. to. 4 p. 133. *Ac jam, ad instantiam nonnullorum dictorum Magnatum & Procerum asserentium se propter brevitatem temporis, non posse ita sufficienter, sicut deceret, ... pro tali Veagio parari*. Regest. Eccl. Andegav, ad an. 1444. in Vita Matth Menagii pag. 124. *Qui pro sua Veagio habuerat mandata*. Occurrit rursum infra. Vide *Viagum*.

¶ VEBER, Fiber, castor, Hispan. *Befro*, Gall. *Bièvre*. Conc. Dertus. an. 1429. inter Hisp. to. 3. pag. 663. *Neque solleratus deferat* (Clericus) *pellium de Martbis, de fagnes, de Vebres*.

¶ VEBRINUS, Fibrinus. Gloss. Isid. *Castorinum, brinum Bebrinus* aliis. *Bebrinæ pelles*, Scholiastæ Juvenal. Sat. 11. 106. Vide *Castorinatus*.

¶ VEBTA, Vestis species. Charta ann. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Ob inde & de vestimenta frisis cum vestitas & Vebtas 11. & capas v. &c.* Vide *Vecha*.

¶ VECASSUA, νέπαυσις, in Gl. Lat. Gr. MSS. Reg.

¶ VECHA, pro *Becha*, Rostrum, pars vestimenti quæ in *beccum* seu acumen desinit, vel species vestitus. Vide *Beca* & *Becha*. Litteræ patentes Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. de forma vestium pro Montispessulanis: *Item quod nulla ipsarum* (mulierum) *audeat portare in suis capuciis, vel Vechis, aut alias in vestibus suis aliquod genus rubanorum aureorum vel argenteorum .... Item quod nulla ipsarum audeat portare aliquam frapaturam in suis capuciis, Vechis, vel caragiis capuciorum*, &c.

¶ VEGHIA, VECIA, Vicia, Gallice *Vesce*. Charta an. 1199. ex Chartul. Pontisar. *Petrus de Beoleio miles in Vulcassino dedit ecclesiæ S. Martini Pontisarensis tertiam partem ferraginis aveaæ & Vecia apud Beoleium*. Alia ann. 1262. ibid. *Stramina & fourragia garbarum bladi, avenæ, ordei, fabarum, pisorum & Vechiarum*. Charta an. 1244. ex Tabul. Compend. *Recog noverunt se vendidisse .... totum granum & paleam, totam Vechiam, totam lenticulam*, &c. Charta an. 1255. in Chartular. S. Bartholomæi Betun. fol. 60. *Capitulum minus juste spoliavit decimis antedictis, videlicet lini, canabis & viridium Vechiarum. Reposuerunt decimas bladi, avena, ordei, pisorum, fabarum, Vechiæ & aliorum granorum*, in Charta ann. 1303. ex Tabul. Corbeiensi. Occurrit præterea in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1518. Vide *Fabarium* & *Pesais*.

¶ VECHTINA. Charta an. 1125. apud Miræum to. 2. p. 817. col. 2. *Rusticis & colonis ecclesiæ sive pauperes essent, sive divites, jus illud quod Sach appellatur in sylva de Buckenbolt concessit, Vechinam autem de porcis hominum suorum ecclesia habebit*. An quod pro pascendis porcis exsolvitur?

¶ VECIA. Vide supra *Vechia*.

VECIACUM, Præstatio ex *vecia*. Locus est in *Mestivarius*. Vide *Mestiva*.

¶ VECORDIA, Præcordia, Gall. *Entrailles*. Sebast. Perusinus in Vita S. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 378. *Cujus* (aquæ) *frigiditate Vecordia plurimum reddebantur allisa*. *Vacordia*, ibid. pag. 367. *In tantumque Vacordia nostra concusserat*, &c. Hinc.

¶ VECORDIALIS, apud S. Bernardum in Epist. 441. *Sæpe vero ut placerem hominibus, sive mihi, non Deo, mea erat præcordialis, &, ut verius dicam, Vecordialis intentio*. Vide *Vesaba*.

VECORIN, Papiæ, *Viam antestare*. Vox Longobardica. Lex Longob. lib. 1. tit. 36. §. 4. *Si servus Regis oberos, aut Vecorin, seu mezworphin, aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit*, &c. [Verba sunt injuriosa ex aliis Glossis.]

¶ VECTABULUM, Vehiculum, vel quo aliquid vehitur. Gellius lib. 20. c. 1. *Jumentum quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed Vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum a jungendo dixerunt*.

¶ VECTARIUS, Ad vehendum idoneus, portatilis. Miracula S. Benedicti tom. 3 Mart. pag. 313. *Levatum sanctissimum corpus atque in loculo Vectario depositum*, &c.

VECTICULARIUS, *Qui vectes vendit. Dicitur etiam rapinosus, sicut dicimus aliquem vitam Vecticulariam agere, qui furto & rapinis intendit*. Johan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Vecticularius, qui fait verrouilz*.]

¶ VECTIGALERII, ut mox *Vectigaliarii*, in Charta ann. 1330. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 229. col. 2. & 231. col. 1.

VECTIGALIA, Vecturæ, Gall. *Voitures*. Concilium

lium Bituricensem an. 1031. c.15. *Ut in die Dominica Vectigalia non fiant, quod carregium vel segmegium dicitur.* [Regula Conversor. Cisterc. c. 10. *De fratribus bubulcis*, apud Marten. to 4. Anecd. col 1650. *Tempore messionis & secationis euntes & redeuntes ad Vectigalia sua bini & bini loquantur ad invicem.* Ubi vehicula intelliguntur.]

VECTIGALIARII, Qui vectigalia colligunt, apud Jul. Firmicum l.3.c.13. *Erunt enim aut Publicani, aut Vectigaliarii, aut Curiosi.* [Vide *Vectigalerii*.]

¶ VECTIGALIUM, Τελώνιον, Gloss. Lat. Græc. ubi Sangerm. habent *Vectigal*.

¶ VECTIGINAL, pro Vectigal. Charta Conventionis inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1384. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 40. v. *Sint liberi & immunes ab omnibus pedagiis, Vectiginalibus & quibusvis impositionibus, &c.* Ubi leg. forte

¶ Vectigual, ut in Litteris Philippi VI. ann. 1340. to.3. Ordinat. Reg. Franc. p.234. *A solutione cujuscumque leude, Vectigualis & pedagii ad nos spectantis in toto regno nostro & etiam in ducatu Aquitaniæ, sint quieti, liberi & immunes: quodque occasione dictæ leude, pedagii seu Vectigualis, ab eisdem nihil exigi possit.* Vide *Vestigual*.

VECTIS, Veretrum. Lex Angliorum tit. 5. § 7. *Si libero* (testiculos evulserit) *centum sol. componat, vel juret ut superius; si Vectem, similiter.* Lex Longob. l.1. tit.7. § 18. habet hoc loco: *si virgam absciderit, &c.* Vide *Hasta* 3. & *Virga* 2.

VECTORIUM, *Instrumentum, quo aliquid portatur*, Ugutioni, Feretrum, in Vita S. Urbani Episcopi Lingonensis n.8 de Feretro S. Urbani: *Quocunque gressum converto, semper subsequitur me istud fulgens Vectorium.*

¶ VECTUAGIUM, Vectura, Gallice *Transport*. Charta Petri Abbat. Caroliloci an. 1263. ex Tabul. Compend. *Cum mota fuisset discordia ... super Vectuagio seu conductu decimæ eorumdem de terris nostris; ... de quibus terris decimam cum campiparte dicebant nos debere sibi vecturis nostris propriis ... in domum eorumdem ducere.*

¶ VECTUALIA. Vide *Victualia* 2.

¶ VECTUARIUS, Qui vecturas facit, Gall. *Voiturier*. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1353. to 3. Ordinat. p.445. *De die in diem nituntur capere, arrestare dictos mercatores, Vectuarios ac eorum equos, harnesia, pisces & alecia ipsorum mercatorum & Vectuariorum sibi applicanda, &c.*

¶ Vecturarius, Eodem significatu. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to.5. earumdem Ordinat. p.103. *Similis gabella & per modum similem levetur & exigatur in exitibus nostri Delphinatus prædicti, a Vecturariis seu sal portantibus per eamdem.* Paulo ante legitur, *Vecturerii salis, &c* Vide infra *Vecterius*.

VECTURA, in Gloss. Lat. Gr. φόρετρον, ναῦλον. Alibi: ναῦλον, *navis vectura, naulum*. [MSS. Sangerm. *Vectura*, φόρετρον, μισθὸς τοῦ ζώου.] Nempe merces, quæ pro vectione datur naviculario. Joanni de Janua: *Naulum, pretium, quod datur pro portatura.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vectura, porture, voiture, ou le pris que l'en baille pour porter.*] Plautus Mostell.

Treis minas pro istis duobus præter Vecturam dedi.

¶ Vectura, *Omne jumentum, nempe equus, camelus, mulus, asinus, bos*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Bertholphi Hist. Palæst. apud Ludewig. to 3. Reliq. MSS. p.512. Vide *Vehiculus*, & *Vehitura*.

¶ Vectura, Servitium quo vecturas suppeditare quis tenetur. Charta an. 1360. ibid. to.6. p.404. *Ab omni exactione, collecta, contributione, talliis, precariis, Vecturis, steuris & aliis quibuscumque gravaminibus deserviant libertate.* Vide *Vehitura*.

Vecturas Corpore Suo Factitare, pro Βαστάζειν, dixit Gellius l.5.c.3.

VECTURALIS, Mulio, ex Italico *Vetturale*, *colui che guida bestia de soma.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. n. 9. *Contigit inde transire Vecturalem cum sardis.* [Chron. Parmense ad an. 1284. apud Murator. tom. 9. col. 805. *Quum commune Parmæ faceret conduci certam quantitatem salis de versus Bononia Parmam, & conductores & Vecturales non venirent per stratam rectam propter guerram Mutinensium.*]

¶ Vecturalis, adject. Vectorius. Statuta Palavie. l.1. c.18. fol.21. *Et idem habeat locum in bobulcis Vecturalibus & nautis forensibus, de suis vecturis & mercedibus.*

¶ VECTURARE, Vecturam facere: *Vecturizatura*, Vectura, Gall. *Voiture, transport*. Statuta Castri Redaldi l.1. fol.21. *Nullus mezadrus vel terzarinus habeat boves vel vaccas communes cum domino suo, vel quæ sint domini tantum debeat carrezare vel Vecturare cum dictis bestiis, nec in terris alicujus laborare, nisi in terris domini sui absque licentia domini sui, & si contrafecerius, dominus petere possit, & habere redditum, quem habuit de dicta alia terra vel æstimationem pretii araturæ vel Vecturizaturæ, &c.*

¶ VEDA. Libertates villæ de Salvitate ann. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to.5. p.386. *Quod pro fortificatione & aliis necessitatibus dicti loci, faciendis & supportandis, eis concedetur Vedam sive bannum..... super victualibus vendendis in dicto loco.* Legendum videtur *Vetum*. Vide infra *Vetum vini*.

VEDALARII, à *Vedar*, Hisp. Vetare, Qui vetatis invigilant. Observantiæ Regni Aragon. l. 7. tit. de Pascuis, §.5. *Si Vedalarii viderint oves in vetato, & antequam eas capiant entraverint inde, non possunt aliquam decollare extra vetatum.*

¶ VEDITUR, pro Videtur, in Charta Childeberti apud Doublet. p. 688. & alibi.

¶ VEDOGIUM. Charta an. circ. 1000. ex Chartular. Matiscon. fol.116. *Item* (in) *rata de bosco Iolgerio* (damus) *unum Vedogium & ad unum destralem & ad 12. porcos saginandum.* Nescio an legendum sit *Vectagium*. Vide supra *Vectuagium*.

VEDOTIUM. Vetus Charta exarata an. 23. Caroli C. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 69. *Villam, cujus vocabulum est Vaber, cum omni integritate & Vedotio, similiter biarcio, &c.* [Nomen forte loci alicujus proprium.]

¶ VEERGARES. Vide in *Vares*.

¶ VEERSCHAT. Vide supra *Ghescot*.

¶ VEFABA, *Parva faba*. Gloss. Isid. Ubi advertere est particulam *Ve* interdum minuere; quæ etiam aliquando in malam partem accipitur ut supra *Vecordialis*.

¶ VEGADA. Charta an circ. 1124. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col. 426. *Et hæc suprascripta adjutoria feceritis tibi per quantas Vegadas tu nos commonueris per te, vel per tuum missum.* Hoc est, quoties nos commonueris, Gall. *Toutes les fois que &c.* ab Hispanico *Vegada*, eadem notione.

. VEGÆ, Hispanis Valles, planitie commodæ, apud Rodericum Toletan. l.1. de Rep. Hisp. c. 5.

¶ VEGARIA, Vegarium, Idem quod *Vicaria*, Districtus *vicarii*. Tabular. Rothon. *Salomon dat S. Salvatori montem Alabart cum mansis & vigilariis. Factum in Vegaria Panzege super Samanum.* Ibidem: *Alocellus situs in pago Namnetico in Vegario Lusebiacense juxta fluvium Caber.* Vide *Vicarius* & *Vigerius*.

¶ VEGARIS, Vigaria, ut *Vegaria*. Testam. Rogerii Comit. Carcasson. an. circ. 1010. inter Instrum.

ſtrum. tom. 6. Gall. Chriſt. novæ edit. col. 20. *Et ipſo caſtello, quæ dicitur Suinago cum ipſa caſtellania, & cum ipſis Vegariis, quæ ad ipſum caſtellum pertinent.* Infra: *Et ipſa Vigaria de Savartenſe, poſt obitum Adeleis, remaneat ad Bernardo filio meo.* Hinc

¶ VEGARIUS, ut Vigerius, *Vicarius*, in Charta Pipini Majoris domus, inter Notas Bignonii ad veter. Formul. cap. 7.

VEGES, Vas vinarium, modius, dolium: Italis *Veggia*. Vita S. Joannis Epiſcopi Tragur. *De ſancta panetate avarum tres majores jam replevimus Vegetes.* Vita S. Andreæ de Galeranis: *Ivit ad Vegetem, & facto ſigno Crucis banſis abunde, Vegete repleta divinitus.* Bondelmontius in Deſcript. CP. *Vinea pro qualibet in eo trium vel quatuor Vegetum vini creſcit.* Donizo lib. 1 de Vita Mathildis c. 13.

Imperat urgenti Vegetem ſubito fabricari.

Bulla Alexandri PP. an. 1179. apud Ughellum to. 3. *Sexaginta ſaumas puri vini per annum, cum Vegetibus, in quibus poſſit reponi.* Vide eumdem to. 6. p. 646. Epiſtola Siculorum ad Martinum IV. PP. ex Chron. MS. Agrigentinæ Eccl. *Nec eſt ſub ſilentio contegenda neſanda malignitas pincernarum, qui ſub prætextu unius Vegetis de ſolemo, ... omnes cives & cauponarios affligebant, vinum univerſarum cauponarum, videlicet Vegetes ſigillantes ſub certo pœna, &c.* [Hinc emendanda Concilia Hiſp. to. 4. p. 161. *Tenentur* (præpoſiti) *præparare & habere cellaria, Vegetes & alia neceſſaria ad recondendos fructus præpoſiturarum.* Leg. *Vegetes.*] Vide Ottonem Morenam p. 49. Petrum Mariam Campum in Regeſto a part. Hiſt. Placentinæ p. 361. 364 373. Petrum Creſcentium de Agricult. l. 5. extremo [Murator. to. 8 col. 1083. to. 9. col. 772. Acta Ss to. 2. April. p. 463. Acherium tom. 3. Spicil. p. 502. Marten. tom 3. Anecd. col. 36. to 6. Ampl. Collect. col. 1317.] præterea Menagium & Ferrarium in *Veggbia*.

¶ Vegies, ut *Veges*, non ſemel in Statutis Placent. lib. 6 fol. 81. v.

Vegiola, Doliolum, apud eumdem Campum in Regeſto tom. 3. pag. 264 *Vegiola vini*, apud eumdem lib. 15. pag. 76.

¶ Vegiolla, Vegiolus, Pari ſignificatu. Statuta Placent. lib. 6 fol. 66 v. *Vegiolla vini in qua venditur & ducitur calzina ſit capax XVI. ſtariorum ad minus, & qui contrafecerint, puniantur in XX. ſol. Plac. & ipſa Vegiolla in platea communis comburatur. Vegiolus*, ibidem fol. 82.

¶ Vezola, Vezolus, Simili acceptione. Johan. Demuſſis in Chron. Placent. ad ann. 1185 apud Murator. to. 16. col. 456. *Eodem anno fuit maxima abundantia vini, ita quod dabatur Vezola vini de Luxuſta pro denariis VIII.* Caſtellus in Chron. Bergom. ibid col 900. *Dum Teduccera de la Corna habitator de valle Breni haberet certam rixam occaſione cujuſdam Vezoli cum Petro Thaddai, &c.*

¶ Vegestiuncula, Eodem intellectu. Acta S. Davaozati to. 2. Jul p. 527. *Tamen ſemel quamdam Vegeſtiunculam imbuit vino, &c.*

Vegeticulus, Eadem notione, in Chronico Anconitano apud Julianum Saracenum in Hiſt. Marcæ Anconit. pag. 139. [Mag. Boncompagnus de Obſid. Anconæ apud Murator. tom. 6. col 931. *Unde tunc quidam Vegeticulum reſina & pice plenum, cum ſtrue lignorum projecit.*]

¶ Vegiticulus, Eodem ſenſu. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 5. *De quolibet plauſtro Vegiticulorum & doliorum, pro introitu ſoldi quinque, ... & intelligatur plauſtrum de decem Vegiticulis, & plauſtrum de dolus triginta.*

☞ Alia notione *Veges* legitur in Memoriali Poteſtat. Regienſ. apud Murator. to. 8. col. 1136. *Muratum fuit palatium dictum communis Regii uſque ad ſummitatem ... & facta fuit Veges murata de Folsano.* Vide *Vegia*. Nec magis mihi conſtat quo ſignificatu occurrit in Chron. Parmenſi apud Murator. tom. 9. col. 763. *Et quum prope eos veniſſent cum duobus carrociis, ſummo diluculo de caſtris receſſerunt, & Vegetes & multa alia dimiſerunt.* Niſi *Veges* ſit pro vehes, plauſtrum.

VEGETAMEN, Vegetatio, motus. Occurrit apud Prudentium.

VEGETARE, Fovere, alere. Concilium Turon. III. c. 36. *Ut unuſquiſque ... ad ſe pertinentes inopes alere ac Vegetare ſtudeat.* Lex Wiſigoth. lib. 11. tit. 3. §. 4. *Si quis tranſmarinus negotiator mercenarium de ſedibus noſtris pro Vegetando commercio ſuo ſuſceperit, &c.* Vide l. 1. C. de Cuſtod. reor.

VEGETATIO. Breviarium Aquenſis Eccleſiæ in Provincia: *B. Maria Magdalena Maximino ſociata tunc iter uſque ad mare direxerunt, aſcendentes navem proſpero curſu pervenerunt Maſſiliam, ibique Vegetationem navis relinquentes, Domino annuente, Aquenſem aggreſſi ſunt Comitatum.* [Forte Subſidium, adminiculum.]

¶ VEGETATOR, Qui vegetum reddit. S. Orientii Verſus de Trinitate apud Marten. Collect. vett. Script part. 1. p. 31.

Principium ac finis, Vegetator & intus & extra.

¶ VEGETICULUS. Vide in *Veges*.

VEGETUM. Lex Bajwar. tit. 21. c. 6. *Si vero de minutis ſilvis de Wit, vel quæcunque Kanejo Vegetum reciderit, cum ſolido & ſimili componat.* Editio Heroldi: *Vel quacunque Kanoovictum reciderit.* Et cap. ſeq. *Si amplior fuerit numerus Vegetorum, non cogatur componere niſi reſtituere cum ſimil & ſacramento.* Edit. Heroldi, & Baluz. *Si amplius fuerit numerus Vegitorum, &c.*

¶ VEGGIOLA, Vegies, Vegiolla, Vegiolus, Vegiticulus. Vide in *Veges*.

VEGIUS, Vagiatura. Lex Burgund. tit. 16. de Inquirendis animalibus, § 3. *Si vero Vegius extiterit, & Vegiaturas* (Herold. *vigaturas vias*) *acceperit, & is, cui indicat invenire non potuerit, furtum, quod perdere mentiebatur, diſſolvat in ſimplum.* Edit. Heroldi: *Furtum, quod prodere mentitur, in ſimplo ſolvat.* Additament. 1. tit. 8. *Quicunque mancipium, caballum, ... perdiderit, donet Vegio pro mancipio ſolidos 3. pro equo ſol 2. &c.* Ubi quidam Vegios, hariolos, vates, ac divinos fuiſſe aiunt, quos Saxones vigilone, Germani *Wielers* vocant; unde vigilian, hariolari. Furto enim ſubreptis mancipiis vel animalibus, hos conſulebant, ut, ubinam eſſent, edicerentur, cujus indicinæ pretium *vegiaturam* vocabant. Alii à per, vel pær Saxonico, quod *viam* ſonat, deducunt, ut *vegii* fuerint, qui pecudum veſtigia indicabant.

VEGLONES, Vegiones. Charta Ariberti Archiepiſcopi Mediolanenſis, apud Puricellum in Monumentis Ambroſianæ Baſilicæ p. 369. *Ad ſubdiaconos de ipſo ordine dent ſolidos 12. ad Notarios ſol. 5. ad Preſbyteros Decumanorum ordine libras 4. & dimid. ad lectores ſol. 5. ad cuſtodes ſol. 4. ad Veglones den 40. ad ſcripturas majores & minores, quod ſunt breves quinque.* Occurrunt eadem verba infra p. 370. & 482 Charta an. 1100. apud Ughellum in Archiepiſc. Mediolanenſib. p. 171. *Finita autem officio, religioſe & honorifice ſuſcipiant majores tres ſolidos ex obedientia munere, 12. denarios accipiant cum Veglonibus cuſtodes, duos item denarios habeant, qui crucem bajulaverit auream, &c.* Idem Puricellus pag. 97. ait, ita etiamnum appellari Mediolani utriuſque ſexus ſenes, (unde vocis etymon,

etymon, a *Veglioni* Ital.) indumenta fuimet status & & officii propria gestantes, qui quidem processibus Ecclesiasticis cum cruce interesse solent. *Senes* nude dicuntur in Charta alia pag. 438.

¶ VEGLONI, & VEGLONÆ, Eodem intellectu. Ordo coronat. Henrici Imp. apud Murator. tom. 2. Anecd. p. 328. *Medus processionis talis est. Primo incedunt Veglons & Veglona decenter ornati & ornatæ.*

VEGRI, Agri inculti, qui nostris *Varesti*, seu *Guerez*. V. *Warectum*. Statuta Patavina Rubr. 36. *Beccarii possint tenere & pascere in Vegris, intelligendo, quod illa terra sint Vegra, quæ non sint laboratæ, & quæ non fuerint culta per tres annos proxime elapsos, cum acatro.*

¶ VEHARE dicuntur hœdi. Vide *Baulare*, & infra *Vehyare*.

¶ VEHATIO, Vectura, in Cod. Theod. tit. 6. de Calcis coctor. leg. 3. Vide *Sarratectum*.

¶ VEHEITURA. Vide infra *Vehitura*.

VEHEMENTESCERE, Ingravescere. Cælius Aurelianus lib. 1. Chron. c. 2. *Vehementescit autem hæc passio in hyeme, &c.*

¶ VEHEMENTIA, *Stupor*, ἄγχος, in Gl. Lat. Gr.

¶ VEHEMOT, pro *Behemoth*, Diabolus. Vide in hac voce. Nigelli Ermoldi Carmen pro Ludov. Imp. apud Murator. to. 2. part. 2. pag. 13.

Talia cum facerem, quos vana peritia lusit,
Horridus & teter depressit corda Vehemot.

¶ VEHENDA, f. Specula, Gall. *Vedette* Charta an. 1351. ex Tabular. Massil. *Quod custodes teneri faciant in locis solitis nocte & die, & in qualibet dictorum duos qui ad Vehendas nocte & die faciant excubias.*

¶ VEHENUM, Octava pars, Gall. *Huitième*, a vulgari *Veeh*, pro *Huit*, octo. Charta Massiliensis an. 1522. *Solvere tenentur Vehenum sive octavam partem omnium averium & animalium.*

¶ VEHERIUM, Vehiculum. Inventarium MS. an. 1366. *Item quod dominus Papa dum filium suum habuerit, mittet sibi Veneria XV. cum equitibus* IIII. c.

¶ VEHERIUS, Idem qui *Vicarius*, vel *Vigerius*. Vide in bis vocibus. Dalphinatibus *Veherius* maxime dictus, quod *Vehier*, pro *Viguier*, vulgarius usurpant. Charta an. 1494. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 143. col. 2. *Veherius Geria sextam partem, Veherius Portæ Troniæ duodecimam partem, Veherius Cleriaci duodecimam partem* (percipere consuevit.)

¶ VEHERIA, Districtus, officium, munus *Veherii*, vulgo *Veherie*. Extractum computi an 1318 ibid. col. 1. *Computavit Giletus Coperii de bis omnibus quæ habuit & recepit, solvit & deliberavit, ratione Veheriæ prædictæ.* Charta jam laudata an. 1494 ibid. col. 2. *Deinde per partem Dalphinalem fuerunt acquisita duæ Veheriæ; scilicet, Veheria Geriæ, & Veheria Portæ Troniæ.* *Droit de Veherie ou bontage*, in Consuetud. Baroniæ Castri-novi in Bituurigibus tit. 2. art. 4.

¶ VEYERIA, Eadem notione Charta ann. 1359. ibid. p. 145 col. 2 *Recognovit .... se tenere .... ab Episcopo* (Gratianopolit.).. *Vicariam seu Veyeriam, quæ appellatur Vicaria seu Veyeria Portæ Prienæ* Alia an. 1293. ibid. *Item Veyeriam civitatis Gratianopolitanæ, prout pertinet ad ipsum.* Rursum alia ann. 1344. pag. 146. col. 1. *Et primo Veyeriam quam habet apud Gratianopolim idem dom. Guillelmus, quæ Veyeria vulgariter appellatur Veyeria Cleriaci, una cum domo fortis ipsius Veyeriæ.* Vide caput 8. Orationis 5. in laudata Hist. Dalph. to. 1. p. 113.

¶ VEJARIA, Pari intellectu. Chartul. Gratianopolit. fol. 41. *Et cum omnibus rebus minutis quæ de leyda exeunt, & partem tertiam de Vejaria & medietas de manso Stephani, &c.*

¶ VEHIA, Vehes, onus vehiculi, Gall. *Charretée*. Litteræ Henrici VIII. Reg. Angl. an. 1541. apud Rymer. to. 14. p. 720. *In magno horreo spatium sufficiens ad reponendum & recipiendum octoginta Vehias fœni & straminis.* Vide *Vehiculata*.

¶ VEHICULA, pro *Vetula*. Vide infra in *Vetula*.

¶ VEHICULARIS, Ad *vehiculum* pertinens. *Patrimonii sunt munera rei Vehicularis, item angariarum recemprimatus*, in Digest. lib. ult. tit. 4. l. 1.

¶ VEHICULARIUS, Structor *vehiculorum*. Capitol. in Maxim. & Balb. *Unus è plebe, ut nonnulli dicunt, faber ferrarius, ut alii rhedarius Vehicularius.* Adjective usurpatur à Spartiano in Severo.

¶ VEHICULATA, Vehes, onus vehiculi, Gall. *Charretée*. Charta Ludovici Crassi Reg. Franc. an. 1134. ex Tabul. Monast. Montis-Martyrum: *In silva quoque nostra quæ Vulcenna vocatur cotidie Vesculam* (in autographo *Vehiculatam*) *unum mortuorum lignorum eis concedimus.* Vide *Vehia*.

¶ VEHICULATIO, Suppeditatio cum animalium tum vehiculorum in publicos usus, inter onera publica recensetur: hanc Italiæ remisit Nerva, unde percussus nummus exstat apud Spanhem. de Numism. antiq. Dissert. 13. c. 5. cujus inscriptio est: *Vehiculatione Italiæ remissa.* Vide Spanhem loco laudato, Jac. Gothofredum in Cod. Theod. de Cursu publ. Casaubon. & Salmas. ad August.

VEHICULUS, VEHICULUM, Equus, à vehendo dictus; nostris *Voiture*. Historia Translat. S. Faustæ Virg. n. 7. *Nam Vehiculus, qui eum ferre debuerat, cum illis, qui primitus vadum transierant, fortasse vacuus, animum in dorso suo ferens transmeaverat.* Jonas in Vita S. Attalæ Abbat. Bobiens. n. 8. *Vehicula quiete fovet, libros ligaminibus firmat.* Vita S. Lupi Episc. Cabilon. n. 10. *Contigit, quendam pauperem advenire asini Vehiculo.* Fortunatus in Vita S. Germani Paris. Episc. c. 22. *Cum equum necessarium ad sellam beati viri donasset Vehiculum* Infra: *Sequenti die sellarem de stabulo .... retraxit emptor mortuum Vehiculum.* Occurrit apud eumdem Fortunatum in Vita S. Albini Episc. Andeg. Leonem Ost l. 3. cap. 23. &c. Ita ὄχημα, pro equo, usurpavit Nicetas in Joanne Comn. ex Cod. barbaro-Gr. Ildefonsus Toletan. de Scriptoribus Ecclesiast. c. 4. *Cum 70 monachis, ... navali Vehiculo in Hispaniam commigravit.*

VEHICULUM, Facultas ducendi currum per silvam, pro qua nescio quid persolvebatur domino silvæ. Charta fundationis Abbatiæ S. Trinitatis Exaquensis, apud Sammarthanos: *Et rectam decimationem, infra parcum & extra illius forestæ, de pasnagiis, & de Vehiculo & de venatione, & de omnibus lucris, quæ ibi facta sunt, aut facienda erunt.*

¶ VEHIGELORUM, *Genus fluvialium navium apud Gallos.* Gloss. Isid. Excerpta habent, *Velegebum* Vulcanius emendat *Veligerum*. Neutrum Grævio arridet, qui ibi aliud latere putat.

VEHIGUAI. Ebrardus Betuniensis in Græcismo c. 24. de Interjectione:

Hocque sciat nulla voce indiget expositiva,
Sed quidam dicant Vehiguai velut expositive
Cum non exponant, itaquaque fruantur eadem.

Ubi Meruliaus ait *vehiguai* esse interjectionem blasphemantis in lingua Hispana.

¶ VEHITARE, Vehere, Gall. *Voiturer*. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. Habsburgo-Austr. col. 221. *In Autumno Vehitant cum plaustris vinum de Alsatia sive Brisgoja.*

VEHITURA, Vectura, *Voiture*. Tabularium S. Remigii Remensis: *Facit Vehituram in lengas 30. aut se redimit den.* 4. Occurrit ibi pluries. (Charta an. 1190. in Tabul. S. Medardi: *Item singulæ potestates per*

singulis annis unam Vehituram ei (advocato) *procurabunt; & hujusmodi Vehituras in ullos alios usus habere poterit quam pro vino adducendo.*]

¶ VEHEITURA, Pari intellectu. Charta an. 1302. ex Tabul. Massil. *Ne fraus committatur per inimicos reginales tergiversaliter & dissimulative super Veheitura salis.*

¶ VEHITURA, Omne jumentum ad vehendum aptum. Charta an. 1221. *De managio autem bladorum ita compositum est quod equi hominum, vel Vehiture eorum cum quibus excolunt terras suas, cum propriis prepositi de Domno Martino simul ducent blada apud Meduntam.* Vide Vectura.

VEHTAT. Vide *Heimsuchung.*

VEHYARE dicuntur capræ. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 19. ubi animalium omnium voces sic recenset:

Drensat olor, elingit anser, crocitat quoque corvus,
Ac lpardus fellit, vulnt pulpas, leo rugit,
Ac onager mugilat, bos mugit, rana coaxat,
Vociferans barrit elephas, grillusque minurrit,
Blatterat ut vespertilio, strictinnit hirundo,
Balat ovis, Vehyat capra, sed gallina gracillat,
Frendit aper, vulpes quoque gannit, rudit asellus,
Hinnit equus, grunnit porcus, pipilat quoque nisus,
Sed catulus latrat, hinc murilegulusque catillat,
Est hominumque loqui, quod dicto prævalet omni.

[Vide *Baulare.*]

¶ VEJARIA, ut *Vicaria.* Vide *Veherius.*

¶ VEICULA. Vide *Vehiculata.*

¶ VEIELUS, Vetus, ni fallor, Gall. *Viel.* Charta ann. 1042. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus unam bracinrium quæ dicitur Veusta, & fuit de dominica Dirna Veiola.*

¶ VEILLUS, ut *Veielus.* Jos. Moret. in Antiquit. Navarr. pag. 516. *Regnante Rex Garsius in Navarra & in Castella Veillo.* Vide *Velius.*

¶ VEIRERIA, Vitriaria fornax, officina, Gall. *Verrerie*, passim in Charta Maurini Abb. Vallis Sanctæ diœc. Apt. an. 1509. ex Schedis Pr. *de Mazaugues.* Nostris *Veirri*, ni fallor, pro vitreus, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 921. *Cagettes Veirrées pour mettre oiselets de Chypre.* V. *Veyrea.*

¶ VEISATURA, pro *Versatura.* V. *Tremisium.*

¶ VEISSEGUE, Exitus, Massiliensibus. Charta ann. 1308. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Habere debent suum exitum sive Veissegue, ad caminum publicum.* Vide *Husserium & Veysseria.*

¶ VEKEN, vox Teutonica. Charta an. 1291. apud Miræum to. 7. pag. 874. col. 1. *Quod præmissa bona fossatis seu aliis quibuscumque munitionibus firmare seu circumdare poterunt, & aditibus sive introitibus viarum obstacula nuncupata Theutonice Veken apponere, contradictione qualibet non obstante.* In aliis an. 1298. ibid. pag. 876. col. 2. *Inchoant enim bona prædicta ad quoddam obstaculum, vulgariter dictum Veken.*

VEL, sæpe pro conjunctiva, *&*, usurpatur apud Scriptores ævi medii. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. c. 35. *Debilitatem manuum, Vel pedum incurrit.* [Tabul. Rothon. *Regnantibus Hlotario & Carolo, Vel Hlodowico, & Numinoe Duce Britanniæ, Vel Susanno Episcopo in Venedia.*] Id jam observatum a Jacobo Gothofredo in Gloss. ad Cod Theodos. J. Chiffletio in Anastasi Childerici c. 7. & Marca l. 4 de Concord. Sacerd. & Imper. c. 5. l. 6. c. 24.

¶ VELA, f. pro Tala. Vide *Secinus.*

VELABER, *Venditor minutarum rerum*, Papiæ. Ugutio addit, *comestibilium in tali loco, vel quia eas velat* [Gloss. Lat.-Gall. Sangerman. *Velaber, Regretier, vendeur de menues denrées manjables.*]

¶ VELAMEN *Religionis in se suscipere*, pro Monachicam vitam inter Sanctimoniales profiteri, in Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 58. *Velamen S. Dei Genitricis* dicitur velum Sanctimonialium, apud Mabill. to. 3. Annal. pag. 186.

¶ 1. VELARE, Virginem in Monacham veli impositione suscipere. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 386. *Remisi ... totum jus ... quod ... habere potui in præsentatione seu nominatione talium duarum mulierum per prædictos Abbatissam & conventum admittendarum vel Velandarum ..... & concedo quod prædicti Abbatissa & conventus & successores sui ad prædictam admissionem, Velationem, ... ad præsentationem seu nominationem meam vel heredum meorum de cætero non teneantur.* Occurrit præterea in Conc. Hisp. to. 3. p. 19. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 192. & alibi passim.

¶ 2 VELARE, Velificari, Gall. *Faire voile.* Literæ Edwardii III. an. 1337. apud Rymer. tom. 4. p. 742. *Insidiantes fidelibus nostris supra mare, nonnullas naves regni nostri, cum Velaverunt supra mare, quam anceratas in littore invaserunt.*

VELARIUM, Ugutioni, *Velum & dicitur etiam sic locus velo obumbratus, unde sic dicebatur locus in theatro, quo recipiebantur pueri post ludos, quia velum ante deportabant, ut esset secretior.* Vox Juvenali nota. εἰλάριον, in Inscriptione Antipolitana 173. 10. Willelmus Tyrius lib. 20. c. 25. *Dependebant ante Consistorium Velaria pretiosa materia, &c.* Ita etiam ejusmodi *vela*, ante Principum consistoria vocat Achmes cap. 262. ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι τὰ βηλάρια αὐτοῦ ἐῤῥάγησαν, εὑρήσει θλῖψιν εἰς τὴν αὐλὴν, ἢ εἰς τὰς γυναῖκας αὐτοῦ. Alypius Antiochenus in Descriptione orbis c. 58 §. 1 *Ligna, æramentum, ferrum, picem, nec non vero linteamen pro Velariis & funium usu.* Id est, supellectile, vel re velaria.

VELARIUS, Velorum confector, in veteri Inscriptione 599. 10.

¶ VELATI MILITES, f. pro Velites, apud Festum præter quem nemo alius horum meminit.

¶ VELATIO, Benedictio nuptialis, quia scilicet pallio velari solent matrimonio jungendi. Conc. Limano. an 1582. inter Hisp. to. 4. p 266. *Item si quis eorum ante auroram diei vel extra ecclesiam, in qua sponsi parochiales sunt, dederit benedictiones nuptiales, quas Velationes vocant, absque licentia id faciendi, &c.* Pro solemni castitatis professione occurrit supra in *Velare* 1.

¶ VELATOR. Chron Balduini diaconi to. 2. Monument. sacræ Antiquit. pag. 207. *Nec tamen mirum, erat si quidem fervor religionis, columpna ordinis, Velator castitatis, &c.* Ubi in margine f. *Zelator.*

¶ VELE. Charta Piligrini Colon. Archiep. ann. 1028. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 394. *Cum vero silvam illam quæ præ magnitudine sui Vele nuncupatur, &c.* Occurrit rursum col. 396.

VELENSIS, *Tunica, quæ affertur ex Insulis, dicta, quod velis sit apta*, Papiæ. In edito habetur, *fit nota.*

¶ VELERIUM, Gall. *Voilier*, Malus dicitur, quod vela ad illum alligantur. Charta ann. 1309 tom. 1. Hist. Dalphin. p. 98 col. 2 *Item unus malus sive Velerium solum, vel munitum antennis, debet viginti solidos.*

¶ VELIGEBUM. Vide *Vehigelarum.*

¶ VELIMENTUM, Velamentum, Gall. *Voile.* Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 27. *Mulieres ... Velimenta sua tam longa deferunt, ut vix possint earum pedum extremitates, nedum caligarum qualitas, apparere.*

¶ VELIUS, Vetus, Gall. *Viel.* Charta vetus apud Mabill. sæc. 5. Bened p. 85. *Et in Velio Salveniaco similiter, &c.* Vide *Veillus.*

VEL-

VELKONES. Ephemerides Mon. S. Galli 16. Kal. Decemb. *Eodem die dantur carnes, pisces, ... ad unum ferculum dantur cuilibet domino duo Velkones.*

¶ VELLA, pro *Velum*. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T.S. *Cum navis fuerit completa, operator provideat ponere Vella, ubi sibi videbitur pro melioři, taliter quod pertica Velle non tangat cornem capitis navis*. Vide *Vellus*.

¶ VELLATA, f. *Villosa*. Vide in hac voce. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Cupertorio ....ncio* 1. *& Vellatas* XI. *& quadmoos* XL. *&c.*

¶ VELLATIO, *Titillatio*, γαργαλισμὸς, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. *Vellicatio* legandum putat Cujacius.

VELLEUS, adject. à *Vellus*. Asconius in 2. Verrin. *Crumena Vellea & scortea*.

¶ VELLEYANUM, nude pro Senatus-consultum, quod M. Silano & Velleio Tutore Coss. factum est: hac lege uxori conceditur jus & privilegium in bona viri sui, præ omnibus creditoribus. Consule l. 26. Digest. tit. 1, Statuta Massil. l. 2. c. 16. n. 14. *Omnia vero quæ superius continentur, sicut in maribus, sic in fœminis volumus observari, adeo quod nec tueri se possint contra instrumentum beneficio Velleyani*. Statuta Pallavic. cap. 12. fol. 14 *Tunc ipsa mater cæteris præferatur, dummodo renuntiet secundis nuptiis & Veleyano*. Instrum. ann. 1408. inter Instr. 10. 1. Gall. Christ. novæ edit. pag. 127. col. 1. *Pro quo Alziaria Artbelane ejus uxor cavit in forma renuntiando Velleyano, &c.* Charta an. 1291. ex Tabul. Domus Dei Pontisar. *Renonçans a tous privileges, ... & especialement ladite Agnes à l'Epitre du Senat Velleyen & Diviadien*. Alia an. 1292. ibid. *A l'Epitre Velleeen* (sic) *& Diviadrien acertence pour la faveur des fames*. Rursus in alia ann. 1293. ibid. *Au benefict Beelleyan & Diviadryan, &c.*

¶ VELLIBAT, pro Volebat, in Charta Clotharii III. an. circ 658. apud Felibian Hist. Sandionys. p. vii.

¶ VELLONUS, VELLUETUM. Vide *Villosa*.

¶ VELLUS, pro Velum. Joh. Demussis Chronicon Placent apud Murator. to. 16. col. 580. *Portant Vellos de seta vel de bambaxio pulchros & subtiles & albos*, Vide *Frontale* & *Vella*.

¶ VELLUVIUM. Vide *Villosa*.

¶ VELO, Velum majus. Acta S. Raynerii tom 3. Jun. p. 460. *Tunc de vento contrario turbati extruderunt Velonem*. Informat. MSS. pro passagio transmar. ex Cod. Sangerm. *Cum tribus Velonibus arboris de prora, videlicet duobus tessayrolis & uno Velono, & Velonum medium vult habere* XXXV. *goas d'antenal*.

¶ VELOCITARE, Celerare, properare, Gall. *Hater*. Hist. Cortusior. l. 2. apud Murator. tom. 12. col. 809. *Tamen simul ordinaverant Velocitare iter suum ad passum S. Nicolai*.

¶ VELONUM. Velum. Vide *Velo*.

VELOTHYRUM, Velum, & aulæum, quod foribus prætanditur, quo diducto interior cubiculi para patescit. Vox conflata ex Lat. *velum*, & Gr. θύρα, *porta*. Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. PP. p. 237. *Fecit etiam in eadem basilica egregiis Dosteris gentium Belothera quatuor, in quibus unum aure textum*. Infra: *Contulit in eadem basilica Apostolorum cortinam lineam unam, Velothera serica tria in circuitu altaris*, Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ nu. 72.

¶ VELOTUM. Vide in *Villosa*,

¶ VELTRAGA, VELTRAHA, VELTRAHUS, VELTRIS, Canis sagax. Vide in *Canis*, col. 163.

¶ VELTRARIUS, VAUTRARIUS, Veltricibus canibus præfectus. Liber niger Scaccarii pag. 356. *Veltraris unusquisque* III. *den. in die, &* II. *den. hominibus suis*. Recorda ex Th *Blount* de Tenuris antiq. ibid. laudata: *Richardus Rockesley miles, tenebat terras Seatonæ in Com. Kantiæ per Serjantiam, esse Vautrarium Regis in Gasconia donec perusus fuit pari solutarum pretii* IIII. *den.*

¶ VELVELLUM, VELVETUM. Vide *Villosa*.

VELUM, quo Principum, vel judicum consessus ac cubiculorum vestibula occludebantur, quod duplex fuisse ait Alamannus, ad Procop. pag. 103. 1. edit. Primum nempe in primis ipsis & exterioribus cubiculis, quod *Consistorium* vocabatur, a consistante multitudine, & Principia audientiam præstolante; secundum vero ad interius cubiculum. Id firmat Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. *Tunc fecit beatum Silverium Papam venire ad se in Palatium Principis, & ad primum & secundum Velum retinuit omnem clerum*. De velis Judicum, Acta S. Euplii Mart. apud Baron. an. 303. num. 146. *Cum esset extra Velum Secretarii Euplius Diaconus, &c.* Acta SS. Claudii & Asterii Mart apud eumdem Baron. ann. 285. num. 8. *Lysias introgressus, obduxit Velum, post exiens ex tabella recitavit sententiam*. *Levato velo*, causas submersarum navium cognosci præcipit l. 6. Cod. Th de Naufragiis. Contra in facinorosorum judiciis τὰ παραπετάσματα ἀναπετάννυνται, ut est in Epist. 79. S. Basilii. *Non sit venale judicis Velum*, in l. 1. Cod. C. de Offic. Rect. Prov. Hinc ὑπὸ παραπέτασμα dicti apud Byzantinos judices quidam, de quibus alibi agimus. Collatio Carthaginensis II. c. 1. *Pro Velo sunt utriusque partis Episcopi, si jubet Sublimitas tua, intromittentur*. Sexta Synodus act. 9. Εἰσελθόντων ἔσω τοῦ βήλου Πέτρου τοῦ ὁσιωτάτου Νικομηδείας, Συμεὼν ἐπισκόπου τοῦ Κλαυδίου. Synodus Romana sub Zacharia sess. 2. *Denerdus religiosissimus Presbyter adest pro Velo, quid præcipitis? dictum est pro foribus*, ubi de eodem Denerdo. Auctor Querolí: *Isti sunt, qui in fanis & sacellis observant Vela*. De Principum velis, Lampridius in Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut ... salutaretur quasi unus de Senatoribus patente Velo, admissionalibus remotis*. Lucifer Calaritan. lib Moriendum esse pro Dei Filio: *In tuo Palatio intra Velum stans tulisti responsum a me ad conservandam salutem*.

VELA, dicta ædium sacrarum aulæa, quibus velantur parietes ipsi, vel etiam ipsi postes. Will. Brito in Vocabul.

Velum cortina, velum tectura vocatur,
Templi etiam velo fere dicitur ejus origo.

Paulinus Carm. 18.

Aurea nunc niveis ornantur limina Velis.

Anastasius in Leone III. *Fecit Vela alba holoserica majora tria, quæ pendent ante regias in introitu*. Ita non semel alibi. Ejusmodi etiam valorum meminit S. Hieronymus Epist. 3. Epist. 60. c. 5. Gregorius M. lib. 2. Epist. 14. l. 8. Epist. 15. l. 9. Epist. 38. &c. ut cæteros sileam, quos laudat Rosweidus ad eumdem Paulinum.

VELUM, inquit Durandus lib. 2. Ration. c. 1. nu. 45. aliud est *Conversionis*, aliud *Consecrationis*, aliud *Professionis*, aliud *Ordinationis*, aliud *Prælationis*.

VELUM CONVERSIONIS accipit illa, quæ de sæculari vita ad Religionem transiens, illud assumit. De ejusmodi velis virginum Deo dicatarum agunt S. Augustinus Epist. 179. Concil. Cæsar-August. XII. cap. 8. Agathense c. 19. Gelasius I. Ep. 9. Honorius August. lib. 1. c. 192. Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 45. Cellotius lib. 6. de Hierarch. c. 11. & alii.

VELUM CONSECRATIONIS a solis Episcopis solis virginibus, & solum in festivis & dominicis diebus datur. *Flammeum virginale*, S. Hieronymo in Ep. 8. ad Demetriadem. Vide Addit. 2. Ludov. Pii c. 12. 14. Sacramentar. Gregorii M. pag 174. 175 & ibi Menardum, & Baronium an. 57. num. 84. & seqq.

VELUM PROFESSIONIS suscipitur à virgine, cum con-

continentiam profitetur. Datur vero illud cum benedictione solenni & cum litania. Vide S. Hieronymum Epist. 48. c. 3. Concil. Turon. III. c. 28. Addit. 2. Ludovicii Pii c. 11 &c.

VELUM ORDINATIONIS, quod olim Diaconissæ dabatur, seu *viduæ*: *Diaconissas* enim & *viduas* easdem esse suis locis docemus; de quarum velo multa habent Concilia, Africanum cap. 89. Triburiense c. 25. Turonense III. c. 27. Wormaciense c. 21. Capit. Caroli M. lib. 1 c. 102. l. 7. cap. 257. Additio 2. Ludovici Pii c. 11. 14. 15 &c.

VELUM PRÆLATIONIS, Quod Abbatissis imponitur.

VELUM MONACHORUM, Quo velabantur cum benedicebantur. Capitula Theodori Cantuar. Episc. c. 2. *In Monachorum ordinationibus Abbas debet Missam agere, & tres orationes complere super caput ejus, & septem dies velat caput suum cuculla sua, & septimo die Abbas tollat velamen de capite monachorum; sicut in Baptismo Presbyter septimo die velamen infantium abstollit, ita & Abbas debet monacho, quia secundum baptisma est, juxta judicium Patrum, & omnia peccata dimittuntur, sicut in Baptismo.* Additio 1. Ludovici Pii ad Capit. Caroli M. cap. 35. *Ut monachus professione facta, tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.*

VELUM in Ecclesia triplex suspenditur, primum, quod sacra operit, alterum, quod sacrarium a clero dividit, tertium, quod clerum a populo secernit. Ita Durandus l. 1. Ration. c. 3. num. 35. De postremo velo, Sacramentarium Gregorii M. pag. 156. *Deinde pergant ad altare, ubi condendæ sunt,* (reliquiæ) *& extendo Velo inter eos & populum, &c.* Charta Ordonii Regis æræ 960. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ordinis S. Benedicti to. 3. *Vestimenta altaris, frontales, pallas, Velos praecipales, qui inter vestibulum & altare dependent, &c.* Alia Urracæ Ferdinandi Regis filiæ, æræ 1137 apud eumdem to. 4. p. 450. *Offero quoque unum Velum ante altare ponendum aureo & argenteo fresa* (phrygio) *mirifice textum, adjicio alterum Velum ante altare apponendum, &c.*

VELUM QUADRAGESIMALE, Quod scilicet altaris conspectus aufertur, dum sacra Liturgia peragitur tempore Quadragesimæ. [Hist. Episc Autiss. c. 66. circa an. 1300 legitur Petrum de Mornaio Episc. Autiss. dedisse *Ecclesiæ suæ speciosissimum Velum Quadragesimale.*] Provinciale Cantariense lib. 3. tit. 17. *Pixidem pro corpore Christi, honestum Velum Quadragesimale, vexilla pro rogationibus, &c.* Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Item ad quodlibet altare, cum contigerit Missam inibi celebrari, sint superpellicea duo, & unum rochetum; Velum Quadragesimale, velum nuptiale, palla mortuorum, frontellum ad quodlibet altare, &c.* Adde Synodum Wigorniensem an. 1240. c. 1. Statuta Walteri Archiep. Eborac. an. 1250. Concil. Mertonense an. 1300. Concil. Eboracense ann. 1252. Statuta Joannis Archiepisc. Cantuar. an. 1281. Monast. Anglic. tom. 3. pag. 176.

Extra velum mulierum confessiones, & in propatulo audiri vetantur in Concilio Sarisberiensi an. 1217. c. 25. & in Statutis Provincialib. S. Edmundi Archiep. Cantuar. ann 1235. capit. 17. In Provinciali Cantuar. lib. 5. tit. 16. *quantum ad visum, non quantum ad auditum.* Contra S. Hugo Episcopus Gratianopolitanus apud Guigonem in ejus Vita num. 14. *Mulierum confessiones non minus caute, quam benigne suscipiebat; non enim in angulis, aut obscuris, aut secretis locis, eas audire solitus erat, sed potius, ubi à pluribus conspici posset, & aurem quidem satis familiariter applicabat, oculorum autem in alteram partem vertebat aspectum; nedum tam solum propter insidias diaboli, hujusmodi negotiis afficiens applicandum.*

VELUM CIRCI. Vide *Mappa* 1.

¶ VELUM FACERE, a Gall. *Faire voile*, Vela dare. Epist. Petri de Condeto apud Acher. to. 2. Spicil. p. 551. *Postquam dom. Rex Velum fecit, post multas maris amarissimas passiones, &c.* Adde Concil. Hisp. to. 3. p. 638. & Valesium Notit. Gall. pag. 217. col. 2.

VELVONES, Vectigalis genus apud Siculos. Vocabulum exstat in Charta Rogerii Regis Siciliæ pro Messanensibus apud Bonfilium Constantinum in Hist. Sicula pag. 188.

¶ VELUSUS, VELUTUM, VELLUVIUM. Vide infra *Villosa*.

1. VENA, Mensura liquidorum. Andreas Dandulus in Chronico MS. an. 1282. *Cum annuali censu 50. Venarum vini, &c.* [F. *Urnarum*.]

2. VENA, Platea, via. Fori Leirenæ: *Incipiens a mari ab occidentali parte, & a parte meridiana per Venam de Alcobatia, &c.* Vide *Venella*.

3. VENA, Metalli fodina. Charta Hispanica apud Colmenarezium in Segovia c. 15. §. 6. *Et illi, qui in eadem aldea morantes erant, in quocunque loco Venam ferri potuerunt invenire, secare illam capiant, &c.*

¶ 4. VENA, pro *Venna*. Vide in hac voce. Charta an. 1108. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col 277. *Concedentes etiam pascua porcorum ingenue, & vaccas .... De Venis quoque piscatoriis cum factæ fuerint ingenue. Faire les Venas,* in Tabulario S. Dionysii an. 1284.

¶ VENA ORGANALIS, Aspera arteria, ni fallor, Gall. *Trachée artere*, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 565. *Armiger percussus fuit tractu cujusdam balistæ, adeo quod sagitta seu carellus vocatus Enguegue Gallice intravit guttur ipsius quasi per longitudinem dimidii podis & perforavit Venam organalem colli ejusdem.*

VENABULATOR, nude, in Gloss. Arabico-Lat. qui venabulo utitur, venator.

VENALIS, Spiculum venatorium, venabulum. Vita S. Samsonis Episc. Dolens. l. 1. c. 16. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Vidit Theomacham ... Venalem in manu tenentem, ac silvas veloci cursu volucritantem.* Adde c. 27. At c. 29 *Trisulca lancea* dicitur.

¶ VENALIS. *Forum venale*, in quo res venales exponuntur. Consuet. Pamiens. an. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 831. *Item, in Dominicis diebus nullum fiat forum Venale de cetero, &c.*

¶ VENALITAS, Venditio, nundinatio, a Gall. *Venalité*. Bulla Martini I. PP. inter Libert. Monast. S. Amandi: *Et qui electus fuerit* (abbas) *sine dolo vel Venalitate aliqua ordinetur.* Charta Henrici I. Fr. Reg. ann. 1052. apud Stephanot. in Antiquit. Bened. MSS. Claromont. pag. 345. *Absque omni Venalitate & munere instituatur.*

¶ VENALITIARIA, Mercatura. *Venalitiariam exercere*, apud Ulpian. Digest. l. 32. tit. 1. leg. 73.

¶ VENALITIARIUS, Σωματέμπορος in Gloss. Lat. Gr. Occurrit non semel in Digest. de Verbor. signific. leg. 207. & lib. 14. tit 4. leg. 1. &c.

VENAPES, Læna. Vide *Galnabis*.

¶ VENARI, pro Piscari. Charta Roberti Comitis Arvern. an. 1284 apud Baluz. to. 2 Hist. Arvern. p. 134. *Volentes quod molendinum eorumdem abbatis ædificatum, ... & exclusa dicti molendini, & vortices contiguæ dicto molendino remaneant salva eisdem abbati & conventui, ... retento etiam nobis & nostris omni usu Venandi in dictis voraeibus.* (Legendum vorticibus.)

VENARIA, Animalia, quæ in silvis venatu capiuntur, ex Gallico *Venerie*. Leges Kanuti Regis cap. 108. & Leges Edwardi Confess. cap. 35. *Et omnis sit venatione sua dignus in nemore, in campo, in dominio suo, & abstineat ab omnibus Venariis Regis, ubicumque pa-*

cem

tem eis habere voluerit super plenam vitam & forisfacturam.

¶ VENARIÆ AVES, Venaticæ. Conc. Aptense an. 1365. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 333. *Item etiam ordinavimus auctoritate hujusmodi concilii, ne nostrum aliquis histriones seu mimos habeat, nec canes, seu aves Venarias habeat ullo modo.*

VENATICUM, inter tributa recensetur, in Charta Lotharii Imper. ann. 840. apud Chiffletium in Trenorchio pag. 265.

VENATIO, Jus venandi. Charta Friderici I. Imp. an. 1175. apud Guichenonum in Episcopis Bellicensib. *Ripaticum, aquaticum, pascua, piscationes, Venationes, silvas, &c.* Vide Justellum in Historia Turenensi p. 103. [& infra *Venatura*.]

VENATIO, Ferina, feræ ipsæ, quæ inter venandum capiuntur aut interficiuntur: Gallis *Venaison*. Charta Ottonis Comitis Viromandensis, apud Hemeræum in Augusta Viromand. an. 1085. *Eo tenore, ut bannum & latronem, corveias, carrucarias, silvæ hujus ad capiendam Venationem ulterius non persolvant, nisi unum denarium, & unum panem, & unum sextarium avenæ.* Matthæus Paris an. 1135. *Sicut Rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos implacitaverat, si vel Venationem cepissent in silvis propriis, &c.* Charta Joan. Regis Angl. pro Forestis ann. 1215 *Nullus de cætero amittat vitam, vel membra pro Venatione nostra; sed si aliquis captus fuerit & convictus de captione Venationis, graviter redimatur, si habeat, unde redimi possit.* Vitæ Abbat. S. Albani: *Obvium habuit quendam ministrum Domini Abbatis, ... ferentem Venationem, quam pro xenio idem serviens ... afferebat.* Ita apud Bromptonum pag. 803. 1024. Vita S. Fructuosi Archiepisc. Bracarensis n. 4. *Cum enim vidisset super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse Venationem, tetendit arcum, &c.* Gariopontus lib. 5 Passion. c. 12. *Ex volatilibus, attagenes, anates, perdices, ficedulas, & omnes Venationes, lepores, capreas, & alia agrestia omnia.* [Adde Legem Salicam tit. 35. §. 1. & Chartam ann. 1231. apud Miræum tom. 1. p. 750. col. 2.] Le Roman *de Vacces* MS.

Mont aura grant planté de char & de poisson,
De sangliers, de cers, & autre venoison.

[Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Sire alez chacer en mon parc
O chiens, o reseau & o arc:
Alez chacer à Venoison
Que a grant plente en avon.

Le Roman *d'Athis* MS.

N'est maniere de Venoison
Dont il n'y ait à grant foison.]

VENATIONES, Exactiones. Charta Caroli III. Imper. apud Cælestinum & Ughellum in Episcop. Bergomensib. *Et quia ipse Præsul .... nostræ innotuit mansuetudini, quod quadam Venationes publicæ ex injusta & contra omnes leges inventa consuetudine a quibusdam Comitibus vel ministeriis publicis a nostris exactoribus annuatim exquirantur, &c.* Mox: *Jubemus, ut nullus sub regno nostro constitutus, ... in quibuscunque comitatibus vel ministeriis publicis ullas hujuscemodi exactiones, aut alias qualibet annuales donationes exigere ... audeat, &c.* Eadem habentur in Charta Ludovici Imper. an. 901 ibidem. Vide *Arbustaritia*.

VENATORES, quatuor principales olim fuere in Palatio Regum Francicorum, ut est apud Hincmarum de Ordine Palatii c. 16. & 24. [Capitul. de villis Caroli M. c. 47. *Ut Venatores nostri, & falconarii, vel reliqui ministeriales, qui nobis in palatio assidue deserviunt, &c.* Epist. ejusd. Caroli ad Pipinum Reg. Ital. to. 1. Capitul. col. 461. *Pervenit ad aures nostras quod aliqui Duces & eorum juniores, Castaldii, Vicarii, Centenarii, seu reliqui ministeriales, Falconarii, Venatores, &c.*] *Maistre Veneur de nostre venerie, qui de son droit doit estre maistre de nos foreste*, in Statuto Caroli V. Regis Fr. ann. 1375. Vide Chartam Henrici Imper. ann. 1014. apud Ughellum tom. 4. p. 1008.

VENATOR. Minister publicus, qui scilicet Dominicæ venationi præest, cuique eo ipso procurationes a subditis exigere licebat. Charta Rainardi, Senonensis Comitis an. 1164. ex Tabular. S. Germani Paris. *Nullus Judex publicus vel Venator, seu ministerialis noster, ad freda aut tributa exigenda, vel homines in ea commanentes distringendos, aut mansiones vel paratas faciendas, vel teloneos tollendos, aut rotaticum vel pedaticum, seu stratam vel pastum Venatorum & canum accipiendam, aut bannum, aut raptum vel incendium, seu aliquam retributionem in eum ingredi audeat.*

VENATORIUM, *Ferratorium, vel ferramentum, vel locus venandi*, Ugutioni. Papias: *Venatorium dicimus ferramentum; venaticum vero canem.*

VENATORIUM EXERCITIUM. Æginhardi Annales ann. 819. *Venatorio quoque exercitio more solenni ibidem* (in Arduenna) *exacto, ... revertitur.* V. Vitam Ludovici Pii an. 831. & quæ adnotamus in v. *Foreste*.

¶ VENATURA, Jus venandi. Charta Roberti Abbatis S. Joannis Laudun. an. 1230. *Custodiam autem dicti bosculi & forisfacta ad ipsam custodiam pertinentia, cum Venatura ejusdem bosculi dictus Thomas vel heredes ipsius extra partem habebunt.* Vide *Venatio*.

¶ VENATUS, Venosus, venis distinctus, Gall. *Veineux.* Acta S. Leonis I. PP. tom. 2 April. pag. 21. *Corpus S. Leonis conditum erat in capsa lignea quæ continebatur inter nobilem & pulcram tumbam ... expolitis & Venatis marmoribus albis insigniter evoltam.* Acta S. Cassii tom. 5. Jun. p. 390. *Et ita pervenitis ad urnam lapideam, Venatam colore albo & rubeo, satis altare novum firmatam.*

1. VENDA, VENTA, VENDITA, VENDITURA, &c. Teloneum, quod præstatur pro quibusvis mercibus, quæ in foris ac nundinis venduntur.

VENDA. Tabularium Angeriacense fol. 62. *Illic etiam guerpivit querimoniam, quam faciebat de Venda S. Johannis. Nam prius dicebat debere sibi reddi Vendam ab omnibus, quicunque & undecunque venissent ad mercatum, sive ad nundinas, &c.* Tabularium Burguliense: *Promercadio, pro teloneo, id est, Venda, &c.* Charta an 1092. apud Baslium p. 494. *Terram ante ipsam Ecclesiam positam ad burgum faciendum, in quo nec Vendam, nec pedagium, nec aliquam consuetudinem retinemus; sed ita libere & absolute donamus, ut si habitatores ipsius pagi ad castrum res suas vendere perrexerint, Venditio tantum consuetudinaria ab eis accipiatur, & nulla vis alia, vel injuria, vel tolta inferatur.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 24. *De burgo monachorum die mercatus Comitis, vel die feriæ, omnis Venda vel consuetudo hominum monachorum erit Comitis.* Consuetudo municipalis Bellaici in Pictonibus in Regesto Inculism. *Comes habet Bellaici Vendas & pedagium, & qui retinuerit, de gagio debet 4. sol. sed miles non debet pedagium, neque Vendas.* [Tabul. S. Albini Andegav. *Addo etiam decimas ... Vendarum mearum & censuum & furnilis mei dominici. Venda forenses*, apud Baluz. tom. 12. Miscell. p. 205. His adde Acher. to. 6. Spicil. pag. 458. Instrum. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 88. 285. 334. 344. 444. 468. Marten. tom. 1. Anecd. col. 646. 647. 649. Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 260. &c.]

VENTA. Charta Isemberti Pictavensis Episcopi an. 1060. apud Chiffletium in Hist. Trenorchiensi pag. 320. *Ventas etiam, quas Teloneum dicunt, de diversis* qui-

quibuslibet rebus, singulis dominicis diebus; a primo signo, quo vespertina diei Sabbati pulsatur hora, usque ad finem sequentis dominici diei, & eo modo per singulas B. Petri festivitates, & ante festivitatem B. Johannis Baptistæ, die, quæ Meronvii nuncupatur, supradictis monachis liberaliter valde contradidit. Alia Guidonis Dom. Virgiaci an. 1169. *Simul etiam hoc concessimus, ut nunquam in terra mea alicubi ab ipsis fratribus Cisterciensibus Venta, vel pedagium, aut aliqua consuetudo, quæ a sæcularibus solent accipi, requirantur.* [S. Bernardus in Epist. 426. to. 1. col. 377. edit. an. 1690. *Statutum est de mercatoribus qui vendunt in domibus suis quod à quindecim in quindecim dies, vel à mense in mensem, teloneario Episcopi Ventas reddant, si quæsita ab eis fuerint.* Charta Fundat. Monast. de Accio: *Gerardus de Strabona dedit Deo & B. Mariæ Accei vendere, emere in foro Strabonæ sine Venta.* Telonaum Episcop. Autissiod. *De Venta alutarii. Duodena alutarii venditi debet IIII. denarios.*] Vide Histor. Virgiacensem p. 78. Statuta S. Ludovici lib. 1, c. 58. [Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 387. Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 186, 198. 650. &c.]

¶ VENTÆ REDDITUS, Eodem intellectu, in Charta Communiæ Clarimontis an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc tom. 5. p. 601. *Si quis redditum Ventæ absportavit, nec sicut jus, persolverit, dix solz tenebitur persolvere pro emenda.*

¶ VANTA, in Charta an. 1299. ex Tabular S. Benigni Divion. *Item super eo quod petebat nobis idem conventus quatuor libras Viennenses annui redditus pro pitancia facienda quolibet anno in festo Conceptionis B. M. V. percipiendas in Vantis nostris de Divione ... Nos de consilio bonorum virorum concordavimus nos unanimiter in hunc modum quod dictæ quatuor libræ quolibet anno super dictis Vantis nostris persolventur.*

VENDITA. Formulæ veteres incerti Auctoris c. 45. *Nullus quilibet de judiciaria potestate vestra, nec Missus noster nulla telonea, nec nullas Venditas, nec rodaticum, nec foraticum, nec pontaticum, &, sicut dixi, nullus quolibet telonea, nec Venditas ejus in nulla exactare præsumatis.*

VENDITURA. Charta Alani Episc. Autisiodorensis apud Sammarthanos: *Si bestia, vel aliquid ibi venditur, Venditura sunt Episcopi a duodecim nummis.*

VENDITIO. Tabularium S. Crucis Talemondansis fol. 3. *Si homo S. Crucis vendiderit bovem, vel vaccam, aut aliquam aliam pecuariam in toto honore meo, non reddat Venditionem, nisi S. Cruci, & ejus Abbati. Si in publico mercato vendiderit, tantummodo ibi Venditionem reddit.* [Charta Mathildis Comit. Niuern. an. 1244. inter Instr. tom. 4 Gall. Christ. novæ edit. col. 101. *Liberæ sint & immunes ab omni pedagio, leidis, Venditionibus, emtionibus, & ab omnibus exactionibus quibuscumque.*]

VENTARIUS, VENDARIUS, Qui ventas recipit. Charta an. 1227. apud Perardum in Burgundicis p. 531. *Si aliquis pedagium, vel ventas extra villam Cinemuri absque consensu pedagiarii, vel Ventarii, portaverit, 60. solidis emendabit.* Alia Aimerici Vicecomitis Castri Airaldi ann. 1109. ex Tabular. S. Dion. de Valetta: *Ut neque ego, neque successores mei, neque præpositus, neque Vendarius, neque telonearius, neque portarius, sive aliquis ministrorum nostrorum imponant eis bellum, sive ignitum ferri judicium, aut aquæ, sine legitimo testimonio.*

☞ Eadem, ut videtur, notione vox *Ventier* occurrit in Litteris an. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 250. & *Vendier*, in Charta Geraldi Abbat. Angeriac. ann. 1385. ex Chartul. ejusd. Monast. *In festo O. SS. debet prior de Matonio carnes unius bovis, prior de Neyriaco carnes unius bovis, ... li Vendiers dimidium bovem, prior de Carbonerius dimidium porcum.*

2. VENDA, VENDITIO, Quod præstatur domino feudali pro distractionis seu venditionis prædii sæculare. Consuetudines Bellaici in Pictonibus ex Regesto Inculismensi: *Debet reddere de nummis illis Vendas domino feudi; sed mutagium debet esse burgensium.* Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 20. *Ipsius terræ Vendas sex solidos & 8. denarios Archembaldus Præpositus recepit.* Charta Fulconis Comitis Andegavensis ex Tabulario Bellilocensi: *Quicunque autem infra prædictum alodum aliquid vendiderit, cujuscumque ordinis aut dignitatis sit, Vendas vel costumas persolvet secundum consuetudinem loci.* [Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 425. *Ita quod quilibet prædictorum .... ad solvendum pro rata sportam in mutatione domini, ex utraque parte, & etiam Vendas seu acceptamenta, si contingat vendi aliquam medietatem de rebus prædictis .... teneatur.*] Libertates Oppidi Fezensagueti an. 1294. *Non debent habere seu recipere Vendas pro laudimio venditionis.* Libertates Vicecomitatus Leomaniæ: *Que tot gentis posca vendere & alienar de sos bens, ou a lus plaira, sens pagar Vendas, ni acaptes, ni nul autre degat, &c.* Libertates Villæ de Perusa ann. 1260. apud Thomasserium lib. 1. de Consuetud. localib. Bituric. c. 66. *Qui sa meson vendera, dera de 20. sol. 12 den. de Vendes, &c.* Ventes, in Consuetudinibus municipalibus passim. Vide *Laudes* in *Landare* 4. & *Muta* 2.

VENDITIO, Eadem notione. Tabularium Majoris Monasterii Ch. 32. *Et quia emptio sua erat, poterat eam dare, cui volebat, sine ulla contradictione. Sed quia census molini ipsius Nihardi erat, justum erat, ut inde Venditiones haberet, quas & in eodem placito recepit.* Charta Theobaldi Episc. Ambian. an. 1175. in Tabular. Eccl. Ambian. *Si de possessore ad alium possessorem possessio transierit, dabunt de Venditione de singulis solidis unum denarium.* Tabularium Vindocinense Ch. 63. *Pro Venditionis auctoramento auri unciam unam accepit.* [Litteræ Philippi Aug. Reg. Fr. an. 1186. to. 4. Ordinat. pag. 15. *Etiam quilibet res suas, si vendere voluerit, vendat; & reddidit Venditionibus suis, &c.*] Charta Pilippi V. Regis Fr. an. 1310. pro Libertatibus Oppidi Bastidæ in Petragoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38. *Item de quolibet sole de quinque cannis, vel ulnotis lato amplitudine, & 12. in longitudine habebimus 2x denarios, obliarum tantum & secundum magis, & minus in festo omnium Sanctorum, & totidem de acceptamento in mutatione Domini; & si vendatur, habebimus ab emptore Venditiones, scilicet duodecimam partem pretii, quo venditur.*

☞ Ex his aliisque colligitur vocibus *venda* & *venditio* idem sæpius significari, tametsi aliquando distingui videntur, ut in Charta Hervei Trecensis Episcopi ann. 1211. ex Chartul. Campan. fol. 170. *Dedit etiam ei octo libratas census ... cum laudibus & ventis & Venditionibus & cum justitia pertinente ad censum.* Ubi haud scio an idem sit quo *Venterolles* in Chartul. Latiniac. fol. 242. *Quiconques vent terres, heritaige ou possession en la terre S. Pere, conté & seigneurie de Lesgny, il doibt pour chacune livre vingt deniers Tournois & l'achteteur autant pour lots & ventes; & si le vendeur a argent franc, sont deubz en oultre Venterolles.* Charta ann. 1520. ibid fol. 247. v. *Ceste prinze faicte moiennant douze deniers Tournois de menu cens portant loz, ventes, Venterolles, saizines & amendes quant le cas y eschurra.* Hæc confer cum Glossario Juris Gallici v. *Venteroles*.

VENDIDA. Pactum inter Raimundum Guillelmi Episcopum Nemausensem, & fratrem ejus Bernardum-Guil-

Guillalmi ex una parte, & Guillelmum D. Montispessulani ex altera ann. 1103. 9. Kl. Febr. *Ab hac die in antea non erit factus furnus in toto Montepessulano, nec in domo, nec in terra, in qua dominus Montispessulani habet censum, vel Vendidam sine consilio Domini Montispessulani.* [*Vendedam* edidit D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. 728. Charta ann. 1123. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 388. *In quo* (furno) *habebat Bernardus Vendidas suas, si venderetur, & consilium, si impignoraretur.* Charta an. 1253. ex Tabul. S. Andr. Avenion. *Volunt præterea quod dictum monasterium seu ecclesia dicti loci habeat in tota dicta villa seu ejus territoria Vendidas, laudimia omnium rerum venalium seu quarumcumque possessionum.*]

¶ VENDITA, Eodem intellectu, in Charta ann. 1182. ex Chartul. Vallis B. M. diœc. Paris. *Guido de Meri* (*habuit*) *xv. lib pro suis Venditis*,

¶ VENTA, Pari significatu. Charta ann. 1250. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Ipse & successores ejus tenebant in perpetuum prædictas vineas ad opus capellaniæ prædictæ & nunc in manu mortua, ... ita tamen quod quilibet successorum suorum .... solvet nomine Ventarum seu investituræ dictis Decano & Capitulo xvi. solidos Paris.* Ibidem: *Salvis tamen dictis Decano & Capitulo Ventis, si res prædictas vendi contingat & laudationibus .... quæ competit eis ratione censiva secundum consuetudinem Franciæ.* Charta ann. 1252 ex Tabul. S. Nicasii Rem. *Item habebit investituras & Ventas ratione fundi.* Charta an. 1041. ex Tabul. Trenorchiensi: *Ipse dominus* (Abbas) *percipiet banna, Ventas & laudimia.* Adde Hist. Paris. Lobinelli to. 5. p. 698. col. 2.

3. VENDA, in re forestaria. Charta Henrici Dom. de Soliaco & Aanoris Comitissæ Drocarum ann. 1240. *Item sciendum est, quod Venda, quam fecit Comitissa uxor nostra, mater dicti Joannis Odonis Flet arte de nemoribus de Sorel remanet nobis; & Venda, quam ipsa Comitissa fecit de bajes de Beu, & Venda, quam fecit Dionysio de Bosco Regis, & sociis suis remanet nobis similiter libere & quiete. Levata tamen Venda de Sorel & de Beu, & Venda facta dicto Dionysio & sociis suis, omnia illa nemora, quæ pertinent ad Castellaniam de Drocis, nobis & dicto Johanni communia remanebunt... Poterimus etiam vendere partem dictorum nemorum nos & dictam Comitissam contingentem, loco & tempore, quando nobis viderimus expedire, & dictus Johannes debet laudare Vendam factam a nobis, nec contra ipsum veniet ullo modo.*

☞ Ubi *Venda* est Venditio seu cæsura cæduæ silvæ, Gall. *Vente*, vel *Coupe de bois*, ut *Venta* in sequentibus. Charta ann. 1230. ex Chartular. Campan. fol. 360. *Nec nos dimittemus propter hoc Ventam nostram in nemore quod fuit defuncti Hugonis de Cernillon; sed durabit dicta Venta nostra ab instanti festo S. Remigii in duodecim annos completos; nec nos poterimus aliam Ventam facere in grueria dicti Comitis, vel in nemore magno sito intra fossata terminalia abbatiæ nostræ infra decem annos dictæ Ventæ dom. Comitis supradicti, nisi infra illos decem annos contigerit dictum Theobaldum Comitem amovisse illam quartam nemoris.* Charta Auberti Abbatis Castricii ann. 1239. ibid. fol. 342 col. 2. *Habebimus plana pasena in dictis nemoribus dom. Regis Navarræ, excepto panagio & Venta nemoris quæ, quando scinditur, durat per quinque annos ad usus terræ suæ.* Testam. Philippi Comit. Bolon. ann. circ. 1235. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 988. *Et vendantur per successores meos tali modo quod non uxor mea nec heredes mei possint aliquid vendere in prædictis nemoribus, donec dicti executores perceperint integre in Ventis factis de dictis nemoribus summam supradictam.* Charta S. Lud. Reg. Fr. ann. 1249. ibid. col. 1043. *Præterea dedi & concessi in puram eleemosynam pro abbatia prædicta fundanda duo millia librarum Turonensium, quas assigno super Ventas omnium nemorum meorum de S. Aonano, & de tota castellania, volens & præcipiens quod prædicta nemora ponantur in Ventam, &c.* Charta ann. 1390. ex Tabul. Sangerm. *Deinde ibunt super locis contentiosis ad dictam Ventam faciendam.* Hinc *Ventiers* dicuntur Salturarii emtores. Charta an. 1577. tom. 2. Chartul. Gemetic. pag. 58. *A la charge dudit bois bien & deument user, vuider & nettoyer à telles & semblables charges & sujections que les marchands Ventiers de ladite forêt ont accoustume user leurs Ventes.* Vide *Vendere*.

¶ VENDITIO, Eadem notione. Charta an. 1255. ex Tabul. B. M. de Josaphat: *Concessimus totum jus quod habebamus in tertia parte Venditionum nemoris de bosco S. Martini in territorio de Fresneio Comitis.*

VENDAGIÆ. Vide *Wandangiæ*.

¶ 1. VENDAGIUM. Venditio, Gall. *Vente*. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ ao. 1229. *Et quia hoc movebat de meo feodo, ego illud Vendagium ad preces dicti Milonis volui & laudavi.* Charta Nicolai Episc. Noviom. ex Tabular. Compend. *Vendidit dom. Odoni de Yvers militi 11. bovaria terræ ... ea conditione quod ... ab instanti tempore Vendagii facti, &c ... Eodem statu in quo dicta terra vendita erat ante Vendagium factum ponere .... Tam pro venditionibus dicti Vendagii non solutis.* Memoriale D Cameræ Compot. Paris. fol. 57. v. *Officium Vendagii alecium & piscium.* *Vendagium vini*, in Charta Communiæ Clarimontis ao. 1248 to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 600. Charta ann. 1272. ex Chartul. Campan. f. 160. v. *Et est Vandages fu fez por lou pris de* LXX. *livres quites. Et ce Vandage ladite Holniz & li diz Jehans ces filz ont otroié & creanté par devant nous*, in Charta an. 1258. ibidem fol. 373. v. *Vendaige*, eadem notione, ut videtur, in Statutis Scabin. Maceriar. ad Mosam: *Et supposé ores que en une seule lettres soit ung seul scel feient contenus un Vendaige, la reprinse dessus, & le revendaige, &c.*

¶ 2. VENDAGIUM, Idem quod supra *Venda* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1222. ex Tabular. Bethun. fol. 25. v. *Pro hoc autem Vendagio excambium habre apud Hersin quantum ad homagium meum pertinet.* Alia ann. 1226 ibid. fol. 40. Relevia, *terrarum Vendagia, placita, &c* Et fol. 32. LX. *sol. pro relevio*, LX. *de Vendagio.* Tabul. Montis S. Eligii ann. 1284. *Dicta vero ecclesia Montis S. Eligii a solutione redditus annui unius denarii & trium solidorum pro relevio seu Vendagio ratione mencaldatæ terræ.* Rursum: *Balduinus & Gilota se obligaverunt ad observationem Vendagii cujusdam prati a nobis empti ... Concedunt Vendagium mansi Petri le Veske.*

¶ 3. VENDAGIUM, Vindemiarum tempus, Autumnus. Litteræ Ricardi II. Reg Angl. ann. 1386. apud Rymer. tom. 7. pag. 542. *Quia inimici nostri se parant & ordinant supra mare, cum maximo navigio & potentia armatorum, celerrime proficisci, ad mala quæ poterunt, navigio regni nostri versus Burdegaliam, contra proxima Vendagia transituro, inferendum, sicut sumus pro certo informati .... Qui naves illas ad partes Vasconiæ, contra Vendagia prædicta mittere vel ducere intendunt.* Litteræ Henrici V. ann. 1413. apud eumdem tom. 9. p. 47. *Quia diversi inimici nostri supra mare, cum diversis navibus ... saltem pro præsenti Vendagio transituris, &c.* Vide *Vindagia*.

¶ VENDARIUS. *Vendarum* exactor. V. *Venda* 2.

¶ VENDEDA, ut *Venda* 2. Vide in hac voce.

¶ VENDENIÆ, ita sceptum pro Vindemiæ, in Necrolog. Monast. S. Petri de Casis, a vulgari *Vendenies*, eadem notione: *Donavit unam pautam vini singa-*

gulis Dominicis a festo Paschæ usque ad Vendenias. Vide *Vendiniæ*.

¶ VENDERE, in re forestaria est Cædere, Gallice *Exploiter*. Vide *Venda* 3. Charta Roberti Rotomag. Archiep. an. 1217. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 471. *Item concessimus ob amorem D Regis quod quamdiu Vendi faciet grossum & magnum nemus Novicastri & Luciaci, cum minuto sub eo existente, censarii nostri de Altermont non ibunt ad Vendendum nemus apud Novum-castrum*. Charta ann 1229. ex Chartul. Campan. fol. 398. v. col. 2. *Salvo quod illo nemore nullus potest Vendere vel essartare, nisi de mea voluntate & de Venda quæ fiet in illo nemore de licentia mea pro essartare; vel sine essartare & de illo nemore quod Vendetur ad essartandum & de omnibus Vendis antedictis, ego reddam Comiti Carnotensi terciam partem bona fide sine malo ingenio*.

¶ VENDERE, Locare, Gall. *Affermer*. Litteræ Caroli V. Reg. Fr. an. 1366 to 4. Ordinat. p. 678 *Quod dicti Consules possint & valeant Vendere pondus farinæ & bladi, & quod nemo ponderare habeat, nisi in domo communi... Quodque possint quascumque alias impositiones inter ipsos facere, imponere & ordinare, pro subventionibus regiis persolvendis, ... & eas Vendi facere, prout eis melius videbitur, absque nostro prejudicio*.

¶ VENDERE SUB CORONA, apud Eddium in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 695. *Cogitans ... sodales suos omnes spoliare aut in servitutem redigere, aut Vendere sub corona, seu rebellantes occidere*. Præfat. ad Chartul. Agannonis ex Tabul S. Petri Carnor. *In captivitate ductos sub irrevocabili corona Vendebat*. Ubi respicit ad ritum servos vænum exponendi, qui tunc ramum gestabant in capite. Vide in *Servus*, col. 448.

¶ VENDESIA, Piscis genus, Gall. *Vendoise*. Regest. *Olim* an 1273. fol. 195 v. *Pro ea* (sergenteria) *tenebatur Regi reddere omnes Vendesias quas ibi capiebat*.

¶ VENDETA, Forum aut locus ubi merces venduntur. Miracula B. Simonis de Lipnica to 4. Jul. p 563. *Matre jam nominata ipsius pueri eundo ad Vendetam cum rebus venalibus, quibus victum suum quærebat*.

¶ VENDICIA, Venditio, Gall. *Vente*. Charta ann. 1243. ex Tabul. S. Cornelii Compend. *Juramento firmant quod ad hanc Vendiciam spontanea, non coacta benignum præbebat assensum*. *Vandue*, in Charta ann. 1239. ex Chartul. Campan. fol. 291. v. col. 2. *Et a fiancé au nos moins que an ceste Vandue desor an avant que par li ne par autre ne reclamera nule rien*. Litteræ Theobaldi Comit. Barrensis ann. 1269. ex Tabular. S. Stephani Autiss. *Nous Thiebaux Cuens de Bar ... loons & creantons la Vendue & le marchié que Pierre de Voux a fait au Chapitre d'Auxerre de 50. arpens de bois*.

¶ VENDICIUM, Defensio, vindicatio. Gloss. Lat. Græc. *Vendicium*, ἐκδίκησις. *Vindicium*, in Sangerm. Vide in hac voce.

VENDICOSI, Ultores, Italis *Vindicarosi*. Chronicon Fossæ novæ: *Ann. 1186. Ind. 3 surrexit quædam secta in Regno Siciliæ, de vanis hominibus, qui faciebant se nominare Vendicosos, & mala omnia, quæ facere poterant, non in die, sed in nocte faciebant. Ad ultimum Adinulfus de Ponte Corvo, qui fuerat Magister & Princeps hujus sectæ, sententia Regali judicatus, suspensus est, & multi alii ferro ardenti signati sunt*. Horum etiam meminit Chronicon Anonymi Casinensis an. 1175. apud Carracciolum.

VENDIDA, ut *Venda* 2. Vide in hac voce.

¶ VENDIER. Vide in *Venda* 1.

¶ VENDIMONIARE, pro *Vadimoniare*, Pignori ponere. Charta an. 1113. ex Chartul. Apiensi: *Ne possint eum castrum dare, vel vendere, vel Vendimoniare cuiquam sine absolutione illorum*.

¶ VENDINIÆ, pro Vindemiæ. Tabular. Camalar. *Unusquisque debet in messes quartam & corvatam, & in Vendinias III. eminas*. Vide *Vendenia*.

¶ VENDITA, VENDITIO, VENDITURA. Vide supra in *Venda* 1. 2. & 3.

¶ VENDOMEISIS. Polyptychus Fiscamn. ann. 1235. *De feodo Hude tenet Beatrix Laurence in masura tres virgultas ad campartum, & reddit 18. denarios & duas Vendomeises ad festum B. Michaelis*. Vide an idem sit quod *Vendesia*.

¶ VENDRERIA, Præstationis genus: vim & originem nominis docet Charta ann. 1497. ex Schedis Præs. de *Mazauges*: *Dominus de Monte-Meyano dicebat se esse & prædecessores suos fuisse in possessione pacifica, seu quasi, exigendi singulis annis a nortiguerius averis minuti dicti castri de Monte-Meyano pro singulo grege servitium perpetuum 4. caseorum vocatum las Vendrieros pro 4. diebus Veneris mensis Maii*. Infra: *Testis productus ... dicit vidisse exsolvi dictas Vendrerias dicto domino, scilicet 4. caseorum pro quolibet grege, & esse in possessione illud jus accipiendi singulis annis*.

¶ VENE. Charta Godebaldi Ultraject. Episc. ao. circ. 1122. in Batav. Sacr. pag. 138. *Eandem paludem cum terra adjacente, videlicet Vene cum proprietate, cum censu, decimis majoribus & minoribus, libere & legitime eidem ecclesiæ tradimus*. Belgis *Veen* vel *Venne* est locus palustris & bituminosus, vel pascuus. Vide *Venna*.

VENEDONES, *Arbusta*. Glossæ MSS.

¶ VENEDRIA. Charta an. 1204. ex Tabul. Maimac. *Helias de Podio domicellus ... recognovit se vendidisse .... unam Venedriam, videlicet tertiam partem omnium siliginis & unam quartam avenæ*. An à *Venda*, Præstatio pro facultate in nundinis vendendi?

¶ VENELANUS. Vide *Calcia* 1. & *Revelenus*.

1. VENELLA, & VENULA, Viculus, angiportus, via strictior, Gallis *Venelle*, quod *vena*, ut ruga rugæ in corpore speciem referat; alii a *venire* deducunt. Fundatio Monasterii Novicensis in Monastico Anglicano to. 1. p. 408. *Quæ quidem terra S. Michaelis incipit ad caput cujusdam Venellæ, quæ quondam jacuit inter cœmeterium .... & mansum Fratrum Minorum*. [Chron. Johannis Whethamstedii pag. 497. *Compulsi erant retrorsum recedere, fugereque cum dedecore ad finem Occidentalem villæ, ubi per Venellam, quæ ducit ab ipso fine versus Boream, &c.* Hinc proverbium Gallicum: *Enfiler la venelle*.] Occurrit iterum p. 593. & tom. 3 p 154. in Chron. Will. Thorn. an. 1273. & 1367. in Itinere Camerarii Scotici cap 39. §. 7. & apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. p. 909.

Venulam dixit Hugo Falcandus: *Plerosque militum per congrua loca disponit: deinde eam, qua transiturus erat, occulte præmunit insidiis, ne sicubi forte per Venulas, (ut vulgo dicitur) in vias alias lateraliter effluebat, easdem militibus suis proinde distribuit observandas*.

¶ 2. VENELLA, diminut. a *Venna*. Vide in hac voce. Charta Sigeberti Reg. ann. circ. 648. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 6. *Et* (concessit) *in directum iterum tres alios leuvas, nec non & aliam Venellam in fluvio nuncupante Axona, ubi illa petra pro quadrata est*.

VENEL. Usatici MSS. urbis Ambianensis tit. *De clamour de venel: S'il avient cose cuns hom se claint d'un autre de deniers, qui die qui li doie de son Venel, cil qui la dete claime, puet prouver par son fairement dusques a 5. s. 1. den. moins, sans che que l'autre partie puisse faire une cose encontre li vaille, pourtant que le dete eust*

cuisl esto accreue, *&c.* [Adde Consuet. vet. Monsterol. art.38. Bolon. art. 144. & Desurenæ art. 6. ubi leg. *Venel*, monente Raguello.]

VENENARE, Veneno inficere: Gall. *Envenimer*. Occurrit apud Notgerum Leod. Episc. *in* Præfat. ad Vitam S. Laodoaldi. [Le Roman *de Rou* MS.

Alexandre fu Roiz puissanz, ...
Mais oil conquist, *poi li valut*,
Envenimez fu, *si morut*.

Ibidem:

Puis fus ocis o Nice par Envenimoison,
Un gars l'Envenima par conseil d'un felon.]

VENENARIUS, Veneficus, vel artifex aut venditor veneni: Maleficus, φαρμακὸς, in Gloss. Lat. Gr. Papias & Joh. de Janua: *Venenaria*, *mulier*, *quæ facit venenum*. Synodus Ticinensis ann. 850. cap. 25. *Quædam etiam ita Venenariæ sunt*, *ut quosdam peremisse multo populi rumore deferantur*. Ita Appendix Codicis Theodos. Constit. 8. Venenarios cum Magis confundit: *Non aliquos in astra peccantes*, *non Venenarios aut magos*, *&c.* Utuntur Suetonius, Optatus, Tertullianus, Hieronymus, Collatio Legis Mosaicæ cap. 15. Jul. Firmicus l. 6. cap. 19 Vetus Interpres Juvenal. Sat. 3. v. 44. Fragmentum Petronii p. 17. &c.

¶ VENENIFLUUS, Qui infundit venenum. Vita S. Gothlaci to. 2 April. p. 41. *Venifluam desperationis sagittam totis viribus jaculavit*.

¶ VENERABILIS, Decens, consentaneus. Testam. Guillelmi dom. Montispessul. an 1202. ex Schadis Peiresc. apud Præf. *de Mazaugues*: *Filiæ meæ Mariæ .. donet has 200. marchas argenti*, *& ornamenta nuptialia honorabiliora*, *scilicet 4. vestimenta mutatoria*, *cum 4. Venerabilibus lectis ornatis*.

¶ VENERABILITER, Decenter, ea ratione ut venerentur. Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cedimus prædicto nostro Redemptori ejusque almæ genetricis memoriæ quæ sacrata consistit in eadem ecclesia qua creduntur cubare Venerabiliter beatissimorum prædictorum artus Victoris & Comitum ejus*.

¶ VENERABILIS LEX, Christiana Religio, in Cod. Th. leg. 7. de Judæis & leg. 7. de Prætor.

¶ VENERABILIS ORDO, Senatus, ibid. leg. 7. de Decur. & silent. l. 6. tit. 23.

¶ VENERABILIS SUBSTANTIA, Res privata Principis, ibid. tit. 5. de Hæret. leg. 54.

¶ VENERABILIS VITA, Monastica professio; unde *Venerabilis*, pro Monachus, nude non semel occurrit. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 1. cap. 10. *Buchinus ex gentilis conversus*, *postea Venerabilis*, *id est Monachus*, *exstitit*. Ado Viennensis Episcop. de Wilicario ejusd. Sedis Episcopo: *Relicto Episcopatu in monasterium SS. Martyrum Agaunensium ingressus*, *vitam Venerabilem duxit*. Hinc S. P. Benedictus *Vir vitæ venerabilis* à Gregorio M. prædicatur. Vide Annal. Bened. to. 3. p. 604.

VENERABILITAS, Titulus honorarius Episcoporum, qui *Venerabiles* vulgo compellantur, in Collat. 1. Carthag. c. 40. 62. apud S. Augustinum Epist. 76. 88. 139. in Epistola Vitalis & Constantii ad Capreolum Episcopum Carthag. edita à Sirmondo, apud Nicolaum I. PP. Epist. 28. 44. &c.

☞ Regibus Francorum concessus est aliquando idem titulus: hinc Philippus I. in Charta an 1094. apud Mabill. Diplom. p. 589. *Venerandus* nuncupatur: *Signum Philippi Venerandi Regis*. Necrolog. Argentor. pridie Idus Julii: *Anniversarium Venerabilis Philippi Francorum Regis*. Vide Mabill. Diplom. lib. 2. c. 6. n. 8. & infra *Venerantia*.

¶ VENERABILITER. Vide in *Venerabilis*.

¶ VENERACIA, f. pro *Vineritia*, Vinea, vindemia. Vide in hac voce Charta Hellini Archiep. Trevirensis an. 1152. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 73. *Apud Girhespach medietatem Veneraciarum & questus in placitis & avenam recuperavimus*.

¶ VENERALIS, Venereus, libidinosus. Epist. Johannis de Varennis apud eumdem ibid. col. 574. *Ubi enim sunt filii ecclesiæ*, *qui à Deo pro ea misericordiam poposcant?* .... *opera potius scelerata in ea committentes*, *Veneralia carnaliaque nimis planctu digna atque luctu*.

VENERANDOSUS, pro *Venerandus*, in Charta Caroli C. ex Tabular. S. Cyrici Nivern. n. 2.

VENERANTIA, pro *Veneratio*, Abbatum titulus honorarius. Aimoinus de Vita S. Abbonis Floriac. c 17. *Meque qui hæc scribo Aimoinum*, *cum Guillelmo suæ Venerantiæ*, *juxta Abbatum morem*, *tum bajulo*. [Vide Mabillonium sæc. 6. Bened part. 1. p. 52. & Annal. Bened. to. 4. p. 171.

¶ VENERARIUM, Calvarius mons, ob statuam Veneris in eo collocatam sic ab Ambrosio appellatus in Psal. 47. *Dominus secundum carnis tractum in Venerario passus est*.

VENERATIO, Titulus honorarius Episcoporum & aliorum, apud S. Augustinum Epist. 78. 80. 91. 95. 104. 157. Nicolaum I. PP. Epist. 28. Ruricium l. 2. Epist. 14. 49. &c. [Vide supra *Venerabilitas*.]

¶ VENEREUS, Veneri deditus. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 183. *Obiit etiam* (an. 1394.) *Ducissa Eborum*, *soror Ducissæ Lancastriæ uterina*, *domina carnalis & delicata mundialis*, *ut fertur & Venerea*. Vide mox.

¶ VENERIPETA, *Luxuriosus*. Gloss. Isid.

VENERIS. Leges forestarum Kanuti Regis cap. 1. de forestarum custodibus: *Sint . . quatuor ... qui curam & onus tum viridis tum Veneris suscipiant*. Ita c. 4 11. 30 Et c. 28. *Aper vero quanquam forestæ sit*, *nullatenus tamen animal Veneris haberi est assuetus*. Ubi Interpres Normannus *Veneris* vocem usurpat pro venatione, ut recte observat Spelmannus, qui, si bene conjicio, non bene legit in suo MS ubi forte *Venerie* habetur, nam *Venerie* dicimus venationem; unde in Regum nostrorum Palatiis sunt Officiales, quos *de la Venerie* dicimus.

VENEROSUS, Ἀφροδισιακὸς, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VENERUS, perperam pro *Venetus*. Vide ibi.

¶ VENESO, Ferina caro, Gall. *Venaison*. Acta SS. to. 1. April. pag 181. *Omnia genera animalium ferocium & Venesonum ei necebant*. Vide *Venatio*.

VENETIANI, Monetæ Venetorum, in Vita Balduini Luxemburg Archiepisc. Trevirens. l. 2. cap 10. [*Venetiales grossi*, in Chron. Rolandini Patav. apud Murat. to. 8. col. 277.]

VENETURA. Regestum Castri Lidi f. 32. *Ipse debet molendinare post illum*, *qui ad molendinum molendinat*; *& post*, *debet molendinare Veneturas suas*. Forte pro *Vannituras*, id est, quod ex vanno ventilatis superest.

¶ VENETUS COLOR, Cæruleus, Ital. *Veneto*, Gall. *Bleu de Venise*. Vita S. Chunegundis sæc. 6. Bened. p. 1. pag. 454. *Obtulit & ipse beato Benedicto eodem die planetam optimam Veneti coloris*. Ita etiam legendum est in Chron. Romualdi II. ad an. 814. ubi de Carolo Imp. apud Murat. to. 7. col. 155. *Vestitu patrio*, *id est Francico utebatur*, *ad corpus camisia linea & fæminalibus lineis*, *tunica vero quæ limbo serico utebatur*; *tibialibus quoque cum fasciolis*, *crura & pedes calceamentis constringebat*, *amphibalo Veneto amictus & gladio semper accinctus*. Ubi perperam editum est *Venero*.

¶ VENIA, *Sacrosancta Eucharistia*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Raimundi Agilæi Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 252.

¶ VENIABILIS, Culpa levia, Venia dignus. Sidonius l.9. Epist.15. *Sed tamen scribis tum quod erraverim Veniabile fore.* Charta an.909. apud Stephanot. tom.4. Fragm. Hist. MSS. p.31. *Nisi sponte sua Veniabilem hujus factionis pretulerit emendationem.* Occurrit alibi.

¶ Venialis, Eadem notione, apud Ludewig. to 6. Reliq. MSS. p.199. & alibi.

1. VENIÆ, Inclinationes, vel genuflexiones religiosorum, quæ Græcis μετάνοιαι, quod ut plurimum in *pœnitentiam* injungi solerent. Petrus Venerabil. in Statutis Cluniacensib. c.4 *Sed & illa* (genuflexio) *quæ fieri solet ab iis, qui portanti Eucharistiam quolibet in loco occurrunt; atque illius metaniæ, quæ quotidiano usu in Capitulo fiunt, & vulgo Veniæ nominantur, &c.* Pœnitentiale MS. Thuanum: *Qui in Ecclesia centies genua flexerit, id est, si centies Veniam petierit, &c.* Penitentiale S. Columbani: *Si perdiderit ... longa Venia in Ecclesia, dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt prostratus nullum membrum movens pœniteat.* Alibi: *Fabulas otiosas proferens, ... Venia tantum mulctetur.* Regula S. Donati c.26. *Si ex negligentia vel oblivione, seu transgressione securitatis, tam in liquidis quam in aridis amplius solito perdiderit, longa Venia in Ecclesia dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt, prostrata nullum membrum movens pœniteat.* Thomas Walsinghamus in Ricardo II. p.196. *Rege interim prostrato in longa Venia, &c.* Chron. Laurisham.

Per Venias centum verrunt barbis pavimentum.

Liber 4. Insinuat. divinæ pietatis S. Gertrudis cap. 2. *Cum vero finitis Psalmis conventus de Veniis surgeret, &c. Veniam petere*, lib. 5. cap. 22. [Ordinar. S. Laudi Rotomag. ad calcem Joh. Abrinc. de Off. Eccl. p.724. *Genuflexiones quas Venias appellamus hoc tempore postponuntur, exceptis illis quas accipiunt qui in choro in cantu vel psalmodia fallunt.* Necrolog. Domus Portarum apud Stephanot. tom.7. Fragm. Histor. MSS. pag. 143. *In suo obitu persolvemus ei duo psalteria unum cum Veniis, alterum sine Veniis.* Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. to.6. Ampl. Collect. col.766. *Dum ... gloriosus præsul lassata Veniis membra quieti accommodaret, &c. Veniam accipiant super natam*, in Consuet. Fontanell. MSS. *Veniam facere*, in Chronic. Mellic. pag 334 *Similiter servitores excedentes, Venias faciant.*] *Venias sumere, capere, suscipere; Veniam sumere super terram; venias sanctimonialium discutere*, in Statutis Ordinis S. Gilberti pag. 760. 761. 764. in Statutis Cartusiens. Guigonis cap.13. §.4. in Antiq. Statut. ejusd. Ord. 1. part. c.13. § 35. 39. 44. cap.18. §.7, cap.26. §.3. cap.36. §.19. 24. 26 & alibi. Vitæ Abb. S. Albani de forma receptionis Abbatis S. Albani de longinquis partibus venientis: *Et hoc fiet, ... cum iter in Ecclesiam, acceptis ante ipsum parvis Veniis, gaudenter & reverenter.* Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. cap. 1. *Instruendi sunt (novitii) quemadmodum faciant petitionem suam, primum, ut sciant Veniam petere more nostro.* Idem l.1. c.1. *Cum veneris in chorum, complicantur formæ, sicut est consuetudo in his diebus, in quibus Venia non est petenda.* Cæsarius Heisterbach. lib 3. capit. 33. *Dominam nostram Dei genitricem Mariam cunctis, cum totidem Veniis; Angelico versiculo salutabis.* Cap 35. *Quoties illi speciales orationes sive Venias secretius offerre potuit, pro maximis deliciis reputavit.* Cap.46. *Summo honore eandem imaginem venerantur, salutationes, orationes, multasque Venias coram illa faciens.* Cap. 50. *Singulis diebus in honore ejus 50. Ave Maria, cum totidem Veniis dicere consuevit.* Vide præterea c 38. 49. & l.8. c 96. l.9. cap. 42. 49. 51. Vitam S. Samsonis Episcop. Dolensis lib. 1. cap.13. Vitam Sanct. Arberti num. 4. Miracula Sanct. Ludgeri Episcop. Mimigard. num. 49. [Vitam Sanct. Udalrici sæc. 5. Bened. pagin. 427 Vitam B. Simonis Comit. sæc.6. part.2. pag.379. Vitam S. Anselmi Episcop. Lucens. ibid. pagin. 480. Bernardi Mon. Ordin. Cluniac. part. 1. cap 48. &c.

Usurpatur etiam pro salutatione, [quæ apud Monachos cum inclinatione vel genuflexione heri solebat.] Vita S. Vitalis Siculi num.4 *Postquam ad invicem recognoscunt, mutuamque sibi Veniam venerenter impendunt.* Num.8. *Præmisso salutationis elogio, consueta capitis inclinatione & genu flexo mutuam sibi venerentiam impenderunt.* Vide *Metanœa*.

Veniam Manu Petere *tantum*, i. e. manu ori admota, in Statut. Ord. Præmonstrat. dist.1. c. 5. & in Ordinario ejusdem Ordinis.

Venialiter, Facta corporis inclinatione. Vita S. Wolfgangi Episcopi Ratispon. c.15. *Cumque in præsentiam Cæsaris esset delatus, ante pedes ejus Venialiter prostratus, se dixit indignum, &c.*

¶ Veniam Ætatis Concedere, Emancipare, litteras dare quibus alicui bona sua administrare conceditur, quas nuncupamus *Lettres de bénéfice d'age*. Charta Ottonis IV. Imperat. ann. 1212. apud Murator. delle Antic. Estensi pagin. 396. *Postulavit ut Veniam ætatis sibi concedere dignaremur ..... Eidem Bonifacio Marchioni Veniam ætatis ex certa celsitudinis nostræ scientia, imperiali auctoritate concedimus, ut ipse tanquam major libere possit agere, causari, petere, &c.*

¶ 2. VENIÆ, perperam pro *Neniæ*, in Gloss. Lat. Gr. *Veniæ*, θρῆνοι ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Sangerm. vero habent, *Neniæ*.

¶ VENIALIS. Vide *Veniabilis*.

¶ VENIALITER, Absque culpa. Ratherii Veron. Epist. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 250. *Lupi illi gregem non quærebant invadere, sed pastorem, persequutusque in una civitate, fugere Venialiter possem in aliam.* Conc. Toletan. VI. inter Hispan. tom. 2. pag. 516. *Quod si quisquam jam talia satqua deliberatione eum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum, ut Venialiter possit hoc sine mora principis auribus publicare.* Vide alia notione in *Veniæ* 1.

¶ VENILIA, Accessus æstos marini. Vita S. Columbæ to. 2. Jun. p. 222 *Uter quem falacia sustulit unda, ad suum locum post suum egressum reportabit Venilia.* Consule Grævii Dissertat. hac de re edit. Ultraject. an.1716. Vide *Venitia*.

¶ VENIPETA, Qui *Venias*, seu inclinationes, vel genuflexiones iterat. Vita S. Ramuoldi sæc. 6. Bened. part 1. p.14. *Quadam nocte discurrens inter altaria ut ante solebat, frequens Venipeta, labori sacro vigilantee insistebat.*

¶ VENIRE, Activa significatione, Vendere. Drogo in Translat. S Lewinæ tom. 5 Jul. pagin. 618. *Verum quosdam socios compatriotas reperiunt, qui similis mercis causa huc venerant, & quadam que secum detulerunt, Venunt; quædam quæ secum vehant, mercantur.*

¶ Venire Contra, Phrasis Gallica, *Venir contre*, Intercedere, Gall. *s'Opposer.* Statuta castri Orgioi ex Schedis D. *le Fournier*: *Renuncians omni juri scripto & non scripto, civili & canonico promulgato, vel promulgando ad Veniendum contra.*

¶ Venire In Querelas, Conqueri, in Cod. Theod. tit.8. de Bonis vacant. leg.3.

¶ VENISIA, Venisis, Venetiæ, Gall. *Venise*. *Sciatis quod, cum nuper quinque galeæ de villa Venisi, &c.* in Litteris Edwardi II. ano. 1323. apud Rymer. to.3. p.1011. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376.

Una

Una pulcherrima crux cooperta auro de opere Venisia : *De l'euvre de Venise*, in alio Inventar. Gallico.

VENITARE, Liber Ecclesiasticus, in quo descriptus Psalmus cum notis musicis, *Venite, exultemus Domino*, &c. quo *Matutini* incipiuntur. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Psalteria*, *Ordinale*, *Venitare*, *Hymnare*, *Collectare*, &c.

VENITARIUM, in Monastico Angl. to 3. p. 332.

¶ VENITIA, *Maris exaestuatio, quæ ad littus venit*. Gloss. Isid. Male pro *Venilia*. Vide in hac voce.

¶ VENIVOLENTIA, pro Benevolentia, in Bulla Nicolai I. PP. an. 863. apud Doublet. Hist Sandion. pag. 456.

VENNA, VINNA, BENNA, Septum ad intercipiendos pisces. Brouverus l. 5. Annal. Trevir. p. 847. 1. edit. Belgæ vero *ven*, & *venne*, ac *veen*, quandoque locum quemvis pascuum vocant, sæpius palustrem & bituminosum, unde ad struendum ignem niger cespes, quem *Turbam* nuncupant, eruitur. Charta Childeberti Regis Franc. pro Ecclesia S. Germani Pratensis: *Cum piscatoria, quæ appellatur Venna, cum piscatoriis omnibus, quæ sunt in alveo Sequanæ*. Diploma Sigeberti Regis Austras. editum ab Henschenio 1. Febr. §. 3. n. 17. *De nostra silva Ursacensi, cum ipsa Venna Dominica, quæ dicitur Arnulfi* Aliud Childerici Regis eod. §. n. 21. *Avinco, ubi Gutu lacus Vennam habuit*. Capitulare 2 ann. 813 cap. 19. *Vivaria cum piscibus, Vennas, molina, stirpes*, &c. Charta Ludovici Pii edita à Mabillonio: *Quandam piscatorium .... in villa, quæ vocatur Rmilus in fluvio videlicet Sequanæ fieri jussit*. Mox: *Sed eandem monasterii omni tempore pro sua portione restaurationi Vennæ atque emendationi adminiculum præstent*. Rursum: *Nec fiunt opera huic Vennæ nocitura*. Charta Ottonis M. Imp. ann. 953. apud Zyllesium: *In piscatione & Venna quadam in Ruvera fluvio constructa*. Charta Ricardi II. Ducis Norm. pro monasterio Fiscamnensi an. 1027. *In fluvio Sequanæ piscatorium, quæ dicitur Venna S. Leusfridi, & in eodem fluvio tractus piscatorios*. [Charta an. 1188. apud R. P. *Benoit* Hist. Tull. pag. 94. *Confirmus ... decimam salmonum sive retibus sive Venna capiantur*.] Vide Doubletum pag. 795. Hinc nomen loco ad Sequanam prope Riogilum (*Ruel*) *Carolivenna*. Helgaudus in Roberto R. *Venientes ad portum Sequanæ, qui dicitur Carolivenna, hoc est, piscatoria, quæ erat difficultate transmeabilis*, &c. Aimoinus l. 1. de Miracul. S. Germani Episcopi Parisiensis c. 1. *Ad locum, qui vocatur Carolivenna*. Hodie *Chalevanne* dicitur. In Statuto Caroli VI. ann. 1415. art. 1. vetantur fieri in fluvio Sequanæ. *Vennes, gords, pieux, moulins, pescheries*, &c.

VINNA, Eadem notione. [Præceptum Ludovici Reg. an. 871. apud Marten tn. 1. Ampl. Collect. col. 194. *Quam etiam piscationem & Vinnam domnus Pippinus Rex cum terminis supra fluvium Rheni consistentibus de prescripta villa Naucravia concessit ad monasterium Prumia per sua auctoritatis præceptum, & idcirco deprecatus est clementiam nostram ... ut nostra auctoritatis præceptum super eamdem piscationem & Vinnam facere juberemus*.] Chronicon Lautisham. p. 61. *Tunc sic munificentiæ suæ beneficiis adjecit clementia clementissimus Rex piscationis concessionem in Rheno flumine, ... ut Abbas & fratres licentiam haberent ad Vinnam faciendum, & piscandum, pro opportunitate Ecclesiæ, & stipendio ipsorum fratrum*.

BENNA, apud Leonem Ost. lib. 1. cap. 47. *Ab ipso latere finis ipsa Benna, ab altero latere 7. via, ab alterouim Benna, quæ se simul conjungunt*. Charta an. 1120. apud Ughellum in Episcopis Teatinis: *A capite est ipsa mungano, & descendit ad Bennam, & sicut decurrit, ascendit usque ad silvam*, &c. Infra: *Et descendit ad Bennam campi*, &c. Nisi his locis *benna* idem sit quod *Bonna*.

¶ VENNA, Sepimentum quodvis apud Dombenses præsertim, quibus etiam hodie *Vennes* sepes dicuntur. Charta Cassaniæ an. 1397. *Tenet domum & vercheriam suam clausum Vennarum*. Occurrit præterea in Charta feudorum nobilium Castillionis Dombarum an 1463. Sed & ea notione usurpari videtur in Regest. Prumiensi tn. 1. Etymol. Leibnitii p. 446 *Quibus Venna paratur, vel etiam fortes sepes*. Vide Venna 2.

¶ VENNUS, ut *Venna*. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus terram quam habemus ad molendinum quem vocant Bernardum usque ad alium molendinum Cautivenum, Vennam vendimus S. Zacharia*.

VENTA, quæ & SUPERVECTA, Augurium, quod captabatur ex venientibus aut supervenientibus hominibus vel avibus, quas *Augurales alites* vocat Martianus Capella lib 1. pag. 11. aut aliis animalibus. Nonnus in Sylloge Histor. pag. 151. Ορνισκοπικὸν δέ ἐστιν, ὅταν πετόμενα τὰ δὲ ἢ τὰ δὲ ὄρνεα, ἢ ἐμπροσθεν ἢ ὄπισθεν, ἢ δεξιᾷ, ἢ ἀριστερᾷ, ἀκούῃ, ὅτι τὸ δὲ σημαίνει. λέγεται δὲ ἐξευρετὴς ἐρῶτος τελεγενής. Sidonius in Panegyrico Majoriani:

Si Liciæ fortes sapiunt, si nostra volatu
Fata loquuntur aves, &c.

Ammianus lib. 21. *Auguria & auspicia non volucrum arbitrio futura, nescientium colliguntur; (nec enim hoc vel insipiens quispiam dicet) sed volatus avium dirigit Deus, ut rostrum sonans, aut prætervolans pinna turbido meatu, vel leni futura demonstret. Amat enim benignitas numinis, seu quod merentur homines, seu quod tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere, quæ impendent*. Zeno Veronensis in serm. de Jona: *Qui per varios avium volatus conjecturis inanibus statum plumea salutis inquirit*. Et ut S. Maximus Taurinensis homil. in Circumcisione Domini, *qui auspicia etiam vanissimi colligere se dicunt, ac statum vitæ suæ inanibus indiciis æstimantes, per incerta avium ferarumque signa, futura rimantur*. Ορνεοσκόπος. Michael Scotus de Physionomia c. 56 *Auguria sunt in Canonibus Ecclesiæ: Venta tamen dicimus, quod quidam accipiunt pro obviatione hominis, vel alterius animalis, vel pro auditu vocis*. Mox hæc addit: *Augurorum quædam post, quædam dextre, quædam sinistre; & cum diversa sint in sua disputatione*, (f. dispositione) *quodlibet illorum proprie nominatur, & proprio nomine cognoscitur interpretandum. Unde dicimus, quod auguria sunt numero 12. ad instar 12. signorum cæli, & sunt hæc: Fernova, Fervetus, Confert, Emponenth, Scimasarnova, Scimasarvetus, & bene sunt in dextro latere. In sinistro vero latere sunt Confernova, Confervetus, Viavian, Barina, Scassarnova Scassarvetus*: Ibidem: *Unde sciendum est, quod augurorum quædam significant bonum eventum, ut Confert, & Emponenth: quædam malum eventum, ut Viarum & Harenari: & quædam medium inter utrumque, ut Fert, & Confert*. Horum auguriorum species singulatim enucleantur suis locis. Pœnitentiale MS Thuanum: *Credidisti, quod quidam credere solent: dum enim iter aliquod faciunt, si cornicula ex eorum sinistra in dextram illis cantaverit, inde se sperant prosperum iter habere: & dum anxii fuerint hospitii, si tunc avis illa, quæ Muriceps vocatur, eo quod capiat mures, & inde Pascatu nominata est, viam, per quam vadunt, ante se transvolaverit, illi scilicet augurio, & forte divinis* vel *dæmonis magis se committunt, quam Deo*, &c. Vide Petrum Blesensem Epist. 65. & supra, *Superventa*, & *Avis S. Martini* De veterum per avium volatus divinationibus, [egere Nilus Monachus l. 2. Epist. 151. & alii quos laudant] Brissonius lib. de

lib. de Formul p.134. & Cæfar Bulengerus l. 3. de Auspiciis c.2. [*Venta*, alia notione, vide in *Venda* 1. 2. & 3]

¶ VENTA, peeperam pro *Veuta*, in vet. Stilo Parlamenti c.11. & in Edicto Philippi VI. an.1344 to.2. Ordinat. Reg. Franc. p.218. V. *Veuta*.

VENTACULUM, Flabellum, Mufcarium, cujus ufus in facris Liturgiis, Gall. *Eventail*. Hariulfus l 3. c.2. *Ciborium auro argentoque paratum unum, candelabra auro argentoque parata fex, Ventaculum deauratum unum, fufcotium deauratum unum, &c.* Petrus IV. Rex Aragon. in Chron. l. 2. c. 11. de folenni Regii convivii apparatu: *Blafco d' Alago queus tallas dele cotels davant, En Philippe de Caftres queus fervis de Ventall, &c.* Vide *Flabellum*.

Id etiam nominis datum à noftris galeæ parti, qua ventus hauritur, feu refpiratur. Le Roman *de Roncevaux* MS.

L'efcu au col, la Ventaille fermèe.

Infra:

Elmes lacier, & Ventailles fermer,

Philippus *Mouskes* MS. in Carolo M.

La Ventaille li ont oftee,
Si li ont la tefta copée.

Alibi:

Hiaumes & Ventailles lacies,
Et les enfeigues desploies.

Guillelmus *Guiart* MS. an.1214.

Sus hyaumes bruns, & fus hauberts,
S'entrelancent eftos & tailles.
Sus bacinez, & fus Ventailles.

Le Roman *de Garin* MS.

Sor la Ventaille li fu le hiaume afie.

Rurfum:

Cent mile furent à Ventailles fermées.

Alio loco:

Trois mile font les Ventailles laciées.

Idem:

Eu li deslace le vert hyaume bruni,
Et la Ventaille de l'auberc c'ot vefti.

VENTALIUM, VENTALLUM, Idem quod *Exclufa*, [Aquarii canalis valvula,] Gallis *Ventail*. Charta ann. 1273. ex Tabular. Montis S. Quintini in infula fol 14. *Quantum ad elevationem Ventallorum caberiæ exclufæ de Rovecourt, quæ Ventalla antiquitus vocabatur.* [Alia an. 1237. ex eodem Tabul. fol. 157. *Aquas illas exire permittent & effluere Ventaliis elevatis.* Infra: *Quod fi contigerit dictas aquas fupercrefcere fubito & in tanta quantitate fuperabundare quod dictæ raberiæ omnibus fublevatis Ventaliis non fufficiant ad egerendum dictas aquas. Ventales Bufæ*, in Chron. B. M. Bonæ Spei p. 213. Chartul. M.S. Vedafti: *Les Ventailles des moulins de S. Vaaft & les autres circonvoifins ...dorvent avoir 28. pouces d'eftraiere de hauteur. Paffage ou Ventaille pour paffer le navire*, in Charta ano. 1450. ex Chartul. 23. Corb.] Tabular. Epifcopat. Ambian. fol.95. *De Ventalio, de Grapino, quod petebat Dom. Epifcopus reparari, &c.*

¶ VENTELIA, Eadem notione. Regeft. *Olim* an. 1310. fol. 119. v. *Gentes dicti Guillelmi per fupra muros afcendentes intraverunt & ibidem trefdecim Ventelias aquæ prædictæ cum impetu defluxerunt & maximam copiam eorum pifcium fecum duxerunt.*

¶ VENTAMUS, Antenna, ut videtur, Gall. *Vergue*. Statuta Cadubrii fol. 51. v *Item ordinamus quod quilibet homo & perfona qui in diftrictu Cadubrii lignum aliquod inciderit, vel incidi fecerit caufa faciendi Ventamos vel arbores, &c.* Eorumdem Correct. fol. 51. v. *Et pro qualibet antena vel Ventamo, &c.*

VENTARE. Fleta lib. 2 cap. 87. §. 2. de Officio Cafeatricis: *Ipfius etiam intereft Ventare, vannare, vel ballare, ignem tegere, & hujufmodi minuta opera facere.*

☞ *Venter* Poetæ noftrates dixerunt pro *Jetter au vent*, in ventum fpargere. Le Roman *de Vacce* MS.

Ne fai qu'il fift la nuit au Conte Erneuf entendre,
Qui li Roy d'Allemaigne le devoit la nuit prendre,
Et livrer à Richart & as Normanz à pendre,
Nu arder en feu, & puis Venter en cendre.

¶ VENTARIA, Jus habendi *ventalium* feu *exclufam*, vel Præftatio quæ pro ejufmodi facultate penditur. Charta an. 1202. apud Chiffletium in Trenorchio p.455. *Inprimis enim nobis acquifierunt ufagios villæ Trenorchienfis, videlicet fannariam, furnos, bichonagium, Ventariam, molendina, &c.* Vide *Ventalium*.

VENTARIUS. Vide *Venda* 1.

VENTATA. Charta an. 1225. in Tabul. Ecclefiæ Carnotenfis n.257. *Et in granchia noftra quolibet anno per manum noftram, vel mandato noftri, octo modios bladi ad menfuram Aurelianenfem, videlicet quatuor modios avenæ, tres modios filiginis, & unum modium frumenti ad tres Ventatas*, id eft, *ter vannatum*.

¶ VENTEICIUM, Arbores ventorum violentia everfæ, eradicatæ, Gall. *Abatis d' arbres par le vent.* Comput. an. 1202. apud D. *Bruffel* de Ufu feud. tom 2. p.197. *De Venteicio & bofco chen in G'fia, un. l.*

¶ VENTELIA, ut *Ventalium*. Vide ibi.

¶ VENTER, Fetus, fructus ventris, noftris *Ventrée*. Teftam. an. 1293. apud Baluz. to. 2. Hift. Arvern. pag. 705. *Item Ventrem meum haredem inftituo in quadraginta libris Turon. ... & hoc fi mafculus fuerit: fi autem femina fuerit, inftituo eam haredem in mille libris.* Mirac B. Ægidii to.3. April. p 244. *Nolens ... mulierem illam perdere Ventrem & innocentem ducere ad obfcura, &c.* Statuta crimin. Saonæ cap 24. fol. 47. *Et fi & quandocumque contigat de cetero fclavam alicujus civis vel habitatoris Saonæ ab aliquo gravidam fieri, fit in electione domini vel dominæ fclavæ, ipfam fclavam cum fætu feu Ventre dare & tradere impregnanti.* Ventrée cibos, quibus venter refertus eft, vocat le Roman *de Robert le Diable* MS.

Eft fi faoulz li laiemiers,
Que puis qu'il fu laieus premiers,
N'ot il mois fi bonne Ventrée.

¶ VENTRES, Pelles murium Ponticorum, qui ventre tantum albi funt. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. ano.1416. apud Rymer. to.9. p.335. *Duas furruras, utraque de trecentis Ventribus menever ... Unam furruram de ducentis Ventribus menever.* Vide *Vares*.

VENTERIUM. Charta an. 1178. apud Ughellum tom.7. pag. 410. *Et plenarie gradus fabricæ habeatis, & cum ipfum vallatorium fuum de ante fe, ... quans & cum ipfum Venteriam defuper ad fabricandum vobis illos in altum quantum volueritis, &c.* Ubi idem Ughellus, *Venterium, ædis fuperius ædificium* effe ait, à ventis dictum.

VENTIGIATUS. Regula Magiftri c. 23. *Statim fecundum numerum menfæ prioris in una galleta vafe menfuratæ potiones, ab eis calida mifceatur, & Ventigiata à calice potione, petita benedictione, adfaporet, qui mifcuit, fi æquali eft temperie mixtum, & fic in prima menfa omnibus eroget.* Id eft, mota, & ventilata.

1. VENTILABRUM inter vafa & minifteria Ecclefiaftica reponitur a Baldrico in Chron. Camerac. l.3. c.49. *Multa ornamenta adhibuit, auream tabulam amplavit, utrinfque lateribus argenteas fubrogans, cruces aureas cum Ventilabris æque aureis renovavit.* [Occurrit præterea inter vafa & ornamenta Ecclefiæ Spirenfis apud Schannat. in Vindem. Litter. p.10. *Cruces 4. cum baftilibus fuis, ... Ventilabrum deauratum cum baftilo fuo.* Ubi Ecclefiæ vexillum, Gall. *Banniere*, intelligo.]

2. VE-

2. VENTILABRUM, Muscarium, Flabellum. Continuator Historiæ Episcopor. Virdun. *Hic S. Mariæ duas cappas optimas, & duo Ventilabra, aliaque honorifica ornamenta cum magna devotione contulit*. Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *Petrus de Augo Canonicus* (Galfredi Episcopi Ambian. nepos, vixit ille ann. 1258.) *dedit Ecclesiæ Ambianensi... Ventilabrum factum de serico & auro ad repellendum muscas & immunda. Insuper una est casula de bombace, duæ pelves de opere Lemovicensi, & pecten ad usum Presbyteri*. Vide *Muscarium*.

¶ VENTILAMEN, Purgamentum ex frumento ventilato. Formulæ vett. ad calcem leg. Salicæ edit. Eccardi p. 244. *Tolle de 12. censariis singulas ovas, & da illis quotidie sol & Ventilamina & commixtum migma, ut tunc bona fiat*.

¶ VENTILAMENTUM, λικμητήριον, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Latin. λικμητήριον, *Ventilamentum, ventilabrum*. Vide *Ventilatorium*.

VENTILARE, Movere aliquid ad ventum captandum, apud Apicium l. 1. c. 7. *Eventer*, nostris.

VENTILARE, Inquietare. Charta Henrici Imp. ann. 1082. apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 743. *Nemo vero eorum per placita Ventilare, vel inquietare præsumat*. Legendum forte *ventitare*.

¶ VENTILARE CAUSAM, Eam agitare, de ea disputare, differere. Judicium an. 1027. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1042. *Cumque diu hæc causa fuisset Ventilata coram jam dictis omnibus, &c.* Occurrit etiam in Statutis Cadubrii lib. 2. c. 14. & alibi. *Ventiller*, eadem notione, nostri dixerunt. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. tom. 5. Ordinat. p. 25. *Et toutes leurs causes mues & à mouvoir soient Ventillées & determinées en temps avenir & en touz cas, en nostre chambre de Parlement*.

VENTILARE CORNIBUS. Liber 1. Machabæorum cap. 7. *Et exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & Ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis, nec unus*. Erchempertus in Hist. Langob. *Atque cuneum eorum scindens, gladiis Ventilavit*. Infra: *Positoque præsidio pugnatorum in camisia, vicissim eos cornibus Ventilabat*. Vide Lud. de la Cerda in Adverſ. c 80. § 16.

VENTILARE, Vox recepta in re magica, de qua multa Jac. Gothofr. ad l. 5. Cod. Th. de Malefic. & de Mathematic.

VENTILARE. Supplex Libellus Monachorum Fuldensium Carolo M. oblatus §. 15. *Nec mercimonia aliqua ab aliquibus ibi Ventilentur*.

VENTILATORIUM, Papiæ, *Ventilabrum, à ventilandis paleis*. [Vide *Ventilamentum*.]

¶ VENTILATRIX, Mulier quæ frumentum *ventilat*. Comput. an. 1425. apud Kennett, Antiquit. Ambrosd. pag. 576. *Et in Ventilatricibus conductis in grosso ad ventilandum omnimoda grana triturata, &c.* Vide *Ventrix*.

VENTILOGIUM, vox ibrida, quasi *ratio*, vel index *venti*, ἀνεμογνώμων, pinnula versatilis, quæ in ædium culminibus poni solet, quæ ventum flantem designat. Gloss. Lat. Gall. MS ex Biblioth. Thuana: *Ventilogium, Le coccbet, qui est sur le mostier*. Gallus perinde versatilis, qui in acumine campanilis Ecclesiarum eminet. Radulphus in Vita S. Ricardi Cicestrensis Episcopi nu. 60. *Sicut præeminet Ventilogium toti fabricæ, quod quidem quanto altius erigitur, tanto plus tempestatibus irruentibus etiam fronte opponitur, &c.* [Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 575. *Cum duobus Ventilogiis, videlicet vanys de Tyn emptis de fabro de Cherlton ponendis super utrumque finem prædicti dormitorii, 5. sol. 11. den.*] Huc pertinent ista Anonymi de Arte architectonica c. 2. ex Vitruvio l. 1. c. 7. de Eratosthene: *Athenis turrem marmoream octogonam instituit, in qua imagines ventorum sculptas contra suos cujusque flatus ordinavit: supraque ipsam turrim metam marmoream posuit, & Tritonem æneum collocavit, & ita est modulatus, ut cum ventus aliquis aspiraſſet, quadam momento in gyrum ageretur, & supra caput ejus resisteret, & dextra manu virgam tenens, ipsum esse flantem monstraret*. Hanc turrim adhuc exstare aiunt, eadem octogona figura, in cujus singulis angulis inscripta leguntur ventorum nomina, hodieque appellari *turrim Andronici Cyrrhestæ*. Vide Respons. J. Sponii ad Guilletum p. 293. Porro similem Tritonem æreum, ventorum indicem, Romæ fuisse ad templum Androgei Cyrenensis idem Scriptor ait. *Girouettes* nostri dicunt, Itali *Girelle*, quod *gyrando* volvantur. Exstat inter opera Petri de Alliaco Episcopi Camerac. & Cardinalis, liber inscriptus, *Ventilogium de Concordantia Astronomicæ concordiæ cum Theologia & Historica narratione*.

Sane *Ventilogii* nomenclatura longe potiori ratione tribui potest tetragonæ illi tabulæ nuper inventæ, quæ ædium fastigiis affigitur, in qua circulus describitur, in sedecim, vel triginta duas lineas divisus, quibus totidem adscripta ventorum nomina; illum vero, qui tum spirat, seu, ut vulgo loquimur, *regnat*, ostendit index versatilis, quomodo sunt horologiorum quam regit pinna perinde versatilis supra ædis culmen.

VENTINULA. Ordericus Vitalis lib. 4. ex Vita S. Guthleci p. 538. *Festucam in Ventinula posuit, & sic avibus nidum in sua cella designavit*. Ita in Vita ejusdem Guthlaci à Felice Gyrwensi conscripta n. 25.

¶ VENTIO, Venditio: item, Quod præstatur domino feudali pro distractionis seu venditionis prædii facultate. Vide *Venda* 2. Tabul. S. Sergii Andegav. *Factæ sunt hæ Ventiones anno ab Incarnatione Domini* 1074. *&c.* Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 21. *Capturam quoque dimidiam istius vineæ ac Ventionem dimidiam &c.* Occurrit rursum ibidem fol. 43.

¶ VENTOLIUM, Locus ubi *ventilatur* frumentum. Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. ann. 1142. ex Chartul. Maurigniac. *Concesserunt duos modios & dimidium boni mestoli de decima & campiparte granchiæ suæ de Bellevidere ad mensuram Stampensem percipiendos in Ventolio prædictæ granchiæ infra festum Omnium Sanctorum*. Vide *Ventilatrix*.

VENTOSA, Cucurbita medica ad eliciendum sanguinem, vulgo *Ventouse*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ventosa, Ventouse, un vaissel à ventoser*.] Ugutin: *Gima, vel gina, vas vitreum, vel cucurbita, quæ Ventosa dicitur*. Papias: *Ventosa, quæ & guna: hæc & cucurbita dicitur Latine*. Gloss. MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Cober, i. cufe, quæ dicitur Ventosa*. Gregorius Turonensis l. 7. Hist. cap. 31. *Presbyterum quoque unum ... elisum super scamnum pugnis ac diversis ictibus verberavit, ut pene animam reddere videretur, & fecisset forsitan, si ei medicorum Ventosæ non subvenissent*. Consule Constantinum Afric. lib. de Chirurgia c. 9. & in. Albucasium part. 2. Chirurgiæ cap. 98. & seqq. &c. Vide supra in *Guna*.

¶ VENTOSITAS, Ventus, flatus. Processus de B. Petro Lucemburg. to. 1. Jul. p. 573. *Sensit ex aure exire quemdam ventum sive Ventositatem*. Chron. Mellic. pag. 438. *Et deductis equis per litus nos duas naviculas ascendimus, nulla Ventositate extante*. Pro Jactantia occurrit apud S. August. l. 4. de Doctr. Christ. cap. 6. & S. Fulgent. l. 2. Mytholog. c. 17. *Ventositas, Ventositès*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ VENTOSARE, *Ventosa*, seu cucurbita medica adhibita

hibita sanguinem elicere. Constant. Afer de Elephant. *Ventosandus est scapula*. Idem lib. 2. c. 15. *A parte nates effluentis Ventosetur*.

VENTOSUS, Ventosia. Uguitio: *Lascivus, qui vulgariter dicitur Ventosus, vel petulcus, unde lascivia, Ventosia*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ventosus, venteur, venteus, plain de vent, jongleur*.]

VENTRALE, Ventralis. Gloss. Gr. Lat. *περίζωμα*, *cinctum, lumbare*, Ventrale. Gloss. Latin. MS. Reg. Cod. 1013. *Ventrale, fascia* [*Ventrale, Ventrail ou cengle*, in Gloss. Latin. Gall. Sangerm.] Uguitio: *Ventrale, fascia vel ligatura ventris, vel vinculum circa ventrem, vel zona, sive lumbare*. Papias: *Ventrale, fascia: dictum, quod solum ventrem operiat*. *Villosa ventralia*, apud Plinium l. 8. c. 48. Marcellus Empiric. *Uncta oleo lanula involutum in Ventrali gestet*. Ubi accipitur pro sacculo, seu crumena, sub ventrem apposita. [*Ventralis*, κοιλόδεσμος, *ζώνη*, in Gloss. Lat. Gr. Vide Salmas. ad Hist. Aug. p. 753. Gloss. Meursii, & supra *Funda* 1.

¶ VENTRERIA, Armorum species, qua venter defenditur. Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 160. *Pro 6. Ventreriis ferri*, 30. *sol.*

¶ VENTRICOLA, Ventri & gulæ deditus. Chron. Trudon. apud Acher. to. 7. Spicil. p. 409. *Quidam tamen ex oppido nostro impurissimi nebulones Ventricolæ, apud quos data crustula hispidi panis cujusvis dignitatis nomen facile mereri, eademque subtracta patibulo reus posses adjudicari*. *Ventrailler* nostris pro *se vautrer*, Borello interprete, se volutare. Le Roman *de Rou* MS,

Sovent s'endort, sovent s'esveille,
Sovent s'estent, sovent Ventraille.

VENTRICULO-I, Qui Græcis κοιλιακοί. Vide Cælium Aurelian. l. 3. Acut. c. 17.

¶ VENTRILOQUI, *Præcantatores*. Gloss. Isid.

VENTRINA, *Bestia, quæ fert ovas circa ventrem*. Joann. de Janua.

VENTRITICUM Molendinum. Vide *Molendinum ad ventum*.

VENTRIX, Ventilatrix frumenti, *celle qui venne les grains*, in Fleta lib. 2. cap. 82. §. 2. [Vide *Ventilatrix*.]

VENTROSUS, προγάστωρ, *στρογγυλός*, in Gloss. Gr. Lat. & Lat. Gr.

¶ 1. VENTUS, f. pro Venditus, apud Camillum Peregr. Hist. Langobard. to. 2. Murat. p. 257. col. 2.

¶ 2. VENTUS Erat, pro Venerat, ut infra *Venutus*. Acta S. Cassiani apud Illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ p. 347.

Alter enim Cassianus cum Cesare Ventus
Ex Asia, æquivocum sacravit honore patronum.

¶ 3. VENTUS, Auster. Charta an. 1455. *Ex Vento juxta vineam Claudii Meron & terram Antonii de Moles; ex Borea juxta terras, &c.* Charta ann. 1523. *Confrontat ab oriente cum domo ipsius de Veras, & à Bisa cum pratis nobilis Nobe de Rupesalva, & à Vento cum terris dicti Ludovici de Veras, & à solis occasu cum terris, &c.* Cui opponitur.

¶ Ventus Græcus, Aquilonia. Tabul. Massiliens. *Sed quod spectens Ventum Græcum vel tramontanam, &c.*

4. VENTUS, Animæ, extremus halitus. Abbo l. 2. de Bell. Paris.

.... Ventum de pectore jecit.

¶ VENUARIUS, Venditor, pro Venderius, ut videtur. Charta Ludovici II. Imper. ann. 861. tom. 2. Bullarii Casin. p. 29. col. 2. *Notum sit quia nos concessimus Amalbergæ nobili abbatissæ Brixiæ, ut quocumque iste Venuarius cum mercimoniis negotiando perrexerit, secure pergat*.

¶ VENULA, diminut. à Vena, apud Tertull. Scorp. c. 1. *Venenata interiuscus Venula subtilis, &c.* Occurrit rursum infra cap. 5. Alia notione, vide in *Venella* 1.

VENUNDIPIRUS, *Qui vendit pira*. Joan. de Janua. [*Qui vent poires*, in Gloss. Lat. Gall.]

VENURA, Adventus, ex Gallico *Venure*, ut Picardi efferunt, alias *Venue*. Monasticum Anglicanum to. 1. p. 556. *Et tenentur de venerabili patre Dunelmensi Episcopo, in puram & perpetuam eleemosynam, & pro una Venura ad Curiam ipsius Episcopi ad festum Sancti Michaelis per annum*. Forte Venuta. [Vide infra.]

¶ VENUS, Cyprium æs, apud Chimiæ peritos. Chron. Mellic. ad an. 1465. p. 476. col. 2. *Crux super eorum locata quinque fere cubitorum extat, Venere est vestita, sicut & pinnæ propugnaculorum quatuor ad radicem tecti*.

¶ VENUSTARE, Ornare, decorare, comere. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 168. * *Vidit animas illarum feminarum quæ in vita sua se Venustabant*. Occurrit in Gloss. Gasp. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS p. 206. Ita etiam legendum pro *Venustrare* in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1361. tom. 4. Ordinat. p. 393. *Rite tamen censuit (Regalis magnificentia) illos copiosioribus gratiis & honoribus ac franchisiis & libertatibus debitis Venustrare quos novit ... regii culminis ... zelatores*.

¶ VENUTA, Adventus, Gall. *Venue*. Comput. Vienn. in Delphin. ann. 1318. *Item in expensis & Venutis domini & gentium suarum*, 102. *lib.* 14. *sol.* 3. *den.* Ibidem: *In expensis & Venutis domini, dominæ Delphinæ, domini Henrici & gentium suarum*, 48. *lib.* 11. *sol.* 10. *den. Vienn.* Litteræ an. 1372. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 565. *Savoir faisons que en nostre Venue ès parties de Xaintonge, &c.* Vide Venora.

VENUTUS erat, pro *Venerat*, ex Gall. *Estoit venu*. Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis pag. 33. *Ad ipsum placitum Venutus erat*. [Vide Ventus 2.]

¶ VEPRA, *Callidus, testificator, diversipellis*. Gloss. Isid. Leg *Vafer*, vel *Versatilis*, ex Grævio.

¶ VEPROSA, *Vepres*, in Gloss. Gasp. Barthii, ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. Reliq. MSS. p. 206.

¶ 1. VERA, pro Veru, virga, Gall. *Broche, verge*. *Veratus, vera* obfirmatus. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 2. ex Cod. Colbert. 5080. *Truncbus à duobus capitibus sit Veratus de ferro & ab una Vera ad alteram per longitudinem trunchi, ponantur quatuor Vera ferri per longum lata uno grosso digito & grossa uno grossa cuspia cutelli, & fortiter inclavelentur cum truncho vel firmetur truncbus sive Veris per longum de cordis, ita ut truncbus sit fortis & levis*. Ibidem: *In capite unius calosi sit una Vera lata quatuor digitis cum tribus ramponibus .... Et in alio caloso sit una alia Vera cum tribus canalibus ubi intrent tres illi ramponi*.

¶ 2. VERA, Bellum, pro *Werra*, *Guerre*. Vide in hac voce. Inventar. MS. ano 1366. *Nisi dicta civitas* (Bononiensis) *tunc esset obcesa vel contra eam actualiter guerra & Vera forsitan moveretur*. Vide *Verra*.

¶ VERACITER, Vere. Epist. Conc. Francoford. inter Hisp. to. 3. p. 105. *Nec negamus & nos Christo hac tria Veraciter inesse, divinitatem scilicet, animam & corpus*. Charta ann. 1368. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Justam causam ... exprimat Veraciter & non mendaciter*. Occurrit apud *Madox* Formul. Anglic. p. 70. S. Ambros. Epist. 30. Cassiodor. & alios.

VERACULUM, Macula, à *verina*, de qua voce supra. Fleta lib. 2. cap. 4. §. 4. de Officio Marescalli:

Ejus

Ejus est ... de omni præda bestiarum totum habeat Veragium videlicet omnes bestias maculatas, vel diversis coloris existentes, etiam pro minima stella. Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. an 1299. n. 36. ex Chartophyl. Regio: *Concedimus, quod ipse & sui hæredes, & causam ab eo habentes, & habeant in prædicta foresta Veragium, quod ibidem habere consuevit, tres fagos ad Natale, usagium ad ardendum & ædificandum sufficienter ad opus domus ipsius militis, &c.*

¶ VERAGUS, Verax, testis fide dignus. Præceptum Carolomanni Reg. ann. 770. apud Marten. tom. 1. Amplis. Coll. col. 33. *Dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, & suam vel suis Gamaladionis tam per Veragos homines, quamque per confirmationis* (confirmationes) *Regum cognovimus, &c.*

¶ VERARE, Verum dicere, repræsentare. Gloss. Lat. Gr. *Vero*, ἀληθεύω. Ennius apud Gellium lib. 18. cap. 2.

Satin' Vates Verant ætate in agunda.

¶ VERATONUS, Sagitta, pili genus. Processus de B. Petro Luxemburg. tom. 1. Jul. p. 590. *Et cum tenebat balistam de torno vel de lena, exposuit unum Veratonum per caput ipsius loquentis, ita fortem quod transivit galeam sive bacinetum ferri.* Leg. *Veretonus*. Vide in hac voce.

¶ VERATUS, Ratus, confirmatus, Gall. *Verifié, approuvé.* Epist. Harwichi viri illustris apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 58. *Et quicquid exinde egeris, feceris, gesseris, Veratum etenim mandatum ad me te habiturum esse cognoscat.* Vide alia notione in *Veras 1.*

¶ VERBAGO, Herba sanando dentium dolori salubri. Vita S. Walfridi sæc. 3. Bened. part. 2. p. 210. *Adhelmo, qui acutum dolorem dentium suorum patiebatur, ... pater apparens dixit: Herbam quam primitus foris sepulcrum meum reperieris, eam carpe & bibe, & sanus efficieris. Ipse evigilans, extra exiens, herbam invenit, quæ Verbago appellatur, quæ à multis Septemnervia vocatur: eamque colligens & in mortariolo terens, vino mixto bibit; qui statim ut eam accepit, ab eo dolor recessit, & molaris in suo permansit loco.*

¶ VERBALITER. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4 p. 517. *Si clericus* (blasphemaris) *... pœna pecuniaria vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia Verbaliter degradetur & ad triremes mittatur.* Id est, per verba hac in re adhiberi solita.

¶ VERBALITER, Verbo, ore, Gall. *Verbalement*, in Litteris an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pag. 312.

¶ VERBECARIUS, Pastor berbicum. Vide supra in *Berbix 1.*

¶ VERBELLA, Πρίβατον, ἀρνίον, in Gloss. Lat. Græc. Addunt Gr. Lat. *Ovis verbix.*

¶ VERBENNA, *Terra proscissa aratro, id est vomere. Actum.* Glos. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Veru actum.* Vide *Warectum.*

VERBACULUM, *Flagellum.* Joan. de Janua. [*Flael*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VERBERAMENTUM. Vide in *Verberatio.*

VERBERARE CONTRA VENTUM, dicebatur is, qui in campum monomachia à judice indicta dimicaturus, descendebat, adversario non veniente; tum enim gladium tanquam pugnaturus vibrabat, victorque à judice pronuntiabatur. Speculum Saxonicum lib. 1. art 63. §. 7. *Actor in circulum prior veniat, & si reus venire protraxerit, judex eum debet tribus vicibus per præconem de domo, in qua præparatur, adhibitis duobus bannitis, evocare; quod si in tertia vocatione non venerit, actor surgendo se debet duello præsentare, & Verberando contra ventum, cum superabit in querela contra eum proposita, ut judex eum tanquam duello esset superatus condemnabit.* Ubi alii codd. habent, *& bis percutiat seu feriat contra ventum, & tertio figat in terram, & sup.*

¶ VERBERATIO, VERBERAMENTUM, VERBERATOR. Regimina Paduæ ad an. 1260. apud Murator. to. 8. col. 460. *Incepit hoc anno factum Verberationis in Paduano in villa S. Martini.* Memoriale Potestat. Regiens. ibidem col. 1121. *Quem statum inchoatum dicunt illa Verberatione, quæ facta est 1240 quando qui verberabant se, clamabant Dei voces, & non homines ... Et eo anno venerunt Verberatores per universum orbem; & omnes homines tam parvi quam magni se ad invicem verberabant.* Jacobus de Varagine in Chron. Januensi apud eumdem tom. 9. col. 49. *Anno Domini 1261. per totum fere Italiam facta fuit generalis Verberatio; nam magni & parvi, nobiles & ignobiles, depositis vestibus nudi à cingulo supra, civitates, villas & castella sic processionaliter se verberantes ibant Virginem gloriosam & ceteros Sanctos cantilenis angelicis implorantes ... Ista tanta devotio à quibusdam pauperibus & simplicibus in Tuscia fuit inventa & per totam Italiam diffusa, & tam à parvis quam à magnis, tum à nobilibus quam ignobilibus observata. Ibant bini & bini per civitatem se verberantes, præcedentibus religiosis & clericis cum crucibus & vexillis. Multi quoque qui homicidia commiserant, cum gladiis denudatis ad hostes ibant, & in eorum manibus gladios nudos ponebant, ut de ipsis vindictam acciperent, sicut vellent. Sed illi gladios in terram projiciebant, flentibus & lacrymantibus cunctis, qui hoc videbant, propter devotionem & cordis exultationem. Alii quoque verberabant se cum corrigiis ad hoc factis, aliqui cum spinis, aliqui cum manicis ferreis; & quod fuit mirabile, quamvis Verberatio in media hyeme fieret, & homines nudi à cingulo supra, a mane usque ad horam tertiam pergerent, non est tamen inventum, quod aliquis fuerit frigore afflictus. Sed prima die alacriter se verberabant, secunda die alacrius & facilius se verberabant.* Ricobaldi Ferrar. Histor. ibidem col. 134. *Eo anno 1260. inaudita novitas fuit per omnes Italiæ partes. Nam omnes prima hyeme nudi longo agmine bini euntes tecto corpore infra umbilicum per urbes, & vicos & villas villicola incedebant, se flagellis & loris cædentes & psallentes Dei laudes & B. Mariæ, clamitantes Pax, Pax. Eo infinita discordia & hostilitates pacata sunt; mulieres in turmis hoc noctibus faciebant; sacrilegus habebatur quicumque id non ageret; sed post Januarium paulatim defecit ea novitas, quæ appellata est Verberamentum.* Vide *Flagellatores.*

¶ VERBERATURA, Percussio. Statuta Humberti Bellijoci domini an. 1233. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 184. *De Verberatura cum sanguine si clamor factus fuerit, dominus sexaginta solidos habere debet ... De Verberatura sine sanguine, &c.*

VERBERO, VERBEROSUS. Vide *Flagellativus.*

¶ VERBETICINA, Προβάτειον, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vervecina.*

¶ VERBICARIUS, Berbicum pastor, Gall. *Berger.* Vide in *Berbix 1.*

VERBIGENA, Prudentio hymno 3. ante cibum, pro ipso *Verbo*, seu Deo Filio. Vide Notas Anton. Nebrissensis. Perperam Isn *Verbo genitum* exposuit Mamotrectus ad 4. Reg. c. 25. ex Græcismo:

Communis generis sunt, quæ componis ab illis,
Excipe Verbigena, quod Christo convenit uni.

VERBIGERARE, [Fabulari, verba contexere.] Onomastic. vetus: *verbigero*, λογοποιῶ. Apuleius in Apolog. *Nimis multa oratio est, si velim memorare, quæ ego contra responderim, quamdiu & quoties inter nos Verbigeratum sit.*

¶ VERBI GRATIA. Exstat in Bibliotheca Claraval-

vallensis, teste Martenio in Itin. litter. p. 102. Liber qui ita inscribitur: *Liber qui dicitur Verbigratia editus à domno Henrico quondam Abbate Montis S. Mariæ, postea Episcopo Trojano.*

VERBILOQUIUM, Sermo, apud Fulgentium lib. 1. Mythol. ἐτυμολογία, in Gloss. Lat. Gr. MSS. S. Germani Paris.

VERBISATOR, dictus S. Paulus Apostolus in Vita S. Udalrici Episcopi August. c. 3 Græcis σπερμολόγος. Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce.

VERBISIMILIA, Papiæ, *Nomina, & verba sunt futuri temporis imperativi modi, & nomina, ut Contemplator, Amator.*

¶ VERBITARE, pro *Verberitare*, sæpe verberare, in Glossis MSS. apud Vossium l. 4. de Vitiis serm. c. 29.

VERBIX, pro Barbix, avis. Passim.

¶ VERBO, Ambo, pulpitum; unde ad populum verba habentur. Cantatorium MS. S. Humberti fol. 27. *Ecce superveniens Otbertus cum tumultu .. mora impatiens arrepta stola sacerdotali Verbonem ascendit, & sine ulla contradictione abbatem absentem & eos qui secum exierant nominatim excommunicavit.*

VERBOCINIUM, Colloquium, *Entretien*, a *verbocinari*. Felix Gyrwensis Monachus in Vita S. Guthlaci num. 29. *Cum quidam Abbas, ut adsolebat, ad Verbocinium præfati viri devenire proposuisset, &c.* Adde cap. 3. n. 31.

VERBOSARE, VERBOSATIO, VERBOSITARE, VERBOSITAS. Vide mox in *Verbosus*.

VERBOSUS. Gloss. Isid. *Verbosus, nugator, pessimus.* Ugutio: *Garrulus dicitur, qui Verbosus vulgo appellatur accedente lætitia, nec volens tacere, nec valens.* S. August. in Psalm. 76. *Garruli enim proprie dicuntur, qui à vulgo Verbosi appellantur.*

VERBOSARE. Idem Ugutio, & Joan. de Janua: *Verbosare, multum loqui.* Idem Ugutio: *Garrire, verbosare.* Gl. antiquæ MSS. *Garrit, jocatur, Verbosatur, aut perstrepit. Garrulitas, verbositas.* Mirac. S. Fursei n. 21. *Cessa verbosare, Leutsinda.* Hincmarus Remensis in Ep. Adrian. PP. in Concil. Duziac. I. *Revertentes autem ... ebrii, cœperunt Verbosare inter se, sicut ebrii facere solent, & illorum Verbosatio eousque processit, ut de ipsa sua nepte improperaret Presbytero, &c.* Passio SS. Didymi & Theodoræ nu. 4. *Judex dixit: Sustineo te verbosantem, &c.* Interpres VII. Synodi act. 6. φλυαρεῖν, *verbosare* vertit. Pirminius in Excerpt. *Nullus in ipsa Ecclesia, vel ubi lectio divina recitatur, Verbosare præsumat.* [Occurrit præterea in lib. 6. Capitul. c. 195. & apud Marten. tom. 9. Ampliss. Coll. col. 197.]

VERBOSARI. S. Augustin. serm. 215 de Tempore: *In Ecclesia stantes, nolite Verbosari; sed lectiones divinas patienter audite.* Serm. 251. *In Ecclesia garriunt, ita Verbosantur, ut lectiones divinas nec ipsi audiant.* Idem lib. 3. contra Julian. n. 46. *Inaniter verbosaris.*

VERBOSITAS, φλυαρία, in Gloss. Gr. Lat. Bachiarius de Recipiendis lapsis: *Ne offendat te nostra Verbositas.* Acta S. Tarachi Martyris: *Maximus Præses dixit: Relinque Verbositatem istam, accede, sacrifica.* [S. Bonifacii Mogunt. Sermo 5. apud Marten tom. 9. Ampl. Coll. col. 197. *Ibi* (in ecclesia) *orate & fabulas otiosas & Verbositatem diligenter cavete.*]

VERBOSITARE, Verba effutire, verbo tenus eloqui. Hieronymus Mon. Camaldul. in Vita S. Romualdi n. 74. *Nullius enim meriti est ore divina officia Verbositare, & misera mente per phantasias ... vagando circuire.* [S. Bonifacii Sermo 15. ibidem col. 218. *Ad ecclesiam, convenire, ibi orantes & non Verbositantes.*]

¶ VERBOSULUS, diminut. à *Verbosus*. S. Bernardus de Consid. l. 4 tom. 1. col. 439. edit. 1690. *Verbosum adolescentem & studentem eloquentiæ, cum sapientia sit inanis, non aliud quam justitiæ hostem reputes.*

¶ VERBOTENUS, *Verbigratia*. Gloss. Isid.

VERBUM. Ebrardus Betuniensis in Græcismo:

Hoc nomen Verbum designat quatuor ista:
Est deceptio, pars, Filius Dei, atque loquela.

VERBUM, Securitas, tuitio. *In verbo Regis esse*, hoc est, in ejus tutela, in Lege Salica tit. 14. §. 5 & in Lege Ripuar. tit. 35. §. 3. Theophanes in Zenone: λόγον τοῦ βασιλέως, id est, *securitatem*. Idem in Leone Isauro: ... &c. Historia Miscella lib. 18. p. 581. edit. Canisii: *Sophronius namque Hierosolymitanus summus Sacerdos Verbum accepit ad totius Palestinæ securitatem.* Infra ann. 29. Heraclii: *Edesseni autem aperientes* (urbem) *acceperunt Verbum una cum regione, Magistroque militum, &c.* Quibus locis Theophanes habet λόγον. *Extra sermonem Regis esse*, in eadem Lege Salica tit. 59. dicitur, quem Rex amplius non tuetur. *Sermo tuitionis*, apud Marculfum: *Verbum immutatis*, apud Anastasium in Gregorio II. PP. pag. 67. *Verbum impunitatis*, apud Aimoinum l. 1. Hist. Franc. c. 17. & eumdem Anastasium in 8. Synodo act. 4. 7. λόγῳ ἀπαθείας, apud Leonem Grammaticum in Theophilo p. 452. Cedrenum p. 476. Annam Comnenam in Alexiade p. 158. 249. 292. &c.

¶ VERBUM COMMUNE, Sermo vulgaris, in Libello inquisitionis quem Reginoni præfixit Baluzius.

¶ VERBUM CRUCIS, Expeditio sacra, Gall. *Croisade*. Bulla Innocentii VI. an. 1361. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Coram nobis & dictis fratribus nostris & prælatorum ac nobilium multitudine copiosa proponi fecimus publice Verbum Crucis.*

VERBUM REGIUM, In *verbo regio* dicere, vel jurare, *Jurare en parole de Roy*, vulgaris formula de Regum pollicitis, quorum *verba* violari ab ipsis non debent. Ludovicus VII. Epist. 57. inter eas, quæ habentur tom. 4. Histor. Francor. *In pleno Concilio & coram omnibus, in Verbo regio diximus, quod pacem hanc infrangibiliter teneremus.* Fortunatus lib. 6. Poem. 4. de Chariberto Rege:

Antea mens migrat, quam tua verba cadant.

Chromatius Episcop. Aquileiens. Conc. 1. *Ideo Dominus inter juramentum & loquelam nostram nullam vult esse distantiam: quia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam; ita quoque in Verbis nostris nullum debet esse mendacium.* Exstat in Archivo Regio, Scrinio *Angliæ*, num. 18. Charta ann. 1372. qua Rex Angliæ Joanni de Novavilla, Senescallo Hospitii sui, paciscendi potestatem cum Duce Britanniæ concedit, *& de promettre en l'ame dudit Roy en bonne foy d'armes & de gentilesse, & de Parolle de Roy, ce qui sera avisé par luy, &c.* Quod Regibus maxime convenire. *Jurer en parole de fils de Roy*, apud Monstrelletum 1. vol. cap. 153 *En parole de Prince*, cap. 207. Vide Judicia Withredi Regis Cantuarior. cap. 17.

¶ IN VERBO SACERDOTIS, Formula juramenti Sacerdotum: *En parole de Prevoire*, in Stabilim. S. Ludovici l. 1 c. 71 Charta an. 1471. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Juravit* (Curatus) *coram nobis in Verbo Sacerdotis ad sancta Dei Evangelia, &c.* Alia an. 1477. ex eod. Tabul. *Juraverunt coram nobis in Verbo Sacerdotum, &c.* Vide in *Juramentum*, col. 1615.

IN VERBO & VERITATE JURARE, dicuntur Monachi in Capitulari Pipini Regis c. 36. *In verbo veritatis*, Episcopi, apud Prynneum in Libertat. Angl. tom. 3. pag. 52. de qua formula quædam attigi in v *Juramentum*, quibus hæc addo ex Charta ann. 1266. apud Fredericum Sandium in Consuetudines feudales Gelriæ p. 433. *Quod si Comes Gelriensis in verbo veritatis dixerit, quod prædictum telonium non sit injustum, &c.* Infra: *Comes Gelriensis in Verbo veritatis dicet, quod justum sit telonium, &c.* Ex quibus patet, non Sacerdotibus modo Sacramen-

menei formulam propriam fuisse; sed & Laicis, maxime Principibus.

VERBUM DIRECTUM HABERE, Gall. *Avoir droit de faire quelque chose*. Gregorius Turon. lib. 3 Hist. cap. 7. *Nunc autem Hermenefredus, quod mihi pollicitus est, fefellit & omnino hæc adimplere dissimulat: ecce Verbum directum habemus, eamus cum Dei adjutorio contra eos.* Lib. 4. cap. 24. *Desistite quæso, desistite ab hac intentione, Verbum enim directum non habemus.* [Vide *Directum* 1.]

VERBUM, Præceptum, mandatum. Capitulare Metense ann. 756. c. 4. *Qui res Ecclesiasticas per Verbum domini Regis tenent, &c.* Capitulare ann. 807. c. 3. *Et præcipias de Verbo nostro, ut &c.* Epistola Synodica Concilii Duziac. I. ad Hadrianum PP. part. 5. *Annonam, vinum, & generis diversi ac sexus pecuniam, sine missa vel literis, vel Verbo Regis, in sua parochia & missatico, illis per violentiam abstulit.* Id est, *sans ordre du Roy*. Charta Ottonis III. Imper. ann. 997. apud Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici pag. 204. *In his 4. forestis cervum venandi nullus habeat licentiam, nisi Verbo & consensu Abbatissæ.* Adde Capitul. Caroli Magni pro partibus Saxoniæ cap. 34 & Histor. Bellunensem Georgii Piloni p. 106. v.

¶ VERBUM PORTARE, Alloqui, sermocinari. S. Bernardus Epist. 229. *Portabamus Verbum pacis: cumque invenissemus filios pacis, requievit super eos pax nostra.*

¶ VERCARIA, Locus *vervecibus* alendis idoneus, aliis tamen ab ovili, prædii species cum certa agri portione. Exemplis in v. *Berbix* jam allatis addo Chartam an. 855. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 565. *Ipsam villam cum capella, casa dominicata & reliquis mansis, ... vineis, Vercariis, campis, pratis, sylvis, &c.* Vide *Vircaria*.

¶ VERCEILLUM, Modus agri, ut videtur, forte herbosus. Inquisitio an. 1568. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Et à dicto dente per vallem majorem foras usque ad Verceillum de Nagusissa juxta montadam per caminum, &c.* Pluries ibi. Huc forte spectat le Roman *de Garin* MS.

Fromondin fiert el Ver de Valfondèe,
Qui plustost l'et qu'esprevier avolèe,

Ibidem:

Et Fromond broche le Ver de Valfondèe.

Vide *Verdenuma* & *Versana*.

VERCHERIA, Allobrogibus, Dos, fundus in dotem feminis concessus: Arverni superiores eadem notione *Valcheire*, inferiores *Chaacere* dicunt. Charta Amalrici Comitis Montisfort. in Tabul. Ebredun. Eccles. ann. 1222. apud Guichenon. in Bibl. Sebus. cent. 1. cap. 31. *Ego feci fidelitatem V. Bernardo Ebredun. Archiepiscopo de omnibus illis, quæ habeo in Ebredunensi civitate ... ratione Vercheriæ uxoris meæ, filiæ Comitis Dalphini.* [Eamdem Chartam refert *Bouche* tom. 2. Hist. Provinc. p. 182. ubi monet nomine *Vercheriæ* Provincialibus significari dotem mulieris. Unde colligitur hanc vocem eodem sensu acceptam fuisse in pluribus provinciis.] Sæpe usurpatur pro quovis modo agri: [eoque præsertim qui alendis *vervecibus* idoneus est.] Charta an. 1202. *Vendiderunt ... unum caponem in manso Curresii in parochia Perisser posito, & Vercheriam, quæ tendit à furno usque ad marescum, &c ... & 2. Vercherias, & 1. pratum, quæ sunt, &c.* Charta libertatum villæ S. Germani in Foresio ann. 1229. *Volumus, quod, qui habent vineas, hortos, vel Vercherias infra terminos inferius expressos, &c.* [Terrag. Bellijoc. *Super quadam una Vercheria continente semen dimidiæ cupatæ vel circa, sita in dicta parochia loco dicto en la Verchiere Baudier.* Occurrit præterea in Actis capitul. Eccles. Lugdun. an. 1345. fol. 126. v. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 110. & alibi. Vide *Vercheria* in *Berbix* 1.]

¶ VERCOLENUM, pro *Versolenum*. Vide ibi.

¶ VERDEARIUS, Viridarium, pomarium, Gall. *Verger*. Testam. Gerlindæ Comit. Ruthen. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 118. *Illum alodem meum Buzingis, quem adquisivi Ademaro cum caput manso, & vineas, & Verdearios, & terras, &c.* Vide *Verdegarius* & *Viridiarium*.

¶ VERDEDENE. Charta an. 1183. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 371. *Persolvet prædictam pecuniam cum proficuo, aut Verdedene, aut cum servicio illato & cum expensis omnibus.* Vocem corruptam esse suspicor: forte scriptum fuit in authentico, *Varda den.* ut significaretur fenus debitum ob denarios non redditos. Vide *Warda*.

¶ VERDEGARIUS, Viridarium, ut supra *Verdearius*. Charta an. 2. Lotharii apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Bened. Vascon. MSS. p. 427. *Quantum denique in ejusdem terminis & pertinentiis visus sum adhabere, tenere & possidere, id est kasas, kasales, ortos, ortales, Verdegarios, arbores, &c.* Alia apud eumdem tom. 3. Antiqq. Pictav. MSS. pag. 229. *Ipse mansus cum casis, ædificiis seu cum bosco & Verdegario.* Rursum ibidem pag. 367. & alia Charta: *Cum curte & orto, & Verdegariis, &c.* Charta an. 961. in Append. Marcæ Hispan. col. 877. *Et ipse campus qui finitur pro ipso cimiterio S. Saturnini, & terras & vineas, cum illorum Verdegariis.* Vide *Viridiarium*.

¶ VERDERIA, Terra humilis ad littus maris viridi herba fertilis. Charta an. 1281. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 132. *Jurati dixerunt quod ... omnes Verderiæ quas mare dimittit, sunt de dominio Archiepiscopi.* Occurrit rursum ibidem col. 134.

¶ VERDETUM inter species aromaticas recensetur in Convent. Saonæ an. 1526.

¶ VERDICTUM, ut *Veredictum*. Vide ibi.

VERDIGA, Species vitis, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ VERDIGARIUS, ut supra *Verdegarius*. Charta Stephani Episc. Claromont. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 34. *Cum mansis, campis, pratis, vineis, Verdigariis, &c.* *Verdugarius*, in Judicio an. circit. 873. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 8. *Per legem & justitia plus debet esse ipsas kasas, curtes, Verdugarius, ortus, &c.* Vide *Veredigarius* & *Viridiarium*.

¶ VERDONA, pro *Ferdo* seu *Ferto*. Vide in hac voce. Quarta pars marcæ. Charta an. 1253. apud Ludew. tom. 7. Reliq. MSS. p. 497. *Item quod homines nostri supra deputatam & annuam pensionem advocatiæ, videlicet maldratam tritici & Verdonam Halberstadensis argenti exactione indebita non graventur.*

¶ VERDONUM, f. Pratum. Charta an. 1258. ex Tabular. S. Victoris Massil. *De meridie de dicto Verdono descendit usque ad ysolum in Verdono.* Vide supra *Verceillum*.

¶ VERDUGARIUS. Vide *Verdigarius*.

¶ VEREBIARE, Mutilare. Gloss. Lat. Gr. *Verebio*, κολοβῶ. Ubi Cod. Reg. *Brebio*: Sangerm. *Urebio*. At in Gloss. Græc. Lat. κολοβῶ, *Verebio*, *mutilo*. Κολοβοῖ, *truncat*.

¶ VERECUNDARI, *Timore percelli*, in Gl. Gasp. Barthii apud Ludewig tom. 3. Reliq. MSS. p. 355. ex Histor. Palæst. Fulcherii Carnot. *Nostri tanquam ad certamen bellicum Verecundari simulantes, astute nec fugere disposuerunt, nec pugnare cum eis disposuerunt.*

VERECUNDIA, Pudendum facinus, turpe, indignum; quomodo Galli *Vergogne* usurpant. Constitutiones Catalaniæ inter dominos & vasallos MS. cap. 51. *Si Miles, qui emit castrum, est ita honoratus homo, ut qua*

Castla-

Castlanus possit esse suus homo, sine Verecundia, & reprehensione, seu blasma.

VERECUNDIUM, Injuria, contumelia. Vetus Charta Anglica apud Somnarum in Tractatu *de Gavelkind* p.174. *Ea conventione, ut ipse Calvellus & hæredes sui singulis annis dent Celerario 52. sol. pro omni re, præter 3. forisfacturas, id est, murdrum & furtum, si ipse Calvellus vel hæredes sui fecerint, & præter, si Verecundium ipse vel hæredes sui fecerint Monachis Ecclesiæ vel servientibus eorum.*

Vergondee nostris pro aliquem probro afficere. La *Vie de Jesus-Christ* MS.

Ensi ert li mont racatès,
Et li Diables Vergondès.

¶ VEREDA, Umbraculum foliis aut arborum ramis concinnatum, in quibusdam locis *Charros* nuncupatum. Charta an.1344. ex Schedis Cl.V. *Lancelot*: *Item quod nulla persona cujuscumque conditionis existat, sit ausa facere ... ramadas sive Veredas per carrerias, nisi habeant in altitudine duas cannas.* Vide alia notione in *Veredi*.

¶ VEREDALIS CHARTA, Authentica, vera & genuina. Charta Wernheri Episcopi Argent. an.1005. apud *La Guille* inter Instrument. Histor. Alsatiæ pag.24. *Quorum omnium jura, & debita, & quantitates, sicut nos invenimus, in Veredali carta describi jussimus.* Vide *Veredictum*.

¶ VEREDARIUS. Vide in *Veredi*.

¶ VEREDEGARIUS, ut supra *Verdegarius*. Charta Adalindæ apud Balua.tom.2.Histor. Arvern.p.14. *Hortos, hortales, Veredegarios, arbores pomiferas, vineas, &c.* Alia Aefredi Comit. apud Mabillon.to.3. Annal. p.696. *Domos coopertas, casales, curtes, ortos, ortales, Veredegarios, &c.* Vide *Verdigarius* & *Viridarium*.

VEREDI, Equi publico cursui destinati. Gloss. Lat. Gr. *Veredus*, πῶλος. Glossæ MSS. Reg. Βερέδον, τὸ κοβάτερον. Papias: *Veredos antiqui dixerunt, quod veherent, i. ducerent redas, vel quod vias publicas currant, per quas redas ire solitum erat.* Gloss. Sax. Alfrici: *Veredus* ceræte-hors i. *Reda equi*. Ebrardus in Græcismo c.9.

Est Veredus equus, vectans rhedam quasi currum.

Joan. de Garlandia in Synonymia:

Rhedæ vectores non dicimus esse Veredos.

Alibi:

De vebo, de rheda, dictum reor esse Veredum.

Victor l.2. Hist. de Persec. Vandalor. *Dirigit præceptum, quod etiam universa Africa Veredis currentibus destinavit.* Gesta Constantini M. *Qui ut Severum per Italiam transiens vitaret, summa festinatione post se truncatis Veredis, Alpes transgressus, ad patrem Constantium venit apud Bononiam, &c.* Charta Ludovici Pii Imp. pro Hispanis apud *Diago*: *Et Missis nostris aut filii nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subvectiones eorum Veredos donent.* Vita S. Theophanis Confess. nu.14. Πάντες μὲν οὖν ἤγοντο ... ἀνδραποδισμοῦ, καὶ βερέδοις ὑπηρετούμενοι. Occurrit passim in utroque Cod. tit. de Cursu publico, & al. & in vett. Formulis. Vide *Paraveredi*.

VEREDA, Via, per quam *veredi* vadunt. Vetus Notitia Hispanica æræ 849. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordin. S. Benedicti tom.4. *Et descendit, ubi intrat arrogio, quæ dicent Rubi, co in Syle, & concludit per illum arrogium di Rubiscum, & pergit per illa, quæ exiit in Donatis ad illas Veredas de Mamoneia, & pergit per illa Vereda antiqua usque vadit ad terram Tremu, &c.* Charta Ordonii II. Regis æræ 947. apud eumdem: *Et inde per radicem Litoriæ, deinde in Almanti, inde per Petrafortia; & inde per medium montium, quæ vocitant Meta, per inde per illa Vereda majore, quod discurrit de Astoriaad Castrum Litoriæ, &c.* Alia Bermundi III. Regis æræ 1035. apud eumdem tom.5. *Quæ jacent contra parte de Minea, sub illa Vereda, quæ descendit ad ambas mistas.*

VEREDARII, dicti, qui veredis publicis utebantur, & responsa vel mandata Principum deferebant: Οἱ τοῖς βασιλικοῖς ... ἐπὶ βερέδαρίους καλοῦσι, ut est apud Procopium lib.1. Vandal. cap.16. qua notione *Veredarios* habent l.17. & 50. Cod. Th. de Cursu publico, Senator lib.2. Epist.31. lib.4. Epist.47. Julius Firmicus l. 3. Matth. &c. Papias: *Veredarius, à vehendo dicitur, qui festinanter equitando currit, habetque pennas in capite, ut intelligatur festinatio itineris.* Gloss. Lat. MS. Reg. cod.1013. *Veredarii dicuntur à vehendo, qui festinanter in equis currunt, non descendunt de equo, antequam liberant responsa sua: habent in capite pinnas, ut inde intelligatur festinatio itineris: datur semper sit equus paratus, nec manducant, nisi super equo, antequam perfecerunt.* Paulo aliter laudat hunc locum Jacobus Gothofredus ad lib.1. Cod. Th. de Curiosis. Capitul. Caroli C. tit.7. de Monachis: *Quos etiam nec Episcopus, nec Abbas, vel quilibet alius eo Veredariorum morem in missaticis instanter transmittat.* Veterem Chartam ex Tabulario S. Martini de Campis apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca pag.33. subscribunt *Ludovicus filius Regis* (postmodum Rex Franc. VI.) *Gervasius Dapifer, Frogerius Catalaunensis, Willelmus Garlandensis, Fredericus Camerarius, Balduinus Veredarius.* Forte is Magistratus, quem hodie *Le grand Maistre des Postes* dicimus.

¶ VEREDICTIO, Probitas, veritatis amor. Charta an.1374. apud Rymer. tom.7. p.44. *Domini Ducis & ejus Consilii veri Canzellarii, & bonæ & honestæ famæ, vitæ, & Veredictiones.*

VEREDICTUM, Testimonium 12. juratorum in *jurata*, aut *assisa*, in qua vera se dixisse affirmant: *Verdict* JC. Anglis. Gloss. Gr. Lat. ἀληθεύω, *verum dico*. Utuntur passim Anglici Scriptores, Statuta Davidis II. Reg. Scotiæ cap.20. §.2. Thomas Walsinghamus p.276. Littleton. sect.366. Bracton. lib.4. tract.1 c.19. §.4. Fleta lib.4. cap. 9. Fortescutus de Laude Legum Angl. c.26. Monasticum Anglicanum tom.1. p.481. tom.2. p.32. 221. Regiam Majestatem, &c. Vide *Jurata* 2.

¶ VERDICTUM, Eadem notione, apud *Madox* in Formul. Anglic. pag.370. *Sciatis nos reddidisse Willelmo de Homez advocationem capellæ de Elleton, quæ ad eum pertinere dinoscitur secundum Verdictum legalium hominum vicinitæ.*

¶ VEREDIS, pro *Veredus*, in Charta Caroli Calvi Reg. Franc. an.844. inter Instrum. tom.6. Gall. Christian. novæ edit. col.75. *Nec freda, aut tributa, vel paratas, aut Veredes seu mansiones accipere . . . audeat.* Leg. forte *Veredos*.

VERENNES, *à vehere, i. portare, nominare, instrumenta rusticorum suas.* Papias. [Isid. l.20. Orig. cap.14. *Verennes à vehere, id est exportare nominata.*]

¶ VERESC. Vide in *Wreckum*.

¶ VERESCENS, *Verutus*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom.3. Reliq. MSS. p.517. ex Bartolphi Histor. Palæst.

¶ VERETONUS, VERRETONUS, Ital. *Veritto*, *Verrettòne*, Gall. *Vireton*, diminut. à Veru, Sagitta, Jaculum. Vide in hac voce. Chronicon Petri Azarii apud Murator. tom.16 col.308. *Uno Veretono in fronte exstitit vulneratus, & taliter quod ab equo subito cecidit interfectus.* Joh. Stella in Annal. Genuens. tom.17. col.1182. *Jaculis Veretonorum à longe bellantes, &c.* Chron. Tarvis. tom. 19. col.768. *Vita donatus est beneficio unius piroli argentei deaurati, in quem Veretonus unus balista emissus repercussit, ita ut intra viscera nequivit adire.* Jacob. de Layto An-

Aoral. Estens. to 18. col. 1022. *Dum ferociter & impavide inter missilia balistarum laboraret ictu unius Veretoni saucius & trajectus fuit in brachio dextero,... & penetravit missile inter utrumque os brachium totum.*

¶ VERATTO, Eodem intellectu, in Chron. Estensi, apud eumdem Murator tom. 15. col. 370. *Qui Gabriel eo die capius fuit & interfectus uno Veretone à gentibus præfati domini Marchionis.*

¶ VARETTONUS, Eadem notione. Joh. Cermenat in Hist. Mediol. tom. 9. ejusdem Muratorii col. 1290. *Verum Januensis subito Verretonus volat oculos transiens caput ejus, quo vulnere cum securi de muro rejectus est.* Andr. Billii Hist. tom 19. col. 19. *Rejecta ob oculos galeæ specula, mox sagitta (quam vulgo Verretonum nominamus) vertreculo per eum locum ictus cecidit.*

¶ VIRATONUS, Eodem intellectu, Nostris etiam *Viraton*, in Chron. Petri IV. Reg. Aragon. l. 6. c. 4. Charta an. 1377. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dedit... balistas, Viratonos, pavesia, &c.* Miracula MSS. Urbani V. PP ex eodem Tabular. *Luserat cum nonnullis aliis ad balistam, unus cum Viratono seu Viram* (leg. *Viron*, ut efferunt Occitani) *percussit ipsum in coxa, quod transivit ultra ambabus partibus.* Ibidem: *Fuit percussus de quodam Viratono in facie super oculum, ita quod totum ferrum erat in capite longitudinis quasi medii pedis.* Mirac. B. Ludovici Alamandi Arelat. Archiep. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Histor. MSS. p. 310. *Simili jactu magni Viratoni super faversam dictæ cassidis percussus, &c.*

¶ VIRETONUS, Pari significatu, in Charta an. 1345. tom. 2. Hist. Dalph p. 510. col. 1. *20. cassiæ Viretonorum, in quarum qualibet ad minus sunt 500. Viretoni. Vireton garnis de ses fers*, in Charta ann. 1461. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan col. 1263.

VERFREDUS, *Beffroy* Vide *Belfredus*.

¶ VERGAIUM, Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, quod *virga* fit sic dictum, ut videtur. Memoriale D. Cameræ Comput. Paris. fol. 57. v. *Officium barragii & Vergaii vinorum.* Haud scio an huc spectet vox *Vergage* ex Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. p. 67. *Ilz ne paient travers, passages, pontenages, tonlieux, chaucés, barrages, Vergages, ou autres exactions.*

¶ VERGANTINUS, Naviculæ species, vulgo *Brigantin*, Ital. *Brigantino*. Vide *Brigantinus*. Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom. 3. Miscell. p. 376. *Sanctissimus pater cum sua insigni & præclara familia triremes ascendit; quæ licet numero octo cum scapha vulgo Vergantin appellata, præcipem ecclesiæ festive cooperuit.* Ibidem pag. 387. *Utcunque tamen fuerit cum Vergantinus & alia navigia puppim illam oppressam circumstarent, &c.* Rursum p. 397. *Et cum tota jam classis juxta oppidum esse aggregata, magnificentissimi Cardinales in uno monoremo Vergantino, ut ita dixerim, ad manum antistitis pedum oscula delati sunt.*

¶ VERGATUS, Variis coloribus distinctus. Ital. *Vergato*. Vide infra *Virgotus*. Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821. *Quidam asinus, Vergatus dictus, mirifice factus, & variis coloribus naturaliter pilosus & decoratus transivit per Parmam, qui mittebatur domino Regi Franciæ à domino Rege Tartarorum.*

¶ VERGENTA. Litteræ Ricardi II. Reg. Angl. an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Unam Vergentam zinziberis factis cum aqua limonis.*

¶ VERGERIUM, à Gall. *Verger*, Viridarium, Ital. *Vergiero*. Charta an. 1455. *Quædam domus cum curia, curtili, columberio, raterio, Vergerio, &c.* Vide *Viridarium*.

¶ VERGHA, pro Virga, ni fallor, in Statutis Montis Regalis p. 169. Ital. *Verghe*. Vide *Virga* 8.

VERGOBRETUS, Summus Magistratus apud Æduos, ut auctor est Cæsar lib. 1. de Bello Gallico: *Divitiacus & Lisco summo Magistratui præerant, Vergobretum appellant Ædui, qui creatur annuus, & vitæ necisque habet potestatem.* Glossæ Isidori: *Virgobretus, nomen Magistratus. Vergobretus*, habent etiam notæ Tyronis p. 60. etiamnum hodie *Vierg* dicitur supremus Magistratus Augustoduni. De vocis etymo vide Goropium Becanum in Gallicis l. 2. & 3 Hotomannum ad Cæsaris l. 1. & l. 7. c. 6. Isaacium Pontanum in Glossario prisco-Gallico, Bocharum de Colon. Phœnic. p. 79. &c. [Iis adde Schilterum in Gloss. Teuton. v. *Fergen*.]

¶ VERGUETUM, Viridarium minus, Gall. *Petit verger*. Tabular. Gemetic. tom. 1. pag. 295. *Ecclesiam S. Andreæ cum Vergueto & quatuor hospitiis.* Vide *Vergerium*.

¶ VERIALE, f. Locus herbis abundans. Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 511. *Et concesserunt in hoc monasterio, sicut antea concesserant in ecclesia S. Adriani, terram sementariciam cum Verialibus & paduleclis, & cryptis in fundo Perficeta.*

¶ VERICHARIA, ut supra *Vercheria*, Modus agri. Vide in hac voce. Charta apud Menestr. in Histor. Lugdun. pag. 35. col. 2. *Cum ecclesiis, domibus, ædificiis, curtiferis, Verichariis, hortis, vineis, terris, silvis, pratis, &c.*

¶ VERICULA, Conspicilla, Gall. *Lunettes*. Miracula MSS. Urbani V. PP ex Tabular. S. Victoris Massil. *Poterat videre legendo nisi cum Vericulis.*

VERIDICENTIA. Æsopus MS. in Vita Alexandri: *Quisque te consuluerit, Veridicentia tua non refragatur.*

¶ VERIDISSIMUS, pro *Veridicissimus*, à Veridicus. Fundatio Prioratus S. Petri de Salve ann. 1029. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col 150 *Rogamus ut hoc testamentum, quod scriptum & firmatum est à nobis, atque roboratum ab assertoribus Veridissimis, firmitas à vobis retineretur.*

¶ VERIFICARE, Gall. *Verifier*, Probare. Charta an. 1313. tom. 2. Histor Dalph. p. 481. col. 2. *Et eos jurare fecerit tenere & inviolabiliter observare ipsas donationes, infeudationes, & conventiones, atque Verificaverit prædicta omnia.* Charta an. 1495. ex Tabular. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Impedimentis nostris circa obtentum rescriptorum Apostolicorum per eosdem Religiosos Verificatis.* Occurrit etiam in Chron. Andreæ Dandul. apud Murator. tom. 12. col. 459.

VERILOQUIUM, ἐτυμολογία, in Gloss. Gr. Lat. ἐτυμολογία, in Lat. Gr. Vide Quintilianum l. 1. c. 10.

¶ VERILUCIUS, Piscis genus. Limborch. Hist. Inquisit. Tolos. p. 69. *Item portavit... modium Verilucium coctum pro quodam hæretico.*

VERINUPTUM. Tabularium Monast. Molismensis: *Inter H. Presbyterum de Mercenai & Ecclesiam Molismensem.. Verinuptum illud, quod solet dari pro ferculo nuptiarum, sive sit redemptum, sive non redemptum, & nummus, si offeratur, in visitatione infirmi, quando recipit viaticum, & nummus similiter, si offeratur in susceptione baptismi: hæc tria solum erunt solius Sacerdotis. Act. an. 1135.* Vide Ferculum [& *Missus* 1.]

¶ VERINUS, Cochlea, Gall. *Vis*, Picardis *Veerin*. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccles. Noviom. *Caput B. Godeberta deargentatum & deauratum quadam corona coronatum, in qua deest quidam Verinus.*

¶ VERIOLÆ, ψέλια, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Viriolæ*, ψέλια, ex Gloss. Græc. Lat. ubi habetur: ψέλιον, *Viriola, armilla.*

¶ VERIORA, ζιζάνιον, in iisdem Gloss. Lat Gr. *Viriola*, in Sangerman. Aliæ Græc. Lat. ζιζάνιον, *Versora, lolium.*

¶ VE-

¶ VERISCUM, ut *Wreckum*. Vide in hac voce.

¶ VERISIMILIS. *A verisimili*, Probabiliter. Chronic. Angl. Thom. *Otterbourne* pag. 8. *E quibus* (Regibus) *à Verisimili plures vi & armis quam sanguine successerunt*.

¶ VERISMATA, perperam pro *Karismata*, in Statutis Eccl. Valentin. inter Conc. Hispan. tom. 3. pag. 111. ubi referuntur versus de jejunio Quatuor Temporum, quos restituere licet ex iis qui in voce *Quatuor Tempora* laudantur.

1. VERITAS, Depositio testis: *veredictum* JC. Anglis, *Verité*, in Consuetud. Insularum tit. 1. art. 19. 20. Libertates urbis S. Desiderii in Campania an. 1228. *Quicunque plegios dederit, vel quicunque hæreditatem sive feodum habuerit, licet ad placitum venire noluerit, Veritatem suam sicut præsens habere debet*. Infra: *Si Scabini à domino, sive ministro domini submoniti falsum sub aliqua re judicium fecerint, Veritate Scabinorum de Ypra dominus eos convincere poterit, &c.* Rursum: *Si quis viam communem orando, seu alio aliquo modo destruxerit, & super hoc veritate Scabinorum convincetur, &c.* [Charta Philippi Augusti Reg. Franc. an. 1194. *Quacumque hora nos voluerimus de bannitis nostris, & de aliis rebus omnibus Veritatem habebimus, si Scabini eam dicere sciunt. Bannitis in Flandria per Veritatem vel per Scabinos Flandriæ, &c.* Litteræ ejusdem Reg. an. 1207 tom. 5. Ordinat. p. 161. *Pascua, herbagia, aquæ communes, ejusdem sunt amplitudinis, cujus bona Veritas potrit, tempore Comitis Flandrensis & nostro, hoc tenus eas fuisse dixerit per juramentum*.]

¶ VERITAS, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquete*: item, Consessus proborum hominum ad excipiendas quascumlibet querelas. Consuet. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Qui in alterius aqua captus fuerit piscando, emendabit Comiti tres libras, & debet adduci ad justitiam, & retia & omnia instrumenta ejus erunt illius qui eum cepit, & inde debet fieri Veritas in communi Veritate de his qui capti non fuerint. Qui viam ecclesiæ .. foderit vel aratoverit, & super hoc convictus fuerit per Veritatem, emendabit Comiti tres libras*. Ibidem: *Tres Veritates generales .. debent in quolibet anno fieri de omnibus forefactis trium librarum. Præterea quolibet anno fiet Veritas libera, si Comes vult habere, de omnibus forefactis*. Statuta ann. 1359. inter Ordinat. Reg. Franc. tom 4. pag. 211. *Et si voulons que de toutes les amandes & forfaitures dudit mestier* (*de Tisserands en draps*) *par nos Echevins de Communes, en soient faites & oyes trois Veritez chacun an*.

2. VERITAS, [Jus, privilegium: præcipue dicitur de Bonis propriis. Sententia arbitralis inter Aquens. Archiepisc. Capitulumque & Monachos S. Cæsarii an. 1221. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Stipulantis servare Veritatem diœcesis in tota causa*.] Concilium Coyacense Hispanicum an. 1050. can. 9. *Præcipimus, ut triennium non excludat Ecclesiastices Veritates: sed unaquæque Ecclesia, sicut Canones præcipiunt, & sicut Lex Gothica mandat, omni tempore suas Veritates recuperet & possideat*. Can. 13. *Mandamus, ut omnes majores & minores Veritatem & justitiam Regis non contemnant; sed sicut in diebus Adelfonsi Regis fideles & rejecti persistant, & talem Veritatem faciant Regi, qualem illi fecerunt in diebus suis, Castellani autem in Castello talem Veritatem faciant Regi, qualem fecerunt Sancio Duci, Rex vero talem Veritatem faciat eis, qualem fecit præfatus Comes Sancius*.

¶ VERITATES, non agnoscit prisca Latinitas; occurrit tamen apud Tertull. de Resurrect. carnis c. 20. & Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 184.

¶ VERITUS, Verecundus. Vita S. Eustasii tom. 3. Mart. p. 786. *Quam cum vidisset, scisci tatus est, utrum juvenilibus animis ad cultum divini timoris aspiraret. Quæ affata, ut tenera & Verita ætas, ait se paratam esse sacris præceptis obtemperare*.

¶ VERIUM, Idem quod infra *Viaria* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1227. ex Tabul. Corbeiensi: *Quicumque habuerint molendina & Veria in dictis pasturagiis ad stagna facienda de cespite poterunt accipere*.

¶ VERJUTUM, à Gall. *Verjus*, Omphax & Omphacium. Statuta Collegii Narbon. ann. 1379. apud Lobinel. tom. 5. Hist. Paris. p. 670. col. 2. *Item nullus ... agrestam seu Verjutum domus pro privata necessitate capiat ... Et agresta seu Verjutum convertantur ad profectum domus, cujus sumptibus vineæ coluntur*. Occurrit rursum in Statutis Collegii Sagiensis an. 1427. ibidem pag. 695. col. 1.

¶ VERMELATUS, VERMELIUS. V. *Vermiculus*.

¶ VERMELHUM, VERMELLATA. Vide mox *Vermellum*.

¶ VERMELLUM, VERMELHUM, Grani species, Coccum, vulgo *Vermillon*, vel *Graine d'écarlate*. *Grana Vermelli*, pluries in Charta an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*. Alia ann. 1379. ex iisdem Schedis: *Item habet jura granæ Vermelhi, pro quo jure solvitur pro qualibet libra unus denarius, & ipsi homines portant vendere ubi volunt*. Vide infra *Vermiculus*.

¶ VERMELLATA, Tempestas qua *Vermellum* colligitur, in laudata Charta an. 1268. *Item dixit quod præconisatio fit quolibet anno per Arelatem ex parte curiæ tempore Vermellatæ, quod colligentes granum in dicto Crauo vendant eam*.

¶ VERMELLUS. Vide in *Vermiculus*.

VERMEN, pro Vermis, usurpatur in Vita B. Margaretæ de Cortona n. 89. [*Vermine*, Italis: *Vermine*, eadem, ni fallor, notione, in Bestiario MS.

Cil qui ne manguent poisson
Habitent en la deserrine,
Et ne manguent fors Vermine.]

¶ VERMESCERE, Vermibus consumi. Ratherius Episc. Veron. lib. 1. Præloq. apud Marten. tom. 9. Ampliss. Collect. col. 796. *Unde enim fit ut eadem corpora citius Vermescant æstate, quam hyeme, citius in calidioribus quam in frigidioribus locis, &c.*

¶ VERMEUM, *Vermiculum*. Tabulæ matrimoniales an. 1468. *Habuisse & recepisse in pretio duorum alomidum, ... unius copbæ parvi vermei dictæ Aurora, &c.* Id est, rosei coloris. Vide *Vermiculus*.

¶ VERMICATUS, VERMICULATUS. Vide infra *Vermiculus*.

VERMICULANS PULSUS. Vide *Formicans*.

VERMICULUS, VERMICULUM, VERMICULATUS. *Vermiculum*, in Gloss. MSS. *Lana rubra*. Papias: *Vermiculum rubrum, sive coccineum. Est enim Vermiculus ex silvestribus frondibus, in quo lana tingitur, quæ Vermiculum appellatur*. Mox: *Vermiculum, tinctura similitudine vermis*. Alibi: *Rusa, rubra, vermicula*. Gloss. Græc. Lat. MSS. Κόκκος, τὸ ἄκιμον, *Vermiclæ, hoc coccum*. Editæ habent, *Vermiscula*, & τὸ abest. Alibi: *Rusa, rubra, vermicula*. Gervasius Tilleberiensis MS. de Otiis Imper. Decis. 3. c. 57. *In Regno Arelat. & in confinio maritimo est arbor, cujus sarcina pretium habet 12. nummorum Mergoriensium: ejus fructus in flore pretium 50. librarum, ejus ortu ad annis vestes pretium habet 5. solidorum. Vermiculus hic est, quo tinguntur pretiosissimi Regum panni, sive serici, ut examiti, sive laneri, ut scarlata. Et est mirandum, quod nulla vestis linea colorem Vermiculatum recipit, sed sola vestis, quæ ex vivo, animanteque, vel quovis animato decerpitur. Vermiculus autem ex arbore ad modum ilicis & quantitatem dumi pungitiva folia habente prodit ad pedem, nodulum faciens mollem ad modum ciceris, aquosum, & cum exterius colorem habeat nebulæ, &*

roris

voris coagulati, interius rubet, & cum ungue magistraliter decerptus, nec tenui rupta pellicula humor inclusus effluat, postquam exsiccatur, corio includitur: cum enim tempus solstitii æstivi advenerit, ex se ipse Vermiculos generat, & nisi coriis subtiliter consutis includerentur, omnes fugerent, ovi in nihilum evanescerent. Hinc est, quod Vermiculus nominatur, propter dissolutionem, quam in vermes facile facit ex natura roris Madialis, (Maii) à quo generatur: unde & illo tantum mense colligitur, arbor autem Vermiculum generans vulgo Aaolis nuncupatur. Vide Joan. Ruellium l.2. de Nat. stirp. c.130. Capitulare de Villis cap.43. Ad genitia nostra ... dare faciant, id est, linum, waisda, Vermiculo, warentia, pectinos, &c. [Regest. Prumiense apud Leibnit. tom.1. Etymol. p.467. Solvit unusquisque pro Vermiculo denarios sex.] Tabularium S. Remigii Remensis: Donat denar. 8. de Vermiculo, unc. 2. pull. 8. pastas 2. ova 50. Occurrit pluries.

¶ Vermilium, Eadem notione. Charta an. 1073. in Tabular. S. Victoris Massil. Donamus monachis ... villam vel ecclesiam, sive mercatum, sive de pane, seu de Vermilio, vel de qualibet re hereditate aliquid voluerint. Charta an. 1156. inter Probat. tom.2. novæ Hist. Occit. col. 559. Solvo etiam & guirpisco votum quem feceram de Vermilio, ut deinceps non fiat.

Vermiculatus, Coccineus, Gall. Vermeil. Aimoin. lib.3. Hist. Franc. c.91. Tunc si placebit, ego & tu Vermiculatis adoperti vestibus inter conserto congrediamur agmina. Ubi Fredegarius in Chron. c.25. Induamur uterque ego & tu vestibus Vermiolis, &c. Expressit Gallicum Vermeil. Monachus Sangall. l.1. de Carolo Magno c. 36. Erat antiquorum ornatus, vel paratura Francorum, calceomenta forinsecus aurata, corrigiis tricubitalibus insignita, fasciæ crurales Vermiculæ, & subtus ea tibialia vel coxalia linea, quamvis ex eodem colore, tamen opere pretiosissimo variata. Lib.2. c.14. Palliaque Fresonica alba, cana, Vermiculata, vel saphyrina. Tabularium Vindocinense Thuanum c.74. Caligas etiam habuit Vermiculas innuenda causa ipsius donationis. Ch.84. Dedimus Ivoni unum chamfrenum, & Roberto unas caligas Vermiculas. Ch. 124. Aldradus caligas etiam habuit Vermiculas. Willel. Malmesbur. lib.4. pag.139. Vexilloque Boamundi, quod Vermiculatum erat, ventis in fastigio turris exposito, &c.

¶ Vermelatus, Eadem notione, in Comput. an. 1244. ex Biblioth. Reg. Pro quatuor alnis uno quarterio escallote Vermelate pro novo milite, 76. s.

¶ Varmalius, Varmilius, Eodem significatu. Charta Rudesindi Episc. inter Conc. Hispan. tom.3. pag. 181. Alias casulas 13... octava cardena merayco, nona Vermelia ex Ageg. Statuta Vercell. l.4. fol.83. Teneantur fornasarii prædicti de qualibet fornasata lapidum facere ... unum de blanchis, & alium de ferriolis, & alium de Vermeliis. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 495. Naves 3. magnæ depictæ colore albo, cum crucibus Vermiliis per totum. Chron. Mutin. tom. 15. col.604. Apparuit quædam crux rubea vel Vermilia in castro dicto Spello in valle Spoletana. Chron. Bergom. tom.16. col.895. Carta 12. moscatelli, & vini Vermilii. Vermail, in Charta an. 1235. tom. 2. Histor. Eccles. Meld. pag.135. Toutes voyes ensin ledit Pierre de Quinoy Chevalier a donné & ottroié pour sustantation du Chappelain qui celebrera en ladite Chapelle deux muys de vin blanc & deux de Vermail. Vin vermeil, in Charta an. 1384.

¶ Varmellus, Pari intellectu. Testam. Beatricis de Alboreya ann.1367. apud Marten. tom.1. Anecd. col. 1523. Item, legamus ecclesiæ B.M. de Grassa unum pannum aureum morescum Vermellum foratum de tela livida. Ibidem col.1525. Item plus, alium coopertorium panni de cirico Vermello.

Vermiculatus, Latinis, quasi vermiculis varius vel distinctus. Will. Brito in Vocab. & Joan. de Janua: Vermiculatus, distinctus & variatus: tractum est à vermiculis, qui rodentes ligna tratinaculas ibi faciunt varias & distinctas, & quasi in modum vineæ conducuntur. Gloss. Gr. Lat. σκωληκιασ, Vermiculatum. Σκωληκόβρωτον, Vermiculatum. S. Bonifacius Mogunt. Epist. ad Cuthbertum: Illa ornamenta vestium ... latissimis clavis, vermium imaginibus clavata, adventum Anti Christi ab illo transmissa præcurrunt. Gillebertus Episcop. Londinensis in Cantica Canticorum c.1. n.10. Vermiculatas, id est, more vermium decoratas.

Vermicatus. Statuta Ord. Præmonstrat. dist.4. c. 10. Sellis quoque Vermicatis frænis, pectoralibus, calcaribus superfluitatem habentibus, non utentur.

VERMILEUS, Rubeus, purpureus, ex Italico Vermiglio, & Gall. Vermeil. Chronicon Pisanum ann. 1119. [apud Murator. tom.6. col.169.] Et nota, quod Papa, quando Pisani vicerunt Majoricam, suis omnibus Pisanis dedit vexillum Vermielum. Vide Vermiculus.

¶ VERMILIUM, Vermilius. V. in Vermiculus.

¶ VERMINATUM, σκωληκιασ, in Gloss. Lat. Gr. edit. melius in Sang erm. Vermiculatum.

¶ VERMINCULA. Vide in Vermiculus.

¶ VERMIS CANIS, Scrofularum fortassis species aliqua, vel Herpes, qui Teutonice Haeyr-werm, id est pilorum vermis dicitur. Ita Bollandistæ ad Vitam ... arisii tom.2. jun. p.485. Venetus hujus nobilissimus vir cum uxore, infirmitate illa quæ vulgo Vermis-canis dicitur, circum guttura corrodebatur, &c.

¶ Vermus-Canis, Eadem notione. Statuta Pallaviæ lib.2. cap.14. fol. 86. Statutum est & ordinatum est, quod si quis dixerit alicui, nascatur tibi Vermus-canis, &c. Italis Verme est Scabiei species, Gall. Farcin.

VERN. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam l.1. Passion. Ros Syriacus, est flos arboris, quæ dicitur Alnus, vulgo Vern, de cortice cujus fit nigra tinctura. [Armoricis eadem notione Gwern, vel cum articulo ar Vern. Vide Vernagium.]

VERNA, Modus agri; [nisi sit Locus alnis consitus, à superiori voce Vern sic dictus. Vide Vernagium & Vernetum.] Tabular. Abbat. Dalonensis in Lemovicib. fol. 3. Totum ex integro quod habebamus vel requirere poteramus in Verna de Dalones. Et fol.7. la Veras, quæ est de manso de Vernoil. Rursum fol. 19. Damus etiam in la Verna de stagno usque ad terram illam, &c. [Vide Vernia.]

VERNACELLUS, Qui suscitat per dies festos. Gloss. Isidori. Ubi legendum insitat. Ex vernaculus. [La Cerda vero scribit: Qui insitat per dies vernos.]

¶ VERNACHIA, Vernacia, Vini species: Vernacium, Petro de Crescentiis l.4. c.4. cujus Interpreti Vin de Garnache dicitur. Academicis della Crusca: Vernaccia, spezie di vino bianco. Skinnerus in Etymolog. Anglic. Vernage, genus vini dulcioris & gratissimi, credo sic dictum quasi Veronaccia, ab agro Veronensi in quo optimum ex hoc genere vinum crescit. Literæ ann.1345. tom. 2. Hist. Dalph. p. 519. col.1. De Vernachia 2. semas val. 17. flor. De muscadello 4. sem. val.13. flor. Statuta Vercell. l.4. fol.95. v. Item statutum est quod nullus in civitate vel districtu Vercellarum audeat vel præsumat vendere vel vendi facere vinum, Vernaese, malvaxie, decreti, vel alterius generis vini, &c. Vernaciu, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526. Vernacium vinum, apud Murator. tom.12. col. 1038. ex Gualvaneo Flamma. Vide Garnachia 2.

VERNACULA TERRA, Proprietas, alodis. Charta Alamannica 36. Goldasti: Quapropter Vernaculam juris mei terram eam in loco nuncupanti, quod dici-

tur Petonvillare, quantum mihi Deus donávit, & parentes mei in hereditate dimiserunt, trado Allidul sum, cum omnia mea, cum agris, cum pratis, &c. Ch. 38. *Propterea Vernacula terra juris mei in loco nuncupantur, quod dicitur Dada, cum servis & ancillis hoc nomine eorum, Gondabancum, &c.* Denique ch. 41. *Propterea Vernacula terra juris mei loco, qui dicitur Opinuvillare, tradimus S. Gallo nsi 20. juchos, ... de colonis meis Erfaianm, &c.*

VERNACULUM, Quidquid domi nascitur, *domestici fructus, res, quæ alicui nata est, & jam non emit.* Ita hanc vocem interpretatur Anianus in L. 3. Cod. Th. de lustrali collatione, ubi Jacob. Gothofredus.

¶ VERNAGIUM. Alnetum, locus alnis consitus, apud Dombenses & Lugdunenses, quibus alnus, Gall. *Aune, Verne* dicitur. Terrag. Humberti *de Villars* domini *du Chatelard* an. 1391. *Tenet quatuor bicheratas Veraagii.* Vide Vern, & *Vernetum*.

¶ VERNALE, Instrumentum piscatorium, retis species. Charta Otton. Comit. Burgund. ann. 1281. apud Perardum: *Eis concedimus & donamus perpetue piscariam liberam in riparus de Lupa & de Clagia alte & basse pro voluntate sua, ad Vernale, ... & ad alia omnia genera ingeniorum.* f. pro Vervale. Vide *Vertebolum* & *Vervilium*.

¶ VERNALIS, Vernaculus, servus. Charta an 1288. ex Tabul. Archiep. Auxit. *Accepit dominus abbas à prædictis hominibus centum solidos, & sua Vernales ad construendum molendinum.* Vide *Vernulitas*.

¶ 1. VERNARE, Florere. Acta S. Cassiani apud Illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ p. 347.

Prosapia Vernat gestorum, & simplicitate refulget.

Occurrit rursum p. 356. & apud Marten. Itin. Litter. p. 46.

¶ 2. VERNARE, Canere, ut ex verborum serie colligitur, in Actis S. Petri Cælestini PP. tom. 4. Maii p. 423. *Et ecce turba magna angelorum circa se erat ita aperte ut videretur ei quod vigilasset, & in ore cujusque illorum erant rosæ rubeæ, & cum illis rosis Vernabant delectabiliter nimis; ita quod postquam excitatus fuisset à somno, cantum illum audierit per tantum spatium quo posset dici Pater noster.*

¶ VERNARIA. Vide infra *Vernia*.

VERNARIUM, Vernum tempus. Gerardus Marchetus Episc. Castrensis Epist. 112. *Steti Parisiis per menses aliquot, ubi resumpsi lectiones magistrales usque ad Vernarium.*

¶ VERNEDUM, ut *Vernetum*. Vide ibi.

VERNEMETIS, Gallica lingua veteri, *fanum ingens*, inquit Fortunatus l. 1. Poem. 9.

¶ VERNERIA, ut *Vernia*. Vide in hac voce.

VERNETUM, VERNEDUM, pro *Vinetum*. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennen. *Ego Siecannus vendo Lunam campum cum Vernetum salicetum in se tenente juris mei, qui est in Castolatis, &c.* Alia habat *in campis, & saliceeis, & Vinetis, juris nostri, &c.* Alibi: *Unum curtillum ante jannas positum, & tres diuturnas de terra, Vernetum in dextra, & in sinistra parte positum ad ædificationem domorum habitantium in servitio prædictæ Ecclesiæ.* Acta Capitularia Ecclesi. Lugdun. an. 1347. fol. 126. v. *Item super quodam Verneto, &c.* Charta alia Ermengardis Comitissæ Ceritan. an. 893. in Append. ad Capitul. Baluziana n. 127. *Verdegariis, Vernedis, boscis, silvis, garriciis, &c.* Chron. Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. an. *Hou à una gran Vorneda e prdral devant lo chastell, &c.* Et c. 21. *Es fait mol den dejus la vila Perpinya en les vinies, e en un lach, que es nomenat Vernet.* Ita Cod. MS. ubi editus habet *Vernat*.

☞ Ex his omnibus nihil colligitur unde certo probetur *Vernetum* vinetum significare: cum vero ad vocem *Vern* propius accedit, qua alnum designari supra monuimus, idem esse atque *Vernagium* vix dubito; quod ex sequentibus rursum facile efficitur. Terrag. Bellijoc. *Super quodam Verneto continente sex bichonatas seminis vel circa.* Ibidem: *Juxta brossiam seu Vernetum Antonii de Crey.* Testam. Stephani II. Arvern. Episc. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 73. *Cum pratis, cum vineis, cum campis, cum silvis, cum farinariis, cum furnis, cum Vernedis, cum aquis, &c.* Ubi *Verneda* à vineis distinguuntur.

VERNIA, VERNIARIA, VERNARIA. [Idem videtur quod *Vernetum*, Alnetum. Charta fundat. Monaster. S. Hippolyti Viennensis in pago Ruthen. an. 943. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 75. *Villa mea quæ dicitur illa Vernia.* Infra: *Ad monasterium construendam in illa Vernia.*] Tabularium Conchense in Ruthenis ch. 103. *Et illo prato de Reseto cum ipsas albaretas, cum ipsas Vernias similiter dimittimus, &c.* Ch. 106. *Hoc est aledus noster de Vermo calme, cum vineas, cum Vernas, cum pratos, cum mansione, &c.* Ch. 109. *Unus campus cum Vernias, cum terras cultas & incultas, &c.* Ch. 110. *Unus pratus cum Vernarias, cum albaredas, &c.* Ch. 115. *Tradidimus, hoc Verneria nostra in loco, quæ vocatur, &c. ... Et habet ipsa Verneria & ipsa terra in se fiam de uno latus, &c.* Ch. 116. *Et de una subtus terra cum Vernaria, &c.* Ch. 445. *& in parochia de Campolusade donamus alium mansum in illa Vernia, hoc totum damus ad alodem.* Adde ch. 117. 148. 163. 187. 266. 270. 306. 338. &c. Charta fundationis Capellæ S. Valpurgis Compendiensis: *Dedimus in dotem tres mansos in Verneria, quam Hadegerus in beneficiis jure de nostro tenebat dono, &c.* [Vide Verna.]

¶ VERNICIUM, Liquata juniperi lacryma, Gall. *Vernis*. Vita B. Lidwinæ tom. 2. April. p. 300. *Sed quasi oleo vel Vernicio linita fuisset, tanto splendore & recenti albedine radiabat, ut &c.*

¶ VERNIFICUS, Vernus, Gall. *Printanier*. Vita MS. S. Wenwalnei fol. 119. v. *Floribus Vernificis redolevérat, &c.* Vide *Vernarium*.

VERNULITAS, [Famulatus. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii pag. 358. *Quando debitas suæ Vernulitatis horas, ceterasque Missarum celebrationes Christo Domino solvere consuisset.*] HRoswitha Monialis in Panegyr. Ottonis M. Imp.

Ex quibus Henrico quadam pars mente benigna
Devovit Regis fratri jus Vernulitatis,
Pars Everharde Comiti studium famulandi.

Papias: *Verna, servus in domo natus: vernula, servus domi genitus vel nutritus.* Vide *Vernalis*.

1. VERNUM, Ver, Vernum tempus. Regula S. Fructuosi cap. 6. *Verno vel æstate dicta Prima, commoneantur Decani à Præposito suo, quale opus debeant exercere.* Regula Magistri cap. 32. *In Verni vel æstatis tempore, &c.*

¶ 2. VERNUM, Vas coquinarium. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384. *Quinque patellas, tres cacabas ereas, quatuor pelves, ... quatuor Verna ferrea, &c.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus sex Verna sive asta ferri.* Utrobique legendum existimo *Verua*.

VERONES. Aurelius Victor in Commodo: *Immiti prorsus feroque ingenio, adeo quidem ut gladiatores specie depugnandi crebro trucidaret: cum ipse ferrum objectum Veronibus plumbeis uteretur.* Ubi legendum videtur *ad ferrum, &c.* Adeo ut *verones* fuerint species pectoralis, in quo ictus exciperet. Vide conjecturas virorum doctorum apud Schottum. [Huc etiam spectat Brito Armoric. Philipp. l. 10. de Obsidione Nannetica:

Audacesque viri quos illa Britannia gignit
Obdere vel leviter extrema repagula curant
Ejus in occursum potius in Verone recesse
Egressi pugnam committere graviter audent.

Vitin-

Vitiosum carmen hic advertere est cum Spelmanno, nisi Enniano more S forte elidatur.]

VERONICA, Romanis appellatur tabella, in qua Christi Domini, pergentis ad Crucis supplicium, divino miraculo expressa effigies efformatur, quæ asservatur & colitur Romæ in Ecclesia S. Petri. Voce, ut quidam volunt formata ex *Vera Icon.* Clemens IV. tom. 2. Epist. 484. an. 1268. *Quid enim superest, nisi ut ipsa Veronica cum Apostolorum capitibus transportetur, & urbs tota spoliata thesauro, confusionis induta diploide, habent in æternum quod lugeat.* Nicolaus IV. PP an. 1290. *In ea namque basilica sui pretiosissimi vultus imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, in singularis amoris insigne tribuit venerari, &c.* Sed & alios Pontifices Clementem VI. VII. VIII. Gregorium XIII. &c. Hanc tabellam, seu potius sudarium eo nomine appellasse auctor est ex Jacobo Grimaldo Bzovius in Annal. Eccles. an. 1216. n. 16. Adde Jacobum Card. de Anno Jubileo cap 1. Matth. Paris, & Matth. Westmonaster. an. 1216. eumdem Matth. Paris an. 1249. p. 514. Bromptonum p. 1121. Henricum Rebdorffensem an. 1350. præterea Bernardum Guidonem de Sanctis Lemovicensibus p. 619. De S. Veronica integras disputationes instituerunt præter Baronium an. 34. n. 138. vir singularis eruditionis Godefrid. Henschenius 4. Februar. Franciscus Quaresmius lib. 4. Elucidar. Terræ Sanctæ, peregr. 6. c. 14. §. 4. & seq. & Bzovius an. 1216 n. 15. & seqq.

¶ VERONICA, Imago tabellam prædictam repræsentans. Comput. ab an. 1333 ad an. 1336. tom. 2. Hist Dalph. p. 275. *Pro tribus Veronicis magnis & sex parvis, taren. 2. gran 10.*

VERONICAM appellatam Ciborium antiquæ basilicæ Vaticanæ videtur scribere Nicolaus Alemannus in Dissert. de Lateranensibus parietinis p. 40.

VEROSUS, *Plenus veritate: Verositas, veritas.* Ugutio. [Mart. Capella lib. 4. *Argumentum Verosæ assertionis.*]

¶ VEROUIKE. vox Anglica. Testam. Joh. *de Nevill.* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 428. *Item Archiepiscopo Eborum fratri meo, 1. vestimentum rubeum de velvet cum le Verouike in granis rosarum desuper broudata.*

¶ VERPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta an. 1145. apud Calmet tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 324. *Pratum unum quod habebant apud Vesose-villam nostram nobis dederunt & fine tenus Verpierunt.* Verpir, apud Butiller. in Summa rurali. Hinc

¶ VERPITIO, Rei possessæ dimissio, in Charta inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 181. *Vestiturans etiam de omnibus terris ... perdonavit, reddidit, & Verpitionem fecit.* Vide *Guerpire.*

¶ VERPUS, τρίλλος, τὸ ὑπὲρ δακτύλιον, in Gloss. Lat. Gr. Vide Salmas. ad Hist. Aug. p. 229.

¶ VERQUERIA, Locus alendis *vervicibus* idoneus. Vide in *Berbix* 1.

¶ VERRA, Bellum, pro *Werra*. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 45 v. *Ista villa habebat andredam, sed in tempore Verræ difforestatum fuit.* Vide *Guerra* & *Vera* 2.

¶ VERRACHIUM, Nauticum instrumentum. Acta S. Raynerii tom. 3. Jun p. 464. *Et tunc non potuerunt retrahere anchoram nisi cum Verracchio, quando ibi cessavit tempestas.*

¶ VERRECULUM, diminut. à *Veru*, Sagittæ acumen, Gall. *Potate*. Andr. Billii Hist. apud Murator. tom. 19. col. 19. *Rejecto ob oculos galeæ specula, mox sagitta (quam vulgo verretonum nominamus) Verreculo per eum locum ictus occidit.*

¶ 1. VERRERE, Mittere. Gloss. Græc. Lat. ἀπάγω, abduco, Verro, deduco, perduco. Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 248.

Hæc ubi dicta essent, Verrat fraterna potestas
Fratres ac socios proprio de corpore lectos,
Qui cum patre simul noviter seniore recepto
Regis ad eximii super hoc decreta recurrant.

2. VERRERE, VERRIFICARE, Terram versare, quod faciunt porci, & *verres*. Statuta Willelmi Regis Saxoniæ cap. 24. *Si porci Verrant pratum alienum, dominus illorum tenetur omnes Verificationes implere framento.*

¶ VERRERIA, Vitri officina, Gall. *Verrerie*. Charta an. 1338. tom. 2. Hist. Dalph p. 363. col. 1. *Pactis infra scriptis, videlicet, quod infra dictum nemus, dictas Gaionetas faciat domum fortem & ibidem debent habitare & Verreriam ibidem facere, tenere & operari facere in eo perpetuo opus vitreum sive vitrei.* Vide *Vitreria*.

¶ VERRERIÆ, Laminæ vitreæ quæ fenestris objiciuntur, Gall. *Vitres*, olim *Verrieres*. Charta S. Ludovici ann. 1245. pro fundat. S. Capellæ apud Lobinellum tom 3. Histor. Paris. pag. 121. col. 2. *De ipsis obventionibus & oblationibus Verrerias ejusdem capellæ refici & reparari volumus quotiens opus fuerit.* *Voirrieres*, ibidem pag. 705. *Voirres*, in Charta an. 1483. ibidem tom. 3. pag. 141. col. 1. Alia Ludovici XI. an. 1464. ibidem tom. 5. pag. 709. col. 1. *A soustenir & entretenir les Verrieres de ladite sainte Chapelle.* *Verrieres*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 367. Bullar. MS. Fontanell. fol. 119. *Totam cancellam tam in Verreriis, muris & massoneria, & coopertura, quam alio quovis modo.* La Vie de Jesus Christ MS.

Tout autressi con vout vrès
Que li solaus est escuriés,
Con il trepasse la Verrere
Là ou ele est li plus entiere.

Vide *Verrinæ* & *Vitrinus*.

¶ VERRERIUS, Qui vitra operatur & vendit, Gall. *Verrier*. Charta an. 1309. tom. 1. Histor. Dalph. pag. 97. col 2. *Item à quolibet Verrerio exponente vitros suos ad vendendum, levatur unus vitrus, vel unus denarius, quod Verrerius maluerit.* Occurrit rursum ibidem tom. 2. p. 363. col. 1.

VERRES, Porci masculi, quod Franci *Verrats* dicimus. Epistola Bartholomæi Monachi Fusniacensis, qui Episcopus Laudunensis fuerat, ad Conventum Remens. ann. 1158. *Verumtamen nihil eis consuli, quod ad redditus pertinent Episcopi, præter porcos, quos vulgo Verres vocant, quos mensæ Episcopali Personæ solvebant Ecclesiæ.*

¶ VERRETONUS, VERRETTONUS. V. *Veretonus*.

¶ VERRIA, f. Locus ubi verres nutriuntur, vel idem quod *Vernia*, quomodo etiam fortassis legendum est. Recognit. antiq. ex Regesto *Probus* fol. 59 *Petrus Veters tenet de Comite casale domus suæ & Veretam, & debet inde 3. solidos censuales.*

¶ VERRICULATOR. Papias MS. Bituric. *Delictus, Verriculator.*

¶ VERRIFICATIO. Vide *Verrere* 4.

¶ VERRINÆ, ut supra *Verreriæ*. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudor. pag. 202. col. 2. *Evrardus capellanus, pro Verrinis capellæ 55. sol.*

¶ VERRINUM, Terebellæ species, ut videtur, Gall. *Vrille*; nisi sit Sagitta, jaculum, *Verrina* quippe Italis ea notione nuncupatur. Ogerii Panis Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 402. *Quidam latro venit Januam ... & taliter se misit nocte in crates Dominicæ crucis, custodibus S. Laurentii ignorantibus, quod capsam in qua erant repositæ cruces cum Verrinis perforavit & ipsas cruces de civitate portavit.* Vide *Verrubius*.

¶ VERROLUS, à Gall. *Verroüil*, Pessulus. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. *Eidem* (Bernardo Serario) *pro duobus ansonibus & duobus Verrolis, qui positi fuerunt in uno hostio dictæ domus thesaurariæ*. Charta an. 1334. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 188. *Quod dictus Johannes fuerat furatus vestes, sive Verrotibi, padenas & gofetos*.

¶ VERRUBIUS. Papias: *Marra, terebrum, id est Verrubius*. Vide *Veru*.

¶ VERRUS, pro Verres, porcus masculus, in Leg. Salica apud Eccardum p. 145. *Si quis Verrum furaverit, &c.* Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 26. v. *Scrofæ 24. Verri sex, &c.* Charta Caroli Regentis an. 1358. ex Bibl. Reg. *Item viginti solidos annuos redditus in quibus domino Regi tenetur quolibet anno in festo Paschæ abbas de insula pro uno Verro*.

¶ VERSADURA, Eluvies, effluvium, Provincialibus. Regest. *Columba* ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Possunt recipere Versaduras & escolalbas resclausæ vel bedalis*.

VERSALITER. Thwroczius sub ann. 1342. *Hujus mundi decus & gloria ... semper variando Versaliter atque caduce se protendens in nihilum tanquam aqua decurrens incedit*. [Id est, Inconstanter. Vide Vossium lib. 4. de Vitiis serm. c. 36.]

¶ VERSANA, Arvernis, *Versèe*, Terra proscissa, ager de novo ad cultum redactus: aliis *Versane* est Terra in colle sita: denique *Versane* vocant nonnulli terram Aquiloni adversam. Tabular. Camalar. diœc. Anic. *Donaverunt R. Roberto quandam vineam sitam subtus hortos & unam Versanam in Cumbas*. Charta apud Stephanot. Antiqu. Lemovic. part. 1. p. 704. *Dedit etiam Versana de gran, ... in alio loco pratum del Martineze. Versenne*, apud Santones. Vide *Verseria*.

¶ 1. VERSARE, Gall. *Verser*, Evertere. Vita S. Bonæ tom. 7. Maii p. 163. *Quædam devota femina urceolum olei ... ante ejus altare portavit: quem cum clericus ... inconsiderate pedibus impulisset, pluribus videntibus est urceolus ipse Versatus ad terram*.

¶ 2. VERSARE, pro Versari, in Charta S. Rudesindi inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 180. *Denique reminiscens ea in quibus ab ineunte ætate Versavi*.

VERSARI vinum dicitur, quod corrumpitur, Petro de Crescentiis l. 2. c. 38. *Qualiter possis providere, ne vinum Versetur*. Ubi Gallicus Interpres vetus: *Comme on peut remedier à ce que le vin ne se tourne, ne corrompe*.

¶ VERSARIUS, Gall. *Verseau*, Aquarius, undecimum zodiaci signum. Charta Communiæ Claromontis an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 600. art. 12. *Retinemus autem nobis in dicta villa ... novam* (novem) *corvadas de omnibus animalibus ad aratrum trahentibus; duas in Martio persolvendas, & duas in Versario, & duas in Autumno*. Hac loquendi formula consignatur anni tempestas, qua sol Versarium subit, mensem scilicet Januarium. Vide alia notione in *Versus*.

¶ VERSATILIS GLADIUS de quo Gen. 3. versu ult. exponitur in Glossis Biblicis MSS. Anonymi ex Bibliot. Reg. *utrobique secans vel aptus ad versandum & tollendum cum Deus vellet*. Consule Interpretes.

VERSATIM, Vice versa. Constitutio Chlotarii Regis an. 560. c. 6. *Si judex aliquem contra legem injuste damnaverit, in nostri absentia ab Episcopis castigetur; ut quod perpere judicavit, Versatim melius discussione habita emendare procuret*.

¶ VERSCHAT. Vide supra in *Ghescot*.

VERSCHINGA. Notitia an. 1159. in Tabular. Monasterii S. Bertini: *Dedit Waltero de Ekas ... pro baunuero 4. sol. ... infra Kl. Maii, & Kl. Augusti 2. sol. pro expeditione, in festo S. Michaelis 2. pro Verschingis, in festo O. SS. 5. sol. pro ressement, &c.* Videtur idem quod *Frescinga*. Vide in hac voce.

¶ VERSERIA, Aratio, actio terram *versandi*. Charta Roberti Laudun. Episc. an. 1210. ex Tabul. S. Remigii Rem. *Postquam homines de Corbiniac versaverunt terras illas, ... reddent hominibus Prioris impensas de Verseria*. Vide *Versana*.

¶ VERSETUS, Versiculus, Gall. *Verset*, non semel in vet. S. Juliani Brivaten. Rituali MS. Vide *Versus*.

¶ VERSIBILIS, Mutabilis. Victorinus apud Baluz. tom. 4. Analect. p. 164. *Versibiles enim qualitates & juncta hoc universa*.

VERSIBILITAS, Mutabilitas, inconstantia. Utitur Eulogius Cordub. l. 2. c. 15. & in Epist. ad Alvarum, quo illi Memoriale Sanctorum mittit. [Joan. Sarisber. Policrat. l. 2. c. 22. *Quia nec ex mutabilitate rerum, nec ex temporis fuga, aut Versibilitate potest aliquid absconditum esse ab oculis ejus*.]

¶ VERSICANORUS, Poeta, ut mox *Versidicus*. Chron. Novalic. l. 2. c. 7. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 704. *Famosissimus enim valde ubique fuisse refertur athleta ac fortis viribus, sicut de eo quidam sapiens Versicanorus scripsit, &c.*

VERSIDICUS, Poeta. *Versificus*, apud Fab. Victorinum in 1. Rhetoric. Ciceronis.

VERSIFICARE, Psalmos antiphonatim canere. Ordinarius Ecclesiæ Rotomagensis MS. in 4. feria majoris hebdomadæ: *Quo* (igne) *benedicto, redeant ad chorum Versificando: Dominus illuminatio mea, &c.*

¶ VERSIFICI PSALMI. Vide *Psalmi plebei* in *Psalmus*, col. 948.

¶ VERSILIS, Qui vertitur, qui redit. Hymnus vet. de S. Germano Autiss. *Sublime festum seculis, indixit annus Versilis, &c.* Occurrit apud Mart. Capellam l. 4. pro eo qui facilis est ad vertendum.

¶ VERSIM, Adverso vultu, vel Alternis vicibus. Pontificale antiquissimum: *Scola vero forinsecus cum Episcopo stans totum psalmum cum antiph. Versim decantet*.

VERSIPELLO. Gloss. Gr. Lat. *Versipello*, χαμαιλέων. in Lat. Gr. *Versipellio*, χαμαιλέων καὶ λυκάνθρωπος.

¶ 1. VERSORIUM, Instrumentum rusticum quo terra *versatur*. Statuta Castri Redaldi l. 1. fol. 17. *Statuimus & ordinamus quod nulla bestia aratoria, plaustra, aratra vel Versoria, ligones ... possint vel debeant robari, deprædari vel pignerari, &c.*

¶ 2. VERSORIUM, à *verso*, id est, *Scopa*. Goclenii Lexicon Philosophicum.

¶ VERSUM, ἄχρις, in Gloss. Lat. Gr. in MSS. additur, *usque*.

VERSUS APERTIONIS, in Regula Magistri cap. 44. Psalm. *Domine, labia mea aperies, &c.* Amalarius lib. 3. de Eccl. Offic. c. 9. *In nocturnali officio dicimus primo, Domine, labia mea aperies, &c. Deinde sequitur Gloria*.

VERSUS CLUSOR, qui dici solet in clausula Officii Ecclesiastici, qualis hodie: *Benedicamus Domino*, in eadem Regula Magistri c. 37.

¶ VERSUS, unde dicitur Gratiarum actio post mensam, in Vita S. Odonis sæc. 5. Bened. p. 193. *Finis lectionis eum revocaverat ab excessu ... Versu dicto pro negligentia satisfacturus abbati, &c.*

VERSUM PENDERE dicebantur Monachi, cum ad Refectorium tardius venerant, primusque aut secundus vel tertius orationis versus jam dictus esset, in libro Usuum Ordinis Cisterciensis c. 109. 116. in Institutionibus Rainardi Abbatis Cisterciensis c. 63. in Instit. Capituli General. ejusdem Ordinis, dist. 6. c. 6. dist. 14. c. 13. quo casu pœnitentiæ seu *veniæ* obnoxius erat. De *versu refectionis*, agit idem liber Usuum Cisterc. c. 121.

VERSARIUS, Liber Ecclesiasticus, continens *Versus*,

sus, qui cauuntur in Ecclasia. Necrologium Ecclesiæ Parisiansis 10. Kal. Aug. *Dedit nobis . . psalterium cum hymnis, duos troperios, duos versarios, &c.*

¶ Versus. Constit. 2. Justin. de confirm. Dig. *In centum quinquaginta pene millia Versuum totum opus consummantes & in septem partes eos digessimus.* Ubi *versus* membra orationis integra sive periodos Duarenos intelligit: alii cum Contio lineas interpretantur.

¶ Versus. Prologus Defensoris Mon. in lib. Scintillar. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 704 col. 2. *Sicut naviganti portus, ita & mihi Versus fuit optabilis.* Operis conclusio indicatur, nisi ma fallo: usus quippe erat opera versu aliquo concludere.

¶ Versus, pro Adversus. Chron. S. Patri Vivi apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 753. *Invenerunt eam (Ragem Franciæ) veris militia bellis implicitam, scilicet Versus Anglorum, &c.*

¶ VERSUTUS, *Perversus*, διεστραμμένος, in Gloss. Gr. Lat. ubi Lat. Gr. MSS. habent *Perversor*.

¶ VERTAGUS, Canis species. Vide supra in *Canis veltris*, col. 163.

¶ VERTARPES, Morbi genus. Epist. an. 1221. de Mirac. S. Hugonis Abbat. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 888. *Laetitia mulier jurata dixit, quod cum morbo qui dicitur Vertarpes miserabiliter laboraret, ad tactum manus domni Hugonis abbatis Bonorumvallium, apud Veennam per Dei gratiam est sanata.* Vide *Vermis canis*.

VERTEBOLUM, Vertuolum. Pactus Legis Salicæ tit. 27. § 14. *Si quis statuam, aut tremalum vel Vertebolum de flumine furaverit, &c.* Lex Salica tit. 29. § 30. habet *Vertuolum*, [in edit. Baluzii *Vertevolum*.] Ubi interpretes genus retis esse aiunt, quod Normanni nostri *Verveuil*, Latini *Verriculum* vocant: alii instrumentum, quod volvendo *vertitur*, ad hauriendum aliquid. Vide *Vertibulum* [& *Vertilium*.]

¶ VERTELLUM, vel Vertellus, f. Anfractus, Gall. *Detour*. Inquisitio an. 1268 ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Et à S. Gabriello usque ad Vertellum de Maguella, .. & à dicto Vertello de Magnella protrudebatur, &c.* Lege forte *Vercellum*. Vide in hac voce.

VERTENARIUM. Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. in Monast. Anglic. tom. 1. p. 718. *Cum piscariis, bracinis, consuetudinibus, ancoragiis & Vertenariis.*

¶ VERTERE, Mutare. Domesdai tit. Wirecestre: *Quando moneta Vertebatur, quisque monetarius dabat 20. solidos ad Londinum, pro cuneis monetæ accipiendis.* *Vertir & tourner en autre obeissance*, in Litteris an. 1372. to. 5. Ordinat. p. 565.

¶ Vertentes Causæ, Quæ reapse coram judicibus agitantur. Libertat. villæ de Podio-Miriolii an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 313. *Concedimus tenore præsentium, de gratia speciali, quod .. causas coram dictis bajulo, consulibus aut quatuor probis, aut aliquo curia eorumdem, inceptas & vertentes, ad se advocare nequeant.*

¶ VERTEVELLA. Vide mox *Vertibella*.

VERTIBELLA, *Forfex medicinalis*. Ita Glossæ MSS. ad hunc locum Alexandri Iatrosophistæ lib. 1. Passion. *Ex mulsa lavari bonum est, quando molesti humores in aure surrexerunt, & eos sæpius quod incidis, & latiolavea & Vertibella facile trahitur.*

Vertevella. Ebrardus Betun in Græcismo c. 12.

Est vectis ferrum longum pariterque rotundum,
Ostia quo firmo, dictum fit à Vehe verbo:
At Vertevella quædam foramina dicas,
Quod vertuntur in his vectes quocunque feruntur.

Gesta Consulum Andegav. cap. 3. num. 26. *Fecit præterea aliam absidam . . . cum ostio fusili, quod gumphis & Vertevellis, & quatuor clavibus firmabatur.*

☞ Hæc excerpta ex Hiberno in Mirac. S. Martini apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 169. paulo aliter leguntur: *Gumphiis, & Virtevellis, & quatuor clavibus firmabatur.*

Verticula, *cardines*, Papiæ. *Verticulum & versicillum*, σπόνδυλος, & σπονδύλιον, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VERTIBILIS, Mutabilis, animo inconstans. Guibertus in Vita sua l. 1. c. 2. *Quamvis momentanea palcritudo sit sanguinum instabilitate Vertibilis.* Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 185. *Recte quidem Versilienses dicti sunt quasi Vertibiles: omnia enim vertunt & pervertunt.*

¶ Vertibilis Equus, Cursor, stradiodromus equus, apud eumdem Murator. tom. 2. pag. 429. col. 2. Vide *Campitor*.

¶ VERTIBILITAS Linguæ, Mobilitas, Gall. *Volubilité*. Epistola Johannis de Monsterolio apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1400. *Non adeo feroces fumus, ut quæ sit in disputando libertas ignoremus, aut linguæ Vertibilitati non noverimus indulgere.*

VERTIBULUM, Idem quod *Vertebra*, vel est instrumentum, cum quo carbones vertuntur in fornace. Ugutio. Gloss. Lat. Gall. *Vertibulum*, *Rouable de fornaise*. Stephanus Episcopus Redonensis in Vita S. Guillelmi Firmati n. 16. *Tunc subito instruacalas veste audoras propria, sinistra taxicam, & dextra tenens Vertibulum, ad pedes Firmati provolvitur.* Supra *baculum* appellavit: *Extractum, quo induebatur, unicam baculo superposuit.* [Pro vertebrarum compage occurrit in Mirac. S. Agri apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1033. *Nam & Vertibulorum compages immensum dedere crepitum in restaurando suis locis.*]

VERTICALE. Glossæ divinæ Hist. MSS. *Cytharim*, [Cidarim] i. *byara*, *Verticole*.

¶ VERTICILLUM. Vide in *Vertibella*.

¶ VERTIGINARI. Gloss. Gr. Lat. σκοτοῦμαι: *Vertiginor*, *tenebresco*. Vide *Vertiginare*.

¶ VERTICULA, Verticulum. V. in *Vertibella*.

¶ VERTIGALIS, & Vertiginalis Balea, Quæ in orbem *vertitur*, & movetur. Vide *Balea*.

¶ VERTIGILENSIS, Trecorensis, Gall. *de Treguier*: Trecorium quondam *Vorganium* est appellatum. Charta Theobaldi Comitis Blesens. an. 1186. apud Marten. tom. 1 Anecd. col. 627. *Cum in basilicam S. Launomari convenissemus Vertigilensis Episcopus & ego Aalypis Comitissa, &c.*

¶ VERTIGINALIS. Vide *Vertigalis*.

VERTIGINARE, Circumvertere, apud Tertullianum de Pallio c. 3. [Vide *Vertiginari*.]

¶ VERTIGINOSUS, Vertigine laborans, apud Plinium l. 23. c. 1. Occurrit præterea apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 317. & alios.

¶ VERTIVOLUM. Vide *Vertebolum*.

¶ VERTOLENUM, Instrumentum piscatorium, Provincialibus *Vertoulen*, quod *Nasse* exponitur in Dictionnario Provinciali. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Requisitus cur de Arelate deffenderunt prædictum stagnum, dixit quod 10. Arquimbando quem pignoraverunt de retibus suis & Vertolenis. Requisitus quot retia abstulerunt ei, dixit quod 4. sagiteas retium & tres duodenas Vertolenorum.* Vide *Vertebolum*.

¶ VERTON. Vide in *Verto*.

¶ VERTONICA, ψ ..., in Gloss. Lat. Gr. Salmasius, cui accedit Rigaltius ad Onosandrum emendat, *vet. tonica*, id est *Veneris tonica*: nihil, inquit idem Rigaltius, legendum fit *Vettonica*, κέστρον, de qua herba ac voce egit Antonius Musa. Hæc in Castigat. Gloss.

VERTRAGUS, Vertraha, Canis species. Vide *Canis Veltris*, col. 163.

VERTUOLUM. Vide in *Vertebolum*.

¶ VERTUOSUS, Virtute præditus. Oratio habita an. 1471. apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 329. *Et si hominum Vertuosior in conspectu Christi Vicarii, Ecclesiæ Principes, tantique cœtus venerabilium ac reverend. Patrum affari pertimescas.* Vide *Virtuosus*.

VERU, Stipes instar subulæ præacutus. Vetus Inscriptio p. 61. HÆC AREA INTRA HANC DEFINITIONEM CIPPORUM CLAUSA VERUBUS. Charta Chrodogangi Episcopi Metensis, apud Meurissium p. 169. *Cum palis molendinariis & Verubus, &c.* Est etiam

VERU, Armorum species. Apud Smaragd. in Grammatica MS. *Veru*, in Glossa superlineari, exponitur *sagitta*. Will. Brito l. 11. Philippid. p. 232.

Mox hastas hastata manus configit in illum,
Quorum cuspis erat longa, & subulæ instar acuta,
Et nonnulla velut Verubus dentata recurvis,
Cuspidis in medio uncos emittit acutos.

Infra:

Hic Verubus, culteris alter subularibus, arctas
Scrutatur thorace vias.

Ubi idem videtur *veru*, quod βηρῦτα, in Gloss. Græc. Lat. βηρῦτα, εἶδος ἀκοντίου, *Canummutum*, ubi forte leg. *cum amento*. Βηρύττα, ζιβύνια dicuntur Leoni & Mauricio in Tacticis, locis à Rigaltio indicatis in Gloss. Jo. de Janua: *Verutus, quoddam genus pili.* Papias: *Veruti, gens, ubi ferrum est solidum & productum, dicti, quod verubus pugnent.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Verutintus, armez de bastes.*] Ammianus lib. 19. *Rectetisque gladiis & Verutis.* *Veretoni*, Italis. [Vide *Veretonus*.] Joan. Villanoeus lib. 2. cap. 66. *Cominciarono à saettare con loro Verettoni.* Ita eodem libro c. 19. 20. *Viratons*, in Chronico Petri IV. Regis Aragon. lib. 6. cap. 4. *Viretons*, Scriptoribus nostratibus, quibus & *Broches* dicuntur. Guill. Guiart an. 1213.

Si con François vont ordenant
Leur bataille en un tenant,
Garnis d'espées & de Broches.

Chron. Bertrandi Guesclini:

De leurs Broches de fer se vont entraculant.

Infra:

De sa broche de fer li a trois coups donnez.

Raimundus Montanerius in Chronic. Regum Aragon. cap. 221. *Et ab una broxa que tenia, dona li be 13. colps.*

Brochiis instructa fuisse scuta militaria docent Assisæ Hierosolym. MSS. cap. 95. ubi de Armis Militis, qui duella decertat: *Et en l'escu doit avoir deus broches de fer tout emmi l'escu, & l'autre au piè de soute, & doivent estre de tel grosse come il vodront, & de tel longour jusque à un piè, & neent plus, & entour l'escu tant de broches com ils vodront, agues, ou resours. Et le cheval doit estre couvert de couverture de fer, & avoir une testiere de fer, & emmi la testiere une broche de fer, telle comme celle de l'escu.*

VERUDATUS, Veru transverso obfirmatus, clausus. Gallis, *Verouille*. S. Augustinus Quæst. 23. super libr. Judic. *Proinde aut alia clavis allata est, aut tale clausuræ genus fuit, quod sine clavi posset claudi, nec sine clave aperiri. Nam sunt quædam talia, sicut ea, quæ Verudata dicuntur.* Malim *Verutata*, [vel *Veruclata*, ut ex MSS restitutum est in ult. edit. Vide *Verutatus* & *Vera* 1.]

¶ VERVECARIUS PASTOR, *Vervecum* seu ovium custos. Charta S. Irminæ an. circit. 698. apud Miræum tom. 1. pag. 243. col. 2. *Itemque dono ... pastores vaccarios, porcarios, Vervecarios, cum gregibus suis.* Vide in *Berbix* 1.

¶ VERUIA, Salicetum, ut videtur, Gall. *Saussaie*. Charta Comitatus Marchiæ an. 1400. *Cum omnibus & singulis ipsius mansi ... nemoribus, arboribus, Veruchiis, consortiis, &c.* Terrarium Apchonii an. 1521. *Plus unam saulsam, sive Verubè simul contiguas, &c.*

¶ VERVICARIUS, ut *Vervecarius* in Chron. Novalic. apud Murator. t. 2. part. 2 col. 744. V. *Berbix* 1.

¶ VERVICUNE, Retis species, idem quod *Vervilium*. Charta an. 1119. ex Tabular. Partiniac. apud Stephanot. tom. 2. Antiq. Pictav. MSS. pag. 499. *Donavimus etiam & concessimus prædictis monachis piscationem aquæ Thoerii ... vare & pirvoste atque Vervicune.* Vide *Vertebolum*.

VERVILIUM, Retis species, instrumentum piscatorium, [Gall. *Verveux*.] Charta an. 1073. ex Tabular. Monaster. S. Quintini in Insula f. 13. v. *In possessione vel quasi amovendi & deponendi Vervilia ad alas, & alia magna ingenia à dicto ponte Terrasceno, &c.* Infra: *Cum Vervilus ad alas, &c.* Rursum: *Ad communes nassas a foire, ad Vervilia rotunda, & ad saccum tantummodo piscari poterunt.* Occurrit præterea p. 15. & 16. ubi ejusmodi rete sic describitur: *Quod dicta Vervilia quibus piscari licet & licebit, non habeant in corpore ultra 50. maculas ad maculam Regis, & 60. maculas in collo: maculas autem colli Vervilii minores facere poterunt insulani, quam sit mensura Regis, dum tamen dictum collum Vervilii ultra 16. vias macularum non contineat.* [Charta an. 1315. ibidem fol. 18. v. *Ont fait prendre & emporter aucuns Vervieu & engieus plusieurs à poissons es yaux des Religieux d'Isle.* Alia an. 1428 ex Chartul. Latiniac. fol. 208. v. *Sans ce que nul y puisse ne doye aller tendre, ne pescher, soit à cage ou Verveun, ne à quelque autre angin que ce soit.* Vide *Vertebolum*.]

☞ Aliud est quod *Vervelle* vocat Stephanus *de la Fontaine* Argentarius Regius in Computo an. 1350. *Pour 13. Vervelles d'argent dorées & esmailliées des armes de France pour le faucons du Roy.* Annulus est ad pedem accipitris alligandus, cui insculptum est scutum gentilitium cujus est accipiter. Vide *Bacinetum*.

VERVISA, Panni genus, alias *Plunkets* dictum, anno 1. Ricardi III. Reg. c. 8. Cowell. & Spelm.

¶ VERUIT, Versus est. Offic. Mozarab. de S. Pelagio tom. 5. Jun. pag. 216. *Pro quo nec mori timuit, nec decollari Veruit.*

¶ VERULA, diminut. à Veru, Cochlea minor, Gall. *Vis*. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibliot. Reg. *Item caput sancti Symeonis, ... quod caput habet unam coquiam desuper firmatam cum una Verula esmaillata.* Aliud Gallicum ejusdem S. Capellæ: *Item le chief S. Symeon, ... & à une coquille d'argent sur la teste fermant à une Viz esmoillée*, Vide *Vicella*.

¶ VERUM, pro Æquum. Acta purgat. Cæciliani apud Baluz. tom. 2. Miscell. p. 96. *Non est Verum ut pater castiget filium contra veritatem, &c.* Vide Baluzii notas ibidem p. 487.

¶ VERUNDUM, Rete. Vide *Sagena* 1.

¶ VERUTATUS, *Veru circumactus*, in Glossario Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 200. ex Baldrici Hist. Palæst. Vide *Verudatus*.

¶ VERUTIUS, Mus Ponticus. Conc. Senon. an. 1485. apud Acher. tom. 5. Spicil. p. 636. *Neque foderaturas statui suo non congruentes & maxime munitas Verutios.*

¶ VERUTUM, Veru, Gall. *Broche*. Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item duo Veruta ferrea cum pedibus.*

¶ VESANIOR, pro Ignobilior, Gr. ἀσημότερος, apud vet. S. Irenæi Interpr. l. 1. c. 5. n. 4.

¶ VESCARIUM. Vita Calixti II. PP. apud Murat. tom. 3. p. 420. col. 2. *Ædificavit duas cameras contiguas, cum toto Vescario, quod sub eis fieri fecerat.* f. *Vestiarium*.

¶ VESCES, ἰσχνότερος, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vescus*, ut in Gloss. Gr. Lat. Vide *Vesculentus*.

¶ VESCHERIA. Ottoboni Annal. Genuens. ad an.

an. 1181. apud Murator. tom. 6. col. 356. *Gualterius de Moach admiratus Guilielmi Regis Siciliæ cum maximo stolo de galeis & Vescheriis plurimis cum militibus venit in portum Januæ*. Ubi Codex alter habet, *Usebeeiis*, ut observat Muratorius: at legendum existimo *Usseriis* quo significantur naves, quibus equi transvehuntur. Vide *Husserium*.

¶ VESCILIÆ, χαῖται φρυγὲς, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius ex Charisio emendat: *Quisquiliæ*, χαῖται φρυγάνων.

¶ VESCOMTESSA, Gall. *Vicomtesse*, Vicecomitissa, in Charta an 1212. ex Tabul. S. Martialis Lemovic.

VESCULENTUS, *Deliciis & escis plenus*, *vel vescis*; *Vesculentia*, *deliciarum vel vescorum copia*. Ugutio. Catholicon parvum: *Vesculentia*, *Abondance de viandes*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vesculentia*, *Habundance de delices ou viandes*. *Vescus*, *manjables ou delicieux à mangier*.] Jo. de Janua. *Vescus*, *comestibilis*, *vel ad vescendum habilis*, *vel vescibilis*. *Vel vescens*, *deliciosus*: *unde vesculus*, *&c.* Vide Festum, &c.

¶ VESDUM, Glastum, ut videtur, idem quod *Guaisdium*. Tabul. S. Audoeni Rotomag. inter Probat. Hist. Ebroic. p. 9. *Universas decimas lini*, *canabi*, *tertiam partem Vesdi*, *lanæ*, *agnorum*, *omniumque minutarum decimarum obventiones universas*. Vide infra *Wesdia*.

¶ VESMETUM, pro *Vesinetum*, vel *Visnetum*. Vide in *Vicinus*. Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 248. *Si vero pars adversa hanc dilationem esse factam fraudulenter asserit*, *inquisitio fieri debet de puerperio per homines de Vesmeto*, *& partus ad visionem multis demonstrari*. *Vesineté*, in Bestiario MS. ubi de Panthera:

Dont ist une tant bonne odour
De sa bouce, *pour verité*,
Qu'en toute la Vesineté
N'a nule beste qui se tiengne
Qui maintenant à li ne viengne.

VESO, Faliæ seu cati species, nostris vulgo *Putois*. Petrus Venerabil. in Statutis Ord. Cluniac. c. 17. *Ad coopertoria facienda solummodo*, *sicut hoc magis placuerit*, *Putosiorum*: *& juxta aliorum linguam*, *Vesonum pellibus utantur*.

¶ VESONA, Suessio, *Soissons*, dicitur Paschasio Radberto in Inscriptione libri de Partu B. M. V. quem *venerabili matronæ Christi*, *una cum Christi virginibus Vesona monastice degentibus* nuncupavit. Quod vocabulum non errore amanuensis scriptum esse probat Mabillonius sæc. 4. Bened. part. 2. p. 131. cum ex Codicibus MSS. tum ex tribus locis Expositionis psalmi 44. ejusdem Radberti in quibus reperitur; maxime vero quod Ptolemæus *Vesones* & Strabo *Vesiones* appellant Suessionenses. Consule Mabillonium loco laudato.

VESPA. Gregor. Turon de Vitis Patr. c. 10. *Examen mirabilium atque sævarum muscarum*, *quas vulgo Vespas vocant*, *reperit*. Atqui vox Latinis cognita: Plinio præsertim l. 11. c. 21. à quo describitur, sed videtur expressisse vulgarem *Wespe*, uti Germani efferunt, nos *Guespe*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vespa*, *une mousche qui naist de charoigne d'asnes*. Arelatensibus, teste Præs. *de Mazangues*: *Vespiers* & *Vespiaires* nuncupantur, qui spinas, dumos aliaque ejusmodi evellunt, vocis origine mihi incomperta.]

VESPETUM, Locus, ubi vespæ abundant. Joan. de Janua.

¶ VESPER PRIOR, Pervigilium. Carmen apud Mabill. to 4. Annal. Bened. p. 287. laudatum, ubi de Notkeri obitu:

Vespere natalis Petri petit astra priore.

VESPERÆ, Una ex *horis* Ecclesiasticis, quæ sub vesperam dicitur, quam eamdem esse cum *Lucernario* volunt viri docti. Ugutio: *Hæ vesperæ*, *significat id temporis*, *in quo pulsatur illud officium*: *hi vesperi*, *ipsum officium*. *Vesperi siquidem cantantur*; *sed vesperæ pulsantur*. *Quidam tamen non distinguunt inter vesperas & vesperos*, *quantum ad officium*. [Ceremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Alia erunt de omnibus sanctis usque ad Vesperas*. Infra: *Et post Vesperas fit commemoratio de octava S. Martini*.] S. Hilarius Massiliensis in Vita S. Honorati Arelat. *Hac igitur adhortatione completa*, *jubet congregationem mystam sacrificium Vespertinæ laudationis offerre*, *& cibum consuetudinaria refectione percipere*. De *Vesperis*, seu officio Ecclesiastico ita appellato, vide Durandum l. 5. c. 9. ex recentioribus vero Garsiam Loaysam in Notis ad Concil. Tolet. I. c. 9. & in Emeritensi can. 2. Marcellum Francolinum de Horis Canonic. c. 12. 17. Gazæum ad Cassian. l. 3. cap. 3. Hugonem Menardum ad Concordiam Regul. ad c. 24. §. 2. Haeftenum l. 7. Disqu. Monastic. tr. 7. disq. 4. &c. Card. Bona de Psalmodia cap. 10. &c.

VESPARTINALES, Horæ scilicet. Concilium Aquisgran. II. c. 2. can. 9. *Vespertinales quoque in vigilia Paschæ melius celebrandæ sunt propter laetitiam Resurrectionis Domini*, *quam dimittenda*. [*Vespertinalis Synaxis*, in Ordine Romano, apud Mabill. Liturg. Gall. p. 109.]

¶ VESPERALIS. Charta ann. 1157. apud Thaumassier. in Biturig. p. 700. *Promitto enim per fidem meam quod contra promissa vel aliquod promissorum per me Vesperalium non veniam in futurum*. Manifestus error, pro *vel per alium*.

¶ VESPERATUS, Ad vesperam perductus. Acta SS. to 7. Maii p. 398. *Confestim pluviæ apertis nubibus de cælo descendentes*, *ingruunt sæpe*, *Vesperato festo*. *Die jam Vesperato*, apud Solin. c. 16. *Vesperare*, *Avesprir*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vesperare*, ἑσπερίζειν, in Gloss. Lat. Græc.

¶ VESPERI. Vide in *Vespera*.

VESPERIA, Ultimus, uti vocant, actus in Universitatibus ad consequendam *Doctoris* dignitatem, seu *Disputatio*, quæ à Baccalario fit pridie quam *Birreto* doctorali donetur, in qua disputant tres Doctores cum eodem Baccalario. Nicolaus Trivettus in Chron. an. 1282. *Post disputationem*, *quæ Vesperia appellatur*. Statuta Facultatis Theologicæ in Academia Viennensi in Austria tit. 16. *Post hæc Vesperiæ Licentiati secundum modum Parisiis consuetum*, *quem hic recipimus*, *sic fiant*: *quod per aliquos dies*, *ante scilicet decem vel circa*, *Licentiatus Vesperiandus in cappa venit una cum bedellis per domos omnium Magistrorum*, *& Baccalariorum formatorum*, *portando eis titulum quæstionum quatuor*, *quarum duæ disputandæ sunt in Vesperiis*, *& duæ in aula*, *&c.* [Statuta Academiæ Paris. apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 382. *Item quando unus bacchalarius in Theologia habet Vesperias suas*, *&c.* Consuet. ejusdem per Robert. *Goulet* fol. 7. *Theologi itaque licentiati secundum licentiæ ordinem post celebratas in suis scholis Vesperias*, *quilibet seorsum doctoratus dignitatem consequuntur*, *tundumque magisterii birretum in aula domini Parisiensis Episcopi ... suscipit*.]

¶ VESPERIANDUS. Vide in *Vesperia*.

¶ VESPERTILIO, *Serotinus*. Gloss. Isid. *Vespertilio*, νυκτερίς, in Gloss. Lat. Gr.

¶ VESPERTINALIS. Vide in *Vespera*.

VESPERUGO, Vesper, tenebræ vespertinæ. [Gloss. Lat. Gr. *Vesperugo*, ἕσπερος.] Vita S. Hugonis Episcopi Heduensis apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 99.

Con-

Continua illa brumalis aeria coagulatio ... ita diversas in partes dispersa liquefiebat, ut nec vestigium alicujus abnubilatis Vesperuginis appareret.

¶ VESPETUM. Vide in *Vespa*.

¶ VESPILIO, Grassator nocturnus, in Mirac. S. Cuneræ to. 2 Jun. p. 564. *Fuit captivatus à raptoribus, maleficis, Vespilionibus & captivus ab eisdem ductus in quamdam silvam.* Pro militum specie occurrit in Chron. Astensi apud Murator. tom. 11. col. 564. *Quidam Regis Vespiliones, sive soldati, de Ast exeuntes iverunt ad Sessellum, & villam intrantes bonis omnibus spoliaverunt.*

¶ VESPILIO, Eadem notione, apud Rigordum to. 5. Duchesn. p. 51. *Romipetas faciebat* (Otto Imperator) *a suis Vispilionibus, quos in castris posuerat, spoliari.* Ibidem p. 56. *Transibant Vispiliones per Ligerim fluvium.* Unde pro *Vispillorum* legendum censeo *Vispilionum*. in Chron Angl. Th. Otterbourne p. 178. *Eodem anno* (1389.) *missus est cum armata manu dom. Mowbray comes Nottingham mariscallus, ut Scotorum irruptionibus se apponeret. Sed quia non erat par tantis exercitibus nihil egit, quippe qui non ultra 500. lanceas secum duxit contra tot milia Vispillorum.* Vocis origo aperitur infra in *Vispilio* suo ordine.

VESSEIL. Joannes in Architrenio l. 2. c. 10. *De potu superfluo:*

Ergo vagante cypho distincto gutture Vesseil
Ingeminans Vesseil, labor est plus perdere vini
Quam sitis, &c.

Ubi ad marginem scriptum *Wersell*; forte ex alio exemplari, quæ quidem ferri potest lectio, qua Gallicum *Versez* exprimitur, i. *funde merum*. A ias *Vesseil*, vas sonat, quasi dicatur, *vas* seu scyphum affer, ut bibam. Idem Scriptor l. 7. c. 1.

..... Nec sensit hydropicus undo
Congestos calices, nisi fosso vase, bibendi
Continuatur iter, &c.

¶ VESSELLA, Vasa, vasarium, supellex. Charta an. 1342. inter Probat. Hist. Sangerm p. 174. col. 1. *Primo omnes oblationes factæ in auro, in moneta aut in Vessella de auro, aut in masso aut in jocalibus, &c.* Occurrit rursum infra. Vide *Vassella*.

¶ VESSELLAMENTUM, Eadem notione. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1338. apud Rymer to. 5. p. 60. *Diversa Vessellamenta, ... unum calicem argenti, unum calicem auri, ... quæ quidem Vessellamenta & alia jocalia, &c.* Occurrit præterea in Litteris Ricardi II. an. 1398. apud eumdem to. 8. p. 63. Charta an. 1296. ex Chartul. 23. Corb *Se avanns baillees en garde deniers; joiaux, Vesselements, &c. Que nulle Vessellements d'argent blanche, &c.* in Statuto Philippi VI. Reg Franc. an. 1331. to. 2. Ordinationum p. 86. Vide in *Vessello*.

¶ VESSELLUM, Pari intellectu, in Litteris Henrici IV. Reg. Angl. an. 1411. ibid. pag. 709. *Prastita & recepta denariorum, jocalium, & Vessellorum quorumcumque, &c.* Vide *Venelamentum*.

¶ VESSIDA. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2 Hist. Dalph. p. 275. *Pro uno baculo de ebore & Vessidis parvus seu, taren. 3. gros. 16.* Forte pro *Bossida*, globulus, Gall. *Boulette*, ut paulo ante legitur.

¶ VESSILLUM, pro Vexillum, in eodem Comput. p. 276. *Pro vagina lancea Domini ad appertandum Vessillum ante Dominum & pro uno laqueo de seta pro ipso Vessillo, taren. 1. gros. 14.*

VESTARARIUS, Idem qui *Vestiarius*; qui vestium vel thesauri curam habet. Apud Anastasium p. 99. Pandulus *vestiarius*, Desiderii Longob. Reg. in aliis codd. *Vestiarius* nuncupatur. *Vestararius* summi Pontificis apud eumdem in S. Hadriano pag 184. & in Leone III. p. 181. ubi alii codd. habent *vestiarius*. [*Sergius presbyter & Vastararius* ejusdem Hadriani PP. apud Baluz to. 7. Miscell. p. 125.] *Vestararius Ravennæ*, apud Guill Bibliothecar. p. 214. *Cæsarius filius Pipini po entissimi Vestararii*, in Epistola 7. Joannis VIII. PP. ex iis, quas edidit Sirmondus. [*Ravennæ Vestararius*, cui ejusdem civitatis claves commissæ erant, memoratur in fragmento Epistolæ ejusdem Papæ apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 489.] *Georgius Vestararius*, in Actis Conc. Pontigon. an. 878. c. 8 Exstat apud Perardum Epistola Abbatis S. Benigni inscripta *Illustri sacri Palatii Vestarario, primo Senatori, nec non unico Romanorum Duci*. Occurrunt *Vestararii* Ecclesiastici, seu qui *vestiarii* Ecclesiarum curam habebant, apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 610. to. 8. p. 209. 210. Adde præterea Chronicon S. Sophiæ Benevent. p 625. 638. 641. Petrum Diacon. l. 4. Chron. Casin. c. 108. 120. & Angelum à Nuce ad eumdem Scriptorem c. 68. Vide *Vestiarius*.

¶ VESTARIARIUS, pro *Vestararius*, apud Anastas. Biblioth. in Stephano IV. PP. tom. 3. Murator. pag. 190 col. 2.

¶ VESTERARIA, Quæ vestium vel thesauri curam habet. Agnelli Pontif. apud Murator. to. 2. p. 154. *Vir autem in illis diebus in ipsa erat Regis palatio fortis nomine Helmegis, qui Vesteraria Reginæ concubitu fruebatur; quem Regina accersitum hortabatur ut Regem extingueret ... Quo excogitato consilio vocavit Vesterariam suam, & iit ad eam, &c.* Pluries ibi. Vide *Vestiarita*, & *Vestiarius*.

VESTI, ex Gr. Βέστι, Dignitas Palatina apud Imperatores Byzantinos. Lupus Protospata in Chron. an. 1051 *Descendit Argyrus Magister, Vesti, & Dux Italiæ*. Charta vetus apud Ughellum to. 7 Ital. sacræ p. 393. *Nos Joannes Domini gratia Dux, & Imperialis Patritius, Antyphatus, Vesti*. Iis præerant Β..αχαι, quorum dignitas illustris fuit. Horum meminit Joannes Euchaitarum Episcopus p. 30. Bryennius lib. 2. n. 14. Scylitzes, Zonaras, & alii locis indicatis in Notis ad eumdem Bryennium. [Vide *Vasti*.]

¶ 1. VESTIA, Hispanis pro Bestia. Vide supra in *Bastiam*.

¶ 2. VESTIA, ἐσθία, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vesta*.

¶ VESTIÆ, *Balba*. Gloss. Isid. Emendant viri docti, *Vestes, barbæ*; ex Virgilii Interpretibus ad Æneid. 8.

Aurea cæsaries illis, atque aurea vestis.

Ubi Servius: *Aurea vestis, hoc est barba, unde contra investes dicuntur imberbes*. Vide *Vesticeps*.

¶ VESTIARIA. Vide *Vestiarium* & *Vestiarius*.

VESTIARITÆ, Nobiles aulici, qui circa *Vestiarium* Principis versabantur. Lexicon MS. Reg. cod. 2062. Χαρτῖται, ὁ Βεστιαρίτης. Willel. Tyrius lib. 20. c. 26. *Sed & suis nihilominus non longe ab eodem Palatio honesto simul & commodo fecit hospitia præparari: ubi etiam sicut prius, impensas non solum necessarias & voluptarias superfluentes Vestiaritæ, & his, quibus id officii deputatum erat, magnifice & superabundanter non cessabant ministrare.* Vide quæ de *Vestiaritis* annotamus ad Alexiadem p. 285. [& Gloss. med. Græcit. in v. Βεστ.]

VESTIARIUM, *Erogatio vestium*, in Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. in Glossis Isidori, *Erogatorium*.

VESTIARIUM, Locus, in quo asservantur vestes: Ἱματιοφυλάκιον, in Gloss. Gr. Lat. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Βεστιάριον, παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ... ἀναγκαῖα ἀπόκειται ἐσθῆτι. Kero Monac. *Vestiario, wahthhuse*, i. domus vestium. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vestiarium, Vestiaire*.] Vide Pancirolum ad Notitiam Imperii Oriental. c. 81.

Ve-

VESTIARIUM, Locus, ubi non modo vestes asservantur, sed etiam eimelia, atque adeo thesaurus & pecuniæ. Hesychius: Βεστιαρίον, τόπος ἐν ᾧ τὰ χρήματα τιθέντες καὶ ἱμάτια τοῦ. Bulla Joannis III. PP. apud Baronium an. 559 n. 5. *Insuper ex sacro nostro Vestiario hæc dona ista contulimus: vid licet unicem unam auceam pensante libras sex, calicem unum aureum pensantem libras duae, duos argenteos pensantes libras quatuor, vestes quoque sericas cum gemmis albis, & auro contextos quatuor, &c.* Gregorius M. lib 2. Ind. 11. Epist. 35 *Admone, ut Vestiarium omne Episcopi sui sciant deferendum, & quantum praviderint secum argentum adducant, &c.* Joan. Diacon. lib. 1. Vitæ ejusdem Gregorii M cap. 10 *Cui liberalissimus pater, accersito Vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, cognovit in Vestiario nihil nomismatum, unde posset consolari naufragum, remansisse.* Apud Anastasium Leo III PP. *in Vestiario Patriarchii* dicitur à parva ætate fuisse *nutritus & educatus*. Guillelmus Biblioth in Stephano VI. *Deinde cum venerabilibus Episcopis & Augustali Legato, per omnia sacri Palatii perrexit Vestiaria, quæ ita tantum devastata reperit, ut de sacratis vasis, quibus mensas tenere festis diebus Pontifices consueverant, paucissima invenirentur: de reliquis vero opibus nihil omnino.* Egiohardus in Vita Caroli Mag. sub finem: *Quicquid in camera atque Vestiario ejus fuisset inventum, &c.* Will Tyrius lib. 11 c. 15. *Et imperialibus Vestiariis ablata sunt prædicto viro munera in auro, vestibus, vasis, & pretiosis lapidibus tam pretio quam dignitate incomparabilia.* Adde l 18. c. 18. l. 20. c. 12. Charta Boemundi II. Principis Antioch. apud Ughellum to. 9. p. 174. *Primum quidem indignationem nostram se incursurum, deinde vero 50. libras auri Vestiario & cameræ nostræ ... noverit se soluturum.* Adde Chronicon Casinense l. 1. c. 28. l. 4. c. 61. Anastasium in Vitis PP. p. 47. &c.

VESTIARIUM, Vestis ipsa, vel vestis genus. Concilium Budense an. 1279. c. 61. *Omnes in eodem Monasterio vel regulari Canonica, & sub eadem professione morantes indifferenter uno & eodem Vestiario induantur.*

¶ VESTIARIUM, Certa pecuniæ alteriusve rei pensio quæ ad vestes emendas erogabatur, Quicquid ad vestes pertinet. Charta ann. 1136. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 96. *Duæ portiones decimationis ad Vestiarium fratrum nostrorum pertinebunt.* Tabul. Bituric. *Præterea concedimus in Vestiaria & calcearia fratrum monachorum, sicut fuerat olim, omnes ferias annuales mercati.* Charta de Aquariatu de Talmundo ann. 1366. *Et non tenebitur dictus Aquarius ministrare dicto abbati, nec præposito, nec tribus officiariis sæpe dictis Vestiarium aliquod.* Statuta Monast. S. Claudii p. 77. *Et 1. tenetur idem camerarius ministrare Vestiarium ad triginta sex Religiosos; ... videlicet libratæ pannum; aut cuilibet Religiosorum prædictorum summam duarum florenorum monetæ in loco S. Eugendi.* Capitul. gener MSS. S. Victoris Massil. *Si tollie, procurationes, sive etiam census & Vestiaria seu familiarium prioratus vel officii, togeria & salaria de tempore suo idem inventus fuerit non solvisse.* Vide *Vestitura*.

VESTIARIA, pro *Vestiarium*, Locus in Monasterio, ubi reponuntur vestes Monachorum, apud Ingulfum pagin. 866. *Askerus Prior in Vestiaria, dominus Lesbwinus Supprior in refectorio ... detruncati sunt.*

VESTIARIUS, A vestibus, qui vestes curat. Papias: *Vestiarius, qui vestibus præest.* [Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Vestiarius, vesteur, c'est celui qui vest.*] *A veste*, in veteribus Inscriptionibus. Alia: L. AGRIO VESTIARIO TENUIARIO IMP. CÆS. ANTONINI PII. [*Vestiarius Tenuarius*, i. e. tenuissimorum pannorum artifex, in Inscript. sepulcrali apud D. *de Montfaucon* tom. 9. Antiq. expl. p. 92.] Vide Paulum Warnefridum de Gestis Longob. l. 5. c. 11. Ethelwlfus de Abbatib. Lindisfarnens. c. 19.

... Et fratrum præfecit vestibus illum.

VESTIARIA, apud eumdem Warnefridum l. 2. c. 28. *Vestiaria ancilla*, quæ vestiarii domestici curam habet, in Lege Aleman. tit. 80. §. 1 In Monasteriis feminarum: *Vestiaria* dicitur, *quæ totum, quod ad curam indumentorum spectat, providet, &c.* apud Abaelardum p. 157.

VESTIARIUS, Dignitas in Ecclesia Cathedrali Magalonensi, instituta à Rainerio Episc. an. 1047. cujus curæ incumbebat: *Induere omnes Canonicos & Conversos, exceptis Prioribus, qui tenentur dare Vestiario singulis annis pro singulis Canonicis, quos induere consueverunt, 40 solidos, &c.* Vide Gariellum.

☞ Obtinuit eadem dignitas in Ecclesia Nemausensi, ut colligitur ex Charta ann. 1203. Chartophylacii regii: *Ego Raimundus Dei gratia Dux Narbon ... concedo & laudo tibi Hugoni & Laudumeno Vestiario Ecclesiæ Nemausensis, &c.*

¶ VESTIARIUS etiam apud Monachos dicebatur qui *vestiarii* monachici curam habebat, Gall. *Vestiaier*. Charta an. 1358 *Item quod grobotum omnium & singulorum bladorum inter ipsos curatum & Vestiarium & eorum successores dividatur prout blada inter eos sunt dividi consueta, videlicet quod de groboto frumenti & siliginis dictus Vestiarius & sui percipiat & percipere debeat duas partes, & dictus curatus & sui tertiam partem. De aliis vero bladis dictus curatus medietatem & Vestiarius Arbonocensis monasterii aliam medietatem.*

VESTIARIUS, cui non *Vestiarii* dumtaxat, sed & *Thesauri* & *Cimeliorum*, cura committitur. Ita non alius est Pandulus *Vestiarius* Desiderii Longobardi Regis apud Anastasium Biblioth. in S. Hadriano pag. 99. *Vestiarii* summorum Pontificum non semel occurrunt, apud eumdem p. 114. 121. quorum munus indicat Joan. Diaconus l. 1. Vitæ S. Gregorii M. c. 10. *Accersito Vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, &c.* Infra: *Rursum Vestiarium suum si forte vas quodlibet aut vestimentum haberet, interrogans, &c.* *Vestiarius* inter quatuor, qui summum Pontificem equitantem comitantur, recensetur in ordine Romano. Vide *Vestararius*.

¶ 1. VESTIBULUM, Vestiarium, *sacristia*, Vide S. Wilhelmi to. 1. April. p. 616. *Oratione completa Vestibulum ingreditur, & ad Missam celebrandam sacris vestibus induitur.*

¶ VESTIBULUM. Odo in Carm. de varia Ernesti fortuna apud Marten. to. 3. Anecd. col. 358. ubi de prophano sacrificio:

statimque ex more Sacerdos:
Vestibulum pateramque gerens & thuris acerram
Egreditur, sanctumque infert altaribus ignem.

Leg. videtur *Thuribulum*.

¶ VESTICEPS, Pubertatis annos ingressus, vel etiam emensus. Vita S. Hugonis Mon. apud Mabill. sæc 5. Bened. p. 94. & to. 2. April p. 764. *Non post multum quippe temporis spatium effectus Vesticeps, ad Leviticum promotus est gradum.* Occurrit apud Tertull. lib. de Anima c. 56. Festus: *Vesticeps puer, qui jam vestitus est pubertate: e contra investis, qui necdum pubertate vestitus est.* Vide *Vestia*.

¶ VESTIFICINA, Ars vestes conficiendi, vel ipsa confectio. Tertull. de Pallio c. 3. *Tantam igitur paraturam materiarum ingenia quoque Vestificina prosecuta, &c.*

¶ VESTIFICIUM, Eadem notione, in Gloss. Lat. Gr. ἱματουργεῖον, *Vestificium*.

VESTIFICUS, VESTIFICA, Vestium artifex, in vett. Inscript. 578. 6. 7.

¶ VESTIGABILIS CANIS. Vide *Canis*, col. 163.

¶ VESTIGARE dicitur dominus, cui jus competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt. Compositio inter Mathildem Tenerzmundæ dominam & Joannam Flandr. Comit. an. 1221. apud Miræum to. 1. p. 741. col. 1. *Talis est conventio ... quod neutra potest Vestigare & sequi servos, neque albinos, ... de uno dominio in alterum; sed & in feudis potest Vestigare & sequi, & eorum homines sequentur, ubicumque solebant.* Vide in *Secta* 4.

VESTIGARIUM. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 33. *Postquam invenit traditiones & precarias, sive privilegia, & strumenta multarum Chartarum in Vestigario sive armario, &c.* Ubi legend. videtur *Vestiario*. Vide in hac voce.

¶ VESTIGIUM, Pes, Gall. *Pied.* Vita S. Leonis PP. IX. apud Mabill. sæc. 6. Bened. part 2. pagin. 64. *Nec pro ullo saeculari impedimento quemquam diemo-mittebat, quin omni mane ipse per se pauperum turbæ deserviret, ne dominico exemplo; eorum Vestigia abluendo victum sufficientem tribueret. Ferurum vestigiis luteta persecare*, i. e. unguibus, in Cod. Theod. l. 9. tit. 12. leg. 1.

¶ VESTIGIUM MINARE, Vestigata, vestigium sequi, in Decretione Chlotarii II. Regis c. 16. Vide *Haesium*.

¶ VESTIGIA VERITATIS dicuntur *argumenta, testes, scripturarum conlatio*, in Cod. Theod. lib. 9. tit 19. leg. 2.

¶ VESTIGUAL, pro Vectigal, in Charta Gervasii Milit. ex Tabul. Canoman. *Tradidi ... quietas ab omni consuetudine exactionis, vel vicariæ, seu caeterorum Vestigualium.* Vide in *Vectigimal*.

VESTIMEN, Vestimentum. Utitur Felix Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 16.

¶ VESTIMENTI-CLAVIA, Vestiarium, Bollandistis, ex Testam. Bertichramni to. 1. Junii p. 722. Melius apud Mabill to 3. Analect. p. 131. *Vestimentum damea*, i. e. *Damascena*. Vide *Parcla*.

¶ 1. VESTIMENTUM. *In vestimento jurare*, in Leg. Frision. tit. 3. §. 4. Vide in *Juramentum*, col. 1618.

¶ 2. VESTIMENTUM, Missio in possessionem. Vide infra in *Vestire* 1.

¶ 3. VESTIMENTUM. Charta Johannis Reg. Franc. ann. 1361. ex Regest. 90. Chartophyl. Reg ch. 608. *Et quicumque haberet domos, hospitia seu Vestimenta prope muros & fortalicium ... ubi inimici se possent includere, &c.* Legendum *Vastimentum*, vel *Bastimentum*. Vide in his vocibus.

¶ 4. VESTIMENTUM, Aulæum. Vide *Vestis*.

¶ VESTINA, Titulus ecclesiæ, in qua feria secunda post Dominicam 2. Quadragesimæ statio erat, ut legitur in Capitulari Evangeliorum, quod Codici Luxoviensi Evangelia complectenti subjicitur; ubi rectius *in Vestina* habetur quam in Kalendario Frontonis, *inter Vestina*.

¶ VESTIO. Vide mox in *Vestire* 1.

VESTIPLICA, *femina, quæ vestes plicat*. Papias, & Glossæ Arabico-Lat. [*Femme qui ploie vestemens*, in Gloss. Latin. Gall. Sangerm. Occurrit apud Quintil. Declamat. 363. *Vestiplicus*, qui viris idem officium præstat, apud Reines. Inscript. 9. 64. & 11. 90. unde apud Nonium legendum ait fortassis *Vestiplici* pro *Vestispici*, & *Vestiplica* pro *Vestispicæ*, apud Plaut. Trinum. Act. 2. sc. 1. uti præfert Codex MS. Camerarii, auctore Grævio ad Gloss. Isid. in hac voce.]

1. VESTIRE, Possessionem conferre rei alicujus, *Investire*: *Vestir*, in Consuetud. Laudunensi art. 227. *Vestir & ensaisiner*, in Sedanensi art. 259. 260. 262. [Notitia ann. 993. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 350. *Abbas nimium credulus promissionibus vicecomitis & suorum, apprehendens virgam suam dixit: In tali conventione, ut locuti estis, audiente me, Vestio vos; & ita Vestivit eum, &c.* Occurrit passim.]

VESTITUS, Qui de re aliqua investitus est, qui rem possidet: *Vestu & mis en possession*, in Consuetudine Laudunensi art. 226. Calniacensi art 32. 33 & aliis. Charta Caroli C. Regis apud Beslium p. 229. *Unde Cœnobium S. Dionysii Vestitum fuerat à bonis Deum timentibus hominibus.* Alia Riculfi Episcopi Forojuliensis apud Rufium & Sammarthanos: *Illi vero timorem Domini præ oculis habentes, tale ei consilium dederunt, ut præter hæreditatem, quam Ecclesia prædicta ibidem antiquitus habuit, si propter hoc, quod ipse Episcopus post expulsionem paganorum* (Fraxinetensium) *primus Vestire cœpit ipsam civitatem, unam medietatem de omnibus, quæ in circuitu ejusdem civitatis adjacent, redderet vel donaret.* Odo Cluniacensis de Reversione S. Martini c. 7. *Nolo Ecclesiam meam tanto defraudari thesauro, quia Episcopus factus eo Vestitam inveni.* Charta Caroli M. in Chronico Lauresham. p. 59. *Dum diceret, quod suus pater de ipso Monasterio Vestitum dimisisset, &c.* [Præcept. Ludovici Pii ann. 3. ex Tabular. S. Mevenni: *Dominus & genitor noster Karolus constituit ut ipse Helogar episcopus & abbas S. Mevenni, omnes res undecumque eo tempore prædictæ ecclesiæ juste & rationabiliter per diversa loca Vestitæ erant, teneret, &c.*] Vide Chartam Alamann. Goldasti 42. Rovarium in Ranmao p. 173. &c.

MANUM ALICUJUS VESTIRE, Tradere, investire: *Manus vestita ejus, cui traditio facta est.* Lex Bajwar. tit. 17. §. 3. *Mei antecessores tenuerunt* (territorium) *& mihi in alodium reliquerunt, & Vestita est illius manus, cui tradidi.* Charta Alamann. Goldasti 58. *Post meum discessum ipsas res ad Monasterium S. Galloni admelioratas revertant, absque ulla contradictione vel minuatione, manu Vestitu, partibus meis ... possideant.*

VESTITURA, inquit Vadianus, hoc ipsum est, quod *Investitura*, hoc est, in possessionem missio, aut possessionis securitas & confirmatio, quam & *beneficium* illa secula, & *feudum*, quod fere a Francia natum & inductum est, vocarunt. Et lib. 3. p. 88 *Vestituram* intelligi ait, *jus possessionis concedendum, quod Episcopi Abbatesve a Principe accepissent, nisi videri queas Vestituram dici, quæ leben dicitur.* Capitula Caroli M. lib. 4. c. 19. *Et coram eis rerum suarum traditionem faciat, & fidejussores Vestituræ donet ei, qui illam traditionem accepit, ut Vestituram faciat.* [Ubi in Cod. Reg. in Nota marginali legitur: *Hic notari potest quod ex sola traditione quæ fit per investituram, non transfertur dominium. Si enim transfertur, cum huc per investituram traditio facta fuisset, eoque factus dominus, qua occasione ab heredibus vexari poterat.*] Tradit. Fuld. l. 1. tr. 157. *Reginwald & Otwin fecerunt Vestituram in præsentia Hessei, & ego Wigger accepi.* Infra: *Horum omnium Vestituram cum stipulatione subnixa perfecit.* Flodoardus l. 1. Hist. Remensis c. 20. *Eique in præsentia fidelium suorum, legali de more, Vestituram ex ea* (villa,) *& Chartam fecit.* Tabular. Monasterii de Luco, apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn. c. 2. nu. 8. *Qui quidem Rex de hac patria Vestituram dedit avo Vicecomitis, qui erat de ejus progenie, & dedit Deo & S. Vincentio partem suam super altare.* [*Missos et dedit qui et inde plenam Vestituram facerent*, in vet. placito apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 125. Charta

an 871.

nn.871. apud Murator. to.9. part.2. col.933. *Ad vestram proprietatem habendum. Qui (locus) populari judicio in regiam cellamque venit Vestituram*, ex Charta Ottonis Imp. apud Mabill. sæc.5. Bened. pag. 243.] Adde Chronicon Mauriniacense p.371. Maxime vero

IN VESTITURA rei alicujus esse dicitur, qui hanc possidet. Præceptum Caroli M. pro Hispanis, editum à Steph. Baluzio: *Et dixerunt, quod aliqui pagenses ... eos a vade expellant contra justitiam, & tollunt nostram Vestituram, quam per 30. annos & amplius Vestiti fuimus, &c.* Capitula ejusdem Caroli M. lib. 4. c.34. *Si quis proprium nostrum, quod in Vestitura genitoris nostri fuit, alicui quærenti sine nostra jussione reddiderit, &c.* Adde c.45. & Appendicem 3. ejusdem libri c.7. Capitula Ludov. Pii ann.819. c. 6. 8. Concilium Suessionense ann.833. part. 2. c.3. Compendiense an.868. c.3. Capit. Caroli C. tit.39. c.8. Bullarium Cluniacense p.4 &c. [Notitia vetus apud Baluz. to.3. Miscell. p. 118. *Insuper testantur quod .. mater Cenomanicæ civitatis ecclesia Vestituram legitimam habuisset de prædicto monasterio, & adhuc triginta anni non sunt transacti quod ea ea legitimam Vestituram habuit.*] Chronicon Andrense: *Hujus Ecclesiæ Monachi per annum & diem in ejusdem terræ Vestitura sunt.* Charta Alamannica Goldasti 28. *Statuimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti Monasterii decimam in subnotatis locis, sicut illius temporis in illorum erat Vestitura, concederemus.* Infra: *Cujus decima tunc in mea Vestitura erat.* Ita in Charta 95. 97. in Chronico Besuensi p.504. &c. Discrimen tamen inter *vestituram* & *possessionem* videtur posuisse Joannes IV. PP. in Epistola ad Isaac Syracusanum Episc. edita ab Holstenio: *Majus enim fuit possessionem dare, quam sit Vestituram concedere.* [In eo duntaxat differunt quod hæc nudam traditionem, illa vero securam stabilemque possessionem significet.]

¶ VESTITUS, Beneficium, feudum, quo ab alio quis *investitur*, & opponitur acquisito. Charta an. circ.1095. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nos pariter donamus aliquid de hereditate nostra quæ nobis per comparationem, vel per Vestitum advenit.*

¶ VESTITIO, Eadem, ut videtur, notione. Charta ann. 1004. apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 176. *Facio hanc donationem ... de ipsa villa, quam vocant Campanias, de ipsa scilicet medietate mea, quam ego propter Vestitionis causam ibi habeo, vel habere debeo cum integritate & absque ulla diminutione.* Nisi tamen *propter vestitionis causam* intelligas ratione culturæ.

VESTURA. In aliquot Consuetudinibus municipalibus idem valet, quod *Vestitura*, aut *investitura*, ut in Laudensi art. 226. & aliquot aliis. Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. l.11 cap.17. *Le quel lui mist en Vesture de la Conté d'Artois, &c.* Chronicon Flandriæ c.8. *Pource qu'Alienor sa mere enhortoit le Roi son Baron à mettre Jean son aisné fils en Vesture de ce qu'elle tenoit du Royaume de France.* Sed præsertim hæc vox in rebus tantum censui obnoxiis usurpatur, in Consuetud. Vitriacensi art. 18. Sedanensi art. 208. 261. Remensi art. 140. 142. Noviodunensi art. 34. Calniacensi art. 53. in Magno Recordo Leodiensi pagin.60. &c.

VESTIMENTUM, Idem quod *Vestitura*, Missio in possessionem, vel ipsa possessio. Bractonus l.4. Tract. 1. c.1. *Possessionem nudam*, quam *Intrusionem* vocat, ait eam esse, quæ *non vallatur aliquo Vestimento*, legitima vestitura.

VESTITIO, Investitura. Charta S. Bonifacii de finibus Fuldensis Monasterii, apud Browerum lib. 1. Antiq. Fuld. cap.4. *Ideo placuit nobis, ut eundem locum, qualiter certis terminis consistit, annotemus, & idoneis testibus, qui in prædicti Principis traditione & Vestitione ipsius loci affuerunt, subterfirmemus.* [Charta ann. 838. apud Eccardum in Hist. Misnens. col.253. *Signum Frenbraht & Otcari, qui hanc Vestitionem fecerunt.* Vestue, in Charta Garnerii Abbat. Corbon. 1307. ex Chartul. 21. ejusd. loci fol.87. v. *Nous pria & requist ledit Jhans que ledit seigneur Regnault en vousissons faisir & luy mettre en Vestue & recepvoir à homme, lequel nous en saisismes & Vastimes & l'en receumes en nostre foy & en nostre hommages.*]

¶ VESTITUDO, Eodem significatu. Tradit. Emmeram. cap. 45. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 390. *Einhardus & Erbardus Vestitudinem fecerunt Adalwino Episcopo de his omnibus quorum hic commemoravimus.* Sed leg. forte *Rectitudinem*. Vide in hac voce.

¶ VESTITOR, Qui alterum *vestit*, seu in possessionem mittit. Tradit. Emmeram. cap. 4. ibid. col. 204. *Testium quoque nomina sunt hæc; Patho, Ogo, ... hoesporus autem frater ejusdem Egiloifi & Adalbun vassus episcopi fidejussores & Vestitores extiterunt.*

VESTITURA, Census, qui quotannis exsolvitur in signum concessæ *vestituræ*, seu possessionis, [re tamen ipsa etiam nondum obtenta, ut ex dicendis manifestum fiat.] Charta Caroli C. ann. 855. in Spicilegio Acheriano tom. 12. p. 117. *Eo videlicet modo & tenore, ut Lambertus fidelis noster diebus vitæ suæ jamdictam Ecclesiam S. Stephani propter Vestituram singulis annis nonam & decimam ex ea persolvens, ipsam jure beneficiario & usufructuario interim teneat, &c.* Eadem verba habentur in Charta ejusdem Caroli ann. 3. in Tabulario Eccles. S. Cyrici Nivernensis. Vetus Charta in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 16. *Tali itaque tenore, quatenus dum vivo, ex eisdem rebus usum fructuarium obtineam, & omni anno prædictæ Ecclesiæ modium unum vini in Vestitura persolvam.* Alia ann. 912. fol 18 *Ea tamen ratione, ut dum advixero, usufructuario ipsas res obtineam, & annuatim festivitate S. Mauritii in Vestitura inter panem unum modium persolvam: & si Ado frater meus superstes mihi fuerit, ipsas res dum advixerit sub eadem Vestitura obtineat.* Alia Bernuini Viennensis Episcopi ann 887. ibid. pag. 147. *Quæ deserta sunt restaurando, & quæ destructa reædificando, & quæ non sunt vestita revestiendo, & ipsa die solemnitatis S. Mauricii solo ... persolvat ad luminaria & Vestituram Ecclesiæ ejusdem S. Mauritii.* Testamentum Bernonis Abbatis Cluniacensis: *Eo tenore, ut per singulos annos census 12. denariorum pro Vestitura reddatur.* [Charta an. 997. ex Chartul. Aptens. Eccl. fol.54. *Tenor istius præstariæ iste est, ut Samuelius & uxor sua sive hæres illorum pro illis rebus ad S. Mariam & S. Castorem, sive ad Episcopum & ad clericos ejusdem ecclesiæ inter censum & Vestitura omnique anno ad mense Madio persolvat moltonem unum.* Vetus Charta apud Mabill. sæc.4. Bened. part.2. p.271. *Pro Vestitura vero annis singulis in festivitate beatissimorum Maccabæorum Kalendis Augusti pastum unum fratribus canonicis in Viennensi Cœnobio positis, faciatis.* Chartular. S. Petri de Neronis-villa fol.9. v. *Hæc omnia donavit Albericus monachis ad possidendum jure perpetuo, ita quod monachi haberent ea in eadem potestate & dominio quo Albericus tenuerat ea, excepto hoc quod Adelaidis, uxor ipsius Alberici, in cujus dote hæc omnia erant, teneret ea quandiu huic seculo adviveret, & ea tenere vellet, tali pacto quod interim dum Adelaidis viveret & ea teneret, monachi haberent pro Vestitura in unaquaque septimana unam eminam annonæ de supradicto molendino & de pratis unam carrucatam*

tam feni, & in aqua piscari facerent quotiescumque vellent; & post decessum Adelaidis haberent monachi hæc omnia supradicta absolute ad possidendum in perpetuum.] Tabularium Prioratus de Paredo fol. 34. *Tali Conventu ut in vita sua teneat,* (mansum) *& sextarium frumenti omni anno in Vestitura persolvat.* Id est, cum ager fructus fert.

¶ Vestio, Eodem intellectu. Vetus Notitia in Tabul. Abb. Belliloci in Lemovic. *In unaquaque villa cedimus unum mansum, & in unoquoque manso de tota vicaria sua damus eis 4. denarios,* & 1. *gallinam, & tertiam partem de omnibus placitis, & de Vestionibus similiter.*

Vestitio, Eadem notione, in Tabul. Conchensis Abbatiæ in Ruthenis, & in Tabul. Prioratus de Domina in Delphinatu crebrius occurrit.

¶ Vestura, Pari significatu. Charta ann. 1273. ex Chartul. Campan. fol. 449. col. 2. *Omne illud quod dictus Huetus poterat habere in Vesturis, ventis, &c.*

¶ Vestitura Testamenti, Census, qui quotannis exsolvitur in signum concessæ *vestituræ* earum rerum, quæ post mortem testatoris in possessionem donantur. Tabul. Latiniac. *Pro Vestitura vero hujus testamenti quotannis tres modii vini in nomine sanctæ Trinitatis exhibeo ad eleemosinam.*

Advestire, Idem quod *Vestire, Investire.*

Advestitura, in Consuet. Castellaniæ Insulensis art. 46. Namurcensi art. 48. 70. 75. *Advest,* missio in possessionem. Chron. Flandriæ cap. 59. *Sauf ce que le Comte de Flandres devoit venir vers le Roy à Paris, & mettre le devant dit Louis en l'Advesture de la Comté de Flandres.* Cap. 68. *Le monstra Messire Robert d'Artois unes lettres scellées du seel du Comte Robert d'Artois, contenant, que quand le mariage du Comte Philippes d'Artois .... fut fait, le Comte les mist en Advesture de la Comté d'Artois.*

Disvestire, Possessione rei alicujus aliquem exuere: *Devestir,* in Consuetud. Calniacensi art. 30. Charta Henrici IV. Imp. ann. 1114 in Orig. Murensis Monasterii p. 23. *Ut nulla deinceps persona parva sive magna supradictum Monasterium de aliquo beneficio suo inquietare, molestare, Disvestire ulterius audeat.* Judicatum an. 1073. apud Fr. Mariam in Mathilde Comitissa: *Ut nullus qualibet homo ... sine legali judicio Disvestire præsumat.* Adde Ughellum to. 1. pag. 252. [*Se sont dessaisis & devestus,* in Charta ann. 1332. ex Tabul. S. Martini Pontisar.] Actus ipse Divestitionis. *Devest ou dessaisine* dicitur in Consuetud. Remensi art. 163. *Vest & devest,* in Laudunensi art. 54. 135. Vide Galliaudum de Alodio p. 90.

Fiebat autem *Disvestitio,* projecto pilo vestimenti, quasi qui se *disvestiebat* de re aliqua, vestes revera deponeret. Hincmarus Laudunensis in Epistola ad Remensem, to. 2. operum Hincmari Remensis Archiepiscopi p. 241. *Potestis ... interrogare, cur ea, quæ nunc repetit, nullo cogente, nullo suadente, per pilum vestimenti sui à se terra tenus ejectum, non tantum dereliquit, quantum abominando despexit, adjiciens multo sibi melius, ac esse sine his, quæ ei dederam.* Charta Godefridi Ducis Brabantiæ an. 1174. apud Miræum in Diplomat. Belg. cap 65. *Quadraginta ergo solidos, quos de horreo supradictæ villæ annuatim tollendos existimabam, ... projecto à me pilo pallii mei, juxta morem nobilium werpivi.*

¶ Devestitum Feudum, Derelictum, ut videtur. Charta an. circ. 970. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 135. *Unam medietatem tibi damus de feudum possessor Devestitum & de herema & in antea de quantum vestitum erat unam medietatem habeat.*

¶ Revestimentum, Iterata missio in possessionem. Charta ann. 1242 ex Chartul. Maurigniac. *Pro laudationibus, venditionibus aut Revestimentis ab ipso emptore, vel à dicto abbate & conventu aut priore de Stampis vetesibus, nihil penitus exigendo.* Alia an. 1247. ibid. *In ipsius Petri manu sæpedicti Anselius & ejus uxor de dicto censu se desaisierunt & de ipso ad ipsorum petitionem idem Petrus Revestivit abbatem.* Vide *Revestire.*

¶ 2. VESTIRE, Colere, agrum excolere. Notitia an. 993. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 349. *Igitur cum ... terra Talonensis cœpisset Vestiri, & à cultoribus coli ... His ita gestis, venerunt Theodericus & Noe fratres ad Adalardum abbatem, rogantes eum verbis blandis, ut concederet eis Cathedram Vestire ad medium vestem, quod & factum est. Abbas vero missis bobus cœpit terram quæ est ante ecclesiam S. Damiani ambientes excolere, & hac illuc rumpere terram ad faciendas condaminas. Noe vero & Theodericus dixerunt ad alterutrum: isti monachi semper habebunt totam terram raptam* (ruptam) *& nos qui dicimur Vestitores, quandoque erimus illusi, nihil habentes, &c. Domine abba, colligite me in medietatem terræ, & vestite me in tali conventione ... Domine abba, isti vestri Vestitores exhibuerunt vobis umquam mel vel ceram? Bonaldus debet ipsam terram Vestire & ædificare,* in Charta an. circ. 970. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 135. Hinc

Vestitus Ager dicitur, cui fructus insunt, & *absο* opponitur, seu inculto. Paulinus in Panegyrico pag. 532

Cernis nulla suis emergere semina campis,
Ne prius intereant labe soluta putri.
Nuda feris, Vestita legis, jacis arida grana,
Atque eadem fructu multiplicata metis.

Colonia vestita, in Concilio Valentino III. ann. 853. c. 9. Charta Conradi Regis an 767. apud Joan. Columbum l. 2. de Episc. Sistaric. n. 3. *Omnia in omnibus cultis, & incultis, Vestitis & desertis, quæsitis & quærendis, &c.* Alia ejusdem anni in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicib. n 68. *Hoc est villam nostram, quæ vocatur Candidas, videlicet cum mansis Vestitis, advestiendis, campis, pratis, &c. Unum curtile vestitum,* in Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1063. in Diplomat. Belgic. Alia ann. 1298. in Histor. Guinensi p. 188. *Terram scilicet quandam, nemore Vestitam, in loco, qui dicitur, &c.* [Charta an. 1180. apud Stephanot. tom. 1. Antiqu. Bened. Lemovic. MSS. p. 116 *Medietas terræ tam desertæ quam Vestitæ pro 20. solidis Barbarinorum. Vinea vestita,* in Chartul. Matiscon. fol. 57 *Heritage couvert, Heritage descouvert,* in Litteris an. 1354. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5 p. 380.] *Mensura vestita,* in Tabulario S. Flori in Arvernis. 1 4. *sextaria & emina bladi ad mensuram Vestitam S. Flori.* Vide *Absus, Mansus,* col. 442.

¶ Vestus. Eodem intellectu. Charta Elizabetæ Comit. an. 1224. ex Tabular. Abbat. de Balaneiis, nunc de Valoir diœc. Ambian. *Duos modios bladi & unum advenæ* (avanæ) *ad plenam mensuram, quod pro quartaria Argueiæ tam in terris quam in aquis & maristis, excepto Vesto, eidem Allolmo dicta ecclesia annuatim persolvebat.*

¶ Vestitio, Mansio, domus cum agri culti portione. Charta ann. 1153. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 548. *Debent in hoc honore ipsi fratres hospitalis quinque Vestitiones cum hominibus ad minus ponere. Si autem ibi plus ponere voluerint, eis licebit usque ad 12. quæ Vestitiones unaquaque habebit hortum suum unius sextariatæ sine quarta & decima: ultra 12. quantascumque voluerint, dum tamen hortum non habeant ...... Præterea si aliquibus fortuitis casibus Vestitiones supradictæ destructæ vel derelictæ*

jecta fuerint, debent eas readificare & reformare arbitrio abbatis S. Guillelmi..... Quamdiu autem mansus sive Vestitione fuerit, habebunt in eodem manso jus pascendi, &c.

VESTURA, Fructus quilibet agro hærentes: *Advesture*, in Consuetud. Namurcensi art. 23. Cameracensi tit. 12. art. 22. 23. Sanpaulana art. 20. Valentianensi art. 118. Insulensi, & aliquot aliis. Leges Inæ Regis c. 69. *Qui habet 20. hidas, debet committere 12. hidas Vesturæ terræ, quando velit abire.* Fleta lib. 2. c. 4. *Inquiratur etiam, quantum Vestura singulorum boscorum, & restictorum prædicto modo assartatorum valuerit, antequam assarta illa facta fuerint, &c.* Adde c. 71. §. 5. Monasticum Angliæ to. 2. p. 723. *Et per omnes forestas, laudas, & Vesturas meas, pasturam plenariam omnium animalium suorum, &c.* Pag. 841. *Exceptis pratis & bladis, ubi post ablatam Vesturam libere pascentur.* Tom. 2. p. 834. *Ita tamen, quod homines nostri communicabunt in omnibus prædictis terris, postquam prædicti Fratres Vesturas asportaverint, cum animalibus suis, &c.* [Charta apud Madox Formul. Angl. p. 234. *De prædictis vero pratis, pascuis & pasturis... prædictus Abbas percipiet & habebit totum proficuum & totam Vesturam.*]

¶ VESTIS, Eodem significatu: hinc *ad medium Vestem vestire, dare*, est pro medietate fructuum agrum colere. *Dederunt ei ad medium Vestium*, ex Tabul. S. Victoris Massil. regnante Rodulpho Reg. Alam. Vide supra *Vestire* 2.

HÆRETICUS VESTITUS, Convictus. V. *Hæretici*.

OBLIGATIO VESTITA, Quæ *nudæ* opponitur apud Brittonem de Legib. Angl. c. 28. initio, quæ scilicet vestitur vel *re*, vel verbo, vel scripto, vel mutuo consensu, vel denique firma junctionis, &c.

PACTUM VESTITUM, seu quod habet *vestimentum*, opponitur *pacto nudo*, ex quo scilicet non nascitur actio. Contrahitur autem *obligatio ex sex vestimentis, quæ omnia dicuntur Vestimenta pactionum & donationum*, quæ recenset Fleta l. 2. c. 56. §. 3. & seqq.

¶ 3. VESTIRE, Aulæis ornare. Vide in *Vestis*.

VESTIS, Aulæum, & maxime sic appellantur ea quæ sacrarum ædium parietibus appenduntur: vel panni sacri, & qui altari, aut circa altare, aptantur. Gregor. II. PP. in Epist. 2. ad Leonem Isaurum: *Cum sanctas Ecclesias fimbriatis Vestibus convestitas & variegatas invenisses, eas ornatu privasti atque vastasti.* Anastasius in Benedicto III. PP. pag. 205. *Apostolorum Principi populique janitori obtulit miræ pulchritudinis Vestem unam aureo textam opere, decoreque fulgentem, almificam annuntiationis habentem Historiam, & Hypapanti, qualiter ipse unigenitus Dei filius templum ingressus doctorum in medio residebat.* Vide pag. 228. 229. & alibi passim. Guillelmus Biblioth. in Steph. VI. *Plurimæ sacratissimorum altarium aureæ Vestes, cum reliquis pretiosis ornamentis non defuerunt.* Ibidem: *Vestem sericam super altare unum.* Frodoar. de Summis Pontif.

Veste Petri gemmis auroque gravi induit aram.

Sugerius de Consecrat. Eccles. S. Dion. *Cum ipsius parietibus & columnis & arcubus auro textas Vestes margaritarum varietatibus multipliciter exornatas suspendi fecisset.* Adde Joannem VIII. PP. Epist. 84.

VESTIMENTUM, Eadem notione. Testamentum Widradi Abbatis Flaviniac. an. 1. Theodorici Regis: *Vel reliquas fabricaturas, seu ministeria Ecclesiæ vel strumenta chartarum, libros vel Vestimenta Ecclesiæ, vel omne præsidium, quod vivens possidere videor, &c.* *Vasa & vestimenta Ecclesiæ*, apud Herardum Turonensem in Capitulis c. 20. Ἐνδυτή, in Vita S. Nili junioris p. 123. Ἀπὸ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου ἐνδύματα... Ἱεραὶ ἐνδυταὶ, in Epistola Synodica Joann. Damasceni ad Theophilum Imp. p. 141. & in septima Synodo act. 7. apud B. Dorotheum in Præfat. Doctr. [& Anonymum in Romano Lacapeno num. 44.] Vide Honorium Augustod. lib. 1. & Descriptionem nostram ædis Sophianæ.

VESTIRE, [Aulæis ornare.] Liber Sacramentorum Gregorii M. p. 156. edit. Menardi: *Post hæc Vestiatur altare, cum Antiphona: In velamento alarum suarum, &c.*

DE VESTIBUS & *familia alicujus reputari*, apud Continuatorem Chronici Nangiac. an. 1314. V. *Robe*.

¶ VESTIS APOSTOLICA, Scapulare monasticum. Vide supra *Scapulare*.

VESTIS BELLICA, *id est, lorica*, in Lege Anglior. tit. 6. §. 5.

¶ VESTIS CORDATA, Certa ratione torta. Conc. Terracon an. 1282. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 279. *Statuimus quod clerici omnes provinciæ Terraconensis, sive sint in sacris, sive in minoribus Ordinibus constituti, non portent nec induant camisias, tunicas, vel alias Vestes cordatas.* Vide *Cordatæ Tunicæ* & *Cordellatus*.

¶ VESTES FERITÆ, f. Ex pellibus ferarum. *Donaverunt Vestes feritas quas habebant*, in Chron. Mutin. Johan. de Bazano apud Murator. to. 15. col. 608.

¶ VESTES INNOCENTIÆ, Quibus baptisati induuntur. Statuta Eccl. Nannet. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 954. *Item, cum in quibusdam parrochiis albæ Vestes innocentiæ baptismalis, sacro chrismate delinitæ, non sine periculo sortilegii, aut avaritiæ vitio à parvulorum matribus, soleant retineri, &c.*

¶ VESTIS INORDINATA, Vetita, quæ non decet, in Statutis Eccl. Aurel. apud eumd. Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1283. *Ne habeant* (Sacerdotes) *cappas alatas & Vestes inordinatas, maxime boucias, &c.*

VESTIS SANCTÆ MARIÆ, Velum Sanctimonialium, vel virginum Deo sacratarum, in Lege Longob. lib. 2. tit. 37. §. 1. 2. Adde editionem Heroldi pagin. 218. Concilium Calchutense ann. 787. c. 16. *Virginem namque quæ se Deo voverit, & ad instar sanctæ Mariæ Vestem induerit, Sponsam Christi vocitare non dubitamus.*

¶ VESTES PARTITÆ. Vide *Partitæ*.

¶ VESTES PERFECTIONIS, perperam pro *Præfectionis*, vel *Præfecturæ*, Ornamenta Præfecti Urbis. Cæremon. Rom. MS. fol. 35. *Ordo servandus in benedictione & investitura novi almæ Urbis Præfecti à Sixto IV. institutus. Inprimis præparentur hora competenti Vestes perfectionis, videlicet cum celle* (l. tunicella) *sericea ornata fimbrii* (l. fimbriis) *auratis & mantum etiam auro* (l. aureo) *limbo circumtextum.* Hæc ex edito emendantur.

¶ VESTIS RUBEA, βλάττι, in Gloss. Lat. Gr.

¶ VESTES SCHOLASTICORUM talares cum caputiis, ex Conc. Lugdun. an. 1449. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 380.

¶ AD MEDIUM VESTEM VESTIRE, i. e. ad medietatem fructuum colere. Locus est in *Vestire* 2. Vide *Complantare*, & *Medium*.

¶ VESTITIO, Actio vestiendi. Jac. Delayto in Annal. Estens. ad an. 1395. apud Murator. tom. 18. col. 920. *Hæc equidem simulata Vestitio acta erat in camera quadam secreta, in quam Azzo antequam vestes traderet peritura transiverat.* Aliis notionibus, vide in *Vestire* 1. & 2.

VESTITOR, Idem qui à *Veste est*, Vestiarius. *Vestitores divinorum simulachrorum*, apud Julium Firmicum lib. 3. cap. 11. *Deorum vestitores*, c. 14. qui Deorum statuas vestibus exornabant. Inscriptio Romæ in

Exquiliis: *D. Phedimo Vestitori M. Aug. Phador. fratri piissimo*. Alia in Roma Subterran. lib. 3. cap. 3. *Hic positus est benemeritus El.... Vestitor Imperatoris, qui vix... depositus* D. VIIII. *Kal. Septembr.... Domini Honorii Aug.* VI. CCSS. Apud Lampridium in Severo: *Fullones, & Vestitores, & pictores, & pincernæ, &c.* Theophanes, *πρυτεύοντος γενομένου τοῦ Ἐδεσσηνοῦ πολέμου οἱ βεστίτορες τῷ τάγματι τοῦ Βασιλείου*. Quo loco Cedrenus habet *βεστιαρίτας*. Notus est apud Græculos inferioris ævi Cosmas, cognomento *Βεστήτωρ*, cujus orationes seu Homiliæ quædam recensentur apud Allatium in Diatriba de Simonib. pag. 94. 95. 100. & alios. [Aliis notionibus, vide in *Vestire* 1. & 2.]

¶ 1. VESTITUDO. Guillelmus Armoric. de Gestis Philippi Aug. apud Duchesn. tom. 5. p. 91 *Eodem anno* (1218.) *in vigilia Assumptionis quidam latro Anglicus natione cum aliquot diebus in superioribus Vestitudinibus Parisiensis Ecclesiæ latuisset, &c.* Rectius *Testudinibus* in Chron. Alberici ad eumd. annum, ubi eadem habentur.

¶ 2. VESTITUDO, Missio in possessionem, *investitura*. Vide in *Vestire* 1.

¶ VESTITURA, Quidquid ad vestimenta pertinet. Charta Henrici IV. Imper. an. 1113. apud Marten. tom 1. Ampl. Collect. col. 632. *Ad Vestituram aliosque usus fratrum absque omni semper inquietudine permaneant. Ad opus camerarii ad Vestituram fratrum*, in Hist. MS. Monast. Beccens. p. 363. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1167. *Hunc vero redditum camerariæ ecclesiæ propter meam Vestituram assignavi*. Occurrit aliis notionibus in *Vestire* 1. Vide in *Vestiarium* & *Vestuca* 1.

¶ VESTITUS, a. declinat. Vestis, in Actis Episc. Cenoman. pag. 93. *Construximus vobis ..., Vestitos duos, & capas duas episcopales, &c.* Vide in *Vestire* 1. & 2.

¶ VESTROILT & VESTROL, Cognomen Roberti I. Sabolii Domini, ex *Vest*, *Vestes*, castrum, & *Holt*. idiomatis Burgundici, ut videtur Schiltero in Gloss. Teuton. v. *Fest*: ita ut idem sit qui *περγυλος*. Regest. feudorum Castri Lidi: *Vir quoque ejusdem Herfendini Robertus Vestroile, & Lisiardus eorum filius*. Tabul. S. Albini: *Venienti domno Roberto Burgundo & filio ejus Roberto Vestrol*. Infra: *Hanc recognitionem domni Roberti senioris ... viderunt & audierunt Robertus Vestrol, filius ejus, &c.* Apud Menag. Hist. Sabol. pag. 151.

¶ VESTUARIUM, ut supra *Vestiarium*. Vide in hac voce. Epitome Constit. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. tom. 4. pag. 163. *Præpositi debent solvere Vestuarium prima die Madii & portionem canonicam prima quoque die sui mensis*.

1. VESTURA, Quidquid ad vestimenta pertinet. Statuta Leprosariæ S. Juliani in Anglia: *Item in festo S. Joannis* (habent) 4. *solidos pro Vestura*. [Charta Leduini Abb. S. Vedasti ann. 1036. ex Chartul. ejusd. Monast. V. pag. 243. *Quod si ad equitatum suum vel ad carrucam suam palefridum emerit, ..., inde theloneum non dabit. Similiter de Vestura sua & de victu suo*. Testam. Joh. Renawd ann. 1322 apud *Madox* Formul. Angl. pag. 430. *Item lego ad expensas meas funerales in cervisia & Vestura pauperum, &c.* Occurrit præterea apud Rymer. tom. 8 pag. 51. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 610. &c. La Vie *de Jesu Christ*. MS.

Faits vont onques fermesture,
Ne besoingnable Vesteure.

Le Roman *de Vacce* MS.

As mendis Vesteures & a mangier donna.

Vide *Vestitura*.]

2. VESTURA, Possessio. Vide *Vestire* 1. & 2.

¶ VESTUS, Ager cultus. Vide *Vestire* 2.

¶ VESUNTIONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ VETA, A Latino *Vitta*, Provincialibus *Veto*, nostris *Ruban*. Charta ann. 1270. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *In præsenti instrumento infra scripto pendent duæ bullæ in quadam Veta de filo, in quarum una est imago Episcopi*. Alia an. 1199. ex Tabul. S. Victoris Massil. *In quodam instrumento sigillato sigillo .. pendenti in Veta de serico regali*. Pro Vitta qua vestium extremitas munitur in Statutis Massil. lib. 2. c. 39. §. 2. *Item, de mantello sendati cum frezio, vel cum Veta, vel profile* XX. *den. & sine frezio, Veta & profilo* XVI. *den.* Plurics ibi. Vide *Neta* & *Reta* 1.

VETARE, Negare, [vel potius Affirmare, contendere falsum esse quod objicitur.] Lex Longob. lib. 1. tit. 4. *Et si ipse, de quo dicitur, quod ista mala consiliatus fuerit, Vetare voluerit, quod consilium non dedisset, &c.* Leg. Luithprandi Regis tit. 16. §. 7. *Et si Dominus Vetaverit, quod per ipsius consilium factum non fuisset, purificet se ad legem Dei*. [*Veer*, eadem notione, in Charta an. 1296. ex Chartul. 23. Corb. *Il en prendront congiè as devantdits Religieux, lequel congiè ne porra estre Veez*. Vide mox *Vetatum*.]

VETATUM, seu VETITUM, Locus, ager, pratum, vel silva ubi pascua seu animalia immittere, vel aliud quidpiam facere, quod iis noceat, non licet. Fori seu Consuetudines Jaccæ in Aragonia: *Ganata cum descenderint, nullus audeat furari, vel capere, vel pignorare ulla occasione, & non jaceant in Vetatis Militum*. Charta Sanctii Ramirezii Regis Aragonum apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 27. *Ipsi vero habeant Vetatos suos in omnibus decaniis suis, & in omni loco, ubi ipsi habuerint aliquid facere, ut nullus sit ausus pascere vel intrare absque eorum licentia, neque ego: quod si fecerint, accipiant carnale*. Alia Garsiæ Regis Navarræ apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensib. pag. 70. *Et de illa area de Verosain, usque ad Pelagum rotundum de Anoz, sit defensum & Vetatum tam aquarum quam terræ, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de Pascuis, §. 9. *Si habeo hæreditatem in aliquo loco, in quo non habitem, non possum illam hæreditatem Vetare, sic quod non possint ibi depascere ganata illorum habitantium ibi, nec possum illa pignorare, &c.* [Charta ann. 1302. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Cum ... pratis, pascuis, devensis, Vetatis, &c.*] *Bois vetez, dits vulgairement Bedats*, vetitæ silvæ seu defensæ, in Consuetudine Aquensi cap. 1. art. 12. 18. 20. *Via vetata*, in Charta Ricardi Regis Angliæ apud Sammarthanos in Archiepiscopis Turon. uti supra observatum in voce *Defensa* 3.

¶ VETATUS, Idem videtur quod *Virgatus*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unum alium lectum parvum munitum .... unius scamni sive bancal lanæ virgati sive Vetati & unius sargæ lanæ rubei coloris*.

¶ VETERAMENTARIA, Vestes detritæ, aliaque ejusmodi. Leg. municipales Mechliniens. tit. 19. art. 16. *Tutoribus & curatoribus nihil licitum est ex bonis mobilibus pupillorum eorumve quorum curam gerunt, vendere, sine auctoritate pupillarium magistrorum, eaque ipsa venditio celebrabitur publice per coactores Veteramentariorum a civitate designatos*.

VETERANA. Garinpontus lib. 5. Passion. cap. 6. quatuor species turpedinis statuit; primam, quæ dicitur *Stera*; secundam, quæ dicitur *Pustula*; tertiam, *Morbillum*, quæ *Veterana* nominatur; & quartam, quam *Lenticulam* vocant.

¶ VETERANI. Vide supra in *Vavassores*.

¶ VETERARE, Corroborari, confirmari ex diuturnitate

nicare. Bonincontrus in Chron. Modoet. apud Murator. tom.12.col. 1101. *In Cremona Veteraverat Guelforum potentia, Gibellinis inde longo tempore expulsis.* Vide Veteratio.

¶ VETERARE, Vetustatem inducere. *In accessionum & decessionum vicibus ubi Veteraverunt*, apud Celsum lib. 3. cap. 13. de febribus. Gloss. Lat. Gr. *Vetero*, παλαιῶ.

¶ VETERARIUS, Veteramentarius, in Gloss. Gr. *Veterarius*, παλαιοπώλης.

¶ VETERATIO, Consuetudo. Mirac. S. Walarici tom. 1. April. pag. 28

Spargebat proprios hiemis Veteratio canos,
Manabant nares, lacrymis pluvialibus orbes:
Hic mos est hiemis: fuit illud mense Novembri.

VETERES, Senes, vetuli, in aliquot veteribus Inscript. apud Meursium in Exercitat. Crit. part. 1. cap. 3. *Arcobrigenses juvenes & Veteres statuam in foro posuere, &c.*

¶ VETERINARIA, Ars curandi veterina, Græc. κτηνιατρική. Vetus Interpres S. Irenæi l. 2. c. 32. *Ab his autem omnem speciem rusticationis, & Veterinaria, & pastoralis ... ediscere possunt.* De ea scripsit Vegetius. *Veterinaria medicina*, apud Columell. l. 7. cap. 3.

¶ VETERIVALLUS. Vide supra *Sutriballum*.

¶ VETERNARE, Abolere, antiquare. Disput. Benedicti Levitæ adv. Felicianos, apud Baluz. tom. 5. Miscell. p. 32. *Et e contra Feliciani infandi adoptivum eum (Christum) Veternare contendunt.*

¶ VETERNOSITAS, Pigritia, torpor. Fulgent. Mythol. l. 3. c. 4. extr. *Omnis colorata juventutis igniculus torpida Veternositate algescit senio.*

¶ 1. VETERNOSUS, Veterator, versutus. Vitæ Patrum Emerit. inter Conc. Hisp. tom. 2. pag. 647. *In omnium corde florebat perfectu charitas, ... ita nimirum ut devicto antiquissimo hoste ac superato Veternoso dracone, nemo mœrore consternatus, ... callidi anguis virulentis stimulis quateretur.*

¶ 2. VETERNOSUS, Vetustus, apud S. Bernardum to. 1. Operum ejusd. col. 661. edit. 1690 *Veternosas omnes (neque enim paucæ inveniebantur) abolebat superstitiones.*

¶ VETERNUM, Vetustas. Vita S. Gerardi Episc. Tull. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1063. *Instinctu piæ devotionis locum S. Mansueti vir Domini sancto amore excolebat, cujus etiam cœnobium labili Veterno deciduum renovare satagebat.*

¶ VETOCHETUM. Bulla Innocentii VIII PP. ann. 1484. in Contin. Magni Bullar. Rom. pag. 287. col. 1. *Pulsetur* (Officium Primæ) *hora octava cum duabus modis* (leg. *modicis* suppl. campanis) *certis Vetochetis intermediis secundum quod est consuetum, &c.* Emendo *Retochetis*, & pulsus campanæ iteratos intelligo, Gall. *Tintemens*.

¶ VETRARE, pro *Veterare* contracte scriptum, in Gloss. Lat. Gr. *Vetro*, παλαιῶ. Melius in MSS. Sangerm. *Vetero*.

VETRENERE. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 21. *Cum quidam juvenis cognatus Regis optime in quadam festivitate caneret Alleluia, dixit Imperator ad eumdem Episcopum: Bene cantavit modo ille noster Clericus. Qui juxta stultitiam suam jculariter illa verba suscipiens, & illum Imperatoris cognatum esse nesciens, respondit: sic omnes persipares possunt bubus agricolantibus Vetrenere.* Vox asterisco notata, ut incertæ notionis, & mendi suspecta. [Forte more vetuli canere, hoc est cantu languido.]

VETULA, S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 15. *Nullus in Kl. Januarii nefanda & ridiculosa, Vetulos, aut cervulos, aut jotticos faciat.* Pœnitentialis

Theodori apud Spelmanum tom. 1. Concilior. Angliæ tit. 33. *De idololatria & sacrilegio, &, qui Angelos colunt, & maleficos, ariolos, veneficos, & sortilegos, divinos, & vota reddentes, nisi ad Ecclesiam Dei: & in Calendas Januarias, in cervulo & Vitula vadit, & Mathematicos, & emissores tempestatum.* Pirminius in Excerptis ex libris Canonic. *Cervulos & Vehiculas in quadragesima, vel aliud tempus nolite ambulare.* leg. *vetulas*, aut *veticulas*. Adde Cumeanum Abbat. de mensura pœnitent. cap. 7. & alios locos, laudatos in v. *Cervula*, in quibus *Vetula*, prisco more, pro *Vitula*, i. juvenca, scriptum contendit Sirmondus: cujus sententiæ accedit etiam Hugo Menardus: quod nescio an verum omnino, cum etiamnum apud nos pueri in bacchanalibus larvatos consequatur inclamantes, *il a fait la vieille*, id est, *vetulam egit*, seu larvatus vetulæ in morem processit. Testantur præterea Maximus Taurinensis, & Faustinus Episcopus, in sermonibus dictis in Kalendis Januarii, hoc die paganos habitus muliebres assumsisse, & feminarum specie deformasse: quod vetat Canon 62. Synodi Trullanæ, ubi agit de Kalendis & aliis paganorum festis, quæ Christianis interdicuntur: Ὀρχήσεις ... Abulfeda in Epochis a Joanne Gravio editis pagin. 102. ait, apud Græcos, sextum & vicesimum *Sbubut*, (mensis Februarii) esse *principium dierum vetula*, eosque esse septem.

¶ VETULONES & VETULONISSÆ, ut supra *Vegliones*, apud Mabillon. in Itin. Ital. pag. 15.

VETULUS DE MONTANIS. Vide *Senex de Montanis*.

¶ VETUM, Vetitum, interdictum; à *Vetare*, prohibere, interdicere, nostris *Veer*. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 330. *Possint ... facere prohibitionem & Vetum apponere ... & quod ipsi Consules dictam prohibitionem & Vetum ad tempus possint suspendere & removere, &c.* Ejusdem est originis vox *Vedar* quę Provincialibus interdicere & excommunicare sonat. Satyra Bertrandi d' *Allamanon* in Archiep. Arelat.

Cor bem Vedat
Vedar non mi porra.

Hoc est, Excommunicatus me excommunicare non poterit. *Vedar*, *devedar*, *defendre*, in Diction. MS. *Nostradamus*. Hinc.

¶ VETUM VINI, pro Certo dierum spatio, quibus vetitum est vinum vendere, idem quod alibi *Bannum vini*. Vide in *Bannum* 1. col. 980. Judicium ann. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 460. *Vetum vini, ita ut per totum Augustum mensem vinum non vendatur ab aliquo in tota villa Biterrensi, nec aliunde emptum ibi aportetur, nisi ab Episcopo.* Vide *Devetum* & supra *Vetotum*.

¶ VETURERIUS. Vide in *Vecturins*.

¶ VETUS DE MUSSA. Vide in *Senex*.

¶ VETUSTARE, Vetustescere, Columellæ, Gall. *Vieillir*. Charta de Aquariatu de Talmundo an. 1366. *Et quando dictæ bota fuerint Vetustata seu disruptæ, tunc dictus Aquarius tradet dictis religiosis antepedes.*

¶ VETYSA, ut *Vechia*, nisi etiam ita legendum est. Vide in hac voce. Charta ann. 1236. ex Tabul. S. Quintini in Insula p. 301. *Quasdam garbas pysorum, Vetysarum, bladi & aliorum leguminum, &c.*

¶ VEVASORES, ut *Vavassores*. Vide ibi.

¶ VEURA. Charta ann. 1133. inter Instr. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. col. 60. *Do itaque illi totam terram Carigniaci planam atque arabilem, quæ est a fonte qui Torchanessa dicitur, usque ad fontem justi in longum latumque porrecta, solam illam Veuram mihi retinens, quæ inter utrumque fontem media statione*

succrevit. Partem tamen ejusdem Veuræ quæ ad austrum respicit à parvula semita, quæ in transversum ducitur, una cum pratulo quod eidem adjacet & adhæret, prædicto heremitæ condono. Legeodom fortasse *Vaura*. Vide in hac voce.

¶ VEUTA, a Gall. *Veue*, Inspectio rei de qua litigatur, Practicis nostris *Veue & Monstree*: quod Statuto ann. 1667. tit. 9 art. 5. antiquatum est. Præceptum Philippi VI. Reg. Franc. an. 1347. to. 2. Ordinat. p. 267. *Ut partes ipsas super locum contentiosum, si casus sit talis quod sit opus inspectione seu Veuta, convocaret, seu adjornaret.* Vide ibi *De Lauriere*. *Ventu*, perperam pro *Veuta*, in Edicto ejusd. Reg. ann. 1344. ibid. pag. 218. & in vet. Stilo Parlamenti cap. 11. Statutum Johannis Reg. ann. 1363. tom. 3. earumd Ordinat. pag. 652. *In eodem parlamento, si fieri possit, certa dies concedatur ad Veutam faciendam, & Veuta facta ad garandum adducendum; quem garandum, si quem habere voluerit, per executorem ad Veutam faciendam deputandum, adjornari facere tenebitur.* Vide *Ostensio*, & infra *Visus*.

¶ VEXA, Vexatio, apud Bern. *de Breydenbach* in Itin. Hierosol. pag. 225. *Igitur redempti a Vexa per datas pecunias, &c.*

VEXATICUS, Papiæ, *Inergumenus, qui à Dæmonio arguitur*, MS. habet *Vexatus Vexaticius*, apud Braulionem in Vita S. Æmiliani c. 28. edit. Bivarii.

¶ VEXATIO, Erogatio, profusio. Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. leg. 27. *Dignitates insulas fœda familiaris rei Vexatione mereantur.*

¶ VEXATIVUS, Acutus, acer. Conc. Avenion. an. 1209. apud Acher. to 2. Spicil. p. 610. *Vulnera quæ levia fomenta non sentiunt, mordicativis, seu Vexativis remediis curari oportet.* Cælius Aurel. Acut. lib. 2. c. 29. *Utitur etiam cum his potionibus Vexativis, absinthio infuso & thymo decoctis ... Quæ omnia ... sunt acria, & propterea tumori contraria.*

¶ VEXELAMENTUM, Vasa, vasarium, supellex. Excerpta ex Instr. visitat. Simonis Archiep. Bituric. an. 1284. apud Mabill. to. 2. Analect. pag. 621. *Cæterique officiales domini cum summariis ad argentum & Vexelamentum argenteum benigniter cum hilaritate vultus ibi fuissent recepti, &c.* Vide *Vessella*.

¶ VEXELLUM, Vas vinarium, ni fallor, in majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 101. *Dodo & uxor sua dederunt S. Victori inter alia unum torcular & unum Vexellum.* Tabul. ejusd. Abbat. *In villa Taradeo de duabus Vexellis tertiam partem.* Vide supra *Vassellum* & *Vesseil*.

¶ VEXENDA. Statuta Montis Regal p. 307. *Item statutum est quod bestiæ cavallinæ portantes Vexendas in dictis alpibus, non teneantur solvere dictum alpagium, nec aliqua alia bestia, quæ non staret in dictis alpibus juxta per tres dies.* f. *Vebruda*, onus, sarcina.

¶ VEXILLAIA, *Impetus fortis carrorum*. Gloss. Isid. Leg. *castrorum* ex emendatione Grævii. Vulcanius edidit *Vexilla*.

¶ VEXILLARIA, Officium, munus, dignitas *Vexillarii*. Bulla Bonifacii VIII. PP. inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 536. *Quibus casibus ad assequendum hujusmodi Vexillariæ, capitaniæ & admiratiæ officium modo prædicto dictus Rex Aragonum se astringet.* Vide mox *Vexillarius*.

VEXILLARIUS, Vexillifer, in vet. Inscript. apud J. Spon to. 3. Itiner. pag. 79. Gruter. 753. 4. & apud S. Cyprianum Epist. 30. sub finem. In Charta an. 1209. Jacobus Rex Aragon. *S. Romanæ Ecclesiæ Vexillarius, Ammiratus ac Capitaneus generalis* inscribitur. [Idem legere est in Charta ann. 1299. ex Tabul. S. Victoris Massil. & in Epist. Frederici Reg. in Chron. Sicil. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 83. Nicolaus Specialis de Reb. Sicul apud Murator. to. 10. col. 970. *Pandit ergo Vexillarius signa Regis, castra movent, &c.*] Necrologium S. Stephani Autisiodor. *Pridie Nonas April. obiit Leotericus Vicecomes, hujus Ecclesiæ Vexillarius.* Vide *Vexillator*, *Vexillum*, *Vierdomant*.

VEXILLARIUS, Miles *Bannerettus*. Vide in hac voce.

VEXILLATIONES, de equitibus propriè dicebantur; ut *legiones* de peditibus, quia per turmas & vexilla divisi equites, quomodo nostri etiamnum dicunt *une Cornette de Cavalerie*, pro turma equitum. Vegetius lib. 2. cap. 1. *Equitum alæ dicuntur, quæ nunc Vexillationes vocantur, ab eo, quod velis, hoc est, flammulis utuntur.* Adde Cedrenum pag. 169. Ejusmodi autem *Vexillationum* passim mentio in Notitia Imperii, in Cod. Th. l. un. de Bonis milit. l. 22. 23. Cod. de Erogat militaris annonæ. [De *Vexillationibus* & *Vexillariis* præ cæteris consulendus Schelius ad Hyginum de castrametatione.]

VEXILLATOR, Vexillifer. In Monastico Anglic. to. 1. pag. 372. *Gilbertus Tison, Domini Regis Angliæ summus Vexillator* inscribitur in ejusdem Diplomate. Philippus Mazerius in Vita S. Petri Thomasii c. 4. *Misit Dominus Apostolicus vexillum sanctæ Crucis & Ecclesiæ eidem Regi* (Ungariæ) *tanquam Vexillatori inclyto, &c.* [Vide *Vexillarius* & in *Vexillum*.]

¶ VEXILLIFERATA. Vide mox *Vexilliferi*.

VEXILLIFERI HÆREDITARII. Ordericus Vitalis lib. 3. an 1066 pag. 493. *Radulfus de Conchis, Rogerii Toenitis filius, Normannorum signifer.* Charta Ludovici Imp. ann. 1328. pro Castruccio Duce Lucæ, apud Preherum tom. 1. Rerum Germanic. parte 2. pag. 31. *Te pro te & successoribus tuis, & a te per lineam masculinam natis & nascituris in perpetuum ipsius Ducatus Ducem & Vexilliferum nostrum, & sacri Romani Imperii ubilibet ... promovemus.* Id porro munus, *Vexillifèrata* infra dicitur.

VEXILLIFERI MILITES. Vide *Banneretti*.

¶ VEXILLIFERI REGII dicti ii, quibus *Auriflammam* deferendam committebant Reges Francorum; apud Scriptores nostros passim. Vide Gallandum de Vexillis Franc. pag. 43.

¶ VEXILLIFERI, Supremi apud Florentinos, Bononienses, Lucenses & alios Magistratus sub quibus armatus coiret populus. Poggius in Orat. funebri Leonardi Aretini, apud Baluz. to 2. Miscell. p. 256. *Functus est etiam summis magistratibus civitatis. Nam bis en Decemviris summo civium favore factus fuit, Vexillumque societatis tribus gessit, ac ex Prioribus unus creatus est. Ad id quoque (quod præcipuum est in civitate) Vexillum pervenisset, nisi mors vivendi finem attulisset.* Idem l. 1. Hist. Florent. apud Murator. to. 20. col. 197. *Capitaneum sibi populus, & duodecim seniores ac Vexilliferos viginti, quorum consilio Respublica administraretur instituunt ... Decennio post Vexillifer justitiæ, trigesimoque deinde anno duodecim viri, qui Boni appellatur electi, & numerus viginti Vexilliferorum ad sedecim redactus.* Jac. De Layto Annal. Estenses apud eumd. Murator. to. 18. col. 971. ad ann. 1401. *Et factis comitiis solitis electi fuerunt Antiani & Vexillifer justitiæ atque alii officiales more suo, per quos esset Respublica* (Bononiensis) *administranda.* Litteræ Maximiliani I. Rom. Imper. pro Republica Lucensi apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 320. *Et in singulis locis dicti territorii Antianos, Vexilliferum, justitiæ Consiliarios & alios quoscumque magistratus ordinarios, &c.*

¶ VEXILLIFERI, Exercitus Duces, ni fallor, in Chron. Jac. Malvecii apud Murator. tom. 14. col. 883. *Igitur Brixiani se ad belli certamina præparantes, militum acies quatuor instituunt. Vexilliferos ha-*

[illegible]
Archiepiscopum Tirnovitanum, in Gestis ejusdem PP. p. 61. *Crucem, Vexillum scilicet Dominicæ passionis* appellat. Hinc in Hymno: *Vexilla Regis prodeunt, &c.* Paulinus lib. 2. de Vita S. Martini:

Protinus antetulit sanctum & venerabile signum,
Et crucis objectu propere venientibus obstat,
Gressus & instabiles Vexilli pondere sistit.

Infra:

...... Tum rursus eodem
Vexillo, atque ipsa libertas reddita signo.

Lib. 4.

Magna Crucis sanctæ molius, signumque salutis.

Lib 5.

Vexillum complens Crucis, signumque salutis.

Prudentius in Hymn.

Dic triumphalem Crucem,
Pange Vexillum notatis, quod refulget frontibus.

Victor Vitensis l. 1. *Inter alios ventum est tunc ad Armogastem nostrum, cujus cum diu ac sæpius tibias torquendo tumentibus confringerent cordis, & frontem, in qua Christus Vexillum sua fixerat Crucis, rugatam magisque aratam descendentes atque mugientes ascenderent nervi, &c.* Lib. 2. *Simulque Vexillo Crucis consignantes oculos ejus.* Gregor. Turon. l. 10. Hist. c. 29. *Manus singulis cum Vexillo Crucis imponens, sanitati reddebat.* Adde eumdem de Vitis Patrum c. 11. S. Eulogius in Apologet. *Continuo Vexillo Crucis fronte præmuniens.* Paulus Diaconus Emeritensis in S. Masona Episcopo Emerit. c. 9. *Statimque in nomine Domini, edito Vexillo Crucis sanctissimæ, Sacerdos ascendit equum ferocem, &c.* Adde S. Hieron. Epist. 15. in Isaiam c. 49. in Hierem. c. 32. in Galat. c. 4. in Vita S. Antonii, & alibi non semel, Paulum Diac. Casin. lib. de Mirac. S. Benedicti Casini patratis n. 33. Vitam S. Arnulfi Episc. Metensis c. 10. 20. Vitam S. Eremberti Episc. Tolosani cap. 5. Fortunatum in Vita S. Paterni Episc. cap 5 Vitam S. Aniani Episc. Aurel. Vitam S. Leusfredi cap. 19. Ethelwlfum in Abbatib. Lindisfarnensi cap. 20. &c.

¶ Vexilla Christi, nuncupantur Instrumenta passionis ejusdem, in Charta Johannis Reg Franc. an. 1360. pro S. Capella Paris. ex Bibl. Reg. *Nos autem præmissorum consideratione & attenta devotione quam nostri prædecessores ad ecclesiam seu capellam prædictam ac sacratissima Christi Vexilla quæ in ea sunt, efficaciter habuerunt.*

¶ Vexillum, *Lavarum*, pro *Labarum*, ex vet. Gloss. apud Turneb. Advers. lib. 18 cap. 6.

Vexilli Bellici benedictio, habetur in Ordine Romano sub finem. quæ etiamnum usurpatur. Coactis enim cohortibus vel centuriis, ea ab Episcopo benedicuntur, quod etiam apud Byzantinos factitatum docet Leo Imp in Tacticis c. 19. §. 22. [illegible] Quorum verborum sensum non cepit interpres. [Ita sursum cap. 13. § 1.] Adde Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 7.

Vexilli Lingulæ, apud Ordericum Vitalem lib. 9. pag. 734. Vide *Flammula*.

Vexillum Regale, Regis Franciæ scilicet præcipuum, ex serico cæruleo, liliisque interstinctum,

Tom. VI.

[illegible] corpore Galo.

Rigordus de eodem prælio: *Signum regale Vexillum scilicet floribus liliis distinctum ferebat Galo de Montiniaco.* Guillelmus Guiart de eodem Galone:

Gales de Montigni porta,
Ou la Chronique faus m'ensaigne,
De fin azur luisant l'enseigne
A fleurs de lis d'or aournée,
Près du Roi fut celle journée,
A l'endroit du riche estendart.

Atque hinc error eruitur Philippi *de Mouskes*, Auctoris Chronici Senoniensis c. 15. Tillii, & aliorum, qui Galonem de Montiniaco *Auriflammam* in prælio Bovinensi detulisse scripsere. Idem Guiartus, quo loco describit prælium initum inter Carolum Siciliæ Regem & Manfredum:

Mes quant les banieres avisent,
Ou les fleurs de lis d'or reluisent, &c.

Et infra:

Tuit vont vers l'enseigne Roial,
Ou les fleurs de lis d'or esgardent,
Le Roi & li sien, qui le gardent,
Qui sont tres hardi ferour, &c.

Idem Scriptor an. 1191. de Obsidione Acrensi:

Gent d'armes les portes approchent,
En espoir que leur flo s'i fiere,
Pres de l'une est ja la baniere
D'azur, fut sus cendal parfaite,
Et a fleurs de lis d'or pourtraite,
Hardis est celui qui la porte,
Car il va sans qu'il se reforte,
L'escu au col, la teste encline, &c.

Rursum an. 1205.

Puis porte en la mestre tour
A la fenestre derreniere,
Au Roi de France la baniere,
A fleurs de lys d'orbien aprestes.

¶ Vexillum Pandare, Signum subeundæ pugnæ. Vide supra in *Russatus*.

Vexilla Submittere, in signum deditionis. Pacatus in Panegyrico: *Aliquam e molius manus illa consuluit, quæ submissis procabunda Vexillis petiit veniam necessitatis.*

Vexilli Erectio in altioribus urbium vel castrorum turribus, supremi dominii symbolum fuit. Tudebodus lib. 3. pag. 802. *Comes S. Egidii, qui in montanea ante castellum astabat, jussit ei portare Vexillum. Ille autem accepit illud cum gaudio, & misit illud in majorem turrim.* Adde pag. 808. 812. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 773. *Protinus illi, custodibus egressis, cunctas urbis munitiones nacti sunt, & in principali turre Vexillum Regis cum ingenti tripudio levaverunt.* Will Tyrius lib. 13. cap 13. *In signum ergo victoriæ super eam turrim, quæ portæ civitatis imminet, positum est Domini Regis Vexillum: super autem eam, quæ dicitur Viridis, Domini Ducis Venetiæ; super eam autem, quæ dicitur turris Tanariæ, Domini Comitis Tripolitani, cum multa gloria sunt collocata Vexilla.* Idem Will. Tyrius lib. 14. cap ult. *Sicque fœdere completo, pace plenius restituta, Vexillo Imperiali super principalem præsidii arcem collocato, donis ingentibus cumulatus, cum suis Princeps (Antiochenus) in civitatem est regressus.* Albertus Argentin. ann. 1349. *Carolus Rex hoc*

audita statim Banerium suum, quod dicitur Sturmfan, super turrim Ecclesiæ Spirensis constituens. Charta Signis uxoris Centulli Comitis Astaracensis in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 109. *Et ibi super turrim Castri novi, & super turres & portalia aliorum suprascriptorum locorum, ratione & jure majoris dominii fecit ascendere Vexillum, seu banneriam dicti Domini Comitis Tolosani, & ex parte ipsius ter præconizari & clamare alta voce signum dicti domini Comitis,* scilicet Tolosani. Tabularium Ecclesiæ Uzeciensis an. 1223. fol. 20. *Cognoverunt Episcopi, quod Castrum de Montalen tenent ab eo & ab Ecclesia Uticensi, & est verum, & Episcopus debet illud recuperare, & Vexillum suum levare in mutatione Episcopi & domini de Salve.* Ibidem an. 1209 fol. 56. 57. *Petrus Bremundi mandato & voluntate D. Comitis reddidit causa recognitionis Petro de Yllanicis Vexillifero & Procuratori D. R. Episcopi, & per eum D. Episcopo & Ecclesiæ Uticensi Castrum, … ubi idem Petrus de Yllanicis levavit vexillum S. Theoderici, scilicet Leonem rubeum, & fecit clamare signum S. Theoderici pro Episcopo Uticensi.* [Charta jurium Comis. Biterr. in civitate Albiensi ann. 1252. *Item quando idem dominus Rex fecit transitum per terram Albiensem, tunc cives Albienses præstiterunt eidem sponte juramentum fidelitatis tanquam domino, Vexillum ipsius fuit appositum supra ecclesiam cathedralem & fuit præconisatum pro ipso in eadem civitate.*] Tradit Auctor Chronici Alexandrini, cum Jovianus Nisibim Persis concessisset, Junium, Persarum Satrapam urbem ingressum, mandato Regis Persarum [illegible] erexisse. Constantinus Porphyrogenit. lib. de Administrando Imperio cap 46 ait, Constantem Patricium, capta Adranutzio, vexillum Imperatorium in mœnibus erexisse, [illegible] Ejusmodi porro vexilli erectio & elevatio non modo supremi dominii; sed & *reddibilitatis* Castri symbolum fuit, quod scilicet vassallus profitebatur, se redditurum Castrum suum domino *irato & pacato*, & quotiescunque vellet. Chartam an. 1433. descripsit Dionysius Salvaingus lib. de Usu Feudor. c 8 in qua hæc verba sæpius repetuntur: *Quandam Banneriam armis Delfini depictam in Donjono castri affixam, tenendam ibidem & remanendam nomine Delfinali spatio trium dierum naturalium, in signum reddibilitatis, dominiique directi, & superioritatis, &c.* Adde Gesta Dominor. Ambasiæ c. 5. num. 1. & quæ a nobis sunt observata in Dissertatione 12. ad Joinvillam pag. 219. 220. [Vide *Pannus* 5.]

VEXILLUM DUELLO AFFIXUM. Metropolis Salisburgens. tom. 3. pag. 501. *Abrenuntiavit omni querela, quam fecerat super patrimonium Comitis Sigbotonis, … & hoc factum est Steyle sub Vexillo Ducis Austriæ duello affixo. Hujus rei testes sunt, &c. insuper omnes, qui aderant sub Vexillo Ducis.*

VEXILLA ECCLESIARUM, Quæ in publicis stationibus seu processionibus cum Cruce & funalibus ac cereis efferuntur: iisque peractis in ipsis ædibus sacris appendi vel erigi solent. Honorius Augustod. lib. 1. c. 72. *Cum ante nos Crux & Vexilla geruntur, quasi duo exercitus sequuntur, dum hinc inde ordinatim cantantes gradiuntur.* Durandus lib. 6. Ration. c. 102. n. 8. *Portantur etiam Vexilla ad repræsentandum victoriam Resurrectionis & Ascensionis Christi, qui cum magna præda cælos ascendit.* Infra: *Quod vero Cruces & Vexilla portantur, a Constantino sumpsit initium: qui cum in somnis Crucis signum vidisset, eique dictum fuisset: Vinces in hoc signo, jussit Crucem in Vexillis bellicis insignari, &c.* Gregorius Turon. lib 5. Hist. c. 4. *Cum psallentes de Ecclesia egressi, ad sanctam Basilicam properarent; hic post Crucem præcedentibus signis, equo superpositus ferebatur.* Nisi hoc loco *signa*, id est, *campanulæ*, intelligantur, quod puto.

Ea vero *Ecclesiarum vexilla* in præliis & bellis præferri solebant, cum Ecclesiæ ipsæ, vel earum rectores ac Prælati, vassallos suos in prælium educere vellent, aut ad hoc tenerentur. Anonymus in Vita S. Joannis Archiep. Eboracensis: *S. Joannis Beverlacensis Vexillum assumptum ab Athelstano,* (*Rege Angl.*) *quo tempore debellavit Scotos.* Ricardus Prior Hagustaldensis, de Bello Standardico: *Tunc Crucem suam, & S. Petri Vexillum, ac suos homines tradidit eis,* (*Turstinus Archiep.*) Sed & *Parochiani*, iis in casibus, præeuntibus Ecclesiarum suarum vexillis ad bella procedebant. Ethelredus Abbas Rievall. de eodem Bello Standardico, an. 1138. *Turstinus Archiepiscopus per totam diœcesim suam edictum Episcopale proposuit, ut de singulis parochiis, Presbyteris cum Cruce & Vexillis, reliquiisque Sanctorum præeuntibus, omnes, qui possint ad bella procedere, ad proceres properassent, Ecclesiam Christi contra barbaros defensuri.* Ordericus Vitalis lib. 8. p. 705. *Igitur Quadragesimali tempore Rex Franciæ & Dux Normanniæ Brehervallum obsederunt, ibique fere duobus mensibus laboraverunt. Illuc Presbyteri cum Parochianis suis Vexilla tulerunt, & Abbates cum hominibus suis coacti convenerunt.*

Asservabantur porro ejusmodi Ecclesiastica vexilla in ipsa Ecclesia, ubi, & qui ea delaturi erant in præliis, benedictione consecrata, recitatis ad id ab Episcopo aut Sacerdote precatiunculis, accipiebant, finitoque prælio ad eumdem locum, unde sumta erant, reportabant. Ægidius Monach. Aureæ vallis cap. 101. *Proxima ergo tertia feria … dictus Raso in medio majoris Ecclesiæ, ut est moris, armatur, & Vexillum accipiens cum civitatis populo urbem egreditur.* Et infra: *Regrediens itaque primo mane vigiliæ Ascensionis Domini, Vexillum reportavit recollocans in S. Altari S. Trinitatis, unde illud sumpserat.* Radulfus de Rivo c. 7. *Lambertus de Upen miles strenuus sacrum B. Lamberti Vexillum, in medio Ecclesiæ Leodiensis cum benedictione, a manu Episcopi, more prisco, accepit.* Id ipsum de vexillo S. Dionysii factitatum pluribus a nobis observatum in Dissertat. 18. ad Joinvillam. Super altare posita observat præterea Durandus lib. 1. Ration. cap. 3. n. 32. *Vexilla etiam super altare eriguntur, ut triumphus Christi jugiter in Ecclesia memoretur, per quem & nos de inimico triumphare speramus.* Ditmarus lib. 6. p. 65. scribit *Luiticos*, seu Lusatios Slavos vexilla sua in fano Radagastensi asservasse, eaque, *nisi ad expeditionis necessaria*, nullatenus mota. Vide alia a nobis observata in v. *Advocati*.

VEXILLUM S. DIONYSII. Vide *Auriflamma*.

VEXILLUM S. MARTINI, Illud fuit, quod Monasterii S. Martini Turonensis proprium erat, & a Comitibus Andegavensibus, tanquam loci istius Advocatis, in bellis Monachorum & Canonicorum deferri solebat. Ex quo enim Ingelgerius Comes Defensor Ecclesiæ S. Martini a Monachis & Canonicis constitutus est, quod exerte traditur in Historia Andegavensium Consulum, & in Chronico S. Martini, Andegavenses Comites, ut *Advocati*, ejusdem Monasterii Signiferi fuere. *Advocatorum* enim peculiare id munus fuit, ut supra docuimus. Atque hi quidem non in monasterii duntaxat, sed & in privatis bellis illud efferebant. Rituale S. Martini Turon. *De Comite Andegaviæ, ipse habet Vexillum S. Martini, quoties vadit in bello, præterquam contra Regem Franciæ, quod homines Castrinovi sequuntur, domino de Pruliaco illud ferente.* Charta Philippi Aug. ann. 1181. pro confirmat. privileg. a Ludov. VII. parente incolis Castri novi conceslo-

cesso-

cessorum, in Tabul. Regio. scrinio *Tours* 2. Charta 2. *Comes etiam non potest, nec debet homines de Castronovo ducere in expeditionem sive equitationem contra aliquem, nisi forte conso, aut nomine belli, ita ut tamen, quod Vexillum B. Martini praecedat, contra vero Regem Franciæ nullo modo potest eos ducere*. Glaber Rodulfus lib. 5. cap. 2. refert, eo in bello, quod inter Goffridum Martellum Andegavens. & Theobaldum Blesensem, Comites, pro Turonensis urbis Dominatu gestum est, Goffridum expetivisse auxilium B. Martini, *indeque accepto Vexillo, impetusse illud propria hasta, cum exercitu equitum peditumque multorum obviam perrexisse adversum se dimicaturis*. Id ipsum enarrans auctor Chronici S. Martini: *Comes Andegavensis Vexillum B. Martini, in bello, sicut consuetudo est, habebat*. Occurrit præterea mentio vexilli S. Martini in Tabulis Gaufridi II. Com. Andeg. an. 1066. *Concessit Comes, ut si exercitum suum contra inimicos suos ire contingeret, homines in prædicta villa* (Burnomo sita, in pago Pictavn) *existentes. Præpositus Lousdunensis non moneat, aut aliquo occasione eis vim inferat; ut non alius quilibet nostrorum super homines illos potestatem exerceat; sed ammonitione Monachorum illic existentium, cum serviente scilicet S. Martini illius patriæ, & Vexillo S. Martini in exercitum pergant*. Errare porro constat Tillium, Galluodum, & aliquot alios, qui *Capam S. Martini* cum *Vexillo S. Martini* confundunt. Nam *Capa S. Martini*, non ut vexillum, in acie & præliis delata a Regibus; sed ut Sancti miræ apud nostros auctoritatis λείψανον.

Vexillum *beatissimi Martyris Mauricii, & Thebaæ Legionis Principis, quo Carolus Magnus Rex in bello Hispanico quomlibet infestos & confertos inimicorum cuneos disrumpere, & in fugam felictus erat cogere*, cum aliis compluribus xeniis ac donis ad Edelstanum Regem Angliæ misisse Hugonem Capetum narrant Ingulfus pag. 878. & Will. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Angl. cap. 6.

Vexillum S. Petri, χρυσοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου σημεῖον, apud Annam Comnenam lib. 10 Alex. *Cruce & clavibus* insignitum, ut est in Epistola Innocentii III. PP. ad Joannitium Bulgarorum Regem in Gestis ejusdem Pontificis p. 59. *Vexillum S. Crucis & Ecclesiæ* Romanæ, apud Philippum Mazeriam in Vita S. Petri Thomasii c. 4. Illud Pontifex Romanus ad Principes Christianos mittere solet, qui in Paganos expeditionem suscipiunt, vel contra Schismaticos aut Hæreticos, seu, ut ait idem Innocentius loco citato, *contra illos, qui honorant labiis Crucifixum, cor autem eorum longinquum ab ipso*, Græcos Schismaticos innuens. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 7. *Pontifex consuevit Vexilla Ecclesiæ & armorum suorum benedicere, & Capitaneo seu Vexillifero sanctæ Romanæ Ecclesiæ dare in fine Missæ, &c.* Ita Victor III. idem vexillum S. Petri Roberto Guiscardo in Græcos Schismaticos bellum moventi deferendum tradidit, apud Guillel. Apuliens. lib. 4. de Gest. Normann. Urbanus II. Hugoni M. Viromanduorum Comiti in prima expeditione sacra, ut habent passim Scriptores rerum Hierosolymitanorum, locis a nobis indicatis in Notis ad Alexiadem; Alexander II. PP. Willelmo Notho Duci Normanniæ in bello contra Haraldum apud Ingulfum p. 900. & Ordericum Vitalem lib. 3. ann. 1066. p. 493. Innocentius III. Joanni Bulgarorum Regi in eosdem Græcos, & Leoni Armeniæ Regi in Saracenos bellum parantibus, ut est in Actis ejusdem Pontificis p. 59. 122. Innocentius IV. PP. Regi Ungariæ expeditionem in Turcos apparanti sub an. 1255. apud Philippum Mazerium in Vita Petri Thomasii c. 4. Alia passim proferunt exempla Scriptores. Adde Gregorium VII. PP. lib. 5. Epist. 12. & Fridegodum in S. Wilfrido cap. 28. Vide præterea Nicolaum Alemann. in Differt. de Lateranensibus parietinis cap. 14. & 15.

¶ Vexillum Cilicinum in solemni pœnitentium reconciliatione adhibitum, ex Missali Eccles. Sarisber. apud Marten. de Antiqua Eccles. Discipl. in divinis Offic. p. 238. *Feria 5. in cœna Domini in primis fiat reconciliatio pœnitentium hoc modo; Nona cantata, pergat excellentior sacerdos ad ostium ecclesiæ occidentale, indutus vestibus sacerdotalibus, in cappa serica rubra, cum duobus diaconis albis cum amictibus indutis, absque subdiacono, & sine cruce per medium chori, præcedente Vexillo cilicino*.

Vexilla Mortua, Panni nigri, qui mortuorum ædibus appendi solent. Regiam Majestatem lib. 1. c. 19. §. 7. *Si vero dixerit* (Sacerdos) *quod pro mortuario rem illam accepit, hoc debet probare cum testimonio proborum hominum de parochia, qui viderunt Vexilla mortuo ante corpus defuncti illius*.

Vexilla Hastarum. Albertus Aquensis lib. 4. cap. 6. *Vexilla in hastis eorum nodis aureis & fimbriis argenteis montes in circuitu nimio lucis decore coruscare faciunt*. Vide *Flammula*.

Vexillum. Clamor militaris. Ita porro appellatus, quod vexillifer primus in præliis aliisque occasionibus bellicis clamorem militarem efferret, quem cæteri milites subsequebantur. Nangius in Chronico an. 1253. *Castrum cum illis, nescio cujus Vexillum ante intonans, ingressus est*. Chronicon Bertrandi Guesclini

Chacun crie s'ensegne sans estre recreans.

Vide *Signum* pro clamore militari, & *Insigne* 1.

¶ Vexillum, pro *Vexillarius*, *vexillifer*. Charta an. 1326. to. 1 Hist. Dalph. p. 57 col. 1. *Quod ipsi homines de cætero in cavalgatis ejusdem dom. Dalphini, quotiescumque per ipsum mandatæ fuerint, & ubique teneantur & debeant mittere quinquaginta bonos clientes bene munitos, inter quos sit Vexillum & tuba & unus gubernator eorum propriis sumptibus & expensis; hoc excepto, quod dictus dom. Dalphinus teneatur gubernatorem, si equus fuerit, dictorum quinquaginta clientum, Vexillatorem, subicinatorem in dictis cavalgatis librare*.

¶ Vexillum Feudale. Vide in *Feudum*, col. 453.

Vexillum. Nota, quomodo *Enseigne* vulgo dicimus. [*Vexillum, testimonium, signum*, in Gl. Gasp. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. to. 3. p. 146.] Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Amans quidem à coamante licenter hoc accipere potest, scilicet ornata capillorum ligamina, auri argentique coronam, pectoris fibulam, speculum & cingulum, marsupium, lateris que cordulam, lavamenta, vascula, repositoria, Vexilla causa memoriæ, &c.* id est, quæ amantis & dantis memoriam servandi dent occasionem.

¶ Veyeria, ut *Vicaria*. Vide *Veherius*.

VEYLEIGA, [Idem fortassis quod *Vetatum*. Vide in hac voce.] Charta Galeranni Comitis Mellenti in Tabulario S. Ægidii Pontis Audomari: *In nemoribus habebit pasnagium, & in Veyleiga husbotam & heibotam jussu Forestarii*. Forte legendum *heibotam*. Vide *Haga*.

¶ VEYRIÆ, Fenestræ vitreæ. Testam. Bertrandi de Turre an. 1285. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 582. *Legavit dictæ ecclesiæ de Chastres viginti libras semel pro reparandis las Veyrres & pro emendis & excessibus dictæ ecclesiæ ab antecessoribus suis ... illatis*. Vide *Veireria*. Hinc.

¶ VEYRIALIS, Vitreus. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Vas vitreum sive Veyriale sic appellatum, &c.*

¶ VE-

¶ VEYROLA, Variolorum morbus. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii p. 571. *Macula nata fuit in oculo dictæ puellæ post assumptam infirmitatem quæ vocatur Veyrola*. Vide *Variola*.

¶ VEYRUS. Vide supra in *Vares*.

¶ VEYSSELLATA, Supellex quævis. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 98. col. 1. *Item de quolibet Veyssellata vini exposita venditioni in villa prædicta, levantur quatuor denarii; videlicet, unus denarius pro cridagio, & tres denarii pro mensuris, &c.* Vide *Vaissela*.

¶ VEYSSERIA. *Quodam Veysserie medio*, in Recogn. Burgi S. Andeoli ex Schedis Cl. V. *Lancelot*. Vide *Huisserium* & *Veissegue*.

¶ VEZENDA. Statuta Massil. lib. 4. cap. 17. §. 2. *Tertia pars ipsorum marinariorum ad minus stet & jaceat qualibet nocte in eadem nave extra buccam portus Massiliæ, & medietas apud insulas Massiliæ, ita tamen quod domini vel ductores illarum navium teneantur providere illis marinariis in cibo & potu quamdiu jacuerint, & moram fecerint pro sua Vezenda in illis navibus, tam extra buccam portus quam ad insulas Massiliæ*. Et §. 3. *Scriptores dictarum navium speciali sacramento teneantur accusare & manifestare .... illos marinarios .... qui Vezendam sibi injunctam non fecerint, ut superius est expressum*. Ubi de iis sermo est qui per noctem in nave excubare debent: unde *Vezenda* idem sonat fortassis quod Excubiæ, statio.

VEZEIUS, in Statutis Mediolanensibus 2. part. cap. 450. Nugæ muliebres, ex Ital. *Vezzi*.

¶ VEZIA, Tubus per quem aqua currit, Gallice *Tuiau*, ab Ital. ut videtur, *Veggia*, vas. Vide *Vegee*. Statuta Mutin. cap. 3. fol. 51. v. *Declaramus quod ubi contigerit Veziam canalis Clari, quæ est ad portam Bajoariæ in foveis civitatis reparari seu denuo refici debere, & hoc idem observetur in Vezia Medenellæ*.

¶ VEZOLA, diminut. ut videtur a *Vezia*, in iisdem Statutis fol. 28. v. *Statutum est ... quod sdugarium antiquum .. debeat cavari hoc modo .... habeat caput in fovea fratrum de S. Catharina & ibi in funda Circæ communis fiant quadam Vezolę de lapidibus sive de ligno*. Vide *Viazzola*.

¶ VEZIOLA, Doliolum. Vide in *Veges*.

¶ VEZIRUS, Dux exercitus apud Turcas, *Visir*. Hist. pacificat. inter Rodolphum II. Imperat. & Turcarum Imper. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS pag. 304. *Arbitri duce & commissario Vezirus supremus, quartus honore ordine ab Imperatore Turcarum Amurates, &c.*

¶ VEZOLA, VEZOLUS. Vide *Veges* & *Vezia*.

¶ VEZOTUM, Vehiculi genus: nisi sit Onus, sarcina. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 4 v. *De quolibet plaustro sive Vezoto uvæ, pro introitu, vel exitu, & sic pro rata solidi sex*.

¶ VEZZOLUS, Artemisia, Gallice *Armoise*. Vita S. Franciæ Abb. to. 3. April. p. 385. *Coquebatur quippe Vezzolus qui & Artemisia proprie dicitur, vel illius semen in vino quod bibebat tunc omni rejecta substantia*.

UFFER, pro *Wiffer*. Vide *Huisserium*.

¶ UFFESERIUS, Vas culinarium, ni fallor. Charta an. 1329. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item, unum colletuaum, duos Uffeseriot, &c.*

UFFINGI, dicti Reges Orientalium Anglorum, ab Uffa Rege, qui vixit an. 578. Matth. Westmonast.

¶ UGLATA, ut *Oglata*. Vide in hac voce.

¶ UGONENCI DENARII. Vide *Hugonenses* in *Moneta Baronum*.

1. VIA, nude, Iter, nostris *Voie*. [*Vée*, in Charta an. 1297. tom. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 137. *Une Vee soffisante que Guillaume Bouteue & ses heritiers soient tenus trouver par son lieu là ou il li feroit mains d'amajant à moy & à Maheat ma fame, ... & à ceux qui de par nous entendroient à aller & à venir toutefois au dit pré*. *Vie* apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1490 *Depuis une Vie qui amoegne jusqu'à la Tone neusve*.] Consuetudo Claromontensis art. 236. & seq. quinque species viarum constituit, Semitam, quam *Sente*, appellat, latam 4. pedes, Carreriam, (*Carriere*) latam 8. pedes: Viam, *voye*, latam 16. ped. *Cheminum* latum 32. ped & Viam regiam, *Chemin Royal*, latam ped. 64. Consuetudo Bononiensis art. 156. & seq. varias viarum species recenset, ac primum Regiam, vulgo *Chemin Royal*, & *grand chemin*, quæ habere debet in latitudine 60. pedes: Viam Vicecomitalem, *Chemin Visconnier*, latam 30. Viam Castellaneam, *Chemin Chastellain*, latam 20. Viam foraneam, *Chemin forain*, latam 15. Semitam, *sente*, latam 5. &c. Vide Consuetudines Andegav. art. 60. & Cenomao. art. 69.

VIA ÆQUALIS. Lex Bajwar. tit. 9 § 13. *Si quis viam publicam, ubi Dux egreditur, vel Viam æqualem alicujus clauserit contra Legem, &c.* Ubi Capitula Caroli M. lib. 5. c. 201. *Si quis viam publicam aut lithostratum, vel Viam communem alicui clauserit contra legem, &c.* Ita *æqualis*, est *communis*.

¶ VIA ALTA, GENERALIS, Eadem quæ *Publica*, *Regia* infra Inquesta an. 1255. apud Kennett. in Antiq. Ambrosd. p. 250. *Item alta Via & generalis inter Brebull & Pidinton maneria dom. Regis omnino esset astopata*.

VIAM ANTESTARE. Vide *Antestare* & *Obstare*.

¶ VIA AURELIA, Sub Aurelio Imperatore exstructa, memoratur in Charta 200. 27. Conradi Reg. ex Tabul. S. Victoris Massil.

¶ VIAM CARNIS INGREDI, Mori; modus loquendi Scriptoribus Sacris & Ecclesiasticis familiaris. Bartbol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1225. apud Murator. tom 6. col. 440. *Dominus Brancaleo Potestas miles formosus & sapiens in castro Gavii (proh dolor) Viam carnis ingressus est universæ*.

VIA CARRARIA, Qua carrum vehi potest. Ceremoniale Ambrosianum Mediolanense: *Dextrat & ducit eum per frænum per medium Viam carrariam usque ad Ecclesiam S. Ambrosii*. Vide *Carreria* 1.

¶ VIA COMMUNIS, Publica. Charta Odonis Abb. S. Dionysii an. 1244. ex Bibl. Reg. *De quibus hominibus & hostisiis eorum habebit idem Johannes justiciam & Viam communem cum dicto* Reginaldo *communiter*.

VIA, vel SEMITA CONVICINALIS, vel *pastoralis*, in Lege Bajwar. tit. 9. c. 14 *De Via convicinali vel pastorali, qui eam alicui contra legem clauserit*. §. 15. *Semita convicinalis*. *Via vicinalis*, apud Siculum Flaccum, Aggenum, Ulpianum L. 2 §. *Viarum*, D. Ne quid in locis publ. &c. Adde Capitul. Pipini Regis ann. 744. c. 38. [*Vicinale iter*, in Charta an. 1052. inter Instrum. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 198. *Vadit per verticem ripæ dictæ Issolæ itinere Vicinali in media, &c.*] *Chemin voisinal*, via 8. ped. lata, in Consuet. Turnn. art. 59. & Bayonensi tit. 19. art. 1. *Chemin de traverse*, nostris. *Vias vicinales* inter *publicas vias* ponit idem Ulpianus, ita tamen ut a Militaribus differant, *quæ exitum habeant ad mare, aut in urbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam Militarem*; cum Vicinales, *aut exitum habeant in vias Militares, aut sine ullo exitu intermoriantur*, in L. 3 D. de Locis & itiner. publ. Glossæ Basilic. Βικανάλια, ὁδοὶ ἐπὶ χώραν. Ubi legendum βικιναλία, nisi malimus βιακαναλία, ut emendabamus in voce *Canalis*. Tabularium Ecclesiæ Viennensis fol. 26. *In fronte terra Kanders, in superiori namque fronte Via vicinabile, & habet in uno latere perticas agri pedales 47. pedes 10. &c.*

¶ VIAS

& quatuor Vias ei non dederit, &c. Vide in *Manumissio*, col. 460.

Via Dei, Expeditio vel peregrinatio Hierosolymitana: *Via Hierosolymitana*, apud Fulconem to 4. Hist. Fr. Guibertus lib. 2. Hist. Hierosol. *Tremente namque Concilio, quod Claromonti habitum, circa B. Martini octavas, Novembri mense confederat, magnus per universas Franciæ partes rumor emanat, de proponenda Via Dei, (sic enim antonomastice vocabatur) contiguos sibi ac familiares quoque salutatas*. Chronicon Mauriniacense pagin. 372. *Cum Hierosolymis ire disponeret, in Capitulo nostro de Gummarvilla donum fecit, ut si in Via Dei, quod accidit, moreretur*, &c.

Viæ Ferratæ, Itinera a Romanis in provinciis exstructa & confecta, ita a posteris appellata propter eorum duritiem, vel quod ex silicibus subnigris compacta, ferri colorem referant, ut ait Bergerius lib. 1. de Itinerib. Roman. cap. 25. n. 2. Ugutio: *Agger dicitur media strata eminentia, ex alternatis lapidibus strata, ab aggere & alternatione lapidum dicta, quam historici Viam militarem & Ferratam dicunt*. *Chemiaum ferratum*, in Charta an. 1227. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 30. *A monte Dolio, usque ad Cheminum ferratum, quod vadit de Meldis ad Pontmorin*. Ita Poetæ nostrates passim. Le Roman *d'Aubert* MS.

A l'ostel va tout le ferre Chemin.

Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Puis acoillent lor erre tot le Chemin ferrè.

Robertus de Condato, MS.

J'entrai en un Chemin ferrède.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

S'e'en tour nerent le grant Chemin ferrè.

La Roman *de Gaydon* MS.

Vers Augiers vont tout le Chemin ferrè.

Le Roman *de Garin* MS.

Il regarda tat le ferrè Chemin,
Et vit la route parmi les prés venir.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Et Dam Ferrant s'en va le Chemin grant ferrè.

Alibi:

A la voie se mist par les Chemins ferrez.

Robertus *de Beurron* in Merlino MS *Et chevauchent tout le Chemin ferrè, tant que li jours lour faut*. Scilicet autem ejusmodi itinera, *Chemins de Brunehaut*, a nostris etiamnum appellari, de qua nomenclatura multa multi commentantur, ut observat loco citato Bergerius, ut & Wendelinus in Natali solo Legum Salicarum cap. 7. qui novam opinionem de ea promit. Ait enim, Bavaci in Nerviis etiamnum exstare columnam Militarem, a qua viæ Militares octo in omnem quaqua versum Galliam ac Germaniam; quarum prima & longissima Coloniam Agrippinam tendit, hodieque vocatur *La haute chaussée*, & *quoniam medio ferme itinere inter Bagacum & Tongros vicum stringit Brunaltum, nomen inde retinuit*, La Chaussée de Brunaut, *quod ipsum aliis quoque viis factum est commune*. Vide præterea Ægidium Bucherium in Belgico Romano l. 1. c. 12.

Viarum Publicarum Fractura. Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. p. 161. col. 4.

Via S. Jacobi. Ugutio: *Galaxias, lacteus circulus, quod vulgo dicitur, Via S. Jacobi*.

Via Julii Cæsaris. Radevicus l. 3. de Gestis Friderici c. 25. *Per Viam Julii Cæsaris, quæ modo Mont Jovis vocatur*, &c. Vide Simlerum de Alpibus.

Via Lacina. Vide *Lacina*.

de *Levata* 3.

Via Militaris, *Quæ Publica dici poterit, & ducit ad mare & ad portus, & quandoque ad mercata*, inquit Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 16. § 7. Fleta lib. 4. cap. 6. § 3. Vide JC.

¶ Via Molarum, f. Pensitatio pro frumenti molitura, Gall. *Mouture, droit de moulage*. Vide *Molta* 2. Charta ann. 1185. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Confirmamus omnes res & possessiones, videlicet domos, ... molendinum & Viam molarum, cum arboribus fructiferis & infructiferis*.

Via Munita, lapidibus, nempe: nostris *Chaussée*. Testamentum S. Cæsarii Arelatensis: *Campum in Trisimtio super Viam munitam*. [Vide Via Publica.]

Viam Obstare, *contradicere*. Vide *Obstare*.

Via Pastoralis *vel convicinalis*, in Lege Bajwar. tit. 9. c. 14. & in Capit. Caroli M. lib. 5. c. 202.

Via Peageau. Charta ann. 1190. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 7. § 5. *Latrones in terra Archiepiscopi* (Turonensis) *capti apud Cayanum .... sunt Archiepiscopi, nisi capti fuerint in Via Peageau*. In Consuetudine Andegavensi art. 60 & Cenomanensi art. 69. *Le grand Chemin Peageau doit contenir 14. pieds de large pour le moins*. Vocis notionem produnt Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80. *Unaquaque Civitas tot magistras Vias, quot magistras portas habet ad teloneum & consuetudines insignitas*. [Hinc idem videtur quod]

¶ Via Pedagiaria, In qua *pedagium* exigitur. Vide in *Pedagium*. *Chemin paaigeré*, in Charta Roberti de Veteriponte an. 1330. ex Chartul. S. Jo. in Valle: *Nous confessons que touz les chemins & frous des villes du Bruoil, de Fleur-fontaines, du Coudre ou appartiennent audit prieur & prieuré a toute justice, sauf à nous retenu & reservè les chemins qui sont nomez les Chemins reacs, voierez & Paaigerez*.

¶ Via ad Pedes, Qua pedes vadit, Gall. *Chemin de pied*. Inquesta an. 1496. in tractu Dombarum: *Via ad pedes seu calon est communis & publica omnibus per eam meare & transire volentibus*.

Via Publica, Regia, Militaris, in Lege Burgund. tit. 27. § 3. Lex Bajwar. tit. 9. § 13. *Si quis Viam publicam, ubi Dux egreditur, vel viam equalem alicujus clauserit contra Legem*, &c. Occurrit etiam apud JC. Siculus Flaccus: *Sunt Viæ publicæ regales, quæ publice muniuntur, & auctorum nomina obtinent*. Charta Adalberonis I. Episcopi Metensis apud Mauricium p. 308. *In publica Via, quæ dicitur Regia*.

Viæ Publicæ Transitus, seu cognitio vel justitia de delictis, quæ in viis publicis perpetrantur, apud Hugonem Flaviniac. in Chronico pag. 132. Vide *Bannum viæ Regiæ*.

Via Quadrigalis, Per quam *quadrigæ* vadunt, in Tabulario Leprosariæ Pontis Audomari. Vide *Carreria*.

Via Regia, Regalis. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 80. de Via Regia: *Tanta vero debet esse, ut inibi duo carri sibi possint obviari, & bubulci de longe stimuli sui possint assimulare, & 16 milites equitare possint armati de latere, & Via regia dicitur, quæ semper aperta est, quam nemo concludere potest, cum minis suis, quæ ducit in civitatem vel burgum, vel portum Regium*. Will. Brito lib. 5. Philippid. p. 153.

Nos Via regalis Gisortum ducat oportet.

De ejus latitudine, vide Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 26 n. 4. Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 16 § 7. Fle-

Fletam lib. 2. c 24. §. 8. Consuetudines Claromont art. 130. Ambian. art. 185. Bononiensem art. 257. Turon. art. 59. 84. Lodunensem c. 5 art. 1. Norman. art. 623. Solensem tit. 36. art. 2. Santaudomarens. art 17. Placitum apud Pinendenum inter Lanfrancum Archiepiscopum & Odonem Bajocensem Episcopum, apud Seldenum ad Eadmerum p 199. *Demonstratum fuit, quod Rex Anglorum nullas Consuetudines habet in omnibus terris Cantuariensis Ecclesiæ, nisi solummodo tres ..... Una, si quis homo Archiepiscopi effodit illam Regalem Viam, quæ vadit de civitate in civitatem. Altera, si quis arborem incidit juxta Regalem Viam, & eam super ipsam viam dejecerit, &c.* Adde pag. 200.

VIA SANCTORUM, Peregrinatio Hierosolymitana: *Sanctum iter*, apud Guillelmum *de Boldenzel* in Hodœporico ad Terram Sanctam pag. 220 Charta Communiæ Noviomensis an. 1181. *Qui in Via Sanctorum fuerint, viduæ, & quæ filios non habent adultos & armaferentes, & puellæ sine Advocato, nullas debent consuetudines.* Summula Raimundi Ordin. Prædicat.

Si raptor fueris, aut usurarius, aut fur,
His, si consilium dederis, vel opem, scio quod non
Te Via Sanctorum, nec Crux, nec Passio Christi
Absolvet, quia sint hæc omnia reddita, reddi
Si poterunt.

Vide *Via Dei*.

VIA SPIRITUS SANCTI. Vide *Inspiratio*.

VIA TRIUMPHALIS, Quæ ducit ad civitatem, in Charta Fulconis Comit. Andeg. ann. 1033. pro Monast. S. Nicolai Andegav.

¶ VIA VIARIA, Trita Gall *Chemin passant*. Charta ann. 1213. apud Stephanot. in Antiq. Aurel. Bened. MSS. p. 286 *Qui (hospites) manent apud protella, sicut Via viaria & meta dividunt & demonstrant.* *Chemin voierè*, in Charta ann. 1330 Vide locum supra in *Via Pedagiaria*.

¶ VIA ULTRAMARINA, ut supra *Via Sanctorum*, Gall. *Voyage d'outremer*. Inventar. Chartar. an. 1482 sub Ludovico XI. fol. 13. v. *Littera consensus dom. Ludovici Regis præstiti per eum super redemptione Viæ ultramarinæ quam per juramentum tenebatur facere Ingerranus de Conciaco ratione delicti & forefacti per eum commissi & per dictum Regem translati & transmutati in dictam Viam ultramarinam ..... anno 1261.*

Viarum & *itinerum* exstructiones ac reparationes inter publica onera recensentur, a quibus nemo, cujuscumque dignitatis esset immunis erat, ut est in tit de Itinere muniendo in Cod. Th. & in l. 4. Cod. de Privileg. domus augustæ. Ὁδῶν κατασκευαὶ dicitur Leoni Imp. in Tacticis c. 20 §. 71. *Pergotio sra stramentum, vel impletio cænosorum iterum*, Monacho Sangallensi lib 1. de Carolo M. c. 32. quo spectant, quæ habet Cogitosus, in S. Brigida pagin. 637. *Cum Regis illius patriæ per plebes & provincias, quæ sub ejus erant ditione, præceptum ravalescerit, ut de omnibus ejus regionibus & provinciis convenirent populi omnes, atque ædificarent viam latam & firmam ramis arborum, petris in fundamento positis, & munitionibus quibusdam firmissimis in grandia profunda & pene intransmeabili, & in locis humentibus, atque in paludibus, in quibus grandis currebat fluvius; quæ constructa quadrigas & equites, & carrus, & plaustrorum rotas, & impetum populorum, atque incursum undique hostium sustentare posset. Convenientibus autem undique populis per cognationes & familias diviserunt Viam illam, quam ædificare debuerant in partes proprias, ut unaquæque cognatio & familia suam sibi creditam construxisset partem, &c.* Vide *Pons*.

¶ 2. VIA, Modus, ratio, Gall. *Voye, moyen*. Charta an. 1395. apud Acher. to 6. Spicil. p. 131. *Habita inter nos deliberatione provida & matura super omnibus Viis & modis, quibus schisma .. posset .... facilius sedari & extirpari, & ipsa Ecclesia ad unionem reduci, Via cessionis utriusque partis, ... præ cæteris quibuscumque Viis elegimus & eligimus tanquam breviorem.* Occurrit præterea apud Rymer. tom. 8. p. 353. 381. & alibi: sed & Latio etiam eo significatu vox nota & usurpata est.

¶ VIA CULTIONIS DIVINÆ, Clericatus, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. leg. 49.

¶ VIA EXECUTIVA, Pignorum ablatio, pigneratio, Gall. *Exécution*. Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 31. art. 2. pag 105. *item conductor operarum, si non solverit die conventionis de solvendo facta, vel intra diem sequentem, post præstitas operas, Via executiva quoad bono solvere cogatur.*

¶ VIA REGARDI. Charta ann. 1430. apud Rymer. to. 10. pag 454. *Pro labore & expensis dictorum Ricardi & Ricardi, centum marcas per Viam regardi.* Alia an. 1432. ibid. p. 524. *Ambassiator domini nostri Papæ, nuper per ipsum dominum nostro Regi certis de causis missus, habeat de dono Regis, per Viam regardi L. Marcas.* Id est, beneficii seu mercedis titulo. Occurrit rursum p. 522. & 526. Vide *Regardum 1.*

¶ VIA REGIA, Titulus libri, cujus mentio est in Indice librorum ad calcem antiquissimi Pontificalis.

¶ VIACULUS, ὁδῷ τε μικρός, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Viocurus*. Vide in hac voce.

¶ VIADUCTUS, Idem quod in aliis Chartis *Exitus*, *Ingressus* dicitur, Reditus annui aliaque terrarum commoda quæ exeunt & proveniunt ex aliqua re, fructus prædii. Charta an. 1043. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 407. *Cum Viaductibus, vel reductibus, quæ ipsa spelunca Dei adquisivit in comitatibus omnibus, & cum omnibus terminibus suis, &c.* Vide *Exitus 1.*

¶ VIAFORA, Clamor publicus. Vide *Biafora*.

¶ VIAGERIUS, Usufructuarius. *Viagier*, in Consuetudinibus Insulensi art. 187 Montensis cap. 21. 28. 25. Camerac. tit. 9 art 6. tit. 12. art. 24. &c. *Viager ou Viageresse*, in Statut. Lossens. art. 19. Arestum Parlamenti an. 1450. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 400. *Jurando quod bene & rationabiliter dictis terris & dominiis utetur, ... & circa hæc omnia faciet quæ bonus paterfamilias Viagerius facere debet.*

¶ VIAGERIUS REDDITUS, Annua pensio quæ morte extinguitur, *Rente ou pension viagere*, passim in Consuetud. municipal. Arestum Parlamenti ann. 1499. apud eumd. Baluz. ibid. p. 465. *Cum quo ... idem defensor ad mille ducentas libras Parisienses & Viageris redditus pro dicta redemptione oppignoraverat.* Vide *Viagium 2. Viarium & Vitalitium*.

1. VIAGIUM, Iter, Gall. *Voiage*. Historia fundationis Hospitalis S. Leonardi Eboracensis: *Deinde ad Eboracum declinans, in Ecclesia B. Petri ibidem diu & devote precibus insistens, se & Viagium Deo & B. Mariæ ... humiliter commendabat.* [Testam. Bernardi Comit. Armaniaci an. 1302. apud Marten to. 1. Ampl. Collect. col. 1409 *Item, legamus militibus, scutiferis, ... clericis salmeatariis & quartonibus hospitii nostri, qui in isto Viagio nobiscum fuit, &c* Ordinat. Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 396 col. 1. *Quando extra hospitium pro nostris negotiis (messagerius) transmittetur, habeat pro expensis personæ suæ die qualibet qua vacaverit in Viagio faciendo per eum unum grossum:* Charta ann. 1473. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*. *Ultra sumptum & Viagia quæ contingeret facere.* Occurrit præterea apud eumd. Marten. tom. 2. Anecd. col. 1540. & to. 3. col. 29. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 855. Menestr. in Hist. Lugdun. p 78. col. 2. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 23. p. 51. in Statutis Massil. lib.

lib. 3 c. 5. 16. 17. 18. & alibi, *Veage*, in Inquisitione an. 1378. ex Tabul. Cartusiæ B. M. de parco.]

¶ VIAGIUM, Itineris terminus. Tabul. S. Victoris Massil. *Videns dominus Admiratus non posse navigare versus Viagium suum, &c.*

¶ VIAGIUM, Expeditio. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 29. p. 69. *Rex cum exercitu & captivis per medium campi, quo commissum erat prælium, tanquam viam suo Viagio apertam, rediens, &c.* Infra pag. 79. *Ducem Bedfordiæ hujus Viagii capitaneum constituit & præfectum.*

¶ VIAGIUM, Itineris pretium, præstatio pro facultate iter faciendi. Charta ann. 1368. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item qualibet galea solvat pro Viagio quinque tenos. Item qualibet barchia de pallela aut de tymono bayonesto pro quolibet Viagio 3. grossos.* Vide Viaticum.

¶ VIAGIUM, Peregrinatio, & maxime Hierosolymitana. Chron. Corn. Zantfliet apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 211. *Et ne juxta legem pateta oporteret maximam partem superstitum diversa Viagia, secundum exigentiam culparum exsolvere, qui forsitan in itineribus morerentur, ... decreverunt concorditer unam erigi capellam, &c.* Occurrit rursum col. 476. Procuratio Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 420. *Librarum Turonensium nobis dudum mutuatarum in Viagio & pro Viagio nostro ad Terram sanctum.* Menoti Serm. fol. 147. v. *Tu promisisti Viagium tuum: maritus tuus non vult quod udimpleas: tu non obligaris.* Vide *Via Sanctorum*.

¶ VIAGIUM SEPTEM SANCTORUM. Inquisitio MS. pro Canonisat. S. Yvonis *Nobilis vir D. Alanus de Keranaiz miles & domina Theophania de Pestivien ejus uxor, cum vellent transfretare ... ad faciendum Viagium septem Sanctorum, &c.*

¶ VIAGIUM, Processio. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 30. *Item in conductu processionali feretri B. Mariæ & in ejus regressu quilibet habituatus de gremio ecclesiæ Morinensis & omnes alii supra in articulo precedenti declarati, cum aliis servitoribus in Viagio dicti feretri ordinatis per capitulum, quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum.*

¶ 2. VIAGIUM, Vita, cursus hujus vitæ, *Viage* passim in Consuetud. municipal. Charta an. 1440. ex Chartul. 21. Corb. fol. 218. v. *De terme en terme durant les Viages desdits & le dernier vivant tout tenant. Durant les vies*, in Charta ann. 1443. de eadem re ibidem. Vide *Viatores* 2. Hinc.

¶ VIAGIUM, Annua pensio ad vitam, *Usufruit, Pension viagere, Viage*, unde, in laudatis Consuetud. Statutum Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to 5. Ordinat. p. 363. art. 8. *Res appretiabitur per sacramentum proborum virorum & fidelium, ad pretium quod res poterit valere in vendendo ipsam, una vice; & secundum illud pretium, & non pro minore precio, exigatis financiam una vice; videlicet, summam dicti pretii; considerato tamen in dicto pretio, reservatione dicti Viagii.* Charta an. 1346. ex Chartul. 21. Corb. fol. 305. v. *Seurs les Viages de Hue de Baumiller & Marque sa saur qui promierement l'heritage dessusdis accateerent a leurs vies audit messire Nicole Hunaut; lesquels Viages dessusdits .... Monsieur de Corbie accata asdits Marque & Hue pour le somme & pris de XXIX. livres Parisis de la monnoye courrant.* Vide *Viagerius* & *Viarium*.

¶ VIALBORA. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 812. *Bacile unum deauratum cum floronis & Vialboris in orlis & aliis operagiis.* Et col. 813. *Bussula una argenti laborata ad Vialboras cum pomello uno & uno radio.* Vide *Viarbora*.

¶ VIAMEN, Jus commeandi. Vita B. Caroli Comit. Flandr. to. 1. Mart. p. 192. *Pacem & Viamen latoribus Sanctorum offerendo, &c.*

¶ VIANDA, Cibaria, iter facienti necessaria ad victum, Gall. *Viande*, Ital. *Viandare* est Iter facere. Statuta Massil. lib. 1. cap. 67. §. 1. *Bladum ... nullatenus extrahatur vel exportetur de civitate Massiliæ, per mare vel per terram ab aliquo extraneo vel privato, nisi hoc faceret pro Vianda sua vel marinariorum suorum.* Ibid. lib. 4. c. 24. §. 2. *Ordinamus etiam quod nullus dominus vel rector navis seu ductor habeat ad Viandam suam ultra quatuor peregrinos, nisi gratis & pro miseria vellet eum transvehere, omni mercede cessante, nec habeat aliquam societatem cum curgatoribus in curgaria seu Vianda peregrinorum, nec inplere viagia, domini navium aliquid accipiant vel auferant de eo quod superaverit de Vianda.* Occurrit rursum. cap. 26. & 27. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. ad ann. 1164. apud Murator. tom. 6. col. 298. *Et quum Vianda incipiebat deficere, rogaverunt Regem ne victum deferre faceret, ne possent levius & commodius expectare integri debiti solutionem.* Adde col. 309. 400. 410. Vide *Placa* 1. & infra *Vivanda*.

¶ VIANS, Viveos, Ital. *Vivènce*. Charta an. 1164. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 603. *Notum sit quod ego Raymundus comes S. Egidii cognosco & confiteor villam S. Saturnini allodium & proprietatem esse B. Petri Cluniacensis: sed propter amicitiam quam monachi erga me habebant, & ut per meam defensionem villa ipsa in commercio Viancium magis augeri possit, statuimus, &c.*

VIARAM, Una e 11. speciebus Auguriorum, de quibus in verbo *Venta*, quæ sic describitur a Michaele Scoto de Pysinnomia c. 56. *Viaram est augurium, quando homo vel avis suo itinere vel volatu ante te transit, veniens a dextra parte tui, & tendens in sinistram cursum. Istud est sibi bonum signum super negotio.*

¶ VIARBORA inter mulierum jocalia recensentur in Statutis Genuens. lib. 2. c. 17. fol. 48. v. *Intelligentur esse in bonis, & de bonis viri vestes, zona, corrigia, cordella, Viarbora & alia localia* (l. jocalia) *& quæ cumque bona habuisset a dicto viro suo, vel a patre, vel ab alio pro eo.* Vide *Vialbora*.

VIARE, *Iter facere, ambulare*, Papiæ. Onomasticum vetus: *Vio: ὁδεύω*. Glosser. Gr. Lat. *περιπορεύω, Rebio* MS. *Revio*. S. Ambrosius lib. 5 Hexaem. c. 10. *Quis tribuit dispositionem Viandi.* Adde c. 16. Fortunatus lib. 9. Poem. 7.

Si minus possunt pedibus Viare,
Ducor amore.

Flodoardus lib. 14. Carm. 18.

.... Jumenta viandi
Destinat officio.

Utuntur præterea Solinus c. 40. 42. Apuleius lib. 10. & in Florid. Ammianus lib. 15. 20. Sidon. lib. 4. Epist. 3. 6. Saxo Grammatic. l. 8. Alanus in Anti-Claudiano lib. 1. c. 8. 9. &c. [Albert. Mussatus in Chron. apud Murator. to. 10. col. 726. *Plerumque pro spoliis rapiendis Viantes tendabant.* Notum fuit Quintiliano qui illud inter infelicius ficta reponit lib. 8 c. 6.]

¶ VIARIA. Vide mox in *Viarius*.

¶ VIARIUM, Annua pensio ad vitam, ut videtur. *Viaire*, in Consuet. Calmont. art. 33. Placitum an. 874. apud Murator to. 2. part. 2. col. 945. *Et ipsi Liuteri & ipsi Garefuso renuntiavimus, ut de omni ipsa supradicta re Candoli de Suriano & Romani, & de Germanis suis de paterno & de ipso cambio de Viario sibi quiescerent.* Vide *Viagerius* & *Vitalitium*.

VIARIUS, Dominus feudalis, cui competit *inferior* vel *media justitia*: nostris, *Seigneur voier*. Duplex enim est Justitia *Viarii*, alia, quam *Basse voirie* vocat

cat Consuetudo Turonensis tit. 1. art. 1. *Simple voirie*, Andegavensis art. 1. Cenomanensis art. 3. & Blesensis art. 27. cæteræ Consuetudines *Basse justice*. Alia, quam *Grande voirie* appellat eadem Turonensis Consuetudo art. 39. *Grosse voirie*, vel certe la *Justice du gros Vuer*, Blesensis art. 21.22. 23 24. 26. ubi utriusque jura recensentur, quibus alias explicandis non licet immorari. Describam tantum, quæ de *viario* generatim habent Statuta S. Ludovici Reg. Franc. lib. 1 cap. 38. *de Justice de Vavasor*. *Tous Gentishomes, qui ont voierie en leur terre pendent larron de quelque larrecin, que il ait fet en leur terre*. Et infra: *Car eus tiennent leurs batailles devant ouls de toutes choses fors de grans meffez, que nous avons nommez par devant, & ils ont leurs mesures en leurs terres, & les prennent, & les metentent cors des Chastiaus, & les baillent à leur homes, & puis se eus trevent seur leur homes fausse mesure, li drois en est leur, & en puent lever soissante sous d'amende*, &c. [Quæ fuerint *Viarii* Parisiensis jura, videsis ex Regesto Johannis *Sarrazin* apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 741. & seqq ubi fusius explicantur. Charta Ludovici Jun. ann. 1160. ibid. to. 1. p. 536. *Neque pro Præposito, sive Viario, neque pro alio se justitiabunt, nisi pro corpore Regis*.] Pactum inter Philippum Regem Franc. & Ricardum Regem Angliæ mense Febr. ann. 1154. pro justitia seu Jurisdictione utriusque in urbe Turonensi, ex Regesto Andegavensi fol. 43. *Viarii autem Comitis infra ambitum claustri nullam habent jurisdictionem*. Et infra: *Viarii Comitis in nullo affidamento justitiam habent*. Usatica oppidi Chableiæ, in Tabulario Campaniæ Thuaneo f. 287. *Dominus Noerii est Viarius Chableiæ, & non potest ponere apud Chablitam Viarium, qui non juret, quod fidelis erit Præpositus B. Martini, quod vitam & honorem, & membra ejus pro posse suo servabit*.

Ejusmodi *Viarios* vulgo dictos putant plerique, quod eorum jurisdictio potissimum sit in *viis* tenementorum suorum; idque eruunt ex aliquot Consuetudinibus municipalibus, præcipue ex Ambianensi art. 184. in quo dicuntur Domini omnes feudales, quibus major & media justitia competunt, esse *Seigneurs Voiers ès frocs, flegards, chemins, & voiries estans au devant de leurs tenemens ou heritages, soit par eau, ou par terre*. Certe quidquid sit de *Viariorum* justitia in *viis* tenementorum suorum, hanc constat non in eo præsertim constitisse; sed in aliis quampluribus juribus, quæ passim recensent Consuetudines municipales, ubi de inferiori justitia agunt. Quin potius *Viarios* dictos existimo, quasi *Vicarios*, eosdemque esse cum *Vicariis*, quos Lex Longobard. lib. 2. tit. 52. §. 7. de minoribus causis cognovisse docet, quique per *pagos constituti erant*, ut ait Walafridus Strabo. Unde ejusmodi *Vicarii* non alii sunt ab iis, quos ætas posterior *Majores*, & *Villicos villarum* appellavit. [Compositio inter Odonem Episc. Paris. & Johannem Abbat. S. Genovefæ an. 1202. ex Chartul. Episc. Paris. fol. 38. *Nullus prædictorum viginti sex* (servientium) *Viarius poterit esse vel major burgi, ita ut prædicta gaudeat libertate*.] Nisi quis malit *Viarios* dictos ex Gallico *Veiers*, seu *Vouiers*, id est, Advocatos, cum *Viaria* & *Advocatio* idem esse dicantur in Chartis aliquot mox laudandis. Neque aliter vox *Vaier* accipienda apud Guill. *Guiart* in Hist. Francor. MS. an. 1207.

Simon de Meafort i demeure,
Comet Seneschaus ou Vaiers,
Et bien XII' saudoiers.

SUBVIARIUS, Vicarius *Viarii*. Charta Henrici Regis Franciæ ann. 1057. in 8. tomo Spicilegii Acheriani pag. 156. subscribunt præ aliis *Hervæus Viarius*, & *Herbertus Subviarius*. Vide to. 3. p. 156.

VIARIA, Jurisdictio seu Justitia *Viarii*, Practicis nostris *Voirie*; interdum quod ratione viariæ præstatur a tenentibus. *Veherie*, in Consuetud. locali Castellinovi in Biturigib. art. 4. Chronicon Mauriniacense l. 1. p. 360. *Mea est*, aiebat iste, *Viaria*. Pag. 365. *Censum plus minus 50. solidorum, & dimidietatem Viariæ huic Ecclesiæ dederunt*. Charta Roberti Regis Franc. an. 2. ex Tabulario S. Maglorii Paris. *Cum omnibus appendiciis & consuetudinibus, id est, bannum & Viariam, & omnes terras ad Marnacum pertinentes*. Alia Gilberti Episcopi Parisiensis an. 1117. *Censum, nemus, justitiam, dominium, Viariam, & omnes feodos, & omnes dominicaturas tam in nemoribus, quam in terris*, &c. Alia Ludovici Regis Franc. an. 1114. *Cum bosco & plano, & molendino, & pratis, & Viaria & justitia, & cum omnibus ad eandem villam pertinentibus*. [Literæ Philippi III. Reg. Franc. ann. 1272. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 293. *Habebant etiam dicti Religiosi* (S. Germani) *in omnibus locis & vicis Viariam & justitiam Viariæ, & quicquid pertinet ad Viariam, & falsas mensuras, ... & in falsis domorum, quæ fient in vicis suis infra metas superius nominatas*.]

¶ VIARIA, Districtus *Viarii*. Charta an. 1273. apud eumd. Lobinell. ibid. p. 28. col. 1. *Si vero contingat quod Major S. Mederici, vel ipsius serviens, vel servientes jurati aliquem capiant in terra S. Mederici, ... & captus se receptet in Viaria vel extra Viariam: .... & ob hanc causam .... mellea oriatur, sive in dicta Viaria, sive extra Viariam in terra S. Mederici*, &c.

¶ VIARIA, Idem quod *Præpositura*, in Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1230. ex Tabul. Abb. de Pietate Dei, vulgo l'*Espau*: *Insuper addidimus 2. libras Turon. annui redditus percipiendas in nostro redditu de Cenomanis in Viaria sive Præpositura singulis annis*.

VIARIAM, cum *Vicecomitia*, seu Vicecomitis jurisdictione confundit Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 596. *Concesserunt sancto Ebrulfo Vicecomitiam, id est, Viariam, quantam habebant in villariis vastatis*. Tabularium Henrici Comitis Trecensis ann. 1259. in eod. Tabular. S. Martini: *Jus Vicecomitatus, seu Viariæ, quam in villa S. Gemmæ se habere dicebat*, &c. *Vicecomitatus & Wigaria*, in Charta Henrici Imper. ann. 932. Rursum.

VIARIA, idem est quod *Advocatio*, in Charta Stephani Episc. Paris. ex Tabul. S. Martini de Campis: *Cujusdam vineæ in territorio S. Clodoaldi sitæ Advocationem, quæ vulgo Viaria dicitur, Monachis S. Martini de Campis conceda*. Alia Gaufredi Episcopi Meldensis an. 1208. ex eodem Tabul. *Quittavi eis in integrum quidquid habebam vel tenebam in villa de Chosiaco, & in tota ejus potestate, tam in Viaria & advocatione, & omnibus aliis rebus & demaniis*, &c. Alia Guillelmi de *Monstiers* militis, ejusdem anni, ibid. *Tam in Viaria, quam in advocatione*. In quibus locis vox *viaria* videtur exprimere Gallicam *vouerie*, pro *Advouerie*, *advocatura*, quomodo *Voulrie* usurpatur in Consuetudine Vitriacensi art. 70. 100. 141. 143. pro potestate parentum in liberos. Vide *Advocatio*, col. 195.

¶ VOUUEARIA, Eadem notione, in Charta Hugonis dom. de Monte corneto ann. 1245. ex Tabul. S. Nicasii Remens. *Quittavimus etiam advocationem sive Vouueariam*. Occurrit rursum in alia ejusdem anni ibidem. *Voulrie* in clientelari professione ann. 1581. dicitur præstatio quæ advocato pensitatur propter tutelam.

VIATURA, Idem quod *Viaria*. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1091. pro Compendiensi Ecclesia *Advocationem & Viaturam de Longolio usque ad medium fluminis Isaræ, Viaturam de Saccio, Viaturam de terra illa, quam habet prædicta Ecclesia in Gellis*, &c. Charta Ludovici VI. Regis Fr. ann. 1118 ex Tabulario

Ecclesiæ tertiam partem ejusdem Viaturæ, quam Vicecomes Meloduuensis de feodo nostro in ejusdem mansuris & terra habet ...concederemus. Charta Ludovici Regis Franc. an. 1122. apud Chopinum l. 3. de Sacra Polit. tit. 2 §. 12. *Terram B. Mellonis intra vel extra Castrum Pontisaræ sitam exoneramus ab omnibus taillis & exactionibus; in qua tamen retinemus Viaturam, equitatum, & expeditionem. Ita quod quibad Viaturam, si qua in ea forisfacta facta fuerint ab hominibus B. Mellonis, Præpositus noster eam submoneat tantum, & reddat Canonicis, &c.* Sugerius lib. de Admin. sua c. 4. *A filio ejus Ludovico Viaturam ejusdem villæ, & omnes redditus ejus, præter vinum & avenam... obtinuimus.* Et c. 21. *Villa, quæ dicitur Maregilum, occasione cujusdam Viaturæ, quam Ansoldus de Cornella fere usque ad ipsas villæ domus possidebat, gravissime infestabatur.* Charta Geraldi de Valengosart, in Tabulario S. Victoris Parisiens. ch. 21. *Sciendum est, quod ego de assensu Theobaldi primogeniti mei dedi in eleemosynam prædictæ Ecclesiæ totam Viaturam in longum & latum de viis, quæ sunt circa eorum porprisiam, & quantum terra durat, quam vendiderunt in magno chemino versus domum Leprosorum.* Charta ann. 1247.... *Quod Viatura & omnimoda justitia est Abbatis & Ecclesiæ B. Dionysii in toto chemino, &c.* Vide Doubletum pag. 857.

¶ Voeria, Eodem significatu. Regest. Campaniæ ann. 1256. apud D. *Brussel* de Uso feud tom. 2 pag. 1048. *Johannes de Toquin. Ligius, de fortericia de Toquin, de Voeriis & conductu mercati de Rosoi, Hugo de Charni filius dom Adæ. Ligius, de Voeria, & justitia & moderate S. Fiacrii.* Occurrit pluries in Litteris Caroli Johannis Reg. primogenitii ann. 1357. ibid. pag. 753.

¶ Vouenia, Eodem sensu. Charta an. 1236. ex Tabul. S. Aviti Aurel. *Et etiam petiam nemoris site juxta Vouriam.*

¶ Viatio, Eadem notione. Tabul. Beccense an. 1080. *Galo de Flavacourt dedit Ecclesiæ quod habebat apud Losencort, scilicet altare & atrium & quadrantem ejusdem villæ & duas partes vicecomitatus & Viationis.*

Viatoria, [Pari intellectu. Charta an. circ. 1133. tom. 2. Histor Eccl. Meld pag. 25 *Comes Theobaudus clamavit quartum quidquid capiebat in tota terra Berceii & Ortolii, sive per justitiam, sive per Viatoriam*] Charta Vicedominorum Gerborensium an. 1160. apud Louvetum: *Insuper Viatoriam totius terræ Monachorum quantumlibet acquirere poterunt intra unam leucam circa Ursimontem.* [Charta ann 1211. ex Chartul. S. Johannis in Valle: *Heredes Viatoriam quam dictus Focaudus habebat in terra S. Johannis de Vallem apud Hauvillam de cætero in suam non reclamabunt.*] Occurrit præterea in Charta Philippi Regis Franciæ ann. 1180.

Viator, Idem qui *Viarius*. Rogeri Episcopi Bellovacensis Epitaphium in Ecclesia Bellovacensi:

Hic rexit Cathedram, non pressit, Pontificalem.
Ornamenta domus, status & possessio Cleri,
Libertas patriæ pulso Comitatus dominatu,
Atque Viatorum demisso gaudia censu, &c.

Charta Communiæ Nivernensis & Altisiodor an. 1194. *Statutum est & concessum, quod Iterius de Tociaco Vicecomes Autisiodorensis, & Viator Altisiodorensis supradictis burgensibus omne jus, quod habebant in omnibus forisfactis... quitavit, &c.* Infra, *Viarius* dicitur. Charta an. 1160. apud Louvetum in Bellovaco: *Concessit eadem Ecclesiæ in eleemosyna perpetua medietatem Viatoris (f. viatoriæ) Ursimontis & Goslonicurt-*

[Poggius l. 2 Hist. Florent. apud Murator. to 20. col. 208. *Moris est Romanum Pontificum, cum in quempiam ob commissum facinus animadvertere volunt, ut eum per Viatorem, ad criminis defensionem vocent.*]

¶ VIASOS. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to 4. pag. 510. *Nullus beneficiatus seu clericus.. portet lanceam aut scutum, vel ballistam cum sagittis; nec ad sonum de Viasos seu rixam, quæ aliquando in civitatibus, villis seu castellis seu locis fieri contingunt, exeant cum armaturis prædictis.* Leg *Via fora*. Vide in *Biafora* & *Sonus* 2.

VIATICA Littera, quæ ab Abbate peregre exeunti Monacho datur, apud Ingulfum p. 860

¶ VIATICARE, *Viatico* instruere. Acta S. Centurii to. 2. Jun. p. 278. *Hunc si legitimam, ut mos est, solutionem perexigua segetis indulgeat, tanquam opipare Viaticatus, cum gratiarum actione remeabit.* Gloss. Lat. Gr. *Viaticor*, [illegible].

¶ VIATICARIUS, Viator, ductor. Chron. Domin de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 607. *Videntes per Masseum Caczollam de Juvenatio habitatorem Gravinæ familiarem dictæ dominæ Viaticarios fere præterito introductos, robbam & bona dictæ dominæ onerare in stalla dictæ dominæ in platea vicina quidem longe parum à domina supradicta.*

¶ VIATICI Libri, f. Rituales, in quibus de *Viatico* administrando sermo est; vel Breviaria viatorum usibus accommoda. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 191. *Item omnes libri missales, aut cantuales, similiter & Viatici & libri hymnorum, & omnis ornatus seu vestes missales, ... hæc omnia sunt destruenda vel comburenda.*

VIATICUM, Via, iter publicum. Charta Othonis Comitis Viromand. an. 1035. *Distractionem terræ exterioris silvæ ac prati villæ Humolariensi pertinentium, cum Viatici publici banno, &c.*

Viaticum, Tributum ab itinerantibus præstitum in Charta Lotharii Reg. Fr. apud Marlotum in Metrop. Remensi lib. 4. c. 24 *Ab omni exactione & teloneo & Viatico libera .. permaneat.* Alia Ildefonsi Regis Aragonum ann. 1184. apud Saxium in Pontificio Arelatensi: *Vel aliquod prorsus Viaticum ab eis exigetur.* [Radevicus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murat. tom. 6. col. 776. *A fodro & Viatico & ab omni modo exactione se ibidem per omnem eorum ditionem contribuunt.* Vide *Viagium* 1]

Viaticum, Iter, itineratio, *Voyage*. Fortunat. l. 6. Poem. 4.

Deducit dulcem per amara Viatica natam.

Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1299 *Pro Viatico, quod fecimus in Sicilia.* Occurrit in aliis apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici p. 203.

¶ Viaticum, Pecunia, *viaticum* seu iter facienti necessaria, vel quæ in mercedem *viatici* conceditur. Bulla Leonis X. PP. apud Illustr. Fontaninum in Antiq. Hortæ pagin. 492. *Ne aliquid ultra quatuordecim ducatos: quos alias ex antiqua consuetudine pro hujusmodi visitatione pro expensis seu Viatico suo solvere consuevistis, ad solvendum pro dictis expensis seu Viatico astringi de cetero possitis.* *Pecunia viatica* dicitur in Chron. Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 624. *Sed quoniam Viaticam pecuniam, utpote regulariter inopes, monachi omnino habebamus. Viatique*, eadem notione frequenter usurpant Monachi. Concil. Constant. to. 1. col 683. *Una & eadem vice & per eundem nuncium ad eundem locum unum, de una tantum sicut de alia, æquale Viaticum seu bravium, & sic pecunias ultra debitum multas extorquent.* Statuta Mutin. rubr. 284. fol. 80. *Si nuntius iverit extra civitatem ad*

capiendum aliquem, habeat... pro quolibet milliario unum imperialem pro suo Viatico ...Teneantur nuntii pignora quæ acceperint pro suis Viaticis dimittere in villa.

VIATICUM, Sacra Aucharistia, quæ ægris ac morituris datur. Sanct Thomas part. 3. quæst. 73. art. 4. *Hoc Sacramentum est præfiguratiuum fruitionis Dei, quæ erit in patria; & secundum hoc dicitur Viaticum quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi.* Paschasius de Corpore & Sanguine Domini cap. 9. *Hoc mysterium nonnunquam Viaticum appellatur, quia si quis illo fruitur in via, pervenit ad vitam, quam jam in se habet.* Capitul. Caroli M. l. 7. c. 138. *De his, qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare; quod morientis sufficit consolationi, secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congruenter Viaticum nominaverunt.* Joan Abrinc. Episc. de Off Eccl. *Corpus Domini tripliciter dividat, quarum partium unam Sacerdos Calici immittens, Pax Domini, alta voce dicendo, protinus subdat secreto: Fiat commixtio corporis & sanguinis Domini nobis accipientibus in vitam æternam. Alia se, Diaconum, Subdiaconumque communicet, tertiam Viaticum, si opus fuerit in patena usque ad finem Missæ reservet; tertiam, quæ remanet in altari, vocat sancta Ecclesia Viaticum morientis, &c.* Illud porro τὸ ἐφόδιον dicitur in Concilio Niceno c. 13. *Viaticum nostri itineris*, apud Gaudentium Brixiensem tract. 2. *Viaticum muneris*, in Epistola 1. Siricii PP. c. 5. & in Epist. 1. & 7. Hincmari & Labbeanis: *Viaticum Eucharistia*, in Capitul. Caroli M. l. 5. cap. 54. *Sacra Communio in Viatico*, in Lege Longob. l. 1. tit 31. §. 15. *Viaticum, id est, viæ custodia*, in Canonibus Hibernicis l. 2 c. 16 *Typica salutiferi viatici stipe*, apud Dudonem l. 3. de Actis Norman. p 157. *Sacramentum progredientium, quod ideo Viaticum seu Eucharistia appellatur*, in Synodo Exoniensi an. 1287. Vide præterea Innoc. I. PP. Epist. 3. c. 2. Gelasium capitulo 20. Gregor. M. lib. 7. Epist. 62. Concil. Arausic. I. c. 3. Vasion. sub Leone I. PP. c 2. Carthag. IV. c. 77. Gerundense sub Hormisda c. 9. Arelat. II. c. 28 Agath. c. 15. Epaon. c. 36. Aurel. III c. 6. Matisc. I. c. 12. Lugdunense c. 3. Remense c. 9. Sarisberiense an. 1217. c. 34. Gregor. III. Epist. 1. c 7. Amalar. lib. 3. de Eccl. Offic. c. 35. Gropperum de Eucharistia p. 434. 335. Gretserum in Muricibus Christianis p. 67. 70. Henricum Valesium ad Eusebium lib. 6 c. 44. &c.

Eucharistiam porro infirmis dari in viatici modum dicimus, cum non jejuno datur, quod *ad succurrendum* vocant Statuta antiqua Cartusiensis Ordin. 2. part. c 8. §. 22. *Providendum est, ut infirmus communionem sacram jejunus accipiat; eam namque post cibum dari non licet, nisi forte ad succurrendum.*

☞ *Viaticum* dicta etiam Communio sanorum qui eam jejuni accipiebant. Gerardus in Vita S. Udalrici c. 3. n. 11. *Cum Viaticum ab eo accepturi accederent, digitum ori superposuit, ut de visione tacerent.* Rursum c. 4. n. 20. *Quo benedicto, & populo sacro Viatico recreato, vesperaque expleta, ad sacrarium venit chrisma & oleum clericis dispensandum.* Denique c. 12. num. 42. *Ministerio sacro peracto, Viatico sacro omnes recreavit.* Statuta Canonic. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. inn. ubi caput 74. inscribitur, *de Viatico excipiendo*:

In summis festis Communio sacra ministris
Debet partiri, &c.

¶ VIATICUM, Subsidium, auxilium quodvis. S. Irenæi vetus Interpres lib. 1. cap. 31. num 4. *Viatica quoque dabimus ad eversionem ipsorum, occurrentes omnibus sententiis secundum narrationis ordinem.*

¶ VIATICUS, *In via necessarius, vel delatus, vel in via sustentatus*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi ex Ugutione.

¶ VIATIM, *Per vias*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 526. ex Lisiardii Hist. Palæst.

¶ VIATIO, Iter. Acta S. Urbici to. 1. April. pag. 252. *Expedita Viatione ad Iciodorum pervenit monasterium.* Alia notione, vide in *Viarius*.

1. VIATOR, Parvus cyathus, vel cochlear, quo utebantur viatores, seu qui in viam se dabant, unde nomen. Hesychius: Βιάτωρ, ποτήριον μικρὸν ἤγουν κοχλιάριον.

2. VIATOR, Idem quod *Viarius*. Vide in hac voce.

1. VIATORES, Fratres conversi in monasteriis, ita dicti, quod pro negotiis monasteriorum à præfectis missi crebrius viæ se committerent. Cæsarius l. 8. Mirac. cap. 87 *Homo quidam religiosus de ordine Viatorum, cum apud quandam matronam hospitaretur, conquestus est illi, &c.* Idem l. 6 capit. 20. *Tales sunt multi cum his Barbatis, qui in habitu & tonsura religionis terras circumeunt, & plurimos decipiunt .. Et licet quidam ex hujusmodi Viatoribus, viri sint sancti & sine felle, propter malos tamen despiciuntur.* Vide lib. 8. c. 96 l. 10. c. 36.

2. VIATORES, Qui in hujus vitæ cursu versantur. Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. c. 12. *Sic igitur singulariter nobis ostenso, Christum & ipsius Apostolos Viatores, statum paupertatis & humilitatis docuisse, atque servasse, &c.* [Vide *Viagium* 2.]

¶ VIATORIA, ut *Viaria*. Vide *Viarius*.

VIATRIX, ut *Viator*. Martianus Capella l. 6. initio: *Crepidas peragrandæ telluris causa, easdemque permenso orbe contritas, Viatrix infatigata gestabat.*

VIATURA. Vide in *Viarius*.

¶ VIAZZOLA, ut supra *Vezola*. Vide in *Vezia*. Statuta Mutin. rubr 326. fol. 65. *Quod massarius S. Geminiani accipere possit & extrahere medietatem aquæ, quæ extrahitur de canali fistula, & inter hortum Monacharum S. Eufemiæ in capite Viazzola, quæ est inter hortum prædictarum Monacarum.*

¶ VIBRAMEN, Coruscatio. Gislebertus in Mirac. S. Romani Mon. to. 5. Maii p. 163. *Qui sanctos suos potenter mirificans, vario non cessat decorare miraculorum Vibramine.*

¶ VIBRELLA, Tormentum bellicum, Gall. *Canon*, à verbo Lat. *Vibrare*, Gall. *Lancer, jetter avec force.* Litteræ Margaritæ Reg. Angl ann. 1554. apud Rymer. tom. 15. p. 360. *Vi & armis, videlicet gladiis, ... tormentis sive Vibrellis, vulgariter vocatis Canons, &c.* Hinc

¶ VIBRELLARIUS & VIBRELLATOR, Tormentorum librator, Gall. *Canonier*. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1490. apud eumd. Rymer. tom. 12. pag. 463. *Cum nos quandam expeditionem contra Gallos instruere decrevimus, volentes proinde de certo numero navium ac Vibrellariorum & balistariorum, &c. Usque ad numerum quingentarum navium & infra, & Vibrellarios & balistarios usque ad numerum trescentorum, &c.* Aliæ Edwardi VI ann. 1547. ibid. tom. 15. pag. 161. *Navium magistros, nautas, naucleros, Vibrellatores sive bombardiatores, & marinarios, &c.* Adde p. 197. & 694.

¶ VIBRIANUM, Axilla, Gall. *Aisselle*. Acta S. Gerardi to. 1. Jun. pag. 770. *Et sub Vibriano sinistri brachii apostema ad modum ovi grossi natum est.*

¶ VIBRINUS. Regula S. Cæsariæ to. 1. Jan p. 734. *Monco specialiter ... vestimenta lucida vel nigra, vel cum purpura, vel Vibrina nunquam in usu habeantur, nisi tantum lata & lactena.* Ubi Vossius de Vitiis

ferm.

ferm. lib. 3. c. 55. tescribendum existimat *Fibrina*, vestemque interpretatur factam ex pilis fibri, quibus nihil mollius. Vide *Viverita*.

¶ VIBRISSARE, *μινυρίζειν*, in Gloss. Lat. Gr. Festus: *Vibrissare est vocem in cantando crispare*.

¶ VIBRUCÆ, *τρίχες ῥινός*, in iisdem Glossis, pro *Vibrissæ*, *pili in naribus hominum*, *dicti*, *quod his evulsis caput vibratur*. *Vibrisse*. Italis eadem notione.

VICÆN, Idem quod *Boda*, i. habitatio, domus. Saxonibus Vicæu est pagus, vicus, unde *Vicenga*, incolæ, habitatores. Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Isaac. Pontanum l. 7. Hist. Danic. *Item omnia, quæ sub pondere vendi solent, possunt in ipsorum bodis sive Vicæn vendere & alienare cum statera Coloniensi, & pondere debito trutinare. Item vinum, quod personaliter apportarint, possunt in suis Vicæn, ad clepsidras vendere & alienare*.

VICANALE. Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 490. *Aliqua Communantia*, *Vicanalia vel pascua*, &c. { Laurentio in Amalth. Quæ ad aliquem pagum in universum spectant.]

¶ VICARIA, VICARIATA, VICARIATIO, &c. Vide mox in *Vicarius*.

¶ VICARICATIO, pro VICARIATIO. Vide in *Vicarius*.

VICARIUS, generatim dicitur ille, qui alterius vices gerit, obit. Cledonius Romanus in Arte: *Sæpe quæsitum est, utrum Vicarius dici debeat is, cui Magnificentissimi Præfecti vices suas in speciali causa mandaverunt; nam Vicarius dicitur is, qui ordine codicillorum vices agit Amplissimæ Præfecturæ. Ille vero, cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum, non Vicarius, sed Vices agens; non Præfectura, sed Præfectorum dicitur tantum*. Senator l. 6. form. 15. de Vicario urbis Romæ: *Vices agentium mos est, sic judicum voluntatibus obedire, ut suas non habeant dignitates. Splendeat mutuato lumine, utuntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprii non habent jura fulgoris. Tu autem Vicarios decerus, & sua privilegia non reliquit; quando propria est Jurisdictio, quæ datur à Principe*. { Excerpta ex Lege Longobard c. 24. *Ut omnes Episcopi, Abbates & Comites, excepta infirmitate, vel nostra jussione, nullam habeant excusationem quin ad placita Missorum nostrorum veniant, aut talem Vicarium mittant qui in omnibus causis pro illis rationem reddere possit*.]

¶ VICARIUS, Sequioribus sæculis, dictus est, qui vice Comitis, aut alterius judicis partes exequitur in pagis, vel minoribus oppidis: Gallis *Viguier*. Walafr. Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. ult. *Centenarii, qui & Centenariones, & Vicarii, qui per pagos constituti sunt*. Præceptio Guntbranni Regis in Concilio Matisconensi ann. 585. de Comitibus: *Non Vicarios aut quoscunque de latere suo per regimen sibi commissum instituere vel destinare præsumant, qui quod absit, malis operibus consentiendo venalitatem exerceant*. Concil. Cabilon. II an. 813. cap. 21. de Comitibus: *Sed & ministros, quos Vicarios & Centenarios vocant, justos habere debent*, &c. Gregorius Turon. l. 10. c. 5. *Interrogare præcepit, cujus ancilio Cuppa ereptus fuerat, ut ab iis non comprehenderetur, qui sequebantur? Responderunt: Hoc Animodi Vicarii dolo, qui pagum illum judiciaria regebat potestate, factum fuisse*. Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo M. c. 32. *Fuit consuetudo in illis temporibus, ut ubicunque aliquod opus ex Imperiali præcepto faciendum esset, ... ea Comites per Vicarios & officiales suos exequerentur*. Hincmarus Remensis Opusc. 15. c. 15. *Comites & Vicarii, vel etiam Decani plurima placita constituant*, &c.

Ejusmodi vero *Vicariorum* Comitum jurisdictio erat tantum in levioribus, non vero in majoris momenti, aut criminalibus causis, cum eæ ad Comitem spectarent. Unde certam licet opinari non modo *inferiorem*, vel *mediam*, quam vocamus *justitiam*, vulgo *vicariam* appellatam; sed & vocis nomenclaturam, uti supra monuimus. Capit. 1. an. 810. c. 2. & Append. 2. c. 28. *Ut ante Vicarium & Centenarium de proprietate aut libertate judicium non terminetur, aut adquiratur, nisi semper in præsentia Missorum Imperialium, aut in præsentia Comitum*. Lex Longob. l. 2. tit. 52. §. 7. *Ut ante Vicarios nulla criminalis actio definiatur, nisi tantum leviores causæ, quæ facile possunt judicari, & nullus in eorum judicio in servitio hominem conquirat; sed per fidejussorem mittatur usque ad præsentiam Comitis*. Proinde ii videntur Comitum Missi, de quibus Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccl. c. ult. *Comites quidem Missos suos præponunt popularibus, qui minores causas determinent, ipsis majora reservent*. Adde Capit. 2. an. 810. c. 15. atque ii, si Missi dominici in provincias mitterentur, cum Comitibus eorum publicis conventibus interesse necesse habebant, ut est in l. 2. Capitul. c. 28. { De iis inquisitionem faciebant Comites, ex Capitul. Lotharii tit. 3. §. 3. *Volumus ut Comites nostri licentiam habeant inquisitionem facere de Vicariis & Centenariis*.] Horum etiam erat tributa colligere & exigere in suis districtibus ex Addit. 4. Ludov. Pii c. 116. quod *Villicorum*, seu *Majorum Villarum* curæ etiam potissimum incubuit, adeo ut hos ab illiusmodi *Comitum Vicariis* originem sumsisse par sit existimare. *Vicariorum* vero Comitum occurrit passim mentio in Lege Wisigoth. l. 2. tit. 1. §. 23. l. 3. tit. 6. § 1. lib. 4. tit 5. § 6. lib. 8. tit. 1 §. 5. lib. 9. tit. 2. § 8. l. 12. tit 1. § 2 in Capitul. ad Legem Salicam tit. 1. c. 21. tit. 2. c. 5. in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 80. lib. 2. tit. 47. § 1. in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 28. 32. lib. 3. c. 11. lib. 4. c. 41. 63. 64. in Capitul. Caroli C. tit 31. c 28. in Concil. Arelat. an. 813. c. 23. apud Adrevaldum lib. 1. de Mirac. S. Bened cap. 24. Marculfum, Besliuum pag. 247. &c.

☞ Ad *Vicarios* pertinebat non modo tributa colligere, ut paulo ante observatum est, sed etiam *banna & justitias levare, & recipere clamores qui pertinent ad Comitem*, ex Inquisit. pro juribus Dalph. to. 1. Hist. Dalp. p. 143. col 1. Neque vero omnium Vicariorum eadem fuit conditio: de causis quippe cum civilibus, tum criminalibus, atque de iis quæ ad superiorem justitiam spectant, maxime Vicarii Regii, aliquando cognoverunt & judicaverunt. Epist. Geraldi Archiep. Burdigal. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit col. 292. *Ipse tamen dominus Rex, sicut credimus, dedit postea Vicarias suas paucis quibusdam militibus suis, qui sanguinis justitiam vere ipsius exercent in toto vel in parte, & in aliquibus locis quæ sunt domini Regis*. Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1340. to 3. Ordinat. p. 169. *Cum ordinatum fuerit quod in dicta villa Biterris essent unus Vicarius & unus judex pro nobis & nostro nomine instituti, qui in dicta villa Biterris de omnibus casibus tam civilibus quam criminalibus, & aliis quibuscumque ad nos pertinentibus in dicta villa & Vicaria tunc constituta emergentibus, soli & in solidum primam cognitionem haberent, omnesque subditi dictæ Vicariæ, sive personæ Ecclesiasticæ, sive Nobiles, seu alii cujuscumque status seu conditionis, casu primi ressorti ad nos pertinentis, coram dictis Vicario & judice ad senescallum nostrum Carcassone appellarent; quo casu debebit dictus Senescallus in villa Biterris & non alibi, cognoscere de premisso*. Varia itaque extitere Vicariorum officia pro diversis temporibus, locis, aut etiam pro dignitate eorum, quorum erant Vicarii. Vide in *Vigerius*.

☞ *Vicarias* sæculo undecimo ineunte jam sub clien-

selari professione concessas, ea etiam conditione, ut feminæ eas possiderent, probat D. *Brussel* to. 2. de Usu feudor p 718. ex Charta Roberti Reg Franc an. 1027. qua Harsendæ Garini viduæ *Vicaria* de Antoniaco hæreditatis oomina asseritur: *Ad ultimam vero nos & uxor nostra Reginu Constantia uxorem Garini, Hursendam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantammodo camporum Vicariæ respiciebant, ante nostrum præsentiam convocavimus.* Id vero apud Occitanos io primis obtinuit, ut ex Charta infeodationis Vicariæ Montispessulani ann. 1103. ibid. pag 726. colligitur. Charta an. 1162. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 590. *Ego Guillelmus de Petramala ... confiteor tibi Ugoni priori Salvinsi quod Vicariam de portis & quidquid habeo in tota villa, teneo à S. Petro de Salve, & à te Ugone priore ,.. ad feudum, & debeo illud servire vobis.* Exstant etiam apud Delphinates, sed recentiora, ejusmodi infeodationum exempla. Inquisitio pro juribus Dalphin. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 143. col. 1. *Archinjanu est homo ligius Comitis, & tenet de eo Vicariam.* Charta ann. 1267. ibid. pag. 144. col. 2. *Nos Guigo Dalphinus Viennæ & Albonis Comes .. retinemus ad feudam d. Jacobum de Boczosello de Vicaria Gratianopolis, & de omnibus quæ habet infra muros civitatis ejusdem & de aliis, si quæ de nobis tenet in feudam; de qua Vicaria & aliis, si qua tenet à nobis, debet & tenetur nobis facere homagium ligium & fidelitatem.* Hæc rursum memoraotur in Charta an. 1311. ibid. col. 1.

¶ Vicarius Majoris, Qui sub Majore cæteris villæ incolis præest, in Capit. Caroli M. de Villis c. 10.

Subvicarius, Qui *Vicarii*, eo absente, vices agit. [*Qui placitat placita pro Vicario*, in Convent. ann. 1251. inter Carolum I. Prov. Comit & Arelat. *Ypovicarius*, in Charta an. 25. Caroli Reg. apud Stephanot. to. 3. Antiquit Pictav. Bened. MSS. p. 326.] *Ypovicarius*, in vet. Charta apud Beslium p 222. Petrus I. Rex Aragon. in Constit. edita apud Barcinonam an. 1228. *Dignum est, & firma observantia teneatur, quod Vicarius non audeat sibi Subvicarium ponere per villas, vel parochias suæ Vicariæ, nisi ubi ab antiquo habere forsitan consuevit.* *Subvicarii*, in veterum Diplomatum subscriptionibus occurruot non semel, apud Beslium in Comitibus Pictaveosibus p. 213. & in Episcopis Pictav. p. 38. 48. [*Subvicarius Massiliæ*, in Statutis ejusd. civit. l. 1. c. 2.

Vicarii porro alii fuere à Vicecomitibus. In Tabulario Persiensi exstat Notitia Judicati sub Theoderico Comite Augustodunensi, quod subscriptur à *Bligario Vicecomite*, & à *Girbaudo Vicario*.

☞ Quod minus accurate dictum est, si ubique & semper id obtinuisse contendas; præter quam enim quod in Codice Reg. ad c. 27. Excerptor. ex Lege Longobard. ubi memorantur *Vicarii*, in margine legitur, *id est, Vicecomites, vel Vicedomini*; certum est terram Toarcensem, quæ Rigordo in Gestis Philippi Aug. *Vicecomitatus Toarcii* dicitur, à Giraldo de Turtiniaco *Vicariam Toarcensem* appellari.

Vicaria, Districtus Vicarii, locus, in quo justitiam suam exercet. Charta Agii Episcopi Aurelian. aon. 854. *in eodem pago, in Vicaria Orcellensi, &c.* Rodericus Toletan. l. 4. de Reb. Hispan. cap. ult. *Post quod etiam cepit Anagarum, quod olim Ticium vocabatur, & Vicariam, quæ ex eo nomen dicitur habuisse, quod Gothorum tempore sedes judicii habebatur.* Albertinus Mussatus l. 2. rubr. 4. *Per coloniarum incolas, quas Vicarias appellant.* Vide Biblioth. Cluniacensem pag. 266.

☞ *Vicaria* eo significatu certis continebatur limitibus: ut enim provinciæ in pagos, monente Valesio in Præfat. ad Notit. Gall. p. 11. sic pagi in *vicarias* dividebantur, quæ ex multis villis seu vicis constabant. Hinc pago *vicaria*, & *vicariæ* villa subjicitur in Tabul. S. Eparchii Inculism. ubi passim occurrit: *In pago Egolismensi, in Vicaria N. in villa N.* Rursum: *In pago Petricorico, in centena Bireracinse, in villa N.* Ex quibus haud male colligit idem Valesius *Vicariam & Centenam* unam eandemque rem esse. Vide *Centena* 2. Charta an. 764. sæc. 3. Bened. part. 2. p. 195. *Et est præscripta Ecclesia in eadem patria Arvernica, in Vicaria Randanense.* Alia ann. 823. sæc 4. part. 2. p. 157. *Tradimus villam seu curtem nostrum ... quæ est in pago Lemovicino, in Vicaria Asnacensa.* Occurrit rursum pag. 158. & 161. Tabul. Montis S. Michaelis: *Ego Gnihenoccus dedi monasterio S. Michaelis quatuor villas, quarum tres sitæ sunt in Vicaria nuncupata Miniac. quarta vero in Vicaria Mechon.* Ubi *Vicaria* generatim pro terræ tractu usurpatur, ut

¶ Vicarium, in Tabul. Landevenec *Budic Comes tradidit S. Wingualoeo de sua propria hæreditate quatuor villas, silva Correc. duas in Vicario Encler, Caer Bullanc, in Vicario Damett, Caer Wenbeli.* Ibidem: *Tradidit ... de sua propria hæreditate, id est tria Vicaria, Vorduc, Luban, Radac S. Wingualoeo.*

Vicaria, Jurisdictio Vicarii, [ejusdem officium, munus] Charta Innocentii II. PP. apud Doubletum p. 480. *Vicariam quoque ac omnimodam justitiam, ac plenarium libertatem juxta villam S. Dionysii, &c.* Alia Ludovici VI. Regis an. 1120. ex Tabulario Sandionysiano: *In eadem Curia perennem indulgemus libertatem, Vicariam omnimodam in Curia ipsa, & Curiæ domibus conferimus, &c.* [Adde Chartam infeodationis Vicariæ Montispessulani an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 726. & Chartam an. 1131. inter Probat. to 2. novæ Hist. Occitan. col. 537.]

¶ Vicariatus, Eadem optione. Charta an 1219. inter Macerias Insulæ Barb. to. 2. p. 529 *Recognoverant siquidem dicti Levratenses quod vicariam de Dalgosri cum pertinentiis ad Vicariatum tenebant à dom. de Riviria, & hominiam ligium inde debent. Pertinentia ad Vicariam sunt illa, &c.* Synodus Pergam. ann. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 547. *Sancimus quod aliquis clericus, sive ecclesiastica persona absque diœcesani sui licentia officium publicum vel officialitatem alicujus sæcularis rectoris seu communitatis seu universitatis burgi, castri, loci, aut parochiæ ... exercere vel suscipere de cætero non præsumat, scilicet consulatus, tabellionatus, gastaldiæ, Vicariatus, vicedominatus. &c.*

Vicaricia Potestas. Charta Gausredi Comitis Andegavor. pro Monasterio S. Albini: *Concessimus quoque eis, ut nulla in eorum terra Vicaritia dominetur potestas, nisi de homicidio, aut furto, vel incendio, &c.* Idem quod

¶ Vicaria, Justitia, seu jus cognoscendi & judicandi de criminibus. Charta fundationis Monast. B. Johannis de Mota, apud Mabill. to. 3. Analect. p. 302. *Quidquid ad eumdem locum pertinet, vel pertinere videbitur, videlicet decimam, Vicariam furti, raptus & sanguinis, omnesque insuper omnimodis totius loci redditus & consuetudines,*

¶ Vicaria, Legitima *Vicarii* portio, quod ipsi ex officio competit. Charta ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 726. *Sed si de militibus Montispessulani, vel de uxoribus illorum, ego Willelmus dominus Montispessullani averum habuero propter placita Montispessullani, habeas inde Vicariam tuam. De qua (justitia) Vicarius habebit suam Vicariam*, in Charta ejusdem anni inter Probat. to 2. novæ Hist. Occitan. col. 361.

Vicaria, Exactio, quam Vicarius faciebat intra Vicariæ suæ limites. Tabular. Sanct. Eparchii Inculism.

parchii, qua vulgo Vicaria appellatur, violenter & injuste per occasionem Vigeriæ sapiebam. Tabularium Celsiniananse: *Et ista omnia sine mala consuetudine, & sine ulla Vicaria.* Tabularium Vindocinense ch. 55. *Habebat vineæ agripennum unum, allodialiter immunem, hoc est, ab omni censu & Vicaria redhibitione liberum.* Tabularium Abb. Belliloci in Lemovic. *Si aliquis contra hunc titulum aliquam calumniam inferre tentaverit, aut ullus Vicarius Vicariam requisiverit, vel ullam dominationem.* Tabularium Abbat. Conchensis in Ruthenis ch. 49. *Dono & cedo & perpetuum derelinquo Vicariam & ma'or usus & consuetudines, & cætera omnia, quæ juste vel injuste habeo, &c.* Charta Henrici Regis Franciæ ann. 1048. ex Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 29. *Et hoc mihi aliquamdiuper cogitanti ad memoriam redit Canonicorum Carnotensis Ecclesiæ, quam sæpius inculcaverant, petitio, per quam à diversis exhibitionibus & taaštione illa, quæ vulgari nomine Vicaria vocatur, illum fiscum, cui Umgradus vocabulum est, liberum & quietum deinceps concederem, &c.* Charta Philippi Regis Francor apud Doubletum p. 856. *Ad ultimum vero regalis sublimitas, tantum incolis Capellæ libertatem concessit, ut nullus in ea bannum, vel theloneum, aut Vicariam aliquam nisi S. Dionysio persolvisset, &c.* Alia Anselli Episcopi Belvacensis an. 1099. *Dedit B. Priori a suburbio Brivacensi 12. hospites cum omni justitia, excepta Vicaria, foragio, & teloneo, &c.* [Tabul. Majoris Monast. *Quæ omnia libera ab omni consuetudine exactionis, vel Vicariæ, seu cæterorum vectigalium facio.* Charta alia ibid. *De hospitibus quoque qui in terram monachorum hospitati fuerint, concessit & dedit iisdem monachis omnem Vicariam & omnes consuetudines.* Vicariorum cupiditas notatur in Capitul. Ludovici Pii an. 829. c. 5.] Adde Spicilegium Acherianum to. 13. pag. 292. [Mabill. sæc 6. Bened. part. 2. p. 389. & Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 190.]

Vicarietas, Eadem notione. Tabularium Vindocinense fol 48. *Emit liberam à lege Vicarietatis.* Fol. 51. *Liber ab omni redditione Vicarietatis, vel alterius lege, excepta decima.*

¶ Vicariata, ut *Vicaria*, Jurisdictio, officium *Vicarii*. Notitia an. circ. 1068. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 473. *Post mortem autem ipsius domini Gervasii Archiepiscopi, confirmavit & corroboravit omnino Gervasius ipsius nepos donum hoc, id est Vicariatam prædicta terra de Sorciaco, & quidquid ad Vicariatam pertinet & venationem totius bosci S. Vincentii.*

Vicariatio, Functio Vicarii, seu ejus, qui alterius vices agit. [Epist. Agapeti PP. ann 951. in Append. ad Marcam Hisp. col. 867. *Si quis autem, quod non credimus, in aliquibus frangere tentaverit, sciat se, nisi resipuerit, auctoritate Dei & S. Petri Apostoli atque nostra, qui ejus fungimur Vicariatione, anathematis vinculis indissolubiliter innodandum.* Eadem leguntur ibid. col. 869. & apud Marten. to. 1. Ampl Collect. col. 315.] Flodoardus l. 4. Hist. Remensis c. 1. *Qui si veniendi facultas defuerit, suos cum eo dirigant legatos, qui eorum Vicariatione persuasi, discepandi & liberandi libertatem possideant.* Legendum *Vicariatione*, uti habetur in Charta Gauffredi Comitis Andegavensis an. 1175. apud Ughellum to. 7. p. 1091 1092. *Si aliquis tentaverit facere furnum, vel etiam portare panem in suo territorio, incidat in dictam pœnam, & medietas dictæ pœnæ sit Curiæ regalis, & alia medietas sit Ecclesiæ; & si ego, qui sum dominus, vel heredes & concessione & Vicariatione fateor me accepisse à dicto Mario Episcopo Ecclesiam majorem, quæ est prope Castrum dictæ civitatis; & dictus Marius obtinuit licentiam de dicta Vicariatione & concessione dictæ Ecclesiæ, &c.* Sic autem concipitur Chartæ initium: *Nos Gauffredus, &c. visitavimus cum Mario venerabili Episcopo Mesticæ Viridis, furnum, quod habes in civitate, &c.* Ita *Vicaria* & *Vicariatio*, idem sonant.

¶ Vicarii Christi nuncupantur Episcopi in Epist. Synodi ad Teudonis villam inter Capitul. Caroli Calvi tit. 8.

Vicarii S. Petri, & *Apostolorum*, vel *Apostolicæ Sedis*, passim dicti summi Pontifices, quod loco Petri Christi vicem gerant in terris, inquit Baronius an. 740. nu. 5. apud Gelasium PP. Epist. ad Anastasium Augustum, Symmachum in Apologetico ad eumdam Imperat. in Romana Synodo an. 800. in Præfat. ad Concilium Meldense an. 845. & c. 80. &c. Vide, quæ annotavit Baluzius ad Epist. 84. Lupi Ferrariensis.

Vicarius Sedis Apostolicæ, qui alias *Legatus Sedis Apostolicæ* dicitur, cui nempe vices suas in Ecclesiis aut Provinciis designatis summus Pontifex committit. Hujus dignitatis formula exstat in variis Epistolis Gregorii M. Joannis VIII. PP. præterea in Sergii II. PP. Epistola, qua Drogoni Episcopo Metensi Caroli M. filio vices suas impertitur, to. 3. Concil. Sirmondi p. 9. *Sed quia nos cunctarum sollicitudo angit Ecclesiarum, ut ipsi esse non possumus, more præcedentium nostrorum moderationis nostræ Vicarios damus.* Vide Gregor. VII. l. 6. Epist. 21. & alibi, Annales Francor. Bertin. ann. 884. & quæ Marca commentatur in Dissertat. de Primatibus n. 49.

Vicarius summi Pontificis in *Spiritualibus* Romæ, cujus munus quale sit, accipe ex Bulla Benedicti XII. PP. an. 1341. *Te* (Episcopum Assisinatem) *in urbe supradicta, ejusque suburbiis & districtu Vicarium nostrum in Spiritualibus usque ad nostrum beneplacitum tenore præsentium constituimus, ac etiam deputamus, visitandi Ecclesias, Monasteria, & loca Ecclesiastica, sæcularia & regularia, quorumcunque ordinum, non exempta nec privilegiata, & tam Ecclesiarum, Monasteriorum, & locorum ipsorum, quam alias personas Ecclesiasticas, urbis, suburbiorum, & districtus prædictorum cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existant, nec non reformandi, quæ in eis reformationis ministerio noveris indigere, eorum & cujuslibet excessus & crimina corrigendi, & puniendi, aliaque faciendi & exercendi auctoritate nostra, quæ ad hujusmodi Vicariatus officium pertinere noscuntur.* Vide Gregor. IX. l. 1. tit. 28 c. 5.

¶ Vicariatus, Ejusmodi Vicarii dignitas, officium. Charta an. 1409. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 57. *Nostram ordinationem & amicabilem compositionem sigillo Vicariatus nostri in Spiritualibus .... fecimus ... communiri.*

¶ Vicarii S. Donati, Ita passim sese inscribunt Aretini Episcopi, ut ad Instrumentum ann. 1027. observat Mabillonius sæc 6. Bened. part. 1. p. 277. *Theodaldus S. Donati Vicarius, &c.*

¶ Vicarii Episcoporum nuncupati *Chorepiscopi*. Vide supra in hac voce. Memorantur Episcoporum Vicarii in Capitul. Ludovici Pii ann 816. c. 28. & in Addit. 2. c. 19.

¶ Vicarius Generalis Abbatis Casinensis, Cui scilicet Abbas suas vices committit, in Supplemento Vir. Illust. Casin. Placidi Diac. apud Murator. to. 6. col. 77.

Vicarii, dicti *Beneficiati* quidem in Ecclesiis Cathedralibus, qui Majoribus Missis decantandis, & officiis Ecclesiasticis peragendis potissimum addicti erant, in eoque *vices* Canonicorum peragebant, unde *Canonici Vicarii* etiamnum appellantur: *Canonici, Vicarii, seu simplices choriales*, in Concilio Coloniensi an. 1310. c. 7. in Senonensi an. 1320. c. 4 & Parisiensi an. 1323. c. 4. Necrologium Ecclesiæ Ambianensis: 4. *Kal. Mart. ob. Engnerrani de Croy Canonici, Iste ordinavit in Ecclesia nostra perpetuis temporibus reddi... ad decem Vicarios annuatim instituendos, videlicet duos Capellanos, duos Diaconos, duos Subdiaconos, quatuor Presbyteros. De Capellanis autem unus celebrabit Missam de B. Virgine, alius pro Defunctis, & utrique eorum ministrabit in Missa unus Diaconus, & unus Subdiaconus de prædictis, &c.* Vide Gobelinum Personam in Cosmodrom. p. 241. Statuta Ecclesiæ Leichefeldensis in Monastico Anglic. to 3. p. 243. Chronicon Archiepiscop. Upsaliensium p. 216. & Metropolim Salisburgensem to. 1. p. 264.

¶ Vicarii Chorales, Eadem notione, in Testam. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. ex Lib nig. Scaccarii p 678. *Volo etiam quod Vicarii Chorales ecclesiæ Eboracensis prædictæ habeant* 100. *lib.*

Vicaria, Ejusmodi Vicarii dignitas seu Beneficium, apud Stephanum Tornac. Epist. 193.

¶ Vicariatus, Eodem intellectu. Obituar. MS. Eccl. Morin fol. 8. *Prima die cujuslibet mensis Vicarii ecclesiæ Morinensis tenentur ire in capitulum, & ibi resignare suos Vicariatus per traditionem unius festucæ.*

¶ Vicaria, Sacellum reditibus annuis instructum à presbytero deserviendum, Gall. *Chapelle*, vel *Chapellenie*. Charta Guillelmi II. Episcop. Ultraject. an. 1301. in Batav. sacra pag 173 col. 2. *Supersunt & literæ expiatoriæ hujus cædis, quo nomine mater Hannonis Comitis Hollandiæ fundavit Vicariam unam alteramque largiter dotatam.* Testam. Bertrandi de Turre an. 1328. apud Beluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 709. *Volo & ordino quod in capella de Olergia ... fiat quædam Vicaria quæ semper conferatur per hæredem meum dominum Olergii, quotiescumque ipsam Vicariam vacare contingerit, cuidam presbytero vicario pro divinis ibidem celebrandis pro anima mea & parentum ... salute.* Testam. Amedei Dalphini an 1355. ibid. pag. 323. *Item instituo aliam Vicariam in hospitio meo de Melhau de quinque sextariis frumenti & de quinquaginta solidis Turon. in capella dicti hospitii mei de Melhau, & de bonis meis dicti loci de Melhau solvendis & reddendis illi qui dictæ Vicariæ deserviet; ita quod ille seu ille qui in dicta capella deserviens ter in septimana Missas celebrare in eadem capella teneantur.* Occurrit rursum ibid. p. 317. Le Roman *de S. Leocade* MS.

Cil sert à riche Vicairie,
Qui sert à la Virge Marie;
Provende el ciel seil deservent,
Qui jor & nuit de cuer la servent.

Vicarii in Ecclesiis dicuntur, qui vices agunt Parochi, de quibus est titulus apud Gregor. IX. & in Sexto. Thomas Walsinghamus p. 275. *Docuit nempe plebem, decimas non esse dandas Curato, nisi is, qui daturus esset, foret ditior quam Vicarius, qui acciperet, sive Rector.* Vide Concilium Arelatense an. 1260. c. 5. Sic porro appellabantur, Anglis præsertim, *Vicarii perpetui*, qui in Ecclesiis constituuntur, quæ Monasteriis aut Collegiis Canonicorum *appropriatæ* sunt, id est, quæ ad Monasteria aut Collegia, Canonicorum pertinent. [*Prestre fermier ou Vicaire de l'eglise parochial dudit Croissy*, in Charta an 1456. ex Chartul. Latiniac. f. 177. v.] Compositio facta inter Hugonem Episcopum Lincolniensem & Guill. Abbatem S. Albani ann. 1209. *Et super appropriatione omnium Ecclesiarum, in quibus jura Pontificalia non habent Abbates Sanct. Albani, & assignatione Vicariorum in eisdem, nec non & custodiis earundem Ecclesiarum & Vicariarum, cum eas vacare contigerit.* Charta Henrici Archiepisc. Senonensis ann. 17. Ludovic. Reg. ex Tabular. Sanct. Germani Pratensis: *Quæ duo altaria prædecessores ejus abbates, sub titulo & respectu Vicariorum à nostris prædecessoribus tenuerunt, remotis & condonatis Vicariorum personis, prædictæ Ecclesiæ B. Germani sub censuali tenore possidenda in perpetuum concederemus, &c* [Charta ann. 8. Henrici V. Reg. Angl. apud *Blount* in Nomolex. *Ego Joannes Webbe perpetuus Vicarius ecclesiæ parochialis de Bromyard dedi domino David Hay perpetuo Vicario ecclesiæ parochialis de Avenebury duas acras terræ.*] Vide *Appropriare*.

¶ Vicaria, Ejusmodi Vicariorum dignitas seu beneficium. Statuta Eccl. Nemaus apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1065. *Præcipimus districte ne aliquis rectoriam seu Vicariam alicujus ecclesiæ præsumat ab aliquo recipere, nisi prius nobis fuerit præsentatus, & à nobis illius ecclesiæ curam receperit animarum.* Charta ann. 1201. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Ad communem omnium notitiam volumus pervenire nos intuitu Dei dedisse..... ecclesiam S. Mariæ de Bervilla super Secanam integre cum omnibus pertinentiis suis in perpetuum, salvo jure pontificali, possidendam & in usus pios convertendam, salva Vicaria decem librarum usualis monetæ à nobis & successoribus nostris Vicario conferenda. Vicaria parrochialis*, in Charta ann. 1309. tom. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 931. Charta ann. 1377. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 511. *Vicaria in capella de Hedingdon...... consistit in omnibus obventionibus altaris, cum minutis decimis totius parochiæ, exceptis decimis agnorum & decimis casei de curia domini provenientibus.... Et valet Vicaria quinque marcas & amplius, tota autem ecclesia* 20. *marcas*. Occurrit rursum ibidem pag. 193. 483. 505. & 543. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 603. & in Histor. Mediani Monast. pag. 376. 377. & alibi.

¶ Vicaria Primæ Missæ, Reditus assignatus pro prima Missa. Charta an. 1380. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p 401. *Nicolaus Episcopus Misnensis Vicariam primæ Missæ in Ecclesia parochiali de Kirchhain vestro monasterio univit.*

Vicariorum Redemptiones. Vide *Altarium Redemptiones*, in *Altare*, col. 354.

Vicarii Imperii dicti sunt, quos Imperatores & Reges Romani, cum ipsi per se negotiis regni & Imperii sufficere non possent, ex aulæ suæ proceribus constituebant, qui vice illorum cognitioni causarum præessent; & horum quidem munus, cum persona, quæ eidem præficiebatur, exspirabat. Ejusmodi fuerunt, quos in Germaniæ Principatibus delegare solebant Imperatores, qui sub dignitate *Comitis Palatii*, vices Imperatorias agebant, & in iis supremo jure causas dijudicabant. Neque omnino diversi ab iis, qui vulgo

Vicarii Generales Imperii nuncupantur, quibus scilicet Imperator, in certis districtibus, *Vicariam* Imperatoriæ potestatis & dignitatis committit seu ad vitam, seu etiam in liberos masculos translata eadem dignitate. Quæ quidem *Vicaria* maxime dari consueverat in Italia & Gallia, quo rarius accedebant Imperatores. [Charta Ottonis I Imperat. ann. 962. apud Murator. tom. 20. col. 626 *Creamus dictum Valterium Vicarium imperialem & primum Marchionem Mantuæ.* Charta Friderici Imperat. ann. 1248. apud Gui-

strum & sacri Imperii generalem Legatum in partibus ipsis duximus statuendum. [Inventar. Chartar. Reg. ann. 1482. fol. 281. v. *Rotulus in papiro non signatus continens quandam informationem factam contra præsumentes defuncto Imperatore Vicarius Imperii nomen sibi attribuere, maxime in partibus Mediolanensibus*. *De anno* 1308.] *Guillelmus Comes de Montesorti pro Seren. D. Ludovico D.G. Roman. Rege in Mediolano & ejus Comitatu specialis, & in tota Lombardia Vicarius Generalis*, in Charta an. 1327. in qua fit mentio Bertholdi Comitis de Marstetten, dicti Nyffen, *olim Regis Henrici in partibus Italiæ Vicarii Generalis*. Matthæus Vicecomes D. gratia .... *Serenissimi D. Henrici Romanorum Regis & sacri Imperii in civitate & districtu Mediolani Vicarius Generalis* an. 1312. [*Joannes Galeatius Vicecomes Mediolani, Imperialis Vicarius generalis*, in Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 478.] Rupertus Imper. Brunorium *de la Scala*, & filios masculos legitimos, *Vicarios generales* constituit in civitatibus Veronæ & Vincentiæ & eorum territoriis, constitutione an. 1434. quæ descripta legitur apud Goldastum tom. 1. pag. 395. De Vicariatu Imperii in Regno Arelatensi Carolo V. Regi Franciæ, tum Delphino, à Carolo IV. Imp. concesso, egerunt Anton. Dominici in Assertore Gallico p. 234. 235. & alii. Adde Bodinum lib. 1. de Republ. cap. 9. pag. 137. Formula vero dandi *Vicarium* Imperii, habetur apud Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 79. lib. 5. Epist. 1. & apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 395. 396.

Vicarii præterea *Imperii* appellati, quos Imperator, extra provinciam discedens, veluti in Italiam proficiscens, in Reipublicæ administratione sibi substituebat. Ita Otto M. in Italiam proficiscens *Vicarium* ordinavit, sibique substituit absenti Hermannum Brunswicensem: Fridericus I. filios suos Regem Henricum, & Philippum Sueviæ Ducem: Otto IV. *quo tempore profectus est Romam coronari in Imperatorem, Imperium supra Mosellam fratri suo Henrico Palatino regendum* dimisit, ut est apud Cæsarium Heisterbach. lib. 1. Henricus VII. filium Johannem Bohemiæ Regem, & Bechtoldum Henneberginum, primum ejus familiæ Principem: Sigismundus Cæsar, Guillelmum Bavariæ Ducem; Ludovicus Bavarus Cæsar consensu Imperii Principum Ottonem Austriæ Ducem Vicarium Imperii constituit Paduæ & Tarvisii; & ab eodem Ludovico Cæsare Edwardus Angliæ Rex Generalis Vicarius per Germaniam deputatus est, apud Froissart. 1. vol. cap. 35. Idem Rex ab eodem Cæsare Ludovico & Ordinibus Imperii per Galliam & regnum Arelatense constitutus est, teste Goldasto tom. 3. pag. 411. Rupertus Imper. Romam proficiscens coronam suscepturus, Ludovicum Palatinum Comitem Rheni filium, in absentia sua, in Germania, Gallia, & regno Arelatensi Vicarium constituit, ut est apud eumdem Goldastum tom. 1. pag. 381. Quæ quidem Ruperti Constitutio docet præterea, *de Jure Comitatus Rheni fuisse, & esse, quod cum Romanus Imperator vel Rex ultra montes in Italiam ingressus fuerit, in ipsius absentia Vicariatum Imperii in Germania, Gallia, & regno Arelatensi, ad Comitem Palatinum Rheni pertinuisse & pertinere*. De quo quidem Comitis Palatini jure, ut & de Vicariatu Imperii, qui ad eum, & Ducem Saxoniæ, durante interregno, pertinent, docte disputat Wicfordius in tractatu Gallico de Electione Imperatoris cap. 12. cui adjungendus Christophorus Gewoldus in Tract. de Septemviratu Imperii cap. 11. [Vide supra *Electores*.]

¶ Vicarii, Fidejussores, apud Leonem & Anthechiam seu duelli, vel quodlibet aliud vulgare judicium, assequitur & experitur. Hincmarus Remensis de divortio Hlotarii, interrog. 1. *Quæ ipsa denegans, probationis natura, testibusque deficientibus, judicum Laicorum nobilium, & consultu Episcoporum, atque ipsius Regis consensu, Vicarius ejusdem feminæ ad judicium aquæ ferventis exiit, & postquam incoctus fuerat ipse repertus, &c.* Infra, interrogat. 6. *Vicarius ipsius in judicium exiens incoctus evasit*. Atto Vercellensis Episc. de Pressuris Ecclesiast. *Ad pugnam producere (heu) nostros compellimur Vicarios, ut vel istorum eade victi, vel illorum quasi absoluti esse videamur*. Vet. Notitia ann. 761. in Tabular. Abb. Belliloci in Lemovic. *Audientes prædictus Raymundus & alii Venerabiles & assistentes, & ut ipsi duo præsentati viri Vicarios sibi duo eligerent ad certamen expediendum, quo Dominus manifestare dignetur veritatem hujus rei, quod ita factum; nam secunda diei hora & certantibus usque ad solis occasum, &c.*

Vicarii Servi, Qui vices domini agunt in villis ac prædiis; *villici ministeriales*, in Chronico Reichespergensi, [Gloss. Lat. Græc. *Vicarius*, ... in Cod. Reg. additur Gallice, seu gala. Tabul. S. Albini Andegav. *Ego Zacharias filius Frotmundi Vicarii de Credonio*: idem qui *Villicus Credonensis*, in alia Charta ejusdem Tabul. dicitur. Donatio an. 1103. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 364. *Communibus feudalibus & Vicariis utriusque sexus, &c.* Charta apud Ughellum tom. 1. Ital. sacræ col. 1429. edit. an. 1717. *Statuimus ut universa Andreæ quondam prædecessoris sui donationes, præstationes, precariorum seu libellorum, atque Vicariorum conscriptiones ... irritæ sint*.] De iis exstat vetus Notitia in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicib. *In istis vero curtibus servos Vicarios debemus imponere, ut fideliter exigant servitia dominis suis, omnes servos istos elegimus ex Lemovicinis de Curte Camayraco. Inprimis in Curte de Favars elegimus judicem servum, nomine Johannem. In Curte vero de Agiraco imponimus judicem servum, nomine Imonem, ... per omnes curtes sive villas imponimus judices servos, in tali convenientia, ut nullus ex illis, neque de posteris eorum efficiatur miles, neque ullus portet scutum, neque spadam, neque ulla arma, nisi tantum lanceam, & unum esperonem, non habeant vestem scissam ante & retro; sed tantum clausa sint, vestigalia non exigant, quamdiu fideles permanserint, nisi infideles reperti fuerint, perdant totum, & ad servitutem revertantur. In unaquaque villa ordinamus unum mansum, & in unaquaque manso de tota Vicaria sua damus eis 4. denarios, & unam gallinam, & tertiam partem de omnibus placitis, & de vestitionibus similiter; propter hoc jurent fidelitatem super altare B. Petri in præsentia Abbatis, & Monachis, quod obedientiales fuerint illis diebus. Si ullus ex illis obierit, honor ejus S. Petro remaneat, & seniores sui honorabiliter sepeliant. Si filios legitimos habuerint, major honorem totum teneat, post suum decessum secundus honorem teneat, & sic usque ad ultimum. Et si ullus ex illis obierit, centum solidos successor, qui post eum voluerit, ad Monachos det, & fidelitatem faciat, & sic in venturis generationibus*. Vide Servi Vicarii & Villicus.

¶ Vicarius Vici, Major, apud Aimoinum l. 2. Mirac. S. Bened. c. 3. n. 5.

Vicarius denique dicitur is, qui vice monasteriorum, aut virorum Religiosorum, vel Ecclesiarum, domino feudali offertur, qui de prædiis ab iis acquisitis, neque *amortizatis*, respondent, tam de forefactoris, quam de relevio: *Vicaire*, in Consuetud. Aurelianen. art. 42. 118. & seqq. & Blesensi art. 44. 45. qui vulgo apud no-

nostros dicitur, *homme vivant, mourant, & confiscant.* Tabular. Vindocinense Thuan. ch. 128. *His ita peractis Odo Rufus, in cujus terra vineæ supradictæ consistunt, dicens eas emptas à nobis venditiones, id est 15. solidos requisivit: quos sibi pacifrentibus nobis, negavit se pro his vineas nobis nisi sub Vicario auctorizare, quo scilicet superstite quietas eas haberemus; defuncto autem, aut ab Odone, aut ab hærede suo relevaremus.* Tabularium Majoris Monasterii: *Mentitus est Monachus illum nostra terra illius fuisse Vicarium, & ideo justum esse ut relevaretur, quandoquidem esset defunctus.* Vide in voce *Relevamentum* 2.

VICARIANUS. In Novella Justiniani 16.

¶ VICATIM, Alternatim. Diarium obsidionis Varadin. an. 1589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 333. *Semperque pro lasso vulneratoque milite, validos recentesque Vicatim substituendo, &c.*

¶ VICCIA, ἄρακα, Gloss. Lat. Græc. Aliæ: ἄρακα, *teadicula, Viccia.*

VICCINGI, appellati Dani Rerum Anglicarum Scriptoribus, ait Cambdenus, quod piraticam exercerent: *Bucciagar* enim Saxonica lingua, teste Alfrido, piratam denotat. *Vicciagos* autem vocat, quos Dani hodie *Bitinger*. Vide Olaum Wormium ad Monumentum Tristadense. [Vide infra *Witbingi*.]

¶ VICEADMIRATUS, Propræfectus maris, Gall. *Vice-Amiral.* Marchisii Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1321. apud Murator. tom. 6. col. 424. *Quum recessus ipsius comitis ad Potestatis notitiam pervenisset, coadunata gente sua, & facta dispositione ipsorum, qui exercitus tam maris quam terræ præesse debebant, Lanfranco Guilelmi de Mari Viceadmirato ad lignorum custodiam constitute præcepit, &c.*

¶ VICEADVOCATI. Vide in *Advocati*, col. 189.

¶ VICEAGENS ROMANÆ ECCLESIÆ Petrus presbyter subscribit Concilio sub Nicolao I PP. Romæ celebrato, apud Murator. tom. 2. p. 205. col. 2.

¶ VICEBAILLIVUS, *Vibailli*, in Edicto Caroli IX. Reg. Franc. an. 1566. voce etiam hodie apud Delphinates usurpata. *Coram præfatis dominis Vicejudice & Vicebaillivo*, ex Regest. laudato, tom. 1. Hist. Dalph. p. 303. Vide *Subballivus*.

¶ VICECAMERARIUS PAPÆ memoratur in Ordine Romano Venetiis excuso ann. 1561. ubi de Ordine processionis.

¶ VICECANCELLARIUS, Idem aliquando qui *Notarius*. Vide Mabill. Diplom. p. 126. Et quidem sæpius Notariorum munus obiere Vicecancellarii: unde *Subcancellarii* etiam nuncupati. De Vicecancellario Ecclesiæ Romanæ, vide supra in *Bibliothecarius*.

¶ VICECAPITANEUS, Ducis tenens locum, Ital. *Vicecàpo.* Mirac. B. Simonis de Lipnica tom. 4. Jul. p. 543. *Item nobilis domina Hedwigis, consors generosi domini Joannis vocati Szaaclek pro tunc Vicecapitanei castri Cracoviensis.* Litteræ Ducis Venet. ann. 1382. apud Rymer. tom. 7. p. 354. *Transmittamus duas nostras galeas, quarum sunt patroni nobiles viri Hermolaus Lambard Vicecapitaneus ipsarum, &c.*

VICECOMES, Vicarius Comitis, qui vices Comitis exsequitur; [*Vicontier*, in Charta an. 1416. ex Chartular. 23. Corb.] *Sub Comite agens*, in Charta Ottonis Imp. an. 984. apud Barth. Fizen. in Histor. Leodiensi p. 269. Cujus dignitatis meminit Gregorius Magnus l. 7. Ind. 1. Epist. 20. Edictum Pistense c. 14. *Habeat in Silvanectis civitate unusquisque Comes ... Vicecomitem suum cum duobus aliis hominibus, &c.* Capitula Carlomanni tit. 2. c. 9. *Comes præcipiat suo Vicecomiti, suisque Centenariis, &c.* Adde Legem Longobard. l. 1. tit. 30. §. 2. [Charta Philippi Comitis Ebroic. ann. 1320. ex Tabular. Episc. Paris. *Guillaume Goulfasse nostre Baillit d'Evreux, qui pour le temps estoit Vicomte dudit lieu.*] Ut Comites non civitati duntaxat, sed & toti pago civitati adjacenti præfecti erant, ita & Vicecomitum munus & jurisdictio in totum pagum porrigebatur. Faustus in Vita S. Mauri Abb. *Prædictus denique vir Florus, cum in omni regno Theodeberti Regis summam obtineret potestatem, ac Vicecomitis in Andegavensi eo tempore fungeretur pago, &c.* Agobardus de Insolentia Judæorum p. 61. *Dederunt mihi indiculum ex nomine vestro, & alterum ei, qui pagum Lugdunensem Vicecomitis regit.* *Vicecomes pagi*, apud Hincmarum Opusc. 26.

Ab ipsismet Comitibus deligebantur. Fragmentum Historiæ Aquitanicæ, de Vulgrino Comite Inculismensi: *Miseratque Marulliacum Robertum legis doctum, & cum eo amicum suum fidelissimum nomine Ranulfum, feceratque eum Vicecomitem suum.* Infra: *Willelmus autem Sector ferri honorem eorum restituit Odolrico fratri eorum, qui minor natu erat, fuitque ei suus Vicecomes.*

Denique ut *Comites*, ita & *Vicecomites* in absentia Comitum, judiciis publicis præerant. Vetus Notitia Viennensis Ecclesiæ C. ann. 863. *Veniens Witfredus Ecclesiæ S. Mauricii Advocatus publice in Viennam civitatem in præsentia D. Ardoini ejusdem Ecclesiæ venerab. Archiep. & Erluini [Erlulfi] Vicecomitis Missi illustris Bosonis Comitis, vel judicum, qui ibi aderant, &c.* Tabularium Perliense ch. 19. *Ibique venient Fredelus in Agustiduna civitate, in mallo publico, ante Bligario Vicecomite, & plures Scabinis, qui ibidem erant, placitum suum legibus attendidit, &c.* Chronicon Besuense pag. 505. *Notitia, qualiter ante Bertonem Episcopum & Balactarium Vicecomitem, & ad vicem Hildegarni Comitis, seu Scabinorum, qui ibidem aderant, veniens Advocatus Monasterii S. Petri, &c.* Vide Rollandinum in Summa Notariæ 1. part. cap. 7. rubr. ult. ubi habetur formula creandi Vicecomitem.

¶ VICECOMES, Idem qui *Vicedominus* Episcoporum: neque enim alia ratione, ut videtur, *Hugo Decanus & Vicecomes*, quem subsequuntur alii Canonici, subscribit post Archiepiscopum Chartam Archembaldi Archiep. Turon. an. 993. ex Tabular. Majoris Monasterii. Vide in *Vicedominus*.

VICECOMITES PROVINCIARUM, apud Anglos, sunt Regis Officiales ad Comitatus gubernationem quotannis constituti. Interdum judicis loco funguntur, ad causas scilicet minores, quæ illorum jurisdictioni subsunt, interdum etiam ministrorum & mandatorum Regis officium exsequuntur. Ita Cowellus. Liber Niger Scaccarii: *Vicecomes dicitur, quod vicem Comitis supplet in placitis illis, quibus Comes ex suæ dignitatis ratione participat cum Rege.* Matth. Paris an. 1076. de Waltero Episcopo Dunelmensi: *Et Vicecomitis agens vices laicali se foro immiscuit.* Horum institutum Alvredo Regi Angliæ adscribunt Scriptores Anglici. Ingulfus de eodem Alvredo: *Præfectos vero Provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia divisit, i. in judices, quos Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens, integram & intactam indubie inveniret.* Quemadmodum vero ii eligi à Rege solent, docet hisce verbis Fortescutus lib. de Laud. Leg. Angliæ c. 24. *In quolibet Comitatu est officiarius quidam unus, Regis Vicecomes appellatus, qui inter cætera sui officii ministeria, omnium mandata & judicia curiarum Regis in Comitatu suo exsequenda exequitur, cujus officium annale est, quo ei post annum in eodem ministrare non licet, nec duobus tum sequentibus annis ad idem officium reassumetur. Officiarius iste sic*

e'i-

bet Comitatu tres Milites, vel Armigeros quos inter cæteros ejusdem Comitatus ipsi opinantur melioris dispositionis & famæ, & ad officium Vicecomitis Comitatus illius melius dispositum: ex quibus Rex unum tantum eligit, quem per literas suas patentes constituit Vicecomitem Comitatus, de quo eligitur pro anno tunc sequente: sed ipse antequam literas illas recipiat, jurabit super sancta Dei Evangelia, inter articulos alios, quod bene & fideliter & indifferenter exercebit & faciet officium suum isto illo, neque aliquid recipiet colore aut causa officii sui, ab aliquo alio quam Rege. De ejusmodi Vicecomitum jurisdictione, vide Regiam Majestatem lib. 1. cap. 2. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 23. 24. 25. 26. & Bracton. lib. 3. tr. 2 c. 35.

SUBVICECOMES, apud Anglos JC. est Officialis, aut Deputatus Vicecomitis Cowel. [In Formul. Angl. *Madox* p. 59. Charta iis testibus subscribitur *Ruberto de Curtenay tunc Vicecomite Devoniæ, Willelmo de Nimes tunc Subvicecomite per eumdem, &c.* Litteræ Henrici V. Reg. Angl. ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. p. 253. *Pro personalem supervisum tuum, aut Subvicecomites tui ejusdem Comitatus, &c.*] Vide Spelman. in *Vicecomes*.

VICECOMITES in Normannia nostra appellantur Judices, qui minoribus oppidis jus dicunt, de quibus intelligendus Ordericus Vital. l. 8. *Hic Orbecci Vicecomes & Confidens fuerat, ... in negotiis & placitis ad libitum judicabat, & pro acceptatione munerum judicia pervertebat.* De horum jurisdictione & officio vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 1. c. 9. *L'office de Viconte adecerte, si est qu'il tiegne les plez, & que il face tenir en droit point les anciennes voies, & les sentes, & les chemins, & que il face remaner en leur ancien cours les eves, qui sont remuée contre droit, & que il enquere diligeaument & en sergie des malfaiteurs, des traitres & des trahiseus, des mulires & des mulerires, des ardeours, des arderesses, d'arsons, des pucelles prises par force, & des tous autres crimes, & ceux, que il trouvera coupables, soit premierement scrutine, ou enquiste secrèment, sus ceu pas le serment de loyaux homes, que il ne soient pas soupechonnus, il les doit fere tenir en prison, tant que il atendent & aient la commune enqueste, ou tant que il soient delivrez par la loy del pais, & si doit acomplir tous les autres offices de droit*. Eorum præterea munus erat tributa & vectigalia fiscalia exigere, & de iis ratiocinia exhibere. Ordericus Vitalis l. 11. p. 805. *Præfatus autem Consul de Mellento, per patrem Tuoais, qui Municeps erat, & Vicecomes, & firmarius Regis, callide intravit.* Et lib. 12 pag. 841. *Cur isque in dominium suum operatus fuerit, aut ad curiam ejus ter accersitus non venerit, aut de regiis redditibus ad Vicecomitatum Argentonii & Oximorum Falesiæque pertinentibus, ut regis Vicecomes & officialis, rationem non reddiderit, & de aliis reatibus rationabiliter impetitus est.* Id etiam muneris fuisse Ballivorum supra ostendimus.

¶ VICECOMITES SCACARIORUM, Eadem notione. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1290. tom. 1. Ordinat. pag. 319. *Quod judices forenses, qui vocantur Vicecomites Scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.*

VICECOMES, interdum idem qui *Castellanus*. Lambertus Ardensis p. 88. *Flandrensis honoris Comes & Princeps Theodoricus, inconsulto Gandavensi, imo jam Ghisnensi Comite Arnoldo, Gandavensis burgi Castellaniam Curtracensi Vicecomiti Rogero ad tempus concessit & commisit habendam.* Quem enim Vicecomitem nomi-

... *bertus Comes Mellenti turrim illam custodiens, Vicecomitis officio in prædicto officio fungebatur: egit itaque ut sibi idem Castellum Willelmo de Breteiol redderetur.* [Vide D. *Brussel* de Usu feudor. lib. 3. cap. 1. & 2.]

Vicecomitum ejusmodi interdum quidam erant infeudati, id est, *Vicecomitatus* jure feudali obtinebant, ut indicant Statuta Davidis II. Regis Scotiæ c. 30. § 3. quorum jurisdictio, *media Justitia* dicitur prædictis nostris, *la Justice Vicontiere*, in Consuetudine Ambianensi art. 191. 246. Pontivensi art. 82. 84. 104. Monstroliensi art. 6. 7. 27. 29. Insulensi tit. 1. Holdinensi passim, S. Richarii art. 2. Atrebatensi art. 5. &c. Eadem &

VICECOMITATUS appellatur, & cum *Viaria*, & *Advocatione* confunditur. Charta Galteri Tirelli an. 1186. in M. Pastorali Eccl. Paris. l. 3. ch. 2. *Cum ... tenerent à me in feudo medietatem totius Vicecomitatus seu viariæ, &c.* Charta Theodorici Episcopi Ambianensis an. 1171. ex Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 53. *Cum tandem absolutionem postularent, uti in auro vel argento aud manum habentes, unde ablata restituerent, Vicecomitatum & Advocationem de Breberiis ... Ambianensi Ecclesiæ pro obtinenda absolutione sua in eleemosynam dederunt.* Charta Odonis Episcopi Belvacensis an. 1140. *Concesserunt præfatæ Ecclesiæ ... quicquid habent in villa & in terra Teolm, videlicet Advocaturam & Vicecomitatum, & quicquid habebant ibi aliud.* Charta an. 1210. qua Galterius *de Wesnen* vendit Blanchæ Comitissæ Campaniæ Vicecomitatum *de Cuis*, apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudor. pag. 692. *Illud tamen michi retinuit, quod si aliquis in eadem villa de me tenet feodum, dummodo non sit de Vicecomitatu vel de advocatia, michi liberum remanebit.*]

VICECOMITIA, Eadem notione. Ordericus Vitalis l. 5. 111. 696. *Concesserunt S. Ebrulfo Vicecomitiam, id est, viariam, quantum habebat in villariis vastatis.* Vide *Vicarie, Vicarius, Advocate*.

¶ VICECOMITATUS, Exactio quam Vicecomes faciebat intra Vicecomitatus limites. Charta ann. 1216. ex Tabul. S. Urbani: *Ego Hugo miles de Fronvilla ... acquitavi ecclesiæ S. Urbani Papæ & Martyris quemdam gestum & Vicecomitatum, & quidquid juris ego & prædecessores mei in villa de Bichecuria habebamus.* Vicontage dicitur in Chartul. Gemmetic. tom. 1. p. 40. *Et pour ce prend le Roy notre dit sire ou ses ayans cause cinquante sols chacun an de Vicontage sur nos hommes.* Neque alia notione occurrit.

¶ VICECOMITALIS PARS, in Charta Engolism. inter Probat. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 444. *Willelmus Comes beatissimo Petro ... tribuit ante festivitatem S. Johannis Baptistæ septem diebus & dimidium duas partes de venda, sicut olim tertiam partem, id est Vicecomitalem ipsas sedes habere videbatur.*

VICECOMES, Nomen dignitatis, inductum posterioribus seculis, maxime in Anglia, ubi creari cœpere, Aiunt enim Scriptores seu Heraldi Anglici Joannem *Roberfart*, S. Salvatoris oppidi seu Castri in Neustria Præfectum, *Vicecomitem de Roberfart* creatum ab Henrico V. Describit Thomas *Miles* libr. de Nobilitate politica & civili pag. 63. Litteræ Henrici VI. pro erectione *Vicecomitatus de Bellomonte*, pro Ludovico de Bellomonte Milite Ordinis Garterani. Alii complures subinde a Regibus Anglicis creati Vicecomites, quorum seriem & stemmata exhibent Radulphus *Brooke*, Vincentius *Rougecroix*, Yorchus aliique Feciales

An-

Anglici. Exstat etiam apud Ruffium in Comitibus Provinciæ pag. 147. Charta an. 1225. qua Willelmus Comes Forcalquerii R. de Cadaneto *in perpetuum Vicecomitem fecit per eum & successores suos, & Castrum ejus de Cadaneto in Vicecomitatum erigit, cum prærogativis, gratiis & honoribus, quibus cæteri sui Vicecomites eriguntur, &c.* Spuriane sit an legitima non disquiro? [Vide D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. p. 693. 694. & 695.]

¶ Viscomes, ut *Vicecomes*, in Charta an. 1366. *Ego Perrotus Vichart valletus . . confiteor ... me teneo in feoda & ad homagium liggium à nobili & potente Guidone de Calviniaco Viscomite de Bracia sex jornalia prati & navem quarteria vineæ.* *Visqaoux*, in Litt. ann. 1291. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. p. 295.

¶ Vicecomitissa, Vicecomitis uxor, vel quæ Vicecomitatum possidet. Charta apud Spelmann. *Rex concessit ecclesiam de Thorncomba abbati de Forda sicut Adelicia Vicecomitissa illud manerium ei dedit*. Occurrit etiam in Tabular. B. M. de Bono-nuntio Rotomag.

VICECONJUX, Concubina, in aliquot Inscriptionibus ut monet Cujac. in Paratit. ad tit. Digest. *de Concubinis*, & ad Nov. 18. Unde recte Julianus Antecessor dixit *concubinam imitari uxorem*.

VICECONSUL, Vicecomes. Leges Edwardi Confess. c. 12. *Qui modo vocantur Vicecomites, tunc temporis Viceconsules vocabantur: ille vero dicebatur Viceconsul, qui Consule absente ipsius vices supplebat in jure & in foro.* Profert Oyhenartus in Notitia Vasconiæ p. 249. Chartas duas *Lope Enoconis*, & *Semeronis Garcis Viceconsulum de Beygue*, vel *de Beygur*, ann. 1119. & 1168. Vide *Consul* 2.

¶ VICECUSTOS. Inter subscriptos testes Chartæ an. 1304. tom. 2. Histor. Dalph. p. 121. Occurrit *Frater V. Baratt Vicecustos Avenionensis*. Officium apud Franciscanos. Vide *Custodia* 2.

¶ VICEDAMUS, à Gall. *Vidame*, pro *Vicedominus*. *Dominus Vicedamus de Chartres*, in Charta ann. 1550. apud Rymer. tom. 15. p. 214 *Vidamé*, pro hospitio Vicedomini, in Charta Guillelmi Vicedomini Carnot. an. 1404. ex Pancarta Episc. Carnot. *Le Vidamé de Chartres mon hostel assis au chevet Nostre Dame de Chartres, avec les tous Nouvell on.*

¶ VICEDAPIFER, qui *Dapiferi* vices supplet. Occurrit apud Scriptores Histor. T. S. ii fideles Gallando de Vexillis Francicis p. 28.

¶ VICEDECANUS, Subdecanus, Gall. *Sous-doyen*. *Universis & singulis præsentes literas inspecturis Johannes Weidecnepel, Vicedecanus totumque Capitulum Ecclesiæ Lubicensis, &c.* in Charta an. 1437. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 336

¶ VICEDEFENSOR, Qui ab Ecclesiarum defensore prædiorum tutelas in se recipiebat. Charta Friderici Ducis Austriæ an. 1243. apud eumdem Ludewig. tom. 4. p. 226. *Sed quia ecclesiæ utilitas exigit, ut propter occupationum nostrarum frequentias, alicui vices nostras in defensione ecclesiæ committamus ... Quia vero prætextu talium commissionum hujusmodi Vicedefensores frequenter aviditate temeraria in jura se soleant ingerere advocatorum, firmiter interponimus observantiam, ut, si quando à Vicedefensore Præpositus se senserit gravari, liceat ei ipsum coram nobis nostrisque successoribus recusare & alium sibi magis idoneum postulare.* Vide in *Advocati*, col. 189.

¶ VICEDOGNATUS, ut *Vicedominatus*, Vicedomini munus, dignitas, officium. Charta an. 1353. tom. 1. Histor. Dalph. p. 147. col. 1. *Item officium suam veheriæ seu Vicedognatus Domine, una cum juribus & utilitatibus suis.* Alia an 1308 ibid. to. 2. p. 142. *Item quod dictus D. Hugo & successores ipsius nullum in perpetuum impedimentum apponant per se vel per alium quominus dictus D. Comes Sabaudiæ & successores ipsius castrum insulæ Gebennensis, Vicedognatum Gebennensem, & omnia quæ idem Dominus Comes habet, &c.*

¶ Vicedomnatus, Vicedompnatus, Eadem notione, in Charta an 1290. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. p. 60. *Item nos Episcopus ... concedimus dicto domino Comiti in feudum dictum Vicedompnatum tenendum & regendum toto tempore vitæ nostro, &c.* Inquesta an. circit. 1217. ibidem p. 409. *Item dicit quod cum episcopus Humbertus haberet in vadimonio Vicedomnatum Gebennensem pro sexaginta libris Turon.* *Vidomnat* vulgo apud Genevenses, à *Vidomne*, uti efferunt, pro *Vidame*.

¶ VICEDOMINA, *Vicedomini* uxor, apud Pillet. inter Probat. Histor. Gerbor. p. 339. *Madame Jehanne de la Chartre Vidamesse de Chartres*, in Charta an. 1410. ex Chartul. 21 Corb. Vide in *Vicedominus*.

¶ VICEDOMINALIS, Ad *Vicedominum* pertinens, Agnellus in S. Felice apud Murator. tom. 2. p. 159. col. 1. *Iste* (Felix) *monasterium B. Bartholomæi, ubi ega Deo favente Abbas, præfuit, & Vicedominal ia gubernacula suscepta luculentissimas tenuit.*

¶ VICEDOMINARIUS, Eodem significatu. *Vicedominarium placitum*, quod ab Ecclesiæ Vicedomino tenetur. Vide infra in *Vicedominus*.

¶ VICEDOMINATUS, Vicedominium. Vide mox in *Vicedominus*.

VICEDOMINUS, Qui vices aut locum domini obtinet, ἀντίκυρος, in versione Gr. Concilii Lateranensis IV. c. 45. Ulpianus l. 157. D. de Regul. jur. *Si vel dominus, vel vice dominorum sunt, velut tutoribus & curatoribus obtemperaverint.* *Vicedominus loci*, in Actis S. Eutychetis 15. April. Regula Magistri cap. 11. *Sicut in hominis domo, ut securus sit de omnibus præparandis, dominus rei ordinat Majores familiæ, quos vice domini minores timeant, id est, Vicedominum, Villicum, Salinarium & Majorem domus, &c.* Quibus locis *Vicedominus*, *Villicus*, & *Major domus* iidem videntur. Et certe Gregorius Mag. l. 9. Epist. 66. titulum *Majoris domus* tribuit Vicedomino Ecclesiæ: observatque Browerus l. 8. & 12. Annal. Trevir. p. 474. 669. 671. 1. edit. *Vicedominum* seu Advocatum Trevirensem, *Majorem domus* interdum vocitari à Scriptoribus.

Est igitur *Vicedominus* idem qui *Vicarius*, seu locum tenens. Chron. Erford. an. 1015. *Episcopus ad natum Imperatoris, Ludovicum in totam Thuringiam missus, & ibi Vicedominum, id est, Vicarium per totam Thuringiam fecit.* Charta Goscelini Archiepisc. Burdegalensis in Tabulario Burguliensis Monasterii: *Simon frater meus Partinacensis castri mei Vicedominat.* Apud Gregor. M. l. 9. Epist. 37. *Petrus vir clarissimus Vicedominus gloriosæ filiæ nostræ Rusticianæ Patriciæ, &c.* Adde Alexandrum Abbatem Celesinum l. 3. c. ult.

Apud Adamum Bremensem c. 184. & Albertum Stadensem an. 1068. *Vicedominatum* dicitur possidere is, qui post Principem in regno *rerum summam* obtinet. Quo sensu Willelmus Malmesburiensis scribit, Odonem Bajocensem Episcopum & Cantiæ Comitem, *totius Angliæ Vicedominum* sub Rege Willelmo Nothofuisse. Et auctor Historiæ Trevirensis tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 242. Brunonem Archiepiscopum Trevirensem defuncto Henrico IV. Imp. *communi consilio Principum Curiæ Regiæ Vicedominum effectum esse* sub Henrico V. Juniore.

Vicedominus *Bergensis pagi*, in Morinis, idem videtur qui *Castellanus*, apud Drogonem Monachum in libro Miraculorum S Winoci c. 5. Nam Bergum paruit Castellanis, non Vicecomitibus.

Vicedominus, dictus quondam Massiliensis Judex, qui

qui sub Patricio Provinciæ jus dicebat, à quo ad eumdem Patricium provocabantur. Ita Guesnaius in Annal. Massil. ann 768. ex veteri Notitia Carolo Magno imperante confecta, quæ integra exstat apud Sammarthanos in Episcopis Massiliensibus, apud quos habetur alia exarata sub Lothario Imper. ibidem n. 17. in qua ejusdem *Vicedomini* Massiliensis occurrit mentio.

VICEDOMINUS, in Anglia, idem qui *Vicecomes*, ut observat Seldenus lib. de Titul. honor. 2. part. c. 5. §. 20. Atque ita accipitur in Legibus Henrici I. c. 7. unde Ingulfus dixit, in Anglia *Vicedominos* dictos Præfectos provinciarum. [Charta Alfredi Reg. apud Pillet. Histor. Gerbor. p. 306. *Præfectos vero provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia divisit*] Vide Senatoram l. 5. Epist. 14. [& supra in *Vicecomes*.]

☞ Ejusdem conditionis videtur Pilleto Dominus *d'Esneval* qui *Vicedominum Normanniæ* sese inscribere solet. Hunc consule loco jam laudato.

VICEDOMINI ECCLESIARUM, aut *Episcoporum*, iidem qui Theophani & Scriptoribus Græcis οἰκονόμοι, apud Paulum Diaconum in Historia Miscella l. 23 & 24. pag 733. 762. editionis Canisii, Anastasium in Historia Ecclesiastica pag 160. Paulum Diaconum Neapolitan. in Vita S. Theophili Pœnitantia c. 1. &c. Honorius Augustodunensis l. 1. c. 182 *Vicedominus, qui vicem Episcopi agit*. Capitul. ann. 802. cap. 13. *Ut Episcopi, Abbates, atque Abbatissæ Advocates atque Vicedominos, Centenariosque legem scientes pacificosque & mansuetos habeant, &c.* Adde Cap. 2. ejusdem anni c. 21. Concilium Remense an. 813. c. 24. *Ut Præpositi & Vicedomini secundum regulas vel Canones constituantur*. Flodoardus l. 2. Histor. Rem. cap. 13. *Contigit ... dum ad S. Cyricum aratum venisset in Culmisciacum, locutum cum eum Oeconomo Remensis Ecclesiæ, qui aderat, &c.* Mox: *Interea mulier quædam Auserem attulit Vicedomino, &c.* Ubi *Vicedominus* idem est, qui supra *Oeconomus*: ut & in Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 24. *Constituit, ut Abbates Presbyteri cum Clero ad suprascriptum officium peragendum convenientes ex dominico cellario ab Oeconomo Ecclesiæ stipendium sufficiens accipiant: si autem tardi occurrerint, aut negligentes apparuerint, 40. dies à vino abstineant. Vicedominus autem aut Cellarius, si quid jure ministrare debent, in aliquo subtraxerint, retrusi in monasterium per annum dimidium pane & aqua contenti debitam pœnitentiam persolvant.* Neque opinor de alia dignitate intelligendus Gregorius Magnus PP. l. 5. Epist. 15. dum ait, Protasium *Vicedomini curam gessisse* in Ecclesia Aralatensi, antequam ad Episcopatum Aquensem proveheretur. Apud Innocentium III. l. 2. Epist. 448. fit mentio *Hugonis Vicedomini majoris Ecclesiæ Placentinæ*. In Charta Petri Episcopi Salernitani sub an. 880. apud Ughellum, *Luponandus Presbyter & Vicedominus Episcopi* dicitur, in qua memoratur *Rodegaldus Castaldeus & Advocatus Episcopi*. Unde alium fuisse *Advocatum*, alium *Vicedominum* colligitur. In Gestis Pontificum Cenomanensium legimus: *Herlemundum Episcopum Thimiorum Abbatem S. Vincentii, Archidiaconum suum Vicedominum per totam diœcesim esse constituisse.* Aliorum Vicedominorum ejusdem Ecclesiæ Cenomannicæ mentio passim occurrit in Actis Episcoporum Cenomanensium pag. 212. 225. 234. & 235. In Diplomate Wernheri Argentinensis Episcopi an. 1005. apud Guillimannum cap. 7. subscribit *Herbo Canonicus Vicedominus. Gerardi Vicedomini* Argentinensis meminit Arnoldus Lubecen. l. 7. c. 10. *Macconis* cujusdam *Vicedomini* Hermanni Archiepiscopi Hamaburgensis, Adam Bremensis cap. 102. Apud Lambertum Schafnaburg. ann. 1065. *Hermannus Vicedominus Moguntinus*, ejusdem Ecclesiæ Pontifex fit. Anonymus in Hist. Pontificum Eboracensium:

Presbyter egregius successit jure Johanni
Wilfridus, heres patri dignissimus almo,
Qui prius Eboricæ fuerat Vicedominus & Abbas:
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumpsit honorem.

Monachus S. Mariani Autisiodor. an. 1096. *Senonensi Ecclesiæ post Richerium præfuit Dambertus ipsius Ecclesiæ Vicedominus*. Vide Sigebertum ann. 537. Joan. Mauritium Gudenum in Histor. Erfurtensi lib. 1. n. 13. & Ughellum tom. 4. p. 656.

Habuit etiam *Vicedominos* suos Ecclesia Romana, qui à Pontifice Romano ex ordine Cleri, & aliquando ex Episcopali constituebantur, viri prudentes, & rerum gerendarum peritia insignes, quibus Episcopii vel Palatii Lateranensis cura & administratio committebatur, in gubernanda domo, hospitibus suscipiendis, & domesticorum caulis cognoscendis. Anastasius Biblioth. in Vigilio PP. *Retransmisit Romam Ampliatum Presbyterum & Vicedominum suum & Valentinum Episcopum sanctæ Rufinæ ad custodiendum Lateranum, & gubernandum Clerum.* Idem in Constantino PP. *Joannes Patricius ... veniens Romam jugulavit Saulum Diaconum & Vicedominum.* Rursum in Vita S. Zaccariæ PP. meminit *Benedicti Episcopi & Vicedomini*, scilicet Ecclesiæ Romanæ. Is Pontificem equitantem comitari solebat una cum Vastiario. Nomenclatore, atque Sacellario, ut est in Ordine Romano. Interdum summi Pontifices *Vicedominos*, seu Vicarios suos, constituebant, qui vice sua Episcopos in Ecclesiis ordinarent, ut est apud Gregorium Magnum lib. 1. Epist. 11. Porro Vicedomini Ecclesiæ Romanæ ædes Romæ in Palatio Lateranensi erat, eaque

VICEDOMINIUM dicebatur, in qua scilicet munera suo fungebatur. Anastasius Biblioth. in Stephano IV. *Quem ... in Lateranense Patriarchium introduxerunt, & ascendentes cum eo in Vicedominio, ... compulerunt eum, ut orationem Clericatus eidem Constantino tribueret.*

Vicedominos etiam ex ordine Cleri habuere Abbates, qui interdum iidem, qui *Advocati*. Non semel ii occurrunt apud Scriptores, præsertim apud Eginhardum Epist. 12. 14. 23. 37. 52. Exstat Testamentum Leodebodi Abbatis Monasterii S. Aniani tom. 4. Histor. Franc. quod inter cæteros subscribit *Higecius Diaconus & Vicedominus*. In Tabulis Bartholomæi Episc. Laudunensis an. 1125. fit mentio *Vicedomini Abbatis S. Dionysii in Francia*, apud Gallandum de Franco alodio p. 74 ut in libro 2. Vitæ & Miraculorum S. Austregisili p. 358. *Vodomari Vicedomini* Cœnobii ejusdem S. *Austregisili: qui pro causa utilitatis Monasterii dispositus ad urbem Pictavorum ambulare.* Capitul. 1. Caroli Magni an. 802. c. 13. supra laudatum.

VICEDOMINI ABBATISSARUM memorantur etiam in Capit. Caroli M. l. 2. c. 38. Atque hæc *Vicedominorum* Ecclesiasticorum dignitas.

VICEDOMINATUS appellatur apud Gregorium IX. Sacra de Simonia c. 38. *Quicumque Vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone percellentur, &c.* Utitur etiam Adamus Bremensis c. 148.

Vicedominos ad hoc constitutos, ut essent qui rerum temporalium, ad Ecclesias pertinentium, curam gererent, quamdiu Episcopi, quorum vices agebant, & à quibus erant instituti rerum spiritualibus & divino officio vacabant: *Quia Episcopi, & universi Sacerdotes*, inquit Lex Longobardorum lib. 2. tit. 47. §. 7 *ad solam Dei, & bonorum operum actionem constituuntur.* Eam esse præcipuam Vicedominorum institutionis causam, ut & Advocatorum, disertius insinuat Charta Ludovi-

dovici VI. Regis Franciæ ann. 1125. ex Tabular. Ecclesiæ Laudunensis, his verbis: *Notum igitur esse volumus ... quod cum Episcopio Laudunensi Vicedominatus & Præpositura, quæ ministeria à principio piæ dispensationis providentia ad hoc fuerant instituta, ne quies Episcopalis ab orationis & prædicationis studio, secularium causarum turbarum tumultibus exturbaretur, crescente sensuum pravitate in exterminium terræ, & oppressionem pauperum Ecclesiæ redacta fuissent, &c.* Adamus Bremensis c. 182. *Et tunc quidem Vicedominus noster, quasi fidelis dispensator & prudens, ad custodiendas pauperum eleemosynas deputabatur.* Hincmarus Remensis Opusculo 27. rerum secularium seu externarum Vicedomino, ut Ecclesiasticarum Præposito Ecclesiæ incubuisse munus indicat, ad Regem Carolum C. *Et postea, sicut audivi, per Cancellarium Palatii vestri mandastis Vicedomino & Præposito istius Ecclesiæ non modica interminatione, ut providerent quatenus nullum obsequium ab Ecclesia ipsius* (Remensis) *hominibus, nullumque subsidium de facultatibus Ecclesiasticis per Clericum vel Laicum ipse Episcopus posset habere: & Vicedominus Laicos cum carris & operariis, & Præpositus Clericos habentes beneficia huc secum adducerent.* Idem apud Flodoardum l. 3. p. 560. *Carcer quoque firmiter à Vicedomino restauretur, & custodes, si necesse fuerit, adhibeantur.*

Vicedominos eligebant ipsi Episcopi, qui ipsorum res strenue tutarentur, vassallorum seu clientum Ecclesiæ suæ causas judicio dirimerent. Gregorius Magnus lib. 9 Epist. 66. *Volumus autem ut memoratus frater noster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus; quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis, quæ eveniunt, idoneus & paratus existere. Si vero negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem: omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi consilio sibi eligant quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.* Lex Longobard. lib. 2. tit. 47. *de Advocatis & Vicedominis*, præcipit, *ut tales eligantur, qui sciant, & velint juste causam discernere.* Et §. 3. *Omnibus Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero* præcipit *Vicedominos, Præpositos, Advocatos, sive defensores bonos habere non crudeles, nec cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes; sed Deum timentes, & in omnibus justitiam facientes, vel diligentes.* (Eadem habentur in Concil. Mogunt. c. 50.) Et §. 9. Episcopi & Sacerdotes præcipiuntur, *habere Advocatum non mala fama suspectum, sed bonæ opinionis & laudabilis artis inventum.* In iis vero eligendi Comes adesse debebat, §. 7. qui si *pravi* essent, amovebantur, ut est in Capitulo 2. ad Legem Salicam §. 5. Vetat tamen eadem Lex Longobardorum, ne Episcopi, aut Abbates, Comites, aut Comitum Centenarios in Advocatos sibi asserant, §. 4. Quæ quidem Advocatos aut Vicedominos assumendi prærogativa solis competebat Episcopis aut Sacerdotibus; cum Laicis, præter Comitem in Ecclesiasticis causis habere non liceret, d. tit. §. 10.

☞ In *Vicedominis* eligendis aderat Comes, quia cum eo judices ledere consueverant, ut discimus ex Notitia judicati ann. 843. in Append ad Marcam Hisp. col. 779. *Cum in Dei nomine resideret vir inluster Adalaricus Comes una cum sanctissime Gondemare sedis Gerundensis Episcopo, ... nec non Assemundo & Hemani Vicedominus, seu & judices qui jussi sunt dirimere causas ... Tunc nos supradicti vassi dominici, Vicedomini, vel judices interrogamus Seluvane.*

Singulis denique Episcopis & Abbatibus aut Abbatissis duos habere Advocatos licitum fuit, quorum *alter causam procuraret, alius sacramentum deduceret*, ut est in eadem Lege Longobardorum lib. 2. tit. 47 §. 8. Nam nec Episcopi, nec quivis è Clero, in quacumque controversia, sive criminali, sive civili, jusjurandum qualibet ratione subire compelli poterant; sed *Advocatis suis propriis idoneis* hoc officium delegabant. Ita in §. 11. Ex quibus quidem locis *Advocatos & Vicedominos* ex Laico ordine ea tempestate desumtos apparet: quod sane deinceps obtinuisse palam est, maxime ex quo Prælati ac Episcopi ratione *Regalium* suorum, vel bellis, castris, seu præliis Regiis interesse, vel bona suo bello proprio tutari compulsi sunt. Tum enim, quod arma ipsi gerere, vel prælia inire, Canonibus Ecclesiæ vetarentur, viros nobiles in sui tutelam adscripserunt, qui eorum vice vassallos Ecclesiæ in aciem educerent, præliis interessent, præterea justitiam iis administrarent: quos ut in sui tuitionem validius illigarent, bonorum Ecclesiasticorum partem aliquam in eis beneficium ultro concedebant, ut reliquorum essent patroni ac defensores, si ab hostibus suis impeterentur. Ea enim feudorum lex est, ut vassallus dominum tueri ac juvare in bellis suis teneatur. Id præ ceteris testatur Helgaudus Floriacensis in Vita Roberti Regis Franc. p. 68. *Crescens quippe ætate, & vir factus virtute, totam terram sanctæ Crucis, quam Fulco Episcopus* (Aurelianensis) *pro suo adjutorio Hugoni potentissimo Belvacensi dederat, hic vir Dei, qui laude & verbo omnipotenti complacebat Deo, mæsto factus animo, per servula celebrando salutifera Crucis loco suo reddidit dono.* Gregorius VII. PP. lib. 7. Epist. 9. *Clamor Abbatis Aurelianensis Cœnobii... auribus nostris insonuit, videlicet super quibusdam personis, qui injuste detinent beneficia prædicti Monasterii prædecessoribus suis sub fidelitate & dominio pro defensione Ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa.* Quo etiam referenda, quæ habet liber, cui titulus: *Carnotensis Ecclesiæ principium: Fuerunt sane priscis illis temporibus alii atque alii Carnutum Pontifices, qui cum Episcopatu Comitatum assecuti, rebus bellicis pariter & civilibus gloriose prudenterque præfuerunt. Proinde omnia ab uno gerebantur: sed unus Harduinus ab Episcopatu Comitatum distraxit, Episcopus abs se abdicavit, quem in Odonem consanguineum suum bellicarum rerum peritissimum, data illi bonorum tolerabili portione, transtulit, paulo post vero ea parte oneri * ut ferebatur non repoito. Item Francorum Regibus intercedentibus, caveant de bonis ac principatum intra & extra Carnutum spectantibus, intactis aliquot utribus æquas partes, æquo jure, Episcopus Comesque sibi haberent. Mox autem ne Episcopus & novus Comes sibi consistentes crearent: hic Vicedominum, & rursus Vicecomes varios domines, totidem Vicedominos sibi substituere, ipsisque quædam sua jura decreta sunt, quibus etiam latrones judicare fas esset.* Prædictis addenda præterea Charta Henrici Regis Franciæ an. 1058. ex Tabulario S. Mauri Fossatensis: *ut enim ansiis à nostris majoribus comperimus, jam dictus comes Burchardus* (Corboliensis) *nihil aliud ab avo nostro jamdicto Hugone, de ipso loco* (Monasterio Fossatensi) *habuit, neque tenuit, nisi ut providentiam atque defensionem adversus hostes & inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ, atque pervasores prædiorum ipsius loci haberent, atque ipsum locum sublimare, atque ditare rerum suarum beneficiis atque possessionibus liceret.* Chartam integram descripsit Gallandus de Franco alodio p. 285.

Hinc passim legimus Vicedominos, atque adeo Advocatos, pro ejusmodi beneficiis jure feudali obnoxios esse Episcopis, & ab iis feuda sua in qualibet mutatione excipere, seu *relevare*. Ita Vicedominus Ambianensis seu Pinconiensis, ratione clientelæ obnoxius est Episcopo Ambianensi: & Fulco Vicedominus Cameracensis inter *Casatos* Episcopi Gerardi Episcopi subscribit apud Lindanum in Teneremunda an. 1089. Gregor. VII. PP. l. 7. Epist. 19 *Super quibusdam personis, qui injuste detinent beneficia prædicti Monasterii prædecessoribus*

suis

fuis sub fidelitate & hominio pro defensione Ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa. Apud Gallandum de Franco alodio p.335.hæc habentur: *Au denombrement du Vidame de Chalons rendu à l'Evesque l'an 1581. toutes les fois, que le Vidame ou Vidamesse reprend dudit reverend Pere, il le doit resaisir par le bail de son anel, lequel anel est & demeure audit Vidame, ou Vidamesse, toutes les foys qu'il y a nouvel Evesque*. Hæc passim obvia.

Idem fuit Vicedominorum in bonis Ecclesiæ tutandis munus, quod Advocatorum exstitisse supra observavimus: scilicet ut si ablata essent, aut per vim erepta, ea coram judicibus publicis repeterent, & rursum Ecclesiæ assererent. Flodoardus lib 2.Hist.Rem. c. 19. de Ebone Archiepiscopo: *Mancipia vel colonos quosdam Ecclesiæ desertores tam per ipsum, quam per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Advocatum apud judices publicos legibus evindicatos & obtentos Ecclesiastico juri restituit*. Exstant in hanc sententiam Notitiæ judicatorum veteres aliquot apud Perardum in Tabulis Burgundicis p.152 a 153.

Ut Vicedomini causas Ecclesiæ, tamquam Advocati & Patroni, coram Principe, aut quovis alio examinabant, & tuebantur, sic eorum munus erat ejusdem Ecclesiæ vassallis jura impertiri, & eorum lites judicio dirimere. Veteres Tabulæ apud Ferreol.Locrium in Chronic.Belg.an.581. de Vedulpho Episcopo Atrebatensi: *Duos suo titulo semper habuit Archidiaconos, & Vicedominum, qui absente Episcopo causas Atrebatensis Episcopatus animadvertebat*. Alia hujus rei prostant exempla apud Henricum Monac.de Mirac.S.Germani cap.52.Eginhardum Epist 18 in Capitul. Caroli Magni l. 5. cap. 320.apud Guibertum de Laudibus B.Mariæ cap.10. &c. Quod quidem Vicedominorum munus in judiciis obeundis, *Placitum Vicedominatium* appellatur in Diplomate Berengarii Episcopi Virdunensis, quod exstat apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. an. 951. pag.132.

Cætera denique munia, quæ ab Episcopis injungebantur, obibant Vicedomini, tamquam eorum clientes & famuli: quod constat ex Eginhardo Epist.23. Adrevaldo de Mirac S.Benedicti cap. 6. Aigrado Monacho in Vita S.Ansberti Archiepisc.Rotom.num.29. Adamo Brem.c.185.&c. Quo spectant verba Caroli Calvi Reg. Franc.in Epist.ad Hadrian.PP. apud Baron.ann 871. n. 100. *Quia Reges Francorum ex Regio genere nati, non Episcoporum Vicedomini, sed terræ domini hactenus fuimus computati*.

Curabant præterea Vicedomini, ut morientibus Episcopis res ab iis relictæ in tuto essent, neque domus eorum expilarentur. Pravus quippe mos invaluerat superioribus sæculis, ut statim atque decesserant, domus eorum invaderentur, resque ab iis quondam possessæ diriperentur. Quod non solum post Episcoporum, sed ipsorum etiam summorum Pontificum obitum fieri solitum docent Acta Synodi Romanæ sub Joanne IX. ann. 904.c.12.ubi talis abusus prohibetur, his verbis: *Quia scelestissima etiam consuetudo inolevit, ut obeunte S.R.E. Sedis Pontifice, ipsum Patriarchium deprædari soleat: & non solum in ipso sacto Patriarchio, sed etiam per totam civitatem & suburbana ejus talis bacchatur præsumptio: nec non quia & id multum hactenus neglectum est, adeo ut omnia Episcopia eadem patiantur, uniuscujusque Ecclesiæ abeunte Pontifice, quod ne ulterius præsumatur, omnimodis interdicimus, &c.*

Ejusmodi autem ædium & bonorum Episcopalium direptiones & vastationes ab ipsis fere Ecclesiæ Christianæ primordiis obtinuisse ex eo colligere est, quod in prioribus Conciliis, & ab ipsis summis Pontificibus identidem prohibitas legamus, in Concilio nempe Chalcedonensibus cap. 22. Antiocheno, Trullano cap. 35. Tarraconensi sub Hormisda PP.cap. 12 Ilerdensi sub Joan. II. PP.c.16. Valentino Hisp. an.524.c. 2. Pontigonensi an 876.c.14. Trosleiano an.909. c.14. Rom an. 996. Romano an.1059.c 2. Claromont. an.1095.c.32. Nemausensi an.1096.c.7. Pictavensi an. 1109.c.15. Tolosano an.1119.c.4. Remensi an.1131.c.3. Lateranensi an.1139. cap.5. Budensi an.1279. cap.49. in Constitut. Ludovici Pii an. 824. cap. 2. apud Holstenium in Collect. Romana, &c.

Hujus præterea moris pravissimi mentionem agunt Epistola Leonis IX. PP. ad Auxitanos apud Baronium an.1051.num.3. Vita ejusdem Leonis tom. 8. Ughelli pag.127.& apud Henschenium & Papebroch.tom.12. p. 667. Gregorius Turonen.lib.6.cap.11. Baldricus lib 1. Chron. Camerac. cap.14.111. Atto Vercellensis lib. de Pressuris Ecclesiasticis part. 3. initio, Epist. Urbani PP. II. an 1091. ad Hugonem Gratianopolitanum Episcopum in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 79. Joannis Sarisberiensis Epist.57. Chartæ Innocentii & Paschalis Papæ pro Ecclesia Carnotensi in Tabulario ejusdem Ecclesiæ num.1.13.32.67. & aliæ apud Doubletum in Histor. Monasterii S. Dionysii pag.852. Catellum in Historia Occitan.pag.786.in Magno Pastorali Parisiensis Ecclesiæ lib.19.ch.87. & in Probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ cap.16 num 1.4. Vide Marcam de Concordia Sacerdotii pag.346.347.2.edit. & quæ in id argumentum congessit Ludovicus Thomassinus in lib.de Disciplina Ecclesiastica circa dignitates Ecclesiasticas parte 2.l.4.c.25 26.

Verum sensim cessavit ea labes, Principibus ipsis, qui id sibi juris in Episcoporum decedentium bona arrogaverant, Ecclesiis id ultro cedentibus. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 6.Idus Januar. *Eodem die obiit Theobaldus Parisiensis Episcopus, ... Fecit & aliud solenni dignum memoria: cum enim de consuetudine prava, ausata tamen, Rex Episcopo sedem relinquente, domos Episcopi rebus in eis inventis spoliaret, talliam etiam in terra Episcopi pro sua voluntate faceret, nacta opportunitate, cum pius Rex Ludovicus Hierosolymam proficisceretur, idem Episcopus precibus fusis, & data pecunia impetravit ab eo, ut de cætero Rex in domibus Episcopi nihil omnino capiat in ferro, vel ligno, vel aliquibus utensilibus domum, vel ornamentis: in terra etiam Episcopi tallia sexaginta [sexaginta] libras excedere non possit*. [Charta Ludovici VII. qua ejusmodi juris cedic exstat in Charta Episc.Paris.fol.20. ubi sic legitur: *Notum igitur facimus quia ea quibus ex antiquo prædecessorum nostrorum tenore quasi jure fisci omnia quæ mortui Parisiensi Episcopo in domibus ejus inveniebantur, asportare licebat, volentes ecclesiæ Dei & Episcopis Dei servitio mancipatis debitam reverentiam exhibere & eos donis majoribus ampliare, inhonestas consuetudines reformare, motu precibus & supplicatione karissimi nostri Theobaldi Paris. Episcopi viri religiosi, quicquid suppellectilis de materia linea vel ferrea deinceps inventum fuerint in domibus Episcopi Paris. post mortem ipsorum in quibuscumque locis & villis domus illæ forte sitæ fuerint, intactum & integrum succedentibus Episcopis in perpetuum possidendum libere & quiete manumittimus & confirmamus assensu & consilio dominæ Alienordis Reginæ collateralis nostræ*.] In parvo Pastorali ejusdem Ecclesiæ describitur Charta Philippi Regis ann. 1190. qua ejusdem Ludovici parentis Chartam confirmat, ex Theobaldi Episcopi precibus: *Quicquid supellectilis & materia ferrea inventum esset in domibus Episcoporum Parisiensium post mortem ipsorum in quibuscunque locis & villis domus illæ sitæ essent, intactum & integrum succedentibus Episcopis in perpetuum possidendum libero & quiete manumisit, &c.* [Rursum memoratur hæc Ludovici cessio in Bulla Innocentii III PP.an.1199.

ex Chartol.Episc.Paris.fol.45. v. *Auctoritate quoque Apostolica interdicimus ut supellectilem decedentis Episcopi Paris. nullus omnino diripiat; sed ad opus ecclesiæ & successoris sui illibata permaneat, sicut à supradicto Ludovico illustri quondam Francorum Rege concessum est & scripto suo firmatum.*] Exstat similis Charta Henrici cognom.Stephani Comitis Blesensis & Carnotensis in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis nu 67. & in Regesto 7. Archivi Regii, qua pravam illam consuetudinem eidem Ecclesiæ dimittit: quam descripsit Jacobus Petitus post Pœnitentiale Theodori pag.499.550. Describitur etiam Ludovici VII. Charta Cabilone exarata an.1166. in 7. Regesto Tabularii Regii, in qua Girardus Comes Viennensis *cognovit in plena curia, quod vacante sede per mortem Episcopi Matisconensis, nihil omnino habere in domibus Episcopalibus, neque in terris ad Episcopum pertinentibus, nec in rebus mobilibus, professus est, & terras Ecclesiæ prorsus esse liberas, &c.* Describitur præterea in Regesto 7. num a. ejusdem Ludovici Charta alia ann. 1147. *Quando viam Hierosolymitanæ expeditionis intravit*, exarata in Castris apud Viroduo. qua Bartholomæo Episcopo Catalaunensi concessit, *ut post decessum Catalaunensis Episcopi, sicut antiquæ consuetudinis tenor huc usque habuerat, in domibus Episcopalibus quicquam ligneum aut ferreum, sive per se, sive per ministeriales suos de cætero caperet: animalia quoque Episcopi, & cætera omnia, quæcunque ad supellectilem domorum Episcopalium pertinere dignoscuntur, sub eadem immunitate conclusit, præter annonam, vinum, aurum, & argentum, quæ omnia juxta vetustam consuetudinem in manu sua & potestate regia retinuit.* Quæ quidem extrema verba potissimum observanda. Adde eumdem p.451.tom.3.Spicil.Acher.pag.296.297.Colmanerezium in Segovia cap.18 §.1.Baluzium lib.2. Miscellan. p.225. Ægidium Galenium in Engilberto pag 26. 201. &c. Hunc denique pravum morem diripiendi bona Episcoporum post eorum mortem, qui apud Græcos pariter invaluerat, anarcuere novellis suis Constitutionibus, quæ in Jure Græcorum describuntur pag.147. 154. 177. Impp. Joannes Comnenus, Manuel Comnenus, & Joannes Ducas.

Id porro juris in conservandis & tuendis defuncti Episcopi bonis habuisse Vicedominum Ambianensem docet sequens Charta, quam ex Tabulario Corbeiensi & Pinnoniensi eruimus: *Excellentissimo Domino suo Philippo D. G. illustri Francorum Regi R. ejusdem permissione Ambian. Ecclesiæ Minister humilis, Sal. & cum honore debita devotum obsequium. Ad instantiam & preces dilecti & fidelis nostri Vicedomini Ambianensis, qui videmur, hoc testamur. Vidimus siquidem tempore bonæ memoriæ patris nostri, quod vacante sede Ambianensi post decessum felicis recordationis Theoderici Episcopi, Gerardus tunc Vicedominus servavit domos & redditus Episcopi. Et ad testimonium Ecclesiæ nostræ, quæ jus Vicedomini testificata est, serviens quidam, qui illuc introire volebat ex parte patris vestri, voluntate ejusdem patris vestri recessit: & Vicedominus in possessione pacifica remansit, tam custodia domus, quam redditunm Episcopi: cum etiam ex significatione sui nominis habeat Vicedominus, quod vices Domini debebat agere, bona Episcopi conservando, sed non disputanda, si esset in hoc vestra serenitatis assensus, posset uti jure suo, ut videlicet domos & redditus bona fide custodiret, & non dissiparet.*

☞ Omnibus vero Vicedominis id juris assertum fuit: nolim præstare: præter quam enim quod ex allata Charta de eo aliquando controversum esse colligitur, constat Vicedominum Meldensem in bona defuncti Episcopi nihil habuisse; sed ad Comitem Campaniæ spectasse ut iis conservandis invigilaret. Vide D. *Brussel* de Usu feudor. lib.2. cap 21.& lib.3 cap.5.num.6. At sedulo est observandum quod ubi Episcopus testamento disposuerat de iis etiam rebus quas, aliis remissis, ceperant Reges, nec Vicedominus nec alius quivis eas invadere poterat. Charta Ludovici VII. an.1147. jam laudata, apud Marten.tom.1.Ampliss Collect. col. 803. *Quod si de his præsatæ sedis* (Catalaunensis) *Episcopus ante obitum suum sub legitimo testamento disposuerit, illius contradicere dispositioni nec possumus, nec debemus.* Quod firmat iterum licet Litteris Philippi Aug. an. 1255. ex Chartular. Campaniæ in Camera Computor. fol.13.

Olim, juxta Canonum Statuta, Episcopo decedente, Archiepiscopus, cui suberat vacans Ecclesia, *Visitatorem* delegabat, qui bona ipsius Ecclesiæ, & Episcopi adversus invadentes tutaretur, cui Carolus Calvus Comitem adjungi voluit, in Capitular. tit. 43.§.8. Adde Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 38. Vide *Visitator*.

Vicedominorum præterea officium erat Episcoporum exercitus conducere in hostem, si bellum pro bonis Ecclesiæ conservandis suscipi ab iis necesse foret. Nam olim & *Clerici iis non contenti, arma corripiebant, vibrantia telis tela conferebant, & non verba, sed ferra contra sui ordinis regulam dimicabant*, ut ait Petrus Damianus lib 15. quod rursum improbat lib. 4. Epist.9. his verbis, ubi de Ecclesiarum rectoribus: *Plerique mox ut eis vir infertur injuria, ad indicenda protinus bella prosiliunt, armatorum cuneos instruunt, sicque hostes suos acrius forte quam læsi fuerant, ulciscuntur. Quod mihi plane videtur absurdum, ut ipsi Domini Sacerdotes attentent, quod turbis vulgaribus prohibetur.; & quod verbis impugnant, operibus asserant. Quod enim magis Christianæ religioni contrarium, quam redhibitio læsionum?* Tradit Ingulfus ann. 870. Osgotum *Vicedominum Lincolniensem*, veteranum & validissimum bellatorem, cum cuneo Lincolniensi num.500. bellum cum Paganis commisisse, & victoriam insignem adeptum esse, occisis tribus Regibus cum ingenti multitudine. Idem tradit Chronicon Petroburgense in Monast. Angl. tom.1. p 68. Alia in hanc rem exempla prodit Historia Australis an.1295.

Denique si Episcopus ratione Regalium suorum à Principe submoneretur ad exercitum, Vicedominus Ecclesiæ vassallos conducebat, eaque obibat munera, quæ Episcopus, cujus vices eo casu tenebat, pro sua dignitate implere non poterat. Id privilum & cautum videtur in Capitulari Caroli Calvi tit.3. §.8. firmaturque ex iis, quæ habet Hincmarus Remensis Archiep. Opusc 29. initio.

Sed sæpe accidit, ut, qui res Ecclesiæ & Episcoporum tueri debebant, eas invaderent, sibique & posteris asserent. Unde non semel prostat hæc querela contra Advocatos & Vicedominos, cujusmodi est illa in laudata Charta Ludovici VII. Regis Francor. Quo etiam spectant, quæ in hanc sententiam habet Adamus Bremensis cap.183. *Cumque rapinarum quæstia in omnes caderet Episcopo subjectos, non transivit etiam negotiatores, qui ex omni parte terrarum Bremam solitis frequentabant mercibus, eos omnes execranda Vicedominorum exactio coegit sæpe abire nudos.* Adde c.184. & Concilium Lateranense IV. cap.45. Quæ porro hic de Vicedominis adnotantur, communia censeri debent cum iis, quæ de Advocatis supra observavimus, ut qui, maxime ex quo ex ordine Laico eligi cœpere, nomina tantum differant, cum Episcopi non semper *Vicedominos*, sed sæpe Advocatos habuerint.

Qua vero *Vicedominorum* appellatione Tutores ac Advocatos habuerint Ecclesiæ, hic obiter annotabimus. Ex vero sunt: *Ambianensis*, apud Guibertum, Willelmum

mum Tyrium, & alios passim. *Lincolniensis*, apud Ingulfum pag.859.681.864. *Belvacensis*, apud Loisellum in Histor. Belvacensi c.5.num.2.3. [& Pilletum Histor. Gerbor.passim.] *Parmensis*, in Additamentis ad Matth. Paris pag. 107. *Carnotensis*, apud Fulbertum Epistol. 130. *Rotomagensis*, apud Aigradum Monac. in Vita S. Ansberti Archiepiscopi Rotomag. num.27. *Taruanensis*, apud Bovonem de Inventione reliquiarum S. Bertini cap 3. *Ravennensis*, in Charta ann. 1031. apud Rubeum in Histor. Ravennat. lib.5.pag.280. *Silvanectensis*, apud Sammarthanos in Gallia Christiana in Episcop. Silvanect. num.40. an.1090. *Remensis*, apud Joan. Sarisberiensem Epist.214. Duchesnium in Histor. Castilionea lib 2. cap. 1. & seqq. *Cenomanensis*, apud Faustum in Vita S. Mauri Abbat. num.16.34.37. Adrevald. de Miracul. S. Benedicti cap. 6. &c. *Lucensis*, apud Ughellum tom 7. Ital. sacr. pag. 1296. *Cameracensis*, apud Lindanum in Teneræmunda pag. 217. [& Carpentarium in Histor. Camerac. part. 1. pag. 252.] *Laudunensis*, apud Guibertum de Laude B. Mariæ cap.10. Duchesnium in Histor Monmorenc. Probat. pag. 52. *Gebennensis*, apud Guichenonum in Episcopis Bellicensibus pag.45. [& Spon. Histor. Genev. tom. 1. pag.39.53. 201. &c. [*Camerum*, in Italia, in Charta Henrici Regis Normann. ann. 1311. in Regesto Papiensi Cameræ Comput. Paris. fol. 184. [*Senonensis*, ex lib. 1. feud. Campaniæ fol.44. *Catalaunensis*, ibidem & apud Pellet. Histor. Gerbor. pag.290. *Meldensis*, ibidem pag. 305. & ex laudato feud. lib. fol.26. Vide Pilletum ad calcem Histor. Gerbor.]

¶ VICEM-DOMINUS, in Charta Agiradi Episc. Carnot. ann 696. apud Felibian in Histor. S. Dionysii pag.16. *Ut nullus de successoribus nostris, nec archidiaconus Vicem domini, nec Missi clerici vel laici discurrentes ... tenere vel nominare videntur.*

VICEDOMINATUS, in Ecclesia Cabilonensi, dicta quędam *officia*, quæ conferebantur ab Episcopo Cabilonensi Canonicis ejusdem Ecclesiæ in *terrarius* Capituli Cabilonensis, (ita prædia quædam Ecclesiæ vocabant, quorum possessores *Terrarii* dicti,) qui quidem *Vicedominatus* idem sunt, quos *Præpositatus* vocant in aliis Ecclesiis Cathedralibus, Gall. *Prevostez*. De iis vide Sanjulianum in Cabilone p. 468. Probationes Historiæ Cabilonensis tom. 2. p. 143. [Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. inter Instr col.252.]

¶ VICEDOMNATUS, VICEDOMPNATUS. Vide supra *Vicedognatus*.

¶ VICEDONNUS, ut *Vicedominus*. Charta ann. 1293. apud Spon. Hist. Genev. tom. 2. pag.70. *Certum est quod Ecclesia Gebennensis domina & est princeps unica & in solidum totius civitatis, & suburbii & castri Jasule Gebennensis non habens in dominatu ejusdem civitatis aliquem participem vel consortem, sed habens & exercens per se nus per Vicedonnos & officiales & alios ministros & judices suos in ea & pertinentiis ejus omne merum & mixtum imperium, &c.*

¶ VICE-DUX, Qui Ducis vices agit apud Venetos, Ital. *Vice-Duca*, Gall. *Vice-Duc*, vel *Vice-doge*. Translat. SS. Pauli & Barbari tom.7. Maii p.772. *Tum vero suis ex locis assurgens serenissima dominatio cœpit procedere sub hac serie: Commendatores, Capitanei, .. Cancellarii ducales, Vice-dux, Oratores, Magistratus, excellentissimus Senatus.*

¶ VICEGERENS, Judex Ecclesiasticus, qui Officialis vices agit, Gall. *Vicegèrent*. Charta Ludovici II. Reg. Sicil. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 326. *Requisitus per ordinarium seu vicarium, ... aut locum tenentem vel Vicegerentem.* Instrument. an. 1358. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 292. *Nos vero Officialis Vicesque gerens præfatus in testimonium præmissorum præsens*

Instrumentum fecimus nostræ curiæ sigilli appensione muniri.

¶ VICEGERENTIA, *Vicegerentis* officium. Charta an. 1601. in Hist. Mediani Monast. p. 408. *Pro cujus quidem Vicegerentiæ exercitio dictus Vicegerens... percipiat duas tertias partes omnium proventuum.*

¶ VICE-IMPERATOR, Qui vices agit Imperatoris, ex vet. Inscript. apud Murator. tom. 3 p. 371. col 2.

VICEJUDEX, in Lege Longob. lib.2. tit.30 §.2. qui vices judicis agit. [Vide *Vicebailivus*.]

¶ VICELLA, Cochlea minor, *Petite vis*. Inventar S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Biblioth. Reg. *Item caput S. Blasii repositum in quodam vase argenteo facto ad instar capitis unius Episcopi, in quo vase ... deficiunt .. una nla, una Vicella ad firmandum mitram dicti capitis.* Aliud ann. 1376. ubi de eodem capite: *Una verula ad firmandum dictum mitram.* Inventar. aliud ejusdem anni: *Duæ parvæ ymagines, scilicet B. Mariæ & S. Johannis Evangelistæ, tenentes duos parvos libros in manibus, in quibus sunt reliquiæ certæ & volvuntur cum Vicellis.* *Et tournent à vis*, in Inventario Gallico. Vide *Verula*, & *Vis* 2.

¶ VICENDA. Charta Gregorii IX. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 1123. *Concedimus ... quandam petiam vineæ in pertinentiis vallis de Colera sitam, & quandam Vicendam in pertinentiis S. Stephani sitam.* *Vicenda* Italis dicitur locus qui alterius nomine occupatur. Unde *Vicenda* de prælio, vel de re qualibet sub pretio conducta intelligi potest.

VICENNA. Charta an. 962. pro Monasterio S. Bartholomæi de Carpineto: *Cedimus ipsi Monasterio Vicennam nostram, quæ dicitur Sanguinetum, per mensuram modierum centum, exhibentes etiam fratribus ... licentiam construendi molendina, &c*, Idem forte quod *venna*.

¶ VICEPLEBANUS, *Plebani* seu Curionis vicarius. Statuta Eccl. Argentin. an. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 532. *Pro communi bono & cultu divino augmentando, statuimus ut promissarii seu præbendarii parochialium ecclesiarum suis plebanis seu Viceplebanis reverentiam exhibeant.* Occurrit apud R. Duellium tom 2. Miscell. p. 325. Vide *Plebes*.

¶ VICEPRÆCEPTOR, Qui *præceptoris* seu procuratoris vices agit, in Statutis Equitum Teuton. apud R. Duellium ibidem p. 60. *Vicepræceptor debet omnibus officiis necessaria ministrare & servitores acquirere juxta consilium fratrum qui sunt in officinis.* Vide *Præceptor*.

VICEPRINCEPS, Qui vices agit Principis, & qui Principatui alicui præficitur à Principe, apud Ughell. tom.6. p.328. tom.7. p.1288. Chronicum Casinense l.3. c.38. (al. 40.) *Quidam Joannes ... Vicecomes Jordani primi Principis.* Lib.4. c.13. *Cidrus Vicecomes Richardi Principis.*

¶ VICEPROTONOTARIUS, Idem quod *Vicecancellarius*, qui summi Cancellarii vices agit. Charta Friderici Reg. Sicil. ann. 1212. apud *La Guille* Hist. Alsat. inter Instr. p.32. col.2. *Datum in nobili civitate Basiliensi per manus Viceprotonotarii. 6. Kal. Octobr.* Alia an. 1344. apud Ludewig. tom.5. Reliq. MSS. p.472 *Datum ... per Sergium, ... Viceprotonotarium regni Siciliæ.* Vide in *Notarii*.

¶ VICEPURKGRAVIUS, Burgi Vicecomes, in Charta Caroli Imper. apud Steyerer. in Comment. ad Histor. Alberti II col. 325. Vide *Purgkravius*.

¶ VICERECTOR, ut *Viceplebanus*, *Rectoris* vicarius. Charta Guntheri Archiep. Magdeburg. ann. 1409. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag 55. *Super præsentatione, institutione & obedientia Vicerectoris seu substituti per præpositum in ecclesia parrochiali S. Mauritii.* Occurrit ibidem non semel.

¶ VICEREX, Prorex, qui Regis nomine agit, Gall. *Viceroy*, in Chron. Astensi ad an. 1435. apud Murator. to. 11. col. 273.

¶ VICEROSISSIMUS, Dilectissimus, intime, ut viscera amantissimus. Charta an. 1284. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 118. *Ego Randona Montis-Albani domina, .. dono & trado tibi Vicerosissimo filio meo Roasolino domino Lunelli filio quondam nobilis viri Gaucelmi quondam Lunelli domini primi mariti mei.*

¶ VICES, pro Naves, in Charta Joannæ Reginæ Castellæ an. 1257. tom. 4. Hist. Harcur. p. 1654.

¶ VICESIMA. Vide infra *Vintenum*.

VICESIUM. Vide *Haesium*, col. 1247.

VICESSOR, Qui vices alterius agit. Lex Bajwar. tit. 17. c. 2. Venditor dicit: *Ecce wadium tibi do, quod tuam terram alteri non do, legem faciendo. Tunc ille alter suscipiat wadium, & donet illum Vicessoribus istius ad legem faciendam.* Ita etiam editio Heroldi.

¶ VICEVICARIUS, Qui *Vicarii* vices agit, in Regim. Paduæ ad an. 1328. apud Murator. tom. 8. col. 439. Vide in *Vicarius*.

¶ VICHIELLA, Aromatum species, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526.

VICIBUS, Per vices aliquando, quandoque. Fortunatus Pictav. in Vita S. Paterni Episcopi Abriocat. cap. 9. *Imperans ... ut cellulas, quas ipse construxerat, in carro Vicibus visitaret.* Ita l. 1. Poem. 15.

Aula Dei & pastor, Vicibus sibi prævia reddunt.

Lib. 7. Poem. 7.

Sed Vicibus mundum sol, modo nubila complent.

Adde Gesta Acacii, Regulam Magistri c. 18. 21. 23. 24. 40. Nicolaum I. PP. Epist. 27. Leonem 3. PP. Epist. 1. Veterem Schedam de Aratore Subdiacono tom. 1. Biblior. Labbei p. 688. Passionem S. Bercharii pag. 68. apud Camusatum, &c.

¶ VICINABILIS. Vide Semitarius, *Terra vicinabilis*, & *Via convicinabilis* in *Via* 1.

¶ VICINAGIUM. Vide in *Vicinus*.

¶ VICINALIS. Vide *Via convicinalis* in *Via* 1.

¶ VICINANTIA. Vide *Vicinus*.

¶ VICINARE, VICINARI, Vicinum esse, appropinquare, Gall. *Avoisiner*. Anonymus de gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. tom. 8. col. 585. *Sed antequam civitates motibus ejus se Vicinaret caeretur*, &c. Nic. de Jamsilla de gestis Friderici II. Imper. ibidem col. 541. *Superiores Apuliæ partis, quæ magis parti adversæ Vicinabantur repetere decrevit.* Vita S. Eugenii to. 3. Jul. p. 506. *Fuit iste in quadam civitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ provinciæ Vicinatur*. Occurrit præterea apud Sidon. l. 2. Epist. 11. l. 6. Epist. 9. l. 7. Epist. 2. Cæl. Aurel. l. 2. Acut. cap. 6. 27. in Conc. Hisp. tom. 3. p. 554. S. Bernardum tom. 1. col. 379. in Bullario Carmelit. part. 1. pag. 94. &c.

¶ VICINARE, *Vicini boni more agere*. Gemma apud Vossium l. 4. de Vitiis serm. c. 19.

¶ VICINATICUM, VICINATUS, &c. V. *Vicinus*.

VICINUS. Frontinus: *Cultorum agrorum silvæ absunt in montibus, ultra quartum aut quintum forte Vicinum.* Alibi: *Ager, qui à fundo suo tertio vel quarto Vicino situs est.* Nempe agro. Charta Conradi Imper. ann. 1033. pro Monaster S. Apri Tulleosi: *Silmi curte cum ecclesia, & Grimaldi Vicinum cum appendiciis suis*, &c. Hinc]

¶ VICINITUS, Circum, quaquaversum, in Cod. Theodos. leg. 4. tit. de Oper. publ. *Omnes intra centum pedes Vicinitus, quantum ad horrea pertinet, arceantur.* Ubi nonnulli minus recte, ni fallor, emendant *Viciniates*.

¶ VICINUS, *Affinis*, ἀγχιτέρμων, in Gloss. Lat. Græc. Reg.

VICINUS, Loci incola, civis, Itali & Hispanis *Vicino* & *Vezino*. [Lex Salica tit. 47. §. 4. *Si autem quis migraverit in villam alienam, & aliquid infra duodecim menses secundum legem contestatum non fuerit, securus ibidem consistat sicut & alii Vicini.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom 3 Miscell. pag. 451. *Die Mercurii in aurora egressi concessimus Viterbiam civitatem, quam, ut reor, mille Vicini colunt.* Occurrit rursum ibidem p. 462.] Observantiæ Regni Aragon. l. 2. tit. de Foro competenti §. 10. *Si agatur contra aliquem Militem, qui sit Vicinus civitatis vel alterius loci*, &c. Passim in Foris Aragon. *Vicinus* etiam pro Burgensibus usurpat Charta Anselmi Arch. Mediolanensis ann. 1099. apud Puccinellum in Zodiaco Mediolanensi in Vita S. Simpliciani p. 71. ut & ipsa Statuta Mediol. non uno loco. *Voisins de la ville*, in aliquot Consuetudinibus Galliæ municipalibus Baionensi tit. 5. art. 43. 44. 45. tit. 22. art 2. tit. 26. art. 12. & tit. 30. & S. Severi locali tit. 9. ubi Vicini dicuntur fieri tribus modis: Primo quidem cum quis filius vel filia ex urbe ortum ducit: Rursum cum extraneus vel extranea in ipsamet urbe nuptias contrahit, & in ea domicilium figit: Tertio denique cum extraneus vel extranea ad jus civitatis admittitur ab Urbis Majore, certa persoluta pecuniæ quantitate, &c. In Consuetudine vero eadem S. Severi ibidem fœmina extranea nupta *vicino* sequitur conditionem mariti: sed si eo extincto alteri *vicino* rursum nubat, amplius non est *vicina*. Ita si homo *non vicinus*, in conjugem *vicinam* accipiet, neque is nec liberi *vicinagii* jure gaudent. Sic varia interdum ac diversa suis ejusce in oppidis juris ratio. Vide præterea Capitulare Saxonum ann. 797. c. 3. & Præceptum 1. Lud. Pii pro Hispanis c. 2.

¶ VICINANTES, Incolæ. Capitul. 2. Caroli Magni an. 806. c. 7. *In aliquibus locis ipsi Vicinantes multa mala patiuntur.* Hinc

VICINITAS, Jus civitatis *Burgesia*, dicitur in Foris Oscæ an. 1247. fol. 26. *Vidua omnem Vicinitatem faciat, excepto exercitu*, i. civium onera omnia subeat. Charta Adelfonsi Regis Hispaniæ æræ 1164. apud Antonium *de Yepez* tom. 4. p. 458 *Undecunque venerint illi homines, qui ibi populati fuerint, sint in potestate & subjectione Abbatis sancti Dominici & Prioris S. Martini, & nulli alio domino serviant, neque ab aliquo hominum opprimantur, nec faciant Vicinitatem in alio loco; sed permaneant in servitio & libertate vestra secundum consuetudinem prædictorum in perpetuum.* Vide Michaelem Molinum in Repertorio p. 332.

¶ VICINITAS, *Burgesiæ* concessio, in vicinum seu civem admissio. Correct. Statut. Cadubrii c. 70. *Volumus & jubemus quod aliqua regula & commune Cadubrii non audeat ... aliquem forensem in vicinum seu regularium acceptare, nisi prius apparuerit dictum talem sic requirentem in vicinum assumi, per consilium fuisse admissum, ... & quod omnis Vicinitas quæ ab aliqua regula Cadubrii facta fuisset contra ordinem præsentis Statuti, ipso jure sit nulla.*

VICINANTIA, Burgesia, Italis *Vicinanza*. [Statuta Mutin. rubr. 23. fol. 4. *Si quæ universitas, Vicinantia, aut singularis persona, aut locus religiosus*, &c.] Occurrit præterea in Hist. Cartusiorum l. 1. c. 18. & alibi.

VICINAGIUM. Charta Communiæ Peronensis ann. 1207. de Milite, qui debitum Burgensi non solvit: *Major debet super hoc militem convenire, & Burgensi debitum reddat, aut communionem villæ, creditionem, & Vicinagium interdicere*, &c. Infra: *Si Miles hominem feodatum in Communiam habuerit, ipse homo in hospitio suo eum recipere potest; sed nec creditionem, nec Vicinagium eis faciet.* Eadem habet Charta Communiæ Tornacensis art. 17. quæ quidem nescio an his locis capienda sint de libertate, privilegio, vel jure civitatis, quo invicem gaudet *Communiæ* alicujus jurati seu cives, [ut supra

Vi-

Vicinitas: sed & de officiis quæ sibi invicem exhibent vicini hæc possunt intelligi; quod vidit Vir eruditus *Secousse* in nota ad hunc locum tom. 5. Ordinat Reg. Franc. pag. 161. ubi monet eo spectare art. 5. ejusdem Chartæ: *Si quis extraneus qui de Communia non fuerit, cum homine de Communia meslleiam fecerit infra banlangam, Vicini sui de Communia, illum juvare debent.*]

¶ VICINANTIA, Urbis seu burgi regio. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 15. v. *Statutum est quod Potestas teneatur infra duos menses ab introitu sui regiminis compellere consules cujuslibet Vicinantiæ facere aptare vias in sua vicinia de terra glarea & calcestre, ita quod quilibet vicinus in foris domus in qua habitaverit aptare teneatur eo modo quod possit per vias commode commeare & itinerare.*

¶ VICINEA, Eodem significatu, ut videtur. Charta Cremonensis MS. an. 1244. *Voce preconia convocatis credendariis, consulibus Vicinearum & paraticorum, & convocatis judicibus, &c.*

VICINETUM, VISNETUM, VICINITAS, Anglis Practicis est Jus, forma, vel modus dirimendi controversias civiles vel criminales, in rebus dubiis neque omnino certis, per assisam vicinorum de villis, vel civium, aut Burgensium, iis scilicet advocatis ex quorum *veredictis* seu depositionibus judex pronunciat: cujusmodi fere sunt, quos *Tesmoins voisinaux*, vocant Consuetudines Turonensis art. 159 & Lodunensis cap. 15. art. 4 Vox ducta ex Normannico *vesiné*, vel *voisiné*: *Visnet*, in vet. Consuetud. Norman. cap. 33. nos *Voisinage* dicimus *viciniam*. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 11. §. 11. *Si vero contradicatur status libertatis eorumdem productorum, vel de eorum statu dubitetur, ad Vicinetum erit de patria recurrendum: ita quod per Vicineti veredictum sciatur, utrum illi liberi homines sint, an non: secundum hoc judicabitur.* Cap. 43. *Si vero dubium fuerit de hæredis ætate, procul dubio domini ipsius tam hæredem, quam hæreditatem in custodiam habebunt, donec ætas rationabiliter probetur per legales homines de Vicineto, & per eorum juramenta.* *Assisa de Vicineto*, ibidem lib. 1. c. 1 §. 8. Adde lib. 2. c. 74. §. 7. *Propertatio patriæ vel Viciaeti*, i. declaratio, in Quoniam attachiamenta c. 68. *Postulare vicinetum*, cap. 73. *Per fidele Vicinetum transire*, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 2. §. 2. *Legales homines de Visneto seu de villa*, apud Gervasium Dorobernensem pag. 1387. & Will. Thorn. an. 1269. [Charta an. 1314. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. pag. 369. *Per sacramentum proborum & legalium hominum de Vicineto de Chesterton.*]

VICINITAS, Eadem notione, in Quoniam attachiamenta c. 82. Neque aliud videtur.

VICINATICUM, in Usaticis Regni Majoric MSS. *Ponat partem suam in omni communi vicinali seu Vicinatico civitatis Majoric.* Est autem *vicinaticum*, juratorum seu *vicinorum* civitatis conventus, *Communia* ipsa.

¶ VICINENTIUM, Eodem intellectu, in Statut. Vercell. l. 5. fol. 21. v. *Et facta extimatione si fuerint probatum damnum, fiat talea secundum solidum & libras Vicineantiis & nobilibus & castellanis extimatis in ipsis Vicinantiis usque ad quantitatem extimi.*

VICINIUM, Vicinitas. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 36. *Aut si in illo Vicinio habitare voluerint, &c.* Ordericus Vital. l. 7. p. 707. *In tantum crevit ejus insania, ut pene omnes Ecclesiasticæ possessiones in Vicinio ejus depopularentur insolentia.* [Statuta Collegii de Dainvilla an. 1380. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 511. col. 1. *Expellatur ab eadem domo nostra, sine scandalo & rumore in Vicinio, sicut melius poterit fieri.*]

¶ VICINATUS, Eadem notione. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 165. *Militiam non modicam . . . de Vicinatu congregavit.*

¶ VICINITUDO, Pari significatu. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. an. 1307. apud Rymer. tom. 2. p. 1044. *Volunt sub Vicinitudinis optentu mutuo se juvare.*

¶ VICIOLUM, dimin. à Vitium. Gloss. Lat. Gr. *Viciolum*, ἐλάττωμα μικρόν.

¶ VICISSERE, Per vices agere, Gallis, *Se relaier*. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis l. 1. c. 16. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Frater autem ejusdem Presbyteri, Vicissensibus se per ordinem cæteris Monachis, hujus monasterii pistor effectus est.* Vide *Vicibus*.

¶ VICISSITUDINARIUS, *Qui facit foicez d'autrui*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Forota*.

VICISSATIM, *Subinde, vicissim*, in Gloss. antiq. MSS.

¶ VICISSITUDINARIUS, Reciprocus, alternus. Charta an. 1238. apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. p. 58. *Vicissitudinaria obsecundatione alterutrum obligemur in evum.* Litteræ Caroli Principis Salernit. an. 1289. apud Rymer. tom. 2. p. 443. *Ut ad pacis tractatum, Vicissitudinariis hinc inde tractatibus ..veaire laudabiliter valeamus.* Adde Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1587. V. *Vicissere*.

¶ VICISSITUDO ÆTERNA, Præmium vitæ æternæ, in Epist. Johannis V. PP. apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 756. *Et quod pia devotione pro æterna vitæ Vicissitudinis cupis, &c.*

¶ VICIUM, *Minus, Ἧττον*. Gloss. Lat. Gr. in Cod. Sangerm. habetur *Parum*.

¶ VICOMERCATUM, Nomen loci proprium ex Italico *Vico* & *Mercato*, Vicus ubi *mercatum* seu emporium fit. Bonincontrus in Chronico Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1134. *Raynerolus de Pirovano dictæ contratæ nobilis, custos castri, mandavit ad Vicomercatum Marco, ut sine dilatione ei mitteret omnibus, sine quo male erat ei defensio.*

VICONIUM, & *Cistifer, nomina metallorum*. Papias.

¶ VICORIUM, Vicus minor, mansionum vel ædium collectio à majori vico dependens. Charta an. circ. 1180. *Ego Robertus Marmion perfeci ei* (Matthæo de S. Germano) 15. *acras terræ de proprio dominio meo in Vicorio de S. Germano & de Fontaneto.* Occurrit rursum in alia Charta ejusdem ætatis. Vide *Viculus*.

¶ VICORNIUM, VICORNUM, Vas quoddam duabus ansis instructum. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus tria Vicornia sive seumals armorum clausa cum eorum clavibus vacua.* Ibidem: *Item plus duo Vicornia sive femals avicum.* Rursum: *Item plus unum Vicorniam sive femal armorum sive guerræ vacuum & cum clave clausum.* Vide *Semalis*.

¶ VICTARE, *Victitare, vivere*, in Gemma.

¶ VICTARIUS. Comput. an. 1201 apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 160. col. 2. *Et 24. barones, qui fuerunt perditi per Victarios & exercitum.* f. Prebitor annonarius, Gall. *Vivandier*; nisi idem sit qui

¶ VICTERIUS, Vector, vectarius, Gall. *Voiturier*. Charta an. 1378. ex Regest. *Columbi* fol. 62. v. *Anthonius Alos de Cayratio in Briansono diocesis Ebredunensis Victerius promisit & convenit . . . quod Anthonius portabit seu portari faciet cum mulis triginta & octo balas.* Vide *Vectuarius* & *Victuralis*.

¶ VICTICOLA, pro Viticola, Gall. *Vigneron*, in Statutis Avenionensis libr. 3. rubr. 6. art. 23. pag. 344.

¶ VICTIMA, Idem quod *Friscinga*. Vide in hac voce. Acta S. Meinwerci tom. 1. Jun. p. 523. & apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 530. *Concessit ... 1. polledrum ac 5. Victimas, id est fristingas.* (*l. friscingas* vel *friskingas*.)

¶ VICTIMARE, Immolare, mactare. Gloss. Lat. Gr. *Victimo*, Θυσιάζω: addunt Sangerman *immolo*. Gloss. Isid. *Victimo, immolo*. *Victimare*, *Sacrefier*, in Gloss. Lat.

Lat.Gall.Sangerm.Eccli.c.34.24. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui Victimat filium in conspectu patris sui*. Martyrium Thebæorum tom. 1. Histor. Lothar. col. 6. *Mauricius vero apud Agaunum oppidum eam suis sociis pro Christo Victimatus occubuit*. Utitur Apuleius lib 7. Metamorph. semel & iterum.

VICTOR IGNIUM, dicitur S. Laurentius, in Historia Institutionis Archiepiscopatus Magdeburgensis, edita à Gabr.Cossartio cum Conciliis sub anno 967. [Vide *Victor*.]

¶ VICTORABILIS, *Vincere consuetus*, in Glossar. Gasp.Barthii apud Ludewig tom.3. Reliq. MSS.p.381. ex Gauterio de Bellis Antiochenis.

VICTORALIS, νικητικός, in Gloss.Gr.Lat.MS. editum habet *Victorialis*, quomodo Capitolinus in Galieno *Victorialis dies* dixit. [*Victoriales litteræ*, Epistolæ victoriæ nunciæ, in Lexic.Phil.Goclenii. *Victoriales triumphi*, Ammiano l.22.c.4.]

VICTORIARE, Victoriam adipisci, referre, apud S. Eulogium in Epist.ad Alvarum, & Sebastian. Salmanticensem Episcopum in Hist Hispan p.45.

¶ VICTORIATUS, νικηφόρος, in Gloss.Lat.Græc.

¶ VICTORIFER, Eadem notione. *Lacrymas fundens quæ Victoriferos clavos manibus D.N.J.C.affixos*, in Hist. Liutprandi c.11.apud Murator.tom.2.p.456.col.2.

¶ VICTORIOSE, Manu victrici, apud Petrum de Vineis l.1.Epist.15.

¶ VICTORIOSUS, Victor. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg.apud Murator.tom.8.col.585. *Ad cujus itaque domandam protervium, & per hæc restituenda læsit jura sua Rex victoriosus accingitur*. Charta Milonis Abbat.S.Remigii Remen. ex Chartular. Campan. fol. 245. col.2. *Actum anno dominicæ incarnationis 1206. regnante glorioso & Victorioso Francorum Rege Philippo*. Eodem perinde titulo illustris fuit Carolus VII. Francorum Rex. *Victoriosissimus*, apud Sidon.lib. 3.Epist.3. in vet.Inscript. Gruter. 179. 2. S. Augustin. de Civit.Dei lib.5. cap. 25. & in Charta Renati Reg an.1456.

¶ VICTORIUS, Pari intellectu. Sallas Malaspinæ de Reb.Sicul.apud Baluz.tom 6.Miscell p.273. *Quod si strenuos & fideles habuisses compagites, vel majorem nostræ gentis partem Victorius subegisset, &c.*

VICTORINUS, Monetæ species à Friderico II. Imper.in Italiam, dum Ferrariam obsideret, causa, cum castra instar urbis vallis ac fossa mente munivisset, ut direpta & eversa civitate in ea ipsomet loco, ubi stativa habuerat, *Victoriam* urbem conderet, ubi narrat Joan. Candidus l.5.

¶ VICTORIOSE, VICTORIOSUS, VICTORIUS. Vide supra in *Victoriare*.

¶ VICTRINÆ, Fenestræ vitreæ. Chron.Beccense p 27. *Quam capellam B.Mariæ Magdalenæ Victrinis sumptuosis clausit*. Vide *Veyria* & *Vitrinæ*.

1. VICTUALIA, Commeatus, victui necessaria, Gallis *Victuailles*, Italis *Vettuaglie*. Glossæ Dosithei: *Alimonia, vettuaglia*. Occurrit apud S.Ambrosium lib.5. Hexaemer.Petr.Blesens.Epist.69 c.21.Fulbert.Epist.38. Petrum Chrysologum serm.63. & 155. Flodoardum l.2. Hist.Rem.cap.11. Arnulph. Epist.4.in Capitul.2.an.812. c.8. & l.3.c.74.in Hist.Miscella ann.6.Justiniani Mag.in Hist Cortusiorum passim, &c. Vide Notas Felicis Osii ad Hist Ottonis Morenæ p.57.

VICTUALIUM, in Synodo Metensi an.753.c.4. [Chronic Richardi de S.Germano apud Murator. tom.7. col. 1030. *Pro jure mensurarum Victualis tam in salma, quam in tuminis servabitur forma antiqua, &c.*]

VICTUALIS NECESSITAS, in lege Alaman.tit.2.§.1 *Ministerium victuale*, apud Apuleium de Dogm.Platon.

¶ 2. VICTUALIA, *singulare non habet*, γυμνασία, τὰ ματισχον, Gloss.Lat.Græc.ubi codex Reg.habet *Victualia*, Sangermanensis legit *Vattualia*, quod vero proximum est, legendum enim *Battualia*. Vide *Battuere*.

¶ VICTUALIO, ipsa *victualium* distributio, vel eorum usus. Charta an.1492. apud Rymer.tom.12.p.476. *In eodem obsequio circa provisionem victualium & Victualionem exercitus armatæque Regis in partibus prædictis moraturus, &c.* Infra minus bene editum: *Circa provisionem victualium & Victulationem, &c.*

¶ VICTUALIA, ut *Victualia* 1. Parisius de Cerete in Chron. Veron ad an.1243. apud Murator. tom 8. col. 634. *Et ab alio capite dicti pontis erat Entius Rex filius ipsius Imperatoris cum Parmensibus extrinsecis, defendentes & evitantes quod victuaria non intrarent in Parma*.

¶ VICTULATIO. Vide *Victualio*.

¶ VICTURALIS, Vector, Gall. *Voiturier*. Statut.à Vercell.l 4. fol.71.v. *Item Victurales tempore vendemiarum portent super fiolis butallorum trabarolios qui vinum colligunt*. Vide *Victerius*.

¶ 1. VICTUS, Pensio annua, qua victui necessaria comparantur. Charta fundat.Collegii de Cardineto an. 1302.apud Lobinell.tom.5.Hist.Paris. pag.609. *Item ad quatuor Victus pro quatuor artistis, & ad duos Victus pro duobus theologis, me & bona mea præsentia & futura obligo*. *Vivre naturel* dici videtur portio quæ natu minori ad victum tribuitur in bonis paternis sive maternis: Charta an.1419.ex Chartul.22 Corb.fol.246. v. *A la charge de tel portion de quint & Vivre naturel qui par raison & la coustume de lieux poet appartenir audis Estevenot fils maisné & heritier dudit feu Jaque*. Alia an. 1442.ibidem fol.243. *Generalement de tout ce que a cause dudit quint, Vivre naturel & autrement de toutes choses il eust poeult faire demande, action ou poursieute dudit Jaque le Petit son frere*. Vide *Viagium* 2. *Vita* & *Vitalitium*.

¶ 2. VICTUS, *Paralyticus, debilis*, παραλυτικός, in Gloss.Lat.Gr.MSS.Sangerm. & Edit.Gr.Lat..

¶ VICUCIA, μώλωψ, in Gloss Lat.Gr. Aliæ Gr. Lat. μώλωψ, *Vicucia, vibex*.

¶ VICULUS, dimin à *Vicus*, ut supra *Vicorium* 2 Charta Henrici III. Imp. an.1044.apud Eccardum Hist. Landgrav.Thuring.col.315. *Nec non saltum innovans ad campestria Viculos per se statuit, atque ex his omnibus ... prædium unum colligitur*. Pro semita, Gall. *Sentier*, occurrit in Chartul S.Vaodreges.tom.1.p.623. ubi de manerio quod *aboutat ad Viculum in uno bouta*. *Viculus*, *ruele*, in Gloss Lat.Gall.Sangerm.

VICUS, *Vici*, Papiæ, *Castella & pagi sunt, qui nulla dignitate civitatis honorantur; sed vulgari hominum cœtu incoluntur, & pro parvitate sui civitatibus attribuuntur*. Infra: *Vicus, castrum, sine munitione murorum*. [Scriptoribus ante annos 1200. idem quod *villa*, ut observat Valesius Notit.Gall.p 283.

VICUS CANONICUS, Qui ad Canonicos pertinet, in Actis Episc.Cenoman.apud Mabill.tom 3.Analect pag. 259. *Vicus publicus & Canonicus*, ibid.

VICUS EPISCOPALIS, ibidem p.305.

VICUS PUBLICUS, Qui fisci est, qui non est in beneficium datus. Capitulare 6.an.806.c.21. & Append.1. Capitul c.26. *Ut fristrovaret præclaræ non nisi in civitatibus aut Vicis publicis teneantur*. Concilium Ravennense an.904 cap.11. de Comitibus: *In publicis Vicis domus constituant, in quibus placitum teneant, & secundum antiquam consuetudinem hospitentur*. Quo nomine appellantur *Compendium*, apud Bedam lib. 3. Histor. cap. 28. & *Leodium* in Annalib. Francorum Loisellanis & Metensibus an 769. Aigradus Monachus in Vita S.Ansberti Archiep. Rotomagensis n. 25. *Census autem, qui*

de

de Vicis publicis Cànonico ordine ad partem Pontificis persolvi consueverant, gratuita benignitate in restaurationibus Ecclesiarum benignissime Presbyteris indulsit earundem Dei adjutu. Tabularium Persiense c.30. apud Perardum: *Cum resideret Dominus Ada Præsul apud Matisconum in propria Synodo, venerunt ante præsentiam ipsius duo Monachi Leotaldus videlicet & Girboldus, viva voce proclamantes, quod non deberent Episcopalem receptionem facere apud sanctum Marcellinum, qua Capella est, non Vicus publicus: eulogia vero & servitium se dare debere aliis in locis dixerunt, &c.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. p.30. 31. Acta Episcoporum ejusdem urbis p. 242. 243.

¶ VIDA. Charta an 1311. apud Baluz. to 2. Hist. Arvern. p 141. *Donatarius & ejus hæredes ... sint astricti annis singulis in festo Corporis Christi ... facere unam eleemosynam generalem, in qua detur cuilibet pauperi ad ipsam venienti usque ad valorem duorum denariorum, & de carnibus ad valorem unius denarii.* Mendum typographicum pro *Videlicet*.

¶ VIDACERIUS, Locus editus, ut videtur, onde conspectus patet, à verbo *Videre*. Charta an 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item quod nulla persona cujuscumque conditionis existat, sit ausa facere Vidacerios infra villam Balneolis*.

VIDECOQS, vel WIDECOQS, [Gall. *Beccasse*; male pro *Wit-coc*, ut vult *Belon* lib. 5. de Avibus c.26. ab Anglico *Wood-cock*, *Beccasse* proprie gallum silvestrem significat. Statutum Johannis Reg. Franc. ann. 1350. to.2. Ordinat. p. 364. *Lesdits jurez toutes les semaines, trois ou quatre fois, verront & visiteront par ouvrouers & hostel desdits poulaillers, tous les connils, lievres, perdris, Videcoqs, & autres bestes & oiseaux sauvages.*] Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi an. 1475. *Recepte pour vollées de Videcoqs, chacune volée à 20. den. sauf les volées du marez de Condette, dont on ne paye fors 13 den. pour chascune volée.* In Computo de *Desure*, ejusd. anni, fol.49. verso: *Recepte de Widecoqs deus à Neufchastel deus au jour de S. Remy. De Pierre de Wierre pour un pastich, &c. doit au dit terme 6. Widecoqs, qui à raison de 4. den pieces valent, &c.*

¶ VIDENTES, Testes oculati, ut infra *Visores* 1. Vide in hac voce. Charta an. 1116. ex Tabul. S. Victoris Massil *Facta est diffinitio ista ... in præsentia ... Comitis Barchinonensis, ... Videntibus Pontio Priore Massiliæ & Raymundo de Barre, &c.* Alia an. circ. 1132. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col. 466. *Videntes istius conventionis vel diffinitionis sunt Raimundus de Balcio, Roimandus de Barjago, &c.* Cui formulæ respondet ea quæ sequitur.

VIDENTIA. Charta Bernaldi Guillelmi D. de Monbasone, qua dictum Castrum Guillelmo D. Montispessuli concedit: *Hoc donum fuit pactum & laudatum cum hac charta 7. Id. Aug. anno Dominicæ Incarn. 1113. in Videntia & præsentia Pontii de Montblur, &c.* [Charta ann 1120 inter Instr. to 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 176. *Hanc solutionem ... facimus ... in præsentia & Videntia & audientia & testimonio canonicorum Lateveasium, &c.* Occurrit præterea tom. 2. novæ Hist. Occitan. inter Probat. col. 470. & 511. Vide *Videntes*.]

VIDERE, Salutare, nostris, *Voir quelqu' un*. Ammianus Marcellinus lib 14. *Contempto Cæsare, quem Videre decuerat*. Vide Henricum Valesium ad hunc locum.

¶ VIDERE SE, Aparere. Acta B. Tomassi tom.3. Mart.p. 601. *Qua ut recommendavit se B. Tomasso, continuo ipsum fuit frustam Vidit se, & exivit ex eadem porte aliunde.*

¶ VIDERE. Instrum. ann. 1368. ex Schedis Præf. de Mazongues: *Visis & diligenter examinatis ac correctis secundum Videre nostrum, &c.* Id est, prout nobis visum est. Vide in *Visus*.

¶ VIDERI, Esse, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 6. leg. 18. Passim occurrit in veteribus Chartis apud Mabill. Diplom. pagin. 465. 466. 469. &c. Hæc monuisse sufficiat.

☞ Hinc fortean nostris *Voir* dicitur de eo quod revera est, quod certe existit. Chron. Johannis IV. Ducis Britan. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 697.

Prisonnier fut Charles pour voir
Et le Sire de Beaumanoir.

Instr. an. 1437. ibid. col.1046. *Item un cinquiesme signé: Pierre Guibe, Voir est.*

¶ VIDIMARE, Apograghum ad exemplar exigere, Gall. *Vidimer* Litteræ *Vidimus* an. 1559. ex Schedis Præf. de Mazongues: *Illud transcribi & Vidimari, & illius Vidimus seu transcriptum cum Instrumento prædicto originali debite collationari ... petiit.* Infra: *Transcribi, Vidimari & exemplari.* Aliæ an. 1564. ex Tabul. Eccl. Massil. *Dictas litteras transcribi, transsumi & Vidimari ... requisivit.* Hist. Epist. Patav. Georgii II. & Friderici I. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. pag.312. *Nosque debita cum instantia rogavit quatenus easdem litteras diligenter conspicere & examinare, Vidimareque transsumtum & exemplar ... dignaremur.*

¶ VIDIMATIO, Recognitio scripturæ. Translat. S. Norberti tom. 1. Jun. pag. 913. *Præsentes sub sigillo vicariatus & amplissimi domini Vicarii generalis Vidimatione, per secretarium expediri fecimus.* Vide in *Visus*.

VIDIMUS, pro Apographo à Notario vel Secretario descripto; de qua voce vide Reinhartum Robigium lib. 10. Robigal. c. 16. *Vidimus de lettre*, in Consuetudine Nivernensi tit. 4. art. 16. 35. tit. 5. art. 6. 14. [Ordinat. Humberti II. ann. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 398. *Item quod de ipsis privilegiis & cautelis Registrum in forma publica fieri faciat, ad hoc ut originalia semper in tuto remaneant, & Registrum seu Vidimus possit cum fuerit expediens produci, & etiam præsentari.* Testam. Philippi Boni ann. 144. apud Miræum tom. 2. p. 1262. col. 2. *Volumus denique ut Litteris publicationis aut earum apographis, vulgo Vidimus dictis, quæ post decessum nostrum inde describentur, &c. Concedo ... Vidimus unum aut plura fieri vim originalis in se habentia*, apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 611.] Interdum pro *Vidimus*, habent vox *Inspeximus*, ut in Chron. W. Thron. p. 2123. Veterum *Vidimus* ea fuit formula ex Tabulario Brivatensi fol 1. *In nomine Dom. Ego Ludovicus Dei gratia Rex Francor. & Dux Aquitanor. Hoc est, præceptum Karoli glorisissimi Regis ad munificentiam B. Juliani, datum sub tempore venerabilis Frotharii Archiepiscopi: Si petitionibus, &c.* Ita in Charta alia an. 1279. fol. 2.

☞ Variæ tantisper pro variis sæculis obtinuerunt formulæ, ut docet Mabillonius Diplom. lib. 1. cap. 7. antiquior est ea in qua prioris instrumenti duntaxat fiebat mentio & confirmatio: recentior vero quæ illud integrum exhibebat, quod sub Carolo M. inductum fuisse probat ejusdem Imperatoris Diploma pro Novaliensis Instrumenti renovatione: *Non enim, inquit, ex consuetudine anteriorum Regum hoc facere decrevimus, sed solummodo propter necessitatem & mercedis augmentum transcribere præcipimus.* Consule Mabillonium loco laudato.

VIDISSE, Eadem notione. Arestum Paris. 6. Febr. 1321. *Exhibentis copias seu Vidisse quorumdam arestorum, &c.*

¶ VI-

¶ VIDRIGILTH. Vide in *Vera*.

VIDUÆ, apud Scriptores Ecclesiasticos dicuntur, quæ servandæ *viduitatis professionem*, (quam *secundum castimoniæ gradum* vocat Hieronymus, Epist. 26.) *coram Episcopo in Secretario emittebant, imposita ab eo veste viduali*, ut est in Concilio Arausicano I. c. 27. Toletano IV. c. 56. *Duo sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales: Seculares viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere, laicalem habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ mutato habitu seculari, sub religioso cultu in conspectu Sacerdotis vel Ecclesiæ apparuerunt.* Honorius Augustod. lib. 1. c. 241. *Viduarum prima Dina filia Jacob extitit ante legem, à qua usus vidualis cœpit. Hanc sub lege Judith & aliæ imitatæ sunt: sub gratia vero Anna & aliæ plurimæ secutæ sunt, quæ secundas nuptias contempserunt. Harum quoque habitus est mundo despectus.* Ejusmodi mulieres *sanctæ professionis viduas* vocat Salvianus lib. 2. ad Ecclesiam Catholicam: *Viduas continentiam professas*, in Præfat. ad eosdem libros: *Quæ instant orationibus die ac nocte*, lib. 2. ab eorum veste viduali, *pullatas viduas*, Vincentius Lirinensis in Commonitorio 1. Denique *Professæ, Consecratæ, Benedictæ*, in Conciliis aliquot Gallicanis appellantur, locis a nobis indicatis in Notis ad Alexiadem p. 418. ubi easdem esse cum priscis *Diaconissis*, fuse satis probavimus. Ecclesiasticis stipendiis victitabant. S. Hieronymus c. 3. Esaiæ: *Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis, nisi quæ sexaginta annorum est, & maturitatem habet morum pariter & ætatis.* [Index vett. Canonum to. 3. Conc. Hisp. p. 20. *De Viduis adolescentulis & infirmis victu Ecclesiæ sustentandis.* Vocis etymon sic tradit Rhabanus lib. 1. Comput. cap. 33. *Vidua quasi valde idua, id est valde divisa. Aut vidua, id est à viro divisa.*] Harum ordo τὸ τῶν χηρῶν τάγμα, dicitur Palladio in Vita S. Chrysostomi p. 47. edit. Emerici Bigotii: τὸ χηρικὸν, apud Clementem lib. 3. Constit. Apostol. c. 3. Oecumenium ad 1. Timoth. 1. v. 19. & in Clementinis Homil. 11. c. ult. *Viduatus*, apud Tertullian. de velandis Virg. c. 9. quod jam antea observatum à viro doctissimo Joan. Bapt. Cotelerio in eruditissimis Commentariis ad veterum Patrum scripta. Multa præterea possent hic de viduis, earum habitu, & consecratione, congeri, cum ex Conciliis, tum ex Regum Capitularibus, quæ fere attigimus in Notis ad Alexiadem. Addere tantum placet quædam recentioris paulo ævi de Viduarum castitatis professione, quæ edidit Willelm. Dugdalus in Antiquitat. Warvicensis Provinciæ p. 654. *Johanes ... Cov. & Lich. Episc. di[l]ecto fratri nostro NN. salutem & fraternam in Do. charitatem. Pro parte honestæ mulieris Margeriæ Midlemore, relictæ Ricardi Midlemore nostræ diœcesis, nobis est humiliter supplicatum, quod cum ipsa propter ipsius animæ salutem uberiorem, ac viduitatis ordinem strictiorem, ad Dei honorem devotius & celebrius servandum, votum continentiæ emittere, ac continentiam expresse & solenniter vovere, nec non in signum viduitatis suæ hujusmodi perpetuo, Deo servandi velum sive peplum cum habitu hujusmodi viduis continentiam perpetuam expresse & solenniter profitentibus debitam & consuetam, seu ab eis communiter usitatam sibi sumere, & ad vitam ea uti in castitate, ut asserit, devoto intendit, ipsam ad hujusmodi supplicationem piam atque devotam ac Deo placabilem reputantes, aliasque multiplicibus occupati, quominus hujusmodi intentum præfatæ Margeriæ ad debitum valeamus perducere effectum; ad recipiendum igitur expresse & solenniter continentiæ votum, & castitatis promissum dictæ Margeriæ, ac in signum cujusmodi continentiæ & castitatis promisso perpetuo servando, eandem Margeriam velandam seu peplandam; habitumque viduitatis hujusmodi viduis, ut præfertur, ad castitatis professionem dari & uti consuetum, cum unico annulo assignandum, cæteraque omnia & singula faciendum, exercendum & expediendum, quæ in negotio hujusmodi de jure vel consuetudine necessaria seu opportuna fore dignoscantur, vobis committimus potestatem per præsentes. Sigillo nostro signatum, &c.* Id porro actum sub Henrico VIII. Rege Angl. an. 22.

Formulam vero Professionis accipe ex eod. Dugdalo pag. 319. *Nono die mensis Augusti an. Domini 1360. apud Warwyk, dictus venerabilis Pater altam Missam in Pontificalibus in Ecclesia collegiata B. Mariæ Warwici antedicta celebrans votum castitatis Philippæ nuper uxoris Domini Guidonis de Warwic admisit & acceptavit: & dicta Philippa votum castitatis emisit sub his verbis: En le nom de la seint Trinité, Pier, & Fitz, & seint Espirit, jeo Philippe, que fu la feme Sire Guy de Warwic, face purement, & dez queor, & volonter entierement avow à Dieu & seint Eglise, & à la bonure Virgin Marie, & à tout la bele compaigne celestine, & à vous Reverend Piere en Dieu Sire Reynaud par la grace Dieu Evesque de Wyncestre, que jeo amenerai ma vie en chastitée desore en avant, & chaste serai de mon corps, & tout le tempz de ma vie.* Vide *Velum*.

VIDUA REGIS, JC. Anglis & Cowello est illa, quæ dotem legitimam è terris & tenementis viri sui, qui in capite de corona Regis tenebat, Regis auxilio sibi subveniri petit.

¶ VIDUALIS, Vidua. Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. an. 1397. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1630. *Statura, sive imago lapidea similis corpori dictæ dominæ matris nostræ, & ad modum unius dominæ Vidualis.* Vide in *Viduæ*.

¶ VIDUARE, Orbare, privare. Capitul. lib. 6. c. 370. *Illud tamen vobis & omnibus fieri cupimus quod non propterea hæc petimus ut ... eorum ecclesias Viduare cupiamus, &c.*

¶ VIDUARE, Evacuare, Gall. *Vuider, déloger*. Ch. an. circ. 1407. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 885. *Qui quidem Comes ... insulam comburi & devastari & ab omnibus domesticis suis Viduari fecit.*

¶ VIDUATUS. Vide in *Viduæ*.

¶ VIDUBIUM. Vide *Viduina* & *Viduvium*.

VIDUINA, vel VIDUNIA, Bivira, *quæ duos viros habuit*, Papiæ. Savaro ad Sidonii l. 6. Epist. 7. legit in Gl. Isidor. MSS. *Vidubium, qui duos maritos amisit.* [Quod est ineptum Grammaticorum commentum.]

1. VIDUITAS. Epistola Alexandri III. PP. 161. ad Ludovicum VII. to. 4. Hist. Franc. *Regiæ Serenitatis industriam postulamus, quatenus consilium & Viduitatem tuam charissimo in Christo filio nostro Willelmo illustri Siciliæ Regi litteris tuis prudenter aperias, eum attentius admonens, &c.* [Prudentiam, providentiam Gall. *Prévoiance*, interpretor.]

2. VIDUITAS, Vox fori Normannici, Gall. *Veuvoié*, de qua sic Jura & Consuetudines Normann. c. 121. *Consuetudo est in Normannia, ex antiquitate approbata, quod si quis uxorem habuerit, ex qua hæredem aliquem procreaverit, quem natum vivum fuisse constiterit, sive decesserit, totum feodum, quod mulier possidebat ex parte uxoris suæ, tempore, quo decesserit, ipsi marito, quamdiu ab aliis cessaverit nuptiis, remanebit. Post decessum autem ejus, vel post contractum cum alia matrimonium, hæredibus mulieris, ex cujus decessu feodum per Viduitatem tenebat, ipsum reddibit feodum successionis ratione.* Vide in *Curialit.* 4.

Id etiam in Aragonia obtinet: ita tamen, *ut teneatur*

neatur de bonis viduitatis alimentare non solum filios eorum communes; sed etiam privignos sive entenados: si quidem ii aliunde bona non habeant, unde se possint alimentare, ut ait Michael Molinus. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 33. *Defuncto viro, uxor vidua, licet ab eo filios habuerit, omnia, quæ simul habuerant, possidebit: ea tamen vidua existente, & licet non accipiat virum, si manifeste tenuerit fornicatorem vel adulterum, amittat Viduitatem & dotes, ac si duxisset virum.* Multa de jure Viduitatis habent etiam Fori Aragonenses l. 5. tit. de Jure viduitatis, & Liber 5. Observantiarum tit. de Jure dotium, & l. 8. tit. de homicidio, § 20. & Consultatoria post easdem Observantias p. 43. v. præterea idem Molinus in Repertorio Fororum Aragon. in v. *Viduitas*. [Le Roman *de Vacce* MS.

Mainte fame bounie & mainte en Veuveté,
Et maint enfant petit & bers envelopé.]

1. VIDULA. Ordericus Vitalis lib. 9. p. 728. *Qui acceptis securibus & Vidualis, aliisque multimodis ferramentis ad carecta & fruteta stirpanda, &c.* [Emendat G. Barthius in Gloss. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. *Guviis* vel *Gumbalis*. Vide *Guvia*.]

2. VIDULA, Instrumentum musicum. V. *Vitula*.

¶ VIDUMARII, f. pro *Vituriarii*, in Cod. Theod. lib 14. tit. 7. leg 2. ex Gothofredi notis ad hunc locum.

¶ VIDUNIA. Vide *Viduina*.

VIDUVIUM, Viduitas. *Diuturni Viduvii vulnus*, apud Sidonium l. 6. Epist. 2. Glossæ veteres: *Vidubium*: *ϖρίνιων χηρίας*.

VIELLA, Viellator. Vide *Vitula*.

¶ VIENAGIUM, Præstatio quæ domino exsolvitur pro securo transitu. Vide in *Guida*. Charta ann. 1193. apud Miræum to 1. pag. 397. *Omnia ad prænominatam ecclesiam, vel ad usus fratrum in ea commorantium pertinentia, qualicumque modo, sive terra sive navigio per terram nostram transeant, absque teloneo & Vienagio & omni exactione, libere transire permittantur.*

¶ VIENATIUM, Vienator, ut *Vienagium*; & qui jus illud exigit. Vide in *Guida*.

¶ VIENNENSIS Moneta. V. in *Moneta Baronum*.

¶ VIERE. Instrumentum an 1282 inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 260. *Poterunt illi carnifices habere servientes, ad ipsas carnes scorticandas, scatutizandas, Viendas, & prout decet, preparandas, & non ad eas scindendas vel vendendas.* Ita hunc locum distinguendum censeo: adeo ut *Viere*, purgare, exenterare, Gall. *Vuider*, significet.

¶ 1. VIERIA, ut *Viaria*, ni fallor, Jurisdictio *Viarii*. Charta an. circ. 1080. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 10. *Eblo de Ruciaco castro habebat quamdam consuetudinem in terra Morissarti, quæ Vieria vulgo dicitur.* Tabul. S Martini Pontisar. *Odo Comes de Corboilo concessit Deo & S. Germano Pontisariensi Vieriam quam habebat in terra Morissarti.* Vide Viarius.

2. VIERIA. Charta Henrici Regis Franc. an. 1060. pro Monast. S. Martini de Campis: *Cum omnibus redditibus atque redhibitionibus terræ, silvæ, vinearum, atque pratorum: de redditibus quidem postionis, Vieriæ, silvæ, atque loigii, omnem decimam.*

☞ Quid sit *Vieria* altera hac notione aperte docet Charta Nicolai Episc. Camerac. ann. 1139. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 295. *Addidit etiam idem Gerardus piscatorios sendiculos quatuor, quos vulgo Vieria nominamus.* Ubi haud obscurum est *Vieria* significari locum in fluvio palorum serie coarctatum piscium capiendorum gratia, idem proinde esse quod nostris *Gord* dicitur. Vide *Gordus*. Neque aliud sonat

Vierus, in Charta ann. 1197. ex Tabulario Lehunensi ch. 20. *Sanctus vero Petrus habet Vierum super molendinum, & intra illud Vierum & molendinum non potest habere prænominatus Johannes Vierum, aut ingenium dormiens ... Sed D. Johannes piscari potest ibi cum tramello & sacco. Et sciendum, quod Vierus B. Petri tantum habere debet consuetæ clausuræ & assuetæ posturæ supra molendinum, quantum Vierus debet habere in riveta de antiqua consuetudine.*

☞ Ejusdem esse intellectus *Vierum* atque *Vieriam* rursum probare facile est. Charta an. 1260. ex Tabul. Corbeiensi: *Recognoverunt se vendidisse Johannes de Fontanis ad vitam ipsius Johannis pro decem & septem libris Parisiensibus ... quidquid habebant in molendino & Viero de Bouzencourt.* Quæ vernacule sic efferuntur in Charta Johannis Abbat. Corb. ejusd. anni in eod. Tabul. *Fremin nos maires & nos hom de Bouzencourt est venus devant nous & à reconut qu'il a vendu par loial vente à Jehan de Fontaines notre neveu par toute la vie chelui Jehan tous les pourfis qu'il avoit & pooit avoir au moelin de Bouzencourt & en sen Vier, les queu coses il tient de nous.* Charta an. 1261 ex Chartul. 23. ejusd. Monast. *Johannes dictus paganus de Chersi & domicella Margareta ejus uxor recognoverunt coram nobis se vendidisse ... quoddam Vierum suum situm inter Chersiacum & Salliacum aquosum.* Alia ibid. an. 1331. *Confessi fuerunt .. se vendidisse ... dimidiam piscaturam ... à loco qui dicitur le Vier du Cherisier usque ad calceiam de Salliaco aquoso.* Eadem vernacule ibidem leguntur: *Il avoit & pooit pesquier devant ceste vente, si comme il dist, de tous harnas en la riviere de Somme, depuis le Vier du Cherisier jusques à le cauchiè de Sailly Liaurech.* Chartul. S. Quintini in insula pag. 96. *Item quant à l'article de Viers de cloies ou de verges .... en leur vivier par dessous le pont Torrissien, disons & ordonnons que la premiere oisle des Viers faits de cloies ou de verges dessous le dit pont aura 100. pieds & le trou tenant à la le dite en avallant aura 7. pieds & les deux aisles de montee chacune aura 50. pieds, & li trou d'iceli montée aura 8. pieds & li trou de l' avallee ensuivant aura 7. pieds, & li darrains aisle des Viers en cloies dessusdites aura 100. pieds.* Vide *Verinum*. Interdum *Vierus* idem significat quod supra *Bedum* & *Bierum*. Vide in his vocibus.

¶ VIERRUM, in Codicibus censualibus Dombarum & Calomontis, interprete D. *Aubret*, est Ager incultus & sterilis. Charta Bellijoc. an. 1460. *Item possidet quoddam Vierrum quod fuit alias confinatum à Margarita Claret.*

¶ VIERSCARA, Belgis *Vierschare*, Tribunal, ubi de rebus cum civilibus, tum criminalibus suprema sententia judicatur: à *Schare*, Belgis turma, collectio, Saxon. Scaru. .. Consuetud. Furnenses ex Tabular. Audomar. *Quicumque fur cum prænuntia captus fuerit debet in Vierscara adduci & ibi debet audiri allegationes.* Ibidem: *Quicumque in Vierscara bannita tumultum vel clamorem fecerit, emendabit 2. sol. Quicumque in Vierscara uni coratori contradixerit, cuilibet coratori ibidem præsenti emendabit 18. sol.* Rursum: *Quicumque clamorem suum fecerit super aliquem in Vierscara & ipse firmaverit se habiturum auxilium coratorum, & defecerit, emendabit Comiti 3. libras.* Vide *Varcharnia*.

¶ VIERUS. Vide *Vieria* 2.

¶ VIETATIO, Vetitum, interdictum. Charta Bonæ Principissæ Sabaudiæ an. 1424. in Statut Perus. fol. 31. *Non obstantibus pœnis, inhibitionibus, Vietationibus & proclamationibus factis seu fiendis quibuscumque.* Vide *Vetum*.

¶ VIETOR, *ἀγγειοπλόκος*, in Gloss. Lat. Gr. editis: unde emendandum est *Victor* & *Vitor* in MSS.

¶ VIGA,

¶ VIGA, VIGUA, Tigni species. Raparat. factæ in senescallia Carcass. an. 1435. ex Schedis Cl. V. Lancelot: *Pro ponendo in dicto molendino plures fustes & Vigas... Pro una Viga quarrat nova, longitudinis quatuor cannarum... Carpentario pro quatuor diebus, quibus vacavit tam pro ponendo dictas Vigas & fustes in dicto molendino... Pro ponendo in domo... unam Vigam & plures aabirours*. Ibidem: *Pro duabus Viguis reve Narbonae, qualibet longitudine seu cannarum cum dimidia... Pro duabus Viguis reve de Narbonna continente qualibet septem cannas in longitudine pro faciendo ab ipsis postes Carcassone*... 7. l. 15. s.

¶ VIGAIA. Charta ann. 1293. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag 805. *Accepi... unum ortum situm intra ortum meum ex uno latere & suam Vigaiam ex altero*. Haud satis asserta est lectio, ut vocis notionem aperiam.

¶ VIGARIA. Vide in *Vigerius*.

¶ VIGATURA. Vide supra *Vegius*.

¶ VIGENNIUM, Vicennium. *Ante decennium & Vigennium*, in Actis S. Wernheri to. 2. April. p. 724.

¶ VIGERALIS, VIGERARIUS. V. in *Vigerius*.

¶ VIGERE, Adolescere, roborari, invalescere, Gr. ἀκμάζειν. Vetus Interpres S. Irenæi lib. 5. c. 35. *Et sicut vere resurgit, sic & vere præmeditabitur incorruptelam, & augebitur, & Vigebit in regni temporibus, ut fiat capax gloriæ Patris*.

¶ VIGERIA, VIGERIATA. Vide in Vigerius.

VIGERIUS, Vicarius, ex Gallico Viguier. *Vigarius Comitis*, in Chartis Parensalibus form. 6 & 7. Charta Ludovici VI. Regis Franc. ann. 1114. *Ita ut in noto foro nec in claustro... in prædictis solemnitatibus Dapifer noster, vel Præpositus, vel Vigerius, vel Theloneariis aliquid auferre... præsumat*. Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Je vous fay mon Viguier, le miien lieu tenrez.

[Occurrit præterea apud Thomasser. in Biturig. p. 227. *De Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 111. Menester. Hist. Lugdun. p. 84. *Fleureau* Hist. Blesens. p. 112. in Gall. Christ. to. 4. col. 139. &c. Vide in *Viarius* & *Vicarius*.]

¶ VIGUERIUS, Eodem significatu. Litteræ ann. 1356. inter Ordinat. Reg Franc. to. 3. p. 112. *Ut nos de cetero justitiam faceremus, & fieri & servari mandavemus per senescallos, Vigueriot, prepositos & alios quoscumque officiales, &c.* Libertat. villæ Figiaci an. 1369. ibid. p. 264. *Viguerius & judex ipsius villæ Figiaci, qui sols judices nostram curiam regalem in dicta villa habens exercere & etiam gubernare, &c.* Charta an. 1274 tom. 1. Hist. Dalph. p. 126. *Item... quod dictus Archiepiscopus, Viguerius, correarius seu judex non vetupens, &c.* Occurrit rursum ibid. p. 140. Arestum Parlamenti Tolos. ann. 1498. *Si prisonerios & prævenos in causa criminali coram præfatis officiariis... ad ipsos Viguerium & judicem Albiæ appellare contingat*. Statuta Avenion. rubr. 2. art. 1. pag. 3. *Institutus Viguerius jurabit in concilio civitatis, de dicta civitate & ejus territorio exstirpare pravitatem hæreticam, &c.*

VIGERII, Viarum Domini, *Seigneur Voiers*. *Vigerii feodales*, in Libertatibus de *Boisdecené* in Pictonibus ao. 1261. Vide in *Mestiva*.

VIGERIA, Justitia & jurisdictio Vicarii. Chartæ Gaufredi Comitis Andegav. & Agnetis uxoris pro fundatione Abbat. B Mariæ Santonensis an. 1047. in Reg. 114. Tabul. Regii ch. 439. [& inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 481.] *Consuetudinem illam etiam quæ Vigeria dicitur, scilicet de homicidio, de furto, rapto, & incendio Deo & B. Mariæ... finimus*. Alia Joannis Regis Angliæ ibid. *Sed domos, curtes, possessiones suas, homines & mansionarios earumdem, Vigeriam, altam & & bassam justitiam de furto, de raptu, &c.* Charta Bernardi Episcopi Santonensis ann. 1151. *Et contra vero Ecclesia ista instantius cum omni reclamatione hæc omnia negabat, asserens, quod nec consuetudines istas, nec Vigeriam, nec exactionem aliquam in hominibus suis habebat, &c.* [Charta ann. 1208. ex Tabular. B. M. de Nantolio diœc. Inculism. *Vigeria parva seu magna, seu cognitio, cohertio & punitio cujuscumque cohertionis realis, & personalis, seu mixta, & omne emolumentum jurisdictionis prædictæ, &c.*] Charta Mauricii de Bellavilla Dom. Ganaschiæ, Sept. 1265. pro Libertatibus de *Boisdecené*: *Sed sciendum est, qualis sit Vigeria: illa talis est, raptum, furtum, murtricia, & traditiones, & omne malefactum de caminis feodalibus, la meslée caminorum feodalium, in qua sanguis non apparuerit, &c.*

¶ VIGERIATA, Jurisdictio, districtus Vigerii. Charta Ludovici VIII. Reg. Franc. an. 1224. to. 1. Ordinat. p. 49. *In septene, & unaquaque Vigeriata unus tantum Vigerius habeatur*.

¶ VIGARIA, Eadem notione. Charta ann. 883. inter Probat. to. 1. novæ Hist Occitan. col. 138. *Curtem mea... quæ est in pago Ratenico, in Vigariis cui vocabulum sunt Cambarense & Brusense*. Notitia ann. 957. ex Tabul. Gellon. *Una de vinea modiata... in Vigaria Agonensi*. *Vigaria Albiensis*, in Testam. Johannis Episcop. Albiens. an. 1473. apud Marten. to 1. Anecd. col. 1483.

¶ VIGUERIA, Justitia, jurisdictio, officium Viguerii. Charta an. 1362. to. 1. Hist. Dalph. p. 146. *Jaquemetus Archinjaudi filius... nobis fecit homagium de Vigueria & officio toto Vigueriæ castri & mandamenti de Peyrino cum pertinentiis ejusdem*.

¶ VIGUERIA, Exactio quam *Viguerius* faciebat intra *vigueriæ* suæ limites. Homagium Guidonis Vicecom. Lemovic. præstitum Abbati S. Martialis an. 1245. apud Stephanotium to. 2. Fragm. Histor. MSS. *Nos & præpositus, & vigueriì, & præpositi nostri in quadam parte burgi de Monmalier ingerendo nos & levando ibidem & in aliis locis accusagia & Vigueriam & quædam alia quæ ad abbatem & conventum jure dominii pertinebant*. Charta an. 1262. ex Chartular. S. Benigni Divion. *Idem Bertrandus pro illis quadraginta solidis... quittavit in perpetuum decimam & Vigueriam suam in finagio de Giron*.

¶ VIGUERIATUS, ut *Vigeria*, Justitia, jurisdictio *Viguerii*. Bulla Nicolai V. PP. ann. 1447. apud Sebast. Fanton. to. 1. Hist. Avenion. p. 32. *Decernimus ut sicut hactenus fuit curia Vigueriatus auditoris causarum cameræ Apostolicæ in civitate prædicta firmiter conservetur*.

¶ VIGERIA, Uxor *Vigerii*. Obituar. Eccl. Autiss. MS. ad diem 18. Mart. *Eodem die obitus Nazariæ Vigeriæ Autissiodorensis*.

¶ VIGERALIS, VIGERARIUS, Justitiæ *Vigerii* obnoxius. Charta Philippi Episcopi Pictav. an. 1232. apud Steph. to. 3. Antiq. Bened. Pictav. MSS. p. 844 *Fuit taliter diffinitum quod mobilia murtrariorum convictorum hominum abbatis Vigeralium, prior de Mairec vel mandatum abbatis de cætero saisibit, & divisione facta eorumdem mobilium per priorem vel per mandatum abbatis media pars electa à Vigerio per manum prioris eidem tradetur*. Charta an. 1314. ex Chartul. S. Joh. Angeriac. p. 168. *Una cum omnibus censibus, redditibus, hominibus Vigerariis, jurisdictione, juribus & deveriis omnibus*.

¶ VIGESIMARE, Solidum pro libra exigere, Gall. *Lever le sol pour livre*. Locus est in *Superponere* 2.

¶ VIGETUS, Vigens. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc 3 Bened. part. 1. p. 176.

Mox

Mox proceres inter rumusculus exiit aulæ,
Scilicet adventasse virum virtute Vigetum.

¶ VIGIA, pro Jugia. Vide *Cisa*.

¶ VIGILANTER, Prudenter, sapienter. Chron. Fontanell. apud Acher. to. 3. Spicil. Acher. p. 256. *Cum ... humiliter illi suggererent, ut, ut quid inde agere deberent, decerneret, Vigilanter hoc decrevit, &c.*

VIGILANTIA, pro *Vigiliis*, seu *Matutinis*, Horis Canonicis ita dicta. Charta Willæ Comitissæ Bonifacii Marchionis filiæ sub anno 995. apud Ughellum to. 3. Italiæ sacræ pag. 48. *Sic esse instituo, ut omni tempore diu noctuque orationes seu Missarum solemnia, ac nocturna Vigilantia in ipsa Domini Ecclesia monasterii facere seu canere debeant, secundum regulam S. Benedicti, &c.* Alia Ottonis III. Imper. ibid. pag. 51. *In Psalmis, hymnis, seu Missis, & orationibus, & nocturnis Vigilantiis, &c.*

¶ VIGILARE, Excubias agere, Custodire. Conc. Legion. an. 1012. inter Hisp. to. 3. p. 192. *Et in tempore belli & guerra veniant ad Legionem Vigilare illos muros civitatis.* Vide in *Vigilia*.

¶ VIGILARE SE, Cavere sibi, Gall. *Prendre garde à soi*, in eod. Conc. can. 24. p. 191. *Si quis homicidium fecerit, ... & usque ad novem dies captus non fuerit, veniat securus ad domum suam & Vigilet se de suis inimicis.*

¶ VIGILARE ÆGROTUM, Assidere totam noctem ægroto sollicitando, Gall. *Veiller un malade*. Menoti Serm. fol. 176. *Videas domina quod quotidie infirmitas augebatur, nec medici dabant ei bonum responsum, misit ad conventum nostrum, ut mitterentur duo fratres ad Vigilandum eum* (maritum suum) *de nocte.*

¶ VIGILARI. Appendix ad Antiphon. Rom. à Thomasio edit. an. 1689. p. 340. *Et quoniam hæc sancta Dei & B. Petri basilica est fundamentum & caput omnium ecclesiarum ... quadam prærogativa in ea tantum Vigilantur pallia.* Ubi ad eum respicit usum de quo Auctor Ceremonialis Romani lib. 1. sect. 10. *Sic confecta pallia per subdiaconos portant ad basilicam Principis Apostolorum, & per Canonicos basilicæ ponuntur super corpora Petri & Pauli Apostolorum sub altari majori: ubi factis ex more Vigiliis illa per noctem dimittunt, deinde restituunt subdiaconis, qui in loco honesto ea conservant.* Vide *Pallium* 3.

¶ VIGILARII, Iidem, ni fallor, qui *Vigiles* mox. Vide in hac voce. Tabul. Rotbon. *Salomon dat S. Salvatori mansum Alahart cum mansis & Vigilariis.*

VIGILATOR, Idem quod *Gaita*. Charta an. 1293. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. to. 3. p. 568. *Quod quidem videas quidam Robertus de Wayne Vigilator ipsius Episcopi, coronavit post socios suos, & alios de familia Episcopi.*

VIGILATORES, Exploratores: βιγλάτορες, recentioribus Græcis, de qua voce egimus in Glossar. mediæ Græcit. Vetus Charta apud Brandaonum l. 10. Monarch. Lusitan. c. 1. *Bene audisti paullo antea per tuos Vigilatores, quod sunt infiniti Comites, & multo plures pedanes.*

¶ VIGILAX, Vigilans, industrius. Sidonius Epist. 11. lib. 5. *In paginis ejus Vigilax lector inveniet veriora nomina Camœnarum.* Adde Epist. 12. lib. 8.

VIGILES, Tenentes, qui excubias debent. Charta Gaufredi Vicecomitis Bituricensis an. 1012. pro Monasterio S. Ambrosii Bituric. *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet villicationem, stabulationem & ita liberum reddo eundem burgum, &c. ... à molendino quoque, qui vocatur Mirabello, reddo Vigiles homines ibi manentes, usque ad eundem burgum, ex utraque parte aquæ, ad Monasterium vel burgum custodiendum, cum eisdem, qui in eodem burgo morantur.* Charta Henrici Regis Romanor. ann. 1107. apud Chapeavillum to. 2. Hist. Leodiensis p. 54. *Item in domibus ad claustrales sedes pertinentibus, forensis potestas jus nullum spoliandi, aut ostium obserandi, vel Vigiles, vel ostiarium denarios exigendi habebit, &c.* Tabul. S. Genovefæ Paris. an. 1211. *Custos vero turris & portarius, & asinarius, & Vigil, qui de nocte turrim vigilabat, &c.* Charta Stephani Comitis Sacri-Cæsaris an. 1178. *Omnes, quos Vigiles capiebant.* Vetus Charta in Additamentis ad Math. Paris pag. 150. *Quod Vigiliæ fiant per singulas villas, sicut fieri consueverunt, & per viros probos & validos.* V. *Wacta*.

VIGILGALLUS. Vide *Vigilsatii*.

VIGILIÆ, Nocturnæ preces, quibus veteres olim Christiani vacabant, nunc abolitæ, & in solis fere monasteriis & aliquot Ecclesiis Cathedralibus usurpatæ. Libellus precum Marcellini & Faustini pag. 66. *Sed quia pro conditione rerum quolibet tempore vel clam salutis nostræ sacramenta facienda sunt, idem sanctus Presbyter Macarius dat Vigilias in quadam domo convocare fraternitatem; ut vel noctu divinis lectionibus fidem plebs sancta roboraret.* Cassian. de Instit. Cœnob. lib. 3. c. 8. *Vigiliæ, quæ singulis hebdomadibus à vespera illucescente, Sabbato celebrantur, idcirco seniores hyemali tempore, quo noctes sunt longiores, usque ad quartum gallorum cantum per monasteria moderantur, ut post excubias totius noctis, reliquis duabus ferme horis reficientes corpora sua nequaquam per totum diei spatium somni torpore marcescant.* Vigent tamen etiamnum Vigiliæ Natalis Domini apud omnes Christianos. Greg. Turon. de Vitis PP. c. 8. *Ad Vigilias Dominici Natalis adveniit, monuitque Presbyterum, dicens: Vigilemus unanimiter ad Ecclesiam Dei, &c.* Et lib. 5. Hist. c. 17. *Cum Dominici Natalis nox alma populis effulsisset, idem Pontifex priusquam ad Vigilias descenderet, jussit, &c.* De Vigiliis Christianorum, vide Concil. Matisconense II. cap. 1. Isidorum l. 2. de Eccl. offic. c. 22. Honorium Augustod. lib. 3. c. 6. Durand. de Ritibus Eccl. lib. 2. cap. 4. Covarruviam Var. resol. lib. 4. cap. 19. §. 10. Mundelhemium Antiq. Mon. Ep. 69. Card. Bona de Divina Psalmod. c. 4. &c.

VIGILIÆ, Ipsum Officium nocturnum, quod in vigiliis nocturnis olim decantabatur. Durand. lib. 5. Ration. c. 3. n. 6. *In tempore æstivali celebrat Ecclesia nocturnum officium in tempore primæ nocturnæ, licet quandoque tempestivius, (quod quidem Vigilias sub antiquo nomine vocat) & specialiter in festivitatibus Beatorum Joannis Baptistæ, Petri & Pauli, &c.* Infra: *Romani etiam adhuc in præcipuis festivitatibus totius anni, in sero dicunt 3. Psalmos, & 3. Lectiones, quas Vigilias vocant, & in Nocturnis idem repetunt.* [Epist. Gualonis Presbyteri Paris. apud Baluz. tom. 5. Miscell. p. 361. *In nocte autem nativitatis Domini sine Domine labia mea aperies, & sine Deus in adjutorium meum intende, & sine invitatorio ab antiphona & psalmo incipientes, novem lectiones faciunt, quas Vigiliam vocant. Vigiliarum cantica celebravit*, in Chron. Novalic. apud Murat. to. 2. part. 2. col. 743.]

VIGILIÆ, Officium, quod pro Defunctis canitur, quomodo etiamnum appellatur. Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Pro eo, qui decesserit, in sedibus septenæ Missæ, totidemque Vigiliæ Domino persolvantur, &c.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 172. *Quanto vero affectu & studio memoriam defunctorum eorumdem, id est, officium, quod Vigilias dicimus, & Missæ celebrationem agi instituerit, noverunt, qui hoc facere consueverunt.* Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. c. 3. *Servitoribus autem expectatis, usque dum & ipsi surrexerint à mensa, agitur officium, vel quod à nostratibus Vigilia vulgo appellatur, quod aliquando cum*

tanti

santi defuncti non haberentur, fieri solebat cum tantum lectionibus tribus & responsoriis, nisi alicujus fratris anniversario superveniente. Vide Durandum lib. 2. de Ritib. Eccl. c. 24. n. 14. [Charta fraternitatis inter Monachos S. Martini de Campis & Moniales Faremonast. an. 1241. *Quandocumque aliqua de monialibus Faremonasterii morte contigerit, obitu dictæ monialis nunciato vel cognito apud S. Martinum, tabula pulsabitur, & officium seu Vigilia statim fiet, in crastina Missa celebrabitur in conventu pro defuncta.*]

¶ VIGILIÆ inter obventiones Curionum recensentur in Tabular. Gellonensi: *Bernardus & uxor ejus Willelma ecclesiam S. Hilarii & S. Mariæ, ... cum decimis, & primitiis, & offrentiis, Vigiliis & cimeteriis ... concedunt.*

VIGILIA. Joan. de Janua: *Vigilia dicitur dies profestus, scilicet dies primus ante festum, quia tunc in sero vigiliæ vacamus.* Alcuinus de Offic. divin. *Ad quod signandum, (temporalem Sanctorum angustiam) præcedentibus eadem natalitia diebus, quas vulgo Vigilias eorum appellamus, solito parcius vescentes, eadem solemnia debitis jejuniorum obsequiis, & maceratione carnis devote prævenimus, ut per peidianam purificati abstinentiam, digniùs celebremus sequentis festi lætitiam.* Honorius August. l. 3. c. 6 *More antiquo duo nocturnalia officia in præcipuis festivitatibus agebantur; unum in initio noctis à Pontifice cum suis Capellanis absque Venite: aliud in media nocte in Clero, sicut adhuc, solenniter celebrabatur; & populus, qui ad festum confluxerat, tota nocte in laudibus vigilare solebat. Postquam vero illusores bonum in malum permutaverunt, & turpibus cantilenis ac saltationibus, potationibus & fornicationibus operam dederunt, Vigiliæ interdictæ, & dies jejunii dedicatæ sunt, & vigiliarum nomen retinuerunt.* Similia habent Belethus c. 137. & Durandus l. 6. c. 7 n. 8. Gregor. Turon. l. 10. c. 31. n. 6. de S. Perpetuo Episc. Turon. *Hic instituit jejunia Vigiliasque, qualiter per circulum anni observarentur, quod hodieque apud nos tenetur scriptum, &c.*

VIGILIAM FACERE, [Officio vigiliæ adesse.] Charta Pontii Archiepisc. Arelatensis an. 1000. to. 6. Spicilegii Acheriani p. 427. *Quod si est talis, qui per indictam sibi pœnitentiam non introeat Ecclesiam, ... hic talis ad jam dictam Ecclesiam si venerit, in die videlicet dedicationis ejus, aut semel in anno cum sua vigilia, & adjutorium dederit ad opera Ecclesiæ S. Mariæ, quæ modo noviter construitur in prælibato monte ... sit absolutus ab ipso die, quo suam Vigiliam fecerit de tertia parte majorum peccatorum, unde pœnitentiam habet acceptam, &c.* Infra: *Ipsis autem oratoribus, qui cum sua Vigilia venerint ad Ecclesiam Sanct. Crucis, &c.*

VIGILIÆ, quas *in honore Domni Martini observabant*, prohibentur in Concilio Autissiodor. c. 5. quod per superstitionem & ad sortilegia eæ fieri solerent.

VIGILIÆ, quæ in Concilio Autissiodorensi can. 3. fieri prohibentur, intelligendæ sunt non eæ duntaxat, quæ in privatis domibus fieri consueverant, ut observat Baronius an. 599. nu. 53. 54. sed eæ etiam, quæ in ipsis ædibus sacris; sed cum choreis, & pagano ritu: *Non licet compensat in domibus propriis, nec Vigilias in festivitatibus Sanctorum facere.* Vetus formula, post Pœnitentiale Theodori p. 350. *Si in solennitatibus abstinuerit se ab uxore sua, . . . si ivit ad choreas, & maxime in Ecclesia & devote, sicut quidam, qui faciunt Vigilias in festis in quibusdam partibus, & faciunt ludos inhonestos.* Sed &, ut supra observatum, *Vigiliæ in honore Domni Martini* celebrari, ut superstitiosæ vetantur in eodem Concilio Autissiodorensi c. 5. ut & *in Vigiliis circa corpora mortuorum*, vetantur *choreæ, & cantilenæ, seculares ludi, & alii turpes & fatui*, in Synodo Wigorniensi an. 1240. c. 5 ubi additur: *Nec ad dictas Vigilias aliqui veniant, nisi causa devotionis, &c.* Adde Concil. apud Pontem Audomari an. 1279. c. 10.

VIGILIAS FACERE dicebantur Tyrones, qui Militarem ordinem erant consecuturi; pridie enim in Ecclesiam secedebant, ibique pernoctabant, orationibus dantes operam. Matthæus Westmonast. an. 1306. *Ipsa quoque nocte in templo prædicti tyrones, quotquot poterat capere locus ille, suas Vigilias faciebant. Sed Princeps Walliæ præcepto Regis patris sui, cum præcelsis tyronibus fecit Vigilias suas in Ecclesia Westmonasteriensi.* Vetus Ceremoniale Creationis Militum de Balneo: *Et en ceste guise demorera l'Escuier en la Chapelle, tant qu'il soit jours, toujours en oroisons & prieres, requerant le puissant Seigneur, & sa benoite mere, que de leur digne grace leur donne pouvoir & confort à prendre cette haute dignité temporelle en l'honeur & louange de leur, de sainte Eglise, & de l'Ordre de Chevalerie. Et quant on verra le point du jour, on querra le Prestre pour le confesser, &c.* Vide *Miles*, col. 734.

¶ VIGILIA, Obligatio excubias faciendi. Charta ann. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 459. *Conquerebatur prædictus Episcopus ... de lectis mortuorum, & de Vigilia ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ, & quod nolunt eum sequi in expeditione homines eorum & sui.*

VIGILIÆ MURORUM, à quibus nemo excusatur. Greg. M. l. 7. Ind. 1. Epist. 20. *Quia vero comperimus, multos se à murorum Vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullum neque per nostrum vel Ecclesiæ nomen, aut quolibet alio modo defendi à Vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, &c.*

VIGILIAS CUM CLAVA NOTIFICARE. Charta Chrodogangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meurissium: *Debent omni nocte vigilare, & Vigilias cum clava invicem notificare.* Id est is, qui *vigilias* facit, debet clavæ percussione subinde se vigilare indicare, quod etiamnum faciunt *vigiles* in *Berfredis* seu turribus, urbium sub regni confinia.

VIGILIARII, Monachi, qui in monasteriis alios evigilant ad Matutinos, quibus *sollicitudo excitandi incumbit*, qui *septimanam excitationis exerceat*, Regula Magistri c. 31 Regula S. Fructuosi c. 3. *Ita ante mediam surgentes noctem, duodenos per choros recitent Psalmos, secundum consuetudinem; prius tamen quam surgant cæteri, à Vigilariis Fratribus Præpositus excitetur, ut cum benedictione sua & signum moveatur, & cunctorum lectula ab eo, priusquam consurgant, strenue visitentur.*

☞ *A Vigilucis* edidit Menardus in Concordia Regul. pag. 418. Sed legendum suspicatur *à Vigiluciis* ex Gloss. Lat. Gr. ubi minus bene legitur *Vigilucius* ἀγρυπνητής, pro *Vigilucius*. Ut ut est iidem etiam

VIGILGALLI vocati, ut observat eadem Regula Magistri d. c. ex singulari *Vigilgallus*; à galli gallinacei vigilantia: *Magna enim merces apud Dominum est excitantium ad divinum opus, quos pro fama Regula Vigilgallos nominavit.* [Ubi emendo: *quos profana regula*, id est sæcularis, *Vigilgallos nominavit.*]

¶ VIGILICIUS. Vide in *Vigilarii*.

¶ VIGILIS, Lucerna vitrea, Massiliensibus *Veilloie*, in Inventario ann. 1342 ex Tabular. S. Victoris Massiliensis.

¶ VIGILIUM, ἀγρυπνία. Gloss. Lat. Græc. in Sangerm. *Pervigilium*.

VIGILIUS, Τεχνίτης, in veteribus Glossis p. 359.

¶ VIGINTI-QUATUOR, Magistratus apud Hildense-

densemenses, qui de rebus gravioribus statuunt, Telomonius de Bello cum eivit. Brunsvic. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p 96. *Tandem autem dicunt., sibi non ex usu fore, ut in bis magnis rebus sibi expositis atque arduis, civitatem certiores reddere possint, nisi prius barum rerum ad eos, quos Viginti-quatuor appellant, imo quoque ad totius civitatis sua communitatem relationem faciant.*

¶ VIGNEA, pro Vinea, in Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 18. Hinc.

¶ VIGNETÆ, Viticulæ, ornamenta in modum vitium, Gall. *Vignettes*. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Item, duo alii mersus argenti deaurati & bachiati ad Vignetas.* Βοτρύδια, Græcis recentioribus eadem notione. Vide *Vineatus*.

¶ VIGNOLA, pro *Vignicola*, Viticola, *Vigneron*, apud Cigaltium de Bello Ital. *Caritas me instigat ad laborem vineæ, quia Vignola grossut.*

¶ VIGORARE, Carroborare, confirmare, vigorem præstare. Charta Henrici III. Regis ano. 1040. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 60. *Bannique nostri impositione, ne deinceps quisquam hæc audeat infringere, Vigoramus.* Bulla Leonis IX PP. apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. pag. 735. col. 1. *Eadem quoque firmitate Vigoramus acta & instituta Regum Cladovei, Dagoberti, Childerici, Theoderici, qui eadem præceptis suis confirmave-unt.* Arnaudus in Rosario MS. L. 2. cap 7. *Deinde Vigora ignem paulatim donec habeas totum aerem igne mi-tum.*

¶ VIGORARI, Vires acquirere. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 322. *Quantum homines in mœrore tabescunt, tantum in lætitia Vigorantur.* Adde Marten. to. 8. Am‚liss Collect. col. 447.

VIGORATUS, Vigore præditus, *Vigoureux*. Dudo lib. 3. de Act. Normao. p. 128. *Cernens eum Vigoratum & præcellentem in omnibus factis, &c.*

¶ VIGORATUS, Ex itatus, accensus. Charta Balduini Comit. ann. 1064. inter Instr. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 22. *Dei inspiratione compunctus & matris prædictæ consortatione Vigoratus, tunc consensit, &c.*

¶ VIGORES, in Charta Caroli Reg. Hungar. ann. 1338. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MS. pag 488. *Salvis & suis juribus & Vigoribus quoad omnes & singulos suos articulos, &c.*

¶ VIGOROSE, Acriter, strenue, Gall. *Vigoureusement*. Hist. Cortus. lib. 2 apud Murator. tom. 12. col. 801. *Cum forte quadraginta equitibus qui eum Vigorose sunt sequuti, pertransivit pedites prædictos, &c. Ut fidelitatem domini sui Vigorosius resumant & conservent*, in Charta ann. 1244. apud Rymer. tom. 1. pag. 271.

¶ VIGRA. Charta ann. 1097. apud Murator. della Antic. Estensi p. 81. *Has autem suprascriptas massaritias cum omnibus earum pertinentiis, cum casis, ... terris, Vigris, aratoriis, vineis, campis, &c.* Vide infra *Vilaria*.

¶ VIGRINARE, VIGRINULA. Vide *Virginare & Virginula*.

¶ VIGUA. Vide supra *Viga*.

¶ VIGUERIA, VIGUERIATUS, VIGUERIUS. Vide in *Vigerius*.

¶ VIGUS, pro Vicus, in Charta Childeberti III. Reg. Fr. an. 710 apud Felibien. Hist. Sandion p. 18. & in Bulla Agapeti PP. an 954. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 96.

VILAGER. Tabularium Prioratus *de Lewes* in Anglia fol 16. *Et flagellabit prebendam Prioris per unum diem cum corredio domini, & habebit .. panes ad vesperam cum companagio, exceptis illis, qui non dant Vilager.* Ibid. fol. 14. *Quicumque in villa de ..ebam habuerit bovem & vaccam, dabit 1. den. ad Inventionem S. Crucis, & pro vitulo unius anni obol. Et qui plures habuerit, tot denarios de Vilager.* Et paulo post: *Osemundus de Stone pro suo Vilaget, &c. ... dant Vilager eum suo censu, &c.*

¶ VILAGIUM. Vide *Villagium*.

¶ VILANAGIUM, VILANATICUM, VILANIA. Vide infra in *Vilenagium*.

¶ VILANUS, f. pro *Villosus*. Vide *Villosa*. Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1226. *Juppones quoque, houppelandas, Vilanos, & alia vestimentorum diversorum genera ... non portent* (Clerici.) Vide alia ootinoe in *Villani, Vilanicus*, & *Villenagium*.

¶ VILARIA, Villula, viculus, ni fallor, idem quod *Villare*. Testam. Guillelmi D. Montispessulani ann. 1146. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 142. *Dimitto ei castrum de Menteferrario cum omnibus suis pertinentiis, ... orratas, caminos, boscos & pascua, aquas & Vilarias, &c.*

¶ VILARIUM, Eadem, ut videtur, notione. Charta ann. circ. 11 72. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 465. *Guillelmus de Montepessulo similiter reddat puellæ & viro suo omnem honorem Melgeriensis Comitatus, qui infra prædictos honores supra caminum versus Montemferrarium est, excepto Vilario vetulæ Melgoriensis comitissæ, si viva fuerit.* Neque aliud forte sonat.

¶ VILARUS, in Charta Odacearis Episc. Lemovic. an 833. inter Instrum. to 2 Gall. Christ. novæ edit. col. 165. *Ipsum jam dictum mansum vobis cedo .... cum ecclesia in honore S. Sebastiani martyris, Villaris, pratis, pascuis, silvis, &c.* Vide *Villagium*.

VILARNIP NNIUM. Vide in *Usit*.

¶ VILATGIUM. Vide infra *Vellagium*.

¶ VILATUS. Expositio antiquæ Liturg. Gall. apud Marteo. to. 5 Anecd. col. 93. *Membra parvuli sabana, id est candido ac Vilatis linteo exterguntur, ne corium ei lædatur.* Leg. *Villoso*. Vide *Villosa*.

¶ VILEFACERE, *Parvifacere, Villi habere*, in Gemma.

¶ VILEINAGIUM, VILENAGIUM. Vide infra *Villenagium*.

¶ VILERE, Vilipendi. Elogium Milonis Monac. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened p. 670. col. 2.

Provehitur census, Vilet sine nomine sensus.

Vilo, adubilo, ἐντινίζω, in Gloss. Lat. Gr. *Vilio*, in Sangerm. MSS.

¶ VILESCERE, Contemnere, vili habere. Sermo S. Humilit. inter Acta SS. to. 7. Maii p. 834. *Quia qui Vilescunt eas* (virtutes) *omnia perdunt.* Pro in contemtum adduci, occurrit in Litteris Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1359. to. 3. Ordinat. p. 395. *Noleus quod humana creatura quam sue similitudini conformarat, ruditate Vilesceret, &c.*

¶ VILHETA, pro *Bilheta*, Scedula, libellus, syngraphum. Inveotar. ann. 1476 ex Tabul. Flamar. *Item plus unum aliud debitum de summo viginti sex scutorum auri ... mediante apoca sive Vilheto per eumdem nobilem Stephanum manu sua proprio subsignata.* Vide *Billa* 1.

¶ VILIABUNDUS. Papias MS. Bituric. *Amorreus interpretatur amarus; unde Amorrei. fuins fuit Canobam. vel Viliobandus interpretatur.* In indice vocum hebraicarum ad calcem Bibliorum: *Amorrhæi, amari, rebelles.* Nihil præterea succurrit.

¶ VILIARI, pro *Biliari*, irasci. Gloss. Lat. Gr. *Viliar*, χολᾶ. *Biliar*, in MSS. Sangerm. Vide *Vilere*.

¶ VILICUS. Vide infra *Villicus*.

¶ VILIFICARE, Vilem reddere, submittere. Auctor Imitat. Christi lib. 3. c. 8. *Si autem me Vilificavero, & ad nihilum redegero, &c.*

¶ VILIPENDIUM, Contemtus. Statute Ecclesiæ Avanion. an. 1341. apud Martan. tom. 4. Anecd. col. 567. *Item ut excommunicationis sententia quæ habetur in hac decreti, ut plurimum, Vilipendio, .. de cetero amplius timeatur.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 123. *Ad sedem Matisconensem evocavit ... in nostrum, .. & ipsius curiæ nostræ Vilipendium & contemptum, &c.* Occurrit præterea in Conc. Hisp. tom. 3. p. 663. in Actis SS. tom. 1. Mart. pag. 589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 61. & Rymar. tom. 8. pag. 577.

¶ VILIPENSIO, Eodem significatu. Guibertus in Vita sua lib. 3. c. 7. *Ipsos etiam tantis addici constiterat Vilipensionibus clericos, &c.*

¶ VILITA, Ignavia, Gall. *Lacheté*. Lanfrenci Pignoli Annal. Genuens. ad an. 1266. apud Murator. to. 6. col. 538. *Quum famius consilium foret intenre mare & se parare ad bellum: admiratus tamen stupefactus & Vilitate præditus mutavit consilium, &c.*

¶ VILITER, Cum dedecore & contumelia. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS pag. 196. *Reliquias Sanctorum de monstrantiis & altaribus fumeatos Viliter ad angulos projiciebant.*

VILLA, Civitas, Gallis *Ville*. Ita usurpasse videtur Rutilius Numatianus in Itiner. dum oppida a civitatibus distinguit, & ortas civitatas ex oppidis indicat:

Nunc Villæ ingentes, oppida parva prius,

Lambertus Schafnabur. an. 1073. de urbe Harteaburg. *Et quia Villam viris fortibus, vallis & feris undique munitam incursare haud satis tutum putabatur, &c.* [Juramentum Universit. Paris. an. 1251. tom. 7. Spicil. Acher. p. 226. *Promiserunt quod juramenta .. a magistris & scholaribus facerat renovari & jurari quod servarent pacem Villæ bona fide pro posse suo. Villa nostra Parisius*, in Litteris Caroli VI. Reg. Franc. an. 1386. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 225. Occurrit rursum ibid. p. 171. col. 1. 173. col. 2. & 175. col. 1. Adde eumd. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. in Gloss. & Murator. to. 12. col. 662.] Will. Brito lib. 2. Philipp.

Hic obstat Comiti, ne vires transferat ultra,
Tam bona ac pereat sub eodem Villæ furore.

Et Nicolaus de Braia in Ludovico VIII de Rupella:

Ingreditur Villam, victori supplicat hostis.

De Avinione:

Quos Villa statuit custodes Rex Ludovicus.

Villas hodie, non quomodo Latini prædia rustica; sed complurium in agris mansionum vel ædium collectionem appellamus. Jo. de Janua: *Villa, dicitur a vallis, quasi vallata, eo quod vallata sit solum vallatione vallarum, & non mansione murorum. Inde Villanus.* Glossæ Basil. Αἱ τῶν οἰκοδομῶν ἐν μιᾷ τῶν τῆς ... , ἐν ... χωρίοις, ... Vita S. Gregorii primi Episc. Aniciensis: *In quodam vico, ... quem situm juxta fluvium Borna vulgaris lingua Villam nuncupavit, eo quod polleret quondam frequentia pagensium, ac pluribus tuguriis.* [Charta ann. 1264. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 436. *Arbitrabuntur fore necessarium ad construendam & faciendam bastidam seu Villam, & ad plateas & carreyrias dictæ bastidæ ita Villæ capacem, convenienter prædicti abbas & conventus se devestiverunt.*]

Liber inscriptus *Custumarium*, scriptus tempore Ricardi II. Regis Angl. *villas* dividit in *murales* & *rurales*: ac ruralem quidem ait: *continere campum, pratum & boscum.* Ideo passim in Chartis, terra arabilia, prata, pascua, bosci, dicantur jacere *in villa de*, &c. Sic in ortelicatus de Lauda Legum Angliæ cap. 24. *Hundreda dividuntur per villas, sub quarum appellatione continentur & burgi atque civitates Villarum et enim meta, non muris, ædificiis, aut stratis terminantur; sed agrorum ambitibus, territoriis magnis, hamlettis quibusdam, & multis aliis, sicut aquarum, boscorum, & vastorum terminis, quæ jam non expedit nominibus designare, quia vix in Anglia est locus aliquis, qui non infra villarum ambitus contineatur, licet privilegiati loci quidam infra villas de iisdem villis pars esse non censentur.* Bracton. l. 4. tract. 1. c. 31. §. 1. *Sciendum, quod de jure gentium agris sunt termini positi. ædificia sunt collata sive vicinata, & ex qua collatione fiunt civitates & villa, & ex pluribus ædificiis collatio & vicinatis, & non ex uno ædificio constructio, ut si quis in agro unicum faciat ædificium, non erit ibi villa; sed cum ex processu temporis cœperint coadunari & vicinari plura ædificia, incipit esse Villa, &c.* Et l. 5. tract. 5. c. 28. §. 1. *Villa est ex pluribus mansionibus vicinata, & collata ex pluribus vicinis.* Quo loco pro *collata*, Fleta l. 6. c. 51. §. 2. habet *Villeta*. Vide *Villata*.

VILLÆ CAPITANEÆ, Majores, in Capitulari de Villis cap. 19.

VILLÆ DOMINICALES, *Dominicata*, & *Indominicata*, propriæ Regum vel dominorum. *Villæ dominicata*, quibus opponuntur *Villæ vassallorum*, in Annalib. Francor. Bertinianis an 870. Edictum Pistense c. 5. 8 *Villæ nostræ indominicatæ, &c.* Charta Divisionis Imperii Ludovici Pii, edita a Steph. Baluzio, cap. 1. *Et insuper duas Villas dominicales ad suum servitium, &c.* Poeta Saxonicus in Carolo M. an. 785.

...... Properarunt protinus ambo
Ad Regem, jam tum fuerat, qui forte reversus
Ad Villam propriam, quæ dicitur Attiniacus.

Ubi *propriam*, idem valet, quod *Dominicum*. Vide *Dominicum* 3.

VILLÆ FISCALES, Quæ ad fiscum pertinent, apud Gregorium Turon. l. 6. c. 32. [Marculfum l. 2. form. 52.] Flodoardum l. 1. Hist. Remensis c. 20. &c

¶ VILLÆ FORENSES, Rurales, quæ a civitatibus distinguuntur. Charta Rudolphi I. Imper. ann. 1277. apud Ludewig. tom 4. Reliq. MSS. pag. 261. *Ad hæc statuimus autoritate qua fungimur. confirmantes .... homines ipsorum proprietates vel in prædiis eorum modo quolibet positos, qui ad civitates vel Villas forenses, quæ erectæ per omnem ipsam terram fuerint & libertati dediti, &c.*

¶ VILLA FRANCA, Libera, immunis a certis præstationibus & oneribus. Charta Guillelmi de Bellovidere an. 1256. to. 1. Hist. Dalph. edit. Paris. p. 67. *Volentes facere Villam francam pro nobis nostrisque successoribus ... concedimus plenariam libertatem quam habent & habere debent habitatores alias Villas francas, ... scilicet quod infra metas inferius declaratas capi vel detineri persona, vel bona ipsorum a D. de Bellevidere vel quavis alia persona non possint, nisi tale eos crimen commisisse constiterit propter quod ... videlicet furtum, homicidium, adulterium, falsa mensura, &c.*

¶ VILLA INGENUA, Eadem notione, in Conc. Legion. inter Hisp. to. 3. p. 190. *Junior vero qui transierit de una mandatione in aliam & emerit hæreditatem, ... possideat eam integram; & si noluerit in ea habitare, mutet se in Villam ingenuam.*

VILLA LEGIS, Quæ legibus suis regitur, & judices suos habet, Majores & Scabinos: *Ville de Loy*, in Consuetud. Bononiensi art. 13. 99. [*Ville de commune*, cui opponitur *Ville baptice* vel *bateiche*. Bellomaner. c. 4. *Entendons nous pour Villes bateiches hors de communes car les Villes de communes ont leurs Maires & leurs Jugez.*] Aresta Candelosæ an. 126. f. 125. *Determinatum, quod homines Crispiaci in Laudunesio possunt arrestare* in

in villa D. Ingeranni de Cociaco, quæ dicitur Fara, & est Villa legis, pro debitis ipsorum, per justitiam ipsius Ingeranni, &c. Ibidem fol 14. *Non est probatum, quod Burgenses D. Regis non possunt arrestari in Villa regente se per legem.* In alio Arresto an. Aug. an. 1411. *Teneremondia*, seu Teneræmunde in Flandriæ Comitatu, dicitur *notabilis Villa legis, habens campanam, sigillum, burgesiam, & banleucam, &c.* In Hist. Betuniensi p. 116 Vide Reguellum in v. *Loi*.

VILLÆ MERCATORIÆ, MARCHANDIÆ, Quæ habent jus nundinarium, in Fleta l. 1. c. 24. §. 8. lib. 2. cap. 50 §. 30.

¶ VILLA PACIS, Cujus civibus non licet bellum indicere vel facere, aut illatas sibi injurias ulcisci. Ejusmodi est civitas Perisiensis, ut patet ex Charta an. 1344. laudata in Gloss. Jur. Gall. v. *Ville*.

VILLÆ PUBLICÆ, Quæ ad Fiscum regium pertinent. Eutropius l. 10. *Nicomediæ in Villa publica obiit.* Anonymus de Gestis Constantini M. *Et in Villa publica Appia via... custodiri fecit.* Alibi, mortuum ait Constantinum M. *in suburbano Constantinopolitano, Villa publica, juxta Nicomediam.* Fredegarius: *Omnes Francos, sicut mos Francorum est, Bernaco Villa publica ad se venire præcepit.* Idem an 761. *Melciacum Villam publicam incendio cremaverunt.* Et ann. 766. *Totam regionem illam vastans, Villas publicas, quæ ditionis Vuaifarii erant, totas igne cremare præcepit.* *Sparnacus, prædium publicum*, in Passione S. Bercharii apud Camusatum p. 69. Adde Jonam in Vita S. Columbani c. 19. Annales Francor. Metenses ann. 690. 704. 754. Chronicon Hildesheimense ann. 741. &c. Vide *Vicus publicus*.

VILLÆ REGIÆ, Dominicæ, quæ Regum erant propriæ. *Palatia, Curtes Regis, Fisci & vici Regis*, interdum nude *Villæ* appellatæ in Francorum Annalibus. *Villæ Regiæ atque proprietates*, in Annalibus Francor. Bertinianis anno 858. Theganus de Ludovico Pio Imp. c. 19. *In tantum largus, ut antea nec in antiquis libris, nec in modernis temporibus auditum est, ut Villas Regias, quæ erant sui, & avi, & tritavi, fidelibus suis tradidit eas possessiones sempiternas, & præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roboravit.* Unde colligitur, villas istas fuisse ea propriis Regum patrimoniis, quandoquidem Ludovici tritavorum fuere. Iidem Annales Bertiniani an. 667. *Vicario scilicet Salumonis Comitatum Constantias cum omnibus fiscis & Villis Regiis & Abbatiis in eodem Comitatu consistentibus ... confirmat.* Charta Henrici II. Imp. ann. 1023. apud Nicol. Zyllesium sic clauditur: *Actum in Tiburtia, Regia villa, Palatio publico, &c.* Eadem *Villæ Regiæ* nomenclatura donantur *Weimodas*, apud Miræum in Cod. Donat. pier. p. 28. *Carisiacum*, in Vita Lud. Pii ann. 834. *Cassinogilus*, apud Ademarum in Vita Ludov. Pii initio, &c. Alias in Anglia proferunt Asserus de Gestis Ælfredi ann. 853. 871. 878. 885. Matth. Westmonast. an. 870. Simeon Dunelm. an. 887.

¶ VILLA URBANA, Quæ prope urbem est exstructa. Chartul. majus S. Victoris Massil. pag. 103. *Et est ipse alodis beneficium in comitatu Aptensis civitatis, ex parte in territorio & quadam latifundia Villæ urbanæ .... Sunt namque alibi terra, sicut prædiximus, in territorio Villæ urbanæ, aratro & tritico apta.*

VILLAGIUM, Villa, vicus, ex Gallico *Village*. [Charta ann. 1235. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 385. *Bernardus filius Tangui juratus dixit, quod vidit quod avus ipsius & pater & avunculus saisiti fuerunt de terris illis & Villagiis, tanquam de hæreditate sua.* Charta ann. 1336 tom. 2. Hist. Delph. pag. 318. col. 1. *Translulit ad utilitatem ipsius dom. Dalphini*

subscripta castra sua cum hominibus, fortaliciis, Villagiis, mandamentis &c. Adrian. de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1271 *Et ubicumque veniebat, fiebat magna solemnitas, & ex omnibus Villagiis occurrerunt ad eum videndum.* Occurrit præterea in Actis SS. tom. 2 April. pag. 348. Gall. Christ. novæ edit. tom. 3 col. 734. apud eumd. Marten. tom. 3. Anecd. col. 1416. Menotum ferm. fol. 164. 176.] Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 135. Perardum in Burgundicis pag. 313. & in Chartis variis.

¶ VILAGIUM, in Statuto ann. 1446. ex Tabul. S. Victor. Massil. *Super differentia pannorum alborum Olandorum anno quolibet in festo S. Michaelis monachis conventualibus ministrandorum, videlicet unicuique de Vilagiis secundum gradus suos.* Ubi ii videntur indicari Monachi qui in prædiis rusticis habitabant, ut iis excolendis invigilarent.

¶ VILATGIUM, Eadem notione, Arvernis, in Charta ann. 1445. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 734.

¶ VILLAGIUM, VILAGIUM, Mansus, prædium rusticum. Charta Comit. Marchiæ an. 1406. *Ad assensam perpetuam tradiderunt ... quemdam mansum suum, sive Villagium vulgariter nuncupatum lo Chnean brun situm & situatum in parochia S. Aredii le Brust ... cum omnibus & singulis ipsius mansi sive Villagii & singulis de supradictis introitibus, exitibus, &c.* Obituar. MS. S. Gerardi Lemovic. fol. 20. *Martialis de la Lande nobis legavit decem libras pro decem solidis levandis & percipiendis in & super totam suam partem Vilagii sui.* Ibid. fol. 22. *Ex quo quidem summa fuerunt empti quinque solidi in quadam terra situata in parochia S. Gentiani prope Vilagium de la Chatre.*

¶ VILLALINUS, f. *Villanus*, rusticus, rudis. Vita S. Menelei tom. 5. Jul. p. 316. *Sicut in superioribus noster Villalinus calamus descripsit.*

¶ 1. VILLANAGIUM, ut *Vinagium* a. quomodo etiam forte legendum est. Obituar. MS. Bellijoc. ann. circ. 400. vel 500. *Bernardus Bardoo decanus Bellijoci dedit medietatem Villanagii vinearum del Sanncy Dedit pro melioramento anniversarii patris sui Villanagium Pensis Vela.*

¶ 2. VILLANAGIUM, ut *Villenagium*. Vide ibi.

VILLANI dicti sunt a *villa*, eo quod in villis commorentur, qui & *Rustici*, a ruribus, quæ excolunt & *Pagenses*, &c. apud Vitalem Episcopum Oscensem, Constitut. Neapolit. lib. 2. tit. 32. *Villanus, qui in villis & casis habitat, &c.* Brito in Synonymis:

Rusticus, agricola, rudis, & Villanus, agrestis,
Runco, rusticula, rurestris, villicus assint.

Ebrardus Betuniensis in Græcismo:

Quando molestur Villanus, pejor habetur,
Pungas Villanum, polluet ille manum.
Ungentem pungit, pungentem rusticus ungit.

Notum apud nos proverbium. Capitul. Karlomanni tit. 2. c. 14 *Volumus, ut Presbyteri & Ministri Comitis Villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam Geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerunt.* [Sententia Navarri Episc. Conseran. an. 1208. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 93. *Possessiones etiam rusticorum & Villanorum S. Severi emptionis titulo & pignoris sibi vendicant violenter.* Adde Litteras Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1186 to. 4. Ordinat. pag. 75. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 645 & Chron. Modoet. ibid. col. 1134.]

VILLANI proprie apud Scriptores ævi inferioris dicuntur, qui *villæ* seu glebæ adscripti sunt, & vilis ac servilis habentur conditionis, & ut servi in commercio erant, & cum villis ac prædiis veniebant. Charta Willel-

mi II. Regis Angliæ apud Ordericum Vital. lib. 6. pag. 602. *Dedit & 16. rusticos ad asas decimas custodiendas, atque 9. Ecclesias. Dedit enim 3. Villanos, &c.* Ubi *Rustici* & *Villani* iidem sunt. Eodem l. *Ipse quoque terram & Villanos, & omnes consuetudines de ipsis Villanis in vico Silvatico concessit.* [Charta ann. 1233. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 212. *Concessi .... sex virgatas terræ de villenagio cum Villanis & eorum sectis & servitiis.* Eadem occurrunt infra pag. 216. 272. 288. & 310.] Charta Alfonsi Regis Castellæ æræ 1340. apud Marcam in Hist. Beneharn. c. 14. 0. 6. *Dono igitur vobis quindecim Villanos, quos habeo in Aagonne & in Sa, cum omnibus juribus, quibus mihi tenebantur jure hæreditario, ut in perpetuum habendos, & irrevocabiliter possidendos,* Britton. in Legib. Angl. p. 78 *Nul ne poit estre vilein, fors que de auncienne natvvité, ou par reconnoissance, ne nul ne peut estre plus vilein de autre. Car un que est serse, il est ausi serse comme nul autre; ont sount toute de autele condition. Vilain,* in Consuetud. Marchensi art. 153. Le Roman de Vaces ou de Rou MS.

Et perce qu'il tolluz as Villains lor labor,

Les semences & les biens, & tous lor autre ator, &c.

Occurrit passim vox *Villani* ea notione in Chartis Normanno-Siculis apud Roccum Pirrum. Hinc vide tom. 2. pag. 387. 388. &c. & Fulconem Beneu. pag. 341. &c.

Differunt tamen *Villani* a servis. Petrus de Fontanis in Consilio a nobis edito cap. 21. *Et sache bien, ke solonc Dieu ke tu n'as mie plenere poesté sear ton vilain. Dont se tu prens du sien fors les droites redevances ki te doit, tu les prens contre Dieu & seur le peril de t'ame & come robierres. Et ce kon dit, toutes les coses Ke vilains a, sont son Seigneur, c'est voirs a garder. Car s'il estoient son Seigneur propre, il n'avoit nule difference entre serf & vilain, mais par notre usage n'a entre toi & ton vilain Juge fors Dieu, tant com il est tes couchans & tes levans, s'il n'a autre loi vers toi fors le commune.* Adde Brittonum de Legib. Angl. c. 31. initio.

☞ *Villani* iis opponuntur qui tenent per feudum, in Charta to. 1. Hist. Dalph. pag. 94. col. 2. *Omnes autem homines Villani de toto Oyseatse, præter quosdam, ... sunt taillabiles dom. Comitis, ... Item omnes tenentes in Oysensio per feudum, si placitum non sit determinatum, debent placitum ad misericordiam, ad mutationem tenementarii, & omnes tenentes per Villenagium, si placitum non est determinatum, debent placitum ad duplicem censum, & ad mutationem tenementarii.* A Militibus distinguuntur, in Charta an. 1026. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 161. *Omnia jura & dominia quæ .... tum super Militibus quam super Villanis jure hereditario habebam, &c.* Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 631. *Suaserunt ei ut armatam manum equitum nostrorum seu Villanorum ad eos compescendos & conterrendos in hoc monasterio faceret venire.*

VILLANI SOCMANNI, Qui tenent tenementa sua in *socagio*.

VILLANI ADVENTITII, Qui ea tenent per certa servitia & expressa ex conventione, &c. apud Bractonum lib. 2. c. 8. §. 2.

Villanorum rursum alii sunt aspicientes ad manerium vel tenementum aliquod, qui scilicet ad ea spectant, & quibus adscripti sunt, ita ut cum iis veneant. *Aspiciere* enim *Manerium*, & soli villani dicuntur; res vero aliæ ab iis dependere. Alii denique nuncupantur.

VILLANI IN GROSSO, seu *Villains en gros*, Qui nullas terras habent, ratione quarum certo tenemento adscribantur, vel qui in curia recordi se pro villanis agnoscunt. Vide Littletonem sect. 181. & seqq.

¶ VILLANI PLANARII, Qui *Villenagium parum* debent. Vide infra *Villenagium*. Chartul SS. Trinit. Cadom. fol. 20. v. *In Oistrehan habemus 29 Vilanos planarios, &c.*

Villani uxor, non *Villana*; sed *Nativa* appellatur, solique viro *Villani* appellatio congruit. Idem Littleton sect. 186.

☞ Id moris non ubique obtinuisse docent Statuta Widonis Aniciensis Episc. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 226 *Villanum aut Villanam propter redemptionem non nisi per suum forsfactum* (forsfactum) *& in eundem villanum qui alterius terram araverit, &c.*

VILLANI COLLATERII, & *de Parada*, apud Hispanos, de quibus ita Vitalis Episcopus Oscensis: *Villani Collaterii tam crudeli erant subditi servituti, ut etiam inter filios dominorum suorum ducerentur gladio dividendi, qui quondam, temporum conditione cogente pestifera eorumdem, contra dominos suos insurgentes, tandem composuerunt cum eis communiter, & ultranea voluntate certa tributa & conditiones supra se & suis filiis assignantes. Qui post compositionem hujusmodi Villani de Parada taliter nuncupati, hoc cum suis dominis inter cætera pepigerunt, ut quotiescunque domini eorum fidejussione indigeant, hujusmodi solvere sint compulsi; nec si dominus, pro quo fidejussit, indemnitati ejus voluerit providere, nunquam postea pro ipso domino fidejussione casu aliquo teneantur.* Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, & Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 6. Observant. tit. de Privileg. Militum §. 7. *Item sunt quidam, qui dicuntur Villani de Parada, id est, de conventione; scilicet illi, qui nihil habent, nisi de bonis Infancionum, & in domibus Infancionum populati sunt cum conventione, ut semper ibi sint. Et tales non portant in aliqua cum hominibus signi Regie, nec pro ganatis, neque agant ut quidam dixerunt.* Ubi Salanova videtur indicare *Villanos* ejusmodi *de Parada* nuncupatos, quod ita cum dominis de specie servitutis convenerint. Atqui *Parada* apud Hispanos, non est *conventio*, sed hospitium, vel potius præbitio hospitii; quomodo *Parata* usurpatur Scriptoribus ævi inferioris, uti suo loco docuimus. Proinde longe probabilius videtur, ita appellatos, quod *paratas* dominis suis præberent, hoc est hospitia, præstationes, & *procurationes*. Quod sane satis docet idem Vitalis Episcopus: *Quæ deveria sunt reliquiæ illius pestilentis & miserabilis conditionis Villanorum de Parada, quæ in usu per dissuetudinem habentur.* Ea autem *deveria*, de quibus loquitur, quæque *Regis hominibus* præstabantur, sunt quædam *personalia tributa, ut est panis & pullus; & quædam alia, quæ secundum diversas consuetudines præstantur a singulis domibus annuatim.* In Foris Oscæ an. 1247. f. 21. *Villanus de parada tenetur fide jubere pro suo domino, quotiescunque necesse fuerit ipso domino, &c.* Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio in v. *Villanus*.

VILLANIA, Probrosa actio, qualem *villani* & viri ignobiles facere solent; ex Gallico *Villenie*, Italico *Villania*. Auctor Destructorii vitiorum cap. 105. *Vulgariter dicitur, Villanus ille est, qui facit Villaniam, non qui in villa nascitur.*

Item Injuria, probrum, convicium, contumelia. Aresta an. 1284. in Regesto Parlam. B fol. 29. *Occasione cujusdam injuriæ seu Villaniæ dictæ Gerardo irrogatæ, &c. Villaniæ seu improperia,* in Charta an. 1118. apud Petrum Mariam Campum in Regesto 3. part. Hist. Placent. p. 590. [Jacobi Auriæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 578. *Dixerunt se multa opprobria & Villanias a Januensibus recepisse.*] Vetus Consuetudo Normanniæ cap 86. *En simple ledange, se cil qui l'a dit, en est attaint, il le doit amander a la Justice, & a celui qu'il ledanga, & doit dire simplement que la Villanie, que il lui dist par follie, n'est pas en lui.* Statutum Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1302.

pro

pro Castelleto Parisiensi in Regesto 12. Chartophyl. Regii ch. 11. *Es autel sera fait as Villanies dites entre petites personnes & batteures legeres, & en petites querelles.* Le Songecreux :

Cius sont Villains qui Villanie font.

Vide in *Villenagium*.

☞ *Vilonie*, Eadem notione, in Charta Auberti Abb. Castricii ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 2. v. *La femme qui dira Vilonie a autre, si come de putage, paiera v. s. ou elle portera la pierre toute une en sa chemise a la procession, & cele la poindra après au la nage d'un aguillon; & cele disoit autre Vilonnie qui atours à boate de cors, elle paieroit III. s. & li bons ausinc.* Ubi conviciatoris pœnam observare est. Notanda perinde est Sententia Ballivi Valesii an. 1350. qua damnatur Isabella *de Lergny pour avoir appellé Renaut Coppevel punant & coqu, a faire trois processions nuds pieds, en pur corps, deceinte, desaffublée & dire devant tous quand les processions rentreroient au moustier, que les laides paroles qu'elle avoit dit dudit Renaut & sa femme, elle avoit menti, & qu'elle ne sçavoit rien en lad. Teneuse qu'elle ne fust prude femme & de bonne vie.* La Vie de *Jesus Christ* MS.

Ne poue chou ne laisriés mie
Ne me feissiés Vilonaie.

Vilaner & *Villener*, Conviciis insectari. Litteræ Caroli V Reg. Franc. ann. 1370. pro restitutione Communiæ Tornac. tom. 5. Ordinat. pag. 378. §. 28. *Et s'aucuns, sur la paix de la ville criée par Sergent, comme dit est, Villenoit ou feroit personne aucune, &c.* La Vie de *Jesus Christ* MS.

Easi l'ont toute nuit gabé,
Et escopi & Vilané.

¶ VILLANICUS, VILLANUS, ad *Villanum* spectans, *Villani* more. *Villanica servitus*, *Villana consuetudo*. Idem quod infra *Villenagium*. Vide in hac voce. Tabul. Rothon. *Quidam eques accepit ab abbate Rotonensi locum Terguitel in servitutem Villanicam, reddendo quidquid villani reddere consueverunt.* Placit. an. 34. Henrici III Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex Anglic. *Willelmus Maynard qui tenuit terras in Heurst, cognoscit se esse Villanum abbatis de Abbendon & tenere de eo in Villenagio & per Villanas consuetudines, videlicet per servitium 18. den. per annum & dandi moritagium & marchetum pro filia & sorore sua ad voluntatem ipsius abbatis & faciendo omnes Villanas consuetudines.* Vide in *Villenagium*.

¶ VILANUM FEODUM, Censui certisve præstationibus obnoxium. Charta ann. 1253. in Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1162. *Duæ partes omnium decimarum bladi, & omnium minutarum decimarum terrarum & pomorum totius feodi Johannis de Bosco & totius Vilani & liberi feodi Johannis Coisbel .... eisdem in perpetuum remanent.*

¶ VILLANITER, *Villani* more. Idem Chartul. to. 1. pag. 171. *Garnerius autem dimidiam acram francæ terræ secundum consuetudinem villanæ terræ sua Villaniter tenebit.* Id est, *sub onere præstationis, censas & operarum*. Vide in *Villenagium*.

¶ VILLAR, ut mox *Villare*. Conc. Hisp. tom. 3. pag. 168. *Usque ad cacumen montium, qua vocitant Villar Solaun. Omnes habitantes .... per Villar Masarese*, ibid. pag. 192.

VILLARE, VILLARIA, Villula, vel viculus decem aut 12. domorum, seu familiarum, in Scaligerianis: *Hameau*. Charta Cyliniæ filiæ Deodati uxoris Bajonis Viri inlustris ann. 7. Childerici Regis, ex Tabul. Flaviniacensi : *Terras scilicet Villares, cum ipsa casa indominicata, cum omnibus ædificiis, &c.* Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. *Cum villare, cui nomen Pineiniaco, &c.* Stephanus Monachus in Vita S. Rudisindi Episc. Dumiensis n. 5. *Hoc Villare fuit hæreditas avorum suorum, situmque erat in amœna valle.* Charta Caroli C. ex Archivo Gerundensis Ecclesiæ : *Et in pago Bisuldunensi villam, quæ nominatur Baschara cum suis Villaribus, &c.* Alia ejusdem Caroli an. 869. *Villulam, quæ vocatur Prunetas, cum suo Villare Domnolina.* Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 2. *Childebertus etiam Rex Villarem quendam situm in Vosago prope fluvium Saroam, tam ipsi quam Ecclesiæ sua possidendum, instrumentis adhuc manentibus invenitur tradidisse.* Et c. 5. n. 57. *Ac portionem suam de Villari quodam cum mancipiis, vineis, pratis, cæterisque adjacentibus, &c.* Vetus Charta an. 679. ex Tabulario S. Benigni, apud Perardum : *Curtiferis, Villaribus, campis, &c.* Alia an. 890. apud eumdem : *Donatumque in perpetuum esse volo, ... id est, Villarem integrum cum casas indominicatas, &c.* Adde Chartam 62. inter Alamannicas Goldasti & alias apud Baldricum in Chronico Camerac. l. 1. c. 52. Doubletum in Hist. Sandionys. p. 813. Catellum l. 5. Rerum Occitan. p. 747. 777. [Hist. Occitan. novam to. 2. col. 562. Marcam Hisp col. 772. Acta SS to. 6. Maii pag. 820] Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. p. 70. 75. 76. & in Appendice ad Capitul. n. 60. 62. 64. 75. 78. 96. 119. 144.

VILLARICELLUS, diminut. a *Villaris*, Villula, in Charta an. 878. ibid. n. 110.

¶ VILLARUNCULA, Eadem notione. *Cum villulis vel Villarunculis earum*, in Actis consecrat. Eccl. Urgell. in Append. ad Marcam Hisp. col. 762.

¶ VILLARIA, ut *Villare*, in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CLXXVII *Villariæ S. Pauli, c. s.*

¶ VILLARITUM, Eodem intellectu. Charta ann. 875. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 157. *In alio loco mansos duos, qui dicitur Freminio, ad illum Villaritum mansos duos.*

VILLARIUM, non semel in Foris Aragonum. [Charta ann. 1152. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 527. *Donamus .... omne jus nostrum quod habemus ... in Villario S. Johannis de Villa-longa.* Antiquit. Benad. Pictav. MSS. apud Stephanot. tom. 3. pag. 686. *Donavit insuper prædictus Stephanus partem suam de pratis & Villarium Lemovicianum.* Statuta Montis Regal. fol. 6. *Teneatur dictus dominus vicarius ire, si opus fuerit per totam jurisdictionem dictæ civitatis & per ejus Villaria.*]

¶ VILLARIUS, Villicus : nisi legendum sit *Villanus*. Charta ann. 1141. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 200 *Ego ipse Amelius dono eisdem fratribus quidquid poterunt acquirere de fevalibus meis, & servientibus, & Villariis ubique, & in omnibus locis.* Vide *Villani*.

VILLATA, VILLETA, Adunatio plurium mansionum, seu villa major. Fleta lib 6. cap. 51. *Inter Mansionem, & Villam, & Manerium est differentia; quia Mansio esse poterit constructa ex una domo vel pluribus, & sic dicitur habitatio una & sola, cum nulla sit vicina. Si autem alii mansioni fuerit vicinata, ideo propter hoc erit Villa. Villa vero ex pluribus mansionibus est vicinata, & Villeta ex pluribus vicinis; Manerium autem fieri potest ex pluribus villis, vel ex una; plures enim villæ esse possunt in corpore unius manerii, sicut & una, &c.* Ingulfus pag. 860. *Quod si extra prædictos sexpodes in ripis exterioribus aquarum vestrarum, aut extra Villata, quæ communia vobiscum vendidant in occidentalibus mariscis vestris, &c.* Gervasius Dorobernensis an. 1169. *Et Missis servientibus suis per omnes Villatas Angliæ faciant jurare omnes illos, qui ad Comitatum non fuerunt, quod hæc mandata cum cæteris tenebunt.*

Idem Scriptor an. 1170. Inquiratur de Vicecomitibus & Ballivis eorum, quid vel quantum acceperint de singulis hominibus, &c. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 583. Extra vero hos terminos, hoc, sive aliorum Villatorum facere potuimus, &c. Mox: Sic enim Turkillus per Regem Cnud constituit, ut nulla Villata in alterius mariseo foderet vel falcaret sine licentia: Officium Coronatoris: Statim accedere debet (Coronator) & statim mandare 4. Villatas vicinas, vel 5. vel 6. quod sint coram ipsis in tali loco. Infra: Appretiare faciant terras, blada & catalla, sicut statim vendi possint, & statim liberentur toti Villatæ, ad respondendum de prædictis coram Justitiariis. Fleta lib. 1. cap. 18 §.11. Si aliquid receperit de Villatis, in quibus fieri fecit adjurationes, Adde cap. 24. §. 7. [Charta ann. 1102. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 357. Ego prædictus Bertrandus Archiepiscopus & nos prædicti canonici Narbonensis sedis damus, laudamus & concedimus Deo & monasterio S. Pontii (Thomeriarum).... monasterium S. Aniani prædictum cum ipsa Villata cum omnibus juribus suis & servitiis & pertinentiis. Chon. Joh. Whethamstedii p. 383. Ac etiam quod omnes honores, castra, dominia, villæ, Villatæ, maneria, terræ, &c. In omnibus burgis & Villatis nostris, in Charta an. 1288. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 311. Vide Villa.

¶ VILLATICA, Communitas, homines unius villæ. Miracula S. Etheldredæ tom. 4. Junii pag 574. Juraverunt Richardus sacerdos & tota Villatica Stephani, &c.

VILLATICUS, Rusticus, in Legibus Presbyterorum Northunbrensium c. 51.

¶ VILLATURIA, Territoria. Gloss. Isid.

VILLATUS, us. Fori Oscæ sub Jacobo I. Rege Arag. an. 1247. Ad constructionem & reparationem villæ Villatuum, & murorum. Sed videtur legendum Vallatuum. Vide Foros Aragno. fol. 145. & supra in hac voce.

VILLENAGIUM, Conditio villani. Glanvilla lib. 5. c 1. Placitum est quandoque inter aliquos, quando quis trahit alium a libertate in Villenagium; vel quando aliquis, in Villenagio positus, petit libertatem. Cum quis autem petit alium in Villenagio positum tanquam nativum suum, habebit breve de nativis Vicecomiti directum, &c. Cap. 5. Pluribus autem modis potest in libertatem aliquis in Villenagio positus duci, &c. Adde Regiam Majestatem lib. 2. cap. 11. 12.

VILLENAGIUM, præterea definitur Villanum servitium, id est, illud, quod Villani præstant. [Hinc tenere in Villenagium est tenere sub onere villani servitii quod mox exponitur. Charta an. 1253. ex Tabul. Sangerm. Idem Henricus fide præstita in manu nostra corporali quod dictam domum ipse & ejus heredes & illi qui causam habebunt, ab ipso in Vilenagium tenebunt Quam terram tenebat a Monachis in Vilenagio, in Charta an. 1232. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Aurelian.

VILLENAGIUM, Circuitus manerii vel feudi, cui villani adscribuntur. [Chartul. SS. Trinitat. Cadom. fol. 61. Si dederit filiam suam extra Vilanagium dabit 3. fol. Abbatissæ.] Statuta S. Ludovici: Si tres vilains achete un Fief, qui tient de soi franchement, & il lieve & couche en son Vilenage.

VILLENAGIUM denique est Tenementum villani, vel quod villano concessum est ad excolendum, sub onere præstationis, census, & operarum, ita ut, qui ejusmodi tenementum possidet, hisce servitibus obnoxius sit, sive villanus, sive liber. Nam liberi possunt etiam tenere villenagia, nec ei, qui liber est, Villenagium vel servitium quidquam detrahit libertatis, ait Bracton. lib. 1. c. 6. § 1. c. 8. §. 1. Littleton sect 172. Britton. p 165. & alii. [Bellomanet. c. 14. Nous appellons Vilenage, heritage qui est tenu de Seigneur a cens, ou a centes, ou à champart; car de chelle qui est tenu en fief, l'on ne doit rendre nulo redevance.] Fleta l. 5. c. 5. §. 18 Villenagium est, quod traditur villanis ad excolendum, & terra precarie dimissa, quæ tempestive, & pro voluntate domini poterit revocari. Bracton. l. 1. c. 11. §. 1. ait servos, sive nativos appellari, qui tenent Villenagia, & per villana servitia & incerta, qui .... villanas faciunt consuetudines, & quidquid eis præceptum fuerit. Charta Edw. III. Regis Angl. Cum wardis, releviis, & escaetis, nativis & coterellis suis, & eorum catallis & sequelis & tenementis, quæ quondam quidam nativi & coterelli de ipso tenuerunt in Villenagio. Charta Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1185. in Hist. Vastinensi pag. 707. Omnes feodi servientium cadent & venient ad censum in Villenagium ea ratione, quod qui domum in feodo habuerat, eam ab Ecclesia Ferrerarum tenebit ad censum 5. solid. donec aliam in terra habeat, unde 5. sol. reddat. Si autem in terra Ecclesiæ domum jam habet, vel deinceps habuerit, quæ non sit in feodo, de ea 5. solidos reddet, sicut & alii. Domum vero suam de feodo, cum alio feodo suo, ad censum 12. denar in Villenagio tenebit. Tabularium Campaniæ ann. 1279. Quos nos tenemus in Villenagium, idest, ad censum quidquid habemus ad Triamb. sicut alii, &c. Charta Abbatis Grassensis in Occitania in Regesto Carcassonensi fol. 34. Abbas vero & Conventus, qui supra sumus nominati, habebimus in castris & villis propriis nostris Villenagia & burgencias, quæ propter hæresim & faidimentum cadent in commissum, si a nobis teneantur quicunque dicta Villenagia, seu Burgeneias, vel partem ex eis tenuerint, Si sit Miles, Burgensis, vel alius, habebimus mobilia, quæ erunt in villenagio & burgis nostris & castris, & villis propriis nostris, si propter hæresim vel faidimentum ceciderint in commissum. Charta Abbatiæ Fiscamnensis in Tab. Fisc. fol. 37. Concessit Roberto ... dimidium Villenagium apud Escrutevillam tenendum de Ecclesia Fiscanensi, faciendo omne jus vel servitium, quod debetur de dimidio villenagio. M. Pastorale Eccl. Parisiensis l 1. c 15. an. 1263. Quam domum ipse Presbyter promisit bona fide, quod ipse tenebit in Villenagium, & ipse solvet ratione dictæ domus talliam, costumas, redhibitiones & alia onera. Adde lib. 2. ch. 25. 26. 27. 30. 31. 32. ubi de villenagiis agitur. Tabularium Fossatense fol. 34. [Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 148. 493. 554. to. 2. pag. 138. 139. Historiam Academiæ Parisiensis tom. 3. pag. 498. &c.]

¶ VILANAGIUM, VILLANAGIUM, Eadem notione. Inquisitio an. 1181. apud Lobinall. to. 2. Hist. Britan. col. 135. Terra quas tenet Alanus Brientii & Villanagia sunt de dominico Archiepiscopi. Polyptychus Fiscamn. an. 1235. Robertus Viton tenet unum Villanagium, & reddit ... servitia omnia. Ibidem: Philippus filius Ricardi tenet duas partes unius Vilanagii.

¶ VILEINAGIUM, Pari intellectu. Charta Petri Meld. Episc. an. 1239. ex Chartul. Campan. fol. 188. v. col. 1. Notum facimus quod magister H. de Lusarchiis Archidiaconus Meld. in nostra præsentia constitutus recognovit se tenere in Vileinagium, scilicet ad censum, quidquid habet apud Triam Bardols.

VILLENAGIORUM aliud purum, aliud privilegiatum. Villenagium purum est, quod sic tenetur, quod ille, qui tenet in villenagio, sive liber, sive servus, faciet de villenagio, quidquid ei præceptum fuerit, nec scire debeat sero, quid facere debeat in crastino, & semper tenebitur ad incerta. Talliari autem potest ad voluntatem domini ad plus vel minus, &c.

VILLENAGIUM PRIVILEGIATUM est illud, quod tenetur a Rege, idque dicitur socagium villanum. Eorum autem privilegium est, quod a gleba amoveri non de-

debent, quamdiu velint, & possint facere servitium bebitum, & hujusmodi Sockmanni dicuntur *Glebæ ascriptitii*. Villana autem faciunt servitia, sed determinata. Nec compelli possunt contra voluntatem suam ad tenenda hujusmodi tenementa, & ideo dicuntur Liberi. Dare autem non possunt tenementa sua, nec ex causa donationis ad alios transferre, non magis quam Villani puri, & unde, si transferri debeant, restituunt ea domino, vel ballivo, & si ipsi ea tradunt aliis in villenagium tenenda. Ita Bracton. lib. 4. tract. 2. cap. 28. §. 1. Vide eumdem lib. 1. cap. 6. §. 1. cap. 8. §. 2. lib. 2. cap. 6 §. 2. Plura de *Villenagiis* habentur apud Littletonem sect. 172. & sequentibus, Brittonem cap. 66. & in Consuetudine Marchensi art. 147. & seqq.

☞ *Villenagium* a manu mortua distinguitur in Charta an. 1219. ex Tabul. Sangerm. *Recognoscimus quod nos dictam domum & ejus pertinentias ex sufferantia & speciali gratia dicti abbatis non in manu mortua, sed in Vilenagium, sicut antecessores, habemus*. Et quidem ea ætate usus invaluit ut viri Ecclesiastici & Nobiles terras ab aliis tenerent in *villenagium*. Charta ann. 1229. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Odo presbyter vicarius S. Victoris in ecclesia S. Clodoaldi recognovit se tenere in Villenagium dimidium arpentum vineæ site, ut asserit, in censiva Canonicorum S. Clodoaldi ad septem pictavinas censuales*. Arrestum Magn. Dier. Campaniæ an. 1286. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 155. *Pronuntiatum fuit, quod si in feodum teneatur, hominem de dicta terra habebit; si autem in Villenagio, tenentem obtinebit*. Sed *Villenagium* iis aliisque similibus in locis idem sonat quod *Feudo-firma*. Vide in *Feudum*, col. 442.

☞ Neque aliam ob causam, ut opinor, *Villenagium* opponitur proprio seu dominio, in Charta ann. 1205. apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 36 *Si vero collatæ fuerint eis post tempus memoratum aliqua terra in manerio de Hembiria, sive de dominio, sive de Villanagio Episcopi, de omnibus illis terris integre decimas garbarum ecclesiæ de Hembiria persolveat*. Et in Charta an. 1191. to. 2. Hist. Dalph. p. 45. col. 2. *Absque eo quod dictus dom. Archiepiscopus & capitulum* (Viennensis Ecclesiæ) *jura sua tam in feudis, jurisdictione quam proprietate & terris orits, seu Villenagio & jure spirituali*, &c. Vide mox *Vilnagium*.

¶ VILNAGIUM, ut *Villenagium*. Charta an. 1193. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 151. *Dedimus totam terram nostram de Vesesdun & de Westcote cum omnibus pertinentiis suis, scilicet dominium nostrum cum Vilnagio*.

VILANIA, & VILLANIA, Idem quod *Villenagium*, Tabularium S. Amanti Inculismensis: *Accepit Guillelmus Gasleltas de Abbate Joscelino Vilaniam deu Vilar de la Croz Bisbart, cum dominio*. Tabular. Dalonensis Abbatiæ fol. 148. *Damus in perpetuam ellemosynam Vilaniam supradicti loci*. Observantiæ Regni Aragon l. 6. de Munitionib. *De consuetudine licet Infantionibus regni sic propsium recipere, & non dare pro aliqua Villania, & per consequens exactionibus regalibus cum petentis non tenentur contribuere*, &c. [Charta an. 1152. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 541. *Milites meus neque Vilanos quos castello prænominato habeo vobis non autorizo*. Tabul. Piperac. *Jordanus de la Roba dedit G. Abbati Villaniam clausam post turrem* Charta an. 1190 ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 183. *Je Rober du Tybout .... de la volenté Aelis ma mere en tens de sue veuveté ai donné ...trois acres de terre & une vergiee a campart & a Vileine que j'avois*.]

¶ VILLANIA, Servitium, maxime cui prædium alioqui liberum, obnoxium est. Charta ann. 1138 ex Tabul. S. Eparchii: *Dedit ipse Hugo Abbas Heliæ Ramnulfi & Gerado Ramnulfi nepotibus meis ut habeant Villaniam istius alodii ab Abbate S. Eparchii, ita ut reddant omnibus annis in cena Domini ad mandatum pauperum oblias, xx. solidos de terra & de hosce*.

¶ VILLENATIO, Eodem intellectu. Charta apud Madox Formul. Anglic. pag. 419. *Cum toto clamio servitutis & Villenationis quod ego vel heredes mei in iis habuimus .... Ita tamen quod nec ego Aundrina, nec heredes mei.... aliquid clamii servitutis vel Villenationis in memoratis Agnete & Symone ... de cætero vindicare nec exigere poterimus*.

VILANATICUM, *Per vilanaticum tenere*, in Judicato Consulum Placentinorum ann. 1153. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentin.

¶ VILLICALIS, VILLICANUS, VILLICARE, VILLICARIA, VILLICATIO, VILLICATURA, VILLICATUS. Vide in *Villicus*.

VILLICUS. Gloss. Lat. MS. Reg. *Villicus*, *Actor*, *Exactor villæ pensionum*, *Insularius*. Papias ex Isidoro l. 9. c. 4. *Villicus*, *Dispensator vel Gubernator. Proprie villæ est Gubernator, unde a villa nomen habet*. [*Villicus*, *Gouverneur de ville*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Gloss. S. Benedicti cap. de Agric. *Villicus*, οἰκονόμος. Gloss. Gr. Lat. [illegible], *Villicus*. S. Hieronymus Ep. 151. Quæst. 6. *Villicus proprie villæ gubernator est, unde & à villa Villicus nomen accepit*: οἰκονόμος *autem tam pecuniæ quam frugum & omnium, quæ dominus possidet, dispensator est; unde & οἰκονομικὸς, Xenophontis pulcherrimus liber est, qui non gubernationem villæ, sed dispensationem universæ domus, Tullio interprete, significat*. Riculfus Suessionensis Episcopus an. 889. c. 15. *Villici*, *id est*, *provisores villarum*. [*Villicus Aquæ Claudiæ*, in vet. Inscript. apud Reynes. pag. 565. quem consule.] Passim Scriptores Latini veteres, & ex recentioribus Rudolfus Presbyter in Vita Rabani Mauri, Wil. Malmesbur. l. 1. de Gest. Anglor. c. 2. præterea Lex Wisigothor. l. 6. tit. 1. § 1. lib. 9. tit. 1 §. 8. 9. lib. 11. tit. 1. §. 2. Capitula Caroli Magni lib. 6. cap. 120. &c.

Sed posterioribus seculis pro eo accipitur, qui vulgo *Major* villæ dicitur, seu is sit ad tempus, ut sunt *Majores* Scabini in civitatibus; sive id muneris habeant in prædiis rusticis ratione feudi. Charta Abbatis de Crista in Tabular. Campan. Bibl. Regiæ fol. 365. *Institutio autem & destitutio Villici, id est, majoris & omnium servientium villæ ... erit in dispositione præfati dom. Regis*. Lambertus Ardensis: *Ab antiquo Comitis Walteri tempore, quemdam Villicum, vel Præpositum, quem antiquiora tempora Vassum suum appellant, in terra Ghisnensi habebant, qui de omnibus decimis & possessiunculis, quas in eadem terra possidebant, eis, ut Villicus, sufficienter respondebat*, &c. Charta Adalberonis Episcopi Metensis ann. 1065. *Cæterum testati sunt Abbatis vel Villici mei esse arbitrii, ut legitime & libere quicquid libuerit, sine Advocato possint placitare de terris, de domibus*, &c. Joannes de Beka an. 1322. *Et parte sua Ballivum sive Villicum deputavit*. Idem in Hereberto Episcopo: *Nam antea Pontifices, aut per villicos eadem dominia judicaverunt*. *Villicus & Scabini Leodienses*, apud Joannem Hocsemium c. 10 *Villicus & Scabini de Vilvordia*, in Charta an. 1232. apud Miræum in Donat. Belgic. l. 1. c. 99. [Charta an. 1140. apud eumd. to. 1. p. 688. col. 1. *Nullus Villicus, qui vulgariter Major vocatus*, &c. Adde p. 197. 227. & Litteras ann. 1248. tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 600. &c.] Atque hac notione passim accipitur, in Orig. Murensis Monasterii pag. 36. in Chronico S. Trudonis lib. 5. pag. 395. apud Ægidium Monach. Aureæ vallis cap. 26. Innocentium III. lib. 31. Epist. 55 & in Chartis variis apud Meurissium in Hist. Episcopor. Metensium pag. 437.

437. 473. Hieron Viguerium in Stemmate Alsatico p. 110. 111. 118. 121. 122. Petrum Chiffletium in Beatrice Cabilon pag. 134. 156. 159. 171. Chapeavillum in Hist. Leodiensi tom. 2. pag. 54. 305. Miræum in Cod. Donat. piar. pag. 310. Duchesnium in Historia Luxemburgensi pagin. 28. &c.

☞ *Villici* conditio apud Ecclesiasticos eadem fuisse videtur quæ *Præpositi* apud Laicos. Charta ann. 1206. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 433. *Licet Præposito justitiam exercere in homines Ducis, sine Villico; & Villico similiter in homines Episcopi, sine Præposito.*

¶ Villicanus, ut *Villicus*, in Sententia Navarri Episc. Conser. an. 1208. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 96. *De terris rusticorum & Villicanorum, quos sine consensu abbatis in pignus accipiunt, vel emunt, decernimus quod de cetero non fiat.*

Villici Ministeriales. Charta Conradi Imp. ann. 1145. *Villicos ministeriales & Scabinos ponere vel deponere poterit Præpositus Mursuensis sine Advocato. De reditibus S. Remigii per Villicum & Scabinos placitabit Præpositus sine Advocato.*

¶ Subvillicus, Qui sub Majore, seu *Villico* ceteris villæ incolis præest, apud Stephanot. tom. 5 Fragm. MSS.

¶ Villica, *Uxor villici, vel qua tale officium exercet.* Joh. de Janua.

Villicales Curtes, quæ subsunt *Villicis*. Charta Eberhardi Bambergensis Episcopi, in Chronico Reichersperg. ann. 1154. *Tres videlicet curtes Villicales cum adjacentibus molendinis, &c.* [& in Metropoli Salisburgensi to. 1 pag 373.]

¶ Villicanæ Curtes, Eadem notione, in eadem Metropoli to. 3. pag. 394.

Villicare. Glossæ Lat. MSS. Regiæ: *Villicat, villam agit, vel colligit.* [*Villicare*, Gouverner ville, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Villicari, coli*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3 Reliq MSS. p. 343 ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot.] Epist. Nicephori Patriarchæ CP. apud Baron an. 811 n. 81. *Ego autem non eorum, qui possunt Villicare & regere hæc; sed dispositione & regimine indigentium particeps sum, &c.*

¶ Villicatus, Districtus *villæ*. Charta Johannis Abbat Corbeiensis ex Tabul. ejusd. Monast. *Pro quadam terra .... quam ei dederat Comes Flandriæ Philippus in Parrochia & Villicatu Ustiæ, quam terram cum nemore dicebamus nostri juris esse.* Vide mox Villicatio.

Villicatura, Munus *Villici*. Lambertus Ardensis: *Ghisnensis Comes factus Sifridus Villicaturam, sive Præposituram villico, & suis reliquit hæredibus, a quibus denuo Ardensibus usque in hodiernum diem Villicatura sive Præpositura successit domines* [Diploma Lotharii Imper. ann. 1136. apud Marten. to. 2. Ampl Collect. col. 97. *Præsenti privilegio inviolabiliter sancimus, ne jure hereditario villici vel judices fiant, sed utrumque ministerium, id est, Villicaturæ & juveriæ, in potestate abbatis & gratia consistat.*]

¶ Villicatus, Eodem significatu, officium & munus *Villici*, seu Majoris villæ. Charta Roberti Abbat. Corbeiens. ex Tabul. ejusd. Monast. *Nosque Villicatum ei in feodum concessimus, appositis determinationibus infra scripta. Igitur de Villicatu concessimus ei unam masuram cum curtillo, & duo rupticia, porro duos sextarios vini de venditionibus, de bannis duos sextarios, de mortua manu duos sextarios, duos denarios de donatione terræ, qui dicuntur de wantibus.*

¶ Villicatio, Eadem notione. Charta an. 1140. apud Miræum to. 1. p. 688. *Quod ministeriales sui curtium suarum ministeria, id est judiciarias potestates & Villicationes per feudum & hereditario jure vellent obtinere.* Occurrit rursum ibid. pag. 742. col. 1.

Villicatio, Prædium rusticum, cujus administratio *Villico* committebatur. Charta Conradi II. Imp. apud Browerum lib. 3 Antiquit. Fuldens. cap. 17 *Cui primum in mandatis dedimus, ut omnes Villicationes a Laicis reciperet, & per Præpositos suos, viros honestos & religiosos officia dispensando disponeret.* Alia Marcwardi Abbatis Fuld. ibidem c. 18. *Nec mirum, nam Laici habebant inter se diversas Villicationes, &, quod volebant, retinebant. Hac, inquam, occasione maxima distractio primum facta est huic Ecclesiæ. Nam quicunque Laicorum aliquanto tempore habebat inter manus Villicationem hujus Abbatiæ, optimos exinde sibi excepit mansos, eosque pro beneficiali jure in suos hereditavit filios, ita ut aliqua Villicatio plures amitteret hubas, quam retineret; & Villicatio, quæ debebat servire in monasterio ad 14. dies, vix 7. serviret fratribus, & quæ 7. vix tres dies, vel prorsus nihil serviret fratribus.* Infra: *Villicationes meas Laicis abstuli, quas statim cum fratribus meis & quibusdam rusticis, sicut mihi ratum & consultum videbatur, disposui.* Alia Conradi Imp. an. 1114. apud Miræum l. 1. Donat. Belgic. c. 4. *Adjicimus quoque, ut sicut ex sententia Principum coram nobis judicatum est, nullus Villicationem in possessionibus ad eundem locum pertinentibus hereditario jure teneat vel repetat; sed Abbas, qui pro tempore fuerit, idoneum & fidelem Villicum de familia monasterii constituat.* Vide traditiones Fuldenses l. 3. tradit. 40.

¶ Villicatio, ut infra *Villicaria*, idem quod *Viaria* seu *Vicaria*, vulgo *Voirie*. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 199. *Per omnes enim novem circumjacentes parrochias, hoc est quantumcumque extenditur Lupicinii Villicatio, quæ etiam vulgari vocabulo Viaria dicitur.* Tabul. S. Vincentii Cenomano. *Concessit ....terram de Puleis quam dedit Robertus filius Frogerii cum Villicatione & cum decima.*

¶ Villicatio, Parochiæ districtus. Charta ann. 1203. ex Tabul. Latiniac. *Notum facimus quod cum abbas & monachi S. Petri Latigniacensis haberent medietatem in quodam oratorio sito in Villicatione S. Petri & quod adhærebat Ecclesiæ S. Furcei, &c.*

Villicationes, Præstationes, quæ fiunt Villicis a Tenentibus. Charta Gaufredi Vicecomitis Bituricensis an. 1012. pro monasterio S. Ambrosii Bituricensi: *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet Villicationem, stabulationem, & ita liberum reddo eundem burgum, &c.* Notitia ann. 1190 ex Tabulario Eccl. S. Laudi Andegav. fol. 79. *Cum ... molendinis, piscationibus, sanguine, Villicatione, &c.* Tabularium S. Martini de Campis: *Dedit S. Martino de Campis .... Villicationem & capturam, & omnem consuetudinem justam & injustam, quam habebant in terra de Tullo, &c.* [Tabul. S. Vincentii Cenomano. fol. 103. *Tenetur idem Hugo & ejus heres successive omnes tallias prædicti arpenni dominis feodi omnino reddere, & monachi debent de cetero unum denarium de Villicatione tantummodo reddere annuatim.*]

¶ Villicatus, Pari intellectu. Testam. Roberti Vicedom Carnot. ex Tabul. B. M. de Josophat: *Leprosis de Belloloco in meis Villicatibus Carnoti xx. sol. annuatim constitutos ad faciendam eis pitanciam.*

Villicaria, Idem quod *Viaria*, seu *Vicaria*, vulgo *Voirie*. Regestum Castri Lidi: *Ad Texunm habet Comes Villicariam, sanguinem, raptum, furtum, incendium.* Occurrit ibi non semel. Charta an. 1227. in eodem Regesto fol. 13. *Et hæc tenent de me cum omni Villicaria & cum justitia ad servitium equorum & armorum ad meas expensas, nec pro rebus prædictis aliud mihi tenentur impendere. Ego autem ipsius augmentum facere cupiens, ipsi pro servitio suo, honore scilicet & amore, augmentavi & concessi eidem Fulquero & suis*

hare-

heredibus in homagium prædictam totam Senescaliam & Villicariam de Mota Aebare, &c. Charta Fulconis Regis Hierosol. & Comitis Andegav. pro Canonicis S. Laudi: *Quia .... Gaufridus, Comes pater meus eisdem Canonicis dederat terram de Butta Meduana, cum aquis & Villicaria, & omnibus consuetudinibus terræ, &c.* [Charta an. 1265. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Concedimus monachis S. Albini ... omnem Villicariam & omnem jurisdictionem & districtum quos habebamus in parochia de cella Guirchiensi.*] Vide *Major*, *Viarius*, *Vicarius*.

¶ VILLICARIA, Exactio quam Villicus faciebat intra limites *Villicariæ* suæ. Chartul. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Itaque villa de Scudai remansit monachis cum præfatis duobus mansionariis quita & libera .... ab omni exactione, scilicet senatoribus, Villicaria & omni gravamine, in perpetuum possidenda.* Ibidem: *Ipse autem Galterus Villicariam habet in mansionariis extra cimiterium.* Charta an. 1269. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Vendidit & concessit ..., omnes fructus quos habere poterat ..., in presoragiis, meteria .... vaeria sive vaeriis, demaniis, & Villicariis universis.*

¶ VILLICOLÆ. Habitatores *villarum*, rustici. Hist. Episc. Rom. MS. apud Stephanot. to. 7. Fragm. pag. 204. *Per urbes, vicos & villas Villicolæ incedebant se flagellis & loris cædentes, &c.*

VILLOSA, VILLOSUS, VILLUSUS, Pannus τρχωτὶς, Gallis *Velu*, vox Latinis nota. Glossæ Lat. Gr. *Villosum*, μαλλωτόν. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Villosus, plain de floches ou de peaulz.*] Traditiones Fuldenses lib. 2. tract. 38. *Lectaria, sive Villosi, sive manutergia, sive camiselli, sive cujuscumque sint vestimenta linea vel lanea.*

Hinc nostri *Veloas* appellarunt pannos laneos, vel potius sericos villosos, licet alii, ut Goldastus ad S. Valerianum Cimelanensem pag. 105. a *Vellus* deducat. Matth. Paris in Vitis Abbatum S. Albani: *Quemdam pannum villosum, qui Gallis Villuse dicitur, ... ipsum asserens esse S. Amphibali caracallam.* Regula Templariorum c. 70. *In omni tempore tegmine lineo, id est, Veluse, frui bene licebit.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 17. Kl. Julii: *Dedit .... duas cappas de sangio viridi, unum pannum sericum, qui vocatur Veluel, & unum manutergium sericum.* Concilium Senonense an. 1320. cap. 4. & an. 1346. c. 2. *A parte exteriori almutias de cendeto seu de Velveto deferre.* [*Vestimentum rubeum de Velvet*, in Testam. *Joh. de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. Inventar. S. Capellæ Parisf. ann. 1363. ex Bibl. Reg. *Item una toaillia parata de Velveto ynde ad flores lilii aurei.* Inventar. Gallicum: *Item une touaille parée de Vellayau ynde à fleurs de lis d'or.* Aliud an. 1376. *Tunica de Velvello ad aves auri.*] Vide Monasticum Anglic. to. 3. pag. 176. Vulgo *Velours* appellamus, quam vocem a Græco βῆρος deducit Cujacius ad l. 4. de Vestib. holoveris lib. 11. *Sericas enim, inquit, dicere βήρει, ut nunc Galli Verpars.* Sed aliud est vocis etymon.

¶ VELLUETUM, Eadem notione, in Computo Grasivod. ann. 1332. *Item pro expensis duarum peciarum de Velluetis trossarum dom. Delphine apud Avenionem, 39. sol. 7. den.*

¶ VELLUTUM, in Actis S. Antonini to. 7. Maii p. 682. *Operimento coloris rubei, vulgo dicto Velluto rossa.* *Quoddam bravium Velluti rubei*, in Chron. Estensi apud Murator. to. 15. col. 512.

¶ VELUTUM. Testam. ann. 1433. ex Tabul. Eccl. Massil. *Paramenta altaris de panno auri & de Veluto rubeo circumcirca cum armis nostris.* Inventar. Eccl. Aniciens. an. 1444. *Item quoddam repositorium corporalium de Veluto nigro.* Occurrit præterea in Hist. Dalphin. to. 2. p. 276. & apud Acher. to. 5. Spicil. pag. 626.

¶ VELUTUS, in Serm. de Vita & obitu Fregosii Abbatis S. Benigni Divion. ann. 1540. ex Tabul. ejusd. Monast. *Ad nos misit munus egregium trium pannorum sericeorum quos Velutos vocamus, triplicis coloris.*

¶ VELLUVIUM, in Charta an. 1308. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 25. *Pro capitalibus sericis aut byssynis Velluvio intextis.*

¶ VELOTUM. *Abstineant à ... caligis Veloto ubicumque circumdatis*, in Conc. Lugdun. ann. 1449. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 380. *Unam casulam de Veloto*, in Necrolog. Eccl. Parisf. MS.

¶ VELLONUS, ut *Villosus*, apud Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 202.

Sic porro vocabant tersoria, sive lintea villosa ad tergendos pedes vel manus. Bonifacius Moguntin. Episcop. Ep. 3. *Transmisso .... Villosam ad tergendos pedes Dilectionis vestræ.* Zacharias PP. Epist. 1. ad eumdem Bonifac. Episc. *Ceterea munuscula parva vobis direximus, ... id est, Villosam unam, & argenti & auri tantillum.* Alia ejusdem Bonifacii, quæ est 8. *Villosam ad tergendos pedes .. servorum Dei.* Occurrit præterea Epist. 74. & 95. Chronicon Fontanellense: *Lintea ad manus tergendas villosa.*

¶ VILLULA, ἐποίκιον, in Gloss. Lat. Gr. *Villula petite ville, villete*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta an. 1180. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 293. *Quicumque sunt Aureliano & in suburbiis vici & Villulis ejus infra quintam leugam existentibus, &c.*

VILLUM, τὸ οἰνάριον, *Petit vin*, vox a Terentio usurpata. Petrus Cluniacens. l. 2. de Miracul. c. 28. de Cartusiensibus: *Inde est, quod pane furfureo semper utuntur, vino adeo adaquato, ut merito magis Villum, quam vinum dicatur.* Utitur semel alibi.

¶ VILMIUS, pro Ulmeus, apud Bern. Pezium in Præfat. ad tom. 1. Anecd. pag. XVIII. *Exemplar facis scriptum Campidonæ pro liberaria super cortice Vilmio valuto in multis possibus vetustate præcinsa.*

¶ VILNAGIUM, ut *Villenagium*. Vide ibi.

¶ VILTRATUS, pro *Filtratus*, ex filtro seu grossiori & villoso panno. Chron. Mellicense p. 360. *Qui velueris acam cum fila, duas caligas, duos calceos parvos in æstate, duos etiam magnos Viltratos in hyeme soccos, &c.* *Viltrum* enim pro *Filtrum* aliquot Scriptores usurpasse supra monuimus in v. *Feltrum*.

VIMARIUM. [Procella, tempestas.] Regestum Castri Lidi in Andibus f. 52. v. *Et porent prendre la brüise sans sauchier au lon ou il a bois. Et porent prendre les arbres arrachiez & brisiez sans Vimaire; & se Vimaire i avient, il n'i ont riens. Vimaires est quant l'en puet voir cinq arbres abaiciz tout d'une veue.*

¶ VIMENA, Vimen, ut videtur, *Vimine*, Italis. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 127. *Item quod quilibet portunarius vel custos portarum civitatis & locorum teneatur jurare & bonam securitatem præstare communi quod non permitteret portari in civitate, vel loco, vel etiam alio, quod sciat, carracias, rebias, Vimenas, plantas, &c.* Vide *Vimus*.

¶ VIMICILLUM, Crates, Gall. *Claye*, quia ex viminibus confecta. Mauritius *Chauncy* Cartusianus in Hist. Mart. sub Henrico VIII. Reg. Angl. cap. 10. *Educti de carcere, statim dejecti erant super Vimicillum, vulgariter a Hardle dictum, & resupini huic alligati fuerunt toto corpore extenso in longum.*

¶ VIMPLA, Velum muliebre. Vide *Guimpa*.

VIMPUM. Charta Philippi Regis Franc. an. 1304. ex 12. Regestr. Chartophylacii Regii n. 195. *Plumbum, stamen, seu quodcumque metallum, cineres, Vimpum, seu gravellam vinorum, & quascumque merces seu mercaturas alias, &c.* Videtur esse *vappa* Latinorum.

☞ Vox est contracte scripta pro *Vinipetrum*, ut legitur

gitur in eadem Charta edita to.1.Ordinat.Reg. Franc. pag.423. ubi habetur: *Quodcumque metallum, sineres, vinisperum, seu gravellam vinerum, &c.* Haud dubie pro *Juniperus*, Gall. *Genèvrier*, cujus usus frequens apud Medicos.

¶ VIMUS, Vimen, Italis *Vime*, Occitanis *Vims* vel *Bims*. Consuet.Brager.art.76.*Item nullus sit ausus extra villam dicti loci & districtus ejusdem dolia tonellorum vacuorum transferre, neque mayramen, neque Vimos, neque codram.* Ceremoniale vetus B. M. Deauratæ Tolos. *Monachi surgunt ad mandatum prioris & recipient scobas sive Vimos, & ferient super excommunicatum nudum.* *Vimair* nostri eadem notione dixerunt. Vide *Vismerra*.

¶ VINABLIUM. Vide infra *Vinoblium*.

¶ VINACEA, VINACENUM. Vide mox *Vinacia*.

¶ VINACHERIÆ, ut *Vinageria* infra. Testam. Johannis *Gasgus* Episc. Massil. an. 1344 ex Tabul. Eccl. Massil. *Item lego... duas Vinacherias meas argenteas*. Vide *Vinagium* 1.

¶ VINACIA, *νίυρυνα*, in Gloss. Lat.Gr. Papias: *Vinacea, quæ remanent in uvis, quando premuntur a vino.* Statuta Vercell. lib. 7. fol. 150. v. *Item statutum est quod si quis homo, vel aliquis de familia sua aliquas scopaturas vel letamen, Vinacias, ... in viis projecerit, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 208. *Et si aliquis projecerit, vel projici fecerit, terram, fimum seu Vinaciam in aliquam viam, &c.* Statuta Astens. cap. 79. fol. 33. *Statutum est & ordinatum quod ille qui intus civitate Ast. projecerit Vinaciam in via publica. &c.* Vide *Vinotium*.

¶ VINACIUM, Eadem notione. Gloss. Lat.Gr. *Vinacium*, *ruyc'e*. Glossæ Biblicæ MSS. Anonymi ex Uguione: *Vinacium & Vinarium idem significant: sed posterius vinum quod & Vinacrnum dicitur & est quasi fex totius vini & projicitur extra.* Statuta Eccl. Meld. apud Marten. to 4. Anecd col. 901. *Prohibeant sacerdotes ... maxime tempore vindemiarum, ... ut aliquis Christianus Vinaciam vindemiarum quas Judæi calcant, retineat in aliquo modo.*

¶ VINACULUM, Agellus vineis consitus. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 68. *Abbas & monachi S. Vincentii Cenomanensis fecerunt quoddam escambium cum Vitali Estallart de quodam Vinaculo sito apud Noeny ... & pro eodem Vinaculo quod Galterus presbyter de S. Andoeno eisdem monachis in eleemosinam assignavit, habuerunt quoddam jornale terræ.* Vide *Vineatica*.

1. VINADA, Gall. *Vinade*, in Consuetudine Marchensi, dicitur obligatio, qua qui possidet prædium villanum, seu servile, tenetur semel in anno, vinum domini cum duobus boum jugis & carro in ejus domum deducere, nisi malit dominus quindecim solidos sibi pro hisce operis præstari, art. 138. 139 140. &c. 192 430. & in Arvernensi c. 25. art. 21. [Vide *Vinagium* 3 & *Vinata* 2.]

¶ 2. VINADA, ut *Vinagium* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1201. inter Instr. to. 2 Gall. Christ. novæ edit. col. 323 *Unum sextarium frumenti, & unam saumam vini ad Missas cantandas in Faezia pro redemtione animæ meæ totiusque generis mei, de frumentada & de Vinada, quæ censualiter in terra & podio Johannis sine contradictione annuo domui de Faezia omnibus annis præcipio reddendam.* Tabul. S. Petri de Cella-froini in pago Engolism. 12. circ sæc. *Dedit Deo & S. Petro & servitoribus ejus quosdam redditus qui dicuntur Vinade, quos famuli ejus accipiebant de terra S. Petri.* Vide *Vinata* 1.

¶ 3. VINADA. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unam barriquam pocu.o sive Vinada plenam.* Vinum acidum aquæ mistum pro vili plebecula, Gall. *Piquette*.

VINAGERIÆ, Ampullæ vinariæ, in quibus vinum reponitur ad sacrificium, *Burettes*, Hispanis *Vinagera*, unde nostris *vinaigrier*, ampulla, aceto reponendo idonea. Kalendarium Ecclesiæ Lemovicensis 9. Kl. April. apud Labbeum to. 2. Biblioth. pag. 760. *Qui decoravit sanctam Lemovicensem Ecclesiam de 4. capellis munitis* (f. minutis) *novis, cum paramentis altaris, duobus calicibus, uno argenteo aurato cum armis suis, & alio ex auro, cum duabus Vinageriis, &c.* [Vide *Vinacheria* & *Vinateria*.]

¶ VINAGIALIS, *Vinagio* obnoxius, in Charta Suession. an. 1267. *Ex altera* (parte) *Vinagialis eidem ecclesiæ, vel totum vinagium, &c.*

¶ VINAGIALIS CULTURA, Ager vineis consitus. Chartul. S. Joh. Laudun. an. 1217. *Pronuntiaverunt quod tota decima de culturis censualibus est ecclesiæ nostræ, tota decima de culturis Vinagialibus est ecclesiæ S. Johannis.*

1. VINAGIUM, Idem quod *Vinageria*. Acta Episcopp. Cenoman. to. 3. Analect. Mabill. p. 310. *Et per ipsum S. Juliano cum maxima balsami quantitate, & cum quinque palliis pretiosis, & Vinagiis argenteis & deauratis, & acerra argentea, cujus materia artificium superabat, destinavit.* [Vide *Vinearium* 1.]

2. VINAGIUM, Præstatio certæ vini mensuræ pro vineis, quæ vulgo domino feudi exsolvitur vice census, ut est in Consuetudine Claromontensi art. 121. *Les droits de vinages deuz pour & au lieu de censives sur vignes, se doivent paier à bord de cuves, & ne peut tirer le detenteur son vin, sans avoir premierement paié ledit Vinage, &c.* Ejusdem *Vinagii* meminit præterea Consuetudo Remensis art. 161. & Silvanectensis art. 263. Charta Gaufredi Comitis Andegavor. pro Abbatia S. Sergii: *Dono ergo .... Vinagium ex quatuor arpennis vinearum dominicarum.* Alia ejusdem Comitis in Hist. monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 10. *Perdonavi quoque Vinagium omnium vinearum suarum, quamdiu ipsi vel Condonati eorum ipsas coluerint, &c.* Charta Gaufridi Andegavorum Comitis an. 1135. ex Archivo Regio: *Notum sit omnibus, ... quod Gaufridus Andegaviæ Comes, Fulconis venerabilis Hierosolymitanorum Regis filius, concessit omnibus hominibus Andegaviæ, quod debitores Vinagii sui, unoquoque arpento suæ terræ, unde ipse Vinagium habere debebat, & solebat per singulos annos proxima die post festum S. Michaelis pro Vinagiis suis censum ei reddant. Quod si illa die non reddiderint, proxima die sequenti & censum, & consuetam Vinagii legem persolvent. At si nec censum nec legem reddere voluerint, Comes de vinea sive de terra suam velle faciet.* Alia ejusdem Gaufredi Comitis Andgav. ann. 1136. p. 71. *Vinagium omnium vinearum suarum, & foragium omnium terrarum suarum eidem Ecclesiæ concedo.* Alia an. 1162 in Hist. Castilionea p. 26. *Septem modios vini de Vinagio meo de Motana ad mensuram Castellionis, & illud vinum jure perpetuo possidendum concedo.* Alia anno 1209. ibid. pag. 36. *Et sex modios vini in Vinagiis ejusdem villæ.* Charta Guillelmi Episcopi Laudunensis in 31. Regesto Tabularii Regii: *Vinagia villarum Lavalli & Novientis, videlicet 80. modios, & 4. sextaria, & dimidium vini annui reditus.* [Charta an. 1216 ex Tabul. S. Medardi Suession. *Reseguoverunt se vendidisse ecclesiæ B. Medardi Suessionensis decem & septem sextarios Vinagii, scilicet undecim ollas & dimidium vini super vineam, &c.*] Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1232. pro Communia Ailiaci: *Sciendum est etiam, quod si forte contingat, quod homines prædicti velint solvere Vinagium suum in vindemiis, & nos ea capere voluerimus, ipsi debent ea afferre in curiam nostram apud Alsiacum, nec tenemur ea recipere ante medium Martium, nisi voluerimus. Neque possumus homines compellere ad ea solvenda ante medium Martium. Et qui die medii Martii in* solu-

solutione Vinagii defecerit, emendaret nobis per 7. sol. & dimid. monetæ patriæ, & nihilominus reddere teneretur Vinagium, & nos vinagii forum apponemus, secundum quod consuevimus. Et sciendum, quod omnia Vinagia debeat esse ab albo vino, sano, legali, & pagabili. Libertates concessæ a Galchero Comite Regitestensi an. 1253. villis de *Raucourt & Heraucourt*: *Concessi adhuc eisdem & concessi, quod quicunque in dictis villis sub ista libertate & assisia manserit, vel venerit, quandiu ibi remaneat, & qui voluerit, libere recedat, & de omnibus, quæ reliquerit, ubicunque gaudeat absolute, ita tamen, quod duos solidos dictos assisia solvet, & adhuc solvet Vinagium, sicut aliquis extraneus, salvo intercursu, si aliquis sit, &c.* Eadem habentur in Charta Libertatum Maceriarum concess. ab Hugone Comite Reguestensi an. 1233. Vide Alexandrum III. Epist. 32. apud Sirmondum, Sammarthanos in Archiep. Turonensib. p. 771. 772. in Episc. Andegav. pag. 125. Monast. Anglic. to. 2. p. 980. &c.

VINAGINES. Charta Berlaii de Monsterello ex Tabulario Monast. Fontis Evraldi f. 189. *Scilicet vineas, prata, nemus censum, Vinagines vel quasdam alias res, &c.* Ita edidit Michael Cosnerus ad Vitam B. Roberti de Arbresello p. 178 sed vereor, ne legendum sit *vinagia*. Regestum Ludovici Regis Siciliæ & Ducis Andegav. f. 55. *Les Vinaiges desdits lieux, qui se paient en moustoisons.* Tabularium magnum Corbeiensis monasterii: *Tout li rouage & li forage de ledite ville sont sien* (a l'Abbe) *& li Vinages, chest a savoir de tous les vins, qui sont amené en ledite ville & vendu.* [Charta an. 1383. apud D. Brusselium 2 de Usu feud. p. 758. *Item les cens & Vinages de Chaudefosse, &c.* Terrarium Insulæ Adami: *Au lieu de Parmain il y a deux grands pressoirs a vin, banniers, dont a le droit de Vinage a raison de quatre se aun du vin y pressuré.*]

¶ 3. VINAGIUM, Idem quod supra *Vinada* 1. Charta Ansoldi Abbat. Compend. ex Tabul. ejusd. loci: *Quisque equus harum trium villarum ad submonitionem advocati debet Vinagium; & debent ire in Belvacensi territorio citra Isaram, ita quod illi qui duxerint carrum vacui redibunt, & alii vinum adducent.*

¶ 4. VINAGIUM, Vox ibrida, ni fallor, ex vinum & ἅγιον, Vinum benedictum, sacrum orationibus & Reliquiarum alicujus Sancti tactu apud Tortarium in Mirac. S. Benedicti c. 21. & 43. Mirac. S. Petri Mart. to. 3. April. p. 719. *Patebant ut ampulla cristallina, in qua dictæ erant Reliquiæ, persuaderetur vino; & bibentes multi ab infirmitatibus suis curati sunt.... Venit quædam mulier petens sibi dictum Vinagium fieri.* Mirac. B. Edmundi Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1893. *Mulier ab inflammatione nimia sanatur sumto Vinagio ... Lijart de Castellione super Sequanam caca illuminatur, oculis ad partam monasterii Vinagio lotis.* Exstat in Ritualibus antiquis *Benedictio vinagii*. V. Vinaticum 3.

¶ 5. UINAGIUM, VINAGIUM. Vide supra in *Guida*.

¶ VINAGO. Avis species. Gloss. Lat. Gr. *Vinago*, ὄινας. Vide alia notione in *Vinagium* 2.

¶ VINAJERIÆ, ut *Vinageriis*, in Inventar. an. 1329. ex Tabul. S. Victoris Massil. nisi legendum sit *Vinateria*. Vide in hac voce.

VINALE. Tabular. Galonensis Abbat. fol. 104. *Concedimus in perpetuam eleemosynam Vinalia mansi Polleac.* Infra: *Et quod requirere poteramus in prædictis Vinalibus.* Idem videtur *Vinala*, quod *Vinagium* 2.

¶ VINALIA, κώθωνες, in Gloss. Lat. Gr.

VINARIA, in Gloss. Gr. Lat. Οἰνών, ἡ τοῦ ... Οἰνοφόρος γῆ, *vinifera terra*. [οἰνωνικὸς γῆ, in jure Græco Rom. p. 152. *Cella ubi vinum reponitur*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi.]

VINARIUM, Eadem notione, in Charta Balduini Comitis Gisnensis quæ habetur in Chron. Andrensi p. 459. *Præter terram, quæ contigua est Vinario Monachorum.* [Charta an. 1252. ex Chartul. Campan. fol. 295. v. col. 1. *Tenet in feodo ab illustri domino Theobaldo Dei gratia Rege Navarræ, .. caleoiam & patellam Vinarii sui de Leuberiis & quod dicta caleoia & patella dicti Vinarii sunt de justitia dom. Regis supradicti.* Charta Caroli Regentis an. 1358. ex Bibl. Reg. *Item sexdecim libræ redditus quas quolibet anno percipit dominus Rex super Vinariis de Rogny. Cum ... aquis, stagnis, Vinariis, viis*, in Litteris Henrici IV. Reg. Angl. apud Rymer. to. 8. p. 95. ubi legendum videtur *Vivariis*.]

¶ VINARIENSES NUMMI, Moneta urbis Vinariæ, vulgo *Weimar*, cujus mentio occurrit in Charta an. 1493. apud Schlegelium in Dissertat. de Nummis antiquis &c. pag. 196. ubi varios ejusdem monetæ typos exhibet. Hunc consule.

¶ 1. VINARIUM, Idem quod *Vinagium* 2. Charta an. 1219. ex Chartul. Prioratus Lehunii: *Cum Vinarium quod prior & conventus Lehuni habebant inter Curcy & Fonchelles omnino destructum fuisset, .. Concesserunt mihi tertiam partem terræ in qua erat Vinarium, & ipsi duas alias partes de me tenebunt per censum xii. den. singulis annis.* Occurrit etiam in Necrolog. Abb. Heder. Vide alia notione in *Vinaria*.

¶ 2. VINARIUM, Vas vinarium, poculum. Necrolog. Eccl. Paris. MSS. ad calcem. *Serviteurs de vino dantur duæ candelæ ad servandum & trabsalum Vinaria.*

VINARIUS, Vinosus, qui multum vini bibit, οἰνόφλυξ, ὀινοπότης, in Gloss. Gr. Lat. Ita usurpant Lex 4. §. 1. & l. 25. D. de Æ dilit. Edict.

¶ VINARIUS, Torcular. Gloss. Lat. Gr. *Vinarius*, ὑπολήνιον. In MSS. Sangerm. *Locus vinarius*.

VINARIUS, Qui vina vendit, institor vinarius: οἰνοπώλης, in iisdem Gloss. Gr. Lat. Victor Schotti in Galieno: *Inter hæc ipse popinas genealogique abiens, lenonum ac Vinariorum amicitiis carebat &c.* Senator. L. 10. Epist. 18. *Et idea arcarios, prorogatores tritici, vini & casei, macellarios, Vinarios, Capitularios horreariorum & tabernariorum, &c.* Mentio est apud Lampridium, ut *Corporis vinariorum Lugdunensium*, in vet. Inscript. 466. 7. [*Prince des Viniers*, qui institoribus vinariis præest, in Statutis pro iisdem an. 1373. to. 5. Ordinat. Reg. Franc. p. 614. *Aiant lesdis seigneurs ont ordené, & acoustumé de tres lonc & ancien temps, à faire estire & renouveller de commun assentement & par l'accord de chascun d'euls, chascun an, un chief auquel il ont recours conseil & advis sur les fait dessus diz, lequel ont dist & appelle le Prince des Viniers.*]

VINARIUS, Officium Monasticum, cui vini cura incumbit. Tabularium Cisoniense ann. 1266. *Conventus quoque Vinarium sibi eligat, & vinis præponat, ut fieri solet, per diversum in officio suo duraturum, &c.* Historia ejusdem Monasterii p. 528. *Potest autem dictus Abbas officiales suos & obedientiarios, excepto Vinario Conventus, instituere & destituere pro sua libita voluntatis.* Frater *Vinarius* dicitur apud Joan. Monachum Bertinianum in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 18. *Custos vini*, apud Bernardum Monach. in Consuetud. Cluniac. Mss. c. 9. ubi de ejus officio hæc habet: *Custos vini est, qui vinum recipit & custodit, vindemia consummata, sicut granatarius de annona, &c.* Adde Udalricum in iisd. Consuet. l. 3. c. 19. [Vide *Vineator* & *Vinitarius*.]

5. VINATA, [Idem quod *Vinada* 2. & *Vinagium* 2. Tabul. Aurel. *Petrus de Charlut dedit mansum unum de villa quæ dicitur al Poi Deo & S. Johanni quidquid habebat, scilicet la Vinata, xxi denarios in ortis, &c.* Tabul. Usiense: *Mansus de la Boaria Vinata vi. den.*] Charta Vulgrini Comitis Engolisinensis ann. 1147. *Ego vero habebam in ipsa curte Vinatam, ita quod de singu-*

singules domibus, in quibus inveniebatur, singulis annis summam vini habebam, exceptis domibus cimeterii, de quibus inter me & Canonicos querela habebatur. Tabular. S. Eparchii fol. 95. *Et in his viuris habebat Comes Willelmus Taglofer Vinatam, quam dedit B. Eparchio, &c.* [Vide *Vinataria*.]

¶ 2. VINATA, ut *Vinada* 2. Charta Comitat. Marchiæ an 1406. *Tenebuntur reddere & solvere annuatim & anno qualibet præfatis conjugibus assensatoribus & suis successoribus unam Vinatam sive boatam cum quadam quadrigua & cum duobus bobus, & in casu in quo prædicti conjuges non vellent dictam Vinatam, &c.*

¶ 3. VINATA, Vinea, vinetum, Gallice *Vignoble*. Consuet. Brageriac. art. 75. *Item, nullus sit ausus vina sua deferre apud Brageriacum nec in districtu ejusdem, nisi ea duntaxat quæ crescunt in vineis quæ sunt & nominantur de Vinata dicti loci Brageriaci.* Vide infra *Vineta*.

¶ VINATARIA, ut *Vinata* 1. Litteræ Humberti Dalph. ano. 1348. inter Ordinat. Reg. Fr. tom 3. pag 875. *Ecclesia de Romanis sola & in solidum habuit, habere consuevit & habet in singulis cellariis seu prioribus sitis infra villam de Romanis, a tenentibus cellaria, unum quartale vini semel in anno, quod Vinataria appellatur.*

¶ VINATARIUS, Institor vinarius, *Marchand de vin, Vinetier*. Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum: *Vinatarii ipsius villæ, qui soliti sunt emere vinum, & in hanc villam revendere portabunt, &c.* [Conc. Legion. an. 1012 can. 39. inter Hisp. to. 3. p. 192. *Qui Vinatarius non fuerit per forum, vendat vinum suum in domo sua sicut voluerit, per veram mensuram.*] Vide *Vinator*, & *Vinotarius*.

¶ VINATERIÆ, Ampullæ vinariæ, in quibus vinum reponitur ad sacrificium, Gall. *Burettes*. Inventar. ano. 1342. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item duas Vinaterias de stagno. Duas Vinaterias argenteas, vel duas canetas*, in alio Inventario ex eodem Tabulario. Vide *Vinageriæ* & *Vinajeria*.

¶ VINATGERIÆ, Eadem notione. Inventar. Eccl. S. Martial. Lemovic *Item duæ Vinatgeriæ de argento.*

¶ VINATICUM, ut *Vinagium* 2. Charta ann. 1218 in Chartul. S. Joh. Laudun. Ch. 77. *Recognovit ... se contulisse in elemosinam præfatæ ecclesiæ sex modios Vinaticiorum albi vini.* Occurrit iterum ibidem. Vide *Vinaticum* 2.

¶ 1. VINATICUM, Vini penus, suppeditatio, præbitio, Gall. *Provision, fourniture de vin*. Charta Caroli C. apud Mabill. to 3. Annal. Bened. p. 665. *Quapropter statuimus ... ut ad ecclesiæ luminaria concinnanda & Vinaticum ac oblationes, istas res habeant concessas atque indultas.* Alia ejusd. Imp. ann. 877. apud Miræum to. 1. p. 138. col. 2. *Ad Vinaticum similiter de indominicato, de vino modia XII.*

¶ 2. VINATICUM, Eadem notione qua *Vinagium* 2. Charta ann. 1150. ex Chartul. Charmensi qua Goslenus Episcopus Suessionensis concedit Ecclesiæ de Charmo *duos modios Vinatici apud Ciriacum*. Alia Nivelonis ibidem Suession. Episc. an. 1191. ex Tabul. S. Crispini in Cavea: *Guido de Gunt dedit eis .... unum modium Vinatici in vinea ecclesiæ . Crispini apud Biaumant.* Rursum alia ejusd. Nivelonis an. 1183. ibid. *Unum modium vini & dimidium .... in Vinaticis ... apud Bills annis singulis recipiendum.* Vide *Vinaticium*.

¶ 3. VINATICUM, ut *Vinagium* 4. in Mirac. S. Richarii to 2. Annal. Bened. pag 473.

VINATIO, Gall. *Vinée*, Certa vini quantitas, quam in torculari suo percipit dominus feudi ex vindemiis tenentium & hominum suorum. Actum inter Comitissam Campan & Episc. Meldensem ann. 1218. in Tabul. Campan. Bibl. Thuan. f. 276. *Comitissa Campaniæ habet justitiam in prædicto clauso salva Vinatione Episcopi, & eo salvo, quod nullus audet removere vindemiam, donec Episcopus habuerit Vinationem suam.* [Vide *Vinata* 1.]

¶ VINATIUM, ut supra *Vinacia*. Constitut. Friderici Reg. Sicil. cap. 116. *Item quod procurent immunditias terrarum, maceratum & Vinatium deferri & ejici extra civitatem prædictam.*

VINATOR, Vini venditor. Jacob. I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 30. *Vinatores, tabernarii, qui emunt vinum per villas & castella, & ducunt tum per civitates, &c.* Vide *Vinatarius*.

VINCANUALAGIÆ, *Labiorum obtorsiones*, in Glossis MSS.

VINCELUNA. Indiculus superstitionum & paganiarum, in Concilio Liptin. an. 743. *De lunæ defectione, quod dicunt Vinceluna.* Disjungendæ voces videntur, *Vince Luna*, quia forte, dum Luna deficeret, superstitiosi clamarent: *Vince Luna*, id est, non patere te a Sole superari: idque ex veterum superstitione, qui Lunæ deficienti ac *laboranti* tuendæ tinnitum dabant, ut auctor est Plutarchus in Æmilio, & Tacitus lib. 1. Annal. Seneca lib. 7. Natural. quæst. cap. 1. &c. quod pridem docuere Criticorum filii. S. Eligius, apud Audoenum in ejus Vita lib 2. c. 15. *Nullus si quando Luna obscuratur, vociferare præsumat. &c.* S. Maximus Taurin. Homil de defectu Lunæ: *Nam cum ante dies plerosque de vestra avaritia cupiditate pulsaverim, ipsa die circa vesperam, tanta vociferatio populi extitit, ut irreligiositas ejus penetraret ad cælum. Quod cum requirerem, quid sibi clamor hic velit, dixerunt mihi, quod laboranti Lunæ vestra vociferatio subveniret, & defectum ejus suis clamoribus adjuvaret.* Huc spectant etiam ista Gregorii III. PP in Pœnitent. c. 23. & Bedæ l. de Remed. peccator. c. 21. *Vel quando Luna obscuratur, vel clamoribus suis, vel maleficiis sacrilego usu se defensare posse confidunt.* Tunc enim Lunam a Sole impeti credebant. Narrat præterea Delrius in Notis ad Senecæ Hippolytum, Indos etiamnum existimare, tum Lunam usque ad sanguinis effusionem flagellari. Vide Oct. Ferrar. in orig. Ital v. *Glubiana*.

¶ VINCENA, pro *Vintrium*. Vide in hac voce.

¶ VINCERE, Convincere. Conc. in certi loci apud Marten. tom. 4 Anecd. col. 156. *Diffamati fama publica vel verisimilibus indiciis super crimine aliquo, de quo Vinci non possunt, moneantur semel, secundo & tertio, ut confiteantur & satis faciant.*

¶ VINCHATA, Mensuræ species videtur. Charta Joffredi Comit. Engolism. ex Tabul. S Eparchii: *Relinquo ad basilicam S. Eparchii ... de tali tributo quod de Ponte Bosrllis, quod parentes mei habuerunt, hoc est, de asinarios qui portant salem de Vinchatas, de homines qui portant ad collum palmatas.*

¶ VINCIALES. Excerpta Cæsarii Heisterbach. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag 523. *Tempore discordiæ inter Ottonem & Philippum, in oratorium S. Goaris confessoris ... firmissimum, tum propter situm loci, tum propter structuram, propter Vinciales se, suaque transtulerunt.* Ubi legendum videtur *Provinciales*. Vide *Provinciolis*.

¶ VINCTUM, f. Idem quod Proprium, *alodis*. Vide supra *Subvincta*.

VINCTURA. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. num. 177. prælium describens: *Ibique dejectus est Comes Fridericus, & contra illum victus Riquartus ex Woldman in priore Vinctura; plures quippe & infinita fiebant in invicem Vinctura; tandem gladiis contendebant.* Sed legendum videtur *junctura*, id est commissiones in prælis.

¶ VIN-

¶ Vinctura. Tabular. Ambian. *De unoquoque equo quem habet homo in Vinctura persolvit 12. garbas & dimidiam : ille vero qui equum non habuerit decem*. Forte Vectura.

VINCULARE, *Ligare*, Joanni de Janua; in vincula conjicere. *Vinculatus*, *ligatus*, apud Papiam, carceri mancipatus, occurrit apud Martianum Capellam lib. 1. Gregorium M. lib. 3 Epist. 31. Tharibium Episcopum Asturicensem de Libris apocryphis, Venericum Vercellensem de Unitate Ecclesiæ conserv. p. 34. in Lege Wisigoth. lib 9. tit. 1 §. 2. in Historia Cortusiorum non semel, apud Alanum de Planctu naturæ p. 228 & alios.

¶ Vinculari, Obligari, astringi. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1554. *Item, ex juramento generatur obligatio principaliter Deo; sed Deus non vult aliquem Vinculari ad iniquitatem : erga dictum juramentum nullomodo est servandum*.

Vinculata Bona, Practicis Hispaniæ dicuntur, quæ hypothecæ vel substitutioni subjacent, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. Vide Foros Aragon. lib. 6. tit. *de Rebus vinculatis*, & Observantias Regni Aragon. lib. 5. eodem titulo.

Vinculatorium, δεσμωτήριον, Carcer, in Vita S. Eutropii c. 12. *Cum ego & comprehensi beatissimi viri in Vinculatorium duceremur*, &c.

¶ Vinculativa Custodia, Eodem intellectu. Gesta Trevir. Episc. apud Marten. to. 4. Ampl Collect. col. 395. *Quæ Rex audiens, nuntios secum misit, qui eum cancellarium cum litteris ceperunt, & Vinculativæ custodiæ addiderunt*.

¶ VINDAGIA, Vindemiæ, *Vendanges*. Litteræ Richardi III. Reg. Angl an. 1483 apud Rymer. to. 12. p. 208. *Concessimus eidem Thomæ annum dolium vel duas pipas vini Vasconiæ ... juxta quod Vindagia se habeat*. Vide Vendagium 3.

¶ VINDEMERE, Vindemiare, *Vendanger*. Notitia vetus ex 2. Chartul. Campaniæ apud D *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 737. *Dominus Neeri nullam justitiam habet in banno vini vendendi, nec in banno vindemiarum Vindemendarum*.

¶ VINDEMIA, Racemi, vindemiarum collectio, *Vendanges* eadem notione usurpamus. Charta ann. 1261. ex Chart S Vandreg. to. 2. p. 1391. *Et ego dictus Joannes aut heredes mei tenemur bonam Vindemiam afferre ad pressorium dictorum Religiosorum de Gallon, & in dicto pressorio Vindemiabimus præfatum vinum ad custus meos*. Occurrit præterea in Litteris Johan. Reg. Franc an. 1351. to. 4. Ordinat. p 88.

¶ VINDEMIALIS Pullus, Qui vindemiarum tempestate solvitur. Polyptychus Fiscamn. *Solvit pullos 3. cum ovis 15. & alios pullos Vindemiales cum ovis*.

¶ VINDEMIARE, Vindemiam premere. Locus est in *Vindemia*.

VINDEMIARII, Vindemiatores, *Vendangeurs*. Occurrit in Vita S Joan. Episc. Tragur.

¶ VINDEMIATIO, Vindemia, Actio colligendi racemos. Charta Conradi Abbat. Præmonst. an. 1222. *Et ad augmentum hujusmodi exactionis Vindemiationem hujusmodi vineæ impediret*.

¶ VINDEMIATOR. Non raro occurrit illa servitus qua aliquis tenetur homines, qui fœnum, vindemiam, aliaque colligant, domino subministrare. Tabul. S. Albani Andeg. an. 1098. *Concessit ... quasdam ineptas consuetudines quas in domo illa habebat, Vindemiatorem scilicet, senatorem, hospitalitatem*, &c.

¶ VINDEMNIA, pro Vindemia, in Instrum. an. 1366. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 228.

• VINDENATES, [Termini species, cujus usus in finiendis agris.] Vide *Area* 2.

¶ VINDERE, Vendere, in proprium concedere. Charta ann. 845. in Append. ad Marcam Hispan. col. 781. *Sic placuit mihi & placet & propria mea hoc elegit bona voluntas ut tibi filio meo Berane Vindere deberem, sicuti & Vindo, in suburbio Elenense, in pago Russulionense. Vindo tibi in ibidem loca villas duas*, &c.

VINDICABILE, *Passibile*, Papias.

¶ VINDICATIO, Redemtio prædii, Gall. *Retrait*. Charta an. 1288. apud Ludew. tom. 5 Reliq. MSS. p. 429. *Renunciantes ex nunc pro nobis & quibuslibet nostris successoribus omni dominio omnique Vindicationi, seu juri quod nobis ipsis, vel nostris successoribus aut heredibus competeret in iisdem, aut competere cuipiam videretur*.

¶ VINDICATRIX, Ultrix, *Vengeresse*. Charta an. 1256. apud Rymer. to. 1 p 591. *Placeat igitur vestræ Excellentiæ talem medelam apponere ad castigationem dicti ballivi, quod non oporteat nos, ad ejus transgressiones, manum apponere Vindicatricem*.

VINDICES, Exactores, exactioni tributorum præpositi; qui ea à provincialibus exigebant, & singulis civitatibus eo nomine præfecti erant. De his agunt Novellæ Justiniani 38. 124. 125. 128 Chron. Alexand. p. 785. Evagrius lib. 3. c. 42. Eclog. Basilic. 58. Cyrillus Scythopolitanus apud Alamannum ad Procopii Arcana p. 100. 1. editionis, &c.

VINDICIUM, Vindicta. Gl. Gr. Lat MS. ἐκδίκησις, *Defensi*, *Vindicium*, *vindicta*; in edito *Vendicium*. ἔκδικος, *Defensor*, *vindictor*. Eulogius l. 1. Memorial. Sanctor. *Simulator zelo altionis cohors iniqua gentilium celerisque animadvse sicuti emergit Vindicium in obtrectatores sectæ suæ*. Utitur etiam l. 2. c. 1. [Vita S. Perfecti tom. 2. April. p. 586 *Nam celerem ad Vindicium sui militis ultionem effundens*, &c.]

VINDICTA, *In vindictam dari*. Decretio Chlotarii II. Regis c. 10. *Si servus ante admonitum dominum defuerunt, capitale dominus cestimat, & de servo faciat cessionem, & cum inventus fuerit, detur in Vindictam*. Id est, judici tradatur, ut pœnam de eo condignam exigat.

¶ Vindicta Sanguinis, Alta, ut vocant, seu suprema justitia Charta an. 1236. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. p. 37. *Cum Vindicta sanguinis & sententia capitali, & cum omni libertate & utilitate, sicut eas pater noster in sua habuit potestate*.

¶ Vindicta, Mulcta, ut videtur. Annal. Genuens. Oberti Cancell. apud Murat. to. 6. col. 340. *Nam præfati consules rempublicam satis honeste tractantes, fecerunt collectam infra urbem nostram denariorum 8. per libram, exceptis denariis* (sic) *plebium*, *Vindictarum & navium*. Iidem Annal. Ottoboni ibid. col. 364. *Quum in civitate consules communis assignassent ut concessissent potestatem Vindictarum exercendarum*, &c.

¶ VINDICTOR, *Defensor*, ἔκδικος, in Gloss. Lat. Græc. *Vindex*, in MSS. Vide *Vindicium*.

¶ VINDIGATUS, pro Vindicatus. Locus est in *Elusgare*. Vide in hac voce.

¶ VINDIGESTÆ, τὰ ἐν δημοσίαις ὑποθήκαις πράγματα, in Gloss. Lat Gr. Leg *Vindiciæ*. Vide Festum.

¶ VINDINIA, pro Vindemia, in Tabul. Casalar. *Mansus Rigaldenchus debet octo sextarios annonæ, & civatæ 3. eminas & receptum, & in Vindinias pro carreio, 12 den*

¶ VINDOCINENSIS Moneta. Vide in *Moneta Baronum* suo ordine.

VINDRAGIUM. Tabul. Vindocinense ch. 204. *Concessit etiam Dom. Harduinus, ut post obitum Presbyteri Vindragium deveniret in manus Monachorum, & ad votum suum quemcunque vellet, haberet Presbyterum* Et Charta 210. *Presbyteratum, quod vulgo dicitur Vindragium*. Vide in *Vineragium*.

☞ *uaieragium* probabili omnino conjectura emendat Vir doctissimus in v *Junior*, col. 1596 ubi post Vassorium putat esse quamlibet Ecclesiam, seu potius Ecclesiæ curam, quæ a personatu dependet. Correctioni simul & interpretationi lubens assentiret, nisi alibi, nec semel, hæc vox occurreret diversa notione. In Chartulario Dunensi *Vindragium* definitur *feudum presbyterale* Charta 53. *Fevum presbyterale m quod Vindragium vocant ... Vindragium illud & capellaniam simul ecclesiæ de Meatmaco nobis auctorizaret.* Strictiori sensu usurpatur in Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Presbiterium totum habebunt supradicti Monachi in vivo præsente presbytero nomine Gaufredo. quo mortuo possidebant monachi Vindragium.* Ibidem: *Dedit ... quidquid in ecclesia de Attiniaco videbatur habere, videlicet totum altare & omnia primitiva, ac sepulturam, decimasque omnium leguminum, nec non Vindragium ecclesiæ.* Charta an. 1075. ex eod. Tabul. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 481. *Concedo Vindragium videlicet ecclesiæ, panem, & candelam, & sepulturam, & omnes primitias.* Unde *Vindragii* nomine, quod casu obvenit significari videtur, Gall. *Casuel*.

¶ 1. VINEA, Villa, hortus, notione Romanis usitatissima Charta ann. 1176. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col 46. *Hæc charta fuit laudata & firmata in quadam Vinea juxta Perpinianum.*

¶ VINEA QUARTONERIA, Ex qua *Quarto* percipitur. Vide *Quarto* 7.

¶ VINEA *quæ ad quintum racemum*, hoc est, ad quintam partem e colitur, in Charta ann. 1309. to 2. Hist Dalph. p. 97. col. 2.

¶ VINEA SALIS, pro Vena, Gall. *Veine*. Charta ann. 1065. inter Probat Histor. Tullens. pag. 75. *Apud Medianum vicum Vineam unam salis, cum jesso.* Neque enim raro reperiuntur salis fodinæ in diœcesi Tullensi.

¶ 2. VINEA, Machina sectoris, compacta ex lignis trabibusque in modum cratis contexti.; lateribus etiam vimine crudisque coriis obfirmatis, ne jactis desuper saxis telisque perstringatur. *Vinea* dicitur, quia ad vineæ vitiferæ similitudinem & texturam accedunt. Hujus constructionem usumque describit Vegetius l. 4. c. 15. V. Carolum de Aquino in Gloss. milit.

VINEALE, BINIALE, Ager vineis consitus, vel plantandis idoneus. Charta ann 1158. in Tabul. Casauriensi: *Deinde cannabinam meam cum Biniale vidꝫ cannabinæ adjacent.* Alibi *Vineale* habetur. Alia an 1163. *Unam petiam de vinea ... & unam cannapinam, & unum Vineale in loco, qui dicitur ... cum arboribus suis.* Charta Odonis Epist. Carnotensis ann. 975. *Dedit ad eundem locum terram Vinealem 20. solidarum, quæ est proxima civitati Carnotinæ.* [Charta an. 1233. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *In domibus, casalinis, ortis, cannapinis, ... vineis, Vinealibus, arboribus fructiferis, & infructiferis, &c.* Vide *Vinearium* 2.]

VINEARE CAMPUM, Vineis conserere, in Pacto ann. 1246. inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbat. Pinarolensem: *Habeat & plenum campum, quem similiter Vineare possit.*

¶ 1. VINEARIUM, Ampulla vinaria, Gall *Buretre* Tabul Monast S. Theofredi in Velaunis: *Vinearis stagnea, id est ampullæ vino a & aquam continentia, &c.* Vide *Vinagium* 1.

¶ 2. VINEARIUM. Ager vineis consitus, Idem quod *Vineale*. Charta Willelmi Comit. an. 806. inter Prob. 1. novæ Hist. Occitan. to. 1. col. 34 *In Monte ut... quinque, cum toto Vineario, quem vocant Olivetto.*

VINEARIUS, Qui vineas servat Magn. Pastorale Eccl. Paris ch. 21. ann. 1259. *Messarii autem & Vinearii in dicta villa ponentur.* [Charta Philippi IV. Reg. Franc. an. 1293. apud Thomasser in Bituric. p. 65. *Prohibemus etiam, ne deincepi Vinearii ponantur in veneis; sed garda reddentur die, quam statuerint, in quibus debentur.*]

¶ VINEARIUS, Qui vineam colit. Tabul. Casaur. sub Carolo & Pipino Regibus: *Constat me ... vendidisse tibi Aderisi sculdasio cartularios & Vinearios in loco qui dicitur in Vico.*

VINEATICA, vel VINEATICA TERRA, Ager vineis consitus. Tabul. Casauriense: *Omnes ipsas res genitoris nostri inter cultam & incultam, & silvam modiorum centum, & terra, quæ est Vineatica solidorum 20. per tremissas vites palorum centum.* Alibi: *Et sunt ipsæ res ... inter terram cultam, & vinea & Vineatica & silva per singulas petias exunatu insimul faciunt modiorum quatuor centum.* V. *Vineale* & *Vineatus*.

VINEATOR, Ugutio: *Vinitor, qui vineam custodit, quasi Vineator, &c.* Vide *Vinitor*, & *Vinearius*. Chron. Beccense an. 1247. *In eodem capitulo elegerunt unanimi consensu D. Robertum de Clarobecco, tunc Vineatorem Becci in Francia, ... in Abbatem.* Videtur ibi mendum subesse. An *Visitatorem*?

☞ Officium fuit apud Monachos, cui scilicet vinearum vel vini cura demandata erat, ut discimus ex Charta an. 1248 in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 615. *Si quid vero domini dicti Johannes, vel ejus servientes intulerint occasione viæ quam sibi liberam per masuram præfatam voluit reservari eundi causa ad vineas suas, vult & concedit ut ad arbitrium Vineatoris eorumdem Religiosorum qui pro tempore fuerit, debeat emendari.* Vide *Vinarius* & *Vinitarius*.

¶ VINEATUS, VINEATA TERRA, Ager vineis consitus Chron. Farf. apud Murator. to 2. part. 2. col. 444. *Dedit in hoc monasteria unam petiam terræ Vineatam. Unam petiam terræ aratoriæ & Vineatæ*, in Charta ann. 1358. inter Probat. familiæ *de Gondi* p. 87. Statuta crimin. Saonæ c. 42 fol. 94. *Nec quisquam possit, nec præsumat in aliquo horto, jardino, viridario, campo, aut aliqua alia terra Vineata incidere, &c.* Vide *Vineale* & *Vineatica*.

¶ VINEATUS, Ad modum vineæ acupictus. Visitatio Thesaur. S. Pauli Londin. an. 1295. *Casula Alardi decani de nigro sameto, dorsale & pectorale optimi aurifrigei Vineati.* Vide *Vigneta*.

¶ VINECUM, Idem quod *Vinagium* 2. Charta an. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 460. *Censum de Vineco & de culcheriis, & mortuorum lectos, ... habeas.* Vide *Vinetum*.

¶ VINEOLA, diminut. à Vinea, in Testam. Bertichramni Episc Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 112. *Viniola*, ibid p. 121. & in Charta Ludovici Pii an. 836. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 96.

¶ VINERA, Vinea. Charta libertatum S. Palladii ex Cod. MS. Coislin. *Nulla vero tempore aliquis equitando veniat in Vinera, nec etiam pedes postquam Vineræ fuerint fossæ.*

VINERAGIUM, Tributum pro vino, quod *in urbem* adducitur [nisi idem sit quod *Vinagium* 2. In Terrario Insulæ Adami, teste *de Lauriere* in Gloss. Jur Gall. dicitur *Ventrage & Traisnage*, quod intelligitur de ea præstatione quæ domino fit ob vini dolium emtum, quod traha ducitur.] Charta Philippi Regis Franc. an. 1208. ex a. Regesto ejusdem Regis n. 9. in Tabul Regio: *Item Vineragium, cavagium & rotagium quæ habebamus apud Jauzy, &c.* *Vinatrage* dicitur in Consuetudine Silvanectensi art. 125. *Item peut prendre forage, rouage, Vinatrage, des vins & autres breuvages venaus, &c.* Ubi forte legendum *Vinerage*.

☞ Ni-

☞ Nihil immutandum est, si tamen afferta est lectio Chartularii S. Cornelii Compend. ubi occurrit *Vintragium* ex Charta Petri Abb. ejusd. Monast. *Concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum quod habebamus ... in dicta domo; videlicet roagia, foragia, Vintragia, salvis & retentis nobis & Ecclesiæ nostræ omnibus justitiis altis & bassis*. Hinc emendanda alia Charta ex eodem Tabulario: *In quacumque ripa à bucca Isaræ usque ad Ecclesiam de Gellis, doltum vini si ejectum fuerit ab aqua obolum debet, & denarium de Witragio, si à terra fuerit ejectum*. Ubi legendum videtur, *Vintragio*.

VINERATICA, Eadem notione, si bene auguror, in veteri Charta Italica apud Ughellum to. 5. p. 1538. *Vinum pro Vineratica decimata octo*. Perperam enim editum *vivaritia*. Sed mali m leg. *Vineatica*. Vide in hac voce.

VINERICIA. Charta Caroli M. in Actis Episc. Cenoman. p. 266. *De Vinericiis quoque & perdonato, de pastionibus & pasenariis, &c.* Perperam edit. *Viviericiis*, in Vita Aldriei Episc. Cenoman. p. 31. [& *Umericia* ibid. p. 144. to. 3. Miscell. Baluz. Ubi *Vinericia*. idem esse videtur quod *Vineale*, *Vineatica*. In sequentibus vero Vindemiam ipsam, id est, vindemiorum tempestatem seu collectionem significat. Codex censualis Irminonis Abbat. fol. 40. v. *Facit Winericiam cum duobus animalibus*. Fol. 41. *Facit curvadas sicut ceteri & Vinericium cum uno bove*. Fol. 61. *Faciunt duo carra ad Vinericiam & ad magiscam duo carra*. Denique fol. 62. v. *Solvunt de capite suo sol. 3. & denar. 3. faciunt angariam ad Vinericiam*.] Polyptychus S. Remigii Remensis: *Facit ad pratum dies 3. ..., facit Vinoritiam & carrum, aut donat den. 6.* Alibi: *Et solvunt ... ad sobstratum & materiamen car. 10 de Vineritia aut car. 5. aut solid. 10.* Polyptychus Floriacensis: *Solvit unusquisque (mansus de hostilesio, id est, pro bove solidos 2. & porcos 2. aut solid. 4. multones 2. aut sol. 1. solvit inter Vinericiam & pascionem de vino mod. 6. &c.*

¶ VINERITIA, Idem videtur quod *Vineragium*, nisi forum intelligas in quo venditur. Regest. Episcopat. Nivern. an 1287. *Episcopus habet terciam partem bladeria & Vineritia*.

¶ VINETA, Vinea. Tabul. S. Victoria Massil. *Cujusdam condaminæ cupiditate seducti ob uberrimam Vinetarum habundantiam, &c.* Vide *Vinata* 3.

¶ VINETARIUS, Institor vinarius. Charta an. 1226. apud Thomasser. in Biturig. p. 83. *Mercatores, panetarii, Vinetarii, carnifices & alii quicumque negotiatores, &c.* *Mercator vinetarius*, in Litteris Henrici V ann. 1420. apud Rymer. to 9. p. 868. Vide *Vinatarius*.

¶ VINETUM, ut *Vinagium* 2. Tabular. S. Petri de Cella froini in pago Engolism. *Dedit Deo & S. Petro Apostolo de Cella froino unum mansum, ... & dimidium Vinetum de vineis, & mansum, & vineas*. Vide *Vinaceum*.

¶ VINGORDUS. Charta Innocentii II. PP. an. 1140. in Hist. Mediani Monast pag. 287. *Apud Rabaldi vilare tres Vingordus Apud Castineve cortem cum vineis*.

¶ VINGTEMIUM, VINGTENUM, ut *Vintenum*. Vide in hac voce.

¶ VINHAURIUS, Vini haustor, bibax. S. August. lib 16. contra Faustum c. 31. edit. Latinii: *Ecce homo vorax & Vinhaurius*.

¶ VINIALE ut *Vineale*. Vide in hac voce.

¶ VINICAMBIA, Præstatio quæ in permutationibus domino debetur. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus & concedimus omnem Vinicambiom & venditionem de turri quæ dicitur Amaloberti. Et habent Monachi Cambia de vino*, in majori Chartul. ejusdem Monast. pag. 108.

¶ VINIDEMIA, pro Vindemia, in Tabul. Casteidunensi f. 12. v. Locus est in *Vinum*, col. 1629.

VINIDRIA, Datio vineæ ad medium vinum. Tabular. Celsiniacense: *Et si est ipsa vinea, ... in tali ratione, & quamdiu Domino donante vivero, ad Vinidriam teneam, & annis singulis medietatem de vino per unumquemque annum ad Monachos in vestitura persolvam*. Similia verba occurrunt in aliis Chartis.

¶ VINIFICARE, Vinum producere. Inscriptio apud Cussetum Hist. Cabilon. pag. 769. *Nunc vites nostræ Viniacabunt letius, arva luxuriabunt uberius, &c.*

VINIFORUM, Βαυκίς, in Glossario Lat. Græc. MS S. Germ. Paris. Vas vinorium. [Leg. *Viniferum*.] Vide *Bauca*.

¶ VINIGOLIUM. Charta an. 1093. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 332. *Istos vero mansos & homines prænominatos ego Bertrandus retineo in vita mea cum omnibus quæ modo habeat & tenent, & cum Vinigoliis, & decimis, & primitiis, & quartis, &c.* Idem videtur quod *Vinagium* 2.

¶ VINIOLA, ut *Vineola*. Vide in hac voce.

VINIPA. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Johannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. pag. 345. *Item tria superpellicia de Vinipa & cortina*. Puto legendum *vimpa*, pannus scilicet lineus ex quo conficiebantur *vimpæ*, seu pepla mulierum. Vide *Guimpa*.

¶ VINIFERUM, Βαυκίς. Gloss. Lat. Gr. MSS. Perperam pro *Viniferum*, ut & in cod. Reg. ubi *Juniperum* legitor. Vide *Viniforum*.

¶ VINIPERUS, pro Juniperus. Vide *Vimpum*.

¶ VINITARIUS, Officium Monasticum, cui vini cura demandata erat. Iperius in Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecdot col. 757 *Quartum officium fuit Vinitarii, qui providebat de vinis, fœnis, lectis, lectisterniis & omnia necessoria hospitum*. Vide *Vineator*.

¶ VINITARIUS, Institor vinarius. Charta ann. 1493. apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 438. *Ego Johannes Parter civis & Vinitarius civitatis London ac liber homo ejusdem civitatis, &c.* Vide *Vinarius* & *Vinator*.

VINITOR, ἀμπελουργός, in Gloss. S. Benedicti: *Qui vineam custodit, vel qui calcat uvas. vel qui custodit vinum*. Ita Uguitio, Gallis *Vigneron*. Vox Latinis Scriptoribus nota. [Occurrit in Leg. Salica tit. 11. §. 5. Testam. S. Herminæ ano. 698. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 10. *Similiter dono ad jam dicta loco sanctorum vinea pedaturam unam in monte Vicanensi cum Vinitore nostro Altabfrido cum omni peculiari suo*. Gregorius Turon. lib. 5. cap 19. *Cracina Pictavensis insula vocatur, in qua à fiscalis Vinitoris servo, Leocadio nomine, nascitur*. Tabular S. Remigii Remensis: *Vinea 19. cum totidem Vinitoribus, ubi possunt colligi de Vino mod. 177.* Charta Chrodogangi Episc. Metensis ann. 763. *Similiter donamus in pago Maguise in villa Pomaria fortes cum Vinitore, vel illam vineam, quam ipse Vinitor facit, &c.* Vita S. Joan. Episc. Tragur. Romæ edita: *Grando superveniens vineas contudit adeo, quod Vinitores non uvas, sed racemos rarissimos domum referrent*. Charta Philippi Reg. Fr. in M. Pastorali Eccl. Parisiensis lib. 19. ch. 79. *Noverint ... apud nos fecisse querimoniam de Vinitoribus vinum de potestate Spedonæ villæ per aquam deferentibus, quòd rotaticum, quod alii Vinitores vinum per terram deferentes reddebant, ad plenum reddere recusabant*.

VINNA. Vide *Venna*.

¶ VINNETUM, pro Viciactum, vel Visnetum, Assisa

vicinorum. Vide in *Vicinus*. Charta apud *Madox* Formul. Angl. p.305. *Si vere jam dictus Willelmus de Corstum vel heredes sui arbitrio legalium hominum de Vinneto, aliquo prædictorum modorum infideliter se gesserint, &c.*

¶ VINNOLATA Vox, *est levis & mollis, atque flexibilis. Et Vinnolata dicta à vinno, hoc est concinno, molliter flexo.* Ita Isidorus l.3. Orig. c. 19.

VINOBLIUM, Vinea, Ager vitibus consitus, ex Gallico *Vignoble*, in Charta an.1256. Regesti Inculismensis Cameræ Comput. Paris. p.34. *Garenam suam, quam habebat in Vinoblio & territorio dictæ villæ Karoffensis, &c.* [*In Vinoblio de Romanis vel territorio abbatiæ*, in Charta Humberti II. Dalphini inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 280. *Vignou*, in Charta ann. 1312. ex Chartul. Sanct. Martini Pontisar. fol. 30. v.]

¶ VINOBRE, Eodem intellectu. Charta ann. 1053. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 177. *In parochia Mauriago ipsa medietate de ipso Vinobre, qui vocatur Caizago.*

¶ VINOSITAS, dicitur de nitore lapidis pretiosi, eadem notione qua Galli *Eau* usurpant. Locus est in *Orphanus* 2.

¶ VINTENERII. *Consilium Vintenceriorum*, quod ex viginti Consiliariis compositum esset, sic appellatur. Regest. Massil. *Anno Domini 1302. congregato honorabili consilio civitatis Massiliæ... primum fuerunt lectæ in consilio pro parte consilii Venteneriorum castri Assearum, &c.*

¶ VINTENIUM, ut *Vintenum*, apud Guidonem Papæ locis laudatis infra in *Vintenum*.

VINTENUM, Vicesima, quæ Domino feudi competit, cujus jure percipit vicesimam fructuum in terris vassallorum, aut subditorum, eoque ipso tenetur castrorum & burgorum muros reficere suis somtibus ad hostium incursus propulsandos. De hoc jure agunt Guido Papæ q. 7. & 372. & Dion. Salvingus Boissius in Tract. de Jurib. domin & usu feudor. c.46. 48. Concilium Avenionense an.1279. c. 1. *Census, tascus, tregena, laudimia, Vintena, feuda, lesdas, pedagia, &c.* [Charta ann.890. in Append. ad Marcam Hispan. col.824. *Et dabimus primitiam ad Vintena & duas partes decimarum.* Libertates Belli-visus an. 1256. tom.1. Hist. Dalph. p.59. col.1. *Dominus clausuram debet facere & reficere pro vicesima fructuum quam levabit.* Charta ann.1334. ibid. pag.200. col 2 *Vintenum suum quod ipse dom. Dalphinus percipit & ejus prædecessores percipere consueverunt super fluvium & in fluvio Rhodani apud Quiriacum.* Testam Guillelmi de Bello-videre an.1277. ibid tom.2. p.17. col 2. *Item nolo quod Vintenum de cætero levetur ab hominibus qui sunt vel essent in mandamento castri de Bello-videre, salvo Vintena hominum ipsius castri, quod mihi dederunt ipsi homines pro franchimenta ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum hominum dictum Vintenum levaretur. Vintenum seu vicesima pars totius laboris & leguminis dicti loci* (de Rellanera) in Charta an. 1296. Donatio an. 1263 ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Item damus... vobis libertatem & immunitatem, ut de cætero non teneamini, nec debeatis dare Vintenum de aliquibus possessionibus quas nunc possidetis.* Jus Vinteni *de lignis & vasis omnibus navigantibus, quæ in dicta civitate vel ejus portu emuntur vel venduntur per extraneos*, in Charta domanii urbis Tolonii ann. 1332. Ita etiam legendum in Charta Caroli IV. Imper. ann. 1366. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 225. ubi editum est *Vinteriis*.]

¶ VINCENA, pro *Vintenum*, in Litteris an. 1321. ex Chartophylacio Reg. Regest.87. Ch.84. *In possessionem... censuum, usagiorum, servitiorum, feudorum, Vincenarum, taillarum, &c.*

¶ VINGTEMIUM, Eodem significatu, à Gall. *Vingtième*. Charta an.1296. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col.34. *Pedagium & Vingtemium Quiriaci 360. libras, pro quibus pedagio & Vingtemio addidit ille princeps Delphinus 8. alias Moniales.*

¶ VINTENUM, VINTENUS, Ita nuncupantur muri urbium vel castrorum, à *Vinteno* seu vicesima fructuum parte, quæ iis exstruendis vel reficiendis exigebatur, Delphinatibus *Vingtain*. Charta an. 1347. to.1. Hist. Dalph. p. 67. col. 1. *Item invenerunt mœnia seu Vintenum dictæ villæ in pluribus locis dirupta, ... quare fuit preceptum & injunctum Castellano ut dicta mœnia, seu Vintenum refici faciat de communi dictæ villæ.* Computus an.1324. ibid. p.132. col.1. *Galopinus reddit parcellas, & per juramentum, videlicet pro merlando Vinteno burgi dictæ villæ.* Charta ann. 1343. ibid to.2. p 468. col.2. *Item, & ex eo quia idem dom. Dalphinus vult... noviter construere mœnia seu Vintenos cum terraliis pro meliori & tutiori custodia ipsius civitatis.* Charta ann. 1336. *Item quod si processu temporis sint Vinteni faciendi, vel reficiendi seu reparandi in castro Yserandi, &c. Confrontatur cum Vinteno præsentis burgi S. Andeoli*, in Recognit. ejusd. loci ex Schedis V. Cl. *Lancelot*.

¶ VINTENUM, Viginti, vicenarius numerus, Gall. *Vintaine*. Charta ann.1324. apud Rymer. to. 4. p.78. *Ita quod omnes armis sufficientibus muniti, videlicet equites in constabulariis, & pedites in centenis & Vintenis arraiati prompti sint & parati, &c.* Litteræ Edwardi III. an. 1369. apud eumd. to 6. p. 614. *Armis competentibus muniri, & in millenis, centenis, & Vintenis poni, &c.* Statuta Genuens. l. 1. c. 14 fol. 23. *Vintenum etiam eumdem tutor vel curator (ut dictum est) cogatur solvere de bonis suis propriis. Vintenum seu viginti saumatarum racemorum*, in Charta Massil. an.1522. *Vintisme*, in Charta Auberti Abb. Castricii an.1147 ex Chartul. Campan. fol. 343.

¶ VINTENUS, Moneta Dalphin. pretii viginti denariorum. Extractum computi an. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 95. col. 2. *Deinde computavit dictus Stardellus operari & cudi fecisse in Avisana de Vintenis & de genis albis sub liga, pondere & remediis supradictis.* Alio significatu, vide in *Vintenum*.

¶ VINTERIUM, pro *Vintenum*. V. in hac voce.

¶ VINTRAGIUM. Vide in *Vineragium*.

¶ VINUM, nude pro eo quod præter pretium corollarii vice in emtionibus conceditur: *Vin du marché* passim in Consuetud. municipal. Tabular. S. Vandreges. *Vendidi... unam peciam terræ... pro 75. solidis Turon. & 5. solidis in Vino... tenendum, &c. Droit de Vin & ventes*, in Consuetud. Silvanect. art. 215. Claromont. art. 13. Aurelian. art. 107. est id quod domino exsolvitur ab emtore prædii censualis.

☞ Vinum etiam ab iis qui inter cives adscribebantur Majori & Scabinis civitatis præstari solitum erat. Id ex pluribus Communiarum Chartis discimus; ac præsertim ex Litteris ann. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p.661. art 21. *Sy vero aliqui alieni in dicta libertate apud Clarimontem morare* (sic) *venerint, bene licebit villico & scabinis eos retinere, tali modo quod in introitu, cinq solz Pruivinenses persolvent villico pro nobis, & sextarium vini pro ipso & scabinis; & etiam annos alios redditus secundum processum temporis, sicut alii liberi.*

¶ VINUM-ACETUM, Acetum, Gall. *Vinaigre*. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. p. 21. *In dicto reservatorio rerum infra scriptorum*

piarum copia inveniatur, videlicet, ... cuscerum, piscium salsorum, Vini-aceti; &c.

¶ VINUM AGASATUM, Eadem notione. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item p ut tres pipas cu Vino agasato sive pocula plenas.* Ibidem: *Item unam pipam ex poculo sive Vino agasato plenam. Aigrevin*, in Charta an. 1391. ex Chartul. a 3. Corb. *Une queue de Aigrevin, &c.*

¶ VINUM BETATUM. Charta Henrici dom. de Soliaco an. 1031. *Vinum fecidum vel Betatum non poterit vendere.* Legendum videtur *Botatum*, quod vas vinarium redolet, *Qui sent le fust.* Vide in *Bussa* 3. col. 1385.

¶ VINUM DE BOCHA, Gall. *Vin de la bouche*, Quod mensæ Principis apponi solet. Ordinat. Humberti II. to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1. *Habeantur tria genera vinorum, Vinum videlicet de bocha pro persona nostra.* Vide *Bocha*.

¶ VINUM BULLITUM *cum ruta* apud Limborch. Inquisit. Tolos. Hist. p. 3. *Vidit prædictos tres hæreticas simul & portavit pro altero illorum Vinum album bullitum cum ruta.*

¶ VINUM CIPRICUM, *Clarificatum*, apud Duchesn. Hist. Comit. Guisoens. inter Probat. p. 119.

¶ VINUM CLARETUM, *quod est turbativum citius capitis*, in Menoti Serm. p. 156. v. Gall. *Vin clairet*, rubellum. Ita etiam nuncupatum aliquando vinum conditum, ut in Continuat. Chron. Joh. Iperii apud Marten tom 6. Ampliss. Collect. col. 620. *Conventus quatuor pota Vini confecti, quod Clare vocant, à custode ecclesiæ de gratia accipit.* Hisp. *Clarea*, Germ. *Claree.* Vide *Vinum Expensabile.*

¶ VINUM CLERICI, *Vin du Clerc*, in Edicto Caroli VIII. an. 1393. art. 107. Quod à litigantibus tabularii forensis Clericis ultro conceditur.

VINUM COCTUM. Capitulare de Villis c. 34. *Vinum, acetum, moratum, Vinum coctum, garum, sinapi, &c.* Adde cap. 62. [Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 582. *Et post prædicta dant pisces lucios assatos cum salsa de aceto vel sinapi cum Vino cocto & speciebus.* Gall. *Vin cuit*, ut vinum arvisium, *Malvoisie.*]

¶ VINUM COMITIS, Idem quod *Vinagium* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1278. in Chartul. Latiniac. *Promittimus bona fide reddere & solvere ... octo solidos Turonenses ... tam pro censu quam pro Vinagio, quod dicitur Vinum Comitis.* Alia ann. circ. 1513. ibid. *Hoc etiam statutum est quod ille qui collegerit per villam nummos quos debent burgenses de Vino Comitis, &c. Le revenu du Vin le Conte vault par an environ huyt livres Tournois*, in Charta an. 1516. ibid. fol. 244. v.

¶ VINUM CONFECTUM. Vide *Vinum claretum.*

¶ VINUM DECRETI, in Statutis Vercell. Locus est in *Malvaxia.*

¶ VINUM EXPENSABILE, Quotidiani potus in usus domesticorum, *Vin de dépense*, nostris vulgo *Boite*, vel *Bouvande.* Liber Niger Scaccarii p. 351. *Unum Sextarium de vino claro, & unum sextarium de Vino expensabili.*

¶ VINUM JAQUESIUM, *Vin de Jaca*, in Instr. an. 1527. ex Tabul. Archiep. Auxit.

¶ VINUM INACIDUM, pro *Mucidum*, ut emendat Cl. Editor in Charta Humberti Dalphini an. 1349. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 3. p. 283. *Ita tamen quod dictum Capitulum vinum vendere debeat non corruptum, non acetosum nec Inacidum:* nisi idem sit quod *Subacidum.*

VINUM ITALICUM, i. *forte.* Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Vide Cælium Aurelian. lib. 4. Chronion c. 3.

VINUM LYMPHATUM, Aqua mixtum, dilutum in Constitut. Siculis l. 3. [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 90. p. 251. *Edicit proclamacione publica, ut nullus Anglicus Vinum non limphatum potare præsumat.*]

¶ VINUM MUNDUM, Merum. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 473. *Item pro solidis 8. in Carbonano ad censum reddendum Vini mundi decimatas quinque.*

VINUM NUPTIARUM, in oblationibus gratuitis, quæ Curionibus fiunt, recensetur in Charta Guillelmi Episcopi Ambian. ann. 1281. in Tabul. Episcopi Ambian. fol. 27. v.

¶ VINUM PEDE PRESSUM, Quod pede tantum calcatur, medium inter vinum sponte defluens, & illud quod torculari expressum est; unde *vinum de pressoragio* dicitur. Charta Ludovici Comit. Blesens. in Chartul. Castridun. fol. 12. v. *Duos modios Vini pede pressi in cellario meo Castriduni annuatim in vindimiis capiendos* (concedo.) Charta ann. 1217. ex Tabular. S. Petri Carnot. *Persolvent ... justam decimam de vineis suis, unam medietatem de pedepresso; & alteram medietatem de pressoragio.* Chartul. Campan. an. 1190. fol. 525. *Dedit 50. modios Vini de prima gutta pede pressa.*

¶ VINUM PIGMENTATUM, apud Duchesnium in Hist. Comit. Guisneos. inter Probat. pag. 119. Vide *Pigmentum* 1.

¶ VINUM PIRACEUM, *Vin poiran*, in Charta an. 1391. ex Chart. 23. Corb. *10. sols Paris pour l'aquit de une queue de Vin poiran.* Vide *Piratium.*

VINUM PROTROPUM, Cælio Aureliano libr. 2. Chron. c. 7. est vinum sponte defluens, antequam uva calcetur, mustum.

¶ VINUM DE PURA GUTTA, Eadem notione, Gall. *De mere-goutte.* Vide in *Gutta* 7.

¶ VINUM QUADRAGESIMÆ, Cujus usus in Quadragesima. Necrolog. Eccl. Paris. Id. Maii. *Dedit nobis tria arpenta vinearum ad Vinum Quadragesimæ. Vinum Quadragesimale*, ibidem.

¶ VINUM ROSATUM. Vide supra *Rosatum.*

VINUM SACRIFICALE, quod Missæ sacrificio potissimum addictum est, in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 48 *Praeterea Vinum sacrificale, quod custodes monasterii retroactis temporibus procuraverunt, de communi nostro cellario volumus recipi, &c.*

¶ VINUM STALLI. Vide in *Stallum* 2.

¶ VINUM SUPERLATIVUM, Generosum, optimum, Gall. *Excellent.* Vide supra *Superlativus.*

¶ VINUM DE TENELLO, Familiarium seu domesticorum, qui in *Tenella* comedunt. Vide *Tenellus* 2. *Portent ... 12. mensuras vini puri de Tenello .... Vinum pro Tenello, &c.* in Ordinat. Humberti II. Dalphini to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1.

VINUM TOLTICIUM, Quod domino in censum præstatur. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 23. *Dono Domino Deo & Ecclesiæ Gratianopolitanæ & Hugoni Episcopo 4. sextarios de Vino tolticio, quos in Vinea Episcopi, quam emit de Petro Aldiarde, per unum quemque annum solitus eram accipere.*

¶ VINUM TORNATUM, Vapidum, Gall. *Vin tourné.* Vide supra in *Tornare.*

VINUM TORTIVUM. Cælius Aurelian. lib. 2. Acut. c. ult. *Cum vino ultimæ expressionis, hydatodem Græci vocant, nos abusive Tortivum.*

¶ VINUM VERMILIUM. Vide in *Vermiculus.*

¶ VINUM VERNACIE. Vide *Vernachia.*

¶ VINUM VINOSUM, Bonæ notæ, Gall. *Vineux*, in Medic. Salernit. edit. an. 1622. p. 142.

VINUM VIRIDE, Acerbum, ex viridi uva expressum,

ſum, quomodo *vin verd* dicimus. Utitur Nangiuc io Chronico ano. 1258. De viois variis vide Onomaſtic. Bruosfeldii.

¶ VINUS, pro Vinum, io Judicio an. 873. inter Probat. to.1. novæ Hiſt. Occitan. col. 125.

VINYOGALARII, Viocarum cuſtodea. Martious Didacus *Daux* Juſtisia Aragon. l. 3. Obſervantiar. tit. Si quadrupes, §. 3. *Vinyogalarii, & meſſegari tenentur emendare damnum in vineis & meſſibus, ſi ſalarium recipiunt à domino pro meſſegueria, vel Vinyoguelaria.*

¶ VIOCURUS, *& ſtatim ceſtiſer*, in Gloſſ. Iſidori & Arabico-Lat. Ultima reſecat Grævius utpote ad rem nihil pertinentia: eſt enim *Viocurus*, viæ curator. Unde etiam emendandæ Gloſſ. Lat. Gr. ubi *Viaculus* legitur, ut & Gloſſ. Græc. Lat. quæ habent ὁδοφύλαξ, *iccorus*; nam Græcis ἀγορανόμοι Ædiles nuncupantur quibus viarum provincia demandata erat.

¶ 1. VIOLA, Anguſtior callis, ſemita *Voyette*, io Chartul. S. Joh. Laudun. an. 1438. Charta aon. 1228. to.1. Hiſt. Dalph p.142. *Et inde ſicut tendit via publica uſque ante domum Davidis Bonoit quæ eſt extra muros & inde ſicut deſcendit quædam Viola uſque ad illum locum aquæ, quæ dicitur Partiterium*. Vide *Violus*.

2. VIOLA, ut *Vitula*. Vide in hac voce.

1. VIOLARIUM, Cenſus, Hiſpanis; *Violaria*, apud Joannem Dametum in Hiſt. Regoi Balearici pag. 87. Curia generalis celebrata in villa Montiſſoni aoo. 1289. ſub Alphonſo Rege Arag. MS. cap. *Quod donationes factæ Officialibus Regis per monaſterium vel alias perſonas ſunt revocatæ: Illud idem ordinamus ſuper Violariis iis aſſignatis exiſtentibus officialibus*. Curia ſecunda generalis celebrata Barcinone à Jacobo II. Rege Aragoo. ano. 1299. MS. Item *quod aliquod officium prædictorum officiorum non donemus amodo in perpetuum, vel ad Violarium, vel ad certum tempus*. Curia an. 1333. celebrata ab Alfonſo Rege in villa Montiſalbi: *Item quod officiales ad Violarium tenentur aſſecurare de triennio in triennium*. Capitis ſequentis titulus ſic concipitur: *Quod fiat inquiſitio contra officiales, qui habent officium ad inperpetuum, vel ad tempus*. In ipſo textu, *ad inperpetuum, vel ad Violarium*. Curia celebrata in villa Montiſſoni ann. 1363. *Iſtam taxationem cenſualium, mortuorum, & Violariorum in Inſtrumentis, quæ fiunt de ſententiis tam judicialibus quam arbitralibus, &c.* Obſervantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium, §. 10. *Si aliquid datum fuerit ad Violarium viro & uxori ad tempus, altero conjugum mortuo, ſuperſtes non debet in illo Violario, in quantum tangit partem mortui viduitatem tenere; ſed tranſit ad hæredes mortui, &c.* Vide Repertorium Michaelis *del Molino* in v. *Violarium*. Alias

2. VIOLARIUM, Latinis dicitur Hortus, ſeu locus, violis conſitus. Sedulius lib. 1 Paſchalis operis c.20. *Dum ... lilia nimio decore molliſſima rubus aſper exurat, aut per Violaria florentis campi purpurea, carduus & ſpinoſis armatus aculeis Paliurus enurat*, Fortunat. lib.4. de Vita S. Martini:

Ungue recido roſas, & per Violaria curro.

Occurrit apud Juveocum, & alios. [V. *Viuariolus*.]

VIOLATUS, pro *Violaceus*, noſtris *Violet*. Charta an. 1197. apud Ughellum to.7. p.1275. *Cappa de xamito Violato*. [Adde Notitiam Eccl. Dinieoſ. p. 150. Vide *Violetus*.]

VIOLENS, pro *Violentus*, uſurpavit Saxo Grammaticus l 5 *Violenſque amplexuum uſus extabat*. [Eadem notione utitur Horatius l.1. Epiſt.10. v. 37.]

¶ VIOLENTARE, Vi cogere, Gall. *Violenter*. Vita S. Petri Cæleſtini tom.4. Maii p.493. *Papalem dignitatem magis Violentatus, quam voluntarius acceptavit*. Buſchius de Reformat. Monaſt. apud Leibnit. tom.2. Script. Brunſvic. p. 8,0. *Ne poſtea Violentator ſe fuiſſe conquereretur*. Occurrit præterea to.1. & 3. April. p.734. & 918. Adde Conc. Toletan. ao. 1323. inter Hiſp. to.3. p. 570.

¶ 1. VIOLETA, Viola. Inventar Eccl. Noviom. an.1419. *Item duo alii panni aurei coloris Violetæ, cum magnis roellis*.

¶ 2. VIOLETA, Miniſter, ut videtur, io Eccleſia Anicienſi. Charta ao. 1312. ejuſd. Eccl. *Theſaurario eccleſiæ 8. lib.... Turibulario 100. ſol. pro Violeta 10. ſol, pro marrelario 100 ſol.*

¶ VIOLETTA, Locus in quo judicia exercent *Scabini* Leodienſes, domus publica Ædilium. Adrianus de Veteribuſco Rer. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1286. *Et magiſter Ægidius ductus ſuper Violettam in foro, ubi ſaciebat tunc palatium, quia erat cauſa ſanguinis, quæ in palatio Epiſcopi non deberet tractari, &c.* Infra col. 1295. *Statim duxerunt in Violetta captivum*. Pluries ibi.

¶ VIOLETUM, Violetus. Vide *Violus*.

¶ VIOLETUS, pro *Violaceus*. Inventar. ann. 1433. ex Tabul. Eccl. Maſſil. *Item unam hopelandam noſtram ſive tunicam brevem de Violeto obſcuro, &c.* Vide *Violatus*.

¶ VIOLUS, Anguſtior callis, ſemita, quaſi minor via, vulgo *Viol*, *Sentier*. Inquiſit. aoo. 1268. ex Schedis Præſ. *de Mazangues*: *Protenditur recta linea per Violum quo itur à dicto rompeali uſque ad caminum quo itur, &c.* Infra *Protenditur recta linea per caminum S. Petri uſque Violum quo itur ad vallem ſaunenam*. Charta an 1278 ex Tabul. Maſſil. *Ita quod dictus claperius remanens à parte orientis & dictus Violus in medio dicti claperii, &c.* Alia aon 1447. ex eodem Tabul. *Donavit ortum ſuum confrontantem cum bario civitatis & cum Violo quo itur ſuper mœnia. Violo in medio* in Necrolog. Eccl. Regienſ. Charta Maurioi Abb. Vallis-ſanctæ diœc. Apt. aon. 1509. *Reſervato quodam Violo ſive draya pro paſſagio*. Inventar. Recognit. n.18. c. 41. de Vouta fol. 336. *Confrontat cum Violo tendente de S. Albano ad manſum, &c.* Vide *Viola* 1.

¶ Violetum, Violetus, dimiout. à *Violus*, Eodem intellectu. Conſuetud. Dombeoſes MSS. an. 1325. *Si ita eſſet quod aliquod iter publicum ſeu Violet iret ſeu tenderet per terram alterius nobilis, &c.* Terrarium Caſtellioo. Domb. ann 1463. *Violetum tendens de Lureiaco ad portum Bellevillæ ex Occidente*. Terrarium Bellijoc. *Juxta Violetum tendens ab eccleſia ſancti Mamerti ad manſum de la Cortablize*. Pluries ibi. Inquiſit ao. 1406. io tractu Dombarum: *Guillermus Viveris deponit ſe noſcere metodum ſeu ſenterium de quo agitur, qui metodus ſeu Violetus, & via ad pedes, ... eſt communis & publica.*

¶ VIONAGIUM, Præſtatio quæ Domino exſolvitur pro ſecuro tranſitu, vel mercium exportatione per terram illius. Charta Raynoldi Archiep. Rem. an. 1131. tom. 1. Monum. ſacræ Aotiq. p 14. *Vionagium, aut theloneum, aut menſuram in rebus propriis emendis, aut vendendis exigere, aut imponere præſumat.* Occurrit rurſum in Charta ann. 1139. ibid pag. 18 Charta Rodulphi I. ano. 1196. inter Inſtr. Hiſtor. Codiciac. pag. 146 *Concedo in eleemoſynam in perpetuum eccleſiæ B. Vincentii ...centum ſolidos communis monetæ annuatim .... ad Vionagium meum de Fara recipiendos*. Vide in *Guida*.

¶ VIPA, Vippa. Gall. *Rotie, ſoupe au vin*. Hermolaus Babar. lib. 5. cap. 65. Corollarii in Dioſcoridem: *Erat veteribus jentaculum buccea ex vino, quod genus Barbari à vino & pane Vippam vocat*. Buſchius de Reformat. Monaſt. libr. 3. capit. 31. apud Leibnit. tom. 2.

tom.2.Script Brunsvic p.934. *Ad cellerarium suum eum secum sumsit, ubi Vipam boaam de vino factam eum comedere & bibere fecit.*

VIPIDA. Pactus Legis Salicæ tit.44.§.3. *Si quis hominem in puteum, aut in Vipida jactaverit & vivus exinde exiverit, &c.* Ubi Lex Salica tit.43.§.10 habet io *pelagus*. Idem Pactus §.13. *Simili modo, qui hominem in pelagus impinxerit, & exinde evaserit.* Unde liquet *Vipidam* hoc loco sonare *pelagus*, seu aquæ gurgitem, uti hanc vocem usurpari docuimus; qui Taxandris *wimpel*, vortex; sicut, inquit Wendelinus, nomina indita duobus fluminibus circa Liram in Brabantia, *wimpe*, & *wimpede*, quod siot verticosa & periculosissima. [Ex quibus colligit Eccardus *Vipila* legendum esse, non *Vipida*.]

1. VIRA, Uxor. Formula 37. ex Baluzianis: *Dum omnipotens Deus concessit jugale consortium, & sala permissum dedit omnibus, ut unusquisque cum Vira sua nubat juxta consuetudinem anteriorum Christianarum, &c.*

¶ 2. VIRA, ut *Viratonus*. Vide in hac voce.

¶ VIRAGIUM, ut *Homagium* ab homo, ita *Viragium* à vir, pro Clientelaris professio, Gall. *Hommage*, *Hominium*. Vide io hac voce. Charta ano.1235. apud Lobinell. tom.2 Histor. Britan. col.383. *Dicunt etiam quod Comes non poterat levare Viragium ab hominibus Baronum... Nec vidit quod aliquis Comitum ante istum caperet Viragium.. De Viragio dixit quod aliquis Comes nunquam ipsum cepit.*

VIRAGO. Ælfricus in Gloss. Saxon. *Virago*, ceorlstrang fœmne: id est, *mascula, fortis virgo*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Virago*, *Fert femme*.] Julius Firmicus l.3. cap. 6. *Eunuches facit mulieresque Viragines, & quæ se nunquam virili coitu conjungant, vel si se aliquando viro conjunxerint, nunquam concepturas, vel partum edituras.* Octavius Horatianus lib.4. Rer. medicarum pag.111. *Sic deni quo si prior feminini cursus in vasculis concedat, masculi ex ea nascuntur supervenienti similis femino. Si vero antecesserit virile semen, & in vasculis ceciderit, prius superveniente femineo semine, feminæ nascuntur. Hinc est rationi consentaneum, quod ex virili semine puellæ nascantur. Si itaque utrorumque semen permixtum, obviando sibi in vasculorum cavitatem ceciderit, hoc Viragines appellamur.* Ingulfus, de filiabus Ethelstani Regis Angliæ pag.878. *Vadunt ad litora cum Cancellario quatuor Viragines, quæ castitatis honore Dianam vincebant, & corporali pulchritudine etiam Helenam superabant.* [Vide *Viverna*.]

1. VIRARE, Lex Alamanoorum c.84. *Et ponat signum ubi iste voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & Virent ipsam contentionem.* Ita aliquod codd. præferre monet Baluzius, ubi aliæ *girent* habent. Alius vero pro *contentionem*, præfert *terram*. Ita *girare*, vel *virare contentionem*, est agrum, de quo lis est inspicere cum judicibus. *Virer*, porro nostris idem sonat quod *girare*. Vide *Visus*.

¶ 2. VIRARE, Vertere deorsum sursum, nostris *Virer*. Statuta Eccles. Massil an.1472. *Marselarii non teneant campanas erectas, nec illas Virent, sua pœna denariorum 4.*

¶ VIRATIUS, *Magnorum virium*. Nonius.

¶ VIRATONUS, Teli species. Vide *Viretonus*.

¶ 1. VIRATUS, Viri officium. Sidonius l.7. Epist. 9. *Bono Viratu æmulis suis magis prodesse cupiens, quam placere.*

2. VIRATUS, *Virilis, fortis, vel viro honoratus* [vel *ornatus*.] *Unde Johannes Chrysostomus, mulier virata non facile decipitur.* Ita Ugutio Ecclesiast. c.28.16. *Lingua tertia mulieres Viratas ejecit, &c.* Edit. Græc. γυναῖκας ἀνδρείας. Ubi Mamotrectus: *Viratas, id est, viriles, vel Viratas de fido thori, vel Viratas, viro berentes semper.* [*Viratus*, *fors, fermes, seurr*, in Glos. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRBIUS, *Bir vir existens, & à Bit & Vir, seu qui bis vir habuit vel habes u cares: vel etiam qui bis fecit facta vita digna: vel qui resuscitatus est, ut Lazarus & Hippolytus.* Joh. de Janua. Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Virbius, deux fois hommes.* Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. tom.6. Ampliss. Collect. col.769. *Sicque in vitalem sla um adprime restitutus, pedestri calle domum redit Virbius qui ad humandi ultimum obsequium ecclesiæ fuerat inlatus.*

¶ VIRCARIA, ut supra *Vercaria*. Charta an.1195. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. p.437. *Concessit ... quatuor molendinos, ...Cum Vircariis, aquis, aquilibus, &c.* Charta an. 9. Conradi Reg apud eumdem tom.7. Fragm. Histor. MSS. pag.357. *Curtilum indominicatum cum Vircaria, & vinea, & quicquid ad ipsum curtilum aspicit.* Alia ibidem pag. 360 *Dedit S. Martino Saviniensi sanctoque Juliano de Sal unam Vircariam cum mansione & herto suo indominicata.* Charta Widnois Vicecomit Arverniæ apud Baluzium tom 2. Histor. Arvern. pag. 40. *Silvis, aquis, aquarumque decursibus, viridariis, Vircariis, molendinis, pascuis, &c.*

¶ VIRCHARNIA, pro *Vierscara*. Vide io hac voce. Charta apud Miræum tom.1.p.681.col.1. *Comparuimus Brugis in Virchárnia coram domino Guidone Comite Flandriæ super dicta controversia ... Actum in Vircharnia Brugensi anno Dom.1261.*

¶ VIRDEGARIUM, Viridarium, Gall. *Verger*. Instrum. Gall. Christ. novæ edit. col. 318. *Anno Dom. 936. Ind.10. ego Tetolo ... dicavi hanc ecclesiam, & dicamus cum dote, ... mansilis, curtiferis, Virdegariis, vineis, &c.* Tabular. S. Petri de Cellafroini in pago Engolismensi: *Cedo ego & frater meus & uxor mea mansum unum qui vocatur Hnaerfui cum aquis, pratis, vineis, Virdegariis, &c.* Occurrit non semel. Vide *Viridiarium*.

¶ VIRDUNENSIS MONETA. Vide *in Moneta Baronum*.

¶ VIRECTUM, *Locus viridium, locus viriditate plenus. Nisi communi usui obsisteret, dicerem quod Virectum deberet scribi sine c, sicut olivetum, mirtetum & alnetum.* Ita Glossæ Biblicæ MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. Vide *Viridiarium*.

VIREDO. Willel. Brito l.10. Philipp.

Tot latera ambitu lævero Viredine ferri.

¶ VIREGA, pro *Virga*, Baculus Abbatis. Notitia an. 993. apud Marten. tom.1. Ampl. Collect. col.350. *Apprehendens Viregam suam dixit: In tali conventione, ut loqui ostis, audiente me, vestio vos.*

VIRENTIA, Virens herba, ramalia virentia, quibus in publicis festis sternuntur plateæ. Vita S. Leodegarii c. 8. apud Duchesnium tom.1. Hist. Francor. *Lætatur Ecclesia de præsentia pastoris redviva, plateæ exornantur Virentiis, aptant Diaconi cereos, &c.*

¶ VIRETONUS, Pili species. Vide *Veretonus*.

1. VIRGA, Lingua Gallica, purpuram sonat, inquit Servius ad illud Virgilii l.8. Æneid. *Virgatis lucent sagulis.* Id est, *purpureis*.

2. VIRGA, Veretrum. Lex Longobard. l.1. tit.7. §.18. *Si Virgam absciderit, &c.* Vide *Hasta* 3. & *Vectir*.

3. VIRGA, Baculus Episcopalis, vel Abbatis. Petrus Diac. l.4. Chr. Casin. c.78. de Episcopis: *Dicentes, nihil aliud superesse, nisi ut sublatis Virgis & annulis, deservirent Monachis.* Cap.27. *Virgam & annulum ei juxta morem antiquum confirmans.* [Notitia vetus apud Baluz. tom.6. Miscell p.437. *Episcopatum reliquit, & anulum Virgamque reddidit*, Sermo habitus in Conc. Lemovic. an.994.

an.994. apud eumdem Baluz. Hist. Tutelens. col. 387. *Virgatam* (S. Martialem alloquitur) *quæ in urbe sedis meæ pro pretioso bacleum custodiebatur thesauro*, &c. Adde Spicil. Acher. tom. 8. p. 172. [*Abbatiam per Virgam concedere*, in Charta ann. 1120. tom. 1. Spicilegii Acheriani p. 172.] Vide *Uneus* 2.

¶ VIRGA PRÆCENTORALIS, Baculus Præcentoris. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiepisc. lib. 1. *Fecit & præcentoralem Virgam argenteo scemate nitente*.

VIRGA ALBA, Pacis symbolum. Brittun. in Legibus Angl. cap. 53. *Si comme par simple desseisine faite de jour sauns force & armes, oue une blaunche Verge en signe de peas*.

VIRGÆ CONSECRATÆ Gregorius Turon. l. 7. c. 32. & ex eo Aimoinus l. 3. Histor. Fr. c. 68. *Post hæc misit iterum Gundobaldus duos Legatos ad Regem cum Virgis consecratis, juxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur, sed exposita legatione cum responso reverterentur*. Valerius Flaccus l. 4.

Ille virum ut contra venientem, umbrataque vidit
Tempora Parrhasio patris de more galero,
Paciferaque manu nequicquam insignia Virgæ.

¶ VIRGÆ DISCIPLINATORIÆ, in Vita S. Galterii sæc. 6. Bened. part. 2. p. 825. *Liceat mihi peccantis lege, id est, nudis pedibus, totoque corpore circa renes tantum præcincto, manibus meis Virgas disciplinatorias ferenti, in capitulum venire, & coram Deo & vobis fratribus meis veniam de offensionibus meis petere, & à vobis omnibus Virgarum correctionem, dignam videlicet factis meis recompensationem, recipere*. Vide *Disciplina*.

VIRGAM FERREAM *per medium linguæ portare*, Pœna blasphemantium apud Catalanos. Curia generalis Cataloniæ in villa Montissoni an. 1363. MS. *Qui verba nefandissima Deum omnipotentem, ac B. Mariam Virginem & ejus Virginitatem tangentia; Sanctos & Sanctas Dei, protulerit, si ex proposito dixerit, sine spe aliqua veniæ moriatur. Si in ludo, rixa, vel cum ira, vel casu protulerit, portando per medium linguæ unam Virgam ferream, fustigetur*.

VIRGÆ MINUTÆ. Vide *Flagellatio* 1.

VIRGA REGALIS. Vide *Baculus* 2.

¶ 4. VIRGA, Annulus, nostris, *Verge* eadem notione. Testam. Beatricis de Alboreya Vicecomit. Narbon. ann. 1367. apud Marten. tom. 2. Anecdot. col. 1527. *Item unum anulum cum parva Virga*. Tabulæ matrimoniales an. 1468. *In pectio duorum clamidum unius Virgæ auri*, &c.

5. VIRGA, vel VIRGATA REGIA, Districtus Senescalli Hospitii Regis Angliæ, cui in signum jurisdictionis commissa est *Virga* coram Rege deferenda, ut olim *Curopalatæ*, qui idem fere muneris obibat apud Imp. Byzantinos: is enim *aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regios primus incedebat*, ut auctor est Senator l. 7. Form. 5. Quæ quidem Curopalatæ virga χρυσῇ [illegible], dicitur Paulo Silentiario in Descript. S. Sophiæ part. 2. v. 126. Vide Glossar. med. Græcit. A [illegible], *Virga*. Fleta l. 2. c. 2. §. 2. *Senescalli Hospitii Regis interest de omnibus actionibus contra pacem Regis infra metas Hospitii continentes 12. leucas in circuitu Regis, ubicumque fuerit in Anglia, quod quidem spatium dicitur Virgata regia*. Adde l. 2. cap. 61. §. 7. 8. [Litteræ Edvardi III. Reg. Angl. an. 1346. apud Rymer. tom. 5. p. 523. *Et nos plurimum affectantes quod feloniæ & transgressiones infra Virgam hospitii prædicti custodis (videlicet per duodecim leucas in circuitu ejusdem hospitii) perpetratæ, ac si ipsæ infra virgam hospitii nostri, si nos præsentes essemus, factæ fuissent, audiantur & terminentur*, &c.] De hac *Virgata* agunt etiam Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 6. §. 3. *Omnes transgressiones sub Virga Marescalli D. Regis (videlicet infra 12. leucas) debent determinari in Curia Regis coram prædictis Marescallo & Constabulario*. *La verge*, nude, in articulis super chartas editis ann. 28. Edw. I. c. 3. & apud Brittonum p. 1. 8. 9. 69. 75. 76. &c. Apud Francos, *Curia Regia* decem leucarum quaquaversum esse intelligitur, à loco, ubi Princeps ipse moratur: uti Edicto Francisci I. mens. Jun. an. 1544. statuitur, quod à Miramontio describitur in Præposito Hospitii p. 239. Vide Isidorum Pelusiot. l. 3. Ep. 176.

¶ VIRGA ERECTA, Gall. *Verge droite*, in Consuet. Leodien. cap. 15. art. 11. de jurisdictione prætoris intelligitur.

VIRGA, quam præferunt *Servientes* coram Justitiariis, in Statuto Westmonaster. 2. c. 46. 48. Vide *Virgarius* & *Virgatores*.

6. VIRGA TERRÆ, Modus, seu mensura agri gyrdland, *virga terræ*, Anglo-Saxonibus. Donationes factæ Eccl. Salisburgensi c. 13. *Dedit de proprio in salinis suis, in harena Virgas 6. quæ Virga habebat pedes 26. & dimid. hoc est, in orientali parte ipsius harenæ*. Liber Ramesiensis ch. 297. *Dedit 3. Virgas de terra in Indingewrt, & unam Virgam in Slepe*. Occurrit apud Ingulfum p. 909. Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 602. in eodem Monastico Anglicano tom. 1. p. 280. 315. tom. 2. p. 8. 91. &c. [Tabul. S. Bertini: *Septem Virgas 5. & in monasterio inter omnes Virgas 4.* Occurrit ibi non semel. Charta an. 1174. apud Miræum tom. 1. pag. 191. col. 1. *Centum quoque mensuras marescs ad Virgam Comitis Flandriæ*. Adde tom. 2. pag. 832. 1328. & 1329. Charta Roberti Comitis Moreton. ià an. 1453. apud Stephanotium tom. 13. Fragmen. Histor. MSS. pag. 123. *Et unicuique burgensi dabunt monachi terræ unam Virgam ad inhabitandum, qui ibi sunt vel hospitandi sunt*. *Verge de terre*, *Vergine*, *Virgine*, *Vergue*, in Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 185. ex Charta an. 1290. *Trois acres de terre, & une Vergine à campart & à vileine*. *Trois Virgines de terre quatre pergues moins*, in Charta an. 1293. ibidem pag. 177. Alia ejusdem anni pag. 214. *Pour unze livres & deux sols Tournois, ... 5. Verges de terre*. *Une pieche de terre contenant ebinq Vergues de terre & sept pergues*, in Charta an. 1305. ibidem pag. 181.] Nomenclaturæ rationem forte attigere Acta Murensis Monasterii pag. 45. *Quantum enim hereditatis unusquisque possidet, tantum dat & census: & quantum census dat, & arat, & secat fœnum, & metit segetque; & pullos dat & lini resticulas. Cum autem debent arare, cum Virga metitur eis, qua & mansi solent metiri. Et ipsa Virga signata est secundum uniuscujusque rationem, & ubicunque signum occurrerit, ibi parvum signum figitur in terra, & ipsa tamen in prima fossura & seminatione arant*.

¶ VIRGA FERREA, Quæ aliarum mensurarum est exemplar. Chartular. Prior. Leominstr. apud Thom. Blount in Nomolex. Anglic. *Dedi unam placeam terræ meæ, ... cujus latitudo in fronte continet in se 16. Virgas ferreas præter unum quarterium, & totidem à retro*. Vide *Ulna* 2.

¶ VIRGA PUBLICA, Eodem intellectu. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 593. *Item Romanus Comes concessit in hoc monasterio ecclesiam S. Silvestri in territorio de Perito, cum modiis centum de terra ad Virgam publicam circa eam*.

VIRGATA TERRÆ, Idem quod *Virga terræ*, tantum agri, quantum *virga* continet. Leges Inæ c. 66. *Si quis Virgatam terræ à domino mercede conductam araverit*, &c. Chronicon Monasterii de Bello: *8. virgæ unam hidam faciunt: wista vero 4. Virgatis constat*. Infra: *Dividitur longo per wistas, quæ aliis in locis Virgatæ dicuntur*. Ita fere Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 313. Vetus Codex: *Virgata terræ continet 24. acras*, &c.

& 4. virgatæ constituunt unam bidum, &c. Alius Codex: *20. acræ terræ faciunt secundum antiquum consuetudinem unam ferdellam, & 4. ferdellæ faciunt Virgatam, &c.* Sic quantitas varia est pro locorum varietate. Vide Dugdalum in Antiq. Warwicens. p. 665.

¶ VIRGATA OPERARIA, Quæ operibus obnoxia est. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 57. *Richardus de Colevis tenet 1. Virgatam operariam pro 5. sol. & facit consuetudines sicut Adam.* Fol. 59. *Unaquaque Virgata operaria de Hansonia debet operari unaquaque bebdomada & per totam bebdomadam.*

¶ VIRGADA, ut *Virgata. Salomon dedit unam Virgadam*, in Tabul. Roton. Charta apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britann. col. 74. *Tradidit ... partem Virgadæ unius cum manento supra.*

¶ VIRGATA, Prædium rusticum, vel terra indefinitæ mensuræ. Tabul. Roton. *Nobilis vir Restuobet veniens ante ecclesiam Venensem donavit Virgatas suæ hæreditatis, quarum hæc sunt nomina: Hoetlmonoc, Run Turnoc, & Ran Riwocon.*

VIRGATA DACIMA hæreditatis, quæ fisco Regis debetur, cum de hæreditate inter hæredes controversia est, & ad eam componendam Rex Missum suum transmittit, in Capitul. 2. an. 813. c. 7.

¶ 7. VIRGA PONDERIS, propria est Verticillum librarium, Gall. *Verge de peson*, quo utuntur ad merces ponderandas: unde usurpatur pro Præstatione quæ pro ponderibus publicis exsolvitur, dum res & merces ponderantur, Nostris *Droit de pezage*. Vide in *Pondus*, col. 640. Litteræ Humberti II. Dalphin. ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. p. 277. *Et etiam Virga ponderis quam tenet nunc ab ipsa Ecclesia censualem dom. Cubertina de Podio.* Charta ann. 1377. ex Camera Comput. Provinc. *Una cum juribus Virgæ ponderis, & stactæ bladi, & leydarum.*

8. VIRGA. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 45. §. 14. *Duæ Virgæ & una forpex emenda illorum est, qui furando aut spoliando juri derogant suo.*

¶ VERGHA, pro *Virga*, in Statutis Montis Regalis fol. 269. *Ponendo quatuor Verghas azoli, &c.*

¶ VIRGADA, Modus agri. Vide *Virga 6.*

VIRGAREUM, VIRGASTRUM, Virgetum. Vetus Charta exarata circa an. 993. apud Ughellum in Archiepiscop. Florentinis tom. 3. p. 47. *Terris & vineis, silvis, Virgastris, pratis, pascuis, &c.* In alia vero p. 52. *Silvis, olivetis, Virgareis, pratis, &c.* habetur, ut & in Charta Grimoaldi Pisani Episcopi ibidem p. 404.

¶ VIRGARIUM, ut *Virgareum*. Tabular. S. Albini Andegav. *Donamus ... unum Virgarium cum custodia sua & uno domo supra ripam Sarte.*

VIRGARIUS, *Lictor*, ῥαβδοῦχος, in Gloss. Gr. Lat. Extat in Foris Aragno l. c. p. 36. titulus *de Virgariis Curiæ Justitiæ Aragonum*, ubi *Vergueros* dicuntur. [Vide *Virgibajulus*.]

¶ VIRGARIUS, Gal. *Bedeau*, Apparitor. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Sacerdos vero aliis diebus Dominicis indutus pluviali una cum Virgario defferente virgam, &c.* Charta an. 1370. tom. 2. Hist. Eccles. Meld. p. 236. *Parvis capellanis, Virgariis, matriculariis clericis, qui interfuerunt dictæ processioni.* Adde Concil. Hispan. tom. 4. p. 468. & Calmet. Hist. Lotharing. tom. 3. col. 468. Vide infra *Virgifer*.

¶ VIRGARIUS, apud Camalduleoses is esse videtur qui facultates monasterii administrat, vel qui agrorum culturæ invigilat. Epist. 35. Ambrosii Calmaldul. apud Marten. tom. 3. Ampl. Collect. col. 429. *Dices cu nobis fratri Johanni Virgario, ingratum illum nimis agere, qui pecuniam mutuo acceptam restituere non curavit nobis, quam debemus creditori.* Epist. 36. ibidem col. 430. *Virgarius noster apud, habet Petrus de Meggiena tota mense isto, bubulco nostro illo loquor.*

¶ VIRGASTRUM. Vide *Virgareum*.

¶ VIRGATA, ut infra *Virgatus*, Pannus virgis quibusdam distinctus, *Etofe rayée*. Comput. ab ano. 1333. ad an. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, pro infoderatura unius garnasiæ & caputii pro dom. Andrea Dalphino de Virgata quam dominus portavit de Francia, 6. lib. 6. sol. Vien.* Alia notione vide in *Virga 6.*

VIRGATORES, Qui Anglis *Servientes ad arma*, qui virgas argenteas deauratas deferunt ante Regem, ut est apud Watsium. Matth. Paris ann. 1249. *Quidam vero de ipsa civitate tunc præsentes, dum regis Virgatores populum ibidem propter rei novitatem congregatum & compressum retroire cogerent, &c.* Fleta lib. 2. cap. 1. §. 15. *Sunt quædam injuriæ, quæ restitutionem in triplo inducunt damnorum, sicut... de Virgatoribus injustum feodum capientibus.* Cap. 38. *In eadem curia (Regis) sunt Virgatores, populum gravantes, gravia feoda petentes.* Vide *Servientes ad arma*. Vox *virgatores* occurrit apud Plautum in Asinaria pro iis, qui *virgis* cædunt. Vide infra *Virgibajulus*.]

VIRGATUS, Italis, *Vergato, panno, o vestimento di vifato di più colori*, Pannus virgis quibusdam in longum vel in latum varia serie & colore porrectis distinctus; uti *Virgata* Gallorum *sagula*, apud Virgilium lib. 8. interpretatur Turnebus l. 2. Adversi. cap. 4. Glossæ Gr. Lat. ῥαβδωτός, *virgosus*. Statuta Innocentii IV. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus Virgatis, aut argenteis nodulis ornatis, vel partitis, vel viridibus, ac rubeis, &c.* [Statuta Eccles. Gerund. an. 1274. apud Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 1469. *Pannis rubeis, vel cendatis, seu viridibus, aut Virgatis tunicis, &c. Vestes Virgatas continue publice portantes*, in Concilio Bituricensi ann. 1280. apud eumdem tom. 4. Anecd. col. 192. *Vestes partitæ vel Virgatæ*, in Statutis Ecclesiæ Argentoratensis ann. 1435. ibidem col. 539.] Concilium Palentin. an. 1388. c. 3. *Vestem superiorem non Virgatam, aut bipartitam, &c. Vestito di vergato*, apud Scriptores Italos, laudatos à Pergamino. [Vide in *Pannus 2. Veratus, Virga 1.* & *Virgata*.]

¶ VIRGEIA. Modus vel mensura agri, ut supra *Virga 6.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 34. *Robertus de Lorcamps* (dedit) *unam Virgeiam terræ*. Occurrit rursum fol. 94.

¶ VIRGENDEMIA, ῥαβδολογία, in Gloss. Lat. Gr. Nonin ex Varrone, *Virgindemia*, virgarum apparatus, demtio, vel decerptio.

¶ VIRGERIUM, Gall. *Verger*, Viridarium. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 58. *Ego Bermundus clericus dono dimidium Virgerii ad S. Victorem.* Ibidem. *Ego Jaufredus Carboncellus dono totam partem hæreditatis meæ de uno Vergerio simul cum mansuario.*

¶ VIRGEUS SERPENS, Virga Moysis in serpentem conversa, apud Glabrum Radulphum.

¶ VIRGIBAJULUS, Idem qui *Virgator*, officium in aula Regum Angliæ. Vide *Virgatores*. Charta Edwardi V. Reg. Angl. an. 1483. apud Rymer. tom. 12. p. 183. *Concessimus eisdem ... officium Virgibajuli, alias dictum Virgarii ad portandum virgam coram nobis & hæredibus nostris ad festum S. Georgii infra castrum nostrum de Wyndsore annuatim.* Vide mox *Virgifer*.

¶ VIRGIFER, Qui fert virgam, apparitor, in Charta an. 1107. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 266. Vide *Virgarius*.

¶ VIRGIFER vocatur in recentiori Ceremoniali Ecclesiæ B. Mariæ Deauratæ Tolosanæ qui in processionibus baculum cantoris defert, idem qui *Propheta* in veteri Ceremoniali nuncupatur. Vide *Propheta*, & supra *Virga 3.*

¶ VIRGILDUM. Vide in *Wera*.

¶ VIRGINAL. Vita S.Gerardi fæc.5. Bened.p.270. *Qui* (Deus) *ficut saporsam legimus Virginal beatæ martyris Agathæ, universa cura restaurat solo sermone, &c.* Ubi de restituta mamma S.Agathæ fermo est: alibi *Virginal* idem fonat quod virginitas. Gloff.Isidori: *Virginal, membrana virginis, in qua habitat*, fcilicet virginitas fau hymen. *Virginal, la partie on est faite la conception*, in Gloff. Lat. Sangerman. Gloffæ Isonis Magiftri, *Virginal, locus in quo devirginantur virgines*. *Virginalie*, παρθένιον, in Gl.Lat. Gr. παρθένιον, in MSS.

¶ VIRGINAL, f. Liber officium B.M. Virginis continens. Teftam.an.1415.apud Rymer.tom 9.p.276. *Et unam parvum librum vocatum Virginal, cooper tum in blodio panno de auro de Cipre*.

VIRGINARE, Παρθενεύειν, in Glof.Gr. Lat.MS. perperam in ediso, παρθενεύω, *Virgino*. Ugutio: *Virginare, fricare, & facere, quæ possunt fieri salva virginitate*. [Vide *Virginula*.]

¶ VIRGINARE, *Caste, more virginum vivere*, in Gemma Tertull.de Virg.veland.c.12. *Virginari voluns sola capitis nuditate*.

¶ VIRGINARE, Rem cum virgine habere. Lambertus Ardenfis apud Ludewig.tom 8.Reliq.MSS.pag.563. *Postea vero idem Balduinus pater meus cum quadam alta eminentis, immo supereminentis formæ, generosæ nobilitatis juvencula ... nomine Natalia Virginabat, & ex ea genuit Simonem*.

¶ VIRGINIFICARI, παρθενεύεσθαι, Virginem fieri. Vetus Interpres Origenis, Comment. tract.32. in Matth. *Virgines sunt Virginificatæ per verbum Dei, qui credere volunt, aut crediderunt*.

¶ VIRGINISSIMUS, Castiffimus, in Serm. S.Humilitatis de S Joanne Evang. tom.7 Maii p.833. *Inter chorum virginum tu virgo Virginissimus, &c.*

VIRGINULA, Παρθενίσκιον, in Gloff.Græc. Lat. ubi edit. *Virginula*, ut in voce παρθενεύω, *virgino*: fed in Cod.MS. est *virgine*, uti monuimus.

VIRGO, de femina conjugata. Encomium Emmæ Reginæ p.172.de eadem Emma Ricardi I. Ducis Normanniæ filia, Ethelredi Regis Angliæ vidua, à Cnutone Danorum in Anglia Rege in uxore expetita: *Placuit ergo Regi verbum Virginis, & jusjurando facto Virgini placuit voluntas Regis. Et sic, Deo gratias, Domina Emma mulierum nobilissima fit conjux Regis fortissimi Cnutonis*. Henricus Rosla in Herlingsberga:

. . . Inter quas Virgo coronam
Regalem capitis dimisit, seque profudit
Regnantis pedibus: quod non sulit ipsa; sed alto
Exsiliens solio, nam mater erat sua, blando
Sustinet afflatu, &c.

[Baldricus Novio.in Chron lib.3. c.8. Waldetrudem Abbatiffam Caftriloci *Virginem* appellat, quæ nondum Monialis plures liberos tulerat. Vide Isidorum Pelufiotam lib.3. Epift.176. & Bollandi Obfervationes prævias ad Vitam S Hermenildæ tom.2. Februar. pag.691. *Virgo vidua*, apud Tertull. de Virg in.Veland. cap.9.]

¶ VIRGO, Perfona fcaccorum, quæ & *Regina* appellatur. Vide in *Scacci* 1.

¶ VIRGOBRETUS. Vide *Vergobretus*.

¶ VIRGULA, Modus vel menfura agri. Polyptycus Fifcamn. an. 1235. *Tenet unum masagium cum una Virgula terra*. Vide *Virga* 6.

¶ VIRGULATUS, ut fupra *Virgatus*, Pannus *virgulis* quibufdam in longum vel in latum varia ferie & colore porrectis diftinctus, Gall. *Etoffe rayée*. Statuta Ecclef.Leod an.1287. apud Marten tom 4. Anecd. col. 850. *Clerici pannis rubeis, viridibus, & Virgulatis indecentis mensura non utantur sine causa*. Synodus Pergam.an.1311 apud Murator.tom.9. col.547. *Vestes Virgulatas de cabriato, de medietate, vel listatas ... minime deferentes*. Adda tom.1.Rerum Mogunt.p.94. Inventar. S.Capellæ Parif.an.1353.ex Bibl. Reg. *Item una alia tovallia parata ad losengias de armis Franciæ Virgulata de perlulis ad fimbrias*. Inventarium Gallicum: *Item une autre touaille parée à losenges des armes de France raiée de perles rouges*.

VIRGULTA, Modus agri. Monafticum Anglicanum tom.1.p.760. *Dedit prædictæ Ecclesiæ ... unam Virgultam terræ in manerio de Camptone, &c.* Forte pro *Virgula*. Vide in hac voce. [Occurrit rurfum in Polyptyco Fifcamn. an.1235. *De feodo Hude tenet Beatrix a Laurence in masura tres Virgultas ad campartum, & reddit 18.denarios*. Et in Chartul. S.Vandregefili tom.2. p.140. Sed fi quid mutandum eft, malim legere *Virgulam*. Vide in hac voce.]

¶ VIRGULTUM, Viridarium, pomarium, *Verger*. Charta an.1178.inter Probat.Hift.Ebroic.Comitat.p.3. *Præterea domum Marcellini cum Virgulto ... concedimus*. Charta Ecclef.Araufinn.an.1239. *Factum fuit hoc apud Aurasicam in stari dom. Episcopi in Virgulto juxta chorum S.Petri*. Occurrit etiam in Litteris ann.1248.inter Ordinat.Reg.Franc.tom 5.pag.601. art.18. Charta an. 1256.e. Tabular.S.Mellani Pontifar. *Droco Moltaduarius de Driacuria & Eustachia ejus uxor dederant in contraplegium quoddam herbergamentum cum Virgulto dicto herbergamento tenenti*. Chartular. S.Vincentii Cenoman.fol.121. *Concessi Deo & abbatiæ S.Vincentii Cenomanensis Virgultum quod habebam apud Acerum le Boigne cum domo in eodem Virgulto sita & cum omnibus ad Virgultum pertinentibus*. Histor.Harcur.tom.4. pag. 1516. *Scilicet 60.acras terræ in parochia S. Audomari, & Virgulta circa ecclesiam fossatim vallata*. Atque ita legendum eft in Indice MS.benef Eccl.Conftant.fol.44.v. pro *Virgutum*: *Rector ejusdem ecclesiæ ... habet manerium cum Virguto, & unam virgatam terræ*. Vide *Viridarium* 1.

¶ VIRGUNCULOSUS, Virgultorum ferax, in Charta Caroli Simplicis Reg.Franc.an. 909. apud Mabill.tom.3.Annal Bened p.696.col.2. & inter Probat.to. 2.Hift.Occitan col.52.

¶ VIRGUTUM, pro *Virgultum*. Vide in hac voce.

¶ 1. VIRIA, *Viriola, Brachiales*. Gloff Ifid.Excerpta melius, *Brachiale*. Utuntur Tertull. de Pallio c. 4. S.Ambrofius lib. de Abraham cap.3. & Plinius lib. 33.cap.3.

¶ 2. VIRIA, f. Pratum virens. Charta Guillelmi de Agnivilla an.1227. ex Tabular.Corbeienfi: *Reddo sex denarios quos debet mihi Johannes Fegiers de avena quam tenet de supra vallem Moberti & quatuor denarios de quadam pecia terræ quam Robertus de Fractamela tenet inter Viriam & boscum de Harencourt*. Vide *Viridaria*.

¶ VIRIBILITER, Viriliter. Epift.Hadriani IV.PP. inter Conc.Hifp.tom.3 p.364. *Cum ipse Comes ... rabiem scilicet Sarracenorum ... reprimere intendat & Viribiliter impugnare, &c.*

¶ VIRIDARE, Virere, florere. Gloffæ Græco-Lat. Ἀνθῶ, *Virido, floreo, floresco, vireo, polleo, vigeo*.

¶ VIRIDARIUM. Vide *Viridiarium* 1.

¶ VIRIDARIUS. Vide in *Viridis* 1.

1. VIRIDE, inquit Watfius, in Legibus Foreftarum, intelligitur quidquid frondes fert, aut folia viridia, unde pafcantur, aut ubi tegantur cervi & damæ. Vide Skaneum de Verborum fignificat.v.*Verd*. Capitula placitorum Coronæ Regis apud Hovedenum p.784. *Item præcepit, quod in quolibet Comitatu, in quo venationem habet, ponantur 12. Milites ad custodiendum venationem suam*,

suam, & Viride, in forestis suis. Infra: *Qui autem fecerit in foresta Regis de Viridi, sive per culpaturam, sive per esbrancaturam, sive per seditionem turvarum*, &c. Inquisitio de forisfacturis forestarum: *Inquiratur etiam, qui fecerint vel facere consueverint vastum, vel destructionem de Viridi, vel de venatione in foresta*, &c. [Charta an.1091. apud Kennett.in Antiquit. Ambrosd. p.73. *Exceptis inde hamentis de Viridi & venatione, quæ domino Regi omnino reservabantur*. Adde Gualterum Hemingford.de Gestis Edwardi III. pag.319. & Chron. Whethamstedii pag.373.] Statutum Edwardi III. an.1. cap.9. *Des trespasses faits en ses forestes de Vert & de veneson*. Vide Gull. Prynneum in Libertat. Angliæ.to. 3.p.1142.

VIRIDE ET SICCUM. Tabularium S. Crucis Talemundensis fol.3. *Adauxi etiam ... Monachis ... de silva Orbisterii de Viridi, & de sicco, ad omnia necessaria officiarum, ædificiorum videlicet ad Ecclesiam, ad claustra facienda, atque recuperanda cum deciderint*, &c.

VIRIDARIUS, Officialis in forestis, qui forestario subest, Gallis *Verdier*, Anglis *Verder*. [*Verdiers, maistres & enquesteurs des eaue & forestz*, in Charta Ludovici XI. Reg. Fr. an.1477. ex Bibl.Reg.] Is autem *viridis*, seu silvæ cæduæ curam habet, ut & jurisdictionem in forisfacturis forestarum usque ad mulctam 60 solid. Huic subsunt *servientes, & custodes* forestarum, *les Sergeants & Gardes des bois*. Cognoscit etiam de mulctis consuetudinariis, & ab ejus judiciis appellatur ad Magistrum Aquarum & forestarum. *Viridarii* vero fere semper cum *Forestariis* junguntur, ut qui cum iis Forestas curent, in Charta Joan.Reg.Angl.de Libertat.Forestæ, in Legibus Forestarum Scoticarum cap.11.§.5. apud Rogerum Hovedenum pag.784.785. [*Madox* in Formul.Anglic. pag. 313.] in Monastico Anglicano tom. 1. pag.482. 849. 863.in Additament. ad Matth. Paris p.130. &c. [Vide *Verder*.]

2. VIRIDE, vel VIRIDIS, Pellis *varia*, de qua in *Varius*. Bractonus l.3.tract.de Corona c.26.§.1. *Abstulit ei ... unam robam de Viridi talis pretii*, &c. Ita *Viridis pannus*, pro *varius*, seu *pellis varia*, in Rotulo ann.1267.ex Camera Comput. Paris. *Pro scallatis, sicetamia Persa, & panno Viridi ad coopertoria*, &c.

¶ VIRIDUM, Eadem notione. Comput.an.1354.tom. 2.Histor.Dalphin.pag.133.col.2. *Pro septem ulnis de Virido, computata qualibet ulna 32. valent 11. libr. 4. sol.*

VIRIDIS, etiam color olim in pretio habitus. Statuta Innocentii IV. PP. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus virgatis, vel partitis, vel Viridibus, aut rubeis*, &c. Ricordanus Malaspinus cap.149. de Manfredo: *E sempre vestiva drappe verdi*. [Charta an.1309. apud Lobinell.tom 2.Hist.Britan.col. 1639 *Et aura escu de fust & de cuers & de Vers garni souffesamment*. Statutum pro Panosficis *de Commercy* ex Cod. MS. ejusdem loci p.18 *Ceux dudit metiers qui feront pers, brunette, Verdz & manbres*, &c.] Adde Concil.Avenionense an. 1209.c.18. Monspeliense ann.1214 c.3. Lateranense IV.c. 16.Synodum Wigorn. ano.1240.c.21.Constitutiones Nicosienses c.8.Synodum Exoniensem ann.1282. cap. 57. [Vide supra *Virgulosus*.]

¶ VIRIDERIA, sus *Viria* 2. vel *Viride* 5. Vide in his vocibus. Tabular. Veteris-villæ: *Dedi abbatiæ Veteris-villæ in Viridrria, in terra quæ dicitur Rabies, quatuor acras terræ ab omni exactione liberas*.

1. VIRIDIARIUM, VIRIDIGARIUM, pro *Viridarium*, qua voce usus Suetonius. Glossæ antiquæ MSS. *Paradisum, Viridiarum*. Jo.de Janua: *Viridiarium, locus ubi sunt viridia*. Gloss.Gr.Lat. [illegible], *viridarium*. *Verger* nostris: Italis, *Verzarie*: [*Verjan*, Poetis Provincialibus: *Bergèe*, in Foris Benearn.tit.1. art 20. Gloss. Gr. Lat. MSS. [illegible], *Viridarium*. Editum habet *Viridarium*. Aliud Gloss MS. [illegible], *Viridarium* Leo Ost. lib. 2.c. 26. *Viridarium etiam, quod est ad Pontem Casulini*. *Viridarium* etiam aliquoties legi in Pandectis Florentinis observat Cujacius ad Ulpian.tit.6.unde inquit, & *Viridarium* alii deduxere, *Viridarium* habent plerique [Tabul.S Victoris Massil. *Viridiarium prope ipsas mansiones est postea factum*.] Vita B. Heldradi Abbat. Novaliciensis num.2. *Composuit pulcherrimum ibidem Viridarium, ea quæ cunctis venientes habere possunt edulium*. Charta an.1246 *Laudamus vobis D. Henrico Sistaricensi Episcopo totum Viridarium, sive hortum sanctæ Sistaricensis Ecclesiæ*. Chron S.Trudonis lib. 10. *Sunt & atria & porticus ante has utrasque cameras, & Viridarium spatiosum & delectabile hospitibus cum pluribus lignis diversos fructus ferentibus*. Vide Hildebertum Cenoman.in Vita S.Hugonis Abbat Cluniac. Albertum Aqu. lib 3.cap.15 &c.

VIRIDIGARIUM, Eadem notione. Formulæ veteres Lindenbrogii n.79 *Cum ... vineis arpennorum quatuor, Viridigariis, silvis, pratis*, &c. Ubi perperam putavit vir doctus esse adjectivum silvæ, cum distingui verba debeant. [Charta an.869.in Append. ad Marcam Hisp. col.792. *Cum domibus ædificiis, curtiferis, Viridigariis, hortis, vineis*, &c. Adde Tabular Bituric. & Stephanot. tom.3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS.p 344.] Tabular.S. Cypriani Pictaveol. *Cum terris, mansionibus, curtiferis, ortilis, Veridigariis, vineis, pratis*, &c. Occurrit præterea in Charta Fulconis Comit. Andegav.an.1033. & aliis non semel.

¶ VIRIGARIUM, Pari intellectu. Charta an.1020. in Append.ad Marcam Hispan. col. 956. *Iterum cedo jure ac ditioni supradictarum Ecclesiarum ... Virigario consito lateribus earum sicut habere debeat per meta illarum cimiteria*.

2 VIRIDIARIUM, Cœmeterium Monasterii pro Monachis, [seu atrium quod cingunt claustri porticus in Monasteriis, vulgo *le Preau*.] Tabularium Prioratu de Domina in Delphinatu: *Et tenere us eos in sua recipere societate, & si ad exitum vitæ ad tantam egestatem devenerint, ut, quod tribuant non habuerint, pro hoc dono in Viridario eos sepeliant*. Alibi: *Et ut Monachi sepeliri nos dimittant in Viridario suo*. Vide *Pratum*.

☞ Antiquior est hujus vocis ad cœmeterium significandum accommodatio. Romanis quippe ita nuncupabatur quæcumque subdialis sepultura, ut observat Raphael Fabretti in Inscript. antiq. p 225. quæ *Viridiarium* à monumento, tanquam locum apertum ab operto distinguunt.

¶ VIRIDISNETUM, f. Omphacium, Gall. *Verjus*. Lobinellus in Glossar.ad Hist. Paris.tom 7. v. *Poiaterminum*. *Unam caudam vini albi pretio 60. solid. unum pointorminum de Viridisnete pretio 7. sol.*

¶ VIRIDITAS, Color rutilus, qualis est auri: Vita S.Lietberti apud Acher.tom.9.Spicil.p.678. *Cujus dorsi posteriora in Viriditate auri*. Verba sunt Psalm. 67. v.14. *Et posteriora dorsi ejus in pallore auri*. Ubi Græcu. habet, ἐν χλωρότητι χρυσίου.

¶ VIRIDITENTORIANI, qui & *de Viridi tentorio*, Factiosi apud Leodienses sub annum 1466. primum à colubrissis *Colubrissarii* appellati, dehinc à viridi vexillo seu tentorio, quo utebantur, dicti *Viriditentoriani*. Adrianus de Veteri-busco de Rebus Leod apud Marten.tom.4. Amplis. Collect. col 1288 *Colubrissarii dominabantur, nec permittebantur duo boni cives loqui pariter, quia vellent scire de quibus est sermo. Et si aliquis contradixisset ipsis, de mane invenit domum combustam vel horreum incensum. Igitur in hebdomada sacra ante Pascha, domus absentium cœperunt spoliari, & illi de Viridi*

ridi sentorio discurrebant per totum Comitatum Lossensem, spoliando & incendendo domos rorum qui partem fociebant cum electo. Ibidem col. 1306. *Tunc temporis ceperunt illi de Viridi sentorio iterum spoliare domos absentium.* Rursum col. 1309. *Illi de Viridi-sentorio associaverant se super forum in Hasselt.*

VIRIDIUM, *Locus viriditate plenus.* Johann. de Joo. [*Verdeur, lieu plein de verdeur,* in Gl. Lat. Gal. Sangerm.]

¶ VIRIDUM, ut *Viridarium.* Vide in hac voce.

¶ VIRIGARIUM. Vide in *Viridarium* 1.

¶ VIRILIS, ἰσχυ-, κατὰ ἀναλογίαν, in Gloss. Lat. Græc. Vulcanius emendat *Visitim.*

¶ VIRILIA ARMA, Cingulum militare quandoque dicitur Scriptoribus ævi Longobardici; quod traditio militaris cinguli & cooptatio in ordinem militorem vere virum faceret. Rigordus de Arturo: *Philippus in eodem loco Arturum militem fecit, tradens ei Britanniæ Comitatum, qui jure hæreditario eum contingebat. Ante autem hanc armorum traditionem non licebat ei uti, unde Arma dicuntur Virilia, velut virum facientia.* Henricus Huntidon. de Stephano Rege: *Henrico nepoti suo David Rex Scotorum Virilia tradidit arma. Eustachius vero filius Regis Stephani, nam & ipse eodem anno Virilia sumpserat arma, tenuit in terram procerem.* Vide in *Arma* 1. col. 695 & in *Miles*, col. 743. & seqq.

VIRILITER, Pro *virili parte*, κατὰ μέρος, ἐν μέρει; uti efferunt JC. Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 2. Legum Scaniæ c. 1. *Deficientibus primi gradus liberis, admittantur neptes & nepotes non Viriliter; sed in stirpes, &c.* Lib. 3. c. 6. *Inter novercam & ipsos pro Virilibus portionibus dividatur.*

¶ VIRIOLA. Vide supra *Viria* 1.

VIRIOSUS, *Virosus.* Gloss. Gr. Lat. MS. ἀνδρεῖος, *Fortis, virilis, Viriosus.* Quæ vox postrema deest in edito. [*Viriosi, viribus subnixi,* in Glossar. Sangerm. num. 501. Gloss. Isid. *Viriosus, austerus.* Papias: *Viriosa pectora, fortia, à viro.*] Jo. de Janua: *Virosus, à vires dicitur, viribus plenus.* [Vide *Virosus.*]

VIRIPOTENTES, Feminæ nubiles, quibus nubere licuit, dicuntur in Synodo Romana an. 826. c. 29. *Feminæ vero, quæ habitum religiosum aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent Viripotentes, deinceps viro sociari non permittantur; sed eligentes Monasteria regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum caste observent.* [Hinc emendandæ Glossæ Isidori: *Virops, quæ jam opus habeat viro.* Leg. *Viripos*: quod jam viderat Grævius.]

¶ VIRISCUM, ut infra *Wreckum.* Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 186. *In cujuscumque terra Viriscum fuerit applicatum, dominus feodi, cum ad ejus notitiam pervenerit, illud in littore, vel juxta, prout commodius viderit faciendum, salvo debet facere custodiri.*

VIRISSARE, *Viriliter agere, vel viriliter superare.* Jo. de Janua. [*Faire vertueusement, ou savoir,* in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRITA, Nupta, viro conjuncta. Guibertus in Vita sua l. 1. c. 13. *Quid vero menuter sub avo, quid Virita, quid vidua studio jam possibiliore peregerit, cogitaverit, dixerit, &c.* Ubi de matre sua loquitur.

¶ VIRITANUS, *Viritim distributus*, apud Festum.

VIRITEUM, *Genus potionis*, Papiæ apud Ægyptios scilicet vel Alexandrinos, cujus meminit Gregorius Magnus l. 6. Epist. 37. apud quem *Juritheum* editum, (locum vide in *Cognidium*) illud forte, de quo S. Hieronymus de Vita Clericorum, cum *palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur.*

¶ VIRLENDINUM. Charta an. 1054. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. nov. edit. col. 177. *De ipsis paimentis, & de ipsis boscis, & Virlendinis, & palude, & cum ipsis expletiis, &c.* Leg. forte *Molendinis.* Vide *Viridaria.*

VIRLINGOSUS, Loquax. Andreæ Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *De mulieribus Virlingosis. Est etiam omnis femina Virlingosa, quia nulla est quæ novit suam compescere linguam, &c.* Vox forte formata ex Psalmo 139. *Vir linguosus non dirigetur, &c.*

¶ VIRNA. Chron. Vormat. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 174. (Judæus) *cum haberet sartorem & sibi fila pretiosa non confideret in cistula conclusa, ita tamen ut necessaria inde sumeret, qui Judæi intelligens simplicitatem, tamdiu glomum filorum per Virnam volvit cistulæ, quousque vix aliquid remaneret.* Leg. forte *rimam.*

¶ VIRNELLUS, Modus agri. Chron. Andrense to. 9. Spicil. Acher. p. 372. *Dedi ... sex Virnellos terræ quas tenebat Fulboldus, & boscum quem dedit nobis Emma Vicecomitissa,* An *Jornelles?* Vide *Jornala.*

VIRO, Baro, tanquam à *viri* ducatur vocabulum ipsum *Baro.* Occurrit in Charta Sancii Willelmi Vasconiæ Comitis pro fundatione Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam in Hist. Benehern. V. *Varo.*

¶ VIROLA, à Gall. *Virole*, Victorius annulus, victoria fibula. Arrestum Parlamenti an. 1302. ex Regesto *Olim* fol. 106. *Garnitores pomeliorum, paudarum, cappellarum, Virolarum, &c.* Litteræ Humberti II. an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 567. col. 1. *Maceæ marescallorum erunt operatæ argento, & servientium cum tribus Virolis argenti.* Le Roman *de Garin*:

Huefes tirées & esperons obauciez
Et à son col le col d'ivoire ebier
De cinq Viroles de fin or su liez,
La guige en est d'un vert paille entaillié.

¶ VIROMANDENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum.*

¶ VIROPS. Vide *Viripotens.*

1. VIROSUS, Potens, fortis, ἀνδρεῖος. Fridegodus in Vita S. Vuilfrid. c. 50.

Suscepit vacuas Adwilf Virosus habenas.

Alias *virosus* ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς sonat. [Vide *Viriosus.*]

¶ VIROSUS, à Virus, Venenatus, Gall. *Empoisonné.* Præfatio ad Chartular. cui titulus *Aganus* in Tabular. S. Petri Carnoten. *Propter invidentium Virosa verborum jacula.*

¶ VIRPISCERE, Possessionem rei alicujus dimittere, deserere. Placitum an. 1119 inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 411. *Dono, solvo, Virpisco omnipotenti Deo, & altari S. Salvatoris Gellonensis cœnobii, &c.* Vide *Guerpire.*

VIRSCARA. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Qui Virscaram bannitam pugnando, vel pugnare volendo, temere perturbaverit, tres libres emendabit.* [Leg. *Vierscara.* Vide in hac voce, & infra *Viscarna.*]

¶ VIRSIONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum.*

¶ VIRTEVELLA, ut *Vertevella.* Vide *Vestibella.*

¶ VIRTICA MARINA, κνάλαιον, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Urtica marina*, κνιδάριον.

¶ VIRTUOSE, *Honeste, fortiter*, ex Gloss. MSS. apud Vossium l. 4. de Vitiis serm. c. 36. Vide *Virtuosus.*

¶ VIRTUOSITAS, Virtus, honestas. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1162. apud Murator. tom. 6. col. 281. *Archicancellarius vero pietate commotus, capellanum suum dominum Richardum, virum quidem omni Virtuositate præclarum, Januam misit.*

¶ VIRTUOSUS, Virtute præditus, probis moribus, Gall. *Vertueux*, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 320. Vide *Vertuosus.*

¶ VIR-

¶ VIRTUOSUS, Honestus, laudabilis. Charta Caroli V. Reg. Franc. an. 1372. tom. 5. Ordinat. p. 582. lin. ult. Nos attenta Virtuosa & commendabili fidelitatis constancia, qua dicti Consules & habitatores dictæ civitatis S. Flori, &c. Vide Virtuose. Occurrit alia notione in Virtus 1.

¶ VIRTUOSISSIMUS, Epithetum Ludovici XI. Franc. Reg. in Charta an. 1479 ex Tabul. Cartusiæ de Basse-villa: Datum Indict. 11. regnante Ludovico Virtuosissimo Francorum Rege.

1. VIRTUS, Vis, violentia. Iso Magister in Glossis: Vigor, virtus. Alibi: Vim, virtutem. Pactus Legis Salicæ tit. 35. §. 5. Si quis ligatum per superbiam aut per... Virtutem à Gravione tulerit, ... vitam suam redimat. Ubi Lex Salica tit. 34. §. 5. Si quis hominem noxium ligatum per Vim tulerit Grafioni. Eadem Lex Salica tit. 14. §. 15. Si quis cum ingenua puella per Virtutem mœchatus fuerit. Lex Alamann. tit 5. §. 2. Si vero per Virtutem hoc raptor de Ecclesia abstulerit, &c. § 5. Nam si per Virtutem servus hoc fecerit, &c. Edictum Chlotarii II. Regis in Synodo Parisiensi V. De puellis Deo sacratis: Quicumque aut per Virtutem, aut per quemlibet ordinem ipsas detrahere, aut sibi in conjugium præsumpserit sociare, &c. Annales Francorum an. 758. Pipinus Rex Saxoniam ibat, & firmitates Saxonum per Virtutem introivit, &c. [Charta Pontii Archiep. Arelat. an. 1000. apud Acher. tom. 6 Spicil. p. 430. Et quando ipse Abba de corpore exierit, qui in loco ejus ordinandus est, judicio Congregationis eligatur & electione, non per nobilitatem generis vel parentum, nec per Virtutem, nec per pecuniam, &c.] Adde Capitul. 3. an. 811. c. 3. Legem Longob. lib 1. tit. 17. § 4. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 101. §. 17. Leges Luitprandi tit. 26. §. 6. tit. 105. §. 1. tit. 110. §. 1. &c.

VIRTUOSUS, Qui viribus pollet, in Vita S. Theodardi Archiep. Narbon. Ut colaphizaretur ... duntaxat uno ictu Virtuosi hominis. [Rolendin. Patavin. in Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 8. col. 234. Incusatus fuit quidam prudentissimus nomine Zungue, campio Virtuosus & pugil, &c. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 6. pag. 12. Membra ejus non nimium musculosa carne tumencia, multa tamen fortitudine mirabiliter Virtuosa.]

¶ VIRTUTUM VIRI, Strenui, viri magno fortique animo, Gall. Valeureux. Chron. Angl. Th. Otterbourne p. 257. Interim Rex, commendatis filiis suis majori London & civibus, & in turri London positis, cum Virtutum viris persequi statuit dominos supradictos.

2. VIRTUS, Miraculum. Matth. 14. Ipse surrexit à mortuis, & ideo Virtutes operantur in eo. Marc. 6. Et non poterat ibi Virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos, impositis manibus, curavit. Hist. S. Apollinaris Mart. Faciens multas Virtutes in nomine Jesu Christi. Marcellini & Faustini Libellus precum p. 73. Per quem & divinas Virtutes operatus est non solum in Sardinia, sed in ipsis quoque quatuor exiliis: usque adeo ut eum adversarii magnum dicerent, cum Apostolicas per eum Virtutes fieri negare non possent. P. 74. Et in nomine Christi sit Virtute operatus. S. Hieronymus Epist. 84. Viri Apostolicorum signorum atque Virtutum. Einherdus de Miraculis Sanctorum Martyrum Marcellini & Petri lib. 4. cap. 8. Nihil, inquit, modo apud aulicos tam celebre est, quam signa & Virtutes, quæ fiunt in domo Einhardi per quosdam Sanctos, quorum reliquias in oratorio domus suæ habere dicitur. Adde cap. 9. Leo Ost. lib. 2. cap. 78. Multis post mortem Virtutibus claruit. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. Quia & Virtutes ibi ostensæ sunt. Acta Episcopor. Cenom. p. 179. Quæ hactenus Ecclesia manet, atque in ea Dei virtute meritisque S. Dei genitricis Mariæ multæ Virtutes divinitus fiunt. Adde p. 180.

¶ 3. VIRTUS, Copia, vis hostilis, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 19. ex Hist. Pelæst. Maxima vero Virtus illorum veniebat retro. Tudebodus l. 4. c. 18. de Bello Hieros. Postquam venit maxima Virtus illorum, quæ erat retro, acriter invasit nostros. Occurrit passim apud Scriptores sacros. Psalm. 135. Et excussit Pharaonem & Virtutem ejus in mari rubro. Et alibi.

2. VIRTUTES, Angeli, ex secundo Angelicæ hierarchiæ gradu, quorum est ea procurare omnia, quæ ad religionem spectant in communi, per quos signa & miracula fiunt in mundo, inquit Rabanus lib. 1. de Univ. c. 5. & ex eo Papias: Inest etiam in eo nomine quædam fortitudo, dans efficacia inferioribus spiritibus ad exequenda divina ministeria, ait S. Thomas 1. part. q. 108. Isidorus l. 7. Orig. c. 5. Virtutes, Angelica quædam ministeria perhibentur, quæ per signa & miracula in mundo fiunt, propter quod & Virtutes dicuntur. S. Hieronymus Epist. 17. Denique etiam Josephum ... asserere illo tempore, quo crucifixus est Dominus, ex adytis templi Virtutum cælestium erupisse voces dicentium, &c.

2. VIRTUTES, pro Reliquiis Sanctorum. Formula 174. apud Lindenbrogium: Et aliud de ista causa in nullo non redebeo, nisi injuste & idoneo sacramento per hunc locum & Deum altissimum, & Virtutes Sancti illius. Tabular. Carrofense, apud Beslium p. 156. Quo dedicato, cœpit conqueri Imperator cum Domino Apostolico & Duce Rogerio de Virtutibus Sanctorum, &c. Occurrit rursum infra. Charta Hispanica æræ 905. apud Martinezium in Histor. Pinnatensi l. 1. c. 21. Ecclesia ... ubi sunt reconditæ Virtutes præfati Apostoli, & B. Andreæ fratris ejus, &c. [Eckehardus junior de Casibus S. Galli c. 5. Sancti Magni Virtutem quam manibus gerebat, hanc esse adstantibus prædicans asseruit. Charta an. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 360. Ipsius dom. Dalphini responsione habita accedentibus DD. Canonicis, Capellanis & Clericis dictæ ecclesiæ cum cruce, Virtutibus & paramentis solemniter modo processionis, &c.]

¶ 3. VIRTUTES, Jura, privilegia. Charta Ludovici Reg. filii Bozonis pro Episcopo Gratianopolitano an. 894. apud Baluz. tom. 2. Miscell. p. 156. & Chorier to. 2. Statue polit. Dalph. pag. 19. Sancimus ut ipse Isahac ejusque successores nullo contradicente in prædicta ecclesia cum omne ejusdem loci clero teneant, possideant omnes Virtutes quas mater ecclesia perpetim videtur habere in omnibus ecclesiasticis ordinibus, chrisma videlicet in Domini cœna benedicendo, pœnitentiam peccatoribus dando, &c.

¶ VIRTUTIFER, Potens, efficax. Mirac. S. Galterii sæc. 6. Bened. part. 2. p. 824. Hic de Dei misericordia, & famuli sui Virtutiferi confisus potentia advenit, &c.

VIRTUTIGENA, Cui est ingenita virtus. Glaber Rodulfus in Vita S. Guillel. Abb. Divionen. in Præfat. Ideo communem fidelium Virtutigenam observamus charitatem, &c.

¶ VIRVICARIUS SERVUS. Vide in Berbiu 1.

VIRULE, Venenum, Papiæ, ex voce virus.

¶ VIRUS, ἰὸς, in Gloss. Lat. Gr. Virus, ἰὸς in MSS. Sangerm.

¶ 1. VIS, Manuopera, manuum opera. Charta ann. 1338. Tandem tenentur ad construendam domum pastoris satis commodam, sicut & ad Vim, ut aiunt, & vecturam materialium, pro ædificanda vel reparanda ecclesia & domo pastorali mediante refrigerio moderato.

¶ 2. VIS, Cochlea, Gall. Vis d'un pressoir. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. Item plus in eodem stabulo unum torcular vini ... cum uno anulo & una cavilhia ferri existentibus in uno foramine ... Vicis dicti torcularis pro torculando vindemiam tempore vindemiarum. Hinc emendanda Acta S. Angeli tom. 2. Maii p. 62. Areasque

prædictas prædicti argentarii clavis & Vitibus ferreis fortiter simul affixerunt & cooperierunt. Ubi legendum est *Vitibus*, ut *Vitis* pro *Viis*, in Miraculis S. Antonii de Padua tom. 2. Jun. p. 738. *Cujus lingua erat modicum prominens extra guttur & brevissima, ad modum Vitis teretis retorta, sic quod videbatur intuenti blanda & rugeta*. Ejusdem originis est,

¶ Vis, pro Turris, cujus scalæ in modum cochleæ spiratim sunt circumductæ, Gall. *Escalier à vis*. Chronic. S. Petri Vivi apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 758. *Per claustrum ecclesiam introivit, & in Visem* (l. Vicem) *quæ ad descendendum in eadem ecclesia est, ascendit, & ostium post se clausit*. Inventar. supra laudatum: *Et in quadam camera quæ est in superioritate prædicti castri prope Vicem per quam ascenditur & descenditur in eodem castro*. Vide *Vicella*.

¶ Vis Laica, in Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1298. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 335. *Præcepimus quod omnem Vim laicam quæ se tenet in ecclesia de Bukenhull quo minus idem Episcopus officium suum spirituale ibidem exercere possit, sine dilatione amoveret ab eadem ... prædicti Johannes, Gilbertus, Johannes, &c. qui se Vi laica in eadem ecclesia tenuerunt in adventu ibidem se alibi transtulerunt, & confestim post discessum suum ob ea, aggregatis sibi aliis malefactoribus se in eam Vi armata iterato intruserunt*.

Vis Magna, et Parva, seu *ad magnam vim & parvam*: Formula, quæ crebo reperitur in Chartis, quæ agunt *de feudis* vel *Castellis reddibilibus*, id est, quæ vassalli reddere domino superiori tenebantur, seu is vellet ea ingredi cum mediocri comitatu, *ad parvam vim*: seu cum majori comitatu, *ad magnam vim*, [uti colligitur ex Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 116. *Promittit* (dom. *de Vitriaco*) *dominum Regem in suis castris recipere magna & parva comitiva*. *De anno* 1230.] Ea notione has voces intelligi debere pluribus docuimus in Differt. 30. ad Joinvillam p. 352. 353 [Vide in *Feudum*, col. 451. *Fertia* 2. & *Reddere*.]

¶ 3. VIS, Procurator, actor, qui alterius auctoritate & nomine agit. Charta Guillelmi Aurel. Episc. an. 1253. ex lib. albo Episc. Carnot. *Noveritis quod cum Præpositus Carnotensis seu Vis nobilis dominæ M. Comitissæ Carnotensis res Johannis Collirubei & Petri dicti Sequart cepisset & captas detineret, &c.* Eadem leguntur in Charta prædictæ Comitissæ ejusdem anni ibid. *Cum præpositus noster Carnotensis seu Vis nostra, &c.* Infra *Mandatum* dicitur. Vide in hac voce num. 3. *Force*, eodem sensu, occurrit in Composit. inter Carolum Carnot. Comit. & Capitul. Carnot. an. 1306. *Se le Prevost ou la Force le Conte prennent ou fesissent hoste de chapistre, ou les biens de l'oste, &c.* Infra: *Se la cause de la prise, ou de la sesine depent dou fet dou baillif ou dou prevost, &c.*

¶ 4. VIS, Sollicitudo, cura. Testam. Johannis Fabri Carnot. Episc. an. 1390. *De quibuscumque alii scripturis modicam Vim facere, quod sancta rusticitas omnium palam habet*.

¶ VISA. Vox jurisdictionis ecclesiasticæ, vulgo *Visa*, à forma qua in his litteris approbationis usitata ducta origine Expositio compend. benefic. fol. 47. *Possessionem præcedere debet Ordinarii collatio, aut signatura Papæ cum Ordinarii approbatione quæ Visa dicitur*.

¶ VISAMIUM. Vide supra *Bisamum*.

¶ VISATUS. Charta ann. 1131. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 2. col. 29.. *Ecclesia beati Joannis, quæ est in insula Leodii, anniversarium teloneum de foro Visati, per regiam traditionem*. Nomen loci proprii.

¶ VISCARE, *Visco implicare, capere, corripere*, in Gemma. *Viscatus* occurrit apud Ovid. Art. amator. l. 1. v. 391. & Plinium l. 9. Epist. 30. Vide *Viscarius*.

¶ VISCARIUM, Viscus. Epist. Lamberti Abbat. S. Rufi apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 332. *Ego judico, si cum viris feminæ habitant, Viscarium non deerit Diaboli*.

VISCARIUS, Qui viscus aves captat, ἰξευτὴς, *aucupator, auceps*, in Gloss. Gr. Lat. Ibid. ἰξεύω, *visco, aucupor*, ἰξὸς, *viscum, & viscus*.

¶ VISCARNA, ut supra *Vierscara*: quomodo etiam legendum videtur. Charta Caroli Comit. Flandr. ann. 1125. ex Tabul. S. Bertini: *Dicente eodem Theinardo quia de placitis, quæ ad scultedum pertinent, non deberet placitari ad Viscarnam Abbatis, neque per Scabinos inde judicari*. Vide *Vierscara*.

¶ VISCELLUS, Vivarium. Vide *Giscellus*.

¶ VISCERABILITER, Ex animo. Chron. Trudon. ad ann. 999. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 348. *Adelardus ... familiam ecclesiæ nostræ Viscerabiliter dicitur dilexisse*. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1307. apud Rymer. tom. 3. p. 12. *Ob specialem affectionem quam ad præfatum genitorem nostrum & suos Viscerabiliter habuistis*. Vita S. Wolbodonis tom. 2. Aprilis pag. 862. *Spondens Viscerabiliter quod si spatium sibi daretur, cuncta quæ abstulerat ex integro restitueret*. Vide *Viscerosus*.

¶ Visceraliter, In intimis visceribus. Charta Imberti Episc. Paris. apud Marten. tom. 1. Amplis. Coll. col. 417. *Quando divini cultus studio Visceraliter percellimur, &c.* Occurrit præterea in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1372. tom. 5. Ordinat. p. 561. Vide Vossium l. 4. de Vitiis serm. c. 36.

¶ Visceratim, Eadem notione. Testam. Caroli Ducis Andegav. Reg. Sicil. an. 1481. inter Probat. Comment. *de Comines* tom. 3. p. 245. *Pro amore quem ipse dominus Rex noster testator habet & Visceratim gerit erga ipsum* (dom. Dalphinum.)

¶ VISCERARI. Intimis visceribus seu præcordiis commoveri. Charta Widegeroi Episc. Argent. apud *La Guille* Hist. Alsat. inter Instr. p. 9. *Unde nos congratulantes hujus viri sanctæ devotioni & illorum glorioso proposito, Visceratis caritate & pietate, commoti devotione promptissima, ... ut ad ipsum monasterium ... privilegium conscribere vel confirmare deberemus*.

VISCERATIO, Σπλαγχνισμὸς, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VISCERIUS. Chartam an. 1193. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. subscribunt *Petrus de Cencio dom. Papæ Viscerius testis: Paulus Malagromensis dom. Papæ Viscerius: Petrus Roberti similiter Viscerius testis*. Infra in alia Charta legitur, *Visserius*. An pro *Ufserius*? Vide in hac voce.

¶ VISCEROSUS, Intimus, sincerus, in Litteris an. 1394. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 102.

¶ Visceroseus, Ex animo. Charta an. 1418. apud Lobinell. tom. 3 Hist. Paris. p. 477. col. 1. *Ipsosque in sacra religione nostra observantia laudabili Viscerosius conservare ... cupientes, &c.*

VISCIDE, *Fortiter*, in Gloss. MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

VISCIDUS, *Viscosus*. Gariopontus l. 1. c. 6. *Hæ causæ nascuntur de sanguine Viscido*, id est, *amaro*. 1. edit. habet *viscido*. [Papias: *Musteum, medium, viride, Viscidum*. *Viscidum acetum*, apud Theod. Priscianum l. 1. cap. 2. Compar. *Viscidiores cibi*, apud eumdem de Diæt. cap. 18.]

VISCOCUS. Fragmentum Petronii p. 15. *Solebat se cœnare quomodo Rex apros gausapatos, opera pistoria, Viscocos, pistores*. [Vocem dividit Schefferus locumque sic restituit: *Opera pistoria, avis, cocos*. Ubi *avis* pro *aves* more haud infrequenti. Ipsum consule in Notis ad hunc locum.]

¶ VISCOSITAS, Viscus, gluten, Gall. *Viscosité*. Arnal-

naldus in Rosario MS. l. 2. c. 3. *Propter contritionem & affationem ad ignem dividuntur partes ligatæ à Viscositate quæ est in corporibus.*

¶ VISCOSUS. *Visco* S. Fiacrii, vulgo *le fic de S. Fiacre*, laborans. Est autem cancri genus, carnosis partibus adhærere solitus, primo calli instar durescit: dein callus in pus conversus, proximas partes sensim depascitur. Vita S. Fiacri sæc. 2. Bene l. pag. 600. *Septem peregrini de S. Dionysio venientes, cum non longe essent à monasterio S. Fiacrii, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad S. Fiacrium. Reliqui vero tres dixerunt: nos Viscosi non sumus, non habemus necesse ire ad eum, ipse non habet peregrinos nisi Viscosos … Ite Viscosi ad medicum Viscosorum.* Vide *Unctuosus*.

¶ VISER, Hippegus. Vide *Haisserium*.

¶ VISERIA, à Gall. *Visiere*, Specula locus unde visus patet, *Echauguette*. Charta an. 1370. *Pro faciendo & ædificando unum murum cum duobus Viseriis super barram veterem.* Vide *Visoriam*. Hinc

¶ VISERIA, Cassidis conspicillum, vulgo *Visiere*. Comput. an. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 326. col. 1. *Item duos bacigotos cum Viseriis, 2. sol. 6. den. gr.* Mirac. B. Ludovici Archiep. Arelat. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Hist. p. 310. *Fuit percussus quadam sagitta magnæ balistæ quæ infra Viseriam cassidis intravit.* Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 308. *Volens videre castramenta partis Gibellinæ & qualiter procedebant, levata Viseria, barbuta, &c.* Occurrit præterea in Annal. Estens. apud eumd. tom. 18. col. 991. & in Chron. Tarvisino to. 19. col. 787. *Heaume à visiere* (leg. *à visiere*) in Testam. Odonis de Rossilione an. 1298 apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1306. Vide in *Visus*.

¶ VISERIUS Vide supra in *Viscerius*.

¶ VISIBILITAS, Forma, sensus, apud Tertull. lib. de Carne Christi c. 12. *Visibilitas per carnem.*

¶ VISIBILITER, Aperte, in Charta an. 1379. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 504. Utuntur præterea S. August. de Gen. ad litt. cap. 6. & S. Paulinus Epist. 20. ad Delphinum.

¶ VISILLIS. Testam. Guidonis Comit. Nivern an. 1239. tom. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 152. *Et quod in parte quam habeo in decima S. Pauli juxta Visillis, ponatur & assignetur dictum anniversarium.* Mendum esse facile deprehenditur; at non ita in promtu est emendatio.

¶ VISNANCIA, Vicinia, Gall. *Voisinage*, Ital. *Vicinanza*. Memoriale Potestat. Regiens. ad an 1260 apud Murator. tom. 8. col. 1122. *Et die altera omnes Regini fecerunt confalones cujuslibet Visinanciæ; & fecerunt processiones circa civitatem, &c.*

¶ VISINIA, pro Byssina, in Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 1016. apud Ant. de Yepez in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 5. & inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 184. *Indumenta Sacerdotum & levitarum … auro texta, Visinia, purpurea & linea.*

¶ VISINOCHA FEBRIS, pro *Synocha*. Vide *Febris* & *Synochus*.

VISIO. Vide infra in *Visus*.

¶ VISIONES, Theoremata, Ant. Augustino, Græc. θεωρίαι. Justinianus in 2. Præfat. Digest. *Et in partibus in quibus perfectissimæ Visiones exposita veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat sparsum, hoc dividere ac separare penitus erat inutile.* Vide Paneirol. l. 1. Thesauri variorum lect. c. 77. & Lexicon Calvini.

¶ VISITARIUS, ut infra *Visitator* Monachorum. Charta an. 1315. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 322. col. 2. *Una cum … fratre Jacobo capellano dicti Visitarii, &c.* Infra legitur *Visitatoris*.

VISITATIO, Pensitationis species: ita appellata, quod tenentes Dominos suos identidem *visitare* tenerentur cum xeniis aut muneribus; quod postmodum in præstationem necessariam abiit, & in Gallia nostra *Salutatici* nomine innotuit. Orig. Murensis Monasterii p. 39. *Villicus autem debet dare, sicut omnes villici nostri debent, piscem magnum pretio 5. solidorum ante Natale Domini, quod vocatur Visitatio.* Pag. 40. *Rustici autem, qui habent scopasse, serviunt die in ebdomada, & qui dimidiam in feranda, vel censum dant, & Visitant villicum semel in anno.* Id est, jus *visitationis* præstant. Pag. 47. *Villici, qui sub se habent homines servientes, ex donationibus, quorum Visitationem accipiunt, debent dare pisces singuli quinque solidorum, alii autem non; sed secundum uniuscujusque constitutionem: nam ille, qui multos habet Visitatores, & quoque aullos, possunt coæquari.* Vetus Charta ibidem p. 65. *Persolventem annuatim in censum sextum decimum dimidium modium avenæ, & siliginis aridi, & in festivitate S. Thomæ 4. solidos ad Visitationem.*

¶ VISITATIO IMPERATORIS, Præstatio, quam à vassallis & tenentibus exigebant Domini, cum ab Imperatore ad curiam evocabantur auxilium in bello per se, vel per milites suos præbituri: *Auxilium pro eundo ad Imperatorem* alibi dicitur. Vide *Auxilium*, col. 893. Litteræ anni 1239. Hist. Dalph. p. 64. *Est de jure imperii, in principibus ecclesiasticis venientibus ad curiam de speciali mandato & pro servitio imperii, ab eis qui tenent regalia ecclesiæ suæ in subventione congrua debeat provideri.* Charta ejusdem anni ibid. *Præcipiendo quatinus pensata liberalitate, quam solummodo pro nobis exhibuit, in hoc facto ipsi Archiepiscopo in centum libris Viennensibus pro cavalcata D. Imperatoris ad requisitionem ejus et totaliter satisfacere procedatis, nostram D. Imperatoris & nostram & pœnam appositam incurrere valeatis.* Quæ præstatio nomine *Visitationis* significatur in Charta an. 1292. ibidem p. 63. col. 2. *Nos ex certa scientia & plena deliberatione, primo à petitione subventionis seu juvaminis per clericos & cives civitatis nostræ Diensis, ratione Visitationis Imperatoris ac Regis Alamanniæ, pro militia nostra Diensis ecclesiæ, ut taliter nobis debita & debiti auctoritate cujusdam privilegii & privilegiorum ecclesiæ nostræ Diensis ab Imperiali culmine concessorum desistimus.*

¶ VISITATIO, Peregrinatio, ut videtur, seu emolumentum quod ex fidelium peregrinationibus sacerdoti obvenit. Charta Odonis Episc. Paris. an 1205. ex Chartular. ejusdem Episc. fol. 53. *Licebit autem priori & monachis in loco prædicto, si voluerint ædificare capellam, … salvo in omnibus parrochiali jure presbytero S. Petri de Gonessa, scilicet quod idem presbyter habebit Visitationes, confessiones, sepulturas, &c.* Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1281. *Habebit etiam et gratuita quæ sequuntur: videlicet oblationes confessionum, Visitationes, vina nuptiarum, &c.* Nisi sit præstatio quæ pro *visitatione* infirmorum exsolvebatur.

VISITATOR, Episcopus, qui in locum alterius Episcopi demortui, vel propter crimen a communione suspensi, aut remoti, à Metropolitano, vel Summo Pontifice, mittebatur, ad obeunda in ea diœcesi Episcopalia munera, donec alius Episcopus ordinaretur, cujus electioni intererat. Vide Gregorium M. l. 1. Ind. 10. Epist. 19. 20. 21. 27. l. 3. Epist. 12. l. 4. Epist. 13. 14. 20. 21. l. 5. Epist. 21. l. 6. Epist. 16. l. 7. ind. 2. Epist. 25. 26. 91. l. 11. Epist. 16. Formulas antiquas Promotionum Episcopalium editas à Sirmondo ad calcem to. 2. Concilior. Galliæ, & tom. 8. Concilior. Labbeanæ edit. Form. 1. 2. 3. & seq. Aliam descripsit Baron. Johan. II PP. an. 534 n. 49. exarata, pro *Visitatore* dando Ecclesiæ, cujus Episc. ob crimen remotus fuerat. Aliam vide ejusd. Pontificis ad Cæsar. Arelat. Agapeti I. Epist. 7. ad eumdem Cæsar. Vide præterea Leonis Archiepisc. Senonensis Epistolam ad Childebertum

Regem tom. 1. Concil. Galliæ, Concilium Regiense can. 6 in Actis Episcop. Cenoman p. 301. Diurnum Romanum cap 7. Anastasium in S. Hormisda PP. Synodum apud Verneriam an. 853. c. 1. Capitul. Caroli Calvi tit. 43. c. 8 Concil. Romano. an. 1079. c. 6 Joannem VIII. PP. Epist. 308. &c.

Ejusmodi *Visitatorum* officium accurate perstringit vetus Formula electionis Episcopi in Spicilegio Acheriano tom. 8. pag. 154. *Prisca modernaque Ecclesiarum moderamina theologicalarii sanxere canonibus, quo arripientibus viam universæ terræ quarumlibet sedium Præsulibus, per vicinorum Episcopum, aut per quemlibet alium Episcopum cui Archipræsul injunxerit, extincti fratris tumulatorem, orbatæque sedis Visitatorem atque consolatorem, sine cujus conscientia sacri prohibent Canones conficeri aut confici de subrogatione Episcopi, perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum. Tunc vero prioribus viduatæ sedes, dispositis Oeconomis commendentur. Postmodum autem Cleri plebisque ordines desideriorum consensus requiratur, quatenus amotis simoniacis faculis, postpositisque omnium cupiditatum argumentis, universa fideliter notitiæ Archiepiscopali significentur, quo disponente, cuncta in talibus expedit cum Suffraganeorum consilio, sub divina censura disponi negotia, atque ordinari. Igitur Metropolitani dominica vocatione rebus humanis vitaque persuncto, hæc eadem fideliter exigendo sunt omnia à Visitatore atque tumulatore, & omnium diœcesaneorum, si fieri potest, cognitioni significanda prudentialiter, quo urbes, quas gentilium temporibus debebant idolicolæ Flamines, nunc gubernent Christicolæ Præsules. Cum ergo pastorem contigerit subrogandum, post advocationem & clamationem Cleri, petitionemque viduatæ plebis, ne urbis Præsulem minime optatum non spernat, aut odium habeat, fiatque minus religiosa quam convenit, cui non licuit habere quem voluit: quoniam difficile est, quod bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio, expedit orbatæ sedi cum Episcoporum electione, Cleri ac populi ipsius Ecclesiæ acclamatione Episcopum ordinari atque inthronizari. Quapropter, &c.* Historia Trevirensi: *Zacharias PP. B. Bonifacium doctrina & operatione clarum, Treverensi & Remensi Ecclesiæ Visitatorem, & spiritualium negotiorum provisorem constituit, cum Milo Tyrannus eas utrarumque teneret.*

Visitatores in Monasteriis, qui in Capitulis Provincialibus deligebantur, qui Monasteria visitarent, in Monachos, atque adeo in ipsos Abbates inquirerent, horum delicta emendarent, mulctas pro ipsis delictis & pœnas monasticas irrogarent, &c. Cæsarius lib. 1. de Miracul. cap. 1. *Visitatio est disciplinæ conservatrix: duo enim primitivi Patres instituerunt ad vitiorum correctionem, & caritatis conservationem, videlicet generale Capitulum, & singulis annis Visitationes domorum.* Chronicon Montis-Sereni pag. 195. *Gotfridus Monachus, quoniam in Ordine Cisterciensi usitata res est visitatio, modum ejus talem esse asseruit, ut singuli fratrum jurati dicerent veritatem de omnibus, quæ vel à Præposito, vel ab aliis in Ecclesia sua fieri certum esset.* Sed cum ejusmodi Visitatores, sub prætextu & obtentu visitationis, Monasteria gravibus expensis premerent, seu longiori mora, vel sumtuosis, quas sibi administrari curabant, epulis, vel denique numeroso comitatu, interdum & ab iis pecunias extorquerent, cautum deinceps Constitutionibus Gregorii IX. Nicolai IV. Benedicti XII. & aliis, quæ habentur post Chronic. Casineolæ edit. Brolii, ne Monasteriis & locis visitatis onerosi & graves existerent. Quo spectat querela Burkardi de Casibus S. Galli cap. 16. *Videant dona largissima quæ donavit in Curia, ne forte fratres sui opprobrio subjacerent Visitatorum, qui multa periuro iverant Monasteria, ne longe per anni exemplum, sicut fecerunt in Augia, quos*

totonderunt, & jacere ad suum coegerunt mandatum. Et cap. 21. *Visitatores etiam per diversas missos Ecclesias, cum multos perturbassent tam Abbates quam Monachos, imo etiam plebanos & Clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monasterium venientes suos perturbarent fratres, non hoc sine summi Pontificis obtinuit permissione: audivit enim qualiter in nobili Ecclesia Augiensi processerant, & quemadmodum fratres ipsius perturbaverant Monasterii.* Vide Decretal. Gregorii IX. l. 3. tit. 35. c. 8.

¶ VISMERIA, Viminetum, virgetum, locus viminibus consitus, Gall. *Ozeraie*, Lemovicibus *Visimerr.* Obituar. S. Geraldi Lemovic. fol. 33. *Quem censum nobis assignavit in & super quibusdam vinea, Vismeria, & orto seu leza ejusdem Guillelmi.* Charta ann. 1519. *Petrus Aureys ... confitetur se tenere quamdam lezam continentem unum jornale hominis sitam in teretorio deu Minudes inter terram Joannis Quissort & Visimeriam magistri Johannis Lamys.* Charta an. 1537. *Françoise de Poyel ... declare qu'elle est dame fonciere & directe de certaine Vismiere & leze contenant environ deux journeaux, assise au clau Laurier territoire de Limoges confrontant à la Vismiere de maistre Laurens du Poy, &c.* Alia an. 1545. *Jehan le Picard horlogeur de Limoges connoist tenir & exploiter certaine Vismiere & leze assise au territoire de ladite ville confrontée avec la leze & Vismiere de hoirs feu maistre Laurens du Puy.* Vide Vimus.

¶ VISNETUM. Vide supra in *Vicinas*.

¶ VISOLA. Statuta Monast. S. Claudii ann. 1448. p. 74. *Recipere debet quinque Visolas ultra suam prebendam.* Ibidem p. 82. *Tenetur idem pitantiarius ministrare ... in die Jovis sancta cuilibet ex prædictis Religiosis tres Visolas.* Legendum *Rosola*, Placentæ species, à colore rubicundo sic nuncupata. Vide ibi.

¶ VISON, Bison, genus bovis silvestris. Acta S. Ferreoli tom. 3. Jun. p. 11. *Silvester adhuc cum locus esset, Vison ibi fera reperta est.*

1. VISORES, Testes, qui rem actam viderunt, eique interfuerunt. Formulæ vett. secundum Legem Roman. c. 30. *Sed postea in istoc in jam dicto loco ipsi illi judicatum fuit, ut in noctes 40. apud homines 36. manu 37 in Ecclesia illo, in loco nuncupante illo, conjurare debeat, apud homines Visores & cognitores, eo quod ille quondam malo ordine super eum venisset, &c.* Cap. 31. *Similiter testes sibi similes Visores & cognitores, &c.* Vetus Notitia apud Peracdum p. 60. *Affirmantes se habere plurimos & veraces atque Visores testes, qui hoc ita verum esse scirent, &c.* Tabular. Regulæ ad Garamnam: *Visores & testes hujus negotii fuerunt, &c.* Charta Lapurdensis apud Marcam l. 4. Hist. Benearn. c. 9. §. 8. *Testes & Visores hi sunt, &c.* Tabular. S. Petri Generen. apud eumdem. l. 5. c. 25. §. 8. *Hujus donationis sunt Visores, &c.* Blanca in præfat. ad Commentar. rerum Aragonens. *Alterum quidem pro eorum robore & firmitate, quod sit de solemnitatibus substantialibus contractuum, ut testes illorum stipulationi præsentes intersint, atque hos testes, Visores & Auditores appellabant, & ita appellatos passim invenimus.* Charta Alfonsi Regis Arag. æræ 1153. apud eumd. p. 641. *Sunt testes Visores & auditores de hoc donativum suprascriptum, &c.* In alia p. 794 *Testes sunt & Visores hujus rei, &c.* [Charta ann. 1088. ex Tabular. Ausc. *Visores hujus negotii fuerunt Pontius Episc. Bigorræ, &c. Visores & testes sunt W. Arnaldi de Jugun, & filius ejus Arnoldus*, in Chartul. Auxit. Charta an. 1117. ex Tabul. S. Tiberii: *Visores & testes hujus defensionis & solutionis sunt, &c.*] Hinc formula satis frequens diplomatibus adscripta: *Hæc autem Viderunt & audierunt, &c.* [Vide *Videntes*.]

¶ Visorii Testes, Eodem significatu. Vita S. Leonis IX. PP. tom. 2. April. pag. 662. & apud Murator. tom. 3. pag. 296. col. 1. *Cujus rei testes Visorii, a*

mini-

minimo usque ad maximum cuncti illius urbis dicuntur oatiisse.

2. VISORES, Qui forestis inspiciaodis, nc *vasta* fierent, præfecti araot à Rege. Matthæus Paris an. 1135. *Quod nefondi genus placiti adeo fuerat execeabile, quod si Visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant, à longe conspicereat, statim vastum in ea perbiberent, sive esset, sive non, ut eum sine merito redimere potuissent.* [*Viser* nostris pro Inspicere, explorare, observare. Le Roman *de Vacce* MS.

Ses forestiers a fait Visee,
On il porroit grans cerf trouver.

Chroo.ab an. 1341. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 721.

Les Francois les firent Viser,
Affin qu'ils peussent s'aviser
De les combattre en cet se place.

Visitacion, pro Inspectio, in Litteris Caroli V. Reg. Fr. ao. 1372 tom. 5. Ordioat. p. 527. *Nous aions entendu que plusieurs nos subgez s'efforcent de entrepreadre la Visitacion & cognoissance de aucuns desdiz mestiers, vivres & marchandises, &c.* V. *Vista* 4.

VISORES, Qui ad tenementa inspicienda delecti fuoe. Vide *Visus*.

¶ VISORIUM, Locus uode visua patet. Senator l. 5. Epist. 42. *Amphitheatrum quasi in uno juncta duo Visoria.* Vide *Viseria*.

¶ VISPILIATOR, τυμβωρύχος, io Gloss. Lat. Græc. Aliæ Græco-Lat. τυμβωρύχος, *Sepulcri violator, Vispiliator.*

VISPILIO, Tersorium, Gall. *Goupillon*: quæ quidem vox Gallica formata a *Goupillon*, vulpecula, seu cauda vulpeculæ, quod ejusmodi tersoria plerumque ex caudis vulpecularum fierent. Fleta l. 2. c. 76. §. 9. *Prodest etiam boves de die bis tergere cum Vispilione, eo quod affectus se lambebunt.* [Vide *Vespilio*.]

¶ VESPILLUS. Vide supra in *Vespilio*.

¶ VISSIUM, Βσ'σιον, in Gloss. Lat. Gr. Flatus veotris. MSS. Reg. *Vissium, bissium*; Sangerm. *Visio*: & mox: *Bisio, viso*; ubi Reg. *bisso, pedo*.

1. VISTA, Prospectus io domum vel tenementum vicini: *Veue sur quelqu'un*. [*Droit de venes*, io Consuetud. Biturie. tit. 11. art. 2. 13.] Libertates concessæ Barcinooensibus à Petro Rege Aragon. aon. 1283. MSS. *Nemo potest habere Vistam in alterum, nisi primo aspiciat super tenedonem suam.*

¶ VISTA, Locus unde visus patet, Provincialibus *la Visto*, Inquisitio ao. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazauguet*: *Et à Berbegal usque ad Vistam qua videtur totum Cravum.* Vide *Visura*.

¶ VISTA, in Charta an. 1295. ex Schedis Præs. *de Mazagues*: *Non possit ... aliquid novi facere, aliquod fortalitium vel tenere vel habere, nec castellum de Vista monasterii.* Id est, ni fallor, intra monasterii districtum, territorium.

¶ 2. VISTA, Colloquium, congressus, Gall. *Entrevue*. Litteræ Philippi III. Reg. Fraocorum apud Rymer. tom. 2. p. 152. *Speciales nuncios destinavit cum potestate plenaria tractandi de faciendo Vista seu colloquio de nobis & eodem Rege super pace perpetua.* Infra: *Extitit conventum quod pro Vista seu colloquio hujusmodi celebrando, nos apud Montem-Marcianum, idem autem Rex apud Baionam personaliter erimus.* Litteræ Edwardi Reg. Angl. an. 1286. ibidem pag. 330. *Terminum Vistæ, inter nos & vos ad invicem faciendæ exposuimus eisdem secreto.* Occurrit præterea pag. 369. 457. &c. Inventar. Chartar. Reg. aon. 1482. fol. 309. *Litteræ procuratoriæ Regis Castellæ super Vista & congregatione Regis Francorum & ipsius super concordiis inter eos confirmandis. De anno 1288.*

¶ 4. VISTA, Inspectio, visitatio, Hispanis *Visita*; Gal. *Visite*. Cooc. Terracon. aon. 1329. apud Marten. tom. 4. Anecd col. 285. *Non fiant Vistæ in monasteriis. Item præcipimus & mandamus omnibus judicibus & advocatis litteratis, ne conveniant vel intersint alicui Vistæ, quæ fit vel fiat in monasteriis vel grangiis religiosorum.* Vide *Visores* 2.

5. VISTA, Alia notione Charta Vicario Bituricensi, ex Tabulario S. Sulpicii Bituric. *Similiter de molendinis ... (habebit) unum molendinum, de Vistis unam Vistam, similiter ex liberis & feamnis de facerio unum paronarium.* Quæ quidem mendo non carent.

☞ Vasis geous significari existimo, ut & apud Limborch. Senteot. Inquisit. Tolos. p. 67. *Item quadam vice portavit ... unum panem & unam Vistam vini ad domum Raymundi sartoris.* Et p. 161. *In domo prædicta Aymegardis en Rapistaagne vidit duos hæreticos, unum qui vocabatur Petrus, cui misit unam Vistam de vino.* Ubi legendum censeo *Justa*, ut videre est io hac voce, tametsi *Viste* pro urna seu vase sepulcrali legitur in Poemate *de la guerre de Troyes* MS.

Le cors fist mettre en une biere,
Molt richement à grant bonor,
Si con firent si ancessor,
Le feu out à lui ardoir,
Et si peez de li savoir
Qe la poudre fu bien gardée
Bien fu cherie & bonorée.
En une fiste de fin or,
Qe avoit Prians en son tresor,
Precieuse d'estrange guise,
L'ont dedenz scelée & mise.

Vide *Urna* 2.

¶ VISTELLA, apud Bern. *de Breydenbach* in Itin. Hierolol. p. 218. ubi de Moyse aquis exposito, pro *Fiscella*, ut legitur Exod. c. 2. 3.

¶ VISTRIGILIUM. σφραγιδοφύλαξ, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Custos sigilli*, ut jam emendavit Vulcaoius.

¶ VISUALITER, Maoifeste, *Visiblement*. Chron. Comodoliac. apud Stephanot. to. 2. Frag. Hist. MSS. *Idem vero serpens obediens præceptis S. Juliani Visualiter evolans & per Pictaviam transiens & nemini ex tunc nocens, arripuit & subintravit gurgites maris Oceani.*

VISUMARIUS, vox Gallica verus, qua *trifolium* deootatur, ut auctor est Marcellus Empir. c. 3. extremo.

¶ VISURA, Prospectus. Notæ obituum io Martyrol. Eccl. Cathedr. Aquens. *Ipso die obiit Johannes Boers qui reliquit anniversariis istius ecclesiæ unam eminam annonæ censualem ad Visuram Massiliæ.* Locus pulcherrimo prospectu, qui vulgo *La visto de Masseilo* dicitur. Vide *Vista* 1.

¶ VISURA, Inspectio. Acta Joanois de Organia tom. 1. April. p. 803. *Facta fuit Visura & inspectio ocularis cujusdam arcæ ligneæ.* Vide *Inspectura*.

¶ VISUS, Oculus Lex Alamann. tit. 61. § 3. 4. *Si enim Visus tactus fuerit in oculo, ita ut quasi vitrum remaneat, &c. Si autem ipse Visus foras exierit & minus, &c.* Ubi per *oculum*, orbem oculorum intelligit.

¶ VISUS, Cassidia conspicillum, ut videtur, Gall. *Visiere* Fulcherius Carnot. in Histor. Palæst. io Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 337. *Ut in Visibus eorum & pelles, &c.* Vide *Viseria*.

¶ VISUS, Vultus, Ital. *Viso*, Gall. *Visage*, olim *Vis*. Miracula S. Humilianæ tom. 4. Maii p. 405. *Habebat autem Visum valde tumefactum ac infistum, ita quod oculis humanis nimis horribilis apparebat.* V. *Viseria*.

Visus, Iospectio. Rogerus Hovedeoua pag. 784. *Sed concedit bene quod capiant de boscis suis quod necesse eis fuerit sine vasto, & hoc per Visum forestarii sui, & viridariorum.* Mooasticum Anglicaoum tom. 1. pag. 507.

Et similiter de toto anno de bosco ipsius Roberti usque ad Creyton fesso per Visum forestariorum nostrorum. Io Charta ann. 1300. Regesti Philippi Pulcri Reg. Fran. nu. 1299. ex Tabulario Regio nu 36. *Usagium ad ardendum & ædificandum sufficienter ad opus domus ipsius Militis de Iurz per Ostensionem à viridario dictæ forestæ faciendum, &c.* Vide *Ostensio* & *Visores* 2.

¶ Visus, Officium inspectoris ejusque emolumenta. Inquesta an. 1289. apud Kennett. in Antiqu Ambrosd p. 314. *Certus Visus valet per annum 2. sol. & reddit domino Regi pro prædicta hida & certo Visu* 10. *sol.*

¶ Visus, Judicium, arbitrium. Charta an. 1249. ibid. p. 241 *Rex illas 16. libras & dimidiam marcæ ad quas homines ... in Pyndinton ... nuper talliati fuerant, assignavit ponendas per Visum Hugonis Gargate custodis prædictorum maneriorum in prædictis maneriis instaurandum*. Litteræ Caroli V. Reg. Franc pro restauratione Communiæ Tornacens. an. 1370. tom. 5 Ordinat. pag. 376. art. 8. *Lesquelles (ordonnances touchans loy & justice) demourront & seront mises en la Veue des Prevoz & des Jurez*. Occurrit rursum pag. 377. art. 20.

Visus, Visio, Inspectio rei, de qua litigatur, *Veue*, in veteri Consuetud. Normanniæ art. 66. Cameracensi, Bononiensi, &c. ut & in veteri Consuetudine Bituricensi edita à Thomasserio c. 52. *view*, Rastallo & JC. Anglis. *Monstre de terre*, in Consuetudine Turonensi, Lodunensi, Cenomanensi, Britanniæ, &c. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 16. § 4. *Necesse est, quod fiat Visus de tenemento à juratoribus ut certa res deduci possit in judicium, & quod juratores verum & certum facere possit sacramentum, & quod proinde possit justitiarius justum proferre judicium*. Litteræ procuratoriæ ann. 1348. ex Chartular. Corbeiens. fol. 193. v. *Dantes dictis procuratoribus nostris . . . potestatem ... Ostensionem & bousnagia faciendi. De requerre veuez ou bistreucteat de lieux*, in aliis Litteris de eadem re ibidem fol. 192. v. Charta an. 1394. ibidem fol. 81. *Faire & veoir faire veues & ostensions de lieux, &c.*] Quomodo autem *visus* fiat, de quibus rebus aperit ibi pluribus idem Bracton. & lib. 5 tract. 3. cap. 8. ut & Fleta lib. 2. cap. 54. §. 2. lib. 4 cap. 6. ubi modus *videndi* præscribitur præterea Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. c. 46. 56. lib. 2. cap 10. Philippus *de Beaumanoir* cap. 9. Assisiæ Hierosolym. cap. 17. 222. Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 37. 38. Glanvilla lib 2. cap. 1. Statutum 1. Westmonaster. cap. 53. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 66. 85. &c.

Visio, Eadem notione, in Regiam Majestatem l. 1. c. 9. §. 3. [Judicium Scaccarii S. Michaelis ann. 1225. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. 964. *Judicatum est quod duellum vadiatum nullum fit, ex quo nullus miles fuit ad Visionem*. Aliud ann. 1236. ibid. *Præceptum est quod visio potest fieri sine militibus in omni placito, de quo bellum non possit exire*. Chartul. S. Vand reg. tom. 2. p. 1904. *Ex parte dom. Regis vobis significamus quatinus presbyteros propinquos & loci vicinos fide dignos & non suspectos per aliquem decanum vestrum ... citari faciatis ad Visiones & assisias*.]

¶ Visio, Recognitio scripturæ, ut supra *Vidimatio* Vide in *Vidimare*. Charta ann. 1294. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 21. *Datum hujus Visionis factæ à nobis Roberto Maclovienfi Episcopo, &c.*

Visores, Qui ad *visum* tenementi delecti sunt, apud Bractonum lib. 5. tract de Essoniis c. 14. & in Fleta l. 4. cap 6. §. 1. *Veeurs*, in Scaccario Normannico an. 1497. Vide *Ostensio*.

Visus Franci Plegii. Vide *Plegius*.

Vita, Vita Communis, quam Monachi profitentur, *qui in communi vivunt*, ac simul deguot, & ut ait Cassianus collat. 18. cap. 5. *ex communione consortii, Cœnobitæ, cellæque ac diversoria eorum Cœnobia, vocantur*. S. Augustinus lib. 1. de Moribus Eccles. cap. 31. *Quis non illos miretur & prædicet, qui contemptis atque desertis mundi hujus illecebris, in communem Vitam, castissimam, sanctissimamque congregati, simul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, &c.* Cæsarius Arelatens. serm. 17. *Vovit aliquis . . . ire ad communem Vitam in societate sanctorum, &c.* Infra: *Hic quibus placet, relicta omni spe seculari, & omnia actiones terrena voveant, se conferendo in societatem sanctorum, & in communem illum Vitam, Vitam, ubi non dicitur aliquid proprium; sed sunt omnia communia, & est illis anima una, & cor unum in Deum*: Adalbertus Abbas Heidenheimensis pag. 333. *Qui cum non invenirent certas rationes, quibus communis Vita in singularem proprietatem & secularem voluptatem esse transmutata, &c.* Hanc etiam Laici interdum profitebantur, qui etsi habitu nec Clerici nec Monachi, nequaquam tamen iis dispares, eorumque instar sæculo abrenuntiantes, sub Clericorum & Monachorum regulariter viventium, atque adeo Sacerdotum obedientia, devotissime vivebant, & eis serviebant: de quibus egit Baronius an. 1091. num. 4. 5. 6. Vide præterea Turrianum pro Epistol. Pontificum lib. 5 cap. 5, Bertholdum ann. 1091. Vitam S. Altmanni Episcopi Pataviensis p. 42. Vitam S. Anselmi Episc. Lucensis, Gerhohum Reicbersperg. c 16. &c.

¶ Vita Vulgaris, scilicet Laicorum, in l.c. Capitul. c. 452.

Vita. Stephanus Episcopus Tornacensis Epist. c. de Regula Grandimnnicensium: *Libellus eorum, qui Constitutiones continet, non Regula appellatur ab eis, sed Vita. Inde est, quod sicut à regula, quam observant Canonici nostri, dicuntur Regulares; sic etiam ipsis necesse est à Vita, quam profitentur, dicantur Clerici seu Laici Vitales*.

¶ Vitæ Liber, Martyrologium. Vide in *Liber* 2. col. 172.

¶ Vita, pro Vitta, in Gloss. Gr. Lat. λῶμα, *filum, Vita*. Leg. forte λῶρον, *filum, vitta*.

¶ Vita, Pensio annua ad vitam, vel ususfructus, ut infra *Vitalitium*. Charta an. 1232. ex Chartul. 21. Corb. fol. 322. *Quem mansum tenet modo & possidet domina Hessa de Bousencourt, salva tamen vita prædictæ Hessæ*. Vide *Viagium* 2. & *Victus* 1.

¶ Vite. Testam. Johannis Fabri Carnot. Episc. an. 1390. *Eos* (executores) *rogo intime quod papirus quas Vite soleo appellare, eidem domino Petro Solier, & non alteri tradant, quod mea fatuitates vulgaretur amplius, quod non expedit homini qui statum habuit in vita*. Forte, Gesta, annales.

¶ VITALIA, Corporis partes, unde vita potissimum pendet. Nicolaus Specialis de Reb. Sicul. apud Murator. tom. 10 col. 943. & in Marca Hisp. col. 620. *Quam* (bipennem) *cum idem Guillelmus requireret, Rogerius telum educens ex vulnere, illudque contans in hostem vibrans, ejus Vitalia ferro trajecit*. Vitalia, *in quibus vita, i. anima continentur*, in Glossis Biblicis MSS. Anonymi.

¶ Vitalia, Victui utilia aut necessaria. Formulæ vett. apud Bignon. c. 13. *Aurum, argentum, drapalia, arma, vinum, annonum, vel Vitalia sua per suas claves commendasset ad custodiendum, &c.*

¶ VITALIS. Vide in *Vita* & *Vitalitium*.

¶ VITALITAS, Vita in abstracto intellecta, ut loquuntur Philosophi, in Libro Victorini apud Mabillon. tom 4. Analect. p. 161.

¶ VITALITIUM, Quod ad mulieris vitam victumque assignetur, idem quod *Dotalitium*, apud Spelman.

man. Alb. Crant. Daniæ lib. 7. c. 35. *Droit de Vivelette* vel *Vivenotte*, in Consuet. Insulensi tit. 1. art. 58. Vide Glossar. Jur. Gallici.

¶ VITALIS REDDITUS, Eadem notione, in Charta an. 1504. apud Rymer. to. 13. p. 95. *Dedimus & concessimus eidem carissimæ conjugi nostræ in Vitali redditu & in donationem propter nuptias, &c.* Occurrit rursus semel & iterum.

¶ VITALITIUM, Annua pensio quæ morte exstinguitur, Gall. *Pension viagere* Bodonis Chron. Gandeshem. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 337. *De Calcheyra abbatissa quondam ex vinearum redditibus quotannis duo vasa vini curru ferrato deferebantur ... Illud vinum cum attinentiis multo tempore jure Vitalitio venditum, quasi jam perditum esset, haud sperabatur cito reverti. Verum hujus domnæ novissimis pene diebus ultimo in Vitalitio empto domina futuri cautior, super innovanda emptione, dominæ huic abbatissæ scripsit ... Vitalitium jam jamque defecturum & finem accepturum recuperavit.* Bernteoius in Chronic. Marienrod. ibid p. 444. *Bona ad usuram obligata laboribus & industria redemit, aut arte ad Vitalitia perduxit.* Vide *Viarium*, & supra in *Vita*.

¶ VITALITIUS REDITUS, Eodem intellectu, Charta an. 1382. apud Miræum to. 2. pag. 1249. col. 1. *Item quod hujusmodi reditus Vitalitios pro capitali summa... volumus ut isti reditus Vitalitii penitus remissi fiant, & maneant; nam isti boni homines illis Vitalitiis reditus diutius sunt gavisi quam valebat eorum pecunia, propter quam ipsis reditus is Vitalitius erat attributus.* Vide Viagerius.

VITARI dicuntur excommunicati, quorum consortium & conversatio fidelibus interdicitur. Charta an. 1334. ex Tabul. Episcopat. Ambian. fol 165. *Super eo, quod nos Episcopus conquerebamur, quod Thesaurarius noster tanquam excommunicatus Vitatus fuerat, per dictos Decanum & Capitulum, &c.* Infra: *Pronuntiabunt infra 8. dies, utrum sit Vitandus, vel ad Ecclesiam admittendus, &c.*

VITAS PATRUM, indeclinabile, Liber Ecclesiasticus, continens Vitas SS. Patrum, qui Græcis Πατερικὸν & πατρικὸν appellatur. Vide Rosweidum ad Vitas Patrum in Prolegom. Liber Ordinis S. Victoris Paris. MS. cap. 19 *Quales sunt Bibliothecæ, & majores Expositores, & Passionarii, & Vitas Patrum, & Omeliarii.* [Necrolog. Heder. 15 Kl. Februar. *Odelint Deo sacrata quæ fecit scribere librum Vitas Patrum.*] Occurrit etiam in Vita S. Aybertin. 24. & in veteri Charta tom. 12. Spicil. Acher. Greg. Turon. in Præf. ad Vitas Patrum: *Et quæritur à quibusdam, utrum vita Sanctorum, an vitæ dicere debeamus. Aulus Gellius autem, & complures alii Philosophorum vitas dicere voluerunt: nam Plinius auctor in tertio Artis Grammaticæ libro ait: Vitas antiqui cujuscunque nostrum dixerunt; sed Grammatici pluralem non putant habere vitam, unde manifestum est, melius dici Vitam Patrum, quam vitas: quia cum sit diversitas meritorum virtutumque, una tamen omnes vita corporis alit in mundo.* Vide Serenum Sammonicum in Prologo. Gennadius de Script. Ecclesiast. ait, Evagrium librum scripsisse, *qui attitulatur Vita Patrum*; ut Petronium *scripsisse putari Vitas Patrum Ægypti Monachorum*, Fulbertus Carnot Ep. 79. *Mitto tibi Cyprianum, Porphyrium, & Vitas Patrum cum psalterio, &c. Vita Patrum*, dixit auctor vitæ Burchardi Episc. Wormaciensis.

VITAS-FRATRUM, Unica etiam voce opus suum inscripsit Gerardus Frachetus Lemovicensis Dominicanus, qui vixit circa an. 1263. in quo Sanctorum aut virorum illustrium ordinis sui vitas & elogia descripsit. Vide Rosweidum in Prolegomenis ad Vitas Patrum cap. 1.

¶ VITATORIUM, VYTATORIUM, Invitatorium psalmus invitatorius Ordinar. MS. Petri Aureæ-vallis: *Dicant* Alleluia, Alleluia, Alleluia: *& postea* Venite *suo cantu consueto. Finito Vitatorio inclinent se omnes, &c.* Occurrit etiam in vet. Cæremoniali MS. B. M. Deauratæ Tolos. forte pro *Vocatorium*. Vide in hac voce.

¶ VITAXA, Persica vox, Equitum magistr, apud Ammianum lib. 23. *Sunt autem in omni Perside hæ regiones maximæ, quas Vitaxæ, id est equitum magistri, curant.*

VITELLARIUS, Qui vendit *victualia*, ex Gallico *Victualiter*, quo nomine censentur pistores & braciatores, in Statuto, quod *de pistoribus, braciatoribus & aliis Vitellariis* inscribitur.

¶ VITELLATIO, Commeatus, victui necessaria, Gall. *Victuailles. Vitaille*, in Charta ann. 1379. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col 601. Litteræ Henrici V. Reg an. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 251. *Volentes proinde, pro Vitellatione dominorum & aliorum in comitiva nostra, versus partes prædictas profecturorum, in hac parte providere, tibi præcipimus firmiter injungentes quod statim, visis præsentibus, boves, boviculos & vaccas, usque ad numerum centum bestiarum, &c.* Infra: *Pro Vitellatione & sustentatione dominorum, &c.* Vitaillours, in Charta ann. 1411. apud eumd. Lobinell ibid. col. 897. *Vitaille*, eodem significatu, Poetis nostratibus. Le Roman *de Rou* MS.

Prisitrent robe, prisitrent Vitaille, &c.

Le Roman *de la Rose* MS.

Vi por issis hors de dangier,
Qu'il n'aura mestier de mengier
Onques de petite Vitaille,
S'en passera comment qu'il aille.

La Vie *de Jesus Christ* MS.

Chel jour li falt sa Vitaille:
Mais n'en fist mie grant bataille.

Vetueiller, victualia præbere, in Charta ann. 1379. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col 801. *Le Duc, sez heires & touz ses subgiz & obeisans de luy & de sez ditz heires serrons tenuz à recevoir & Vetueiller amiablement par mer & par terre ledit Roy.* Vide *Victualia* 1. & *Victuaria*.

¶ VITELLATUS, Necessariis ad victum instructus, Gall. *Avitaillé*. Litteræ Henr. IV. Reg. Angl. an 1402. apud Rymer. to. 8. col. 283. *Ac pro eo quod quam plures naves villæ Novi-castri super Tynam bene Vitellatæ, & super mare armatæ, &c.*

¶ VITICUS, *Actor, auctor villæ pensicanus, insularius*, Gloss. Isid. Excerpta melius habent: *Villicus*. Vide in hac voce.

¶ VITILIGARE, *Vituperare*, ex vett. Gloss. apud Turneb. Adversar. lib. 28.

¶ VITINEUS, COLUMNÆ VITINEÆ, f. Tortiles, Gall. *Colonne torse*, in modum *Vitis* elaboratæ. Vide in hac voce. Anastasius in S Silvestro apud Murat. tom. 3. p. 107. col. 1. *Sic inclusit* (Constantinus) *corpus beati Petri Apostoli, & recondidit, & ornavit supra ex columnis porphyreticis, & alias columnas Vitineas quas de Græcia perduxit.* Eadem habentur in Chron. Romualdi II. Archiepisc. Salernit. apud eumd. Murator. to 7. col. 81. Vide *Vitium*.

¶ VITIS, Cochlea. Vide *Vis* 2.

VITIUM. Anastasius Biblioth. in S. Zacharia PP. p. 78. *Hic in Lateranensi Patriarchio ... à novo fecit triclinium, quod diversis marmoribus, & Vitio, metallis, atque musivo, & pictura ornavit.* Ubi Codex Mazarin. habet *vitri metallis*: Thuanus, *Vitro*. Nihil

hil tamen temere mutandum puto in edito: ita enim forcean *vitium*, vel potius unica voce *vitiometallum* appellavit Anastasius tessellatum opus, in quo expressæ *vites*, quasi *vites ex metallis*: quod etiam opus inde *Vigaettes*, quasi *vineolas* seu *viticulas* appellamus. Conjecturam hanc fulcit Paulus Silentiarius noster in Descript. ædis Sophianæ parte 2. v 235. quo loco tessellatum opus & musivum ejusdem ædis depingit:

> ..... μετ' εὐκραέας δὲ κολώνας,
> Κλήμασι χρυσοκόμοισι περίδρομος ἄμπελος ἕρπει,
> Δεσμὰ δ' ἑλιξ ... ξαυα κορύμβοις.
> Ηρέμα δὲ προνένευκεν, ἕως ... πέτρης
> Βαιὸν ἐπισκιάσειεν ... πλέγματι χαίτης
> Λίθοιο.

Post præclaros istos montes, palmitibus auricomis innixa circumserpit vitis, tortuosum nectens obliquis corymbis vinculum: sensim vero propendet, donec vicinum lapidem volubili fulgentium frondium textu tantisper obumbret.

¶ VITIUS, pro Vitium, in Decretione Childeberti Reg. an. 595. c. 4. Testam. an. 878. in Append. ad Marcam Hispan. col. 803. *Et nec fiet Vitius aut stirpatio monasterio*. *Vice* Poetis nostratibus pro Convicium, maledictum, Gallice *Injure*. Le Roman *de Rou* MS.

> *Assez distreat di Rois Vices & maudichons.*

¶ VITLINA, ..., in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vitulina*, ... κρέα.

¶ VITOR. Vide supra *Vietor*.

¶ VITRA, Fenestra vitrea. Chron. Bern. Yterii Mon. S. Martialis ad an. 1214. apud Stephan. tom. 1. Fragm. Hist. MSS. *Media nocte quæ præcedit vigiliam S. Andreæ, vehementia venti cecidit lapis summus de clocario S. Martini Lemovicensis, & media Vitra quæ est super arcam operis*. Vide *Vitrea*.

¶ VITRALE, ut *Vitra*. Statuto Eccl. Trecor. ann. 1455. apud Marten. to. 4. Anecd. col 1155. *Sepulcra & Vitralia confracta, & alia delicta in eisdem ecclesiis. ..commissa*. *Vitrales fenestræ*, ibidem col. 1156. Vide *Vitreæ*.

¶ VITRARE, Vitro instruere, vitreis laminis occludere, Gall. *Vitrer*. Eadem Statuta ibidem col. 1156 *Qui fenestras ecclesiarum & capellarum dictarum nostrarum civitatis & diœcesis aliquando devotione, aliquando ambitione & superbia Vitrato, & vitris hujusmodi arma & signa depingi faciunt, prætendunique per appositionem & picturam armorum & signorum hujusmodi vitra memorata, immo & sepulcrorum loca, & ecclesiarum, & capellarum hujusmodi partes sibi aliquas appropriare, ac eas & ea jure hereditario possidere*.

VITRARIUM, ὑαλίργιον: *Vitrarius*, ὑαλίργος, in Gloss. Gr. Lat Ruricius Episc. Lemovicensis lib 1. Epist. 12. *Vitrarium, sicut jussistis, me destinasse significo, cujus opus nitore, non fragilitate oportet imitetur, ut dilectio, &c.*

VITREÆ, Fenestræ vitreæ, nostris *Vitres*, *Verrieres*. [Vide *Vitrea*.] S. Audoenus in Vita S. Eligii l. 2. c 53. *Apparuit subito in pariete circa Vitream maximam, velutiarcus in rotundo, &c.* Greg. Turon. l. 6. c. 10. *Ascendentes per eam, effracta Vitrea ingressi sunt*. Lib. 7. c 29. *Effractis cellulæ Vitreis, ballas per parietis fenestras injiciunt*. Lib. 1. Mirac. c. 59. *Si aliud, inquit, invenire non possum, vel has ipsas, quas cerno Vitreas auferam, &c.* Fortunatus l. 2. Poem. 11. de Ecclesia Parisiaca:

> *Prima capit radios Vitreis oculata fenestris,*
> *Artificisque manu clausit in arce diem.*

Admirandarum vitrearum operarii, apud Sugerium lib. de Adm. sua c. 29. [Necrolog. Eccl. Paris. 13. Kl. Jan. *Obiit Barbedaurus decanus & sacerdos, qui ... fecit fieri Vitream quadraginta libris comparatam*.] Occurrit præterea in Chron. Mauriniacensi l. 1. & 2. p. 360. 363. 371. in Hist. Episcop. Autissiodor. cap. 45. 49. in Actis Episcoporum Cenoman. p. 305 379. in Nomastico Cisterciensi p. 271. 275. &c. Anastasius in Leone IV. PP. p. 191. *vitrearum* meminit; sed alia, ut opinor, notione: *Idem fecit prædictus Præsul in Ecclesia B. Clementis Martyris atque Pontificis, regnum quod pendet super altare majus, ex auro purissimo, sculptile, sine gemmis, habens in medio crucem de auro, cum gemmis fixis in eadem Cruce, Vitreas quinque, & quæ pendent item Vitreas numero quatuor pensantes libr. quinquaginta*. [Vitra non ad prospiciendum duntaxat, sed & ad ornamenta parietum erant. Vide Plinium l. 35. c. 1. & Salmas. in Vopiscum p. 442. & 443.] In lemmate ænigmatis de Speculari apud Symphosium legi in Codd. MSS. *vitrium* monet Salmasius:

> *Perspicior penitus, nec luminis arceo visus.*

In aliis habetur *vitream specular*, quę verba disparanda putat. Titani Philopono in 2. post. Anal. τὰ ὕελα, ἃ διὰ τῆς ... τέχνης ... ταῖς οἰκίαις χάριν τοῦ φωτίζεσθαι ταύτας. Lexicon Herbarium, Σπεκλον, τὸ τῶν φεγγίτων ὕαλιον. Vitrearum fenestrarum meminit Hieronymus, quę vitro in tenues laminas fuso obductæ erant. Beda l. 1. de Wiremuthensi monast. c. 5. *Misit legatarios in Galliam, qui Vitri factores, artifices videlicet Britanniis eatenus incognitos, ad cancellandos ecclesiæ porticuumque & cœnaculorum ejus fenestras adducerent*. Thomas Stubbs in Actis Pontificum Eboracensium sub ann. 726. de Wigfrido Episcopo Wigorniensi: *Artifices lapidearum & Vitrearum fenestrarum primus omnium (in) Angliam ascivit*. Leo Ost. l. 3. c. 27. (al. 29.) & c. 32 (al. 34.) *Fenestras ... plumbo simul ac Vitro compactis tabulis, ferroque connexis inclusit*. Vetus Inscriptio in musivo absidis Ecclesiæ S. Mariæ Capuanæ:

> *Condidit hanc aulam Landulfus, & Oto beavit*
> *Mœnia, res, morem: Vitreum dedit Ugo decorem.*

VITREALE, Durando l. 1. Ration. c. 3. n. 5.

¶ VITREARIUS. Charta Caroli C. Reg an. 863. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 168. *Et in Dipiaco mansum unum cum Vitreario Ba drico. Et in Baesiaco mansum dimidium cum ipso Vitreario Ragenulfo, cum uxoribus & infantibus eorum, &c.* Leg. fortassis *Vinearius*, qui vineas custodit vel colit.

¶ VITREATOR, Qui circa vitrum operatur, Gall *Vitrier*, in Necrologio S. Aviti Aurelian. Vide infra *Vitriarius*.

¶ VITRIATOR, Eadem notione. Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1386. apud Rymer. to. 7 p. 517. *Cum quadam capella ... reparanda existat, ac de vitro & Vitriatoribus, pro reparatione fenestrarum & aliarum locorum ejusdem capellæ multipliciter indigeat, &c.*

¶ VITRERIA, Vitri officina, Gall *Verrerie*. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 93 *Transtulerunt dicto dom. Regi unam domum sitam Parisiis in vico Vitreria. De anno 1364.* In margine: *Vicus de la verrerie*. Vide *Veroria*.

¶ VITREUM, Vitrum. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 4. v. *De qualibet cargatura mortalium & Vitreorum pro introitu vel exitu, &c.*

¶ VITRIÆ, ut supra *Vitreæ*, in Charta an. 1347. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Incipiat reparare Vitrias dictæ ecclesiæ*.

¶ VITRIARIUS, Vitrorum artifex, in Cod. Th. leg. 2. de Excusat. artif. Occurrit in Opusculo Gualvanei Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1011. Vide *Vitreator*.

¶ VITRIATIO, Vitrorum collectio, idem quod *Vitreæ*,

Vitrea. Chron. Joh. Whetamstedii pag. 530. *Et circa nudam facturam domus istius expendisse fertur, deducta Vitriacione ... ultra summam* 150 *lib.* Vide infra *Vitrina*.

¶ VITRIATOR, ut *Vitreator*. Vide in hac voce.

¶ VITRICUS. Charta apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p.261. *Macellum de quo jam dictum sepum datur in prefentis ad ecclesiam civitatis predicte* (Hain) *dinoscitur devolutum, unde Vitricus ecclesiæ pro tali sepo respondebit*. Legendum videtur *Villicus*.

¶ VITRINÆ, ut supra *Vitreæ*. Statuta Collegii S. Bernardi an.1493. apud Lobinell. to.3. Histor. Parif. p 176. col.2. *Similiter ne aliqui in eorum discessu à collegio ... removeant ostia, seu seras, vel fenestras aut Vitrinas camerarum suarum*. Charta ann. 1499. ibid. to.5. p. 720. col. 1. *In Vitrinis, pavimentis camerarum & structuris ligneis, &c. Ex quibus* (*francis*) *formula magnæ Vitrinæ fuit facta*, in Necrolog. Fratrum Minorum Silvanect. V. *Specular*.

¶ VITRINUS, Vitreus. Inventar. S. Capellæ Parif. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Caput B. Clementis, in quodam vase argenti deaurati, ... ornatum lapidibus Vitrinis ... Deficiunt super duo cornua mitræ duo lapides de vitro perforati*. Inventar. Gallicum: *Le chief S. Climent en 1. vaissel, ... aorné de pierre de Voirre ... Et y faut dessus le cornez de la mitre deux pierres de verres perciez*. Vide *Verreria*.

¶ VITRIOLI, Ampulla vitreæ. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to.16.col.812. *Vitrioli duo deaurati pro altare, unus cum uno corallo, & alter cum uno botono*. Vide Bernh. *de Breydenbach* in Itin. Jerosol. p.212.

¶ VITRISCUS, Avis species. Vide *Bitriscus*.

VITRUM, pro Scypho vitreo, Gall *Verre*. Luithprandus in Legatione: *Soli mensæ assideat nudæ, paximatium sibi apponentes, balneaque* (genus potionis) *tunc Vitro permodico non bibentes, sed sorbillantes*. Candidus Monachus Fuldensis in Vita Eigilis Abbatia Fuldensis:

Instans ferre dapes: alii namque inclita Vitro
Ordine composito miscebant pocula Bacchi.

Ordinario Hospitii S. Ludovici Reg. an.1261. *Tam pro scyphis, quam pro Vitris querendis*. [Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Unus portat unum pulcrum Vitrum plenum vini pro illo qui facit cenam*. Ibid. *Interim Vitrisque preparatis à refectorario, &c.*]

¶ VITRUS, pro Vitrum. Vide in *Verrerius*.

¶ VITTARE, Vitta redimere. Pipinus in Chron. l.2.c.49. apud Murat. to 9. col.669. *Matronæ vittis latis tempora & genas cum mento Vittabant*.

¶ VITTATORIUS, Vittatus. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ to 1. Maii p.284 *Deinde subtus theristrum Vittatoriam verticis compositionem detrahens & revellens, sine interiore recondit*.

VITULA, VIDULA, VIELLA, Instrumentum musicum, nostris *Vielle*, & *Violon* dictum. Ugutio & Joan de Janua: *Vitula, quoddam instrumentum musicum, unde Vitulari, cum vitula cantare*. Galfridus de Vino Salvo, qui floruit sub Ricardo I. Rege Angliæ, in Poetria MS. seu de Coloribus Rhetoricis:

Cymbala præclara, concors symphonia, dulcis
Fistula, somnifera cythara, Vitulaque jocosa.

VIDULA, Eadem notione, apud Constantinum Africanum l.1. de Morbor. curat. cap. 16. *Ante infirmum dulcis sonitus fiat de musicorum generibus, sicut campanula, Vidula, rota, & similibus*. Occurrit præterea in lib. MS. Miraculorum Rupis amator. part. 1. cap. 34.

VIELLA, Ejusdem notionis. Egidius Parisiensis MS. lib. 1. Karolini:

.... Et decantata per orbem
Gesta solent melicis aures mulcere Viellis.

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

Occurrunt mimi dulci resonante Viella,
Instrumenta sonant, non sistrum defuit illic, &c.

[Odo in Carm de Varia Ernesti Ducis Bavariç fortuna, apud Marten. to.3. Anecd. col.315.

....sistris respondent cymbala, dulces
Organa concordant voces, lyricisque Viella
Contendunt odis, &c.]

VIELA, in Statur. Ordin. Præmonstrat. dist.4. c.10.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Par le Palais vont grant joie menant,
Li uns Viole, li uns conte Romans.

Le Roman *de Philippe de Macedoine* MS.

D'arpe, de Vielle aprist.

Le Roman *du Renard* MS.

Harpes sonnent & Vielles,
Qui font les melodies belles.

Colinus Musetus MS.

J'alai à li praelet,
O tot la Vielle & l'arcbet,
Si li ai chanté le motet.

Menestriers de Vielle, in Chronico Flandriæ c.9.

VIOLA, Vox ejusdem originis & notionis, instrumentum musicum, quod vulgo nostri *Viole* dicunt. Sanutus l 2 part.4 c.21. *Alia genera dulcia musicorum, ut sunt Violæ, cytharæ, & rotæ*. [Statuta crimin. Saonæ c.26. fol.53. *Pulsando cum lira, Viola, leuto, seu alio quovis instrumento, &c.*]

FIOLA, pro *Viola*. Sueno in Histor. Danica c. 3. *Quos ingenti tripudio cœtus comitatur histrionum in Fiolis, citharis, & tympanis modulantes*.

¶ VIELLATOR, Qui ejusmodi instrumentum pulsat, Gall. *Vielleur*. Vita S. Amalbergæ tom. 3. Julii p.105. *Organistæ, buccinistæ, tympanistæ, Viellatores & citharistæ, &c. Vieleor*, apud Lobinellum in Gloss. ad calcem to.2. Hist. Britan.

VITULAMEN. Liber Sapientiæ c. 4. v. 3. *Multigena autem impiorum multitudo, non erit utilis, & spuria Vitulamina non dabunt radices altas*. Ubi edit. Græc. Καὶ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζας εἰς βάθος. Quo loco vox μοσχεύματα interpretem fefellit. Nam licet μόσχος vitulum apud Græcos significet, hic alia notione sumitur, pro stolone scilicet seu surculo, [ut in Gestis Episc. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col.875. *Necesse est ergo spirituali cultro succidere spuria Vitulamina. Vitulamen planta illa infructuosa quæ nascitur à radice vitis*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi.] Vide S. Hieronymum.

VITULARE, Vitulum edere, Gallis *Veeler*. Fleta l 2. c.76. §.10. *Cum vitulus taurinus Vituletur, primo mense non ablactetur*.

¶ VITULARI, *Esjoir par voix*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide in *Vitula*.

VITULARIUS, Qui vitulorum curam habet. Gloss. Ælfrici: *Vitularius*, cealfa-hur. Ad verbum, *Domus vitulorum*.

VITULI. Willelmus Gemetic l. 2. Hist. Novellæ extremo: *Sed flexerunt ejus impetum precibus multis Vituli, qui arctissimarum necessitudinum parentes, quos apud Hamtunam habebant, ærumnis cæterorum involvi timerent. Genus hominum nauticorum est, quos Vitulos vocant*.

VITULINIUM, Pellis *vitulina*, ad scriptionem idonea & parata, Gall. *Velin*. Testamentum Petri *de Dene* Canonici Eboracensis an.1321. *in primis decreta mea in Vitulinio in corio ligata*.

¶ VITUMEN, ἄσφαλτος, in Gloss. Lat. Gr. & Lat. pro *Bitumen*.

¶ VI-

¶ VITUPERABILITAS, Vituperatio. Guibertus io Vita sua l.3.c.7. *Quod ad maximum sui detrimentum & Vituperabilitatem, & multorum perniciem redundabat.*

¶ VITUPERATE, Probrose, io Actis S. Ægidii, to.3. April. p. 234. Vide *Vituperosus*.

¶ VITUPERATIO, Vitium, defectus. Testam. Jacobi Reg Aragon an.1262. tom. 9 Spicileg. Acher. p.198. ubi de Instrumento *non vitiato, nec cancellato, ... & in sui figura absque suspicione & Vituperatione aliqua apparente, &c.*

¶ VITUPERONES, Vituperatores, apud Gellium l.19. c.7. [Gloss Lat. Gr. *Vituperones*, ψέκται.]

VITUPEROSUS, Vituperio dignus, vox Italica, in Hist. Cortusior. l.8. c.13. *Vituperose*, turpiter, l.7. c.15 *Vituperosamente*, Italis. [Vide *Vituperate*.]

VITUS, Flexura, *Viere* Gallis. Gloss. Lat. Gr. καμπὶς τροχοῦ. [In editis perperam *Veus*, pro *Vitus*.] Occurrit apud Marium Victorioum. Vide Scaligerum Epist. 333.

VITUTIARII, in l. 2. Cod. Th de Collegiatis, qui fuerint, pluribus ibi disquirit Jacobus Gothofredus, quem consule, si lubet.

¶ VITZIA, apud Stephanot. to 2. Antiq. Beoed. Lemovic. MSS. pag 291. & 363. pro *Jutzia*. Vide in hac voce.

¶ VIVA. Tabular. S. Mariæ de Nagera apud Jos. Moret. io Antiquit. Navarræ p.559. *In Ancanse vero Vivam, quæ vocatur Aggeges integre cum omnibus quæ ad eam pertinent*. Leg. forte *Villam*: certe *Vivam* Hispaoice *Lugar* vertit Moretus, quod villam, vicum sonat.

¶ 2. VIVA, Cibaria. Hist. Monast. Gemmet. MS. p.74. *Subtus geminas ædes, alteras condendis Vivis, alteras cibis apparandis*. Vide *Vivanda*.

¶ VIVACITAS, Diuturnitas. Charta Roberti Abbatis Maurigniac. aon 1218. ex Chartul ejusdem Monast. *Quoniam ea quæ geruntur litterarum Vivacitati committere consueverunt antiqui, &c.*

¶ VIVÆ, ut infra *Vivolæ*, Equorum morbus, Gall. *Avives*. Mirac. MSS. Urbaoi V. P. P. *Quidam mutus suus casu fortuitu cecidit in terra semimortuus, credens quod malum fuisset de Vivis, sive trouendis, quod vulgariter gautes appellatur*.

¶ VIVALIS. Chron. Balduini Diaconi inter sacræ Aotiquit Monum to.2. p.61. *Quod sustinetur si de anno emergente intelligatur, quamquam de secundo unde, quod de anno Vivali verum est, qui à Kalendis Januarii computatur*. Legendum est *Usualis*, id est, commuois. Vide in v. *Annus*, col. 314

VIVANDA, Vivenda, Italis, proprie cibus omois præter panem. Capitulare 5 Caroli M. an 803. cap.2. edit. Baluzii: *Excepto Vivanda & fodra, quod iter agentibus necessaria sunt, &c.* Charta an 1242. apud Ughellum in Archiep. Benevent. *Et qua personæ consueverunt percipere & habere Vivandam ab Ecclesia Beneventana, &c.* Anonymus de e ordio S. Joanois de Tarouca: *Et recordatus est fratrum, qui erant in illis locis, & ivit eum bonis hominibus videre locum de sua Vivenda: & cum invenisset eos pauperes, & viventes in tuguriis, &c.* Gofvious de expugoat. Alcacar:

Auro datur, muro fulcatur quamplurihus alnis,
Portugal extibus terra Vivenda patet.

[Vide *Vianda* & *Vivendus*.]

¶ VIVARIOLUM, Hortus. Vitæ Patrum Emerit iotar Conc. Hisp. an. to.2. p. 640. *Tu meum præsulatus ero, ut tibi ostendam Vivariolum meum quem habeo, ... apprehendensque manum meam, eduxit me in hortum amœnissimum, &c.* Vide *Violarium* 2.

¶ VIVARIUS, pro Vivarium, Gall. *Vivier*, in Capitul. Caroli M. de Villis c.21. & in Char ta an.1220. to.2. Chartul. S. Vandreg p.1835.

¶ VIVEN. Charta Richardi Reg. Aogl. tom. 4. Histor. Harcur p.1180. *Et duos hospites in eadem villa liberos & quietos ab omni consuetudine, & Viven mille anguillarum apud Brionnam ad Purificationem S. Mariæ*. Mendum subesse suspicor.

¶ VIVENDA, Meosuræ genus videtur. Charta Bliahardi Archidiaconi Rem. an. 1217. ex Tabul. S. Nicasii Rem. *Duas partes quindecim curtellorum avenæ, ... & duas partes duarum Vivendarum, ... & duas partes dimidiæ Vivendæ*. Vide *Vivanda*.

¶ VIVENDUS, Vividus, vivus. Epist. Martini V. PP. an. 1420. apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. p.420. *Cum ipse pro Vivendo ecclesia Dei multa pie devoteque fecerit, &c. Vivenda terra, id est, fertilis*. Locus est in *Vivanda*.

¶ VIVENTIA, ut *Vivanda*: unde Gallicum *Viande*, & *Vivandier*: à *Viventiaris*, teste uno Valesio io Vales. p.8. aliquando est usurpatum.

VIVERATICA. Vide *Vineaticum*.

¶ VIVERE, Vim habere, alicujus esse virtutis. *Quæ ergo ante non motæ sunt actiones, triginta annorum jugi silentio, ex quo competere jure coeperunt, Vivendi ulterius non habeant facultatem*, in Cod. Theod. leg. un. de action. certo temp finiend. tit.14.

Vivere *de suo*. Lex Longob l.2 tit. 52. §. 2. *Si Comes in suo ministerio justitiam non fecerit, tunc Missus noster de hac causa sonare faciat, usque dum justitiæ ibidem factæ fuerint. Et si vassus noster justitiam non fecerit, tunc Comes & Missus noster in ipsa causa sedeant, & de suo Vivant, quousque justitiam faciat*. Capit. Caroli M. l. 5. c. 133. paulo aliter hæc habent: ubi *de sua vivant*, id est, nihil eis ex publico præbeatur, nec *conjectum* habeaot.

¶ VIVERICIA, pro *Vinericia*. Vide ibi.

VIVERITA. Coocilium Monspeliense aon. 1214. c.27. *Canonicus Regularis capa nigra & clausa, non Viverita, & consuta pellibus, cum equitat ... utatur*. Forte *Viverina*, à *viverra*, Gallis, *Furet*: vel *Bevetrina*, i. castorea. Glossæ Græc. Latin. γαλῆ ἀγρία, *Viverra*. Unde *Viverrarium*, γαλεάγρα, io iisdem Glossis. [Vide *Vibrians*.]

¶ VIVERIUM, Vivarium, locus piscibus servandis aptus, Gall. *Vivier*. Charta regnante Theodorico Rege apud Mabill. to.1 Anoal. pag. 686. col. 1. *Curtes nostras indominicatas cum ecclesiis aut solariis, & Viveriis, & fructuario, piscatoriis, &c. Piscatio, quæ facta fuerit in Viveriis*, in Charta Gellooensi an. 1098. Adde Baluz. to.2. Hist. Arvern. p. 436. ex Charta an. 1362. Vide *Vivierium*.

¶ VIVERIUS, Vivarium cuniculorum, leporumve, Gall. *Garenne*. Charta ano. 1316. ex Schedis Præf. de Mazaugues: *Item conventum ... quod quicumque acceperit cuniculum, vel venatus fuerit, vel clapos clauserit seu Viversos, teneatur, &c.*

¶ VIVERNA, γενεία, io Gloss. Lat Gr. Aliæ γέννημα, *Viverna*, *Virngu*. Vide in hac voce.

¶ VIVERRA, Viverrarium. Vide *Viverita*.

¶ VIVESCERE, Hioio, Vivificere, vivere. S. Paulinus Epist. 24. *Cedendo vivacere & moriendo Vivescere*. Epist. 44. *Aures vitales ... germina nostra Vivescant*.

¶ VIVIALE, Vivarium. Charta an. 901. in Appeod. ad Marcam Hisp. col. 837. *Et de ipso Viviale ipsi homines de Artedone & de Fregalo donare faciant per singulos aanos ipsum decimum vel tascham*.

¶ VIVIBILIS, Βιωτός. Vita, Βιωτή. Virtus corporis, Βιωτής. Vitadonatus, Βιόδοτος. Gloss. Lat. Gr. Reg.

¶ VIVICOMBURIUM, Crematio vivorum, sup-

supplicium ignis. Tertull. de Anima c. 1. *De patibulo & Vivicomburia, &c.* Rursum c. 33. *Scelerum merces patibula, Vivicomburia, &c*

¶ VIVIERIUM, à Gall. *Vivier*, Vivarium. Charta an. 1231. ex Tabul. S. Martini Pontisar. *Hugo de Castellione Comes S. Pauli de consensu Mariæ uxoris concessit ecclesiæ S. Martini Pontisarensis & presbytero de Moressart quinque quarterios nemoris sitos juxta villam de Moressart & Vivierium suum.* Vide *Viverium*.

¶ VIVIFICA, *Vimex, libor*, ..., in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. Codex Reg. *Juncus, vimen, bibex.*

¶ VIVIFICARE, Vitam dare, Gall. *Vivifier*, apud Scriptores Ecclesiasticos passim.

¶ VIVIFICATOR, VIVIFICATRIX, Qui vel quæ vitam dat, in Conc. Bracar. III. & in Indice vett. Can. inter Conc. Hisp. to. 2. p 675. & to. 3. p 44.

¶ VIVIFICUS, Eadem notione, Græc. ζωοποιός, Ciceroni, vim habens vitalem. Occurrit in Necrolog. Parthenonis S. M. Suession. & alibi.

¶ VIVITURUS, pro Victurus, in Charta ann. 1079. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 349. *Et ad clericis omnibus communiæ illic viventibus vel Victuris naves ad portum mariæ pertinentes, &c.*

¶ VIVOLÆ, Equorum morbus, de quo Joardanus Rufus Calaber MS. l. 2. de Medicaminibus equorum ad Fridericum II. Imp. [Vide *Vivæ*.]

¶ VIVOLARIUS. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1163. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1337. *Donationes quas Arnulfus Episcopus, Almaricus clericus ... in ecclesiam vestram contulerunt, cum Vivolariis quæ tenuerunt per S. Felicem, decimas & primitias vallis Asadi, &c.* Leg. videtur *Violariis*. Vide supra *Violarium* 1. Hinc

¶ VIVOLARIA CHARTA, Censualis, in qua possessiones & census exhibentur. Charta ann. 963. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 115. *Si Archiepiscopus hujus loci, aut aliquis per ejus fortitudinem rumpere tentaverit ipsam cartam Vivolariam quam nobis fecit Aymericus Archipræsul, hæc hæreditas suprascripta mihi Johanni revertatur.* Vide in *Census*.

¶ VIVULA, ζῶον. Gloss. Lat. Gr. In MSS. Sangerm. *Vitula*.

¶ VIVUS. *Viva voce audire*, id est, proprio ore, Gall. *De vive voix.* Oberti Cancell. Annal. Genuens. apud Murat. to. 6. col. 328. *Equidem prætaxati Consules ut relatione & maxime Viva cursoris voce audierunt, Pisanos cum quibusdam galeis pro nostris offendendis in Provinciam ituros, &c.* Vide in *Sermo* 2.

¶ VIZA, VIZIA, Inspectio. Dicitur potissimum de silva, cujus pars cædenda assignatur, diligenti prius inspectione facta. Statuta Cadubrii l. 2. c. 68. *Non liceat alicui communi, vel hominibus alicujus villæ districtus Cadubrii aliquas possessiones, vel pascuum, vel publicum, vel Vizam ejusdem villæ in totum, vel in partem vendere, vel obligare, &c.* Correctiones eorumd. Statut. c. 110. *De nemoribus Vizatis. Volumus ac jubemus quod nulla regula, vel commune Cadubrii possit nec valeat sibi facere, & terminare aliquam Vizam sine expressa licentia consilii ... neque aliquis notarius conficere possit aliquod instrumentum Vizæ alicujus, nisi deliberatum, & terminatum fuerit per consilium ... Præterea quod nullus homo ... audeat ... incidere vel incidi facere in aliquibus nemoribus Vizatis aliquod lignum, vel ligna, nisi pro pontibus, domibus, vel stratis aut clausuris, &c.* Ibidem c. 26 inscribitur: *Quod nullus vendat lignamina facta in Viziis.* Vide in *Visus*.

¶ VIZACH, Vasis species, inter ministeria sacra recensetur, in Charta Rudesindi Episcop. Dumiens. æræ 930. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 181. *Orabecola, Vizach, fœuras de mensa tandem 20.*

¶ VIZATUS, VIZIA. Vide in *Viza*.

¶ VLADARIUS. Vide infra *Wladarius*.

ULCEA, *Locus pascuæ, ab uligo dictus*. Jo. de Janua. *Lieu de pasture*, in Catholico parvo.

ULCUS, Navis oneraria, Belgis *Hulca*, Anglis *Hulcke*, ex Gr. ὁλκάς, ut quidam volunt. Leges Ethelredi Regis editæ apud Venetingum c. 23 *Si major, (navis) & habet siglas, 1. den. si advenias ceol, vel Ulcus, & ibi jaceat, 4. den. ad theloneum dentur.* [Vide *Hulka*.]

¶ ULIXICE, Ulyssis more, astute, subtiliter. Vita Paschalis II. PP apud Murat. to. 3. p. 356. col. 1. *Oppidum, quod Stephanus occupabat, claviculas Ulixice expressit in ceram, & ad earum exemplar de ferro confectis, noctu dispositis insidiis caute aggrediuntur.*

¶ ULLOMINUS, Ullomodo. Charta fundat. S. Salvat. Tull. inter Probat. Hist. Tull. p. 81 *Neque subjectioni alicujus congregationis cœtum fratrum ibi adunatorum Ullominus subdatur.*

¶ ULMETA, Locus ulmis consitus, ulmarium, Gall. *Ormoie*. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 26. *Dedimus unam semodiatam vineæ quæ est in Ulmeta.*

¶ ULMICIO, Eadem notione, in Charta Hilduini an. 832. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. p 51. *Ad Ulmicionem perticas quinque, &c.*

1. ULNA, Servio, *proprie est spatium, in quantum utraque extenditur manus, licet Suetonius unum cubitum tantum esse velit.* Assisa Davidis Regis Scotiæ de Ponderibus & mensuris § 7. *Ulna debet habere in se triginta septem pollices mensuratos cum pollicibus trium hominum, scilicet ex magno, mediocri, & parvo, & secundum mediocrem pollicem debet stare. Aut secundum longitudinem trium granorum hordei sine cauda debet mensurari ad radices unguis pollicis.* Adde Statuta Roberti III. Regis Scotiæ c. 22. §. 10. [Vide *Alna*.]

ULNARE, Ulna metiri, Gall. *Auner*, apud Bractonum l. 2. c. 37. §. 2 & in Fleta l. 1. [Consuet. Lemovic. art. 16. *Item, quia dicti Consules nomine suo & dictæ communitatis habent in domo sua communi pondera & mensuras frumenti, vini, salis & olei, ulnas & cubitos, ad quorum exempla mensuratur, ponderatur, Ulnatur & cubitatur in dicto castro.*]

¶ ULNAGIUM, Telarum, pannorumve ad ulnæ rationem dimensio; item Præstatio quæ ob id domino exsolvitur, Gall. *Aunage*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1338. apud Rymer. to. 5. p. 74. *Nec sub colore Ulnagii, seu forisfacturæ, dictorum pannorum aliquid exigant ... Ab Ulnagio de pannis illis infra regnum nostrum faciendo sint quieti.* Charta an. 1398. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Solvere recusando pedagium, Ulnagium, impositionem, custumam, &c.*

¶ ULNATOR, Qui ulna metitur, Gall. *Auneur*, in laudatis Edwardi Litteris ibid. *Concessimus eisdem quod Ulnatores pannorum transmarinorum per nos quibuscumque portubus vel aliis locis regni nostri, assignati, &c.* Aliæ ejusd. anni p. 79. *Quod panni ... per Ulnatores nostros ... absque ulteriori dilatione ulnentur & signentur.*

¶ ULNATIM, Minutatim, ulna metiendo. Charta an. 1337. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MS. p. 41. *Pannos & stamina non falsificata, cujuscumque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere & incidere per ulnas, Ulnatim vel integre.*

2. ULNA, Modus agri apud Anglos, cujus mensura exacta ad *ulnam ferream* Johannis Regis Angliæ. Monasticum Angl. to. 2. p. 383. *Totam terram illam, ... quæ continet in fronte secus vicum Regium occidentalem in latitudine 44. Ulnas de Ulnis ferreis Joannis Regis Angliæ: & in capite orientali versus campum, quæ voca-*

vocatur ... 127. *Ulnas de eisdem Ulnis*. Et pag.460. in Charta Alienoræ Reginæ: *Quandam partem terræ*, ... *quæ continet* 14. *Ulnas*, *& tria quarteria unius ulnæ ferreæ Domini Regis*, *&c. Aune de terre*, in Stabilim. S. Ludov. l.1. c.153. & in Consuetud. Boionensi tit. 5. art.28. [Vide *Virga ferrea*, in *Virga* 6.]

ULNATA TERRÆ. Charta R. Abbatis Caroffensis ann. 1308. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. n. 11. in Tabul. Regio; *Item de quolibet solo de 4. cannis vel Ulnatis lato amplitudine*, *& 12. in longitudine*, *habuimus 6. den. Potragoric. obliarum*, *&c.* [*Ulnaris* editum to.3. Ordinat. Reg. Fr. p. 205. Sed *Ulnatis* legendum esse monet Cl. Editor.

¶ ULOZE, Majoris navigii genus. Charta an. 1276. apud Ludewig. to.1. Reliq. MSS. p.115. *Quacumque hora indiguerimus*, *majori nave*, *quæ vulgo Uloze nuncupatur*, *transvehere nos tenebitur sine mora*.

ULPICIUM, *Oleo simile*. Glossar. Longobard. S. Germani Paris. ex antiquis Glossis.

¶ ULTELLA, Lecythus. Acta S. Raynerii to. 3. Jun. p.456. *Et offerant ibi quisque denarium suum & praebium candela*, *atque Ultellam seu lecythum olei*, *& sanus eris*. Leg. forte *Ulioella*, ab Italico *Ulivo*, olea.

ULTERPES, Choreæ species, ea Gallicana forte *Outroped*. Concilium Salisberiense an. 1217. c. 76. *Adhuc prohibemus*, *ne choreæ Ulterpes*, *& inhonesti ludi*, *qui ad ad lasciviam invitant*, *fiant in* ... Forte in atrio, seu cœmeterio.

¶ ULTIMARE, Ad extrema vergere, in ultima parte esse. *Cum Ultimarent tempora patriæ*, *&c.* apud Tertull. lib. de Pallio c.1.

ULTIMATE, pro Ultimo. [Charta ann. 1415. ex Tabul. Sangerm. *Recognosco me recepisse* ... *summam* 4. *lib. & 10. sol. Paris. pro termino pascali Ultimate præterito*. Sententia an 1497. inter dominos & habitatores Calliani: *Item amplius & Ultimate fuit actum & in pactum deductum*, *&c.*] Ericus Upsaliensis l. 4. Hist. Sueciæ p.121. *Regnum de obedientia Regis Burgeri & filii Ultimate & finaliter ereptum*. Utitur & pag. 123.

ULTIMATIM, Eadem notione, apud Thwroczium in Hist. Hungor. p.5. 26.

¶ ULTIMATUS, Ultimus, extremus. *Veniendo contra* ... *tenorem arresti Ultimati in præsentia domini nostri Regis*, *&c.* in Charta ann. 1399. apud Menestier. Hist. Lugdun. p. 124. *Tibi ego debeo esse finis tuus supremus & Ultimatus*, *&c.* apud Joh. Gersen. lib. 3. de Imit. Christi c 11. Hinc

¶ ULTIMATUM, pro Ultimum consilium, sæpissime occurrit in Cancellariis Germ. Consil.

ULTIMIOR. Constitutio Justiniani, Ut ii, qui in Africa sunt intra quinquenn. &c. *Ultimiore requisitione penitus quiescente*, *&c.*

ULTIMISSIMUS, Omnium postremus, apud Baldricum Noviom. l.3 c.23. Form.8 ex Baluzianis: *Ego ancilla vestra Ultimissima*, *servissima omnium ancillarum vestrarum*, *&c.*

ULTIMITAS, Extremitas. Constantinus Afric. l.4 de Morbor. curat. c.3. *Quæ frigiditas cum augmentata naturalem modum excedat*, *Ultimitatem appetendi necesse est faciat*. Adde l.1. Pantechn. c.5.

ULTIMUS HÆRES. Vide *Heredes*.

¶ ULTRABRENTANEÆ PARTES, Quæ sunt ultra Brintam fluvium. Hist Cortusior l.2. apud Murator. to. 12. col. 816. *Villæ vero positæ circa Paduam*, *ne ex eis Paduani perciperent aliqua victualia*, *& omnes Ultrabrentaneæ partes*, *distantes à Castro*, *bonis omnibus fuerunt spoliatæ*, *&c.*

ULTRAGIUM, Quod excedit summam aliquam. Tabul. Vindocinense charta 295. *Ita*, *ut si quis censum consuete ac juste nobis non reddiderit*, *legaliter emendet nobis*, *retento mihi Ultragio aliorum omnium pristinarum consuetudinum mearum*. Regestum Regii urbis Bapalmarum: *Pour chacun drap d'or*, *doit d'outrage 8. den.* Apud Christinam Pisanam lib. *du Tresor de la Cité des Dames* 1. part. c.18 & alibi passim, *Oultraige* usurpatur pro quovis excessu in re aliqua, *Excès*. Vide Joan. Britton. in Legib. Angl. p.31. v. [Vide *Ultris*, & *Undramentum*.]

OUTRÉE, *au dénombrement de la Seigneurie de Robert Espagne en Barrois*: *Le Seigneur aura le droit d'once pour l'Outrée de la grosse disme pour recompense du pourchas fait en icelle*, *lequel droit est de 9. gros*, *payable par celui qui a l'Outrée*, id est, *qui est adjudicataire*.

¶ ULTRAMONTANUS, Qui ultra montes, hoc est Alpes, degit, *Ultramontain*. Bulla Clementis IV. PP. an.1265. to. 9. Spicil. Acher. p 241. *Item*, *idem Comes veniet cum mille ad minus Ultramontanorum militum comitiva*.

¶ ULTRAPADANA REGIO, Quæ est ultra Padum. Chron. Petri Azarii apud Murat. to.16. col 380. *Petierunt propinquam regionem Ultrapadanam*.

¶ ULTRA RHODONENSES, Qui ultra Rhodanum habitant, Occitani comparate ad Massilienses. Charta an. 1312. ex Tabular S. Victoris Massil. *Erat discordia in monasterio S. Victoris*, *& tota congregatio erat divisa in duas partes*, *& una adhærebat Ultra-Rhodonensibus*, *altera Provincialibus*.

¶ ULTRAVADARE, *Transvadare*, *trans vadum ire*, *vel trans vadum ducere*. Will. Brito in Vocabulario MS.

ULTREIA. Landulfus de S. Paulo in Hist. Mediolanensi c.2. ubi de expeditione Hierosolymitana Conradi Italiæ Regis sub an 1098 *Rege igitur in regno deficiente supradictus Anselmus de Buis Mediolanensis Archiepiscopus*, *quasi monitus Apostolica auctoritate*, *jamdicto Presbytero volente*, *studuit congregare de diversis gentibus exercitum*, *cumque caperet Babylonicum regnum*: *& in hoc studio præmonuit prælectam juventutem Mediolanensem Cruces suscipere*, *& cantilenam de Ultreia*, *Ultreia cantare*. *Atque ad vocem hujus prudentis viri cujuslibet conditionis per civitates Longobardorum*, *villas & castella eorum*, *Cruces susceperunt*, *& eandem cantilenam de Ultreia*, *Ultreia cantaverunt*. Ubi Bernardinus Ferrarius l. 6. de veterum acclamationibus & plausu c.7. existimat, hac cantilena sese invicem animasse Crucigeros ad expeditionem Hierosolymitanam, vocibus conflatis ex *ultra*, & *eia*, quasi forte *eia ultra* eamus, vel potius *ultramarina* appellatæ. Sed parum certa videtur ejusmodi conjectura.

¶ ULTRIS, Auctus, Gall. *Augmenté*. Charta an. 1303. ex Tabul. S. Vandreg. *At postmodum fructus ejusdem ecclesiæ in tantum Ultres apparuerunt*, *quod ex ipsis duos rectores honeste & commode poterunt de cetero sustentari*, *nec est verisimile quod de cetero minuantur*, *&c.* Vide *Ultragium*.

ULTRONEITAS, Facultas faciendi, quod quis vult. Walbertus de patrocinio S. Rictrudis n. 41. *Quoniam*, *ni fallor*, *Ultroneitati liberi arbitrii*, *primo concessa parenti non legitime restitio*. [Epist. Guozonis ad Augienses fratres an 960. apud Marten. to.1. Ampl. Collect. col. 295. *Ergo Ultroneitate arbitrii sibi concessa abutentes aut irrationabilibus animalibus compara utur*, *aut in nihilum rediguntur*, *quorum exitus unus est*.]

¶ ULTRONIUS, ἄκων. Gloss. Lat. Gr. *Ultroneus*, in MS. Sangerm.

¶ ULVETUM, *Locus ubi crescunt ulvæ*. Gemma. Haud scio cur Vossius l.3. de Vitiis serm. ea p.56. rescri-

rescribendum putet *Ulmetum* & *ulmi*: nota quippe vox *Ulva* Virgilio & Ovidio pro herba palustri.

ULULAMEN, Ululatus, apud Prudentium. [Vita S. Romani Archiepisc. Rotomag. apud Marteo. to. 3. Anecd. col. 1663.

Pestis ad hac dirum rumpens à pectore luctum
Alsius ingemuit; planctus, Ululamina fudit.]

¶ UMACIA, pro *Vinacia*. Vide *Stemphiaci*.

UMBELLUM, Umbraculum ad arcendos solis ardores, pilei species, Byzantinis familiaris. Gloss. S. Benedicti cap. de Pellibus: *Umbellum*, σκιάδιον. Sic enim legendum arbitror pro *libellum*, σκιάδιον. Sciadia Byzantinorum procerum recenset Codinus de Offic. Aulæ CP. c. 3. Πυραμίδα vocant Acropolita cap. 11. Καλύπτραν πυραμοειδῆ Nicetas in Andronico l. 1. Imperatorium sciadium, cujus apex gemma grandiori insigniebatur, πῖλον non semel appellat Cantacuzenus l. 3. c. 27. l. 4. c. 14. Quibus vero jus esset utendi sciadiis, docet Codex MS. Biblioth. Reg. sign. 2023. ἴσθι ὅτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιάδια φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ Πριμικηρίου μέχρι τοῦ μεγάλου Στρατοπεδάρχου· τὰ δὲ συρματένια, οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Πριμικηρίου μέχρι τοῦ Κουροπαλάτου· τὰ δὲ κλαπωτά, οἱ ἀπὸ τοῦ Πρωτοβεστιαρίτου μέχρι τέλους. τὰ δὲ σκαρανικία φοροῦσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν. τὰ δὲ καμελαύκια, οἱ ἀπὸ τοῦ λογοθέτου μέχρι τέλους. De ejusmodi sciadiis ita præterea Raimundus Montanerius in Chronico Catalonico Reg. Aragon. c. 199. extremo: *E daquest Megaduch tramet privilegi ab Bulla d'or be fermat per ell, e per sos fills, à frare Roger: e lè tramet la vergas de Megaduchat, e la senyera, & lo capell, que tots los officis de Romania han capell triat que altre no gosa portar semblant capell daquell* Et c. 212. de eodem Rogerio Cæsare creato: *Et l'Emperador porta capell vermell, a totes ses robes vermelles: e el Cesar porta capell blau, e totes ses robes blaues ab fres d'or asturs.*

UMBELLUM & UMBRACULUM dicitur, quod ex pellibus compactum est, quodque expandi aut contrahi solet ad arcendos pariter solis ardores, cujusmodi *sciadia* describuntur ab Aristophane in Avibus. Gloss. Gr. Lat. σκιάδιον, *umbraculum*. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. δῤῥίδιον, ῥινίδιον, δερμάτιον. Claudianus lib. 1. in Eutrop.

..... Jam non Umbracula gestant
Virginibus.

Idem in 4. Consul. Honorii:

..... Nec defensura calorem
Aurea summoveant rapidos Umbracula soles.

UMBRELLA. Cronicon MS. Andreæ Danduli anno 1177. *Anconitani vero duas Umbrellas præsentant, unam Papæ, Imperatori aliam, &c.* [Chron. Foroliv. apud Murat. to. 19. col. 888. *Ante corpus Christi præcedebant Umbrella, & sex equi albi.*]

UMBER, Canis venaticus è sagacibus ex Umbria Italiæ provincia. Glossar. Græc. Lat. MS. ὁ Ἰνδρευτὴς κύων, *Umber*. Gratius in Cynegetico, de canibus venaticis:

At fugit adversos idem quos repperit hostes
Umber, &c.

Meminit etiam infra, ut & Silius Italicus l. 3. *Aut exigit Umber nare sagax è calle feras.* Notgerus Episcopus Leod. in Vita S. Hadelini Confess. c. 2. *Cumque locelli jam dilatari cœpisset angustia, duo equites, cum duobus assuetis venatibus* (al. venatoribus) *Umbris forte fortuna ignari, cujus dignatis esset vallicula, venientes, &c.* Sidonius in Panegyrico Aviti:

Jam si forte suum latratibus improbus Umber
Terruit, &c.

UMBLATA, in veteri Charta Italica apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 257. quem consule, si lubet. Apud Papiam lego: *Umbrata, coronata.*

Tom. VI.

¶ UMBRA. Vide mox in *Umbræ*.

¶ UMBRACULUM. Chartul. Bituric. fol. 30. *Sacrosanctæ basilicæ S. Sulpicii Nivensis monasterii qui est sub Umbraculum Biturige civitatis constructus, &c.* Hoc est prope muros civitatis.

UMBRÆ, Phantasmata, vox Latinis Scriptoribus nota. [Nostris *Ombres*, eadem notione.] Papias: *Umbra, anima, simulacrum, imagines somnii.* Valerius Flaccus 1. Aragon.

Tartareos tum sacra Jovi, Stygiisque ferebat,
Si quid ab excitis melius pernosceret Umbris.

S. Augustinus lib. 10. Confess. c. 5. *Non curo nosse transitus siderum, nec anima unquam quærit responsa Umbrarum, omnia sacrilega detestor.* Vide eumdem l. 7. de Civit. Dei c. ult. Durandus l. 7. Ration. cap. 8. nu. 4. *Ipsi tamen ab animabus circa sepulchra obeuntibus, quas Umbras vocabant, vastari putabant.*]

UMBRARII, Qui *umbrarum* seu spirituum responsa expetunt. Edictum Theoderici Reg. c. 108. *Si quis pagano ritu sacrificare fuerit deprehensus, arioli etiam atque Umbrarii, si reperti fuerint, sub justa æstimatione convicti capite puniantur.* Prudentius l. 1. contra Symmachum:

Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulcrales scite incantare favillas,
Vita itidem spoliare alios ars ne via novit.

UMBRATICI, Ipsæ umbræ, præstigiæ. Vetus Formula Pœnitentialis, edita à Jacobo Petito: *Item, si credis, quod Umbratici vadant, & comedant: propter quod dæmones ita homines decipiunt, quod se transfigurent in hominum figuras, & cætera multa, quæ observantur.*

¶ UMBRA, Species, simulatio, Gall. *Ombre, prétexte.* Chron. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. p. 463. *Cognoveruntque Legati ... innocentiam viri, atque sub Umbra illius à quibusdam attentatum id fuisse.* Charta an. 1316. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 33. *Significatum est nobis forestam nostram de Tractu multipliciter devastatam sub Umbra liureia.*

UMBRA VIRI. Speculum Saxonicum l. 3. art. 45. § 12. *Histrionibus, joculatoribus, & his, qui se in servitutem dederunt, emenda datur Umbra viri.* [Figura scilicet, imago: qua notione.]

¶ UMBRA LEONIS dicitur in Testam. dom. *le Scrop* an. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 272. *Volo quod ... fiat tumba mea .. habens imaginem mei super dictam tumbam, armatam in armis meis, cum Umbra leonis in le Bende prout vivens uter.*

¶ UMBRATILITER, Levi pictura, rudibus lineamentis. Sidonius l. 2. Epist. 10. *Qua imaginario tantum, & quodammodo Umbratiliter effingimus.*

UMBRÆ, Tymalli, pisces Hibernis familiares, apud Silvestr. Giraldum in Topogr. Hibern. dist. 1. c. 7. Vide Columellam l. 8. c. 16.

¶ UMBRARIUS, UMBRATICUS. Vide *Umbræ*.

¶ UMBRELLA, ut *Umbellum*. Vide in hac voce.

¶ UMECTA, Loca paludosa, vel palustribus vicina. Charta apud Meichelbeck. Hist. Frising. tom. 1. p. 38. *Pascuas, venationes, Umecta, seu & fructeta, omnia ad eadem pertinentia, &c.* V. *Humectus*.

¶ UMEXA, Eadem notione, pro *Umecta*, ibid. p. 86. *Campis, pratis, pascuis, .. Umexis, &c.*

¶ UMERICIA, pro *Vinericia*. Vide ibi.

¶ UMERUS, ὦμος. Gloss. Latin. Gr. *Humerus*, in MSS.

¶ UMEXA. Vide supra *Umecta*.

UMGA, pro *Banga*. Vide in hac voce.

¶ UMILARI. Gloss. Lat. Gr. *Umilor*, Προσπίπτων *Humilior*, in MSS. Sangerm. Προσπίπτω, *Interpella Umilor, procida*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ UMIMEGARICUS. Liber censuum Eccl. Rom. *Monasterium S. Stephani cum omnibus sibi pertinentibus præstat annue in auroque* 108. *Umimegaricos.* Notis numericis in errorem inductus est librarius. Emendo, *in auro* 108. *melgoricos* vel *me gorsenses*.

¶ UMMO, ἰμαντάστιον. Gloss. Lat. Gr. Melius in MSS. Sangerm *Umvo*, seu *Umbo*.

¶ UNÆ. Chartul. S. Vandreg to. 1. p. 115. *Obtuli Deo & sancto Vandregesillo & monachis ibidem Deo servientibus quidquid clamabam jure hæreditario ... scilicet duodecim panes, ... Unas botas & unam summam avenæ.* Ceremoniale vetus MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et quilibet istorum* (Monachorum) *debent portare unum amictum sintatum, & Unas mantergias in collo per modum stole.* Numerum duplicem hac voce significari non existimo.

¶ UNALIS, Singularis. Canones Hibern. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag 27. *Monachus Græce, Latine Unalis, sive quod solus in eremo vitam solitariam ducit; sive quod sine impedimento mundiali mundum habitet; sive quod in hac vita solus etsi inter multos habitat, versetur.*

¶ UNAMITANS, pro Unanimis, in Testam. S. Genn dii Episc. Asturic. inter Concil. Hisp tom. 3 pag. 173. *Ab integritate sint propria monasterii S. Petri, & nihil communionis ibidem habeant. Sed præ ceteræ ecclesiæ quæ in supradicto eremo constructæ sunt, nisi forte Unamitant gratia aliquid pro misericordia concessum fuerit.*

¶ UNAMMES. Gloss. MSS. Bituric. *Amazones, feminæ bellatrices ... adustis dexterioribus mammis Unammes dicuntur.* *Unimamma*, ex Isidoro in Gloss. M S. Sangerm. n. 501. *Unimamma, femme à une mamelle*. Gloss. Lat. Gall.

¶ UNANIMARE, Unius esse animi, unanimum esse. Ammianus l. 31. *Unanimantis ardore, summi & infimi inter se congruentes.*

¶ UNANIMITAS, Animi necessitudo. Epist. Johannis X. PP. ann. 928. ad Aymericum Narbon. Archiep. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit col. 16. *Litteras ab Unanimitate tua nostro directas apostolatui apostolica patientia suscepimus.*

¶ UNANIMITUS, una mente, uno animo, Gall. *Unanimement*. *Alexandro Unanimiter electo*, in Chron. Waldhusano to 1. Miscell. R. Duellii p. 57. Unanimiter dixit Vopiscus in Tacito: utitur etiam Vulgatus Interpres Act. 11. 14.

¶ UNARE, Unum efficere, congregare. Tertull. adv. Praxeam c. 27. *Qui unum eumdemque contendunt Patrem & Filium, incipiunt dividere illos potius quam Unare.*

UNATIM, Simul, una, in Charta Hispanica æræ 988. apud Anton. *de Yepez*, in Chronic. Ord. S. Bened. to. 5 p. 435. *Unatim mereamur triumphare in cælis, &c* [Vita S. Carenoci to. 3. Maii p 586. *Ipsi autem convenerunt Unatim.*]

¶ UNCA MANU, *Stricta manu*, μυλλῶ. Gloss. Isid. μυλλῶ rectius in Excerptis. Constantiensis: *Unca manu, curva manu, stricta. Uncat, curvat.* V. *Uncatus*.

UNCARE, Ursorum clamor proprius. Vide Salmasium ad Hist. Aug. p. 168.

¶ UNCATUS, Instar unci factus. Sidonius l 4. Epist. 20. *Lanceis Uncatis, securibusque missibilibus dextræ refertæ*. Hinc *Syllogismi uncati*, apud eumdem lib. 9 Epist. 9. Vide *Unca*.

UNCEAFSATH. Leges Inæ Regis c. 37. *Qui furem occiderit, liceat ei probare jurejurando, quod eum fugientem pro fure occidit, & parentibus ipsius occisi juret Unceafes ax, i. sacramentum sine electione vel nominatione.* Ubi *ath*, pro *ax*, emendat Somnerus, aitque, perperam has voces Saxonicas redditas à Bromptono & Lambardo; sed potius legi debere, ut præfert codex Roffensis, Uncearter ap, i. *cognati vero interfecti* (furis) *jusjurandum præstant* (cædem ejus) *se non vindicaturos.* Ceart enim Saxon. lis, jurgium, inimicitia: cui, un, adversativa particula præposita, contrarium signat.

1. UNCIA. *Uncia auri*, in mulctis pecuniariis. Lex Wisigoth. l. 3. tit 3. §. 3. *Qui in raptu interfuisse cognoscitur, si liber est, sex auri Uncias reddat, &c.* Adde l. 2. tit. 1. §. 25. Lex Bajwar. tit. 1. c. 2. *In primis incurrat Dei judicium, & offensionem sanctæ Ecclesiæ, & judici terreno persolvat auri Uncias tres, &c.* Decretale precum quorumdam Episcoporum ann. 799. *Et qui redimere ipsas bidnanas voluerit, fortiores Comites Uncias tres, mediocres Unciam & dimidiam, minores solidum unum.* [Vide Pachymerem l. 11. c 21. p. 290.]

¶ UNCIA, Monetæ genus, in usu apud Siculos aliosque. Computus ab an. 1333. ad ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. p. 285. *De quo toto præsenti computo collectæ sunt summariæ informationes quæ sequuntur, videlicet, de pecunia recepta in Karolenis argenti & reducta ad Florenos de Florentia, computata qualibet Uncia pro quinque florenis, & quolibet floreno pro 6. tarenis, & quolibet tareno pro duobus Carolenis, & quolibet Caroleno pro decem granis, &c.* Litteræ Roberti Reg. Jerusal. & Siciliæ an. 1314 ibid. p. 151. col 1. *Infrascripta gagia statuimus; videlicet pro persona sua ad rationem de Uncia una per diem, cuilibet dictorum militum ad rationem de Unciis tribus ponderis generalis per mensem.* Occurrit rursum p. 152. 238. & 239. Falco Benevent. in Chron. ad an. 1132. *Affirmabant quoque Uncias auri à Rege innumeras accepisse.* Charta ann. 1045. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et accipiet ab eo Uncias 10. auri boni de Ispania per 15. Uncias auri legitime pensatas.* Epist. Petri de Condeto apud Acher. to. 2. Spicil p. 563. *Promisit etiam dictus Rex Tunis se redditurum domino Regi Franciæ & Baronibus suis, pro expensis in viam factis ducentas & decem mille Uncias auri, quarum qualibet Uncia valet quinquaginta solidos Turonenses.* Charta an 1384. *libram* & *Unciam* promiscue accipit: alia an. 1284. duas libras censuum in 24. uncias dividit. Utramque laudat Schilterus in Gloss Teuton. v. Unze. Donatio Anshelmi Abb Laurisham. apud Tolner. inter Instr. Hist Palat. p. 17. *Bubo ex duobus mansis & prato, ... & de una biunda 30. denarios, & de molendino in Furden v. Uncias solvere debet.* Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1218. de Obsidione Damiatæ, apud Murat. to. 8. col. 1091. *Sed de pane recenti & vino, & de carne frescha caristiam magnam habebant, ita quod aries unus 10. Unciis venditus fuit, & una gallina 30 soldos, & unum ovum duos soldos.*

2. UNCIA, UNCIATA TERRÆ, [Modus agri, f. duodecima pars jugeri,] in Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. in Monastico Angl. to. 1. p. 718. *Uncia agri*, in Tabul Landavensi in eodem Monastico Angl. to. 3. p. 190. 197. 200. 205. *Mansus trium Unciarum*, ibid. p. 197 Adde Ughellum, tom. 1. Ital. Sacræ part. 1. p. 144. [Chron. Farf. apud Murator. to 2. part. 2. col. 453. *In fundo Taeriano Uncias 3. ... In fundo Adriani Uncias 2. ... In fundo Sallani Unciam 1. In fundo Pulliani Unciae 6.* Ibidem col. 539. *Et prohibuit & concessit in campo sancti Benedicti Unciam unam principalem, & medietatem de medietate ipsa, quæ nobis pertinet.* Placitum an. 1105. apud *Le Blanc* in Differtat. de Monetis p. 57. *Hujus etiam temporibus Leonianus Consul & Dux, monachus factus, tres Uncias massæ Aretinæ, quibus paratum fruebatur hæreditate, decimo quinto milliari ab urbe, via Ardeatina, beato Petro Apostolo perenniter concessit permanendas.*]

¶ 3. UN-

¶ 3. UNCIA POLLICIS, Articulus pollicis. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 575. *Erat ille lapis ad quantitatem primæ Unciæ pollicis, & ad similitudinem ossis pruni.* Uncia digiti, in Inventario Eccl. Anic. an. 1444. Acta Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 323. *Ibi quoque thesaurus incomparabilis, thesaurus desiderabilis signatur, scilicet quædam Uncia ejusdem* (Demetrii) *Martyris, cum dente S. Johan. Baptistæ, & quidam capillus gloriosissimæ Dei Genetricis.*

UNCIALES LITTERÆ, seu characteres, [Uncia, id est pedis duodecima parte, constantes.] S. Hieronymus præfat. in Job: *Habeant, qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel Uncialibus, ut vulgo aiunt, litteris, onera magis exarata, quam codices, &c.* Vide Allatium in Antiq. Etrusc. Monum. [& Mabillonium in Diplom. l. 1. c. 11. n. 4. & supra in *Littera*, col. 239.]

¶ UNCIATA TERRÆ. Vide *Uncia* 2.

¶ UNCIATUM, *Mahinbcolo*, in vet. Gloss. Lat. & Franco-Theotisco apud H. Wanleium in Append. ad Catalog. Codd. MSS. Septentr.

¶ UNCINA. Chartul. S. Vedasti Attrebat. V. p. 265. *Si custos cebellis est cellerario, famuli Uncinas faisiant, & vivent supra, usque dum satisfaciat.*

¶ UNCINARE, Hamare, unco prehendere. Gloss. Lat. Gr. *Uncino*, ἀγκιστρίζω. Aliæ Græc. Latin. ἀγκιστρίζω, *Uncino, hamo, adhamo.*

¶ UNCINATUS. Vide mox in *Uncinus.*

UNCINUS, Uncus, cui inhærent catenulæ, Italis *Uncino*. Papias: *Uncus, curvus, anchora, uncus, Uncinus, diminutivum.* Glossæ Gr. Lat. *τάραξ ο δαρῶν θύρας*, *Uncinus, repagulum.* Alibi: ἀγκυλάγκιστρον, *repagulum.* Rursum: ἄγκιστρον, *Uncinus, reticulus.* Anastasius in Greg. IV. PP. *Signum Christi habet bislacrom in modum leonis incapillatam, cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor, & Uncino uno. Item gabatham fauiscam habet in modum leonis, cum diversis historiis serpentium, & in medio stantem pinam, & quatuor lenaculis exauratam qui pendent in catenulis tribus, & uncino uno.* Idem in Leone IV. *Nec non & aliam coronam minorem ibidem obtulit, cum catenulis quatuor, & delphinis decem habentem lilium, & Uncinum pensant. lib. duas.* Martyrolog. 19. Janu. *Equuleo & Uncinis ferreis jussus est suspendi.* Occurrit hæc vox non semel in Libris sacris.

UNCINATUS, Uncis, seu eorum figura distinctus pannus. Donatio facta Eccl. Cornut. edita à Suaresio; *Vela loricata melinoporphyro Uncinata duo.*

¶ UNC-UNCULUS, Calceamenti recurvi species, ut videtur, ait Continuator Nangii ann. 1365. extr. *alii* (sotulares) *in obliquum, ut Griffones habeat retro & naturaliter pro unguibus gerunt, ipsi communiter deportabant.* Vita Meinwerci apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 529 & tom. 1. Jun. p. 523. *Unum pauperem cum una camisia, una braca, una cotte, una tunica, duabus caligis & Uncunculis & calceamentis & chirothecis, pileo & cingulo vestiret.*

¶ UNCTARIA, UNCTARIUS, Qui vel quæ *unctum* vendit. Codex censualis Episc. Autissiod. ann. circ. 1290. *De unctariis. Unctarii & Unctariæ debent in quolibet Sabbati unum obolum.* Infra: *De Unctariis istius villæ. Quisquis vendat Unctum diebus Sabbati ad estallum, quilibet debet oblatam.* Vide *Unctum.*

¶ UNCTIO, Oleum sanctum. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376 ex Bibl. Reg. *Item unum vas argenti ad ponendum sanctum crisma & alias sacras Unctiones.* In Inventario an. 1363. post *crisma* additur, *oleum sanctum & oleum infirmorum.* Infra: *Item unum aliud vas argenti ad ponendum sacras Unctiones. Item un vaissel d'argent à mettre le cresme & les autres onctions*, in Inventario Gallico.

UNCTUM, Adeps, Gall. *Oint.* Capitulare de Villis c. 43. *Carbones, saponem, Unctum, vascula, &c.* [Ubi oleum, quo utuntur lanam carminantes, significari opinor.] Adde c. 62. Chron. Fontanellense: *Porcos saginatos ad adipem & lardum, cum Unctis 60.* [Tabul. S. Albini Andegav. *Tulit Willelmus viarius de Mesteralo 30. & 3. sol. & 13. sextarios de frumento & latus de porco & Unctum unum. De bacone, 1. ob. de Uncto, 1. ob.* in Charta Leduini Abb. S. Vedasti ann. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. p. 243. Codex censualis Episc. Autiss. an. 1290. *De his qui apportant Unctum in hac villa. Quicumque affert Unctum in hac villa ut vendat, solvit de tourtello 1. ob. ... Et si fuerit de porco suo & de sauvamento Comitis, nihil solvit. Venditores Uncti & sepi* (dant) *seu denarios*, in Cod. censuali Corbeiensi.] Marbodus l. 4 de Virtutib. herbar. c. 1.

Uncto cum veteri fertur podagra medicari.

Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 181. *Ignem pice & Uncto veteri & cera levius ardentem machinæ injecerunt. Ubi unctum vetus* est nostrum, *Vieil oint.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 18. *Quoties subtalares ungendi fuerint, fratrum tam Laicorum, quam Clericorum, Vestiarius eos ungi faciet: Unctum autem à Camerario accipiet.* Vide in *Cordubisus.*

¶ UNCTUOSUS, Unguine plenus, Gall. *Onctueux.* Leonardus in Speculo lapideum l. 1. c. 1. *Per aqueum intelligit humidum, Unctuosum seu viscosum, &c.*

¶ UNCTURA, Adeps, idem quod *Unctum.* Capitul. Aquisgr. an. 817. § 2. *Saponem & Uncturam sufficienter, pinguedinem ad esum, &c.*

1. UNCUS, Modus agri apud Danos. Charta Valdemari Regis Danorum ann. 1240. apud Isaac. Pontanum lib. 6. extremo: *Licet alicui terram vel Uncos jure feudali concessisse dignoscimur, semper tamen solutionem decimæ decimarum excipimus.* Alia Erici Danorum Regis an. 1249. lib. 7. *Unde cum in consecratione ipsius promisimus providere Ecclesiæ Revaliensi de dote ... octoginta Uncos apud Revaliam dotis nomine assignavimus.* Mox: *Insuper autem concedimus ipsi Episcopo 40. Uncos in Viroaia, in villa, quæ dicitur Salgalle, &c.* [Vide *Uncia* 2.]

2. UNCUS PASTORALIS, Virga vel baculus Episcopalis recurvus. Thomas Archidiaconus Spalatensis in Hist. Salonitana c. 16. *Fecit etiam urceum magnum, & alium parvum, & cimitile musaicatum, calicem & capsam, Uncum Pastoralem, & crucem, & alia quædam &c.* Vide *Cambuta*, & *Virga* 3.

UNCUTH. Vide *Agenhine*, & *Gust.* Ubi addendum e Joanne Britton. c. 3. *En drois de hostes, voloms que chescun responne pur son hoste que il avera herbergié, plus de deux nuits ensemble, issint que la premiere nuit soit les estraunge tenus Uncouth, l'autre nuit Geste, & la tierce nuit Hoghenhine.*

¶ UNDACIO, Inundatio, in Charta apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 882. *Undacio aquarum crevit taliter in fluvio Ligeris propter nimiam pluviarum abundanciam, &c.*

¶ UNDAIZARE, UNDARE. Vide *Undeiare.*

UNDANTER, *Copiose, vel affluenter*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. cod. 524. [Vide *Underare.*]

UNDE, pro De quo, Gallis, *D'ou.* Jornandes de rebus Geticis: *In Scanzia vero insula, Unde nobis sermo.* Alibi: *Juxta Mæotidem paludem commanentes præfati, Unde loquimur.* Galli dicimus, *dont nous parlons.* Ordericus Vitalis l. 9. p. 723. *Tunc aliud Consilium tenuit, & ea Unde apud Clarummontem tractaverat, confirmavit.* Idem l. 10. p. 799. *In hoc negotio Unde contractamus, &c.* Usum etiam Pollionem hac loquendi formula observavit Salmasius p. 338.

¶ UNDE, pro Cujus, Gall. *Dont.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1323. apud Rymer. to. 3. pag. 985. *Cum olim Jakeminus de Recto mercator de Janna, nobis dedisses intelligi, qualiter ipse cum quadam magna navi, quæ vulgariter Dromunda nuncupatur,* Unde *idem Jakeminus patronus & dominus erat.* Charta Ricardi II. Reg. Angl. ann. 1393. apud eumd. to. 7. p. 744. *Concessimus ... quod tres grossas naves guerrinas, ... videlicet navem* Unde *Johannes Wyfebeeb est magister, navem* Unde *Jacobus Frobbyng est magister, & navem* Unde *Adam Ontelowe est magister, &c.*

¶ UNDECIMA. Conventiones MSS Archirinci Abb. Montis-Majoris cum incolis Correni de censibus: *Talis usus longævus in territorio Correnfi habetur apud nos, ut decimam &* Undecimam, *quæ* Undecima *apud nos tasca nuncupatur, dominis suis habitatores ejusdem loci reddant; quia rationibus consuetudinis cautum est & legalibus, ut decima Deo,* Undecima *domino de omnibus quæ possident, persolvantur.* Hæc apertiora etiam sunt in Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 86. col. 2. *Levatur ipsa taschia in hunc modum; videlicet de quolibet jornali fimato capitur* Undecima *gerba in jornali non fimato decima gerba.* Vide *Undenus.*

UNDEIARE, UNDAIZARE, Infantem vel moribundum non omnibus adhibitis Baptismi ceremoniis baptizare, nostris *Ondoier*, lustrali aqua perfundere, Epist. Petri Episcopi Claromontensis ad Mauricium Episcopum Parisiensem, quæ est 3. inter Epistolas Stephani Episcopi Tornac. *Cum igitur puer natus esset, nec posset sacerdos ad baptizandum eum congrue reperiri, pater ejus immersit eum aqua, dicens: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et hæc est pessima consuetudo in terra nostra, ut in talis necessitatis articulo dicant. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec totam exprimant verborum formam, quæ debet exprimi in baptismo, quod* Undeiare *vocant.* Et Epist. 5. *Hoc enim dicere solent, qui litteras ignorantes parvulos* Undaizant: *In nomine Patris, &c.* In hisce Epistolis tractatur, an ejusmodi Baptismus valeat.

¶ UNDARE, Eodem significatu. Manuale sacerdotum ad usum Eccl. Autiss. an. 1536. ubi de Baptismo: *Sacerdos debet interrogare mulieres si infans fuerit* Undatus *aut non; & tunc si fuerit* Undatus, *sub conditione baptizet eum.*

¶ UNDENUS, Idem quod *Undecima.* Vide in hac voce. Statuta Eccl. Biterr. ann. 1375. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 663. *Item, fuit prohibitum clericis & maxime in sacris ordinibus constitutis, quod non emant* Undenos, *retrodecimas, nec possessiones laicas.*

¶ UNDEOLUS, pro Urceolus, in Gemma.

¶ UNDERARE, Abundare, affluere. Epist. S. Hildegardis apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1016. *Sed o tu qui generosus es in voluntate tua, attende quod multa flumina* Underant *in te, rixando in magno strepitu.* Vide *Undanter.*

UNDESCERE, In undas excrescere, tumere. Vita S. Endei Abb. Araniensis n. 15. *Ita quod non* Undescit *mare in via, per quam transit dolium; sed serenitas semper ibi apparet.*

¶ UNDIFRAGUS, Qui undas frangit. De Excidio Thuringiæ apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 61.

Prompta per Undifragas *transissem puppe procellas,*
Flatibus Hybernis lata moveret aquis.

¶ UNDINES. Charta Petri de Mintriaco an. 1283. ex Tabul. Calensi: *Abbatissa dicti monasterii quæ pro tempore fuerit solvere & reddere tenebitur annatim in* Undinis *Latigniacensibus conventui dicti monasterii 100. sol. Parisienses.* Leg. *nundinis* altera *n*, ut sæpe fit, ob præcedentem omissa.

¶ UNDISIA. Continuat. Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 6. Amplis. Collect. col. 618. *Hic (Joannes) recepitus ecclesiam suam in tertia parte omnium bonorum diminutam reperit, & per venditiones ad vitam in 4030. libris Parisiensibus in pecuniis, & ad 988. raserias bladi, in parte* Undisiis *debitis, in 42. millibus Francorum anni obligatam invenit.* Vide an idem sit quod

¶ UNDRAMENTUM, Reliquum, quod excedit summam. Charta ann. 1230. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 796. *Concessum est etiam inter partes quod omnium* Undramentorum *residua habebit abbas dictus & sui.* Alia ann. 1232. ibid. pag. 822. *Eodem modo de decimis, agnorum, vitulorum, ..., & denariorum inde provenientium, &* Undramentorum, *si quæ pervenerint, & vendarum habebit serviens tertiam partem.* Rursum alia ann. 1230. ibid. pag. 832. *Petebant quod dictus Prior debebat eis garire pratum de Pestilence tam de quatuor denariis censuis quos petebat capellanus de Patrec in medietatem prati supradicti quam de* Undramento *dicti census & dampnis quæ dictus capellanus intulerat eis in eodem prato pro censu supradicto ... Concesserunt se reddituros de cetero censum supradictum & ejus* Undramenta. Infra p. 833. *Et tunc debent adducere secum capellanum de Patrec & liberare Priorem absolutione census, & ejus* Undramenti. Vide *Ultragium.*

¶ UNDREDUM, UNDREDUS. Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 45. v. *Ista villa habebat* Undredum, *... sed in tempore werræ difforciatum fuit.* Vide *Hundredus.*

UNDRES. Fleta lib. 1. c. 9. *Ante ætatem 21. annorum robusti vel habiles ad arma suscipienda pro patriæ defensione non reputantur, & ideo* Undres *dicuntur, & sub tutela dominorum interim remanebunt.*

UNEG-UVORFIN. In Edicto Rotharis Regis Longob. titulus 30. inscribitur *de Unegworfin, id est, orbitaria.* Mox sequitur: *Si quis mulieri liberæ aut puellæ in via se anteposuerit, aut aliquam injuriam intulerit, componat, &c.* Vide *Rapoworfin*, & *Marahworfi.*

UNFRIDMANNUS, *Non habens pacem*, in Gloss. Saxon. sub Edw. III. exarato. Vox confecta ex negativa particula un, & frid, pax, & man, homo. Vide *Frithmannus.*

UNGAREH, Vetus Glossarium, collectioni Dionysii Exigui subditum in Cod. Metensi, laudatum à Steph. Baluzio ad Capitularia: *Seditiosus, id est, qui risos (rixas) & dissensiones vel injurias, nec non, qui dicitur in rustica parabola* Ungareh.

UNGEBENDRO. Leges Ethelredi Regis c. 25. *Et diximus, homo, qui hamsocnam faciet intra portum sine licentia, & summam infracturam agat de placito* Ungebendro, *vel qui aliquem affligat in via regia, jaceat in ungilda ækere.* Hic hæret Somnerus, in Saxonicis alias perspicacissimus.

UNGEBODENDING, in Charta Udalrici Abbatis an. 1071. in Chronico Laurisham. *Et ut familiam ejusdem Curiæ ab omni gravedine & molestia immunem redderemus, à tribus principalibus mallis, quæ vulgo* Ungebodrading *vocantur, quibus ad curiam Linterhausen annuatim manniebantur, utrorumque consensu, eam omnimodis absolvimus.* Ubi Freherus vocem hanc *Curiam non indictam* vertit: Vossius eamdem deducit à *birden*, jubere; unde *gebodrn*, jussus, *onge-boden*, non jussus, à quo *on-ge-bodending*, conditio non obnoxii alienis jussis; ac proprie jussus alicujus malli, sive consessus, Judicum civilis, hominem citantis.

UNGELD. Fœdus Egelredi Regis cum Analano, &c. cap. 3. *Si frithman, i. homo pacis fugiat vel repugnet, & se nolit judicare, si occidatur, jaceat* Ungel, *i. in-*

i. insolutus. Ex Saxon. geld, solutio & pecunia, & un, particula privativa. *Ungeltum*, *seu tributum*, in aliquot Chartis Germanitis, apud Joan. Noppium in Hist. Aquisgran. l.3.n.2. p.19. 20. [Charta Friderici I. Imper. an. 1189. *Liberi sint ab omni theloneo & Ungelt, exactione vendendi & vedendi*. Vide Petrum Lambecium in Orig. Hamburg. p. 84. Charta Caroli IV. an. 1457. inter Instr. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 526. *Exempta ab omni steura, Ungelto, impositione & vexatione quacunque. Nullum telonium vel Ungelds*, in Chr. Wormat. an. 1366. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 246. *In jure quoque percipiendi telonia, pedagia, & id quod Ungel vulgariter dicitur, & alias exactiones, &c.* in Charta Friderici Comit. Terreteosis an. 1225. apud Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II.] V. *Agild*.

¶ UNGILD, ut *Ungeld*. Vide *Ungebendro*.

¶ UNGUENTARE, *Ungere*, *unguento inungere*, in Gemma.

¶ UNGUENTARIUS, Qui *unguentum*, id est *Unctum*, adipem, vendit. Statuta Eccles. Leod an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 853. *Nec sint* (Clerici) *histriones, joculatores, ballivi, forestarii seculares, goliardi, chelonearii, Unguentarii, triparii, &c.*

¶ UNGUENTUM, *Unctum*, adeps. Charta an. 1418. ex Chartul. S. Aviti Aurelian. *Item tenetur idem capicerius tradere & ministrare Unguentum pro omnibus campanis dictæ ecclesiæ*.

¶ UNGUFUMPARIS, μυροψός, in Gloss. Lat. Gr. Emendant viri docti, *Unguentarius* vel *Unguentiparus*.

¶ UNGUICULARIUM, ὀνυχιστήριον. Gloss. Lat. Gr. Culter aut quid simile quo ungues resecantur.

¶ UNGUINA, pro Inguina. Gesta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 313. *Plantas ejus, clunes, Unguina, tenera manu demulcendo*.

¶ UNGUINARIA, *Institura, negotiatio pinguedinis*, in Gloss. Arabico-Lat.

UNGUIUM SCISSURA, Pœnæ levioris species apud Anglos, de qua Fleta l.1. c.26. §.4.

1. UNGULA, Ferramentum mucronatum, quo sulcatim corpora laniabantur & fodiebantur. Ugutio: *Ungula, genus tormenti, quia effodiat, ut fides inveniatur*. Papias: *Ungula, genus tormentorum, dictæ, quod effodiant, hæc & fidicula*. S. Cyprianus de Lapsis: *Jam lassum corpus nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc Ungula effoderet, nunc flamma torreret*. Idem de Laude Martyr. *Non praedurantibus licet costis Ungula recurrat in vulnus*. Prudent. in Romano Mart.

Scindunt utrimque milites teterrimi,
Mucrone bisulco pensilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera,
Obliqua rectis, recta transversis secant:

Lib. Peristeph.

Illa virgas & secures & bisulcas Ungulas
Ultro fortis expetebat, &c.

Alibi non semel, in S. Vincentio, in S. Agnete, &c. Hieron. Epist. 49. *Cum lividas carnes Ungula cruenta pulsaret, & sulcantis lateribus dolor quæreret veritatem*. [Acta S. Secundiani to. 1. Junii p. 56. *Jussit eos omnes singulatim in eculeo suspendi, & radi latera eorum Ungulibus caprarum*. Quod in extremitate bisulca essent, atque adeo caprinam ungulam referrent, sic appellabantur.] Castinus Episc. Tolet. Hymno in S. Christophor.

Sanctum jubet Christophorum pensum, rudibus Ungulis
Denudatas ejus costas carnibus exciperent.

Strabus in Mammete:

.....Jubet altius ergo,
Sanctum suspendi, tormentisque acribus amens
Pulsat utrumque latus, dum carpitur unguibus uncis
Nullam dat Mammes vocem.

Adde Acta Proconsularia Mart. apud Baron. ann. 285. nu. 5. Acta SS. Phileæ, Philoromi, &c. nu. 3. Acta S. Saturnini n. 8. Passio S. Savini n. 7. Lactantius de Mortib. Persecutor. num. 16. &c. Occurrit passim in Vitis Sanctorum. *Lacerationes*, ungularum scilicet. *Eculeis atque lacerationibus subjacere*, in l. 4. Cod. Theod. de Numerariis. *Lacerationes membrorum*, apud Senecam l. 3. de Ira c. 3. Vide Gallonium.

UNGULARE, EXUNGULARE, Ungulis subjicere, ungularum tormentum inferre. Vita S. Potiti Mart. ex MS. Neapol. cap. 6. *Fervantur scilicet ferreæ ungulæ, & Unguletur*. Ejusdem Vita ex MS. Velseri c. 4. *Iterum jussit eum Exungulari*. Acta S. Eulaliæ Barcinon. num. 6. *Jussit eculeum afferri, & suspendi eam, quamdiu Exungularetur*.

¶ 2. UNGULA. S. Irenæi vetus Interpres lib. 2. c. 14. n. 3. *Et incensum autem similiter de stacte, & Ungula & galbano, &c.* Ubi vulgatus Bibliorum Interpres Exod. 30. 34. à Gr. ὄνυχα, habet, *Onycha*. Vide supra in hac voce.

¶ UNIA, *una*, κ̓αὐτή, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Una*.

¶ UNIAMENTUM, Metallorum temperatio, vulgo *Allaige*, vox monetariorum. Statutum Ludovici VIII. ann. 1225. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pagin. 141. *Sciendum est autem quod imprimis operarii tenentur venire coram magistris juraturi, quod in argento nullum ponent Uniamentum, nec pellucent denarium ullo modo*.

¶ UNIANIMIS, Unanimis. *Fratres carissimi, oratione Unianimes deprecemur*, in Liturg. Gall. Mabill. pag. 246.

UNIBOS, Uno bove vectus. Mirac. S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Jul. p. 681. *Reparat vehiculum, & adjuncto bove uno quem habebat solum, iterum supponit suum miserabile monstrum. Ita Unibos ille, in corde & re semper habens S. Gudilæ memoriam, iter solivagus carpebat versus Brussellam*.

¶ UNICOLEUS, UNITESTIS, μονόρχις, in Gloss. Gr. Lat. Qui unicum habet testiculum.

¶ UNICOLORARE, *Rem facere unicolorem*. Gemma.

¶ UNICOMIS. Charta ann. 1372. inter Probat. Annal. Tolos. to. 1. p. 98. *Petierunt & retinuerunt quod cum anno isto post impositionem sex denariorum pro libra, & post promissionem unius Unicomis pro foco, ... sub retentione tamen quod dicti quinque solidi eis restituerentur, vel deducerentur de dicto focagio unius Unicomis pro foco, nosque de prædictis fuimus ad plenum certiorati quod dicti quinque solidi illis qui nondum solverunt dictum Unicomem, qui ad solutionem dicti Unicomis tenentur, deducantur & defalcentur, & illis qui solverunt Unicomem & quinque solidos Turonenses pro foco, dicti quinque solidi eisdem reddantur*. Leg. *Mutonis* & *Mutonem*. Vide in *Multo*.

UNICORDIA, *Concordia*. *Unicors*, *concors*. Joan. de Janua. [*Unicordia*, *concordance*. *Unicors*, *d'un courage*. *Unicorditer*, *accordamment*, *d'un cuer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ UNICORNUS. μονόκερως. Gloss. Lat. Græc. *Unicornus*, in MS. Sangerm.

¶ UNICORPORIS, UNICORPOREUS, Unius corporis. Guibertus de Pignor. SS. c. 3. § 2. l. 1. *Et quid Deo pertinacius, quam illi qui Deo Unicorpores sunt?* *Unicorporeus*, apud Jul. Firmicum.

¶ UNICUBA, *Unius viri uxor*. Isid. Gloss. Epist. 3. S. Paciani inter Conc. Hisp. tom. 2. p. 92. *Vos eaſdem formam novo colore pinxistis, vos thorum vestrum à conjugio separastis antiquo, vos à matris Unicubæ corpore recessistis, &c.* Vetus Poeta Christianus anonymus de Beliani baptismo v. 127.

Felix Apra; cui licuit terraque poloque
Conjugis Unicubæ juge tenere bonum

Unicuba, μονόλεχος, in Gloss. Lat. Gr. quæ viduas nostea ducit sine viro. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unicuba, femme d'un seul homme*. Vide *Univira*.

¶ UNICULTOR, Unius Dei cultor. Prudent. in S. Cypriano v. 90.

Edere jussus erat, quid viveret? Unicultor, inquit,
Servo salutiferi mysteria consecrata Christi.

UNICUS POMORUM, *vas acupis*, Papiæ. MS. habet *Pomporum*.

¶ UNIFICARE, *Unum facere*, Joh. de Janua: unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unificare, Unifier, faire un, unir*. S. Paulinus in Epist. ad Severum to. 1. p. 129. edit. an. 1685. *Et Unificantis gratiæ æternum fundus agnovit.*

UNIFORMIS, μονοειδής, apud Jul. Firmic. lib. 1. Mathes. *Uniformitas*, apud Macrob. l. 7. Saturn. c. 5. *Uniformiter*, apud Diomed. l. 1. Grammat. Victorinum in 1. Rhetor. Ciceron. &c.

¶ UNIFORMISARE, Uniformem reddere. Acta ad Conc. Basileense apud Marten. to. 8. Ampliss. Collect. col. 205. *Utraque faciens unum, non quidem natura sejunctos, per gratiam Uniformisans, sibi ipsi copulavit.*

UNIGAMUS, vox ibrida, *Qui uni tantum nupsit*; unde *unigamia*, pro monogamia. Jo. de Janua. [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unigamus, c'est qui n'a esté que une fois en mariage: Unigamia, estat de celui ou celle qui n'a esté ou est que une fois en mariage, unigamie.*]

¶ UNIGENA, Ejusdem gentis. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 126. *Huc accedebat quod cosus idem Normanniæ comitem, Boamundumque Tancredumque seorsum à turba diverterat, quasi ut Unigenæ uno consilio unam patriæ suæ gloriam prærogarent.*

¶ UNIGENEA, *Quæ sunt ejusdem generis*. *Unigeneitas, homogeneia*. Goclenii Lexic. Philos.

UNIGRANUM, [Grani genus.] V. *Gravanetum*.

¶ UNIMAMMÆ. Vide supra *Unammes*.

¶ 1. UNIO, Fœdus, consociatio, Gall. *Ligue, Union*. Bulla Clement. VI. PP. ann. 1346. to. 2. Histor. Dalph. p. 535. col. 1. *Vellet Insulam ipsam præfato Dalphino & aliis de Unione, usque ad trienium dumtaxat accommodare ob favorem fidei de gratia speciali, datis sibi tam per nos, quam per illos de Unione prædicta cautionibus idoneis, de restituendo sibi libere dictam Insulam*. Adde Ludewig. to. 5. p. 402. &c.

¶ UNIO, Societas, fraternitas. *Jubet synodus ut intra sex menses omnium hujusmodi Unionum tituli & acta ad Ordinarium deferantur*, in Synodo Tolet. an. 1565. inter Conc. Hisp. to. 4. p. 80.

¶ 2. UNIO, Unitas. Libellus Episcop. Italiæ contra Elipandum inter ead. Conc. to. 3. pag. 99. *Unionem namque in essentia confitemur; Trinitatem vero in personarum discretione prædicamus*. Vide *Unionitæ*.

¶ UNIO, Vox fori Ecclesiastici in re beneficiaria, cum duorum beneficiorum fructus sub eodem titulo uni tribuuntur. Expositio compend. benefic. fol. 48. *Ad Unionum securitatem confirmatio Papæ necessaria est*. Charta an. 1293. to. 2. Hist. Dalph. pag. 72. col. 2. *Item, quod si aliquo tempore contingeret, quod absit, quod monachi seu monasterium Boscodoni ad aliam regionem se transferret absque licentia Archiepiscopi & Ebreduneasis ecclesiæ speciali, quod Unio hujusmodi non teneat.*

¶ 3. UNIO, Cepe, Gallice *Oignon*. Charta vetus: *Habebunt totum thelonenm allerum, porrorum, alliorum & Unionum, omniumque herbarum quæ vendentur*. Vide *Onio*.

UNIOCULUS, Cocles, *Borgne*, μονόφθαλμος. Ditmarus l. 4. initio: *Cum Comite Eckberto Uniocuso*. *Unoculus* dixit Plautus in Curculione:

De coclitum prosapia te desse arbitror;
Nam ii sunt Unoculi.

UNIONES, Orderieus Vitalis l. 8. p. 682. *Instituit sibi fieri longos, & in summitate acutissimos subtolaras, ut operiret pedes, & eorum celaret tubera, quæ vulgo vocantur Uniones*. Id est, non margaritæ, *perles*; sed cepæ, *oignons*; nam ab *unionibus*, cepis ita apud rusticos veteres dictis, ut testatur Columella l. 12. c. 10. nomen cepia capitatia mansit, ut vult Ruellius l. 1. de Natura stirpium c. 5. & l. 2. c. 84. Glossæ vet. de Oleribus, *Uniones*, κρόμμυα. Salmasius emendat μονοκρόμμυα.

UNIONITÆ, Hæretici, quos refellit Prudentius in Apotheosi, carmine inscripto, *contra Unionitas*. Ubi Iso Magister: *Id est, Sabellianos. Unionitæ sunt, qui dicebant unam substantiam & unam personam, Filium & Spiritum negabant, sed dicebant: Idem Deus, quando vult, Pater est; quando vult, Filius est; quando vult, & Spiritus sanctus. Ariani dicebant tres esse personas tres substantias in Trinitate; Sabelliani è contra unam personam, & unam substantiam. Fides autem Catholica utriusque devitans errorem, unam Deitatis substantiam & tres personas veraciter adfirmat. Nam Ariani bene tres personas, male tres substantias: Sabelliani bene unam substantiam, male unam personam dicebant.* [V. *Unio* 2.]

UNIPECIUS, Integer, *d'une piece*, Gallis. Marcellus Empiricus c. 15. p. 108. *Manipulum tenerum urticæ Unipeciæ in ollam rudem bisextialem cum aqua mittes*. Vide *Pecia*.

¶ UNIRE, Gall. *Unir*, Conjungere. Synodus Leonis III. PP. adv. Felicem, inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 115. *Hi vero qui conversi fuerint, & nostræ societati se Unierint, &c.*

¶ UNISONUS, Ejusdem soni, Italis *Unisono*, Gall. *Unisson*. Coronatio Bonifacii VIII. PP. apud Murator. to. 3. p. 647. & to. 4. Maii p. 465.

Concrepat inde oborus, duplicat sua vulnera pason:
Hic petit Unisonum, stabili firmatus in unco.

¶ UNISSIMUS. S. Bernard. de Considerat. l. 5. c. 7. *Tam simplex Deus, quam unus est autem unus, & quomodo aliud nihil. Si dici possit, Unissimus est.*

UNISUBSTANTIANI. Vide *Homousiani*.

UNITAS. Charta ann. 1203. MS. *Talis intervenit forma conventionis inter Henricum Ducem Lothar. & Ottonem Comitem Gelrin... Omne jus, quod idem Comes se habere asserebat in Unitate totius Companiæ*, (Campingne) *quæ Unitas vulgariter Evingo dicitur, ipsum Ducem habere permisit.*

¶ 1. UNITATUS, Unitus, conjunctus, Gall. *Uni*. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. pag. 59. *Candelas vero disponimus esse tales, quod 12. Unitatæ unius libræ ponderis videantur.*

¶ 2. UNITATUS. Planus, nudus, vacuus, *Uni*. Charta Gaufridi de Melleio an. 1222. ex Tabul. S. Petri Carnot. *Præterea idem Gaufridus de Cheilesmoines dedit prioratui in elemosinam perpetuam totam vineam suam tam plantatam quam Unitatam*. Hoc est, Agrum vineis plantandis idoneum, sed iis nondum consitum.

¶ UNITENA, male pro *Vintena*, in Statutis Genuens. l. 4. c. 76. fol. 129. v. *Non (audeant) accipere pro molitura, nisi Unitenam partem dicti grani.*

UNITER. Fortunatus l. 5. Poem. 4.

Unius estis oves, heu cur non Uniter itis.

Quasi *unum iter*. [Vide *Unitim*.]

¶ UNITESTIS. Vide supra *Unicoleus*.

¶ UNITIM, Una, simul, apud Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. c. 2. §. 2. ubi Muratorius to. 2. p. 299. *Cuneatim* edidit. Vide *Uniter*.

¶ UNI-

¶ UNITIO, Conjunctio. Charta Mariæ Reginæ Provinciæ an. 1390. ex Schedis Peiresc. apud Præf. *de Mazongues: Sicut de Unitione, incorporatione & annexione constare vidimus.*

UNIVIVUM, ita ἑνοτικὸν Zenonis reddit non semel Liberatus Diacon. c. 17. & seqq.

¶ UNITUM, Panni species, à simplici textura sic dicti. Charta an. 1446. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cellerarius tenetur in festa S. Michaelis singulis annis assignare pro vestiariis albis monachorum S. Victoris, scilicet ... de panno appellato Unitum de Sejnu capellani.*

¶ UNIVERSALIS dictus Gislebertus, de quo mentio est in Martyrol. S. Stephani Autiss. *Pridie Idus Augusti obiit venerabilis memoriæ Magister Gislebertus veteris & novi Testamenti glosator eximius, qui Universalis merito est appellatus, hujus ecclesiæ Canonicus, postmodum vero Lundaviensis factus Episcopus.*

¶ UNIVERSALITER, Universe. Lanfrancus Pignolus in Annal. Genuens. ad ann. 1266. apud Muratot. tom. 6. col. 537. *Universaliter sine prælio & labore aliquo ad ejus mandata devenerunt.* Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præf. *de Mazongues: Vidit eos uti prædicti Universaliter per dictum territorium.* Charta an. 1356. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS p. 577. *Oppidum Plaven Universaliter cum omnibus & singulis suis juribus & pertinentiis supradictis ab ipso domino nostro Imperatore ... receperunt in feudum.*

¶ UNIVERSITAS, nude pro Incolarum urbis vel oppidi universitas, idem quod *Commune* 1. Statuta Arelat. MSS art. 132. *Prout inter bonæ memoriæ dominum Borralum quondam patrem nostrum & inter Consilium & Universitatem Arelatis hactenus extitit incartatum.* Charta an. 1271. tom. 2. Hist. Dalph. p. 92. col. 2. *D. Hugo Hacea Miles & Jacobus Martis consules Universitatis hominum de Vapinco, & ipsa Universitas ibidem præsens, &c.* Charta an. 1385. ex Cod. MS. D. *Brunet: Item, retinet dicta Universitas* (Arelat.) *primum Castelleti Montismajoris & Auricula. Universitas dicti castri*, in Charta an. 1438. ex Schedis Præf. *de Mazaugues.* Occurrit apud Rymer. tom. 3. p. 921. in Conc. Hisp. tom. 3. pag. 530. Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 403. & alibi passim.

¶ UNIVERSUM, ἐνδοσιμώτερ, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Universim.*

UNIVIRA, Quæ uni nupsit, apud Tertullian. lib. de Monogamia. [Vide *Unicuba.*]

¶ UNIVIRATUS, Status, conditio univirarum, apud eumdem l. 1. extr. ad uxorem & l. a. initio.

UNIXIS. Vetus Chartula plenariæ securitatis exarata sub Justiniano, apud Brisson lib. 6. formul. *Cauca aurea una, orceola anea uno, lucerna cum catenula Unixe area una, ferro fracta libras duadecim, &c.* Ubi legendum forte *unimiae*, hoc est, unius luminis. Vide *Bimixa lucerna.*

UNLAGE, ex Saxonico unlagha, lex iniqua, vel potius non lex, lagha enim lex, un, particula privativa. Leges Kanuti Regis cap. 34. *Si quis deinceps Unlage, i. non legem erigat, vel injustum judicium judicet, &c.* Eadem habentur in Legibus Henrici I. cap. 34. Adde cap. 84.

UNLAUCH. Vide *Wrung.*

UNMUNDLING, Servorum species. Charta Ottonis Imp. *Si veraliquis ex libertate Unmundling, vel litus fieri, aut etiam colonus ad monasteria supradicta, cum consensu cohæredum non prohibentur.*

UNNITHING. Vide *Nidering.*

¶ UNOSE, Simul, ex Pacuvio, apud Nonium.

¶ UNSCHAMA Glossæ ad calcem Collect. Canonum Apost. 10. circ. sæc. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Sigillorum Reg. Custodis: *Impudenter, Unschama malich.*

UNTHPRUT. Lex Bajwar. tit. 21. § 10. *Si autem dominus nobaris vel unsculi* (mellis) *non interpellaverit, & sine illius conscientia ejectum domino restituerit, & ille cujus unsculum fuerat, eum compellaverit, ut ex suo opere vel arbore res tulisset, & ad restituendam compellaverit, quod Unthprut vocunt, &c.* Alii codd. habent *Unterprunt.*

UNUS, pro *Quidam*; quomodo dicimus *Un*. Vetus Charta Hispanica apud Bivarium ad Chron. Maximi p. 330. *Et Unus discipulus proterva mente respondit.* Hispani dicerent, *un discipula respondia.* Vita S. Wunebaldi cap. 30. *Evenit, ut Unus hama vinctus duceretur.* Adde Hodœporicum S. Willebaldi num. 14. 15. Vossium de Latinitate falso suspecta, & Olaum Borrichium lib. de Variis linguæ Latinæ ætatibus p. 265.

UNWANT. Lex Bajwar. tit. 3. c. 2. *Si quis alium de cippa, vel de ponte in aquam impinxerit, quod Bajwarii in Unwant dicunt, cum 12. solid. componat.* Cap. 4. *si alicui saalum injuste ejecerit, ... quod in Unwam dicunt, &c.* Adde c. 6. tit. 9. cap. 41. §. 1. in quibus locis edit. Heroldi habet *in unnuvan.* [Conjunctis vocibus edidit Baluzius *Inunwant.*]

¶ UNWISTOM, *Ignavia*, in Glossis 10 circit. sæc. paulo ante laudatis.

¶ UNX, *Unguis*, ὄνυξ, in Gloss. Lat. Gr.

¶ UNZIA, in Statutis Vercell. l. 3. fol. 86. v.

1. VOA. Concil. Dertusanum an. 1429. c. 1. *Nullus audeat in vestibus, vel caputiis folleraturam portare de Vois vel Grisis.* Videtur legendum *de Variis*. Vide *Vares.*

¶ 2. VOA, f. Via, Gall. *Voye.* Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 85. *Litigantibus coram nobis monachis beati Vincentii ... super quadam Voa & clauso defuncti Thoma Esguarræ, sitis in parochia de Cargaigneio.* Guillelmus Guiartus:

Par terres seches, & par Voe
Sus le fleuve de la Dounoë.

VOARIA, Jus advocationis, *Avouerie*, & *Vouerie.* Vetus Charta apud Marlotum in Chronico S. Nicasii Remensis c. 10. *In villa nostra, quæ Hundiinen dicitur, Herибertus ... advocationem, quæ vulgo Voaria dicitur, se habere ... dicebat.* [Histor. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1117. *Monachum inclaminando ad se evocans, ignorabat ejus nomen proprium, ut S. Florentii illi aliquod vexillum daretur; contra ejus & suos inimicos ad bellum ire volens, ut vulgariter vocamus ad Vauriam.*] Vide *Advocati, Viarius, Vicarius.*

¶ VOBISARE, Aliquem honoris gratia plurali numero alloqui. Epist. Matthiæ *Chiunitzan* ann 1432. apud Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 177. *Ne moleste ferat, frater carissime, quod more scripturarum utenda, tibi in singulari & non in plurali scribitur, nam & Christus magister omnium neminem unquam legitur Vobisasse, & parem modum scribendi erga me, dum opus exegeris, opto cuilibet observari.* Erasmus barbaros irridens dixit *Vassitare* & *Vabissitare*. Vide *Vosare.*

¶ VOCABULUM, Villa, prædium. Charta ann. 1064. apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ edit. an. 1717. col 534 *Vendo & trado vobis à die præsenti quoque modo de terra posita in Vocabula, quod nuncupatur Carntioli cum ejus fine & mensura.* Alia ann 857. ibidem col. 753. *Concedimus ... istam jam dictam civitatem, ... ac Vocabula circumquaque posita.* Placitum an. 1105. apud *Le Blanc* in Dissert. de Monetis pag. 62. *Non omnis Italia, sed quædam in ea loca sive Vocabula parti B. Petri Ecclesiæ patrimonio fuerunt largita.* Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 535. *Item Marco filius Ansfredi & Anna uxor ejus dederunt res suas territo-*

vitorii Sabinensis in Lejano super Castellum de Cantalapo; & in alio Vocabulo, qui dicitur Mogianus. Rursum col. 592. *Gregorius filius Rodulphi concessit in hoc monasterio res territorii Sabinensis, ubi dicitur Antiquus ... Rodulphus & Petrus filii Joannis concesserunt in prædicta ecclesia S. Angeli de Tancia res suas in eodem Vocabulo antiquo.* Occurrit præterea ibidem col. 538. 570. & 1003. Vide Vocatio 1.

VOCALIS, Qui voce canit: φωνῶν, & φωναστής, in Glossis Gr. Lat. *Qui a bonne voix.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Vocalis, voiexl, de voix.*] Vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. *Nam omnes pueri Vocales fibulas in naturis habent, ne coeant.* Alios vide apud Savaronem ad Sidonium lib. 1. Epist. 2. & lib. 8. Epist. 9. & Salmasium ad Histor. August. pag. 211. Ex recentioribus hos addo. Chronicon Trudonense lib. 8. de Pueris in monasteriis: *Et si qui forte eorum Vocales essent, tropos, qui nunc temporis apud nos cantabantur, aut gradnale sive alleluya cantarent.* Beletus de Divin. Offic. cap. 35. *Paulus Historiographus, Diaconus Romanæ Curiæ, Monachus Casinensis, cum die quodam Paschalem cereum consecraret, fauces ejus raucæ factæ sunt, cum prius esset satis Vocalis.*

VOCALIS, Voce, nomine tenus, vel appellatione. Matthæus Westmonasteriensis anno 1277. de Principe Walliæ: *Vocalem Principem diligenter instructum ad partes easdem redire permisit; successores suos Principatus nomine sententialiter privans.* Idem an. 1294. *Post hæc Morganus de tribu Wallensium, & alter nomine Madocus, Vocalis Princeps eorum, &c.* Anno 1301. *Sedit ergo in tristitia fidelium Ecclesia, deducta per Vocales tutores suos miserabiliter sub tributo.* Denique an. 1304. *Quique præcaventes in futurum, ut Rex Angliæ, non quasi Vocalis eorum, & regni Regis Franciæ Dominus quidquam constitueret; verum etiam ipsum tanquam advocatum, dominum, & realem possessorem omnibus castellis, civitatibus, . . . ipsum per dies 40. pacifice fustineant, &c.*

¶ VOCALES, Qui suffragii ferendi in capitulis jus habent, Gall. *Vocaux.* Constit. Fratrum Prædicat. col. 80. *Vocales, tam capitulorum generalium, quam provincialium, ab eisdem absque urgenti necessitate, non se alienent ... Fratres Vocales ad capitula spectantes, mutuo associati ad illa procedant.* Vide *Vox* 3.

VOCALES, Philosophorum modernorum secta. Vide *Nominales*.

¶ VOCALITAS, *Clamor, clangor*, in Gloss. Gaspar. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 451. ex Guiberti Hist. Palæst. *Tam terribilis Vocalitas ferebatur, ut pulsatis strepitus tubarum supremitas crederetur.* Guibertus de Pignor. SS. l. 1. c. 2. §. 3. *Humanum vagisse quippiam ibi* (in puteo) *ex voce percipiunt, quem dum multa Vocalitate eruissent, fœmineam advertunt.*

VOCAMEN, Idem quod Vocabulum, Nomen. Glossæ vet. apud Barthium: *Vocamen, appellatio, vocatio.* Erchempertus in Hist. Longob. c. 47. *In cujus Vocamine & abarta exarata, & nummi figurati sunt.* Utitur & Solinus c. 30. & alibi. [Epitaphium Gauzlini Archiep. Bituric. ad calcem Vitæ M. ejusdem:

Vir celebris sapiens, Gauzline, qui dulce Vocamen,
Perpes cum sanctis en requies tibi sit.

Vide *Vocitamen*.]

¶ VOCAMENTUM, Vocatio, citatio. Leges Normanic. c. 52. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 253. *Vocamentum autem garanti terminationem querelarum prorogat.*

¶ VOCANS, pro Vocatus, appellatus. Præceptum Ludovici Pii inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 139. *Villam nuncupatam Olsanus cum suis terminis, & villam Vocantem Gaeavianus.*

¶ VOCARE, Agnoscere, profiteri, *Reconnoitre, declarer.* Charta an. 1234. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Confessus est se recepisse ab eodem triginta libras denariorum senatus, de quibus se bene quietum Vocavit atque pacatum.* Alia ejusdem anni ibidem: *De quibus (denariis) me bene Voco quietum & pagatum.* Vocher, à Lat. *Vocare, appeller*, in Assisis Hierosol. cap. 27. *Lui donra un an & jour de respit de ses guarens amener, se il les Vochè outremer.* Cap. 67. *Se il les à Vochèe au Royaume ou il est, il y a quinze jours des respit, ... & qui les Vochè deçà mer hors dou Royaume, il en à 40. jours de respit.* Vocher à garant, ibidem c. 68. & 69. *Voucher un record*, in Consuet. Norman. lib. 2. cap. 4. *Vouchement de garent*, ibidem cap. 50. *Vucr*, in Legibus Guillelmi Nothi c. 43.

¶ VOCARI. Cod. Theod. leg. 7. de Oper. publ. *Ad hujusmodi necessitatem Senatorum substantia non Vocetur*; id est, non astringatur, non impendatur.

¶ 1. VOCATIO, Res, possessio, in quam aliquis vocem, seu jus habet; vel districtus intra quem illa consistit. Placitum ann. 933. inter Probat. novæ Hist. Occitan. tom. 2. col. 69. *Quod nullus comes, seu vicecomes, nec vicarius, nec centenarius, nec ullus homo in eorum* (monachorum) *Vocatione, in illorum mansiones prendidisset, nec boves, nec caballos, &c.* Vide *Vox* 4.

2. VOCATIO, Vox in asceticis frequens, [Gr. κλῆσις. Officium.] Cæsarius Arelat. serm. 17. *Et ideo non solum frequenter, sed multis vicibus deprecor, ut unusquisque vestrum Vocationem suam consideret, & in quocumque statu vel gradu a Domino vocatus est, in eo permaneat, si non vult in æternum perire, nisi forte in melius proficiendo ad districtiorem vitam ascendere cupiat.*

VOCATIO, in Litaniis, cum Sancti alicujus nomen decantatur, in Concilio Cloveshoviensi anno 747. cap. 17.

¶ VOCATIO DOMINICA, E vita excessus Domino vocante, mors. Forma electionis Episcopi apud Acher tom. 8. Spicil. pag. 154. *Igitur metropolitano Dominica Vocatione rebus humanis vitaque perfuncto, &c.* *Sua Vocatione præsentia*, in Vita MS. S. Martialis Lemovic.

VOCATORIÆ LITERÆ, Evocatoriæ, citatoriæ. Alexander II. PP. 12. *Age modo, debitum tenentes ordinem, & adversariis tuis Vocatorias litteras dirigemus, & tibi tuæque Ecclesiæ justitiam exequi procul dubio pollicemur.* [Gloss. Lat. Gr. *Vocatorium*, κλητικόν, in MSS. Sangerm. *Citatorium.*]

VOCATORIA EPISTOLA, in Ordine Romano dicitur, qua is, qui absens in Episcopum alicujus Ecclesiæ à Clero & plebe electus est, ad hanc dignitatem capessendam evocatur, directa Epistola à Metropolitano ad Episcopum & Presbyteros, ex quorum diœcesi & parœcia est electus. Hujusmodi Epistolæ formula ibidem describitur, hisque verbis clauditur: *Ob quam rem hanc direximus admonitionem, quemadmodum optime placuit sanctæ Synodo, Episcopum sine Vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.* Vide Diurnum Rom. c. 3. tit. 2.

VOCATORIUM, Psalmus invitatorius. Ordo Officii in domo S. Benedicti [apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 455.] *Congregati omnes in oratorio versum non dicant, nec Vocatorium, nec Presbyter compleat, nec orationem dicant, &c.* Vide *Vitatorium*.]

¶ 1. VOCATUS, Nomen, appellatio. Tertull. adv. Hermog. c. 25. *A cujus habitu quid divertit, pariter & à Vocatu ejus recedit, appellationis, sicut & conditionis proprietate.* Vide *Vocamen*.

¶ 2. VOCATUS, pro Advocatus, patronus, Teuton. *Vogt.* Charta Alamann. Goldasti 32. *Recepit pretium venditor ab emtore, cum Vocato suo*

Hu-

Honorato, & cum Majore suo Abraham. Vide *Vogietus*.

3 VOCATUS EPISCOPUS. Formula loquendi satis frequens in designandis Episcopis electis; sed non consecratis. Verbi gratia in Synodo Belvacensi an. 845. in Capitul. Caroli Cal. tit. 4. Hincmarus Remensis ita postremus Episcoporum vocatur, *Hincmarus Presbyter & Vocatus Archiepiscopus*. Vide Notas Baluzii ad hunc locum tom. 2. Capitular. pag. 1262. præterea tomum 2. Spicilegii Acheriani pag. 587. tom. 2. Hist. Franc. pag. 341. &c.

☞ Frequentissima tametsi occurrit hac notione allata formula; monet Mabillonius Diplom. cap. 20. §. 3. l. 2. non idcirco electum duntaxat esse dicendum quemque Episcopum, qui eo modo subscribit, quando sola modestiæ causa hac uti formula potuit; ut S. Bernardus qui in Epistola 14. ad Honorium Papam nomen suum inscribit: *Frater Bernardus vocatus Abbas*. Consule Mabillonium loco laudato.

¶ VOCE, Βῶκις, ἰχθύες. Glossæ Lat. Gr. editæ & MSS. Sangerman. At Regiæ habent: *voce, pisces sunt*. Infra: Βώξ, *piscis habens magnum ventrem*. Cujacius legit *Bogus*.

¶ VOCGRIUM. Vide infra in *Vogranum*.

¶ VOCIBILITAS, Objurgatio. *Ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam, vel residentes inde vi abstrahere, aut quodcumque Vocibilitatis, vel damni, seu spolii residentibus in loco sancto inferre*. Can. divisio. quæst. 4. Ita Macri in Hierolexico. Sed legendum videtur *Nocibilitatis*.

VOCIDUCTUS, Tubus, canalis cavus, seu fistula, per quam vox emittitur. Epistola 28. incerti ad Dardanum de diversis generibus musicorum, tom. 9. operum S. Hieronymi, de Tuba: *Tribus fistulis æreis in capite angusto inspiratur, in capite per quatuor Vociductus æreos, qui per æreum fundamentum quaternas voces producunt, &c.*

VOCIFERARE, Vocare in jus. Vetus Placitum, apud Franc. Mariam in Mathildis l. 3. p. 117. *Unde plures vices eum Vociferare fecistis, ut ad vestrum placitum venisset, &c.* Eadem verba habentur in alio Placito ibidem pag. 55. Ita apud Codinum de Orig. CP. δε:λθ: ταχεως, φωνασαντες.

¶ VOCIFERARIUS. Vide *Vociperarius*.

VOCIFERATIO, Idem quod *Huesium*, quod vide. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 12. *Qui furem plegiatum dimiserit; qui ei obviaverit, & gratis sine Vociferatione dimiserit, &c.*

VOCIMISSARIUS, *Præco*, in Glossematibus MSS. ad Prudentium, in cod. 561. Bibl. S. Germani Paris. qui vocem emittit.

VOCIPARARIUS, φωνασκός, in Gloss. Gr. Lat. ex amendatione Salmasii; nam editus & MS. codex habent *Vociferarius*. Est autem *Vociperarius*, qui vocem *parat*, seu magister formandæ vocis, qui Græcis φωνασκός.

☞ Haud necessaria videtur amendatio: nam præter Glossas Lat. Gr occurrit etiam in Ordinario S. Protadii Vesont. p. 30. Collegerunt *cantatur studiose, qua finita eligantur duo Vociferarii qui cantent versum*.

¶ VOCISSIMUS, ἠχώ, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vocis simius*: Meursius vero, *Vocis sonus*. Gloss. Græc. Lat. ἠχώ, *sonus, Vocissimus, resona, resultatio*.

¶ VOCITAMEN, Vocabulum, nomen, appellatio. Charta an. 1018. inter Instr. Gall. Christ. novæ edit. col. 139. *Quæ vita spiraculo plena Vocitamen de sui matheria figmenti dicitur esse sortita*. Vita S. Vincentii Maldegarii tom. 3. Jul. p. 669. *At mater regia Francorum stirpe venam ducens, & Onegaera Vocitamen habens, eidem viro illustrissimo jure connubiali erat inserviens*. Vide supra *Vocamen*.

¶ VOCLUCA, ϐλέννος, in Gloss. Lat. Gr. Legendum *Bosluca* pridem monuerunt Lipsius, Delrius, & alii.

¶ VODANUS, Deus à populis Septentrionalibus cultus. Vide in *Wodan*.

¶ VODEGELDUM, ut infra *Wodegeldum*. Vide *Gildum*.

VODER, Mensuræ Teutonicæ species. Theloneum Monasterii S. Bertini: *Ligna textoris, 2. den. Voder allium 2. den.*

¶ VODUM, f. Fossa. Charta Alfonsi VII. Imperat. Hispaniæ æræ 1175. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 6. *Item intra terminos istos nullus intret pro castelleria, nec pro rogo, nec pro Vodo, nec pro monetia*. Leg. forte *Vadum*. Vide in hac voce.

¶ VOERIA, ut *Viaria*. Vide *Viaerus*.

¶ VOGATIO, Præstatio ab iis qui super fluvium navigant exsolvenda; *Voguer*, navigare, Galli dicimus. Bulla Leonis IX. PP. apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. p. 725 col. 2. *Telonea quæ ad portum Vetearia sunt super fluvios Tannaco & Ista, & portum qui dicitur Sellis, & Vogatium super fluvium Ligerim ipsi adhuc viventi sancto Remaclo tradidit*.

¶ VOGATUS, pro Vocatus, in Judicio an. 821. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col 56.

¶ VOGELEN. Charta ann. 1283. apud Miræum tom. 1. p. 319. col. 2. *Item recognoscimus venationem, piscationem, & aucupium seu avium captionem, Teutonice Vogelen, ubique supra bona sua esse sua*.

VOGHERII, Nautæ, [remiges, Gall. *Vogueurs* Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 6. col. 509. *Et continuo parata fuerunt in Janua galeæ omnes, & electi in ipsis supersalientes & Vogherii quicumque debeant ascendere in eis.*] Conventiones inter Michaelem Palæologum Imper. & Genuenses an. 1261. à nobis editæ: *Supersalientes uniuscujusque galeæ P P. 100... Punctarius uniuscujusque galeæ ... Vogheriis 108. uniuscujusque galea PP. 88. &c.* In Charta Gallica habetur *Vogueurs*.

¶ VOGRANUM, Spicæ non omnino trituratæ, minoraque stramina quæ ventilatione à tritico separantur, idem, ut videtur, quod *Hauta* alibi, vel *Gaspaleum* dicitur. Charta ann. 1163. ex Tabular. Majoris Monast. *Major noster S. Peregrini Guillelmus Chabart dicebat se habere in grangia nostra apud S. Peregrinum area scopationem, scilicet mancellis segetum in grangia congregatarum, & Vogranum grangiæ cum tractu decimæ*. Vide *Velgranum*.

¶ VOGRRIUM, VOCORIUM, Eodem intellectu. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 10. *Proponebat ... se debere habere de altari unum panem, tractum quoque decimæ annonæ, ... & quamdam vineam & plateam domus de quibus erat contentio, & totum Vogreium & duas partes paleæ*. Ibidem: *Similiter Simon habebit in palea tertiam, sacerdos aliam, abbas tertiam. In Vocgreio nihil recipiet Simon*.

¶ VOGTETUS, Advocatus, à German. *Vogt*. Vide *Voetrecht*. Chron. S. Michaelis Hildesh. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 402. *Constituit pro Vogteto Berchardum Schraderum juniorem*.

¶ VOGTEUS, Eadem notione. Vide in *Voetrecht*.

VOGTMAN, Cliens, qui se alicujus imperio, vel tutelæ subjecit, *Commendatus*; vox German. ex *Vogt*, Præfectus, Patronus, Advocatus, & *mann*, homo. Fridericus II. Imper. in privilegiis Ratisbonensis urbis an. 1230. *Quicunque residens in civitate impetitus fuerit, quod sit Vogtman alicujus; & ille civis existens collectas det nobis & Episcopo, tanquam alius civis, nulla postmodum advocato servitia exhibebit per coactionem, &c.* [Charta

ejusd.

ejusd.Imp.an.1219.apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. p.68. *Item quicunque dominus aut creditor alicui Nuremburgensi accommodata reddere renuerit, mansionarius illius aut mercator, vel suus Vogtmann, erit pignus Norimbergensibus.*]

¶ VOGUES dictæ vulgo in provincia Vienoensi festivitates oppidorum vel vicorum, quales sunt dedicationis ecclesiæ aut patroni, ad quas concursus fit ex viciniis parochiis, aut choreis & saltationibus indulgeant. Concil. Viennense an.1557.apud Marten.tom.4.Anecd. col.447. *Et ut occurratur frequentibus delictis atque offendiculis, quæ hactenus in celebritatibus festorum oppidorum & paganorum hujus provinciæ perpetrata sunt; inhibuit hoc concilium ne deinceps in hujusmodi celebritatibus festorum, quas vulgo Vogues vocant, choreæ, saltationes, joculationes, ludi & cætera ejus fariae ludicra fiant.*

¶ VOIAVADA, in Litteris Andreæ Reg. Hungar. an.1212 apud Cencium inter Census Eccl.Rom. *Voiauvada*, in Charta Belæ iisdem Reg.Hungar. an.1233.ibidem *Voiavodo*, in alia ejusdem Reg.ibid.Idem qui supra *Vaivoda*. Vide in hac voce.

¶ VOIERIA, à Gall. *Voirie*, Jurisdictio seu justitia *Viaris*. Charta Philippi Pulcri ann.1307.in Necrolog. Eccles Paris. *Cæteraque omnia dominia, justitiam altam & bassam, & Voiriam ac omnia alia deveria, quæ habet & habere debet ratione dictæ domus*. Vide in *Viarius*.

VOIETRECHT, Rectum seu jus *Advocatiæ*, ex Germ. *Voier*, vel *Vogt*, Advocatus, & *Recht*, jus, *rectum*. Charta Ottonis Com. Palat. & Ducis Bavariæ an.1235. in Metropoli Salisburgensi tom.1.p.164. *Statuentes, quod de prædicta curia nihil propter jus, quod Voietrecht dicitur, secundum antiquam consuetudinem à nobis vel à nostris successoribus exigatur*. Alia anni 1224. ibidem p. 237. *Advocatiam, quæ Kesten Vogtes dicta*.

¶ VOILLAGIUM. Charta ann.1123 apud Lobinel. tom.2.Hist.Britan.col.245. *Quirmarhocus filius Ristanes donavit Deo & S.Nicolao dimidium portum de Cordimease & medietatem expletorum portus scilicet Voillagium, pedagium, pontanagium*. Leg.f.*Moillagium*. à Gall. *Mouillage*, Præstatio pro statione navis exsolvenda: nisi à velum, Gall. *voile*, accersas, & ea sit præstatio pro nave quæ vela dat, pensitanda.

¶ VOITUARIUS, Vector, qui vecturas facit, *Voiturier*. Charta an.1379.ex Chartul.21. Corb.fol.351.v. *Erant in sasina & usu ... ducendi & duci faciendi averia sua per chemina per quæ volebant & per Voituarios per quos volebant sine emenda solvenda pedagiario Bappalmarum*. Occurrit rursum infra. *Voicturier per eaue*, in Charta ann 1476. ex Chartul.Latiniac. fol.245. v. *Victerius*.

VOIVODA. Vide *Vaivoda*.

¶ VOLAGIUM. Vide *Evolagium*.

1. VOLAGIUS, ex Gall. *Volage*. [*Appellatio volagia*, Practicis nostris *Appel volage*. Vide in *Appellatio*. Arrestum ann.1301.ex Tabul.S.Johannis Laudun. *Super eo quod dictus abbas utebatur contra ipsos ut appellationibus Volagiis*.] Petr.de Cuigneriis tom 13 Biblioth. Patrum p.79. *Item plures habitatores terræ dictorum prælatorum vocant se ad invicem ad Curiam officialium, ex quadam appellatione Volagia*.

¶ 2. VOLAGIUS. *Sanguis volagius*, Vulnus leve, Gall *Blessure legere*. Franchisiæ urbis Lugdun an.1320. apud Menester. Histor. Lugdun. pag. 95. col. 2. *Pro sanguine Volagio tres solidi seu denarii fortium novorum, si fiat sanguis cum bacula, lapide, vel gladio absque mutilatione membrorum, sexaginta solidi fortium novorum*.

¶ VOLARE, Per vim auferre, furari, Gall. *Voler*: Vide supra *Involare*.

¶ VOLARIUM, f. pro *Violarium* 2. Hortus. Charta an.1208.ex Tabul.S.Melanii: *Johannes dictus le Chanoine civis Rhedonensis dedit prioratui S. Nicolai de Monfort plateam suam cum Volario sita inter prioratum S. Nicolai de Montfort & furnum ejusdem prioratus*. Alia an.1257.ibid. *Clemens le Galles cum assensu & voluntate Flegæ uxoris suæ dedit in escambio priori S.Nicolai de Montfort Volarium eorumdem Clementis & Flegæ situm in parochia S. Nicolai de Montfort in dominio ejusdem prioris prope cimiterium S.Nicolai de Montfort, in clausa in quo vinea prioratus S.Nicolai sedet*.

¶ VOLERIUM, Eodem significatu, in Charta ann. 1230.apud Marten.tom.1.Anecd.col 961. *Concessimus insuper eidem Volerium juxta pressorium* Hinc emendanda Charta ann.1231. ibid.col.965. *Moerium de Beeam cum Valerio juxta pressorium* Leg.*Volerio*.

VOLATA. Monasticum Anglicanum tom.2.p.139. *Et dimidiam hidam, quæ fuit Gaufrid, cum prato, quod ad easdem terras pertinet, & unam croftam & Volatam, quam Hemmingus Presbyter solebat habere, & pannagium de propriis porcis suis, &c.* [Vide *Volarium*.]

¶ VOLATICUS, pro Volatilis. *Harpyiæ, virgines Volaticæ*. Gloss.Isidori.

VOLATILE, Proprie pro eo avium genere, quæ in cortibus rusticis nutriuntur. *Volatura*, in Consuetudine Aquensi tit.12.art.9. *Volture*, in Aurelianensi art. 162. Conventus Aquisgranensis anno 817. c.8. & Addit. 1. Capitul.c 8. *Ut Volatilia intus forisque, nisi pro infirmitate, nullo tempore comedant* (*Monachi*). Adde cap. 9. Joannes Italus in Vita S.Odonis Abbat.Cluniac. lib. 3. *Ibat autem circa pedes grus cornicum, quas nos Gallinas vocamus. Tunc quasi furens quoddam bacillum arripuit, &, quam ei placuit, percussit ac furibundo ore dixit: Hæc erit hodie mihi piscis. Cæteri siquidem, qui circumstabant, cum quodam rubore cœperunt ei dicere, fortassis licet tibi carnem comedere, pater? At ille, Volatile, inquit, non est caro; Volatilia enim & pisces unam habent originem, &c.* Adde Constantinum Africanum lib. 1.de Morbor. cognit c.10.

¶ VOLATILIATICUM, Præstatio ex *volatilibus*. Charta Ludovici VII Reg.Franc.an.1173. inter Instr. tom.6.Gall Christ. novæ edit. col. 327. *Donamus etiam tibi & tuis successoribus in ipso comitatu pulveraticum, pascuaticum, piscaticum tam maris quam stagni & aquæ currentis, Volatiliaticum, & in salinis, theloneis, &c.*

¶ VOLITIATICUM, Eodem significatu. Charta Caroli Calvi an.848.inter Probat.tom 1. novæ Hist.Occit. col.93.pro eadem Eccl.Agathensi: *Piscaticum tam maris quam aquæ currentis, Volitiaticum salinaticum, &c.* Sed leg. videtur *Volatiliaticum*.

¶ VOLATILIS COLUMNA, f.Tortilis. Anastasius in Vitis Patrum apud Murator.tom.3.p.203. col.2. *Similque & columna Volatiles tam in ingressu corporis dexteræ, &c.* Vide *Vitineus*.

¶ 1. VOLATUS, Venatio cum accipitre, ut videtur. Charta an.1461.apud Lobinell tom.2. Hist.Britan. col.1224. *Inter prædictum Regem, Ducem & suos fuerunt plurima colloquia super venationibus, Volatibus, & aliis amenitatibus suis per aliqua tempora*.

¶ 2. VOLATUS, f.Locus in quo volatilia includuntur. Charta apud *Madox* Formulare Anglic.p.378. *Dederunt nobis & successoribus nostris dicti abbas & monachi unam partem bosci qui vocatur Cratell, sicut per certas divisas separatur per viam inter boscum nostrum de Odybern & Volatum Ricardi le Hore*.

¶ 3. VOLATUS APUM, Jus in apum examinibus: idem quod *Abollagium*. Vide in hac voce. Charta Caroli Comit. Flandr. ex Tabular. S. Bertini: *Volatus apum*

upum totius silvæ de Grenne conceditur abbati.

¶ VOLAX, Volucris, velox. Petrus Damiani l.3. Epist.8 *Atque ut Volaces gressus acceleres, exoratur.*

VOLEMUM, *Gallica lingua, bonum & magnum dicitur*, inquit Papias, ex Isidoro l.17. Orig. c.6. Gloss. Lat. Gr.

¶ VOLENTES, Qui non ex officio, sed sponte & voluntarie serviunt, Gall. *Volontaires*. Charta Ludovici Reg. Comit. Provinciæ an.1409. ex Schedis Præs. de *Mazaugues: Jus inquirendi, ac puniendi officiales & servitores nostros, qui Volentes dicuntur, & suas ad honores, & nostræ Majestati & Curiæ continuo actu non serviunt.* Vide *Valuatarii*.

VOLENTIA, Voluntas. Felix in Vita S. Guthlaci in prologo n. 1. *Sciat nos hoc opusculum non tam Volentiæ, quam obedientiæ gratia incœpisse.*

¶ VOLERIUM. Vide supra in *Volarium*.

¶ VOLETUS, Velum minus. Inventar. Eccles. Novionn an.1419. *Item unus Voletus sericus ad rigas sericas diversorum colorum.* Leg. f. *Voiletus*, à Gallico *Voiles*.

¶ VOLGERE, vox Ital. Vertere, Gall. *Tourner*. Acta S. Franciscæ tom.2. Mart. p.131. *Vultum iste Archangelus à loquentiam in alia partem Volgebat.* Hinc

¶ VOLGOLUS, Instrumentum versatile. Statuta Murin. rubr.194 fol.58. *Quod ad hauriendum aquam (de puteo) sit Volgolus habens catenam longam cum duabus situlis, una videlicet ab uno latere catenæ, & altera ab altero capite dictæ catenæ. Et quod ad ipsum Volgolum sint ipsæ opportunæ ad hauriendam aquam.*

VOLGRANUM, [VOLGRENUM, ut supra *Vegranum.*] Tabularium S. Benigni apud Perardum pag.138. *Quietam clamaverunt querelam, quam habebant adversum nos de redecima decimæ, & Volgrano & conreio, & de domo, quam habemus ibidem.* Vetus Charta apud Beslium p.422. *Quidquid in horreo & area habebant, gerbas, atque Volgrenum, &c.*

¶ VOLIPES, Pernix, velox pedibus. Liutprandi Histor. apud Murator. tom 2. p.438. col. 1. *Rem nonnulla his similia dicere cœperat, quam Volipes nuncius Hungares in Maresburgo ... esse nunciabat.* Vita S. Gerardi sæc. 5. Bened. p 270. *Non distulit humillima petitione per Volipedem legatum efflagitare, quatenus ad sui præsentiam usque dignaretur defatigare.*

¶ VOLITIATICUM. Vide *Volatiliaticum*.

¶ VOLITUS, pro *Boletus* vel *Boletus*, Fungi genus in Vita S. Pardolfi ex Cod. Lemovic. laudato a Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. p.576 Locus est in *Lemiga*.

VOLLEHEN. Vide *Fabuelen*.

¶ VOLSSORS. Statuta Massil. l.3. c.18. *Statuimus quod in lapidibus vendendis in Massilia, & ejus territorio servetur hæc forma, scilicet quod Volssoes habeant duos palmos, &c.* Subesse mendum videtur.

VOLSURA. Vide *Rufia*.

¶ 1. VOLTA, Fornix. Vide *Volutio*.

¶ 2. VOLTA, Terra locum aliquem circumcludens; *Vautar*, circumagere. *Vauto*, ambitum, dicunt. Provinciales. Charta ann.1110. in Chartul. Aptensi fol.73. *Damus la Volta dal molin en Vercennum ad vineam plantandam, tali tenore ut ... in perpetuum tres partes habeant, & de omnibus arboribus in supradicta Volta plantatis quartam partem canonicis reddant.* Hinc *Voltæ* nuncupantur loca quædam aquis circumclusa. Charta S. Odilonis an.1025. sæc.6. Bened part. 1. p.635. *Incepimus ædificare ecclesiam in quodam proprii juris monticulo, qui Volta vocatur, eo quod præterfluentibus aquis Hylaris fluminis, partibus ex tribus concluditur, &, ita ut dicam, quasi sinuatim involvitur.* Exstant præterea *Volta de Ventadour*, in pago Vivariensi; *Volta* Podemniaca, in pago Valavio. Vide Valesium in Notit. Gall. p.621.

¶ VOLTA, Margo putei, quia in orbem est. Chron. Parmense ad an.1307 apud Murator. tom.9. col.866. *Et in ipsa contrata fuit Parma* (flumen) *sic magna, quod fuit desuper Voltas puteorum contratæ, ita quod puteum implevit.*

¶ 3. VOLTA, Ornamenti genus, f. Circulus. Statuta Vercell. l.2. fol.27. v. *Appellatione jocalium intelligatur garlanda una quæ portatur omni die, ... & Volta una & coatiæ quæ portantur omni die.*

¶ VOLTARE, Concamerare. Vide in *Volutio*.

¶ VOLTICIUS PONS, Versatilis, Gall. *Pont tournant*. Petrus Azarius apud Murator. tom 16. col.435. *Et tunc deliberati pontem Volticium ipsius terræ depresserunt à parte quam gens erat marchionis.* Vide in *Pons*, col.643.

VOLTO. Charta Italica an.1356 in Histor. Bononiensi lib.1. pag.25. *Juxta viam publicam, ... juxta Voltonem antiquæ portæ civitatis, &c.* Vide forte quod *Volta* 1.

¶ VOLTURA, in Charta Cluniac. apud Ægidium *Bry* in Hist. Comit. Pertic. lib.2. pag.72. *Volturam etiam molendini qui in ipso stagno situs est de annonis suis concedo eis.* Sed leg. videtur *Moltura*. Vide in Molta 2. *Voltura*, pro Foroix, vide in *Volutio*.

VOLTURIUM, in Gloss. MS. Sangermanensi. Vultur, nostris etiam *Votone*, seu *Vautour*.

VOLUBILIS. Vide *Monubilis*.

¶ VOLUCLUM. Vide *Volucrum*.

¶ VOLUCRARE, *Subigere*, in Gemma.

VOLUCRES DENARII, vulgo *Vliegbers*, in Legibus Opstalbomicis Frisiæ c.21. Kiliano, *Vliegber*, est drachma, nummus 4. stuferorum, aquilæ, sive angeli volantis effigie donatus.

VOLUCRITARE, Celeriter locum pertransire instar *volucris*. Occurrit in Vita S. Samsonis Episc. Doleos. Vide locum in *Venalis*.

¶ VOLUCROSUS, Abundans volucribus, in Carmine de Laudibus Lutetiæ ad calcem Consuetudinum Universit. Paris. pro Robertum *Goules* edit. an.1517.

VOLUCRUM, Involucrum, quo peregre euntis sarcinæ ac vestes conduntur, ac involvuntur, Gallis *Male*, *portemanteau*. Glossarium S. Bened. *Volucrum*, Gregorius Turon. l. 3. Hist. c.15. *Unum etiam Volucrum cum vestimentis tollentes.* Lib.4. c.26. *Cumque hæc collectis rebus, factisque Voluclis, à cœnobio pararet egredi.* Adde l.5. c.19. *In oblivioni Volucrum delabi*, in Vita B. Mariani Abb. Ratisp. n.1.

¶ VOLVERE, Expellere, ejicere, Gall. *Chasser*. Inquisitio an.1268 ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Et custodiebant oves suas in dicto territorio alte & basse sine prohibitione alicujus, & non vidit quod aliquis Volveret eos, nec ejiceret de dicto territorio.* Infra: *Et non inveniebant qui Volveret eos, nec diceret eis: malefacitis quia huc venistis.* Rursum: *Nullus Volvebat eum, nec pignorabat eum.*

¶ VOLVERE SE, Vertere, Gall. *Se tourner*. Acta S. Franciscæ Romanæ tom 2. Mart. pag 105. *Quibus dictis Volvit se Regina cœli ad beatum Franciscum.* Vide *Volutus*.

¶ VOLVERE CAUSAM FINITAM, Eam renovare, in indice seu rotulo rursus inscribere; Galli diceremus: *Remettre au role*. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p.48. col.2. *Et hoc addimus atque definimus, ut causæ, quæ finitæ sunt, non Volvantur. Quæ autem sunt finitæ, ... aut quæ motæ fuerint, per hoc Edictum inciduntur, & finiantur.*

¶ VOLUMEN, Tholot. Vide in *Volutio*.

¶ VOLUMINOSUS, Glomerosus, convolutus Sidonius Carm. 9. 76. *Angues corporibus Voluminosis alte squamea colla porrigentes, in vestigio fauce desinebant.*

VO-

VOLUNTARII. Qui ultro militant, & castra sequuntur, nec sacramento militari adstricti sunt. Capitolinus in Marco: *Instante adhuc pestilentia, & deorum cultum diligentissime restituit; & servos quemadmodum bello Punico factum fuerat, & ad militiam paravit, quos Voluntarios, exemplo Volonum appellavit*. Θελονταρίων ejusmodi meminit Georgius Pachymeres l.2. cap. 14. [Vide *Valentes*.]

VOLUNTARIUS, Propensus, qui ultro in rem aliquam incumbit. Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis n.20. *Si quem in lege Domini Voluntarium reperisset, nimia venerabatur dilectione, & inter suos secretarios amicabiliter annectabat*. [Charta an. 1523. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 335. *Ad ea Voluntarii sumus*.]

¶ VOLUNTARIUS, Qui tributum voluntarie præstat. Vide *Tallia*.

¶ VOLUNTARIUS, Pertinax, obstinatus, nostris *Volontaire*, eadem notione. Chron. Jo. Whethamstedii pag. 329. *Abbas, audivimus illud audieas, & fratres in suis dictis Voluntarios potius quam rationabiles esse intelligent, &c.*

VOLUNTARIE, Libenter, Gall. *Volontiers*, occurrit non semel in Capit. Caroli C. tit. 26. 28. 31. &c.

¶ VOLUNTAS, Tributum spontaneum. Vide supra *Tallia*.

¶ VOLUNTAS, Id quod cuique rei convenit. Statuta S. Claudii an. 1448. p. 81. *Ministrare debet idem pitanciarius ... salsas croceos vel virides secundum naturam & Voluntatem carnium*.

¶ VOLVOLUS, Instrumentum piscatorium, retis genus, idem quod *Vertebolum* & *Vervilium* supra. Vide in his vocibus. Charta Thossiacensis ann. 1404. *Tenet quasdam rivas & aquas piscatorias seu per Velvolerum ad capiendum pisces*. Alia ejusdem anni: *Guillelmus Reges tenet tria foramina seu pertuis ad ponendum Volvous existentia in dicto prato*.

¶ VOLUPTARE, Voluptatem afferre, voluptate donare. Brito Armor. l. 11.

. . . . nunc mixta peremptis
Viva coacervans, aliena tabe Voluptat.

VOLUPTIFICUS. Apuleius lib. 2. Florid. *Jovis* (stella) *benefica, Veneris Voluptifica*. [Id est, voluptatem parit.]

¶ VOLUPTUOSE, Delicate, *Voluptueusement*. Roland. Patav. in Chronico Tarvisino, apud Murator. to. 8. col. 310. *Minabantur quidam Voluptuose viventes civitatem Vicentiam insultare*.

¶ VOLUPTUOSITAS, Voluptas. Johan. de Cardalhaco Serm. in Circumcisione Domini: *Tanquam bestiales ratione non utentes, & Voluptuositati servientes, &c.*

¶ VOLUTABRUM. Vide *Volutarium*.

VOLUTARE, Vasis species. Apitius l.2. c.3. *Ubi jam commiscueris, uvam passam, caraenum, vel passum desuper confractum, asperges, atque in Volutari inferes*. Lib. 5. c. 2. *Quum bene ferbuerint, obligabis, addes in Volutari oleum cum viridi lenticula*. Adde lib. 6. cap. 2. & lib. 8. cap. 7. ubi Humelbergius legendum putat *boletari*, quod est vas boletis serviens; unde illud Martialis lib. 14. Epigr. 101.

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, servio coliculis.

¶ VOLUTARIUM, κύλιστρα. Gloss. Lat. Græc. in MSS. *Volutabrum*.

¶ VOLUTATICUM, Vectigal seu tributum quod pro damno, quod in viis publicis currus *volvendo* facere solent, exsolvitur domino prædii. Charta Pipini Reg. an. 759. apud Felibian. Hist. Sandion. inter Probat. p. 28. *Retinebat teloneo infra Parisius ex navibus & pontis Volutaticos ac rotaticos, &c.* Vide *Voltaticum*.

VOLUTIO, Fornix, concameratio, Gall. *Voute*, quod sursum in fornicis speciem *volvatur*. Papias: *Concameratio, fornix, transvolutio*. Vita S. Eligii l. 2. 45. *Visum est Episcopo, ... ut ædificata ultra altare Volutione, illic ei demum condignam faceret translationem*. Vita S. Desiderii Episcopi Caducensis c. 11. *Sepulturam quoque sibi in eodem monasterio sub dextri lateris Volutione præparari jussit*. Cap. 17. *Qui monasterii septa, prærogativa quadam dignitate in . . . domorum amplitudine, & basilicarum admiranda altitudine, ac Volutionum ambienda pulchritudine, pene studio ac singulari fabrica sustulerit*. Gregorius Turon. l. 1. de Mirac. S. Martini c. 38. *Crypta super eos miro opere fabricata est, quæ in arcuum modum transvoluta firmissima stabilitate subsistit*. Idem l. 10. Hist. c. 31. *Ante altare basilicæ fundamenta jecit, erectamque absidem uno opere constituit & Transvolvit. Ea vero transvoluta disruptione parietis arcum ædificat*. Ermentarius Monachus in Vita S. Philiberti Abbat. c. 29. *Locus sepulturæ mirifice est Transvolutus, tribus pariter absidis circumcirca adjectis*. Chronicon Abbatiæ S. Trudonis l. 6. initio: *Similiter & cryptam, quam Volutam tantum invenit, cæteris omnibus, quæ deerant, consummavit*. Gloss. Ælfrici, *volubilis*, synpealt, i. rotundus. Græc. Lat. εὐκύλιστον, *Volubile*. Ναῦς ἐπιλαμπτικός. Constantino Porphir. de Administrat. Imper. Vide Salmasium ad Solinum p. 1219.

TRANSVOLUTIO. Vita S. Saturnini Martyr. *Transvolutionem desuper tumulum multo latere diligenter construxit, &c.*

VOLTA, Fornix, Italis etiam *Volta*. *Superior Voltarum sublimitas*, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 28. Adde c. 31. Durandus l. 1. Ration. cap. 1. num. 19. *Exedra est absida, sive Volta*. [Charta Philippi Reg. Franc. an. 1206. ex Tabular. Montis Mart. *De qua Volta reddebat singulis annis unum bisantium*. Tabular. B. M. de Bononuntio Aurel. *Ut tamen dictam capellam ... de coperturis, Voltis, muris, & aliis refectionibus habeatis sustinere*.] Liber niger Ecclesiæ Dublinensis apud Jacobum Waræum in Antiquit. Hibernicis: *Dedit S. Trinitati & Donato primo Episcopo Dublinensi locum ad ædificandam Ecclesiam S. Trinitatis, ubi fornices sive Volta sunt fundata, &c.* Thomas Fiche Canonicus Ecclesiæ Cathedralis S. Trinitatis Dublinensis de Fundat. ejusd. Ecclesiæ: *Quapropter S. Patricius celebravit Missam in una fornice sive Volta, qui in hodiernum diem appellatur fornix, sive Volta S. Patricii*. Le Roman d'*Abladane* MS. *Et dit que li Messagiers y entrerent par Vaultes, qui estoient faites dessous terre de long temps, & par dessous ces Voltes cil d'Abladane pouvoient moult bien secourir, &c.* Vide Petrum Mariam Campum in Histor. Eccles. Placent. lib. 14. pag. 17. [Occurrit præterea apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1630. 1934. Bollandistas tom. 6. Maii pag. 49. Murator. tom. 6. col. 410. tom. 8. col. 1148. tom. 9. col. 803. tom. 12. col. 508. 1011. 1147. tom 15. col. 499. in Statutis Asteos. fol. 1. v. &c.]

¶ VOLTA, pro Cella vinaria & carcere, quod in volta seu fornicis speciem exstrui solent. *Quadam cava seu Volta lapidea*, apud Fantonum Histor. Avenion. pag. 164. *Volte*, carcer, au Roman *de Partenopex* MS.

Et vienent à la Volte oscure,
Ou li frans hom se demesure.

Infra:

Sovent revent à la geole
En quoi Partonopex s'afole.

¶ VOLTURA, Idem quod *Volta*, fornix. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Coll. col. 1139. *Reconciliatus itaque abbati fecit pingi apostolos Petrum & Paulum & circa Volturam*.

VOLUMEN, Tholus. Vetus Interpres Palladii Rutilii Taurifiacor.

ſiacor.c.22 *Trium ſibi Volamiaum cellulae fecit*. Ubi Palladius c.43. Τριτ̃ιθιλει.

Vota, Eadem notione. Charta ann.1246.apud Columbum in Epiſcopis Siſtarie.l.3.n.21 *Nec non eaſalia ... Item Votam S.Joannis contiguam B. Tyrſo cum pertinentiis omnibus*. [Compui.an.1202.apud D.*Bruſſel* tom.2. de Uſufeudor.pag.202.col.1.*dr Vota ſub Caſtrileto*, 30. *ſol*. Charta an.1251.apud Stephanotium tom.3. Antiquit.Bened. Pictav. pag.873. *Cum frater Johannes de Villa-Dei ſacriſta recluſin noſtra acquiſivisset & de proprio ſuo condidiſſet domum cum Vata, ... tradidit Beaedicta mulieri, ... excepta tamen Vota & interiori particula ejuſdem domus quæ per parietem dividitur, quam etiam Votam & particulam dictæ domus ſacriſta Nobiliacenſis in perpetuum poſſidebit*. Tabul.Sangerm.an.1267. *Juxta domum dicti Guillelmi de mercantiis & Votam eleemoſinarii noſtri*]

¶ Vouta, Fornix. Comput.an.1270.apud Lobinell. tom 2. Hiſtor.Britao.col.412.*Item ſunt in Vouta 40.ciphi albi ſine pedibus*. Charta an.1370. ex Tabular. S.Victoris Maſſil. *Solvimus magiſtro Johanni Joglari lapicidæ magiſtro operis turrium portalis Laureti pro Vautis & ampletbiis ſecundæ turris dicti portalis faciendis, &c*. Chron. Beceenſis Monaſter. MS. *Frcis prædictus Dominus Ganfridus Voutam continuari & antiqua conjungi*. Statuta Grandimont. apud Marten tom. 4. Anecd col. 1237. *Vauta quidem eccleſiarum ſint tantum planæ, & ſimplicitati noſtræ religionis congruo*. Le Vie *de Jeſus Chriſt* MS.

Jouſte le mur ca eſt veaut
Sout le Vaute d'un aro volu, &c.

Le Roman *de Robert le Diable* MS.

D'alès le chien Rober ſe conche,
Qui de lès une Vautr eut conche.

¶ Vosta, Eadem ſignificatione, Gallice *Arcade*. Charta Petri Senon.Archiep.an.1213 ex Chartul. Maurigniac. *Habebit capicerius altare competens intra ambitum magni chori eccleſia ubi celebravit, donec navis eccleſia de una Voſta excreverit*.

¶ Voltare, Coo-amerare, Gall *Vouter*. Chron. breve S.Dion.apud Acher.tom.2.Spicil. p.813. & Felibian. Hiſt. Sandion.inter Inſtrum.p.205. *Turris ubi ſunt cymbala a parte veſtiarii non erat perfecta, nec Voltatus erat chorus*. Hiſtor. fundat.Cæleſtin. Sueſſion. apud Marten.tom.6 Ampliſſ.Collect.col.608. *Deinde ſacriſtiam, capitulum & collationem contiguas de lapide Voltatas ſupra, &c.*

¶ VOLUTUS, Subverſus. Mirac. S. Walarici tom. 1. Aprilis p.28.

A fundo templum qui dæmonis arte Volutum
Incipieas ſtruxit.

1. VOMERES Igniti. Purgationis per ferrum candens ſpecies, quos qui innocentiam ſuam jubebantur adſtruere, calcare nudis pedibus tenebantur. *Ad vocem Vomeres ignita judicio Dei examinare*, in Capitular. ad Legem Salicam cap.5. in Lege Angliorum & Saxon tit. 24. in Capitul.2.an.803. cap. 5. in Lege Longobard. lib. 2. tit.10. §.3. in Capitul. Caroli Magni lib. 4. Append. 2. cap.3. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 89. Capitula Theodori Cantuarien. cap. 36. & Concilium Moguntinum ſub Rhabano cap. 24. *Qui Presbyterum occidit, ſi liber eſt, cum 12. juret; ſi autem ſervus, per 12. Vomeres ferventes ſe expurget*. Annales Francorum Metenſes & Regino ann 887. *Idque ſe approbare Dei omnipotentis judicio, ſi marito placeret, aut ſingulari certamine, aut ignitorum Vomerum examine fiducialiter affirmat*. Vita S.Cunigundi Imperatrie n.2. *Sed quia crudelis eſt, qui famam ſuam negligit expurgationis gratia, ad Vomeres candentes illud ſibi judicium elegit, quod propter duritiam hominum inſtitutum eſſe cognoſcitur. Infra: Hoc dicto, ſtupentibus & flentibus univerſis, qui aderant Vomeres candentes nudo veſtigio calcavit, & ſine aduſtionis moleſtia ſecura pertranſiit*. Similia habentur in Vita S.Henrici Imper.cap.21. Helmodus l.1. cap 24. & ex eo Anonymus in Chronic. Slavic. cap.25. *Et vetavit Comes, ne Sclavi, de cætero jurarent in arboribus, fontibus, & lapidibus; ſed offerrent criminibus pulſatos Sacerdoti, ferro ac Vomeribus examinandos*. Albertus Abbas Stadenſis an. 1192. & ex eo Cromerus in Metropoli lib. 7. cap. 14. *Interfectores examinati judicio duodecim Vomerum, rota ſupplicio eſſent affecti*. Annal. Winton.Eccl.*Femina illa infamis pro ſe ipſa 4. pro Epiſcopo 5. ſcilicet 9. continuos paſſus ſuper 9. ignitos Vomeres faciat nudatis pedibus; ſi titubaverit, ſi ſingulos Vomeres pleno pede non preſſerit, ſi quantulumcunque læſa fuerit, ſententia proferat in mæchum & fornicariam, &c. Ignitorum Vomerum examen*, apud Reginonem an. 887. *Per ignitos Vomeres incedere*, in Actis Synodi Remenſis in cauſa Arnulphi. Adde Gobelinum Perſonam in Coſmodromio ætate 6.cap.52. Saxo Grammaticus lib.13 de Haraldo: *Qui enim ſe Magno Hiberniæ populatore procreatum aſſereret, affirmationi ſuæ fidem divini examinis argumento præſtare juſſus, ſuper candentes laminas nudatis pedibus (nam id ab eo experimentum poſcebatur) inceſſit, hiſque nulla ex parte corruptionibus, complures Norwagenſium liquido incolumitatis miraculo ad aſſertionis ſuæ credulitatem perduxit*. [Theodoricus Hiſtor. Norwag. Reg.c.34. *Sywardus ... juſſit eum calcare novem ignitos Vomeres contra eccleſiaſticam cenſuram: ſed, ut creditur, divinitus adjutus illæſus apparuit*.] Andreas Suenonis Archiepiſc.Lundenſis l.5. Legum Scanicarum c.15. *Sin autem prioris ferri candentis judicio convincatur exuſtus, in principali cauſa ſuccubuiſſe pariter cenſeatur. At ſi obtinuerit, utrobique permittatur hæres adhuc octo viros eodem ordine ſingulos ſingulis vicibus accuſare. Poſtremo ſi nullus eorum convictus fuerit, decimum eodem ordine accuſatum, hoc modo ad calcandum Vomeres ardentes compellat, ut juret cum viris 12. quod nec lacri nec odii cauſa ei homicidii reatum imponant*. Alibi ait, triplex eſſe ferri judicium uſu receptum, *unum, quod in duodecim ignitis Vomeribus calcandis conſiſtit, &c.* Ut porro vomeres ejuſmodi benedicerentur, vide apud Hugonem Mathoudum in Obſervat. ad Robertum Pullum p.375.

Pedale Examen præterea appellatur ejuſmodi purgatio in laudatis Annalibus Wintonienſ. Eccleſiæ, quod vomeres ignitos pleno pede promere deberet, qui ejuſmodi judicio exponebatur: *Noveritis, quod plus de indulgentia quam de rigore procedit ſententia, quæ non dicam decernit, ſed ſuſtinet Pedali examine crimen capitale purgari*. Vide Ferrum *candens*.

¶ 2. VOMERES, Machinæ jaculatoriæ. Geſta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col.176 *Miſſilia jacula eminus, cominus Vomeres marmora demittunt*.

¶ VOMERULUS, Ferrum lanceæ obtuſum. Vide ſupra *Soket*.

VOMITARIA. Macrobius Saturn.l.6.c.4.*Virgilius, Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam. Pulchre; Vomit undam, & antique; nam Ennius: Et Tiberis flumen vomit in mare ſalſum. Unde & nunc Vomitaria in ſpectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in ſedilia ſe fundunt*.

☞ Hinc *Vomitaria* vel *Vomitoria* nuncupantur atria Eccleſiarum ritu Gothico exſtructarum, ut obſervat *le Blanc* in Tract.architect.p.29.edit.1733

¶ VOMITINA, ἔμετος, in Gloſſ. Lat.Græc.

VOMITUS Sanctitatis. Vet. Pœnitentialis apud Morinum pag.35. *Qui vero inebriantur, contra præceptum Domini, ſi Vomitum ſanctitatis habeat, hoc*

est, Ebriositas, quando sensum mentis immutat, & lingua balbutit, & oculi turbantur, &c.

¶ VORA. Liturg. Gallicana Mabill. p. 264. *Ut à delictis jejunantes absolvas, quos incontinentia Vorarum in pravitatis transgressione immersit.* Gulam significare videtur.

¶ VORACES, pro Vortices. Vide *Venari*.

¶ VORAGO. Inventar. Eccles. Aniciensis an. 1444. *Item duo tasseli argenti pro cappis ponderis 3 unciarum & dimidiæ, quorum unus est quadratus ad modum Voraginis, cum uno esmaudo quadrato, &c.*

¶ VORANGIA, Vastitas. Epist. Caroli VIII. Reg. Fr. an. 1494. apud Marten. Itinir. liter. p. 381. *Revolventes innumerabilia damna & incommoda, cædes & Vorangias, ac nobilium civitatum & fidelium populorum desolationes & devastationes, &c.*

VORANTA, Modus agri. Charta Anglica laudata à Spelmanno: *Retinuit ad opus suum de eadem terra in villa de Heiden unam Vorantam terræ, scilicet dimidiam virgatam, quæ fuit Gwarini Palmar, & dimid. virgatam de dominica ejusdem terræ.* Sed legendum *virgatam*, quod sequentia evincunt.

VORATRINA, Popina, ubi carnes vorantur. Tertull. Apologet. c. 39. *Non epulis, nec potaculis, nec ingratis Voratrinis dispensatur.*

¶ VORSEIS, Viminalia. Charta Thossiac. an. 1404. *Tenet pratum cum suis foraminibus vocatis de la Gotta, & les Vorseis, & los triones ipsius prati existentibus circum circa.*

¶ VERSURA, Cœtus, conventus. Charta ann. 1523. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 313. *Qui (marchas) nobis juxta sigillatas litteras multis annis debuit, in Versura atque conventu ad festum trium Regum ... adnumeraret.*

¶ VORTACIUS, Cognomen Arnaldi cujusdam Bernardi I. Petragoric. Comitis filii; quod lupum, ut vocant, antropophagum fortiter aggressus superaverat, sic appellatus. *A Vortigo, Morbus cum omnia circumagi videntur: scotoma, scotodinia, cum caligine multa oculi offunduntur, & caput gravatur cum rotatione*, apud Laurentium in Amalthea. Vide Beslium in Comitib. Pictav. p. 47.

¶ VORTING. Chron. Episcop. Meseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 424. *Item quod ipsi cives in perpetuum singulis annis & quater in anno, quando judicium sæculare, vulgariter Vorting, servari & celebrari contigerit, omnes claves turrium, valvarum & munitionum civitatis Merseburgensis episcopo & capitulo ibidem pro tempore existentibus, absque contradictione aliqua præsentabunt.*

¶ VO WERC, VORWERKUS, Villa, prædium, German. Vorwercke. Vita S. Meinwerci to. 1 Junii pag. 523. *Ut ... de episcopatu unum V rwec cum 20. litis & 12. aratris ei concederetur.* Charta fundat. Eccles. Raceburg. ann. 1158. apud Ludewig. tom. 6 Reliq. MSS. pag. 237 *Ad hoc infra A bim sequentur Vorwercki, circulus scilicet Raceburg cum aliis comprovincialibus pertinentiis; unde cuilibet episcoporum libere decem Vorwerckes emancipavimus.*

¶ VO ZEHENT, Primitiæ. *Ad hæc decimas, vulgo Vorzehent, quas in nostris parochiis, videlicet ... in capella Holenburg dicti fratres ex pia Pontificum possident traditione, scripto præsenti & episcopali banno communimus*, in Introduct. Christophori Mulleri ad Hist. San-Hippolit. tom. 1. Miscell. Duellii p. 371.

¶ VOS. Litteræ Caroli VIII. Reg. Fr. an 1483. inter Observ. Godefredi ad Vitam ejusd. Reg. p. 385. *Sic signatum supra plicam, Per Regem in suo Consilio, in quo Vos, Dominus Desquerdes, & plures alii erant. Par le Roi, en son Conseil ou quel Vous estiés, &c.* In Statuto Caroli V. Reg Fr. an. 1373. tom. 5. Ordinat. p. 653. Formula in Litteris Regiis usitata qua Cancellarius denotatur. Huic simillima est ista, *Ad relationem vestram*, quæ passim occurrit in Litteris Reg. Vide easdem Ordinat. to. 5. p. 581.

¶ VOSAGUS, Vosagus, Solitudo. Charta Theodorici Calensis pro Monast. Morbac. apud Eccardum in Origin. Habsburgo-Austr. col 113. *Monasterium virorum in hereme vasta, quæ Vosagus appellatur, in pago Alsacinse ... conatus est construere.* Testam. Folradi Abb. an. 777. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. p. 38. *Tertiam cellam infra vasta Vosgo ædificavi, ubi sanctus Cocovatus requiescit super fluvium Laima.*

¶ VOSARE *dicitur à Vos, sicut Tuare à tu: unde quidam:*

Unum Vosamus falso: vereque tuamus:

Joh. de Janua: unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vosare, Vosoier.* Vide *Vobisare*.

¶ VOSTA. Statuta Eccles. Andegav. an. 1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 525. *Prohibemus sortilegia, sive invocationes, divinationes seu Vosta facere, &c.* Leg. *Vota*. Vide *Caracter* 2. & *Votum* 5. Alia notione occurrit in *Volutio*.

¶ VOSTUS, pro *Bostus*, mutato *b* in *v*. Vide in hac voce. Charta Roberti de Curtiniaco apud Thomass. in Bitur. p. 427. *Homines dictæ villæ habebunt usagiũ in Vost.*

¶ 1. VOTA, pro *Boata*, vel *Bohada*, Servitium quo vassallus seu tenens unum par boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum. Vide in *Bovagium* & *Venada* 1.

¶ 2. VOTA, Fornix. Vide in *Volutio*.

¶ VOTALIS, Votivus. Vita S. Bonæ tom. 7. Maii p. 164. *Et sub obligatione Votali promisit, &c.*

¶ VOTANEUM, Votum temere factum. Conc. Avenion. an. 1326. can 37. *A quibus juramentis eos absolvimus ad cautelam, ut pro Votaneo, seu temerario sacramento, à suis Confessoribus pœnitentiam recipiant salutarem.*

¶ VOTARE, Vovere, spondere Gloss. Lat. Gr. *Voto, ὁμολογῶ.*

VOTAREA. Anastasius in Constantino PP. p. 65. *Philippicus hæreticus in Imperiali promotus est arce, cujus & sacram cum pravi dogmatis exaratione Constantinus suscepit, sed cum Apostolicæ Sedis consilio respuit. Hujusque rei causa zelo fidei accensus omnis cœtus Romanæ Urbis imaginem, quam Græci Votaream vocant, sex continentem sanctas ac universales Synodos, in Eccles. B. Petri erexerunt.* Ad marg. scribitur *Paucaream*; ut & apud Baron. qui locum exscripsit an. 711. n. 11. [Murator. tom. 3. p. 153. monet alias legi, *Botaream*.] Hanc imaginem rursum erexisse Theodosium, Philippici & Anastasii successorem tradit idem Anastasius in Constantino PP. p. 67. *Protinus etiam, ut ingressus est memoratus Theodosius Regiam urbem, imaginem illam venerandam, in qua sanctæ erant sex Synodi depictæ, & à Philippico nec dicendo fuerat deposita, in pristino erexit loco, ita ut hujus fidei fervore omnis ab Ecclesia cessaret quæstio.*

¶ VOTATIO, Donum ex voto. Mirac. B. Simonis de Lipnica tom. 4. Jul. p. 548. *Pollicetur ... cor de argento ... ad sepulcrum ipsius ... Cor etenim dominæ suæ post Votationem missam recreatur non modica ex parte.*

VOTIFICARE, Votum libare. Papias. [*Votificantibus, dona libantibus*, in Gloss. Isid. Passio S. Mercurii apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 743. *Præterea si cuicumque Deorum ad pugnam faventi prœliaturi Votificabant, procul dubio victores effecti fortunæ templa stenebant ex voto, &c.*

¶ VOTISSIMUM. Vide in *Votivus*.

¶ VOTIVE, Optabiliter. Litteræ an. 1394. apud Acher. tom. 6. p. 104. *Qui (Deus) vestras Reverentias sancti Spiritus gratia in præmissis confirmet, & dirigat in longitudine dierum feliciter & Votive.*

¶ Vo-

¶ Votive, Ex voto, sponte. Charta an.3.Rodulfi Reg.ex Tabul.Dolensi: *Dominus vero Froterius Episcopus eam* (Chartam) *augens Votive firmavit.* *Votive, en vote*, in Gemma.

¶ VOTIVUM, Votum, optatum. Litteræ Johannis Reg.Franc.an.1355. apud Ludewig.tom.5.Reliq.MSS. p.456.*Serenissimo principi Carolo, Dei gratia Romanorum Imperatori, ... Johannes, eadem gratia Rex Franciæ incrementa, semper successum Votivorum.*

VOTIVUS, Voto consecratus. [Gloss.Lat.Gall.Sangerm.*Votivus, votis, astraint par veu.*] Glossæ Antiquæ MSS.*Votivum, immolativum.* Papias: *Votissimum, quod jam dedicatum est voto. Votivum, quod promissum est votis.* Lex Salica tit.2.§.14.*Si quis majalem sacrivum, qui dicitur Votivus, furaverit, &c.* Oratio super populum, in libro Sacramentorum S.Gregorii M.*Præsta, quæsumus, Domine, ut semper nos B.Laurentii lætificent Votiva Martyria, quæ semper esse non desinunt admiranda.* Ubi *votiva, devota, Deo oblata & consecrata*, interpretatur Menardus. Alias *votivus*, est voto expetitus, de qua voce multa commentatur Jacobus Gothofredus in Notis ad l.1.Cod.Th.de Feriis.

¶. Votivi Homines, in Codice censuali Irminonis Abb.Sangerm.fol.18.v.ii appellati videntur, qui in servitium alicujus sancti voto adscripti erant.

¶ VOTODIO. Charta ann.632.apud Mabillon.Diplom.lib.6.ch.4. *Deinde per ipso fluvio usque rio qua est Salmagnasia, & Votodio Lupiniano & per alio latus, &c.*

¶ VOTORIE, Ex voto. Th.Walsingham.in Edwardo III.p.169.*Haymo, Episcopus Roffensis sponte & Votorie renunciavit episcopatui, resignans illum in manus domini Papæ.* Forte contracte scriptum fuit pro *Voluntarie.* Vide *Votive.*

¶ VOTUM. Instr.an.1399.apud Marten.tom.7 Ampliss.Collect. col.614.*Hunc effectum & zelum Dei, quem sub prædecessore meo, ut Votum in tantum eptabilem cunctis exponerem, non deposui postquam mihi onus principaliter incumbebat.*

1. VOTUM. Concilium Namnetense can.20.*Omnibusque interdicatur, ut nullus Votum faciat, aut candelam, vel aliquod munus pro sanitate sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiam Domino Deo suo.* Excerpta Gregorii III. PP.c.16. *Si quis Votum voverit præter Ecclesiam, vel qui divinationes faciunt in incantationibus suis, ... tres annos pœniteant.* Vide Cumeanum de mensura pœnitent.pag.37.c.7. De iis votis intelligendus Canon.62.Synodi Trullanæ: Τὰ δὲ τὰ λεγόμενα Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βότα, καὶ τὰ λεγόμενα Βρουμάλια ... ἐκ τοῦ τῶν πιστῶν πολιτεύματος περιαιρεθῆναι βουλόμεθα. Quæ enim ad hunc Canonem effutit Balsamon, nihili sunt. His consona sunt, quæ habet Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 32. *De pravis illis hominibus, qui brunaticos colunt*, (sic legendum) *& de hominibus, qui subtus maida cersas incendunt, & Votos vovent, &c.* Designatur vero, ni fallor, his locis, *Votorum* nomine, dies festus Romanorum, tertio Nonas Januaris celebrari solitus, qui in Kalendario Bucheriano *Votorum nuncupatio* appellatur, interdictus prædictis Canonibus, quod Paganismum redoleret.

Votum, Sacræ preces, εὐχὴ, apud S.Augustin.Epist. 59.ad Paulinum: *Porro, si attitatius, ut dixi, in Scripturis Votum appellatur εὐχὴ, excepto nomine orationis, ea proprie intelligenda est oratio, quam facimus ad Votum, id est, προσευχὴ. Voventur autem omnia, quæ offeruntur Deo, maxime sancti Altaris oblatio, quo sacramento prædicatur nostrum illud Votum maximum, quo nos vovimus in Christo esse mansuros utique in compage corporis Christi.* Canon Missæ: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, ... qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, sibique reddunt Vota sua æterno Deo, vivo, & vero.*

2. VOTUM, Suffragium. Vetus Statutum Academiæ Parisiensis: *Novi Magistri, priusquam admittantur ad congregationem Facultatis, jurabant in ea fideliter referre Vota Baccalariorum Formatorum de sufficientia Baccalarii, qui sub eo de quæstione Tentativa responderit.* Occurrit ibi pluries. [Vita Jacobi *Gelu* Archiep. Turon.apud Marten.tom.3. Anecd.col. 1947. *Et habebam quatuordecim contrariantes, verum super me Vota ceciderunt & meritum.* Adde Concil. Hispan. tom. 4.p.155]

¶ 2. Votum Decisivum, Suffragii ferendi jus. Epist. Card Carafæ ad Card.Quirogam inter Conc.Hisp tom. 4.p.222. *Abbates minime habere Votum (quod vocant) decisivum; nisi si quod privilegium ab Apostolica sede impetratum, vel legitima consuetudo præscripta eis suffragatur.* Vide Vox 3.

3. VOTUM, Nuptiæ. S.Ambrosius ferm.25. *Solent autem homines, sicut mos est, in Votis suis, hoc est, nuptiis & præcipue saltare vel canere.* S.Augustinus lib.11.de Genesi ad liter c.41.*Nisi forte sponsa erat à patre tradenda, & expectanda erat Votorum solemnitas, & convivii celebritas.* Canones S. Patricii c. 28. *Eadem ratione observanda sunt prima Vota & prima conjugia, &c.* Fortunatus in Epist.ad Mummolenum l.10.Poem. *Ad cujus* (filiæ Mumoleni demortuæ) *forte Vota jam festinans familia fervebat, sedule parentela excitabatur.* [Charta an.1262. vel 1264.apud Acher.tom.10.Spicil. p.192. *Gubernabit communes filios usque dum pervenerint ad ætatem viginti annorum: dum tamen eadem domina ad secunda Vota non convolet.* [Fleta l.4.c.2.§.16.*Si donatarius ad alia Vota convolaverit.* Adde l.3 c.3.§.6. & Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III.part.5 c.1. Hinc *dies votorum*, pro die, quo nuptiæ peraguntur, in Lege Longobard.l.2.tit.4.§.3. tit.14.§.21. in Legibus Luitprandi Regis tit. 74. §. 2. Vetus Charta ann. 1093. in Tabulario Casauriensi. *Ut alia die post nuptialem, qui est dies Votorum nostrorum, &c.*

¶ 4. VOTUM, Exactio seu præstatio sub nomine voti, idem quod *Precaria* 2. & *Preces* 1. Testam.an.1156.inter Probat.to.2.novæ Hist.Occitan.col.558. *Solvo etiam & guerpisco Votum quem feceram de vermilio, ut deinceps non fiat.*

☞ Votorum, quibus se obligant Monachi, in simplicia & solemnia distinctio, primis Monachorum parentibus prorsus incognita, sæculo duodecimo ineunte antiquior non videtur. Gratianus dist. 27. allatis quibusdam in hanc rem canonibus addit: *Hic distinguendum est quod voventium alii sunt simpliciter voventes, ... alii sunt quibus post votum benedictio accedit consecrationis.* Et quidem hactenus nihil interfuerat *utrum simpliciter à monacho vel abbate quis susciperet benedictionem*: at *multiplicatis Monachorum congregationibus professiones ab eis exactæ sunt & benedictiones super eos datæ, .. ut monasticus ordo, quanto firmius in conspectu Dei & hominum & solemnius ligaretur, tanto robustius & devotius ab ipsis servaretur*, inquit Ivo Carnot. Epist. 41. De iis fusius Glossa in can. quod autem 27. qu. 1. & Glossa in can. quod voventes, ibidem

¶ Vota Substantialia, Principalia, potissima, quæ *Solemnia* vulgo dicuntur. Acta Capituli Paris.1. Julii ann.1401. *Hodie Martinus de Toulose fecit tria Vota substantialia. Hodie sorores Agnes de Londres, Joanna de Rivo de domo* (Dei) *Parisiensi professæ sunt & fecerunt tria Vota substantialia.* Vide *Substantialis.*

☞ Simplicior quondam fuit formula solemnis monachismi professionis, ut discimus ex antiquissimo

Pontificali, ubi legitur: *Promitto Deo ego ill. & Sanctis ejus in quorum honore hoc consecratum est oratorium, & tibi pater ill. conversionem morum meorum, & pro his rationem reddendam in die judicii. Qui vivit & regnat.*

¶ VOTUS. Inventar. an. 1476 ex Tabul. Flamar. *Item plus unum saccum Voti, in quo quidem sacco Voti erant aliqua instrumenta in forma publica redacta.*

¶ VOVENDÆ, Missæ votivæ. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii p. 378. * *In Vovendis frequentius superaddebat*, Credo in Deum, *& injungebat imagines cordis.*

¶ VOUERIA, VOUUEARIA. Vide in *Viarius*.

¶ VOUGETUS, Idem quod supra *Vanga*. Vide in hac voce. Recensio apud Chassagaiam an. 1511. *Injunctum: una basta sive unus Vouget, alias Voujo.*

¶ VOVITIO, Votum. Mirac. S. Dionysii sæc. 3. Bened. part. 2. p. 363. *Martinum corporali intuitu carentem, ... mulier, Adela nomine ... Christi voveat allaturum martyribus, mox in ipso Vovitionis articulo pridie Idus Septembris videntem ablactavit filiam.*

¶ VOVIUGIN, Vide infra *Wuingin*.

1. VOX, diversis notionibus accipitur: interdum enim pro clamore militari, *Cry d'armes*. Cæsarius lib. 7. de Mirac. c. 39. *Nos hodie dextra vobis dedimus, nos signa vestra militaria ibi vidimus, nos Vocem vestram ibi audivimus.* De torneamento loquitur Will. Brito lib. 11. Philippid.

. . . . Necdum Vox ulla sonabat,

2. VOX, Jus testimonii ferendi. Edictum Theoderici Regis Italiæ §. 48. *Quia hujusmodi persona* (servi & liberti) *neque in civilibus neque in criminalibus causis contra patronos aut dominas, eorumque liberos, etiamsi pro eis dicant, Vocem possunt habere legitimam, &c.* Concil. Francoford. ann. 794. c. 36. al. 34. *De criminosis, ut non habeant Vocem accusandi majores natu, aut Episcopos suos.* Definitio Concilii Duziacensis de Duda Monacha c. a. *Quapropter Vocem non habent, ut sacramento de hoc sacrilego adulterio se . . . valeat expurgare.* Concilium Pontigonense an. 876. *Si post quatuor menses purgare se canonice non poterit, nulla ejus Vox penitus audiatur.* Lactantius de mortibus Persecutorum num. 13. de Christianis: *Non de rebus ablatis agere possent, libertatem denique ac Vocem non haberent*, id est, jus testimonii ferendi.

VOCEM NON HABERE, dicitur apud Bractonum l. 3. tr. 2. c. 34. §. 3. & in Fleta l. 1. c. 34. §. 9. c. 38. § 11. ille, qui inter infames habetur, eoque ipso ad testimonium dicendum non admittitur.

¶ VOCEM DARE, Accusare, deferre, querelam deponere, Gall. *Former sa plainte*. Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. tom. 3 p. 191. *Si quis vulneraverit aliquem, & vulneratus dederit Vocem Sayonis regis; ille qui plagam fecerit, persolvat Sayoni regis caunatellam vini, & componat se cum vulnerato.*

3. VOX, Jus suffragii ferendi in Capitulis, &c. Charta an. 1246. apud Columbum in Episcop. Sistaric. *Concedimus, quod in Capitulo nostro Vocem tanquam Canonicus habeatis.* [Charta fundat. S. Capellæ Viennarum an. 1379. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 192. col. 2. *In quo (capitulo) thesaurarius primam, dictus vero cantor post eundem thesaurarium immediate & secundam vocem habeat... In quo duorum vicariorum Voces pro una Voce dumtaxat computabuntur.* Adde tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 116. & Hist. Mediani monast. p. 410]

4. VOX, Jus, quod quis habet in rem aliquam. Lex W.ii... lib. 4. tit 3. § 4. *Quia vero quidam interes aut persuasione aut indignatione circumveniunt eos, quos tuer... aussi ae deb...erunt, & de rebus reddendæ rationis securitates accipiunt, vel certe diversarum obligationum scripturas ab illis exigendas insistunt; quo extinctis Vocibus eorum, quæ illis competunt nunquam inquirere, vel recipere permittantur.* [Testam. Guifredi Comit. Cerritan. an. 1035. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 432. *Quantum ibi habeo vel habere debeo, sive per prisione, sive per parentorum, vel per qualicumque Voce, &c.* Charta an. 1070. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1153. *Per hanc scripturam venditionis meæ vendo vobis omnes Voces & detraticos, possessiones, &c. Per alodiam, sive per aliam qualemcumque Vocem ... Per nos vel per nostram Vocem, &c.* in Charta an. 1126. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 442.] Berengarius Comes Barcinonensis in donatione civitatis Tarraconensis Romanæ Ecclesiæ, an. 1090. *Ea scilicet deliberatione, ut ego & mei post eos omnes ... teneamus hoc totum per manum & Vocem S. Petri, ejusque Vicarii Romanæ Sedis Apostolici, per quinquennium persolventes ei 125. libr. purissimi argenti ad justum pensum.* Charta Alfonsi Regis Legionensis apud Anton. de Yepez in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 3. pag. 227. *Do & offero monasterio S. Vincentii Ovetensis, quod dicitur Capella Regum, totam Vocem & totum jus Capellaniæ, in ipsa plantatione, ubicunque extensa fuerit, &c.* Charta Sancii Regis Aragon. æræ 1131. apud eumdem tom. 7. *Sicut unquam habui, vel tenui, seu habere potui per qualescunque Voces, &c.* Charta Ranimiri Regis Aragon. æræ 1173. apud Blancam in Comment. Rerum Aragon pag. 647. *Cum suis terminibus, ... directaticis, eremis, & populatis, & montibus, & aquis & palustris, & cum omni censa, quod pertinet ibi, vel pertinere debet ad meam regalem personam vel Vocem.* Alia apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan. p. 651 de quadam Inquisitione: *Aut si de ipsa insula terrameritum eaunt ad potestatem Rainardi, aut permansit postea in Voce Veidrani, &c.* Vide tom. 2. Capitul. Regum Franc. col. 1548.

VOX, Eadem, ni fallor, notione, in veteri Charta Rivipollensi æræ 888. apud *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 4. *Ipso alode cum fines & terminos suos, sicut in ipso judicio resonat, quem acquisivit per Vocem liberto suo, &c.*

MALA VOX, seu *Mala voce* possidere dicitur is, qui contra jus rem detinet. Charta Garsiæ Regis Navarræ, æræ 1185. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. qua concedit Episcopo Pampilonensi, *Synagogam Judæorum de Stella, liberam & integram, sine ulla Mala Voce, ad peragendum in ea Ecclesiasticum ministerium, &c.* Fori Oscæ an. 1247. f. 5. *Quicunque miserit Malam Vocem in hæreditatem, quam alius possidet, & forte infra unum annum & unum diem noluerit accipere directum de illo, qui tenet illam hæreditatem, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 6 tit. de Generalibus Privileg. §. 21. *Postea sine Mala Voce retinere potest emptor, &c.* Adde Foros Aragon. lib. 7. pag. 132. v. 133. &c. Michael *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. pag. 331. *Viduitatis jure si possides vidua aliquam rem, & imponitur sibi inea Mala Vox, debet in judicio nominare heredes viri sui mortui, & dabitur ei dilatio, ut denuntiet Malam Vocem dictis hæredibus sui viri, &c.* Adde p. 81. 82. v.

¶ 5. VOX, Actio, qua rem aliquam quis postulat, ecu in eam jus habens. Notitia judicati an. 1036. in Append ad Marcam Hispan. col. 1063. *Quod si aliquis homo utriusque sexus hanc donationem seu consignationem disrumpere tentaverit, Voce ejus in nullo proficiat.* Eadem occurrunt apud Marten. tom. 1 Anecd. col. 156.

¶ 6 VOX, Fiscus, dominium. Charta Fernandi Hispan. Reg. æræ 1210. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Si quis igitur ... hoc meum spontaneum factum irrumpere præsumpserit, ... pro temerario ausu parti regiæ & nostræ centum libras auri persolvat; & quod invaserit vobis vel Voci vestræ in contra duplum reddat.*

Haud

☞ Haud facile est divinare quid significet *Prendre la van du Roy* in Litteris ann. 1372. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 565. *En nostre presence ont princ la Voie du Roi nostredit Seigneur, & mis ses penons & bannieres ès forteresses de dictes villes*. Ubi de supremi dominii professione agitur: unde Cl. Editor suspicatur iis significari ab iis hominibus jus regium in eos agnitum fuisse: haud probabiliori fortasse conjectura existimem ego intelligendum esse proclamationes Regis nomine factas, quod signum erat supremi dominii non secus ac vexillorum erectio, ut videre licet supra in voce *Vexillum*.

FALSIS VOCIBUS CANTARE, [dicitur Musicis de voce acutam vocem eminente, Gall. *Fausses*. Alii à *faucibus* vocis originem accersunt.] Institutiones Capitulis Generalis Cisterciensis Ordin. cap. 71. *Viros decet virili voce cantare, & non more fœminea, tinnulis, vel ut vulgo dicitur, falsis Vocibus histrionicam imitari lasciviam*.

VOYSNINE, Slavis dicuntur Contributiones belli causa exigi solitæ, à *Voyska*, exercitus. Ita Johan. Lucius l. 6 de Reg Dalmat. c. 1.

UPLANDA, Superior terra, Anglis, seu ut vulgo loquimur *terra firma*, respectu paludosæ; ex Saxonico & Anglico up, supra, & land, terra. Ingulfus p. 853. *Per aquam de Uplanda, id est, de superiori terra, scaphis deferri jussit*. Vide Gul. Prynneum in Libertatibus Eccl. Angl. tom. 3. p. 990.

UPLANDENSIS. Anglis *Uplendish*, Rusticus, agrestis, silvestris, montanus. Leges Burgor. Scoticor. c. 27. *Si burgensis calumnietur per rememanantem, seu Uplandensem de furto aliquo invento in domo sua*,

¶ UPOTHECA, Apocha quomodo etiam forte legendum est, Gall. *Quittance*. Procuratio Reg. Majorica- apud Rymer. tom. 2. pag. 464. *Dantes & concedentes dictis procuratoribus nostris, vel alteri eorum plenam & liberam potestatem agendi, petendi, ... recipiendi & Upothecam de soluto faciendi*. Galli dicerent, *Donner quittance de payement*.

UPUA. Formula 14. ex Baluzianis: *Volat Upua, & non arundo, &c*. Forte pro *Upupa*.

URA, ἄναξ, in Glossis MSS. S. Germani Paris. Edit. *Sulcus, Hecura*. Distinguendum *Hac ura*.

¶ URADEHT. Vide *Waiapaus*.

¶ URANIUS, URANICUS, URANUS, à Græco οὐρανιος, ὑοὐριος, Cælestis. *In honore agni stratiotis Urani*, in Hist. Translat. S. Hilarii Episc. Carcasson. an. 970. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 120. Guillelmus Gemmet. l. 6. Hist. Norman. c. 3. *Decedente igitur Duce Richardo à mundanis principatus culmine & regna ut credimus, Uranica scandente, &c*. Sequentia pro festo Purificat. B. M. ex Cod. Autiss. *Post funera, Urania nos duc ad habitacula*. Missale vetus Eccl. Carnot. in festo S. Launomari: *Illius salutifera supplicatione Uranica patriæ civibus nos interesse concede*. Epitaphium in Comment. litter. tom. 1. p. 243.

Hic Janin gaude, qui vixisti sine fraude,
Ordine, reque Minor, sacri consors, ut opinor,
Corporis Uraniei, caro cujus conditur ici.

Adde Acta S. Mansueti in Hist. Tul. l. p. 190.

¶ URANITA, Eadem notione, Gr. Οὐρανίτης. Mirac. S. Gibriani tom. 7. Maii p. 620. *Ut ... terrigena superius peteret, & Uranitis civibus associaretur*

URASDA, Slavis dicitur compositio pecuniaria pro homicidio, vel membrorum mutilationem. Vide Joan. Lucium lib. 3. de Regno Dalmat. c. 5. & Statuta Ragusii lib. 6. c. 76.

¶ VRATISLAVIENSIS MONETA. De *Johanneis Vratislaviensis* Godofredus Rhonius dissertationem edidit, Vratislaviæ ann. 1693.

URBACIO, *Circumductio*, περιγράφεσις, in Gloss. Gr. Lat. [in MSS Sangerm. *Circumductio, urbatus, orbs*.]

¶ URBALIS, Urbanus. *Ecclesiæ urbales*, Majores, Cathedrales. Sermo 5. Abbonis apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 105. *Auferunt namque perversa calliditate Urbalibus Ecclesiis, nec non Monasticis res, & villas, quibus debent Episcopi, Monachi & Canonici vivere. Diversis plane dolis & fraudibus prædicti invasores ecclesiæ destruunt præsidia Christianitatis, hoc est sedes Episcopales & Monasteria*.

¶ URBANARI, Rempublicam administrare in urbe degere. Gloss. Lat. Gr. *Urbanor*, πολιτεύομαι.

¶ URBANTUS, perperam pro *Wantus*. Vide ibi.

URBARA. Acta Murensis Monast. p. 40. *Exceptis agris & pratis & silvis, quæ ad nos ex toto quod dicunt Urbara, vel ad Clericum pertinent, &c*.

¶ URBATUS, Sulco, qui fit in urbe condenda urvo aratri designatus. Hist. Lossens. Comit. part. 2. p. 42. *Pera & Hamonte exceptis: quia tunc, ju... ta Mantel. in Comp. Hist. Loss. c. 9. fol. 44. nondum fuerant Urbata cinctaq; mœnibus, aut donati oppidorum prærogativis*. Festus: *Urvat circundat, ab eo sulco, qui fit in urbe condenda urvo aratri quæ fit forma simillima uncini curvatione buris & dentis cui præfigitur vomer*. Gloss. Lat. Gr. *Urbatu*, περιοριχ... μενον. Vide Vossii Etymolog. in voce *Urbs*, & infra, *Urvus*.

¶ URBECULA, Oppidulum. Dialogus an. 1456. apud R. Duellium tom. 1. Miscell. pag. 236. *Estne hæc Dianæ dicata Nympha extra mœnia Urbeculæ non procul à Sellanis quondam castris*. Gloss. Lat. Græc. *Urbicula*, πολίχνιον.

¶ URBICARIÆ REGIONES, Quæ à Præfecto urbis administrabantur, urbi proximæ. Acta SS. Luceiæ, Auceiæ, &c tom. 5. Jun. p. 12. *Per omnem Italiam, tamen etiam per omnes Urbicarias Africanasque regiones, &c*. Vide *Suburbicariæ*.

¶ URBICUS, Civis. Vita S. Joanni Abb. Parm. to 5. Maii p. 183. *Cum quidam Urbicus ultra flumen, qui juxta murum civitatis fluit, transire voluisset, &c*.

URBICUS, Publicus. Charta Cornutiana an. 471. apud Mabill. Diplom. l. 6. Ch. 1. *Quæ omnes species appensatæ habent ad stateram Urbicam argenti pondo quinquaginta quatuor uncias*.

¶ URBICUS, Romanus, eadem ratione qua Roma κατ' ἐξοχὴν Urbs appellatur. S Paulinus Epist. ad Severum tom. 1. p. 27. *Sed plenius indicare poterunt conservi nostri, ... quantum nobis gratiæ Dominicæ detrimentum faciat Urbici Papæ superba discretio*. *Urbici pistores*, in Cod. Theod. l. 13. tit. 5. leg. 2.

¶ URBOR. Charta Conradi Episc. Ratisbon. ann. 1224 in Metropoli Salisburg. tom. 2. p. 237. & apud Tolner. inter Probat. Hist. Palat. p. 148. *Excepimus illam (advocatiam) Duci recompensaturi per feudum, quod vacare ceperit ad æstimationem 20 librarum, quarum 10. sint absolutis redditus, quod vulgo sonat Urbor*. Charta Ottonis Duc. Meraniæ an. 1231. ex Schedis Mabill. *Cæterum quia privilegium ecclesiasticæ libertatis, immunitatem videlicet ecclesiæ violari, & in possessiones familiares quæ Urbar vulgo dicuntur, &c*. Gloss. Teuton. Schilteri: *Urber, orbore, reditus, usufructus*, Belgis *orboir*. Vide *Urbona*.

URBS AUREA, Roma. Petrus Diaconus lib. 7. Chronic. Casin. cap. 115. de Lothario Imper. *Ju... ta autem Urbem pervenit*. *Auream Romam* dixit etiam Martialis l. 9. Epigr. 60.

In septis Mamurra diu, multumque vagatus
Hic ubi Roma suas Aurea vexat opes.

Juvencus l. 1. initio:

Non orbis, non regna hominum, non Aurea Roma.

Et Prudentius in Apotheosi:

Et venerata Deum percenset aurea Roma.

Catwelphus in Epiſtola ad Carolum M.Regem: *Aurcam & Imperialem Romam intraſti, & Italiarum regna cum omnibus preciofis à Rege Regnorum ſuaviter accepiſti, &c.* Carmen de Carolo Calvo Imp.v.17.

Aurea cum totum regnares Romam per urbem
Conſiliis, ſublimo caput ſolemniter aſtris
Extulit, ac tonitru ſonuit per climata mundi.

Auctor Panegyrici Berengarii Imp.

. . . Valoat tuus Aurea Princeps
Roma diu, &c.

Adde Vitam S.Farnnis c.124. Vitam S.Adalberti Epiſc. Pragenſis n.18. Alcuinum Poem.170.&c. In ſigillis præterea Imperatorum *Aurcam Romam* dici annntat Angelus à Nuce.

¶ Urbs Æterna & Æternabilis, itidem Roma appellatur, in leg.3. Cod. Theod. de Collat. donat. & in leg.11. eodem Cod. tit.1. de Operibus publ. Vide Præfat. Baluzii in Reginonem.

¶ Urbs Lapidum, Carnutum ſic appellabatur: rationem docet Agann in Præſ. ad Libr. Cartarum S. Petri Carnot. *Erat* (urbs Carnotenſis) *ex quadratis immaniſſimis lapidibus conſtructa, altiſque turribus munita, & ideirco Urbs lapidum vocitata.*

☞ *Urbs* ſeu *Civitas*, ut Roma, ſic Alexandria κατ' ἐξοχὴν eſt appellata, in Cod.Th. leg.15. tit.18. de Legat. & leg.9. tit.1. de Operib. publ. Vide ibi Gothofred.

☞ *Urbs* & *Oppidum* idem ſonat Valeſio in Præſ. ad Notitiam Galliarum pag.13. & ſeq. Vide *Oppidum. Urbs* pro *Civitas* dicta interdum ſedes Archiepiſcopi, præcipue monetis, ut obſervat *Le Blanc* de Monet. p.155. vel 167. Vide *Caſtrum & Civitas*.

URBURA, Jus regium in fodinis aureis, argenteis, &c. apud Hungaros. Decreta Ludovici Reg. Hungar. an. 1351. c.13. *Si poſſeſſiones ipſas minerofas Regia Majeſtas pro concambio habere nolit, ex tunc jus regale, ſeu Urburas juri regio pertinentes recipere ſuo nomine faciat.* Quale autem fuerit ejuſmodi regium in fodinis jus, docet vetus Fragment. *de Urburis* inſcriptum: *Reges Hungariæ ab eorum montaniſtis receperunt Urburas, hoc eſt, de ſinguli mineris auri, argenti, & cupri habuerunt decimam partem.* Vide Thwroc. in Sigiſmundo Rege Hungar. cap.15. [& Bonfinii Decades Rer. Hungar. edit. 1581. p.113.]

¶ URCA, Modus agri Charta Alexandri IV. PP. an. 1255. apud Ughellum tom.1. Ital. ſacræ col.53. edit.1717. *Eccleſiam S. Mariæ de Fulano in quatuor Urcam, & dimidiam, &c.* Sed legendum videtur *Uncia*. Vide in hac voce, num.8.

¶ URCARE, Lyncum clamor. Vide *Baulare*.

URCEOLUS, Inter miniſteria ſeu vaſa ſacra recenſetur. Lanfranc. Cantuar. Ep.13. *Urceolus quid ſit, liquido patet; eſt enim vas ſuperius, unde lavandis manibus aqua infunditur.* Stephan. Æduenſis lib. de Sacram. altaris c.4. ubi de Acolytorum ordinatione: *Accipiens & Urceolum, in quo datur ei poteſtas infundendi aquam in calicem dominicam.* Teſtam. Riculfi Epiſc. Heleneoſis an.915. *Conchas æreas 2. ad chriſma conficere Urceolo uno cum aquamanile, &c.* Charta an.1197. apud Ughell. tom.7. p.1274. *Duos Urceolos argenteos pro vino & aqua.*

Orceolus, in veteri Charta plenariæ ſecuritatis, exarata ſub Juſtiniano, apud Briſſonium in Formul. pag. 647. *Conca aurea una, Orceolo æreo uno, lucerna cum catenula, &c* [Acto Epiſcop. Cenoman. apud Mabill. tom.3. Analect. p.390. *Duos Orceolos argenti cum pyxide argentea ad hoſtias reponendas.*]

¶ Urceolus, Situla, Gall. *Seau*. Falcandus in Hiſt. Sicul. apud Murator. tom.7. col.257. *Ubi & rotæ volubilis obſequio deſcendentibus itemque aſcendentibus Urceolis puteos videas exhauriri, ciſternaſque adjacentes impleri, &c.*

¶ URCEUS, Sepulcrum, feretrum, theca reliquiarum. Acta S.Domitiani tom.1. Febr. pag.702. *Dum oſſa illa ſancta levarentur & Urceo novo imponerentur, &c.* Vide *Urna* 3.

URCHRICHIAD. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ: *Urchrichiad, i. Edling, qui poſt Regem habet ſuccedere, præ omnibus, qui ſunt in Curia præter Regem & Reginam, honoratur. Iſte erit filius ejus vel frater ejus. Locus ejus eſt in aula ultra ignem, in oppoſito Regis. Inter hæredem & columnam primo loco habet judex ſedere.*

¶ URCIUS, pro Urceus, in Teſtam. Ermentrudis, apud Mabill. Liturg. Gall. p.463.

¶ URDENANDUS, ex antiquæ ſcripturæ vel pronuntiationis vitio, pro Ordinandus, apud Doublet. Hiſt. S. Dionyſ. p.689.

URGESCERE, pro ſæpius urgere, uſurpat Lucifer Calaritanus l.2. pro S. Athanaſio p.154.

¶ URGUERE, Accuſare, in Cod. Th. tit.1. de Accuſat. leg.9. *Cum juxta formam juris antiqui, is qui cœperit Urguere, aut vindicta propoſita ſit, ſi vera detulerit: aut ſupplicium, ſi fefellerit.*

¶ Urcuere, pro Urgere, in Præcepto Ludovici Pii ann.822. apud Baluz. tom.2. Capitul. col.1421. & alibi.

URIGO, *Vertigo*, in Gloſſ. Arabico-Lat.

¶ URINA, Origo, à vet. Gall. *Orine*, eodem notione. Vide *Originarii*. Charta an.1287. ex Tabul. Calenſi pag. 116. *Yſabellis de Gieroy recognovit ſe eſſe feminam de corpore eccleſiæ S. Georgii Kaloaſis pro propria Urina ac etiam materna natione.*

¶ Urina Laxiva, Cerevifia dicitur cuidam Verſificatori apud Henricum Rebdorff. an.1347.

¶ URINALE, Urinalus, Matello, Gall. *Urinal, Urinale, Urinarium, matella*, in Gloſſ. MSS. apud Voſſium l.3. de Vitiis ſerm. c.56. Tranſact. inter Abb & Monach. Craſſenſes an.1351. *Infirmarius ... debet habere pro monachis infirmis in dicto monaſterio ... ollas, mappas, manutergia, Urinals, cellas* (ſellas) *& oleum.* Charta an.1338. tom.2. Hiſt. Dalph. p.363. *Duodecim duodenas amphorarum, ſex duodecim duodenas Urinalorum, &c.*

¶ URINARE, à Gall. Uriner, Mingere. Miracula MS. Urbani V. PP. ex Tabular S. Victoris Maſſil. *Rencrius erat per totum corpus valde inflatus nec ſeucabat, nec Urinabat.*

¶ URIO, Ludi genus. Vide *Senio*.

¶ VRIVOLSA, Sclavonica vox. Ditmarus in Chron. Epiſcop. Merſeburg. *Qui recordes in malum hoc irreſorie mutabant, Vrivolſa, quod noſtra lingua dicitur, Alnus quæ ſtat in fructetis, &c.*

URLARE, Orulam, vel limbos inſerere, Gall. *Orler*. Monaſt. Angl. tom.3. p.317. *Amictus de aurifrigio .. Urlatur aurifrigio puro & ſtricto.*

1. URNA, pro *Orla*, ſeu *orula*, Limbus, Gall. *Orlet*. Leo Oſt. l.15. c.59. *Aliam planetam cum Irenibus, Urnas de pallio longitudine paſſuum 4. latitudine palmorum trium, pannum de altare diaredinum, &c.* Lib.3. c.11. *Capitulum renovavit, illudque gypſea Urna in gyro, vitreiſque feneſtris ac pulchre variorum marmorum pavimento decorans tegulis cooperuit.* Cap.20. *Tunicam diapiſtin cum Urna ampliſſima à pedibus & manibus ac ſcapulis aurea.* Cap.57. *Coopertorium cum Urna purpurea.* Cap.33. (al.31.) *E quibus* (iconis) *decem ex quadratis prædictus Frater apud Conſtantinopolim craſſo argento ſculpſit ac deauravit, ... rotundas vero omnes argentea ſolum Urna 4. librarum circundans, cætera coloribus ac figuris depingi Græca peritia curavit.* Cap.58. (al.57.) *Coopertorium altaris ſericum cum Urna purpurea ornatum margaritis.*

2. URNA, Menſura liquidorum, vini, cerevifiæ, &c. [*Vini 4. carradæ & dimidia & duæ Urnæ*, in Charta Anshelmi Abb. Laurisham. apud Tolnerum inter Probat. Hiſt. Palat. p.16. Necrolog. ejuſdem Abbatiæ apud Schannat. Vindem. litter. p.26. *Hic conſtituit 12. Urnas vini in*

Ure-

Urehoch in anniversario ejus fratribus ad caritatem. Charta an. 1289. apud Ludewig. to 4. Reliq. MSS p. 117. *Sex Urnas vini montani juris, & sexaginta denarios de quodam agro, &c.* Adde p. 146 & 254. Hinc retinenda videtur hæc vox in Charta Raimundi Comit. S. Egidii an. 1164. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 300. atque adeo emendanda in voce *Ubia*.] Occurrit præterea in Metropoli Salisburgensi to. 2. p. 292. to. 3. p. 40. & alibi non semel.

3. URNA, Theca, feretrum, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. c. 45 [Charta ann. circ. 894. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. p. 293. qua Geraldus Comes annuum censum 12. solidorum *ad Urnam beati Petri* persolvi præcipit. Andreas Floriac. l. 4. Mirac. S. Bened. MS. *Pridie quam viam ingrederetur universæ carnis, quo sepeliendus foret præmonuit, locumque secus anteriorem cryptæ sanctæ Crucis frontem indixit, in recrudoque oravit. Porro id pollinctoribus negligentibus, atque alias Urnam accelerantibus, &c.* Vide *Vista* 5. & *Urceus*.]

¶ 4. URNA, Machina bellica, quam sic describit Hero de Mach. bellicis c. 9. *Fiunt itaque fictiles Urnæ laminis ferreis exteriori parte colligata, minutisque carbonibus implentur: ab extrinseca vero laminæ facie fundum versus forantur & aperiuntur usque unius digiti foramen, ferreumque tubulum inde suscipiunt, cui tubus alius follem habens adjungitur. Cum autem ignem carbones susceperint, dum sufflantur, similem flammæ perficiunt combustionem. Quippe quæ lapidem penetrat atque confringit, aceto vel urina, vel alio quopiam acrium superinfuso.*

URNATORES, *Qui urnis aquas ex altis puteis levant*, apud Julium Firmicum l. 3. Math. c. 11. l. 4. c. 6. *Aut enim ex altis puteis, quotidiano opere aquam levare cogatur, &c.* [Vide *Urceolus*.]

¶ UROMA. Leges Mechlinienses tit. 10. art. 1. *Hæres feodi intra proximas sex hebdomas à morte defuncti investituram à Domino petere debet, eique dabit pro integro feodo, tredecim equitos singulos triginta stuferis æstimatos; & pro non integro Uromam, sive* ἐπίφορον, *hoc est fructus unius anni aut quanti in annum conducitur.* Vide Urbor.

¶ UROR, pro *Urus*. Vide in hac voce.

URPHEDA, Germ. *Urfeits*, Juramentum, quod ex carcere dimissus præstat de non ulciscendo. Goldast. [Vide Vossium de Vitiis serm. l. 2. c. 19. & supra *Faida*.]

¶ URSA LIBRA, pro *Arsa*, apud Kenoett. Antiquit. Ambrosd. p. 165. Vide *Arsura*.

¶ URSARIA, Hispaniæ urbs, vulgo *Madrid*. Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 394. *Sed dum Franciæ Rex captus detinebatur Ursaria, quæ Madrid vulgo dicitur, &c.*

¶ URSARITIUS CANIS, Qui ursos prosequitur. Vide in *Canis*, col. 163.

¶ URSARIUS, Vir è familia, domestica, officialis palatinus: unde suspicari facile est legendum esse *Huscarla*. Vide in hac voce. Hist. MS. Monaster. Boccens. p. 52. *Hostis antiquus ter insurrexit in me, & ter cecidit in semetipsum, & Ursarius Domini mei, id est Angelus bonus liberavit me.* Charta Balduini Comit. Hanon. an. 1176. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 896. *Præstita fide & Sacramento confirmavi, quod neque ego, neque Ursarii mei, neque venatores in aliqua domorum ecclesiæ per violentiam jacebimus.*

¶ URSARIUS, Cui ursos ad spectaculum instruendi cura commissa est. Lambertus in Hist. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 552. *Compromisit de qualibet oppidi furno ad quolibet furniamentum ad procurandum ursum & pascendum, panem unum Ursario se daturum, & sic ludum ursi ad spectaculum singulis diebus festis ad placitum suum haberent & conspicerent.*

URSUS, Præstatio Regi Bohemiæ recens dicto fieri solita. Albertus Argentinensis in Chron. pag. 145. *Collecta enim ibi imposita, quæ Ursus dicitur, & de novo Regi creato debita, apud Bohemos remansit.*

URSUM CIRCUMDUCERE. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyteros c. 14. *Nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre aut cantare præsumat. Nec turpia joca cum urso, vel tornatricibus ante se facere permittat.* Synodus Trullana can. 61. Τοὺς ἄρκους [illegible] Ubi observat Balsamon in ejusmodi ursorum capitibus & corporibus tincturas appendere solitos, dareque passim ex pilis eorum cum tinctura, tanquam phylacteria, ad depellendos morbos, atque adeo oculorum fascinos amoliendos. Vide *Minater* 2.

¶ URSORUM PASTUS, [inter onera quæ à vassallis suis domini exigebant, recensetur in Charta Dudonis Abbatis Dervensis ex Tabulario ejusd. Ecclesiæ.] Vide in *Pedatura*, col. 329.

URTELLA, Idem quod Ordalium, judicium divinum, purgatio vulgaris; Germ. *Urdel*. Decretum Tassilonis de popularibus legibus c. 5. *Ut hi, qui Ducali manu liberi dimissi sunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Bajoarii Urtella dicunt.* Vide *Ordela*.

¶ URTIFER, pro *Hortifer*, Hortus. Tabul. S. Sulpitii Bituric. *Cum appenditiis earum, Urtiferis & aulsiferis, viridigariis, &c.*

URTIO. Vide *Alchaz*.

URTUM, *pars aratri, quæ plicatur*, Papiæ: in MSS. *Uraum*.

¶ URUBHI, Titulus est capitis 16. Leg. Rotharis Reg. ex Cod. Ambros. apud Murat. tom. 1. part. 2. p. 19. col. 2. *Si quis hominem mortuum in flumine, aut foris invenerit, & expoliaverit, & celaverit, componat parentibus mortui solidos 80. &c.*

¶ URUCA, λαχάνου κατά. Gloss. Lat. Gr. in MSS. Sangerm. *Urtica*.

URUS, vox Gallica vetus, Germanis hodie *eyn urochs*, ut docet Cluverius l. 3. Germ. antiq. c. 47. Gl. Gr. Lat. Βούβαλος, *urus, bos silvestris*. [Gloss. Latin. Gr. Uror. [illegible]. Leg. Urus, ut infra: Urus, *bos silvestr*, Βούβαλος: in MSS. *silvester*: addunt Regiæ, *Bufalus*.] Glossæ antiquæ MSS. Uri, *vituli agrestes, quos Bubalos vocant*. Macrobius l. 6. Saturn. c. 4. *Nec non & Punicis Oscisque verbis usi sunt Veteres, quorum imitatione peregrina verba non respuit ut in illo, Silvestres uri assidue; Uri enim Gallica vox est, qua feri boves significantur.* Aimoinus l. 1. Hist. Franc. c. 1. ubi de Herciniæ sylvæ feris: *Tertium est genus earum, quæ Uri appellantur. Hi sunt magnitudine paulo infra elephantos, specie & colore & figura tauri. Magna vis eorum est, & magna velocitas; neque homini neque feræ, quam conspexerint, parcunt. Hos studiose captos foveis, interficiunt. Hoc se labore durant adolescentes, atque hoc genere venationis se exercent, ... amplitudo cornuum & figura & species multum à nostrorum boum cornibus differt. Hæc studiose conquisita ab labris argento circumducunt, atque amplissimis epulis pro poculis utuntur.* Postremis Aimoini verbis conveniunt, quæ scribit Fulco l. 1. viæ Hierosol.

Uris cornua sunt immensæ concavitatis,
Ex quibus ampla satis, & lævia pocula fiunt,
Vitibus & mensis & bovera & commoda præsunt,
Seu docti artifices ea quadrificata retundent,
Integra sive sinant, & fissa caloribus aptant.

Idipsum Cæsar l. 7. & Plinius l. 11. c. 37. de urorum cornibus

nibus vice poculorum tradunt. Urorum vero venationis meminit Monachus Sangall. l. 2. de Carolo M. c. 11 *Cum ecce quietis & otii impatientissimus Carolus ad venatum bisontium vel Urorum in nemus ire, & Persarum nuntios secum pacat educere.*

¶ URVUS, Aratri curvatura proprie: item, Sulcus aratro designatus, intra quem urbem ædificarent. Rolandin. Patav. in Chron. Tarvis. apud Murat. to. 8. col. 249. *Et quia scivit quod antiqui magnates respiciebant ascendent, cum volebant condere civitates; & faciebant ipsimet Urvum cum aratro, quo circumdabant civitates, unde dictæ sunt urbes, &c.* Vide Urbatus.

USA, Fluvius, ex Saxon. use. Fœdus Alfredi & Godrani c. 1. de regni terminis: *Vauc in rectum ad Undrfardum; tunc sursum in Usa, ad Wetelingstreet.*

¶ USAGIARIUS, Quo uti licet. Charta Libertat. oppidi S. Palladii an. 1279. apud Thomasser. in Biturig. p. 113. *Solvent unum denarium de quolibet porco lactente quem habebunt in alio nemore communi & Usagiario.* Usagiè, solitus; dicitur de eo quod in usu est, in Charta an. 1289. ex Chartul. S. Johannis de Valle: *L'euee usagiée & acoustumée.*

¶ USAGIUM, Usus, mos, Gall. *Us & coutume:* ita sæpissime appellantur Consuetudines municipales. Charta an. 1284. apud Rymer. to. 2. p. 264. *Regni antiquæ consuetudines approbata benaqur Usagia, quæ sacris canonibus non repugnant, illibata serventur.* Libertates Bellævillæ ann. 1233. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 181. *Similiter in Usagio & franchesia Bellævillæ continetur, quod, &c.* Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1302. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 85. *Servando & custodiendo diligenter Usagia locorum & consuetudines approbatas.* Charta an. 1329. ex Tabul. Eduensi: *Renunciantes etiam in hoc facto prædicti venditores ... omnibus aliis juribus, & legibus, Usagiis, consuetudinibus, &c.* Usagia locorum, in Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1854. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Usagium de focaribus & de potaritis & de luperciis solent valere 15. lib.* Vide in Usaticum.

¶ USAGIUM, Jus utendi aliqua re. Dicitur potissimum de nemorum usu, Gall. *Droit d'usage.* Charta an. 1217. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 197. *Dedi eis ... boscum mortuum in foresta de Jugue ad Usagium domus de Bertaco.* Alia ibid. col. 389. *Dono iterum & concedo dictæ abbatiæ in perpetuum totum Usagium plenarium habendum & capiendum libere & expedite per totam forestam meam.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 71. *Monachi S. Vincentii Cenomanensis habeat in foresta sua de Pail Usagium suum ad opus domus suæ S. Leonardi, ... ad calefagium suum & ad omnia ædificia sua construenda & reparanda. Sine ullo censu & sine ullo Usage,* in Charta an. 1096. ex Tabul. S. Victoris Massil. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazanguet: Item dixit quod vidit quod Guillelmus Castellus vendidit Rostagno de Margaidis Usagium & pasquerium prædicti territorii vacent suis.* Consuetud. Cluniac. MSS. an. 1301. ex Tabul. B. M. Deauratæ: *Nullus abbas, nullusque prior aut Monachus, ... habeat canes ad venandum, his dumtaxat exceptis qui in aliquibus suis locis usum & Usagium habeant venandi. Habebunt Usagium suum ad piscandum,* in Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 17. Adde Mabill. to. 3. Annalect. p. 583. & Hist. Harcur. to. 4. p. 1359. Vide Usuacia.

¶ USAIGIUM, Eodem significatu. Charta Odonis Ducis Burgund. an. 1216. ex Tabul. S. Benigni Divion. *Et quicumque in castro edificaverit, de edificio suo voluntatem suam facere poterit, salva censa ad ea de nemore de Pasquez. Concedimus Usaigium in perpetuum ad quidquid eis fuerit necessarium.*

¶ USATGIUM, Arvernica enunciatione, in Charta an. 1285. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 135. *Cum cæteris universis aysiis & Usatgiis, servitutibus, emolumentis, &c.* Occurrit rursum inter Instr. Gall. Christ. novæ edit. to. 2. col. 145.

¶ USUAGIUM, Pari intellectu. Bulla Honorii III. PP. an. 1223. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 80. col. 1. *Cum pratis, vineis, terris, nemoribus, Usuagiis & pascuis in bosco & plano, &c.* Eadem leguntur in Bulla Greg. IX. PP. ann. 1234. apud Miræum to. 2. p. 1223. col. 2. Charta ann. 1228. ex Tabul. S. Richarii: *Super nemore illo quod dicitur Fagetum S. Richarii, in quo dicti homines Usuagium reclamabant.* Alia an. 1235. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 206. *Cum abbas & conventus S. Benigni Divionensis dicerent se habere Usuagium in nemoribus, &c.* Litteræ S. Ludovici Regis Franc. an. 1236. ex Tabul. Montis Mart. *Inquiri fecimus diligenter quale jus & quale Usuagium abbatissa & capitulum Montis Martyrum debebant habere in nemore nostro de Roberto.* Occurrit præterea apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 447. Vide *Foagium* 2. & *Lacya.*

¶ USUAGIARIUS, Qui in usu est rem aliquam agendi, maxime qui in silvis alienis *usagium* seu usum habet ad pascenda animalia vel ad ligna cædenda. *Usagier de bois,* in Consuetud. Meld. art. 177. Ducatus Burgund. art. 123. Andegav. art. 182. Cenoman. art. 200. Blesensi art. 225. Sedan. art. 306. Charta Theobaldi Blesens. Comit. an. 1215. ex Tabul. Calensi p. 170. *Et in eadem foresta chaufagium suum ad unum fornacium ubi alii Usuagiarii capient.* Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1254. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 161. *Ut ipse in propria foresta nostra Resti 50. porcos .. possint ponere & habere quiete & libere annuatim, ... salvo aliis Usuagiariis jure suo.* Charta Ægidii Abbatis S. Martini Tornac. an. 1309. ex Tabul. S. Richarii: *Nos habebimus omnia alia asiamenta in prædictis pasturagiis, sicut Usuagiarii alii in prædictis locis tantummodo.* Hinc emendanda Charta Joannis Abbat. Ursi-campi ann. 1303. ex eodem Tabul. ubi *Usugearius* perperam legitur pro *Usuagiarius.* *Usager,* in Chartul. Latiniac. fol. 210. v. *Item les maretz ... esquelz les demourans ès villaiges de Trille Bardon, &c. sont Usagers d'y pouvoir pesrher à la caige & non autrement.* Vide in *Usuarta.*

¶ USAGIUM, Tributum, vectigal, vel etiam servitium, quod domino ex usu & consuetudine debetur. Charta an. 1150. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 82. *Accepimus in feodum à domino Girino abbate, & ab ecclesia Insulæ Barbaræ quidquid juris vel Usagii habebamus ... de pedestrum de Rochetaillia.* Charta Roberti Archiep. Lugdun. an. 1231. apud Menester. Hist. ejusd. urbis p. 99. *E contrario dicti cives proponebant quod nec senescalcus, nec alius, brocham vini, vel aliquod Usagium habebat pro pretio vini augmentato.* In quesita tom. 1. Hist. Dalph. p. 20. col. 1. *Tenet mistraliam loci de Venos, ... & nescit cujus modi Usagium facere debeat domino Comiti, quod non fecit unquam aliquod.* Libertat. S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. ibid. p. 27. col. 1. *Item burgenses .. possunt vendere aut dare cuicumque voluerint res & bona sua, solvendo tamen & Usagia consueta.* Charta alia ibid. p. 134. col. 1. *Debet recolligere & levare census & omnia Usagia in mistralia, fideliter reddere domino.* Litteræ ann. 1275. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 3. p. 61. *Quod consuetudines & Usagia quæ dicta Maria & vir suus ejus nomine, habent in castro seu in la prædictis & pertinentiis, in pedagiis, leudis ac Usagiis, leda panis & salis, &c.* Vide Usuacia & Usaticum.

¶ USAGO, Usus, consuetudo, Gall. *Usage.* Charta apud Perardum in Burgund. p. 250. *Secundum* con-

consuetudines & Usaginem patris mei & prædecessorum nostrorum, &c. Usuge, in Litteris an. 1360. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 275. *Par l'usage & observance gardez de si lonc temps*. Vide Usagium.

¶ USAIGIUM, ut *Usagium*. Vide in hac voce.

¶ USAMENTUM. Vide in *Usare*.

¶ USANCIA, Usanzia, Præstatio quæ ex usu & consuetudine debetur. Charta ann. 1166. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 608. *Famatis & confirmatis forciam vel forcias in Cambones, de tali tamen pacto ut in omnibus redditibus & Usanciis & justitiis, quæ ad dominium castri pertinent, ... habeamus nos duas partes, &c.* Charta Friderici Imper. an. 1186. in Corp. Diplom. to. 1. p. 110. col. 1. *Et ut ab hinc in antea in eis omnem jurisdictionem & consuetudines, bonasque Usanzias habeat*. Vide supra *Usagium*.

USARE, Frui, gaudere, Gallis *User*, *jouir*. Formulæ veteres auctoris incerti form. 27. *Quod taliter fecistis, ut tempore vitæ meæ ipsas res habere & Usare, vel condirigere debeam*. Et form. 41. *Ut ipsas res quamdiu advivo, sub usu beneficii vestri tenere & Usare debeam, & alicubi ipsae res alienandi pontificium non habeam*. Charta Alamannica 68. apud Goldastum: *Postea mea fuit petitio, & nostra, & fratrum decrevit voluntas, ut ipsam rem valeas excolere, vel Usare, & nihil exinde minuare non debeas, nisi quidquid ibidem addere aut immeliorare vel attrahere potuimus*. [Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. ann. 836. apud Hansizium to. 1. Germ. sacræ p. 156. *Ut dum Anecor Episcopus, atque Anno nepot ejus advixerint ipsas res tenere & Usare faciant*.] Occurrit præterea in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p. 155. 162. 170. [Vide *Usuare*.]

¶ *Usaire*, pro Usus, Utilitas, commodum, Gall. *Usaga*. Tabular. Fossatense fol. 2. *Les homes de la terre de ladite Abbaie, c'est assavoir de Nogent & de la vallée de Susci achetent blè ou autre grain pour leur Usaire, ils ne doivent rien paier, mais que ce ne soit pour revendre & aussi est il se il achetent aucun bestail pour leur Usaire, ils ne doivent riens paier*. *User*, eodem sensu in Charta Caroli Regentis ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb. *Et avec ce du tonlieu des choses & de mets que l'en accate pour son User*.

Usitare, [Uti, idem quod *Usare*. Form. 19. Lindenbrog. *Nisi tantum, dum advixero, Usitare & meliorare faciant*. Occurrit rursum in Form. an. Vita Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 161. *Nobis ad Usitandum tenere permisistis*. Guidonis Discipl. Farf. c. 15. *Si quis calidum potum vult Usitare ad charitatem collationis, poterit sumere in loco suo*.] Homilia de decimis & jejunio edita à Steph. Baluzio post Capitularia: *Et precamini Dominum, ut cum sua gratia & misericordia concedat vobis in pace colligere alios fructus, & in suo sancto servitio Usitare, &, quod illi placet, inde facere*. Charta 15. inter Alamannicas Goldasti: *Scuta cum lanceis, vestibus, vel omnibus utensilibus, quas in die obitus mei non datas alicui, & non Usitatas reliquerim, trado ad jamdictum monasterium, &c.* i. ad utendum datas.

¶ Usare & Ussare de Foresta, In ea habere *Usagium*. Vide in hac voce. Inquesta Vicecomit. castri Ayraudi ex Bibl. Reg. *Requisitus si capiebat in foresta de Molora rem quam non debebat Usare, dicit quod non ... Guillelmus Dore juratus & requisitus dicit quod vidit ... vicecomitem Aymericum ... Ussare in pace de foresta de Molero, &c.*

Usamentum. Charta Rudolfi Regis Burgundiæ in Tabular. Agaunensi apud Guichenon. in Probat. Hist. Sabaud. p. 3. *Cum omnibus appendiciis sive Usamentis*. Forte *Aisamentis*.

☞ Nihil immutandum videtur in hac voce, tamets Usamentum idem sonat quod *Aisamentum*, cum alibi rursum legatur. Charta an. 1155. apud Spon. to. 2. Hist. Gebenn. inter Instrum. p. 10. *Et secundum quod ab eo tenuerant Usamentum facerent*. Vide *Usimentum*.

Usatus Pannus, Detritus, Gallis *Usé*. Occurrit in Legibus Edwardi Confess. c. 38. [Vide *Usus* 4.]

¶ USARIA, Hippegus. Vide *Husserium*.

¶ USATGIUM, ut *Usagium*. Vide in hac voce.

USATICUM, Tributum, præstatio, [quæ ex usu & consuetudine pensitatur, vel ut quis jus *usagii* obtineat.] Charta Ildefunsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum: *Dono, & concedo, & solvo, quod quisque homo vel fœmina libere vendat vinum suum omni tempore, quo voluerit sine ullo Usatico, quod inde nunquam donet alicui homini vel fœminæ. Homines vero extranei, qui foris habitant in villis aut in castris, aut in aliis locis, habeant eundem Usaticum quod solent habere, &c.* [Charta Guillelmi IV. Comit. Forcalquerii ann. 1191. inter Instr. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 90 col. 1. *Concessi etiam & donavi ... omnia Usatica in terra mea, tam in leudis, quam in pedagio, & pascuis & aliis Usaticis meis, ubicumque habeam Usatica in terra illa*. Charta ann. 1250. ex Tabul. Montis-Majoris: *Animalia possint pascere sine præstatione pascuarii seu Usatici*. Statuta Arelat. MSS. art. 94. *Quicunque recipiet pedagium antiquum vel novum Usaticum in riparia Rodani, &c.* Adde Litteras ann. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 284.] Hac notione usurpatam vocem in antiquis Tabulis observare est ex Planiavitio in Chronologia Præsulum Lodovensium p. 118. 135. 185. 234. 365. Philippus *Mouskes* MS. in Carolo Magno;

Et li commanda que tout cil,
Ne franc, ne sierf, ne bon, ne vil,
Ne clap, ne rous, ne blanc, ne noir,
Qui viennent à Aix manoir
De tous Usages fussent franc.

[Vide *Usagium* & *Usancia*.]

¶ Usaticus, Eadem notione. Charta ann. 942. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 85. *Omnes Usaticos & tallias, & questas, & albergas, &c.* Charta Willelmi Comit. Bisuld. ann. 1055. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1105. *Trado ... omnes Usaticos & albergas & quidquid ullo modo recte aut injuste inerant mihi in dominicatura quam dicunt Basebara*. Adde Chartam ann. 1131. in laudata Hist. Occitan. to. 2. col. 460. aliam an. 1145. col. 508. & Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1150. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 411.

Usatica & Usatici præterea crebro appellantur Consuetudines municipales. [Joseph. Moret. Antiquit. Navarræ p. 507. *Habeatis tales foros & tales Usaticos ... quales habeant Burenses de Estella*.]

¶ 1. USATICUS, Usatiqus, Ususfructus, jus re aliqua utendi per vitam, ut videtur. Statutum Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370. to. 5 Ordinat. pag. 364. §. 10. *Si tale legatum aut talis donatio fuerit facta super certo fundo, & quod legator sive dator obligaverit fundum vel Usatiqum, exigatur pro eisdem financiam, prout superius declaratur*. Rursum p. 365. §. 17. *Pro redditibus vel possessionibus per innobiles acquisitis & acquirendis à nobilibus, in nostris feodis vel retrofeodis, per modum permutationis, vel ad accapitum, aut in emphiteosim & Usaticum, vel ad certam partem fructuum annualem, &c.* Vide infra *Usuare*.

¶ 2. USATICUS, Ex usu & consuetudine debitus. *Sextaria censualia seu Usatica*, in Charta ann. 1344. ex Tabul. Gellon. Vide alia notione in *Usaticum*.

¶ 3. USATUS, Societas certis *usaticis* addicta. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 714. *Sed perveniens summam, invenit ipsum bene fossatam*

tam & ficcatam , & infinitis armigeris custoditam , ubi erant præter cives terra de Usaticis Malandrenis vici septingenti & ultra . Idem quod Communo a.

¶ 2. USATUS, Idem quod *Usaticum*. Conventio inter Comit Provinciæ & Matrem Bausanquorum ex Cod. MS. D. *Brunet : Isti sunt mali Usus quos dimittunt Stephania de Baucio & filii ejus* . V. *Usagium* ,

¶ 3. USATUS, Derritus. Vide in *Usare*.

¶ USCERIUM, Uscerius, Hippegus, navis qua equi transvehuntur, Italis *Usciero*. Vide *Huisserium*. Literæ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1336. apud Rymer. to. 4. pag 710. *Galeas & Usceria hominibus & armis apparata , & aliis necessariis sufficienter instructa* . Occurrit rursum p 728. Chronic. Andr. Danduli apud Murat. to. 12. col. 324. *Ad transfretandos prædictos equos tot Uscerios dare debemus , quot fuerint necessarii* . Adde col.430. & 445. Vide *Ussarius* .

¶ Uacherius, Eadem notione, in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ ad an.1281. apud eumd. Murator. to.6. col.575. *Hoc etiam anno Carolus Rex Sicilie fecit maximum apparatum galearum & Usobertorum , & aliarum rerum necessariarum causa eundi contra Palæologum Imperatorem Græcorum* .

¶ Usicherius, Usigerius, Eodem intellectu. Ortoboni Scribæ Annal Genuens. ad an 1192 ibid. col. 368. *Ad acquirendum et regnum Siciliæ sese magnifice accinxerunt , sic quod usque ad mensem Augusti cum Usigeriis , galeis , armis , & equitibus , & ceteris quæ ad exercitum pertinent de portu Januæ copiosissime exierunt. In quo stolio Pisani pro servitio Imperatoris cum 12. galeis & Usicheriis fuerunt* .

¶ Usiheaus. Pari significatu, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. an.1293.

¶ USCLADA, Pars silvæ combusta, idem quod *Arsoia*. Vide in hac voce. Statuta MSS. inter Schedas D. *le Fournier* : *Quod aliqua persona non audeat facere Uscladas infra dictas defensiones*. *Usclat* Tolosatibus idem quod ustus, Gall *Brulé* Vide *Uslatus* .

¶ USD-GARIUM, io Addit ad Statura Mutin. c.27. fol.49. pro *Adugarium*. Vide in hac voce.

1. USIA Joan. Monachus Bertinianus in Vita S. Bernardi Pœnitentis n.8. *Causa hujus doloris erat pediculus evium , quem Grammatici Usiam , quasi ab urendo vocant* . Loquitur de dolore aurium .

¶ 2. USIA , à Gr. οὐσία, Natura. Acta S. Cassiani Mart. apud Illustr. Fontanin. ad calcem Antiquit. Hortæ pag.353.

Has tres personas unam differat Usiam
Nomine distinctam , sed majestate jugatam .

¶ USIATICUS, Tributum, præstatio quæ ex usu & consuetudine debetur. Charta an. 1284. inter Instr. to 4. Gall. Christ. novæ edit. col.23. *Concessimus ... pedagia & omnes Usiaticos tam in terra quam in aquis .... Concesserunt ... omnia sua nemora , aquas & pascua , & omnes Usiaticos per totam terram suam , .. & in feudagiis suis perpetuam libertatem acquirendi sine aliqua fraude* (l. laude) *& consensu & sine ullo Usiatico & domaio* . Vide *Usaticum* .

¶ USIBILIA, Supellex, utensilia . Charta ann. 855. in Append. ad Marcam Hisp col 788. *De annona modii 30. cum omnia usibilia ligna & ferri quod necesse habet homo in omnibus , &c.*

¶ USICHERIUS , Usigerius , Usiherus , Hippegus. Vide in *Uscerium*.

¶ USIMENTUM, Facultas , quam quis habet utendi in alieno prædio rebus non suis, eadem notione qua *Aisimentum*. Fundatio Monast. de Alta-ripa apud Marten.to 6 Ampl.Collect.col.312. *Dedit ... quidquid habebat in Uneas , in hominibus videlicet & in campis , pratis , silvis , nemoribus , aquis , lapidibus & Usimentis , insuper & Usimentum & pasturam per totam terram suam* . Vide supra *Usamentum* in *Usare* .

¶ USINA, Ustrina, vel Officina quę vi ad aquas exstructa, vulgo *Usine*. Charta Henrici Comit. Campaniæ ann. 1149. in Tabul. S. Eugendi : *Concessi quod nullus in prædicti castri* (Firmitatis ad Albulam) *banno Usinas aliquas construat sine laude Prioris & assensu monachorum præter eas quæ constructæ sunt ibi*. Borello *Usine* dicitur res familiaris, domestica, parcimonia, Gall. *Ménage*. Hinc

USINARE, [f. *Usimentum* habere.] Charta anni 1240. in Tabulario Campan. Bibl. Reg. f.365. *Nullatenus Usinabunt , nec ex solent homines dictæ villæ contra voluntatem nostram , .. in quibuscunque vero locis homines dictæ villæ Usinabunt , nos prædicti fratres de Crista & pecora nostra , si vobis placuerit , omnimodo Usinabimus , hoc excepto quod in nemoribus villæ deputatis boscum non accipiemus nisi tantummodo ad usum fuconi* . [Vide in *Usagium*.]

USIS. Epistola Basilii Macedonis Imp. ad Hadrian. II. PP. post VIII. Synodum : *Transmisimus autem Sanctitati vestræ ... & velius prasinum vilaenipinnum pro casula facienda unum , Usin rubeum aerem habentem unum , Usin album unum , mulchumat unum , planetilia castanea duo* . Muostra verborum mihi plane incognita .

¶ USITARE, Frequentare. Charta Henrici IV. Regis Angl. ann.1412 apud Rymer. to.8. p.732. *Si vobis placeat , mercatores villæ de Lem pastes de Berne in Norwegia Usitantes , quod cum iidem mercatores per mercatores societatis de Hansa , partes prædictas frequentantes , &c* Et p.724. *Tam pro omnibus suis tuis dictas partes Norwegiæ Usitantibus & in eis residentibus , quam pro seipsis regnum Angliæ Usitantibus & in eodem residentibus , quod omnes mercatores Anglicis in dictis partibus Norwegiæ residentes & eas Usitantes , &c.* Vide alia notione in *Usare*.

¶ USITATA, Præstatio quæ ex usu & consuetudine exigitur. Charta Raymundi Guillelmi de Aguro D. Toloni an. 1224. *Mercatores vero teneantur dare antiquam lesdam & Usitatam , vel usatieum , vel ripagium antiquum* , Vide *Usancia* , & *Usitatia* .

¶ Usitata , ἀεὶ χρηστός, in Gloss. Lat. Gr. MSS.

¶ USITATIO, Idem quod *Usitata* , in Charta ann.1173. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit col. 585. qua Guido de Vergiaco concedit Deo & S. Mariæ Theoloci omnimodam *Usitationem in aquis , in agris , in silvis per omnem terram suam* . Vide infra *Usus* 2.

¶ Usitatio , Usus, Gall. *Usage*, *exercice*. Privilegia urbis Rupellæ concessa à Carolo V. Reg. Fr. an.1372. to.5. Ordinar. p.573. *Ac præterea quoscumque eorum usus & longevas observancias , licet à triginta annis citra ab eorum Usitacione cessaverunt , volumus & decernamus in suo valore persistere* .

USLACT. Privilegium *de Sempringham* in Anglia: *Sunt quieti tam ipsi quam homines eorum ... de omnibus misericordiis & amerciamentis , & forisfacturis , ... de murtro , & latrocinio , & sonceylis , & Uslact , & hamsena , grithbrich , blodwit , &c* Alia in Monastico Anglicano to. 2. p. 827. ubi eadem habentur , præfert *usflat* , quæ forte *escapium* sonat ex Saxonico *ufleon* , *aufugere*. Vide *Uslap*

¶ USLATUS, pro Ustulatus , in MS. vet. Corbeiensi, cui titulus, *de mensa Abbatis* : *Habet idem famulus de porco uslato ... tres junctuas versus testum* . Vide *Usclada* .

USONES, Pisces familiares Danubio, Germanis *Hausen* ; *pisces insunæ magnitudinis* , Bonfinio . Vide Thwroczium in Andrea Rege Hungar. c. 43.

¶ USPI-

¶ USPINIO, νεκροθέτης, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vespillo*, νεκροθάπτης. V. *Usupelliones*.

¶ USSARE, Uti. Vide in *Usare*.

¶ USSARIUS, Hippegus, navis qua equi transvehuntur: leg. f. *Usserius*. Vide in *Huisserium*. Anonymi Epistol. de capta urbe CP. ann. circ. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 786. *Praterea quidam Ussarius suus habebat magnellum erectum*. Vide supra *Usserium*.

¶ USSERA, Officii nomen in Ecclesia Coloniensi, f. Ostiarius, à Gallico *Huissier*. Consuetud. MSS. ejusdem Eccles. *Cellerario vini 1. den. Quatuor Ussere 1. denar. tantum. Quatuor Ussere unus panis*. Vide *Usserius*.

USSERIA, Usserius, Usserk, Hippegus. Vide *Huisserium*.

¶ USSERIUS, Ostiarius, à Gall. *Huissier*. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Histor. Dalph. p. 277. *Item, libravit per manus Jacobi de Riveria Usserius regiis pra tertiis quas debuerunt habere, quando dom. Andreas fuit baptizatus, taren. 5. gran. 16.* Ordinat. Humberti II. an. 1336. ibid. p. 308. col. 2. *Item, Ordinamus fore in nostre hospitio deputatos, unum porterium, unum Usserium aula, &c.* Vide *Huisserius*, & mox *Ustearius*.

¶ Uxerius, Eadem notione. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Junii pag. 35. *Duo autem ipsorum in foribus nostrarum camerarum, post servientes armorum jacent de nocte & Camerlengie & Uxeriis sint subjecti*.

¶ USTEARIUS, Ustiarius, pro Ostiarius clericus, Gall. *Portier*. Liturg. Gallic. Mabill. pag. 301. *Benedictio Ustearii. Dum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum benedicere dignetur, quem in officio Ustearii eligere dignatus est*, *Ustiarius*, in Missali Franc. p. 398.

¶ USTENSILIA, pro Utensilia, Gallice *Ustensiles*. Necrolog. Laurasham. apud Schannat. in Vindem. litter. p. 38. *Fastemque templi dorsalibus, coronis, ... ceterisque Ustensilibus decoravit*.

¶ USTERNA, pro Ustrina. Gloss. Gr. Lat. καῦσις νεκρῶν, *bustuarium*, *Usterna*. In MSS. Sangerman. *Ustrena*.

¶ USTILACIO, ἀνάκαυμα, in Gloss. Lat. Græc. Aliæ addunt *Torres*.

¶ USTRENA. Vide in *Usterna*.

¶ USUAGIARIUS, Usuagium. V. in *Usagium*.

¶ USUALE, Jus utendi, ut infra *Usuaria*. Charta an. 1150. ex Chartulario Charmensi: *Hugo filius Adam de Cruce contradicebat Usualia nemorum suorum, quæ pater suus ecclesiæ Charmi antea dederat*. Vide *Usualitas*.

USUALIS, Qui in usu est. [*Usuale argentum*, in Epist. Fulberti Carnot. apud Acher. to. 2 Spicil. p. 830.] *Usualis sermo*, apud Sidonium l. 4. Epist. 11 ubi multa Savaro, quæ non exscribo. Vide *Moneta usualis*, col. 903.

¶ USUALITAS, Idem quod *Usuale*. Vide in hac voce. Charta an. 1261. in Hist. Mediani Monast. p. 318. *Contuli pro remedio animæ meæ ... Usualitatem pascuorum in banno de Haconville pro nutrimentis tam domus ipsorum, quam hominum de Barbonville*. Vide *Usagium* & *Usuaria*.

¶ USUARE, Frui, gaudere, ad usumfructum tenere. Formula 22. Lindenbrog. *Propterea expetii à vobis, & vos petitionem meam non denegastis, ut ipsas res, quamdiu advivo, sub usu beneficio vestri tenere & Usuare debeam*. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Ibidem serviat, & Usuare faciat dum vivit, &c.* Ibidem col. 789. *Denique de ab hodierno die & tempore Usandi vel exfructuandi unus ab alio quod supervixerit fratrem suum habeas potestatem ex eo vivere*. Adde Mabill. Diplom. p. 514. Vide *Usare* & *Usaticus* 1.

¶ Usualiter Tenere, Eodem intellectu. Formula 42. incerti Auctoris apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 458. *Propterea has litteras in te adfirmavimus, ut dum advivis, Usualiter ipsam rem tenere & dominare debeas*. Adde Form. 35. Sirmond. 23. & 26. inter Lindenbrogianas.

USUARIA, Usuarium, Ususfructus, seu potius jus utendi. [Bulla Innocentii II. PP. an. 1142. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1229. *Confirmamus etiam vobis Usuariam per totam silvam qua dicitur* Otta.] Tabular. Prioratus Paredi fol. 61. *Dedit etiam illis hominibus, qui terram tenuerint, vel ibidem manserint, Usuariam in silva, qua vocatur Maosta, ad domum ædificandam, ad molendinum faciendum, &c.* Fol. 86. *Nec non conquisivit de quodam homine Andrea in bosco Monals Usuariam & consuetudinem, quam ipse mea de bosco habebat*. Rainardus Abbas Cisterciensis in Institut. Capituli General. Ord. Cisterc. c. 44. *Si quis Abbatum terram habuerit, vel Usuaria, vel inde conventionem habuerit, nullus Abbatum quærat eam, vel in ea Usuaria sine assensu illius Abbatis*. Adde Nomast. Cisterciense p. 329. 346.

Usuarium, Eadem notione. Laurentius Leodiensis in Hist. Episcop. Virdunens. p. 281. *Fridericus quoque Comes Tullensis Usuarium Argunnæ sui nemoris, tam ad reædificandam, quam ad retinendam Ecclesiam contradit*. Charta Manassis Episc. Meldensis an. 1140. *Totum nemus, quod appellatur Britel, & Usuarium suum in silvis præfati Walterii ... ad comburendum & ædificandum*. Alia Philippi Regis Franc. an. 1190. *In commutationem Usuarii, quod Monachi S. Martini habebant in nemore nostro de Vicuna, eis dedimus, &c.* [Charta an. 1093. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 497. *Dedit Usuarium sylvæ ad ædificia construenda, ad focum & ad omnes alios usus in perpetuum libere habendum*. Charta Theobaldi Comit. Campaniæ an. 1227. in Chartul. Meld. *Asserebat dictus Episcopus quod habebat Usuarium in nemore Medonti ad duas quadrigas ad vivum & mortuum nemus, ad ardendum & ædificandum in omnibus domibus suis & ad vineas suas*. Occurrit præterea apud Miræum to. 1. p. 299. to. 2. p. 813. *La Guille* Hist. Allat. p. 29. inter Instr. Stephanot. to. 4. Antiquit. Pictav. Bened. MSS. p. 664. Marten. to. 3. Anecd. col. 1224. 1225. Lobinell. tom 3. Hist. Paris. p. 86. col. 2. in Hist. Eccl. Meld. to. 2. p. 23. & Median. Monast. p. 272. *Usuaire*, in Charta E. Abbatissæ Paracliti an. 1245. ex Chartul. Campan. fol. 393. col. 2.]

¶ Usuarius, *Qui alicujus rei usum habet*. Vocabul. utriusque juris. Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1309. *Quod usagium, pasnagium, ac pasturam & logiam accipient in locis forestarum ipsorum aliis Usuariis deputatis vel in posterum deputandis*. Charta ann. 1242. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 71. *Dedimus etiam eidem abbatiæ seu viginti arpenta nemoris, insuper unam quadrigatam ... percipiendam in loco quo alii Usuarii suum capiant usuarium ad ardendum*. Expositio compendiosa benef. fol. 5. *Hinc jurgium quo disceptatur an beneficiarii usum tantum, an usumfructum habeant. Qui eos Usuarios esse dicunt, utuntur Concilio Antiocheno, &c.* *Usuaria femina*, apud Solinum c. 25. & *Usuarius servus*, in leg. 14. D. in quibus usum habemus. Vide *Usuagiarius* in *Usagium*.

¶ Usuarius Fructus, Idem quod Ususfructus. Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 176. *De his duabus olchis retinuit sibi Usuarium fructum in vita sua, si vult*. Vide *Ususfructuarium*.

USU-

USUBANDILOS. Vetus Chartula plenariæ securitatis sub Justiniano scripta apud Brissnn. lib. 6. Form. p.647. *Hoc est coclearet numero septem, scotella una, fibula de bracile, & de Usubandilot, fermulas duodecim, stragula polimita duo, &c.* Vide Usis.

USUCAPIO. Decreta Ladislai Regis Hungariæ l.3.c.10. *Usucapiones capiantur à festo S. Georgis usque ad festum S. Joannis Bapt. ut ducuntur in civitatem, teneanturque ad festum S. Michaelis, ac præsententur assidue in mercatu, ut si quispiam suam reperit personam, redimat 90. denariis, equum 12. bovem 5. ex quibus duas partes Regi, tres Comiti tribuantur. Si vero usque ad festum S. Michaelis inventi non fuerint, dividantur prædicto modo, tamen nullo pacto vendantur, vel celentur, sed tantum labore eorum utantur. Quod si collector vendiderit, vel celaverit, triplum reddat, ipseque decem pensas persolvat; Comes vero si itidem fecisse probatur, 55. pensas persolvat. Simili modo jubemus, ut qui Usucapiones tenuerint à tempore Regis Bela usque ad festum S. Stephani, dimittantur.* Ubi *usucapiones* videntur appellari, servi fugitivi, animalia fugitiva, vagantia & errantia, quæ à *Collectore rerum fugitivarum, quem vulgariter Loerdoch dicunt*, inventa ad civitatem Provinciæ reducuntur, ut singuli, quod suum est agnoscant, redimantque certo ac definito pretio. Vide supra c.13. Sambucus *usucapionem* ait esse pecus vagabundum. [Vide infra Usurpatio.]

USUFRUCTUARE, Dare ad usumfructum; usufructuario & precario jure. Charta an.955. apud Ughellum in Episcopis Veronens. *Tetas res, quod supra legitur, sit in earum potestatem retinendi & ad Usufructuandi, non alicui alienandi; &c.*

¶ USUFRUCTUARE, Usufructuario jure re aliqua uti. Formula 20. inter Bignonianas: *Et ipsum rem dum advivo per vestrum beneficium tenere & Usufructuare faciam.* Charta ann.1183. apud Murator delle Antic. Estensi pag. 371. *Deinde intret in possessionem pignoris, & habeat & teneat, & Usufructuet, &c.* Occurrit rursum infra. Bulla Pauli III. PP. ann.1549. in Moceriis insulæ Barb. to. 1. p. 164. *Tenent, habitant, percipiunt, & Usufructant, teneant, habitent, percipiant & Usufructuent,* Uc. *Usfruit*, pro *Usufruit*, in Charta an.1438 semel & iterum. Vide Usfrus.

USUFRUCTUARIUM, pro Ususfructus, [apud Gregorium M. l. 2. Epist. 9.] Vetus Charta in Actis Episcop. Cenomen. p. 187. *Nobis temporibus vita nostra beneficium ad Usufructuarium fecistis.* [Vide Usuarius fructus in Usuaria.]

¶ USUGRARIUS. Vide *Usuogiarius* in *Usugium*.

USUPELLIONES. Burchardus de Casibus S. Galli c.14. *Scurra, pelliparii, panifices, coriarii, textores, Usupelliones, * immutores * quæsitatis adversus hunc clamabant in theatris, in stratis & viis, &c.* Sed legendum *vispelliones* observat Goldastus, de cujus vocis notione nihil dicam, cum Latina sit. [Vide supra Uspinio.]

USURARE, Usuras producere. Bracton. l.2. c.26. §. 2. *Debitum vero defuncti, quod debetur Judæis non Usurabit, quamdiu hæres infra ætatem extiterit.* [*Usurer*, cum fenore reddere, *Rendre avec usure*. La Vie de Jesus Christ MS.

Bien set Dame Diex Usurer,
Nus ne deust four lui prester.]

¶ USUARARE, In fenore nummos ponere, dare fenori pecuniam, ex Gemma, apud Vossium l.4. de Vitiis serm. c.29.

USURARII, Fœneratores, qui ad usuram commodant. *Qui usuris inserviunt*, in Capitul. ann. 828. c.6. Quos olim magno fuisse numero auctor est Goufredus Vosiensis 1. parte c.73. *Fœneratores olim publice obnoxii Principibus erant, nunc tam crebro reperiuntur, ut aliqui usuras vocitent census, quasi redditus agrorum.* Qui autem ii proprie sint, docet Synodus Coloniensis an.1300. c.12. *Manifestos autem Usurarios dicimus, de quibus per sententiam vel per confessionem in jure, aut evidentiam, quæ aliqua tergiversatione non potest celari, constiterit evidenter; & illos etiam, qui super usuris diffamati, intra tempus statuendum ab eo, qui super hoc habet potestatem, se non purgaverint, reputamus pro manifestis usurariis puniendos.* [Eadem totidem verbis leguntur in Statutis Eccles. Leod. ann. 1287. apud Marten. to.4. Anecd. col.880. Concil. Trevirense an.1238. apud eumdem tom. 7. Ampl. Collect. col.130. *Usurarios censemus sub pignore mutuantes, & ultra sortem percepta in sortem minime computantes.*] Adde Concilium Ravennense an.1317. c.15. Hos Concilia, præsertim Lateranense ann. 1179. excommunicari ab Episcopis præcipiunt. Quod quidem factitatum testatur Matthæus Paris ann. 1219. p. 250. Neque Ecclesia dumtaxat; sed & Laici Principes Statutis suis pestem hanc detestandam sæpius exagitarunt, ejusmodi fœneratorum bonis in fiscum redactis. Quippe, ut ait Cato de Re rustica, statim initio: *Majores nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli: ut quanto pejorem civem existimarint fœneratorem, quam furem, hinc liceat existimare.* Leges Edwardi Confess. c. 37. *Usurarios quoque defendit Rex Edwardus, ne remanerent aliquis in toto regno suo; & si quis inde convictus esset, quod fœnus exigeret, omni substantia propria careret, & postea pro ex lege haberetur. Hoc autem asserebat ipse Rex se audisse in Curia Regis Francorum, dum ibidem moraretur, quod usura radix omnium vitiorum esset.* Charta Durandi Episcopi Cabilonensis an.1221. apud Sanjulianum p. 405. Sammarthanos, & Petrum Chiffletium in Beatrice: *Si aliquis probetur esse fœnerator per testes idoneos, totum mobile ipsius erit Ducissæ, (Burgundiæ,) & Comitissæ, (Cabilonensis) quod tunc habebit, & similiter quotiescunque alias probaretur fœnerator.* Regestum Castri Lidi in Aodibus fol. 24. *In omni terra de Castro Lidi cujuscunque terra sit, homines aubani sunt Comitis, & pecunia fœneratoris Comitis est.* Ita tamen ut non vivi ac superstites, sed mortui, seu post mortem punirentur. Regiam Majestatem l. 2. c. 54. § 1. 2. *Usurarii omnes, sive testatus, sive intestatus decesserit, Domini Regis sunt. Vivus autem non solet aliquis de crimine usuræ appellari nec convinci.*

Licebat igitur *Usurariis* de bonis suis, dum adhuc erant in vivis, disponere. Statutum Ricardi I. Regis Angl. an.1190. pro Clero Normanniæ apud Matthæum Paris p.113. *Quidquid Laici in vita sua donaverint, vel quocunque titulo à se alienaverint, & si Usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur. Quæ vero post mortem non alienata invenientur, si cognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur.* Ad hoc tamen ut *usurarius* haberetur, necesse erat probare infra annum ante mortem ad usuram commodasse. Stabilimentum inter Clericos & Barones Normanniæ ann. 1205. *De rebus Usurariis, quod quamdiu Usurarius est in lecto ægritudinis, si distribuat res propria manu sua, stabile est. Post mortem vero usurarii omnes res suæ domini Regis erunt, si probatum fuerit, quod infra annum ante mortem commodaverit ad usuram.* Vetus Consuetudo Normanniæ c.20. *Nul ne doit estre tenu à usurier, qui an & jour a cessé de usures mener, après ses derraines usures.* Alias pœnituisse censebatur. Regiam Majestatem d. cap. §. 6. *Sciendum est tamen, quod si aliquis quocunque tempore Usurarius fuerit, & super hoc in patria sua publice defamatus; si tamen*

tamen à delicto suo ante mortem destiterit, & pænitentiam egerit, post mortem ejus ipse vel res ejus lege usurarii non censebuntur. Oportet ergo constare, quod usurarius decesserit aliquis ad hoc, ut de eo tanquam de usurario, post mortem ipsius judicetur, & de rebus suis, tanquam de rebus usurarii disponatur. Solet autem inquiri & probari aliquem in tali crimine decessisse per triginta duos legales homines de vicineto, & per eorum sacramenta, quo probato in curia, omnes res mobiles, & omnia catalla, quæ fuerant ipsius usurarii mortui, ad opus Regis capiuntur, penes quemcunque inveniantur. Sed & hæredes ipsius hac de causa secundum jus regni Scotici, exhæredantur, & ad dominum feudi vel ad Regem plenarie revertuntur, ut est in laudato capite.

☞ Eo tamen privilegio, de bonis scilicet suis disponendi, non gaudebant usurarii, nisi prius usuria inducta restituere suo testamento curassent: alioqui eorum testamentis conficiendis interesse nemini licet, eaque irrita & nulla pronunciantur: unde ecclesiastica sepultura privantur plurium Conciliorum Statutis. Statuta Eccl. Æduensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 480. *Item, quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperunt satisfieri expressa quantitate vel distincte in ultima voluntate mandaverint, tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris suis fuerit prout facultates patiuntur eorum plenarie satisfactum, vel illis quibus est restitutio facienda, si præsto sint, aut aliis qui pro eis possunt acquirere, vel eis assentientibus loci ordinario, vel ejus vices gerenti, sive rectori ecclesiæ sufficientes cautum de restitutione facienda. Omnes enim religiosi qui usurarios manifestos tradunt ecclesiasticæ sepulturæ, pœnas incurrunt superius annotatas. Item, nullus interesse debet in manifestorum usurariorum testamentis. Item, nullus debet eos recipere ad confessionem, aut eos absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstant, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta autem manifestorum aliter non valeant, sed sunt irrita ipso jure.* Statuta Eccl. Cadurc.&c.ibid.col.737. *Sciendum est etiam quod usurarii manifesti non sunt admittendi ad ecclesiasticam sepulturam, nec ad confessionem, nec possunt facere testamentum, nec eorum oblationes sunt admittendæ, nisi prius satisfecerint de usuris illis quibus tenentur.* Adde Statuta Eccl.Const. ibib.col.828 Leod an.1287.col 880. & Conc Avenion an.1457.col.385.

Aliud porro erat de usurariorum Clericorum bonis, de quibus ita statuit Ricardus I.Rex Angliæ apud Matthæum Paris, & Radulphum de Diceto an.1190 *Item de bonis clericorum, & si dicantur fuisse usurarii, vel quocunque mortis genere præventi, nihil pertinet ad secularem potestatem, sed Episcopali autoritate in opera pietatis distribuentur.*

☞ Id præterea erat Ecclesiæ legibus statutum ne quis usurariorum causis patrocinaretur. Conc. Paris. ann.1212. apud Marten.to.7. Ampl. Collect. col.102. *Statuimus sub pœna excommunicationis, ne quis clericus nundinarius vel alius feneratori serviat, aut computationes usurarum aut venditiones usurarii ad terminum vel contractus ejus usurarios de nundinis ad nundinas scribat, & quod nullus advocatus causam usurarii vel hæresis defendat.* Sed & eorum mulieribus post partum ecclesiæ ingressus sacerdotumque benedictio denegabantur. Statuta Eccl. Suession. apud eumd. Marten. ibid. to.8 col.1548. *Nec uxor ejus* (usurarii) *cum de partu surrexerit, ad purificationem admittetur, & ita ei denegentur sacramenta ecclesiastica.*

Pœna igitur usurarii vivi ex prædictis, pertinuit ad Ecclesiam, cum & excommunicari, & coram judice ecclesiastico in Curia Christianitatis accusari & conveniri potuerit; pœna vero usurarii mortui pertinuit ad Regem, quod etiam docent Statuta Regum Angliæ Edw. III. an.15 c 5. apud Westmonast.an.15.c.8. Henr. VII. an.3. c 5. & 6. Henrici VIII. ann. 37. c.9. Edwardi VI. an.5. & 6. c.23. Sed & jure scripto, quo utimur, inquit Skenæus, usurarius in Curia Regis post mortem non damnatur, sed vivus variis pœnis punitur. Vide Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic to.3. p.1209.

Usuræ autem nomine quid censeretur, ita definit. S. Ludovicus Rex Franc. in Statuto an. 1230. pro Judæis *Usuras autem intelligimus, quidquid est ultra sortem.* Ita etiam Capitulare 5. an.806. c.12. l 3. Capit. c. 119. Regiam Majestat l. 3. c. 1 §. 5. & Concilium Auscitanum an.1308.c.3 Auctor Græcismi MS.

Est usura suos quisquis tradit mihi nummos
Spe lucri, sunus duplex Usura vocatur.

Consuetudines Montispessulani: *Feneratores, seu usurarii, qui denarios pro denariis accommodant, non recipiuntur in testimonio.* Charta Philippi Reg Fr.an.1204. pro Falesiæ incolis ex Regesto 120. Archivi regii n.30. *Sciendum etiam, quod nos aliquem de Burgensibus apud Falesiam residentiam facientibus, non capiemus ad occasionem usuræ nisi denarium pro denario, vel æquivalentiam alicui accommodaverit.* Exstat Statutum Philippi Franc Reg.datum apud Montem Argi die Sabbati ante Festum Purific. B. M.an.1311. in quo usuram facere dicitur, *qui ultra annum denarium in septimana, 4. denarios in mense, vel 4 solidos in anno pro libra* acceperit. [Statuta Synodi Senon. ann.1269. in Chart. Episc. Paris. fol 109. *Ex qualitate autem negotii & personæ creditoris contractus Usurarios reputamus, videlicet si creditor consueverit fenerare*] Vide Assisias, seu Statuta Caroli I. Reg. Sicil. MS. c.8. sub finem, ubi de usuris Judæorum agitur. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis supra laudata: *Doctores vero illum solum feneratorem intelligunt, qui solidum vel libram per hebdomadam, vel mensem, vel annum pro denario, vel denariis ejusdem monetæ, vel alterius accommodat, ludo excepto, ita quod de retroactis, usque ad confectionem chartæ non potest aliquis super hoc conveniri; alio modo non intelligitur esse fenerator, & debet probari de usura, &c.* [Durandus à S. Porciano in Comment. ad Magistrum Sententiarum l. 3. dist. 37. q. 1. *Hoc autem fit in usura in qua aliquis ultra pecuniam mutuatam vel vinum, seu bladum, petit sibi duas recompensationes, unam quidem recompensationem æqualem, aliam vero quasi pretium usus, quod Usura dicitur.*] Adde Glanvillam l.10. c.8. extremo. Jura & Consuetudines Normanniæ cap 20. *Usurariorum autem catalla Duci Normanniæ consuetudine pristina dimittuntur, ut hujusmodi occasione ambitiosa usurarum malitia in posteris refrenetur. Tribus autem modis usura committitur, una scilicet modo, cum ultra taxatum pretium alicujus rei pro concesso solutionis temporis spatio, mutuator se teneri obligat aliquid redditurum... Secundus modus est, cum res unius speciei commodatur, pro re alterius speciei majoris pretii ad terminum persolvenda in eadem quantitate terminatum, ut ordeum præstare pro frumento, vel cervisiam pro vino. Tertius autem modus est de mortuo vadio, mortuum enim dicitur vadium, cum fructus rei invadiatæ, quos percipit commodator, eam quitant in nihilo fructus vel proventus.*

¶ Usura Realis & *Mentalis*, in Statutis Eccl. Constant. apud Marten. tom.4. Anecd. col. 800. *Usura realis est, quando mutuo dantur 12. denarii pro 13. vel alias secundum magis & minus. Et mentalis est quando propter dilationem carius vendunt & vilius emunt.* Manuale Henrici Vistaric. Episcop. ibid. col.1085. *Et nota quod usura non solum se extendit ad pecuniam mutuandam, sed ad quicquid ultra sortem accipitur, sive*

honoris, vel gagerii, vel comestione equorum, vel de illicitis venditionibus, & hujusmodi.

Sed eum ejusmodi *usurarum* prætextu domini vassallos seu tenentes suos vexarent, eisque persæpe id criminis contra jus imponerent, ut eorum sibi assererent bona, fiscisque suis addicerent, quod de *intestatis* factitatum supra observavimus, interdum id privilegii, *communitatibus* concedebant, ut ab hac perquisitione essent immunes. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1220. ex Regesto Normannico sign. P. in Camera Comput. Paris. fol. 26 *Concessimus Burgensibus nostris de Cadomo residentibus in villa Cadomi, quod nec eos, nec uxores, nec hæredes eorum capiemus ad occasionem de usura in morte eorum, nec hæredes nostri.* Charta pro Communia Vernolii: *Quod nec ab illis, nec ab eorum hæredibus, si fuerint apud Vernolium per annum & diem residentes, aliquid exigemus pro morte usurarii de eis, quæ spectant ad usuram, si tempore mortis suæ apud Vernolium fuerint residentes omnino illa exactione quitamus in perpetuum.* [Libertat. hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. to. 1. Hist. Dalph. p. 27. col. 2. *Præterea volumus & dictis burgensibus nostris & habitatoribus dictæ villæ concedimus in perpetuum pro nobis & hæredibus seu successoribus nostris, quod in Usurariis manifestis vel non manifestis, sive decedant testati, sive non, qualiter & quocumque loco decedant, quod in bonis & rebus ipsorum nihil possumus vel debeamus ratione exercitii usurarum exigere vel habere, nec in vita, nec in morte, nec post mortem ipsorum; sed eorum res & bona deveniant ad hæredes & propinquiores ipsorum, dum tamen teneantur satis dare de clamoribus suis amendandis, & eos emendare; hoc salvo si aliquis usurarius vel alter decederet, nec vellet emendare clamores suos, vel præcipere quod emendarentur, bona ipsius ad nos pertineant; nisi aliquis usurarius vel alter decederet morte subitanea; ita quod non posset sciri, utrum voluerit clamores suos emendare vel non, tunc bona ipsius ad hæredes ipsius ut supra pertineant.*]

Usurarii Publici, Qui, ni fallor, ii sunt, quos Gaufridus Vosiensis loco citato vocat *feneratores publicos, obnoxios Principibus.* Charta Henrici Imper. an. 1156. pro erectione Ducatus Austriæ, apud Miræum in Donat. Belgic. l. 2. c. 52. *Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos & Usurarios publicos, quos vulgus vocat Gawertschin, sine imperii molestia & offensa.*

¶ USURARIUM, Ususfructus, jus utendi, idem quod *Usuaria.* Vide in hac voce. Charta ann. 1124. apud Miræum to. 1. p. 276. col. 1. *Walterus de Trudmeno... prædium... tradidit... ad altare B. Laurentii, ex integro tam in culturis & pratis, quam in nemore & censu & familia, ... cum omnibus Usurariis & appenditiis suis, cum omni decima indominicatue propriis, nec non & tota justitia ejus prædii.* Alia an. 1136. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 395. *Liberum hic etiam Usurarium habuit in pratis, agris, aqua & nemoribus, tam apud Cammarceium quam apud Mortrium, sive pro domibus, sive pro utensilibus sibi parandis.* Vide mox *Usuria.*

USURIA, Jus utendi, *Usagium.* Vetus Charta apud Perardum in Tabulis Burgundicis p. 31. *Et Usuriam silvæ, &c.* [Vide *Usurarium.*]

USUROLUM. Charta ann. 1207. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Solvendo ... illud fodrum antiquum & Usurolum, quod solvebat prædicta universitas Imperatori cum ipse intrat Italiam, &c.* Forte *Usitatum.*

¶ USURPARE, Exorare, Gall. *Obtenir.* Acta SS. Perpetuæ & Felicitatis n. 3. *Usurpavi ut mecum infans in carcere maneret.* Vide mox *Usurpatio.*

¶ USURPATIO, apud Paulum JC. in l. 2. ff. de Usurpat. & usucapionibus, *est usucapionis interruptio. Oratores autem usurpationem frequentem usum vocant.* In l. seq. *Usucapio* definitur *adjectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti.* Huc spectat vox *Usurpare* apud Gellium l. 3. c. 2. V. Calvini Lexic. jurid. & Argentreum in Consuet. Britan. art. 266.

¶ USURPATIVE, Injuste, inique. Hugonis Metelli Epist. 42. to. 2. Monument. sacræ Antiq. pag. 388. *Panes sanctos quos non licet edere nisi solis prædicatoribus, Usurpative comedunt* (Cœnobitæ.)

¶ USURULA, τοκύδιον, in Gloss. Lat. Gr.

1. USUS, Musicæ species, quæ non per regulas, sed ex *usu* addiscitur, notis musicis in libris Ecclesiasticis singulis syllabis superpositis, abrogatis ac neglectis lineis & clavibus musicalibus; cujus quidem musicæ speciei exemplum descripsit Menardus in Notis ad librum Sacramentorum Greg. M. Anonymus Interpres Hugonis Reutlingensis: *Post Incarnationem Christi plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. Gregor. & Ambros. cantum musicalem, quo tam Latini, quam Alemanni, cum cæteris linguarum diversarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale collegit, dictavit, & neumavit, seu notavit. Processu tamen temporis quidam Alemanni, & præcipue Canonici Ord. S. Benedicti, qui cantum musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipsum, omissis clavibus & lineis, quæ in neuma & nota musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantaverunt deinde juniores, & suos discipulos sine arte, ex frequenti usu & ex magna consuetudine cantum informare, qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenit loca. Unde jam non Musica, sed Usus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à doctoribus & doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt, ex qua discrepantia & artis ignorantia Usus dictus est confusus. Quo usu confuso spreto, nunc fere omnes Alemanni hactenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ revertuntur.*

☞ Huc spectat Chron. Trudon. lib. 8. apud Acher. to. 7. Spicil. p. 441. *Sed cum nesciret secundum usum claustri cantare (usus enim cantandi, nescimus unde hoc acciderit, nullis comprovincialibus nostrorum conveniit) erubesceret vehementissime, quasi stipem inutilem inter cantandum in choro stare, ... graduale unum propria manu formavit, .. musiceque notavit syllabatim, ut ita dicam totum usum prius à senioribus secundum antiqua eorum gradualia discentibus. Sed cum usus eorum per quamplurima loca propter vitiosam abusionem & corruptionem cantus, nullo modo ad certam regulam posset trahere, & secundum artem non posset notare, nisi quod regulari & versona constaret ratione. Ipse autem ab usu Ecclesiæ non facile vellet dissonare, mira, ut dixi, indicibilique labore in hoc tantum se frustra afflixit, quod ex toto usum mendacem regula vera tenere non potuit, sed in hoc profecit quod quidquid alicubi in monocordo cantare potuit de usu Ecclesiæ non prætermisit se præterire.*

¶ 2. USUS, Præstatio quæ ex usu pensitatur, idem quod *Usitata* supra. Charta ann. 1030. ex Tabular. Sanct. Victoris Massil. *Ego Rostagnus Avenionensis Episcopus contra præceptum Dei malum Usum habebam, ...scilicet accipiebant homines mei de vineis Sancti. Promacii pro custodiis qua vulgo gardias dicuntur contra morem quantum illis videbatur. Sed & de villanis qui habitant in ipsa villa Sancti consuetudines malas accipiebant, & vi auferebant quod poterant; nunc ego considerans quia magnum peccatum esset hoc & contra Dei voluntatem, & dimisi malum Usum.* Vide *Consuetudo* 4.

¶ 3. USUS,

¶ 3. USUS, Jus utendi, ut supra *Usaria*. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 204. v. *Litteræ sub sigillo religiosorum abbatis & conventus S. Judoci in bosco mentionem facientes de excambio* Usus *sive usagii quod habebant in silva de Cressy*.

¶ 4. USUS, Detritus, Gall. *Usé*. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duo linteamina Seminsa ejusdem telæ borgesiæ*. Vide *Usatus* in *Usare*.

¶ UT DICITUR, Formula quæ cautionis causa ad nauseam usque adhibetur in Instrumentis 11. 12. & 13. sæculi: omnium instar sit Charta Officialis Paris. ann. 1248. ex Tabul. Sangerm. *Notum facimus quod in nostra præsentia constitutus Godefridus de Autboguiaco clericus, recognovit se vendidisse & in perpetuum quitavisse Abbati & Conventui S. Germani de pratis ... arpentum & dimidium vineæ sitæ apud prata*, Ut dicitur, *in censiva eorumdem Abbatis & Conventus*, Ut dicitur, *ad 10. denarios*, Ut dicitur, *capitalis census, & ad 7. sextarios vini annui redditus*, Ut dicitur. *Item arpentum & dimidium vineæ sitæ apud Teengas*, Ut dicitur, *ad 12. denarios censuales*, Ut dicitur. *Item quoddam arpentum terræ sitæ apud Beusro*, Ut dicitur, *in censiva dictorum Abbatis & Conventus*, Ut dicitur, *ad 8. denar.* Ut dicitur, *censuales. Item dimidium arpentum vineæ sitæ in eadem censiva*, Ut dicitur, *ad 5. denarios*, Ut dicitur, *censuales, & quandam domum sitam juxta eandem vineam*, Ut dicitur, *in censiva Domus Dei Paris.* Ut dicitur, *ad 2. denarios*, Ut dicitur, *censuales*.

¶ UTELE, Utaleia, Utelia, Mensura frumentaria: item, Ager, in quo tantum frumenti seminari potest, quantum capit hæc mensura. V. in *Octalium*.

¶ UTENSERIA, Utensilia, supellex. Continuat. Joh. Ipetii Chron. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 627. *In quo* (testamento Willelmus Abbas) *omnia vasa argentea religiosorum suo tempore defunctorum conventui reliquit, omnia debita ex pecunia per ipsum ecclesiæ suæ in necessitate mutuo data dimisit, successori suo omnia coquinæ* Utenseria *argentea dedit*.

UTENSILE, Instrumentum, Gall. *Outil*. Petrus Damian. l. 6. Ep. 7. *Calcaria, scutica, ... & si quæ alia equitandi sunt* Utensilia. [Mirac. S. Gibriani tom. 7. Maii p. 643. *Sed grave pondus ferri ... nisi* Utensilis *ejusdem materiæ dissipari non potuit*. Utisse Tolosatibus idem quod *Outil*, *instrument*.]

¶ UTENSILITAS, Utilitas, usus. Tertull. de Cultu fem. l. 1. c. 4. *Quod si de qualitate usus gloria est auro & argento: at quia magis ferro & æri: quorum ita disposita est* Utensilitas, *ut & proprias operas plures, & necessariores exhibeant rebus humanis ... jam igitur æstimandum est unde obveniat tanta dignitas auro & argento, cum & consanguineis, quantum ad genus; & potioribus, quantum ad* Utensilitatem *materiis præferantur*.

¶ UTENSILIUM, Utensile, ornatus. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Archiep. Bituric. l. 2. *Ornantes faciem templi olosericis aulæis, & multi generis* Utensiliis, *&c.*

¶ UTERINUS, Gall. *Uterin*: *Fratres uterini* vulgo dicuntur qui diverso patre, sed eadem matre geniti sunt, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 42. l. 9. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 183. *Obiit etiam* (an. 1394.) *Ducissa Eborum, soror Ducissæ Lancastriæ* Uterina, *&c.* Interdum *Uterini* etiam nuncupantur ex altero connubio procreati, ad discrimen duntaxat eorum qui eodem patre, sed diversa matre ex prioribus nuptiis nati sunt, ut in Charta an. 1277. to. 2. Hist. Dalph. p. 17. col. 2. *Drodonetus assignet Guidoni & Guillelmo fratribus suis* Uterinis, *cuilibet viginti libras Viennenses censuales ad vitam eorum tantum ... Item dicto Aymareto filio meo ex secunda uxore, relinquo jure institutionis castrum de Pisoto, &c. ita tamen quod Aymaretus assignet Guillelmeto & Alberto fratribus suis* Uterinis, *cuilibet viginti libras censuales Viennenses ad vitam, &c.*

¶ Uterini appellantur Monachi ejusdem cœnobii alumni, apud Andream Floriac. in Præfat. ad l. 1. Mirac. S. Benedicti ex cod. MS. Vaticano.

¶ UTFANC. Charta Caroli Boni Comit. Flandr. an. 1119. apud Miræum to. 1. p. 680. col. 1. *Condonavi duas partes decimæ, id est duos garbas totius solitudinis seu deserti, quod Teutonice vocatur* Utfanc *vel* Wostiaia, *in parochia de Erningbem, &c.* Vide *Utfangi*.

UTFANGETHEF, Bractono lib. 3. tract. 2. c. 35. dicitur *latro extraneus, veniens aliunde de terra aliena, & qui captus fuit in terra ipsius, qui tales habet libertates*. Ita etiam Fleta l. 1. c. 47. §. 5. Proprie autem ita appellatur jus cognoscendi & judicandi de ejusmodi furibus, quod qui habet, dicitur habere *Utfangetef*. Vide eumdem Bracton. eod. lib. c. 8. §. 4. Charta Joannis Regis Angliæ ex Monastico Angl. to. 1. p. 310. *Concedimus etiam eis, quod ipsi Abbas & Prior & Monachi habeant libertatem curiæ suæ de omnibus tenementis suis cum soka & saka, & tholl, & theam, & infangenthef, & Utfangenthef.* Utfangenetef, scribitur in tom. 2. pagin. 827. Adde Brittonum in Legib. Angl. pag. 90. v.

UTFANGI, Novales terræ, videlicet noviter excultæ, quæ vulgo *Utfangi* dicuntur. Ita Charta Theodorici Dom. de Avenis, apud Miræum in Donat. Belgic. p. 181. [Vide *Utfanc*]

UTHLAT. Vide *Utlact*.

¶ UTHAGIUM. Vide in *Husfium*. col. 1248.

UTHBAN. Charta Henrici III Regis Angliæ to. 2. Monastici Anglicani p. 1032 *Et sint quieti ... de fenagio, & hidagio, & cavagio, & cornagio, & summagio, &* Uthban, *& schiris, & hundredis, &c.*

UTHESIUM. Vide in *Huesium*, col. 1247.

UTHLANDES. Charta Roberti Comitis Flandriæ in Tabul. S. Bertini: *Illi vero, qui in prædicta villa* (de Poperinghe) *ad banwerc constituti sunt, debent Comiti tantum* Uthlandes, *banwerc, & landwerc, & placitum inde erit Abbatis*. Wt-lander, Kiliano, est extraneus, alienigena.

UTI, cum accusativo. Ferrandus Diac. in Brev. c. 124. *Ut lectores oraria non* Utantur, *&c.* Synodus Romana sub Zacharia PP. an. 743. c. 3. *Ut Episcopus, Presbyter & Diaconus secularia indumenta non* Utantur, *nisi ut condecet, tunica sacerdotali*. Alypius seu auctor Descript. orbis c. 1. *Escam vero non* Utuntur *omnibus communem*. Vide Diomedem l. 5. de Grammat.

¶ Uti, Solere, in usu esse. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1317. apud Rymer. tom. 3. p. 682. *Secundum communem legem, quæ* Utitur *in partibus illis, se ad rationem poni & multipliciter inquietari per eosdem, &c.* Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. p. 153. *O mi Jesu Christe* (*id quod semper* Utebatur *in similibus oppressionibus dicere*.) *Sic* Utebatur *in illo loco*, in Vita MS. S. Gurthierni ex Tabul. Kemperleg.

UTICA, Cista. Vide *Hutica*.

¶ UTIFRUI, Usumfructum habere, usufructuario jure re aliqua uti. Charta Alberti Ducis Austriæ an. 1298. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 444. *Castra, civitates, & oppida, & districtus in omnibus supradictis teneant, &* Utifruantur *eis, quousque per nos vel successores nostros Romanorum Reges vel Imperatores eisdem Regi Boemiæ ac heredibus ejus de prædictis quinquaginta millibus marcarum ejusdem ponderis & argenti fuerit integre satisfactum*. Alia Bolkonis Ducis Slesiæ an. 1364. apud eumd. to. 6. p. 408. *ipsam villam ... cum omni libertate & absque omni servitutis onere habendam, tenendam, possidendam*, Utifruendam *& in usus suos placide & quiete pro omnibus nostris*

successoribus convertendam .. donamus. Litteræ Ludov. XII. Reg. Franc. an. 1502. *Dicta bona dicto Petro de Roban & suis heredibus & successoribus concedimus ad habendum, tenendum, possidendum & Utifruendum, de ipsisque dandum vendendum ad suæ libitum voluntatis*.

UTILIS, Probus, bonus, [strenuus, fortis :] Utilitas, Probitas, animi magnitudo. Constitutio Justiniani de Adjutorib. Quæstoris: *Si ille, qui deficiat non habuit filium jam Utilem, jam idoneum ad peragendum Adjutorii officium, &c.* Galli dicunt, *Capable d'exercer une charge*. Regula S. Benedicti c. 7. *Ut sollicitus sit circa cogitationes suas perversas, dicat semper Utilis frater in corde suo; Tunc ero immaculatus coram eo, si observavero me ab iniquitate mea.* Ubi interpres: *Utilis frater est, qui omnibus prodesse, &c. . . . desiderat obesse, qui nihil sapit, nisi quod Deo placere oscit, &c.* [*Humilis*, pro *Utilis*, rectius præferunt editiones ejusdem Regulæ recentiores.] Basina ad Regem Childericum, apud Gregor. Turon. l. 2. Hist. c. 12. *Novi, inquit, Utilitatem tuam, quod sis valde strenuus, ideoque veni, ut habitem tecum. Nam noveris, si in transmarinis partibus aliquem cognovissem Utiliorem te, expetiissem utique cohabitationem ejus.* Vide Gesta Regum Francor. c. 7. Hist. Fredegar. c. 12. & Aimoinum l. 1. c. 8. Vetus Notitia apud Ughellum to. 5. p. 1538. *Pecora utilia, pulli utiles, ... porcus bonus, utilis.* Tabularium Conchense in Ruthenis: *Et si Utilis fuerit, facies illum ordinare ad Presbyterum.* Ad le l. 1. Capitular. c. 82. [Eadem notione χρήσιμος occurrit apud Græc. recentiores. Vide Gloss. med. Græcit. in hac voce.]

UTILITAS, Probitas, titulus honorarius, quomodo usurpatur à Greg. Turonensi. Diploma Chilperici Regis apud Mabillon. *Ideo cognoscat Magnitudo seu Utilitas vestra, &c.* Ita in Chartis Pipini Regis apud Doubletum p. 700. & Caroli M. p. 707. Caroli C. apud Vassorium in Noviomo p. 682. & aliis passim.

UTILITATES, Commodum, proficuum, *Profit*: item Negotia. Gregor. M. l. 2. Ind. 11. Ep. 24. *Admonentes Charitatem tuam, ut ita efficaciter omnes Utilitates ejus* (Ecclesiæ) *exerceat, quatenus tua præsentia proprium se, absentem habere non sentiat Sacerdotem.* Epist. 26. *Proterea te duximus adhortandum, ut ita cunctis Utilitatibus Ecclesiæ tuæ pure ac diligenter exhibeas, &c.* Epist. 37. *Sed & Christiana, ut dicitur, mancipia comparavit, & suis ea obsequiis ac Utilitatibus deputavit.* Guill. Bibliothecarius in Steph. VI. *Numquam psalmodiis cessabat, nisi cum Utilitates populi ad se reclamantis perficere cupiebat, &c.* Utilitatem Regis *facere*, in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 6. Concilium Ticinense an. 855. *Quidam autem Episcopi & Rectores Monasteriorum vel Ecclesiarum suarum subtractas, & aliis personis largitas queruntur, & ideo Ecclesiasticas Utilitates nequaquam se implere posse dicunt, &c.* [Andreas Floriac. Mon. in Vita Ms. Gauzlini Archiepisc. Bituric. l. 1. initio: *Vir pro certo in administrandis publicis Utilitatibus nulli priorum secundus.*]

UTILITAS, Usus, χρεία. Cicero l. 4. ad Herenn. *Si idoneus esse potest ad eas Utilitates & aptus, quæ desiderantur ab eo.* Siculus Flaccus: *Ductus aquarum, qui Utilitatibus publicis servierint.* Synodus Romana an 826. c. 13. *Per sollicitudinem Episcoporum hæc quorum diœceseos consistunt, ad easdem Utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur, &c.* Vide Joannem VIII. PP. Epistol. 254. 263. 272. &c.

¶ UTINGA, Villa, domorum collectio. Vita S. Treverii to. 2. Jan. p. 33. *Duo pueruli nomine Radiguiselus & Salsus ur de pago Dombensi, ubi Brisscia sitatur, juxta fluvium Ararim, sive Sagonnæ, de villa, sive Utinga, quæ sex millibus à Prissianico vico distat, &c.* Vide *Hustingus*.

¶ UTINUS, Consuetus, solitus, quo utimur. Charta Werebaldi, Abb. Stabul. ann. 1182. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 130. *Pauperibus elemosynam de Utinis cibis annonæ, ad mensuram Stabulensis oppidi dari statui.*

¶ UTIS. Odo in Carmine de varia Ernesti Ducis Bavariæ fortuna, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 355.

.... statimque hinc inde per omnem
Classem currentes, Utis abstracta marinis
Terga supervenjunt, &c.

Legendum videtur *Uncis*, id est anchoris.

¶ UTITARI, *Sæpe uti*, in Gloss. MSS. apud Vossium l. 4. de Vitiis serm. c. 29.

UTLAGA, Exlex, exterris, proscriptus, relegatus; apud Littletonem sect. 197. *Hors de la Loy*, *Utlage*, ex Saxonico utlaga, *extra legem*; ex ute, foris, & laga, lex. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 10. *Qui excommunicatum, vel Utlagam habet & tenet, &c.* Cap. 53. *Si evaserit & aufugerit, pro Utlaga reputetur.* Adde c. 13. &c.

UTLAGUS, in Regiam Majestatem l. 1. cap. 18. §. 3. *Utlagatus*, lib 4. c. 35. ut & apud Hovedenum p. 654. 655. *Utlagi*, p. 550. 774. Matth. Paris p. 423. in Vitis Abbat. S. Albani p. 99. &c. *Utlage*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 50. [De iis etiam, nisi hostes, piratas malis interpretari, intelligendum videtur le Roman *de Blanchandin* MS.

Quant il trespasseront les barges,
Se il encontrent les Utlaiges,
Bien les porront illuec atendre,
Et le dromont vers ax deffendre.]

UTLAGARE, Extra legem ponere, *ex legem facere*, proscribere. Cum enim quis reus ad judicium vocatus per quinque Comitatus seu assisias, non comparet, judex in eum sententiam suam pronunciat, qua eum *extra legem*, & extra protectionem Regis esse decernit, omniaque illius bona fisco addicit. Bracton. l. 3. tr. 2. c. 13. §. 1. *Si cum sit quarto vocatus non comparuerit ... in primis forisfaciat patriam & regnum, & exul efficitur, & talem vocant Anglici Utlaughe, & alio nomine antiquitus solent nominari, scilicet Frendlesman: & sic videtur quod forisfacit amicos: & unde si quis talem post utlagariam & expulsionem scienter paverit, receptaverit, vel cum eo scienter communicaverit, aliquo modo, vel occultaverit, eadem pœna puniri debet, ita quod careat omnibus bonis suis & vita, nisi Rex ei parcat de gratia sua.* [Charta Johannis Reg. Angl. in Lib. nigro Scaccarii p. 383. *Et cum Utlagari deberet, secundum consuetudinem Angliæ, nos propter finem, quem prædicta Matildis nobiscum fecerat, mandavimus eidem Vicecomiti, quod hoc differret.*] *Utlagari* autem potest masculus 12. annos habens & ultra, non autem si infra, quia prius in Lege Decennæ non debet admitti. Fleta l. 1. c. 27. §. 11. Vide eumdem Bractonum l. 3. tr. 2. c. 12. 14. ubi varias causas *Utlagationis* refert, & Rastallum. Utuntur præterea hac voce Leges Edwardi Confess. c. 7. 39. Matth. Paris p. 179. 222. &c. Vide *Caput lupinum*, col. 292. & in *Wayf*.

¶ UTLAGHIARE, Eadem notione, apud Radulfum *Coggeshale* to. 5. Ampl. Collect. Marten. col. 871. *Rex Eustachium de Vesci & Robertum filium Walteri in comitatibus tertio requisitos cum eorum fautoribus Utlaghiari fecit.*

¶ UTLEGATUS, Idem quod *Utlaga*. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1304. apud Rymer. to. 2. pag. 950. *Per eosdem proceres ... abjudicatis & à regno Scotiæ Utlegatis, &c.*

UTLAGARIA, UTLAGATIO, Proscriptio, quæ inter

ter jura Regia recensetur in Legibus Henrici I. cap 10. 13. 47. scilicet *trium annorum Utlagaria*, (sic enim legendum) pro *trium flannorum*. Leges Willelmi Nothi c 71. *De omnibus Utlagaria rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad judicium*. Charta Richardi II. Regis Angliæ apud Thomam Walsinghamum p. 254. *Ac etiam perdonamus eisdem ligeis ac subditis nostris omnimodas felonias, proditiones, transgressiones, extorsiones per ipsos vel per aliquem illorum qualitercunque factas, sive perpetratas, ac etiam Utlegariam vel utlegarias, si qua vel quæ in ipsos, vel aliquem ipsorum, fuerit vel fuerint his occasionibus promulgata vel promulgatæ, &c.* Eadem pene habentur p. 270. Hinc apud Anglos Forenses *Outlary*, eadem notione.

¶ UTLAGARIUM, Simili intellectu. Charta Henrici VI. Reg. Angl. an. 1452. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 321. *Ac etiam Utlagaria si qua in ipsos abbatem & conventum his occasionibus, seu earum aliqua, fuerint promulgata, & firmam pacem nostram eis inde concedimus*.

UTLAGIUM. Leges Kanuti Regis c. 32. *Et qui opus Utlagii fecerit, ejus revocatio sit in misericordia Regis*, i. qui crimen perpetravit, ex quo *utlagium* seu proscriptionem incurrerit.

UTLAGATIO. Tabularium Leprosariæ Pontis Audomari: *Interdictam vulgare Utlagatio nuncupatum*. Apud Prynoeum in Libertatibus Angl. to. 2. pag. 278. *Interdictum, quod vulgariter Utlagatio nuncupatur*. Bracton. l. 3. tract. 2. c. 12. § 5. *Procedendum erit ad Utlagationem sive ad Utlagarium*. Adde §. 8. & Fletam l. 1. c. 28. ubi fuse de *Utlagariis*.

UTLEP, Evasio, seu *Escapium latronum*, Fletæ l. 1. c. 47. §. 14. *Utleipa*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 43. eadem notione, à Saxon. uthleapan, aufugere, evadere. Vide *Escapium*.

¶ UTPUTE, ἄτε δή, in Gloss. Lat. Gr. editis: in MSS. vero, *Utpote*.

UTRIARIUS, Ἀσκοποιός, in Gloss. Gr. Lat. MS. Edit. *Coriarius* præfert.

UTRICISCUM, diminutivum ab *uter*. Closs. Gr. Lat. MSS. Ἀσκίον, *utricium*, Ἀσκίδιον, *utriciscum*. Editum habet *utriciscum*. [Utrunum, pro Utrium, in Litteris Henrici IV Reg. Angl. an. 1411. apud Rymer. tom 8. p. 684. *Cum quatuor duodenis paribus Utrunum, &c.* Gloss. Lat. Gr. editæ: *Uter, utris, follis*, ἀσκός. MSS. habent, *Uter, utris, utreus, follis*.]

¶ UTRICLARII, Nautarum genus, ab utriculis, quæ forma navium erat, ita dicti, apud Sponium Miscell. Erudit. Antiq p. 61. *Collegio Utriclariorum*. Et p. 171. *Inter Utriclarios Lugdunenses*. V. ibi Sponium.

¶ UTRICULARIUS, ἀσκαύλης, in Gloss. Lat. Gr. Qui inflat ex utre fistulam. Utitur Sueton. in Nerone cap. 54.

¶ UTRINARE. Gloss. Græc. Lat. Βυθίζω, *Utrino, commergo, mergo*. In MSS. Sangerm. *Urino*.

¶ UTTERARE, à voce Anglica *utter*, Proferre, distribuere. Litteræ Edwardi VI Reg. Angl an. 1551. apud Rymer. to. 15. p. 292. *Dictam falsam monetam sic factam, contrafactam & cuneatam, diversis ligeis nostris ignotis pro bona moneta felonice & proditorie exposuit & Utteravit, ad grave dispendium coronæ nostræ*.

¶ UTTUM, *infusura*, ἐπίχυμα, in Gloss. Lat. Gr. in MSS. Sangerm. *Vivitum*, in Regiis, *Bibitum*. Aliæ Gr. Lat. habent, *Moretum*. Vide *Moratum*.

UTWARA. Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum an. 928. *Et si Tainus ascendisset ut serviret Regi, & equitatus sui vice fungeretur in familia sua, si tunc habeat Tainum, qui ad Utwaram Regis quinque hidas haberet, & in Aula Regis domino suo serviret, &c.* Vide *Wara 2.*

Tom. VI.

VU, pro U longo, in aliquot Inscriptionibus interdum usurpari observat Scaliger in indice 19. ad Gruterum: v. gr. *Domvus*, τῆς οἰκίας, *Arbitratuvi, &c.*

1. VUA, Vox exclamantis. Gesta Regum Francor. c. 29. *Ubi cum vexaretur, dicebat Vua, Vua, quid putatis qualis est ille Rex cælestis, qui sic tam magnos Reges interficit*.

¶ 2. VUA. Charta an. 885. apud Baldric. Noviom. lib. 1. cap. 52. & Miræum tom. 2. pag. 935. col. 2. *Terrae cultas & incultas, pervia, Vua. discapia, prata, &c.* Sed legendum unica voce *Wadriscapia* Vide in *Waterscapum*.

¶ VUADA, f. Præfurnium, Gall. *Bouche de four*. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. *Pro faciendo Vuadam & solum dicti furni de terra & lapidibus, &c.*

VUASILUS. Capitula ad Legem Alamannor. c. 4. *Si (coxa) non fuerit transpuncta, & nervora tetigerit, ut ibi Vuasilus intrat, solvat sol.* 3. Et c. 8. *Si nervora tangit, & Vuasilus intrat, solvat sol.* 3. Ubi *Vuasilus* videtur esse Flandricum & Gallicum *Vuasse*, limus, lutum, cœnum, sanguis scilicet putridus, qui ex vulnere oritur. [Vide *Wassium*.]

¶ UVERE, *Humere, pinguescere*. Gemma. Gl. Lat. Gall. Sangerm *Uvere, amoitir, encresser*.

VUERNAGIUM, pro *Wionagium*. Vide in *Guida*. Locus est in *Scarito*.

¶ VUETAGIUM. Vide in *Wacta*.

¶ VUIEGILDUM. Vide in *Weregeldum*.

¶ VUILITIVA. Vide infra *Vultava*.

VUITTA. Vide *Wita*.

VULATIO. Charta Ratchisi Regis Longobardor. ann. 746. apud Ughellum in Episcopis Placentinis to. 2. pag. 250 *Et firmaverat vobis portum qui dicitur Cotaleo, ubi naves militorum usum habebant Vulatione illa de ripatico, vel justitia, quod & inde in Palatio nostro veniebat, &c.* Ubi legendum forte *cum mlatione illa, &c.*

VULGAGO. Fulbertus Carnot. Epist. 46. *Vulgaginem etiam petitam vobis mittimus, quamvis ætatem vestram tali jam vomitum fatigari non suademus; sed eo potius, si opus sit allevari, qui frequenter & sine periculo fieri possit ex oxymelle & raphanis valerianæ, quod seniori magis conducibile est morantem alvum laxativis pilulis incitari.* [Asarum, Gall *Cabaret, nard sauvage*]

¶ VULGALITER, Lingua vulgari, in Charta Ludovici VII. Reg Fr. an. 1117 ex Chartular. Maurigniac. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1351. to. 4. Ordinat. pag. 117. *Donamus per presentes ad opus dicte domus omnes forefacturas tam in hæreditatibus quam mobilibus, & omnes espavias, seu Espaves Vulgaliter*. Vide *Vulgariter*.

VULGARIA, [Sirmondo ad calcem Supplem. Conc. Gall. p. 345. dicitur id quod est commune omnibus villæ incolis, videlicet prædia quædam seu prata, queis utuntur indivisim; apud nos *les Communes*. Vide *Communia* 2.] Leo III PP. Epist. 10. *Unde & jussistis ut nullus quilibet homo in posterum conquassare, aut in judicio promovere præsumeret, tam de Vulgaria, quam etiam de mansis, quod per vestrum dispositum Herminus ... nobis reconsignavit*.

VULGARIS, *Plebeius*, δημότης, in Gl Gr. Lat.

VULGARES, Vulgus, plebs. Agobardus Epist. ad Nibridium: *Nonnulli ea Vulgaribus & rusticis abducantur*. Thomas Walsinghamus in Ricardo II. *Quæ cum audissent responsa Vulgares, in furorem versi &c.* Occurrit etiam apud Amulonem, S. Augustin. Epist. 76. & alibi. [Vide *Vulgaritas*.]

VULGARIS, Colonus. Decreta S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. cap. 33. *Si Comes, si Miles: si Vulgaris*

ris quidem alterius sui similis monsiunculos invaserit, 5. juvencos solvat. Ubi Jo. Sambucus: *Vulgaris, i. est rusticus liber factus: nam servi dominos non possidebant.*

¶ VULGARISARE. Vide *Vulgarizare* 1.

¶ VULGARITAS, Vulgus, vulgaris mos. Arnulphus in Hist. Mediol. apud Murator. to. 4. pag. 24. col. : *Hos tales cætera Vulgaritas ironice Patarinos appellat.* Johannes de Monsterolio Epist. 7. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1329. *Annus fuit ... cum calamum arriperem totum jurgari, quod tu Vulgaritatem sectando, quam fugere summopere philosophi nos admonent, mihi theoremata seu topata illa misisti.* Vide *Vulgaris*.

¶ VULGARITER, Lingua vulgari, vernacula. Chron. Mellicense p. 329. *Prior autem, ut expedire viderit, exponat vel literaliter, vel Vulgariter quæ fuerint dicenda circa materiam.* Vide *Vulgaliter*.

1. VULGARIZARE, In vulgarem linguam traducere, ex Ital. *Volgarizare*, in Charta Galeacii Comit. Virtutum an. 1377. [Statuta MSS. Eccl. S. Laurentii: *Quilibet rector ... constitutionem Concilii generalis quæ incipit, Omnis utriusque sexus, publicare & pœnas in eadem contentas Vulgarizare seu in vulgari dicere tenetur.* Processus de B. Catharina Senensi apud Marten. tom. 6 Ampl. Collect. col. 1275 *Item, aliud (volumen) in quo est dicta legenda Vulgarizata, partim in vulgari Lacentino, partim in vulgari Senensi.* Adde eumd. Marten. to 4. Anecd. col. 1010. Chronic. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 603. Statuta Vercell. l. 7. p. 163. Acta S. Wernheri to. 2. April. pag 719. &c.]

¶ VULGARISARE, Eadem notione. Charta ann. 1305. to. 2. Hist. Dalph. p. 125. *Lectum fuit & expositum in vulgari eidem D. Dalphino hoc compromissum factum ejus nomine, ... quo compromisso lecto & Vulgarisato idem D. Dalphinus ... ratificavit & approbavit.* Sententia an. 1497. *Supradicta sententia ... Vulgarisata & data intelligi in vulgari.*

¶ 2. VULGARIZARE, Vulgare, publicare. Gaietanus in Ordine Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 363. *Alii Cardinales & Prælati possunt differre recipere paramenta, quousque incipiantur processus, vel quousque diaconus cardinalis ipsos incipiat Vulgarizare.* Statuta Perus. fol. 15. *Anno 1326. Indictione septima, die decimo nono Februarii Vulgarizata ibidem specifice.*

¶ VULGULOSUS, *In vulgo generalis*, in Gemma. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. c. 56. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Vulgosus*, *pouplièr*.

VULGUS, pro Vulgo. Epistola S. Remigii ad Chlodovæum Regem: *Quia quod Vulgus dicitur, ex fine actus hominis probatur.*

VULMINARE, pro Fulminare: Germani enim V ut F pro nuntient, uti supra observatum. Conradus de Fabaria de Casibus S. Galli c. 16. *Videns Dux circumspectum Abbatis animum circa Regis negotia reconvulsum, verbis eum Vulminare attemptabat opprobriosis.* [Leg forte *Vulnerare*.]

VULNERARIUS MEDICUS, Qui vulnera curat, in Gloss. S. Bened. c. de Medicina, ubi exponitur τραυματικὸς ἰατρός. Forte τραυματικός. [Gl. Lat. Gr. *Vulnerarius*, τραυματικός. Eædem: *Vu generarius*, ... ubi Vulcanius legit, *Vulnerarius*, ... Hinc fortean emendanda Charta an. 1069. inter Probationes Historiæ Tullensis p 84. quam subscribit *Valterus Vulneratus*, pro *Vulnerarius*, ut videtur.]

VULPECULAM aliquem appellare, convitii olim species fuit. Lex Salica tit. 32 § 3. *Si quis alterum Vulpeculam clamaverit, &c.* [Ubi non hominem callidum & vafrum significari, sed timidum & meticulosum, auctor est Eccardus in Notis ad hunc locum: unde Provincialibus *Volpil* meticulosum, & *Volpilatge* inertiæ vitium dici observat ibidem Vir eruditus. At pro versuto homine usurpat] Auctor Vitæ B. Remigii: *Jussit nominari Vulpeculam: quod, cur ita nominare voluerit, qui fraudes & significationes ipsius animalis cognoscit, satis advertit.* Gregor. Turon. l. 8. cap. 6. *Multas eis perfidias & perjuria exprobravit, vocans eos sæpius Vulpes ingeniosas.* A voce *Vulpecula*, orta Gallica *Goupil*, qua nostri olim vulpem vocabant. Philippus *Mouskes* in Carolo Simplice:

Et cel Rollans ot dit ançois
A Hastenc tout par son gabois,
Que il dis tooit la bataille,
Pous con que jà goupins sans faille
Ne feroit pais d'autre Goupil,
Ne leus par leu mis à essil.

Utitur eadem voce in Carolo M.

Tout ausment com li vilains,
U li petits losaus & sains,
Gardent leurs bestes es bois leur,
Pour les Goupins, & pour les leus.

Ibidem:

Fourré de vair & de Goupis.

Galterius Metensis in Mappa mundi MS. c. 18.

Adont les en verres aler,
Teste levèe com Goupis,
Qui de proie s'en va saisis.

Le Pelerinage *de l'humaine lignée*:

Car il cuidoit que le Goupil,
Deist acertes, mais nennil.

Gourpills, aliis. *Le Reclus de Moliens*, in suo Miserere MS.

Soutius sont com Gourpilles
Et attaions come formilles.

[Vide alia notione in *Vulpes* 1.]

¶ VULPECULATOR, Qui vulpes venatur. Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 190. *Vulpeculator de ultimo tertio, 19. l. 6. den. minus.*] *Goupilleur*, in Computo Domanii Comitatus Bononiensis an. 1402. *A Estienne Denary Goupilleur de Monseigneur le Duc* (de Berry) *en sa Comtè de Boulognè aux gages de 6. l. & 4 poquins de froment pour le gouvernement de 10. petits chiens qu'il doit parmy ce tenir à ses frais pour prendre les regnars.*

¶ VULPINOSUS, Callidus, versutus. Chron. ann. 1314. apud Lobinell. tom. 2. Hist Britan. col 884. *Dicentes quod ipsa erat superba & intractabilis mulier, ac maliciis & Vulpinosis cavillationibus plena.*

¶ VULPENNIUS, Eodem significatu, in Rythmo satyrico apud Mabill. to. 3. Analect. p. 534.

¶ VULPINOSE, Malitiose, subdole. Chron. an. 1411. ibid. col 881. *Dux Burgondiæ una cum Comite Derby Anglico cum magno Francorum ... comitiva Vulpinose Parisiensem civitatem intravit.*

1. VULPES, Machinæ bellicæ species. Albertus Aquensis l. 2. Hist Hierosl. c. 30. *Unus de majoribus Alemanniæ Vulpem se proprio sumptu quercinis trabibus composuerunt, cujus in gyro totos intexuerunt parietes, ut gravissimos Turcorum sufferret ictus armorum, omnia que jaculorum genera: ac sic in ea manentes tuti, & illæsi urbem fortiter impugnando perforarent. Hoc tandem Vulpis instrumentum, dum ad magnum opere & ligaturis perduceretur, milites prædictorum Principum loricati ad viginti in eadem Vulpis protectione sunt constituti. Sed magna virorum inundatione & conamine juxta muros applicata, non æquo subsedit aggere, &c.*

VULPECULA, Eadem notione, apud Ottonem de S. Blasio c. 23. Vide *Ericius* 2.

2. VULPES, Aleæ species, nostris etiam haud incognita, vulgo, *le Jeu du Renard.* Jo Sarisberiensis lib. 1.

lib 1. de Nugis Curialium c. 5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Urio, vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, Orbiculi, Taliorchus, Vulpes, quorum artem utilius est dediscere, quam docere.*

¶ VULPINOSE, Vulpinosus. Vide *Vulpecula*.

VULPIO, Vafer, Veterator, apud Apuleium in Apologia: *Nesceretur te... etiam cum matri blandireris, tamen jam tum Vulpionem & impium fuisse.*

¶ VULSELLA, Instrumentum ad pilos evellendos. Gloss. Lat. Gr. *Vulsella*, τριχολαβίς, ἀνθρωπολαβίς. Est etiam apud Celsum Instrumenti chirurgici genus, quo exscindendis corruptis carnibus utuntur.

¶ VULSIO, Surculus, ramus à trunco avulsus S. Irenæi vetus Interpres lib. 3. c. 11. n. 1. *Joannes Domini discipulus, volens per Evangelii annuntiationem auferre eum, qui à Cerintho inseminatus erat hominibus errorem, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui sunt Vulsio ejus, quæ falso cognominatur scientia, &c.*

¶ VULSUS, διασπασις. Gloss. Lat. Gr. MSS in Cod. Regio: *Vulsus, divulsio.*

VULTATICUM, Præstationis species, incertæ mihi prorsus notionis. [Idem quod supra *Volutaticum*, ex vitiosa pronuntiatione scriptum existimo *Vultaticum*.] Charta Dagoberti Reg. Fr. apud Doublet. in Hist. Sandionysiana p. 656. *Teloneos vel navigios, portaticos, rivaticos, rotaticos, Vultaticos, themoniaticos, &c.* [*VVultaticus*, in Charta Caroli Magni ibidem p. 709.] Charta ejusdem Imper. ex Tabular. S. Germani Paris. *Theloneum aut rotaticum, seu Vultaticum, cospitaticum, ripaticum, vel salutaticum accipiat.* In Charta Ludovici Pii Imp. ibidem p. 732. habetur *volutaticum*: *Tam de portatico, & pontatico, & ripatico, & rotatico, & timonatico, & Volutatico, & cispatico, &c.* Charta Ricardi Comitis Normanniæ apud eumdem Doubletum p. 816. *Cum omnibus sibi adjacentibus, portu, theloneis, Vultaticis, piscatoriis, terris cultis & incultis, &c.* Charta Ludovici Regis Fr. apud Sammarthanos in Episcopis Parisiensibus: *Neque theloneum, neque portaticum, neque piraticum, seu viaticum, nec etiam Vultaticum exinde aliquid accipiat potestas judiciaria.*

VULTAVA, Vultiva, Wultiva, Cicatrix; Vulnus in *vultu*, seu facie illatum, unde forte vocis etymon. Lex Saxonum tit. 5. §. 5. *Si os fregerit, vel Vultavam fecerit, corpus, vel coxam, vel brachium perforaverit, &c.* Ubi editio Heroldi *Vultivam*, Tilii *Vultivam*. Lex Frision. Addit. tit. 3. §. 16. *Si ex percussione deformitas faciei illata fuerit, quæ de 12. pedum longitudine possit agnosci, quod Wultivam dicunt, &c.* Edit. Heroldi *Vultivam*. Lex Angliorum tit. 15. §. 10. ubi de Transpunctionibus & membris læsis: *Vultivam 30 sol. se componat.* Ubi editio Heroldi *Vultruuam* præfert. Vide Sibrandum à Sicama.

VULTIVOLI dicuntur, (verbis utor Joannis Sarisb. lib. 1. de Nugis Curial. c. 12.) *qui ad affectus hominum immutandos, in molliori materia, cera forte vel limo, eorum, quos pervertere nituntur, effigies exprimunt.* Eadem verba habet Petrus Blesensis, seu Auctor libri de præstigiis fortunæ. Cujus illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:

Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit,
Uno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroidum:

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in jecur urget acus.

Atque inde forte genus sortilegii, *Defixio*, videtur appellatum, quod scilicet ejusmodi incantatores acus subinde *defigerent* in imagines cereas, iis locis, quibus viros ipsos pungere decreverant, qui puncturas ipsas, ac si ipsi pungerentur, persentiebant. Gloss. Lat. Græc. *Defixiones*, κατάδεσμοι. Paulus lib. 5. Sentent. tit. 23. *Qui sacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint, &c.* Apuleius lib. de Virtutibus herbarum cap. 7.: *Si quis devotatus defixusque fuerit in suis nuptiis, &c.* Vide Cujac. lib. 21. Observat. cap. 22.

Vultuarios ejusmodi incantatores appellat Delrius lib 6. Disquisit. magicar. Inde *Invultus*, ipsæ vultivolorum præstigiæ, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 71. *Si quis veneno, vel sortilegio, vel invultu, actione, seu maleficio aliquo faciat homicidium.* Exstant in Archivo Reg. Christ. acta varia juridica contra Guichardum Episcopum Trecensem, qui licet falso, accusabatur, Joannam Reginam Philippi Pulcri uxorem veneficio sustulisse, in quibus asseritur, testes fuisse, qui asseverabant, *quod idem Episcopus fecerat Invultari Reginam, & quod illa Invultatione decesserat.* In Regesto Curiæ Parlam. Paris. an. 1343. hæc legimus: *Sur les paroles, que ledit Messires Jean avoit dites au Roy, c'est assavoir que ledit Missire Henri l'avoit Envulté, ou fait Envolter.* Vide Petrum Blesensem Epist. 65. Continuatorem Chron. Nangii an. 1315. Balsamonem ad Nomocan. Photii, & Browerum l. 11. Annal. Trevir. num. 146. 248. Hinc

¶ Vultuare, Veneficio occidere. Charta ann. 1396. apud Lobinell. tom. 2 Hist. Britan. col. 870. *Et quamvis Dux Burgondie & major pars nacionis Britannie voluissent ipsos suspicates coterquere, ut ipsi notificarent nomina aliquorum emulorum, qui ipsos, mediante pecunia & arte dyabolica, induxerant ad Vultuandum Ducem prælibatum.*

¶ VULTIVUA. Vide supra *Vultava*.

VULTORIUM, Vultur, Gall. *Vautour*. Gloss. Græc. Lat. MS. γύψ, *Vulter, Vultorium*. Editum habet *vultur*, [& *Vultor*.]

¶ VULTUARE, Vultuarius. Vide in *Vultivoli*.

VULTUOSUS, Superbus. Vita S. Erminoldi Abb. l. 1. c. 6. *Non despexit ut Vultuosus, aut contumax.*

¶ Vultuosus, *Pulcher, cum gravitate decora*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 217. in Hist. Palæst. Roberti Monachi. *Vultuosus, tristis*. Gloss. Isidori. Gloss. Lat.-Gall. Sangerm. *Vultuosus, triste de visage, ou tristes.*

¶ VULTURNALIS. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 6. *Quarta* (via) *dicitur rikenild strete, tendens ab Africo in Boream Vulturnalem.* Gloss. Lat. Gr. *Vulturnus*, εὖρος, ἀπηλιώτης. Vide *Ermingstreet*.

VULTUS, Quævis imago, interdum ea, quæ *Pectoralis* & *Thoracata*, ut observatum à Casaubono & Salmasio ad Vopiscum p. 430 & Jacobo Gothofredo ad leg. 5. Cod. Theod. Ne quid publicæ lætitiæ, &c. Anastasius in Paschali PP. *Obtulit imaginem ex auro purissimo, habentem Vultum sanctæ Dei Genitricis pens. libr. 10. & uncias 4. Ibi & ipso fecit vestem de blattia Byzantea, habentem tabulas de chrysoclavo duas cum Vultu B. Petri, & sanctorum Martyrum Processi & Martiniani, ... illic etiam obtulit vestem holoserícam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum Vultu dominicæ resurrectionis, &c.* Idem in Steph. III. pag. 247. *Fecit imaginem Dei Genitricis in throno sedentem, gestantem in genibus Vultum Salvatoris D. nostri Jesu Christi.* Et in Valentino II. *Fecit patenam... habentem in medio Vultum Domini nostri, & à duobus lateribus Vultum ipsius beati Marci atque ejusdem Præsulis.* Utitur alibi non semel pag. 161. 187. &c. Gauterius Monachus Cluniacensis de Miraculis B. Virginis Mariæ c. 1. *Ut quicunque patiens hanc infirmitatem coram B. Virginis Vultu adveniret, &c.* Heribertus Monachus de Hæreticis Petragoricensibus: *Crucem, seu Vultum Domini non adorant; sed adorantes prohibent, ita ut ante Vultum Domini dicant, simulacra Gentilium, &c.* Histor. Monaster. Figiac. pag. 298. *Crufixi*

eifini Vultus duas fecit imagines, *&c.* Hinc colligitur, cur dicatur.

VULTUS DE LUCA, Imago Crucifixi, quæ *Luca* in Italia in Ecclesia S. Crucis conspicitur, quam à Nicodemo, Christi discipulo, effictam volunt, cujus meminere ex veteribus Lucas Tudensis lib. 2. contra Valdenses cap. 11. Auctor Vitæ S. Ricardi Regis Anglo-Saa. ex MS. Bodecensi num. 5. Gervasius Tilleberiensis lib. MS. de Otiis Imperial. Decis. seu parte 3 cap. 25. &c. ex recentioribus vero, Cornelius Curtius Eremita in Tractatu de Clavis Christi, Cæsar Franciottus lib. de SS. Lucensibus. Silvanus Razzi de SS. Hetruriæ, Baronius ann. 1099. n. 40. & alii. Historiam præterea Inventionis S. Vultus, & Translationis Lucam, scripsit Leobinus Diaconus, qui interfuit, quam ex MS. Brenensi habet codex Thuanus 773. ex quo sunt sequentia: *Qua vero de causa Vultus Domini nuncupetur, paucis absolvam. Sicut enim facies visa illum, cujus facies videtur, certificat: ita pretiosi Vultus figura Redemptorem nostrum incarnatum, & pro nobis in crucem pendentem, quasi quibusdam lineamentis repræsentatum exprimit, &c.*

Scribit Eadmerus l. 1. & 2. Hist. Novor Willelm. Reg. Angl. *per sanctum Vultum de Luca jurare consuevisse*, p. 16. 19. 30. 47. 51. 54. Id etiam testatur VVillelmus Malmesbur. l. 4. Hist p. 121. 124. l. 1. & 3. de Gest. Pontificum Angliæ p. 217. 277. Doubletus in Hist. Abbat. S. Dionysii l. 1. c 44. refert, in una ex Capellis Ecclesiæ asservari imaginem Christi crucifixi longiori tunica, aut veste talari induti, quam vulgo *saint Voulst* [vel *le saint Visages de Lucques*] appellans, Latine *sanctum Vultum de Luca*, quod ejusdem prototypum magno cultu Lucæ asservetur.

Ejusmodi etiam crucifixi Christi effigies conspicitur apud Ruguenses in Pontivo, Picardiæ pago, à Nicodemo perinde confecta, ut creditur, cujus descriptionem videre est apud Malbrancum lib. 7. de Morinis cap. 11. & lib. 8. c. 10.

¶ VUOTANT. Vide in *VVodan*.

¶ VURDO, pro Burdo. Gloss. Lat. Græc. *Vurdo*, ἡμίονος, in MSS. Sangerm. *Burdo*. Vide Burdones.

¶ UXELLATUS, Avibus ornatus, ab Ital. *Uccello*, avis. Statuta Vercell. l. 4. fol 85. v. *De toaliis Uxellatis pro qualibet pariete solidos decem Pap.*

¶ UXERIUS, Ostiarius. Vide *Usserius*.

UXORARE, Uxorem dare, maritare, in Statutis Venetor. an. 1242. l. 1. c 57. l. 2. c. 8.

¶ UXORARE, Nubere. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Uxorare, prandre femme par mariage, conjoindre à femme.* De viro & muliere itidem dicitur. Tabular. Calense fol. 117. *Omnes homines ipsius monasterii* (Calensis) *de corpore tenentur ipsi monasterio in forimaritagio, si ipsos maritari seu uxorari contigerit in alienam uxorem seu mulierem, feminam de corpore dicti monasterii non existentem.* Concil. Coyacense ann. 1040. inter Hisp. tom. 3. p. 210. *Intra etiam dextros ecclesiæ laici Uxorati non habeant.* Charta Conani Ducis Britan. ex Tabular. B. M. Andegav. *Plurimi antecessorum meorum præfatam capellaniam perniciose administrari permiserunt, dantes illam in hominagium Uxoratis sacerdotibus & filii eorum jure hereditario.* Charta an. 1274. tom. 1. Hist. Dalph. p. 126. col. 2. *Non permittant ... morari mulierem Uxoratam publice in postribulo: ... si aliquis cum ea causa adulterii capiatur, non puniatur pœna, qua adulteri consueverunt puniri, nisi constaret quod ille captus, sciret eam esse Uxoratam.* Statutum Johannis Regis Franc. an 1360. tom. 3. Ordinat. p. 468 *Quilibet Judeus Uxoratus caput domus, &c.* Quæ vernacule ibidem sic redduntur: *Chascun Juyfs chief d'ostel & Marié, &c.*

Uxorum commutationem obtinuisse olim ex abusu in Hibernia, docet Lanfrancus Cantuar. Archiep. in Epistola ad Gothricum Hiberniæ Regem: *In regno vestro prohibeatur homines seu de propriarum, seu de mortuarum parentela conjuges ducere: alii legitime sibi copulatas pro arbitrio & voluntate relinquere: nonnulli suas aliis dare, & aliorum infanda commutatione recipere.* Eadem habet in Epistola ad Terdelvacum Hiberniæ Regem, apud Baronium an. 1089. ut & S. Anselmus lib. 3. Epist. 142. 167. Vide Gregor. VII. PP. in Append. Epist. 5. & Joan. Sarisberiensem Ep 53. Huc forte respexit Beda lib. de Remed peccat. c 7. *Qui dimiserit uxorem suam alteri conjugi, &c.*

¶ UXORIUS, Conjugalis. Charta Caroli Calvi ann. 862. apud Doubletum Histor. S. Dionysii pag. 800. *Nec non & in Idibus Decembris, quando Domians me & dilectam conjugem Hirmintrudem Uxoreo vinculo copulavit.*

¶ UXORIOSUS, ὁ τὴν ἰδίαν γυναῖκα φιλῶν. Gloss. Lat. Gr.

UXUS. Fredegarius Scolasticus cap. 64. *Heraclius . . . . . extrahens Uxum, caput Patricii Persarum amputavit.* Ubi loci *Saxum* legit Meursius in Glossar. sed perperam: Ecce enim iterum in collectione Historica apud Canisium tom. 2. Antiq. Lect. *Gothi fraudulenter Uxos pro baculi in manu ferentes.* (Quidam codd. male *buxos* præferunt.) Aimoinus eamdem Historiam enarrans lib. 1. cap 20. *ferreos ostii obices* habet.

¶ VYSSERIUM, Navis qua equi transvehuntur, idem quod *Husserium*. Vide in hac voce. Informationes de passagio transmarino ex Codic. MS. Sangerman. *Cum suis navibus, galeis, Vysseriis & ligno paratis.* Infra: *Primo habebit quodlibet Vyssorium* XLIIII. *goas in caveas.* Vide *Usserium*.

¶ VYTATORIUM. Vide supra *Vitatorium*.

UZBEC, in Jure Hungarico, Facinorosi ad aliquot dies inviolabiles. Sambucus & Molnarus. [Vide infra *VVzbeg*.]

UZIFUR. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Cinnabaris, i. Uzifur, scilicet minium.*

¶ UZUPHAR, Eodem significatu, in Carmine de varia Ernesti fortuna, apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 354.

Hic pigmentorum species, ...
Uzuphar & myrrham, thus, quæ portarat avarus
Extremas mundi currens mercator in oras.

W

W Quod *Theutonicum* vocant, in aliquot antiquis Inscript. Lat. observatum à Scaligero in indice 19. ad Gruterum. Illud Germani ut *ou* efferunt, quomodo etiam Wallones ac Picardi etiamnum. Ægidius Schudus in Descriptione Rhætiæ Alpinæ cap. 39. *Consonantem V, nos Germani proferimus correpte instar F, id quod Itali minime faciunt; sed proferunt etiam, ut nos proferre consuevimus literam duplicatam W, quæ gemina videtur esse pronuntiatio consonantis V. Excogitaverunt autem Germani literam W, quæ est V duplicatum, VV, quemadmodum scribit Dionysius Halicarnassæus lib. 1.* Otfridus in Epistola ad Liutbertum Archiepiscopum

pum Moguntinum, præfixa versioni Evangeliorum, ait, linguam Theotiscam *in multis dictis scriptu esse difficilem, propter literarum congeriem, aut incognitam sonoritatem: nam interdum tria u u u, ut puto, quærit in sono, duo consonantes mihi videntur, priores tertium vocali sono manente.* Somnerus in Glossar. Saxon. *Franco-Gallis semper g, vel gu, utuntur, pro Saxonum & Germanorum* W, &c.

WAADESAAR. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ c. 23. *Ubi vulnus infligitur sine membri detruncatione, aut descendit in concavum, & ad interiora penetrat, aut non. Si non descendit, quod vulnus in lingua patria Waadesaar appellatur, trium marcarum exigit satisfactionem.* Veteribus Danis apud Pontanum in Descript. Daniæ, *aar.* est annus. Vide *Hulsaar*.

¶ WACARITIA, ut *Vaccaria*. Vide in hac voce.

¶ WACHELLUS, Navis species. Epist. Frederici I. Imper. an. 1178. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 910. *Rogamus ... quatenus idoneos serenitatis tuæ legatos Januam, Venetias, Antiochiam, atque Pisam, & alia loca per galearum atque WWachellorum transmittas præsidia.* Vide *Vachcta* & in *Vas*.

¶ WACHERIA, ut *Vaccaria*. Vide ibi.

¶ WACTA, Vadum, ni fallor, Gall. *Gué*. Charta Domnoli Episc. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 18. *Per loca designata de Confluentes usque Baciae defluit in Indao usque termino Proliacense, ... inde per via Saturniacinse pervenit ad WWacta usque campo Daulfo, &c.*

WACTÆ, WAGTÆ, Excubiæ, vigiliæ; Germanis *WWache*: & *WWacke*, nostris *Guet*, Kero Monach. *Vigilia, WWahtono. Vigiliat, WWathun, Nathuvahtbon. Vigiliæ nocturne, WWatha donabt.* Capitulare 3. an. 813. c. 34. *Si quis WWactam aut wardam dimiserit, quando ille Comes ei cogaitum fecerit, &c.* Capitula Caroli Magni l. 3. c. 68. *Ut non per aliquam occasionem, nec pro WWacta, nec de scara, nec de wardea ... heribannum Comes exactare præsumat.* Charta privilegiorum à Ludovico Pio Hispanis concessorum tom. 2. Hist. Franc. p. 321. *Explorationes & excubias, quod usitato vocabulo WWactas dicunt, facere non negligant.* Capitula Caroli Calvi ca. 31. tit. 27. *Et in civitate atque marcha WWactas faciant.* Capitulare de Villis c. 16. *Et si judex in exercitu, aut in WWacta, seu in ambasciato, vel alicubi fuerit.* Cap. 27. *Casæ nostræ indesinenter foca & WWactas habeant, ita ut salvæ sint.* [Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 53. v. *Faciunt dies tres in ebdomada & faciunt WWactam & quidquid eis injungitur.*] Tabularium S. Remigii Rem. *Facit in anno corvadas 8... facit WWactas pro bove den. 1.* Infra: *Facit idem WWagtas, & cocutit aunenam dominicarum.* Hinc formatas voces

GUETA, GUETTA, GUAYTA, GAYTA, Excubiæ, vel jus excubiarum, quod competit majoribus Justitiariis. *Droit de Guet*, in Consuetudine Turonensi art. 215. Catalaunensi art. 3. Juliodunensi cap. 28. art. 3. Burbonensi cap. 36. & Britann. art. 392. *Onus vigilum & custodum*, in Charta an. 1193. apud Marcam in Hist. Beneharn. l. 6. c. 12. n. 4. *Murorum vigilia*, apud Gregor. Mag. lib. 7. ind. 1. Epist. 20. *Sajets guetables*, in Consuetud. Arvern. c. 25. art. 17. qui excubias debent. *WWayto fee*, in Charta Anglica, apud Spelmannum in hac voce, tenementum *wactæ* obnoxium. Charta Caroli Calvi pro Barcinonensibus apud *Diago* lib. 2. cap. 4. *Explorationes & excubias, quas usitato vocabulo Guaytas dicunt, facere non negligant.* Pactum initum inter Philippum Regem & Abbatem S. Germani Paris. an. 1270. *Nihil nobis & successoribus nostris juris ... retento, excepto Gueto, tallia, exercitu, cavalcata, & banno.* Charta Joannis Regis Franc. ann. 1363. apud Sammarthanos in Episcopis Paris. *Erant in possessione & saisina custodiendi Ecclesiam B. Mariæ Parisiensis, ac fieri faciendi excubias, seu Guetum in ipsa, &c. Gaitam vel escarguaitam debere*, in Libertatibus Oppidi Jasseronis ann. 1283. apud Guichenonum in Histor. Bressensi p. 117. Usatici & Libertates Aquarum mortuarum an. 1246. *Et sit de eorum officio mandare vel facere mandari Gaitas & escargaitas, & alias custodias, quando videbitur expedire curiæ nostræ prædictæ, &c.* Vide Probat. Hist. *des Chasteiguers* p. 43.

GUETA, GUETTA, GAITA, ipse Vigil, Speculator. Gl. Lat. Gall. *Vigil: Veillant Gaite.* Vetus Inquesta in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 163. *Et est Castellanus, feodatus, & ponit Gaitam in Castro, & debet exercitum & equitationem, ut alii.* Testamentum Philippi Pulcri Regis an. 1311. *Item Adæ & Stephano Guettis nostris cuilibet 60. sol.* In Testamento Ludovici Hutini an. 1316. & Caroli Pulcri ann. 1324. legata fiunt pariter *Simoni & Adæ Guettis*, in Computo Hospitii ann. 1312. *Guetta Lupara, Gueta Castelleti, Gueta parvi Pontis.* Joannes de Condato MS.

Quant le Gaite corne le jour.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Y avoit une Gaite toute jour à journée,
Qui sonnoit un bacin, quant la pierre est levée.

☞ *Agait* dixerunt Poetæ nostrates locum, unde qui speculator, insidias struit *Aguet*, vulgo. Le Roman *de Robert le Diable* MS.

Robiers qui fait sa destinée,
Et faillit hors de son Agait, &c.

Vide *Agnayt*.

GATHA, seu *Præco*. Charta Philippi de Monteforti Dom. Tyri & Tyroni an. 1264. pro Communia villæ de Castris in Occitania: *Item obtinuerunt modo & tempore suprascriptis, quod Consules dictæ villæ mittunt seu constituunt in dicta villa Gatham seu præconem cum eis videtur expediens, & opportunum extitit, qui Gatha seu præco officium sibi commissum debet regere secundum ordinationem Consulum prædictorum, dummodo faciat & exequatur ambaxadas curiæ supradictæ, cum fuerit requisitus, &c.*

GUAYTARE, Excubare, excubias seu *gaitam* facere. *Guetter & veiller par nuit*, in Charta Gallica ann. 1683. apud Roverium in Reomao p. 328. *WWaiter*, in Magno Recordo Leodiensi p. 87. Usatici Barcinonenses MSS. c. 64. *Omnes homines habentes seniores, nullo ingenio, vel ratione, neque per difidamentum, neque pro acunydamentum, neque per illorum servum illis relictum, Guaytent personas eorum, nec encalcent, nec requirant, nec vulnerent, nec capiant, nec captos teneant.* Consuetudines Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS. c. 55. *Debent etiam Gaytare, surgere, & custodire, & excubias facere, & exigere ad omnem castri sonum.* Ordericus Vital. l. 3. p. 479. *Multis servitiis eos aggravavit, in ipsos hominesque eorum munitiones suas apud Escalfoium & sanctum Serenteum custodire coegit.*

¶ WACTARE, Eadem notione. Codex Censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 70. col. 1. *Solvit pullos 3. ova 10.... WWactat in curte dominica.*

GUETAGIUM, GAITAGIUM, VUETAGIUM, Census, qui solvitur pro custodia Castri. Charta ann. 1070. in Tabulario Vindocinensi num. 553. *Ea domus solvit 2. den. census, & 1. obolum de Gaitagio.* Charta 421. *Quam quidem emimus omni consuetudine liberam totam, exceptis duobus denar. censualibus, & duobus de Vuetagio.* Infra, Charta mox laudanda ex *Guetagio*, quod ab incolis præstabatur, excubias confectas docet. Idem census & *WWardagium* nuncupatur, & *WWarda*. Vide in hac voce. Huc pertinet, quod habet Magna Charta Libertatum Angliæ apud Matthæum Paris ann. 1215. p. 179. *Nullus Constabularius distringat nobilem aliquam ad dandum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit in*

pro-

peopria persona saa, vel per alium probum bomiaem, si ipso eam sacere non pessis per rationabilem causam.

Id porro oneris ea conditione infeudatioois vassallia incumbebat, qui tenere per *Castlegarde* dicuntur Littletoni sect. 3. *Divers seaants teignent de lone Seigniors par service de Chivaler, & uncore ils ne teignens per esenage, come ceux, qus teignoat de lours Seignors par Castlegaedo: c'est à sçavoire, à gardee un tower del castle lour Seigner, ou un buis, ou un autre lieu del Castle per reasonable gaeuishments, quant loue Seigners etont que ennemies voileut vener, ea sont venus en Engleterre.*

Ut porro ejusmodi excubiæ *guetæ*, & custodię peragerentur à vassallis in castris dominorum eaplicat idem Tabularium Vindocineose ch. 104. *He saas consuetadines, quat tenebat in suo tempore Cames Burchardus in villa & in Comitatu Vindocini. Imprimis de excubiis Castelli, sicut ipse facere commendaverat, ut per mensos ita suisset custoditus. Ipso vero sicut Comes & major omnibus erat, quinque mensibus faciebat, videlicet Martio, Aprilis, & Junio, & Julio, & Augusto. Primi duo menses facti eraut de Camera Comitis, & alii tres de Guaitagio, qui prisus erat in burgo Vindociai. September faciebat Otradas pater Salemonis, de quo tenebat Septe & Artis. October faciebat Hervans de sancta Maccelle, de qua tenebat Cathedras & Vias, & Lulmas. November faciebat Hucbertas de Firmitato, de quo tenebat Ciconias & Ecclesiam de Tuscheriaco, atque culturam. December faciebat Gislebertus Dives, &c. Isti omnes ita cum Comite custodiebaat Castellum, qaod in unaqaaque nocte babebat intra vetus Castrum 5. Gaitas, unam super portam subtus Castellum, alteram super poetam juxta mansionem Salomonis, tertiam supra murum juxta mansionem Gisleberti: & aliæ duæ tota nocte circuibant Castellum* [Vide Observat. *Sauvagneu* ad Aresta Britannica Natalis *Dufail* p. 57. & supra *Gayta* & *Stagium*.]

Sed & Regestum Ludovici Regis Siciliæ continens homioia præstita Reginæ Mariæ ejus matri an. 1387. & 1388. à nobilibus Andegavensibus, in varias excubiarum conditiones, vassallis impositas, prosequitur: *Jean des Roches Chev. à cause de sa terre de Brain doit 20. jeurs de garde en la villa d'Angiers une fois en sa vie. Dame Isabeau de Clisson en doit 40. Messire Guy Amenart a cause de sa terre du Boullay ea doit autant aveuant semonsse en cas d'eminent peril. Jean de Coulaines Chev. doit 15. jours de garde une fois en sa vie.*

Reguayta, alias *Scherguayta*. Charta ano. 1320. *Si aliqua impositio, factio, guayta, vel Reguayta, seu custodia, ait imponeeetur.* Charta ann. 1427. apud Thomasser. io Consuetud. Biturig. p. 128. *Lesdits bourgeois seront tenus de gardor la porte ou portail de ladite ville, y faire le Regues par nuit, pour les Capitaines, &c.* Vide *VVarda*, *Scaragnayta*.

¶ WADARFIDA, Coosuetudo. Vide *Cadarfreda*.

¶ WADDA, Bombycioum tomeotum, ab Anglico *VVad*, Gall. *Onats*: oisi glastum iotelligas. Vide *Guaisdium*. Litteræ Ricardi II. an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Centum & septuaginta & duas balas VVadde.*

¶ WADD MOLE, Grossioris panoi geous. Comp. an. 1421. apud Kennett. in Antiq. Ambrosd. pag 574. *In quinque virgatis de VVaddemole emptis pro coleris equinis boc anno, 2. sol. 1. den.*

¶ WADER, f. Nemus, silva. Vide *Gualdus*. Charta ao. 1112. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col 531. *Nec non in sylvula vel VVader in Talevangero marea dicatur coasistere.*

¶ WADFALTHO, in Pacto Legis Salicæ edit. Eccardi tit. 10. §. 7. Emendat doctissimus Editor *VVadpalcho*, quo contusionem fecerit, vel percusserit, sigoificatur. Ipsum coosule.

¶ WADIA, Wadiare. Vide in *Vadium*.

¶ WADISCABUM, Wadiscapum. Vide in *VVaterscapum*.

¶ WADIUM, Wadius. Vide in *Vadium*.

¶ WADNA, in Tabulario S. Bertioi: *Sitwine babet bunnaria 12. arat bunnaeia 11. dat carra ad VVadua & ad monasteriam.* Ita fortassis dicitur Vivarii purgatio, à Belgico *VVade*, vivarium, stagoum, Gall. *Vivier*, *etang*.

¶ WADRISCAMPUM, Wadriscanum, Wadriacapum. Vide *VVaterscapum*.

WADRUS, pro *Vadius*. Vide io *Vadium*.

WADTBAND. Aodr. Sueooois lib 7. Legum Scaniæ cap 6. *Et ut nullus ei communicet per totam provinciam judicabitur sub pœna trium marcarum, juri regio solvendarum, quod judicium VVadtband lingua patria nominari consuevit.*

¶ WADUM. Vide supra *Vadum*.

WAERIA. Vide *VVayeria*.

¶ WAESTYNA. Vide *Vastum*.

WAGA, Meosuræ species, apud Aoglos & Scotos. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 22. §. 7. in Assisa de pooderibus: *VVaga sic VVaw, debet continere duadecim petras: cujus ponderis continet octo libras.* Fleta l. 2. c. 76. §. 12. *Una VVaga casei.* Monasticum Anglicanum tom. 1. p. 515. *Unam VVagam salis de salinis suis, &c.* [Usatici Mechlin. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1123. *Item, de quolibet pondere, quod vulgariter dicitur Wagha, unus denarius Lovaniensis solum solvitur pondera rationi tenenti.*]

Wagaria. Meosuræ jus, seu cognitio mensurarum, à Teutonico *VVaeghe*, vel Germ. *Vag*, vel *VVeghe*, libra, trutina, statera, in Charta Heorici Imp. an. 932. Locum vide io *Pergus*. [Occurrit præterea in Charta an. 1131. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 710. ubi perperam *Nagaria* editum mooet idem Martenius in Glossario ad calcem ejusdem Collectionis.] Apud Hieronymum Fizen io Histor. Leodiensi, ubi eadem describitur, *VVargaria* scribitur.

¶ WAGIUM, ut *Vadium*. Vide io hac voce.

¶ WAIDA, Glastum. Vide *Guaisdium*.

WAINAGIUM, ut *Guanagium*. Vide ibi.

WAISDA, Glastum. Vide *Guaisdium*.

¶ WAIWIUM. Vide infra *Ways*.

WALAPAUS. Leges Rotharis Regis Loogobard. tit. 12. *Si quis bomini libero violentiam injuste fecerit, idem [id est] Walapaus, 80. sol. componat.* Et mox: *Walapaus est, qui se furtim vestimentum alium induerit, aut sibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguraverit.* [Varie hæc vox effertur in Codd. MSS. ea Muratorio tom. 1. part. 2. p. 20. col. 2. *Walapa*, *Walpoz*, *Ewalapat* eabibeot.] Lindenbrogius io buoc locum, *Wala*, caput, *pauken*, vel *pauzen*, ornare, polire, est Germanis. [Vide Vossium de Vitiis sermonis l. 2. cap. 20]

WALARAUPA, vox composita ex Germ. *Wala*, caput, & *rauba*, vestis. Lex Bajwar. tit 18. c. 3. *De vestitu utrorumque, quod Walaraupa dicimus, si ipse abstulerit, qui eos interfecerit, dupliciter componat.*

WALAWORF, Wltworf. Lex Bajwar. tit. 7 cap. 3. *Si autem discriminalia ejecerit de capite, & Wltworf dicunt, vel virgini libidinoso crines de capite extraxerit, &c.* Ubi Editio Heroldi, *Vulsuurfo dicunt*, cap. 11. tit. 5. *Walsworf*, editio Tilii præferunt Sichardus vero edidit *Watwf*. Codices alii *Walwrst*, *Welwrst*, *Wlwrst*, *Walwerfs*, ut mooet Baluzius horum vocabulorum origo Germanica: si enim legatur *Walweef*, erit *capitis dejectio*, ex *wala*, caput, & *werf*, dejectio Si *Wltworf*, erit capitis tegumentum, quod signat vox *wlt*. Si denique *Waswrf*, Germani, *Was*, aut *Vade*, vestimentum dicunt. Spelmannus à Saxonico, ut solet, deducit.

¶ WAL-

¶ WALDA, Silva. Vide *Gualdus*.

WALDACH. In nota de membrana in Archivis Regis Angl. *pretium acr. 2. d non plus, quia terra est in VValdach.* Spelman. forte silvestris, non culta, ex *VVald*, silva. Vide *Gualdus*.

WALDANA, Acies, equitatus. Vide *Gualdana*.

WALDEGRAVIUS, vox Germanica *VVald-graf*, Comes seu Præfectus silvarum, *Forestarius*. Auctor Panegyrici Berengarii Imp. l. a. p. 37.

. . . . Cum multa gementi
VValdegravi curvas perfringit lancea costas.

Ita enim omnino scriptum in codice monet editor, quod nomen librarius inepte in duo divisit, *valde gravis*.

¶ WALDENSES, Hæretici. Vide *Valdenses*.

¶ WALDORA, Waldus, Silva. Vide *Gualdas*.

¶ WALECHERIA. Vide in *Vallesberia*.

WALENGA, Fustis. Vide *Falanga*.

WALISCUS, Servus, minister, ex Saxon. pealh, *mancipium*, Ælfrico. Leges Inæ Regis c. 34. *Si homo VValiscus habeat terra hidam, vera sua est 120. sol.* Cap. 33 *Regis equi VValiscus, qui nunciare possit ad eum, VVeregildum ejus est, 200. sol.* Ubi *VValiscus* equis regis, est *Equiso regius*. [Vide *Valeti*.]

WALLA, Wallia, Anglo-Saxonibus pall, Murus, paries, vallum, præsertim, agger, Angli *a wal*, Kiliano *VValle*. Monasticum Anglicanum tom. 2. p. 920. *Mandovobis ... quatenus justicieris meos homines de ... ut faciant VVallas & watergangas, & clausuras VVallarum, sicut debent facere*. Consuetudines Monasterii de Bello in Anglia fol. 241. *Tenet 8. acras terræ juxta Goreswall, capitans ad prædictam VValam versus Northest*.

Wallia. Idem Monastic. p. 334. *Quod ipsi mariscum prædictum cum pertinentiis assewiare, & secundum legem marisci Valliis includere, & in culturam redigere ... possint*. Charta Henrici III. de ordinatione marisci de *Romeney: Debent districtiones fieri super omnes illos, qui terras & tenementa habeat in dicto marisco, ad reparandum VVallias & watergaagias ejusdem marisci contra maris periculum*. Will. Thorn an. 1283. *Exceptis VVallis contra mare, &c. VVallea*, apud eumdem an. 1365. Idem an. 1281. *Terram, quæ jacet versus orientem inter Gutteram de Borstall, & novam VVallam, Joannes Renger construxit in Heystrete, quam VVallam per 1. mensem sequentem sumptibus suis contra mare sustinebunt*. Idem an. 1285. *Totum pratum, in quo continetur quædam VValla, vocata VValla seu Chasea Cellerarii Ecclesiæ Christi Cantuar quæ continet 20. perticatas in longitudine, & 20. pedes in latitudine, &c.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de Gavelkind, pag. 181. *Sciatis, quod nos concessimus & assignavimus Stephano de ... 100. acras de marisco nostro inter VVallas monachorum Pontis Roberti & Oxoniam, &c.*

Wallare, Vallo, vel muro claudere Eadem Charta: *Reddendo inde nobis 2. marcas argenti, ... pro omni servitio, nisi quod debet VVallare secundum quantitatem illius terræ intus & extra, &c.*

WALLACTOR. Lambertus Ardensis p. 258. *Novatores sive casores, cum rasoriis, paratores* (sic enim lego) *quoque & VVallactores, & Deuparii, & biatores cum convenientibus & necessariis armamentis & instrumentis, &c.* Ubi forte *VVallactores*, pro *VVallatores* editum, i. *wallarum*, seu vallorum confectores. [*VVallatores* edidit Ludewig. tom. 8 Reliq. MSS. p. 600] Vide *VValla*.

WALLIA Vide *VValla*.

WALLROTH. Andreas Suenonis l. 5. Legum Scaniæ cap. 6 *Si corpus occisi vestimentis suis vel armis, quod crimen VVallroth in lingua patria nominatur, accusetur aliquis spoliasse, &c.* Adde c. 26.

WALLUS, Extraneus, Anglo-Saxonib Silvester Giraldus in Descriptione Cambriæ c. 7. *Saxones occupato regno Britannico, quoniam lingua sua extraneum quemlibet VVallum vocant, & gentes has sibi extraneas VVallenses vocant, & inde usque in hodiernum barbara nuncupatione & homines VVallenses, & terra VVallia vocitatur*. [*VValles*, pro *VVallons*, apud Philippus *Mouskes*, ubi de Ludovico Pio:

Adont moru li Quens Odacres
Qui tint quitte Flandres & VValles.]

WALO. Vetus Scheda de S. Aderaldo Trecensi, apud Camusatum: *Pater ejus nobilium nobilissimus VValo est dictus, qui lingua Austrasiorum interpretatur Bonus*.

¶ WALPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere, idem quod *Guerpire*. Vide in hac voce. Charta an. 1107. apud Calmet. inter Probat. tom 1. Hist. Lothar. col. 524. *Jam dictæ ecclesiæ legitimam facio concessionem & investituram, & me exinde foras expulsam VValpivi & absentem me feci*.

¶ WALPOZ, Vide *VValapaus*.

¶ WALVASSORES. Vide in *Vavasores*.

¶ WALWORFT, Walwrat. Vide *VValaworf*.

¶ WAMBA, *Venter, uterus*, in Gloss. Rabani Mauri & in Codice Ulfilæ, Anglo-Saxones *VVamb* & *VVomb* dixerunt, unde Angli *VVombe* habent. Germani *VVampe*, *VVamme*, & *VVanst* eodem sensu hodie utuntur. Vide Notas Eccardi ad tit. 28. leg. Salicæ §. 4. & supra in *Gambeso*.

WAMBASIUM, Wanbisius, Wambasarius, &c. Vide *Gambesa*.

WANCAPIUM. Charta Hilsundi Comitissæ Striensis ann. 992. apud Miræum in Diplom. Belgic. lib. 1. c. 24. *Silvam ad porcos alendos, quemadmodum jacet inter duas marcas, cum omni jure VVancapio, teloneo, molendino, censu, pedagio, &c.* [Vide *VVaterscapum*.]

WANCLUGA. Lex Bajwar. tit. 7. c. 17. *Si quis liberam feminam suaserit quasi ad conjugem, & in via eam dimiserit, quod Bajwarii VVanclugu vocant, &c.* Editio Heroldi, *VVanclugt* præfert. Vox à Germanico *VVanckelen*, vacillare, & *lugen*, vel *logen*, mendacium. ut *VVancluga*, sit mendacium vacillantis in negotio matrimonii. Ita Vossius, quem vide. Alias lectiones profert Steph. Baluzius p. 1017.

WANCSTODAL. Lex Bajwar. tit. 3. c. 11. *De simulatis, quod VVancstodal dicunt*, editio Heroldi habet *VVarstodal*. Ubi Lindenbrogius: *VVanck*, Germ. inde *VVanclosmodig*, animi dubia minimeque stabili sententia.

WANDANGIÆ, vel Vendagiæ, Perones seu indumenti genus tibias & pedes operiens. Rainardus Abbas Cisterc. in Institutis Cisterc. dist. 1. c. 85. *Directi in viam, si voluerint, VVandangias ad devitandum lutum, sive ad expellendum frigus habere licet eis*. Idem dist 9. c. 8. *VVandaagia, quibus in via utimur, de panno fiant*. Definitiones ejusdem Ordinis dist. 9. c. 3. *In sotularibus quoque Vendagiis, fibulis, sellis equorum, stapbis, omnis superfluitas & notabilis curiositas evitetur*. Vide *Gamacha*.

Wandegiæ, Eadem notione. in Statutis ejusd. Ordinis an. 1195. apud Marten. tom 4. Anecdot. col 1285. *Pedules de corio omnibus omnino interdicuntur, & de VVandegiis sententia scripta teneatur*.

¶ Vandagia, in aliis Statutis an. 1258. ibidem col. 1411. *Inhibetur auctoritate capituli generalis universis Ordinis nostri personis, ne sine corrigiis Vandagia, sive sotulares portare præsumant*.

¶ WANDELUT. Instrument. an. 1456. apud Hansizium tom. 2. Germaniæ sacræ pag. 499. *Item provideatur de laicis contra clericos auctoritate sua arrestantibus bona, fructus, redditus, & proventus clericorum &*

cle-

clericos, milisantibus vulgariter VVandelut.

¶ WANDILUC. Charta an. 1076. laudata à Mabillonio tom. 5. Annal. Bened. p. 102. *Per cultellum & festucam, per wantonem & wasonem terræ & ramum arboris seu VVandiluc, &c.* Vide *Andelangus*.

¶ WANDINGEIA. Vita S. Eusebiæ sæc 2. Bened. p. 986. & tom. 2. Mart. Act. SS. p 458. *Secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrecta erant civium mansiones per VVandingeias quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii.*

WANGA. Fredegarii Chronicon c. 37. *Uterque falanga VVangas jungunt ad prælium*. Ad marginem scripium, *al. Ordines*.

¶ WANGENETHEOF. Charta an. 22. Henrici IV. Reg. Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolex. *Manerialam de A. sit quietum de geltb & scotb, de wrecchо, & de VVangenetheof & danegueld.* f. pro Outfangenetheof. Vide *Outfangthief*.

¶ WANGNALE, WANGNAULE, Ager cultus & satus. Saxon pang, campus, ager. Leges Balduini Comitis an. 1200. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 770. *Si homo moriatur antequam ejus uxor, heres ejus, si ætatem habuerit, succedet patri statim in feodis: ita quod uxor nihil inde retinebit, nisi dotalitium sibi datum, & mobilia illius anni in terra cultibili, quæ vulgariter VVangnaule dicitur. Similiter si femina decesserit, &c. nisi mobilia quæ supra terram suam cultibilem, id est VVangnale, fuerint illius anni.* Vide *Gagnagium*.

¶ WANNABILIS TERRA, Eodem intellectu. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 184. *Confirmavi Roberto filio Hernaldi ... totam coturam meam de Berthfurlong VVannabilem, ... scilicet tantum terræ VVannabilis & prati, quantum habui in Hetul.*

¶ WANNAGIUM, Fructus ipse ex agro culto. Charta an. 1234. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 307. *Salvo prædicto Jordano vel assignatis suis VVannagio ultimi anni & rerum mobilibus.* Vide *Gagnagium* & *Vaanagium*.

¶ WANSBEISON, inter utensilia prædii rustici recensetur, f. Vanous. Inventar. de Ruminiaco in Tabular. Compend *Quinque mensura ad blodum & aveaam tam magna quam parva & deus paeletie, & deus VVansbeisons & una broia.*

WANTUS, WANTO, GWANTUS, GANTUS, &c. Chirotheca, Gallis, *Gant*.

WANTUS, Vantus. Papias: *Chirotheca, Vanti, i. manuc theca, quas vulgo VVantos appellamus*, in Capitul. Aquisgran. in Cod. Helmæstodiensi. Notgerus in Vita S. Hadalani n. 10. *Cumque VVantum in manu, ut moris est, legaliter tradendo teneret, &c.* Acta S. Mambodi Mortyr. n. 7. *Tegumenta manuum, quæ VVantos appellant, pro caritate suscepit.* Beda in Vita S. Colombani cap. 25. *Tegumenta manuum, quæ Galli Wantos, id est, chirothecas vocant.* Vita S. Bertharii Episcopi Carnot. *Nisus est abstrahere à manibus ejus chirothecas, quod vulgo VVantos vocant. VVanti castanei auro parati*, apud Hariulphum lib. 3 c. 3 Testamentum Rieulfi Episcopi Helenensis an. 915. *Annulum aureum unum gemmis pretiosis, & VVantos paria unum.* Charta Berengarii Regis Italiæ apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Igitur omnibus volo & statuo, atque per meam hanc paginam testamenti & judicati per wasonem terræ, ramum arboris, & festucam roboratum, atque cultellum, & duos VVantas, totam insimul juxta legem meam Salicam attendere visus sum, & confirmo, &c.* Chronicon Fontanellense cap. ult. &c. p 246. *Ad pelles & berbicinas, unde pellicea fiant, sol. 10. ad VVantos lib. 1. ad fasciculas lib 1. &c.* Ubi male editum *urbantos*. Occurrit præterea in Statutis Adalardi pro Abbat. Corbeiensi lib. 1. cap. 3. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 37. n. 2. apud Sanutum lib. 3. part. 3. cap. 7. in Capitul. Aquisgran. an. 817. & in Vinea Benedictina reflorescente c. 22. in Vita S. Aicadri Abb. Gemetic. c. 27. in Vita S. Filiberti Abb. l. 1. c. 11. apud VVolphardum Presbyt. l. 3. de Miracul. S. VValpurgis n. 6. Vetus Charta pro Episcopo Ambianensi ex Camera Computor. Paris. *Chascune vente fost de maison ou de terre, il a uns VVans.* Vide *Chirotheca*.

WANTO. Chronic. Novaliciense cap. 32. *Sceptrum cum VVantonibus indutus tenens in manibus*. In veter. Chartis apud Franciscum Mariam in Mathildi, & apud alios: *Tradidi per wasonem terræ ... atque per cultellum & VVantone, simulque aadelagine.* Vide Perardi Burgundica p. 189. [Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 347. Calmet. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 524. &c.

GWANTUS, GUANTUS. Vita MS. Caroli M scripta sub Friderico I. Imp. l. 2. c. 34. cujus lemma est, *de Gwanto Imperiali in aere suspenso*. Habetur etiam in Tabulario Casauriensi. Tabular. Absiense: *De his itaque cum Guanto quodam Abbatem investiens, &c.* [Statuta Vercellen. lib. 3. fol. 107. v. *Collarium ferri, Guanti ferri, &c.*]

GANTUS. Glossæ MSS. *Chirotheca, manuum tectura, quod Gantum vocamus.* Tabularium Caroffeose: *Ipsi Monachi præfati Cœnobii afferant illi Gantos duos, & duos cereos, cum duobus bosis nectare plenis.* Tabulat. Deiparæ de Josaphat: *Dederant eum vendissonibus & Gantis.* Tabular. Brivatense fol. 146. *Investivit inde capitulum traditione unius Ganti.* Regula Monialium Fontis-Ebraldensium c. 15. *Ut nunquam induant Gantos.* Vita MS. S. Ildeverti Episcopi Meldensis: *Cumque de manibus Gantos extraxisset, apposuit eos radio solis, &c.* [*Pro Gantis de cervo & aliis Gantis, 14. lib. 11. sol.* in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg.]

GANNUS. Tabulat. Priorat. Neronis villæ fol 22. *Et hunc concessum fecit ... ponendo librum super altare, & mittendo Gannum suum in manu Germundi Prioris pro commemoratione.*

WAPELDRINC. Consuetudines Arkarum anno 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si vulnus in carne fecerit, .. quod si armis molutis ... VVapeldrinc, 3 libras domino, & 20. solidos læso emendabit.* [Consuetud. Furnenses ex eodem Tabul. *Item qui convictus est ex VVapaldrinc, Comitis tres libras, & cui factum est 20. sol.* Idem, Eccardo interprete, quod *Vipida*. Vide in hac voce.]

WAPENTACHIUM, apud Danos Anglicos, idem fuit, quod *Comitatus* seu *Hundredus*. Leges Edwardi Confessoris c. 32. *Quod Angli vocant Hundredum, supradicti Comitatus* (qui ultra VVatlingstrate sunt, scil. Eboracensis, Lincolniensis, Nottinghameosis, &c.) *vocant VVapentachium; & non sine causa. Cum quis enim accipiebat præfecturam VVapentachii, die statuto in loco, ubi consueverant congregari, omnes majores natu contra eum conveniebant, & descendente eo de equo suo, omnes assurgebant ei. Ipse vero erecta lancea sua ab omnibus secundum morem fœdus accipiebat. Omnes enim quotquot venissent cum lanceis suis ipsius hastam tangebant, & ita se confirmabant per contactum armorum, pace palam concessa. Anglice enim arma vocantur VVæpnu, & Taccare, confirmare: quasi armorum confirmatio, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicanam dicamus, VVapentac, armorum est: VVæpnu enim arma sonat, tac, tactus est. Quamobrem potest cognosci, quod hac de causa totus ille conventus dicitur VVapentac, eo quod per tactum armorum suorum ad invicem confœderati sunt.* Ab Edwardo eadem hausere Rogerus Hovedenus p. 607. & Auctor Fletæ lib. 2. c. 62 §. 21. 22. Ejusmodi vero mutuam per armorum contactum populorum confœderationem Angli à Danis acceperant: quod inprimis docet Dudo de Moribus & Actis Normannorum l. 3. *Reperti sunt autem*

Ber-

Bernardo inquirtate trecenti viri parati cum VVillelmo praliari & mori: qui unanimes ante illum venerunt, judiciumque (malo indicium) fœderis, fideique, & adjutorium more Danorum facientes, tela mutua voluntatis pa-ctione concusserunt. Catera gens armis frigido recessit ad præsidium urbis celeri fuga Scribit Janus Dolmerus ad cap 2. Juris antiqui Aulici Norvegici, in Chronico Norvegico, Baapructach, armorum applausum vel percussionem appellari, quæ fieri solebat cum strepitu armorum, quando incolæ in foro armis percutiebantur, quo facto indicabatur, vere se leges illas in æternum ratas habere, aut illico factum comprobare quod tunc in foro decernebatur, præsertim de Regibus eligendis, aut aliis ejusmodi causis.

At vocis VVapentachii originem paulo aliter refert Bromptonus, quo loco ait Schiram, Hundredum, & VVapentake idem sonare. Tum addit: VVapentake Anglice, idem est, quod arma capere: eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua. Infra: VVapentake & Hundredus idem sunt, quia precinctus centum villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua. [Hinc Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: VVapentac, estre quitte de sentè a hundret. Litteræ Henrici Reg. Angl. ex Chartophyl. Reg. Regesto 92 Ch. 58. Liberas & quietas de syre & hundred, & placitis & querelis, & de murdro, & VVapentac, &c.] Cui quidem etymo favet Somnerus, vocem à Saxonico pæpn, telum, & tæcan, dimittere, seu potius betæcan, tradere, committere, deducens. Ita passim pro Comitatu usurpant Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ cap. 1. 4. Decreta Guillelmi Nothi p. 237. Leges Edward. Confess. cap. 13. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 7. Matthæus Paris pag 109. Monasticum Angliæ tom. 1. p. 47. tom 3. pag. 262. 167. & alibi.

VVappentagium, apud Bromptonum p. 1162. & 1173. VVapentagium, apud Rogerum Hovedenum p. 607. [& in Charta ann. 19. Henrici VI. Reg. Angl. apud Madox in Formul. Anglic. p. 147. Et omnia castra, maneria, VVapentagia, membra, hamelecta, &c. Adde Kenoett. Antiquit. Ambrosd. p. 389.]

Dimidium Wapentachium. Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Angl. tom 3. p. 463. Si VVapentachium Episcopi Liacolniensis de Niwereha descadic se versus me pro dimidio VVapentachio: tunc præcipio, quod non summoneant inde ad placita mea & Comitatus, nisi solummodo duos homines, &c.

WAPINSCAW, Census militum, nostris Monstre, vox Angl. VVeapons, arma, &... Statuta Willel. Regis Scotiæ c. 23. §. 5. 6. Et omnes alii, qui habere poterunt, habeant arcum & sagittas extra forestam, & infra forestam arcum & pyle. Et fiat visus armorum quod dicitur VVapinschow.

¶ WAPPENHAUBEN, Tegmen capitis, casses, à Germ. VVapen, arma, & Haube, tegmen capitis, Gall. Coiffe. Statuta Equitum Teuton. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. p. 59. Ipse (treperarius) tenetur dare fratribus ad arma deputatis spallaria VVappenrok, kilinge, phavones, VVappenhersunn, VVappenhauben, & eingalos, vestimenta.

¶ WAPPENHERSUNN, Vestis genus, quod aliis superinjiciebatur, seu quasi dominabatur; Germ. bergschung, dominatio. Vide in Vappenhauben.

¶ WAPPENROCK, Germ. VVapenrock, Paludamentum, sagum militare, Gall. Cotte d'armes, in iisdem Statutis ibidem: Clypeum & tunicam armorum, quæ dicitur VVappenrock ferre non debet, sicut magister. Vide VVappenhauben.

¶ WAPPENTAGUM. Vide VVappentachium.

¶ WAPRA. Charta an. 1153. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 343. Quidquid juris nostri est infra cruces quas prædicti fratres nostro nostrorumque consilio & laude usque ad gressum VVapram posuerunt, an Vepres?

1. WARA, Modus agri, apud Anglos. Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 228. Præterea concedimus in eleemosynam eidem Ecclesiæ, eadem libertate totam terram, quam tenuerat Brisardus in Stanes; scilicet VVaram & dimidiam cum cotlandis, & insuper medietatem totius nemoris, &c. Mox: Ad opus Ecclesiæ vendiderunt, scilicet unam VVaram & duas cotlandas cum dominio & prato, &c.

☞ Wara Spicarum manipulus, vulgo, Gerbe, dicitur in Regesto Corb. 13. Habacuc ad ann. 1509. fol. 7. Quant à leurs deux pieches, elles doibvent ducens 16. gerbes ou VVaras; mais elles sont en ruyne & non valoir.

2. WARA, Libera Wara. Tabularium Abbatiæ S. Petri de Burgo in Anglia: Libera VVara est unus redditus, & est talis conditionis, quod si non solvatur suo tempore, duplicatur in crastino, & sic deinceps in dies.

¶ 3. WARA, Bonitas, valor. Vide Vara 4.

¶ WARACTUM, ut infra VVarectum: nisi etiam ita legendum sit. Chartul. Matiscon. fol. 109. Terra arabilis quæ conjacet in villa Sanciaco in VVaractis ipsius villæ.

¶ WARADIA, Garantie. Vide in VVarantus.

¶ WARANCHIA, Rubia, Gall. Garance. Charta ann. 1449. ex Tabul. S. Audomari: Tam citra quam ultra Scoldam decimas VVaranchiarum ad decimam aonam. Chartul. V. S. Vedasti Atrebat fol. 248. Caretbes de VVarance 2. den. Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336 & seq. Item bronette qui maine waide VVarancè, doit 2. den. Ibidem fol. 339. Item le cheval qui porte VVarancer, doit 18. den. ob. Vide in Garantia 1.

¶ WARANDA. Warandare, Warandia, Warandisare, Warandisia, Warandisatio. Vide in VVarantus.

WARANIO, Equus integer, varan, Goldasto: Equus admissarius: Hispanis, Occitanis, & Provincialib. Guarangnon. [Ital. Guaragno.] Lex Sal. tit. 40. §. 4. Si quis VVaranionem hominis Franco furaverit, &c. § 4. Si quis VVaranionem Regis furaverit, &c. [Varr. sanasioaem & Wuaranionem edidit Eccard.] Capitul. de Villis c. 15. Ut equos emissarios, id est, VVaraniones, bene providcant, &c. Testam. Bertichramni Episc. Cenom. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 131. Reliquos vero Caballos tam VVaranniones, quam spadas, seu poledras, qui inventi fuerint, & charatterio sanctæ Ecclesiæ habuerunt, &c. Petrus de Crescent. l. 9. de Agricult c. 2. Sciendum etiam, quod equus debet gigni à stellione, quem Guaraguum vocamus vulgariter, &c. Michael Molinus in Repert. Foror. Aragon. v. Bestia: Bestie, quæ vulgariter nuncupatur Guaranyones, equæ, vel polli bozales, non possunt pignorari per aliquem officialem regni, ... quia multiplicatio equorum respicit communem utilitatem propter bellum. Sunt, qui à VVaranio putant vocem effictam Ferrant, quæ equum sonat. Gloss. MSS. Eccl. Paris. ubi de equorum coloribus: Cervinus est, quem vulgo VVarenem dicunt. Eranem idem vulgus vocat, quod in modum æris sit coloris. In vet. Inscriptione apud J. Sponium to. 3. Itiner p. 24. inter equorum nomina occurrit Apanio af. ubi forte leg. Varanio Africanus.

☞ Equum bellicum interpretatur Eccardus in Notis ad hunc locum Legis Salicæ; vocemque à VVere vel VVare, bellum, & Reuneo sive Roino admissarius, formatam docet.

Warnio, Eadem notione, in Capitul. 3. ann. 813. c. 24. Locum vide in VVirdaria.

Guaranyo. In Foris Aragon. lib. 8. titulus 8. ita concipitur: Ut emissarii sive Guaranyones, equæ, vel pulli bozales occasione aliquarum executionum nequeant pignorari.

¶ WARANTIA, WARANTISIO, WARANTIZARE, WARANTIXATIO. Vide mox in *VVarentae*.

WARANTIUS. Qui alteri teoetur ad evictiooam. Lexicon Cambro-Britaonicum: *Gwaraat, assertor, vindex*. Spelmannus & Somner. à Saxon. perian, *tueri* deducunt. Malim à *creantare*, fidem facere, nostri eoim *creanter, cranter, & granter* dicebant, unde formata vox *garantir*. Vide *Creantare*.

Aliquando significat eum, qui cavet de evictione, aliquando ipsam cautionem, quæ alias etiam *VVarantia* dicitur, inquit Cowallus. Leges Henrici I. Regis Angliæ c.43. *Sic potest et Warantus esse, qui in servitio suo est.* Adde c 82.

☞ Testem præterea interdum designat, unde Provincialibus *Guarentya*, testis, ex Glossariolo MS Johannis *Nostradamus* & Statutis MSS. Provincialibus apud Præf. *de Mazangues*: *Quand Guarentya seran auzidas*, id est, testibus auditis.

¶ VARANS, Qui aliquid varificat, asserit, auctor rei alicujus, Gall. *Garant*. Leges Ottonis I. Imper. apud Eccardum in Lege Salica p.198. *Si quis equum suum, vel cetera animalia, sive rem suam super aliquem repererit, & ipse Varentem dare dixerit, statim at ad certum Varantem eum conducat, & super tertium Varentem, & tertium comitatum procedat.*

WARENTIS, Eadem notione, in Lege Longob lib. 2. tit. 28. §. 5. & in Pacto seu fœdere Ethelredi Regis cum Analano, &c. c. 10. *Prouver per garant*, in Assisis Hierosol. MSS. c. 27. 59. 61. 62. 63. 65. & seqq. ubi statuitur, ras omnes posse probari per duos *VVarantos* inculpatos, *sans reproche*. Contra, *rebuter, guarans*, id est dicere *VVarantes*, culpa haud vacare, adeo ut noo sint ajusmodi, qui VV*arantiam* ferre, seu fida jubere pro alio possint.

¶ WARANDARE, Cavere ab evictione, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir*. Charta ann. 1308. apud Miræum tom. 2. p. 1012. col. 1. *Supplicantes insuper dom. Ducem, quatenus omnia & singula præmissa approbare, laudare, VVarandare, & quantum in ipso est ratificare dignetur.* Charta Rodulphi militia apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. p. 462. *Volens eosdem ab impetitione quorumlibet VVarandare.* Occurrit præterea apud eumdem tom. 5 p. 47. & tom. 6. p. 497.

¶ WARENDARE, Eodem iotallectu. Charta ann. 1288 apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 91. *De qua proprietate ipsum & ecclesiam Magdeburgensem VVarendavimus, prout in privilegiis nostris desuper confectis plenius continetur.*

¶ WERENDARE, Pari sensu, in Charta an. 1278. apud Schlegelium de Nummis antiq Gothaois, &c. p. 193. *Ab omni impeticione nociva prædictam ecclesiam volumus VVerendare.*

¶ WARANDIZARE. Charta aon. 1335. in Hist. Comit Losseosium part. 2. p. 37. *Neque debemus ... libertates aut privilegia defendere, vel VVarandizare, neque liberos quomodolibet obtinere.*

WARENTIZARE, Bractooi l. 5. tract. 4. §. 2. *Nihil aliud est quam defendere, & acquietare tenentem, qui VVarantum vocavit in saisina sua.* Similia habent Fleta l. 5. c. 4. c. 15 §. 2. l. 6. c. 23. § 2. & Britton. fol. 197. ubi multa de *VVarantia*, ut & apud Littletonem c. 13. sect. 697. & seqq Leges Edwardi Confes. c. 36. *Qui si VVarantizaverint, quod recte facta sit justitia de ipso, &c.* Passim io Legibus Scoticis, & apud JC. Anglos. [Charta ano. circ. 1326. apud Hearnium ad calcem Annal. Edwardi II. Reg. Angl. p. 267. *Ego & heredes mei in nomine Domini omnes terras prænominatas Deo & hospitali prædicto contra omnes homines VVarantizabimus.* Adde Thom. *Blount* in Nomolex Angliæ.]

¶ VARENTARE, VARRENTARE, in Charta ann. 1193. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 360 *Audruit ipsum dicentem & Varentantem, quod ipse & ejus fratres invenerant in feudum à Ducibus Este, &c.* Statuta Cadubrii l. 2. c. 26. *Ante omnia Varentatam sit ipsi officiali per aliquem præconem curiæ se non invenire aliqua bona mobilia debitoris, &c.*

¶ VARANTISARE, VARANTIZARE. Charta Ricardi Reg Angl. ano. 1197. apud D. *Brussel*, tom. 2. de Usu feud. pag. 19. *Hæc autem omnia quæ idem Archiepiscopus in hoc excambio recepit, Varantisabimus nos & heredes nostri Ecclesiæ Rothomagi & prædicto Archiepiscopo & successoribus suis in perpetuum contra omnes homines. Varentizandum ab omni aide, &c.* in Tabular. Gemmetic. c. 361.

VARENDATOR, VARENDATIO, VARENDA, in Speculo Saxon. l. 1. art. 9. §. 6. art. 15. §. 2. art 46. §. 2. l. 2. art. 15. 16. §. 1. art. 36. §. 4. 6.

¶ WARANDA, Cautio, auctoritas, defensio, Gall. *Garantie* Charta Alberti Magdeburg. Archiep. an. 1216. to. 1 Corp. Diplom. pag. 157. *Et de bonis ipsorum, quæ in sua habeat Marchio VVaranda, finalem faciet justitiam secundum jus fidelium suorum.* Vide *Garandia*.

WARANDIA. [Charta Fridarici Comit. Tereot. an. 1225. apud Steyerer. in Comment ad Hist. Alberti II. col. 207. *Atque pro his omnibus ejus munimen, & defensionem atque debitam VVarandiam promitto.* Alia aon. 1149. apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 246. *Nihilominus ad cavendum de evictione, & præstandum sine difficultate qualibet VVarandiam super præfatis bonis, &c.* *VVarandie*, in Charta Thom. de Couciaco aon. 1265. ex Chartul. S. Johannis Laudun.] Historia Archiepisc Bremeosium an. 1363. *Albertus Archiepiscopus, Ducis Magni de Brunswick filius, cum magno exercitu contra potentiam & VVarandiam Dom. Mauritii Decani in parte Utlesberne, diocesis Bremensis intravit, & castrum Varde expugnare proposuit.* [Hinc emendanda Charta Henrici Comit. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. p. 266. *Volentes eis veram & justam de eadem manso facere, VVaradiam.* Legendum est *VVarandiam*.]

¶ WARANDIA DENARIORUM, f. eorum cursus seu usus publicus, Gal. *Cours*. Charta apud Sebannat. in Virdem. litter. pag. 110. *Consules civitatis A. illustri principi Philippo Regi obedientiam ... Non decet vestram Serenitat. ut tam vile denarior. VVarandia omne vestri principatus dominium penitus desoletur ... Imploramus quatinus hujusmodi desolationem flebilem vestra dignetur magnificentia detegere, terram meliori moneta favorosius intuentes.* Nisi denariorum lex & pondus iotelligantur.

¶ WARANDISIA, ut *VVaranda*. Charta aon. 1291 apud Miræum tom 2 p 874. col. 2. *Promisimus ... prædictis religiosis super præmissis omnibus & singulis justam, debitam & rectam VVarandisiam sive VVarandiam pro omnibus nostris heredibus & successoribus contra quoscumque.* VV*arandison*, in Charta ann. 1340. ex Chartular. 21. Corb. fol. 300. v.

¶ WARANDIZATIO, in Charta ann. 1277. apud eumdem ibidem p. 869. col. 1. *Et promittimus prædictæ abbatissa & conventui rectam & firmam VVarandizationem de bonis prænominatis.*

¶ WARANTIXATIO. Charta an. 1280. apud *Madox* in Formul. Angl. p. 61. *Et si contingat quod priorissa & moniales prædicta ... aliquod dampnum seu jacturam incurrerit, pro defectu VVarantizationis vel defensionis mei, &c.* Tabul. B. M. de Booo ouotio Rotom. *Pro hac etiam donatione, concessione, ... VVarantizatione & defensione dederunt mihi ... 40. libras sterlingorum.*

¶ WARENTIXATIO, io Charta apud eumdem *Madox* p. 159. *Pro hac autem donacione, concessione, confirmacione, VVarentizacione, &c.*

¶ WARANTIA, in Charta ann. 1130. ex Tabular. Regniac. *Promisit etiam per manum Hugonis Episcopi*

pi Autissiodorensis & VVillelmi Comitis Nivernensis se portaturum VVarantiam supradictis fratribus. Charta apud *Madox* in Formul. Angl p.219. *Robertus de VVivilla ipsum Simonem teavit in placitum , & unde idem Simon vocavit ad VVarantiam prædictum abbatem in eadem curia.* Adde Kennett. in Antiqu. Ambrosd. p.477. & Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. Vide *Garantia* 2.

¶ WARANTIZIO, apud eumdem *Madox* p.195. *Pro hac igitur concessione, dimissione, VVarantisione, & præsenti carta mea confirmatione, dictus Galfridus dedit mihi Agattis 20. libras sterlingorum.*

¶ WARRENTATIO. Statuta Cadubrii l.1 c.19. *Credatur & credi debeat cuilibet jurato soli sine alia probatione, & commissionibus sibi factis de citationibus, Varrentationibus, de præceptis per eos factis.* Et l.2. c.26. *Qua Varrentatione facta dicto officiali possit ponere in curia seu super curia quilibet creditor habens instrumentum.*

Quo WARRNTO, Brevis species, de quo passim Practici Anglici. Vide *Breve*, col 1301.

¶ PLACITUM QUO WARANTO, Actio qua quis in *VVarantum* appellatur. Charta ann. 1288. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p.313. *Johannes filius Nigelli fuit summonitus fuit ad respondendum Domino Regi de placito quo VVaranto clamat habere visum franciplegii.*

GUIRENS, pro *VVarandus*, passim in Chartis Occitanis, ex Francico *Guarant.* Charta an.1248. in Regest Tolosano Cameræ Comput. Parif. fol 72. *Et de prædictis omnibus contentis in venditione Dom Comes debet & convenit esse Guirens prædicto Raimundo Unaldo , &c.* In Consuetudine Tolosana est titulus, *De no unotione guirentis.* [Vide *Guirent* suo ordine .]

ℌ WARRNTUM, Charta qua alicui potestas agendi conceditur: vel Chirographum nummularium. Locus ast infra in *VVarderobarius.*

¶ WARASCHETUM, Idem quod infra *VVarectum.* Charta Alberti Abbat. Indensis an.1248 apud Marten. tom.1. Anecd. col.1038. *Nos autem ad emendationem feodi sui medietatem omnis VVaraschetis in quo jus habemus ... J. de Andenarde concessimus possidendum .. Promisit etiam nobis prædictus J dictus dominus de Audenarde quod nos & bona ecclesia nostræ & VVareschetis in villis prædictis contra quoscumque deffendet , ... & propter hoc medietatem ipsorum VVareschetorum contulimus.*

¶ WARATARE. Vide in *VVarectum.*

¶ WARCINATICUM. Vide *Varcinaticum.*

WARDA, GARDA, Custodia, Gall. *Garde.* Capitulara 3. an.813. c.34. *Si quis waitam aut VVardam dimiserit , &c.* Leges Edwardi Confess. c.35. *Et ut VVarde juste & rite observentur , & ut cause deinceps incedant sibi illæ provideant, cum ad propria redibunt.* Thomas VValsinghamus p.120. *Data suis custodibus soporifera potione , evasit per omnes turris custodias, quas VVardas vocamus.* Pag.314. *Cepit insuper ulteriorem custodiam, quam VVardam vocant, Castelli Papæ & gardinum ejus.* Id est, *l'avantgarde.*

¶ GARDIA, Eadem notione. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an.1296. apud Rymer. tom.2. p.713. *Et insuper quod Gardiam seu custodiam castri nostri dictæ civitatis alicui civium prædictorum committeremus.* In Statutis Massil. l.5. c.46. inscribitur *de Gardia viarum.*

¶ GUARDIA, in Breviario Hist. Pisanæ apud Murator. tom.6. col.172. *Pisani ... fecerunt quinque galeas ad Guardiam maris.* Occurrit rursum col.175.

¶ GUARDIA, Præsidium, statio, *Corps de garde, Poste.* Chron. Domin de Gravina apud eumdem Murator. to. 12. col 591. *Et de eorum consilio in muris ipsius terræ scalas apponi, asserentes habere se tatus dictam terram quam plures partiales eorum, qui Guardiam suam erant eis dare parati.* Et col. 685. *Et ecce universus populus civitatis ipsius distribuitur per Guardias meniorum , . . . ne cum scalis ascenderemus per muros.*

¶ GARDARE, Custodire, tueri, defendere. Charta Roberti Delph. an.1283. apud Baluz. tom.2. Hist. Arvern. p.300. *Promittimus bona fide vos & vestra temporalia rationabiliter & benigne Gardare tunquam bonus gardeatus & superior vester dominus.* Regest. Mag. Dier. Campaniæ fol.71. ann.1288. *Utrum ... ad legem apertam (eum) receperat, videlicet de corpore suo defendendo (& de) honore suo Gardando.* Charta Beatricis Delphinæ Viannensis: *Juravit ... feudum supradictum Gardare, defendere, & tueri. Fiat bona Garda de suo honore*, apud Stephanotium tom.2. Antiquit. Benedict. Occitan. MSS. pag 490.

¶ GUARDIARE, in Transact. inter Philippum Pulcrum Reg. Franc. & Episc. Capitulumque Eccles. Vivar. an.1307. *Homines, res, bona, & jura eorum, nos & successores nostri tenebuntur deffendere, & Guardiare ab omnibus injuriis, violentiis, bona fide, modis & remediis quibus bonus dominus & Guardiator debet suos fideles deffendere & etiam Guardiare.*

¶ GUARDATOR, Custos. Barthol Scribæ Annal. Ganuens. ad ann.1235. apud Murator. tom.6 col 474. *Quæ (navis) nondum tota erat exonerata per malam custodiam Guardatorum accensa fuit & igne combusta.*

¶ VARDA, in Statutis Cadubrii l.1. c.73. *Exceptis pro capitaneis, Vardis, custodibus castrorum Cadubrii, &c.*

¶ GARDA, Protectio, tutela, privilegium principis, quo, ne alicui vis inferatur, cavatur. Consuet. Norman. apud Marten. tom.4. Anecd. col.117. *Et hæc est justitia domini Normanniæ, quod in curia sua, ve. eundo ad curiam, vel redeundo de curia nullus homo Gardam habuit de inimico suo.*

¶ GUARDIA, in Bulla Martini PP. apud Rymer. to. 2. p.243. *Ne prædictorum Regum* (Siciliæ & Aragoniæ) *Guardiam recipere .. præsumas.*

¶ WARDUM, Pari intellectu, in Litteris Edwardi VI. an.1550. apud eumdem tom 15. p.206. *Venditiones , donationes & dispositiones VVardorum nostrorum quorumcumque ... remittimus.*

WARDA, Custodia pupillorum nobilium , quæ Regi, aut domino feudali competit. Leges Malcolmi Regis Scot. c.1. §.3. *Et ibi omnes Barones concesserunt sibi VVardam & relevium de herede cujuscumque Baronis defuncti ad sustentationem Dom. Regis* Adde Quoniam attach. c.18. Will. Thorn. ann.1205. De his *VVardis* plura habet in verbo *Custos* 4. col.1881.

☞ Quo anno id juris concessum fuerit Angliæ Regi docet Th. *Otterbourne* in Chron. Angl. p.78 *Anno sexto Henrici Regis magnates Angliæ concesserunt eidem Henrico VVardas heredum terrarum suarum , quod fuit initium in Anglia multorum malorum.*

¶ WARDA, Custodia cujusvis pupilli. Consuet. Furnenses ex Tabul. S. Audomari: *Quicumque in sua VVarda puerum non habuerit , qui fuerit infra annos & ipsum maritaverit sine consilio parentum, &c.*

¶ GARDA Eadem notione. Testam. Guillelmi dom. Montispessulani ann.1146. apud Acher. tom.9. Spicil. p.146. *Si Guillelmus major infra ætatem viginti annorum decesserit, quicumque filiorum meorum sibi successerit , similiter in Garda & in baillia dominæ matris meæ usque ad ætatem viginti annorum permaneat. Garde de proisme*, custos proximi, seu consanguineus in successione proximus, custos, & curator bonorum consanguinei absentis , in Consuetud Leod. c.11. art.10. *Gardeur*, pro *Tuteur* , in Charta ann.1247. ex Chartular.21. Corb. fol 115.v. *Par le volonte d'iceaus nobles homes mes curateurs & Gardeurs de ma terre, &c. Garde*, eodem significatu , in Charta an. 1393. ex Chartul. Episc Carnotens. *La dame de la Lande comme Garde de ses enfans.* Vide *Gardiatrie* in *Gardia.*

¶ GARDA, Pari intellectu. Litteræ Caroli V Reg. Franc.

Franc.an.1371.tom.5. Ordinat.p.419. Cum igitur cives nostri Parisienses .. liberi nisi fuerint & usi consueverint Gardiis & Ballis liberorum & consanguineorum suorum, &c.Eadem vernaculæ ibidem p.418. Adonques, comme noz citeiens de Paris ... aient usé & accoustumé à user de Gardez & baaz d'enfans & de leurs cousins,&c.

¶ GARDIATOR, Testamenti executor. Testam.an. 1286.tom.2.Hist.Dalph.pag.61.col.1. Ad prædicta omnia & singula exequenda ... constituo Gardiatores & executores meos D Raymundum de Medullione... Si vero unus dictorum Gardiatorum meorum decesserit, sit loco illius executor frater Raymundus Gibosi filius meus de Ordino Prædicatorum. Vide Gardiator.

WARDAS & JUDICIUM PETERE, in Quoniam attachiam c.16.§.5 c.34.§.1.4.c.35 §.2.c.36.§.3.ubi VVardas, interlocutorium Judicium, definitivam sententiam interpretatur Skenæus.

WARDÆ ECCLESIARUM, seu Bonorum Ecclesiæ tuitio ac custodia, quæ ad Regem & Barones pertinet. Philippus Beltomanerius in Consuetud. Bellovacensia MS. c.46.quod des Gardes des Eglises inscribitur: Nul n'a le Garde des Eglises, se n'est li Rois, ou cil, qui du Rois tienent en Baronie. Deinde magnum statuit discrimen inter VVardam & Justitiam: cum quis justitiam habeat in aliquo loco, in quo wardam non habet. Mox subdit: Que li Rois generalment a la Garde des Eglises du Royaume, mais especialement cascuns Barons l'a en sa Baronnie, se par renonciations ne s'en est ostez. Quod si Baro wardæ renuntiavit, ad Regem continuo illa revertitur, cui alias warda generalis omnium Ecclesiarum regni sui competit: adeo ut si Barones in ea suo minus recte fungantur officio, ad Regem cuivis recurrere liceat: quo pertinent ista ex Charta Ludov.vii.an.1172.in Tabul.S.Victor.Paris.num.24. Quoniam decrescente zelo Dei homines secularium rerum amore fervescunt, & si concessa eis potestas fuerit quorumcunque, & maxime Ecclesiæ bona diripiunt, necesse est, ut Majestas Regia Ecclesiis provideat, & protectionem suam omnibus modis apponat. Et ex alia Regis Ludovici VI.an.1333.ex eodem Tabul.nu.30. Regiæ incumbit curæ & magnificentiæ Ecclesiis omnibus imposterum utiliter providere, earumque bona sub sua tutela conservare, & ab omni injuria defensare. In Regestis Parlamenti extat Arestum O.SS.an 1272.quo præcepit Dominus Rex, & voluit in pleno Parlamento, quod novæ avecatæ, seu Gardæ, quas Baillivi & servientes Domini Regis ceperunt de hominibus aliorum dominorum a 12. vel 10. annis citra, revocentur & cassentur omnino, & pro nullis habeantur, nec novæ de cætero recipiantur. Tabular. Lingonensis Ecclesiæ anno 1239 Nos dicimus & recognoscimus, quod idem Episcopus & ejus successores habeant de jure in Abbatem, Ecclesiam, villam, & Burgenses Besuenses Gardiam & ressortum, &c. Infra: Ratione tamen Gardiæ & ressorti non poterit in villa Besuensi facere extorsionem quamlibet, &c. Gardarum Ecclesiasticarum ista habetur formul. in Tabulario Absiensi fol.120. Custodesque ad eorum molarias, molendinum & operæ venientes, & in veniendo, & in manendo, & in redeundo sub nostræ protectionis defensione suscipimus. Occurrit ibi non semel. Vide Commendisia: præterea Chopinum lib.3.de Domanio tit.6.n.1. Bretium de superioritate Regia, & Duchesnium in Hist. Ducum Burgundiæ p.91 93.99 101.

¶ GARDA, GARDIA GUARDA, Eadem significatione Charta Mathildis Comit. Nivern.ann.1244.inter Instrum.tom.4.Gall. Christ nov. edit.col.104 In omnibus & singulis supradictis nominatis nobis & nostris successoribus Gardam atque omnimodam justitiam retinuimus. Literæ Philippi Pulcri ann. 1290. apud Marten tom.1. Anecd. 1t col.1234 Et quia nos dicebamus ad nos pertinere Guardas, seu custodias ecclesiarum & abbatiarum prædictæ terræ: easdem vardas seu custodias ecclesiarum de Ostrevant in manu nostra posuimus ... Guardam etiam ecclesiæ de Fasmi in manu nostra posuimus, ... & super eadem Guarda veritas inquireretur. Statutum ejusdem Reg. ann 1302.tom.1.Ordinat.p.344. Item. Prælatis alicujus Gardiæ nostræ antiquæ in personis ecclesiasticis, non impediatis, nec impediri permittatis jurisdictionem ecclesiasticam Prælatorum. In his tamen quæ ad ipsam Gardiam nostram spectant, jus nostrum & illorum qui sunt de nostra antiqua Gardia, conservetis. Occurrit præterea in Hist. Comit. Ebroic.p.29.apud Lobinell.tom 3. Hist. Paris. p. 131.col.2.p.473.col.2 tom.5.p.656.col.2.tom.2.Hist.Britan.col.334.& 452.Baluz.tom.2.Hist.Arvern.p.152.&c.

¶ GARDIANUS, Idem qui Advocatus, defensor, qui jura, bona & facultates Ecclesiarum tuebatur. Vide in Advocati. Charta Joan.dom. Castrivillani an.1260.inter Instr.to.4.Gall.Chr.nov.edit.col.210. Retineo autem gardia dictorum canonicorum quantum ad temporalia, nec alium quam me & heredes meos dominos Castri villani poterunt pro Gardiano dictis canonicis advocare.

¶ GARDA, GUARDA, Pari significatu, in Charta Rogeri Comit. Fuxens.an. 1111. inter Probat tom.2. novæ Hist. Occitan. col 417. Solvimus ad ipsas Gardas ipsius loci, ad Raymundum Guillelm. & ad Guillel. Bernardum, & ad filios eorum hoc nomine, ... ut sint adjutores S.Petri & Abbatis & Monachis ipsius loci, (Lezatensis.) Similiter nos qui sumus Gardæ ipsius loci suprascripti nomina, guarpimus & solvimus per istam ipsam convenientiam, &c.

¶ GARDIATOR, GUARDATOR, Eodem intellectu. Charta an.1280. tom.2.Macer Insulæ Barbaræ p.534. Et ego frater P.Sablera promitto pro me & successoribus meis non ponere in dicta domo super dictum Arthaudum & successores suos alium aliquem Gardiatorem vel deffensorem. Charta an.1288.tom.2.Hist.Dalph.p.45. col.2. Item promittimus nos abbas prædictus modo quo supra, quod in abbatia, villa seu mandamento S.Theuderii, nullum Guardiatorem vel avogerium seu etiam deffensorem, sub quocumque nomine apponemus nec apponi faciemus, &c.

¶ GUARDERIUS, Eadem notione. Charta ann.1217. tom 1.Macer.Insulæ Barbaræ p.132. Promiserunt bona fide quod in empta medietate nullum introducant Guarderium, nec in personam transferant alienam.

¶ GARDIATOR, Cui a Rege committebatur custodia Ecclesiarum, quæ sub ejus tuitione erant. Charta Caroli V.Reg.Franc.an.1369 apud Lobinell.tom.3 Histor. Paris.p.473.col. 2. Dilectos nostros religiosos priorem & conventum monasterii Cælestinorum ... in nostris protectione, tuitione ac salva & speciali gardia suscipimus per præsentes; eisdemque religiosis Gardiatores concedimus & deputamus universos & singulos ostiarios parlamenti nostri, & servientes nostros qui nunc sunt & qui fuerint temporibus affuturis; quibus & eorum cuilibet præsentium serie committimus & mandamus, quatenus prædictos religiosos ... defendant ab omnibus injuriis, violentiis, gravaminibus, ... & in suis possessionibus, franchisiis ... conservent ... Et qui prædictis Gardiatoribus aut eorum alteri Gardiatoris officium exercendo injuriam fecerint vel offensam, ... coram dilectis & fidelibus gentibus requestarum palatii nostri Parisius adjournent. Vide in Guardia, col.822.

GARDÆ ECCLESIARUM, Quæ vacantibus earum Prælatis in manu regia sunt, ratione regaliorum. Matth. Paris & Matth. Westmonast.an.1248.de Rege Henr.III. Angl. Redargutus est insuper, quod Episcopatus & Abbatias, & etiam Gardas vacantes immisericorditer depauperat contra juramentum suum. Huc spectant quæ habet Concilium Lambethense an.1261. cap. de Custodia Cathedralium Ecclesiarum & Conventualium.

¶ GARDIATOR, Qui decedente Episcopo à Rege mittebatur, ut colligeretur reditus ac proventus temporalitatis Episcopatus, qui de jure ad Regem pertinent, idem

qui

qui *Regalliator* & *Custos regaliarum* dicitur in *Regalia* 2. Statutum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. tom. 1. Ordinat. p. 359. *Volumusque quod custodes seu Gardiatores regaliarum prædictarum & Ecclesiarum vacantium... compellantur ex nunc summarie & de plano, ad restituenda seu resarcienda damna & gravamina quæ eos fecisse constiterit.* Aliud Philippi VI. anno 1338. ibidem tom. 2. p. 124. *Item, Edicto perpetuo prohibemus, ne amodo Gardiatores ecclesiarum, aut commissarii à nobis, vel senescallis nostris deputati, penuncellos vel gardias ponant, nisi in rebus de quibus Ecclesiæ fuerunt in possessione pacifica vel quasi.* Vide in Vicedominus.

¶ GARDA MONETARUM, Qui monetæ cudendæ præfectus est, Gall. *Garde de la monnoie*. Charta an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 616. col. 2. *Fiant & fieri debeant per Gardam Dalphinalem ipsarum monetarum deliberationes secundum remedia in qualibet prædictarum monetarum ordinata... Quinas Gardis etiam dictus dom. Dalphinus statuit & concessit de jure suo, pro qualibet marcha quæ cudetur, 1. obol. sic ut ipsa Garda tam magistri quam subrogati ab eisdem magistris Gardis ipsarum monetarum... tres obolos habeant. Garda major & magistri monetarum*, in Litteris Clementis VI. PP. an. 1345. ibid. p. 516. col. 2. Vide *Custodes Monetæ* in *Custos* 4. col. 1279.

¶ GARDERIUS, *Gardier* vulgo, Idem apud Dalphinates qui *Gastaldus* Longobardis. Vide in hac voce. Charta ann. 1305. tom. 1. Hist. Dalph. p. 21. col. 1. *Ludovicus de Villariis primæ Lugdunensis Ecclesiæ Archiepisc. ... creat & ordinat illustres viros dom. Johannem Dalphini Comitem Vapincensem, & dom. Guidonem ejus fratrem, & quemlibet eorum in solidum custodes & Garderios domus fortis de Bechevelleyn & totius ejusdem domus mandamenti, ... volens ... quod ... ut Garderii & custodes ejusdem ... redditus & obventiones, ... qui vel quæ ad dictam domum fortem spectant & pertinent... per se vel per alium percipiant & habeant ex causa Garderiæ prædictæ.* Litteræ ejusdem ann. 1307. ibidem tom. 2. p. 136. col. 1. *Constituimus illustrem virum carissimum consanguineum nostrum D. Guidonem Dalphini Garderium nostrum in villa & civitate Lugdunensi, & in ejus pertinentiis universis, & sibi dare promittimus singulis annis nomine & ex causa salarii annui mille libras Viennensis monetæ, & eidem solvere quamdiu officium Garderiæ exercebit.* Vide *Chorier* Hist. Dalph. tom. 2. p. 216 & *Valbonaiis* tom. 1. ejusdem Hist. p. 7.

¶ GARDERIA, *Garderii* officium. Vide in *Garderius*.

¶ GARDIATOR, Lugduni appellabatur Custos, seu Missus regius, qui iis juribus quæ ad Regem spectabant servandis invigilabat. Plura de eo scripserunt in Hist. Lugdun. *de Rubys*, Paradinus & Menesterius, quos consule, si placet.

¶ GARDIATA, Custos, defensor. Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 74. *Nisi per nos qui Gardiata eorum sumus, vel ad dictam gardiam per nos deputata occurretur, &c.*

WARDA, Custodia oppidorum, vel castellorum, ad quam tenentur incolæ & *Tenentes*. [Item, Tributum quod ab iis pensitatur, ut ab hac servitute immunes fiont.] *Garde lige*, in Consuetud. Andegav. art. 174. ubi Chopin. Monast. Anglic. to. 2. p. 812. *Sunt quieti de telonio & pontagio, ... & hydagio & VVardis, & operibus castellorum, &c.* Pag. 16. 17. *Et sint liberi à ... placitis, querelis, & VVarda, & wurpanis, &c.*

WARDAGIUM, Eadem notione. Idem Monasticum tom. 1. p. 372. *Sed sint quieti in civitatibus, burgis, foris, & nundinis per totam Angliam de qualibet teloneo, tallagio, passagio, pedagio, lastagio, hydagio, VVardagio, & omnibus geldis, &c.*

¶ GARDAGIUM, Pari intellectu. Charta an. 1213. ex Tabul. Majoris Monast. *Ego Aelidis Ducissa Britann. & Comitissa Richemondiæ confirmavit abbati & monachis Majoris Monast. quidquid habent in villa de Lamballia, nihil mihi retinens, exceptis 8. libris mihi per manus prioris in Quadragesima Domini, de Gardagio annuatim solvendis, & quod homines dicti prioris ibunt in exercitum meo & anvalchia cum aliis hominibus meis de Lamballia.*

GARDIA, Præstatio pro tutela, [quæ & pecunia & rebus aliis usu consumendis pensitabatur. Charta an. 1000. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et ipsi dederunt omnia quæ in ea terra sunt, quomodo sunt vineæ, decimum, Gardia, adbedimentum, &c.* Charta Godefridi Episc. Lingon. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 179. *Gardia autem & justitia, & quidquid præter usum molendini reddiderint molendini propriæ monachorum erunt.* Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. vii^{xx} vi. v. *Littera Alfonsi filii Regis Franciæ Comit. Pictavensis & Tolosæ per quam dat abbati & conventui Majoris Monasterii Gardiam & omne quod habebat in dicta abbatia ex dono Johannis Comitis Blesensis. De anno 1255.*] Charta an. 1217. apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 225. *Et generaliter omnes Gardias, & usatica, quæ habebat nomine & occasione dictarum Gardiarum, &c.* Vide Commendaria & Salvamentum 1.

¶ GARDA, Eodem intellectu. Charta ann. 1229. apud Stephanot. to. 3. Antiq. Bened. Pictav. MSS. p. 807. *Recognovit ... se nihil juris vel consuetudinis habere in dicta villa de Ferrabsit, nisi quatuor sextarios avenæ annuos tantum de Garda.* Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 86. col. 2. *Item habet dominus in parochia de Loco Dei & apud Locum Dei in omnibus & singulis habitatoribus dicti loci Gardam, quæ Garda levatur in hunc modum; videlicet de qualibet hospitio habente carrucam, levatur unum sextarium aveæ; in hospitio habente duos boves vel tres, levatur tantum una hemina avenæ; in hospitio non habente carrucam neque boves, levatur tantum unum quartale avenæ.* Alia an. 1407. ibid. p. 87. col. 2. *Quæ Garda sunt talis naturæ, quod quando persona debens Gardam dom. nostro Dalphino moritur, vel recedit à dicta castellania nullis hæredibus relictis, dicta Garda moritur & est expirata; cum dicta Garda propriæ debetur pro persona & domicilio sua.* Charta ann. 1426. *Petrus Jossaldi recognoscit se esse hominem ligium, quittum justiciabilem, burgensem & subditum domini Ducis Borbonii ad causam castri seu Villenovæ absque aliqua Garda seu tribata in persona ejusdem confitentis. Paper, cera & aurum pro Gardis*, in Comput. Grasivod ann. 1337. Adde Tabular Aurel. in Lemovic. Charta an. 1260. ex Chartul. Campan. fol. 389. col. 1. *Nostre taille de la faint Rems chacun an que nos avons acoustume à faire por la reison de la Garde que li diz Rois a en nos hommes & en nostre eglise chacun an.*

¶ GUARDIA, Pari significatione. Charta an. 1253. *Promittentes ... quod Guardias seu commendarias nullas recipiemus.* Charta an. 1298. *Promisit solvere ... tascam, decimam, Guardiam & civatum de blado quod ex eisdem terris contigerit provenire.*

¶ WARDA, Eodem sensu. Charta an. 1227. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 203. *Faciemus eidem Radulpho vel hæredibus suis competens escambium in VVardis & eschaetis ad valentiam prædicti manerii.* Charta ann. 1360. apud Lobinell tom. 2. Hist. Britan. col. 503. *Liberis consuetudinibus, VVardis, maritagiis, &c.*

GARDARII, Qui *gardas* faciunt. Statuta Dalphinalia p. 40. *Item voluit ipse D. Dalphinus quietus esse, & quittavit penitus & remisit gardas quascunque, & Gardarios facientes dictas Gardas, quas & quos habet in castris, villis, seu mandamentis Baronum & Bannerettorum quorumlibet dicti D. Delphini, à decem annis citra receptis, &c.* [Garderii, tom. 2. Hist. Dalph. p. 588.]

¶ GARDERII, Qui sub alicujus *Garda* seu protectione sunt, atque eam ob rem præstationi, quæ *Garda* di-

dicitur obnoxii. Charta ann. 1134. tom. 2. Hist. Dalph p. 249. col. 1. *Quod ipse Dom. Dalphinus emendaret aut emendari faceret dicte dom. regi & regaticolis, ac Garderiis regus plurima damna & gravamina illata eis ... Habita informatione eidem dom Regi & gentibus ac Garderiis suis faciet emendam aut fieri faciet.* Alia an. 1312. ibid. p. 439. col. 2. *Turbitur & deffendes à quibuscumq; personis, tanquam si essent sui proprii homines, & Garderii speciales.* Alia an. 1343. ibid. p 481. col. 1. *Nec non & Garderios quos habet de præsenti ipse dom. Dalphinus & in futurum habebit ipse & successores sui prædicti servare, custodire & deffendere teneantur contra omnes personas. Gardoiens*, in Char. an. 1256. apud D. *Brussel* de Usu feud. to a. p. 1017. *Et si est à savoir que si aucuns de mes homes, ou de mes fibex, ou de mes Gardoiens veneient pour demorer en la communeté deu Nuef-Chastel, &c.*

¶ Guardia, Gromaticis dicuntur quatuor silices ad metas appositi, qui metam esse ostendunt; aliis *Testes termini* nuncupantur. Vide in hac voce. Eodem nomine interdum appellatur quidquid id officii præstat Charta an. 990. inter Probat. to. 2. nov. Hist. Occit. col. 144 *Guirpisco etiam atque dimitto villare Berbeiano qui terminat in loco qui vocatur Archas, ... illudque terminum infrontat in petra quæ est in via super portellum de Ceteanicis & terminatur in Guardia Judaica.* Charta an. 1019. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ab Oriente terminatur usque ad montes majores, à Septentrione usq; ad pojoles quos vocant Guardias, &c.*

¶ Guardator, Guardiator. Satelles. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1250. apud Murator. tom. 6. col. 461. *Et quum milites dem. Spiat & ollæ nobiles, & Guardatores vellent ipsos malefactores de domo, in qua erant, extrahere, & ad supplicium ducere, mulieres coeperunt projicere lapides & impellere Guardatores.* Ibid col. 524. *Item quod deberet secum unum judicem & duos scribas ad salarium communis, & Guardatores seu executores duodecim, & servientes sive clientes cum armis 50.* Statuta Castri Redaldi l. 3. fol 47. *Item statutum est, quod omnes homines videntes vel audientes cridare camparios seu Guardatores, teneantur currere ad prædictum rumorem, & dare auxilium & favorem camparris vel Guardatoribus capiendi malefactores.* Statuta Genuens. l. 1. c. 3. fol. 21. *Si vero nuncius communis, sive Guardiator venum præsentem in Janua vel districtu quæsierit, &c.*

¶ Gardagium, Custodia. *Officium & Gardagium porcorum*, in Charta an. 1360. ex Memoriali D. Cameræ Comput. Paris. p. 57. v.

Guardatores, Gall. *VVardeurs*, & *Eswardeurs*, in urbe Metensi exstitisse olim, observat Meurissius in Præfatione ad Hist. Episcoporum Metensium p. 19 Sed quale fuerit eorum munus, ignorare se profitetur.

☞ Id facile doceremus ex Litteris Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370. pro restauratione Communiæ Tornacensis, tom. 5. Ordinat. p. 374. & seqq. si ex unius civitatis institutis ad alterius cognoscendos usus legitima foret argumentatio. Ut ut est, hæc annotanda existimo ex laudatis Litteris: *Chacun an à certain jour, les chiefs d'ostel heritez de ladite ville (de Tournay) .. à son de cloche .. assemblez ... esliront trente preudommes, appellez les Eswardeurs ... lesquelx trente ... esliront vint Jurez .. desquelx vint, ils esliront deux Prevostz, ... & leur feront faire serement solennel en la main du Maire des Eswardeurs ... lesdiz trente Eswardeurs esliront quatorze preudommes, bourgeis, herité & nez de la ville pour estre Eschevins ... Les Jurez & Eschevins & les Eswardeurs, donront les offices de la ville ... Seront lesdiz Eswardeurs tenuz de venir & assembler en la halle, avecques les Prevostz, Jurez & Eschevins, tous les Mardis, au son de la cloche, pour avoir ensemble avis & conseil des choses & besoingnes touchans le corps de la ville; & ce qui par le accort des trois consistoires, sera ordonné pour le proufis & utilité de la ville, vaudra & tendra; & se les Prevoz & Jurez pour aucune chose, mandoient lesdiz Eswardeurs à venir a leur hale plus souvant, & en autres jours, ils seront tenuz de venir a leurs mandemens, & que aucune des choses contenues en cest article, ne puissent passer ne estre valables, se il n'y a pas assenz d'accort, onze Jurez, seize Eswardeurs & huit Eschevins du moins ... Que aucuns de ceulx qui auront eté Eswardeurs une année, ne puissent Estre Eswardeur l'autre année ensuivant ... Que les Eswardeurs n'aient aucune congnoissance de cause pardevant eulx; fors tant seulement de eslire & creer les Prevoz, Jurez & Eschevins, comme dit est cy dessus, excepté que se aucuns des Jurez ou Eschevins se messaisoient contre bien de justice, ou pechoient en leurs offices faisant, que ou lieu de celui ou de ceulx qui se messaisoient, il puissent remettre, & instituer un autre, ou plusieurs, & iceulx messaisans oster & destituer de leurs offices ... Que lesdiz Prevoz, Jurez, Eswardeurs & Eschevins, ou les trois consistoires seront d'accort, puissent faire toutes manieres de Ordonnances, & ycelle rappeller, muer accroistre & diminuer en tout ou en partie, si comme bon leur semblera, pour le proufit de la paix, la tranquilité & le bien du commun peuple de la ville de Tournay.* Ii vero potissimum ita nuncupantur qui ex quolibet officio electi, rebus quæ venum exponuntur inspiciendis, præfecti sunt, Inspectores, Gall. *Egards. Regardeurs*, in Litteris Caroli V. ann. 1372 ibidem p. 682. art. 20. *Le Maire doit mettre Regardeurs sur les bouchers & poissonniers, qui jurent & rapporteront se il sont choses qui ne sont bien a point.* Vide in *Prabut*.

Wardæ in urbe Londinensi, & aliquot aliis Angliæ oppidis, dicuntur urbis regiones, quæ pro numero Majoris & 24. Aldermannorum, 25. constitutæ sunt, præter *wardam* Burgi Suuthwarci, singulorumque *custodis* singulæ distributæ, unde nomen. Vide Willel. Thorn. an. 1394. & p. 2019.

¶ WARDAGIUM. Vide in *VVarda*.

WARDARFIDA. Vide *Cadarfreda*.

WARDECORNE, Obligatio tenentis ad faciendam *wardam* cum cornu, de qua actum in voce *Cornagium*. Monast. Angl. tom. 1. p. 976 *Et sint quieti ... de thesauro ducenda, & wardepeny, VVardecorne, Averpeny, Hundredpeny, &c.*

¶ WARDECOSIA, Pars vestis quæ pectus constringit, idem quod *Gardacorsium*; unde legendum videtur *VVardacorsia.* Statuta Eccl. Lod. an. 1360. to. 2. Monument. sacræ Antiquit. p. 452. *Circa vero brachia usque ad cubitum & non ultra saltim notabiliter nodis, seu botonibus nodatis, seu botonatis utantur, vel cum aliis incedant, nec manicas quicumque circa VVardecosiam deferat.* Inquesta ann 1268. ex Schedis Præs. de Mazangues: *Requisiti quæ pignora abstulerunt etc, dixit quod tres cupas, .. & tres Gardecorps.*

WARDEMOTUS, Wardarum Conventus, seu Curia: vox Saxonica confecta, ex pard, custodia, & mote, Conventus, Curia. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus post Caput 2. Legum ejusdem Henrici: *Et VVardemotum, & drbitu civibus meis habere faciam infra civitatem & extra.*

¶ WARDEPENI. Vide *VVardpeni*.

¶ WARDEROBARIUS, Qui vestiario seu Garderobæ præest. Chron. Johan. VVhethamstedii p. 442. *Jussit etiam (Rex) ut de avisamento sui sapidique concilii, warrantum conciperet sufficiens, directum suo VVarderobario ad providendum de panno aureo magis precioso, vocato vulgariter Crimesyne thissue.* Infra: *Garderobarius*. Vide *Garderoba 1*.

WARDEWITE, seu Wardwite, ut est in Monastico Anglicano tom. 2. pag 387. Mulcta ob custodias negle-

neglectas, à Saxon. pard, custodia, & pite, mulcta. Præterea in Fleta l.1.c.47.§.16. definitur *quietantia misericordiæ in casu, quo non invenerit hominem ad wardam faciendam in castro, vel alibi*: Rastallo: *quietum esse de denariis dandis pro wardis faciendis*.

¶ WARDFEGH, vel WARDFEOH, Pretium *wardæ*, seu pecunia persoluta, ut quis ab onere *wardarum* sit immunis; Saxon. feoh, pecunia, nummus. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Reddendo inde annuatim ad festum S. Michaelis mihi & heredibus meis unum denarium pro omni servitio, herietto, relevio, warda, regali servicio, Vvardfegh & pro omnimoda secta curiæ meæ & heredum meorum*.

WARDIREVE. Vide Leges Vvillelmi Nothi vernaculas cap. 32.

WARDPENI, WARDEPENI, WARPENI, Denarii Vicecomiti, vel aliis Castellanis persolvi soliti, ob castrorum *wardas* seu custodias. Peny autem Sax. denarius. Monast. Angl. tom.2. p. 14. *Liberi sine omni scotto & geldo, & placitis & querelis, & Warda, & Wardpani & borghalpani*. Ita p.16. 17. &c. Et Charta ann. 1330. laudata à Spelmanno: *Ric. Burre tenet unum mesuagium, ... & reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepeni*. Idem Monasticum p.827. *Et sint insuper liberi de scotto, & Wardepeny & burghalpenny, &c.* WARPENI. [Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Vvarpeny, estre quite de tallage pur warde*.] Monasticum Anglic. to.1. p.622. *Cum omnibus consuetudinibus, libertatibus, & quietationibus de Vvarpeni & nupeni, in bosco & plano, in pratis, & in pasturis, & in terris, &c.* Adde to.2. p.134.

¶ WARPENIG, in Charta Willelmi Reg. Angl. apud *Madox* Formul. Anglic. p.176

¶ WARPENT. Charta Henrici I. Reg. Angl. pro Monast. S Catharinæ Rotomag. in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Paris. Quietas, *liberas & solutas ... de murdris, & de Vvarpent, & scutagio, & gildis, &c.*

¶ WARTPENY, in Charta Bertrandi Verdon. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angl. *Retinuit vero mihi & heredibus meis Vvartpeny & petersfpeny de prædicta terra*.

¶ WARDWITE. Vide *Vvardewite*.

¶ WAREAGIUM, perperam, ni fallor, pro *Vvardagium*. Vide in *Vvarda*. Charta Johannis Regis Angl. inter Privilegia Ordin. S. Johannis Hierosol. p.5. *Homines sui liberi sint & quieti de omnibus querelis & placitis, & de ... pontagio, viagio, & Vvareagio, & de omni cariagio, &c.*

¶ WAREC, WARECH. Vide in *Vvreckum*.

¶ WARECTA, WARECTATIO, &c. Vide mox in *Vvarectum*.

WARECTUM, Terra novalis, seu requieta, quia alternis annis requiescit, sic dicta, inquit Edw. Cokus, *quasi vere novo victum, vel subactum*: *Gueret*, in Consuet. Pictav. art.104. & Menetoviensi super Carum art.8. aliis *Gachere*. Fleta l. 2 c. 62. §. 4. *Ut terra sint tripertita, tunc novies 20 acræ faciunt carucatum, eo quod 60. in hyeme, 60. in Quadragesima, & 60. in æstate pro Varecto debent exarari*. Adde §.5. Et c.76.§.4. *Nec in Vvarectum debent mitti fimi, quia per rebinuram fere subverterentur, & sic ante tempus seminis multum consumerentur*. [Monast. Angl. to.2. p.253. *In Vvarectis, in bruariis, in boscis, in mariscis, &c.* Charta apud *Madox* Formul. Angl. p.134. *Abbas & conventus integre percipient dictos decem croppos de terra arabili & chevescet quas receperunt ad Vvarectum*. Vide *Garachium*.]

¶ WARECTA, Eodem significatu. Charta an.1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrold.p.495. *Dicunt quod in communi pastura, sicut in bosco & in campis ad Vvarectam possunt sustentari 16. vaccæ & unus taurus cum boviculis*.

¶ WARETUM, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p.130. *Receperunt .. terram Vverefeldi in anno Vvareto, ita reddendam in fine prædicti termini*. Vide *Vvarascheium*.

¶ WARETABILIS, Proscissioni aptus. Charta an. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrold. p 297. *Fieri fecit quoddam inhoc in campo Vvaretabili utriusque Ernicote*.

¶ WARECTATIO, Proscissio agri, in Charta ann. 1399. ibid. p.539. *Tam post blada vincta, quam tempore Vvarectationis omni anno*. Vide *Gascha*. Qua anni tempestate fiat hæc agrorum proscissio docet Fleta loco mox laudando in *Vvarectare*.

WARECTARE, WARETARE, Gallis *Gacherer*, vel *Mettre* *en gachere*. Fleta l. 2. c.73. § 10. M*ense Aprilis, tempore videlicet, quo omnia aperiuntur, Vvarectandi erit tempus idoneum & amœnum, cum terra fregerit post carucam: rebinandi vero post festum Nat. S. Joan. Bapt. cum terra pullulaverit post carucam*. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p 17. *Item sunt 50. juga: quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, & seminabit, & herciabit, & unam virgatam ad avenam, & herciabit, & Vvarectabit dimidiam acram ad ordeum, & nihil recipient, & vocatur istud opus Gavelert*. Monasticum Anglic. to. 1. p.625. *Et Rogerius de Almereio 25. acras unoquoque anno seminandum in Blechesdona, & totidem ad Vvarectandum*. Charta Guillelmi Episcopi London. in Historia Abbatiæ S. Audoeni Rotomag. *Ducentas & viginti unam acras Vvarectas, de quibus 51 acræ & dimidiam fuerunt rebinatæ*. [Charta an.1292 apud Kennett. Antiquit. Ambrold.p.350 *Item uno die Vvarectabunt terram domini prout decet ad unum diem cum carucis suis*.

¶ WARATARE, in Tabul SS. Trinit. Gadom. fol. 48. v. *Lewinus pro una virgata debet operari quaque die hebdomadæ sine sabbato cum uno homine, & in æstate Vvaratare 2. acras*.

¶ WARENDARE. Vide in *Vvarantus*.

WARENGANGI, WAREGUANGI, Advenæ, in Gloss. *Qui non morantur in loco*, seu, qui continuo huc & illuc discurrunt: ex Germanico *Vvaren*, & *Gang*, incessus, gressus, ut quidam volunt. Sed potius videtur à *Vargis*, de quibus supra egimus, vocem deductam. Rotharis Rex in Edicto tit.15. *Omnes Vvaregangi, qui de exteris finibus in regni nostri finibus advenerint, seque sub scuto potestatis nostræ subdiderint, legibus nostris Longobardorum vivere debeant, nisi legem aliam à pietate nostra meruerint*. [*Gargangi* editum apud Murator. to.1. part.2. p 48. col. 1.] Capitulare Radelchisi Principis Benevent. c.12. *De Vvareguangis, nobilibus, mediocribus & rusticis hominibus, qui usque nunc in terra vestra fugiti sunt, habeatis eos*. [*Vvareguangi*, apud laudatum Murat. to 2 p.261. col.1]

¶ GARAGANGI, Intellectu, in Gloss. ad Constitut. utriusque Siciliæ lib.1. tit.62. p. 84. edit. Gabr. Sarayna: *Garagangi, advena qui de exteris finibus in regni finibus advenerit*.

WARGENGUS, Eadem notione. Capitulare 3. anno 813. c.8. *Si quis Vvargengum occiderit, solidos 600. in dominico componat*.

WARENNA, VARENNA, generaliter est Vivarium cuniculorum, seu leporum, quæ animalium species vulgo *Feræ de Warenna* dicuntur, ut & perdices & phasiani inter aves, quas *Franes oiseaux* vocat vetus Consuetudo Normanniæ c.10. Quidam etiam feris adjungunt *capreolos*. Charta Anglica ann 13. Edw. III,

Vide-

Videtur tamen Justitiariis hic & Consilio Dom. Regis ; quod capreoli sunt bestiæ de Vuarenna, & non de foresta, eo quod fugant alias bestias de warenna. Vita S. Babolèni Abbatis: *Rex ergo Clodovæus virtute divina motus, regali more decrevit scripto atque sigillo, eandem, quam nuperrime incipiebant, Ecclesiam, cum omni Varenna, quam Matronæ girat fluvius, ab ingressu fossarum prædicti castelli veteris, ab aqua in aquam irrefragabiliter ab omni inquietudine cunctorum malorum perpetuo manere liberam atque securam.* [*Garenne à toutes bestes & oyseaulx*, in Litteris ann. 1324. inter Ordinat. Reg. Franc. to.5. p.380. *Varenne*, in Litteris ann. 1268. ex Chartul. Monast. de Escurcio.]

¶ GARENNIA, Eadem notione. Charta E. Abbatissæ Paraclyti ann. 1233. ex Chart. Campan. fol. 393. col.1. *Et sciendum quod idem Comes retinet in illis 60. arpenta nemoris, totam justiciam & Garenniam suam.*

LIBERA WARENNA, Potestatem significat vel charta Regia, vel præscriptione obtentam venandi cuniculos aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui, Cowello, Rastallo, & aliis Practicis Anglis. Vvatsio *libera warenna*, est libertas, immunitas, privilegium à Rege, Charta sua concessum, uti has & illas, aut avium, aut ferarum species, aut etiam pisces in hoc vel illo dominii sui loco habeat, & solus fruatur, ita ut nulli alii licebit in illis agris, sive *warenna* illa animalia venari aut capere. [Charta Johannis Reg. Franc. an.1361. ex Tabul. Carnot. *Item Garena seu venatio ad quascumque feras in boscis & nemoribus prædictis & nonnullis aliis vicinis.* Matth. Paris an.1232. *Item de libertatibus, quas habuit tunc temporis in forestis, Vuarennis, Comitatibus, & aliis locis, qualiter custoditæ sunt, vel alienatæ.* Idem anno 1247. *Licentiam venandi in libera Vuarenna S. Albani, &c.* Et anno 1248. *Cum enim quibusdam eorum specialiter venatio judicialiter sub pœna decem librarum denegaretur, videbatur aliis non nominatis plena debere gaudere licentia lepores venandi in Vuarena memorata.* Charta Edw. III. Reg. *Quod ipsi & eorum successores habeant liberam Varennam in omnibus dominicis terris suis, ... dum tamen terræ illæ non sint infra chaciar aut Vuarennas nostras, ita quod nullus intret terras illas ad fugandum in eis, vel ad aliquid capiendum, quod ad Vuarennam pertineat, sine licentia & voluntate ipsorum, &c.* Charta Edw. IV. Regis in Monastico Anglic. to.1. p.507. *Quod ipse & successores sui habeant liberam Vuarennam in omnibus dominicis terris suis de Staynfeld, &c.* [Vide *Garanna*.]

WARENNA AQUARUM, Vivarium piscium. Nam & in *libera warenna*, non modo feræ, sed & pisces continentur, ut ex Vvatsio observatum. Utriusque meminit Consuetudo Perticensis art.39. posterioris, Tabul. S. Bertini an.1186. *De interclusionibus meatuum aquarum ejusdem Ecclesiæ, quæ vulgo Vuaren dicuntur, de quibus 42. sucsas anguillarum annuatim persolvebant.*

Warennæ vocem a Saxon. perian, vel Germanica *warben*, custodire, defendere, vulgo deducunt viri docti; quod feræ in warennis sint *defensæ*, id est, earum venatio cæteris interdicta, præterquam domino.

☞ Hinc *Vuarenna* idem quod silva defensa, in qua nempe venari, nisi domino, non licet. Charta ann. 1355. ex Chartul. 21. Corb. fol.324. *Lequel bos nous disons estre Vuarenne ... Ne us disiesmes estre en saisine de cachier ou faire cachier oudit bos toutesfoys qu'il nous plaisoit & que le dit bos n'estoit mie Garenne quant à nous.* Vide *Defensa* 3.

¶ WARENTIA, Rubia. Vide *Garantia* 1.

¶ WARENTIS, WARENTIZARE, WARENTIZATIO, WARENTUM. Vide in *Vuarentus*.

¶ WARESCAPIUM. Vide *Vuaterscapum*.

¶ WARESCHETUM, ut *Vuarascheium*. V. ibi.

¶ WARETABILIS, WARETARE. V. *Vuarectum*.

WARFUS, WARPHUS, Ripa, crepido litoris, sinus aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam, Anglis *warfe*, in Charta Joannis Abbatis Monasterii S Augustini Cantuariensis: *Piscarias, vias, chimina; Vuarphos, vacuos fundos, &c.*

WARGANEUS. Vide *Vargi*.

WARGARIA. Vide in *Vuaga*.

WARGENGUS. Vide *Vuarengangi*.

¶ WARGI, WARINGI. Vide in *Vargi*.

WARGILDA. Vide in *Vuera*.

¶ WARINGA interea, quæ quotidie distribuuntur Canonicis Ecclesiæ Coloniensis, recensetur in Consuetud. MSS. ejusd. Eccl. *Cuilibet canonico vivo sive mortuo datur æqualiter Vuaringa. Si quis etiam canonicus eligatur in Episcopum, vel in Priorem Coloniensem, quem oporteat vicarium habere, ipsi datur Vuaringa & non ejus vicario. Quatuor principalibus vicariis datur cuilibet ipsorum dimidia Varinga. Aliis omnibus vicariis nihil datur de Vuaringa. Fratres S. Margarete recipiunt de majori præbenda scholastici Vuaringam & unum denarium de quolibet convivio.* Ibidem: *Camerarius debet annuatim 14. convivia in majori ecclesia & de quolibet convivio desunt 14. D. quos supplet camerarius de Vuaringa. De Vuaringa domini Archiepiscopi recipiunt 8. solidos: similiter de canonicis qui in Episcopos & sacerdotes promoventur.*

WARISCAPIUM. Vide *Vuaterscapum*.

WARNIAL. Petrus de Dusburg in Chron. Prussiæ c.79. *Iste dictus fuit Vuarnial, ab illo panno lineo dicto Vuarnial, quod instituit fratribus deferendum.* Monet Editor appellari *Pannum Prutenorum* in Chronic. Lat. sub Friderico scripto.

¶ WARNIMENTUM, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento*. Rolandini Patav. Chron. Tarvis. apud Murat. tom.8. col.286. *Hic revertitur Ansedisius Potestas Paduæ in Paduam, dimisso Vuarnimento in villa plebis.* Rursum col. 343. *Quibus duabus causis de facili sperat amodo suos conterere inimicos. Itaque mense Augusti prædicto anno, Vuarnimentum paravit quammaximum, & amicos suos congregavit universos: & singulos, & quoscumque movere potuit proximos & remotos.* Vide *Guarnimentum* in *Garnire*.

WARNIO. Vide *Vuarnio*.

¶ WARNISIO, Præsidium militare, Gall. *Garnison*. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. to.4. Ampl. Collect. col. 1280. *Combusserunt villas Brabantiæ de banno de* Hannuniro, *tenentes Vuarnisionem & custodiam in Montenacken.* Ibidem col. 1374. *Dominus proposuit quod ponerentur homines in Vuarnisionibus, & quod dominus de Agimont non vellet aperire fortalitium suum, dicens quod bene custodiret.* Vide *Garnisio* in *Garnire*.

WARNITUS. Vide *Garnitus*, col. 831.

¶ WARNOTH. *Terræ de Vuarnoth*, in Monastico Anglic. tom.2. p.589. dicuntur apud Anglos Prædia obnoxia præstationi quæ duplicatur, quoties exactio solutionis tempore exigitur à domino prædii: hæc maxime circa Dubrim obtinuit.

WARPENI. Vide *Vuardpeni*.

¶ WARPHUS. Vide supra *Vuarfus*.

¶ WARPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Judicium ann.863. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 171. *Easdem res cum querela Vuarpivit, &c.* Vide *Guerpire*.

¶ WARPISCARE, Eadem notione. Charta ann. 1067. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Poncius dono & Vuarpisco ad domum S. Victoris omnes compras quas fecit Bernardus Delphinus frater meus.*

¶ WAR-

¶ WARPITORIA, WARPITURIA, GUARPITORIA, Charta qua quid *Vvarpitur*. Charta an 945. inter Probat. to.2. novæ Hist. Occitan. col. 90 *Facta Guarpitoria ista in mense Aprili, &c.* Alia an. 1002. ibid. col. 158. *Notitia Vvarpitoria qualiter tenetur adscripta*. Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Pro animæ suæ & parentum suorum redemptione hanc cartam Vvarpituriam fieri jussit*. Vide in *Guerpire*.

¶ WARRANANNIO. WARANIO V. *Vvaranio*.

WARREN, Vivarium. Vide *Vvarenna*.

WARSCOT, Præstatio pro bello, ex *Vvare*, bellum, guerra, & *Scot*, præstatio, conjectum. Leges Kanuti Regis de Forestis c. 9 *Sunt liberi ... ab omnibus urmorum oneribus, quod Vvarscot Angli dicunt*.

WARTEDENIER. Vide mox *Vvartepain*.

WARTEPAIN, WARTERPAIN. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabul. S. Bertini Audomarensis: *Denarios tamen de porcis, & Vvartepain eis remittimus & quittamus*. Charta Mathildis Comitissæ Bononiæ an. 1253. ibidem: *Videlicet theloneo, motonagio, corveis, denariis, quæ dicuntur Vvartedenier, panibus, qui dicuntur Vvartepain, fresengagio, ovis, escbanchiis, & aliis universis, ad Justitiam & Comitatum pertinentibus*. Ubi denarii, qui *Vvartedenier* dicuntur, videntur iidem, qui in Chartis Anglicis appellantur *Vvardepeni*, locis in hac voce allatis; nam peny, Saxonibus est denarius. Vide in hac voce.

WARTH. Charta Edwardi III. Regis in Monastico Angl. to. 2. p. 832. *Ab omnibus secularibus servitiis, & omnimodis curiis, sectis, adventibus ad visum franci plegii, exactionibus, querelis, & demandis universis quiete possidendis, excepto Vvarth & scutagio quantum pertinet ad 5. virgatas terræ, quas prædicta Alicia dedit prædictis fratribus in eadem villa*. Infra: *De tribus virgatis terræ, quæ appellantur Libera hida, in Beresord, quietis de Vvarth & scutagio, & ab omni seculari servitio*. [A Saxon. pard, custodia. V. *Vvarda*.]

¶ WARTOLE. Charta an. 1028. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 396. *Qui etiam ex eadem silva singulis annis in Epiphania Domini ligna, quæ vulgo dicuntur Vvartole, ad caminatam abbatis deferent, vel etiam illos, quibus ipsi abbates pro misericordia concesserint*.

¶ WASO, Cespes. Vide *Vvazo*.

WASSHUM, Vadum, terra, undis vel mari abluta, ex Anglico *Uasb*, lavo, abluo, &c. Henricus de Knyghton ano. 1346. *Et sic transierunt per unum Vvhassum maris ad longitudinem unius leucæ in vigilia S. Bartholomæi, & ex altera parte Vvasshii, inimici fuerant parati ad prælium, &c.* Loquitur de Prælio Creciacensi, ubi Angli Somenam fluvium trajecerunt ad vadum, quod *Blanchetaque* vocant.

☞ Neque alia notione accipienda videtur vox *Vvasier* in Charta vernacula an. 1282. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 995. *Avon baillié & ottroié à hommes religieux Monseigneur l'Abbé & le Couvent de S. Vandrille nostre Vvasier que noi avon à Caudebec, si comme nostre masure se porte en lonc & en lé de la rue jusques à Seigna*. Vide *Vvasilus*.

¶ WASO, Cespes. Vide infra *Vvazo*.

¶ WASSORES, pro *Vavassores*, in Litteris Philippi Aug. an. 1221. to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 143.

¶ WASTA, WASTATOR. Vide in *Vastum*.

WASTELLUS, VASTELLUS, GASTELLUS, Panis delicatior, vel placentæ species, nostris *Gasteau*. Ita forte dictus à Saxon. pitel, tegulum, tegmen; est enim *wastellus*, panis in cinere tectus, coctus. Picardi etiamnum *Vvastel*, ejusmodi panes vocant, [ut & *Vvastelier* qui eos conficit. Statutum pro pistoribus Atrebat. an. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 511. §. 13. *Doivent cuire li fournier le fournée de pain & de Vvastiaux paisiblement*. §. 14. *Doivent li Vvastelier qui font Vvastiaux con dist razis, &c.* Infra §. 15. *Vvastelier*.] Monasticum Angl. to. 1 p. 149. *Habere debent Monachi singulos fissuls de granario ad Vvastellas*. Ibidem: *Et in eisdem festivitatibus singulas fissuls de frumento ad Vvastellos de granario*. *Panis de Vastello*, in Fleta l. 2 c. 9. §. 1.

VASTELLUM, in Itinere Camerarii Scotici c. 9. §. 4. & alibi.

GUASTELLUS. Statuta Cluniacensia: *Duo Guastelli de granario & de meliori vino communis cellarii in cappa decenter coram eo afferri debet*.

GASTELLUS. Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et pitanciam de optimo vino à custode vini, & sero Gastellos habere debet*. Alibi: *Ad cœnam Gastellos & poma habere debemus*. Charta Communiæ Roiensis art. 39. *Si quis Gastellos, vel flotones, vel hujusmodi, quæ villæ noceant, fecerit, Major potest prohibere, ne amplius fiant*. Ugutio: *Placenta*, Gall. *Gastel*. Le Roman de *Gaydon*, MS.

Ainsi li feud cou fest un Gastel.

Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

A force prist tour & castiel,
Lor gens ni valu i. Gastiel.

¶ WASTINA, WASTUM. Vide in *Vastum*.

¶ WATERGAGIA, ut mox *Vvatergangæ*. Locus est in *Infeseuyt*.

WATERGANGÆ, WATERGANGIA, Aquæductus & fossæ, per quas eliciuntur aquæ in palustribus regionibus, Flandris *Vvaterganck*, à *Vvater*, aqua, & *Gane*, ductus, iter. Spelmannus à Saxonicis vocabulis, quæ idem sonant, deducit. Ordinatio Marisci de Romeney facta tempore Henrici III. Reg. Angl. apud Spelman. *Non liceat alicui de cætero facere dammas vel fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, Vvatergangiis, fossatis, sive aquagiis communibus, in marisco prædicto*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 920. *Mando vobis atque præcipio, quatenus justicietis meos homines de Suargate, ut faciant wallas & Vvatergangas, & clausuras wallarum, sicut debent fieri*.

¶ WATERGAVEL, Præstatio pro jure piscandi exsoluta; à *Vvater*, aqua, fluvius, & *Gavel*, tributum. Charta ann. 15. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Sciatis nos dedisse ... Huberto de Burgo Comiti Kantiæ & Margaritæ uxori suæ redditum 32. sol. & 4. den. quem homines eorumdem Huberti & Margaritæ de manerio suo de Elmour nobis reddere solebant singulis annis per manum balivi nostri de Menstre arth, nomine Vvatergavel*.

WATERSCAPUM, WABISCAPIUM, WADRISCAPIUM, WADISCAPUM, Aquagium, aquæductus, ex Saxon. paetelrchap, compositum ex paeter, aqua, & rchap, ductus.

WATERSCAPUM. Vetus Charta Germanica ann. 793 apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episcop. Mimigard. *Cum Vvaterscapis, perviis, communiis, pascuis, &c.* Occurrit præterea apud Miræum Donat. Belgic. cap. 61.

WADRISCAPUM. Charta Nevelongi Comitis apud Doubletum p. 724. *Perviis, Vvadriscapis*, (sic legendum pro *Vvadriscamis*) *terminis, elidatis, &c.* Alia an. 808. pro Monasterio S. Bertini apud Duchesnium in Historia Guinensi, & Malbrancum l. 5. de Morinis c. 45 *Hoc est mansa cum vasa, casticiis, ædificiis, pratis, pascuis, terris, perviis, & Vvadriscapiis*. [Occurrit præterea apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 127. Hinc emendanda Charta ann. 818. apud Meichelbec. to. 2 Histor. Frising. p. 208. ubi perperam divisis vocibus editum, *Vvadris, capis*.]

¶ WA-

¶ WADRISCAMPUM. Chron. S. Bertini apud Marten. to.3. Anecd.col.522. *Super fluvium Isara terræ bunaria quinque cum amborum fluco parvis & Vuadriscampis, &c.* Perperam divisim in Formul. 18. & 20. Lindenbrogii, *Vuadris, campis*.

¶ WATRISCAPUM. Charta an. 711. apud Marten. to.1. Ampl. Collect. col.18. *Cum Vuatriscapo, & aratoria terra, mobili cum immobili, &c.*

¶ WATRISCHAFUM & WATRISCAPUM, in Chartis an.709. & 710. ibidem col.17.

¶ WIDRISCAPUM. Charta an.722. ibid. col 24. *Hoc sunt sessi cum Vuidriscapis, casis, campis, &c.*

WARESCAPIUM, WARISCAPIUM. Charta ann. 838. pro Sarciniensi in Leodicensi Episcopatu Abbatia, apud Miræum in Donat. Belg. l. 2. c. 10. *Et mansas sex vestitas ad ipsam curtem conspicientes vel pertinentes, cum perviis legitimis, Vuarescapiis, pratis, pascuis, &c.* Testamentum Henrici III. Ducis Brabant. ann. 1260. apud eumdem in Diplom. Belg *Caterum quidquid deliquimus in Vuatiscapiis, wastinis, sive pascuis communibus terræ, &c.* Alia apud Ægidium Aureævallis Monachum in Alexandro Episc. Leod. c. 26. *Dotavi eam de 4. mansis ... & de cursu aquæ Mosæ à prima parte superioris insulæ ... usque ad ultimam partem inferioris, quæ est contra Plumberum montem, & de Vuariscapio utriusque ripæ.* [Chr. Corn. Zantfliet apud Marten. to 5. Ampl. Collect. col.183. *Sed & Vuarescapia & pascua communia, vel loca publica sibi usurpabant. Vuerixhas ou aisement, Vuariscaps & aisemens,* in Charta vernacula an.1332. apud *Louvrex* in Collect. Edictorum, & Statutorum tractus Leod. p. 481. unde patet voce *Vuarescapium* interdum significari loca publica quæ incolarum usibus permittuntur, idem proinde esse quod *Aisantia*, & *Aisamentum* alibi appellant.]

¶ WARICAPIUM. *Cum omni jure, Vuaricapio, tolonio, &c.* in Charta an. 997. apud Knippenberg. Hist. Eccl. Geldriæ p.58.

WADISCAPUM. Formulæ vett. Pithœi c 57. *Super ipso manse posita seu & Vuadiscapo, & inter terra & prato & silva bunuaria tanta, & mancipia tanta bis nominibus il. & il. boves duas, vacca una cum vitulo, inter porcos & verveces capita tanta, & scapio deintus casa valentes solides tantos.* Vetus Charta apud Baldricum l. 1. Chron. Camer. c. 32. *Terras cultas & incultas, pervia, Vuadiscapia, prata, pascua, &c.* Alia apud Doubletum p 730. *Aquis, aquarumve decursibus, Vuadiscapis, exitibus, & regressibus, &c.* [Corrigenda itaque Charta Henrici V. Regis Angl. apud Rymer. tom.10. pag.236. ubi perperam editum *una discapa*, pro *Vuadiscapo*.]

¶ WADISCAPUM, in Charta an. 828. apud Meichelbec. to.2. Hist. Frising. p.273. *Cum domo & curte, curtiferisque & Vuadiscapis, & cum omni ædificio.*

WARRACHAUX. Consuetudo Montensis c 30. 31. *Item que nul sans congé de ladite Seigneurie, ou de personne paissante, ne fache, ne empire le Vuarescbaux de ladite ville en ladite Seigneurie, sur 7. sols 6 deniers blancs de loix, & remettre celui Vuarescbaix en estat deu. Item que chascun depuis la my Mars jusque à dont, que les biens seront déspouillez soit tenu de renclorre & fosser son heritage contre le Vuarescbaix sur 17. deniers blanc de loix.* Ibid. c. 54. *Item qui renclorrant son heritage contre chemin ou Vuarescbaix, ou il y aatrois bonnes, &c.*

WATLING-STREAT. Vide *Erminstreat*.

WATSPENDA. Charta 86. inter Alemannicas Goldasti, & apud Vadianum p. 91. *Denique hanc eandem ecclesiam prabenda pueri unius de claustro nostro, & una Vuatspenda, & beneficio unius mansus ... dotavi.* Ubi *Vuatspenda* quibusdam dicitur vestiaria pensio, Monachis præstari solita ab Abbate. Nam apud Germanos *wat* vestem significat, & *watman* dicitur, qui pannos vendit. *Spenda* vero annonam significat.

¶ WATWRF. Vide in *Vualaworf*.

¶ WAVASARIA, WAVASSORES. V. *Vavassores*.

¶ WAUDA. Teloneum S. Vedasti: *Carethei de waisde 2. den. de warance 2. den. ... de Vuauda 5. sol.*

WAULASSUS. Vetus Inquisitio apud Vuill. Dugdalum in Antiquitat. Vuarwicensis Provinciæ p. 665. *Et quotiescunque dominus ad venandum venerit, illi custumarii solebant fugare Vuaulassum, & stabulum in fugatione ferarum bestiarum secundum quantitatem tenuræ sua, at illi, qui tenuerunt integram virgatam terræ per 2. dies, & sic de aliis.* Infra: *Et solebant amerciari similiter, si non venerint ad Vuaulassum, quoties dominus ad venandum venerit.* [Anglis *Vuawl* est felinum clamorem edere, Gall. *Miauler*. Porro eo loci agi videtur de inconditо clamore quem ad fugandas feras inter venandum ea servitio edere tenebantur vassalli.]

¶ WAW, Mensuræ species. Vide *Vuaga*.

¶ WAWATUS. Vide in *Vuayf*.

¶ WAXSCOT, in Leg. Can. Eccl. c.12. Spelmanno est Tributum quod in ecclesiis pendebatur ad subministrationem ceræ & luminarium: ex *Vuax*, cera, & *Scot*, symbolum. Idem quod *Ceragium*. Vide in hac voce.

WAYA. Monasticum Angl. to 3. p. 50. *Nec non & sedem molendini cum pertinentiis super Vuayam in dominio meo de Vuynfretone cum moltura villæ.* Adde p.51. [*Vuay* Anglis viam sonat.]

¶ WAYDIA, Glastum, Angl. *Vuoad*, Picardis *Vuaide*. Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336. *Vuaide waranèe dont 2. den.* Literæ Edwardi III. ann. 1327. apud Rymer. to. 4. p.327. *Gravem querelam dilecti mercatoris nostri Vuillielmi de Rydale, de quadam Vuoydia dicti Vuillielmi capta & detenta apud Ambianum.* Vide *Vuesdia*.

WAYERIA, WAERIA. Fleta l.4. c.1. §. 20. *Fit etiam disseisina de ... bercaria, vaccaria, Vuayeria, adgmentatione curtis, &c.* Vunerin, l. 4. c.20. §.6.

WAYF, WEIF, WAYVIUM, Res derelicta, & quæ à nemine repetitur, ut sua. Bromptonus l.1 c.10. §.10. *Dicuntur res in nullius bonis esse, quæ habita sunt pro derelicto. item de his, quæ pro Vuayvio habentur, sicut de averiis, ubi non apparet dominus.* Lib.3. tract. 2 c.11. §.5. & in Fleta l.1. cap.27. §.13. definitur *Vuayvium, quod nullus advocat.* Vetus Consuetudo Normann. c. 19. *Choses Gayves sont, qui ne sont appropriées à nul usage de home, & qui sont trouvèes, que nul ne reclame siennes.* Adde Novam art. 604. Editio Latina: *Vaiva, sunt res, vel alia, quæ nullius proprietati attributa sine possessione reclamatione sunt inventa.* Occurrit hæc vox in eadem Consuetud. art 194. 597. & seq. *Res vayvæ*, in Charta Ludovici Regis Franc. & Navarræ anno 1315. pro Normannis, res derelictæ: [*Choses Gayves*, ut redditur in eadem Charta vernacula to. 1. Ordinat Reg. Fr. p.591. Charta ann.1123. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 196 *Recognitum est à Militibus & liberis hominibus ... quod ad nos spectat in Gwayf.* Ibidem ad ann.1372. *Die 19. Martii forsitæ fuerunt ibidem tanquam Vueyf in manum Prioris.*] *Gayvon* in Legibus Maris Oleronensib. art. 34. dicuntur, *Vueyfe*, apud Britton. p.72. *Vesve*, præterea in Consuetud. Hannoniensi c.77. pro *viduitas* occurrit.

WAIVIUM, proprie, *est pecus vagans, quod nullus petit, sequitur, vel advocat*, ut est in Fleta l.1. cap. 43. §.2. Vuill. Thorn. *Animalia, quæ dicuntur Vueif, &c.* Leges Baronum Scoticorum cap 48. §.14 *Est autem & alia escheta de animali invento Vuayff, in territorio alicujus domini.* Ubi Skenæus vertit, *errans pecus. Erraticum habere, quod vulgo dicitur Vueredif*, (ubi legendum

dum *Vvesf*) in Concilio Illebon. apud Ordericum Vitalem l.5. *Erroneus* & *errans animal*, in Lege Wisigoth. 18. tit.5. §.6. 7. 8. *Animal vagans*, in Lege Burgund. tit. 49. §. 3. *Animal aberrans*, in Legibus forestarum Scoticar. c.19. §.1. Ita *asinus errans*, Exodi cap. 23. 4. Hinc emendandum Monasticum Angl. to.1. p. 187. *Et omnia animalia advenientia fugitiva*, Gallice *Vvibe*, *&c.* Legendum enim *Vvesf*. Et p. 203. *Una cum minereiis*, *Vveyviis*, *tollanis*, *& stallagiis*, *&c.*

Jus autem *weyvii* dicitur dominus feudi habere, cui pecora vaga inventa in suo feodo, & à nullo reclamata aut asserta competunt, in Fleta l. 1. c. 47. §. 1. Quod interdum à Regibus concessum Monasteriis legimus, ut apud Ingulfum p.875. *Cum omni ille, quod appellatur socha, saca, tol, & them, infanthef, Vvesf, & stray, &c.*

Wayvium autem inter regia ponitur à Bromptono l.2. c.24. §.1. Dicitur vero esse catallum personale, & mobile felonia seu furto subductum, & à subducente metu captionis derelictum, eujus dominus non apparet; quapropter, si quid tale inveniatur, Regi acquiritur, aut domino feudi, nisi proprietarius à fure per actionem, quam *Sectam* vocant, rem furatam repetat, eamque suam esse probet. Ita Vvillelm. Stanfordius l.3. Placitorum Coronæ c 25. Cowellus l. 2. Instit. tit.1. §.44. & Rastallus. Placita coram Johanne de Berevel, & sociis suis Justit. Itiner. apud Salop. in Octab. S. Michael. 20. Edw. 1. rot. 29. *Ricardus filius Alani Comes Arundel, summonitus fuit ad respondendum Dom Regi de placito. Quo warenno clamat habere placita coronæ, & habere Vayf in maneria suo de Upton, & Comes dicit, quod ipse clamat habere infangete vef & Vvayf, & eadem placita & libertates habuerunt ipse & omnes antecessores sui, & eisdem usi sunt, à tempore, quo non extat memoria, &c.... Et Hugo de Louther, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod Vvayf est quoddam gressum de corona, ita corona D. Regis annexum, quod nullus eo gaudere possit, nisi habeat inde speciale warantum à Domino Rege, vel antecessoribus suis concessum.*

WAYVIARE, Relinquere, pro derelicto habere: *Abandonner. Guesver l'heritage*, in Consuetud. Aurelian. artic.121. 132. Bractonus l.2. c.7. §.4. *Feoffatus bene poterit Vvayviare feodum suum, cum hoc sit ad commodum sui feoffatoris, & ad proprium incommodum suum. Vvayvare feodum*, apud eumdem l. 2. cap. 35. §.12. *Vvayvare*, infra eod. §. & in Fleta lib.3. c.10. § 3. c.12. §.2. Idem Bractonus l 3. tract.2. c.11. §.2. ait, *feminam utlagari non posse, quia non est sub Lege, i. inlaughe Anglice, scilicet in franco plegio, sive decenna, sicut masculus 12 annorum & ulterius; Vvayviari tamen posse, & pro derelicta haberi, cum pro felonia aliqua fugam fecerit, sive erperit* In eo autem differt Utlagatio à *Vveyvio*, quod si viri seu masculi Utlagati capiantur, vel se reddiderint, eorum vita & mors in manu Regis, femina autem pro derelicta habetur.

¶ WAVIARE, Eodem intellectu, in Charta ann. 1509. apud Rymer. to 13. p.243. *Utlagata, Vvaviata, &c. Catalla Vvaviata & straiata*, in alia ibid p.788. Hinc emendanda Charta an.1526 apud eumdem to.14. p.165. *Nec non catalla utlagatarum & Vvawatarum & catalla qualitercumque confiscata*. Leg. *Vvayviatarum*.

WEYVIARI, etiam dicitur femina, quæ si in judicium appellatur, non comparet; tum quippe pro derelicta habetur. Nam femina proprie utlagari non potest, quia in nullius Decena debet contineri, quo casu *Vveyvium* utlagario æquipollet quoad pœnam. Utlagatus & *Vveyviata*, capita gerunt lupina, quæ ab omnibus impune poterunt amputari; merito enim sine Lege perire debent, qui secundum Legem vivere recusant. Hæc Fleta l.1. c.27. §.12. 13. Adde Rastallum verbo *Vvaive*.

WAYIA, Genus ponderis apud Anglos, quibus 12. *Vveyiæ charram* conficiunt; & 2. *Vvayiæ* lanæ faciunt unum *saccum* lanæ. Vide Fletam lib.2. c.12. §.2. [Vide *Saccus* 2.]

¶ WAYNSCOTS, Tabulæ abiegnæ quibus parietes vestiuntur, Germ. *Vvandschotten*, a Teuton. *Vvand*, paries, & *Schotten*, munire, vestire. Compot. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit Ambrosd. p 575. *Etiam 6. estregbords, videlicet Vvaynscots, emptis apud Sterebruggr 2. sol.3. den.*

¶ WAYVIUM, WAYWARE. Vide *Vvayf*.

WAZO, Cespes, nostris *Gazon*, *Vvason*, in Consuetud. Hannoniensi c.69 & in Consuetud Castell. Insulensis art.45. Veteres Chartæ apud Ughellum tom.3. p 49. 61. 415. *Legitimam facio vestituram per cultellum, festucam nodatam, wantonem, & Vvazonem terræ, seu ramum arboris me ea inde foris expuli, & werpivi, & absasitum feci*. Alia vide in v. *Investitura*. Jo. Molin. pagin. 57.

Qu'ont emporté de ce mondain Vvason
David, Sanson, Perseus, Hercules, &c.

¶ WASO, WASSO, Eadem notione. Charta inter Probat. to.3. Gall. Christ. novæ edit col.330. *Præfatam decimam vendidit & per ramum & Vvasonem werpivit*. Adde Acta SS. Bened. sæc.5. p. 769. Charta an 1107. apud Calmet. inter Probat. to.1. Hist. Lothar. col. 524. *Insuper per cultellum, festucam nodatam, wantonem & Vvassonem terræ, atque ramum arboris, jam dictæ ecclesiæ legitimam facio concessionem & investituram. On doit lui livrer terre & Vvassan*, in Statutis Lossens. part.4. ejusd. Hist. p.14. *Clorre de Vvasons le pecsel*, in Charta an.1340. ex Chartul. 23 Corb.

¶ WEADINC. Vide infra *Vvebadinc*.

¶ WEALH. Vide in *Stubinds*.

WEALREAF, Mortui tumulati exspoliatio. Leges Ethelredi Regis apud Vvenetyngum editæ cap. 21. *Vvealreaf, i. mortuum referre, est opus nithingi, si quis hoc negare velit, faciat cum 48. thaynis plane nobilibus*. Voc composita ex Saxon. pęl, i. strages, & reaf, spoliatio, exspoliatio. quasi dicatur, *strati & extincti spoliatio, exspoliatum*.

¶ WEDBEDRIDA, Pactum seu conventio dominum inter & tenentem de falcandis pratis, metendis messibus, &c. Vide in *Bedersipes*.

¶ WEDDE, Mulcta judicialis. Charta Vvilbrandi Archiep Magdeburg. an.1247. apud Ludewig. to.5. Reliq. MSS. p.45. *Quod dapifer duas partes satisfactionis judicio debita, quod vulgariter Vvedde dicitur, & in sententiam sanguinis Vvergelt auferret eadem, &c.*

¶ WEDE, pro *Vvaisda*, Glastum. *Summarius de Vvede 1. ob.* in Telonen S. Bertini. V. *Guaisdium*.

WEDREDO. Pactus Legis Salicæ tit. 76. §. 1. *Et qui admallatur, si eo venerit, tunc qui eum admallavit, si causa minor fuerit, aut minus. quem 35. solid. componatur, debet ibi fratus Vvedrede jurare, &c.* Ubi Wendelinus: Compositum est à *Vveder*, quod sonat *vicissim, contra, juxta*, & *Eide*, quod est *jusjurandum*, ut sit *reciprocum juramentum*, *&c.*

WEGALAUGEN. Capitula ad Legem Alamannor. edita à Baluzio c.27. *Si ancilla fuerit, 12. sol. componat, aut cum 12. medios electos juret, de Vvegalaugen sex solides solvat. Si litus fuerit, solvet solidos 4.*

¶ WEGLOSE. Charta Hermanni Herbipol. Episc. an.1334. ex Schedis Mabill. *Mansum autem ipsum abbas vel procurator ecclesiæ instituendi vel destituendi liberam habeat potestatem, cum eo jure quod Vveglosa vocatur.*

WEGORF, WEGORANIT. Vide *Oberos*.

¶ WEG-

¶ WEGSTURA, Tributum ab itineraotibus ad reparandas vias exsolutum, apud Germanos, ex *Vveg*, via, & *Stura*, idem forte quod *Storium*, copia. Ita B. Rhenanus l.2. Rer. Germ. p.171. Vide *Trausitus*.

WEHADINC. Lex Bajwar. tit.11 c.5. *Et si alia probatio nusquam inveniri dignoscitur, nec utrinsque invasionem compensare voluerint, tunc spondeant invicem Vvebadinc, quod dicimus, & in campiones non fortiantur; sed cui Deus dederit fortiam & victoriam, ad ipsius partem designata pars, ut quaritur, pertineat.* Ubi Herold. *Vveladine*. Decretum Tassilonis de Legibus popularib. c.5. *De pugna duorum, quod Vvedadine vocatur, &c.* Loccenius l.2. Antiq. Suecicar. c. 8. vocem hanc deducit à *Vveben*, Vveiben, sacrare, vel consecrare, quod ejusmodi sponsio quasi sacra haberetur. Spelmannus vero Vvebadine, ait esse Saxonibus, pignoris depositionem vel præstationem, ex pead, pignus; ita ut fuerit, quod nostri appellant *gagium duelli*, seu sponsio ineundi duelli, *le gage de bataille*. Vossius denique scribit, Vvebabine esse sacram sponsionem singularem cum aliquo certamine; ex *Vvebo*, vel Vveibe, Belgis Vie, sacer, & *Ding*, sponsio, contractus. [Vide Schilteri Gloss. Teuton. pag. 024.]

¶ WEIDTALA, Vastatio, invasio, ac præsertim ea quæ in agris fit; *Vvieden* Belgis est evellere. Vide *Tala* 1. & *Talare*. Consuetud Furnenses ex Tabul. Audomar. *Quicumque fur cum prounncia cupsus fueris debet in vierscaru adduci, & ibi debet audire allegationes, id est talu & Vveidtala per manum ipsius qui eum cepit & quatuor bonorum virorum.*

¶ WEIF, Weife. Vide in *Vvays*.

WEILREF. Leges Henrici I. Regis Angl. cap.83. *Qui vectum offerentem occiderit, vel afflixerit in aliquo, emendes wytum, vel vulnus, vel denique sicut egerit, & quicquid adversus eum habeat, satisfaciat; & qui ad aliquem quoquo modo perimit, videns ne Weilref dominis*: (deest forte *depereat*) *si quis mortuum refubit armis aut vestibus, &c.*

¶ VEKKUM. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1283. apud Rymer. to.2 p.238 *Concessimus Johanni de Britannia libertatem honoris Richemondiæ cum omnibus ad libertatem illum pertinentibus, ut in visu franciplegii, wayviis, Vvekkis, & omnibus aliis libertatibus consimilibos.* Legendum videtur Vvrekkis. Vide *Vvreckum*.

¶ WELADINC. Vide in *Wehadinc*.

¶ WELRWST. Vide in *Walaworf*.

WEMMINGE. Leges Henrici I. Regis Angliæ c.33. *Injusto quoque judicio contradici poterit Wemminge majori & sapientori, præsertim si in redditione fuerit advocatum.* Adde c.64.67. Somnerus in Glossario Anglo-Saxonico: pem, pemme, labes, macula, menda, vitium. Hinc autem *Vvemminga*, alias *Vvenunga* in Legibus Henrici I. id est causæ, vel sententiæ frustratio appellationis remedio; vel, si placet, vitii, erroris, falsitatis, & injustitiæ decreti, vel sententiæ per inferiorem judicem in prima, ut vocant, instantia latæ, coram judice superiori ostensio, & judicii obrogatio. Vide *Falsare judicium*, col. 326.

WENTUS, Procinctus terræ amplior, plura juga in se continens, perambulatio, circuitus, à prisco Anglico *to wend*, i. meare, atque hoc à Saxon. pendan, quod est vertere & convertere. Rentale Regalis manerii de Vvy pag. 31. *Tres sunt Vvendi, videlicet Downewend, Chitonisfwend, & Bronsforwend, & in quolibet Vvendo sunt 10. juga; & sic in tribus Vvendis sunt 30. juga, quorum 26. juga & dimidium sunt in Vvy, &c.* Infra: *Quilibet Vvendus facit 10. averagia semper de tribus septimanis in tres, &c.*

¶ WENERDON. Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 70. *Dedit istum terrum sicut de transmare super scapulas suas in sacco suo detulisset, sine censu & sine tributo, præter censum Regis & Vvenerdon.* Leg. fortassis *Vvesrerdon*, pro *Gaesterdon*, merces, munus.

¶ WEN-MENED, Aremorica vox quæ montem album sonat, ex Charta ann. 1137. in Tabular. Eccl. Nannet.

¶ WENUNGA. Vide *Vvemminge*.

WEPONA, Anglis *Vveapon*, idem quod *telum* apud Latinos, sonat. Vide Covell. lib. 4. Institut. tit. 18. §. 47.

¶ 1. WERA, Specula, ut videtur, *Guerite*. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. ann. 1509. apud Rymer. to.13 p.243. *Perdonavimus ... nobis forisfacta ... contra formam seu effectum statutorum, actuum sive ordinationum, pro riparii s, ... Vveris aut molbis factis, aedificatis, &c.*

2. WERA, vox Saxonica, pere, homo, præterea *hominis*, seu capitis æstimatio, voce *Gelt*, subintellecta, quæ *pretium* sonat. *Pretium nativitatis*, seu *Vvera*, in Legibus Inæ Regis c.16. Canuti Regis, & Henrici I. Regum Angl. ut supra docuimus in voce *Pretium*. *Pretium redemptionis*, in Legibus Edw. Confessor. c.10. *Forisfactura* c.36. Quippe apud Saxones, & Anglos, quo modo etiam apud alias nationes Septentrionales, ut ex Legibus antiquis colligitur, forisfacto irrogato, alicui puniebantur mulcto, pro hominis, cui facta fuerat, æstimatione, cum pro dignitate & nativitate cujusque varia esset æstimatio; nobilis enim, seu *Thaini*, æstimatio fuit 20. libr *villani* centum solidorum, ut est in Legibus vernaculis Vvill. Nothi c.8. Ejusmodi hominum æstimationis mentio est apud Egbertum in Dialogo de Ecclesiastica Instit. pag. 103. in Legibus Inæ Regis c.73. edit. Lat. 69. edit. Saxon. & Henrici I. c.8. 11. 76. &c. de qua etiam egimus in voce *Hindenus*. Leges Henrici I. c.12. *Ex iis placitis quædam emendantur centum solidis, quædam Vvera, quædam Vvita, quædam non possunt emendari, &c.* Sed *Vveræ* adeo crebra est mentio in Legibus antiquis Anglorum, ut supervacaneum sit locos adducere.

Plena Wera, Solida. Leges Henrici I. c.70. *Si prægnans occidatur, & puer in ea vivat, uterque plena Vvera reddatur.* Infra: *Si infans occidat vel occidatur, sive nomen habeat, sive non habeat, plena Vvera conjectetur.*

Dimidia Wera, in Legibus ejusdem Henrici I. c. 51. 70. 75. in Legibus Vernaculis Vvill. Nothi c. 13. *demi-were*. *Vvera duplex*, in Legibus Edw. Confess. cap.35. *Dimidium Vveregeldum*, in Speculo Saxonico l.3. art.48 §.1. *Media recompensa*, in Vvichbild Megdeburg. art.17. §. 6.

Weræ Fractio. Leges Inæ Regis c.31. *Omni homini licens firmationem & Vveræ fractionem negare, si possit & velit.* Ubi Somnerus emendat *weræ factionem affirmare* ex Saxonica edit. Onrecan, *affirmare*. Preterea *factionem*, pro *fractionem* reponit, ut *Vvera factio*, sit *faida*, inimicitiarum scilicet propinqui mei susceptio pro ratione capitis æstimationis, nempe ut eatenus pro eo respondeam, & causam ejus præstem. Leges Inæ Regis apud Spelmannum: *Qui Vverefactionis, id est, homicidii fuerit accusatus, &c.*

¶ WERDER, Silva cædua, Germanis. Litteræ Hermanni Episc. Monaster. apud Ludewig. to.2. Reliq. MSS. p. 385. *Forestum, quod vulgo Vverder dicitur, præfatu molendino contiguum.* Vide in *Viride* 1.

¶ WEREDIF, pro *Vveif*. Vide Vvays.

¶ WEREFACCIO. Vide in *Vvera* 2.

WEREGELDUM, vel Weregildum, Idem quod

quod *Vvera*, *vera*, seu pretii hominis *solatio*, id enim geld sonat; proinde idem quod *Vveta*. Capitulare 3. an.813. c.6. *Si quis Comes in suo Comitatu occisus fuerit, in tres Vveregildos, sicut sua nativitas est, componere facit.* Adde c 7. Eginhardus Epist. 18. *Duo servi de villa Hedabatho ... fugerunt ad limina BB. Christi Martyrum Marcellini & Petri, pro eo, quod frater eorum quendam socium suum occidisset, rogantes, ut eis liceat solvere illum Vveregeldum pro fratre suo, & ut ei membra perdonentur.* Charta Henrici Claudi Imper. apud Browerum l.3. Antiq Fuldens. c. 15. *Si autem aliquis occiditur, vel vulneratus, auctor homicidii, vulneris, obtruncationis, Vveregeldum illi Ecclesiæ, cujus homo est occisus vel truncatus, restituat.* Alia Henrici II. Imp an 1023. in Chron. Laurishamensi: *Si autem ibi occiditur, omnes, qui hujus homicidii vel invasionis participes sunt, cute & capillis perditis supradicta combustione sequentur; ac Vverigeldum occisi domino suo autor homicidii persolvat, & cum proximis ejusdem interfecti reconciliationem faciat.* Alia Henrici III. an.1056. apud Nicol. Zyllesium in S. Maximino: *Si aliquis ex familia interfectus fuerit, pretium illius, id est, Vveregelt, si sine advocato acquiri poterit, totum Abbatis erit.* Donationes factæ Eccl. Salisb. c.13. *Saxo quidam debuit unam Vveregildum solvere ad Salzburg.* Ita usurpant Concilium Triburiense ano. 895. c.3. 4. Leges Inæ c 13. 17. (ubi *Vveregildum* dicitur *natalis pretium*) 35. 36. 60. Henrici I. Regis Angl. cap. 70. 75. 76. 88 Speculum Saxonicum l. 1. art 8. § 4. art. 42 §. 3. art. 65. § 4. l. 2 art. 10. §. 2. art. 16. §. 6. lib. 3. art. 45. §. 3. 7. 8. 9. 16. art. 48. §. 1. Vvicbb. Magdeb. art. 17. §. 8. Burchardus Vvormaciensis in Lege familiæ, &c

WARGILDA, in Capitulis Caroli M. pro partibus Saxoniæ an. 797. editis ab Holstenio c.4.

¶ WERGELDUM. Charta ann. 1095. apud Calmet. to. 1. Histor Lothar. inter Probat. col. 501. *Item approbaverunt, ut si quis de familia ecclesiæ occisus fuerit, si pretium ejus, quod Vvergeldum vulgari locutione vocant*, &c.

WERGELT, in Regiam Majestat. l. 3. c. 19. [Acta Josephi III. Episc. Frisiog. apud Meichelbec. tom 1. Hist. ejusd. Eccl. pag. 54. *Et sciat se alinam invasisse & judice terreno solvat, ut mos est, suum Vvergelt.* Vide supra Vuedd.]

¶ WIREGILDUM, in Charta Henrici III. Imper. apud Marteo. to. 1. Anecd. col. 434. *Si ecclesiæ homo interfectus fuerit, & abbas aut villicus ejus ab homicida Vviregildum exigere poterit, totum sui juris erit.*

WIRGILDUM. Vetus Charta apud Catellum in Comitib. Tolosanis p 112. *Et si quis hanc chartam donationis homo utriusque sexus voluerit infringere, componat sibi ipsi, qui hoc facere voluerit Virgildum; libeas mille auri in perpetuum.* Codex MS. quem vidi, præfert *in vinculum*.

¶ WUIEGILDUM. Conc. Berghamst. an. 697. can. 9. apud Godefridum *Hermant* Clavis ecclesiast. discipl. p. 418 *Si quis servum suum ad altare manumiserit, liber esto & habilis sit ad gaudendum hæreditate & Vviegildo.*

WIDRIGILD. Papias: *Vidrigilth, i. secundum quod appretiatus fuerit.* Decretio Childeberti Regis c. 10. *Suum Vvidrigildum omnino componat.* Decretum Ludovici II. Imp. quod exstat in Histor. Longob. Ignoti Casinensis, edita à Camillo Peregrino, & apud Baluzium in Capitulacib. Regum Francor. *Quicumque de mobilibus Vvidrigild suum habere potest, pergat in hoste. Qui vero medium Vvidrigild habet, duo juncti in unam qualitatem rastrnant, ut hoc ire possiat*

GUIDRIGILD, Eadem notione. Capitulare Arechisi Princ. Beneventani c.13. de viduis, quæ sub Monasticæ vitæ prætextu ad lasciviam prolabuntur: *Si stupri crimine detectæ fuerint, componat Guidrigild suum in Palatium. Princeps videlicet ejusdem temporis cum ipso Guidrigild, rebusque propriis retrudat eas in monasterium.* Postremis his vocibus aliunde etymon accersit Vvendelinus: *Vvidrigildum* enim dictum putat à Teutonico *Vveder*, i. contra, vicissim, juxta, & *Gelt*, i. æstimatio, pecunia; ita ut *Vvedregeldum* sit æstimatio, qua caput alicujus, vel res quæpiam taxetur. Sed videtur potius à *Veregildum* detortas arbitrari.

¶ QUIDRIGILD, semel & iterum in Legibus Ludovici Augusti apud Murat to. 1. part. 2. p. 129. col. 1. & 2.

☞ *Weregeldum* & *Vvidrigildum* distinguit Eccardus in Notis ad Leg. Salicam p. 97. illud hominis pretium significat, hoc quamlibet compositionem seu quodcumque, quo alia res compensatur. Recte quidem, si vocum originationes consulas: at in usu promiscue utramque vocem usurpatam fuisse docent superius allata.

WEREGELTEF, seu WEREGELT-THEF, Fletæ l. 1. c. 47 §. 13. *est latro, qui redimi potest; wera enim* (inquit) *idem est in Saxonia lingua, vel pretium vitæ hominis appretiatum.* Quæ quidem ita interpretatur Somnerus, ut *latro, qui redimi potest*, sit is, cujus vita, pretio, pro capitis sui æstimati ratione, persoluto redimatur, siquidem occulti latrocinii reus sit, secus autem si manifesti. At Brompton. *Vveregelthef* ait esse, *solutionem latronis evasi, id est*, (Gallice) *soute de larron eschappè*. Quam quidem interpretationem non video cur improbet idem Somnerus, cum definitioni ex Fleta non repugnet. *Latronis* enim, qui evaserat è carcere, pretium reddere tenebantur, qui ejus custodiam habebant, ut in voce *Escapium* observamus, proinde pretium illud fuerit *Vveregelt-thef*, id est, *Vveregeldum latronis*; est enim thef, latro. Quale autem in Scotia fuerit *Vveregeldum*, seu æstimatio furis, habes in Regiam Majestatem lib. 3. c. 19. *De uno quoque per totam Scotiam est Vvergelt 30. vaccæ & una juvenca, sive fuerit liber homo, sive servus.*

WERELADA, ad verbum, *Lex weræ*; quo loco *Lex* idem valet quod *purgatio*. Est igitur *Vverelada*, purgatio per tot sacramentales, quot requirit hominis sese a crimine purgantis pretium vel æstimatio, seu dignitas. Quippe pro modo cujusque æstimationis sacramentalium numerus exigebatur. Qui pluris enim æstimabatur, majori compurgatorum numero sese expurgabat, quam qui minoris censebatur. Unde in Legibus Henrici I. cap 64. *Thayni & presbyteri de quacunque compellatione capitali vel communi plane jurare* dicuntur, *congruo numero consacramentalium, & qualitate pannum sacrum tenenta. Quia Thayni jusjurandum contra valet jusjurandum sex villanorum.* Ita in Speculo Saxonico l. 1. art 8. §. 3. *Testimonium præconis vice stat duorum, ubi testimonium septem virorum agitur, id est, ubi septem testibus probanda venit causa.* Eædem Leges Henrici c. 12. *Homicidium wera solvatur, vel Vverelada negetur.* Cap. 46 *Si quis de homicidio accusatur, & idem se purgare velit secundum natale suum, perneget, quæ est Vverelada.* Cap. 75. *Et si placitum in accusatione sit, Vverelada sicut ipse dominus natus est, abnegabit.* Cap. 66. *Si quis ministrum altaris occidat, utlaga sit erga Deum & homines, nisi digna satisfactione præveniat, & parentibus illius juste componat, vel Vverelada perneget*, &c. Cap. 74. *Si parentes eorum purgare velint eos, qui injuste vel sine judicio fuerunt occisi, liceat eis secundum Legem pristinam Vverelada pernegare. Si ad 4. libras natus sit, cum 18. ex patre sint, ex matre 4. Si ad 14. libras, cum sexdecim. Si bene juraverint, atrium ei quærat, qui occidit, & emendet ei per omnia*, &c. Adde c. 75. 88. 92. Eodem sensu *secundum weram suam negare* habent Leges Inæ Re-

Regis c. 17. *Qui herethaynus, i. est conducens exercitus fuerit accusatus, weregildo, i. natalis sui pretio redimat, vel secundum weram suam neges.*

¶ WERENDARE, Defendere. V. in *Vvarantus.*

¶ WERETHENA, Minister, à Saxon. pere, homo, & tenian, minister: idem qui *Thanus.* Vide in hac voce. Hist. Monast. Beccensi p. 142. *Dederunt Beccensi cœnobio unum tornatorum in foresta de Conchis & pasnagium de dominicis porcis & unam fabricam apud Ferrariam, & apud Achigneum unum burgensem, ... & in Anglia magnum Vveretbenam.*

WERETOFF. Monasticum Angl. to. 1. p. 669. *Et sint quieti de warpeny, & averpeny, de hundredpeny, & thrugdpeny, de Vveretoff, & de omnibus quæ contingent facienda per Angliam.* [Th. *Blount* in Nomolex. est accipere pretium hominis occisi, à Saxon. fortassis pere, homo, & tofon, capere, accipere.]

¶ WERGELDUM, WERGELT, &c. V. *Vveregeldum.*

WER-HADES, in Legibus Edmundi Regis cap. 1. Virilis sexus, ex Saxon. pere, homo, vir, & Had, ordo, sexus, genus, persona: ut pif hader, ibid. muliebris sexus, ex pif, femina, mulier.

¶ WERILADA, ut *Vvereleda.* Vide ibi.

¶ VERK-GAVEL. Vide supra *Gavelweeck.*

¶ WERLAMSTREAT. Vide *Ermingstreat.*

¶ WERLUDE dicti homines qui frumentum exigebant à mansionariis silvæ Vele, nomine abbatum Indensis & Brunwillarensis, ad quos hæc silva pertinebat. Hæc post Martenium in Glossar. ad calcem to. 9. Ampl. Collect. Charta Piligrini Colon. Archiep. an. 1028. to. 1. ejusd. Collect. col. 394. *Nullus autem extraneorum in ea aliquid sibi, quasi pro justitia, usurpandi licentiam habeat, præter illos tantum, quos prædicti abbates in illam silvam pro solvendo sibi frumento consignaverint, qui vulgo dicuntur Vverlude, in ea tamen conditione, ut si ipsi homines aliquid contrarii admiserint liceat ipsis abbatibus eos inde expellere, & alios quos voluerint pro eis admittere.* Eadem occurrunt in Diplomate Henrici III Imp. apud Tolner. Hist. Palat. inter Instr. p. 27.

¶ WERPIRE, Abdicare. Vide in *Guerpire.*

¶ WERPLANDIUM, Terra derelicta, vel inculta, à Saxon. pupan, deserere, & land, terra. Charta Balduini Flandr. Comit. an. 1197. apud Miræum to. 2. p. 1321. col. 1. *Quinque mensuras, partim dunarum, partim Vverplandii mei apud Grevening a ad terra desiccanda.*

WERRA, WERRARE, WERRIRE, WERRINUS, Vide supra in *Guerra.*

WERVAGIUM, WHARVAGIUM. Charta Henrici III. Reg. Angl. in Monastico Angl. to 1. pag. 550. *Cum saka & sokna, tol & theam, & infongenethef, & cum omnibus aliis consuetudinibus, legibus, & libertatibus suis, & Vvervagio suo bilande & bistrande, & sint quieti de placitis & querelis, &c.* Alia Henrici V. Reg. ibidem pag. 976. *Quietam de omnimode panagio, passagio, lestagio, ... obiminagio, ankeragio, Vvharvagio, & tallagio, &c.* [Legendum fortassis *Vvionagium.* Vide in *Guida.*]

¶ WESDIA, Glastum, Picardis *Vvaide.* Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *De ecclesia S. Petri de Vaureiest abbas patronus, & percipit quatuor partes garbarum Vvesdiæ. De ecclesia S. Stephani est similiter patronus, & percipit quatuor partes garbarum bladi & Vvesdiarum.* Vide *Vvayda.*

¶ WESDUM, Eadem notione. *Super decimis Vvesdorum in terris bladiferis crescentium responsurus,* in Hist. Monast. Beccensis p. 384. Vide *Vesdum.*

WESFELDINGI, Normannorum populi sic dicti, ex a forte Daniæ regione, quam *Vvstarfoldam* nuncupant Annales Francor. an. 813. Chron. Ademari Cabanensis ann. 843. *Nannetis civitas à Vvesfeldingis capitur.* Chronica alia habent *Vvesfaldingis,* Vide to. 2. Biblioth. Labbei p. 291. 324.

¶ WESTECROFT. Vide infra *Vvetecroft.*

¶ WESTLEED, Decimarum species in Flandria. Vide supra *Oestleed.*

¶ WESTOC, Quinquaginta veteribus Francis. Locus est in *Chunna,* col. 601.

WESTRUM. Vetus Scriptor: *In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de Cistercio forent omnium Monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum Vvestrum.* Legendum *Oestrum,* stimulus, aculeus.

WESTSAXENELEGA. V. *Lex Vvest-Saxonum.*

¶ WESTUA. Charta Edwardi II, Reg. Angl. an. 1316. apud Rymer. to 3. p. 550. *Et quod in consuetudine, quæ vocatur Vvestua, recipienda, pro qua vacca, vel quinque solidi solvuntur, sit in electione ballivorum nostrorum vaccam quam tenentes optulerint, vel quinque solidos recipere,* Vide in *Vestire* 1.

¶ WETECROFT. Monast. Angl. to. 2. pag. 40. *Habebit mensuram unam, scilicet Vvetecroft, cum orto, ubi possit manere, &c.* Leg. forte *Vvestecroft,* quo ager ad occidentem positus significatur. Angl. *Vvest,* Occidens, & *Croft,* ager, *clausum,*

WEYCZ, Loca uda, separata, segetisque apta, in Legibus Hungaricis, apud Sambucum, & Albertum Molnarum.

WEYF, WEYVUM. Vide *Vvayf.*

¶ WEZISTEIN, *Coscosis,* in Glossis ad calcem Collect. Canonum ex Bibliot. DD. *Chauvelin* regiorum sigillorum Custodis. Vide *Cosere.*

¶ WHARFA, Littus ubi merces vaneunt & permutantur, à Saxon. hpyrfcn, permutare, in Leg. Ethelredi Reg. c. 4. Spelman.

WHARVAGIUM. Vide *Vvervagium.*

WHASSUM. Vide *Vvassum.*

¶ WIARE, Eodem sensu atque *Vvirpire,* dimittere possessionem rei alicujus. Vide *Guerpire.* Charta Hugonis Episc. Autiss. an. 1148. ex Tabul. S. Germani Autiss. *Quædam etiam terra erat apud Lineroliat quam idem ipse Itenus calumpniabatur. Hanc quoque B. Germano sicut Milo major ejusdem villæ prius Vviaverat, ac postmodum Petrus ejus filius in perpetuum guerpivit.*

¶ WIBORAT, Germanis, Consilium mulierum, à *Vveib,* mulier, & *Rath,* consilium. Hartmannus in Vita S. Vviboradæ sæc. 5. Bened. pag. 44. *Vviborat Teutonica lingua prolatum, si Latinis sermonis translatione mutetur, consilium mulierum sonat.*

WIC. Lex Bajwar. tit. 21. §. 6. *Si vero de minutis silvis de Vvic, vel quacunque kancie vegetum reciderit, &c.* Tiliana editio: *Si vero de minutis silvis, de luco, vel quacunque kabeir vegetum reciderit.* Ubi Lindenbrogius *de luco* esse interpretationem τοῦ *Vvic* ait, & *Vvic* Germanis esse silvam, unde *Vvicgreve,* forestarius, δρυοφύλαξ. [Vide *Vvicha.*]

WIG, Fluminis ostium Saxonibus significare docet Rhenanus, vel Stationem securam, ut Hadrianus Junius, vel denique Castellum.

¶ WICHA, Silva, ut videtur, idem quod *Vvic.* Charta apud Th. *Blount* in Nomolex Angl. *Ego Isabella Comitissa Penbr. pro salute animæ meæ ... dedi Deo & abbathiæ de Nutteleg. totam Vvicham juxta prædictam abbathiam, &c.* Hinc

¶ WICHERIA, WICHARISCA, f. Servitii genus quod præstant vassalli in silva dominica. Codex censualis Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 85. v. *Carroperas quantum ei jubetur, pullos 3. ova 15. arat ad hibernaticum perticas IIII. ad tramesum II. ad tertium annum Vvicharia.* Ibid. pag. 46. *Faciunt curvadas quantumcumque necesse fuerit, & quandonon arant, faciunt tres dies manopera; & faciunt omni anno inter totas tres* deca-

deeaniat carrum i. *ad Vuiebarifcam, fi eis injungitur*.

WICHBILD, ita appellatur jus civitatis Magdeburgenfis, cujus compilatorem effe aiunt *Buecbardum Mongepheldium*, qui vixit fub Ottone IV. Imperatore Duce Saxoniæ Brunfwicenfi, Comiteque Pictavienfi; fic autem appellatum, quafi *jus municipale*, in Vocabulario Juris Saxonici, *Vveicbbild, &c.* Vide Goldaftum in prolegomenis ad idem *Vuicbbild*. Joan. Gryphiandrum in Commentario de Vvichbildis Saxonicis c.72. Herman. Conringium de Origine Juris German. Joan. Vvinkelman. in Notitia Saxo-Vveftphalica. &c.

WICHENCREF, in Legibus Kanuti Regis c. 27. edit. Saxon. 5. vox Saxon. piccan-creft, Ars venefica, à picca, Anglis *Vuiicb*, faga, venefica, & creft, Angl. *Craft*, ars.

WICHTERTHILA. Leges Henrici I. Regis Angl. cap 24. *Nemo de ceffione nemoris inoperati jure cogatur refpondere per Vvichterthilam, nifi domino fuo, vel captus in eo*. [Infra ex iifdem Legibus c.53. *Vuitbertila*. Vide ibi.]

¶ WICLEFISTÆ, Hæretici qui Johannem Wiclefum natione Anglum patrem agnofcunt, cujus notiffimos errores damnavit Concilium Conftantienfe. Confule ejufdem Concilii Hiftoriam auctore *Lenfant*.

¶ WIDECOQS. Vide fupra *Videcoqs*.

WIDERBORA, Papiç, *libera per garathinx*. Eft autem *gaeatbinx*, donum, eidem Scriptori; Lex Longob. lib.2.tit.1.§.8. 9. *Liberam thingare, & fic facere liberam, quod eft Vvuiderboram*. Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 89. §. 2. habet *Vvridibora*. Voffius *Vuiderboran*, renatum interpretatur, ex *wider*, iterum, *boran*, natus; quod libertate donatus, quodammodo renafcatur. Vide *Garathinx*.

WIDERDONUM. Tabularium Cafaurienfe anno Imperat. Caroli C. *Quia tu, Dom. Romane Abbas, dedifti mihi Fulcbrada pro memorata convenientia Vuiderdonum, caballum unum, & argentum folidos centum*. [Vox ibrida, *Vuidar* Teuton. pro, & donum, munus: qua voce fignificatur id quod pro confenfu præftito concedi folet.]

WIDRIGILD, WIDRIGILDUM. V. *Vveregeldum*.

¶ WIENAGIUM. Vide in *Guida*, col. 993.

WIFA, GUIFA, GUIFFA, Signum, quod prædio, poffeffioni, vel ædi, cujus poffeffionem quis adit, vel quam auctoritate judicis fibi vendicat, apponit. Lex Bajwar. tit.9.c.10. *Qui fignum, quod propter defenfionem ponitur, aut iter excludendum, vel pfcendum, vel campum defendendum, vel amplificandum, fecundum morem antiquum, quod fignum Vuifam vocamus, abftulerit, vel injufte reciderit, componat, &c.* Lex Longob. l. 3. tit. 3. § 6. *Quod fi denuo rebelles vel contradictores effe voluerint, & fuper ipfam Vuifam fua auctoritate præfumpferint introire, &c.* Ubi quidam legunt *binfam*. [Raterius Veron. Epifc. lib. 4. Præloq. apud Marten to. 9. Ampl. Collect. col. 890. *Vuiffam etiam quoddam vocant fignum, quod qui regali habuerit dono, & alicujus invafu alieni fubjacuerit damna, vindice defenditur gladio*.]

GUIFA, GUIFFA, Eadem notione. Statuta Venetorum an 1242. l 3. c. 34. *Nulla inveftitio valeat, nifi duo teftes & minifterialis fuirint præfentes... quando Guiffam impofuerit Riparius, &c.* Hinc

GUIFFARE, Titulum & fignum apponere. Lex Longob. l. 1. tit. 17. §. 8. *Si quis fua auctoritate terram alienam fine publico juffu Guiffaverit, dicendo, quod fua debeat effe, & poftea non potuerit probare, quod fua fit, &c.* Editio Heroldi habet *Gein fabuerit*, p. 254. Gloffæ vett. ad illa verba rubricæ Cod. Ut nemo privat.... *Vela regia fufpendat; quod vulgo Longobardico more Guiphare dicitur, apud nos faifire, lingua vulgari Fydea*.

WIFARE. in eadem Lege l. 3. tit. 3. §. 6. *Si iterum*

contemptores exiftunt, tunc per publicam auctoritatem domus vel cafa eorum Vuifentur, &c. Germanis, ut eft apud Lindenbrogium, *Vvip*, eft fignum, quod rei venali affigitur, ut vino hedera.

WIF-HADES. Vide *Vverbades*.

¶ WIFVER. Charta an.1130. apud Calmet. to. 5. Hift. Lothar. inter Probat. col. 290. *Si autem fuerint duella, captus mulierum, quod vulgo Vuifver, druga, homicidia, infra prædictos terminos extra atrium evenerint*. Melius unica voce editum *Vuifverdragan* ex eadem Charta, apud Miræum to. 1. p. 277. col 2. Occurrit rurfum in Charta Caroli Boni an. 1123. ibid. p. 374. col. 1. *Si autem furta, duella, captus mulierum, quod vulgo dicitur Vuifverdragan, homicidia, &c.* Belgis *Vvuif*, mulier, & *Veedeagen*, ferre aliquid ex loco in alium locum.

¶ WIGARIA, Jurifdictio *viarii*. Vide in *Viarius*.

WILDBANN, WILTBAN, Vox Germanica, quafi *bannum* feu jurifdictio in filva: *Vvild* enim filvam fonat. Browero l. 16. Annal. Trevir. p. 905 1. edit. *Vuiltban*, definitur jus pifcandi aut venandi: [Schiltero in Gloff. Teuton. p. 80. col. 1. Bannus ferarum, poteftas banni fupra fera: *Vvild* enim Teuton. eft ferus, filvefter. Charta Piligrini Archiep. Colon. an. 1028. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 395. *Præterea quatuor filvas .. cum omni integritate juris quod vulgariter dicitur Vuiltban libera traditione præfato monafterio donavit*. Ita proinde legendum in Charta alia ejufd. Piligrini de eadem re ibid. col. 393. ubi editum *Vuirkan*.] Charta Henrici VII. Imp. an. 1234. apud Goldaft. to. 1. Imperial. Conftit. p. 300. *Hermannus Marchio de Baden & Egino Comes de Friburg, contendentes de argentifodinis, & cuftodiis filvarum per Brigangeran, quod vulgariter Vvildbann dicitur, &c.* [Vide *Vvilspenne*.]

¶ WILDEHORSE, Equus indomitus, à *Vvild*, ferus, indomitus, & *Horfe*, equus. Teftam. Radulphi *de Nevill* an 1423. apud *Madox* in Formul Angl. p. 432. *Item do & lego dicto Ricardo filio meo 4. Vvildeborfez, ad tunc nuper tractos, vel in ftabula meo exiftentes*.

¶ WILDFANGIATUS, Jus & facultas, ex privilegio Electorarui Palatino competens, retinendi homines alterius dominii, ita ut à propriis dominis repeti non poffint: idem quod apud nos *Attractus* dicitur. Vide in hac voce n. 2. Confule *Imhof* Notit. Imperii l. 2. p. 70. edit. an. 1699. Theoph. Maierum Crufian. Tract. de jure venandi c. 16. p. 351. & Schilterum in Gloffario Teuton. voce *Vvilt*.

¶ WILLANI, ut *Villani*, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. c 30.

WILLEKEUR, Arbitrium, electio libera. Vox Germanica. Leges Opftalbomicæ c. 23. *Pœna centum marcarum puniatur, & parem reftituat, & eidem fecundum antiquum* Vvillekeur, *& novas conftitutiones fatisfaciat*.

¶ WILLELMENSES Vide *Guillelmenfes* in *Moneta Baronum*.

¶ WILLELMI, WILLELMIANI, WILLELMICI, WILLELMINI, Monetæ Germanicæ fpecies, de qua pluribus Schlegel. de nummis Gothanis p. 82 83. 84. 85. & 157. *Groffi Vvillelmi cum capite Judæi pileato* percuffi an 1439. vel 1440. dicti etiam *Groffi barboti*, quod caput illud Judaicum promiffa ut plurimum effet barba, ibid. p. 79. 81. 119. & 153.

WILLOT. Charta Communiæ Ambianenfis ann. 1109. *Qui juratum fuum fervum eccreditum, traditorem, Vvillot, id eft, Coup, appellaverit, 20. fol. perfolvet*. Alia MS. habet *Vvitlot*, & *Cuep*. [*Vvislotb* edidit Baluzius to. 7. Mifcell. p. 324.] Fauchetus l. 2. de Poetis Gallic. de Hugone *li Maroniers* fcribens, ait, illum ab Simone *d'Athies* petere: *Lequel il aymeroit mieux, que fa femme fceuft qu'il la fift Vvitebe, & alle*

en fui jaloufe, ou elle le fift Vvibot, *& il n'en fceuft rien.* Populares noftri hoc vocabulo *Vvibot*, frequenter utuntur in hac fignificatione. Joann. de Condato MS,

Il fu debonnaire & francs,
Car il eft ois Vvibos fefrans,

Infra:

Car du meftier eftoit aprife
Vrais Vvibos eftoit fes maris.

WILPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire*.

WILTBAN. Vide *Vvildbann*.

¶ WILTPENNE, Idem quod *Vvildbann*. Charta Caroli VI. Imper. ann. 1354. apud Miræum to. 1. p. 881. col. 2. *Cum omnibus filvis, rubetis, ... bannis, five inbibitionibus venationum, quæ vulgariter Teutonice Vvilzpenne nominantur, & pœnis inde fequentibus, &c.* Vide *Vvita*.

WILZ. Lex Bajwar. tit. 13. cap. 10. de equn: *Si mediocris fuerit, quem Vvilz vocant, &c.* [*Vvlz* edit. Baluzii.]

WIMPLA, Peplum. Vide *Guimpa*.

WINAGIUM, ut mox *Vvinaticum*. Locus eft fupra in *Guida*.

¶ WINATICUM, Præftatio quæ domino exfolvitur pro fecuro tranfitu. Tabular. S. Remigii Remenfis: *Si monachi per loca ubi Vvinaticum & reaticum requiritur duxerint, nihil à viris qui fuper hoc negotium à me conftituti funt, extorquetur.* V. in *Guida*.

WINCHILSUL, Columna interioris ædificii dicitur, in Lege Bajwar. tit. 9. c. 6. vox deducta à *Vvinchel*, angulus, & *Zayl*, columna, quafi columna angularis.

¶ WINDASIUM, Inftrumentum ligneum, quo in exonerandis doliis utuntur, rudentem circa illud obvolvendo, ab Anglico *Vvind*, verfare, volvere, Gall. *Tourner*: idem, ut videtur quod Nautis *Vvindlaff* dicitur, quo anchoras fuftollunt; unde *Vndlafiam* fortaffis legendum eft. Vide Skinneri Etymolog. Chartul. S. Vandregef. to 1. p. 998. *Conceſſerunt ... defcarkagium fexaginta doliorum vel aliorum fuis inftrumentis fcilicet caablis & Vvindafio tantum.*

¶ WINEGIATOR, Judex viarum, feu qui itinerantium fecuritati invigilabat: atque adeo *Vvinagii* exactor. Vide *Guida*. Charta Thomæ Dom. Codiac. ann. 1218. *Mercatores habebunt chiminum quale folent habere & tranfitum liberum ficut habere folebant & juftificabuntur tantummodo per Vvinegiatores prædicti domini mei.*

¶ WINERICIA. Vide fupra *Vinericia*.

WINILEODES. Capitula Caroli M. de Diverfis reb. an. 789. c. 3. *De monafteriis minutis, ubi nonnanes fine regula fedent, volumus, ut... earum claufra fint bene firmata, & nullatenus Vvinileodes fcribere, vel mittere præfumant.* Videntur effe epiftolæ amatoriæ, vulgo *des poulets*, voce conficta ex Saxonico pine, dilectus, charus, & *Leodis*, & *Lenden*, homo, quod eæ dilectis fcribantur, vel ab hac voce vulgo inciperent, *Dilecte*, & *Dilecta*. Vide *Leudes*.

¶ WINKINGA. Monafticum Angl. tom. 1. p. 592. *Et dedi eis totas Vvinkingas in bofchis & planis.*

¶ WINOAGIUM. Chron. Bonæ Spei p. 181. *Nulli pedagia, Vvinoagia & roagia, quæ pro hiis à fecularibus exiguntur, folvere teneamini.* Leg. *Vvionagium*. Vide in *Guida*.

¶ WIPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire*.

WIRDIRA. Capitulare 3. ann. 813. capit. 24. *De quicquid in cafa furaverit, in Vvirdira folidos feptem. De warnione, in Vvirdira folidos feptem.* Infra: *De porcis & vervecibus & animalibus juvenibus & de capris tertiam partem, quantum valet in Vvirdira.* Adde c. 25. Codex Navarræus habet *murdera*. Hic vero fumitur forte pro *Vveregeldum*.

¶ WIREGILDUM, ut *Vveregeldum*. Vide ibi.

¶ WIRPIRE, Wirpitio, Dimittere, deferere, Dimiffio. Vide in *Guerpire*.

WISCARDUS. Vide *Guifchardus*.

¶ WISCHEPELE. Locus eft in *Corus*.

¶ WISLOT, Wisloth. Vide *Vvilles*.

¶ WISSEL, Fidejuffor, ut videtur, qui pro alio fpondet. Confuet. Furnenfes ex Tabular. Audomar. *Quicumque per judicium coratorum in obfidium venerint, debent facere per tres quadragenas in domo Comitis, vel ubi ponnatur, vel ipfi, vel Vviffel pro eis fine ferro & compedibus, datis etiam tam à Vviffel quam obfedibus bonis plegiis quatuor pro quolibet.* Huc fpectat vox *Vvifen* quæ pro Teftis, Gall. *Temoin*, ufurpari videtur in Charta an. 1378. ex Chartul. 23. Corb. *Et auffi aie prins Vvifen pour reprendre & deffaire deux routurus qui eftoient efdites mettes.*

WISTA, Menfura agraria, ex Saxonico pirte, dimidia hida, feu dimidium *carrucatus terræ*. Monafticum Anglicanum to. 1. p. 313. *Octo virgatæ* (al. *virgæ*) *unam hidam faciant; Vvifta vero quatuor virgatis conftat.* Chron. MS. Monafterii de Bello: *In Terlea eft una Vvifta in dominio; ifta enim 48. acris conftat.* Ibidem: *Pretium maxime folenne unius Vvifta eft 3 folid.*

WITA, Mulcta, *Amerciamentum*: vox Saxon. pite, quæ idem fonat. Leges Inæ Regis c 3. *Et dominus* (Irvi) *emendet 30. folidos ad Vvitam.* Cap. 27. *Vel emendet 36. folidis Vvita, i. forisfacturæ emendationi.* Occurrit non femel in Legibus Henrici I. Regis Angliæ, ubi crebro junguntur *Vvera*, *manbota*, & *Vvita*; ita ut *Vvera*, quæ eft pretium hominis, agnatis, *Manbota*, Domino, *Vvita*, parti læfæ exfolvi dicantur, in c. 79. 87. &c.

Wita Plena, Eadem quæ *Regis*, & 20. mancarum quæ 50. folidos conficiunt, fuiffe dicitur, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 11. 35. & 79. cum Epifcoporum & Comitum, decem mancarum effet, Thanorum vel Baronum quinque. Eædem Leges c. 40. *Si Pundbreche, i. infractura parci fiat in Curia Regis, plena Vvita fit, alibi quinque mancæ.* Cap. 51. *Tertia vice plena Vvita fit.* Ita c. 66. 71. Eadem & *plena forefactura* nomine donatur in Legibus Edw. Confeff. c. 35. *Et omnis fit venatione fua dignus in nemore, in campo, in dominio fuo, & abftineat omnis homo a venariis Regis, ubicunque pacem eis habere voluerit, fuper plenam Vvitam, id eft, forisfacturam.* In Legibus vero Vvillelmi Nothi c. 64. *Regis forisfactura*; in Legibus ejufd. Henrici c. 64. *Capitalis* eadem nuncupatur. Vide *Bannum Regis*, & *Bannum plenum*, in *Bannum* 2.

Secundum Witam Jurare, eft pro modo *mulctæ* irrogandæ pro crimine, tot adhibere teftes, quot criminis qualitas requirit. Leges Inæ Regis c 63. *Jaret fecundum Vvitam, quod nec furti confeſſus vel coadjutor fuerit in eo, vel emendet 36. folid.* *Vvita, i. eft forisfacturæ emendationi.* Vide *Vveregelda*. Ab hac porro voce formatæ & compofitæ complufculæ aliæ, de quibus agimus fuis locis, *Blodwita*, *Fiatwita*, *Legerwita*, *Ferdwita*, *Leirwita*, *&c.* Ex prædictis licet colligere quid fit

Witta apud Anaftafium in Stephano VI. PP *In fupradicta venerabili bafilica cum idem fanctiffimus Papa omnium vitiorum fortiffimus extirpator, malam confuetudinem inveniret, ut Presbyteri, qui ibidem quotidie Domino facrificium offerebant, omni anno unam Vvittam confuetudinem darent, &c.* ubi Baronius ann 890. nu. 7. perperam in *Vvactam* emendat. Codex editus habet *mulctam*, recte.

WITEREDEN, vox Saxonica, quæ apud Bedæ interpretem l. 3. c. 8 pite-hrædenne, effertur. Sic autem punitiones, ibi Saxonice verfum. Sed proprie eft *Vvita*, feu mulctæ, *redditio*, ex Saxon. pire, mulcta, & redenne, redditio. Charta Ethelwlphi Regis

Occi-

Occidentalium Saxnnum apud Vvillelmum Malmesbur. l. 1. Hist. Angl. c. 2. Ut *sit tuta ac munita ab omnibus secularibus servitutibus, nec non regalibus tributis majoribus & minoribus, sive taxationibus, quod nos dicimus Vuitereden.* Perperam apud Ingulfum Saxonicum pintetden habetur. Vide Steph. Skinnerum in Etymologico Anglicano.

WITERSACAN, Apostatæ, transfugę, qui omnes leges aut divinas aut humanas refugiunt, in Leg. Kanuti Reg. c. 27 ubi *Utlaga Dei* etiam dicuntur. Vox Saxon. composita à piter, contra, adversus, & rectan, dicere, loqui, quasi *oblocutores*, qui contra leges divinas & humanas loquuntur.

¶ WITETHEOU, vox Saxnnica, Mulcta servi, theop enim servum sonat, in Leg. Inæ c. 23.

WITHERCILA. Leges Henr. I. Regis Angl c. 23. *Nemo enim de causam nemoris inoperati jure cagitur respondere per Vvitbercilam, nisi domino suo, vel captus in eo.* Ubi Somnerus restituit *Vviter-tihtlam*, i. est recriminatinnem contrariam, vel adversam accusationem ex Saxon. pites, contra, & titbla, accusatio. [Vide *Vvicbtertbila.*]

WITHERLOGH. V. *Lex Danorum*, col. 152.

WITHERNAMIUM. Liber Angl. inscriptus *Justice of peace* p. 145. *De plures replegiando au le plus avera. Unde Vvitbernaminm.* Briton. in Leg. Angl. p. 54. v. *Et les bestes soient clos dedans meson, ou dedans parkes, ou si eles soient obeses hors del Caunté, ou se le Balise ancre disturbance treve, tantost face prendre des bestes le desarceur à la double vaive come* Vvitbernam. [Idem quod infra V*vytberuaminm.*]

¶ WITHEYS, Salicetum, ut videtur, à Saxon. Vvithit, & Angl. V*vitby*, Salix. Kennet. in Antiquit. Ambrosd. ad an. 1325. p. 395. *Item tres acra apud le Vvbitbeyes.* Ibidem p. inn. *A quo quidem prato dimidia roda jacet atte* Vvitbeyes *juxta pratum prioris.*

WITHINGI, Piratæ, Dania. Adam Bremensis c. 213. *Ipsi enim pirata, quos illi Vvitbinges appellant, nostri Ascomannum, Regi Danico tributum solvunt, ut liceat eis pradam exercere à barbaris, qui circa hoc mare plurimi abundant.* Vide *Ascomanni*, [*Vargi*, *Vecingi* & V*varongaagi.*]

¶ WITISCALCI. Vide infra V*vittescalchi.*

¶ WITKAN. Vide in V*vildbann.*

¶ WITRAGIUM. Vide supra in V*ineragium.*

¶ WITREPERA, Quadrivium apud Longobardos, ut videtur. Chron. S. Sophiæ Benevent. p. 637. *in quarta manu tradidimus, qui e per nostram jussionem in Vvitrepera, in galida, & gisil constituit uno cum filia sua.* Ubi de ritu manumittendi Longobardis usitato. Eadem formula legitur in Lege Longobard. l. 2. tit. 35. §. 1. *Et ipse quartus ducat eum in quadrivium, & thingat in wadia, & gisiles ibi sint.* Vide in *Manumissio*, col. 460.

¶ WITTA, ut V*vita.* Vide in hac voce.

WITTEMON. Lex Burgund. tit. 66. *Puella qua marito traditur, patrem & fratres non babeat, nisi patruum & sorores, de Vvittemon tertiam partem patruus accipiat, & alteram tertiam sorores sibi noverint vindicandum.* Adde §. 2. tit. 26. §. 2. & Addit. 1. ejusdem Legis tit. 14. Gloss. Lat. Theotisc *Dos*, V*videmo.* Saxonibus pituma, peotoma, vel peotuma, *dos* peotuman, *dotis*, quod coram testibus (Saxon. pentun, vel pittum) facta sit, inquit Spelmannus.

WITTESCALCHI, Ministri, sive præfecti ad irrogandas mulctas, Seldenn in Titul. honor. p 261. 262. 1. edit. vel, ut Spelm. Ministri Regii, qui jussa Regia exsequebantur, & mulctas à judice decretas exigebant, ex Saxon. pite, mulcta, & scalc, minister. Lex Burgundion. tit. 76. *de Vvittescalcbis: Comitum nostrorum querela processit, quod aliqui in populo nostra ejusmodi præsumptionibus abutantur, ut pueros nostros, qui judicia exequuntur, quibusque mulctam jugemur exigere, &c.* §. 3. *Multores quoque si* V*vitiscalcos nostros contempserint, ad solutionem mulcta tenebuntur.*

¶ WITWORD, vox Saxon. pit-pord. Responsa prudentum, Somnero. Leges Ethelredi Reg apud Venetyngum editæ §. 3. *Et Landcopum, & domini donum, quod per rectum babeat dari, & lacopum & Vvitword, gewitnessa, hoc ita permaneat, ut nullus evertat.*

¶ WITWORF. Vide supra V*valaworf.*

WLADARIUS, Villicus, qui *bladarum* domini curam habet. Statuta Polniæ p. 520. de inculpato villico per ipsius dominum: *Preterea cum Dominus suum Vuladarium, aut cōtra alium familiarem pro aliquibus rebus, aut injuriis moverit quæstionem, tunc ipse Vuladarius aut familiaris domino suo non deferē do juramentum teneatur se cum suis testibus expurgare* V. *Bladarius.*

¶ ULADARIUS, Eadem notione, apud Longinum in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. p. 739. *Petri Cracoviensis Episcopi Sandetzensis Uladarius Joannes Czudisob*

¶ WLGALITER, pro Vulgariter, in Litteris Caroli V Reg. Franc. an 1368. to. 5. Ordin. p 151. V. *Vulgaliter.*

WLPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire.*

WLTWRFO, WLWUST. Vide V*valawarf.*

¶ WLZ. Vide supra V*vilz.*

WNCUS. Vita S. Columbani c. 15. *Tegumenta manuum, quæ Galli* V*vuncos vocant.* Sed legendum indubie V*vantos* Vide in hac voce.

¶ WOARECH, ut V*vreckum.* Vide ibi.

WODAN, Deus, à populis Septentrionalibus cultus, quem rei militari præesse credebant. Vide Paulum Vvarnefrid. de Gest. Langob. lib. 1. c. 9. Adamum Bremensem, Saxonem Grammat. l. 6. & quæ Lindenbrogius annotat ad Vvarnefridum, Vossius l. 1. de Idololatria c. 7. Olaus Vvormius in Monumentis Danicis L. 1. c. 4. & alii passim. Ab eo etiam Regum suorum originem repetebant Angli, ut auctor est Malmesbur. L. 1. de Gestis Angl.

¶ VODANUS, apud Jonam in Vita S. Columbani sæc. 2. Bened. p. 26. *Illi aiunt Deo suo Vodano, quem Mercurium vocant alii se velle litare.* Anonymus ibidem in Notis à Mabillonio laudatus: *Qui apud eos Vuotant vocatur; Latini autem Martem illum appellant.* pethen, Mercurius, Somnero.

WODENIS DIES, Feria 6. Anglis. Vvodana Den feera Orderic. Vitalis l. 7. p. 639. *De quo Vvodea ortus est, à quo Angli feriam 6. Vvodenis diem nuncupant* Ita etiam Vvillel. Malmesbur. de Gest. Regum Anglor. l. 1. c. 1. & Matthæus Vvestmonast. p. 155. 1. edit.

WODEGELDUM, [Census vel tributum, quod ratione nemorum in forestis colligitur, à V*vood*, silva, & gilth, vectigal, tributum. Vide *Gildum.*] Monasticum Anglicanum to. 1. pag. 827. *De omnibus Geldis, & Daneldis, & Vvodegeldis, &c.* Vide Edward. Cokum ad Littleton. sect. 378.

WODE-PECHES. Monasticum Angl. to. 1. p. 722. *Et amerciamenta propriorum hominum tenentium & servientium suarum, nos & heredes seu assignatos nostros tangentia in curiis nostris, hundredis, sbiris, halemotis, & Vvodespecbes, infra burgum & extra, &c.* [Legendum forte V*vodespleches*, à V*vood*, silva, & *Espleacha.* Vide in hac voce.]

¶ WOGIMOTINZA. Charta an 1158. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MS. p. 236. *Sed liberi sint ab omni gravamine & à* V*vogimotiaza, qui census ducis dicitur.*

¶ WONG, Ager cultus & latus, ut videtur. Anglo-Saxon. V*vong*, campus, ager. Charta ann. 14. Edwardi III. Reg Angl. apud Thom. *Blaunt* in Nomole x. *Tres acra terra jacentes in lez* V*vonge.* Vide V*vangnalo.*

WOODWARDUS, vox Angl. Silvarius, Viridarius, Saltuarius, proprie *silvæ custos*, Forestarius. Charta scripta sub Edw. I. apud Prynn. tom. 3. Libertat. Angl.

Tom. VI. Ceee 3 p. 1235

p. 1233. *Constabularius de Vvindrsor nititur omnibus modis compellere Wodewardos nostros de manerio de Wegrave ad præstandum fidelitatis sacramentum de venatione Domini Regis fideliter conservanda, &c.* Vetus Inquisitio apud W. Dugdalum io Antiquit. Vvarwici p.665. *Et solebant inter eos habere dimidiam partem feodi Vvoodwardi de venatione capta.* Iter Justitiarior. pro forestis de Pickeriog. an. 8. Edw. III. *Quod prædictus Henricus de Percy, & omnes antecessores sui, tenentes manerium prædictum à tempore, quo non exstat memoria, & sine interruptione aliquali tenuerunt manerium cum pertinentiis extra Regardum forestæ, & habuerunt Vvoodwardum portantem arcum & sagittas ad præsentandum præsentanda de venatione tantum, &c.*

WOODWARDIA seu WODEWARDIA, Silvarum custodia, in Charta Edw. III. Reg. Angl. laudata in *Raglerium*.

WORDERINDE. Vetus Charta Anglia apud Somoerum io tractatu de *Gavelkinde* p.190. *Item pro cibo Prioris quærendo, & pro servitio, quod dicitur Vverderinde, & pro pomis frangendis 12. den. &c.*

WORFIN. Vide *Marabworfi*.

¶ WOROP. Vide iofra *Vvorrop*.

¶ WORPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta an. 1125. apud Miræum to. 2. p. 817. *Vvorpivit proprio & totius curiæ meæ judicio, nihil sibi juris in his quæ donaverat reliquit.* Vide Guerpire.

¶ WORROP. Charta Vvichmanni Archiep. Magdeburg. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. pag. 339. *De tribus mansis ... quorum hereditas ipsi ecclesiæ penes pertinuit, censum, decimam, & Vvorrop, cum omnium reliqua justitia ipsi ecclesiæ contradimus.* Alia ibid. p. 415. *Insuper decimam persolvet, & pensionem quæ Vvorop appellatur.*

¶ WORSTEDE, Lana texta, ab oppido *Vvorsted* in comitatu Norfolc. ejus opificio oobili, sic dicta. Literæ Heorici IV. Reg. Aogl aon. 1402. apud Rymer. to. 8. p. 277. *Unum tapetum de rube Vvorstede brouderatum, & unum lectum de Vvorstede nigro & blodio cum curtinis.* Vide Skiooer. Etymolog.

WORTH, Curtis, sive prædium rusticum. Matth. Vvestmonast. an. 870. *In villa Regia, quæ lingua Anglorum Beodricbesworth, Latine vero Beodrici curtis sive habitatio nominatur* Cambdenus vero in Britannia, *Vvorth*, Insulam amnicam significare cooteodit, ex Saxon. peorth.

WORULD-THEINE, vel *Thegne*, Secularis Thanus, vox Anglo-Saxon. ex poruld, seculum, & theio, nobilis, in Coocilio Grateleaoo an. 928. c. 13. & io Legibus Adelstani Regis apud Brompt. p. 845. V. *Thainus*.

¶ WOSTINIA, perperam pro *Vvastina*. Vide in *Vastum*. Charta Caroli Boni Comitis Flandr. ao. 1119. apud Miræum to. 1. p. 680. *Condonavi duas partes decimæ, id est, duas garbas totius solitudinis seu deserti, quod Teutonice vocatur utsonc vel Vvostinia.*

WOUNKARLE, Aurigæ, Daois, in Charta Waldemari Regis Daoiæ ao. 1326. apud Pontanum l. 7. Rer. Danicar. p. 443.

¶ WOYTIECH. Vita S. Adalberti sæc. 5. Bened. pag. 850. *In sacri baptismatis lavacro datum est nomen Vvoytiech.* Alia ejusdem Adalberti Vita ibid. p. 865. *Vvoytiech, quod nomen interpretatum sonat, Consolatio exercitus*

WRANG & UNLAUCH. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 17 §. 1. *Nulla defensio seu exceptio sit calumniata, nec defendens sit indefensus, quamdiu defendens, aut suus prolocutor defendet tort, & non reason, quod dicitur Vvrang & Unlauch, & damna in certo nominabuntur per querelantem.* Adde §. 3. Quooiam attachiamenta c. 1 §. 1. *Quoniam attachiamenta sunt principium & origo placitorum de Vvrang & Unlauch, & aliorum, quæ prosecuta sunt de Sickerborg, ideo de attachiamentis inchoandum.* Ubi Skenæus: *Vvrang*, id est, *injuria, Gallice Tort. Unlauch, id est, sine lege, vel contra legem, ἀνομία.* Quibus verbis iotelliguotur actiones civiles, ut crimioales per *Sicher-borg*, id est, *securos plegios.* Adde Leges Burgorum Scoticor. c. 33. to. 3. & eumdem Skenæum de Verbor. sigoific. in hac voce.

WRECKUM, inquit Bracton. l. 3. tract. de Corona c. 2. §. 5. *dici poterit, quasi derelictum, ut si quid navis levandæ causa à nave projectum fuerit ab aliquo, sine animo retinendi, vel repetendi. Id proprie dici poterit Vvreckum, cum res projecta habita sit pro derelicta .... Item magis proprie dici poterit Vvreckum, si navis frangatur, & de qua nullus vivus evaserit, & maxime si dominus rerum submersus fuerit.* Adde Fletam l. 1. c. 43. §. 2. & c. 44. Vetus Consuetudo Normaoniæ 1. part. sect. 2. c. 5. *Toute seele chose est dite Vvrecch, que la mer deboute & gete toute hors à la terre.* Adde novam art. 597. & seq. & 149. *Vvreccum maris*, inter jura Regia describit Bractoo. l. 2. c. 24. §. 1. l. 3. tract. de Corona c. 2. §. 4 5. & ad solum Regem pertioere ait, quidquid ex naufragiis ad littus appellit, nisi quis *de Vvrecko habendo speciali gaudeat privilegio*; cujusmodi exempla aliquot profert Monasticum Angl. to. 1. pag. 21. 237. 920. &c. Adde Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ c. 25. Fletam l. 1. cap. 20. §. 11 52. 76. &c. & quæ anootavimus in vv. *Ejectus 2. Lagan*, & *Naufragium*.

Varie autem vox hæc scribitur: *Vvreccum*, & *Vvreckum* locis laudatis. *Vvrec*, in Mooast. Angl. to. 1. p. 21. (V. *Ejectus.*) *Vvrectum* & *Vvreck*, in Statut. Alexand. II. Regis Scotiæ c. 25. *Vvrecch*, in veteri Consuet. Norman. *Veriscum*, io Charta Ludov. Regis Franc. an. 1315. pro Normannia, & in Jurib. & Consuetud. Norman. c. 17. *Vvaarecch*, io 1. Regesto Parlamenti Parisiensis fol. 126. v. [*Varescdum*, io Litteris Joao. Reginæ Castellæ an 1257. to. 4. Hist. Harcur. p. 1654. *Veresc*, in Charta Phil V. Reg. Franc. ann. 1319. *Decima ... totius ejectivi, quod in illis finibus dicitur Veresc. Vvarec*, in Charta ann 1181. ex Tabul. Eccl. Dolensis: *Jurati dixerunt quod totum le Vvarec & magni pisces, ... sunt de dominio Archiepiscopi. Vvarecch*, io Monast. Angl. to. 1. p. 783. *Verecum*, io Tabul. Monast. SS. Trioit. Cadom. *Vvreccum*, in Charta Edwardi II. Reg. Aogl. apud Rymer to. 3. p. 2. Tabul. S. Vaodreg. *Nous avons portion de dimes à Ruenville ... avec droit de beurtage & Varrè sur la mer.* Vide Glossar. Teuton. Schilteri p. 799. & 885.] Etymoo vulgo arcessitur à Saxoo. præc, *i. detortum, abdicatum*, seu, ut Somneeus habet, *Exilium*.

WREZ, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Ottocari Regis ao 1221. io Bohemia pia p. 58.

¶ WRIDDAHIALF. Charta an. 811. pro Eccles. Cantuar. *Duas mansiones & dimidiam, quod Angli dicunt Vvriddahealf haga.*

¶ WRIDIBORA. Vide io *Vvidirbora*.

WRISTE, Carpus, vox Anglica. Leges Athelstani Regis part. ult. c. 19. *Immergatur manus post lapidem vel examen usque ad Vriste.*

¶ WROINDE. Regest. Prumiense cum Gloss. Cæsarii Heisterbach. *Mansi absi sunt, qui non habent cultores, sed dominus eos habet in sua potestate, qui vulgariter appellantur Vvroinde.*

¶ WROTEBOLLA. Vide *Throtebolla*.

¶ WATECOC, Vox Anglica. *Habendum & tenendum (mesagium) eidem Laurentio & hæredibus suis, ... libere & hæreditarie, per liberum servitium sex denariorum, per annum & 1. Vvrtecoc, pro omni servicio, &c.* in Charta apud *Madox* Formul. Aogl. p. 58.

WUDEHETH, Nemoris cæsio, in Legibus Heorici I. Regis Angl. c. 37. ex Saxon. pude, silva.

WUIGIN. Vita S. Odiliæ n. 21. *Vas vinarium ... quod secundum idioma Galliensium Vvuingin vocatur.*

[Ve-

[*Vvoungen* editum apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 95.]

WULFESHEOFOD. V. *Caput Lupinum*, col. 292.

¶ WULTIVA. Vide in *Vultava*.

¶ WULTATICUS. Vide *Vultaticum*.

WULTWORF. Vide *Walawarf*.

¶ WURTPENNINGE. Charta VVichmanoi Archiep. Magdeburg. an. 1182. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 3. *Remittentes etiam censum arearum, qui dicitur VVurtpenninge in omnibus curtis eorum.*

¶ WYKA, Prędium rusticum, vel villula, Angl. *VVick*, Monast. Angl. tom. 2 p. 154. *Et totam VVykam cum hominibus, &c.*

WYKETTUM, Portula, ostiolum, Angl. & Belgis, *VVicket*, Gall *Guichet*. Will. Thorn. an 1332. *Et cum venisset ad portam Ecclesiæ prædictæ, per quam competeret ipsam transire ad Ecclesiam, invenit eam clausam, ita quod non patuit ingressus ad eandem, nisi per unum parvum VVyketum.* Utitur rursum infra.

WYLISCUS. Leges Inæ c. 70 *Duodecim ambræ cervisiæ VVyliscæ, 30 hlutres.* Ubi Spelmannus *Wyliscæ*, vertit *potentioris, hlutres*, tenuioris. Vide eumdem Spelmannum in *Hlutres*.

¶ WYTA, ut supra *VVyta*, Mulcta. Locus est in *Danegeldum*, col. 1305.

WYTHERNAMIUM, Repressalia, pignoris captio, Saxon. pyther-nam, ex *VVyther*, contra, adversus, & nam, captio. Fleta l. 2. c. 47 §. 10. *Si catalla capiat servientes Regis de averiis illius in duplum, nomine VVithernamii, &c.* [Vide supra *VVithernamium*.]

WZBEG, Facinorosus; sed aliquot diebus liber, apud Hungaros, inquit Sambucus. Vide Decreta S. Ladislai Regis Hungar. l. 2. c. 2. [Vide supra *Uzbec*.]

X

X LITERA numeralis, quæ decem sonat. Unde versus:

X. duplex denas numero tibi dat retinendos.

Seu ut habet Ugutio:

Duplex X. solito decem jam more putatur.

Eidem literæ si recta linea superaddatur, decem millia significat.

X. inquit Notker. Balbulus opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ: Quãvis Latina verba per se inchoet, tamen expectare expetit.* Vide *A*.

X. pro *Ch*. Inscript. nummi Ludov. Pii Imp. XRISTIANA RELIGIO. *Decanus Xristianitatis*, in Charta an 1221. apud Perardum. Secundinus Episcop. in Hymno Alphabetico in S Patricium: *XRS illum sibi elegit in terris vicarium, &c.* Versus antiqui apud Joan Antonium Castil. de Antiquit. basil. Vincentianæ:

Circulus hic summi comprehendit nomina Regis,
Quem sine principio & fine fine vides.
Principium cum fine simul tibi denat A *cum* Ω,
X, & P, Xristi nomina sancta tenent.

Jo. de Jan. *Xristus, quia Græcum est, per X scribendum est Christus. Sed quia figura X repræsentat Ch, jam multi Latini scribunt Christus per Ch* [Vide infra *Xrianus*.]

¶ X. versibus præfigere solent veteres Critici, ut ex antiquis Scholiastis cognoscere est, cum καταχρῆσιν, vocisque insolentiam indicare volunt. Vide Casaubon. in notis ad Laert. & ejusd. animadvers. in Athæn. l. 6. c. 8.

¶ X. interdum pro *S*, vel *Sc*, ut videre est infra in *Xanctio*, *Xantus*, *Xexus* & *Xire*.

¶ XABATENSES, Hæretici Valdensium asseclæ sectarii. Vide *Sabatati*.

¶ XACHIA. Tabul. Gellonen. an. 1097. *Raimundus de Naut... usaticum omnem & Xachiam quam in hominibus & feminis, vel in honore ... habet*, tradit S. Salvatori Gellonensi. Leg fortassis *Tachiam*. Vide *Tasca*.

XAMITUM, Pannus bolosericus. Vide *Examitum*.

¶ XANCCIO, pro Sanctio, *Constitutio pœna vallata*, in Vocabulario Joan. Erlebachensis.

XANTUS, pro Sanctus. Commodianus Instr. 35.

Xanta Dei lex est quæ mortuos vivere docet.

¶ XAPHARDUM, Tabulatum ferale pegma, Gall. *Echafaut*. Adrianus de Veteri busco de Reb. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Coll. col. 1214. *Requisierunt ab officiali Leodiensi eum condemnari, & ad manus villici tradi. Quod factum est, & facto Xapharde in medio Mesæ, ad vicum tinctorum, decollatus est.* Ibidem col 1308. *Fecerunt fieri unum Xaphardum quadrum & altum ad decapitandum homines, ut omnes possent videre.* Occurrit rursum col. 1311. & 1321.

¶ XECHES, Regulus, Arabibus. Thuan. lib. 26. Hist. *Dynasta quidam Selimanus nomine, cujusmodi regulos vulgo Xeches vocant, idque nomini Arabes iis tribuunt, quorum angustæ ditiones regni titulo non habentur.*

XEMPLARE. Charta an. 781. apud Joan Petrum Puricell. in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ Mediolan. p. 13. *Ut acceptet ipse vorsus præstita donatione à Theoperto Cellerario S. Ambrosii camisiam unam, & brugarum par unum, valentia solido uno, Xemplare unum, valens tremissibus duobus.*

¶ XEMUS, Imperfectus, non plenarius, pro *Semus*. Vide in hac voce.

XENIUM, Præstatio muneris vice. Testam. S. Remigii Remens. Archiep. *Incola loci illius multiplicibus Xeniis gravati, &c.* Capitula Caroli M. l. 1. c. 146. *Ut nullus Presbyter ad introitum Ecclesiæ Xenia donet.* Id est, pro facultate *Intitulationis* ad Ecclesiam. Concil. Nannetens. c. 16. *Ut si quilibet Presbyterorum defunctus fuerit, vicinus Presbyter apud secularem seniorem nulla precatione, vel aliqua Xenia Ecclesiam illam obtineat, &c.* Concil. Trosleian. an 909. c. 6. *Xeniis ac pastis vel paraveredis seu caballorum saginationibus Presbyteros affligunt.* Flodoard. l. 1. Hist. Remens. c. 14. *Locorumque petentibus incolis, qui multiplicibus erant aggravati Xeniis, &c.* Lib. 2. c. 11. Si *quoque ut nullus judex publicus ... quælibet judicia vel Xenia ibidem exigere ullatenus præsumeret.* Ita c. 17. 19. Leo Ostiens. l. 2. c. 8. *Libellum fecit Leoni Presbytero & Joanni Genia pro Xeniis & servitiis eorum.* Charta Henr. III. Reg Angliæ pro Monasterio S. Valarici in Picardia: *Nulla autem persona parva ac magna, . aliquid ab hominibus & possessionibus prædicti Monasterii exigat ... neu opera non tributa, non Xenia, non Testagia, &c.* Vitæ Abbat. S. Albani p. 36. *Xenia autem de maneriis annuatim provocatur, &c.* Char. an. 1267 in Metrop. Salisburg. to. 3. p. 36. *Dedit ad eandem domum quoddam prædium in Chriestlarf, quod solvit annuatim dimidiam libram, & Xenia.* Adde alia apud Prynneum in Libertatib. Angl. to. 2. pag. 476. 478. 479. Vide *Exenium*, *Donum* 2. *Visitatio*, & Dissert. 4. ad Joinvillam p. 154.

¶ XANIA, æ, Eadem notione in Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2 col. 542 *Et aliam petiam ibi ad quartam & operam unam & Xeniam unam.*

¶ XENIUM, Quidquid alicui in subsidium conceditur. Charta an. 993. apud Miræum tom. 1. p 147. col. 1. *Quatenus benedictione & licentia venerandi abbatis, sacerdotes ibidem Deo psalmodiæ & Missarum celebraturus sacrificia, his Xeniis adjutus, pro ereptione animarum nostrarum exoret libentius.*

¶ XENODOCHARIUS, XENODOCHARIA, in Gemma,

ma, pro *Xenodochiis* præfecto, præfectave. *Xenodochiarius*, eadem notione, in Gloss. MSS. apud Vossium lib.3. de Vitiis serm. c.56. Vide infra *Xenodochius*.

¶ XENODOCHIUM, *id est, Locus venerabilis in quo peregrini suscipiuntur*, in lib.2. Capitul.29. Occurrit passim.

¶ Xenodochium, pro Monasterium. Vita S. Eugendi tom.1. Jan. p.54. *Destructis namque mansionum ædiculis, uno exactis secum Xenodochio quiescere fecit.*

XENODOCHUS, Xenodochii Præfectus, apud Greg. M. l.1. Ep.9. l.3. Ep.24. [Vide *Xenodochiarius*.]

¶ XENODOXIA, Vana gloria, à Gr. κενοδοξία. Vita S. Johan. Valentin. Episc. apud Marten. tom.3. Anecd. col. 1697. *Pauperes ad prandium coram se reficiebat, multos latenter vitans Xenodoxiam, indumentis operiebat.*

¶ XENODOZIOLUM, diminut. à *Xenodochium*. Acta S. Arnulfi Episc. *Egenorum etiam & maxime leprosorum misertus, iis Xenodoziolum condidit juxta cellulam, ipsisque quævis solatia, etiam usque ad vilitora sese obsequia demittens, vir beatus impendit.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xenodociolum, petit hospital.*

XENOSTORIUM. Durandus l.1. Ration. c.5. n.1. *Loca humanæ necessitati deputata sunt Xenodochium, Xenostorium, quod idem est, &c.* Vox, ni fallor, ibrida, ex Gr. ξένος, & *stare* Lat. ubi peregrini stant.

¶ XENOTROPHIUM, Eadem notione, quia ibi nutriuntur peregrini, in Glos. Lat. Gal. Sanger. *Lieux honorables, c'est assavoir hospital ou converseut peleryns.* Hinc

¶ XENOTROPITA, in iisd. Gl. *Hospiteleur de pelerins.*

XERAMPINUS, pro *Xerampelinus*, ex Gr. ξηραμπέλινος, color *inter coccinum & muricem medius*, Scoliastæ Juvenal. Sat.6. quasi vitis siccæ, ut est apud Scaliger. Exercit. 325. in Cardan. Errant enim Grammatici recentiores, qui xerāpelinas vestes veteres & quasi desiccatas interpretantur, propterea forte quod idem Juvenal. *Xerāpelinas veteres* dixerit ead. Sat. Papias & Ugut. *Xeramprinæ dicuntur veteres vestes & præsiccæ.* [Glos. Lat. Gall. Sanger. *Xeropellina, pel ou vestement molle. Xeropellinus, viel, sec, debrisé.*] Adelmann. Scholasticus in Rythmis:

Xerapelinos ornatus cum paucis jugeribus
Trasul durus denegaverat.

[Martenius tom.4. Anecd. col. 114. edidit:

Xerampelinos ornatus cum paucis regeribus, &c.]

Ubi codex Gemblacens. *Xerapelina vestes dicuntur veteres & præsicca, pampinuum habentes colorem, & ponuntur hoc loco pro quibuscunque antiquis vestibus.* χλαμύδιν ξηραμπελίνου τοῦ χρώματος, apud Codin. de Orig p.51. edit. Meursii, & Suidam in ... *Xerampinum* vero, & *xerampinum*, occurrit in Notit. Tyron. p.159.

¶ XERGA, vox Hispanica, Pannus *sericolaneus*, Gall. *Serge*. Vide *Sargineum*. Synodus Limæ ann. 1582. inter Conc. Hisp. tom.4. p.249. *Veste autem utantur nigra* (Eremitæ) *Quod si paupertatis causa viliori panno utantur, quem Hispanice vocamus Xerga, poterunt facile nigro colore inficere.*

XEROMYRRHA. Sedulius in Hymno de Christo:

Xeromyrrham post sabbatum
Quædam vehebant corpori,
Quas al locutus Angelus,
Vivum, sepulchro non tegi.

Expressit illud Evangelii: *Et venerunt, ut ungerent Jesum.* An hæc unctio ex liquidis, an vero ex siccis constiterit incertum. Ac siquidem ex siccis, *Xeromyra*, pro *Xeromyrrham*, si id pateretur ratio carminis, legendum censerem, licet ξηρομύρου occurrat mentio apud Medicos, [ac præ cæteris apud Alexandrum Trallianum l. 11. cap. ult. extremo.] Est autem ξηρόμυρον, Aetio l.6. unguentum siccis omnibus & in pulverem redactis constans. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xeromirum, secorguement.*] Vide Gorreum in Definit. Medic. [& Cellarium in notis ad Sedulium pagin.]

☞ Ingeniosa omnino est veroque simillima correctio Fabri in Thesauro ad hanc vocem, ubi scribendum censet *Xpo myrrham*, idest, *Christe myrrham*, ex antiqua scribendi nomen Christi ratione, ut ex superius dictis animadvertere est; addit pro *corpori* emendandum *compares* ex Alcuino & tres Mariæ designari. Hæc fusius dicta, videsis loco citato.

¶ XEROPHAGIA, Gr. ξηροφαγία, Aridus victus, arida comestio. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Xerofagia, seiche commestion.* Hæc autem athletis ad robur corporis, tum Christianis ad vivendi sobrietatem & castimoniam in usu fuit. Tertull. de Jejun. c.1. *Arguunt nos quod ... Xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulentia, & uvidioribus quibusque pomis.* Idem cap. ult. *Saginentur pugiles & pyctæ Olympici; illis ambitio corporis competit, quibus & vires necessariæ, & tamen illi quoque Xerophagiis invalescunt.*

¶ XEXUS, pro *Sexus*, in Charta Henrici I. Imp. ann. 1014. apud Murator. delle Antic. Estensi p.111.

¶ XIA, Vestis species. Concil. Tarracon. ao. 1591. inter Hispan. tom.4. p 615. *Exceptis canonicis cathedralium ecclesiarum, .. nullus clericus in sacris ordinibus constitutus vel beneficiatus deferat sericum cujuscunque qualitatis, neque vestes superiores de camellote, neque Xias de tafalano.*

¶ XILIVUM, Xylibombix, Gall. *Coton*. Statutis Avenion. rubr.28. art.1. pag.100. *Statuimus quod candelæ fiant ex bono sevo, & illichinum si ex bono Xilivo seu bombaci, pœna viginti solidorum Turonensium & perditionis candelarum.*

¶ XIRE, Scire. Judicium ann. 873. inter Probat. tom. 1. Hist. Occitan. col. 125. *Quia nos jam dicti testes Ximus, & bene in veritate notum havemus, & vidimus, &c.*

¶ XISTUS, Tribunal, pulpitum. Vita S. Dionys. Mediol. Episc. tom.6. Maii p. 46. *Cumque de Arianorum servitio quædam improbe loqui voluissent, ita ut quæ illi sævissime agerent, ita digna putaret, & Germinius jam tribunal conscendens resideret, ingratæ ferentes religiosi viri, à Xisto eum dejicientes abstraxerunt cum eunucho, & ita ecclesia sunt ejecti.*

¶ XIUS. Leges Palat. Jacobi II. Regis Major. inter Acta S. tom.3. jun p.48. *Summe laudabile atque bonum nec non caritati consonum judicamus, ut in qua in mensa nostra pro refectione tam nobis quam aliis in eadem sedentibus apponuntur, partem optimi nostris Xiis Christi pauperibus, immo ipsi à quo omnia recipimus, tribuamus.* Ita expresse scriptum monent Bollandistæ, qui vim vocis ignorant, nisi sit idem quod patronus.

¶ XOCA, Xocca. Vestis genus. Ricobaldi Ferrar. Hist. Imp. apud Murator. tom.9. col. 128. *Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur sotanum, & paludamento liateo quod dicebant Xoccam, erant contentæ.* Vide *Subtaneum*.

¶ XPIANUS, *Crestien*. *Xristus, Crist*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta apud *Madox* in Formul. Angl. p. 244. *Ricardo Episcopo Cestriæ, & omnibus prelatis ecclesiæ, & omnibus hominibus suis, & omnibus Xpianis Johannes de Stutevill salutem.* Ubi scribendum cum ρ Græco. Vide supra.

¶ XSANSSA. Bern. *de Breydenbach* Iter Hierasol. p.212. *Inde ipse quatuor potentissimis regibus suis convicinis encenia transmittit, videlicet Magno Cham de Cathey, Presbytero Johanni, Xsaussa domino Tartarorum & Magno Turco.*

¶ XUNGIA, Unctum, adeps, Gall. *Saindoux*. Statuta Montis Regal. fol. 308. *Item, pro quolibet rubo olei, seu candellarum, sevi & salacis Xungiæ, solvat den. octo.*

¶ XYSTARCHES, à Gr. ξυστάρχης, Præses certaminis seu xysti. Tertull. ad Mart. c.3. *Bonum agonem subituri estis, in quo agonothetes Deus vivus est: Xystarches Spiritus sanctus.*

LITE-

Y

Y LITERA numeralis, quæ 150. denotat. Unde versus:

Argolicus centum quinquaginta facitque charaCter.

Ita Ugutio, & Notæ numerorum antiquæ. At Baronius versum sequentem habet:

Y. *dat centenos & quinquaginta novenos.*

Id est, 159. Eidem literæ si recta linea superaddatur, 150. millia significat.

Y. Otfridus in Epist. præfixa Evangeliis Theotiscis: *Ea etiam hoc elementum* (Y) *lingua hac* (Theotisca) *horrescit interdum, nulli se characteri aliquotiens in quodam sono nisi difficiliter jungens.*

¶ Y. instar signi Crucis insertum fortasse est in Monogrammatis regiis, & ab Episcop. in suis subscription. usurpatum. Vide Mabill. Diplom. l. 2. c. 10. n. 13.

¶ Y, nude, ut mox *Ya*, ex Onomastico ad calcem to. 3. Acta SS. Julii.

YA, Ita: vox Saxonica, ut na, non. Charta Adelstani Reg Angl. tom. 1. Monast. Angl. p. 173. *Et quod homines sint credendi & per suum Ya, & per suum na.* Ya, pro *Ita*, obtinet etiam apud omnes Germanicas nationes, imo etiam apud Armoricos & Guallenses.

¶ YBENNS, Ligni species, Ebenus, Gall. *Ebene*. Invent. S. Capellę Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item unus baculus de Ybenns ornatus argento esmaillatus armis Franciæ & Burgundiæ ... pro officio cantoris dictæ S. Capellæ. Baculus de Ybenns* rursus in Inventar. an. 1376. Inventar. Gall. *Item un baston de Ybenns aorné d'argent, esmaillé an armes de France & de Bourgoigne ... pour l'office du Chantre.* Aliud incerti anni: *Item unus baculus de Yberunis, &c.* Quod facile ex allatis emendatur.

¶ YBERNAGIUM, ut supra *Hybernagium*. Vide in hac voce.

YBURPANANSECA, Furtum vituli vel arietis, vel quantum quis supra dorsum suum poterit portare de cibo, in Regiam Majestatem l. 4. c. 16. Vocis origo Skenæo ignota: quem vide præterea lib. de Verbor. signif. Spelm. vero ait, compositam ex *y*, pro te, prænomen, byryin, onus, & seca, *saccus*, quasi dicas *onerum saccus*. Vide *Byrthinsek*.

¶ YCHIGARE, Reditum annuum dividere, solvere, à voce vulgari *Ychide*, Reditus seu proventus annuus. Consuet. Labourt. tit. 17. art. 4. *Si par le contrat de l'engagement a esté accorde que le creancier doive donner ou payer à celui de qui est la terre durant l'engagement certaine rente par an, vulgairement appellé Ychide, &c. Ychide ou agrer.* in Consuet. Solensis tit. 31. art. 4. Consuet. Bregeriac art. 115 *Item, si quis receperit animalia quæcumque nutrienda ad lucrum & damnum & ad certam cabal ut supra, dominus dictorum animalium quotiescumque ei visum fuerit poterit mandare dictum nutritorem de Ychic exegar, quo mandato dictus nutritor teneatur & debet post octo dies à tempore dictæ mandationis computandos, adducere dicta animalia in foro seu in villa Bragerinci, ubi dictus dominus animalium maluerit adducenda, & ea ipsi domino adhibere & Ychigare,* (alias *Ychiguare.*) *Et nihilominus dare bonos & competentes fidejussores de tenendo, complendo, solvendo dictum Ychic sive luctum, si quod sit domino memorato.*

¶ YCHONIA, Imago, Gr. εἰκών. Necrolog. B. M. de Argentolio fol. 16. *Contulit ecclesiæ Ychoniam B. Mariæ cum cæteris imaginibus.* Vide *Hyconia*.

YCONOMUS, pro *Oeconomus*, Vitæ Abbatum S. Albini: *In Ecclesia illa Rex Offa vices agens Yconomi & Custodis specialis, &c.* [*Alexius pincerna & Yconomus D. Adriani summi Pontificis*, in Charta an. 1558. *Procurator seu Yconomus monasterii Sancti vivi.* in Charta Innocentii IV. PP an. 1243. apud Fontanin. in Antiquit. Hortæ p. 405. Infra: *Yconimus.*] Utuntur etiam Scriptores alii è recentioribus. [Occurrit apud Murator. tom. 2. pag. 143. Georg. Christianum to. 2. Rer. Mogunt. p. 887. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 616. Rymer. to. 3. pag. 460. Marten. tom. 3. Anecd. col. 1739. &c.]

¶ YCONOMIS, Eodem intellectu. Charta Henr. Comit. Blesensis apud Marten. tom. 3 Ampliss. Collect. col. 622. *Sive per Yconomem suam decreverint, &c.*

¶ YCHONOMUS, in Charta Stephani Episc. Tornac. ann. 1197. apud Miræum tom. 2. p. 1202. col. 1.

¶ YDIOTA, Stolidus. *Alienatum à mente & factum penitus Ydiotam*, in Litteris an. 1353. ex Reg. 82. Chartophylacii Reg. Ch. 61.

¶ YDONEUS, pro Idoneus, in Charta an. 1204. ex Tabul. Episc. Paris. fol. 103. & in alia Caroli Comit. Provinc an. 1296. ex Cod. MS. D. *Bruaet.* fol. 76. v. Occurrit non semel alibi.

¶ YDRIA, pro *Hydria*, Mensura vini, semel & iterum apud Hansiz. tom. 1. Germ. sacræ p. 276.

¶ YEMS, pro Hiems, apud *Madox* Formul. Angl. p. 138. *Yemale semen*, in Charta apud *Blount* in Nomolexico Anglicano.

¶ YEROPHAGIA, male pro *Xerophagia*, in Consuet. MSS. Cluniac. ex Tabul. B. M. Deauratæ Tolos.

YGUMINUS, pro *Hegumenus*, ἡγούμενος, Abbas. Utitur non semel Thiotfridus Abbas Epternacensis in Floribus epitaphiis Sanctorum in proœmio libri 1. eodem lib. c 6. & alibi.

YINGEMAN. Leges Henrici I. c. 16. *Danagildum, quod aliquando Yingeman debatur, i. 12. den. de una quaque hida per annum, si ad terminum non redditur wita emendetur.* Sic Cottonianus codex & noster, inquit Spelmann. sed utrique fidem suspectam habeo, ne mendose forte pro Y*nglisman* vel *Englisman*. i. Anglico.

¶ YMAGINACIO, Cogitatio. Elmham. in Vita Henrici V. Reg Angl. c. 36. p. 91. *Regalis nobilitas Ymaginacione multiplici tota corde deliberat & exquirit, quomodo antiqua jura recuperet.* Instrum. an 1406. ex Bibl. Reg. *Un des serviteurs de Messire Guil. Belier vint dire audit Rigolee que il s'en venist tantost en la sainte Chapelle, & que l'uys en estoit ouvert ... Ils apperçurent que les lumpiers, qui esteiens estez & considererent comment ce pooit avoir esté fait & trouverent par Ymaginacion que ce avoit esté fait tout comme l'en disnait en cloistre.*

¶ YMAGINATOR, Phrygio, *Brodeur*, recensetur in Catalogo Sodalitatis B M. Deauratæ Tolos.

¶ YMAGINATURA, Imago acupicta. Inventar Eccl. Noviom. an. 1419. *Una cappa de Cardinali de Limoges panni auri cum orfretis de broderio & Ymaginaturis Apostolorum, operata auro & serico.*

¶ YMATHINATIO, mendose pro *Intimatio*, declaratio. *Ad jussum seu Ymathinationem*, in Litteris an. 1364. ex Regesto 98. Chartophylacii Reg Ch 4.

¶ YMBERNAGIUM, ut supra *Hybernagium*. Charta Petri Episc. Meld. an. 1226. ex Chartular. ejusd. Eccles. *Habebit autem capellanus, pro victu & vestitu suo & clerici sui de bonis dictæ domus duos modios blad. Ymbernagii rationabilis.* Occurrit rursum in Charta an. 1229. Locus est in *Grenerium*.

¶ YMIUS, comparat. ab Imus, in Chron. Johan. Whethamstedii p. 405. *Dum transisset sabbatum sive solstitium anni istius, descendissetque ... Ymius, &c.*

¶ YMNISFITH, Porcellus ab ... us, Schiltero in Gloss. Teuton. Vocem corruptam esse censet Eccardus in Notis ad Legem Salicam tit. 2. § 5. ubi Ymnis, vel

vel potius *Ynnis* solidum interpretatur.

¶ YMNIZARE, à Gr. ὑμνίζειν, Laudare, prædicare, hymnos cantare. Pontificale antiquissimum: *Perveniens* (Rex consecrandus) *ad ecclesiam prosternat se coram altare & Ymnizetur*. Te Deum laudamus, Te Dominum confitemur, *finitenus: quo Ymnizato erigatur de solo, &c.* Dudo de Ducibus Normannorum:

Ymnizante melos psallere voce queat.

Vide Hymnizare in *Hymnus*.

¶ YMNODIA, Canticum Bibl. Heilsbr. p. 63.

Sit Jesu laus, & gloria sit Virgini Mariæ
Quod completum est carmen hujus Ymnodiæ.

Vide *Hymnodia*.

¶ YMPNARE, Liber hymnos continens, apud Wil. Thorn. p. 1935.

¶ YMPNUS, pro *Hymnus*, apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 124. p. 351. *Laudum Ympnos concinit.*

¶ YNDARDUS, Autissiodorensibus *Indard*, Instr. quo naves adverso flumine navigent: unde *Yndardus* nuncupatur quidquid ea ratione exsolvitur. Codex censualis Episcopat. Autiss. ann. circ. 1290. *Yndardi & aqua circa 18.xx lib. Yndardus S. Mariani circa 16. lib.* Vide *Indardus*.

¶ YNOLATUS. Statuta Vercell. l. 5. fol. 123. v. *Item quod fiant singulis sex mensibus in duo libri Ynolati pro parte pusterne & parte ursanis, qui vocentur Memoriale.*

¶ YNSPURUS, pro Imporus, nothus. Locus est supra in *Vastardus*.

¶ YPAPANTI, Festum Purificationis B. Mariæ. Vide supra *Hypapanti*.

¶ YPATUS, Gr. ὕπατος. Vide *Hypatus*.

¶ YPEPA, Locus vel prædium à majori dependens, ut videtur. Descriptio bonorum domini de Eska ex Tabul. Audomar. *In territorio & dominio villæ de Eska & aliarum Ypeparum circumjacentium ... Dividitur namque tota terra de Eska & de suis ante dictis Ypepis, &c.*

¶ YPERLIRICUS, Vox Græca vim comparativi habens à lyricus. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 12. p. 23. *Ubi totidem tubarum tumultuosus strepitus partes æthereas tonitruoso rugitu reboare cogebat, citharædorumque Yperlirica melodia, &c.*

¶ YPERPERATA, YPERPERUS. V. *Hyperperum*.

¶ YPERUS, ut *Hyperperum*, Moneta Imperatorum Byzantinorum aurea. Bero. Thesaurarius de acquisitione T. S. apud Murator. tom. 7 col 777. *Jussit solium in palatio deferri, & Balduinum in eo sedente, Yperis aureis usque ad verticem cooperiri sive circumdari.*

¶ YPOCAMISIUM, Vestimentum quod subtus camisium est. Vide *Hypocamisium*.

¶ YPOCARE, pro *Ypothecare*, Obligare, oppignerare. Charta an. 1308. in Histor. Tull. p 470. *Spontanee confessus est jam dudum Ypotasse & pignorasse venerabili patri & DD. Conrado tunc Episcopo Tullensi ... medietatem villæ de Vannis.*

¶ YPOCOERCIUM, vox ibrida, Locus ubi soleis ferreis equorum pedes muniuntur. Vide supra *Hippocoercium*.

¶ YPODECANUS, Subdecanus. *Erlanus Ypodecanus* subscribit Chartam Theotolonis Archiep. Turon. an. 943. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 74.

¶ YPODROMUM, YPODROMUS. Vide *Hypodromum*, & *Spidromum*.

YPOGAUBIN, YPOGAVOS, Navis ἱππαγὸς, Papiæ, *Navis, in qua eques vehere solitum est.* Glos. Saxon. Ælfrici: *Ypogavus*, horsa scip, i. ad verbum, *equi navis*. Somner. *Hippagus*, vel *Hippago* restituit. [Vide *Hussersum*.]

¶ YPOPANTON, pro *Ypapanti*, in Charta Paschalis II. PP. an. 1104. inter Instr. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. p 66. & in Charta Alexandri III. PP. apud Rocchum Pirrum in Sicilia sacra p. 28. Vide *Hypapanti*.

¶ YPOTECA, YPOTHECA, Oppignoratio, obligatio, apud Rymer. to. 8. p. 303. Charta ann. 1080. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 571. col 0. *Obligaverit titulo speciali Ypotheca.* Alia an. 1477. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotom. *Sub suarum omnium & singularum Ypotheca & obligatione bonorum mobilium & immobilium.*

¶ YPOTECARIA, Fundus oppigneratus, Gall. *Hypothecaire*. Charta an. 1195. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Quodcumque itaque jus & quamcumque actionem personalem & in rem sive Ypotecariam adversus Romanam ecclesiam, &c.* Hinc

¶ YPOTECARE, YPOTHECARE, Oppignorare, *Hypotequer*, apud Rymer. loco laudato, Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 4. & Lobinell. tom. 5. Histor. Paris. p. 655. Vide *Hypothecare*.

¶ YPOTHECARIUS, pro *Apothecarius*. Vide in hac voce. Computus ab an 1333. ad an. 1336. tom. 1. Hist. Dalph. p. 183. *Item, cuidam Lombardo per manus Michaelis Ypothecarii domini pro muscato empto per dominum*, 15. *flor.*

¶ YPOTHETICE, Jure *ypothecario* seu oppignerationis. Charta an. 1346. ex Tabul. Episc. Paris. fol. 213. *Eidem Episcopo Ypothetice titulo specialiter obligavit.* Alia an. 1056. ex Tabul S. Crispini in Cavea: *Pro qua summa* 10. *lib. Ypothetice obligavit dimidium modium bladi hyemalis.*

¶ YPOVICARIUS, YPPOVICARIUS, Subvicarius, qui Vicarii vices agit. Vide in *Vicarius*.

YPSIVREMETA, ex Gr. ὑψιβρεμέτης, Altitonans. Epitaphium Crescentii, qui obiit an. 1010. apud Baron. an 996. n. 11.

Dic rogo, dic lacrimis pietatis clausula, Jesu,
Parce tuo famulo Ypsivremeta pie.

¶ YRCUS, pro Hircus. Statuta Arelat. MSS. art. 37. *Et pro qualibet porco & porca, ove seu mutone, Yrco & capra dent 2. den.*

¶ YRENEUS, Pacificus, Gr εἰρηναῖος. Acta S. Frederici tom 4. Jul. p. 461. *Episcopum oportet esse irreprehensibilem, sobrium, ... doctorem, Yreneum, non violentum, &c.*

YRIAS, Indiculus superstitionum & Paganiarum c. 24. *De pagano cursu, quem Yrias nominant, scissis pannis, vel calceis.*

¶ YSARNODORI, Ostium ferreum, lingua Teutonica seu veteri Gallica, ex Vita S. Eugendi tom. 1. Jan. p. 50. col. 1.

¶ YSBERNUS. Vide supra *Ybernus*.

¶ YSEMBRUNUS, Panni species. V. *Isembrunus*.

¶ YSENGRINI, Populi quidam, de quibus in Hist. Viconiensis Monast. apud Marten. to 6. Ampl. Collect. col 303. *Sic Spiritus sancti gratia in vita extitit debriatus* (Ægidius Abbas) *ut meruerit pacem inter Ysengrinos & Flaventinos, vel Flampedes in partibus Hollandiæ & Zelandiæ & Flandriæ, quam nullus hominum attentare quibat, sive Rex, sive Comes, aut Baro reformare.*

¶ YSHIC, YSHIGUARE. Vide *Ysebigare*.

¶ YSICIUS. Salmo. Vita S Kentigerni tom. 1. Jan. p 800. *Nuntio cum hamo ad ripam fluminis Clyd festinare præcepit, & piscem primo extractum scilicet Ysicium, qui & Salmo dicitur, ad se reportare.* Codex MS. Ramesf. apud Spelman. *In capite autem Quadragesimæ, octo fratribus Ysicos, &c.*

¶ YSNECA, Navigii species, scapha, Nostris *Esneche*; idem quod *Naca* 1. Vide in hac voce. Statuta Massil. l. 4. c. 1. *Puniatur inde taliter quod pro nave qualibet, & Ysneca, vel coca compellatur dare communi Massiliæ pœnam arbitrio rectoris, vel consulum Massiliæ.*

¶ YSOLUS, Parva insula, Gall. *Iclet*. Charta an o. 1258. ex Tabul S. Victor. Massil. *De meridie de dicto versono descendit usque ad Ysolum, & de Ysolo in verdone.*

¶ YSOPUM, Aspersorium, Gall. *Goupillon*. Vide *Ferratum* & *Hysopus*.

¶ YSO-

¶ YSOTONUM, ut *Ysopum*, mendose, ut suspicor, scriptum in Inventario ann. 1341. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item ferratum unum cum Ysotono.*

¶ YSTORIATUS, Intextus figuris, ornatus, Nostris *Historie*. Inventar. an. 1416. ex eod Tabul. *Cum duobus retaulis desuper Ystoriatis ... Item duas postes medicas Ystoriatas nativitatis Dom. & Veronissa*. Vide *Historiatus*.

YSTRAICUS, Funestus. Isidorus Pacensis Episcop. in Chron. æra 780 *Sed quia nequaquam eum ignorat omnis Hispania, ideo illa minime recensiti tam Ystraica bella isto decrevit historia, quia jam in alia Epitoma qualiter cuncta extiterunt gesta patenter & paginaliter manent nostro stylo conscripta*. Ex Lat. forte *Ostraicus*.

¶ YSTRIO, Lano, ut videtur. Statuta Astens. collat. 11. cap. 8. fol. 27. v. *Ystrio, vel publicus locator, vel publica meretrix*. Vide *Histriones*.

¶ YUCA, Plantæ seu radicis species in America. *Nemo vel Hispanus vel Indus ... faciat aqua ex fova cum mistura Yuca*, in Synodo Limensi ann. 1583. inter Concil. Hispan. tom. 4. p. 426. Occurrit rursum p. 761.

YVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

¶ YYESIA, f. Cæcus paterni animi affectus in filium, à Gr. υἱός, filius. Hugonis Metelli Epist. 54. tom. 2. Monum. sacr. Antiquit. p. 411. *Nescis prorsus quid sit Yyesia, vir et discretionis, homo est pacis, nihil inmaniter, nihil inhumaniter agit*

¶ YZANES, inter supellectilem lecti recensentur, in Charta Hispanica æræ 1065. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ordin. S. Benedict. tom. 5. pag. 435. *Linteus 3. Yzanes 2. &c.*

Z

Z LITERA numeralis, quæ 2000. efficit. Unde versus:

Ultima Z. tenens finem bis mille tenebit.

Seu ut habet Ugutio:

Ultima Z. qua canit finem bis mille tenere.

Eidem literæ, si recta linea superaddatur, bis millies mille significat.

Z. pro X. crebro. *Zenia*, pro *Xenia*: *Zenodochium* pro *Xenodochium*, in Gloss. Ælfrici p. 61. 79.

ZA. Charta Italica ann. 1154. apud Puricell. in Ambrosiana Basil. p. 751. 752. *Et hoc fuit ab undecim annis in Zà & ìà mense in là*. Infra: *Et hoc fuit à 40. annis in Zà, & à 25. in là*. Vulgare Italicum: Galli dicunt *en çà*.

ZABA, ZAVA, Lorica. Gloss. Arabico Lat. *Lorica. Zaba*. Papias: *Zaba, munimentum in prælio virorum fortium*. Julianus Antecess. c. 304. *Zabas, sive loricas*. Lexicon Gr. MS Reg. cod. 2062. Ζάβα τὸ λωρίκιον. Ζαβαρεῖον, ἐν ᾧ αἱ ζάβαι. Quod vero ζαβαρεῖον, dicitur, θήκη. & ἐπιχρ. αὐτῶν ζαβῶν sunt Leoni in Tact. c. 6. §. 12. ubi ea corio bubulo esse jubentur. Zabarum vero non semel meminit Leo ibid. c. 6 §. 22. Ἔχειν δὲ δεῖ ἐκαστὸν τῶν δρουγγαρίων τοιαύτας ζάβας τελείας μέχρι τῶν ἀστραγάλων ἀναγομένας διὰ λωρίων χειρισκλίων μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν. Adde §. 3. 13. 17. 25. & c. 7. §. 73. Ζάβας ἤτοι λωρίκια. Occurrit etiam vox eadem in Novel. 85. & in Chron. Alexandrin. p. 782. Vide Scriverium ad Veget. p. 564. præter Rigaltium, & Glossar. med. Græcit. in Ζάβα.

ZAVA, Idem quod *Zaba*. Lex Wisigoth. l. 9. tit. 2. §. 9. *Partem aliquam Zavis vel loricis munitam*. Ubi *Fuero juzgo* l. 9. tit. 2. §. 8. *Muestre los bien armados de lorigas, o perpuntes*. Est igitur *zava* idem quod *perpunctum*, seu *gambasium*. Vide in his vocibus.

SABEA, vel SABEUM, pro *Zaba*. Capitula Herardi Archiep. Turon. c. 113. *Clerici ... si armis, sagis, vel Sabeis usi fuerint, deponantur*.

ZABATUS. Papias: *Cristatus, galeatus, i. Zabatus*. Alibi: *Zabatus, cristatus, galeatus*. Ubi *zabam* pro galea aut casside videtur usurpasse: nisi per *galeam* intelligat *loricam cucullatam*, quæ & corpus & caput tegebat, uti legit Meursius in Gloss.

ZABERNA. Papias: *Zaberna, ubi vestes ponuntur, aut quodlibet aliud; Zaberna, arca, vel armariolum*. Glos. MSS. *Zaberna, vestiarium*. [Tabul. Eccl. Audomar. *Privilegia existentia in superiori parte almarii seu Zaberne magne existentis in thesauro. In prima & superiori parte media seu secunda Zaberna. &c.* Mirac. S. Udalrici sæc. 5. Bened. p. 468. *Interim etiam quæsivit Zaberna & calceamenta, & non invenit.*] Hariulfus l. 3 Chron. Centul. c. 28. de Capsa, in qua erat corpus S. Vigoris Episc. Bajoc. *Hospitem exorat, ut Zabernam, quæ sanctis ossibus onusta, diligentissime atque fidissime traderet custodiæ*. Et mox: *Acceptam vero Zabernam Bernardus tali loco ponere eam nititur, quem latrones adire non possent*. Infra: *Arca* appellatur. *Inquiri civitas jubet, cujus esset arca*. *Zabernam* fortassis hoc loco usurpavit Hariulfus pro taberna, seu arca aut capsa, ex tabulis ligneis compacta. *Taberna* enim auctore Isidoro l. 15. c. 2. *dicta, quod ex tabulis ligneis esse confecta*. Vide infra in voce *Zaayra*.

¶ TABERNA, Eodem significatu Drogo in Translat. S. Levinæ tom. 5. Julii p. 617. *Nova linteola ea* (ossa) *involvit, ... hospitium venit, in una suarum Tabernarum collocavit*. Infra *Zabernam* vocat.

¶ ZABOLATICUS, ZABOLICUS, ZABULICUS. Vide mox in *Zabulus*.

¶ ZABULUM, Sabulum, arena. Charta Henrici VII. Reg. Angl. an. 1499. apud Rymer tom. 12. p. 714. *Ita quod in velleribus lanarum terram, petras fimum, Zabulum, arenas, & pilos minime ponant aut involvant*. Alia an. 1533. apud *Madox* in Formul. Angl. p. 151. *Cum omnibus aliis terris, pratis, pasturis, & omnibus aliis pertinentiis maneriæ prædicto pertinentibus; excepto Zabulo & lapidibus, &c.*

¶ ZABULINUS CAMPUS, Arenosus, in Inquisit. an. 1196. apud Cencium inter Census Eccles. Rom.

ZABULUS, Diabolus. Sic autem Dorice aiunt appellari. Dorica quippe lingua ζαβάλλειν, idem quod διαβάλλειν, ut ζάκορος, idem quod διάκορος. Aliter tamen censet Possinus in notis ad orat. Nicetæ in SS. Michael. & Gabriel. p. 60. Papias: *Zabulus, est Satanas, quod Latine sonat adversarius, vel transgressor*. Gloss. vet. *Zabulus, Satanas, contrarius*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zabulus, contraire, trausgressor, diables*.] Gloss. aliæ MSS *Zabulus, Satan*. Phœbadius Aginneo. in Ep. contra Arian. *Cibum desideravit cum tentaretur à Zabulo, Zabolica subtilitas, Zabolicum virus*, apud eumd. Consultat. Zachæi & Apollonii l. 5. *Horum igitur merito venturum Antichristum fides certa est, immo Zabulum sub persona hominis sæviturum*. Titulus memoriæ S. Waldomeris, tom. 1. Histor. Francorum p. 513.

Hinc perdunt Zabulus vires, incendia Maurus.

Waodelbertus in Præfat. ad Martyrologium:

Fallens, ne Zabuli vincat iniquitas.

Utuntur passim Veteres, ut & aliquot ævi inferioris Scriptores, S. Cyprianus in Epist. ad Demetrianum, Auctor libri de Aleatorib. Cassianus Collat. 1. c. 14. 21. S. Hilarius in Matthæi c. 24. c. 26. & alibi. S Augustinus serm. 123. de Diversis, S. Ambrosius l. 5. de Fide ad Gratianum c. 1. Lactantius de Mortibus persecutorum c. 16. S. Patricius Epist. ad Caroticum, Paulinus Nolanus pag. 18. 50. 55. 491. 498. Commodianus Instr. 35. 57. 59. 60. 73. S. Eulogius l. 1. Memorial. c. 55. & lib. 2. c. 4 Thiotfridus Epternac. lib. 4. c. 4, Notæ Tyronis, Gildas de Excidio Britanniæ, Florus Lugdun.

Lugdun.Diacon.carm.4. Fridegodus in S.Wilfrido cap. 36.Eigil in Vita S. Sturmii nu.6. Edgarus Rex Angl.in Leg.Monachorum Hydeosium c.4.Vita S.Guthlaci cap. 58,21.Vita S.Geoulfi l.1.c.18. n. 21. Ordericus Vitalis p. 460.Hariulf.l.3.c.18.Chartæ veteres in Bibliotheca Cluniac.p.543.& apud Meuriss.in Episc.Metensib.p.349.&c.

¶ ZABOLATICUS,Diabolicus. Epist.encyclica apud Marten tom.1.Ampl.Coll. col.354. Perplurimæ similes miseriæ,instigante Zabolatico conatu, perpetratæ sunt.

¶ ZABULITICUS,Eadem notione. Vita S.Guthlaci tom.2.April.p.42. Ille vero Zabuliticum magisterium despiciens,&c.

ZABYRA. Abdias Babylonicus l.4.Hist.Apostol.p. 46.Et haud mora collectis libris magicis, Zabyras plenas ad Apostolum attulit, cervicibus suis & discipulorum impositas, & cœpit eos ignibus coram eo combusere. Sed Jacobus prohibuit, ne forte odor incendii, inquit, veniat incautes. Appende Zabyris lapides, & plumbum, & mitte in mare Ubi Meursius emendat zabarias, ut fuerint ζαβαρία,Zabarum repositoria. Sed hic non agitur de loricis, nec de eorum thecis; sed de cistis aut capsis; unde malim legere zabernas,quomodo ex MS emendat Salmasius. & apud Ordericum Vitalem l 2.p.381. ubi eadem verba describuntur,legitur. V.Zaberna.

¶ ZACCARUM,Saccharum. Comput.ab an.1333. ad an.1336.tom.2.Hist.Dalph. p.284. Et undecim libris & uno quarteron de Zaccaro, &c.

¶ ZACHARA,ZACHARIA,ut Zaccarum.Histor.Orient.Jac.de Vitriaco apud Marten.tom.3.Anecdot.col. 279.Sunt ibi cannæ,ex quibus fluit fructus dulcissimus,& vocantur cannamelli Zachariæ. Alter locus exstat in Cannamelle. Vide ibi.

ZACLUS,Retis ad capiendos pisces species, quæ describitur à Petro de Crescentiis l.10.c.37.

ZACONES,pro Diacones,ut Zabolus, pro Diabolus. Commodianus Instr.68.

Ministerium Christi, Zacones, exercere caste,
Idcirco Ministri facite præcepta Magistri.

Sic vero hodie Lacedæmonii, vocabulo à Lacones detorto,appellantur à Græcis,ut auctor est Pachymeres l.5.c. 25.Nicephorus Gregoras l.4.p.70. & Martin.Crusius in Turcogr l.7.p.489.Vide Glos.Meurs in Τζάκωνες,[& Gl. med.Græcit.in eadem voce.]

ZAFALMERINUS. Vide in Zavalmedina.

¶ ZAFFARDA,Capitis operimentum apparitorum proprium, unde vocis etymon: Italis quippe Zaffo est Apparitor.Vide Zaffones.Statuta Placent.l.1.fol. 10.Portare super caput caputium vel Zaffardam de panno jane cum signo ad arma communis. Quæ caputio seu Zaffarda dentur eis expensis communis Placentiæ quolibet anno.

ZAFFONES,Venetis dicuntur Sagittarii, vel apparitores.Rollandinus in Chron. l.11. c.3. Quidam pedites & Zaffones illi, quos vulgo Waldanam dicimus, præcedentes inordinate ante militum acies, &c.Cap.5. Repente namque supervenerunt Berroarii sive Zaffones quidam, &c.Denique c.16.Cum eadem gente,& quibusdam viris prudentibus alieni cupidis,quos appellamus Zaffones.

ZAFRAMEN,Crocus,Italis Zafferano,vel Zaffaron, nostris Zaffran.Sanutus l 2.part.2.c 6 Æs,stagnum, sesamum,Zafframen, coralla, &c.Caput.7.habet Zafframum,quomodo forte legendum in c.6.

¶ ZAFRANUM,Eadem notione.Chron. Parmense ad an.1307. apud Murator.tom.9. col.867. Et propter hoc Zafronum quod ducebantur pro festo Nativitatis non inveniebatur ibi nec haberi potuit. Vide Zafferana.

¶ ZAGARELLA,Fimbria,Gall.Frange, ab Italico Zacchesella.dimin. à Zacchera, Academicis Crulcanis vocabulo generico di tutte le cose di poco pregio, seculæ, tricæ.Comput.ab an.1333.ad an.1336.tom.2.Hist.Dalph. p.283. Item, pro ornandis caputiis domini & dom. Humberti de Villeriis & Zagarellis aureis & seta, 1. fol. 3. den.gros.

¶ ZAGUS, Nomen officii palatini apud Venetos. Append ad Transl.SS.Pauli & Barbari to.7. Maii p.772. Capitaneus major,Zagus, ceremoniarum magister,&c.

¶ ZAHALMEDINA; Vide Zavalmedina.

ZALA,Incendium,[Depopulatio.] In Gl.Græco-Lat. Ζάλη,est æstus, unde forte pro incendio vox usurpata: aliis est turbo,procella,agitatio maris.Capitul.Radelchisi Principis Benev. an.851. §.3. Liceat per meam terram transire contra illos hostiliter & cum scara ad vindicandum absque homicidio,vel incendio, & deprædatione seu Zala,de populo & terra mea. Et §.19. De nullo homicidio vel præda atque Zala seu incendio contractis fiat aliqua requisitio vel vindicta.Occurrit iterum § 21. Capitulare Adelchisi Principis Benev.§.7. Sed ea per igne aut Zelatione seu deprædatione perdidisset.

ZALARE,Incendere. Chronic Anonymi Barensis an. 1036.Zalata sunt casa Jeannes Iconato. An.1051.Zalavit ipse Judæum.Ano.1070.Zalatæ fuer casæ Meli Pezzi & obrutæ.

¶ ZALAMELLA,ZALAMILLA,Instrumentum musicum.Chron.Mutin apud Murator.tom.15.col 608. Ibi fuerunt circa C.tubæ resonantes,Zalamelia,& instrumenta alia mirabiliter resonantia Bern.Thesaurarius de Acquisit T.S apud eumdem tom.7.col.834. Volebant enim sibi facere nomen cum tubis & Zelamillis & vexillis multis progressi.

¶ ZALANDRIA,Navigii species.V.Chelandium.

¶ ZALARE, Incendere. Vide Zala.

¶ ZALATA,Grando.Joh.de Janua. Grelle, in Gloss. Lat.Gall.Sangerm

ZALDA Albertinus Mussatus de Gestis Italicorum post.Henr.VII.l.5 rubrica 2. Et insuper electorum balistariorum 5.millia,lanceatum cum hastis longissimis quas Zaldos vocant Itolici,2.millia, &c.[Cruscanis, Gialda, lancea.]

¶ ZALLA,Mantile, linteum quo manus extergentur, Germ.Zwelen, à vet.Theodisco Zwalla, Guidonis Discipl.Farf.c.16. Pueri qui non volunt portare charitatem,id est fiolas ad mensam, non tergant manus suas ad Zallam in die Sabbatorum in capitulo Cap 19 Zallam atque bacules domni Abbatis,&c.

ZALMEDINA. Vide Zavalmedina.

¶ ZALOIS. Chron.Tarvis. apud Murator.tom.19. col.803.Qua quidem cum antenna lignea totum id diversorium sustentabatur,Zalois de raza, & mirabilibus tapetis stratum.Leg.videtur Zatois. V. Zotouy.

¶ ZAMA,Genus menstri, Johanni de Janua.

ZAMBILOTTUS, Pannus ex pilis camelorum confectus: ex Ital.Zambellotto,Gall.Camelot. Paulus Venetus lib.1.c.64.Fiunt quoque ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum.

¶ ZAMELLETTUS.Joh.Demussis Chron.Placent. apud Murator.tom 16. col.581. Et aliqua ex dictis indumentis sunt de veluto, vel de serico de grana, vel de alio colore, vel de Zamelletto.

¶ ZAMELLOTUS,ZAMELOTUS. Idem Chronic col. 580.Et album de Zamelloto undato,&c.Statuta Placent. lib.6. fol.81. Item deotique mantello Zendalis seu Zameloti,&c.

¶ ZAMBORIUM. Conc.Hisp.to.4. p.176. In festis Pentecostes post repræsentatio emissionis Spiritus sancti nisi in primo festo bis,horis & Missæ & Vesperarum,modo tunc temporis non fiant tonitrua cum ballistris quæ damnum inferunt Zamborio sedis. Leg.Zimborie. Vide Cimborium col.603.

¶ ZAMBRA,vox Hispanica, Saltationis Maurica species. Conc.Valent.an.1565.inter Hisp.to.4.p.68. Neve potissimum,in matrimoniis cantilenas in Machometi laudem,præsertim quos Zambros & leilas dicunt, concinant.

¶ ZAM.

¶ ZAMBUCA, Navis Indica. Maff. Hist. Ind. lib. 9. *Zambucis, aut parentibus quadraginta octo cum magna Mahometanorum cæde potitus est.*

¶ ZAMETUM, Pannus holosericus. Testam. Gualæ Bicherii Card. Vercell. an. 1227. apud August. *de la Chiesa* in Hist. Eccl. Pedemont. c. 36. *Do... unum apparatum de meis, ... scilicet planetam, dalmaticam, tunicam de Zameto rubeo.* Vide Exametum.

¶ ZANBRERIUS, Camerarius, minister cameræ, ab Italico *Zambra*, camera. Charta an. 1337. in Statutis Perusiæ fol. 9 *Præsentibus testibus ad hæc specialiter convocatis Peronetto Pasquali, Petro de Sancto Secundo, & Stephanino de Lugduno sartore familiaribus & Zambreriis illustris dominæ Principissæ* (Sabandiæ.)

¶ ZANCA, ZANCHA. Vide *Tzanga*.

¶ ZANCHA, Tibia. Mirac. B. Henrici Baucenens. tom. 2. Jun. p. 376. *Iagottatus in manu dextera & gamba, Zancha.*

¶ ZANDALE, ut *Zendale*. Vide *Zendadum*.

¶ 1. ZAPA, ZAPONUS, Ferrea solea. Statuta Montis Regal. fol. 268. *Item. Statutum est quod omnes ferrarii facientes Zapones ferreos equorum & asinorum, debeant habere tantummodo pro quolibet ferro bono & sufficienti seu Zapone, & pro ferratura unius roncini & vaccinæ, muli & mulæ magni corporis, solidos duos denarios novem, & de asinis & muletis parvis solidos duos, pro quolibet Zapono, & de asinis & somis parvis, solidum unum denarios novem, & de Zapa bovis, solidos quatuor & non plus.* Vide *Zapatura*.

¶ 2. ZAPA, ZAPPA, Ligo, Gall. *Hoyau*, Ital. *Zappa*. Inquisitio an. 1196. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Item dixit quod vinea quæ fuit Marcoaldi & presbyteri Rolandi ... est ad 12. Zappas ... Item dixit quod vinea quæ fuit presbyteri Rollandi de Cocone est de curta & est ad v. Zappas.* Id est, tantum vineæ, quantum 12. vel 5. *Zappis* seu ligonibus coli potest in anno. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1092. *Et adduxerunt targias, & tabulas, & ostia domorum, Zapas, palleas, & multos mulos oneratos brebarum, quia volebant reimplere fossatum.* Chron. Domin de Gravina apud eumdem tom. 12. col. 613. *Habeat Zappam in collo & panem illum in bisaciolie & flascum vini, quasi iret ad vineas videbatur.* Anonymus in Annal. Mediol. to. 16 col. 744. *Habebat triæ millia guastatorum cum Zappis & badilibus. Aratra, Zappa, badilia, nec aliqua utensilia ad laborandum terras,* in Statutis criminal. Riperiæ cap. 33. fol. 11. Hinc

¶ ZAPARE, ZAPPARE, Italis, Terram *zappa* seu ligone fodere. Statuta Castri Redaldi fol. 22 v. *Statuimus & ordinamus quod omnes mezadri & terzoriai teneantur & debeant omnes arbores fructiferas Zapare ad pedem.* Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 563. *Annuatim* (debet) *operas tres, unam ad arandum, altam ad metandum, tertiam ad zappandum.* Mirac. B Simonis Eremitæ tom. 2. April p. 828 *Juravit quod de anno proxime præterito de hebdomade sancta, eo existente in quodam campo ad Zappandum, &c.*

¶ ZAPPATOR, Fossor, Italis, *Zappatore*. Chron. Parmense ad ann. 1308 apud Murator. tom 9. col. 872. *In publica concione more solito data fuerunt vexilla vexilliferis militum, & balestrariorum, & Zappatorum per dictum dominum Potestatem.* Chron. Domin. de Gravina apud eumdem tom. 12. col. 612. *Habebant autem nuntium eorum fidum quendam nomine Johannem Maryoaum virum Zappatorem & vilis conditionis.*

¶ ZAPATURA, Ictus calcis equi. Mirac. C. Henrici Baucen. tom 2. Jun. p. 378. *Non bene viderat de oculo dextro propter Zapaturam cujusdam equi.* V. Zapa 1.

¶ ZAPELLA. Statuta Montis Regal. fol. 178. *Item statutum est, quod nulla persona ... præsumat ludere infra domos conventus Fratrum Minorum, Fratrum Prædicatorum, & Ecclesiæ S. Donati, ad aliquem ludum taxillorum, biglorum, pilotæ & Zapellæ, nec ad aliquem ludum inhonestum.*

¶ ZAPELLUS, Via imbribus excavata, ut videtur, Gall. *Ravin*. Statuta Mutin. rubr. 2. fol. 1. *Qualibet villa sive locus districtus Mutinæ, teneatur & debeat vias, pontes & Zapellos aptare.* Ibidem fol 24. *Qualibet persona teneatur conferre ad laboreria pontium, Zapellorum, & aggerum.* Rursum fol. 47. *Statutum est quod in canali Gonaceti ubi transit strata super dictum canalem fieri debeat unus pons lapideus pro communi & expensis communis, cum ibidem sit magnus Zapellus, ita quod plaustra commode conduci non possunt.* Statuta Castri Redal. l. 3. fol. 47. v. *Nihilominus prætextu alicujus Zapelli nemini liceat aliquod vadum vel fossatum levatum explanare.*

¶ ZAPOLARE. Statuta Castri Redaldi l. 1. fol. 20. v. *Omnes qui laborant terras, ... teneantur eas terras arare per quatuor vices congruis temporibus ad minus antequam seminent frumento, vel tribus vicibus antequam seminent spelta, vel hordeo, & seminatas Zapolare, & si opus fuerit mundare & roncare.* An idem quod *Occare*?

¶ ZAPONUM, Pondus quoddam. Statuta Ast de intratis portarum: *Azia sive Zaponum de fillo lini solvat pro libra fol. 10. Azia sive Zaponum de fillo canapis solvat pro qualibet libra ponderis fol. 5.*

¶ ZAPONUS, Ligo. Vide supra *Zapa* 1.

¶ ZAPPA, ZAPPARE, ZAPPATOR. Vide *Zapa* 2.

¶ ZARABOLLA, Bracæ, vestis qua crura & tibiæ teguntur, eadem notione qua *Saraballa*. Decreta Placent. ad calcem Statut. fol. 97. *Ita quod qui cedit, nudus sit, discalciatus, non habeat aliquod vestimentum, vel velamen excepta Zarabolla.*

¶ ZARABULLA, Eodem significatu. Joh. Demuss. Chr. Placent. ad an. 1388. apud Murator. tom. 16. col 581. *Et etiam de subtus habent Zarabullas lineos strictissimas.*

¶ ZARABOTANA, Machinæ jaculatoriæ species. Chalcocond. l. 7 *Vehebantur bombardæ plurimæ, quas Zarabotanas nominant.* Statuta criminal. Riperiæ cap. 79. fol. 16 *Si quis animo percutiendi sagittaverit cum balista vel arcu, vel Zarabotana ereo, vel ferri cum sagittis, &c.*

¶ ZAROBOTANUS, Eodem significatu, apud Gabr. Barelectam in Serm part. 1. fol 37 v. col 1.

1. ZARDA, Morbus equorum, *quædam astuatio ad modum ovi, vel major vel minor, quæ tam in parte interiori quam exteriori nascitur in garectis.* Ita Petrus de Crescentiis l. 9. de Agricult. c. 10. & 35. *Zardie*, veteri ejus interpreti Gallico.

2. ZARDA, *Alienatur*, in Glossis MSS.

¶ ZARDENUS, ZARDINUS, Hortus, Italis *Zardino*. Charta an 1388 ex Tabular Massil. *Domibus, furnis, Zardenis, tenementis, &c.* Statuta Mutin. rub. 371. fol. 75. *Statutum est pro custodiendis broilis & Zardinis & aliis terris positis intra confines civitatis Mutinæ eligantur ... custodes sive saltarii.*

¶ ZAROBOTANUS. Vide *Zarabotana*.

¶ ZARZAPARILLA, Salsaparilla, Gall. *Salsepareille*, Italis *Larzapariglia*. Acta SS. tom. 4. Jun. p. 1146. de Canonizat. B. Aloysii: *Qui ante paucas horas ægram inspexerat, eique exsiccantia medicamenta per dies 21. sumpta ex ligno sancto & Zarzaparilla, ut medicorum verbis utamur, perscripserat.*

¶ ZATA, ZATTA, Italis, Navis species. Miracul. B. Henrici Baucen. tom. 2 Jun. p. 387. *Confracti fuerunt tres remi, quibus gubernabatur dicta Zata.* Jac. Delayto in Annal. Estens apud Murator. tom. 18. col. 928. *Cum navigiis multis belligeris & cum duabus Zatis.* Ibidem col. 983. *Et paratis certis navibus & constructis aliquibus Zattis de arboribus, &c.* Statuta Cadubr. c. 22. fol 56. v. *Quod mercatores forenses non possint ligare Zattas, vel aliud lignamen, nisi solverint id quod tenentur sibi.*

ZATOUY, Zatouin, Pannus sericus rasus, vulgo hodie *Satin, Satteyn,* in Inventario Ecclesiæ Eboracensis an.1530.in Monastico Angl.tom.3.p.77. Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1530. *Pour 7. quartiers de Zatouin Yade, & 7.quartiers de fort veluiau vermeil, pour faire deux cottes à armer, broudées & frunces de grosses perles & meaues pour ledit Seigneur. Pour 3. aunes de petit cendal à bouçer ledit veluyau, & pour 4 aulnes de cendal vermeil & Inde à faire l'envers.* Crebro etiam scribitur *Zatoay.* [Vide *Zalous.*]

¶ ZATTA, ut *Zota.* Vide in hac voce.

1. ZAVA, Hominum collectio & adunatio. Lex Longobard.l.1.tit.18.§.2.*Cognovimus enim, quod per singulas civitates mali homines Zavas, id est, aduaationes contra judicem suam agentes faciunt.* Ita præferre tres codices monuit me Stephanus Baluzius: Editio Boerii & Heroldi p.253.*zanas,* Lindenbrogii *zanas,* [Boherii denique *renas.*] Priorem lectionem firmat, vel certe ita legisse videtur) Papias, in ordine litt *zau: Zavat, id est, rutas.* In uno codicum MSS.Glossa interlinearis habet, *id est, rinas.* Vide *Rupta.*

2. ZAVA, pro Lorica. Vide in *Zaba.*

ZAVALCHENUS. Vitalis Oscensis Episcop. *Sunt & alii judices, & officiales inter Judæos videlicet & Saracenos. Zavalchen enim Saracenorum judicat causas, dictus à Zaval, Dominus, & Archen, id est, judiciorum. Qui Zavalchen executioni mandat sententias à se latas, & facit citationes, & ceteras compulsiones, quæ in Saracenorum curia imminent facienda. Item exercet tabellionatus officium inter eos, ita quod nullus alius inter Saracenos facit publicum instrumentum, &c.*

ZAVALMEDINA, Zalmedina, Calmedina, &c. *Prætor urbis,* tametsi, ut ait Blanca in Epist. dedicatoria ad Commentar. de Reb Aragon. non omnino respondeat id muneris Prætori urbano apud Latinos. Idem p 638. *His ergo rebus compositis Alfonsus Rex novæ urbis* (Cæsar-Augustæ) *Magistratus urbanos præficiendos curavit, &c Itaque Prætorem urbanum ordinariæ causarum cognitioni præfecit, quem ipse Arabico nomine retento, Zalmedinam vocari passus est.* Vitalis Episcopus Oscensis, apud eumdem pag. 728. *Et ipsi Ricii homines in sibi civitatibus assignatis, Zavalmedinas, & in villis Bajulos, quos sibi placuerint, debent ponere. Qui Zavalmedinæ & Bajuli teneant & regant curias ipsorum locorum pro Ricis hominibus prælibatis.* Idem pag.387. *Sunt præterea officiales Domini Regis in prædictorum locorum singulis constituti, qui diversis nominibus appellantur, Quidam enim Zavalmedinæ, id est, Vicedomini civitatum: zaval enim idem est, quod dominus, & medina idem, quod civitas, lingua Arabica: à qua hoc vocabulum fuit sumptum.*

¶ Zahalmedina, in Charta ann.1165. in Append. ad Marcam Hispan.col.1343 *Homines sui interfecerant quendam Sarracenum, ipsum scilicet Zabalmedina.*

¶ Cahalmedina. Charta Jacobi Reg.Aragon. an. 1238.ex Chartul.Campan.fol.549.col 2.*Mandamus itaque firmiter præcipientes Majori domus, senioribus, bajulis, vicariis, merinis, justitiis, Cabalmedinis, judicibus, &c.*

Salmedina appellatur in Charta Alfonsi I. Regis Aragonum, apud eumdem Blancam p.789. Ex his amendanda Charta Adelfonsi Regis Aragonum contra Valdenses: *Balivis, Justitiis, Merinis & Zafalmerinis, &c.* Legendum enim *Zafalmedinis* Aliam Aldefonsi Imperat. Hispaniæ æræ 1156.apud Anton. *de Yepez,* in Chron. Ord.S.Benedicti to.7.subscribit *Felix Chephalmedina.* Consuetud.Barcinonæ MSS.*Statuimus, ... quod nullus Lesdarius, Pedagiarius, Pensator, Sensor, Major domus, Repositarius, Merinus, Calmedina Justitia, vel Judex, &c.*

¶ ZAVATTERIUS, Veteramentarius sutor, Italis *Zavattaro,* Gall. *Savetier.* Chr.Petri Azarii apud Murator.to.16.col.330.*Non solum homines Pernsis stipendiarii, sed etiã mulieres & barberii cum Zavatteriis occurrerunt.*

ZAUCEA, Zauzea, Via strata, ut videtur, Gall. *Chaussée.* Statuta Ast.collat.19.c.15.fol.66.*Teneatur Potestas scovari facere omnes Cauzeas sive stratas de 20. diebus in 20.diebus.* Infra pluries *Zaucea.* Cap.18.fol.66. *Teneatur Potestas quod si aliqua ecclesia est juxta aliquam Zouceam, quod ipse Potestas teneatur fieri facere pro parte ipsius ecclesiæ vel hospitalis de bonis ipsius ecclesiæ vel hospitalis ipsam Zauceam.*

¶ ZAUNORRES. Conc.Legion.ann.1012.inter Hispan.tom.3.p.192. *Omnes carnizarii cum consensu concilii carnem porcinam, hircinam, ... per pensum vendant, & dent prandium concilio una cum Zaunorres.*

¶ ZAZZARA, vox Italica, Cæsaries, Gall. *Chevelure.* Joh.Demussis Chron.Placent.apud Murator.tom.16. col.581.*Juvenes portant barbam rasam, & collum a mediis auriculis infra & ab inde supra portant Zazzaram, sive cæsariem capillorum magnam & rotundam.*

¶ ZEBELINUS, Zebellinus, Martes. Henricus Episc. Albanensis in Epist.ad universos Prælatos: *Abjiciant varia grisea, Zebellinos, & pelliculas hujusmodi grandis pretii.* Vide *Sabulum.*

¶ ZEBUS, pro Diebus, in vet.Inscript. apud Mabill. Analect.edit.Paris.ann.1723.p.572.ut *Zabulus,* pro Diabolus. Vide supra.

¶ ZECH, Bohemis, Fraterna clericorum laicorumque sodalitas. Reinerius de Valensibus apud Freherum Script.Bohemic.p:221 *Confraternitatem clericorum & laicorum, quæ dicitur Zech, dissuadent: & hæc omnia dicunt agi propter quæstum.* Hinc

¶ ZECHUM, pro Sodalitium quodvis in Epistolis obscurorum virorum pag.mihi 81.*Et quando sunt in Zechis ad vinum, tunc jurant per Deum & blasphemant & faciunt multa scandala.* Unde

¶ Zechare, Ejusmodi sodalitia frequentare, ibidem p.122.*Relinquite libros vestros, vos nimium studetis, debetis aliquando solatium quærere & Zechare.*

¶ ZEDA, pro Scheda, apud Bern. *de Breydenbach* Itin.Hierosol.p 230.

ZEDOARIA. Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap.85.*Sunt & aliæ arbores, quarum radices sunt Zinziber, Galanga, & Zedoaria, quæ vulgariter Citovart appellatur.*

¶ ZEICHEN, Potus species. Vide *Siden.*

¶ ZEIDLARII, junguntur cum *forestariis,* in Charta Henrici VII.Imp.anno 1310.& in Constitutione Caroli IV.Imp.anno 1358.*De forestariis, & Zeillariis,* apud Goldastum tom.1.Constit.Imper.ubi c.1.*Inprimis, quod omnes Officiales, Forestarii, & Mellicidæ, qui Zeidlarii vulgariter nuncupantur, &c.*

¶ ZELARE, Zelari, Expetere, perorare. Epist S. Ludovici Reg Franc.apud Acher.tom.2.Spicil.pag.548. *Ut autem sæpius ad memoriam inducatur, & efficaciter hujusmodi præceptum nostrum servetur, sicut in corde gerimus & Zelamus, &c.* Charta an.1399.ex Schedis Præs. *de Mazangues* : *Zelantes bonum commune dictæ patriæ Provinciæ, &c.* Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg.apud Murator.to 8.col.613.*Cum esset bono probatæ fidei Zelans pacem & tranquillitatem urbis toto mentis affectu.* Nicolaus de Jamsilla ibidem col.555. *Qui honorem principis Zelabantur, &c.*

¶ Zelare, Studere, favere. Laur. Byzynii Diarium Belli Hussit.apud Ludewig. tom.6. p.150. *Nam præfatæ veritatis æmuli sacerdotes & laicos communionem calicis Zelantes, &c.*

¶ Zelare, Fervere. Conc.Tolet.XVII. inter Hisp. to 2.p.756.*Gloriosissimus princeps noster Egica Rex, zelo Zelans pro domino Deo exercitum, inimicos veræ fidei ... ita recto judicii tramite digna cernitur ultione percutere.*

¶ Ze-

¶ ZELARE, Amare ut zelotypus. Eccl. c. 9. *Non Zeles mulierem sinus tui.* Vide Zelosus.

¶ ZELARE, *Irridere*, in Gloss. Gasp. Barth. apud Ludew. to. 3. Reliq. MSS. p. 141 ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ ZELARIA, E carnibus elixis jus concretum, Gal. *Gelée*, Ital. *Zeladina* Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 582. *In æstate in cenis dant Zelariam de gallinis & capponibus, vitellis, & capredis, & carnium porci. & pullorum, vel Zelariam piscium.* Zelatina, ibidem col. 581. semel & iterum.

¶ ZELATOR, Cupidus, in Bulla Innocentii VI. PP. ann. 1356. apud Ludew. tom. 6. Reliq. MSS. p. 17.

¶ ZELATOR, Fautor, *Quod vos reddatis inter optimos ejusdem fidei Zelatores, in Christi militia magis & magis gloriosos*, in Litteris Synodi Constant. an 1416. apud eumdem Ludewig. ibidem p. 74.

¶ ZELATORES, Testes synodales dicuntur ex observatione Josephi *de Aguirre* ad calcem Concil. Tolet. an. 1582. tom. 4. Concil Hisp. p. 219.

¶ ZELATOR, Æmulator, inimicus. Acta S. Urbani PP. tom. 6. Maii pag. 15 *Denique impiissimus Almachius non sufferens animo, cœpit dona promittere plurima, si quis investigator ac proditor Christianorum existeret, per qualecumque ingenium aut calliditatem ejusque auribus nuntiaret. Unde factum est ut tertium post diem quidam legis Dei Zelator promisque cupidus, nuntiasset ei quosdam Christianos sese reperisse, &c.*

ZELGA. Charta Alamannica Goldasti 69. *In omni Zelga jornale unum arare, & 3. dies à secare, & 3. a madere.* [Mensura agri videtur Schiltero.]

ZELOSUS Zelo ductus, plenus. Gesta S. Hugonis Episcopi Lincolniensis apud Surium 17. Nov. *Fiat vera non minus Zelosus contra quoslibet alios pauperum oppressores, Ecclesiasticæque libertatis violatores, &c.* Italis *Zeloso*, est *amore flagrans*, nostris *Jaloux*.

¶ ZELOTES, Æmulator, vel etiam zelo plenus. Exodi c. 20. 5. *Dominus Deus tuus, fortis, Zelotes.* Occurrit non semel apud eum sacros tum ecclesiasticos Scriptores. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zelotes vel Zelosus, amoureux, ou envieux, jaloux.*

¶ ZELOTISSA, Quæ zelum alicujus accendit, in Actis SS. tom. 4. Jul. p. 517.

¶ ZELTER, Tolutarius equus, asturio, ambulator, gradarius, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Gold. Alam. p. 126.

¶ ZELUS, Studium, amor. Litteræ Innocenti VI. PP. ad Carolum IV. Imp an. 1356 apud Ludew. tom. 6. pag. 19. *Quæsumus ite megastudiaem tuam, fili carissime, ut nostrum & ipsius ecclesiæ ad te Zelum puræ caritatis attendens, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zelus, envie, ou amour, ou ferveur bone ou malo.*

¶ ZELUS, Iracundia. Canon. pœnit. apud Acher to. 11. Spicil. p. 74. *Si qua fœmina furore Zeli accensa flagellis verberaverit ancillam suam ita ut infra tertium diem animam cum cruciatu effundat.*

¶ ZELUS, *Odium*, in Gl. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 197. ex Baldrici Hist. Palæst.

ZEMA, illud est, quod nos vulgo *le bouillon*, id est, jusculum dicimus. Papiæ, *Zema* est *olla*. Idem Papias: *Jus coquinæ vel pistorum, quam Græci Zemam vocant* A ζέω, *ferveo*, & *bullio* Unde S. Hieronym. l. 3. in Oseam, ἐκ ζέματος, *ferventis ollæ superiores aquas* dixit. Anastas. Bibliot. in Vita S. Joan. Elecmos. n. 34. *Quanti vellent tingere panem suum in Zemate, quod projiciunt coqui mei?* Ubi cod. MS. Aquicinctin. *Zema* interpretatur *jacturam aquarum, ubi carnes coquuntur, vel fermentum aut facem.* Anicius l. 8. de Re culin. c. 1. *Et mittitur in Zema, quod est decoctum.* Cap 6. *Et bulientes Zema, quod est decoctum, cum modico salis submittatur.* Ubi, *quod est decoctum*, videtur esse glossema, abestque ab editione Humelbergii, qui *zymam* reponendum censet, id est, ζύμην, quod fermentum est. Sed aliud est *zema*, aliud *zyme*. Glos. MS. *Zema, aqua saginata, ubi caro coquitur. Zyme, fermentum.* Physica sub nomine Democriti de Tingendia purpuris: Εἶτα λαβὼν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ζέμα, ... Ubi quod ζέμα dicitur, *jus* appellat Plinius l. 35. cap. 6.

ZEMA, Cacabus, παρὰ τὸ ζέειν. Servius in 4. Æneid. *Libertas, ollas æneas Græce dicit: Zemas enim vulgare est, non Latinum.* Epistola Valeriani apud Trebell. Pollion. in Claudio: *Item in cancos, & scyphos, & Zemas pondo undecim.* Ita restituit Casaubonus, pro *zuma*.

¶ ZEMBLA, pro *Embla*, Jumentum sarcinarium, Z addito euphoniæ causa. Leges palat. Jacobi II. Reg Majoric. inter acta SS. to. 3. Jun. p. 26. *A Zemblis seu saumariis nostris, illis præcipue qui nostra deferunt ornamenta, cura debetur solicita, quam volumus per speciales & certos Zemblerios adhiberi.* Hinc

¶ ZEMBLERIUS dictus Cui cura *Zemblarum* commissa est, ibidem: *Ordinamus itaque quod in officio isto quatuor assignentur idonei, ad quos nostris pertineat saumariis necessaria procurare; majorem Zemblerium super iis excitando, & eos majori Zemblerio subesse volumus.* Pluries ibi. Vide *Embla*.

¶ ZENATUM Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 277. *Item, pro cannis septem de Zenato pro roba Johannis medici tasen. 21.* Rursum p. 272. *Pro Zenato & seta pro rebus ejusdem, gros. 8.* Leg. *Zendatum*, vel *Zsatatum*. Vide mox *Zendadum*.

¶ ZENDADUM, Italis *Zendado*, Tela subserica, vel pannus sericus, idem quod supra *Cendalum*. Vide in hac voce. Vita S. Petri Parentii to. 5. Maii p. 89. *Sepulto itaq; domino Petro Parentii, non lapide, sed culcitra Zendadi, coopertum est modico tempore monumentum.*

¶ ZENDALE, Eodem significatu. Chron. Estense apud Murator. tom 15. col. 337. *Cremonenses dictum carrocium conduxerunt super districtum Parmæ ... cum tribus pariis bobum coopertis purpura & Zendalo.* Vide *Zambilottus*.

¶ ZANDALE, in Anonymi Annal. Mediolan. apud eumdem tom. 16. col. 810. *Planeta una drappi nigri ultramarini fodrata Zendali nigro.*

¶ ZENDALIUM. Statuta Eccl. Argentin. an. 1435. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 550. *Variorum, Zendaliorum & sericorum forraturas prædictorum sex mensterierum dominabus ... omnibus interdicimus.*

¶ ZENDALLUM, in Chron. Placent. Joh Demussis apud Murator. tom. 16. col. 580. *Et aliquæ dominæ utuntur mantellis .. fodratis de Zendallo vel vairiis.*

¶ ZENDARDUM, in Conc. Budensi c. 3.

¶ ZENDATUM. Testam. Hugonis Aycelini Card. an. 1297. *Item legamus casulam, dalmaticam & tunicellam, quæ sunt de Zendato duplici .. . De samitis etiam & Zendatis nostris quæ invenientur in cophinis nostris ordinabunt executores nostri.*

¶ ZENTATUM, in Computo ab an. 1333 ad an. 1336. tom. 2 Hist. Dalph p. 283. *Item pro quinque ulnis de Zentato pro dom. Andrea filio domini ad faciendum duos cursetos, 29. s. Vienn.*

¶ ZEMGIALUS, Aper, ni fallor, ab Ital *Cinghiale*, Gall. *Sanglier*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Postea dant carnes assatas in magna quantitate, scilicet capponum, pullorum, fasianorum, perdicum, leporum, Zengialorum, & capriolorum & aliarum carnium.*

¶ ZENICUS, pro Scenicus, in Hist. Novient. Monast. apud Marteonium tom. 3. Anecd. col. 1127. *Ipsi cultores fanatici & idolatræ, fanum cultui deorum suarum & in ipsa aram Dianæ & Mercurii construxerunt, & ludis Zenicis dedicaverunt.*

¶ ZENOBIUM, pro Cœnobium, in Chron. Episc. Merseburg. apud Ludewig. tom. 4 Reliq. MSS. p. 435.

ZENTALA. Petrus de Crescentiis l.9.c.64. *Tenendi sunt boves in talibus stabulis ... stratis & bene clausis, ut pedes ungula conserventur illæsi, ut ipsi defendi possint à Zantelis, muscis & tabanis.* Ubi vetus Gallic. Interpret: *Qu'ils puissent estre defendus de vers, de mouches, & autres bestellettes.* Italis *Zenzara*, est muscula, *mouscheron*. [Vide *Zinzala*.]

¶ ZENTGRAVIUS quis proprie nuncupatur apud German. videsis Notas Eccardi ad Leg. Salicam p.87.

¶ ZEPELLUS. Statuta Castri Redaldi l.3.fol.80. *Portet quilibet nuntius ... mazzam ligneã sine pæna in manu, ut cognoscatur, nec vadunt in Zepellis.* Vide *Zipellus*.

ZERBALARIS TERRA, in Bullar. Casin. to. 2. Constit. 51.73 pro *herbalaris*, seu herbida. Chartæ aliæ *gerbida* præferunt, facili ac proclivi lapsu, pro *herbida*.

¶ ZERBIDUM, pro *Herbidum*, locus herbosus. Charta ann 1033. apud Murator. delle Antic. Estensi. p.88. *De silvis, & Zerbidis juges centum.* Infra: *Gerbidis*, Vide *Gerba* 1.

¶ ZERBIUM, ut *Zerbidum*. Statuta Vercell. l.3. fol. 90. v. *Possint ducere & duci facere per communia & Zerbia locorum & villarum ac territorium districtus Vercellarum.* Lib.5. fol. 119. v. *Item quod nullus campanus possit accusare in campo stipula vel Zerbio, nisi campus fuerit imblavatus, vel aliquo semine seminatus.* Ibidem fol. 128. *Item quod qualibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit ... seminare, ad cultum reducere ... possessiones quæ appellantur segbie, Zerbia, &c.*

¶ ZERLA, Mensuræ genus. Statuta datiaria Riperiæ c 2. fol.7 *Si aliqua persona habens bulletum conducendi vel conduci faciendi vinum, reperietur conducere ultra quantitatem comprehensam in dicta bulleta usque ad unam gerlam sive Zerlam, non cadat, nec intelligatur in aliquam pœnam, nisi solum in amissione illius gerlæ sive Zerlæ vini, & ab inde infra.* Italis *Zerlo* vel *Gerlo* est Sporta dossuaria, Gall. *Hotte*. Hinc

¶ ZERLATOR, in iisdem Statutis c. 13. fol 10. *Quod quilibet Zerlator, sive mensurator communitatis prædictæ, teneatur & debeat denuntiare seu notificare dicto emptori dacii prædicti quantitatem vini quod portabit.*

ZERNÆ, *Impetigines, Feræ*, quæ etiam *Lichenes* appellantur. Macer de Virtutibus herbarum c 7.

Zernas & lepras cura compescit eadem.

ZESSUS. B. Odoricus Forojul. nu. 18. *Omnes naves ibi sunt alba sicut nix, Zesso depictæ* [Ital. *Zesso*, pro *Gesso*, gypsi speciem significat.]

1. ZETA, Cœnaculum, ex Gr. *Δίαιτα*, ut pridem docuere Cujacius, Turnebus, & alii. Gloss. Græc. Lat *Δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, diæta, cœnaculum.* Papias: *Zetæ, domus, quæ subtus pedes habent aquas, harum aliæ hyemales, aliæ æstivales, Zetæ hyemales sunt, quas calidas facit subducta flamma, Zetæ æstivales, quas frigida facit subducta aqua.* Gl. Saxon. Ælfrici: *Zetas æstivales*: sumen solde, i. æstivalis sedes. *Zetas hyemales*: pinter solde, i. hyemalis sedes. Zetam hyemalem *triclinium hyemale* vocat Sidon. l 2. epist. 2. Ordericus Vitalis l.2. p. 412. *In quinta Zetas hyemales, in sexta Zetas æstivales.* [Descriptio palatii Spoletani ex Chartario Farfensi apud Mabill to. 2. Annal Bened. p.410. *In quinta Zeta hiemales, id est cameræ hiberno tempori competentes. In sexto Zetæ æstivales, id est cameræ æstivo tempori competentes* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zeta, maison ou chambre.* Osbernus in Vita S. Elphegi Archiep. Cantuar. tom. 2. April. p 634. *Zetam vero cum velut praæsurus intraret, &c.*] sæpius usurpatur pro quolibet ædis cubiculo, aut apud Plin. l. 2. epist. 7. l.6 ep.5. cui ita appellatur locus capax unius lecti cum duabus sellis, qui velis obductis & reductis modo adjiciebatur cubiculo, modo auferebatur, cujusmodi sunt *Alcoviæ* nostræ hodiernæ. Acta S. Sebastiani c.4 *Ubi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex gemmis & margaritis habeat Zetas instructas?* Julius African. l.5. Histor. Apostol. *Jam enim regnum paratum vobis, & ex coruscantibus gemmis Zetas instructas, plenas gaudiis, plenas epulis, &c.* Lampridius in Heliogabalo: *Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas Zetas jubebat incendi.* Aldem. lib de Virgin. ubi de S. Babyla: *Ad Palatinas ducitur Zetas, & Imperiale vestibuli hypodromum.* Transl. S. Joan. Reomaens. c.3. de rustico quodam: *Cum maturius pulli cantu, ab boum custodiam à Zeta propria prosilire contigeret.* *Zetulam* dixit Erkempertus in Hist. Longobard. c.46. *Et sibi in Zetula Episcopali mansionem exhiberi jussit.* Adde Wolphardum Presb. l. 1. de miracul. S. Walburgie n. 19. [Fridegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 177. & Murator. tom. 1. part. 2. col. 1047.]

¶ ZETARIUM, Triclinium. in Actis SS. tom. 5. Jun. p. 435. ubi de SS. Petro & Paulo: *Juxta palatium Neronianum in Vaticano, inter Zetarium, id est triclinium triumphale.*

ZATARIUS, in Martyrol. 26. Martii, & in Actis S. Sebastiani Mart. n. 69 & in Vita S. Castuli n. 1. idem S. Castuli Mart. dicitur fuisse *Zetarius Palatii, & hospes Sancti.* Quo loco *zetarium* corrupte pro *Diætario*, seu Atriensi, dici putat Fabrotus ad Cedren. quemadmodum *zabulus* pro *diabolus*. At rectius, ni fallor, Molan. ad Usuard. & Baron ad Martyrol. Rom. existimant, *zetarium* à *zeta* dictum: ut fuerit *Zetarius Palatii*, cubiculi interioris Palatii Custos. Apud Paulum l.3. Sententiar. *Zetarii* præterea memorantur, qui *Diætarii* appellantur in L. quæsitum, § idem, &c. de Instruct. vel instrum. leg.

2. ZETA. Ordericus Vital. l.8. p.674. *Castellum sancti Sereni ... postmodum tenuit, muris & vallis Zetisque munivit.* Lib 10. p.770. *Copiosos pecuniæ sumptus erogavit, unde municipia ejus vallis & muris, ac multiplicibus Zetis undique clauderentur.* Pag.775. *Quidam ad illum de sublimi Zeta lapidem projecit, &c.* Denique p.800. *Arcem, & regiam, & murum in gire, Zetasque minores, atque majores jam munite, sollicitèque perscrutamini, aditusque servate, ne quis exeat vel ingrediatur sine vestra consideratione.* Ubi *zetæ* videntur appellari *speculæ*, quæ muris imminent. Ex his, ni fallor, emendandus Laurentius de Leodio in Hist Episcopor. Virdunens. pag. 316. *Post prandium socios extra turrim ad everias antemurales vocavit, lusu alea ibidem eos tenuit, &c.* Legendum enim videtur *zetas*, ut apud Vitalem.

3. ZETA, Vitii signum in libris. Paulus Diac. in epist. ad S. Adelhardum Abb. Corbeiensem, præfixa S. Gregor. M. Epistolis, quas descripserat & correxerat: *34. ex eis feci te esse relectas, &, prout potui, emendatas esse, præter pauca loca, in quibus vitium inveni: & tamen meo eu sensu supplere nolui, ne viderer tanti Doctoris verba immutare: quibus in locis, & forinsecus ad auream* (f. ad oram) *Zetam, quod est vitii signum, apposui.* Apud Isidor. l.14. c.26. *zeta* significat in ponderibus *obolum*.

¶ ZETARIUM, ZETARIUS. Vide *Zeta* 1.

ZETHONIUM VELLUS. Vetus Epitaphium Mediolani apud Puricellum p.106.

Ambrosiana diu pluvialia ... venustum
Vellere Zethonio, gemmis, auroque superbum.

Idem quod mox.

¶ ZETONINUM, Pannus sericus ex seta. Anonym. in Annal. Mediol. apud Murator. tom. 16 col. 810. *Lectorinus unus Zetonini albi.*

¶ ZETULA, diminut. à *Zeta*, Cœnaculum. Vide in hac voce.

¶ ZEWERP. Jactura maris, idem quod *Swerp*. Vide in hac voce. Charta Philippi Comit. Flandr. an. 1211. *Ad portum Graveningis & per totam terram meam à Zewerp liberi sint.*

¶ ZEZI, pro Giezi. Epist. Ægdii Tuscul. Episc. adv. Patriarcham Antiochenum apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. p 455 *Utinam aperiret Dominus oculos tuos, sicut aperuit Zezi; videres multo plures nobiscum esse quam tecum.* Ubi respicere videtur ad c.6. l.4. Reg. v.16.

ZIA,

ZIA, ZIANUS. Vide *Zius*.

¶ ZIBETHUM, Italis *Zibetto*, Gall. *Civette*, Aromatis genus. Locus est in *Lascopitium*.

¶ ZIBIBUM, ab Italico *Zibibo*, Cruscanis, *Spezie uva ottima à seccare*, Passa uva. Joh. Demussis Chr. Placent. apud Murat. to. 16. col. 582. *Secunda die in nuptiis ins primo longetos de pasta cum caseo, & croco, & Zibo, & speciebus*.

ZIBYNNUS, ZIPINA. Suidas: Ζιβύνη, ἴλοι ἐμπροσθιδίοις, λόγχη, σπάθη, ἢ ζιβύνη & ζυβύνη, *venabulum*, in vett. Gloss. *Missile* dicitur in Nov. Justin. 85. Ubi Julian Antecess. Constit. 79. §. 4. *Zybynnos, quos Massilia vocant*.

ZIPINA, *Lancea*, in Glossis MSS. Papias: *Zimbina, lancea*. Ita enim MS. Vide Glossaria, Antonii Augustini & Francisci Pithœi ad Julianum Antecess. præterea Gloss. Rigaltii, Meursii [& med. Græcit. in Ζιβύνα.]

ZIDELWEIDA, [Glandes quernæ, quibus pascuntur porci, Meichelbeco interprete, to. 1. Hist. Frising. p. 191.] Charta Ottonis Imp. an. 695 in Metropoli Salisburg. to. 1. p. 138. *Cum curtiferes, areis, pratis, . . venationibus, piscationibus, Zidelweida, molendinis, exitibus, reditibus, viis & inviis, &c.* in alia Charta an. 996. p. 136. habetur *Zudulweide* Io alia, p. 143. *Zidilveidis*. Pag. 144 *Zidelvreidis*. Tom. 3. p. 458. *Sidelvreidis*. *Sidrlweiden*, to. 2. pag. 140. German. *Weide*, est ager pascuus.

¶ ZIFFRÆ, Notæ numerales, Gall. *Chiffres*, Ital. *Ciffera*. Chron. Mellic. ad an. 1471. p. 481. *Collectæ vero, lectiones & evangelia per Ziffras seu numeros notentur, ubi reperiantur*. Statuta Montis Regal. fol. 192. *Item statuerunt & ordinaverunt quod domini qui diccuntes in decretationibus & condemnationibus bannorum per eos fiendis, non utantur Ziffris seu aliis literis brevibus*. Vide *Cifra*.

¶ ZIGAR, *vetus Alamannorum nomen, notat variarum specierum compositionem*. Hæc Goldastus ipsomet de ex Schiltero in Gloss. Teuton.

¶ ZILENTI, *Nisus*, in Gloss. ad calcem vett. Collect. Can. Apost. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Regiorum sigillorum Custodis.

¶ ZILIUM, Lilium, Italis *Giglio*. Anonym. in Annal. Midiolan. apud Murat. to. 16. col. 807. *Corona una aurea cum Ziliis sex magnis, & Ziliis sex parvis, super cujus circuitu sunt sapphiri sex grossi*. Et col. 808. *Filum unum paternostrorum auri, . . . cum certis aliis perlis in capite dicti fili, in quibus sunt botons 84. Jannenses & Ziliis seu albi*. Funus Joh. Galeaz ibid. col. 1035. *Erant enim prima duo scuta cum sola aquila nigra in auro, alia duo cum Ziliis & vipera in quarteriis*.

¶ ZIMUS, *Fermentum*, in Gloss. ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei. Vide *Zema*.

ZINARUS. Apud Petrum de Crescentiis l. 5. extremo.

¶ ZINDARUM, ut supra *Zendadum*. Testam. ann. 1358. apud Rocchum Pirrum Siciliæ sacræ p. 187. *Vestis una Zindari ad instar jubba, &c.*

¶ ZINESTRA, Genista, Italis *Ginèstra*, Gall. *Genet*. Funus Joh. Galeaz apud Murat. to. 16. col. 1035. *Alia duo* (scuta) *cum divisa Imperatoris, videlicet uno capitergio cum una gassa; alia duo cum Zinestra*.

ZINURDONES. Chron. Montis-Sereni anno 1171. *Erat hic de familia Ecclesiæ ex eo genere hominum, qui Zinurdones appellantur, tanta superbiæ, ut mirum esset, rusticam mentem angustiis rebus & paupertati assuetam, tantum inflari potuisse*.

ZINZALA, *Parva musca, i. culex: unde zinzalarium, conopeum ad eas arcendas*. Ugutio. [*Zinzala, petite mousche, cincerella*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. V. supra *Zenzala*.]

¶ ZINZIBER, *Gingimbre*, in iisdem Gloss. Lat. Gall. Comput. ab ao. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 284. Item, *pro quinque libris de pipere, quinque de Zinzibero, &c.* Adde Rymer. to. 7. p. 233.

¶ ZINZICLA, Spongia, ut videtur. Hist. Belli sacri apud Mabill. to. 1. Musei Ital. p. 141. *Alii qui remanserunt vivi, fugerunt in castrum. Quod Turci obsederunt contra nos, eisque abstulerunt aquam fueruntque nostri in tanta afflictione sitis, quod flebotomari faciebant suos equos & asinos, quorum sanguinem bibebant. Alii mittebant Zinziclas in piscinam, & ea deprimebant in os suum*.

ZINZINARE, *proprium pardorum*, Ugutioni.

¶ ZINZULARE, Merulæ vocem edere. Histor. Elevat. S. Zenonis ato. 2. April. p. 75. *At in itinere positum merula avis strepera voce Zinzulans, callem transvolans, quasi sinistrum omen significans, ab incepto revocabat*.

ZIOPIA, ZIOPIUS, in Gloss. Arabico-Latino.

¶ ZIPELLUS. Statuta Placent. l. 6 fol. 82. *Et si fuerint zocbulæ magnæ & altæ cum Zipello quarto ab hominibus sive à fœminabus & cum corollis largis non possint accipere de pari ultra 12. sol.* Vide *Zepellus*.

ZIPINA. Vide *Zibynnus*.

ZIPPULA, Placenta, Italis *Fogaccia*, [*Zèppola*, Gall. *Bignet*.] Pelagius libello 4. n. 59. *Fecit de farinula lenticulam & Zippulas*. Quo loco Ruffinus l. 3. Vit. SS. nu. 51. habet *placentas*. Occurrit rursum apud eumdem Pelagium libello 8. n. 15.

ZIRBUS, Omentum, Græcis ἐπίπλοον, para stomachi. Vide Anatomiam Mundini p. 70.

ZIRO, Propugnaculi species, Italis. Charta ao. 1158. apud Ughell to. 2. p. 368. 369. *Cum plebe & capellis suis & curte sua in integro, & toto Zirone supradicti castri, &c.* Rollandinus in Chron. l. 5. c. 15. *Unde in præsenti Dominus Ecelinus fecit fieri unum Zironem in Anoale, & tres Zirones in Mestre, ubi suprastantibus, & custodibus constitutis, & licentiato exercitu, reversus est ipse Paduam*. Cap. 17. *Fecit quoque fieri Zirones in campo franco, ibique positis suprastantibus & custodibus, &c.* [Paris. de Cereta in Chron. Veron. ad an. 1242. apud Murat. tom. 8 col. 632. *Dom. Henricus de Egna Potestas Veronæ & dom. Icelinus de Romano cum Veronensibus in eam terram Montaguana intraverunt & eam mitigaverunt, & unum Zironem seu rocham fecerunt in ea*.]

ZIRUM. Charta Dalmatica an. 1069. apud Joan. Lucium l. 2. de regno Dalmat. c. 6. *De sororibus autem, quæ nunc Domino servitura ibi ingrediuntur, & quæ eodem invitante ingressura aderint suis facultatibus, * vino territoriis libera cuncta, quæ in præfato monasterio obtulerint territoria, volumus adesse ab humano cuncta servitio. & ab illo, quod vulgo Zerum dicitur*. Italia *Ziro*, est amphora olearia major.

¶ ZITATA, ZITTATA, Italis *Gittata*, Jactus, mensura agraria. Statuta Placent. l. 4 fol. 40. *Ad detegendos & evitandos malefactores qui secus stratas occultantur, firmiter statuimus quod omnes boschi . . . existentes juxta stratam Romeam per 50. Zitatas* (exscindantur.) Anonymus in Annal Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 735. *Qualibet Zittata dicti Navilii constabat florenis quatuor*.

ZIUS, Patruus, Θεῖος, *Zio*, Italis. Notitia Judicati in Tabul. Casauriensi: *Et cum ipso Udegario Zio nostro, qui erat Advocatus istius Petri*. In Actis S. Susannæ V. & M. seu Maximi Mart. n. 5. Caius PP. dicitur fuisse *zius* S. Susannæ, qui supra n. 3 ejus *Patruus* nuncupatur.

ZIA, Amita. Bernaldus Presb. de Reconciliatione lapsorum: *Nec otiose notandum, quod multa nobis obscura per diversarum collationem editionum sæpenumero declarantur, ut illud de Niceno Concilio; quod sit subintroducta mulier. Hoc alia editio apertius ponit, id est, extraneam, ac si dicat: Clericus nullam feminam habeat secum extraneam; sed tantum matrem, vel sororem, vel Ziam, quam iterum alia editio apertius vocat amitam. Tusci enim pro amita, dicunt Ziam*.

ZIANUS, Idem qui *Zius*. Petrus Diac. l. 4. Chron. Casin. cap. 24. *Henricus frater ejus concesserat prius cuidam Ziano suo terras, &c.*

¶ ZIZANIUM, Discordia, à Gr. ζιζάνιον, lolium. Monach. Patav. in Chron. apud Murat. to. 8. col. 697. *Humani generis inimicus seminavit Zizania inter eos*. Hinc

¶ ZIZANIATOR, Qui zizania interserit. Charta Nicolai

colai *d'Estouteville* ad calcam to. 4. Hist. Harcur. post *Errata: Et ut ille Zizaniator charitati fidelium invideat, &c.*

ZIZERIUM, pro *Gigerium*, quo nomine Latini appellant gallinarum intestina, & quæ cum iis coquuntur : Galli *Zizier*. Apicius l. 5. de Re culinaria c. 3. *Jecinora & Zizeria pullorum in cacabum mittes*. Gumelbergius ad l. 4. ejusdem Apitii observat legi in vett. codd. *cizeria*, ubi editi perperam præferunt *cirema*, p. 89. Lucil. *Gigeria sunt sine allio, his vescamur alacriter*. Gloss Lat. Græc. *Gigerus gallinaceum*, τὰ ἄκρα τῶν ὀρνίθων. Reponit Salmasius, *Gigerus*, τὰ ἄκρα, &c.

ZIZYPHA, Ζίζυφα, in Glossis Gr. Lat. Codex MS. S. Germani habet *Zizifa*. [Genus est minoris pruni vel olivæ medicis notum, vulgo *Jujube*. Sebast. Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 342. *Porrexitque illis Zizyphas, jujubas dictas, quas servabat in gremio.*]

¶ ZIZIPHUM, Eadem notione. Acta S. Onuphrii to. 2. Jun. p. 526. *Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, sycamina, Zizipha & vites*. Vide Gloss. med. Græcit. in Ζίζαφα.

ZOA, Anima, ex ζωὴ, vita. Vita S. Udalrici Episc. August. c. 21. *Zoam in ultimis temporibus suam salvare cupienda, &c.* [Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 176.

Utpote præteritæ recolens ebriagia Zoæ.

Ubi pro vita usurpatur.]

ZOBELLINA PELLIS. Vide *Sabelum*.

ZOCCUS, Stipes, truncus, Italis *Zocco*. Innocentius III. l. 13. Epist. 95. *Truncos arborum, quos ipsi (Ravennates) Zoccos, vel capitones vocant, &c.* [Statuta Mutin. rubr. 170. fol. 31. *Cum per navigium Mutinæ naves commode conduci non possint propter impedimenta plurium Zoccorum, palorum, ... statutum est quod ... Zoccos & palos in dicto navigio existentes ... teneatur idem Potestas & debeat incidi facere deradicari, &c.*] Vide Bullarium Casinense to. 2. p. 141. Ab Italis hausere Græci recentiores, τζόκος, eadem notione, quæ vox occurrit apud Joannem Cananum p. 194. Adde Meursium in Τζόκος. Vide *Zucheus*.

¶ ZOCHOLÆ, ZOCHULÆ, Calones, crepidæ ligneæ; Zocholarius, earum artifex; voces Italicæ. Gallis *Patins, galoches, soques*. Statuta Vercell. l. 3. fol. 101. v. *Vonnum, cocbes; ceppos Zocholarum, sapas, &c.* Statuta Placent. l. 6 fol. 82. *Item provisum est quod Zocholarii & facientes seu vendentes Zochulas non possint accipere videlicet de pari Zocholarum ab homine sive à fœmina ultra 20. denar*. Vide *Tipellus*.

¶ ZOCHOLI, Eadem notione, in Serm. Gabr. Barelete part. 1 fol. 34. col. 2. *Exemplum de muliere Bergomensi quæ ivit colligere ficus in Zocholo, cecidit tibia fracta, quæ dixit: Maledictus sit Diabolus ... Respondit demon: Maledicta sis tu, non ego. Non scis si in Zocholis debes ire super ficum.*

¶ ZODIACTEUS, Ad Zodiacum pertinens. Epist. Guazonis ad Augienses an. 969. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 310. *Zodiactea peragratio*. Occurrit etiam apud Mart. Capellam l. 1 p. 3.

ZOEKARLE, Nautæ, in Charta Waldemari Danorum Regis an. 1326. apud Isaacum Pontanum l. 7. Histor. Daniæ: *Nec per aurigas, qui dicuntur Wannkarle, nec per nautas, qui Zoekarls, vel Scudemen nuncupantur, &c.* Vide *Huscarla*.

¶ ZOELLE, ut *Zoll* infra. Vide in hac voce.

¶ ZOETA. Vita S. Johan. Abb. Reomaens. to. 2. Jan. pag. 867. *Cum maturiori pulli cautu ad boum custodiam à Zoeta propria prosilire contingeret, &c.* Rouerius legendum censet *Ceta*, lectulo, quasi à κοίτη: at nihil emendandum esse haud male colligitur ex voce *Zotheca* infra.

ZOIA, ex Italico *Zoia*, in Statut. Mediolanensibus part. 2. c. 111. idem quod *Jocalia*, [Monilia, gemmæ, annuli, aliaque id genus pretiosa.] Vide in hac voce.

¶ ZOIELLUS, Eodem intellectu, Ital. *Gioiello*. Statuta datiaria Riperiæ c. 13. fol. 5. v. *Exceptis Zoiellis, lapidibus pretiosis, de quibus nihil solvatur*. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murat. to. 16. col. 807. *Zoiellus unus auri pro ponenda ad visum cum robinis 5. diamantibus 6.*

¶ ZOJOLATUS, Ital. *Gioiellato*, Ejusmodi pretiosis ornatus, instructus. Idem Anonym. ibid. col. 806. *Quod prefatus dominus Comes Virtutum pater noster mittit dictam Valentinam consortem nostram bene Zojolatam, ornatam & jocalibus munitam, &c.* Eadem mox repetuntur.

¶ ZOLL, Vectigal, idem quod *Telon*. Vide in hac voce. Charta Henrici IV. Imper. an. 1073. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 177. *Theloneum si quidem, quod Theutonica lingua interpretatum est Zoll, quod in omnibus locis regiæ potestati assignantur .. Judæi & ceteri Wormatienses solvere præteritis debiti erant, Wormatienses ne ulterius solvant Zoll, remisimus*. Infra: *Quam firmationem super præfati Zoll remissione factam, ut nullus successorum nostrorum infirmare velit, rogamus*. Zollantuome, teloneo, in Gloss. Mons. p. 399.

¶ ZOELLE, Eodem significatu, in Charta an. 1259. apud Eccardum in Orig. Hasburgo-Austr. col. 246. *Item pedagia, seu thelonea, quæ vulgo dicuntur Zoelle, in Diessinckon hactenus solvi consueta, juri nostro & dominis specialiter excipimus & reservamus*. Hinc

¶ ZOLLENARIUS, Qui *zoll* exigit, portitor, Germ. *Zoller*. Charta Chunradi Reg. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 47. *Pro honore Dei sancti Emmerammi concessimus de nostro jure decimam partem vectigalium, id est de ministerio Zollenarii ad concinnanda luminaria.*

ZOMA, Corpus. Vide *Soma* 1.

1. ZONA, seu Cingulum, Vestis Sacerdotalis. Alcuin. lib. de Offic. divin. *Sequitur Zona, quæ cingulum dicitur, qua restringitur poderis, &c.* Riculfus Episc. Suession. in Statut. an. 989. c. 7. *Cum oraciis, id est, stolis duabus nitidis, item Zonis duabus, id est, cinctoriis, ac mappulis totidem nitidis, &c.* Vide Durandi Ration. l. 3. c. 4.

ZONA ROMANA dicitur, quod ab Ecclesia Romana zonæ usus in cæteras Ecclesias profluxerit. Alcuinus lib. de Offic. divin. *Pro balthco, nunc Zonarum, quas Romanas appellant, usus receptus est*.

ZONA PELLICEA, inter vestes monachicas reponitur, apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. n. 37. 38. [Cujus Zonæ necessarium monachis usum docet S. Basilius c. 22. Reg. §. 4. exemplis Eliæ & S. Johan.] B. Dorotheus Doctr. 1. Κολόβιον μὴ ἔχον χειρίδια, καὶ ζώνη δερματίνη, καὶ ἀνάλαβος, καὶ κουκούλιον. Infra, de ejus significatu: Ἡ ζώνη, ἣν φοροῦμεν, σύμβολόν ἐστι τοῦ ... ἕτοιμον εἶναι εἰς τὸ ἔργον. Ἕκαστος γὰρ θέλων ἐργάσασθαι, πρῶτον ζώννυται, καὶ οὕτως ἄρχεται τοῦ ἔργου, &c. Adde Palladium in Hist. Laus. c. 38.

¶ ZONA, Corrigia, lorum. Statuta Equitum Teuton. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 23. *Calceos habeant sine Zonis, fibulis & rostris*.

2. ZONA, Ignis sacri species, quæ medium hominem ambit, cingitque, Gr. ἕρπης, & ζωστήρ. Scribonius Largus p. 7. *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad Zonam, quam Græci ἕρπητα dicunt*. Eadem habet p. 28. ut & Marcellus Empiricus p. 89. & 556. Constantinus Africanus l. 4. de Morbor. cogn. & curat. c. 17. de Colica passione: *Locus ejus est in dextra parte inferioris ventris, circumcingens sicut zona usque in partem sinistram*. Vide Plinium l. 3. de Medic. c. 33.

3. ZONA REGINÆ, Præstationis species. [Chron. Corn. Zantfliet apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 328. *Eo tempore* (an. 1385.) *Rex Francorum accepit in conjugem filiam ducis Bavariæ, juvenculam speciosam admodum & moribus ornatam, quam postmodum coronari fecit Parisius, advocatis ab Avenione duobus Cardinalibus de obedientia Clementis. Et imposuit Rex talliam magnam toti regno per Cinctura Reginæ, velut ex antiqua consuetudine fieri famabatur.*] Regestum Memorialium Cameræ Comput. Paris. signatum E. fol. 217. *Zona Reginæ dicta, la taille du pain & du vin, de tribus annis videlicet 600. ll. pro anno 1389.* Vide in Gloss. med. Græcit. in Ζώνη.

Me-

Meminit præterea ejasce præstationis Arestum ann. 1415. quod describitur in a. Regesto *des Mestiers de Paris*, in Camera Comput. Paris. ex quo constat, de dicto subsidio 6. *denar. pro qualibet cauda vini*, & 3. denar. Paris. *pro quolibet modio seu poinsono vini villam Parisiensem per aquam sive terram intrante exsolutas*. Post hoc Arestum subjungitur titulus ita conceptus: *Taille du pain & du vin, dite la Ceinture la Reyne, qui se lieve de trois ans en trois ans, &c.* Huc referenda, quæ habet Eustathius in Iliad. β. p. 258. edit. Rom.

¶ ZONARIA, perperam pro *Toanaria*, Vivarium, piscaria tynnorum. Vide *Tonnaria*. Statuta Massil. l. 6. c. 17. *Statuimus quod nemini liceat, piscem vel pisces emere in Massilia, vel ejus districtu de nocte vel de die causa revendendi in Massilia, vel in territorio ejus, nisi essent tunni, locustæ, seu qui caperentur in Zonaria, & pisces minuti*.

¶ ZONCA, ZONCATA, Placentæ species. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murat. to. 16. col. 481. *Postea dant turtas & Zoncatas cum trazea zuchari desupra.. & aliqui loco turtorum & Zoncatum dant in principio prandii turtas, quas appellant turtas factas de ovibus, & caseo, & lacte, & zucharo*.

¶ ZONCHATA, Pari intellectu. Annal. Placent. ad an. 1447. apud Murat. to. 20. col. 891. *Die 3. Junii duo ex stipendiariis Alexandri de regno Neapolitano ad domum de Roc bo propter Zonchatam ad arma venerunt*.

¶ ZOPULUS. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 168. *Multotiens enim quinque aut decem ex Pragensibus solum Zopulis induti magnam multitudinem armatorum fugabant*.

¶ ZORA, Sorbum, Gall. *Corme*. Synodus Limensis an. 1604. inter Concil. Hispan. to. 4. p. 761. *Item reservamus nobis absolutionem Hispanorum qui vendiderint chicha saltus Zora, vel mistam yuca*. Vide supra *Sora*.

¶ ZOSTRA, Italis *Giostra*, Monomachia ludicra, idem quod *Justa* 1. Vide in hac voce. Chr. Andr. Danduli apud Murat. to. 12. col. 392. *Quod mādatum fuit domino Peregrino de Pattis & domino Bajamonti Teupulo, quod non faciant simul Zostrum in hac terra, nec in districtu Venetiarum*.

ZOTHECA, Atticis Ζωθήκη, quasi ζωοθήκη, Cella, in qua saginantur viva animalia, ut turdi, gallinæ & alia: ὀρνιθοτροφεῖον. Ita Salmas. ad Solinum. Vetus Inscriptio: *S. Sulpicius Trophimus ædem, Zothecam, culinam, pecunia sua à solo restituit, [K. Decembr. L. Turpilio Dextro M. Mecio Rufo Cos.* id est, anno Christi 215.] Postea *zothecam* pro quolibet οἰκίσκῳ, & parvo conclavi usurparunt.

¶ ZOTHECULA, diminut. à *Zotheca*. Sidonius l. 8. Epist. 16. *Per armariola & Zothecula nostras non remanserunt digna prolata*. Et l. 9. Epist. 11. *Tamdiu potet uti libello, ut cum non amplius Zothecula sua, quam memoria includat*. Vide ibi Notas Sirmondi.

ZOUGENZUHT. Decretum Tassilonis de Legibus popularibus c. 13. *Qui furtivum, quod Zougenzuht dicitur, super furem comprobaverit, furtive componat more. Subt*, inquit Lindenbrogius, *scutinium* notat, quid *zougen*, non liquet. [*Zougenzuht*, vel *Zougenzunt* est Testium productio, *Zougen-zieben* interprete Schiltero in Gl. Teuton.]

¶ ZUANUS, Mensuræ species. Charta Andreæ Reg. Hungar. an. 1233. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Pro salibus vero terrestribus dabimus unam marcham pro centum Zuanis... Ecclesiæ vero retinebunt de salibus suis ad usus suos hoc modo: abbacia de Egris tres timinos; Præpositus Oradiensis cum capitulo suo duo millia lapidum, ... monasterium S. Gothardi duo millia & quingentos Zuanos*.

¶ ZUBER, Vas vinarium ligneum majus. S. Wilhelmi Constit. Hirsaug. l. 1. c. 15. *Pro signo vasis vinarii, quod à plebe Zuber nuncupatur, generali præmisso, rursum indicem utrumque sæpedicto modo incurva, quod commune est omnium vasorum, quæ binas aures habere videntur, signumque vini adultimum adde*.

¶ ZUCARA, Saccharum, Gallice *Sucre*, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1303. to. 1. Ordinat. p. 412. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p. 274. *Interdum sumebat modicum Zucara vel cynnamomi*. Limborchius Sent. Inquisit. Tolos. p. 173. *Bibebat aquam cum Zucara quam ipsa ministrabat*.

¶ ZUCCARUM, Eadem notione. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 278. *De Zuccaro albo libras 12. tarenos 21*. Adde Statuta urbis Saonæ.

¶ ZUCHAR, ZUCHARUM. Pari intellectu. Leges palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. 10. *In dicta conservatoria rerum infra scriptarum copia inveniatur, videlicet Zucharis, ziziberi, & aliarum specierum tritarum*. Bern. Thesaurar. de Acquisitione T. S. apud Murat. to. 7. col. 759. *Horti in quibus oriuntur cannamellæ, ex quibus conficitur Zucharum*. Vide in *Canamella*.

¶ ZUCARATUS, Saccaro mixtus. Processus de B. Petro de Luxemburgo to. 1. Jul. p. 593. *Excepto quod ponebatur sibi cum pluma aqua Zucarata in ore*.

¶ ZUCCA. Inquisitio an. 1196. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Item dixit quod campum zabulinum.. est inter viam Guidonis monaci & Zuccam*. Italis *Zucca* est cucurbita, Gall. *Citrouille*.

ZUCHEUS, Stipes siccus & aridus, Italis *zocco* Charta Edw. III. Reg. an. 4. apud Spelm. *Rex... quia nec est ad damnum, ... si concedamus Ricardo de Steelly omnes Zucheos aridos, qui Anglice vocantur Stovene, infra hayam nostram de Breskewede, quæ est infra forestam nostram de Shirewode, &c.* Alia ejusdem Regis an. 22. *Rex concessit Thomæ de Colvile omnes Zucheos aridos, vocatos stubbes, arborum succisarum in foresta de Galtres, ibidem capiendos per visum... custodum forestæ ultra Trentam*. Vide *Zoccus*.

¶ ZUCHUS, ZUCUS, Eodem sensu. Charta an. 4. Henr III. Reg. apud Th. *Blount* in Nomol. *Auxilium faciendum burgēsibus Salop. de veteris Zuchis & de mortuo bosco, &c.* Stat. Montis Regal. fol. 251. *Teneantur auferre omnes trabes & Zucos ibi positos in bealeriis prædictis, sub pœna juramenti*.

¶ ZUCRUM, ZUCURIUM, Saccharum. Charta ann. 1393. apud Rymer. to. 7. p. 745. *Centum triginta & duas libras de Zucurio, &c.* Locus alter exstat in *Canamella*.

¶ ZUCUS, ut *Zucheus*. Vide in hac voce.

ZUDA, Castellum. Charta Raymundi Comit. Barcinon. & Aragon. Princip. an. 10. Regni Leovici Senioris: *Dono tibi fideli meo Guillelmo Raimundo Dapifero urbem Tortosam, ut tu teneas ipsam Zudam, & habeas feativum de ipsa civitate & de ipsa villa, &c.* [Charta an. 1165. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1342. *In primis conquestus est de Guillelmo Raimundi quod et Zudam Dertosæ non custodiebat sicut in carta sua donationis resonabat... Visa igitur carta ac perlecta, judicavit Barchinonensis curia quod ipsam Zudam procul dubio guardare ac custodire debebat... Tenere autem Zudam, hoc est potestatem de ipsa habere, ita ut per eam possit totam civitatem distringere, & quotiescumque Comes, qui eam sibi donaverat, ipsam requisierit, libere possit eam reddere*.]

¶ ZUDULWEDEN. Vide *Zidelweida*.

¶ ZUFFERANA, Crocus, Italis *Zafferano*. Vide *Zafframen*. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Histor. Dalph. p. 284. *Una libra cum dimidio de Zufferana, una libra de garofolio, &c.*

¶ ZUFFUS, ab Italico *Zuffo*, Gall. *Toupet*, Cirrus. Joh. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murat. to. 15 col. 606. *Venit Mutinam quidam Franciscus de Castro Menaga cum quodam mirabili animali, quod appellabatur Tassi Barbarinum, ... habebat.. Zuffum à latere superiori ad modum barbæ caprinæ, &c.*

¶ ZUGLARESIUS, ZUGLARIUS, ZUGLARISSA, Mimus, scurra, joculator, ut opinor, ab Italico *Giullaro*. Statuta Vercell. l. 3. fol. 84. v. *Quod bannum sit cuilibet bibenti & comedenti duplicatum post ultimum sonum campanæ custodiam noctis; exceptis tamen Zuglariis & Zuglaresiis, preconizatoribus & aliis personis quibus dono datum fuerit sine fraude*. Ibidem fol. 96. v. *Item quod nullus de civitate Vercellarum, vel districtu livret aliquem Zuglarium, vel aliquem hominem de curte, vel Zuglarissam in*

aliqua

aliqua curia, vel nuptiis, vel in aliquo convivio, vel festa. Rursum l. 7. fol. 147. *Item quod nullus Zuglarius vel Zuglarissa non habens salarium à communi Vercellarum ponatur in extimo communis Vercellarum nec fodrum, taleam vel cavalariciam persolvat.*

¶ ZUMALZISIUS, Mulus. Vide *Azemila*.

ZUNFTA, [ZUNFFTA, Cœtus, conventus ad tractanda negotia, Germ. *Zunfft*, idem quod alibi *Juncta*. V. in hac voce. Chr. Wormat. ad an. 1424. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS p. 151. *Dominica die sequenti duo magistri civium hanc litteram Ruperti Regis legent in singulis Zunfftis civitatis*] Albert. Argent. in Chr. p. 113. *Hoc ordinavit, quod cum uno anno Basileæ Pfittacus esset Magister civium, eodem anno Stellifer esset Zũftarum magister, &c.* Occurrit ibi rursum.

ZUPA, ZUPPA, JUPA, JUPPA, dicitur hodie apud Croatos & Dalmatas, Regio aliqua habitata, vel ejusdem regionis homines congregati. Charta Cresimiri Regis Croatiæ & Dalmatiæ an. 1071. apud Joan. Lucium l. 3. c. 12. *Volumus, ... ut dicta Ecclesia habeat suas parochias, scilicet Juppam, quæ fuit sub Alpibus à castro .. Murula, &c.* Et infra: *Dedimus Episc. Novensi Juppam Lucca, Juppam Bucbani, &c.* Alia Suinimiri Regis ann. 1078. apud eumdem Lucium cap. 15. *Juppam eam, quam Centenam aiunt.* Croatia vero & aliæ Slavorum provinciæ in *Zupanias* distinguuntur, quibus, qui præsunt, *Zupani* dicti.

JUPA, Idem quod *Zupa*: *jupania*, ut *zupania*. Th. Archidiac. in Hist. Salonit. c. 15. *Castrum Sibinicense cum tota sua Jupa.* Occurrit etiam non semel in Charta Calomani Regis Hungariæ anni 4. apud Lucium ad Vitam S. Joan. Episcopi Traguriensis.

ZUPANUS, Regionis præpositus, ζουπάνος Græcis Scriptoribus: vox hac notione familiaris Slavonicis populis, ut auctor est Constant. de Administr. Imp. c. 29. quod etiam firmat Innoc. III. PP. l. 2. Epistol. p. 577. edit. Venetæ. *Zupanos* vero Comitum vocem obtinuisse auctor est Presbyter Diocleates in Hist. Dalmat. ut *Banos* Ducum; quo loco *Comites* intelligit urbium aut regionum Præfectos, qui pro arbitratu Principis mittebantur, quo urbes aut regiones regerent. Hos autem ad omne Concil. vocatos, simulque cum Ducibus, deinde Regibus: jus deliberandi vel consulendi habuisse, ex veteribus Tabulis tradit Joa. Lucius l. 2. de Regno Dalmat. c. 16. unde idem l. 6. c. 1. scribit, *Zupanos* loco Comitum nominari in antiquis Chartis. At postquam Croatis & Dalmat. in jura Hungariensium Regum concesserunt, Zupanorum jurisdictiones Comitibus attributæ sunt, atque inde Zupanorum viluit appellatio, quæ minoribus Præfectis concessa deinceps legitur, vel etiam Judicibus.

¶ JUPANUS, in Charta ann. 1171. to. 1. Corp. Diplom. p. 89. col. 1. *Si eorum Jupanus aut judex nobis rectum judicium non judicaverit, sive justitiam non fecerit, &c.*

SUPANI præsertim appellati Serviæ Principes, Ζουπάνοι Nicetæ in Isaacio l. 3. n. 4. Willelm. Tyrius lib. 20. c. 4. de Serviis: *Hi Magistratus habent, quos Suppanos vocant.* Ζουπάνοι γέροντες, Constant. de administrando Imperio c. 29. Περὶ τῶν Ζουπάνων, Annæ Comnenæ l. 9. Alexiados p. 265. ἀρχιζουπάνοι τῶν Σέρβων, Cinnamo, & aliis. Iidem &

MEGAJUPANI, dicti, in Actis Innoc. III. PP. p. 65. ex quibus emendanda eadem Acta p. 68. ubi perperam editum *Megnippanus Serviæ*, nisi legendum sit *Magnus Jupanus*. Steph. Regis Serviæ sigillum apud Jo. Lucium l. 5. de Regno Dalmat. p. 256. σφραγὶς Στεφάνου Μεγάλου Ζουπάνου Νεμάνια, id est, *Stephani Nemanis Magni Zupani sigillum*. Idem Steph. *Megajupanus* dicitur Th. Archid. in Histor. Salonitana c. 26. *Stephanus Dominus Serviæ, sive Rasciæ, qui Megajuppanus appellabatur.* Ἀρχιζούπανος, Nicetæ in Manuele l. 2. n. 7.

Neque apud Dalmatas & Servios tantum hæc dignitas obtinuit; sed & apud Hungaros, quibus ita appellati, quibus proxima à Rege potestas erat, ut auctor est Cinnamus lib. 6. cap. 4. qui Hungaricorum Ζουπάνων præterea meminit libr. 5. capit. 20. & alibi.

Supanos, vel *Sopanos*, etiam habuere Bohemi, ut est apud Godefrid. Monach. S. Pantaleon. an. 1218. & in Hist. Australi an. 1285. & 1290. Vide Chron. Montis-Sereni ann. 1209. & Notas ad Alexiadem p. 347.

POSTZUPANI, Zupanorum substituti, Vicarii, vel vicem gerentes. Vide Joan. Lucium p. 96. 97. 132.

¶ ZUPARELLUS, ZUPONARIUS. V. *Zuppa* 2.

¶ 1. ZUPPA SALIS, Fodina salis Joh. Longinus in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. p. 743. *Montes salinos seu Zuppas salis ... cum incendisset ignis, latiusque manans incendium, singulas cameras montium irremediabiliter tarteret.* Hinc

¶ ZUPPARIUS, Ejusmodi *zupparum* præfectus, ibidem p. 745. Charta Uladislai Reg. Poloniæ ann. 1413. in Append. ad Bullar. Carmelit. p. 617. *Fratribus monasterii prædicti de viginti marcis annui salarii, in Zuppis nostris Bochnensibus & Wielicensibus, salis providimus, & providemus tenore præsentium mediante, mandantes tibi Petro Pykarano moderno & aliis, qui pro tempore prædicti salis fuerint Zupparii, quatenus, &c.*

2. ZUPPA, Sagum militare, ex Gallico *Juppe*. Sanutus l. 2. part. 4. c. 8. *Est necessarium, quod quilibet bene armata prædicta habeat Zuppam unam aptam & dextam protinus ad ferendum.*

¶ ZUPPA, Italis *Giuppa*, Tunica. Statuta Placent. l. 6. fol. 81. *Item de aliqua Zuppa ab homine ousita per longum sive traversum cum reppe 10. sol.*

¶ ZUPARELLUS, Italis *Giupparello*, diminut. à *Zuppa*. Joh. Demussis Chr. Placent. apud Murat. to. 16. col. 581. *Salvo quod portant caligas de panno sic longas ligatas in quinque partibus ad Zuparellos curtos & strictos, quos portant de subtus alia indumenta, quæ cooperiunt totas nates, membrum & genitalia cum dictis caligis.*

¶ ZUPONARIUS, *Giuponaro* Italis, Ejusmodi vestium sarcinator. Statuta criminalia Riperiæ c. 126. fol. 19. v. *Idem intelligatur de quolibet pilipario, seu strazarolo, vel Zuponario circa prædicta delinquente.*

¶ ZURA, Confœderatio, conjuratio, *Giura* eadem notione dicunt Itali. Statuta Vercell. l. 4. fol. 68. *Item quod nulla societas, conspiratio seu monopolium, sive Zura aliquo modo vel ingenio fiat, &c.*

ZURAME. Charta Alfonsi III. Regis Portugalliæ an. 1289. *Quicunque acceperit alicui cappam, Zurame, pellem aut aliquem vestem, &c.*

ZURB, seu ZURBA, *Cespes, terra avulsa*, in Gl. Latino-Theotisco. Unde cespites ignei *turbes*, vel *tourbes*. Lex Alamannorum tit. 84. *Tollat de ipsa terra, quod Alamanni Zurb dicunt.* Alii Codd. habent *zturf*, alii *curfodi*.

¶ ZURGIARE, Mulorum clamor. Vide *Baulare*.

¶ ZURRA, vel ZUARUS. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad an. 1204. apud Murat. to. 6. col. 389. *Navis quæ vocabatur Regina, & navis quæ vocabatur Dulcis fortuitu casu ipso die naufragium passæ fuerunt ... altra ballas 350. pannorum & baldinellarum invenerunt, & de Zurris piperis & lana, atque saccis bombacis maximam quantitatem.*

ZWOD, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Ottocari Regis an. 1231. in Bohemia pia l. 3. p. 88.

¶ ZWYNANCIA, Angina, Gall. *Esquinancie*. Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnit. com. 2. Script. Brunsvic. *Tandem in quandam incidit infirmitatem, quam Zwynanciam vocamus, &c.*

¶ ZYGOSTATES, Magistratus per singulas civitates a Juliano constitutus, qui extortas de solidis controversias dirimeret, in Cod. Theod. leg. 2. de ponderat. Gl. Gr. Lat. Ζυγοστάτης, *Libripendens, ponderator*. Alius ejusdem nominis exstitit Alexandriæ, qui admittendo frumento Alexandriam convecto præerat, de quo in leg. 1. de frum. Alexandr. Vide Gothofredum.

¶ ZYGOSTASIUM, *Zygostatæ* munus, ibidem.

F I N I S.

